T.C.

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

FENNÎ DÎVÂNI SÖZLÜĞÜ

(BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)

Yüksek Lisans Tezi

Ebru ALİBAZ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Işılay Pınar Özlük

Ocak 2021

Kırıkkale

T.C.

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

FENNÎ DÎVÂNI SÖZLÜĞÜ

(BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)

Yüksek Lisans Tezi

Ebru ALİBAZ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Işılay Pınar ÖZLÜK

Ocak 2021

Kırıkkale

KABUL-ONAY

Dr. Öğr. Üyesi Işılay Pınar ÖZLÜK danışmanlığında Ebru ALİBAZ tarafından hazırlanan "Fennî Dîvânı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

13/01/2021

(İmza)

Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK (Başkan)

……

[İmza]

Dr. Öğr. Üyesi Işılay Pınar ÖZLÜK

……

[İmza]

Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK

…….....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

…/…/20..

Enstitü Müdürü

Kişisel Kabul Sayfası

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Fennî Dîvânı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

Tarih

Adı Soyadı
Ebru ALİBAZ
İmza

ÖN SÖZ

Türk Edebiyatının, XIII. yüzyılda teşekkül etmeye başlayıp XIX. yüzyılda tekâmülünü tamamlayan Klasik Türk Edebiyatı evresi şüphesiz ki köklü ve zengin eserleri ile bizlere o dönemin kültür mirasını sunmaktadır. Bu amaca hizmet eden eserlerin başında ise Dîvânlar gelmektedir. Dîvânlar, Klasik Türk Edebiyatının temelini oluşturup birçok bilgiyi ihtiva eden temel eserlerindendir. Bu eserlerden biri de bu evrenin son mümessillerinden olan hattat, hakkâk ve şair Mehmed Saîd Fennî'nin Dîvânı'dır. Arapça ve Farsçayı iyi bilen şair, doğup büyüdüğü yer ve zamanın şartları göz önünde bulundurulduğunda, sınırlarını aşarak takdire şayan bir eser bırakmış olması yönüyle önemli bir yere sahiptir. Zira Dîvân'ı, diğer birçok eser gibi dönemin tarihî ve edebî pek çok özelliğini ihtiva ederek dönem edebiyatının sanatsal yönünü yansıtmaktadır.

Her alanda olduğu üzere, Klasik Türk Edebiyatı eserleri üzerine de yapılan muhtelif çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaları gün yüzüne çıkarmak, onları farklı yönlerden ele almak, tahlilini ve tenkidini yapmak yahut da daha anlaşılır bir hâle getirmek bu çalışmaların genel amaçlarındandır. Bu anlamda, *"Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü (TEBDİZ)"* projesi kapsamında yürütülen sözlük mahiyetindeki çalışmalar, Klasik Türk Edebiyatının manzum ve mensur pek çok eserini, daha anlaşılır kılmak amacı ile bizlere sunmaktadır. Ayrıca bu sözlük çalışmaları, kelimeler vasıtası ile kültürümüzün derin ve zengin mirasını ortaya çıkaran hacimli sözlüklerini oluşturmaya imkân vermektedir. Bu sayede dönemin söz dağarcığı, gerek kelimelerle gerekse terkiplerle belirlenmekte olup çalışmalar; müstakil kelimelerle birlikte kelime gruplarını, atasözlerini, deyimleri, sık kullanılan kalıp ifadeleri ihtiva eden kapsamlı birer sözlükten müteşekkildir. Tüm bu özellikleriyle teşekkül eden sözlüklerde kelimeler, terkipler ve diğer ifadeler yaygın olan genel anlamlarının yanı sıra daha çok metin içerisindeki bağlamları doğrultusunda anlamlandırılıp benzer veya farklılıkları belirlenerek eserlerin söz varlığı ile bu doğrultuda şairin üslubu, şiir anlayışı ve mana dünyası, dünya görüşü ortaya konulmaktadır.

Bahsi geçen özellikler doğrultusunda sözlüğü oluşturulan Fennî Dîvânı ile de kelimeler ve diğer ifadeler bağlamlarındaki anlamları dikkate alınıp anlamlandırılmaya çalışılarak sözlük maddeleri oluşturulmuştur. Buna ilaveten belirli bazı kelimelerin Klasik Türk şiirine has farklı anlamları, ulaşılan mazmûnları ve

telmihleri ile birlikte içerdikleri mecazî ve tasavvufî anlamlarının da eklenmesi yolunda çaba sarf edilmiştir. Aynı zamanda Fennî Dîvânı'nda geçen dil unsurları da bu sözlük çalışmasına paralel olarak tespit edilmiştir. Böylece Fennî Dîvânı'nın daha kapsamlı, kolay ve rahat bir şekilde anlaşılması hedeflenmiştir.

Çalışmanın oluşturulduğu bu meşakkatli süreçte Mehmed Saîd Fennî'nin Dîvânı'nın Ali Şakir Ergin tarafından Latin harfleriyle basılmış bulunan çalışmasından istifade edilmiştir. Bu çalışmanın, transkripsiyon harfleri ile basılmamış olması ve orijinal/Arap harfli metninin ise tek nüshası olup (Ali Şakir Ergin özel kütüphanesinde bulunmaktadır) elde edilemeyişi sebebiyle kelimeler transkribe edilememiştir. Bu sebeple anlamlandırma safhasında, kelimeler ve diğer ifadelere, bağlamları dikkate alınarak manalar verilmiş olup karışıklık yaşanan veya anlamlandırılamayan ifadelerle karşılaşılması durumunda, bu ifadeler bizzat Ali Şakir Ergin ile görüşülerek sözlüğe eklenmiştir. Dîvân'ın sonunda yer alan Arap alfabesi ile neşredilmiş bulunan birkaç Arapça ve Farsça şiir ise Türkçeye tercüme edilmiş olup kelime, terkip ya da anlam bütünlüğünün bozulmaması amacıyla yer yer cümle şeklinde sözlüğe eklenmiştir. Yazım itibarıyla Dîvân'da farklılık gösteren işaretler, harfler veya kelimeler üzerinde yazım birliği oluşturmak amacıyla birtakım değişiklikler yapılmış olup bunlar tablo şeklinde gösterilmeye çalışılmıştır.

Çalışma sürecinde danışmanlığımı yürütüp her türlü imkânı sağlayan ve desteğini esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Işılay Pınar Özlük'e, fikir ve görüşleriyle çalışmaya katkılarından dolayı değerli hocam Prof. Dr. Muhittin Eliaçık'a, Dîvân'ı ilim âlemine tanıtma noktasında büyük emeği bulunan, kendisi ile görüşüp tanışmaktan büyük bir memnuniyet duyduğum ve bizzat vakit ayırıp sorularım karşısında beni aydınlatan değerli hocam Ali Şakir Ergin'e, ilgi ve alakasından dolayı TEBDİZ projesini yürüten Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak'a, çalışmanın her aşamasında sabırla yardımını esirgemeyen Gazi Üniversitesi doktora öğrencisi Esra Kılıç'a, Farsça ve Arapça şiirlerin tercüme edilmesinde yardımcı olan hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Fahrettin Coşguner ve Enes Balı'ya, İngilizce tercümelerde yardımcı olan kıymetli hocam Alpaslan Doğan'a, üzerimde büyük emeği bulunup her zaman olduğu gibi bu çalışmamda da yanımda olup desteğini ve yardımını esirgemeyen Edebiyat öğretmenim Nurhayat Toprak Yıkılmaz'a teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

Alibaz, Ebru (2020). "Fennî Divanı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)", Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale.

Ali Şakir Ergin tarafından hazırlanıp 1996'da Ankara'da basılan Fennî Dîvânı esas alınarak yapılan bu çalışma; kelimeler, kelime grupları, terkipler, kalıplaşmış ifadeler, atasözleri, deyimler, Arapça ve Farsça ibareler vs. ele alınarak oluşturulan bir sözlüktür. Bu sözlük, Fennî Dîvânı'nın hem bağlamlı dizinini hem de işlevsel sözlüğünü ortaya koymaktadır. TEBDİZ (Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizini ve İşlevsel Sözlüğü) platformunda hazırlanan bu sözlük, Dîvân'ın her bir kelimesinin ayıklanması, seçilmesi veya birleştirilmesi şeklinde düzenlenip sözlük maddelerinin belirlenmesi şeklinde oluşturulmuştur. Maddeler, bağlamlarındaki anlamları dikkate alınarak kaç defa kullanıldığı, aldıkları ekler ve bağlamları da verilerek anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Maddelerin sözlük anlamlarının yanı sıra kastedilen mazmûnlar, tasavvufî veya mecazî anlamları da verilmiştir. Bir kısmının ise içerdiği özel anlamı ve kime ithafen yazıldığı, alt madde başlıklarının yanında verilmeye çalışılmıştır. Bağlamlarına göre verilen anlamların her biri için tek tek kaynak gösterme yoluna gidilmeyip kaynakçada belirtilen kaynaklardan faydalanılmıştır ve bir kısmı için özel olarak belirtme yoluna gidilmiştir.

TEBDİZ projesi altyapısıyla hazırlanan bu sözlük çalışmasında, Fennî Dîvânı'nın söz varlığı ve mana dünyası ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte şairin hayatı, edebi kişiliği, üslubuna da gerek mevcut kaynaklar gerekse Dîvân içeriğinden yola çıkılarak yer verilmiştir. Dolayısıyla bu çalışma, Fennî Dîvân'ının, sözlüğünün hazırlanmasıyla birlikte, kendisinin Klasik Türk Edebiyatına has üslubunun ve dünya görüşünün belirlenmesi bakımından kolaylık sağlayacak bir eser niteliğinde olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fennî, Fennî Dîvânı Sözlüğü, Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözük, TEBDİZ.

ABSTRACT

Alibaz, Ebru (2020). "Glossary of Fennî's Dîvân (Concordance and Functional Glossary)", Master Dissertation, Kırıkkale.

This study is based on the Fennî's Dîvân prepared by Ali Şakir Ergin, published in Ankara in 1996; is a glossary created by dealing with words, word groups, compounds, stereo types, proverbs, idioms, Arabic and Persian phrases, etc. This dictionary reveals both the concordance and the functional glossary of the Fennî's Dîvân. This dictionary, which has been prepared on the platform of TEBDİZ (History and Literature Texts Concordance and Functional Glossary), was organized by extracting, selecting or combining each word of the Divan and determining the dictionary items. Taking into account the meanings in contexts, it was tried to give meanings to the items also by giving number of use, prefixes/suffixes and contexts. In addition to the meanings of the items, the referred mazmûns, mystical or figurative meanings are also given. For some of them, the special meaning it contains and to whom it was written to, was tried to be given next to the sub-article titles. For each of the meanings given according to their contexts, reference was not shown one by one, but the sources specified in the bibliography were used and it was specified specifically for some of them.

In this dictionary study which is based on the background of TEBDİZ Project, the vocabulary and the meaning world of the Fennî's Dîvân was tried to be revealed. In addition, the life of the poet, his literary personality and his style were also included, through both the content of Divan and the current sources . Therefore, this study, will be considered as a literary work due to the prepared dictionary of Fennî's Dîvân and making his unique style for Classical Turkish Literature and his point of view towards the World clear.

Keywords: Fennî, Glossary of Fenni's Dîvân, Concordance and Functional Glossary, TEBDİZ.

KISALTMALAR

astrol.	astroloji
Ar.	Arapça
bk.	bakınız
C.	cilt
d.	doğum
ed.	edebiyat
Ed.	editör
E.T.	Eski Türkçe
Far.	Farsça
G.	Gazel
H.	Hicri
haz.	hazırlayan
Hz.	Hazreti
K.	Kaside
KT.	Kıta
M.	Muamma
mec.	mecaz
MB.	Müsebba
MD.	Müseddes
MH.	Muhammes
MF.	Müfret
MM.	Müsemmen
M.S.	milattan sonra
MT.	Müstezat

ö.	ölüm
Ş.	Şarkı
T.	Tarih
TH.	Tahmis
TŞ.	Taştir
tas.	tasavvuf
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
teş.	teşmil
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri
vs.	vesaire
Yay.	yayın

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....i

TÜRKÇE ÖZET SAYFASI iii

İNGİLİZCE ÖZET (ABSTRACT) SAYFASI.....iv

KISALTMALAR.....v

İÇİNDEKİLER.....vii

GİRİŞ.....1

YÖNTEM.....5

BİRİNCİ BÖLÜM

MEHMED SAÎD FENNÎ (1850-1918)

1.1. Hayatı 21

1.2. Dünya Görüşü 21

1.3. Edebî Kişiliği

1.3.1. Şair Kimliğinin Teşekkülü, Tekâmülü ve Yakınlarının Etkisi 22

1.3.2. Fennî'yi Etkileyen Şairler 23

1.3.3. Fennî'nin Etkilediği Şairler 25

1.3.4. Mahlas Beyitlerinde Fennî ve Beyitlerde Klasik Şiir Geleneğinin İzleri 26

1.3.4.1. Bikr-i Mana Bulma Endişesi 28

1.3.4.2. Şairin Kendi Şiirini Övme ve Diğer Şairlerin Şiirlerini Yerme Âdeti 32

1.3.4.3. Klasik Şiirde Patronaj 33

1.4. Eserleri 35

İKİNCİ BÖLÜM

FENNÎ DİVÂNI'NIN ŞEKİL VE MUHTEVA YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

2.1. Dil ve Üslup Özellikleri 37

2.2. Atasözleri ve Deyimler 40

2.2.1. Atasözleri 41

2.2.2. Deyimler 42

2.3. Edatlar ve Bağlaçlar

2.3.1. Edatlar 45

2.3.2. Bağlaçlar 46

2.4. Ünlemler 46

2.5. Âyetler ve Hadisler 47

2.5.1. Âyetler 47

2.5.2. Hadisler 54

2.6. Dualar ve Beddualar 56

2.7. Fennî Dîvânı'nda Geçen Şahsiyetler 56

2.7.1. Dinî Şahsiyetler ve Varlıklar 56

2.7.1.1. Peygamberler 57

2.7.1.2. Halifeler 64

2.7.1.3. Diğer Dinî Şahsiyetler/Topluluklar ve Varlıklar 67

2.7.2. Tasavvufî Şahsiyetler 76

2.7.3. Âlimler ve Şairler 81

2.7.3.1. Arap Şairleri ve Âlimleri 81

2.7.3.2. İran Şairleri ve Âlimleri 84

2.7.3.3. Dîvân Şairleri 85

2.7.3.4. Türk Âlimler 87

2.7.3.5. Fennî'nin Çağdaşı Olan Şairler ile Ailesinden Şairler ..... .87

2.7.3.6. Adına Tahmis ve Taştir Yazılan Diğer Şairler 88
2.7.4. Devlet Büyükleri
2.7.4.1. Padişahlar 88
2.7.4.2. Diğer Devlet Adamları 90
2.7.5. Dîvân'da Adı Zikredilen Diğer Şahsiyetler 91
2.7.5.1. Mersiyeleri Yazılan Şahsiyetler 91
2.7.5.2. Tarihlerde Adı Geçen Diğer Şahsiyetler 91
2.7.6. Aşk Hikâyelerinin Kahramanları
2.7.6.1. Leylâ vü Mecnûn 92
2.7.6.2. Ferhâd u Şîrîn/Hüsrev ü Şîrîn 93
2.7.6.3. Azrâ 94
2.7.7. Mitolojik Kahramanlar ile Varlıklar ve Masal Kahramanları 95
2.7.8. Yunanî Şahsiyetler 97
2.8. Fennî Dîvânı'nda Zikredilen Yer ve Mekân Adları 98

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FENNÎ DİVÂNI SÖZLÜĞÜ (BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)

A/Ā/ʿA..... 102
B..... 190
C..... 300
Ç..... 329
D..... 348
E..... 423
F..... 477
G..... 506
H..... 578
I/ʿI..... 668

İ/Ī/ʿİ..... 670
J..... 735
K..... 736
L..... 810
M..... 822
N..... 924
O/ʿO..... 976
Ö/ʿÖ..... 991
P..... 996
R..... 1016
S..... 1042
Ş..... 1128
T..... 1162
U/Ū/ʿU..... 1221
Ü..... 1229
V..... 1235
Y..... 1261
Z..... 1305

SONUÇ 1327
KAYNAKÇA 1328
EKLER 1335

GİRİŞ

Klasik Türk Edebiyatı, kendine has bir sanat ve estetik anlayışına sahip olup İslamî kültür ile harmanlanarak Türk Edebiyatının, XIII. asrın sonlarında başlayıp XIX. asrın ikinci yarısına kadar varlığını sürdüren altı asırlık evresidir. Şüphesiz ki bu dönem boyunca manzum ve mensur pek çok eser verilmiş olması edebiyatımızın zenginliğini gözler önüne sermektedir. Klasik Türk şairlerinin manzum olarak kaleme aldığı pek çok şiir *"Dîvân"* adı verilen eserlerde toplanmaktadır.

Arap ve Fars Edebiyatının tesirinin büyük ölçüde görüldüğü Dîvânlarda, Arapça ve Farsça ağırlıklı kelimeler ve terkiplerin bulunması muhtemeldir. Başlangıçta bilhassa Fars Edebiyatını taklit eden ve İran şairleri gibi eserler veren Klasik Türk Edebiyatı şairlerinin, daha sonra onlardan daha üstün olduklarını benimseme ve gösterme çabası ile mükemmeli arama ve uygulama çabaları, büyük bir sanatsal gaye güderek oluşturdukları bu eserlerde kendini göstermektedir. Dolayısıyla "*XV. asırdan itibaren kendi duygu ve düşüncelerini, yaşayışlarını, çevrelerini, gelenek ve göreneklerini, atasözleri ve deyimlerini, kısaca tümüyle kendi benliklerini Fars şairlerle oluşturdukları ortak mefhum ve kavramlarla yoğurup şekillendirerek Fars şiirinden ayrı bir Türk şiiri meydana getirmişlerdir"* (Kartal, 2007: 326).

Klasik Türk Edebiyatı şairlerinin kalıplaşmış ve idealize edilmiş dünyaları içerisinde şiirlerini; en güzeli arama, orijinalliği savunma ve *bikr-i mana, bikr-i fikr veya bikr-i mazmûn*larla oluşturmak endişesi, üstelik bunları belirli vezinlerle kalıplara sığdırma hünerleri şüphesiz ki onların üstün kabiliyetlerini göstermektedir. Şairlerin titizlik ve incelikle oluşturdukları eserler muhataplarına geniş bir mana dünyasının kapılarını aralamakta; bu mana dünyası, bazen bir beyit ve hatta bir kelime ile de sunulmaktadır. Dolayısıyla bu şiirlerde akla gelen ilk unsur hiç şüphesiz mazmûnlardır. Başka bir ifade ile mazmûn, Klasik Türk Edebiyatı söz konusu olduğunda akla gelen ilk terimlerden biridir. Mazmûnlarla birlikte şiirlerde bulunan mecazî ve tasavvufî manalar, şiirlerin farklı şekilde anlamdırılması olanağını da beraberinde getirmektedir.

Tüm bu sebeplerden dolayı zengin kültür mirasımızı barındıran bu eserlerin daha çabuk anlaşılmasına olanak sağlayan ve arkasındaki bu derin mana dünyasının ortaya çıkarılmasına hizmet eden tetkik, tahlil, şerh vb. gibi pek çok çalışma

bulunmakla birlikte bunların temelini hiç şüphesiz bu alanda hazırlanan "sözlük"ler oluşturmaktadır. **Sözlük**, "*Bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser, lügat"* (TDK, 2011: 2157) anlamında olup sözlükler, bir dilin, anlaşılmasını sağlayan, o dilin söz varlığı ve kültür mirasını ortaya koyarak temel kaynağını teşkil eden çalışmalardır. Günümüze kadar Türk diline ait pek çok sözlük çalışması yapılmış bulunmaktadır. Bu alanda kaleme alınan en eski sözlük, Türkçenin zenginliğini ve kültür hazinesini gözler önüne seren, Kâşgarlı Mahmud tarafından hazırlanan *Dîvân-ı Lügati't-Türk*'tür (1072-1074). Dîvân-ı Lügati't-Türk'ten sonra XV. asırdan itibaren, Arapça ve Farsça sözlük çalışmaları yapılmıştır (*Lügât-i Şâhidî - Şâhidî, Câmi'ü'l-Fürs - İbn-i Kemal* vd.). XIX. yüzyıla gelindiğinde baskı tekniklerinin de gelişmesiyle sözlük sayısında artış görülmüş ve harf inkılabının yapıldığı 1928 yılına kadar pek çok sözlük basılmıştır. "*Lehçe-i Osmanî, Behçetü'l-Lugât, Kâmûs-ı Türkî, Kâmûs- Âlâm"* gibi eserler bu çalışmalardan başlıcalarıdır. XX. yüzyılın başında yayımlanan Şemseddin Sâmi'nin *Kâmûs-ı Türkî* (1901) adlı eseri, "Türk" adını taşıyan ilk sözlük olmakla birlikte Türkçenin pek çok yönden zenginliğini içermektedir. Daha sonra ise bu lügatleri, "Ali Nazîmâ-Faik Reşat'ın *Mükemmel Osmanlı Lugati* (1901), Mehmed Salahî'nin *Kâmûs-ı Osmanî* (1895-1904), İbrahim Cûdî'nin *Lugat-i Cûdî* (1916)" adlı eserler takip etmektedir (Parlatır, 2006). Arap alfabesi ile yazılmış olan bu eserlerin çoğuna, günümüzde Latin harfleriyle basılmış şekilleriyle ulaşmak da mümkündür. Bununla birlikte Latin harfleriyle yakın geçmişte hazırlanmış olan, "İskender Pala'nın *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, Ahmet Talât Onay'ın *Açıklamalı Dîvân Şiiri Sözlüğü/Eski Türk Edebiyatında Mazmûnlar ve İzahı* (haz. Cemal Kurnaz), Gencay Zavotçu'nun *Klasik Türk Edebiyatı Sözlüğü,* Agâh Sırrı Levend'in *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler, Mazmûnlar ve Mefhumlar,* Ahmet Mermer ve Neslihan Koç'un *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü"* gibi pek çok sözlük/ansiklopedik sözlük de bilhassa Klasik Türk Edebiyatı alanına özgü hazırlanmış sözlüklerden başlıcalarıdır. Ayrıca Türklerin tarihî seyri boyunca Türkçeye kazandırmış olduğu pek çok sözcüğü içinde barındıran *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, bu anlamda hacimli sözlük çalışmaları arasında yer almaktadır. Yalnızca birkaçının bahsi geçen bu sözlüklerin yanı sıra alanına hizmet eden pek çok sözlük ve ansiklopedi çalışması bulunmaktadır (İsen, Horata, Macit, Kılıç ve Aksoyak 2017: 42-54).

Tüm bunların dışında günümüzde hâlâ çalışmaları sürdürülmekte olup elektronik ortamda veri girişine devam edilmekte olan *"Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü (TEBDİZ)"* projesi, bu alanda yapılan çalışmalardan en hacimlisi mahiyetindedir. Zira manzum ve mensur pek çok eseri ihtiva eden bu çalışma, birçok eserin bir arada bulunup anlamlandırıldığı ve Türkiye'nin farklı üniversitelerindeki akademisyenler ve lisansüstü öğrencileri tarafından hazırlanarak yürütüldüğü bir çalışmadır. Batı'da XIX. yüzyıldan itibaren edebî metinlere uygulanan **bağlamlı dizin (concordance)**[1] yöntemi 1987 yılında İran şairi Hâfız'ın *Dîvân*'ına tatbik edilmiş olup bu çalışmaların Türkiye'deki ilk örnekleri ise; 2007 yılında Furkan Öztürk tarafından hazırlanmış olan "*Bâkî Dîvânı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin Ve İşlevsel Sözlük)*" ve 2011 yılında Özer Şenödeyici'nin hazırlamış olduğu *Nâ'ilî Dîvânı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin Ve İşlevsel Sözlük)* adlı doktora tezleri ile verilmiştir (Özer, 2018: 219). Günümüzde ise eserlerin dizinlerinin oluşturulması ve bağlamlarına göre anlamlandırılması yine aynı sistem üzerinden devam etmektedir. Bu sistem, sadece dizinlerinin oluşturulmasının aylarca süreceği eserlerin, kısa bir sürede dizinlerinin oluşturulmasına imkân vermektedir. Aynı zamanda bu sistemle, anlamlandırma aşamasında da aynı sözlük maddesine verilen diğer çalışmalardaki anlamların görülüp eşleştirilebilir olması, hem anlamlandırmayı kolaylaştırmakta hem de bağlamlarına göre pek çok farklı anlamların aynı anda görülmesine olanak sağlamaktadır. Bu çalışmalar, klasik sözlüklerden farklı olarak terkipler, kalıp ifadeler, atasözleri ve deyimler, âyetler ve hadisler, kelam-ı kibarlar, Arapça ve Farsça ibarelerler gibi pek çok kelime tipiyle oluşturulan sözlük maddelerini ihtiva etmektedir.

İşte bu özellikteki sözlükler oluşturulurken eserlerden hareketle, sözlük maddelerinin dizinleri oluşturulmakta ve bu maddelere bağlamlarına göre manalar verilmektedir. Dolayısıyla *"Bu işlevsel sözlük çalışmaları temelde anlam-bağlam ilişkisine dayanmaktadır"* (Öztürk, 2008: 327). **Anlam,** *"Bir kelimeden, bir sözden, bir davranış veya olgudan anlaşılan şey, bunların hatırlattığı düşünce, mana, meal"* (TDK, 2011: 127); **bağlam (context),** *"Bir dil birimini çevreleyen, ondan önce ya da sonra gelen, birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim ya da birimler bütünü"* anlamına gelmektedir (Vardar, 2002: 31).

[1] *"Sözlük bilgisinde bağlamıyla birlikte sunulan sözcüklerin oluşturduğu abecesel dizelgedir. Bağlamlı dizinler ögelerin işlevlerini belirleme olanağı verdiğinden araştırmalara büyük kolaylık sağlayan araçlardır"* (Vardar, 2002: 32).

Bağlam teriminin bu dil bilimsel anlamından hareketle, bir şeyin anlamını belirleyen unsurun, *"bağlam"*ı olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir ifade ile *"Anlamların kesinleşmesi için içinde yer aldıkları bağlamların, metinlerin, kullanılışlarındaki amaçların, koşulların bilinmesi gerekir"* (Aksan, 1994: 120). Dolayısıyla bütüne, bağlama bakmak gerekmektedir.

Bu bilgilerden hareketle temelde bağlam merkezli anlamların belirlenmesi amacı güdülerek hazırlanan "Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük" çalışmaları arasına dâhil edilmiş olan *"Fennî Dîvânı Sözlüğü",* Ali Şakir Ergin tarafından Latin harfleriyle neşredilmiş olan *Fennî Dîvânı*'nı (1996), baz alınarak hazırlanmış bulunmaktadır. Dolayısıyla *"Fennî Dîvanı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)"* adı altında TEBDİZ projesine dâhil edilmiş olan bu çalışma da diğer çalışmalar gibi daha evvel bahsi geçen amaçlar doğrultusunda hazırlanmıştır. Gerek kelimeler, terkipler gerekse deyimler ve atasözleri, âyetler ve hadisler, kalıp ifadeler, Arapça ve Farsça ibareler, vb. gibi birçok kelime tipi dikkate alınarak sözlük maddelerinin dizini oluşturulmuştur. Bu dizin oluşturulurken sözlük maddelerinin almış olduğu eklerin alfabetik sırası dikkate alınmıştır. Daha sonra bu sözlük maddelerinin Dîvân'da kaç farklı anlamıyla, kaç defa geçtiği bağlamlarından verilen örneklerle birlikte gösterilmiş bulunmaktadır. Kısaca bahsedilen bu yöntem doğrultusunda, bu çalışma ile hedeflenen üç temel amaç bulunmaktadır. İlki; Fennî Dîvânı'nın, belirtilen sözlük maddelerinden yola çıkarak bağlamları baz alınmış bir dizinini oluşturmak ve anlamlandırmak, böylece bir sözlük hazırlamaktır. İkincisi; Mehmed Saîd Fennî'nin hayatı, dünya görüşü, edebî kişiliğini belirlemektir. Üçüncüsü ise; Fennî Dîvânı'nın şekil ve muhteva yönünden incelenmesi ile birlikte Fennî'nin dili ve üslubunu belirlemektir. Dolayısıyla her üç amaçtan ortak kasıt; Fennî Dîvânı'nın söz varlığı, dil unsurları ve kültür mirasını ortaya çıkarmak; söz varlığı ve geniş mana dünyası ile bu eserlerden birinin daha, daha iyi kavranması, anlamlandırılması ve anlaşılmasına katkıda bulunmak elbette ki hedeflerimizin temelini teşkil etmektedir.

YÖNTEM

1. *Fennî Dîvânı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)* adlı bu çalışmada, Ali Şakir Ergin tarafından hazırlanan *"Fennî Dîvânı"* adlı eseri esas alınmış olup çalışmanın büyük bir kısmı, TEBDİZ sistemi üzerinden yürütülmüştür.
2. Genel olarak üç ana bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümü, şair Fennî'nin hayatı, dünya görüğü, edebî kişiliği, eserleri hakkındaki bilgileri; ikinci bölümü Fennî Dîvânı'nın şekil ve muhtevası yönünden incelenmesini ihtiva ederken; üçüncü bölümde ise sözlük kısmı yer almaktadır.
3. Çalışmaya öncelikle gerekli kaynakların (ansiklopedi, kitap, tez, makale, sözlük vs.) belirlenmesi ile başlanmıştır. Birinci ve ikinci bölüm, kısıtlı olan kaynakların taranmasıyla ve bilhassa Dîvân'dan yararlanılarak elde edilen bilgilerin sentezi, ayıklanması ve yorumlanması ile oluşturulmuştur. Üçüncü bölüm ise kaynakçada belirtildiği üzere pek çok sözlük ve ansiklopedi başta olmak üzere muhtelif kaynaklardan edinilen bilgiler doğrultusunda hazırlanmıştır.
4. Çalışmanın teşekkülüne sözlük kısmından başlanmış olup bunun için evvela Dîvân'daki şiirlerin, Microsof Office Word programına aktarılarak düzenlemesi yapılmış olup, TEBDİZ sistemine yüklenmek için uygun hâle getirilip, Dîvân'da tüm şiirlerin mevcut olmayan vezinleri[2] de bulunduktan sonra bu vezinler ile birlikte her bir şiirin nazım biçimi, nazım türü, numaraları dikkate alınarak sisteme yüklenmiştir. Sistem üzerinde her biri müstakil parçalar hâlinde bulunan kelimeler, bağlamlarına göre bu müstakil şekilleriyle ya da iki veya daha fazla sözcüğün birleştirilmesi yoluyla anlamlandırılarak sözlük maddeleri oluşturulmuştur.
5. Sözlük maddeleri ve diğer teferruatlar belli bir çerçevede, aynı kuralla dizilmiş olup sıraları ve teferruatları şu şekildedir;
    - **Sözlük maddeleri/ana maddeler:** Sözlüğü oluşturan maddeler; kelimeler, terkipler, kelime grupları, kalıp ifadeler, deyimler ve atasözleri, âyetler ve hadisler, Arapça ve Farsça ibareler, birtakım şahsiyetler ve mekânlardan oluşup mana bütünlüğünün bozulmaması adına bazen bir cümle, bazen ise bir beyit şeklinde oluşturulmaya gayret edilerek altı çizili bir şekilde, kalın harflerle, alfabetik sıra esas alınarak verilmiştir.

[2] Şiirlerin vezin tablosu Ek-2'de yer almaktadır.

Maddelerde isim ve fiillerin ayırt edilmesi (**“gül**” ismi ve **“gül-”** fiili vb. gibi) ve madde bütünlüğünü sağlamak amacıyla fiiller mastar ekleri kullanılmadan ele alınıp sonlarına “-” koyarak belirtilmiştir ve tüm kelime, terkip, kelime grubu vs. ile oluşturulan birleşik fiillerde de bu kural uygulanmıştır. Bununla birlikte “et-/eyle-, ol-, kıl-” gibi yardımcı fiillerle oluşturulan birleşik fiiller de birlikte ele alınıp ayrı madde oluşturacak şekilde eklenmiştir. Örneğin; **“dil-rīş”** ile **“dil-rīş ol-”** ayrı maddeler hâlinde sözlükte yer almaktadır.

- **Anlam:** Ana maddelerin hemen altında bu maddelerin anlamları bulunmaktadır. Maddeler anlamlandırılırken örneklerden hareketle veya diğer bir ifadeyle bağlamlarına göre anlamlandırulmış olup **“1.)”** şeklinde numaralandırılmıştır. Bir maddede, bağlama göre birden fazla anlam bulunması hâlinde, anlam adedince bu numaralandırmalar artarak devam ettirilmiştir **“2.), 3.)...”**. Bu anlamların daha sonraki yerlerde geçmesi ya da daha evvel geniş bir şekilde bahsedilmesi hâlinde “*bakınız”* (bk.) şeklindeki kısaltma ile gönderme yapılmıştır. Kimi maddelerin anlamlarının bitiminde faydalanılan kaynaklar metin içi dipnot yöntemi ile belirtilmeye çalışılırken herhangi bir atıf bulunmayan diğer maddelerde ise TEBDİZ sözlüğü ve öneri tablosu dikkate alınıp bilhassa “Misalli Türkçe Sözlük (Kubbealtı Lugatı)” ve “Türkçe Sözlük” ile birlikte kaynakçada ifade edilen diğer ilgili sözlüklerden teyit edilip yorumlanarak anlamlandırma yoluna gidilmiştir. Bu nedenle anlamların her biri için tek tek kaynak gösterilmeyip bir kısmı için kaynak gösterme yoluna gidilmiştir.
- **Alt maddeler:** Ana maddelerin tekrarı olup eklerin belirtilmesi amacıyla koyu harflerle verilmiş olan maddelerdir. Ana madde ile aynı olup bu maddelerin örneklerde geçtiği sayı adedince oluşturulan alt maddelerin diziminde ise aldığı eklerin alfabetik sırası esas alınmıştır. Bu maddeler de bağlamsal olarak verilmiş olan anlam veya anlamların alt başlıkları olacak şekilde numaralandırılmıştır; “**1.1., 1.2., 1.3., ... / 2.1., 2.2., 2.3., ...** ”. Ayrıca bu alt madde başlıklarının bir kısmının yanında bağlamda geçen özel anlam (mecazî, tasavvufî vs.) ve adlar (kişi, yer vs.) da belirtilmeye çalışılmıştır.

- **Örnekler:** Her biri bağlamına göre anlamlandırılan maddelerin, bu bağlamlarının gösterilmesi amacıyla verilen beyitlerlerden oluşmaktadır. Bentlerden oluşan nazım şekillerinde ise çalışmanın çok fazla ve gereksiz uzun olmaması amacıyla maddenin geçtiği mısra ve anlamca ona daha yakın olan bir önceki veya sonraki mısra dikkate alınarak örnekler beyit şeklinde verilmiş, bu usulle numaralandırılmış ve nazım şekilleri belirtilmiştir (**Gazel 5/1, Müsebba 1/2** gibi).[3]

Kısaca bu adımlar doğrultusunda oluşturulmaya gayret edilen bu sözlük çalışmasında, örneklerden yola çıkarak bir maddenin Dîvân'da kaç kez ve hangi eklerle geçtiği belirlenmiş olup hangi anlam veya anlamları içerdiği ya da bağlamlarına göre kaç farklı anlamla ifade edildiği saptanmıştır.

6. Dîvân'da bulunan nazım biçimleri veya şiirlerin listesi, sayılarıyla birlikte hazırlanmış olup sözlükte kullanılmak amacıyla yapılan birtakım değişiklikler, eklemeler, düzeltmeler de mevcuttur.

İki yüz altmış dokuz sayfadan teşekkül eden Fennî Dîvânı;

- 13 Tevhit ve Münacat, 10 Naat (+1) ve diğerleri de din ve devlet büyüklerine yazılan **50 (+1) Kaside**,
- 4 Muhammes, 8 Tahmis (+1), 4 Müseddes, 3 Müsebba, 1 Müsemmen, 2 Taştir, 9'u Şarkı olmak üzere **31 (+1) Musammat,**
- 4'ü Müşterek[4] olup 3'ü de Mersiye[5] nazım türünde yazılan **251 (+2) Gazel**,
- **3 Müstezat,**
- **22 Tarih,**
- **1 Muamma,**
- **24 Kıt'a**
- **31 Müfredat (Beyitler),**
- 1 İlahi ve 4 Güzelleme nazım türünde **hece vezni ile yazılan 5 şiir,**
- 1'i Arapça, 3'ü Farsça olmak üzere **Arap alfabesi** eklenen **4 şiiri**

[3] Bent ve dörtlükten oluşan nazım şekillerinde; sözlük bölümünde, maddede bahsedildiği üzere bent numaraları değil, beyit şeklinde verilen örnekler bu usule göre numaralandırılmıştır. Fakat birinci ve ikinci bölümde bent ve dörtlük sayıları dikkate alınarak numaralandırılmıştır.
[4] Gazel 245, 246, 247, 248 olarak numaralandırılmıştır.
[5] Gazel 249, 250, 251 olarak numaralandırılmıştır.

ihtiva etmektedir. Hece vezni ile yazılan beş şiirin nazım şekli **"Diğer"** olarak belirtilmiştir. Divan'ın sonunda bulunan ve Arap alfanesi ile neşredilen Arapça/Farsça dört şiir de Latin harfleriyle yazılarak Türkçeye tercüme edilmiştir.[6] Bu dört şiirden Arapça olanın nazım türü naattir. Esasen bu şiirin 20. kasidenin devamı olup da Arapça olması sebebiyle ayrı yazıldığı dipnotta bildirilmektedir (Ergin, 1996: 267). Bu gerekçe ile şiir, ayrı bir kaside şeklinde ele alınarak **kaside**lere eklenirken[7] Farsça olan üç şiirden biri **tahmis**[8], diğer ikisi de **gazel**[9] olmak üzere bu nazım şekillerine ilave olarak numaralandırılmıştır.

Bu ilaveler ile birlikte baştan başlayarak sonuna kadar art arda sıralanan numaralandırmalarda değişiklik yapılarak kasideler aynı kalmak üzere, musammatlardan başlayıp aynı nazım şekilleri, kendi içerisinde yeniden numaralandırılmış olup sözlükte verilen örneklerde de nazım şekilleri, bu yeni numaralandırmalar ile yer almaktadır.

Tablo 1. TEBDİZ'e Göre Yeni Nazım Numaraları

ESKİ SIRA NO.	NAZIM ŞEKİLLERİ	YENİ SIRA NO.
MUSAMMATLAR		
LI	Muhammes	1
LII	Muhammes	2
LII	Muhammes	3
LIV	Muhammes	4
LV	Tahmis	1
LVI	Tahmis	2
LVII	Tahmis	3
LVIII	Tahmis	4
LIX	Tahmis	5
LX	Tahmis	6
LXI	Tahmis	7
LXII	Tahmis	8
LXIII	Müseddes	1
LXIV	Müseddes	2
LXV	Müseddes	3
LXVI	Müseddes	4
LXVII	Müsebba	1
LXVIII	Müsebba	2

[6] Latin harfleriyle yazılarak Türkçeye tercüme edilen metinler ektedir; *bk.* Ek-1.
[7] Kaside 51 olarak numaralandırılmıştır.
[8] Tahmis 9 olarak numaralandırılmıştır.
[9] Gazel 252, 253 olarak numaralandırılmıştır.

LXIX	Müsebba	3
LXX	Müsemmen	1
LXXI	Taştir	1
LXXII	Taştir	2
GAZELLER		
LXXIII	Gazel	1
LXXIV	Gazel	2
LXXV	Gazel	3
LXXVI	Gazel	4
LXXVII	Gazel	5
LXXVIII	Gazel	6
LXXIX	Gazel	7
LXXX	Gazel	8
LXXXI	Gazel	9
LXXXII	Gazel	10
LXXXIII	Gazel	11
LXXXIV	Gazel	12
LXXXV	Gazel	13
LXXXVI	Gazel	14
LXXXVII	Gazel	15
LXXXVIII	Gazel	16
LXXXIX	Gazel	17
CX	Gazel	18
CXI	Gazel	19
CXII	Gazel	20
CXIII	Gazel	21
CXIV	Gazel	22
CXV	Gazel	23
CXVI	Gazel	24
CXVII	Gazel	25
CXVIII	Gazel	26
CXIX	Gazel	27
C	Gazel	28
CI	Gazel	29
CII	Gazel	30
CIII	Gazel	31
CIV	Gazel	32
CV	Gazel	33
CVI	Gazel	34
CVII	Gazel	35
CVIII	Gazel	36
CIX	Gazel	37
CX	Gazel	38
CXI	Gazel	39
CXII	Gazel	40
CXIII	Gazel	41
CXIV	Gazel	42
CXV	Gazel	43
CXVI	Gazel	44

CXVII	Gazel	45
CXVIII	Gazel	46
CXIX	Gazel	47
CXX	Gazel	48
CXXI	Gazel	49
CXXII	Gazel	50
CXXIII	Gazel	51
CXXIV	Gazel	52
CXXV	Gazel	53
CXXVI	Gazel	54
CXXVII	Gazel	55
CXXVIII	Gazel	56
CXXIX	Gazel	57
CXXX	Gazel	58
CXXXI	Gazel	59
CXXXII	Gazel	60
CXXXIII	Gazel	61
CXXXIV	Gazel	62
CXXXV	Gazel	63
CXXXVI	Gazel	64
CXXXVII	Gazel	65
CXXXVIII	Gazel	66
CXXXIX	Gazel	67
CXL	Gazel	68
CXLI	Gazel	69
CXLII	Gazel	70
CXLIII	Gazel	71
CXLIV	Gazel	72
CXLV	Gazel	73
CXLVI	Gazel	74
CXLVII	Gazel	75
CXLVIII	Gazel	76
CXLIX	Gazel	77
CL	Gazel	78
CLI	Gazel	79
CLII	Gazel	80
CLIII	Gazel	81
CLIV	Gazel	82
CLV	Gazel	83
CLVI	Gazel	84
CLVII	Gazel	85
CLVIII	Gazel	86
CLIX	Gazel	87
CLX	Gazel	88
CLXI	Gazel	89
CLXII	Gazel	90
CLXIII	Gazel	91
CLXIV	Gazel	92
CLXV	Gazel	93

CLXVI	Gazel	94
CLXVII	Gazel	95
CLXVIII	Gazel	96
CLXIX	Gazel	97
CLXX	Gazel	98
CLXXI	Gazel	99
CLXXII	Gazel	100
CLXXIII	Gazel	101
CLXXIV	Gazel	102
CLXXV	Gazel	103
CLXXVI	Gazel	104
CLXXVII	Gazel	105
CLXXVIII	Gazel	106
CLXXIX	Gazel	107
CLXXX	Gazel	108
CLXXXI	Gazel	109
CLXXXII	Gazel	110
CLXXXIII	Gazel	111
CLXXXIV	Gazel	112
CLXXXV	Gazel	113
CLXXXVI	Gazel	114
CLXXXVII	Gazel	115
CLXXXVIII	Gazel	116
CLXXXIX	Gazel	117
CXC	Gazel	118
CXCI	Gazel	119
CXCII	Gazel	120
CXCIII	Gazel	121
CXCIV	Gazel	122
CXCV	Gazel	123
CXCVI	Gazel	124
CXCVII	Gazel	125
CXCVIII	Gazel	126
CXCIX	Gazel	127
CC	Gazel	128
CCI	Gazel	129
CCII	Gazel	130
CCIII	Gazel	131
CCIV	Gazel	132
CCV	Gazel	133
CCVI	Gazel	134
CCVII	Gazel	135
CCVIII	Gazel	136
CCIX	Gazel	137
CCX	Gazel	138
CCXI	Gazel	139
CCXII	Gazel	140
CCXIII	Gazel	141
CCXIV	Gazel	142

CCXV	Gazel	143
CCXVI	Gazel	144
CCXVII	Gazel	145
CCXVIII	Gazel	146
CCXIX	Gazel	147
CCXX	Gazel	148
CCXXI	Gazel	149
CCXXII	Gazel	150
CCXXIII	Gazel	151
CCXXIV	Gazel	152
CCXXV	Gazel	153
CCXXVI	Gazel	154
CCXXVII	Gazel	155
CCXXVIII	Gazel	156
CCXXIX	Gazel	157
CCXXX	Gazel	158
CCXXXI	Gazel	159
CCXXXII	Gazel	160
CCXXXIII	Gazel	161
CCXXXIV	Gazel	162
CCXXXV	Gazel	163
CCXXXVI	Gazel	164
CCXXXVII	Gazel	165
CCXXXVIII	Gazel	166
CCXXXIX	Gazel	167
CCXL	Gazel	168
CCXLI	Gazel	169
CCXLII	Gazel	170
CCXLIII	Gazel	171
CCXLIV	Gazel	172
CCXLV	Gazel	173
CCXLVI	Gazel	174
CCXLVII	Gazel	175
CCXLVIII	Gazel	176
CCXLIX	Gazel	177
CCL	Gazel	178
CCLI	Gazel	179
CCLII	Gazel	180
CCLIII	Gazel	181
CCLIV	Gazel	182
CCLV	Gazel	183
CCLVI	Gazel	184
CCLVII	Gazel	185
CCLVIII	Gazel	186
CCLIX	Gazel	187
CCLX	Gazel	188
CCLXI	Gazel	189
CCLXII	Gazel	190
CCLXIII	Gazel	191

CCLXIV	Gazel	192
CCLXV	Gazel	193
CCLXVI	Gazel	194
CCLXVII	Gazel	195
CCLXVIII	Gazel	196
CCLXIX	Gazel	197
CCLXX	Gazel	198
CCLXXI	Gazel	199
CCLXXII	Gazel	200
CCLXXIII	Gazel	201
CCLXXIV	Gazel	202
CCLXXV	Gazel	203
CCLXXVI	Gazel	204
CCLXXVII	Gazel	205
CCLXXVIII	Gazel	206
CCLXXIX	Gazel	207
CCLXXX	Gazel	208
CCLXXXI	Gazel	209
CCLXXXII	Gazel	210
CCLXXXIII	Gazel	211
CCLXXXIV	Gazel	212
CCLXXXV	Gazel	213
CCLXXXVI	Gazel	214
CCLXXXVII	Gazel	215
CCLXXXVIII	Gazel	216
CCLXXXIX	Gazel	217
CCXC	Gazel	218
CCXCI	Gazel	219
CCXCII	Gazel	220
CCXCIII	Gazel	221
CCXCIV	Gazel	222
CCXCV	Gazel	223
CCXCVI	Gazel	224
CCXCVII	Gazel	225
CCXCVIII	Gazel	226
CCXCIX	Gazel	227
CCC	Gazel	228
CCCI	Gazel	229
CCCII	Gazel	230
CCCIII	Gazel	231
CCCIV	Gazel	232
CCCV	Gazel	233
CCCVI	Gazel	234
CCCVII	Gazel	235
CCCVIII	Gazel	236
CCCIX	Gazel	237
CCCX	Gazel	238
CCCXI	Gazel	239
CCCXII	Gazel	240

CCCXIII	Gazel	241
CCCXIV	Gazel	242
CCCXV	Gazel	243
CCCXVI	Gazel	244
MÜŞTEREK GAZELLER		
CCCXVII	Gazel	245
CCCXVIII	Gazel	246
CCCXIX	Gazel	247
CCCXX	Gazel	248
MÜSTEZATLAR		
CCCXXI	Müstezat	1
CCCXXII	Müstezat	2
CCCXXIII	Müstezat	3
MERSİYELER		
CCCXXIV	Gazel	249
CCCXXV	Gazel	250
CCCXXVI	Gazel	251
CCCXXVII	**TARİHLER**	
a	Tarih	1
b	Tarih	2
c	Tarih	3
d	Tarih	4
e	Tarih	5
f	Tarih	6
g	Tarih	7
h	Tarih	8
ı	Tarih	9
i	Tarih	10
j	Tarih	11
k	Tarih	12
l	Tarih	13
m	Tarih	14
n	Tarih	15
o	Tarih	16
ö	Tarih	17
p	Tarih	18
r	Tarih	19
s	Tarih	20
ş	Tarih	21
t	Tarih	22
ŞARKILAR		
CCCXXVIII	Şarkı	1
CCCXXIX	Şarkı	2
CCCXXX	Şarkı	3
CCCXXXI	Şarkı	4
CCCXXXII	Şarkı	5
CCCXXXIII	Şarkı	6
CCCXXXIV	Şarkı	7
CCCXXXV	Şarkı	8

CCCXXXVI	Şarkı	9
MUAMMA		
CCCXXXVII	Muamma	1
CCCXXXVIII	**KIT'ALAR**	
*	Kıt'a	1
*	Kıt'a	2
*	Kıt'a	3
*	Kıt'a	4
*	Kıt'a	5
*	Kıt'a	6
*	Kıt'a	7
*	Kıt'a	8
*	Kıt'a	9
*	Kıt'a	10
*	Kıt'a	11
*	Kıt'a	12
*	Kıt'a	13
*	Kıt'a	14
*	Kıt'a	15
*	Kıt'a	16
*	Kıt'a	17
*	Kıt'a	18
*	Kıt'a	19
*	Kıt'a	20
*	Kıt'a	21
*	Kıt'a	22
*	Kıt'a	23
*	Kıt'a	24
CCCXXXIX	**MÜFREDAT (BEYİTLER)**	
*	Müfret	1
*	Müfret	2
*	Müfret	3
*	Müfret	4
*	Müfret	5
*	Müfret	6
*	Müfret	7
*	Müfret	8
*	Müfret	9
*	Müfret	10
*	Müfret	11
*	Müfret	12
*	Müfret	13
*	Müfret	14
*	Müfret	15
*	Müfret	16
*	Müfret	17
*	Müfret	18
*	Müfret	19
*	Müfret	20

*	Müfret	21
*	Müfret	22
*	Müfret	23
*	Müfret	24
*	Müfret	25
*	Müfret	26
*	Müfret	27
*	Müfret	28
*	Müfret	29
*	Müfret	30
*	Müfret	31
HECE VEZNİ İLE YAZILAN ŞİİRLER		
CCCXL	Diğer	1
CCCXLI	Diğer	2
CCCXLII	Diğer	3
CCCXLIII	Diğer	4
CCCXLIV	Diğer	5
ARAPÇA VE FARSÇA ŞİİRLER		
CCCXLV	Kaside	51
CCCXLVI	Gazel	252
CCCXLVII	Tahmis	9
CCCXLVIII	Gazel	253

7. Dîvân'da, yazım birliği oluşturmak ve birtakım düzeltmeler yapmak adına yapılan değişiklikler ise aşağıdaki tablodaki gibidir;

Tablo 2. Değişiklik ve Ekleme Yapılan Kelime ve Terkipler

	Beyit, bent, no:	**Yanlış/ eksik/aynı kelimelerdeki farklı yazımlar**	**Doğru/düzeltilmiş/ standart yazım**	**Anlam**
1	(G 226/6)	ʿark-rīz	ʿarak-rīz	ter döken, terleyen
2	(G 139/6)	ʿazūbet	ʿuzūbet	tatlılık, şirinlik
3	(MB 3/5)	acak	ancak	sadece, yalnızca
4	(KT 21)	adelīb	andelīb	bülbül
5	(TH 7/1)	ağı	ağu	zehir; acı, ızdırap
6	(G 177/5)	āh ātel-bār	āh-ı āteş-bār	ateş saçan ah
7	(G 3/1)	āşūb-e dil	āşūb-ı dil	gönül karıştıran (sevgili)
8	(K 38/43) (K 42/2) (MD 2/3)	āzerde	āzürde	incinmiş, kırılmış
9	(G 243/11)	bededen	bedenden	beden, vücut
10	(T 13/2)	behā	bahā	paha, değer
11	(Ş 4/3)	belābān	balaban	büyük, yırtıcı, avcı kuş
12	(G 43/5)	bu	bū	koku
13	(G 48/4)	bu	bū	ebū (kısaltılmışı)
14	(K 34/14)	bürkuʿ	bürkaʿ	örtü, peçe, nikab
15	(KT 21)	cebān	cebbān	korkak
16	(G 130/1)	cenet	cennet	
17	(K 43/24)	cerār	cerrār	dilenci
18	(K 45/10)	çeşme-i sār	çeşme-sār	çeşmesi, pınarı çok olan yer (çeşme başı)
19	(Ş 5/2)	çeşm-i īm'ān	çeşm-i imʿān	dikkatli göz; dikkatli bakış

20	(G 241/6)	cevfi dendān	cevf-i dendān	dişinin kovuğu
21	(MH 2/5)	dārü'l-fünūmdur	dārü'l-fünūnumdur	dārü'l-fünūn; ilimler kapısı, üniversite
22	(K 41/25)	denilir	denīler	deni; alçak, soysuz, aşağılık
23	(KT 2)	dih-hāhāsce	dil-hˇāhınca	istediğin gibi, gönlünce
24	(TH 1/3)	---	dü	iki
25	(K 28/2)	dū cihān	dü-cihān	iki cihan
26	(K 24/45)	du gītī	dü-gītī	iki cihan
27	(G 124/1)	dümūğ	dümūʿ	gözyaşları
28	(K 50/3) (G 160/5)	düyā	dünyā	
29	(K 42/23)	ekiffā	ekfā	eşler, denkler
30	(K 49/9) (G 122/7)	encāz	incāz	sözü yerine getirme
31	(K 32/3)	erhā	irhā	dizginleri koyverme, salıverme
32	(K 24/24)	fizza	fıdda	gümüş
33	(MH 4/9)	garet	gayret	
34	(K 37/1)	gāyā	güyā	güya
35	(K 39/35)	gec-rev	kec-rev	eğri gidişli
36	(G 132/5)	ger ma'be	germābe	hamam
37	(K 43/33)	gıpta-küşan	gıpta-keşān	gıpta eden, imrenen
38	(G 195/1)	görümezse	görünmezse	görün-
39	(TH 5/2)	gübgüb	gabgab	gerdan
40	(MD 2/7)	günc	künc	köşe
41	(64/7)	günc-i nihān	genc-i nihān	gizli hazine
42	(D 3/1)	günül	gönül	
43	(G 152/12)	gussa-küşān	gussa-keşān	gam götüren, gamı kaldıran
44	(G. 27/2)	halāvat	halāvet	zevk, tat
45	(G 244/2)	hālī	hāli	hāl, ben
46	(MB 1/9)	hasv ü hāşāk	has ü hāşāk	çer çöp
47	(G 86/5)	hayhal	hayāl	
48	(K 37/15) (G 183/4)	hayra-dār	hīre-dār	kamaşmış, fersiz kalmış, donuk; hayran, şaşkın
49	(K 29/5)	hayre-dār	hīre-dār	kamaşmış, fersiz kalmış, donuk; hayran, şaşkın
50	(T 12/2)	hırman	harman	
51	(M 1/8)	hisbetle	nisbetle	kıyas edildiğine göre, nazaran
52	(K 37/56)	horde-bīn	hurde-bīn	mikroskop
53	(MB 2/15)	hū-nāb	hūn-āb	kanlı gözyaşı
54	(T 6/4)	hūşyāvendī	hūşyāverdī	akıllılar
55	(G 100/4)	hutā	hıtā	huten; miskin çıktığı bölge
56	(T 12/1) (Ş 2/8)	hümar	humar	mahmurluk, şaşkınlık
57	(TH 1/3)	ʿimād	ʿamād	yokluk, yokluk âlemi
58	(K 39/8)	istivār	üstüvār	sağlam, dayanıklı, kuvvetli
59	(MT 2/5)	iysār	īsār	ikram etme, cömertlik
60	(G 92/7)	karamış	kabarmış	kabar-
61	(G 136/6) (K 39/53) (G 89/7)	kem-behā	kem-bahā	pahası az, değersiz
62	(G 98/4)	keysū	geysū	gīsū; saç
63	(K 40/54)	kirān-kadr	girān-kadr	değeri büyük olan, çok değerli
64	(K 42/ 28)	kirbet	kürbet	gam, tasa, kaygı
65	(KT 14)	kirbet	kürbet	gam, tasa, kaygı
66	(68/8)	kopan	kapan-	(ayaklarına) kapanmak
67	(G 92/9)	kuramış	kurarmış	kur-
68	(G 158/1)	la'l-i mezāb	laʿl-i müzāb	eritilmiş lal; şarap
69	(K 134/2) (MT 1/1)	māl	māh	ay (parlak yüzlü sevgili)
70	(D 1/1)	māl ü melāl	māl ü menāl	mal mülk, servet
71	(G 185/2)	mazara	manzara	
72	(K 40/58)	meba	menbaʿ	kaynak
73	(G 4/6) (G 246/1)	mehr	mihr	güneş; sevgi, sevda
74	(TH 8/7)	melce-i penāh	melceʾ-penāh	sığınılacak yer

75	(K 46/40)	meştūt	meşdūd	sımsıkı bağlanmış, şeddedilmiş
76	(MH 1/15)	mevāl	mevvāl	Arap Halk Edebiyatında bir türkü çeşidi
77	(G 246/7)	mey-i āşām	mey-āşām	şarap içen, sarhoş
78	(K 43/18)	mezāc u meşvār	mizāc u mişvār	huy, tabiat ve tarz, üslup
79	(G 190/6)	milvân	milyân	dolmuş
80	(K 37/8)	minet	minnet	
81	(TH 1/4)	misk ezfer	misk-i ezfer	güzel kokulu misk
82	(K 24/38)	miski ezfer	misk-i ezfer	güzel kokulu misk
83	(K 46/27)	morde-dil	mürde-dil	ölü, hissiz gönül
84	(G 155/3)	mübtesem	mübtesim	gülümseyen, tebessüm eden
85	(G 90/2)	müg	mürg	kuş
86	(TŞ 1/5)	muhabet	muhabbet	sevgi
87	(MB 3/1)	mükte-perdāz	nükte-perdāz	nükteli söz söyleyen
88	(K 45/55)	mülevvān	melevān	gece ve gündüz
89	(G 40/10)	müncezeb	müncezib	cezbedilen, tuttulmuş, tutkun
90	(K 37/15)	mürrīh	mirrīh	Merih/Behram
91	(G 152/16)	müşāta	meşşāta	gelin süsleyen kadın, bezekçi, maşita
92	(MF 18)	mustas	muhtas	bağlı
93	(G 170/7)	muzmar	muzmer	gizlenmiş, saklanmış (şey)
94	(MH 2/3)	na'me	nağme	ahenkli ses, ezgi
95	(K 30/13)	nām u pāk	nām-ı pāk	mübarek ad
96	(G 1/8)	nā-yı kalem	nāy-ı kalem	kalemin neyi, kamışı
97	(G 129/1)	nenk ü nām	neng ü nām	ün, şan, şöhret
98	(K 27/7)	neşīmen-gāh	nişīmen-gāh	yuva, mesken; meclis
99	(73/5)	niğām	nağām	nağmeler
100	(K 20/18)	nih-kıbāb	nüh-kıbāb	dokuz cennet
101	(MB 1/11)	nisbetide	nisbetinde	oran, ölçü, derece
102	(G 197/5) (G 216/5)	nukkād	nakkād	iyiyi kötüden ayıran; münekkit
103	(G 88/2)	nūşīde	nūşīne	tatlı ve yumuşak şarap
104	(K 47/30)	nusrat	nusret	yardım, üstünlük
105	(G. 39/3)	pebe	penbe	pembe/pamuk
106	(D 4/3)	penā-gāh	penāh-gāh	sığınılacak yer, melce
107	(D 5/4)	pīr-hen	pīrehen	gömlek
108	(K 34/20)	rehi vasl	reh-i vasl	kavuşma yolu
109	(G 120/3)	rişk	reşk	kıskanma, haset
110	(G 39/9)	rūzen	revzen	pencere (cam)
111	(G 175/2)	sā'īd	sāʿid	kol
112	(G 56/3)	sammūr	semmūr	samur
113	(G 162/2)	sasın	sansın	san-
114	(K 47/22)	seʿāyet	siʿāyet	dedikodu, gıybet
115	(TH 7/7)	sebk-i mağzāne	sebük-mağzāne	akılsızca, düşüncesizce
116	(G 44/3)	şem'i sūzān	şemʿ-i sūzān	yanan mum
117	(MH 2/7)	serdān	serdār	ileri gelen; yüce
118	(G177/3)	sermet	sermest	sarhoş
119	(G 108/2)	ser-nevişt	ser-nüvişt	kader, alın yazısı
120	(K 42/23)	sibkat	sebkat	geçme, önde bulunma
121	(K 40/8)	Sihrāb	Sührāb	Zaloğlu Rüstem'in oğlu; yiğitliğiyle ile ünlü İran kahramanı
122	(G 92/5)	şimdilek	şimdilik	
123	(G 126/3)	şimşār	şimşād	şimşir ağacı (sevgilinin boyu)
124	(T 10/3)	şīn	şeyn	ayıp, kusur, leke
125	(MB 1/6) (G 11/4) (G 21/1) (G 47/2) (G 125/7) (G 159/2) (G 190/3)	şirişk	sirişk	gözyaşı
126	(MD 3/1)	siyer	seyr	yolculuk, sefer
127	(K 41/21)	tāgīler	tagılır	dağılır (dağıl-)
128	(MD 1/1)	tasīl	tahsīl	ilim öğrenme
129	(K 32/8)	tekiyye	tekye	tekke

130	(TH 2/5)	tīğ-ı neyāmendin	tīğ-ı niyāmendin	kılıcın kını
131	(D 1/2)	tutmadım	tutamadım	tut-
132	(G 8/4) (G 48/6)	übbihet	übbehet	yücelik, büyüklük
133	(G 7/6)	veced	vecd	coşku
134	(G 113/5)	vemez	vermez	vermek
135	(K 40/67)	vird	verd	gül
136	(TH 8/2)	vuslat eb'ad	vuslat-ābād	kavuşma sevinci
137	(72/6)	yārin	yarın	
138	(G 118/4)	zeyy	ziyy	kılık kıyafet; doş görünüş
139	(64/5)	zī-hiberān	zī-haberān	haberliler (haberdar olan kimseler)
140	(G 227/6)	zımmında	zımnında	zımn; iç (gönül)
141	(TH 8/1)	zivāk	zevvāk	zevkine düşkün
142	(K 38/32)	zulām	zalām	karanlık
143	(K 40/70)	züyūr	zīver	süs

Not 1: Tahmis 1'in üçüncü bendindeki son mısrada yapılan değişiklik ve ekleme;

*"'**İmādın açtı** mevcūdāt çeşmin tūtiyādır bu"* (Ergin, 1996: 81)

*"'**Amādan açdı** mevcūdāt **dü** çeşmin tūtiyādır bu"* (Karahan, 1987: 150)

Not 2: Müsebba 2'nin birinci bendine, eksik olan üçüncü mısra eklenmiştir;

"Kendini çekme nikāb arkasına nūrum gel"[10]

8. Tablo şeklinde verilen genel düzeltmelerin yanı sıra Dîvân'da, yazım birliği bulunmayan pek çok kelimenin bu farklı yazımlarında tekleştirme yoluna gidilmiş olup bunların hepsinin listesini vermekten ziyade çok sık görülen farklılıkları ve değişiklikleri birkaç örnekle açıklamak tercih edilmiştir;

- Aslen uzun okunan harflerin yazımındaki farklılıklar giderilmiş olup uzatma işareti bulunmayan harflere bu işaret eklenmiştir; **"aman/āman/amān/ āmān⟩ amān, zaman/zāman/zamān⟩ zamān, āyine/āyīne⟩ āyīne, noksan/ noksān⟩ noksān, huzur/huzūr⟩ huzūr, yāhud, yahūd, yahud⟩ yāhud**[11] **vb."** gibi.
- Bazı Türkçe ifadeler ve Farsça ikilemelerdeki yazım farklılıkları, özelikle Farsça ikilemelerde görülen "-" işaretinin çok farklı şekillerdeki kullanımları tekleştirilmiştir; **"seninçün/senin-çün⟩ senin-çün, serteser/ser-teser/ser-te-ser⟩ ser-te-ser, serāser⟩ ser-ā-ser vb."** gibi.

[10] A.Ş. Ergin (kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

[11] Bu kelimedeki uzun ünlü gibi görünen "vav" harfi, "vav-ı mechûle" olması sebebiyle uzun ünlü olarak alınmamıştır (Ünver, 2008: 75).

- Sonu yumuşak ünsüzlerle biten yabancı kelimelerin farklı yazımları tekleştirimiştir; **“acep⟩ aceb, cephe⟩ cebhe, ihtiyāç⟩ ihtiyāc, mizāç⟩ mizāc, şüphe⟩ şübhe, yāhut⟩ yāhud vb.”** gibi.
- **“āna, āndan, ānın, ānınçün vb.”** gibi kelimelerde olduğu gibi Eski Türkçe zamirlerde sıklıkla görülen uzatma işaretleri kaldırılmıştır.
- Dîvân’da kesme işareti ile belirtilen **hemze (ء)** ve **ayın (ع)** harfleri sırasıyla **(ʾ)** ve **(ʿ)** şeklinde belirtilerek ayırt edilmiştir. Bunun yanı sıra bazı kelimelerde hiç belirtilmeyen bu işaretler eklenerek belirtilmiştir; **ömr⟩ʿömr, sū-i nazar⟩ sūʾ-i nazar, kāim⟩ kāʾim** vb. gibi.
- Belirli bazı kelimelerde görülen farklı yazımlar giderilerek tekleştirilmiştir; **“sühan, suhan⟩ sühan, lütf, lutf⟩ lutf vb.”** gibi.
- Kelimelere son ek olarak eklenen Farsça edat ve yapım eklerinin yazımındaki kısa çizgi (-) kullanımında görülen farklılıklar giderilmeye çalışılıp bunlar kısa çizginin kaldırılması şeklinde düzeltilmiştir; **“dil-ber⟩ dilber, dil-dār⟩ dildār, dil-ārā⟩ dilārā vb.”** gibi.
- Genel bir değişiklik veya düzeltme olarak da; Dîvân’da bulunan kesme işareti, tırnak işareti vb. gibi noktalama işaretleri kaldırılmış olup tamamı büyük harflerle yazılan kimi özel isimler sadece baş harfleri büyük kalmak üzere küçük harflerle yazılarak değiştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEHMED SAÎD FENNÎ (1850-1918)

1.1. HAYATI[12]

Asıl adı Mehmed Saîd olup daha çok Fennî mahlasıyla tanınan Yozgatlı bir şairdir. Yozgat'ta doğan Fennî'nin babası, Yozgat eşrafından Kadızâde Hacı Sâdık Efendi'dir. Tahsilini Yozgat'ta "Demirli Medresede"de[13] tamamlayan şair, ilk memuriyetine yine aynı yerde başkâtiplik yaparak başlamış olup daha sonra da Kayseri başta olmak üzere muhtelif yerlerde memuriyetini sürdürmüştür. Ankara valisi olan Abidin Paşa'ya gönderdiği bir şiirle Paşa'nın dikkatini çeken Fennî, onun iltifatına mazhar olarak terfi ettirilip Ankara'ya getirtilmiş ve "Ankara Valiliği Vergi Başkâtipliği ve Tahrirat Kâtipliği" yapmıştır. Maarif Nâzırı Memdûh Paşa'nın iltifatına mazhar olarak da "Valilik İdare Meclisi Başkâtipliği"ne getirilmiştir.[14] Aynı zamanda edebiyat ve hat dersleri de vermiştir. Emekli olduktan ya da başka bir rivayete göre bulunduğu mevkiden memnun olmadığı için istifa ettikten bir müddet sonra Ankara'da vefat etmiştir.

Fennî, şair kimliğinin yanı sıra aynı zamanda iyi bir hattat ve hakkâktır. Farklı zeminler üzerine ustalıkla kazıdığı mühürleri, talik yazı ile yazdığı dualar ve yazıları olduğu bilinmektedir (İnal, 1988: 387-388). Kâğıt üzerine basılı olan bu örneklerinden bazıları günümüze kadar ulaşabilmiştir (Ergin, 2002: 160-166). Bu alanda bir üstat olan Fennî'nin, günümüzde mevcut olmasa bile, buğday ve pirinç taneleri üzerine "İhlâs" ve "Âyetelkürsî" yazdığı, tırnaklarıyla kabartma yapaparak yazı yazıp desenler çıkardığı bilinmektedir. Fakat ayva ya da ceviz yaprağının gözeneklerini boşaltarak yazdığı yazılardan birisi günümüze kadar ulaşmış bulunmaktadır.

1.2. DÜNYA GÖRÜŞÜ

Klasik Türk Edebiyatında, her dönemde kendini sıkça gösteren tasavvuf anlayışının XIX. yüzyıl şairlerine de sirayet eden bir anlayış olduğu görülmektedir.

[12] Tezkireler ve buna muadil pek çok kaynak taranmış olup Fennî'ye dair bir bilgiye ulaşılamamakla birlikte (İnal, 1988: 387) kaynağında; Fennî maddesine, ayrıntılı bilgi içermemekle beraber, yer verilmiş olup bu bilgiler ve (Ergin, 1996: V) kaynağındanki bilgilerden istifade edilmiştir.

[13] 1753 yılında kurulmuş olan ilk üniversite ve Yozgat'ın imarında ilk önemli adım olan medrese (Koç, 2013: 161).

[14] A.Ş. Ergin (kişisel iletişim, 30 Ekim 2020).

Tasavvuf, bu dönem şairlerinin beslendiği önemli şiir kaynaklarından biri olma özelliğini devam ettirmiştir. Özellikle çeşitli tarikatlara mensup şairlerin fazlalığı oranına paralel olarak dinî-tasavvufî şiirlerin sayısında da artma olmuştur. Herhangi bir tarikata mensup olmayan şairler ise tasavvufî terminolojiden istifade etmiştir (Şentürk ve Kartal, 2014: 566). Bu dönemde, tasavvufî şiirler yazan Fennî de dini bütün bir aileden gelen vasıflarıyla tasavvuf yoluna bağlanmış ve Nakşibendî tarikatını benimsemiştir. Bu tarikatın kurucusu olan Bahâeddîn Nakşibend'e yazdığı kasidesinde (K. 32), ondan ölmüş olarak bahsetmenin bir galat olacağını onun hâlâ yaşadığını, cihana rehber olmaya devam ettiğini ifade etmektedir;

Mürde-diller mürde derlerse galāttır mutlakā
Zindedir hālā verir kār-ı cihāna temşiyet (Kaside 32/4)

Bununla birlikte yaşadığı dönemde Nakşibendî şeyhi olan Ahmed Hüsameddin Efendi'ye intisap etmiş olup ona olan bağlılığını ise kendisine yazdığı kasidelerinde açıkça ifade etmektedir (K. 33, K. 34). Şair, şeyhin hizmetinde olmayı ve ona intisap etmeyi büyük bir şeref olarak nitelendirmektedir;

Dāmen-i Pīre sarıl muntazır-ı merhamet ol
Çünkü gāyette büyüktür şeref-i hizmet-i Pīr (Kaside 33/4)

Aynı zamanda Ahmed Hüsameddin Efendi, Fennî'nin gönlünü rahatlatan, ona ferahlık ve huzur veren mübarek bir zat olmakla birlikte, onun övgüsü ise üstün söz söyleme kâbiliyetini geliştirmeye bir vesiledir;

Dil-i gam perverimin bāʿis-i feyz ü ferāhı
Kuvve-i nātıkamın revnakıdır midhat-ı Pīr (Kaside 33/13)

1.3. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.3.1. Şair Kimliğinin Teşekkülü, Tekâmülü ve Yakınlarının Etkisi

Hayatı boyunca kâtiplik ve öğretmenlik gibi çeşitli memuriyetleriyle Yozgat, Kayseri, Ankara gibi muhtelif yerlerde bulunmuş olan Fennî, aynı zamanda bu yerlerde edebiyat camiasıyla da yakından ilgilenmiştir (Ergin, 1995: 349). Edebiyatla bağı, bu camiayla sınırlı kalmayıp küçük yaşlara dayanan Fennî'nin, şiir alanındaki asıl kâbiliyeti, ailesi ve yakınlarının -"Sâdıkî" babası Sâdık Efendi, "Aşkî" kardeşi Mahmud Efendi, amcası Âsım, amcazadesi Ömer Ragıp Efendi gibi- etkisiyle küçük yaşlarda oluşmaya başlamıştır. Daha sonra onlar kadar kâbiliyetli bir şair olan Fennî,

yakınlarından da takdir görmüştür. Öyle ki babası ve kardeşi ile birlikte bir kış gecesi mangal başında oturuyorken irticalen söyledikleri müşterek bir gazelden Dîvân'da özellikle söz etmektedir ki son beyite gelindiğinde ise bu beyitin ilk mısraını Mahmud Efendi, ikinci mısraın ilk yarısını Sâdık Efendi ile son yarısını da Fennî söylemiştir ve o keyifli anlardan kendisi şöyle bahsetmektedir:

"...Aşkî tahallus eden birâder merhûm bir mısrâ söyleyerek gazeli yazdık. Son mısrâına gelince bu mısrâ peder merhûmla ikimize kalmıştı. Merhûm, mısrâın yarısını söyleyerek sükût eder etmez diğer yarsını da fakîr söylediğimde merhûmun mazhar-ı takdîri olmuştu" (Ergin, 1996: 211).

Görülüyor ki Fennî'nin şiir söylemekteki kâbiliyetine bizzat babası da şahit olmuş ve Fennî, onun takdirini kazanmıştır. Bir ailedeki bu üç kâbiliyetli şairin müşterek olarak söyledikleri o meşhur gazel ise şöyledir;

ʿAşkī : *Şeb-i firkatte kaldım dūr düştüm dūr māhımdan*
Sādık : *Figān-baht-ı siyāhımdan figān baht-ı siyāhımdan*

Saʿīd : *Rızāsıyla gönül meclūbudur bir şāh-ı hūbānın*
Ki dil vermem desen her dilbere pīş-i nigāhımdan

Ezel vaʿd-i visāl etmişti mīʿādında hulf etmez
Ümīdim kesmezem dildār-ı ciddiyet-penāhımdan

Benim ol gonca-i gülşen-tırāz-ı ʿaşk-ı cānān kim
Gülāb-ı mihr eder dāʾim tereşşüh hāb-gāhımdan

Benim ol sünbül-ü sahrā-yı iklīm-i muhabbet kim
Alır bū-yı muhabbet hep geçenler pīş-gāhından

O rütbe mücrimem kim ger tecessüm etse āsāmım
Nice dağlar teşekkül eyler envāʿ-ı günāhımdan

O sırrı ***ʿAşkīyā*** *erbāb-ı zāhır eylemez idrāk*
"Ne ki ***Sādık*** *kelāmım var" "****Saʿīd*** *söyler şifāhımdan"* (Gazel 245)

1.3.2. Fennî'yi Etkileyen Şairler

İlk şiirlerinde yakınlarının tesiri altında kalan Fennî, daha sonra kendi şiir anlayışını geliştirerek yetkin şiirler meydana getirmiştir. Öyle ki bir süre sonra Klasik Türk Edebiyatının meşhur ve güçlü şairlerinden **Fuzûlî, Bâkî, Nâbî** ve **Nedîm**'in şiirlerinden etkilenip onların şiirlerine tahmis ve nazireler yazmış ve böylece onlar kadar yetkin şiirler yazdığını ispatlamıştır. Bilhassa XVII. yüzyılın güçlü şairlerinden **Nâbî**'nin **"bu"** redifli meşhur Na't-ı Şerîfine yazmış olduğu tahmisten övgüyle bahsetmektedir;

Medār-ı gavs-i vuslat hayyiz-i ʿarş-ı iʿtilādır bu

Makām-ı fevz ü rahmet mahfel-i feyz ü rızādır bu
Ne rütbe ʿarz-ı taʿzīmāta saʿy etsen sezādır bu
Sakın terk-i edebden kūy-ı mahbūb-ı Hudādır bu
Nazargāh-ı İlāhīdir makām-ı Mustafādır bu (Tahmis 1/1)

Aynı zamanda bu tahmisin son bendi;

Makardır Fennīyā bu ʿarz-ı akdes bir şehinşāha
Değişmem bir avuç toprağını hurşīd ile māha
Muhakkak feyz alır kim yüz sürerse bu feyzgāha
Mürāʿat-ı edeb şartıyla gel Nābī bu dergāha
Metāf-ı kudsiyāndır būsegāh-ı enbiyādır bu (Tahmis 1/5)

halkın çoğu tarafından ezberlenmiş ve yazıldığı günden beri camileri süsleyen sanat eseri birer levha olarak muhafaza edilmiştir. Bu tahmisin yanı sıra Fennî'nin; II. Abdülhamid Dönemi'nde Dâhiliye Nâzırı olan Memduh Paşa (TH. 2), Abdülcebbârzâdelerden Merhum Hacı Osman Bey (TH. 3), Kayserili Gâlib Çivicizâde Efendi (TH. 4), Kayserili Gübgübzâde Ahmed Mithad Efendi (TH. 5), Kayserili Gübgübzâde Rif'at Efendi (TH. 6) gibi şairlerin gazellerine tahmisleri de bulunmaktadır.

Dîvân şiirinde, bir şaire saygı duyulduğunu, onun şiirlerinin ve üslubunun beğenildiğini anlatmak için yazılan nazire yazma geleneğine Fennî'nin şiirlerinde de rastlanmaktadır. XVI. yüzyılın meşhur şairlerinden **Bâkî**'nin gazeline,

Ne devām üzre döner çarh ne devlet bākī
Ne kıvām üzre kalır zevk ne mihnet bākī (Gazel 243/1)

beyitiyle başlayan bir nazire söylemiştir. Bu gazelinde etkileyici bir üslupla ne gam, mihnet ve meşakkatin ne de saadet, mal mülk ve zevkin bu dünyada baki kalacağını söyleyerek yalnızca kanaat ve muhabbetle Allah'a bağlılığın baki kalabileceğini ifade etmektedir. **Sırrı Paşa**[15] ya yazdığı bir naziresinde (G. 244) de Fennî, Sırrı Paşa gibi bir şaire nazire söyleyebildiği, buna cüret edebildiğini; bunun âlimlerin iftihar sebebi olduğunu dile getirmektedir ve bir yandan onu överken öte yandan da kendisini, sanatını övüp kanıtlamaktadır. XVIII. yüzyıl şairlerinden olan **Balıkesirli Râsih'in** *"Süzme çeşmin gelmesin müjgân müjgân üstüne/Urma zahmı sîneme peykân peykân üstüne"* diye başlayan meşhur *"üstüne"* redifli gazelini Fennî,

Gösterirse yār eğer hicrān hicrān üstüne
Haste-i ʿaşka gelir buhrān buhrān üstüne (Gazel 206/1)

[15] Bir edip, şair ve âlim olan Ankara valisi Giritli Sırrı Paşa (1844-1895).

diye başlayan bir gazeliyle tanzir etmiş ve **Râsih**'in *Dîlde gâm var şimdilik, lûtfeyle, gelme ey sürûr/Olamaz bir hânede mihmân mihmân üstüne"* beytini;

Sīnede hubb-ı ʿali var sen dur ey hubb-ı sivā
Olamaz bir hıttada sultān sultān üstüne (Gazel 206/4)

beytiyle tamamlar gibidir ve aynı üslupla aynı tadı vererek farklı şeyler anlatmayı başarmıştır. Nitekim Fennî, "Gönlünde yüce bir sevginin (Allah sevgisi) bulunduğunu, bu nedenle bundan gayrısına olan sevgileri (gönül evine) kabul edemeyeceğini; zira bir memlekette iki sultan olamayacağı" ile açıklayarak anlatmaktadır. Gazelin son beyitine gelindiğinde ise Râsihin'in üstün bir şair olduğunu ve onun şiirini tanzir etmek için uğraştığını, sonunda onun kadar yetenekli olduğunu *"Arslan üstüne arslan sevk ettin, dediler"* diyerek dile getirip kendini övmektedir. Fennî'nin bu gazelinin yanı sıra başka bir gazelinde de aynı redifi kullandığı görülmektedir (G. 181).

Ayrıca *"isterim"* redifli bir gazelinde şehrin şairlerinden diye bahsettiği alaybeyi **Agah Paşa**'nın[16] bir gazelini tanzir etmiş bulunmakta (G. 157), *"benzetirim"* redifli bir gazelindeki;

Reşīd-i efhama karşı Fennīyā tahakkümdür
Desem ki nazmı o ʿālī hubāba benzetirim (Gazel 158/6)

beytinde de adı zikredildiği üzere, **Sivas valisi Reşîd Paşa**'ya da bir nazire yazmış bulunmakta ve bu gazaliyle ona hükmedebildiğini, onun kadar iyi yazıp hatta daha iyi bir gazel meydana getirdiğini anlatmaya çalışmaktadır.

Tahmis ve nazirelerinin yanı sıra, Dîvân'ında iki Taştir'i bulunan Fennî, bunlardan ilki ile **Konya Nâibi Sâmih Efendi**'yi ikincisinde ise **Çapanzâde Edip Bey**'in gazelini taştir etmiştir (Taştir 1, Taştir 2).

1.3.3. Fennî'nin Etkilediği Şairler

Fennî'nin, kendisinden evvelki şairlerin tesiri altında kalmasıyla birlikte onun şiirlerinden etkilenen şairler de bulunmaktadır. **Hulûsî Bitlisi** ile çağdaşlarından **Çapanzâde Edip Bey** ve **Hıfzî** mahlasıyla şiir yazan Yozgatlı **Hâfız Ethem Efendi,** onun şiirlerinden etkilenmiş ve şiirlerine nazireler yazmıştır.

[16]İsmi zikredilen Agah Paşa'nın; Ankara'da alaybeyliği yapan Osman Agah Paşa olduğu düşünülmektedir.

Hulûsî Bitlisî Aktürk (1881-1967), Fennî'nin ölümünden yaklaşık yirmi yıl sonra Yozgat'taki bir görevi sırasında yazdığı raporda, Fennî'nin şiirlerini tükenmez bir hazine ve sönmez bir güneşe benzetmekte ve güçlü şiirler yazdığını bir naziresi ile ifade etmektedir;

Fesâhatta, belâgatta, zerâfette, letâfette
O bir bahr-ı Saîd'dir, dürrünün şehvârı kalmıştır (Ergin, 1996: X)

Yozgat'ta yetişen şairlerden biri olup asıl adı Mustafa Edib olan *Çapanzâde Edip Bey (1859-1925),* (*bk.* Abdulkadiroğlu ve Özkan, 1994: 53) de bir gazelinde Fennî'nin kendinden üstün olduğunu itiraf etmektedir;

Sâha-i nazımda Fennî'ye EDÎB peyrev olup
ʿArz edem bezm-i sühandâne bu rengîn eseri (Ergin, 1996: XI)

Yine Yozgat'ta yetişip "Hıfzî" mahlasıyla şiirler yazan *Hâfiz Ethem Efendi*'nin Fennî'nin şiirlerine nazireler yazdığı bilinmekle birlikte (Ergin, 1996: XI), bu iki hemşehri şairin müşterek söylediği gazeller de bulunmaktadır. Bahsi geçen gazellerden ikisi Dîvân'da mevcuttur (G. 247, G. 248). Bu gazellerin dilindeki lezzet, beliğ ve fasih söyleyiş her okuyanı etkiler niteliktedir;

Hafiyyen Hıfziyā bir dilbere ʿāşık mısın bilmem
Niçün Fennī gibi şām ü seherde nāle-zensin sen (Gazel 247/8)[17]

Bununla birlikte Fennî'nin kendisi gibi şair olduğu bilinen bir başka akrabasının ise kendi adını mahlas olarak kullanan amcası *Âsım* olduğu bilinmektedir.[18] Şair Âsım'ın Fennî ile Hıfzî'nin müşterek söylediği gazellerinden birine (*"sen"* redifli gazel) yazdığı tahmisi de Dîvân'da mevcuttur (TH. 8).

Bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere Fennî; Kayseri, Amasya ve civarındaki şairler için de bir çekim kaynağı olmuştur. Dolayısıyla bu usulden etkilenip şiirler yazan Fennî'nin, diğer şairleri de etkilediği görülmektedir (*bk.* Aksoyak, 2017).

1.3.4. Mahlas Beyitlerinde Fennî ve Beyitlerde Klasik Şiir Geleneğinin İzleri

Dîvân'da, şiirlerinin bazılarında kendi adını (Saʿîd) mahlas olarak kullanan şairin, daha ziyade "Fennî" mahlasını kullandığı görülmektedir. "Fennî" mahlasının ise kendisine Ankara valisi Sırrı Paşa tarafından verildiği rivayet edilmekte ve daha

[17] İlk mısra Hıfzî, ikinci mısra Fennî'ye aittir.
[18] A.Ş. Ergin (kişisel iletişim, 25 Nisan 2020).

çok bu mahlasıyla tanınmaktadır. Fennî'nin, Dîvân'ında 155 beyitte "Fennî" mahlasını kullandığı, 11 beyitte ise "Saʿîd" mahlasını kullandığı tespit edilmiştir.

Tablo 3. Mahlas Beyitleri Sıklık Tablosu		
Mahlas	**Mahlas Şekli**	**Beyit Numarası**
Fennî (155)	Fennî (147)	G. 1/8, G. 2/9, G. 4/9, G. 6/10[2], G. 7/7, G. 10/6, G. 11/6, G. 15/7, G. 16/5, G. 17/6, G. 18/5, G. 19/10, G. 30/5, G. 31/8, G. 35/5, G. 32/7, G. 36/7, G. 39/13, G. 43/8, G. 45/6, G. 46/11, G. 48/7, G. 51/6, G. 54/5, G. 55/5, G. 56/5, G. 58/7, G. 59/5, G. 62/5, G. 63/6, G. 65/6, G. 66/5, G. 68/8, G. 75/7, G. 77/8, G. 81/6, G. 88/5, G. 89/7, G. 90/6, G. 100/7, G. 105/6, G. 109/8, G. 110/5, G. 111/6, G. 112/6, G. 116/5, G. 117/7, G. 120/7, G. 122/10, G. 123/7, G. 124/7, G. 126/5, G. 127/5, G. 128/10, G. 131/5 G. 132/11, G. 136/7, G. 138/5, G. 185/7, G. 134/5, G. 137/6, G. 139/9, G. 140/6, G. 141/5, G. 144/5, G. 146/8, G. 149/5, G. 155/6, G. 156/7, G. 157/7, G. 159/7, G. 160/5, G. 162/7, G. 163/8, G. 168/6, G. 171/9, G. 174/5, G. 178/6, G. 180/5, G. 181/7, G. 184/7, G. 188/9, G. 190/5, G. 191/6, G. 192/5, G. 195/8, G. 201/6, G. 202/9, G. 205/6, G. 206/7, G. 207/7, G. 210/7, G. 211/5, G. 212/5, G. 213/5, G. 215/6, G. 216/10, G. 218/5, G. 219/9, G. 221/6, G. 226/7, G. 227/6, G. 230/6, G. 231/6, G. 232/5, G. 234/5, G. 239/6, G. 244/6, G. 246/8, G. 247/8, K. 2/5, K. 4/9, K. 8/12, K. 8/13, K. 9/6, K. 10/6, K. 11/7, K. 13/7, K. 15/9, K. 16/5, K. 18/5, K. 20/26, K. 22/6, K. 26/7, K. 27/13, K. 28/15, K. 32/11, K. 33/16, K. 38/45, K. 39/54, K. 40/64, K. 41/53, K. 47/35, D. 2/9, D. 4/9, MB. 1/11, MB. 2/13, MD. 2/9, MD. 3/13, MT. 1/7, MT. 2/7, TH. 2/12, TH. 5/14, TH. 7/14, TŞ. 1/10, Ş. 6/10, Ş. 7/10
	Fennī -i gam-hār (1)	G. 99/5
	Fennī -i hakīkat-perver (1)	G. 107/5
	Fennī -i pür-cürm (1)	K. 14/9
	Fennī -i şīrīn-makāl(1)	G. 166/9
	Fennī -i vefā-perverī (1)	MT. 3/8
	Fennī -yi bīçāre (1)	G. 3/5
	Fennī -yi mehcūr (1)	TH. 3/15
	Fennī -yi zār (1)	TH. 6/7
	Fennîyâ (104)	G. 9/6, G. 13/5, G. 14/7, G. 20/5, G. 23/6, G. 24/8, G. 26/7, G. 27/5, G. 28/7, G. 29/5, G. 33/8, G. 34/7, G. 37/7, G. 38/7, G. 40/10, G. 41/5, G. 44/10, G. 47/5, G. 49/6, G. 52/7, G. 53/5, G. 57/5, G. 70/7, G. 71/7, G. 72/7, G. 73/7, G. 76/8, G. 78/9, G. 82/7, G. 84/8, G. 93/5, G. 95/7, G. 96/5, G. 97/5, G. 98/6, G. 102/6, G. 103/5, G. 104/7, G. 108/5, G. 114/6, G. 115/6, G. 119/9, G. 121/5, G. 125/8, G. 130/5, G. 143/5, G. 145/6, G. 147/9, G. 151/5, G. 153/7, G. 158/6, G. 161/5, G. 164/8, G. 165/11, G. 167/5, G. 169/6, G. 170/9, G. 172/6, G. 176/6, G. 177/5, G. 183/7, G. 187/5, G. 189/5, G. 198/6, G. 199/6, G. 200/9, G. 208/8, G. 209/5, G. 217/7, G. 224/9, G. 225/5, G.

		228/5, G. 229/7, G. 233/9, G. 235/5, G. 237/9, G. 238/8, G. 240/5, G. 243/11, G. 248/7, G. 249/7, G. 253/7, D. 5/29, K. 23/6, K. 24/58, K. 30/11, K. 37/108, K. 42/35, K. 43/35, K. 46/64, K. 48/37, K. 49/17, M.1/9, MH. 1/24, Ş. 2/10, Ş. 8/13[2], Ş.8/14, TH. 1/11, TH. 8/18, TH. 9/11, T. 15/6, T. 15/6, T. 16/13, TŞ. 2/10
Saʿîd (11)	Saʿîd (7)	G. 21/9, G. 61/5, G. 142/6, G. 197/6, G. 245/7, MH. 2/6, MD 4/5
	Saʿîdâne (1)	G. 242/6
	ʿîd-i Saʿîd ol- (1)	MD. 1/9
	merd-i Saʿîd (1)	K. 34/20
	tehniyet-i ʿîd-i Saʿîd-i Ramazan (1)	K. 45/57

Şairin gösterilmiş bulunan mahlas beyitleri incelendiğinde bu beyitlerin; çok mesajlar, imalar, görüşler, inançlar içerdiği görülmektedir. Zira şair bu beyitlerde kendisine hitap edip sohbet eder gibi hem kendisinin hem de bulunduğu muhitin değerlerini, dünya görüşünü, inançlarını ve bunun gibi pek çok değeri ortaya koymakta ve tasvir etmektedir. Fennî'nin bu cihette, mahlas beyitleriyle ortaya koyduğu bu özelliklerin yanı sıra bu mahlas beyitleriyle birlikte diğer bazı beyitlerinde, Klasik şiirin izlerini de görmek mümkündür.

1.3.4.1 Bikr-i Mana Söyleme Endişesi

Şairlerin daima evvelkilerden daha iyi şiir yazma çabası ve iddiasının Klasik şiirde bir gelenek hâlini aldığı görülmektedir. Zira bir şair ne kadar iyi eser yazmış olursa şiir kâbiliyetini o derece iyi göstermiş olmaktadır. Bu nedenle Klasik şiirde *"bikr-i manâ" ya da "bikr-i fikr, bikr-i mazmûn"* bulma endişesi, her şairinin gayesi olarak görülmektedir. Bu üç terkibin de çoğunlukla aynı ya da benzer anlamlarda kullanıldığı ifade edilebilir. Bilhassa şiirlerde *"mazmûn"* lafzından ilk anlaşılan anlamın genel olarak *"mana, meal, mefhum"* olduğu söylenilebilir (Mengi, 1991: 10). Dolayısıyla bu lafızlardan anlaşılan genel anlamdan yola çıkılarak şairlerin gayesinin; daha evvel söylenmemiş, yeni, orijinal manalar ortaya koymak olduğu anlaşılmaktadır. Zira kendisine has bir dünyası olan Klasik Türk Edebiyatında yeni şeyler söyleyebilmek bir marifet, hüner ve üstün kâbiliyet meselesi sayılmaktadır. Bunun yanı sıra mazmûnun bir de ıstılahi anlamı vardır ki bu da, "Nükteli, cinaslı, sanatlı söz söylemek." şeklinde ifade edilebilir. Fakat bu kelimeden anlaşılan daha özel ve geniş bir mana da vardır ki o da *"Kelime veya kavramların tedai ettirdiği asıl*

anlam; dolaylı ve gizli manadır" (Pala, 1993: 402). Çünkü "*Eski Edebiyatımızın kendine özgü bir mazmûnlar dünyasında cevelan ettiği; yahut eski şairlerin anlatmak istedikleri düşünceleri mazmûnlar vasıtasıyla söyledikleri*" apaçık bir gerçektir (Pala: 1993: 399). Tüm bu yönlerden bakıldığında Fennî'nin şiirlerinde de bu yaygın terkiplerle karşılaşılmakta, yeni sözler söyleyebilmek endişesinin onun kalemini de sardığı hissedilmekte ve Fennî de her şair gibi bunu başardığını düşünmektedir;

Tāze mazmūn*lar īcād ediyorsun* ***Fennī***
Bu hüner sende mi yā kilk-i sühan-verde midir (Gazel 36/7)

beytiyle bu görüşleri destekler nitelikte olduğu görülmektedir ve mahlas beyiti dışında, bunun gibi birkaç beyitte de bu görüşü tekrar etmektedir (K. 24/12, K. 37/9, K. 39/45, K. 43/29, TH. 4/4, TH. 6/2, MB. 2/16, G. 12/1, G. 17/6, G. 24/60, G. 152/16, G. 170/9). Fakat bu kadar endişe ve iddiaya rağmen diğer çoğu şairde olduğu gibi Fennî'nin de evvelkileri tekerrürden ileri gidemediği ifade edilebilir. Zira onun şiirlerinde de çoğunlukla aynı üslup ve kalıplaşmış olan mazmûnlarla karşılaşılmaktadır. Bu mazmûnlardan en meşhurlarını içeren beyitler ise şu şekildedir;

Gizlemektir maʿrifet ***pervāne-veş*** *feryādını*
Fennīyā *zannetme kim* ***taklīd-i bülbüldür*** *hüner* (Gazel 37/7)

mahlas beyitinde geçtiği üzere Fennî, **"şemʿ-pervâne"** ile **"gül-bülbül"** mazmûnlarına telmihte bulunmaktadır. Pervâne, "şem/mum"un etrafında dolanan gece kelebeğidir. Bu kelebek, gündüzleri karanlık yerlerde durup ortalık kararınca da fener, lamba şişesi, ampul veya mumdan yayılan ışığa doğru koşar. Bir süre sonra gözleri kamaştığı için de bu ışıktan ayrılamaz ve sonunda bu ışığa/aleve çarpıp ölür. Bu ikili yani "şem ü pervane", Klasik şiire ise "âşık/pervane, sevgili/şem" olarak yansır ve âşık/pervane, sevgili/şem uğruna canını vermeye hazırdır. Bu nedenle pervanenin aşkı, başkalarına örnek gösterilir. Çünkü pervane sessizce ve gürültü etmeden can veren sadık bir âşıktır. Tek bir ışık etrafında döner ve kendini yakıp yok eder (Onay, 2016: 333; Pala, 2017: 370). Aynı beyitte geçen bir diğer mazmûn olan; **"bülbül"**ün **"gül"**e olan aşkı da dillere destandır. Fakat bülbül aşkını, sessizce değil de durmadan şakıyarak, herkese duyurarak, feryâd u figân ederek yaşamaktadır. Bu nedenledir ki bülbül, Klasik şiirde aşkından çok fazla söz edilmesine rağmen makbul bir kuş sayılmamaktadır. Fennî de zaten beyitinde kendisine hitap ederek "Ey Fennî, marifet feryadı gizleyebilmektir, pervâne gibi; bülbülü taklit etmek ise hüner

değildir!" demektedir. Bu mazmûnlardan bahsedilen diğer beyitler ise şunlardır: **"şem-pervâne";** K. 20/10, K. 34/11, TH. 3/4, TH. 7/5, G. 33/2, G. 44/1, G. 44/3, G. 134/4, G. 135/5, G. 233/6, KT. 4/1, Ş. 6/2. **"gül-bülbül";** K. 6/4, K. 35/10, K. 40/37, K. 43/32, TH. 4/6, G. 32/2, G. 52/1, G. 52/3, G. 52/7, G. 65/2, G. 71/1, G. 72/2, G. 75/1, G. 84/1, G. 112/6, G. 135/4, G. 147/1, G. 166/9, G. 187/3, G. 195/2, G. 205/3, G. 205/6, G. 228/4, G. 219/6, G. 220/8, G. 233/6, G. 238/6, G. 247/5, G. 249/4, KT.16/1, MF. 31/1 gibi.

Sığınır lutfuna ben dāmen-i yāri tutarım
Fennīyā sūfī *ise hırka-i peşmīne tutar* (Gazel 49/6)

mahlas beyitinde ise, "sûfî" zikredilmekte olup bu ifade Klasik şiirde **"rind-zâhid"** mazmûnunu akla getirmektedir. Evvela şairler kendilerini bir rind olarak görüp zâhidi ise sürekli dışlama ve taşlama derdindedir. Zira **rind**; *"Halkın hakkındaki söylediklerine aldırmadan gönlünce hareket eden, keyfince davranan, içi irfanla süslü olup ilimle dolu olduğu hâlde halktan biri gibi sade yaşayan bilge kişi. Rıza mertebesine erdiği için her şeyin İlahi takdire göre meydana geldiğini bilip bunun şuur ve idrakine varan kâmil insan. Tefviz ve tevekkül ehli, zâhidler gibi dinin şeklî yanıyla sınırlı kalmayıp özüne, içine nüfuz ettiğini iddia eden mutasavvıf"* (Uludağ, 2016: 297). **Zâhid** ise; Dinin yasak ettiği şeylerden sakınıp buyurduklarını yerine getiren kimsedir. Klasik şiirde ise bu anlamının yanı sıra "Çok dindar olup irfanı olmayan kimse, kaba sofu" anlamıyla vurgu yapılmaktadır. Zira zâhid ile; *"Allah'ın buyruklarını yerine getirmekle birlikte şüpheli şeylerden de kaçınan kişi; dinî konularda anlayışı kıt, her işin ancak dış kabuğunda kalabilen, derinlere inmesini beceremeyen, ilim ve imanı dış görünüşüyle anlayan, bunu da ısrarla başkalarına anlatan ve durmadan öğütler verip topluma düzen verdiğini zanneden kimse"* kastedilmektedir (Pala, 2017: 488). Bu nedenle Fennî de hırkayla, sakalla (dış görünüşle) kendisini kâmil sanıp bunlara sığınan zâhidleri yermektedir. Zira rind gönül ehli, zâhid akıl ehlidir; gönle inmeyen her ne ise kabukta kalır. Bu mahlas beyiti dışında diğer beyitlerde ise "zâhid ve rind" mazmûnunun geçtiği beyitler şu şekildedir; K. 8/10, K. 39/47, K. 50/3, TH. 5/1, TH. 5/4, G. 18/2, G. 44/1, G. 106/3, MT. 1/2, MT. 1/3, TŞ. 1/2, TŞ. 1/4, KT. 6/1 gibi.

Bu mazmûnların dışında sevgiliye atfedilen ve sevgilinin güzellik unsurlarından olan "boy (servi), dudak (laʿl), ağız/dudak (gonca), göz (nergis), zülf, saç (sünbül), yüz/yanak (lâle), kirpik (ok/tîr), kaş (yay)" vb. gibi pek çok uzvu, Klasik şiirde mazmûnlaştırılmış olup şiirlerde çok sık kullanılan ifadelerdendir. Öyle

ki beyitlerin çoğunda, sevgili için "boy, dudak, göz, saç vd." gibi benzeyen unsurlarının artık zikredilmeye ihtiyaç duyulmayıp yalnızca "servi, gonca, nergis, sünbül vd." gibi benzetilen unsurlarının kullanıldığı görülmektedir. Böylece açık istiare yoluyla her birinin kalıplaşmış bir şekilde sevgilinin bir uzvunu kastettiği bilinmektedir. Fennî Dîvânı'nda, mahlas beyitlerinde, bu söyleyişlerle karşılaşılmasa bile diğer çoğu beyitte bunların örneklerini görmek mümkündür;

Lāl idim hayli zamāndır elem-i dehr ile ben
*Beni nutka getiren **lāʿl ü şeker-bārındır*** (Gazel 30/4)

beyitinde geçen **"laʿl"**; yakuta benzeyen kırmızı ve değerli bir süs taşıdır. Bahsedildiği üzere Klasik şiirde en çok sevgilinin dudağı için benzeyen olmaktadır. Bu beyitte de sevgilinin şeker gibi tatlı, kırmızı dudağı için anılmıştır ve âşığı, ne zamandır lal, konuşamaz iken söyleten odur. Başka bir beyitte ise;

*Temāşā-yı rūyunla olur **lāle** dāğ-dār*
*Eder **goncalar** çāk-i girībān taraf taraf* (Gazel 104/6)

"lâle ile yüz" ve **"gonca ile ağız"** arasında ilişki kurularak sevgilinin yüzünün seyri ile lalelerin yaralı, kederli olduğu; goncaların ise paramparça olduğu dile getirilmektedir. Ayrıca "lâlenin dâğdâr olması" ile lalenin/dağ lalesinin ortasındaki siyah benekler, dağlanmış bağır/gönül; "goncaların çâk-i girîbân olması" ile henüz açılmamış bir gül olan goncanın açılması, kastedilmektedir.

Dîvân'da sevgilinin her biri mazmûnlaşmış olan uzuvlarının pek çok örneği bulunmakta olup bahsi geçen bu mazmûnlar ve beyitleri şu şekildedir; **servi** "boy" (K. 37/101, K. 45/51, MB. 2/20, G. 2/6, G. 17/1, G. 26/4, G. 31/5, G. 131/2, G. 131/4, G. 137/1, G. 46/11, G. 163/3, G. 167/2, G. 169/1, G. 171/5, MT. 2/6, MT. 3/1, KT. 5/1), **laʿl** "dudak/leb" (K. 20/14, G. 11/4, G. 24/1, G. 30/4, G. 59/5, G. 98/2, G. 158/1, G. 183/6, G. 193/2, G. 201/1, G. 203/8, T. 8/8), **gonca** "ağız/dudak/dehen" (TH. 8/14, MB. 2/9, MB. 2/19, K. 47/31, K. 48/4, G. 5/4, G. 54/2, G.104/6, G.131/4, G. 133/2, G. 136/8, G. 171/3, G. 238/1, G. 250/3, MT. 3/1, T. 8/7, KT. 12/2, KT. 16/1), **nergis** "göz" (K.39/48, K. 42/31, G. 30/2, G.162/4, G. 219/3), **sünbül** "zülf, saç, kâkül" (G. 6/9, G. 92/2, G. 134/2, G. 156/5, G. 228/3, G. 238/1, G. 245/5, G. 249/4), **lâle/ gül** "yüz/yanak" (K. 39/26, K. 39/50, G. 104/6, G. 111/5, G. 228/1, KT. 5/1), **ok/tîr** "kirpik/müjgân ve gamze" (TH. 7/5, G. 35/4, G. 125/6, G. 169/2, G. 186/1, G.198/1, G. 219/7), **kaş/ebrû** "yay/hilal" (K. 45/56, G. 171/2, D. 2/4), **inci/dürr** "diş" (K. 20/12, MB. 2/51, G. 71/7, G.108/5, G. 193/2, G. 205/4), **hâl** "ben" (K. 40/73, G. 244/2) vd. gibi ifadeler buradaki ve farklı anlamlarıyla çok fazla

beyitte zikredilmektedir. Bunların dışında **"misk** (K. 43/33, G. 26/3, G. 100/4, G. 119/7, G. 158/7, G. 229/1, G. 238/6, T. 2/1)**, nâfe** (G. 4/2), ʿ**anber** (K. 37/102, K. 42/32, K. 46/59, G. 13/1, G. 26/3, G. 36/1, G. 119/7, G. 130/1, G. 141/6, G. 219/8, G. 238/3, KT. 10/2, T. 8/9, Ş. 7/9, D. 2/3)" gibi sevgilinin kokusuna benzetilen güzel koku unsurları; **"Hatâ/Hıtâ"** miskin çıktığı yer (G. 4/2, G. 26/3, G. 177/1), **"âhû"** misk keçisi (G.176/3)**;** "**ceylan"** göz (TH. 6/10, G. 6/2, G. 17/3, G. 82/3, G. 124/3, G. 251/6, G. 177/1) vb. Bu ifadeler, Dîvân'da bulunan pek çok mazmûn veya remizlerden bazılarıdır. Görüldüğü üzere Fennî Dîvânı'nda idealize edilmiş, pek çok remiz ya da mazmûn, diğer Klasik şairlerin geleneğini devam ettiren Fennî'nin kaleminden de dökülmektedir.

1.3.4.2. Şairlerin Kendi Şiirlerini Övme ve Birbirlerini Yerme Âdeti;

Klasik şiirde şairlerin kendi şiirlerini övme, kendilerini diğerlerinden üstün tutma anlayışı şiirlere sirayet eden bir anlayış olup Fennî'nin şiirlerinde de bu tarz beyitlerle oldukça fazla kaşılaşılmaktadır. Bilhassa bu beyitler, Fennî'nin kendini kanıtlamak için yazdığı nazireleri ile çeşitli şairleri andığı beyitlerinde kendini göstermektedir (*bk.* Şairler ve Âlimler). Fennî bu şairleri hiç şüphesiz kâbiliyetli, güçlü ve meşhur olmaları yönüyle zikrederek bazen onlar kadar iyi şiirler söyleyebildiğini ifade etmekte bazen de kendi şairlik kâbiliyetinin derecesini artırmakta ve böylece üstün olduğunu iddia etmektedir. Bir mahlas beytinde;

> ***Fennī*** *nükāt-ı şīʿrim teslīm ederdi* ***Şevket***
> *Tasvīb ederdi* ***Sāʾib*** *asrımda sağ olaydı* (Gazel 211/5)

İran'ın meşhur şairlerini beyitinde zikreden Fennî, eğer kendi devrinde sağ olsalardı, kendisinin nükteli şiirleri olduğunu; Şevket-i Buhârî'nin kabul edeceğini, Sâib-i Tebrîzî'nin de doğrulayacağını ifade etmekte ve kendisini bu şairlerle denk tutmaktadır. Başka bir mahlas beytinde ise Fennî;

> *İsterim* ***Fennī*** *gibi bir şāʿir-i mūciz-beyān*
> *Herze-gūlar gelmesin meydāna makbūlüm değil* (Gazel 140/6)

şiir meydanına kendisi gibi mucizeler bildiren bir şairin gelmesi gerektiğini söyleyip boş sözler sarf edenlerin bu meydana gelmesini kabul etmeyerek onları yermektedir. Şairler arasında birbirini yerme âdeti Klasik şiirde sık karşılaşılan bir durum olup şairler ya Fennî gibi şiir yazmak konusunda bazı şairlerin yeteri kadar kâbiliyetleri bulunmadığını anlatmaya çalışmakta ya da başka şairlerin şiirlerinden alıntılar yapmakla suçlamaktadır. Bununla birlikte Fennî de bu ithamlardan nasibini almış

olup onun şiirlerinin evvelki şairlerden çalıntı olduğunu söyleyenler de olmuştur ki Fennî onlara şu mahlas beytiyle karşılık vermektedir;

Var ise şüphen ara mecmūʿa-ı āsārımı
Māl-i sirkat girmemiştir ***Fennīyā*** *Dīvānıma* (Gazel 199/6)

Dîvânı'na çalıntı bir mal (şiir) girmediğini, şüphesi olanın eserlerini arayabileceğini söyleyerek onlara meydan okumakta; söz hırsızı olmadığını ifade etmektedir. Başka bir mahlas beytinde ise;

Bilinmiş gālibā ***Fennī*** *ʿayārım müsteşārımdan*
Beni zem eyleyenler şimdi istiʿzāra çıkmışlar (Gazel 35/5)

Fennî kendi kıymetinin müsteşarından bilindiğini ve kendisini zem eyleyenlerin daha sonra özür dilediklerinden bahsetmektedir. Makâm sahibi olunca değerinin arttığını, fakat bu değeri makâma, mansıba bağladığını vugulamaktadır. Tıpkı Nasreddin Hoca'nın *"Ye kürküm ye!"* fıkrasında vurgulandığı gibi. (Terfi etmeden önce ve sonraki hâlinden bahsettiği; müsteşarın ise Ankara'da Valiliği İdare Meclisi Başkâtipliği'ne tayinini gerçekleştiren Memdûh Paşa, olduğu düşünülmektedir.)

1.3.4.3. Klasik Şiirde Patronaj [19]

Klasik Türk Edebiyatında her biri kendi kalemiyle övünen şairlerin güçlü şiirler yazma çabasının başka bir nedeni ise şiirlerini sunacakları bir muhatap arama ihtiyacından gelmektedir. Bu muhataplar ise başta hükümdarlar/padişahlar olmak üzere diğer saray mensuplarından başlayarak saray dışına çıkmaktadır. Şairlerin, bu muhataplara şairlik yeteneğini kanıtlamaya çalışmaları ve rağbet görme istekleri de "*hâmîlik geleneği"*ni beraberinde getirmektedir. Osmanlı toplum yapısı gereği sanatkârların, sanatlarını icra edebilmesinin, çoğunlukla yüksek mevkideki devlet adamlarına bağlı olduğu görülmektedir. Bu sebeple şiirlerin genel olarak padişah başta olmak üzere devlet mensupları ile âlim ve zenginlere sunulup karşılığında da birtakım *in'âm/câ'ize* ve *hil'ât/câme* alınması bir gelenek hâline gelmiştir. Bunlarla birlikte ve daha da önemlisi *"korunma ve otorite"*nin sağlaması açısından bu gelenek bir sisteme dönüşerek "*hâmîlik*" adını almıştır. Hâmî ise *"Osmanlı toplumu gibi sosyal onur, statü ve mertebelerin mutlak egemen bir hükümdar tarafından belirlendiği bir toplumda, sanatçının belli bir kültür çerçevesinde sanatını ifade edebilmesine yardımcı olan kişidir"* (İsen, 2006: 8). Başka bir ifade ile *"musâhib"* de denilebilir. Bu anlamda şairler evvela devrin padişahından veya diğer saray

[19] *Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk.* (İnalcık, 2016; İsen, 2006).

mensuplarından inayet beklemektedir. Mehmed Saîd Fennî'nin yaşadığı dönem, II. Abdülhamid Han'ın saltanatını sürdüğü bir döneme denk gelmektedir. Klasik şairlerce kendilerine bir hâmî bulma isteği Fennî'de de görülmekte olup çok istemesine rağmen İstanbul'a gidemeyen bu şairin II. Abdülhamid Han'a yazıp da takdim edemediği kasideleri (K.37, K. 38, K. 39, K. 40) bulunmakta diğer bazı beyitlerinde de onun adının bolca zikrettiği görülmektedir. Bir kasidesinin mahlas beytinde;

Etme emsāl-i ʿabīdāneme karşı ahcāl
Etme ***Fennī*** *kulunu ʿātıfetinden nev-mīd* (Kaside 40/64)

diyerek kendisinden inayet beklemekte; ihsanından, lütfundan ümitsiz bırakmaması istenmektedir. Mevki olarak yükselme ihtiyacı, Fennî'nin aynı kasidesinin başka bir beytinde kendini göstermekte olup;

Çünkü terfīʿ ve terakkīye liyākat var iken
Dūn maʿāş ile günüm geçti yirmi beş sāl **(**Kaside 40/59)

diyerek henüz Ankara'ya gelmeden önce yazdığı anlaşılan kasidede, bulunduğu "İncesu (Kayseri)" ilçesindeki yerini ve memuriyetini beğenmeyen şairin, konumunu ve mevkiini yükseltmek istediği bu beyitte; kendisinin terfi etmeye ve yükselmeye layık olup da yirmi beş yıl az bir maaşla günlerini geçirdiğini söyleyerek yakınmasından anlaşılmaktadır.

Sadrazam, vali, kaymakam gibi çeşitli devlet büyüklerine şiirler yazan Fennî, devrin Dâhiliye Nâzırı Memdûh Paşa'ya da kasideler sunmuş olup (K. 42, K. 43, K. 44, K. 45) sonunda Memduh Paşa'nın valiliğe göndermiş olduğu bir telgrafla "Ankara Valiliği İdare Meclisi Başkâtipliği"ne getirilmiş olduğu kendisine teşekküren yazdığı bir kaside ile bildirilmektedir ve bu kasidenin mahlas beytinde;

Nām-ı Fennīyi *yazıp* ***defter-i memlūkāne***
Nazar-ı feyz ile ārāyiş-i akrān ettin (Kaside 44.10)

Mehduh Paşa'ya hitaben; kendisinin namını, adını kulların defterlerine yazdırmış olduğundan ihsan ve keremiyle akranlarının süsü (onların üstünü) ettiğinden söz etmektedir. Burada dikkat çeken bir başka husus da "*defter-i memlūkāne"* olup evvela bu terkip *"kul-hâmî"* ilişkisini hatırlatmaktadır. İnalcık'ın ifadesiyle *"şair-patron"* (*bk.* İnalcık, 2016) olarak ifade edilen bu ilişki, "sanatını icra eden şair ile şiirlerine rağbet gösterip lütuf ve inayetleriyle karşılık veren kişi" ye karşılık olarak verilen bir ifadedir. İkinci olarak da; şairlerin şiirlerini takdim ettikten sonra adlarının ve aldıkları inʿâmların kaydedildiği defter olan "*inʿâm defterleri"* vardır ki bu terkip

ile Fennî, hâmîsinden karşılık gören bir şair olarak bu deftere adının yazıldığından ya da bu konuma eriştiğinden bahsetmektedir. Genel olarak bahsi geçen *"kul-hâmî"* ilişkisi içerisinde, bol lütuflara ulaşıp inayet gören kazançlı tarafın "kul" yani "şair" olduğu düşünülmektedir. Fakat esas kazanç ise *"hâmî"* ya da *"patron"*un, kendisi adına bol methiyeler dizen şairlerin, devrinde ve sonrasında bu övgülerle ününü yayıp ardından bıraktığı büyük bir miras olduğudur. Bu anlamda hamilik sistemi hem şair hem de hâmî için karşılıklı büyük kazanımlar sağlamaktadır. Şair, lütuf görerek yüksek mevkilerde olan ve şiirden de anlayan bu hâmîlerce takdir görecek, namını artıracak; hâmî de adını, şanını yüceltecektir ki bu kazanımlar elbette ki maddi kazanımlardan daha değerli olacaktır. Hatta Fennî bu durumu, devrinin padişah ve sadrazamına yazdığı (fakat takdim edemediği) kasidesinde iki beyitte özetler gibidir;

Beni bu lutf-ı girān-kadr ile taltīf et kim
Eylesün tā hasedinden rukabā izmihlāl (Kaside 40/54)

Hem benim hizmetime hüsn-i mükāfāt olsun
Hem senin himmet ü ʿulviyetine olsun dāl (Kaside 40/55)

Ayrıca Fennî'nin Memdûh Paşa için bizzat *"hâmî"* olarak bahsettiği;

Hāmī-i ehl-i hüner Hazret-i Memdūh Paşa
Pertev-i ʿātıfeti meh gibi olmuş rahşān (Kaside 45/18)

beytinde kendisini hüner ehli olarak gören şair; Memdûh Paşa'yı da hüner ehlinin *"hâmî"*si olarak görmektedir. Lütuf kapısının ay gibi parladığından bahsetmesiyle kendisinin bu lütuf kapısında inayet bulduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç itibarıyla Fennî Dîvânı'nda görülen bu temel özellikler, Klasik şiir geleneğinin izlerini taşımakta olup Klasik şairlerce benimsenen yol, Fennî tarafıdan da takip edilmiştir.

1.4. ESERLERİ

Fennî'nin elde bulunan yahut bilinen tek eseri olan *Dîvân*'ı, Ali Haydar Ocakçıoğlu tarafından ortaya çıkarılmış ve neşri için 1989 yılında Ali Şakir Ergin'e üzerinde çalışması için verilmiştir. Bu Dîvân haricinde, Dîvân'ın müsveddesi olan iki hacimli küçük defter ile birlikte Ali Şakir Ergin'in yıllarca halk arasından derleyerek elde ettiği müstakil kâğıt parçalarına yazılmış şiirler de mevcuttur. Tüm bu kaynakların karşılaştırılmasıyla Fennî Dîvânı,[20] Ali Şakir Ergin tarafından hazırlanıp Latin harfleriyle 1996 yılında neşredilmiştir (Ergin, 1996: XII-XIII).

[20] Dîvân'ın nek nüshası, Ergin'in özel kütüphanesinde bulunmaktadır.

Fennî'nin Dîvân'ın dışında, Molla Câmî adıyla anılan Nureddîn Abdurrahman Câmî'nin (1414-1492) *"Bahâristân"* adlı eserini Farsçadan tercümesi ile münşeât örnekleri olan mektup müsveddeleri olduğu bilinmektedir. Fakat ne Bahâristân tercümesi ne de münşeât örneklerine ulaşılamamış olup kaybolduğu düşünülmektedir.[21] Ayrıca Fennî'nin tâlik, sülüs, ve nesih yazı örnekleri ve hakkettiği mühür örnekleri de bulunmaktadır (Ergin, 1996: XIII).

[21] A.Ş. Ergin (kişisel iletişim, 13 Eylül 2020).

İKİNCİ BÖLÜM

FENNÎ DİVÂNI'NIN ŞEKİL VE MUHTEVA YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

2.1. DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

Fennî Dîvânı, Klasik Türk Edebiyatının temel eserlerinden biri olan ve hemen hemen diğer her Dîvân gibi pek çok nazım şekli ve türünü içeren bir Dîvân'dır. Bu nazım şekilleri arasında büyük bir üslup farklılığı görülmemekle birlikte; Kasideler, diğer nazım şekillerine nazaran daha ağır bir üslupla ele alınmış olup gazellerde ise bu üslubun etkisini kaybettiği görülmektedir. Fakat genel bir bakış açısıyla Dîvân'a bakıldığında kimi yerde açık, anlaşılır bir üsluba sahip olup hece ölçüsü (D. 1-5) ile şiirler yazan Fennî'nin kimi yerlerde ise kapalı bir üslup tercih ettiği, Arapça ve Farsça kelime ve ibareleri sıklıkla kullandığı görülmektedir (K. 14/9, K. 20/23, K. 28/7, G. 142/6, G. 208/6-7-8, G. 244/4, MT 1/6, T. 2, T. 20/6,). Ayrıca Dîvân'ın sonunda bulunan ve Arap alfabesiyle neşredilen biri Arapça, üçü Farsça dört şiiri de mevcuttur.[22]

Fennî'nin şiirlerinde *"Hikemî Tarz"*ın izleri görülmektedir. *"Hikemî tarz"* ya da yaygın adıyla *"Hikemî üslup"* olarak da adlandırılan bu şiir anlayışı, İran'da Şevket-i Buhârî ve Sâ'ib-i Tebrizî ile Türk Edebiyatında ise ilk olarak XVII. yüzyılda Nâbî ile kendini gösteren bir edebî üslup olup *"düşünceye dayalı hikmetli söz söyleme"* olarak tanımlanabilmektedir. Meydana gelen olayların arkasındaki hikmeti araştırma, varlığın ve eşyanın yaradılış gayesini bildirmeye çalışma gibi gayelerle kullanılan bu üslup daha sonra Klasik şiirde, bu tarzı benimseyen şairler tarafından, şiir yoluyla insanları uyarma, yol gösterme, onlara öğütler verme ile şiirde atasözü, deyim ve hikmetli söz söyleme seviyesinde kullanılmıştır (Şentürk ve Kartal, 2014: 422). Fennî'nin şiirleri incelendiğinde, onun da şiirlerinde bu mistik ve hikemî etkiyi sezdirdiği görülmektedir;

> ***Saklayanlarda kalır dert*** *meseldir Türkçe*
> *Saklama derdini nūr-ı basarım noldu sana* (Gazel 1/7)
>
> *ʿAşk olan sīne olur hubb-i sivādan hālī*
> *Çünkü meşhūr mesel* ***şīrin olur meskeni pāk*** (Gazel 116/7)

beyitleriyle irsâl-i mesel sanatını kullanarak *"Derdini söylemeyen derman bulamaz."* ve *"Aslan yatağından (yattığı yerden) belli olur."* anlamına gelen atasözlerini

[22] Türkçeye tercüme edilerek Latin harfleriyle yazılan metinler için; *bk.* Ek-1.

hatırlatan beytleriyle ilkinde; dertlerin paylaştıkça azalacağını, bu nedenle dertlerin saklanmaması gerektiğini ifade etmektedir. İkincisinde ise; insanın oturduğu yer/dış görünüş nasıl ki kişiliğini belirlerse, aşkın (Allah aşkının) bulunduğu bir gönülde ondan gayrısının uzak olması gerektiği nasihat niteliğindeki bu atasözleriyle kuvvetlendirilmektedir. Buna benzer şekilde farklı beyitlerde kullanılan atasözleri ile de aynı amaç güdülmektedir (*bk.* "Atasözleri ve Deyimler" bölümü).

Kalmazdı mezālimden eser nevʿ-i beşerde
İbret alabilseydi her ādem selefinden (Gazel 173/3)

beyitiyle "Herkes kendinden evvelkilerden ibret alabilseydi; zulümlerden, haksızlıklardan eser kalmazdı." diyerek insanların her dönemde aynı haksızlıkları, zulümleri gördüğü hâlde selefinden ders çıkarmadıklarını; eğer bunu yapabilselerdi bugün o zulümlerin tekrar edilmeyeceğini, son bulacağını bildirmektedir. Böylece şair, insanoğlunun bu kötü hâlini hatırlatmakta ve bir nevi uyarmaktadır. Aynı zamanda beyitte Hz. Âdem'in şeytana uyduğu, sözünde durmadığı için başına gelenlere (*bk.* "Peygamberler" bölümü) telmihte bulunulmakta olup insanların bunlardan ders çıkarması gerekip de çıkarmadığı da tevriyeli olarak hatırlatılmaktadır.

Bu gülzârın göz altından temâşâ eyle ezhârın
Hezârın ağzına bir söz düşürme hâra bildirme (Gazel188/1)

Ayağın nakşı zāhir olmamak şartıyla gez karda
Sebük-bārāne sudan kıl güzer enhāra bildirme (Gazel188/7)

beyitleriyle esasen temelde aynı şeylere işaret eden Fennî, ilk beyitte "Bu gül bahçesinin (sevgilinin bulunduğu yer, dünya) çiçeklerini (sevgili, iyi/hoş şeyler) göz altından seyret; bülbüle[23] söz düşürme, dikene (rakip, düşman) bildirme." diyerek; ikinci beyitte ise "Ayak izini belli etmemek şartıyla karda gez; Çabukça, hızlı bir şekilde sudan geç, nehirlere bildirme." diyerek insanın sırlarını, açığını öyle herkese bildirmemesi gerektiği nasihat edilmektedir. Ayrıca ikinci beyit "Karda yürüyüp izini belli etmemek" deyimini hatırlatmaktadır. Bununla birlikte birinci beyit "göz altından temaşa eylemek (göz ucuyla bakmak), söz düşürmemek (söz hakkı olamamak)" deyimlerini de içermektedir.

Sīnesinde o kadar fart-ı harāret var kim
Az gelir hasta-i ʿaşkın yedi deryā gözüne (Gazel 204/4)

[23] Divan şiirinde bülbülün durmadan şakıyıp derdini, her şeyi ulu orta herkese duyurduğu, hatta bu nedenle makbul bir kuş sayılmadığına telmihte bulunulmaktadır.

beytiyle “Gönlünde o kadar çok hararet var ki; aşk hastasının gözüne yedi derya az gelir.” diyerek aşk derdine düşen, aşk ateşiyle yanan gönüle ne kadar çok su atılırsa atılsın kâr etmeyeceği ifade edilmektedir. Burada aynı zamanda, hastaya su verilmediği için gözünün, hayalinin hep suda olduğu ve bu durumda yedi deryanın bile gözüne az gelmesi de hatırlatılmaktadır.

Dīde-i kalbi küşāde olmayan fark eylemez
Merd-i kāmil eylemiş ʿālemde pinhān kendini (Gazel 231/5)

beytiyle “İnsan-ı kâmil âlemde kendini gizler; kalp gözü açık olmayan (bunu) fark edemez.” diyerek kâmil insanların; ilim, irfan, hüner sahibi olup belli bir olgunluğa erişmiş olan kişilerin, bu meziyetleriyle kendilerini belli etmeye çalışmadıklarını ve bunu ancak kalp gözü açık olan, basiret sahibi kimselerin fark edebileceği, “küşâde-pinhân” ile tezat sanatı kurularak ifade edilmektedir.

Kaldır düşeni elde iken dāmen-i fırsat
Eyyām-ı saʿādet
Eyyām-ı saʿādet ki serīu'l-cereyāndır
İsrāfı ziyāndır (Müstezat 2/4)

beytiyle “Fırsat eteği eldeyken düşeni kaldır, saadet günlerinde; Saadet günleri ki çabuk geçer, israfı ziyandır.” diyerek iyi günlerde (zahmetsiz, sıkıntısız günler) ele fırsat geçmişken düşeni kaldırmak, zorda bulunanana yardım etmek gerektiğini; böyle günlerin kıymetinin bilinmesi, boşa harcanmaması gerektiğini, zira çabuk geçeceğini nasihat etmektedir.

Fennī nükāt-ı şīʿrim teslīm ederdi Şevket
Tasvīb ederdi Sāʿib asrımda sağ olaydı (Gazel 211/5)

beytinde de hikemî üslubun İran şiirindeki temsilcilerine gönderme yaparak; kendisinin yaşadığı dönemde sağ olsalardı; *Şevket-i Buhârî*’nin onun ince manalı şiirleri olduğunu kabul edeceğini, *Sâ’ib-i Tebrîzî*’nin de bunu doğrulayacağını ifade etmektedir. Dolayısyla onların şiirlerindeki bu üslubu beğenen ve örnek alan Fennî, onlar kadar nükteli şiirler yazabildiğini vurgulamaktadır.

Dîvân’ında buna benzer şekilde pek çok beyti bulunan Fennî bu beyitlerde, insanlara nasihat etmekte, doğru ve yanlışın ne olduğunu, bunların farkında olunması ve ayırt edilmesi gerektiğini, gafletten uyanılması gerektiğini, nefse ve şeytana uyulmaması gerektiğini vurgulamaktadır (G. 172/6, G. 200/6, G. 244/5).

Şimdiye kadar verilmiş olan, bu üslubun izlerini taşıyan, seçilmiş müstakil beyitlerinlerin dışında şairin bazı gazellerinin neredeyse tamamamında da bu üslup

hâkimdir.

Ey mürtekib-i har-meniş ʿālem kime kaldı
Hiç kimseye kalmaz bu cihān hem kime kaldı

Teshīr-i enʿām etmiş idi mühr-i Süleymān
Bir kerre hesāb eyle o hātem kime kaldı

Kimden kime etti ʿacebā ʿaks ü tevārüs
Mirʾat-ı Skender kadeh-i Cem kime kaldı

Allaha dayan kuvvet-i bāzūya dayanma
Nīrū-yı peşen sāʿid-i Rüstem kime kaldı

Servetle melāhatle sakın etme tefāhur
Gencīne-i zer-kākül-i pür-ham kime kaldı (Gazel 222)

Yukarıda verilen gazelin tamamında bu dünyanın gelip geçici olduğunu, hiç kimseye kalmadığını dile getirmekte bunu verdiği örneklerle açıklamaktadır. Zamanında farklı meziyetleriyle birer iftihar sebebi olan; ne *Hz. Süleymân'ın yüzüğü* (*bk.* Levend, 2017: 121; Zavotçu, 2018: 634) *ne İskenderin aynası* (*bk.* Pala, 2017: 236) ne *Cem'in kadehi* (*bk.* Pala, 2017: 83) ne *Peşeng'in gücü* (*bk.* Onay, 2016: 335) ne de *Rüstem'in kuvvetinin* (*bk.* Pala, 2017: 382) yanına kaldığını ve mal mülk, servet ile zenginliğin kimsenin yanına kalmayacağı, hepsinin gelip geçici dünyalık şeyler olduğu ifade edilmektedir. Fennî'nin bu üslupla söylediği ve hemen hemen aynı konuları işlediği gazel bununla sınırlı kalmayıp *"sanma"* (G. 194), *"gibi"* (G. 233, G. 237), *"bâkî"* (G. 243), *"istersen"* (G.246) redifli gazellerinin neredeyse tamamında da bu söyleyiş tarzıyla karşılaşılmaktadır.

Fennî Dîvânı aynı zamanda pek çok dil ögesini içerisinde barındırmış olan bir eser niteliğinde olup bu bölümde tespit edilen bu dil ögelerine yer verilmiştir.

2.2. ATASÖZLERİ VE DEYİMLER[24]

Fennî Dîvânı'nda atasözleri ve bilhassa deyimler sıklıkla kullanılmaktadır. Bu atasözleri ve deyimler kullanılırken bazen aynen alındıkları bazen de aynı anlama gelecek şekilde farklı ifadelerle beyitte kullanıldıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra bazı beyitlerde vezne uydurmak endişesi ile bazı atasözü ve deyimlerde bulunan

[24] Bu bölümde; Dîvân'ın sözlüğü oluşturulurken; TEBDİZ sözlüklerindeki eşleştirmelerden, "(Aksoy, 1976; Pakalın, 1983; Tanyeri, 1999)" gibi kaynaklardan ve kendi yorumlamalarımızdan yola çıkarak anlamlandırma işlemi yapılmıştır.

kelimelerin sıralamalarının değiştirildiği, devrik bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.

2.2.1. Atasözleri

Atasözü, *"Bir düşünceyi, gerçek ya da hikmeti veciz şekilde anlatan, atalardan bugüne gelmiş ve halka mal olmuş kısa söz, mesel, darbımesel"* (Ayverdi, 2005). Fennî Dîvânı'nda da bahsi geçen on kadar atasözü; farklı anlatımlar içerisinde, hadiselerden ders çıkarmak, birtakım öğütler vermek, doğru olanı ve doğru yolu göstermek için kullanılmıştır.

"Aslan yattığı yerden belli olur." atasözünü hatırlatan beyitte ise "Aslanın yeri temiz olur." denilerek; aşk bulunan gönlün, Allah'tan başka şeylerin sevgisinden uzak olması, arınmış olması gerektiği anlatılmaktadır;

ʿAşk olan sīne olur hubb-i sivādan hālī
Çünkü meşhūr mesel ***şīrin olur meskeni pāk*** (Gazel 116/7)

"Aşk ağlatır, dert söyletir." atasözü ile şair, suçunun yani yakınmalarının bağışlanmasını dilemektedir ki bunu da derdin insanı söyleteceği ile dile getirmektedir;

Hatīʾātım bağışla ey vezīr-i merhamet-pīrā
Meseldir eskiden ***ʿaşk ağlatır dert söyletir*** *zīrā* (Muhammes 1/16)

"Azgın köpek bir yerde câ tutmaz." ifadesi atasözü olarak anılmakta ve azgın köpeğin yerinde duramayacağından bahsedilip bu ifade, sevgilinin mahallesini dolaşan rakip için kullanılmaktadır;

Rakīb etrāf-ı kūyunda hemīşe gösterir cevelān
Meseldir söylenir ***azgın köpek bir yerde cā tutmaz*** (Gazel 89/3)

"Bir elin nesi var, iki elin sesi var." atasözünü hatırlatan bir ifade ile memleketin ya da bulunulan yerin tadının dostların bir arada olmasıyla çıkacağından söz edilir;

Ne kadar gayret edilse ***sesi çıkmaz bir elin***
Vatanın lezzeti cemʿiyyet-i yārān iledir (Gazel 32/5)

"Denize düşen yılana sarılır." atasözüne karşılık gelen şekliyle zikredilerek mecburi olarak âşıkların (sevgili için) rakiplere; insanların da gaddar olanlara minnet ettikleri, katlandıkları anlatılmaktadır;

ʿAşk ehli çeker minnet-i ağyārı zarūrī
Nā-çār ***eder bahre düşen māra teşebbüs*** (Gazel 15/3)

Zarūrette müdārā muktezīdir şahs-ı gaddāra
Eder ***bahre düşen mār-ı ʿadüv-peykerden istimdād*** (Gazel 22/4)

"Derdini söylemeyen derman bulamaz." atasözünü hatırlatan ve bu atasözüne karşılık gelen şekliyle sevgiliye hitap edilir;

Saklayanlarda kalır dert meseldir Türkçe
Saklama derdini nūr-ı basarım noldu sana (Gazel 1/7)

"Eğri mastardan çıkan hat müstakîm olmaz." ifadesi atasözü olarak zikredilerek bir şeyin kalıbının, kaynağının düzgün olmaması hâlinde ortaya doğru bir şeyin çıkmayacağından bahsedilmektedir;

Meseldir ***eğri mastardan çıkan hat müstakīm olmaz***
Uyan sūfī-i hod-bīne sekāmetten selīm olmaz (Gazel 68/1)

"Gezenin çizmesi lâ-büd çirkâba bulaşır." ifadesi "Gezenin çizmesi mutlaka kirli suya (çirkef) bulaşır." anlamıyla; çok gezenin başına kötü işler açabileceğinden bahsedilmektedir;

Gezenin çizmesi lā-büd bulaşır çirkāba
Genc-i ʿismette sütūn olmalı bānū dediğin (Gazel 118/5)

"Gökte ararken yerde bulmak." atasözü ile Hz. Peygamber'e yazılan bir naatte güneş ve ayın ebede kadar onun vesilesiyle döneceği ifade edilmektedir;

Olurlar şevk ü zevk-i talʿatınla tā ebed devvār
Seni gökte ararken yerde buldu *çünki mihr ü māh* (Kaside 14/2)

"Her güzelde bir kusūr bulunmak." İyi bir şeyin ya da güzel bir insanın beğenilmeyen bir yanı, ufak da olsa bir kusurunun mutlaka olacağını ve kusuru olmayan iyi ya da güzel bir şeyin düşünülemeyeceğini ifade eden bir atasözüdür. Fakat birinci dizede bunu dile getirirken şair, ikinci dizede yalnız sevgilide bir noksan göremediğini söyleyerek mübalağa etmektedir;

Gerçi ʿādettir ***bulunmak her güzelde bir kusūr***
Bedr-i hüsnünde senin bir türlü noksān görmedim (Gazel 156/3)

"Murdardan şifâ gelmez." ifadesinin eski bir atasözü olduğundan bahsedilip vefasızlardan vefa ummanın ahmaklık olduğundan bahsedilmektedir.

Vefāsızlardan ümīd-i vefā ʿayn-ı belāhattır
Meseldir mā tekaddümden ki ***murdardan şifā gelmez*** (Gazel 90/4)

2.2.2. Deyimler

Deyim, *"İfade gücünü arttırmak için bir araya getirilen ve genellikle gerçek anlamları dışında bir anlam kazanarak kalıplaşan kelime öbeği, tabir"* (Ayverdi, 2005). Fennî Dîvânı'nda bu tür tabirlere sıklıkla yer verilmiş olup tespit edilen deyimlerden bazıları şunlardır;

acı söz (G. 1/1, G. 5/6, G. 71/3); **âdem etmek** (G. 223/1, G. 223/2); **âdem olmak/adam olmak** (K. 46/10, G. 41/1, G. 200/6, G. 225/4 G. 237/9, TŞ. 2/6); **ağzı açılmak** (K. 24/1); **ağzına almamak** (G. 237/2); **ağına düşmek** (Ş. 4/5); **ağzına sığmamak** (K. 20); **ağzına söz düşürmemek** (G. 188/3); **ağzın(ı) açmak:** Konuşmak.(K. 24/22); **ağzından şekerler akıtmak** (G. 152/9); ʿ**akl(ı) kāse-i serden hāric olmak "**Aklı başında olmamak" (G. 18/4); ʿ**aklı(n)ı al-/aldırmak** (K. 34/11, G. 185/1); ʿ**aklı(n)ı yağmaya vermek** (MT. 3/2); ʿ**arak-rîz-i hicâb olmak** (G. 226/7); **ara(y)ı açmak** (G. 115/5); **bahtı açılmak** (MH. 1/2, G. 162/3); **başa gelmek** (G. 43/5); **başı dertte kalmak** (G. 57/1); **baş eğmek** (K. 34/7, G. 176/3, G. 219/1); **baş(ın)dan atmak** (Ş. 9/5); **başından geçmek** (K. 37/37); **başta gezmek** (G. 173/2); **baştan çıkarmak** (G. 17/5); **bayrâm etmek** (G. 80/1), **cân atmak** (K. 29/3, K. 39/22, G. 69/8, G. 215/5); **câna gelmek** (G. 69/1); **cân(ı) sıkılmak** (G. 196/5); **cânı yok mu?** (G. 216/1); **ciğerden kopmak** (G. 250/1); **çekilir çille değil:** "Çekilir çile/dert değil." (G. 147/4, G. 192/4); **çok renge boyanmak** (G. 151/1).

dâma/dâme düşmek (G. 129/2, G. 225/3, G. 244/2); **dâmen öpmek** "Etek öpmek" (K. 45/24, K. 48/36, G. 148/8); **dest ü dâmânına düşmek "**Eline, eteğine yapışmak" (K. 34/17); **dile gelmek** (K. 39/39, G. 251/7); **döküp saçmak** (G. 11/4); **dünyâ gözüyle görmek** (G. 160/5); **düşeni kaldırmak** (MT. 2/4); **el açmak** (K. 17/2); **el atmak** (G.233/8); **el çekmek** (MD 1/6, G. 17/7, G. 88/3, D. 5/3); **eline bakmak** (G. 182/4); **elin(i) açmak** (G. 214/1); **elin(i) çekmek** (MD. 4/1); **elinden çekmek** (MH. 1/3), (G. 159/5); **elinden düşmemek** (T. 19/3); **eli(n)den gelmek** (MB. 1/5), (D. 5/29; **eli(n)den tutmak** (K. 40/30, K. 45/34, Gazel 15/5); **eliyle vermek** (G. 101/7); **el vermek** (K. 39/54), (G. 5/4); **el vermek** (G. 79/6, G. 149/4, G. 221/3, K. 31/3, MD. 4/4); **el uzatmak** (G. 218/4); **el yumak** (MH. 2/13, TH. 8/1); **foyasın(ı) meydâna koymak (çıkarmak** (G. 45/4); **geri kalmamak** (K. 41/37); **göğüs germek/vermek** (G. 59/1, G. 164/7); **gökte ararken yerde bulmak** (K. 14/2, K. 49/14); **gönül vermek** (KT. 24); **gönülden çıkmamak** (G. 165/11); **gönül yapmak** (MB. 1/3, G. 24/8, G.l 48/3); **gönül yıkmak** (MB. 1/3); **gönlünden geçmek** (G. 220/2); **gönlünü kırmak** (K. 50/11); **göz dikmek** (MH. 4/1, G. 163/5, Ş. 3/2); **göz ucuyla bakmak** (K. 24/42, G. 4/4); **göz yummak** (G. 196/2); **gözden düşmek** (G.

31/1); **gözü gönlü kalmak** (G. 57/5); **gözüne imlâ etmek** (G. 195/5); **göz(ü) kamaş(tırmak)** (G. 202/5); **gözüne az gelmek** (G. 204/4); **gözüne bakmak** (G. 204/3); **gözüne batmak** (G. 195/7); **gözüne girmek** (G. 195/3, G. 204/2); **gözüne uyku girmemek** (G. 195/6); **gözün üstünde kaşın var dememek** (G. 125/4); **gözün(ü) açmak** (G. 135/2, G. 246/3); **gözü(nü) açtırmamak** (Ş. 2/2); **gözü(n)ü yolda koymak** (G. 30/1); **gün gibi zâhir (olmak)** (G. 10/2); **gün göstermek** (G. 122/5); **gün göstermemek** (MD. 3/10); **hâk ile yeksân etmek/olmak** (MB. 2/14), G. 121/2, T. 5/1); **hâtırdan geçmek** (G. 40/4); **hâtırdan çıkmak** (K. 35/12); **hiçe gitmek** (G. 229/2); **kadrini bilmek** (K. 24/9, G. 163/5, G. 234/4, Ş. 9/4); **kafa tutmak** (Gazel 89/5); **kaddi(n)i bükmek** (K. 45/2); **kanına teşne (olmak)** (G. 163/5); **kanlar kusmak** (KT. 20/2); **katʿ-ı ümîd etmek** "ümidini kesmek" K. 24/58, MD. 2/1, MD. 2/2, MD. 2/3, MD. 2/4, MD. 2/5, MD. 2/6, MD. 2/7, MD. 2/8, MD. 2/9, G. 45/5, G. 200/9); **kendini alamamak** (K. 50/4); **kendi(n)i bilmemek** (G. 18/4); **kem nazarla bakmak** (G. 50/5); **kendini toplamak** (MM. 1/14); **kılı kırk yarmak** (K. 25/6, K. 47/14); **lâneden uçmak** (Ş. 2/1); **mâʾil olmak** (G. 164/6); **mat etmek** (G. 166/10); **ümîdini kesmek** (MD. 2/3, G. 245/3, G. 226/2, G. 245/3); **ümîd vermek/ümîde düşürmek** (Ş. 5/5, K. 47/27, K. 46/21); **vebâl içinde kalmak** (G. 203/5); **yeri düşmek** (G. 237/2, G. 243/9); **yeri olmamak** (MD. 3/12, MD. 3/14).
yol bulmak (G. 244/1, K. 43/10); **yola gelmek** (G. 18/2); **yol göstermek** (MD 3/1).
yurduna koymak (Ş. 8/11); **yüreğe kan oturmak** (G. 238/7); **yüreği titremek** (Gazel 20/3); **yüksekten uçmak** (G. 92/5); **yüzü ak, alnı açık olmak** (G. 118/2); **yüzü kara çıkmak** (G. 237/5); **yüz sürmek** (G. 233/1, K. 33/3, G. 246/3, K. 43/28, G. 233/10, G. 164/4, G. 141/1, Ş. 3/2, TH. 1/5, G. 125/8, G. 160/3, K. 46/18, K. 38/34, G. 176/4, K. 20/8, K. 39/3, G. 235/2, G. 246/3); **yüz tutmak** (K. 45/6); **yüz vermek** (MH 1/9); **yüz vermemek** (K. 45/13); **yüzüne (v)urmak/yüzüne gelmek** (G. 223/7, K. 5/3), K. 45/48).

Bu deyimlerden Dîvân'da en sık geçeni *"yüz sürmek"* deyimi olup 17 farklı beyitte tekrar ettiği görülmektedir. Beyitlerden birinde ise bu deyim;

*Gözün aç āsitān-ı yāre **yüz sür** her seher ey dil*
Felekte pāye-i hurşīd-veş ʿulviyyet istersen (Gazel 246/3)

şeklinde geçmekte olup "Kutsal veya saygın kimsenin huzuruna çıkarken ayağına doğru eğilmek, saygı göstermek; aşırı sevgiyi ve bağlılığı göstermek için yere eğilmek, yere kapanmak. Yanında, huzurunda bulunmak." anlamlarını içermektedir ve güneş gibi parlayıp yüksekte olmanın ancak her seher vaktinde uyanık

olup/dikkatli olup sevgili/Allah'ın huzuruna çıkmakla elde edilebileceğinden bahsedilmektedir.

Bu deyimin dışında; "Umudunu kesmek, bir şeyin artık olacağını beklememek" anlamına gelen "ümidini kesmek" deyiminin Divân'da bu şekliyle 4 yerde, "katʿ-ı ümîd etmek" şekliyle 12 yerde tekrar ettiği görülmektedir;

Ezel vaʿd-i visāl etmişti mīʿādında hulf etmez
***Ümīdim kesmezem** dildār-ı ciddiyet-penāhımdan* (Gazel 245/3)

Bir kuru çöptür ona ıtlak etmezler kalem
Etmem** inʿāmından ol Şāhın-şehin **katʿ-ı ümīd (Kaside 24/58)

"Bir şeyin olmasını çok istemek, şiddetle arzulamak." anlamına gelen "cân atmak" deyimi ise Dîvân'da 4 kez kullanılmaktadır.

***Cān atıp** dergāhına geldim kabūl et kulluğa*
Bir velīniʿmet-i bī-imtinān ister gönül (Kaside 29/3)

2.3. EDATLAT VE BAĞLAÇLAR

2.3.1. Edatlar

Edatlar, *"Yalnız başlarına anlamları olmayan, ad ve ad soylu kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya bağlı bulunan, gramer açısından onlara hâkim olan ve eklendikleri kelimeler ile cümlenin öteki kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli sözler"* (Korkmaz, 2007: 1052). Fennî Dîvânı'nda, Türkçe edatlarla birlikte Arapça ve Fasça olarak tespit edilen edatlar ve sıklıkları şu şekildedir;

ancak (28), -âne (15), -âsâ "gibi" (13), aşkına "için" (10), çün "için" (18), değil â (8), -den beri (4), -e dek (4), -e doğru (2), diye (8), -e karşı (25), -e rağmen (1), gibi (131), göre (4), için (76), içün (8), ile (346), kadar (21), kâşkî (16), keşke (1), lâ (2), manend "gibi" (5), rütbe "ne rütbe, o/ol rütbe; ne derece, o derece," tâ "-den beri, -e kadar" (11), -veş "gibi" (123).

Bu edatlardan Dîvân içerisindede en fazla görüleni ise "*gibi"* (131) edatıdır. "gibi" edatı ve diğer bazı edatlardan bağlamları içerisindeki birkaç örnek ise şu şekildedir;

*Yürü çāk-i girībān ile pīr-āhen **gibi** evvel*
O şūh-ı penbe cisme bī-tekellüf vuslat istersen (Gazel 246/5)

Fennī-yi bīçāreyi yordu hayāl-i hām ***ile***
Ey dil-i dīvāne artık imtisāl etmem sana (Gazel 3/5)

Ne rütbe *dikkat etse merd-i hāsid edemez tefrīk*
O mehle perde-i teklīfi attık yek vücūd olduk (Müfret 24/1)

2.3.2. Bağlaçlar

Bağlaçlar; "*Kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri ve kimi zaman paragrafları şekil ve anlam bakımından birbirine bağlayan ve yüklendikleri işlevler ile, bağlandıkları sözler arasında türlü anlam ilişkileri kuran gramer öğeleri"* (Korkmaz, 2007: 1091). Fennî Dîvânı'nda, Türkçe bağlaçlarla birlikte Arapça ve Fasça olarak tespit edilen bağlaçlar ve sıklıkları şu şekildedir;

ammâ (45), ammâ ki (13), ancak (1), bile "de, dahi" (7), çünkü (35), çünki (5), da/de (197), dahi (12), eğer (47), fakat (17), ger "eğer" (31), hem (8), hem de (1), ile (16), ki (178), (E.T.) kim "ki" (52), lâkin (4), lîk "lâkin" (5), mâdâm ki (1), şâyet (4), u/ü "ve" (7), velâkin (1), velî "ama, fakat" (1), veyâ (1), yâ (14), yâʿni (16), yoksa (53), zîrâ (17), zîrâ ki (5), bağlaçlarla birlikte,

gâh... gâh... (3), gahî... gahî... (1), gehî... gehî... (1), gerek... gerek... (1), hem... hem... (10), kimi... kimi... (4), ne... ne... (15), ne... ne de... (4), yâ... yâ... (6), yâ... yâhud... (7), yâ... yâ... yâhud... (1) tekrarlamalı bağlaçlar da mevcuttur.

Bu bağlaçlardan metin içerisindede en fazla görüleni *"yoksa"* (53) bağlacıdır. "yoksa" bağlacı ve diğer bazı bağlaçların bağlamları içerisindeki birkaç örnek ise şu şekildedir;

Yoksa *sevdāsını bir şūha mı takyīd etti*
Bu gamın aslı ne āzāde-serim noldu sana (Gazel 1/6)

Yerde ben keşf etmedim ey meh senin mānendini
Bilmem ***ammā*** *ʿālem-i bālāda görmüş var mıdır* (Gazel 26/5)

Fennīyā vech-i dilārāmına bak ihvānın
Görmek istersen ***eğer*** *vech-i melīh-i meleği* (Gazel 229/7)

Niçin zāhirden eylersin taharrī Zāt-ı maksūdu
Yā *sarhoşsun* ***ya*** *dīvāne* ***yāhud*** *evhāma düşmüşsün (*Gazel 129/3)

2.4. ÜNLEMLER

Ünlem, *"Türlü duyguları anlatan veya bir doğa sesini yansıtan kelime, nidalardır"* (TDK, 2011: 2447). Fennî Dîvânı'nda sıklıkları ile birlikte tespit edilen;

a "ey" (5), âh (24), Allah Allah (29), Allah aşkına (9), Allah için (2), amân (17), behey (1), ey (315), eyâ (39), eyvâh (2), hayf (1), hayfâ (4), hafâ ki (2), hayfâ kim (1), hayt kim (1), hey (1), maâzallah (1), vâh (1), vay (1), vey "ve hey" (3) azizim! (2), figân! (2), meded! (3), müjde! (2), sakın! (23), var ol! (2) gibi ünlem ifadelerini ihtiva etmektedir.

Bu ünlemlerden en fazla kullanılanı ise *"ey"* (315) seslenme ünlemidir. Bunların dışında seslenme ünlemleri de vardır ki; Yâ Rab, Yâ Rabbî, İlâhî, Fennîyâ vb. şeklindedir bu ünlemlerin kullanıldığı beyitlerden bazıları şu şekildedir;

Fennī-yi bī-çāreyi yordu hayāl-i hām ile
***Ey** dil-i dīvāne artık imtisāl etmem sana* (Gazel 3/5)

*Gün olur reng-i ʿizārın solar **ey** şūh elbet*
Deme rūyumda bu gül gūn-ı kıyāfet bākī (Gazel 243/6)

***Fennīyā** ağlayıp ağlatma o gül-i ruhsārı*
Etme kābil ise ey merd-i sühan-sāz etme (Gazel 189/5)

Bilmem ne yapsam ben seni kıldın siyeh-rū sen beni
*Ettin **behey** hāʾin denī yüzbin meʿāsī irtikāb* (Kaside 20/2)

2.5. ÂYETLER VE HADİSLER

Klasik Türk Edebiyatına kaynaklık eden unsurlardan biri âyet ve hadislerdir. Zira İslamiyet'in tesirinin oldukça fazla görüldüğü Klasik Türk Edebiyatında, peygamberler, melekler, kutsal kitaplar vb. gibi unsurlar başta olmak üzere pek çok İslamî unsurdan söz edilmektedir. Âyet ve hadisler de bu unsurlardan biri olup şiirlerde yer almaktadır. Mutasavvıf bir şair olan Fennî'nin şiirlerinde de bu unsurlara raslamak mümkündür. Fennî Dîvânı'nda birkaç âyet ve hadisten iktibas ya da telmih yoluyla bahsedilmektedir. Fennî, hikemî üslupla söylediği şiirlerinde nasihat etmek ve yol göstermek için âyet ve hadislerden yararlanmıştır. Bununla birlikte peygamber mucizelerine, kıssalarına yer vermiştir.

2.5.1. Âyetler[25]

Âyet, ***"****Kur'an-ı Kerim'deki sureleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri*" (Ayverdi, 2005) anlamında olup "Allah'ın lafzı" olan bu

[25]Bu bölümde; konu ile ilgili bazı âyetlerin tespit esilmesinde (Aykan, 2012) kaynağından yararlanılmıştır. Âyetlerin açıklamaları ise; https://www.kuranmeali.com/ adresindeki "Diyanet İşleri Meali (Yeni)" adresinden iktibas edilmiş ya da bu adresten teyit edilerek yorumlanmıştır (Erişim tarihi: 15.10.2020).

âyetlerden bazırlarına Fennî'nin şiirlerinde de yer verilmiştir. Bazen yalnızca âyet ismi ziktedilirken bazen âyet iktibas edilmiş bazen de belirli hadiseleri, mucizeleri bildiren âyetlere telmihte bulunulmuştur. Fennî şiirlerinde, bihassa peygamberlerin mucizelerinden söz ederken âyetleri iktibas etmiş ya da telmihte bulunmuş olup bazı belirli konulara dikkat çekmek, bu noktada Allah'ın emirlerini hatırlatmak için âyetlerden yararlanmıştır. Âyetlerin geçtiği beyitler ve muhtevası şu şekildedir;

"ayın ikiye bölünmesi"; Hz. Peygamber'in tebliğine uymayan Kureyşlilerin, ondan bir mucize istemeleri istemeleri üzerine Allah'ın emriyle ay ikiye bölünmüştür.[26]

Öyle bir Pādişehin çākeridir Fennī kim
Bir işāretle ***dü-nīm eyledi kurs-ı kameri*** (Gazel 221/6)

beytindeki **"**dû-nîm eyledi kurs-ı kameri (ayı ikiye böldü)" ifadesiyle Fennî, bu mucizenin geçtiği ayete telmihte bulunarak Hz. Peygamber'i tarif etmektedir.

"ezel" ifadesi, şiirlerde çok fazla kullanılan bir kelime olup "önce, eskiden, başlangıçta" gibi anlamları ile birlikte "elest bezmi"ni de işaret edip tevriyeli olarak kullanılmaktadır. Bu ikinci anlamıyla *"bezm-i elest/elest bezmi/ezel bezmi"* gibi farklı biçimlerde de zikredilmekte olup bir âyete[27] telmihte bulunulmakta ve Fennî'nin şiirlerinde de "ezel" ifadesi tevriyeli olarak kullanılmaktadır;

Cenāb-ı Mustafāyı tā ***ezelden*** *etmeşiz tasdīk*
Sanır sūfī-i ebleh sonradan īmāna geldik biz (Gazel 69/2)

beyti, Hz. Peygamber'in ta ezelden tasdik edildiğini belirtirken hem "çok önce, başlangıçta, doğuştan beri" gibi anlamlarla yorumlanacağı gibi hem de asıl olarak "ezel bezminden beri" yani daha henüz ruhların beden giysisini giymediği "ruhlar âleminden beri" anlamında da yorumlanabilmektedir. Bu şekilde her iki anlamıyla da yorumlanabilecek olan bu ifade, Dîvân'da farklı beyitlerde zikredilmekte olup ikinci anlama telmihte bulunulmaktadır. Diğer beyitlerde ise, sevgilinin bir vasfı övülürken onun bu vasfının *"üstâd-ı ezele (Allah)"* bağlanmasıyla (G. 181/2); **"***Mine'l-ezel mest-i câm-ı elestiz"* mısraıyla ezelden beri elest kadehiyle (şarabıyla, aşkıyla) sarhoş olunduğuyla (Ş. 6/4); ezelde bir işin yazılmadığı takdirde talihin onu

[26] *"Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı" (Kamer 54/1).*
[27] *"Rabbin, insanoğlunun sulbünden soyunu alıp devam ettirmiş, onlara: '(Elestü bi-Rabbiküm) Ben sizin Rabbiniz değil miyim' demiş ve buna kendilerini şahit tutmuştu. Onlar da: '(Kâlû Belâ) Evet şahidiz' demişlerdi. Bu, kıyamet günü, 'Bizim bundan haberimiz yoktu' dersiniz veya 'Daha önce babalarımız Allah'a ortak koşmuşlardı, biz de onlardan sonra gelen bir soyuz, bizi, boşa çalışanların yaptıklarından ötürü yok eder misin?' dersiniz diyedir" (Aʿraf 7/172).*

göstermeyeceğiyle (G. 102/2); şairin memduhunu överken tabiatındaki mükemmelliğin, adaletin ta ruhlar âleminden, ezelden verildiğiyle (K. 30/4, K. 26/4); sevgiliyle ezelden sözleştikleriyle (MH 2/2) ve ta ezelden birbirlerine aşina olduklarıyla (G. 60/1); kalemin, Hz. Peygamber'in vasıflarını ezelden ezberlediğiyle anılmaktadır.

"Fenkihû" ifadesi; *"nikahlayın"* anlamında olup bir âyette[28] geçen ifadedir ve;

Sinn-i rüşde vāsıl oldu şimdi ol mahdūm-ı pāk
Bi't-tabʿ gösterdi ***emr-i fenkihū*** *ya inkiyād* (Tarih 6/3)

beytiyle Fennî, Hacı Ali Beyefendi'nin oğlunun evlenmesi üzerine düşürdüğü bir tarih manzumesinde; bu mübarek çocuğun ergenlik çağına ulaştığından ve Allah'ın *"emr-i fenkihû (nikahlayın emrine)*" itaat ettiğini âyetten iktibasla anlatmaktadır.

"Firavun'un suda boğulması"; Hz. Musa'yı ve İsrailoğullarını Mısır'dan sürmek isteyen Firavun'un ve beraberindekilerin suda boğulması âyetine[29] telmihte bulunulan beyitte;

Yoğrulsun münkir-i iʿcāz-hānem reşk ile Fennī
Desinler Nilde ***Firʿavn-ı Mūsā gark-ı āb oldu*** (Gazel 226/7)

kendisinin mucize gibi eserler verdiğini inkâr edenlerin yok olmasını dileyen Fennî, onların bu yok oluşlarını; Firavun'un suda boğulmasına benzeterek bu hadiseye telmihte bulunmaktadır.

"Günahkâr kulların da sahibi olan Allah" ifadesi; bir âyeti[30] hatırlatmaktadır;

O rütbe töhmetim vardır ki yoktur cürmüme pāyān
Tefekkür eyledikçe tā ciger-gāhım olur sūzān
Su serpip kalb-i sūzāna fakat Peygamber-i zī-şān
Dedi ***sāhip-cerāʾimdir sezā-yı rahmet-i Rahman***
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan (Müseddes 2/5)

bendinde geçen "***sāhip-cerāʾimdir sezā-yı rahmet-i Rahman"*** ifadesi ile günahkâr

---

[28] *"Eğer, (velisi olduğunuz) yetim kızlar (ile evlenip onlar) hakkında adaletsizlik etmekten korkarsanız, (onları değil), size helâl olan (başka) kadınlardan ikişer, üçer, dörder olmak üzere* ***nikâhlayın.*** *Eğer (o kadınlar arasında da) adaletli davranmayacağınızdan korkarsanız, o taktirde bir tane alın veya sahip olduğunuz (cariyeler) ile yetinin. Bu, adaletten ayrılmamanız için daha uygundur" (Nisa 4/3).*

[29] *"Bunun üzerine Firavun (işkence etmek ve öldürmek suretiyle) o yerden onların kökünü kazımak istedi. Biz de onu ve beraberindekileri hep birden suda boğduk." (İsra 17/103).*

[30] *"De ki: "Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah, bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" (Zümer 39/53).*

olan kulların da Allah'ın rahmetini kazanabileceklerini, ümitlerini kesmemeleri gerektiğini anlatmaktadır. Ayrıca bu ifadeyi içeren mısra, bir önceki mısra ile birlikte yani Hz. Peygamber'in yanan kalplere su serpmesi onları rahatlatmasıyla birlikte; Sevr mağarasında Hz. Ebubekir'e söylediği sözleri, içini rahatlatmasını da hatırlatmakta olup bu hadiseye ve âyete de telmihte bulunulmaktadır (*bk.* Lā tahzen).

"Her işi Hak'tan bilmek" ifadesi; bir âyeti[31] hatırlatmakta olup ;

Nālişe hācet mi var mihnetten ehl-i hāl için
***Her işi Haktan bilip** sabra temayüldür hüner* (Gazel 37/5)

hâl, gönül ehlinin sıkıntıdan, kederden inlemesine gerek olmadığını; zira her şeyi Allah'tan bilerek bunlara da katlanılması gerektiğini ifade etmekte ve gönül ehlinin nasıl davranması gerektiğini ilgili âyeti hatırlatarak göstermektedir.

"Hz. İsâ'nın bebekken konuşması" hadisesi; babasız doğan Hz. İsâ için Hz. Meryem'in çocuğu göstermesi üzerine, beşikteki bebekle nasıl konuşuruz diyenlere karşı Hz. İsa'nın, Allah'ın izniyle beşikte konuşması mucizesidir.[32]

Bu emel-hānede nādir yetişir ehl-i kemāl
*Sanma her Meryemi bir **tıfl-ı sühān-gū** getirir* (Gazel 43/2)

beyti ile de Hz. Meryem'in iffetine dikkat çekilip konuşan, söz söyleyen bir bebek olan Hz. İsâ'yı dünyaya getirmesine telmihte bulunulup bu dünyada onun gibi kâmil insanların nadir yetişeceğinden bahsedilmektedir.

"Kul hüva'l-lahü ahad" âyeti;[33]

Yapış bir kāmilin dāmānına hakkiyle Tevhīd et
*Veren zīnet ʿumūma **kul hüva'l-lahü ahad**dir hep* (Gazel 7/3)

beytinde geçmektedir. Fennî bu münâcâtında; bir mürşide intisap edip Allah yolunda hakkıyla yürümeyi öğütlerken herkese karşı lütufkâr olanın da "bir ve tek olan Allah" olduğunu ifade etmektedir.

"Lā tahzen" ifadesi; "üzülme" anlamında olup bir âyette[34] geçen ifadedir ve Hz. Peygamber, Medine'ye hicret etmek için yanına Hz. Ebubekir'i alıp onunla

---

[31] *"Nerede olursanız olun, sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulunsanız bile ölüm size ulaşacaktır. Onlara bir iyilik gelirse, 'Bu, Allah'tandır.' derler. Onlara bir kötülük gelirse, 'Bu, senin yüzündendir' derler. (Ey Muhammed!) De ki: 'Hepsi Allah'tandır.' Bu topluma ne oluyor ki, neredeyse hiçbir sözü anlamıyorlar" (Nisa 4/7).*

[32] Birkaç âyette bu hadise geçmektedir; *(Al-i İmran 3/46, Meryem 19/29-33)* gibi.

[33] *"De ki: O, Allah'tır, bir tektir" (İhlas 112/1).*

[34] *"Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, **"Üzülme,** çünkü Allah bizimle beraber" diyordu. Allah da onun*

birlikte bir süre Sevr mağrasında saklandıklarında, Kureyşlilerin mağara yaklaştığını duyan Hz. Ebubekir'in bunun için endişelendiğini gören Hz. Peygamber'in, ona söylediği bir sözdür.

Müzekkā kutb-ı aʿzam ***mazhar-ı mısdāk-ı Lā tahzen***
Muhakkak merd-i ekmel hāʾiz-i nūr-ı necābettir (Kaside 30/6)

beytinde âyetteki *"Lâ tahzen"* ifadesi iktibas edilmiştir. Fennî, Ahmed er-Rufâî'ye yazdığı kasidenin bu beytinde onun mübarek, büyük bir mürşid olduğunu , asaletli ve kâmil bir kişi olduğunu söylemekte; bu yönleriyle kendisine *"Lâ tahzen kıstasının tecelli ettiği yer"*, Allah'ın hep yanında olduğu bir zat olduğunu ifade etmektedir.

"Len terânî" ifadesi; Hz. Mûsâ'nın Allah'ı görmeyi talep ederek, *"Rabb'im, bana kendini göster, seni göreyim." dediği, Rabb'inin de ona, "Sen beni göremezsin (len terânî), fakat şu dağa bak, eğer yerinde durabilirse beni görürsün." diye cevap verdiği, tecelli neticesinde dağı paramparça edince Hz. Mûsâ'nın bayılıp düştüğü (mahv), nihayet kendine gelince (sahv), "Senin duyu ötesi olduğunu kabul eder, sana tövbe ederim, ben müminlerin ilkiyim.*" dediği âyete[35] telmihtir (Pala, 2003: 138).

Kelīme ***Len terānī*** *hutbesi sedd-i merām oldu*
Senin çün rüʾyet-i envār-ı dīdāra açıldı rāh (Kaside 14/4)

diyerek naʿt-i şerîfinin bir beytinde Fennî, Hz. Peygamber'e; Alla'ın nur cemalini görmek için sana yollar açıldı; fakat Kelîm (Hz. Mûsâ) "Len terânî (Sen beni göremezsin.)" emriyle isteği reddedildi, diyerek bu âyete telmihte bulunmaktadır.

Cenābındır harīm-i vasla mahrem yā Resūlallah
Kelīme ***Len terānī*** *oldu gerçi perde-i hırmān* (Kaside 17/3)

beytinde de bir önceki beyitle benzer anlam ihtiva etmekte ve Hz. Mûsâ'nın *"Len terânî (Sen beni göremezsin.)"* emri ile isteğinden mahrum bırakıldığı, bu isteğinin reddedildiği bildirilmektedir.

"mā-evhā" ifadesi; bir âyetten[36] iktibas edilmiş olup;

Hutbe-i Levlāk e mazhar hıtta-i lāhūta şāh
Sırr-ı mā-evhā*ya mahremdir Cenāb-ı Mustafā* (Kaside 23/3)

üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir" (Tevbe 9/40).

[35] *"Mûsâ, belirlediğimiz yere (Tûr'a) gelip Rabbi de ona konuşunca, 'Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım' dedi. Allah da, 'Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin.' dedi. Rabbi, dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca, 'Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah'ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim.' dedi" (Aʿrâf 7/143).*

[36] *"Allah kuluna* ***vahyedeceğini*** *vahyetti" (Necm 53/10).*

beyti ile *Miraç gecesi*, Hz. Peygamber'in *Sidretü'l Müntehâ*'ya yükseldiğine telmihte bulunmaktadır (*bk.* Sidretü'l-Müntehâ). Orada, Allah'ın huzurunda, ne gördüğünün, kendisine neler söylendiğinin yani vahyedilen şeyin sırrının ancak onda gizli olduğu dile getirilmektedir.

"mâ-zâğ" ifadesi; bir âyetten[37] iktibastır. Âyetin devamında belirtildiği üzere *"Sidretü'l-Müntehâ"* da *(bk.* Sidretü'l Müntehâ) Allah'ın huzuruna kavuşmaya mazhar olan Hz. Peygamber'in, onun alametlerinin bir kısmını görüp gözünün şaşmadığı ve hiçbir tarafa bakmadığı ifade edilmektedir;

Beni ol Pādişeh-i hüsne kul et kim yā Rab
Kuhl-ı mā-zāğ çekilmiş ola zībā gözüne (Gazel 195/9)

beytinde *"mâ-zâğ"*; şaşmadı yani kaymayan başka bir tarafa bakmayan, anlamlarını içermektedir ve şair, bu özelliği sevgiliye atfetmektedir ki gözüne *"mâ-zâğ sürmesi"* çeken sevgili, kendisine inatla bakmamaktadır. Bu ifade ile de aynı zamanda Sidetü'l-Müntehâ'ya telmihte bulunulmaktadır.

"Sidretü'l-Müntehâ"; âyetlerde[38] de geçtiği üzere, Miraç gecesinde Hz. Peygamber, göğe yükselmiş ve Allah katına, Alla'ın huzuruna çıkma şerefine nail olmuştur. Onun bu yolculuğunda kendisine refakat eden Cebrail ile Hz. Peygamber, göğün en yüksek katına, ulaşılabilecek en yüksek noktaya, yükselmiştir ki burası *"Sidretü'l-Müntehâ"*dır. Beyitlerde telmihte bulunulan nokta da burasıdır.

Kelīme Len terānī hutbesi sedd-i merām oldu
Senin çün rüʾyet-i envār-ı dīdāra açıldı rāh (Kaside 14/4)

beytinin ikinci mısraıyla, bir naʿt-i şerîfinde Fennî, Hz. Peygamber'e; Hz. Mûsâ'nın *"Len Terânî"* emriyle isteği reddedildi; fakat Alla'ın nur cemalini görmek için sana yollar açıldı." diyerek Miraç Gecesine ve o mekâna telmihte bulunmaktadır. Bununla benzer anlamları ihtiva eden başka bir beytin;

Cenābındır harīm-i vasla mahrem yā Resūlallah
Kelīme ***Len terānī*** *oldu gerçi perde-i hırmān* (Kaside 17/3)

birinci dizesinde; kavuşulması, ulaşılması yasak olan, mümkün olmayan yere yakın olan kavuşan sensin, diyerek Hz. Peygamber'e hitap etmektedir. Bu beyitlerden farklı olarak;

Medār-ı gavs-i vuslat hayyiz-i ʿarş-ı iʿtilādır *bu*
Makām-ı fevz ü rahmet mahfel-i feyz ü rızādır bu

---

[37] *"Göz (gördüğünden)* ***şaşmadı*** *ve (onu) aşmadı" (Necm 53/17).*
[38] Birkaç âyette geçmektedir *(İsra 17/1-60, Necm 53/13-18)* gibi.

Ne rütbe ʿarz-ı taʿzīmāta saʿy etsen sezādır bu
Sakın terk-i edebden kūy-ı mahbūb-ı Hudādır bu
Nazargāh-ı İlāhīdir makām-ı Mustafādır bu (Tahmis 1/1)

diye başlayan ve Nâbî'nin meşhur gazeline tahmisen yazdığı bu bendde Hz. Peygamber'in kabrinin bulunduğu şehri (Medine) işaret ederken burayı "en büyük, yüce kavuşma yeri" ve "en yüksek yer, makâm" olarak ifade etmektedir. Bu yerin üstünlüğünü anlatmak için de *"Medār-ı gavs-i vuslat hayyiz-i ʿarş-ı iʿtilâ"* ifadesini kullanarak Sidre'ye telmihte bulunmaktadır.

Mümkün olsaydı sorardım ***Hazret-i Cibril****den*
Serv-i kaddin tavrını Tūbāda görmüş var mıdır (Gazel 26/4)

beytiyle de yine *"Miraç Gecesi, Sidretü'l Müntehâ"*ya telmihte bulunulmaktadır ki *"Tûbâ"* da; rivayete göre bu makâmda bulunmakta olup çok yüksek olmasıyla bilinen bir ağaçtır ve Klasik şiirde sevgiliye nispet edilir; zira sevgilinin boyu çok uzun oluşuyla tasvir edilmektedir. Hz. Cebrail'in bu yüksek makâmı görmüş olduğunu hatırlatan şair/âşık, mübalağa ederek ona sormak ister ki; selvi boylu sevgilinin bu uzun boyu Tûbâ'da var mıdır, diye. Bunun gibi başka bir beyitte de yine ulaşılabilecek en yüksek nokta olması sebebiyle sevgilinin boyu mübalağa ile Sidre'ye nispet edilmekte ve *"Sidre baş eğsin!"* deyip Sidre'den daha yüksek/uzun olarak tasvir edilmektedir (G. 219/1). Diğer bir beyitte ise yine *"Ruhu'l-emîn (Cebrail)"* ile birlikte *"Sidre"* zikredilerek Cebrail'in, Hz. Peygamber'in vasıflarını her zaman burada yazdığı dile getirilmektedir (K. 14/3). Dolayısıyla bu beyitlerle de o mübarek geceye telmihte bulunulmaktadır.

ʿİzz-i vuslatla müşerref sıdk u reʾfetle şehīr
Nūr-ı rüʾyetle *mükerremdir Cenāb-ı Mustafā* (Kaside 23/4)

beytiyle de bir naʿt-ı şerîfte Hz. Peygamber'in Allah'ın nurunu görmeye, o yüce kavuşmaya mazhar olduğunundan bahsedilmektedir.

"Sûre-i Kehf"; Kehf Sûresi, Kur'an- ı Kerim'de 110 âyetten oluşan 18. sûresidir.

Nazar ettikçe dīdem hüsnüne māşaallah
Sūre-i Kehf *okudum ol şeh-i hūbānım için* (Gazel 163/6)

beytiyle Fennî, sevgilinin güzelliğinden bahsedilerek; onun güzelliğine baktıkça (nazar değmesin diye) Kehf Suresi'ni, dolayısıyla bu surenin ayetlerini okunduğunu dile getirmektedir.

"Ve fedeynāhu bi-zebhin" ifadesi; bir âyetten[39] iktibas edilmiş olup;

Eşk-i hūn-āmīzimi gördükçe her an rahm edip
ʿĪd-i vasla gördü bu mahzūnu şāyāne rahm edip
Etti Fennīye bedel bir kebşi kurbān rahm edip
Cān iken kurbānı ey Memdūh cānān rahm edip
Ve fedeynāhu bi-zibhin *āyetin tefsīr eder* (Tahmis 5/13)

beytinde, Hz İbrahim'in kurban edilmekten kurtarılmasına telmihte bulunulmaktadır. Kendisinin de canının sevgiliye kurban olduğunu ama onun merhamet gösterip bu âyeti tefsir ederek vazgeçirdiğinden bahsetmektedir.

"Zâlike takdīrü'l-ʿazîzi'l-ʿalîm" âyeti[40] iktibas edilmiş olup;

Çāre mi var ʿaşka tahammül gibi
Zālike takdīrü'l-ʿazīzi'I-ʿalīm (Gazel 145/5)

beytinde geçmekte olup her şeyin Allah'ın elinde, Allah'ın takdiriyle olduğundan bu nedenle aşk acısına tahammül etmek gibi bir çarenin olmadığı hâlde sabredilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir; zira onun da Allah'ın takdiri olduğunu belirtmekte, hatırlatmaktadır.

2.5.2. Hadisler

Hadis, *"Hz. Peygamber'in sözleri, davranışları ve başkalarının yaptığı kendisi tarafından tasvip edilen hareketleri"* (Ayverdi, 2005). Fennî Dîvânı'nda hadisler de şiirlere mevzubahis edilmiştir. Beyitlere bu hadisler telmih ya da iktibas yoluyla işlenmiştir.

"Kanaat hazinesi" ifadesi "Kanaat tükenmez bir hazinedir." hadis-i şerifini akla getirmekte olup Fennî;

Az gelir çeşm-i harīsāna künūz-ı Kārūn
Dil-i ʿārifte fakat ***genc-i kanāʿat bākī*** (Gazel 243/10)

beytiyle bu hadise telmihte bulunmaktadır. Hırs sahibinin gözüne Kârûn'un hazinesi az gelirken ârifin gönlünde kanaat hazinesinin tükenmeyeceğinden bahsetmektedir.

"Levlâk" ifadesi; *"**Sen olmasaydın**, sen olmasaydın felekleri yaratmazdım"* mealindeki, kutsi hadis olduğu rivâyet edilen, *"Levlâke levlâke lemâ halaktü'l-*

[39] *"Ve fedeynâhu bi zibhin azîm: Biz, (İbrahim'e) büyük bir kurban vererek onu (İsmail'i) kurtardık" (Saffat 37/107).*
[40] "Bu, mutlak güç sahibi, hakkıyla bilen Allah'ın takdiri (düzenlemesi)dir" *(Yasin 36/38).*

eflâk." hadis-i şerifinden iktibas edilmiş bir ifadedir. Hz. Peygamber için söylenen bu hadis, Fennî'nin beyitlerinde de zikredilmektedir;

*Hayrān felekler ānına **Levlāk** okundu şānına*
Meftūn olup dendānına deldirdi bağrın dürr-i nāb (Kaside 20/12)

beytinde; saf, halis incilerin bile Hz. Peygamber'in dişlerine tutulmuş olduğundan, onun şanına bu hadisin okunduğundan, Allah'ın onu bu şan ile şereflendirdiğinden bahsetmekte ve feleklerin bile buna hayran olduğunu ifade etmektedir. Başka bir beyitte ise ondan bir münâcâtında, *"Levlâk şahı"* olarak bahsedilmektedir;

*Cānımı alma **karīn-i Şāh-ı Levāk** olmadan*
Ber-murād eyle tenim ālūde-i hāk olmadan (Kaside 7/5)

beytiyle Allah'tan, bu şaha yakın olmadan canını almaması gerektiğini, bu muradına kavuşmadan ölmemeyi niyaz etmektedir. Buna benzer bir ifadeyle başka bir beyitte ise *"Pādişāh-ı hıtta-i Levlāk (Levlâk diyarının padişahı)"* olarak bu hadise telmihte bulunulmaktadır (Kaside 15/1). Bir naat manzumesinde ise;

*Kemālin **bāʿis-i tekvīn-i ʿālem** yā Resūlallah*
*Cemālin **bādī-i tasvīr-i ādem** yā Resūlallah* (Kaside 17/1)

dizelerinde görüldüğü üzere Hz. Peygamber'den *"âlemin ve âdemin yaratılış sebebi"* olarak bahsedilmektedir. Başka bir beyitte ise *"Sāyesinde halk olunmuştur vücūd-ı mümkünāt"* dizesiyle tüm varlıkların onun saysesinde yaratıldığından bahsedilmektedir (G. 10/6).

"Men ʿaref" ifadesi; *"Kendini bilen Rabb'ini bilir."* anlamına gelen, *"Men arefe nefsehû fekad arefe Rabbehû."* hadis-i şerifinden iktibastır. Şair bir beytinde;

***Men ʿarefden** ders alır sūret-perest olmazsan*
Gayb eder āyīne-i vahdette insān kendini (Gazel 231/4)

dizeleriyle surete düşkün olmayıp bu hadisten ders alınması gerektiği; ders alındığı takdirde de insanın vahdet aynasında, Allah'ın tecellisi ile kendisini kaybedeceğinden bahsetmektedir.

"Ölmeden önce ölmek" ifadesi; *"Dünyada iken nefsî arzularını bırakarak Allah'ın varlığına rücu etmek"* manasına gelen kutsi hadis olduğu rivayet edilen *"Mûtû kable entemûtû"*den iktibastır;

Fennī bir oğuz kuldur zikrin ile meşguldür
***Ölmezden evvel öldür** ey rahmeti bol Mevlā* (Kaside 11/7)

şeklinde geçen gazelde Fennî, bu hadise işaret ederek münâcât etmekte onun yolundan ayrılmamayı niyaz etmektedir. Başka bir beyitte ise;

*Kemāl-i rahmetinle mazhar eyle **sırr-ı mūtū** ya*
Sivādan meylimi kes zātına yār eyle yā Rabbī (Kaside 9/3)

"sırr-ı mûtû" iktibasıyla bu sırra mazhar etmesi için münâcât edilmekte, Allah'tan gayrısına meyletmemek ve yalnız ona yâr olmak niyaz edilmektedir.

2.6. DUALAR VE BEDDUALAR

Fennî Dîvânı, birtakım dua ve bedduaları da içermekte olup bu ifadeler daha çok kısa ve kalıplaşmış ifadeler şeklindedir. Dîvân'da zikredilen;

"billâh/billâhî (4), çok şükür (1), hamdolsun (1), hamdülillâh (2), hâşâ (5), Hakka emanet eyledik (1), Hudâ göstermesin (2), Hudâ sûʾ-i nazardan saklasın (3), inşaâllah (3), mazâllâh (1), vallâhi (1)" gibi dua sözleri bulunmakta olup bunların, bugün günlük konuşma dilinde de çok sık kullanılan dua sözleri olduğu görülmektedir. *"Hudâ sûʾ-i nazardan saklasın."*duası bugün *"Allah kötü nazardan, kem gözden saklasın."* şekillerinde kullanılmakta ve kötülüklerden uzak olunması Allah'tan niyaz edilmektedir.

***Saklasın sūʾ-i nazardan** anı Hallāk-ı cihān*
Ki odur merdümek-i dīde-i dünyā-yı ümīd (Kaside 46/65)

Aynı zamanda, "Lanet olsun (11)" şeklindeki bedduanın da bir muhammeste (MH. 4) on defa tekrar edildiği görülmekte ayrıca bu ifade gazellerden birinde zikredilmektedir.

Bir emelde var ise menn ü müdārā kokusu
***Laʿnet olsun** yüreğe kan oturur misk olsa* (Gazel 238/7)

2.7. FENNÎ DİVÂNI'NDA GEÇEN ŞAHSİYETLER

Fennî Dîvânı'nda dinî-tasavvufî, şair, âlim vb. gibi çok fazla şahsiyetten bahsedilmiştir. Aynı zamanda melek, şeytan, cin gibi varlıklar ile özellikle İran başta olmak üzere Yunanî mitolojik kahramanlar ve varlıklarından da söz edilmiştir. Söz konusu edilen bu şahsiyetler ve varlıklar bu bölümde tespit edilmiş olup listelenmiştir.

2.7.1. Dinî Şahsiyetler ve Varlıklar

Fennî Dîvânı'nda özellikle kasideler başta olmak üzere pek çok bölümde peygamberler, şeyhler, velîler, kutsal kişiler ve varlıklardan bahsedilmektedir. Bu

şahsiyetler ve varlıkların bazı yerlerde doğrudan isimleri zikredilirken bazı yerlerde dolaylı olarak anılmakta, onlara telmihte bulunulmaktadır. Şair, şiirlerinde; bazen peygamberlerin kıssaları, diğer şahsiyetlerin mucizeleri ve birtakım hadiseler ile varlıkları, direkt olarak muhataplarını anlatmak için kullanırken bazen de bu hadiseleri, anlatmak istediği olayları, durumları örneklendirmek için kullanmakta, telmihte bulunmaktadır.

2.7.1.1. Peygamberler[41]

Klasik Türk şiirinde hemen her şair tarafından muhakkak bahsi geçen peygamberler bu şiirlerde; kıssaları, mucizeleri, başlarından geçen hadiseleri, şahsi birtakım özellikler ve vasıflarıyla zikredilmekte veya onlara telmihte bulunulmaktadır. Fennî Dîvânı'nda da "Hz. Âdem, Hz. İbrâhim, Hz. Yakûb, Hz. Yûsuf, Hz. Mûsâ, Hz. Davûd, Hz. Süleymân, Hz. Îsâ, Hz. Muhammed" olmak üzere dokuz peygamberin adı zikredilmektedir. Bu bölümde ise bu peygamberler kronolojik sırayla belirtilmekte ve geçtiği bağlamlar yorumlanmaktadır.

Hz. Âdem: Fennî Dîvânı'ında "Âdem/âdem" ismi sıkça geçmekte olup bağlamlarına göre bu isim ile kimi yerde "ilk insan, ilk peygamber olan Hz. Âdem" kastedilirken kimi yerde de "insanoğlu, insan, adam" kastedilmektedir. Fakat bu ismi çoğu yerde her iki anlamıyla da tevriyeli olarak yorumlamak mümkündür. Bununla birlikte Dîvân'da Hz. Âdem'den, **"peder (baba), bü'l-beşer"** olarak da bahsedildiği görülmektedir.

Rakīb-i fitne-kāra kūy-ı dildārı suʾāl etme
*Reh-i cennette İblīs **Âdeme** hāşā delīl olmaz* (Gazel 76/6)

beytinde, sevgilinin bulunduğu yeri/mahalleyi rakibe sormanın doğru olmadığını; cennet yolunda İblis'in insana kılavuzluk edemeyeceğini, insanı hile ile yanıltacağını anlatmakta olup aynı zamanda şeytanın Hz. Âdem'i kandırarak yasak meyveyi yedirmesi hadisesine, rakip ile şeytan arasında benzerlik ilişkisi kurarak telmihte bulunulmaktadır. Bunun gibi bir başka beyitte ise aynı şekilde yasak meyveyi yiyen Hz. Âdem'den, Hz. Havvâ'ya uyarak sözünde durmadığı (Köksal, 2017: 35-36) şeklinde bahsedilmektedir (G. 10/1).

Eyledim tecrübe kendimce bunu gurbette
*Bukʿa-yı cennet imiş **Ādeme** meʾvā-yı vatan* (Gazel 165/3)

[41] Bu bölümde bahsi geçen peygamber kıssaları için (Köksal, 2017) kaynağından yararlanılmıştır.

beytiyle insanın kendi memleketinin, cennet yeri gibi olduğunu; bunu gurbete gidince tecrübe ettiğini söyleyen şair, aynı zamanda Hz. Âdem'in ve tüm insanlığın asıl yeri, yurdu olan cennetten ayrılmasını "gurbet" olarak telakki ederken;

Fennīyā bāğ-ı behişt olsa bile kūy-ı vatan
***Ādeme** gurbet olur yoksa ehıbbā kokusu* (Gazel 238/8)

beytiyle de insanın vatanının, yerinin yurdunun, cennet bahçesi olsa bile, eğer dostları, tanıdıkları yoksa gurbet gibi geleceğini ifade etmesinin yanı sıra bir önceki beyitte olduğu gibi Âdem-cennet-gurbet üçlüsünü hatırlatmaktadır. (G. 6/8, G. 41/1, G. 174/1) beyitlerinde de hemen hemen aynı manalarda Hz.Âdem'den bahsedildiği görülmektedir.

*Bize mevrūs-ı **peder**dir bu teʿālī bu nüzūl*
*Oku tārīhini gör **hādise-i bü'l-beşeri*** (Gazel 221/2)

beytinde diğerlerinden farklı bir şekilde Hz. Âdem'den dolaylı olarak bahsedilmektedir. "İnsanoğlunun babasının (Hz. Âdem) başından geçenleri öğren ki bu alçalmalar ve yükselmeler baba (Hz. Âdem) mirasıdır." diyerek bu beyitte de Hz. Âdem'in, önce cennet gibi yüce, yüksek bir mekânda iken daha sonra dünya gibi alçak, aşağı bir mekâna gönderilmesine telmihte bulunulmaktadır.

Hz. İbrâhim: Fennî Dîvânı'nında Hz. İbrahim'den; Nemrud'un onu ateşe atmasıyla birlikte, tevekkülü ve Allah'a tam bir teslimiyetle ram olmasından dolayı, bu ateşin gül bahçesine dönüşmesi, bu hasletiyle de ona **"Halîlullah/Halîl (Allah dostu)"** isminin verilmesi kıssasına telmihte bulunarak bahsedilmektedir.

*Beni gül yüzlü **Halīlimden** uzak eyleyenin*
Dilerim gülşen-i ʿālemde yeri nār olsun (Gazel 161/3)

diyerek sadık ve gerçek bir dost olan sevgiliden "Halîl" diye bahsedilmekte ve kendisini sevgiliden ayıranın âlem bahçesinde (dünya) yerinin ateş olmasını dileyerek;

ʿAbes şeydir ümīd-i lutf ile nā-cinse yalvarmak
*Ki Nemrūd-ı şakī ʿarz-ı tevāzūʿyla **Halīl** olmaz* (G. 76/5)

beytinde ise lütuf ümidiyle bir soysuza yalvarmanın doğru olmayacağını, bir haydut olan Nemrud'un tevazu göstermek, ona yalvarmakla dost olmayacağını ifade ederek Hz. İbrahim kıssasına telmihte bulunulmaktadır.

Hz. Yakûb*:* Fennî Dîvân'ında Hz. Yakûb'dan; Hz. Yûsuf'un kardeşleri tarafından bir kuyuya atılıp babasına da bir kurdun onu yediğini söylemeleri üzerine,

onun ayrılığına dayanamayan ve çok ağlayan Hz. Yakûb'un artık göremeyen gözleri için, kuyudan kurtularak Mısır'a aziz olan Hz. Yûsuf'un, gönderdiği gömleği ile gözlerinin tekrar açılması kıssasına telmihte bulunularak bahseden şair, kendisini Yâkup peygamber gibi ağlayıp inleyen bir kimseye benzetip sevgiliyi de buna sebep olan kimse olarak görür ve "Azizim!" diye hitap ettiği sevgiliyi de gönül ülkesindeki gömleği güllü Yûsuf'a benzetir;

ʿAzīzim Mısr-ı dilde Yūsuf-ı gül-i pīrhensin sen
*Beni **Yaʿkūb-veş** nālān eden sīmīn-i bedensin sen* (Gazel 247/1)

Bununla birlikte şair, sevgiliden uzak olduğu, yalnız ve kimsesiz kaldığı, acı/ızdırap çektiği yerden bahsederken **"külbe-i ahzân"** tabirini kullanmaktadır ki külbe-i ahzân; "Hz. Yakûb'un, Hz. Yûsuf'tan ayrı düştükten sonra hayatını ıztırap içinde geçirdiği ev için kullanılan bir tabirdir (İsen, 1992: 88). Şair bazı beyitlerinde kendi külbe-i ahzânından bahsederken aynı zamanda Hz. Yakûb'a da telmihte bulunmaktadır (G. 163/4, G. 182/1, G. 202/2).

Hz. Yûsuf: Dîvân'da Hz. Yûsuf ve kıssalarına da yer verilmektedir. Bilhassa güzelliği ile şiirlere konu olan Hz. Yûsuf; Züleyhâ, Mısır ülkesine sultan olması ve gömleği ile de anılmaktadır.

Seni ahsen yaratmış Rabb-i Ekrem yā Resūlallah
*Hasendir gerçi ebnā-yı beşerde **Hazret-i Yūsuf*** (Kaside 17/5)

beytiyle Hz. Peygamber'in güzelliği ile birlikte insanlar arasında Hz. Yûsuf'un güzelliği/yüz güzelliğinden bahsedilmektedir.

Sevgilinin güzelliğinden bahsedilen beyitlerde; onun yüzünden zülüf perdesini (kâkül) kaldırması hâlinde görülecek olan; cihanı yakan güzelliğinin parlaklığından bahsedilmekte ve Hz. Yûsuf'tan dahi üstün olduğunu, mübalağalı bir şekilde ifade etmektedir (K. 34/7). Buna benzer şekilde şair, şiirlerinde sevgilinin güzelliğini anlatmak için *"melahat Mısrının padişahı"* ifadesiyle Hz. Yûsuf'un güzelliğini, bulunduğu yere isnat ederek padişah (Hz. Yûsuf) ile sevgili arasında benzerlik kurmaktadır (D. 4/1). Sevgiliden farklı olarak; gurbete düşünce, kendi vatanının, memleketinin parlak yüzünü (güzelliğini), "gözüme Hz. Yûsuf oldu" diyerek anlatmaktadır (G. 165/2).

Vurmamışken el Züleyhā-yı zamānın zeyline
***Yūsuf-āsā** sicne düşmüş iftirālar görmüşüz* (Gazel 78/2)

beytiyle şair, Züleyhâ gibi güzellere el dahi vurmamışken Hz. Yûsuf gibi iftiralar atılarak zindana (belalara) düştüğünü; Hz. Yûsuf'un Züleyhâ'ya elini dahi sürmediği hâlde, Züleyhâ'nın ona iftira atmasıyla zindana düşmesi olayına telmihte bulunmaktadır.

ʿAzīzim Mısr-ı dilde ***Yūsuf-ı gül-i pīrhensin*** *sen*
Beni Yaʿkūb-veş nālān eden sīmīn-i bedensin sen (Gazel 247/1)

beytiyle de Hz. Yâkûb'un, Hz. Yûsuf'tan ayrıldıktan sonra ağlamaktan görmeyen gözlerinin, gönderdiği gömlekle açılması olayına telmihte bulunulmaktadır (*bk.* Hz. Yâkub).

Hz. Mûsâ: Dîvân'da Hz. Mûsa'dan; Hz. Mûsâs'yı ve İsrailoğullarını Mısır'dan sürmek isteyen Firavun'un (ve beraberindekilerin) suda boğulması (İsra 17/103) hadisesi, Allah'ın tecellisine mazhar oluşu ve **"Len Terânî"** ifadesi, **"Kelîmullah/Kelîm"** isminin verilmesi ile anılmaktadır (*bk.* "Len Terânî" âyetler bölümü).

Yoğrulsun münkir-i iʿcāz-hānem reşk ile Fennī
Desinler Nilde ***Firʿavn-ı Mūsā gark-ı āb oldu*** (Gazel 226/7)

beytiyle mucize evini (mucizeler söyleyen gönlü, sözleri) inkâr edenler kıskançlıktan birbirine karışıp yok olsun derken bu durumu; Hz. Mûsâ'ya eziyetler eden Firavun'un suda boğulması, helak olması hadisesi ile bir tutmaktadır.

Bir tecellīdir eden takdīr-i tavr-ı eymeni
Hikmet ammā ***ictisār-ı Hazret-i Mūsādadır*** (Gazel 38/5)

beyitinde Tûr Dağı'nda, Allah'ın Hz. Mûsâya (dolaylı olarak) tecelli etmesi hadisesine telmihte bulunulmakta; Allah'ın hikmeti ve Hz. Mûsâ'nın cesaretlenmesiyle bu tecelliye mazhar olmasından bahsetmektedir (Pala, 2003: 138).

Senin çün rüʾyet-i envār-ı dīdāra açıldı rāh
Kelīme Len terānī *hutbesi sedd-i merām oldu* (Kaside 14/4)

beyti hem Hz. Mûsâ'ya verilen ismi ("Kendisine söz söylenen, hitap edilen kimse" anlamını içerip; Tûr Dağı'nda Allah'ın kendisine hitap etmiş olması sebebiyle Hz. Mûsâ'ya lakap olmuştur; "Kelîm/Kelîmullah") hem de "Len Terânî ifadesini içermektedir. Bu nedenle Hz. Mûsâ'nın "Len Terânî" ifadesi ile isteğinin kabul edilmediğinden bahsedilmektedir. Bu beyitteki *"sedd-i merâm"* ifadesi ile anlatılmak istenen konu başka bir beyitte "perde-i hıraman" olarak geçmektedir (K. 17/3) Ayrıca "Kelîm" ismi; "G. 242/6, K. 17/3" gibi beyitlerde de geçmektedir.

Hz Dâvûd: Dîvân'da Hz. Dâvûd'dan sesinin güzelliği ile bahsedilmektedir. Zira Hz. Dâvûd'un sesi hem çok güzel hem de çok gürdür. Kendisine Zebûr indirilen Hz. Dâvûd'un, bu kutsal kitabı o gür ve güzel sesiyle okumaya başlayınca kurdun kuşun hep onu dinlediği, sesinden dağların yankılandığı, sesi işitilince "Mezâmir'in bir *"mizmâr"*ından verilmiştir" denilerek sesinin güzelliğinin, Zebûr'un surelerinden geldiği rivayet edilmektedir (Harman, 1994: 21-24).

Ney gibi ben dāğ-dār olsam duyunca çok mudur
*Sen bu **Dāvūdī** sesinle mum edersin āheni* (Gazel 218/3)

beytinde de şair, *"Dâvudî"* tabiriyle, Hz. Dâvûd gibi sesi güzel ve gür olan sevgiliden bahsetmekte olup onun bu sesi ile demiri bile eritebileceğini ifade ederek kendisinin de bu sesi duyunca ney gibi dağlanacağından bahsetmektedir.

Sözümden Fennīyā ashāb-ı gaflet mustefīd olmaz
*Gören görsün bu sırr-ı aʿzamı **mizmāra** verdim hep* (Gazel 9/6)

beytinde de sözünün güzelliğindeki büyük sırrı *"mizmâr"*a verdiğini ve gaflet içinde olanların bunu anlamayacağını ifade etmekte olup Hz. Dâvûd'a telmihte bulunulmaktadır.

Hz. Süleymân: Pek çok kıssası bulunup Dîvân'da adı sıkça geçen peygamberlerden biri olan Hz. Süleymân, Dâvûd peygamberin oğludur. Babası gibi hem peygamber hem de padişah olmuştur. Hz. Süleymân'ın kuvvet ve şevketi çok büyüktür. İns ve cin, dev ve peri, vuhûş (vahşi, yabani hayvanlar) ve tuyûr (kuşlar), yılan ve karınca, rüzgâr onun hükmüne uymuş ve boyun eğmişlerdir. Birçok kıssası bulunan Hz. Süleymân'ın en meşhur kıssalarından biri; "**karınca**" kıssasıdır. Hz. Süleymân, ordusuyla sefere giderken karınca beyinin söylediklerini işitmesi üzerine onunla sohbet edip ondan öğütler alır. Hz. Süleymân'ın şiirlerde en çok anılmasına vesile olan bir başka vasıta da **"hatem (mühür)"** olarak anılan yüzüğüdür. Rivayete göre Hz. Süleymân'ın gücü ve saltanatı bu yüzükte gizlidir. Yüzüğü parmağına taktığı anda insanlar, hayvanlar, cinler ve diğer yaratıklar hemen ona itaat eder. Bundan dolayı *"Keramet yüzüktedir."* denir. Fakat yüzüğü çıkardığı bir gün cinin (şeytan ya da bir dev) yüzüğü ele geçirip parmağına takıp Hz. Süleymân'ın yerine geçmesiyle tahta oturup (kerametli yüzük sayesiyle de) hükmü ele geçirir. İşte bu yüzüğün (kerametin, sırrın) bir cin tarafından ele geçirilmesi de şiirlerde sıkça telmihte bulunulan bir hadisedir (Levend, 2017: 121).

Fennî şiirlerinde bu kıssalardan sıkça bahsetmekte olup Hz. Süleymân ile birlikte bu hadiselere sıklıkla telmihte bulunmaktadır. Farklı bağlamlarda, Hz. Süleymân'ı hatırlatan unsurları verip hadiseleri akla getirmektedir.

Fennî, sevgiliye rakiple buluşmaması gerektiğini nasihat ederken kötü huylu rakip ile ifritleri (efârît) bir tutmakta ve Hz. Süleymân'ın da onunla görüşmediğini, ona hükmedebildiğini ifade etmektedir (G. 98/1). Kendi nefsine (nefs-i emmâre) ne zaman hükmedebileceğini sorarken bunu Hz. Süleymân'ın yüzüğünün (hatem/mühür) peşinde olan şeytan/cinlerden bahsedip *"Hz. Süleymân, onlara ne zaman hükmedecek acaba?"* diyerek anlatmaktadır (K. 6/7). Sevgiliye, *"Süleymânım!"* diye hitap ettiği başka bir beyitinde hoş bir *"nigin (yüzük)"* yaptırdığından bahsederek bu yüzüğün değerini belirtmek için Hz. Süleymân'ın yüzüğüne telmihte bulunmaktadır (G.2/5). Rakipden sevgiliye, gül bahçesine (sevgilinin bulunduğu yer) nasıl gidileceğini sormamasını isterken; Hz. Süleymân'ın sırlarından cine bahsetmesinin uygun olmadığını hatırlatarak cin ile rakibi bir tutmaktadır. Dolayısıyla Hz. Süleymân'ın sırrını içinde barındıran yüzüğüne ve bu yüzüğün, yani sırrın bir cin (dîv) tarafından ele geçirilmesine telmihte bulunulmaktadır (G. 14/6). Masivaya bağlanılmaması gerekitiğini nasihat ederken bir zamanlar halkı büyüleyen bu yüzüğün (mühür/hatem) kimseye kalmadığını da bir beyitle dile getirmektedir (Gazel 222/2).

Karınca kıssasına; makâm, mevki, mertebe bakımından küçüklük ve büyüklüğü şair, "mûr" ve "Süleymân" ile anlatırken ona telmihte bulunmaktadır (G. 84/6). Hışmın, öfkenin doğru olmadığı anlatırken karınca ve arslanın esasen denk olduğunu fakat arslanı hor hakir kılan şeyin öfkesi olduğunu dile getirip *"mūr-ı Süleymān"* ile telmihte bulunmaktadır (K. 40/13). Hz. Süleymân'ın tevazuundan bahsederken onun karıncalara bile lütufkâr olup, hürmet gösterip onlarla sohbet etmesine telmihte bulunmaktadır (G. 37/6, G. 79/7, K. 41/22, KT 1/1). Gülebilmek için bu dünyada, bir gözü dahi ağlatmamak gerektiğini, Hz. Süleymân gibi olmanın yolunun ise karıncayı dahi incitmemekten geçtiğini anlatan şu dizeleriyle bir müsebbasında müthiş bir şekilde tekrarlamaktadır;

Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
Dokunma hātır-ı mūra ***Süleymān*** *olmak istersen* (Müseddes 1)

Hz. Îsâ: Kendisine kitap indirilen dört peygamberden biridir. Dîvân'da Hz. Îsâ, ölüleri nefesiyle diriltmesi mucizesiyle anılmakta; *"dem-i ʿÎsā, ʿ Îsâ dem"* terkipleriyle şiirlerlerde geçmektedir.

Hāzin-i künc-i bedāyī-dir tüvānger sözlerim
*Cān bağışlar cāna ʿ **Īsā dem**dir ekser sözlerim* (Tahmis 4/1)

beytinde yeni, daha önce söylenmeyen sözleri söylediğini iddia eden şair, sözlerinin çoğunun Hz. Îsâ'nın nefesi gibi can bahşettiğini, hayat verdiğini dile getirmektedir. Bu şekilde *"hayat veren, can bahşeden nefesi"* ile farklı beyitlerde, farklı konularla Hz. Îsâ' ya telmihte bulunulmaktadır (K. 33/15, G. 141/5).

Hz. Muhammed: İslam'ın son peygamberi olan Hz. Peygamber'e, Klasik şiirde, bilhassa Dîvânlarda ilk sırada yer alan münâcâtlardan sonra gelen naatlerde geniş bir şekilde yer verilmektedir. Fennî Dîvânı'nın "Naatler" bölümünde de Hz. Peygamber için yazılan on kadar naat bulunmaktadır (K. 17-23). Dîvân'da *"Tasvîr-i Kalem Zımnında Kasîde-i Nebeviyye"* başlığı ile adı geçen *"kalem"* redifli kasidesini de Fennî, Hz. Peygamber için yazmış bulunmaktadır (K. 24). Bunların yanı sıra Fennî şiirlerinin pek çok beyit ya da bendinde Hz. Peygamber'den bahsetmekte olup ismini zikretmektedir.

Bilhassa naatlerinde; **fahr-ı cemîʿ-i enbiyâ, şâh-ı ʿâlî-câh** (K.14/1), **ebe'l-Kâsım** (K. 14/9), **padişâh-ı hıtta-i Levlâk** (K. 15/1), **fahr-ı cihân** (K. 20/6), **peygamber-i ʿâlî-cenâb** (K. 20/7), **şâh-ı şefkât-i iktinâh** (K. 20/15), **ecmel-i nev-i beşer, mürsel-i rûşen nazar** (K. 20/16), **seyyid-i ʿâlî-makam, dâver-i ʿarş-ı-ihtişâm** (K. 20/17), **sâhib-i halk-ı ʿâzim, mâlik-i vech-i besîm** (K.20/18), **şâh-ı rusûl** (K. 20/19), **Halîl ibn-ü** Halîl (K. 20/26), **nâzenîn-i Hazret-i Hak, mürsel-i feyyâz-ı Mutlak** (K. 21/1), **cenâb-ı Mustafâ** (K.21, K. 23), **padişâh-ı her dü-âlem, mefhâr-ı evlâd-ı âdem** (K. 23/1), **"Yâ Resûlallah"** (K. 16, K. 17 ve **"efendim"** (K. 18) hitapları ile anılmaktadır.

Hz. Peygamber, Fennî'nin diğer şiirlerde de naatlerde geçen hemen hemen aynı vasıflarıyla zikredilmektedir. Münâcâtlerde; "**Fahr-ı kevneyn"** aşkına (K. 7/4) **ve "Resûl"** aşkına (K. 2/5) yani onun hürmetine Allah'tan medet umulmakta, **"şâh-ı mümecced"** ve **"yenbûʿ-ı muhabbet"** diye zikredilen Hz. Peygamber'in yolundan ayrılmamak için rahmeti bol olan Allah'a yakarılmaktadır. Hz. Peygamber ile dost olmadan, onun yoluna yoldaş olmadan ölmek istemediğini niyaz ederken onu, **"Şâh-ı Levlâk"** diye anmaktadır. Gazellerde ise; Hz. Peygamber'in ta ezelden tasdik edildiği dile getirilmekte (G. 69/2), **"Cenâb-ı Ahmed"** olarak zikredilen Hz. Peygamber'in sevgisi, gönül ufuklarında büyük, yüce bir nehir taşımakla tarif edilmektedir (G. 225/5), "**Seyyid-i ʿAllâme",** tabiriyle ilimde, irfanda, ehl-i dil

olmaya rehber olarak gösterilmekte (G. 237/7), Hasan bin Sâbit olabilmenin yani onun kadar güçlü şiirler yazabilmenin yolunun **"Nebiyy-i Efhâm"**ı övmekle mümkün olabildiği ifade edilmekte (MS. 1/1), "**habîb-i Kibriyâ"** sığınılacak yer, yolundan gidilecek bir rehber olarak (TH. 8/7, TH. 1/4) anılmaktadır.

Bunların dışında bilhassa Hz. Peygamber için yazılan 60 beyitlik kalem kasidesinde şair, *"kalem"* ile çoğunlukla kendi yazdığı yetkin söz/şiirleri kastetmekte olup bu "kalem"in faziletli, marifetli kimselerin elinde olabileceğinden bahsetmektedir (K. 24/10-11-12). Onun bu güçlü *"kalem"*i ile vasıfları sayılabilecek, üzerine övgüler yazılabilecek ilk kişi ise şüphesiz Hz. Peygamber'dir (K. 24/33, K. 24/32). Böylece bu *"kalem"* onun vasıflarını büyük bir şevkle anlatan olur ve işte âlemde ancak öyle bir kaleme, gerçek bir *"kalem"* denir;

Bir kalem kim şevkle vassāf olur ***Peygambere***
İşte ʿâlemde o türlü hâmeye derler kalem (Kaside 24/54)

2.7.1.2. Halifeler

Halife, *"Birinin yerine geçen kimse, anlamında olup Hz. Peygamber'in ölümünden sonra ümmet idaresinin başına geçen kimse"* (Devellioğlu, 2017: 365). İslam tarihinde son peygamber olan Hz. Muhammed'den sonra gelen halifeler ise sırasıyla Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'dir. Fennî Dîvânı'ında Hz. Osman hariç diğer üç halifenin bahsi geçmektedir. Ayrıca Fennî'nin II. Abdülhamid Han'a yazdığı bir kasidesinin bir beytinde dört halifeyi **"çâr-yâr"** olarak zikretmektedir.

Hāsılı pek çok şerefler verdi bu cemʿiyete
Himmetinden şüphesiz şād oldu ***rūh-ı Çār-yār*** (Kaside 39/18)

Hz. Ebubekir: Fennî Dîvân'ında Hz. Ebubekir'den Hz. Peygamber'e olan sadakâtiyle bahsedilmektedir. Dört büyük halifeden ilki olan Hz. Ebubekir, iman eden ilk hür erkektir ve İslam peygamberini ilk tasdik eden kişi odur. Bu nedenle o *"Sıddîk"* sıfatıyla bilinmektedir (Zavotçu, 2018: 190). Fennî Dîvânı'nda da;

Sādıkım ***Sıddīk-ı Aʿzamdır*** *melāz ü melceʾim*
ʿĀşık-ı vech-i cemīlim maʿrifet deryāsıyım (Kaside 35/2)

beytinde **"Sıddîk-i Aʿzam"** ifadesiyle Hz. Peygamber'e olan bağlılığını, sadakâtini anlatırken Hz. Ebubekir'in bu özelliğine telmihte bulunmaktadır. **"melâz"** ve **"melce"** ifadeleri de sığınılan yer olarak **"mağara"**yı hatırlatmaktadır ki, Hz.

Ebubekir için kullanılan **"yâr-ı gâr"**ı akla getirmektedir. Zira Hz. Peygamber Medine'ye hicret etmek için yanına Hz. Ebubekir'i alır ve onunla birlikte bir süre Sevr mağrasında saklanır. Bu yolculuk ve mağarada bulundukarı süre boyunca Hz. Ebubekir, Hz. Peygamber'i hiç yalnız bırakmamış ve onun için birtakım fedakârlıklarda bulunmuştur. Bu nedenle de kendisine **"yâr-ı gâr (mağara arkadaşı)"** ismi verilmiştir ki bu onun ne kadar sâdık ve samimi dostu olduğunu göstermektedir.

*Muhibb-i sādıkındır **yār-ı gārın** yoksa ʿālemde*
Mürüvvetsiz vefāsız akrabā bīgāneden kalmaz (Gazel 87/2)

beytinde de zikredilen bu isim, sadık bir sevgiliyi, dostu karşılamakta olup "yâr-ı gâr" ile Hz. Ebubekir'e telmihte bulunulmaktadır.

Hz. Ömer: Dört büyük halifeden ikincisidir ve şiirilere çoğunlukla **"adalet"**iyle konu olmaktadır. Kendisine "Farklı, benzerlerinden farklı davranan; haklıyı haksızdan ayırıp adaletli davranan" manalarını içeren **"Fârûk"** lakabı verilmiştir (Pala, 2017: 148) ve şiirlerde de bu lakabıyla sıkça anılmaktadır. Fennî Dîvânı'ında da şair, *"Cenâb-ı Fârûk"* redifli kasidesini kendisine ithafen yazmış bulunmaktadır. Kasidede; Hz. Ömer'in divanının, adaletin dağıtıldığı yer olduğundan; kibir ve gururlanma gibi huylarının olmamasından; keskin kılıcının şöhretinin, cesurca savaştığının her tarafa yayıldığından ve korku saldığından; onun parlak yüzünün dehşetinden azgınlar topluluğunun ödünün patladığından; Hz. Ömer'in Basra şehrini kurup bu körfez yeri güzelleştirdiğinden ve âleme adalatini gösterirken kılı kırk yardığından, adalet konusunda çok titiz davrandığından bahsedilerek Hz. Ömer'in güzel vasıfları ve hasletleri tasvir edilmektedir;

*Maksem-i ʿadl idi dīvān-ı **Cenāb-ı Fārūk***
*Hem-ser-i çarh idi eyvān-ı **Cenāb-ı Fārūk***

Müşterā ʿabd ile seyyān tutardı nefsin
*Gökte mezkūr iken ʿunvān-ı **Cenāb-ı Fārūk***

Şark u garba yayılıp ʿālemi lerzān etti
*Şöhret-i hançer-i bürrān-ı **Cenāb-ı Fārūk***

Çatlatır zehresini şirzime-i bāğıyenin
*Dehşet-i çehre-i rahşān-ı **Cenāb-ı Fārūk***

Kuru bir körfez iken reşk-i safā-hān etti
*Basrayı tīşe-i bünyān-ı **Cenāb-ı Fārūk***

Maʿdelet kāʿidesin ʿāleme göstermek için
*Kırk yarardı kılı ʿirfān-ı **Cenāb-ı Fārūk*** (Kaside 25)

Bu manzumenin dışında diğer bazı şiirlerdeki beyitlerde de; Hz. Ömer'in adaletine, nüfuzuna (K. 40/68, K. 38/22) telmihte bulunulmaktadır.

Hz. Ali*:* Dört büyük halifeden sonuncusu olan Hz. Ali, Hz. Peygamber'in amcası Ebu Tâlib'in en küçük oğlu, kızı Fâtıma'nın da eşidir. Pek çok yönüyle Klasik şiirde kendisinden bahsedilen Hz. Ali, Fennî Dîvânı'ında da belirgin bazı özellikleri vesilesiyle anılmaktadır. "**şîr-i Yezdân, dâd-ı ʿAlî, Fâtih-i Bâb-ı Hayber, Haydar-ı Kerrâr, şâh-ı merdân,** gibi farklı benzetmelerle farklı vasıflarına dikkat çekilmektedir. Şair, Hz. Ali'ye ithafen yazdığı manzumesinde;

*Sürdü ceyş-i gamı dilden **yed-i imdād-ı ʿAlī***
*Kalb-i mahzūnumu şād eyledi **irşād-ı ʿAlī***

Kederin var ise evsāfını tezkār eyle
*Dil-i mağmūma verir şevk u ferah **yād-ı ʿAlī***

Maʿdelet kişverinin Şāh-ı vefā-perveridir
*Dād-hāhāna muhakkak erişir **dād-ı ʿAlī***

Cūdu çok cürʾeti çok şefkati çok reʾyi metīn
*Ezelī mevhibedir halk-ı Hudā **dād-ı ʿAlī***

Zeyl-i ihsānını tut sıdk ile istirhām et
*Yetişir her bunalan bī-kese **imdād-ı ʿAlī***
Melceʾim bārgeh-i Āl-i ʿabādır Fennī
*Gözümün nūru başım tācıdır **evlād-ı ʿAlī*** (Kaside 26)

beyitleriyle onun cömertliğinden, doğru yolu göstermesinden, kederlenen kişinin adını zikretmesiyle ferahlık bulacağından, adaletinden ve herkese yardım elini uzatmasından bahsedilmekte ve güzel hasletleri bir bir sayılmakta olup son beyitte ise "**evlâd-ı ʿAlî"** terkibi verilip Hz. Ali'nin çocukları ve torunlarını ifade eden bir tabirle onlardan söz edilmektedir.

Seven hasm-ı eledd-i ālimerdān olmasın nolsun
*Cenāb-ı Mustafāyı **Haydarı** Şāh-ı şehīdānı* (Gazel 174/6)

beytinde Hz. Ali, adıyla değil *"Haydar"* lakabıyla zikredilmekte ve bu lakabın onunla özdeşleşen bir isim olduğu görülmektedir. Asıl anlamı "arslan" olan "Haydar" kelimesi Hazret-i Ali'ye lakap olmuş, onun yiğitlik ve cesaretinden dolayı "yiğit ve cesur" anlamında kullanılmıştır. Başka bir beyitte ise bu lakabı **"cenâb-ı Haydar"** olarak zikredilirken (G. 74/5); diğer başka bir beyitte ise "**Haydar-sirişt"** terkibi ile yine onun gücü ve kuvvetine dikkat çekilmektedir (T. 16/1). Bununla birlikte Haydar, lakabının **"Haydar-ı Kerrâr"** terkibiyle birlikte kullanımı da yaygındır. *"Haydar, arslan iken **'Kerrâr'** da düşman üstüne döne döne saldıran*

*kahraman, demektir. '**Haydar-ı Kerrâr'** da Hz. Ali'nin bir lakabıdır. Düşman üzerine sürekli, art arda kılıç salladığı için Kerrâr lakabıyla anılmıştır"* (Zavotçu, 2018: 314). Bu lakabı ile Hz. Ali'nin gücü, kuvveti ve cesaretine dikkat çekilmekte, bu sıfatların atfedildiği kişilere de örnek olarak telmihte bulunulmaktadır (G. 74/4, G. 217/6, K. 37/30).

Muhibb-i hānedan-ı fahr-ı ʿālemdir kulun Fennī
*Gulām-ı āsitān-ı **Şāh-ı Merdān** olmasın nolsun* (Kaside 8/12)

beytinde "yiğitlerin şahı" tabiriyle Hz. Ali'ye telmihte bulunulmaktadır.

***Fātih-i Bāb-ı Haybere** yaʿnī Cenāb-ı Haydara*
Gönül veren o dilbere gayrīlere yār olamaz (Gazel 74/5)

beytinde ise Hz. Ali'nin farklı bir yönüne dikkat çekilmekte olup kendisinden "**Hayber kalesinin fatihi"** olarak bahsedilmektedir.

Kılarsın herkese şīrāne ihsān
*Ki cedd-i emcedindir **Şīr-i Yezdān*** (Kaside 28/11)

beytinde de *"Allah'ın arslanı"* lakabıyla sıkça anılan Hz. Ali'den bahsedilmekte olup onun lütufkârlığına dikkat çekilmektedir.

2.7.1.3. Diğer Dinî Şahsiyetler/Topluluklar ve Varlıklar

Âl-i ʿAbâ: *"Abâ ehli (abâlılar), Hz. Peygamber, kızı Hz. Fâtıma, damadı Hz. Ali ve torunları Hz. Hasan ve Hüseyin'den oluşan beş kişiye verilen isim"* dir (Uludağ, 2016: 36). Dîvân'da Hz. Ali için yazılan bir kasidede bu tabir geçmekte olup şair, sığınağının Abâ ehlinin huzuru olduğunu söyleyerek onların izinden gittiğini ifade etmektedir;

*Melceʾim bārgeh-i **Āl-i ʿabādır** Fennī*
Gözümün nūru başım tācıdır evlād-ı ʿAlī (Kaside 26/7)

Âsâf: Hz. Süleymân'ın veziridir. Aynı zamanda Doğu Edebiyatında vezirlere unvan olarak kalan bir isimdir. Bu sebeple yaygınlık kazanarak "vezir" yerine kullanılmaktadır ve Âsaf denilince akla devrin veziri gelmektedir. Buna ilaveten İsrailoğulları soyundan gelen bu *Âsaf b. Berhıye*'nin simya ilmi ve bu tür garip ilimlere sahip olduğu bilinmektedir. Âsaf; bir fazilet, ileri görüşlülük, idare ve temsil timsalidir (Pala, 2017: 33). Fennî Dîvânı'nda da sıkça zikredilen "Âsaf" ismine daha çok telmihte bulunularak onun vasıfları ile devrin vezirleri, sadrazamları, valileri kastedilmektedir.

Cūd ü ihsānını Hātem bile eyler teslīm
*Himem ü lutfunu **Āsaf** dahi eyler tahsīn* (Kaside 42/13)

beytinde, Dâhiliye Nâzırı Memdûh Paşa'nın çok lütufkâr olduğu anlatılırken Âsaf'ın dahi onu takdir edip öveceğinden bahsedilmektdir.

Biri hem sīret ve hem ʿadl-i cenāb-ı Fārūk
*Öbürü **Āsaf-ı meşhūrla** cidden hemhāl* (Kaside 40/68)

beytiyle de Sadrazam Saîd Paşa'nın, meşhur Âsaf ile gerçekten de aynı, benzer olduğu, onun hasletlerini taşıdığı ifade edilmektedir. Bu beyitte direkt olarak Âsaf'ın kendisi konu edilirken diğer beyitlerde ise "Âsaf" rolünü üstlenen farklı devlet adamları ve şahıslarla karşılaşılmaktadır. Dolayısıyla Âsafın vasıflarını üstlenen bu şahıslara bu isimle hitap edilmektedir;

Vezir/Dâhiliye Nâzırı Mehmed Memdûh Paşa için; çok lütufkâr ve cömertliği ile (K. 41/11, K. 41/19, 45/32), çok akıllı oluşu ile (K. 43/9), yüksek, yüce unvanı ile (K. 45/ 20), güçlü ve kudretliliği ile (K. 43/7), şanlı vezir hitabıyla (K. 43/8, K. 45/5, K. 45/20), K. 41/11), **Eski Mutasarrıf Mehmed Nâzım Paşa** için, merhameti ile (K. 47/27), **Ankara valsi Cevad Bey** için; teşrifiyle uğur getirmesi ile (K. 48/16), **Sadrazam Saîd Paşa** için; yüce sadrazam hitabıyla ve cömertliğiyle (K. 40/26), insaflı merhametli oluşuyla hitap edilip cömert olmasıyla (K. 40/ 53), **Sadrazam Halil Rıfat Paşa** için; yüce meşrepli oluşuyla (K. 46/15), **Ankara valisi Sırrı Paşa** için; yüce vali hitabıyla (MH. 1/34), **Kayseri Mutasarrıfı Mehmed Nâzım Paşa** için; yüce yaradılışlı hitabıyla (K. 47/11) zikredilmekte ve bu kişilerden "Âsaf" olarak bahsedilmektedir. Bunlardan farklı olarak bir beyitte de şair kendisini devrin Âsaf'ı olarak görmektedir.

Zāhiren mūrçe bātında Süleymānız biz
*İctināb et bizi tahkīrden ey **Āsāf-ı dehr*** (Gazel 84/6)

Benî Adnân: Adnanoğulları; farklı rivayetlere göre Hz. Peygamber'in kırk, yirmi veya on beş kuşak öncesindeki cedleridir (Fayda, 1988: 391-392). Dîvân'daki bir beyitte adı zikredilen Adnânoğulları **"Benî Adnân"** olarak anılmaktadır;

Devlet-i dünyāya etmezdim Hudā bir iltifāt
*Bende-i bāb-ı **Benī Adnān** olaydım kāşki* (Gazel 235/3)

beytiyle şair, Adnânoğullarının (Hz. Peygamber'in nesebinin) kapısında bir köle olmayı dilemektedir.

Burâk: Hz. Peygamber'in üzerine binerek Miraç'a çıkması için emrine verilen semavi binektir (Bazı kaynaklarda ise bu bineğin refref olduğu

bildirilmektedir). Çok hızlı hareket ettiği rivayet edilmektedir. Dîvân'da bir beyitte adı geçen Burâk da süratli oluşu yönüyle ele alınmış bulunmakta;

Ziyā-yı mihr-i dīdārın gibi sürʿatle reftār et
Şuʿā-ı sāk-ı burākın gibi ey mehlikā tez gel (Gazel 136/4)

beyitinde şair, sevgilinin Burâk'ın hızlı giden inciği (ayakları) gibi tez gelmesini dilemektedir.

Debernûş: Ashab-ı Kehf 'den (mağara arkadaşları; yedi uyurlar) birisidir. Diğerleri ise "Yemliha, Mekselina, Mislina, Mernuş, Şazenuş, Kefeştatayyuş, Kıtmir"dir. Rivayete göre bu altı gencin puta tapmamaları üzerine onların peşlerine düşülür ve bu gençlerle birlikte bir de köpek (Kıtmir), bir mağaraya sığınarak onlardan kurtulmak ister. Fakat peşlerine düşen adamlar onları görür ve çıkmamaları için mağaranın ağzını kapatır. İçeride uykuya dalan Ashâb-ı Kehf, 309 gün uyur (Pala, 2017: 34). Klasik şiirde de uzun müddet uyumaları yönü ile ele alınan bu yedi uyurdan, Fennî Dîvânı'nda, Debernûş'un adı zikredilmekte ve uzun süre uyumalarına telmihte bulunulmaktadır. Sevgiliye sarılmak istendiği fakat Debernûş gibi ağır bir uykuya daldığı için nasip olmadığı dile getirilir.

Tāliʿ bana ettirmedi dildārı der-āğūş
Dalmış bir ağır uykuya ***mānend-i debernūş*** (Müseddes 3/3)

Hızır: Hz. Mûsâ döneminde yaşadığı, Allah tarafından kendisine İlahi bilgi ve hikmet öğretildiği, ölümsüzlük suyu (ab-ı hayat) içip ölümsüzlüğe kavuştuğuna inanılan peygamber ya da veli olduğu ileri sürülen mübarek bir zattır. Bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdadına yetiştiğine inanılmaktadır. Kelime olarak ise *"yeşillik, yeşerme ve tazelik"* anlamlarını içeren Hızır, onun gezdiği yerlerin yeşerdiği inancını doğurmuştur (Pala, 2017: 204; Zavotçu, 2018: 317). Şiirlerde çokça anılan Hızır çoğunlukla imdat beklenilen bir şahıs olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir yardım eli uzandığında *"Hızır gibi yetiştin."* denmesi bundandır. Dîvân'da;

El-Amān berzah-ı mihnette bunandım kaldım
Kurtar artık beni ey ***Hızr-ı mekārim-pīşe*** (Gazel 150/6)

beytiyle ve diğer iki beyitte de Hızır, cömertliği ve lütufkârlığı ile anılmakta olup yine zor, sıkıntılı durumda imdat beklenilen bir şahıs olarak karşımıza çıkmaktadır (G. 201/1, G. 122/8).

Hûrî: "Cennet kızı", anlamında olmakla birlikte "Çok güzel kadın veya kız" anlamında da kullanılmaktadır. Aynı zamanda "Gözlerinin akı karasından çok olan

ceylan gözlü bir kızdır. Hûrîlerin safran, misk, anber ve kâfur gibi güzel kokulu maddelerden yaratıldığına dair rivayetler vardır. Onların anber ve misk dolu saçlara hilal kaşlara, güneş gibi aydınlık yüzlere, tatlı sözlere sahip oluşlarını ifade için bu rivayetin ortaya atılmış olabiliği düşünülmektedir (Pala, 2017: 212). Klasik şiirde en fazla sevgiliye yüklenen bu özelliklerle sevgili, hûrîye benzetilmektedir. Bu şiirlerde bahsi geçen hûrîlerin, çoğu özelliği sevgiliyle aynıdır. Fennî Dîvânı'nda da bu kelime **"hûr, hûrî, hûrâ"** şekilleriyle geçmektedir ve bir kasidede "Hz. Peygamber"den söz edilirken kullanılmış olup (Hûrîlerin, hep ona tutkun olduğundan bahsedilir.); diğer beyitlerde de sevgili kastedilmektedir (K. 20/9, G. 120/3, G. 157/3, D. 4/2).

Nedir bu ok kiprik nedir bu ebrū
*Nedir bu kara göz **hūrā** mısın sen* (Diğer 2/2)

Seni Rıdvān-ı cennet mi kaçırdı bāğ-ı cennetten
*Sen ey reşk-i melek insān değilsin **hūra** benzersin* (Gazel 120/3)

Hz. Hasan ve Hüseyin: Hz. Hüseyin; Hz. Fâtıma ile Hz. Ali'nin küçük oğlu, Hz. Peygamber'in torunudur. Aynı zamanda Muharremin onuncu günü Kerbela'da çok acıklı bir şekilde ve susuz bırakılarak Yezîd tarafından şehit edilen bir imamdır. Fennî Dîvânı'nda bu gönül dağlayan hadise sebebiyle Hz. Hüseyin için söylenen mersiyede yerin, göğün, tüm varlıkların onun için ağladığı anlatılmakta olup aynı mersiyede Hz Hüseyin'den **"şâh-ı Hüseyn, şâh-ı şehîdân"** olarak bahsedilmektedir;

Bu gün māh-ı Muharremdir muhibb-i hānedān ağlar
Havā āteş saçıp inler humāra āsumān ağlar

*Fedā etti felek **şāh-ı Hüseyni** bir içim suya*
Anıp bu mācerānın dehşetin āb-ı revān ağlar

Tahammül eylemek bu vakʿa-i dil-sūza kābil mi
Bilenler Kerbelā hālinʿayān ağlar nihān ağlar

Bu sūziş eyledi bāğ-ı bahār-ı ʿālemi dil-hūn
Gül ağlar sünbül ağlar bülbül ağlar gülsitān ağlar

Muhibb-i hānedānın nālişi sığmaz semāvāta
Girīban-çāk olur gerdūn zemīn ağlar zamān ağlar

Yezīd-i bed-sirişti laʿnetle yād eyleyip her bār
*Seven **Şāh-ı şehīdānı** hemān ağlar hemān ağlar*

Yanar sabr u karārım Fennīyā ben eylerim feryād
Yazarken bu ser-encāmı elimde hāme kan ağlar (Gazel 249)

"Şâh-ı şehîdân" olarak anılan Hz. Hüseyin'in bu isimle geçtiği bir başka gazel ise G. 174/6'dır. Ayrıca;

Etme Fennî kulunu feyz-i teveccühten dûr
Merhamet kıl ***Haseneyn*** *ʿaşkına yâ Hazret-i Pîr* (Kaside 33/16)

beytiyle de Hz. Hüseyin'in kardeşi Hasan'ın adı zikredilmekte olup **"Hasaneyn"** tabiriyle Hasan ve Hüseyin kastedilmektedir. Bu iki mübarek zat hürmetine Allah'tan merhamet edip teveccühünden mahrum bırakmaması niyaz edilmeketdir.

Hz. Meryem: Hz. İsa'nın annesi olan Hz. Meryem, Klasik şiirde Hz. İsa'yı doğurması, Cebrail tarafından üfürme yoluyla gebe bırakılması hususiyetleriyle temizlik, namus, iffet, bekâret simgesi olarak ele alınmaktadır. Dîvân'da Hz. Meryem, anneliği yönüyle ele alınmakta olup her annenin onun gibi bir çocuk dünyaya getiremeyeceğinden bahsedilerek Hz. İsâ'nin ehl-i kemâl olan kişiliğinden söz edilmektedir;

Bu emel-hânede nâdir yetişir ehl-i kemâl
Sanma her ***Meryemi*** *bir tıfl-ı sühân-gû getirir* (Gazel 43/2)

Kârûn: İsrailoğulları zamanında (Hz. Mûsâ ve Hz. Hârûn), zenginliğiyle ün salmış, sonra da malı ile birlikte helak olmuş bir kişidir. Fennî Dîvânı'nda "**künûz-ı Kârûn"** terkibiyle adı zikredilmekte ve zenginliğiyle hırsıyla anılmaktadır. Bu vasıfları taşıyanlar için bir örnek olarak kullanılmakta ve (Kârûn gibi) gözü hırsla bürünenlere Kârûn'un hazinelerinin bile az geleceği ifade edilmektedir;

Az gelir çeşm-i harîsâna ***künûz-ı Kârûn***
Dil-i ʿârifte fakat genc-i kanāʿat bâkî (Gazel 243/10)

Başka bir beytinde ise şair, Kârûn gibi olmanın insanlara ders olması gerektiğinden ve o kadar malın hesabının mahşer günü kendilerinden sorulacağından söz ederek bunu çetin olarak ifade etmektedir (MD. 4).

Kevser: Saf, temiz, tatlı sudur. Cennette bir suyun adı olup tefsirlerde belirtildiğine göre Kevser'in, akarsu veya göl olduğu, boyunun Mekke ile Yemen; eninin Safa ile Aden arası kadar olduğu, etrafında birçok kıymetli kâseler bulunduğu, oradan bir kez içenin bir daha susamadığı izah edilmektedir. Kevser suyunun sütten beyaz, baldan tatlı, kardan soğuk, kaymaktan yumuşak olduğu da ifade edilmektedir. Klasik Türk Edebiyatında çoğunlukla sevgilinin dudağı için benzeyen olmaktadır (Pala, 2017: 268). Fennî Dîvânı'nda tatlı su ile kalemden dökülen tatlı, hoş sözler kasedilmektedir (K. 24/40, G. 195/7). Sevgilinin dudağı ile kevser birlikte anılmaktadır;

*Taʿmı cennetten alıp **Kevsere** dönse bāde*
Devr-i laʿlinde o yārin getirilmez yāde (Kaside 34/1)

Lokmân: Bir peygamber veya nebi olduğu rivayet edilen ancak çoğunlukla "salih bir kul" olarak kabul edilen mübarek zat; hikmet ve hekimliğin piri ve sembolüdür. Klasik Türk şiirinde bir hekim, bir doktor olan, şifa veren, derde derman olan kişi olarak şiirlerde anılmaktadır. Fennî Dîvânı'nda da bu vasıflarla anılmakta, onun bu vasıfları özellikle gazellerde sevgiliye atfedilmektedir;

Sūziş-i hicrānı dil etmek diler cānāna ʿarz
*Derdini derd ehli elbette eder **Lokmāna** ʿarz* (Gazel 96/1)

beytinde nasıl ki derman bulmak isteyen, dert çeken bu derdini Lokmân'a bildirir ondan medet umarsa; gönül de ayrılık ateşini, derdini sevgiliye bildirmek ister, çünkü gönlün de Lokmân'ı (hekimi, derman olanı) odur, denilmektedir. Bunun gibi Lokmân isminin zikredildiği diğer beyitte de aynı anlamı içermektedir. Sevgiliden yaraya ilaç olması; derde çare olması beklenirken ondan "Lokmân" olarak bahsedilmektedir (G. 31/5). Başka bir beyitte;

Hasta-i ʿaşka devā ancak visāl-i yārdır
*Sūd vermez **gelse** de **Lokmān Lokmān üstüne*** (Gazel 181/4)

diyerek aşk hastasına deva olacak şeyin ancak sevgiliye kavuşmak olduğunu; ne kadar hekim, doktor gelirse gelsin kâr etmeyeceğini söyleyerek Lokmân'ı hatırlatmakla birlikte *"doktor, hekim"* anlamında kullanıp onun çare bulamayacağından bahsedilmektedir.

Kasidelerinde; münâcât ederken de Lokmân, derde deva olacak bir hekim; dertleri, sıkıntıları giderecek, lütuf, inayet gösterecek bir zat olarak anılmaktadır (K. 6/5), (K. 8/9). Eğer Lokmân cömertliği, lütufkârlığı ile çeşit çeşit çareler yetiştirmeseydi, dünyanın cimrilik derdiyle eziyet çekeceğinden bahsedilmektedir (K. 41/6).

Melek/Ferişteh: "Allah katında bulunan ve nur olarak yaratılan varlıkların her biri; mecazen ise "Yüzü, huyu çok güzel, çok temiz olan kimse"dir. Şiirlerde çoğunlukla mecazî anlamıyla geçmektedir. Fennî Dîvânı'nda beyitlerde; **"ferişteh, kudsiyân, melâʾik (melekler)"** gibi farklı isim ve terkiplerle anılmakta ve bu şekilleriyle şiirlerdeki bazı beyitlerde direkt olarak nur olarak yaratılan melekler kastedilmekte (K. 32/6, K. 40/20, K. 42/35, G. 190/4, TH. 1/2, TH. 1/5, TH. 7/6, MB. 1/9, T. 2/1, Ş. 5/1), bazı beyitlerde "Melek yaradılışlı, melek gibi iyi, hoş ve güzel olan" anlamıyla zikredilmekte (K. 38/7, G. 62/4, G.163/4, G. 202/4, T. 20/4),

bazı beyitlerde, meleklerde bulunan bu özlellik sevgili, devlet adamları vs. gibi şahsiyetlere atfedilip mübağalı bir şekilde meleklerden bile üstün tutulmakta (K. 20/9, K. 34/14, K. 37/25, G. 83/4, G. 120/3) ya da üstün tutulup melekleri yardımcıları olarak görülmekte (G. 134/4), bazı beyitlerde ise şair kendisini meleklerden üstün tutmaktadır (TH. 7/4, MF. 23/1). Bir beyitte;

*Nedir bu parlayış **gökten** mi **indin** ay mısın yoksa*
Nedir bu penbe ruhlar gül müsün gülşen misin kāfir (Gazel 39/3)

belirtilen isimlerden herhangi biri anlatım içerisinde verilmeyip **"gökten inmek"** tabiri "melek"i karşılamaktadır.

Bunların dışında bazı beyitlerde; "**kerrûbiyân"** ifadesi geçmekte olup bu ifade **"dört büyük meleği (Azrail, Cebrail, Mikail, İsrafil)"** (K. 20/8, TH. 1/2, K. 27/4, G. 142/4) karşılamakta; Fennî Dîvânı'nında bu dört büyük melekten ikisinden söz edilmektedir;

"Azrail"; "*Dört büyük melekten biri olup, Allah'ın emriyle insanın canını almakla görevlendirlimiş olan, ölüm meleği"* (Ayverdi, 2005). Fennî Dîvânı'nda adı doğrudan zikredilmemiş **"peyk-i vuslat "** terkibiyle Azrail kastedilmektedir.

ʿArşa yazdırmak için tārīh-i tām-ı rıhletin
*Hacı ʿAbdullah Efendi gitti **peyk-i vuslata*** (Tarih 11/3)

Başka birkaç tarih beyitinde ise yine adı zikredilmeyip *"melek, ferişteh"* olarak anılmaktadır;

*Hüzn ile geldi bir **melek** tārīhini zabt etmeğe*
Şaʿbān Efendi gülbün-i Firdevsin oldu zāʾiri (Tarih 5/3)

*Geldi bir ʿulvī **ferişteh** söyledi tārīhini*
Hacı Mustafā Efendi erdi kūy-ı rahmete (Tarih 17/7)

"Cebrâil/Cibril"; dört büyük melekten biri olup peygamberlere vahiy indirmekle görevli olan melektir. İlahi emirleri meleklere ve peygamberlere ulaştıran vahiy meleğidir. Miraç gecesinde Hz. Peygamber ile birlikte Sidretü'l- Müntehâ (*bk.* Âyetler bölümü) noktasına kadar gittiğine inanılan melektir ki;

*Mümkün olsaydı sorardım **Hazret-i Cibril**den*
Serv-i kaddin tavrını Tūbāda görmüş var mıdır (Gazel 26/4)

beytiyle Cebrâil'in görmüş olduğu "Sidretü'l Müntehâ"ya telmihte bulunulmaktadır. Ayrıca bu noktada bulunduğu rivayet edilen "**Tûbâ**" ağacını da görmüş olduğu düşünülerek selvi boylu sevgilinin tavırlarının Tûbâ'da olup olmadığı sual edilmektedir. Zira sevgili de uzun boyu ile Tûbâ'ya benzetilmekle birlikte

ulaşılabilecek en yüksek yer olması yönüyle de Klasik şiirde, mübalağalı bir şekilde, sevgilinin boyu ile ilişkilendirilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de "**Ruhü'l-Emîn"** olarak bahsedilen Cebrâil, Fennî Dîvânı'nda da iki beyitte bu ismi ile zikredilmektedir;

Yazar gökte ʿUtarid muttasıl medh-i Hümāyūnun
*Okur vasf-ı cemīlin Sidrede **Rūhu'l-emīn** her gāh* (Kaside 14/3)

*Öyle Peygamber ki hizmetkārıdır **Rūhu'l-emīn***
Ez-ezel meddāhıdır evsāfın ezberler kalem (Kaside 24/33)

beyitlerinden ilkinde yine "Sidretü'l-Müntehâ"ya telmihte bulunulmakta olup burada da Cebrâil'in Allah'ın vasıflarını saydığı, bildirdiği ifade edilmektedir. İkincisinde ise *"bezm-i elest"*e telmihte bulunup Cebrâil'in, Hz. Peygamber'e hizmetkâr olduğu dile getirilmektedir.

Bu meleklerin yanı sıra Dîvân'da adı geçen diğer iki melek; cehennemi muhafa ve idare etmekle görevli olan **"Mâlik-i dûzah"** ile (K. 47/24); cennetin kapıcısı olan **"Rıdvân"**dan da söz edilmektedir (K. 45/54, G. 93/2, G. 120/3).

Nemrûd: Hz. İbrahim'i ateşe attırmasıyla ünlü bir Babil kralıdır. İbrahim peygamberi ateşe attıktan sonra da iman etmemiştir. Rivayete göre burnundan giren ve beynini kemiren bir sinek sebebiyle tokmakçının kafasına pamuğun içindeki gürz ile vurması sonucu ölmüştür (Pala, 2017: 356).

Nūr-ı ʿaşkım söndürür nārı rufā-ʿīlerdenim
*Nār-ı **Nemrūd**un da hattā bādī-i itfāsıyım* (Kaside 35/8)

beytinde aşkının nuru ile ateşi söndürebileceğini ifade eden şair, bu yönüyle aşkının kuvvetini anlatmak için bu aşkın, Nemrûd'un ateşini dahi söndürebileceğini ifade etmektedir. Nemrûd ve Hz. İbrahim'i attığı ateşe telmihte bulunulmaktadır. Bu olaya telmih yoluyla başka bir beyitte de kendisinden "**Nemrûd-ı şakî"** yani kötü huylu, haydut olarak bahsedilmektedir (G. 76/5).

Şeytân/İblis/Dîv/İfrit: "Şeytan", Hz. Âdem'e secde etmediği için cennetten kovulan, insanları Allah'ın emirlerine karşı kışkırtan, kötülüğe yönelten cin, iblis; mecazen ise kötü düşünceli, kötü niyetli kimsedir. Şiirlerde her iki anlamı da içeren beyitlerle karşılaşılmaktadır (G. 231/1, G. 236/5, G. 214/4). Bununla birlikte şeytana uymamak gerektiğinin nasihat edildiği beyitlerde anılmaktadır (D. 1/17, G. 203/9, MD 1/3). **"İblis"** ismi de bir beyitte zikredilmekte olup "rakip ile İblis, sevgili ile Hz. Âdem" arasında ilgi kurulmaktadır (G. 76/6).

Şeytānı sokan cennet-i aʿlāya yılandır *Denmez ki yalandır*
Bed-māyeyi bed-māye eder hıfz u himāye *Çıksan da semāya* (Müstezat 1/4)

beytiyle de mayası kötü olanların ancak kendisi gibi olanlar tarafından korunacağı anlatılmaya çalışılırken bunları **"şeytan"** ile **"yılan"** a benzetmektedir. Cennete girmesi yasak olan şeytanın, yılan sayesinde cennete girerek Hz. Âdem'in cennetten çıkarılması olayına telmihte bulunulmaktadır. "**Dîv"** ise; "şeytan, cin, dev" anlamlarını içermekte olup Fennî Dîvânı'ndaki iki beyitte de bağlam olarak "cin" anlamıyla anılmakta ve Hz. Süleymân'ın yüzüğünü ele geçirmek isteyen *"dîv/cin"*e telmihte bulunulmaktadır (*bk.* Hz. Süleymân).

Ne zamān rām olacak rūhuma emmāre benim
*Ne zamān hükmedecek **dīv**e Süleymānım ʿaceb* (Kaside 6/7)

Sormasın ʿazm-i çemen esbābını yāra rakīb
*Nā-be-cādır **dīv**e esrār-ı Süleymāndan bahis* (Gazel 14/6)

Tûbâ: Sidre'de (*bk.* "Sidretü'l Müntehâ"; âyetler bölümü) bulunan ve kökü yukarıda, dalları aşağıda olmak üzere bütün cenneti gölgeleyen İlahi bir ağaçtır. Klasik Türk şiirinde gölgesi ve boyunun yüksekliği nedeniyle anılır ve sevgilinin boyu Tûbâ'ya benzetilir (Pala, 2017: 459). Fennî Dîvânı'nda da birkaç beyitte bahsi geçen bu ağaç, uzunluğu ile sevgilinin boyuna benzetilmekte ya da nispet edilmektedir (K. 46/59, G. 26/4, G. 88/1, D. 2/1).

***Kadd-i tūbā-hırāmın** sevgilim akrān kabūl etmez*
Ser-ā-pā doğrudur bu müddeʿā butlān kabūl etmez (Gazel 88/1)

beytinde sevgilinin Tûbâ gibi uzun olan boyunun salınışının başka bir denginin görülmediği ifade edilip bu iddia edilen şeyin baştan sona doğru olduğu ve bâtıl olmadığından mübalağalı bir şekilde bahsedilmektedir. Başka bir beyitte ise;

Bi't-tezellül hāki-pāy-i Pīre yüz sür mā gibi
*İʿtilā-yı kadr ise maksūd eğer **Tūbā** gibi* (Gazel 233/1)

Tûbâ, yüksekliği ile ele alınıp "Eğer değerinin yükselmesini istiyorsan (Allah katında yükselmek, Allah'a yaklaşmak istersen) Tûbâ gibi; alçalarak pîrin ayağının tozuna yüz sür." denilmektedir.

Tûr: Dağ; Sina çölündeki bir dağın adıdır, *"Tûr-ı Sinâ veya Tûr dağı"* olarak bilinir. Hz. Mûsâ'nın Allah ile konuştuğu ve aynı zamanda Allah'ın, Mûsâ Peygambere (dolaylı olarak) tecelli ettiği dağdır. Bunun sonucunda dağ paramparça olmuştur (Pala, 2017: 461). Fennî Dîvânı'nda da bu dağ bir beyite konu edilmekte;

Ufaksın gerçi Fennī nuhbe-i aʿlām-ı devrānsın
*Cibāl-i şāmihāt-ı arz içinde **Tūra** benzersin* (Gazel 120/7)

Fennî kendisini, devrin seçkin büyüklerinden görüp yüksek dağlar arasında da "dağların en yükseği (yücesi)" olan Tûr'a benzetmektedir. Zira büyük, mübaret bir zat olduğunu ifade etmektedir.

Yezîd: Emevi halifesi Muaviye'nin oğlu, Emevi devletinin ikinci halifesidir. Kerbela olayı onun zamanında meydana gelmiştir (Zavotçu, 2018: 733).

***Yezīd**-i bed-sirişti laʿnetle yād eyleyip her bār*
Seven Şāh-ı şehīdānı hemān ağlar hemān ağlar (G. 249/6)

beytinde Hz. Hüseyin'in şehit edilmesine sebep olduğu için kötü huylu Yezîd'den her zaman lanetle anılacağından bahsedilmektedir.

Zeynelâbidîn: Hz. Ali'nin torunu, Hz. Hüseyin'in oğludur. Dîvân'da, Ankara valisi Abidin Paşa'ya yazılan bir tarihte Zeynelâbidîn ile adaş olduklarını söylerken bu zatın ismi zikredilmekte ondaki soylulukla denk görülmektedir.

Var bir Vezīr-i hurde-bīn muhtārıdır reʾy-i zerrīn
*Hem-nām-ı **Zeynelābidīn** hem ʿadl-i Bū Bekr ü Ömer* (Tarih 16/7)

Züleyhâ: Mısır azizinin eşi, Yûsûf u Züleyhâ mesnevisinin kadın kahramanıdır. Klasik şiirde farklı kıssalarla çokça adı zikredilen Züleyhâ'nın Fennî Dîvânı'nda da adı geçmektedir. Hz. Yûsuf, çocukken köle olarak satın alınarak Mısır azizinin sarayına getirilip orada kalmaya başlar ve gün geçtikçe güzel bir delikanlı olur, onun bu güzelliğine hayran olan Züleyhâ, bir gün onun odasına gider, eli bile değmeyen Hz. Yusûf'a iftira atar ve bunun üzerine Hz. Yûsuf zindana atılır. Bu meşhur kıssaya telmihte bulunan şair, sevgiliden çok çektiğinden yakınmak için bu durumu, Hz. Yûsuf'un başına gelenlerle anlatmaya çalışırken; o dönemdeki Züleyhâ misali sevgiliye, el dahi sürmemişken Hz. Yûsuf gibi iftiralar edilip zindana (tuzağa) düştüğünü ifade etmektedir.

*Vurmamışken el **Züleyhā**-yı zamānın zeyline*
Yūsuf-āsā sicne düşmüş iftirālar görmüşüz (Gazel 78/2)

2.7.2. Tasavvufî Şahsiyetler

Nakîbendî tarikatına intisap eden Mehmed Saîd Fennî, bu sebeple başta bu tarikatın kurucusu Bahaeddîn Nakşîbend olmakla birlikte; bu yol üzere devam eden

devrinin şeyhi Ahmed Hüsâmeddin Efendi'ye ithafen şiirler yazmıştır. Onların dışında farklı tarikat şeylerine, mutasavvıflara, fakîhlere ithafen şiirler de yazmış bulunmakta ya da beyitlerinde onları yad etmektedir. Fennî, Nakşibendî tarikatına bağlı bulunmakla birlikte Dîvân'da belli bazı tarikatlara aidiyetini dile getirip Allah yolunda rehberlik eden bu tarikatları benimseyip hepsini kucakladığını ifade ettiğine, bir kasidesinde işaret etmektedir (K. 35). Ayrıca çoğu beyitte bu şahsiyetler ya şairin kendini övmesiyle ya da memduhunu övmesiyle zikredilmektedir.

Abdülkâdir Geylânî (ö. 1165/66): Kâdiriyye tarikatının kurucusu olan Geylanî için *"**Gavs-i âzam**; en yüce mertebede olana velî, kutb-ı ekber"* (Ayverdi, 2005) denilmektedir. Fennî de ona ithafen yazmış olduğu üç şiirinde de (K. 27-28-29) Geylânî'den **"şâh-ı Gîylân, Abdülkâdir, pîr, bâzü'l-eşheb"** diye söz etmekle birlikte onu en fazla **"Gavs-i âzam/Gavsü'l-âzam"** diye bahsetmektedir.

Vāsıl-ı Kurb-ı İlāhī ʿāşık-ı dīdār-ı Hak
***Şāh-ı Gīylān** yāʿni ʿ**Abdülkādir**-i ʿālī-nijād* (Kaside 27/6)

beytinde Geylânî'ye Allah'ın yakınlığına kavuşan ve Allah'ın tecellisine âşık olan, diye hitap edilmektedir. Burada "kün (Ol!)" İlahi kelimesine mazhar olmasına telmihte bulunulmaktadır. Ayrıca *"Büyüktür himmetin yâ **Gavs-ı aʿzam**"* diye her bendinde tekrar ettiği şiirinde onun yüceliğinden ve büyüklüğünden bahsedilmektedir. Şairin bu isim ile hitap etti başka bir beyit ise "K. 29/7"dir. Bununla birlikte;

***Gavsü'l-aʿzam bāzü'l-eşheb** Seyyid-i Haydar-nihād*
ʿĀrif-i sāhib-temeyyüz fāzıl-ı miskīn midād (Kaside 27/1)

beytinde ise Geylânî, hem kutb-ı ekber oluşuyla verilen ismi "**Gavsü'l-aʿzam"** hem de "ak doğan" anlamında olup Geylânî'ye verilen bir lakap olan "**bâzü'l-eşheb"** hitabıyla zikredilmektedir.

Ahmed er-Rifâʿî/Rufâʿî (d. 1118 - ö. 1182): Şeyh Seyyid Ahmed er-Rifâʿî Bağdat'la Basra arasında kalan Bataih bölgesinde Ümmüabide köyünde doğan ve Hz. Hüseyin soyundan gelen âlim, muhaddis ve müfessir bir sufidir. Aynı zamanda İslam dünyasının ilk tarikatlarından olan Rifâʿiyye tarikatının kurucusudur (Tahralı, 1989: 127). Fennî, Dîvân'ındaki iki şiirini ona ithafen yazmış bulunmaktadır (K. 30, K.31).

***Cenāb-ı Seyyid Ahmed** Pīr-i hāsü'l-hās-ı ümmettir*
İkāmetgāh-ı ʿāli'l-ʿālī yenbūʿ-ı saʿādettir (Kaside 30/1)

beytiyle Ahmed er-Rifâʿîden, ümmetin hasının hası olan pîr olarak bahsetmekte ve onun türbesinin (Bağdat) ise saadet kaynağı olduğunu dile getirmektedir. Aynı kasidenin devamında onun, çok lütufkâr olduğu, temiz meşrepli olduğu, yolunun doğruluğu, çok hikmetlerinin bulunduğundan bahsetmekte ve sonunda ondan himmet beklediğine işaret edilmektedir.

Diğer kasidesinde (K.31) ise Fennî, tekrarlanan **"Hüve'l-kutb"** tabiri ile zamanının en büyük mürşidinin o olduğuna işaret etmektedir. Bunun dışında Dîvân'da belli bazı tarikatlara aidiyetini dile getirip Allah yolunda rehberlik eden bu tarikatları benimseyip hepsini kucakladığını dile getirdiği kasidesinin bir beyitinde de bunu "Rufâʿîlerdenim" diyerek ifade etmektedir. Ayrıca çeşitli menkıbeleri bulunan Rifâʿî'nin, bu menkıbelerinden birine telmihte bulunulmaktadır;

*Müşerref oldu **takbīl-i yed-i pāk-i Muhammedle***
Neʿālī rütbedir el-Hakk neʿālī mazhariyettir (Kaside 30/9)

beytinde, Seyyid Ahmed er-Rifâî'nin hac dönüşü Medine'ye uğrayarak Ravza-i Mutahhara'ya girip selamına icabet edilince cezbeye gelerek diz çöküp, *"Uzakta iken benim yerime varıp toprağını öpsün diye sana ruhumu gönderiyordum; şimdi bu devlet bedenime de nasip oldu; uzat elini de dudaklarımla öpeyim."* manasına gelen meşhur şiirini okuyunca, bunun üzerine Hz. Peygamber'in kabrinden dışarıya nurani bir elin uzandığı ve Rifâî'nin bu eli öpmüş olduğu meşhur menkıbeye işaret edilmektedir (Tahralı, 189: 127).

Ahmed Hüsâmeddîn Efendi (1848-1925): Bir mutasavvıf ve tefsir âlimi olan Ahmed H. Efendi, Nakşîbendî tarikatına bağlı bulunan bir şeyhtir. Fennî, devrinde bu şeyhe intisap etmiş ve ona tam bir teslimeyetle bağlanmıştır. Ahmed H. Efendi'ye olan saygısı ve büyük sevgisinden, ona yazdığı bir kasidesinde övgüyle işaret etmektedir (K. 33).

Hāk-i dergāhına yüz sür işini altun et
Kimyādır dil-i müsterşid için sohbet-i Pīr (Kaside 33/3)

beytinde Hüsâmeddîn Efendi'nin doğru yolu gösterdiğinden sohbetinin ona intisap edenler için kimya (kalbi halis etme ilmi, sırrı) olduğundan bahsetmektedir. Kaside boyunca farklı benzetmelerle onu övmekte ve sonunda ondan merhamet beklemektedir.

*Dilerim çākeri Fennīyi **Cenāb-ı Ahmed***
Tutmasın dāʾire-i hüsn-i nazardan hāric (Gazel 18/5)

beytinde de Fennî, kendisini dergâhından, makâmından, ilim ve irfanından mahrum bırakmamasını dilemektedir. Fakat bu ve **"Cenāb-ı Ahmed** (225/5)**, cenâb-ı mürşid** (G. 23/5)**, cenâb-ı pîr** (G. 217/5) gibi belli bazı terkiplerinin bulunduğu beyitlerde "mürşid, Ahmed, pîr" kullanımları hem Hz. Peygamber için hem de Ahmed Hüsâmeddin Efendi için yorumlamak mümkündür.

Bahâeddîn Nakşîbend (ö. 1389): *Bahâeddîn Nakşîbend* ya da *Şah-ı Nakşîbend* olarak da anılan Nakşîbendî tarikatının kurucusu olan Muhammed Bahâeddîn Efendi'dir (Algar, 1991: 458). Fennî'nin, saygı ve bağlılıkla söz ettiği Bahâeddîn Efendi için yazdığı bir kasidesi bulunmaktadır (K.32);

> ***Hazret-i Seyyid Bahāüddīn****-i ʿālī-menkabet*
> *Eylemiş ʿirfān ile teshīr-i feyz ü mesʿadet* (Kaside 32/1)

diye başladığı kasidesinde Bahâeddîn Efendi'nin yüce menkıbelerinin olduğundan, irfanı ile mübarek bir zat ve feyiz sahibi bir kişi olduğundan bahsetmektedir. Kasidenin devamında ona övgüler yağdıran şair; ondaki bu yüce makâmın ezelden verildiğinden, onun için ölü denmesinin yanlış olup hâlâ insanlara yol gösterdiğinden, ona intisap edenlerin melekler tarafından takdir edilip kutlanacağınından bahsetmekte ve ona bir irfan sığınağı, himmetlerin sahibi olarak hitap etmekle birlikte her yönüyle irfan memleketini nurlandırdığından, İlahi aşka gizli bir vuslat yolu bulup aşk tekkesine süs olup İlahi sırları bildirdiğinden söz etmektedir. Kasidenin son beyitine gelindiğinde ise; ondan yardım ve merhamet ummakta olduğunu ki kendisinin bu merhamete layık olduğunu dile getirmektedir. Başka bir kasidede ise;

> ***Bahāüddīn-i Nakşīden*** *alırlar feyz-i ʿirfānı*
> *Takīdir pākdir ʿālī-makardır Nakşibendīler* (Kaside 36/10)

beytiyle Nakşîbendilerin irfan feyizlerini aldığı zat olarak zikredilmektedir.

Balım Sultan (ö. 1516?): Sultan Balım XVI. yüzyılda Bektaşîliği yeni baştan düzenleyip bilinen hüviyetine kavuşturan mutasavvıftır. Hacı Bektâş-ı Velî'den sonra ikinci pir (pîr-i sânî) olarak kabul edilen Balım Sultan'ın asıl adının *"Hızır Balı"* olduğu ileri sürülmektedir. Türbesi ise Hacı Bektaşî Velî'nin türbesinin yanında bulunmaktadır (Ocak, 1992: 17). Fennî Dîvânı'nda Balım Sultan'ın *"meydan evi"* için yazıldığı söylenen bir gazelinin;

> *Söylenir dillerde zīrā pāk olur arslan evi*
> ***Hazret-i Şeyhin*** *ne tāhirdir bakın meydān evi* (Gazel 209/1)

diye başlayan ilk beytinde Balım Sultan'ın meydan evinin; temiz, mübarek olduğu, İlahi feyizlerin indiği, "irfan evi" denilse yerinde olacağından söz edilmektedir. Bu meydan evinin Balım Sultan'ın türbesi olduğu anlaşılmaktadır;

*Her kim etse **türbe-i pīri** ziyāret sıdk ile*
İzdihām-ı şevk ile eyler tezelzül cān evi (Gazel 209/4)

Beyzâvî (ö. 1286): Nâsırüddîn Ebû Saîd (Ebû Muhammed) Abdullâh b. Ömer b. Muhammed el-Beyzâvî İranlı müfessir, Eş'arî kelamcısı ve Şafii fakîhidir (Yavuz, 1992: 100). Fennî, Dîvânı'nda Beyzâvî'den iki beyitte bahsetmekte olup her ikisinde de II. Abdülhamîd Han'ı övmek için adını zikretmektedir. Memduhunun, Beyzâvî'den daha üstün olduğunu mübağalalı bir şekilde anlatmaktadır;

Keʾenne mest-i cāmı feyzidir ʿallāme-i Cāmī
*Der-i fazlında **Beyzāvī** ise bir kara cāhildir* (Kaside 38/12)

İbn-i Hācib bezm-i fazlında olur mahcūb ü lāl
*Belki **Beyzāvī** eder mebhūten ʿarz-ı ihmirār* (Kaside 39/6)

Hoca Hüsameddin Efendi (1770-1864): Naşibendî şeyhi, mevlevihan Hüsameddin Efendi, (Yücer, 2016: 560-561). Fennî Dîvânı'nda adı **"hâce Usâm"** olarak zikredilmekte olup Dâhiliye Nâzırı Memduh Paşa için yazılan kasidede Paşa'nın ondan üstünlüğünü mübağalı bir şekilde anlatılmaktadır;

İbn-i Hācib geçemez pīş eder fazlından
*Meclisinde edemez **hāce Usām** istikrār* (Kaside 43/14)

İbn-i Hācib (ö. 1249): *"Arap gramerine dair el-Kâfiye ve eş-Şâfiye adlı eserleriyle tanınan dil âlimi ve Mâlikî fâkihi"* (Kılıç, 2000: 58). Fenni Dîvânı'nda II. Abdülhamid'e yazdığı bir kasidede kendisinden bahsedilmekte ve Abdülhamid Han'ın fazileti yönüyle ondan üstün olduğu mübalağalı bir şekilde bir beyitte dile getirilmektedir.

***İbn-i Hācib** bezm-i fazlında olur mahcūb ü lāl*
Belki Beyzāvī eder mebhūten ʿarz-ı ihmirār (Kaside 39/6)

Ayrıca şair Memdûh Paşa'yı överken onu bu zattan üstün tutmaktadır (K. 43/14, K. 45/43).

İmâm-ı Nevevî (ö. 1277): XIII. yüzyılda yaşamış hadis âlimi ve fakîh. Suriye'nin güneyindeki Havran bölgesinde Neva köyünde doğmuş ve doğduğu yere nispetle *"Nevalı"* anlamına gelen "Nevevî" olarak tanınmıştır (Kandemir, 2007: 45).

Fennî Dîvânı'nında Nevevî'den, Kayseri Mutasarrıfı Nâzım Paşa için yazılan kasidede bahsedilmektedir;

Lāl olur dergeh-i fazlında zebān-ı tahrīr
Gaşy olur meclis-i ʿilminde ***İmām-ı Nevevī*** (Kaside 47/13)

Beytinde Fennî, Nâzım Paşa'yı faziletli oluşuyla överken onun ilim meclisinde, Nevevî'nin bile zevk alıp kendinden geçeceğini mübalağalı bir şekilde anlatmaktadır.

Mevlânâ Celâleddîn Rûmî (ö. 1273): Kısaca "Mevlânâ" adıyla anılan ve Mevlevî tarikatının kurucusu olan bir mutasavvıf, âlim ve şairdir. Dîvân'da belli bazı tarikatlara aidiyetini dile getirip Allah yolunda rehberlik eden bu tarikatları benimseyip hepsini kucakladığını dile getirdiği manzumesinde "Mevleviyim" diyerek bunu bir beyitiyle, Mevlâna'nın menkıbelerini söyleyenim diye tasvir etmektedir.

Mevlevīyim ʿaşk ile inler derūnum ney gibi
Hazret-i Mollā-yı Rūmun *menkabet-güyāsıyım* (Kaside 35/6)

Saʿdeddîn Teftazânî (ö. 1390): Adaletiyle ünlü Sadeddîn Teftazânî[42] XIV. yüzyılda yaşamış bir Fars mutasavvıf ve İslam düşünürüdür (Özen, 2011: 299). Fennî Dîvânı'nda Dâhiliye Nâzırı Memduh Paşa'ya yazılan bir kasidede ismi zikredilmekte olup şair, Paşa'nın, faziletli olması yönüyle ondan üstün olduğunu ve bu yönden Saʿdeddîn'e hükmedebileceğini dile getirmektedir.

Hazret-i Seyyidi her bahiste elzem eyler
Daʿvā-yı fazlda mahkūmu kalır ***Saʿdeddīn*** (Kaside 42/11)

2.7.3. Âlimler ve Şairler

Fennî Dîvânı'nda pek çok şair ve âlimden söz edilmektedir. Türk, Arap, İran âlim ve şairlerinden bahseden Fennî, bu şahsiyetleri daha çok kendini yahut memduhunu övmek için anmaktadır.

2.7.3.1. Arap Şairleri ve Âlimleri

Arap şairleri ve dolayısıyla da şiirlerinin tesiri altında kalan Klasik Türk şairlerinin, şiirlerinde onların isimlerini de sık sık zikretmekte ve güçlü şair kimlikleriyle anmaktadırlar. Fennî de Dîvânı'nda birkaç Arap şair ve âliminden

[42] Dîvân'da Saʿdeddîn olarak geçen şahsiyetin "Saʿdeddîn Teftazânî" olduğu düşünülmektedir; A. Ş. A.Ş. Ergin (kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

bahsetmiş olup daha çok bu şairlerden, kendini ve memduhunu övmek için bahsetmektedir.

Caʿfer (ö. 803): Cafer bin Yahyâ-yı Bermekî; Abbasi halifelerinden Harun Reşid'in sadrazamıdır. Cömertliği, adaleti, fazileti, zekası ile olduğu kadar şiir ve inşada da ün salmıştır. Şöhreti o derece yayılmıştır ki onu devlet düşmanları kadar halife dahi çekemez olmuştur. Bu şöhreti de Hac dönüşünde Halife tarafından öldürülmesine neden olmuştur (Zavotçu, 2018: 115). Dîvân'da bu güçlü şairliği yönüyle, kendisi gibi diğer iki şairle birlikte aynı beyitte bahsi geçmektedir (*bk.* Hasan b. Sâbit).

Ebu'l-Fadl (ö. 1602): Ebu'l-Fazl el-Allâmî, Ekber Şâh devrinin önde gelen âlim, şair ve devlet adamıdır (Konukçu, 1994: 313-314). Dîvân'da bir beyitte adı geçmekte olup Nâzım Paşa'ya yazılan bir kasidede onu methetmek için Ebu'l-Fazl ile denk olduğunu dile getirilmektedir;

Sensin efdālü mehāsinde ***Ebü'l-Fadla*** *hemāl*
Sensin izʿān ü ferāsette Felātūna nazīr (Kaside 47/12)

Harîrî (1054-1122): İpek ticaretiyle meşgul olduğu için bu isimle tanınıp en fazla edebiyatla uğraşan**,** Makamât yazarı ve dil âlimidir (Kılıç, 1997: 191). Fennî Dîvânı'nda Dâhiliye Nâzırı Memduh Paşa'ya yazılan bir kasidede ismi zikredilmekte olup şair, Paşa'yı, faziletli olması yönüyle ondan üstün olduğunu ve bu yönden onun ağzını açamayacağını dile getirerek bahsetmektedir;

İbn-i Hācib olamaz perde-ber-endāz-ı hicāb
Der-i fazlında ***Harīrī*** *edemez feth-i dehān* (Kaside 45/43)

Hasan b. Sâbit (ö. 680?): Hz. Peygamber'i, ashabını ve İslamiyet'i, İslamiyet karşıtı hicivlere karşı, şiirleriyle savunan şair, Hz. Peygamber'in şairidir. Sâbit'in, Câhiliye döneminde de geçimini şiirleriyle sağlayan ve sultanlara yazdığı kasideler karşılığında önemli miktarda bahşişler aldığı söylenmektedir (Zavotçu, 2018: 309). Dîvân'da da bu şair, yazdığı güçlü şiirleriyle anılmakta, örnek olarak verilmektedir.

Kimse daʿvā-yı sühan etmez benimle kim bana
Hazret-i Hassān*ın imdāt etti rūhāniyeti* (Kaside 37/43)

beytinde kendi şairlik yeteneğini överken kimsenin kendisiyle söz davası/yarışı edemeyeceğini; zira kendisine Sâbit'in ruhaniyetinin yardım ettiğini söylemekte, başka bir beyitte;

Ol Şehin-şāhın eğer imdāt ederse himmeti
Gāh Eşref gāh ***Hassān*** *gāh olur Caʿfer kalem* (Kaside 24/43)

diyerek Hz. Peygamber'in yardım etmesi hâlinde kendisinin de Sâbit gibi yetenekli bir şair olabileceğinden bahsetmektedir. Diğer başka bir beyitte ise Sâbit olabilmenin yolunun Hz. Peygamber'i methetmetten geçtiğinden bahsetmektedir (MB. 1/1).

Hâtem-i Tâʾî (ö. 578?): Arapların, Cahiliye döneminde cömertliği ile ünlü şairidir. Tay kabilesinden olup Hz. Peygamber zamanında yetişmiş ve Hicret'ten önce ölmüştür. Babası (Abdullah ibn-i Sa'd), o henüz çocukken ölmüş, kendisini zengin ve cömert bir kadın olan annesi (Guneyye bint Afif) yetiştirmiştir. Çocukluk çağından başlayarak cömertliği ve konukseverliği ile tanınıp *"Cevâd"* lakabıyla anılmıştır. Hâtem'in cömertliği, aşırı harcamaları nedeniyle kardeşleri tarafından hapsedilecek kadar iyiliksever olan annesinden gelmektedir. Hâtem, cömertliği öven şiirlerinde cömertliği yalnızca Allah rızası için yaptığını dile getirmektedir. Tüm bu vasıflarıyla da cömertlik timsali olmuştur (Zavotçu, 2018: 311).

Feleğin ***Hātem-i Tāʾī****si çekilsin geriye*
Ser-firāz-ı sebük-āmūz-ı semāhat geliyor (Kaside 48/11)

beytinde güçlü şairliği yönüne dikkat çekilip bu kâbiliyetli şairden yola çıkarak feleğin kâtibi, Utarid'e (*bk.* Şentürk, 1994: 152) telmihte bulunularak Fennî, kendisini ondan dahi yetenekli bulmaktadır.

Selātīn sāʾil-āsā el açıp senden diler ihsān
Anılmaz dergeh-i cūdunda ***Hātem*** *yā Resūlallah* (Kaside 17/2)

beytiyle de Hâtem'in çok cömert olmasına telmihte bulunulup onun cömertliğinin Hz. Peygamber'in cömertliği yanında sözünün dahi edilemeyeceğinden söz edilmektedir. Fennî Dîvânı'nda bu beyitte olduğu gibi Hâtem'den söz eden diğer beyitlerde de cömertliği yönüyle ele alınmış ve onun bu özelliği, şiirlerin ithaf edildiği şahsiyetlere atfedilmiştir (K. 39/22, K. 40/16, K. 41/17, K. 42/13, K. 44/5), K. 47/11). Yalnızca iki beyitte ise Fennî, direkt kendisine Hâtem'in cömertliğini yüklemiştir (G. 214/1, K. 40/8).

2.7.3.2. İran Şairleri ve Âlimleri

Klasik Türk Edebiyatı kendi oluşum ve gelişimini tamamlayana kadar farklı pek çok kaynaktan beslenmiş zengin bir edebiyattır. Bilhassa İran şairlerinden fazlasıyla etkilenen ve başlangıçta onlar gibi şiirler yazma çabası içerisinde olan şairler, daha sonra onlardan daha üstün oldukları iddiasıyla daha güzel şiirler yazma çabası içerisine girmişler ve kendilerine has bir edebiyat oluşturmuşlardır. Oluşumuna kaynaklık eden Fars Edebiyatının izleri ise doğal olarak kendini göstermeye devam etmiştir. Klasik şairlerin şiirlerinde bu izlere rastlanmakla birlikte meşhur İran şairlerinin, şiirlere konu edildiği de görülmektedir. Fennî, Dîvânı'nda da bu şairlerden söz etmekte olup onları; nüktedân, söz ustası, güçlü şairler olmaları yönüyle ele alarak kimi beyitlerinde onların bu vasıflarını kendisine mal etmekte kimi beyitlerinde ise memduhuna isnat etmektedir.

Gaznevî: (ö. 1161 [?]): Eşref-i Gaznevî, İranlı şair ve vâizdir (Öztürk, 1995: 474). Fennî, Gaznevî'den bir beyitinde memduhunu övmek için bahsetmektedir;

> ***Gaznevī*** *sağ olsa Hātem gelse tekrār ʿāleme*
> *Can atarlar havze-i ihsānına bī-ihtiyār* (Kaside 39/22)

Örfî-i Şirâzî (ö. 1591): İran Edebiyatının XVII. yüzyılda yetişen ünlü şairlerinden olup "*Sebk-i Hindî (Hint usulü, Hint tarzı)*" üslubunun önemli temsilcilerinden olan bir şairdir. Fennî, şiirlerinde, diğer İran şairleri gibi bu şairi de güçlü bir şair olması yönüyle ele almaktadır. Bir beyitinde Şevket-i Buhârî ve Sâʾib-i Tebrîzî ile birlikte anmaktadır ve kendisinin, devrinin Örfî'si olduğunu iddia etmektedir;

> *Benim ol* ***şāʿir-i Örfī-edā*** *Sāʾib-i sühan şimdi*
> *Sözüm şāyānsa baş eʿālī ve esāfildir* (Kaside 38/40)

Sâʾib-i Tebrîzî (ö. 1676 [?]): İran Edebiyatının XVII. yüzyılda yetişen ünlü şairlerinden olan Sâʾib-i Tebrîzî, "*Sebk-i Hindî (Hint usulü, Hint tarzı)"* şiirinin önemli temsilcilerinden olan bir şairdir. Ayrıca bu asırda, hikemî tarzın "hâkimâne şiir söyleme" anlayışının İran'daki önde gelen temsilcilerindendir (Şentürk ve Kartal, 2014: 418-422). Şiirlerinde hikemî bir üslubun görüldüğü Fennî'nin Dîvânı'nda da Sâʾib-i Tebrîzî'nin bahsi, kâbiliyetli bir şair olması yönüyle geçmektedir. Fennî bir beyitinde;

> *Benim ol şāʿir-i Örfī-edā* ***Sāʾib-i sühan*** *şimdi*
> *Sözüm şāyānsa baş eʿālī ve esāfildir* (Kaside 38/40)

diyerek bu şairi güçlü bir şair olarak hatırlatırken aynı zamanda kendisinin de onun kadar güçlü şiirler yazdığını anlatmaya çalışarak Sâʾib'den bahsetmekte ve devrinin Sâʾib'i olduğunu iddia etmektedir. Bunun gibi başka bir beyitte kendisi için "Sâʾib-i sühan" demektedir (K. 38/40). Diğer beyitlerde ise; Sâʾib'in, kendi devrinde sağ olsaydı, nüktelerle dolu şiirlerini tasvip edeceğinden (G. 211/5), Sâʾib'i nükteli şiirlerine meftun ettiğinden (K. 37/96) bahsetmektedir. Başka bir beyitte ise Dâhiliye Nâzırı Memduh Paşa'yı fetanetli olması yönüyle överken onu, Sâʾib'e üslup öğreten, yol gösteren biri olarak anlatmakta ve ondan üstün tutmaktadır (K. 43/11).

Şevket-i Buhârî (ö. 1700): İran Edebiyatının XVII. yüzyılda yetişen ünlü şairlerinden olup "*Sebk-i Hindî (Hint usulü, Hint tarzı)"* üslubunun önemli temsilcilerinden olan şair, Sâʾib-i Tebrîzî ile birlikte bu asrın hikemî tarzın "hâkimâne şiir söyleme" anlayışının İran'daki önde gelen temsilcilerindendir (Şentürk ve Kartal, 2014: 418-422). Fennî beyitlerinde, kendisini Sâʾib-i Tebrîzî ile birlikte anmakta güçlü şairliklerini hatırlatmaktadır. Ayrıca bu beyitlerde, kendi devrinde onun, sağ olsaydı, nükteli şiirlerinin olduğunu kabul edeceğinden (G. 211/5); kendisine, nükteli şiirleriyle onu hayran bırakacağından bahsetmektedir.

Nükte-i eşʿārıma meftūn kıldım Sāʾibi
Cevdet-i eşʿārıma hayrān bıraktım ***Şevketi*** (Kaside 37/96)

2.7.3.3. Türk Şairler

Fennî, Dîvânı'nda kendinden evvelki şairlerden de bahsetmektedir. Bu şairler XVI. yüzyıl şairlerinden *Bâkî* ile XVII. Yüzyıl şairlerdinden *Nâbî* ve Âgâh'tır. Fennî, bu şairlerden bahsetmekle kalmayıp aynı zamanda bu kâbiliyetli şairlerin şiirlerine nazire yazmıştır.

Âgâh (1630-1728): Asıl adı Mehmed olan Semerkandlı bir Dîvân şairidir. Fennî, Dîvânı'ndaki bir gazelini ona nazire olarak yazmıştır ve son beyitinde adından zikrederek bunu açıklamaktadır. Diğer şairleri andığı beyitlerden farklı olarak Fennî bu beyitte; kendi acziyetinden bahsederek cesaret edip nazire yazdığından söz etmektedir.

Fenersiz ʿurūc-ı āsumān etmek isterim
Cesāret edip ʿaczimle ***Āgāhı*** *tanzīre* (Gazel 157/8)

Bâkî (ö. 1600): Klasik Türk Edebiyatının XVII. yüzyıldaki temsilcilerinden biri olup *"Sultânü'ş-şuarâ"* olarak anılan önemli ve büyük şairlerindendir. Fennî Dîvânı'nda, *"bâkî"* redifli gazeline yazılan bir nazire ile ismi zikredilmektedir.

Ne devām üzre döner carh ne devlet bākī
Ne kıvām üzre kalır zevk ne mihnet bākī (Gazel 243/1)

beyitiyle "bâkî" kelimesini tevriyeli olarak kullanıp hem "ebedî, ölümsüz" anlamlarında kullanmakta hem de şair Bâkî'yi anmaktadır.

Eşrefolu Rûmî (ö. 1469?): Tasavvuf âleminde "*Eşref-zâde Şeyh Abdullah er-Rûmî"* künyesi ile şöhret bulan ve Kadirî tarikatının Pir-i Sânî'si (İkinci Pir'i) olarak bilinen Eşrefoğlu Rumî, Anadolu velilerinin büyüklerindendir. Adı Abdullah, babasının adı Eşref olup babasının adıyla şöhrete ulaşmıştır. Anadolu'nun Türkleşmesi ve Türklerin İslamiyet'i hayat tarzı hâline getirmelerinde rol alan ve Anadolu'da Mevlevilikten sonra Ehl-i Sünnet tarikatlarının yayılmasında emeği geçen önemli mutasavvıflardan biridir. Eşrefoğlu'nun şiirlerinde Yunus Emre tesiri kuvvetle hissedilir. Hece ve aruz veznini başarıyla kullanmış, lirik şiirler yanında didaktik manzumeler de yazmıştır (Pekolvay ve Uçman, 1995: 480). Dîvân'da da bu güçlü şairliği yönüyle, kendisi gibi diğer iki şairle (Sâbit, Câfer) birlikte aynı beyitte bahsi geçmektedir (*bk.* Hasan b. Sâbit).

Nâbî (1642-1712): Asıl adı Yûsuf olan Urfalı bir şairdir. Klasik Türk Edebiyatının önemli şairlerinden olan Nâbî, Hikemî tarzın edebiyatımızdaki en önemli temsilcilerinden olup bu hakîmane tarzı, şiirlerine ustalıkla işlemiştir. Şiirlerinde bu tarzın hissedildiği Fennî'nin Dîvânı'nda da Nâbî zikredilmekte olup onun *"Sakın terk-i edepten kûy-ı mahbûb-ı Hudâdır bu/ Nazagâh-ı İlâhîdir makâm-ı Mustafâdır bu"* beytiyle bilinen meşhur naatine bir tahmisi bulunmaktadır (TH. 1). Bunun yanı sıra Nâbî'nin;

Olamaz böyle belīgāne senā-hān-ı kerem
Farazā ircāʿ-ı hayāt etse ***cenāb-ı Nābī*** (Kaside 41/42)

beytiyle Memdûh Paşa'ya yazılan bir kasidede adı zikredilmektedir. Şair, Nâbî tekrar dünyaya gelse kendisi kadar beliğ bir şekilde lütufları övemeyeceğinden söz etmekte ve kendisini Nâbî'den üstüntun tutmaktadır.

Veysî (ö. 1628): Asıl adı Üveys olup daha çok nesriyle tanınan XVI. yüzyıl Divan şairidir. Fennî Dîvânı'nda da adı zikredilmekte olup Fennî, kendi şiirini

övmek maksadı ile ilk mısrada ondan bahsetmekte; Veysî bile gelse, eserlerine benzer eserler yazamayacağını iddia etmektedir;

*Gelse **Veysī** benim āsārımı tanzīr edemez*
Edemez hattımı taklīd nigārende-i Çin (Kaside 42/26)

2.7.3.4. Türk Âlimler

Fennî, Divân'ında ünlü İslam filozofu *İbn-i Sinâ*'dan ve *Kâtip Çelebi'*den de söz etmekte bu âlimlerin önde gelen vasıflarını hatırlatarak bu sayede kendisini ve memduhunu övmektedir.

İbn-i Sînâ (d. 980 - ö.1037): İslam Meşşaî okulunun en büyük sistemci düşünürü (filozof), Orta Çağ tıp biliminin önde gelen temsilcisidir. Meşhur tıp adamı, astronom, yazar, filozof ve âlimdir. Dîvân şiir ve nesrinde, matematik felsefe ve tıp alanındaki bilgi ve becerileri ile anılmakta ve zekâsına işaret edilmektedir (Alper, 1999: 322). Fennî Dîvânı'nda II. Abdülhamid Han'a yazılan bir kasidede adı zikredilmekte olup bu padişahın ilmini, bilgisini överken onun bu yönüyle, huzunda İbn-i Sinâ'nın mahcup kalacağı mübalağalı bir şekilde dile getirilmektedir;

***İbn-i Sīnālar** Aristolar kalırlar şerm-sār*
Öyle Şāhen-şāh-ı dānā kim huzūrunda anın (Kaside 39/4)

Başka bir beyitte ise sevgili, büyüleyen gözüyle anılmakta ve İbn-i Sinâ'dan üstün tutmaktadır;

Kimden öğrenmiş gözün bilmem bu efsūn-kārlığı
Bū ʿAlī Sīnā yanında tıfl-ı ebced-hān kalır (Gazel 48/4)

Kâtip Çelebi (ö. 1657): XVII. yüzyıl Türk ilim dünyasının müspet düşünceyi temsil eden büyük siması ve çeşitli konulara dair pek çok eserin müellifidir (Gökyay, 2002: 36). Tarih, çoğrafya, biyografya ve bibliyografya alanlarında çalışmalar yapmış bir Türk âlimidir. Eserleri, pek çok âlim ve şairin kaynağıdır. Bu nedenle Fennî, Memduh Paşa'ya yazdığı bir kasidesinde ona övgüler yağdırırken Kâtip Çelebi gibi büyük bir âlimin, eserlerinde onun da adını yazacağından bahseder;

*Seni tahrīr yazar deftere **Kātip Çelebi***
Böyle fetvā çıkarır hazretine Kādıhān (Kaside 45/44)

2.7.3.5. Fennî'nin Çağdaşı Olan Şairler ile Ailesinden Şairler

Daha evvel Fennî'nin edebî kişiliğinin bahsedildiği bölümde, aşağıda bahsi geçen şairlerden söz edilmekte olup Dîvân'da bahsi geçen şahsiyetler adı altında, bu bölümde sırası ile bu isimler tekrar verilmiş bulunmaktadır;

Âsım: Fennî'nin amcası olduğu bilinen ve Fennî ve Hıfzî'nin müşterek gazeline tahmis yazan şairdir (TH. 8).

ʿAşkî (Mahmûd Efendi): Fennî'nin kardeşi olup Dîvân'da Fennî ve Hacı Sâdık Efendi ile birlikte müşterek söyledikleri gazelde sözü edilmektedir (G. 245).

Bâdî Efendi: Yozgat'a, Vergi İdaresine tahkikat için gelen Trabzon vergi müdürü olup Dîvân'da Fennî ile müştereken söyledikleri bir gazel bulunmaktadır (G. 246).

Çapanzâde Edib Bey: Yozgat'ta yetişen şairlerden biri olup asıl adı Mustafa Edib olan şaire (Abdulkadiroğlu ve Özkan, 1994: 53), Dîvân'da Fennî tarafından yazılan bir taştir bulunmaktadır (TŞ. 2). Ayrıca, Edip Bey Fennî'nin şiirlerinden etkilenmiş ve bir gazelinde onun kendinden üstün olduğunu belirtmiştir (Ergin, 1996: XI).

Hıfzî (Hafız Ethem Efendi): Yozgat'ta yetişip Hıfzî mahlasıyla şiirler yazan şairdir. Dîvân'da Fennî ile müştereken söyledikleri iki gazel bulunmaktadır (G. 247, G. 248).

Sâdıkî (Mehmed Sâdık Efendi/Kadızâde Hacı Sâdık Efendi): Fennî'nin babası olup Dîvân'da müştereken söylenen gazelde sözü edilmektedir (G. 245).

2.7.3.6. Adına Tahmis ve Taştir Yazılan Diğer Şairler

Daha evvel Fennî'nin edebî kişiliğinin bahsedildiği bölümde, kendisine tahmis ve taştir yazılan şairlerden söz edilmekte olup Dîvân'da bahsi geçen şahsiyetler adı altında, bu bölümde sırası ile bu isimler tekrar verilmiş bulunmaktadır; **Abdülcebbârzâde Hacı Osman Bey** (TH. 3), **Kayserili Gâlib Çivicizâde Efendi** (TH 4), **Kayserili Gübgübzâde Ahmed Midhât Efendi** (TH. 5), **Kayserili Gübgübzâde Rifat Efendi** (TH. 6), **Çorumlu Nâfiz Hamdi Efendi** (TH. 7), **Konya Nâibi Sâmih Efendi** (TŞ. 1), **Çapanzâde Edib Bey** (TŞ. 2).

2.7.4. Devlet Büyükleri

2.7.4.1. Padişahlar

Mehmed Saîd Fennî'nin yaşamı, II. Abdülhamid Dönemine denk gelmekte olup kendisine kasideler yazmış (K. 37, K. 38, K. 39, K. 40) olmakla birlikte çok istemesine rağmen takdim etme olanağına nail olamamış ve padişahı görme imkânı bulamamıştır. Zira memleketinden sonra Kayseri ve Ankara gibi şehirlerde bulunan şair, imkânları el vermediği için İstanbul'a ulaşma olanağına da nail olamamıştır. II. Abdülhamid Han dışında Dîvân'da söz edilen diğer padişahlar ise; Kânûnî Sultan Süleymân ve Abdülmecîd Han'dır. Padişahlar dışında Fennî; sadrazam, Dâhiliye Nâzırı, mutasarrıf, vali ve kaymakamlık gibi çeşitli görevlerde bulunan devlet adamlarına kasideler sunmuş olup tarihlerinde isimlerini zikretmiştir.

Kânûnî Sultan Süleymân (1520-1566): Osmanlı İmparatorluğunun onuncu padişahı I. Süleymân'dır. Dîvân'da II. Abdülhamid Han'a yazılan iki şiirde kendisinden bahsedilmekte olup;

Ey ahālī ey ulü'l-ebsār-ı ʿirfān-āşinā
*Bildiniz mi kimdir ol **Şāh Süleymān** haşmeti* (Kaside 37/26)

beytinde şair, Süleymân'dan haşmeti dolayısıyla bahsetmekte ve bu haşmeti; irfanı ve basiret sahibi olması yönüyle II. Abdülhamid Han'a atfetmektedir. Ayrıca;

*Bir **Süleymān** lutfile dünyāyı taʿmīr eyledi*
Bir de şimdi Hazret-i Sultān Hamīd-i zī-fünūn (Kaside 1/1)

diyerek kendi devrinde lütufkârlığı ile II. Abdülhamid Han'ı yüceltirken ondan önce de bir tek bu vasfa Kanûnî'nin nail olduğunu ifade etmektedir.

Abdülmecîd Hân (1839-1861): Osmanlı İmparatorluğunun otuz birinci padişahı olup II. Abdülhamîd Han'ın babasıdır. Fennî Dîvânı'nda da II. Abdülhamîd' e yazılan bir kasidede ismi zikredilmekte ve bu şanlı padişahın ondan yadigar kaldığını, bu sebepten Allah'ın onun türbesini cennet etmesini dilemektedir;

*Cennet etsin **türbe-i Sultān Mecīd Hānı** Hudā*
Millete bu Şāh-ı zī-şān kaldı ondan yādigār (Kaside 39/20)

Abdülhamîd Han (1876-1909): Osmanlı İmparatorluğunun otuz dördüncü Padişahı olup Fennî, Dîvânı'nda üç kasideyi ona (K. 37, K. 38, K. 39), bir kasideyi de onunla birlikte Sadrazam Saîd Paşa namına yazmış bulunmaktadır (K. 40). Fennî'nin, II. Abdülhamid'e yazdığı kasideler mevcut olsa da çok istemesine rağmen takdim edememiştir.

*Minnet eylersen de **Sultān Hamīdü'z-Zāt**a et*
ʿĀlemin zīrā odur yektā veliyy-i niʿmeti (Kaside 37/8)

beytine kadar kimseye minnet edilmemesi gerektiğinden bahsederken bu beytinde ise; dünyada tek velinimetin o olduğunu ve minnet edilecek biri varsa ancak ona edilebileceğini dile getirmektedir. Sonraki beyitlerinde ise genel olarak onun cömertliğinden, çok şöhretli bir padişah olduğundan, adaletinden, İslamiyet'i yücelttiğinden, lütufkârlığından söz etmekte ve ondan himmetini (bir makâm, bir mevki) ummaktadır.

Ayrıca Fennî, kasidelerinde II. Abdülhamid'den; **"şeh-i zî-şân"** (K. 37/9, K. 37/13), **"şâhen-şeh"** (K. 37/19), **"şehr-i yâr"** (K. 37/30, K. 38/) **"şehin-şâh-ı cihân"** (K. 38/4) **"veliyy-i nimet"** (K. 38/16), **"şâhen-şâh-ı pür-fazl u fârûk"** (K. 39/1), **şâhen-şâh-ı âli şân,** (K.39/2), **"şâhen-şâh-ı hikmet-âşinâ"** (K. 39/3), **"şâhen-şâh-ı dânâ"** (K. 39/4), **"şâhen-şâh-ı âdil"** (K. 39/5), **"şâh-ı zî-şân"** (K. 39/20), **"Hünkâr"** (K. 39/34), **şâh-ı müfâl** (K. 40/23) gibi tasvirlerle bahsetmektedir.

Kasidelerin dışında da; II. Abdülhamid Han'dan bahsedilmekte olup onun çok lütufkâr olduğundan ve hayırseverliğinden (T. 10/3), (T. 16/1) söz edilmektedir.

2.7.4.2. Diğer Devlet Adamları

Fennî Dîvânı'nda padişahlardan sonra bir sadrazam, iki Dâhiliye Nâzırı, bir mutasarrıf, bir kaymakam ve dört valinin adı zikredilmekte olup çoğunlukla kaside ve tarihlerde bu şahsiyetlerden bahsedilmektedir. Fennî, kasidelerinde bu şahsiyetlerden doğal olarak bol övgülerle bahsetmekte, inayet ve ihsanlarını beklemektedir. Bu şiirlerini padişahlara takdim etme olanağı bulamadığı gibi devrin sadrazamı olan Saîd Paşa'ya da ulaştıramamıştır. Fakat **Dâhiliye Nâzırı Memduh** Paşa için bu muradına nail olduğu şiirleri bulunmaktadır ve en fazla şiiri ona yazdığı görülmektedir. Memduh Paşa'nın valiliğe verdiği bir telgrafla Fennî'nin Meclis-i İdare-i Vilâyet Başkâtipliğine tayinini gerçekleştirdiği için bir teşekkür kasidesi yazmış bulunmaktadır. Bu kasidesindeki;

Jeng-dār-ı gam idi hayli zemāndır gönlüm
Sen o mirʾāt-ı mücellā-dār u dırahşān ettin (Kaside 44/7)

beytiyle gamdan paslanmış olan gönlünün, gönül aynasının Memduh Paşa'nın inayetiyle parladığını söyleyerek bu durumu açıklamakta ve bol övgülerle anmaktadır. Bunun gibi bir sonraki kasidesinde de Memduh Paşa'ya "Ramazaniye"

yazan şair, kendisinden *"hâmî"* olarak bahsederek o güne kadar (otuz senedir) doğru düzgün bir inayet bulamazken keder içinde olan, *"külbe-i ahzân"*a dönen gönlünü, onun lütuf ışığının ay gibi parlattığından bahsetmektedir (K. 45/13-18). Ayrıca Fennî, Memduh Paşa'nın Ankara'ya vali olması sebebiyle bir de tarih düşürmüştür (T. 9). Başka bir tarihinde;

Var bir Vezīr-i hurde-bīn muhtārıdır reʾy-i zerrīn
*Hem-nām-ı **Zeynelābidīn** hem ʿadl-i Bū Bekr ü Ömer* (Tarih 16/7)

diye geçen bir beyitte ismi doğrudan zikredilmeyip "Zeynel**âbidîn**'in adaşı" diye bahsedilerek anılmış olan Ankara valisi Âbidîn Paşa'nın dikkatini çekmesi, iltifatına mazhar olması sonucu Ankara'ya getirildiği daha evvelden de bahsedilmiş olup nihayetinde onun da inayetine erişmiş bulunmaktadır.

Fennî, Halil Rıfat Paşa'ya yazdığı bir kasidesi üzerine de onun *"rütbe-i sâlise"* ile taltif olunduğundan söz etmektedir (K. 46).

	Tablo 4. Fennî Dîvânı'nda Adı Zikredilen Devlet Adamları	
	Devlet Adamları	**Nazım Şekli ve Beyit Numarası**
1	Alaybeyi Âgah Paşa	G. 157
2	Ankara valisi Âbidîn Paşa	T. 16/7
3	Ankara valisi Cevat Bey	K. 48
4	Ankara valisi Giritli Sırrı Paşa	MH. 1/27, G. 244, T. 8
5	Ankara valisi Hâzim Efendi	T. 19
6	Ankara valisi Münif Bey	T. 20
7	Dâhiliye Nâzırı Halil Rıfat Paşa	K. 46
8	Hülagu (Moğol hükümdarı)	G. 118/4
9	İbn-i Kemâl (Şeyhülislam Kemalpaşazâde)	K. 40/15, K. 43/15
10	Kaymakam Mîr-i Hâlis?	K. 49
11	Kayseri Mutasarrıf-ı Esbakı Nâzım Paşa	K. 47
12	Müfettiş Ali Bey	K. 37/72
13	Sadrazam Saîd Paşa	K. 40
14	Sivas valisi Reşîd Paşa	G. 64/9, G. 158
15	Vali/Vezir/Dâhiliye Nâzırı Mehmed Memdûd Paşa	K. 41, K. 42, K. 43, K. 44, K.45, T. 9

2.7.5. Dîvân'da Adı Zikredilen Diğer Şahsiyetler

Fennî Dîvânı'nda mersiyeleri yazılan şahsiyetler ile tarihlerde adı geçip de daha evvel zikredilmeyen diğer şahsiyetlere bu bölümde yer verilmiştir.

2.7.5.1. Mersiyeleri Yazılan Şahsiyetler

Muhammed Ârif: Fennî'nin henüz on yaşındayken vefat eden oğludur (G.249).

Mehmed Âkif: Fennî'nin iki buçuk yaşında vefat eden oğludur (G. 250).

2.7.5.2. Tarihlerde Adı Geçen Diğer Şahsiyetler

Yozgatlı Zeynîzâde Hakkı Efendi: Vefatı üzerine yazılan tarihtir (H. 1309); (T. 3).

Hâkim-i Yozgat Mîr Rifat: Oğlunun vefatı üzerien yazılan tarihtir (H. 1299); (T. 4).

Kayserili Şabân Efendi: Vefatı üzerine yazılan tarihtir (H. 1311); (T. 5).

Hacı Ali Bey Efendi: Padişah yakınlarından olan Ali Bey'in çocuklarının evliliği üzerine yazılan tarihtir (H. 1311); (T. 6).

İsmâil-i Sûdî: Mümtaz Efendi'nin oğlunun doğumu üzerine yazılan tarihtir (H. 1310); (T. 7).

Burhanüddîn-i Velî: Kayseri'deki türbesinin tamiri üzerine yazılan tarihtir (H. 1310); (T. 10).

Karahacızâde Hacı Abdullah Efendi: Yozgat ulemalarından olan zatın vefatı üzerine yazınlan tarihtir (H. 1305); (T. 11).

Yozgatlı Mustafâ (?): Cenâb-ı Mustafâ (Hz. Muhammed Mustafâ) ile adaş olan zatın Ayaş'ta Nâib-i Şerî (kadı) iken vefatı üzerine yazılan tarihtir (H. 1307); (T. 12).

Mürüvvet Hanım: Henüz üç yaşındayken vefat etmesi üzerine yazılan tarihtir (H. 1307); (T. 13).

Hacı Nâcî Efendi: Yozgatlı Bekirefendizâde Mustafa Efendi'nin oğlu olan bu zatın vefatı üzerien yazılan tarihtir (H. 1310); (T. 14).

Vehhâb Paşa/Vecîhî Paşa: Yozgat'ta Vecîhî Paşa tarafından yaptırılan "Şeker Pınar" adıyla bilinen çeşmenin Vehhâb Paşa tarafından tamiri için yazılan tarihtir (H. 1309); (T. 15).

Kayseri Muhasebe Başkâtibi Mustafa Efendi: Vefatı üzerine yazılan kasidedir (H. 1311); (T. 17).

Sulehâ-yı Bülehâdan Hacı Hilmi Efendi: Kayseri Mustantıkı Rif'at Efendi'nin pederi olup vefatı için yazılan tarihtir (H. 1314); (T. 18).

Ankara Düyûn-ı Umûmiye Nâzırı Enver Bey: Rütbesinin tarihi üzerine yazılan tarihtir; (H. 1320); (T. 21).

2.7.6. Aşk Hikâyelerinin Kahramanları

2.7.6.1. Leylâ vü Mecnûn

Leylâ ile Mecnûn, bir Arap halk hikâyesi olup Klasik Türk şiirlerinde adından sıkça bahsedilen bir hikâyedir. Zira bu iki âşığın daha çocuk yaşlarda birbirlerini sevip kavuşamayışı, aralarındaki engeller, Kays'ın Leylâ'ya kavuşamayınca nasıl dağlara düşüp Mecnûn olduğu şiirlere konu olmuştur (Pala, 2017: 288). Fennî'nin şiirlerinde de bu iki âşıktan söz edilerek;

Her gönül maʿşūkunun zikrinden istişvāk eder
***Kays-ı ʿasra** etmeli **Leylī-i devrāndan** bahis* (Gazel 14/5)

beytinde şair, Kays ve Leylâ'yı anıp her gönlün sevgiliden bahsetmekten hoşnut olacağını anlatırken asrın Kays'ının devrin Leylâ'sından bahsetmesi gerektiğini söyleyip onların büyük aşkına telmihte bulunarak "**âşık ve sevgili"** arasındaki ilişkiyi "**Kays/Mecnûn ve Leylâ"** ile anlatmaktadır. Dolayısıyla Fennî'nin şiirlerinde Leylâ ile sevgili; Kays/Mecnûn ile de âşık, aşkından çılgına dönen kimse, deli dîvâne olan kimse tasvir edilmektedir (G. 73/7, K. 46/33, D. 2/2). Bu anlamlarının yanı sıra **"Leylâ"** ile anlamı itibarıyla **"kara, siyah renk"** anlamını içeren bir beyitte de kelime tevriyeli kullanılmış bulunmaktadır (G. 171/7, TH. 5/3). Bu anlamı içeren beyitlerden birinde ise kelime **"Leylâlan-"** olarak geçmekte olup; öyle her siyah saçlı kimseler Leylâlanmasın, Leylâ gibi davranmasın (kendini ulaşılmaz sanmasın), diyerek herkesin onun gibi bir sevgili/gerçek bir sevgili olamayacağı, anlatılmaya çalışılmaktadır (G. 171/7). Mecnûn'da dîvâneliği ile anılmakta (TH. 5/3), **"Mecnûn et-"** şeklindeki kullanımıyla da "Mecnûn'a çevirmek; delirtmek, aşkından çılgına çevirmek" anlamıyla gerçek sevgilinin bir görüşte âşığı Mecnûn edeceğinden bahsedilerek hem hikâyeye telmihte bulunulup hem de kelime tevriyeli olarak kullanılmaktadır. Bir beyitte de sevgilinin âşığı dağlara düşürdüğünden, "Aşkından kararsız edip gece gündüz durup dinlenmesi yok". diyerek ismi zikredilmese de; Mecnûn'un aşkından dağlara düştüğü hâline tekmihte bulunulmaktadır (K. 20/11). Başka bir beyitte de "**Kays-ı hüsn"** terkibiyle Leylâ'ya kavuşamayan ve çilesi bitmeyen ifadeleri ile Mecnûn'a telmihte bulunulmaktadır.

2.7.6.2. Ferhâd u Şîrîn/Hüsrev ü Şîrîn

İran Edebiyatı mesnevîlerinde konu itibarıyla önemli bir yere sahip olan bu hikâye bu iki adıyla da anılmakta olup Klasik Türk şiirinde de bahsi oldukça fazla geçen hikâyelerdendir. Dolayısıyla şiirlerde bu hikâyeye sıkça telmihte bulunulmaktadır. Ayrıca isimlerinin anlamları itibarıyla da tevriyeli kullanıldıkları da görülmektedir. Fennî Dîvânı'nda da isimleri zikredilen şiirler mevcuttur ve ayrıca hikâyede geçen **"bî-sütûn, tîşe-i Ferhâd (Ferhâd'ın külüngü, kazması)"** gibi varlıkları da beyitlerinde işlemiş bulunmaktadır (Pala, 2017: 152). Leylâ ile Mecnûn'da olduğu gibi Ferhâd ve Şîrîn'de de bu iki karakterle âşık ve sevgili arasında benzerlik ilişkisi kurulmaktadır;

Benim ol merd-i dānā-dil ki dānālar zebūnumdur
Felātūn-ı zamān-ı zānū-zen dārü'l-fünūnumdur
O maʿlūlüm ki ʿālem ʿāşık-ı derd-i derūnumdur
*Ben ol **Ferhād**-ı ʿaşkım kim felekler **bī-sütūn**umdur*
Benim bir dilber-i ʿālī-cenābım dil-şikārım var (Muhammes 2/5)

bendinde şair/âşık kendini Ferhâd'a, felekleri ise "**bî-sütûn**" adlı dağa benzetmektedir. Ki **"bî-sütûn",** Şîrîn'in isteği ile Ferhâd'ın deldiği dağın adıdır. Başka bir beyitte de **"tîşe-i Ferhâd"** terkibiyde Ferhâd'ın dağı deldiği büyük kazması, **"külüng"** üne telmihte bulunulmaktadır (G. 197/3).

Şîrîn'in zikredildiği beyitlerde de bu kelime **"güzel, hoş, tatlı"** anlamlarını da içermekle birlikte aynı zamanda hikâyeye telmihte bulunularak tevriyeli kullanılmış ve her iki anlamıyla da daha çok sevgiliyi tasvir etmek için zikredilmiştir;

Mütehassir kaldım çoktan o yāre
Mahsūl-i firkattir dildeki yāre
Tabīb o yāreye istemem çāre
***Şīrīn** şifāhımın yādigārıdır* (Şarkı 7/8)

dörtlüğünde sevgilinin ayrılığından ve hasretinden dolayı kederlenen şair; **"Şîrîn"** ile sevgiliye işaret ederek hikâyedeki karaktere telmihte bulunmakta ve aynı zamanda **"şîrîn şifâh (tatlı dil)"** olarak da yorumlanabilen bu kelime tevriyeli olarak kullanılmaktadır. Bu şekilde benzer anlamları içeren farklı beyitler de bulunmaktadır (G. 36/3), (G. 120/4), (D. 2/2), 71/3). Bu beyitlerden farklı olarak bir beyitte **"Gülgûn"** dan bahsedilmekte olup bu at, mesnevide adı geçen ve çok hızlı koşmasıyla bilinen Şîrîn'in atıdır. Fennî bir müfredinde bu attan **"rahş-ı gülgûn"** olarak söz etmektedir;

Şimdi meydān-ı hüner cühhāle etti intikāl
***Rahş-ı gülgūnün** eşekler tuttu cevlān-gāhını* (Müfret 7/1)

diyerek "hüner meydanı" olarak bahsi geçen şairler âlemini cahillerin doldurduğundan bahsederken **"rahş-ı gülgûnun (değerli, kâbiliyetli şairler)"** dolaşma yerini, eşeklerin (değersiz, kâbiliyetsiz şairler, cahiller) tuttuğundan bahsetmektedir.

2.7.6.3. Azrâ

Azrâ: "Vâmık u Azrâ" adlı mesnevinin, güzelliği dillere destan, kadın kahramanıdır. Ayrıca bu kelime "bakire" anlamına geldiği için Hz. Meryem için de kullanılmaktadır. Kelime anlamı itibarıyla **"bakire, delinmemiş, işlenmemiş inci"** manasını içeren "Azrâ", bu anlamıyla birlikte de tevriyeli olarak kullanılmaktadır (Pala, 2017: 471). Fennî de bir gazelinde;

*Revnak-ı rūyun ruh-ı ʿ**Azrāda** görmüş var mıdır*
Pertev-i hüsnün meh-i garrāda görmüş var mıdır (Gazel 26/1)

diyerek hikâyede geçen Azrâ'nın güzelliğine telmihte bulunulmakta ve sevgilinin Azrâ'dan daha güzel olduğunu anlatmakta, güzelliğinin ışıltısını da parlak aydan üstün tutmaktadır. Yine sevgilinin güzelliğinin anlatıldığı başka bir beyit de G. 139/2'dir.

2.7.7. Mitolojik Kahramanlar ile Varlıklar ve Masal Kahramanları

Klasik Türk Edebiyatında, Fars Edebiyatının etkisi her yönüyle kendisini hissettirmekte olup bu etki, İran şairlerinin tesiri altında kalan Klasik şairlerce başlangıçta onlar gibi şiir yazma çabası, kendisini onlardan üstün olduklarını ispatlama çabasına dönüşünce de devam etmiştir. İran Edebiyatının efsaneleri, kahramanları, mitolojik unsurları yıllar boyunca Klasik Türk şairleri tarafından şiirlere konu edilmiştir. Klasik Türk Edebiyatının son mümessillerinden olan Fennî'nin Dîvânı'nda da bu izlere rastlamak mümkündür. Fennî, şiirlerinde çoğunlukla *Şehnâme*'de geçen meşhur İran kahramanlarına, hükümdarlarına, vezirlerine şiirlerinde yer vermiştir. Bunların öne çıkan özelliklerini Osmanlı padişahları ve sadrazamları başta olmak üzere muhtelif devlet büyüklerine atfetmiştir. İran şahsiyetleri dışında bir Yunan kahramanından da söz etmiş;

Homeros'un *İlyada* destanındaki kahramanlardan biri olan **Aşil (Akhilleus)**'den[43] bahsetmiştir. Ayrıca bir Turan hükümdarı **Efrasiyab**'a ve bir de Türk mizahının önemli temsilcisi olan **Nasreddin Hoca**'ya da Dîvânı'nda yer vermiştir.

Tablo. 5. Mitolojik Kahramanlar ile Varlıklar ve Masal Kahramanları		
Kahramanlar ve Varlıklar	**Bağlamlarında Atfedilen Meşhur Özellikleri**	**Nazım Şekli ve Beyit Numarası**
ʿAnkâ	Kafdağında yaşamasıyla, efsanevi bir kuş olup görülemeyeceği, ulaşılması imkânsız, hayalî oluşu ile ele alınır. (cebel-i Kaf)	K.46/36, G. 40/4, G. 233/2,
Büzürc-mihr (İranlı vezir/Nûşîrevân'ın veziri)	Hikmetli sözler söyleriyle aklın akıl timsalidir.	K. 40/31
Cem Cemşîd (İran hükümdarı)	Şarabı icat etmesi, kadehi, içki meclisiyle ünlü, hükümdar olması ile iktidar ve ululuk sembolüdür. (gulam "delikanlı", kadeh-i Cem, câm, câm-ı Cem, câm-ı sahbâ, bezm-i Cem)	K. 38/18, K. 39/21, K. 49/3, MH. 2/3, TH. 7/5, MB 2/6, MB 2/5, G. 19/1, G. 41/4, G. 81/4, G. 214/1, G.219/3, G. 222/3, T. 16/1, KT. 10/1,
Dârâ (İran hükümdarı)	Hükümdar oluşuyla, iktirarıyla ele alınır; büyüklük, ihtişam ve yiğitlik timsalidir.	K. 40/8
Efrasiyab (Turan hükümdarı)	Hükümdar oluşuyla, iktirarıyla yiğitlik sembolüdür.	K. 20/9
Ejder	Çatal dilli oluşu, ağzından ateş çıkarmasıyla anılır.	K. 24/22, G. 241/6
Feridun (İran hükümdarı)	Hükümdar oluşuyla, iktirarıyla ele alınır, adalet timsalidir.	K. 38/18
Hümâ	Kafdağının arkasında yaşaması ve efsanevi bir kuş olması; Talih kuşu, Devlet kuşu olmasıyla anılır.	K. 37/81, K.37/108, G. 159/6, G. 160/4, G. 11/5, G. 246/6)
İsfendiyâr (İran hükümdarı)	Hükümdar oluşuyla, iktirarıyla ele alınır.	K. 39/21
Keyhüsrev (İran hükümdarı)	İktidarı, hükümdar olmasıyla, padişahlara sıfat olarak kullanılır.	K. 20/9 , K. 39/21, K. 40/8,
Nasreddin Hoca	Mizahı ile ele alınır.	G. 54/3

[43] Dîvân'da bu kahramandan "Urkûb" olarak bahsedilmektedir (Johnson, 1852: 849).

(Türk mizah kahramanı)		
Nûşîrevân Kisrâ (İran Hükümdarı)	Adaletiyle ünlü hükümdardır ve adalet timsalidir.	K. 37/17, K. 38/18, K. 38/21, K. 39/5, 40/16
Peşeng (Efrasiyb'ın oğlu ya da babası)	Gücü, kuvveti ile anlınır.	G. 222/4
Rüstem Zaloğlu Rüstem Sührâb (İran kahramanı)	Gücü, kuvveti, cesaretiyle yiğitlik ve kahramanlık simgesidir. (sâʿid-i Rüstem, Rüstem-i Zâl, Sührâb-ı tüvân)	K. 40/8, G. 41/4, G. 214/7, 222/4,
Sikender (İskender)	Aynasıyla meşhur olan bir kral/padişah. (mirʾat-ı Sikender)	G. 222/3
Urkûb (Aşil/Akhilleus) (Yunan kahramanı)	Gücü, cesareti öfkesi, acımasızlığıyla ünlü kahraman.	G. 80/5
Zâl (İran kahramanı) (Rüstem'in babası)	Yiğitlik ve cesaret sembolüdür.	G. 214/7

2.7.8. Yunanî Şahsiyetler

Fennî, Dîvânı'nda Yunan âlimlerine de yer vermiştir. Fennî, bu âlimleri, kendisini ya da memduhunu övmek için zikretmiş ve bu âlimlerden üstün olduklarını iddia etmiştir. Bunu bir beyitle şu şekilde ifade ettiği görülür;

Meclisinde edemez bahs-i hikem Eflātun
Habt olur belki umūm-ı ***hükemā-yı Yunan*** (Kaside 45/45)

Felâtûn (M.Ö. 427-347): Eflâtun, Platon gibi isimlerle de anılıp İslam felsefesi üzerinde önemli etkileri olan; Aristo'nun hocası, meşhur Yunanlı filozoftur. Akıl, hikmet ve isabetli görüş timsalidir (Pala, 2017: 135). Fennî Dîvânı'nda da **"akl-ı Felâtûn"** olarak anılmaktadır (K. 42/9, Ş. 6/5, T. 8/14). Ayrıca devlet büyükleri onunla denk görülmekte (T. 8/14) ya da daha üstün tutulmaktadır (K. 37/32, K. 42/9/, K. 43/11, K. 45/45, K. 47/12). Bu beyitlerden ikisinde ise adı **"Eflâtûn"** olak zikredilmektedir (K. 37/32, K. 45/45). Felatun'un adının zikredildiği bir beyitte şair,

Benim ol merd-i dānā-dil ki dānālar zebūnumdur
Felātūn-ı zamān-ı zānū-zen *dārü'l-fünūnumdur* (Muhammes 2/5)

kendisini âlim olarak görmekte Felatun'dan, "kendisinin ders aldığı yer (kimse)" olarak bahsetmektedir. Buna benzer şekilde başka bir beyitte de yine ondan ders aldığından ve onun kadar bilgin olduğu, Felatun'un aklının kendinde de bulunduğundan bahsetmektedir (Ş. 6/5).

Aristoteles (M.Ö. 384-322)*:* İslam felsefesi üzerinde önemli etkileri olan İlk Çağ Yunan filozofudur. Dîvân şiir ve nesrinde aklın temsilcisi olarak anılmaktadır. Fennî Dîvânı'nda da **"akıl"** yönüyle ele alınmaktadır.

*Āharin ʿ**akl-ı Aristo** misline etmez nazar*
Hod-pesendān-ı ʿasr kendi kemālātın görür (Gazel 55/3)

Başka bir beyitte ise padişaha nispet edilir ve padişahı överken onu Aristo'dan üstün tutmaktadır;

*İbn-i Sīnālar **Aristolar** kalırlar şerm-sār*
Öyle Şāhen-şāh-ı dānā kim huzūrunda anın (Kaside 39/4)

Câlînûs (ö. 200[?]): Romalıların (Yunan, Grek) Hipokrat ile birlikte ilk çağlardaki en büyük hekimi, Hipokrat ile iki ünlü hekiminden biri; Galen. Fennî Dîvânı'ında bu hekim bir beyitte zikredilmekte olup onun vasıflarını padişaha nispet etmekte ve aklıyla bilgisiyle ondan üstün tutmaktadır;

*Nām-ı Eflātūnu **Cālīnūsu** artık kim anar*
Hüsn-i tedbīrin dühāt-i ʿasra verdi hayreti (Kaside 37/32)

2.8. FENNÎ DİVÂNI'NDA ZİKREDİLEN YER VE MEKÂN ADLARI[44]

Fenni Dîvânı'ında evvela kendi muhiti ve memuriyette bulunduğu yerler zikredilmekte olup bir de çok isteyip de imkânların el vermemesi sebebiyle gidemediği İstanbul'dan söz edilmektedir. Bunların yanı sıra meşhur şairlerin ülkeleri, Klasik şiirde bahsi geçen muayyen yerler ile kutsal yer ve mekânlar zikredilmektedir. Yozgatlı bir şair olan Fennî'nin, Dîvânı'nda; Türkiye'nin ilk millî parkı olan ve Yozgat'ta bulunup bugünkü adıyla "Çamlık Millî Parkı"ndan, o zaman halk arasında **"Soğluk (Soğukluk)"** diye bahsedilmektedir. Bu bilgi ise yine Yozgatlı olup bu Dîvân'ın tanınmasına ve dolayısıyla üzerine çalışmalar yapılmasına olanak sağlayan Ali Şakir Ergin tarafından edinilmiş olup bu mevzu onun zikrettiği şu bir beyitle son bulmuş, Soğukluk'un ehemmiyeti daha iyi anlaşılmıştır;

[44]Bu bölümde, (Akbayar, 2001) kaynağından yararlanılmıştır.

*"Sana **Soğuluk** yerine elhâk*
Sağlık yuvası denilse elyâk"[45]

Tablo 6. Fennî Dîvânı'nda Zikredilen Yer ve Mekân Adları			
Ülke, Şehir, İlçe, Köy ve Kutsal Mekânlar	Konum	Bağlamlarına Göre Kullanımları	Nazım Şekli ve Beyit Numarası
Acem	İran	Meşhur şairleriyle anılır.	G. 209/3
Ankara	Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan illerinden biri, Türkiye'nin başkenti.	Ankara valilileri için tarih düşürülen manzumelerde anılır.	T. 9/4, T. 16/13, T. 19/7, T. 20/4
Bağdat	Irak'ın başkenti.	Abdülkâdir Geylânî'nin bulunduğu yer olarak anılır.	K. 27/7
Basra	Güney Irak'ta Hz. Ömer tarafından kurulan bir şehir.	Araplar'ın "Hureybe" dediği harabeleri üzerine kurmalarına telmihle anılır.	K. 25/5
Bedahşân	Bugün bir kısmı Afganistan, bir kısmı da Rusya sınırları içinde yer alan yukarı Sind ve Horasan bölgesinde, Kâbil ile Yarkent arasında dağlık bir memlekettir.	Yakut madeni çıkarılan yer. Sevgilinin dudağının sembolü.	K. 45/52, G. 148/1
Belh	Afganistan'ın kuzeyinde yer alan bir şehir ve eyalet.	Muhabbet şehri. (Edhemîlerin geldiği şehir.)	K. 35/12
Gürcistan	Karadeniz'in doğu kıyısında, Güney Kafkasya'da yer alan bir ülke.	Sevgilinin güzelliğine nispet edilir.	(K. 45/53)
Hicaz	Mekke ile Medine şehirlerinin bulunduğu bölgedir.	Kutsal mekânların bulunduğu yer.	K. 14/8
Hindistan	Güney Asya'da bulunan bir ülke.	Hint tavırlı sevgili ile anılır.	K. 45/52
İncesu	Kayseri'nin bir ilçesi.	Fennî'nin memuriyetini yaptığı çeşitli yerlerden biri.	K. 40/59, K. 49/1, G. 123/6
İstanbul	Türkiye'nin Marmara Bölgesi'nde yer alan bir	Fennî'nin gitmek isteyip de bir türlü	G. 109/5

[45]A.Ş. Ergin (kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

	ili.	gitmeye nail olamayışıyla anılır.	
Kâbe	Mekke'de bulunan, Müslimanlarca kıble kabul edilen ve hac ibadeti yapılırken tavaf edilen kutsal yer.	Alla'ın evi (sevgilinin mekânı).	G. 68/7, G. 141/1, G. 206/2, G. 248/3, TH. 8/3
Kayseri	Türkiy'nin İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan illerinden biri.	Fennî'nin yaşadığı, çeşitli ilçelerinde memuriyetini yaptığı yerlerden biri.	K. 37/42, K. 47/15, T. 18/1
Kerbelâ	Bağdat civarında Hz. Hüseyin'in şehit edildiği ve türbesinin bulunduğu yerin ismi;	Matem yeri.	G. 113/1 ,G. 249/3
Kıbrıs	Doğu Akdeniz'de yer alan bir ülke.	Kıbrıs taşı ve elmas'ı meşhur olan yer.	G. 183/6, G. 225/1
Nil	Dünyanın en uzun nehridir. Havzası Afrika kıtasının onda birini kaplayan güneyden kuzeye doğru akan ve üç ana kolu olan nehir; Nil Nehri.	Firavun'un boğulduğu yer.	G. 226/7
Osmanlı	Osman Gazi'nin kurduğu, asırlar boyuca varlığını devam ettiren çok uluslu bir devlet, imparatorluk.	Fennî'nin ülkesi (mülk-i İslam Osmâniyân)	K. 37/109, K. 39/14, K. 39/21, K. 39/58, T. 21/1
Paris	Fransa'nın başkenti.	Yurtdışı olması sebebiyle oradan gelen kişilerin havalı olmaları yönüyle ele alınır.	G. 39/4
Selanik	Yunanistan'daki bir şehir.	Yurtdışı olması sebebiyle oradan gelen kişilerin havalı olmaları yönüyle ele alınır.	G. 39/4
Sidre (Siretü'l-Müntehâ)	Miraç Gecesi, Hz. Muhammed'in Cebrail ile buluştuğu, Allah'ın tecellisine mazhar olduğu yer.	Buluşma yeri. Ulaşılabilecek en yüksek nokta olması sebebiyle sevgiliye nispet edilmektedir.	K. 14/3, G. 219/1
Soğukluk (Soğluk)	Yozgat şehrindeki ormanlık bölge; günümüzdeki Çamlık millî parkı	Buluşma yeri.	G. 246/9
Yabanâbâd (Kızılcahamam)	Ankara'nin bir ilçesi.	Fennî'nin memuriyetini yaptığı çeşitli yerlerden biri.	K. 49/1
Yozgat	İç Anadolu'nun merkezinde olan bir il.	Fennî'nin memleketi.	G. 12/6, T. 12/2, T. 4/1
Zengicek	Konya sınırları içerisindeki bir köy;	Feleğe nispet edilerek hilesiyle	G. 123/5

	Koçkaya.	anılır.	

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FENNÎ DİVÂNI SÖZLÜĞÜ
(BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK)

A/Ā/ʿA

a:

1.) (E.T.) "O" üçüncü tekil şahıs zamiri; "o".

1.1. ana:-*n,-a* (dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
*Her umūrunda **ana** hüsn-i zafer versin Hak*
Eylesin zātını bi'l-cümle ʿavārızdan emīn **(Kaside 42/37)**

1.2. ana: -*n,-a* (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
*Mālik-i genc-i maʿārikdir **ana** lāyıkdır*
Etse her uğradığı bukʿayı reşk-i gülzār **(Kaside 43/13)**

1.3. ana: -*n,-a* (Fennî'nin iki buçuk yaşlarındayken irtihal eden oğlu Mehmed Âkif)
***Ana** bir ravza-i huld-ı berīni eyledik tebrīk*
O da ev halkına derd-i firākı armağan etti **(Gazel 251/5)**

1.4. ana: -*n,-a* (Fennî'nin iki buçuk yaşlarındayken irtihal eden oğlu Mehmed Âkif)
***Ana** bir ravza-i huld-ı berīni eyledik tebrīk*
O da ev halkına derd-i firākı armağan etti **(Tarih 22/5)**

1.5. ana: -*n,-a* (Ankara valisi Sırrı Paşa)
*Her işinde **ana** tevfîk-i Hudā yāver ola*
Göre ʿālem ne imiş cāh ü celālin sırrı **(Tarih 8/16)**

1.6. ana: -*n,-a* (âşık, şair Fennî)
Kulun Fennīye Şāhım devlet-i vaslın gerek yoksa
*Verilse **ana** karşı hıtta-i İran kabūl etmez* **(Gazel 88/5)**

1.7. ana: -*n,-a* (sadrazam Said Paşa)
Yani düstūr-ı kerem-pīşe Saʿīd Paşa kim
*Fıtraten mevhibe-i Hakktır **ana** bezl-i nevāl* **(Kaside 40/27)**

1.8. ana: -*n,-a* (Hz. Peygamber)
Kudūm-ı Şāh-ı kevneyni duyunca cāna geldik biz
***Ana** kul olmak üzre ʿālem-i imkāna geldik biz* **(Gazel 69/1)**

1.9. ana: -*n,-a* (sevgili)
Sevdim ol gonca-i nev-şüküfteyi öz cānım için
*Teşneyim kanına Billāhi **ana** göz dikenin* **(Gazel 163/5)**

1.10. anda:-*n, -da* (sufi)
*Pertev-i mihr-i cemāl **anda** tecellī eylemez*
Behre-yāb-ı lezzet-i ʿaşk olmadıkça bir dimāğ **(Gazel 103/3)**

1.11. anda: -*n, -da* (sevgili)
Severim cān-ı ʿazīzim gibi cānānımı ben
*Bilemem **anda** da āsār-ı muhabbet var mı* **(Gazel 227/3)**

1.12. andadır:-*n, -da, -dır* (II. Abdülhamid Han)
Andadır gūyā bütün ʿarz u semānın sıkleti
Kim çekerse ʿaşk ola bār-girān-ı minneti **(Kaside 37/1)**

1.13. andaki:-*n, -da, -ki* (sevgili)
*İhtiyārıyla değil **andaki** raks u harekāt*
Atacak kendini āgūşuna gūyā Pervīn **(Kaside 42/34)**

1.14. andaki:-*n, -da,-ki* (sadrazam Said Paşa)
ʿAlenen şöhretini kırdı Büzürc-mihrin
***Andaki** cerbeze-i kāmile fikr-i faʿāl* **(Kaside 40/31)**

1.15. andaki: -*n, -da,-ki* (Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi)
***Andaki** sırr u maʿānīde tenāhī yoktur*
Şüphesiz feyz-i Hudā sūretidir sūret-i Pīr **(Kaside 33/8)**

1.16. andan:-*n, -dan* ((dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
*Fenn-i ikrāmı felek eylesin **andan** tahsīl*
Ki odur hāce-i dānā-yı debistān-ı kerem **(Kaside 41/13)**

1.17. andan: -*n, -dan* (Allah)
Cāndan acıyan Sādık Efendī pederim yok
***Andan** nazar-ı ʿibretimi etmeyip imsāk* **(Müseddes 3/31)**

1.18. andan: -*n, -dan* (fesatçılar)
Kilāb-āsā ne rütbe-tīz-i dendān olsa müfsidler
*Tehāşī eylemezler **andan** ʿārifler eseddir hep* **(Gazel 7/4)**

1.19. andan: -*n, -dan* (sevgili).
*Fennīyā cānān bendendir ben **andan** hāsılı*
Nūr-ı dīdemdir benim rūh-ı revānımdır benim **(Gazel 143/5)**

1.20. andan: -*n, -dan* (Hz. Peygamber'in nuru)
*Ki **andan** zerredir hurşīd-i aʿzam yā Resūlallah*
Ser-ā-pā nūr-ı garrādır vücūd-ı rahmet-ālūdun **(Kaside 17/7)**

1.21. anı:-*n, -ı* (Geçmişte günahları olan zavallı kimse)
*Redd etme **anı** kūşe-i hırmāna bırakma*
Pür-cürm ise de ʿāşık-ı sādıktır efendim **(Kaside 18/9)**

1.22. anı:-*n, -ı* (âşık, şair Fennî)
Senden istirhām u istişfāʿ eder Fennī kulun
*Merhamet kıl gör **anı** şāyān-ı lutf u merhamet* **(Kaside 32/11)**

1.23. anı:-*n, -ı* (âşık, şair Fennî)
*Müteʿazzir mi efendim **anı** dilşād etmek*
Bulunur mümkün olan kāra tarīk-i imkān **(Kaside 45/39)**

1.24. anı: -*n, -ı* (sevgili)
Bu ne sūret bu ne sīret bu ne hüsn-i fıtrat
***Anı** bilmem ki cinândan mı kaçırmış Rıdvān* **(Kaside 45/54)**

1.25. anı: -*n, -ı* (Memduh Paşa)
Verip ʿömr-i ebedī her birine bahş etsin
***Anı** Sultān Hamīd Hāna Hudā-yı Mennān* **(Kaside 45/61)**

1.26. anı: -*n, -ı* (sadrazam Rıfat Paşa)
*Saklasın sūʾ-i nazardan **anı** Hallāk-ı cihān*
Ki odur merdümek-i dīde-i dünyā-yı ümīd **(Kaside 46/65)**

1.27. anı: -*n, -ı* (Mehmed Nâzım Paşa)
Bir duʿā et o Veliyyü'l-keremin hakkında
*Eylesin **anı** eʿālī vü edānī tezkīr* **(Kaside 47/36)**

1.28. anı: -*n, -ı* (Fennî'nin babası; Kadızade Hacı Sadık Efendi)
*Etmiş ihsān bize **anı** Cenāb-ı Bārī*
Hakka şükr eyle bırak baʿd-ez-īn her kārı **(Müseddes 4/14)**

1.29. anı: -*n, -ı* (âşık, şair Fennî)
Fennīyi karīn eyle İlāhī süʿadāya Sınf-ı sulehāya
*Dūr eyle **anı** meclis-i eshāb-ı şekādan Erbāb-ı hevādan* **(Müstezad 1/7)**

1.30. anı: -*n, -ı* (II. Abdülhamid Han yakınlarından Hacı Ali Bey'in oğlu Muhammed Bey)
*Çıktı bir tārīh hāmemden **anı** tebrīk için*
Hüsn-i āmīzişle taltīf eyleye Rabb-i Cevād **(Tarih 6/6)**

1.31. anı: -*n, -ı* (Mümtaz Efendi'nin oğlu İsmail Sûdî)
Nāmı İsmāʿīl Sūdīdir o gevher pārenin
*Hādim et yā Rab **anı** şerʿ-i Nebiyy-i Efhame* **(Tarih 7/3)**

1.32. anı: -*n, -ı*
Seni hem bana hem ihvāna Mevlā'n-niʿam buldum
*Benimçün ettiğin ihsānla kıl **anı** da dilber* **(Gazel 155/2)**

1.33. anı: -*n, -ı*

Şu daʿvātı ararken levh-ı dilde mürtesem buldum
*Yeter Fennī yeter itnāb **anı** vird-i zebān eyle* **(Gazel 155/6)**

1.34. anı: *-n, -ı* (sevgili)
Etmesin Allah şeb-i bahtım ʿakīm
*Māder-i tıfl-ı emel etsin **anı*** **(Gazel 145/4)**

1.35. anın:-*(n)ın* (Seyyid Ahmed er-Rifâî)
Ederse mesleğinde istikāmet
***Anın** dervişine gelmez sakāmet* **(Kaside 31/5)**

1.36. anın: *-(n)ın* (II. Abdülhamid Han)
İbn-i Sīnālar Aristolar kalırlar şerm-sār
*Öyle Şāhen-şāh-ı dānā kim huzūrunda **anın*** **(Kaside 39/4)**

1.37. anın: *-(n)ın* (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
ʿAlem olsa yakışır Āsaf-ı zī-şān-ı kerem
*Öyle bir dāmen-i ʿulyā ki **anın** sāhibine* **(Kaside 41/11)**

1.38. anın: *-(n)ın* (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
*Derecāt üzredir eltāfı husūsiyle **anın***
Ki hazef-pāre ile cevheri tutmaz seyyān **(Kaside 45/27)**

1.39. anın: *-(n)ın* (sevgili)
***Anın** fermān-ber-i fermānıyım vicdān ü cānımla*
Gönül iklīmine hükm eyleyen bir şehriyārım var **(Muhammes 2/5)**

1.40. anın: *-(n)ın* (Hz. Peygamber)
Felekte māh-ı nev Bābü's-selāmın sīne-çākidir
Anın kandīlidir hūr matlaʿ-ı nūr-ı ziyādır bu **(Tahmis 1/5)**

1.41. anın: *-(n)ın* (Ayaş'ta kadı olan Yozgatlı Mustafa Efendi)
Gitti Yozgatlı Ayaşta Nāʾib-i Şerʿī iken
*Rüzgār etti **anın** da harman-ı ʿömrün hebā* **(Tarih 12/2)**

1.42. anın: *-(n)ın* (Düyûn-ı umûmiye nâzırı Enver Bey)
*Hudā artırsın ʿömr ü şevket-şāhānesin **anın***
Cihān durdukça olsun taht-ı Şāhīde ʿuyūn-ārā **(Tarih 21/4)**

1.43. anın: *-(n)ın* (Haydar-ı Kerrar gibi olan kişi)
Kuvvet-i servetle kişi Haydar-ı Kerrār olamaz
*Gizli gerek **anın** işi sakla yürekde sūzişi* **(Gazel 74/4)**

1.44. anın: *-(n)ın* (sevgili)
Bir güzel sevdim ki taʿrīfinde kāsırdır beşer
*Yok benī ādem meyānında **anın** hemtāsı yok* **(Gazel 107/2)**

1.45. anın: *-(n)ın* (kötü istekli, kötü olunmasını isteyen düşman)
*Belin kırmak **anın** hançer be-dest olmakladır yoksa*
Hatādır düşmen-i bed-hāha karşı ihtizāz etmek **(Gazel 112/3)**

1.46. anın: *-(n)ın* (Allah)
*ʿİsyān benim gufrān **anın***
Lutf u kerem ihsān anın **(Diğer 5/17)**

1.47. anın: *-(n)ın* (Allah)
ʿİsyān benim gufrān anın
*Lutf u kerem ihsān **anın*** **(Diğer 5/17)**

1.48. anın: *-(n)ın* (Allah)
*Hem ten **anın** hem cān anın*
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/18)**

1.49. anın: *-(n)ın* (Allah)
*Hem ten anın hem cān **anın***
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/18)**

1.50. anın: *-(n)ın* (Allah)
*Kuvvet **anın** kudret anın*
Rahman odur rahmet anın **(Diğer 5/19)**

1.51. anın: *-(n)ın* (Allah)
*Kuvvet anın kudret **anın***
Rahman odur rahmet anın **(Diğer 5/19)**

1.52. anın: *-(n)ın* (Allah)
*Kuvvet **anın** kudret anın*
*Rahman odur rahmet **anın*** **(Diğer 5/19)**

1.53. anın: *-(n)ın* (Allah)
*Cūd u ʿatā servet **anın***
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/19)**

1.54. anın: *-(n)ın* (Allah).
*Dūzah **anın** cennet anın*
Bāzūdaki kuvvet anın **(Diğer 5/21)**

1.55. anın: *-(n)ın* (Allah)
*Dūzah anın cennet **anın***
Bāzūdaki kuvvet anın **(Diğer 5/21)**

1.56. anın: *-(n)ın* (Allah)
Dūzah anın cennet anın
*Bāzūdaki kuvvet **anın*** **(Diğer 5/21)**

1.57. anın: *-(n)ın* (Allah)
*Gözlerdeki rüʾyet **anın***
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/22)**

1.58. anın: *-(n)ın* (sevgili)
*İstirāka eylemiş rūyunda **anın** reng-i gül*
İstiʿāre eylemiş zülfünden ʿanber nükheti **(Kaside 37/102)**

1.59. anın: *-(n)ın* (âşık, şair Fennî)
*Pek mücessemdir **anın** māder-i sengīn güheri*
Līk kendisi değil dāhil-i silk-i ecsām **(Muamma 1/3)**

1.60. anın: *-(n)ın* (şahıs; sevgili)
Ettiği zulmün o da elbet mükāfātın görür
*Bir şahıs kim nās **anın** zulm ü beliyyātın görür* **(Gazel 55/1)**

1.61. anın: *-(n)ın* (Yabanabad-Kızılcahamam kaymakamı Halis Bey)
***Anın** āsār u evsāfı bütün āfākı şāmildir*
Bu mevkī fakat āzāde-i kayd-ı rahım buldum **(Kaside 49/16)**

1.62. anınla: *-(n)ın –la* (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Hātır-ı ʿātırı hikmetle olunmuş tezyīn
*Giremez bahse ***anınla*** hukemāsı ʿasrın* **(Kaside 42/12)**

1.63. anları:*-n,-ları* (Fennî'yi utandıranlar)
*Eylesin ***anları*** da mālik-i dūzah teşhīr*
Beni taʿyīre ne gūne mütecāsir iseler **(Kaside 47/24)**

1.64. anları:*-n, -ları* (muhtekirler topluluğu)
*Eylesin Mevlā visāliyle müşerref ***anları***
Tāliʿ-i erbāb-ı ʿirfāna nuhūset vermesin **(Gazel 175/6)**

2.) (E.T.) "O" işaret zamiri; "o".

2.1. ana: *-n,-a* (Yozgat'ta bulunan "Şeker Pınar" çeşmesi).
Hem bu çeşme iki menbaʿdan ederdi nebeʿān
*Gerçi zāhirde **ana** bir idi ammā mecrā* **(Tarih 15/3)**

2.2. anda: *-n, -da* (orada; Yabanabad-Kızılcahamam)
*Husūsān **anda** Mīr-i Hālisi kāʾim-makām gördüm*
Taharrī ederek gūya ki bir kāse kerem buldum **(Kaside 49/2)**

2.3. andan: *-n, -dan* (elmas yüzük)
*Kırılsın ʿādetā **andan** revāc-ı pençe-i hurşīd*
Şu elmas hātemi pīrāye-i engüşt-i şeffāf et **(Gazel 11/3)**

2.4. andan: *-n, -dan* (sevgilinin nazı)
Yā niçin bess-i şikāyet etsin ***andan*** *ehl-i ʿaşk*
ʿĀşıka efzāyiş-i lezzet ki istiğnādadır **(Gazel 38/3)**

2.5. andan: *-n, -dan* (yüce lütuf)
Kemāl-i lutfunu lutfeyle ***andan*** *da dirīğ etme*
Hezāran girye-nāki himmetinden mübtesim buldum **(Gazel 155/4)**

2.6. anı: *-n, -ı* (kanlı gözyaşı)
Sirişk-i laʿl-i famı sanma eyler çeşm-ter īcād
Eder ***anı*** *teʾessürle yanan hūn-ı ciğer īcād* **(Gazel 21/1)**

2.7. anı: *-n, -ı* (fırsat zamanı)
Zamān-ı fırsatı seyr-i semāya benzetirim
Anı *gafletle ifāte büyük hamākattır* **(Gazel 158/3)**

2.8. anı: *-n, -ı* (dua)
Gūş eden daʿvātını olsun seninle hem-zebān
Durmasın vird-i zebān etsin ***anı*** *leyl ü nehār* **(Kaside 39/55)**

2.9. anı: *-n, -ı* (Güzellik kitabı, sayfası; yüz)
Hatt-ı āverlikten evvel bir kitāb-ı hüsn idin ammā
Bozup dağıttık ***anı*** *şeyb ile şīrāzeden çıktık* **(Müfret 14/1)**

2.10. anı: *-n, -ı* (hane, ev, yuva)
Sanma bu bādiyede hāne yıkan hāne bulur
Eskiden var ise eğer ***anı*** *da vīrāne bulur* **(Müfret 17/1)**

2.11. anı: *-n, -ı* (gözyaşı)
Sirişk-i hasrete kanlar karıştı laʿl-i nāb oldu
Döküp saçma ***anı*** *ey dīde-i ter yāre ithāf et* **(Gazel 11/4)**

2.12. anı: *-n, -ı* (gözyaşı)
Nakd-i rāyicdir anı beyhūde isrāf etmeyip **(Gazel 51/3)**

2.13. anı: *-n, -ı* (sevgilinin eziyeti).
Her cevri o dildārın bir müjde-i vuslattır
Hoş gör ***anı*** *ey cānım sonunda saʿādet var* **(Gazel 58/5)**

2.14. anı: *-n, -ı* (yüz)
Zemm ü takbīh ile hiç kimse siyāh eyleyemez
İstikāmetle ağarmış ola bir yüz ki ***anı*** **(Gazel 85/3)**

2.15. anı: *-n, -ı* (herhangi bir olay)
Bir vākıʿa efvāh-ı leʾīmāne düşerse
Taʿbīr-i kabīh üzre ederler ***anı*** *iʿzām* **(Gazel 202/8)**

2.16. anın: *-(n)ın* (Yozgat'ta bulunan "Şeker Pınar" çeşmesi)
Buyurun ʿaynı şeker ʿaynı şifādır hakkā
Fennīyā söyledi tārīhin ***anın*** *çıktı bir er* **(Tarih 15/6)**

2.17. anın: *-(n)ın* (kader)
Sanma bir iş yapılır hükm-i kaderden hāric
Lākin idrāki ***anın*** *tavk-ı beşerden hāric* **(Gazel 18/1)**

2.18. anın: *-(n)ın* (inleyiş)
Öte git nāleni dinletme bize ey bülbül
Biz ***anın*** *bir gecede belki hezārın çekeriz* **(Gazel 72/2)**

2.19. anın: *-(n)ın* (baht, talih)
Anın *da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır*
Rakībin çeşm-i dilber gibi bīmār olduğun görsem **(Muhammes 1/3)**

2.20. anın: *-(n)ın* (baht, talih)
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın *da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/5)**

2.21. anın: *-(n)ın* (baht, talih)
Bu rütbe ibtilāya mihnete bādī nedir bilmem
Anın *da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/8)**

2.22. anın: *-(n)ın* (baht, talih)
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın *da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/10)**

2.23. anın: *-(n)ın* (baht, talih)
Anın *da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır*
Husūl-i maksada pek çok çalıştım zāhir ü pinhān **(Muhammes 1/13)**

2.24. anın: *-(n)ın* (baht, talih)
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın *da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/15)**

2.25. anın: *-(n)ın* (baht, talih)
Anın *da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır*
Bana benzer bu cāniblerde bir āzürde-meşreb yok **(Muhammes 1/18)**

2.26. anın: *-(n)ın* (baht, talih).
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın *da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/20)**

2.27. anın: *-(n)ın* (baht, talih)
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
Murādım hāsıl olmazsa yıkılsın kubbe-i gerdūn **(Muhammes 1/23)**

2.28. anın: *-(n)ın* (baht, talih)
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın *da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/25)**

2.29. anın: *-(n)ın* (baht, talih)
Anın *da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır*
O bir Vāli-i vālā-şāndır ʿömrü müstezād olsun **(Muhammes 1/28)**

24. anın: *-(n)ın* (baht, talih)
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/30)**

2.30. anın: *-(n)ın* (baht, talih)
Anın *da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır*
Gönüller her nasılsa kalmıyor endīşeden hālī **(Muhammes 1/33)**

2.31. anın: *-(n)ın* (baht, talih)
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın *da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/35)**

2.32. anın: *-(n)ın* (baht, talih)
Anın *da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır*
Uzattım bahsi tasdīʿa cesāret eyledim ammā **(Muhammes 1/38)**

2.33. anın: *-(n)ın* (baht, talih)
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın *da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/40)**

2.34. anın: *-(n)ın* (baht, talih)
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın *da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/43)**

2.35. anınla: *-(n)ın -la* (kaş)
Ab-ı rūdur o senin sehv ile ebrū dediğin
Yüze ***anınla*** *çıkar işte o meh-rū dediğin* **(Gazel 118/1**

a:

1.) "Ey!" anlamında seslenme ünlemi.

1.1. a: (doktor için).
Acı şeylerle a doktor beni iʿzāb etme
Haste-i ʿaşka şifā vermeli dārū dediğin **(Gazel 118/6)**

1.2. a: (kalem için).

Yāri meh-pāre ile eyleme tavsīf a kalem
Biz o hurşīd-i cemāli daha rūşen biliriz **(Gazel 82/6)**

1.3. a: (zalim sevgili için).
Dil-i dīvānededir asl-ı kabāhat ammā
Beni bu hāle koyan sensin ***a*** *zālim sensin* **(Gazel 127/4)**

1.4. a: (zalim sevgili için).
Cemʿiyyet-i hātır komadın bende ***a*** *zālim*
Zülfün gibi encāmı perīşān olacaksın **(Gazel 131/3)**

1.5. a: (zalim sevgili için).
Kırk sene cevrini çektim sana zālim demedim
Yetişir artık ***a*** *zālim bu mezālim demedim* **(Gazel 154/1)**

āb:

1.) Su.

1.1. āb:
Ger istersen ahıllāya kılarsın külhanı gülşen
Ki hükmün nārdan ***āb*** *ābdan nīrān eder peydā* **(Kaside 4/4)**

1.2. āb:
Gāyet mi var evsāfına ihsānına eltāfına
Nisbet yem-i aʿtāfına bahr-ı muhīt bir katre ***āb*** **(Kaside 20/13)**

1.3. ābdan:-*dan:*
Ger istersen ahıllāya kılarsın külhanı gülşen
Ki hükmün nārdan āb ***ābdan*** *nīrān eder peydā* **(Kaside 4/4)**

ābā vü ecdād:

1.) Atalar, cetler, kendinden öncekiler.

1.1. ābā vü ecdād:-*(ı)n, -la:*
Oldu her cānib tarāvet-bāb-ı ʿadl ü ʿātıfet
Hamdü-lilllāh andırır her bukʿa bāğ-ı Cenneti **(Kaside 37/34)**

ʿabd:

1.) Kul, köle, hizmetkâr.

1.1. ʿ**abd:**
Müşterā ʿ***abd*** *ile seyyān tutardı nefsin*
Gökte mezkūr iken ʿunvān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/2)**

1.2. ʿ**abdin:**-*(i)n:*
Veliyy-i niʿmetā cūd ü mekārim bende-i hāsın
ʿAtā ʿ***abdin*** *sehā dergāh-ı ihsānında sāʾildir* **(Kaside 38/16)**

ʿabd-i aʿcez:

1.) En aciz, en güçsüz kul.

1.1. ʿ**abd-i aʿcez:**-*i:*
Bu ʿ***abd-i aʿcezi*** *yā Rab rehā-yāb eyle gafletten*
Ki yār āgūş-ı vuslatta henüz bende cüdālık var **(Gazel 60/5)**

ʿabd-i ʿāciz:

1.) Âciz, çaresiz kul.

1.1. ʿ**abd-i** ʿ**āciz:**-*dir:*
ʿ***Abd-i*** ʿ***ācizdir*** *yapar noksān noksān üstüne*
Pādişāhım geç kusūrundan şu kemter bendenin **(Gazel 206/5)**

1.2. ʿ**abd-i** ʿ**āciz:**-*in:* (âşık, şair Fennî için).
Ol vakit sābit olur sıdkı bu ʿ***abd-i*** ʿ***ācizin***
Ol zamān eyler tahakkuk hakk-ı rüçhāniyeti **(Kaside 37/59)**

ʿabd-i ahkar:

1.) Çok âciz kul.

1.1. ʿ**abd-i ahkar:**-*ı:*
Bu ʿ***abd-i ahkarı*** *dūr etmesin Hak āsitānından*
Budur bādī-i feyz ü imtiyāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/5)**

ʿabd-i bī-zuhr u zevād:

1.) Azıksız, erzaksız kul

1.1. ʿ**abd-i bī-zuhr u zevād:** (âşık, şair Fennî için).
Ey bunalmışlar muʿīni mülteciler melceʾi
Bekliyor senden meded bu ʿ***abd-i bī-zuhr u zevād*** **(Kaside 27/11)**

ʿabd-i gümrāh:

1.) Yolunu şaşırmış, doğru yoldan ayrılmış kul.

1.1. ʿ**abd-i gümrāh:**-*(ı)n:*
Senin fazlın senin lutfun nigeh-bān olmasın nolsun
İlāhī senden istihdā eden bir ʿ***abd-i gümrāhın*** **(Kaside 8/6)**

1.2. ʿ**abd-i gümrāh:**-*(ı)n:* Yolunu şaşırmış, doğru yoldan ayrılmış kul.
İlāhī senden istihdā eden bir ʿ***abd-i gümrāhın***
Enīs ü hem-rehi erbāb-ı ʿirfān olmasın nolsun **(Kaside 8/6)**

ʿabd-i hakīr:

1.) İtibarsız, güçsüz, takatsiz köle.

1.1. ʿ**abd-i hakīr:**-*in:*
Feyzle sāhire-i ʿālemi tenvīr ettin
Eyle bu ʿ***abd-i hakīrin*** *de çerāğın iş ʿāl* **(Kaside 40/41)**

ʿabd-i hāk-sār:

1.) ʿ**abd-i hāk-sār:** Toprak içinde kalmış, perişan kul (şair Fennî).

1.1. ʿ**abd-i hāk-sār:**
İltifātınla uyandır tāliʿ-i hābidemi
Āsitān-ı lutfuna düştü bu ʿ***abd-i hāk-sār*** **(Kaside 39/7)**

ʿabd-i kadīm-i şāh-ı velāyet:

1.) Velilik padişahının (Hz. Peygamber) eski (ezelden) kölesi.

1.1. ʿ**abd-i kadīm-i şāh-ı velāyet:**
Fennî ikbāl için çarha minnet mi eylerim
ʿ***Abd-i kadīm-i Şāh-ı Velāyet*** *değil miyim* **(Taştir 1/10)**

ʿabd-i kadr-dān-ı kerem:

1.) Lütfun kıymetini bilen kul

1.1. ʿ**abd-i kadr-dān-ı kerem:** (şair Fennî için).
İşte bu neşe-i cān-bahş ile çok mu görülür
İftihār eylese bu ʿ***abd-i kadr-dān-ı kerem*** **(Kaside 41/39)**

ʿabd-i memlūk:

1.) Bir kimsenin sahip olduğu ve tasarrufunda bulunduğu köle, kul.

1.1. ʿ**abd-i memlūk:**-*ün*:
Huzūra emr ü fermān ile gelsin ʿ***abd-i memlūkün***
Sen ey serasker-i hūbān ayağa gitmek el vermez **(Gazel 79/6)**

ʿabd-i pür-kusūr:

1.) Eksiği, hatası çok olan kul.

1.1. ʿ**abd-i pür-kusūr:**-*u*:
Sıyānet kıl bu ʿ***abd-i pür-kusūru*** *ʿakla uymaktan*
Televvünden halās et ehl-i temkīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/6)**

ʿAbdülhamīd:

1.) Osmanlı İmparatorluğunun otuz dördüncü padişahı; II. Abdülhamid Han (1842-1918).

1.1. ʿAbdülhamīd:
Bu rütbe ehl-i fazlın izdiyād-ı fazlına bādī
*Şehin-şāh-ı cihān ʿ**Abdülhamīd** pür-fezāʾildir* **(Kaside 38/4)**

1.2. ʿAbdülhamīd:
Şāhin-şeh-i fārūk-fer fermān-revā-yı bahr ü ber
*Haydar sirişt ü Cem gulām ʿ**Abdülhamīd** kām-ver* **(Tarih 16/1)**

ʿAbdülhamīd Hān:

1.) *bk. ʿAbdülhamīd.*

1.1. ʿAbdülhamīd Hān:-*a:*
En ednā himmetiyle oldu bu cebhāne-i zībā
*Nasıl herkes duʿā-hān olmasın ʿ**Abdülhamīd Hāna*** **(Tarih 1/1)**

ʿAbdülhamīd-i ʿātıfet-pīrā:

1.) İhsanları donatan, lütuf saçan II. Abdülhamid Han.

1.1. ʿAbdülhamīd-i ʿātıfet-pīrā:
*Şeh-i ʿālī-tebār ʿ**Abdülhamīd-i ʿātıfet-pīrā***
Ki oldu sāyesinde mülk-i İslām cenetü'l-meʿvā **(Tarih 21/1)**

ʿAbdülkādir-i ʿālī-nijād:

1.) Yüce tabiatlı Hz. Abdülkadir Geylanî.

1.1. ʿAbdülkādir-i ʿālī-nijād:
Vāsıl-ı Kurb-ı İlāhī ʿāşık-ı dīdār-ı Hak
*Şāh-ı Gīylān yāʿni ʿ**Abdülkādir-i ʿālī-nijād*** **(Kaside 27/6)**

ʿabes:

1.) Boş, anlamsız, saçma, gereksiz (şey).

1.1. ʿabes:
*ʿ**Abes** şeydir ümīd-i lutf ile nā-cinse yalvarmak*
Ki Nemrūd-ı şakī ʿarz-ı tevāzūʿyla Halīl olmaz **(Gazel 76/59**

1.2. ʿabes:
Hatā varsa senin çeşm-i hatā-bīnindedir mutlak
*Mürettebtir bütün eşyā ʿ**abes** bir kār yoktur yok* **(Gazel 105/2)**

1.3. ʿabestir:-*tir*:
*ʿ**Abestir** iştigāli sür çıkar āyīne-i dilden*
Cihānda bir emel kim sūret-i imkān kabūl etmez **(Gazel 88/4)**

āb-ı gül:

1.) āb-ı gül: Gül suyu.

1.1. āb-ı gül:
Gönlümü eyledi teshīn hayāl-i rūyu
***Âb-ı gül** etmek için dīdelerimden taktīr* **(Kaside 47/31)**

āb-ı hayvān:

1.) Hayat suyu, ölümsüzlük veren su, ab-ı hayat.

1.1. āb-ı hayvān:
Ādemin ʿömr-i ʿazīzin tāzeler her kıblesi
*Gālibā laʿlinle etmiş **āb-ı hayvān** ihtilāt* **(Gazel 98/2)**

āb-ı mükedder:

1.) Bulanık su.

1.1. āb-ı mükedder:
Bana cevreylemekle yār iken ağyār olur sanma
*Güle **āb-ı mükedder** sepmek ile hār olur sanma* **(Gazel 194/1)**

āb-ı revān:

1.) Akarsu.

1.1. āb-ı revān:
Fedā etti felek şāh-ı Hüseyni bir içim suya
*Anıp bu mācerānın dehşetin **āb-ı revān** ağlar* **(Gazel 249/2)**

āb-ı rū(y):

1.) Yüz suyu; şeref, haysiyet, izzet-i nefis.

1.1. āb-ı rū(y):-*dur*:
***Ab-ı rūdur** o senin sehv ile ebrū dediğin*
Yüze anınla çıkar işte o meh-rū dediğin **(Gazel 118/1)**

āb-ı rūy-ı ādemiyyet:

1.) İnsanlığın yüz suyu, şerefi, övüncü.

1.1. āb-ı rūy-ı ādemiyyet:-*tir*:
Masdar-ı esrār-ı Hū āyīne-i dīdār-ı Hakk
***Āb-ı rūy-ı ādemiyyettir** Cemāl-i Mustafā* **(Kaside 22/3)**

āb-ı rūy-ı hüsn:

1.) Güzel yüzün suyu; şerefi.

1.1. āb-ı rūy-ı hüsn:-*(ü)n, -e*:
***Āb-ı rūy-ı hüsnüne** ebrūlar eyler ser-fürū*
Çeşm-i efsūnkārına cādūlar eyler ser-fürū **(Gazel 176/1)**

āb-ı sāf:

1.) Saf, berrak, durgun su.

1.1. āb-ı sāf:-*a*:
Tecellī-i hayālinle gönülde ızdırāb artar
*Düşünce **āb-ı sāfa** ʿaks-i hurşīd-i cihān titrer* **(Gazel 40/6)**

āb-ı zülāl:

1.) Saf, berrak, tatlı su; ***mec.*** Güzel sözler.

1.1. āb-ı zülāl:
Kaleminden cereyān etmededir feyz-i Hudā
*Mihberinden nebeʿān etmededir **āb-ı zülāl*** **(Kaside 40/18)**

ʿabīd u ahrār:

1.) Kullar, köleler ve serbest, hür kimseler.

1.1. ʿabīd u ahrār:
Yani memdūh-ı cihān Hazret-i Memdūh Paşa
*Okur evsāfını her lahza ʿ**abīd u ahrār*** **(Kaside 43/12)**

ʿābid-i fazl-āşinā:

1.) Cömertliği bilen, cömertlik sahibi kul.

1.1. ʿābid-i fazl-āşinā: (Seyyid Ahmed er-Rifâî için).
Mukaddes şeyh-i dānā dil mücerred ʿāşık-ı dīdār
*Mükerrem ʿ**ābid-i fazl-āşinā** ʿālī meziyettir* **(Kaside 30/7)**

āb-rū(y) dök-:

1.) Yüz suyu dökmek; şerefinden fedakârlık edecek derecede yalvarmak, minnet etmek.

1.1. āb-rūy dök-:-*me*:
Sīnemi sen māh-ı rahşāne sümmāk etsem gerek
***Dökme āb-rūyun** olmaz ilticā her bābda* **(Tahmis 8/13)**

1.2. āb-ı rū(y) dök-: *-me, -y,-e,-elim*

Ser-fürū eyler isek Pīrimize eyleyelim
***Āb-ı rū dökmeyelim** āhara hār olmayalım* **(Gazel 147/2)**

1.3. āb-rū(y) dök-:-*mez, -ler*:
*Yā Resūlallah **dökmezler** seherde **āb-rū***
Rīş-i pākinden arar ʿuşşāk feyz u rifʿati **(Kıt'a 24/1)**

aç-:

1.) Kapalı şeyi açık duruma getirmek; ortaya çıkarmak.

1.1. aç:
Aç *der-i mekremeti ben de mükerrem olayım*
Künc-i vaslın güzelim künc-i mutalsam değil ā **(Gazel 5/2)**

1.2. aç:
Çık karşıma ey serv-i revān cilve-nisār ol
Aç *rūyunu revnak-şiken-i bāğ-ı bahār ol* **(Gazel 137/1)**

1.3. açarım:-*(a)r, -ım*:
Açarım *ʿavdet için şehper-i istiʿcāli*
Kekliğim kuzgun ile zāğ ile pervāz etme **(Gazel 189/4)**

1.4. **açıp:**-*ıp*:
Açıp *ol gonca-i gülzār-ı hüsnü eyle istirhām*
Alıp bir būy-ı dil-cū-yı muhabbet ey sabā tez gel **(Gazel 136/8)**

1.5. açmadın:-*ma, -dı, -n*:
Açmadın *üstüme bir subh-ı meserret-āsār*
Etmedin cebheme bir pertev-şādī īsāl **(Kaside 40/2)**

1. 6. açmış:-*mış*:
Sīne-i sīmīnin ***açmış*** *ol perī-peyker yine*
Ādem ol da sen buna karşı yürekte fer taşı **(Gazel 225/4**

1.7. açtığın:-*tık, -ın*:
Açtığın *yara biraz kābil-i tīmār olsun*
O kadar kıyma nolursun bana ey tīr-i fırāk **(Gazel 161/4)**

1.8. açtıkça:-*tıkça*:
Gösterince sīne-i sāfın yürekler oynasın
ʿAklı sersem etsin ***açtıkça*** *ruh-ı zībāsını* **(Gazel 219/4)**

<u>açgöz:</u>

1.) Doymayan göz, açgözlü.

1.1. açgöz:-*(ü)m*:
Mürde-dil cāʾize-i vasl ile şādān olsun
Aç gözüm *rüʾyet-i dīdar ile şebʿān olsun* **(Müsebba 2/47)**

<u>ʿacabā:</u>

1.) Merak, şüphe ve tereddüt bildiren bir söz.

1.1. ʿ**acabā:**
Māye-i ʿaşk ʿ***acabā*** *dilde mi dilberde midir*
O güzel rāyiha āteşte mi ʿanberde midir (**Gazel 36/1)**

1.2. ʿ**acabā:**
ʿ***Acabā*** *bu gece tāliʿde saʿādet var mı*
Hātırında o mehin gelmeğe niyyet var mı **(Gazel 227/1)**

1.3. ʿ**acabā:**
Yapacak mı ʿ***acabā*** *hātır-ı meksūrumu yār*
Kesb-i ʿumrān edecek mi dil-i vīrānım ʿaceb **(Kaside 6/12)**

1.4. ʿ**acabā:**
Red eder mi ʿ***acabā*** *Āsaf-ı ʿālī himmet*
Bārī etsem o kerem-pervere ʿarz-ı ahvāl **(Kaside 40/26)**

1.5. ʿ**acabā:**
Ruhsatın var ise izhār edeyim muzmarımı
ʿAyb olur mu ʿ***acabā*** *eylesem ifşā-yı ümīd* **(Kaside 46/29)**

1.6. ʿ**acabā:**
Sitem-i çerh-ı denī sīneme etti teʿsīr
ʿ***Acabā*** *hālimi ben kimlere etsem takrīr* **(Kaside 47/1)**

1.7. ʿ**acabā:**
ʿ***Acabā*** *kimlere cenāh açarsın*
Uçunca sevdiğim ben bu lāneden (**Şarkı 2/2)**

1.8. ʿ**acabā:**
Ne sebeple ʿ***acabā*** *bu felek tünd-i nihād*
Künc-i gamda kalan ehl-i dile etmez imdād (**Taştir 2/1)**

1.9. ʿ**acabā:**
ʿ***Acabā*** *yevm-i kıyāmetten ʿalāmet mi nedir*
Şimdi ebnā-yı zemānda görülen fikr-i fesād (**Taştir 2/8)**

<u>ʿaceb:</u>

1.) Merak, kararsızlık veya kuşku ifade eden bir söz; acep, acaba.

1.1. ʿ**aceb:**
Bir gün bize dönmez mi ʿ***aceb*** *nevbet-i ikbāl*
Dil ʿarz-ı temennādan usansın mı ne dersin **(Gazel 122/6)**

1.2. ʿ**aceb:**
Ne için geldim ʿ***aceb*** *mevrid-i merciʿ neredir*
Bu sitem-hāneyi bilmem ki ne sandım kaldım **(Gazel 151/2)**

1.3. ʿ**aceb:**
Elleri taʾyīb eder etmiş de nisyān kendini
Eyyühe'l-ihvān Fennīnin ne ʿ***aceb*** *hāli var* **(Gazel 231/6)**

1.4. ʿ**aceb:**
Nedir hāli ***aceb*** *hālī değil āh-ı nihānīden*
Mizācından dil-i sevdā-keşānın anlayan yok mu **(Gazel 216/4)**

1.5. ʿ**aceb:**
Görmedin mi ʿ***aceb*** *ey tāze zebānım galātāt*
Sana kimler dedi meydān-ı hünerde galat at (**Gazel 12/1)**

1. 6. ʿ**aceb:**
Tecellī eyliyor çeşminde nūr-ı kudret-i Yezdān
ʿ***Aceb*** *āyīne-i ʿirfān mısın revzen misin kāfir* **(Gazel 39/10)**

1. 7. ʿ**aceb:**
Muttaliʿ olsa ne derdi ʿ***aceb*** *ihvān-ı vatan*
Dār-ı gurbetteki ahvāl-i perīşānımıza **(Gazel 182/3)**

1.8. ʿ**aceb:**
Efendim mübtelā-yı hasretim gurbetde ben şimdi
ʿ***Aceb*** *kimlerle hem-bezm-i safāsın āh sen şimdi* **(Gazel 220/1)**

1.9. ʿ**aceb:**
Ayrı düştüm nice demdir şeref-i sohbetten
Anıyorlar mı ʿ***aceb*** *bezm-i ahıbbāda beni* **(Gazel 223/9**)

1.10. ʿ**aceb:**
Kalmıyor bir eser-i muʿteberim ahlāfa
Getirirler mi ʿ***aceb*** *rahmet ile yāda beni* **(Gazel 223/10)**

1.11. ʿ**aceb:**
Ne zamān rahm-edecek hālime sultānım ʿ***aceb***
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/1)**

1.12. ʿ**aceb:**
Ne zamān rahm-edecek hālime sultānım ʿaceb
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿ***aceb*** **(Kaside 6/1)**

1.13. ʿ**aceb:**
Ne zamānlar dinecek eşk-i hurūşānım ʿ***aceb***
Neye müncer olacak hāl-i perīşānım ʿaceb **(Kaside 6/2)**

1.14. ʿ**aceb:**
Ne zamānlar dinecek eşk-i hurūşānım ʿaceb
Neye müncer olacak hāl-i perīşānım ʿ***aceb*** **(Kaside 6/2)**

1.15. ʿ**aceb:**
Ne zamānlar tutacak tevbelerim cāy-ı kabūl
Ne dem imzalanacak hüccet-i gufrānım ʿ***aceb*** **(Kaside 6/3)**

1. 16. ʿaceb:
Ne zamānlar olacak bülbül-i cān nağme-serā
Ne zamān açılacak verd-i gülistānım ***ʿaceb*** **(Kaside 6/4)**

1.17. ʿaceb:
Ne zamānlar sürecek yāreme yārām bilmem
Ne zamānlar tutacak nabzımı Lokmānım ***ʿaceb*** **(Kaside 6/5)**

1.18. ʿaceb:
Ne zamān refʿ olacak perde-i gaflet benden
Ne zamān açılacak bāsıra-i cānım ***ʿaceb*** **(Kaside 6/6)**

1.19. ʿaceb:
Ne zamān rām olacak rūhuma emmāre benim
Ne zamān hükmedecek dīve Süleymānım ***ʿaceb*** **(Kaside 6/7)**

1.20. ʿaceb:
Ne zamān açılacak subh-ı ümīdim yā Rab
Ne zamān parlayacak tāliʿ-i fettānım ***ʿaceb*** **(Kaside 6/8)**

1.21. ʿaceb:
Ne zamānlar girecek destime dāmān-ı emel
Ne zamān yükselecek pāye-i ʿirfānım ***ʿaceb*** **(Kaside 6/9)**

1.22. ʿaceb:
Gizli gizli ne kadar āh edecek kalb-i hazīn
Ne kadar yaş dökecek dīde-i giryānım ***ʿaceb*** **(Kaside 6/10)**

1.23. ʿaceb:
Şeb-i tārīk-i tahassürde bunandım kaldım
Ne zamānlar doğacak mihr-i dırahşānım ***ʿaceb*** **(Kaside 6/11)**

1.24. ʿaceb:
Yapacak mı ʿacabā hātır-ı meksūrumu yār
Kesb-i ʿumrān edecek mi dil-i vīrānım ***ʿaceb*** **(Kaside 6/12)**

1.25. ʿaceb:
Bana sen göster İlāhī o dem-i fīrūzu
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ***ʿaceb*** **(Kaside 61/13)**

1.26. ʿaceb:
Dediğim rütbeye ermez mi ***ʿaceb*** *dest-i emel*
Umduğum sūrete girmez mi heyūlā-yı ümīd **(Kaside 46/34)**

1.27. ʿaceb:
Cürmüne karşı der-i ʿafvi penāh eylemeyen
ʿAceb *ādem midir ʿālemde günāh eylemeyen* **(Kıt'a 18/1)**

1.28. ʿaceb:
ʿAceb *maksūd bilsem kimden istinsāra kalmıştır*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/2)**

ʿacebā:

1.) ***bk.*** ʿacabā

1.1. ʿacebā:
Dil ne yüzden ***ʿacebā*** *uğradı bāhūr-ı gama*
Çünkü bir serv-i kaddin zıllı nigehbānımdır **(Gazel 31/4)**

1.2. ʿacebā:
Bilmem ki gam-ı zülfün ile sarʿa mı tutmuş
Cānım ***ʿacebā*** *sünbüle nolmuş da morarmış* **(Gazel 92/2)**

1.3. ʿacebā:
Eşkimi dür mü kıyās etti niçin ağlatıyor
ʿAcebā dīdelerimden ne ümīd etti felek **(Gazel 110/3)**

1.4. ʿacebā:
Kalmıyor ikide bir seng-i sitemde hālī
ʿAcebā *sīnemi āhen mi hayāl etti felek* **(Gazel 115/2)**

1.5. ʿacebā:
Girmiyor mu ***ʿacebā*** *sāmiʿa-i şefkatine*
ʿArşa çıktı güzelim nāle vü efgān diyelim **(Gazel 148/6)**

1.6. ʿacebā:
Tevbeler eylemeyem bir daha şekvā-yı vatan
Anılıp sıdk u meveddetle olur mu ***ʿacebā*** **(Gazel 165/5)**

1.7. ʿacebā:
Gösterir mi ***ʿacebā*** *bir daha ol devri felek*
ʿĪd ile gündüzü Kadr ile şebi tevʾem idi **(Gazel 210/2)**

1.8. ʿacebā:
Kimden kime etti ***ʿacebā*** *ʿaks ü tevārüs*
Mirʾat-ı Sikender kadeh-i Cem kime kaldı **(Gazel 222/3)**

1.9. ʿacebā:
Dāğ-dār etmededir sīnemizi hasret-i Pīr
Bize olmaz mı müyesser ***ʿacebā*** *rüʾyet-i Pīr* **(Kaside 33/1)**

ʿaceb mi?:

1.) "Şaşılır mı, tuhaf mı, acayip mi?" anlamlarında kullanılan ve şaşırılmaması gerektiğini ifade eden söz.

1.1. ʿaceb mi?:
Figān-ı vālideyn ʿarşa dayansa
ʿAceb mi *sığmasa kutr-ı semāya* **(Tarih 13/7)**

acı-:

1.) Başkasının uğradığı veya uğrayacağı kötü bir duruma üzülmek; merhamet etmek.

1.1. acı:
Bana ey merdümek-i çeşmim ***acı***
Dilde ʿaşk āteşi var gözde dümūʿ **(Gazel 100/10)**

1.2. acıdı:-*dı*:
Nice mihnetlere zahmetlere pādāş ettin
Acıdı *hāl-i diğer-günüme yār u ağyār* **(Kaside 43/2)**

1.3. acımaz:-*maz*:
Acımaz *mı bana Fennī daha evvel zülf-i siyāh*
Rīşimi derd-i tahassürle sefīd etti felek **(Gazel 110/5)**

1.4. acımaz:-*maz*:
Gam-ı ʿaşkiyle tahiyyāta oturdum āhir
Acımaz *mı bana el-ān ol pākīze zamīr* **(Kaside 47/24)**

1.5. acır:-*r*:
Acır elbet gün olur giryeme feryādıma yār
Ne kadar cevr ü cefā etse sitem-kār olsa **(Gazel 184/6)**

1.6. acır:-*r*:
Yüzde yüz vardır ümīdim ki ***acır*** *bendesine*
Nār-ı yeʾsile yanan kalbime serper selsāl **(Kaside 40/52)**

1.7. acırsın:-*r, -sın*:
Diğer-gündur anın-çün bende-i dīrīnenin hāli
Eğer bilsen ***acırsın*** *hālime ey Āsāf-ı ʿālī* **(Muhammes 1/34)**

1.8. acıyan:-*y, -an*:
Ne gelir var ne gider külbe-i ahzānımıza
Acıyan *var mı bakın dīde-i giryānımıza* **(Gazel 182/1)**

1.9. acıyıp:-*y, -ıp*:
Çekilir çille değil çille-i eyyām-ı firāk
Acıyıp *hālime ey kaşı kemānım gitme* **(Gazel 192/4)**

1.10. acıyor:-*yor*:

Nağme-i nāy-ı enīnimden usandı herkes
***Acıyor** hāl-i diger-gūnuma hep mūr u mekes* **(Müsebba 2/57)**

acı şey:

1.) Acı çektirecek durumlar.

1.1. acı şey:-*ler, -e*:
***Acı şeylerle** a doktor beni iʿzāb etme*
Haste-i ʿaşka şifā vermeli dārū dediğin **(Gazel 118/6)**

acı söz:

1.) Kişinin onuruna dokunan, gönlünü inciten kırıcı söz (Tanyeri, 1999: 9).

1.1. acı söz:
*Rağbeti yoksa mülākāta ne lāzım **acı söz***
Herkes ey dilber-i şīrīn-dehen ebkem değil ā **(Gazel 5/6)**

1.2. acı söz:
*Yakışır mı leb-i şīrīnine yārin **acı söz***
Kınd ile hanzalı mecnūn bile tahmīr etmez **(Gazel 71/3)**

acı sözler at-:

1.) Kişinin onuruna dokunan, gönlünü inciten kırıcı söz söylemek.

1.1. acı sözler at-:-*ı, -yor, -sun*:
***Acı sözler atıyorsun** şekerim noldu sana*
Şekerim şīve-gerim verd-i terim noldu sana **(Gazel 1/1)**

açık:

1.) Kapalı olmayan, açılmış; gizliliği olmayan, olduğu gibi görünen şey; belli, aşikâr.

1.1. açık:
ʿĀrif anlar anlamaz erbāb-ı kışrı zāhirī
*Merdüm-i kāmil efendi hem **açık** hem gizlidir* **(Gazel 41/2)**

1.2. açıkta:-*ta*:
*Bir āteş-i mestūrum **açıkta** şererim yok*
Hayfā ki henüz ʿālem-i mānāda yerim yok **(Müseddes 3/36)**

1.3. açıktır:-*tır*:
*Bu **açıktır** su bulunmaz çöldeki serābda*
Hār ile ālūde gördüm gonca-i nā-yābda **(Tahmis 8/14)**

1.4. açıktır:-*tır*:
*Yani Münīf Bey ki **açıktır** onun*
Kudret ü ehliyyeti ez-her-cihāt **(Tarih 20/3)**

2.) Belirgin, aşikâr bir şekilde.

2. 1. açık:
Oldular bādī nihāyet inkisār-ı bālime
*Pek **açık** gadrettiler ümīd-i istikbālime* **(Muhammes 4/2)**

2. 2. açık:
*Pek **açık** gadrettiler ümīd-i istikbālime*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime **(Muhammes 4/5)**

2. 3. açık:
Her ne hüsn-i hizmetim varsa mesāvī tuttular
*Pek **açık** gadrettiler ümīd-i istikbālime* **(Muhammes 4/7)**

2. 4. açık:
*Pek **açık** gadrettiler ümīd-i istikbālime*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime **(Muhammes 4/10)**

2. 5. açık:
Ey ahālī söyleyin Hakka riʿāyet böyle mi
*Pek **açık** gadrettiler ümīd-i istikbālime* **(Muhammes 4/12)**

2. 6. açık:
*Pek **açık** gadrettiler ümīd-i istikbālime*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime **(Muhammes 4/15)**

2. 7. açık:
Hükm-i nā-hak yaptılar kānūna tatbīk etmeyip
*Pek **açık** gadrettiler ümīd-i istikbālime* **(Muhammes 4/17)**

2. 8. açık:
*Pek **açık** gadrettiler ümīd-i istikbālime*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime **(Muhammes 4/20)**

2. 9. açık: Belirgin bir biçimde.
Dāʾimā fikrim yoluyla hizmete masrūf iken
*Pek **açık** gadrettiler ümīd-i istikbālime* **(Muhammes 4/22)**

açık yer kalma-:

1.) Rengi açık, beyaz bir yeri bulunmamak; ***mec.*** Sevabı olmamak.

1. 1. açık yer kalma-:-*dı*:
***Açık yer kalmadı** tomār-ı cürmüm simsiyāh oldu*
Hevā-yı nefse uyduk nāzenīn ʿömrüm tebāh oldu **(Müseddes 2/22)**

ʿācil:

1.) Aceleci, acele eden.

1. 1. ʿācildir:-*dir*:
Sen ol yektā-süvār-ı arsa-i lutf u himemsin kim
*Semend-i fikretin savb-ı savāba hayra ʿ**ācildir*** **(Kaside 38/20)**

açıl-:

1.) açıl: Açık hâle gelmek, küşat olmak; ortaya çıkarmak.

1. 1. açıl:
***Açıl** ey sīm-ten çeşm-i felek bir mehlikā görsün*
ʿUyūn-ı ʿāşıkān bir tāliʿ-i saʿd āşinā görsün **(Gazel 160/1)**

1. 2. açıl:
***Açıl** āyīne-veş tenhāda ʿarz-ı sīne-i sāf et*
Ona tabʿım gibi bir tūti-i gūyāyı vassāf et **(Gazel 11/1)**

1. 3. açıldı:-*dı*:
*Senin çün rüʾyet-i envār-ı dīdāra **açıldı** rāh*
Kelīme Len terānī hutbesi sedd-i merām oldu **(Kaside 14/4)**

1. 4. açıldı:-*dı*:
Sāyesinde kāle-i fazl ile doldu her diyār
*Dest-i fazliyle **açıldı** tılsım-i genc-i hüner* **(Kaside 39/12)**

1. 5. açılsın:-*sın*:
ʿAnber kokusu sāhire-i bezme yayılsın
*Al bürkaʿ-ı gīysūyu ham-ender-ham **açılsın*** **(Kıt'a 10/2)**

1. 6. açılsın:-*sın*:
Nūr-ı gufrānınla tenvīr et İlāhī kabrini
*Makberinden revzen **açılsın** riyāz-ı Cennete* **(Tarih 17/6)**

2.) Açık hâle gelmek, küşat olmak; ***mec.*** Aydınlanmak.

2. 1. açılacak:-*acak*:
*Ne zamān **açılacak** subh-ı ümīdim yā Rab*
Ne zamān parlayacak tāliʿ-i fettānım ʿaceb **(Kaside 6/8)**

2. 2. açılsın:-*sın*:
***Açılsın** yümn-i teşrīfinle bu şeb subh-ı ikbālim*
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel **(Müsebba 3/10)**

3.) Açık hâle gelmek, küşat olmak; ***mec.*** Sıkıntıdan, gamdan kurtulmak, ferahlamak.

3. 1. açılır:-*(ı)r*:
Ne zamān olsa müyesser ***açılır*** *her müşkil*
Būs-ı dāmānını yārin müteyemmen biliriz **(Gazel 82/5)**

3. 2. açılmaz:-*maz*:
Bütün dünyāya hükmetsem ***açılmaz*** *kalb-i mahzūnum*
Sürūr-ı sīnem ancak iltifāt-ı yāre kalmıştır **(Gazel 61/4)**

3. 3. açılsın:-*sın*:
Sākī getir ol cāmı dil-i pür-gam açılsın
Sed iledir zühdü ki bezm-i Cem açılsın **(Kıt'a 10/1)**

3. 4. açılsın:-*sın*:
Sākī getir ol cāmı dil-i pür-gam ***açılsın***
Sed iledir zühdü ki bezm-i Cem açılsın **(Kıt'a 10/1)**

4.) (Çiçek için) Büyüyüp tomurcuk ve gonca hâlinden çıkmak; ***mec.*** Gülmek.

4.1. açıl:
Açıl *ey nahl-i nāzım nāz ile meyl-i kıyām eyle*
Gözü bu köhne bāğ-ı ʿālemin bir gül fidan görsün **(Gazel 159/4)**

4.2. açıl:
Setr-i envār-ı cemāl eyleme kurbān olayım
Hande-sāz ol ***açıl*** *ey gonca-i raʿnā-i ümīd* **(Kaside 46/60)**

4.3. açılacak:-*acak*:
Ne zamānlar olacak bülbül-i cān nağme-serā
Ne zamān ***açılacak*** *verd-i gülistānım ʿaceb* **(Kaside 6/4)**

4.4. açılacaktır:-*acak, -tır*:
Ey dil sana ol gonca ne gün ***açılacaktır***
Āyā ne zamān gül gibi handān olacaksın **(Gazel 131/4)**

4.5. açılıp:-*ıp*:
Mevsimi gelmeden ***açılıp*** *gülmez gül*
Nābecādır sırasız bir işi taʿcīl etmek **(Gazel 117/2)**

4.6. açılır:-*(ı)r*:
Açılır *hande ile verd-i gülistān-ı kerem*
Katre-rīz olduğu dem ʿāleme nīsān-ı kerem **(Kaside 41/1)**

4. 7. açılmaz:-*maz*:
Niçin gül-fem açılmaz gonca ruhlar ibtisām etmez
Sana kimler dokundu verd-i handānım niçin küstün **(Gazel 133/2)**

4.8. açılmış:-*mış*:
Al giyinmiş lāle-ruhsārım ***açılmış*** *gül gibi*
Zihnimi ammā perīşān eyledi kākül gibi **(Gazel 228/1)**

4.) Yayılmak; meşhur olmak.

4.1. açılur:-*(u)r*:
Yani hāmī-i hüner Hazret-i Rifʿat Paşa
Hāmesiyle ***açılur*** *ʿāleme mecrā-yı hüner* **(Kaside 46/14)**

acıt-:

1.) Acı vermek, canını yakmak.

1. 1. acıtsın:-*sın*:
Bu sūziş-i hicrān ile tā kūyuna gitsin Cānānı ***acıtsın***
Feryādımı terfīk edeyim bād-ı sabāya Emvāc-ı hevāya **(Müstezad 1/3)**

ʿāciz:

1.) Güçsüz, zayıf, yetersiz; zavallı, çaresiz.

1. 1. ʿāciz:
Eğer ***ʿāciz*** *isen dahl eyleme efʿāl ü āsāra*
Eğer kādir isen hiç yoktan eyle bir hacer īcād **(Gazel 21/10)**

1. 2. ʿāciz:
Senindir rütbe-i ʿulyā senindir halvet-i kübrā
Makām-ı feyzine ermekten ***ʿāciz*** *tāʾir-i idrāk* **(Kaside 15/5)**

1. 3. ʿācizdir:-*dir*:
Gerçi ***ʿācizdir*** *bilir ez-her cihet noksānını*
ʿAfvını eyler temennī lutfunu bekler kalem **(Kaside 24/52**

1. 4. ʿācizdir:-*dir*:
Dāne dāne ʿadd-i evsāfından ***ʿācizdir*** *zebān*
Hāsılı sığmaz hayālāta senā vü midhat **(Kaside 37/29)**

1. 5. ʿācizdir:-*dir*:
Enfūs u āfākda meşhūd iken ʿāyetlerin
Künhünü bilmekten ***ʿācizdir*** *yine her feylesof* **(Kıt'a 3/2)**

1. 6. ʿācizim:-*(i)m*:
Ben ***ʿācizim*** *bende ne var*
Hükmümde yoktur zerre var **(Diğer 5/9)**

1. 7. ʿācizim:-*(i)m*:
Çekmez idim cevr ü cefā
Ben ***ʿācizim*** *nem var benim* **(Diğer 5/16)**

1. 8. ʿācizim:-*(i)m*:
Vardır demek ʿayn-ı hatā
Ben ***ʿācizim*** *nem var benim* **(Diğer 5/30)**

1. 9. ʿācizin:-*(i)n*:
Der-i lutfunda akan eşkimi taʿyīb etme
ʿĀcizin *göz yaşıdır şehd-i musaffā-yı ümīd* **(Kaside 46/45)**

1. 10. ʿācizin:-*(i)n*:
Sonradan teftīş edip gerçi müfettiş ʿĀlī bey
Anladı bu ***ʿācizin*** *yokdur kusūr u töhmeti* **(Kaside 37/71)**

1. 11. ʿāciziz:-*iz*:
Kibriyā vü ʿazamet ʿafv ü ʿināyet sana hās
ʿĀciziz *biz değiliz cürm ü hatādan hālī* **(Kaside 2/3)**

1. 12. ʿācizlere:-*ler, -e*:
Umarım ʿātıfetinden bizi mahrūm etmez
İltifāt etmedir ***ʿācizlere*** *muʿtād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/8)**

ʿāciz ü bīçāre:

1.) Güçsüz ve çaresiz.

1. 1. ʿāciz ü bīçāre:
Gönül reʾy-i husūl-i kām ile āvāre kalmıştır
Bir müşkil işten artık ***ʿāciz ü bīçāre*** *kalmıştır* **(Muhammes 1/1)**

ʿācizāne:

1.) Âciz olana yakışır şekilde, âcizce.

1. 1. ʿācizānem:-*m*:
Cevāb-ı ʿarz-ı hāli ***ʿācizānem*** *kalmasın meskūt*
Ki mūrun sohbeti şān-ı Süleymāna halel vermez **(Gazel 79/7)**

açtır-:

1.) Kurup yaptırmak.

1. 1. açtırıp:-*ıp*:
Çok meʿābir ***açtırıp*** *yaptırdı bī-had çeşme-sār*
Mülk-i ʿOsmānīyi tenvīr etti nūr-ı feyz ile **(Kaside 39/14)**

ʿacz:

1.) Gücü yetmeme durumu, güçsüzlük, acizlik.

1. 1. ʿaczin:-*(i)n*:

*Doğrudan doğruya söz söylemede ʿ**aczin** var*
Sen bu güftār ile şāʿir olacaksın heyhāt **(Gazel 12/4)**

1. 2. ʿaczimle:-*(i)m, -le*:
Fenersiz ʿurūc-ı āsumān etmek isterim
*Cesāret edip ʿ**aczimle** Āgāhı tanzīre* **(Gazel 157/8)**

1. 3. ʿaczini:-*i, -n, -i*:
*İtirāf etmiş tedāvīden etibbā ʿ**aczini***
Bir devā bulsun dil-i bīmāre Allah ʿaşkına **(Gazel 191/2)**

1. 4. ʿaczini:-*i, -n, -i*:
Medhini derʿuhte ettikçe ol Şāh-ı emcedin
*ʿ**Aczini** anlar kemāl-i şerm ile terler kalem* **(Kaside 24/49)**

1. 5. ʿaczini:-*i, -n, -i*:
Edemez feth-i dehen mahzar-ı ʿulyāsında
*Lāl olur İbn-i Kemāl ʿ**aczini** eyler ikrār* **(Kaside 43/15)**

1. 6. ʿaczimle:-*(i)m, -le*:
*Seni mümkün mü ki ben ʿ**aczimle** methedeyim*
Çünkü sen kendini memdūh-ı Vezīrān ettin **(Kaside 44/6)**

1. 7. ʿaczimle:-*(i)m, -le*:
*Hangi bir vasfını tezkār edeyim ʿ**aczimle***
Ey ʿatā mahzeni ey dāver-i sāhib-i ihsān **(Kaside 45/46)**

1. 8. ʿaczini:-*i, -n, -i*:
*Beşerin ʿ**aczini** isbāta bir enmūzecdir*
Yılda bir meyve veren nahl ü nihālin sırrı **(Tarih 8/3)**

ʿacz ü ibtihāl:

1.) Güçsüzlük, çaresizlik ve yalvarıp yakarma.

1. 1. ʿacz ü ibtihāl:
*İʿtilāf etmiş iken tabʿımla ʿ**acz ü ibtihāl***
Yād-ı evsāfın bana oldu medār-ı iftihār **(Kaside 39/40)**

ʿacz ü noksān:

1.) Güçsüzlük ve eksiklik.

1. 1. ʿacz ü noksān:-*dan*:
*ʿAvālim-āferīnsin ʿ**acz ü noksāndan** münezzehsin*
Edersin isteyince hāriku'l-ʿāde neler peydā **(Kaside 4/2)**

aʿdā:

1.) Düşman, hasım.

1. 1. aʿdā:
Kevser aksa kaleminden yine takdīr etmez
*Batar ehl-i hünerin hāmesi **aʿdā** gözüne* **(Gazel 195/7)**

1. 2. aʿdāya:-*y, -a*:
Gülden de nezāketli görün dīde-i yāre
***Aʿdāya** gelince değişip meşreb-i har ol* **(Gazel 137/4)**

ādāb:

1.) Ahlak ve terbiyenin gerektirdiği konuşma ve hareket tarzı; edepler.

1. 1. ādāba:-*a*:
Ey bād-ı seher yāre kıl ʿarz-ı selām ammā
***Ādāba** özen gāyet tabʿında nezāket var* **(Gazel 58/11)**

1. 2. ādābı:-*ı*:
İncāz ederim vaʿdimi illā demedin mi
***Ādābı** gözet lā deme fermānıma karşı* **(Gazel 239/5)**

ādāb-ı memlūkiyet:

1.) Kulluk edepleri, esasları.

1. 1. ādāb-ı memlūkiyet:-*i*:
Verme artık Fenniyā tabʿ-ı hümāyūna melāl
*Kıl duʿā itmām için **ādāb-ı memlūkiyeti*** **(Kaside 37/108)**

ʿadālet:

1.) Hak ve hukuka uyma, herkesin hakkını gözetme, doğruluktan ayrılmama, hakkaniyet.

1. 1. ʿadālet:
*ʿ**Adālet** istikāmet istitāʿat*
Samīmī sevdiği şeydir cihānda **(Tarih 19/2)**

1. 2. ʿadālet:
*Fennīyā kaht-ı ricāl oldu ʿ**adālet** bitti*
Gösterilsin var ise pāk-zamīr sāhib-i dād **(Taştir 2/10)**

1. 3. ʿadāletle:-*le*:
*Şerʿ-i akvemle ʿ**adāletle** kemāl-i lutf ile*
Kıldın efzāyiş-pezīr āsāyiş ü emniyeti **(Kaside 37/33)**

1. 4. ʿadāletten:-*ten*:
Sana yazıklar olsun irtişāya rağbet ettinse
*ʿ**Adāletten** ʿudūl etmek için ahz-ı rüşvet ettinse* **(Müseddes 1/19)**

ʿadālet-pīşe:

1.) Adaletli, adil.

1. 1. ʿadālet-pīşe:
*Beşer-sūret melek-sīret ʿ**adālet-pīşe** hayr-endīş*
Dekāʾik-bīn-i hikmet hāʾiz-i hüsn-i hasāʾildir **(Kaside 38/7)**

1. 2. ʿadālet-pīşedir:-*dir*:
*ʿ**Adālet-pīşedir** düşmez elinden*
Hemīşe keff-i mīzān-ı ʿadālet **(Tarih 19/3)**

adam ol-:

1.) İyi yetişmiş, şahsiyet sahibi bir kişi olmak; insan olmak.

1. 1. adam ol-:-*maz*:
Gūsfend olmaz sengi ʿanberle taʿtīr eylesen
***Adam olmaz** cāhili Cennetle tebşīr eylesen* **(Gazel 130/1)**

ʿaddet-:

1.) Saymak, kabul etmek.

1. 1. ʿaddederiz:-*(e)r, -iz*:
*Safā ʿ**addederiz** cefā-yı yāri*
Hemīşe özleriz likā-yı yāri **(Şarkı 3/11)**

ʿadd-i evsāf:

1.) Vasıfları, özelliklerini sayma (II. Abdülhamid Han için).

1. 1. ʿadd-i evsāf:-*ı, -n, -dan:*
*Dāne dāne ʿ**add-i evsāfından** ʿācizdir zebān*
Hāsılı sığmaz hayālāta senā vü midhati **(Kaside 37/29)**

ʿaddolun-:

1.) Sayılmak, kabul edilmek.

1. 1. ʿaddolunur:-*(u)r*:
Bize ʿisyān ve inābet pederden mīrās
*Nā-halef ʿ**addolunur** cürm edip āh eylemeyen* **(Kıt'a 18/2)**

ādem:

1.) İnsan, beşer, insanoğlu. Adam, er kişi. Hz. Âdem,, ilk insan, ilk peygamber.

1. 1. ādem:

Ādemi *bul ādem olʿālemde ādem gizlidir*
Etme tahkīr ādemi ādemdeʿālem gizlidir **(Gazel 41/1)**

1. 2. **ādem:**
Sırr-ı īcādı düşün dīde-i imʿān ile bak
Nedirʿālem nedir ***ādem*** *ne hayāl-hānedeyiz* **(Gazel 86/5)**

1. 3. ādeme:-*e*:
Kürbet-i gurbet dibāgattır hakīkat ***ādeme***
Anlamaz bu nükteyi olmazsa merd ü zen garīb **(Gazel 6/8)**

1. 4. ādeme:-*e*:
Rakīb-i fitne-kāra kūy-ı dildārı suʾāl etme
Reh-i cennette İblīs ***ādeme*** *hāşā delīl olmaz* **(Gazel 76/6)**

1. 5. ādeme:-*e*:
Fennīyā bāğ-ı behişt olsa bile kūy-ı vatan
Ādeme *gurbet olur yoksa ehıbbā kokusu* **(Gazel 238/8)**

1. 6. **ādeme:**-*e*:
Eyledim tecrübe kendimce bunu gurbette
Bukʿa-yı cennet imiş ***Ādeme*** *meʾvā-yı vatan* **(Gazel 165/3)**

1. 7. ādemde:-*de*:
Ādemi *bul ādem olʿālemde ādem gizlidir*
Etme tahkīr ādemi ādemdeʿālem gizlidir **(Gazel 41/1)**

1. 8. ādeme:-*e*:
Merd isenʿavret sözüyle etme katʿ-ı iltifāt
Ādeme *lāyık mıdır igvā ile nakz-ı sebāt* **(Gazel 10/1)**

1. 9. ādemi:-*i*:
Ādemi bul ***ādem*** *olʿālemde ādem gizlidir*
Etme tahkīr ādemi ādemdeʿālem gizlidir **(Gazel 41/1)**

1. 10. ādemi:-*i*:
Ādemi bul ādem olʿālemde ***ādem*** *gizlidir*
Etme tahkīr ādemi ādemdeʿālem gizlidir **(Gazel 41/1)**

1. 11. ādemin:-*in*:
Ādemin *ʿömr-iʿazīzin tāzeler her kıblesi*
Gālibā laʿlinle etmiş āb-ı hayvān ihtilāt **(Gazel 98/2)**

2.) İnsan, insanoğlu, beşer; kişi, adam.

2.1. ādem:
Kalmazdı mezālimden eser nevʿ-i beşerde
İbret alabilseydi her ***ādem*** *selefinden* **(Gazel 173/3)**

2.2. ādem:
Alıp eşyāyı çeşm-i ibrete tahsīl-iʿirfan et
Her ***ādem*** *lāyık-ı bezm-i ulü'l-ebsār olur sanma* **(Gazel 194/6)**

2.3. ādem:
Çāre yok hayvān olur encāmı hayvān yavrusu
Ādem *ādemden gelir hayvān da hayvāndan doğar* **(Gazel 236/2)**

2.4. ādem:
Bütün sükkān-ı eflāke seninle müftehir ***ādem***
Bütün sebʿa semāvāta seninle müftehirdir hāk **(Kaside 15/6)**

2.5. ādem:
Hem hasım hem hākim oldukda bir ***ādem*** *diğere*
Nefsine etmez kabūl elbette medhūliyeti **(Kaside 37/49)**

2.6. **ādem:**
Olmasun yeʾse zebūn ***ādem*** *olanʿālemde*
Var iken ādem içün himmet-i vālā-yı ümīd **(Kaside 46/10)**

2.7. ādem:
Cürmüne karşı der-iʿafvi penāh eylemeyen
ʿAceb ***ādem*** *midirʿālemde günāh eylemeyen* **(Kıt'a 18/1)**

2.8. ādem:
Ben cin değilim cinsiyim ol āfete söyle
Gelsin yānıma ***ādeme*** *ādem ne yaparmış* **(Gazel 92/6)**

2.9. ādem:
Gāv-ı merdüm-peykerin sulbünden ***ādem*** *mi gelir*
Merd-i ciddī çıkmaz insānın bile her yavrusu **(Gazel 241/3)**

2.10. ādem:
Nūr-ıʿaynım nice sarf-ı nazar etsin ***ādem***
Nergis-i mestine hayrān kalıyor hūru'l-īyn **(Kaside 42/31)**

2.11. ādemden:-*den*:
Çāre yok hayvān olur encāmı hayvān yavrusu
Ādem ***ādemden*** *gelir hayvān da hayvāndan doğar* **(Gazel 236/2)**

2.12. ādeme:-*e*:
Ne durursun uyan ey şemʿ-i ümīd-i dil-i zār
Böyle fırsat mı düşer ***ādeme*** *her leyl ü nehār* **(Müsebba 2/26)**

2.13. ādeme:-*e*:
.....et nezd-i saʿādetten o menhūs köpeği
Ādeme *şerr ü şekāvet dokunur engelden* **(Gazel 229/5)**

2.14. ādeme:-*e*:
Sevgilim nefse kıyās eyle ki münhal olsun
Ne girān mesʾeledir ***ādeme*** *hırmān-ı kerem* **(Kaside 41/49)**

2.15. ādeme:-*e*:
Ādeme *fevz ü necāt verir nedāmet ey Şehā*
Āsıma melceʾ-penāhdır ol Habīb-i Kibriyā **(Tahmis 8/16)**

2.16. ādeme:-*e*:
Hazret-i Mümtaz Efendi-i mekārim-perverin
Niyyeti bezl-i mürüvvettir hemīşe ***ādeme*** **(Tarih 7/1)**

2.17. ādeme:-*e*
Ben cin değilim cinsiyim ol āfete söyle
Gelsin yānıma ādeme ***ādem*** *ne yaparmış* **(Gazel 92/6)**

2.18. ādeme:-*e*:
Şereftir ***ādeme*** *hem-cins içinden imtiyāz etmek*
Reh-iʿirfānı taʿkīb ile tābiʿ olma ceryāna **(Gazel 112/5)**

2.19. ādeme:-*e* :
Bunun fevkinde Fennī ***ādeme*** *nefʿ-ıʿazīm olmaz*
Kapan akdām-ı pīre nefsini etsin sana taʿlīm **(Gazel 68/8)**

2.20. ādemi:-*i*:
Fennīyā gizlerdim ammā rāz-ıʿaşkı sīnede
Ādemi *hāl-i süveydā bülbül-āsā söyletir* **(Gazel 52/7)**

2.21. ādemi:-*i*:
Dikkat etsen ferve-i semmūredir hep ihtirām
Ādemi *hoş gösteren ağyār u yāre pāradır* **(Gazel 56/3)**

2. 22. **ādemi:**-*i*:
Bir teveccühle eder ***ādemi*** *hem-pāye-iʿarş*
ʿAkl u endīşeye hayret getirir kudret-i Pīr **(Kaside 33/10)**

2.23. **ādemi:**-*i*:
Kadrini bil ihtirām et etme hürmette kusūr
Ādemi *şefkatli bir māder gibi besler kalem* **(Kaside 24/9)**

2.24. ādemi:-*i*:
Çürüdür ***ādemi*** *hülyā-yı visāl*
Gāyet de müşkildir sevdā-yı visāl **(Şarkı 2/5)**

2.25. ādem:-*i, -di*:
*Kaht-ı evlād-ı beşerde o da bir **ādem** idi*
Mazhar-ı hüsn-i kabūl olsa nolurdu Fennī **(Gazel 210/7)**

2.26. ādemin:-*in*:
Hīle-i vesvāsa düşüp kurtulmak
***Ādemin** mūcib-i intibāhıdır* **(Diğer 4/10)**

2.27. ādemin:-*in*:
Türrehātı lehce-i sarhūşa sahbā söyletir
***Ādemin** ahlākını tağyīr eder sūʾ-i karīn* **(Gazel 52/5)**

2.28. ādemin:-*in*:
Hālisıyyetle giren cīb-i kibāra pāradır
*ʿAsrımızda **ādemin** mağşūşu rāyictir fakat* **(Gazel 56/4)**

2.29. ādemin:-*in*:
*Bir **ādemin** ki hem-demi şahs-ı mehīn ola*
Her hālde o bī-çāreye Allah muʿīn ola **(Müfret 2/1)**

2.30. ādemlere:-*ler, -e*:
*Hem-dem ettin nice **ādemlere** dünyāda beni*
Ādem etsin ʿalenen sūret ü sīmāda beni **(Gazel 223/1)**

ādem et-:

1.) Adam etmek; faziletli, mert, iyi yetişmiş değerli bir kimse yapmak.

1. 1. ādem et-:
Eyleme sūretimi sīretime şāhid-i zor
***Ādem et** Pādişehim ʿālem-i maʿnāda beni* **(Gazel 223/2)**

1. 2. ādem et-:-*sin*:
Hem-dem ettin nice ādemlere dünyāda beni
***Ādem etsin** ʿalenen sūret ü sīmāda beni* **(Gazel 223/1)**

ādem gibi:

1.) Adam gibi, insana yakışır bir biçimde.

1. 1. ādem gibi:
Bārī ʿādetlerimiz merhamet ü dād olsa
*İsteriz ʿömrümüz **ādem gibi** müzdād olsa* **(Gazel 196/1)**

1. 2. ādem gibi:
*Sen hemān rāsih-dem ol ihlāsta **ādem gibi***
Şeytānat fikriyle ağyār-ı mürāʾī çatlasın **(Gazel 214/4)**

ādem ol-:

1.) Adam olmak; faziletli, mert, iyi yetişmiş değerli kimse olmak.

1. 1. ādem ol-:
*Ādemi bul **ādem ol** ʿālemde ādem gizlidir*
Etme tahkīr ādemi ādemde ʿālem gizlidir **(Gazel 41/1)**

1. 2. ādem ol-:
Sīne-i sīmīnin açmış ol perī-peyker yine
***Ādem ol** da sen buna karşı yürekte fer taşı* **(Gazel 225/4)**

1. 3. ādem ol-:-*a*:
Sābit olmaz kuru daʿvā ile insāniyyet
*Çünkü **ādem ola** vüsʿünce mürüvvet-muʿtād* **(Taştir 2/6)**

1. 4. ādem ol-:-*an*:
*Olmasun yeʾse zebūn **ādem olan** ʿālemde*
Var iken ādem içün himmet-i vālā-yı ümīd **(Kaside 46/10)**

1. 5. ādem ol-:-*an*:
Fennīyā keşf-i ʿuyūb etme o hayvān işidir
*Setr-i ʿayba çalışır **ādem olan** cāme gibi* **(Gazel 237/9)**

1. 6. ādem ol-:-*dukça*:
Şeyātīn müsteşārın olmamak īcāb eder yoksa
*Bozulmaz ahd ü mīsākın karīnin **ādem oldukça (Gazel 200/6)***

ʿadem-ābād:

1.) Yokluk âlemi, ahiret.

1. 1. ʿadem-ābāda:-*a*:
Nūr-ı irfān ile īkān ile yoldaş eyle
*Yalnız yollama yā Rab **ʿadem-ābāda** beni* **(Gazel 223/5)**

ādem başı:

1.) Adam başına; her bir kişi başına.

1. 1. ādemin başına:
Kıl icābetle şu zehr-āb-ı fırākı taʿdīl
*Yazılır her **ādemin başına** bin ecr-i cezīl* **(Müsebba 2/41)**

ādemiyyet:

1.) ādemiyyet: İnsanlık.

1. 1. ādemiyyetle:-*le*:
*Mezālim **ādemiyyetle** değildir kābil-i tevfīk*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/10)**

1. 2. ādemiyyette:-*te*:
***Ādemiyyette** nezākette nazīrin göremem*
Ben nasıl tarh-ı muhabbet edeyim āhar ile **(Gazel 198/3)**

ādem-zād:

1.) Âdemoğlu, insanoğlu; insan.

1. 1. ādem-zād:
Denmez insān ona olmazsa garazdan sālim
*O leʾīme nasıl ıtlāk olunur **ādem-zād*** **(Taştir 2/5)**

ʿādet:

1.) Topluluk içinde eskiden beri uyulan kural, töre; görenek; alışkanlık.

1. 1. ʿādet:
*Eʿālīden umar ihsān esāfil böyledir **ʿādet***
Eder arz u kamer şems-i ziyā-küsterden istimdād **(Gazel 22/2)**

1. 2. ʿādet:
Edelim būs-ı leb-i câme şürūʿ
Sākiyā sanma bu ʿādet memnūʿ **(Gazel 100/1)**

1. 3. ʿādet:
İstimālet etmeden harf atma her meh-pāreye
Her yürekte ʿātıfet her yerde ʿādet bir değil **(Gazel 139/5)**

1. 4. ʿādet:
*Bizde **ʿādet** değil tefrīk-i mezheb*
Rahm ederiz şāyān olanlara hep **(Şarkı 3/5)**

1. 5. ʿādeti:-*i*:
Haddimi ettim tecāvüz ıztırāb-ı kalbile
*ʿAfüv kıl sızlanmadır ashāb-ı ʿaczin **ʿādeti*** **(Kaside 37/74)**

1. 6. ʿādeti:-*i*:
Birbiriyle ittihād etmez sakīm ü müstakīm
*Tīri yābāna düşürmektir kemānın **ʿādeti*** **(Kaside 37/65)**

1. 7. ʿādetidir:-*i, -dir*:
ʿUkalā hubb-ı ehıbbāyı süveydāda taşır
*Cühelā **ʿādetidir** sahte tekāpū dediğin* **(Gazel 118/9)**

1. 8. ʿādetlerimiz:-*ler, -(i)miz*:

*Bārī ʿ**ādetlerimiz** merhamet ü dād olsa*
İsteriz ʿömrümüz ādem gibi müzdād olsa **(Gazel 196/1)**

1. 9. ʿ**ādettir:**-*tir*:
Fennīyā düşme telāşa gelecektir bize yār
*Çünkü ʿ**ādettir** etıbbā ser-i bīmāra gelir* **(Gazel 53/5)**

1. 10. ʿ**ādettir:**-*tir*:
*Gerçi ʿ**ādettir** bulunmak her güzelde bir kusūr*
Bedr-i hüsnünde senin bir türlü noksān görmedim **(Gazel 156/3)**

ʿādet ol-:

1.) Bir şeyi alışkanlık ve huy durumuna getirmek.

1. 1. ʿ**ādet ol-:**-*muş*:
Beni menʿ etme gücenme yüzün okşamadan
*ʿ**Ādet olmuş** ʿurefā elde taşırlar çiçeği* **(Gazel 229/3)**

ʿādetā:

1.) Sanki, neredeyse, hemen hemen.

1. 1. ʿ**ādetā:**
*Kırılsın ʿ**ādetā** andan revāc-ı pençe-i hurşīd*
Şu elmas hātemi pīrāye-i engüşt-i şeffāf et **(Gazel 11/3)**

1. 2. ʿ**adetā:**
*Kastedildi ʿ**adetā** taʿtīl-i istiʿdādıma*
Düşmenim tasdīk ederken bendeki ehliyeti **(Kaside 37/80)**

1. 3. ʿ**ādetā:**
*Şaşırdı ʿ**ādetā** tedbīrimi endīşe-i mihnet*
Atup bir gussa-i ʿuzmāya verdi zihnime hayret **(Muhammes 1/6)**

ʿādet-i dīrīne:

1.) Kadim, eski âdet.

1. 1. ʿ**ādet-i dīrīne:**-*den, -dir*:
Mesken-i ifrīt ola sahn-ı cinān-ı ʿālīyāt
Gel yanaştırma rakībi kūyuna cāʾiz midir **(Gazel 10/5)**

1. 2. ʿ**ādet-i dīrīne:**-*dir*:
Semādan katre-i bārān hemīşe hāke nāzildir
*Kerem bir ʿ**ādet-i dīrīnedir** āʿlādan ednāya* **(Kaside 38/30)**

ʿādil:

1.) Haktan, adaletten ayrılmayan, adaletli.

1. 1. ʿ**ādilin:**-*in*:
*ʿ**Ādilin** fazlını zālim çıkarır meydāna*
Elem-i hārdadır gonca-i ālın sırrı **(Tarih 8/7)**

ʿadīl ol-:

1.) Eşit, denk olmak.

1. 1. ʿ**adīl ol-:**-*maz:*
ʿAmādan açdı mevcūdāt dü çeşmin tūtiyādır bu
*ʿ**Adīl olmaz** bu hāke misk-i ezfer kadr ü kıymette* **(Tahmis 1/8)**

adımbaşı:

1.) Birbirine yakın yerlerde, sık aralıklarla.

1. 1. adımbaşı:-*n, -a*:
Yine şīrāne müşīrāne o āfet geliyor
*Her **adım başına** bir güne saʿādet geliyor* **(Kaside 48/31)**

ʿadīmü'i-emsāl:

1.) Eşsiz, benzersiz.

1. 1. ʿ**adīmü'i-emsāl:**
ʿArz-ı hāl eylerim artık Şeh-i zī-şānımıza
*Ki odur bezl-i ʿatāyāda ʿ**adīmü'I-emsāl*** **(Kaside 40/10)**

ʿadl:

1.) Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

1. 1. ʿ**adl:**
Dāhīlī işleri īfāya eyledi nāzır
*Ki ede ʿ**adl** ile aktār-ı cihānı teşhīn* **(Kaside 42/7)**

1. 2. ʿ**adle:**-*e*:
Reʿy ü tedbīri düşürmez dehen-i ağyāra
*ʿ**Adle** mebnīdir o pākīze hisālin sırrı* **(Tarih 8/13)**

1. 3. ʿ**adli:**-*i*
Rekz edip bārū-yı gerdūna livā-yı satveti
*ʿ**Adli** etsin ʿālemi şarkan ve garban tāb-dār* **(Kaside 39/57)**

1.4. ʿ**adline:**-*i, -n, -e*:

*Nisbet etmem ʿadlini Nūşirevānın ʿ**adline***
Nā-be-cādır katraya bahr-ı muhitin nisbeti **(Kaside 37/17)**

1.5. ʿ**adline:**-*i, -n, -e*:
Doğrudur meşreb-i mişvārı sever doğruları
*Yürümez ʿ**adline** ʿirfānına karşı tezvīr* **(Kaside 47/8)**

1.6. ʿ**adlini:**-*i, -n, -i*
Nisbet etmem ʿadlini Nūşirevānın ʿadline
Nā-be-cādır katraya bahr-ı muhitin nisbeti **(Kaside 37/17)**

ʿadl ü dād:

1.) Adalet, doğruluk.

1.1. ʿ**adl ü dād:**
*Görmemiştir dīde-i devrān böyle ʿ**adl ü dād***
Hāsılı kutb-ı medār-ı maʿdelettir Hazreti **(Kaside 37/18)**

1.2. ʿ**adl ü dād:**-*ı* Adalet, doğruluk.
*Yezīde pāye vermek ʿ**adl ü dādı** gāʾib etmektir*
Edilmez dest-i aʿdāya giren hançerden istimdād **(Gazel 22/5)**

ʿadl ü hakkaniyet:

1.) ʿ**adl ü hakkaniyet:** Adalet ve doğruluk.

1.1. ʿ**adl ü hakkaniyet:**-*e*
Bir kılı kırk yarsa istiksār olunmaz ol Şehe
*ʿ**Adl ü hakkaniyete** vardır o rütbe dikkati* **(Kaside 37/16)**

ʿadl ü ihsān-ı hümāyūn:

1.) Padişahın lütuf ve adaleti.

1.1. ʿ**adl ü ihsān-ı hümāyūn:**-*(u)n, -dan*:
*ʿ**Adl ü ihsān-ı hümāyūnundan** eyle hisse-yāb*
Zāʾil olsun gönlümün āsār-ı mahzūniyeti **(Kaside 37/81)**

ʿadl-i cenab-ı Fārūk:

1.) Hz. Ömer'in adaleti *(bulunan II. Abdülhamid Han)*. [Fâruk: "Ayıran, ayırt eden" anlamında olup Hz. Ömer'in lakabıdır. Haklıyı haksızdan ayırt ederek adaletli davranmakla ün kazandığı için bu lakapla anılmıştır (Pala, 2017: 148).]

1.1. ʿ**adl-i cenab-ı Fārūk:**
*Biri hem sīret ve hem ʿ**adl-i cenab-ı Fārūk***
Öbürü Āsaf-ı meşhūrla cidden hemhāl **(Kaside 40/68)**

ʿadl-i maʿkūs:

1.) Ters, uğursuz, kötü adalet; adaletsizlik.

1.1. ʿadl-i maʿkūs:-*u*:
Hiç olur mu böyle bir hālin sonu emr-i hasen
*ʿ**Adl-i maʿkūsu** temāşā eylesin her merd ü zen* **(Muhammes 4/14)**

adn-i cemāl:

1.) Adn cennetine benzeyen güzel yüz.

1.1. adn-i cemāl:-*i*:
*Hāsılı o şūhun **adn-i cemāli***
Tāvūs-ı fikrimin cevlāngāhıdır **(Diğer 4/4)**

ʿādüv:

1.) Düşman.

1.1. ʿādüvden:-*den*:
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen
*Meserret-bahş olur gerçi **ʿādüvden** ahz-ı sār etmek* **(Müsebba 1/4)**

āfāk:

1.) Ufuklar; her taraf, etraf, çevre.

1.1. āfākı:-*ı*:
*Muʿattar eyledin būy-ı dilāvīzile **āfākı***
Hatā yoktur sözümde nāşir-i misk-i hatensin sen **(Gazel 247/4)**

1.2. āfākı:-*ı*:
Eylesin millet vücūd-ı akdesiyle iftihār
*Kapladı baştanbaşa **āfākı** hüsn-i şöhreti* **(Kaside 37/12)**

1.3. āfākı:-*ı*:
*Anın āsār u evsāfı bütün **āfākı** şāmildir*
Bu mevkī fakat āzāde-i kayd-ı rahım buldum **(Kaside 49/16)**

āfāk-ı dil:

1.) Gönlün ufukları, gönlün her yeri.

1.1. āfāk-ı dil:-*de*:
Sev cenāb-ı Ahmedi hubb-ı sivādan fārig ol
*Fennīyā **āfāk-ı dilde** neyyir-i ekber taşı* **(Gazel 225/5)**

āfākı tut-:

1.) Ufukları kaplamak.

1.1. āfākı tut-:-*up*:
Ey meh giderek mihr-i dırahşān olacaksın
***Āfākı tutup** āfet-i devrān olacaksın* **(Gazel 131/1)**

1.2. āfākı tut-:-*tu*:
***Tuttu āfākı** bütün sīt-ı ʿulüvv-ü himmetin*
Şöhret-i fazlın ile doldu serāpā āzān **(Kaside 45/42)**

1.3. āfākı tut-:-*tu*:
*Münʿimā sıyt-i merāhımla **tutup āfākı***
Hātır-ı fātırıma eyledin ilgā-yı ümīd **(Kaside 46/25)**

āfāt ü belāyā:

1.) Belalar, musibetler.

1.1. āfāt ü belāyā:-*dan*:
*Cümle **āfāt ü belāyādan** seni hıfz eylesin*
Hakka tefvīz ettim ey hurşīd-i rahşānım seni **(Gazel 224/3)**

āferīn:

1.) Övme, takdir, beğenme vb. duyguları belirtmek için söylenen söz, bravo.

1.1. āferīn:
***Āferīn** ey kalem-i nükte-nüvīs-i Fennī*
Böyle söz söylemeli merd-i sühan-gū dediğin **(Gazel 118/10)**

1.2. āferīn:
ʿUzlete katlandı minnet-tār-ı eşrār olmadı
***Āferīn** Fennīye gerçek merd-i ʿālī tabʿ imiş* **(Gazel 232/5)**

āfet:

1.) Bela, musibet, felaket.

1.1. āfet:
*El meğer **āfet** ile teʾvil edermiş ʿiffeti*
Kalble nācī-yi cānī gösterirmiş el meğer **(Kaside 37/54)**

2.) Güzelliği ile insanı şaşkına çeviren, aklını başından alan kadın (sevgili).

1.1. āfet:
*Fennī gücenip kaşlarını çatmış o **āfet***
Hiddetlenip etmiş gibi şemşīre teşebbüs **(Gazel 16/5)**

1.2. āfet:
*Muʿāniddir o **āfet** gelmez āgūşa recā tutmaz*
Bütün tutmaz değil gerçi tutar ammā becā tutmaz **(Gazel 89/1)**

1.3. āfet:
*Büyür de sell-i seyf-i ebruvān eylersen ey **āfet***
Yürekler yāreler cellād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/4)**

1.4. āfet:
*Yine şīrāne müşīrāne o **āfet** geliyor*
Her adım başına bir güne saʿādet geliyor **(Kaside 48/31)**

1.5. āfete:-*e*:
*Ben cin değilim cinsiyim ol **āfete** söyle*
Gelsin yānıma ādeme ādem ne yaparmış **(Gazel 92/6)**

1.6. āfete:-*e*:
Gönül bir āfete düş cihānda şöhret istersen
Tutulma her mihr-i devr-i kamerde rāhat istersen **(Gazel 246/1)**

1.7. āfeti:-*i*:
*Uğrun uğrun seviyorsun gönül ol **āfeti** sen*
Bildiğim mesʾeledir nāfile inkār etme **(Gazel 185/4)**

1.8. āfetin:-*in*
Nükte-dānān-ı edepten güş edenler sözlerim
*İşvesinden ʿārızından bahseder bir **āfetin*** **(Tahmis 4/13)**

1.9. āfetle:-*le*:
*Gerçi çok **āfetle** hem-bezm-i safā olduksa da*
Her birinden başka başka bin belālar görmüşüz **(Gazel 78/6)**

āfet-i cān:

1.) *Canın belası; cana bela veren, eziyet çektiren kimse.*

1.1. āfet-i cān:-*dır:*
Mazhar-ı hüsn-i kabūl-i üdebādır ammā
*Cühelā zümresine **āfet-i cāndır** kalemim* **(Gazel 152/11)**

āfet-i devrān ol-:

1.) Devrin güzel kadını olmak; feleğin yıkılmasına sebep olmak.

1.1. āfet-i devrān ol-:-*acak, -sın*
Ey meh giderek mihr-i dırahşān olacaksın
*Āfākı tutup **āfet-i devrān olacaksın*** **(Gazel 131/1)**

āfet-revān:

1.) Yürüyüşü afet olan, afet gibi salınan (güzel).

1.1. āfet-revān:
*Sevme hercāyi güzel **āfet-revān** ise de*
Başına takma belāyı gül-i handān ise de **(Kıt'a 23/1)**

āfetzede-i yeʾs ü futūr eyle-:

1.) Ümitsizlik ve keder felaketine uğramak.

1.1. āfetzede-i yeʾs ü futūr eyle-:-*me*:
Kıl ʿarz-ı ʿubūdiyyete bu ezʿāfı tahsīs
***Āfetzede-i yeʾs ü futūr eyleme** yā Rab* **(Kaside 13/5)**

ʿafīf:

1.) İffetli, namuslu.

1.1. ʿ**afīfin:**-*in*
*ʿAfīf olmaz ʿ**afīfin** gayrīye ʿiffetli yazmakla*
Kıvām-ı ʿiffeti kuvvetli bir ikdām eder tashīh **(Gazel 19/6)**

1.2. ʿ**afīfin:**-*in*
Gurāb eyler mi kebk-i dāne-çīnin tabʿını takdīr
*ʿ**Afīfin** kadrini ʿiffetle mümtāz olmayan bilmez* **(Gazel 66/3)**

ʿafīf ol-:

1.) İffetli, namuslu, doru, dürüst olmak.

1.1. ʿ**afīf ol-:**-*maz*
*ʿ**Afīf olmaz** ʿafīfin gayrīye ʿiffetli yazmakla*
Kıvām-ı ʿiffeti kuvvetli bir ikdām eder tashīh **(Gazel 19/6)**

āfitāb:

1.) Güneş; ***mec.*** Güneş gibi parlayan güzel yüz; sevgilinin yüzü.

1.1. āfitāb:
*Yana yana bī-ihtiyār dağlara düştü **āfitāb***
ʿAşkıyla olmuş bī-karār ārāmı yok leyl ü nehār **(Kaside 20/11)**

1.2. āfitāb:
Āsitān-ı mührüne yüz sürmek ister māh-tāb
***Āfitāb** vechine meh-rūlar eyler ser-fürū* **(Gazel 176/4)**

1.3. āfitāb:
Nikāb almış bulunsa yār vech-i māh-ı tāb üzre
*Sanırsın dūd-ı ʿanber-sāya çekmiş **āfitāb** üzre* **(Gazel 193/1)**

1.4. āfitāba:-*a:*
*Ümīd-i vuslatı ben **āfitāba** benzetirim*
Sirişk-i hasreti lāʿl-i müzāba benzetirim **(Gazel 158/1)**

1.5. āfitāba:-*a:*
Aldırır aklını pervāne misāli dolaşır
***Āfitāba** bile dikkatle bakan göz kamaşır* **(Kaside 34/11)**

āfitāb ol-:

1.) Güneş olmak; çok parlayıp etrafa yayılmak.

1.1. āfitāb ol-:-*du:*
Teşhīr etmesin gūş-ı rakībe girmesin derken
*O māhın şöhreti ayyūka çıktı **āfitāb oldu*** **(Gazel 226/5)**

āfitāb-ı hüner:

1.) Hüner, marifet güneşi.

1.1. āfitāb-ı hüner:-*(i)m*
***Āfitāb-ı hünerim** ebr-i siyehle mestūr*
Gevher-i maʿrifetim hāk-i medellette nihān **(Kaside 45/33)**

āfiyet:

1.) Sağlık, esenlik; hastalık ve rahatsızlığı olmama, sıhhat.

1.1. āfiyeti:-*i:*
*Artırır **āfiyeti** reʾy-i tabīb-i hāzık*
ʿAşkın efzāyişi bir yār-ı kadr-dān iledir **(Gazel 32/3)**

āfiyetle:

1.1. āfiyetle: Huzurla, rahat bir şekilde, ağız tadıyla.
*Serīr-i saltanatta **āfiyetle** ber-devām olsun*
O bir Sultān-ı ʿālī-şān o bir Hākān-ı fāzıldır **(Kaside 38/48)**

ʿafüv kıl-:

1.) Affetmek, bağışlamak.

1.1. ʿ**afüv kıl-:**
Vakt u hāl maʿlūmdur ey āşūb-ı devrānım sana
*Var ise noksānı Fennīnin efendim ʿ**afüv kıl*** **(Gazel 2/9)**

1.2. ʿ**afüv kıl-:**
Haddimi ettim tecāvüz ıztırāb-ı kalbile
*ʿ**Afüv kıl** sızlanmadır ashāb-ı ʿaczin ʿādeti* **(Kaside 37/74)**

ʿafv:

1.) (Af kelimesinin eskiden kullanılan asıl şekli) Affetme, suçunu bağışlama.

1.1. ʿ**afv:**
*Küçükler cürm ile meʾlūf büyükler ʿ**afv** ile maʿrūf*
Kusūrum var ise ʿafv eyle sultānım niçin küstün **(Gazel 133/5)**

1.2. ʿ**afv:**
Rāhat arama Hakkı ara cümleyi hoş gör
*Yanlışlarını yād ile ʿ**afv** iste Hudādan* **(Kaside 50/6)**

1.3. ʿ**afvındır:**-*(ı)n, -dır*
*Yā İlāhī beni dilşād edecek ʿ**afvındır***
Bilirim kurtaramaz subha vü seccāde beni **(Gazel 223/4)**

1.4. ʿ**afvını:**-*ı, -n, -ı*
İstinād eyler kemāl-i ʿafvine pür-şevk olur
*ʿ**Afvını** eyler temennī lutfunu bekler kalem* **(Kaside 24/53)**

1.4. ʿ**afvi:**-*i*
*İhsānı vāsiʿ ʿ**afvi** bol sāʾilleri koymaz melūl*
Eyler ümīdim var kabūl Peygamber-i ʿālī-cenāb **(Kaside 20/7)**

1.5. ʿ**afvin:**-*(i)n*
Yoksa cism ü cānımı bu yolda hāk etsem gerek
Eylerim ʿ**afvin** temennī ey Kerīm ü ey İlāh **(Tahmis 8/8)**

1.6. ʿ**afvine:**-*i, -n, -e*
*ʿArzuhāl etmekde şevketlim sığındım ʿ**afvine***
Müddeā-yı çākerīnin şöyle kim hüviyeti **(Kaside 37/40)**

ʿafv et-/eyle-:

1.) Affetmek, bağışlamak.

1.1. ʿ**afv et-:**
Gubār etmez takarrür cevher üzere dürr-i nāb üzere
*Kusūrum var ise ʿ**afv et** efendim nezd-i ʿālīde* **(Gazel 205/4)**

1.2. ʿ**afv et-:**
*Kusūrum varsa ʿ**afvet** Pādişāhım yād-ı vasfında*
Kabūl et ʿözrümü nevʿ-i beşer sāhī vü zāhildir **(Kaside 38/44)**

1.3. ʿ**afv et-:**
Gönül āzürde husūsiyle bıdāʿam noksān
*Yüzüme gelme hatīʾātımı lutfen ʿ**afvet*** **(Kaside 45/48)**

1.4. ʿ**afv eyle-:**
*Beni ʿ**afv eyle** şerm-i cürmü gönlümden çıkar yā Rab*
Ki senden gayrī bir sāhib-kerem gaffār yoktur yok **(Gazel 105/8)**

1.5. ʿ**afv eyle-:**

Küçükler cürm ile meʾlūf büyükler ʿafv ile maʿrūf
*Kusūrum var ise ʿ**afv eyle** sultānım niçin küstün* **(Gazel 133/5)**

1.6. ʿ**afv eyle-:**
*Galatım var ise ʿ**afveyle** ki maʿzūrum ben*
Beni sermest ü harāb eyledi sahbā-yı ümīd **(Kaside 46/46)**

1.7. ʿ**afv eyle-:**
*Beni ʿ**afveyle** bu burka gelecekse ağyār*
İt giren hāneye zirā ki ferişte girmez **(Müfret 23/1)**

1.8. ʿ**afv eyle-:***-me:*
ʿ***Afv eyle** günāhım ile gönderme mezāra*
Menfūr-ı ehālī-i kubūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/3)**

ʿafv iste-:

1.) Af dilemek; işlenen hata, suç ve günah için bağışlanmayı istemek.

1.1. ʿ**afv iste-:***-r, -im*:
*Yine el kaldırır ʿ**afv isterim** Gaffār-ı Erhamdan*
Ümīdin kim keser ki ben kesem Hallāk-ı ʿālemden **(Müseddes 2/8)**

ʿafv kıl-:

1.) Affetmek, bağışlamak.

1.1. ʿ**afv kıl-:**
Görme teşnīʿa sezā ʿaşkınla çok söylendiğim
ʿ***Afv kıl** ey mehlikā ʿaşkınla çok söylendiğim* **(Tahmis 5/12)**

ʿafv ü ʿatā:

1.) Af ve bağışlama.

1.1. ʿ**afv ü ʿatā:***-dan:*
Cāhil dolaşır dāʾire-i keyf ü garazda
*ʿĀkil alamaz kendisini ʿ**afv ü ʿatādan*** **(Kaside 50/4)**

ʿafv u ʿatūfet:

1.) Bağışlama ve merhamet.

1.1. ʿ**afv u ʿatūfet:***-te, -dir:*
*Var ise şeref ʿ**afv u ʿatūfettedir** ancak*
Kin tutmada bir fazl u meziyyet bulamazsın **(Gazel 132/12)**

ʿafv u helāl et-:

1.) Affetmek ve hakkını helal etmek.

1.1. ʿ**afv u helāl et-:***-me, -m:*
*Bir cināyettir bu söz ʿ**afv u helāl etmem** sana*
Dersen ey āşūb-ı dil ʿarz-ı cemāl etmem sana **(Gazel 3/1)**

ʿafv ü ʿināyet:

1.) Bağışlama ve yardım.

1.1. ʿ**afv ü ʿināyet:**
*Kibriyā vü ʿazamet ʿ**afv ü ʿināyet** sana hās*
Āciziz biz değiliz cürm ü hatādan hālī **(Kaside 2/3)**

ʿafv-ı Hak:

1.) Allah'ın bağışlaması.

1.1. ʿ**afv-ı Hak:***-tan:*
*Ki müstebʿid değildir ʿ**afv-ı Haktan** feth-i bāb olmak*
ʿUsātın hakkıdır lā taknatū dan kām-yāb olmak **(Müseddes 2/20)**

ʿafv-ı Hudā:

1.) Allah'ın affı, bağışlaması.

1.1. ʿ**afv-ı Hudā:***-y, -a:*
Zāhid kapanır mescide biz bāde-keşānız Pür-āh-ı nihānız
*Zāhid dayanır rişte-i tesbīhe ʿasāya Biz ʿ**afv-ı Hudāya*** **(Müstezad 1/2)**

ʿafv-ı İlāhī:

1.) Allah'ın affı, bağışlaması.

1.1. ʿ**afv-ı İlāhī:***-y, -e*
Cürmünü eyleme ağyāra beyān ağla gönül
*Taʾib ol ʿ**afv-ı İlāhīye** dayan ağla gönül* **(Gazel 135/1)**

ʿafv-ı kerem:

1.) Affetme lütfu, iyiliği, büyüklüğü.

1.1. ʿ**afv-ı kerem:***-le*
*Fazīlettir onu ʿ**afv-ı keremle** şerm-sār etmek*
Cināyettir dil-i ebnā-yı cinsi dāğ-dār etmek **(Müsebba 1/6)**

ʿafv-i taksīrāt:

1.) Kusurların, günahların affı, bağışlanması.

1.1. ʿ**afv-i taksīrāt:**
Deyū nefse ittibāʿan işledim hadsiz günāh
ʿ***Afv-i taksīrāt** içün āh sīne-çāk etsem gerek* **(Gazel 248/4)**

1.2. ʿ**afv-i taksīrāt:**
Deyū nefse ittibāʿen işledim hadsiz günāh
ʿ***Afv-i taksīrāt** içün tā sīne-çāk etsem gerek **(Tahmis 8/10)***

āğ:

1.) İplik, sicim, tel vb. ince şeylerden kafes biçiminde yapılmış örgü; ***mec.*** Tuzak.

1.1. āğımdan:*-(ı)m, -dan*
*Benim māhī-i deryā-yı muhabbet kaçmaz **āğımdan***
Temevvüc eyledi bahr-ı muhīt ʿaşk-ver ü āğumdan **(Tahmis 7/1)**

Āgāh:

1.) Asıl adı Mehmed olan Semerkandlı bir Divan şairi (1630-1728).

1.1. Āgāhı:*-ı*
Fenersiz ʿurūc-ı āsumān etmek isterim
*Cesāret edip ʿaczimle **Āgāhı** tanzīre* **(Gazel 157/8)**

āgāh et-:

1.) Haberdar etmek, bilgilendirmek.

1.1. āgāh et-:*-me*
*Hāline elleri bülbül gibi **āgāh etme***
Himmet-i pīre sığın gül gibi kan ağla gönül **(Gazel 135/4)**

1.2. āgāh et-:*-me, -den*
*Kāʾinātı **etmeden āgāh** sevdim ben seni*
Gizli kaldı çok zamān dāğ-ı muhabbet sīnede **(Kaside 19/3)**

āgāh ol-:

1.) Haberdar olmak, öğrenmek, vâkıf olmak.

1.1. āgāh ol-:*-a, -maz*
*Benliği terk eylemeyen nefsine **āgāh olamaz***
Nefsini derk eylemeyen ʿārif-i Billāh olamaz **(Gazel 67/1)**

ağar-:

1.) Beyazlamak.

1.1. ağardı:*-dı*
Tecerrüd etmedik hālā behīme libāsıdan
***Ağardı** mūy-ı ser yekpāre insān olmadık gittik* **(Gazel 109/3)**

ağarmış ol-:

1.) Beyazlaşmak, aydınlanmak, aklanmak.

1.1. ağarmış ol-:-*a*
Zemm ü takbīh ile hiç kimse siyāh eyleyemez
İstikāmetle ***ağarmış ola*** *bir yüz ki anı* **(Gazel 85/3)**

ağart-:

1.) Ak duruma getirmek, beyazlatmak.

1.1. ağarttı:-*tı*
Eski demler yāre yanlışlıkla rüʾyā gelmesin
Fennīyā hülyā-yı zülf-i yār ***ağarttı*** *rīşimi* **(Gazel 167/5)**

ağbiyā-yı millet:

1.) Milletin (insanların içindeki) ahmaklar.

1.1. ağbiyā-yı millet:-*e*
Ağbiyā-yı millete *serkeştir etmez inkıyād*
Ezkiyā-yı ümmete Sūdanlı bir çāker kalem **(Kaside 24/15)**

ağdāb et-:

1.) Öfkelendirmek (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. ağdāb et-:-*me, -sin*
Sana muhtāc eder āhir onu Rabbü'l-erbāb
Etmesin *öyle sühanlar seni asla* ***ağdāb*** **(Müsemmen 1/23)**

ağına düş-:

1.) Tuzağına düşmek; ***mec.*** Hilesine kanmak.

1.1. ağına düş-:-*me*
Meyleyleme dehrin bağ u rāğına
Dolaşıp rakībin ***düşme ağına*** **(Şarkı 4/5)**

ağır davran-:

1.) Yavaş davranmak, önemsememek.

1.1. ağır davran-:-*ma*
Binip bir esb-i tāzi-i sabā-reftāre ilgār et
Ağır davranma *Mevlāyı seversen mutlakā tez gel* **(Gazel 136/5)**

ağır uykuya dal-:

1.) Derin ve zor uyanılan bir uyku uyumak.

1.1. ağır uykuya dal-:-*mış*
Tāliʿ bana ettirmedi dildārı der-āğūş
Dalmış *bir* ***ağır uykuya*** *mānend-i deber-nūş* **(Müseddes 3/7)**

ağırlıkla:

1.) Ağır olarak; çok fazla.

1.1. ağırlıkla:
Ağırlıkla *girer ceyb-i kibāra dirhem ü dīnār*
Sebük-mağzān-ı asrı mahrem-i esrār olur sanma **(Gazel 194/5)**

ağız:

1.) İnsan uzvu; ağız (sevgilinin ağzı).

1.1. ağzından:-*ı, -n, -dan*
Ben ne rütbe ağlasam olsam taleb-kār-ı visāl
Merhametsiz kāfirin ***ağzından*** *ancak lā çıkar* **(Gazel 34/4)**

ağla-:

1.) Acı, keder, üzüntüden dolayı gözyaşı dökmek; üzülmek, kederlenmek.

1.1. ağla:
İnle ey cism-i nizārım ***ağla*** *ey çeşm-i terim*
Yāre karşı ʿarz-ı hāle tercümān ister gönül **(Kaside 29/2)**

1.2. ağla:
Ağla *ey şemʿ-ı şebistān-ı muhabbet elvedāʿ*
Müstahīl oldu bize bu yerde imkān-ı karār **(Gazel 101/3)**

1.3. ağla:
Cürmünü eyleme ağyāra beyān ***ağla*** *gönül*
Taʾib ol ʿafv-ı İlāhīye dayan ağla gönül **(Gazel 135/1)**

1.4. ağla:
Cürmünü eyleme ağyāra beyān ağla gönül
Taʾib ol ʿafv-ı İlāhīye dayan ***ağla*** *gönül* **(Gazel 135/1)**

1.5. ağla:
Alamaz menzilini çok uyuyan ibn-i sebīl
Gözün aç bister-i gafletten uyan ***ağla*** *gönül* **(Gazel 135/2)**

1.6. ağla:
Kendi noksānını gör eyleme teftīş-i ʿuyūb
Eyleme nāfile halt u hezeyān ***ağla*** *gönül* **(Gazel 135/3)**

1.7. ağla:
Tek ü pū eyleme pervāneye olma peyrev
Şemʿa-i bezm-i muhabbet gibi yan ağla gönül **(Gazel 135/5)**

1.8. ağla:
Su alır hāsılı evsāhını her eşyānın
Seyyiʾātı suya ver durma hemān ***ağla*** *gönül* **(Gazel 135/6)**

1.9. ağla:
Meyve-çīn olmağa ʿazmin var ise bāğa su ver
Nāʾil-i kām olamaz ağlamayan ***ağla*** *gönül* **(Gazel 135/7)**

1.10. ağladıkça:-*dık, -ça*
Güler ben ***ağladıkça*** *kanlı yaş döktükçe dīdemden*
O şūhun meşrebinde gāliba insāf yoktur yok **(Gazel 108/3)**

1.11. ağlamayan:-*ma, -y, -an*
Mürşide dil bağlamayan cürmün anıp ***ağlamayan***
Sīnesini dağlamayan nāʾil-i dilhāh olamaz **(Gazel 67/2)**

1.12. ağlamayan:-*ma, -y, -an*
Mürşide dil bağlamayan ʿaşka düşüp çağlamayan
Yāralanıp ***ağlamayan*** *lāyık-ı bīmār olamaz* **(Gazel 74/3)**

1.13. ağlamayan:-*ma, -y, -an*
Meyve-çīn olmağa ʿazmin var ise bāğa su ver
Nāʾil-i kām olamaz ***ağlamayan*** *ağla gönül* **(Gazel 135/7)**

1.14. ağlar:-*r*
Āh eyler ***ağlar*** *ʿuşşak*
Rūz ü leyāl içinde **(Diğer 1/12)**

1.15. ağlar:-*r*
Ağlar *hemīşe çeşm-i cān*
Gönlümde bir gam var benim **(Diğer 5/1)**

1.16. ağlar:-*r*
Etmişler ʿahd ü mīsāk olmuşlar Hakka müştāk
Āh eyler ***ağlar*** *ʿuşşāk rūz ü leyāl içinde* **(Gazel 203/6)**

1.17. ağlar:-*r*
Bu gün māh-ı Muharremdir muhibb-i hānedān ağlar
Havā āteş saçıp inler humāra āsumān ***ağlar*** **(Gazel 249/1)**

1.18. ağlar:-*r*
Bu gün māh-ı Muharremdir muhibb-i hānedān ağlar
Havā āteş saçıp inler humāra āsumān ***ağlar*** **(Gazel 249/1)**

1.19. ağlar:-*r*

Fedā etti felek şāh-ı Hüseyni bir içim suya
Anıp bu mācerānın dehşetin āb-ı revān ***ağlar*** **(Gazel 249/2)**

1.20. ağlar:-*r*
Tahammül eylemek bu vakʿa-i dil-sūza kābil mi
Bilenler Kerbelā hālinʿayān ağlar nihān ağlar **(Gazel 249/3)**

1.21. ağlar:-*r*
Tahammül eylemek bu vakʿa-i dil-sūza kābil mi
Bilenler Kerbelā hālinʿayān ağlar nihān ***ağlar*** **(Gazel 249/3)**

1.22. ağlar:-*r*
Bu sūziş eyledi bāğ-ı bahār-ı ʿālemi dilhūn
Gül ***ağlar*** *sünbül ağlar bülbül ağlar gülsitān ağlar* **(Gazel 249/4)**

1.23. ağlar:-*r*
Bu sūziş eyledi bāğ-ı bahār-ı ʿālemi dilhūn
Gül ağlar sünbül ***ağlar*** *bülbül ağlar gülsitān ağlar* **(Gazel 249/4)**

1.24. ağlar:-*r*
Bu sūziş eyledi bāğ-ı bahār-ı ʿālemi dilhūn
Gül ağlar sünbül ağlar bülbül ***ağlar*** *gülsitān ağlar* **(Gazel 249/4)**

1.25. ağlar:-*r*
Bu sūziş eyledi bāğ-ı bahār-ı ʿālemi dilhūn
Gül ağlar sünbül ağlar bülbül ağlar gülsitān ***ağlar*** **(Gazel 249/4)**

1.26. ağlar:-*r*
Muhibb-i hānedānın nālişi sığmaz semāvāta
Girîban-çāk olur gerdūn zemīn ***ağlar*** *zamān ağlar* **(Gazel 249/5)**

1.27. ağlar:-*r*
Muhibb-i hānedānın nālişi sığmaz semāvāta
Girîban-çāk olur gerdūn zemīn ağlar zamān ***ağlar*** **(Gazel 249/5)**

1.28. ağlar:-*r*
Yezīd-i bed-sirişti laʿnetle yād eyleyip her bār
Seven Şāh-ı şehīdānı hemān ***ağlar*** *hemān ağlar* **(Gazel 249/6)**

1.29. ağlar:-*r*
Yezīd-i bed-sirişti laʿnetle yād eyleyip her bār
Seven Şāh-ı şehīdānı hemān ağlar hemān ***ağlar*** **(Gazel 249/6)**

1.30. ağlar:-*r*
Izdırābātımı baştanbaşa tasvīr etsem
Hālime dīde-i merdüm değil ***ağlar*** *vicdān* **(Kaside 45/15)**

1.31. ağlar:-*r*
Tebeddül eyledi etvār-ı felek
Ağlar *mısın güler misin ne dersin* **(Şarkı 5/1)**

1.32. ağlar:-*r*
Taʿayyün etmiyor ifrīt ü melek
Ağlar *mısın güler misin ne dersin* **(Şarkı 5/2)**

1.33. ağlar:-*r*
Ağlar *mısın güler misin ne dersin*
Çeşm-i imʿān ile bak şu ahvāle **(Şarkı 5/4)**

1.34. ağlar:-*r*
Bīgānelik yapsa yār-ı kadīmin
Ağlar *mısın güler misin ne dersin* **(Şarkı 5/6)**

1.35. ağlar:-*r*
Belli değil ziyānımız kārımız
Ağlar *mısın güler misin ne dersin* **(Şarkı 5/8)**

1.36. ağlar:-*r*
Gāh ümīd verir gāh eder nāz
Ağlar *mısın güler misin ne dersin* **(Şarkı 5/10)**

1.37. ağlar:-*r*
Bilmiyoruz nedir ʿömrün gāyesi
Ağlar *mısın güler misin ne dersin* **(Şarkı 5/12)**

1.38. ağlasam:-*sa, -m*
Ben ne rütbe ***ağlasam*** *olsam taleb-kār-ı visāl*
Merhametsiz kāfirin ağzından ancak lā çıkar **(Gazel 34/4)**

1.39. ağlasın:-*sın*
İftirāk-nāmem gözünden kan akıtsın ***ağlasın***
Hālimi āsār-ı kilk-i hūn-çekānım söylesin **(Gazel 166/3)**

1.40. ağlasın:-*sın*
ʿĀrifim yavrum sana ervāh-ı ebrār ***ağlasın***
Giryeler kopsun ciğerden yār u ağyar ağlasın **(Gazel 250/1)**

1.41. ağlasın:-*sın*
ʿĀrifim yavrum sana ervāh-ı ebrār ağlasın
Giryeler kopsun ciğerden yār u ağyar ***ağlasın*** **(Gazel 250/1)**

1.42. ağlasın:-*sın*
Bir taraftan pister ü bālinin olsun dāğ-dār
Bir taraftan hasretinle dār ü dīvār ***ağlasın*** **(Gazel 250/2)**

1.43. ağlasın:-*sın*
Mātem etsin bir zamān bāğ-ı bahār-ı ʿālemin
Gülmesin rūy-ı çemen eşcār ü ezhār ***ağlasın*** **(Gazel 250/4)**

1.44. ağlasın:-*sın*
Eşk-i gül-gūnum revān olsun karışsın cūlara
Hīre-dār olsun hurūşān olsun enhār ***ağlasın*** **(Gazel 250/5)**

1.45. ağlasın:-*sın*
Dört buçuk yıldır sana rāhat yüzü göstermedi
Nādim olsun cevrine çarh-ı sitem-kār ***ağlasın*** **(Gazel 250/6)**

1.46. ağlasın:-*sın*
Nūr-ı ʿaynim sen safā-yāb ol visāl-i Hakkla
Vālideynin derd-i hicrānınla her bār ***ağlasın*** **(Gazel 250/7)**

1.47. ağlayarak:-*y, -arak*
Ey gözüm hasret-i yār ile nihān ***ağlayarak***
Coş da āgūşumu gencîne-i āb et mi dedim **(Gazel 146/5)**

1.48. ağlayarak:-*y, -arak*
Gidelim ***ağlayarak*** *çāk-i girîbān edelim*
Bizi de güldür amān ey gül-i handān diyelim **(Gazel 148/3)**

1.49. ağlayarak:-*y, -arak*
Kalmadı ***ağlayarak*** *sanki iki dīdede nem*
Oldu göz yaşıma dem hātırıma gam müdgām **(Müsebba 2/5)**

1.50. ağlayıp:-*y, -ıp*
Fennīyā ***ağlayıp*** *ağlatma o gül-i ruhsārı*
Etme kābil ise ey merd-i sühan-sāz etme **(Gazel 189/5)**

ağlaş-:

1.) Birlikte ağlamak.

1.1. ağlaşır:-*ır*
Ağlaşır *nālişimi hayli melāʾik işitüp*
Göklere āh u figānım tayarān etti yine **(Gazel 190/4)**

ağlat-:

1.) Birinin ağlamasına sebep olmak; üzmek, kederlendirmek.

1.1. ağlatan:-*an*
Gözlerindir ***ağlatan*** *Fennī-yi zārī dāʾima*
Cedvel açtı vechine gūyā ki seylāb bana **(Tahmis 6/16)**

1.2. ağlatarak:-*arak*

Beni hayfā siper-i seng-i şüʾūn etti felek
*Çeşmimi **ağlatarak** çeşme-i hūn etti felek* **(Gazel 111/1)**

1.3. ağlatıyor:-*(ı)yor*
*Eşkimi dür mü kıyās etti niçin **ağlatıyor***
ʿAcebā dīdelerimden ne ümīd etti felek **(Gazel 110/3)**

1.4. ağlatma:-*ma*
*Fennīyā ağlayıp **ağlatma** o gül-i ruhsārı*
Etme kābil ise ey merd-i sühan-sāz etme **(Gazel 189/5)**

1.5. ağlatma:-*ma*
*Beni **ağlatma** gel ey gözleri mahmūrum gel*
Ağlaya ağlaya kan oldu sirişk-i dīdem **(Müsebba 2/4)**

1.6. ağlatma:-*ma*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni **ağlatma** gel ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/7)**

1.7. ağlatma:-*ma*
*Beni **ağlatma** gel ey gözleri mahmūrum gel*
Müjde ey kān-ı kerem bertarāf oldu rukebā **(Müsebba 2/11)**

1.8. ağlatma:-*ma*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni **ağlatma** gel ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/14)**

1.9. ağlatma:-*ma*
*Beni **ağlatma** gel ey gözleri mahmūrum gel*
ʿUdlar kalb-i hazīnim gibi sūzān olsun **(Müsebba 2/18)**

1.10. ağlatma:-*ma*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni **ağlatma** gel ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/21)**

1.11. ağlatma:-*ma*
*Beni **ağlatma** gel ey gözleri mahmūrum gel*
Rukebānın gözünü tuttu sevād-ı şeb-i tār **(Müsebba 2/25)**

1.12. ağlatma:-*ma*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni **ağlatma** gel ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/28)**

1.13. ağlatma:-*ma*
*Beni **ağlatma** gel ey gözleri mahmūrum gel*
Bana bār oldu hayatım kederimden sensiz **(Müsebba 2/32)**

1.14. ağlatma:-*ma*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni **ağlatma** gel ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/35)**

1.15. ağlatma:-*ma*
*Beni **ağlatma** gel ey gözleri mahmūrum gel*
Sence matlūb ise ger lutf-ı Hüdāvend-i Celīl **(Müsebba 2/39)**

1.16. ağlatma:-*ma*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni **ağlatma** gel ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/42)**

1.17. ağlatma:-*ma*
*Beni **ağlatma** gel ey gözleri mahmūrum gel*
Ney-i kudūmun şerefin his ile nālān olsun **(Müsebba 2/46)**

1.18. ağlatma:-*ma*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni **ağlatma** gel ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/49)**

1.19. ağlatma:-*ma*
*Beni **ağlatma** gel ey gözleri mahmūrum gel*
Makdeminle ten-i bīmārıma sıhhat gelsin **(Müsebba 2/53)**

1.20. ağlatma:-*ma*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni **ağlatma** gel ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/56)**

1.21. ağlatma:-*ma*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni **ağlatma** gel ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/60)**

1.22. ağlatma:-*ma*
Bana sensiz safā-bahş olmuyor leyl ü nehārım gel
*Yeter **ağlatma** artık gül-ʿızārım nazlı yārim gel* **(Müsebba 3/2)**

ağlaya ağlaya:

1.) Ağlayarak, ağlamaktan.

1.1. ağlaya ağlaya:
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
***Ağlaya ağlaya** kan oldu sirişk-i dīdem* **(Müsebba 2/4)**

agreb:

1.) En garip, çok tuhaf.

1.1. agreb:
***Agreb** bu kiʿazmettiğim işten haberim yok*
Esʿab bu ki yol gösterecek rāhberim yok **(Müseddes 3/3)**

āgūş:

1.) Kucak.

1.1. āgūşa:
Olur olmaz gözle eylemeyiz ʿatf-ı nigāh
*Fennīyā dilberin **āgūşa** kibārın çekeriz* **(Gazel 72/7)**

1.2. āgūşumu:-*(u)m, -u*
Ey gözüm hasret-i yār ile nihān ağlayarak
*Coş da **āgūşumu** gencīne-i āb et mi dedim* **(Gazel 146/5)**

1.3. āgūşumda:-*(u)m, -da*
*Parlatırdım o mehi her gece **āgūşumda***
Çarh eder mihver-i matlūbda devvār olsa **(Gazel 184/5)**

1.4. āgūşa:-*a*
*Her gece ʿālem-i maʿnāda gelir **āgūşa***
Eylemez nāz u sitem dilber-i raʿnā-yı ümīd **(Kaside 46/2)**

āğūşa al-:

1.) Kucağına almak.

1.1. āğūşa al-:-*mış*
***Almış āğūşa** getirmiş nutka heyzum pāreyi*
İsmini koymuş kemānī bülbül-āsā söyletir **(Gazel 52/3)**

āgūşa gel-:

1.) Kucağa gelmek; yanında, yakınında bulunmak, yaklaşmak, sarılmak.

1.1. āgūşa gel-:-*mez*
*Muʿāniddir o āfet **gelmez āgūşa** recā tutmaz*
Bütün tutmaz değil gerçi tutar ammā becā tutmaz **(Gazel 89/1)**

āgūş-ı dāye makāmı:

1.) Dadının kucağı; kucak yaşta, çok küçük olma.

1.1. āgūş-ı dāye makāmı:-*y, -ken*
Ez-ān cümle Mürüvvet Hanımın hayf
Makāmıyken** henüz **āgūş-ı dāye **(Tarih 13/3)**

āgūş-ı hayālāt:

1.) Hayallerin kucağı.

1.1. āgūş-ı hayālāt:-*a*
Almış ***āgūş-ı hayālāta*** *gönül maʿşūkunu*
Māh ile mihr-i cihān-ārā kırān etmiş yine **(Gazel 186/3)**

<u>āgūş-ı vuslat:</u>

1.) Kavuşma kucağı.

1.1. āgūş-ı vuslat:-*ta*
Bu ʿabd-i aʿcezi yā Rab rehā-yāb eyle gafletten
Ki yār ***āgūş-ı vuslatta*** *henüz bende cüdālık var* **(Gazel 60/5)**

<u>āgūşuna at-:</u>

1.) Kucağına atmak.

1.1. āgūşuna at-:-*acak*
İhtiyārıyla değil andaki raks u harekāt
Atacak *kendini* ***āgūşuna*** *gūyā Pervīn* **(Kaside 42/34)**

<u>ağyār:</u>

1.) Gayrılar, başkaları, yabancılar, muhalifler, yâr olmayanlar; rakip*.

1.1. ağyār:
Seni zannım bana ***ağyār*** *yüreklendirmiş*
Eskiden böyle değildin ciğerim noldu sana ***(Gazel 1/2)***

1.2. ağyār:
Değil Fennī kulun ***ağyār*** *ile rāzı müsāvāta*
Takaddüm eyler elbet bülbül-i hoş-gū gurāb üzere **(Gazel 205/6)**

1.3. ağyār:
Her mesāʾibden bu aʿzamdır Hudā göstermesin
Görmesin ***ağyār*** *ile çeşm-i dem-efşānım seni* **(Gazel 224/7)**

1.4. ağyār:
Fāş eyleme esrārımı ***ağyār*** *arasında*
Dilşād ederim ben seni tenhā demedin mi **(Gazel 239/2)**

1.5. ağyār:
Beni ʿafveyle bu burka gelecekse ***ağyār***
İt giren hāneye zirā ki ferişte girmez **(Müfret 23/1)**

1.6. ağyār:
Kısadır dāmen-i fırsat ele girmez her bār
Korkma görmez seni hiç kimse işitmez ***ağyār*** **(Müsebba 2/27)**

1.7. ağyāra:-*a*
Münʿatıf olmasın ***ağyāra*** *nigāh-ı keremin*
Doğmasın naʿş-ı kilāb üstüne nūr-ı akdes **(Gazel 91/4)**

1.8. ağyāra:-*a*
Cürmünü eyleme ***ağyāra*** *beyān ağla gönül*
Taʾib ol ʿafv-ı İlāhīye dayan ağla gönül **(Gazel 135/1)**

1.9. ağyāra:-*a*
Yarama rahm eyleyip eylemezse yāram yāreme
Yāreden ölsem de minnet eylemem ***ağyāra*** *ben* **(Gazel 168/4)**

1.10. ağyāra:-*a*
Gam-ı dil-sūz-ı ʿaşkı merd isen ***ağyāra*** *bildirme*
Değil ağyār-ı bed-girdāra hattā yāra bildirme **(Gazel 188/1)**

1.11. ağyāra:-*a*
Bir kusūr ettim de gönlünde kırıklık var ise
Geçsin ifşā etmesin ***ağyāra*** *Allah ʿaşkına* **(Gazel 191/3)**

1.12. ağyārdan:-*dan*
Gevher-i nā-yāb edilmez bezm-i bezzāzāna ʿarz
Sakla Elmasım cemāl-i pākini ***ağyārdan*** **(Gazel 96/4)**

1.13. ağyārı:-*ı*
Hafī tut ki ***ağyārı*** *hased boğsun öldürsün*
Serāʾir-i vaslın kaʿrına vāsıl olmasın **(Gazel 164/3)**

1.14. ağyārı:-*ı*
Serāser dilberān-ı çarha karşı iftihārım var
Haberdār etmeyip ***ağyārı*** *feryād u figānımla* **(Muhammes 2/3)**

2.) Gayrılar, başkaları, yabancılar, muhalifler, yâr olmayanlar; rakip*; ***tas.*** Sufi olmayan, tasavvufî hayata yabancı, zıt.

2.1. ağyār:
Etmesin ***ağyār*** *bezm-i hās-ı yāre izdihām*
ʿĀdet-i dīrīnedendir tay olunmak zāʾidāt **(Gazel 10/4)**

2.2. ağyār:
Tabʿımın ʿulviyyetin ***ağyār*** *yārımdan bilir*
Himmet-i şīrānemi ʿālem şikārımdan bilir **(Gazel 28/1)**

2.3. ağyār:
Dil harāb-ı ʿaşk olan şāyān-ı vasl-ı yār olur
Sūretā ***ağyār*** *içinde gerçi bī-miktār olur* **(Gazel 50/1)**

2.4. ağyār:
Yār eliyle taş atsa gül kadar etmez eser
Cismime ***ağyār*** *elinde gül dokunsa hār olur* **(Gazel 50/2)**

2.5. ağyār:
Zahiren cevr etse de geçmez yine üftādeden
ʿĀşıkın hāmisi ***ağyār*** *olmaz ancak yār olur* **(Gazel 50/4)**

2.6. ağyār:
O sen ben siz demek zāhirde emr-i iʿtibārīdir
Bakılsa dīde-i imʿān ile ***ağyār*** *yoktur yok* **(Gazel 105/7)**

2.7. ağyāra:-*a*
Edersem çok değil bir büsbütün ekvāna istiğnā
Hevā-yı māl ü cāh u serveti ***ağyāra*** *verdim hep* **(Gazel 9/4)**

2.8. ağyāra:-*a*
Hikmet ü ʿirfāna dāʾir her şikārı kayd edip
Zaptedip ***ağyāra*** *kaptırmaz gazanfer fer kalem* **(Kaside 24/17)**

2.9. ağyāre:-*e*
Pādişāhım yüzümün kārası çoktur bilirim
Yüzüme urma gülünç eyleme ***ağyāre*** *beni* **(Kaside 5/3)**

2.10. ağyārı:-*ı*
Gonca-i raʿnā gibi çāk-i girībāndan garaz
Yāri güldürmek midir ***ağyārı*** *güldürmek midir* **(Gazel 54/2)**

<u>ağyār ol-:</u>

1.) Düşman ve yabancı olmak; rakip* olmak.

1.1. ağyār ol-:-*(u)r*
Bana cevreylemekle yār iken ***ağyār olur*** *sanma*
Güle āb-ı mükedder sepmek ile hār olur sanma **(Gazel 194/1)**

<u>ağyār u yār:</u>

1.) Dost ve düşman.

1.1. ağyār u yār:-*e*
Dikkat etsen ferve-i semmūredir hep ihtirām
Ādemi hoş gösteren ***ağyār u yāre*** *pāradır* **(Gazel 56/3)**

<u>ağyār-ı bed-efkār:</u>

1.) Kötü fikirli yabancılar, rakip*.

1.1. ağyār-ı bed-efkār:

*Basmasa nezdine **ağyār-ı bed-efkār** kadem*
Gülşen-i gam-şiken ü vuslatı bī-hār olsa **(Gazel 184/3)**

ağyār-ı bed-girdār:

1.) Kötü davranışlı rakip*.

1.1. ağyār-ı bed-girdār:-*a*
Gam-ı dil-sūz-ı ʿaşkı merd isen ağyāra bildirme
*Değil **ağyār-ı bed-girdāra** hattā yāra bildirme* **(Gazel 188/1)**

ağyār-ı bed-meşreb:

1.) Kötü huylu yabancılar, rakip*ler.

1.1. ağyār-ı bed-meşreb:-*le*
*Etmesin **ağyār-ı bed-meşreble** cānān ihtilāt*
Eylemez zīrā efārīte Süleymān ihtilāt **(Gazel 98/1)**

ağyār-ı mürāʿī:

1.) İkiyüzlü rakip*.

1.1. ağyār-ı mürāʿī:
Sen hemān rāsih-dem ol ihlāsta ādem gibi
*Şeytānat fikriyle **ağyār-ı mürāʿī** çatlasın* **(Gazel 214/4)**

ağzı açıl-:

1.) Konuşmak; ***mec.*** Yazmak.

1.1. ağzı açıl-:-*sa*
*Her ne dem **açılsa ağzı** Hakka hamd eyler kalem*
Mazhar-ı rağbettir anınçün cihānda her kalem **(Kaside 24/1)**

ağzına al-:

1.) Söylemek.

1.1. ağzına al:-*ma*
Hayr ise bir sözü sarf eyle yeri düştükçe
***Ağzına alma** hemān her sühānı hāme* gibi **(Gazel 237/2)**

ağzı(n)a mühr-i sükūt vur-:

1.) Ağzına sessizlik mührü vurmak; konuşturmamak, susturmak.

1.1. ağzına mühr-i sükūt vurdu:-*du*
***Ağzıma mühr-i sükūt vurdu** ümīd-i keremin*
Derd-i hicrānla geçti meh-visālim demedim **(Gazel 154/4)**

ağzına sığma-:

1.) Söylenecek söz olmamak.

1.1. ağzına sığmaz:-*z*
Yārin dehenin vasıfta çok tenk-dil oldum
*Zīra bu sühan her kişinin **ağzına sığmaz*** **(Kıt'a 20/1)**

ağzına söz düşür-:

1.) Ağzına laf vermek; açığını bildirmek.

1.1. ağzına söz düşür-:-*me*
Bu gülzārın göz altından temāşā eyle ezhārın
*Hezārın **ağzına** bir **söz düşürme** hāra bildirme* **(Gazel 188/3)**

ağzından şekerler akıt-:

1.) "Güzel, tatlı sözler söylemek" anlamında bir deyim.

1.1. ağzından şekerler akıt-:-*(ı)r*
*Söze geldikçe **şekerler akıtır ağzından***
Lāʾl-i dilber gibi şīrīn-zebāndır kalemim **(Gazel 152/9)**

ağzın(ı) aç-:

1.) Konuşmak.

1.1. ağzın(ı) aç-:-*ıp*
*Vakt olur **ağzın açıp** nāsa çatal dil gösterir*
Herkesi tehdīd eder manende-i ejder kalem **(Kaside 24/22)**

āh!:

1.) Acı, üzüntü ve özlem vb. bildiren bir ünlem.

1.1. āh:
***Ah** ne müşkil derd imiş dilde muhabbet saklamak*
Söylesem diğer sükūt etsem diğer maʿnā çıkar **(Gazel 34/2)**

1.2. āh:
Gördüğüm günden beri gitmez hayāl-i dīdeden
***Āh** o baygın gözlerin āh o belālı gözlerin* **(Gazel 125/5)**

1.3. āh:
Gördüğüm günden beri gitmez hayāl-i dīdeden
*Āh o baygın gözlerin **āh** o belālı gözlerin* **(Gazel 125/5)**

1.4. āh:
*Parlasa nūr-ı muʿazzam gibi karşımda **āh***
Etse tenvīr-i basar kūh-ı muʿallā-yı vatan **(Gazel 165/10)**

1.5. āh:

*Efendim dest-gīrim çāre-sāzım āh Efendim **āh***
Kerem-kārım melāzım ser-firāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/1)**

1.6. āh:
Efendim dest-gīrim çāre-sāzım āh Efendim āh
*Kerem-kārım melāzım ser-firāzım āh Efendim **āh*** **(Gazel 179/1)**

1.7. āh:
*Efendim dest-gīrim çāre-sāzım āh Efendim **āh***
Kerem-kārım melāzım ser-firāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/1)**

1.8. āh:
Efendim dest-gīrim çāre-sāzım āh Efendim āh
*Kerem-kārım melāzım ser-firāzım **āh** Efendim āh* **(Gazel 179/1)**

1.9. āh:
Dū çeşm-i iştiyākım katre-bār-ı derd-i hasrettir
*Seni özler dil-i pür-ihtizāzım āh Efendim **āh*** **(Gazel 179/2)**

1.10. āh:
Dū çeşm-i iştiyākım katre-bār-ı derd-i hasrettir
Seni özler dil-i pür-ihtizāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/2)**

1.11. āh:
Beni ihvān-ı yārānım içinde koyma sıfrü'l-yed
*ʿAtāsız kalmasın dest-i niyāzım **āh** Efendim āh* **(Gazel 179/3)**

1.12. āh:
Beni ihvān-ı yārānım içinde koyma sıfrü'l-yed
*ʿAtāsız kalmasın dest-i niyāzım āh Efendim **āh*** **(Gazel 179/3)**

1.13. āh:
Huzūr-u devlete ʿarz-ı metālib emr-i zāʾiddir
*ʿAyāndır Hazretinde cümle rāzım **āh** Efendim āh* **(Gazel 179/4)**

1.14. āh:
Huzūr-u devlete ʿarz-ı metālib emr-i zāʾiddir
*ʿAyāndır Hazretinde cümle rāzım āh Efendim **āh*** **(Gazel 179/4)**

1.15. āh:
Bu ʿabd-i ahkarı dūr etmesin Hak āsitānından
*Budur bādī-i feyz ü imtiyāzım **āh** Efendim* āh **(Gazel 179/5)**

1.16. āh:
Bu ʿabd-i ahkarı dūr etmesin Hak āsitānından
*Budur bādī-i feyz ü imtiyāzım āh Efendim **āh*** **(Gazel 179/5)**

1.17. āh:
Kābil olmazdı ona ʿālemde takvīm-i bahā
Āh *o elmas-pārenin kıratı noksān olmasa* **(Gazel 183/3)**

1.18. āh:
Efendim mübtelā-yı hasretim gurbetde ben şimdi
ʿAceb kimlerle hem-bezm-i safāsın ***āh*** *sen şimdi* **(Gazel 220/1)**

1.19. āh:
Yaşmağın bozmaz idi bülbülün āmācında
Olmasa ***āh*** *o dilberde sitiğnā kokusu* **(Gazel 238/5)**

1.20. āh:
Deyū nefse ittibāʿan işledim hadsiz günāh
ʿAfv-i taksīrāt için ***āh*** *sīne-çāk etsem gerek* **(Gazel 248/4)**

1.21. āh:
Felekte ölmeden bir kām alaydım āsitānından
Süreydim rūyumu hāk-i Hicāza ***āh*** *efendim āh* **(Kaside 14/8)**

1.22. āh:
Felekte ölmeden bir kām alaydım āsitānından
Süreydim rūyumu hāk-i Hicāza āh efendim ***āh*** **(Kaside 14/8)**

1.23. āh:
Mümkün olsa ***āh*** *bir mīzān edilse ihtirāʿ*
Veznolunsa herkesin ihlāsının kemiyeti **(Kaside 37/57)**

1.24. āh:
Dil firāk-ı yār ile tā şöyle nā-şād olduğum
Gerçi mümkün mü amān ***āh*** *vuslat-ābād olduğum* **(Tahmis 8/4)**

2.) Ah etme, feryat, inilti; beddua. "Âh" bir acı ünlemidir. Klasik şiirde âşığın aşk ateşiyle gönlünden çıkan bir duman olarak düşünülür. "Ah" denildiği zaman ağızdan çıkan buğunun göğe doğru yükselmesi nedeniyle "Mazlumun ahı yerde kalmaz, çıkar aheste aheste." atasözüne konu olmuştur. Böylece ah ateşi göklere yükselir ve Allah katına ulaşır. Âşık ya da mazlum bazen öyle ateşli ah eder ki onun ateşinden gökte yıldızlar, ay ve güneş tutuşup yanar. Nitekim bu nedenle parlamaktadırlar. Ah, namludan fırlayan bir top gibi her yeri yerle bir edebilecek kadar kuvvetlidir (Pala, 2017: 10).

2.1. āh:
Bir ***āh*** *ile çarhın ocağın söndüreyim mi*
Yā şemʿa-i ümīdim uyansın mı ne dersin **(Gazel 122/2)**

2.2. āh:
Rūzigār āteşi itfā edecekmiş gūyā
Āh *ile tesliyet-i hātır-ı nākām ederiz* **(Gazel 80/9)**

2.3. āh:
Sirişk-i iftirākin mācerāsın ***āh*** *bilmez mi*
Muvāfık-ı hem-rehin ahvālini hem-rāh bilmez mi **(Gazel 234/1)**

2.4. āh:
Dilā bülbül gibi ***āh*** *dem-ā-demden nedir maksūd*
Meğer bu gülistānda sākin-i beyti'l-hüzünsün sen **(Gazel 247/5)**

2.5. āha:-*a*
Yāra derdim derdimi āh u figānım söylesin
Kalmamış ***āha*** *mecālim hāl ü şānım söylesin* **(Gazel 166/1)**

2.6. āhım:-*(ı)m*
Bilirim āhım o gül çehreye teʾsīr etmez
Bülbülün nālişi reng-i gülü tağyīr etmez **(Gazel 71/1)**

2.7. āhım:-*(ı)m*
Nesīm etmez o gül-i ruhsārı īkāz
Seherde **āhım** eyler yāri īkāz **(Gazel 99/1)**

2.8. āhım:-*(ı)m*
Dil sūziş-i hırmān ile yansın mı ne dersin
Āhım *şerer-i ʿarşa dayansın mı ne dersin* **(Gazel 122/1)**

2.9. āhla:-*la*
Zeynī-zāde eyleyip ʿazm-i bekā
Kaldı evlād u ʿiyāli ***āhla*** **(Tarih 3/1)**

2.10. āhım:-*(ı)m*
Etme el-insāf āteş üstüne āteş nedir
Karşı durma āhıma ***āhım*** *bir āteş deşnedir* **(Tahmis 5/4)**

2.11. āhım:-*(ı)m*

Neyde meyde hālet-i sūziş-fezādan çok ne var
Yāri germ ü nerm eder ***āhım*** *sirişk-i firkatim* **(Gazel 47/2)**

2.12. āhımı:-*(ı)m, -ı*

Ben bir ümīd ile feryād ederim kūyunda
Eyledim ***āhımı*** *gūyā ki müvellā-yı ümīd* **(Kaside 46/61)**

2.13. āhıma:-*(ı)m, -a*
Etme el-insāf āteş üstüne āteş nedir
Karşı durma ***āhıma*** *āhım bir āteş deşnedir* **(Tahmis 5/4)**

<u>āh et-/eyle-:</u>

1.) Feryat etmek, inlemek ***(bk. āh[2]).***

1.1. āh et-:-*ecek*
Gizli gizli ne kadar ***āh edecek*** *kalb-i hazīn*
Ne kadar yaş dökecek dīde-i giryānım ʿaceb **(Kaside 6/10)**

1.2. āh et-:-*ip*
Nām-ı nāmī-i hümāyūn-ı Muhammed Mustafā
Nāmını yād eyledikçe ***āh edip*** *inler kalem* **(Kaside 24/34)**

1.3. āh et-:-*me, -sin*
Gönül meʾyūs-ı vuslat olmasın ***āh etmesin*** *yoksa*
ʿAvālim dehşetinden sarsılır kevn ü mekān titrer **(Gazel 40/8)**

1.4. āh eyle-:-*me, -y, -en*
Bize ʿisyān ve inābet pederden mīrās
Nā-halefʿaddolunur cürm edip ***āh eylemeyen*** **(Kıt'a 18/2)**

1.5. āh eyle-:-*r*
Etmişler ʿahd ü mīsāk olmuşlar Hakka müştāk
Āh eyler *ağlar ʿuşşāk rūz ü leyāl içinde* **(Gazel 203/6)**

1.6. āh eyle-:-*r*
Āh eyler *ağlar ʿuşşak*
Rūz ü leyāl içinde **(Diğer 1/12)**

1.7. āh eyle-:-*y, -e, -mez*
Sīnede dāğ-ı nihān olmayan ***āh eyleyemez***
Rişte-i dīdesini reşk-i miyāh eyleyemez **(Gazel 85/1)**

<u>āh u efgān:</u>

1.) Ağlama, inleme, feryat etme, sızlanma (***bk.*** āh[2]).

1.1. āh u efgān:-*(ı)m*
Ben sana ʿāşık değilsem ***āh u efgānım*** *nedir*
İnce ince sormaya var mı efendim ihtiyāc **(Gazel 29/4)**

<u>āh ü feryād:</u>

1.) Ağlama, inleme, feryat etme, sızlanma (***bk.*** āh[2]).

1.1. āh ü feryād:-*(ı)m, -a*
Geçti yıllar beni yād eylemedin
Āh ü feryādıma *dād eylemedin* **(Şarkı 9/3)**

ah ü feryād eyle-:

1.) Ağlamak, inlemek, feryat etmek, sızlanmak (***bk.*** āh[2]).

1.1. ah ü feryād eyle-:-*y*, -*ip*
Ah ü feryād eyleyip *halka duyurmak iş değil*
Āteş-i ʿaşkı yürekte setr ü ihfādır hüner **(Gazel 51/2)**

āh u feryād ol-:

1.) Ağlamak, inlemek, feryat etmek, sızlanmak (***bk.*** āh[2]).

1.1. āh u feryād ol-:-*duk*, -*um*
Firkatinle cismimi hāk ü helāk etsem gerek
Hasretiyle kār ü zārım ***āh u feryād olduğum*** **(Tahmis 8/3)**

āh ü figān:

1.) Ağlama, inleme, feryat etme, sızlanma (***bk.*** āh[2]).

1.1. āh ü figān:
Hāl-i cünūn derd-i derūn türlü türlüdür
Āh ü figān *rāz-ı nihān başka başkadır* **(Gazel 64/3)**

1.2. āh u figān:-*(ı)m*
Yāra derdim derdimi ***āh u figānım*** *söylesin*
Kalmamış āha mecālim hāl ü şānım söylesin **(Gazel 166/1)**

1.3. āh u figān:-*(ı)m*
Ağlaşır nālişimi hayli melāʾik işitüp
Göklere ***āh u figānım*** *tayarān etti yine* **(Gazel 190/4)**

1.4. āh u figān:-*(ı)m*
Ağlaşır nālişimi hayli melāʾik işitüp
Göklere ***āh u figānım*** *tayarān etti yine* **(Gazel 190/4)**

1.5. āh ü figān:-*(ı)m*
Nisābını buldu ***āh ü figānım***
Merhamet eyle de hele cānım gel **(Şarkı 4/2)**

āh ü figān eyle-:

1.) Ağlamak, inlemek, feryat etmek, sızlanmak (***bk.*** āh[2]).

1.1. āh ü figān eyle-:-*me*, -*den*
Ben usandım sanma ***āh ü figān eylemeden***
Bıkmıyorsun daha sen sīnemi kan eylemeden **(Gazel 170/1)**

āh ü girye:

1.) Feryat ve gözyaşı.

1.1. āh ü girye:-*m*
Āh ü giryem *sana hep ʿaksine etti teʾsīr*
ʿArz-ı hāle beni bin kerre peşīmān ettin **(Gazel 121/4)**

āh u nāle:

1.) Ah etme ve inleme.

1.1. āh u nāle:
Veliyy-i niʿmetā āvārelik cāh ü celālimdir
Nihānı ***āh u nāle*** *nağme-i nāy ü mevālimdir* **(Muhammes 1/36)**

āh ü nāliş:

1.) Ağlama, inleme, feryat etme.

1.1. āh ü nāliş:-*de*
Muhabbet ehlini hālī bırakmaz ***āh ü nālişde***
Neşāti bāde-i nūşīnenin kitmān kabūl etmez **(Gazel 88/2)**

āh u zār:

1.) Ağlayıp inleme, feryat etme.

1.1. āh ü zār:-*(ı)m*
Hālimi ʿarz eyle yāra müjde-i vuslat getir
Āh ü zārım *ey sabā cīrāna dehşet vermesin* **(Gazel 175/8)**

1.2. āh u zār:
Yalnız bir sen misin bülbül yeter bu ***āh u zār***
Var mı bu gülşende hiç āzürde-hār olmadık **(Kıt'a 16/2)**

ahadiyyet:

1.) Tanrı'nın birliği, tekliği.

1.1. ahadiyyet:
Fātıriyyet ***Ahadiyyet*** *Ebediyyet sana hās*
Kıdem-i Zāt u Sıfāt-ı Samadiyyet sana hās **(Kaside 2/1)**

ahālī:

1.) Halk, insanlar.

1.1. ahālī:
Ey ***ahālī*** *ey ulü'l-ebsār-ı ʿirfān-āşinā*
Bildiniz mi kimdir ol Şāh Süleymān haşmeti **(Kaside 37/26)**

1.2. ahālī:
Ey ***ahālī*** *söyleyin Hakka riʿāyet böyle mi*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/12)**

1.3. ahālī:
Ahālī *koyuldu sūʾ-i efʿāle*
Temāyül kalmadı hüsn-i aʿmāle **(Şarkı 5/3)**

1.4. ahālī:
Yani yapıp hatt-ı hadīd celb eyledi feyz-i cedīd
Oldu ***ahālī*** *müstefīd eyler duʿā şām ü seher* **(Tarih 16/11)**

āhar:

1.) Başka, diğer, özge, gayrı.

1.1. āhar:
Ādemiyyette nezākette nazīrin göremem
Ben nasıl tarh-ı muhabbet edeyim ***āhar*** *ile* **(Gazel 198/3)**

1.2. āhara:-*a*
Korkarız āhara ısmarlamağa gönlümüzü
ʿĀşıkız dāʾire-i ʿaşkını meʾmen biliriz **(Gazel 82/2)**

1.3. āhara:-*a*
Ser-fürū eyler isek Pīrimize eyleyelim
Ab-ı rū dökmeyelim ***āhara*** *hār olmayalım* **(Gazel 147/2)**

1.4. āharin:-*in*
Āharin *ʿakl-ı Aristo misline etmez nazar*
Hod-pesendān-ı ʿasr kendi kemālātın görür **(Gazel 55/3)**

ahbāb u yārān:

1.) Dostlar, tanıdıklar.

1.1. ahbāb u yārān:-*ın*
Şimdiki ***ahbāb u yārānın*** *bozuktur meşrebi*
Sābıkan ʿahdinde sābit āşinālar var imiş **(Kıt'a 15/2)**

ahbāb-ı kirām:

1.) Şerefli, ulu kimselerin dostluğu.

1.1. ahbāb-ı kirām:
Devr-i ikbāl ü sürūrunda ***ahbāb-ı kirām***
Dem-i idbār u elemde seni bīgāne bulur **(Gazel 44/7)**

ahcāl et-:

1.) Zincirlemek, bağlamak.

1.1. ahcāl et-:-*me*
Hissemend et kulunu ʿātıfet-i devletten
Etme** emsāl-i ʿābidāneme karşı **ahcāl **(Kaside 40/63)**

ahcār ol-:

1.) Taşlar olmak, taşla dolu olmak.

1.1. ahcār ol-:-*sa*
Yine rāhatta kalır cism-i nizārım Fennī
*Yār yanımda iken yastığım **ahcār olsa*** **(Gazel 184/7)**

ʿahd:

1.) Söz verme, söz; yemin, ant.

1.1. ʿ**ahdimiz:**-*(i)miz*
Fennīyā sağ iken ayrılmağa yoktur imkān
*Böyledir ʿ**ahdimiz** ol yār-i vefā-perver ile* **(Gazel 198/6)**

1.2. ʿ**ahdinde:**-*(i)n, -de*
*Zamāne hükmünce ʿ**ahdinde** sebāt*
Eller etmese de bir ben eylerim **(Şarkı 1/8)**

1.3. ʿ**ahdinde:**-*(i)n, -de*
*Bī-vefāya olma yār ʿ**ahdinde** sābit er taşı*
Takma Kıbrıs taşını parmağına gevher taşı **(Gazel 225/1)**

1.4. ʿ**ahdinden:**-*i, -n, -den*
Yā ben mi tecāvüz edeyim kayd-ı emelden
*Yāhud felek ʿ**ahdinden** utansın mı ne dersin* **(Gazel 122/3)**

ahd ü mīsāk:

1.) Söz ve yemin.

1.1. ahd ü mīsāk:-*(ı)n*
Şeyātīn müsteşārın olmamak īcāb eder yoksa
*Bozulmaz **ahd ü mīsākın** karīnin ādem oldukça* **(Gazel 200/7)**

ʿahd ü mīsāk et-:

1.) Söz verip yemin etmek.

1.1. ʿ**ahd ü mīsāk et-:**-*miş, -ler*
***Etmişler** ʿ**ahd ü mīsāk** olmuşlar Hakka müştāk*
Āh eyler ağlar ʿuşşāk rūz ü leyāl içinde **(Gazel 203/6)**

1.2. ʿ**ahd ü mīsāk et-:**-*miş, -ler*
*Etmişler ʿ**ahd ü mīsāk***
Olmuşlar Hakka müştāk **(Diğer 1/11)**

ʿahd ü peymān:

1.) Söz ve yemin.

1.1. ʿ**ahd ü peymān:**-*(ı)n, -da*
*Bulursun bendeni her ʿ**ahd ü peymānında** rāsih-dem*
Eğer sen kendini bed-māye kāne nisbet etmezsen **(Gazel 124/4)**

ʿahd ü peymān eyle-:

1.) Söz vermek ve yemin etmek.

1.1. ʿ**ahd ü peymān eyle-:**-*di, -m*
Dāmen-i lutfunu hāşā ki bırakmam elden
*Cān ü vicdānım ile eyledim ʿ**ahd ü peymān*** **(Kaside 45/35)**

1.2. ʿ**ahd ü peymān eyle-:**-*di, -m*
O yāra hālimi ʿarzeylerim āh-ı nihānımla
*Ezelden ʿ**ahd ü peymān eyledim** cān ü cānānımla* **(Muhammes 2/4)**

ʿahd ü yemīn:

1.) Söz ve yemin.

1.1. ʿ**ahd ü yemīn:**-*(i)n*
*Rū-be-rū ʿ**ahd ü yemīnin** ne kadar muhkem idi*
Nakz-ı eymāna sebep noldu efendim bilmem **(Gazel 210/6)**

1.2. ʿ**ahd ü yemīn:**-*(i)n, -de*
*Sevgilim ʿ**ahd ü yemīninde** sebāt et göreyim*
Sakla dīdārını nā-mahreme ibrāz etme **(Gazel 189/2)**

ahdarlan-:

1.) Yeşillenmek; tazelenmek, canlanmak.

1.1. ahdarlanırsın:-*(ı)r, -sın*
Rebīʿ-i vuslat-ı dilber gelir ey ravza-ı ümīd
*Tarāvet-yāb olur **ahdarlanırsın** böyle kalmazsın* **(Gazel 119/6)**

ʿahden:

1.) Söz olarak, söz itibarıyla.

1.1. ʿ**ahden:**
ʿAklen ekmel hüsnen ecmel fıtraten aslü'l-usūl
ʿAhden evfā reʾyen evsaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/3)**

ʿahd-i hevā:

1.) Aşkın sözü, andı.

1.1. ʿ**ahd-i hevā:**
*ʿ**Ahd-i hevā** nāy-ı nevā perde perdedir*
Sīne-zenān naʿre-keşān başka başkadır **(Gazel 64/2)**

ʿahd-i sābık:

1.) Evvelki, önceki zaman, gün.

1.1. ʿ**ahd-i sābık:**-*da*
*Bana yüz eğrisi izhār edip de ʿ**ahd-i sābıkda***
Güler oynar mısın ellerle hālā şen misin kāfir **(Gazel 39/8)**

ʿahd-i şebāb:

1.) Gençlik zamanı.

1.1. ʿ**ahd-i şebāb:**-*ı*
Huzūzāta kapıldım nakd ü vakti hep hebā ettim
*Hayāle aldanıp ʿ**ahd-i şebābı** ber-havā ettim* **(Müseddes 2/10)**

ʿahdinde sābit:

1.) Sözünde duran.

1.1. ʿ**ahdinde sābit:**
Şimdiki ahbāb u yārānın bozuktur meşrebi
*Sābıkan ʿ**ahdinde sābit** āşinālar var imiş* **(Kıt'a 15/2)**

āhen:

1.) Demir; sert, katı madde; ***mec.*** Katı yürekli, merhametsiz.

1.1. āhen:
Mürüvvet merhamet insāf yok mu taş mıdır bağrın
*Ne var bir iltifāt et büsbütün **āhen** misin kāfir* **(Gazel 39/9)**

1.2. āhen:
Kalmıyor ikide bir seng-i sitemde hālī
*ʿAcebā sīnemi **āhen** mi hayāl etti felek* **(Gazel 115/2)**

1.3. āhen:
Yaktın beni āteşlere bu zaʿf-ı tenimle Derdin ne benimle
***Āhen** değil ey şūh-cefā-cū bu da tendir Bī-şerr ü fitendir*
(Müstezad 3/5)

1.4. āhenden:-*den*
Sipihr-i kīne-perdāzın sayılmaz cevrine karşı
*Ser-ā-pā saf **āhenden** yapılmış bir beden lāzım* **(Müfret 8/1)**

1.5. āheni:-*i*
Ney gibi ben dāğ-dār olsam duyunca çok mudur
Sen bu Dāvūdī sesinle mum edersin ***āheni*** **(Gazel 218/3)**

āhen-i şemşīr-i ehl-i hāl:

1.) Hâl ehlinin kılıcının demiri.

1.1. āhen-i şemşīr-i ehl-i hāl:-*e*
Jaj-hā-yı ʿasra muhtasdır nüfūz-ı kīl ü kāl
Āhen-i şemşīr-i ehl-i hāle *su vermez felek* **(Gazel 113/7)**

āhenīn:

1.) Demirden yapılmış; çok kuvvetli, pek sağlam.

1.1. āhenīn:
Kabzası şāyet girerse dest-i düşmen-gīrime
Āhenīn *cevşen dayanmaz darbe-yi şimşīrime* **(Müfret 5/1)**

āh-ı āteş-bār:

1.) Ateş yüklü ah; ateş saçan ah (***bk.*** āh[2]).

1.1. āh-ı āteş-bār:
Yandırır sakf-ı sipihri ***āh-ı āteş-bār*** *hālini*
Her vatan nāmıyle tahrīk-i leb eylerken garīb **(Gazel 6/6)**

1.2. āh-ı āteş-bār:-*e*
Dil-i sengīn-i yāre Fennīyā teʾsīr eder āhır
Hakīkatle dayanmaz ***āh-ı āteş-bāre*** *her bārū* **(Gazel 177/5)**

āh-ı āteşnāk:

1.) Ateşli ah; çok acı çekmekten dolayı yürek yakan ah (***bk.*** āh[2]).

1.1. āh-ı āteşnāk:
İncitir miydim seni bu ***āh-ı āteşnāk*** *ile*
Şemʿa-i ʿaşkın ciğer-gāhımda sūzān olmasa **(Gazel 183/5)**

āh-ı dil-i sūzān:

1.) Gönül yakan ah (***bk.*** āh[2]).

1.1. āh-ı dil-i sūzān:-*(ı)m*
Şevk verdim ona ***āh-ı dil-i sūzānım*** *ile*
Döşedim savmaʿamı çāk-i girībānım ile **(Müsebba 2/15)**

āh-ı Fennī:

1.) Fennî'nin ahı (***bk.*** āh[2]).

1.1. āh-ı Fennī:
Āh-ı Fennī *seni pek muzdarip eyler hazer et*
Sarsılır bādlar esdikçe nihāl-i nevres **(Gazel 91/7)**

āh-ı füzūn:

1.) Artan, çoğalan ah, feryat (***bk.*** āh[2]).

1.1. āh-ı füzūn:-*(u)m, -dan*
Teʾessür-yāb olurdu mutlakā ***āh-ı füzūnumdan***
Habīr olsa velīniʿmetim derd-i derūnumdan **(Kıt'a 9/1)**

āh-ı hezār et-/eyle-:

1.) Bin ah etmek, çok fazla feryat etmek; bülbül gibi ah etmek.

1.1. āh-ı hezār et-:-*mek*
Bī-bakā bir verd için ***āh-ı hezār etmek*** *değil*
Mahbes-i hicrānı bir gülşen tahayyüldür hüner **(Gazel 37/2)**

1.2. āh-ı hezār eyle-:-*erek*
Elverir ***āh-ı hezār eyleyerek*** *beklediğim*
Kūyun ey gonca-dehen beyt-i muʿazzam değil ā **(Gazel 5/4)**

āh-ı huşk:

1.) Kuru (gözyaşı olmadan edilen) ah (***bk.*** āh[2]).

1.1. āh-ı huşk:
Erbāb-ı ʿaşka reşkile eyle ʿinābet eşkile
İş bitmez ***āh-ı huşk*** *ile bī-āb dönmez āsiyāb* **(Kaside 20/4)**

āh-ı iştiyāk:

1.) Özlem ahı; çok özlemekten kaynaklanan feryat, figan.

1.1. āh-ı iştiyāk:
Kūy-ı dildārı tavāf ettikçe ***āh-ı iştiyāk***
Her sefer bahs-i dil sūziş-nişānım söylesin **(Gazel 166/5)**

āh-ı nihān:

1.) Gizlice ah etme (***bk.*** āh[2]).

1.1. āh-ı nihān:-*(ı)m, -la*
O yāra hālimi ʿarzeylerim ***āh-ı nihānımla***
Ezelden ʿahd ü peymān eyledim cān ü cānānımla **(Muhammes 2/4)**

āh-ı nihān et-:

1.) Gizlice ah etmek (***bk.*** āh[2]).

1.1. āh-ı nihān et-:-*miş*
Çihre-i gerdūn bulutlanmış bulanmış cevf-i çerh
ʿĀşık-ı şūrīde-hāl ***āh-ı nihān etmiş*** *yine* **(Gazel 186/5)**

āh-ı nihānī:

1.) Gizlice ah etme (***bk.*** āh[2]).

1.1. āh-ı nihānī:-*den*
Nedir hāli aceb hālī değil ***āh-ı nihānīden***
Mizācından dil-i sevdā-keşānın anlayan yok mu **(Gazel 216/4)**

āh-ı seher:

1.) Seher vakti çekilen ah; edilen dua ya da beddua (***bk.*** āh[2]).

1.1. āh-ı seher:
Varma ey ***āh-ı seher*** *hāb-geh-i cānāna*
Bozma āsāyişini zor ile bīdār etme **(Gazel 185/3)**

1.2. āh-ı seher:-*i*
Gün olur fırka-i ezdādı perīşān eyler
Rukabā yerde kalır sanmasın ***āh-ı seheri*** **(Gazel 221/4)**

āh-ı şerer-bār:

1.) Kıvılcımlar saçan ah (***bk.*** āh[2]).

1.1. āh-ı şerer-bār:
Hasret-i laʿlin ile mey yerine kan içeriz
Üfleyip āh-ı ***şerer-bār*** *ile duhān içeriz* **(Müfret 26/1)**

āh-ı ʿuşşāk:

1.) Âşıkların ahı, iniltisi, feryadı (***bk.*** āh[2]).

1.1. āh-ı ʿuşşāk:
Sāk-ı arşa dayanır lerze verir cebr ile
Āh-ı ʿuşşāk *için ecrām-ı felek perde midir* ***(Gazel 36/6)***

ahibbā:

1.) Ahbaplar, dostlar, tanıdıklar.

1.1. ahibbāsına:-*sı, -n, -a*
Ben ʿizz ü sebāt etmem ***ahibbāsına*** *ʿasrın*
Beyhūdedir isnād-ı bakā nakş-ı habāba **(Gazel 201/4)**

ahibbā-yı zemān:

1.) Devrin, zamanın dostları.

1.1. ahibbā-yı zemān:-*e*
Ahibbā-yı zemāne *minnet etme pest-i ayyār olma*
Düşer mi merd-i ciddīye muhanneslerden istimdād **(Gazel 22/3)**

ahıllā:

1.) Sadık, samimi ve candan dostlar.

1.1. ahıllāya:-*y, -a*
Ger istersen ***ahıllāya*** *kılarsın külhanı gülşen*
Ki hükmün nārdan āb ābdan nīrān eder peydā **(Kaside 4/4)**

āhı(n)ı al-:

1.) Öcünü, hakkını almak.

1.1. āhı(n)ı al-:
Pādişāhım ***al*** *o zālimden benim bu* ***āhımı***
İntibāh etsin de terketsin şu maʿrūriyeti **(Kaside 37/72)**

āhır/āhir:

1.) En son, sonunda, nihayet.

1.1. āhır:
Giriftār-ı gam-ı zülfün gibi ***āhır*** *perīşān ol*
Perīşānī-i hāl-i ʿāşıkāne dikkat etmezsen **(Gazel 124/2)**

1.2. āhır:
Dil-i sengīn-i yāre Fennīyā teʾsīr eder ***āhir***
Hakīkatle dayanmaz āh-ı āteş-bāre her bārū **(Gazel 177/5)**

1.3. āhir:
Revnak-ı gülzār-ı çarha etme katʿā iltifāt
Gül kurur sünbül çürür ***āhir*** *kalır gülşen garīb* **(Gazel 6/9)**

1.4. āhir:
Şimdilik sevdā-yı zülfünle perīşān hātırım
Ey elif-i kad kāmetim ʿaşkınla ***āhir*** *lām olur* **(Gazel 33/4)**

1.5. āhir:
Meyhāne-i emelde sermest-i gaflet olma
Zīrā ki vardır ***āhir*** *her neşʾenin humārı* **(Gazel 244/5)**

1.6. āhir:
Kapansın arsa-i ʿālemde ***āhir*** *teşne-leb kalsın*
Sana taʿzīm ile ʿarz-ı tahiyyāt etmeyen efvāh **(Kaside 14/6)**

1.7. āhir:
İştikāya ictisār etmezdim ammā neyleyim
Genc-i gamda kaldım ***āhir*** *bī-kes ü bī-gam-küsār* **(Kaside 39/32)**

1.8. āhir:
Gam-ı ʿaşkiyle tahiyyāta oturdum ***āhir***
Acımaz mı bana el-ān ol pākīze zamīr **(Kaside 47/38)**

1.9. āhir:
Çatlar tasasından kara kanlar kusar ***āhir***
Çün kim kalemin vasf-ı likā mağzına sığmaz **(Kıt'a 20/2)**

1.10. āhir:
Her yana ʿakıl saldım gāyet perīşān oldum
Āhir *kapına geldim lutfet meded Allahım Hū* **(Müfret 30/1)**

1.11. āhir:
Senin ikrāmın olur ***āhir*** *ona hasm-ı garīm*
Bunu her ilm ü zekā sāhibi eyler teslīm **(Müsemmen 1/19)**

1.12. āhir:
Sana muhtāc eder ***āhir*** *onu Rabbü'l-erbāb*
Etmesin öyle sühanlar seni asla ağdāb **(Müsemmen 1/23)**

1.13. āhir:
Yani verdi pençe-i tāʿūna ***āhir*** *dāmeni*
Çoklar ile uğradı āhir bu mühlik illete **(Tarih 17/4)**

1.14. āhir:
Yani verdi pençe-i tāʿūna ***āhir*** *dāmeni*
Çoklar ile uğradı āhir bu mühlik illete **(Tarih 17/4)**

2.) Son, akıbet.

2.1. āhiri:-*i*
Pek az görür çeşm-i felek böyle vücūd-ı nādiri
Etti velākin āyīnede hāk ile yeksān ***āhiri*** **(Tarih 5/1)**

ahır:

1.) Büyükbaş hayvanları barındırmaya yarayan üstü kapalı yer, hayvan damı, tavla.

1.1. ahırda:-*da*
Sana bir tekme ile ursa ***ahırda*** *bir eşek*
Sende ursan ona ahırda eşek kalmaz tek **(Müsemmen 1/13)**

1.2. ahırda:-*da*
Sana bir tekme ile ursa ***āhırda*** *bir eşek*
Sende ursan ona āhırda eşek kalmaz tek **(Müsemmen 1/13)**

āhiret:

1.) Ölümden sonra gidilecek olan âlem, öbür dünya, beka âlemi.

1.1. āhiret:
Kāʾinātı yutmak ister sığsa ger hulkūmuna
Āhiret *gūyā meseldir tālib-i dünyā için* **(Gazel 172/3)**

1.2. āhirette:-*te*
Değil dünyāda hattā ***āhirette*** *olmasın yā Rab*
Derūnum iştiyāk-ı Haydar-ı Kerrārdan hālī **(Gazel 217/6)**

āhir-i devrān:

1.) Devrin, hayatın sonu.

1.1. āhir-i devrān:-*a*
Ne yaşar ***āhir-i devrāna*** *kadar şahs-ı cehūl*
Ne de bu dehr için erbāb-ı fetānet bākī **(Gazel 243/3)**

āhir-i kār:

1.) İşin sonu; sonunda, nihayetinde.

1.1. āhir-i kār:
Fennīyā çāk-i girībān ederek ***āhir-i kār***
Dāmen-i merhamet-i pīre yamandım kaldım **(Gazel 151/5)**

ahkām-ı fermān-ı İlāhī:

1.) Allah'ın fermanının hükümleri.

1.1. ahkām-ı fermān-ı İlāhī:-*dir*
Ki ancak orta yerde hükmü yok bir kethüdā tāliʿ
O da sırr-ı bürde ***ahkām-ı fermān-ı İlāhīdir*** **(Gazel 102/3)**

ahkām-ı kānūn-ı ʿadalet:

1.) Adalet yasasının hükümleri.

1.1. ahkām-ı kānūn-ı ʿadalet:-*ten*
Almadım ahkām-ı kānūn-ı ʿadaletten nasīb
Görmedim gördüm diyen bu rütbe mağdūriyeti **(Kaside 37/70)**

ahker:

1.) Ateş koru.

1.1. ahker:
Taleb-i vasılda elbet beni maʿzūr tutar
İmtizāc etti mi bir yerde pamuk ***ahker*** *ile* **(Gazel 198/5)**

āh-keş:

1.) Ah çeken.

1.1. āh-keşiz:-*iz*
ʿĀşıkız ***āh-keşiz*** *ʿaşk ile nālānız biz*
Bülbül-i nağme-serā zīb ü gülistānız biz **(Gazel 84/1)**

ahlāf:

1.) Halefler, sonra gelenler, birinin yerine geçenler veya geçecekler.

1.1. ahlāfa:-*a*
Geçenler yapmamış dünyāyı yıkmışlar da gitmişler
Ki eslāfından ***ahlāfa*** *nice vīrāneler kalmış* **(Gazel 94/4)**

1.2. ahlāfa:-*a*
Her nasıl mümkünse ***ahlāfa*** *bırak bir yādigār*
Hayra teşvīk eyle mā dāme'l-hayāt encālini **(Gazel 208/7)**

1.3. ahlāfa:-*a*
Kalmıyor bir eser-i muʿteberim ***ahlāfa***
Getirirler miʿaceb rahmet ile yāda beni **(Gazel 223/10)**

1.4. ahlāfa:-*a*
Yādigār eyledin ***ahlāfa*** *bu rengīn eseri*
Mazhar-ı mağrifet olsun doğuran anne seni **(Gazel 230/7)**

ahlāk:

1.) Bir kimsenin iyi niteliklerini veya kişiliğini ifade eden tutum ve davranışlar bütünü, mizaç, tabiat.

1.1. ahlākını:-*ı, -n, -ı*
Türrehātı lehce-i sarhūşa sahbā söyletir
Ādemin ***ahlākını*** *tağyīr eder sūʾ-i karīn* **(Gazel 52/5)**

ahlāk-ı ehıbbā:

1.) Dostların ahlakı.

1.1. ahlāk-ı ehıbbā:-*da*
İnfiʿāl etse de düştükçe yeri bi'l-īcāb
Yine ***ahlāk-ı ehıbbāda*** *mürüvvet bākī* **(Gazel 243/9)**

ahlāk-ı insāniyye:

1.) İnsanlık ahlakı, huyu.

1.1. ahlāk-ı insāniyye:-*den*
Katʿ-ı ümīd eylesin ***ahlāk-ı insāniyyeden***
Bezm-i ʿaşka girmeyen hayvān gelir hayvān gider **(Gazel 45/5)**

ahmak:

1.) Aklını gereği gibi kullanamayan, bön, budala, aptal.

1.1. ahmak:
Hakīm ıtlākına şāyeste ancak ehl-i sünnettir
Şuʾūnu tabʿ-ı eşyāya veren ***ahmak*** *hakīm olmaz* **(Gazel 68/5)**

1.2. ahmak:
Zī-fünūnun Fennīyā efzūn olurmuş mihneti
ʿĀleme ***ahmak*** *gelip nādān olaydım kāşki* **(Gazel 235/5)**

ahşam et-:

1.) Akşam etmek; (bir yerde veya bir işle) akşam vaktine kadar oyalanmak, günü geçirmek.

1.1. ahşam et-:-*(e)r, -iz*
Çekeriz başa girībān-ı ʿabā dehri
Şīve-i şām-ı garībān ile ***ahşam ederiz*** **(Gazel 80/8)**

ahsen:

1.) Çok (daha, en, pek) güzel.

1.1. ahsen:
Teʾvīle çalışmaktan ise cürmünü maznūn
Ahsen *görünür sūret-i inkāra teşebbüs* **(Gazel 15/6)**

1.2. ahsen:
Seni ***ahsen*** *yaratmış Rabb-i Ekrem yā Resūlallah*
Hasendir gerçi ebnā-yı beşerde Hazret-i Yūsuf **(Kaside 17/5)**

1.3. ahsen:
Halkan akdem hulken aʿzam mevliden aʿlā-yı nās
Fiʿlen ***ahsen*** *kavlen esdaktır Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 21/4)**

ahsen ü ednā:

1.) En güzel, iyi ve en alçak, kötü.

1.1. ahsen ü ednā:-*dan*
Ko cihān emrini dil boş yere gavgādan geç
Māsivādan çek elin ***ahsen ü ednādan*** *geç* **(Müseddes 4/2)**

ahter-i burc-ı saʿādet:

1.) Mutluluk burcunun yıldızı.

1.1. ahter-i burc-ı saʿādet:
Elvedāʿ ey neyyir-i evc-i sabāhat elvedāʿ
Elvedāʿ ey ***Ahter-i burc-ı saʿādet*** *elvedāʿ* **(Gazel 101/1)**

āhū:

1.) Ceylan. Klasik Edebiyatta, güzel kokulu, güzel gözlü ve ürkek olduğu için sevgiliye benzetilmektedir. Özellikle gözlerinin iriliği ve siyah oluşu, sevgilinin gözünü hatırlatmaktadır.

1.1. āhū:
Bir nigehle nice bin fitne edersin īkāz
Seni ey gözleri ***āhū*** *küçücükten biliriz* **(Gazel 82/3)**

1.2. āhū:
Derim baktıkça ʿayn-ı yāre ʿayn-ı dīde-i āhū
Hatā var mı sözümde çünki her kim görse der ***āhū*** **(Gazel 177/1)**

1.3. āhū:
Güzel sakla Fennī bu emāneti
Āhū *nigāhımın yādigārıdır* **(Şarkı 7/10)**

1.4. āhū:
Hastası olmuş idim baygın nigāhı evvelā
Şimdi öldürdü beni ***āhū*** *misāli gözlerin* **(Tahmis 6/10)**

1.5. āhūlar:-*lar*
Şīve-i reftārına çok ser ü kadler baş eğer
Nāfe-i müşkīnine ***āhūlar*** *eyler ser-fürū* **(Gazel 176/3)**

āhū göz:

1.) Ceylan gibi (iri ve siyah) göz.

1.1. āhū göz:-*leri*
Hazīnāne o ***āhū gözleriyle*** *baktı son demde*
Lisān-ı hāl ile resm-i vedāʿı der-meyān etti **(Gazel 251/6)**

1.2. āhū göz:-*leri, -(y)le*
Hazīnāne o **āhū gözleriyle** baktı son demde
Lisān-ı hāl ile resm-i vedāʿı der-meyān etti

āhū gözlü:

1.) Ceylan gözlü (***bk.*** āhū).

1.1. āhū gözlü:-*m*
*Kaçma benden **āhū gözlüm** ben garībim sen garīb*
Ben seni sarmak meʿāyibden garāʾibden midir **(Gazel 6/2)**

1.2. āhū gözlü:-*m*
Emīn ol kim görülmez vahşiyāne bir eser benden
*Eğer ey **āhū gözlüm** gayr ile ünsiyyet etmezsen* **(Gazel 124/3)**

āhū-nigeh:

1.) Ceylan bakışlı (sevgili).

1.1. āhū-nigehin:-*(i)n*
*Tabʿından o **āhū-nigehin** refʿ-i tevahhuş*
Üç beş sene ʿuşşāk ile ünsiyyete muhtāc **(Gazel 17/3)**

ahvāl:

1.) Durumlar, hâller, vaziyetler.

1.1. ahvāle:-*e*
Ağlar mısın güler misin ne dersin
*Çeşm-i imʿān ile bak şu **ahvāle** (**Şarkı 5/4**)*

1.2. ahvālim:-*(i)m*
Seninle dāʾim ü kāʾim hayātım rāhat-ı bālim
*Anın-çün iftikārınla diğer-gün oldu **ahvālim*** **(Müsebba 3/8)**

1.3. ahvālime:-*(i)m, -e*
Safvet-i kalbimi ihlāsımı bī-şübhe bilir
*Tercümān istemez **ahvālime** Hallāk-ı basīr* **(Kaside 47/23)**

1.4. ahvālimi:-*(i)m, -i*
*Yāre **ahvālimi** ʿarz etmede imsāk etmez*
Fennīyā kilk-i semāhat eserim varolsun **(Gazel 161/5)**

1.5. ahvālimi:-*(i)m, -i*
*O şūh **ahvālimi** bilmez ki rahm u iltifāt etsin*
Tedāvī saʿb olur teşhīs-i ʿillet müphem oldukça **(Gazel 200/7)**

1.6. ahvālimizi:-*(i)miz*
Değiliz vāsıta-i savt-ı hurūfa muhtāc
*Yāre **ahvālimizi** bī-sühan iʿlām ederiz* **(Gazel 80/2)**

1.7. ahvālini:-*i, -n, -i*
Olmasın meşreb-i pākinde tecāhülden eser
*Bilsin **ahvālini** hem-derd ü hem-efkār olsun* **(Gazel 162/5)**

1.8. ahvālini:-*i, -n, -i*
*Gālibā **ahvālini** yāre beyān etmiş yine*
Dīde-i Fennīde āsār-ı sirişk olmuş bedīd **(Gazel 186/6)**

1.9. ahvālini:-*i, -n, -i*
Sirişk-i iftirākin mācerāsın āh bilmez mi
*Muvāfık-ı hem-rehin **ahvālini** hem-rāh bilmez mi* **(Gazel 234/1)**

1.10. ahvālini:-*i, -n, -i*
*Fennīyā şimdilik **ahvālini** dergāhına ʿarz et*
De kim bir āşinā-yı mübtelā-yı hemm ü gam buldum **(Kaside 49/17)**

ahvāl-i ahlāf:

1.) Haleflerin (sonraki yetişenler) hâlleri.

1.1. ahvāl-i ahlāf:-*a*
*Bakın **ahvāl-i ahlāfa** bakın tārīh-i eslāfa*
Kurūnun hangisi bu karn-ı ʿālīye mümāsildir **(Kaside 38/3)**

ahvāl-i diğer-gün:

1.) Değişen haller.

1.1. ahvāl-i diğer-gün:-*(u)m, -u*
Tecāhül-pīşedir iğmāz eder bilmezlenir yoksa
*Benim **ahvāl-i diğer-gūnumu** ol māh bilmez mi* **(Gazel 234/2)**

ahvāl-i dil:

1.) Gönlün hâlleri, durumu.

1.1. ahvāl-i dil:-*i*
*Ey sabā var söyle **ahvāl-i dili** cānānıma*
Bak nasıl tedbīr eder şu derd-i bī-dermānıma **(Gazel 199/1)**

ahvāl-i perīşān:

1.) Perişan, acınacak hâller.

1.1. ahvāl-i perīşān:-*(ı)mız*
Muttaliʿ olsa ne derdi ʿaceb ihvān-ı vatan
*Dār-ı gurbetteki **ahvāl-i perīşānımıza*** **(Gazel 182/3)**

ahz et-/eyle-:

1.) Almak, kabul etmek.

1.1. ahz et-:-*(e)r*
*Ger Süreyyāda muʿallak olsa derhāl **ahz eder***
ʿİlmi gökten indirir şehbāz ʿakl u fikreti **(Kaside 37/20)**

1.2. ahz eyle-:-*mez*
*Her ne yapsan hiç birinden bir keder **ahz eylemez***
Kalb-i ʿāriftir bakılmış olsa deryādan garaz **(Gazel 95/6)**

ahz ü ʿatā:

1.) Alım satım, alışveriş.

1.1. ahz ü ʿatā:-*dan*
*Fesād ü mekri çoktur çerh ile **ahz ü ʿatādan** geç*
Has ü hāşāk ile doldurma kalbi māsivādan geç **(Müsebba 1/30)**

1.2. ahz ü ʿatā:-*dan*
Āʿmālimi makrūn-i hulūs eyle Īlāhī
*Emmāre ile **ahz ü ʿatādan** sakla* **(Kıt'a 19/2)**

1.3. ahz ü ʿatā:-*y, -a*
*Dünyā ile çok **ahz ü ʿatāya** heves etme*
Gösterdiği bin türlü ziyān kārına değmez **(Gazel 65/4)**

ahz ü iʿtā:

1.) Alışveriş; ilgi, alaka.

1.1. ahz ü iʿtā:-*sı, -n, -a*
Beni maʿzūr bırakmıştır o zālim feleğin
***Ahz ü iʿtāsına** meczettiği gabn ü taʿzīr* **(Kaside 47/19)**

ahz-i bāb eyle-:

1.) Uğurunu almak.

1.1. ahz-i bāb eyle-:-*r*
Mihr ü meh ü pervīn ü tīr senden olurlar müstenīr
*El-kısa her cism-i münīr vechinden **eyler ahz-i bāb*** **(Kaside 20/20)**

ahz-ı füyūz-ı seher et-:

1.) Seherden feyizler almak.

1.1. ahz-ı füyūz-ı seher et-:-*se, -m*
*Görsem yüzünü **ahz-ı füyūz-ı seher etsem***
Erken uyanıp kūyuna ʿazm-i sefer etsem **(Gazel 149/1)**

ʿahz-ı hevā-yı bāğ-ı cinān et-:

1.) Cennet bahçesinin havasını almak.

1.1. ʿahz-ı hevā-yı bāğ-ı cinān et-:-*mek*
O hürī-mizācın koklayıp kīsvānını
ʿAhz-ı hevā-yı bāğ-ı cinān etmek isterim **(Gazel 157/3)**

ahz-ı intikām eyle-:

1.) İntikam almak.

1.1. ahz-ı intikām eyle-:-*r, -im*
Eylerim** senden merāmım üzre **ahz-ı intikām
Hazret-i Mevlā eğer sağlık verirse cānıma **(Gazel 199/5)**

ahz-ı kām:

1.) İstenileni almak; maksada kavuşmak.

1.1. ahz-ı kām:
*Mümteniʿdir **ahz-ı kām** ʿālemde ber-vefk-ı merām*
Ger Süleymān olsan ins ü cinni teshīr eylesen **(Gazel 130/4)**

ahz-ı nām ü şān et-:

1.) Şan şöhret almak, şan şöhret sahibi olmak.

1.1. ahz-ı nām ü şān et-:-*mek*
Verip dilbere dīdemde her nem ki var ise
*Semāhatle **ahz-ı nām ü şān etmek** isterim* **(Gazel 157/2)**

ahz-ı rüşvet et-:

1.) Rüşvet almak.

1.1. ahz-ı rüşvet et-:-*ti, -n, -se*
Sana yazıklar olsun irtişāya rağbet ettinse
*ʿAdāletten ʿudūl etmek için **ahz-ı rüşvet ettinse*** **(Müseddes 1/19)**

ahz-ı sār et-/eyle-:

1.) Öç almak, intikam almak.

1.1. ahz-ı sār et-:-*mek*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen
*Meserret-bahş olur gerçi ʿādüvden **ahz-ı sār etmek*** **(Müsebba 1/4)**

1.2. ahz-ı sār eyle-:-*sin*
Hāline bir kerre kıl ʿatf-ı nigāh-ı ʿātıfet
Eylesin** sāyende çarh-ı kīne-verden **ahz-ı sār **(Kaside 39/38)**

ʿāʾid:

1.) Birine veya bir şeye mahsus, ona ayrılmış, tahsis edilmiş; ilgilendiren, ilişkin, ilişik, ilgili.

1.1.ʿ āʾid:
*ʿĀlem-i ervāha **ʿāʾid** bir hakīkat bulmadır*
ʿĀlem-i eşbāhı dikkatle temāşādan garaz **(Gazel 95/5)**

1.2. ʿāʾid:
Mürīdānı çekinmez nār u mār u şīr u hançerden
*Bu hāletler Cenāb-ı Pīre **ʿāʾid** bir kerāmettir* **(Kaside 30/10)**

1.3. ʿāʾid:
*Güle **ʿāʾid** değil elhānı o mürg-i seherin*
Gülşen hüsnünü takdīs ediyor bülbül-i zār **(Kaside 43/32)**

1.4. ʿāʾid:
*Çıkar dünyāya **ʿāʾid** ihtisārı dilden ey Fennī*
Bilirsin tenk-nā-yı kabre bu hayl ü hışm gitmez **(Gazel 81/12)**

1.5. ʿāʾid:
*Dünyā-yı denī-pervere **ʿāʾid** kederim yok*
Zīrā zen-i mekkāreye hüsn-i nazarım yok **(Müseddes 3/39)**

1.6. ʿāʾiddir:-*dir*
Rūhdur insānı isʿād eyleyen kudsiyyete
*Rūhdan ilhām **ʿāʾiddir** hep insāniyyete* **(Tahmis 4/7)**

1.7. ʿāʾiddir:-*dir*
*El sever dilberi buhtānı bize **ʿāʾiddir***
Gülü eller koklar biz gam-ı hārın çekeriz **(Gazel 72/4)**

1.8. ʿāʾiddir:-*dir*
*Meslekinde rūha **ʿāʾiddir** mezīd-i terbiyet*
Gerçi nefsinde edilmez dizgini irhā fakat **(Kaside 32/3)**

ak-:

1.) Su gibi sıvı maddelerin bir yerden bir yere doğru gitmesi, dökülmesi, dökülmek.

1.1. akan:-*an*
*Der-i lutfunda **akan** eşkimi taʿyīb etme*
ʿĀcizin göz yaşıdır şehd-i musaffā-yı ümīd **(Kaside 46/45)**

1.2. akar:-*(a)r*
***Akar** sular çıkar gözden sebūda zemzem oldukça*
Mey etmez celb-i hāhiş reşha-i lāʿlin vücūduyla **(Gazel 200/2)**

1.3. akar:-*(a)r*
Dār-ı gurbette neler geçti serimden sensiz
*Yaş değil āteş **akar** dīdelerimden sensiz* **(Müsebba 2/34)**

1.4. akar:-*(a)r*
Benimçün oldu encāmında bir bir bāʿis-i hüsrān
*Nedāmetle **akar** şimdi gözümden eşk-i istiʿmān* **(Müseddes 2/26)**

1.5. akarken:-*(a)r, -ken*
*Mesāmımdan **akarken** nūr-i şādī zevk-ı vaslınla*
Dil-i gam-dīde yād-ı sohbetinle nāle-zen şimdi **(Gazel 220/5)**

2.) Hızla geçip gitmek.

2.1. akar:-*(a)r*
Bir seyl-i hurūşān ki çıkar semt-i ʿademden
*Bir sürʿat-i sākitle **akar** sū-yı fenādan* **(Kaside 50/16)**

ak su in-:

1.) Beyaz, saf suyun girmesi. (Nergisin ortasındaki beyaz kısma telmihtir.)

1.1. ak su in-:-*sin*
Bir gazūbāne nazar gezdir ki savb-ı nergise
***Ak su insin** çeşmine min-baʿd şehlālanmasın* **(Gazel 171/4)**

akārib ü ahbāb:

1.) Akrabalar ve dostlar.

1.1. akārib ü ahbāb:-*ı*
Ki bir handān yurdunda bir tek fidān idi
***Akārib ü ahbābı** nasıl mātem etmesin* **(Tarih 14/4)**

akdām:

1.) Ayaklar.

1.1. akdām:
O nedir kim edemez kimseye ʿarz-ı endām
*Yüzünü görmek için fāʿide vermez **akdām*** **(Muamma 1/1)**

1.2. akdāmına:-*ı, -n, -a*
*Yüz sürüp her lāhza lāhūtīlerin **akdāmına***
Hāk-i dehlīz-i ulü'l-ʿİrfān olaydım kāşki **(Gazel 235/2)**

akdām-ı pīre kapan-:

1.) Şeyhin, mürşitin ayaklarına kapanmak; bir mürşide intisap etmek, onun yolundan gitmek.

1.1. akdām-ı pīre kapan-:

Bunun fevkinde Fennî ādeme nefʿ-ı ʿazīm olmaz
***Kapan akdām-ı pīre** nefsini etsin sana taʿlīm* **(Gazel 68/8)**

akdām-ı yār:

1.) Sevgilinin ayakları.

1.1. akdām-ı yār:
Cūy-bār-ı eşkimi gelsin temāşā eylesin
Cebhemi ferş eylerim akdām-ı yāre pul gibi **(Gazel 228/2)**

akdem:

1.) En önce gelen, en başta gelen, en önemli.

1.1. akdem:
*Halkan **akdem** hulken aʿzam mevliden aʿlā-yı nās*
Fiʿlen ahsen kavlen esdaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/4)**

akdemce:

1.) Daha önceden, evvelden.

1.1. akdemce:
*Beni tesrīre vaʿd etmiş idin **akdemce** tahrīren*
Teşekkür eylerim encāzına sābit kadem buldum **(Kaside 49/9)**

akdes:

1.) Çok (daha, en, pek) mukaddes.

1.1. akdes:
Nefsen ezkā meşreben bī-ʿayb u ʿazmen zī-sebāt
*Zāten **akdes** tabʿan erfaktır Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 21/5)**

ʿakd-i ferrār eyle-:

1.) Sözünden dönmek.

1.1. ʿakd-i ferrār eyle-:-*se, -n*
Sühanın hāʾiz-i hāsıyyet-i rūh-iksīr
*Çok mu tedbīr ile ger **eylesen** ʿakd-i ferrār* **(Kaside 43/17)**

ʿākıbet:

1.) Neticede, sonunda, nihayet.

1.1. ʿākıbet:
*Kovarsın sīneden hubb-ı sivāyı ʿ**ākıbet** ey ʿaşk*
Kesersin zehri gūyā kāse-i fağfūra benzersin **(Gazel 120/6)**

1.2. ʿākıbet:
Yaramazlık yapanı lutf ile şermende bırak
*ʿ**Ākıbet** ettiğine kendi peşīmān olsun* **(Gazel 169/5)**

1.3. ʿākıbet:
Kızıl kanlara garkolmuş gibi bünye-i dāğım
*Şehīd-i ʿaşk olursam ʿ**ākıbet** cisme kefensin sen* **(Gazel 247/2)**

1.4. ʿākıbet:
Hidmet etmişken sadākatle yirmi beş sene
*ʿ**Ākıbet** oldum onun maʿzūr-ı nefsāniyeti* **(Kaside 37/64)**

ʿĀkif:

1.) "Bir işte sebat, ısrar ve devamlılık gösteren (kimse)" anlamında olup Fennî'nin iki buçuk yaşlarındayken irtihal eden oğlu Mehmed Âkif kastedilmektedir.

1.1. ʿĀkife:-*e*
Gelip bir derd-i müşkil cism-i pākin bī-tüvān etti
*Şuʿā-yı dīde-i gam dīdem oğlum ʿ**Ākife** ansız* **(Gazel 251/2)**

1.2. ʿĀkife:-*e*
*Şuʿā-yı dīde-i gam dīdem oğlum ʿ**Ākife** ansız*
Gelip bir derd-i müşkil cism-i pākin bī-tüvān etti **(Tarih 22/2)**

1.3. ʿĀkifim:-*(i)m*
Gelip Hay ism-i sāmīsi dile tārīhini yazdım
*Mesāʾib-dīde yavrum ʿ**Ākifim** ʿazm-i cinān etti* **(Gazel 251/7)**

1.4. ʿĀkifim:-*(i)m*
Gelip Hay ism-i sāmīsi dile tārīhini yazdım
*Mesāʾib-dīde yavrum ʿ**Ākifim** ʿazm-i cinān etti* **(Tarih 22/7)**

ʿākil:

1.) Akıllı, aklı başında olan kimse.

1.1. ʿākil:
*Merd isen ʿ**ākil** isen aldanma mekr ü āline*
Aldatır eblehleri bu kahbe dünyā eskidir **(Gazel 42/2)**

1.2. ʿākil:
Cāhil dolaşır dāʾire-i keyf ü garazda
*ʿ**Ākil** alamaz kendisini ʿafv ü ʿatādan* **(Kaside 50/4)**

1.3. ʿākil:
Ki sen bir nokta-i mergūbe ben pür-kār idim evvel
*Evvel ʿ**ākil** tanırdın gālibā dīvāneyim şimdi* **(Tahmis 3/8)**

ʿakıl:

1.) Düşünme, anlama ve kavrama gücü, us; düşünce, fikir.

1.1. ʿakılla:-*la*
*Dūr-bīn ʿ**akılla** Fennī ülü'l-elbāb olan*
Her umūrun bed eden evvel nihāyātın görür **(Gazel 55/5)**

1.2. ʿakılla:-*la*
Ben ders-i hakīkat okudum Pīr-i muğāndan
*Sen ʿ**akılla** bu noktayı yekden bulamazsın* **(Gazel 128/8)**

1.3. ʿakılla:-*la*
Sanma kim havsala-i hāmeye kırtāsa sığar
*Sanma taʿrīf olunur ʿ**akılla** ʿulviyyet-i Pīr* **(Kaside 33/9)**

ʿakıl sal-:

1.) Akıl danışmak; birilerinin fikrini, görüşünü almak.

1.1. ʿakıl sal-:-*dı, -m*
*Her yana ʿ**akıl saldım** gāyet perīşān oldum*
Āhir kapına geldim lutfet meded Allahım Hū **(Müfret 30/1)**

ʿākıl ü ʿārif:

1.) Akıllı ve irfan sahibi.

1.1. ʿākıl ü ʿārif:
*ʿ**Ākıl ü ʿārif** isen sen onu etme tahkīr*
Kābiliyet var ise kıl o hatāyı taʿmīr **(Müsemmen 1/2)**

ʿakīm et-:

1.) Kısır olmak; başarısız olmak.

1.1. ʿakīm et-:-*me, -sin*
Etmesin** Allah şeb-i bahtım ʿ**akīm
Māder-i tıfl-ı emel etsin anı **(Gazel 145/4)**

ak(ıp) yürü-:

1.) Hızlıca yürümek, gitmek; coşarak, büyük bir istekle gitmek.

1.1. ak(ıp) yürü-:
*Rāhına medresenin **ak yürü** cūyān gibi*
Eb ü ecdādın olan zāt-ı şerīfān gibi **(Müseddes 4/5)**

ʿakl:

1.) Düşünme, anlama, kavrama ve davranışlarını ayarlama melekesi, us; düşünce, fikir.

1.1. ʿ**akla:**-*a*
Keşf-i esrār-ı hakīkat için uydum ʿ***akla***
Tākatim kalmadı bu yolda ya yandım kaldım **(Gazel 150/5)**

1.2. ʿ**akla:**-*a*
Sıyānet kıl bu ʿ*abd-i pür-kusūru* ʿ***akla*** *uymaktan*
Televvünden halās et ehl-i temkīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/2)**

1.3. ʿ**aklım:**-*(ı)m*
Bayıldım cām-ı zehr-āmīz-i hicrinle gözüm nūru
Ki ***aklım*** *kāse-i serden yine bīrūndur sensiz* **(Gazel 75/5)**

1.4. ʿ**aklının:**-*ı,-nın*
Aklının *meftūnudur her bār-ı reʾy ü üstüvār*
Kābil olsa ger tecessüm etse rahm ü reʾfeti **(Kaside 39/9)**

ʿakl u endîşe:

1.) Akıl ve fikir.

1.1. ʿ**akl u endîşe:**-*y, -e*
Bir teveccühle eder ʿ*ādemi hem-pāye-i* ʿ*arş*
ʿ***Akl u endîşeye*** *hayret getirir kudret-i Pīr* **(Kaside 33/10)**

ʿakl u fikret:

1.) Akıl ve fikir.

1.1. ʿ**akl u fikret:**-*i*
Ger Süreyyāda muʿallak olsa derhāl ahz eder
ʿ*İlmi gökten indirir şehbāz* ʿ***akl u fikreti*** **(Kaside 37/20)**

ʿakl ü ʿirfān:

1) Akıl ve irfan.

1.1. ʿ**akl ü** ʿ**irfān:**-*(ı)m*
Hemān bir lezzet aldı nebzece sükker-i dudağımdan
Sırr-ı devlet ısr-i mūnisler iken ʿ***akl ü*** ʿ***irfānım*** **(Tahmis 7/3)**

ʿakl u şuʿūr:

1.) Bilinç ve düşünce, idrak.

1.1. ʿ**akl u şu**ʿ**ūr:**-*u*
Kūy-ı yāri dūr edip vuslatla mesʿūd olmayan
Aldırır ʿ***akl u şu***ʿ***ūru*** *vālih u hayrān gider* **(Gazel 45/2)**

ʿaklen:

1.) Akıl bakımından, akıl icabı, akıl gereğince.

1.1. ʿ**aklen:**
ʿ***Aklen*** *ekmel hüsnen ecmel fıtraten aslü'l-usūl*
ʿ*Ahden evfā reʾyen evsaktır Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 21/3)**

ʿakl-ı Aristo:

1.) Aristo aklı; fikirleri, felsefesi (***bk.*** Aristo).

1.1. ʿ**akl-ı Aristo:**
Āharin ʿ***akl-ı Aristo*** *misline etmez nazar*
Hod-pesendān-ı ʿ*asr kendi kemālātın görür* **(Gazel 55/3)**

ʿakl-ı beşer:

1.) İnsan aklı.

1.1. ʿ**akl-ı beşer:**
Fikr ü nazar ʿ***akl-ı beşer*** *rütbe rütbedir*
Zī-haberān bī-haberān başka başkadır **(Gazel 64/5)**

ʿakl-ı Felātūn:

1.) Felatun'un aklı (***bk.*** Felātūn).

1.1. ʿ**akl-ı Felātūn:**-*a*
Öyle bir münʿim-i bī-misl-i fetānet-ver kim
Öğretir ʿ***akl-ı Felātūna*** *vekār u temkīn* **(Kaside 42/9)**

1.2. ʿ**akl-ı Felātūn:**
Fennī bizden alır ders-i hikmeti
ʿ***Akl-ı Felātūn*** *var dīvānemizde* **(Şarkı 6/10)**

ʿakl(ı) kāse-i serden hāric ol-:

1.) Aklı başında olmamak, iyi düşünemeyecek durumda olmak.

1.1. ʿ**akl(ı) kāse-i serden hāric ol-:**-*(u)r*
Bilemem kendimi yār eylese ʿ*arz-ı dīdār*
Ki olur ʿ***akl*** *o zamān* ***kāse-i serden hāric*** **(Gazel 18/4)**

ʿakl-ı kül:

1.) Akl-ı evvelden sonra gelen ilk mertebe, akl-ı evvelin mazharı; her şeyi kavrayan akıl.

1.1. ʿ**akl-ı kül:**
ʿ***Akl-ı kül*** *ʿirfānının tıfl-ı elf-bā-hānıdır*
Cümleden aʿlā vü aʿlemdir Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/2)**

1.2. ʿ**akl-ı kül:**
Senden eyā Şāh-ı rusül eyler tederrüs ʿ***akl-ı kül***
Vechin terinden geldi gül gülden zuhūr etti gülāb **(Kaside 20/19)**

ʿakl-ı selīm:

1.) Hükümlerinde yanılmadan doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden ayırma yeteneği, sağduyu.

1.1. ʿ**akl-ı selīm:**
Nūr-ı dīdem var ise sende eğer ʿ***akl-ı selīm***
Sen o bed-māyeyi tercīme bedel kıl tekrīm **(Müsemmen 1/18)**

ʿaklı sersem et-:

1.) Aklı başından almak; düşünemeyecek bir duruma getirmek, çok şaşırtmak.

1.1. ʿ**aklı sersem et-:**-*sin*
Gösterince sīne-i sāfın yürekler oynasın
ʿ***Aklı sersem etsin*** *açtıkça ruh-ı zībāsını* **(Gazel 219/4)**

ʿaklı(n)ı al-/aldır-:

1.) Aklını başından almak, bir şeyin birini düşünemeyecek bir duruma getirmesi, çok şaşırtmak.

1.1. ʿ**aklı(n)ı al-:**-*dı*
Şimdi uğraşmaktasın caʿlī bir istiğnā ile
Evvel ***aldı*** ʿ***aklımı*** *bir tavr-ı cān-bahşā ile* **(Gazel 187/1)**

1.2. aklını aldır-:-*(ı)r*
Aldırır aklını *pervāne misāli dolaşır*
Āfītāba bile dikkatle bakan göz kamaşır **(Kaside 34/11)**

1.3. ʿ**aklı(n)ı al-:**-*ma*
İçemem ben bana teklīfte ısrār etme
Sākīyā ʿ***aklımı alma*** *beni ızrār etme* **(Gazel 185/1)**

ʿaklı(n)ı yağmaya ver-:

1.) Aklı başından almak, düşünemeyecek duruma gelmek.

1.1. ʿ**aklı(n)ı yağmaya ver-:**-*en*
Sūfī işidirsen beni maʿzūr tutarsın Tevbīhi yutarsın
Yağmaya veren ʿ***aklımı*** *şu zemzeme-zendir Karşımda gezendir*
(Müstezad 3/2)

akrabā:

1.) Aralarında soy yakınlığı olanlar.

1.1. akrabā:
Muhibb-i sādıkındır yār-ı gārın yoksa ʿālemde
Mürüvvetsiz vefāsız ***akrabā*** *bīgāneden kalmaz* **(Gazel 87/2)**

akrān:

1.) Yaş, mevki, rütbe bakımından birbirine eşit olanlardan her biri; denk, eş.

1.1. akrān:
Kadd-i tūbā-hırāmın sevgilim ***akrān*** *kabūl etmez*
Ser-ā-pā doğrudur bu müddeʿā butlān kabūl etmez **(Gazel 88/1)**

1.2. akrān:
Ben ol mehpāreyim yoktur güzellikte bana ***akrān***
Benim hayrān-ı hüsnümdür melāʾik sol u sāğımdan **(Tahmis 7/10)**

1.3. akrānı:-*ı*
O da ***akrānı*** *gibi etse temāyüz çok mu*
Olmasa bādīye peymāy-ı melāl ü hüsrān **(Kaside 45/38)**

1.4. akrānı:-*ı*
Temām ettim temāşā dīde-i gayretle ***akrānı***
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/26)**

1.5. akrānımı:-*(ı)m, -ı*
Sitem-keşlikte sebkat eyledim ***akrānımı*** *kat kat*
Ne hālim kaldı ey çerh-ı cefā-muʿtād sen söyle **(Gazel 197/2)**

akrān ü emāsīl:

1.) Yaşıtlar, emsaller.

1.1. akrān ü emāsīl:
Hālis iken oldum nazar-ı yārda mağşuş
Akrān ü emāsīl *beni hep etti ferāmūş* **(Müseddes 3/8)**

ʿaks:

1.) Akis, yansıma, görüntü.

1.1. ʿ**aksi:**-*i*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse mirʾāta nazar ʿ***aksi*** *gelir feryāda* **(Kaside 34/3)**

1.2. ʿ**aksi:**-*i*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse mirʾāta nazar ʿ***aksi*** *gelir feryāda* **(Kaside 34/6)**

1.3. ʿ**aksi:**-*i*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse mirʾāta nazar ʿ***aksi*** *gelir feryāda* **(Kaside 34/9)**

1.4. ʿ**aksi:**-*i*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse mirʾāta nazar ʿ***aksi*** *gelir feryāda* **(Kaside 34/12)**

1.5. ʿ**aksi:**-*i*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse mirʾāta nazar ʿ***aksi*** *gelir feryāda* **(Kaside 34/15)**

1.6. ʿ**aksi:**-*i*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse mirʾāta nazar ʿ***aksi*** *gelir feryāda* **(Kaside 34/18)**

1.7. ʿ**aksi:**-*i*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse mirʾāta nazar ʿ***aksi*** *gelir feryāda* **(Kaside 34/21)**

ʿaks ü tevārüs et-:

1.) Miras kalmak, geçmek.

1.1. ʿ**aks ü tevārüs et-:**-*ti*
Kimden kime ***etti*** *ʿacebā* ʿ***aks ü tevārüs***
Mirʾat-ı Sikender kadeh-i Cem kime kaldı **(Gazel 222/3)**

akşam:

1.) Güneşin batma zamanı, günün sonu.

1.1. akşam:
Māhdan māhīye dek şāyiʿ olur tāliʿ bu yā
Māhımı fırsat bulup alsam bir ***akşam*** *yanıma* **(Gazel 199/2)**

akşām ol-:

1.) Güneşin batarak günün sona ermesi; ***mec.*** Vaktin çabuk geçmesi.

1.1. akşām ol-:-*(u)r*
Cevr-i devre kıl tahammül tezgeçer bu kara gün
Fennīyā vakt-i zemistānda çabuk ***akşām olur*** **(Gazel 33/8)**

akşamla-:

1.) Akşamı bir yerde geçirmek.

1.1. akşamladı:-*dı*
Kudūmüyle bu şeb tenvīr-i meclis etti ol māh
Ne menzil içre ***akşamladı*** *bilmem nerde kalmıştır* **(Gazel 57/3)**

aksā-yı āmāl:

1.) Erişilmek istenen en büyük emeller.

1.1. aksā-yı āmāl:-*(i)m*
Gözüm gönlüm seni gözler seni özler Hudā ʿālim
Gel ey aksā-yı ümīdim gel ***aksā-yı āmālim*** **(Müsebba 3/9)**

aksā-yı ümīd:

1.) Erişilmek istenen en büyük umut, beklenti.

1.1. aksā-yı ümīd:
Havza-i lutfuna cān atmadır iʿlā-yı emel
Dergeh-i fazlına yüz sürmedir ***aksā-yı ümīd*** **(Kaside 46/18)**

1.2. aksā-yı ümīd:-*(i)m*
Gözüm gönlüm seni gözler seni özler Hudā ʿālim
Gel ey ***aksā-yı ümīdim*** *gel aksā-yı āmālim* **(Müsebba 3/9)**

ʿakset-:

1.) Yansımak.

1.1. ʿ**akseder:**-*(e)r*
Lutfunu yād eyledikçe şāhid-i maksūdumun
ʿ***Akseder*** *āyine-i ümīde hüsn-i sūreti* **(Kaside 37/83)**

ʿaks-i hurşīd-i cihān:

1.) Cihan güneşinin aksi, yansıması.

1.1. ʿ**aks-i hurşīd-i cihān:**
Tecellī-i hayālinle gönülde ızdırāb artar
Düşünce āb-ı sāfa ʿ***aks-i hurşīd-i cihān*** *titrer* **(Gazel 40/6)**

ʿaks-i māh-ı rū(y):

1.) Ay gibi parlak yüzünün aksi, yansıması (sevgili için).

1.1. ʿ**aks-i māh-ı rū(y):**-*u, -n, -u*
Var ise görmüşte şerminden yere girmiştir ay
ʿ***Aks-i māh-ı rūyunu*** *deryāda görmüş var mıdır* **(Gazel 26/2)**

ʿaks-i ruh:

1.) (Sevgilinin parlak) yanağının aksi, yansıması.

1.1. ʿ**aks-i ruh:**-*un*
Her dīdede bir sīm-peri cilveye başlar

*ʿ**Aks-i ruhun** āyīne-i çeşmāne düşerse* **(Gazel 202/6)**

ʿaks-i rūy:

1.) (Sevgilinin parlak) yüzünün yansıması.

1.1. ʿaks-i rūy:-*(u)n, -dan*
Dāne-i hāl-i siyāh ile tutuldu dāme dil
*ʿ**Aks-i rūyundan** harīm-i sīne oldu lāle-zār* **(Kaside 39/50)**

ʿaks-i ümīd:

1.) Ümidin aksi, yansıması, belirtisi.

1.1. ʿaks-i ümīd:-*(i)m*
*Karşımda bütün ʿ**aks-i ümīdim** mütecellī*
Bīçāre gönül yā nasıl olsun mütessellī **(Müseddes 3/20)**

ʿaksine:

1.) Bilakis, tersine, tam tersi.

1.1. ʿaksine:
Yakmasın āteş-i hicre dil-i sevdā-zedemi
*Çünkü bīmāra tabīb ʿ**aksine** tedbīr etmez* **(Gazel 71/2)**

1.2. ʿaksine:.
*Āh ü giryem sana hep ʿ**aksine** etti teʾsīr*
ʿArz-ı hāle beni bin kerre peşīmān ettin **(Gazel 121/4)**

1.3. ʿaksinedir:-*dir*
*İltifāt u germi ʿ**aksinedir** devrānın*
Hālimi rencīş-i hātırla suʾāl etti felek **(Gazel 115/3)**

1.4. ʿaksinedir:-*dir*
*Şimdi hep ʿ**aksinedir** kār-ı cihān ez-cümle*
Bir peder iş yapamaz emr-i püserden hāric **(Gazel 18/3)**

aktār:

1.) Her taraf, her yer.

1.1. aktār:
Öyle bir Āsaf-ı zī-şān ki hakīkat doludur
*Şöhret-i ʿadl ü ʿatāsıyla serāpā **aktār*** **(Kaside 43/8)**

aktār-ı çerh:

1.) Feleğin, dünyanın her tarafı.
1.1. aktār-ı çerh:-*a*
Nass-ı Kānūn-ı Hümāyūnundan oldu müstefīd
*Pertev-i ʿadl eyledi **aktār-ı çerha** intişār* **(Kaside 39/15)**

aktār-ı cihān:

1.) Dünyanın her tarafı, her yeri.

1.1. aktār-ı cihān:-*ı*
Dāhīlī işleri īfāya eyledi nāzır
*Ki ede ʿadl ile **aktār-ı cihānı** teşhīn* **(Kaside 42/7)**

akvāl:

1.) Kaviller, sözler.

1.1. akvāli:-*i*
*Hikmet-āmizdir **akvāli** de efʿāli de hep*
Anlaşılmaz o Felātūn-misālin sırrı **(Tarih 8/15)**

akvām-ı cihān:

1.) Dünya kavimleri, milletleri.

1.1. akvām-ı cihān:-*(ı)n*
*Tahsīl-i hüner eyle ki **akvām-ı cihānın***
Miʿyār-ı tekāmül çıkarırlar harfinden **(Gazel 173/8)**

akvā-yı selāsil:

1.) En kuvvetli zincirler.

1.1. akvā-yı selāsil:-*dir*
Velī gerdānıma bağlandığım tavk-ı ʿubūdiyet
*Çözülmez tā-be-mahşer sanki **akvā-yı selāsildir*** **(Kaside 38/36)**

al:

1.) Kanın rengi, kızıl, kırmızı.

1.1. al:
***Al** giyinmek müstahaktır al giyin cānım sana*
Al giyinmezsen yeşillenmezler ey hānım sana **(Gazel 2/1)**

1.2. al:
*Al giyinmek müstahaktır **al** giyin cānım sana*
Al giyinmezsen yeşillenmezler ey hānım sana **(Gazel 2/1)**

1.3. al:
Al giyinmek müstahaktır al giyin cānım sana
***Al** giyinmezsen yeşillenmezler ey hānım sana* **(Gazel 2/1)**

1.4. al:
***Al** giyin allar kuşan ruhsār-ı gül-gūnun gibi*
Güller istikbāle çıksın verd-i handānım sana **(Gazel 2/2)**

1.5. al:
***Al** giyinmiş lāle-ruhsārım açılmış gül gibi*
Zihnimi ammā perīşān eyledi kākül gibi **(Gazel 228/1)**

1.6. allar:-*lar*
*Al giyin **allar** kuşan ruhsār-ı gül-gūnun gibi*
Güller istikbāle çıksın verd-i handānım sana **(Gazel 2/2)**

2.) Aldatma, düzen, tuzak, hile.

2.1. al:
Göründün cāme-i gülgūn ile ettin beni dilhūn
*Yine bir **al** ile iğfāl eden vay sen misin kāfir* **(Gazel 39/2)**

al-:

1.) Koymak, yerleştirmek; içinde bulundurmak, dâhil etmek.

1.1. al:
*Havza-i lutfuna **al** sen de beni lutfeyle*
Çünki her ehl-i emel buldu bir recā-yı ümīd **(Kaside 46/38)**

1.2. al:
*Beni **al** merhameten cevze-i istishāba*
Nice bīkesleri ettin bilirim minetdār **(Kaside 43/21)**

1.3. alan:-*an*
*Seni şefkattir ancak bezm-i ʿirfāna **alan** Fennī*
Temeddüh etme senden başka kem miktar yoktur yok **(Gazel 105/6)**

1.4. aldım:-*dı, -m*
*Hayālim fotoğrafıyla **aldım** seni sadra*
Uzaktır visālin gerçi kim sūretā bana **(Gazel 4/7)**

1.5. alır:-*(ı)r.*
***Alır** mı ol dilsitān beni bezm-i vuslata*
Hālā ki kisve-gīr-i kesāfet değil miyim **(Taştir 1/8)**

1.6. alıp:-*ıp*
*Fennī zebānın **alıp** o şūhun dehānıma*
Taʿallüm-i şīve-i lisān etmek isterim **(Gazel 157/7)**

1.7. almış:-*mış*
***Almış** āgūş-ı hayālāta gönül maʿşūkunu*
Māh ile mihr-i cihān-ārā kırān etmiş yine **(Gazel 186/3)**

2.) Bir şeyi veya bir özelliği kendinde bulundurmak, elde etmek, sahip olmak; temin etmek, edinmek.

2.1. aldım:-*dı, -m*
Bir musannaʿ kurta yaptırdım kulaklar duymadık
Bir nigîn dil-nişîn ***aldım*** *Süleymânım sana* **(Gazel 2/5)**

2.2. alıp:-*ıp*
Taʾmı cennetten ***alıp*** *Kevsere dönse bâde*
Devr-i laʿlinde o yârin getirilmez yâde **(Kaside 34/1)**

2.3. alıp:-*ıp*
Seni ben bağrıma basmaz mıyım fırsat düşürdükçe
Alıp *sarmaz mı mecrûh yâresine merhem oldukça* **(Gazel 200/5)**

2.4. alır:-*(ı)r*
Fennî bizden ***alır*** *ders-i hikmeti*
ʿAkl-ı Felâtûn var dîvânemizde **(Şarkı 67/10)**

2.5. alır:-*(ı)r*
Ot gibi kuvveti her vechile topraktan ***alır***
Mübdelün ʿanh işini nâkısân eyler itmâm **(Muamma 1/4)**

2.6. alırlar:-*(ı)r, -lar*
Bahâüddîn-i Nakşîden ***alırlar*** *feyz-i ʿirfânı*
Takîdir pâkdir ʿâlî-makardır Nakşibendîler **(Kaside 36/10)**

3.) Bir şeyi bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak; açmak.

3.1. al:
ʿAnber kokusu sâhire-i bezme yayılsın
Al *bürkaʿ-ı gîysûyu ham-ender-ham açılsın* **(Kıt'a 10/2)**

4.) Duyumsamak, hissetmek.

4.1. alıp:
Açıp ol gonca-i gülzâr-ı hüsnü eyle istirhâm
Alıp *bir bûy-ı dil-cû-yı muhabbet ey sabâ tez gel* **(Gazel 136/8)**

5.) Benimsemek, kabul etmek; bakmak.

5.1. alıp:-*ıp*
Alıp *eşyâyı çeşm-i ibrete tahsîl-i ʿirfan et*
Her âdem lâyık-ı bezm-i ulü'l-ebsâr olur sanma **(Gazel 194/6)**

6.) Gidermek, yok etmek.

6.1. al:.
Ya ***al*** *muhabbetin ya gel yanıma*
Sevdâlı başıma belâ mısın sen **(Diğer 2/8)**

6.2. aldı:-*dı*
Nûr-ı eşfâkın hayâlimde tecellî eyleyip
Kalb-i kâsî-yi ʿabîdânemden ***aldı*** *kasveti* **(Kaside 37/84)**

al et-:

1.) Düzen, tuzak, hile yapmak; aldatmak.

1.1. âl et-:-*ti*
Kevkeb-i tâliʿime gör ki ne ***âl etti*** *felek*
Sadr iken cilve-gehim saff-ı niʿâl etti felek **(Gazel 115/1)**

aʿlâ:

1.) Daha iyi, daha fazla.

1.1. aʿlâ:
Mücrimi bir sille mustantıktan ***aʿlâ*** *söyletir*
Zor-ı bâzû fenne çok yerlerde istiʿlâ eder **(Gazel 52/6)**

1.2. aʿlâ:
Hastanın tabʿınca söz dârûdan ***aʿlâ*** *iş görür*
Mâla câha hüsne muhtasdır ʿavâmın rağbeti **(Müfret 18/1)**

aʿlâ et-:

1.) Yüceltmek, yükseltmek.

1.1. aʿlâ et-:-*en*
O ʿâlî mesleği şâhîn-i pervâz olmayan bilmez
Tevâzûʿdur eʿâlî zümresin ***aʿlâ eden*** *ammâ* **(Gazel 66/2)**

aʿlâ vü aʿlem:

1.) Daha çok yüce ve âlim.

1.1. aʿlâ vü aʿlem:
ʿAkl-ı kül ʿirfânının tıfl-ı elf-bâ-hânıdır
Cümleden ***aʿlâ vü aʿlemdir*** *Cenâb-ı Mustafâ* **(Kaside 23/2)**

âʿlâdan ednâya:

1.) (Yaş, mertebe bakımından) Büyükten küçüğe; herkes.

1.1. âʿlâdan ednâya:
Semâdan katre-i bârân hemîşe hâke nâzildir
Kerem bir ʿâdet-i dîrînedir ***âʿlâdan ednâya*** **(Kaside 38/30)**

1.2. âʿlâdan:-*dan*
Semâdan katre-i bârân hemîşe hâke nâzildir
Kerem bir ʿâdet-i dîrînedir ***âʿlâdan*** *ednâya* **(Kaside 38/30)**

âlâm:

1.) Elemler, kederler, acılar.

1.1. âlâm:
Pezîrâ-yı vücûd olmaz elemsiz bir emel Fennî
Cihânda herkesin aʿmâlini ***âlâm*** *eder tashîh* **(Gazel 19/10)**

1.2. âlâma:-*a*
Müttehim zahmet çekerse muktezâ-yı cürmüdür
Bî-günâh olmakla ***âlâma*** *tahammüldür hüner* **(Gazel 37/3)**

1.3. âlâmı:-*ı*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿâlî-tebârım gel
Dem-â-dem ayrılık ***âlâmı*** *teʿsîr eyliyor câna* **(Müsebba 3/11)**

âlâm ol-:

1.) Kederlenmek, gam çekmek.

1.1. âlâm ol-:-*(u)r*
Her şebin bir gündüzü her zor için bir şâm olur
Gussanın şâdı sürürün peyrevi ***âlâm olur*** **(Gazel 33/1)**

âlâm ü meşakkat:

1.) Sıkıntı, zahmet ve elemler.

1.1. âlâm ü meşakkat:
Ne de bir hâl ile ***âlâm ü meşakkat*** *bâkî*
Ne sebât üzre kalır encümen-i ʿayş u sürûr **(Gazel 243/4)**

ʿalâmet:

1.) Bir şeyin bilinmesine vasıta olan şey; işaret, belirti, nişan.

1.1. ʿalâmet:
Dânâ ile hem-bezm ol nâdâna yakın olma
Dânâ ile nâdânın vechinde ***ʿalâmet*** *var* **(Gazel 58/10)**

1.2. ʿalâmet:
Fennî nasıl edersin daʿvâ-yı istikâmet
Yok sende bir ***ʿalâmet*** *ehl-i kemâle benzer* **(Gazel 63/6)**

1.3. ʿalâmet:
ʿAcabâ yevm-i kıyâmetten ***ʿalâmet*** *mi nedir*
Şimdi ebnâ-yı zemânda görülen fikr-i fesâd **(Taştir 2/8)**

ʿālām-ı tahassür çek-:

1.) Hasret elemleri, kederleri çekmek.

1.1. ʿālām-ı tahassür çek-:-*tik, -i*
Üftādelerin ***çektiği ʿālām-ı tahassür***
Nevrestelerin nāzına etvārına değmez **(Gazel 65/3)**

ālāt-ı riyā:

1.) Gösteriş aleti, aracı.

1.1. ālāt-ı riyā:
Tutma zāhidler gibi tesbīhi ***ālāt-ı riyā***
Git de bir meyhāne mesken ile bir peymāne tut **(Tahmis 5/10)**

aʿlā-yı nās:

1.) İnsanların en yücesi, en şereflisi.

1.1. aʿlā-yı nās:
Halkan akdem hulken aʿzam mevliden ***aʿlā-yı nās***
Fiʿlen ahsen kavlen esdaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/4)**

aʿlā-yı niʿam:

1.) Nimetlerin en büyüğü, yücesi.

1.1. aʿlā-yı niʿam:-*dır*
Vücūd-ı akdesi el-hāsıl ***aʿlā-yı niʿamdır*** *kim*
Teşekkür etmeyen bu niʿmet-i ʿuzmāya cāhildir **(Kaside 38/15)**

ālāyiş-i fānī:

1.) Gelip geçici gösterişler.

1.1. ālāyiş-i fānī:
Yād etme bana kāle-i bed-reng-i cihānı
Gelmez işime birtakım ***ālāyiş-i fānī*** **(Müseddes 3/34)**

alçak:

1.) En kötü, en ahlaksızca davranışlarda bulunan, aşağılık, soysuz, namert, rezil, hain; değersiz, kıtmetsiz.

1.1. alçak:
Dāʾimā ***alçak*** *görür her şeyden insān kendini*
Gerçi ʿālī gösterir insāna şeytān kendini **(Gazel 231/1)**

1.2. alçakları:-*lar, -ı*
Cefā-yı çerha yoktur hadd ü gāye
Hemān ***alçakları*** *eyler vikāye* **(Tarih 13/1)**

1.3. alçaksa:-*sa*
Hālet-i buhl ü leʾīmi ne kadar ***alçaksa***
Müteʿālīdir o nisbette belī şān-ı kerem **(Kaside 41/4)**

1.4. alçaktır:-*tır*
Rifʾat-i şānına nisbetle felek ***alçaktır***
ʿUlemā kadrini bu mertebe kılmış iʿzām **(Muamma 1/8)**

aldan-:

1.) Bir hileye, bir yalana kanmak; avunmak, oyalanmak.

1.1. aldanan:-*an*
Mahkūm-ı hevā olup zen-i dehre ***aldanan***
Eremez kemāle zen gibi noksan gelir gider **(Gazel 46/3)**

1.2. aldanıp:-*ıp*
Merd-i ciddī bilme her yaldızlı söz ashābını
Aldanıp *sünʿī cilāya sanma gevher her taşı* **(Gazel 225/2)**

1.3. aldanıp:-*ıp*
Huzūzāta kapıldım nakd ü vakti hep hebā ettim
Hayāle ***aldanıp*** *ʿahd-i şebābı ber-havā ettim* **(Müseddes 2/10)**

1.4. aldanırsan:-*(ı)r, -sa, -n*
Mukarrerdir helākın ***aldanırsan*** *nakş u elvāna*
Kumaşı ʿālemin dām üzre konmuş dāneden kalmaz **(Gazel 87/4)**

1.5. aldan-:-*ma*
Fennīyā ***aldanma*** *şevk u zevkine bu ʿālemin*
Hep sürūrunda sitem sūrunda mātem gizlidir **(Gazel 41/5)**

1.6. aldanma:-*ma*
Merd isen ʿākil isen ***aldanma*** *mekr ü āline*
Aldatır eblehleri bu kahbe dünyā eskidir **(Gazel 42/2)**

1.7. aldanma:-*ma*
Ey müderris sanma tertīb-i kazāyādır hüner
Lafz ile ***aldanma*** *tahlīl-i mezāyādır hüner* **(Gazel 51/1)**

1.8. aldanma:-*ma*
Aldanma ki şādī-i felek müntic-i gamdır
Fennī ne şarab iç ne giriftār-ı humār ol **(Gazel 137/6)**

1.9. aldanma:-*ma*
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç
Cīfe-i ʿāleme ***aldanma*** *şu dünyādan geç* **(Müseddes 4/3)**

1.10. aldanma:-*ma*
Cīfe-i ʿāleme ***aldanma*** *şu dünyādan geç*
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç **(Müseddes 4/6)**

1.11. aldanma:-*ma*
Cīfe-i ʿāleme ***aldanma*** *şu dünyādan geç*
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç **(Müseddes 4/9)**

1.12. aldanma:-*ma*
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç
Cīfe-i ʿāleme ***aldanma*** *şu dünyādan geç* **(Müseddes 4/12)**

1.13. aldanma:-*ma*
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç
Cīfe-i ʿāleme ***aldanma*** *şu dünyādan geç* **(Müseddes 4/16)**

1.14. aldanma:-*ma*
İsāra çalış varını meyl eyleme māla ***Aldanma*** *hayāle*
İsnād-ı vefā ʿāleme Vallāhi yalandır Billāhi yalandır **(Müstezad 2/3)**

1.15. aldanmak:-*mak*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
Yalan dünyāya ***aldanmak*** *kadar vāzıh hatā yoktur* **(Müseddes 1/3)**

1.16. aldanmak:-*mak*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
Yalan dünyāya ***aldanmak*** *kadar vāzıh hatā yoktur* **(Müseddes 1/6)**

1.17. aldanmak:-*mak*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
Yalan dünyāya ***aldanmak*** *kadar vāzıh hatā yoktur* **(Müseddes 1/9)**

1.18. aldanmak:-*mak*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/12)**

1.19. aldanmak:-*mak*

Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
Yalan dünyāya ***aldanmak*** *kadar vāzıh hatā yoktur* **(Müseddes 1/15)**

1.20. aldanmak:-*mak*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
Yalan dünyāya ***aldanmak*** *kadar vāzıh hatā yoktur* **(Müseddes 1/18)**

1.21. aldanmak:-*mak*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
Yalan dünyāya ***aldanmak*** *kadar vāzıh hatā yoktur* **(Müseddes 1/21)**

1.22. aldanmak:-*mak*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
Yalan dünyāya ***aldanmak*** *kadar vāzıh hatā yoktur* **(Müseddes 1/24)**

1.23. aldanmak:-*mak*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
Yalan dünyāya ***aldanmak*** *kadar vāzıh hatā yoktur* **(Müseddes 1/27)**

1.24. aldanmak:-*mak*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
Yalan dünyāya ***aldanmak*** *kadar vāzıh hatā yoktur* **(Müseddes 1/30)**

1.25. aldanmayız:-*ma, -y, -ız*
Aldanmayız *çarhın mihr ü māhına*
Göz dikmeyiz dehrin māl ü cāhına **(Şarkı 3/3)**

aldat-:

1.) Birine verilen sözü tutmamak, kandırmak.

1.1. aldatıp:-*ıp*
Ne çıkar ***aldatıp*** *imrār-ı zamān eylemeden*
Vakt iken vaʿdini incāzda ihmāl etme **(Gazel 170/2)**

1.2. aldatır:-*(ı)r*
Merd isen ʿākil isen aldanma mekr ü āline
Aldatır *eblehleri bu kahbe dünyā eskidir* **(Gazel 42/2)**

aldır-:

1.) Kaptırmak, kaybetmek.

1.1. aldırır:-*(ı)r*
Kūy-ı yāri dūr edip vuslatla mesʿūd olmayan
Aldırır *ʿakl u şuʿūru vālih u hayrān gider* **(Gazel 45/2)**

2.) Önem vermek, önemsemek.

2.1. aldırma:-*ma*
Sen hiç ***aldırma*** *sakın varsa eğer sende hüner*
Bilmiyor çünkü seni nāfile olma muğber **(Müsemmen 1/7)**

ʿale'l-ʿāde:

1.) Her zaman olabilen, her zaman görülebilen, olağan, sıradan.

1.1. ʿale'l-ʿāde:
*ʿ****Ale'l-ʿāde*** *temettüʿ gerçi şerʿī bir ticārettir*
Fakat yüzde otuzbeşle alıp satmak rezālettir **(Müseddes 1/13)**

1.2. ʿale'l-ʿāde:
Girmek gibidir kelb-i ʿakūr ile çuvala
Bir şahs-ı münāfıkla ***ʿale'l-ʿāde*** *görüşmek* **(Müfret 19/1)**

ʿale'l-ʿamyā:

1.) Körü körüne.

1.1. ʿale'l-ʿamyā:-*ip*
Kaybedildi hakk-ı meşrūʿum ***ʿale'l-ʿamyā*** *benim*
Hikmeten lā-büd iken bir hükme merbūtiyeti **(Kaside 37/68)**

ʿālem:

1.) Kâinat, dünya, cihan; tüm mevcudat; ***tas.*** Allah hariç bütün yaratılmış varlıklardır. Âleme, âlem denilmesinin sebebi, Allah'ın isim ve sıfatları tarafından bilinmesidir. Zira âlem "bilmek" masdarından türemiştir. Dolayısıyla Allah'ın varlığının alameti ve delili olduğu için kâinata, âlem denilmiştir. Zira Allah sanatkâr (sânî), âlem ise onun eseridir (masnû'), (Uludağ, 2016: 34; Cebecioğlu, 2014: 17).

1.1. ʿālem:
Ādemi bul ādem ol ***ʿālemde*** *ādem gizlidir*
Etme tahkīr ādemi ādemde ʿālem gizlidir **(Gazel 41/1)**

1.2. ʿālem:
Sāye-mend-i ʿadl ü aʿtāfındır ***ʿālem*** *bā-husūs*
Müstemendāne melāz ettin cenāh-ı reʾfeti **(Kaside 37/37)**

1.3. ʿālem:
O maʿlūlüm ki ***ʿālem*** *ʿāşık-ı derd-i derūnumdur*
Ben ol Ferhād-ı ʿaşkım kim felekler bī-sütūnumdur **(Muhammes 2/12)**

1.4. ʿālem:
Sen olmakla bütün ***ʿālem*** *kör olmak iktizā etmez*
Deme insān meyānında ülü'l-ebsār yoktur yok **(Gazel 105/5)**

1.5. ʿālem:
Ey mürtekib-i har-meniş ***ʿālem*** *kime kaldı*
Hiç kimseye kalmaz bu cihān hem kime kaldı **(Gazel 222/1)**

1.6. ʿālem:
Her işinde ana tevfīk-i Hudā yāver ola
Göre ***ʿālem*** *ne imiş cāh ü celālin sırrı* **(Tarih 8/16)**

1.7. ʿālem:
Sırr-ı īcādı düşün dīde-i imʿān ile bak
Nedir ***ʿālem*** *nedir ādem ne hayāl-hānedeyiz* **(Gazel 86/5)**

1.8. ʿālem:
Dāl eden kāmetimi tāze nihālim sensin
Kan eden sīnemi ey ruhları ***ʿālem*** *sensin* **(Gazel 127/1)**

1.9. ʿālemde:-*de*
Ādemi bul ādem ol ***ʿālemde*** *ādem gizlidir*
Etme tahkīr ādemi ādemde ʿālem gizlidir **(Gazel 41/1)**

1.10. ʿālemde:-*de*
Çünki Hū kalbe cilā kālıba nūrū getirir
Hūdan artık ne var ***ʿālemde*** *tezekkür edecek* **(Gazel 43/6)**

1.11. ʿālemde:-*de*
Sen gidince nāmın ***ʿālemde*** *yine insān kalır*
İʿtiyād eyler isen insāna insāniyyeti **(Gazel 48/5)**

1.12. ʿālemde:-*de*
Tabīb-i hāzıkın kadri kırıktır şimdi ***ʿālemde***
Tabābet kendi derdin bilmeyen bīmāra kalmıştır **(Gazel 61/2)**

1.12. ʿālemde:-*de*
Kalan var mı bu ***ʿālemde*** *bākī ile'l-ebed*
Kıyās et gidenlerden ki mihmān değil miyiz **(Gazel 70/8)**

1.13. ʿālemde:-*de*
Sākiyā bāde getir bastı humār-ı gaflet
Bilelim tā nasıl ***ʿālemde*** *ne meyhānedeyiz* **(Gazel 86/2)**

1.14. ʿ**ālemde:**-*de*
Muhibb-i sādıkındır yār-ı gārın yoksa ʿ***ālemde***
Mürüvvetsiz vefāsız akrabā bīgāneden kalmaz **(Gazel 87/2)**

1.15. ʿ**ālemde:**-*de*
Mümteniʿdir ahz-ı kām ʿ***ālemde*** *ber-vefk-ı merām*
Ger Süleymān olsan ins ü cinni teshīr eylesen **(Gazel 130/4)**

1.16. ʿ**ālemde:**-*de*
Kābil olmazdı ona ʿ***ālemde*** *takvīm-i bahā*
Āh o elmas-pārenin kıratı noksān olmasa **(Gazel 183/3)**

1.17. ʿ**ālemde:**-*de*
Dīde-i kalbi küşāde olmayan fark eylemez
Merd-i kāmil eylemiş ʿ***ālemde*** *pinhān kendini* **(Gazel 231/5)**

1.18. ʿ**ālemde:**-***de***
Var mı hiçbir sevmeyen ʿ***ālemde*** *masnūʿātını*
Sen hemān Allahı sev yoksa sever Allah seni **(Gazel 240/2)**

1.19. ʿ**ālemde:**-*de*
Bırakma el-Kerem meʾyūs u hāʾib yā Resūlallah
Sığındım dergāh-ı ihsānına her iki ʿ***ālemde*** **(Kaside 16/2)**

1.20. ʿ**ālemde:**-*de*
Meyve-çīn-i devha-i ʿirfān olur bu sāyede
İşte ʿālemde o türlü hāmeye derler kalem **(Kaside 24/55)**

1.21. ʿ**ālemde:**-*de*
Fürūg-ı neyyir-i evc-i ʿadāletsin ki ʿ***ālemde***
Nizāmın hakk u ʿadli bulmağa kāfī vü kāfildir **(Kaside 38/19)**

1.22. ʿ**ālemde:**-*de*
Müntehā-yı keremi var mı bulan ʿ***ālemde***
Sığmaz endīşelere vüsʿat-i eyvān-ı kerem **(Kaside 41/2)**

1.23. ʿ**ālemde:**-*de*
Kimseden eylemez ʿ***ālemde*** *dirīğ-ı ihsān*
Doldurur dāmen-i hulyāyı ʿatāyā-yı ümīd **(Kaside 46/4)**

1.24. ʿ**ālemde:**-*de*
Olmasun yeʾse zebūn ādem olan ʿ***ālemde***
Var iken ādem içün himmet-i vālā-yı ümīd **(Kaside 46/10)**

1.25. ʿ**ālemde:**-*de*
Cürmüne karşı der-i ʿafvi penāh eylemeyen
ʿAceb ādem midir ʿ***ālemde*** *günāh eylemeyen* **(Kıt'a 18/1)**

1.26. ʿ**ālemde:**-*de*
Ey tarak sensin olan ʿ***ālemde*** *şād u bahtiyār*
Cilve-gāhın zülf-i dilberdir makāmın dest-i yār **(Müfret 13/1)**

1.27. ʿ**ālemde:**-*de*
Gerek sahn-ı kenīsāda gerek Beyt-i mükerremde
Hüner bir kalb-i mahzūnu sevindirmektir ʿ***ālemde*** **(Müsebba 1/27)**

1.28. ʿ**ālemde:**-*de*
Bir merd-i garībim ki şu ʿ***ālemde*** *yerim yok*
Bir ibn-i sebīlim ki muʿīn-i seferim yok **(Müseddes 3/1)**

1.29. ʿ**ālemde:**-*de*
Felekte nice bin kimseler kāmrān idi
Nolurdu o da kām alsa bu köhne ʿ***ālemde*** **(Tarih 14/3)**

1.30. ʿ**āleme:**-*e*
ʿ***Āleme*** *yā Rab celālinle tecellīden murad*
Müslümānın hāline küffārı güldürmek midir **(Gazel 54/6)**

1.31. ʿ**āleme:**-*e*
Zī-fünūnun Fennīyā efzūn olurmuş mihneti
ʿ***Āleme*** *ahmak gelip nādān olaydım kāşki* **(Gazel 235/5)**

1.32. ʿ**āleme:**-*e*
Birisi neyyir-i envār öbürü māh-ı münīr
Pertev-efşān olalar ʿ***āleme*** *her rūz u leyāl* **(Kaside 40/74)**

1.33. ʿ**āleme:**-*e*
Kuyūd-ı nefsden āzādeyiz bī-bāk ü pervāyız
Hakīmiz feylesofuz ʿ***āleme*** *ferzāne geldik biz* **(Gazel 69/4)**

1.34. ʿ**āleme:**-*e*
Ne durur hātime-i devre kadar merd-i cebīn
Ne de bu ʿ***āleme*** *eshāb-ı şecāʿat bākī* **(Gazel 243/2)**

1.35. ʿ**āleme:**-*e*
Gelmemiş bu āna dek gelmez nazīri ʿ***āleme***
Her senā vü medhe elyaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/2)**

1.36. ʿ**āleme:**-*e*
Çok değerli yadigār ihdā ederde ʿ***āleme***
Kalmasaydı tāliʿ-i nā-sāzına muğber kalem **(Kaside 24/29)**

1.37. ʿ**āleme:**-*e*
Ebr-i feyzinden eğer bir katre düşse hāmeye
Tā-ebed icrā ederdi ʿ***āleme*** *kevser kalem* **(Kaside 24/40)**

1.38. ʿ**āleme:**-*e*
Açılır hande ile verd-i gülistān-ı kerem
Katre-rīz olduğu dem ʿ***āleme*** *nīsān-ı kerem* **(Kaside 41/1)**

1.39. ʿ**āleme:**-*e*
Geldim geleli ʿāleme mehcūr-ı safāyım
Hasret-keş-i dīdār u diyār-ı ʿurefāyım **(Müseddes 3/13)**

1.40. ʿ**āleme:**-*e*
Īsāra çalış varını meyl eyleme māla Aldanma hayāle
İsnād-ı vefā ʿ***āleme*** *Vallāhi yalandır Billāhi yalandır* **(Müstezad 2/3)**

1.41. ʿ**āleme:**-*e*
Yani hāmī-i hüner Hazret-i Rifʿat Paşa
Hāmesiyle açılur ʿ***āleme*** *mecrā-yı hüner* **(Kaside 46/14)**

1.42. ʿ**āleme:**-*e*
Etmeğe ʿāzim isen feyz-ı Rızāyı tahsīl
Koymak istersen eğer ʿ***āleme*** *bir yād-ı cemīl* **(Müsebba 2/40)**

1.43. ʿ**āleme:**-*e*
Hānedānın eylerim tebrīk bu tām tārīh ile
Talʿat-ı Sūdī efendi verdi nefʿi ʿ***āleme*** **(Tarih 7/5)**

1.44. ʿ**ālemi:**-*i*
Ey gonca-ı ümīd bütün ʿ***ālemi*** *gezsen*
Gülzār-ı sadākat gibi gülşen bulamazsın **(Gazel 128/3)**

1.45. ʿ**ālemi:**-*i*
Dilersen ʿ***ālemi*** *bir zerrede icmāle kādirsin*
Dilersen ger edersin zerreden şems ü kamer peydā **(Kaside 4/3)**

1.46. ʿ**ālemi:**-*i*
Fennīyā ʿ***ālemi*** *baştan başa teftīş etsem*
Öyle bir dilber-i nādīde kıyāfet bulamam **(Gazel 153/7)**

1.47. ʿ**ālemi:**-*i*
Şark u garba yayılıp ʿ***ālemi*** *lerzān etti*
Şöhret-i hançer-i bürrān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/3)**

1.48. ʿ**ālemi:**-*i*
Dānişinle rütbe-i kutbiyyete verdin şeref
ʿ***Ālemi*** *irşād için oldun medār-ı mefharet* **(Kaside 32/9)**

1.49. ʿ**ālemi:**-*i*
Rekz edip bārū-yı gerdūna livā-yı satveti
ʿAdli etsin ʿ***ālemi*** *şarkan ve garban tāb-dār* **(Kaside 39/57)**

1.50. ʿ**ālemi:**-*i*
Çeşm-i ʿibretle temāşā kıl hemīşe ʿ***ālemi***
Zerre zerre şāhid-i vahdettir işbu kāʾināt **(Gazel 10/7)**

1.51. ʿ**ālemin:**-*in*
Fennīyā aldanma şevk u zevkine bu ʿ***ālemin***
Hep sürürunda sitem sūrunda mātem gizlidir **(Gazel 41/5)**

1.52. ʿ**ālemin:**-*in*
Kem nazarla bakmayın fakr u fenā ashābına
ʿĀlemin hüşyārı gāfil gāfili hüşyār olur **(Gazel 50/5)**

1.53. ʿ**ālemin:**-*in*
Mukarrerdir helākın aldanırsan nakş u elvāna
Kumaşı ʿ***ālemin*** *dām üzre konmuş dāneden kalmaz* **(Gazel 87/4)**

1.54. ʿ**ālemin:**-*in*
Kādirīyim hāk-i pā-yi kelb-i Gavs-i Aʿzamım
Bu şerefle ʿ***ālemin*** *mümtāz ü müstesnāsıyım* **(Kaside 35/3)**

1.55. ʿ**ālemin:**-*in*
Minnet eylersen de Sultān Hamīdü'z-Zāta et
ʿĀlemin zīrā odur yektā veliyy-i niʿmeti **(Kaside 37/8)**

1.56. ʿ**ālemine:**-*i, -n, -e*
Sāyesinde refʿ olundu mesh-i evlād-ı beşer
ʿĀlemine ʿayn-ı rahmettir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/4)**

2.) Herkes, diğerleri, başkaları.

2.1. ʿ**ālem:**
Umūmun mazhar-ı takdīri olsun yaptığın efʿāl
Bu işler nā-becādır denmesin ʿ***ālem*** *becā görsün* **(Gazel 160/6)**

2.2. ʿ**ālem:**
Tabʿımın ʿulviyyetin ağyār yārımdan bilir
Himmet-i şīrānemi ʿālem şikārımdan bilir **(Gazel 28/1)**

2.3. ʿ**ālem:**
Eyle Fennīyi dahi imdād u irşādınla şād
Var senin yüz bin çerāğ-ı himmetin ʿ***ālem*** *bilir* **(Kaside 27/13)**

2.4. ʿ**ālem:**
Hāsılı işfāk u ihsānınla herkes pür-sürūr
Lutf u inʿām-ı hümāyūnunla ʿ***ālem*** *kām-kār* **(Kaside 39/27)**

2.5. ʿ**āleme:**-*e*
Maʿdelet kāʿidesin ʿ***āleme*** *göstermek için*
Kırk yarardı kılı ʿirfān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/6)**

2.6. ʿ**āleme:**-*e*
Kendini sālih beni tālih tanıttı ʿ***āleme***
Halka karşı gözgöre gasb etti mergūbiyeti **(Kaside 37/53)**

2.7. ʿ**āleme:**-*e*
Ne kerīm olduğunu ʿ***āleme*** *iʿlān ettin*
Beni ihsān ile mahsūdu leʾīmān ettin **(Kaside 44/1)**

2.8. ʿ**ālemi:**-*i*
Merd-i pākīze neseb ʿ***ālemi*** *pākīze görür*
Aslı çingāne olan herkesi çingāne bulur **(Gazel 44/5)**

3.) Belli bir topluluğu ya da özelliği oluşturan bütün.

3.1. ʿ**ālem:**
Nūş edip sahbā-yı ʿaşkı sen de gir o ʿāleme
Var mı bir lezzetli ʿ***ālem*** *ʿālem-i maʿnā gibi* **(Gazel 233/5)**

3.2. ʿ**ālemde:**-*de*
Mükemmel eylemiş tā hilkat-ı ervāhı ʿālemde
Ezelden pāk tīnet pāk meşreb pāk fıtrattır **(Kaside 30/4)**

3.3. ʿ**āleme:**-*e*
Nūş edip sahbā-yı ʿaşkı sen de gir o ʿ***āleme***
Var mı bir lezzetli ʿālem ʿālem-i maʿnā gibi **(Gazel 233/5)**

3.4. ʿ**ālemi:**-*i*
Kalbine sokmaz sanem yapmaz metāʿ ʿ***ālemi***
Keşf edenler kāʾinātın asl u māhiyyātını **(Gazel 240/4)**

3.5. ʿ**āleminde:**-*i, -n, -de*
Hakīkat ʿ***āleminde*** *fark maʿal cemʿ a muvaffak kıl*
Şerīʿat ʿāleminde ehl-i temyīz eyle yā Rabbī **(Kaside 12/3)**

3.6. ʿ**āleminde:**-*i, -n, -de*
Hakīkat ʿāleminde fark maʿal cemʿ a muvaffak kıl
Şerīʿat ʿ***āleminde*** *ehl-i temyīz eyle yā Rabbī* **(Kaside 12/3)**

3.7. ʿ**ālemine:**-*i, -n, -e*
Şemme-i ihsānı girseydi dimağ-ı hāmeye
ʿĀlemine neşrederdi nefha-yı ʿanber kalem **(Kaside 24/41)**

3.8. ʿ**āleminde:**-*i, -n, -de*
Tarikat ʿ***āleminde*** *maʿrifetten bī-nasīb etme*
Hakikatten hüviyyetten haberdār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/4)**

ʿalem:

1.) İşaret, alamet, nişan, sembol.

1.1. ʿ**alem:**
Size min baʿd ülü'l-aʿtāf ıtlāk eylesin herkes
Bu taʿbīri senin-çün en münāsib bir ʿ***alem*** *buldum* **(Kaside 49/10)**

ʿālem ol-:

1.) Dünya, yer olmak.

1.1. ʿ**ālem ol-:**-*(u)r*
Rabt-ı kalb eyle hemān gāʾileden āzād ol
Başka bir ʿ***ālem olur*** *ʿālem-i hürriyet-i Pīr* **(Kaside 33/17)**

ʿalem ol-:

1.) Bayrak olmak; alamet, işaret, sembol olmak.

1.2. ʿ**alem ol-:**-*sa*
ʿ***Alem olsa*** *yakışır Āsaf-ı zī-şān-ı kerem*
Öyle bir dāmen-i ʿulyā ki anın sāhibine **(Kaside 41/11)**

ʿālem-i ʿunfuvān:

1.) Gençlik hâli (zamanı).

1.1. ʿ**ālem-i** ʿ**unfuvān:**-*i, -di*
Henüz neşve-yāb ʿ***ālem-i*** ʿ***unfuvān*** *idi*
Humār-ı ecel bī-çāreyi telh-kām etti **(Tarih 14/2)**

ʿālem-ārā-yı melāhat:

1.) Güzellik âleminin süsü.

1.1. ʿ**ālem-ārā-yı melāhat:**-*tir*
Görmedi mānendini çeşm-i felek görmez yine
ʿ***Ālem-ārā-yı melāhattir*** *Cemāl-i Mustafā* **(Kaside 22/5)**

ʿāleme gel-:

1.) Dünyaya gelmek, doğmak.

1.1. ʿ**āleme gel-:**-*se*
Gaznevī sağ olsa Hātem ***gelse*** *tekrār* ʿ***āleme***
Can atarlar havze-i ihsānına bī-ihtiyār **(Kaside 39/22)**

ʿālem-i ağyār:

1.) Rakip*lerin ortamı, rakiplerin tamamı.

1.1. ʿ**ālem-i ağyār:**-*dan*
Nasīb olmaz mı āyā hālimi ʿarz eylemek yāre
Bulup günlerde bir gün ʿ***ālem-i ağyārdan*** *hālī* **(Gazel 217/2)**

1.2. ʿ**ālem-i ağyār:**-*dan*
Nasīb olmaz mı āyā hālimi ʿarz eylemek yāre
Bulup günlerde bir gün ʿ***ālem-i ağyārdan*** *hālī* **(Gazel 242/2)**

ʿālem-i bālā:

1.) Yüce âlem; gökyüzü, ahiret.

1.1. ʿ**ālem-i bālā:**-*da*
Yerde ben keşf etmedim ey meh senin mānendini
Bilmem ammā ʿ***ālem-i bālāda*** *görmüş var mıdır* **(Gazel 26/5)**

ʿālem-i ervāh:

1.) Ruhlar âlemi (***bk.*** ezel).

1.1. ʿ**ālem-i ervāh:**-*a*
ʿ***Ālem-i ervāha*** *ʿā'id bir hakīkat bulmadır*
ʿĀlem-i eşbāhı dikkatle temāşādan garaz **(Gazel 95/5)**

1.2. ʿ**ālem-i ervāh:**-*da*
ʿ***Ālem-i ervāhda*** *ey Şāh sevdim ben seni*
Hasretinle inlerim her gāh sevdim ben seni **(Kaside 19/1)**

ʿālem-i eşbāh:

1.) Cisimler, varlıklar dünyası.

1.1. ʿ**ālem-i eşbāh:**-*ı*
ʿĀlem-i ervāha ā'it bir hakīkat bulmadır
ʿ***Ālem-i eşbāhı*** *dikkatle temāşādan garaz* **(Gazel 95/5)**

ʿālem-i fānī:

1.) Gelip geçici âlem, dünya.

1.1. ʿ**ālem-i fānī:**-*de*
Gülme şu ʿ***ālem-i fānīde*** *hazīnü'l-kalb ol*
Nā'il-i rahmet eder vaz'-ı hazīnāne seni **(Gazel 230/5)**

ʿālem-i hürriyet-i pīr:

1.) Şeyhin (Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi) hürriyet âlemi; şeyhin tarikatı.

1.1. ʿ**ālem-i hürriyet-i pīr:**
Rabt-ı kalb eyle hemān gā'ileden āzād ol
Başka bir ʿālem olur ʿ***ālem-i hürriyet-i Pīr*** **(Kaside 33/17)**

ʿālem-i hüsn:

1.) Güzellik âlemi.

1.1. ʿ**ālem-i hüsn:**-*ü*
Nūr-ı nazret ʿārızında öyle pertev-bār kim
ʿ***Ālem-i hüsnü*** *münevver kıldı nūrāniyeti* **(Kaside 37/104)**

ʿālem-i imkān:

1.) Olanaklar dünyası; maddi, fânî dünya.

1.1. ʿ**ālem-i imkān:**-*a*
Kudūm-ı Şāh-ı kevneyni duyunca cāna geldik biz
Ana kul olmak üzre ʿ***ālem-i imkāna*** *geldik biz* **(Gazel 69/1)**

1.2. ʿ**ālem-i imkān:**-*a*
Rızk için çekme elem peyrev-i Pīr ol Fennī
Beslemez mi getiren ʿ***ālem-i imkāna*** *seni* **(Gazel 230/6)**

1.3. ʿ**ālem-i imkān:**-*a*
Senin-çün geldim ancak ʿ***ālem-i imkāna*** *sultānım*
Senin-çün girdim ancak meslek-i ʿirfāna sultānım **(Müsebba 3/15)**

ʿālem-i insāniyyet:

1.) İnsanlık âlemi; insanlık.

1.1. ʿ**ālem-i insāniyyet:**
Feyzine müstağrak olur ʿ***ālem-i insāniyyet***
Ne zemān etse beni nevʿine erzān-ı kerem **(Kaside 41/18)**

ʿālem-i kudsī:

1.) Kutsal âlem.

1.1. ʿ**ālem-i kudsī:**
Birer şāhindir gūyā ki bunlar ʿ***ālem-i Kudsī***
Tavāf etmekte gāyet tīz-perdir Nakşibendīler **(Kaside 36/3)**

ʿālem-i maʿnā:

1.) Mana âlemi; anlam dünyası.

1.1. ʿ**ālem-i maʿnā:**-*da, -dır*
Fennīyā sūret-perest olmaktan eyle ictināb
Feyz-i ʿirfān u muhabbet ʿ***ālem-i maʿnādadır*** **(Gazel 38/7)**

2.) Manevi âlem, gayb âlemi; ahiret.

2.1. ʿ**ālem-i maʿnā:**-*da*
Eyleme sūretimi sīretime şāhid-i zor
Ādem et Pādişehim ʿ***ālem-i maʿnāda*** *beni* **(Gazel 223/2)**

2.2. ʿ**ālem-i mānā:**-*da*
Bir āteş-i mestūrum açıkta şererim yok
Hayfā ki henüz ʿ***ālem-i maʿnāda*** *yerim yok* **(Müseddes 3/37)**

3.) Mana âlemi; hayal, rüya âlemi.

3.1. ʿ**ālem-i maʿnā:**
Nūş edip sahbā-yı aşkı sen de gir o āleme
Var mı bir lezzetli ʿālem ʿ***ālem-i maʿnā*** *gibi* **(Gazel 233/6)**

3.2. ʿ**ālem-i maʿnā:**-*da*
Her gece ʿ***ālem-i maʿnāda*** *gelir āgūşa*
Eylemez nāz u sitem dilber-i raʿnā-yı ümīd **(Kaside 46/2)**

ʿālem-i tenhāyī:

1.) Yalnızlık, ıssızlık âlemi.

1.1. ʿ**ālem-i tenhāyī:**-*de*
Bana eğlence olur ʿ***ālem-i tenhāyīde***
Mūnis-i gussa-keşān yār-i nihāndır kalemim **(Gazel 152/12)**

ʿālem-i ʿulvī:

1.) Madde âleminin üstündeki yüce âlem, ruhlar âlemi, İlahi âlem.

1.1. ʿ**ālem-i ʿulvī:**-*de*
Hep duʿā-hān oluyor ʿ***ālem-i ʿulvīde*** *sana*
Eb ü ecdādımın ervāhını şādān ettin **(Kaside 44/9)**

1.2. ʿ**ālem-i ʿulvī:**-*den*
Bir güzel methedeyim neş'e-yi mey kaybeylemeden
Tabʿıma ʿ ***ālem-i ulvīden*** *iʿānet geliyor* **(Kaside 48/30)**

ʿālem-i ʿulvī-yi kuds:

1.) Mukaddes yüce âlem (ahiret).

1.1. ʿālem-i ʿulvī-yi kuds:-*e*
*Erince **ʿālem-i ʿulvī-yi kudse** rūh-ı serdārım*
Girince hufre-i tārīk-i hāke cism-i ʿuryānım **(Muhammes 2/16)**

ʿālemi yık-:

1.) Dünyayı yıkıp mahvetmek; ***mec.*** Haykırışını dünyaya duyurmak.

1.1. ʿālemi yık-:-*acak-i*
*Gūyā **yıkacak ʿālemi** feryād ile Fennī*
Memnūn-ı visāl eyle şunu cānım efendim **(Gazel 144/5)**

ʿālemīn:

1.) Âlemler.

1.1. ʿālemīn:
Kul senindir kula ihsān senindir herhāl
*Merhamet kānı veliyyü'n-niʿam **ʿālemīn*** **(Kaside 40/50)**

ʿalenen:

1.) Açıkça.

1.1. ʿalenen:
Hemdem ettin nice ādemlere dünyāda beni
*Ādem etsin ʿ**alenen** sūret ü sīmāda beni* **(Gazel 223/1)**

1.2. ʿalenen:
*ʿ**Alenen** şöhretini kırdı Büzürc-mihrin*
Andaki cerbeze-i kāmile fikr-i faʿāl **(Kaside 40/31)**

ālet et-:

1.) Bir kimseyi veya şeyi hoş olmayan bir işte aracı olarak kullanmak.

1.1. ālet et-:-*me*
Selh eder az bir zamān zarfında çarh idbār ile
*İtikāma **ālet etme** gure-i ikbālini* **(Gazel 208/2)**

ālet ol-:

1.) Araç olmak, vasıta bulunmak.

1.1. ālet ol-:-*sa*
*Hurdebīn-āsā bir **ālet olsa** da ʿayne'l-yakīn*
Her süveydā-yı dilin kābil bulunda rüʾyeti **(Kaside 37/55)**

alevlen-:

1.) Yanmaya başlamak, tutuşmak.

1.1. alevlenir:-*(i)r*
***Alevlenir** dilde nār-ı muhabbet*
Tā ciğerden kaynar hūn-āb-ı hasret **(Şarkı 8/7)**

ʿĀlī:

1.) Padişah (II. Abdülhamid Han) yakınlarından Hacı Ali Bey.

1.1. ʿĀlī:
Bende-i hāsı Şehin-şāh-ı merāhım iʿtiyād
*Yani mīrül-hāc ʿ**Ālī** ʿālī-nihād ʿālī-nijād* **(Tarih 6/1)**

ʿālī:

1.) Yüce, yüksek, ulu; değerli, şerefli.

1.1. ʿālī:
Ne bilsin sūfī-efsürde meşreb-i lezzet-i ʿaşkı
*Muhabbet ne rūhānī ne ʿ**ālī** cān-fezālık var* **(Gazel 60/4)**

1.2. ʿālī:
*O ʿ**ālī** mesleği şāhīn-i pervāz olmayan bilmez*
Tevāzūʿdur eʿālī zümresin aʿlā eden ammā **(Gazel 66/2)**

1.3. ʿālī:
Saklasın Mevlā isābet etmesin sūʾ-i nazar
*Merdüm-i çeşm-i cihān-bīnimdir ʿ**ālī** gözlerin* **(Gazel 125/2)**

1.4. ʿālī:
Reşīd-i efhama karşı Fennīyā tahakkümdür
*Desem ki nazmı o ʿ**ālī** hubāba benzetirim* **(Gazel 158/6)**

1.5. ʿālī:
Dāʾimā alçak görür her şeyden insān kendini
*Gerçi ʿ**ālī** gösterir insāna şeytān kendini* **(Gazel 231/1)**

1.6. ʿālī:
Müşerref oldu takbīl-i yed-i pāk-i Muhammedle
Ne ʿālī rütbedir el-Hakk ne ʿālī mazhariyettir **(Kaside 30/9)**

1.7. ʿālī:
Müşerref oldu takbīl-i yed-i pāk-i Muhammedle
*Ne ʿālī rütbedir el-Hakk ne ʿ**ālī** mazhariyettir* **(Kaside 30/9)**

1.8. ʿālī:
*Ben de mazlūmāne cān attım o ʿ**ālī** melceʾe*
ʿArz için bir nebze başımdan geçen keyfiyeti **(Kaside 37/38)**

1.9. ʿālī:
Garībim hāne-berdūşum ne dārım ne diyārım var
*Fakat bir dilrubā-yı bī-behā ʿ**ālī** tebārım var* **(Muhammes 2/2)**

1.10. ʿālī:
Tabʿna çok nev-edā mazmūnlar īrād edip
*Vasfına mecbūr eder ʿuşşākı ʿ**ālī** gözlerin* **(Tahmis 6/5)**

1.11. ʿālī:
*Ger gazūbāna nigāh eylerse ʿ**ālī** gözlerin*
Sanki gafletten uyandırdı yine bir gāfili **(Tahmis 6/13)**

1.12. ʿālī:
Etti o da zāhir-nihān dāmān-ı gayret der-miyān
*Sarf eyleyip tāb u tüvān gösterdi bir ʿ**ālī** eser* **(Tarih 16/10)**

1.13. ʿālī:
Meşkūr ola her gayreti ihyā etti Vilāyeti
*ʿ**Ālīdir** ʿālī himmeti varolsun ol ʿālī-güher* **(Tarih 16/12)**

1.14. ʿālī:
*Öyle ʿ**ālī** öyle muhsin öyle münʿimsin ki sen*
Midhatinde kāʾināt eyler benimle ittihād **(Kaside 27/12)**

1.15. ʿālī:
Mukaddes şeyh-i dānā dil mücerred ʿāşık-ı dīdār
*Mükerrem ʿābid-i fazl-āşinā ʿ**ālī** meziyettir* **(Kaside 30/7)**

1.16. ʿālī:
Serve taʿlīm-i hırām et şu kadd-i dil-cū ile
*Kāmetim ʿ**ālī** diye beyhude ʿulyālanmasın* **(Gazel 171/5)**

1.17. ʿālīdir:-*dir*
*Gerçi mücrimsek de ʿ**ālīdir** inābet-gāhımız*
Dergeh-i ʿafv-i İlāhīye kapanmışlardanız **(Gazel 77/4)**

1.18. ʿālīdir:-*dir*
Meşkūr ola her gayreti ihyā etti Vilāyeti
*ʿ**Ālīdir** ʿālī himmeti varolsun ol ʿālī-güher* **(Tarih 16/12)**

ʿĀlī Bey:

1.) Müfettiş Ali Bey.

1.1. ʿ**Ālī Bey:**
Sonradan teftiş edip gerçi müfettiş ʿ***Āli Bey***
Anladı bu ʿ*acizin yoktur kusur u töhmeti* **(Kaside 37/72)**

ʿālī ol-:

1.) Yücelmek, yükselmek.

1.1. ʿ**ālī ol-:**-*a*
Hülyānı enāniyyet ile eyleme mālī Kadrin ***ola*** ʿ***ālī***
Sarf-ı himem et celb-i kulūb-ı fukarāya Tahsīl-i Rızāya **(Müstezad 1/5)**

ʿālī-cenāb:

1.) Şerefli, haysiyetli, cömert, iyiliksever (kimse).

1.1. ʿ**ālī-cenāb:**
Mürüvvet-pīşe bir ʿ***ālī-cenāba*** *iltecā lāzım*
Başında sāye-i pür-hümā-yı devlet istersen **(Gazel 246/6)**

1.2. ʿ**ālī-cenāb:**
Bir kalem uğrat nolursun defter-i isyānıma
Hem güzel hem merhamet-perversin ey ʿ***ālī-cenāb*** **(Gazel 199/3)**

1.3. ʿ**ālī-cenāb:**-*i, -di*
ʿ*Ālī-himem* ʿ***ālī-cenāb*** *idi bu zāt-ı muhterem*
Her bī-kes ü bī-çārenin Iā-büd olurdu nāsırı **(Tarih 5/2)**

ʿālī-güher:

1.) Mayası yüce olan soylu (kimse).

1.1. ʿ**ālī-güher:** (Ankara valisi Memduh Paşa için).
Tārīhi sebt olunsun geldi bir ʿ***ālī-güher***
Verdi kemāl-i revnak makām-ı vilāyete **(Tarih 9/5)**

1.2. ʿ**ālī-güher:** (Ankara valisi Abidin Paşa için).
Meşkūr ola her gayreti ihyā etti Vilāyeti
ʿ*Ālīdir* ʿ*ālī himmeti varolsun ol* ʿ***ālī-güher*** **(Tarih 16/12)**

1.3. ālī-güherim:-*(i)m* (sevgili için).
Senin evvelleri sīnende salābet yoğ idi
Söyle Elmascığım ***ālī-güherim*** *noldu sana* **(Gazel 1/3)**

ʿālī-himem:

1.) Yüce himmetli; çok cömert, lütufkâr.

1.1. ʿ**ālī-himem:**
Fakat sen lutf edip kurtar sipihrin dest-i cevrinden
Seni gökte ararken yerde ey ʿ***ālī-himem*** *buldum* **(Kaside 49/14)**

1.2. ʿ**ālī-himem:**
ʿ***Ālī-himem*** ʿ*ālī-cenāb idi bu zāt-ı muhterem*
Her bī-kes ü bī-çārenin Iā-büd olurdu nāsırı **(Tarih 5/2)**

ʿālī-himmet:

1.) İhsan ve keremi çok olan

1.1. ʿ**ālī-himmete:**-*e*
Verdi bir mahdūm o ʿ***ālī-himmete*** *perverdigār*
Tūtī-i hoş-gū gibi kundakta eyler zemzeme **(Tarih 7/2)**

alıklık yap-:

1.) Sersem, budala olmak.

1.1. alıklık yap-:-*ma*
*Te*ʿ*ālī kıl şikār-ı himmeti kapmakta şahbāz ol*
Tārīk-i dil-nüvāzīde ***alıklık yapma*** *kurnaz ol* **(Müsebba 1/37)**

ʿalīl:

1.) Hasta, hastalıklı, mariz, illetli (kimse); ***mec.*** Harap, bitkin, kötü durumda olan.

1.1. ʿ**alīle:**-*e*
*Becādır cāhili ta*ʿ*līm için tekdīr ü darb etmek*
ʿ***Alīle*** *telh-i dārūyı tenāvülden şifā artar* **(Gazel 59/4)**

ʿalīl ol-:

1.) Kör olmak.

1.1. ʿ**alīl ol-:**-*sun*
Her iki gözden ʿ***alīl olsun*** *sürünsün sū-be-sū*
*Bā*ʿ*is olmak isteyen ta*ʿ*tīl-i isti*ʿ*dādıma* **(Kıt'a 13/2)**

ʿalīl-i firkat:

1.) Ayrılık hastası; ayrılık acısı çeken (kimse).

1.1. ʿ**alīl-i firkat:**-*(i)m*
Kābil-i merhem değildir yāre-i hicrān-ı yār
Ben ʿ***alīl-i firkatim*** *bana etıbbā gelmesin* **(Gazel 167/3)**

ʿAlīm:

1.) "İlmi ezelî ve ebedî olan" manasına gelen Allah'ın isimlerinden (esmâ-yi hüsnâ) biri.

1.1. ʿ**Alīmü:**-*ü*
*Yā Ra*ʾ*ūfu yā Rahīmü yā İlāhe'l-*ʿ*ālemīn*
Yā ʿ*Atūfu yā* ʿ***Alīmü*** *yā Mücīre'l-hāifīn* **(Kaside 7/6)**

ʿālim:

1.) İlim sahibi olan, bilgin kimse.

1.1. ʿ**ālime:**-*e*
ʿ*Ālime mūcib-i cehl olmaz edāt-ı tasgīr*
Cāhile mūris-i fazl olmaz ʿ*ulüvv-i ta*ʾ*bīr* **(Müsemmen 1/28)**

1.2. ʿ**ālim:**-*i, -ken*
Sana cāhil deseler ʿ***ālim*** *iken sen meselā*
Kendi noksanlarını etmiş olurlar inbā **(Müsemmen 1/26)**

ʿālim ol-:

1.) İlim sahibi olmak, bilgili olmak; bilmek.

1.1. ʿ**ālim ol-:**-*sa*
Sohbetimden Fennīyā eylermiş ol şūh ictināb
ʿ***Ālim olsa*** *hālime eylerdi her ān ihtilat* **(Gazel 98/6)**

ʿālī-makām:

1.) Makamı yüce, yüce makamlı.

1.1. ʿ**ālī-makām:**
Var mı iklīm-i ʿ*acemde böyle bir* ʿ***ālī-makām***
Cā-be-cā her rüknüne olsun fedā bir Han evi **(Gazel 209/3)**

ʿālī-makar:

1.) Yüksek, yüce yer, mesken, makam.

1.1. ʿ**ālī-makardır:**-*dır*
Bahāüddīn-i Nakşīden alırlar feyz-i ʿ*irfānı*
Takīdir pākdir ʿ***ālī-makardır*** *Nakşibendīler* **(Kaside 36/10)**

ʿālī-meşreb:

1.) Yüce huy, yaradılış.

1.1. ʿ**ālī-meşreb:**
Bu ʿ*ulüvv-i himmet bu* ʿ***ālī-meşreb***
Bize mīrās kaldı ecdādımızdan **(Şarkı 3/6)**

ʿālī-meşreb ol-:

1.) Yüce yaradılışlı; sağlam karakterli olmak.

1.1. ʿālī-meşreb ol-:
Nahl-ı nāzım sütle-perver olma ***ʿālī-meşreb ol***
Ol ki el uzatmasın esmār-ı vasla her denī **(Gazel 218/4)**

ʿālī-mizāc:

1.) Yüksek, yüce yaradılışlı (kimse).

1.1. ʿālī-mizāc: (sevgili için).
Şimdi sensin cümlenin mümtāzı ey ***ʿālī-mizāc***
Eylemem bühtān isbāt-ı misāl etmem sana **(Gazel 3/3)**

al(ı)n:

1.) Yüzün, kaşlarla saçlar arasındaki bölümü.

1.1. alnına:-*ı, -n, -a*
Ya basılsa belli bir damga sakīmin ***alnına***
Yāhud olsa müstakīmin imtiyāz-ı heyʾeti **(Kaside 37/58)**

1.2. alnında:-*(ı)n, -da*
Rūy-ı gül-gūnuna baktıkça açılsın bahtım
Eser-i meymenet ***alnında*** *nümāyān olsun* **(Gazel 162/3)**

ʿālī-nihād:

1.) Yüce yaradılışlı, huylu.

1.1. ʿālī-nihād:
Bende-i hāsı Şehin-şāh-ı merāhım iʿtiyād
Yani mīrül-hāc Ali ***ʿālī-nihād*** *ʿālī-nijād* **(Tarih 6/1)**

ʿālī-nijād:

1.) Yüce yaradılışlı, soylu.

1.1. ʿālī-nijād:
Bende-i hāsı Şehin-şāh-ı merāhım iʿtiyād
Yani mīrül-hāc ʿAli ʿālī-nihād ***ʿālī-nijād*** **(Tarih 6/1)**

alıp sat-:

1.) Alıp satmak, alışveriş ya da ticaret yapmak.

1.1. alıp sat-:-*mak*
ʿAle'l-ʿāde temettüʿ gerçi şerʿī bir ticārettir
Fakat yüzde otuzbeşle ***alıp satmak*** *rezālettir* **(Müseddes 1/13)**

alıp ver-:

1.) (Allah'ın) Her şeyi vermek ve almak (kudretinin bulunması).

1.1. alıp ver-:-*mek*
Alıp vermek *yapıp çatmak ona mahsūstur ancak*
Vücūd iklīmini īcād eden miʿmāra verdim hep **(Gazel 9/3)**

alıştır-:

1.) Alışmasına sebep olmak.

1.1. alıştırsın:-*sın*
Yoksa gāv-i mīşe benzer pā-resādan çok ne var
Lezzet-i ʿaşka ***alıştırsın*** *dimāğın merd olan* **(Gazel 47/4)**

ʿālī-tebār:

1.) Soyu yüce ve temiz olan kimse (sevgili için).

1.1. ʿālī-tebārım:-*(ı)m*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ***ʿālī-tebārım*** *gel*
Cemālin nūruna zülf-i siyāhı eyleyip perde **(Müsebba 3/4)**

1.2. ʿālī-tebārım:-*(ı)m*
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim gel gülüm gel sevgilim ***ʿālī-tebārım*** *gel* **(Müsebba 3/7)**

1.3. ʿālī-tebārım:-*(ı)m*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ***ʿālī-tebārım*** *gel*
Dem-ā-dem ayrılık ālāmı teʿsīr eyliyor cāna **(Müsebba 3/11)**

1.4. ʿālī-tebārım:-*(ı)m*
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim gel gülüm gel sevgilim ***ʿālī-tebārım*** *gel* **(Müsebba 3/14)**

1.5. ʿālī-tebārım:-*(ı)m*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ***ʿālī-tebārım*** *gel*
Girīzān olma benden cism içinde ʿayn-ı cānımsın **(Müsebba 3/18)**

1.6. ʿālī-tebārım:-*(ı)m*
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim gel gülüm gel sevgilim ***ʿālī-tebārım*** *gel* **(Müsebba 3/21)**

ʿālī-ter:

1.) Çok yüce (olan).

1.1. ʿālī-ter:
Sū-i istiʿmālle eyler kepāze hāmeyi
Kalmasın dest-i esāfilde o ***ʿālī-ter*** *kalem* **(Kaside 24/26)**

alkışla-:

1.) Bir şeyin beğenildiğini, onaylandığını anlatmak için el çırpmak; ***mec.*** Beğenmek, takdir etmek.

1.1. alkışlayalım:-*y, -alım*
Gelin ***alkışlayalım*** *şu gazelin nāzımını*
Yaşa ey hāme-i Fennī-i sühandan diyelim **(Gazel 148/9)**

1.2. alkışlayıp:-*y, -ıp*
Gör nasıl ***alkışlayıp*** *Fennī seni tahsīn eder*
Görse bu eşʿārı bir merd-i hüner-ver kāşki **(Gazel 215/6)**

Allah:

1.) Her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık; Tanrı, Hüda, Rab.

1.1. Allah:
Etmesin ***Allah*** *şeb-i bahtım ʿakīm*
Māder-i tıfl-ı emel etsin anı **(Gazel 145/4)**

1.2. Allah:
İhtiyār eyledi ***Allah*** *beni hamd olsun*
Ne büyük fazl-ı İlāhī ki civāndır kalemim **(Gazel 152/2)**

1.3. Allah:
Muhtekirler almasın feyz-i İlāhīden nasīb
Bu gürūh-ı ekābire ***Allah*** *vüsʿat vermesin* **(Gazel 175/5)**

1.4. Allah:
Cānıma tuttum bedel nefsimce cānānım seni
Etmesin Allah cismimden cüdā cānım seni **(Gazel 224/1)**

1.5. Allah:
Hulūs-ı bālimi her hālimi ***Allah*** *bilmez mi*
Müdāhinler beni tağyīre hāhişgerse etsinler **(Gazel 234/3)**

1.6. Allah:
Var mı hiçbir sevmeyen ʿālemde masnūʿātını
Sen hemān Allahı sev yoksa sever ***Allah*** *seni* **(Gazel 240/2)**

1.7. Allah:
Dilde ʿaşkın cān-ı şīrīnim gibi mahfūzdur
Kimseler bilmez bilir ***Allah*** *sevdim ben seni* **(Kaside 19/4)**

1.8. Allah:
*Evvel **Allah** sonra senden başka kimsem yok benim*
Gerçi vardır herkesin bir bāba mensūbiyeti **(Kaside 37/81)**

1.9. Allah:
Ey Şehin-şāh-ı zamān merdümun çeşm-i cihān
*Şevket u kudretine vermesin **Allah** zevāl* **(Kaside 40/48)**

1.10. Allah:
Dilerim yārimi hem bezm-i rakīb eylemesin
*O musībetleri **Allah** nasīb eylemesin* **(Kıt'a 14/1)**

1.11. Allah:
Bir ādemin ki hem-demi şahs-ı mehīn ola
*Her hālde o bī-çāreye **Allah** muʿīn ola* **(Müfret 2/1)**

1.12. Allah:
Bir sīnede kim nāmı tecellī ede her gāh
*Lāyık mı ki āteşlere yaksın onu **Allah*** **(Müfret 10/1)**

1.13. Allah:
*Fennī -i vefā-perverī hakkında der ol māh Sağ eylesin **Allah***
Pākīze edā nükte-ver üstād-ı sühandır Mahsūl-i vatandır
(Müstezad 3/8)

1.14. Allaha:-*a*
Şīve-i takdīri tezkār u teʾemmüldür hüner
*Nīk ü bed her işte **Allaha** tevekküldür hüner* **(Gazel 37/1)**

1.15. Allaha:-*a*
Gel ol bu gülşen-i ʿālemde hālī kal dikenlikten
*Kibir **Allaha** mahsūstur tevakkī eyle benlikten* **(Müseddes 1/17)**

1.16. Allaha:-*a*
Sohbet edelim meclise gel serv-i bülendim Rahm eyle efendim
*Hicrinle dil-i gam-zedenin hāli yamandır **Allaha** ʿayāndır*
(Müstezad 2/6)

1.17. Allahı:-*ı*
Var mı hiçbir sevmeyen ʿālemde masnūʿātını
*Sen hemān **Allahı** sev yoksa sever Allah seni* **(Gazel 240/2)**

1.18. Allahım:-*(ı)m*
Her yana ʿakıl saldım gāyet perīşān oldum
*Āhir kapına geldim lutfet meded **Allahım** Hū* **(Müfret 30/1)**

1.19. Allahına:-*ı, -n, -a*
Yüz sürmeğe dergāhına kerrūbiyān eyler şitāb
*Dildādedir **Allahına** canlar fedādır rāhına* **(Kaside 20/8)**

Allah Allah!:

1.) Şaşırma, hayret, beğenme gibi duyguları ifade ederken kullanılan bir ünlem.

1.1. Allah Allah!:
Nedir ol nāsiye-i lāmiʿa-i cān-efzā
***Allah Allah** nedir ol cāzibe-i hoş-ruya* **(Kaside 34/13)**

1.2. Allah Allah!:
***Allah Allah** muktezā-yı ʿakl u hikmet böyle mi*
Böyle mi tartar terāzū-yı ʿadālet böyle mi **(Muhammes 4/11)**

Allah ʿaşkına:

1.) Ant vermek veya yalvarmak için "Allah'ını seversen" anlamında kullanılan bir söz.

1.1. Allah ʿaşkına:
*Ey sabā derdimi duyur dildāra **Allah ʿaşkına***
ʿArz-ı hālim sun huzūr-ı yāre Allah ʿaşkına **(Gazel 191/1)**

1.2. Allah ʿaşkına:
Ey sabā derdimi duyur dildāra Allah ʿaşkına
*ʿArz-ı hālim sun huzūr-ı yāre **Allah ʿaşkına*** **(Gazel 191/1)**

1.3. Allah ʿaşkına:
İtirāf etmiş tedāvīden etibbā ʿaczini
*Bir devā bulsun dil-i bīmāre **Allah ʿaşkına*** **(Gazel 191/2)**

1.4. Allah ʿaşkına:
Bir kusūr ettim de gönlünde kırıklık var ise
Geçsin ifşā etmesin ağyāra Allah ʿaşkına **(Gazel 191/3)**

1.5. Allah ʿaşkına:
Saklanır mı mesti-i cām-ı muhabbet yārdan
*Var mıdır hāl ü mahal inkāra **Allah ʿaşkına*** **(Gazel 191/4)**

1.6. allah ʿaşkına:
Sīnemi nīrān-ı gayret dāğ-ber-dāğ eyledi
*Kābil-i merhem midir bu yara **Allah ʿaşkına*** **(Gazel 191/5)**

1.7. Allah ʿaşkına:
Eylesin Fennī kulun tenvīr-i çeşmi iştiyāk
*Perde çekme pertev-i ruh-sāre **Allah ʿaşkına*** **(Gazel 191/6)**

1.8. Allah ʿaşkına:
*Kurtar **Allah ʿaşkına** kayd-ı felāketten beni*
Kalmadı tāb ü tüvānım çekmeğe bu zucreti **(Kaside 37/77)**

1.9. Allah ʿaşkına:
*Ferāmuş etme **Allah ʿaşkına** Fennī-yi mehcūru*
Bu hicrān zahmına nice tahammül eylesin Nūrī **(Tahmis 3/12)**

Allah için:

1.) Doğrusu, gerçekten, hakikaten.

1.1. Allah için:
*Fennīyā şāyestedir **Allah için** bu nev-eser*
Zer kalemle cebhe-i hurşīde tastīr eylesen **(Gazel 130/5)**

1.2. Allah için:
Pek çalışmazsam da ʿarzū-yı dil-i gümrāh için
*Var ise kizbim bilenler söylesin **Allah için*** **(Muhammes 4/9)**

Allah'a dayan-:

1.) Allah'a güvenmek, istinat etmek.

1.1. Allah'a dayan-:
Nīrū-yı peşen Sāʿid-i Rüstem kime kaldı
***Allaha dayan** kuvvet-i bāzūya dayanma* **(Gazel 222/4)**

1.2. Allah'a dayan-:-*mış, -lar, -dan, -ız*
Rızk için Fennī resāʾil-cū isen de sūretā
*Biz yine maʿnāda **Allaha dayanmışlardanız*** **(Gazel 77/8)**

ʿallāme:

1.) Çok bilgili, her şeyi bilen, her ilimde üstat olan kimse; âlimlerin en üstünü.

1.1. ʿallāmeler:-*ler*
*Nice ʿ**allāmeler** mebhūt olurlar bezm-i ʿilminde*
Nice dehrīlerin daʿvāları nezdinde bātıldır **(Kaside 38/13)**

ʿallāme-i Cāmī:

1.) Âlimlerin en üstünü olan Molla Cami.

1.1. ʿallāme-i Cāmī:
*Keʾenne mest-i cāmı feyzidir ʿ**allāme-i Cāmī***
Der-i fazlında Beyzāvī ise bir kara cāhildir **(Kaside 38/12)**

altın tasa koy-:

1.) Altından yapılan bir kap içerisine koymak; ***mec.*** Değer, rütbe, mevki bakımından yüksek yerde bulunmak.

1.1. altın tasa koy-:-*sa, -n*
Fazîlet-yāb olur mu zannedersin cāh ile cāhil
Miyāh-ı telhı ***altın tasa koysan*** *selsebīl olmaz* **(Gazel 76/4)**

altun:

1.) Altın, kıymetli bir maden.

1.1. altuna:-*a*
Müşkil iştir cīveyi ***altuna*** *tahvīl etmek*
Nefsi āsān değil ʿirfān ile tekmīl etmek **(Gazel 117/1)**

1.2. altun:
Batmasaydı dīde-i hussāda hār u tīr-veş
Kullanırdım her zaman ***altun*** *mürekkep zer kalem* **(Kaside 24/30)**

altun et-:

1.) Altın etmek; ***mec.*** Değerli, kıymetli kılmak.

1.1. altun et-:
Hāk-i dergāhına yüz sür işini ***altun et***
Kimyādır dil-i müsterşid için sohbet-i Pīr **(Kaside 33/3)**

ālūde:

1.) Bulaşmış, karışmış, karışık.

1.1. ālūde:
Bu açıktır su bulunmaz çöldeki serābda
Hār ile ***ālūde*** *gördüm gonca-i nā-yābda* **(Tahmis 8/14)**

ālūde-i çirkāb-ı günāh:

1.) Günahın kirli suyuna karışmak; günah işlemek.

1.1. ālūde-i çirkāb-ı günāh:-*(ı)m*
Gerçi ***ālūde-i çirkāb-ı günāhım*** *Fennī*
Var ümīdim ki eder rahmet-i Rahmān beni pāk **(Gazel 116/5)**

ālūde-i evsāh-ı ʿalāyık:

1.) İnsanı meşgul eden, Hakk'a erişmekten alıkoyan ilişkiler, bağların vasıfları bulaşan.

1.1. ālūde-i evsāh-ı ʿalāyık:-*tır*
Et gönlünü ıskat-ı izāfāt ile tenvīr
Ālūde-i evsāh-ı ʿalāyıktır *efendim* **(Kaside 18/6)**

ālūde-i hāk ol-:

1.) Toprağa bulaşmak, karışmak; yok olmak, ölmek.

1.1. ālūde-i hāk ol-:-*ma, -dan*
Ber-murād eyle tenim ***ālūde-i hāk olmadan***
Neşʾe-yāb-ı ʿaşk olan ashāb-ı ʿirfān ʿaşkına **(Kaside 7/3)**

1.2. ālūde-i hāk ol-:-*ma, -dan*
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan
Ber-murād eyle tenim ***ālūde-i hāk olmadan*** **(Kaside 7/5)**

1.3. ālūde-i hāk ol-:-*ma, -dan*
Ber-murād eyle tenim ***ālūde-i hāk olmadan***
Ey günahkārlar siyeh-rūlar penāhı el-amān **(Kaside 7/8)**

1.4. ālūde-i hāk ol-:-*ma, -dan*
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan
Ber-murād eyle tenim ***ālūde-i hāk olmadan*** **(Kaside 7/10)**

1.5. ālūde-i hāk ol-:-*ma, -dan*
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan
Ber-murād eyle tenim ***ālūde-i hāk olmadan*** **(Kaside 7/13)**

ʿamā:

1.) Hiçbir şeyin varlık sahasına çıkmadığı, henüz yaratılmadığı âlem, yokluk âlemi.

1.1. ʿamādan:-*dan*
ʿAmādan açdı mevcūdāt dü çeşmin tūtiyādır bu
ʿAdīl olmaz bu hāke misk-i ezfer kadr ü kıymette **(Tahmis 1/8)**

aʿmā:

1.) Kör, gözleri görmeyen.

1.1. aʿmā:
Sende mahfīdir murādın senden eyle cüst ü cū
El atıp etrāfa çırpınmak nedir ***aʿmā*** *gibi* **(Gazel 233/8)**

1.2. aʿmāya:-*y, -a*
Neşʾe vermez sūfī-i nā-puhteye tavsīf-i ʿaşk
Sūd hāsıl eylemez ***aʿmāya*** *elvāndan bahis* **(Gazel 14/4)**

āmāc:

1.) Amaç, maksat, hedef.

1.1. āmācında:-*ı, -n, -da*
Yaşmağın bozmaz idi bülbülün ***āmācında***
Olmasa gülde dahi nebzece sevdā kokusu **(Gazel 238/6)**

āmāc-ı tīr-ı kahr-ı felāket:
1.) Mahveden, perişan eden felaket oklarının (sevgilinin kirpikleri) hedefi (***bk.*** tīr-i müjgān).

1.1. āmāc-ı tīr-ı kahr-ı felāket:
Kābil midir ki sīnede sukbe açılmasın
Āmāc-ı tīr-ı kahr-ı felāket *değil miyim* **(Taştir 1/6)**

āmāde:

1.) Hazır, hazırlanmış.

1.1. āmādedir:-*dir*
Kim ki bir mahbūb-ı cān-efzā sever üftādedir
Cān ü serle emrini infāz için ***āmādedir*** **(Gazel 38/1)**

aʿmāk-ı hayāl:

1.) Hayal derinliği; derin hayal.

1.1. aʿmāk-ı hayāl:-*(i)m, -de*
Aʿmāk-ı hayālimde *bilsem ki ne hālet var*
Bilmem ne arar gönlüm ārām ü karār etmez **(Gazel 58/6)**

aʿmāl:

1.) Ameller, işler.

1.1. āʿmālimi:-*(i)m, -i*
Āʿmālimi *makrūn-i hulūs eyle Īlāhī*
Emmāre ile ahz ü ʿatādan sakla **(Kıt'a 19/2)**

1.2. aʿmālini:-*i, -n, -i*
Pezīrā-yı vücūd olmaz elemsiz bir emel Fennī
Cihānda herkesin ***aʿmālini*** *ālām eder tashīh* **(Gazel 19/10)**

1.3. aʿmālini:-*i, -n, -i*
Her ne işlersen karīn olsun hulūs-i niyyete
Etmesin telvīs çirkāb-ı riyā ***aʿmālini*** **(Gazel 208/4)**

āmāl:

1.) Emeller, istekler, ümitler.

1.1. āmāl:
Bilirsen sen seni besdir sana bu maksad-ı aʿlā
Uzun ***āmāl*** *ile mālī gönül put-hāneden kalmaz* **(Gazel 87/3)**

1.2. āmāle:-*e*
*Bir vakit uzadıkça uzadı rişte-i **āmāl***
Olmuş meğer āmāle gönül nāfile hammāl **(Müseddes 3/4)**

1.3. āmālimi: *-(i)m, -i*
Efkārımı tervīc edecek sāye-verim yok
***Āmālimi** teshīr edecek sīm ü zerim yok* **(Müseddes 3/21)**

1.4. āmālini:-*i, -n, -i*
Söyleme kendin gibi ashāb-ı ʿacze hālini
*Kul mudur her derbeder ihsān eden **āmālini*** **(Gazel 208/1)**

1.5. āmālini:-*i, -n, -i*
*Herkes **āmālini** ümīd ile tahsīl eyler*
Eyledüm ben de anunçün bana peydā-yı ümīd **(Kaside 46/23)**

amān:

1.) "Dikkat çekme, tembih, uyarı" amacıyla kullanılan bir ünlem.

1.1. amān:
Dağıtma ey sabā geysū-yı yāri
***Amān** etme uyuyan mārı īkāz* **(Gazel 99/2)**

1.2. amān:
Terahhum et gözümden serpilen hūn-āb-ı hicrāna
***Amān** ey şūh-ı gül-fem dilber-i ʿālem-behā tez gel* **(Gazel 136/2)**

1.3. amān:
Korkarım sonra yüzün kara çıkar nāme gibi
*Gözümün nūru **amān** olma sakın zü'l-vecheyn* **(Gazel 237/5)**

1.4. amān:
İʿvicāc etme şerīʿat yolunu taʿkīb et
*Müstakīm ol her umūrunda **amān** hāme gibi* **(Gazel 237/10)**

1.5. amān:
*Gücenme ʿarz-ı hālimden **amān** şevketli hünkārım*
Kerīmin āsitānı merciʿ-i efrād-ı sāʾildir **(Kaside 38/29)**

1.6. amān:
***Amān** münkir misin yoksa kelām-ı Hakkı duymazsın*
Nedir bu milyoner oldun yine dünyāya doymazsın **(Müseddes 1/29)**

1.7. amān:
Dil firāk-ı yār ile tā şöyle nā-şād olduğum
*Gerçi mümkün mü **amān** āh vuslat-ābād olduğum* **(Tahmis 8/4)**

2.) Yardım isteme, imdat dileme maksadıyla söylenen bir ünlem.

2.1. amān:
Benim bār-ı cefāyı çekmeye kābil ne hālim var
***Amān** ey seng-i dil zār ü nizār oldum firākınla* **(Gazel 25/2)**

2.2. amān:
***Amān** ey pür-merāhim çāre-i derd-i nihān Pīrim*
Amān ey zī-mürüvvet zī-kerem sāhib-zamān Pīrim **(Gazel 142/1)**

2.3. amān:
Amān ey pür-merāhim çāre-i derd-i nihān Pīrim
***Amān** ey zī-mürüvvet zī-kerem sāhib-zamān Pīrim* **(Gazel 142/1)**

2.4. amān:
***Amān** ey rehnümā-yı sālikān-ı mersad-ı ʿirfān*
Amān ey dest-gīr-i müstemendān-ı cihān Pīrim **(Gazel 142/2)**

2.5. amān:
Amān ey rehnümā-yı sālikān-ı mersad-ı ʿirfān
***Amān** ey dest-gīr-i müstemendān-ı cihān Pīrim* **(Gazel 142/2)**

2.6. amān:
Gidelim ağlayarak çāk-i girībān edelim
*Bizi de güldür **amān** ey gül-i handān diyelim* **(Gazel 148/3)**

2.7. amān:
***Amān** yā Rab defīn-i hāk-i hicrān etme Fennīyi*
Vatan dīdarını dünyā gözüyle bir daha görsün **(Gazel 160/5)**

2.8. amān:
Sen gidersen beni rüsvā-yı enām eyler ʿaşk
*Gizli kalsın **amān** esrār-ı nihānım gitme* **(Gazel 192/2)**

2.9. amān:
Koyma Fennī kulunu dār u diyārında garīb
Merhamet kıl aman şūh-ı cihānım gitme **(Gazel 192/5)**

2.10. amān:
Tevālī eyledi saf saf gelip her şeş cihātımdan
*Beni öldürdü ceyş-i gam **amān** cān kurtaran yok mu* **(Gazel 216/2)**

3.) Emin olma, korkusuzluk, güven, emniyet.

3.1. amān:
Sirişk-i ālımı ey dest-i mālim silme sabr eyle
*Beni bu dīde-i hūn-bār ile yārim **amān** görsün* **(Gazel 159/3)**

aʿmā-yı ümīd:

1.) Ümidin körü, ümidi görmeyen; umut edemeyen.

1.1. aʿmā-yı ümīd:
Hakka şükr olsun açık bāsıra-i ʿirfānım
*Değilim hāsid-i fāsid gibi **aʿmā-yı ümīd*** **(Kaside 46/54)**

āmed ü şüd-i şām ü seher:

1.) Sabah ve akşamların gelip geçmesi; günlerin geçmesi.

1.1. āmed ü şüd-i şām ü seher:-*(i)m, -den*
*Bıktım **āmed ü şüd-i şām ü seherimden** sensiz*
Düştü ārāyiş-i dünyā nazarımdan sensiz **(Müsebba 2/33)**

ʿamel:

1.) Dinî emirleri yerine getirmek için yapılan iş, fiil, hareket.

1.1. ʿamel:
Der-i inʿāmına yā Rab şerm-sārāne geldik biz
*ʿ**Amel** tomarını mālī bulup cürm ü cināyetle* **(Gazel 69/6)**

ʿāmil:

1.) Amel eden, işleyen; icra eden kimse.

1.1. ʿāmildir:-*dir*
Yeter Fennī duʿā hengāmıdır āmīne el kaldır
*Ki erbāb-ı sühan bu emr-i mefrūz ile ʿ**āmildir*** **(Kaside 38/45)**

āmīn:

1.) "Öyle olsun, Allah kabul etsin." anlamlarında, duaların arasında ve sonunda kullanılan bir temenni sözü.

1.1. āmīn:
Fennīyā emr-i tegazzül de nihāyet buldu
*Bir duʿā et ki desin gökte melekler **āmīn*** **(Kaside 42/35)**

1.2. āmīne:-*e*
*Yeter Fennī duʿā hengāmıdır **āmīne** el kaldır*
Ki erbāb-ı sühan bu emr-i mefrūz ileʿāmildir **(Kaside 38/45)**

ʿāmiyāne:

1.) Avam tarzında, alelade, basit, bayağı.

1.1. ʿāmiyāne:

Mekātibde medāriste garaz hall-i mesāʾildir
*Açılmaz ʿ**āmiyāne** lā-ʾubālī lāfla efvāh* **(Kaside 38/2)**

<u>āmīziş-i zehrāb-ı telh:</u>

1.) Zehirli suyun acısıyla karışmış olma.

1.1. āmīziş-i zehrāb-ı telh:
*Taʿm-ı kandi bozmasa **āmīziş-i zehrāb-ı telh***
Gelmese bezme rakīb-i kīne-perver kāşki **(Gazel 215/4)**

<u>ammā:</u>

1.) "Ama; fakat, lakin, ancak" anlamlarında bir bağlaç.

1.1. ammā:
Menzil-i ağyārı teşrīf etmemek şartıyladır
*Bir fotin diktirdim **ammā** māh-ı tābānım sana* **(Gazel 2/8)**

1.2. ammā:
*Eyādī-i beşerde çok hüner peydā olur **ammā***
Hakīkat iʿtibāriyle Cenāb-ı Hak eder īcād **(Gazel 21/6)**

1.3. ammā:
*Benimçün kūy-ı gurbette ikāmet mümteniʿ **ammā***
Melāhat bağının mahsūlü bir nevres-nihālim var **(Gazel 25/4)**

1.4. ammā:
Yerde ben keşf etmedim ey meh senin mānendini
*Bilmem **ammā** ʿālem-i bālāda görmüş var mıdır* **(Gazel 26/5)**

1.5. ammā:
Nakş yapmaktan gubār-ı reh-güzārımdan bilir
*İsterim her şeb tavāf-ı kūyunu **ammā** rakīb* **(Gazel 28/5)**

1.6. ammā:
Bir tecellīdir eden takdīr-i tavr-ı eymeni
*Hikmet **ammā** ictisār-ı Hazret-i Mūsādadır* **(Gazel 38/5)**

1.7. ammā:
Fennīyā şimdi beni zemmeden evlād-ı vatan
*Kadrimi sonradan anlar arar **ammā** ne bulur* **(Gazel 44/10)**

1.8. ammā:
*Fennīyā gizlerdim **ammā** rāz-ı ʿaşkı sīnede*
Ādemi hāl-i süveydā bülbül-āsā söyletir **(Gazel 52/7)**

1.9. ammā:
*Paraya Fennī gibi etmezdim **ammā** iltifāt*
Celb-i erzāk eyleyen kuvvet ne çāre pāradır **(Gazel 56/5)**

1.10. ammā:
*Ey bād-ı seher yāre kıl ʿarz-ı selām **ammā***
Ādāba özen gāyet tabʿında nezāket var **(Gazel 58/11)**

1.11. ammā:
O ʿālī mesleği şāhīn-i pervāz olmayan bilmez
*Tevāzūʿdur eʿālī zümresin aʿlā eden **ammā*** **(Gazel 66/2)**

1.12. ammā:
*İcābet etmedin **ammā** isābet eyledi kat kat*
Rakībā meclis-i ülfet bu şeb meymūndur sensiz **(Gazel 75/8)**

1.13. ammā:
*Yoktur **ammā** hiç birinde Fennīyā reng-i bakā*
Cennet-āsā gülşen-i nüzhet-fezālar görmüşüz **(Gazel 78/9)**

1.14. ammā:
Muʿāniddir o āfet gelmez āgūşa recā tutmaz
*Bütün tutmaz değil gerçi tutar **ammā** becā tutmaz* **(Gazel 89/1)**

1.15. ammā:
Tecāhül gösterip iğmāz-ı ʿayn etti felek bizden
*Liyākat vardı **ammā** Mīr-i mīrān olmadık gittik* **(Gazel 109/6)**

1.16. ammā:
Çille-i hasret ile kaddimi nūn etti felek
*Çekeyim cevrini hey kaşı kemānım **ammā*** **(Gazel 111/4)**

1.17. ammā:
*Dil-i dīvānededir asl-ı kabāhat **ammā***
Beni bu hāle koyan sensin a zālim sensin **(Gazel 127/4)**

1.18. ammā:
*Evvelcesi nahl-i gül-i rengīn idin **ammā***
Şimdengeri bir serv-i hırāmān olacaksın **(Gazel 131/2)**

1.19. ammā:
Pek çok bulunur mevsim-i miknette ehibbā
***Ammā** dem-i nikbette riʾāyet bulamazsın* **(Gazel 132/3)**

1.20. ammā:
*Mazhar-ı hüsn-i kabūl-i üdebādır **ammā***
Cühelā zümresine āfet-i cāndır kalemim **(Gazel 152/11)**

1.21. ammā:
*Çok kamer talʿat der-āgūş ettim **ammā** sevdiğim*
Ben sana benzer felekte māh-ı tābān görmedim **(Gazel 156/2)**

1.22. ammā:
Gönül ister mülākātınla kalsın rūz u şeb mesʿūd
*Gözüm **ammā** diler dīdārını subh u mesā görsün* **(Gazel 160/2)**

1.23. ammā:
Vākıʿā çoktandır ammā hep muvāfık vākıʿa **(Gazel 167/4)**

1.24. ammā:
*Gāfilin merdümek-i çeşmi demektir **ammā***
Giremez ehl-i dilin cīfe-yi dünyā gözüne **(Gazel 195/3)**

1.25. ammā:
*Gözüne girmeğe yārin çok özendin **ammā***
Nedir esbābı niçin girmedin āyā gözüne **(Gazel 204/2)**

1.26. ammā:
Dāhil-i zümre-i erbāb-ı kemāl olmadı mı
*Sen beğenmez idin **ammā** güzelim Fennīyi* **(Gazel 212/5)**

1.27. ammā:
Tahammül etmiyor bār-ı gam-ı hicrāna ten şimdi
*Çekinmezdim evāʾilde çekerdim cevrini **ammā*** **(Gazel 220/3)**

1.28. ammā:
Al giyinmiş lāle-ruhsārım açılmış gül gibi
*Zihnimi **ammā** perīşān eyledi kākül gibi* **(Gazel 228/1)**

1.29. ammā:
*Olmasın **ammā** derūnunda hevā-yı māl ü cāh*
Fennīyā bir işle uğraş tālib-i dünyā gibi **(Gazel 233/9)**

1.30. ammā:
*Kaparlar gerçi zāhir çeşmini gāfil gibi **ammā***
Serāʾir-bīndir rūşen-nazardır Nakşibendīler **(Kaside 36/9)**

1.31. ammā:
*Sūretā nām-ı ʿÖmer Yümnīdir **ammā** sīreten*
Kayseriye eyledi teʾsīr meşūmiyeti **(Kaside 37/42)**

1.32. ammā:
*Ben de kendiden şikāyet eyledim **ammā** çi sūd*
Eyledi efkārına hizmet riyāset u kuvveti **(Kaside 37/47)**

1.33. ammā:

Gubār-ı rāhine yüz sürmek ister gerçi dil ***ammā***
Beni bu maksadımdan dūr eden buʿd-ı merāhildir **(Kaside 38/34)**

1.34. ammā:
Gönül buʿd-ı merāhilden de etmez ihtirāz ***ammā***
Ne yapsın bī-kes ü bī-vāyedir bī-çāre rācildir **(Kaside 38/35)**

1.35. ammā:
Ses çıkarmazdım yine saklardım ***ammā*** *nālemi*
Eyledi mecbūr-ı nāliş rūz-gār-ı zor-kār **(Kaside 39/30)**

1.36. ammā:
İştikāya ictisār etmezdim ***ammā*** *neyleyim*
Genc-i gamda kaldım āhir bī-kes ü bī-gam-küsār **(Kaside 39/32)**

1.37. ammā:
Çenber-i gam ediyor kalbimi hālā taʿsīr
Seni tavsīf ü senā böyle değildi ***ammā*** **(Kaside 47/17)**

1.38. ammā:
Salāh ü zühdün evvelden dahi maʿlūm idi ammā
Bu defʿa büsbütün hem-sīret-i şeyhü'l-harem buldum **(Kaside 49/8)**

1.39. ammā:
Hatt-ı āverlikten evvel bir kitāb-ı hüsn idin ***ammā***
Bozup dağıttık anı şeyb ile şīrāzeden çıktık **(Müfret 14/1)**

1.40. ammā:
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
Uzattım bahsi tasdīʿa cesāret eyledim ***ammā*** **(Muhammes 1/38)**

1.41. ammā:
Gām-ı hicrānla ***ammā*** *eridim*
Sağlık olsun bakalım sultānım **(Şarkı 9/8)**

1.42. ammā:
Kendimi dīvāne meşreb sözlerim efsāne tut
Tālib ***ammā*** *āşinālar bir yüzünden öpmeğe* **(Tahmis 5/13)**

1.43. ammā:
Hālıkın her işi merhūn-ı hikemdir ***ammā***
Nice kābil ki bilinsin bu meʿālin sırrı **(Tarih 8/2)**

1.44. ammā:
Hem bu çeşme iki menbaʿdan ederdi nebeʿān
Gerçi zāhirde ana bir idi ammā mecrā **(Tarih 15/3)**

1.45. ammā:
Bu merd-i zī-kemālin İbradıdandır aslı
Eyyām-ı ʿömrü ***ammā*** *Kayseride tükendi* **(Tarih 18/1)**

ammā ki:

1.) Ama, ne var ki, oysaki.

1.1. ammā ki:
Bize sākī-i devrān mey değil bir kāse hal vermez
Bes yeʾsin keyfini ***ammā ki*** *her cām-ı emel vermez* **(Gazel 79/1)**

1.2. ammā ki:
Su gibi dāʾire-i yāri dolandım kaldım
Feth-i bāb olmadı ***ammā ki*** *bulandım kaldım* **(Gazel 150/2)**

1.3. ammā ki:
Bezm-i visālin bana dār-ı naʾīm
Firkatin ***ammā*** *ki ʿazāb-ı elīm* **(Gazel 145/1)**

1.4. ammā ki:
Bulundum gerçi ben tasdīʿ-i serden ictināb üzere
Gönül ***ammā ki*** *kaldı intizār u ızdırāb üzere* **(Gazel 205/1)**

1.5. ammā ki:
Bendegān-ı hazretin ***ammā ki*** *en ednāsıyım*
Nakşibendim Hālidīyim gūş-ı kalbim var benim **(Kaside 35/13)**

1.6. ammā ki:
Müstehakk-ı lutf idim ***ammā ki*** *kahr-ı dehrile*
Erbaʿīnimde kazandım hālet-i şeyhūhati **(Kaside 37/79)**

1.7. ammā ki:
Dāmen-i lutfunu ***ammā ki*** *bırakmam elden*
Dil-i nā-kāme odur ʿUrve-i Vuskā-yı ümīd **(Kaside 46/37)**

1.8. ammā ki:
Eller arsızlanarak feyz ü terakkī buluyor
Bana ***ammā ki*** *bu vādīde hacālet geliyor* **(Kaside 48/21)**

1.9. ammā ki:
Ammā ki *benim kendi özümden haberim yok*
Bir gam-zedeyim semt-i safāda güzerim yok **(Müseddes 3/24)**

1.10. ammā ki:
Nāziksin efendim yakışır sen yine nāz et ***Ammā ki*** *biraz et*
Etvārını her vechile dünyāya beğendir Öğren bu da fendir
(Müstezad 3/4)

1.11. ammā ki:
Rācih idim ***ammā ki*** *felek eyledi mercūh*
Eyler mi tahammül buna her kālıb-ı bī-rūh **(Müseddes 3/10)**

1.12. ammā ki:
Çok olur dağda bayırda kırda arslan yavrusu
Dehre pek nādir gelir ***ammā ki*** *insān yavrusu* **(Gazel 236/1)**

1.13. ammā ki:
Bendegān-ı hazretin ***ammā ki*** *en ednāsıyım*
Nakşibendim Hālidīyim gūş-ı kalbim var benim **(Kaside 35/13)**

ʿāmm-ı vecd:

1.) Genel, sıradan coşku.

1.1. ʿāmm-ı vecd:-*dir*
Ne yapsın fıtratında cevherinde bir hüner yoksa
Hasūdānın medār-ı iftihārı ***ʿāmm-ı vecddir*** *hep*
(Gazel 7/7)

an-:

1.) Hatırlamak, akla getirmek; adını anmak, zikretmek.

1.1. anacak:-*acak*
Biz gidince buradan kim ***anacak*** *namımızı*
Gitmeden eylesin ihsān Hudā kāmımızı **(Müfret 1/1)**

1.2. anar:-*(a)r*
Nām-ı Eflātūnu Cālīnūsu artık kim ***anar***
Hüsn-i tedbīrin dühāt-i ʿasra verdi hayreti **(Kaside 37/32)**

1.3. anar:-*(a)r*
Her nerede tek ü tenhā kalırım
Anar *tatlı dilin hep şen eylerim* **(Şarkı 1/4)**

1.4. anarım:-*(a)r, -ım*
Anarım yārimi yārimle geçen demlerimi
Derd-i firkatla beni menkabe-hān etti o şūh **(Gazel 20/4)**

1.5. andım:-*dı, -m*
Sunʿu āsārını hayretle nazardan geçirüb
Hikmet-i bāliga-i Sāniʿi ***andım*** *kaldım* **(Gazel 150/4)**

1.6. anıp:-*ıp*

*Mürşide dil bağlamayan cürmün **anıp** ağlamayan*
Sînesini dağlamayan nāʾil-i dilhāh olamaz **(Gazel 67/2)**

1.7. anıp:-*ıp*
Fedā etti felek şāh-ı Hüseyni bir içim suya
***Anıp** bu mācerānın dehşetin āb-ı revān ağlar* **(Gazel 249/2)**

1.8. anıyorlar:-*(ı)yor, -lar*
Ayrı düştüm nice demdir şeref-i sohbetten
***Anıyorlar** mı ʿaceb bezm-i ahıbbāda beni* **(Gazel 223/9)**

ān:

1.) Zamanın bölünemeyecek kadar küçük parçası, kısa zaman, lahza, dem.

1.1. ān:
İltifātınla gönül yap yıkma fırsat var iken
*Bu güzellik sanma ey meh-rū sana her **ān** kalır* **(Gazel 48/3)**

1.2. ān:
***An** odur kim bir görüşte ʿāşıkı Mecnūn eder*
Öyle her zülf-i siyeh zuʿmunca Leylālanmasın **(Gazel 171/7)**

1.3. āna:-*a*
Sünbül-i zülfün ne sūretlerde kıldı tār ü mār
*Fikrimi bu **āna** dek böyle perīşān görmedim* **(Gazel 156/5)**

1.4. āna:-*a*
*Gelmemiş bu **āna** dek gelmez nazīri ʿāleme*
Her senā vü medhe elyaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/2)**

1.5. āndır:-*dır*
Nāre karşı erir elbette şümūʿ
*Bu ne **āndır** dayanır mı buna cān* **(Gazel 100/3)**

1.6. ānımdır:-*(ı)m, -dır*
Beni koy hālime Mevlāyı seversen sabr et
*Yāre şu beyti tilāvet edecek **ānımdır*** **(Gazel 31/7)**

1.7. ānına:-*ı, -n, -a*
*Hayrān felekler **ānına** Levlāk okundu şānına*
Meftūn olup dendānına deldirdi bağrın dürr-i nāb **(Kaside 20/12)**

2.) Güzellik, alım, cazibe.

2.1. ān:
Ey perī bilmem nasıl çarpıldım oldum bī-şuʿūr
*Ben benī ādem içinde böyle bir **ān** görmedim* **(Gazel 156/4)**

ān-be-ān:

1.) Sürekli, her an.

2.1. ān-be-ān:
Kerem et etmeden ey māh-güzerān-ı kerem
***Ān-be-ān** āngeh-ān katsa gerek ān-ı kerem* **(Kaside 41/47)**

ʿanber:

1.) Amber; ada balığından elde edilen yumuşak, yapışkan ve kara renkte olan güzel kokulu bir maddedir. Anber bir ur olup balık tarafından dışa atılır. Bunun içi su üzerinde parça parça yüzer vaziyette veya sahile vurmuş olarak bulunur. Klasik şiirde anberden, kokusu ve rengi münasebetiyle bahsedilir. Sevgilinin saçı daima misk ya da anber kokar (Pala, 2017: 23).

1.1. ʿanber:
Beşerde bulunmaz bu resm-i dil-cū
*Kākül müdür ʿ**anber** midir nedir bū* **(Diğer 2/3)**

1.2. ʿanber:
*ʿ**Anber** kokusu sāhire-i bezme yayılsın*
Al bürkaʿ-ı gīysūyu ham-ender-ham açılsın **(Kıt'a 10/2)**

1.3. ʿanber:
İstirāka eylemiş rūyunda anın reng-i gül
*İstiʿāre eylemiş zülfünden ʿ**anber** nükheti* **(Kaside 37/102)**

1.4. ʿanberde:-*de*
Māye-i ʿaşk ʿacabā dilde mi dilberde midir
*O güzel rāyiha āteşte mi ʿ**anberde** midir* **(Gazel 36/1)**

1.5. ʿanberle:-*le*
*Gūsfend olmaz sengi ʿ**anberle** taʿtīr eylesen*
Adam olmaz cāhili Cennetle tebşīr eylesen **(Gazel 130/1)**

ʿanber ü misk:

1.) Güzel kokulu ve siyah renkte olan iki madde (***bk.*** ʿanber, misk).

1.1. ʿanber ü misk:
*ʿ**Anber ü miskin** şikest eyler revācın būy-ı dost*
Şerm-sār eyler gül-i raʿnāyı reng-i rūy-ı dost **(Gazel 13/1)**

ʿanber-i sārā:

1.) Halis, saf amber ***(bk.*** ʿanber).

1.1. ʿanber-i sārā:
Teşneyim cāh-ı zen-haddānını istişmāma
*Misk-i ezfer gül-i ter ʿ**anber-i sārā** kokusu* **(Gazel 238/3)**

1.2. ʿanber-i sārā:-*da*
Miske teşbīh eyleyen kılsın hatāsın iʿtirāf
*Būy-ı zülfün ʿ**anber-i sārāda** görmüş var mıdır* **(Gazel 26/3)**

1.3. ʿanber-i sārā:-*s, -ı, -n, -ı*
Yüz bulup da zülf-i miskīnin dağıttıkça sabā
*Āteşe atsın felekler ʿ**anber-i sārāsını*** **(Gazel 219/8)**

1.4. ʿanber-i sārā:-*y, -a*
Her seher zülf-i dil-āvīzi meşām-ı cāna
*Būy-ı nisbet getirir ʿ**anber-i sārāya** bedel* **(Gazel 141/6)**

ʿanberīn:

1.) Amber kokulu; siyah (***bk.*** ʿanber).

1.1. ʿanberīn:
Biri bir kāse sudur diğeri bir deste giyāh
*ʿ**Anberīn** zülfüne nisbetle gülāb u nesrīn* **(Kaside 42/32)**

1.2. ʿanberīn:
*ʿ**Anberīn** zülfünden etmiş himmeti*
Bence pek büyüktür bunun kıymeti **(Şarkı 7/9)**

1.3. ʿanberīn:
*ʿ**Anberīn** hāldedir hüsn-i cemālin sırrı*
Vālī-i ʿādile vābestedir āsāyiş-i nās **(Tarih 8/9)**

ʿanberlen-:

1.) Amber gibi kokmak, güzel kokmak (***bk.*** ʿanber).

1.1. ʿanberlenirsin:-*(i)r, -sin*
Tavāf et ey sabā ʿavdette mutlak mesken-i yāri
*Olup miskīn-i nefs ʿ**anberlenirsin** böyle kalmazsın* **(Gazel 119/7)**

ʿanber-sārā-yı ümīd:

1.) Ümidin halis amberi, saf kokusu (***bk.*** ʿanber).

1.1. ʿanber-sārā-yı ümīd:
*Kākülündür güzelim ʿ**anber-sārā-yı ümīd***
Kāmetindir meleğim şuʿbe-i tūbā-yı ümīd **(Kaside 46/59)**

ancak:

1.) "Sadece, yalnızca, bir tek" anlamlarında sınırlama bildiren bir söz.

1.1. ancak:
Alıp vermek yapıp çatmak ona mahsūstur ***ancak***
Vücūd iklīmini īcād eden miʿmāra verdim hep **(Gazel 9/3)**

1.2. ancak:
Ben ne rütbe ağlasam olsam taleb-kār-ı visāl
Merhametsiz kāfirin ağzından ***ancak*** *lā çıkar* **(Gazel 34/4)**

1.3. ancak:
Zahiren cevr etse de geçmez yine üftādeden
ʿĀşıkın hāmisi ağyār olmaz ***ancak*** *yār olur* **(Gazel 50/4)**

1.4. ancak:
Bütün dünyāya hükmetsem açılmaz kalb-i mahzūnum
Sürūr-ı sīnem ***ancak*** *iltifāt-ı yāre kalmıştır* **(Gazel 61/4)**

1.5. ancak:
Hakīm ıtlākına şāyeste ***ancak*** *ehl-i sünnettir*
Şuʾūnu tabʿ-ı eşyāya veren ahmak hakīm olmaz **(Gazel 68/5)**

1.6. ancak:
Ki ***ancak*** *orta yerde hükmü yok bir kethüdā tāliʿ*
O da sırr-ı bürde ahkām-ı fermān-ı İlāhīdir **(Gazel 102/3)**

1.7. ancak:
Seni şefkattir ***ancak*** *bezm-i ʿirfāna alan Fennī*
Temeddüh etme senden başka kem miktar yoktur yok **(Gazel 105/6)**

1.8. ancak:
Bahre girsen de çıkarmaz vesah-ı isyānı
Reşha-ı eşk-i nedāmet eder ***ancak*** *seni pāk* **(Gazel 116/6)**

1.9. ancak:
Var ise şerefʿafv u ʿatūfettedir ***ancak***
Kin tutmada bir fazl u meziyyet bulamazsın **(Gazel 132/12)**

1.10. ancak:
Hudādan gayra meyl ü incizāb ***ancak*** *belāhattir*
Dū-ʿālemden geçen dervīş Sultān olmasın nolsun **(Gazel 174/3)**

1.11. ancak:
Hasta-i ʿaşka devā ***ancak*** *visāl-i yārdır*
Süd vermez gelse de Lokmān Lokmān üstüne **(Gazel 181/4)**

1.12. ancak:
Bu günahkārı visālinle bekām et yā Rab
Dergeh-i ʿātıfetinden budur ***ancak*** *dileği* **(Gazel 229/8)**

1.13. ancak:
Bāb-ı fazlından budur ***ancak*** *yegāne arzū*
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan **(Kaside 7/12)**

1.14. ancak:
Yok sende bir ecr-i cezīl kaldın günāhınla hacīl
Fahr-ı cihāna ol dahīl ***ancak*** *budur emr-i savāb* **(Kaside 20/6)**

1.15. ancak:
Evsāfını yazmak muhāl tasnīf olunsa bin kitāb
Ey Pādişāh-ı ʿāli'l-ʿāl maksūdum ***ancak*** *ʿarz-ı hāl* **(Kaside 20/21)**

1.16. ancak:
Seni hakkıyla tavsīfe ne haddim hāme-rān olmak
Merām-ı ʿācizānem ***ancak*** *istidʿā-yı himmettir* **(Kaside 30/14)**

1.17. ancak:
Bir emel kim bī-taleb bī-minnet eylerse zuhūr
İşte dünyānın budur ***ancak*** *elez niʿmeti* **(Kaside 37/4)**

1.18. ancak:
Bende-gānın sıdkına azçok delālet eylese
Eyler ***ancak*** *vüsʿi miktārınca hüsn-i hidmeti* **(Kaside 37/61)**

1.19. ancak:
Ebr-i bārāndır olan devrinde ***ancak*** *katre-rīz*
Yoksa yoktur sāye-i ʿadlinde çeşm-i eşk-bār **(Kaside 39/24)**

1.20. ancak:
Kīmyā nutk-ı hümāyūnudur ***ancak*** *birinin*
Nazm u nesri birinin mā sadak sihr-i halāl **(Kaside 40/71)**

1.21. ancak:
Sana bahşāyiş-i Hallāk-ı Cihāndır ***ancak***
Cūd u inʿām u ʿatā hüsn-i mizāc u mişvār **(Kaside 43/18)**

1.22. ancak:
Bu iki mısraʿ-ı berceste ***ancak*** *hasbihālimdir*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/37)**

1.23. ancak:
Sezā ***ancak*** *budur her sālik-i şeh-rāh-ı ʿirfāne*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/17)**

1.24. ancak:
Düşürdün ben gibi bin bin niceʿāşıkları derde
Visālin fikridir ***ancak*** *tecellī eyleyen serde* **(Müsebba 3/5)**

1.25. ancak:
Senin-çün geldim ***ancak*** *ʿālem-i imkāna sultānım*
Senin-çün girdim ancak meslek-i ʿirfāna sultānım **(Müsebba 3/15)**

1.26. ancak:
Senin-çün geldim ancak ʿālem-i imkāna sultānım
Senin-çün girdim ***ancak*** *meslek-i ʿirfāna sultānım* **(Müsebba 3/15)**

1.27. ancak:
Gönül müstağrak-i deryā-yı hayrettir yürek-yāra
Dehālet eyledim ***ancak*** *Rasūl-i merhamet-kāra* **(Müseddes 2/5)**

1.28. ancak:
Çünkü bir cevheri seng-i siyeh etmez kuru lāf
Kadr ü māhiyyetini fark eder ***ancak*** *sarrāf* **(Müsemmen 1/10)**

2.) "Lakin, ama, fakat, yalnız" sözleri gibi bir düşünceye karşıt ikinci bir düşünceyi anlatan bir bağlaç.

2.1. ancak:
Pek zār ü nizār oldum takrīre liyākat yok
Ancak *gam-ı firkatten hāmemde şikāyet var* **(Gazel 58/4)**

ʿandelīb:

1.) Bülbül*.

1.1. ʿandelīb:
Gonca lebler goncalar çāk-i girībān eylesin
Ebkem olsun ***ʿandelīb*** *zār gülzār ağlasın* **(Gazel 250/3)**

ʿandelib-i seher:

1.) Seher bülbül*ü.

1.1. ʿandelib-i seher:*-in*
ʿAndelib-i seherin kaht-ı vücūdundandır
İstimāʿ-ı nagāmı gūk u gurāb ettiğimiz **(Gazel 73/5)**

andır-:

1.) Hatırlatmak.

1.1. andırır:*-(ı)r*
Dilde mādāmki var sana fart-ı muhabbetim
Gam-ı hicri ***andırır*** *ne etsen cezā bana* **(Gazel 4/5)**

1.2. andırır:-*(ı)r*
Oldu her cānib tarāvet-bāb-ı ʿadl ü ʿātıfet
Hamdü-lilllāh ***andırır*** *her bukʿa bāğ-ı Cenneti* **(Kaside 37/34)**

ānen fe ānā:

1.) (ânen fe-ânen) Her an, sürekli.

1.1. ānen fe ānā:
Vālideyniyle maʿan olsun İlāhī kāmrān
Etsin ʿömr ü sıhhati ***ānen fe ānā*** *izdiyād* **(Tarih 6/5)**

ān-geh-ān:

1.) Zaman zaman, bazen.

1.1. ān-geh-ān:
Kerem et etmeden ey māh-güzerān-ı kerem
Ān-be-ān ***ān-geh-ān*** *katsa gerek ān-ı kerem* **(Kaside 41/47)**

ān-ı kerem:
1.) Lütuf, cömertlik anı, zamanı.

1.1. ān-ı kerem:
Kerem et etmeden ey māh-güzerān-ı kerem
Ān-be-ān āngeh-ān katsa gerek ***ān-ı kerem*** **(Kaside 41/47)**

anıl-:

1.) Adı geçmek, zikredilmek, bahsedilmek, anımsanmak.

1.1. anılıp:-*ıp*
Tevbeler eylemeyem bir daha şekvā-yı vatan
Anılıp *sıdk u meveddetle olur muʿacebā* **(Gazel 165/5)**

1.2. anılmaz:-*maz*
Selātīn sāʾil-āsā el açıp senden diler ihsān
Anılmaz *dergeh-i cūdunda Hātem yā Resūlallah* **(Kaside 17/2)**

1.3. anılsa:-*sa*
Anılsa *nāmın ʿankā-yı hayālin geçse hātırdan*
Değil cism-i nizārım lānesinde mürg-ı cān titrer **(Gazel 40/4)**

anın-çün:

1.) (E.T.) Onun için; bundan dolayı.

1.1. anın-çün:
Diğer-gündur ***anın-çün*** *bende-i dīrīnenin hāli*
Eğer bilsen acırsın hālime ey Āsāf-ı ʿālī **(Muhammes 1/34)**

1.2. anın-çün:
Seninle dāʾim ü kāʾim hayātım rāhat-ı bālim
Anın-çün *iftikārınla diğer-gün oldu ahvālim* **(Müsebba 3/8)**

1.3. anın-çün:
Her biri destinde cān vermekle eyler iftihār
Lutf u kahhārāneye eyler ***anın-çün*** *ictisār* **(Tahmis 2/9)**

1.4. anın-çün:
Leyālī-hīzdir ehl-i seherdir Nakşibendīler
Anın-çün *nezd-i Hakkta muʿteberdir Nakşibendīler* **(Kaside 36/1)**

1.5. anın-çün:
Zevk-ı rūhānī verir cānāna cānāndan bahis
İşte ***anın-çün*** *eder cānāna cān ondan bahis* **(Gazel 14/1)**

1.6. anın-çün:
Belāgat hāmemin maʿşūk-ı şevk-efzāsıdır Fennī
Anın-çün *tabʿıma ʿarz-ı belāgattan gınā gelmez* **(Gazel 90/6)**

1.7. anın-çün:
Cihānda hār-ı mihnetten berī gülzār yoktur yok
Anın-çün *mürg-ı dilde meks ü istikrār yoktur yok* **(Gazel 105/1)**

1.8. anın-çün:
Ruh-ı dilber gibi āyīne-i şeffāf yoktur yok
Anın-çün *tūtī-i tabʿım gibi vassāf yoktur yok* **(Gazel 108/1)**

1.9. anın-çün:
Bize pek tatlı geldi şöyle bir murg-ı garīb olmak
Hevālandık ***anın-çün*** *ittihāz-ı lāneden geçtik* **(Gazel 114/5)**

1.10. anın-çün:
Her ne dem açılsa ağzı Hakka hamd eyler kalem
Mazhar-ı rağbettir ***anın-çün*** *cihānda her kalem* **(Kaside 24/1)**

1.11. anın-çün:
Seng-i taʿnından leʾīmin baʿzan eyler ihtirāz
İktisā eyler ***anın-çün*** *fiddadan miğfer kalem* **(Kaside 24/24)**

1.12. anın-çün:
Cüst ü cū-yı kerem eylerdim ***anın-çün*** *ben de*
Ele girdi hele bir küşe-i dāmān-ı kerem **(Kaside 41/10)**

1.13. anın-çün:
Füzūndur ülfeti dehr-i ʿacūzun merd-i ahmakla
Anın-çün *mü barışmaz yıldızım bu tāk-ı ezrakla* **(Muhammes 1/31)**

1.14. anın-çün:
Günāhımla temeyyüz eyledim ebnā-yı ādemden
Anın-çün *boynum eğri hātırım āzürdedir gamdan* **(Müseddes 2/7)**

1.15. anın-çün:
Leyālīde ***anın-çün*** *hemdemim feryād u āh oldu*
Seherlerde sirişkim gıbta-fermā-yı miyāl oldu **(Müseddes 2/23)**

1.16. anın-çün:
Hālıku'l-ervāh verdi feyzi rūhāniyyete
Rūh māʾildir ***anın-çün*** *dāʾimā ʿulviyyete* **(Tahmis 4/6)**

1.17. anın-çün:
Rikkat-ārādır ***anın-çün*** *rūh-perver sözlerim*
Bikr-i fikrim tarz-ı lākaydānede etmez burūz **(Tahmis 4/8)**

ʿAnkā:

1.) Anka kuşu. "Adı var kendi yok" bir kuş olan Anka, renkli tüylerle süslü, kendisinde her hayvandan veya otuz kuştan bir renk ve alamet olan, Kafdağı'nda veya Kafdağı'nın ardında yaşadığına inanılan altın renkli uzun tüylü, kocaman ve güzel sesli bir kuştur. Anka'nın yüzünün insan yüzüne benzediğine, boynunun da gayet uzun ve ak bir halkayla sarılı olduğuna inanılır. Hayalî bir kuş olduğu için de onunla ilgili çeşitli rivayetler bulunmaktadır (Eskigün, 2006: 10).

1.1. ʿAnkā:
Rızk için etme teʾessüf olma hem tavr-ı mekes
Müsterih ol kāf-ı temkīne çekil ***ʿAnkā*** *gibi* **(Gazel 233/2)**

Ankara:

1.) Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan illerinden biri, Türkiye'nin başkenti.

1.1. Ankara:
Mīr-i Memdūha verdi ***Ankara*** *Vālīliğin*
Büyük Iutuflar etti eshāb-ı fazīlete **(Tarih 9/4)**

1.2. Ankara:
Sevinsin ***Ankara*** *etsin tefahhur*
Ki Vālī oldu bu sāhib-i fetānet **(Tarih 19/7)**

1.3. Ankara:
Ankara *Vālīliğin ihrāz edip*
Geldi o insān-ı ferişteh-simāt **(Tarih 20/4)**

1.4. Ankarayı:-*y, -ı*
Tārīh-i tāmım Fennīyā olsun medār-ı tehniyet
Buldu nevā-yı yümn ile Ankarayı şimendifer **(Tarih 16/13)**

ʿAnkā-yı hayāl:

1.) Hayalî olan Anka kuşu; hayallerin kuşu (***bk.*** ʿAnkā).

1.1. ʿAnkā-yı hayāl:-*in*
Anılsa nāmın ***ʿAnkā-yı hayālin*** *geçse hātırdan*
Değil cism-i nizārım lānesinde mürg-ı cān titrer **(Gazel 40/4)**

ʿAnkā-yı ümīd:

1.) Ümit Ankası, ümit kuşu; hayalî ümit.

1.1. ʿAnkā-yı ümīd:
Būs-i dāmān-ı ahissāya tenezzül etmez
Zirve-i Kāf-ı hamiyyetdir ***ʿAnkā-yı ümīd*** **(Kaside 46/36)**

anla-:

1.) Bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret ettiğini kavramak; birinin duygularını, istek ve düşüncelerini sezebilmek.

1.1. anla-:
Dest ü dāmānına düş ***anla*** *nedir Dīn-i mübīn*
Dīde-i cānda husūsā var ise kuhl-ı yakīn **(Kaside 34/17)**

1.2. anladı:-*dı*
Sonradan teftīş edip gerçi müfettiş ʿ*Ālī bey*
Anladı *bu* ʿ*ācizin yokdur kusūr u töhmeti* **(Kaside 37/71)**

1.3. anladık:-*dı, -k*
Rīş ü destārını tesbīh ü ʿ*asāsın gördük*
Anladık *mesned-i sūfī-i girān-cān ne imiş* **(Gazel 93/4)**

1.4. anladım:-*dı, -m*
Anladım *būy-ı sadākat yok gül-i ahbābda*
Bī-vefālar gülşenden infikāk etsem gerek **(Gazel 248/5)**

1.5. anladım:-*dı, -m*
Fikrimi sevk eyledim idrāk-i Zāta sū-be-sū
Anladım *beyhūdedir hāriçten etmek cüst ü cū* **(Kaside 7/11)**

1.6. anladım:-*dı, -m*
Anladım *būy-ı sadākat yok gül-i ahbābda*
Bī-vefālar gülşeninden infikāk etsem gerek **(Tahmis 8/15)**

1.7. anla-:-*dı, -m*
Anladım *vābeste-i hüküm kadardır her umūr*
Baʿd-ez-īn ey çarh-ı mümsik ʿ*arz-ı hāl etmem sana* **(Gazel 3/4)**

1.8. anlamak:-*mak*
Sana mahsūstur ey şūh-ı fetānet-perver
Anlamak *muzmerimi feth-ı dehān eylemeden* **(Gazel 170/7)**

1.9. anlamasın:-*ma, -sın*
Buna kānūn-ı muhabbette cināyet mi denir
Bī-vefālıklarını ***anlamasın*** *mı Fennīyā* **(Gazel 27/5)**

1.10. anlamaz:-*maz, -*
Kürbet-i gurbet dibāgattır hakīkat ādeme
Anlamaz *bu nükteyi olmazsa merd ü zen garīb* **(Gazel 6/8)**

1.11. anlar:-*r*
Fennīyā şimdi beni zemmeden evlād-ı vatan
Kadrimi sonradan ***anlar*** *arar amma ne bulur* **(Gazel 44/10)**

1.12. anlar:-*r*
Bizi hābīdeler ***anlar*** *mı bīdārāne geldik biz*
Terāzū olmayınca tartılır mı sıklet-i eşyā **(Gazel 69/5)**

1.13. anlar:-*r*
Medhini derʿuhte ettikçe ol Şāh-ı emcedin
ʿ*Aczini* ***anlar*** *kemāl-i şerm ile terler kalem* **(Kaside 24/49)**

1.14. anlasa:-*sa*
Hasbihāl etmeğe bir parça tenezzül etse
Anlasa *derd-i dili vākıf-ı esrār olsa* **(Gazel 184/2)**

1.15. anlayacak:-*y, -acak*
Mülhidi titretecek hevl-i kıyāmı's-sāʿa
O zamān ***anlayacak*** *heybet ü hüsrān ne imiş* **(Gazel 93/3)**

1.16. anlayan:-*y, -an*
Gözümü kāse-i mey gönlümü meyhāne bulur
Hāl ü keyfiyyetimi ***anlayan*** *ihvān-ı kirām* **(Gazel 44/2)**

1.17. anlayan:-*y, -an*
Nedir hāli aceb hālī değil āh-ı nihānīden
Mizācından dil-i sevdā-keşānın ***anlayan*** *yok mu* **(Gazel 216/4)**

1.18. anlayamaz:-*y, -a, -maz*
Fennīyā hallini ʿ*āriflere ısmarlayalım*
Ki bunu ***anlayamaz*** *fıtnatı nākıs ser-sām* **(Muamma 1/9)**

1.19. anlayanın:-*y, -an, -ın*
Beni ez-cümle perīşān ediyor tāliʿ-i dūn
Hālimi ***anlayanın*** *fikrine hayret geliyor* **(Kaside 48/20)**

anlar anlamaz:

1.) "Anladığı, idrak ettiği anda, hemen o anda" anlamında ifade.

1.1. anlar anlamaz:
ʿ*Ārif* ***anlar anlamaz*** *erbāb-ı kışrı zāhirī*
Merdüm-i kāmil efendi hem açık hem gizlidir **(Gazel 41/2)**

anlaşıl-:

1.) Fehmetmek, idrak etmek, sezmek; belli olmak, ortaya çıkmak.

1.1. anlaşılmaz:-*maz*
Hayf kim isbāt-ı māhiyyet biraz müşkülcedir
Şüphesizce ***anlaşılmaz*** *kimsenin hüviyeti* **(Kaside 37/60)**

1.2. anlaşılmaz:-*maz*
Hikmet-āmizdir akvāli de efʿāli de hep
Anlaşılmaz *o Felātūn-misālin sırrı* **(Tarih 8/14)**

1.3. anlaşılsın:-*sın*
Hele izhār-ı kemāl eyleme sabr et Fennī
Anlaşılsın *feleğin himmeti kimlerde ise* **(Gazel 180/5)**

anlat-:

1.) Bir konu üzerinde açıklama yapmak, açıklamada bulunmak; bilgi vermek, izah etmek.

1.1. anlatalım:-*alım*
Yāre sevdā-yı süveydā-yı dili ***anlatalım***
Yakıyor sīnemizi āteş-i hicrān diyelim **(Gazel 148/5)**

1.2. anlatsam:-*sa, -m*
Ben sana hāl-i dil-i zārı nasıl ***anlatsam***
Ben sana derd-i derūnu nasıl etsem tasvīr **(Kaside 47/18)**

anne:

1.) Çocuğu olan kadın, ana, valide.

1.1. anne:
Yādigār eyledin ahlāfa bu rengīn eseri
Mazhar-ı mağrifet olsun doğuran ***anne*** *seni* **(Gazel 230/7)**

anneden doğ-:

1.) Anadan doğmak, dünyaya gelmek.

1.1. anneden doğ-:-*ma, -dı*
Görmedim senden mükemmel bir güzel
*Senden ecmel **doğmadı** bir **anneden*** **(Kıt'a 2/1)**

ansız:

1.) Ansızın, birdenbire.

1.1. ansız:
Gelip bir derd-i müşkil cism-i pākin bī-tüvān etti
*Şuʿā-yı dīde-i gam dīdem oğlum ʿĀkife **ansız*** **(Gazel 251/2)**

1.2. ansız:
*Şuʿā-yı dīde-i gam dīdem oğlum ʿĀkife **ansız***
Gelip bir derd-i müşkil cism-i pākin bī-tüvān etti **(Tarih 22/2)**

ansızın:

1.) Birdenbire, aniden.

1.1. ansızın:
*Bir gece **ansızın** ol māh bedīdār olsa*
Ay doğup yer yüzü müstağrak-ı envār olsa **(Gazel 184/1)**

anun-çün:

1.) (E.T.) Onun için; o sebepten, bundan dolayı.

1.1. anun-çün:
Herkes āmālini ümīd ile tahsīl eyler
*Eyledüm ben de **anun-çün** bana peydā-yı ümīd* **(Kaside 46/11)**

ʿār eyle-:

1.) Ar etmek, utanmak.

1.1. ʿār eyle-:
*Nedir bu mürtekiblik rīş ü destārından **ʿār eyle***
Ne derdin vaʿz ederken kendi güftārından ʿār eyle **(Müseddes 1/22)**

1.2. ʿār eyle-:
Nedir bu mürtekiblik rīş ü destārından ʿār eyle
*Ne derdin vaʿz ederken kendi güftārından **ʿār eyle*** **(Müseddes 1/22)**

1.3. ʿār eyle-:
*Seni mesʾūl eden vicdān u efkārından **ʿār eyle***
Kitāba ictihāda uymayan kārından ʿār eyle **(Müseddes 1/23)**

1.4. ʿār eyle-:
Seni mesʾūl eden vicdān u efkārından ʿār eyle
*Kitāba ictihāda uymayan kārından **ʿār eyle*** **(Müseddes 1/23)**

ārā:

1.) Reyler, fikirler.

1.1. ārāsına:-*s, -ı, -n, -a*
Emr ü fermānı değil bendelere taşa geçer
*ʿArz-ı imkān eder **ārāsına** her emri muhāl* **(Kaside 40/19)**

ara:

1.) Ara, orta, iç.

1.1. arasında:-*s-ı, -n, -da*
*Fāş eyleme esrārımı ağyār **arasında***
Dilşād ederim ben seni tenhā demedin mi **(Gazel 239/2)**

1.2. arasında: -*s-ı, -n, -da*
*Ki efādıl **arasında** edilirsin takdīr*
Sana o tavr-ı garīb etmesin asla teʾsīr **(Müsemmen 1/3)**

1.3. arasında: -*s-ı, -n, -da*
Dīvānını evsāfı ile eyle ki imlā
*ʿUşşāk **arasında** eserin muʿteber olsun* **(Gazel 134/7)**

ara-:

1.) Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak, araştırmak.

1.1. ara:
Māl-i sirkat girmemiştir Fennīyā Dīvānıma
*Var ise şüphen **ara** mecmūʿa-ı āsārımı* **(Gazel 199/6)**

1.2. ara:
*Rāhat arama Hakkı **ara** cümleyi hoş gör*
Yanlışlarını yād ile ʿafv iste Hudādan **(Kaside 50/6)**

1.3. arama:-*ma*
*Rāhat **arama** Hakkı ara cümleyi hoş gör*
Yanlışlarını yād ile ʿafv iste Hudādan **(Kaside 50/6)**

1.4. aramam:-*ma, -m*
Kimi sevsem beni cāh-ı gama atmak ister
*Başka düşman **aramam** düşmenim ihvānımdır* **(Gazel 31/2)**

1.5. aramaz:-*maz*
*Ben gidersem **aramaz** mı beni yārān-ı vatan*
Eder elbette teʾessür yitirenler güheri **(Gazel 221/5)**

1.6. arar:-*r*
Fennīyā şimdi beni zemmeden evlād-ı vatan
*Kadrimi sonradan anlar **arar** amma ne bulur* **(Gazel 44/10)**

1.7. arar:-*r*
Aʿmāk-ı hayālimde bilsem ki ne hālet var
*Bilmem ne **arar** gönlüm ārām ü karār etmez* **(Gazel 58/6)**

1.8. ararken:-*r, -ken*
*Evlād-ı beşer rāhat-ı servet **ararken***
Minnet yetişir fāriğ olur yüsr ü gınādan **(Kaside 50/5)**

1.9. ararmış:-*r, -mış*
Bilmem nesine māʾil o şūhun dil-i şeydā
*Bilmem ser-i kūyunda zavallı ne **ararmış*** **(Gazel 92/3)**

1.10. arayan:-*y, -an*
*Merd-i ciddī **arayan** sāhire-i gabrāda*
Ya bulur ya bulamaz bulsa da bir tāne bulur **(Gazel 44/4)**

1.11. arayıp:-*y, -ıp*
*Vech-i tābānına ʿāşık **arayıp** çekme taʿab*
Şemʿ-i sūzān ayağında nice pervāne bulur **(Gazel 44/3)**

1.12. arar:-*r*
Yā Resūlallah dökmezler seherde āb-rū
Rīş-i pākinden arar ʿuşşāk feyz u rifʾati **(Kıt'a 24/1)**

1.13. ararken:-*r, -ken*
*Şu daʿvātı **ararken** levh-ı dilde mürtesem buldum*
Yeter Fennī yeter itnāb anı vird-i zebān eyle **(Gazel 155/6)**

aradan git-:

1.) Aradan çekilmek; kalkmak, yok olmak.

1.1. aradan git-:-*sin*
Saldın başımı derde ʿaşkın esiyor serde
***Gitsin aradan** perde ey rahmeti bol Mevlā* **(Kaside 11/6)**

aradan kaldır-:

1.) Sona erdirmek, bitirmek.

1.1. aradan kaldır-:-*(ı)r*
Nahs-ı yeʾsi ***aradan kaldırır*** *envār-ı hattım*
Reşehāt-ı kalemim mesʿadet-efzā-yı ümīd **(Kaside 46/55)**

ʿarak:

1.) Rakı.

1.1. ʿaraktan:-*tan*
Yeter artık yeter vaz gel ***ʿaraktan*** *naʿre-zenlikten*
Sitemden kīneden el çek husūsa dilşikenlikten **(Müseddes 1/16)**

2.) Ter.

2.1. ʿarakla:-*la*
Letāfet kesb eder rūyun ***ʿarakla*** *pür-nem oldukça*
Tarāvet-yāb olur gülşende güller şebnem oldukça **(Gazel 200/1)**

ʿarak-rīz ol-:

1.) Ter dökmek, terlemek; ***mec.*** Utanmak, çekinmek.

1.1. ʿarak-rīz ol-:-*du, -n*
Var kilāb üstüne terşīş-i kilāb et mi dedim
Bezm-i ağyāra niçin girdin ***ʿarak-rīz oldun*** **(Gazel 146/2)**

1.2. ʿarak-rīz ol-:-*(ı)yor*
Şerminden ***ʿarak-rīz oluyor*** *cebhe-i pākin*
Hācet mi kalır gül var iken reşş-i gülāba **(Gazel 201/2)**

ʿarak-rīz-i hicāb ol-:

1.) Utancından ter dökmek.

1.1. ʿarak-rīz-i hicāb ol-:-*du*
Yoğrulsun münkir-i iʿcāz-hānem reşk ile Fennī
Desinler Nilde Firʿavn-ı Mūsā gark-ı āb oldu **(Gazel 226/7)**

ārām:

1.) Durma, dinlenme, eğlenme; yerleşme, karar kılma; yer, mekân.

1.1. ārāma:-*a*
Yıkarsın gözlerinle hānümān-ı sabr u temkīni
Esās-ı mülket ārāma āteşzen misin kāfir **(Gazel 39/7)**

1.2. ārāmı:-*ı*
Yana yana bī-ihtiyār dağlara düştü āfitāb
ʿAşkıyla olmuş bī-karār ārāmı yok leyl ü nehār **(Kaside 20/11)**

ārām et-:

1.) Dinlenmek, rahat ve huzur içinde olmak.

1.1. ārām et-:-*(e)r, -iz*
Zevk alır şevk alırız hāsılı bayrām ederiz
Sohbet-i ʿārif-i āgāh ile ārām ederiz **(Gazel 80/1)**

ārām ü karār et-:

1.) Bir yerde sabit kalmak; belli bir şeyde veya kimsede karar kılmak.

1.1. ārām ü karār et-:-*mez*
Aʿmāk-ı hayālimde bilsem ki ne hālet var
Bilmem ne arar gönlüm ***ārām ü karār etmez*** **(Gazel 58/6)**

ārām-ı cān:

1.) Gönül huzuru; gönle huzur veren (sevgili).

1.1. ārām-ı cān:-*(ı)m, -dır*
Zemān-ı miknetimde kuvvet-i nutk u beyānımdır
Evān-ı vahşetimde mūnisim ***ārām-ı cānımdır*** **(Muhammes 2/9)**

aran-:

1.) Aramak, bir şeyi bulmaya çalışmak, araştırmak.

1.1. aranırdı:-*(ı)r, -dı*
Hıtbede dīn ü asālet ***aranırdı*** *evvel*
Şimdi kızlar karılar kesret-i dināra gelir **(Gazel 53/4)**

1.2. aransın:-*sın*
Eshāb-ı kerem vaʿdini etsin mi ferāmūş
Erbāb-ı hüner yoksa ***aransın*** *mı ne dersin* **(Gazel 122/9)**

araştır-:

1.) Bir gerçeği ortaya çıkarmak için aramalarda bulunmak, sormak, soruşturmak.

1.1. araştırırsan:-*(ı)r, -sa, -n*
Bu sevdānın aslın ***araştırırsan***
Zülfü siyāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/2)**

araya düş-:

1.) Araya girmek; iki veya daha fazla kişinin arasındaki bir işe karışmak.

1.1. araya düş-:-*(e)r, -se*
Meclis karışır ortaya peymāne düşerse
Şūriş çoğalır ***araya*** *dīvāna* ***düşerse*** **(Gazel 202/1)**

ara(y)ı aç-:

1.) Aradaki uzaklık artmak; görüşmemek.

1.1. ara(yı) aç-:-*tı*
Yine ***açtı*** *bir elif kāmet ile* ***aramızı***
Yetişir hasret ile kaddimi dāl etti felek **(Gazel 115/5)**

ārā-yı ümīd:

1.) Ümit fikirleri.

1.1. ārā-yı ümīd:
Ki dedim ʿarz edeyim hālimi bir zī-kereme
İçtimā eyledi bu noktada ***ārā-yı ümīd*** **(Kaside 46/12)**

ārāyiş-i akrān et-:

1.) Akranların süsü yapmak.

1.1. ārāyiş-i akrān et-:-*ti, -n*
Nām-ı Fennīyi yazıp defter-i memlūkāne
Nazar-ı feyz ile ***ārāyiş-i akrān ettin*** **(Kaside 44/10)**

ārāyiş-i cihān:

1.) Dünyanın süsü, değeri.

1.1. ārāyiş-i cihān:-*a*
Ārāyiş-i cihāna *etmezdi ʿatf-ı rağbet*
Vaktin ʿibādet üzre imrār ederdi kendi **(Tarih 18/2)**

ārāyiş-i dünyā:

1.) Dünyanın süsü.

1.1. ārāyiş-i dünyā:
Bıktım āmed ü şüd-i şām ü seherimden sensiz
Düştü ***ārāyiş-i dünyā*** *nazarımdan sensiz* **(Müsebba 2/33)**

ārāyiş-i emsāl eyle-:

1.) (Kendisine) Denk olanlarla süslemek, (mükafatlandırmak).

1.1. ārāyiş-i emsāl eyle-:-*y, -e*
Bir mertebe ihsān buyur kim dū cihānda
Fennī kulunu ***eyleye ārāyiş-i emsāl*** **(Gazel 138/5)**

ārāyiş-i eşyā:

1.) Eşyanın süsü (dünyadaki gösterişli varlıklar, dünyalıklar).

1.1. ārāyiş-i eşyā:-*da*
Ārāyiş-i eşyāda *ise reng-i bekā yok*
Hengām-ı çemen bülbülünün zārına değmez **(Gazel 65/2)**

ʿaraz ü cevher:

1.) Varlığın özü.

1.1. ʿaraz ü cevher:-*e*
Rūh-ı eşyāda tecessüm ediyor hiss-i sürūr
*ʿ**Araz ü cevhere** bir rūh-ı meserret geliyor* **(Kaside 48/6)**

ʿārif:

1.) İrfan sahibi kimse; ***tas.*** Allah'ı, kâinatı, nefsini tanıyan, bilen, irfan sahibi kimse.

1.1. ʿārif:
*ʿ**Ārif** anlar anlamaz erbāb-ı kışrı zāhirī*
Merdüm-i kāmil efendi hem açık hem gizlidir **(Gazel 41/2)**

1.2. ʿārif:
*Menşe-i kārı bilen ʿ**ārif** ider sabr u sükūt*
Bazı mihnet-zede cāhil suçu devrāne bulur **(Gazel 44/8)**

1.3. ʿārife:-*e*
Sen çalış çeşminde istiʿdād peydā etmeğe
*ʿ**Ārife** āyīne-i ʿibret-nümādan çok ne var* **(Gazel 47/3)**

1.4. ʿārife:-*e*
*Lezzetli sühan ʿ**ārife** ehl-i dile mahsūs*
Her lehçede her lebde ʿuzūbet bulamazsın **(Gazel 132/2)**

1.5. ʿārife:-*e*
Der-i devlette bulunmaktır asıl maksūdum
*Bundan artık olamaz ʿ**ārife** īmā-yı ümīd* **(Kaside 46/30)**

1.6. ʿārifin:-*in*
*Kurta-yı kūs kabūl et ʿ**ārifin** taʿrīfini*
Bilmez ʿārif olmayan māhiyet-i eşyā nedir **(Kıt'a 4/2)**

1.7. ʿārifler:-*ler*
Zāhid geçemez hırka-i tezvīr ü riyādan
*ʿ**Ārifler** düşürür her iki dünyāyı nazardan* **(Kaside 50/3)**

1.8. ʿārifler:-*ler*
Kilāb-āsā ne rütbe-tīz-i dendān olsa müfsidler
*Tehāşī eylemezler andan ʿ**ārifler** eseddir hep* **(Gazel 7/4)**

1.9. ʿāriflere:-*ler, -e*
*Fennīyā hallini ʿ**āriflere** ısmarlayalım*
Ki bunu anlayamaz fıtnatı nākıs ser-sām **(Muamma 1/9)**

1.10. ʿārifsen:-*sen*
*Bende gör eşyāyı ʿ**ārifsen** ʿavālim bendedir*
Nakşibendim kāʾinatın nüsha-i kübrāsıyım **(Kaside 35/5)**

2.) "Mehmed Said Fennî'nin henüz on yaşına girmiş olan merhum oğlu Muhammed Ârif" e hitap.

2.1. ʿĀrifim:-*(i)m*
*ʿ**Ārifim** yavrum sana ervāh-ı ebrār ağlasın*
Giryeler kopsun ciğerden yār u ağyar ağlasın **(Gazel 250/1)**

ʿārif ol-:

1.) İrfan sahibi, marifet ehli olmak.

1.1. ʿārif ol-:
ʿİlm ü irfān ile meşhūr-ı cihān ol pīr ol
*ʿ**Ārif ol** ehl-i dil ol **Seyyid-i ʿAllāme** gibi* **(Gazel 237/7)**

1.2. ʿārif ol-:-*an*
*Hoş görür ʿ**ārif olan** şīve-i hükm-i kaderi*
Ki bilir olmadığın tīr-i kazānın siperi **(Gazel 221/1)**

1.3. ʿārif ol-: *-ma, -dır*
Geçme sūfī gördüğün her şeyi tahkīk etmeden
*Nefsi ʿ**ārif olmadır** tedkīk-i eşyādan garaz* **(Gazel 95/4)**

1.4. ʿārif ol-:-*ma, -y, -an*
Kurta-yı kūs kabūl et ʿārifin taʿrīfini
*Bilmez ʿ**ārif olmayan** māhiyet-i eşyā nedir* **(Kıt'a 4/2)**

ʿārifāne:

1.) Arif olana yakışacak şekilde, arifçe.

1.1. ʿārifāne:
*ʿ**Ārifāne** istimāʿ eyle sarīr-i hāmeyi*
Dāʾimā ism-i Celīl-i Hūyu zikreyler kalem **(Kaside 24/18)**

ʿārif-ʿayyār:

1.) Zekice bir anlayış, kavrayış, sezgi.

1.1. ʿārif-ʿayyārımdan:-*(ı)m, -dan*
*Kān-ı ʿirfānım beni ʿ**ārif-ʿayyārımdan** bilir*
Eylemez bī-maʿrifetlerle mizācım imtizāc **(Gazel 28/2)**

ʿārif-i āgāh:

1.) Basiretli irfan sahipleri.

1.1. ʿārif-i āgāh:
Sağ oldukça dilinden bir nefes şükr-i niʿam gitmez
Hayāt-ı müsteʿārı ʿārif-i āgāh eder takdīr **(Gazel 81/5)**

1.2. ʿārif-i āgāh:
Cenāb-ı Mürşīde lāzım mı Fennī şerh-i mā fi'l-bāl
*Zamīr-i ehl-i derdi ʿ**ārif-i āgāh** bilmez mi* **(Gazel 234/5)**

1.3. ʿārif-i āgāh:-*dır*
Zīver-i ser-halka-i bezm-i Ricālullāhdır
*ʿ**Ārif-i āgāhdır** bī-şübhedir kutbiyeti* **(Kaside 37/27)**

ʿārif-i billāh:

1.) Marifet-i Hakk'a vasıl olan veli, ermiş; marifet ehli.

1.1. ʿārif-i billāh:
*Üperdim pāyini girse ele bir ʿ**ārif-i Billāh***
Bulur da reh-nümānın kadrini gümrāh bilmez mi **(Gazel 234/4)**

1.2. ʿārif-i billāh:-*a*
*Bir ʿ**ārif-i billāha** edip ʿarz-ı dehālet*
Fermān-ı İlāhī ne ise eyle itāʿat **(Kaside 50/15)**

1.3. ʿārif-i billāh:-*dır*
*Muhakkak ʿ**ārif-i billāhdır** ʿazminde mülhemdir*
Ehil-perverdir eyler ehl-i fazlın kadrini iʿlā **(Tarih 21/2)**

1.4. ʿārif-i billāh:-*dır*
Hakāʾik-bīndir hālī değil keşf ü kerāmetten
*Mücerred ʿ**ārif-i billāhdır** insān-ı kāmildir* **(Kaside 38/15)**

ʿārif-i billāh ol-:

1.) Allah'ı tanıyan, ermiş kişi olmak; marifet ehli olmak.

1.1. ʿārif-i billāh ol-:-*a, -maz*

Benliği terk eylemeyen nefsine āgāh olamaz
*Nefsini derk eylemeyen ʿ**ārif-i Billāh olamaz*** **(Gazel 67/1)**

ʿārif-i dānā-dil:

1.) Gönlü uyanık, arif.

1.1. ʿ**ārif-i dānā-dil:**-*e*
Başka bir şeyler görünmez ***ʿārif-i dānā-dile***
ʿAynın ʿibret ile dünyāyı temāşādan lezīz **(Gazel 24/3)**

ʿārif-i sāhib-temeyyüz:

1.) Üstünlük sahibi, seçkin arif.

1.1. ʿ**ārif-i sāhib-temeyyüz:**
Gavsü'l-aʿzam bāzü'l-eşheb Seyyid-i Haydar-nihād
ʿĀrif-i sāhib-temeyyüz *fāzıl-ı miskīn midād* **(Kaside 27/1)**

ʿārif-i sırr-ı hikem:

1.) Hikmetlerin sırrını anlayan, sezen kimse (Ankara valisi Cevad Bey).

1.1. ʿ**ārif-i sırr-ı hikem:**
ʿĀrif-i sırr-ı hikem *vākıf-ı eştāt-ı şuʾūn*
Mālik-i reʾy-i zerrīn sāhib-i miknet geliyor **(Kaside 48/9)**

Aristo:

1.) (M.Ö. 384-322) İslam felsefesi üzerinde önemli etkileri olan İlk Çağ Yunan filozofudur. Divan şiir ve nesrinde aklın temsilcisi olarak anılmaktadır. Divan şairi memduhunun zekâ ve bilgisini, Aristo'nun zekâ ve bilgisi ile karşılaştırmakta ve çoğu zaman memduhun zekâ ve bilgisi yanında Aristo'nun akıl ve zekâsı sönük kalmaktadır (Zavotçu, 2018: 66).

1.1. Aristolar:-*lar*
İbn-i Sīnālar ***Aristolar*** *kalırlar şerm-sār*
Öyle Şāhen-şāh-ı dānā kim huzūrunda anın **(Kaside 39/4)**

ʿārız:

1.) Yanak.

1.1. ʿ**ārızında:**-*ı, -n, -da*
Nūr-ı nazret ***ʿārızında*** *öyle pertev-bār kim*
ʿĀlem-i hüsnü münevver kıldı nūrāniyeti **(Kaside 37/104)**

1.2. ʿ**ārızından:**-*(ı)n, -dan*
Nükte-dānān-ı edepten gūş edenler sözlerim
İşvesinden ***ʿārızından*** *bahseder bir āfetin* **(Tahmis 4/13)**

ʿārız ol-:

1.) Görülmeye başlamak, gelip çatmak, musallat olmak.

1.1. ʿ**ārız ol-:**-*(u)r*
Ne vehn ***ʿārız olur*** *kāmile nākıs demeden*
Gülü eyler mi diken ismini tebdīl etmek **(Gazel 117/3)**

ʿārıza:

1.) Sonradan ortaya çıkan kusur, eksiklik veya hata; aksama, aksaklık, bozulma.

1.1. ʿ**ārızasız:**
Az çok bulunur yara her efrād-ı beşerde
Bu deyrde ***ʿārızasız*** *ten bulamazsın* **(Gazel 128/5)**

ʿārızī:

1.) Aslında bulunmayıp sonradan olan; gelip geçici, muvakkat.

1.1. ʿ**ārızīdir:**-*dir*
ʿĀrızīdir *sanmayın kudsiyyet-i zātiyyesin*
Ez-ezel etmiştir ihrāz-ı ʿuluvv-i menzilet **(Kaside 32/2)**

ʿārız-ı gül-fām:

1.) Gül renkli yanak.

1.1. ʿ**ārız-ı gül-fām:**-*(ı)n, -ı*
Yaralar hār-ı nigehle ***ʿārız-ı gül-fāmını***
Bakmasın çeşm-i rakīb dikkatle sultānım sana **(Gazel 2/10)**

ʿārız-ı rengīn:

1.1. ʿ**ārız-ı rengīn:**-*e*
Güllere haddini bildirmek için bağda yār
Koparır berk-i gülü ***ʿārız-ı rengīne*** *tutar* **(Gazel 49/3)**

1.2. ʿ**ārız-ı rengīn:**-*(i)n, -e*
ʿĀrız-ı rengīnine *gülşende güller imrenir*
Kākül-i şeb-fāmına şebbūlar eyler ser-fürū **(Gazel 176/2)**

armağan et-:

1.) Hediye etmek, bırakmak.

1.1. armağan et-:-*mek*
Leʾālī-i eşki ***armağan etmek*** *isterim*
Zerāfetle yāri imtihān etmek isterim **(Gazel 157/1)**

1.2. armağan et-:-*ti*
Ana bir ravza-i huld-ı berīni eyledik tebrīk
O da ev halkına derd-i firākı ***armağan etti*** **(Gazel 251/5)**

1.3. armağan et-:-*ti*
Ana bir ravza-i huld-ı berīni eyledik tebrīk
O da ev halkına derd-i firākı ***armağan etti*** **(Tarih 22/5)**

ʿarş:

1.) Gök, gökyüzü; ***tas.*** Allah'ın kudret ve saltanatının tecelli ettiği en yüksek gök katı.

1.1. ʿ**arşı:**-*ı*
Tīz-pervāzım ziyā-yı neyyirin hemtāsıyım
Bedevīyim ***ʿarşı*** *seyrān eylerim bir lahzada* **(Kaside 35/9)**

ʿarşa çık-:

1.) Göğe yükselmek, en yüksek mertebeye ulaşmak.

1.1. ʿ**arşa çık-:**-*tı*
Girmiyor mu ʿacebā sāmiʿa-i şefkatine
ʿArşa çıktı *güzelim nāle vü efgān diyelim* **(Gazel 148/6)**

ʿarşa dayan-:

1.) Göğe yükselmek; şiddetli olmak, şiddetlenmek.

1.1. ʿ**arşa dayan-:**-*sa*
Figān-ı vālideyn ***ʿarşa dayansa***
ʿAceb mi sığmasa kutr-ı semāya **(Tarih 13/7)**

ʿarşa yazdır-:

1.) Göğe yazdırmak; ***mec.*** Herkesçe bilinmesini sağlamak.

1.1. ʿ**arşa yazdır-:**-*mak*
ʿArşa yazdırmak *için tārīh-i tām-ı rıhletin*
Hacı ʿAbdullah Efendi gitti peyk-i vuslata **(Tarih 11/3)**

ʿarsa-i ʿālem:

1.) Dünya meydanı; dünya, yeryüzü.

1.1. arsa-i ʿ**ālem:**-*de*
Kapansın ***ʿarsa-i ʿālemde*** *āhir teşne-leb kalsın*
Sana taʿzīm ile ʿarz-ı tahiyyāt etmeyen efvāh **(Kaside 14/6)**

1.2. ʿ**arsa-i dünyā:**
Kāniʿin çeşmine vāsiʿ görünür külbe-i ʿaşk
Tāmiʿin dar görünür ***ʿarsa-i dünyā*** *gözüne* **(Gazel 195/4)**

ʿarsa-i mahşer:

1.) Mahşer meydanı.

1.1. ʿ**arsa-i mahşer:**-*de*
Hayāl ü hātıra gelmez mi hiç Kārūn-misāl olmak
Çetindir ʿ***arsa-i mahşerde*** *maʿrūz-ı suʿāl olmak* **(Müseddes 1/11)**

ʿarş-ı Hudā:

1.) Allah'ın arşı; Allah katı.

1.1. ʿ**arş-ı Hudā:**-*dan*
Kudsiyān ʿ***arş-ı Hudādan*** *vecd ile tekbīr eder*
Etmesin beyhūde dilber sell-i seyf-i ebrūvān **(Tahmis 2/3)**

ʿarş-ı Rahmān:

1.) Bütün yaratılmışları şefkat ve merhametle besleyip büyüten Allah'ın tasarruf dairesi, makamı; göğün en yüce katı.

1.1. ʿ**arş-ı Rahmān:**-*a*
Āsitān-ı fazlına eyler hemīşe ser-fürū
Bu şerefle ʿ***arş-ı Rahmāna*** *olur hem-ser kalem* **(Kaside 24/39)**

arsız:

1.) Utanması, sıkılması olmayan, yılışık, yüzsüz; açgözlü (kimse).

1.1. arsız:
Böyle tasdīʿe sebep gayret-i akrāndır hep
Deme lutfeyle efendim bu ne ***arsız*** *cerrār* **(Kaside 43/24)**

arsızlan-:

1.) Arsızlık etmek.

1.1. arsızlanarak:-*arak*
Eller ***arsızlanarak*** *feyz ü terakkī buluyor*
Bana ammā ki bu vādīde hacālet geliyor **(Kaside 48/21)**

arsızlık:

1.) Arsız olanın durumu veya arsıza yakışacak davranış, yılışıklık, sırnaşıklık.

1.1. arsızlığı:-*ı*
Bārī gerdūn bana ***arsızlığı*** *telkīn etsin*
Feyz u ikbālime şermendeliğim perde ise **(Gazel 180/4)**

arslan:

1.) Aslan.

1.1. arslan:
Çok olur dağda bayırda kırda ***arslan*** *yavrusu*
Dehre pek nādir gelir ammā ki insān yavrusu **(Gazel 236/1)**

1.2. arslan: (***mec.*** Ulu kimseler, şeyhler)
Söylenir dillerde zīrā pāk olur ***arslan*** *evi*
Hazret-i Şeyhin ne tāhirdir bakın meydān evi **(Gazel 209/1)**

1.3. arslan: (***mec.*** Cesur ve yiğit kimse)
ʿAyb olur kelb oğlu kelbe dersen ***arslan*** *yavrusu*
Şahs-ı nā-cinsin hemīşe şerr ü mekrinden sakın **(Gazel 236/4)**

1.4. arslanı:-*ı* ***(mec.*** Âşık, âşıkların gönlü)
Bin kadar dil-besteler var zülf-i ʿanber būyuna
Bir sürü ***arslanı*** *gūyā bağlamış bir mūyuna* **(Tahmis 2/6)**

arslan ol-:

1.) Aslan (gibi) olmak; ***mec.*** Çok cesur ve güçlü olmak.

1.1. arslan ol-:-*(u)r*
ʿAyni erdir er gibi zenden doğan er yavrusu
Bir metīn ***arslan olur*** *çünkü gazanfer yavrusu* **(Gazel 241/1)**

1.2. arslan ol-:-*mak*
Mihenden kaçma ger mahsūd-ı ihvān olmak istersen
Yetiş imdād-ı mazlūmāna ***arslan olmak*** *istersen* **(Müsebba 1/1)**

arslan üstüne arslan sevk eyle-:

1.) Yiğidin üstüne yiğit göndermek (Râsih'in üstüne Fennî'yi sevk etmek).

1.1. arslan üstüne arslan sevk eyle-:-*di, -n*
Dediler ***sevk eyledin arslan arslan üstüne***
Rāsihi tanzīr için Fennīye ibrām eyleyip **(Gazel 206/7)**

arslan yatağı zannediver-:

1.) Aslan yatağı zannetmek; ***mec.*** Büyük, faziletli kimselerin bulunduğu yer sanmak.

1.1. arslan yatağı zannediver-:-*me*
Her pīşeyi ***arslan yatağı zannediverme***
Her beldede eshāb-ı fazīlet bulamazsın **(Gazel 132/7)**

art-:

1.) Fazlalaşmak, çoğalmak, ziyadeleşmek.

1.1. artar:-*(a)r*
Yāra ettikçe nigāh ***artar*** *gönülde ızdırāb*
Şuʿle-i şemʿi gören pervāne bī-ārām olur **(Gazel 33/2)**

1.2. artar:-*(a)r*
Tecellī-i hayālinle gönülde ızdırāb ***artar***
Düşünce āb-ı sāfa ʿaks-i hurşīd-i cihān titrer **(Gazel 40/6)**

1.3. artar:-*(a)r*
Tevālī-i belādan kalb-i ʿārifte safā ***artar***
Göğüs verdikçe zor-ı çerha cevherde cilā artar **(Gazel 59/1)**

1.4. artar:-*(a)r*
Tevālī-i belādan kalb-i ʿārifte safā artar
Göğüs verdikçe zor-ı çerha cevherde cilā ***artar*** **(Gazel 59/1)**

1.5. artar:-*(a)r*
Girān-bār olmasın īcāb eder keştīye istihkām
Tahammül eyledikçe serde tūfān-ı belā ***artar*** **(Gazel 59/2)**

1.6. artar:-*(a)r*
Kökünden sökmedikçe hārı hāristān olur gülşen
Cezā-yı müstehakkın görmedikçe eşkıyā ***artar*** **(Gazel 59/3)**

1.7. artar:-*(a)r*
Becādır cāhili taʿlīm için tekdīr ü darb etmek
ʿAlīle telh-i dārūyı tenāvülden şifā ***artar*** **(Gazel 59/4)**

1.8. artar:-*(a)r*
Takāddüm eyledikçe laʿl ü gevherde behā ***artar***
Meşīhat bāʿis-i rifʿattir ehl-i hāle ey Fennī **(Gazel 59/5)**

1.9. artardı:-*(a)r, -dı*
Düşseydi başıma yārin sāyesi
Artardı *muhakkak nefsin pāyesi* **(Şarkı 5/11)**

1.10. artıyor:-*(ı)yor*
Seni görmeyeli çeşm-i giryānım
Artıyor gönlümde helecānım gel **(Şarkı 4/1)**

1.11. artsın:-*sın*
Neşʿen ***artsın*** *okşadıkça gerden-i billūrunu*
Çatlasın öptükçe sāgar laʿl-i cān-bahşāsını **(Gazel 219/5)**

artık:

1.) Daha fazla, daha çok; -den başka, gayrı.

1.1. artık:
*Edip haddinden **artık** nāz etme kadrini tenzīl*
Düşürme kendini kıymetten olma kem-behā tez gel **(Gazel 136/6)**

1.2. artık:
Çünki Hū kalbe cilā kālıba nīrū getirir
*Hūdan **artık** ne var ʿālemde tezekkür edecek* **(Gazel 43/6)**

2.) "Bundan sonra, bundan böyle" anlamlarında zarf.

2.1. artık:
Fennī-yi bīçāreyi yordu hayāl-i hām ile
*Ey dil-i dīvāne **artık** imtisāl etmem sana* **(Gazel 3/5)**

2.2. artık:
Gam-ı ʿaşkın dil-i bīmārıma müdgam değil ā
*Çekmem **artık** çekemem nefse mukaddem değil ā* **(Gazel 5/1)**

2.3. artık:
*Ayrılık dellālı **artık** etti iʿlān-ı fırāk*
Tāzelendi serde sevdā-yı seyāhat elvedāʿ **(Gazel 101/5)**

2.4. artık:
*Biz **artık** māsivādan Fennīyā iʿrāza cezm ettik*
Visāl-ı yāre erdik sohbet-i bī-gāneden geçtik **(Gazel 114/6)**

2.5. artık:
El-Amān berzah-ı mihnette bunandım kaldım
*Kurtar **artık** beni ey Hızr-ı mekārim-pīşe* **(Gazel 150/6)**

2.6. artık:
Kırk sene cevrini çektim sana zālim demedim
*Yetişir **artık** a zālim bu mezālim demedim* **(Gazel 154/1)**

2.7. artık:
*Beni terk etti **artık** dil kalır zülfün hevāsında*
Hümā kābil midir kim hāke insin āşiyān görsün **(Gazel 159/6)**

2.8. artık:
*Fennīyā **artık** bırak baht-ı siyāhın bahsini*
Pür-tanīn ettin sumāh-ı ʿālemi şekva ile **(Gazel 187/5)**

2.9. artık:
*Yeter **artık** nevā-yı diğer īcād etsen olmaz mı*
Ser-i dildārı tasdīʿ eyledin feryād ile ey dil **(Gazel 207/6)**

2.10. artık:
Yer de bulsun cürm-i māh-ı enveri Fennī kulun
*Üzme **artık** cism-i pākinden çıkar pīrāheni* **(Gazel 218/5)**

2.11. artık:
*Nām-ı Eflātūnu Cālīnūsu **artık** kim anar*
Hüsn-i tedbīrin dühāt-i ʿasra verdi hayreti **(Kaside 37/32)**

2.12. artık:
*İştibāhım kalmadı **artık** husūl-i maksada*
Oldu müstahkem dil-i nā-şādımın emniyeti **(Kaside 37/85)**

2.13. artık:
*Verme **artık** Fennīyā tabʿ-ı hümāyūna melāl*
Kıl duʿā itmām için ādāb-ı memlūkiyeti **(Kaside 37/108)**

2.14. artık:
*ʿArz-ı hāl eylerim **artık** Şeh-i zī-şānımıza*
Ki odur bezl-i ʿatāyāda ʿadīmü'l-emsāl **(Kaside 40/20)**

2.15. artık:
*Üzme **artık** beni ey dilber-i ʿismet-āyīn*
Nigeh-i lutf ile kıl āteş-i ʿaşkı tehvīn **(Kaside 42/30)**

2.16. artık:
Der-i devlette bulunmaktır asıl maksūdum
*Bundan **artık** olamaz ʿārife īmā-yı ümīd* **(Kaside 46/30)**

2.17. artık:
Yeter itnāb ile tasdīʿ-i ser etme Fennī
*Eyle **artık** kalemi sūʾ-i edepten tahzīr* **(Kaside 47/35)**

2.18. artık:
*Görmeyen kalmadı **artık** eser-i himmetini*
Gayri ey münʿim-i ʿālī bana nevbet geliyor **(Kaside 48/26)**

2.19. artık:
Gönül reʾy-i husūl-i kām ile āvāre kalmıştır
*Bir müşkil işten **artık** ʿāciz ü bīçāre kalmıştır* **(Muhammes 1/1)**

2.20. artık:
*Buyur **artık** edelim savm-ı fırākı iftār*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/38)**

2.21. artık:
Bana sensiz safā-bahş olmuyor leyl ü nehārım gel
*Yeter ağlatma **artık** gül-ʿızārım nazlı yārim gel* **(Müsebba 3/2)**

2.22. artık:
*Yeter **artık** yeter vaz gel ʿaraktan naʿre-zenlikten*
Sitemden kīneden el çek husūsa dilşikenlikten **(Müseddes 1/16)**

2.23. artık:
*Nedāmet köşesinde kaldım **artık** hāʾif ü melhūf*
Ümīdim yalnız lā taknatū fermānına maʿtūf **(Müseddes 2/17)**

artır-:

1.) Çoğaltmak, fazlalaştırmak, ziyadeleştirmek.

1.1. artıra:-*a*
Devrān ettiği müddetçe semāvāt u zemīn
*ʿÖmr ü sıhhatlerini **artıra** Rabb-i müteʿāl* **(Kaside 40/75)**

1.2. artırır-*(ı)r*
***Artırır** āfiyeti reʾy-i tabīb-i hāzık*
ʿAşkın efzāyişi bir yār-ı kadr-dān iledir **(Gazel 32/3)**

1.3. artırma:-*ma*
Dil-i dīvāneyi neyle mütesellī kılayım
*Ney gibi inletip **artırma** figānım gitme* **(Gazel 192/3)**

1.4. artırsın:-*sın*
*Hudā **artırsın** ʿömr ü şevket-şāhānesin anın*
Cihān durdukça olsun taht-ı Şāhīde ʿuyūn-ārā **(Tarih 21/4)**

ʿarūs-ı fikret:

1.) Fikir gelini.

1.1. ʿarūs-ı fikret:-*(i)m*
Hayāl-i şāʿirānem çehre-zīb-i şāhid-i maʿnā
*ʿ**Arūs-ı fikretim** revnak-tırāz-ı her mehāfildir* **(Kaside 38/41)**

ʿarz:

1.) Sunma; ifade etme, bildirme; gösterme.

1.1. ʿarz:
*Bāğ-bānı bilmedir bu bāğa gelmekten ʿ**arz***
Başka bir maksūdumuz yok gül gibi sünbül gibi **(Gazel 228/3)**

1.2. ʿarz:
Ben de mazlūmāne cān attım o ʿālī melceʾe
*ʿ**Arz** için bir nebze başımdan geçen keyfiyeti* **(Kaside 37/38)**

ʿarz et-/eyle-:

1.) Sunmak, takdim etmek, bildirmek; göstermek.

1.1. ʿ**arz et-:**
Fennīyā şimdilik ahvālini dergāhına ʿ***arz et***
De kim bir āşinā-yı mübtelā-yı hemm ü gam buldum **(Kaside 49/17)**

1.2. ʿ**arz et:**
Hālini işte o miʿmār-ı kulūba ʿ***arzet***
O senin de dil-i meksūrunu eyler taʿmīr **(Kaside 47/7)**

1.3. ʿ**arz et:**
Hāk-i eyvān-ı hümāyūnuna hālim ʿ***arzet***
Ol der-i şevketine bir de benim-çün rū-māl **(Kaside 40/43)**

1.4. ʿ**arz et-:***-elim*
Eşk-i hūnīnimizi ʿ***arz edelim*** *Hazretine*
İşte hep böyle geçer şām-ı garībān diyelim **(Gazel 148/7)**

1.5. ʿ**arz et-:***-elim*
O mürüvvet-perver etmezse isgā
Kime ʿ***arz edelim*** *iştikāmızı* **(Şarkı 8/2)**

1.6. ʿ**arz et-:***-(e)r*
Kim derd-i derūnun ʿ***arz eder*** *bir çāre istersin*
Dağılmış āşinālar mecmaʿ-ı bīgāneler kalmış **(Gazel 94/3)**

1.7. ʿ**arz et-:***-(e)r*
Karşı tuttum nāvek-i müjgān-ı yāre sīnemi
Bir nişān-gāhdır ki gūyā ***eyledim*** *peykāne* ʿ***arz*** **(Gazel 96/2)**

1.8. ʿ**arz eder:***-(e)r*
Hālimi reng-i sirişkim ***arzeder*** *cānānıma*
Katre-i hūnīn-i eşkim tercümānımdır benim **(Gazel 143/2)**

1.9. ʿ**arz et-:***-(e)r*
Sūziş-i hicrānı dil etmek diler cānāna ʿ*arz*
Derdini derd ehli elbette ***eder*** *Lokmāna* ʿ***arz*** **(Gazel 96/1)**

1.10. ʿ**arz et-:***-(e)r, -ler*
Sayd-ı mürga gizli dām üzre ***ederler*** *dāne* ʿ***arz***
Katra-i eşke muʿallaktır visāl-i dilrübā **(Gazel 96/3)**

1.11. arz et-:*-(e)r, -se, -n*
Arz edersen *Fennīyā muʿtī-i bī-enbāza et*
Söyleme kendin gibi ashāb-ı ʿ*acze hālini* **(Gazel 208/8)**

1.12. ʿ**arz et-:***-(e)r, -sin*
ʿ***Arz edersin*** *o Şehin-şāhe bu minvāl üzre*
Eder elbet kulunu merhametinden ifzāl **(Kaside 40/51)**

1.13. ʿ**arz et-:***-eyim*
Ki dedim ʿ***arz edeyim*** *hālimi bir zī-kereme*
İçtimā eyledi bu noktada ārā-yı ümīd **(Kaside 46/12)**

1.14. ʿ**arz et-:***-il, -mez*
Gevher-i nā-yāb ***edilmez*** *bezm-i bezzāzāna* ʿ***arz***
Sakla Elmasım cemāl-i pākini ağyārdan **(Gazel 96/4)**

1.15. ʿ**arz et-:***-me, -de*
Yāre ahvālimi ʿ***arz etmede*** *imsāk etmez*
Fennīyā kilk-i semāhat eserim varolsun **(Gazel 161/5)**

1.16. ʿ**arz et-:***-me, -di*
Etmedi *hakkımdaki şekvāyı bir dīvāna* ʿ***arz***
Setredip koydurmadı meydāna hakkāniyeti **(Kaside 37/67)**

1.17. ʿ**arz et-:***-mek*
Sūziş-i hicrānı dil ***etmek*** *diler cānāna* ʿ***arz***
Derdini derd ehli elbette eder Lokmāna ʿ*arz* **(Gazel 96/1)**

1.18. ʿ**arz et-:***-tir*
Bir duʿā bir de ʿubūdiyyetin ʿ***arz etmektir***
Kavl-i Fennīdeki efkār u hayālin sırrı **(Tarih 8/15)**

1.19. ʿ**arz eyle-:**
Hālimi ʿ***arz eyle*** *yāra müjde-i vuslat getir*
Āh ü zārım ey sabā cīrāna dehşet vermesin **(Gazel 175/8)**

1.20. ʿ**arz eyle-:**
Şöyle ʿ***arz eyle*** *ki bir merd-i maʿārif-perver*
Kaldı peygūle-i hırmānda meksūrü'l-bāl **(Kaside 40/44)**

1.21. ʿ**arz eyle-:**
Ey nāme dil-i hasret-keşin hālini yāre
Talākatla ʿ***arz eyle*** *dehān u zebānım ol* **(Kıt'a 8/2)**

1.22. ʿ**arz eyle-:***-(e)r, -ler*
Sayd-ı mürga gizli dām üzre ederler dāne ʿ***arz***
Katra-i eşke muʿallaktır visāl-i dilrübā **(Gazel 96/3)**

1.23. ʿ**arz eyle-:***-mek*
Nasīb olmaz mı āyā hālimi ʿ***arz eylemek*** *yāre*
Bulup günlerde bir gün ʿ*ālem-i ağyārdan hālī* **(Gazel 217/2)**

1.24. ʿ**arz eyle-:** *-mek*
Nasīb olmaz mı āyā hālimi ʿ***arz eylemek*** *yāre*
Bulup günlerde bir gün ʿ*ālem-i ağyārdan hālī* **(Gazel 242/2)**

1.25. ʿ**arz eyle-:***-r*
Baştan başa ʿ***arz eyler*** *idim derdimi Fennī*
Etseydim eğer dāmen-i dildāra teşebbüs **(Gazel 15/7)**

1.26. ʿ**arz eyle-:***-r*
Baştan başa ʿ***arz eyler*** *idim derdimi Fennī*
Etseydim eğer dāmen-i dildāra teşebbüs **(Gazel 15/7)**

1.27. ʿ**arz eyle-:***-r*
Baştan başa ʿ***arz eyler*** *idim derdimi Fennī*
Etseydim eğer dāmen-i dildāra teşebbüs **(Gazel 15/7)**

1.28. ʿ**arz eyle-:***-r*
Baştan başa ʿ***arz eyler*** *idim derdimi Fennī*
Etseydim eğer dāmen-i dildāra teşebbüs **(Gazel 15/7)**

1.29. ʿ**arz eyle-:***-r, -i, -di, -m*
Baştan başa ʿ***arz eyler*** *idim derdimi Fennī*
Etseydim eğer dāmen-i dildāra teşebbüs **(Gazel 15/7)**

1.30. ʿ**arz eyle-:***-r, -di, -m*
Çārşū-yı ʿ*āleme kerrātle* ʿ***arz eylerdim***
Cevher-i ʿ*irfānıma kimse harī-dār olmadı* **(Gazel 232/3)**

1.31. ʿ**arz eylerim:***-r, -im*
O yāra hālimi ʿ*arzeylerim āh-ı nihānımla*
Ezelden ʿ*ahd ü peymān eyledim cān ü cānānımla* **(Muhammes 2/4)**

1.32. ʿ**arz eyle-:***-se, -m*
Hālimi cānānıma ʿ***arz eylesem*** *şekvā çıkar*
Etmesem sabr u tahammül etsem istiğnā çıkar **(Gazel 34/1)**

1.33. ʿ**arz eyle-:***-se, -m*
Fennīyā bir şeb-i çerāğ olsam o şūhun bezmine
Eylesem *rāz-ı nihānım yāre yana yana* ʿ***arz*** **(Gazel 96/5)**

1.34. ʿ**arz eyle-:***-se, -m*
Derdimi āyā nasıl ʿ***arz eylesem*** *dildāra ben*
Yarama rahm eyleyip etmezse yārām yāreme **(Gazel 168/3)**

ʿarz olun-:

1.) Sunulmak, takdim edilmek; bildirilmek.

1.1. ʿ**arzolunan:**-*an*
Öyle bir Āsaf-ı aʿkal ki o yoktur şüphe
Sehl olur dergehine ʿ***arzolunan*** *her düşvār* **(Kaside 43/9)**

ʿarz u beyān et-:

1.) Sunup bildirmek.

1.1. ʿ**arz u beyān et-:**-*se, -m*
İştibāh etmem olur Fennī karīn-i iʿtibār
Hālimi ʿ***arz u beyān etsem*** *ulü'l-ebsāra ben* **(Gazel 168/6)**

1.2. ʿ**arz u beyān et-:**-*ti*
Bildi nedir ol nükte-dān fikr-i Şeh-i şevket-nişān
ʿ***Arz u beyān etti*** *hemān yaptırmak üzre bir memer* **(Tarih 16/8)**

ʿarz u beyān kıl-:

1.) Sunmak, bildirmek.

1.1. ʿ**arz u beyān kıl-:**
Bendecek hāl-i perīşānını ***kıl*** ʿ***arz u beyān***
İlticā et der-i ihsānına öp dāmenini **(Kaside 45/24)**

ʿarz u inhā:

1.) Haber verip bildirme.

1.1. ʿ**arz u inhā:**-*dır*
Cürm-i aʿzamdır vücūd isnād edersen kendine
Hālini dergāh-ı Hakka ʿ***arz u inhādır*** *hüner* **(Gazel 51/5)**

arz u kamer:

1.) Yeryüzü ve ay (yer ve gök).

1.1. arz u kamer:
Eʿālīden umar ihsān esāfil böyledir ʿādet
Eder ***arz u kamer*** *şems-i ziyā-küsterden istimdād* **(Gazel 22/2)**

arz u semā:

1.) Yer ve gök.

1.1. arz u semā:-*(n)ın*
Andadır gūyā bütün ***arz u semānın*** *sıkleti*
Kim çekerse ʿ*aşk ola bār-girān-ı minneti* **(Kaside 37/1)**

ʿarz u takrīr eyle-:

1.) Anlatıp arz etmek.

1.1. ʿ**arz u takrīr eyle-:**-*sin*
Hangi derdin ʿ***arz u takrīr eylesin*** *Fennī sana*
Serde sevdā dilde āşūb-ı muhabbet bir değil **(Gazel 139/9)**

ʿarz-ı ahvāl et-:

1.) Hâllerini arz etmek, bildirmek.

1.1. ʿ**arz-ı ahvāl et-:**-*se, -m*
Red eder mi ʿ*acabā Āsaf-ı* ʿ*ālī himmet*
Bārī ***etsem*** *o kerem-pervere* ʿ***arz-ı ahvāl*** **(Kaside 40/26)**

arz-ı akdes:

1.) En kutsal toprak, yer, diyar (Hz Muhammed'in s.a.v. bulunduğu yer).

1.1. arz-ı akdes:
Makardır Fennīyā bu ʿ***arz-ı akdes*** *bir şehinşāha*
Değişmem bir avuç toprağını hurşīd ile māha **(Tahmis 1/11)**

ʿarz-ı arzū eyle-:

1.) İsteğini bildirmek.

1.1. ʿ**arz-ı arzū eyle-:**-*r, -im*
Eylerim *yāre sebük-reh-i hāne* ʿ***arz-ı arzū***
Etmese bu bahse sūfī-i girān-cān ihtilāt **(Gazel 98/3)**

ʿarz-ı belāgat:

1.) Etkili, güzel ve yerinde söz söyleme.

1.1. ʿ**arz-ı belāgat:**-*tan*
Belāgat hāmemin maʿşūk-ı şevk-efzāsıdır Fennī
Anınçün tabʿıma ʿ***arz-ı belāgattan*** *gınā gelmez* **(Gazel 90/6)**

ʿarz-ı cemāl et-/eyle-:

1.) Güzelliğin, güzel yüzün gösterilmesi.

1.1. ʿ**arz-ı cemāl et-:**
Bir bana ʿ***arz-ı cemāl et*** *diye tenbīh ettim*
Rukabā nezdine git keşf-ı nikāb et mi dedim **(Gazel 146/3)**

1.2. ʿ**arz-ı cemāl et-:**-*se* [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.) için].
Görse dendānını lüʾlüʾ su olur deryāda
Eritir ʿ***arz-ı cemāl etse*** *eğer fūlāda* **(Kaside 34/2)**

1.3. ʿ**arz-ı cemāl et-:**-*se, -m*
Bir cināyettir bu söz ʿ*afv u helāl etmem sana*
Dersen ey āşūb-ı dil ʿ***arz-ı cemāl etmem*** *sana* **(Gazel 3/1)**

1.4. ʿ**arz-ı cemāl eyle-:**-*se*
Dest-gīr olsa nolur ʿ*ātıfet ü ihsānın*
Bana da ʿ***arz-ı cemāl eylese*** *Leylā-yı ümīd* **(Kaside 46/33)**

ʿarz-ı dehālet et-:

1.) Sığınma, himayesi altına almayı talep etmek.

1.1. ʿ**arz-ı dehālet et-:**-*ip*
Bir ʿ*ārif-i billāha* **edip** ʿ***arz-ı dehālet***
Fermān-ı İlāhī ne ise eyle itāʿat **(Kaside 50/15)**

ʿarz-ı dehālet kıl-:

1.) Sığınmak, merhametini istemek.

1.1. ʿ**arz-ı dehālet kıl-:**
İhlās ile bir kāmile ***kıl*** ʿ***arz-ı dehālet***
Yoksa iki ʿ*ālemde selāmet bulamazsın* **(Gazel 132/10)**

1.2. ʿ**arz-ı dehālet kıl-:**
Fennīyā ʿ***arz-ı dehālet kıl*** *der-i aʿtāfına*
Ehl-i istirhāma erhamdır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/6)**

ʿarz-ı delāʾil et-:

1.) Deliller göstermek, sunmak.

1.1. ʿ**arz-ı delāʾil et-:**
Tavāf eyle kūy-ı yārı ʿ***arz-ı delāʾil et***
Daʿvā-yı muhabbet Fennīyā bātıl olmasın **(Gazel 164/8)**

ʿarz-ı dīdār:

1.) Yüzünü göstermek.

1.1. ʿ**arz-ı dīdār:**
ʿ***Arz-ı dīdār*** *ile etsen bu garībi tatyīb*
Bilirim übbehet-i şānına noksan gelmez **(Gazel 8/4)**

1.2. ʿ**arz-ı dīdār:**

*Sıkılma nūr-ı dīdem ʿ**arz-ı dīdār** ile serbest ol*
Temāşā-yı cemālin çeşm-i müştāka kesel vermez **(Gazel 79/5)**

ʿarz-ı dīdār eyle-:

1.) Güzel yüzünü göstermek; kendini göstermek.

1.1. ʿ**arz-ı dīdār eyle-:***-se*
*Bilemem kendimi yār **eylese** ʿ**arz-ı dīdār***
Ki olur ʿakl o zamān kāse-i serden hāric **(Gazel 18/4)**

ʿarz-ı endām et-:

1.) Boyunu bosunu göstermek.

1.1. ʿ**arz-ı endām et-:***-e, -mez*
*O nedir kim **edemez** kimseye ʿ**arz-ı endām***
Yüzünü görmek için fāʿide vermez akdām **(Muamma 1/1)**

1.2. ʿ**arz-ı endām et-:***-e, -mez*
*O nedir kim **edemez** kimseye ʿ**arz-ı endām***
Yüzünü görmek için fāʿide vermez akdām **(Muamma 1/1)**

arz-ı gülistāna düş-:

1.) Gül bahçesinin topraklarına, gül bahçesine düşmek; o tarafa meyletmek, bakmak.

1.1. arz-ı gülistāna düş-:*-(e)r, -se*
Her hāra bedel gül yetişir güller olur cān
*Feyz-i nazarın **arz-ı gülistāna düşerse*** **(Gazel 202/3)**

ʿarz-ı hāl:

1.) Hâlin arzı, içinde bulunulan durumu bildirmek; dilekçe.

1.1. ʿ**arz-ı hāl:**
Evsāfını yazmak muhāl tasnīf olunsa bin kitāb
*Ey Pādişāh-ı ʿāli'l-ʿāl maksūdum ancak ʿ**arz-ı hāl*** **(Kaside 20/21)**

1.2. ʿ**arz-ı hāl:***-e*
Gerçi ben oldumsa da mehcūr-ı dildār-ı emel
*ʿ**Arz-ı hāle** vermedi ruhsat benimçün rūz-gār* **(Kaside 39/28)**

1.3. ʿ**arz-ı hāl:***-e*
Āh ü giryem sana hep ʿaksine etti teʾsīr
*ʿ**Arz-ı hāle** beni bin kerre peşīmān ettin* **(Gazel 121/4)**

1.4. ʿ**arz-ı hāl:***-e*
İnle ey cism-i nizārım ağla ey çeşm-i terim
*Yāre karşı ʿ**arz-ı hāle** tercümān ister gönül* **(Kaside 29/2)**

1.5. ʿ**arz-ı hāli:***-i*
*Fennīyā yāra sun bu ʿ**arz-ı hāli***
Fennīyā yār ile et hasbihāli **(Şarkı 8/13)**

1.6. ʿ**arz-ı hāl:***-(i)m*
Efendim rahm-ı insāf et gözümde eşk-i ālim var
*Dilimde sūziş-i hasret elimde ʿ**arz-ı hālim** var* **(Gazel 25/1)**

1.7. ʿ**arz-ı hāl:***-(i)m*
*ʿ**Arz-ı hālim** sīne-çāk olsun huzūr-ı yārda*
Sergüzeşt-i ʿaşka dāʾir dāsitānım söylesin **(Gazel 166/2)**

1.8. ʿ**arz-ı hāl:***-(i)m*
Dūr isem sūret-i zāhirde efendimden eğer
*ʿ**Arz-ı hālim** olur ikdāmına ruhsā-yı ümīd* **(Kaside 46/39)**

1.9. ʿ**arz-ı hāl:***-(i)m*
Ey sabā derdimi duyur dildāra Allah ʿaşkına
*ʿ**Arz-ı hālim** sun huzūr-ı yāre Allah ʿaşkına* **(Gazel 191/1)**

1.10. ʿ**arz-ı hāl:***-(i)m, -den*
*Gücenme ʿ**arz-ı hālimden** amān şevketli hünkārım*
Kerīmin āsitānı merciʿ-i efrād-ı sāʾildir **(Kaside 38/29)**

ʿarz-ı hāl et-eyle-:

1.) Hâlini arz etmek, derdini anlatmak; dilekçe yazmak.

1.1. ʿ**arz-ı hāl et-:***-me, -m*
Anladım vābeste-i hüküm kadardır her umūr
*Baʿd-ez-īn ey çarh-ı mümsik ʿ**arz-ı hāl etmem** sana* **(Gazel 3/4)**

1.2. ʿ**arz-ı hāl et-:***-me, -de*
*ʿ**Arz-ı hāl etmede** maʿzūrum efendim maʿzūr*
Siyyemā etmede der hāl-i zarūret icbār **(Kaside 43/25)**

1.3. ʿ**arz-ı hāl et-:** *-mek*
*Kalemle ʿ**arz-ı hāl etmek** o yāre hayli müşkildir*
Sebük-mağzāne zīrā cāʾiz olmak keşf-i rāz etmek **(Gazel 112/2)**

1.4. ʿ**arzuhāl et-:***-mekte, -de*
ʿArz- ı hāl etmekde şevketlim sığındım ʿafvine
Müddeʿā-yı çākerīnin şöyle kim hüviyeti **(Kaside 37/39)**

1.5. ʿ**arz-ı hāl et-:***-se, -m*
*ʿ**Arz-ı hāl etsem** eğer dergāhına sızlansam*
Beni mahrūm-ı ümīd etmez o Şāh-ı müfzāl **(Kaside 40/23)**

1.6. ʿ**arz-ı hāl et-:***-ti, -m*
***Arz-ı hāl ettim** ise vuslat ümīdiyle sana*
Çık da esrārımı iʿlāna şitāb et mi dedim **(Gazel 146/4)**

1.7. ʿ**arz-ı hāl eyle-:***-r, -im*
*ʿ**Arz-ı hāl eylerim** artık Şeh-i zī-şānımıza*
Ki odur bezl-i ʿatāyāda ʿadīmü'l-emsāl **(Kaside 40/10)**

ʿarz-ı hirām eyle-:

1.) Salına salına, naz ve eda ile yürümek.

1.1. ʿ**arz-ı hirām eyle-:***-di*
*Karşıdan ʿ**arz-ı hirām eyledi** bir serv-i revān*
Lerze düştü dil-i bīmārıma geldi buhrān **(Kaside 45/51)**

ʿarz-ı hüner et-:

1.) Hüner gösterme, yeteneğini ortaya koyma.

1.1. ʿ**arz-ı hüner et-:***-se, -m*
Fennī bana devr olsa da bir kerre müsāʿid
*Dilhāhı gibi dilbere ʿ**arz-ı hüner etsem*** **(Gazel 149/5)**

ʿarz-ı ʿibādet:

1.) İbadet etmek.

1.1. ʿ**arz-ı** ʿ**ibādet:**
Sen ki maʿbūd-ı ʿavālimsin İlāhī bilirim
*Kimse şāyeste değil ʿ**arz-ı** ʿ**ibādet** sana hās* **(Kaside 2/2)**

ʿarz-ı iftikār et-:

1.) İhtiyaçları bildirme.

1.1. ʿ**arz-ı iftikār et-:***-(e)r, -ler*
*O himmete leyl ü nehār **ederler** ʿ**arz-ı iftikār***
Ebr-i güher-bār-ı bahār cūduna timsāl olamaz **(Gazel 83/2)**

ʿarz-ı ihmirār et-:

1.) Kızardığını göstermek; utandığını bildirmek.

1.1. ʿ**arz-ı ihmirār et-:***-(e)r*
İbn-i Hācib bezm-i fazlında olur mahcūb ü lāl
*Belki Beyzāvī **eder** mebhūten ʿ**arz-ı ihmirār*** **(Kaside 39/6)**

ʿarz-ı ihtiyāç et-:

1.) İhtiyacını bildirmek.

1.1. ʿ**arz-ı ihtiyāç et-:**-*me*
Tuz ekmek hakkını hıfz eylemekte iʿtinā göster
Hudādan gayre ʿ***arz-ı ihtiyāç etme*** *gınā göster* **(Müsebba 1/22)**

ʿarz-ı imkān et-:

1.) İmkân sunmak, mümkün kılmak.

1.1. ʿ**arz-ı imkān et-:**-*(e)r*
Emr ü fermānı değil bendelere taşa geçer
ʿ***Arz-ı imkān eder*** *ārāsına her emri muhāl* **(Kaside 40/19)**

ʿarz-ı istikbār:

1.) Kibirlenme, büyüklük taslama.

1.1. ʿ**arz-ı istikbār:**
Tekebbür eylemez merd-i asīl asla kafa tutmaz
Esāfil kārıdır ebnā-yı cinse ʿ***arz-ı istikbār*** **(Gazel 89/5)**

ʿarz-ı metālib:

1.) İstekleri bildirmek.

1.1. ʿ**arz-ı metālib:**
Huzūr-u devlete ʿ***arz-ı metālib*** *emr-i zāʾiddir*
ʾAyāndır Hazretinde cümle rāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/4)**

ʿarz-ı mihr et-eyle-:

1.) Güneşi sunmak; muhabbet, sevgi beslemek.

1.1. ʿ**arz-ı mihr et-:**-*mek, -le*
Sen ey merhametsiz her ne yapsam sezā bana
Sana ʿ***arz-ı mihr etmekle*** *mecbūr-nāz ettim* **(Gazel 4/6)**

1.2. ʿ**arz-ı mihr eyle-:**-*y, -en*
ʿ***Arz-ı mihr eyleyen*** *üftādeyi mahrūm etme*
Sen bilirsin ki budur aʿzam-ı erkān-ı kerem **(Kaside 41/50)**

ʿarz-ı minnet:

1.) Minnet gösterme, minnet etme.

1.1. ʿ**arz-ı minnet:**-*le*
ʿ***Arz-ı minnetle*** *meşāhīr-i kirāmın ekseri*
Āsitān-ı feyzine etmektelerdir istinād **(Kaside 27/10)**

ʿarz-ı minnet eyle-:

1.) Minnet göstermek, minnet etmek.

1.1. ʿ**arz-ı minnet eyle-:**-*r*
Edānīye ʿ***arz-ı minnet eyler*** *kıyās etme*
Gerekse yine senden gerektir ʿ*atā bana* **(Gazel 4/3)**

1.2. ʿ**arz-ı minnet eyle-:**-*sen*
Ol Şeh-i zī-şāna kim der-kārdır kudsiyeti
Her ne gūne ʿ***arz-ı minnet eylesen*** *şāyestedir* **(Kaside 37/9)**

ʿarz-ı muhabbet:

1.) Sevgi göstermek, sevmek.

1.1. ʿ**arz-ı muhabbet:**
Sevdāsız olunmaz ʿ***arz-ı muhabbet***
Mum sönünce çıkmaz ziyā hāneden **(Şarkı 2/4)**

ʿarz-ı muhabbet kıl-:

1.) Sevgisini göstermek, bildirmek.

1.1. ʿ**arz-ı muhabbet kıl-:**
Dokunma zülf-i yāre muttasıl ʿ***arz-ı muhabbet kıl***
Gönül gam-hānesinde rūz ü şeb cemʿiyyet istersen **(Gazel 246/2)**

ʿarz-ı niyāz et-:

1.) Yalvarıp yakarmak.

1.1. ʿ**arz-ı niyāz et-:**-*mek, -te*
Hālime rahm etse ol rūh-ı musavver kāşki
Cān atıp ʿ***arz-ı niyāz etmekte*** *etmezdim kusūr* **(Gazel 215/5)**

1.2. ʿ**arz-ı niyāz et-:**-*me, -m*
Rahm edip sevgili pīr ʿ*aşkına feryādımı kes*
Bundan artık da sana ʿ***arz-ı niyāz etmem*** *bes* **(Müsebba 2/58)**

ʿarz-ı selām et-:

1.) Selamını sunmak, selam göndermek.

1.1. ʿ**arz-ı selām et-:**-*ip*
Hamdi terdīfen ***edip*** *Peygambere* ʿ***arz-ı selām***
Rahmet-i Hakkla olur mesrūr u müstebşir kalem **(Kaside 24/2)**

ʿarz-ı selām kıl-:

1.) Selamını sunmak, selam göndermek.

1.1. ʿ**arz-ı selām kıl-:**
Ey bād-ı seher yāre ***kıl*** ʿ***arz-ı selām*** *ammā*
Ādāba özen gāyet tabʿında nezāket var **(Gazel 58/11)**

ʿarz-ı şevk ü şādī:

1.) Sevinç ve neşe saçmak.

1.1. ʿ**arz-ı şevk ü şādī:**
Nedir bu rütbe ʿ***arz-ı şevk ü şādī*** *ey gönül sende*
Kemāl-i mihr ile bu māhe zannım mukarrensin sen **(Gazel 247/7)**

ʿarz-ı sīne-i sāf et-:

1.) Saf, beyaz göğsünü göstermek; saf kalbini açmak.

1.1. ʿ**arz-ı sīne-i sāf et-:**
Açıl āyīne-veş tenhāda ʿ***arz-ı sīne-i sāf et***
Ona tabʿım gibi bir tūti-i gūyāyı vassāf et **(Gazel 11/1)**

ʿarz-ı sücūd eyle-:

1.) Secde etmek.

1.1. ʿ**arz-ı sücūd eyle-:**-*me, -y, -en*
Kesb-i şühūd eylemeyen ʿ***arz-ı sücūd eylemeyen***
Mahv-ı vücūd eylemeyen vāra erip vār olamaz **(Gazel 74/2)**

ʿarz-ı şükrān eyle-:

1.) Teşekkürlerini, minnettarlıklarını sunmak, göstermek.

1.1. ʿ**arz-ı şükrān eyle-:**-*sin*
ʿ***Arz-ı şükrān eylesin*** *millet lisān-ı sıdk ile*
Çok şereflerle müşerref kıldı bu cemʿiyeti **(Kaside 37/24)**

1.2. ʿ**arz-ı şükrān eyle-:**-*sin*
Duʿā etsin o Şāha ʿ***arz-ı şükrān eylesin*** *millet*
Ki envāʿ-ı şeref devr-i dilārāsında hāsıldır **(Kaside 38/5)**

ʿarz-ı tahassür eyle-:

1.) Hasret çekmek.

1.1. ʿ**arz-ı tahassür eyle-:**-*r*
Eyler *leb-i rengīnine* ʿ***arz-ı tahassür*** *laʾl-i nāb*
Kurbān olam āyīnine çeşm-i serāʾir-bīnine **(Kaside 20/14)**

ʿarz-ı tahiyyāt et-:

1.) Selam ve hayır duada bulunmak.

1.1. ʿ**arz-ı tahiyyāt et-:**-*me, -y, -en*
Kapansın arsa-i ʿālemde āhir teşne-leb kalsın
Sana taʿzīm ile ʿ***arz-ı tahiyyāt etmeyen*** *efvāh* **(Kaside 14/6)**

ʿarz-ı tahiyyāt kıl-:

1.) Selamlar sunmak; selam götürmek.

1.1. ʿ**arz-ı tahiyyāt kıl-:**
Bin özr ü tevāzū ile ***kıl*** ʿ***arz-ı tahiyyāt***
Ey nāme yolun menzil-i cānāna düşerse **(Gazel 202/7)**

ʿarz-ı taʿzīmāt:

1.) Hürmet etme, saygı gösterme.

1.1. ʿ**arz-ı taʿzīmāt:**-*a*
Ne rütbe ʿ***arz-ı taʿzīmāta*** *saʿy etsen sezādır bu*
Sakın terk-i edebden kūy-ı mahbūb-ı Hudādır bu **(Tahmis 1/2)**

ʿarz-ı tefāhur et-:

1.) Övünmek, övüncünü bildirmek.

1.1. ʿ**arz-ı tefāhur et-:**-*se, -m*
Yakışır ben de biraz ʿ***arz-ı tefāhur etsem***
Geliyor gūşuma zīra nağam-ı nāy-ı ümīd **(Kaside 46/51)**

ʿarz-ı temennā:

1.) Dileğin, isteğin arz edilmesi, söylenmesi.

1.1. ʿ**arz-ı temennā:**-*dan*
Kām-ı vaslın lezzeti dildāra yalvarmaktadır
Būse-çīn olmak değil ʿ***arz-ı temennādan*** *lezīz* **(Gazel 24/2)**

1.2. ʿ**arz-ı temennā:**-*dan*
Celb-i rikkattir huzūr-ı yāre şekvādan garaz
Mazhar-ı lutf olmadır ʿ***arz-ı temennādan*** *garaz* **(Gazel 95/1)**

1.3. ʿ**arz-ı temennā:**-*dan*
Bir gün bize dönmez mi ʿ*aceb nevbet-i ikbāl*
Dil ʿ***arz-ı temennādan*** *usansın mı ne dersin* **(Gazel 122/6)**

ʿarz-ı tevāzūʿ:

1.) Tevazu gösterme; alçak gönüllülük.

1.1. ʿ**arz-ı tevāzūʿ:**-*y, -la*
ʿAbes şeydir ümīd-i lutf ile nā-cinse yalvarmak
Ki Nemrūd-ı şakī ʿ***arz-ı tevāzūʿ***'yla *Halīl olmaz* **(Gazel 76/5)**

ʿarz-ı tevāzū et-/eyle-:

1.) Tevazu göstermek; alçak gönüllü, mütevazı olmak.

1.1. ʿ**arz-ı tevāzū et-:**-*(e)r*
Felekte irtifā ettikçe hurşīd pertev-efkendir
Eder *ehl-i edep* ʿ***arz-ı tevāzū*** *mükrim oldukça* **(Gazel 200/8)**

1.2. ʿ**arz-ı tevāzu eyle-:**-*y, -en*
Bu eczāhāne-i hikmette Lokman olmasın n'olsun
İlāhī herkese ʿ***arz-ı tevāzu eyleyen*** *rindin* **(Kaside 8/10)**

1.3. ʿ**arz-ı tevāzu eyle-:**-*y, -en*
İlāhī herkese ʿ***arz-ı tevāzu eyleyen*** *rindin*
Seri sakf-ı semāvāt ile seyyān olmasın nolsun **(Kaside 8/10)**

ʿarz-ı ʿubūdiyyet:

1.) Kulluk etme.

1.1. ʿ**arz-ı** ʿ**ubūdiyyet:**-*e*
Kıl ʿ***arz-ı*** ʿ***ubūdiyyete*** *bu ezʿāfı tahsīs*
Āfetzede-i yeʾs ü futūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/5)**

arzū:

1.) İnsanın bir şeye karşı duyduğu istek, dilek; heves.

1.1. arzūdan:-*dan*
Her ***arzūdan*** *çektim el*
Birdir bana yeʾs ü emel **(Diğer 5/3)**

1.2. arzū:
Binde bir çıkmaz umūmun nefʿine hizmet eden
Her dimāğa böyle ulvī ***arzū*** *vermez felek* **(Gazel 113/3)**

1.3. arzū:
Varmaya rūy-ı siyāhımla utandım kaldım
Arzū *çoksa da būs etmeğe dildār eteğin* **(Gazel 151/3)**

1.4. arzū:
Bāb-ı fazlından budur ancak yegāne ***arzū***
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan **(Kaside 7/12)**

arzū et-/eyle-:

1.) Arzulamak, yürekten istemek.

1.1. arzū et-:-*(e)r, -ler*
Āteş-i ʿ*aşkınla yandım eylerim efgān vāh*
Vuslatın ***arzū ederler*** ʿ*āşıkān ey yüzü māh* **(Tahmis 8/11)**

1.2. arzū eyle-:-*r*
Fennīyā teşrīf-i cānānı ricā ettim dedim
Arzū eyler *hemīşe cān u vicdānım seni* **(Gazel 224/9)**

1.3. arzū eyle-:-*r*

Temeyyüz eyledi bīgānelerden āşinā tez gel
Seni Fennī gibi yok şimdi cāndan ***arzū eyler*** **(Gazel 136/7)**

1.4. arzū eyle-:-*r*

Arzū eyler *visālinle dem-ā-dem dil seni*
Sāʾilim muhtācınım eyle ʿ*ināyet ey Ganī* **(Tahmis 8/6)**

ʿarzū-keş:

1.) Arzulu, istekli, hevesli.

1.1. ʿ**arzū-keş:**
Nā-hak yere bir mürçenin gönlünü kırma
Kām almağa ʿ***arzū-keş*** *isen feyz-i Hudādan* **(Kaside 50/11)**

ʿarzū-yı dil-i gümrāh:

1.) Çok arzusu, isteği olan gönül.

1.1. ʿ**arzū-yı dil-i gümrāh:**
Pek çalışmazsam da ʿ***arzū-yı dil-i gümrāh*** *için*
Var ise kizbim bilenler söylesin Allah için **(Muhammes 4/9)**

ʿasā:

1.) Uzun baston, değnek, dayanak.

1.1. ʿ**asāya:**-*y, -a*
Zāhid kapanır mescide biz bāde-keşānız Pür-āh-ı nihānız
Zāhid dayanır rişte-i tesbīhe ʿ***asāya*** *Biz* ʿ*afv-ı Hudāya* **(Müstezad 1/2)**

Āsaf:

1.) Hz. Süleyman'ın veziridir. Aynı zamanda Doğu Edebiyatında vezirlere unvan olarak kalan bir isimdir. Bu sebeple yaygınlık kazanarak "vezir" yerine kullanılmaktadır ve Âsaf denilince akla devrin veziri gelmektedir. Buna ilaveten İsrailoğulları soyundan gelen bu Âsaf b. Berhıye'nin simya ilmi ve bu tür garip ilimlere

sahip olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda Âsaf, bir fazilet, ileri görüşlülük, idare ve temsil timsalidir (Pala, 2017: 33).

1.1. Āsaf:
Cūd ü ihsānını Hātem bile eyler teslīm
*Himem ü lutfunu **Āsaf** dahi eyler tahsīn* **(Kaside 42/13)**

1.2. Āsafla:-*la*
*En ednāsı rızā göstermez **Āsafla** müsāvāta*
Sunūf-ı bendegānın zirve-i ikbāle vāsıldır **(Kaside 38/24)**

āsafā:

1.) "Ey Asaf yaradılışlıvezir, ey vezir!" anlamında bir hitap sözü (***bk.*** Āsaf).

1.1. āsafā: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için)
Āsafā zī-küremā hāsılı sensin şimdi
Hāris-i ehl-i hüner fāris-i meydān-ı kerem **(Kaside 41/19)**

1.2. āsafā: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için)
Eylesin ʾömrünü efzūn Cenāb-ı Yezdān
Āsafā zī-keremā münʿim-i ʿālī-nesebā **(Kaside 45/32)**

1.3. āsafā: (Mehmed Nâzım Paşa için)
Hep senin merhametindir düşüren ümīde
Āsafā gerçi değilsem de sezā-yı tesvīr **(Kaside 47/27)**

1.4. āsafā: (Ankara valisi Cevad Bey için)
Āsafā sen gideli sevinmişti şemʿ-i kulūb
Yümn-i teşrīfin ile şevk ü şetāret geliyor **(Kaside 48/16)**

āsaf-ı aʿkal:

1.) Çok akıllı olan vezir (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa); (***bk.*** Āsaf).

1.1. āsaf-ı aʿkal:

*Öyle bir **Āsaf-ı aʿkal** ki o yoktur şüphe*
Sehl olur dergehine ʿarzolunan her düşvār **(Kaside 43/9)**

āsāf-ı ʿālī:

1.) Yüce vezir, sadrazam **(*bk.*** Āsaf).

1.1. āsaf-ı ʿālī: (sadrazam Said Paşa).
*Red eder mi ʿacabā **Āsaf-ı ʿālī** himmet*
Bārī etsem o kerem-pervere ʿarz-ı ahvāl **(Kaside 40/26)**

1.2. āsaf-ı ʿālī: (sadrazam Said Paşa).
*Red eder mi ʿacabā **Āsaf-ı ʿālī** himmet*
Bārī etsem o kerem-pervere ʿarz-ı ahvāl **(Kaside 40/26)**

1.3. āsāf-ı ʿālī: (vali Giritli Sırrî Paşa)
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/35)**

āsaf-ı ʿālī-meşreb:

1.) Yüce yaradılışlı vezir (***bk.*** Āsaf).

1.1. āsaf-ı ʿālī-meşreb: (sadrazam Halil Rıfat Paşa)
Zāt-ı devletleri bir Āsaf-ı ʿālī-meşreb
Nām-ı sāmīleridir encümen-ārā-yı ümīd **(Kaside 46/15)**

āsaf-ı ʿālī-miktār:

1.) Yüksek mertebeli, değerli vezir (***bk.*** Āsaf).

1.1. āsaf-ı ʿālī-miktār: (Kayseri mutasarrıfı Mehmed Nâzım Paşa).
Ey kerīmu'ş-şiyem ey Āsaf-ı ʿālī-miktār
Eyledin Hātem-i Tāʾīyi keremde tanzīr **(Kaside 47/11)**

āsāf-ı dehr:

1.) Devrin, zamanın, dönemin veziri (**bk**. Āsaf).

1.1. āsāf-ı dehr:
Zāhiren mürçe bātında Süleymānız biz
*İctināb et bizi tahkīrden ey **Āsāf-ı dehr*** **(Gazel 84/6)**

āsaf-ı meşhūr:

1.) Meşhur olan vezir (**bk**. Āsaf).

1.1. āsaf-ı meşhūr:-*la* (sadrazam Said Paşa)
Biri hem sīret ve hem ʿadl-i cenāb-ı Fārūk
*Öbürü **Āsaf-ı meşhūrla** cidden hemhāl* **(Kaside 40/68)**

āsaf-ı sāhib-insāf:

1.) İnsaflı, merhametli vezir (**bk**. Āsaf).

1.1. āsaf-ı sāhib-insāf: (sadrazam Said Paşa)
*Ey veliyyü'l-kerem **Āsaf-ı sāhib-insāf***
Pādişāh başıçün etme ricāmı ihmāl **(Kaside 40/53)**

āsaf-ı sāmī-ʿünvān:

1.) Yüksek, yüce unvanlı vezir (**bk**. Āsaf).

1.1. āsaf-ı sāmī-ʿünvān: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
*Öyle bir **Āsaf-ı zī-şān** ki der-i lutfundan*
Selsebīl kerem ü ʿātıfet eyler nebeʿān **(Kaside 45/20)**

āsaf-ı zī-miknet:

1.) Güçlü, kudretli vezir (**bk.** Āsaf).

1.1. āsaf-ı zī-miknet:-*e* (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
*Seni bir **Āsaf-ı zī-miknete** şekvā edeyim*
Ettiğin cevr u ezādan edesin istiğfār **(Kaside 43/7)**

āsaf-ı zī-şān:

1.) Şanlı vezir (**bk**. Āsaf).

1.1. āsaf-ı zī-şān: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
*Öyle bir **Āsaf-ı zī-şān** ki hakīkat doludur*
Şöhret-i ʿadl ü ʿatāsıyla serāpā aktār **(Kaside 43/8)**

1.2. āsaf-ı zī-şān: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
*Sensin ol **Āsaf-ı zī-şān** Veliyyü'l-inʿām*
Ki ʿināyātına Hātemleri hayrān ettin **(Kaside 44/5)**

1.3. āsaf-ı zī-şān: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
*Öyle bir **Āsaf-ı zī-şān** ki der-i lutfundan*
Selsebīl kerem ü ʿātıfet eyler nebeʿān **(Kaside 45/20)**

āsaf-ı zī-şān-ı kerem:

1.) Cömertliğin şanlı veziri, vekili (**bk**. Āsaf).

1.1. āsaf-ı zī-şān-ı kerem: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
*ʿAlem olsa yakışır **Āsaf-ı zī-şān-ı kerem***
Öyle bir dāmen-i ʿulyā ki anın sāhibine **(Kaside 41/11)**

āsām:

1.) Günahlar.

1.1. āsāmım:-*(ı)m*
*O rütbe mücrimem kim ger tecessüm etse **āsāmım***
Nice dağlar teşekkül eyler envāʿ-ı günāhımdan **(Gazel 245/6)**

āsāma dal-:

1.) Günaha girmek.

1.1. āsāma dal-:-*dı, -m*
***Daldımsa** da **āsāma** hevā dilde eserken*
Hep oldu bana havf-ı sevābık elem-efken **(Müseddes 3/40)**

āsān:

1.) Kolay, zahmetsiz.

1.1. āsān:
Müşkil iştir cīveyi altuna tahvīl etmek
*Nefsi **āsān** değil ʿirfān ile tekmīl etmek* **(Gazel 117/1)**

āsān-ı kerem:

1.) Lütufların kolayı.

1.1. āsān-ı kerem:
Lutfuna mazhar edersin beni inşāallah
*Ki değilsin bilirim öyle her **āsān-ı kerem*** **(Kaside 41/36)**

āsār:

1.) Eserler, izler, belirtiler.

1.1. āsārını:-*ı, -n, -ı*
*Sunʿu **āsārını** hayretle nazardan geçirüb*
Hikmet-i bāliga-i Sāniʿi andım kaldım **(Gazel 150/4)**

1.2. āsārını:-*ı, -n, -ı*
*Ben dahi göstermeğe ihlāsımın **āsārını***
Tā sabāvetten edip teşmīr-i sāk gayreti **(Kaside 37/62)**

1.3. āsārı:-*i*
*Muhabbet meclisinden zāʾil olmuş neşʾe **āsārı***
Dökülmüş mey kırılmış şīşeler meyhāneler kalmış **(Gazel 94/2)**

2.) Eserler; şiirler.

2.1. āsārıma:-*(ı)m, -a*
*Benzemez **āsārıma** āsār-ı sürrāk-ı sühan*
Tartılır mı cevher-i hālisle sīm-i kem-ʿayār **(Kaside 39/43)**

2.2. āsārımı:-*(ı)m, -ı*
*Sühandān-ı vatan takdīr eder **āsārımı** Fennī*
Maʾārif cevherin ehl-i maʿārif kem-behā tutmaz **(Gazel 89/7)**

2.3. āsārımı:-*(ı)m, -ı*
*Gelse Veysī benim **āsārımı** tanzīr edemez*
Edemez hattımı taklīd nigārende-i Çin **(Kaside 42/26)**

2.4. āsārımı:-*(ı)m,* -ı
Muʿteberdir taşınır serde sevād-ı hāmem
*Eder **āsārımı** her bār ʿUtārid tahsīn* **(Kaside 42/27)**

2.5. āsārımı:-*(ı)m, -ı*
Efkārımı bī-nūr u şuʿūr eyleme yā Rab
***Āsārımı** makrūn-ı kusūr eyleme yā Rab* **(Kaside 13/1)**

2.6. āsārımın:-*(ı)m, -ın*
*Şemmesi **āsārımın** eshāb-ı fazlı gaşy eder*
Misk-i ezferdir midādım nevk-i hāmem misk-bār **(Kaside 39/44)**

2.7. āsārımız: -*(ı)mız*
*Misk-i ezfer damlar midādımız*dan
***Āsārımız** dürr ü gevher-kānıdır* **(Şarkı 3/14)**

āsār u evsāf:

1.) Eserler ve vasıflar.

1.1. āsār u evsāf:-*ı*
*Anın **āsār u evsāfı** bütün āfākı şāmildir*
Bu mevkī fakat āzāde-i kayd-ı rahım buldum **(Kaside 49/16)**

āsār-ı asālet:

1.) Asillik eseri, izleri.

1.1. āsār-ı asālet:
Nācī Efendi hakkiyle bir nükte-dān idi
***Āsār-ı asālet** cebhesinde ʿayān idi* **(Tarih 14/1)**

āsār-ı feyz u cevdet:

1.) Verimli ve hoş, kusursuz eserler.

1.1. āsār-ı feyz u cevdet:-*i*
İzdiyād-ı reşkile kilk-i ʿUtārid şakkolur
*Görse ger hānemdeki **āsār-ı feyz u cevdeti*** **(Kaside 37/92)**

asār-ı fuyūz:

1.) Feyizlerin, bereketlerin eserleri.

1.1. asār-ı fuyūz:
***Asār-ı fuyūz** oldu nümāyān taraf taraf*
Seylāb-ı bahār oldu hurūşān taraf taraf **(Gazel 104/1)**

āsār-ı gam:

1.) Gam, keder izi.

1.1. āsār-ı gam:
*Gözünde nem yüzünden ʿāşıkın **āsār-ı gam** gitmez*
Serinden sarsar-ı sevdā derūnundan elem gitmez **(Gazel 81/1)**

1.2. āsār-ı gam:
Meclis-i meyde kadeh parlatalım
*Dilden **āsār-ı gam** olsun medfūʿ* **(Gazel 100/2)**

āsār-ı güzīn:

1.) Seçkin eserler.

1.1. āsār-ı güzīn:
*Bunca **āsār-ı güzīn** oldu onunla pāydār*
Mahzen-i fazl u şerefdir maʿden-i gevher kalem **(Kaside 24/5)**

āsār-ı hakīmāne:

1.) Bilgece eserler.

1.1. āsār-ı hakīmāne:-*m, -de*
*Yoktur **āsār-ı hakīmānemde** hezl-i bī-meʾāl*
Ser-te-ser cāmīdir eşʿārım rumūz-ı hikmeti **(Kaside 37/91)**

āsār-ı hāme:

1.) Kalemin eserleri; ***mec.*** Şairin yazıp söyledikleri.

1.1. āsār-ı hāme:-*m*
Benim ol şāʿir-i şīrīn-zebān ü maʿrifet-perver
*Benim **āsār-ı hāmem** zīver-efzā-yı enāmildir* **(Kaside 38/39)**

1.2. āsār-ı hāme:-*m, -dir*
*Sevdiren **āsār-ı hāmemdir** beni cānānıma*
Hilye-i fazl u maʿārif hüsn ü ānımdır benim **(Gazel 143/4)**

āsār-ı handān:

1.) Gülüş izleri, belirtileri; gülme sebebi.

1.1. āsār-ı handān:-*i*
*Felek bir yüz verip göstermedi **āsār-ı handānı***
Nedir bu müstemend-i ʿācizin bilmem ki isyānı **(Muhammes 1/21)**

āsār-ı hülyā:

1.) Hayal izleri, belirtileri.

1.1. āsār-ı hülyā:
Bir hakīkī iltifātın görmedim görsem bile
*Rūz ise **āsār-ı hülyā** şeb ise rüʾyā çıkar* **(Gazel 34/3)**

āsār-ı ifākat:

1.) İyileşme alameti, sebebi.

1.1. āsār-ı ifākat:
Bana yār olmasa yārā nazar-ı ātıfetin
Dil-i bīmārede ***āsār-ı ifākat*** *bulamam* **(Gazel 153/2)**

1.2. āsār-ı ifākat:
Münʿimā sen gideli hasta-dil olmuştuk hep
Hamdülillāh yine ***āsār-ı ifākat*** *geliyor* **(Kaside 48/17)**

āsār-ı keder kalma-:

1.) Kederden, sıkıntıdan eser kalmamak; keder bulunmamak.

1.1. āsār-ı keder kalma-:-*sın*
Bir nazar kıl ***kalmasın*** *sīnemde* ***āsār-ı keder***
Vuslatınla kām-yāb et olmasın ʿömrüm heder **(Muhammes 3/9)**

āsār-ı kilk-i hūn-çekān:

1.) Kan damlayan kalemin eserleri (acının kaleme alındığı yazılar).

1.1. āsār-ı kilk-i hūn-çekān:-*(ı)m*
İftirāk-nāmem gözünden kan akıtsın ağlasın
Hālimi ***āsār-ı kilk-i hūn-çekānım*** *söylesin* **(Gazel 166/3)**

āsār-ı kilk-i zī-fünūn:

1.) Bilgili kalemin eserleri.

1.1. āsār-ı kilk-i zī-fünūn:-*(u)m*
Zübdedir ***āsār-ı kilk-i zī fünūnum*** *Fennīyā*
Şerh olunsa dürlü dürlü nükte vü īmā çıkar **(Gazel 34/7)**

āsār-ı mahzūniyet:

1.) Mahzunluk eseri, izleri.

1.1. āsār-ı mahzūniyet:-*i*
ʿAdl ü ihsān-ı hümāyūnundan eyle hisse-yāb
Zāʾil olsun gönlümün ***āsār-ı mahzūniyeti*** **(Kaside 37/82)**

āsār-ı memnūniyet:

1.) Memnun olma, sevinç izleri.

1.1. āsār-ı memnūniyet:-*i*
Kim ki bir ümīde minnetsiz olursa dest-res
Cevf-i çarkı doldurur ***āsār-ı memnūniyeti*** **(Kaside 37/6)**

āsār-ı meserret:

1.) Mutluluk eserleri, belirtileri.

1.1. āsār-ı meserret:-*le*
Yakışır inlese āvāze-i şevk ile felek
Dolsa ***āsār-ı meserretle*** *eğer sath-ı zemīn* **(Kaside 42/4)**

āsār-ı muhabbet:

1.) Sevgi eserleri, belirtileri.

1.1. āsār-ı muhabbet:
Severim cān-ı ʿazīzim gibi cānānımı ben
Bilemem anda da ***āsār-ı muhabbet*** *var mı* **(Gazel 227/3)**

āsār-ı mürüvvet:

1.) Cömertlik eserleri, izleri.

1.1. āsār-ı mürüvvet:
Eshāb-ı necābettedir envāʿı mekārim
Bed-māyede ***āsār-ı mürüvvet*** *bulamazsın* **(Gazel 132/6)**

āsār-ı riyā:

1.) İkiyüzlülük eserleri, izleri.

1.1. āsār-ı riyā:
Bilir herkes ki ihlāsımda ***āsār-ı riyā*** *mefkūd*
Bu daʿvā biʾl-vücūh āzāde-i kayd-ı delāʾildir **(Kaside 38/27)**

āsār-ı saʿādet:

1.) Mutluluk izleri, alametleri.

1.1. āsār-ı saʿādet:
Dil-i mahzūnuma envār-ı meserret gelsin
Kevkeb-i bahtıma ***āsār-ı saʿādet*** *gelsin* **(Müsebba 2/59)**

āsār-ı selef:

Evvelkilerin (kendinden önceki şairlerin) eserleri.

1.1. āsār-ı selef:-*ten*
Hāzin-i gencīne-i fazl ü hünerdir nātıkam
Yapmadım ʿömrümce ***āsār-ı seleften*** *sirkati* **(Kaside 37/90)**

āsār-ı şerāfet:

1.) Şereflilik, soyluluk alameti.

1.1. āsār-ı şerāfet:
Nerd-bān kat kat olup pāyini takbīl ediyor
Geldiği meclise ***āsār-ı şerāfet*** *geliyor* **(Kaside 48/33)**

āsār-ı sirişk:

1.) Gözyaşı eserleri, izleri.

1.1. āsār-ı sirişk:
Gālibā ahvālini yāre beyān etmiş yine
Dīde-i Fennīde ***āsār-ı sirişk*** *olmuş bedīd* **(Gazel 186/6)**

āsār-ı sürrāk-ı sühan:

1.) Söz hırsızlarının eserleri.

1.1. āsār-ı sürrāk-ı sühan:
Benzemez āsārıma ***āsār-ı sürrāk-ı sühan***
Tartılır mı cevher-i hālisle sīm-i kem-ʿayār **(Kaside 39/43)**

āsāyiş ü emniyet:

1.) Huzur ve güvenlik.

1.1. āsāyiş ü emniyet:-*i*
Şerʿ-i akvemle ʿadāletle kemāl-i lutf ile
Kıldın efzāyiş-pezīr ***āsāyiş ü emniyeti*** **(Kaside 37/33)**

āsāyiş-i ahvāl:

1.) Durumların emniyeti, güvenliği.

1.1. āsāyiş-i ahvāl:
Erzānī-i lutfunla pezīrā-yı husūl et
Yā Rāb neye merhūn ise ***āsāyiş-i ahvāl*** **(Gazel 138/4)**

āsāyiş-i nās:

1.) Halkın huzuru.

1.1. āsāyiş-i nās:
ʿAnberīn hāldedir hüsn-i cemālin sırrı
Vālī-i ʿādile vābestedir ***āsāyiş-i nās*** **(Tarih 8/9)**

āsāyişini boz-:

1.) Düzenini bozmak; rahatını kaçırmak.

1.1. āsāyişini boz-:-*ma*
Varma ey āh-ı seher hāb-geh-i cānāna
Bozma āsāyişini *zor ile bīdār etme* **(Gazel 185/3)**

ʿasel:

1.) Bal. Cennette bulunan dört sudan birisi.

1.1. ʿasel:
Cihānın her huzūzātında bir gam-ı müstetir yoksa
*Dehān-ı tıfla hıttān-ı felek her dem **ʿasel** vermez* **(Gazel 79/2)**

ashāb:

1.) Sahipler, kimseler.

1.1. ashābına:-*ı, -n, -a*
*Aç kef-i ihsānı sor zevk-i selīm **ashābına***
Yok ki hiçbir şey gelen tabʿ-ı ʿatāyādan lezīz **(Gazel 24/5)**

1.2. ashābına:-*ı, -n, -a*
*Kem nazarla bakmayın fakr u fenā **ashābına***
ʿĀlemin hüşyārı gāfil gāfili hüşyār olur **(Gazel 50/5)**

1.3. ashābını:-*ı, -n, -ı*
*Merd-i ciddī bilme her yaldızlı söz **ashābını***
Aldanıp sünʿī cilāya sanma gevher her taşı **(Gazel 225/2)**

1.4. ashābına:-*ı, -n, -a*
*Zünūb **ashābına** lāyık mıdır melūf-ı hāb olmak*
Sezādır günc-i istiʿfāda hem savt-ı zübāb olmak **(Müseddes 2/19)**

2.) Hz. Peygamber'i görme ve sohbetine erme şerefine sahip kimseler; sahabe.

2.1. ashāba:-*a*
*Baʿdehū **ashāba** takdīm-i tahiyyāt eyleyip*
Zāhir u bātın olur mesʿūd u müstansır kalem **(Kaside 24/3)**

ashāb-ı ʿacz:

1.) Âcizler, zavallılar.

1.1. ashāb-ı ʿacz:-*e*
*Söyleme kendin gibi **ashāb-ı ʿacze** hālini*
Kul mudur her derbeder ihsān eden āmālini **(Gazel 208/1)**

1.2. ashāb-ı ʿacz:-*e*
Arz edersen Fennīyā muʿtī-i bī-enbāza et
*Söyleme kendin gibi **ashāb-ı ʿacze** hālini* **(Gazel 208/8)**

1.3. ashāb-ı ʿacz:-*in*
Haddimi ettim tecāvüz ıztırāb-ı kalbile
*ʿAfüv kıl sızlanmadır **ashāb-ı ʿaczin** ʿādeti* **(Kaside 37/74)**

ashāb-ı dil:

1.) Gönül ehli (**bk.** ehl-i hāl).

1.1. ashāb-ı dil:-*in*
***Ashāb-ı dilin** çeşmini rūşen bulamazsın*
Gencīne-i kesb etmeğe revzen bulamazsın **(Gazel 128/1)**

ashāb-ı gaflet:

1.) Dalgınlığa, ihtiyatsızlığa, dikkatsizliğe sahip olanlar; gaflete düşmüş kimseler.

1.1. ashāb-ı gaflet:
*Sözümden Fennīyā **ashāb-ı gaflet** mustefīd olmaz*
Gören görsün bu sırr-ı aʿzamı mizmāra verdim hep **(Gazel 9/6)**

ashāb-ı hased:

1.) Haset, kıskanç kimseler.

1.1. ashāb-ı hased:
*Bazı **ashāb-ı hased** zemmini etse işrāb*
Sen ona öfkelenip kükreme mānend-i şarāb **(Müsemmen 1/21)**

ashāb-ı ʿirfān:

1.) İrfan sahipleri, arifler.

1.1. ashāb-ı ʿirfān:
Ber-murād eyle tenim ālūde-i hāk olmadan
*Neşʿe-yāb-ı ʿaşk olan **ashāb-ı ʿirfān** ʿaşkına* **(Kaside 7/3)**

ashāb-ı riyā:

1.) Riya sahipler, ikiyüzlüler.

1.1. ashāb-ı riyā:
Muhabbet bezmine sūfī gibi yād-āşinā gelmez
*Makām-ı ehl-i ʿiffettir ki **ashāb-ı riyā** gelmez* **(Gazel 90/1)**

ashāb-ı teslīm ü tevekkül:

1.) Elden geleni yaptıktan sonra her şeyi Allah' a bırakıp kaderine razı olanlar.

1.1. ashāb-ı teslīm ü tevekkül:-*den*
*Tehāşī etmeyin **ashāb-ı teslīm ü tevekkülden***
Tevekkül ehlinin vicdānını ilhām eder tashīh **(Gazel 19/2)**

ashāb-ı ʿukūl:

1.) Akıl sahipleri.

1.1. ashāb-ı ʿukūl:
*Derd-i hicrānı tefekkür eder **ashāb-ı ʿukūl***
ʿÖmrünü cehl ile gafletle tebāh eyleyemez **(Gazel 85/2)**

ʿāsī:

1.) Baş kaldıran, isyan eden (kimse), isyankâr, serkeş. Allah'ın emirlerine uymayan, günahkâr (kimse).

1.1. ʿāsī:
Neden müstehak görmüş ʿitāba o meh bizi
*Biz **ʿāsī** miyiz münkād-ı fermān değil miyiz* **(Gazel 70/5)**

ʿāşık:

1.) Bir şeye veya kimseye karşı aşırı sevgi duyan kimse, tutkun, meftun.

1.1. ʿāşık:
*Nasıl sabreylesin **ʿāşık** husūsā ʿāşık-ı sādık*
Ki eyler sūziş-i hasret yürekde şemʿalar īcād **(Gazel 21/2)**

1.2. ʿāşık:
*Ben sana **ʿāşık** değilsem āh u efgānım nedir*
İnce ince sormaya var mı efendim ihtiyāc **(Gazel 29/4)**

1.3. ʿāşık:
*Kasāvetsiz ne bir **ʿāşık** ne bir mehpāre kalmıştır*
Eğer kalmışsa gamsızlık kuru dīvāra kalmıştır **(Gazel 61/1)**

1.4. ʿāşık:
Vech-i tābānına ʿāşık arayıp çekme taʿab
Şemʿ-i sūzān ayağında nice pervāne bulur **(Gazel 44/3)**

1.5. ʿāşık:
*Duysa bir **ʿāşık** ki eller yānına cānān gider*
Zehr alır gūyā kulağından içinden kan gider **(Gazel 45/1)**

1.6. ʿāşık:
*İlāhī **ʿāşık** mehcūr-ı nālān olmasın nolsun*
Muhabbet şemʿası kalbinde sūzān olmasın nolsun **(Kaside 8/1)**

1.7. ʿāşık:
*İlāhī **ʿāşık** mehcūr-i nālān olmasın n'olsun*
Muhabbet şemʿası kalbinde sūzān olmasın n'olsun **(Kaside 8/1)**

1.8. ʿ**āşık:**
Ke-en başka bir şemʿa döner pervāneyim şimdi
O eski bildiğin ʿ***āşık*** *değilsem yā neyim şimdi* **(Tahmis 3/9)**

1.9. ʿ**āşık:**
ʿ***Āşık*** *olur mu mazhar-ı hüsn-i kabūl-i yār*
El-ān ki sālik-i semt-i rāhat değil miyim **(Taştir 1/7)**

1.10. ʿ**āşık:**
Hafıyyen Hıfziyā bir dilbere ʿ***āşık*** *mısın bilmem*
Niçün Fennī gibi şām ü seherde nāle-zensin sen **(Gazel 247/8)**

1.11. ʿ**āşık:**
ʿ***Āşık*** *isen Fennī gözde kan göster*
Vücūdunu yāre nā-tüvān göster **(Diğer 2/9)**

1.12. ʿ**āşıka:**-*a*
Var mı bir şey ʿ***āşıka*** *lāʿl-i dilārādan lezīz*
Sor bilenlerden ne var dünyāda sahbādan lezīz **(Gazel 24/1)**

1.13. ʿ**āşıka:**-*a*
Yā niçin bess-i şikāyet etsin andan ehl-i ʿaşk
ʿ***Āşıka*** *efzāyiş-i lezzet ki istiğnādadır* **(Gazel 38/3)**

1.14. ʿ**āşıka:**-*a*
ʿ***Āşıka*** *neşʾe verir seng-i cefā-yı maʿşūk*
Hār-ı gül gül görünür bülbül-i şeydā gözüne **(Gazel 195/2)**

1.15. ʿ**āşıka:**-*a*
ʿ***Āşıka*** *olsa müyesser Kābe-i vaslın tavāf*
ʿ*Īd-i Ekberdir keser kurbān kurbān üstüne* **(Gazel 206/2)**

1.16. ʿ**āşıkı:**-*ı*
An odur kim bir görüşte ʿ***āşıkı*** *Mecnūn eder*
Öyle her zülf-i siyeh zuʿmunca Leylālanmasın **(Gazel 171/7)**

1.17. ʿ**āşıkıdır:**-*ı, -dır*
Fennīyā ʿ*āşıkının* ʿ***āşıkıdır*** *maʿşūkum*
Bana her sırrını vaktiyle ʿ*ayān etti o şūh* **(Gazel 20/5)**

1.18. ʿ**āşıkın:**-*ın*
Ayrılık zahmın çekip vasla eren bir ʿ***āşıkın***
Her şebi Kadre bedel her rūzü bir bayram olur **(Gazel 33/5)**

1.19. ʿ**āşıkın:**-*ın*
Zahiren cevr etse de geçmez yine üftādeden
ʿ***Āşıkın*** *hāmisi ağyār olmaz ancak yār olur* **(Gazel 50/4)**

1.20. ʿ**āşıkın:**-*ın*
Gözünde nem yüzünden ʿ***āşıkın*** *āsār-ı gam gitmez*
Serinden sarsar-ı sevdā derūnundan elem gitmez **(Gazel 81/1)**

1.21. ʿ**āşıkın:**-*ın*
Henüz vuslatla mesʾūd olmayan bir ʿ***āşıkın*** *kalbi*
Temelden indirāse uğrayan vīrāneden kalmaz **(Gazel 87/5)**

1.22. ʿ**āşıkın:**-*ın*
ʿ***Āşıkın*** *dūzah olur cennet-i meʾvā gözüne*
Ne zamānlar ki görünmezse dilārā gözüme **(Gazel 195/1)**

1.23. ʿ**āşıkın:**-*ın*
ʿ***Āşıkın*** *tabʿından ey vāʿiz dönerdin der-ʿakab*
Lāhzacık manzūrun olsaydı o şūh-ı işve-kār **(Kaside 39/49)**

1.24. ʿ**āşıkının:**-*ı, -(n)ın*
Fennīyā ʿ*āşıkının* ʿ*āşıkıdır maʿşūkum*
Bana her sırrını vaktiyle ʿ*ayān etti o şūh* **(Gazel 20/5)**

1.25. ʿ**āşıkıyım:**-*ı, -y, -ım*
Diyemem ʿ***āşıkıyım*** *bende-i dīrīnesiyim*
Hāzırım emrinin infāzına cān ü ser ile **(Gazel 198/4)**

1.26. ʿ**āşıklara:**-*lar, -a*
Her taraftan yol gider mihmān-sarāy-ı vuslata
Fennīyā ʿ***āşıklara*** *münsed değildir sūy-ı dost* **(Gazel 13/5)**

1.27. ʿ**āşıkları:**-*lar, -ı*
Düşürdün ben gibi bin bin nice ʿ***āşıkları*** *derde*
Visālin fikridir ancak tecellī eyleyen serde **(Müsebba 3/5)**

1.28. ʿ**āşıkların:**-*lar, -ın*
Bende-i ʿ*Uşşākīyim* ʿ***āşıkların*** *müştākıyım*
Çeşm-i cānım var cihānın āşinā-bīnāsıyım **(Kaside 35/7)**

1.29. ʿ**āşıktır:**-*tır*
Dilhasta sitem-dīde bir ʿ***āşıktır*** *efendim*
Fennī kulunu derde koyup der-be-der etme **(Kaside 18/5)**

1.30. ʿ**āşıkız:**-*ız*
Korkarız āhara ısmarlamağa gönlümüzü
ʿ***Āşıkız*** *dāʾire-i* ʿ*aşkını meʾmen biliriz* **(Gazel 82/2)**

1.31. ʿ**āşıkız:**-*ız*
ʿ***Āşıkız*** *āh-keşiz* ʿ*aşk ile nālānız biz*
Bülbül-i nağme-serā zīb ü gülistānız biz **(Gazel 84/1)**

<u>ʿāşık ol-:</u>

1.) Aşırı sevgi duymak; sevdalanmak, sevmek, tutulmak.

1.1. ʿ**āşık ol-:**
Neler īcād kılmış sānī-i yektā neler īcād
Nazar kıl kāʾināta ʿ***āşık ol*** *sunʿ-ı İlāhīye* **(Gazel 21/3)**

1.2. ʿ**āşık ol-:**-*an*
Sürmeler çekmiş o meh-pāre dilārā gözüne
Sürmesiz ʿ***āşık olan*** *yok gibi gūyā gözüne* **(Gazel 204/1)**

1.3. ʿ**āşık ol-:**-*an, -lar*
ʿ***Āşık olanları*** *taʾyīb ederler*
Er yarın hak dīvānında belli olur **(Müfret 28/1)**

<u>ʿāşıkān:</u>

1.) Âşıklar.

1.1. ʿ**āşıkān:**
Āteş-i ʿ*aşkınla yandım eylerim efgān vāh*
Vuslatın arzū ederler ʿ***āşıkān*** *ey yüzü māh* **(Tahmis 8/11)**

<u>ʿāşıkāne:</u>

1.) Âşıkçasına. ***ed.*** İçinde aşk ifadesi bulunan, konusu aşk olan gazel.

1.1. ʿ**āşıkāne:**
ʿ***Āşıkāne*** *bir gazel tarh eylesem şāyestedir*
Sāğār-ı ümmīd-i ihsānınla oldum neşʾe-dār **(Kaside 39/46)**

<u>ʿāşıkān-ı ʿaşk:</u>

1.) Aşka sevdaya âşık olan kimseler.

1.1. ʿ**āşıkān-ı** ʿ**aşk:**-*ı, -n, -a*
ʿ***Āşıkān-ı*** *ʿaşkına ey dāver-i maʿmūre-i nāz*
Dil-i vīrānımı kıl mazhar-ı ʿ*umrān-ı kerem* **(Kaside 41/48)**

<u>āşikār ol-:</u>

1.) Açık, belli olmak; meydana çıkmak.

1.1. āşikār ol-:-*du*
Mülk-i ʿ*Osmānīyi tenvīr etti nūr-ı feyz ile*
Oldu *ikdāmıyla sırr-ı tilke'l-eyyām* ***āşikār*** **(Kaside 39/15)**

ʿāşık-ı derd-i derūn:

1.) Gönül derdinin (aşk) âşığı.

1.1. ʿ**āşık-ı derd-i derūn:**-*(u)m, -dur*
O maʿlūlüm ki ʿālem ʿ***āşık-ı derd-i derūnumdur***
Ben ol Ferhād-ı ʿaşkım kim felekler bī-sütūnumdur **(Muhammes 2/12)**

ʿāşık-ı dīdār:

1.) Güzel yüzün âşığı; ***tas.*** Allah'ın cemalinin, tecellisinin âşığı.

1.1. ʿ**āşık-ı dīdār:**
Mukaddes şeyh-i dānā dil mücerred ʿ***āşık-ı dīdār***
Mükerrem ʿābid-i fazl-āşinā ʿālī meziyettir **(Kaside 30/79)**

1.2. ʿ**āşık-ı dīdār:**-*a*
ʿ***Āşık-ı dīdāra*** *buldun gizli bir vuslat yolu*
Tekye-i ʿaşka olup pīrāye bahş-ı maʿrifet **(Kaside 32/8)**

1.3. ʿ**āşık-ı dīdār:**-*dan*
Dīm ü dūzah ʿ***āşık-ı dīdārdan*** *meslūbdur*
Gam yemez ehl-i muhabbet nefsini ibrā için **(Gazel 172/5)**

ʿāşık-ı dīdār-ı Hak:

1.) Allah'ın cemalinin, tecellisinin âşığı.

1.1. ʿ**āşık-ı dīdār-ı Hak:**
Vāsıl-ı Kurb-ı İlāhī ʿ***āşık-ı dīdār-ı Hak***
Şāh-ı Gīylān yāʿni ʿAbdülkādir-i ʿālī-nijād **(Kaside 27/6)**

ʿāşık-ı dīdārın ol-:

1.) Güzel yüzün âşığı, tutkunu.

1.1. ʿ**āşık-ı dīdārın ol-:**-*du, -m*
Etti yangın gönlümü sevdā-yı vuslat hāmili
Nūr-ı dīdem ʿ***āşık-ı dīdārın oldum*** *hāsılı* **(Tahmis 6/14)**

ʿāşık-ı dil-hasta/haste:

1.) Gönlü hasta, dertli âşık.

1.1. ʿ**āşık-ı dil-hasta:**-*(n)ın*
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel
ʿ***Āşık-ı dil-hastanın*** *muʿtādı feryād oldu gel* **(Muhammes 3/10)**

1.2. ʿ**āşık-ı dil-hasta:**-*(n)ın*
ʿ***Āşık-ı dil-hastanın*** *muʿtādı feryād oldu gel*
Nerdesin ey dilber-i ʿālī-tebārım nerdesin **(Muhammes 3/3)**

1.3. ʿ**āşık-ı dil-hasta:** -*(n)ın*
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu gel **(Muhammes 3/5)**

1.4. ʿ**āşık-ı dil-hasta:** -*(n)ın*
ʿ***Āşık-ı dil-hastanın*** *muʿtādı feryād oldu gel*
Ey veren tāb-ı rūhıyla kāʾināta nūr u fer **(Muhammes 3/8)**

1.5. ʿ**āşık-ı dil-hasta:** -*(n)ın*
Yā kalır mı ʿ***āşık-ı dil-hastanın*** *cisminde tāb*
Lerze-nāk eyler beyim şīr olsa da bī-irtiyāb **(Tahmis 6/12)**

1.6. ʿ**āşık-ı dil-haste:**
Gözün ey ʿ***āşık-ı dil-haste*** *dürer-bār olsun*
Yāre derd-i dilin āzāde-i ihtār olsun **(Gazel 161/1)**

ʿāşık-ı gam-hār:

1.) Gamlı, kederli âşık.

1.1. ʿ**āşık-ı gam-hār:**-*(ı)n, -dır*
Geldi Fennīyi be-kām eylemenin çağları
Küçücükten beri bir ʿ***āşık-ı gam-hārındır*** **(Gazel 30/6)**

ʿāşık-ı hasret-keş:

1.) Hasret çeken âşık.

1.1. ʿ**âşık-ı hasret-keş:**-*i*
ʿ***Āşık-ı hasret-keşi*** *vech-i dilārā söyletir*
Bülbül-i şūrīde hāli verd-i raʿnā söyletir **(Gazel 52/1)**

1.2. ʿ**āşık-ı hasret-keş:**-*(i)m*
Pīşvā-yı ehl-i derdim ʿ***āşık-ı hasret-keşim***
Hāsılı menşūra bāb-ı gamın tuğrāsıyım **(Kaside 35/15)**

ʿāşık-ı nā-kām:

1.) Muradına ermemiş, nasipsiz âşık.

1.1. ʿ**āşık-ı nā-kām:**-*a*
Sāde Yūsuf mu hep ebnā-yı beşer sīne döğer
Kendi rahm etmiş ola ʿ***āşık-ı nā-kāma*** *meğer* **(Kaside 34/8)**

ʿāşık-ı sādık:

1.) Sadâkatli, vefalı âşık; gerçek âşık.

1.1. ʿ**āşık-ı sādık:**
Nasıl sabreylesin ʿāşık husūsā ʿ***āşık-ı sādık***
Ki eyler sūziş-i hasret yürekde şemʿalar īcād **(Gazel 21/2)**

1.2. ʿ**āşık-ı sādık:**
Benim ol ʿ***āşık-ı sādık*** *ki çeşm-i dür-nisārım var*
Ruh-ı zerdim dil-i gam-perverim cism-i nizārım var **(Muhammes 2/1)**

1.3. ʿ**āşık-ı sādık:**-*ta*
ʿ***Āşık-ı sādıkta*** *dil birdir olur mu yār iki*
Taht-gāh-ı saltanatta olamaz Hünkār iki **(Kıt'a 17/1)**

1.4. ʿ**āşık-ı sādık:**-*tır*
Redd etme anı kūşe-i hırmāna bırakma
Pür-cürm ise de ʿ***āşık-ı sādıktır*** *efendim* **(Kaside 18/9)**

ʿāşık-ı şeydā:

1.) Divane, çılgın âşık.

1.1. ʿ**āşık-ı şeydā:**
Yād et beni ey ʿ***āşık-ı şeydā*** *demedin mi*
Vaslımla seni eylerim ihyā demedin mi **(Gazel 239/1)**

ʿāşık-ı şūrīde-hāl:

1.) Tutkun hâlde olan âşık.

1.1. ʿ**āşık-ı şūrīde-hāl:**
Çihre-i gerdūn bulutlanmış bulanmış cevf-i çerh
ʿ***Āşık-ı şūrīde-hāl*** *āh-ı nihān etmiş yine* **(Gazel 186/5)**

ʿāşık-ı vech-i cemīl:

1.) Güzel yüzün; Allah'ın cemalinin, tecellisinin âşığı.

1.1. ʿ**āşık-ı vech-i cemīl:**-*(i)m*
Sādıkım Sıddīk-ı Aʿzamdır melāz ü melceʾim
ʿ***Āşık-ı vech-i cemīlim*** *maʿrifet deryāsıyım* **(Kaside 35/2)**

ʿāşıkına:

1.) "için, uğruna" anlamlarında bir ifade.

1.1. ʿ**āşıkına:**
Hak ʿ***āşıkına*** *sabr u metānet verir şüphesiz*
Yoksa olur mu ʿaşka muʿādil kibār-bār **(Kıt'a 7/2)**

asıl:

1.) Gerçek, esas.

1.1. asıl:
Der-i devlette bulunmaktır ***asıl*** *maksūdum*
Bundan artık olamaz ʿārife īmā-yı ümīd **(Kaside 46/30)**

asılsız:

1.) Doğru olmayan, temelsiz, köksüz, dayanaksız, yalan; uydurma.

1.1. asılsız:
Asılsız *mı bu söz ey tīşe-i ferhād sen söyle*
Cihānı hem yapan hem de yakan mihr-i muhabbettir **(Gazel 197/3)**

ʿāsım:

1.) Temiz, namuslu, iffetli, afif.

1. ʿāsımı:-*ı*
ʿĀsımı tahrīf ü tashīf eyleyip āsim dedi
Yaʿni maʿsiyyetle tefsīr etti maʿsūmiyeti **(Kaside 37/51)**

Āsım:

1.) Şair Fennî'nin adını mahlas olarak kullanan amcası, şair Āsım (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. Āsıma:-*a*
Ben günāhkār ***Āsıma*** *sen kıl hidāyet doğru rāh*
Çirk-i ʿisyān defter-i aʿmālimi kıldı siyāh **(Tahmis 8/9)**

1.2. Āsıma:-*a*
Ādeme fevz ü necāt verir nedāmet ey Şehā
Āsıma *melceʾ-penāhdır ol Habīb-i Kibriyā* **(Tahmis 8/16)**

āsim:

1.) Suçlu, kabahatli, günahkâr.

1.1. āsim:
ʿĀsımı tahrīf ü tashīf eyleyip ***āsim*** *dedi*
Yaʿni maʿsiyyetle tefsīr etti maʿsūmiyeti **(Kaside 37/51)**

āşinā:

1.) Tanıdık, bildik kimse; dost, enis, sevgili.

1.1. āşinā:
Temeyyüz eyledi bīgānelerden ***āşinā*** *tez gel*
Seni Fennī gibi yok şimdi cāndan arzū eyler **(Gazel 136/7)**

1.2. āşinā:
Açıl ey sīm-ten çeşm-i felek bir mehlikā görsün
ʿUyūn-ı ʿāşıkān bir tāliʿ-i saʿd ***āşinā*** *görsün* **(Gazel 160/1)**

1.3. āşinādan:-*dan*
Dil verirsen şehrimizde dilrübādan çok ne var
Bī-mürüvvettir demezsen āşinādan çok ne var **(Gazel 47/1)**

1.4. āşinālar:-*lar*
Hiç birinde bulmadık bir şemme-i sıdk u vefā
Biz felekte türlü türlü ***āşinālar*** *görmüşüz* **(Gazel 78/4)**

1.5. āşinālar:-*lar*
Kim derd-i derūnun ʿarz eder bir çāre istersin
Dağılmış ***āşinālar*** *mecmaʿ-ı bīgāneler kalmış* **(Gazel 94/3)**

1.6. āşinālar:-*lar*
Sevinsin ***āşinālar*** *mātem etsin zümre-i ezdād*
Kulun Fennīyi yā Rab halk-ı ʿālem kām-rān görsün **(Gazel 159/7)**

1.7. āşinālar:-*lar*
Şimdiki ahbāb u yārānın bozuktur meşrebi
Sābıkan ʿahdinde sābit ***āşinālar*** *var imiş* **(Kıt'a 15/2)**

1.8. āşinālar:-*lar*
Kendimi dīvāne meşreb sözlerim efsāne tut
Tālib ammā ***āşinālar*** *bir yüzünden öpmeğe* **(Tahmis 5/13)**

1.9. āşināmızı:-*mız, -ı*
Cemāl-i pākini görmesek hattā
Sesinden tanırız ***āşināmızı*** **(Şarkı 8/12)**

1.10. āşināsına:-*s, -ı, -n, -a*
Nasıl şerh-ı hāl etsem diye ***āşināsına***
Kimi hande eyler kimi giryān taraf taraf **(Gazel 104/5)**

āşinā-bīnā:

1.) Tanıdıkları dostları (evliyaları, mürşitleri) gören (kimse).

1.1. āşinā-bīnāsıyım :-*s, -ı, -y, -ım*
Bende-i ʿUşşākīyim ʿāşıkların müştākıyım
Çeşm-i cānım var cihānın ***āşinā-bīnāsıyım*** **(Kaside 35/7)**

āşinālık:

1.) Birbirini bilme, tanıma, tanışıklık.

1.1. āşinālık:
Gönül senden geçer mi sende cānā dilrübālık var
Husūsā tā ezelden beynimizde ***āşinālık*** *var* **(Gazel 60/1)**

âşināyān-ı mezāyā:

1.) Üstün vasıflı, meziyetli tanıdıklar, dostlar.

1.1. âşināyān-ı mezāyā:-*y, -ı*
Āşināyān-ı mezāyāyı *kıla hātır-fürūz*
Ter-zebānānı belāgāt-küster eyler sözlerim **(Tahmis 4/10)**

āşinā-yı gam-güsār:

1.) Gam keder gideren, teselli veren tanıdık, dost.

1.1. āşinā-yı gam-güsār:-*(ı)m*
Hulāsa tūr-ı kalbim çāre-i derd-i nihānımdır
Benim bir dest-gīrim ***āşinā-yı gam-güsārım*** *var* **(Muhammes 2/10)**

āşinā-yı mübtelā-yı hemm ü gam:

1.) Keder ve gama tutulmuş tanıdık, dost.

1.1. āşinā-yı mübtelā-yı hemm ü gam:
Fennīyā şimdilik ahvālini dergāhına ʿarz et
De kim bir ***āşinā-yı mübtelā-yı hemm ü gam*** *buldum* **(Kaside 49/17)**

ʿasīr:

1.) Güç, çetin, zor, zahmetli, müşkül.

1.1. ʿasīri:-*i*
Her ***ʿasīri*** *reʾy-i sāʾible kılıp emr-i yesīr*
Cehd ile her şeyde isbāt etti faʿāliyeti **(Kaside 37/14)**

ʿasīr ol-:

1.) Zor olmak, (anlaşılması) güç olmak.

1.1. ʿasīr ol-:-*ma, -sa*
Daha bin böyle gazel nazma çekerdim Fennī
Hall ü tanzīri ***ʿasīr olmasa*** *ihvānım için* **(Gazel 163/8)**

āsitān:

1.) Kapı eşiği; huzur, makam; ***tas.*** Dergâh, tekke.

1.1. āsitān:
*Cebhe-sāy olmak için bir **āsitān** ister gönül*
Dilfikār ım mücrimim dārü'l-emān ister gönül **(Kaside 29/1)**

1.2. āsitānı:-*ı*
Gücenme ʿarz-ı hālimden amān şevketli hünkārım
*Kerīmin **āsitānı** merciʿ-i efrād-ı sāʾildir* **(Kaside 38/29)**

1.3. āsitānı:-*ı*
Şāhinşeh-i ʿatā-ver-i Abdülhamīd-i Sānī
*Masdardır **āsitānı** ihsān ü ʿadālete* **(Tarih 9/1)**

1.4. āsitānın:-*ın*
*Secde-gāh et pīr-i ʿaşkın **āsitānın** Fennīyā*
Vāʿizin semʿ-ı kabūle alma şathiyyātını **(Gazel 240/5)**

1.5. āsitānın:-*(ı)n*
Meded mahrūm-ı ihsān etme ey Pīr-i kerem-fermā
*Muʿallā **āsitānın** masdar-ı lutf u ʿināyettir* **(Kaside 30/12)**

1.6. āsitānında:-*ı, -n, -da*
*Gam u ālām-ı dehri ihtiyār et **āsitānında***
O şeyh-ı şāba cāndan hizmet eyle himmet istersen **(Gazel 246/4)**

1.7. āsitānında:-*ı, -n, -da*
***Āsitānında** iki koldur semāhat merhamet*
Hāk-i pāye hüsn-i hizmetle ederler iftihār **(Kaside 39/23)**

1.8. āsitānında:-*ı, -n, -da*
***Āsitānında** şerefyāb-ı ʿavātıf olanın*
Görünür dīdesine evc-i muʿallā-yı ümīd **(Kaside 46/19)**

1.9. āsitānından:-*ı, -n, -dan*
İkāmetgāh-ı Pīri kendine dārü'l-emān eyle
*Ölürsen de tebāʿud etme Pīrin **āsitānından*** **(Gazel 178/7)**

1.10. āsitānından:-*ı, -n, -dan*
*Bu ʿabd-i ahkarı dūr etmesin Hak **āsitānından***
Budur bādī-i feyz ü imtiyāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/5)**

1.11. āsitānından:-*(ı)n, -dan*
*Felekte ölmeden bir kām alaydım **āsitānından***
Süreydim rüyumu hāk-i Hicāza āh efendim āh **(Kaside 14/8)**

1.12. āsitānından:-*(ı)n, -dan*
***Āsitānından** kulun Fennīyi yā Rab etme dūr*
Bāʿis-i fevz ü saʿādettir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/6)**

1.13. āsitānındır:-*(ı)n, -dır*
***Āsitānındır** seng-i Firdevs-i aʿlādan murād*
Hāk-i pāyindir efendim yād-ı kimyādan garaz **(Gazel 95/3)**

āsitān eyle-:

1.) Eşik yapmak.

1.1. āsitān eyle-:
*Beni lutfen der-i Devlet-medāra **āsitān eyle***
Mübārek pāyini mesh eylesin vechim şereflensin **(Gazel 178/2)**

āsitān-ı fazl:

1.) Cömertlik, lütuf kapısı.

1.1. āsitān-ı fazl:-*ı, -n, -a*
Teveccüh etmedik mīrlivāya mīr-i mīrāna
*Sığındık **āsitān-ı fazlına** Sultāna geldik biz* **(Gazel 69/7)**

1.2. āsitān-ı fazl:-*ı, -n, -a*
Āsitān-ı fazlına eyler hemīşe ser-fürū
Bu şerefleʿarş-ı Rahmāna olur hem-ser kalem **(Kaside 24/39)**

āsitān-ı feyz:

1.) Lütuf kapısı

1.1. āsitān-ı feyz:-*(i)n, -le*.
ʿArz-ı minnetle meşāhīr-i kirāmın ekseri
***Āsitān-ı feyzine** etmektelerdir istinād* **(Kaside 27/10)**

āsitān-ı güher-efşān:

1.) Cevher saçan eşik, makam.

1.1. āsitān-ı güher-efşān:-*ı, -n, -a*
***Āsitān-ı güher-efşānına** ermez destim*
Dil-i gam-gīnden āyā kim eder refʿ-ı melāl **(Kaside 40/25)**

āsitān-ı lutfuna düş-:

1.) Lütuf kapısına düşmek, bu kapıdan medet ummak.

1.1. āsitān-ı lutfuna düş-:-*tü*
İltifātınla uyandır tāliʿ-i hābidemi
***Āsitān-ı lutfuna düştü** bu ʿabd-i hāk-sār* **(Kaside 39/37)**

āsitān-ı mühr:

1.) Eşikteki iz. (Sevgilinin kapı eşiğindeki izi, ayak izi.)

1.1. āsitān-ı mühr:-*ü, -n, -e*
***Āsitān-ı mührüne** yüz sürmek ister māh-tāb*
Āfītāb vechine meh-rūlar eyler ser-fürū **(Gazel 176/4)**

āsitān-ı reʿfet:

1.) Merhamet eşiği.

1.1. āsitān-ı reʿfet:-*(i)n, -dir*
*Umūma **āsitān-ı reʿfetindir** melceʾ-i mahsūs*
Yaratılmış mı vardır senden erham yā Resūlallah **(Kaside 17/4)**

āsitān-ı yār:

1.) Sevgilinin eşiği.

1.1. āsitān-ı yār:-*e*
*Gözün aç **āsitān-ı yāre** yüz sür her seher ey dil*
Felekte pāye-i hurşīd-veş ʿulviyyet istersen **(Gazel 246/3)**

āsitān-ı-ı hüsn:

1.) Güzellik eşiği, makamı.

1.1. āsitān-ı-ı hüsn:-*(ü)n, -e*
Dīde-i fettānına meftūn olup her şeyh ü şāb
***Āsitān-ı hüsnüne** etmek dilerler intisāb* **(Tahmis 6/11)**

āsiyāb bī-āb dönmez:

1.) "Değirmen susuz dönmez." manasında, gözyaşı dökmeden, acı çekmeden dünyanın dönmeyeceğini, yaşanmayacağını anlatan ibare.

1.1. āsiyāb bī-āb dönmez:
Erbāb-ı ʿaşka reşkile eyleʿinābet eşkile
*İş bitmez āh-ı huşk ile **bī-āb dönmez āsiyāb*** **(Kaside 20/4)**

āşiyān:

1.) Kuş yuvası, yuva, ev, mesken.

1.1. āşiyān:
Beni terk etti artık dil kalır zülfün hevāsında
*Hümā kābil midir kim hāke insin **āşiyān** görsün* **(Gazel 159/6)**

1.2. āşiyānında:-*ı, -n, -da*

Edīb-i nükte-dānın hādim-i ikbāli gurbettir
*Ki mürg-ı zī-cenāha **āşiyānında** gıdā gelmez* **(Gazel 90/2)**

āşiyān eyle-:

1.) Mesken tutmak, yuva yapmak.

1.1. āşiyān eyle-:
Kabūl-i tāʾir-i kudsī-yi ʿaşka kābiliyet ver
*Dil-i zārı o mürg-i nāzenīne **āşiyān eyle*** **(Gazel 178/4)**

ʿaşk:

1.) Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, muhabbet, sevi.

1.1. ʿaşk:
*ʿĀşıkız āh-keşiz ʿ**aşk** ile nālānız biz*
Bülbül-i nağme-serā zīb ü gülistānız biz **(Gazel 84/1)**

1.2. ʿaşk:
*Kovarsın sīneden hubb-ı sivāyı ʿākıbet ey ʿ**aşk***
Kesersin zehri gūyā kāse-i fağfūra benzersin **(Gazel 120/6)**

1.3. ʿaşk:
*Mevlevīyim ʿ**aşk** ile inler derūnum ney gibi*
Hazret-i Mollā-yı Rūmun menkabet-güyāsıyım **(Kaside 35/6)**

1.4. ʿaşk:
*Bu hayālī ʿ**aşk** ile terk-i zevvāk etsem gerek*
Māsivādan el yuyub tā intibāk etsem gerek **(Tahmis 8/1)**

1.5. ʿaşk:
*Sen gidersen beni rüsvā-yı enām eyler ʿ**aşk***
Gizli kalsın aman esrār-ı nihānım gitme **(Gazel 192/2)**

1.6. ʿaşka:-*a*
Hikmeti var o kūt cān oldu süveydāda nihān
*Yoksa zemīn ü āsumān ʿ**aşka** karār-gāh olamaz* **(Gazel 67/3)**

1.7. ʿaşka:-*a*
*Çāre mi var ʿ**aşka** tahammül gibi*
Zālike takdīrü'l-ʿazīzi'l-ʿalīm **(Gazel 145/5)**

1.8. ʿaşka:-*a*
Hak ʿāşıkına sabr u metānet verir şüphesiz
*Yoksa olur mu ʿ**aşka** muʿādil kibār-bār* **(Kıt'a 7/2)**

1.9. ʿaşka:-*a*
*İktidā et ʿ**aşka** ilm ü fazla etme ittikā*
Eskidir dünyā daha çok merd ü dānā eskidir **(Gazel 42/3)**

1.10. ʿaşk:-*ı*
*ʿ**Aşkı** buhbūha-i sīnemde nihān etti o şūh*
Dil-i bīçāreyi meʾnūs-ı figān etti o şūh **(Gazel 20/1)**

1.11. ʿaşkı:-*ı*
*Yürekte saklı gezdir ʿ**aşkı** gerçek merd isen*
Fennī Hünerver pehlivān ol penbede nārı nihān eyle **(Gazel 178/6)**

1.12. ʿaşkım:-*(ı)m*
*Yāri gördüm bütün ʿ**aşkım** galeyān etti yine*
Sīnede çarh-ı muhabbet deverān etti yine **(Gazel 190/1)**

1.13. ʿaşkım:-*(ı)m*
*Birikti başıma ʿ**aşkım** gam ile oldu āvāre*
Giriftār-ı kemend-i kākülümdür bunca bī-çāre **(Tahmis 7/7)**

1.14. ʿaşkın:-*ın*
Ey sāhib-i halk-ı ʿāzim ey mālik-i vech-i besīm
*Zülfün hevāsında nesīm ʿ**aşkın** gamında nüh-kıbāb* **(Kaside 20/18)**

1.15. ʿaşkın:-*(ı)n*
Artırır āfiyeti reʾy-i tabīb-i hāzık
*ʿ**Aşkın** efzāyişi bir yār-ı kadr-dān iledir* **(Gazel 32/3)**

1.16. ʿaşkın:-*(ı)n*
*Kabre girsemde kalır ʿ**aşkın** benimle pāyidār*
Yani ben ölmekle benden sanma bu sevdā çıkar **(Gazel 34/5)**

1.17. ʿaşkın:-*(ı)n*
*ʿ**Aşkın** beni uyutmuyor*
Göz yaşımı kurutmuyor **(Diğer 3/3)**

1.18. ʿaşkın:-*(ı)n*
*Dilde ʿ**aşkın** cān-ı şīrīnim gibi maḥfūzdur*
Kimseler bilmez bilir Allah sevdim ben seni **(Kaside 19/4)**

1.19. ʿaşkına:-*(ı)n, -a*
*Tedāvī kıl cemālin ʿ**aşkına** dārū-yı vuslatla*
Tabībā derdimiz var can atıp dermāna geldik biz **(Gazel 69/8)**

1.20. ʿaşkına:-*(ı)n, -a*
*Şefkatle eyle bir nazar dil ʿ**aşkına** olsun makar*
Hāk-i siyeh olsun güher ʿaynü'l-hayāt olsun serāb **(Kaside 20/25)**

1.21. ʿaşkındır:-*(ı)n, -dır*
Çeşmimin nūr u feri tāb ü mecālim sensin
*Döndüren dāʾire-i sıhhatimi ʿ**aşkındır*** **(Gazel 127/3)**

1.22. ʿaşkınla:-*(ı)n, -la*
*Mevte mahkūm etme ʿ**aşkınla** yanıp pāk olmadan*
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan **(Kaside 7/2)**

1.23. ʿaşkınla:-*(ı)n, -la*
*Eylerim ʿ**aşkınla** billāh hep fedā cān ü teni*
Yā İlāhī Kaʿbe-i maksūda īsāl et beni **(Tahmis 8/7)**

1.24. ʿaşkınla:-*(ı)n, -la*
Şimdilik sevdā-yı zülfünle perīşān hātırım
*Ey elif-i kad kāmetim ʿ**aşkınla** āhir lām olur* **(Gazel 33/4)**

1.25. ʿaşkınla:-*(ı)n, -la*
*Dil-i efsürdemi ʿ**aşkınla** teshīn eyle yā Rabbī*
Küşād et dīde-i cānı Hudā-bīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/1)**

1.26. ʿaşkınla:-*(ı)n, -la*
*Fezā-yı sīnemi ʿ**aşkınla** lebrīz eyle yā Rabbī*
Uyandır dīde-i cānı seher-hīz eyle yā Rabbī **(Kaside 12/1)**

1.27. ʿaşkınla:-*(ı)n, -la*
*Gerçī vermez bir şifā ʿ**aşkınla** çok söylendiğim*
Izdırārīdir şehā ʿaşkınla çok söylendiğim **(Tahmis 5/11)**

1.28. ʿaşkınla:-*(ı)n, -la*
Gerçī vermez bir şifā ʿaşkınla çok söylendiğim
*Izdırārīdir şehā ʿ**aşkınla** çok söylendiğim* **(Tahmis 5/11)**

1.29. ʿaşkınla:-*(ı)n, -la*
*Görme teşnīʿa sezā ʿ**aşkınla** çok söylendiğim*
ʿAfv kıl ey mehlikā ʿaşkınla çok söylendiğim **(Tahmis 5/12)**

1.30. ʿaşkınla:-*(ı)n, -la*
Görme teşnīʿa sezā ʿaşkınla çok söylendiğim
*ʿAfv kıl ey mehlikā ʿ**aşkınla** çok söylendiğim* **(Tahmis 5/12)**

1.31. ʿaşkla:-*la*
*Bu dil-i nāşādım oldu ʿ**aşkla** hem cilve-gāh*
Hātır-ı gamgīnim kıldı hayālin cāy-gāh **(Tahmis 8/12)**

1.32. ʿ**aşkıyla:**-*ı, -y(la)*
Yana yana bī-ihtiyār dağlara düştü āfitāb
*ʿ**Aşkıyla** olmuş bī-karār ārāmı yok leyl ü nehār* **(Kaside 20/11)**

ʿaşk ağlatır dert söyletir:

1.) "Âşığın yüreği yaralıdır ve daima ağlar, bir derdi olan da herkese derdini anlatır" anlamında kullanılan bir ibare.

1.1. ʿ**aşk ağlatır dert söyletir:**
Hatīʾātım bağışla ey Vezīr-i merhamet-pīrā
*Meseldir eskiden ʿ**aşk ağlatır dert söyletir** zīrā* **(Muhammes 1/39)**

ʿaşk āteşi:

1.) Âşık olmaktan duyulan acı, keder.

1.1. ʿ**aşk āteşi:**
Bana ey merdümek-i çeşmim acı
*Dilde ʿ**aşk āteşi** var gözde dümūʿ* **(Gazel 100/5)**

ʿaşk āteşine yan-:

1.) Aşk ateşiyle yanmak, aşk derdiyle acı ve ızdırap çekmek.

1.1. ʿ**aşk āteşine yan-:**-*dı*
*ʿ**Aşk āteşine yandı** dil-i cānım efendim*
Bak hālime rahm et bana cānānım efendim **(Gazel 144/1)**

ʿaşk ehli:

1.) Aşk sahipler, âşıklar.

1.1. ʿ**aşk ehli:**
*ʿ**Aşk ehli** çeker minnet-i ağyārı zarūrī*
Nā-çār eder bahre düşen māra teşebbüs **(Gazel 15/3)**

ʿaşk elinden çek-:

1.) Aşk elinden acı çekmek; aşk derdinden çile çekmek.

1.1. ʿ**aşk elinden çek-:**-*tik, -im*
Minnet-i vaslınla öptürdün rakībin pāyını
*ʿ**Aşk elinden çektiğim** ey şūh-ı fettānım nedir* **(Gazel 29/3)**

ʿaşk ol-:

1.) Aşk bulunmak.

1.1. ʿ**aşk ol-:**-*an*
*ʿ**Aşk olan** sīne olur hubb-i sivādan hālī*
Çünkü meşhūr mesel şīrin olur meskeni pāk **(Gazel 116/7)**

ʿaşk ola!:

1.) "Aşk olsun, helal olsun!" anlamında bir takdir ifadesi.

1.1. ʿ**aşk ola!:**
Andadır gūyā bütün ʿarz u semānın sıkleti
*Kim çekerse ʿ**aşk ola** bār-girān-ı minneti* **(Kaside 37/1)**

ʿaşk u sevdā:

1.) Aşk ve arzu.

1.1. ʿ**aşk u sevdā:**-*dan*
*Kim ki yoktur sīnesinde ʿ**aşk u sevdādan** eser*
Her iki gūşı bir arşındır o hayvān-zādedir **(Gazel 38/2)**

ʿaşka düş-:

1.) Âşık olmak, sevdalanmak.

1.1. ʿ**aşka düş-:**-*üp*
*Mürşide dil bağlamayan ʿ**aşka düşüp** çağlamayan*
Yāralanıp ağlamayan lāyık-ı bīmār olamaz **(Gazel 74/3)**

ʿaşk-ı cemāl:

1.) Güzelliğin, güzel yüzün aşkı; ***tas.*** Allah'ın güzellik ve rahmetle tecellisinin aşkı.

1.1. ʿ**aşk-ı cemāl:**-*in*
*Kemālet-bahş olur ʿ**aşk-ı cemālin** gerçi muhrikdir*
Güzelsin āteşīn-ruhsārsın bāhūra benzersin **(Gazel 120/5)**

1.2. ʿ**aşk-ı cemāl:**-*(i)n*
*Tecellī eylesin ʿ**aşk-ı cemālin** sahn-ı sīnemde*
Fakīri maʿşer-i ʿuşşāka ser-dār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/5)**

ʿaşk-ı Hudā:

1.) Allah aşkı.

1.1. ʿ**aşk-ı Hudā:**
*ʿ**Aşk-ı Hudā** hubb-i sivā ayrı ayrıdır*
Genc-i nihān nakd-i revān başka başkadır **(Gazel 64/7)**

ʿaşk-ı ruh:

1.) Yanağın aşkı; sevgilinin yanağına olan aşk, sevgi.

1.1. ʿ**aşk-ı ruh:**-*(u)n, -la*
*Kendimi ʿ**aşk-ı ruhunla** cezbe-nāk etsem gerek*
Firkatinle cismimi hāk ü helāk etsem gerek **(Gazel 248/1)**

1.2. ʿ**aşk-ı ruh:**-*(u)n, -la*
Rāh-ı maksūda hakīkat inhimāk etsem gerek
*Kendimi ʿ**aşk-ı ruhunla** cezbe-nāk etsem gerek* **(Tahmis 8/2)**

ʿaşkı serde es-:

1.) Başında aşk esmek, başına aşk gelmek; âşık olmak.

1.1. ʿ**aşkı serde es-:**-*(i)yor*
*Saldın başımı derde ʿ**aşkın esiyor serde***
Gitsin aradan perde ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/6)**

ʿaşk-ı süveydā:

1.) Gönlün ortasındaki, derinlerindeki sevda (***bk.*** süveydā).

1.1. ʿ**aşk-ı süveydā:**-*da*
*Fennīyā ʿ**aşk-ı süveydāda** ne günā taşıdın*
Āteşi yine içinde nice pinhān ettin **(Gazel 121/5)**

ʿaşkına:

1.) Bir kimsenin sevgisi için; bir kimsenin yoluna, hürmetine.

1.1. ʿ**aşkına:**
*Etme Fennīyi Resūl ʿ**aşkına** mahrūm-ı Cemāl*
ʿİzzet-i şānla daʿavāta icābet sana hās **(Kaside 2/5)**

1.2. ʿ**aşkına:**
*Mazhar-ı ʿafv olduğum bildir Muhammed ʿ**aşkına***
Taʿn ü taʿzīb etmesin yā Rab vicdānım beni **(Kaside 5/7)**

1.3. ʿ**aşkına:**
Ber-murād eyle tenim ālūde-i hāk olmadan
*Neş'e-yāb-ı ʿaşk olan ashāb-ı ʿirfān ʿ**aşkına*** **(Kaside 7/3)**

1.4. ʿ**aşkına:**
*Derd ile kan ağlayan her derd-mendān ʿ**aşkına***
Fahr-ı kevneyn ʿaşkına Şāh-ı şehīdān ʿaşkına **(Kaside 7/4)**

1.5. ʿ**aşkına:**
Derd ile kan ağlayan her derd-mendān ʿaşkına
*Fahr-ı kevneyn ʿ**aşkına** Şāh-ı şehīdān ʿaşkına* **(Kaside 7/4)**

1.6. ʿ**aşkına:**

Derd ile kan ağlayan her derd-mendān ʿaşkına
Fahr-ı kevneyn ʿaşkına Şāh-ı şehīdān ***ʿaşkına*** **(Kaside 7/4)**

1.7. ʿ**aşkına:**
Etme Fennī kulunu feyz-i teveccühten dūr
Merhamet kıl Haseneyn ***ʿaşkına*** *yā Hazret-i Pīr* **(Kaside 33/16)**

1.8. ʿ**aşkına:**
Hak Muhammed ***ʿaşkına*** *sūʾ-i nazardan saklasın*
Eyledin hakkiyle iʿlā şān-ı İslāmiyeti **(Kaside 37/36)**

1.9. ʿ**aşkına:**
Cemālin ***ʿaşkına*** *tutma beni bī-gāne sultānım*
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel **(Müsebba 3/17)**

ʿAşkiyā:

1.) Aşkî'ye (Fennî'nin kardeşi Mahmud Efendi) hitap sözü "ey Aşkî!"

1.1. ʿ**Aşkīyā:**
O sırrı ***ʿAşkīyā*** *erbāb-ı zāhır eylemez idrāk*
Ne ki Sādık kelāmım var Saʿīd söyler şifāhımdan **(Gazel 245/7)**

1.2. ʿ**Aşkıyā:**
İlticā eyle der-i ihsānına sen ***ʿAşkıyā***
Hātır-ı Hıfzīyi telvīs eylemiş hubb-ı sivā **(Tahmis 8/17)**

ʿaşk-ver ü āğu:

1.) Âşık olma, aşk ve acı, ızdırap.

1.1. ʿ**aşk-ver ü āğu:***-m, -dan*
Benim māhī-i deryā-yı muhabbet kaçmaz āğımdan
Temevvüc eyledi bahr-ı muhīt ***ʿaşk-ver ü āğumdan*** **(Tahmis 7/1)**

asl:

1.) Asıl, esas; hakikat, gerçek.

1.1. aslı:*-ı*
Yoksa sevdāsını bir şūha mı takyīd etti
Bu gamın ***aslı*** *ne āzāde-serim noldu sana* **(Gazel 1/6)**

1.2. aslına:*-ı, -n, -a*
Cüdālık cālib-i hüzn ü elemdir kalb-i ʿuşşāka
Gidenler ***aslına*** *dilşād ü handen olmasın nolsun* **(Gazel 174/2)**

1.3. aslını:*-ı, -n, -ı*
Ey kahbe felek bārī işin ***aslını*** *söyle*
Seyyāre-i ikbālimi yuttun mu ne yaptın **(Gazel 123/3)**

1.4. aslın:*-ı, -n, -ı*
Bu sevdānın ***aslın*** *araştırırsan*
Zülfü siyāhımın yadigârıdır **(Şarkı 7/2)**

2.) Asıl, soy, kök.

2.1. aslı:*-ı*
Merd-i pākīze neseb ʿālemi pākīze görür
Aslı *çingāne olan herkesi çingāne bulur* **(Gazel 44/5)**

2.2. aslı:*-ı*
Bu merd-i zī-kemālin İbradıdandır aslı
Eyyām-ı ʿömrü ammā Kayseride tükendi **(Tarih 18/1)**

2.3. aslını:*-ı, -n, -ı*
Sorma bir rūh-ı musavverdir o şūhun aslını
Nas ile memnūʿdur māhiyyet-i cāndan bahis **(Gazel 14/3)**

2.4. aslını:*-ı, -n, -ı*
Bilirim ***aslını*** *ol sīm-tenin maʿdeni pāk*
Cevheri silsile-i tīneti tāhir teni pāk **(Gazel 116/1)**

asl u māhiyyāt:

1.) Asıl, esas, içyüz.

1.1. asl u māhiyyāt:*-ı, -n, -ı*
Kalbine sokmaz sanem yapmaz metāʿ ʿālemi
Keşf edenler kāʾinātın ***asl u māhiyyātını*** **(Gazel 240/4)**

aslā:

1.) "Hiçbir zaman, hiçbir şekilde, katiyen" anlamlarında bir zarf.

1.1. aslā:
Tekebbür eylemez merd-i asīl ***aslā*** *kafa tutmaz*
Esāfil kārıdır ebnā-yı cinse ʿarz-ı istikbār **(Gazel 89/5)**

1.2. aslā:
Batmasın gül yüzüne hār-ı nigāh-ı rukabā
Gülşen-i behçetini görmesin ***aslā*** *bir kes* **(Gazel 91/2)**

1.3. aslā:
Nāzikāne dil-nüvāzāne gerektir iltifāt
Sevmem ***aslā*** *vazʿ-ı küstahāne makbūlüm değil* **(Gazel 140/3)**

1.4. aslā:
Sözümden dönmem ***aslā*** *har dedim hardır yine cāhil*
Hatā var mı sebāt etmekde bir reʾy-i sevāb üzre **(Gazel 193/3)**

1.5. aslā:
Yoksa ***aslā*** *hidmet-i devlette taksīr etmedim*
Yok yere etti bana tahmīl mesʾūliyeti **(Kaside 37/66)**

1.6. aslā:
Bir Ocak-zāde idim etmedi ***aslā*** *hürmet*
Eyledi gam-ı tütün ile gözümü eşk-efşān **(Kaside 45/14)**

1.7. asla:
Ki efādıl arasında edilirsin takdīr
Sana o tavr-ı garīb etmesin ***aslā*** *teʾsīr* **(Müsemmen 1/3)**

1.8. aslā:
Sana muhtāc eder āhir onu Rabbü'l-erbāb
Etmesin öyle sühanlar seni ***aslā*** *ağdāb* **(Müsemmen 1/23)**

1.9. aslā:
Benim için ***aslā*** *çekmeyesin gam*
Vedāʿ için geldim ey şūh-gül-fem **(Şarkı 1/3)**

1.10. aslā:
Nedīm-i kadīmin o şūh-ı zībā
Bīgāne yurduna koymasın ***aslā*** **(Şarkı 8/11)**

1.11. aslā:
Hani ol günlerim hem-bezm ü hem-esrār idim evvel
Evvel derdin ki yoktur sensiz ***aslā*** *sabr u ārāmım* **(Tahmis 3/3)**

asl-ı emel:

1.) İsteğin esası.

1.1. asl-ı emel:*-i*
Sūfī beni zem etme kalender diye nāsa
Asl-ı emeli *ben bulurum sen bulamazsın* **(Gazel 128/7)**

asl-ı eşyā:

1.) Eşyanın, varlığın aslı.

1.1. asl-ı eşyā:*-y, -ı*
Üss-i eşyāyı ne bilsin sūfī-i kūteh nazar
Asl-ı eşyāyı *hakīme fıkr-i ʿulyā söyletir* **(Gazel 52/4)**

asl-ı kabāhat:

1.) Kabahatin aslı, asıl kabahat.

1.1. asl-ı kabāhat:
Dil-i dīvānededir ***asl-ı kabāhat*** *ammā*
Beni bu hāle koyan sensin a zālim sensin **(Gazel 127/4)**

aslında:

1.) Asıl olarak, esasen.

1.1. aslında:
Cihānda zevk-ı inʿāmı kerem-sāz olmayan bilmez
Şikārın lezzetin ***aslında*** *şehbāz olmayan bilmez* **(Gazel 66/1)**

aslü'l-usūl:

1.) Esasların esası.

1.1. aslü'l-usūl:
ʿAklen ekmel hüsnen ecmel fıtraten ***aslü'l-usūl***
ʿAhden evfā reʾyen evsaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/3)**

ʿasr:

1.) Asır; zaman , devir, çağ.

1.1. ʿ**asrın:**-*ın*
Nigāh-ı āzmāyişden geçirdim tām otuz yıldır
Tereffuʿ hakkını ʿ***asrın*** *kibārı bī-cedel vermez* **(Gazel 79/4)**

1.2. ʿ**asrın:**-*ın*
Ben ʿ*izz ü sebāt etmem ahibbāsına* ʿ***asrın***
Beyhūdedir isnād-ı bakā nakş-ı habāba **(Gazel 201/4)**

1.3. ʿ**asrımda:**-*(ı)m, -da*
Fennī nükāt-ı şīʿrim teslīm ederdi Şevket
Tasvīb ederdi Sāʾib ʿ***asrımda*** *sağ olaydı* **(Gazel 211/5)**

1.4. ʿ**asrımızda:**-*(ı)mız, -da*
Hālisıyyetle giren cīb-i kibāra pāradır
ʿ***Asrımızda*** *ādemin mağşūşu rāyictir fakat* **(Gazel 56/4)**

1.5. ʿ**asrın:**-*ın*
Hātır-ı ʿ*ātırı hikmetle olunmuş tezyīn*
Giremez bahse anınla hukemāsı ʿ***asrın*** **(Kaside 42/12)**

1.6. ʿ**asrında:**-*ı, -n, -da*
Rütbe-i ilm ü kemāl ʿ***asrında*** *etti iʿtilā*
Karşısında zerreden kemter kalırdı kūh-sār **(Kaside 39/10)**

1.7. ʿ**asrında:**-*ı, -n, -da*
Olmaktalardır şādümān cümle maʿārif-perverān
Buldu bahā-yı bī-gerān ʿ***asrında*** *kālā-yı hüner* **(Tarih 16/3)**

1.8. ʿ**asrımız:**-*(ı)mız*
Lehü'l-hamd ʿ***asrımız*** *dānişçe mağbūt-ı evāʾildir*
Memālik maʿden-i fazl u hünercā-yı efāzıldır **(Kaside 38/1)**

1.9. ʿ**asrımızda:**-*(ı)mız, -da*
Münʿimā bende-nevāzāsını teslīm eyler
ʿ***Asrımızda*** *ne kadar var ise erbāb-ı kemāl* **(Kaside 40/32)**

ʿasr-ı ʿ**ātıfet:**

1.) Cömertlik devri.

1.1. ʿ**asr-ı** ʿ**ātıfet:**
Şu ʿ***asr-ı*** ʿ***ātıfet*** *hasr-ı cenāb-ı pādişāhīde*
Yazıklar sana Fennī iktisāb-ı rifʾat etmezsen **(Gazel 124/7)**

āşūb-ı cihān:

1.) Dünyayı karıştıran (güzeller).

1.1. āşūb-ı cihān:
Sabāh olmuş meğer ol mest-i nāzım uykudan kalkmış
Uyandırdı yine bin türlü ***āşūb-ı cihān*** *gözler* **(Gazel 62/2)**

āşūb-ı devrān:

1.) Dünyayı karıştıran, birbirine katan (sevgili).

1.1. āşūb-ı devrān:-*(ı)m*
Vakt u hāl maʿlūmdur ey ***āşūb-ı devrānım*** *sana*
Var ise noksānı Fennînin efendim ʿ*afüv kıl* **(Gazel 2/9)**

1.2. āşūb-ı devrān:-*(ı)m*
Sen de lutf eyle beni hātırdan ihrāc eyleme
Ben unutmam sevgilim ***āşūb-ı devrānım*** *seni* **(Gazel 224/4)**

āşūb-ı dil:

1.) Gönül karıştıran (sevgili).

1.1. āşūb-ı dil:
Bir cināyettir bu söz ʿ*afv u helāl etmem sana*
Dersen ey ***āşūb-ı dil*** ʿ*arz-ı cemāl etmem sana* **(Gazel 3/1)**

āşūb-ı muhabbet:

1.) Aşk kargaşası.

1.1. āşūb-ı muhabbet:
Hangi derdin ʿ*arz u takrīr eylesin Fennī sana*
Serde sevdā dilde ***āşūb-ı muhabbet*** *bir değil* **(Gazel 139/9)**

āsūde-hāl ol-:

1.) Mutlu, huzurlu olmak.

1.1. āsūde-hāl ol-:-*mak*
Hüner sanma çalıp çarpıp da sāhib-i mülk ü māl olmak
Nasīb olmaz o gūna māl ile ***āsūde-hāl olmak*** **(Müseddes 1/10)**

āsumān:

1.) Gökyüzü, sema.

1.1. āsumān:
Bu gün māh-ı Muharremdir muhibb-i hānedān ağlar
Havā āteş saçıp inler humāra ***āsumān*** *ağlar* **(Gazel 249/1)**

āsumān-ı mihr ü ʿ**irfānın meh-i garrā:**

1.) Dostluk ve irfan semasının parlak ayı.

1.1. āsumān-ı mihr ü ʿ**irfānın meh-i garrā:**-*s, ı, -y, -ım*
Saʿdīyim Bektāşīyim yoklukla erdim menzile
Āsumān-ı mihr ü ʿ***irfānın meh-i garrāsıyım*** **(Kaside 35/11)**

Asya kıtʿası:

1.) Dünya üzerinde yer alan kıtalardan biri.

1.1. Asya kıtʿası:-*n, -ı*
Dāmeninden sarılıp lutf umacak kim kaldı
Asya kıtʿasını *kaht-ı ricāl etti felek* **(Gazel 115/4)**

at-:

1.) Terk etmek, bırakmak, kaldırmak.

1.1. at:
Zevk u şevk-i dil-i ashāb-ı dile o getirir
Perde-i gafleti ***at*** *Hūya devām et Fennī* **(Gazel 43/8)**

1.2. attık:-*tı, -k*
Ne rütbe dikkat etse merd-i hāsid edemez tefrīk
O mehle perde-i teklīfi ***attık*** *yek vücūd olduk* **(Müfret 24/1)**

2.) Bir yerde bulunmak durumunda bırakmak, düşürmek.

2.1. atalı:-*alı*
Atalı *kaʿr-çe gurbete ihvān-ı kirām*
Yūsuf oldu gözüme çehre-i garrā-yı vatan **(Gazel 165/2)**

at oynat-:

1.) Bir alanda, bir konuda üstünlüğünü hüneriyle göstermek (Aksoy, 1976: 487).

1.1. at oynat-:-*an*
Meydān-ı maʿārifte pek azdır ***at oynatan***
Bu ıstabla gerçi nice fürsān gelir gider **(Gazel 46/8)**

ʿatā:

1.) Cömertçe verme, ihsan, bağış.

1.1. ʿatā:
Edānīye arz-ı minnet eyler kıyās etme
Gerekse yine senden gerektir ***ʿatā*** *bana* **(Gazel 4/3)**

1.2. ʿatā:
Veliyy-i niʿmetā cūd ü mekārim bende-i hāsın
ʿAtā *ʿabdin sehā dergāh-ı ihsānında sāʾildir* **(Kaside 38/16)**

1.3. ʿatā:
Sāye-i sāye-i Yezdānda senin çün yok yok
Ey ***ʿatā*** *mahzeni ey merciʿ-i erbāb-ı kemāl* **(Kaside 40/33)**

1.4. ʿatā:
Hangi bir vasfını tezkār edeyim ʿaczimle
Ey ***ʿatā*** *mahzeni ey dāver-i sāhib-i ihsān* **(Kaside 45/46)**

aʿtāf:

1.) Şefkatler, iyilikler, yardımlar.

1.1. aʿtāfı:-*ı*
Eltāfı münʿatıftır erbāb-ı maʿārife
Aʿtāfı *münsarıftır esnāf-ı raʿiyyete* **(Tarih 9/2)**

1.2. aʿtāfına:-*(ı)n, -a*
ʿUyūn-ı baht-ı hābīdem uyansın iltifātınla
Senin eltāfına ***aʿtāfına*** *hāşā ne hāʾildir* **(Kaside 38/27)**

ʿatāsız kal-:

1.) İhsanda, bağışta bulunulmamak, lütuf bulamamak.

1.1. ʿatāsız kal-:-*ma, -sın*
Beni ihvān-ı yārānım içinde koyma sıfrü'l-yed
ʿAtāsız kalmasın *dest-i niyāzım āh Efendim āh* **(Gazel 179/3)**

ʿatāyā-yı ümīd:

1.) Lütuf, ihsan ümidi.

1.1. ʿatāyā-yı ümīd:
Kimseden eylemez ʿālemde dirīğ-ı ihsān
Doldurur dāmen-i hulyāyı ʿatāyā-yı ümīd **(Kaside 46/4)**

ʿatā-yı bi-hisāb:

1.) Hesapsız, pek çok bağış, ihsan.

1.1. ʿatā-yı bi-hisāb:
Beklerim Şāh-ı velāyetten ***ʿatā-yı bi-hisāb***
Kul umar Hünkārından ihsān ihsān üstüne **(Gazel 206/6)**

āteş:

1.) Yanıcı cisimlerin tutuşmasıyla beliren ısı ve ışık, od, nâr; ***mec.*** Büyük üzüntü, acı.

1.1. āteş:
Dār-ı gurbette neler geçti serimden sensiz
Yaş değil ***āteş*** *akar dīdelerimden sensiz* **(Müsebba 2/34)**

1.2. āteş:
Etme el-insāf āteş üstüne ***āteş*** *nedir*
Karşı durma āhıma āhım bir āteş deşnedir **(Tahmis 5/4)**

1.3. āteşi:-*i*
Rūzigār ***āteşi*** *itfā edecekmiş gūyā*
Āh ile tesliyet-i hātır-ı nākām ederiz **(Gazel 80/9)**

1.4. āteşi:-*i*
Fennīyā ʿaşk-ı süveydāda ne günā taşıdın
Āteşi *yine içinde nice pinhān ettin* **(Gazel 121/5)**

1.5. āteşine:-*i, -n, -e*
İntizār ***āteşine*** *yakma süründürme beni*
Az vakitte olayım nāʾil-i ʿālā-yı ümīd **(Kaside 46/50)**

1.6. āteştir:-*tir*
Yuvayı kızdır evvelce ***āteştir*** *kendine bend et*
Soğukluk mevkiʿinde yār ile kerem-i ülfet istersen **(Gazel 246/9)**

2.) Yakıcı parlayıcı madde; öd ağacının yakıldığı ateş, kor; ud, misk ve anberin üzerine koyulduğu kor (**bk**. ūd), (Pala, 2017: 41).

2.1. āteşte:-*te*
Māye-i ʿaşk ʿacabā dilde mi dilberde midir
O güzel rāyiha ***āteşte*** *mi ʿanberde midir* **(Gazel 36/1)**

āteş bırak-:

1.) Ateş vermek, ateş saçmak. Çerkez mitolojisindeki ateş tanrısı, Premethaj ve Çerkezlerin ateşe tapmaları hatırlatılmaktadır (Övür, 2006: 89).

1.1. āteş bırak-:-*(ı)r*
Çehre-i dilkeşi çerkeslere ***āteş bırakır***
Cezbe-i ānına meftūn kalır Gürcistān **(Kaside 45/53)**

āteş saç-:

1.) Etrafa ateşler saçmak; ***mec.*** Çok kızmak, çok öfkelenmek.

1.1. āteş saç-:-*ıp*
Bu gün māh-ı Muharremdir muhibb-i hānedān ağlar
Havā ***āteş saçıp*** *inler humāra āsumān ağlar* **(Gazel 249/1)**

āteş üstüne āteş et-:

1.) Dert üstüne dert yüklemek, sürekli ve çok acı çektirmek.

1.1. āteş üstüne āteş et-:-*me*
Etme el-insāf āteş üstüne āteş *nedir*
Karşı durma āhıma āhım bir āteş deşnedir **(Tahmis 5/4)**

āteşe at-:

1.) Ateşin içine atmak (yanarak daha fazla kokunun yayılmasına sebep olmak).

1.1. āteşe at-:-*sın*
Yüz bulup da zülf-i miskīnin dağıttıkça sabā
Āteşe atsın *felekler ʿanber-i sārāsını* **(Gazel 219/8)**

āteş-i ʿaşk:

1.) Aşk ateşi, aşk acısı.

1.1. āteş-i ʿaşk:-*a*
Nuhbe-i āmālimizdir bir cemāl-i bī-misāl
Āteş-i ʿaşka *taleb-kārāne yanmışlardanız* **(Gazel 77/7)**

1.2. āteş-i ʿaşk:-*ı*

Ah ü feryād eyleyip halka duyurmak iş değil
Āteş-i ʿaşkı *yürekte setr ü ihfādır hüner* **(Gazel 51/2)**

1.3. āteş-i ʿaşk:-*ı*
Üzme artık beni ey dilber-i ʿismet-āyīn
Nigeh-i lutf ile kıl ***āteş-i ʿaşkı*** *tehvīn* **(Kaside 42/30)**

1.4. āteş-i ʿaşk:-*(ı)n, -la*
Āteş-i ʿaşkınla *yandım eylerim efgān vāh*
Vuslatın arzū ederler ʿāşıkān ey yüzü māh **(Tahmis 8/11)**

1.5. āteş-i aşk:-*(ı)n, -la*
Seni sevdümse bana cevr ü itāb et mi dedim
Gönlüme ***āteş-i aşkınla*** *ʿazab et mi dedim* **(Gazel 146/1)**

<u>āteş-i cān-sūz:</u>

1.) Can yakan ateş.

1.1. āteş-i cān-sūz:-*i, -miş*
Bir ***āteş-i cān-sūz imiş*** *gayret-i akrān*
Tabʿım bu mücāzāta dayansın mı ne dersin **(Gazel 122/4)**

<u>āteş-i hicr:</u>

1.) Ayrılık ateşi; ayrılığın verdiği acı, keder.

1.1. āteş-i hicr:-*e*
Yakmasın ***āteş-i hicre*** *dil-i sevdā-zedemi*
Çünkü bīmāra tabīb ʿaksine tedbīr etmez **(Gazel 71/2)**

1.2. āteş-i hicr:-*i*
Edemez oldu gönül ***āteş-i hicri*** *ızmār*
Māh-ı nevden bedel ebrūların eyle izhār **(Müsebba 2/37)**

<u>āteş-i hicrān:</u>

1.) Ayrılık ateşi; ayrılığın verdiği acı, keder.

1.1. āteş-i hicrān:
Yanmayanlar bilemez ***āteş-i hicrān*** *ne imiş*
Çekmeyenler tanımaz çille-i cānān ne imiş **(Gazel 93/1)**

1.2. āteş-i hicrān:
Yāre sevdā-yı süveydā-yı dili anlatalım
Yakıyor sīnemizi ***āteş-i hicrān*** *diyelim* **(Gazel 148/5)**

1.3. āteş-i hicrān:-*ı, -n, -ı*
Beni üftāde-i ʿaşk eyledi bir māh-ı münīr
Taşımak ***āteş-i hicrānını*** *bir emr-i ʿasīr* **(Kaside 47/29)**

<u>āteş-i hırmān:</u>

1.) Nasipsizlik, mahrumiyet ateşi.

1.1. āteş-i hırmān:-*la*
İltifātınla be-kām eyle bu bī-sāmānı
Etmesin ***āteş-i hırmānla*** *efnā-yı ümīd* **(Kaside 46/42)**

<u>āteş-i mestūr:</u>

1.) Gizli ateş.

1.1. āteş-i mestūr:-*(u)m*
Bir ***āteş-i mestūrum*** *açıkta şererim yok*
Hayfā ki henüz ʿālem-i mānāda yerim yok **(Müseddes 3/24)**

<u>āteş-i pembe:</u>

1.) Pembe ateş; ***mec.*** Gönül.

1.1. āteş-i pembe:-*de*
Reʾy-i helālı o nisbette ki isterse eğer
Āteş-i pembede *bir yol bulup eyler ızmār* **(Kaside 43/10)**

<u>āteşīn:</u>

1.) Ateş gibi kırmızı renkli ve parlak; ***mec.*** Coşkun, heyecanlı.

1.1. āteşīn:
Āteşīn *bir gazel inşādına geldi nevbet*
Feyz-i medhin ki dil ü tabʿımı etti teshin **(Kaside 42/29)**

1.2. āteşīn:
Derūn-ı lāle yandı simsiyāh germī-i dāğımdan
Ocağ-ı gül tutuştu ***āteşīn*** *reng-i yanağımdan* **(Tahmis 7/2)**

<u>āteşīn-ruhsār:</u>

1.) Ateş gibi yakıcı ve kırmızı yanak.

1.1. āteşīn-ruhsārsın:-*sın*
Kemālet-bahş olur ʿaşk-ı cemālin gerçi muhrikdir
Güzelsin ***āteşīn-ruhsārsın*** *bāhūra benzersin* **(Gazel 120/5)**

<u>āteşlere yak-:</u>

1.) Yakmak, tutuşturmak; perişan etmek.

1.1. āteşlere yak-:-*sın*
Bir sīnede kim nāmı tecellī ede her gāh
Lāyık mı ki ***āteşlere yaksın*** *onu Allah* **(Müfret 10/1)**

1.2. āteşlere yak-:-*tı, -n*
Yaktın *beni* ***āteşlere*** *bu zaʿf-ı tenimle Derdin ne benimle*
Ahen değil ey şūh-cefā-cū bu da tendir Bī-şerr ü fitendir
(Müstezad 3/5)

<u>āteşli pīrāhen:</u>

1.) Ateşten gömlek.

1.1. āteşli pīrāhen:
Derāgūş eyledim yaktın derāgūş eyledin yandım
Yanar āteş misin ***āteşli pīrāhen*** *misin kāfir* **(Gazel 39/11)**

<u>āteşzen:</u>

1.) Ateş veren, ateş saçan, yakan, yakıcı.

1.1. āteşzen:
Yıkarsın gözlerinle hānümān-ı sabr u temkīni
Esās-ı mülket ārāma ***āteşzen*** *misin kāfir* **(Gazel 39/7)**

<u>ʿatfet-:</u>

1.) Bir işi veya bir sözü bir kimseye mal etmek, yüklemek, isnat etmek; yöneltmek, çevirmek.

1.1. ʿatfet:
Dāʾim nazar-ı dikkatini sīrete ***ʿatfet***
Sūrette kıyāfette kerāmet bulamazsın **(Gazel 132/4)**

<u>ʿatf-ı nazar eyle-:</u>

1.) Bakışını bir yöne çevirmek, bakmak.

1.1. ʿatf-ı nazar eyle-:-*r*
Laʿlin emeli tevbeyi bastım mey-i nāba
Eyler *mi Hızır* ***ʿatf-ı nazar*** *semt-i seraba* **(Gazel 201/1)**

<u>ʿatf-ı nigāh:</u>

1.) Bakışını çevirme.

1.1. ʿatf-ı nigāh:
Eyle maʿrūzātıma ***ʿatf-ı nigāh*** *iʿtibār*
Ben esīr-i kākül-i reyhānınım bī-ihtiyār **(Tahmis 5/7)**

<u>ʿatf-ı nigāh eyle-:</u>

1.) Bakmak.

1.1. ʿatf-ı nigāh eyle-:-*me, -y, -iz*

Olur olmaz gözle ***eylemeyiz ʿatf-ı nigāh***
Fennīyā dilberin āgūşa kibārın çekeriz **(Gazel 72/7)**

ʿatf-ı nigāh-ı ʿātıfet kıl-:

1.) Cömertlik nazarıyla bakmak.

1.1. ʿ**atf-ı nigāh-ı** ʿ**ātıfet kıl-:**
Hāline bir kerre ***kıl ʿatf-ı nigāh-ı ʿātıfet***
Eylesin sāyende çarh-ı kīne-verden ahz-ı sār **(Kaside 39/38)**

atf-ı nigāh-ı şefkat et-:

1.) Şefkatli bakışını çevirmek; şefkatle bakmak.

1.1. atf-ı nigāh-ı şefkat et-:-*mez, -sen*
Bekām olma beni mesrūr-ı kām-ı vuslat etmezsen
Dümūʿ-ı dīdeme ***atf-ı nigāh-ı şefkat etmezsen*** **(Gazel 124/1)**

ʿatf-ı rağbet et-:

1.) İstemek, arzulamak.

1.1. ʿ**atf-ı rağbet et-:**-*mez, -di*
Ārāyiş-i cihāna ***etmezdi ʿatf-ı rağbet***
Vaktin ʿibādet üzre imrār ederdi kendi **(Tarih 18/2)**

ʿatf-ı tamaʿ:

1.) Açgözlülük yapma, çok isteme.

1.1. ʿ**atf-ı tamaʿ:**
Daha yükseklere ʿ***atf-ı tama***ʿ *ʿayn-i cināyettir*
Seni bu ihtirāsa sevk eden bilmem ne hālettir **(Müseddes 1/14)**

ātī:

1.) Gelecek.

1.1. ātīdeki:-*de, -ki*
Lebinden ruhlarından būseler vaʿd eylemiş dilber
Bu vaʿdin sıdkını ***ātīdeki*** *bayram eder tashīh* **(Gazel 19/9)**

ʿātıfet:

1.) Karşılık beklemeden verme, ihsan etme, cömertlik, kerem.

1.1. ʿ**ātıfet:**
İstimālet etmeden harf atma her meh-pāreye
Her yürekte ʿ***ātıfet*** *her yerde ʿādet bir değil* **(Gazel 139/5)**

1.2. ʿ**ātıfet:**
Bende-i meclūbudur inʿām u ihsān u kerem
Çāker-i mahsūsudur himmet ʿināyet ʿ***ātıfet*** **(Kaside 32/5)**

1.3. ʿ**ātıfet:**
ʿ***Ātıfet*** *sende kerem sende mürüvvet sende*
Cāmiʿ-i reʾfet ü ihsānsın eyā kān-ı kerem **(Kaside 41/20)**

1.4. ʿ**ātıfetinden:**-*i, -n, -den*
Umarım ʿ***ātıfetinden*** *bizi mahrūm etmez*
İltifāt etmedir ʿācizlere muʿtād-ı ʿAlī **(Kaside 26/8)**

1.5. ʿ**ātıfetinden:**-*(i)n, -den*
Etme emsāl-i ʿabīdāneme karşı ahcāl
Etme Fennī kulunu ʿ***ātıfetinden*** *nev-mīd* **(Kaside 40/64)**

ʿātıfet ü ihsān:

1.) Lütuf, kerem, cömertlik.

1.1. ʿ**ātıfet ü ihsān:**-*(ı)n*
Dest-gīr olsa nolur ʿ***ātıfet ü ihsānın***
Bana daʿarz-ı cemāl eylese Leylā-yı ümīd **(Kaside 46/33)**

ʿātıfet ü reʾfet:

1.) Lütuf ve merhamet.

1.1. ʿ**ātıfet ü reʾfet:**
ʿ*Ömrüne Hakk bereket cismine sıhhat versin*
Eylesin ʿ***ātıfet ü reʾfet*** *ile şöhret-gīr* **(Kaside 47/37)**

ʿātıfet-dīde:

1.) İhsanı, cömertliği gözleyenler, bekleyenler.

1.1. ʿ**ātıfet-dīdelere:**-*ler, -e*
ʿ***Ātıfet-dīdelere*** *bendeni de ilhāk et*
Kalmasın tabʿ-ı vezīrānede noksān-ı kerem **(Kaside 41/23)**

ʿātıfet-i devlet:

1.) Devletin inayeti, bağışı.

1.1. ʿ**ātıfet-i devlet:**-*ten*
Hissemend et kulunu ʿ***ātıfet-i devletten***
Etme emsāl-i ʿabīdāneme karşı ahcāl **(Kaside 40/63)**

ʿātıfet-kār:

1.) İhsan sahibi, esirgeyen, koruyan, merhamet eden.

1.1. ʿ**ātıfet-kārım:**-*(ı)m*
Veliyy-i niʿmet-i ʿālī-tebārım ʿ***ātıfet-kārım***
Saʿīde merhamet kıl çünkü pek bī-çāre kalmıştır **(Gazel 61/5)**

ʿātıfetli:

1.) İhsan sahibi, esirgeyen, koruyan, merhamet eden.

1.1. ʿ**ātıfetli:**
Fennīyā kebg-i hırāmānı sesinden biliriz
ʿ***Ātıfetli*** *güzeli söyleyişinden tanırız* **(Gazel 82/7)**

ʿatıfet-perver:

1.) Cömert, merhametli (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1.1. ʿ**atıfet-perver:**
Mesned-ārā-yı tasarruf mürşid-i imdād-res
ʿ***Atıfet-perver*** *himem-pīrā mekārim iʿtiyād* **(Kaside 27/3)**

ʿātıl:

1.) İşlemeyen, işlevini yerine getiremeyen; boş, faydasız.

1.1. ʿ**ātıldır:**-*dır*
Emel sūretlerin görmekle sāyende cilālansın
Benim çoktan beri āyīne-i ʿirfanım ʿ***ātıldır*** **(Kaside 38/26)**

atıl-:

1.) Bir şeyin bir hedefe veya bir tarafa doğru fırlatılması; saçması, serpilmesi.

1.1. atılmaz:-*maz*
Ben de bir dānişverim red etmesin ol meh beni
Kem behā olmaz ***atılmaz*** *hāke dürr-i şāh-vār* **(Kaside 39/53)**

atlas:

1.) İpekten sık dokunmuş, yüzü parlak, daima düz renkli, üstünde motif bulunmayan, sertçe, tüysüz, makbul bir kumaş çeşidi. Gökyüzü (atlas feleği).

1.1. atlas:
Yedi kat ***atlas*** *ile başına taksın bunu çarh*
Bir nazar nüshası yazdım meh-i tābānım için **(Gazel 163/7)**

atlas ü dībā:

1.) İpekli, değerli kumaş.

1.1. atlas ü dībā:-*dan*
Dergeh-i Hakka yapış gayra müdārādan geç
Hırkaya rāzı olup ***atlas ü dībādan*** *geç* **(Müseddes 4/1)**

atlas u eksūn:

1.) Atlas ve eksun/iksun gibi değerli ve süslü kumaş.

1. atlas u eksūn:
Atlas u eksūn *bize olmaz medār-ı iftihār*
Hilʿat-i fazl u meʿārifle donanmışlardanız **(Gazel 77/2)**

atlas-ı çarh:

1.) Atlas feleği (**bk**. felek).

1.1. atlas-ı çarh:
Tecāvüz etti kat kat ***atlas-ı çarhı*** *saʿādette*
Ser-ā-ser nūr ile tahmīr edilmiş dest-i fıtratta **(Tahmis 1/9)**

1.2. atlas-ı çarh:-*a*
Neşʾesinden oluyor hande-nümā mülk ü melek
Atlas-ı çarha *kadar hiss-i beşāşet geliyor* **(Kaside 48/5)**

ʿatşān:

1.) Susuz, susamış; ***mec.*** Yardım, inayet bekleyen kimse.

1.1. ʿatşānı:-*i*
Eylemiştir nice ***ʿatşānı*** *bihakkın irvā*
Cāyiʿānı doyurup keff-i kerem-zād-ı ʿAlī **(Kaside 26/6)**

ʿatşān-ı kerem:

1.) Lütfa susamış, ihsana ihtiyaç duyan (kimseler).

1.1. ʿatşān-ı kerem:
Eyledin halkı zülāl-i kereminden irvā
Ne kadar var ise hep kandılar ***ʿatşān-ı kerem*** **(Kaside 41/30)**

ʿAtūf:

1.) "Çok merhametli ve şefkatli, çok esirgeyici" manasına gelen Allah'ın isimlerinden (esmâ-yi hüsnâ) biri.

1.1. ʿAtūfu:-*u*
Yā Raʾūfu yā Rahīmü yā İlāhe'l-ʿālemīn
Yā ***ʿAtūfu*** *yā ʿAlīmü yā Mücīre'l-hāifīn* **(Kaside 7/6)**

av:

1.) Yakalanmak istenen hayvan ***mec.*** Tuzağa düşürülen, kendisinden yararlanılan kimse.

1.1. av:
Sabr edenin gelir ***av*** *ayağına*
Sabr eyle bir müddet balabanım gel **(Şarkı 4/6)**

ʿav ʿav/ʿavʿava:

1.) Köpeğin seslenme şekli; "hav hav" demesi, havlama; ***mec.*** Sözle edepsizce hücum etme, saçma sapan konuşma.

1.1. ʿav ʿav:-*ı*
Kilābın ***ʿav ʿavı*** *mihr-i münīri harīde-dār etmez*
Leʾīmin taʿn u kadhiyle kemāl ehli leʾīm olmaz **(Gazel68/3)**

1.2. ʿavʿavasından:-*s, -ı, -n, -dan*

Köpeğin ***ʿavʿavasından*** *buluta var mı keder*
Kārbān bakmaz itin ürdüğüne yola gider **(Müsemmen 1/6)**

ʿavālim:

1.) Âlemler.

1.1. ʿavālim:
Gönül meʾyūs-ı vuslat olmasın āh etmesin yoksa
ʿAvālim *dehşetinden sarsılır kevn ü mekān titrer* **(Gazel 40/8)**

1.2. ʿavālim:
Bende gör eşyāyı ʿārifsen ***ʿavālim*** *bendedir*
Nakşibendim kāʾinatın nüsha-i kübrāsıyım **(Kaside 35/5)**

avālim-āferīn:

1.) Âlemleri yaratan Allah.

1.1. avālim-āferīnsin:-*sin*
Avālim-āferīnsin *ʿacz ü noksandan münezzehsin*
Edersin isteyince hāriku'l-ʿāde neler peydā **(Kaside 4/2)**

ʿavām:

1.) Halk, umum, herkes.

1.1. ʿavāmın:-*ın*
Hastanın tabʾınca söz dārūdan aʿlā iş görür
Māla cāha hüsne muhtasdır ***ʿavāmın*** *rağbeti* **(Müfret 18/1)**

āvān-ı terakkī:

1.) Yükselme, ilerleme zamanı.

1.1. āvān-ı terakkī:-*de*
Müsāʿid olmadı tāliʿ şu āvān-ı terakkīde
Terakkī etmedik hem-cāh-ı akrān olmadık gittik **(Gazel 109/7)**

āvān-ı terakkub:

1.) Bekleme zamanı, beklenilen zaman.

1.1. āvān-ı terakkub:
Āvān-ı terakkub *uzayıp gitmeyecekti*
Mevʿūdunu katʿiyyen unuttun mu ne yaptın **(Gazel 123/4)**

āvāre:

1.) Kararsız, şaşkın, perişan.

1.1. āvāre:
Gönül reʾy-i husūl-i kām ile ***āvāre*** *kalmıştır*
Bir müşkil işten artık ʿāciz ü bīçāre kalmıştır **(Muhammes 1/1)**

āvāre eyle-:

1.) Derbeder, şaşkın bir hâle getirmek; perişan etmek.

1.1. āvāre eyle-:-*di*
Heves-i şān ü şeref ***eyledi āvāre*** *beni*
Hāb-ı gaflette kodu hizmet-i emmāre beni **(Kaside 5/1)**

āvāre ol-:

1.) Başıboş, zavallı olmak; perişan olmak.

1.1. āvāre ol-:-*du*
Birikti başıma ʿaşkım gam ile ***oldu āvāre***
Giriftār-ı kemend-i kākülümdür bunca bī-çāre **(Tahmis 7/7)**

āvārelik:

1.) Avare olma durumu, başıboşluk, serserilik.

1.1. āvārelik:
Veliyy-i niʿmetā ***āvārelik*** *cāh ü celālimdir*
Nihānı āh u nāle nağme-i nāy ü mevālimdir **(Muhammes 1/36)**

ʿavārız:

1.) Arızalar, engeller.

1.1. ʿ**avārızdan:**-*dan*
Her umūrunda ana hüsn-i zafer versin Hakk
Eylesin zātını bi'l-cümle ʿ***avārızdan*** *emīn* **(Kaside 42/37)**

ʿavātıf:

1.) Atıfetler, lütuflar.

1.1. ʿ**avātıf:**
Bırakmam Fennīyā dāmānını dest-i temennīden
ʿ***Avātıf*** *mahzeni kān-ı kerem kān-ı mürüvettir* **(Kaside 30/11)**

āvāze-i şevk:

1.) Neşeli ses.

1.1. āvāze-i şevk:
Yakışır inlese ***āvāze-i şevk*** *ile felek*
Dolsa āsār-ı meserretle eğer sath-ı zemīn **(Kaside 42/4)**

ʿavdet:

1.) Dönüş, geri geliş, gidilen yerden dönme.

1.1. ʿ**avdet:**
Açarım ʿ***avdet*** *için şehper-i istiʿcāli*
Kekliğim kuzgun ile zāğ ile pervāz etme **(Gazel 189/4)**

1.2. ʿ**avdete:**-*e*
Halvet-i hās-ı nigāra gerçi daʿvet bir değil
Bī-bekādır inkılāb eyler nihāyet ʿ***avdete*** **(Gazel 139/8)**

1.3. ʿ**avdette:**-*te*
Tavāf et ey sabā ʿ***avdette*** *mutlak mesken-i yāri*
Olup miskīn-i nefsʿanberlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/7)**

ʿavn ü ihsān:

1.) Lütuf ve yardım.

1.1. ʿ**avn ü ihsān:**-*(ı)n*
ʿ***Avn ü ihsānın*** *ile mazhar-ı cemʿiyyet kıl*
Gerçi meşdūd ise endīşece eczā-yı ümīd **(Kaside 46/40)**

ʿavn ü imdād et-:

1.) Yardım etmek.

1.1. ʿ**avn ü imdād et-:**-*se, -n*
Mükedderdir hücūm-ı ceyş-i ālām-ı tahassürden
Kulun Fennīye az bir ʿ***avn ü imdād etsen*** *olmaz mı* **(Gazel 207/7)**

ʿavn ü nusret:

1.) Yardım, Allah'ın yardımı.

1.1. ʿ**avn ü nusret:**
Feyz ü sıhhat yāri olsun ʿ***avn ü nusret*** *yāveri*
Taht-ı ʿ*ālī baht-ı* ʿ*Osmānīde kalsın pāyidār* **(Kaside 39/58)**

ʿavn-i Hak:

1.) Allah'ın yardımı.

1.1. ʿ**avn-i Hak:**-*la*
ʿ***Avn-i Hakkla*** *yaparım maksad-ı* ʿ*ālīye göre*
Ki beni eyledi gurbette felek tecrübe-bīn **(Kaside 42/19)**

ʿavret sözü:

1.) Kadın lafı, sözü.

1.1. ʿ**avret sözü:**-*(y)le*
Merd isen ʿ***avret sözüyle*** *etme katʿ-ı iltifāt*
Ādeme lāyık mıdır igvā ile nakz-ı sebāt **(Gazel 10/1)**

avuç:

1.) Avuç, elin iç kısmı.

1.1. avuç:
Bir ***avuç*** *toprağını vermem riyāz-ı cennete*
Ravza-ı Firdevse fāʾikdir riyāz-ı kūy-ı dost **(Gazel 13/2)**

ay:
1.) Güneşten aldığı ışığı yeryüzüne yansıtan ve dünyamızın tek uydusu olan gök cismi, kamer, mah.

1.1. ay:
Var ise görmüşte şerminden yere girmiştir ***ay***
ʿ*Aks-i māh-ı rūyunu deryāda görmüş var mıdır* **(Gazel 26/2)**

1.2. ay:
Nedir bu parlayış gökten mi indin ***ay*** *mısın yoksa*
Nedir bu penbe ruhlar gül müsün gülşen misin kāfir **(Gazel 39/3)**

2.1. aya:-*a*
Dūş oldu gönül dün gece bir kaşları yāya Bir çehresi ***aya***
Kāʾil idin ol māh ile gelsek bir araya Yılda birer aya **(Müstezad 1/1)**

2.) Yılın on iki bölümünden her biri.

2.1. aya:-*a*
Dūş oldu gönül dün gece bir kaşları yāya Bir çehresi aya
Kāʾil idin ol māh ile gelsek bir araya Yılda birer ***aya*** **(Müstezad 1/1)**

2.2. aydır:-*dır*
On bir ***aydır*** *bekledim kaldım makām-ı* ʿ*uzleti*
Bakmıyor erkān-ı ʿ*adlīye nigāh-ı* ʿ*ādille* **(Kaside 37/78)**

ayā:

1.) Merak, kararsızlık veya kuşku anlatan bir söz; acaba, aceb.

1.1. āyā:
Her lezāʾizden elezdir çāşnī-i vasl-ı yār
çāşnī-i vasl-ı dilberden nedir āyā lezīz **(Gazel 23/2)**

1.2. āyā:
Ten-i nāzik-terine benzeyen ***āyā*** *ne disem*
*Uzatır barmağın āyīne-i sīmīne tutar***(Gazel 49/2)**

1.3. āyā:
Ey dil sana ol gonca ne gün açılacaktır
Āyā *ne zamān gül gibi handān olacaksın* **(Gazel 131/4)**

1.4. āyā:
Bilmem ki ne günde uyanır tāliʿ-i hufte
Āyā ne zamānlar oluruz hürrem ü hoş-hāl **(Gazel 138/3)**

1.5. āyā:
Derdimi ***āyā*** *nasıl* ʿ*arz eylesem dildāra ben*
Yarama rahm eyleyip etmezse yārām yāreme **(Gazel 168/3)**

1.6. āyā:
Gözüne girmeğe yārin çok özendin ammā
Nedir esbābı niçin girmedin ***āyā*** *gözüne* **(Gazel 204/2)**

1.7. āyā:
Nasīb olmaz mı ***āyā*** *hālimi* ʿ*arz eylemek yāre*
Bulup günlerde bir gün ʿ*ālem-i ağyārdan hālī* **(Gazel 217/2)**

1.8. āyā:
Sabādan mı uçan kuştan mı alsam bir haber bilmem
Ne ʿ*ālemde ne keyfiyyettedir* ***āyā*** *vatan şimdi* **(Gazel 220/6)**

1.9. āyā:
*Nasīb olmaz mı **āyā** hālimi ʿarz eylemek yāre*
Bulup günlerde bir gün ʿālem-i ağyārdan hālī **(Gazel 242/2)**

1.10. āyā:
Beni incitmede bir fazl u şeref var mı sana
*Hakk-ı meşrūʿumu **āyā** niçin ettin pā-māl* **(Kaside 40/4)**

1.11. āyā:
Āsitān-ı güher-efşānına ermez destim
*Dil-i gam-gīnden **āyā** kim eder refʿ-ı melāl* **(Kaside 40/25)**

ayağ ol-:

1.) Ayak, kadem olmak; kadeh olmak [Far. ayag>ayağ: ayaklı kadeh, piyale (Ş. Sami, 2017: 185)]

1.1. ayağ ol-:*-a, -y, -dı*
Evvel bahār ereydi dāğ üstü bāğ olaydı
*Mey sunmak üzre sākī bir el **ayağ olaydı*** **(Gazel 211/1)**

ayağ üzere dur-:

1.) Ayakta durmak; hazır bulunmak.

1.1. ayağ üzere dur-:
Neşʾe-bahşādır lebin ʿuşşāka cām-ı Cem gibi
***Dur ayağ üzere** elin aç sākiyā Hātem gibi* **(Gazel 214/1)**

ayağa kalk-:

1.) Ayakları üzerinde durmak, dikilmek.

1.1. ayağa kalk-:*-ıp*
***Kalkıp ayağa** eliyle verdi yārim bir kadeh*
Elvedāʿ ey tövbe ey sabr u metānet elvedāʿ **(Gazel 101/7)**

ayağa git-:

1.) Alçak gönüllülük ederek veya saygı göstererek birinin yanına varmak.

1.1. ayağa git-: *-mek*
Huzūra emr ü fermān ile gelsin ʿabd-i memlūkün
*Sen ey serasker-i hūbān **ayağa gitmek** el vermez* **(Gazel 79/6)**

ayağın bāb-ı saʿādetten kes-:

1.) Ayağını saadet kapısından kesmek; saadet, mutluluk göstermemek.

1.1. ayağın bāb-ı saʿādetten kes-:
Der-i cennette şeyātīne güzergeh yoktur
*Rukabānın **ayağın bāb-ı saʿādetten kes*** **(Gazel 91/5)**

ayağın nakşı zāhir olmamak şartıyla karda gez-:

1.) Ayak izini belli etmemek şartıyla karda yürümek; "Karda yürüyüp izini belli etmemek." deyimiyle aynı anlamı içerip "Kimsenin sezemeyeceği biçimde gizli iş çevirmek." anlamındadır.

1.1. ayağın nakşı zāhir olmamak şartıyla karda gez-:
İdip bir gonca-i ter intihāb ezhāra bildirme
Ayağın nakşı zāhir olmamak şartıyla gez karda **(Gazel 188/7)**

ayağın ver-:

1.) Ayak vermek; kadeh vermek [Far. ayag>ayağ: ayaklı kadeh, piyale (Ş. Sami, 2017: 185)].

1.1. ayağın ver-:*-mez*
*Pehlivān-ı ʿaşk olan **vermez ayağın** destine*
Yoksa pek çok pehlivānı çarh-ı mīnā eskidir **(Gazel 42/4)**

ayağına gel-:

1.) Yanına, huzuruna gelmek; emek çekilmeden elde edilmek.

1.1. ayağına gel-:*-(i)r*
*Sabr edenin **gelir** av **ayağına***
Sabr eyle bir müddet balabanım gel **(Şarkı 4/6)**

ayağı(n)dan öp-:

1.) Saygı ve sevgi göstermek maksadıyla ayağına kapanıp öpmek; etek öpmek (**bk**. dāmen öp-).

1.1. ayağı(n)dan öp-:*-sün*
Dilermiş pūs-ı destim Nāfiz-zāde sabā söyle
*Benim sādık kulumdur gelsin **öpsün** şu **ayağımdan*** **(Tahmis 7/15)**

ayak:

1.) İnsan uzvu; ayak, kadem.

1.1. ayağında:*-ı, -n, -da*: ***mec.*** (Mumun) dibi, etrafı.
Vech-i tābānına ʿāşık arayıp çekme taʿab
*Şemʿ-i sūzān **ayağında** nice pervāne bulur* **(Gazel 44/3)**

1.2. ayaktır:*-tır*
***Ayaktır** başı īsāl eyleyen her yerde matlūba*
Kibārın iʿtilā-yı kadrini huddām eder tashīh **(Gazel 19/7)**

ayak bas-:

1.) Bir yere varmak, ulaşmak.

1.1. ayak bas-:*-sa, -m*
*Yüreğim titrer **ayak bassam** eğer dergehine*
Hāne-i vuslatı dārü'l-halecān etti o şūh **(Gazel 20/3)**

1.2. ayak bas-:*-sa, -n*
*Muhabbet bezmine bir şeb **ayak bassan** da cānānım*
Ümīdim şemʿini destinle īkād etsen olmaz mı **(Gazel 207/3)**

1.3. ayak bas-:*-mak*
Karīn-i bendegān-ı Şāh-ı devrān olmadık gittik
*Müyesser olmadı hāk-i İstanbula **ayak basmak*** **(Gazel 109/5)**

1.4. ayak bas-:*-ma*
Zen-i dünyāya gönül bağlama sultān ise de
*Bezm-i nādāna **ayak basma** gülistān ise de* **(Kıt'a 6/1)**

1.5. ayak bas-:*-ma*
Üdebā mecmaʿına hiç yakışır mı hırvāt
*Sen sen ol bir daha Yozgata **ayağın basma*** **(Gazel 12/6)**

ayak çek-:

1.) Gitmez olmak; ilgi ve alakasını kesmek.

1.1. ayak çek-:*-me, -y, -ince*
Fennīyā bilinmez kadr ü kıymetim
***Ayak çekmeyince** şu vīrāneden* **(Şarkı 2/10)**

ayak uydur-:

1.) Kendi gidiş ve davranışını başkasınınkine benzetmek.

1.1. ayak uydur-:*-a, -maz*
Mürşidine bīʿat eden gittiği şehrāha giden
*Nāsa **ayak uyduramaz** herkese hem-rāh olamaz* **(Gazel 67/5)**

ayakta koyma-:

1.) Ayakta bırakmamak; ***mec.*** Boş bırakmamak, isteğine eriştirmek.

1.1. ayakta koyma-:*-z*
Yeʾse mağlūb olup olma kasīrül'l-himme
*Kimseyi **koymaz ayakta** yed-i tūlā-yı ümīd* **(Kaside 46/9)**

ʿayān:

1.) Açık, âşikâr, gözle görülür, belli.

1.1. ʿ**ayān:**
Tahammül eylemek bu vakʿa-i dil-sūza kābil mi
Bilenler Kerbelā hālin ʿ***ayān*** *ağlar nihān ağlar* **(Gazel 249/3)**

1.2. ʿ**ayān:**
Tevhīdi ʿ***ayān*** *bildir ey rahmeti bol Mevlā*
Maksūdumu ver güldür ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/1)**

1.3. ʿ**ayāndır:**-*dır*
Huzūr-u devlete ʿ*arz-ı metālib emr-i zāʾiddir*
ʿ***Ayāndır*** *Hazretinde cümle rāzım āh Efendim āh* **(Gazel 179/4)**

1.4. ʿ**ayāndır:**-*dır*
Sohbet edelim meclise gel serv-i bülendim Rahm eyle efendim
Hicrinle dil-i gam-zedenin hāli yamandır Allaha ʿ***ayāndır*** **(Müstezad 2/6)**

1.5. ʿ**ayān:**-*i, -di*
Nācī Efendi hakkiyle bir nükte-dān idi
Āsār-ı asālet cebhesinde ʿ***ayān idi*** **(Tarih 14/1)**

ʿayān et-:

1.) Açıkça söylemek, açıklamak.

1.1. ʿ**ayān et-:**-*ti*
Fennīyā ʿ*āşıkının* ʿ*āşıkıdır ma*ʿ*şūkum*
Bana her sırrını vaktiyle ʿ***ayān etti*** *o şūh* **(Gazel 20/5)**

ʿayān ol-:

1.) Görülmek.

1.1. ʿ**ayān ol-:**-*du*
Şām-ı gurbette ne cānānla iftār ettim
Kūy-ı fırkatte ne bir ʿ*Īd-i visāl* ***oldu*** ʿ***ayān*** **(Kaside 45/5)**

ʿayār:

1.) Seviye, derece, değer.

1.1. ʿ**ayārım:**-*(ı)m*
Bilinmiş gālibā Fennī ʿ***ayārım*** *müsteşārımdan*
*Beni zem eyleyenler şimdi isti*ʿ*zāra çıkmışlar* **(Gazel 35/5)**

Ayaş:

1.) Ankara'nın bir ilçesi.

1.1. ayaşta:-*ta*

Gitti Yozgatlı ***Ayaşta*** *Nāʾib-i Şerʿī iken*
Rüzgār etti anın da harman-ı ʿ*ömrün hebā* **(Tarih 12/2)**

āyāt:

1.) Âyetler.

1.1. āyātını:-*ı, -n, -ı*
Mantıkın fikr etme mevzūʿāt u mahmūlātını
Eyle hakkıyle tezekkür Hālıkın ***āyātını*** **(Gazel 240/1)**

ʿayb:

1.) Ayıp; utanılacak şey, kusur, hata.

1.1. ʿ**aybım:**-*(ı)m*
Sakladı fazl u maʿārifte olan kudretimi
Her ne ʿ***aybım*** *var ise nakş-ı* ʿ*uyūn etti felek* **(Gazel 111/2)**

ʿayb ol-:

1.) Ayıp olmak; yakışık almamak, kusur sayılmak.

1.1. ʿ**ayb ol-:**-*(u)r*
Cevher ıtlāk eylemekle cevher olmaz karataş
ʿ***Ayb olur*** *kelb oğlu kelbe dersen arslan yavrusu* **(Gazel 236/3)**

1.2. ʿ**ayb ol-:**-*(u)r*
Ruhsatın var ise izhār edeyim muzmarımı
ʿ***Ayb olur*** *mu* ʿ*acabā eylesem ifşā-yı ümīd* **(Kaside 46/29)**

ʿayb u hüner:

1.) Kusur ve marifet.

1.1. ʿ**ayb u hüner:**
Kāşki tartılsa bir mīzān ile ʿ***ayb u hüner***
Laʾl ü gevher Kıbrıs elmasıyla seyyān olmasa **(Gazel 183/6)**

ʿayb u kusūr:

1.) Ayıp ve kusur.

1.1. ʿ**ayb u kusūr:**
Görmesin derken işimde kimse bir ʿ***ayb u kusūr***
Bir yere toplandı birkaç müflis-i şerm-i şuʿūr **(Muhammes 4/4)**

ayda bir:

1.) Ayda bir kere; çok az.

1.1. ayda bir:
Ayda bir *ruʾyete ibrāz-ı meveddet mi denir*
Yılda bir sohbete izhār-ı muhabbet mi denir **(Gazel 27/1)**

1.2. ayda bir:
Ayda bir *selāmın gelmezse eğer*
Diyār-ı gurbeti mesken eylerim **(Şarkı 1/6)**

āyet:

1.) İşaret, nişan, alamet; Kur'an-ı Kerim'in surelerini oluşturan kısımlardan her biri.

1.1. āyeti:-*i*
Dīde-i mihri kamaştırdı o māhın talʿatı
Vech-i berrākında berk urmaktadır Nūr ***āyeti*** **(Kaside 37/100)**

1.2. āyetin:-*i, -n, -(i)*
Cān iken kurbānı ey Memdūh cānān rahm edip
Ve fedeynāhu bi-zebhin ***āyetin*** *tefsīr eder* **(Tahmis 2/13)**

1.3. āyetlerin:-*ler, -in*
Enfüs u āfākda meşhūd iken ʿ***āyetlerin***
Künhünü bilmekten ʿ*ācizdir yine her feylesof* **(Kıt'a 3/2)**

āyet-i behcet:

1.) Güzellik alametleri.

1.1. āyet-i behcet:-*i*
Hikmet-i nusreti kābil mi olunsun taʿrīf
Āyet-i behceti *mümkün mü edilsin tefsīr* **(Kaside 47/30)**

āyet-i tenzīr:

1.) Korkutma (uyarma) âyeti.

1.1. āyet-i tenzīr:
Niçin ***āyet-i tenzīr*** *okursun bana yoksa*
Zāhid mutīʿ-i hükm-i irādet değil miyim **(Taştir 1/4)**

āyet-i ʿ**uzmā-yı vahdet:**

1.) Allah'ın birliğinin yüce işareti.

1.1. āyet-i ʿ**uzmā-yı vahdet:**-*tir*

Āyet-i ʿuzmā-yı vahdettir *Cemāl-i Mustafā*
Gurre-i garrā-yı rahmettir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/1)**

āyīn:

1.) Dinî merasim; âdet, töre, yol (yoluna).

1.1. āyīnine:-*(i)n, -e*
Eyler leb-i rengīnine ʿarz-ı tahassür laʾl-i nāb
Kurbān olam ***āyīnine*** *çeşm-i serāʾir-bīnine* **(Kaside 20/14)**

ay(ın) doğ(ması):

1.) Gece gökyüzünde ayın belirmesi; ***mec.*** Ay gibi güzel sevgilinin ortaya çıkması, görünmesi.

1.1. ay(ın) doğ(ması):-*up*
Bir gece ansızın ol māh bedīdār olsa
Ay doğup *yer yüzü müstağrak-ı envār olsa* **(Gazel 184/1)**

āyīn ü ahvāl:

1.) Âdet, yol ve hâller, davranışlar.

1.1. āyīn ü ahvāl:-*i*
Refīk u rehberinden bellidir ***āyīn ü ahvāli***
O hadrāü'd-deminde umduğum evsāf yoktur yok **(Gazel 108/4)**

āyīne:

1.) Ayna; ***mec.*** Sevgilinin parlak göğsü, gönlü. Ayna özellikle sevgili için bir süs malzemesidir ve sevgilinin yüzüne teşbihtir. Nasıl ki ayna aydınlık, parlak, lekesiz olduğu zaman iyi gösterirse sevgilinin yüz aynasında da bütün bu özellikler vardır. Buna rağmen aynanın bir yüzü karadır, yani ayna iki yüzlüdür (tıpkı sevgili gibi); ***tas.*** Ayna, insan-ı kâmilin kalbi. Allah'ın zat, sıfat, isim ve fillerine mazhar ve tecelligâh olması sebebiyle genel anlamda insana, özel anlamda kâmil insana "ayna/âyîne" denir. Çünkü Allah, diğer varlıklardan çok insana tecelli eder, en mükemmel olarak da kâmil (olgun, yetkin) insanda tecelli eder. Hakk'a nazaran bütün kâinat ayna mesabesindedir. Ancak bu aynanın cilası insandır (Uludağ, 2016: 56).

1.1. āyīne:
Sīne-bendin çizer ol māh bana sīne tutar
Başını bağla deyū karşıma ***āyīne*** *tutar* **(Gazel 49/1)**

1.2. āyīnede:-*de*
Pek az görür çeşm-i felek böyle vücūd-ı nādiri
Etti velākin ***āyīnede*** *hāk ile yeksān āhiri* **(Tarih 5/1)**

āyīne-i çeşmāne düş-:

1.) Göz aynasına, göze yansımak.

1.1. āyīne-i çeşmāne düş-:-*(e)r, -se*
Her dīdede sīm-peri cilveye başlar
ʿAks-i ruhun ***āyīne-i çeşmāne düşerse*** **(Gazel 202/7)**

āyīne-i devrān:

1.) Feleğin, zamanın aynası.

1.1. āyīne-i devrān:
Tulūʿ-ı neyyir-i ikbāle oldum her seher nigerān
Emel sūretlerin göstermedi ***āyīne-i devrān*** **(Muhammes 1/14)**

1.2. āyīne-i devrān:
Göster ey ***āyīne-i devrān*** *bana dildārımı*
Girye-i hicrān ile olsun mu çeşmim cūy-bār **(Kaside 39/51)**

āyīne-i dīdār:

1.) Yüz aynası.

1.1. āyīne-i dīdār:-*ı, -n, -a*
Eyledim vakf-ı nazar ***āyīne-i dīdārına***
Bir tebessümden ibāret vech-i meşrūtiyeti **(Kaside 37/106)**

āyīne-i dīdār-ı Hak:

1.) Allah'ın tecelli aynası.

1.1. āyīne-i dīdār-ı Hak:
Masdar-ı esrār-ı Hū ***āyīne-i dīdār-ı Hak***
Āb-ı rūy-ı ādemiyyettir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/3)**

āyīne-i dil:

1.) Gönül aynası.

1.1. āyīne-i dil:-*den*
ʿAbestir iştigāli sür çıkar ***āyīne-i dilden***
Cihānda bir emel kim sūret-i imkān kabūl etmez **(Gazel 88/4)**

āyīne-i endīşe:

1.) Düşünce aynası.

1.1. āyīne-i endīşe:-*m, -e*
Yār eğer kendine eş bulmaya eylerse heves
Gelsin ***āyīne-i endīşeme*** *nükrān olsun* **(Gazel 169/3)**

āyīne-i ʿibret-nümā:

1.) İbret gösteren ayna (***bk***. āyīne).

1.1. āyīne-i ʿibret-nümā:-*dan*
Sen çalış çeşminde istiʿdād peydā etmeğe
ʿĀrife ***āyīne-i ʿibret-nümādan*** *çok ne var* **(Gazel 47/3)**

āyīne-i ʿirfan:

1.) İrfan, marifet aynası (***bk***. āyīne).

1.1. āyīne-i ʿirfan:-*(ı)m*
Emel sūretlerin görmekle sāyende cilālansın
Benim çoktan beri ***āyīne-i ʿirfanım*** *ʿātıldır* **(Kaside 38/26)**

1.2. āyīne-i ʿirfān:
Tecellī eyliyor çeşminde nūr-ı kudret-i Yezdān
ʿAcep ***āyīne-i ʿirfān*** *mısın revzen misin kāfir* **(Gazel 39/10)**

āyīne-i ruhsār:

1.) Yüz aynası (***bk***. āyīne).

1.1. āyīne-i ruhsār:-*ı, -n, -a*
Gösterse felek sūret-i maksūdu bu yüzden
Āyīne-i ruhsārına *vakf-ı nazar etsem* **(Gazel 149/2)**

1.2. āyīne-i ruhsār:-*ı, -n, -a*
Āyīne-i ruhsārına *baktıkça o şūhun*
Versem dile bir şaʿşaʿa defʿ-i keder etsem **(Gazel 149/3)**

āyīne-i şeffāf:

1.) Şeffaf ayna (***bk***. āyīne).

1.1. āyīne-i şeffāf:
Ruh-ı dilber gibi ***āyīne-i şeffāf*** *yoktur yok*
Anınçün tūtī-i tabʿım gibi vassāf yoktur yok **(Gazel 108/1)**

āyīne-i sīmīn:

1.) Gümüş ayna, gümüş gibi parlayan ayna (***bk***. āyīne).

1.1. āyīne-i sīmīn:-*e*
Ten-i nāzik-terine benzeyen āyā ne disem
Uzatır barmağın ***āyīne-i sīmīne*** *tutar* **(Gazel 49/2)**

āyine-i ümīd:

1.) Ümit aynası (***bk***. āyīne).

1.1. āyine-i ümīd:-*e*
Lutfunu yād eyledikçe şāhid-i maksūdumun
ʿAkseder ***āyine-i ümīde*** *hüsn-i sūreti* **(Kaside 37/83)**

<u>āyīne-i vahdet:</u>

1.) Birlik aynası; tevhit inancı (***bk***. āyīne).

1.1. āyīne-i vahdet:-*te*
Men ʿaref den ders alır sūret-perest olmazsan
Gayb eder ***āyīne-i vahdette*** *insān kendini* **(Gazel 231/7)**

<u>āyīne-penāh:</u>

1.) Gönül sığınağı.

1.1. āyīne-penāhım:-*(ı)m*
Zīrā der-i ihsānı her ***āyīne-penāhım***
Muhtāc-ı tabīb eylemesin yoksa İlāhım **(Müseddes 3/29)**

<u>āyīne-veş:</u>

1.) Ayna gibi (***bk***. āyīne).

1.1. āyīne-veş:
Açıl ***āyīne-veş*** *tenhāda ʿarz-ı sīne-i sāf et*
Ona tabʿım gibi bir tūti-i gūyāyı vassāf et **(Gazel 11/1)**

<u>ayır-:</u>

1.) Ayrı düşürmek, uzaklaştırmak.

1.1. ayırma:-*ma*
Sevgilim tā hilkat-i ādemde sevdim ben seni
Semt-i gülzār-ı visālinden ***ayırma*** *sen beni* **(Gazel 218/1)**

1.2. ayırma:-*ma*
Ol Şāh-ı mümeccedden ey rahmeti bol Mevlā
Ayırma *Muhammedden yenbūʿ-ı muhabbetten* **(Kaside 11/4)**

1.3. ayırma:-*ma*
Kulun Fennī-i pür-cürmü ***ayırma*** *bāb-ı lutfunda*
Dahīlek yā Ebe'l-Kāsım dahīlek yā Rasūlallah **(Kaside 14/9)**

1.4. ayırma:-*ma*
Der-i devlet-meʾābından ***ayırma*** *yoksa hünkārım*
Kim eyler bir pula bu bende-i pür-cürmü istimlāk **(Kaside 15/8)**

1.5. ayırma:-*ma*
Ayırma *kurb-gāh-ı enverinden*
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/16)**

<u>ʿayn:</u>

1.) Göz, çeşm, dide.

1.1. ʿ**aynın:**-*(ı)n*
Başka bir şeyler görünmez ʿārif-i dānā-dile
*ʿ****Aynın*** *ʿibret ile dünyāyı temāşādan lezīz* **(Gazel 24/3)**

<u>ʿayne'l-yakīn:</u>

1.) Görülerek elde edilen kesin bilgi, gözle görerek kesin bilgi edinme.

1.1. ʿ**ayne'l-yakīn:**
Hurdebīn-āsā bir ālet olsa da ʿ***ayne'l-yakīn***
Her süveydā-yı dilin kābil bulunsa rüʾyeti **(Kaside 37/56)**

<u>ʿaynı/ayni:</u>

1.) Aynı, aralarında ayrım olmayan, farksız, benzer; her zamanki gibi.

1.1. ʿ**aynı:**
Kabūl-ı terbiyet merhūn-ı istiʿdād-ı zatīdir
Ki her taş ʿ***aynı*** *pırlanta gibi resm ü cilā tutmaz* **(Gazel 89/4)**

1.2. ʿ**aynı:**
Fidye-i cāh ise terfīʿidir ehl-i hünerin
ʿ***Aynı*** *emvāle düşer çünkü zekāt-ı emvāl* **(Kaside 40/62)**

1.3. ʿ**aynı:**
Buyurun ʿ***aynı*** *şeker ʿaynı şifādır hakkā*
Fennīyā söyledi tārīhin anın çıktı bir er **(Tarih 15/6)**

1.4. ʿ**aynı:**
Buyurun ʿaynı şeker ʿ***aynı*** *şifādır hakkā*
Fennīyā söyledi tārīhin anın çıktı bir er **(Tarih 15/6)**

1.5. ʿ**ayni:**
Dağıldı mecmaʿ-ı himmet harāb-ender-harāb oldu
Soğuldu çeşme-sār-ı ʿātıfet ʿ***ayni*** *serāb oldu* **(Gazel 226/1)**

1.6. ʿ**ayni:**
ʿ***Ayni*** *erdir er gibi zenden doğan er yavrusu*
Bir metīn arslan olur çünkü gazanfer yavrusu **(Gazel 241/1)**

1.7. ʿ**ayni:**
Bakarsın nigāh-ı hışm ile dāʾimā bana
Nedir sence bilmem bunca ʿ***ayni*** *ezā bana* **(Gazel 4/1)**

<u>ʿayn-ı belāhat:</u>

1.) Eblehlik, kalın kafalılık gibi, aynısı.

2.1. ʿ**ayn-ı belāhat:**-*tır*
Vefāsızlardan ümīd-i vefā ʿ***ayn-ı belāhattır***
Meseldir mā tekaddümden ki murdardan şifā gelmez **(Gazel 90/4)**

<u>ʿayn-i cināyet:</u>

1.) Cinayetin aynısı, cinayet gibi.

1.1. ʿ**ayn-i cināyet:**-*tir*
Daha yükseklere ʿatf-ı tamaʿ ʿ***ayn-i cināyettir***
Seni bu ihtirāsa sevk eden bilmem ne hālettir **(Müseddes 1/14)**

<u>ʿayn-i dārū:</u>

1.) İlacın aynısı, ilaç gibi.

1.1. ʿ**ayn-i dārū:**-*dur*
Derd-i dilberden girīzan olma ey kalb-i hazīn
ʿ***Ayn-i dārūdur*** *verir dermān dermān üstüne* **(Gazel 206/3)**

<u>ʿayn-ı dīde-i āhū:</u>

1.) Ceylan gözü gibi (***bk***. āhū).

1.1. ʿ**ayn-ı dīde-i āhū:**
Derim baktıkça ʿayn-ı ***yāre*** ʿ***ayn-ı dīde-i āhū***
Hatā var mı sözümde çünki her kim görse der āhū **(Gazel 177/1)**

<u>ʿayn-ı hakīkat:</u>

1.) Hakikat gözü; ***mec.*** Hakikatin özü, kaynağı.

1.1. ʿ**ayn-ı hakīkat:**-*tir*
İstikāmet-pīşeyim ʿ***ayn-ı hakīkattir*** *sözüm*
İltizām eyler hemīşe meşrebim ciddiyeti **(Kaside 37/94)**

<u>ʿayn-ı hatā:</u>

1.) Hatanın aynısı, ta kendisi.

1.1. ʿ**ayn-ı hatā:**

Vardır demek ***ʿayn-ı hatā***
Ben ʿācizim nem var benim **(Diğer 5/30)**

ʿayn-ı insān:

1.) İnsan gözü.

1.1. ʿ**ayn-ı insān:**-*a*
*ʿ**Ayn-ı insāna** her eşyā mütebessim görünür*
İbtisām etse eğer çehre-i zībā-yı ümīd **(Kaside 46/5)**

ʿayn-ı insānī:

1.) İnsanlık gözü.

1.1. ʿ**ayn-ı insānī:**-*de*
ʿAynı olmuş ʿ***ayn-ı insānīde** pes insān-ı ʿayn*
Yoksa yok hāriçte ol şūhun nazīr-i nazreti **(Kaside 37/103)**

ʿayn-ı isābet:

1.) İsabetli göz, bakış; nazar.

1.1. ʿ**ayn-ı isābet:**-*tir*
Masūn olsun nazardan görmesin zīrā ziyān gözler
Gören taʿvīz-hān olsa derim ʿ***ayn-ı isābettir*** **(Gazel 62/3)**

ʿayn-ı mücāzāt:

1.) Cezalandırmanın kendisi.

1.1. ʿ**ayn-ı mücāzāt:**-*a*
Yaparsan bir fenālık hāzır ol ʿ***ayn-ı mücāzāta***
Lihāzā müstakīm ol inhimāk etme huzūzāta **(Müsebba 1/33)**

ʿayn-ı nūr et-:

1.) Nurun özü, kaynağı yapmak.

1.1. ʿ**ayn-ı nūr et-:**
*ʿ**Ayn-ı nūr et** gözümü rüʾyet-i dīdārın ile*
Dil tecellī-i cemālinle dırahşān olsun **(Gazel 169/4)**

ʿaynı ol-:

1.) Benzer, tek bir (kişi) olmak.

1.1. ʿ**aynı ol-:**-*muş*
*ʿ**Aynı olmuş** ʿayn-ı insānīde pes insān-ı ʿayn*
Yoksa yok hāriçte ol şūhun nazīr-i nazreti **(Kaside 37/103)**

ʿayn-ı rahmet:

1.) Rahmet gözü, pınarı, kaynağı.

1.1. ʿ**ayn-ı rahmet:**-*tir*
Sāyesinde refʿ olundu mesh-i evlād-ı beşer
ʿĀlemine ʿ***ayn-ı rahmettir** Cemāl-i Mustafā* **(Kaside 22/4)**

ʿayn-ı yār:

1.) Sevgilinin gözü.

1.1. ʿ**ayn-ı yār:**-*e*
Derim baktıkça ʿ***ayn-ı yāre*** *ʿayn-ı dīde-i āhū*
Hatā var mı sözümde çünki her kim görse der āhū **(Gazel 177/1)**

ʿayn-ı ziyān:

1.) Zararın ta kendisi.

1.1. ʿ**ayn-ı ziyān:**-*dır*
Dīdār-ı ehibbādır eden dīdeyi tenvīr Cān u dili tesrīr
Dīdār-ı ʿadüv dīdelere ʿ***ayn-ı ziyāndır** Bakmak hezeyāndır*
(Müstezad 2/2)

ʿaynü'l-hayāt ol-:

1.) Hayat pınarı, kaynağı olmak.

1.1. ʿ**aynü'l-hayāt ol-:**
Şefkatle eyle bir nazar dil ʿaşkına olsun makar
Hāk-i siyeh olsun güher ʿ***aynü'l-hayāt olsun** serāb* **(Kaside 20/25)**

ayrı ayrı:

1.) Başka başka, türlü türlü" anlamlarına gelen ikileme.

1.1. ayrı ayrı:-*dır*
*ʿAşk-ı Hudā hubb-i sivā **ayrı ayrıdır***
Genc-i nihān nakd-i revān başka başkadır **(Gazel 64/7)**

ayrı düş-:

1.) Ayrı kalmak, uzak kalmak, ayrılmak.

1.1. ayrı düş-:-*tü, -m*
***Ayrı düştüm** nice demdir şeref-i sohbetten*
Anıyorlar mı ʿaceb bezm-i ahıbbāda beni **(Gazel 223/9)**

1.2. ayrı düş-:-*eli*
Söyledikçe deheninden görünürdü dürr-i nāb
*Senden **ayrı düşeli** oldu o demler bana harāb* **(Müsebba 2/51)**

ayrıl-:

1.) Ayrı olmak, uzak durmak, uzaklaşmak.

1.1. ayrılanlar:-*an, -lar*
Çıkanlar bāğ-ı Cennetden peşīmān olmasın nolsun
*Vatandan **ayrılanlar** zār ü giryān olmasın nolsun* **(Gazel 174/1)**

1.2. ayrılamaz:-*a, -maz*
Vechi var ayrılamaz silsile-i zülfünden
Bağladı gönlümü gūyā ki demīr çenber ile **(Gazel 198/2)**

1.3. ayrılma:-*ma*
*Visāl-i yāri bulmaksa merām **ayrılma** mürşidden*
Der-i Hak var iken lāyık mıdır diğerden istimdād **(Gazel 22/8)**

1.4. ayrılma:-*ma*
*Fennī sakın **ayrılma** huzūr-ı ʿurefādan*
Ünsiyyet-i cāhilde halāvet bulamazsın **(Gazel 132/11)**

1.5. ayrılma:-*ma*
Haktan geleni her ne ise hak kabul et
***Ayrılma** murād ister isen bāb-ı rızādan* **(Kaside 50/10)**

1.6. ayrılmağa:-*ma, -y, -a*
*Fennīyā sağ iken **ayrılmağa** yoktur imkān*
Böyledir ʿahdimiz ol yār-i vefā-perver ile **(Gazel 198/6)**

1.7. ayrılmıyor:-*ma, -yor*
*Gönül **ayrılmıyor** bir tanem senden*
Sen de nāz edip de çekinme benden **(Diğer 2/5)**

1.8. ayrılmıyor:-*ma, -yor*
*Tecessüs eyledim **ayrılmıyor** dil kūy-ı ʿaşkından*
Ne yapsın gālibā bī-çārecikde mübtelālık var **(Gazel 60/3)**

1.9. ayrılmaz:-*maz*
Vefā yolun tuttu sārbānımız
***Ayrılmaz** o yoldan kārbānımız* **(Şarkı 8/3)**

ayrılık:

1.) Ayrı olma, birbirinden uzak düşme durumu, firkat, firak, iftirak, hicran.

1.1. ayrılık:
***Ayrılık** dellālı artık etti iʿlān-ı firāk*
Tāzelendi serde sevdā-yı seyāhat elvedāʿ **(Gazel 101/5)**

1.2. ayrılık:
Ayrılık *demleridir yanıma gel nāz etme*
Sil gözüm yāşını ey dilber-i mümtāz etme **(Gazel 189/1)**

1.3. ayrılık:
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel
Dem-ā-dem ***ayrılık*** *ālāmı teʿsīr eyliyor cāna* **(Müsebba 3/11)**

1.4. ayrılık:
Ne yapalım böyle imiş mukadder
Ayrılık *demleri oldu mukarrer* **(Şarkı 1/5)**

ayrılık zahmın çek-:

1.) Ayrılık acısı çekmek.

1.1. ayrılık zahmın çek-:*-ip*
Ayrılık zahmın çekip *vasla eren bir ʿāşıkın*
Her şebi Kadre bedel her rūzü bir bayram olur **(Gazel 33/5)**

ʿayyār:

1.) Hilekâr, dolandırıcı.

1.1. ʿayyāra:*-a*
Silinmiş şīme-i lutf u kerem kalb-i ehibbādan
Hamiyyet şahs-ı bī-ʿāra vefā ***ʿayyāra*** *kalmıştır* **(Gazel 61/3)**

ayyūka çık-:

1.) Etrafa yayılmak, şiddetlenmek.

1.1. ayyūka çık-:*-tı*
Teşhīr etmesin gūş-ı rakībe girmesin derken
O māhın şöhreti ***ayyūka çıktı*** *āfitāb oldu* **(Gazel 226/5)**

az:

1.) Nicelik, nitelik, güç, süre, sayı vb. bakımından eksik olma.

1.1. az:
Eder ***az*** *bir şey ile sofra-i ünsü pür-şūr*
Gözlemez her gözü aç ger sele nān ü nemeği **(Gazel 229/6)**

1.2. az:
Verirler rūha kuvvet ***az*** *zamānda menzil almak için*
Teyakkūn-kerde-i hāl-i seferdir Nakşibendīler **(Kaside 36/7)**

1.3. az:
Savma bir lokma ile sofra-i inʿāmından
Ki doyar mı ***az*** *ile dīde-i cīʿān-ı kerem* **(Kaside 41/32)**

1.4. az:
İntizār āteşine yakma süründürme beni
Az *vakitte olayım nāʾil-i ʿālā-yı ümīd* **(Kaside 46/50)**

1.5. aza:*-a*
Ekābir meclisinden çıkma Fennī mahrem-i rāz ol
Kanāʿat göster ***aza*** *devlet-i fakr ile mümtāz ol* **(Müsebba 1/36)**

az bir:

1.) Çok az, biraz.

1.1. az bir:
Mükedderdir hücūm-ı ceyş-i ālām-ı tahassürden
Kulun Fennīye ***az bir*** *ʿavn ü imdād etsen olmaz mı* **(Gazel 207/8)**

1.2. az bir:
Selh eder ***az bir*** *zamān zarfında çarh idbār ile*
İntikāma ālet etme gurre-i ikbālini **(Gazel 208/2)**

az bir zamān:

1.) Çok az, kısa süreliğine.

1.1. az bir zamān:
Her nedense merdüm-i huşyāre rū vermez felek
Güldürür ***az bir zamān*** *nādān-ı bī-sermāyeyi* **(Gazel 113/2)**

az çok:

1.) Biraz, bir parça.

1.1. az çok:
Az çok *bulunur yara her efrād-ı beşerde*
Bu deyrde ʿārızasız ten bulamazsın **(Gazel 128/5)**

1.2. az çok:
Temyīz-i bahs-i vuslat bence kolaylaştırdı
Takbīl-i laʿl-i yāre ***az çok*** *mesāğ olaydı* **(Gazel 211/4)**

1.3. az çok:
Merhametsiz kalbini cānānın ***az çok*** *yandıra*
İhtizāz-ı hāme-i āteş-feşānımdır benim **(Gazel 143/3)**

1.4. az çok:
Bende-gānın sıdkına ***az çok*** *delālet eylese*
Eyler ancak vüsʿi miktārınca hüsn-i hidmeti **(Kaside 37/61)**

az daha:

1.) "Neredeyse, az kalsın" anlamlarına gelen bir zarf.

1.1. az daha:
Neşvelendi hüsn-i tedbīriyle verdi berk ü bār
Etmeseydi ***az daha*** *imdād-ı ʿulüvv-i himmeti* **(Kaside 39/17)**

az et-:

1.) Azaltmak.

1.1. az et-: *-mek*
Sadāʿ-ı sır verir üftādeye her bār nāz etmek
Cenāb-ı dilrübāya muktezīdir nāzı ***az etmek*** **(Gazel 112/1)**

az gel-:

1.) Yetmemek.

1.1. az gel-:*-(i)r*
Az gelir *çeşm-i harīsāna künūz-ı Kārūn*
Dil-i ʿārifte fakat genc-i kanāʾat bākī **(Gazel 243/10)**

az kal-:

1.) Miktar bakımından az durumda bulunmak, sayıca az olmak.

1.1. az kal-:*-dı*
Derdimi duymayan ***az kaldı*** *beni nevʿimde*
Beni günden güne meşhūr-ı cihān etti o şūh **(Gazel 20/2)**

ʿazab et-:

1.) Eziyet, cefa çektirmek.

1.1. ʿazab et-:
Seni sevdümse bana cevr ü itāb et mi dedim
Gönlüme āteş-i aşkınla ***ʿazab et*** *mi dedim* **(Gazel 146/1)**

ʿazāb-ı elīm:

1.) Çok acı veren eziyet.

1.1. ʿazāb-ı elīm:
Bezm-i visālin bana dār-ı naʾīm
Firkatin ammā ki ***ʿazāb-ı elīm*** **(Gazel 145/1)**

āzād et-:

1.) Serbest bırakmak, salıvermek.

1.1. āzād et-:-*se, -n*
Esīr-i kayd-ı hicrān olduğum maʿlūm-ı ʿālīdir
Şu mihnetten beni kurtarsan ***āzād etsen*** *olmaz mı* **(Gazel 207/2)**

1.2. āzād et-:-*(i)yor*
Cebr-i mā-fāt ile dildādesine dād ediyor
Kayd-ı endīşeden endūhden ***āzād ediyor*** **(Müsebba 2/44)**

1.3. āzād et-:-*me, -di*
Humakā cümlesine açtı metālib kapısın
ʿUkalā zümresini ***etmedi*** *gamdan* ***āzād*** **(Taştir 2/2)**

āzād ol-:

1.) Serbest kalmak, hürriyetine kavuşmak, kurtulmak; uzaklaşmak, ayrılmak.

1.1. āzād ol-:-*(u)r, -sun*
Teʾessüf etme gönlüm şād olursun böyle kalmazsın
Elemden gussadan ***āzād olursun*** *böyle kalmazsın* **(Gazel 126/1)**

1.2. āzād ol-:
Rabt-ı kalb eyle hemān gāʾileden ***āzād ol***
Başka bir ʿālem olur ʿālem-i hürriyet-i Pīr **(Kaside 33/17)**

āzāde:

1.) Her türlü bağdan kurtulmuş, yakasını sıyırmış, kayıt altında olmayan; hür, serbest.

1.1. āzādeyiz:-*y, -iz*
Kuyūd-ı nefsden ***āzādeyiz*** *bī-bāk ü pervāyız*
Hakīmiz feylesofuz ʿāleme ferzāne geldik biz **(Gazel 69/4)**

āzāde kal-:

1.) Hür, özgür olmak, serbest kalmak.

1.1. āzāde kal-:-*(ı)r*
İstirāhatle yaşar gussadan ***āzāde kalır***
Eyleyen her işini Hazret-i Hakka tefvīz **(Gazel 97/4)**

āzāde-i ihtār ol-:

1.) Hatırdan, gönülden çıkarmak.

1.1. āzāde-i ihtār ol-:-*sun*
Gözün ey ʿāşık-ı dilhaste dürer-bār olsun
Yāre derd-i dilin ***āzāde-i ihtār olsun*** **(Gazel 161/1)**

āzāde-i kayd-ı delāʾil:

1.) Kayıtlı delillerle kurtulmuş olan.

1.1. āzāde-i kayd-ı delāʾil:-*dir*
Bilir herkes ki ihlāsımda āsār-ı riyā mefkūd
Bu daʿvā bi'l-vücūh ***āzāde-i kayd-ı delāʾildir*** **(Kaside 38/37)**

āzāde-i kayd-ı rah:

1.) Kaydetmekle erişilen kurtuluş yolu; bağlanmakla ulaşılan kurtuluş yolu.

1.1. āzāde-i kayd-ı rah:-*(ı)m*
Anın āsār u evsāfı bütün āfākı şāmildir
Bu mevkī fakat ***āzāde-i kayd-ı rahım*** *buldum* **(Kaside 49/16)**

āzāde-i resm-i tabasbus:

1.) Dalkavukluktan, yaltaklanmaktan kurtulmak, uzak olmak.

1.1. āzāde-i resm-i tabasbus:-*dur*
Safā-yı kalble ***āzāde-i resm-i tabasbusdur***
Ki eshāb-ı tevekkül dilde kayd-ı māsivā tutmaz **(Gazel 89/6)**

āzāde-i şerh ü beyān:

1.) Açıklama ve anlatma, bildirmedeki serbestlik.

1.1. āzāde-i şerh ü beyān:-*dır*
Fennīyā ***āzāde-i şerh ü beyāndır*** *sīretim*
Hālimi erbāb-ı dikkat müsteşārımdan bilir **(Gazel 28/7)**

āzāde-i suʾāl ol-:

1.) Sorulardan kurtulmak.

1.1. āzāde-i suʾāl ol-:-*du*
Duyuldu sırr-ı süveydā
Āzāde-i suʾāl oldu **(Diğer 3/6)**

āzāde-ser:

1.) Başında sıkıntı olmayan, rahat, gailesiz (sevgili).

1.1. āzāde-serim:-*(i)m*
Yoksa sevdāsını bir şūha mı takyīd etti
Bu gamın aslı ne ***āzāde-serim*** *noldu sana* **(Gazel 1/6)**

aʿzam:

1.) En büyük, ulu, yüce.

1.1. aʿzam:
Halkan akdem hulken ***aʿzam*** *mevliden aʿlā-yı nās*
Fiʿlen ahsen kavlen esdaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/4)**

1.2. aʿzamdır:-*dır*
Her mesāʾibden bu ***aʿzamdır*** *Hudā göstermesin*
Görmesin ağyār ile çeşm-i dem-efşānım seni **(Gazel 224/7)**

1.3. aʿzamıdır:-*ı, -dır*
Mahzı bahşāyiş-i Hakktır niʿamın ***aʿzamıdır***
Nūrdur dilde zuhūr-ı eser-i nisbet-i Pīr **(Kaside 33/6)**

aʿzam-ı erkān-ı kerem:

1.) Lütfun, cömertliğin en büyük esasları.

1.1. aʿzam-ı erkān-ı kerem:
ʿArz-ı mihr eyleyen üftādeyi mahrūm etme
Sen bilirsin ki budur ***aʿzam-ı erkān-ı kerem*** **(Kaside 41/50)**

āzān:

1.) Kulaklar.

1.1. āzān:
Tuttu āfākı bütün sīt-ı ʿulüvv-ü himmetin
Şöhret-i fazlın ile doldu ser-ā-pā ***āzān*** **(Kaside 45/42)**

āzār:

1.) Azarlama, incitme, kırma.

1.1. āzārı:-*ı*
Lutfu da ihyā eder ʿuşşākını ***āzārı*** *da*
Cān-fezādır can-fezā her tavrı her vaziyeti **(Kaside 37/105)**

azara uğra-:

1.) Azarlanmak, paylanmak.

1.1. azara uğra-:-*dı, -m*
Cürm ü isyānım nedir bilmem ne yaptım yāre ben
Bilmedim hayfā ne yüzden ***uğradım azara*** *ben* **(Gazel 168/1)**

ʿazf-i gam:

1.) Gam yemek; gam çekmek, tasalanmak, kederlenmek.

1.1. ʿ**azf-i gam:**-*la*
Fazl-ı fāzıl eserinden olunur istidlāl
İncesuda ʿ***azf-i gamla*** *boğuldum kaldım* **(Kaside 40/59)**

azgın köpek bir yerde cā tutmaz:

1.) "Azgın, kudurmuş köpek tek bir yerde durmaz, yerinde duramaz." anlamında, rakip* için kullanılmış bir mesel.

1.1. azgın köpek bir yerde cā tutmaz:
Rakīb etrāf-ı kūyunda hemîşe gösterir cevelān
Meseldir söylenir ***azgın köpek bir yerde cā tutmaz*** **(Gazel 89/3)**

ʿāzim:

1.) Kararlı, niyetli, azimli.

1.1. ʿ**āzim:**
Etmeğe ʿ***āzim*** *isen feyz-ı Rızāyı tahsîl*
Koymak istersen eğer ʿ*āleme bir yād-ı cemîl* **(Müsebba 2/40)**

ʿāzim-i dār-ı bihişt ol-:

1.) Cennet kapsına yönelmek, göçmek.

1.1. ʿ**āzim-i dār-ı bihişt ol-:**-*du*
İlhamla yazıldı tārîh-i tām-ı fevti
ʿ***Āzim-i dār-ı bihişt oldu*** *Hilmi Efendi* **(Tarih 18/3)**

ʿazīzim:

1.) "Hürmetli, değerli kimse" anlamında seslenme ünlemi; "(ey) azizim!".

1.1. azīzim:
Etmeli girye-i bisyār ile telvîn-i sirişk
Kurtarır sanma ***azīzim*** *kuru efsāne seni* **(Gazel 230/3)**

1.2. ʿ**azīzim:**
ʿ***Azīzim*** *Mısr-ı dilde Yūsuf-ı gül-i pîrhensin sen*
Beni Yaʿkūb-veş nālān eden sîmîn-i bedensin sen **(Gazel 247/1)**

ʿazm:

1.) Azim; kasıt, niyet, karar.

1.1. ʿ**azminde:**-*i, -n, -de*
Cihānda merd-i nīgū-baht ʿ***azminde*** *hacīl olmaz*
Metālib tāliʿ-i hūşyāre karşı mustahīl olmaz **(Gazel 76/2)**

1.2. ʿ**azmin:**-*in*
Meyve-çîn olmağa ʿ***azmin*** *var ise bāğa su ver*
Nāʾil-i kām olamaz ağlamayan ağla gönül **(Gazel 135/7)**

1.3. ʿ**azmini:**-*i, -n, -i*
Oluyor fikrine ilhām-ı İlāhī rehber
Ediyor ʿ***azmini*** *tevfîk-i Hudā istikbāl* **(Kaside 40/14)**

1.4. ʿ**azminde:**-*i, -n, -de*
Muhakkak ʿ*ārif-i billāhdır* ʿ***azminde*** *mülhemdir*
Ehil-perverdir eyler ehl-i fazlın kadrini iʿlā **(Tarih 21/2)**

ʿazmen:

1.) Azim, kararlılık bakımından.

1.1. ʿ**azmen:**
*Nefsen ezkā meşreben bī-*ʿ*ayb u* ʿ***azmen*** *zī-sebāt*
Zāten akdes tabʿan erfaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/5)**

ʿazmet-:

1.) Bir işteki engelleri yenmeye karar vermiş olmak.

1.1. ʿ**azmettiğim:**-*tik, -im*
Agreb bu ki ʿ***azmettiğim*** *işten haberim yok*
*Es*ʿ*ab bu ki yol gösterecek rāh-berim yok* **(Müseddes 3/3)**

ʿazm-i bekā eyle-:

1.) Ebediyete, ahiret yoluna koyulma; vefat etme.

1.1. ʿ**azm-i bekā eyle-:**-*y, -ip*
Zeynī-zāde ***eyleyip*** ʿ***azm-i bekā***
Kaldı evlād u ʿ*iyāli āhla* **(Tarih 3/1)**

1.2. ʿ**azm-i bekā eyle-:**-*di*
Çıksın üçler çerha taʿlîk eylesin tārîhini
Eyledi *tesbîh ü tahmîd ile* ʿ***azm-i bekā*** **(Tarih 12/4)**

ʿazm-i çemen:

1.) Çemene, bahçeye yönelme, gitme.

1.1. ʿ**azm-i çemen:**
Sormasın ʿ***azm-i çemen*** *esbābını yāra rakīb*
Nā-be-cādır dîve esrār-ı Süleymāndan bahis **(Gazel 14/6)**

ʿazm-i cinān et-:

1.) Cennete gitmek.

1.1. ʿ**azm-i cinān et-:**-*ti*
Gelip Hay ism-i sāmîsi dile tārîhini yazdım
Mesāʾib-dîde yavrum ʿ*Ākifim* ʿ***azm-i cinān etti*** **(Gazel 251/7)**

1.2. ʿ**azm-i cinān et-:**-*ti*
Gelip Hay ism-i sāmîsi dile tārîhini yazdım
Mesāʾib-dîde yavrum ʿ*Ākifim* ʿ***azm-i cinān etti*** **(Tarih 22/7)**

ʿazm-i rāh et-:

1.) Yola düşmek, yola çıkmak.

1.1. ʿ**azm-i rāh et-:**-*me*
Çıkar rızk-ı riyāyı iktidā et rehber-i ʿ*aşka*
Fenersiz ʿ***azm-i rāh etme*** *zalām-ı şāma düşmüşsün* **(Gazel 129/4)**

ʿazm-i sefer et-:

1.) Yolculuğa çıkmak, yola çıkmak; gitmek.

1.1. ʿ**azm-i sefer et-:**-*se, -m*
Görsem yüzünü ahz-ı füyūz-ı seher etsem
Erken uyanıp kūyuna ʿ***azm-i sefer etsem*** **(Gazel 149/1)**

ʿazūbet:

1.) Tatlılık, şirinlik.

1.1. ʿ**azūbet:**
Ey kilk-i hüner-perver ey fāzıl-ı şîrîn-ter
Sen durma hemān söyle nutkunda ʿ***azūbet*** *var* **(Gazel 58/9)**

1.2. ʿ**azūbet:**
Buluyor vasfını tasvîr kılan hāme şeref
Nāmını yād eden efvāha ʿ***azūbet*** *geliyor* **(Kaside 48/35)**

āzürde:

1.) İncinmiş, kırılmış, gücenmiş.

1.1. āzürdedir:-*dir*
Bir rū-siyāhım etme red görme sezāvār-ı ʿ*itāb*
İnnī dahīlü'l-meded ***āzürdedir*** *cān ü cesed* **(Kaside 20/23)**

1.2. āzürde:
Gönül ***āzürde*** *husūsiyle bıdāʿam noksān*
Yüzüme gelme hatīʾātımı lutfen ʿ*afvet* **(Kaside 45/48)**

1.3. āzürdedir:-*dir*
Günāhımla temeyyüz eyledim ebnā-yı ādemden
*Anınçün boynum eğri hātırım **āzürdedir** gamdan* **(Müseddes 2/7)**

1.4. āzürde:-*i, -ken*
*Eskiden şerha-i endūh ile **āzürde iken***
Sahne-i sīnemi pür-dāğ-ı cedīd etti felek **(Gazel 110/4)**

<u>āzürde-hār ol-:</u>

1.) Kırılmak, incinmek.

1.1. āzürde-hār ol-:-*dı, -k*
Yalnız bir sen misin bülbül yeter bu āh u zār
*Var mı bu gülşende hiç **āzürde-hār olmadık*** **(Kıt'a 16/2)**

<u>āzürde-i ceyş-i gavāʾil:</u>

1.) Musibet ordusundan incinmiş.

1.1. āzürde-i ceyş-i gavāʾil:-*dir*
Dehā evsāfını silk-i beyāna böyle çekmezdim
*Ne çāre hātırım **āzürde-i ceyş-i gavāʾildir*** **(Kaside 38/43)**

<u>āzürde-meşreb:</u>

1.) Kırılgan, naif yaradılışlı.

1.1. āzürde-meşreb:
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
*Bana benzer bu cāniblerde bir **āzürde-meşreb** yok* **(Muhammes 1/18)**

<u>ʿazv et-:</u>

1.) Bir söz veya hareketi birine yakıştırmak, onun üzerine atmak, isnat etmek; iftira etmek.

1.1. ʿ**azv et-:**-*il, -en*
Hatn-i nāfesi dedim zülf-i anberīnine
*Budur işte budur ʿ**azv edilen** hatā bana* **(Gazel 4/2)**

1.2. ʿ**āzv et-:**-*ti*
Kendi meşhūr olduğu şeyle beni teşhīr içün
Korkmayıp Hakkdan bana ʿāzv etti sūʾ-i hasleti **(Kaside 37/50)**

B

bā:

1.) Arap alfabesinin ikici harfi olan "be (ب)" nin Arapçadaki okunuşu. Kur'an'ın başlangıcı olan "besmele" nin "be"si.

1.1. bāsıyım:-*s, -ı, -y, -ım*
Sırr-ı Kurʾān bendedir Ümmü'l-Kitābın ***Bāsıyım***
Zī-Kemālim evc-i ʿirfānın meh-i garrāsıyım **(Kaside 35/1)**

bāb:

1.) Kapı; ***mec.*** Eşik, huzur, makam.

1.1. bāba:-*a*
Evvel Allāh sonra senden başka kimsem yok benim
Gerçi vardır herkesin bir ***bāba*** *mensūbiyeti* **(Kaside 37/81)**

1.2. bābda:-*da*
Sīnemi sen māh-ı rahşāne sümmāk etsem gerek
Dökme āb-rūyun olmaz iltecā her ***bābda*** **(Tahmis 8/13)**

1.3. bābında:-*ı, -n, -da*
Rızā ***bābında*** *bekle rahme şāyān olmak istersen*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/3)**

2.) Husus, mesele, konu.

2.1. bābından:-*ı, -n, -dan*
Hātemin nāmını tay etti sehā ***bābından***
Eyledi şöhretini Nūşirevānın ibtāl **(Kaside 40/16)**

bāb-ı fazl:

1.) Cömertlik kapısı.

1.1. bāb-ı fazl:-*ın, -dan*
Bāb-ı fazlından *budur ancak yegāne arzū*
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan **(Kaside 7/12)**

bāb-ı gam:

1.) Gam, keder kapısı.

1.1. bāb-ı gam:-*ın*
Pīşvā-yı ehl-i derdim ʿāşık-ı hasret-keşim
Hāsılı menşūra ***bāb-ı gamın*** *tuğrāsıyım* **(Kaside 35/15)**

bāb-ı lutf:

1.) Lütuf kapısı.

1.1. bāb-ı lutf:-*un, -da*
Kulun Fennī-i pür-cürmü ayırma ***bāb-ı lutfunda***
Dahīlek yā Ebe'l-Kāsım dahīlek yā Rasūlallah **(Kaside 14/9)**

1.2. bāb-ı lutf:-*(ü)n*
Bāb-ı lutfun *kapamaz fazlını imsāk etmez*
O kerīmü'ş-şiyem ol Āsaf-ı sāmī-ʿünvān **(Kaside 45/19)**

bāb-ı Rasūl-i Efham ol-:

1.) Yüce Resul'un (Hz. Peygamber) kapısı, huzuru.

1.1. bāb-ı Rasūl-i Efham ol-:-*dukça*
Penāh u melceʿin ***bāb-ı Rasūl-i Efham*** *oldukça*
Karīn-i ʿafv olursun Fennīyā katʿ-ı ümīd etme **(Gazel 200/9)**

bāb-ı rızā:

1.) Rıza kapısı; Allah'ın kapısı, huzuru.

1.1. bāb-ı rızā:-*dan*
Haktan geleni her ne ise hak kabul et
Ayrılma murād ister isen ***bāb-ı rızādan*** **(Kaside 50/10)**

bābü's-selām:

1.) "Selam kapısı" manasına gelip Hz. Peygamber'in Mekke'ye ilk girişlerinde Mescid-i Haram'a girerken kullandıkları kapıdır.

1.1. bābü's-selāmın:-*ın*
Felekte māh-ı nev ***Bābü's-selāmın*** *sīne-çākidir*
Anın kandīlidir hūr matlaʿ-ı nūr-ı ziyādır bu **(Tahmis 1/5)**

bād es-:

1.) Rüzgâr esmek.

1.1. bād es-:-*dik, -çe*
Āh-ı Fennī seni pek muzdarip eyler hazer et
Sarsılır ***bādlar esdikçe*** *nihāl-i nevres* **(Gazel 91/7)**

bād eyle-:

1.) Övmek.

1.1. bād eyle-:-*yor, -lar*
Fazīletli ile ***bād eyliyorlar*** *şimdi nādānı*
Bu ʿünvān kimlere lāyıktır ey üstād sen söyle **(Gazel 197/4)**

bāde:

1.) Sarhoşluk veren içecek, şarap, mey; ***tas.*** İlahi aşk.

1.1. bāde:
Sākiyā ***bāde*** *getir bastı humār-ı gaflet*
Bilelim tā nasıl ʿālemde ne meyhanedeyiz **(Gazel 86/2)**

1.2. bāde:
Dilde kalaydı bākī tek neşʾe-i mülākāt
İsterse ***bāde*** *içmek her dem yasağ olaydı* **(Gazel 211/3)**

1.3. bāde:
Taʿmı cennetten alıp Kevsere dönse ***bāde***
Devr-i laʿlinde o yārin getirilmez yāde **(Kaside 34/1)**

1.4. bāde:
Şu zamāna kadar yārim elinden
Keyfimce bir ***bāde*** *içemedim ben* **(Şarkı 2/7)**

1.5. bādeden:-*den*
Bādeden *sarhoş olup zevzeklik etmek iş değil*
Bozmayıp etvārı setr-i hālet-i müldür hüner **(Gazel 37/4)**

1.6. bādedir:-*dir*
Girye eyler muttasıl dünyāda merd-i hak-perest
Dār-ı gurbette garībānın enīsi ***bādedir*** **(Gazel 38/4)**

bāde iç-:

1.) Şarap içmek; ***mec.*** Sevgilinin aşkına, ilgisine mazhar olabilmek.

1.1. bāde iç-:-*y, -i*
Ellerin yaptığı töhmet bize isnād olunur
El içer ***bādeyi biz*** *renc-i humārın çekeriz* **(Gazel 72/5)**

baʿdehū:

Ondan sonra, daha sonra.

1.1. baʿdehū:
Baʿdehū *ashāba takdīm-i tahiyyāt eyleyip*
Zāhir u bātın olur mesʿūd u müstansır kalem **(Kaside 24/3)**

bāde-iʿaşk:

1.) Aşk şarabı, zevki.

1.1. bāde-i ʿaşk:-*ın*
Bāde-i ʿaşkın *mizācından haber-dār olmamış*
Eylemez sūfī-hār-meşreb taassubtan ferāğ **(Gazel 103/2)**

bāde-i büşrā-yı ümīd:

1.) Ümit kadehinin müjdesi.

1.1. bāde-i büşrā-yı ümīd:
Bir gazel tarzına hāmemde yine hāhiş var
Söyletir çünkü beni ***bāde-i büşrā-yı ümīd*** **(Kaside 46/58)**

bāde-i gül-fām:

1.) Gül renkli şarap.

1.1. bāde-i gül-fām:
Mizac-ı ehl-i zevki ***bāde-i gül-fām*** *eder tashīh*
Küdürāt-ı dil-i āzürdeyi bir cām eder tashih **(Gazel 19/1)**

1.2. bāde-i gül-fām:
Bāde-i gül-fām *ile sākī-i sīm-endām ile*
Bezm-i rindānı felek reşk-i cinān etmiş yine **(Gazel 186/4)**

bāde-i nūşīne:

1.) Tatlı ve yumuşak şarap.

1.1. bāde-i nūşīne:-*(n)in*
Muhabbet ehlini hālī bırakmaz āh ü nālişde
Neşāti ***bāde-i nūşīnenin*** *kitmān kabūl etmez* **(Gazel 88/2)**

bāde-keşān:

1.) Şarap içen.

1.1. bāde-keşānız:-*ız*
Zāhid kapanır mescide biz ***bāde-keşānız*** *Pür-āh-ı nihānız*
Kāʾil idin ol māh ile gelsek bir araya Yılda birer aya **(Müstezad 1/2)**

1.2. bāde-keşānız:-*ız*
Zāhid kapanır mescide biz ***bāde-keşānız*** *Pür-āh-ı nihānız*
Zāhid dayanır rişte-i tesbīhe ʿasāya Biz ʿafv-ı Hudāya **(Müstezad 1/2)**

baʿdemā:

1.) Bundan sonra, bundan böyle, artık.

1.1. baʿdemā:
Baʿdemā *merhamet et gitme bizi koyma garīb*
Sen gidince bize her türlü garābet geliyor **(Kaside 48/19)**

baʿd-ez-īn:

1.) Bundan sonra, budan böyle.

1.1. baʿd-ez-īn:
Anladım vābeste-i hüküm kadardır her umūr
Baʿd-ez-īn *ey çarh-ı mümsik ʿarz-ı hāl etmem sana* **(Gazel 3/4)**

1.2. baʿd-ez-īn:
Etmiş ihsān bize anı Cenāb-ı Bārī
Hakka şükr eyle bırak ***baʿd-ez-īn*** *her kârı* **(Müseddes 4/14)**

bādī:

1.) Sebep olan şey, sebep.

1.1. bādī:
Bu rütbe ehl-i fazlın izdiyād-ı fazlına ***bādī***
Şehin-şāh-ı cihān Abdülhamīd pür-fezāʾildir **(Kaside 38/4)**

1.2. bādī:
Bu rütbe ibtilāya mihnete ***bādī*** *nedir bilmem*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/8)**

bād-ı hā:

1.) Bedava, karşılıksız.

1.1. bād-ı hā:-*dan*
Bezl-i mechūd etmeden doğmaz gönülde nūr-ı ʿaşk
Mübtelāya ***bād-ı hādan*** *hangi dilber rām olur* **(Gazel 33/7)**

bād-ı havā(ya) git-:

1.) Rüzgâra karışmak, boşa gitmek.

1.1. bād-ı havā(ya) git-:-*ti*
Geçmedi dildāra nāz ü mihnetim
Bād-ı havā *gitti saʾy ü himmetim* **(Şarkı 2/9)**

bād-ı hayā:

1.) Utanç rüzgârı.

1.1. bād-ı hayā:
Bād-ı hayā *sokma her kāmı süveydā-yı dile*
Tūl-ı āmāle mecāl cüst ü cū vermez felek **(Gazel 113/4)**

bādī ol-:

1.) Sebep olmak.

1.1. bādī ol-:-*du*
Muhalif rüzgāra uğramışsın gönlün incinmiş
Ne ***bādī oldu*** *ey zülfü perīşānım niçin küstün* **(Gazel 133/3)**

1.2. bādī ol-:-*du, -lar*
Oldular bādī *nihāyet inkisār-ı bālime*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbalime **(Muhammes 4/2)**

1.3. bādī ol-:-*ma, -sa*
O da akrānı gibi etse temāyüz çok mu
Olmasa bādīye *peymāy-ı melāl ü hüsrān* **(Kaside 45/38)**

bād-ı sabā:

1.) Serin ve tatlı esen bahar rüzgârı (***bk.*** sabā)

1.1. bād-ı sabā:
Gālibā uğradın ey ***bād-ı sabā*** *cānāna*
Çünkü var sende yine cennet-i meʾvā kokusu **(Gazel 238/8)**

1.2. bād-ı sabā:-*lar*
İsterim ***bād-ı sabālar*** *da seni okşamasın*
Etmesin zülf-i dilāvīzine katʿā fes mes **(Gazel 91/3)**

1.3. bād-ı sabā:-*y, -a*
Bu sūziş-i hicrān ile tā kūyuna gitsin Cānānı acıtsın
Feryādımı terfīk edeyim ***bād-ı sabāya*** *Emvāc-ı hevāya* **(Müstezad 1/3)**

bād-ı seher:

1.) Seher yeli, seher vakti esen rüzgâr.

1.1. bād-ı seher:
Derūnum dāğını dildāra ey feryād sen söyle
Yā ey ***bād-ı seher*** *yā ey dil-i nā-şād sen söyle* **(Gazel 197/1)**

1.2. bād-ı seher:
Ey ***bād-ı seher*** *sormadı mı hālimi cānān*
Evsāfın ile nātıka-pīrā demedin mi **(Gazel 239/7)**

1.3. bād-ı seher:
Tavāf-ı kūy-ı dildāre çok iştiyākı var
Ey ***bād-ı seher*** *rehber-i rūh u revānım ol* **(Kıt'a 8/1)**

1.4. bād-ı seher:
*Ey **bād-ı seher** yāre kıl ʿarz-ı selām ammā*
Ādāba özen gāyet tabʿında nezāket var **(Gazel 58/11)**

bād-ı vezān:

1.) Esen rüzgâr.

1.1. bād-ı vezān:
Pīr ü civān zaʿf u tüvān başka başkadır
***Bād-ı vezān** vakt-i hazān başka başkadır* **(Gazel 64/1)**

bādī-i feyz ü imtiyāz:

1.) Ayrıcalık ve ihsan, bereket sebebi.

1.1. bādī-i feyz ü imtiyāz:-*(ı)m*
Bu ʿabd-i ahkarı dūr etmesin Hak āsitānından
*Budur **bādī-i feyz ü imtiyāzım** āh Efendim āh* **(Gazel 179/5)**

bādī-i hayāt-ı cāvidān:

1.) Sonsuz hayat sebebi; sonsuz hayatın başlangıcı.

1.1. bādī-i hayāt-ı cāvidān:-*(ı)m, -sın*
*Veliyyü'l-himme **bādī-i hayāt-ı cāvidānımsın***
Efendimsin velīy-yi niʿmet-i bī-imtinānımsın **(Müsebba 3/20)**

bādī-i itfā:

1.) Söndürme sebebi.

1.1. bādī-i itfā:-*s, -ı, -y, -ım*
Nūr-ı ʿaşkım söndürür nārı rufā-ʿīlerdenim
*Nār-ı Nemrūdun da hattā **bādī-i itfāsıyım*** **(Kaside 35/8)**

bādī-i tasvīr-i ādem:

1.) İnsanoğlunun tasvirinin başlangıcı.

1.1. bādī-i tasvīr-i ādem:
Kemālin bāʿis-i tekvīn-i ʿālem yā Resūlallah
*Cemālin **bādī-i tasvīr-i ādem** yā Resūlallah* **(Kaside 17/1)**

Bādīyā:

1.) "Ey Bâdî!" anlamında (Trabzon vergi müdürü Bâdî Efendi için) bir seslenme ünlemi.

1.1. Bādīyā:
Der-i Hünkārdan dūr olma Fennī feyz ise maksūd
*Kul ol bir Pādişāha **Bādīyā** hürriyet istersen* **(Gazel 246/8)**

bādiye:

1.) Çöl, sahra; ***mec.*** Keder veren dünya.

1.1. bādiyede:-*de*
*Sanma bu **bādiyede** hāne yıkan hāne bulur*
Eskiden var ise eğer anı da vīrāne bulur **(Müfret 17/1)**

bağ:

1.) Bahçe; gül bahçesi.

1.1. bāğa:-*a* (***mec.*** Dünya)
*Bāğ-bānı bilmedir bu **bāğa** gelmekten ʿarz*
Başka bir maksūdumuz yok gül gibi sünbül gibi **(Gazel 228/3)**

1.2. bāğa:-*a*
*Meyve-çīn olmağa ʿazmin var ise **bāğa** su ver*
Nāʾil-i kām olamaz ağlamayan ağla gönül **(Gazel 135/7)**

1.3. bāğa:-*a*
Dīdemi mahrūm-ı dīdār etme var Müftīye sor
*Şerʿ-i enver saddeder mi **bāğa** nāzır revzeni* **(Gazel 218/2)**

1.4. bāğ:-*a* (***mec.*** Gönül)
Gönül verme Fennī hiçbiri cāvidān değil
*Bu **bāğa** nice serv ü hırāmān gelir gider* **(Gazel 46/11)**

1.5. bağda:-*da*
*Güllere haddini bildirmek için **bağda** yār*
Koparır berk-i gülü ʿārız-ı rengīne tutar **(Gazel 49/3)**

1.6. bağda:-*da*
Şīve-i reftārını gördü dikildi kaldı serv
***Bağda** gözler kıyām üzre o mevzūn kameti* **(Kaside 37/101)**

1.7. bağında:-*ı, -n, -da* (***mec.*** Dünya)
*Yeter oldu fenā **bağında** nālāne*
Yürü bülbül yürü dost ellerine **(Müfret 31/1)**

1.8. bağının:-*ı, -(n)ın*
*Nezāket **bağının** tāze nihāli*
Evc-i muhabbetin mihr u māhıdır **(Diğer 4/2)**

bağ u rāğ:

1.) Bağ ve bahçe.

1.1. bağ u rāğ:-*ı, -n, -a*
*Meyleyleme dehrin **bağ u rāğına***
Dolaşıp rakībin düşme ağına **(Şarkı 4/5)**

bāğ-bān:

1.) Bağcı, bahçıvan; ***mec.*** Allah.

1.1. bāğ-bān:
***Bāğ-bān** eyler seni reyyān-cū-yı merhamet*
Gül gibi sabr eyle feryād eyleme bülbül gibi **(Gazel 228/4)**

1.2. bāğ-bānı:-*ı*
***Bāğ-bānı** bilmedir bu bāğa gelmekten ʿarz*
Başka bir maksūdumuz yok gül gibi sünbül gibi **(Gazel 228/3)**

bağçe:

1) Bahçe.

1.1. bağçenin:-*(n)in* (***mec.*** Dünya)
İkbāl-i felek gussa-i idbārı değmez
*Bu **bağçenin** seyr-i gülü hārına değmez* **(Gazel 65/1)**

1.2. bağçesine:-*s, -i, -n, -e* (***mec.*** Gönül)
Eşk ile ravza-i ikbālini irvā eyle
*Meyveye tālib olan **bağçesine** su getirir* **(Gazel 43/10)**

1.3. bağçesine:-*s, -i, -n, -e* (***mec.*** Gönül)
Eşk ile ravza-i ikbālini irvā eyle
*Meyveye tālib olan **bağçesine** su getirir* **(Gazel 43/10)**

bağçe-i hüsn:

1.) Güzellik bahçesi.

1.1. bağçe-i hüsn:-*ün, -de*
*Esmemiş **bağçe-i hüsnünde** bī-gāne sabā*
Düşmemiş pençe-i hāra o gülün gülşeni pāk **(Gazel 116/2)**

bāğ-ı ʿālem:

1.) Dünya bahçesi.

1.1. bāğ-ı ʿālem:-*e*
Gonca-i pür-hārına şebnem kadar bār olmadık
*Biz bu **bāğ-ı ʿāleme** bilmem neden yār olmadık* **(Kıt'a 16/1)**

bāğ-ı ʿālemin gözü:

1.) Dünya bahçesinin gözü; dünyada var olan herkes.

1.1. bāğ-ı ʿālemin gözü:-*in*
Açıl ey nahl-i nāzım nāz ile meyl-i kıyām eyle
***Gözü** bu köhne **bāğ-ı ʿālemin** bir gül fidan görsün* **(Gazel 159/4)**

bāğ-ı ʿaşk:

1.) Aşk bahçesi.

1.1. bāğ-ı ʿaşk:-*ın*
Naʿramı güş eyleyen sūfī beni taʿn etmesin
*Gülşenīyim **bāğ-ı ʿaşkın** bülbül-i gūyāsıyım* **(Kaside 35/10)**

bāğ-ı bahār-ı ʿālem:

1.) Dünya baharının bahçesi, bahar mevsimindeki bahçe; ***mec***. Dünyadaki sevinç ve mutluluklar.

1.1. bāğ-ı bahār-ı ʿālem:-*i*
*Bu süziş eyledi **bāğ-ı bahār-ı ʿālemi** dilhūn*
Gül ağlar sünbül ağlar bülbül ağlar gülsitān ağlar **(Gazel 249/4)**

1.2. bāğ-ı bahār-ı ʿālem:-*i, -n(i)*
*Mātem etsin bir zamān **bāğ-ı bahār-ı ʿālemin***
Gülmesin rūy-ı çemen eşcār ü ezhār ağlasın **(Gazel 250/4)**

bāğ-ı behcet:

1.) Güzellik bağı, bahçesi.

1.1. bāğ-ı behcet:-*in*
*Bülbül-i gūyāsıdır gūyā ki **bāğ-ı behcetin***
Hüsnünün mirʾātıdır yāhud o zībā suretin **(Tahmis 4/14)**

bāğ-ı behişt ol-:

1.) Cennet bahçesi (gibi) olmak.

1.1. bāğ-ı behişt ol-:-*sa*
*Fennīyā **bāğ-ı behişt olsa** bile kūy-ı vatan*
Ādeme gurbet olur yoksa ehıbbā kokusu **(Gazel 238/7)**

bāğ-ı cennet:

1.) Cennet bahçesi.

1.1. bāğ-ı cennet:
Oldu her cānib tarāvet-bāb-ı ʿadl ü ʿātıfet
*Hamdü-lilllāh andırır her bukʿa **bāğ-ı Cenneti*** **(Kaside 37/34)**

1.2. bāğ-ı cennet:-*den*
*Seni Rıdvān-ı cennet mi kaçırdı **bāğ-ı cennetden***
Sen ey reşk-i melek insān değilsin hūra benzersin **(Gazel 120/3)**

1.3. bāğ-ı cennet:-*den*
Vatandan ayrılanlar zār ü giryān olmasın nolsun
*Çıkanlar **bāğ-ı Cennetden** peşīmān olmasın nolsun* **(Gazel 174/1)**

bağ-ı emel:

1.) İstek, arzu bahçesi.

1.1. bağ-ı emel:-*e*
*Köhne **bağ-ı emele** tāb-ı tarāvet geliyor*
Çemenistān-ı dile reng-i letāfet geliyor **(Kaside 48/1)**

bāğ-ı hüsn:

1.) Güzellik bahçesi.

1.1. bāğ-ı hüsn:-*ü*
***Bāğ-ı hüsnü** görmesin yā Rab o dildārın hazān*
Rīh-i Āsaftan masūn olsun bahār-ı behceti **(Kaside 37/107)**

bāğ-ı İrem:

1.) Cennet bağı, dünya cenneti; cennet kadar güzel ve bayındır yer.

1.1. bāğ-ı İrem:
Yaban-ābāda geldim İncesudan muntazam buldum
*Temāşā eyledim her bukʿasın **bāğ-ı İrem** buldum* **(Kaside 49/1)**

bağ(ı)r:

1.) Göğüs, sine; gönül, yürek.

1.1. bağrın:-*(ı)n*
*Mürüvvet merhamet insāf yok mu taş mıdır **bağrın***
Ne var bir iltifāt et büsbütün āhen misin kāfir **(Gazel 39/9)**

1.2. bağrına:-*ı, -n, -a*
Ol Şehin-şāhın kemālātından ettikçe bahis
*Münkirānın **bağrına** hançer gibi işler kalem* **(Kaside 24/46)**

bağışla-:

1.) Affetmek.

1.1. bağışla:
*Ger kusūr ettimse maʿzūrum **bağışla** cürmümü*
Pādişāhım lutfedip eyle kabūl-i iʿtizār **(Kaside 39/33)**

1.2. bağışla:
Hatīʾātım bağışla ey Vezīr-i merhamet-pīrā
Meseldir eskiden ʿaşk ağlatır dert söyletir zīrā **(Muhammes 1/39)**

bağla-:

1.) Bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak, iliştirmek, düğümlemek.

1.1. bağlamış:-*mış* (***mec.*** Tutsak etmek, ***bk.*** zülf)
Bin kadar dil-besteler var zülf-i ʿanber būyuna
*Bir sürü arslanı gūyā **bağlamış** bir mūyuna* **(Tahmis 2/6)**

2.) İki şey arasında alaka ve irtibat kurmak.

2.1. bağladı:-*dı*
İşte görsünler ki bir māhir muhāsibken bu zāt
***Bağladı** cümle hesābātı yekūn-ı rihlete* **(Tarih 17/3)**

bağlan-:

1.) Kendi kendine bağlamak, birbirine tutturmak.

1.1. bağlandığım:-*dık, -ım*
Velī gerdānıma bağlandığım tavk-ı ʿubūdiyet
Çözülmez tā-be-mahşer sanki akvā-yı selāsildir **(Kaside 38/36)**

bağrı bütün:

1.) Gönlü tam, bütün olma; ***mec.*** Kedersiz olma.

1.1. bağrı bütün:
Bu tekyede dil-rīşin olur hem-demi dilrīş
*Bir **bağrı bütün** neşʾeli neyzen bulamazsın* **(Gazel 128/7)**

bağrı(n)a bas-:

1.) Kucaklamak, kollarıyla sıkıca sarmak; birini sevgi ve şefkatle yanına alıp korumak, ilgi göstermek.

1.1. bağrı(n)a bas-:-*maz*
*Seni ben **bağrıma basmaz** mıyım fırsat düşürdükçe*
Alıp sarmaz mı mecrūh yāresine merhem oldukça **(Gazel 200/5)**

bağrın(ı) deldir-:

1.) (Kendinden üstün, değerli olduğunu anlayıp) bağrında delik açtırmak; ***mec.*** Gönlünü dağlatmak.

1.1. bağrın(ı) deldir-:-*di*
Hayrān felekler ānına Levlāk okundu şānına
Meftūn olup dendānına ***deldirdi bağrın*** *dürr-i nāb* **(Kaside 20/12)**

bahār:

1.) Kış ile yaz arasında 22 Mart'tan 21 Haziran'a kadar süren mevsim, ilkbahar; ***mec.*** Sevgiliye kavuşma sebebiyle neşe ve sevincin ziyade olduğu vakit.

1.1. bahār:
Beşerde kābil-i esrār-ı hikmet binde bir çıkmaz
Bahār *emtārının her katrası dürr-i yetīm olmaz* **(Gazel 68/2)**

1.2. bahār:
Evvel ***bahār*** *ereydi dāğ üstü bāğ olaydı*
Mey sunmak üzre sākī bir el ayağ olaydı **(Gazel 211/1)**

1.3. bahār:
Geçmeden gülşen-i hüsnündeki zīnetli ***bahār***
Solmadan gonca-i raʿnā-i melāhat ey yār **(Müsebba 2/9)**

bahār-ı behcet:

1.) Güzellik baharı, sevinç baharı.

1.1. bahār-ı behcet:-*i*
Bāğ-ı hüsnü görmesin yā Rab o dildārın hazān
Rīh-i Āsaftan masūn olsun ***bahār-ı behceti*** **(Kaside 37/106)**

bahāristān:

1.) İlkbahar; bağ, bahçe.

1.1. bahāristānını:-*ı, -n, -ı*
Kemāl-i sanʿatı göstermeyen ezhār yoktur yok
Bahāristānını *dehrin temāşā-gāh-ı ʿirfān et* **(Gazel 105/4)**

Bahāüddīn-i Nakşī:

1.) Nakşibendiye tarikatının kurucusu, Bahaeddin Nakşibend.

1.1. Bahāüddīn-i Nakşī:-*den*
Bahāüddīn-i Nakşīden *alırlar feyz-i ʿirfānı*
Takīdir pākdir ʿālī-makardır Nakşibendīler **(Kaside 36/10)**

bā-hayāl-i ū ne-gunced yād-i hūbān der-dilem:

1.) "Onun hayaliyle birlikte güzellerin anılması gönlümde sığışmaz." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. bā-hayāl-i ū ne-gunced yād-i hūbān der-dilem:
Digerān rā key tevānem kerd mihmān der-dilem
Bā-hayāl-i ū ne-gunced yād-i hūbān der-dilem **(Tahmis 9/7)**

bahā-yı bī-gerān:

1.) Sonsuz, sınırsız değer, kıymet.

1.1. bahā-yı bī-gerān:
Olmaktalardır şādümān cümle maʿārif-perverān
Buldu ***bahā-yı bī-gerān*** *ʿasrında kālā-yı hüner* **(Tarih 16/3)**

Bahīl-i sehhāl:

1.) Cimri Sehhal; cimriliği ile meşhur Sehhal (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. Bahīl-i sehhāl:
Sen o nisbette ʿulūvv-i himeme māliksin
Ne kadar hāʾif-i himmetse ***Bahīl-i Sehhāl*** **(Kaside 40/35)**

bahis:

1.) Üzerinde konuşulan şey, konu; bahsetme, söz etme.

1.1. bahis:
Sorma bir rūh-ı musavverdir o şūhun aslını
Nas ile memnūʿdur māhiyyet-i cāndan ***bahis*** **(Gazel 14/3)**

1.2. bahis:
Neşʾe vermez sūfī-i nā-puhteye tavsīf-i ʿaşk
Sūd hāsıl eylemez aʿmāya elvāndan ***bahis*** **(Gazel 14/4)**

1.3. bahis:
Sormasın ʿazm-i çemen esbābını yāra rakīb
Nā-be-cādır dīve esrār-ı Süleymāndan ***bahis*** **(Gazel 14/6)**

1.4. bahis:
Fennīyā her fıkrası sīm ü zere müncer olur
Kimyādan bahse benzer vasl-ı cānāndan ***bahis*** **(Gazel 14/7)**

1.5. bahiste:-*te*
Hazret-i Seyyidi her ***bahiste*** *elzem eyler*
Daʿvā-yı fazlda mahkūmu kalır Saʿeddīn **(Kaside 42/11)**

bahis et-:

1.) Söz etmek, konuşmak.

1.1. bahis et-:-*(e)r*
Zevk-ı rūhānī verir cānāna cānāndan bahis
İşte anınçün ***eder*** *cānāna cān ondan* ***bahis*** **(Gazel 14/1)**

1.2. bahis et-:-*me*
Hālet-i hicr-i nigārı yād ü tasvīr eyleme
El-emān ey hāme ***etme*** *nār-ı sūzāndan* ***bahis*** **(Gazel 14/2)**

1.3. bahis et-:-*meli*
Her gönül maʿşūkunun zikrinden istişvāk eder
Kays-ı ʿasra ***etmeli*** *Leylī-i devrāndan* ***bahis*** **(Gazel 14/5)**

1.4. bahis et-:-*tikçe*
Ol Şehin-şāhın kemālātından ***ettikçe bahis***
Münkirānın bağrına hançer gibi işler kalem **(Kaside 24/46)**

bahis ver-:

1.) Bahsetmek, haber vermek.

1.1. bahis ver-:-*(i)r*
Zevk-ı rūhānī ***verir*** *cānāna cānāndan* ***bahis***
İşte anınçün eder cānāna cān ondan bahis **(Gazel 14/1)**

bahr:

1.) Deniz, derya.

1.1. bahre:-*e*
Olan peyrev o Pīr-i dilşikāra
Dalar ***bahre*** *girer tennūr-ı nāra* **(Kaside 31/7)**

bahre düş-:

1.) Denize düşmek. ***mec.*** Kötü bir durumla karşı karşıya kalmak.

1.1. bahre düş-:-*en*
Zarūrette müdārā muktezīdir şahs-ı gaddāra
Eder ***bahre düşen*** *mār-ı ʿadüv-peykerden istimdād* **(Gazel 22/4)**

bahre düşen māra teşebbüs eder:

1.) "Denize düşen yılana sarılır" anlamında olup âşıkların, rakip*lere mecburen katlanması ifade edilmektedir.

1.1. bahre düşen māra teşebbüs eder:-*er*

ʿAşk ehli çeker minnet-i ağyārı zarūrī
*Nā-çār **eder bahre düşen māra teşebbüs*** **(Gazel 15/3)**

bahre gir-:

1.) Denize girmek.

1.1. bahre gir-:*-sen*
***Bahre girsen** de çıkarmaz vesah-ı isyānı*
Reşha-ı eşk-i nedāmet eder ancak seni pāk **(Gazel 116/6)**

bahr-ı muhīt:

1.) Okyanus.

1.1. bahr-ı muhīt:
Gāyet mi var evsāfına ihsānına eltāfına
*Nisbet yem-i aʿtāfına **bahr-ı muhīt** bir katre āb* **(Kaside 20/13)**

1.2. bahr-ı muhīt:
Benim māhī-i deryā-yı muhabbet kaçmaz āğımdan
*Temevvüc eyledi **bahr-ı muhīt** ʿaşk-ver ü āğumdan* **(Tahmis 7/1)**

1.3. bahr-ı muhit:*-in*
Nisbet etmem ʿadlini Nūşirevānın ʿadline
*Nā-be-cādır katraya **bahr-ı muhitin** nisbeti* **(Kaside 37/17)**

bahs:

1.) *bk. bahis.*

1.1. bahse:*-e*
Fennīyā her fıkrası sīm ü zere müncer olur
*Kimyādan **bahse** benzer vasl-ı cānāndan bahis* **(Gazel 14/7)**

1.2. bahse:*-e*
Eylerim yāre sebük-reh-i hāne ʿarz-ı arzū
*Etmese bu **bahse** sūfī-i girān-cān ihtilāt* **(Gazel 98/3)**

1.3. bahsi:*-i*
Niyyet etmiş mübtelālar bir yüzünden öpmeğe
*Dil uzatma Midhatā ol **bahsi** sen bir yāne tut* **(Tahmis 5/15)**

1.4. bahsini:*-i, -n, -i*
*Fennīyā artık bırak baht-ı siyāhın **bahsini***
Pür-tanīn ettin sumāh-ı ʿālemi şekva ile **(Gazel 187/5)**

bahşāyiş-i Hak:

1.) Allah'ın ihsanı, merhameti.

1.1. bahşāyiş-i Hak:*-tır*
*Mahzı **bahşāyiş-i Hakktır** niʿamın aʿzamıdır*
Nūrdur dilde zuhūr-ı eser-i nisbet-i Pīr **(Kaside 33/6)**

bahşāyiş-i Hallāk-ı cihān:

1.) Her şeyin yaratıcısı olan Allah'ın lütfu.

1.1. bahşāyiş-i Hallāk-ı cihān:*-dır*
*Sana **bahşāyiş-i Hallāk-ı Cihāndır** ancak*
Cūd u inʿām u ʿatā hüsn-i mizāc u mişvār **(Kaside 43/18)**

bahşāyiş-i Hudā:

1.) Allah'ın ihsanı, lütfu.

1.1. bahşāyiş-i Hudā:*-dır*
***Bahşāyiş-i Hudādır** o şāh-ı dīn-penāha*
Hakkā vukūf-ı kāmil hikmet ü hükūmete **(Tarih 9/3)**

bahse gir-:

1.) Bahse girmek, iddiada bulumak.

1.1. bahse gir-:*-e, -mez*
Hātır-ı ʿātırı hikmetle olunmuş tezyīn
***Giremez bahse** anınla hukemāsı ʿasrın* **(Kaside 42/12)**

bahset-:

1.) Söz etmek, hakkında konuşmak.

1.1. bahseder:*-(e)r*
Nükte-dānān-ı edepten gūş edenler sözlerim
*İşvesinden ʿārızından **bahseder** bir āfetin* **(Tahmis 4/13)**

bahşet-:

1.) İhsan etmek, bağışlamak, vermek.

1.1. bahşet:
*Geç hatīʾatımı fazlınla İlāhī **bahşet***
Bende-i hāsın olan Seyyidü'l-ahyāre beni **(Kaside 5/4)**

1.2. bahşet-:*-sin*
*Verip ʿömr-i ebedī her birine **bahşetsin***
Anı Sultān Hamīd Hāna Hudā-yı Mennān **(Kaside 45/61)**

bahs-i dil:

1.) Gönlün bahsi; gönüldeki aşktan söz etme.

1.1. bahs-i dil:
Kūy-ı dildārı tavāf ettikçe āh-ı iştiyāk
*Her sefer **bahs-i dil** sūziş-nişānım söylesin* **(Gazel 166/5)**

bahs-i hikem et-:

1.) Hikmetlerden bahsetmek.

1.1. bahs-i hikem et-:*-e, -mez*
*Meclisinde edemez **bahs-i hikem** Eflātun*
Habt olur belki umūm hükemā-yı Yunan **(Kaside 45/45)**

bahş-ı maʿrifet:

1.) Bilgi verme; ***tas***. İlahi sırları söyleme.

1.1. bahş-ı maʿrifet:
ʿĀşık-ı dīdāra buldun gizli bir vuslat yolu
*Tekye-i ʿaşka olup pīrāye **bahş-ı maʿrifet*** **(Kaside 32/8)**

bahsi uzat-:

1.) Konuyu, sözü uzatmak.

1.1. bahsi uzat-:*-tı, -m*
***Uzattım bahsi** tasdīʿa cesāret eyledim ammā*
Hatīʾātım bağışla ey Vezīr-i merhamet-pīrā **(Muhammes 1/39)**

bahşīş:
1.) Armağan, hediye; yardım, ihsan, iyilik.

1.1. bahşīşidir:*-i, -dir*
***Bahşīşidir** nān ü nemek bendesidir ins ü melek*
Tās-ı muallā-yı felek lutfuna mikyāl olamaz **(Gazel 83/4)**

baht:

1.) Gelecekteki olayları kaçınılmaz bir biçimde belirleyen ilahi iradenin insan ve toplum için çizdiği yaşayış biçimi, kader, talih; şans.

1.1. bahtım:*-(ı)m*
***Bahtım** bana el verse de sarılsam eteğinden*
Feryād ederek pāyine nesr-i dürer etsem **(Gazel 149/4)**

1.2. bahtım:*-(ı)m*
Ben de kalmazdım mükedder sāye-i şāhānede
*Olmadı bu āna dek **bahtım** ne çāre bana yār* **(Kaside 39/29)**

bahtı açıl-:

1.) Talihi dönüp uygun duruma veya arzulanan sonuca gelmek, kısmeti bollaşmak.

1.1. bahtı açıl-:-*sın*
*Rūy-ı gül-gününa **baktıkça açılsın** bahtım*
Eser-i meymenet alnında nümāyān olsun **(Gazel 162/3)**

1.2. bahtı açıl-:-*mış*
ʿAceb maksūd bilsem kimden istinsāra kalmıştır
***Açılmış** ellerin **bahtı** bizimki kara kalmıştır* **(Muhammes 1/2)**

1.3. bahtı açıl-:-*mış*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/5)**

1.4. bahtı açıl-:-*mış*
Nedir bu tāliʿ-i şeb-renk elinden çektiğim zahmet
***Açılmış** ellerin **bahtı** bizimki kara kalmıştır* **(Muhammes 1/7)**

1.5. bahtı açıl-:-*mış*
***Açılmış** ellerin **bahtı** bizimki kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/10)**

1.6. bahtı açıl-:-*mış*
Kimin keffindedir bilmem ki hall-i ʿukde-i matlab
***Açılmış** ellerin **bahtı** bizimki kara kalmıştır* **(Muhammes 1/12)**

1.7. bahtı açıl-:-*mış*
***Açılmış** ellerin **bahtı** bizimki kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/15)**

1.8. bahtı açıl-:-*mış*
Bu günlerde bana hem-hāldir hattā birāder de
***Açılmış** ellerin **bahtı** bizimki kara kalmıştır* **(Muhammes 1/17)**

1.9. bahtı açıl-:-*mış*
***Açılmış** ellerin **bahtı** bizimki kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/20)**

1.10. bahtı açıl-:-*mış*
Temām ettim temāşā dīde-i gayretle akrānı
***Açılmış** ellerin **bahtı** bizimki kara kalmıştır* **(Muhammes 1/22)**

1.11. bahtı açıl-:-*mış*
***Açılmış** ellerin **bahtı** bizimki kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/25)**

1.12. bahtı açıl-:-*mış*
O da imdād etmezse kime yā eyleyem feryād
***Açılmış** ellerin **bahtı** bizimki kara kalmıştır* **(Muhammes 1/27)**

1.13. bahtı açıl-:-*mış*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/30)**

1.14. bahtı açıl-:-*mış*
Husūsā iltifāt-ı Vāli-i ʿālī-i eşfakla
***Açılmış** ellerin **bahtı** bizimki kara kalmıştır* **(Muhammes 1/32)**

1.15. bahtı açıl-:-*mış*
***Açılmış** ellerin **bahtı** bizimki kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/35)**

1.16. bahtı açıl-:-*mış*
Bu iki mısraʿ-ı berceste ancak hasbihālimdir
***Açılmış** ellerin **bahtı** bizimki kara kalmıştır* **(Muhammes 1/37)**

1.17. bahtı açıl-:-*mış*
***Açılmış** ellerin **bahtı** bizimki kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/40)**

1.18. bahtı açıl-:-*mış*
***Açılmış** ellerin **bahtı** bizimki kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/43)**

baht-ı cefā-kār:

1.) Eziyet eden talih.

1.1. baht-ı cefā-kār:-*(ı)m, -a*
*Kerem et **baht-ı cefā-kārıma** bir söz anlat*
Yetişir tāliʿ ile ettiğimiz ceng ü cidāl **(Kaside 40/40)**

baht-ı ʿOsmānī:

1.) Osmanlı'nın kaderi.

1.1. baht-ı ʿOsmānī:-*de*
Feyz ü sıhhat yāri olsun ʿavn ü nusret yāveri
*Taht-ı ʿālī **baht-ı ʿOsmānīde** kalsın pāyidār* **(Kaside 39/58)**

baht-ı siyāh/siyeh:

1.) Kara baht, kötü talih.

1.1. baht-ı siyeh:
*Ey **baht-ı siyeh** hāki kuruttun mu ne yaptın*
Tohm-ı emeli yoksa çürüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/1)**

1.2. baht-ı siyāh:-*(ı)m*
*Göstermemek isterse de gün **baht-ı siyāhım***
Etmez yine pāmāl-i erāzil beni şāhım **(Müseddes 3/28)**

1.3. baht-ı siyāh:-*(ı)m, -dan*
Şeb-i firkatte kaldım dūr düştüm dūr māhımdan
*Figān-baht-ı siyāhımdan figān **baht-ı siyāhımdan*** **(Gazel 245/1)**

1.4. baht-ı siyāh:-*(ı)m, -la*
*Lutf edip **baht-ı siyāhımla** barıştır yoksa*
Tāliʿimden bana bu hāl ile nefret geliyor **(Kaside 48/25)**

1.5. baht-ı siyāh:-*ın*
*Fennīyā artık bırak **baht-ı siyāhın** bahsini*
Pür-tanīn ettin sumāh-ı ʿālemi şekva ile **(Gazel 187/5)**

baht-ı zebūn:

1.) Kötü talih.

1.1. baht-ı zebūn:-*(u)m, -dan*
Otuz yıldır beni menʿ etti minhāc-ı terakkīden
*Bakın feryāda hakkım yok mudur **baht-ı zebūnumdan*** **(Kıt'a 9/2)**

bāhūr:

1.) Çok sıcak, aşırı sıcak.

1.1. bāhūra:-*a*
Kemālet-bahş olur ʿaşk-ı cemālin gerçi muhrikdir
*Güzelsin āteşīn-ruhsārsın **bāhūra** benzersin* **(Gazel 120/5)**

bāhūr-ı gama uğra-:

1.) Çok fazla gam, keder çekmek.

1.1. bāhūr-ı gama uğra-:-*dı*
*Dil ne yüzden ʿacebā **uğradı bāhūr-ı gama***
Çünkü bir serv-i kaddin zıllı nigehbānımdır **(Gazel 31/4)**

bā-husūs:

1.) Hususiyle, bilhassa, özellikle.

1.1. bā-husūs:

Sāye-mend-iʿadl ü aʿtāfındırʿālem ***bā-husūs***
Müstemendāne melāz ettin cenāh-ı reʾfeti **(Kaside 37/37)**

baʿīd ol-:

1.) Uzak olmak.

1.1. baʿīd ol-:*-maz*
Olmaz *yine benden* ***baʿīd***
Gönlümde bir gam var benim **(Diğer 5/6)**

bāʿis:

1.) Sebep olan şey, sebep.

1.1. bāʿis:
Ne emrin var ise emr et ki ben her emrine rāmım
Nedir ***bāʿis*** *ki geçmez şimdi istirhām u ibrāmım* **(Tahmis 3/4)**

bāʿis ol-:

1.) Sebep olmak, vesile olmak.

1.1. bāʿis ol-:*-du*
Ne ***bāʿis oldu*** *kim Fennī kurāyı ihtiyār ettin*
Senin reʾs-i livāda hakkını inkār eden var mı **(Gazel 213/5)**

1.2. bāʿis ol-:*-mak*
Her iki gözden ʿalīl olsun sürünsün sū-be-sū
Bāʿis olmak *isteyen taʿtīl-i istiʿdādıma* **(Kıt'a 13/2)**

bāʿis-i efzāyiş-i ān:

1.) Güzelliği arttırma sebebi.

1.1. bāʿis-i efzāyiş-i ān:*-dır*
Hüsn-i hatla yazılan nutk-ı belīğ eblağ olur
Lafz için ***bāʿis-i efzāyiş-i āndır*** *kalemim* **(Gazel 152/8)**

bāʿis-i endūh u teʾessür ol-:

1.) Gama, kedere sebep olmak.

1.1. bāʿis-i endūh u teʾessür ol-:*-du*
Hep ***oldu*** *bana* ***bāʿis-i endūh u teʾessür***
Encāmı zebūn etti beni yeʾs ü tahayyür **(Müseddes 3/17)**

bāʿis-i fevz ü saʿādet:

1.) Mutluluk ve kurtuluş sebebi.

1.1. bāʿis-i fevz ü saʿādet:*-tir*
Āsitānından kulun Fennīyi yā Rab etme dūr
Bāʿis-i fevz ü saʿādettir *Cemāl-i Mustafā* **(Kaside 22/6)**

baʿis-i feyz ol-:

1.) Feyiz sebebi olmak.

1.1. baʿis-i feyz ol-:*-du*
Vücūd-ı kāʾināta ***baʿis-i feyz oldu*** *ve'l-hāsıl*
Bu hākin pertevinden oldu deycūr-ıʿadem zāil **(Tahmis 1/7)**

bāʿis-i feyz ü ferāh:

1.) Geniş ve bolluğunun sebebi; rahatlık, aydınlık sebebi.

1.1. bāʿis-i feyz ü ferāh:*-ı*
Kuvve-i nātıkamın revnakıdır midhat-ı Pīr
Dil-i gam-perverimin ***bāʿis-i feyz ü ferāhı*** **(Kaside 33/13)**

bāʿis-i hüsrān:

1.) Umduğunu elde edememekten doğan acının, hüznün sebebi.

1.1. bāʿis-i hüsrān:*-(ı)m, -a*
Ben bu gurbetlere kürbetlere lāyık mı idim
Okurum ***bāʿis-i hüsrānıma*** *elbet nefrīn* **(Kaside 42/28)**

bāʿis-i hüsrān ol-:

1.) Hüsrana sebep olmak.

1.1. bāʿis-i hüsrān ol-:*-du*
Benimçün oldu encāmında bir bir ***bāʿis-i hüsrān***
Nedāmetle akar şimdi gözümden eşk-i istiʿmān **(Müseddes 2/26)**

bāʿis-i rifʿat:

1.) Yükselmeye, büyük rütbeye sebep olan (şey).

1.1. bāʿis-i rifʿat:*-tir*
Takāddüm eyledikçe laʾl ü gevherde behā artar
Meşīhat ***bāʿis-i rifʿattir*** *ehl-i hāle ey Fennī* **(Gazel 59/5)**

bāʿis-i tekvīn-iʿālem:

1.) Âlemin yaratılış sebebi; Hz. Peygamber . "Levlāke..." hadis-i şerifine telmih ***(bk. Levlāk).***

1.1. bāʿis-i tekvīn-iʿālem:
Kemālin bāʿis-i tekvīn-iʿālem yā Resūlallah
Cemālin ***bādī-i tasvīr-i ādem*** *yā Resūlallah* **(Kaside 17/1)**

bāʿis-i yār-ı cemīl ol-:

1.) Güzel sevgilinin sebebi, vesilesi olmak.

1.1. bāʿis-i yār-ı cemīl ol-:*-maz*
Garazdan kīn üʿudvāndan hazer kıl terk-i bī-dād et
Bu vazʿ-ı nā-becālar ***bāʿis-i yār-ı cemīl olmaz*** **(Gazel 76/7)**

bak!:

1.) Bakışı bir şey üzerine çevirmek, seyretmek, nazar etmek.

1.1. bak:
Çok dokunma zülf-i yāra gerden-i billūra ***bak***
Tār-ı şebde tel kırarsın sonra yāhu nūra bak **(Gazel 106/1)**

1.2. bak:
Çok dokunma zülf-i yāra gerden-i billūra bak
Tār-ı şebde tel kırarsın sonra yāhu nūra ***bak*** **(Gazel 106/1)**

1.3. bak:
Her biri bilāhare zıd ile olmuş münkeşif
Çehre-i berrāk-ı yāre ferve-i semmūra ***bak*** **(Gazel 106/2)**

1.4. bak:
Mest-i sevdā olduğum dahl etme ey zāhid benim
Bir bana bir de şu sāhir-i dīde-i mahmūre ***bak*** **(Gazel 106/3)**

1.5. bak:
Bir güç iştir çünkü tahsīl-i rızā-yı dilberān
Der-kenār etmek dilersen dilrübā-yı zūra ***bak*** **(Gazel 106/4)**

1.6. bak:
Misk-i nāfım sen isen belde-i hüsnün göbeği
İyi ***bak*** *işte benim hıtta-iʿaşkın da beyi* **(Gazel 229/1)**

1.7. bak:
Fennīyā vech-i dilārāmına ***bak*** *ihvānın*
Görmek istersen eğer vech-i melīh-i meleği **(Gazel 229/7)**

1.8. bak:
İğtinām eyle hayātı ehl-i derde hem-dem ol
Çünkü ***bak*** *māzīleri görmektesin rüʾyā gibi* **(Gazel 233/3)**

1.9. bak:
Ey sabā var söyle ahvāl-i dili cānānıma
Bak *nasıl tedbīr eder şu derd-i bī-dermānıma* **(Gazel 199/1)**

1.10. bak:

Etme ircāʿ-ı nazar māzīye hāl-i kevne ***bak***
Devr-i ikbālinde teʾmīn eyle istikbālini **(Gazel 208/3)**

1.11. bak:
Yeter ey hāme-i Fennī yeter ey fāzıl-ı şūh
Bir duʿā kaydına ***bak*** *olma rehīn-i keselān* **(Kaside 45/58)**

1.12. bak:
Sırr-ı īcādı düşün dīde-i imʿān ile ***bak***
Nedir ʿālem nedir ādem ne hayāl-hānedeyiz **(Gazel 86/5)**

1.13. bak:
Saʿīdāne şakāvet-perverānın buğzu sābittir
Kelīm olmuş mudur ***bak*** *kīne-i küffārdan hālī* **(Gazel 242/6)**

1.14. bak:
İnkişāf eylerse şāyet çehre-i zībā-yı yār
Bak *kalır mı dilde ey zāhid sükūn u ıstıbār* **(Kaside 39/47)**

1.15. bak:
Ağlar mısın güler misin ne dersin
Çeşm-i imʿān ile ***bak*** *şu ahvāle* **(Şarkı 5/4)**

1.16. bak:
Geceler göz göre tahvīl kılar hāletini
Bilinir mi yine ***bak*** *bedr ü hilālin sırrı* **(Tarih 8/4)**

2.17. bakan:*-an*
Her gönül kaldıramaz nāz ü zülāl-i yāri
Her ***bakan*** *göz göremez yoksa cemāl-i yāri* **(Kaside 34/5)**

2.18. bakan:*-an*
Aldırır aklını pervāne misāli dolaşır
Āfītāba bile dikkatle ***bakan*** *göz kamaşır* **(Kaside 34/11)**

2.19. bakarlar:*-(a)r, -lar*
Bakarlar *cüz-i ferd-i kāʾinata çeşm-i ʿibretle*
Ulü'l-ebsār-ı evlād-ı beşerdir Nakşibendīler **(Kaside 36/5)**

2.20. bakarsa:*-(a)r, -sa*
Cebhesinde ediyor nūr-ı sabāhat lemeʿān
Kim ***bakarsa*** *yüzüne hayr ü beşāret geliyor* **(Kaside 48/32)**

2.21. bakarsam:*-(a)r, -sa, -m*
Harām olsun ***bakarsam*** *Fennīyā dīdār-ı ağyāra*
Gözüm gönlüm hemen ol dīde-i enverde kalmıştır **(Gazel 57/5)**

2.22. bakarsın:*-(a)r, -sın*
Bakarsın *nigāh-ı hışm ile dāʾimā bana*
Nedir sence bilmem bunca ayni ezā bana **(Gazel 4/1)**

2.23. bakılsa:*-ıl, -sa*
Muhabbet ettiğin evlād ü mālü hemser ey Fennī
Bakılsa *dīde-i imʿān ile hasm-ı eleddir hep* **(Gazel 7/7)**

2.24. bakın:*-ın*
Sūfī-i merkeb-süvārı her gören güldü dedi
Sıçramış binmiş ***bakın*** *hayvān hayvān üstüne* **(Gazel 181/6)**

2.25. bakın:*-ın*
Ne gelir var ne gider külbe-i ahzānımıza
Acıyan var mı ***bakın*** *dīde-i giryānımıza* **(Gazel 182/1)**

1.26. bakın:*-ın*
Bakın *merd-i garībe merhamet izhār eden var mı*
Nedir hālin diye bir kerre istifsār eden var mı **(Gazel 213/1)**

1.27. bakın: *-ın*
Bakın *tomar-ı tāliʿde benimçün nerdübān yok mu*
Telāmīzim dahi etdi teʿālī sāde ben kaldım **(Gazel 216/6)**

1.28. bakın:*-ın*
Bakın *ahvāl-i ahlāfa bakın tārīh-i eslāfa*
Kurūnun hangisi bu karn-ı ʿālīye mümāsildir **(Kaside 38/3)**

1.29. bakın:*-ın*
Bakın ahvāl-i ahlāfa ***bakın*** *tārīh-i eslāfa*
Kurūnun hangisi bu karn-ı ʿālīye mümāsildir **(Kaside 38/3)**

1.30. bakın: *-ın*
Söylenir dillerde zīrā pāk olur arslan evi
Hazret-i Şeyhin ne tāhirdir ***bakın*** *meydān evi* **(Gazel 209/1)**

1.31. bakın: *-ın*
Otuz yıldır beni menʿ etti minhāc-ı terakkīden
Bakın *feryāda hakkım yok mudur baht-ı zebūnumdan* **(Kıt'a 9/2)**

1.32. bakma:*-ma*
Rīşime ***bakma*** *beni zaʿf ile ithām etme*
Himmet-i Pīr ile pür tāb u tüvāndır kalemim **(Gazel 152/7)**

1.33. bakma:*-ma*
Bakma *endāmına dil verme husūsā Türke*
Hüsn-i sūrette eğer çi şeh-i hūbān ise de **(Kıt'a 23/2)**

1.34. bakmak:*-mak*
Dīdār-ı ehibbādır eden dīdeyi tenvīr Cān u dili tesrīr
Dīdār-ı ʿadüv dīdelere ʿayn-ı ziyāndır ***Bakmak*** *hezeyāndır*
(Müstezad 2/2)

1.35. bakmağa:*-mak, -a*
Kaldırıp bürkaʿını olsa eğer cebhe-nümā
Bakmağa *hayl-i melāʾik de eder istihyā* **(Kaside 34/14)**

1.36. bakmakla:*-mak, -la*
Geriden şekkere ***bakmakla*** *halāvet mi çıkar*
Karşıdan karşıya nāz etmeğe ülfet mi denir **(Gazel 27/2)**

1.37. bakmasın:*-ma, -sın*
Yaralar hār-ı nigehleʿārız-ı gül-fāmını
Bakmasın *çeşm-i rakīb dikkatle sultānım sana* **(Gazel 2/10)**

1.38. bakmaz:*-maz*
Bakmaz *bu günʿuşşāka o mağrūr-ı melāhat*
Tāvūs gibi kendine baktıkça kabarmış **(Gazel 92/4)**

1.39. bakmışız:*-mış, -ız*
Cān gözüyle nūr-ı zāta ***bakmışız***
Nāmımızı sāk-ı ʿarşa takmışız **(Şarkı 6/3)**

1.40. baksın:*-sın*
Nazar-ı lutf ile ***baksın*** *gözüme rahm etsin*
Neme lāzım demesin dīde-i giryānım için **(Gazel 163/2)**

1.41. baksın:*-sın*
Benzin atsın revnak-ı dīdārına ***baksın*** *da gül*
Gamzesin görsün değişsin yāsemen sīmāsını **(Gazel 219/7)**

1.42. baktı:*-tı*
Nazar-ı şefkat ile ***baktı*** *o meh-rū yüzüme*
Uyanıp şemʿ-i ümīdim lemeʿān etti yine **(Gazel 190/2)**

1.43. baktı:*-tı*
Hazīnāne o āhū gözleriyle ***baktı*** *son demde*
Lisān-ı hāl ile resm-i vedāʿı der-meyān etti **(Gazel 251/6)**

1.44. baktı:*-tı*
Hazīnāne o āhū gözleriyle ***baktı*** *son demde*
Lisān-ı hāl ile resm-i vedāʿı der-meyān etti **(Tarih 22/6)**

1.45. baktıkça:*-tıkça*

Versem dile bir şaʿşaʿa defʿ-i keder etsem
Āyīne-i ruhsārına ***baktıkça*** *o şūhun* **(Gazel 149/3)**

1.46. baktıkça:-*tıkça*
Rūy-ı gül-gūnuna ***baktıkça*** *açılsın bahtım*
Eser-i meymenet alnında nümāyān olsun **(Gazel 149/3)**

1.47. baktıkça:-*tıkça*
Derim ***baktıkça*** *ʿayn-ı yāreʿayn-ı dīde-i āhū*
Hatā var mı sözümde çünki her kim görse der āhū **(Gazel 177/1)**

1.48. baktığın:-*tık, -ın*
Baktığın *günden beri ol dīde-i sarhoş ile*
Mest ü bī-hūş oldular sahbā-yı ʿaşkı nūş ile **(Tahmis 6/6)**

2.) Uğraşmak, meşgul olmak.

2.1. bak:
Dersine devrine ***bak*** *nāfile hülyādan geç*
Cīfe-iʿāleme aldanma şu dünyādan geç **(Müseddes 4/3)**

2.2. bak:
Dersine devrine ***bak*** *nāfile hülyādan geç*
Cīfe-iʿāleme aldanma şu dünyādan geç **(Müseddes 4/6)**

2.3. bak:
Cīfe-iʿāleme aldanma şu dünyādan geç
Dersine devrine ***bak*** *nāfile hülyādan geç* **(Müseddes 4/9)**

2.4. bak:
Dersine devrine ***bak*** *nāfile hülyādan geç*
Cīfe-iʿāleme aldanma şu dünyādan geç **(Müseddes 4/12)**

2.5. bak:
Ey Saʿīd eyleme beyhūde yere efkārı
Dersine devrine ***bak*** *nāfile hülyādan geç* **(Müseddes 4/15)**

3.) Aldırış etmek, ciddiye almak, dikkate almak.

3.1. bakma:-*ma*
Bakma *sen baʿzı mevākīʿde sükūt ettiğine*
Hurdebīn-i nādire-gū nādire dendāndır kalemim **(Gazel 152/10)**

3.2. bakma:-*ma*
Bakma *yüzünün kāresine eyleme tahcīl*
Şermende-i her sū-i sevābıktır efendim **(Kaside 18/7)**

3.3. bakma:-*ma*
Sen mürüvvet-kānısın ***bakma*** *sevād-ı vechime*
Yā Muhammed yā Resūlallah sevdim ben seni **(Kaside 19/10)**

3.4. bakma:-*ma*
Bakma *gel şevketli Hünkārım kusūr-ı bendeye*
İhtizāz-ı zerreden hurşīde gelmez iğbirār **(Kaside 39/34)**

3.5. bakmaz:-*maz*
Köpeğin ʿavʿavasından buluta var mı keder
Kārbān ***bakmaz*** *itin ürdüğüne yola gider* **(Müsemmen 1/6)**

3.6. bakmaz:-*maz*
Nukre-i çeşmimiz ***bakmaz*** *nisāba*
Katra-i eşkimiz gelmez hisāba **(Şarkı 8/5)**

3.7. bakmaz:-*maz*
Cürmünü yād eyleyip ***bakmaz*** *sevād-ı vechine*
Gūş-ı dil eyler temennī çeşm-i cān ister gönül **(Kaside 29/7)**

3.8. bakmıyor:-*ma, -yor*
On bir aydır bekledim kaldım makām-ı ʿuzleti
Bakmıyor *erkān-ı ʿadlīye nigāh-ı ʿādille* **(Kaside 37/78)**

bak bak!:

1.) "Bak hele bak!" anlamında şaşkınlık ifade eden söz.

1.1. bak bak:
Bu şeb o mehin menziline daʿvet olundum
Bak bak *hasedinden feleğin karnı kararmış* **(Gazel 92/7)**

bakā:

1.) Beka; ölmezlik, ölümsüzlük, ebediyet, ebedilik, bakilik.

1.1. bakāsı:-*s, -ı*
Lezzeti hükmü ***bakāsı*** *yok sudandır neşʾesi*
Minnet-i sākī çekilmez sāğār u sahbā için **(Gazel 172/2)**

bakalım:

1.) İçinde yer aldığı cümlenin güvensizlik, kuşku, merak, uyarma vb. anlamlarını pekiştiren bir söz.

1.1. bakalım:
Şimdilik çilekeş-i hicrānım
Sağlık olsun ***bakalım*** *sultānım* **(Şarkı 9/1)**

1.2. bakalım:
Sağ olanlar kavuşur bir gün olur
Sağlık olsun ***bakalım*** *sultānım* **(Şarkı 9/2)**

1.3. bakalım:
Kalb-i mahzūnumu şād eylemedin
Sağlık olsun ***bakalım*** *sultānım* **(Şarkı 9/4)**

1.4. bakalım:
Sağlık olsun ***bakalım*** *sultānım*
Ettiğin nāzı sana hep satarım **(Şarkı 9/6)**

1.5. bakalım:
Gām-ı hicrānla ammā eridim
Sağlık olsun ***bakalım*** *sultānım* **(Şarkı 9/8)**

1.6. bakalım:
Her şeb onunla hem-āgūş olurum
Sağlık olsun ***bakalım*** *sultānım* **(Şarkı 9/10)**

1.7. bakalım:
Koklarım gül yerine gonca-ter
Sağlık olsun ***bakalım*** *sultānım* **(Şarkı 9/12)**

bakarī nīz ne-şāyed ne-bakar belki hār-est:

1.) "İneklik de yakışmaz inek değil belki eşektir." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. bakarī nīz ne-şāyed ne-bakar belki hār-est:
Ne-reved ānki be-şehrāh-i şerīʿat bakar-est
Bakarī nīz ne-şāyed ne-bakar belki hār-est **(Gazel 252/1)**

bākī:

1.) Ebedî, daimî.

1.1. bākī:
Kalan var mı bu ʿālemde ***bākī*** *ile'l-ebed*
Kıyās et gidenlerden ki mihmān değil miyiz **(Gazel 70/8)**

1.2. bākī:
Kimseye ***bākī*** *değil bu kubbe-i gerdan evi*
Bī-fenā bir hāneyi iʿmāra saʾy et Fennīyā **(Gazel 209/5)**

1.3. bākī:
Ne devām üzre döner çarh ne devlet ***bākī***
Ne kıvām üzre kalır zevk ne mihnet bākī **(Gazel 243/1)**

1.4. bākī:
Ne devām üzre döner çarh ne devlet bākī
Ne kıvām üzre kalır zevk ne mihnet ***bākī*** **(Gazel 243/1)**

1.5. bākī:
Ne durur hātime-i devre kadar merd-i cebīn
Ne de bu ʿāleme eshāb-ı şecāʿat ***bākī*** **(Gazel 243/2)**

1.6. bākī:
Ne yaşar āhir-i devrāna kadar şahs-ı cehūl
Ne de bu dehr için erbāb-ı fetānet ***bākī*** **(Gazel 243/3)**

1.7. bākī:
Ne de bir hāl ile ālām ü meşakkat ***bākī***
Ne sebāt üzre kalır encümen-i ʿayş u sürūr **(Gazel 243/4)**

1.8. bākī:
Dağıtır şevk-ı meyi makdem-i serheng-i humār
Sanma kim meclis-i sākīdeki lezzet ***bākī*** **(Gazel 243/5)**

1.9. bākī:
Gün olur reng-i ʿizārın solar ey şūh elbet
Deme rūyumda bu gül gūn-ı kıyāfet ***bākī*** **(Gazel 243/6)**

1.10. bākī:
Sağ iken bir ebedī hāne tedārik ede gör
Ne bu mesken ne bu miknet ne bu firsat ***bākī*** **(Gazel 243/7)**

1.11. bākī:
İş çıkışmak için eylerse de ibrāz-ı hulūs
Yine endîşe-i aʿdāda husūmet ***bākī*** **(Gazel 243/8)**

1.12. bākī:
İnfiʿāl etse de düştükçe yeri bi'l-īcāb
Yine ahlāk-ı ehıbbāda mürüvvet ***bākī*** **(Gazel 243/9)**

1.13. bākī:
Az gelir çeşm-i harīsāna künūz-ı Kārūn
Dil-i ʿārifte fakat genc-i kanāʿat ***bākī*** **(Gazel 243/10)**

1.14. bākī:
Fennīyā sīnede gül-bū-yı muhabbet ***bākī***
Süzülüp çıksa da mīnā-yı bedenden rūhum **(Gazel 243/11)**

bākī kal-:

1.) Ebediyen, sonsuza dek, sürekli kalmak.

1.1. bākī kal-:*-a, -y, -dı*
Dilde ***kalaydı bākī*** *tek neşʾe-i mülākāt*
İsterse bāde içmek her dem yasağ olaydı **(Gazel 211/3)**

1.2. bākī kal-:
Ne yap yap evvel diril ***kal*** *hāsılı bir yār ile* ***bākī***
Sünāʾīlik sülāsīlik eder çok derd-i ser īcād **(Gazel 21/8)**

bakıl-:

1.) Bakma işi yapılmak, nazar edilmek.

1.1. bakılır:*-(ı)r*
Bakılır *mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/3)**

1.2. bakılır:*-(ı)r*
Bakılır *mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/6)**

1.3. bakılır:*-(ı)r*
Bakılır *mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryada **(Kaside 34/9)**

1.4. bakılır:*-(ı)r*
Bakılır *mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/12)**

1.5. bakılır:*-(ı)r*
Bakılır *mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/15)**

1.6. bakılır:*-(ı)r*
Bakılır *mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/18)**

1.7. bakılır:*-(ı)r*
Bakılır *mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/21)**

1.8. bakılsa:*-sa*
O sen ben siz demek zāhirde emr-i iʿtibārīdir
Bakılsa *dīde-i imʿān ile ağyār yoktur yok* **(Gazel 105/7)**

bakılmış ol-:

1.) Bakma işine konu olmak veya bakma işi yapılmak.

1.1. bakılmış ol-:*-mış-sa*
Her ne yapsan hiç birinden bir keder ahz eylemez
Kalb-i ʿāriftir ***bakılmış olsa*** *deryādan garaz* **(Gazel 95/6)**

bakış:

1.) Bakma işi; bakma şekli, tarzı.

1.1. bakışta:*-ta*
Eder tahrīk-i sevdā her ***bakışta*** *ol siyah gözler*
Ki celb-i hātıra bin dürlü efsūn eyler īcād o **(Gazel 177/2)**

bāl ü per:

1.) Kol kanat.

1.1. bāl ü per:
Kūy-ı mahbūb-ı Hudāya ol kadar müştāk kim
Şevk ile pervāz ederdi bulsa ***bāl ü per*** *kalem* **(Kaside 24/19)**

1.2. bāl ü per:
Cismimizi nār-ı ʿaşka yakmışız
Bāl ü per *bulunmaz pervānemizde* **(Şarkı 6/4)**

1.3. bāl ü per:*-(i)m*
Bir mürg-i hazīnim uçacak ***bāl ü perim*** *yok*
Feryād edecek çırpınacak tāb u ferim yok **(Müseddes 3/6)**

bālā:

1.) Yüksek, yüce, âlî.

1.1. bālā:
Hünkār-ı ʿaşk ile dest-be-destiz
Bālā *ile bālā pest ile pestiz* **(Şarkı 6/7)**

1.2. bālā:
Hünkār-ı ʿaşk ile dest-be-destiz
Bālā *ile bālā pest ile pestiz* **(Şarkı 6/7)**

1.3. bālāda:*-da*
Cilve-sāz et bedr-i hüsnünde hilāl ebrūları
Gurre-i māh-ı felek ***bālāda*** *garrālanmasın* **(Gazel 171/2)**

1.4. bālāda:*-da*
Meh ü encüm diye gösterdiği ***bālāda*** *gerdūnun*
Cemālin görmek üzre taktığı bī-had meşāʾildir **(Kaside 38/8)**

bālā ol-:

1.) Yüksek, boyu uzun olmak.

1.1. bālā ol-:*-a*
Sana rağmen severim bir dilber
Belki senden de ***ola bālā*** *ter* **(Şarkı 9/11)**

balaban:

1.) "Büyük, yırtıcı, avcı kuş" manasına gelip sevgiliye bir hitap şekli "ey balabanım!".
1.1. balabanım:-*(ı)m*
Sabr edenin gelir av ayağına
Sabr eyle bir müddet balabanım gel **(Şarkı 4/6)**

bālā-terīn:

1.) Çok yüksek, en yüksek.

1.1. bālā-terīndir:-*dir*
*Belā-yı fırkatin **bālā-terīndir** her belāyādan*
Belā-yı iftirākından belā-yı āsumān titrer **(Gazel 40/3)**

bana:

1.) "Ben" birinci tekil şahıs zamirinin yönelme hâli eki almış şekli.

1.1. bana: (âşık, şair Fennî)
Fennīyā ʿāşıkının ʿāşıkıdır maʿşūkum
***Bana** her sırrını vaktiyle ʿayān etti o şūh* **(Gazel 20/5)**

1.2. bana: (âşık, şair Fennî)
Her arzūdan çektim el
*Birdir **bana** yeʾs ü emel* **(Diğer 5/3)**

1.3. bana: (âşık, şair Fennî)
*Haktır **bana** cānı veren*
Cān oldu cisme pīrehen **(Diğer 5/7)**

1.4. bana: (âşık, şair Fennî)
*Seni zannım **bana** ağyār yüreklendirmiş*
Eskiden böyle değildin ciğerim noldu sana **(Gazel 1/2)**

1.5. bana: (âşık, şair Fennî).
Metāf-ı mihnet-i dünyā süveydā-yı efāzılsa
*Benim kesb-i yedimdir çektiğim nitsün **bana** tāliʿ* **(Gazel 102/4)**

1.6. bana: (âşık, şair Fennî)
Açtığın yara biraz kābil-i tīmār olsun
*O kadar kıyma nolursun **bana** ey tīr-i firāk* **(Gazel 161/4)**

1.7. bana: (âşık, şair Fennî)
Bulayım tāliʿ-i nā-sāzı ne yerlerde ise
***Bana** taʿrīfini ihsān ediniz nerde ise* **(Gazel 180/1)**

1.8. bana: (âşık, şair Fennî)
*Bārī gerdūn **bana** arsızlığı telkīn etsin*
Feyz u ikbālime şermendeliğim perde ise **(Gazel 180/4)**

1.9. bana: (âşık, şair Fennî)
*İçemem ben **bana** teklīfte ısrār etme*
Sākīyā ʿaklımı alma beni ızrār etme **(Gazel 185/1)**

1.10. bana: (âşık, şair Fennî)
Beni tenhā koyup ey mūnis-i cānım gitme
*Etme bu zulmü **bana** rūh-ı revānım gitme* **(Gazel 192/1)**

1.11. bana: (âşık, şair Fennî)
***Bana** cevreylemekle yār iken ağyār olur sanma*
Güle āb-ı mükedder sepmek ile hār olur sanma **(Gazel 194/1)**

1.12. bana: (âşık, şair Fennî)
*Cürmüm ne ki Fennī **bana** dildār gücenmiş*
Şāyeste midir uslu bir insān ʿitāba **(Gazel 201/6)**

1.13. bana: (âşık, şair Fennî)
*Būse vaʿd etmişdi üç sene evvel **bana** yār*
Bakarım işte o ümīd ile hālā gözüne **(Gazel 204/3)**

1.14. bana: (âşık, şair Fennî)
*Sīneden yāre yemek gam sayılır mıydı **bana***
Bu şifā-hānede tabʿımca lebin emsem idi **(Gazel 210/3)**

1.15. bana: (âşık, şair Fennî)
***Bana** tevhīd-i hakīkīyi ʿıyānen bildir*
Kuru daʿvāda bırakma kuru daʿvāda beni **(Gazel 223/6)**

1.16. bana: (âşık, şair Fennî)
*Çehre-i gül-gūnunu handān göstersin **bana***
Eylesin mazhar-ı safā-yı kalbe Yezdānım seni **(Gazel 224/6)**

1.17. bana: (âşık, şair Fennî)
*Çok görürmüş **bana** bir māh-ı leyāl-ārāyı*
Tīşe-i āh ile yıksam mı ne yapsam feleği **(Gazel 229/4)**

1.18. bana: (âşık, şair Fennî)
***Bana** sen göster İlāhī o dem-i fīrūzu*
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/13)**

1.19. bana: (âşık, şair Fennî)
***Bana** sen göster İlāhī o dem-i fīrūzu*
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/13)**

1.20. bana: (âşık, şair Fennî)
*Cemāl-i pākini göster **bana** mirʾāt-ı eşyāda*
Şu giryān çeşmimi dāim Hudā-bīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/5)**

1.21. bana: (âşık, şair Fennî)
*Maksūdumu yā Rahmān etsen **bana** ger ihsān*
Gelmez sana bir noksān ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/5)**

1.22. bana: (âşık, şair Fennî)
Kendi meşhūr olduğu şeyle beni teşhīr için
*Korkmayıp Hakkdan **bana** ʿāzv etti sūʾ-i hasleti* **(Kaside 37/50)**

1.23. bana: (âşık, şair Fennî)
Yoksa aslā hidmet-i devlette taksīr etmedim
*Yok yere etti **bana** tahmīl mesʾūliyeti* **(Kaside 37/66)**

1.24. bana: (âşık, şair Fennî)
*Kimse daʿvā-yı sühan etmez benimle kim **bana***
Hazret-i Hassānın imdāt etti rūhāniyeti **(Kaside 37/93)**

1.25. bana: (âşık, şair Fennî)
Ben de kalmazdım mükedder sāye-i şāhānede
*Olmadı bu āna dek bahtım ne çāre **bana** yār* **(Kaside 39/29)**

1.26. bana: (âşık, şair Fennî)
İʿtilāf etmiş iken tabʿımla ʿacz ü ibtihāl
*Yād-ı evsāfın **bana** oldu medār-ı iftihār* **(Kaside 39/40)**

1.27. bana: (âşık, şair Fennî)
*Göster ey āyīne-i devrān **bana** dildārımı*
Girye-i hicrān ile olsun mu çeşmim cūy-bār **(Kaside 39/51)**

1.28. bana: (âşık, şair Fennî)
Ey cefā-cū felek ey pīr-zen-i turfa hisāl
*Gösterirsin **bana** her kār ü emelde eşkāl* **(Kaside 40/1)**

1.29. bana: (âşık, şair Fennî)
Dūn maʿāş ile günüm geçti yirmi beş sāl
***Bana** da münʿatif olsun nazar-ı ʿātıfetin* **(Kaside 40/57)**

1.30. bana: (âşık, şair Fennî)
***Bana** şīrāne dilīrāne bir ikrām eyle*
Ey veliyy-i niʿam ey eşcaʿ-ı şücʿān-ı kerem **(Kaside 41/33)**

1.31. bana: (âşık, şair Fennî).
Eyledi herkesi mesrūr-ı temāşā-yı cemāl
*Sıra geldikte **bana** olma peşīmān-ı kerem* **(Kaside 41/52)**

1.32. bana: (âşık, şair Fennî).
*Söyle Mevlāyı seversen **bana** hayret veriyor*
Bu ne güftār u kıyāfet bu ne reftār-behīn **(Kaside 42/33)**

1.33. bana: (âşık, şair Fennî)
Ederim zīb-i dehen nām-ı Veliy-yi niʿamı
***Bana** ibzāl edilen lutfu unutmam zinhār* **(Kaside 43/26)**

1.34. bana: (âşık, şair Fennî).
Kulunu tāliʿ-i gaddārım ile sulha çeküp
***Bana** ettiklerine çarhı peşīmān ettin* **(Kaside 44/2)**

1.35. bana: (âşık, şair Fennî).
Çekerim bār-ı gamı böyle otuz kırk senedir
***Bana** yüz vermedi güldürmedi hālā devrān* **(Kaside 45/13)**

1.36. bana: (âşık, şair Fennî)
Herkes āmālini ümīd ile tahsīl eyler
*Eyledüm ben de anunçün **bana** peydā-yı ümīd* **(Kaside 46/11)**

1.37. bana: (âşık, şair Fennî)
Dest-gīr olsa nolur ʿātıfet ü ihsānın
***Bana** daʿarz-ı cemāl eylese Leylā-yı ümīd* **(Kaside 46/33)**

1.38. bana: (âşık, şair Fennî)
Benim ol şāʿir-i münşī-yi maʿārif-perver
***Bana** mahsūs gibidir eylemek inşā-yı ümīd* **(Kaside 46/52)**

1.39. bana: (âşık, şair Fennî)
Ehlinin gayrıya mestūr ise de esrārı
*Münkeşifdir **bana** her vechile maʿnā-yı ümīd* **(Kaside 46/53)**

1.40. bana: (âşık, şair Fennî)
Gam-ı ʿaşkiyle tahiyyāta oturdum āhir
Acımaz mı bana el-ān ol pākīze zamīr **(Kaside 47/34)**

1.41. bana: (âşık, şair Fennî)
Eller arsızlanarak feyz ü terakkī buluyor
***Bana** ammā ki bu vādīde hacālet geliyor* **(Kaside 48/21)**

1.42. bana: (âşık, şair Fennî)
Lutf edip baht-ı siyāhımla barıştır yoksa
*Tāliʿimden **bana** bu hāl ile nefret geliyor* **(Kaside 48/25)**

1.43. bana: (âşık, şair Fennî)
Görmeyen kalmadı artık eser-i himmetini
*Gayri ey münʿim-i ʿālī **bana** nevbet geliyor* **(Kaside 48/26)**

1.44. bana: (âşık, şair Fennî)
*Rağbet etsem devlet-i dünyā şitāb eyler **bana***
Lāle hadler servi kadler intisāb eyler bana **(Kıt'a 5/1)**

1.45. bana: (âşık, şair Fennî)
Rağbet etsem devlet-i dünyā şitāb eyler bana
*Lāle hadler servi kadler intisāb eyler **bana*** **(Kıt'a 5/1)**

1.46. bana: (âşık, şair Fennî)
*Taşa bir söz söylesem redd-i cevāb eyler **bana***
Hande-nāk eyler çemen-zārı nigāh-ı şefkatim **(Kıt'a 5/2)**

1.47. bana: (âşık, şair Fennî)
Etsen īkād gönül şemʿini şāhāne olur
***Bana** niʿmet sana bir himmet şāhāne olur* **(Müfret 9/1)**

1.48. bana: (âşık, şair Fennî)
***Bana** devrin hemīşe zulm ü bīdādı nedir bilmem*
Benimçün sālib-i gam cālib-i şādī nedir bilmem **(Muhammes 1/9)**

1.49. bana: (âşık, şair Fennî)
*Bu günlerde **bana** hem-hāldir hattā birāder de*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/17)**

1.50. bana: (âşık, şair Fennî)
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
***Bana** benzer bu cāniblerde bir āzürde-meşreb yok* **(Muhammes 1/18)**

1.51. bana: (âşık, şair Fennî)
Meserret üzre geçmiş müddet-i ʿömrümde bir şeb yok
*Meğer kim yer yüzünde **bana** benzer kara kevkeb yok* **(Muhammes 1/19)**

1.52. bana: (âşık, şair Fennî)
Kaçıp gerdūn-ı cevr-āyīn elinden ettim istimdād
*Cenāb-ı Sırrī Paşadan ki etsin tā **bana** imdād* **(Muhammes 1/26)**

1.53. bana: (âşık, şair Fennî)
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
***Bana** bār oldu hayatım kederimden sensiz* **(Müsebba 2/32)**

1.54. bana: (âşık, şair Fennî)
Söyledikçe deheninden görünürdü dürr-i nāb
*Senden ayrı düşeli oldu o demler **bana** harāb* **(Müsebba 2/51)**

1.55. bana: (âşık, şair Fennî).
***Bana** sensiz safā-bahş olmuyor leyl ü nehārım gel*
Yeter ağlatma artık gül-ʿızārım nazlı yārim gel **(Müsebba 3/2)**

1.56. bana: (âşık, şair Fennî)
*Tāliʿ **bana** ettirmedi dildārı der-āğūş*
Dalmış bir ağır uykuya mānend-i deber-nūş **(Müseddes 3/7)**

1.57. bana: (âşık, şair Fennî)
*Hep oldu **bana** bāʿis-i endūh u teʾessür*
Encāmı zebūn etti beni yeʾs ü tahayyür **(Müseddes 3/17)**

1.58. bana: (âşık, şair Fennî)
*Yād etme **bana** kāle-i bed-reng-i cihānı*
Gelmez işime birtakım ālāyiş-i fānī **(Müseddes 3/34)**

1.59. bana: (âşık, şair Fennî)
Etsin nasıl isterse cihān öyle tekeyyüf
*Etmez **bana** evzāʿ-ı felek celb-i teʾessüf* **(Müseddes 3/38)**

1.60. bana: (âşık, şair Fennî)
Daldımsa da āsāma hevā dilde eserken
*Hep oldu **bana** havf-ı sevābık elem-efken* **(Müseddes 3/40)**

1.61. bana: (âşık, şair Fennî)
*Şaştım sana manzūr olunca **bana** resmin Kimsin nedir ismin*
Terkīb-i tenin dürr ü güherden mi nedendir Bir başka bedendir **(Müstezad 3/6)**

1.62. bana: (âşık, şair Fennî)
Nālişe mecbūr eder her ehl-i hāli gözlerin
*Tīr-i müjgānı havāle eyleyip cānā **bana*** **(Tahmis 6/8)**

1.63. bana: (âşık, şair Fennî)
Yek nazarda zümre-i ʿuşşāka kayd etti dili
*Bir tecellīde **bana** verdi kemāli gözlerin* **(Tahmis 6/15)**

1.64. bana: (âşık, şair Fennî)
Gözlerindir ağlatan Fennī-yi zārī dāʾima
*Cedvel açtı vechine gūyā ki seylāb **bana*** **(Tahmis 6/16)**

1.65. bana: (âşık, şair Fennî)
*Durup karşımda saf saf ser-fürū eyler **bana** hūbān*
Humāre vālihān-ı ʿārızımdır cümle dildārān **(Tahmis 7/9)**

1.66. bana: (âşık, şair Fennî)
*Niçin āyet-i tenzīr okursun **bana** yoksa*
Zāhid mutīʿ-i hükm-i irādet değil miyim **(Taştir 1/4)**

1.67. bana: (Çorumlu Nâfiz Hamdi Efendi)
*Ben ol mehpāreyim yoktur güzellikte **bana** akrān*
Benim hayrān-ı hüsnümdür melāʾik sol u sāğımdan **(Tahmis 7/10)**

bānī-yi bünyān-ı kerem ol-:

1.) Lütuf, cömertlik binasını yapmak.

1.1. bānī-yi bünyān-ı kerem ol-:-an
Küremāyı kerem ü reʾfete tahrīz eyler
*Sanki hāme-meder **olan bānī-yi bünyān-ı kerem*** **(Kaside 41/44)**

bānū:

1.) Kadın, hanım; soylu ve asil kadınlara verilen unvan.

1.1. bānū:
Gezenin çizmesi lā-büd bulaşır çirkāba
*Genc-i ʿismette sütūn olmalı **bānū** dediğin* **(Gazel 118/5)**

bār:

1.) Defa, kere.

1.1. bār:
İstimāʿ ettikçe takdīs et o Pīr-i efhamı
*Nāmını her **bār** taʿzīm ü edeble eyle yād* **(Kaside 27/9)**

2.) Yük; ***mec.*** Eziyet, keder, üzüntü.

2.1. bār:
*Çekilir **bār** değil bār-girān-ı minnet*
Cāh için cāhil-i bī-himmete bār olmayalım **(Gazel 147/4)**

2.2. bār:
Yandı ey nahl-i emel rābıta-i sabr ü karār
*Dil-i gam dīdeme gāyetle girān geldi bu **bār*** **(Müsebba 2/36)**

3.) Yemiş, meyve, mahsul, ber.

3.1. bār:
*Gösterir de kārd-ı ser-tīzini destinde **bār***
Kendi desti olduğun kurbānına tebşīr eder **(Tahmis 2/10)**

bār ol-:

1.) Yük olmak, ağır gelmek; ***mec.*** Eziyet olmak.

1.1. bār ol-:-*ma, -y, -alım*
Çekilir bār değil bār-girān-ı minnet
*Cāh için cāhil-i bī-himmete **bār olmayalım*** **(Gazel 147/4)**

1.2. bār ol-:-*ma, -da*
Menn ü teklīf-i girānı çekemez meşrebimiz
*Korkarız doğrusu **bār olmada** divānımıza* **(Gazel 182/6)**

1.3. bār ol-:-*ma, -dık*
*Gonca-i pür-hārına şebnem kadar **bār olmadık***
Biz bu bāğ-ı ʿāleme bilmem neden yār olmadık **(Kıt'a 16/1)**

1.4. bār ol-:-*du*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
*Bana **bār oldu** hayatım kederimden sensiz* **(Müsebba 2/32)**

bār u bāli yüklen-:

1.) Koca yükü yüklenmek.

1.1. bār u bāli yüklen-:-*(i)r*
*Yüklenir **bār u bāli** tālihuʾl-efʿāl olan*
Sālihuʾl-aʿmāl olan ecr ü mesūbātın görür **(Gazel 55/4)**

bārān-ı belā:

1.) Bela yağmuru.

1.1. bārān-ı belā:-*y, -ı*
*Ki **bārān-ı belāyı** yağdırır başa hıreddir hep*
Meğer cinnet imiş insān için sermāye-i rāhat **(Gazel 7/2)**

bārān-ı kerem:

1.) Cömertlik yağmuru.

1.1. bārān-ı kerem:
Tutup engüşt-i ʿināyetle ederse tehzīz
*Yağdırır gülün güher-bārına **bārān-ı kerem*** **(Kaside 41/14)**

bārekallah:

1.) "Allah mübarek etsin, hayırlı uğurlu olsun!" anlamında bir ifade.

1.1. bārekallah:
***Bārekallah** şeh-i zī-temkīn*
Ced-be-ced pādişeh-i ʿadl-āyīn **(Tarih 10/1)**

bār-gāh-ı kerem:

1.) Cömertlik sarayı (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için).

1.1. bār-gāh-ı kerem:-*i*
***Bār-gāh-ı keremi** mecmaʿ-ı mecmūʿ-ı kirām*
Kār-gāh-ı niʿamı menbaʿ-ı seyhān-ı kerem **(Kaside 41/15)**

bārgeh-i āl-i ʿabā:

1.) "Abâ ehli (Hz. Peygamber ve âilesinden dört kişi; kızı Hz. Fatıma, damadı Hz. Ali ve torunları Hz. Hasan ve Hüseyin)" nin makamı, huzuru.

1.1. bārgeh-i āl-i ʿabā:-*dır*
*Melceʾim **bārgeh-i Āl-i ʿabādır** Fennī*
Gözümün nūru başım tācıdır evlād-ı ʿAlī **(Kaside 26/7)**

bār-gīr:

1.) Yük taşıyan; beygir, at.

1.1. bār-gīre:-*e*
Ser-te-ser ehl-i kalemdir hūşmendān-ı cihān
*Yoksa gāve mandaya **bār-gīre** vermezler kalem* **(Kaside 24/25)**

bār-girān-ı minnet:

1.) Minnetin ağır yükü.

1.1. bār-girān-ı minnet:
*Çekilir bār değil **bār-girān-ı minnet***
Cāh için cāhil-i bī-himmete bār olmayalım **(Gazel 147/4)**

1.2. bār-girān-ı minnet:-*i*
Andadır gūyā bütün ʿarz u semānın sıkleti
*Kim çekerse ʿaşk ola **bār-girān-ı minneti*** **(Kaside 37/1)**

bārī:

1.) "Hiç olmazsa, en azından" anlamlarında bir zarf.

1.1. bārī:
*Vefāsız vefāsız **bārī** bir göz ucuyla bak*
Demezsen de her mecliste ger merhabā bana **(Gazel 4/4)**

1.2. bārī:
*Ey kahbe felek **bārī** işin aslını söyle*
Seyyāre-i ikbālimi yuttun mu ne yaptın **(Gazel 123/3)**

1.3. bārī:

Ben seni gördükte kalmaz bende nokta iktidār
***Bārī** emret hāme-i muʿciz-beyānım söylesin* **(Gazel 166/8)**

1.4. bārī:
Uslu dursun bezm-i sohbette rakīb-i har-nihād
*Sūretā **bārī** sözüm tutsun heyūlālanmasın* **(Gazel 171/8)**

1.5. bārī:
***Bārī** gerdūn bana arsızlığı telkīn etsin*
Feyz u ikbālime şermendeliğim perde ise **(Gazel 180/4)**

1.6. bārī:
***Bārī** ʿādetlerimiz merhamet ü dād olsa*
İsteriz ʿömrümüz ādem gibi müzdād olsa **(Gazel 196/1)**

1.7. bārī:
Çoktan beri yanıktır hicr-i āteşle gönlüm
*Halvet-gehinde **bārī** bir şeb çerāğ olaydı* **(Gazel 211/2)**

1.8. bārī:
Kalırsa bezmimiz yümn-i kudūm-i yārden hālī
*Rakībin makdem-i şūmiyle **bārī** olmayız meşʾūm* **(Gazel 242/3)**

1.9. bārī:
Red eder mi ʿacabā Āsaf-ı ʿālī himmet
***Bārī** etsem o kerem-pervere ʿarz-ı ahvāl* **(Kaside 40/26)**

1.10. bārī:
Etmiyor hizmetimi çarh-ı cefā-cū takdīr
***Bārī** sen hüsn-i mükāfātını istihzār et* **(Kaside 47/25)**

1.11. bārī:
***Bārī** şimdengeri ısgā buyurup sözlerimi*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/24)**

bār-ı cefāyı çek-:

1.) Cefa yağmurunu çekmek; eziyetlere katlanmak.

1.1. bār-ı cefāyı çek-:*-me, -y, -e*
*Benim **bār-ı cefāyı çekmeye** kābil ne hālim var*
Amān ey seng-i dil zār ü nizār oldum firākınla **(Gazel 25/2)**

bār-ı gam:

1.) Dert yükü.

1.1. bār-ı gam:
Beni lutf ile şu girdāb-ı elemden kurtar
*Kalmadı **bār-ı gamı** çekmeye gönlümde mecāl* **(Kaside 40/60)**

bār-ı gam çek-:

1.) Sıkıntı, gam yükü çekmek; tasalanmak, kaygılanmak, üzülmek.
1.1. bār-ı gam çek-:*-(e)r, -im*
***Çekerim bār-ı gamı** böyle otuz kırk senedir*
Bana yüz vermedi güldürmedi hālā devrān **(Kaside 45/13)**

bār-ı gam-ı gerdūn:

1.) Feleğin gam yükü.

1.1. bār-ı gam-ı gerdūn:*-u*
*Çekemez oldu gönül **bār-ı gam-ı gerdūnu***
Oldum el-kıssa tādiʿ-i felekten bī-zār **(Kaside 43/20)**

bār-ı gam-ı hicrān:

1.) Ayrılık acısının yükü.

1.1. bār-ı gam-ı hicrān:*-a*
*Tahammül etmiyor **bār-ı gam-ı hicrāna** ten şimdi*
Çekinmezdim evāʾilde çekerdim cevrini ammā **(Gazel 220/3)**

bār-ı gurbet çek-:

1.) Gurbet yükü, eziyeti çekmek, taşımak.

1.1. bār-ı gurbet çek-:*-me, -y, -en*
***Bār-ı gurbet çekmeyen** bilmez garībin hālini*
Kıl terahhüm dost değil düşmüşse bir düşman garīb **(Gazel 6/7)**

bār-ı imtinān:

1.) Minnet yükü.

1.1. bār-ı imtinān:
*Eylemezler kimseye tahmīl **bār-ı imtinān***
Merd olanlar merdüme bī-minnet eyler himmeti **(Kaside 37/3)**

bār-ı minnet:

1.) Minnet yükü.

1.1. bār-ı minnet:*-i*
Kāfī geldi bize farkın devleti
*Çekmeyiz dünyāda **bār-ı minneti*** **(Şarkı 6/9)**

bār-ı reʾy ü üstüvār:

1.) Sağlam fikir meyvesi.

1.1. bār-ı reʾy ü üstüvār:
*Aklının meftūnudur her **bār-ı reʾy ü üstüvār***
Kābil olsa ger tecessüm etse rahm ü reʾfeti **(Kaside 39/9)**

bārigāh-ı himem:

1.) Himmetlerin makamı, sarayı.

1.1. bārigāh-ı himem:
***Bārigāh-ı himem** ve reʾfeti mesvā-yı merām*
Kārgāh-ı kerem ve nısfeti meʾvā-yı ümīd **(Kaside 46/16)**

barıştır-:

1.) Barışmalarını sağlamak, ara bulmak.

1.1. barıştır:
*Lutf edip baht-ı siyāhımla **barıştır** yoksa*
Tāliʿimden bana bu hāl ile nefret geliyor **(Kaside 48/25)**

1.2. barıştır:
*Hem **barıştır** beni gerdūn ile hem eyle bekām*
Sana ey kān-ı kerem bunda neʿusret geliyor **(Kaside 48/27)**

barmağın uzat-:

1.) Parmağını bir şeye doğrultup yöneltmek.

1.1. barmağın uzat-:*-(ı)r*
Ten-i nāzik-terine benzeyen āyā ne disem
***Uzatır barmağın** āyīne-i sīmīne tutar* **(Gazel 49/2)**

bārū:

1.) Kale duvarı, hisar burcu, sur.

1.1. bārū:
Dil-i sengīn-i yāre Fennīyā teʾsīr eder āhır
*Hakīkatle dayanmaz āh-ı āteş-bāre her **bārū*** **(Gazel 177/5)**

bārū-yı gerdūn:

1.) Feleğin, dünyanın duvarı, suru.

1.1. bārū-yı gerdūn:*-a*
*Rekz edip **bārū-yı gerdūna** livā-yı satveti*
ʿAdli etsin ʿālemi şarkan ve garban tāb-dār **(Kaside 39/57)**

bas-:

1.) Baskın yapmak; ***mec.*** Bir şeyin etkisinde kalıp eziklik, üzüntü ve ağırlık duymak.

1.1. bastı:-*tı*
Sākiyā bāde getir ***bastı*** *humār-ı gaflet*
Bilelim tā nasıl ʿālemde ne meyhānedeyiz **(Gazel 86/2)**

1.2. bastı:-*tı*
Sohbetinle şād olanlar şimdi nā-şād oldu gel
Ceyş-i gam ***bastı*** *gönül muhtāc-ı imdād oldu gel* **(Muhammes 3/2)**

1.3. bastı:-*tı*
Ceyş-i gam ***bastı*** *gönül muhtāc-ı imdād oldu gel*
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu gel **(Muhammes 3/5)**

1.4. bastı:-*tı*
El-amān ey rūh-ı ʿālem kıl beni lutfunla şād
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel **(Muhammes 3/7)**

1.5. bastı:-*tı*
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu gel **(Muhammes 3/10)**

baş:

1.) Kafa, ser; kişinin kendisi.

1.1. baş:
Benim ol şāʿir-i Örfî-edā Sāʾib-i sühan şimdi
Sözüm şāyānsa ***baş*** *eʿālī ve esāfildir* **(Kaside 38/40)**

1.2. başa:-*a*
Ki bārān-ı belāyı yağdırır ***başa*** *hıreddir hep*
Meğer cinnet imiş insān için sermāye-i rāhat **(Gazel 7/2)**

1.3. başı:-*ı*
Ayaktır ***başı*** *īsāl eyleyen her yerde matlūba*
Kibārın iʿtilā-yı kadrini huddām eder tashīh **(Gazel 19/7)**

1.4. başına:-*ı, -n, -a*
Yedi kat atlas ile başına taksın bunu çarh
Bir nazar nüshası yazdım meh-i tābānım için **(Gazel 163/7)**

1.5. başında:-*ı, -n, -a*
Mürüvvet-pīşe bir ʿālī cenāba ilticā lāzım
Başında *sāye-i pür-hümā-yı devlet istersen* **(Gazel 246/6)**

baş başa:

1.) Birlikte, beraberce.

1.1. baş başa:
Vālideyniyle maʿan olsun İlāhī kāmrān
Oldular ***baş başa*** *ihvān ü hūşyāverdī şād* **(Tarih 6/5)**

baş eğ-:

1.) Karşısındakinin üstünlüğünü kabul edip ona boyun eğmek, itaat etmek.

1.1. baş eğ-:-*(e)r*
Şīve-i reftārına çok ser ü kadler ***baş eğer***
Nāfe-i müşkīnine āhūlar eyler ser-fürū **(Gazel 176/3)**

1.2. bāş eğ-:-*(e)r*
Perde-i zülfünü kaldırsa cemālinden eğer
Pertev-i hüsn-i cihān-sūzuna Yūsuf ***bāş eğer*** **(Kaside 34/7)**

1.3. başeğsin:-*sin*
Sev seversen dilberin mümtāz ü müstesnāsını
Sidre ***başeğsin*** *görünce kāmet-i bālāsını* **(Gazel 219/1)**

baş için taşı-:

1.) Baş üstünde taşımak; değerli görmek, kıymet vermek.

1.1. baş için taşı-:-*r, -dı, -n*
Taşırdın baş için *gūyā gül-i raʿnā yār idim evvel*
Sana ez-cān ü dil ey verd-i raʿnā yār idim evvel **(Tahmis 3/2)**

başa çek-:

1.) Başa geçirmek; ***mec.*** İnsanın başının dertlerle dolu olması.

1.1. başa çek-:-*(e)r, -iz*
Çekeriz başa *girībān-ı ʿabā dehri*
Şīve-i şām-ı garībān ile ahşam ederiz **(Gazel 80/8)**

başa geç-:

1.) Üstün olmak, baş üzerinde bulunmak (tarak için).

1.1. başa geç-:-*ti, -m*
Başa geçtim *diye mağrūr olup isyān etme*
Zülf-i yāri sakın ey şāne perīşan etme **(Müfret 4/1)**

başa gel-:

1.) Zor, meşakkatli bir durumla karşı karşıya kalmak.

1.1. başa gel-:-*(i)r*
Menşe-i mekr ü fiten turra-i miskīnindir
Her ne sevdā ki ***gelir başıma*** *hep bū getirir* **(Gazel 43/5)**

başı dertde kal-:

1.) Başı derde girmek; sıkıntılı bir duruma düşmek.

1.1. başı dertde kal-:-*mış, -tır*
Hayāl-i dīde-i sevdā-yı zülfü serde kalmıştır
Hevā-yı kākül-i dilberle ***başım derde kalmıştır*** **(Gazel 57/1)**

başı için:

1.) Karşısındaki için büyük değer taşıyan bir kimseyi ortaya koyarak yemin etme veya yalvarma sözü; onun hatırına, onun için.

1.1. bāşı için:
Beni al koynuna ver maksadımı ***başın için***
Kara toprak bizi koynunda nihān eylemeden **(Gazel 170/6)**

başıçün:

1.) *bk.* başı için.

1.1. başıçün:
Ey veliyyü'l-kerem Āsaf-ı sāhib-insāf
Pādişāh ***başıçün*** *etme ricāmı ihmāl* **(Kaside 40/53)**

başı(ı)ı vazʿ-ı bālīn eyleme-:

1.) Başını yastığa koymamak; ***mec.*** Uyumamak, yatmamak, gözüne uyku girmemek.

1.1. başı(n)ı vazʿ-ı bālīn eyleme-:-*di, -m*
Başımı *eylemedim bu gece* ***vazʿ-ı bālīn***
Gözlerim eşk ile vasl-ı milyān etti yine **(Gazel 190/6)**

başım(ın) tācı:

1.) Çok sevilen, kıymet verilen kimseler için söylenen söz.

1.1. başım(ın) tācı:-*dır*
Melceʾim bārgeh-i Āl-i ʿabādır Fennī
Gözümün nūru ***başım tācıdır*** *evlād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/7)**

başın aç-:

1.) Başını açmak, başını ortaya koymak.

1.1. başın aç-:-*ıp*
Dil veren sıdk ile dildāra sitemden kaçmaz
Kūh iken ***başın açıp*** *tīşe-i şīrīne tutar* **(Gazel 49/4)**

başı(n)a belā (ol-):

1.) Sıkıntı vermek, tedirgin etmek, musallat olmak.

1.1. başı(n)a belā (ol-):
Ya al muhabbetin ya gel yanıma
Sevdālı ***başıma belā*** *mısın sen* **(Diğer 2/8)**

başına belā tak-:

1.) Başına bela almak; bir sorunla karşılaşmak, kötü bir duruma düşmek.

1.1. başına belā tak-:-*ma*
Sevme hercāyi güzel āfet revān ise de
Başına takma belāyı *gül-i handān ise de* **(Kıt'a 23/1)**

başı(n)a birik-:

1.) Başına gelmek, bir durumla karşı karşıya kalmak.

1.1. başı(n)a birik-:-*ti*
Birikti başıma *ʿaşkım gam ile oldu āvāre*
Giriftār-ı kemend-i kākülümdür bunca bī-çāre **(Tahmis 7/7)**

başı(n)a düş-:

1.) Başına isabet etmek; ***mec.*** Başına gelmek, elde etmek.

1.1. başı(n)a düş-:-*(e)r, -se*
Pertev-i hurşīd-i eltāfın ***düşerse başıma***
İktitāfa başlarım esmār-ı sıdk u gayreti **(Kaside 37/86)**

1.2. başı(n)a düş-:-se, -y, -di
Düşseydi başıma *yārin sāyesi*
Artardı muhakkak nefsin pāyesi **(Şarkı 5/11)**

başına gel-:

1.) Bir olay veya bir duruma uğramış olmak.

1.1. başına gel-:-*(i)yor*
Dāmenin būs edenin destine matlab giriyor
Zülfüne bend olanın ***başına*** *devlet* ***geliyor*** **(Kaside 48/37)**

1.2. başına gel-:-*me, -sin*
Fennīyā hülyā-yı zülf-i yār ağarttı rīşimi
Başına *ebnā-yı cinnin böyle sevdā* ***gelmesin*** **(Gazel 167/5)**

başı(na) kışlar gel-:

1.) Başına dert gelmek; gam, keder, sıkıntı içinde olmak.

1.1. başı(na) kışlar gel-:-*(i)r*
Ne cānibde bedīdār olsa bir ebr-i zalām-engīz
Gelir başında kışlar *ehl-i derdin hayli dem gitmez* **(Gazel 81/2)**

başı(n)a yağ-:

1.) Sıkıntılı bir durumun bir kimsenin başına çok fazla gelmesi durumu.

1.1. başı(n)a yağ-:-*ıp*
Siyyemā gussa ***yağıp başıma*** *şu günlerde*
Gerçi olmakta idim cevr-i felekten dilgīr **(Kaside 47/3)**

başına zindan kesil-:

1.) Çok karanlık ve sıkıntılı yer hâlini almak.

1.1. başına zindan kesil-:-*di, -n*
Karardın ***başıma zindan kesildin*** *ey şeb-i hasret*
O meh-talʿat gelir enverlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/8)**

baş(ın)dan at-:

1.) Sürdürülmesi gereksiz görülen bir bağlılığa, bir ilişkiye son vermek.

1.1. baş(ın)dan at-:-*(a)r, -ım*
Ben de bir başka nigāra çatarım
Senin endīşeni ***baştan atarım*** **(Şarkı 9/5)**

başından geç-:

1.) Daha önceden yaşanmış olmak; başına gelmek.

1.1. başından geç-:-*en*
Ben de mazlūmāne cān attım o ʿālī melceʾe
ʿArz için bir nebze ***başımdan geçen*** *keyfiyeti* **(Kaside 37/37)**

başını bağla-:

1) Başına örtü vb. bağlamak; ***mec.*** Nişanlamak veya evlendirmek.

1.1. başını bağla-:
Sīne-bendin çizer ol māh bana sīne tutar
Başını bağla *deyü karşıma āyīne tutar* **(Gazel 49/1)**

başı(n)ı derde sal-:

1.) Bir kimseyi bir sıkıntıya, derde düşürmek.

1.1. başı(n)ı derde sal-:-*dı, -n*
Saldın başımı derde *ʿaşkın esiyor serde*
Gitsin aradan perde ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/6)**

bāsıra:

1.) Görme duyusu, görme gücü; göz.

1.1. bāsıralar:-*lar*
Kamaşır ***bāsıralar*** *çehre-i rahşānından*
İştibāh etmeyelim mihr-i dırahşān diyelim **(Gazel 148/2)**

bāsıra-i cānı açıl-:

1.) Can, gönül gözü açılmak; feraset sahibi olmak.

1.1. bāsıra-i cānı açıl-:-*acak*
Ne zamān refʿ olacak perde-i gaflet benden
Ne zamān açılacak ***bāsıra-i cānım*** *ʿaceb* **(Kaside 6/6)**

1.2. bāsıra-i cānı açıl-:-*(ı)m-acak*
Ne zamān refʿ olacak perde-i gaflet benden
Ne zamān açılacak ***bāsıra-i cānım*** *ʿaceb* **(Kaside 6/6)**

bāsıra-i düşman:

1.) Düşmanın gözü.

1.1. bāsıra-i düşman:-*a*
Fennī böyle metānetli gazel yazdıkça
Kalemin ***bāsıra-i düşmana*** *mismār olsun* **(Gazel 162/7)**

bāsıra-i ʿirfānı açık (ol-):

1.) İrfan gözü açık olmak; uyanık olmak, basiretli olmak.

1.1. bāsıra-i ʿirfānı açık (ol-):
Hakka şükr olsun ***açık bāsıra-i ʿirfānım***
Değilim hāsid-i fāsid gibi aʿmā-yı ümīd **(Kaside 46/54)**

bāsıra-pīrā-yı yakīn ol-:

1.) Doğru ve sağlam bilginin gözünü süsleyen (kimse) olmak; bilgisinden, hizmetinden emin olmak.

1.1. bāsıra-pīrā-yı yakīn ol-:-*up*
Siyyemā hizmet-i memdūha-i Memdūh Paşa
Nezd-i devlette olup ***bāsıra-pīrā-yı yakīn*** **(Kaside 42/6)**

başka:

1.) Bilinenden ayrı, değişik, farklı, özge.

1.1. başka:
Hasbihal eyleyecek ***başka*** *enīsim yoktur*
Koyma bu bende-i hasret-keşi dünyāda garīb **(Gazel 8/3)**

1.2. başka:
Buna tedbīr-i müdāvāt edemez ***başka*** *tabīb*
Sendedir çāre yine derd-i dil-i Fennīye **(Gazel 8/5)**

1.3. başka:
Başka *bir şeyler görünmez ʿārif-i dānā-dile*
ʿAynın ʿibret ile dünyāyı temāşādan lezīz **(Gazel 24/3)**

1.4. başka:
Kimi sevsem beni cāh-ı gama atmak ister
Başka *düşman aramam düşmenim ihvānımdır* **(Gazel 31/2)**

1.5. başka:
Seni şefkattir ancak bezm-i ʿirfāna alan Fennī
Temeddüh etme senden ***başka*** *kem miktar yoktur yok* **(Gazel 105/6)**

1.6. başka:
Efendim sen gidelden derde düştü mübtelā tez gel
O derde makdeminden ***başka*** *yoktur bir devā tez gel* **(Gazel 136/1)**

1.7. başka:
Eyledim bunca zamān dergeh-i ʿaşkınla sebāt
Başka *bir şūha gidip tāze-nihālim demedim* **(Gazel 154/7)**

1.8. başka:
Başka *söz sığmaz leb-i rengīn-i yāre doğrusu*
Koymuş üstād-ı ezel mercān mercān üstüne **(Gazel 181/2)**

1.9. başka:
Bāğ-bānı bilmedir bu bāğa gelmekten ʿarz
Başka *bir maksūdumuz yok gül gibi sünbül gibi* **(Gazel 228/3)**

1.10. başka:
Başka *kim var ki bizi mazhar-ı gufrān etsin*
Bezl-i gencīne-i bī-gāye-i rahmet sana hās **(Kaside 2/4)**

1.11. başka:
Rabt-ı kalb eyle hemān gāʾileden āzād ol
Başka *bir ʿālem olur ʿālem-i hürriyet-i Pīr* **(Kaside 33/17)**

1.12. başka:
Evvel Allāh sonra senden ***başka*** *kimsem yok benim*
Gerçi vardır herkesin bir bāba mensūbiyeti **(Kaside 37/81)**

1.13. başka:
Var ise isbāt edilsin bir dil-i endūh-nāk
Gösterilsin lāleden ***başka*** *hazīn ü dāğ-dār* **(Kaside 39/26)**

1.14. başka:
Sende kaldı benim ümīdim efendim sende
Başka *kim var ki edeyim hall-i muʿammā-yı ümīd* **(Kaside 46/35)**

1.15. başka:
Giryeden ***başka*** *o yāre ne hediyyem bulunur*
Nāleden başka ne tuhfem var o dildāra cedīr **(Kaside 47/33)**

1.16. başka:
Giryeden başka o yāre ne hediyyem bulunur
Nāleden ***başka*** *ne tuhfem var o dildāra cedīr* **(Kaside 47/33)**

1.17. başka:
Ümmīd-i ʿināyet edecek başka yerim yok
Bir ***başka*** *kerem-perverim imdād-gerim yok* **(Müseddes 3/42)**

1.18. başka:
Ke-en ***başka*** *bir şemʿa döner pervāneyim şimdi*
O eski bildiğin ʿāşık değilsem yā neyim şimdi **(Tahmis 3/9)**

1.19. başkadır:-*dır*
Keşfe kābil mi Hudā-yı Müteʿālin sırrı
Başkadır *māzī vü müstakbel ü hālin sırrı* **(Tarih 8/1)**

başka başka:

1.) "Farklı farklı, çeşit çeşit" anlamlarına gelen ikileme.

1.1. başka başka:
Gerçi çok āfetle hem-bezm-i safā olduksa da
Her birinden ***başka başka*** *bin belālar görmüşüz* **(Gazel 78/7)**

1.2. başka başka:-*dır*
Pīr ü civān zaʿf u tüvān ***başka başkadır***
Bād-ı vezān vakt-i hazān başka başkadır **(Gazel 64/1)**

1.3. başka başka: -*dır*
Pīr ü civān zaʿf u tüvān başka başkadır
Bād-ı vezān vakt-i hazān ***başka başkadır*** **(Gazel 64/1)**

1.4. başka başka:-*dır*
ʿAhd-i hevā nāy-ı nevā perde perdedir
Sīne-zenān naʿre-keşān ***başka başkadır*** **(Gazel 64/2)**

1.5. başka başka:-*dır*
Hāl-i cünūn derd-i derūn türlü türlüdür
Āh ü figān rāz-ı nihān ***başka başkadır*** **(Gazel 64/3)**

1.6. başka başka: -*dır*
Mübtezelān muhteremān başka başkadır
Var mı gümān halk-ı cihān şuʾbe şuʾbedir **(Gazel 64/4)**

1.7. başka başka:-*dır*
Fikr ü nazar ʿakl-ı beşer rütbe rütbedir
Zī-haberān bī-haberān ***başka başkadır*** **(Gazel 64/5)**

1.8. başka başka:-*dir*
Yol şaşıran Hakkı bulan fırka fırkadır
Mürde-dilān zinde-dilān ***başka başkadır*** **(Gazel 64/6)**

1.9. başka başka:-*dır*
Der heme ān hükm-i zemān ***başka başkadır***
Feyz-i nehār verd-i bahār güne günedir **(Gazel 64/8)**

1.10. başka başka:-*dır*
Nazm-ı Reşīd şiʿr-i rekīkimle bir değil
Zelc-i lisān hüsn-i beyān ***başka başkadır*** **(Gazel 64/9)**

1.11. başka başka:-*dır*
Der heme ān hükm-i zemān ***başka başkadır***
Feyz-i nehār verd-i bahār güne günedir **(Gazel 64/8)**

başka bir:

1.) Bir başka, kendine has; farklı.

1.1. başka bir:
Başka bir *tuhfesi yok zümre-i dervīşānın*
Uğradıkça ʿurefā bezmine bir Hū getirir **(Gazel 43/7)**

başla-:

1.) Bir işi yapmak üzere harekete geçmek, bir işe girişmek.

1.1. başladı:-*dı*
Fuzelā-yı kalemin çünkü bilindi kadri
***Başladı** lāyıkını bulmağa her merd-i güzīn* **(Kaside 42/5)**

1.2. başlamasın:-*ma, -sın*
*Yeniden **başlamasın** dahle kirve dahhāl*
Kıl duā sıdk ile tekrīr-i senādan sonra **(Kaside 40/65)**

1.3. başlar:-*r*
*Her dīdede bir sīm-peri cilveye **başlar***
ʿAks-i ruhun āyīne-i çeşmāne düşerse **(Gazel 202/6)**

1.4. başlarım:-*r, -ım*
Pertev-i hurşīd-i eltāfın düşerse başıma
*İktitāfa **başlarım** esmār-ı sıdk u gayreti* **(Kaside 37/86)**

Basra:

1.) Güney Irak'ta Hz. Ömer tarafından kurulan bir şehir. (Araplar'ın "Hureybe" dediği harabeleri üzerine kurulmuştur.)

1.1. Basrayı:-*y, -ı*
Kuru bir körfez iken reşk-i safā-hān etti
***Basrayı** tīşe-i bünyān-ı Cenāb-ı Fārūk* **(Kaside 25/5)**

başta gez-:

1.) Baş üstünde tutmak; değerli olmak.

1.1. başta gez-:-*(e)r*
Gurbette teʾālī eder eshāb-ı fezāʾil
***Başlarda gezer** çıksa leʾalī sadefinden* **(Gazel 173/2)**

baştan başa:

1.) Başından sonuna kadar, bir uçtan bir uca; tamamen, bütünüyle.

1.1. baştan başa:
***Baştan başa** ʿarz eyler idim derdimi Fennī*
Etseydim eğer dāmen-i dildāra teşebbüs **(Gazel 15/7)**

1.2. baştan başa:
Tut kulluğunu devlet-i dünyāya mukābil
***Baştan başa** nahl-i emelin pür-semer olsun* **(Gazel 134/6)**

1.3. baştan başa:
Mirʾāt-ı zāta karşı nedir bu sürādikāt
*Burhān-ı vahdet iken **baştan başa** kāʾināt* **(Müfret 6/1)**

1.4. baştan başa:
*Fennīyā ʿālemi **baştan başa** teftīş etsem*
Öyle bir dilber-i nādīde kıyāfet bulamam **(Gazel 153/7)**

1.5. baştan başa:
Eylesin millet vücūd-ı akdesiyle iftihār
*Kapladı **baştan başa** āfākı hüsn-i şöhreti* **(Kaside 37/12)**

1.6. baştanbaşa:
*Izdırābātımı **baştan başa** tasvīr etsem*
Hālime dīde-i merdüm değil ağlar vicdān **(Kaside 45/15)**

baştan çıkar-:

1.) Ayartmak, doğru yoldan saptırmak, kötü yola sürüklemek (Aksoy, 1976: 518).

1.1. baştan çıkar-:-*ır*
*Lā-büdd beni **baştan çıkarır** zülf-i ziyāhın*
Bu mesʾelenin halli biraz dikkate muhtāc **(Gazel 17/5)**

bastır-:

1.) Üstünlüğü göstermek.

1.1. bastırır:-*(ı)r*
***Bastırır** rāyiha-i ʿanberi zülfüm dersin*
Ne verirsin bana çıkmazsa eğer bu dediğin **(Gazel 118/3)**

bat-:

1.) Saplanmak, gömülmek.

1.1. batmasın:-*ma, -sın*
***Batmasın** gül yüzüne hār-ı nigāh-ı rukabā*
Gülşen-i behçetini görmesin aslā bir kes **(Gazel 91/2)**

bātıl:

1.) Doğru ve sahih olmayan, gerçekle ilgisi bulunmayan; temelsiz, geçersiz (şey).

1.1. bātıl:
*Hakkı **bātıl** bātılı hak gösterir teʾvīl ile*
Hak lisān-ı ehl-i tezvīre talākat vermesin **(Gazel 175/4)**

1.2. bātılı:-*ı*
*Hakkı bātıl **bātılı** hak gösterir teʾvīl ile*
Hak lisān-ı ehl-i tezvīre talākat vermesin **(Gazel 175/4)**

1.3. bātıldır:-*dır*
Nice ʿallāmeler mebhūt olurlar bezm-i ʿilminde
*Nice dehrīlerin daʿvāları nezdinde **bātıldır*** **(Kaside 38/13)**

bātıl ol-:

1.) Doğru ve sahih olmamak, gerçekle ilgisi bulunmamak.

1.1. bātıl ol-:-*ma, -sın*
Tavāf eyle kūy-ı yārı ʿarz-ı delāʾil et
*Daʿvā-yı muhabbet Fennīyā **bātıl olmasın*** **(Gazel 164/8)**

bātın:

1.) İç, gizli; görünmeyen.

1.1. bātında:-*n, -da*
*Zāhiren mürçe **bātında** Süleymānız biz*
İctināb et bizi tahkīrden ey Āsāf-ı dehr **(Gazel 84/6)**

baygın:

1.) Süzgün, mahmur (göz*).

1.1. baygın:
*Hastası olmuş idim **baygın** nigāhı evvelā*
Şimdi öldürdü beni āhū misāli gözlerin **(Tahmis 6/10)**

1.2. baygın:
Gördüğüm günden beri gitmez hayāl-i dīdeden
*Āh o **baygın** gözlerin āh o belālı gözlerin* **(Gazel 125/5)**

bayıl-:

1.) Baygın duruma girmek, uyur gibi olmak, kendinden geçmek, kendini kaybetmek.

1.1. bayıldım:-*dı, -m*
***Bayıldım** cām-ı zehr-āmīz-i hicrinle gözüm nūru*
Ki aklım kāse-i serden yine bīrūndur sensiz **(Gazel 75/5)**

bayır:

1.) Küçük yokuş, belen.

1.1. bayırda:-*da*
*Çok olur dağda **bayırda** kırda arslan yavrusu*
Dehre pek nādir gelir ammā ki insān yavrusu **(Gazel 236/1)**

bayram:

1.) Millî veya dinî bakımdan önemi olan ve kutlanan gün veya günler; ***mec.*** Çok mutlu olunan gün ve zaman.

1.1. bayram:
Lebinden ruhlarından būseler vaʿd eylemiş dilber
Bu vaʿdin sıdkını ātīdeki ***bayram*** *eder tashīh* **(Gazel 19/9)**

bayrām et-:

1.) Çok sevinmek.

1.1. bayrām et-:*-(e)r, -iz*
Zevk alır şevk alırız hāsılı ***bayrām ederiz***
Sohbet-i ʿārif-i āgāh ile ārām ederiz **(Gazel 80/1)**

bayram ol-:

1.) Bayramın gelmesi; ***mec.*** Mutluluğun, huzurun gelmesi.

1.1. bayram ol-:*-(u)r*
Ayrılık zahmın çekip vasla eren bir ʿāşıkın
Her şebi Kadre bedel her rūzü bir ***bayram olur*** **(Gazel 33/5)**

Bayrāmī:

1.) Bayramiye tarikatına (Hacı Bayram-ı Velî (ö. 833/1429-30) tarafından Ankara ve çevresinde kurulan bir Türk tarikatı) mensup olan kimse.

1.1. Bayrāmīyim:*-y, -im*
Sohbetimden zevk alır herkes benim ***Bayrāmīyim***
Her dil-i gam-perverin şādī-i feyz-efzāsıyım **(Kaside 35/14)**

bā-yümn üʿatūfet:

1.) Bereketle, merhametle.

1.1. bā-yümn üʿatūfet:
Devr ü teftīş için etmişti zehāb elviyeye
Bakıp īcābına ***bā-yümn üʿatūfet*** *geliyor* **(Kaside 48/14)**

baʿzan:

1.) Bazen; ara sıra, bazı zamanlar.

1.1. baʿzan:
Seng-i taʿnından leʾīmin ***baʿzan*** *eyler ihtirāz*
İktisā eyler anınçün fiddadan miğfer kalem **(Kaside 24/24)**

bāzār-ı yār:

1.) Sevgilinin pazarı (bulunduğu yer).

1.1. bāzār-ı yār:*-e*
Germi-i suhbet veren ***bāzār-ı yāre*** *pāradır*
Nermi-i vuslat veren ol şīvekāre pāradır **(Gazel 56/1)**

baʿzı:

1.) "Birtakım, kimi, kimisi" anlamlarında belgisiz sıfat.

1.1. baʿzı:
Menşe-i kārı bilen ʿārifʿider sabr u sükūt
Baʿzı *mihnet-zede cāhil suçu devrāne bulur* **(Gazel 44/8)**

1.2. baʿzı:
Tercümanlık ederek ekser mevkīlerde
Baʿzı *bī-çārelere çāre-resāndır kalemim* **(Gazel 152/15)**

1.3. baʿzı:
Baʿzı *ashāb-ı hased zemmini etse işrāb*
Sen ona öfkelenip kükreme mānend-i şarāb **(Müsemmen 1/21)**

1.4. baʿzı:
Baʿzı *sır nebzece zıddiyle bilinmiş meselā*
Çāşni-i hicirdedir zevk-i visālin sırrı **(Tarih 8/5)**

1.5. baʿzı:
Baʿzı *şeyler de nezāʾirle bulunmuş farazā*
Leb ü dendāndadır laʿl ü leʾālin sırrı **(Tarih 8/8)**

1.6. baʿzı:
Şüphe şudur ki denāʾetle cehālet eseri
Baʿzı *evlād-ı beşerde bulunan kibr ü inād* **(Taştir 2/7)**

1.7. baʿzı:
Bakma sen ***baʿzı*** *mevākīʿde sükūt ettiğine*
Hurdebīn-i nādire-gū nādire dendāndır kalemim **(Gazel 152/10)**

2.) "Bazen, arada sırada" anlamlarında bir zarf.

2.1. baʿzı:
Baʿzı *gülzārı temāşāya çık insān gibi*
Gezme sahrā-yı sefāhātta hayvān gibi **(Müseddes 4/4)**

bāzīçe-i etfāl:

1.) Çocukların oyunu; oyuncağı.

1.1. bāzīçe-i etfāl:*-e*
Felek ***bāzīçe-i etfāle*** *döndürmüşse de devri*
Bu güne sehvi bir gün māder-i eyyām eder tashīh **(Gazel 19/4)**

baʿzısı:

1.) "Birtakımı, kimi, kimisi" anlamlarında belgisiz zamir.

1.1. baʿzısı:
Küfvünün ***baʿzısı*** *Mektupçu kimi Defterdār*
Yok bu bī-çārede hālā müteʿaddid ser-bāl **(Kaside 40/45)**

bāzū:

1.) Kolun omuzla dirsek arasındaki kısmı, pazı.

1.1. bāzūdaki:*-da, -ki*
Dūzah anın cennet anın
Bāzūdaki *kuvvet anın* **(Diğer 5/21)**

bāzü'l-eşheb:

1.) "Ak doğan" anlamında olup Abdülkadir Geylanî'ye verilen lakaptır.

1.1. bāzü'l-eşheb:
Gavsü'l-aʿzam ***bāzü'l-eşheb*** *Seyyid-i Haydar-nihād*
ʿĀrif-i sāhib-temeyyüz fāzıl-ı miskīn midād **(Kaside 27/1)**

becā:

1.) Uygun, yerinde, münasip.

1.1. becā:
Hangisin sevmek ***becā*** *bilmem buʿiffetlilerin*
Şehrimizde mecmaʿ-ı hūbān-ı daʿvet bir değil **(Gazel 139/4)**

1.2. becādır:*-dır*
Becādır *cāhili taʿlīm için tekdīr ü darb etmek*
ʿAlīle telh-i dārūyı tenāvülden şifā artar **(Gazel 59/4)**

1.3. becādır:*-dır*
Tekellüm eyle Fennī bezm-i erbāb-ı maʿārifte
Becādır *bülbül-i kūyunda bī-gülşen-tırāz etmek* **(Gazel 112/6)**

becā gör-:

1.) Uygun görmek, münasip olduğunu düşünmek.

1.1. becā gör-:*-dü*

Şāh-ı merāhim-intimā maʿrūzunu ***gördü becā***
Fermān buyurdu cā-be-cā inşāsı oldu müstakar **(Tarih 16/9)**

1.2. becā gör-:-*sün*
Umūmun mazhar-ı takdīri olsun yaptığın efʿāl
Bu işler nā-becādır denmesin ʿālem ***becā görsün*** **(Gazel 160/6)**

becā tut-:

1.) Uygun olarak, münasip bir şekilde birinin bir isteğini yerine getirmek.

1.1. becā tut-:-*maz*
Muʿāniddir o āfet gelmez āgūşa recā tutmaz
Bütün tutmaz değil gerçi tutar ammā ***becā tutmaz*** **(Gazel 89/1)**

bed:

1.) Fena, kötü, çirkin.

1.1. bed:
Rakībin tabʿı ***bed*** *güftārı bed evzāʿı beddir hep*
Evet fiʿl-i kerīhi mūcib-i nefy eder hep **(Gazel 7/1)**

1.2. bed:
Rakībin tabʿı bed güftārı ***bed*** *evzāʿı beddir hep*
Evet fiʿl-i kerīhi mūcib-i nefy eder hep **(Gazel 7/1)**

1.3. bed:
Hākezā lāfını bilmezler eşektir bī-şek
Sana ***bed*** *söyleyene sen ne dayak ur ne kötek* **(Müsemmen 1/15)**

1.4. beddir:-*dir*
Rakībin tabʿı bed güftārı ***bed*** *evzāʿı beddir hep*
Evet fiʿl-i kerīhi mūcib-i nefy eder hep **(Gazel 7/1)**

bed et-:

1.) Kötü hâle getirmek.

1.1. bed et-:-*en*
Dūr-bīn ʿakılla Fennī ülü'l-elbāb olan
Her umūrun ***bed eden*** *evvel nihāyātın görür* **(Gazel 55/5)**

bed-asl:

1.) Kötü huylu, adi, asaletsiz.

1.1. bed-aslın:-*ın*
Ben tecrübe ettim Fennī muhakkak
Bed-aslın *sohbeti muzırdır mutlak* **(Diğer 4/9)**

bed-bīn ol-:

1.) Kötümser olmak.

1.1. bed-bīn ol-:-*ma*
Sitem-kār olma ***bed-bīn olma*** *istihzāya meyl etme*
Bu nā-ber-cār-veşler menzil-i maksūda seddir hep **(Gazel 7/5)**

bedel:

1.) Bir şeyin yerini tutabilen karşılık; eşit, denk.

1.1. bedel:
Ayrılık zahmın çekip vasla eren bir ʿāşıkın
Her şebi Kadre ***bedel*** *her rūzü bir bayram olur* **(Gazel 33/5)**

1.2. bedel:
Kūy-i yāra gideriz Cennet-i aʿlāya ***bedel***
Pāyine yüz süreriz Kaʿbe-i ʿUlyāya bedel **(Gazel 141/1)**

1.3. bedel:
Kūy-i yāra gideriz Cennet-i aʿlāya bedel
Pāyine yüz süreriz Kaʿbe-i ʿUlyāya ***bedel*** **(Gazel 141/1)**

1.4. bedel:
Takmışız boynumuza ribka-i rukbetini
Rāzıyız kulluğuna rütbe-i bālāya ***bedel*** **(Gazel 141/2)**

1.5. bedel:
Emr ü fermānına ser-bürde-i tāʿat oluruz
Yaparız hizmetini devlet-i düyāya ***bedel*** **(Gazel 141/3)**

1.6. bedel:
Nutk-ı cān-bahşı kılar mürde-dilānı ihyā
Sohbet-i dil-keşi hakkā dem-i ʿĪsāya ***bedel*** **(Gazel 141/4)**

1.7. bedel:
İʿtibār etme zer ü sīmine Fennī feleğin
Yetişir bir nefes himmeti kimyāya ***bedel*** **(Gazel 141/5)**

1.8. bedel:
Her seher zülf-i dil-āvīzi meşām-ı cāna
Būy-ı nisbet getirir ʿanber-i sārāya ***bedel*** **(Gazel 141/6)**

1.9. bedel:
Bulamaz kimse o maʿşūk-ı dilārāya bedel
Ser-te-ser geşt ü güzār eyleseler dünyāyı **(Gazel 141/7)**

1.10. bedel:
Her hāra ***bedel*** *gül yetişir güller olur cān*
Feyz-i nazarın arz-ı gülistāna düşerse **(Gazel 202/3)**

1.11. bedel:
Edemez oldu gönül āteş-i hicri ızmār
Māh-ı nevden ***bedel*** *ebrūların eyle izhār* **(Müsebba 2/37)**

1.12. bedel:
Nūr-ı dīdem var ise sende eğer ʿakl-ı selīm
Sen o bed-māyeyi tercīme ***bedel*** *kıl tekrīm* **(Müsemmen 1/18)**

1.13. bedel:
Etti Fennīye ***bedel*** *bir kebşi kurbān rahm edip*
Cān iken kurbānı ey Memdūh cānān rahm edip **(Tahmis 2/12)**

bedel tut-:

1.) Denk tutmak.

1.1. bedel tut-:-*tu, -m*
Cānıma ***tuttum bedel*** *nefsimce cānānım seni*
Etmesin Allah cismimden cüdā cānım seni **(Gazel 224/1)**

1.2. bedel tut-:-*a, -ma, -m*
Tutamam *leblerine mülk-i Bedahşānı* ***bedel***
Hāl-i hindūsuna yek-pāre fedā Hindistān **(Kaside 45/52)**

beden:

1.) Vücut, gövde, ten, cisim.

1.1. beden:
Sipihr-i kīne-perdāzın sayılmaz cevrine karşı
Ser-ā-pā saf āhenden yapılmış bir ***beden*** *lāzım* **(Müfret 8/1)**

1.2. bedenin:-*in*
Bedenin *dürr-i ʿAden'den masnūʿ*
Kākülün misk-i hıtādan mahsūl **(Gazel 100/4)**

1.3. bedendir:-*dir*
Şaştım sana manzūr olunca bana resmin Kimsin nedir ismin
Terkīb-i tenin dürr ü güherden mi nedendir Bir başka ***bedendir***
(Müstezad 3/6)

Bedevī:

1.) "Çölde konup göçerek yaşayan kimse, Arap göçebesi." demek olup Ahmed el-Bedevî (ö. 675/1276) tarafından kurulan ve daha çok Mısır'da yaygın olan bu tarikata mensup olan kimse.

1.1. Bedevīyim:-*y, -im*
Tīz-pervāzım ziyā-yı neyyirin hemtāsıyım
***Bedevīyim** ʿarşı seyrān eylerim bir lahzada* **(Kaside 35/9)**

bedīd et-:

1.) Meydana getirmek, açık, görünür, belli etmek.

1.1. bedīd et-:-*ti*
Ben ne yaptım ki felek yıktı benim hātırımı
*Süziş-i hasreti sīnemde **bedīd etti** felek* **(Gazel 110/2)**

bedīd ol-:

1.) Görünmek, ortaya çıkmak.

1.1. bedīd ol-:-*muş*
Gālibā ahvālini yāre beyān etmiş yine
*Dīde-i Fennīde āsār-ı sirişk **olmuş bedīd*** **(Gazel 186/6)**

bedīdār ol-:

1.) Görünür, aşikâr, açık olmak.

1.1. bedīdār ol-:-*sa*
*Ne cānibde **bedīdār olsa** bir ebr-i zalām-engīz*
Gelir başında kışlar ehl-i derdin hayli dem gitmez **(Gazel 81/2)**

1.2. bedīdār ol-:-*sa*
*Bir gece ansızın ol māh **bedīdār olsa***
Ay doğup yer yüzü müstağrak-ı envār olsa **(Gazel 184/1)**

bedīhiyyāt:

1.) Bedîheler; delil ve ispata muhtaç olmayacak derecede açık olan şeyler (Parlatır, 2006: 172).

1.1. bedīhiyyāt: -*a*
Gün gibi zāhirken ihlāsım cedel lāzım değil
*İstenir mi hiç **bedīhiyyāta** karşı beyyināt* **(Gazel 10/2)**

bed-māye:

1.) Mayası, yaratılışı bozuk olan, sütü bozuk, soysuz.

1.1. bed-māye:
Bulursun bendeni her ʿahd ü peymānında rāsih-dem
*Eğer sen kendini **bed-māye** kāne nisbet etmezsen* **(Gazel 124/4)**

1.2. bed-māyede:-*de*
Eshāb-ı necābettedir envāʿı mekārim
***Bed-māyede** āsār-ı mürüvvet bulamazsın* **(Gazel 132/6)**

1.3. bed-māyeyi:-*y, -i*
Nūr-ı dīdem var ise sende eğer ʿakl-ı selīm
*Sen o **bed-māyeyi** tercīme bedel kıl tekrīm* **(Müsemmen 1/18)**

1.4. bed-māyeyi:-*y, -i*
Şeytānı sokan cennet-i aʿlāya yılandır Denmez ki yalandır
***Bed-māyeyi** bed-māye eder hıfz u himāye Çıksan da semāya* **(Müstezad 1/4)**

bed-māye et-:

1.) Mayası, yaradılışı bozuk etmek, sütü bozuk, soysuz etmek.

1.1. bed-māye et-:-*(e)r*
Şeytānı sokan cennet-i aʿlāya yılandır Denmez ki yalandır
*Bed-māyeyi **bed-māye eder** hıfz u himāye Çıksan da semāya* **(Müstezad 1/4)**

bedr ü hilāl:

1.) Dolunay ve hilal (yeni ay).

1.1. bedr ü hilāl:-in
Geceler göz göre tahvīl kılar hāletini
*Bilinir mi yine bak **bedr ü hilālin** sırrı* **(Tarih 8/4)**

bedr-i hüsn:

1.) Sevgilinin dolunay gibi güzelliği.

1.1. bedr-i hüsn:-*(ü)n, -de*
Gerçi ʿādettir bulunmak her güzelde bir kusūr
***Bedr-i hüsnünde** senin bir türlü noksān görmedim* **(Gazel 156/3)**

1.2. bedr-i hüsn:-*(ü)n, -de*
*Cilve-sāz et **bedr-i hüsnünde** hilāl ebrūları*
Gurre-i māh-ı felek bālāda garrālanmasın **(Gazel 171/2)**

bedr-i tamām:

1.) Ayın on dördüncü gecesindeki şekli, dolunay.

1.1. bedr-i tamām:-*e*
Ey māh-ı ʿālem-ārā kaddin nihāle benzer
***Bedr-i tamāme** vechin kaşın hilāle benzer* **(Gazel 63/1)**

beğen-:

1.) İyi veya güzel bulmak; onaylamak, kabul etmek.

1.1. beğen-:-*mez, -i, -di, -n*
Dāhil-i zümre-i erbāb-ı kemāl olmadı mı
*Sen **beğenmez** idin ammā güzelim Fennīyi* **(Gazel 212/5)**

beğendir-:

1.) Beğenilmesini, hoş görünmesini sağlamak.

1.1. beğendir:
Nāziksin efendim yakışır sen yine nāz et Ammā ki biraz et
*Etvārını her vechile dünyāya **beğendir** Öğren bu da fendir*
(Müstezad 3/4)

behā:

1.) Paha, değer; güzellik, zarafet.

1.1. behā:
*Takāddüm eyledikçe laʿl ü gevherde **behā** artar*
Meşīhat bāʿis-i rifʿattir ehl-i hāle ey Fennī **(Gazel 59/5)**

behāʾim:

1.) Dört ayaklı hayvanlar.

1.1. behāʾimden:-*den*
*Şahs-ı nādānı **behāʾimden** ederler taʿdād*
Merdümānın şerefi fazl ile ʿirfān iledir **(Gazel 32/6)**

be-hāk:

1.) Toprağa, toprakta.

1.1. be-hāk:
*Dil şikeşte dīde pür-nem kef be-sīne rū **be-hāk***
Eyleyüp dergāhına takdīm-i zill ü meskenet **(Kaside 32/10)**

behcet:

1.) Güzellik, hüsün; sevinç.

1.1. behcetin:-*(i)n*
*Celīdir **behcetin** yā Gavs-ı aʿzam*
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/1)**

1.2. behcetini:-*i, -n, -i*
Gülzār-ı cemāle seni mihmān edeyim de
Her ***behcetini*** *eyle temāşā demedin mi* **(Gazel 239/3)**

behçet ü şādī:

1.) Sevinç ve mutluluk.

1.1. behçet ü şādī:
Pertev-endāz kılıp ol ***behçet ü şādī*** *sıfāt*
Kasvet-efzā-yı derūn olma sakın mātem gibi **(Gazel 214/2)**

behey:

1.) Kızgınlık, öfke, azarlama belirten seslenme ünlemi.

1.1. behey:
Bilmem ne yapsam ben seni kıldın siyeh-rū sen beni
Ettin ***behey*** *hā'in denī yüzbin meʿāsī irtikāb* **(Kaside 20/2)**

behīme libāsı:

1.) Hayvan elbisesi; ***mec.*** Hayvan mizacı, kötü huy.

1.1. behīme libāsı:-*n, -dan*
Tecerrüd etmedik hālā ***behīme libāsından***
Ağardı mūy-ı ser yekpāre insān olmadık gittik **(Gazel 109/3)**

behre-yāb-ı lezzet-i ʿaşk ol-:

1.) Aşkın lezzetinden nasiplenmek.

1.1. behre-yāb-ı lezzet-i ʿaşk ol-:-*ma, -dık, -ça*
Pertev-i mihr-i cemāl anda tecellī eylemez
Behre-yāb-ı lezzet-i ʿaşk olmadıkça *bir dimāğ* **(Gazel 103/3)**

bekām et-/eyle-:

1.) İsteğine kavuşturmak, mesut etmek.

1.1. bekām et-:
Bu günahkārı visālinle ***bekām et*** *yā Rab*
Dergeh-i ʿātıfetinden budur ancak dileği **(Gazel 229/8)**

1.2. bekām eyle-:-*me, -nin*
Geldi Fennīyi ***bekām eylemenin*** *çağları*
Küçücükten beri bir ʿāşık-ı gam-hārındır **(Gazel 30/5)**

1.3. bekām eyle-:
İltifātınla ***bekām eyle*** *bu bī-sāmānı*
Etmesin āteş-i hırmānla efnā-yı ümīd **(Kaside 46/42)**

1.4. bekām eyle-:
Hem barıştır beni gerdūn ile hem ***eyle bekām***
Sana ey kān-ı kerem bunda ne ʿusret geliyor **(Kaside 48/27)**

bekām ol-:

1.) Arzusuna, isteğine kavuşmak, mesut ve bahtiyar olmak.

1.1. bekām ol-:-*ma*
Bekām olma *beni mesrūr-ı kām-ı vuslat etmezsen*
Dümūʿ-ı dīdeme atf-ı nigāh-ı şefkat etmezsen **(Gazel 124/1)**

1.2. bekām ol-:-*a, -sın*
Dilerim sen ***olasın*** *feyz-i vezāretle* ***bekām***
Ola mahdūm-ı necībin de vezīr-ibn-i vezīr **(Kaside 47/16)**

bekle-:

1.) Bir şeyin olmasını gözlemek, ummak.

1.1. beklemek:-*mek*
Hasta düşmek küşe-i gurbette sıhhat ***beklemek***
Şāʿire gāhī gazel gāhī muʿammā söyletir **(Gazel 52/8)**

1.2. beklerim:-*r, -im*
Beklerim *Şāh-ı velāyetten ʿatā-yı bi-hisāb*
Kul umar Hünkārından ihsān ihsān üstüne **(Gazel 206/6)**

1.3. bekler:-*r*
İstinād eyler kemāl-i ʿafvine pür-şevk olur
ʿAfvını eyler temennī lutfunu ***bekler*** *kalem* **(Kaside 24/53)**

1.4. beklerim:-*r, -im*
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
ʿİnāyet ***beklerim*** *her lāhza Kādir Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/3)**

1.5. beklerim:-*r, -im*
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
ʿİnāyet ***beklerim*** *her lāhza Kādir Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/6)**

1.6. beklerim:-*r, -im*
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
ʿİnāyet ***beklerim*** *her lāhza Kādir Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/9)**

1.7. beklerim:-*r, -im*
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
ʿİnāyet ***beklerim*** *her lāhza Kādir Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/12)**

1.8. beklerim:-*r, -im*
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
ʿİnāyet ***beklerim*** *her lāhza Kādir Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/15)**

1.9. beklerim:-*r, -im*
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
ʿİnāyet ***beklerim*** *her lāhza Kādir Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/18)**

1.10. beklerim:-*r, -im*
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
ʿİnāyet ***beklerim*** *her lāhza Kādir Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/21)**

1.11. beklerim:-*r, -im*
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
ʿİnāyet ***beklerim*** *her lāhza Kādir Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/24)**

1.12. beklerim:-*r, -im*
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
ʿİnāyet ***beklerim*** *her lāhza Kādir Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/27)**

1.13. bekleyerek:-*y, -erek*
Hoş görüp kahrını zımnında lutf bekleyerek
Keşf-i rāz eyledim kimseye hālim demedim **(Gazel 154/2)**

beklet-:

1.) Bekleme işini birine yaptırmak; oyalamak.

1.1. bekletmedesin:-*me, -de, -sin*
Bekletmedesin *İncesu göz-ferlerin alan*
Felek emlek-i çarhını tuttun mu ne yaptın **(Gazel 123/6)**

Bektāşī:

1.) Bektaşîlik tarikatına (XIII. yüzyılda Kalenderîlik içinde teşekküle başlayıp XV. yüzyılın sonlarında Hacı Bektâş-ı Velî an'aneleri etrafında Anadolu'da ortaya çıkan bir tarikat) mensup kimse.

1.1. Bektāşīyim:-*y, -im*
Saʿdīyim ***Bektāşīyim*** *yoklukla erdim menzile*
Āsumān-ı mihr ü ʿirfānın meh-i garrāsıyım **(Kaside 35/11)**

belā:

1.) Musibet, felaket, dert, gam, keder.

1.1. belālar:-*lar*
Gerçi çok āfetle hem-bezm-i safā olduksa da
Her birinden başka başka bin ***belālar*** *görmüşüz* **(Gazel 78/7)**

1.2. belādan:-*dan*
Ecdādımı gark eyleyim rahmetine
Evlādımı her türlü ***belādan*** *sakla* **(Kaside 3/2)**

belā çek-:

1.) Acı duymak, ızdırap çekmek.

1.1. belā çek-:-*ti*
Vuslatın uğruna bilsen ne ***belālar çekti***
Dil-i āfet-zedenin hiçe mi gitsin emeği **(Gazel 229/2)**

belāgat:

1.) Etkili, güzel ve yerinde söz söyleme.

1.1. belāgat:
Belāgat *hāmemin maʿşūk-ı şevk-efzāsıdır Fennī*
Anınçün tabʿıma ʿarz-ı belāgattan gınā gelmez **(Gazel 90/6)**

belāgāt-küster eyle-:

1.) Güzel ve düzgün söz söylemek, yazmak.

1.1. belāgāt-küster eyle-:-*r*
Āşināyān-ı mezāyāyı kıla hātır-fürūz
Ter-zebānānı ***belāgāt-küster eyler*** *sözlerim* **(Tahmis 4/10)**

belāhat:

1.) Eblehlik, kalın kafalılık.

1.1. belāhattir:-*tir*
Hudādan gayra meyl ü incizāb ancak ***belāhattir***
Dū-ʿālemden geçen dervīş Sultān olmasın nolsun **(Gazel 174/3)**

belālı gözler:

1.) (Sevgilinin) bela, musibet çıkaran gözleri (*bk.* göz*).

1.1. belālı gözler:-*in*
Gördüğüm günden beri gitmez hayāl-i dīdeden
Āh o baygın gözlerin āh o ***belālı gözlerin*** **(Gazel 125/5)**

belāyā:

1.) Belalar, dertler, gamlar.

1.1. belāyādan:-dan
Belā-yı firkatin bālā-terīndir her ***belāyādan***
Belā-yı iftirākından belā-yı āsumān titrer **(Gazel 40/3)**

belā-yı āsumān:

1.) Gökten gelen belalar, musibetler.

1.1. belā-yı āsumān:
Belā-yı firkatin bālā-terīndir her belāyādan
Belā-yı iftirākından ***belā-yı āsumān*** *titrer* **(Gazel 40/3)**

1.2. belā-yı āsumān:-*a*
Görüp de İnşikāk-ı māhı īmān etmeyen gümrāh
Belā-yı āsumāna *uğrasın tā ki dū-nīm olsun* **(Kaside 14/5)**

belā-yı firkat:

1.) Ayrılık belası.

1.1. belā-yı firkat:-*in*
Belā-yı firkatin *bālā-terīndir her belāyādan*
Belā-yı iftirākından belā-yı āsumān titrer **(Gazel 40/3)**

belā-yı hicr:

1.) Ayrılık belası.

1.1. belā-yı hicr:
Uğraşır her dem ***belā-yı hicr*** *ile bī-çāre dil*
Sevdiğim günden beri bir rāhat-ı cān görmedim **(Gazel 156/6)**

belā-yı iftirāk:

1.) Ayrılık belası.

1.1. belā-yı iftirāk:-*ın, -dan*
Belā-yı firkatin bālā-terīndir her belāyādan
Belā-yı iftirākından *belā-yı āsumān titrer* **(Gazel 40/3)**

belde:

1.) Kasaba, şehir, diyar.

1.1. beldede:-*de*
Her pīşeyi arslan yatağı zannediverme
Her ***beldede*** *eshāb-ı fazīlet bulamazsın* **(Gazel 132/7)**

belde-i hüsn:

1.) Güzellik şehri, yeri.

1.1. belde-i hüsn:-*ün*
Misk-i nāfım sen isen ***belde-i hüsnün*** *göbeği*
İyi bak işte benim hıtta-i ʿaşkın da beyi **(Gazel 229/1)**

Belh:

1.) Afganistan'ın kuzeyinde yer alan bir şehir ve eyalet.

1.1. Belhinin:-*i, -nin*
Edhemīyim çıktı hātırdan hevā-yı saltanat
Ben muhabbet ***Belhinin*** *şāh-ı serīr-ārāsıyım* **(Kaside 35/12)**

belī:

1.) Evet; doğrusu, elbette.

1.1. belī:
Hālet-i buhl ü leʾīmi ne kadar alçaksa
Müteʿālīdir o nisbette ***belī*** *şān-ı kerem* **(Kaside 41/4)**

1.2. belī:
Her mecāliste ***belī*** *sadra geçer merd-i kerīm*
Gösterir kendini ʿulviyyet-i ʿünvān-ı kerem **(Kaside 41/7)**

beli bükül-:

1.) Bir iş yapamaz duruma gelmek; üzüntü ve kederden ruhsal bir çöküntüye düşmek.

1.1. beli bükül-:
Çok mudur çile-i yār ile ***bükülse belimiz***
Hevl-i tīr-i müje-i sīne-güzārın çekeriz **(Gazel 72/3)**

beligāne:

1.) Etkili, güzel ve yerinde söylenmiş söze yakışır bir şekilde.

1.1. belīgāne:
Olamaz böyle ***belīgāne*** *senā-hān-ı kerem*
Farazā ircāʿ-ı hayāt etse cenāb-ı Nābī **(Kaside 41/42)**

belin(i) kır-:

1.) Belini kırmak. ***mec.*** Yenmek, muktedir olmak.

1.1. belin(i) kır-:-*mak*
Belin kırmak *anın hançer be-dest olmakladır yoksa*
Hatādır düşmen-i bed-hāha karşı ihtizāz etmek **(Gazel 112/3)**

beliyyāt:

1.) Felaketler, kederler, tasalar.

1.1. beliyyāta:-*a*
Eğer kesende paran var ise sarf eyle hayrāta
Şu nushi dinlemezsen dūş olursun çok ***beliyyāta*** **(Müsebba 1/34)**

belki:

1.) "Bir ihtimal, muhtemelen" anlamında kullanılan zarf.

1.1. belki:
Sen gidince ***belki*** *koymaz hālime sekrān-ı ʿaşk*
Muhtemel kim sırrımız fāş olmağa meydān kalır **(Gazel 48/2)**

1.2. belki:
Bize Fennīyā her bār elzemdir istiʿfā
Hatā etmişizdir ***belki*** *insān değil miyiz* **(Gazel 70/7)**

1.3. belki:
Öte git nāleni dinletme bize ey bülbül
Biz anın bir gecede ***belki*** *hezārın çekeriz* **(Gazel 72/2)**

1.4. belki:
İbn-i Hācib bezm-i fazlında olur mahcūb ü lāl
Belki *Beyzāvī eder mebhūten ʿarz-ı ihmirār* **(Kaside 39/6)**

1.5. belki:
Meclisinde edemez bahs-i hikem Eflātun
Habt olur ***belki*** *umūm hükemā-yı Yunan* **(Kaside 45/45)**

1.6. belki:
Sana rağmen severim bir dilber
Belki *senden de ola bālā ter* **(Şarkı 9/11)**

belli:

1.) Bilinmedik bir yanı olmayan, malum; açık, aşikâr.

1.1. belli:
Ya basılsa ***belli*** *bir damga sakīmin alnına*
Yāhud olsa müstakīmin imtiyāz-ı heyʾeti **(Kaside 37/58)**

1.2. belli:
Belli *değil ziyānımız kārımız*
Ağlar mısın güler misin ne dersin **(Şarkı 5/8)**

1.3. bellidir:-*dir*
Refīk u rehberinden ***bellidir*** *āyīn ü ahvāli*
O hadrāü'd-deminde umduğum evsāf yoktur yok **(Gazel 108/4)**

belli ol-:

1.) Ortaya çıkmak, aşikâr olmak.

1.1. belli ol-:-*(u)r*
ʿĀşık olanları taʿyīb ederler
Er yarın hak dīvānında ***belli olur*** **(Müfret 28/1)**

ben:

1.) "Ben" birinci tekil şahıs zamiri.

1.1. ben: (âşık, şair Fennî)
Tīğ-ı hasret değdi cāna
Rahm eyle ***ben*** *nā-tüvāna* **(Diğer 3/7)**

1.2. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *tecrübe ettim Fennī muhakkak*
Bed-aslın sohbeti muzırdır mutlak **(Diğer 4/9)**

1.3. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *ʿācizim bende ne var*
Hükmümde yoktur zerre var **(Diğer 5/9)**

1.4. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *nāmı nām-ı müsteʿār*
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/10)**

1.5. ben: (âşık, şair Fennî)
Mālik olaydım ***ben*** *sana*
Etmez idim celb-i gınā **(Diğer 5/15)**

1.6. ben: (âşık, şair Fennî)
Çekmez idim cevr ü cefā
Ben *ʿācizim nem var benim* **(Diğer 5/16)**

1.7. ben: (âşık, şair Fennî)
Vardır demek ʿayn-ı hatā
Ben *ʿācizim nem var benim* **(Diğer 5/30)**

1.8. ben: (âşık, şair Fennî)
Aç der-i mekremeti ***ben*** *de mükerrem olayım*
Künc-i vaslın güzelim künc-i mutalsam değil ā **(Gazel 5/2)**

1.9. ben: (âşık, şair Fennî)
Sahne-i kırtāsta bir nokta gördüm ***ben*** *garīb*
Sadr-ı sīmīninde zannettim ki kalmış ben garīb **(Gazel 6/1)**

1.10. ben: (âşık, şair Fennî)
Kaçma benden āhū gözlüm ***ben*** *garībim sen garīb*
Ben seni sarmak meʿāyibden garāʾibden midir **(Gazel 6/2)**

1.11. ben: (âşık, şair Fennî)
Kalmasın lutf eyle gel Fennī garīb ve fen garīb
Ben *muhibbim sen muhabbet-i Fennīnin mevzūʿusun* **(Gazel 6/10)**

1.12. ben: (âşık, şair Fennî)
Çekmem elimi dergeh-i fazlında İlāhī
Bir ***ben*** *mi bütün halk-ı cihān rahmete muhtāc* **(Gazel 17/7)**

1.13. ben: (âşık, şair Fennî)
Yerde ***ben*** *keşf etmedim ey meh senin mānendini*
Bilmem ammā ʿālem-i bālāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/5)**

1.14. ben: (âşık, şair Fennî)
Karşıdan karşıya nāz etmeğe ülfet mi denir
Sen beni ***ben*** *seni sevdikçe edersin tekdīr* **(Gazel 27/3)**

1.15. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *sana ʿāşık değilsem āh u efgānım nedir*
İnce ince sormaya var mı efendim ihtiyāc **(Gazel 29/4)**

1.16. ben: (âşık, şair Fennî)
Lāl idim hayli zamāndır elem-i dehr ile ***ben***
Beni nutka getiren lāʾl ü şeker-bārındır **(Gazel 30/4)**

1.17. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben niçün sākī-i çarhın çekeyim minnetini
Dolduran sāğarımı dīde-i giryānımdır **(Gazel 31/3)**

1.18. ben: (âşık, şair Fennî)
O yanar ***ben*** *yanarım dāʾire-i firkatte*
Hasbihālin geceler şemʿ-i şebistān iledir **(Gazel 32/8)**

1.19. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *ne rütbe ağlasam olsam taleb-kār-ı visāl*
Merhametsiz kāfirin ağzından ancak lā çıkar **(Gazel 34/4)**

1.20. ben: (âşık, şair Fennî)

Kabre girsemde kalır ʿaşkın benimle pāyidār
*Yani **ben** ölmekle benden sanma bu sevdā çıkar* **(Gazel 34/5)**

1.21. ben: (âşık, şair Fennî)
*İşve-kārım tıfl-ı nevresken tanırdım **ben** seni*
Der idim şu penbe ten bir şūh-ı müstesnā çıkar **(Gazel 34/6)**

1.22. benimle:-im, -le (âşık, şair Fennî)
Kabre girsemde kalır ʿaşkın benimle pāyidār
*Yani **ben** ölmekle benden sanma bu sevdā çıkar* **(Gazel 34/5)**

1.23. ben: (âşık, şair Fennî)
Kamaşır dīdelerim pertev-i ruhsārından
***Ben** de şaştım ki güneş gökde midir yerde midir* **(Gazel 36/4)**

1.24. ben: (âşık, şair Fennî)
*Sığınır lutfuna **ben** dāmen-i yāri tutarım*
Fennīyā sūfī ise hırka-i peşmīne tutar **(Gazel 49/5)**

1.25. ben: (âşık, şair Fennî)
*Tabībā çek elin benden ki **ben** dilhaste-i ʿaşkım*
Benim derd-i dil-i hasret-keşim dermān kabūl etmez **(Gazel 88/3)**

1.26. ben: (âşık, şair Fennî)
***Ben** cin değilim cinsiyim ol āfete söyle*
Gelsin yānıma ādeme ādem ne yaparmış **(Gazel 92/7)**

1.27. ben: (âşık, şair Fennî)
Henüz öğrenmemişken kadr-i hüsnü
***Ben** ettim ol perī-girdārı īkāz* **(Gazel 99/4)**

1.28. ben: (âşık, şair Fennî)
*O sen **ben** siz demek zāhirde emr-i iʿtibārīdir*
Bakılsa dīde-i imʿān ile ağyār yoktur yok **(Gazel 105/7)**

1.29. ben: (âşık, şair Fennî)
*Güler **ben** ağladıkça kanlı yaş döktükçe dīdemden*
O şūhun meşrebinde gāliba insāf yoktur yok **(Gazel 108/3)**

1.30. ben: (âşık, şair Fennî)
***Ben** ne yaptım ki felek yıktı benim hātırımı*
Süziş-i hasreti sīnemde bedīd etti felek **(Gazel 110/2)**

1.31. ben: (âşık, şair Fennî)
***Ben** rakībān ile hürmette berāber mi idim*
Cevheri bilmeyerek hāk ile yeksān ettin **(Gazel 121/2)**

1.32. ben: (âşık, şair Fennî)
*Yā **ben** mi tecāvüz edeyim kayd-ı emelden*
Yāhud felek ʿahdinden utansın mı ne dersin **(Gazel 122/3)**

1.33. ben: (âşık, şair Fennî)
***Ben** sana hāşā gözün üstünde kaşın var demem*
Celb u teshīr eylemiş ey meh hilāli gözlerin **(Gazel 125/4)**

1.34. ben: (âşık, şair Fennî)
Sūfī beni zem etme kalender diye nāsa
*Asl-ı emeli **ben** bulurum sen bulamazsın* **(Gazel 128/7)**

1.35. ben: (âşık, şair Fennî)
***Ben** ders-i hakīkat okudum Pīr-i muğāndan*
Sen ʿakılla bu noktayı yekden bulamazsın **(Gazel 128/8)**

1.36. ben: (âşık, şair Fennî)
*Fennīyā cānān bendendir **ben** andan hāsılı*
Nūr-ı dīdemdir benim rūh-ı revānımdır benim **(Gazel 143/5)**

1.37. ben: (âşık, şair Fennî)
Nazar-ı merhametinden beni mahrūm etme
*Yoksa **ben** dīde-i cānımda nebāhat bulamam* **(Gazel 152/7)**

1.38. ben: (âşık, şair Fennî)
*Saʿy-i zātī ile **ben** benliğimi terk edemem*
Nazar-ı şefkatin olmazsa saʿādet bulamam **(Gazel 153/4)**

1.39. ben: (âşık, şair Fennî)
Bulunur gerçi sana ben gibi bin bin bende
***Ben** efendim gibi bir sāhib-i devlet bulamam* **(Gazel 153/6)**

1.40. ben: (âşık, şair Fennî)
Bulunur gerçi sana ben gibi bin bin bende
***Ben** efendim gibi bir sāhib-i devlet bulamam* **(Gazel 153/6)**

1.41. ben: (âşık, şair Fennî)
Çok kamer talʿat der-āgūş ettim ammā sevdiğim
***Ben** sana benzer felekte māh-ı tābān görmedim* **(Gazel 156/2)**

1.42. ben: (âşık, şair Fennî)
Ey perī bilmem nasıl çarpıldım oldum bī-şuʿūr
***Ben** benī ādem içinde böyle bir ān görmedim* **(Gazel 156/4)**

1.43. ben: (âşık, şair Fennî)
*Ümīd-i vuslatı **ben** āfītāba benzetirim*
Sirişk-i hasreti lāʿl-i müzāba benzetirim **(Gazel 158/1)**

1.44. ben: (âşık, şair Fennî)
***Ben** sana senden şikāyet eylemem ben sağ iken*
Ben ölünce gel suʾāl et üstühānım söylesin **(Gazel 166/7)**

1.45. ben: (âşık, şair Fennî)
*Ben sana senden şikāyet eylemem **ben** sağ iken*
Ben ölünce gel suʾāl et üstühānım söylesin **(Gazel 166/7)**

1.46. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben sana senden şikāyet eylemem ben sağ iken
***Ben** ölünce gel suʾāl et üstühānım söylesin* **(Gazel 166/7)**

1.47. ben: (âşık, şair Fennî)
***Ben** seni gördükte kalmaz bende nokta iktidār*
Bārī emret hāme-i muʿciz-beyānım söylesin **(Gazel 166/8)**

1.48. ben: (âşık, şair Fennî)
Kābil-i merhem değildir yāre-i hicrān-ı yār
***Ben** ʿalīl-i fırkatim bana etıbbā gelmesin* **(Gazel 167/3)**

1.49. ben: (âşık, şair Fennî)
*Cürm ü isyānım nedir bilmem ne yaptım yāre **ben***
Bilmedim hayfā ne yüzden uğradım azara ben **(Gazel 168/1)**

1.50. ben: (âşık, şair Fennî)
Cürm ü isyānım nedir bilmem ne yaptım yāre ben
*Bilmedim hayfā ne yüzden uğradım azara **ben*** **(Gazel 168/1)**

1.51. ben: (âşık, şair Fennî)
Söylesem dönmez dilim yazsam kalem tutmaz elim
*Derdimi āyā nasıl ʿarz eylesem dildāra **ben*** **(Gazel 168/2)**

1.52. ben: (âşık, şair Fennî)
Yarama rahm eyleyip etmezse yārām yāreme
*Yāreden ölsem de minnet eylemem ağyāra **ben*** **(Gazel 168/3)**

1.53. ben: (âşık, şair Fennî)
Şart-ı aʿzamdır güzellerde nezāket iltifāt
*Yoksa dil vermem yanılmam sūret-i dīvāra **ben*** **(Gazel 168/4)**

1.54. ben: (âşık, şair Fennî)
İştibāh etmem olur Fennī karīn-i iʿtibār
*Hālimi ʿarz u beyān etsem ulü'l-ebsāra **ben*** **(Gazel 168/5)**

1.55. ben: (âşık, şair Fennî)

Ben *usandım sanma āh ü figān eylemeden*
Bıkmıyorsun daha sen sīnemi kan eylemeden **(Gazel 170/1)**

1.56. ben: (âşık, şair Fennî)
İçemem ***ben*** *bana teklīfte ısrār etme*
Sākīyā ʿaklımı alma beni ızrār etme **(Gazel 185/1)**

1.57. ben: (âşık, şair Fennî)
Ādemiyyette nezākette nazīrin göremem
Ben *nasıl tarh-ı muhabbet edeyim āhar ile* **(Gazel 198/3)**

1.58. ben: (âşık, şair Fennî)
Seni ***ben*** *bağrıma basmaz mıyım fırsat düşürdükçe*
Alıp sarmaz mı mecrūh yāresine merhem oldukça **(Gazel 200/5)**

1.59. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *ʿizz ü sebāt etmem ahibbāsına ʿasrın*
Beyhūdedir isnād-ı bakā nakş-ı habāba **(Gazel 201/4)**

1.60. ben: (âşık, şair Fennî)
Bulundum gerçi ***ben*** *tasdīʿ-i serden ictināb üzere*
Gönül ammā ki kaldı intizār u ızdırāb üzere **(Gazel 205/1)**

1.61. ben: (âşık, şair Fennî)
Bī-haber vakt-i seherde gelse dilber kāşki
Ben *de bir gün görsem ellerle berāber kāşki* **(Gazel 215/1)**

1.62. ben: (âşık, şair Fennî)
Sitāremden midir ***ben*** *mi tesādüf etmedim bilmem*
Huzūr-ı kalb için yoksa felekde bir zamān yok mu **(Gazel 216/3)**

1.63. ben: (âşık, şair Fennî)
Bakın tomar-ı tāliʿde benimçün nerdübān yok mu
Telāmīzim dahi etdi teʿālī sāde ***ben*** *kaldım* **(Gazel 216/6)**

1.64. ben: (âşık, şair Fennî)
Recā etsem de tedbīr-i halāsı ***ben*** *de öğrensem*
Sipihrin dest-i cevrinden kaçıp da kurtulan yok mu **(Gazel 216/7)**

1.65. ben: (âşık, şair Fennî)
Sevgilim tā hilkat-i ādemde sevdim ***ben*** *seni*
Semt-i gülzār-ı visālinden ayırma sen beni **(Gazel 218/1)**

1.66. ben: (âşık, şair Fennî)
Ney gibi ***ben*** *dāğ-dār olsam duyunca çok mudur*
Sen bu Dāvūdī sesinle mum edersin āheni **(Gazel 218/3)**

1.67. ben: (âşık, şair Fennî)
Efendim mübtelā-yı hasretim gurbetde ***ben*** *şimdi*
ʿAceb kimlerle hem-bezm-i safāsın āh sen şimdi **(Gazel 220/1)**

1.68. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *gidersem aramaz mı beni yārān-ı vatan*
Eder elbette teʾessür yitirenler güheri **(Gazel 221/5)**

1.69. ben: (âşık, şair Fennî)
Sen de lutf eyle beni hātırdan ihrāc eyleme
Ben *unutmam sevgilim āşūb-ı devrānım seni* **(Gazel 224/4)**

1.70. ben: (âşık, şair Fennî)
Severim cān-ı ʿazīzim gibi cānānımı ***ben***
Bilemem anda da āsār-ı muhabbet var mı **(Gazel 227/3)**

1.71. ben: (âşık, şair Fennî)
Sāde ***ben*** *çektim ne çektimse bu mihnet-hānede*
Ehl ü evlādım da hālimden haber-dār olmadı **(Gazel 232/4)**

1.72. ben: (âşık, şair Fennî)
Bilinmez yā senim ***ben*** *sevdiğim yāhud ki bensin sen*
O sūretle hayālin hātırımda nakş olunmuş kim **(Gazel 247/3)**

1.73. ben: (âşık, şair Fennî)
Yanar sabr u karārım Fennīyā ***ben*** *eylerim feryād*
Yazarken bu ser-encāmı elimde hāme kan ağlar **(Gazel 249/7)**

1.74. ben: (âşık, şair Fennî)
ʿĀlem-i ervāhda ey Şāh sevdim ***ben*** *seni*
Hasretinle inlerim her gāh sevdim ben seni **(Kaside 19/1)**

1.75. ben: (âşık, şair Fennî)
ʿĀlem-i ervāhda ey Şāh sevdim ben seni
Hasretinle inlerim her gāh sevdim ***ben*** *seni* **(Kaside 19/1)**

1.76. ben: (âşık, şair Fennî)
Destime iksīr-i aʿzam girse etmem iltifāt
Māsivādan ettim istikrāh sevdim ***ben*** *seni* **(Kaside 19/2)**

1.77. ben: (âşık, şair Fennî)
Gizli kaldı çok zamān dāğ-ı muhabbet sīnede
Kāʾinātı etmeden āgāh sevdim ***ben*** *seni* **(Kaside 19/3)**

1.78. ben: (âşık, şair Fennî)
Dilde ʿaşkın cān-ı şīrīnim gibi mahfūzdur
Kimseler bilmez bilir Allah sevdim ***ben*** *seni* **(Kaside 19/4**

1.79. ben: (âşık, şair Fennî)
Sen mürüvvet-kānısın bakma sevād-ı vechime
Yā Muhammed yā Resūlallah sevdim ***ben*** *seni* **(Kaside 19/5)**

1.80. ben: (âşık, şair Fennî)
Bilmem ne yapsam ***ben*** *seni kıldın siyeh-rū sen beni*
Ettin behey hāʾin denī yüzbin meʿāsī irtikāb **(Kaside 20/2)**

1.81. ben: (âşık, şair Fennî)
Edhemīyim çıktı hātırdan hevā-yı saltanat
Ben *muhabbet Belhinin şāh-ı serīr-ārāsıyım* **(Kaside 35/12)**

1.82. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *de mazlūmāne cān attım o ʿālī melceʾe*
ʿArz için bir nebze başımdan geçen keyfiyeti **(Kaside 37/38)**

1.83. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *riʿāyette kusūr etmiş değilken zerrece*
Sāde bu zıddiyet istilzām edip beynūneti **(Kaside 37/44)**

1.84. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *de kendiden şikāyet eyledim ammā çi sūd*
Eyledi efkārına hizmet riyāset u kuvveti **(Kaside 37/47)**

1.85. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *dahi göstermeğe ihlāsımın āsārını*
Tā sabāvetten edip teşmīr-i sāk gayreti **(Kaside 37/62)**

1.86. ben: (âşık, şair Fennî)
Līk ***ben*** *ol vakte dek oldum harāb ender harāb*
Senden ümīd eylerim esbāb-ı maʿmūriyeti **(Kaside 37/72)**

1.87. ben: (âşık, şair Fennî)
Fakat peygūle-gīr-i yeʾs ü hırmān sāde ***ben*** *kaldım*
Benim emsāl ü akrānım nice eltāfa nāʾildir **(Kaside 38/25)**

1.88. ben: (âşık, şair Fennî)
Gerçi ***ben*** *oldumsa da mehcūr-ı dildār-ı emel*
ʿArz-ı hāle vermedi ruhsat benimçün rūz-gār **(Kaside 39/28)**

1.89. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *de kalmazdım mükedder sāye-i şāhānede*
Olmadı bu āna dek bahtım ne çāre bana yār **(Kaside 39/29)**

1.90. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *ümīd-i feyz ile geldim der-i aʿtāfına*
Etme mahrūm-ı ināyet ey Şeh-i ālī-tebār **(Kaside 39/36)**

1.91. ben: (âşık, şair Fennî)
Sen de ey sūfī olurdun ***ben*** *gibi bīmār-ı ʿaşk*
Nergis-i mey-gūnene bir nebzecik gelse humār **(Kaside 39/48)**

1.92. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *de bir dānişverim red etmesin ol meh beni*
Kem behā olmaz atılmaz hāke dürr-i şāh-vār **(Kaside 39/53)**

1.93. ben: (âşık, şair Fennî)
Bilemem sende mi yok şīme-i rahm-ı insāf
Yoksa ***ben*** *mi değilim kābil-i feyz ü ikbāl* **(Kaside 40/6)**

1.94. ben: (âşık, şair Fennî)
Līk ben zerreyim ol şems-i cihān-ārādır
Ben *hakīrem o Şehin-şāh-ı veliyyü'l-efdāl* **(Kaside 40/24)**

1.95. ben: (âşık, şair Fennî)
Līk ***ben*** *zerreyim ol şems-i cihān-ārādır*
Ben hakīrem o Şehin-şāh-ı veliyyü'l-efdāl **(Kaside 40/24)**

1.96. ben: (âşık, şair Fennî)
Sāde ***ben*** *hāk-i mezellette perīşān kaldım*
Herkesi fāʾide-mend etti şu devr-i ikbāl **(Kaside 40/39)**

1.97. ben: (âşık, şair Fennî)
Cüst ü cū-yı kerem eylerdim anınçün ***ben*** *de*
Ele girdi hele bir kūşe-i dāmān-ı kerem **(Kaside 41/10)**

1.98. ben: (âşık, şair Fennî)
İşte ***ben*** *de o zülāl-i keremin teşnesiyim*
Etmemek lāyık olur mu beni reyyān-ı kerem **(Kaside 41/31)**

1.99. ben: (âşık, şair Fennî)
Keremin ***ben*** *gibi evzāʿını tasvīr edemez*
Gelse ger bir yere bin kāfiye-sencān-ı kerem **(Kaside 41/41)**

1.100. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *de bu neşʾe-i emniyetle fahr ederek*
Çok mudur nebzece ʿirfānımı etsem tebyīn **(Kaside 42/24)**

1.101. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *bu gurbetlere kürbetlere lāyık mı idim*
Okurum bāʿis-i hüsrānıma elbet nefrīn **(Kaside 42/28)**

1.102. ben: (âşık, şair Fennî)
Seni mümkün mü ki ***ben*** *ʿaczimle methedeyim*
Çünkü sen kendini memdūh-ı Vezīrān ettin **(Kaside 44/6)**

1.103. ben: (âşık, şair Fennî)
İşte ***ben*** *bu şeref ü neşʾenin ümīdiyle*
Ederim bir gazel inşāsına ircāʿ-ı ʿinān **(Kaside 45/50)**

1.104. ben: (âşık, şair Fennî)
Herkes āmālini ümīd ile tahsīl eyler
Eyledüm ***ben*** *de anunçün bana peydā-yı ümīd* **(Kaside 46/11)**

1.105. ben: (âşık, şair Fennî)
Galatım var ise ʿafveyle ki maʿzūrum ***ben***
Beni sermest ü harāb eyledi sahbā-yı ümīd **(Kaside 46/46)**

1.106. ben: (âşık, şair Fennî)
Yakışır ***ben*** *de biraz ʿarz-ı tefāhur etsem*
Geliyor gūşuma zīra nağam-ı nāy-ı ümīd **(Kaside 46/51)**

1.107. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *bir ümīd ile feryād ederim kūyunda*
Eyledim āhımı gūyā ki müvellā-yı ümīd **(Kaside 46/61)**

1.108. ben: (âşık, şair Fennî)
Sitem-i çerh-ı denī sīneme etti teʿsīr
ʿAcabā hālimi ***ben*** *kimlere etsem takrīr* **(Kaside 47/1)**

1.109. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *sana hāl-i dil-i zārı nasıl anlatsam*
Ben sana derd-i derūnu nasıl etsem tasvīr **(Kaside 47/18)**

1.110. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben sana hāl-i dil-i zārı nasıl anlatsam
Ben *sana derd-i derūnu nasıl etsem tasvīr* **(Kaside 47/18)**

1.111. ben: (âşık, şair Fennî)
Hünerin kesreti kesretti benim kıymetimi
Yoksa ***ben*** *olmaz idim pençe-i mihnette esīr* **(Kaside 47/21)**

1.112. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *ne yaptım ki felek rāhatımı çok görüyor*
Hidemāt-ı hasenem halka kabāhat geliyor **(Kaside 48/22)**

1.113. ben: (âşık, şair Fennî)
Terakkī etmeğe fazl u maʿārifmiş meğer hāʾil
Sözüm yok kimseye ***ben*** *kendimi müttehem buldum* **(Kaside 49/13)**

1.114. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *hatt-ı ruhsārına verdim tamāmen gönlümü*
Yokdur ʿindimde cihānın kıl kadar haysiyeti **(Kıt'a 24/2)**

1.115. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *sanırdım ihtiyār ettim diyār-ı gurbeti*
Bilmedim hayfā ki gurbet ihtiyar etmiş beni **(Müfret 21/1)**

1.116. ben: (âşık, şair Fennî)
Merāmım fiʿle çıkmazsa bozulsun çarh-ı nā-mevzūn
Diğerler Fennīyā şād oldu kaldım sāde ***ben*** *mahzūn* **(Muhammes 1/24)**

1.117. ben: (âşık, şair Fennî)
O maʿlūlüm ki ʿālem ʿāşık-ı derd-i derūnumdur
Ben *ol Ferhād-ı ʿaşkım kim felekler bī-sütūnumdur* **(Muhammes 2/12)**

1.118. ben: (âşık, şair Fennî)
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime
Eylemişken hizmetim uğrunda ***ben*** *terk-i huzūr* **(Muhammes 4/3)**

1.119. ben: (âşık, şair Fennî)
Nısfı geçti gecenin muntazırım ***ben*** *hālā*
Subh-ı sādık gibi çık parlayarak bī-pervā **(Müsebba 2/13)**

1.120. ben: (âşık, şair Fennî)
Düşürdün ***ben*** *gibi bin bin nice ʿāşıkları derde*
Visālin fikridir ancak tecellī eyleyen serde **(Müsebba 3/5)**

1.121. ben: (âşık, şair Fennî)
Seni yād ü tezekkür eylerim her lāhza her yerde
Tek ü tenhā bırakma ***ben*** *garībi gurbet ellerde* **(Müsebba 3/6)**

1.122. ben: (âşık, şair Fennî)
Yine el kaldırır ʿafv isterim Gaffār-ı Erhamdan
Ümīdin kim keser ki ***ben*** *kesem Hallāk-ı ʿālemden* **(Müseddes 2/8)**

1.123. ben: (âşık, şair Fennî)
Muhtāc-ı tabīb eylemesin yoksa İlāhım
Ben *yāreden ölsem de tedāvī ederim yok* **(Müseddes 3/30)**

1.124. ben: (âşık, şair Fennî)
El sohbet-i dildār ile mesʿūd ü ferah-nāk
Ben *hırkamı çekdim başıma sākit ü gam-nāk* **(Müseddes 3/32)**

1.125. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *seni unutmam mā dāme'l-hayāt*
Kavlimi fiʿlimle eylerim isbāt **(Şarkı 1/7)**

1.126. ben: (âşık, şair Fennî)
Zamāne hükmünceʿahdinde sebāt
Eller etmese de bir ***ben*** *eylerim* **(Şarkı 1/8)**

1.127. ben: (âşık, şair Fennî)
ʿAcabā kimlere cenāh açarsın
Uçunca sevdiğim ***ben*** *bu lāneden* **(Şarkı 2/2)**

1.128. ben: (âşık, şair Fennî)
Şu zamāna kadar yārim elinden
Keyfimce bir bāde içemedim ***ben*** **(Şarkı 2/7)**

1.129. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *de bir başka nigāra çatarım*
Senin endīşeni baştan atarım **(Şarkı 9/5)**

1.130. ben: (âşık, şair Fennî)
Müslümāne ya Katolik yāhud Rūm
Ben *de bir dilber-i raʿnā bulurum* **(Şarkı 9/9)**

1.131. ben: (âşık, şair Fennî)
Ne emrin var ise emr et ki ***ben*** *her emrine rāmım*
Nedir bāʿis ki geçmez şimdi istirhām u ibrāmım **(Tahmis 3/4)**

1.132. ben: (âşık, şair Fennî)
Ki sen bir nokta-i mergūbe ***ben*** *pür-kār idim evvel*
Evvelʿākil tanırdın gālibā dīvāneyim şimdi **(Tahmis 3/8)**

1.133. ben: (âşık, şair Fennî)
Neden bīgāneler dost oldu ***ben*** *bīgāneyim şimdi*
Yanında muʿteber bir dost-ı kıymet-dār idim evvel **(Tahmis 3/10)**

1.134. ben: (âşık, şair Fennî)
Eyle maʿrūzātıma ʿatf-ı nigāh iʿtibār
Ben *esīr-i kākül-i reyhānının bī-ihtiyār* **(Tahmis 5/7)**

1.135. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *ol mihrim ufūlümden eder meh rūyunu tesvīd*
Mey-i lezzet-nisār-ı laʿlimin sarhoşudur Cemşīd **(Tahmis 7/11)**

1.136. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *günāhkār āsima sen kıl hidāyet doğru rāh*
Çirk-iʿisyān defter-i aʿmālimi kıldı siyāh **(Tahmis 8/9)**

1.137. ben: (âşık, şair Fennî)
Husūsā sākit ü gam-nāk iken ***ben***
Sevindim lehçeme geldi talākat **(Tarih 19/12)**

1.138. ben: (âşık, şair Fennî)
Ben *mest isem de tavrımı tebdīl eylemem*
Rindān içinde ehl-i tabīʿat değil miyim **(Taştir 1/2)**

1.139. ben: (sevgili)
Fāş eyleme esrārımı ağyār arasında
Dilşād ederim ***ben*** *seni tenhā demedin mi* **(Gazel 239/2)**

1.140. ben: (Çorumlu Nâfiz Hamdi Efendi).
Ben *ol mehpāreyim yoktur güzellikte bana akrān*
Benim hayrān-ı hüsnümdür melāʾik sol u sāğımdan **(Tahmis 7/10)**

1.141. bende:-*de* (âşık, şair Fennî)
Benʿācizim ***bende*** *ne var*
Hükmümde yoktur zerre var **(Diğer 5/9)**

1.142. bende:-*de* (âşık, şair Fennî)
Buʿabd-i aʿcezi yā Rab rehā-yāb eyle gafletten
Ki yār āgūş-ı vuslatta henüz ***bende*** *cüdālık var* **(Gazel 60/5)**

1.143. bende:-*de* (âşık, şair Fennî)
Cemʿiyyet-i hātır komadın ***bende*** *a zālim*
Zülfün gibi encāmı perīşān olacaksın **(Gazel 131/3)**

1.144. bende:-*de* (âşık, şair Fennî)
Ben seni gördükte kalmaz ***bende*** *nokta iktidār*
Bārī emret hāme-i muʿciz-beyānım söylesin **(Gazel 166/8)**

1.145. bende:-*de* (âşık, şair Fennî)
Mahv eyle beni sende benlik koma şu ***bende***
Kıl zātına efkende ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/3)**

1.146. bende:-*de* (âşık, şair Fennî)
Bende *gör eşyāyı ʿārifsenʿavālim bendedir*
Nakşibendim kāʾinatın nüsha-i kübrāsıyım **(Kaside 35/5)**

1.147. bende:-*de* (âşık, şair Fennî)
Biraz ***bende*** *tefāhür eylesem şāyestedir zīrā*
Dilim zikr-i senā-yı satvetinden gayrı gāfildir **(Kaside 38/38)**

1.148. bende:-*de* (âşık, şair Fennî)
Her ne lutfeyler isen ***bende*** *liyākat mevcūd*
Olmamış sanma kerīmā beni şāyān-ı kerem **(Kaside 41/27)**

1.149. bendedir:-*de, -dir* (âşık, şair Fennî)
Sırr-ı Kurʾān ***bendedir*** *Ümmü'l-Kitābın Bāsıyım*
Zī-Kemālim evc-iʿirfānın meh-i garrāsıyım **(Kaside 35/1)**

1.150. bendedir:-*de, -dir* (âşık, şair Fennî)
Bende gör eşyāyı ʿārifsenʿavālim ***bendedir***
Nakşibendim kāʾinatın nüsha-i kübrāsıyım **(Kaside 35/5)**

1.151. bendedir:-*de, -dir* (âşık, şair Fennî)
Kaynar endīşemde yenbūʿ-ı fesāhat nev-be-nev
Bendedir *el-ān icrā-yı belāgat nevbeti* **(Kaside 37/89)**

1.152. benden:-*den* (âşık, şair Fennî)
Gönül ayrılmıyor bir tanem senden
Sen de nāz edip de çekinme ***benden*** **(Diğer 2/5)**

1.153. benden:-*den* (âşık, şair Fennî)
Olmaz yine ***benden*** *baʿīd*
Gönlümde bir gam var benim **(Diğer 5/6)**

1.154. benden:-*den* (âşık, şair Fennî)
Benden *midir bu cān ü ten*
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/8)**

1.155. benden:-*den* (âşık, şair Fennî)
Sen bu istiğnāyı hep benden taʿallüm eyledin
Her kabāhat bende tahmīl-i vebāl etmem sana **(Gazel 3/2)**

1.156. benden:-*den* (âşık, şair Fennî)
Dil-i Fennī meleğim sabr-ı mücessem değil ā
Ya soyun pīreheni yāhud uzak ol ***benden*** **(Gazel 5/7)**

1.157. benden:-*den* (âşık, şair Fennî)
Kaçma ***benden*** *āhū gözlüm ben garībim sen garīb*
Ben seni sarmak meʿāyibden garāʾibden midir **(Gazel 6/2)**

1.158. benden:-*den* (âşık, şair Fennî)
Kabre girsemde kalır ʿaşkın benimle pāyidār
Yani ben ölmekle ***benden*** *sanma bu sevdā çıkar* **(Gazel 34/5)**

1.159. benden:-*den* (âşık, şair Fennî)
Ol rūh-ı revān-bahşın ***benden*** *dileği varsa*
Cān olsa dirīğ etmem teklīfe ne hācet var **(Gazel 58/2)**

1.160. benden:-*den* (âşık, şair Fennî)
Tabībā çek elin ***benden*** *ki ben dilhaste-i ʿaşkım*
Benim derd-i dil-i hasret-keşim dermān kabūl etmez **(Gazel 88/3)**

1.161. benden:-*den* (âşık, şair Fennî)
Emīn ol kim görülmez vahşiyāne bir eser ***benden***
Eğer ey āhū gözlüm gayr ile ünsiyyet etmezsen **(Gazel 124/3)**

1.162. benden:-*den* (âşık, şair Fennî)
Sana ***benden*** *rukābā nakl-i kelām etmişler*
İftirādır demedim māh-cemālim demedim **(Gazel 154/6)**

1.163. benden:-*den* (âşık, şair Fennî)
En sonraki nutkum yine Tevhīd olsun
Benden *beni Tevhīd ile tecrīd eyle* **(Kaside 1/2)**

1.164. benden:-*den* (âşık, şair Fennî)
Ne zamān refʿ olacak perde-i gaflet ***benden***
Ne zamān açılacak bāsıra-i cānım ʿaceb **(Kaside 6/6)**

1.165. benden:-*den* (âşık, şair Fennî)
Ki benim vākıf-ı maʿnā-yı ināyet şimdi
Dersi hep ***benden*** *alır nükte-şināsān-ı kerem* **(Kaside 41/40)**

1.166. benden:-*den* (âşık, şair Fennî)
Kaçma ***benden*** *ki sana cān ile mecbūrum gel*
Saklama rūyunu çoktan beri mehcūrum gel **(Müsebba 2/1)**

1.167. benden:-*den* (âşık, şair Fennî)
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel
Girīzān olma ***benden*** *cism içinde ʿayn-ı cānımsın* **(Müsebba 3/18)**

1.168. benden:-*den* (âşık, şair Fennî)
Soğurum ederse yād ile sohbet
Umma ***benden*** *sonra germī-i ülfet* **(Şarkı 2/3)**

1.169. benden:-*den* (âşık, şair Fennî)
Sen bu istiğnāyı hep ***benden*** *taʿallüm eyledin*
Her kabāhat bende tahmīl-i vebāl etmem sana **(Gazel 3/2)**

1.170. bendeki:-*de, -ki* (âşık, şair Fennî)
Kastedildi ʿadetā taʿtīl-i isti ʿdādıma
Düşmenim tasdīk ederken ***bendeki*** *ehliyeti* **(Kaside 37/801)**

1.171. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
ʿAşkın ***beni*** *uyutmuyor*
Göz yaşımı kurutmuyor **(Diğer 3/3)**

1.172. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *teşhīr etti sevdā*
Her hālim oldu hüveydā **(Diğer 3/5)**

1.173. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Lā-büdd ***beni*** *baştan çıkarır zülf-i ziyāhın*
Bu mesʾelenin halli biraz dikkate muhtāc **(Gazel 17/5)**

1.174. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Derdimi duymayan az kaldı beni nevʿimde
Beni *günden güne meşhūr-ı cihān etti o şūh* **(Gazel 20/2)**

1.175. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Anarım yārimi yārimle geçen demlerimi
Derd-i firkatla ***beni*** *menkabe-hān etti o şūh* **(Gazel 20/4)**

1.176. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Karşıdan karşıya nāz etmeğe ülfet mi denir
Sen ***beni*** *ben seni sevdikçe edersin tekdīr* **(Gazel 27/3)**

1.177. beni:-i (âşık, şair Fennî)
Kān-ı ʿirfānım ***beni*** *ʿārif-ʿayyārımdan bilir*
Eylemez bī-maʿrifetlerle mizācım imtizāc **(Gazel 28/2)**

1.178. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Rabt eden zencīr-i ʿaşk-ı yāre gönlümdür ***beni***
Lākin el bu hāleti zülf-i nigārımdan bilir **(Gazel 28/3)**

1.179. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Bī-mecāl etti ***beni*** *teʾsīr-i istiğnā-yı yār*
Fennīyā bu derd için tedbīr-i dermānım nedir **(Gazel 29/5)**

1.180. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *dem-beste kılan şīve-i güftārındır*
Gözümü yolda koyan cünbüş-i reftārındır **(Gazel 30/1)**

1.181. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Lāl idim hayli zamāndır elem-i dehr ile ben
Beni *nutka getiren lāʿl ü şeker-bārındır* **(Gazel 30/4)**

1.182. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *gözden düşüren kuvve-i izʿānımdır*
Künc-i gamda bırakan pertev-i ʿirfānımdır **(Gazel 31/1)**

1.183. beni: (âşık, şair Fennî)
Kimi sevsem ***beni*** *cāh-ı gama atmak ister*
Başka düşman aramam düşmenim ihvānımdır **(Gazel 31/2)**

1.184. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *koy hālime Mevlāyı seversen sabr et*
Yāre şu beyti tilāvet edecek ānımdır **(Gazel 31/7)**

1.185. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Bilinmiş gālibā Fennī ʿayārım müsteşārımdan
Beni *zem eyleyenler şimdi istiʾzāra çıkmışlar* **(Gazel 35/5)**

1.186. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Göründün cāme-i gülgūn ile ettin ***beni*** *dilhūn*
Yine bir al ile iğfāl eden vay sen misin kāfir **(Gazel 39/2)**

1.187. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Fennīyā şimdi ***beni*** *zemmeden evlād-ı vatan*
Kadrimi sonradan anlar arar amma ne bulur **(Gazel 44/10)**

1.188. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *kim menʿ edecek dāʾire-i vaslından*
Cāy-gīr oldu zamīrimde bu sevdā bu heves **(Gazel 91/6)**

1.189. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *memnūn-ı visāl et kurtul*
Ellerin dilleri kalsın maktūʿ **(Gazel 100/6)**

1.190. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *ʿafv eyle şerm-i cürmü gönlümden çıkar yā Rab*
Ki senden gayrī bir sāhib-kerem gaffār yoktur yok **(Gazel 105/8)**

1.191. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Neşʾesinden yine ʿīd üstüne ʿīd etti felek
Vatanımdan ***beni*** *mehcūr u baʿīd etti felek* **(Gazel 110/1)**

1.192. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *hayfā siper-i seng-i şūʾūn etti felek*
Çeşmimi ağlatarak çeşme-i hūn etti felek **(Gazel 111/1)**

1.193. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Gerçi ālūde-i çirkāb-ı günāhım Fennī
Var ümīdim ki eder rahmet-i Rahmān ***beni*** *pāk* **(Gazel 116/5)**

1.194. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Acı şeylerle a doktor ***beni*** *iʿzāb etme*
Haste-i ʿaşka şifā vermeli dārū dediğin **(Gazel 118/6)**

1.195. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)

Beni *şīrīn-mezāk eylersen ey gül-çehre vuslatla*
Şurūb-ı gül gibi şekerlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/2)**

1.196. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Dīde-i mestine karşı ***beni*** *giryān ettin*
Hāne-i hātırı seylāb ile vīrān ettin **(Gazel 121/1)**

1.197. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Āh ü giryem sana hepʿaksine etti teʾsīr
ʿArz-ı hāle ***beni*** *bin kerre peşīmān ettin* **(Gazel 121/4)**

1.198. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Bekām olma ***beni*** *mesrūr-ı kām-ı vuslat etmezsen*
Dümūʿ-ı dīdeme atf-ı nigāh-ı şefkat etmezsen **(Gazel 124/1)**

1.199. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Dīdeler rūşen diye tebrīk eder gamzen ***beni***
Remz ü īmā etse mīʿād-ı visāli gözlerin **(Gazel 125/6)**

1.200. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Dil-i dīvānededir asl-ı kabāhat ammā
Beni *bu hāle koyan sensin a zālim sensin* **(Gazel 127/4)**

1.201. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Sūfī ***beni*** *zem etme kalender diye nāsa*
Asl-ı emeli ben bulurum sen bulamazsın **(Gazel 128/7)**

1.202. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Gel yānıma fırsat var iken eyleme iʿrāz
Her istediğin yerde beni sen bulamazsın **(Gazel 128/9)**

1.203. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Zulmet-gede-i gamda bırakma ***beni*** *tenhā*
Ey tāliʿ-i hābībem uyan gel bana yār ol **(Gazel 137/2)**

1.204. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Sevdiren āsār-ı hāmemdir ***beni*** *cānānıma*
Hilye-i fazl u maʿārif hüsn ü ānımdır benim **(Gazel 143/4)**

1.205. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
El-Amān berzah-ı mihnette bunandım kaldım
Kurtar artık ***beni*** *ey Hızr-ı mekārim-pīşe* **(Gazel 150/6)**

1.206. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
İhtiyār eyledi Allah ***beni*** *hamd olsun*
Ne büyük fazl-ı İlāhī ki civāndır kalemim **(Gazel 152/2)**

1.207. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Rīşime bakma ***beni*** *zaʿf ile ithām etme*
Himmet-i Pīr ile pür tāb u tüvāndır kalemim **(Gazel 152/7)**

1.208. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Nazar-ı merhametinden ***beni*** *mahrūm etme*
Yoksa ben dīde-i cānımda nebāhat bulamam **(Gazel 153/3)**

1.209. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Nazar-ı merhametinden ***beni*** *meʾyūs etme*
Kırk sene cevrini çektim sana zālim demedim **(Gazel 154/8)**

1.210. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni zülfüne dilbeste kıldın dedim dedi
Mū ile zabt-ı şīr-i jiyān etmek isterim **(Gazel 157/6)**

1.211. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Sirişk-i ālımı ey dest-i mālim silme sabr eyle
Beni *bu dīde-i hūn-bār ile yārim amān görsün* **(Gazel 159/3)**

1.212. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *terk etti artık dil kalır zülfün hevāsında*
Hümā kābil midir kim hāke insin āşiyān görsün **(Gazel 159/6)**

1.213. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *menʿ etmeyin yüz sürmede hāk-i der-i yāre*
Ki çeşm-i hūn-feşān hasretim bir tūtiyā görsün **(Gazel 160/3)**

1.214. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *gül yüzlü halīlimden uzak eyleyenin*
Dilerim gülşen-iʿālemde yeri nār olsun **(Gazel 161/3)**

1.215. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Dīdeden dūr olalı şāhid-i zībā-yı vatan
Beni *dil-teng u harāb eyledi hülyā-yı vatan* **(Gazel 165/1)**

1.216. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *al koynuna ver maksadımı bāşın için*
Kara toprak bizi koynunda nihān eylemeden **(Gazel 170/6)**

1.217. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *lutfen der-i Devlet-medāra āsitān eyle*
Mübārek pāyini mesh eylesin vechim şereflensin **(Gazel 178/2)**

1.218. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Sebāt etsin yolunda kat kat olsun cism-i bītābım
Beni *ʿirfān-sarāy-ı hazretinde nerdübān eyle* **(Gazel 178/3)**

1.219. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *ihvān-ı yārānım içinde koyma sıfrü'l-yed*
ʿAtāsız kalmasın dest-i niyāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/3)**

1.220. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *hāk üzre bırakmakta felek sehvediyor*
Feleğin himmeti nā-merde değil merde ise **(Gazel 180/2)**

1.221. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Cühelā gökte makām-ı fuzalā yerde ise
Evc-i aʿlāya çıkarsın ***beni*** *beyne'l-akrān* **(Gazel 180/3)**

1.222. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
İçemem ben bana teklīfte ısrār etme
Sākīyā ʿaklımı alma ***beni*** *ızrār etme* **(Gazel 185/1)**

1.223. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Sevgilim mazhar-ı ʿafvet ne günāhım var ise
Beni taʿdād-ı kusūrumla şerm-sār etme **(Gazel 185/6)**

1.224. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *tenhā koyup ey mūnis-i cānım gitme*
Etme bu zulmü bana rūh-ı revānım gitme **(Gazel 192/1)**

1.225. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Sen gidersen beni rüsvā-yı enām eyler ʿaşk
Gizli kalsın aman esrār-ı nihānım gitme **(Gazel 192/2)**

1.226. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *ol Pādişeh-i hüsne kul et kim yā Rab*
Kuhl-ı mā-zāğ çekilmiş ola zībā gözüne **(Gazel 195/9)**

1.227. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Küçücükten sevişirdik o perī-peyker ile
Beni *celb etmiş idi gamze-i efsūn-ger ile* **(Gazel 198/)**

1.228. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Taleb-i vasılda elbet beni maʿzūr tutar
İmtizāc etti mi bir yerde pamuk ahker ile **(Gazel 198/5)**

1.229. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *birkaç satır mektūb ile yād etsen olmaz mı*
Peyām-ı vaslıla mesrūr ü dilşād etsen olmaz mı **(Gazel 207/1)**

1.230. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)

Esīr-i kayd-ı hicrān olduğum maʿlūm-ı ʿālīdir
*Şu mihnetten **beni** kurtarsan āzād etsen olmaz mı* **(Gazel 207/2)**

1.231. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
***Beni** taltīf ile her emre münkād etsen olmaz mı*
Tahammül eylemez tabʿ-ı selīmim kahr u āzāra **(Gazel 207/4)**

1.232. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
***Beni** mihnetlere ısmarlayan eyyām-ı firāk*
Ya sana mūcib-i endūh-ı melāl olmadı mı **(Gazel 212/2)**

1.233. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Şu tahrīrātı takdīm-i huzūr-ı yār eden var mı
***Beni** çākerliğe etsin kabūl ücret makāmında* **(Gazel 213/3)**

1.234. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Tevālī eyledi saf saf gelip her şeş cihātımdan
***Beni** öldürdü ceyş-i gam amān cān kurtaran yok mu* **(Gazel 216/2)**

1.235. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Sevgilim tā hilkat-i ādemde sevdim ben seni
*Semt-i gülzār-ı visālinden ayırma sen **beni*** **(Gazel 218/1)**

1.236. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Ben gidersem aramaz mı **beni** yārān-ı vatan*
Eder elbette teʾessür yitirenler güheri **(Gazel 221/5)**

1.237. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Hem-dem ettin nice ādemlere dünyāda **beni***
Ādem etsin ʿalenen sūret ü sīmāda beni **(Gazel 223/1)**

1.238. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Hem-dem ettin nice ādemlere dünyāda beni
*Ādem etsin ʿalenen sūret ü sīmāda **beni*** **(Gazel 223/1)**

1.139. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Eyleme sūretimi sīretime şāhid-i zor
*Ādem et Pādişehim ʿālem-i maʿnāda **beni*** **(Gazel 223/2)**

1.240. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Gönlümü maʿrifet-i nefs ile tenvīr eyle
Kara cāhil koma bu nüsha-i kübrāda beni **(Gazel 223/3)**

1.241. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Yā İlāhī beni dilşād edecek ʿafvındır
*Bilirim kurtaramaz subha vü seccāde **beni*** **(Gazel 223/4)**

1.242. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Yā İlāhī beni dilşād edecek ʿafvındır
Bilirim kurtaramaz subha vü seccāde beni **(Gazel 223/4)**

1.243. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Nūr-ı irfān ile īkān ile yoldaş eyle
*Yalnız yollama yā Rab ʿadem-ābāda **beni*** **(Gazel 223/5)**

1.244. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Bana tevhīd-i hakīkīyi ʿıyānen bildir
*Kuru daʿvāda bırakma kuru daʿvāda **beni*** **(Gazel 223/6)**

1.245. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Yüzüme urma yüzüm kāresini merhamet et
*Rūz-ı mahşerde gülünç eyleme hussāda **beni*** **(Gazel 223/7)**

1.246. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Feyz-yāb olmak için dilde ümīdim muhkem
*Çünkü sevk eylediler dergeh-i irşāda **beni*** **(Gazel 223/8)**

1.247. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Ayrı düştüm nice demdir şeref-i sohbetten
*Anıyorlar mı ʿaceb bezm-i ahıbbāda **beni*** **(Gazel 223/9)**

1.248. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Kalmıyor bir eser-i muʿteberim ahlāfa
*Getirirler mi ʿaceb rahmet ile yāda **beni*** **(Gazel 223/10)**

1.249. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Sen de lutf eyle **beni** hātırdan ihrāc eyleme*
Ben unutmam sevgilim āşūb-ı devrānım seni **(Gazel 224/4)**

1.250. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
***Beni** menʿ etme gücenme yüzün okşamadan*
ʿĀdet olmuş ʿurefā elde taşırlar çiçeği **(Gazel 229/3)**

1.251. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Hulūs-ı bālimi her hālimi Allah bilmez mi
*Müdāhinler **beni** tağyīre hāhişgerse etsinler* **(Gazel 234/3)**

1.252. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
ʿAzīzim Mısr-ı dilde Yūsuf-ı gül-i pīrhensin sen
***Beni** Yaʿkūb-veş nālān eden sīmīn-i bedensin sen* **(Gazel 247/1)**

1.253. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
***Beni** seyr-i hırāmından edersin daiʾmā mahrūm*
Nasıl bir merhametsiz seng-dil-i serv ü semensin sen **(Gazel 247/6)**

1.254. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Yā İlāhī Kaʿbe-i maksūda īsāl et **beni***
Yoksa cism ü cānımı bu yolda hāk etsem gerek **(Gazel 248/3)**

1.255. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
En sonraki nutkum yine Tevhīd olsun
*Benden **beni** Tevhīd ile tecrīd eyle* **(Kaside 1/2)**

1.256. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Heves-i şān ü şeref eyledi āvāre **beni***
Hāb-ı gaflette kodu hizmet-i emmāre beni **(Kaside 5/1)**

1.257. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Heves-i şān ü şeref eyledi āvāre beni
*Hāb-ı gaflette kodu hizmet-i emmāre **beni*** **(Kaside 5/1)**

1.258. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Ey tabīb-i dil ü cān merhamet et çāre-res ol
Yoksa tahrīb edecek öldürecek yāre beni **(Kaside 5/2)**

1.259. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Pādişāhım yüzümün kārası çoktur bilirim
*Yüzüme urma gülünç eyleme ağyāre **beni*** **(Kaside 5/3)**

1.260. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Geç hatīʾatımı fazlınla İlāhī bahşet
*Bende-i hāsın olan Seyyidü'l-ahyāre **beni*** **(Kaside 5/4)**

1.261. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Yok tahammül gam-ı hicrāna bilirsin yā Rab
Kıl mülākī kerem et bir kerem-kāra beni **(Kaside 5/5)**

1.262. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Mazhar-ı ʿafv ü ʿatā kılmazsa Yezdānım **beni***
Ney gibi sūrāh sūrāh eyler efgānım beni **(Kaside 5/6)**

1.263. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Mazhar-ı ʿafv ü ʿatā kılmazsa Yezdānım beni
*Ney gibi sūrāh sūrāh eyler efgānım **beni*** **(Kaside 5/6)**

1.264. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Mazhar-ı ʿafv olduğum bildir Muhammed ʿaşkına
*Taʿn ü taʿzīb etmesin yā Rab vicdānım **beni*** **(Kaside 5/7)**

1.265. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Dilde kāʾimdir gam-ı dehşet-fezā-yı ʿākıbet
Gerçi handān gösterir tabʿ-ı sühandānım ***beni*** **(Kaside 5/8)**

1.266. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Cilā ver dîde-i câna safā ver kalb-i nālâna
Beni *nefs-i nefîsimden haberdār eyle yā Rabbî* **(Kaside 9/2)**

1.267. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Mahv eyle ***beni*** *sende benlik koma şu bende*
Kıl zātına efkende ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/3)**

1.268. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Olsun yüreğim pertev-i ʿaşkınla münevver
Senden ***beni*** *bir sāniye dūr eyleme yā Rab* **(Kaside 13/6)**

1.269. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Kerem kıl el-amān ey Pādişāh-ı hıtta-i Levlāk
Sevād-ı defter-i aʿmāl ile koyma ***beni*** *gam-nāk* **(Kaside 15/1)**

1.270. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Utandırma hesābımla ***beni*** *ferdā-yı mahşerde*
Olunca fātıruʾl-eşyā muhāsib yā Resūlallah **(Kaside 16/4)**

1.271. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Bilmem ne yapsam ben seni kıldın siyeh-rū sen ***beni***
Ettin behey hāʾin denī yüzbin meʿāsī irtikāb **(Kaside 20/2)**

1.272. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Kurʾān ile Rabb-ı Ganī öğmüş yaratmıştır seni
Feyz-i şefāʿattan ***beni*** *rahm eyleyip kıl hisse-yāb* **(Kaside 20/24)**

1.273. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Naʿramı güş eyleyen sūfī ***beni*** *taʾn etmesin*
Gülşenīyim bāğ-ı ʿaşkın bülbül-i gūyāsıyım **(Kaside 35/10)**

1.274. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Ok gibi yābâna atmak için ***beni*** *bī-sunʿ iken*
Kendine uydurdu birkaç müfsid-i bed-fikreti **(Kaside 37/45)**

1.275. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Kendi meşhūr olduğu şeyle ***beni*** *teşhīr için*
Korkmayıp Hakkdan bana ʿāzv etti sūʾ-i hasleti **(Kaside 37/50)**

1.276. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Kendini sālih ***beni*** *tālih tanıttı ʿāleme*
Halka karşı gözgöre gasb etti mergūbiyeti **(Kaside 37/53)**

1.277. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Kurtar Allah ʿaşkına kayd-ı felāketten ***beni***
Kalmadı tāb ü tüvānım çekmeğe bu zucreti **(Kaside 37/77)**

1.278. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Bu tecellī bu tasavvur neşʾelendirdi ***beni***
İgtinām ettim şu sūretle felekten fırsatı **(Kaside 37/87)**

1.279. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Gubār-ı rāhine yüz sürmek ister gerçi dil ammā
Beni *bu maksadımdan dūr eden buʿd-ı merāhildir* **(Kaside 38/34)**

1.280. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Öyle meʾyūsum ki nā-peydā ederdi gam ***beni***
Gelmeseydi yād-ı vasfınla dile şevk ü mesār **(Kaside 39/39)**

1.281. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Ben de bir dānişverim red etmesin ol meh ***beni***
Kem behā olmaz atılmaz hāke dürr-i şāh-vār **(Kaside 39/53)**

1.282. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *hicrān ile hasretle ciger-hūn ettin*
Etmedin şāhid-i matlab ile hem-āgūş visāl **(Kaside 40/3)**

1.283. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *incitmede bir fazl u şeref var mı sana*
Hakk-ı meşrūʿumu āyā niçin ettin pā-māl **(Kaside 40/4)**

1.284. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
ʿArz-ı hāl etsem eğer dergāhına sızlansam
Beni *mahrūm-ı ümīd etmez o Şāh-ı müfzāl* **(Kaside 40/23)**

1.285. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Çaldı taştan taşa gamdan gama uğrattı felek
Beni *meʾyūs-ı hazīn eyledi beyneʾl-emsāl* **(Kaside 40/36)**

1.286. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Gülşen-i fazl u maʿārifte şakır bülbül idim
Feleğin sillesi susturdu ***beni*** *eyledi lāl* **(Kaside 40/37)**

1.287. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni bu lutf-ı girān-kadr ile taltīf et kim
Eylesün tā hasedinden rukabā izmihlāl **(Kaside 40/54)**

1.288. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Kıl ***beni*** *sāhil-i şādîye efendim īsāl*
Beni lutf ile şu girdāb-ı elemden kurtar **(Kaside 40/60)**

1.289. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Kıl ***beni*** *sāhil-i şādîye efendim īsāl*
Beni lutf ile şu girdāb-ı elemden kurtar **(Kaside 40/60)**

1.290. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Feyzine müstağrak olur ʿālem-i insāniyyet
Ne zemān etse beni nevʿine erzān-ı kerem **(Kaside 41/18)**

1.291. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Güç değildir ***beni*** *de nāʾil-i inʿām etmek*
Şīme-i ʿātıfetin eylemiş idmān-ı kerem **(Kaside 41/24)**

1.292. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Her ne lutfeyler isen bende liyākat mevcūd
Olmamış sanma kerīmā ***beni*** *şāyān-ı kerem* **(Kaside 41/27)**

1.293. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
İşte ben de o zülāl-i keremin teşnesiyim
Etmemek lāyık olur mu ***beni*** *reyyān-ı kerem* **(Kaside 41/31)**

1.294. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Lutfuna mazhar edersin ***beni*** *inşāallah*
Ki değilsin bilirim öyle her āsān-ı kerem **(Kaside 41/36)**

1.295. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni *bir emr-i mühim üstüne meʾmūr et de*
Yapamazsam o zemān kayd olunsun terkīn **(Kaside 42/18)**

1.296. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
ʿAvn-i Hakkla yaparım maksad-ı ʿālīye göre
Ki ***beni*** *eyledi gurbette felek tecrübe-bīn* **(Kaside 42/19)**

1.297. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Dest-gīr ol ***beni*** *fazlımla bırakma yerde*
Pāyimāl olmağa lāyık mı nigīn-i zerrīn **(Kaside 42/20)**

1.298. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Edeyim kudret ü ehliyetimi istiʿmāl
Koyma lutfeyle efendim ***beni*** *peygūle-nişīn* **(Kaside 42/21)**

1.299. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Şüphesiz kām alırım dergeh-i aʿtāfında
Sebkat-ı neyl-i ekfā ***beni*** *etti teʿmīn* **(Kaside 42/23)**

1.300. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Üzme artık **beni** ey dilber-i ʿismet-āyīn*
Nigeh-i lutf ile kıl āteş-i ʿaşkı tehvīn **(Kaside 42/30)**

1.301. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Fazl u irfānımı bilāhere ettin inkār
*Hem-reh ettin cühelāya **beni** tūl ü eyyām* **(Kaside 43/3)**

1.302. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Nedir ehliyyet ü ʿirfānımı taʿtīle sebep
*Niçin etti **beni** peygūle-i gamda ızrār* **(Kaside 43/5)**

1.303. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
***Beni** al merhameten cevze-i istishāba*
Nice bīkesleri ettin bilirim minetdār **(Kaside 43/21)**

1.304. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
***Beni** de kendi çırāgānına etsen ilhāk*
Sana ey kān-ı mürüvvet kim eder istiksār **(Kaside 43/23)**

1.305. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Ne kerīm olduğunu ʿāleme iʿlān ettin
***Beni** ihsān ile mahsūdu leʾīmān ettin* **(Kaside 44/1)**

1.306. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Tāb-gerden **beni** niʿmetlere müstağrak edüp*
Hakk bilir nātıkamı mastar-ı şükrān ettin **(Kaside 44/3)**

1.307. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Her ne yapsam ne desem şükrünü īfā edemem
***Beni** ol mertebe şermende-i ihsān ettin* **(Kaside 44/4)**

1.308. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
***Beni** ihsān ile mahsūdu leʾīmān ettin*
Eylesin ʿömrünü efzūn Kerīm-i mutlak **(Kaside 44/11)**

1.309. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Bir seher hātif-i gaybī **beni** īkāz etti*
Dedi aç dīdeni ey sākin-i beyti'l-ahzān **(Kaside 45/17)**

1.310. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Tut elimden **beni** meydāna çıkar merhamet et*
Yeʾs ü endūh ile bir kūşede kaldım pinhān **(Kaside 45/34)**

1.311. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
***Beni** bir lutf-ı girān-kadr ile taltīf eyle*
Pādişāh başı için koyma hazīn ü giryān **(Kaside 45/36)**

1.312. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Kıldı Hürrem **beni** hiss-i nefahāt-ı feyzin*
Tāze cān verdi meğer kalbe mesīhā-yı ümīd **(Kaside 46/26)**

1.313. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Yeʾs-i devrān-ı denī mürde-dil etmişti **beni***
Etti nāmın yeniden sīnede ihyā-yı ümīd **(Kaside 46/27)**

1.314. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Havza-i lutfuna al sen de **beni** lutfeyle*
Çünki her ehl-i emel buldu bir recā-yı ümīd **(Kaside 46/38)**

1.315. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Geri korsan **beni** emsāl-i hakīrānemden*
Tenk olur dīde-i gam dīdeme feyfā-yı ümīd **(Kaside 46/41)**

1.316. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Erbaʿīnimde **beni** pīr-i nahīf eyledi çarh*
Yeni baştan olayım şevkle bernā-yı ümīd **(Kaside 46/44)**

1.317. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Galatım var ise ʿafveyle ki maʿzūrum ben
***Beni** sermest ü harāb eyledi sahbā-yı ümīd* **(Kaside 46/46)**

1.318. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*İntizār āteşine yakma süründürme **beni***
Az vakitte olayım nāʾil-i ʿālā-yı ümīd **(Kaside 46/50)**

1.319. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Bir gazel tarzına hāmemde yine hāhiş var
*Söyletir çünkü **beni** bāde-i büşrā-yı ümīd* **(Kaside 46/58)**

1.320. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Lāyık-ı merhametim hālimi istifsār et
***Beni** bī-tāb ü tüvān eyledi hummā-yı ümīd* **(Kaside 46/62)** 1

1.321. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Dād ü imdādıma bir hātif-i gaybī yetişip
***Beni** bir müjde-i cān-bahş ile etti tebşīr* **(Kaside 47/4)**

1.322. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
***Beni** maʿzūr bırakmıştır o zālim feleğin*
Ahz ü iʿtāsına meczettiği gabn ü taʿzīr **(Kaside 47/19)**

1.323. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Bī-hünerler çekemezmiş meğer ehl-i hüneri
***Beni** bil-āhare fazl-ı hünerim kıldı hakīr* **(Kaside 47/20)**

1.324. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Cā-be-cā etmedelerdir **beni** halka taʿyīr*
Ne desem bilmem o hüssād-ı siʿāyet-kāra **(Kaside 47/22)**

1.325. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Eylesin anları da mālik-i dūzah teşhīr
***Beni** taʿyīre ne gūne mütecāsir iseler* **(Kaside 47/24)**

1.326. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Pāy-māl etti **beni** cevr-i felek merhamet et*
Dil-i gam-dīdemi kıl gerd-i elemden tathīr **(Kaside 47/26)**

1.327. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Neşʾelendirdi **beni** işte bu cām-ı ümīd*
Bu hevesle yakışır gazel etsem tastīr **(Kaside 47/28)**

1.328. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
***Beni** üftāde-i ʿaşk eyledi bir māh-ı münīr*
Taşımak āteş-i hicrānını bir emr-i ʿasīr **(Kaside 47/29)**

1.329. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
***Beni** ez-cümle perīşān ediyor tāliʿ-i dūn*
Hālimi anlayanın fikrine hayret geliyor **(Kaside 48/20)**

1.330. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Hem barıştır **beni** gerdūn ile hem eyle bekām*
Sana ey kān-ı kerem bunda neʿusret geliyor **(Kaside 48/27)**

1.331. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
***Beni** tesrīre vaʿd etmiş idin akdemce tahrīren*
Teşekkür eylerim encāzına sābit kadem buldum **(Kaside 49/9)**

1.332. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Otuz yıldır **beni** menʿ etti minhāc-ı terakkīden*
Bakın feryāda hakkım yok mudur baht-ı zebūnumdan **(Kıt'a 9/2)**

1.333. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Ben sanırdım ihtiyār ettim diyār-ı gurbeti
*Bilmedim hayfā ki gurbet ihtiyar etmiş **beni*** **(Müfret 21/1)**

1.334. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
***Beni** ʿafveyle bu burka gelecekse ağyār*
İt giren hāneye zirā ki ferişte girmez **(Müfret 23/1)**

1.335. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)

*El-amān ey rūh-ı ʿālem kıl **beni** lutfunla şād*
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel **(Muhammes 3/7)**

1.336. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
***Beni** ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel*
Ağlaya ağlaya kan oldu sirişk-i dīdem **(Müsebba 2/4)**

1.337. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
***Beni** ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/7)**

1.338. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
***Beni** ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel*
Müjde ey kān-ı kerem bertarāf oldu rukebā **(Müsebba 2/11)**

1.339. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
***Beni** ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/14)**

1.340. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
***Beni** ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel*
ʿUdlar kalb-i hazīnim gibi sūzān olsun **(Müsebba 2/18)**

1.341. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
***Beni** ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/21)**

1.342. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
***Beni** ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel*
Rukebānın gözünü tuttu sevād-ı şeb-i tār **(Müsebba 2/25)**

1.343. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
***Beni** ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/28)**

1.344. beni:-i (âşık, şair Fennî)
***Beni** ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel*
Bana bār oldu hayatım kederimden sensiz **(Müsebba 2/32)**

1.345. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
***Beni** ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/35)**

1.346. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
Sence matlūb ise ger lutf-ı Hüdāvend-i Celīl **(Müsebba 2/39)**

1.347. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
***Beni** ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/42)**

1.348. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
***Beni** ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel*
Ney-i kudūmun şerefin his ile nālān olsun **(Müsebba 2/46)**

1.349. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
***Beni** ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/49)**

1.350. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
***Beni** ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel*
Makdeminle ten-i bīmārıma sıhhat gelsin **(Müsebba 2/53)**

1.351. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
***Beni** ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/56)**

1.352. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
***Beni** ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/60)**

1.353. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Cemālin ʿaşkına tutma **beni** bī-gāne sultānım*
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel **(Müsebba 3/17)**

1.354. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Peşīmānım peşīmān sebk eden cürm ü günāhımdan
***Beni** dūr etme yā Rab Pīr-i gavsiyyet penāhımdan* **(Müseddes 2/2)**

1.355. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Hālis iken oldum nazar-ı yārda mağşuş
*Akrān ü emāsīl **beni** hep etti ferāmūş* **(Müseddes 3/8)**

1.356. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Hep oldu bana bāʿis-i endūh u teʾessür
*Encāmı zebūn etti **beni** yeʾs ü tahayyür* **(Müseddes 3/17)**

1.357. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Göstermemek isterse de gün baht-ı siyāhım
Etmez yine pāmāl-i erāzil beni şāhım **(Müseddes 3/28)**

1.358. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Hattā **beni** tefrīh edemez sahne-i gülşen*
Yā Rab beni dūr eyleme dergāh-ı Nebīden **(Müseddes 3/41)**

1.359. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Hattā beni tefrīh edemez sahne-i gülşen
*Yā Rab **beni** dūr eyleme dergāh-ı Nebīden* **(Müseddes 3/41)**

1.360. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Pīrim **beni** öldürme alıp farkı serimden Kesme üzerimden*
Feyz-i nazarın mürde-dile rūh-ı revāndır Sermāye-i cāndır **(Müstezad 2/5)**

1.361. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Sūfî işidirsen **beni** maʿzūr tutarsın Tevbīhi yutarsın*
Yağmaya veren ʿaklımı şu zemzeme-zendir Karşımda gezendir **(Müstezad 3/2)**

1.362. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Yaktın **beni** āteşlere bu zaʿf-ı tenimle Derdin ne benimle*
Ahen değil ey şūh-cefā-cū bu da tendir Bī-şerr ü fitendir **(Müstezad 3/5)**

1.363. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Geçti yıllar beni yād eylemedin
Āh ü feryādıma dād eylemedin **(Şarkı 9/3)**

1.364. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Senin her bezm-i hās-ı ülfetinde var idim evvel
*Bırakmazdın **beni** reşk-āver-i ağyār idim evvel* **(Tahmis 3/1)**

1.365. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Hastası olmuş idim baygın nigāhı evvelā
*Şimdi öldürdü **beni** āhū misāli gözlerin* **(Tahmis 6/10)**

1.366. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
*Alır mı ol dilsitān **beni** bezm-i vuslata*
Hālā ki kisve-gīr-i kesāfet değil miyim **(Taştir 1/8)**

1.367. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Muktezā-yı keremindir güzer et cürmümden
***Beni** cānā elem-i hicr ile etme taʿzīb* **(Gazel 8/2)**

1.368. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Derdimi duymayan az kaldı beni nevʿimde
***Beni** günden güne meşhūr-ı cihān etti o şūh* **(Gazel 20/2)**

1.369. beni:-*i* (âşık, şair Fennî)

*Gam-ı zülfün **beni** eyledi bī-sabr ü şekīb*
O da düşsün bu gama her kim ederse taʿyīb **(Gazel 8/1)**

1.370. beni:-*i* (sevgili)
*Yād et **beni** ey ʿāşık-ı şeydā demedin mi*
Vaslımla seni eylerim ihyā demedin mi **(Gazel 239/1)**

1.371. beni:-*i* (şair Hıfzî).
Eylerim ʿaşkınla billāh hep fedā cān ü teni
*Yā İlāhī Kaʿbe-i maksūda īsāl et **beni*** **(Tahmis 8/7)**

1.372. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
*Gitmez **benim** olsa cihān*
Gönlümde bir gam var benim **(Diğer 5/2)**

1.373. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Gitmez benim olsa cihān
*Gönlümde bir gam var **benim*** **(Diğer 5/2)**

1.374. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Attı süveydāya temel
*Gönlümde bir gam var **benim*** **(Diğer 5/4)**

1.375. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Olmaz yine benden baʿīd
*Gönlümde bir gam var **benim*** **(Diğer 5/6)**

1.376. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Benden midir bu cān ü ten
*Hiç ortada nem var **benim*** **(Diğer 5/8)**

1.377. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Yekpāre hep zıll ü hayāl
*Hiç ortada nem var **benim*** **(Diğer 5/12)**

1.378. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Bir müflis-i bī-māyeyim
*Hiç ortada nem var **benim*** **(Diğer 5/14)**

1.379. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Çekmez idim cevr ü cefā
*Ben ʿācizim nem var **benim*** **(Diğer 5/16)**

1.380. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
*ʿİsyān **benim** gufrān anın*
Lutf u kerem ihsān anın **(Diğer 5/17)**

1.381. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Hem ten anın hem cān anın
*Hiç ortada nem var **benim*** **(Diğer 5/18)**

1.382. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Cūd u ʿatā servet anın
*Hiç ortada nem var **benim*** **(Diğer 5/20)**

1.383. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Gözlerdeki rüʾyet anın
*Hiç ortada nem var **benim*** **(Diğer 5/22)**

1.384. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Sultān-ı zī-satvet odur
*Hiç ortada nem var **benim*** **(Diğer 5/24)**

1.385. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Noksānımı itmām eder
*Hiç ortada nem var **benim*** **(Diğer 5/26)**

1.386. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Hattā figān ü zārıma
*Hiç ortada nem var **benim*** **(Diğer 5/28)**

1.387. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Vardır demek ʿayn-ı hatā
*Ben ʿācizim nem var **benim*** **(Diğer 5/30)**

1.388. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Ben nāmı nām-ı müsteʿār
*Hiç ortada nem var **benim*** **(Diğer 5/10)**

1.389. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Ağlar hemīşe çeşm-i cān
*Gönlümde bir gam var **benim*** **(Diğer 5/1)**

1.390. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
***Benim** bār-ı cefāyı çekmeye kābil ne hālim var*
Amān ey seng-i dil zār ü nizār oldum firākınla **(Gazel 25/2)**

1.391. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Niçin iʿzāb edersin gönlümü cevr ü ʿitābınla
***Benim** de Hālıkım perverdigār-ı zīl-Celālim var* **(Gazel 25/3)**

1.392. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Tabībā çek elin benden ki ben dilhaste-i ʿaşkım
***Benim** derd-i dil-i hasret-keşim dermān kabūl etmez* **(Gazel 88/3)**

1.393. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Metāf-ı mihnet-i dünyā süveydā-yı efāzılsa
***Benim** kesb-i yedimdir çektiğim nitsün bana tāliʿ* **(Gazel 102/4)**

1.394. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
*Mest-i sevdā olduğum dahl etme ey zāhid **benim***
Bir bana bir de şu sāhir-i dīde-i mahmūre bak **(Gazel 106/3)**

1.395. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Ben ne yaptım ki felek yıktı benim hātırımı
Sūziş-i hasreti sīnemde bedīd etti felek **(Gazel 110/2)**

1.396. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
*Sormayın cānānımı cānım cānānımdır **benim***
Vazʿ-ı akdām ettiği yerler cinānımdır benim **(Gazel 143/1)**

1.397. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Sormayın cānānımı cānım cānānımdır benim
*Vazʿ-ı akdām ettiği yerler cinānımdır **benim*** **(Gazel 143/1)**

1.398. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Hālimi reng-i sirişkim arzeder cānānıma
*Katre-i hūnīn-i eşkim tercümānımdır **benim*** **(Gazel 143/2)**

1.399. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Merhametsiz kalbini cānānın az çok yandıra
*İhtizāz-ı hāme-i āteş-feşānımdır **benim*** **(Gazel 143/3)**

1.400. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Sevdiren āsār-ı hāmemdir beni cānānıma
*Hilye-i fazl u maʿārif hüsn ü ānımdır **benim*** **(Gazel 143/4)**

1.401. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Fennīyā cānān bendendir ben andan hāsılı
*Nūr-ı dīdemdir benim rūh-ı revānımdır **benim*** **(Gazel 143/5)**

1.402. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Fennīyā cānān bendendir ben andan hāsılı
*Nūr-ı dīdemdir benim rūh-ı revānımdır **benim*** **(Gazel 143/5)**

1.403. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
*Fennīyā bu eser-i nādirüʾl-emsāl **benim***
Müddeʿā-yı hüner-i fazlıma bürhān olsun **(Gazel 169/6)**

1.404. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)

Hayālim bir zamān hālī değil fikr-i visālinden
Visālindir ***benim*** *her lahzā gönlümden geçen şimdi* **(Gazel 220/2)**

1.405. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Misk-i nāfım sen isen belde-i hüsnün göbeği
İyi bak işte ***benim*** *hıtta-i ʿaşkın da beyi* **(Gazel 229/1)**

1.406. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Benim *ol sünbül-ü sahrā-yı iklīm-i muhabbet kim*
Alır bū-yı muhabbet hep geçenler pīş-gāhından **(Gazel 245/5)**

1.407. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Ne zamān rām olacak rūhuma emmāre ***benim***
Ne zamān hükmedecek dīve Süleymān'ım ʿaceb **(Kaside 6/7)**

1.408. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Ne zamān rām olacak rūhuma emmāre ***benim***
Ne zamān hükmedecek dīve Süleymānım ʿaceb **(Kaside 6/7)**

1.409. benimle:-*im, -le* (âşık, şair Fennî)
Öyle ʿālī öyle muhsin öyle münʿimsin ki sen
Midhatinde kāʾināt eyler ***benimle*** *ittihād* **(Kaside 27/12)**

1.410. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Benim yok zerreten mā-iştibāhım
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/6)**

1.411. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Bendegān-ı hazretin ammā ki en ednāsıyım
Nakşibendim Hālidīyim gūş-ı kalbim var ***benim*** **(Kaside 35/13)**

1.412. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Sohbetimden zevk alır herkes ***benim*** *Bayrāmīyim*
Her dil-i gam-perverin şādī-i feyz-efzāsıyım **(Kaside 35/14)**

1.413. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Kaybedildi hakk-ı meşrūʿum ʿale'l-ʿamyā ***benim***
Hikmeten lā-büd iken bir hükme merbūtiyeti **(Kaside 37/68)**

1.414. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Pādişāhım al o zālimden ***benim*** *bu āhımı*
İntibāh etsin de terketsin şu maʿrūriyeti **(Kaside 37/73)**

1.415. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Evvel Allāh sonra senden başka kimsem yok ***benim***
Gerçi vardır herkesin bir bāba mensūbiyeti **(Kaside 37/81)**

1.416. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Fakat peygūle-gīr-i yeʾs ü hırmān sāde ben kaldım
Benim *emsāl ü akrānım nice eltāfa nāʾildir* **(Kaside 38/25)**

1.417. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Emel sūretlerin görmekle sāyende cilālansın
Benim *çoktan beri āyīne-i ʿirfanım ʿātıldır* **(Kaside 38/26)**

1.418. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Benim *ol şāʿir-i şīrīn-zebān ü maʿrifet-perver*
Benim āsār-ı hāmem zīver-efzā-yı enāmildir **(Kaside 38/39)**

1.419. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Benim ol şāʿir-i şīrīn-zebān ü maʿrifet-perver
Benim *āsār-ı hāmem zīver-efzā-yı enāmildir* **(Kaside 38/39)**

1.420. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Benim *ol şāʿir-i Örfī-edā Sāʾib-i sühan şimdi*
Sözüm şāyānsa baş eʿālī ve esāfildir **(Kaside 38/40)**

1.421. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
O tūtī-yi terennüm-sāz-ı hikmet kim ***benim*** *hāmem*
Makāmāt-ı sarīrī gıbta-fermā-yı ʿanādildir **(Kaside 38/42)**

1.422. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Hem ***benim*** *hizmetime hüsn-i mükāfāt olsun*
Hem senin himmet üʿulviyetine olsun dāl
(Kaside 40/55)

1.423. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Ki ***benim*** *vākıf-ı maʿnā-yı ināyet şimdi*
Dersi hep benden alır nükte-şināsān-ı kerem **(Kaside 41/40)**

1.424. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Gelse Veysī ***benim*** *āsārımı tanzīr edemez*
Edemez hattımı taklīd nigārende-i Çin **(Kaside 42/26)**

1.425. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Kaddimi dest-i teʿaddī-i felek büktü ***benim***
Kıldı endāmımı hem şekl-i hilāl-i Ramazān **(Kaside 45/2)**

1.426. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Sende kaldı ***benim*** *ümīdim efendim sende*
Başka kim var ki edeyim hall-i muʿammā-yı ümīd **(Kaside 46/35)**

1.427. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Benim *ol şāʿir-i münşī-yi maʿārif-perver*
Bana mahsūs gibidir eylemek inşā-yı ümīd **(Kaside 46/52)**

1.428. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Hünerin kesreti kesretti ***benim*** *kıymetimi*
Yoksa ben olmaz idim pençe-i mihnette esīr **(Kaside 47/21)**

1.429. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Yazıktır rüzgār isrāf ederse kūh-i Bālāda
Benim şemʿ-i şeb-efrūzum için bir encümen yok mu **(Kıt'a 21/1)**

1.430. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Yetişmez mi ***benim*** *kırlarda nālān olduğum böyle*
Nevā-yı andelīb tabʿıma cebān-çemen yok mu **(Kıt'a 21/2)**

1.431. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
ʿUmūm bendegānı sāye-i lutfunda şād olsun
Meyānında ***benim*** *de kevkeb-i bahtım küşād olsun* **(Muhammes 1/29)**

1.432. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Benim *ol ʾāşık-ı sādık ki çeşm-i dür-nisārım var*
Ruh-ı zerdim dil-i gam-perverim cism-i nizārım var **(Muhammes 2/1)**

1.433. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Hulāsa tūr-ı kalbim çāre-i derd-i nihānımdır
Benim *bir dest-gīrim āşinā-yı gam-güsārım var* **(Muhammes 2/10)**

1.434. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Benim *ol merd-i dānā-dil ki dānālar zebūnumdur*
Felātūn-ı zamān-ı zānū-zen dārü'l-fünūnumdur **(Muhammes 2/11)**

1.435. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Benim *bir dilber-i ʿālī-cenābım dilşikārım var*
Edip perhīz-i katʿī el yudum şerr ü şekāvetten **(Muhammes 2/13)**

1.436. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Nekāyısla kemāl-i mücrimiyyetle ***benim*** *mevsūf*
Miyān-ı ümmet-i merhūmede ʿisyān ile maʿrūf **(Müseddes 2/16)**

1.437. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Gūyā ki ***benim*** *kimsede bir yādigārım yok*
Yā tabʿ-ı ehibbāda vefā yā değerim yok **(Müseddes 3/9)**

1.438. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)

Ammā ki ***benim*** *kendi özümden haberim yok*
Bir gam-zedeyim semt-i safāda güzerim yok **(Müseddes 3/24)**

1.439. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Benim *için aslā çekmeyesin gam*
Vedāʿ için geldim ey şūh-gül-fem **(Şarkı 1/3)**

1.440. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Benim *māhī-i deryā-yı muhabbet kaçmaz āğımdan*
Temevvüc eyledi bahr-ı muhīt ʿaşk-ver ü āğumdan **(Tahmis 7/1)**

1.441. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Maāzallāh hele hiç kurtuluş yoktur tuzağımdan
Benim *şimdi şeh-i şevket-ver-i iklīm-i hüsn ü ān* **(Tahmis 7/8)**

1.442. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Kaddim kemāna döndü ise çok mudur benim
Ki çille-keş-i mihr ü muhabbet değil miyim **(Taştir 1/5)**

1.443. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Tecāhül-pīşedir iğmāz eder bilmezlenir yoksa
Benim *ahvāl-i diğer-gūnumu ol māh bilmez mi* **(Gazel 234/2)**

1.444. benim:-*im* (âşık, şair Fennî)
Fakat īcāb eder birçok mezāhim ihtiyār etmek
Benim *reʾyimce hattā nā-becādır inkisār etmek* **(Müsebba 1/5)**

1.445. benim:-*im* (Çorumlu Nâfiz Hamdi Efendi).
Ben ol mehpāreyim yoktur güzellikte bana akrān
Benim *hayrān-ı hüsnümdür melāʾik sol u sāğımdan* **(Tahmis 7/10)**

1.446. benim:-*im* (Çorumlu Nâfiz Hamdi Efendi).
Felekte seyr ü reftārım görüp cünbüşlenir Nāhīd
Benim *pervāne-i şemʿ-i cemālimdir meh ü Hurşīd* **(Tahmis 7/12)**

1.447. benim:-*im* (Çorumlu Nâfiz Hamdi Efendi).
Dilermiş pūs-ı destim Nāfiz-zāde sabā söyle
Benim *sādık kulumdur gelsin öpsün şu ayağımdan* **(Tahmis 7/15)**

1.448. benim:-*im* (Aşkî; Fennî'nin kardeşi Mahmud Efendi).
Benim *ol gonca-i gülşen-tırāz-ı ʿaşk-ı cānān kim*
Gülāb-ı mihr eder dāʾim tereşşüh hāb-gāhımdan **(Gazel 245/4)**

1.449. benim:-*im* (sevgili).
Dedi sık sık ne sorarsın şu ***benim*** *gülmememi*
Söyle noldun dedim ey gonca dehen gülmezsin **(Müfret 20/1)**

1.450. benimle:-*im, -le* (âşık, şair Fennî)
Yaktın beni āteşlere bu zaʿf-ı tenimle Derdin ne ***benimle***
Ahen değil ey şūh-cefā-cū bu da tendir Bī-şerr ü fitendir
(Müstezad 3/5)

1.451. benimle:-*im, -le* (âşık, şair Fennî)
Kimse daʿvā-yı sühan etmez ***benimle*** *kim bana*
Hazret-i Hassānın imdāt etti rūhāniyeti **(Kaside 37/93)**

1.452. benimle:-*im, -le* (âşık, şair Fennî)
Benimle *ma-sebakta ülfetin sürī imiş sürī*
Süzersin şimdi eller meclisinde çeşm-i mahmūru **(Tahmis 3/11)**

1.453. bensin:-*sin* (âşık, şair Fennî)
Bilinmez yā senim ben sevdiğim yāhud ki ***bensin*** *sen*
O sūretle hayālin hātırımda nakş olunmuş kim **(Gazel 247/3)**

2.) Yüzde ve vücutta bulunan tabii ufak ve siyah noktalar, ben, hal ***(bk. hāl[2]).***

2.1. ben:
Sahne-i kırtāsta bir nokta gördüm ben garīb
Sadr-ı sīmīninde zannettim ki kalmış ***ben*** *garīb* **(Gazel 6/1)**

2.2. benler:-*ler*
Siyāh ***benler*** *dile dağ urmada şöhret kazanmışlar*
Çatık kaşlar kemān-keş gamzeler mekkāre çıkmışlar **(Gazel 35/4)**

2.3. benlerle:-*ler, -le*
Yanağı çifte ***benlerle*** *müzeyyen çok sanem gördük*
Geçenler çīn-i hüsne uğradık büt-hāneden geçtik **(Gazel 114/3)**

2.4. ben: [Yüzde ve vücutta bulunan tabii ufak ve siyah noktalar, ben, hal/"Ben" birinci tekil şahıs zamiri (âşık, şair Fennî)].
Ben *seni sarmak meʿāyibden garāʾibden midir*
Kaçma benden āhū gözlüm ben garībim sen garīb **(Gazel 6/2)**

bence:

1.) Bana göre, benim düşünceme göre (şair Fennî'ye göre).

1.1. bence:
Dāğ-ı süveydādır sevdā-yı hāli
Hūra müşābihtir ***bence*** *her hāli* **(Diğer 4/3)**

1.2. bence: (şair Fennî'ye göre)
Bence *teklīfe mahal kalmadı cānānım için*
Gözde nem var ise ol gözleri fettānım için **(Gazel 163/1)**

1.3. bence: (şair Fennî'ye göre)
Temyīz-i bahs-i vuslat ***bence*** *kolaylaştırdı*
Takbīl-i laʿl-i yāre az çok mesāğ olaydı **(Gazel 211/4)**

1.4. bence: (şair Fennî'ye göre)
Mümkün oldukça kusūr eylemem īfāsında
Bence *vācip gibidir hizmet-i şükrān-ı kerem* **(Kaside 41/35)**

1.5. bence: (şair Fennî'ye göre)
ʿAnberīn zülfünden etmiş himmeti
Bence *pek büyüktür bunun kıymeti* **(Şarkı 7/9)**

bend et-:

1.) Bağlamak; ***mec.*** Tesiri altına almak.

1.1. bend et-:
Yuvayı kızdır evvelce āteştir kendine ***bend et***
Soğukluk mevkiʿinde yār ile kerem-i ülfet istersen **(Gazel 246/9)**

1.2. bend et-:-*(e)r*
Bend eder *halkı bir rişte-i ümīde felek*
Herkesin lihyesine el verecek şāne bulur **(Gazel 44/6)**

bend ol-:

1.) Bağ olmak, bağlanmak ***(bk. zülf).***

1.1. bend ol-:-*an, -ın*
Dāmenin būs edenin destine matlab giriyor
Zülfüne ***bend olanın*** *başına devlet geliyor* **(Kaside 48/36)**

bende:

1.) Kul, köle, tutsak; âşık.

1.1. bendeni:-*n, -i*
Niʿmet-i vaslınla dilsīr eyle Fennī ***bendeni***
Pek de mağrūr olma çok sürmez bu hüsn ü ān gider **(Gazel 45/6)**

1.2. bendeni:-*n, -i*
Bulursun ***bendeni*** *her ʿahd ü peymānında rāsih-dem*
Eğer sen kendini bed-māye kāne nisbet etmezsen **(Gazel 124/4)**

2.) Birine mensup olan, onun hizmetinde bulunan, ona tabi ve taraftar olan kimse.

2.1. bende:
Bulunur gerçi sana ben gibi bin bin ***bende***
Ben efendim gibi bir sāhib-i devlet bulamam **(Gazel 153/6)**

2.2. bendelere:-ler, -e
Emr ü fermānı değil ***bendelere*** *taşa geçer*
ʿArz-ı imkān eder ārāsına her emri muhāl **(Kaside 40/19)**
2.3. bendeni:-*n, -i*
ʿĀtıfet-dīdelere ***bendeni*** *de ilhāk et*
Kalmasın tabʿ-ı vezīrānede noksān-ı kerem **(Kaside 41/23)**

2.4. bendesine:-*si, -n, -e*
Yüzde yüz vardır ümīdim ki acır ***bendesine***
Nār-ı yeʾsile yanan kalbime serper selsāl **(Kaside 40/52)**

2.5. bendesinin:-*si, -nin*
Güç müdür ***bendesinin*** *kalbini ihyā etmek*
Dem-i ʿĪsā gibidir nefha-i kudsiyyet-i Pīr **(Kaside 33/15)**

2.6. bendesisin:-*si, -sin*
Sen o Şāhen-şeh-i Haydar-siyerin ***bendesisin***
Ki okur vasfını her lāhza kibār u etfāl **(Kaside 40/42)**

3.) Kul, köle, abd.

3.1. bende:
Kibriyāsından eder havf ü hayā Mevlānın
Hakkı bī-şübhe bilen ***bende*** *günāh eyleyemez* **(Gazel 85/5)**

3.2. bendenin:-*nin*
ʿAbd-i ʿācizdir yapar noksān noksān üstüne
Pādişāhım geç kusūrundan şu kemter ***bendenin*** **(Gazel 206/5)**

3.3. bendesi:-*si*
Hayl-i melek şermendesi hūr u cinān efkendesi
Hep bendesinin ***bendesi*** *Keyhüsrev ü Efrāsiyāb* **(Kaside 20/9)**

3.4. bendesidir:-*si, -dir*
Bahşīşidir nān ü nemek ***bendesidir*** *ins ü melek*
Tās-ı muallā-yı felek lutfuna mikyāl olamaz **(Gazel 83/4)**

3.5. bendesinin:-*si, -nin*
Hayl-i melek şermendesi hūr u cinān efkendesi
Hep ***bendesinin*** *bendesi Keyhüsrev ü Efrāsiyāb* **(Kaside 20/9)**

bende kıl-:

1.) Kul, köle etmek; bağlanmak.

1.1. bende kıl-:-*an*
Dilerim rüʾyet-i dīdār ile şādān olsun
Götürüp ***bende kılan*** *Efdal-i Pīrāna seni* **(Gazel 230/8)**

bendecek:

1.) Bir bende, kul olarak.

1.1. bendecek:
Bendecek *hāl-i perīşānını kıl ʿarz u beyān*
İlticā et der-i ihsānına öp dāmenini **(Kaside 45/24)**

bendegān:

1.) Kullar, köleler, hizmetkârlar; âşıklar.

1.1. bendegān:
Geceler dergeh-i Mevlāya sirişk-efşān ol
Bendegān *ekserī Şāhen-şeh-i lüʾlü getirir* **(Gazel 43/9)**

1.2. bendegānı:-ı
ʿUmūm bendegānı sāye-i lutfunda şād olsun
Meyānında benim de kevkeb-i bahtım küşād olsun **(Muhammes 1/29)**

1.3. bendegānın:-*ın*
Bendegānın *sıdkına azçok delālet eylese*
Eyler ancak vüsʿi miktārınca hüsn-i hidmeti **(Kaside 37/61)**

1.4. bendegānındır:-*(ı)n, -dır*
İftihār-ı Āl-i ʿOsmānīsin veliyyü'n-niʿmetā
Bendegānındır *Cem ü Keyhüsrev ü İsfendiyār* **(Kaside 39/21)**

bendegān-ı hazret:

1.) Allah'ın kulları.

1.1. bendegān-ı hazret:-*in*
Bendegān-ı hazretin *ammā ki en ednāsıyım*
Nakşibendim Hālidīyim gūş-ı kalbim var benim **(Kaside 35/13)**

bende-hāne:

1.) (Nazik ve mütevazı konuşmada) Bir kimsenin kendi evinden bahsederken kullandığı "ben kölenizin evi" anlamında bir söz.

1.1. bende-hāneye:-*y, -e*
Şaşırdınsa rāhını buyur ***bende-hāneye***
Görülmüş mü bir meh-kīnim ona menzil olmasın **(Gazel 164/5)**

bende-i ʿāciz:

1.) Zayıf, güçsüz, zavallı kul.

1.1. bende-i ʿāciz:
Zülāl-i rahmet ü feyzinle reyyān olmasın n'olsun
İlāhī senden istīmān eden bir ***bende-i ʿāciz*** **(Kaside 8/3)**

1.2. bende-i ʿāciz:
İlāhī senden istīmān eden bir ***bende-i ʿāciz***
Şeref-yāb-ı emān u emn ü īmān olmasın nolsun **(Kaside 8/3)**

bende-i ahkar:

1.) En hakir, âciz, zavallı kul (Fennî).

1.1. bende-i ahkar:
Sāye-i şāh-ı cihānda kim eder istiksār
Olsa bu ***bende-i ahkar*** *dahi şād ü handān* **(Kaside 45/37)**

bende-i asdak:

1.) Sadık kul, hizmetkâr (sadrazam Said Paşa).

1.1. bende-i asdak:-*ı, -dır*
Bende-i asdakıdır *Şāh-ı cemīlü'ş-şiyemin*
Sāyesinde nice bī-kesler eder istizlāl **(Kaside 40/28)**

bende-i bāb-ı Benī Adnān ol-:

1.) Adnan oğullarının [Hz. Peygamber'in yirmi kuşak öncesindeki dedesinin] ismi kapısındaki kul, köle.

1.1. bende-i bāb-ı benī adnān ol-:-*a, -y, -dı, -m*
Bende-i bāb-ı Benī Adnān olaydım *kāşki*
Devlet-i dünyāya etmezdim Hudā bir iltifāt **(Gazel 235/3)**

bende-i dīrīne:

1.) Eski kul, eski köle.

1.1. bende-i dīrīne:
Diyemem ʿāşıkıyım ***bende-i dīrīnesiyim***
Hāzırım emrinin infāzına cān ü ser ile **(Gazel 198/4)**

1.2. bende-i dīrīne:-*nin*
Diğer-gūndur anın-çün ***bende-i dīrīnenin*** *hāli*
Eğer bilsen acırsın hālime ey Āsāf-ı ʿālī **(Muhammes 1/34)**

bende-i hās:

1.) Özel, seçkin kul.

1.1. bende-i hās:-*(ı)n*
Veliyy-i niʿmetā cūd ü mekārim ***bende-i hāsın***
ʿAtā ʿabdin sehā dergāh-ı ihsānında sāʾildir **(Kaside 38/16)**

1.2. bende-i hās:-*ı*
Bende-i hāsı *Şehin-şāh-ı merāhım iʿtiyād*
Yani mīrül-hāc Ali ʿālī-nihād ʿālī-nijād **(Tarih 6/1)**

bende-i hās ol-:

1.) Özel, seçkin kul olmak.

1.1. bende-i hās ol-:-*an*
Geç hatīʾatımı fazlınla İlāhī bahşet
Bende-i hāsın olan *Seyyidü'l-ahyāre beni* **(Kaside 5/4)**

bende-i hasret-keş:

1.) Hasret çeken kul, köle.

1.1. bu bende-i hasret-keş:-*i*
Hasbihal eyleyecek başka enīsim yoktur
Koyma bu ***bende-i hasret-keşi*** *dünyāda garīb* **(Gazel 8/3)**

bende-i ihsān:

1.) Lütfunun kulu, kölesi.

1.1. bende-i ihsān:-*ın*
Mīrden mūra kadar ***bende-i ihsānın*** *var*
Yapamaz yaptığın ihsānı Süleymān-ı kerem **(Kaside 41/22)**

bende-i mağdūr:

1.) Haksızlık ve zulüm görmüş, hakkını alamamış kul.

1.1. bende-i mağdūr:
Enīs ü hem-rehi erbāb-ı ʿirfān olmasın nolsun
İlāhī senden istinsār eden bir ***bende-i mağdūr*** **(Kaside 8/7)**

1.2. bende-i mağdūr:
Karīn-i mecmaʿ-ı ashāb-ı vicdān olmasın nolsun
İlāhī senden istinsār eden bir ***bende-i mağdūr*** **(Kaside 8/7)**

bende-i makbūl-i dergāh-ı Cennāb-ı Rabb-i hād:

1.) Hidayet gösteren Cenab-ı Allah'ın huzuruna kabul olunmuş kul (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1.1. bende-i makbūl-i dergāh-ı Cennāb-ı Rabb-i hād:
Serfirāz-ı evliyā hem-meclis-i kerrūbiyān
Bende-i makbūl-i dergāh-ı Cennāb-ı Rabb-i Hād **(Kaside 27/4)**

bende-i meclūb:

1.) Celbedilmiş, meftun köle.

1.1. bende-i meclūb:-*u, -dur*
Bende-i meclūbudur *inʿām u ihsān u kerem*
Çāker-i mahsūsudur himmet ʿināyet ʿātıfet **(Kaside 32/5)**

bende-i Mevlā:

1.) Allah kulu; insan.

1.1. bende-i Mevlā:
Yanar ağlar geceler subha kadar şemʿa gibi
Uyku girmez ebeden ***bende-i Mevlā*** *gözüne* **(Gazel 195/6)**

bende-i mücrim:

1.) Suç işlemiş, günahkâr kul.

1.1. bende-i mücrim:
Karīn-i mecmaʿ-ı ashāb-ı vicdān olmasın nolsun
İlāhī senden istiğfār eden bir ***bende-i mücrim*** **(Kaside 8/8)**

1.2. bende-i mücrim:
İlāhī senden istiğfār eden bir ***bende-i mücrim***
Saʿādetle sezā-yı ʿafv ü gufrān olmasın nolsun **(Kaside 8/8)**

bende-i muhlis-ı yārān-ı sādıkān:

1.) Sadık dostların samimi kulları.

1.1. bende-i muhlis-ı yārān-ı sādıkān:-*ız*
Biz ehibbā-yı vefādārı riyāsız severiz
Bende-i muhlis-ı yārān-ı sādıkānız *biz* **(Gazel 84/5)**

bende-i muztar:

1.) Çaresiz kul.

1.1. bende-i muztar:
Şeref-yāb-ı emān u emn ü īmān olmasın nolsun
İlāhī senden istimdād eden bir ***bende-i muztar*** **(Kaside 8/4)**

1.2. bende-i muztar:
İlāhī senden istimdād eden bir bende-i muztar
Senin imdād ü aʿtāfınla şādān olmasın nolsun **(Kaside 8/4)**

bende-i nāçīz:

1.) Değersiz kul.

1.1. bende-i nāçīz:-*(i)n, -i*
Merhamet kıl ***bende-i nāçīzini*** *maʿzūr tut*
Hāsıl oldu neylesin feryāde mecbūriyeti
(Kaside 37/39)

1.2. bende-i nāçīz:-*(i)n, -i*
Kerem et yerde koma ***bende-i nāçīzini*** *de*
Kalmasın hasret matlūba meʾyūs ü hazīn **(Kaside 42/16)**

bende-i pür-cürm:

1.) Günahkâr kul.

1.1. bende-i pür-cürm:-*ü*
Der-i devlet-meʾābından ayırma yoksa hünkārım
Kim eyler bir pula bu ***bende-i pür-cürmü*** *istimlāk* **(Kaside 15/8)**

bende-i sultān-ı risālet:

1.) Peygamberlerin sultanının (Hz. Peygamber) kölesi.

1.1. bende-i sultān-ı risālet:
Sāmih cihānda gam mı yerim māl ü cāh için
Ki ***bende-i Sultān-ı Risālet*** *değil miyim* **(Taştir 1/9)**

bende-i ʿUşşākī:

1.) Halvetiye-Ahmediye tarikatının Hüsameddin Uşşaki'ye (ö. 1001/1593) nispet edilen bir kolu olan Uşşakiye tarikatının kulu (Kılıç, 2012: 232).

1.1. bende-i ʿUşşākī:-*y, -im*
Bende-i ʿUşşākīyim *ʿāşıkların müştākıyım*
Çeşm-i cānım var cihānın āşinā-bīnāsıyım **(Kaside 35/7)**

benden:

1) Benden yana, benimle birlikte.

1.1. bendendir:-dir
Fennīyā cānān ***bendendir*** *ben andan hāsılı*
Nūr-ı dīdemdir benim rūh-ı revānımdır benim **(Gazel 143/5)**

bende-nevāzā:

1.) Kulunu, kölesini hoş tutan, onlara iyi davranan.

1.1. bende-nevāzāsını:-*s, -ı, -n, -ı*

Münʿimā ***bende-nevāzāsını*** *teslīm eyler*
ʿAsrımızda ne kadar var ise erbāb-ı kemāl **(Kaside 40/32)**

benefşe:

1.) Menevşe, menekşe; baharın müjdecisi olan, dağlarda, taşlık yerlerde, çalı ve duvar diplerinde yetişen, mor renkli, hoş kokulu bir çiçek. Klasik Türk şiirinde, başı eğik olması ve zayıflığı sebebiyle daha çok âşık için bir benzetme unsuru olarak kullanılmaktadır (Açıl, 2015: 17).

1.1. benefşe:
Gülşen-i dehre kudūmundan haber versin sabā
Ser-fürū etsin ***benefşe*** *gonca raʿnālanmasın* **(Gazel 171/3)**

benī ādem:

1.) Âdemoğlu, insanlar.

1.1. benī ādem:
Bir güzel sevdim ki taʿrīfinde kāsırdır beşer
Yok ***benī ādem*** *meyānında anın hemtāsı yok* **(Gazel 107/2)**

1.2. benī ādem:
Ey perī bilmem nasıl çarpıldım oldum bī-şuʿūr
Ben ***benī ādem*** *içinde böyle bir ān görmedim* **(Gazel 156/4)**

benimçün:

1.) Benim için (şair Fennî için).

1.1. benimçün:
Hāk-i eyvān-ı hümāyūnuna hālim ʿarzet
Ol der-i şevketine bir de ***benimçün*** *rū-māl* **(Kaside 40/43)**

1.2. benimçün:
Benimçün *kūy-ı gurbette ikāmet mümteniʿ ammā*
Melāhat bağının mahsūlü bir nevres-nihālim var **(Gazel 25/4)**

1.3. benimçün:
Seni hem bana hem ihvāna Mevlā'n-niʿam buldum
Benimçün *ettiğin ihsānla kıl anı da dilber* **(Gazel 155/2)**

1.4. benimçün:
Benimçün kurtuluş yok devr-i zencīr-i muhabbetten
Şu sūretle müselsel kīsvānın pür-ham oldukça **(Gazel 200/4)**

1.5. benimçün:
Bakın tomar-ı tāliʿde ***benimçün*** *nerdübān yok mu*
Telāmīzim dahi etdi teʿālī sāde ben kaldım **(Gazel 216/6)**

1.6. benimçün:
Gerçi ben oldumsa da mehcūr-ı dildār-ı emel
ʿArz-ı hāle vermedi ruhsat ***benimçün*** *rūz-gār* **(Kaside 39/28)**

1.7. benimçün:
Bana devrin hemīşe zulm ü bīdādı nedir bilmem
Benimçün *sālib-i gam cālib-i şādī nedir bilmem* **(Muhammes 1/9)**

1.8. benimçün:
Benimçün *oldu encāmında bir bir bāʿis-i hüsrān*
Nedāmetle akar şimdi gözümden eşk-i istīʿmān **(Müseddes 2/26)**

beniz:

1.) Yüz, yüzün rengi.

1.1. benzi:-*i*
Endīşe-i vaslınla gülün rengi kızarmış
Efzāyiş-i ʿaşkınla günün ***benzi*** *sararmış* **(Gazel 92/1)**

benlik:

1.) Kişiliği, ferdiyeti meydana getiren şey, insanın öz varlığı. İnsanın maddi varlığını temsil eden ve onu genellikle maddi isteklere sevk eden yönü, nefis.

1.1. benlik:
Yād-ı mahlasdan merāmım Fennīyā ***benlik*** *değil*
Gāye vermektir kelāma vazʿ-ı imzādan garaz **(Gazel 95/7)**

1.2. benlik:
Mahv eyle beni sende ***benlik*** *koma şu bende*
Kıl zātına efkende ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/3)**

1.3. benliği:-*i*
Benliği *terk eylemeyen nefsine āgāh olamaz*
Nefsini derk eylemeyen ʿārif-i Billāh olamaz **(Gazel 67/1)**

1.4. benliğimi:-*im, -i*
Saʿy-i zātī ile ben benliğimi terk edemem
Nazar-ı şefkatin olmazsa saʿādet bulamam **(Gazel 153/4)**

1.5. benlikten:-ten
Gel ol bu gülşen-i ʿālemde hālī kal dikenlikten
Kibir Allaha mahsūstur tevakkī eyle ***benlikten*** **(Müseddes 1/17)**

benūn u benāt:

1.) Oğullar ve kızlar; herkes.

1.1. benūn u benāt:
Makdemi tārīhini taʿyīn için
Şöyle duʿā etti ***benūn u benāt*** **(Tarih 20/5)**

benze-:

1.) İki şey arasında birbirini andıracak kadar ortak nitelikler bulunmak, andırmak; müşabih, eş, emsal.

1.1. benzemez:-*mez*
Benzemez *āsārıma āsār-ı sürrāk-ı sühan*
Tartılır mı cevher-i hālisle sīm-i kem-ʿayār **(Kaside 39/43)**

1.2. benzer:-*r*
Seng-i siyāha ***benzer***
Laʿl ü leʾal içinde **(Diğer 1/16)**

1.3. benzer:-*r*
Yoktur zamānede sana bir ***benzer***
Şīrīn misin yoksa Leylā mısın sen **(Diğer 2/2)**

1.4. benzer:-*r*
Fennīyā her fikrası sīm ü zere müncer olur
Kimyādan bahse ***benzer*** *vasl-ı cānāndan bahis* **(Gazel 14/7)**

1.5. benzer:-*r*
Hüsnüne ***benzer*** *hüsün dünyāda görmüş var mıdır*
Yok ki görsün de rivāyet eylesin meşhūdunu **(Gazel 26/6)**

1.6. benzer:-*r*
Yoksa gāv-i mīşe ***benzer*** *pā-resādan çok ne var*
Lezzet-i ʿaşka alıştırsın dimāğın merd olan **(Gazel 47/4)**

1.7. benzer:-r
Ey māh-ı ʿālem-ārā kaddin nihāle ***benzer***
Bedr-i tamāme vechin kaşın hilāle benzer **(Gazel 63/1)**

1.8. benzer:-*r*
Ey māh-ı ʿālem-ārā kaddin nihāle benzer
Bedr-i tamāme vechin kaşın hilāle ***benzer*** **(Gazel 63/1)**

1.9. benzer:-*r*
Var iken elde kuvvet etme dirīğ-ı himmet
Zīrā ki vakt-i fırsat vakt-i zevāle ***benzer*** **(Gazel 63/2)**

1.10. benzer:-*r*
Ettim cihān-ı ʿaşkın her mevkiʿin temāşā
Bir mevkiʿ bulamadım bezm-i visāle ***benzer*** **(Gazel 63/3)**

1.11. benzer:-*r*
Parıltıya aldanma zen-meşreb olma sūfî
Bir meslek ittihāz et deʾb-i ricāle ***benzer*** **(Gazel 63/4)**

1.12. benzer:-*r*
Fennī nasıl edersin daʿvā-yı istikāmet
Yok sende bir ʿalāmet ehl-i kemāle ***benzer*** **(Gazel 63/6)**

1.13. benzer:-*r*
Çünkü hayāt-ı dünyā zıll ü hayāle ***benzer***
ʿÖmr-i ʿazīzi cānā gafletle etme ifnā **(Gazel 63/5)**

1.14. benzer:-*r*
Çok kamer talʿat der-āgūş ettim ammā sevdiğim
Ben sana ***benzer*** *felekte māh-ı tābān görmedim* **(Gazel 156/2)**

1.15. benzer:-*r*
Erbāb-ı dil yanında duran bir ehl-i gaflet
Seng-i siyāha ***benzer*** *laʿl ü leʾāl içinde* **(Gazel 203/8)**

1.16. benzer:-*r*
Sūretā insāna ***benzer*** *gāv çoktur dikkat et*
Gizlemiş hayvān içinde çünkü insān kendini **(Gazel 231/3)**

1.17. benzer:-*r*
Kendini bilmezlere keşf-i serāʾir eylemez
Tafralı bir dilber-i dil-pervere ***benzer*** *kalem* **(Kaside 24/13)**

1.18. benzer:-*r*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
Bana ***benzer*** *bu cāniblerde bir āzürde-meşreb yok* **(Muhammes 1/18)**

1.19. benzer:-*r*
Meserret üzre geçmiş müddet-i ʿömrümde bir şeb yok
Meğer kim yer yüzünde bana ***benzer*** *kara kevkeb yok* **(Muhammes 1/19)**

1.20. benzersin:-*r, -sin*
Uzaktan seyrederken nāzenīnim nūra benzersin
Yakīninden gehī sīme gehī kāfūra ***benzersin*** **(Gazel 120/1)**

1.21. benzersin:-*r, -sin*
Uzaktan seyrederken nāzenīnim nūra benzersin
Yakīninden gehī sīme gehī kāfūra ***benzersin*** **(Gazel 120/1)**

1.22. benzersin:-*r, -sin*
Görürler gerdeninden su içerken cürʿa-i ābı
Sefīd-i vassāfsın şeffafsın billūre ***benzersin*** **(Gazel 120/2)**

1.23. benzersin:-*r, -sin*
Seni Rıdvān-ı cennet mi kaçırdı bāğ-ı cennetten
Sen ey reşk-i melek insān değilsin hūra ***benzersin*** **(Gazel 120/3)**

1.24. benzersin:-*r, -sin*
Visālin şehd-veş şīrīndir nīş-i firākın telh
Muhakkak mecmaʿ-ı zıddeynsin zenbūra ***benzersin*** **(Gazel 120/4)**

1.25. benzersin:-*r, -sin*
Kemālet-bahş olur ʿaşk-ı cemālin gerçi muhrikdir
Güzelsin āteşīn-ruhsārsın bāhūra ***benzersin*** **(Gazel 120/5)**

1.26. benzersin:-*r, -sin*
Kovarsın sīneden hubb-ı sivāyı ʿākıbet ey ʿaşk
Kesersin zehri gūyā kāse-i fağfūra ***benzersin*** **(Gazel 120/6)**

1.27. benzersin:-*r, -sin*
Ufaksın gerçi Fennī nuhbe-i aʿlām-ı devrānsın
Cibāl-i şāmihāt-ı arz içinde Tūra ***benzersin*** **(Gazel 120/7)**

1.28. benzersin:-*r, -sin*
Edersin kāle-i hüsn ü cemālin kıymetin tezyīd
Sen ey hāl-i siyeh-rū nokta-i icmāle ***benzersin*** **(Gazel 120/8)**

1.29. benzeyen:-*y, -en*
Ten-i nāzik-terine ***benzeyen*** *āyā ne disem*
Uzatır barmağın āyīne-i sīmīne tutar **(Gazel 49/2)**

benzet-:

1.) Benzer duruma getirmek.

1.1. benzetirim:-*(i)r, -im*
Ümīd-i vuslatı ben āfītāba ***benzetirim***
Sirişk-i hasreti lāʿl-i müzāba benzetirim **(Gazel 158/1)**

1.2. benzetirim:-*(i)r, -im*
Ümīd-i vuslatı ben āfītāba benzetirim
Sirişk-i hasreti lāʿl-i müzāba ***benzetirim*** **(Gazel 158/1)**

1.3. benzetirim:-*(i)r, -im*
Mukārin-i riyā olan salāh u takvāyı
İbādethānede darb u rübāba ***benzetirim*** **(Gazel 158/2)**

1.4. benzetirim:-*(i)r, -im*
Anı gafletle ifāte büyük hamākattır
Zamān-ı fırsatı seyr-i semāya ***benzetirim*** **(Gazel 158/3)**

1.5. benzetirim:-*(i)r, -im*
Ulü'l-ebsāra eder ders-i ʿibreti taʿlīm
Hayāl-i hattını yārin kitāba ***benzetirim*** **(Gazel 158/4)**

1.6. benzetirim:-*(i)r, -im*
Sevād-ı çehreyi eşk-i nedāmetle silerek
Rücūʿ-ı tövbeyi cebr-i hisāba ***benzetirim*** **(Gazel 158/5)**

1.7. benzetirim:-*(i)r, -im*
Reşīd-i efhama karşı Fennīyā tahakkümdür
Desem ki nazmı oʿālī hubāba ***benzetirim*** **(Gazel 158/6)**

1.8. benzetirim:-*(i)r, -im*
Beyaz-ı nāmesi verd-i sefīd ile tevʾem
Sevād-ı hāmesini misk-i nābe ***benzetirim*** **(Gazel 158/7)**

benzi at-:

1.) Korku, heyecan, şaşkınlık gibi bir duygudan dolayı, ansızın yüzünün rengi sararmak, yüzü soluk bir renk almak.

1.1. benzi at-:-*sın*
Benzin atsın *revnak-ı dīdārına baksın da gül*
Gamzesin görsün değişsin yāsemen sīmāsını **(Gazel 219/7)**

ber hem āteş mī-zenend ez-dīdeneş kavm-i cehūd:

1.) "Yahudilerin hepsi onu gördüklerinde her yanı ateşe verirler." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. ber hem āteş mī-zenend ez-dīdeneş kavm-i cehūd:
Tā be-yendārend seylāb-i fenā hāhām rā
Ber hem āteş mī-zenend ez-dīdeneş kavm-i cehūd **(Gazel 253/4)**

berāber:

1.) Bir, aynı, eşit.

1.1. berāber:
Ben rakībān ile hürmette ***berāber*** *mi idim*
Cevheri bilmeyerek hāk ile yeksān ettin **(Gazel 121/2)**

2.) Aynı anda, birlikte.

2.1. berāber:
Bī-haber vakt-i seherde gelse dilber kāşki
Ben de bir gün görsem ellerle ***berāber*** *kāşki* **(Gazel 215/1)**

2.2. berāber:
Zümre-i tāgīye-i dehrile oldu hempā
Tāliʿim eyledi zaʿf ile ***berāber*** *tuğyān* **(Kaside 45/8)**

berber:

1.) Saç ve sakal kesmeyi meslek edinmiş kimse.

2.1. berberden:-*den*
Sen erkeksen lede'l-īcāb kıl bir erden istimdād
Efāhim eylemez dellāk ile ***berberden*** *istimdād* **(Gazel 22/1)**

ber-devām ol-:

1.) Devamlı, daim, daimî olmak.

2.1. ber-devām ol-:-*sun*
Serīr-i saltanatta āfiyetle ***ber-devām olsun***
O bir Sultān-ı ʿālī-şān o bir Hākān-ı fāzıldır **(Kaside 38/48)**

bereket:

1.) Bolluk, feyiz; saadet, kutluluk.

1.1. bereket:
ʿÖmrüne Hakk ***bereket*** *cismine sıhhat versin*
Eylesin ʿātıfet ü reʾfet ile şöhret-gīr **(Kaside 47/37)**

ber-havā et-:

1.) Ziyan etmek, heba etmek, boşa geçirmek.

1.1. ber-havā et-:-*ti, -m*
Huzūzāta kapıldım nakd ü vakti hep hebā ettim
Hayāle aldanıp ʿahd-i şebābı ***ber-havā ettim*** **(Müseddes 2/10)**

beri:

1.) Bu taraf, bu yan, yakın olan taraf.

1.1. beri:
Beri *gel birbirimizden alalım kāmımızı*
Gün geçip mevsim-i fırsat güzerān eylemeden **(Gazel 170/4)**

2.) "-den beri, -den bu yana" anlamlarında edat.

2.1. beri:
Boş kalır mı hātır-ı ʿārif gam u endīşeden
Olmamış īcād-ı ʿālemden ***beri*** *deryā lezīz* **(Gazel 23/5)**

2.2. beri:
Gördüğüm günden ***beri*** *gitmez hayāl-i dīdeden*
Āh o baygın gözlerin āh o belālı gözlerin **(Gazel 125/5)**

2.3. beri:
Uğraşır her dem belā-yı hicr ile bī-çāre dil
Sevdiğim günden ***beri*** *bir rāhat-ı cān görmedim* **(Gazel 156/6)**

2.4. beri:
Baktığın günden ***beri*** *ol dīde-i sarhoş ile*
Mest ü bī-hūş oldular sahbā-yı ʿaşkı nūş ile **(Tahmis 6/6)**

berī:

1.) Kurtulmuş olan, uzak ve salim bulunan.

1.1. berī:
Cihānda hār-ı mihnetten ***berī*** *gülzār yoktur yok*
Anınçün mürg-ı dilde meks ü istikrār yoktur yok **(Gazel 105/1)**

1.2. berīyim:-*y, -im*
Yemin etsem ***berīyim*** *hānis olmak ihtimālinden*
Desem kim devr-i ʿadlin devr-i Fārūka muʿādildir **(Kaside 38/22)**

1.3. berīsin:-*sin*
Her meʿāyıbdan ***berīsin*** *hilkaten*
Halk olundun sanki dilhāhınca sen **(Kıt'a 2/2)**

berk ü bār/ber:

1.) Yaprak ve meyve.

1.1. berk ü bār:
İsteyen etsin nihāl-i maʿrifetten iktitāf
Neşvelendi hüsn-i tedbīriyle verdi ***berk ü bār*** **(Kaside 39/16)**

1.2. berk ü ber:-*(i)m*
Bir devha-i mihnet-zedeyim ***berk ü berim*** *yok*
Etrāfıma zıll-efken olur şuʿbelerim yok **(Müseddes 3/12)**

berk (v)ur-:

1.) Şimşek çakmak; ***mec.*** Yansımak.

1.1. berk (v)ur-:-*mak, -ta, -dır*
Dīde-i mihri kamaştırdı o māhın talʿatı
Vech-i berrākında ***berk urmaktadır*** *Nūr āyeti* **(Kaside 37/100)**

ber-kemāl:

1.) Kemal üzere olan, kemale ermiş; mükemmel.

1.1. ber-kemāl:
Hasta-i hicrim tabībimde hazākat ***ber-kemāl***
Nabzıma el vurmadan reng-i ʿizārımdan bilir **(Gazel 28/6)**

berk-i gül:

1.) Gül yaprağı.

1.1. berk-i gül:-*ü*
Güllere haddini bildirmek için bağda yār
Koparır ***berk-i gülü*** *ʿārız-ı rengīne tutar* **(Gazel 49/3)**

1.2. berk-i gül:
Rutūbet gösterirse ***berk-i gül*** *şebnem kıyās etme*
Cemāl-i yāri gördükçe ʿarak-rīz-i hicāb oldu **(Gazel 226/6)**

Bermekīler:

1.) Emevi Devleti'nin yıkılışı ve Abbasi Devleti'nin kurulmasında etkili olup Harunnurreşid'in zamanına kadar sırasıyla vezirlik etmiş bir ailedir. Halit, Yahya, Fazıl ve Cafer adlarında dört kişi olup içlerinden en ünlü olanı Cafer-i Bermeki'dir. Harunnurreşid'in veziri olan Cafer hem saygınlığı ve yönetimi, hem de zenginliği ile meşhur olmuştur. Sonunda Harunnurreşid tarafından öldürülmüştür. Bağlam olarak cömertliklerinden bahsedilmektedir (Zagotçu, 2018: 115).

1.1. Bermekīler:
Bermekīler *dahi şermende kalır lutfundan*
Cūd u ihsānı kılar Hātemi hayrān-ı kerem **(Kaside 41/17)**

ber-murād eyle-:

1.) Arzusuna kavuşturmak, dileğine eriştirmek.

1.1. ber-murād eyle-:
Ber-murād eyle *tenim ālūde-i hāk olmadan*
Neşʾe-yāb-ı ʿaşk olan ashāb-ı ʿirfān ʿaşkına **(Kaside 7/3)**

1.2. ber-murād eyle-:
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levāk olmadan
Ber-murād eyle *tenim ālūde-i hāk olmada* **(Kaside 7/5)**

1.3. ber-murād eyle-:

Ber-murād eyle *tenim ālūde-i hāk olmadan*
Ey günahkārlar siyeh-rūlar penāhı el-amān **(Kaside 7/8)**

1.4. ber-murād eyle-:
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan
Ber-murād eyle *tenim ālūde-i hāk olmadan* **(Kaside 7/10)**

1.5. ber-murād eyle-:
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan
Ber-murād eyle *tenim ālūde-i hāk olmadan* **(Kaside 7/13)**

bernā-yı ümīd ol-:

1.) Ümit delikanlısı olmak.

1.1. bernā-yı ümīd ol-:*-ayım*
Erbaʿīnimde beni pīr-i nahīf eyledi çarh
Yeni baştan olayım şevkle ***bernā-yı ümīd*** **(Kaside 46/44)**

ber-tarāf ol-:

1.) Ortadan kalkmak, yok olmak.

1.1. ber-tarāf ol-:*-du*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
Müjde ey kān-ı kerem ***ber-tarāf oldu*** *rukebā* **(Müsebba 2/11)**

ber-vefk-ı merām:

1.) İsteğin uygunluğuna göre.

1.1. ber-vefk-ı merām:
Mümteniʿdir ahz-ı kām ʿālemde ***ber-vefk-ı merām***
Ger Süleymān olsan ins ü cinni teshīr eylesen **(Gazel 130/4)**

berzah-ı gam:

1.) Gamlı geçit; gam âlemi.

1.1. berzah-ı gam:*-da*
Edip taltīfine himmet bırakma ***berzah-ı gamda***
Ne buldun saklamakla surre-i dīnār u dirhemden **(Müsebba 1/26)**

berzah-ı mihnet:

1.) Zorlu, sıkıntılı dar geçit.

1.1. berzah-ı mihnet:*-te*
İmdādıma gelmez misin ey Hızr-ı mürüvvet
Dil ***berzah-ı mihnette*** *bunansın mı ne dersin* **(Gazel 122/8)**

1.2. berzah-ı mihnet:*-te*
El-Amān ***berzah-ı mihnette*** *bunandım kaldım*
Kurtar artık beni ey Hızr-ı mekārim-pīşe **(Gazel 150/6)**

bes:

1.) Artık, bundan sonra.

1.1. bes:
Bize sākī-i devrān mey değil bir kāse hal vermez
Bes *yeʾsin keyfini ammā ki her cām-ı emel vermez* **(Gazel 79/1)**

2.) Yeter, yetişir, elverir, kâfi.

2.1. bes:
Bir gazel yaz eylesin teʾyīd o mesrūriyeti
Bes *bu rütbe iftihār-ı hāme-i sihr-āferīn* **(Kaside 37/98)**

2.2. bes:
Rahm edip sevgili pīr ʿaşkına feryādımı kes
Bundan artık da sana ʿarz-ı niyāz etmem ***bes*** **(Müsebba 2/58)**

2.3. besdir:*-dir*
Bilirsen sen seni ***besdir*** *sana bu maksad-ı aʿlā*
Uzun āmāl ile mālī gönül put-hāneden kalmaz **(Gazel 87/3)**

beş bölük eyle-:

1.) Çok parçaya bölmek; parça parça etmek, yok etmek.

1.1. beş bölük eyle-:*-r*
Müstakīm ol istikāmetten edersen inhirāf
Beş bölük eyler *emīn ol tīğ-ı bürrānım seni* **(Gazel 224/8)**

beşer:

1.) İnsanoğlu, insan.

1.1. beşer:
Bir güzel sevdim ki taʾrīfinde kāsırdır ***beşer***
Yok benī ādem meyānında anın hemtāsı yok **(Gazel 107/2)**

1.2. beşer:
İlāhī eyledin bir kabza topraktan ***beşer*** *peydā*
Beşerde oldu fermanınla idrāk ü nazar peydā **(Kaside 4/1)**

1.3. beşer:
Gönül yıkma gönül yap cins ü mezheb etmeyip tefrīk
Eder bu hak sözü yerde ***beşer*** *gökte melek tasdīk* **(Müsebba 1/9)**

1.4. beşerde:*-de*
Beşerde *bulunmaz bu resm-i dil-cū*
Kākül müdür ʿanber midir nedir bū **(Diğer 2/3)**

1.5. beşerde:*-de*
Beşerde *kābil-i esrār-ı hikmet binde bir çıkmaz*
Bahār emtārının her katrası dürr-i yetīm olmaz **(Gazel 68/2)**

1.6. beşerde:-de
İlāhī eyledin bir kabza topraktan beşer peydā
Beşerde *oldu fermanınla idrāk ü nazar peydā* **(Kaside 4/1)**

1.7. beşerin:*-in*
Beşerin *ʿaczini isbāta bir enmūzecdir*
Yılda bir meyve veren nahl ü nihālin sırrı **(Tarih 8/3)**

beşeriyyet:

1.) İnsanlık.

1.1. beşeriyyetle:*-le*
İkilikten güzer et nefsini bil insān ol
Beşeriyyetle *bilinmez kıdem-i rütbet-i Pīr* **(Kaside 33/5)**

beşer-sūret:

1.) İnsan şeklinde; insan şekline bürünmüş.

1.1. beşer-sūret:
Beşer-sūret *melek-sīret ʿadālet-pīşe hayr-endīş*
Dekāʾik-bīn-i hikmet hāʾiz-i hüsn-i hasāʾildir **(Kaside 38/7)**

be-sīne:

1.) Göğsüne, göğsünde.

1.1. be-sīne:
Dil şikeşte dīde pür-nem kef ***be-sīne*** *rū be-hāk*
Eyleyüp dergāhına takdīm-i zill ü meskenet **(Kaside 32/10)**

besle-:

1.) Yiyecek ve içeceğini sağlamak; doyurmak, gözetmek.

1.1. beslemez:*-mez*
Rızk için çekme elem peyrev-i Pīr ol Fennī
Beslemez *mi getiren ʿālem-i imkāna seni* **(Gazel 230/6)**

1.2. besler:*-r*
Mahv olur mu kalb-i encāl-i ʿadüvden intikām
Cevf-i dendānında ***besler*** *zehri ejder yavrusu* **(Gazel 241/6)**

1.3. besleyemez:-*y, -e, -mez*
Zādını vakt ü zamān ile tedārik edegör
Ebedī ***besleyemez*** *çünkü bu vīrāne seni* **(Gazel 230/2)**

2.) Manevi yönden canlı kalmasını sağlamak, diri tutmak.

2.1. besler:-*r*
Kadrini bil ihtirām et etme hürmette kusūr
Ādemi şefkatli bir māder gibi ***besler*** *kalem* **(Kaside 24/9)**

2.2. besler:-*r*
Her kusūrile sitāyişte yine eyler devām
Çünkü dilde iştiyāk u ārzū ***besler*** *kalem* **(Kaside 24/51)**

besmele çek-:

1.) Bir işe başlarken veya dua maksadıyla "Bismillâhirrahmânirrahim (esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adı ile)" sözünü söylemek.

1.1. besmele çek-:-*(e)r, -im*
Çekerim besmeleyi *münkiri kahr etmek için*
Bana pek tatlı gelir düşmeni tenkīl etmek **(Gazel 117/6)**

bess-i şekvā:

1.) Şikâyeti açığa vurma, şikâyet etme.

1.1. bess-i şekvā:
Sen şikāyet eyleme her hāle Fennī şākir ol
Gerçi tāliʿden felekten ***bess-i şekvā*** *eskidir* **(Gazel 42/5)**

bess-i şikāyet et-:

1.) Şikâyet saçmak, yaymak; şikâyet etmek.

1.1. bess-i şikāyet et-:-*si, -n*
Yā niçin ***bess-i şikāyet etsin*** *andan ehl-i ʿaşk*
ʿĀşıka efzāyiş-i lezzet ki istiğnādadır **(Gazel 38/3)**

beter ol-:

1.) Mevcut durumdan daha kötü hâle düşmek.

1.1. beter ol-:-*sun*
Gül rūyunu gördükçe utansın da kızarsın
Sünbül ki göre rūyunu gülden ***beter olsun*** **(Gazel 134/2)**

be-tu şāyed be-mīzān-i zekā mi-sencī:

1.) "Eğer seni zekâ terazisiyle tartsan." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart, 2020).

1.1. be-tu şāyed be-mīzān-i zekā mi-sencī:
Be-tu şāyed be-mīzān-i zekā mi-sencī
Gerçi rāvi-yi Tabaranist suhanhā haber-est **(Gazel 252/2)**

bey:

1.) Bir beyliğin, küçük bir devletin başında bulunan kimse, ileri gelen nüfuzlu kimse, eşraf.

1.1. beyi:-*i*
Misk-i nāfım sen isen belde-i hüsnün göbeği
İyi bak işte benim hıtta-i ʿaşkın da ***beyi*** **(Gazel 229/1)**

1.2. beyim:-*(i)m*
Yā kalır mı ʿāşık-i dil-hastanın cisminde tāb
Lerze-nāk eyler ***beyim*** *şīr olsa da bī-irtiyāb* **(Tahmis 6/12)**

beyān:

1.) Açıklama, izah, anlatma, bildirme.

1.1. beyān:
İşāret eyledikçe ol müşārün bi'l-benān gözler
Zamīr-i kalbi bī-savt u hurūf eyler ***beyān*** *gözler* **(Gazel 62/1)**

1.2. beyāndır:-*dır*
Tāze mazmūna verir hüsnü rakamla ziynet
Sanki meşşāta-i dildārı ***beyāndır*** *kalemim* **(Gazel 152/16)**

beyān et-/eyle-:

1.) Bildirmek, açıklamak; söylemek, anlatmak.

1.1. beyān et-:-*miş*
Gālibā ahvālini yāre ***beyān etmiş*** *yine*
Dīde-i Fennīde āsār-ı sirişk olmuş bedīd **(Gazel 186/6)**

1.2. beyān eyle-:-*me*
Cürmünü ***eyleme*** *ağyāra* ***beyān*** *ağla gönül*
Taʾib ol ʿafv-ı İlāhīye dayan ağla gönül **(Gazel 135/1)**

1.3. beyān eyle-:-*r*
Kābiren ʿan kābirin böyle ***beyān eyler*** *kalem*
Pādişāh-ı her dü-ʿālem muktedā-yı ins ü cān **(Kaside 24/35)**

beyān-ı iʿtizār et-:

1.) Özrünü bildirmek, özür dilemek.

1.1. beyān-ı iʿtizār et-:-*me*
Etme *beyhūde kabūlümde* ***beyān-ı iʿtizār***
İntisāb-ı dergeh-i lutfunla ettim iştihār **(Tahmis 5/6)**

beyaz-ı nāme:

1.) Mektubun, mektup sayfasının beyazlığı.

1.1. beyaz-ı nāme:-*si*
Beyaz-ı nāmesi *verd-i sefīd ile tevʾem*
Sevād-ı hāmesini misk-i nābe benzetirim **(Gazel 158/7)**

beyhūde:

1.) Boş, nafile, faydasız.

1.1. beyhūdedir:-*dir*
Ben ʿizz ü sebāt etmem ahibbāsına ʿasrın
Beyhūdedir isnād-ı bakā nakş-ı habāba **(Gazel 201/4)**

1.2. beyhūdedir:-*dir*
Fikrimi sevk eyledim idrāk-i Zāta sū-be-sū
Anladım ***beyhūdedir*** *hāriçten etmek cüst ü cū* **(Kaside 7/11)**

2.) Boş yere, boşuna.

2.1. beyhūde:
Nakd-i rāyicdir anı ***beyhūde*** *isrāf etmeyip*
Cūy-ı eşki reh-güzār-ı yāre icrādır hüner **(Gazel 51/3)**

2.2. beyhūde:
Dār-ı gurbette husūsā ibtilālar görmüşüz
Rengini ***beyhūde*** *mi tahvīl kıldı mūy-ı ser* **(Gazel 78/8)**

2.3. beyhūde:
Etmesin ***beyhūde*** *isrāf-ı leʾālī gözlerin*
Çāre-i derd-i firāk olmaz sirişk-i iftirāk **(Gazel 125/7)**

2.4. beyhude:
Serve taʿlīm-i hırām et şu kadd-i dil-cū ile
Kāmetim ʿālī diye ***beyhūde*** *ʿulyālanmasın* **(Gazel 171/5)**

2.5. beyhūde:
Elin māliyle servet sāhibi oldum hayāl etme
Mükerrem nefsini ***beyhūde*** *hammāl ü bāl etme* **(Müseddes 1/8)**

2.6. beyhūde:
Kudsiyān ʿarş-ı Hudādan vecd ile tekbīr eder
Etmesin ***beyhūde*** *dilber sell-i seyf-i ebrūvān* **(Tahmis 2/3)**

2.7. beyhūde:
*Etme **beyhūde** kabūlümde beyān-ı iʿtizār*
İntisāb-ı dergeh-i lutfunla ettim iştihār **(Tahmis 5/6)**

beyhūde yere:

1.) Boş yere, gereksizce.

1.1. beyhūde yere:
*Ey Saʿīd eyleme **beyhūde yere** efkārı*
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç **(Müseddes 4/15)**

beyin:

1.) Kafatasının içinde bulunan duyum ve bilinç merkezlerinin bulunduğu insan uzvu; dimağ, zihin, akıl.

1.1. beynimizde:-(*i)miz, -de*
Gönül senden geçer mi sende cānā dilrübālık var
*Husūsā tā ezelden **beynimizde** āşinālık var* **(Gazel 60/1)**

beyne'l-akrān:

1.) Benzerleri arasında.

1.1. beyne'l-akrān:
Cühelā gökte makām-ı fuzalā yerde ise
*Evc-i aʿlāya çıkarsın beni **beyne'l-akrān*** **(Gazel 180/3)**

beyne'l-emsāl:

1.) Yaşıtlar, kendisine denk olanlar arasında.

1.1. beyne'l-emsāl:
Çaldı taştan taşa gamdan gama uğrattı felek
*Beni meʾyūs-ı hazīn eyledi **beyne'l-emsāl*** **(Kaside 40/36)**

beynūnet:

1.) İki şey arasındaki fasıla, aralık; ***mec.*** Anlaşmazlık, ihtilaf, zıddiyet.

1.1. beynūneti:-i
Ben riʿāyette kusūr etmiş değilken zerrece
*Sāde bu zıddiyet istilzām edip **beynūneti*** **(Kaside 37/44)**

beyt/beyit:

1.) Beyit, iki mısradan oluşan nazım birimi.

1.1. beyti:-*i*
Beni koy hālime Mevlāyı seversen sabr et
*Yāre şu **beyti** tilāvet edecek ānımdır* **(Gazel 31/7)**

1.2. beyti:-*i*
*O düstūr-ı edībe sāde bu **beyti** tilāvet kıl*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/42)**

beyt-i ātī:

1.) Gelecek beyit, sonraki beyit.

1.1. beyt-i ātī:-*de*
Kalemim bunları bir sırra bināʿen yazıyor
***Beyt-i ātīde** gelir işbu makālin sırrı* **(Tarih 8/10)**

beyt-i eşʿār:

1.) Şiirlerin evleri; beyitleri.

1.1. beyt-i eşʿār:
Sevād-ı nazm kıldı Fennīyā miʿmārdan hālī
*Yıkıldı **beyt-i eşʿār** zaʿīl oldu şīve-i güftār* **(Gazel 217/7)**

beyt-i muʿazzam:

1.) Büyük, yüce ev.

1.1. beyt-i muʿazzam:
Elverir āh-ı hezār eyleyerek beklediğim
*Kūyun ey gonca-dehen **beyt-i muʿazzam** değil ā* **(Gazel 5/4)**

beyt-i mükerrem:

1.) Saygıya değer, hürmete layık ev; Kâbe.

1.1. beyt-i mükerrem:-*de*
*Gerek sahn-ı kenīsāda gerek **Beyt-i mükerremde***
Hüner bir kalb-i mahzūnu sevindirmektir ʿālemde **(Müsebba 1/27)**

beyyināt:

1.) Beyyineler, deliller, şahitler.

1.1. beyyināt:
Gün gibi zāhirken ihlāsım cedel lāzım değil
*İstenir mi hiç bedīhiyyāta karşı **beyyināt*** **(Gazel 10/2)**

Beyzāvī:

1.) Nâsırüddîn Ebû Saîd (Ebû Muhammed) Abdullāh b. Ömer b. Muhammed el-Beyzâvî (ö. 685/1286). İranlı müfessir, Eşʿarî kelamcısı ve Şafii fakihi (Yavuz, 1992: 100).

1.1. Beyzāvī:
Keʾenne mest-i cāmı feyzidir ʿallāme-i Cāmī
*Der-i fazlında **Beyzāvī** ise bir kara cāhildir* **(Kaside 38/12)**

1.2. Beyzāvī:
İbn-i Hācib bezm-i fazlında olur mahcūb ü lāl
*Belki **Beyzāvī** eder mebhūten ʿarz-ı ihmirār* **(Kaside 39/6)**

bezirgān:

1.) Tüccar.

1.1. bezirgān:
Ne gezer meclis-i ʿirfān u edebde sūfī
*Tilki kimdir ki **bezirgān** ile pāzāra gelir* **(Gazel 53/3)**

bezl eyle-:

1.) Bol bol, cömertçe vermek, esirgemeden vermek.

1.1. bezl eyle-:-*r*
*Kirām ikrāmını erbāb-ı istihkāka **bezl eyler***
Sehāb-ı rahmet-āver ravza-pīrā-yı sevāhildir **(Kaside 38/31)**

bezl-i ʿatāyā:

1.) İhsanları, bahşişleri, hediyeleri bol bol, cömertçe verme, dağıtma.

1.1. bezl-i ʿatāyā:-*da*
ʿArz-ı hāl eylerim artık Şeh-i zī-şānımıza
*Ki odur **bezl-i ʿatāyāda** ʿadīmü'l-emsāl* **(Kaside 40/10)**

1.2. bezl-i ʿatāyā:-*da*
*Münʿimā **bezl-i ʿatāyāda** nazīrin yokdur*
Mahz-ı bahşāyiş haktır sana bu tabʿ-ı metīn **(Kaside 42/14)**

bezl-i gencīne-i bī-gāye-i rahmet:

1.) Rahmetin nihayetsiz hazinesini saçmak.

1.1. bezl-i gencīne-i bī-gāye-i rahmet:
Başka kim var ki bizi mazhar-ı gufrān etsin
***Bezl-i gencīne-i bī-gāye-i rahmet** sana hās* **(Kaside 2/4)**

bezl-i ihsān:

1.) İyilik saçmak, çok lütufkâr olmak.

1.1. bezl-i ihsān:-*e*

Geçinmekse merāmın istirāhatle hakīmāne
Elinden geldiği müddetçe saʿy et ***bezl-i ihsāne*** **(Müsebba 1/16)**

bezl-i kerem et-:

1.) Gereğinden fazla cömertlik göstermek.

1.1. bezl-i kerem et-:*-(e)r*
Eder *ellere* ***bezl-i kerem*** *ol perī-nihād*
Bizim nefsimiz yok mu biz insān değil miyiz **(Gazel 70/3)**

bezl-i mechūd et-:

1.) Tüm kuvvetiyle, gücüyle çalışmak, gayret etmek; elinden geleni yapmak.

1.1. bezl-i mechūd et-:*-den*

Bezl-i mechūd etmeden *doğmaz gönülde nūr-ı ʿaşk*
Mübtelāya bād-ı hādan hangi dilber rām olur **(Gazel 33/6)**

bezl-i mürüvvet:

1.) Cömertçe dağıtmak, bol bol ihsanda bulunmak.

1.1. bezl-i mürüvvet:*-tir*
Hazret-i Mümtaz Efendi-i mekārim-perverin
Niyyeti ***bezl-i mürüvvettir*** *hemīşe ādeme* **(Tarih 7/1)**

bezl-i nevāl:

1.) Kısmetini, bahşişini esirgemeden, bol bol vermek.

1.1. bezl-i nevāl:
Yani düstūr-ı kerem-pīşe Saʾīd Paşa kim
Fıtraten mevhibe-i Hakktır ana ***bezl-i nevāl*** **(Kaside 40/27)**

bezl-i niʿam:

1.) Nimetleri cömertçe harcama, saçma.

1.1. bezl-i niʿam:*-la*
Eylesin her birini ***bezl-i niʿamla*** *dilīr*
Eyledikçe fuzalā-yı kalem imlā-yı ümīd **(Kaside 46/67)**

bezm:

1.) Yaran sohbeti, ziyafet, işret sohbeti; yiyip içilerek sohbet edilen, belli başlı ritüelleri olan toplantı; ***tas.*** Dergâh.

1.1. bezmine:*-i, -n, -e*
Ol mülāzım genç iken erbāb-ı hālin ***bezmine***
Pīr-i ʿaşka uymayan Fennī gibi nādān kalır **(Gazel 48/7)**

1.2. bezmine:*-i, -n, -e*
Fennīyā bir şeb-i çerāğ olsam o şūhun ***bezmine***
Eylesem rāz-ı nihānım yāre yana yana ʿarz **(Gazel 96/5)**

1.3. bezme:*-e*
Taʿm-ı kandi bozmasa āmīziş-i zehrāb-ı telh
Gelmese ***bezme*** *rakīb-i kīne-perver kāşki* **(Gazel 215/4)**

1.4. bezmimiz:*-(i)miz*
Kalırsa ***bezmimiz*** *yümn-i kudūm-i yārden hālī*
Rakībin makdem-i şūmiyle bārī olmayız meşʾūm **(Gazel 242/3)**

bezm-i ağyār:

1.) Yabancıların, rakiplerin meclisi.

1.1. bezm-i ağyār:*-a*
Var kilāb üstüne terşīş-i kilāb et mi dedim
Bezm-i ağyāra *niçin girdin arak-rīz oldun* **(Gazel 146/2)**

bezm-i ahıbbā:

1.) Dostlar meclisi.

1.1. bezm-i ahıbbā:*-da*
Ayrı düştüm nice demdir şeref-i sohbetten
Anıyorlar mı ʿaceb ***bezm-i ahıbbāda*** *beni* **(Gazel 223/9)**

bezm-i ʿālem:

1.) Dünya meclisi.

1.1. bezm-i ʿālem:
Cenāb-ı Pīrin ihvān-ı kirāmın ʿömrün efzūn et
İlāhī ***bezm-i ʿālem*** *kalmasın ebrārdan hālī* **(Gazel 217/5)**

bezm-i ʿaşk:

1.) Aşk meclisi.

1.1. bezm-i aşk:*-a*
Pīş-i derden defolunsun sūfī-i sermā-mizāc
Bezm-i aşka *gelmesin yārāna sıklet vermesin* **(Gazel 175/7)**

1.2. bezm-i ʿaşk:*-a*
Katʿ-ı ümīd eylesin ahlāk-ı insāniyyeden
Bezm-i ʿaşka *girmeyen hayvān gelir hayvān gider* **(Gazel 45/5)**

bezm-i bezzāzān:

1.) Bez ve bezden yapılma şeyler satan tüccarların meclisi.

1.1. bezm-i bezzāzān:*-a*
Gevher-i nā-yāb edilmez ***bezm-i bezzāzāna*** *ʿarz*
Sakla Elmasım cemāl-i pākini ağyārdan **(Gazel 96/4)**

bezm-i Cem:

1.) Cem'in (içki) meclisi ***(bk. Cem).***

1.1. bezm-i Cem:
Sākī getir ol cāmı dil-i pür-gam açılsın
Sed iledir zühdü ki ***bezm-i Cem*** *açılsın* **(Kıt'a 10/1)**

bezm-i dilber:

1.) Sevgilinin meclisi.

1.1. bezm-i dilber:
Kalır mı ***bezm-i dilber*** *makdem-i ağyārdan hālī*
Olur mu dāmen-i gül izdihām-ı hārdan hālī **(Gazel 217/1)**

1.2. bezm-i dilber:
Kalır mı ***bezm-i dilber*** *makdem-i ağyārdan hālī*
Olur mu dāmen-i gül izdihām-ı hārdan hālī **(Gazel 242/1)**

bezm-i erbāb-ı maʿārif:

1.) İlim sahipleri, âlimler, ariflerin meclisi.

1.1. bezm-i erbāb-ı maʿārif:*-te*
Tekellüm eyle Fennī ***bezm-i erbāb-ı maʿārifte***
Becādır bülbül-i kūyunda bī-gülşen-tırāz etmek **(Gazel 112/6)**

bezm-i fazl:

1.) Cömertlik, lütuf meclisi.

1.1. bezm-i fazl:*-ı, -n, -da*
İbn-i Hācib ***bezm-i fazlında*** *olur mahcūb ü lāl*
Belki Beyzāvī eder mebhūten ʿarz-ı ihmirār **(Kaside 39/6)**

bezm-i hās-ı ülfet:

1.) Muhabbet, dostluk meclisi.

1.1. bezm-i hās-ı ülfet:*-in, -de*
Senin her ***bezm-i hās-ı ülfetinde*** *var idim evvel*
Bırakmazdın beni reşk-āver-i ağyār idim evvel **(Tahmis 3/1)**

bezm-i hās-ı yār:

1.) Sevgiliye (Allah), özel muhabbet, sohbet yeri (dergâhlar, meclisler vs.).

1.1. bezm-i hās-ı yār:-*e*
Etmesin ağyār ***bezm-i hās-ı yāre*** *izdihām*
ʿĀdet-i dīrīnedendir tay olunmak zāʾidāt **(Gazel 10/4)**

bezm-i ʿilm:

1.) İlim meclisi.

1.1. bezm-i ʿilm:-*i, -n, -de*
Nice ʿallāmeler mebhūt olurlar ***bezm-i ʿilminde***
Nice dehrīlerin daʿvāları nezdinde bātıldır **(Kaside 38/13)**

bezm-i ʿirfān:

1.) İrfan meclisi.

1.1. bezm-i ʿirfān:-*a*
Seni şefkattir ancak ***bezm-i ʿirfāna*** *alan Fennī*
Temeddüh etme senden başka kem miktar yoktur yok **(Gazel 105/6)**

1.2. bezm-i ʿirfān:-*a*
Mübārek zāt-ı zī-şānın şereftir ***bezm-i ʿirfāna***
Mübeccel nām-ı pākin zīver-i efvāh-ı ümmettir **(Kaside 30/13)**

bezm-i nādān:

1.) Cahil meclisi.

1.1. bezm-i nādān:-*a*
Zen-i dünyāya gönül bağlama sultān ise de
Bezm-i nādāna *ayak basma gülistān ise de* **(Kıt'a 6/1)**

bezm-i rindān:

1.) Rintlerin meclisi

1.1. bezm-i rindān:-*ın*
Bezm-i rindānın *bu şeb sākī-i meh-sīmāsı yok*
Pertev-i ʿikbāli sönmüş neşʾe-i sahbāsı yok **(Gazel 107/1)**

1.2. bezm-i rindān:-*ı*
Bāde-i gül-fām ile sākī-i sīm-endām ile
Bezm-i rindānı *felek reşk-i cinān etmiş yine* **(Gazel 186/4)**

bezm-i rindān-ı vefā-pīşe:

1.) Vefalı rintlerin meclisi ***(bk. rind).***

1.1. bezm-i rindān-ı vefā-pīşe:-*de*
Çeşm-i mestin bana tevcīh-i nigāh eylemese
Bezm-i rindān-ı vefā-pīşede *hürmet bulamam* **(Gazel 153/5)**

bezm-i sohbet:

1.) Sohbet meclisi.

1.1. bezm-i sohbet:-*te*
Bezm-i sohbette *gönül dāğını şerh etmeyelim*
Hātır-ı enver-i ihvāna gubār olmayalım **(Gazel 147/6)**

1.2. bezm-i sohbet:-*te*
Uslu dursun ***bezm-i sohbette*** *rakīb-i har-nihād*
Sūretā bārī sözüm tutsun heyūlālanmasın **(Gazel 171/8)**

bezm-i tabīʿat:

1.) Zevk, eğlence meclisi.

1.1. bezm-i tabīʿat:-*te*
Kalem ***bezm-i tabīʿatte*** *şuʿā ʿ-ı şeb çerağımdan* **(Tahmis 7/18)**

bezm-i visāl:

1.) Kavuşma meclisi.

1.1. bezm-i visāl:-*in, -le*
Tek edeydim yāne yāne Fennīyā mahv-ı vücūd
Dilberin ***bezm-i visālinde*** *olaydım şeb-çerāğ* **(Gazel 103/5)**

1.2. bezm-i visāl:-*e* ***(bk. ezel).***
Ettim cihān-ı ʿaşkın her mevkiʿin temāşā
Bir mevkiʿ bulamadım ***bezm-i visāle*** *benzer* **(Gazel 63/3)**

1.3. bezm-i visāl:-*in*
Bezm-i visālin *bana dār-ı naʾīm*
Firkatin ammā kiʿazāb-ı elīm **(Gazel 145/1)**

bezm-i visāl-i yār:

1.) Sevgiliye kavuşma meclisi.

1.1. bezm-i visāl-i yār:
Gerçi lāyık değilim ***bezm-i visāl-i yāre***
Bir kerem sāhibi vaʿdetti inandım kaldım **(Gazel 151/4)**

bezm-i vuslat:

1.) Kavuşma meclisi.

1.1. bezm-i vuslat:-*a*
Alır mı ol dilsitān beni ***bezm-i vuslata***
Hālā ki kisve-gīr-i kesāfet değil miyim **(Taştir 1/8)**

bī-āb u tāb ol-:

1.) Susuz ve ışıksız kalmak.

1.1. bī-āb u tāb ol-:-*du*
Kesildi iktitāf-ı lutfundan ümīdler eyvāh
Bozuldu būsitān-ı mekremet ***bī-āb u tāb oldu*** **(Gazel 226/2)**

bī-ʿadīl ü efham:

1.) Eşsiz ve en şerefli, değerli (padişah; II. Abdülhamid Han).

1.1. bī-ʿadīl ü efham:-*ı*
Ey cihānın Şehr-yāri ***bī-ʿadīl ü efhamı***
Ey zamānın Haydar-ı kerrār-ı sāhip-kudreti **(Kaside 37/30)**

bī-ārām et-:

1.) Rahatsız etmek, huzursuz etmek.

1.1. bī-ārām et-:-*(e)r*
İsterse şīrīn-kām eder
İsterse ***bī-ārām eder*** **(Diğer 5/25)**

bī-ārām ol-:

1.) Rahatsız, huzursuz olmak.

1. bī-ārām ol-:-*(u)r*
Yāra ettikçe nigāh artar gönülde ızdırāb
Şuʿle-i şemʿi gören pervāne ***bī-ārām olur*** **(Gazel 33/2)**

bī-ʿaşk ol-:

1.) Aşksız olmak; (gönülde) aşkın bulunmaması.

1.1. bī-ʿaşk ol-:-*an-de*
Maʿrifet ***bī-ʿaşk olan*** *dilde tecellī eylemez*
Şemse maʿrūz olmayan her meyve mutlak hām olur **(Gazel 33/7)**

bīʿat et-:

1.) Bir kimsenin hâkimiyetini tanıyıp ona uymak.

1.1. bīʿat et-:-*en*
Mürşidine ***bīʿat eden*** *gittiği şehrāha giden*
Nāsa ayak uyduramaz herkese hem-rāh olamaz **(Gazel 67/5)**

bī-ʿayb:

1.) Ayıpsız, kusursuz, hatasız.

1.1. bī-ʿayb:
*Nefsen ezkā meşreben **bī-ʿayb** u ʿazmen zī-sebāt*
Zāten akdes tabʿan erfaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/5)**

bī-bāk ü pervā:

1.) Korkusuz, çekinmez.

1.1. bī-bāk ü pervā:*-y, -ız*
*Kuyūd-ı nefsden āzādeyiz **bī-bāk ü pervāyız***
Hakīmiz feylesofuz ʿāleme ferzāne geldik biz **(Gazel 69/4)**

bī-bakā/ bekā:

1.) Sonsuz olmayan, fâni.

1.1. bī-bakā:
***Bī-bakā** bir verd için āh-ı hezār etmek değil*
Mahbes-i hicrānı bir gülşen tahayyüldür hüner **(Gazel 37/2)**

1.2. bī-bakā:
***Bī-bakā** bildiğimiz yār ile yār olmayalım*
Güle meyletmeyelim bülbül-ı zār olmayalım **(Gazel 147/1)**

1.3. bī-bekādır:*-dır*
Halvet-i hās-ı nigāra gerçi daʿvet bir değil
***Bī-bekādır** inkılāb eyler nihāyet ʿavdete* **(Gazel 139/8)**

bī-bedel:

1.) Bedelsiz; karşılıksız.

1.1. bī-bedel:
Ya dendānın söker ya gasb eder zevki dimāğından
*Felek nān-pāreyi ehl-i kemāle **bī-bedel** vermez* **(Gazel 79/3)**

bī-cān:

1.) Cansız, kendini kaybetmiş.

1.1. bī-cān:
*Gel dese semt-i dilārāya gönül **bī-cān** gider*
İltifāt etse ederdi kāʾināta iftihār **(Gazel 45/3)**

1.2. bī-cān:
*Gitme ey rūh-ı revānım çünkü ten **bī-cān***
Hasretinle dīdeler giryān ciğer büryān kalır **(Gazel 48/1)**

bī-çāre:

1.) Çaresiz, düşkün, zavallı.

1.1. bī-çāre:
*Uğraşır her dem belā-yı hicr ile **bī-çāre** dil*
Sevdiğim günden beri bir rāhat-ı cān görmedim **(Gazel 156/6)**

1.2. bī-çāre:
*On onbeş gün kadar buhrān içinde kaldı **bī-çāre***
Kemāl-i zaʿfa düştü en nihāyet terk-i cān etti **(Gazel 251/4)**

1.3. bī-çāre:
Gönül buʿd-ı merāhilden de etmez ihtirāz ammā
*Ne yapsın bī-kes ü bī-vāyedir **bī-çāre** rācildir* **(Kaside 38/35)**

1.4. bī-çāre:
Birikti başıma ʿaşkım gam ile oldu āvāre
*Giriftār-ı kemend-i kākülümdür bunca **bī-çāre*** **(Tahmis 7/7)**

1.5. bī-çāre:
*On onbeş gün kadar buhrān içinde kaldı **bī-çāre***
Kemāl-i zaʿfa düştü en nihāyet terk-i cān etti **(Tarih 22/4)**

1.6. bī-çāre:
Al koynuna havf etme ne işler sana Fennī
*Bu matlabı her saat o **bī-çāre** kurarmış* **(Gazel 92/9)**

1.7. bī-çāre:
Karşımda bütün ʿaks-i ümīdim mütecellī
***Bī-çāre** gönül yā nasıl olsun mütessellī* **(Müseddes 3/20)**

1.8. bī-çārecikde:*-cik, -de*
Tecessüs eyledim ayrılmıyor dil kūy-ı ʿaşkından
*Ne yapsın gālibā **bī-çārecikde** mübtelālık var* **(Gazel 60/3)**

1.9. bī-çārede:*-de*
Küfvünün baʿzısı Mektupçu kimi Defterdār
*Yok bu **bī-çārede** hālā müteʿaddid ser-bāl* **(Kaside 40/45)**

1.10. bī-çārelere:*-ler, -e*
Tercümanlık ederek ekser mevkīlerde
*Bazı **bī-çārelere** çāre-resāndır kalemim* **(Gazel 152/15)**

1.11. bī-çārelere:*-ler, -e*
Sana da rahm eder el-kıssa bulur bir çāre
Nice bī-çārelere olmadadır çāre-resān **(Kaside 45/26)**

1.12. bī-çāreye:*-y, -e*
Eylersen eğer sābıka-i cürmünü taʿdād
*Yazıktır o **bī-çāreye** yazıktır efendim* **(Kaside 18/8)**

1.13. bī-çāreye:*-y, -e*
Bir ādemin ki hem-demi şahs-ı mehīn ola
*Her hālde o **bī-çāreye** Allah mu ʿīn ola* **(Müfret 2/1)**

1.14. bī-çāreyi:*-y, -i*
Demedin kendi kulum lāyık-ı ihsānımdır
*Bırakıp Fennīyi **bī-çāreyi** cāh-ı gamda* **(Gazel 31/8)**

1.15. bī-çāreyi:*-y, -i*
Henüz neşve-yāb ʿālem ʿunfuvān idi
*Humār-ı ecel **bī-çāreyi** telh-kām etti* **(Tarih 14/2)**

bī-çāre kal-:

1.) Çaresiz, aciz, zavallı duruma düşmek.

1.1. bī-çāre kal-:*-mış, -tır*
Veliyy-i niʿmet-i ʿālī-tebārım ʿātıfet-kārım
*Saʿīde merhamet kıl çünkü pek **bī-çāre kalmıştır*** **(Gazel 61/5)**

bī-cedel:

1.) Tartışmasız; kavga etmeden.

1.1. bī-cedel:
Nigāh-ı āzmāyişden geçirdim tām otuz yıldır
*Tereffuʿ hakkını ʿasrın kibārı **bī-cedel** vermez* **(Gazel 79/4)**

biçtir-:

1.) Belli bir biçim vererek kestirmek.

1.1. biçtirdim:*-di, -m*
*Bir kadīfe palto **biçtirdim** ki zerrīn şemseli*
İktisā kıl pek münāsib mihr-i rahşānım sana **(Gazel 2/7)**

bıdāʿa:

1.) Sermaye.

1.1. bıdāʿam:*-m*
*Gönül āzürde husūsiyle **bıdāʿam** noksān*
Yüzüme gelme hatīʾātımı lutfen ʿafvet **(Kaside 45/48)**

bīdār et-/eyle:

1.) Uyandırmak, uyanık durumda bulundurmak.

1.1. bīdār et-:-*me*
Varma ey āh-ı seher hāb-geh-i cānāna
Bozma āsāyişini zor ile ***bīdār etme*** **(Gazel 185/3)**

1.2. bīdār eyle-:
Dil-i hābīdemi lutfunla ***bīdār eyle*** *yā Rabbī*
Ser-ā-ser nūr-ı ʿaşkınla ziyādār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/1)**

bīdār ol-:

1.) Uyanık durumda bulunmak, uyanık olmak.

1.1. bīdār ol-:
Yakışmaz hāb-ı gaflet sālikān-ı ʿaşka ***bīdār ol***
Metāʿ-ı dehri çok yüklenme rācilsin sebük-bār ol **(Müseddes 1/4)**

1.2. bīdār ol-:-*ma, -dı* (***mec.*** Bahtı açılmak.)
Tāliʿ-i hābīde feryādımla ***bīdār olmadı***
Sır nedir bilmem felek tabʿımca devvār olmadı **(Gazel 232/1)**

bīdārāne:

1.) Uyanık bir şekilde, uyanık olarak (her şeyin farkında olarak).

1.1. bīdārāne:
Bizi hābīdeler anlar mı ***bīdārāne*** *geldik biz*
Terāzū olmayınca tartılır mı sıklet-i eşyā **(Gazel 69/5)**

bī-fenā:

1.) Yok olmayan, sonu olmayan, sonsuz.

1.1. bī-fenā:
Kimseye bākī değil bu kubbe-i gerdan evi
Bī-fenā *bir hāneyi iʿmāra saʿy et Fennīyā* **(Gazel 209/5)**

bī-gāne:

1.) İlgisiz, alakasız, yabancı.

1.1. bī-gāne:
Esmemiş bağçe-i hüsnünde ***bī-gāne*** *sabā*
Düşmemiş pençe-i hāra o gülün gülşeni pāk **(Gazel 116/2)**

1.1. bī-gāne:
Sūfiyānı o güzel sohbete ***bī-gāne*** *bulur*
Rind-i sāhib-nazarı şemʿine pervāne bulur **(Gazel 44/1)**

1.2. bī-gāne:
Devr-i ikbāl ü sürūrunda ahbāb-ı kirām
Dem-i idbār u elemde seni ***bī-gāne*** *bulur* **(Gazel 44/7)**

1.3. bī-gāne:
Şimdi ***bī-gāne*** *midir gözde dil-i bī-çārem*
Hani her hāline her rāzına ol mahrem idi **(Gazel 210/5)**

1.4. bī-gāne:
Kerem kıl maʿşer-i ʿuşşāk içinde koyma ***bī-gāne***
Muhabbet meclisinde sohbet-āmīz eyle yā Rabbī **(Kaside 12/2)**

1.5. bī-gāne:
Sen var iken ey gonca-i gülzār-ı melāhat
Bī-gāne *çiçek koklamayım tövbeler olsun* **(Kıt'a 12/2)**

1.6. bī-gāne:
Nedīm-i kadīmin o şūh-ı zībā
Bī-gāne *yurduna koymasın aslā* **(Şarkı 8/11)**

1.7. bī-gāneden:-*den*
Muhibb-i sādıkındır yār-ı gārın yoksa ʿālemde
Mürüvvetsiz vefāsız akrabā ***bī-gāneden*** *kalmaz* **(Gazel 87/2)**

1.8. bī-gāneler:-*ler*
Neden ***bī-gāneler*** *dost oldu ben bī-gāneyim şimdi*
Yanında muʿteber bir dost-ı kıymet-dār idim evvel **(Tahmis 3/10)**

1.9. bī-gānelerden:-*ler, -den*
Temeyyüz eyledi ***bī-gānelerden*** *āşinā tez gel*
Seni Fennī gibi yok şimdi cāndan arzū eyler **(Gazel 136/7)**

1.10. bī-gāneyim:-*y, -im*
Neden ***bī-gāneler*** *dost oldu ben bīgāneyim şimdi*
Yanında muʿteber bir dost-ı kıymet-dār idim evvel **(Tahmis 3/10)**

bī-gāne tut-:

1.) Yabancı görmek, ilgilenmemek; uzak tutmak.

1.1. bī-gāne tut-:-*ma*
Cemālin ʿaşkına tutma beni bī-gāne sultānım
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel **(Müsebba 3/17)**

1.2. bī-gāne tut-:
Mahrem-i erbāb-ı ʿaşk ol zāhidi ***bī-gāne tut***
Lutf edip rūyun efendim meclisi rindāne tut **(Tahmis 5/2)**

bīgānelik yap-:

1.) Yabancılık, ilgisizlik, kayıtsızlık, alakasızlık göstermek.

1.1. bīgānelik yap-:-*sa*
Bīgānelik yapsa *yār-ı kadīmin*
Ağlar mısın güler misin ne dersin **(Şarkı 5/6)**

bī-gülşen-tırāz et-:-*mek*

1.) Bahçıvansız bırakmak.

1.1. bī-gülşen-tırāz etmek:
Tekellüm eyle Fennī bezm-i erbāb-ı maʿārifte
Becādır bülbül-i kūyunda ***bī-gülşen-tırāz etmek*** **(Gazel 112/6)**

bī-günāh:

1.) Günahsız, suçsuz, zavallı.

1.1. bī-günāhın:-*ın*
Bī-günāhın *feryādından el-hazer*
Menzil-i maksūdun sedd-i rāhıdır **(Diğer 4/8)**

bī-günāh ol-:

1.) Günahsız, suçsuz olmak.

1.1. bī-günāh ol-:-*mak, -la*
Müttehim zahmet çekerse muktezā-yı cürmüdür
Bī-günāh olmakla *ālāma tahammüldür hüner* **(Gazel 37/3)**

bī-haber:

1.) Habersiz; beklenmedik bir anda.

1.1. bī-haber:
Bī-haber *vakt-i seherde gelse dilber kāşki*
Ben de bir gün görsem ellerle berāber kāşki **(Gazel 215/1)**

bī-haber ol-:

1.) Habersiz olmak.

1.1. bī-haber ol-:-*ma, -sın*
Vākıf olsun ***olmasın*** *Fennī vefādan* ***bī-haber***
Hāsılı değsin çekersen nāz ü istiğnāsını **(Gazel 219/9)**

bī-haberān:

1.) Habersizler; hiçbir şeyden haberi olmayan ve hiçbir şeyin farkında olmayan kişiler.

1.1. bī-haberān:

Fikr ü nazar ʿakl-ı beşer rütbe rütbedir
Zī-haberān ***bī-haberān*** *başka başkadır* **(Gazel 64/5)**

bī-had:

1.) Hadsiz, sınırsız, sayısız; çok fazla.

1.1. bī-had:
Meh ü encüm diye gösterdiği bālāda gerdūnun
Cemālin görmek üzre taktığı ***bī-had*** *meşāʾildir* **(Kaside 38/8)**

1.2. bī-had:
Çok meʿābir açtırıp yaptırdı ***bī-had*** *çeşme-sār*
Mülk-i ʿOsmānīyi tenvīr etti nūr-ı feyz ile **(Kaside 39/14)**

bihakkın:

1.) Hakkıyla, tam manasıyla, tamamıyla.

1.1. bihakkın:
Eylemiştir nice ʿatşānı ***bihakkın*** *irvā*
Cāyiʿānı doyurup keff-i kerem-zād-ı ʿAlī **(Kaside 26/6)**

bī-hār ol-:

1.) Dikensiz olmak; ***mec.*** Rakip* bulundurmamak.

1.1. bī-hār ol-:-*sa*
Basmasa nezdine ağyār-ı bed-efkār kadem
Gülşen-i gam-şiken ü vuslatı ***bī-hār olsa*** **(Gazel 184/3)**

bihār u enhār:

1.) Denizler ve nehirler.

1.1. bihār u enhār:
Mevce-zen olduğu müddetçe ***bihār u enhār***
Kabza-i himmeti olsun güher-efşān-ı kerem **(Kaside 41/56)**

bī-hūde:

1.) Beyhude; boş yere, boşuna.

1.1. bī-hūde:
Sirişk-i dīde-i hasret-keşānım döndü mercāna
Hakīkatdir şu maʿrūzum değil ***bī-hūde*** *efsāne* **(Müsebba 3/12)**

bī-hüner:

1.) Hünersiz, beceriksiz, marifetsiz.

1.1. bī-hünerler:-*ler*
Bī-hünerler *çekemezmiş meğer ehl-i hüneri*
Beni bil-āhare fazl-ı hünerim kıldı hakīr **(Kaside 47/20)**

bī-ihtiyār:

1.) İhtiyarsız, elinde olmadan, kendiliğinden; tereddüt etmeden.

1.1. bī-ihtiyār:
Yana yana ***bī-ihtiyār*** *dağlara düştü āfitāb*
ʿAşkıyla olmuş bī-karār ārāmı yok leyl ü nehār **(Kaside 20/11)**

1.2. bī-ihtiyār:
Gaznevī sağ olsa Hātem gelse tekrār ʿāleme
Can atarlar havze-i ihsānına ***bī-ihtiyār*** **(Kaside 39/22)**

1.3. bī-ihtiyār:
Eyle maʿrūzātıma ʿatf-ı nigāh iʿtibār
Ben esīr-i kākül-i reyhānınım ***bī-ihtiyār*** **(Tahmis 5/7)**

bī-irtiyāb:

1.) Şüphesiz.

1.1. bī-irtiyāb:
Yā kalır mı ʿāşık-i dil-hastanın cisminde tāb
Lerze-nāk eyler beyim şīr olsa da ***bī-irtiyāb*** **(Tahmis 6/12)**

bī-isr ü eser:

1.) İzsiz, nişansız.

1.1. bī-isr ü eser:-*dir*
Giderler muttasıl bir gizli yoldan semt-i maksūda
Fakat zāhirde ***bī-isr ü eserdir*** *Nakşibendīler* **(Kaside 36/2)**

bık-:

1.) Tekrarlanması, sürüp gitmesi yüzünden bir şeyden doygunluk veya yorgunluk duyarak onu istemez duruma gelmek, usanmak.

1.1. bıkmıyorsun:-*ma, -yor, -sun*
Ben usandım sanma āh ü figān eylemeden
Bıkmıyorsun *daha sen sīnemi kan eylemeden* **(Gazel 170/1)**

1.2. bıktım:-*tı, -m*
Bıktım *āmed ü şüd-i şām ü seherimden sensiz*
Düştü ārāyiş-i dünyā nazarımdan sensiz **(Müsebba 2/33)**

bī-karār ol-:

1.) Kararsız olmak.

1.1. bī-karār ol-:-*muş*
Yana yana bī-ihtiyār dağlara düştü āfitāb
ʿAşkıyla ***olmuş bī-karār*** *ārāmı yok leyl ü nehār* **(Kaside 20/11)**

bī-kes:

1.) Kimsesiz, hamisiz, yalnız; zavallı, çaresiz.

1.1. bī-kese:-*e*
Zeyl-i ihsānını tut sıdk ile istirhām et
Yetişir her bunalan ***bī-kese*** *imdād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/5)**

1.2. bī-kesler:-*ler*
Bende-i asdakıdır Şāh-ı cemīlü'ş-şiyemin
Sāyesinde nice ***bī-kesler*** *eder istizlāl* **(Kaside 40/28)**

1.3. bī-keslere:-*ler, -e*
Düşen ***bī-keslere*** *rahmet tarīk-i iʿtilā göster*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/24)**

1.4. bī-kesleri:-*ler, -i*
Beni al merhameten cevze-i istishāba
Nice ***bī-kesleri*** *ettin bilirim minetdār* **(Kaside 43/21)**

bī-kes ü bī-çāre:

1.) Kimsesiz ve çaresiz.

1.1. bī-kes ü bī-çāre:-*nin*
ʿĀlī-himem ʿālī-cenāb idi bu zāt-ı muhterem
Her ***bī-kes ü bī-çārenin*** *Iā-büd olurdu nāsırı* **(Tarih 5/2)**

bī-kes ü bī-gam-küsār:

1.) Gam keder gideren, teselli veren olmadan ve kimsesiz, hamisiz.

1.1. bī-kes ü bī-gam-küsār:
İştikāya ictisār etmezdim ammā neyleyim
Genc-i gamda kaldım āhir ***bī-kes ü bī-gam-küsār*** **(Kaside 39/32)**

bī-kes ü bī-vāye:

1.) Kimsesiz, hamisiz, yalnız.

1.1. bī-kes ü bī-vāye:
Gönül buʿd-ı merāhilden de etmez ihtirāz ammā
Ne yapsın ***bī-kes ü bī-vāyedir*** *bī-çāre rācildir* **(Kaside 38/35)**

bikr-i fikr:

1.) İlk olarak söylenen, daha önce kimsenin ifade etmediği fikir; yeni ve taze fikir.

1.1. bikr-i fikr:-*(i)m, -den*
Cā-be-cā kullandığı müddetçe kātipler kalem
Bikr-i fikrimden *tulūʿ etsin nice böyle nuʿūt* **(Kaside 24/60)**

1.2. bikr-i fikr:-*(i)m*
Rikkat-ārādır anınçün rūh-perver sözlerim
Bikr-i fikrim *tarz-ı lākaydānede etmez burūz* **(Tahmis 4/8)**

bikr-i meʿānī:

1.) Yeni ve taze manalar; ilk olarak söylenen, daha önce kimsenin ifade etmediği anlamlar, kavramlar.

1.1. bikr-i meʿānī:
İncizāb eyler dolar ***bikr-i meʿānī*** *fikrime*
Çekmezem īcād-ı mazmūn-ı cedīde ʿusreti **(Kaside 37/94)**

bikr-i mezāmīn:

1.) Başka biri tarafından söylenmemiş olan mazmûn*lar.

1.1. bikr-i mezāmīn:
Fennīyā ***bikr-i mezāmīn*** *ile dīvānı donat*
Sirkatin farkı ne sarf-ı hezeyān eylemeden **(Gazel 170/9)**

bil-:

1.) Bir şey hakkında bilgisi, malumatı olmak; o şeyi öğrenmiş bulunmak.

1.1. bildiğim:-*dik, -im*
Uğrun uğrun seviyorsun gönül ol āfeti sen
Bildiğim *mesʾeledir nāfile inkār etme* **(Gazel 185/4)**

1.2. bildiğin:-*dik, -in*
Ke-en başka bir şemʿa döner pervāneyim şimdi
O eski ***bildiğin*** *ʿāşık değilsem yā neyim şimdi* **(Tahmis 3/9)**

1.3. bilemem:-*e, -me, -m*
Bilemem *sende mi yok şīme-i rahm-ı insāf*
Yoksa ben mi değilim kābil-i feyz ü ikbāl **(Kaside 40/6)**

1.4. bilen:-*en*
Bilen *kim bildiren kim söyleyen kim söyleten kimdir*
Bütün idrākimi vazʿiyyet-i āsāra verdim hep **(Gazel 9/7)**

1.5. bilenler:-*en, -ler*
Tahammül eylemek bu vakʿa-i dil-sūza kābil mi
Bilenler *Kerbelā hālin ʿayān ağlar nihān ağlar* **(Gazel 249/3)**

1.6. bilenlerden:-*en, -ler, -den*
Var mı bir şey ʿāşıka lāʿl-i dilārādan lezīz
Sor ***bilenlerden*** *ne var dünyāda sahbādan lezīz* **(Gazel 24/1)**

1.7. bilir:-*(i)r*
Dilde ʿaşkın cān-ı şīrīnim gibi mahfūzdur
Kimseler bilmez ***bilir*** *Allah sevdim ben seni* **(Kaside 19/4)**

1.8. bilir:-*(i)r*
Tāb-gerden beni niʿmetlere müstağrak edüp
Hakk ***bilir*** *nātıkamı mastar-ı şükrān ettin* **(Kaside 44/3)**

1.9. bilir:-*(i)r*
Sayılmaz seyyiʾātım defterim kāra yüzüm kāra
Bilir *mecmūʿunu Rabbim mecālim yoktur inkāra* **(Müseddes 2/4)**

1.10. bilirim:-*(i)r, -im*
ʿArz-ı dīdār ile etsen bu garībi tatyīb
Bilirim *übbehet-i şānına noksan gelmez* **(Gazel 8/4)**

1.11. bilirsin:-*(i)r, -sin*
Yok tahammül gam-ı hicrāna ***bilirsin*** *yā Rab*
Kıl mülākī kerem et bir kerem-kāra beni **(Kaside 5/5)**

1.12. bilirsin:-*(i)r, -sin*
Sana zannım hüsündür sen ***bilirsin*** *hadd-i zātında*
Bu hüsn-i zannımı tahkīk u tersīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/4)**

1.13. bilirsin:-*(i), -r, -sin*
ʿArz-ı mihr eyleyen üftādeyi mahrūm etme
Sen ***bilirsin*** *ki budur aʿzam-ı erkān-ı kerem* **(Kaside 41/50)**

1.14. bilirsin:-*(i), -r, -sin*
Sen ***bilirsin*** *ne demek olduğunu ümīdin*
Cühelā etmese de fehm-i mezāyā-yı ümīd **(Kaside 46/32)**

1.15. bilirsin:-*(i)r, -sin*
Kerīmī sen ***bilirsin*** *kim hilāfı irtikāb etmem*
Felekte çok şükür bir neşʾeli lezzetli dem buldum **(Kaside 49/5)**

1.16. bilmekle:-*mek, -le*
Haydi bir şāʿir-i māhir ile birkaç gece yat
Şāʿiriyyet yalınız taktiʿe ***bilmekle*** *değil* **(Gazel 12/5)**

1.17. bilmekse:-*mek, -se*
Cān ü ten kaydında olma sırrı ***bilmekse*** *merām*
Mahrem olmazdı şuʾūne vermeseydi ser kalem **(Kaside 24/20)**

1.18. bilmekten:-*mek, -ten*
Enfūs u āfākda meşhūd iken ʿāyetlerin
Künhünü ***bilmekten*** *ʿācizdir yine her feylesof* **(Kıt'a 3/2)**

1.19. bilmem:-*me, -m*
Yerde ben keşf etmedim ey meh senin mānendini
Bilmem *ammā ʿālem-i bālāda görmüş var mıdır* **(Gazel 26/5)**

1.20. bilmem:-*me, -m*
Kimden öğrenmiş gözün ***bilmem*** *bu efsūn-kārlığı*
Bū ʿAlī Sīnā yanında tıfl-ı ebced-hān kalır **(Gazel 48/4)**

1.21. bilmem:-*me, -m*
Kudūmüyle bu şeb tenvīr-i meclis etti ol māh
Ne menzil içre akşamladı ***bilmem*** *nerde kalmıştır* **(Gazel 57/3)**

1.22. bilmem:-*me, -m*
Aʿmāk-ı hayālimde bilsem ki ne hālet var
Bilmem *ne arar gönlüm ārām ü karār etmez* **(Gazel 58/6)**

1.23. bilemem:-*me, -m*
Severim cān-ı ʿazīzim gibi cānānımı ben
Bilemem *anda da āsār-ı muhabbet var mı* **(Gazel 227/3)**

1.24. bilmem:-*me, -m*
Hafiyyen Hıfziyā bir dilbere ʿāşık mısın ***bilmem***
Niçün Fennī gibi şām ü seherde nāle-zensin sen **(Gazel 247/8)**

1.25. bilmem:-*me, -m*
Tālīʿ-i hābīde feryādımla bīdār olmadı
Sır nedir ***bilmem*** *felek tabʿımca devvār olmadı* **(Gazel 232/1)**

1.26. bilmem:-*me, -m*
Ne zamānlar sürecek yāreme yārām ***bilmem***
Ne zamānlar tutacak nabzımı Lokmān'ım ʿaceb **(Kaside 6/5)**

1.27. bilmem:-*me, -m*
Bilmem *ne yapsam ben seni kıldın siyeh-rū sen beni*
Ettin behey hāʾin denī yüzbin meʿāsī irtikāb **(Kaside 20/4)**

1.28. bilmem:-*me, -m*
Bilmem *ne zamān parlayacak kevkeb-i āmāl*
Bilmem ne vakit deprenecek tevsen-i ikbāl **(Gazel 138/1)**

1.29. bilmem:-*me, -m*
Bilmem ne zamān parlayacak kevkeb-i āmāl
***Bilmem** ne vakit deprenecek tevsen-i ikbāl* **(Gazel 138/1)**

1.30. bilmem:-*me, -m*
***Bilmem** neye mevkūfdur ikbāl ü terakkī*
Bilmem neye vābestedir efzāyiş-i iclāl **(Gazel 138/2)**

1.31. bilmem:-*me, -m*
Bilmem neye mevkūfdur ikbāl ü terakkī
***Bilmem** neye vābestedir efzāyiş-i iclāl* **(Gazel 138/2)**

1.32. bilmem:-*me, -m*
***Bilmem** ki ne günde uyanır tāliʿ-i hufte*
Āyā ne zamānlar oluruz hürrem ü hoş-hāl **(Gazel 138/3)**

1.33. bilmem:-*me, -m*
*Hangisin sevmek becā **bilmem** bu ʿiffetlilerin*
Şehrimizde mecmaʿ-ı hūbān-ı daʿvet bir değil **(Gazel 139/4)**

1.34. bilmem:-*me, -m*
*Sitāremden midir ben mi tesādüf etmedim **bilmem***
Huzūr-ı kalb için yoksa felekde bir zamān yok mu **(Gazel 216/3)**

1.35. bilmem:-*me, -m*
*Sabādan mı uçan kuştan mı alsam bir haber **bilmem***
Ne ʿālemde ne keyfiyyettedir āyā vatan şimdi **(Gazel 220/6)**

1.36. bilmem:-*me, -m*
Bu ne sūret bu ne sīret bu ne hüsn-i fıtrat
*Anı **bilmem** ki cinândan mı kaçırmış Rıdvān* **(Kaside 45/54)**

1.37. bilmem:-*me, -m*
Cā-be-cā etmedelerdir beni halka taʿyīr
*Ne desem **bilmem** o hüssād-ı siʿāyet-kāra* **(Kaside 47/22)**

1.38. bilmem:-*me, -m*
Gonca-i pür-hārına şebnem kadar bār olmadık
*Biz bu bāğ-ı ʿāleme **bilmem** neden yār olmadık* **(Kıt'a 16/1)**

1.39. bilmem:-*me, -m*
*Bu rütbe ibtilāya mihnete bādī nedir **bilmem***
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/8)**

1.40. bilmem:-*me, -m*
*Bana devrin hemīşe zulm ü bīdādı nedir **bilmem***
Benimçün sālib-i gam cālib-i şādī nedir bilmem **(Muhammes 1/9)**

1.41. bilmem:-*me, -m*
Bana devrin hemīşe zulm ü bīdādı nedir bilmem
*Benimçün sālib-i gam cālib-i şādī nedir **bilmem*** **(Muhammes 1/9)**

1.42. bilmem:-*me, -m*
*Kimin keffindedir **bilmem** ki hall-i ʿukde-i matlab*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/12)**

1.43. bilmem:-*me, -m*
Felek bir yüz verip göstermedi āsār-ı handānı
*Nedir bu müstemend-i ʿācizin **bilmem** ki isyānı* **(Muhammes 1/21)**

1.44. bilmem:-*me, -m*
Daha yükseklere ʿatf-ı tamaʿ ʿayn-i cināyettir
*Seni bu ihtirāsa sevk eden **bilmem** ne hālettir* **(Müseddes 1/14)**

1.45. bilmem:-*me, -m*
***Bilmem** ki gam-ı zülfün ile sarʿa mı tutmuş*
Cānım ʿacebā sünbüle nolmuş da morarmış **(Gazel 92/2)**

1.46. bilmez:-*mez*
Müdāhinler beni tağyīre hāhişgerse etsinler
*Hulūs-ı bālimi her hālimi Allah **bilmez** mi* **(Gazel 234/3)**

1.47. bilmez idin:-*mez, -i, -di, -n*
*Sen evāʾilde yalan söylemeyi **bilmez idin***
Şimdi ey yār-ı hakīkat eserim noldu sana **(Gazel 1/5)**

1.48. bilsem:-*se, -m*
Bilmem ne arar gönlüm ārām ü karār etmez
*Aʿmāk-ı hayālimde **bilsem** ki ne hālet var* **(Gazel 58/6)**

1.49. bilsem:-*se, -m*
*ʿAceb maksūd **bilsem** kimden istinsāra kalmıştır*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/2)**

1.50. bilsen:-*se, -n*
Diğer-gündur anın-çün bende-i dīrīnenin hāli
*Eğer **bilsen** acırsın hālime ey Āsāf-ı ʿālī* **(Muhammes 1/34)**

1.51. bilsen:-*se, -n*
*Vuslatın uğruna **bilsen** ne belālar çekti*
Dil-i āfet-zedenin hiçe mi gitsin emeği **(Gazel 229/2)**

1.52. bilsin:-*sin*
Olmasın meşreb-i pākinde tecāhülden eser
***Bilsin** ahvālini hem-derd ü hem-efkār olsun* **(Gazel 162/5)**

1.53. bilsin:-*sin*
***Bilsin** cihān niyyātını niyyāt-ı hayr-āyātını*
Ezberlesin daʿvātını sükkān-ı ʿālem ser-te-ser **(Tarih 16/5)**

2.) Anlamak, kavramak, farkına varmak.

2.1. bildi:-*di*
***Bildi** medfūnunun ʿulviyyetini*
Kıldı hem mertebe-i çarh-ı berīn **(Tarih 10/6)**

2.2. bildi:-*di*
***Bildi** nedir ol nükte-dān fikr-i Şeh-i şevket-nişān*
ʿArz u beyān etti hemān yaptırmak üzre bir memer **(Tarih 16/8)**

2.3. bilemez:-*e, -mez*
Medenīlerle musahabede yabānīdir
***Bilemez** kadr-i muvālātını her tīneti hām* **(Muamma 1/7)**

2.4. bilen:-*en*
*Menşe-i kārı **bilen** ʿārif ider sabr u sükūt*
Bazı mihnet-zede cāhil suçu devrāne bulur **(Gazel 44/8)**

2.5. bilelim:-*elim*
Sākiyā bāde getir bastı humār-ı gaflet
***Bilelim** tā nasıl ʿālemde ne meyhānedeyiz* **(Gazel 86/2)**

2.6. bilemez:-*e, -mez*
*Yanmayanlar **bilemez** āteş-i hicrān ne imiş*
Çekmeyenler tanımaz çille-i cānān ne imiş **(Gazel 93/1)**

2.7. bilemez:-*e, -mez*
*Tatmayanlar çāşnī-i vasl u firākı **bilemez***
Nār-ı dūzah ne demek Ravza-ı Rıdvān ne imiş **(Gazel 93/2)**

2.8. bilinmez:-*(i)n, -mez*
İkilikten güzer et nefsini bil insān ol
*Beşeriyyetle **bilinmez** kıdem-i rütbet-i Pīr* **(Kaside 33/5)**

2.9. bilinsin:-*(i)n, -sin*
Hālıkın her işi merhūn-ı hikemdir ammā
*Nice kābil ki **bilinsin** bu meʿālin sırrı* **(Tarih 8/2)**

2.10. bilip:-*ip*
Cebhe-sāyı pāy-i dervīşān olaydım kāşki
*Sırr-ı esmāyı **bilip** insān olaydım kāşki* **(Gazel 235/1)**

2.11. bilir:-*(i)r*
Bilir *misin neler var*
Erbāb-ı hāl içinde **(Diğer 1/6)**

2.12. bilir:-*(i)r*
Bilir *mi sanırsın hepsi de kadr-i Āsafı*
Dünyāya gerçi pek çok Süleymān gelir gider **(Gazel 46/9)**

2.13. bilir:-*(i)r*
Tarīki etme inkār inkāra etme ısrār
Bilir *misin neler var erbāb-ı hāl içinde* **(Gazel 203/3)**

2.14. bilir:-*(i)r*
Hoş görür ʿārif olan şīve-i hükm-i kaderi
Ki ***bilir*** *olmadığın tīr-i kazānın siperi* **(Gazel 221/1)**

2.15. bilir:-*(i)r*
Gerçi ʿācizdir ***bilir*** *ez-her cihet noksānını*
ʿAfvını eyler temennī lutfunu bekler kalem **(Kaside 24/52)**

2.16. bilir:-*(i)r*
Eyle Fennīyi dahi imdād u irşādınla şād
Var senin yüz bin çerāğ-ı himmetin ʿālem ***bilir*** **(Kaside 27/13)**

2.17. bilir:-*(i)r*
Çünkü hakkiyle ***bilir*** *lehce-i istirhāmı*
Nükte-perverdir o Memdūh-ı mürüvvet-mendān **(Kaside 45/25)**

2.18. bilir:-*(i)r*
Dağ oldu sīnemde dāğ-ı muhabbet
Bilir *de o zālim etmez merhamet* **(Şarkı 7/5)**

2.19. bilir:-*(i)r*
Çeşmini kurbānının bend etmeğe tedbīr eder
Hāl-i ʿuşşākı ***bilir*** *katʿī o şūh-ı işve-kār* **(Tahmis 2/8)**

2.20. bilirsen:-*(i)r, -se, -n*
Bilirsen *sen seni besdir sana bu maksad-ı aʿlā*
Uzun āmāl ile mālī gönül put-hāneden kalmaz **(Gazel 87/3)**

2.21. bilirim:-*(i)r, -im*
Bilirim *āhım o gül çehreye teʾsīr etmez*
Bülbülün nālişi reng-i gülü tağyīr etmez **(Gazel 71/1)**

2.22. bilirim:-*(i)r, -im*
Bilirim *aslını ol sīm-tenin maʿdeni pāk*
Cevheri silsile-i tīneti tāhir teni pāk **(Gazel 116/1)**

2.23. bilirim:-*(i)r, -im*
Yā İlāhī beni dilşād edecek ʿafvındır
Bilirim *kurtaramaz subha vü seccāde beni* **(Gazel 223/4)**

2.24. bilirim:-*(i)r, -im*
Sen ki maʿbūd-ı ʿavālimsin İlāhī ***bilirim***
Kimse şāyeste değil ʿarz-ı ʿibādet sana hās **(Kaside 2/2)**

2.25. bilirim:-*(i)r, -im*
Pādişāhım yüzümün kārası çoktur ***bilirim***
Yüzüme urma gülünç eyleme ağyāre beni **(Kaside 5/3)**

2.26. bilirim:-*(i)r, -im*
Sen eski feleksin ***bilirim*** *çok düzenin var*
Zengicek mi yurdun uyuttun mu ne yaptın **(Gazel 123/5)**

2.27. bilirim:-*(i)r, -im*
Lutfuna mazhar edersin beni inşāallah
Ki değilsin ***bilirim*** *öyle her āsān-ı kerem* **(Kaside 41/36)**

2.28. bilirim:-*(i)r, -im*
Beni al merhameten cevze-i istishāba
Nice bī-kesleri ettin ***bilirim*** *minetdār* **(Kaside 43/21)**

2.29. bilirsin:-*(i)r, -sin*
Çıkar dünyāya āit ihtisārı dilden ey Fennī
Bilirsin *tenk-nā-yı kabre bu hayl ü hışm gitmez* **(Gazel 81/6)**

2.30. bilirsin:-*(i)r, -sin*
Tekemmül etmemiş mi her usūlü bizde eşʿārın
Bilirsin *ey Saʿīd ey mefhar-i ecdād sen söyle* **(Gazel 197/6)**

2.31. bilmedim:-*me, -di, -m*
Cürm ü isyānım nedir bilmem ne yaptım yāre ben
Bilmedim *hayfā ne yüzden uğradım azara ben* **(Gazel 168/1)**

2.32. bilmedim:-*me, -di, -m*
Ben sanırdım ihtiyār ettim diyār-ı gurbeti
Bilmedim *hayfā ki gurbet ihtiyar etmiş beni* **(Müfret 21/1)**

2.33. bilmedir:-*me, -dir*
Bāğ-bānı ***bilmedir*** *bu bāğa gelmekten ʿarz*
Başka bir maksūdumuz yok gül gibi sünbül gibi **(Gazel 228/3)**

2.34. bilmem:-*me, -m*
Gönül nasīhat tutmuyor
Buna ***bilmem*** *ne hāl oldu* **(Diğer 3/4)**

2.35. bilmem:-*me, -m*
Bakarsın nigāh-ı hışm ile dāʾimā bana
Nedir sence ***bilmem*** *bunca ayni ezā bana* **(Gazel 4/1)**

2.36. bilmem:-*me, -m*
Ey perī ***bilmem*** *nasıl çarpıldım oldum bī-şuʿūr*
Ben benī ādem içinde böyle bir ān görmedim **(Gazel 156/4)**

2.37. bilmem:-*me, -m*
Cürm ü isyānım nedir ***bilmem*** *ne yaptım yāre ben*
Bilmedim hayfā ne yüzden uğradım azara ben **(Gazel 168/1)**

2.38. bilmem:-*me, -m*
Rū-be-rū ʿahd ü yemīnin ne kadar muhkem idi
Nakz-ı eymāna sebep noldu efendim ***bilmem*** **(Gazel 210/6)**

2.39. bilmem:-*me, -m*
Bilmem *nesine māʾil o şūhun dil-i şeydā*
Bilmem ser-i kūyunda zavallı ne ararmış **(Gazel 92/3)**

2.40. bilmem:-*me, -m*
Bilmem nesine māʾil o şūhun dil-i şeydā
Bilmem *ser-i kūyunda zavallı ne ararmış* **(Gazel 92/3)**

2.41. bilmeyen:-*me, -y, -en*
Tabīb-i hāzıkın kadri kırıktır şimdi ʿālemde
Tabābet kendi derdin ***bilmeyen*** *bīmāra kalmıştır* **(Gazel 61/2)**

2.42. bilmeyerek:-*me, -y, -erek*
Ben rakībān ile hürmette berāber mi idim
Cevheri ***bilmeyerek*** *hāk ile yeksān ettin* **(Gazel 121/2)**

2.43. bilmiyor:-*me, -yor*
Kimi görsek geçiyor bir nazar-ı bārid ile
Bilmiyor *kimse bizi uğramıyor yānımıza* **(Gazel 182/2)**

2.44. bilmiyor:-*me, -yor*
Sen hiç aldırma sakın varsa eğer sende hüner
Bilmiyor *çünkü seni nāfile olma muğber* **(Müsemmen 1/7)**

2.45. bilmiyoruz:-*me, -yor, -uz*
Bilmiyoruz *nedir ʿömrün gāyesi*
Ağlar mısın güler misin ne dersin **(Şarkı 5/12)**

2.46. bilmez:-*mez*

Dilde ʿaşkın cān-ı şīrīnim gibi mahfūzdur
Kimseler ***bilmez*** *bilir Allah sevdim ben seni* **(Kaside 19/4)**

2.47. bilmez:-*mez*
Bār-ı gurbet çekmeyen ***bilmez*** *garībin hālini*
Kıl terahhüm dost değil düşmüşse bir düşman garīb **(Gazel 6/7)**

2.48. bilmez:-*mez*
Cihāna binlerce hurde-bīnān gelir gider
Bilmez *esās-ı hestīyi hayrān gelir gider* **(Gazel 46/1)**

2.49. bilmez:-*mez*
Cihānda zevk-ı inʿāmı kerem-sāz olmayan ***bilmez***
Şikārın lezzetin aslında şehbāz olmayan bilmez **(Gazel 66/1)**

2.50. bilmez:-*mez*
Cihānda zevk-ı inʿāmı kerem-sāz olmayan bilmez
Şikārın lezzetin aslında şehbāz olmayan ***bilmez*** **(Gazel 66/1)**

2.51. bilmez:-*mez*
Tevāzūʿdur eʿālī zümresin aʿlā eden ammā
O ʿālī mesleği şāhīn-i pervāz olmayan ***bilmez*** **(Gazel 66/2)**

2.52. bilmez:-*mez*
Gurāb eyler mi kebk-i dāne-çīnin tabʿını takdīr
ʿAfīfin kadrini ʿiffetle mümtāz olmayan ***bilmez*** **(Gazel 66/3)**

2.53. bilmez:-*mez*
Sayılmaz hudʿalar var nakş u elvānında gerdūnun
Füsūn-ı çerhı kurnaz oğlu kurnaz olmayan ***bilmez*** **(Gazel 66/4)**

2.54. bilmez:-*mez*
Kimin meftūnudur Fennī niçin kan ağlıyor gönlün
Bu sırr-ı mübhemi hāmemle hem-rāz olmayan ***bilmez*** **(Gazel 66/5)**

2.55. bilmez:-*mez*
Sirişk-i iftirākin mācerāsın āh ***bilmez*** *mi*
Muvāfık-ı hem-rehin ahvālini hem-rāh bilmez mi **(Gazel 234/1)**

2.56. bilmez:-*mez*
Sirişk-i iftirākin mācerāsın āh bilmez mi
Muvāfık-ı hem-rehin ahvālini hem-rāh ***bilmez*** *mi* **(Gazel 234/1)**

2.57. bilmez:-*mez*
Tecāhül-pīşedir iğmāz eder bilmezlenir yoksa
Benim ahvāl-i diğer-gūnumu ol māh ***bilmez*** *mi* **(Gazel 234/2)**

2.58. bilmez:-*mez*
Cenāb-ı Mürşīde lāzım mı Fennī şerh-i mā fi'l-bāl
Zamīr-i ehl-i derdi ʿārif-i āgāh ***bilmez*** *mi* **(Gazel 234/5)**

2.59. bilmez:-*mez*
O şūh ahvālimi ***bilmez*** *ki rahm u iltifāt etsin*
Tedāvī saʿb olur teşhīs-i ʿillet müphem oldukça **(Gazel 200/7)**

2.60. bilmezdi:-*mez, -di*
Muhabbet neydiğin ***bilmezdi*** *evvel*
Sen ettin Fennī-i gam-hārı īkāz **(Gazel 99/5)**

2.61. bilmez:-*mez*
Kurta-yı kūs kabūl et ʿārifin taʿrīfini
Bilmez *ʿārif olmayan māhiyet-i eşyā nedir* **(Kıt'a 4/2)**

2.62. bilmez:-*mez*
Kulunu Hazreti Allah garīb eylemesin
Çekmeyen ***bilmez*** *onu kürbet-i gurbet güçtür* **(Kıt'a 14/2)**

2.63. bilmezem:-*mez, -em*
İnfisāl ettirdiler cürmüm tebeyyün etmeden
Bilmezem *hālā nedir esbāb-ı maʿzūliyeti* **(Kaside 37/69)**

3.) Tanımak, hatırlamak.

3.1. bildiniz:-*di, -niz*
Ey ahālī ey ulü'l-ebsār-ı ʿirfān-āşinā
Bildiniz *mi kimdir ol Şāh Süleymān haşmeti* **(Kaside 37/26)**

3.2. bilen:-*en*
Kibriyāsından eder havf ü hayā Mevlānın
Hakkı bī-şübhe ***bilen*** *bende günāh eyleyemez* **(Gazel 85/5)**

3.3. bilenler:-*en, -ler*
Pek çalışmazsam daʿarzū-yı dil-i gümrāh için
Var ise kizbim ***bilenler*** *söylesin Allah için* **(Muhammes 4/9)**

3.4. bilemez:-*e, -mez*
Kimse taʿyīn edemez cāh ü celāl-i yāri
Bilemez *kimse kemāliyle kemāl-i yāri* **(Kaside 34/4)**

3.5. bilenler:-*en, -ler*
Resm-i ebrūsun gören māh-ı nevʿ hātırlasın
Mihri yād etsin ***bilenler*** *çehre-i garrāsını* **(Gazel 219/2)**

3.6. bilir:-*(i)r*
Tabʿımın ʿulviyyetin ağyār yārımdan ***bilir***
Himmet-i şīrānemi ʿālem şikārımdan bilir **(Gazel 28/1)**

3.7. bilir:-*(i)r*
Tabʿımın ʿulviyyetin ağyār yārımdan bilir
Himmet-i şīrānemi ʿālem şikārımdan ***bilir*** **(Gazel 28/1)**

3.8. bilir:-*(i)r*
Eylemez bī-maʿrifetlerle mizācım imtizāc
Kān-ı ʿirfānım beni ʿārif-ʿayyārımdan ***bilir*** **(Gazel 28/2)**

3.9. bilir:-*(i)r*
Rabt eden zencīr-i ʿaşk-ı yāre gönlümdür beni
Lākin el bu hāleti zülf-i nigārımdan ***bilir*** **(Gazel 28/3)**

3.10. bilir:-*(i)r*
Kimse inkār eylemez ehl-i basīrettir o yār
Rütbe-i hüsn-i cemālin iʿtibārımdan ***bilir*** **(Gazel 28/4)**

3.11. bilir:-*(i)r*
İsterim her şeb tavāf-ı kūyunu ammā rakīb
Nakş yapmaktan gubār-ı reh-güzārımdan ***bilir*** **(Gazel 28/5)**

3.12. bilir:-*(i)r*
Hasta-i hicrim tabībimde hazākat ber-kemāl
Nabzıma el vurmadan reng-i ʿizārımdan ***bilir*** **(Gazel 28/6)**

3.13. bilir:-*(i)r*
Fennīyā āzāde-i şerh ü beyāndır sīretim
Hālimi erbāb-ı dikkat müsteşārımdan ***bilir*** **(Gazel 28/7)**

3.14. bilir:-*(i)r*
Bilir *herkes ki ihlāsımda āsār-ı riyā mefkūd*
Bu daʿvā bi'l-vücūh āzāde-i kayd-ı delāʾildir **(Kaside 38/37)**

3.15. bilir:-*(i)r*
Safvet-i kalbimi ihlāsımı bī-şübhe ***bilir***
Tercümān istemez ahvālime Hallāk-ı basīr **(Kaside 47/23)**

3.16. biliriz:-*(i)r, -iz*
Fikr-i vaslınla ne kāşāne ne külhān ***biliriz***
Dil-i gam-dīdemize kūyunu mesken biliriz **(Gazel 82/1)**

3.17. biliriz:-*(i)r, -iz*
Fikr-i vaslınla ne kāşāne ne külhān biliriz
Dil-i gam-dīdemize kūyunu mesken ***biliriz*** **(Gazel 82/1)**

3.18. biliriz:-*(i)r, -iz*

Korkarız āhara ısmarlamağa gönlümüzü
ʿĀşıkız dāʾire-i ʿaşkını meʾmen **biliriz** **(Gazel 82/2)**

3.19. biliriz:-*(i)r, -iz*
Bir nigehle nice bin fitne edersin īkāz
Seni ey gözleri āhū küçücükten **biliriz** **(Gazel 82/3)**

3.20. biliriz:-*(i)r, -iz*
Eyleme tercüme-i hālini nakl ü tasvīr
Ne çiçek olduğunu tā temelinden **biliriz** **(Gazel 82/4)**

3.21. biliriz:-*(i)r, -iz*
Ne zamān olsa müyesser açılır her müşkil
Būs-ı dāmānını yārin müteyemmen **biliriz** **(Gazel 82/5)**

3.22. biliriz:-*(i)r, -iz*
Yāri meh-pāre ile eyleme tavsīf a kalem
Biz o hurşīd-i cemāli daha rūşen **biliriz** **(Gazel 82/6)**

3.23. biliriz:-*(i)r, -iz*
ʿĀtıfetli güzeli söyleyişinden tanırız
Fennīyā kebg-i hırāmānı sesinden **biliriz** **(Gazel 82/7)**

3.24. bilmezlerse:-*mez, -ler, -se*
Tağyīr eylese kār-ı kadīmin
Seni **bilmezlerse** *cār-ı kadīmin* **(Şarkı 5/5)**

4.) Sanmak, zannetmek.

4.1. bilme:-*me*
Merd-i ciddī **bilme** *her yaldızlı söz ashābını*
Aldanıp sünʿī cilāya sanma gevher her taşı **(Gazel 225/2)**

bil-āhare:

1.) Sonra, daha sonra, sonradan.

1.1. bil-āhare:
Bī-hünerler çekemezmiş meğer ehl-i hüneri
Beni **bil-āhare** *fazl-ı hünerim kıldı hakīr* **(Kaside 47/20)**

1.2. bil-āhare:
Her biri **bil-āhare** *zıd ile olmuş münkeşif*
Çehre-i berrāk-ı yāre ferve-i semmūra bak **(Gazel 106/2)**

1.3. bil-āhare:
Fazl u irfānımı **bil-āhare** *ettin inkār*
Hem-reh ettin cühelāya beni tūl ü eyyām **(Kaside 43/3)**

bi'l-cümle:

1.) Bütün, hep; bütünüyle, tamamıyla.

1.1. bi'l-cümle:
Kapında feyz alır **bi'l-cümle** *tālib yā Resūlallah*
Olur sāyende hāsıl her metālib yā Resūlallah **(Kaside 16/1)**

1.2. bi'l-cümle:
Sendedir fazl u semāhat sendedir lutf u şiyem
Sende cemʿ etmiş Hudā **bi'l-cümle** *memdūhiyeti* **(Kaside 37/31)**

1.1. bi'l-cümle:
Reʾy u tedbīrini **bi'l-cümle** *eder istihsān*
Zī-fünūnān-ı pesīn ve fuzalā-yı pīşīn **(Kaside 42/10)**

1.2. bi'l-cümle:
Her umūrunda ana hüsn-i zafer versin Hakk
Eylesin zātını **bi'l-cümle** *ʿavārızdan emīn* **(Kaside 42/37)**

1.3. bi'l-cümle:
Kalb-i meksūr-ı ʿabīdānemi kıldın taʿmīr
Meskenim halkını **bi'l-cümle** *duʿā-hān ettin* **(Kaside 44/8)**

bildik:

1.) Tanıdık (kimse).

1.1. bildiğimiz:-*(i)miz*
Bī-bakā **bildiğimiz** *yār ile yār olmayalım*
Güle meyletmeyelim bülbül-ı zār olmayalım **(Gazel 147/1)**

bildir-:

1.) Herhangi bir şeyi haber vermek, herhangi bir konuda bilgi vermek, bir olayın belirtisi olmak.

1.1. bildir:
Bana tevhīd-i hakīkīyi ʿıyānen **bildir**
Kuru daʿvāda bırakma kuru daʿvāda beni **(Gazel 223/6)**

1.2. bildir:
Mazhar-ı ʿafv olduğum **bildir** *Muhammed ʿaşkına*
Taʿn ü taʾzīb etmesin yā Rab vicdānım beni **(Kaside 5/7)**

1.3. bildir:
Tevhīdi ʿayān **bildir** *ey rahmeti bol Mevlā*
Maksūdumu ver güldür ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/1)**

1.4. bildir-:-*en*
Bilen kim **bildiren** *kim söyleyen kim söyleten kimdir*
Bütün idrākimi vazʿiyyet-i āsāra verdim hep **(Gazel 9/7)**

1.5. bildirme:-*me*
Gam-ı dil-sūz-ı ʿaşkı merd isen ağyāra **bildirme**
Değil ağyār-ı bed-girdāra hattā yāra bildirme **(Gazel 188/1)**

1.6. bildirme:-*me*
Gam-ı dil-sūz-ı ʿaşkı merd isen ağyāra bildirme
Değil ağyār-ı bed-girdāra hattā yāra **bildirme** **(Gazel 188/1)**

1.7. bildirme:-*me*
Zamīr-i yāri gāyet nāzikāne eyle istiknāh
Hekīm-i evvel ile teşhīs-i marazı bīmāra **bildirme** **(Gazel 188/2)**

1.8. bildirme:-*me*
Bu gülzārın göz altından temāşā eyle ezhārın
Hezārın ağzına bir söz düşürme hāra **bildirme** **(Gazel 188/3)**

1.9. bildirme:-*me*
Rakīb-i kīneverden sakla vaʿd u vuslat-ı yāri
Rumūz-ı tılsım-ı genc-i nihānı māra **bildirme** **(Gazel 188/4)**

1.10. bildirme:-*me*
Görüp envār-ı ʿaşkı neyde meyde vech-i dilberde
O sırr-ı aʿzamı sūfī-i har-ı mişvāra **bildirme** **(Gazel 188/5)**

1.11. bildirme:-*me*
Çemenzārı tavāf et her çiçekten eyle istişmām
İdip bir gonca-i ter intihāb ezhāra **bildirme** **(Gazel 188/6)**

1.12. bildirme:-*me*
Ayağın nakşı zāhir olmamak şartıyla gez karda
Sebük-bārāna sudan kıl güzer enhāra **bildirme** **(Gazel 188/7)**

1.13. bildirme:-*me*
Sevād-ı mümkinātı çeşm-i ʿibretten uzak tutma
Fakat bu zikr-i mahfīyi ulü'l-ezkāra **bildirme** **(Gazel 188/8)**

1.14. bildirme:-*me*
Harīm-i vuslata bir gizli yoldan dāhil ol Fennī
Hazer kıl reh-zenān-ı dehrden eşrāra **bildirme** **(Gazel 188/9)**

bile:

1.) "-dA, dahi" anlamlarındaki bağlaç.

1.1. bile:
Bir hakīkī iltifātın görmedim görsem ***bile***
Rūz ise āsār-ı hülyā şeb ise rüʾyā çıkar **(Gazel 34/3)**

1.2. bile:
Yakışır mı leb-i şīrīnine yārin acı söz
Kınd ile hanzalı mecnūn ***bile*** *tahmīr etmez* **(Gazel 71/3)**

1.3. bile:
Efsūn var ise tatlı sühandır bu cihānda
Mārānı ***bile*** *rām kılar hüsn-i hitāba* **(Gazel 201/5)**

1.4. bile:
Fennīyā bāğ-ı behişt olsa ***bile*** *kūy-ı vatan*
Ādeme gurbet olur yoksa ehıbbā kokusu **(Gazel 238/8)**

1.5. bile:
Gāv-ı merdüm-peykerin sulbünden ādem mi gelir
Merd-i ciddī çıkmaz insānın ***bile*** *her yavrusu* **(Gazel 241/3)**

1.6. bile:
Aldırır aklını pervāne misāli dolaşır
Āfitāba bile dikkatle bakan göz kamaşır **(Kaside 34/11)**

1.7. bile:
Cūd ü ihsānını Hātem ***bile*** *eyler teslīm*
Himem ü lutfunu Āsaf dahi eyler tahsīn **(Kaside 42/13)**

bi'l-īcāb:

1.) İcap ettikçe, gerektiği durumda.

1.1. bi'l-īcāb:
İnfiʿāl etse de düştükçe yeri ***bi'l-īcāb***
Yine ahlāk-ı ehıbbāda mürüvvet bākī **(Gazel 243/9)**

bilin-:

1.) Anlaşılmak, idrak edilmek, öğrenilmek.

1.1. bilinir:-*(i)r*
Geceler göz göre tahvīl kılar hāletini
Bilinir *mi yine bak bedr ü hilālin sırrı* **(Tarih 8/4)**

1.2. bilinmez:-*mez*
Bilinmez *yā senim ben sevdiğim yāhud ki bensin sen*
O sūretle hayālin hātırımda nakş olunmuş kim **(Gazel 247/3)**

1.3. bilinmiş:-*miş*
Bilinmiş *gālibā Fennī ʿayārım müsteşārımdan*
Beni zem eyleyenler şimdi istiʾzāra çıkmışlar **(Gazel 35/5)**

1.4. bilinmiş:-*miş*
Bazı sır nebzece zıddiyle ***bilinmiş*** *meselā*
Çāşni-i hicirdedir zevk-i visālin sırrı **(Tarih 8/5)**

billāh/billāhi:

1.) "Allah için, Allah hakkı için" anlamında bir yemin sözü.

1.1. billāh:
Eylerim ʿaşkınla ***billāh*** *hep fedā cān ü teni*
Yā İlāhī Kaʿbe-i maksūda īsāl et beni **(Tahmis 8/7)**

1.2. billāhi:
Sığadın zülfünü gūyā ki sabādan sakınıp
Tek duran gönlümü ***billāhi*** *perīşān ettin* **(Gazel 121/3)**

1.3. billāhi:
Sevdim ol gonca-i nev-şüküfteyi öz cānım için
Teşneyim kanına ***Billāhi*** *ana göz dikenin* **(Gazel 163/5)**

1.4. billāhi:
İsāra çalış varını meyl eyleme māla Aldanma hayāle
İsnād-ı vefā ʿāleme Vallāhi yalandır ***Billāhi*** *yalandır* **(Müstezad 2/3)**

billūr:

1.) Çok parlak, şeffaf, duru ve temiz cam ve bu camdan yapılmış nesne, kristal.

1.1. billūre:-*e*
Görürler gerdeninden su içerken cürʿa-i ābı
Sefīd-i vassāfsın şeffafsın ***billūre*** *benzersin* **(Gazel 120/2)**

bilmem ki:

1.) Bir olay veya durum karşısında kuşku duyulması, emin olamama ifadesi.

1.1. bilmem ki:
Ne için geldim ʿaceb mevrid-i merciʿ neredir
Bu sitem-hāneyi ***bilmem ki*** *ne sandım kaldım* **(Gazel 151/2)**

bilmezlen-:

1.) Bilmiyormuş gibi davranmak.

1.1. bilmezlenir:-*(i)r*
Tecāhül-pīşedir iğmāz eder ***bilmezlenir*** *yoksa*
Benim ahvāl-i diğer-gūnumu ol māh bilmez mi **(Gazel 234/2)**

bi'l-vücūh:

1.) Her yönden.

1.1. bi'l-vücūh:
Bilir herkes ki ihlāsımda āsār-ı riyā mefkūd
Bu daʿvā ***bi'l-vücūh*** *āzāde-i kayd-ı delāʾildir* **(Kaside 38/37)**

bīmār:

1.) Hasta; ***mec.*** Dertli, kederli âşık.

1.1. bīmār:
Saʿādetle sezā-yı ʿafv ü gufrān olmasın nolsun
İlāhī senden istidʿā-yı dārū eyleyen ***bīmār*** **(Kaside 8/9)**

1.2. bīmār:
İlāhī senden istidʿā-yı dārū eyleyen ***bīmār***
Bu eczāhāne-i hikmette Lokmān olmasın nolsun **(Kaside 8/9)**

1.3. bīmāra:-*a*
Tabīb-i hāzıkın kadri kırıktır şimdi ʿālemde
Tabābet kendi derdin bilmeyen ***bīmāra*** *kalmıştır* **(Gazel 61/2)**

1.4. bīmāra:-*a*
Yakmasın āteş-i hicre dil-i sevdā-zedemi
Çünkü ***bīmāra*** *tabībʿaksine tedbīr etmez* **(Gazel 71/2)**

1.6. bīmāra:-*a*
Zamīr-i yāri gāyet nāzikāne eyle istiknāh
Hekīm-i evvel ile teşhīs-i marazı ***bīmāra*** *bildirme* **(Gazel 188/2)**

bīmār ol-:

1.) Hasta olmak.

1.1. bīmār ol-:-*sun*
Her nigāhı dile bir ok gibi teʾsir etsin
Hasta gönlü gibi nergisleri bīmār olsun **(Gazel 162/4)**

1.2. bīmār ol-:-*duk, -un*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
Rakībin çeşm-i dilber gibi ***bīmār olduğun*** *görsem* **(Muhammes 1/3)**

bīmār-ı ʿaşk ol-:

1.) Aşk hastası olmak; kara sevdaya tutulmak.

1.1. bīmār-ı ʿaşk ol-:-*(u)r, -du, -n*
Sen de ey sūfī ***olurdun*** *ben gibi* ***bīmār-ı ʿaşk***
Nergis-i mey-gūnene bir nebzecik gelse humar **(Kaside 39/48)**

bī-maʿrifet:

1.) Hünersiz, bilgisiz.

1.1. bī-maʿrifetlerle:-*ler, -le*
Kān-ı ʿirfānım beni ʿārif-ʿayyārımdan bilir
Eylemez ***bī-maʿrifetlerle*** *mizācım imtizāc* **(Gazel 28/2)**

bī-mecāl et-:

1.) Hâlsiz, takatsiz, zayıf bırakmak.

1.1. bī-mecāl et-:-*ti*
Bī-mecāl etti *beni teʾsīr-i istiğnā-yı yār*
Fennīyā bu derd için tedbīr-i dermānım nedir **(Gazel 29/5)**

bī-mikdār ol-:

1.) Değeri olmamak, değersiz olmak.

1.1. bī-mikdār ol-:-*(u)r*
Kemālinden düşürmez kāmili ikbālden düşmek
Cevāhir hākde kalmakla ***bī-mikdār olur*** *sanma* **(Gazel 194/3)**

bī-miktār ol-:

1.) Miktarsız, sayısız; çok fazla bulunmak.

1.1. bī-miktār ol-:-*(u)r*
Dil harāb-ı ʿaşk olan şāyān-ı vasl-ı yār olur
Sūretā ağyār içinde gerçi ***bī-miktār olur*** **(Gazel 50/1)**

bī-minnet:

1.) Minnet ettirmeden, lütufkâr bir şekilde.

1.1. bī-minnet:
Bir emel kim bī-taleb ***bī-minnet*** *eylerse zuhūr*
İşte dünyānın budur ancak elez niʿmeti **(Kaside 37/4)**

bī-minnet eyle-:

1.) Minnet etmemek

1.1. bī-minnet eyle-:-*r*
Eylemezler kimseye tahmīl bār-ı imtinān
Merd olanlar merdüme ***bī-minnet eyler*** *himmeti* **(Kaside 37/3)**

bī-minnet ü bī-intizār:

1.) Minnetsiz ve (karşılık) beklemeksizin.

1.1. bī-minnet ü bī-intizār:
Girse bir matlab ele ***bī-minnet ü bī-intizār***
Bundadır el-Hakk cihānın feyz ü mesʿūdiyeti **(Kaside 37/5)**

bī-muʿādil:

1.) Eşit, denk olmamak.

1.1. bī-muʿādildir:-*dir*
Felek mānendini göstermeden izhār-ı ʿacz etsin
Mizāc-ı kevne vākıf Şehr-i yārı ***bī-muʿādildir*** **(Kaside 38/6)**

bī-mürüvvet:

1.) İnsafsız, hayırsız.

1.1. bī-mürüvvettir:-*tir*
Dil verirsen şehrimizde dilrübādan çok ne var
Bī-mürüvvettir *demezsen āşinādan çok ne var* **(Gazel 47/1)**

bin-:

1.) Bir şeyin üstüne çıkıp ayaklarını sallandırarak oturmak.

1.1. binip:-*ip*
Binip *bir esb-i tāzi-i sabā-reftāre ılgār et*
Ağır davranma Mevlāyı seversen mutlakā tez gel **(Gazel 136/5)**

1.2. binmiş:-*miş*
Sūfī-i merkeb-süvārı her gören güldü dedi
Sıçramış ***binmiş*** *bakın hayvān hayvān üstüne* **(Gazel 181/6)**

bin:

1.) Bin tane; "pek çok, çok fazla" anlamlarını içeren sayı sıfatı.

1.1. bin:
Cefā-gersin edersin günde bin nāz ü sitem peydā
Tükenmez nāz ü istiğnāların maʿden misin kāfir **(Gazel 39/6)**

1.2. bin:
Hevā-yı zülf-i dilberdir eden ʿuşşākı ser-gerdān
Dolaşmış bir kıla gūyā ki ***bin*** *şīr-i jiyān titrer* **(Gazel 40/9)**

1.3. bin:
Gerçi çok āfetle hem-bezm-i safā olduksa da
Her birinden başka başka ***bin*** *belālar görmüşüz* **(Gazel 78/7)**

1.4. bin:
Bir nigehle nice ***bin*** *fitne edersin īkāz*
Seni ey gözleri āhū küçücükten biliriz **(Gazel 82/3)**

1.5. bin:
Daha ***bin*** *böyle gazel nazma çekerdim Fennī*
Hall ü tanzīri ʿasīr olmasa ihvānım için **(Gazel 163/8)**

1.6. bin:
Eder tahrīk-i sevdā her bakışta ol siyah gözler
Ki celb-i hātıra ***bin*** *dürlü efsūn eyler īcād o* **(Gazel 177/2)**

1.7. bin:
Bin *özr ü tevāzū ile kıl ʿarz-ı tahiyyāt*
Ey nāme yolun menzil-i cānāna düşerse **(Gazel 202/7)**

1.8. bin:
Evsāfını yazmak muhāl tasnīf olunsa ***bin*** *kitāb*
Ey Pādişāh-ı ʿāli'l-ʿāl maksūdum ancak ʿarz-ı hāl **(Kaside 20/21)**

1.9. bin:
Sūret ü sīrette misli gelmedi gelmez yine
Hānis olmaz ***bin*** *yemin etse bu yolda ger kalem* **(Kaside 24/44)**

1.10. bin:
İsm-i sāmīsi gibi hulkun Hudā kılmış Hamīd
Bin *dil-i mahzūnu bir saatte eyler kām-kār* **(Kaside 39/7)**

1.11. bin:
Bin *sevāb ihsān buyursun ol Şehin bir hayrına*
Saʿyini her veçhile meşkūr kılsın Girdigār **(Kaside 39/19)**

1.12. bin:
Keremin ben gibi evzāʿını tasvīr edemez
Gelse ger bir yere ***bin*** *kāfiye-sencān-ı kerem* **(Kaside 41/41)**

1.13. bin:
Dedi fahrü'l-üdebā Hazreti Nāzım Paşa
Eylemiştir nice ***bin*** *kalb-i hazīni tesrīr* **(Kaside 47/5)**

1.14. bin:

Kıl icābetle şu zehr-āb-ı fırākı taʿdīl
Yazılır her ādemin başına ***bin*** *ecr-i cezīl* **(Müsebba 2/41)**

1.15. bin:
Bin *dānemiz olur merheme muhtāc*
Bir yāre bulunsa bir tanemizde **(Şarkı 6/6)**

1.16. bin:
Felekte nice ***bin*** *kimseler kāmrān idi*
Nolurdu o da kām alsa bu köhne ʿālemde **(Tarih 14/3)**

bin bin:

1.) Binlerce, pek çok.

1.1. bin bin:
Bulunur gerçi sana ben gibi ***bin bin*** *bende*
Ben efendim gibi bir sāhib-i devlet bulamam **(Gazel 153/6)**

1.2. bin bin:
Düşürdün ben gibi ***bin bin*** *nice ʿāşıkları derde*
Visālin fikridir ancak tecellī eyleyen serde **(Müsebba 3/5)**

bin kadar:

1.) Bin tane; çok fazla, pek çok.

1.1. bin kadar:
Bin kadar *dil-besteler var zülf-i ʿanber būyuna*
Bir sürü arslanı gūyā bağlamış bir mūyuna **(Tahmis 2/6)**

bin kerre:

1.) Bin kere, çok kez.

1.1. bin kerre:
Āh ü giryem sana hep ʿaksine etti teʾsīr
ʿArz-ı hāle beni bin kerre peşīmān ettin **(Gazel 121/4)**

bin nasīhat et-:

1.) Çok fazla öğüt vermek.

1.1. bin nasīhat et-:*-se, -n*
Ger ***etsen bin nasīhat*** *kimse almaz bir pula vāʿiz*
Mey-āşām ol güzeller meclisinde hürmet istersen **(Gazel 246/7)**

bin türlü:

1.) Pek çok, çeşit çeşit.

1.1. bin türlü:
Göremez sāhil-i necātı deryā-dil olmayan
Çünkü hātıra ***bin türlü*** *tūfān gelir gider* **(Gazel 46/4)**

1.2. bin türlü:
Sabāh olmuş meğer ol mest-i nāzım uykudan kalkmış
Uyandırdı yine ***bin türlü*** *āşūb-ı cihān gözler* **(Gazel 62/2)**

1.3. bin türlü:
Dünyā ile çok ahz ü ʿatāya heves etme
Gösterdiği ***bin türlü*** *ziyān kārına değmez* **(Gazel 65/4)**

bināʿen:

1.) Dayanarak, bundan dolayı.

1.1. bināʿen:
Kalemim bunları bir sırra ***bināʿen*** *yazıyor*
Beyt-i ātīde gelir işbu makālin sırrı **(Tarih 8/10)**

bī-nasīb et-:

1.) Nasipsiz bırakmak.

1.1. bī-nasīb et-:*-me*
Tarikat ʿāleminde maʿrifetten ***bī-nasīb etme***
Hakikatten hüviyyetten haberdār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/4)**

binde bir:

1.) Çok az, çok nadir.

1.1. binde bir:
Beşerde kābil-i esrār-ı hikmet ***binde bir*** *çıkmaz*
Bahār emtārının her katrası dürr-i yetīm olmaz **(Gazel 68/2)**

1.2. binde bir:
Binde bir *çıkmaz umūmun nefʿine hizmet eden*
Her dimāğa böyle ulvī arzū vermez felek **(Gazel 113/3)**

binlerce:

1.) Pek çok, çok sayıda.

1.1. binlerce:
Cihāna ***binlerce*** *hurde-bīnān gelir gider*
Bilmez esās-ı hestīyi hayrān gelir gider **(Gazel 46/1)**

1.2. binlerce:
Sūrete eyler nazar maʿnādan almaz bir haber
Gālibā insān sanır binlerce hayvān kendini **(Gazel 231/2)**

1.3. binlerce:
Çok mudur eylese ***binlerce*** *kulūbu tehzīz*
Cebel-i Kāfı yerinden koparır himmet-i Pīr **(Kaside 33/7)**

binlerle:

1.) Pek çok, çok sayıda.

1.1. binlerle:
Sāla māla kuvvet-i bāzūya etme iʿtimād
Hākde ***binlerle*** *Cem binlerle Rüstem gizlidir* **(Gazel 41/4)**

bī-nūr u şuʿūr eyle-:

1.) Nursuz ve bilinçsiz bırakmak.

1.1. bī-nūr u şuʿūr eyle-:*-me*
Efkārımı ***bī-nūr u şuʿūr eyleme*** *yā Rab*
Āsārımı makrūn-ı kusūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/1)**

bī-pervā:

1.) Korkusuz, çekinmeden.

1.1. bī-pervā:
Nısfı geçti gecenin muntazırım ben hālā
Subh-ı sādık gibi çık parlayarak ***bī-pervā*** **(Müsebba 2/13)**

bir:

1.) "Aynı, denk" anlamında bir ifade.

1.1. birdir:-dir
Her arzūdan çektim el
Birdir *bana yeʾs ü emel* **(Diğer 5/3)**

1.2. bir:*-i, -di*
Hem bu çeşme iki menbaʿdan ederdi nebeʿān
Gerçi zāhirde ana ***bir*** *idi ammā mecrā* **(Tarih 15/3)**

2.) Herhangi bir şeyi veya varlığı belirsiz olark gösteren (sayı).

2.1. bir:
Bir *kemter-i bī-pāyeyim*
Bir şahs-ı bī-sermāyeyim **(Diğer 5/13)**

2.2. bir:
Bir kemter-i bī-pāyeyim
Bir *şahs-ı bī-sermāyeyim* **(Diğer 5/13)**

2.3. bir:
Bir *müflis-i bī-māyeyim*
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/14)**

2.4. bir:
Bir *musannaʿ kurta yaptırdım kulaklar duymadık*
Bir nigīn dil-nişīn aldım Süleymānım sana **(Gazel 2/5)**

2.5. bir:
Bir *müzeyyen câme kestirdim kadd-i mevzūnuna*
Giy salın şâyestedir serv-i hırāmānım sana **(Gazel 2/6)**

2.6. bir:
Bir *kadîfe palto biçtirdim ki zerrîn şemseli*
İktisā kıl pek münāsib mihr-i rahşānım sana **(Gazel 2/7)**

2.7. bir:
Menzil-i ağyārı teşrîf etmemek şartıyladır
Bir *fotin diktirdim ammā māh-ı tābānım sana* **(Gazel 2/8)**

2.8. bir:
Eğer ʿāciz isen dahl eyleme efʿāl ü āsāra
Eğer kādir isen hiç yoktan eyle ***bir*** *hacer īcād* **(Gazel 21/5)**

2.9. bir:
Bī-bakā ***bir*** *verd için āh-ı hezār etmek değil*
Mahbes-i hicrānı bir gülşen tahayyüldür hüner **(Gazel 37/2)**

1.10. bir:
Bu emel-hānede nādir yetişir ehl-i kemāl
Sanma her Meryemi ***bir*** *tıfl-ı sühān-gū getirir* **(Gazel 43/2)**

1.11. bir:
Üdebādan birini zāyiʿ edince gerdūn
Her ne dense yerine ***bir*** *hezeyān-gū getirir* **(Gazel 43/3)**

1.12. bir:
Ettim cihān-ı ʿaşkın her mevkiʿin temāşā
Bir *mevkiʿ bulamadım bezm-i visāle benzer* **(Gazel 63/3)**

1.13. bir:
Efāzıl meşrebince kām-rān olmaz husūsiyle
Kef-i ʿuşşāka keyfince dolu ***bir*** *câm-ı Cem gitmez* **(Gazel 81/4)**

1.14. bir:
Bir *güzel sevdim ki taʿrîfinde kāsırdır beşer*
Yok benī ādem meyānında anın hemtāsı yok **(Gazel 107/2)**

1.15. bir:
Tesādüf etmedi Fennī bize hakkiyle ***bir*** *münʿim*
Görüp eltāf u aʿtāfın duʿā-hān olmadık gittik **(Gazel 109/8)**

1.16. bir:
Daha ***bir*** *reng-i diğer var mı ki etsin Fennī*
Seni her renge koyup bukalemūn etti felek **(Gazel 111/6)**

1.17. bir:
Bize pek tatlı geldi şöyle ***bir*** *murg-ı garīb olmak*
Hevālandık anınçün ittihāz-ı lāneden geçtik **(Gazel 114/5)**

1.18. bir:
Evvelcesi nahl-i gül-i rengīn idin ammā
Şimdengeri ***bir*** *serv-i hırāmān olacaksın* **(Gazel 131/2)**

1.19. bir:
Her biri taktı dil-i şeydāya ***bir*** *zencīr-i ʿaşk*
İşve-perver dilber-i ʿazrā-kıyāfet bir değil **(Gazel 139/2)**

1.20. bir:
Leb şeker dil tatlı gerdān tatlı gözler mübtesim
Bünye-i dilberde yenbū-ı ʿuzūbet ***bir*** *değil* **(Gazel 139/6)**

1.21. bir:
Halvet-i hās-ı nigāra gerçi daʿvet ***bir*** *değil*
Bī-bekādır inkılāb eyler nihāyet ʿavdete **(Gazel 139/8)**

1.22. bir:
İsterim Fennī gibi ***bir*** *şāʿir-i mūciz-beyān*
Herze-gūlar gelmesin meydāna makbūlüm değil **(Gazel 140/6)**

1.23. bir:
Versem dile ***bir*** *şaʿşaʿa defʿ-i keder etsem*
Āyîne-i ruhsārına baktıkça o şūhun **(Gazel 149/3)**

1.24. bir:
Fennîyā ʿālemi baştan başa teftîş etsem
Öyle ***bir*** *dilber-i nādîde kıyāfet bulamam* **(Gazel 153/7)**

1.25. bir:
Seninçün iş mi ***bir*** *mağdūr-ı idbārı sevindirmek*
Hezāran girye-nāki himmetinden mübtesim buldum **(Gazel 155/3)**

1.26. bir:
Seni şöhretli şanlı ***bir*** *vezīr-i muhteşem buldum*
Kemāl-i lutfunu lutfeyle andan da dirīğ etme **(Gazel 155/5)**

1.27. bir:
Şemʿ-i dîdārın gibi şemʿ-i fürūzān görmedim
Hāl-i ruhsārın gibi ***bir*** *dāğ-ı sūzān görmedim* **(Gazel 156/1)**

1.28. bir:
Açıl ey nahl-i nāzım nāz ile meyl-i kıyām eyle
Gözü bu köhne bāğ-ı ʿālemin ***bir*** *gül fidan görsün* **(Gazel 159/4)**

1.29. bir:
Yedi kat atlas ile başına taksın bunu çarh
Bir *nazar nüshası yazdım meh-i tābānım için* **(Gazel 163/7)**

1.30. bir:
Fem-i yāri temāşā eyledim güftāra geldikçe
Yapılmış lāʿlden ***bir*** *hokka gūyā dürr-i nāb üzre* **(Gazel 193/2)**

1.31. bir:
Kimseye bākī değil bu kubbe-i gerdan evi
Bī-fenā ***bir*** *hāneyi iʿmāra saʿy et Fennîyā* **(Gazel 209/5)**

1.32. bir:
Neydi ***bir*** *būse için ettiğin istiğnālar*
Cümlesi her ne ise hāb u hayāl olmadı mı **(Gazel 209/5)**

1.33. bir:
Nūş edip sahbā-yı ʿaşkı sen de gir o ʿāleme
Var mı ***bir*** *lezzetli ʿālem ʿālem-i maʿnā gibi* **(Gazel 233/5)**

1.34. bir:
Fennî ***bir*** *oğuz kuldur zikrin ile meşguldür*
Ölmezden evvel öldür ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/7)**

1.35. bir:
Der-i devlet-meʾābından ayırma yoksa hünkārım
Kim eyler ***bir*** *pula bu bende-i pür-cürmü istimlāk* **(Kaside 15/8)**

1.36. bir:
Dilhasta sitem-dîde ***bir*** *ʿāşıktır efendim*
Fennî kulunu derde koyup der-be-der etme **(Kaside 18/5)**

1.37. bir:

Bir *rū-siyāhım etme red görme sezāvār-ı ʿitāb*
İnnī dahīlü'l-meded āzürdedir cān ü cesed **(Kaside 20/23)**

1.38. bir:
Kuru ***bir*** *körfez iken reşk-i safā-hān etti*
Basrayı tīşe-i bünyān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/5)**

1.39. bir:
Cebhe-sāy olmak için ***bir*** *āsitān ister gönül*
Dilfikār ım mücrimim dārü'l-emān ister gönül **(Kaside 29/1)**

1.40. bir:
Cān atıp dergāhına geldim kabūl et kulluğa
Bir *velīniʾmet-i bī-imtinān ister gönül* **(Kaside 29/3)**

1.41. bir:
Merhāmet-kārım bu gümrāhın yetiş imdādına
El-meded bir rehber-i maksad-resān ister gönül **(Kaside 29/4)**

1.42. bir:
Rabt-ı kalb eyle hemān gāʾileden āzād ol
Başka ***bir*** *ʿālem olur ʿālem-i hürriyet-i Pīr* **(Kaside 33/17)**

1.43. bir:
Olmasın mı öyle ***bir*** *Şāhen-şehe cānlar fedā*
Sāye-i ʿadliyle kāʾimdir umūmun rāhatı **(Kaside 37/19)**

1.44. bir:
Bir *gazel yaz eylesin teʾyīd o mesrūriyeti*
Bes bu rütbe iftihār-ı hāme-i sihr-āferīn **(Kaside 37/98)**

1.45. bir:
Semādan katre-i bārān hemīşe hāke nāzildir
Kerem ***bir*** *ʿādet-i dīrīnedir āʿlādan ednāya* **(Kaside 38/30)**

1.46. bir:
Var ise isbāt edilsin ***bir*** *dil-i endūh-nāk*
Gösterilsin lāleden başka hazīn ü dāğ-dār **(Kaside 39/26)**

1.47. bir:
Ben de ***bir*** *dānişverim red etmesin ol meh beni*
Kem behā olmaz atılmaz hāke dürr-i şāh-vār **(Kaside 39/53)**

1.48. bir:
Şöyle ʿarz eyle ki ***bir*** *merd-i maʿārif-perver*
Kaldı peygūle-i hırmānda meksūrü'l-bāl **(Kaside 40/44)**

1.49. bir:
Zuʿafā-yı ümemin ***bir*** *peder-i müşfikisin*
Rıfk ile girye-i tıfl-ı dili eyle teskīn **(Kaside 42/17)**

1.50. bir:
Āteşīn ***bir*** *gazel inşādına geldi nevbet*
Feyz-i medhin ki dil ü tabʿımı etti teshīn **(Kaside 42/29)**

1.51. bir:
Biri ***bir*** *kāse sudur diğeri bir deste giyāh*
ʿAnberīn zülfüne nisbetle gülāb u nesrīn **(Kaside 42/32)**

1.52. bir:
Biri bir kāse sudur diğeri ***bir*** *deste giyāh*
ʿAnberīn zülfüne nisbetle gülāb u nesrīn **(Kaside 42/32)**

1.53. bir:
Seni ***bir*** *Āsaf-ı zī-miknete şekvā edeyim*
Ettiğin cevr u ezādan edesin istiğfār **(Kaside 43/7)**

1.54. bir:
Bu ümīd-i ferah-efzā ile şāyān-terdir
Tāze bir hāme kesüb ***bir*** *gazel etsem izbār* **(Kaside 43/29)**

1.55. bir:
Fennīyā eyleme etnāb-ı sühanla tasdīʿ
Bir *duā eyle ki mergūb olaʿinde'l-ebrār* **(Kaside 43/35)**

1.56. bir:
Bir *Ocak-zāde idim etmedi aslā hürmet*
Eyledi gam-ı tütün ile gözümü eşk-efşān **(Kaside 45/14)**

1.57. bir:
İşte ben bu şeref ü neşʾenin ümīdiyle
Ederim ***bir*** *gazel inşāsına ircāʿ-ı ʿinān* **(Kaside 45/50)**

1.58. bir:
Yeter ey hāme-i Fennī yeter ey fāzıl-ı şūh
Bir *duʿā kaydına bak olma rehīn-i keselān* **(Kaside 45/58)**

1.59. bir:
Zāt-ı devletleri ***bir*** *Āsaf-ı ʿālī-meşreb*
Nām-ı sāmīleridir encümen-ārā-yı ümīd **(Kaside 46/15)**

1.60. bir:
Bir *gazel tarzına hāmemde yine hāhiş var*
Söyletir çünkü beni bāde-i büşrā-yı ümīd **(Kaside 46/58)**

1.61. bir:
Bir *gazel tarh edeyim şevk ile ruhsat var ise*
Kuvve-i nātıkama vüsʿü talākat geliyor **(Kaside 48/29)**

1.62. bir:
Husūsān anda Mīr-i Hālisi kāʾim-makām gördüm
Taharrī ederek gūya ki ***bir*** *kāse kerem buldum* **(Kaside 49/2)**

1.63. bir:
Felsefe ***bir*** *kelimedir kim ekser-i anın sefeh*
Ekser içün hükm-i kül vardır sefehdir felsefe **(Kıt'a 22/1)**

1.64. bir:
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
O ***bir*** *Vāli-i vālā-şāndır ʿömrü müstezād olsun* **(Muhammes 1/28)**

1.65. bir:
Yakışmaz ***bir*** *sıfattır dilşikenlik tabʿ-ı merdāne*
Bu gülşende gül ol hār olma çeşm-i andelībāne **(Müsebba 1/15)**

1.66. bir:
ʿAle'l-ʿāde temettüʿ gerçi şerʿī ***bir*** *ticārettir*
Fakat yüzde otuzbeşle alıp satmak rezālettir **(Müseddes 1/13)**

1.67. bir:
Bir *merd-i garībim ki şu ʿālemde yerim yok*
Bir ibn-i sebīlim ki muʿīn-i seferim yok **(Müseddes 1/13)**

1.68. bir:
Bir merd-i garībim ki şu ʿālemde yerim yok
Bir *ibn-i sebīlim ki muʿīn-i seferim yok* **(Müseddes 3/1)**

1.69. bir:
Ammā ki benim kendi özümden haberim yok
Bir *gam-zedeyim semt-i safāda güzerim yok* **(Müseddes 3/24)**

1.70. bir:
Sana ***bir*** *tekme ile ursa āhırda bir eşek*
Sende ursan ona āhırda eşek kalmaz tek **(Müsemmen 1/13)**

1.71. bir:
Makardır Fennīyā bu ʿarz-ı akdes ***bir*** *şehinşāha*
Değişmem bir avuç toprağını hurşīd ile māha **(Tahmis 1/11)**

1.72. bir:
Bin kadar dil-besteler var zülf-i ʿanber būyuna
Bir *sürü arslanı gūyā bağlamış bir müyuna* **(Tahmis 2/6)**

1.73. bir:
Neden bīgāneler dost oldu ben bīgāneyim şimdi
Yanında muʿteber ***bir*** *dost-ı kıymet-dār idim evvel* **(Tahmis 3/10)**

1.74. bir:
Hak ona vermişti ***bir*** *mahdūm Muhammed Bey gibi*
Lutf-ı Rabbānī ile olmuştu mesrūrü'l-fuʾād **(Tarih 6/2)**

1.75. bir:
Verdi ***bir*** *mahdūm o ʿālī-himmete perverdigār*
Tütī-i hoş-gū gibi kundakta eyler zemzeme **(Tarih 7/2)**

1.76. bir:
Beşerin ʿaczini isbāta bir enmūzecdir
Yılda ***bir*** *meyve veren nahl ü nihālin sırrı* **(Tarih 8/3)**

1.77. bir:
Tārīhi sebt olunsun geldi ***bir*** *ʿālī-güher*
Verdi kemāl-i revnak makām-ı vilāyete **(Tarih 9/5)**

1.78. bir:
Nācī Efendi hakkiyle ***bir*** *nükte-dān idi*
Āsār-ı asālet cebhesinde ʿayān idi **(Tarih 14/1)**

1.79. bir:
*İki kimse geldi yazdı tārīh-*i *fevtini*
Necābetli himmetli zekī ***bir*** *civān idi* **(Tarih 14/5)**

1.80. bir:
Buyurun ʿaynı şeker ʿaynı şifādır hakkā
Fennīyā söyledi tārīhin anın çıktı ***bir*** *er* **(Tarih 15/6)**

1.81. bir:
Etti o da zāhir-nihān dāmān-ı gayret der-miyān
Sarf eyleyip tāb u tüvān gösterdi ***bir*** *ʿālī eser* **(Tarih 16/10)**

1.82. bir:
Geldi ***bir*** *ʿulvī ferişteh söyledi tārīhini*
Hacı Mustafā Efendi erdi kūy-ı rahmete **(Tarih 17/7)**

1.83. bir:
Bir *avuç toprağını vermem riyāz-ı cennete*
Ravza-ı Firdevse fāʾikdir riyāz-ı kūy-ı dost **(Gazel 13/2)**

1.84. bir:
Hiç birinde bulmadık ***bir*** *şemme-i sıdk u vefā*
Biz felekte türlü türlü āşinālar görmüşüz **(Gazel 78/4)**

1.85. bir:
Erbāb-ı dil yanında
Duran ***bir*** *Ehl-i gaflet* **(Diğer 1/15)**

1.86. bir:
Yoktur zamānede sana ***bir*** *benzer*
Şīrīn misin yoksa Leylā mısın sen **(Diğer 2/2)**

1.87. bir:
Fart-ı muhabbete ***bir*** *bürhān göster*
Görelim vuslata sezā mısın sen **(Diğer 2/10)**

1.88. bir:
Saltanatlı ***bir*** *dilbere kul oldum*
Melāhat Mısrının pādişāhıdır **(Diğer 4/1)**

1.89. bir:
Bir musannaʿ kurta yaptırdım kulaklar duymadık
Bir *nigīn dil-nişīn aldım Süleymānım sana* **(Gazel 2/5)**

1.90. bir:
Sahne-i kırtāsta ***bir*** *nokta gördüm ben garīb*
Sadr-ı sīmīninde zannettim ki kalmış ben garīb **(Gazel 6/1)**

1.91. bir:
İştirāk et derdime ey derdimin dermānı gel
Firkatinle var dil-i şeydāda bir şüʾūn-ı garīb **(Gazel 6/3)**

1.92. bir:
Bār-ı gurbet çekmeyen bilmez garībin hālini
Kıl terahhüm dost değil düşmüşse ***bir*** *düşman garīb* **(Gazel 6/7)**

1.93. bir:
Yapış ***bir*** *kāmilin dāmānına hakkiyle Tevhīd et*
Veren zīnet ʿumūma kul hüva'l-lahü ahad dir hep **(Gazel 7/3)**

1.94. bir:
Ne yapsın fıtratında cevherinde ***bir*** *hüner yoksa*
Hasūdānın medār-ı iftihārı ʿāmm-ı vecddir hep **(Gazel 7/6)**

1.95. bir:
Edersem çok değil ***bir*** *büsbütün ekvāna istiğnā*
Hevā-yı māl ü cāh u serveti ağyāra verdim hep **(Gazel 9/4)**

1.96. bir:
Açıl āyīne-veş tenhāda ʿarz-ı sīne-i sāf et
Ona tabʿım gibi ***bir*** *tūti-i gūyāyı vassāf et* **(Gazel 11/1)**

1.97. bir:
Haydi ***bir*** *şāʿir-i māhir ile birkaç gece yat*
Şāʿiriyyet yalınız taktiʿe bilmekle değil **(Gazel 12/5)**

1.98. bir:
Sorma ***bir*** *rūh-ı musavverdir o şūhun aslını*
Nas ile memnūʿdur māhiyyet-i cāndan bahis **(Gazel 14/3)**

1.99. bir:
Ol serv-i kaddin celbi biraz servete muhtāc
Bir *doğru nihāl eğmek epey kuvvete muhtāc* **(Gazel 17/1)**

1.100. bir:
Pezīrā-yı vücūd olmaz elemsiz ***bir*** *emel Fennī*
Cihānda herkesin aʿmālini ālām eder tashīh **(Gazel 19/10)**

1.101. bir:
Sen erkeksen lede'l-īcāb kıl ***bir*** *erden istimdād*
Efāhim eylemez dellāk ile berberden istimdād **(Gazel 22/1)**

1.102. bir:
Benimçün kūy-ı gurbette ikāmet mümteniʿ ammā
Melāhat bağının mahsūlü ***bir*** *nevres-nihālim var* **(Gazel 25/4)**

1.103. bir:
Temāşā eyledikçe zülf-i yāri vech-i pākinde
Derīn ***bir*** *derde düştüm inceden ince hayālim var* **(Gazel 25/5)**

1.104. bir:
Bī-vefālıklarını anlamasın mı Fennīyā
Öyle ***bir*** *hiss-i tabīʿīye ferāset mi denir* **(Gazel 27/6)**

1.105. bir:
Geldi Fennīyi be-kām eylemenin çağları
Küçücükten beri ***bir*** *ʿāşık-ı gam-hārındır* **(Gazel 30/5)**

1.106. bir:
Dil ne yüzden ʿacebā uğradı bāhūr-ı gama
Çünkü ***bir*** *serv-i kaddin zıllı nigehbānımdır* **(Gazel 31/4)**

1.107. bir:

*Öyle **bir** serv-i revān-ı yār-ı vefā-perver kim*
Derdimin çāresi yārem emi Lokmānımdır **(Gazel 31/5)**

1.108. bir:
*Her şebin **bir** gündüzü her zor için bir şām olur*
Gussanın şādı sürürün peyrevi ālām olur **(Gazel 33/1)**

1.109. bir:
*Ayrılık zahmın çekip vasla eren **bir** ʿāşıkın*
Her şebi Kadre bedel her rūzü bir bayram olur **(Gazel 33/5)**

1.110. bir:
*Ne kadar tatlı **bir** eyyām idi eyyām-ı visāl*
O halāvet o safā hātır-ı enverde midir **(Gazel 36/2)**

1.111. bir:
*Kim ki **bir** mahbūb-ı cān-efzā sever üftādedir*
Cān ü serle emrini infāz için āmādedir **(Gazel 38/1)**

1.112. bir:
Göründün câme-i gülgūn ile ettin beni dilhūn
*Yine **bir** al ile iğfāl eden vay sen misin kāfir* **(Gazel 39/2)**

1.113. bir:
*Getirirse dile **bir** neşʾe yine bu getirir*
Ne zamān semt-i vatandan ki sabā bū getirir **(Gazel 43/1)**

1.114. bir:
*Bend eder halkı **bir** rişte-i ümīde felek*
Herkesin lihyesine el verecek şāne bulur **(Gazel 44/6)**

1.115. bir:
***Bir** şūh-ı cihān sevdim gönlümde muhabbet var*
Düştüm şerer-i ʿaşka sînemde harāret var **(Gazel 58/1)**

1.116. bir:
***Bir** Pīr dedi Fennī esrārını fāş etme*
Cān ile kabūl ettim reʾyinde isābet var **(Gazel 58/7)**

1.117. bir:
Leyālīde ne mümkün hāb görsün çeşm-i giryānım
*Melek manzar musaffā sīne meh-rū **bir** civān gözler* **(Gazel 62/4)**

1.118. bir:
*ʿİvaz ister sana **bir** veſk-ı merām olmağa rām*
Kuru sözler o perī-peykeri teshīr etmez **(Gazel 71/6)**

1.119. bir:
*Kuru **bir** gayret imiş hasret-i dīdārı ile*
Gözümüz yaşını hem-reng-i şarāb ettiğimiz **(Gazel 73/3)**

1.120. bir:
*Cihānın her huzūzātında **bir** gam-ı müstetir yoksa*
Dehān-ı tıfla hıttān-ı felek her dem ʿasel vermez **(Gazel 79/2)**

1.121. bir:
*Ne cānibde bedīdār olsa **bir** ebr-i zalām-engīz*
Gelir başında kışlar ehl-i derdin hayli dem gitmez **(Gazel 81/2)**

1.122. bir:
Zemm ü takbīh ile hiç kimse siyāh eyleyemez
İstikāmetle ağarmış ola bir yüz ki anı **(Gazel 85/3)**

1.123. bir:
*Henüz vuslatla mesʾūd olmayan **bir** ʿāşıkın kalbi*
Temelden indirāse uğrayan vīrāneden kalmaz **(Gazel 87/5)**

1.124. bir:
Temāşā-yı çemenden kalb-i mağmūma safā gelmez
*Eğer mümkün değilse defʿ-i gam **bir** hüsn-i sūretle* **(Gazel 90/3)**

1.125. bir:
*Fakat nāzikçe **bir** taʿrīz ile ilzām-ı hasm eyler*
Dehān-ı pāk-i kāmilden kelām-ı nā-sezā gelmez **(Gazel 90/5)**

1.126. bir:
Karşı tuttum nāvek-i müjgān-ı yāre sînemi
***Bir** nişān-gāhdır ki gūyā eyledim peykāne ʿarz* **(Gazel 96/2)**

1.127. bir:
*Fennīyā **bir** şeb-i çerāğ olsam o şūhun bezmine*
Eylesem rāz-ı nihānım yāre yana yana ʿarz **(Gazel 96/5)**

1.128. bir:
Ger bu rengīn eseri gökte ʿUtarid görse
*Özenir cebhe-i gerdūna yazan **bir** takrīz* **(Gazel 97/6)**

1.129. bir:
*Kalkıp ayağa eliyle verdi yārim **bir** kadeh*
Elvedāʿ ey tövbe ey sabr u metānet elvedāʿ **(Gazel 101/7)**

1.130. bir:
Pertev-i mihr-i cemāl anda tecellī eylemez
*Behre-yāb-ı lezzet-i ʿaşk olmadıkça **bir** dimāğ* **(Gazel 103/3)**

1.131. bir:
***Bir** güç iştir çünkü tahsīl-i rızā-yı dilberān*
Der-kenār etmek dilersen dilrübā-yı zūra bak **(Gazel 106/4)**

1.132. bir:
Doyası bakmadım ey lāle-ʿizārım yüzüne
*Bana bu hāleti **bir** dāğ-ı derūn etti felek* **(Gazel 111/5)**

1.133. bir:
Izdırāb u gamla kardaştır o zümre gālibā
*Ehl-i derde **bir** enīs-i neşʾe-cū vermez felek* **(Gazel 113/5)**

1.134. bir:
*Çekildik **bir** karanlık köşeye kāşāneden geçtik*
Ser-ā-pā kasr-ı ʿasrı tālib-i dünyāya terk ettik **(Gazel 114/4)**

1.135. bir:
*Yine açtı **bir** elif kāmet ile aramızı*
Yetişir hasret ile kaddimi dāl etti felek **(Gazel 115/5)**

1.136. bir:
Mevsimi gelmeden açılıp gülmez gül
*Nābecādır sırasız **bir** işi taʿcīl etmek* **(Gazel 117/2)**

1.137. bir:
***Bir** āteş-i cān-sūz imiş gayret-i akrān*
Tabʿım bu mücāzāta dayansın mı ne dersin **(Gazel 122/4)**

1.138. bir:
*İşittim sūfiyā sen **bir** hayāl-i hāma düşmüşsün*
Yolu kayb eylemiş de kayd-ı neng ü nāme düşmüşsün **(Gazel 129/1)**

1.139. bir:
*Kāʾinātın her işi **bir** hikmete vābestedir*
Süt vermezsen ne günā sarf-ı tedbīr eylesen **(Gazel 130/3)**

1.140. bir:
*İhlās ile **bir** kāmile kıl ʿarz-ı dehālet*
Yoksa iki ʿālemde selāmet bulamazsın **(Gazel 132/10)**

1.141. bir:
Açıp ol gonca-i gülzār-ı hüsnü eyle istirhām
*Alıp **bir** būy-ı dil-cū-yı muhabbet ey sabā tez gel* **(Gazel 136/8)**

1.142. bir:

Hangi derdin ʿarz u takrīr eylesin Fennī sana
Serde sevdā dilde āşūb-ı muhabbet ***bir*** *değil* **(Gazel 139/9)**

1.143. bir:
Gerçi lāyık değilim bezm-i visāl-i yāre
Bir *kerem sāhibi vaʿdetti inandım kaldım* **(Gazel 151/4)**

1.144. bir:
Bulunur gerçi sana ben gibi bin bin bende
Ben efendim gibi ***bir*** *sāhib-i devlet bulamam* **(Gazel 153/6)**

1.145. bir:
Açıl ey sīm-ten çeşm-i felek ***bir*** *mehlikā görsün*
ʿUyūn-ı ʿāşıkān bir tāliʿ-i saʿd āşinā görsün **(Gazel 160/1)**

1.146. bir:
Açıl ey sīm-ten çeşm-i felek bir mehlikā görsün
ʿUyūn-ı ʿāşıkān ***bir*** *tāliʿ-i saʿd āşinā görsün* **(Gazel 160/1)**

1.147. bir:
Öyle ***bir*** *yār ile yār ol ki vefā-dār olsun*
Yāreye merhem enīs-i dil-i gam-hār olsun **(Gazel 162/1)**

1.148. bir:
Her nigāhı dile ***bir*** *ok gibi teʾsir etsin*
Hasta gönlü gibi nergisleri bīmār olsun **(Gazel 162/4)**

1.149. bir:
Gūyā ki her nefesinde ***bir*** *nezʿ-i rūh eder*
Vefāsız dilbere merd olan māʾil olmasın **(Gazel 164/6)**

1.150. bir:
Şimdi uğraşmaktasın caʿlī ***bir*** *istiğnā ile*
Evvel aldı ʿaklımı bir tavr-ı cān-bahşā ile **(Gazel 187/1)**

1.151. bir:
Şimdi uğraşmaktasın caʿlī bir istiğnā ile
Evvel aldı ʿaklımı ***bir*** *tavr-ı cān-bahşā ile* **(Gazel 187/1)**

1.152. bir:
İdip ***bir*** *gonca-i ter intihāb ezhāra bildirme*
Ayağın nakşı zāhir olmamak şartıyla gez karda **(Gazel 188/7)**

1.153. bir:
Harīm-i vuslata ***bir*** *gizli yoldan dāhil ol Fennī*
Hazer kıl reh-zenān-ı dehrden eşrāra bildirme **(Gazel 188/9)**

1.154. bir:
Kāşki şu hak sözü etmek-çün umūma ilān
Göklere yazsa mahāretli ***bir*** *üstād olsa* **(Gazel 196/8)**

1.155. bir:
Bir *kalem uğrat nolursun defter-i isyānıma*
Hem güzel hem merhamet-perversin ey ʿālī-cenāb **(Gazel 199/3)**

1.156. bir:
Cürmüm ne ki Fennī bana dildār gücenmiş
Şāyeste midir uslu ***bir*** *insān ʿitāba* **(Gazel 201/6)**

1.157. bir:
Her dīdede ***bir*** *sīm-peri cilveye başlar*
ʿAks-i ruhun āyīne-i çeşmāne düşerse **(Gazel 202/6)**

1.158. bir:
Sīnede hubb-ı ʿAli var sen dur ey hubb-ı sivā
Olamaz ***bir*** *hıttada sultān sultān üstüne* **(Gazel 206/4)**

1.159. bir:
Her nasıl mümkünse ahlāfa bırak ***bir*** *yādigār*
Hayra teşvīk eyle mā dāme'l-hayāt encālini **(Gazel 208/7)**

1.160. bir:
Var mı iklīm-i ʿacemde böyle ***bir*** *ʿālī-makām*
Cā-be-cā her rüknüne olsun fedā bir Han evi **(Gazel 209/3)**

1.161. bir:
Var mı iklīm-i ʿacemde böyle ***bir*** *ʿālī-makām*
Cā-be-cā her rüknüne olsun fedā bir Han evi **(Gazel 209/3)**

1.162. bir:
Gör nasıl alkışlayıp Fennī seni tahsīn eder
Görse bu eşʿārı ***bir*** *merd-i hüner-ver kāşki* **(Gazel 215/6)**

1.163. bir:
Rakībin gerdeninden çeşme-i hūn eylesem peydā
Verin ***bir*** *hançer-i ser-tīz ü tīğ-i hūn-feşān yok mu* **(Gazel 216/9)**

1.164. bir:
Öyle ***bir*** *Pādişehin çākeridir Fennī kim*
Bir işāretle dū-nīm eyledi kurs-ı kameri **(Gazel 221/6)**

1.165. bir:
Çok görürmüş bana ***bir*** *māh-ı leyāl-ārāyı*
Tīşe-i āh ile yıksam mı ne yapsam feleği **(Gazel 229/4)**

1.166. bir:
Çok gözettim bitmedi ***bir*** *nev-nihāl-i maʿdelet*
Olmadı hāk-i vatan keyfimce gül-zār olmadı **(Gazel 232/2)**

1.167. bir:
Öperdim pāyini girse ele ***bir*** *ʿārif-i Billāh*
Bulur da reh-nümānın kadrini gümrāh bilmez mi **(Gazel 234/4)**

1.168. bir:
ʿAyni erdir er gibi zenden doğan er yavrusu
Bir *metīn arslan olur çünkü gazanfer yavrusu* **(Gazel 241/1)**

1.169. bir:
Gelenler devre ***bir*** *dāğ-ı dile mutlak müsādiftir*
Değil her dāʾire bir nokta-i pür-kārdan hālī **(Gazel 242/4)**

1.170. bir:
Sağ iken ***bir*** *ebedī hāne tedārik ede gör*
Ne bu mesken ne bu miknet ne bu fırsat bākī **(Gazel 243/7)**

1.171. bir:
Rızāsıyla gönül meclūbudur ***bir*** *şāh-ı hūbānın*
Ki dil vermem desen her dilbere pīş-i nigāhımdan **(Gazel 245/2)**

1.172. bir:
Gönül ***bir*** *āfete düş cihānda şöhret istersen*
Tutulma her mihr-i devr-i kamerde rāhat istersen **(Gazel 246/1)**

1.173. bir:
Mürüvvet-pīşe ***bir*** *ʿālī cenāba iltecā lāzım*
Başında sāye-i pür-hümā-yı devlet istersen **(Gazel 246/6)**

1.174. bir:
Der-i Hünkārdan dūr olma Fennī feyz ise maksūd
Kul ol ***bir*** *Pādişāha Bādīyā hürriyet istersen* **(Gazel 246/8)**

1.175. bir:
Beni seyr-i hırāmından edersin daiʾmā mahrūm
Nasıl ***bir*** *merhametsiz seng-dil-i serv ü semensin sen* **(Gazel 247/6)**

1.176. bir:
Hafīyyen Hıfziyā ***bir*** *dilbere ʿāşık mısın bilmem*
Niçün Fennī gibi şām ü seherde nāle-zensin sen **(Gazel 247/8)**

1.177. bir:
Yine sīnemde şimşīr-i cefāsın imtihān etti
*Felek **bir** yara açtı çeşm-i cānı dem-feşān etti* **(Gazel 251/1)**

1.178. bir:
*Gelip **bir** derd-i müşkil cism-i pākin bī-tüvān etti*
Şuʿā-yı dīde-i gam dīdem oğlum ʿĀkife ansız **(Gazel 251/2)**

1.179. bir:
*Ana **bir** ravza-i huld-ı berīni eyledik tebrīk*
O da ev halkına derd-i firākı armağan etti **(Gazel 251/5)**

1.180. bir:
Zülāl-i rahmet ü feyzinle reyyān olmasın nolsun
*İlāhī senden istīmān eden **bir** bende-i ʿāciz* **(Kaside 8/3)**

1.181. bir:
Şeref-yāb-ı emān u emn ü īmān olmasın nolsun
*İlāhī senden istimdād eden **bir** bende-i muztar* **(Kaside 8/4)**

1.182. bir:
Senin imdād ü aʿtāfınla şādān olmasın nolsun
*İlāhī senden istiʾsām eden **bir** sālik-i ʿaşka* **(Kaside 8/5)**

1.183. bir:
Senin fazlın senin lutfun nigeh-bān olmasın nʾolsun
*İlāhī senden istihdā eden **bir** ʿabd-i gümrāhın* **(Kaside 8/6)**

1.184. bir:
Enīs ü hem-rehi erbāb-ı ʿirfān olmasın n'olsun
*İlāhī senden istinsār eden **bir** bende-i mağdūr* **(Kaside 8/7)**

1.185. bir:
Karīn-i mecmaʿ-ı ashāb-ı vicdān olmasın n'olsun
*İlāhī senden istiğfār eden **bir** bende-i mücrim* **(Kaside 8/8)**

1.186. bir:
Eyā Fahr-ı cemīʿ-i Enbiyā vey Şāh-ı ʿālī-cāh
*Seni **bir** nūr-ı garrādan yaratdı Hazret-i Allāh* **(Kaside 14/1)**

1.187. bir:
Kabza-i cāhilde heyzüm-pāre şeklin gösterir
Dest-i fāzılda olur yekpāre bir cevher kalem **(Kaside 24/10)**

1.188. bir:
Kendini bilmezlere keşf-i serāʾir eylemez
*Tafralı **bir** dilber-i dil-pervere benzer kalem* **(Kaside 24/13)**

1.189. bir:
Ağbiyā-yı millete serkeştir etmez inkıyād
*Ezkiyā-yı ümmete Sūdanlı **bir** çāker kalem* **(Kaside 24/15)**

1.190. bir:
*Gıll ü gışden sāde fevka'l-ʿāde **bir** meşşātadır*
Şāhid-i maʿnāyı hüsn-i hat ile söyler kalem **(Kaside 24/21)**

1.191. bir:
*İltifāt etse kalem **bir** kimyā-yı mahz olur*
Ehl-i dünyāya eder īsār-ı sīm ü zer kalem **(Kaside 24/37)**

1.192. bir:
***Bir** kuru çöptür ona ıtlak etmezler kalem*
Etmem inʿāmından ol Şāhın-şehin katʿ-ı ümīd **(Kaside 24/58)**

1.193. bir:
Tütiyāsız kaldı çeşm-i hīre-dār hasretim
*Hāk-i pā-ye maʿnevī **bir** iktirān ister gönül* **(Kaside 29/6)**

1.194. bir:
*ʿĀşık-ı dīdāra buldun gizli **bir** vuslat yolu*
Tekye-i ʿaşka olup pīrāye bahş-ı maʿrifet **(Kaside 32/8)**

1.195. bir:
*Giderler muttasıl **bir** gizli yoldan semt-i maksūda*
Fakat zāhirde bī-isr ü eserdir Nakşibendīler **(Kaside 36/2)**

1.196. bir:
***Bir** reʾīs-i kīne-perverle refākat eyledim*
Var idi meşreblerin yekdiğere zıddiyeti **(Kaside 37/41)**

1.197. bir:
*Hurdebīn-āsā **bir** ālet olsa daʿayne'l-yakīn*
Her süveydā-yı dilin kābil bulunsa rüʾyeti **(Kaside 37/56)**

1.198. bir:
*Ya basılsa belli **bir** damga sakīmin alnına*
Yāhud olsa müstakīmin imtiyāz-ı heyʾeti **(Kaside 37/58)**

1.199. bir:
Evvel Allāh sonra senden başka kimsem yok benim
*Gerçi vardır herkesin **bir** bāba mensūbiyeti* **(Kaside 37/81)**

1.200. bir:
*ʿĀşıkāne **bir** gazel tarh eylesem şāyestedir*
Sāğār-ı ümmīd-i ihsānınla oldum neşʾe-dār **(Kaside 39/46)**

1.201. bir:
*Keşke Hazret-i Hakk **bir** sebep ihsān etse*
Eylesem hāk-i der-i ʿātıfetin istikhāl **(Kaside 40/22)**

1.202. bir:
Cüst ü cū-yı kerem eylerdim anınçün ben de
*Ele girdi hele **bir** küşe-i dāmān-ı kerem* **(Kaside 41/10)**

1.203. bir:
Fennīyā emr-i tegazzül de nihāyet buldu
***Bir** duʿā et ki desin gökte melekler āmīn* **(Kaside 42/35)**

1.204. bir:
Reʾy-i helālı o nisbette ki isterse eğer
*Āteş-i pembede **bir** yol bulup eyler ızmār* **(Kaside 43/10)**

1.205. bir:
Şām-ı gurbette ne cānānla iftār ettim
*Küy-ı fırkatte ne **bir** ʿĪd-i visāl oldu ʿayān* **(Kaside 45/4)**

1.206. bir:
*Beni **bir** lutf-ı girān-kadr ile taltīf eyle*
Pādişāh başı için koyma hazīn ü giryān **(Kaside 45/36)**

1.207. bir:
*Hangi **bir** vasfını tezkār edeyim ʿaczimle*
Ey ʿatā mahzeni ey dāver-i sāhib-i ihsān **(Kaside 45/46)**

1.208. bir:
Seni tavsīfe kifāyet mi eder endīşem
*Yolu var mı **bir** ufak havza sığar mı ʿummān* **(Kaside 45/47)**

1.209. bir:
*Karşıdan ʿarz-ı hirām eyledi **bir** serv-i revān*
Lerze düştü dil-i bīmārıma geldi buhrān **(Kaside 45/51)**

1.210. bir:
*Ki dedim ʿarz edeyim hālimi **bir** zī-kereme*
İçtimā eyledi bu noktada ārā-yı ümīd **(Kaside 46/12)**

1.211. bir:
*Öyle **bir** ehl-i kerem kim der-i ihsānında*
Serilir herkese bir sofra-yı ālā-yı ümīd **(Kaside 46/13)**

1.212. bir:
Havza-i lutfuna al sen de beni lutfeyle
Çünki her ehl-i emel buldu ***bir*** *recā-yı ümīd* **(Kaside 46/38)**

1.213. bir:
Ben ***bir*** *ümīd ile feryād ederim kūyunda*
Eyledim āhımı gūyā ki müvellā-yı ümīd **(Kaside 46/61)**

1.214. bir:
Oluyor hātıra her lahzada ***bir*** *gam müdgam*
Ediyor derdini günden güne gönlüm teksīr **(Kaside 47/2)**

1.215. bir:
Dād ü imdādıma ***bir*** *hātif-i gaybī yetişip*
Beni bir müjde-i cān-bahş ile etti tebşīr **(Kaside 47/4)**

1.216. bir:
Dād ü imdādıma bir hātif-i gaybī yetişip
Beni ***bir*** *müjde-i cān-bahş ile etti tebşīr* **(Kaside 47/4)**

1.217. bir:
Beni üftāde-i ʿaşk eyledi ***bir*** *māh-ı münīr*
Taşımak āteş-i hicrānını bir emr-i ʿasīr **(Kaside 47/29)**

1.218. bir:
Beni üftāde-i ʿaşk eyledi ***bir*** *māh-ı münīr*
Taşımak āteş-i hicrānını bir emr-i ʿasīr **(Kaside 47/29)**

1.219. bir:
Bir *duʿā et o Veliyyü'l-keremin hakkında*
Eylesin anı eʿālī vü edānī tezkīr **(Kaside 47/36)**

1.220. bir:
Rūh-ı eşyāda tecessüm ediyor hiss-i sürūr
ʿAraz ü cevhere ***bir*** *rūh-ı meserret geliyor* **(Kaside 48/6)**

1.221. bir:
Okşuyor hātır-ı gam-gīnimi ***bir*** *tatlı ümīd*
Güş-ı vicdānıma peygām-ı beşāret geliyor **(Kaside 48/28)**

1.222. bir:
Tahassür sanki ***bir*** *dā-i ʿaffāl olmuştu gönlümde*
Telāfī eyledim mā-fātı dārūyu sekam buldum **(Kaside 49/4)**

1.223. bir:
Size min baʿd ülü'l-aʿtāf ıtlāk eylesin herkes
Bu taʿbīri senin-çün en münāsib ***bir*** *ʿalem buldum* **(Kaside 49/10)**

1.224. bir:
Ki ***bir*** *devletli mensūb-ı ileyhin var imiş el-hak*
İşittim sītini hāmī-i erbāb-ı kalem buldum **(Kaside 49/30)**

1.225. bir:
Bir *gül koparan şevk ile gülzār-ı fenādan*
Pür-yāre bulur sīnesini hār-ı habādan **(Kaside 50/1)**

1.226. bir:
Nā-hak yere ***bir*** *mürçenin gönlünü kırma*
Kām almağa ʿarzū-keş isen feyz-i Hudādan **(Kaside 50/11)**

1.227. bir:
Bir *ʿārif-i billāha edip ʿarz-ı dehālet*
Fermān-ı İlāhī ne ise eyle itāʿat **(Kaside 50/15)**

1.228. bir:
Bir *seyl-i hurūşān ki çıkar semt-i ʿademden*
Bir sürʿat-i sākitle akar sū-yı fenādan **(Kaside 50/16)**

1.229. bir:
Görmedim senden mükemmel ***bir*** *güzel*
Senden ecmel doğmadı bir anneden **(Kıt'a 2/1)**

1.230. bir:
Taşa ***bir*** *söz söylesem redd-i cevāb eyler bana*
Hande-nāk eyler çemen-zārı nigāh-ı şefkatim **(Kıt'a 5/2)**

1.231. bir:
Bir *vakit olur ki kalbe olur tek gubār-bār*
Bir dem gelir ki olmaz olur bir tebār-bār **(Kıt'a 7/1)**

1.232. bir:
Bir vakit olur ki kalbe olur tek gubār-bār
Bir *dem gelir ki olmaz olur bir tebār-bār* **(Kıt'a 7/1)**

1.233. bir:
Bir vakit olur ki kalbe olur tek gubār-bār
Bir dem gelir ki olmaz olur ***bir*** *tebār-bār* **(Kıt'a 7/1)**

1.234. bir:
Yazıktır rüzgār israf ederse kūh-i Bālāda
Benim şemʿ-i şeb-efrūzum için ***bir*** *encümen yok mu* **(Kıt'a 21/1)**

1.235. bir:
Felsefî genc-i hükümden ***bir*** *fülūs bulmuş değil*
Diğerāna yā nasıl rehber olur ehl-i sefeh **(Kıt'a 22/2)**

1.236. bir:
Sipihr-i kīne-perdāzın sayılmaz cevrine karşı
Ser-ā-pā saf āhenden yapılmış ***bir*** *beden lāzım* **(Müfret 8/1)**

1.237. bir:
Hatt-ı āverlikten evvel bir kitāb-ı hüsn idin ammā
Bozup dağıttık anı şeyb ile şīrāzeden çıktık **(Müfret 14/1)**

1.238. bir:
Gönül reʾy-i husūl-i kām ile āvāre kalmıştır
Bir *müşkil işten artık ʿāciz ü bīçāre kalmıştır* **(Muhammes 1/1)**

1.239. bir:
Garībim hāne-berdūşum ne dārım ne diyārım var
Fakat ***bir*** *dilrubā-yı bī-behā ʿālī tebārım var* **(Muhammes 2/2)**

1.240. bir:
Anın fermān-ber-i fermānıyım vicdān ü cānımla
Gönül iklīmine hükm eyleyen ***bir*** *şehriyārım var* **(Muhammes 2/5)**

1.241. bir:
Gönül sākīden envār-ı teveccüh iğtinām etse
Nolur ***bir*** *sāğar-ı ser-şār içirse şād-gām etse* **(Muhammes 2/7)**

1.242. bir:
Benim ***bir*** *dilber-i ʿālī-cenābım dilşikārım var*
Edip perhīz-i katʿī el yudum şerr ü şekāvetten **(Muhammes 2/13)**

1.243. bir:
Hāl-i meʾmūrīne ***bir*** *kezzābı rāvī tuttular*
Ehl ile nā-ehli cāhiller müsāvī tuttular **(Muhammes 4/6)**

1.244. bir:
Hiç olur mu böyle ***bir*** *hālin sonu emr-i hasen*
ʿAdl-i maʿkūsu temāşā eylesin her merd ü zen **Muhammes 4/14**

1.245. bir:
Gerek sahn-ı kenīsāda gerek Beyt-i mükerremde
Hüner ***bir*** *kalb-i mahzūnu sevindirmektir ʿālemde* **(Müsebba 1/27)**

1.246. bir:
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen
Edersen ***bir*** *iyilik intizār eyle mükāfāta* **(Müsebba 1/32)**

1.247. bir:

*Cismini kıble ile **bir** gül-i rengīn edeyim*
Üşüdükçe alayım koynuma teshīn edeyim **(Müsebba 2/30)**

1.248. bir:
Sefāhat-pīşegāna ittibāʿ etme vefā yoktur
***Bir** üstāda çerāğ ol serserīlikte safā yoktur* **(Müseddes 1/1)**

1.249. bir:
Hamiyyet-perver olʿiffet-şiʿār ol merhamet-kār ol
*Eriş **bir** mürşid-i dānā-dile Hakktan haberdār ol* **(Müseddes 1/5)**

1.250. bir:
Düştüm şeb-i tārīke elimde fenerim yok
*Müşkil bu ki **bir** hem-reh-i rūşen seyirim yok* **(Müseddes 3/2)**

1.251. bir:
***Bir** mürg-i hazīnim uçacak bāl ü perim yok*
Feryād edecek çırpınacak tāb u ferim yok **(Müseddes 3/6)**

1.252. bir:
Tāliʿ bana ettirmedi dildārı der-āğūş
*Dalmış **bir** ağır uykuya mānend-i deber-nūş* **(Müseddes 3/7)**

1.253. bir:
Ebvāb-ı teʾessüf dil-i nālānıma meftūh
*Her şāhımı **bir** seng-i sitem eyledi mecrūh* **(Müseddes 3/11)**

1.254. bir:
***Bir** devha-i mihnet-zedeyim berk ü berim yok*
Etrāfıma zıll-efken olur şuʿbelerim yok **(Müseddes 3/12)**

1.255. bir:
Emniyyet ile cān atacak bir siperim yok
İmdād umacak rahm edecek kimselerim yok **(Müseddes 3/10)**

1.256. bir:
Bir āteş-i mestūrum açıkta şererim yok
Hayfā ki henüz ʿālem-i mānāda yerim yok **(Müseddes 3/36)**

1.257. bir:
*Fennī yapışıp destime **bir** ehl-i tasavvuf*
Etsin de dil-i zārımı hakkıyla tasarruf **(Müseddes 3/37)**

1.258. bir:
***Bir** hamīr ibn-i hamīr ibn-i hamīr ibn-i hamīr*
Seni mikdār u meziyyetçe ederse taʿyīr **(Müsemmen 1/1)**

1.259. bir:
*Sana isnād-ı fücūr eylese **bir** cāhil-i har*
Korkma bühtānla gelmez sana bir gūne zarar **(Müsemmen 1/5)**

1.260. bir:
*Çünkü **bir** cevheri seng-i siyeh etmez kuru lāf*
Kadr ü māhiyyetini fark eder ancak sarrāf **(Müsemmen 1/10)**

1.261. bir:
*Sana **bir** tekme ile ursa āhırda bir eşek*
Sende ursan ona āhırda eşek kalmaz tek **(Müsemmen 1/13)**

1.262. bir:
*Seni taʿn eylese nā-hak yere **bir** şahs-ı leʾīm*
Öyle bir kāv-ı sebük-mağzı sen etme tecrīm **(Müsemmen 1/17)**

1.263. bir:
Seni taʿn eylese nā-hak yere bir şahs-ı leʾīm
*Öyle **bir** kāv-ı sebük-mağzı sen etme tecrīm* **(Müsemmen 1/17)**

1.264. bir:
*Dūş oldu gönül dün gece **bir** kaşları yāya Bir çehresi aya*
Kāʾil idin ol māl ile gelsek bir araya Yılda birer aya **(Müstezad 1/1)**

1.265. bir:
*Dūş oldu gönül dün gece bir kaşları yāya **Bir** çehresi aya*
Kāʾil idin ol māh ile gelsek bir araya Yılda birer aya **(Müstezad 1/1)**

1.266. bir:
Dūş oldu gönül dün gece bir kaşları yāya Bir çehresi aya
*Kāʾil idin ol māh ile gelsek **bir** araya Yılda birer aya* **(Müstezad 1/1)**

1.267. bir:
***Bir** mah-ruhun mihri süveydāda nihāndır Bir hayli zamāndır*
Şevk-i şeref-i vuslatı bir hayli zamāndır Sīnemde nihāndır **(Müstezad 2/1)**

1.268. bir:
Fennī kulunu lehce-i ʿirfān ile yād et İrşād ile şād et
*Maksūd-ı hakīrānesi **bir** lutf-ı nihāndır İmdād u amāndır* **(Müstezad 2/7)**

1.269. bir:
*Zencīre çeken gönlümü **bir** serv-i semendir Bir zülf-i resendir*
Tahdīş eden endīşemi ol gonca dehendir Mahsūl-i vatandır **(Müstezad 3/1)**

1.270. bir:
*Zencīre çeken gönlümü bir serv-i semendir **Bir** zülf-i resendir*
Tahdīş eden endīşemi ol gonca dehendir Mahsūl-i vatandır **(Müstezad 3/1)**

1.271. bir:
Bin dānemiz olur merheme muhtāc
***Bir** yāre bulunsa bir tānemizde* **(Şarkı 6/6)**

1.272. bir:
*Bilmedin kadrimi **bir** gevher idim*
Hırz-i cān etmeğe lāyık er idim **(Şarkı 9/7)**

1.273. bir:
Müslümāne ya Katolik yāhud Rūm
*Ben de **bir** dilber-i raʿnā bulurum* **(Şarkı 9/9)**

1.274. bir:
*Sana rağmen severim **bir** dilber*
Belki senden de ola bālā ter **(Şarkı 9/11)**

1.275. bir:
*Etti Fennīye bedel **bir** kebşi kurbān rahm edip*
Cān iken kurbānı ey Memdūh cānān rahm edip **(Tahmis 2/12)**

1.276. bir:
*Ki sen **bir** nokta-i mergūbe ben pür-kār idim evvel*
Evvel ʿākil tanırdın gālibā dīvāneyim şimdi **(Tahmis 3/8)**

1.277. bir:
*Ke-en başka **bir** şemʿa döner pervāneyim şimdi*
O eski bildiğin ʿāşık değilsem yā neyim şimdi **(Tahmis 3/9)**

1.278. bir:
Nükte-dānān-ı edepten güş edenler sözlerim
*İşvesinden ʿārızından bahseder **bir** āfetin* **(Tahmis 4/13)**

1.279. bir:
*Semt-i ʿuşşāka yanaş ol bukʿada **bir** hāne tut*
Zirve-i Kāf-ı muhabbetten buyur bir lāne tut **(Tahmis 5/1)**

1.280. bir:

Etme el-insāf āteş üstüne āteş nedir
*Karşı durma āhıma āhım **bir** āteş deşnedir* **(Tahmis 5/4)**

1.281. bir:
*Gabgab-i āvīzeden **bir** būse ver dil teşnedir*
Kıymet ü mislin dilersen sevgili bir cāne tut **(Tahmis 5/5)**

1.282. bir:
Tutma zāhidler gibi tesbīhi ālāt-ı riyā
*Git de **bir** meyhāne mesken ile bir peymāne tut* **(Tahmis 5/10)**

1.283. bir:
Tutma zāhidler gibi tesbīhi ālāt-ı riyā
*Git de bir meyhāne mesken ile **bir** peymāne tut* **(Tahmis 5/10)**

1.284. bir:
Ger gazūbāna nigāh eylerse ʿālī gözlerin
*Sanki gafletten uyandırdı yine **bir** gāfili* **(Tahmis 6/13)**

1.285. bir:
Temennā-yı visālimle dolanırlar uzağımdan
*Çıkarsam seyre derler ins ü cin yok **bir** civān şöyle* **(Tahmis 7/13)**

1.286. bir:
*Ki yāni kendini **bir** dilsitān oldum kıyās etmiş*
Bu bir dilber dehānından gazeldir iktibās etmiş **(Tahmis 7/17)**

1.287. bir:
*Hüzn ile geldi **bir** melek tārīhini zabt etmeğe*
Şaʿbān Efendi gülbün-i Firdevsin oldu zāʾiri **(Tarih 5/3)**

1.288. bir:
*Yaptı **bir** cemʿiyyet-i kübrā o gevher-pāreye*
Oldular başbaşa ihvān ü hūşyāverdī şād **(Tarih 6/4)**

1.289. bir:
*Çıktı **bir** tārīh hāmemden anı tebrīk için*
Hüsn-i āmīzişle taltīf eyleye Rabb-i Cevād **(Tarih 6/6)**

1.290. bir:
*İşte bu fāzıl dahi **bir** derde oldu mübtelā*
Zikr ü fikr-i Hakla erdi makām-ı rahmete **(Tarih 11/2)**

1.291. bir:
*İsmet ü irfān ile mağrūr **bir** tahrīr idi*
Kurb-ı Hakka vāsıl oldu maʿnen etti iʿtilā **(Tarih 12/3)**

1.292. bir:
*Ki **bir** handān yurdunda bir tek fidān idi*
Akārib ü ahbābı nasıl mātem etmesin **(Tarih 14/4)**

1.293. bir:
*Var **bir** Vezīr-i hurde-bīn muhtārıdır reʾy-i zerrīn*
Hem-nām-ı Zeynelābidīn hem ʿadl-i Bū Bekr ü Ömer **(Tarih 16/7)**

1.294. bir:
Bildi nedir ol nükte-dān fikr-i Şeh-i şevket-nişān
*ʿArz u beyān etti hemān yaptırmak üzre **bir** memer* **(Tarih 16/8)**

1.295. bir:
*Buyursun **bir** çıkartan varsa tārīhim gibi tārīh*
Şehin-şāh-ı münevver eyledi Enver Beyi ihyā **(Tarih 21/5)**

1.296. bir:
Şuʿā-yı dīde-i gam dīdem oğlum ʿĀkife ansız
*Gelip **bir** derd-i müşkil cism-i pākin bī-tüvān etti* **(Tarih 22/2)**

1.297. bir:
*Ana **bir** ravza-i huld-ı berīni eyledik tebrīk*
O da ev halkına derd-i firākı armağan etti **(Tarih 22/5)**

1.298. bir:
Kalmadı kıymeti pāzār-ı cihānda fazlın
*Var mıdır cevher-i ʿirfānı tanır **bir** üstād* **(Taştir 2/3)**

1.299. bir:
*Var mıdır hiç dil-i pür-kīn ile **bir** feyz almış*
Münhasif māh-ı şeb muzlimi tenvīr etmez **(Gazel 71/5)**

1.300. bir:
*Yoktur etvārını taklīd edecek **bir** dilber*
Fitne-kār olmasa merd olsa vefā-dār olsa **(Gazel 184/4)**

1.301. bir:
Sitāremden midir ben mi tesādüf etmedim bilmem
*Huzūr-ı kalb için yoksa felekde **bir** zamān yok mu* **(Gazel 216/3)**

1.302. bir:
***Bir** duʿā bir de ʿubūdiyyetin ʿarz etmektir*
Kavl-i Fennīdeki efkār u hayālin sırrı **(Tarih 8/15)**

1.303. bir:
*Bir duʿā **bir** de ʿubūdiyyetin ʿarz etmektir*
Kavl-i Fennīdeki efkār u hayālin sırrı **(Tarih 8/15)**

1.304. bir:
*Sīneme **bir** tāze zahm açtı nigāh-ı hışm ile*
Tīr-i müjgānın meğerse imtihān etmiş yine **(Gazel 186/2)**

1.305. bir:
*Kaht-ı evlād-ı beşerde o da **bir** ādem idi*
Mazhar-ı hüsn-i kabūl olsa nolurdu Fennī **(Gazel 210/7)**

1.306. bir:
*Kimi görsek geçiyor **bir** nazar-ı bārid ile*
Bilmiyor kimse bizi uğramıyor yānımıza **(Gazel 182/2)**

1.307. bir:
*İlāhī eyledin **bir** kabza topraktan beşer peydā*
Beşerde oldu fermanınla idrāk ü nazar peydā **(Kaside 4/1)**

1.308. bir:
Şaşırdınsa rāhını buyur bende-hāneye
*Görülmüş mü **bir** meh-kīnim ona menzil olmasın* **(Gazel 164/5)**

1.309. bir:
*Kerem et baht-ı cefā-kārıma **bir** söz anlat*
Yetişir tāliʿ ile ettiğimiz ceng ü cidāl **(Kaside 40/40)**

1.310. bir:
Yap yıkık gönlümü mesʾūlümün isʿāfıyla
*Size olsun bu da **bir** fidye-i cāh u iclāl* **(Kaside 40/62)**

1.311. bir:
*Dile sebbābe-i lutfün ile **bir** merhem sür*
Kalmasın yeʾisle mecrūh süveydā-yı ümīd **(Kaside 46/43)**

1.312. bir:
Kerīmī sen bilirsin kim hilāfı irtikāb etmem
*Felekte çok şükür **bir** neşʾeli lezzetli dem buldum* **(Kaside 49/5)**

1.313. bir:
Etsen īkād gönül şemʿini şāhāne olur
*Bana niʿmet sana **bir** himmet şāhāne olur* **(Müfret 9/1)**

1.314. bir:
*Muvaffak etti Mevlā **bir** nasīb aldım saʿādetten*
Saʿīdim sāye-i Pīrīde kalb-i hüşyārım var **(Muhammes 2/15)**

1.315. bir:
***Bir** tasavvur sāhibinden sor inanmazsan eğer*
Kuvvet-i teʿsīr-i sihrin neydüğün tasdīk eder **(Tahmis 4/12)**

1.316. bir:
*Gerçī vermez **bir** şifā ʿaşkınla çok söylendiğim*
Izdırārīdir şehā ʿaşkınla çok söylendiğim **(Tahmis 5/11)**

1.317. bir:
*Hemān **bir** lezzet aldı nebzece sükker-i dudağımdan*
Sırr-ı devlet ısr-i mūnisler iken ʿakl ü ʿirfānım **(Tahmis 7/6)**

1.318. bir:
Bana her kim vücūd isnād ederse zann-ı sāhīdir
*Yok ettim varlığı yok olmayan **bir** vāra verdim hep* **(Gazel 9/2)**

1.319. bir:
Mizac-ı ehl-i zevki bāde-i gül-fām eder tashīh
*Küdürāt-ı dil-i āzürdeyi **bir** cām eder tashīh* **(Gazel 19/1)**

1.320. bir:
*Şu meʾsūrāta karşı **bir** müʾessir yoksa ey münkir*
Eden kimdir vücūd-ı mümkünātı ser-te-ser īcād **(Gazel 21/4)**

1.321. bir:
*Ne yap yap evvel diril kal hāsılı **bir** yār ile bākī*
Sünāʾīlik sülāsīlik eder çok derd-i ser īcād **(Gazel 21/8)**

1.322. bir:
Her ne teklīf etse kırmam Fennīyā dildārımı
***Bir** gönül yapmak bana şehd-i musaffādan lezīz* **(Gazel 24/8)**

1.323. bir:
İşve-kārım tıfl-ı nevresken tanırdım ben seni
*Der idim şu penbe ten **bir** şūh-ı müstesnā çıkar* **(Gazel 34/6)**

1.324. bir:
*Mücrimi **bir** sille mustantıktan aʿlā söyletir*
Zor-ı bāzū fenne çok yerlerde istiʿlā eder **(Gazel 52/6)**

1.325. bir:
*Kasāvetsiz ne **bir** ʿāşık ne bir mehpāre kalmıştır*
Eğer kalmışsa gamsızlık kuru dīvāra kalmıştır **(Gazel 61/1)**

1.326. bir:
*Kasāvetsiz ne bir ʿāşık ne **bir** mehpāre kalmıştır*
Eğer kalmışsa gamsızlık kuru dīvāra kalmıştır **(Gazel 61/1)**

1.327. bir:
Demiş Fennī niçin dergāh-ı ʿaşkımda mülāzımdır
*Dedim **bir** iltifāta nāʾil olmakçün zamān gözler* **(Gazel 62/5)**

1.328. bir:
***Bir** dilber-i nāzikle hafīfāne görüşmek*
Hemdemlerinin sıklet-i mişvārına değmez **(Gazel 65/5)**

1.329. bir:
*Sağ oldukça dilinden **bir** nefes şükr-i niʿam gitmez*
Hayāt-ı müsteʿārı ʿārif-i āgāh eder takdīr **(Gazel 81/5)**

1.330. bir:
***Bir** nigehle nice bin fitne edersin īkāz*
Seni ey gözleri āhū küçücükten biliriz **(Gazel 82/3)**

1.331. bir:
Batmasın gül yüzüne hār-ı nigāh-ı rukabā
*Gülşen-i behçetini görmesin aslā **bir** kes* **(Gazel 91/2)**

1.332. bir:
*ʿĀlem-i ervāha āʾit **bir** hakīkat bulmadır*
ʿĀlem-i eşbāhı dikkatle temāşādan garaz **(Gazel 95/5)**

1.333. bir:
*Her ne yapsan hiç birinden **bir** keder ahz eylemez*
Kalb-i ʿāriftir bakılmış olsa deryādan garaz **(Gazel 95/6)**

1.334. bir:
***Bir** nigehle nice bin fitne edersin īkāz*
Seni ey gözleri āhū küçücükten biliriz **(Gazel 82/3)**

1.335. bir:
***Bir** āh ile çarhın ocağın söndüreyim mi*
Yā şemʿa-i ümīdim uyansın mı ne dersin **(Gazel 122/2)**

1.336. bir:
İʿtibār etme zer ü sīmine Fennī feleğin
*Yetişir **bir** nefes himmeti kimyāya bedel* **(Gazel 141/5)**

1.337. bir:
*Telhī-i hicri çeken tūtī-i dil **bir** gün gelir*
Sāye-i laʿl-i şeker-bārında şīrin-kām olur **(Gazel 33/3)**

1.338. bir:
*Kāşki tartılsa **bir** mīzān ileʿayb u hüner*
Laʿl ü gevher Kıbrıs elmasıyla seyyān olmasa **(Gazel 183/6)**

1.339. bir:
***Bir** gece ansızın ol māh bedīdār olsa*
Ay doğup yer yüzü müstağrak-ı envār olsa **(Gazel 184/1)**

1.340. bir:
Sözümden dönmem aslā har dedim hardır yine cāhil
*Hatā var mı sebāt etmekde **bir** reʾy-i sevāb üzre* **(Gazel 193/3)**

1.341. bir:
***Bir** mevkīʿ tutamadım*
Ehl-i kemāl içinde **(Diğer 1/4)**

1.342. bir:
*Sanma **bir** iş yapılır hükm-i kaderden hāric*
Lākin idrāki anın tavk-ı beşerden hāric **(Gazel 18/1)**

1.343. bir:
Şimdi hepʿaksinedir kār-ı cihān ez-cümle
***Bir** peder iş yapamaz emr-i püserden hāric* **(Gazel 18/3)**

1.344. bir:
Değilken muktedir her zī-fazīlet mahv u isbāta
*Sütūr-ı münşeʿātı şimdi **bir** sersem eder tashīh* **(Gazel 19/3)**

1.345. bir:
*Ayrılık zahmın çekip vasla eren **bir** ʿāşıkın*
Her şebi Kadre bedel her rūzü bir bayram olur **(Gazel 33/5)**

1.346. bir:
***Bir** hakīkī iltifātın görmedim görsem bile*
Rūz ise āsār-ı hülyā şeb ise rüʾyā çıkar **(Gazel 34/3)**

1.347. bir:
*Bī-bakā **bir** verd için āh-ı hezār etmek değil*
Mahbes-i hicrānı bir gülşen tahayyüldür hüner **(Gazel 37/2)**

1.348. bir:
Çehre-i şāhid-i şān u şerefi mū getirir
*Münciz olmazsa eğer vaʿdini **bir** merd-i asīl* **(Gazel 43/4)**

1.349. bir:
*Duysa **bir** ʿāşık ki eller yānına cānān gider*
Zehr alır gūyā kulağından içinden kan gider **(Gazel 45/1)**

1.350. bir:
Parıltıya aldanma zen-meşreb olma sūfī
***Bir** meslek ittihāz et deʾb-i ricāle benzer* **(Gazel 63/4)**

1.351. bir:
Fennī nasıl edersin daʿvā-yı istikāmet
Yok sende ***bir*** *ʿalāmet ehl-i kemāle benzer* **(Gazel 63/6)**

1.352. bir:
Kim derd-i derūnun ʿarz eder ***bir*** *çāre istersin*
Dağılmış āşinālar mecmaʿ-ı bīgāneler kalmış **(Gazel 94/3)**

1.353. bir:
Etme ***bir*** *kāra teşebbüs reviş-i pīre nakīz*
Hazret-i Pīrin efendi izini taʿkīb et **(Gazel 97/3)**

1.354. bir:
Ezelde olmayınca ***bir*** *işe kilk-i gazā-cārī*
Ne mümkün hayra dayra göstere bir iktizā tāliʿ **(Gazel 102/2)**

1.355. bir:
Ki ancak orta yerde hükmü yok ***bir*** *kethüdā tāliʿ*
O da sırr-ı bürde ahkām-ı fermān-ı İlāhīdir **(Gazel 102/3)**

1.356. bir:
Emīn ol kim görülmez vahşiyāne ***bir*** *eser benden*
Eğer ey āhū gözlüm gayr ile ünsiyyet etmezsen **(Gazel 124/3)**

1.357. bir:
Var ise şerefʿafv u ʿatūfettedir ancak
Kin tutmada ***bir*** *fazl u meziyyet bulamazsın* **(Gazel 132/12)**

1.358. bir:
Efendim sen gidelden derde düştü mübtelā tez gel
O derde makdeminden başka yoktur ***bir*** *devā tez gel* **(Gazel 136/1)**

1.359. bir:
Binip ***bir*** *esb-i tāzi-i sabā-reftāre ulgār et*
Ağır davranma Mevlāyı seversen mutlakā tez gel **(Gazel 136/5)**

1.360. bir:
Mahzen-i endīşede tedbīr-i vuslat bir değil
Kurtuluş yoktur der-āgūş eylerim ***bir*** *gün seni* **(Gazel 139/7)**

1.361. bir:
Eyledim bunca zamān dergeh-i ʿaşkınla sebāt
Başka ***bir*** *şūha gidip tāze-nihālim demedim* **(Gazel 154/7)**

1.362. bir:
Lāzım gelir ki vuslata ***bir*** *hāʾil olmasın*
Mümkün müdür ki cevrine dil kāʾil olmasın **(Gazel 164/1)**

1.363. bir:
Olursa muhakkaktır ki ***bir*** *fitne parlatır*
Rakīb-i bed- ahter meclise dāhil olmasın **(Gazel 164/2)**

1.364. bir
Derdini Fennī hafiyyen ***bir*** *zarīfe söylesin*
Ecnebī-i fitnat u ʿirfāna şekvālanmasın **(Gazel 171/9)**

1.365. bir:
Bu gülzārın göz altından temāşā eyle ezhārın
Hezārın ağzına ***bir*** *söz düşürme hāra bildirme* **(Gazel 188/3)**

1.366. bir:
İtirāf etmiş tedāvīden etibbā ʿaczini
Bir *devā bulsun dil-i bīmāre Allah ʿaşkına* **(Gazel 191/2)**

1.367. bir:
Bir *kusūr ettim de gönlünde kırıklık var ise*
Geçsin ifşā etmesin ağyāra Allah ʿaşkına **(Gazel 191/3)**

1.368. bir:
Māhdan māhīye dek şāyiʿ olur tāliʿ bu yā
Māhımı fırsat bulup alsam ***bir*** *akşam yanıma* **(Gazel 199/2)**

1.369. bir:
Bir *vākıʿa efvāh-ı leʾīmāne düşerse*
Taʿbīr-i kabīh üzre ederler anı iʿzām **(Gazel 202/8)**

1.370. bir:
Erbāb-ı dil yanında duran ***bir*** *ehl-i gaflet*
Seng-i siyāha benzer laʿl ü leʾāl içinde **(Gazel 203/8)**

1.371. bir:
Muhabbet bezmine ***bir*** *şeb ayak bassan da cānānım*
Ümīdim şemʿini destinle īkād etsen olmaz mı **(Gazel 207/3)**

1.372. bir:
Bī-haber vakt-i seherde gelse dilber kāşki
Ben de ***bir*** *gün görsem ellerle berāber kāşki* **(Gazel 215/1)**

1.373. bir:
Sabādan mı uçan kuştan mı alsam ***bir*** *haber bilmem*
Ne ʿālemde ne keyfiyyettedir āyā vatan şimdi **(Gazel 220/6)**

1.374. bir:
Bāğ-bānı bilmedir bu bāğa gelmekten ʿarz
Başka ***bir*** *maksūdumuz yok gül gibi sünbül gibi* **(Gazel 228/3)**

1.375. bir:
Olmasın ammā derūnunda hevā-yı māl ü cāh
Fennīyā ***bir*** *işle uğraş tālib-i dünyā gibi* **(Gazel 233/9)**

1.376. bir:
Hazer et ***bir*** *yere kesretle girip çıkmaktan*
Karalar yüzünü sonra yazık hāme gibi **(Gazel 237/6)**

1.377. bir:
Bir *emelde var ise menn ü müdārā kokusu*
Laʿnet olsun yüreğe kan oturur misk olsa **(Gazel 238/7)**

1.378. bir:
Mesned-i ʿālī-meziyyet-bahş olur mu cāhile
Esb olur mu yükseğe çıkmakla ***bir*** *har yavrusu* **(Gazel 241/5)**

1.379. bir:
Ki etsin sāye-i fazlında ***bir*** *zevk-i diğer peydā*
Dil-i Fennīyi yā Rab pençe-i emmāreden kurtar **(Kaside 4/5)**

1.380. bir:
İlāhī senden istīmān eden ***bir*** *bende-i ʿāciz*
Şeref-yāb-ı emān u emn ü īmān olmasın nolsun **(Kaside 8/3)**

1.381. bir:
İlāhī senden istimdād eden ***bir*** *bende-i muztar*
Senin imdād ü aʿtāfınla şādān olmasın nolsun **(Kaside 8/4)**

1.382. bir:
İlāhī senden istiʾsām eden ***bir*** *sālik-i ʿaşka*
Senin fazlın senin lutfun nigeh-bān olmasın nolsun **(Kaside 8/5)**

1.383. bir:
İlāhī senden istihdā eden ***bir*** *ʿabd-i gümrāhın*
Enīs ü hem-rehi erbāb-ı ʿirfān olmasın nolsun **(Kaside 8/6)**

1.384. bir:
Karīn-i mecmaʿ-ı ashāb-ı vicdān olmasın nolsun
İlāhī senden istinsār eden ***bir*** *bende-i mağdūr* **(Kaside 8/7)**

1.385. bir:
İlāhī senden istiğfār eden ***bir*** *bende-i mücrim*
Saʿādetle sezā-yı ʿafv ü gufrān olmasın nolsun **(Kaside 8/8)**

1.386. bir:

Geldi herem gitti şebāb oldu sarāy-ı ten harāb
*Ey nefs-i bī-şerm ü hicāb ettin mi **bir** hayr iktisāb* **(Kaside 20/1)**

1.387. bir:
*Mağmūm olursa **bir** fuʾad ʿümrānı eyler izdiyād*
Fikr et günāhın olma şād dil mülkünü yıkmakla yap **(Kaside 20/5)**

1.388. bir:
Kadrini bil ihtirām et etme hürmette kusūr
*Ādemi şefkatli **bir** māder gibi besler kalem* **(Kaside 24/9)**

1.389. bir:
*Kevkeb-i ikbālini parlak göreydi **bir** zamān*
Gör neler īcād ederdi şevk ile esmer kalem **(Kaside 24/28)**

1.390. bir:
***Bir** emel kim bī-taleb bī-minnet eylerse zuhūr*
İşte dünyānın budur ancak elez niʿmeti **(Kaside 37/4)**

1.391. bir:
*Girse **bir** matlab ele bī-minnet ü bī-intizār*
Bundadır el-Hakk cihānın feyz ü mesʿūdiyeti **(Kaside 37/5)**

1.392. bir:
*Kim ki **bir** ümīde minnetsiz olursa dest-res*
Cevf-i çarkı doldurur āsār-ı memnūniyeti **(Kaside 37/6)**

1.393. bir:
*Hem hasım hem hākim oldukda **bir** ādem diğere*
Nefsine etmez kabūl elbette medhūliyeti **(Kaside 37/48)**

1.394. bir:
*Etmedi hakkımdaki şekvāyı **bir** dīvāna ʿarz*
Setredip koydurmadı meydāna hakkāniyeti **(Kaside 37/67)**

1.395. bir:
*Beni incitmede **bir** fazl u şeref var mı sana*
Hakk-ı meşrūʿumu āyā niçin ettin pā-māl **(Kaside 40/4)**

1.396. bir:
*Beni **bir** emr-i mühim üstüne meʾmūr et de*
Yapamazsam o zemān kayd olunsun terkīn **(Kaside 42/18)**

1.397. bir:
***Bir** seher hātif-i gaybī beni īkāz etti*
Dedi aç dīdeni ey sākin-i beyti'l-ahzān **(Kaside 45/17)**

1.398. bir:
*Sana da rahm eder el-kıssa bulur **bir** çāre*
Nice bīçārelere olmadadır çāre-resān **(Kaside 45/26)**

1.399. bir:
Tut elimden beni meydāna çıkar merhamet et
*Yeʾs ü endūh ile **bir** kūşede kaldım pinhān* **(Kaside 45/34)**

1.400. bir:
Dilkeş ebrūları gūyā ki hilāl-i meh-i ʿīd
*Görse **bir** sāʾim olur savmı karīn-i butlān* **(Kaside 45/56)**

1.401. bir:
Umarım kim nesak-ı şekl-i ʿakīme girmez
***Bir** netīce verir encāmı kazāyā-yı ümīd* **(Kaside 46/47)**

1.402. bir:
*Muktedirsin kılı kırk yarmağa **bir** mesʾelede*
Ser-te-ser milket-i maʾnāyı sen ettin teshīr **(Kaside 47/14)**

1.403. bir:
Tahsīl-i kemāl eyle hakīkatte edīb ol
*Yoksa **bir** şeref mi var sana ziyy-i üdebādan* **(Kaside 50/14)**

1.404. bir:
*Görmedim senden mükemmel **bir** güzel*
Senden ecmel doğmadı bir anneden **(Kıt'a 2/1)**

1.405. bir:
***Bir** ādemin ki hem-demi şahs-ı mehīn ola*
Her hālde o bī-çāreye Allah muʿīn ola **(Müfret 2/1)**

1.406. bir:
Mutlakā hāsıl olur her neyse fikr ü niyetin
*Var ise **bir** cānib-i ʿālīye mensūbiyetin* **(Müfret 15/1)**

1.407. bir:
Girmek gibidir kelb-i ʿakūr ile çuvala
***Bir** şahs-ı münāfıkla ʿalelāde görüşmek* **(Müfret 19/1)**

1.408. bir:
*Görmesin derken işimde kimse **bir** ʿayb u kusūr*
Bir yere toplandı birkaç müflis-i şerm-i şuʿūr **(Muhammes 4/4)**

1.409. bir:
Rızā bābında bekle rahme şāyān olmak istersen
*Sakın **bir** dīdeyi ağlatma handān olmak istersen* **(Müsebba 1/3)**

1.410. bir:
*Sakın **bir** dīdeyi ağlatma handān olmak istersen*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/7)**

1.411. bir:
Mezālim ādemiyyetle değildir kābil-i tevfīk
*Sakın **bir** dīdeyi ağlatma handān olmak istersen* **(Müsebba 1/10)**

1.412. bir:
Ehemm-i kār u bārın hidmet-i dīn-i mübīn olsun
*Taʿārruz etme **bir** şahsa cesūr olsun cebīn olsun* **(Müsebba 1/12)**

1.413. bir:
*Sakın **bir** dīdeyi ağlatma handān olmak istersen*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/14)**
1
.414. bir:
Sezā ancak budur her sālik-i şeh-rāh-ı ʿirfāne
*Sakın **bir** dīdeyi ağlatma handān olmak istersen* **(Müsebba 1/17)**

1.415. bir:
*Sakın **bir** dīdeyi ağlatma handān olmak istersen*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/21)**

1.416. bir:
Düşen bī-keslere rahmet tarīk-i iʿtilā göster
*Sakın **bir** dīdeyi ağlatma handān olmak istersen* **(Müsebba 1/24)**

1.417. bir:
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen
*Tesādüf eyledikçe **bir** fakīr ebnā-yı ādemde* **(Müsebba 1/25)**

1.418. bir:
*Sakın **bir** dīdeyi ağlatma handān olmak istersen*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/28)**

1.419. bir:
Garaz hammālı olma kīni terk et mā-mezādan geç
*Sakın **bir** dīdeyi ağlatma handān olmak istersen* **(Müsebba 1/31)**

1.420. bir:
*Yaparsan **bir** fenālık hāzır ol ʿayn-ı mücāzāta*
Lihāzā müstakīm ol inhimāk etme huzūzāta **(Müsebba 1/33)**

1.421. bir:
*Sakın **bir** dīdeyi ağlatma handān olmak istersen*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/35)**

1.422. bir:
*Sakın **bir** dīdeyi ağlatma handān olmak istersen*
Nüfūzun nisbetinde derd-mendāna devā-sāz ol **(Müsebba 1/38)**

1.423. bir:
*Yerine kāʾim olur sonra güzel **bir** çerkes*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/59)**

1.424. bir:
*Gūyā ki benim kimsede **bir** yādigārım yok*
Yā tabʿ-ı ehibbāda vefā yā değerim yok **(Müseddes 3/9)**

1.425. bir:
*Mā-fevkıma takdīm edecek **bir** hünerim yok*
Mā-dūnuma tevdīʿ edecek bir eserim yok **(Müseddes 3/18)**

1.426. bir:
Mā-fevkıma takdīm edecek bir hünerim yok
*Mā-dūnuma tevdīʿ edecek **bir** eserim yok* **(Müseddes 3/18)**

1.427. bir:
*Sana isnād-ı fücūr eylese **bir** cāhil-i har*
Korkma bühtānla gelmez sana bir güne zarar **(Müsemmen 1/5)**

1.428. bir:
Hākezā merd-i asīli tanımaz mı eşrāf
*Gam yeme **bir** eşek eylerse seni istihfāf* **(Müsemmen 1/11)**

1.429. bir:
Öte git nāleni dinletme bize ey bülbül
*Biz anın **bir** gecede belki hezārın çekeriz* **(Gazel 72/2)**

1.430. bir:
*Kalmıyor **bir** eser-i muʿteberim ahlāfa*
Getirirler miʿaceb rahmet ile yāda beni **(Gazel 223/10)**

1.431. bir:
*Sūrete eyler nazar maʿnādan almaz **bir** haber*
Gālibā insān sanır binlerce hayvān kendini **(Gazel 231/2)**

1.432. bir:
Deryāya katre zerreler hurşīde eyler incizāb
***Bir** çāker-i ahkar nider metbūʿa hālinʿarzeder* **(Kaside 20/22)**

1.433. bir:
*Çeşme-sār-ıʿaşkına uğrarsa **bir** kemter kalem*
Yükselir kadri feminden misk-i ezfer damlatır **(Kaside 24/38)**

1.434. bir:
*Eyle **bir** şīrīn-edā dilberle terkīb-i sühan*
Dersen efzāyiş-pezīr olsun kelāmın lezzeti **(Kaside 37/99)**

1.435. bir:
Fennīyā şimdilik ahvālini dergāhınaʿarz et
*De kim **bir** āşinā-yı mübtelā-yı hemm ü gam buldum* **(Kaside 49/17)**

1.436. bir:
*Meserret üzre geçmiş müddet-iʿömrümde **bir** şeb yok*
Meğer kim yer yüzünde bana benzer kara kevkeb yok **(Muhammes 1/18)**

1.437. bir:
Hulāsa tūr-ı kalbim çāre-i derd-i nihānımdır
*Benim **bir** dest-gīrim āşinā-yı gam-güsārım var* **(Muhammes 2/10)**

1.438. bir:
Görmesin derken işimde kimse birʿayb u kusūr
***Bir** yere toplandı birkaç müflis-i şerm-i şuʿūr* **(Muhammes 4/4)**

1.439. bir:
*Yapış **bir** kāmilin destinden insān olmak istersen*
Nebiyy-i Efhamı medh eyle Hassān olmak istersen **(Müsebba 1/2)**

1.440. bir:
Etmeğeʿāzim isen feyz-ı Rızāyı tahsīl
*Koymak istersen eğerʿāleme **bir** yād-ı cemīl* **(Müsebba 2/40)**

1.441. bir:
Maksūd-ı süveydā-yı derūnu sezerim yok
*Yā Rab şu gönülʿukdesini **bir** çizerim yok* **(Müseddes 3/27)**

1.442. bir:
*Dūş oldu gönül dün gece **bir** kaşları yāya Bir çehresi aya*
Kāʾil idin ol māl ile gelsek bir araya Yılda birer aya **(Müstezad 1/1)**

1.443. bir:
Bin dānemiz olur merheme muhtāc
***Bir** yāre bulunsa bir tānemizde* **(Şarkı 6/6)**

1.444. bir:
*Semt-iʿuşşāka yanaş ol bukʿada **bir** hāne tut*
Zirve-i Kāf-ı muhabbetten buyur bir lāne tut **(Tahmis 5/1)**

1.445. bir:
Yek nazarda zümre-iʿuşşāka kayd etti dili
***Bir** tecellīde bana verdi kemāli gözlerin* **(Tahmis 6/15)**

1.446. bir:
Ki yāni kendini bir dilsitān oldum kıyās etmiş
*Bu **bir** dilber dehānından gazeldir iktibās etmiş* **(Tahmis 7/17)**

1.447. bir:
Buyursun işte Fennī işte meydān-ı hünermendān
*Fezāʾil-āşinā **bir** şāʿir-i muʿcīz-beyān yok mu* **(Gazel 216/10)**

1.448. bir:
Mürüvvet merhamet insāf yok mu taş mıdır bağrın
*Ne var **bir** iltifāt et büsbütün āhen misin kāfir* **(Gazel 39/9)**

1.449. bir:
*Ezelde olmayınca **bir** işe kilk-i gazā-cārī*
Ne mümkün hayra dayra göstere bir iktizā tāliʿ **(Gazel 102/2)**

1.450. bir:
Kuş olup ötemedim gül ile yatamadım
***Bir** mevkīʿ tutamadım ehl-i kemāl içinde* **(Gazel 203/2)**

1.451. bir:
Çoktan beri yanıktır hicr-i āteşle gönlüm
*Halvet-gehinde bārī **bir** şeb çerāğ olaydı* **(Gazel 211/2)**

1.452. bir:
Bende-i bāb-ı Benī Adnān olaydım kāşki
*Devlet-i dünyāya etmezdim Hudā **bir** iltifāt* **(Gazel 235/3)**

1.453. bir:
*Gelenler devre **bir** dāğ-ı dile mutlak müsādiftir*
Değil her dāʾire bir nokta-i pür-kārdan hālī **(Gazel 242/4)**

1.454. bir:
*Açmadın üstüme **bir** subh-ı meserret-āsār*
Etmedin cebheme bir pertev-şādī īsāl **(Kaside 40/2)**

1.455. bir:
Maksūdumu yā Rahmān etsen bana ger ihsān
*Gelmez sana **bir** noksān ey rahmeti bol Mevlā* **(Kaside 11/5)**

1.456. bir:

Mürīdānı çekinmez nār u mār u şīr u hançerden
Bu hāletler Cenāb-ı Pīre āʾit ***bir*** *kerāmettir* **(Kaside 30/10)**

1.457. bir:
Yine sīnemde şimşīr-i cefāsın imtihān etti
Felek ***bir*** *yara açtı çeşm-i cānı dem-feşān etti* **(Tarih 22/1)**

1.458. bir:
Yoksa sevdāsını ***bir*** *şūha mı takyīd etti*
Bu gamın aslı ne āzāde-serim noldu sana **(Gazel 1/6)**

1.459. bir:
Bir *cināyettir bu sözʿafv u helāl etmem sana*
Dersen ey āşūb-ı dilʿarz-ı cemāl etmem sana **(Gazel 3/1)**

1.460. bir:
ʿAfīf olmazʿafīfîn gayrīyeʿiffetli yazmakla
Kıvām-ıʿiffeti kuvvetli ***bir*** *ikdām eder tashīh* **(Gazel 19/6)**

1.461. bir:
Bir *tecellīdir eden takdīr-i tavr-ı eymeni*
Hikmet ammā ictisār-ı Hazret-i Mūsādadır **(Gazel 38/5)**

1.462. bir:
Başka bir tuhfesi yok zümre-i dervīşānın
Uğradıkça ʿurefā bezmine ***bir*** *Hū getirir* **(Gazel 43/7)**

1.463. bir:
Nuhbe-i āmālimizdir ***bir*** *cemāl-i bī-misāl*
Ateş-iʿaşka taleb-kārāne yanmışlardanız **(Gazel 77/7)**

1.464. bir:
Bir *mertebe ihsān buyur kim dū cihānda*
Fennī kulunu eyleye ārāyiş-i emsāl **(Gazel 138/5)**

1.465. bir:
Hayr ise ***bir*** *sözü sarf eyle yeri düştükçe*
Ağzına alma hemān her sühānı hāme gibi **(Gazel 237/2)**

1.466. bir:
Yok tahammül gam-ı hicrāna bilirsin yā Rab
Kıl mülākī kerem et ***bir*** *kerem-kāra beni* **(Kaside 5/5)**

1.467. bir:
Kaybedildi hakk-ı meşrūʿum ʿale'l-ʿamyā benim
Hikmeten lā-büd iken ***bir*** *hükme merbūtiyeti* **(Kaside 37/68)**

1.468. bir:
Kalemim bunları ***bir*** *sırra bināʿen yazıyor*
Beyt-i ātīde gelir işbu makālin sırrı **(Tarih 8/10)**

1.469. bir:
Ağlar hemīşe çeşm-i cān
Gönlümde ***bir*** *gam var benim* **(Diğer 5/1)**

1.470. bir:
Gitmez benim olsa cihān
Gönlümde bir gam var benim **(Diğer 5/2)**

1.471. bir:
Attı süveydāya temel
Gönlümde ***bir*** *gam var benim* **(Diğer 5/4)**

1.472. bir:
Olmaz yine benden baʿīd
Gönlümde ***bir*** *gam var benim* **(Diğer 5/6)**

1.473. bir:
Ettiği zulmün o da elbet mükāfātın görür
Bir *şahıs kim nās anın zulm ü beliyyātın görür* **(Gazel 55/1)**

1.474. bir:
ʿAbestir iştigāli sür çıkar āyīne-i dilden
Cihānda ***bir*** *emel kim sūret-i imkān kabūl etmez* **(Gazel 88/4)**

1.475. bir:
Bir *dilbere dil bağla ki sīmīn-ber olsun*
Sīmīn-ber u sīmīn-ten ü ālī-güher olsun **(Gazel 134/1)**

1.476. bir:
Sevk-ı tīnetle sevilmez mi birāder yavrusu
Bir *vücūd ki hangi cüzʾünden geçer sāhib-i vücūd* **(Gazel 241/3)**

1.477. bir:
Dāme düşürmek ister erbāb-ı iʿtibārı
Bir *dānedir ki hāli tezyīn eder cemāli* **(Gazel 244/2)**

1.478. bir:
Bir *dil ki hayālinle uyanıktır efendim*
Mişkāt-ı muhabbettir o yanıktır efendim **(Kaside 18/1)**

1.479. bir:
Vasf-ı ruhsārıyla terşīş-i gülāb eyler kalem
Bir *kalem kim şevkle vassāf olur Peygambere* **(Kaside 24/54)**

1.480. bir:
Hayt kim takdīrine kādir değil ekser kalem
Bir *kalem kim olmaya naʿt-i celīlinden habīr* **(Kaside 24/57)**

1.481. bir:
Bir seyl-i hurūşān ki çıkar semt-iʿademden
Bir *sürʿat-i sākitle akar sū-yı fenādan* **(Kaside 50/16)**

1.482. bir:
Bir *sīnede kim nāmı tecellī ede her gāh*
Lāyık mı ki āteşlere yaksın onu Allah **(Müfret 10/1)**

1.483. bir:
Hatā varsa senin çeşm-i hatā-bīnindedir mutlak
Mürettebtir bütün eşyāʿabes ***bir*** *kār yoktur yok* **(Gazel 105/2)**

1.484. bir:
Beniʿafv eyle şerm-i cürmü gönlümden çıkar yā Rab
Ki senden gayrī ***bir*** *sāhib-kerem gaffār yoktur yok* **(Gazel 105/8)**

1.485. bir:
Ey perī bilmem nasıl çarpıldım oldum bī-şuʿūr
Ben benī ādem içinde böyle ***bir*** *ān görmedim* **(Gazel 156/4)**

1.486. bir:
Öyle bir Pādişehin çākeridir Fennī kim
Bir *işāretle dū-nīm eyledi kurs-ı kameri* **(Gazel 221/6)**

1.487. bir:
Yok sende ***bir*** *ecr-i cezīl kaldın günāhınla hacīl*
Fahr-ı cihāna ol dahīl ancak budur emr-i savāb **(Kaside 20/6)**

1.488. bir:
Lutfu çok ihsānı çok inʿāmı çok sānīsi yok
Böyle ***bir*** *metbūʿ-ı aʿzamdır Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 23/5)**

1.489. bir:
Bir *teveccühle ederʿādemi hem-pāye-iʿarş*
ʿAkl u endīşeye hayret getirir kudret-i Pīr **(Kaside 33/10)**

1.490. bir:
Eyledim vakf-ı nazar āyīne-i dīdārına
Bir *tebessümden ibāret vech-i meşrūtiyeti* **(Kaside 37/106)**

1.491. bir:
Nā-şenīde ***bir*** *gazel tarh eyledin Fennī yine*
Maksadın bundan Cenāb-ı yāri güldürmek midir **(Gazel 54/5)**

1.492. bir:
*Her cevri o dildārın **bir** müjde-i vuslattır*
Hoş gör anı ey cānım sonunda saʿādet var **(Gazel 58/5)**

1.493. bir:
*Yuvarlanmak yorulmak **bir** şereftir hāk-i rāhına*
Gelir mi hātıra kayd-ı metāʾib yā Resūlallah **(Kaside 16/3)**

1.494. bir:
Keʾenne mest-i cāmı feyzidir ʿallāme-i Cāmī
*Der-i fazlında Beyzāvī ise **bir** kara cāhildir* **(Kaside 38/12)**

1.495. bir:
*Felekte misli sebkat etmemiş **bir** Şāh-ı ʿādildir*
Hudā sūʾ-i nazardan saklasın Zāt-ı hümāyūnun **(Kaside 38/47)**

1.496. bir:
Serīr-i saltanatta āfiyetle ber-devām olsun
*O **bir** Sultān-ı ʿālī-şān o bir Hākān-ı fāzıldır* **(Kaside 38/48)**

1.497. bir:
Serīr-i saltanatta āfiyetle ber-devām olsun
*O bir Sultān-ı ʿālī-şān o **bir** Hākān-ı fāzıldır* **(Kaside 38/48)**

1.498. bir:
Millet-i ʿOsmāniyāna Hazret-i perverdigār
Verdi bir Şāhen-şeh-i pür-fazl u fārūk iktidār **(Kaside 39/1)**

1.499. bir:
*İşte görsünler ki **bir** māhir muhāsibken bu zāt*
Bağladı cümle hesābātı yekūn-ı rihlete **(Tarih 17/3)**

1.500. bir:
*Ne de **bir** hāl ile ālām ü meşakkat bākī*
Ne sebāt üzre kalır encümen-i ʿayş u sürūr **(Gazel 243/4)**

3.) "Bir kez" anlamında ifade.

3.1. bir:
*Vefāsız vefāsız bārī **bir** göz ucuyla bak*
Demezsen de her mecliste ger merhabā bana **(Gazel 4/4)**

3.2. bir:
Mest-i sevdā olduğum dahl etme ey zāhid benim
***Bir** bana bir de şu sāhir-i dīde-i mahmūre bak* **(Gazel 106/3)**

3.3. bir:
Mest-i sevdā olduğum dahl etme ey zāhid benim
*Bir bana **bir** de şu sāhir-i dīde-i mahmūre bak* **(Gazel 106/3)**

3.4. bir:
Beni menʿ etmeyin yüz sürmede hāk-i der-i yāre
*Ki çeşm-i hūn-feşān hasretim **bir** tūtiyā görsün* **(Gazel 160/3)**

3.5. bir:
*Doğrulukla **bir** temāşādır temāşā-yı cemāl*
Zihnine ey serv-kāmet eğri maʿnā gelmesin **(Gazel 167/2)**

3.6. bir:
***Bir** gazūbāne nazar gezdir ki savb-ı nergise*
Ak su insin çeşmine min-baʿd şehlālanmasın **(Gazel 171/4)**

3.7. bir:
*Felekte ölmeden **bir** kām alaydım āsitānından*
Süreydim rūyumu hāk-i Hicāza āh efendim āh **(Kaside 14/8)**

3.8. bir:
*Müşfikāne göz ucuyla **bir** işāret eylese*
Mihre nāz eyler olur mehtāba reşk-āver kalem **(Kaside 24/42)**

3.9. bir:
*Gabgab-i āvīzeden **bir** būse ver dil teşnedir*
Kıymet ü mislin dilersen sevgili bir cāne tut **(Tahmis 5/5)**

3.10. bir:
*Felek **bir** yüz verip göstermedi āsār-ı handānı*
Nedir bu müstemend-i ʿācizin bilmem ki isyānı **(Muhammes 1/21)**

3.11. bir:
Feyz almak için sabr ile oldum mütehallī
***Bir** hüsn-i nazar etmedi farkımda tecellī* **(Müseddes 3/19)**

3.12. bir:
*Mümkün olsa āh **bir** mīzān edilse ihtirāʿ*
Veznolunsa herkesin ihlāsının kemiyeti **(Kaside 37/57)**

3.13. bir:
Hāk-i eyvān-ı hümāyūnuna hālim ʿarzet
*Ol der-i şevketine **bir** de benim-çün rū-māl* **(Kaside 40/43)**

3.14. bir:
Uğraşır her dem belā-yı hicr ile bī-çāre dil
*Sevdiğim günden beri **bir** rāhat-ı cān görmedim* **(Gazel 156/6)**

3.15. bir:
Bir nazar kıl kalmasın sīnemde āsār-ı keder
Vuslatınla kām-yāb et olmasın ʿömrüm heder **(Muhammes 3/9)**

3.16. bir:
*Ayda **bir** selāmın gelmezse eğer*
Diyār-ı gurbeti mesken eylerim **(Şarkı 1/6)**

3.17. bir:
Kendimi dīvāne meşreb sözlerim efsāne tut
*Tālib ammā āşinālar **bir** yüzünden öpmeğe* **(Tahmis 5/13)**

3.18. bir:
*Kāʾil olmaz dilrübālar **bir** yüzünden öpmeğe*
Çekti Fennī çok ezālar bir yüzünden öpmeğe **(Tahmis 5/14)**

3.19. bir:
Kāʾil olmaz dilrübālar bir yüzünden öpmeğe
*Çekti Fennī çok ezālar **bir** yüzünden öpmeğe* **(Tahmis 5/14)**

3.20. bir:
*Niyyet etmiş mübtelālar **bir** yüzünden öpmeğe*
Dil uzatma Midhatā ol bahsi sen bir yāne tut **(Tahmis 5/15)**

3.21. bir:
*Beşerin ʿaczini isbāta **bir** enmūzecdir*
Yılda bir meyve veren nahl ü nihālin sırrı **(Tarih 8/3)**

3.22. bir:
*Bana şīrāne dilīrāne **bir** ikrām eyle*
Ey veliyy-i niʿam ey eşcaʿ-ı şücʿān-ı kerem **(Kaside 41/33)**

4.) "Sadece, yalnız" anlamında zarf.

4.1. bir:
Çekmem elimi dergeh-i fazlında İlāhī
***Bir** ben mi bütün halk-ı cihān rahmete muhtāc* **(Gazel 17/7)**

4.2. bir
***Bir** bana ʿarz-ı cemāl et diye tenbīh ettim*
Rukabā nezdine git keşf-ı nikāb et mi dedim **(Gazel 146/3)**

4.3. bir:
*Yalnız **bir** sen misin bülbül yeter bu āh u zār*
Var mı bu gülşende hiç āzürde-hār olmadık **(Kıt'a 16/2)**

5.) "Tek, bir tek" anlamında bir ifade.

5.1. bir:
Bu tekyede dil-rîşin olur hem-demi dilrîş
***Bir** bağrı bütün neşʾeli neyzen bulamazsın* **(Gazel 128/6)**

5.2. bir:
Rūz-ı vuslat çok mudur mahsūd-ı ezmān olsa da
*Muhterem **bir** gün mü var yār ile geçmiş dem gibi* **(Gazel 214/3)**

5.3. bir:
*Hayālim **bir** zamān hālī değil fikr-i visālinden*
Visālindir benim her lahzā gönlümden geçen şimdi **(Gazel 220/2)**

5.4. bir:
*Dilersen ʿālemi **bir** zerrede icmāle kādirsin*
Dilersen ger edersin zerreden şems ü kamer peydā **(Kaside 4/3)**

5.5. bir:
Hudā-yı lem-yezel bir lāhza münfek etmesin ondan
Gam-ı ʿaşkın dil-i Fennīde müdgam yā Resūlallah **(Kaside 17/8)**

5.6. bir:
Tīz-pervāzım ziyā-yı neyyirin hemtāsıyım
*Bedevīyim ʿarşı seyrān eylerim **bir** lahzada* **(Kaside 35/9)**

5.7. bir:
Devr-i nā-sāzına gerdūn peşīmān oldu
*Kalmadı sāye-i şāhānede **bir** kalb-i hazīn* **(Kaside 42/3)**

5.8. bir:
Şaşırdı ʿādetā tedbīrimi endîşe-i mihnet
Atup bir gussa-i ʿuzmāya verdi zihnime hayret **(Muhammes 1/6)**

5.9. bir:
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
*Bana benzer bu cāniblerde **bir** āzürde-meşreb yok* **(Muhammes 1/18)**

5.10. bir:
Zamāne hükmünce ʿahdinde sebāt
*Eller etmese de **bir** ben eylerim* **(Şarkı 1/8)**

5.11. bir:
*An odur kim **bir** görüşte ʿāşıkı Mecnūn eder*
Öyle her zülf-i siyeh zuʿmunca Leylālanmasın **(Gazel 171/7)**

5.12. bir:
Olsun yüreğim pertev-i ʿaşkınla münevver
*Senden beni **bir** sāniye dūr eyleme yā Rab* **(Kaside 13/6)**

5.13. bir:
Gāyet mi var evsāfına ihsānına eltāfına
*Nisbet yem-i aʿtāfına bahr-ı muhīt **bir** katre āb* **(Kaside 20/13)**

5.14. bir:
*Şefkatle eyle **bir** nazar dil ʿaşkına olsun makar*
Hāk-i siyeh olsun güher ʿaynü'l-hayāt olsun serāb **(Kaside 20/25)**

5.15. bir:
Ol dese hāk-i siyeh yek-pāre dürr-i nāb olur
***Bir** nazar kılsa eder peydā-yı berk ü ber kalem* **(Kaside 24/36)**

5.16. bir:
*Ebr-i feyzinden eğer **bir** katre düşse hāmeye*
Tā-ebed icrā ederdi ʿāleme kevser kalem **(Kaside 24/40)**

5.17. bir:
*Bin sevāb ihsān buyursun ol Şehin **bir** hayrına*
Saʿyini her veçhile meşkūr kılsın Girdigār **(Kaside 39/19)**

5.18. bir:
Şu zamāna kadar yārim elinden
*Keyfimce **bir** bāde içemedim ben* **(Şarkı 2/7)**

5.19. bir:
*Bize sākī-i devrān mey değil **bir** kāse hal vermez*
Bes yeʾsin keyfini ammā ki her cām-ı emel vermez **(Gazel 79/1)**

5.20. bir
***Bir** Süleymān lutfile dünyāyı taʿmīr eyledi*
Bir de şimdi Hazret-i Sultān Hamīd-i zī-fünūn **(Kıt'a 1/1)**

5.21. bir:
Bir Süleymān lutfile dünyāyı taʿmīr eyledi
***Bir** de şimdi Hazret-i Sultān Hamīd-i zī-fünūn* **(Kıt'a 1/1)**

5.22. bir:
Evvel bahār ereydi dāğ üstü bāğ olaydı
*Mey sunmak üzre sākī **bir** el ayağ olaydı* **(Gazel 211/1)**

5.23. birdir:-*dir*
ʿĀşık-ı sādıkta dil birdir olur mu yār iki
Taht-gāh-ı saltanatta olamaz Hünkār iki **(Kıt'a 17/1)**

bir araya gel-:

1.) Bir yerde buluşup görüşmek.

1.1. bir araya gel-:-*se, -k*
Dūş oldu gönül dün gece bir kaşları yāya Bir çehresi aya
*Kāʾil idin ol māh ile **gelsek bir araya** Yılda birer aya* **(Müstezad 1/1)**

bir arşın:

1.) 65 yahut 75 santim kadar.

1.1. bir arşın:-*dır*
Kim ki yoktur sînesinde ʿaşk u sevdādan eser
*Her iki gūşı **bir arşındır** o hayvān-zādedir* **(Gazel 38/2)**

bir avuç:

1.) Bir avuç dolduracak kadar, azıcık.

1.1. bir avuç:
Makardır Fennīyā bu ʿarz-ı akdes bir şehinşāha
*Değişmem **bir avuç** toprağını hurşīd ile māha* **(Tahmis 1/11)**

bir avuç toprak:

1.) Bir avucu dolduracak kadar toprak; dünya malı, mal mülk.

1.1. bir avuç toprak:
İmtilā eylemiyor dîde-i evlād-ı beşer
*Etmeyince **bir avuç toprağı** imlā gözüne* **(Gazel 195/5)**

bir başka:

1.) Başka, ayrı, farklı, değişik; diğerlerine benzemeyen.

1.1. bir başka:
Ümmīd-i ʿināyet edecek başka yerim yok
***Bir başka** kerem-perverim imdād-gerim yok* **(Müseddes 3/42)**

1.2. bir başka:
Şaştım sana manzūr olunca bana resmin Kimsin nedir ismin
*Terkīb-i tenin dürr ü güherden mi nedendir **Bir başka** bedendir* **(Müstezad 3/6)**

1.3. bir başka:
*Ben de **bir başka** nigāra çatarım*
Senin endîşeni baştan atarım **(Şarkı 9/5)**

bir bir:

1.) Tek tek, birer birer.

1.1. bir bir:
Benimçün oldu encāmında ***bir bir*** *bāʿis-i hüsrān*
Nedāmetle akar şimdi gözümden eşk-i istīʿmān **(Müseddes 2/26)**

bir cins:

1.) Bir tür, bir çeşit.

1.1. bir cins:
Mübtelā kılmış Hudā her şahsı ***bir cins*** *illete*
Kimse illetsiz vedā etmez bu dār-ı mihnete **(Tarih 11/1)**

bir daha:

1.) İkinci kez; tekrar, yeniden.

1.1. bir daha:
Üdebā mecmaʿına hiç yakışır mı hırvāt
Sen sen ol ***bir daha*** *Yozgata ayağın basma* **(Gazel 12/6)**

1.2. bir daha:
Amān yā Rab defīn-i hāk-i hicrān etme Fennīyi
Vatan dīdarını dünyā gözüyle ***bir daha*** *görsün* **(Gazel 160/6)**

1.3. bir daha:
Vatanın şükrünü īfāda kusūr eylemişim
Tevbeler eylemeyem ***bir daha*** *şekvā-yı vatan* **(Gazel 165/4)**

1.4. bir daha:
Gösterir miʿacebā ***bir daha*** *ol devri felek*
ʿĪd ile gündüzü Kadr ile şebi tevʾem idi **(Gazel 210/2)**

1.5. bir daha:
Ya tesādüf ederim ***bir daha*** *yāhut edemem*
Refte refte küremā cemʿine kıllet geliyor **(Kaside 48/24)**

bir değil:

1.) "Bir, aynı, denk olmama" anlamlarında bir ifade.

1.1. bir değil:
Nazm-ı Reşīd şiʿr-i rekīkimle ***bir değil***
Zelc-i lisān hüsn-i beyān başka başkadır **(Gazel 64/9)**

1.2. bir değil:
Ehl-i idrākin yanında kubh u nefret ***bir değil***
Dīde-i huşyāre karşı nūr-ı zulmet bir değil **(Gazel 139/1)**

1.3. bir değil:
Ehl-i idrākin yanında kubh u nefret bir değil
Dīde-i huşyāre karşı nūr-ı zulmet ***bir değil*** **(Gazel 139/1)**

1.4. bir değil:
Her biri taktı dil-i şeydāya bir zencīr-i ʿaşk
İşve-perver dilber-i ʿazrā-kıyāfet ***bir değil*** **(Gazel 139/2)**

1.5. bir değil:
Sevmesin mi gördüğü her şūhu erbāb-ı mezāk
Her güzelde şīve her helvada lezzet ***bir değil*** **(Gazel 139/3)**

1.6. bir değil:
Hangisin sevmek becā bilmem bu ʿiffetlilerin
Şehrimizde mecmaʿ-ı hūbān-ı daʿvet ***bir değil*** **(Gazel 139/4)**

1.7. bir değil:
İstimālet etmeden harf atma her meh-pāreye
Her yürekte ʿātıfet her yerde ʿādet ***bir değil*** **(Gazel 139/5)**

1.8. bir değil:
Kurtuluş yoktur der-āgūş eylerim bir gün seni
Mahzen-i endīşede tedbīr-i vuslat ***bir değil*** **(Gazel 139/7)**

bir elin sesi çıkma-:

1.) Tek elin kendi başına ses çıkaramaması; tek kişiyle (birden fazla kişiyle olduğu kadar) işlerin halledilememesi.

1.1. bir elin sesi çıkma-:
Ne kadar gayret edilse ***sesi çıkmaz bir elin***
Vatanın lezzeti cemʿiyyet-i yārān iledir **(Gazel 32/5)**

bir gün:

1.) İlerde, bir vakit, eninde sonunda, mutlaka.

1.1. bir gün:
Felek bāzīçe-i etfāle döndürmüşse de devri
Bu güne sehvi ***bir gün*** *māder-i eyyām eder tashīh* **(Gazel 19/4)**

1.2. bir gün:
Bir gün *bize dönmez miʿaceb nevbet-i ikbāl*
Dilʿarz-ı temennādan usansın mı ne dersin **(Gazel 122/6)**

1.3. bir gün:
Kalır ***bir gün*** *bu diller şīve-i güftārdan hālī*
Hemīşe Hakkı zikr et sağ iken kalb ü lisānınla **(Gazel 217/8)**

bir gün olur:

1.) "Zaman gelir" anlamında, beklenen bir günün geleceğinin tahayyül edildiği bir ifade.

1.1. bir gün olur:
Sağ olanlar kavuşur ***bir gün olur***
Sağlık olsun bakalım sultānım **(Şarkı 9/2)**

bir güne:

1.) Bir çeşit, bir tür.

1.1. bir güne:
Yine şīrāne müşīrāne o āfet geliyor
Her adım başına ***bir güne*** *saʿādet geliyor* **(Kaside 48/31)**

bir güzel:

1.) Güzelce, güzel bir şekilde.

1.1. bir güzel:
Bir güzel *methedeyim neş'e-yi mey kaybeylemeden*
Tabʿıma ʿālem-i ʿulvīden iʿānet geliyor **(Kaside 48/30)**

bir hayli:

1.) Epey, çok, pek çok.

1.1. bir hayli:
Merhamet çeşmesi ***bir hayli*** *zamāndır kurudu*
Garazen cīve dökülmüş gibice tā gözüne **(Gazel 204/5)**

1.2. bir hayli:
Bir mah-ruhun mihri süveydāda nihāndır ***Bir hayli*** *zamāndır*
Şevk-i şeref-i vuslatı bir hayli zamāndır Sīnemde nihāndır
(Müstezad 2/1)

1.3. bir hayli:
Bir mah-ruhun mihri süveydāda nihāndır Bir hayli zamāndır
Şevk-i şeref-i vuslatı ***bir hayli*** *zamāndır Sīnemde nihāndır*
(Müstezad 2/1)

bir içim suya fedā et-:

1.) Bir yudum su vermeksizin canına kıymak ***(bk. şāh-ı Hüseyn).***

1.1. bir içim suya fedā et-: *-ti-y, -a*
Fedā etti *felek şāh-ı Hüseyni bir* ***içim suya***
Anıp bu mācerānın dehşetin āb-ı revān ağlar **(Gazel 249/2)**

bir kerre:

1.) Bir kere, bir defa, bir seferlik.

1.1. bir kerre:
Kūyunuzda bu gibi hāle nezāket mi denir
*Seni **bir kerre** sararsam yıkılır mı dünyā* **(Gazel 27/4)**

1.2. bir kerre:
Bakın merd-i garībe merhamet izhār eden var mı
*Nedir hālin diye **bir kerre** istifsār eden var mı* **(Gazel 213/1)**

1.3. bir kerre:
Teshīr-i enʿām etmiş idi mühr-i Süleymān
***Bir kerre** hesāb eyle o hātem kime kaldı* **(Gazel 222/2)**

1.4. bir kerre:
*Hāline **bir kerre** kılʿatf-ı nigāh-ıʿātıfet*
Eylesin sāyende çarh-ı kīne-verden ahz-ı sār **(Kaside 39/38)**

1.5. bir kerre:
Felek çekti nasılsa çehre-i āmālime perde
*Nefes aldırmadan **bir kerre** hemdem eyledi derde* **(Muhammes 1/16)**

1.6. bir kerre:
*Fennī bana devr olsa da **bir kerre** müsāʿid*
Dilhāhı gibi dilbereʿarz-ı hüner etsem **(Gazel 149/5)**

1.7. bir kerre:
*Hele **bir kerre** nezāketle salınsın yürüsün*
Ne kıyāmet kopacak serv-i hırāmānım için **(Gazel 163/3)**

bir kerrecik:

1.) Bir kere, bir defaya mahsus olarak.

1.1. bir kerrecik:
*Bana **bir kerrecik** derse Saʿīdim ol şeker-güftār*
Eder tūtī-i tabʿım türlü türlü nāmeler īcād **(Gazel 21/9)**

1.2. bir kerrecik:
*Yār ile **bir kerrecik** vuslat müyesser olmadı*
Geçti gitti nāzenīnʿömrüm kuru sevdā ile **(Gazel 187/4)**

bir kıla dolaş-:

1.) Bir saç teline dolaşmış olmak. (Sevgilinin saç tellerine âşıkların gönüllerinin asılı olduğu kastedilmektedir, ***bk. zülf).***

1.1. bir kıla dolaş-:*-a-mış*
Hevā-yı zülf-i dilberdir edenʿuşşākı ser-gerdān
***Dolaşmış bir kıla** gūyā ki bin şīr-i jiyān titrer* **(Gazel 40/9)**

bir kılı kırk yar-:

1.) Tek bir kılı kırk parçaya ayırmak; ***mec.*** Titiz ve ayrıntılı bir biçimde incelemek, önemle üstünde durmak.

1.1. bir kılı kırk yar-:*-sa*
***Bir kılı kırk yarsa** istiksār olunmaz ol Şehe*
ʿAdl ü hakkaniyete vardır o rütbe dikkati **(Kaside 37/16)**

bir lahza:

1.) Bir an, çok kısa süreliğine (bile).

1.1. bir lahza:
İnsān olayım dersen eğer nefsini öğren
***Bir lahza** uzağ olma huzūr-ıʿurefādan* **(Kaside 50/8)**

bir lokma:

1.) Ağza bir defada alınıp götürülen yiyecek parçası, sokum; çok az.

1.1. bir lokma:

*Savma **bir lokma** ile sofra-i inʿāmından*
Ki doyar mı az ile dīde-i cīʿān-ı kerem **(Kaside 41/32)**

bir müddet:

1.) Bir süre, bir süreliğine, biraz.

1.1. bir müddet:
Sabr edenin gelir av ayağına
*Sabr eyle **bir müddet** balabanım gel* **(Şarkı 4/6)**

bir nebze:

1.) Bir an, bir parça, az bir şey.

1.1. bir nebze:
*Saʿyimi reftārımı **bir nebze** tahkīk etmeyip*
Yazdığım evrāk-ı bī-pāyānı tedkīk etmeyip **(Muhammes 4/16)**

1.2. bir nebze:
Ben de mazlūmāne cān attım oʿālī melceʾe
*ʿArz için **bir nebze** başımdan geçen keyfiyeti* **(Kaside 37/38)**

bir nebzecik:

1.) Biraz, birazcık.

1.1. bir nebzecik:
Sen de ey sūfī olurdun ben gibi bīmār-ıʿaşk
*Nergis-i mey-günene **bir nebzecik** gelse humār* **(Kaside 39/48)**

bir nefes:

1.) Bir an.

1.1. bir nefes:
Dürlü dürlü gussa gam versin Hudā hussādıma
***Bir nefes** rāhat yüzü göstermesin ezdādıma* **(Kıt'a 13/1)**

bir nīce:

1.) Epey, bir hayli, birçok.

1.1. bir nice:
Boş değildir dil-i şeydāyaʿitāb ettiğimiz
*Fennīyā **bir nice** Leylāya sataştırdı bizi* **(Gazel 73/7)**

1.2. bir nice:
Yayıldı sıyt-ı hüsnüm Çīn ü Hind ü Sind ü Sencāre
*İşitmişler kemāl-i şöhretim **bir nice** gam-hāre* **(Tahmis 7/6)**

bir parça:

1.) Biraz.

1.1. bir parça:
*Hasbihāl etmeğe **bir parça** tenezzül etse*
Anlasa derd-i dili vākıf-ı esrār olsa **(Gazel 184/2)**

1.2. bir parça:
Herkese hüsn-i tevāzuʿda bulun satma gurūr
*Ver bununla dil-i gam-dīdeye **bir parça** sürūr* **(Müseddes 4/10)**

bir pula alma-:

1.) En düşük fiyata bile almamak, değersiz bulmak.

1.1. bir pula alma-:*-z*
*Ger etsen bin nasīhat kimse **almaz bir pula** vāʿiz*
Mey-āşām ol güzeller meclisinde hürmet istersen **(Gazel 246/7)**

bir saatte:

1.) 60 dakikalık zaman dilimi içerisinde; "kısa sürede, çok çabuk" anlamında kullanılan bir ifade.

1.1. bir saatte:
İsm-i sāmīsi gibi hulkun Hudā kılmış Hamīd
Bin dil-i mahzūnu ***bir saatte*** *eyler kām-kār* **(Kaside 39/7)**

bir şey:

1.) Herhangi bir şey.

1.1. bir şey:
Var mı ***bir şey*** *ʿāşıka lāʾl-i dilārādan lezīz*
Sor bilenlerden ne var dünyāda sahbādan lezīz **(Gazel 24/1)**

1.2. bir şey:
Eder az ***bir şey*** *ile sofra-i ünsü pür-şūr*
Gözlemez her gözü aç ger sele nān ü nemeği **(Gazel 229/6)**

1.3. bir şey:*-ler*
Başka ***bir şeyler*** *görünmez ʿārif-i dānā-dile*
ʿAynın ʿibret ile dünyāyı temāşādan lezīz **(Gazel 24/3)**

bir sürü:

1.) Çok fazla, pek çok.

1.1. bir sürü:
Bin kadar dil-besteler var zülf-i ʿanber būyuna
Bir sürü *arslanı gūyā bağlamış bir mūyuna* **(Tahmis 2/6)**

bir tāne:

1.) Bir tane; çok az, çok nadir.

1.1. bir tāne:
Merd-i ciddī arayan sāhire-i gabrāda
Ya bulur ya bulamaz bulsa da ***bir tāne*** *bulur* **(Tahmis 2/6)**

bir tanem:

1.) Sevgi ifade eden bir hitap sözü.

1.1. bir tanem:
Gönül ayrılmıyor ***bir tanem*** *senden*
Sen de nāz edip de çekinme benden **(Diğer 2/5)**

bir taraftan... bir taraftan...:

1.) "Hem ... hem" bağlacı gibi kullanılan bir ifade.

1.1. bir taraftan:
Bir taraftan *pister ü bālinin olsun dāğ-dār*
Bir taraftan *hasretinle dār ü dīvār ağlasın* **(Gazel 250/2)**

bir tek:

1.) "Bir tane, yalnız bir" anlamlarında sıfat.

1.1. bir tek:
Ki bir handān yurdunda ***bir tek*** *fidān idi*
Akārib ü ahbābı nasıl mātem etmesin **(Tarih 14/4)**

bir türlü:

1.) Hiçbir şekilde, hiçbir yolla.

1.1. bir türlü:
Gerçi ʿādettir bulunmak her güzelde bir kusūr
Bedr-i hüsnünde senin ***bir türlü*** *noksān görmedim* **(Gazel 156/3)**

bir vakit:

1.) Bir süre, önceden.

1.1. bir vakit:
Bir vakit *gelmez idi harf-i şikāyet yādıma*
Olmasaydım tāliʿ-i nā-sāz elinden dilfikār **(Kaside 39/31)**

1.2. bir vakit:
Bir vakit *uzadıkça uzadı rişte-i āmāl*
Olmuş meğer āmāle gönül nāfile hammāl **(Müseddes 3/4)**

bir yāne tut-:

1.) Bir yana tutmak; ayrı, hariç tutmak.

1.1. bir yāne tut-:
Niyyet etmiş mübtelālar bir yüzünden öpmeğe
Dil uzatma Midhatā ol bahsi sen ***bir yāne tut*** **(Tahmis 5/15)**

bir yār-ı kadr-dān:

1.) Değer, kıymet bilen bir sevgili.

1.1. bir yār-ı kadr-dān:
Artırır āfiyeti reʾy-i tabīb-i hāzık
ʿAşkın efzāyişi ***bir yār-ı kadr-dān*** *iledir* **(Gazel 32/3)**

bir yer:

1.) Tek yer, aynı yer.

1.1. bir yer:*-de*
Taleb-i vasılda elbet beni maʿzūr tutar
İmtizāc etti mi ***bir yerde*** *pamuk ahker ile* **(Gazel 198/5)**

bir yere gel-:

1.) Bir mekânda bulunmak; bir araya gelmek, toplanmak.

1.1. bir yere gel-:*-se*
Keremin ben gibi evzāʿını tasvīr edemez
Gelse *ger* ***bir yere*** *bin kāfiye-sencān-ı kerem* **(Kaside 41/41)**

bir zamān:

1.) Bir müddet, bir süreliğine.

1.1. bir zamān:
Yoluna cān vermeye hāzır gürūh-ı ʿāşıkān
İhtiyār-ı külfete hācet bırakmaz ***bir zamān*** **(Tahmis 2/4)**

1.2. bir zamān:
Mātem etsin ***bir zamān*** *bāğ-ı bahār-ı ʿālemin*
Gülmesin rūy-ı çemen eşcār ü ezhār ağlasın **(Gazel 250/4)**

birāder:

1.) Erkek kardeş; ***mec.*** Kardeş gibi yakın erkek arkadaş.

1.1. birāder:
Sevk-ı tīnetle sevilmez mi ***birāder*** *yavrusu*
Bir vücūd ki hangi cüzʾünden geçer sāhib-i vücūd **(Gazel 241/4)**

1.2. birāder:
Bu günlerde bana hem-hāldir hattā ***birāder*** *de*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/17)**

bırak-:

1.) Bir hâl içerisinde kalmak, koymak.

1.1. bırakan:*-an*
Beni gözden düşüren kuvve-i izʿānımdır
Künc-i gamda ***bırakan*** *pertev-i ʿirfānımdır* **(Gazel 31/1)**

1.2. bırakıp:*-ıp*
Demedin kendi kulum lāyık-ı ihsānımdır
Bırakıp *Fennīyi bī-çāreyi cāh-ı gamda* **(Gazel 31/8)**

1.3. bırakırdı:*-(ı)r, -dı*
Bırakırdı *dili zulmette zalām-ı şeb-i yeʾs*
Olmasa talʿat-ı bī-minnet ferdā-yı ümīd **(Kaside 46/6)**

1.4. bırakma:-*ma*
Bana tevhīd-i hakīkīyi ʿıyānen bildir
Kuru daʿvāda ***bırakma*** *kuru daʿvāda beni* **(Gazel 223/6)**

1.5. bırakma:-*ma*
Redd etme anı kūşe-i hırmāna ***bırakma***
Pür-cürm ise de ʿāşık-ı sādıktır efendim **(Kaside 18/9)**

1.6. bırakma:-*ma*
Edip taltīfine himmet ***bırakma*** *berzah-ı gamda*
Ne buldun saklamakla surre-i dīnār u dirhemden **(Kaside 47/19)**

1.7. bırakma:-*ma*
Seni yād ü tezekkür eylerim her lāhza her yerde
Tek ü tenhā ***bırakma*** *ben garībi gurbet ellerde* **(Müsebba 3/6)**

1.8. bırakmıştır:-*mış, -tır*
Beni maʿzūr ***bırakmıştır*** *o zālim feleğin*
Ahz ü iʿtāsına meczettiği gabn ü taʿzīr **(Kaside 47/19)**

2.) Yanından ayırmak, uzaklaştırmak.

2.1. bırakmam:-*ma, -m*
Bırakmam *Fennīyā dāmānını dest-i temennīden*
ʿAvātıf mahzeni kān-ı kerem kān-ı mürüvettir **(Kaside 30/11)**

2.2. bırakmazdın:-*maz, -dı, -n*
Senin her bezm-i hās-ı ülfetinde var idim evvel
Bırakmazdın *beni reşk-āver-i ağyār idim evvel* **(Tahmis 3/1)**

3.) Bir alışkanlıktan veya bir işten vazgeçmek.

3.1. bırak:
Fennīyā artık ***bırak*** *baht-ı siyāhın bahsini*
Pür-tanīn ettin sumāh-ı ʿālemi şekva ile **(Gazel 187/5)**

3.2. bırak:
Etmiş ihsān bize anı Cenāb-ı Bārī
Hakka şükr eyle ***bırak*** *baʿd-ez-īn her kārı* **(Müseddes 4/14)**

3.3. bırakmaz:-*maz*
Niçin şād etmesin erbāb-ı ʿirfān ehl-i ʿirfānı
Bırakmaz *cevheri mecnūn dahi görse türāb üzere* **(Gazel 205/5)**

biraz:

1.) Bir parça, azıcık; kısa bir süre için.

1.1. biraz:
Ol serv-i kaddin celbi ***biraz*** *servete muhtāc*
Bir doğru nihāl eğmek epey kuvvete muhtāc **(Gazel 17/1)**

1.2. biraz:
Lā-büdd beni baştan çıkarır zülf-i ziyāhın
Bu mesʾelenin halli ***biraz*** *dikkate muhtāc* **(Gazel 17/5)**

1.3. biraz:
Açtığın yara ***biraz*** *kābil-i tīmār olsun*
O kadar kıyma nolursun bana ey tīr-i firāk **(Gazel 161/4)**

1.4. biraz:
Hayf kim isbāt-ı māhiyyet ***biraz*** *müşkülcedir*
Şüphesizce anlaşılmaz kimsenin hüviyeti **(Kaside 37/60)**

1.5. biraz:
Biraz *bende tefāhür eylesem şāyestedir zīrā*
Dilim zikr-i senā-yı satvetinden gayrı gāfildir **(Kaside 38/38)**

1.6. biraz:
Yakışır ben de ***biraz*** *ʿarz-ı tefāhur etsem*
Geliyor gūşuma zīra nağam-ı nāy-ı ümīd **(Kaside 46/51)**

biraz et-:

1.) Az etmek, bir davranışın özelliğini az bulundurmak.

1.1. biraz et-:
Nāziksin efendim yakışır sen yine nāz et Ammā ki ***biraz et***
Etvārını her vechile dünyāya beğendir Öğren bu da fendir
(Müstezad 3/4)

birbiri:

1.) Karşılıklı olarak bir diğeri.

1.1. birbirimizden:-*miz, -den*
Beri gel ***birbirimizden*** *alalım kāmımızı*
Gün geçip mevsim-i fırsat güzerān eylemeden **(Gazel 170/4)**

1.2. birbiri:-*n, -e*
Gösterir ehl-i kalem ***birbirine*** *parmakla*
Hüsn-i tahrīr ile meşhūr-ı cihāndır kalemim **(Gazel 152/3)**

1.3. birbiriyle:-*y, -le*
Birbiriyle *ittihād etmez sakīm ü müstakīm*
Tīri yābāna düşürmektir kemānın ʿādeti **(Kaside 37/65)**

birbirinden ayır-:

1.) Katışık durumdaki maddeyi ayırt etmek, ayrı hâle getirmek.

1.1. birbirinden ayır-:-*ıp*
Menbaʿının birisi tatlı imiş diğeri telh
Birbirinden ayırıp *yanyana etti icrā* **(Tarih 15/4)**

birbirinden ayrıl-:

1.) Beraber bulunan bir şeylerin bütünlüğünün bozulması; (kemiklerin) birbirinden ayrılıp kırılması.

1.1. birbirinden ayrıl-:-*(ı)r*
Sen ey şīrīn-zebānım nāz ile güftāre geldikçe
ʿIzāmım ***birbirinden ayrılır*** *hep üstühān titrer* **(Gazel 40/5)**

birçok:

1.) "Oldukça çok, fazla" anlamında belgisiz sıfat.

1.1. birçok:
Sādıkāne cān-siperāne çalışdım rūz u şeb
Yaslanıp ***birçok*** *zamān hattā diyār-ı gurbeti* **(Kaside 37/63)**

1.2. birçok:
Fakat īcāb eder ***birçok*** *mezāhim ihtiyār etmek*
Benim reʾyimce hattā nā-becādır inkisār etmek **(Müsebba 1/5)**

birer:

1.) Her biri ayrı olarak, teker teker.

1.1. birer:
O kadar göz yaşı döktüm ki dem-i firkatte
Yedi deryā ona nisbetle ***birer*** *şeb-nem idi* **(Gazel 210/4)**

1.2. birer:
Birer *şāhindir gūyā ki bunlar ʿālem-i Kudsī*
Tavāf etmekte gāyet tīz-perdir Nakşibendīler **(Kaside 36/3)**

1.3. birer:
Eshāb-ı hüner fazl u kemālāt ile meşhūr
El-kısısa cihān halkı ***birer*** *vasf ile mezkūr* **(Müseddes 3/23)**

1.4. birer:

Düş oldu gönül dün gece bir kaşları yāya Bir çehresi aya
*Kāʾil idin ol māh ile gelsek bir araya Yılda **birer** aya* **(Müstezad 1/1)**

biri:

1.) "Bir tanesi, karşılaştırılan iki şey veya kimseden biri" anlamında bir ifade.

1.1. biri: (II. Abdülhamid Han)
O Şehin-şāh-ı muʿazzam o vezīr-i aʿzam
*Ki **biri** fahr-ı selātīn öbürü fahr-i ricāl* **(Kaside 40/67)**

1.2. biri: (II. Abdülhamid Han)
***Biri** hem sīret ve hem ʿadl-i cenāb-ı Fārūk*
Öbürü Āsaf-ı meşhūrla cidden hemhāl **(Kaside 40/68)**

1.3. biri: (II. Abdülhamid Han)
***Biri** örnek Hilāfette Şehin-şāh-ı vakūr*
Öbürü sadr-ı fehāmette Vezīr-i faʿāl **(Kaside 40/72)**

1.4. biri:
***Biri** bir kāse sudur diğeri bir deste giyāh*
ʿAnberīn zülfüne nisbetle gülāb u nesrīn **(Kaside 42/32)**

1.5. biri: (uygun olmayan arkadaş, eş)
***Birisi** mār-ı zehr-ālūd biri dūzah ʿazābıdır*
Hazer lāzım münāfıkla refīk-i nā-muvāfıktan **(Müfret 22/1)**

1.6. birini:-*n, -i*
*Üdebādan **birini** zāyiʿ edince gerdūn*
Her ne dense yerine bir hezeyān-gū getirir **(Gazel 43/3)**

1.7. birinin:-*(n)in* (II. Abdülhamid Han)
***Birinin** nāsıyesi matlaʿ-ı envār u şeref*
Birinin nātıkası mastar-ı hall-i eşkāl **(Kaside 40/69)**

1.8. birinin:-*(n)in* (II. Abdülhamid Han)
*Kīmyā nutk-ı hümāyūnudur ancak **birinin***
Nazm u nesri birinin mā sadak sihr-i halāl **(Kaside 40/71)**

1.9. birinin:-*(n)in* (sadrazam Said Paşa)
Birinin nāsıyesi matlaʿ-ı envār u şeref
***Birinin** nātıkası mastar-ı hall-i eşkāl* **(Kaside 40/69)**

1.10. birinin:-*(n)in* (sadrazam Said Paşa)
Kīmyā nutk-ı hümāyūnudur ancak birinin
*Nazm u nesri **birinin** mā sadak sihr-i halāl* **(Kaside 40/71)**

1.11. birisi: -*s, -i* (II. Abdülhamid Han)
***Birisi** gevher-i şehdāne-i derc-i ʿazamet*
Öbürü verd-i nazar-ı zīb-i gülistān-ı kemāl **(Kaside 40/67)**

1.12. birisi: -*s, -i* (II. Abdülhamid Han)
***Birisi** ziver-ı sernāme-i şāhān-ı cihān*
Öbürü revnak-ı tomār-ı sunūf-ı efhāl **(Kaside 38/18)**

1.13. birisi: -*s, -i* (II. Abdülhamid Han)
***Birisi** revnak-ı ruhsār-ı cemāl-i hūbān*
Öbürü çehre-i ashāb-ı melāhattaki hāl **(Kaside 40/73)**

1.14. birisi: -*s, -i* (II. Abdülhamid Han)
***Birisi** neyyir-i envār öbürü māh-ı münīr*
Pertev-efşān olalar ʿāleme her rūz u leyāl **(Kaside 40/74)**

1.15. birisi: -*s, -i*
*Menbaʿının **birisi** tatlı imiş diğeri telh*
Birbirinden ayırıp yanyana etti icrā **(Tarih 15/4)**

1.16. birisi: -*s, -i* (münafık)
***Birisi** mār-ı zehr-ālūd biri dūzah ʿazābıdır*
Hazer lāzım münāfıkla refīk-i nā-muvāfıktan **(Müfret 22/1)**

biʾr-i sāhil:

1.) Sahil kuyusu.

1.1. biʾr-i sāhil:-*dir*
Sen ol deryā-yı bī-pāyān-ı inʿām u ʿavātıfsın
*Ki tabʿ-ı Hātem-i Tāʾī yanında **biʾr-i sāhildir*** **(Kaside 38/17)**

birkaç:

1.) Çok olmayan, az sayıda, az.

1.1. birkaç:
Zann-ı sāhīye düşer taş atarız takdīre
*Şöyle **birkaç** günümüz nākısü'l-iʿrāz olsa* **(Gazel 196/3)**

1.2. birkaç:
*Haydi bir şāʿir-i māhir ile **birkaç** gece yat*
Şāʿiriyyet yalınız taktiʿe bilmekle değil **(Gazel 12/5)**

1.3. birkaç:
Esrār-ı dili dilbere takrīr ü hikāyet
***Birkaç** geceler ol meh ile halvete muhtāc* **(Gazel 17/2)**

1.4. birkaç:
*Taşırız dilde gam-ı ʿaşkını **birkaç** senedir*
Nāmımız yoksa henüz hāric-i defterde midir **(Gazel 36/5)**

1.5. birkaç:
*Beni **birkaç** satır mektūb ile yād etsen olmaz mı*
Peyām-ı vaslıla mesrūr ü dilşād etsen olmaz mı **(Gazel 207/1)**

1.6. birkaç:
Zulmet-i gamdan halās olmaz süveydā-yı derūn
*Görmesem **birkaç** gece ey māh-ı tābānım seni* **(Gazel 224/2)**

1.7. birkaç:
Ok gibi yābāna atmak için beni bī-sunʿ iken
*Kendine uydurdu **birkaç** müfsid-i bed-fikreti* **(Kaside 37/45)**

1.8. birkaç:
Görmesin derken işimde kimse bir ʿayb u kusūr
*Bir yere toplandı **birkaç** müflis-i şerm-i şuʿūr* **(Muhammes 4/2)**

birleştir-:

1.) Bir araya getirmek.

1.1. birleştirip:-*ip*
Melekler de bunu tasdīk edip derler evet öyle
*İşittim fikrini **birleştirip** Fennī ile böyle* **(Tahmis 7/14)**

birtakım:

1.) Kimi, bazı.

1.1. birtakım:
Yād etme bana kāle-i bed-reng-i cihānı
*Gelmez işime **birtakım** ālāyiş-i fānī* **(Müseddes 3/34)**

bīrūn:

1.) Dış, dışarı, haricî.

1.1. bīrūndur:-*dur*
Bayıldım cām-ı zehr-āmīz-i hicrinle gözüm nūru
*Ki aklım kāse-i serden yine **bīrūndur** sensiz* **(Gazel 75/5)**

2.) Fazla, aşkın.

2.1. bīrūndur:-*dur*
Meşreb-i pāk-i hümāyūnundaki ʿulviyeti
*Şerh u tasvīr iktidār-ı hāmeden **bīrūndur*** **(Kaside 37/28)**

bī-sabr ü şekīb eyle-:

1.) Sabırsız ve tahammülsüz etmek.

1.1. bī-sabr ü şekīb eyle-:-*di*
*Gam-ı zülfün beni **eyledi bī-sabr ü şekīb***
O da düşsün bu gama her kim ederse taʿyīb **(Gazel 8/1)**

bī-sāmān:

1.) Varlıksız, huzursuz (kimse).

1.1. bī-sāmānı:-*ı*
*İltifātınla be-kām eyle bu **bī-sāmānı***
Etmesin āteş-i hırmānla efnā-yı ümīd **(Kaside 46/42)**

bī-savt u hurūf eyle-:

1.) Sessiz ve harfsiz olmak, olmasını sağlamak.

1.1. bī-savt u hurūf eyle-:-*r*
İşāret eyledikçe ol müşārün bi'l-benān gözler
*Zamīr-i kalbi **bī-savt u hurūf eyler** beyān gözler* **(Gazel 62/1)**

bī-sebep:

1.) Sebepsiz.

1.1. bī-sebep:
Nazargāh-ı Haktır kulūb-ı beşer
***Bī-sebep** kimseyi etme mükedder* **(Diğer 4/7)**

bī-şek:

1.) Şüphesiz, kuşkusuz.

1.1. bī-şek:
*Hākezā lāfını bilmezler eşektir **bī-şek***
Sana bed söyleyene sen ne dayak ur ne kötek **(Müsemmen 1/15)**

bī-şerr ü fiten:

1.) Kötülük ve fitne bulunmayan.

1.1. bī-şerr ü fiten:-*dir*
Yaktın beni āteşlere bu zaʿf-ı tenimle Derdin ne benimle
*Ahen değil ey şūh-cefā-cū bu da tendir **Bī-şerr ü fitendir***
(Müsemmen 1/15)

bī-sīm ü zer:

1.) Gümüşsüz ve altınsız.

1.1. bī-sīm ü zer:
***Bī-sīm ü zer** etme ruh-ı dildāra teşebbüs*
Maʿkūl değil vāsıtasız nāra teşebbüs **(Gazel 15/1)**

bi's-sıdgı etlūke esseleme me dumtü fī vechi't-turābi:

1.) "Ben hayatta oldukça sıdk ve doğrulukla sana selam (salatüselam okuyacağım)." anlamında bir Arapça ibare (E. Balı, kişisel iletişim, 17 Mart 2020).

1.1. bi's-sıdgı etlūke esseleme me dumtü fī vechi't-turābi:
Ente'l-imāmu ente'l-hemāmu ente'r-resūlu lilenemi
Bi's-sıdgı etlūke esseleme me dumtü fī vechi't-turābi **(Kaside 51/2)**

bister-i gafletten uyan-:

1.) Gaflet yatağından (uykusundan) uyanmak; ***mec.*** Bilgisizlikten, idraksizlikten kurtarmak; tas. nefsin alışkanlıkları ve arzularını bırakmak, salih amel işleyen kâmil insanların izini takip etmek.

1.1. bister-i gafletten uyan-:
Alamaz menzilini çok uyuyan ibn-i sebīl
*Gözün aç **bister-i gafletten uyan** ağla gönül* **(Gazel 135/2)**

bī-şübhe:

1.) Şüphesiz, tereddütsüz, kesin.

1.1. bī-şübhe:
Kibriyāsından eder havf ü hayā Mevlānın
*Hakkı **bī-şübhe** bilen bende günāh eyleyemez* **(Gazel 85/5)**

1.2. bī-şübhe:
*Safvet-i kalbimi ihlāsımı **bī-şübhe** bilir*
Tercümān istemez ahvālime Hallāk-ı basīr **(Kaside 47/23)**

1.3. bī-şübhedir:-*dir*
Zīver-i ser-halka-i bezm-i Ricālullāhdır
*ʿĀrif-i āgāhdır **bī-şübhedir** kutbiyeti* **(Kaside 37/27)**

bī-sühan:

1.) Sözsüz, kelamsız.

1.1. bī-sühan:
Değiliz vāsıta-i savt-ı hurūfa muhtāc
*Yāre ahvālimizi **bī-sühan** iʿlām ederiz* **(Gazel 80/2)**

bī-sunʿ:

1.) İşsiz, sanatsız.

1.1. bī-sunʿ:-*i, -ken*
*Ok gibi yābāna atmak için beni **bī-sunʿ** iken*
Kendine uydurdu birkaç müfsid-i bed-fikreti **(Kaside 37/45)**

bī-sütūn:

1.) Sütunsuz, direksiz; Ferhat'ın Şirin aşkına deldiği dağ.

1.1. bī-sütūnumdur:-*(u)m, -dur*
O maʿlūlüm kiʿālemʿāşık-ı derd-i derūnumdur
*Ben ol Ferhād-ıʿaşkım kim felekler **bī-sütūnumdur*** **(Muhammes 2/12)**

bī-şuʿūr ol-:

1.) Şuursuz, bilinçsiz olmak; kendinden geçmek.

1.1. bī-şuʿūr ol-:-*du, -m*
*Ey perī bilmem nasıl çarpıldım **oldum bī-şuʿūr***
Ben benī ādem içinde böyle bir ān görmedim **(Gazel 156/4)**

bit-:

1.) Sona ermek, tamamlanmak.

1.1. bitti:-*ti*
*Fennīyā kaht-ı ricāl oldu ʿadālet **bitti***
Gösterilsin var ise pāk-zamīr sāhib-i dād **(Taştir 2/10)**

2.) Büyümek, yetişmek, ortaya çıkmak.

2.2. bitmedi:-*me, -di*
*Çok gözettim **bitmedi** bir nev-nihāl-i maʿdelet*
Olmadı hāk-i vatan keyfimce gül-zār olmadı **(Gazel 232/2)**

bī-tāb kal-:

1.) Güçsüz düşmek.

1.1. bī-tāb kal-:-*(ı)r, -dı*
*Renciş-i buhl ile **bī-tāb kalırdı** dünyā*
Nev-be-nev çāre-resān olmasa Lokmān-ı kerem **(Kaside 41/6)**

bī-tāb ü tüvān eyle-:

1.) Güçsüz ve kuvvetsiz bırakmak.

1.1. bī-tāb ü tüvān eyle-:-*di*

Lāyık-ı merhametim hālimi istifsār et
*Beni **bī-tāb ü tüvān eyledi** hummā-yı ümīd* **(Kaside 46/62)**

bī-taleb:

1.) Bir şey talep etmeksizin; (geri) istemeksizin.

1.1. bī-taleb:
*Bir emel kim **bī-taleb** bī-minnet eylerse zuhūr*
İşte dünyānın budur ancak elez niʿmeti **(Kaside 37/4)**

bī-tekellüf:

1.) Külfetsiz, sıkıntısız, zahmetsizce.

1.1. bī-tekellüf:
Yürü çāk-i girībān ile pīr-āhen gibi evvel
*O şūh-ı penbe cisme **bī-tekellüf** vuslat istersen* **(Gazel 246/5)**

bī-tereddüt:

1.) Tereddütsüz bir biçimde, kararlılıkla; kesin olarak.

1.1. bī-tereddüt:
Şīşe olsa sīne-i ebnā-yı ādem kāşkī
***Bī-tereddüt** keşf olunsa her kulūbun niyeti* **(Kaside 37/55)**

bi't-tabʿ / bi't-tabiʿ:

1.) Doğal olarak, tabiatıyla, tabii, elbette.

1.1. bi't-tabʿ:
Sinn-i rüşde vāsıl oldu şimdi ol mahdūm-ı pāk
***Bi't-tabʿ** gösterdi emr-i fenkihū ya inkiyād* **(Tarih 6/3)**

1.2. bi't-tabiʿ:
Hālisāne sohbet-i mūra tenezzüldür hüner
***Bittabiʿ** eyler Süleymāna kim olsa ihtirām* **(Tarih 6/3)**

bi't-tezellül:

1.) Tenezzül ederek.

1.1. bi't-tezellül:
***Bi't-tezellül** hāki-pāy-i Pīre yüz sür mā gibi*
İʿtilā-yı kadr ise maksūd eğer tūbā gibi **(Gazel 233/1)**

bī-tüvān et-:

1.) Güçsüz, kuvvetsiz bırakmak.

1.1. bī-tüvān et-:-*ti*
Şuʿā-yı dīde-i gam dīdem oğlum ʿĀkife ansız
*Gelip bir derd-i müşkil cism-i pākin **bī-tüvān etti*** **(Gazel 251/2)**

1.2. bī-tüvān et-:-*ti*
Şuʿā-yı dīde-i gam dīdem oğlum ʿĀkife ansız
*Gelip bir derd-i müşkil cism-i pākin **bī-tüvān etti*** **(Tarih 22/2)**

bī-vefā:

1.) Vefasız, sadakatsiz.

1.1. bī-vefālar:-*lar*
Anladım būy-ı sadākat yok gül-i ahbābda
***Bī-vefālar** gülşenden infikāk etsem gerek* **(Gazel 248/5)**

1.2. bī-vefālar:-*lar*
Anladım būy-ı sadākat yok gül-i ahbābda
***Bī-vefālar** gülşeninden infikāk etsem gerek* **(Tahmis 8/15)**

bī-vefā bul-:

1.) Vefasız bulmak; vefasız olduğunu düşünmek, görmek.

1.1. bī-vefā bul-:-*duk, -(u)muz*
***Bī-vefā bulduğumuz** herkesi ithām ederiz*
Vaʿd-i ʿUrkūbu hakīkatte cināyet sayarız **(Gazel 80/5)**

bī-vefālık:

1.) Vefasızlık, sadakatsizlik.

1.1. bī-vefālıklarını:-*lar, -ı, -n, -ı*
Buna kānūn-ı muhabbette cināyet mi denir
***Bī-vefālıklarını** anlamasın mı Fennīyā* **(Gazel 80/5)**

bī-vefāya ol-:

1.) Vefasız olmak.

1.1. bī-vefāya ol-:-*ma*
***Bī-vefāya** olma yār ahdinde sābit er taşı*
Takma Kıbrıs taşını parmağına gevher taşı **(Gazel 225/1)**

biz:

1.) "Biz" birinci çoğul şahıs zamiri.

1.1. biz: (âşık/âşıklar)
Eder ellere bezl-i kerem ol perī-nihād
*Bizim nefsimiz yok mu **biz** insān değil miyiz* **(Gazel 70/3)**

1.2. biz: (âşık/âşıklar)
Neden müstehak görmüş ʿitāba o meh bizi
***Biz** ʿāsī miyiz münkād-ı fermān değil miyiz* **(Gazel 70/5)**

1.3. biz: (âşık/âşıklar)
Öte git nāleni dinletme bize ey bülbül
Biz anın bir gecede belki hezārın çekeriz **(Gazel 72/2)**

1.4. biz: (âşık/âşıklar)
El sever dilberi buhtānı bize āʾittir
*Gülü eller koklar **biz** gam-ı hārın çekeriz* **(Gazel 72/4)**

1.5. biz: (âşık/âşıklar)
Ellerin yaptığı töhmet bize isnād olunur
*El içer bādeyi **biz** renc-i humārın çekeriz* **(Gazel 72/5)**

1.6. biz: (âşık/âşıklar)
***Biz** henüz Pīr olmadan hubb-ı sivādan geçmişiz*
Subh-ı sādık doğmadan evvel uyanmışlardanız **(Gazel 77/6)**

1.7. biz: (âşık/âşıklar)
***Biz** yine maʿnāda Allaha dayanmışlardanız*
Rızk için Fennī resāʾil-cū isen de sūretā **(Gazel 77/8)**

1.8. biz: (âşık/âşıklar)
***Biz** ne ihvāndan ne devrāndan vefālar görmüşüz*
Rūzgār-ı bī-mürüvvetten cefālar görmüşüz **(Gazel 78/1)**

1.9. biz: (âşık/âşıklar)
Hiç birinde bulmadık bir şemme-i sıdk u vefā
***Biz** felekte türlü türlü āşināla görmüşüz* **(Gazel 78/4)**

1.10. biz: (âşık/âşıklar)
*ʿĀşıkız āh-keşiz ʿaşk ile nālānız **biz***
Bülbül-i nağme-serā zīb ü gülistānız biz **(Gazel 84/1)**

1.11. biz: (âşık/âşıklar)
ʿĀşıkız āh-keşiz ʿaşk ile nālānız biz
*Bülbül-i nağme-serā zīb ü gülistānız **biz*** **(Gazel 84/1)**

1.12. biz: (âşık/âşıklar)
Vech-i dildār bize vāsıta-i ʿibrettir
*Sāniʿ-i bī-bedelin sunʿuna hayrānız **biz*** **(Gazel 84/2)**

1.13. biz: (âşık/âşıklar)

Sīnemizde suver-i kīn ü ʿadāvet maʿdūm
Rūy-ı āyīne gibi sāf-zamīrānız ***biz*** **(Gazel 84/3)**

1.14. biz: (âşık/âşıklar)
Ferş-i rū eyleriz ikdām-ı ahillāya fakat
Çeşm-i aʿdāya göre hār-ı mugaylānız ***biz*** **(Gazel 84/4)**

1.15. biz: (âşık/âşıklar)
Biz ehibbā-yı vefādārı riyāsız severiz
Bende-i muhlis-ı yārān-ı sādıkānız ***biz*** **(Gazel 84/5)**

1.16. biz: (âşık/âşıklar)
Biz ehibbā-yı vefādārı riyāsız severiz
Bende-i muhlis-ı yārān-ı sādıkānız ***biz*** **(Gazel 84/5)**

1.17. biz: (âşık/âşıklar)
İctināb et bizi tahkīrden ey Āsāf-ı dehr
Zāhiren mūrçe bātında Süleymānız ***biz*** **(Gazel 84/6)**

1.18. biz: (âşık/âşıklar)
Gam mıdır bizlere menfūr-ı leʾīmān olmak
Cevher-i cān gibi makbūl-ı kerīmānız ***biz*** **(Gazel 84/7)**

1.19. biz: (âşık/âşıklar)
Sehv ile etme yekūn-ı cühelāya idhal
Fennīyā zīver-i ser-defteri ʿirfānız ***biz*** **(Gazel 84/8)**

1.20. biz: (âşık/âşıklar)
Yāri meh-pāre ile eyleme tavsīfʾa kalem
Biz *o hurşīd-i cemāli daha rūşen biliriz* **(Gazel 82/6)**

1.21. biz: (âşık/âşıklar)
Yetişir Pīr-i muğānın bize hüsn-i nazarı
Biz *ne mutrıbda ne sākīde ne peymānedeyiz* **(Gazel 86/4)**

1.22. biz: (âşık/âşıklar/kullar)
Kerīmā Pādişāhā sāʾiliz dergāh-ı lutfunda
Biz *ihsān görmeyice gitmeyiz ihsāne geldik biz* **(Gazel 69/9)**

1.23. biz: (âşık/âşıklar)
Biz *artık māsivādan Fennīyā iʿrāza cezm ettik*
Visāl-ı yāre erdik sohbet-i bī-gāneden geçtik **(Gazel 114/6)**

1.24. biz: (âşık/âşıklar)
Sevmeyiz dünyāda biz cānān cānān üstüne
Etmişiz cānān ile peymān peymān üstüne **(Gazel 181/1)**

1.25. biz: (âşık/âşıklar)
Kūy-ı gurbette ***biz*** *eller eline bakmadayız*
Feyz alırken yapışan kūşe-i dāmānımıza **(Gazel 182/4)**

1.26. biz (insan, insanoğlu)
Yā görür göz yumarız ya kaçarız ondan biz
İçimizden biri şāyeste-i imdād olsa **(Gazel 196/2)**

1.27. biz: (âşık/âşıklar)
Gonca-i pür-hārına şebnem kadar bār olmadık
Biz *bu bāğ-ı ʿāleme bilmem neden yār olmadık* **(Kıt'a 16/1)**

1.28. biz: (âşık/âşıklar/kullar)
Zāhid kapanır mescide ***biz*** *bāde-keşānız Pür-āh-ı nihānız*
Kāʾil idin ol māh ile gelsek bir araya Yılda birer aya **(Müstezad 1/2)**

1.29. biz: (âşık/âşıklar/kullar)
Zāhid kapanır mescide ***biz*** *bāde-keşānız Pür-āh-ı nihānız*
Zāhid dayanır rişte-i tesbīhe ʿasāya Biz ʿafv-ı Hudāya **(Müstezad 1/2)**

1.30. biz: (âşık/âşıklar/kullar)
Zāhid kapanır mescide ***biz*** *bāde-keşānız Pür-āh-ı nihānız*
Zāhid dayanır rişte-i tesbīhe ʿasāya Biz ʿafv-ı Hudāya **(Müstezad 1/2)**

1.31. biz: (âşık/âşıklar/kullar)
Kibriyā vü ʿazamet ʿafv ü ʿināyet sana hās
Āciziz ***biz*** *değiliz cürm ü hatādan hālī* **(Kaside 2/3)**

1.32. biz: (âşık, şair Fennî ve onun mizacında olanlar)
Kudūm-ı Şāh-ı kevneyni duyunca cāna geldik ***biz***
Ana kul olmak üzre ʿālem-i imkāna geldik biz **(Gazel 69/1)**

1.33. biz: (âşık, şair Fennî ve onun mizacında olanlar)
Kudūm-ı Şāh-ı kevneyni duyunca cāna geldik biz
Ana kul olmak üzre ʿālem-i imkāna geldik ***biz*** **(Gazel 69/1)**

1.34. biz: (âşık, şair Fennî ve onun mizacında olanlar)
Cenāb-ı Mustafāyı tā ezelden etmeşiz tasdīk
Sanır sūfī-i ebleh sonradan īmāna geldik ***biz*** **(Gazel 69/2)**

1.35. biz: (âşık, şair Fennî ve onun mizacında olanlar)
Konup göçmek midir yāhud yeyip içmek midir matlūb
Taharrī eylemek yok mu niçin meydāna geldik ***biz*** **(Gazel 69/3)**

1.36. biz: (âşık, şair Fennî ve onun mizacında olanlar)
Kuyūd-ı nefsden āzādeyiz bī-bāk ü pervāyız
Hakīmiz feylesofuz ʿāleme ferzāne geldik biz **(Gazel 69/4)**

1.37. biz: (âşık, şair Fennî ve onun mizacında olanlar)
Terāzū olmayınca tartılır mı sıklet-i eşyā
Bizi hābīdeler anlar mı bīdārāne geldik ***biz*** **(Gazel 69/5)**

1.38. biz: (âşık, şair Fennî ve onun mizacında olanlar)
ʿAmel tomarını mālī bulup cürm ü cināyetle
Der-i inʿāmına yā Rab şerm-sārāne geldik ***biz*** **(Gazel 69/6)**

1.39. biz: (âşık, şair Fennî ve onun mizacında olanlar)
Teveccüh etmedik mīrlivāya mīr-i mīrāna
Sığındık āsitān-ı fazlına Sultāna geldik ***biz*** **(Gazel 69/7)**

1.40. biz: (âşık, şair Fennî ve onun mizacında olanlar)
Tedāvī kıl cemālin ʿaşkına dārū-yı vuslatla
Tabībā derdimiz var can atıp dermāna geldik ***biz*** **(Gazel 69/8)**

1.41. biz: (âşık, şair Fennî ve onun mizacında olanlar)
Kerīmā Pādişāhā sāʾiliz dergāh-ı lutfunda
Biz ihsān görmeyice gitmeyiz ihsāne geldik ***biz*** **(Gazel 69/9)**

1.42. biz: (âşık, şair Fennî ve onun mizacında olanlar)
Biz *gidince buradan kim anacak namımızı*
Gitmeden eylesin ihsān Hudā kāmımızı **(Müfret 1/1)**

1.43. bizde:-*de* (âşıklar/kullar)
Hesāb-ı āhiret münker mi Hallāk-ı cihān yok mu
Nedir ey çerh-i cānī bu sitemler ***bizde*** *cān yok mu* **(Gazel 216/1)**

1.44. bizde:-*de* (şairler)
Tekemmül etmemiş mi her usūlü ***bizde*** *eşʿārın*
Bilirsin ey Saʿīd ey mefhar-i ecdād sen söyle **(Gazel 197/6)**

1.45. bizde:-*de* (âşık, şair Fennî ve onun mizacında olanlar).
Bizde *ʿādet değil tefrīk-i mezheb*
Rahm ederiz şāyān olanlara hep **(Şarkı 3/5)**

1.46. bizden:-*den* (insanlar, kullar)
Tecāhül gösterip iğmāz-ı ʿayn etti felek ***bizden***
Liyākat vardı ammā Mīr-i mīrān olmadık gittik **(Gazel 109/6)**

1.47. bizden:-*den* (âşık, şair Fennî ve onun mizacında olanlar)
Bizden *ilelebed infikāk etmez*
Zevk alan meclis-i vedādımızdan **(Şarkı 3/10)**

1.48. bizden:-*den* (âşık, şair Fennî ve onun mizacında olanlar)
Fennî ***bizden*** *alır ders-i hikmeti*
ʿAkl-ı Felātūn var dīvānemizde **(Şarkı 6/10)**

1.49. bizden:-*den* (âşık, şair Fennî ve onun mizacında olanlar)
Bizden *selām eyle yāre ey sabā*
Niçin kabūl etmez temennāmızı **(Şarkı 8/1)**

1.50. bize:-*e* (âşık/âşıklar)
Fennīyā düşme telāşa gelecektir ***bize*** *yār*
Çünkü ʿādettir etıbbā ser-i bīmāra gelir **(Gazel 53/5)**

1.51. bize:-*e* (âşık/âşıklar)
Bize *Fennīyā her bār elzemdir istiʾfā*
Hatā etmişizdir belki insān değil miyiz **(Gazel 70/7)**

1.52. bize:-*e* (âşık/âşıklar)
Öte git nāleni dinletme ***bize*** *ey bülbül*
Biz anın bir gecede belki hezārın çekeriz **(Gazel 72/5)**

1.53. bize:-*e* (âşık/âşıklar)
El sever dilberi buhtānı ***bize*** *āʾittir*
Gülü eller koklar biz gam-ı hārın çekeriz **(Gazel 72/4)**

1.54. bize:-*e* (âşık/âşıklar)
Ellerin yaptığı töhmet ***bize*** *isnād olunur*
El içer bādeyi biz renc-i humārın çekeriz **(Gazel 72/5)**

1.55. bize:-*e* (âşık/âşıklar)
Pek girāndır ***bize*** *taʿrīzi rakīb-i şūmun*
Ne bugün tākatımız var ne de yarın çekeriz **(Gazel 72/6)**

1.56. bize:-*e* (âşık/âşıklar)
Atlas u eksūn ***bize*** *olmaz medār-ı iftihār*
Hilʿat-i fazl u meʿārifle donanmışlardanız **(Gazel 77/2)**

1.57. bize:-*e* (âşık/âşıklar)
Şemʿe ile pervāne timsāl-i mücessemdir ***bize***
Kūy-ı yārı çok zaman dönmüş dolanmışlardanız **(Gazel 77/9)**

1.58. bize:-*e* (âşık/âşıklar)
Ol kadar tahmīl-i men etmekte kim dünyā ***bize***
Sāyesinde kām alıp gūyā safālar görmüşüz **(Gazel 78/3)**

1.59. bize:-*e* (âşık/âşıklar)
Bize *sākī-i devrān mey değil bir kāse hal vermez*
Bes yeʾsin keyfini ammā ki her cām-ı emel vermez **(Gazel 79/1)**

1.60. bize:-*e (âşık/âşıklar)*
Vech-i dildār ***bize*** *vāsıta-i ʿibrettir*
Sāniʿ-i bī-bedelin sunʿuna hayrānız biz **(Gazel 84/2)**

1.61. bize:-*e* (âşık/âşıklar)
Yetişir Pīr-i muğānın ***bize*** *hüsn-i nazarı*
Biz ne mutrıbda ne sākīde ne peymānedeyiz **(Gazel 86/4)**

1.62. bize:-*e* (âşık/âşıklar)
Ağla ey şemʿ-i şebistān-ı muhabbet elvedāʿ
Müstahīl oldu ***bize*** *bu yerde imkān-ı karār* **(Gazel 101/3)**

1.63. bize:-*e* (âşık/âşıklar)
Tesādüf etmedi Fennī ***bize*** *hakkiyle bir münʿim*
Görüp eltāf u aʿtāfın duʿā-hān olmadık gittik **(Gazel 109/8)**

1.64. bize:-*e* (âşık/âşıklar)
Bize *pek tatlı geldi şöyle bir murg-ı garīb olmak*
Hevālandık anınçün ittihāz-ı lāneden geçtik **(Gazel 114/5)**

1.65. bize:-*e* (âşık/âşıklar)
Bir gün ***bize*** *dönmez miʿaceb nevbet-i ikbāl*
Dilʿarz-ı temennādan usansın mı ne dersin **(Gazel 122/6)**

1.66. bize:-*e* (âşık/âşıklar)
Bize *her dü cihānda dest-gīr ol*
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/2)**

1.67. bize:-*e* (âşık/âşıklar)
Dāğ-dār etmededir sīnemizi hasret-i Pīr
Bize *olmaz mı müyesserʿacebā rüʾyet-i Pīr* **(Kaside 33/1)**

1.68. bize:-*e* (Fennî'nin de içinde bulunduğu halk)
Baʿdemā merhamet et gitme bizi koyma garīb
Sen gidince ***bize*** *her türlü garābet geliyor* **(Kaside 48/19)**

1.69. bize:-*e* (âşık, şair Fennî)
Bize *ʿisyān ve inābet pederden mīrās*
Nā-halefʿaddolunur cürm edip āh eylemeyen **(Kıt'a 18/2)**

1.70. bize:-*e* (âşık, şair Fennî)
Etmiş ihsān ***bize*** *anı Cenāb-ı Bārī*
Hakka şükr eyle bırak baʿd-ez-īn her kārı **(Müseddes 4/14)**

1.71. bize:-*e* (âşık, şair Fennî ve onun mizacında olanlar)
Buʿulüvv-i himmet buʿālī-meşreb
Bize *mīrās kaldı ecdādımızdan* **(Şarkı 3/6)**

1.72. bize:-*e* (âşık, şair Fennî ve onun mizacında olanlar)
Dād-ı Haktır ***bize*** *hüsn-i imtizāc*
İttifākımızda yoktur iʿvicāc **(Şarkı 6/5)**

1.73. bize:-*e* (âşık, şair Fennî ve onun mizacında olanlar)
Kāfī geldi ***bize*** *farkın devleti*
Çekmeyiz dünyāda bār-ı minneti **(Şarkı 6/9)**

1.74. bize:-*e* (insan/insanoğlu)
Bize *mevrūs-ı pederdir bu teʿālī bu nüzūl*
Oku tārīhini gör hādise-i bü'l-beşeri **(Gazel 221/2)**

1.75. bize:-*e* (insan/insanoğlu)
Hakkımızda hele bir niʿmet-iʿuzmā demedir
Bize *mechūl ise de gerçi bu hālin sırrı* **(Tarih 8/12)**

1.76. bizi:-*i* (âşık/âşıklar)
Zāhiren mürçe bātında Süleymānız biz
İctināb et ***bizi*** *tahkīrden ey Āsāf-ı dehr* **(Gazel 84/6)**

1.77. bizi:-*i* (uyanıklar, gaflet içerisinde olmayanlar)
Bizi *hābīdeler anlar mı bīdārāne geldik biz*
Terāzū olmayınca tartılır mı sıklet-i eşyā **(Gazel 69/5)**

1.78. bizi:-*i* (âşık/âşıklar)
Sīne-i sīmīn-i dilberdir ***bizi*** *intāk eden*
Mürg-ı hoş-elhānı mirʾāt-ı mücellā söyletir **(Gazel 52/2)**

1.79. bizi:-*i* (âşık/âşıklar)
Bizi *hicr ile yakmakta yārin ne hakkı var*
Hukūk uʿubūdiyyette yeksān değil miyiz **(Gazel 70/2)**

1.80. bizi:-*i* (âşık/âşıklar)
Muʿattar dimāğ etmez ***bizi*** *būy-ı kām ile*
Nedir cürmümüz tatyībe şāyān değil miyiz **(Gazel 70/4)**

1.81. bizi:-*i* (âşık/âşıklar)
Neden müstehak görmüşʿitāba o meh ***bizi***
Biz ʿāsī miyiz münkād-ı fermān değil miyiz **(Gazel 70/5)**

1.82. bizi:-*i* (âşık/âşıklar)
Boş değildir dil-i şeydāya ʿitāb ettiğimiz
Fennīyā bir nice Leylāya sataştırdı ***bizi*** **(Gazel 73/7)**

1.83. bizi:-*i* (âşık/âşıklar)
Gel ey mürg-i muhabbet lāneler mahzūndur sensiz
*Mükedderdir **bizi** koynunda hem-hāb eyleyen miskīn* **(Gazel 75/2)**

1.84. bizi:-*i* (âşık/âşıklar)
*Durmak olmaz dāne-i kısmet **bizi** cezb eyledi*
Nūr-ı dīdem siz kalın sağ u selāmet elvedāʿ **(Gazel 101/4)**

1.85. bizi:-*i* (âşık/âşıklar)
Gidelim ağlayarak çāk-i girībān edelim
***Bizi** de güldür amān ey gül-i handān diyelim* **(Gazel 148/3)**

1.86. bizi:-*i* (âşık/âşıklar)
Unutup kāʾide-i hıfz-ı hukūku yoksa
*Sildiler mi **bizi** defterden ehıllā-yı vatan* **(Gazel 165/6)**

1.87. bizi:-*i* (âşık/âşıklar)
Beni al koynuna ver maksadımı bāşın için
*Kara toprak **bizi** koynunda nihān eylemeden* **(Gazel 170/6)**

1.88. bizi:-*i* (âşık/âşıklar)
Kimi görsek geçiyor bir nazar-ı bārid ile
*Bilmiyor kimse **bizi** uğramıyor yānımıza* **(Gazel 182/2)**

1.89. bizi:-*i* (âşık/âşıklar)
*Umarım ʿātıfetinden **bizi** mahrūm etmez*
İltifāt etmedir ʿācizlere muʿtād-ı ʿAlī **(Kaside 26/8)**

1.90. bizi:-*i* (âşık/âşıklar/kullar)
*Başka kim var ki **bizi** mazhar-ı gufrān etsin*
Bezl-i gencīne-i bī-gāye-i rahmet sana hās **(Kaside 2/4)**

1.91. bizi:-*i* (Fennî'nin de içinde bulunduğu halk)
*Baʿdemā merhamet et gitme **bizi** koyma garīb*
Sen gidince bize her türlü garābet geliyor **(Kaside 48/19)**

1.92. bizim:-*im* (âşık/âşıklar)
Eder ellere bezl-i kerem ol perī-nihād
***Bizim** nefsimiz yok mu biz insān değil miyiz* **(Gazel 70/3)**

1.93. bizim:-*im* (âşık/âşıklar)
Leke dārān ile mestūr imiş defterde
*O **bizim** sehv ile pākīze hesāb ettiğimiz* **(Gazel 73/2)**

1.94. bizlere:-*ler, -e* (âşık/âşıklar)
*Gam mıdır **bizlere** menfūr-ı leʾīmān olmak*
Cevher-i cān gibi makbūl-ı kerīmānız biz **(Gazel 84/7)**

bī-zār kıl-:

1.) Bıktırmak, usandırmak; rahatsızlık vermek.

1.1. bī-zār kıl-:-*(a)r, -sın*
*Sen halkı üzer herkesi **bī-zār kılarsın***
Rahat edecek menzil ü mesken bulamazsın **(Gazel 128/2)**

bī-zār ol-:

1.) Usanmak, bıkmak.

1.1. bī-zār ol-:-*du, -m*
Çekemez oldu gönül bār-ı gam-ı gerdūnu
Oldum** el-kıssa tādiʿ-i felekten **bī-zār **(Kaside 43/20)**

bizimki:

1.) Bizim olan, bizimle ilgili olan.

1.1. bizimki:-*ki*
ʿAceb maksūd bilsem kimden istinsāra kalmıştır
*Açılmış ellerin bahtı **bizimki** kara kalmıştır* **(Muhammes 1/2)**

1.2. bizimki:-*ki*
*Açılmış ellerin bahtı **bizimki** kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/5)**

1.3. bizimki:-*ki*
Nedir bu tāliʿ-i şeb-renk elinden çektiğim zahmet
*Açılmış ellerin bahtı **bizimki** kara kalmıştır* **(Muhammes 1/7)**

1.4. bizimki:-*ki*
*Açılmış ellerin bahtı **bizimki** kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/10)**

1.5. bizimki:-*ki*
Kimin keffindedir bilmem ki hall-i ʿukde-i matlab
*Açılmış ellerin bahtı **bizimki** kara kalmıştır* **(Muhammes 1/12)**

1.6. bizimki:-*ki*
*Açılmış ellerin bahtı **bizimki** kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/15)**

1.7. bizimki:-*ki*
Bu günlerde bana hem-hāldir hattā birāder de
*Açılmış ellerin bahtı **bizimki** kara kalmıştır* **(Muhammes 1/17)**

1.8. bizimki:-*ki*
*Açılmış ellerin bahtı **bizimki** kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/20)**

1.9. bizimki:-*ki*
Temām ettim temāşā dīde-i gayretle akrānı
*Açılmış ellerin bahtı **bizimki** kara kalmıştır* **(Muhammes 1/22)**

1.10. bizimki:-*ki*
*Açılmış ellerin bahtı **bizimki** kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/25)**

1.11. bizimki:-*ki*
O da imdād etmezse kime yā eyleyem feryād
*Açılmış ellerin bahtı **bizimki** kara kalmıştır* **(Muhammes 1/27)**

1.12. bizimki:-*ki*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/30)**

1.13. bizimki:-*ki*
Husūsā iltifāt-ı Vāli-i ʿālī-i eşfakla
*Açılmış ellerin bahtı **bizimki** kara kalmıştır* **(Muhammes 1/32)**

1.14. bizimki:-*ki*
*Açılmış ellerin bahtı **bizimki** kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/35)**

1.15. bizimki:-*ki*
Bu iki mısraʿ-ı berceste ancak hasbihālimdir
*Açılmış ellerin bahtı **bizimki** kara kalmıştır* **(Muhammes 1/37)**

1.16. bizimki:-*ki*
*Açılmış ellerin bahtı **bizimki** kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/40)**

1.17. bizimki:-*ki*
O düstūr-ı edībe sāde bu beyti tilāvet kıl
*Açılmış ellerin bahtı **bizimki** kara kalmıştır* **(Muhammes 1/42)**

boğ-:

1.) Bir canlıyı, soluk almasına engel olarak öldürmek; ***mec.*** Tamamıyla kaplamak, sarmak.

1.1. boğsun:-*sun*
*Hafī tut ki ağyārı hased **boğsun** öldürsün*
Serāʾir-i vaslın kaʿrına vāsıl olmasın **(Gazel 164/3)**

boğul-:

1.) Havasızlıktan ölmek; ***mec.*** Bunalmak, çok sıkılmak.

1.1. boğuldum:-*du, -m*
İncesuda ʿazf-i gamla ***boğuldum*** *kaldım*
Kıl beni sāhil-i şādîye efendim īsāl **(Kaside 40/59)**

bol:

1.) Çok, fazla.

1.1. bol:
Tevhīdi ʿayān bildir ey rahmeti ***bol*** *Mevlā*
Maksūdumu ver güldür ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/1)**

1.2. bol:
Tevhīdi ʿayān bildir ey rahmeti bol Mevlā
Maksūdumu ver güldür ey rahmeti ***bol*** *Mevlā* **(Kaside 11/1)**

1.3. bol:
İmānımı tevsīk et ey rahmeti ***bol*** *Mevlā*
Taklīdimi tahkīk et hem-rāhımı tevfīk et **(Kaside 11/2)**

1.4. bol:
Mahv eyle beni sende benlik koma şu bende
Kıl zātına efkende ey rahmeti ***bol*** *Mevlā* **(Kaside 11/3)**

1.5. bol:
Ol Şāh-ı mümeccedden ey rahmeti ***bol*** *Mevlā*
Ayırma Muhammedden yenbūʿ-ı muhabbetten **(Kaside 11/4)**

1.6. bol:
Saldın başımı derde ʿaşkın esiyor serde
Gitsin aradan perde ey rahmeti ***bol*** *Mevlā* **(Kaside 11/6)**

1.7. bol:
Fennī bir oğuz kuldur zikrin ile meşguldür
Ölmezden evvel öldür ey rahmeti ***bol*** *Mevlā* **(Kaside 11/7)**

1.8. bol:
İhsānı vāsiʿ ʿafvi ***bol*** *sāʾilleri koymaz melūl*
Eyler ümīdim var kabūl Peygamber-i ʿālī-cenāb **(Kaside 20/7)**

1.9. bol:
Maksūdumu yā Rahmān etsen bana ger ihsān
Gelmez sana bir noksān ey rahmeti ***bol*** *Mevlā* **(Kaside 11/5)**

boş:

1.) Boş yere, beyhude.

1.1. boş:
Boş *imiş cānib-i cānāna şitāb ettiğimiz*
Heves-i vasl ile tahrīk-i rikāb ettiğimiz **(Gazel 73/1)**

boş değil:

1.) Boşuna değil.

1.1. boş değil:-*dir*
Boş değildir *dil-i şeydāya ʿitāb ettiğimiz*
Fennīyā bir nice Leylāya sataştırdı bizi **(Gazel 73/7)**

boş kal-:

1.) Bir şeyin içinde hiçbir şeyin bulunmama durumu.

1.1. boş kal-:-*(ı)r*
Boş kalır *mı hātır-ı ʿārif gam u endîşeden*
Olmamış īcād-ı ʿālemden beri deryā lezīz **(Gazel 23/5)**

boş yere:

1.) Hiç gereği yokken, gereksiz yere, boşuna.

1.1. boş yere:
Ko cihān emrini dil ***boş yere*** *gavgādan geç*
Māsivādan çek elin ahsen ü ednādan geç **(Müseddes 4/2)**

boşan-:

1.) Boşalmak, akmak.

1.1. boşanmışlardanız:-*mış, -lar, -dan, -ız*
Dehrde dolāb-veş olmuş ***boşanmışlardanız***
Zīnet-i dünyāyı çok görmüş usanmışlardanız **(Gazel 77/1)**

bostān eyle-:

1.) Bağ, bahçe olmasını sağlamak; yeşillendirmek, canlandırmak.

1.1. bostān eyle-:
Teveccühle dil-i gam-perverānı gülistān eyle
Tebessümle ser-ā-ser kāʾinatı ***bostān eyle*** **(Gazel 178/1)**

bostancı:

1.) Bostanda sebze yetiştiren kimse. (Şiir ustaları kastedilmektedir.)

1.1. bostancıların:-*lar*
Pāre etmez burada hāsılı Sīvas teresi
Satma bostancıya ***bostancıların*** *gayrīye sat* **(Gazel 12/7)**

bostancıya (tere) sat-:

1.) "Tereciye tere satmak" atasözüyle eş değer anlamda olup; şiir ustalarına şiir satılmaya çalışıldığı, onlara üstünlük taslanmaya kalkışıldığı ifade edilmektedir.

1.1. bostancıya (tere) sat-:-*ma*
Pāre etmez burada hāsılı Sīvas teresi
Satma bostancıya *bostancıların gayrīye sat* **(Gazel 12/7)**

böyle:

1.) Bunun gibi, buna benzer.

1.1. böyle:
Seni zannım bana ağyār yüreklendirmiş
Eskiden ***böyle*** *değildin ciğerim noldu sana* **(Gazel 1/2)**

1.2. böyle:
Böyle iksār-ı sitemden maksadın cānım nedir
Söyle Mevlāyı seversen söyle cānānım nedir **(Gazel 29/1)**

1.3. böyle:
Binde bir çıkmaz umūmun nefʿine hizmet eden
Her dimāğa ***böyle*** *ulvī arzū vermez felek* **(Gazel 113/3)**

1.4. böyle:
Aferin ey kalem-i nükte-nüvīs-i Fennī
Böyle *söz söylemeli merd-i sühan-gū dediğin* **(Gazel 118/10)**

1.5. böyle:
Letāfet kesb eder kişmirlenirsin ***böyle*** *kalmazsın*
Nezāket öğrenir dilberlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/1)**

1.6. böyle:
Letāfet kesb eder kişmirlenirsin böyle kalmazsın
Nezāket öğrenir dilberlenirsin ***böyle*** *kalmazsın* **(Gazel 119/1)**

1.7. böyle:
Beni şīrīn-mezāk eylersen ey gül-çehre vuslatla
Şurūb-ı gül gibi şekerlenirsin ***böyle*** *kalmazsın* **(Gazel 119/2)**

1.8. böyle:

Seni okşarsa dest-i iştiyākım çeşm-i müştākım
*Cilā peydā eder cevherlenirsin **böyle** kalmazsın* **(Gazel 119/3)**

1.9. böyle:
Muvakkattir sabāhat ʿālemi nāzı dirāz etme
*Dem ü devrān döner esmerlenirsin **böyle** kalmazsın* **(Gazel 119/4)**

1.10. böyle:
Hudā zāyiʿ eder mi hakkını ey dīde-i hūn-rīz
*Görürsün vech-i yāri ferlenirsin **böyle** kalmazsın* **(Gazel 119/5)**

1.11. böyle:
Rebīʿ-i vuslat-ı dilber gelir ey ravza-ı ümīd
*Tarāvet-yāb olur ahdarlanırsın **böyle** kalmazsın* **(Gazel 119/6)**

1.12. böyle:
Tavāf et ey sabā ʿavdette mutlak mesken-i yāri
*Olup miskīn-i nefs ʿanberlenirsin **böyle** kalmazsın* **(Gazel 119/7)**

1.13. böyle:
Karardın başıma zindan kesildin ey şeb-i hasret
*O meh-talʿat gelir enverlenirsin **böyle** kalmazsın* **(Gazel 119/8)**

1.14. böyle:
Edersen Fennīyā hubb-ı sivādan sīneni tecrīd
*Zen-i dünyāya karşı erlenirsin **böyle** kalmazsın* **(Gazel 119/9)**

1.15. böyle:
*Mīʿād-ı kerem **böyle** uzansın mı ne dersin*
İncāz-ı mevāʿīde zamān düşmeyecek mi **(Gazel 122/7)**

1.16. böyle:
*Teʾessüf etme gönlüm şād olursun **böyle** kalmazsın*
Elemden gussadan āzād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/1)**

1.17. böyle:
Teʾessüf etme gönlüm şād olursun böyle kalmazsın
*Elemden gussadan āzād olursun **böyle** kalmazsın* **(Gazel 126/1)**

1.18. böyle:
Mahāret kesb eder hep öğrenirsin var ise sabrın
Fünūn-ı aşkta üstād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/2)**

1.19. böyle:
Kırılma ey nihāl-i nevresim karşımda nāz etme
*Büyürsün gıbta-i şimşād olursun **böyle** kalmazsın* **(Gazel 126/3)**

1.20. böyle:
Büyür de sell-i seyf-i ebruvān eylersen ey āfet
*Yürekler yāreler cellād olursun **böyle** kalmazsın* **(Gazel 126/4)**

1.21. böyle:
Seni zulmette koymaz Pīr-i ʿaşkın himmeti Fennī
*Karīben mazhar-ı irşād olursun **böyle** kalmazsın* **(Gazel 126/5)**

1.22. böyle:
Eşk-i hūnīnimizi ʿarz edelim Hazretine
İşte hep böyle geçer şām-ı garībān diyelim **(Gazel 148/7)**

1.23. böyle:
Ey perī bilmem nasıl çarpıldım oldum bī-şuʿūr
*Ben benī ādem içinde **böyle** bir ān görmedim* **(Gazel 156/4)**

1.24. böyle:
Sünbül-i zülfün ne sūretlerde kıldı tār ü mār
*Fikrimi bu āna dek **böyle** perīşān görmedim* **(Gazel 156/5)**

1.25. böyle:
*Fennī **böyle** metānetli gazel yazdıkça*
Kalemin bāsıra-i düşmana mismār olsun **(Gazel 162/7)**

1.26. böyle:
*Daha bin **böyle** gazel nazma çekerdim Fennī*
Hall ü tanzīri ʿasīr olmasa ihvānım için **(Gazel 163/8)**

1.27. böyle:
Başına ebnā-yı cinnin böyle sevdā gelmesin **(Gazel 167/6)**

1.28. böyle:
İftirāk-ı laʿl-i handānınla giryān olmasa
*Nūr-ı çeşmim gözlerim olmazdı **böyle** hīre-dār* **(Gazel 183/4)**

1.29. böyle:
*Nedir **böyle** rakībin imtinān-ı gayret-engīzi*
O murdarı dizinden tard ü ibʿād etsen olmaz mı **(Gazel 207/5)**

1.30. böyle:
*Var mı iklīm-i ʿacemde **böyle** bir ʿālī-makām*
Cā-be-cā her rüknüne olsun fedā bir Han evi **(Gazel 209/3)**

1.31. böyle:
Sīreten rūyum siyeh tomar-ı aʿmālim siyāh
***Böyle** insān olmadan hayvān olaydım kāşki* **(Gazel 235/4)**

1.32. böyle:
Lutfu çok ihsānı çok inʿāmı çok sānīsi yok
***Böyle** bir metbūʿ-ı aʿzamdır Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 23/5)**

1.33. böyle:
*Kābiren ʿan kābirin **böyle** beyān eyler kalem*
Pādişāh-ı her dü-ʿālem muktedā-yı ins ü cān **(Kaside 24/35)**

1.34. böyle:
Cā-be-cā kullandığı müddetçe kātipler kalem
*Bikr-i fikrimden tulūʿ etsin nice **böyle** nuʾūt* **(Kaside 24/60)**

1.35. böyle:
*Görmemiştir dīde-i devrān **böyle** ʿadl ü dād*
Hāsılı kutb-ı medār-ı maʿdelettir Hazreti **(Kaside 37/18)**

1.36. böyle:
*Dehā evsāfını silk-i beyāna **böyle** çekmezdim*
Ne çāre hātırım āzürde-i ceyş-i gavāʾildir **(Kaside 38/43)**

1.37. böyle:
***Böyle** meşhūrdur endāzesi olmaz keremin*
Yapmamışlar küremā sınıfına mīzān-ı kerem **(Kaside 41/3)**

1.38. böyle:
*Olamaz **böyle** belīgāne senā-hān-ı kerem*
Farazā ircāʿ-ı hayāt etse cenāb-ı Nābī **(Kaside 41/42)**

1.39. böyle:
***Böyle** tasdīʿe sebep gayret-i akrāndır hep*
Deme lutfeyle efendim bu ne arsız cerrār **(Kaside 43/24)**

1.40. böyle:
*Çekerim bār-ı gamı **böyle** otuz kırk senedir*
Bana yüz vermedi güldürmedi hālā devrān **(Kaside 45/13)**

1.41. böyle:
Seni tahrīr yazar deftere Kātip Çelebi
***Böyle** fetvā çıkarır hazretine Kādıhān* **(Kaside 45/44)**

1.42. böyle:
Çenber-i gam ediyor kalbimi hālā taʿsīr
*Seni tavsīf ü senā **böyle** değildi ammā* **(Kaside 47/17)**

1.43. böyle:
Meğerse zevk-i vaslın var iş zımnında bu sırrın
*Umūr-ı kāʾinātı **böyle** hep tahte'l-hüküm buldum* **(Kaside 49/7)**

1.44. böyle:
Yetişmez mi benim kırlarda nālān olduğum ***böyle***
Nevā-yı andelīb tabʿıma cebān-çemen yok mu **(Kıt'a 21/2)**

1.45. böyle:
Allah Allah muktezā-yı ʿakl u hikmet böyle mi
Böyle *mi tartar terāzū-yı ʿadālet böyle mi* **(Muhammes 4/11)**

1.46. böyle:
Allah Allah muktezā-yı ʿakl u hikmet böyle mi
Böyle *mi tartar terāzū-yı ʿadālet böyle mi* **(Muhammes 4/11)**

1.47. böyle:
Allah Allah muktezā-yı ʿakl u hikmet ***böyle*** *mi*
Böyle mi tartar terāzū-yı ʿadālet böyle mi **(Muhammes 4/11)**

1.48. böyle:
Ey ahālī söyleyin Hakka riʿāyet ***böyle*** *mi*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/12)**

1.49. böyle:
Hiç olur mu ***böyle*** *bir hālin sonu emr-i hasen*
ʿAdl-i maʿkūsu temāşā eylesin her merd ü zen **(Muhammes 4/14)**

1.50. böyle:
Ne dursun uyan ey şemʿ-i ümīd-i dil-i zār
Böyle *fırsat mı düşer ādeme her leyl ü nehār* **(Müsebba 2/26)**

1.51. böyle:
Merciʿ mi bulur böyle tereddütlü zamāʾir
Müphem kalacak vāh-ı süveydāda serāʾir **(Müseddes 3/26)**

1.52. böyle:
Seng-i hārāya desen işte budur pırlanta
Böyle *denmekle hacer cevher olur mu hāşā* **(Müsemmen 1/25)**

1.53. böyle:
Yüz süreriz Pīrin hāk-i rāhına
Böyle *gördük eb ü ecdādımızdan* **(Şarkı 3/4)**

1.54. böyle:
Hakīkat yolunu ederiz taʿkīb
Böyle *ders almışız üstādımızdan* **(Şarkı 3/8)**

1.55. böyle:
Melekler de bunu tasdīk edip derler evet öyle
İşittim fikrini birleştirip Fennī ile ***böyle*** **(Tahmis 7/14)**

1.56. böyle:
Pek az görür çeşm-i felek ***böyle*** *vücūd-ı nādiri*
Etti velākin āyīnede hāk ile yeksān āhiri **(Tarih 5/1)**

1.57. böyle:
Gālibā kesreti var kıymetini kesr ediyor
Geldi kālā-yı kemālāta neden ***böyle*** *kesād* **(Taştir 2/4)**

1.58. böyledir:-*dir*
Eʿālīden umar ihsān esāfil ***böyledir*** *ʿādet*
Eder arz u kamer şems-i ziyā-küsterden istimdād **(Gazel 22/2)**

1.59. böyledir:-*dir*
Fennīyā sağ iken ayrılmağa yoktur imkān
Böyledir *ʿahdimiz ol yār-i vefā-perver ile* **(Gazel 198/6)**

1.60. böyledir:-*dir*
Böyledir *tārīh-i temām mülhemī*
Hakk-ı buldu Hakkı zikrullāh ile **(Tarih 3/3)**

1.61. böyle:-*i, -miş*
Ne yapalım ***böyle imiş*** *mukadder*
Ayrılık demleri oldu mukarrer **(Şarkı 1/5)**

boyna geçir-:

1.) Başa gelmek, başına uğratmak ***(bk. zülf).***

1.1. boyna geçir-:-*en*
Kākülündür ***geçiren boynuma*** *sevdā bağını*
Gönlümü hasta kılan nergis-i bīmārındır **(Gazel 30/2)**

boynu eğri:

1.) Boynu bükük; herhangi bir sebeple birine karşı direnecek veya söz söyleyecek durumda olmama; zavallı.

1.1. boynu eğri:
Günāhımla temeyyüz eyledim ebnā-yı ādemden
Anınçün ***boynum eğri*** *hātırım āzürdedir gamdan* **(Müseddes 2/7)**

boy(u)n:

1.) Gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi.

1.1. boynumuza:-*(u)muz, -a*
Takmışız ***boynumuza*** *ribka-i rukbetini*
Rāzıyız kulluğuna rütbe-i bālāya bedel **(Gazel 141/2)**

boz-:

1.) Düzgün bir şeyi düzensiz duruma sokmak.

1.1. bozma:-*ma*
Rāz-ı mektūmuna hiç kimseyi hem-rāz etme
Vaʿd ü ikrārım Mevlāyı seversen ***bozma*** **(Gazel 189/3)**

1.2. bozmayıp:-*ma, -y, -ıp*
Bādeden sarhoş olup zevzeklik etmek iş değil
Bozmayıp *etvārı setr-i hālet-i müldür hüner* **(Gazel 37/4)**

1.3. boz-:-*maz, -i, -di*
Yaşmağın ***bozmaz idi*** *bülbülün āmācında*
Olmasa gülde dahi nebzece sevdā kokusu **(Gazel 238/6)**

1.4. bozup:-*up*
Hatt-ı āverlikten evvel bir kitāb-ı hüsn idin ammā
Bozup *dağıttık anı şeyb ile şīrāzeden çıktık* **(Müfret 14/1)**

2.) Bir şeyin tadını, lezzetini kaçırmak.

2.1. bozmasa:-*ma, -sa*
Taʿm-ı kandi ***bozmasa*** *āmīziş-i zehrāb-ı telh*
Gelmese bezme rakīb-i kīne-perver kāşki **(Gazel 215/4)**

bozuk:

1.) Bozulmuş, kötüleşmiş, fesada uğramış.

1.1. bozuktur:-*tur*
Şimdiki ahbāb u yārānın ***bozuktur*** *meşrebi*
Sābıkan ʿahdinde sābit āşinālar var imiş **(Kıt'a 15/2)**

bozul-:

1.) İyi ve değerli niteliğini yitirmek.

1.1. bozuldu:-*du*
Kesildi iktitāf-ı lutfundan ümīdler eyvāh
Bozuldu *būsitān-ı mekremet bī-āb u tāb oldu* **(Gazel 226/2)**

2.) Dağılmak, düzensiz bir şekil almak.

2.1. bozulsun:-*sun*
Merāmım fiʿle çıkmazsa **bozulsun** *çarh-ı nā-mevzūn*
Diğerler Fennīyā şād oldu kaldım sāde ben mahzūn **(Muhammes 1/24)**

3.) Başka bir biçim veya duruma girmek, değişmek.

3.1. bozulmaz:-*maz*
Şeyātīn müsteşārın olmamak īcāb eder yoksa
Bozulmaz *ahd ü mīsākın karīnin ādem oldukça* **(Gazel 200/6)**

bu:

1.) Bu, işaret sıfatı.

1.1. bu: (Söz, işaret edilmektedir.)
*Bir cināyettir **bu** söz ʿafv u helāl etmem sana*
Dersen ey āşūb-ı dil ʿarz-ı cemāl etmem sana **(Gazel 3/1)**

1.2. bu: (İstiğna, işaret edilmektedir.)
*Sen **bu** istiğnāyı hep benden taʿallüm eyledin*
Her kabāhat bende tahmīl-i vebāl etmem sana **(Gazel 3/2)**

1.3. bu: (Nükte, işaret edilmektedir.)
Kürbet-i gurbet dibāgattır hakīkat ādeme
*Anlamaz **bu** nükteyi olmazsa merd ü zen garīb* **(Gazel 6/8)**

1.4. bu: (Gam, işaret edilmektedir.)
Gam-ı zülfün beni eyledi bī-sabr ü şekīb
*O da düşsün **bu** gama her kim ederse taʾyīb* **(Gazel 8/1)**

1.5. bu: (Garip Fennî işaret edilmektedir.)
*ʿArz-ı dīdār ile etsen **bu** garībi tatyīb*
Bilirim übbehet-i şānına noksan gelmez **(Gazel 8/4)**

1.6. bu: (Büyük sır, işaret edilmektedir.)
Sözümden Fennīyā ashāb-ı gaflet mustefīd olmaz
*Gören görsün **bu** sırr-ı aʿzamı mizmāra verdim hep* **(Gazel 9/6)**

1.7. bu: (Hoş söz, işaret edilmektedir.)
Cihānda hayr ile ibkā-yı nām etmekse maksūdun
***Bu** rengīn nutku Fennī yādigār-ı bezm-i ahlāf et* **(Gazel 11/6)**

1.8. bu: (Kelam, işaret edilmektedir.)
Doğrudan doğruya söz söylemede ʿaczin var
*Sen **bu** güftār ile şāʿir olacaksın heyhāt* **(Gazel 12/4)**

1.9. bu: (Mesele, işaret edilmektedir.)
Lā-büdd beni baştan çıkarır zülf-i ziyāhın
***Bu** mesʾelenin halli biraz dikkate muhtāc* **(Gazel 17/5)**

1.10. bu:. (Vaat doğruluğu, işaret edilmektedir.)
Lebinden ruhlarından būseler vaʿd eylemiş dilber
***Bu** vaʿdin sıdkını ātīdeki bayram eder tashīh* **(Gazel 19/9)**

1.11. bu: (Hâl, vaziyet işaret edilmektedir.)
Rabt eden zencīr-i ʿaşk-ı yāre gönlümdür beni
*Lākin el **bu** hāleti zülf-i nigārımdan bilir* **(Gazel 28/3)**

1.12. bu: (Derd, işaret edilmektedir.)
Bī-mecāl etti beni teʾsīr-i istiğnā-yı yār
*Fennīyā **bu** derd için tedbīr-i dermānım nedir* **(Gazel 29/5)**

1.13. bu: (Gece, işaret edilmektedir.)
Ey şafak dur hele mahv etme zalām-ı leyli
***Bu** gece işte o meh hānede mihmānımdır* **(Gazel 31/6)**

1.14. bu: (Gece, işaret edilmektedir.)
*Bezm-i rindānın **bu** şeb sākī-i meh-sīmāsı yok*
Pertev-i ʿikbāli sönmüş neşʾe-i sahbāsı yok **(Gazel 107/1)**

1.15. bu: (Kara gün, zor günler işaret edilmektedir.)
*Cevr-i devre kıl tahammül tezgeçer **bu** kara gün*
Fennīyā vakt-i zemistānda çabuk akşām olur **(Gazel 33/8)**

1.16. bu: (Sevda, işaret edilmektedir.)
Kabre girsemde kalır ʿaşkın benimle pāyidār
*Yani ben ölmekle benden sanma **bu** sevdā çıkar* **(Gazel 34/5)**

1.17. bu:. (Hüner, işaret edilmektedir.)
***Bu** hüner sende mi yā kilk-i sühan-verde midir*
Tāze mazmūnlar īcād ediyorsun Fennī **(Gazel 36/7)**

1.18. bu: (Parlayış, işaret edilmektedir.)
*Nedir **bu** parlayış gökten mi indin ay mısın yoksa*
Nedir bu penbe ruhlar gül müsün gülşen misin kāfir **(Gazel 39/3)**

1.19. bu: (Sahte iffet, işaret edilmektedir.)
*Nedir **bu** sahte ʿiffet sahte ülfet sahte istiğnā*
Selānikden mi geldin yoksa Pārisden misin kāfir **(Gazel 39/4)**

1.20. bu: (Uygunsuz vaziyet, işaret edilmektedir.)
***Bu** vazʿ-ı nā-becā Fennī için ciddī midir yoksa*
Nedir bu ekşi yüz eğri nazar nīz-nem misin kāfir **(Gazel 39/13)**

1.21. bu: (Ekşi yüz, asık surat işaret edilmektedir.)
Bu vazʿ-ı nā-becā Fennī için ciddī midir yoksa
*Nedir **bu** ekşi yüz eğri nazar nīz-nem misin kāfir* **(Gazel 39/13)**

1.22. bu: (Âlem, işaret edilmektedir.)
*Fennīyā aldanma şevk u zevkine **bu** ʿālemin*
Hep sürūrunda sitem sūrunda mātem gizlidir **(Gazel 41/5)**

1.23. bu: (Muamma, işaret edilmektedir.)
Sanma hādisdir dil-i ʿāşıkta sevdā eskidir
*Kimse halletmiş değildir **bu** muʿammā eskidir* **(Gazel 42/1)**

1.24. bu: (Kahpe dünya, işaret edilmektedir.)
Merd isen ʿākil isen aldanma mekr ü āline
*Aldatır eblehleri **bu** kahbe dünyā eskidir* **(Gazel 42/2)**

1.25. bu: (Dünya, işaret edilmektedir.)
***Bu** emel-hānede nādir yetişir ehl-i kemāl*
Sanma her Meryemi bir tıfl-ı sühān-gū getirir **(Gazel 43/2)**

1.26. bu: (Güzellik, cazibe işaret edilmektedir.)
Niʿmet-i vaslınla dilsīr eyle Fennī bendeni
*Pek de mağrūr olma çok sürmez **bu** hüsn ü ān gider* **(Gazel 45/6)**

1.27. bu: (Güzellik, işaret edilmektedir.)
İltifātınla gönül yap yıkma fırsat var iken
***Bu** güzellik sanma ey meh-rū sana her ān kalır* **(Gazel 48/3)**

1.28. bu: (Efsunkârlık, işaret edilmektedir)
*Kimden öğrenmiş gözün bilmem **bu** efsūn-kārlığı*
Bū ʿAlī Sīnā yanında tıfl-ı ebced-hān kalır **(Gazel 48/4)**

1.29. bu: (Hokkabazlık, işaret edilmektedir.)
*Müstemiʿ yokken **bu** türlü hokkabazlıklar nedir*
Niyyetin yoksa kuru dīvan güldürmek midir **(Gazel 54/4)**

1.30. bu: (Gece, işaret edilmektedir.)
*Kudūmüyle **bu** şeb tenvīr-i meclis etti ol māh*
Ne menzil içre akşamladı bilmem nerde kalmıştır **(Gazel 57/3)**

1.31. bu:. (Bahçe, işaret edilmektedir.)
Güzeller nemçe-veş refʾ-ı şikāf olmuştur
***Bu** gülzār-ı gınāda sanma ehl-i perde kalmıştır* **(Gazel 57/4)**

1.32. bu: (En aciz kul, işaret edilmektedir)
***Bu** ʿabd-i aʿcezi yā Rab rehā-yāb eyle gafletten*
Ki yār āgūş-ı vuslatta henüz bende cüdālık var **(Gazel 60/5)**

1.33. bu: (Bahçe, işaret edilmektedir.)
İkbāl-i felek gussa-i idbārı değmez
***Bu** bağçenin seyr-i gülü hārına değm*ez **(Gazel 65/1)**

1.34. bu: (Sır, işaret edilmektedir.)
***Bu** sırr-ı mübhemi hāmemle hem-rāz olmayan bilmez*
Kimin meftūnudur Fennī niçin kan ağlıyor gönlün **(Gazel 66/5)**

1.35. bu: (Âlem, işaret edilmektedir.)
*Kalan var mı **bu** ʿālemde bākī ile'l-ebed*
Kıyās et gidenlerden ki mihmān değil miyiz **(Gazel 70/8)**

1.36. bu: (Gece, işaret edilmektedir.)
İcābet etmedin ammā isābet eyledi kat kat
*Rakībā meclis-i ülfet **bu** şeb meymūndur sensiz* **(Gazel 75/8)**

1.37. bu: (Münasip olmayan tavırlar, işaret edilmektedir.)
Garazdan kīn ü ʿudvāndan hazer kıl terk-i bī-dād et
***Bu** vazʿ-ı nā-becālar bāʿis-i yār-ı cemīl olmaz* **(Gazel 76/7)**

1.38. bu: (Hayl ü hışm, işaret edilmektedir.)
Çıkar dünyāya āit ihtisārı dilden ey Fennī
*Bilirsin tenk-nā-yı kabre **bu** hayl ü hışm gitmez* **(Gazel 81/6)**

1.39. bu: (Kararsız, dönek dünya işaret edilmektedir.)
***Bu** deyr-i bī-sebāta dil veren dīvāneden kalmaz*
Metāʿ-ı dehr için feryād eden çengāneden kalmaz **(Gazel 87/1)**

1.40. bu: (Yüce maksat, işaret edilmektedir.)
Bilirsen sen seni besdir sana bu maksad-ı aʿlā
Uzun āmāl ile mālī gönül put-hāneden kalmaz **(Gazel 87/3)**

1.41. bu: (Sevgilinin parlak yanağı, işaret edilmektedir.)
*Niçin mağrūr olursun **bu** ruh-ı rengīne bu hüsne*
Nukūş-ı kāʾinātın hiç biri reng-i bakā tutmaz **(Gazel 89/2)**

1.42. bu: (Sevgilinin güzelliği işaret edilmektedir.)
*Niçin mağrūr olursun bu ruh-ı rengīne **bu** hüsne*
Nukūş-ı kāʾinātın hiç biri reng-i bakā tutmaz **(Gazel 89/2)**

1.43. bu: (Gece, işaret edilmektedir.)
***Bu** şeb o mehin menziline daʿvet olundum*
Bak bak hasedinden feleğin karnı kabarmış **(Gazel 92/7)**

1.44. bu: (Gece, işaret edilmektedir.)
*Gittim **bu** gece şevk-ı ruh-ı yār ile yāre*
Şemʿin yanarak yakılarak kalbi kararmış **(Gazel 92/8)**

1.45. bu: (Gül bahçesi, işaret edilmektedir.)
Çekilmiş ehl-i dilber hep tehī kāşāneler kalmış
*Hezārānı uçup **bu** gülsitānın lāneler kalmış* **(Gazel 94/1)**

1.46. bu: (Siyahlık, işaret edilmektedir.)
Fennīyā vechini ʿisyānla ettin tesvīd
***Bu** sevādı seherī eşk ile eyle tebyīz* **(Gazel 97/5)**

1.47. bu: (Parlak, hoşluk işaret edilmektedir.)
*Ger **bu** rengīn eseri gökte ʿUtarid görse*
Özenir cebhe-i gerdūna yazan bir takrīz **(Gazel 97/6)**

1.48. bu: (Konu / mesele, işaret edilmektedir.)
Eylerim yāre sebük-reh-i hāne ʿarz-ı arzū
*Etmese **bu** bahse sūfī-i girān-cān ihtilāt* **(Gazel 98/3)**

1.49. bu: (Elbise kenarını öpmek âdeti, işaret edilmektedir.)
Edelim būs-ı leb-i cāme şürūʿ
*Sākiyā sanma **bu** ʿādet memnūʿ* **(Gazel 100/1)**

1.50. bu: (Fakir, işaret edilmektedir.)
***Bu** fakīri kūşe-i hātırdan ihrāc etmeyin*
Eyledik biz cümleyi Hakka emānet elvedāʿ **(Gazel 101/6)**

1.51. bu: (Günler, işaret edilmektedir.)
Gel bana cevr etme sultānım gurūr-ı hüsn ile
*Tez mürūr eyler **bu** günler tez geçer zīra bu çağ* **(Gazel 103/4)**

1.52. bu: (Çağ, işaret edilmektedir.)
Gel bana cevr etme sultānım gurūr-ı hüsn ile
*Tez mürūr eyler bu günler tez geçer zīra **bu** çağ* **(Gazel 103/4)**

1.53. bu: (Âşığın hâli, işaret edilmektedir.)
Doyası bakmadım ey lāle-ʿizārım yüzüne
*Bana **bu** hāleti bir dāğ-ı derūn etti felek* **(Gazel 111/5)**

1.54. bu: (Sevgilinin saçının amber kokusunu bastırmak, işaret edilmektedir.)
Bastırır rāyiha-i ʿanberi zülfüm dersin
*Ne verirsin bana çıkmazsa eğer **bu** dediğ*in **(Gazel 118/3)**

1.55. bu: (Cezalandırma, işaret edilmektedir.)
Bir āteş-i cān-sūz imiş gayret-i akrān
*Tabʿım **bu** mücāzāta dayansın mı ne dersin* **(Gazel 122/4)**

1.56. bu: (İçinde bulunulan durum, işaret edilmektedir.)
Dil-i dīvānededir asl-ı kabāhat ammā
*Beni **bu** hāle koyan sensin a zālim sensin* **(Gazel 127/4)**

1.57. bu: (Dünya, işaret edilmektedir.)
Az çok bulunur yara her efrād-ı beşerde
***Bu** deyrde ʿārızasız ten bulamazsın* **(Gazel 128/5)**

1.58. bu: (Tekke, işaret edilmektedir.)
***Bu** tekyede dil-rīşin olur hem-demi dilrīş*
Bir bağrı bütün neşʾeli neyzen bulamazsın **(Gazel 128/6)**

1.59. bu: (Konu, işaret edilmektedir.)
Ben ders-i hakīkat okudum Pīr-i muğāndan
*Sen ʿakılla **bu** noktayı yekden bulamazsın* **(Gazel 128/8)**

1.60. bu: (Yeni eser, işaret edilmektedir.)
*Fennīyā şāyestedir Allah için **bu** nev-eser*
Zer kalemle cebhe-i hurşīde tastīr eylesen **(Gazel 130/5)**

1.61. bu: (Heves, işaret edilmektedir.)
*Fennī ne vakit vazgeçeceksin **bu** hevādan*
Yāhū ne zamān kābil-i ʿirfān olacaksın **(Gazel 131/5)**

1.62. bu: (İffetliler, işaret edilmektedir.)
*Hangisin sevmek becā bilmem **bu** ʿiffetlilerin*
Şehrimizde mecmaʿ-ı hūbān-ı daʿvet bir değil **(Gazel 139/4)**

1.63. bu: (Geceyi aydınlatırcasına oluşan heves, arzu.)
Gün gibi pertev-feşān ol yoksa ey necm-i emel
*İstemem **bu** şevk-ı şeb-tābāne makbūlüm değil* **(Gazel 140/4)**

1.64. bu:. (Maksat, işaret edilmektedir.)
Keşf-i esrār-ı hakīkat için uydum ʿakla
*Tākatim kalmadı **bu** yolda ya yandım kaldım* **(Gazel 150/5)**

1.65. bu: (Dünya, işaret edilmektedir.)
Ne için geldim ʿaceb mevrid-i merciʿ neredir
***Bu** sitem-hāneyi bilmem ki ne sandım kaldım* **(Gazel 151/2)**

1.66. bu: (Zulümler, işaret edilmektedir.)
Kırk sene cevrini çektim sana zālim demedim
*Yetişir artık a zālim **bu** mezālim demedim* **(Gazel 154/1)**

1.67. bu: (An, zaman işaret edilmektedir.)
Sünbül-i zülfün ne sūretlerde kıldı tār ü mār
*Fikrimi **bu** āna dek böyle perīşān görmedim* **(Gazel 156/5)**

1.68. bu: (Durum, vaziyet işaret edilmektedir.)
Vār iken Fennī niçin nādānı taltīf eyledin
*Fıtnat u ʿirfānına **bu** hāli cesbān görmedim* **(Gazel 156/7)**

1.69. bu: (Eski dünya bahçesi, işaret edilmektedir.)
Açıl ey nahl-i nāzım nāz ile meyl-i kıyām eyle
*Gözü **bu** köhne bāğ-ı ʿālemin bir gül fidan görsün* **(Gazel 159/4)**

1.70. bu: (İş, işaret edilmektedir.)
Umūmun mazhar-ı takdīri olsun yaptığın efʿāl
***Bu** işler nā-becādır denmesin ʿālem becā görsün* **(Gazel 160/6)**

1.71. bu: (Benzeri nadir bulanan eser, şiir işaret edilmektedir)
*Fennīyā **bu** eser-i nādirü'l-emsāl benim*
Müddeʿā-yı hüner-i fazlıma bürhān olsun **(Gazel 169/6)**

1.72. bu: (Vurgunculardan oluşan büyük topluluk, işaret edilmektedir.)
Muhtekirler almasın feyz-i İlāhīden nasīb
***Bu** gürūh-ı ekābire Allah vüsʿat vermesin* **(Gazel 175/5)**

1.73. bu: (Aciz kul, işaret edilmektedir.)
***Bu** ʿabd-i ahkarı dūr etmesin Hak āsitānından*
Budur bādī-i feyz ü imtiyāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/5)**

1.74. bu: (Ateşli ah, işaret edilmektedir.)
*İncitir miydim seni **bu** āh-ı āteşnāk ile*
Şemʿa-i ʿaşkın ciğer-gāhımda sūzān olmasa **(Gazel 183/5)**

1.75. bu: (Gül bahçesi, işaret edilmektedir.)
***Bu** gülzārın göz altından temāşā eyle ezhārın*
Hezārın ağzına bir söz düşürme hāra bildirme **(Gazel 188/3)**

1.76. bu: (Gizli zikir, söz işaret edilmektedir.)
Sevād-ı mümkinātı çeşm-i ʿibretten uzak tutma
*Fakat **bu** zikr-i mahfîyi ulü'l-ezkāra bildirme* **(Gazel 188/8)**

1.77. bu: (Gece, işaret edilmektedir)
*Başımı eylemedim **bu** gece vazʿ-ı bālīn*
Gözlerim eşk ile vasl-ı milyān etti yine **(Gazel 190/6)**

1.78. bu: (Yara, işaret edilmektedir.)
Sīnemi nīrān-ı gayret dāğ-ber-dāğ eyledi
*Kābil-i merhem midir **bu** yara Allah ʿaşkına* **(Gazel 191/5)**

1.79. bu: (Zulüm, işaret edilmektedir.)
Beni tenhā koyup ey mūnis-i cānım gitme
*Etme **bu** zulmü bana rūh-ı revānım gitme* **(Gazel 192/1)**

1.80. bu: (Söz, işaret edilmektedir.)
*Asılsız mı **bu** söz ey tīşe-i ferhād sen söyle*
Cihānı hem yapan hem de yakan mihr-i muhabbettir **(Gazel 197/3)**

1.81. bu: (Övülen kimseye verilen unvan, işaret edilmektedir.)
Fazīletli ile bād eyliyorlar şimdi nādānı
***Bu** ʿünvān kimlere lāyıktır ey üstād sen söyle* **(Gazel 197/4)**

1.82. bu: (Dünyanın parlak güneş ışığı, işaret edilmektedir.)
*Sehāb olmaz **bu** mānī pertev-i mihr-i cihān-tāba*
Kalır mı neşʿe-i dilde hasretinle pür-gam oldukça **(Gazel 200/3)**

1.83. bu: (Cihan, işaret edilmektedir.)
*Efsūn var ise tatlı sühandır **bu** cihānda*
Mārānı bile rām kılar hüsn-i hitāba **(Gazel 201/5)**

1.84. bu: (Eser, Fennî Divanı, işaret edilmektedir.)
*Yazık **bu** eser mecmaʿ-ı nādāna düşerse*
Mecmūʿa-i ʿirfāna düşür kaydını Fennī **(Gazel 202/9)**

1.85. bu: (Mevki, işaret edilmektedir.).
Anın āsār u evsāfı bütün āfākı şāmildir
***Bu** mevkī fakat āzāde-i kayd-ı rahım buldum* **(Kaside 49/16)**

1.86. bu: (Gökyüzü, felek, işaret edilmektedir.)
*Kimseye bākī değil **bu** kubbe-i gerdan evi*
Bī-fenā bir hāneyi iʿmāra saʿy et Fennīyā **(Gazel 209/5)**

1.87. bu: (Şifahane, işaret edilmektedir.)
Sīneden yāre yemek gam sayılır mıydı bana
***Bu** şifā-hānede tabʿımca lebin emsem idi* **(Gazel 210/3)**

1.88. bu:. (Şiirler, işaret edilmektedir.)
Gör nasıl alkışlayıp Fennī seni tahsīn eder
*Görse **bu** eşʿārı bir merd-i hüner-ver kāşki* **(Gazel 215/6)**

1.89. bu: (Sevinç arttıran haber.)
Cefādan fārig olmuş yār taʿdīl-i mizāc etmiş
***Bu** peygām-ı sürūr-efzāda nevʿan-ma yalan yok mu* **(Gazel 216/8)**

1.90. bu: (Lisan, işaret edilmektedir.)
*Kalır bir gün **bu** diller şīve-i güftārdan hālī*
Hemīşe Hakkı zikr et sağ iken kalb ü lisānınla **(Gazel 217/8)**

1.91. bu: (Gül bahçesi, işaret edilmektedir.)
Mümkün oldukça sakın hār-ı nigehden kendini
*Ey gül-i raʿnā tehī zannetme sen **bu** gülşeni* **(Gazel 218/6)**

1.92. bu: (Davudi ses, işaret edilmektedir.)
Ney gibi ben dāğ-dār olsam duyunca çok mudur
*Sen **bu** Dāvūdī sesinle mum edersin āheni* **(Gazel 218/3)**

1.93. bu: (Yükseliş, işaret edilmektedir.)
*Bize mevrūs-ı pederdir **bu** teʿālī bu nüzūl*
Oku tārīhini gör hādise-i bü'l-beşeri **(Gazel 221/2)**

1.94. bu: (İniş, işaret edilmektedir.)
*Bize mevrūs-ı pederdir bu teʿālī **bu** nüzūl*
Oku tārīhini gör hādise-i bü'l-beşeri **(Gazel 221/2)**

1.95. bu: (Dünya, işaret edilmektedir.)
Ey mürtekib-i har-meniş ʿālem kime kaldı
*Hiç kimseye kalmaz **bu** cihān hem kime kal*dı **(Gazel 222/1)**

1.96. bu: (Kâinat sayfası, işaret edilmektedir.)
Gönlümü maʿrifet-i nefs ile tenvīr eyle
*Kara cāhil koma **bu** nüsha-i kübrāda beni* **(Gazel 223/3)**

1.97. bu: (Gece, işaret edilmektedir.)
*ʿAcabā **bu** gece tāliʿde saʿādet var mı*
Hātırında o mehin gelmeğe niyyet var mı **(Gazel 227/1)**

1.98. bu: (Dokunaklı gazel, işaret edilmektedir.)
*Söyle maksat ne **bu** sūzişli gazelden Fennī*
Yoksa zımnında bunun yāre şikāyet var mı **(Gazel 227/6)**

1.99. bu: (Bağ, gül bahçesi işaret edilmektedir.)
*Bāğ-bānı bilmedir **bu** bāğa gelmekten ʿarz*
Başka bir maksūdumuz yok gül gibi sünbül gibi **(Gazel 228/3)**

1.100. bu: (Günahkâr, işaret edilmektedir.)
***Bu** günahkārı visālinle bekām et yā Rab*
Dergeh-i ʿātıfetinden budur ancak dileği **(Gazel 229/8)**

1.101. bu: (Virane dünya, işaret edilmektedir.)
Zādını vakt ü zamān ile tedārik edegör
*Ebedī besleyemez çünkü **bu** vīrāne seni* **(Gazel 230/2)**

1.102. bu: (Güzel, parlak eser -Fennî Divanı- işaret edilmektedir.)
*Yādigār eyledin ahlāfa **bu** rengīn eseri*
Mazhar-ı mağrifet olsun doğuran anne seni **(Gazel 230/7)**

1.103. bu: (Sıkıntı çekilen yer -dünya- işaret edilmektedir.)
*Sāde ben çektim ne çektimse **bu** mihnet-hānede*
Ehl ü evlādım da hālimden haber-dār olmadı **(Gazel 232/4)**

1.104. bu: (Âlem, işaret edilmektedir.)
Ne durur hātime-i devre kadar merd-i cebīn
*Ne de **bu** ʿāleme eshāb-ı şecāʿat bākī* **(Gazel 243/2)**

1.105. bu: (Zaman, dünya işaret edilmektedir.)
Ne yaşar āhir-i devrāna kadar şahs-ı cehūl
*Ne de **bu** dehr için erbāb-ı fetānet bākī* **(Gazel 243/3)**

1.106. bu: (Yüzün gül renkli görünüşü, işaret edilmektedir.)
Gün olur reng-i ʿizārın solar ey şūh elbet
*Deme rūyumda **bu** gül gūn-ı kıyāfet bākī* **(Gazel 243/6)**

1.107. bu: (Mesken, işaret edilmektedir.)
Sağ iken bir ebedī hāne tedārik ede gör
*Ne **bu** mesken ne bu miknet ne bu fırsat bākī* **(Gazel 243/7)**

1.108. bu: (Güç, kuvvet işaret edilmektedir.)
Sağ iken bir ebedī hāne tedārik ede gör
*Ne bu mesken ne **bu** miknet ne bu fırsat bākī* **(Gazel 243/7)**

1.109. bu: (Fırsat, işaret edilmektedir.)
Sağ iken bir ebedī hāne tedārik ede gör
*Ne bu mesken ne bu miknet ne **bu** fırsat bākī* **(Gazel 243/7)**

1.110. bu: (Kâinat, işaret edilmektedir.)
Bu eczāhāne-i hikmette Lokman olmasın n'olsun
İlāhī herkese ʿarz-ı tevāzu eyleyen rindin **(Kaside 8/10)**

1.111. bu: (Eksiği, hatası çok olan kul, işaret edilmektedir.)
*Sıyānet kıl **bu** ʿabd-i pür-kusūru ʿakla uymaktan*
Televvünden halās et ehl-i temkīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/3)**

1.112. bu: (İyi niyet, güzel düşünce besleme, işaret edilmektedir.)
Sana zannım hüsündür sen bilirsin hadd-i zātında
Bu hüsn-i zannımı tahkīk u tersīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/4)**

1.113. bu: (Günahkâr kul, işaret edilmektedir.)
Der-i devlet-meʾābından ayırma yoksa hünkārım
*Kim eyler bir pula **bu** bende-i pür-cürmü istimlāk* **(Kaside 15/8)**

1.114. bu: (Kâinat, işaret edilmektedir.)
İlāhī senden istidʿā-yı dārū eyleyen bīmār
***Bu** eczāhāne-i hikmette Lokmān olmasın nolsun* **(Kaside 8/9)**

1.115. bu: (Kıyamet günü ortaya dökülecek olan günahlar, işaret edilmektedir.)
*Kıl ʿarz-ı ʿubūdiyyete **bu** ezʿāfı tahsīs*
Āfetzede-i yeʾs ü futūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/5)**

1.116. bu: (An, işaret edilmektedir.)
*Gelmemiş **bu** āna dek gelmez nazīri ʿāleme*
Her senā vü medhe elyaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/2)**

1.117. bu: (Vaziyet, işaret edilmektedir.)
*Feyz-i inşāyı **bu** vaziyetle etti iğtinām*
Oldu hep bu sāyede mergūb u şīr-ten ter kalem **(Kaside 24/4)**

1.118. bu: ("Altın" sıfatına işaret edilmektedir.)
Sıdk u ciddiyetle hādimdir kıvām-ı ʿāleme
***Bu** sıfatla iktisā etse sezādır zer kalem* **(Kaside 24/7)**

1.119. bu: (Şeref, işaret edilmektedir.)
Āsitān-ı fazlına eyler hemīşe ser-fürū
***Bu** şerefle ʿarş-ı Rahmāna olur hem-ser kalem* **(Kaside 24/39)**

1.120. bu: (Yol, işaret edilmektedir.)
Sūret ü sīrette misli gelmedi gelmez yine
*Hānis olmaz bin yemin etse **bu** yolda ger kalem* **(Kaside 24/44)**

1.121. bu: (Saye, işaret edilmektedir.)
*Meyve-çīn-i devha-i ʿirfān olur **bu** sāyede*
İşte ʿālemde o türlü hāmeye derler kalem **(Kaside 24/55)**

1.122. bu: (Saye, işaret edilmektedir.)
*Feyz-i Mevlāya olur **bu** sāyede mazhar kalem*
Hırz-ı cāndır hüsn-i īmāndır senā-yı Hazreti **(Kaside 24/56)**

1.123. bu: (Azıksız, erzaksız kul; âşık, şair Fennî, işaret edilmektedir.)
Ey bunalmışlar muʿīni mülteciler melceʾi
*Bekliyor senden meded **bu** ʿabd-i bī-zuhr u zevād* **(Kaside 27/11)**

1.124. bu: (Yolunu kaybetmiş, şaşırmış; âşık, şair Fennî, işaret edilmektedir.)
*Merhāmet-kārım **bu** gümrāhın yetiş imdādına*
El-meded bir rehber-i maksad-resān ister gönül **(Kaside 29/4)**

1.125. bu: (Hâller, işaret edilmektedir.)
Mürīdānı çekinmez nār u mār u şīr u hançerden
***Bu** hāletler Cenāb-ı Pīre āʾit bir kerāmettir* **(Kaside 30/10)**

1.126. bu: (Kadirîliğe mensup olma şerefi, işaret edilmektedir.)
Kādirīyim hāk-i pā-yi kelb-i Gavs-i Aʿzamım
***Bu** şerefle ʿālemin mümtāz ü müstesnāsıyım* **(Kaside 35/3)**

1.127. bu: (Cemiyet, işaret edilmektedir.)
Fiʿlen istikmāl-i esbāb-ı terakkī eyleyip
*Mazhar-ı ʿumrān u ʿirfān etti **bu** cemʿiyeti* **(Kaside 37/22)**

1.128. bu: (Cemiyet, işaret edilmektedir.)
ʿArz-ı şükrān eylesin millet lisān-ı sıdk ile
*Çok şereflerle müşerref kıldı **bu** cemʿiyeti* **(Kaside 37/24)**

1.129. bu: (Zıtlık; geçimsizlik, çekememezlik, işaret edilmektedir.)
Ben riʿāyette kusūr etmiş değilken zerrece
*Sāde **bu** zıddiyet istilzām edip beynūneti* **(Kaside 37/44)**

1.130. bu: (Âciz, çaresiz kul; âşık, şair Fennî, işaret edilmektedir.)
*Ol vakit sābit olur sıdkı **bu** ʿabd-i ʿācizin*
Ol zamān eyler tahakkuk hakk-ı rüçhāniyeti **(Kaside 37/59)**

1.131. bu: (Âciz Fennî, işaret edilmektedir.)
Sonradan teftīş edip gerçi müfettiş ʿĀlī bey
*Anladı **bu** ʿācizin yokdur kusūr u töhmeti* **(Kaside 37/71)**

1.132. bu: (Fennî'nin ahı işaret edilmektedir.)
*Pādişāhım al o zālimden benim **bu** āhımı*
İntibāh etsin de terketsin şu maʿrūriyeti **(Kaside 37/73)**

1.133. bu: (İç sıkıntısı, gönül darlığı, işaret edilmektedir.)
Kurtar Allah ʿaşkına kayd-ı felāketten beni
*Kalmadı tāb ü tüvānım çekmeğe **bu** zucreti* **(Kaside 37/77)**

1.134. bu: . (Tecelli, lütuf tecellisi, işaret edilmektedir.)
***Bu** tecellī bu tasavvur neşʾelendirdi beni*
İgtinām ettim şu sūretle felekten fırsatı **(Kaside 37/87)**

1.135. bu: (Tasavvur, lütuf tasavvuru, işaret edilmektedir.)
Bu tecellī bu tasavvur neşʾelendirdi beni
İgtinām ettim şu sūretle felekten fırsatı **(Kaside 37/87)**

1.136. bu: (Yüce zaman, çağ işaret edilmektedir.)
Bakın ahvāl-i ahlāfa bakın tārīh-i eslāfa
*Kurūnun hangisi **bu** karn-ı ʿālīye mümāsildir* **(Kaside 38/3)**

1.137. bu: (Rütbe, işaret edilmektedir.)
***Bu** rütbe ehl-i fazlın izdiyād-ı fazlına bādī*
Şehin-şāh-ı cihān Abdülhamīd pür-fezāʾildir **(Kaside 38/4)**

1.138. bu: (En büyük nimet olan II. Abdülhamid Han'ın mukaddes varlığı, işaret edilmektedir.)
Vücūd-ı akdesi el-hāsıl aʿlā-yı niʿamdır kim
*Teşekkür etmeyen **bu** niʿmet-i ʿuzmāya cāhildir* **(Kaside 38/15)**

1.139. bu: (Maksat; II. Abdülhamid Han'ın yolunun tozuna yüz sürmek maksadı, işaret edilmektedir.)
Gubār-ı rāhine yüz sürmek ister gerçi dil ammā
*Beni **bu** maksadımdan dūr eden buʿd-ı merāhildir* **(Kaside 38/34)**

1.140. bu: (Farz olunmuş emir, işaret edilmektedir.)
Yeter Fennī duʿā hengāmıdır āmīne el kaldır
*Ki erbāb-ı sühan **bu** emr-i mefrūz ileʾāmildir* **(Kaside 38/45)**

1.141. bu: (Hizmet; kulluk, işaret edilmektedir.)
Hemīşe hayr-ı daʿavāt-ı Cihān-bānī-yi tezkār et
***Bu** hizmet hizmet-i makbūledir hayrü'l-meşāgıldır* **(Kaside 38/46)**

1.142. bu: (Cemiyet; Osmanlı toplumu işaret edilmektedir.)
Büsbütün olmuştu eczā-yı maʾārif tār ü mār
*Hāsılı pek çok şerefler verdi **bu** cemʿiyete* **(Kaside 39/18)**

1.143. bu: (Şanlı padişah; II. Abdülhamid Han, işaret edilmektedir.)
Cennet etsin türbe-i Sultān Mecīd Hānı Hudā
*Millete **bu** Şāh-ı zī-şān kaldı ondan yādigār* **(Kaside 39/20)**

1.144. bu: (Dava, işaret edilmektedir.)
Bilir herkes ki ihlāsımda āsār-ı riyā mefkūd
***Bu** daʿvā bi'l-vücūh āzāde-i kayd-ı delāʾildir* **(Kaside 38/37)**

1.145. bu: (Toprak içinde kalmış, perişan kul; şair Fennî, işaret edilmektedir.)
İltifātınla uyandır tāliʿ-i hābidemi
*Āsitān-ı lutfuna düştü **bu** ʿabd-i hāk-sār* **(Kaside 39/37)**

1.146. bu: (Nazlanma, işaret edilmektedir.)
Nimetin zīnetin olmaz mı pezīrā-yı zevāl
*Ne sebep var bu kadar cevre **bu** istiğnāya* **(Kaside 40/7)**

1.147. bu: (Şikâyet, işaret edilmektedir.)
*Eylemezdim **bu** şikāyetleri katʿā tezkār*
Olmasa dilde ger endīşe-i infāk-ı ʿıyāl **(Kaside 40/9)**

1.148. bu: (Çaresiz, zavallı Fennî, işaret edilmektedir.)
Küfvünün baʿzısı Mektupçu kimi Defterdār
*Yok **bu** bī-çārede hālā müteʿaddid ser-bāl* **(Kaside 40/45)**

1.149. bu: (İtibarsız kul; Fennî, işaret edilmektedir.)
Feyzle sāhire-i ʿālemi tenvīr ettin
*Eyle **bu** ʿabd-i hakīrin de çerāğın işʿāl* **(Kaside 40/46)**

1.150. bu: (Minval, işaret edilmektedir.)
*ʿArz edersin o Şehin-şāhe **bu** minvāl üzre*
Eder elbet kulunu merhametinden ifzāl **(Kaside 40/51)**

1.151. bu: (Çok kıymetli lütuf, işaret edilmektedir.)
*Beni **bu** lutf-ı girān-kadr ile taltīf et kim*
Eylesün tā hasedinden rukabā izmihlāl **(Kaside 40/54)**

1.152. bu: (Lütuf bolluğunun neşesi, işaret edilmektedir.)
*İşte **bu** neşe-i cān-bahş ile çok mu görülür*
İftihār eylese buʿabd-i kadr-dān-ı kerem **(Kaside 41/39)**

1.153. bu: (Lütfun kıymetini bilen kul; şair Fennî, işaret edilmektedir.)
İşte bu neşe-i cān-bahş ile çok mu görülür
*İftihār eylese **bu** ʿabd-i kadr-dān-ı kerem* **(Kaside 41/39)**

1.154. bu: (Sağlam, güçlü tabiat, yaradılış işaret edilmektedir.)
Münʿimā bezl-i ʿatāyāda nazīrin yokdur
*Mahz-ı bahşāyiş haktır sana **bu** tabʿ-ı metīn* **(Kaside 42/14)**

1.155. bu: (Güvenme neşesi, işaret edilmektedir.)
*Ben de **bu** neşʾe-i emniyetle fahr ederek*
Çok mudur nebzece ʿirfānımı etsem tebyīn **(Kaside 42/24)**

1.156. bu: (Gurbet, işaret edilmektedir.)
*Ben **bu** gurbetlere kürbetlere lāyık mı idim*
Okurum bāʿis-i hüsrānıma elbet nefrīn **(Kaside 42/28)**

1.157. bu: (Ferahlatan ümit, Memduh Paşa'nın dergâhına yüz sürebilmek ümidi, işaret edilmektedir.)
***Bu** ümīd-i ferah-efzā ile şāyān-terdir*
Tāze bir hāme kesüb bir gazel etsem izbār **(Kaside 43/29)**

1.158. bu: (Arsız dilenci, işaret edilmektedir.)
Böyle tasdīʿe sebep gayret-i akrāndır hep
*Deme lutfeyle efendim **bu** ne arsız cerrār* **(Kaside 43/24)**

1.159. bu: (Hitap, işaret edilmektedir.)
*Dīde-i gafletime verdi küşāyiş **bu** hitāb*
Oldu kānūn-ı ümīdim yeni baştan sūzān **(Kaside 45/29)**

1.160. bu: (En hakir, âciz, zavallı kul; Fennî, işaret edilmektedir.)
Sāye-i şāh-ı cihānda kim eder istiksār
*Olsa **bu** bende-i ahkar dahi şād ü handān* **(Kaside 45/37)**

1.161. bu: (Memduh Paşa'nın cömert yapılı yaradılışı, işaret edilmektedir.)
Hükm-i ʿālīşini hakkımda dahi icrā kıl
*Dād-ı Hakktır sana **bu** tabʿ-ı mekārim-bünyān* **(Kaside 45/41)**

1.162. bu: (Tasavvur; günahları, kusurları bağışlama düşüncesi, işaret edilmektedir.)
***Bu** tasavvurla fakat neşʾe-pezīr oldu gönül*
Bu tezekkürle fakat zīb ü şeref buldu zebān **(Kaside 45/49)**

1.163. bu: (Tezekkür; günahları, kusurları bağışlamayı hatıra getirme, işaret edilmektedir.)
Bu tasavvurla fakat neşʾe-pezīr oldu gönül
***Bu** tezekkürle fakat zīb ü şeref buldu zebān* **(Kaside 45/49)**

1.164. bu: (Şeref ve neşe, işaret edilmektedir.)
*İşte ben **bu** şeref ü neşʾenin ümīdiyle*
Ederim bir gazel inşāsına ircāʿ-ı ʿınān **(Kaside 45/49)**

1.165. bu: (Nokta, konu; cömert birine hâlini bildirme konusu, işaret edilmektedir.)
Ki dedim ʿarz edeyim hālimi bir zī-kereme
*İçtimā eyledi **bu** noktada ārā-yı ümīd* **(Kaside 46/12)**

1.166. bu: (Varlıksız, huzursuz Fennî, işaret edilmektedir.)
*İltifātınla be-kām eyle **bu** bī-sāmānı*
Etmesin āteş-i hırmānla efnā-yı ümīd **(Kaside 46/42)**

1.167. bu: (Ümit kadehi, işaret edilmektedir.)
*Neşʾelendirdi beni işte **bu** cām-ı ümīd*
Bu hevesle yakışır gazel etsem tastīr **(Kaside 47/28)**

1.168. bu: (Heves, işaret edilmektedir.)
Neşʾelendirdi beni işte bu cām-ı ümīd
***Bu** hevesle yakışır gazel etsem tastīr* **(Kaside 47/28)**

1.169. bu: (Dua, övgü, selam işaret edilmektedir.)
Olmasın sıhhat ü iclāline noksān tārī
***Bu** dürūd ile söze hüsn-i nihāyet geliyor* **(Kaside 48/38)**

1.170. bu: (Vadi, meydan işaret edilmektedir.)
Eller arsızlanarak feyz ü terakkī buluyor
*Bana ammā ki **bu** vādīde hacālet geliyor* **(Kaside 48/21)**

1.171. bu: (Hâl, durum işaret edilmektedir.)
Lutf edip baht-ı siyāhımla barıştır yoksa
*Tāliʿimden bana **bu** hāl ile nefret geliyor* **(Kaside 48/25)**

1.172. bu: (Sır, işaret edilmektedir.)

*Meğerse zevk-i vaslın var iş zımnında **bu** sırrın*
Umūr-ı kāʾinātı böyle hep tahte'l-hüküm buldum **(Kaside 49/7)**

1.173. bu: (Gidiş, tarz işaret edilmektedir.)
*Etmez **bu** revişler seni menzil-res-i maksūda*
Tahsīle çalış meslek-i Hakkı ʿurefādan **(Kaside 50/12)**

1.174. bu: (Kara talih; kötü baht, işaret edilmektedir.)
*Nedir **bu** tāliʿ-i şeb-renk elinden çektiğim zahmet*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/7)**

1.175. bu: (Taraf, yön, cihet işaret edilmektedir.)
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
*Bana benzer **bu** cāniblerde bir āzürde-meşreb yok* **(Muhammes 1/18)**

1.176. bu: (Güçsüz, zavallı, gamlı Fennî, işaret edilmektedir.)
Felek bir yüz verip göstermedi āsār-ı handānı
*Nedir **bu** müstemend-i ʿācizin bilmem ki isyānı* **(Muhammes 1/21)**

1.177. bu: (Gökyüzü, işaret edilmektedir.)
Füzündur ülfeti dehr-i ʿacūzun merd-i ahmakla
*Anınçün mü barışmaz yıldızım **bu** tāk-ı ezrakla* **(Muhammes 1/31)**

1.178. bu: (İki mısra-ı berceste (muhammeste tekrar eden iki mısra), işaret edilmektedir.)
***Bu** iki mısraʿ-ı berceste ancak hasbihālimdir*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/37)**

1.179. bu: (Beyit, işaret edilmektedir.)
*O düstūr-ı edībe sāde **bu** beyti tilāvet kıl*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/42)**

1.180. bu: (Toprak, işaret edilmektedir.)
Vücūd-ı kāʾināta baʿis-i feyz oldu ve'l-hāsıl
***Bu** hākin pertevinden oldu deycūr-ı ʿadem zāil* **(Tahmis 1/7)**

1.181. bu: (Toprak, işaret edilmektedir.)
ʿAmādan açdı mevcūdāt dü çeşmin tūtiyādır bu
*ʿAdīl olmaz **bu** hāke misk-i ezfer kadr ü kıymette* **(Tahmis 1/8)**

1.182. bu: [En kutsal yer; Hz Muhammed'in (s.a.v.) bulunduğu yer, işaret edilmektedir.]
*Makardır Fennīyā **bu** ʿarz-ı akdes bir şehinşāha*
Değişmem bir avuç toprağını hurşīd ile māha **(Tahmis 1/11)**

1.183. bu: (Feyz alınacak yer, işaret edilmektedir.)
*Muhakkak feyz alır kim yüz sürerse **bu** feyzgāha*
Mürāʿat-ı edeb şartıyla gel Nābī bu dergāha **(Tahmis 1/12)**

1.184. bu: [Huzur, makam; Hz. Peygamber'in bulunduğu yer, işaret edilmektedir.]
*Muhakkak feyz alır kim yüz sürerse **bu** feyzgāha*
Mürāʿat-ı edeb şartıyla gel Nābī bu dergāha **(Tahmis 1/12)**

1.185. bu: (Hüzünlü, kederli âşık, şair Fennî, işaret edilmektedir.)
Eşk-i hūn-āmīzimi gördükçe her an rahm edip
*ʿĪd-i vasla gördü **bu** mahzūnu şāyān rahm edip* **(Tahmis 2/11)**

1.186. bu: (Ayrılık acısı, işaret edilmektedir.)
Ferāmuş etme Allah ʿaşkına Fennī-yi mehcūru
***Bu** hicrān zahmına nice tahammül eylesin Nūrī* **(Tahmis 3/12)**

1.187. bu: (Sevgilinin umursamazlığı, nazlanması işaret edilmektedir.)
Dīde-i bādāmını mahmūr kıl mestāne tut
*Mihrime karşı **bu** istiğnālar ey mehveş nedir* **(Tahmis 5/3)**

1.188. bu: (Gazel, işaret edilmektedir.)
Ki yāni kendini bir dilsitān oldum kıyās etmiş
***Bu** bir dilber dehānından gazeldir iktibās etmiş* **(Tahmis 7/17)**

1.189. bu: (Hayalî aşk, işaret edilmektedir.)
***Bu** hayālī ʿaşk ile terk-i zevvāk etsem gerek*
Māsivādan el yuyub tā intibāk etsem gerek **(Tahmis 8/1)**

1.190. bu: (Yol, Kâbe'ye ulaşan yol, maksat işaret edilmektedir.)
*Yoksa cism ü cānımı **bu** yolda hāk etsem gerek*
Eylerim ʿafvin temennī ey Kerīm ü ey İlāh **(Tahmis 8/8)**

1.191. bu: (Gamlı, kederli gönül, işaret edilmektedir.)
***Bu** dil-i nāşādım oldu ʿaşkla hem cilve-gāh*
Hātır-ı gamgīnim kıldı hayālin cāy-gāh **(Tahmis 8/12)**

1.192. bu: (Olmayacak şeylerin gerçekleşmesinin beklenmemesi gerektiği, işaret edilmektedir.)
***Bu** açıktır su bulunmaz çöldeki serābda*
Hār ile ālūde gördüm gonca-i nā-yābda **(Tahmis 8/14)**

1.193. bu: (Gözü yükseklerde olma ihtirası, işaret edilmektedir.)
Daha yükseklere ʿatf-ı tamaʿ ʿayn-i cināyettir
*Seni **bu** ihtirāsa sevk eden bilmem ne hālettir* **(Müseddes 1/14)**

1.194. bu: (Dünyanın gül bahçesi; iyi huyların bulunduğu yer, işaret edilmektedir.)
*Gel ol **bu** gülşen-i ʿālemde hālī kal dikenlikten*
Kibir Allaha mahsūstur tevakkī eyle benlikten **(Müseddes 1/17)**

1.195. bu: (Günahkâr olma, kötü işler yapma; rüşvet alma, işaret edilmektedir.)
*Nedir **bu** mürtekiblik rīş ü destārından ʿār eyle*
Ne derdin vaʿz ederken kendi güftārından ʿār eyle **(Müseddes 1/22)**

1.196. bu: (Dünyaya gelmek, dünyada bulunmak işaret edilmektedir.)
*Şu meydāna niçindir **bu** geliş ettinse ger tahkīk*
Bütün efʿālini eyle Kitāba Sünnete tatbīk **(Müsebba 1/8)**

1.197. bu: (Doğru, hakiki söz işaret edilmektedir.)
Gönül yıkma gönül yap cins ü mezheb etmeyip tefrīk
*Eder **bu** hak sözü yerde beşer gökte melek tasdīk* **(Müsebba 1/9)**

1.198. bu: (Gül bahçesi; dünya, işaret edilmektedir.)
Yakışmaz bir sıfattır dilşikenlik tabʿ-ı merdāne
***Bu** gülşende gül ol hār olma çeşm-i andelībāne* **(Müsebba 1/15)**

1.199. bu: (Yük, eziyet işaret edilmektedir.)
Yandı ey nahl-i emel rābıta-i sabr ü karār
*Dil-i gam dīdeme gāyetle girān geldi **bu** bār* **(Müsebba 2/36)**

1.200. bu: (Gece, işaret edilmektedir.)
*Açılsın yümn-i teşrīfinle **bu** şeb subh-ı ikbālim*
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel **(Müsebba 3/10)**

1.201. bu: (Felek, işaret edilmektedir)
*Ne sebeple ʿacabā **bu** felek tünd-i nihād*
Günc-i gamda kalan ehl-i dile etmez imdād **(Taştir 2/1)**

1.202. bu: (Gül bahçesi; dünya, işarete edilmektedir.)
Dilā bülbül gibi āh dem-ā-demden nedir maksūd
*Meğer **bu** gülistānda sākin-i beyti'l-hüzünsün sen* **(Gazel 247/5)**

1.203. bu: (Ay; ay gibi parlak ve güzel yüzlü sevgili, işaret edilmektedir.)
Nedir bu rütbe ʿarz-ı şevk ü şādī ey gönül sende
*Kemāl-i mihr ile **bu** māhe zannım mukarrensin sen* **(Gazel 247/7)**

1.204. bu: (İstek, emel Kâbesine, sevgilinin makamına giden yol, işaret edilmektedir.)
Yā İlāhī Kaʿbe-i maksūda īsāl et beni
*Yoksa cism ü cānımı **bu** yolda hāk etsem gerek* **(Gazel 248/3)**

1.205. bu: (Ayrılık acısı, ızdırabı işaret edilmektedir.)
Bu *sūziş-i hicrān ile tā kūyuna gitsin Cānānı acıtsın*
Feryādımı terfîk edeyim bād-ı sabāya Emvāc-ı hevāya **(Müstezad 1/3)**

1.206. bu: (Bedenin zayıflığı, kuvvetsizliği, işaret edilmektedir.)
Yaktın beni āteşlere bu zaʿf-ı tenimle Derdin ne benimle
Ahen değil ey şūh-cefā-cū ***bu*** *da tendir Bī-şerr ü fitendir*
(Müstezad 3/5)

1.207. bu: (Zayıf beden, işaret edilmektedir.)
Yaktın beni āteşlere ***bu*** *zaʿf-ı tenimle Derdin ne benimle*
Ahen değil ey şūh-cefā-cū bu da tendir Bī-şerr ü fitendir
(Müstezad 3/5)

1.208. bu: (Yürek yakan olay; Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi olayı, işaret edilmektedir.)
Tahammül eylemek ***bu*** *vakʿa-i dil-sūza kābil mi*
Bilenler Kerbelā hālinʿayān ağlar nihān ağlar **(Gazel 249/3)**

1.209. bu: (Macera; Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi olayı, işaret edilmektedir.)
Fedā etti felek şāh-ı Hüseyni bir içim suya
Anıp ***bu*** *mācerānın dehşetin āb-ı revān ağlar* **(Gazel 249/2)**

1.210. bu: (Acı; Kerbela olayının acısı, işaret edilmektedir.)
Bu *sūziş eyledi bāğ-ı bahār-ıʿālemi dilhūn*
Gül ağlar sünbül ağlar bülbül ağlar gülsitān ağlar **(Gazel 249/4)**

1.211. bu: (Olay; Kerbela olayı, işaret edilmektedir.)
Yanar sabr u karārım Fennīyā ben eylerim feryād
Yazarken bu ser-encāmı elimde hāme kan ağlar **(Gazel 249/7)**

1.212. bu: (Güzel cephane; Yozgat'ta yapılan cephanelik, işaret edilmektedir.)
En ednā himmetiyle oldu ***bu*** *cebhāne-i zībā*
Nasıl herkes duʿā-hān olmasın Abdülhamīd Hāna **(Tarih 1/1)**

1.213. bu: (Saygıdeğer kişi; Kayserili Şaban Efendi, işaret edilmektedir.)
ʿĀlī-himem ʿālī-cenāb idi ***bu*** *zāt-ı muhterem*
Her bī-kes ü bī-çārenin Iā-büd olurdu nāsırı **(Tarih 5/2)**

1.214. bu: (Tamamlanmış tarih manzumesi, işaret edilmektedir.)
Hānedānın eylerim tebrīk ***bu*** *tām tārīh ile*
Talʿat-ı Sūdī efendi verdi nefʿi ʿāleme **(Tarih 7/5)**

1.215. bu: (Her işte Allah'ın hikmetlerinin bulunması neticesi, işaret edilmektedir.)
Hālıkın her işi merhūn-ı hikemdir ammā
Nice kābil ki bilinsin ***bu*** *meʿālin sırrı* **(Tarih 8/2)**

1.216. bu: (Hâl; Sırrı Paşa'nın Ankara valisi olması durumu, işaret edilmektedir.)
Hakkımızda hele bir niʿmet-i ʿuzmā demedir
Bize mechūl ise de gerçi ***bu*** *hālin sırrı* **(Tarih 8/12)**

1.217. bu: (Büyük, yüce mevkilerde bulunan kimseler, işaret edilmektedir.)
Geldi üçler dediler mansıb-ı tārīhinde
Yā niçin şüphe edersin ***bu*** *ricālin sırrı* **(Tarih 8/17)**

1.218. bu: (Yüce türbe; Kayseri'de bulunan Veli Burhanüddin türbesi, işaret edilmektedir.)
İşte ***bu*** *türbe-iʿulyāyı dahi*
Yeniden yaptırdıp etti tezyīn **(Tarih 10/5)**

1.219. bu: (Dert kapısı; dünya, işaret edilmektedir.)
Mübtelā kılmış Hudā her şahsı bir cins illete
Kimse illetsiz vedā etmez ***bu*** *dār-ı mihnete* **(Tarih 11/1)**

1.220. bu: (Faziletli, fazilet sahibi, erdemli; Yozgat'ın meşhur âlimlerinden Karahacızade Abdullah Efendi, işaret edilmektedir.)
İşte ***bu*** *fāzıl dahi bir derde oldu mübtelā*
Zikr ü fikr-i Hakla erdi makām-ı rahmete **(Tarih 11/2)**

1.221. bu: (Eskimiş, değersiz dünya, işaret edilmektedir.)
Felekte nice bin kimseler kāmrān idi
Nolurdu o da kām alsa ***bu*** *köhneʿālemde* **(Tarih 14/3)**

1.222. bu: (Yozgat'ta bulunan "Şeker Pınar" çeşmesi, işaret edilmektedir.)
Menbaʿ-ı cūd u himem Hazreti Vehhāb Paşa
Bu *yıkık çeşmeyi etti yeni baştan inşā* **(Tarih 15/1)**

1.223. bu: (Yozgat'ta bulunan "Şeker Pınar" çeşmesi, işaret edilmektedir.)
Hem ***bu*** *çeşme iki menbaʿdan ederdi nebeʿān*
Gerçi zāhirde ana bir idi ammā mecrā **(Tarih 15/3)**

1.224. bu: (Dert kapısı; fâni dünya, işaret edilmektedir.)
İbret alsınlar gidenler kalanlar cā-be-cā
Her gelen zīrā misāfirdir ***bu*** *dār-ı mihnete* **(Tarih 17/2)**

1.225. bu: (Kimse, kişi, şahıs; saygıdeğer kimse; Kayseri muhasebe başkatibi Mustafa Efendi, işaret edilmektedir.)
İşte görsünler ki bir māhir muhāsibken ***bu*** *zāt*
Bağladı cümle hesābātı yekūn-ı rihlete **(Tarih 17/3)**

1.226. bu: (Helak eden hastalık; veba, işaret edilmektedir.)
Yani verdi pençe-i tāʿūna āhir dāmeni
Çoklar ile uğradı āhir ***bu*** *mühlik illete* **(Tarih 17/4)**

1.227. bu: (Olgunluk sahibi, kâmil; Hacı Hilmi Efendi, işaret edilmektedir.)
Bu *merd-i zī-kemālin İbradıdandır aslı*
Eyyām-ıʿömrü ammā Kayseride tükendi **(Tarih 18/1)**

1.228. bu: (Çabuk anlayış ve kavrayış sahibi; Ankara valisi Hâzım Bey Efendi, işaret edilmektedir.)
Sevinsin Ankara etsin tefahhur
Ki Vālī oldu ***bu*** *sāhib-i fetānet* **(Tarih 19/7)**

1.229. bu: (İnayet, Hâzım Bey'in Ankara valiliğine getirilmesi, işaret edilmektedir.)
Sitemden gālibā müstağfir olmuş
Umulmazdı felekten ***bu*** *ʿināyet* **(Tarih 19/9)**

1.230. bu: (Küstahça tavırlar, davranışlar, işaret edilmektedir.)
Sana suʿālim var niçin kaçarsın
Gücenme ***bu*** *vazʿ-ı küstāhāneden* **(Şarkı 2/1)**

1.231. bu: (Yuva, ev işaret edilmektedir.)
ʿAcabā kimlere cenāh açarsın
Uçunca sevdiğim ben ***bu*** *lāneden* **(Şarkı 2/2)**

1.232. bu: (Lütfun yüceliği, işaret edilmektedir.)
Bu *ʿulüvv-i himmet bu ʿālī-meşreb*
Bize mīrās kaldı ecdādımızdan **(Şarkı 3/6)**

1.233. bu: (Yüce huy, yaradılış, işaret edilmektedir.)
Bu ʿulüvv-i himmet ***bu*** *ʿālī-meşreb*
Bize mīrās kaldı ecdādımızdan **(Şarkı 3/6)**

1.234. bu: (Bahçe, gül bahçesi; dünya, işaret edilmektedir.)
Sīnemizi yaralıyor yārimiz
Gülmezdir ***bu*** *gülşende hārımız* **(Şarkı 5/7)**

1.235. bu: (Sevda, işaret edilmektedir.)
Bu *sevdānın aslın araştırırsan*
Zülfü siyāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/2)**

1.236. bu: (Cihet, işaret edilmektedir.)
Bu *cihetten gelen derd ü belliyāt*
ʿİsmet-penāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/4)**

1.237. bu: (Felaket, işaret edilmektedir.)
Kimselerden değil hep ***bu*** *felāket*
Kendi günāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/6)**

1.238. bu: (Sevgilinin amber kokulu zülfü, işaret edilmektedir.)
Güzel sakla Fennī ***bu*** *emāneti*
Āhū nigāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/10)**

1.239. bu: (Fennî'nin arzıhâli, işaret edilmektedir.)
Fennīyā yāra sun ***bu*** *ʿarzıhāli*
Fennīyā yār ile et hasbihāli **(Şarkı 8/13)**

1.240. bu: (Soru; sevgilinin temennileri neden kabul etmediği sorusu, işaret edilmektedir.)
Fennīyā yāre sor sen ***bu*** *suʿāli*
Niçin kabūl etmez temennāmızı **(Şarkı 8/14)**

1.241. bu: (Dünya bahçesi, işaret edilmektedir.)
Gonca-i pür-hārına şebnem kadar bār olmadık
Biz ***bu*** *bāğ-ı ʿāleme bilmem neden yār olmadık* **(Kıt'a 16/1)**

1.242. bu: (Ağlayıp inlemeler, işaret edilmektedir.)
Yalnız bir sen misin bülbül yeter ***bu*** *āh u zār*
Var mı bu gülşende hiç āzürde-hār olmadık **(Kıt'a 16/2)**

1.243. bu: (Gül bahçesi; dünya, işaret edilmektedir.)
Yalnız bir sen misin bülbül yeter bu āh u zār
Var mı ***bu*** *gülşende hiç āzürde-hār olmadık* **(Kıt'a 16/2)**

1.244. bu: (Söz, kelam işaret edilmektedir.)
Yārin dehenin vasıfta çok tenk-dil oldum
Zīra ***bu*** *sühan her kişinin ağzına sığmaz* **(Kıt'a 20/1)**

1.245. bu: (Perdeler,engeller işaret edilmektedir.)
Mirʾāt-ı zāta karşı nedir ***bu*** *sürādikāt*
Burhān-ı vahdet iken baştan başa kāʾināt **(Müfret 6/1)**

1.246. bu: (Çöl, sahra; keder veren dünya, işaret edilmektedir.)
Sanma bu bādiyede hāne yıkan hāne bulur
Eskiden var ise eğer anı da vīrāne bulur **(Müfret 17/1)**

1.247. bu: (Parlaklık, işaret edilmektedir.)
Nāz eder elmāsa pırlantaya istiğnā satar
Dād-ı Haktır ***bu*** *mücellā çehre-nāzānım sana* **(Gazel 2/4)**

1.248. bu: (Gam, işaret edilmektedir.)
Yoksa sevdāsını bir şūha mı takyīd etti
Bu *gamın aslı ne āzāde-serim noldu sana* **(Gazel 1/6)**

1.249. bu: (Uygunsuz gibi görünen şeyler, işaret edilmektedir.)
Sitem-kār olma bed-bīn olma istihzāya meyl etme
Bu *nā-ber-cār-veşler menzil-i maksūda seddir hep* **(Gazel 7/5)**

1.250. bu: (Sevgilinin pembe yanağı, işaret edilmektedir.)
Nedir bu parlayış gökten mi indin ay mısın yoksa
Nedir ***bu*** *penbe ruhlar gül müsün gülşen misin kāfir* **(Gazel 39/3)**

1.251. bu: (Hile, düzen, işaret edilmektedir.)
Dağıttın kākülü ruhsāra gūyā eyledin perde
Rakībinden midir ***bu*** *hudʿa yāhud sen misin kāfir* **(Gazel 39/5)**

1.252. bu: (Düşünce, işaret edilmektedir.)
Kadd-i tūbā-hırāmın sevgilim akrān kabūl etmez
Ser-ā-pā doğrudur ***bu*** *müddeʾā butlān kabūl etmez* **(Gazel 88/1)**

1.253. bu: (Sevda, işaret edilmektedir)
Beni kim menʿ edecek dāʾire-i vaslından
Cāy-gīr oldu zamīrimde ***bu*** *sevdā bu heves* **(Gazel 91/6)**

1.254. bu: (Heves, işaret edilmektedir.)
Beni kim menʿ edecek dāʾire-i vaslından
Cāy-gīr oldu zamīrimde bu sevdā ***bu*** *heves* **(Gazel 91/6)**

1.255. bu: (Sevgilinin koynuna girme isteği, işaret edilmektedir.)
Al koynuna havf etme ne işler sana Fennī
Bu *matlabı her saat o bīçāre kurarmış* **(Gazel 92/9)**

1.256. bu: (An; mumun ateşe karşı eridiği an, işaret edilmektedir.)
Nāre karşı erir elbette şümūʿ
Bu *ne āndır dayanır mı buna cān* **(Gazel 100/3)**

1.257. bu: (Yer, işaret edilmektedir.)
Ağla ey şemʿ-ı şebistān-ı muhabbet elvedāʿ
Müstahīl oldu bize ***bu*** *yerde imkān-ı karār* **(Gazel 101/3)**

1.258. bu: (Bilinmeyen kaderin sırrı, işaret edilmektedir.)
Neden dilsūzdur dilber niçin dilhastedir ʿuşşāk
Bu *sırr-ı ser-nüvişt-i müphemi keşşāf yoktur yok* **(Gazel 108/2)**

1.259. bu: (Yalan vaat, işaret edilmektedir.)
Şimden-geri gün gösterecekmiş bana devrān
Gönlüm ***bu*** *yalan vaʿde inansın mı ne dersin* **(Gazel 122/5)**

1.260. bu: (Kan saçan göz, işaret edilmektedir.).
Sirişk-i ālımı ey dest-i mālim silme sabr eyle
Beni ***bu*** *dīde-i hūn-bār ile yārim amān görsün* **(Gazel 159/3)**

1.261. bu: (Gamlı, kederli âşık, şair Fennî, işaret edilmektedir.).
Velīniʿmetim Pīrim efendim kān-ı ʿirfanım
Bu *mağmūmu husūl-ı nisbetinle kāmrān eyle* **(Gazel 178/5)**

1.262. bu:. (Saçma, manasız, boş sözler işaret edilmektedir.).
Usūl-i şiʿr ü inşāda frenge oldular peyrev
Nedir ***bu*** *türre-hāt ey hāme-i nakkād sen söyle* **(Gazel 197/5)**

1.263. bu: (Sitemler, işaret edilmektedir.).
Hesāb-ı āhiret münker mi Hallāk-ı cihān yok mu
Nedir ey çerh-i cānī ***bu*** *sitemler bizde cān yok mu* **(Gazel 216/1)**

1.264. bu: (Dokunaklı gazel, işaret edilmektedir.)
Söyle maksat ne ***bu*** *sūzişli gazelden Fennī*
Yoksa zımnında bunun yāre şikāyet var mı **(Gazel 227/6)**

1.265. bu: (Sırrî'nin izinden gitme cüreti, işaret edilmektedir.).
Dānişverānın oldur medār-ı iftihārı
Fennī nedir ***bu*** *cürʾet Sırrîye peyrev oldun* **(Gazel 244/6)**

1.266. bu: (Bahçe, gönül işaret edilmektedir.)
Gönül verme Fennī hiçbiri cāvidān değil
Bu *bāğa nice serv ü hırāmān gelir gider* **(Gazel 46/11)**

1.267. bu: (Hasret çeken kul, köle işaret edilmektedir.)
Hasbihal eyleyecek başka enīsim yoktur
Koyma ***bu*** *bende-i hasret-keşi dünyāda garīb* **(Gazel 8/3)**

1.268. bu: (Ahır, hüner meydanı işaret edilmektedir.)
Meydān-ı maʿārifte pek azdır at oynatan
Bu *ıstabla gerçi nice fürsān gelir gider* **(Gazel 46/8)**

1.269. bu: (Sevgilinin salınışı, işaret edilmektedir.).
Nedir ***bu*** *salınış sende ey dilber*
Cennetten mi çıktın tūbā mısın sen **(Diğer 2/1)**

1.270. bu: (Gönül çeken sevgili, işaret edilmektedir.).
Beşerde bulunmaz ***bu*** *resm-i dil-cū*
Kākül müdür ʿanber midir nedir bū **(Diğer 2/3)**

1.271. bu: (Sevgilinin ok gibi olan kirpikleri, işaret edilmektedir.).
*Nedir **bu** ok kiprik nedir bu ebrū*
Nedir bu kara göz hūrā mısın sen **(Diğer 2/4)**

1.272. bu: (Sevgilinin kaşı, işaret edilmektedir.).
*Nedir bu ok kiprik nedir **bu** ebrū*
Nedir bu kara göz hūrā mısın sen **(Diğer 2/4)**

1.273. bu: (Sevgilinin kara gözü, işaret edilmektedir.).
Nedir bu ok kiprik nedir bu ebrū
*Nedir **bu** kara göz hūrā mısın sen* **(Diğer 2/4)**

1.274. bu: (Ayrılık acısı, işaret edilmektedir.).
*Kim dayanır **bu** hicrāna*
Pey-ā-pey yedi sāl oldu **(Diğer 3/8)**

1.275. bu: (Ruh ve beden, işaret edilmektedir.).
*Benden midir **bu** cān ü ten*
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/8)**

1.276. bu: (Saye, işaret edilmektedir.).
Feyz-i inşāyı bu vaziyetle etti iğtinām
*Oldu hep **bu** sāyede mergūb u şīr-ten ter kalem* **(Kaside 24/4)**

1.277. bu: (Şefkatli kimse tabiri, işaret edilmektedir.).
Size min baʿd ülü'l-aʿtāf ıtlāk eylesin herkes
***Bu** taʿbīri senin-çün en münāsib birʿalem buldum* **(Kaside 49/10)**

1.278. bu: (Köşe, işaret edilmektedir.).
*Beniʿafveyle **bu** burka gelecekse ağyār*
İt giren hāneye zirā ki ferişte girmez **(Müfret 23/1)**

2.) "Bu" işaret zamiri.

2.1. bu: (Hülagu'ya benzetilen kimse, işaret edilmektedir.)
Kaşların tīğ-ı ecel dīdelerin çifte-rū dil
*Söyle zālim **bu** mudur zeyy-i Hülāgū dediğin* **(Gazel 118/4)**

2.2. bu: (Sabâ, işaret edilmektedir.)
*Getirirse dile bir neşʾe yine **bu** getirir*
Ne zamān semt-i vatandan ki sabā bū getirir **(Gazel 43/1)**

2.3. bu: (Rakip ile sevgiliyi birlikte görmek, işaret edilmektedir.)
*Her mesāʾibden **bu** aʿzamdır Hudā göstermesin*
Görmesin ağyār ile çeşm-i dem-efşānım seni **(Gazel 224/7)**

2.4. bu: (Fennî'nin yıkık gönlünü bir görevle sorumlu yapmak, işaret edilmektedir.)
Yap yıkık gönlümü mesʾūlümün isʿāfıyla
*Size olsun **bu** da bir fidye-i cāh u iclāl* **(Kaside 40/62)**

2.5. bu: (Sevgilinin çok iyi, çok beğenilen yürüyüşü, işaret edilmektedir.)
Söyle Mevlāyı seversen bana hayret veriyor
*Bu ne güftār u kıyāfet **bu** ne reftār-behīn* **(Kaside 42/33)**

2.6. bu: (Sevgilinin söz ve görünüşü, işaret edilmektedir.)
Söyle Mevlāyı seversen bana hayret veriyor
***Bu** ne güftār u kıyāfet bu ne reftār-behīn* **(Kaside 42/33)**

2.7. bu: (Suret, işaret edilmektedir.)
***Bu** ne sūret bu ne sīret bu ne hüsn-i fıtrat*
Anı bilmem ki cinândan mı kaçırmış Rıdvān **(Kaside 45/54)**

2.8. bu: (Karakter, ahlak işaret edilmektedir.)
*Bu ne sūret **bu** ne sīret bu ne hüsn-i fıtrat*
Anı bilmem ki cinândan mı kaçırmış Rıdvān **(Kaside 45/58)**

2.9. bu: (Huy güzelliği, işaret edilmektedir.)
*Bu ne sūret bu ne sīret **bu** ne hüsn-i fıtrat*
Anı bilmem ki cinândan mı kaçırmış Rıdvān **(Kaside 45/58)**

2.10. bu: (Hz. Peygamber 'in bulunduğu yer, makam işaret edilmektedir.)
*Medār-ı gavs-i vuslat hayyiz-iʿarş-ı iʿtilādır **bu***
Makām-ı fevz ü rahmet mahfel-i feyz ü rızādır bu **(Tahmis 1/1)**

2.11. bu: (Hz. Peygamber 'in bulunduğu yer, makam işaret edilmektedir.)
Medār-ı gavs-i vuslat hayyiz-iʿarş-ı iʿtilādır bu
*Makām-ı fevz ü rahmet mahfel-i feyz ü rızādır **bu*** **(Tahmis 1/1)**

2.12. bu: (Hz. Peygamber 'in bulunduğu yer, makam işaret edilmektedir.)
*Ne rütbeʿarz-ı taʿzīmāta saʿy etsen sezādır **bu***
Sakın terk-i edebden kūy-ı mahbūb-ı Hudādır bu **(Tahmis 1/2)**

2.13. bu: (Hz. Peygamber 'in bulunduğu yer, makam işaret edilmektedir.)
Ne rütbeʿarz-ı taʿzīmāta saʿy etsen sezādır bu
*Sakın terk-i edebden kūy-ı mahbūb-ı Hudādır **bu*** **(Tahmis 1/2)**

2.14. bu: (Diyar; Hz. Peygamber'in diyarı, işaret edilmektedir.)
*Nazargāh-ı İlāhīdir makām-ı Mustafadır **bu***
Melekler ser-te-ser bu hıttanın fırāş-ı hākidir **(Tahmis 1/3)**

2.15. bu: (Hz. Peygamber 'in bulunduğu yer, makam işaret edilmektedir.)
Felekte māh-ı nev Bābü's-selāmın sīne-çākidir
*Anın kandīlidir hūr matlaʿ-ı nūr-ı ziyādır **bu*** **(Tahmis 1/5)**

2.16. bu: (Hz. Peygamber 'in bulunduğu yer, makam işaret edilmektedir.)
*Nazargāh-ı İlāhīdir makām-ı Mustafadır **bu***
Melekler ser-te-ser bu hıttanın fırāş-ı hākidir **(Tahmis 1/3)**

2.17. bu: (Hz. Peygamber 'in bulunduğu yer, makam işaret edilmektedir.)
*ʿAmādan açdı mevcūdāt dü çeşmin tūtiyādır **bu***
ʿAdīl olmaz bu hāke misk-i ezfer kadr ü kıymette **(Tahmis 1/8)**

2.18. bu: (Hz. Peygamber 'in bulunduğu yer, makam işaret edilmektedir.)
Habīb-i kibriyānın hāb-gāhıdır fazīlette
*Tefavvuk-kerde-i arş-ı Cenāb-ı kibriyādır **bu*** **(Tahmis 1/10)**

2.19. bu: (Hz. Peygamber 'in bulunduğu yer, makam işaret edilmektedir.)
Mürāʿat-ı edeb şartıyla gel Nābī bu dergāha
*Metāf-ı kudsiyāndır būsegāh-ı enbiyādır **bu*** **(Tahmis 1/13)**

2.20. bu: (Zengin olmakla dünyaya doymamak, işaret edilmektedir.)
Amān münkir misin yoksa kelām-ı Hakkı duymazsın
Nedir bu milyoner oldun yine dünyāya doymazsın **(Müseddes 1/29)**

2.21. bu: (Davranışların herkese beğendirmek, işaret edilmektedir.)
Nāziksin efendim yakışır sen yine nāz et Ammā ki biraz et
*Etvārını her vechile dünyāya beğendir Öğren **bu** da fendir*
(Müstezad 3/4)

2.22. bu: (Vehhab Paşa hazretleri, işaret edilmektedir.)
Sābıkan yapmış idi bunu Vecīhī Paşa
***Bu** da taʿmīr ile termīm ile kıldı ihyā* **(Tarih 15/2)**

2.23. bu: (Allah'ı inkâr etmemek, işaret edilmektedir.)
Gitme reh-i inkāra
***Bu** emr-i muhakkaktır* **(Kıt'a 11/2)**

2.24. budur:-*dur*

Hatn-i nāfesi dedim zülf-i anberīnine
***Budur** işte budur ʿazv edilen hatā bana* **(Gazel 4/2)**

2.25. budur:-*dur* (Kavuşmak, işaret edilmektedir.)
Bu günahkārı visālinle bekām et yā Rab
*Dergeh-i ʿātıfetinden **budur** ancak dileği* **(Gazel 229/8)**

2.26. budur:-*dur* (Peygamber Efendimiz s.a.v'e komşu etmeden ölmeme isteği, işaret edilmektedir.)
*Bāb-ı fazlından **budur** ancak yegāne arzū*
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan **(Kaside 7/12)**

2.27. budur:-*dur* (Hz. Peygamber'e bağlanmak, tabi olmak, işaret edilmektedir.)
Yok sende bir ecr-i cezīl kaldın günāhınla hacīl
*Fahr-ı cihāna ol dahīl ancak **budur** emr-i savāb* **(Kaside 20/6)**

2.28. budur:-*dur* (Minnetsiz yapılan şey, işaret edilmektedir.)
Bir emel kim bī-taleb bī-minnet eylerse zuhūr
*İşte dünyānın **budur** ancak elez niʿmeti* **(Kaside 37/4)**

2.29. budur:-*dur* (Fennî'yi lütuftan mahrum bırakmamak, işaret edilmektedir.)
ʿArz-ı mihr eyleyen üftādeyi mahrūm etme
Sen bilirsin ki budur aʿzam-ı erkān-ı kerem **(Kaside 41/50)**

2.30. budur: -*dur* (İyilik sahibi kimse olmakta gayret etmek, işaret edilmektedir.)
*Sezā ancak **budur** her sālik-i şeh-rāh-ı ʿirfāne*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/17)**

2.31. budur:-*dur* (Pırlanta, işaret edilmektedir.)
*Seng-i hārāya desen işte **budur** pırlanta*
Böyle denmekle hacer cevher olur mu hāşā **(Müsemmen 1/25)**

2.32. budur:-*dur* (Ayrıcalık ve bereket sebebi, işaret edilmektedir.).
Buʿabd-i ahkarı dūr etmesin Hak āsitānından
***Budur** bādī-i feyz ü imtiyāzım āh Efendim āh* **(Gazel 179/5)**

2.33. buna:-*n, -a*
***Buna** kānūn-ı muhabbette cināyet mi denir*
Bī-vefālıklarını anlamasın mı Fennīyā **(Gazel 27/5)**

2.34. buna:-*n, -a* (Sevgilinin gümüş sinesini açması, işaret edilmektedir.)
Sīne-i sīmīnin açmış ol perī-peyker yine
*Ādem ol da sen **buna** karşı yürekte fer taşı* **(Gazel 225/4)**

2.35. buna:-*n, -a* (Fennî'nin gönlündeki dert, işaret edilmektedir.)
***Buna** tedbīr-i müdāvāt edemez başka tabīb*
Sendedir çāre yine derd-i dil-i Fennīye **(Gazel 8/5)**

2.36. buna:-*n, -a* (Fennî'nin hakkının, kabiliyetinin heder olması, işaret edilmektedir.)
Niçin olsun heder ehliyyet ü istihkākım
***Buna** kāʾil mi olur sāhib-i vicdān-ı kerem* **(Kaside 41/28)**

2.37. buna:-*n, -a* (Seçenken seçilen olmak, işaret edilmektedir.)
Rācih idim ammā ki felek eyledi mercūh
*Eyler mi tahammül **buna** her kālıb-ı bī-rūh* **(Müseddes 3/10)**

2.38. buna:-*n, -a*. (Mumum ateş karşısında erimesi; âşığın aşk ızdırabı çekmesi, işaret edilmektedir.).
Nāre karşı erir elbette şümūʿ
*Bu ne āndır dayanır mı **buna** cān* **(Gazel 100/3)**

1.39. buna:-*n, -a* (Gönül, işaret edilmektedir.).
Gönül nasīhat tutmuyor
***Buna** bilmem ne hāl oldu* **(Diğer 3/4)**

2.40. bunda:-*n, -da*
Kūy-ı yāri terke yārān gerçi vermişler karār
***Bunda** Fennī-i hakīkat-perverin imzāsı yok* **(Gazel 107/5)**

2.41. bunda:-*n, -da* (Felekle barıştırmak ve isteğine ulaştırmak, işaret edilmektedir.)
Hem barıştır beni gerdūn ile hem eyle bekām
*Sana ey kān-ı kerem **bunda** ne ʿusret geliyor* **(Kaside 48/27)**

2.42. bundan:-*(n)dan*
Nā-şenīde bir gazel tarh eyledin Fennī yine
*Maksadın **bundan** Cenāb-ı yāri güldürmek midir* **(Gazel 54/5)**

2.43. bundadır:-*n, -da, -dır* (Minnetsiz elde edilen şey, işaret edilmektedir.)
Girse bir matlab ele bī-minnet ü bī-intizār
***Bundadır** el-Hakk cihānın feyz ü mesʿūdiyeti* **(Kaside 37/5)**

2.44. bundan:-*n, -dan* (Devlet kapısında bulunma maksadı, işaret edilmektedir.)
Der-i devlette bulunmaktır asıl maksūdum
***Bundan** artık olamaz ʿārife īmā-yı ümīd* **(Kaside 46/30)**

2.45. bunlar:-*n, -lar* (Nakşibendîler, işaret edilmektedir.)
*Birer şāhindir gūyā ki **bunlar** ʿālem-i Kudsī*
Tavāf etmekte gāyet tīz-perdir Nakşibendīler **(Kaside 36/3)**

2.46. bunları:-*n, -lar, -ı* (Yazılmış olan şiir, işaret edilmektedir.)
*Kalemim ***bunları** bir sırra bināʿen yazıyor*
Beyt-i ātīde gelir işbu makālin sırrı **(Tarih 8/10)**

2.47. bunu:-*n, -u*
*Eyledim tercübe kendimce **bunu** gurbette*
Bukʿa-yı cennet imiş ʿĀdeme meʾvā-yı vatan **(Gazel 165/3)**

2.48. bunu:-*n, -u* (Nazar muskası, işaret edilmektedir.)
*Yedi kat atlas ile başına taksın **bunu** çarh*
Bir nazar nüshası yazdım meh-i tābānım için **(Gazel 163/7)**

2.49. bunu:-*n, -u* (Âşığın aşk acısıyla gönlünün yanması, işaret edilmektedir.)
Yanıyor dāğ-ı muhabbetle dil ey peyk-i nesīm
*Söyle dildāra **bunu** zelc-i lisān eylemeden* **(Gazel 170/8)**

2.50. bunu:-*n, -u* (Fennî gibi bir civan olmadığına, işaret edilmektedir.)
*Melekler de **bunu** tasdīk edip derler evet öyle*
İşittim fikrini birleştirip Fennī ile böyle **(Tahmis 7/14)**

2.51. bunu:-*n, -u* (soysuz, kötü kimselere karşı iyi muamelede bulunmak).
Senin ikrāmın olur āhir ona hasm-ı garīm
***Bunu** her ilm ü zekā sāhibi eyler teslīm* **(Müsemmen 1/19)**

2.52. bunu:-*n, -u* (Yozgat'ta bulunan "Şeker Pınar" çeşmesi, işaret edilmektedir.)
*Sābıkan yapmış idi **bunu** Vecīhī Paşa*
Bu da taʿmīr ile termīm ile kıldı ihyā **(Tarih 15/2)**

2.53. bunu:-*n, -u* (Muammanın çözümü, işaret edilmektedir.)
Fennīyā hallini ʿāriflere ısmarlayalım
*Ki **bunu** anlayamaz fıtnatı nākıs ser-sām* **(Muamma 1/9)**

2.54. bunu:-*n, -u* (Fark'ın cem' ile birlikte bulunması, işaret edilmektedir.).
Cihānın fark maʿa'l-cemʿindedir cemʿiyyet-i hātır
***Bunu** fehm etmeyen diller perīşān olmasın nolsun* **(Gazel 174/4)**

2.55. bunun:-*(n)un*
***Bunun** fevkinde Fennī ādeme nefʿ-ı ʿazīm olmaz*
Kapan akdām-ı pīre nefsini etsin sana taʿlīm **(Gazel 68/8)**

2.56. bunun:-*(n)un* (Amber kokusunun sevgilinin saçından gelmesi, elde edilmesi, işaret edilmektedir.)
ʿAnberīn zülfünden etmiş himmeti
*Bence pek büyüktür **bunun** kıymeti* **(Şarkı 7/9)**

1.57. bunun:-*(n)un* (İrfan evi; şeyhin meydan evi, işaret edilmektedir.)
*Mehbıt-ı feyz-i İlāhīdir **bunun** her köşesi*
Çok münāsibdir ger ıtlāk eylesem ʿirfān evi **(Gazel 209/2)**

2.58. bununla:-*(n)un, -la* (Alçak gönüllü olmak güzelliği, işaret edilmektedir.)
Herkese hüsn-i tevāzuʿda bulun satma gurūr
*Ver **bununla** dil-i gam-dīdeye bir parça sürūr* **(Müseddes 4/10)**

bū: *bk.* bū(y)

Bū ʿAlī Sīnā:

1.) Ebû Alî Sînâ (İbn-i Sinâ); Orta Çağ tıp biliminin önde gelen temsilcisi, filozof ve âlimidir.

1.1. Bū ʿAlī Sīnā:
Kimden öğrenmiş gözün bilmem bu efsūn-kārlığı
Bū ʿAlī Sīnā yanında tıfl-ı ebced-hān kalır **(Gazel 48/4)**

bu āna dek:

1.) Bu zamana kadar, şimdiye kadar.

1.1. bu āna dek:-*a*

Ses çıkarmazdım yine saklardım ammā nālemi
Eyledi mecbūr-ı nāliş rūz-gār-ı zor-kār **(Kaside 39/30**

bu cihetle:

1.) Bu yüzden.

1.1. bu cihetle:
Bu cihetle ederim cehlimi setr ü ihfā
Buna mebnī diyemem fazl u bizaʿām noksān **(Kaside 45/30)**

bu defʿa:

1.) Bu sefer, bu kez.

1.1. bu defʿa:
Salāh ü zühdün evvelden dahi maʿlūm idi ammā
Bu defʿa büsbütün hem-sīret-i şeyhüʾl-harem buldum **(Kaside 49/8)**

bu gibi:

1.) Buna benzer, bu şekilde.

1.1. bu gibi:
Karşıdan karşıya nāz etmeğe ülfet mi denir
Sen beni ben seni sevdikçe edersin tekdīr **(Gazel 27/3)**

bu kadar:

1.) "Bu denli çok, bunca, çok fazla" anlamına gelen bir zarftır.

1.1. bu kadar:
Etme ey şuʾle-i çeşmim bu kadar istiğnā
Sohbetin derd-i dil-i zārıma merhem değil ā **(Gazel 5/5)**

1.2. bu kadar:
Nimetin zīnetin olmaz mı pezīrā-yı zevāl
Ne sebep var bu kadar cevre bu istiğnāya **(Kaside 40/7)**

bu kadarcık:

1.) "Çok az" anlamında söylenilen sözün küçültülmesi, az görülmesini anlatan bir söz.

1.1. bu kadarcık:
Yetişir tūtī-yi tabʿa bu kadarcık tahdīs
Olsun endīşe-i feyzinle gazel-hān-ı kerem **(Kaside 41/46)**

bu ki:

1.) "İşte budur, budur ki" anlamlarında kalıp ifade.

1.1. bu ki:
*Agreb **bu ki** ʿazmettiğim işten haberim yok*
Esʿab bu ki yol gösterecek rāh-berim yok **(Müseddes 3/3)**

1.2. bu ki:
Düştüm şeb-i tārīke elimde fenerim yok
*Müşkil **bu ki** bir hem-reh-i rūşen seyirim yok* **(Müseddes 3/2)**

1.3. bu ki:
Agreb bu kiʿazmettiğim işten haberim yok
*Esʿab **bu ki** yol gösterecek rāh-berim yok* **(Müseddes 3/3)**

bu mertebe:

1.) "Bu derece, bu denli, bu kadar" anlamında çokluk ifade eden bir söz.

1.1. bu mertebe:
Rifʿat-i şānına nisbetle felek alçaktır
*ʿUlemā kadrini **bu mertebe** kılmış iʿzām* **(Muamma 1/8)**

bu rütbe:

1.) "Bu derece, bu denli, bu kadar" anlamında çokluk ifade eden bir söz.

1.1. bu rütbe:
Bir gazel yaz eylesin teʾyīd o mesrūriyeti
*Bes **bu rütbe** iftihār-ı hāme-i sihr-āferīn* **(Kaside 37/98)**

1.2. bu rütbe:
Almadım ahkām-ı kānūn-ı ʿadaletten nasīb
*Görmedim gördüm diyen **bu rütbe** mağdūriyeti* **(Kaside 37/70)**

1.3. bu rütbe:
*Nedir **bu rütbe** ʿarz-ı şevk ü şādī ey gönül sende*
Kemāl-i mihr ile bu māhe zannım mukarrensin sen **(Gazel 247/7)**

1.4. bu rütbe:
***Bu rütbe** ibtilāya mihnete bādī nedir bilmem*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/8)**

bu sebeble:

1.) "Bu nedenle, bundan dolayı" anlamlarında kullanılan bir ifade.

1.1. bu sebeble:
Sūʾ-i sīretle o ʿiffetle kulun şöhret bulup
***Bu sebeble** olmadım makbūl-i bezm-i sohbeti* **(Kaside 37/43)**

bu sefer:

1.) Bu defa, bu kez.

1.1. bu sefer:
*Sekar hükmün alırdı **bu sefer** ger olmasaydın sen*
Tamam ol gök seyyāhında ne gam çektin niʿam buldum **(Kaside 49/6)**

bu siyāk üzre:

1.) Bu tarzda, bu şekilde.

1.1. bu siyāk üzre:

Hāsılı etmişiken kalbimi gam istīlā
*Hāl-i bālim **bu siyāk üzre** olurken güzerān* **(Kaside 45/16)**

bu sūretle:

1.) Bu şekilde, bundan dolayı, böylece.

1.1. bu sūretle:
Hudā her ikisini kām-yāb u kām-rān etsin
***Bu sūretle** duʿā-yı hayrı gāyet mültezem buldum* **(Gazel 155/2)**

bu yā:

1.) "Budur ki, öyledir ki" anlamında olup söylenen hususa dikkati iyice çekmek veya olan bir şeyi bir sebebe yüklemek için kullanılır.

1.1. bu yā:
*Māhdan māhīye dek şāyiʿ olur tāliʿ **bu yā***
Māhımı fırsat bulup alsam bir akşam yanıma **(Gazel 199/2)**

bu yüzden:

1.) Bundan dolayı.

1.1. bu yüzden:
*Gösterse felek sūret-i maksūdu **bu yüzden***
Āyīne-i ruhsārına vakf-ı nazar etsem **(Gazel 149/2)**

buʿd-ı merāhil:

1.) Mesafelerin uzaklığı.

1.1. buʿd-ı merāhil:-*den*
*Gönül **buʿd-ı merāhilden** de etmez ihtirāz ammā*
Ne yapsın bī-kes ü bī-vāyedir bī-çāre rācildir **(Kaside 38/35)**

1.2. buʿd-ı merāhil:-*dir*
Gubār-ı rāhine yüz sürmek ister gerçi dil ammā
*Beni bu maksadımdan dūr eden **buʿd-ı merāhildir*** **(Kaside 38/34)**

bugün:

1.) İçinde bulunulan zaman dilimi, gün, zaman, devir.

1.1. bugün:
Pek girāndır bize taʿrīzi rakīb-i şūmun
*Ne **bugün** tākatımız var ne de yarın çekeriz* **(Gazel 72/6)**

1.2. bugün:
*Gam-ı ferdāyı unutmaz **bugün** erbāb-ı kemāl*
Kürre-i hāk ser-ā-ser ferah-ābād olsa **(Gazel 196/7)**

1.3. bugün:
Cenāb-ı Mīr Hāzımdır hakīkat
***Bugün** mümtāz-ı erbāb-ı fazīlet* **(Tarih 19/1)**

1.4. bugün:
*Bakmaz **bu gün** ʿuşşāka o mağrūr-ı melāhat*
Tāvūs gibi kendine baktıkça kabarmış **(Gazel 92/4)**

1.5. bugün:
***Bu gün** māh-ı Muharremdir muhibb-i hānedān ağlar*
Havā āteş saçıp inler humāra āsumān ağlar **(Gazel 249/1)**

1.6. bugün:-*e*
Felek bāzīçe-i etfāle döndürmüşse de devri
***Bu güne** sehvi bir gün māder-i eyyām eder tashīh* **(Gazel 19/4)**

bu günlerde:

1.) İçinde bulunduğumuz zamanda, bu birkaç gün içinde; son zamanlarda.

1.1. bu günlerde:
***Bu günlerde** bana hem-hāldir hattā birāder de*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/17)**

buğz:

1.) Kin, nefret, düşmanlık.

1.1. buğzu:-*u*
*Saʿīdāne şakāvet-perverānın **buğzu** sābittir*
Kelīm olmuş mudur bak kīne-i küffārdan hālī **(Gazel 242/6)**

buhbūha-i gülzār ol-:

1.) Gül bahçesinin ortası.

1.1. buhbūha-i gülzār ol-:-*(u)r*
Lutfu kahrından füzūn dilber seven üftādenin
*Hücresi sayf ü şitā **buhbūha-i gülzār** olur* **(Gazel 50/3)**

buhbūha-i sīne:

1.) Göğsün, kalbin orta yeri, içi.

1.1. buhbūha-i sīne:-*m, -de*
*ʿAşkı **buhbūha-i sīnemde** nihān etti o şūh*
Dil-i bīçāreyi meʾnūs-ı fiğān etti o şūh **(Gazel 20/1)**

buhrān:

1.) Hastalığın en şiddetli ve ağır dönemi, birdenbire gelen ve kısa süren hastalık nöbeti, kriz.

1.1. buhrān:
Çöker germ ü serdi tāze dilber seven gönül
*Cism-i marīza elbette **buhrān** gelir gider* **(Gazel 46/10)**

1.2. buhrān:
Karşıdan ʿarz-ı hirām eyledi bir serv-i revān
*Lerze düştü dil-i bīmārıma geldi **buhrān*** **(Kaside 45/51)**

1.3. buhrān:
*On onbeş gün kadar **buhrān** içinde kaldı bī-çāre*
Kemāl-i zaʿfa düştü en nihāyet terk-i cān etti **(Tarih 22/4)**

buhrān içinde kal-:

1.) Buhran geçirmek; bunalım, kriz geçirmek.

1.1. buhrān içinde kal-:-*dı*
*On onbeş gün kadar **buhrān içinde kaldı** bī-çāre*
Kemāl-i zaʿfa düştü en nihāyet terk-i cān etti **(Gazel 251/4)**

buhrān üstüne buhrān gel-:

1.) Sıkıntı üstüne sıkıntı gelmek; üst üste sıkıntı çekmek.

1.1. buhrān üstüne buhrān gel-:-*(i)r*
Çehresinde gāh humret gāh safret gösterir
*Hasta-i ʿaşka gelir **buhrān buhrān üstüne*** **(Gazel 181/3)**

1.2. buhrān üstüne buhrān gel-:-*(i)r*
Gösterirse yār eğer hicrān hicrān üstüne
*Haste-i ʿaşka gelir **buhrān buhrān üstüne*** **(Gazel 206/1)**

bühtān:

1.) Yalan, iftira, asılsız söz.

1.1. buhtānı:-*ı*
*El sever dilberi **buhtānı** bize āʾittir*
Gülü eller koklar biz gam-ı hārın çekeriz **(Gazel 72/4)**

1.2. bühtānla:-*la*
Sana isnād-ı fücūr eylese bir cāhil-i har
*Korkma **bühtānla** gelmez sana bir güne zarar* **(Müsemmen 1/5)**

bühtān eyle-:

1.) Birisine yalandan bir şey isnat etmek, iftira atmak.

1.1. bühtān eyle-:-*me, -m*
Şimdi sensin cümlenin mümtāzı ey ʿālī-mizāc
***Eylemem bühtān** isbāt-ı misāl etmem sana* **(Gazel 3/3)**

bukʿa:

1.) Yer, ülke, toprak, memleket.

1.1. bukʿa:
Oldu her cānib tarāvet-bāb-ı ʿadl ü ʿātıfet
*Hamdü-lilllāh andırır her **bukʿa** bāğ-ı Cenneti* **(Kaside 37/34)**

1.2. bukʿada:-*da*
*Semt-i ʿuşşāka yanaş ol **bukʿada** bir hāne tut*
Zirve-i Kāf-ı muhabbetten buyur bir lāne tut **(Tahmis 5/1)**

1.3. bukʿayı:-*y, -ı*
Mālik-i genc-i maʿārikdir ana lāyıkdır
*Etse her uğradığı **bukʿayı** reşk-i gülzār* **(Kaside 43/13)**

bukʿa-i rengīn-i Bağdād:

1.) Bağdat'ın parlak, güzel yeri.

1.1. bukʿa-i rengīn-i Bağdād:-*ı*
Meşrik-ı envāre feyz etti o Pīr-i müstefād
***Bukʿa-i rengīn-i Bağdādı** nişīmen-gāh edip* **(Kaside 27/7)**

bukalemūn et-:

1.) Bukalemun gibi her renge büründürmek.

1.1. bukalemūn et-:-*ti*
Daha bir reng-i diğer var mı ki etsin Fennī
*Seni her renge koyup **bukalemūn etti** felek* **(Gazel 111/6)**

bukʿa-yı cennet:

1.) Cennet yurdu, cennet toprağı.

1.1. bukʿa-yı cennet:-*i, -miş*
Eyledim tercübe kendimce bunu gurbette
***Bukʿa-yı cennet imiş** ʿĀdeme meʾvā-yı vatan* **(Gazel 165/4)**

bul-:

1.) Herhangi bir görüşe, bir yargıya varmak.

1.1. buldum:-*du, -m*
*Seni hem bana hem ihvāna Mevlā'n-niʿam **buldum***
Benimçün ettiğin ihsānla kıl anı da dilber **(Gazel 155/2)**

1.2. buldum:-*du, -m*
Şu maʿrūzātı ihmāl etme zīrā cevr-i tāliʿden
*Teʾessür eyledim dest-i felekten çok sitem **buldum** (Gazel 155/5)*

1.3. buldum:-*du, -m*
Hudā her ikisini kām-yāb u kām-rān etsin
*Bu sūretle duʿā-yı hayrı gāyet mültezem **buldum** (Gazel 155/7)*

1.4. buldum:-*du, -m*
*Yaban-ābāda geldim İncesudan muntazam **buldum***
Temāşā eyledim her bukʿasın bāğ-ı İrem buldum **(Kaside 49/1)**

1.5. buldum:-*du, -m*
Yaban-ābāda geldim İncesudan muntazam buldum
*Temāşā eyledim her bukʿasın bāğ-ı İrem **buldum** (Kaside 49/1)*

1.6. buldum:-*du, -m*
Meğerse zevk-i vaslın var iş zımnında bu sırrın
*Umūr-ı kāʾinātı böyle hep tahte'l-hüküm **buldum** (Kaside 49/7)*

1.7. bulup:-*up*
Der-i inʿāmına yā Rab şerm-sārāne geldik biz
*ʿAmel tomarını mālī **bulup** cürm ü cināyetle* **(Gazel 69/6)**

1.8. bulur:-*(u)r*
*Sūfiyānı o güzel sohbete bīgāne **bulur***
Rind-i sāhib-nazarı şemʿine pervāne bulur **(Gazel 44/1)**

1.9. bulur:-*(u)r*
Hāl ü keyfiyyetimi anlayan ihvān-ı kirām
*Gözümü kāse-i mey gönlümü meyhāne **bulur** (Gazel 44/2)*

1.10. bulur:-*(u)r*
Merd-i pākīze neseb ʿālemi pākīze görür
*Aslı çingāne olan herkesi çingāne **bulur** (Gazel 44/5)*

1.11. bulur:-*(u)r*
Menşe-i kārı bilen ʿārif ider sabr u sükūt
*Bazı mihnet-zede cāhil suçu devrāne **bulur** (Gazel 44/8)*

1.12. bulur:-*(u)r*
Başı her hāneye sığmaz müteʿazzım şahsın
*Merd-i dervīş ise her kūşeyi kāşāne **bulur** (Gazel 44/9)*

1.13. bulur:-*(u)r*
Çeşm-i insāf ile gözden geçiren merd-i hakīm
*Eser-i hāmemi oldukça hakīmāne **bulur** (Gazel 44/11)*

2.) Arayarak veya aramadan bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmak; elde etmek; ulaşmak, erişmek.

2.1. bul-:
*Ādemi **bul** ādem ol ʿālemde ādem gizlidir*
Etme tahkīr ādemi ādemde ʿālem gizlidir **(Gazel 41/1)**

2.2. bul-:
*Vasl için ey dil rızā-yı yāri **bul** tahte'l-lafz*
Sūretā ibrām u ısrār etmenin maʿnāsı yok **(Gazel 107/3)**

2.3. bulamadım:-*a, -ma, -dı, -m*
Ettim cihān-ı ʿaşkın her mevkiʿin temāşā
*Bir mevkiʿ **bulamadım** bezm-i visāle benzer* **(Gazel 63/3)**

2.4. bulamam:-*a, -ma, -m*
*Firkatinle dil-i zārımda meserret **bulamam***
Sensiz eyyām-ı hayātımda halāvet bulamam **(Gazel 153/1)**

2.5. bulamam:-*a, -ma, -m*
Firkatinle dil-i zārımda meserret bulamam
*Sensiz eyyām-ı hayātımda halāvet **bulamam** (Gazel 153/1)*

2.6. bulamam:-*a, -ma, -m*
Bana yār olmasa yārā nazar-ı ātıfetin
*Dil-i bīmārede āsār-ı ifākat **bulamam** (Gazel 153/2)*

2.7. bulamam:-*a, -ma, -m*
Saʿy-i zātī ile ben benliğimi terk edemem
*Nazar-ı şefkatin olmazsa saʿādet **bulamam** (Gazel 153/4)*

2.8. bulamam:-*a, -ma, -m*
Çeşm-i mestin bana tevcīh-i nigāh eylemese
*Bezm-i rindān-ı vefā-pīşede hürmet **bulamam** (Gazel 153/5)*

2.9. bulamam:-*a, -ma, -m*
Bulunur gerçi sana ben gibi bin bin bende
*Ben efendim gibi bir sāhib-i devlet **bulamam** (Gazel 153/6)*

2.10. bulamam:-*a, -ma, -m*
Fennīyā ʿālemi baştan başa teftīş etsem
*Öyle bir dilber-i nādīde kıyāfet **bulamam** (Gazel 153/7)*

2.11. bulamam:-*a, -ma, -m*
Nazar-ı merhametinden beni mahrūm etme
Yoksa ben dīde-i cānımda nebāhat ***bulamam*** **(Gazel 153/3)**

2.12. bulamaz:-*a, -maz*
Merd-i ciddī arayan sāhire-i gabrāda
Ya bulur ya ***bulamaz*** *bulsa da bir tāne bulur* **(Gazel 44/4)**

2.13. bulamaz:-*a, -maz*
Bulamaz *kimse o maʿşūk-ı dilārāya bedel*
Ser-te-ser geşt ü güzār eyleseler dünyāyı **(Gazel 141/7)**

2.14. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Ashāb-ı dilin çeşmini rūşen ***bulamazsın***
Gencīne-i kesb etmeğe revzen bulamazsın **(Gazel 128/1)**

2.15. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Ashāb-ı dilin çeşmini rūşen bulamazsın
Gencīne-i kesb etmeğe revzen ***bulamazsın*** **(Gazel 128/1)**

2.16. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Sen halkı üzer herkesi bī-zār kılarsın
Rahat edecek menzil ü mesken ***bulamazsın*** **(Gazel 128/2)**

2.17. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Ey gonca-ı ümīd bütün ʿālemi gezsen
Gülzār-ı sadākat gibi gülşen ***bulamazsın*** **(Gazel 128/3)**

2.18. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Dünyāda iken şemʾanı yakmazsan elinle
Zulmet-gede-i medfeni rūşen ***bulamazsın*** **(Gazel 128/4)**

2.19. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Az çok bulunur yara her efrād-ı beşerde
Bu deyrde ʿārızasız ten ***bulamazsın*** **(Gazel 128/5)**

2.20. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Bu tekyede dil-rīşin olur hem-demi dilrīş
Bir bağrı bütün neşʾeli neyzen ***bulamazsın*** **(Gazel 128/6)**

2.21. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Sūfī beni zem etme kalender diye nāsa
Asl-ı emeli ben bulurum sen ***bulamazsın*** **(Gazel 128/7)**

2.22. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Ben ders-i hakīkat okudum Pīr-i muğāndan
Sen ʿakılla bu noktayı yekden ***bulamazsın*** **(Gazel 128/8)**

2.23. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Gel yānıma fırsat var iken eyleme iʿrāz
Her istediğin yerde beni sen ***bulamazsın*** **(Gazel 128/9)**

2.24. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Fennī er isen hiç birine etme temāyül
Dünyāda vefā sāhibesi zen ***bulamazsın*** **(Gazel 128/10)**

2.25. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Nādān ile sohbette letāfet ***bulamazsın***
Hayvān ile ülfette nezāket bulamazsın **(Gazel 132/1)**

2.26. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Nādān ile sohbette letāfet bulamazsın
Hayvān ile ülfette nezāket ***bulamazsın*** **(Gazel 132/1)**

2.27. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Lezzetli sühan ʿārife ehl-i dile mahsūs
Her lehçede her lebde ʿuzūbet ***bulamazsın*** **(Gazel 132/2)**

2.28. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Pek çok bulunur mevsim-i miknette ehibbā
Ammā dem-i nikbette riʿāyet ***bulamazsın*** **(Gazel 132/3)**

2.29. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Dāʾim nazar-ı dikkatini sīrete ʿatfet
Sūrette kıyāfette kerāmet ***bulamazsın*** **(Gazel 132/4)**

2.30. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Ferrāceye destāra verilmişse kemālāt
Germābede ey hāce fazīlet ***bulamazsın*** **(Gazel 132/5)**

2.31. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Eshāb-ı necābettedir envāʿı mekārim
Bed-māyede āsār-ı mürüvvet ***bulamazsın*** **(Gazel 132/6)**

2.32. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Her pīşeyi arslan yatağı zannediverme
Her beldede eshāb-ı fazīlet ***bulamazsın*** **(Gazel 132/7)**

2.33. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Niʿmet bulayım dersen eğer zahmete katlan
Çekmem der isen zahmeti niʿmet ***bulamazsın*** **(Gazel 132/9)**

2.34. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
İhlās ile bir kāmile kıl ʿarz-ı dehālet
Yoksa iki ʿālemde selāmet ***bulamazsın*** **(Gazel 132/10)**

2.35. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Fennī sakın ayrılma huzūr-ı ʿurefādan
Ünsiyyet-i cāhilde halāvet ***bulamazsın*** **(Gazel 132/11)**

2.36. bulamazsın:-*a, -maz, -sın*
Var ise şeref ʿafv u ʿatūfettedir ancak
Kin tutmada bir fazl u meziyyet ***bulamazsın*** **(Gazel 132/12)**

2.37. bulan:-*an*
Müntehā-yı keremi var mı ***bulan*** *ʿālemde*
Sığmaz endīşelere vüsʿat-i eyvān-ı kerem **(Kaside 41/2)**

2.38. bulayım:-*ayım*
Bulayım *tāliʿ-i nā-sāzı ne yerlerde ise*
Bana taʿrīfini ihsān ediniz nerde ise **(Gazel 180/1)**

2.39. bulayım:-*ayım*
Niʿmet ***bulayım*** *dersen eğer zahmete katlan*
Çekmem der isen zahmeti niʿmet bulamazsın **(Gazel 132/9)**

2.40. buldu:-*du*
Havza-i lutfuna al sen de beni lutfeyle
Çünki her ehl-i emel ***buldu*** *bir recā-yı ümīd* **(Kaside 46/38)**

2.41. buldu:-*du*
Olmaktalardır şādümān cümle maʿārif-perverān
Buldu *bahā-yı bī-gerān ʿasrında kālā-yı hüner* **(Tarih 16/3)**

2.42. buldu:-*du*
Tārīh-i tāmım Fennīyā olsun medār-ı tehniyet
Buldu *nevā-yı yümn ile Ankarayı şimendifer* **(Tarih 16/13)**

2.43. buldu:-*du*
Teharrī eyliyordu hāsirāne
Vilāyet ehlini ***buldu*** *nihāyet* **(Tarih 19/8)**

2.44. buldukça:-*duk, -ça*
Dirīğ-ı himmet etme ehlini ***buldukça*** *ihsān et*
Dem-i fırsat sehāb-āsā geçer her bār olur sanma **(Gazel 194/4)**

2.45. buldum:-*du, -m*
Kemāl-i lutfunu lutfeyle andan da dirīğ etme
Hezāran girye-nāki himmetinden mübtesim ***buldum*** **(Gazel 155/4)**

2.46. buldum:-*du, -m*
Yeter Fennī yeter itnāb anı vird-i zebān eyle

Şu daʿvātı ararken levh-ı dilde mürtesem ***buldum*** **(Gazel 155/6)**

2.47. buldum:-*du, -m*
Husūsān anda Mīr-i Hālisi kāʾim-makām gördüm
Taharrī ederek gūya ki bir kāse kerem ***buldum*** **(Kaside 49/2)**

2.48. buldum:-*du, -m*
Mülakātı yeter ol rütbe mürūr ettiğim hattā
Süveydā-yı dilimde neşve-yi sahbā-yı Cem ***buldum*** **(Kaside 49/3)**

2.49. buldum:-*du, -m*
Tahassür sanki bir dā-iʿ affāl olmuştu gönlümde
Telāfī eyledim mā-fātı dārūyu sekam ***buldum*** **(Kaside 49/4)**

2.50. buldum:-*du, -m*
Kerīmī sen bilirsin kim hilāfı irtikāb etmem
Felekte çok şükür bir neşʾeli lezzetli dem ***buldum*** **(Kaside 49/5)**

2.51. buldum:-*du, -m*
Sekar hükmün alırdı bu sefer ger olmasaydın sen
Tamam ol gök seyyāhında ne gam çektin niʿam ***buldum*** **(Kaside 49/6)**

2.52. buldum:-*du, -m*
Salāh ü zühdün evvelden dahi maʿlūm idi ammā
Bu defʿa büsbütün hem-sīret-i şeyhü'l-harem ***buldum*** **(Kaside 49/8)**

2.53. buldum:-*du, -m*
Beni tesrīre vaʿd etmiş idin akdemce tahrīren
Teşekkür eylerim encāzına sābit kadem ***buldum*** **(Kaside 49/9)**

2.54. buldum:-*du, -m*
Size min baʿd ülü'l-aʿtāf ıtlāk eylesin herkes
Bu taʿbīri senin-çün en münāsib birʿalem ***buldum*** **(Kaside 49/10)**

2.55. buldum:-*du, -m*
Sipihre līk feryād ü fiġānım etmedi teʾsīr
Sumāh-ı çarhıʿirfān ehline karşı ehem ***buldum*** **(Kaside 49/12)**

2.56. buldum:-*du, -m*
Terakkī etmeğe fazl u maʿārifmiş meğer hāʾil
Sözüm yok kimseye ben kendimi müttehem ***buldum*** **(Kaside 49/13)**

2.57. buldum:-*du, -m*
Ki bir devletli mensūb-ı ileyhin var imiş el-hak
İşittim sītini hāmī-i erbāb-ı kalem ***buldum*** **(Kaside 49/15)**

2.58. buldum:-*du, -m*
Anın āsār u evsāfı bütün āfākı şāmildir
Bu mevkī fakat āzāde-i kayd-ı rahım ***buldum*** **(Kaside 49/16)**

2.59. buldum:-*du, -m*
Fennīyā şimdilik ahvālini dergāhına ʿarz et
De kim bir āşinā-yı mübtelā-yı hemm ü gam ***buldum*** **(Kaside 49/17)**

2.60. buldum :-*du, -m*
Teʾemmül eyle ki istidʿā-yı lutfa yok mudur hak
Hükūmet işlerinde eskidim hayli kıdem ***buldum*** **(Kaside 49/11)**

2.61. buldun:-*du, -n*
ʿĀşık-ı dīdāra ***buldun*** *gizli bir vuslat yolu*
Tekye-iʿaşka olup pīrāye bahş-ı maʿrifet **(Kaside 32/8)**

2.62. buldun:-*du, -n*
Edip taltīfine himmet bırakma berzah-ı gamda
Ne ***buldun*** *saklamakla surre-i dīnār u dirhemden* **(Müsebba 1/26)**

2.63. bulmadır:-*ma, -dı*
ʿĀlem-i ervāha āʾit bir hakīkat ***bulmadır***
ʿĀlem-i eşbāhı dikkatle temāşādan garaz **(Gazel 95/5)**

2.64. bulmadık:-*ma, -dık*
Hiç birinde ***bulmadık*** *bir şemme-i sıdk u vefā*
Biz felekte türlü türlü āşinālar görmüşüz **(Gazel 78/4)**

2.65. bulmadır:-*ma, -dır*
Yāri devlet-hānesinde ***bulmadır*** *tenhā lezīz*
Sīneden derd-i firākı etmedir imhā lezīz **(Gazel 23/1)**

2.66. bulmak:-*mak*
Donanmış sīm-tenler sahne-i gülzāra çıkmışlar
Metāʿa müşteri ***bulmak*** *için pāzāra çıkmışlar* **(Gazel 35/1)**

2.67. bulmağa:-*mak, -a*
Fürūg-ı neyyir-i evc-iʿadāletsin kiʿālemde
Nizāmın hakk uʿadli ***bulmağa*** *kāfī vü kāfildir* **(Kaside 38/19)**

2.68. bulmakla:-*mak, -la*
Çınarı servi dahl etme cibāl üstünde ***bulmakla***
O nahl-i nāzı istikbāl için kūhsāra çıkmışlar **(Gazel 35/3)**

2.69. bulmakla:-*mak, -la*
Seni ***bulmakla*** *müstağnī-i dermān olmasın nolsun*
Muhibb-i hānedan-ı fahr-ıʿālemdir kulun **(Kaside 8/12)**

2.70. bulmakla:-*mak, -la*
İlāhī senden iştişfā eden dilhaste-i hicrān
Seni ***bulmakla*** *müstağnī-i dermān olmasın nolsun* **(Kaside 8/11)**

2.71. bulmaksa:-*mak, -sa*
Visāl-i yāri ***bulmaksa*** *merām ayrılma mürşidden*
Der-i Hak var iken lāyık mıdır diğerden istimdād **(Gazel 22/8)**

2.72. bulmaya:-*ma, -y, -a*
Yār eğer kendine eş ***bulmaya*** *eylerse heves*
Gelsin āyīne-i endīşeme nükrān olsun **(Gazel 169/3)**

2.73. bulmuş:-*muş*
Felsefī genc-i hükümden bir fülūs ***bulmuş*** *değil*
Diğerāna yā nasıl rehber olur ehl-i sefeh **(Kıt'a 22/2)**

2.74. bulsa:-*sa*
Merd-i ciddī arayan sāhire-i gabrāda
Ya bulur ya bulamaz ***bulsa*** *da bir tāne bulur* **(Gazel 44/4)**

2.75. bulsa:-*sa*
Kūy-ı mahbūb-ı Hudāya ol kadar müştāk kim
Şevk ile pervāz ederdi ***bulsa*** *bāl ü per kalem* **(Kaside 24/19)**

2.76. bulsun:-*sun*
İtirāf etmiş tedāvīden etibbāʿaczini
Bir devā ***bulsun*** *dil-i bīmāre Allahʿaşkına* **(Gazel 191/2)**

2.77. bulsun:-*sun*
Yer de bulsun cürm-i māh-ı enveri Fennī kulun
Üzme artık cism-i pākinden çıkar pīrāheni **(Gazel 218/5)**

2.78. bulunur:-*un, -ur*
Bulunur *gerçi sana ben gibi bin bin bende*
Ben efendim gibi bir sāhib-i devlet bulamam **(Gazel 153/6)**

2.79. bulup:-*up*
Sāha-i ravza-i lutfunda ***bulup*** *neşv ü nemā*
Deste deste tagılır herkese reyhān-ı kerem **(Kaside 41/21)**

2.80. bulur:-*(u)r*

Sūfiyānı o güzel sohbete bīgāne ***bulur***
Rind-i sāhib-nazarı şemʿine pervāne bulur **(Gazel 44/1)**

2.81. bulur:-*(u)r*
Vech-i tābānına ʿāşık arayıp çekme taʿab
Şemʿ-i sūzān ayağında nice pervāne ***bulur*** **(Gazel 44/3)**

2.82. bulur:-*(u)r*
Merd-i ciddī arayan sāhire-i gabrāda
Ya bulur ya bulamaz bulsa da bir tāne ***bulur*** **(Gazel 44/4)**

2.83. bulur:-*(u)r*
Merd-i ciddī arayan sāhire-i gabrāda
Ya bulur ya bulamaz bulsa da bir tāne ***bulur*** **(Gazel 44/4)**

2.84. bulur:-*(u)r*
Devr-i ikbāl ü sürūrunda ahbāb-ı kirām
Dem-i idbār u elemde seni bīgāne ***bulur*** **(Gazel 44/7)**

2.85. bulur:-*(u)r*
Fennīyā şimdi beni zemmeden evlād-ı vatan
Kadrimi sonradan anlar arar amma ne ***bulur*** **(Gazel 44/10)**

2.86. bulur:-*(u)r*
Öperdim pāyini girse ele bir ʿārif-i Billāh
Bulur *da reh-nümānın kadrini gümrāh bilmez mi* **(Gazel 234/4)**

2.87. bulur:-*(u)r*
Kime el verse ol Pīr-i Rufāʿī
Bulur *elbette feyz u irtifāʿī* **(Kaside 31/3)**

2.88. bulur:-*(u)r*
Bulur *her iki ʿālemde saʿādet*
Hüve'l-kutbu hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel **(Kaside 31/6)**

2.89. bulur:-*(u)r*
Bir gül koparan şevk ile gülzār-ı fenādan
Pür-yāre bulur sīnesini hār-ı habādan **(Kaside 50/1)**

2.90. bulur:-*(u)r*
Sanma bu bādiyede hāne yıkan hāne ***bulur***
Eskiden var ise eğer anı da vīrāne bulur **(Müfret 17/1)**

2.91. bulur:-*(u)r*
Mercīʿ mi ***bulur*** *böyle tereddütlü zamāʾir*
Müphem kalacak vāh-ı süveydāda serāʾir **(Müseddes 3/26)**

2.92. bulur:-*(u)r*
Tevakkufsuz ***bulur*** *her hüsn ü kubhu*
Celīdir tabʿu fikrinde selāmet **(Tarih 19/6)**

2.93. bulursun:-*(u)r, -sun*
Bulursun *bendeni herʿahd ü peymānında rāsih-dem*
Eğer sen kendini bed-māye kāne nisbet etmezsen **(Gazel 124/4)**

2.94. bulurum:-*(u)r, -um*
Sūfī beni zem etme kalender diye nāsa
Asl-ı emeli ben ***bulurum*** *sen bulamazsın* **(Gazel 128/7)**

2.95. bulurum:-*(u)r, -um*
Müslümāne ya Katolik yāhud Rūm
Ben de bir dilber-i raʿnā ***bulurum*** **(Şarkı 9/9)**

2.96. buluyor:-*(u)yor*
Eller arsızlanarak feyz ü terakkī ***buluyor***
Bana ammā ki bu vādīde hacālet geliyor **(Kaside 48/21)**

bulan-:

1.) Parlaklığını ve açıklığını yitirmek; ***mec.*** Karışık duruma gelmek.

1.1. bulandım:-*dı, -m*
Su gibi dāʾire-i yāri dolandım kaldım
Feth-i bāb olmadı ammā ki ***bulandım*** *kaldım* **(Gazel 150/1)**

1.2. bulanmış:-*mış*
Çihre-i gerdūn bulutlanmış ***bulanmış*** *cevf-i çerh*
ʿĀşık-ı şūrīde-hāl āh-ı nihān etmiş yine **(Gazel 186/5)**

bülbül:

1.) Çok güzel öten ve sesinin güzelliğiyle meşhur olan küçük bir kuş. Bülbül, Klasik şiirde bu meşhurluğunu "gül" ile birlikte kazanmıştır. O, güle olan sevdasıyla şakıyarak inleyen bir âşık gibidir. Gülün aşkı ile tutuştuğu için bülbüle "şeydâ (çılgın), zâr (ağlayıp inleyen) şûrîde ve bîçâre" sıfatları verilmiştir. Gül, naz; bülbül, niyaz için yaratılmış gibidir. Bülbül, bütün bu niyazlarıyla âdeta bir destan yazmaktadır. Bu destanın içinde gözyaşı da vardır, ciğer kanı da. Her yeri acı, elem, cevr ü cefa doludur. Gülün rengini, bülbülün ciğer kanından aldığı da rivayet edilmektedir. Bununla birlikte bülbül, baharın gelmesiyle yani güllerin açtığı günlerde daha canlı öter. Bu nedenle gül ile arasında var olduğu kabul edilen bu muhayyel aşk ilişkisi, mecazî aşk olarak kabul edilmiştir. Ancak gerçek âşık sayılan pervane, kendini sessizce yakarak öldürürken bülbül feryattan başka bir şey yapmadığı için, gül ile serüveni dünyevi aşkı simgelemektedir (Eskigün, 2006: 50).

1.1. bülbül:
Bu sūziş eyledi bāğ-ı bahār-ı ʿālemi dilhūn
Gül ağlar sünbül ağlar ***bülbül*** *ağlar gülsitān ağlar* **(Gazel 249/4)**

1.2. bülbül:
Öte git nāleni dinletme bize ey ***bülbül***
Biz anın bir gecede belki hezārın çekeriz **(Gazel 72/2)**

1.3. bülbül:
Hāline elleri ***bülbül*** *gibi āgāh etme*
Himmet-i pīre sığın gül gibi kan ağla gönül **(Gazel 135/4)**

1.4. bülbül:
Maksadın efzayiş-i ālişten ey ***bülbül*** *nedir*
İmtihān olmak mı istersin dil-i şeydā ile **(Gazel 187/3)**

1.5. bülbül:
Bāğ-bān eyler seni reyyān-cū-yı merhamet
Gül gibi sabr eyle feryād eyleme ***bülbül*** *gibi* **(Gazel 228/4)**

1.6. bülbül:
Dilā ***bülbül*** *gibi āh dem-ā-demden nedir maksūd*
Meğer bu gülistānda sākin-i beytiʾl-hüzünsün sen **(Gazel 247/5)**

1.7. bülbül:
Yalnız bir sen misin ***bülbül*** *yeter bu āh u zār*
Var mı bu gülşende hiç āzürde-hār olmadık **(Kıt'a 16/2)**

1.8. bülbül:
Yeter oldu fenā bağında nālāne
Yürü ***bülbül*** *yürü dost ellerine* **(Müfret 31/1)**

1.9. bülbül:-*i, -di, -m* (***mec.*** Âşık şair Fennî)
Gülşen-i fazl u maʿārifte şakır ***bülbül*** *idim*
Feleğin sillesi susturdu beni eyledi lāl **(Kaside 40/37)**

1.10. bülbüller:-*ler* (***mec.*** Makam, mevki sahibi olmaya layık olan kimseler)
Revā mı dāʾim olsun mu menāsıb nā-münāsibde
Takaddüm etmeden kalsın mı ***bülbüller*** *gurāb üzere* **(Gazel 205/3)**

1.11. bülbülü:-*ü*

Fennī-i şīrīn-makālim nüktedānım söylesin
*Mat ederdim **bülbülü** tūtīyi ol gül-fem dese* **(Gazel 166/9)**

1.12. bülbülün:-*ün* (**mec.** Âşık)
*Yaşmağın bozmaz idi **bülbülün** āmācında*
Olmasa gülde dahi nebzece sevdā kokusu **(Gazel 238/6)**

1.13. bülbülün:-*ün*
Bilirim āhım o gül çehreye teʾsīr etmez
***Bülbülün** nālişi reng-i gülü tağyīr etmez* **(Gazel 71/1)**

1.14. bülbülünde:-*ü, -n, -de*
Ciğer pür-dāğ-ı hasret eşk ter-i gülgūnedir sensiz
*Tabīʿat **bülbülünde** nāleler efzūndur sensiz* **(Gazel 75/1)**

1.15. bülbülünün:-*ü, -nün*
Ārāyiş-i eşyāda ise reng-i bekā yok
*Hengām-ı çemen **bülbülünün** zārına değmez* **(Gazel 65/2)**

bülbül-āsā:

1.) Bülbül gibi.

1.1. bülbül-āsā:
Almış āğūşa getirmiş nutka heyzum pāreyi
*İsmini koymuş kemānī **bülbül-āsā** söyletir* **(Gazel 52/3)**

1.2. bülbül-āsā:
Fennīyā gizlerdim ammā rāz-ı ʿaşkı sīnede
*Ādemi hāl-i süveydā **bülbül-āsā** söyletir* **(Gazel 52/7)**

bülbül-i cān:

1.) Gönül bülbülü.

1.1. bülbül-i cān:
*Ne zamānlar olacak **bülbül-i cān** nağme-serā*
Ne zamān açılacak verd-i gülistānım ʿaceb **(Kaside 6/4)**

1.2. bülbül-i cān:
*Ne zamānlar olacak **bülbül-i cān** nağme-serā*
Ne zamān açılacak verd-i gülistānım ʿaceb **(Kaside 6/4)**

bülbül-i güyā:

1.) Öten, şakıyan bülbül.

1.1. bülbül-i güyā:-*s, -ı, -dır*
***Bülbül-i güyāsıdır** güyā ki bāğ-ı behcetin*
Hüsnünün mirʾātıdır yāhud o zībā sūretin **(Tahmis 4/14)**

1.2. bülbül-i güyā:-*s, -ı, -n, -ı*
Gül femin açıp tekellüm eyledikçe nāz ile
*Gülşenin ebkem bıraksın **bülbül-i güyāsını** **(Gazel 219/6)**

1.3. bülbül-i güyā:-*sı, -y, -ım*
Naʿramı güş eyleyen sūfī beni taʿn etmesin
*Gülşenīyim bāğ-ı ʿaşkın **bülbül-i güyāsıyım** **(Kaside 35/10)**

bülbül-i hoş-gū:

1.) Güzel konuşan, öten bülbül (âşık, şair Fennî).

1.1. bülbül-i hoş-gū:
Değil Fennī kulun ağyār ile rāzı müsāvāta
*Takaddüm eyler elbet **bülbül-i hoş-gū** gurāb üzere* **(Gazel 205/6)**

bülbül-i kūy:

1.) Bülbülün semti, bulunduğu yer.

1.1. bülbül-i kūy:-*un, -da*
Tekellüm eyle Fennī bezm-i erbāb-ı maʿārifte
*Becādır **bülbül-i kūyunda** bī-gülşen-tırāz etmek* **(Gazel 112/6)**

bülbül-i nağme-serā:

1.) Şarkı söyleyen bülbül.

1.1. bülbül-i nağme-serā:
ʿĀşıkız āh-keşiz ʿaşk ile nālānız biz
***Bülbül-i nağme-serā** zīb ü gülistānız biz* **(Gazel 84/1)**

bülbül-i şeydā:

1.) Deli, divane, çılgın bülbül (âşık).

1.1. bülbül-i şeydā:
Nār-ı ʿaşka yan yakıl derd ehli ol pervāne-veş
*Derd için feryāda düşme **bülbül-i şeydā** gibi* **(Gazel 233/6)**

1.2. bülbül-i şeydā:
ʿĀşıka neşʾe verir seng-i cefā-yı maʿşūk
*Hār-ı gül gül görünür **bülbül-i şeydā** gözüne* **(Gazel 195/2)**

bülbül-i şīrīn:

1.) Tatlı söz söyleyen bülbül (âşık).

1.1. bülbül-i şīrīn:
*Gülşenin zīnetidir **bülbül-i şīrīn** nağamāt*
Meclisin şaʿşaʿası merd-i sühāndān iledir **(Gazel 32/2)**

bülbül-i şūrīde:

1.) Âşık, tutkun, şeyda bülbül.

1.1. bülbül-i şūrīde:
ʿĀşık-ı hasret-keşi vech-i dilārā söyletir
***Bülbül-i şūrīde** hāli verd-i raʿnā söyletir* **(Gazel 52/1)**

bülbül-i şūrīde-i aşk:

1.) Aşkından perişan olan bülbül (âşık, şair Fennî).

1.1. bülbül-i şūrīde-i aşk:-*ın*
Gurāb-ı bed-makāl almış makāmın sadr-ı gülşende
*Makarrı **bülbül-i şūrīde-i aşkın** diken şimdi* **(Gazel 220/8)**

bülbül-i zār:

1.) İnleyen bülbül.

1.1. bülbül-i zār:
Güle ʿāit değil elhānı o mürg-i seherin
*Gülşen hüsnünü takdīs ediyor **bülbül-i zār** **(Kaside 43/32)**

bülbül-ı zār ol-:

1.) İnleyen bülbül olmak.

1.1. bülbül-ı zār ol-:-*ma, -y, -alım*
Bī-bakā bildiğimiz yār ile yār olmayalım
*Güle meyletmeyelim **bülbül-ı zār olmayalım** **(Gazel 147/1)**

bülend:

1.) Yüksek, yüce, ulu.

1.1. bülenddir:-*dir*
*Husūsen muktedirdir nükte-verdir tecrübet **bülenddir***
Nice tilmīzi mevkīʿce kendimden ehem buldum **(Gazel 155/1)**

bulun-:

1.) Var olmak, mevcut olmak.

1.1. bulunur:-*(u)r*
*Az çok **bulunur** yara her efrād-ı beşerde*
Bu deyrde ʿārızasız ten bulamazsın **(Gazel 128/5)**

2.) Herhangi bir yerde veya durumda olmak.

2.1. bulundum:-*du, -m*
Bulundum *gerçi ben tasdīʿ-i serden ictināb üzere*
Gönül ammā ki kaldı intizār u ızdırāb üzere **(Gazel 205/1)**

2.2. bulun-:
Herkese hüsn-i tevāzuʿda ***bulun*** *satma gurūr*
Ver bununla dil-i gam-dīdeye bir parça sürūr **(Müseddes 4/10)**

3.) Bulma işine konu olmak; varlığı bilinmeyen bir şeyi ortaya çıkarmak, keşfedilmek.

3.1. bulunmuş:-*muş*
Bazı şeyler de nezāʾirle ***bulunmuş*** *farazā*
Leb ü dendāndadır laʿl ü leʾālin sırrı **(Tarih 8/8)**

bulut:

1.) Gökyüzünün yüksekçe katlarındaki görülebilir duruma gelmiş su buharı kütlesi.

1.1. buluta:-*a*
Köpeğin ʿavʿavasından ***buluta*** *var mı keder*
Kārbān bakmaz itin ürdüğüne yola gider **(Müsemmen 1/6)**

bulutlan-:

1.) Bulutlarla kaplanmak; ***mec.*** Kederlenmek, hüzünlenmek.

1.1. bulutlanmış:-*mış*
Çihre-i gerdūn ***bulutlanmış*** *bulanmış cevf-i çerh*
ʿĀşık-ı şūrīde-hāl āh-ı nihān etmiş yine **(Gazel 186/5)**

buna mebnī:

1.) Bundan dolayı, bundan ötürü, buna binaen.

1.1. buna mebnī:
Bu cihetle ederim cehlimi setr ü ihfā
Buna mebnī *diyemem fazl u bizaʿām noksan* **(Kaside 45/30)**

bunal-:

1.) Çok sıkılmak, sıkıntıya girmek.

1.1. bunalan:-*an*
Zeyl-i ihsānını tut sıdk ile istirhām et
Yetişir her ***bunalan*** *bī-kese imdād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/5)**

1.2. bunalmışlar:-*mış, -lar*
Ey ***bunalmışlar*** *muʿīni mülteciler melceʾi*
Bekliyor senden meded buʿabd-i bī-zuhr u zevād **(Kaside 27/11)**

bunan-:

1.) Sıkılmak; sıkıntıya düşmek.

1.1. bunandım:-*dı, -m*
El-Amān berzah-ı mihnette ***bunandım*** *kaldım*
Kurtar artık beni ey Hızr-ı mekārim-pīşe **(Gazel 150/6)**

1.2. bunandım:-*dı, -m*
Şeb-i tārīk-i tahassürde ***bunandım*** *kaldım*
Ne zamānlar doğacak mihr-i dırahşānım ʿaceb **(Kaside 6/11)**

1.3. bunansın:-*sın*
İmdādıma gelmez misin ey Hızr-ı mürüvvet
Dil berzah-ı mihnette bunansın mı ne dersin **(Gazel 122/8)**

bunca:

1.) Bu denli, bu kadar; çok, çok fazla.

1.1. bunca:
Bakarsın nigāh-ı hışm ile dāʾimā bana
Nedir sence bilmem ***bunca*** *ayni ezā bana* **(Gazel 4/1)**

1.2. bunca:
Eyledim ***bunca*** *zamān dergeh-i ʿaşkınla sebāt*
Başka bir şūha gidip tāze-nihālim demedim **(Gazel 154/7)**

1.3. bunca:
Bunca *āsār-ı güzīn oldu onunla pāydār*
Mahzen-i fazl u şerefdir maʿden-i gevher kalem **(Kaside 24/5)**

1.4. bunca:
Vākıʿ-ı hāle muvāfıktır değildir iftirā
Rifʾati ***bunca*** *gama düçār eden ey mehlikā* **(Tahmis 6/17)**

1.5. bunca:
Birikti başıma ʿaşkım gam ile oldu āvāre
Giriftār-ı kemend-i kākülümdür ***bunca*** *bī-çāre* **(Tahmis 7/7)**

bundan artık:

1.) Bundan sonra, bundan böyle.

1.1. bundan artık:
Rahm edip sevgili pīr ʿaşkına feryādımı kes
Bundan artık *da sana ʿarz-ı niyāz etmem bes* **(Müsebba 2/58)**

bunları işleten (şey):

1.) (Kirpik oklarının gönülde yaralar açmasına) Sebep olan (dîde-i sehhâr).

1.1. bunları işleten (şey):
Tīr-i müjgān ile çok sukbeler açtın ciğere
İşleten bunları *hep dīde-i sehhārındır* **(Gazel 30/3)**

bünye-i bī-tāb:

1.) Güçsüz beden.

1.1. bünye-i bī-tāb:-*(ı)m, -ı*
Bünye-i bī-tābımı *yıksın mı seylāb-ı firāk*
Hātır-ı meksūrumu yaksın mı nār-ı intizār **(Kaside 39/52)**

bünye-i dāğ:

1.) Yaralı beden.

1.1. bünye-i dāğ:-*(ı)m*
Kızıl kanlara garkolmuş gibi ***bünye-i dāğım***
Şehīd-i ʿaşk olursam ʿākıbet cisme kefensin sen **(Gazel 247/2)**

bünye-i dilber:

1.) Segilinin vücudu, bedeni.

1.1. bünye-i dilber:-*de*
Leb şeker dil tatlı gerdān tatlı gözler mübtesim
Bünye-i dilberde *yenbū-ı ʿuzūbet bir değil* **(Gazel 139/6)**

burada:

1.) Burada, bu yerde (Yozgat'ta).

1.1. burada:
Pāre etmez ***burada*** *hāsılı Sīvas teresi*
Satma bostancıya bostancıların gayrīye sat **(Gazel 12/7)**

buradan:

1.) Bu yerden (dünyadan).

1.1. buradan:
Biz gidince ***buradan*** *kim anacak namımızı*
Gitmeden eylesin ihsān Hudā kāmımızı **(Müfret 1/1)**

burhān:

1.) Delil, ispat.

1.1. bürhān:
*Fart-ı muhabbete bir **bürhān** göster*
Görelim vuslata sezā mısın sen **(Diğer 2/10)**

bürhān ol-:

1.) Delil, kanıt olmak.

1.1. bürhān ol-:-*sun*
Fennīyā bu eser-i nādirü'l-emsāl benim
*Müddeʿā-yı hüner-i fazlıma **bürhān olsun*** **(Gazel 169/6)**

burhān-ı vahdet:

1.) Birliğin, Allah'ın birliğinin delili.

1.1. burhān-ı vahdet:-*i, -ken*
Mirʾāt-ı zāta karşı nedir bu sürādikāt
***Burhān-ı vahdet** iken baştan başa kāʾināt* **(Müfret 6/1)**

burk:

1.) Köşe (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. burka:-*a*
*Beni ʿafveyle bu **burka** gelecekse ağyār*
İt giren hāneye zirā ki ferişte girmez **(Müfret 23/1)**

bürkaʿ:

1.) Kadınların yüzlerini gizlemek için kullandıkları örtü, peçe, nikap.

1.1. bürkaʿını:-*ı, -n, -ı*
*Kaldırıp **bürkaʿını** olsa eğer cebhe-nümā*
Bakmağa hayl-i melāʾik de eder istihyā **(Kaside 34/14)**

bürkaʿ-ı gīysū:

1.) Saç örtüsü, başörtüsü.

1.1. bürkaʿ-ı gīysū:-*y, -u*
ʿAnber kokusu sāhire-i bezme yayılsın
*Al **bürkaʿ-ı gīysūyu** ham-ender-ham açılsın* **(Kıt'a 10/2)**

bürkaʿ-ı nāz:

1.) Naz örtüsü, nazlanma.

1.1. bürkaʿ-ı nāz:-*ı*
***Bürkaʿ-ı nāzı** eğer alsa yüzünden dildār*
Kamaşır pertev-i mehtāb-ı ruhundan ebsār **(Kaside 43/30)**

bürün-:

1.) Sarınmak, örtünmek, giyinmek; ***mec.*** Herhangi bir görünüşe, kimliğe girmek.

1.1. bürün:
*Çek yār-ı gamı sonra **bürün** kisve-i ʿaşka*
Tecrīd-i vücūd eyle peşīn rızk-ı riyādan **(Kaside 50/7)**

burūz et-:

1.) Meydana çıkmak, belirmek, zuhur etmek.

1.1. burūz et-:-*mez*
Rikkat-ārādır anınçün rūh-perver sözlerim
*Bikr-i fikrim tarz-ı lākaydānede **etmez burūz*** **(Tahmis 4/8)**

büryān:

1.) Kavrulmuş, yanmış.

1.1. büryān:
Gitme ey rūh-ı revānım çünkü ten bī-cān
*Hasretinle dīdeler giryān ciğer **büryān** kalır* **(Gazel 48/1)**

būs et-:

1.) Öpmek.

1.1. būs et-:-*ip*
Gülmeden maksūdun ey dil yāri güldürmek midir
***Būs edip** ruhsārım tekrār güldürmek midir* **(Gazel 54/1)**

1.2. būs et-:-*mek, -e*
Varmaya rūy-ı siyāhımla utandım kaldım
*Arzū çoksa da **būs etmeğe** dildār eteğin* **(Gazel 151/3)**

büsbütün:

1.) Bütünüyle, tamamen.

1.1. büsbütün:
*Edersem çok değil bir **büsbütün** ekvāna istiğnā*
Hevā-yı māl ü cāh u serveti ağyāra verdim hep **(Gazel 9/4)**

1.2. büsbütün:
Mürüvvet merhamet insāf yok mu taş mıdır bağrın
*Ne var bir iltifāt et **büsbütün** āhen misin kāfir* **(Gazel 39/9)**

1.3. büsbütün:
Etmeseydi az daha imdād-ı ʿulüvv-i himmeti
***Büsbütün** olmuştu eczā-yı maʿārif tār ü mār* **(Kaside 39/18)**

1.4. büsbütün:
Salāh ü zühdün evvelden dahi maʿlūm idi ammā
*Bu defʿa **büsbütün** hem-sīret-i şeyhü'l-harem buldum* **(Kaside 49/8)**

1.5. büsbütün:
Zīr ü bālāda edīb kalmadı ehl-i vicdān
***Büsbütün** ortalığı kapladı gadr ü bīdād* **(Taştir 2/9)**

būse:

1.) Öpme, öpüş, öpücük.

1.1. būse:
***Būse** vaʿd etmişdi üç sene evvel bana yār*
Bakarım işte o ümīd ile hālā gözüne **(Gazel 204/3)**

1.2. būse:
*Neydi bir **būse** için ettiğin istiğnālar*
Cümlesi her ne ise hāb u hayāl olmadı mı **(Gazel 212/4)**

1.3. būseler:-*ler*
*Lebinden ruhlarından **būseler** vaʿd eylemiş dilber*
Bu vaʿdin sıdkını ātīdeki bayram eder tashīh **(Gazel 19/9)**

būse ver-:

1.) Öpücük vermek, öpmek.

1.1. būse ver-:
*Gabgab-i āvīzeden bir **būse ver** dil teşnedir*
Kıymet ü mislin dilersen sevgili bir cāne tut **(Tahmis 5/5)**

būse-çīn ol-:

1.) Öpücük alan, toplayan olmak.

1.1. būse-çīn ol-:-*mak*
Kām-ı vaslın lezzeti dildāra yalvarmaktadır
***Būse-çīn olmak** değil ʿarz-ı temennādan lezīz* **(Gazel 24/2)**

būsegāh-ı enbiyā:

1.) Peygamberlerin öptüğü yer.

1.1. būsegāh-ı enbiyā:-*dır*
Mürāʿat-ı edeb şartıyla gel Nābī bu dergāha
Metāf-ı kudsiyāndır ***būsegāh-ı enbiyādır*** *bu* **(Tahmis 1/13)**

<u>būs-ı dāmān:</u>

1.) Etek öpme.

1.1. būs-ı dāmān:-*ı, -n, -ı*
Ne zamān olsa müyesser açılır her müşkil
Būs-ı dāmānını *yārin müteyemmen biliriz* **(Gazel 82/5)**

<u>būs-i dāmān-ı ahissā:</u>

1.) Cimrilerin eteğini öpmek ***(bk. dāmen öp-).***

1.1. būs-i dāmān-ı ahissā:-*y, -a*
Būs-i dāmān-ı ahissāya *tenezzül etmez*
Zirve-i Kāf-ı hamiyyetdir ʿAnkā-yı ümīd **(Kaside 46/36)**

<u>būs-ı leb-i cāme:</u>

1.) Elbisenin kenarını öpme.

1.1. būs-ı leb-i cāme:
Edelim ***būs-ı leb-i cāme*** *şürūʿ*
Sākiyā sanma bu ʿādet memnūʿ **(Gazel 100/1)**

<u>būs-ı leb-i laʿl-i şeker-hā:</u>

1.) Şeker çiğneyen (tatlı) kırmızı dudağın busesi, öpücüğü.

1.1. būs-ı leb-i laʿl-i şeker-hā:-*dan*
Tā ebed çıkmaz dimāğımdan o lezzet doğrusu
Görmedim ***būs-ı leb-i laʿl-i şeker-hādan*** *lezīz* **(Gazel 24/7)**

<u>būsitān-ı mekremet:</u>

1.) Cömertlik bahçesi.

1.1. būsitān-ı mekremet:
Kesildi iktitāf-ı lutfundan ümīdler eyvāh
Bozuldu ***būsitān-ı mekremet*** *bī-āb u tāb oldu* **(Gazel 226/2)**

<u>büt-hāne:</u>

1.) Puthane, tapınak; putların bulunduğu yer.

1.1. büt-hāneden:-*den*
Yanağı çifte benlerle müzeyyen çok sanem gördük
Geçenler çīn-i hüsne uğradık ***büt-hāneden*** *geçtik* **(Gazel 114/3)**

<u>butlān:</u>

1.) Batıl olma; haktan uzak, boş ve temelsiz olma.

1.1. butlān:
Kadd-i tūbā-hırāmın sevgilim akrān kabūl etmez
Ser-ā-pā doğrudur bu müddeʿā ***butlān*** *kabūl etmez* **(Gazel 88/1)**

<u>bütün:</u>

1.) Hep, tamamen, tüm.

1.1. bütün:
Sāyende gördüğüm günler
Bütün *hāb u hayāl oldu* **(Diğer 3/2)**

1.2. bütün:
Bilen kim bildiren kim söyleyen kim söyleten kimdir
Bütün *idrākimi vazʿiyyet-i āsāra verdim hep* **(Gazel 9/7)**

1.3. bütün:
Çekmem elimi dergeh-i fazlında İlāhī
Bir ben mi ***bütün*** *halk-ı cihān rahmete muhtāc* **(Gazel 17/7)**

1.4. bütün:
Bütün *dünyāya hükmetsem açılmaz kalb-i mahzūnum*
Sürūr-ı sīnem ancak iltifāt-ı yāre kalmıştır **(Gazel 61/4)**

1.5. bütün:
Muʿānidir o āfet gelmez āgūşa recā tutmaz
Bütün *tutmaz değil gerçi tutar ammā becā tutmaz* **(Gazel 89/1)**

1.6. bütün:
Bütün *ebnā-yı ādem tabʿ-ı diğer eylemiş peydā*
Ulü'l-ihsānı gitmiş cihānın çingāneler kalmış **(Gazel 94/5)**

1.7. bütün:
Hatā varsa senin çeşm-i hatā-bīnindedir mutlak
Mürettebtir ***bütün*** *eşyā ʿabes bir kār yoktur yok* **(Gazel 105/2)**

1.8. bütün:
Sen olmakla ***bütün*** *ʿālem kör olmak iktizā etmez*
Deme insān meyānında ülü'l-ebsār yoktur yok **(Gazel 105/5)**

1.9. bütün:
Ey gonca-ı ümīd ***bütün*** *ʿālemi gezsen*
Gülzār-ı sadākat gibi gülşen bulamazsın **(Gazel 128/3)**

1.10. bütün:
Yāri gördüm bütün ʿaşkım galeyān etti yine
Sīnede çarh-ı muhabbet deverān etti yine **(Gazel 190/1)**

1.11. bütün:
Senin mecbūr-i dīdār-ı latīfindir ***bütün*** *dünyā*
Senin sergeşte-i sevdā-yı zülfündür dokuz eflāk **(Kaside 15/3)**

1.12. bütün:
Bütün *sükkān-ı eflāke seninle müftehir ādem*
Bütün sebʿa semāvāta seninle müftehirdir hāk **(Kaside 15/6)**

1.13. bütün:
Bütün sükkān-ı eflāke seninle müftehir ādem
Bütün *sebʿa semāvāta seninle müftehirdir hāk* **(Kaside 15/6)**

1.14. bütün:
Cisme cān cāna gıda kalbe safā dīdeye nūr
Yāreye çāre ***bütün*** *derde devā vuslat-ı Pīr* **(Kaside 33/2)**

1.15. bütün:
Andadır gūyā ***bütün*** *ʿarz u semānın sıkleti*
Kim çekerse ʿaşk ola bār-girān-ı minneti **(Kaside 37/1)**

1.16. bütün:
Sāyesinde müsterih olsun ***bütün*** *ʿOsmāniyān*
Müstezād olsun cihān durdukça şān u şevketi **(Kaside 37/109)**

1.17. bütün:
Zılāl-i reʾfetinde sāyebān olsun ***bütün*** *dünyā*
Meh ü hurşīd tā kim pertev-endāz-ı menāzildir **(Kaside 38/49)**

1.18. bütün:
Tuttu āfākı ***bütün*** *sīt-ı ʿulüvv-ü himmetin*
Şöhret-i fazlın ile doldu serāpā āzān **(Kaside 45/42)**

1.19. bütün:
Anın āsār u evsāfı ***bütün*** *āfākı şāmildir*
Bu mevkī fakat āzāde-i kayd-ı rahım buldum **(Kaside 49/16)**

1.20. bütün:
Şu meydāna niçindir bu geliş ettinse ger tahkīk
Bütün *efʿālini eyle Kitāba Sünnete tatbīk* **(Müsebba 1/8)**

1.21. bütün:
Karşımda ***bütün*** *ʿaks-i ümīdim mütecellī*
Bīçāre gönül yā nasıl olsun mütessellī **(Müseddes 3/20)**

1.22. bütün:
Bütün *kerrūbiyānın tūtiyāsı hāk-i pākidir*
Şu mihr-i ʿālem-ārā zerresinin tāb-nākidir **(Tahmis 1/4)**

bū(y):

1.) Koku; güzel koku.

1.1. bū(y):
Getirirse dile bir neşʾe yine bu getirir
Ne zamān semt-i vatandan ki sabā ***bū*** *getirir* **(Gazel 43/1)**

1.2. bū(y):
Menşe-i mekr ü fiten turra-i miskīnindir
Her ne sevdā ki gelir başıma hep ***bū*** *getirir* **(Gazel 43/5)**

1.3. bū(y):
Beşerde bulunmaz bu resm-i dil-cū
Kākül müdür ʿanber midir nedir ***bū*** **(Diğer 2/3)**

1.4. būyuna:-*u, -n, -a*
Bin kadar dil-besteler var zülf-i ʿanber ***būyuna***
Bir sürü arslanı gūyā bağlamış bir mūyuna **(Tahmis 2/6)**

būy-ı dilāvīz:

1.) Gönlü cezbeden güzel koku.

1.1. būy-ı dilāvīz:-*(i)le*
Muʿattar eyledin ***būy-ı dilāvīz*** *ile āfākı*
Hatā yoktur sözümde nāşir-i misk-i hatensin sen **(Gazel 247/4)**

būy-ı dil-cū-yı muhabbet:

1.) Sevdanın gönlü cezbeden kokusu.

1.1. būy-ı dil-cū-yı muhabbet:
Açıp ol gonca-i gülzār-ı hüsnü eyle istirhām
Alıp bir ***būy-ı dil-cū-yı muhabbet*** *ey sabā tez gel* **(Gazel 136/8)**

būy-ı dost revāc:

1.) Dostun, sevgilinin kokusunun değeri.

1.1. būy-ı dost revāc:-*ın*
ʿAnber ü miskin şikest eyler ***revācın būy-ı dost***
Şerm-sār eyler gül-i raʿnāyı reng-i rūy-ı dost **(Gazel 13/1)**

būy-ı imtinān:

1.) Minnet kokusu.

1.1. būy-ı imtinān:
Münʿadimdir sofra-i cūdunda ***būy-ı imtinān***
Siyyemā vābeste-i külfet değildir himmeti **(Kaside 37/10)**

būy-ı kām:

1.) Arzu edilen, istenilen koku.

1.1. būy-ı kām:
Muʿattar dimāğ etmez bizi ***būy-ı kām*** *ile*
Nedir cürmümüz tatyībe şāyān değil miyiz **(Gazel 70/4)**

būy-i muhabbet:

1.) Muhabbet kokusu.

1.1. būy-i muhabbet:-*le*
Dağıtma kākül-i zer-tārını ey şāne tel kırma
Tararken zülf-i yāri gaşyolup ***būy-i muhabbetle*** **(Müfret 11/1)**

bū-yı muhabbet al-:

1.) Sevgi, aşk kokusu almak.

1.1. bū-yı muhabbet al-:-*(ı)r*
Benim ol sünbül-ü sahrā-yı iklīm-i muhabbet kim
Alır bū-yı muhabbet *hep geçenler pīş-gāhından* **(Gazel 245/5)**

būy-ı nisbet:

1.) Bağın kokusu, bağlanma kokusu.

1.1. būy-ı nisbet:-*le*
Dimāğ-ı ehl-i ʿaşkı ***būy-ı nisbetle*** *eder taʿtīr*
Sanırsın misk-i ezfer verd-i terdir Nakşibendīler **(Kaside 36/8)**

1.2. būy-ı nisbet: (Âşıkların gönüllerinin asılı bulunduğu sevgilinin saçının bağı; ***bk. zülf).***
Her seher zülf-i dil-āvīzi meşām-ı cāna
Būy-ı nisbet *getirir ʿanber-i sārāya bedel* **(Gazel 141/6)**

būy-ı sadākat:

1.) Vefa kokusu; ***mec.*** Vefa belirtisi.

1.1. būy-ı sadākat:
Anladım ***būy-ı sadākat*** *yok gül-i ahbābda*
Bī-vefālar gülşenden infikāk etsem gerek **(Gazel 248/5)**

1.2. būy-ı sadākat:
Anladım ***būy-ı sadākat yok*** *gül-i ahbābda*
Bī-vefālar gülşeninden infikāk etsem gerek **(Tahmis 8/15)**

būy-ı zülf:

1.) Saçın, saç lülelerinin kokusu (sevgili için).

1.1. būy-ı zülf:-*ün*
Miske teşbīh eyleyen kılsın hatāsın iʿtirāf
Būy-ı zülfün *ʿanber-i sārāda görmüş var mıdır* **(Gazel 26/3)**

büyü-:

1.) Organizmanın bütününde veya bu bütünün bir bölümünde, boyutlar artmak, irileşmek, eskisinden büyük duruma gelmek; yetişmek.

1.1. büyür:-*r*
Büyür *de sell-i seyf-i ebruvān eylersen ey āfet*
Yürekler yāreler cellād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/4)**

1.2. büyürsün:-*r, -sün*
Kırılma ey nihāl-i nevresim karşımda nāz etme
Büyürsün *gıbta-i şimşād olursun böyle kalmazsın* **(Gazel 126/3)**

1.3. büyüsün:-*sün*
Cūy-ı eşkim dökeyim pāyine reyyān olsun
Gül fidānım ***büyüsün*** *serv ile seyyān olsun* **(Gazel 169/1)**

büyük:

1.) Yetişkin, belli bir yaşa gelmiş; makam, rütbe, derece bakımından daha üst olan kimse.

1.1. büyükler:-*ler*
Küçükler cürm ile meʾlūf ***büyükler*** *ʿafv ile maʿrūf*
Kusūrum var ise ʿafv eyle sultānım niçin küstün **(Gazel 133/5)**

1.2. büyüksün:-*sün*
Büyüksün *sen büyüksün Pādişāhım*
Ki oldun çok mehālikte penāhım **(Kaside 28/5)**

1.3. büyüksün:-*sün*
Büyüksün sen ***büyüksün*** *Pādişāhım*
Ki oldun çok mehālikte penāhım **(Kaside 28/5)**

1.4. büyüksün:-*sün*
Büyüksün *fıtraten rāz-āşināsın*
Büyüksün pīşvā-yı evliyāsın **(Kaside 28/9)**

1.5. büyüksün:-*sün*
Büyüksün fıtraten rāz-āşināsın
***Büyüksün** pīşvā-yı evliyāsın* **(Kaside 28/9)**

2.) Çok, fazla; yüce.

2.1. büyük:
İhtiyār eyledi Allah beni hamd olsun
*Ne **büyük** fazl-ı İlāhī ki civāndır kalemim* **(Gazel 152/2)**

2.2. büyüktür:-*tür*
Celīdir behcetin yā Gavs-ı aʿzam
***Büyüktür** himmetin yā Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/1)**

2.3. büyüktür:-*tür*
Bize her dü cihānda dest-gīr ol
***Büyüktür** himmetin yā Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/2)**

2.4. büyüktür:-*tür*
Dehānın meʾhaz-ı sırr-ı hakīkat
***Büyüktür** himmetin yā Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/4)**

2.5. büyüktür:-*tür*
Benim yok zerreten mā-iştibāhım
***Büyüktür** himmetin yā Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/6)**

2.6. büyüktür:-*tür*
Sana feryād eder efrād ü evtād
***Büyüktür** himmetin yā Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/8)**

2.7. büyüktür:-*tür*
Kerīm ü münʿim ü müşkil-küşāsın
***Büyüktür** himmetin yā Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/10)**

2.8. büyüktür:-*tür*
Seninle müftehirdir şimdi ekvān
***Büyüktür** himmetin yā Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/12)**

2.9. büyüktür:-*tür*
Fesāra'l-kavlü zeynen fī makālī
***Büyüktür** himmetin yā Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/14)**

2.10. büyüktür:-*tür*
Ayırma kurb-gāh-ı enverinden
***Büyüktür** himmetin yā Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/16)**

2.11. büyüktür:-*tür*
Dāmen-i Pīre sarıl muntazır-ı merhamet ol
*Çünkü gāyette **büyüktür** şeref-i hizmet-i Pīr* **(Kaside 33/4)**

3.) Çok, ortalamayı aşan.

3.1. büyüktür:-*tür*
ʿAnberīn zülfünden etmiş himmeti
*Bence pek **büyüktür** bunun kıymeti* **(Şarkı 7/9)**

3.2. büyük:
***Büyük** korku Hudā göstermesin gaflettedir yoksa*
Emīn ol ehl-i zikrin gāye-i hāli vahīm olmaz **(Gazel 68/6)**

3.3. büyük:
Zamān-ı fırsatı seyr-i semāya benzetirim
Anı gafletle ifāte büyük hamākattır **(Gazel 158/3)**

3.4. büyük:
Mīr-i Memdūha verdi Ankara Vālīliğin
***Büyük** Iutuflar etti eshāb-ı fazīlete* **(Tarih 9/4)**

buyur-:

1.) Gelmek; şereflendirmek.

3.1. buyursun:-*sun*
***Buyursun** işte Fennī işte meydān-ı hünermendān*
Fezāʾil-āşinā bir şāʿir-i muʿcīz-beyān yok mu **(Gazel 216/10)**

3.2. buyursun:-*sun*
***Buyursun** bir çıkartan varsa tārīhim gibi tārīh*
Şehin-şāh-ı münevver eyledi Enver Beyi ihyā **(Tarih 21/5)**

buyur!:

1.) "Gel, hadi!" anlamında, bir şeyi yapmaya teşvik için kullanılan bir davet, çağırma sözü.

1.1. buyur:
*Şaşırdınsa rāhını **buyur** bende-hāneye*
Görülmüş mü bir meh-kīnim ona menzil olmasın **(Gazel 164/5)**

1.2. buyur:
***Buyur** artık edelim savm-ı firākı iftār*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/38)**

1.3. buyur:
Semt-i ʿuşşāka yanaş ol bukʿada bir hāne tut
*Zirve-i Kāf-ı muhabbetten **buyur** bir lāne tut* **(Tahmis 5/1)**

buyurun!:

1.) "Hadi gelin, (tadına) bakın!" anlamlarında yiyecek ve içecek ikram etmek için bir davet ve çağırma sözü.

1.1. buyurun:
***Buyurun** ʿaynı şeker ʿaynı şifādır hakkā*
Fennīyā söyledi tārīhin anın çıktı bir er **(Tarih 15/6)**

buzda harāret bulama-:

1.) Buzda sıcaklık bulunmamak; ***mec.*** Sufinin/zahid*in gönlünde sıcaklık, aşk bulunmamak.

1.1. buzda harāret bulama-:-*a, -maz, -sın*
Etme dil-i sūfîde taharrī-i muhabbet
*İmkānı mı var **buzda harāret bulamazsın*** **(Gazel 132/8)**

büzül-:

1.) Toplanarak daralmak, kısalmak, küçülmek, buruşmak.

1.1. büzülür:-*(ü)r*
Gözler kamaşır gabgab-ı berrāka nazardan
*Yaşmak **büzülür** çāk-i girībāna düşerse* **(Gazel 202/5)**

Büzürc-mihr:

1.) İran'ın Sasaniler dönemi hükümdarlarından adaletiyle ünlü Nuşirevan*ın veziri. Bu vezir, aklı ve hikmetli sözler söylemesi ile meşhurdur. Sözleri ve davranışlarıyla ilgili pek çok rivayetler bulunmaktadır. Nuşirevan'ın adaletli bir hükümdar olmasında onun bir sözünün etkili olduğu rivayet edilmektedir (Zavotçu, 2018: 132).

1.1. Büzürc-mihrin:-*in*
*ʿAlenen şöhretini kırdı **Büzürc-mihrin***
Andaki cerbeze-i kāmile fikr-i faʿāl **(Kaside 40/31)**

büzüt-:

1.) Büzüşmek; kıvrılarak, iki büklüm olup beklemek.

1.1. büzüttün:-*tü, -n*
Mazhar olabildin mi gönül hüsn-i kabūle
*Yāhud der-i dilberde **büzüttün** mü ne yaptın* **(Gazel 123/8)**

C

cā-be-cā:

1.) Yer yer, ara sıra, bazen.

1.1. cā-be-cā:
Var mı iklīm-i ʿacemde böyle bir ʿālī-makām
Cā-be-cā *her rüknüne olsun fedā bir Han evi* **(Gazel 209/3)**

1.2. cā-be-cā:
Cā-be-cā *kullandığı müddetçe kātipler kalem*
Bikr-i fikrimden tulūʿ etsin nice böyle nuʿūt **(Kaside 24/60)**

1.3. cā-be-cā:
Cā-be-cā *himmetini sarf eder ehl-i hünere*
Cevheri mevkīʿ-i cevherde eder istiʿmāl **(Kaside 40/29)**

1.4. cā-be-cā:
Cā-be-cā *etmedelerdir beni halka taʿyīr*
Ne desem bilmem o hüssād-ı siʿāyet-kāra **(Kaside 47/22)**

1.5. cā-be-cā:
Şāh-ı merāhim-intimā maʿrūzunu gördü becā
Fermān buyurdu cā-be-cā inşāsı oldu müstakar **(Tarih 16/9)**

1.6. cā-be-cā:
İbret alsınlar gidenler kalanlar ***cā-be-cā***
Her gelen zīrā misāfirdir bu dār-ı mihnete **(Tarih 17/2)**

cādū:

1.) Cadı, büyücü; Klasik şiirde sevgilinin gözü, gamzesi, saçı, kakülü ve ayva tüyleri cadılık özelliklerine sahiptir.

1.1. cādūlar:-*lar*
Āb-ı rūy-ı hüsnüne ebrūlar eyler ser-fürū
Çeşm-i efsūnkārına ***cādūlar*** *eyler ser-fürū* **(Gazel 176/1)**

Caʿfer:

1.) Cafer bin Yahyâ-yı Bermekî; Abbasi halifelerinden Harun Reşid'in sadrazamıdır. Cömertliği, adaleti, fazileti, zekası ile olduğu kadar şiir ve inşada da ün salmıştır. Şöhreti o derece yayılmıştır ki onu devlet düşmanları kadar Halife dahi çekemez olmuştur. Bu şöhreti Hac dönüşünde Halife tarafından öldürülmesine neden olmuştur (Zavotçu, 2018: 115).

1.1. Caʿfer:
Ol Şehin-şāhın eğer imdāt ederse himmeti
Gāh Eşref gāh Hassān gāh olur ***Caʿfer*** *kalem* **(Kaside 24/43)**

cāh:

1.) Yüksek mevki, makam, rütbe.

1.1. cāh:
Fazīlet-yāb olur mu zannedersin ***cāh*** *ile cāhil*
Miyāh-ı telhı altın tasa koysan selsebīl olmaz **(Gazel 76/4)**

1.2. cāh:
Çekilir bār değil bār-girān-ı minnet
Cāh *için cāhil-i bī-himmete bār olmayalım* **(Gazel 147/4)**

1.3. cāh:
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime
Gerçi yoktur minnetim gerdūn-ı dūna ***cāh*** *için* **(Muhammes 4/8)**

1.4. cāha:-*a*
Hastanın tabʿınca söz dārūdan aʿlā iş görür
Māla ***cāha*** *hüsne muhtasdır ʿavāmın rağbeti* **(Müfret 18/1)**

cāh ü celāl:

1.) Makam ve yücelik; yüce makam, mevki.

1.1. cāh ü celāl:-*(i)m, -dir*
Veliyy-i niʿmetā āvārelik ***cāh ü celālimdir***
Nihānı āh u nāle nağme-i nāy ü mevālimdir **(Muhammes 1/36)**

1.2. cāh ü celāl:-*in*
Her işinde ana tevfīk-i Hudā yāver ola
Göre ʿālem ne imiş ***cāh ü celālin*** *sırrı* **(Tarih 8/16)**

cāh ü celāl-i yār:

1.) Sevgilinin [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)] azameti ve makamı.

1.1. cāh ü celāl-i yār:-*i*
Kimse taʿyīn edemez ***cāh ü celāl-i yāri***
Bilemez kimse kemāliyle kemāl-i yāri **(Kaside 34/4)**

cāh-ı gam:

1.) Gam kuyusu.

1.1. cāh-ı gam:-*da*
Demedin kendi kulum lāyık-ı ihsānımdır
Bırakıp Fennīyi bī-çāreyi ***cāh-ı gamda*** **(Gazel 31/8)**

cāh-ı gama at-:

1.) Gam kuyusuna düşürmek; gam, keder sahibi olunmasına sebep olmak.

1.1. cāh-ı gama at-:-*mak*
Kimi sevsem beni ***cāh-ı gama atmak*** *ister*
Başka düşman aramam düşmenim ihvānımdır **(Gazel 31/2)**

cāh-ı hümāyūn:

1.) Kutlu, mübarek makam.

1.1. cāh-ı hümāyūn:-*(u)n, -a*
Seninle olmadı hiç bir nebī hem-pāye-i rifʿat
Senin ***cāh-ı hümāyūnun*** *değildir kābil-i işrāk* **(Kaside 15/4)**

cāh-ı zen-haddān:

1.) Kadın (sevgili) yanaklarının çukuru, gamzesi.

1.1. cāh-ı zen-haddān:-*ın, -ı*
Teşneyim ***cāh-ı zen-haddānını*** *istişmāma*
Misk-i ezfer gül-i terʿanber-i sārā kokusu **(Gazel 238/3)**

cāhil:

1.) Bilgisiz, akılsız, şuursuz; kendini bilmeyen, gaflet içinde olan (kimse).

1.1. cāhil:
Menşe-i kārı bilen ʿārif ider sabr u sükūt
Bazı mihnet-zede cāhil suçu devrāne bulur **(Gazel 44/8)**

1.2. cāhil:
Fazīlet-yāb olur mu zannedersin cāh ile ***cāhil***
Miyāh-ı telhı altın tasa koysan selsebīl olmaz **(Gazel 76/4)**

1.3. cāhil:
Cāhil *dolaşır dāʾire-i keyf ü garazda*
ʿĀkil alamaz kendisini ʿafv ü ʿatādan **(Kaside 50/4)**

1.4. cāhil:
Sana ***cāhil*** *deseler ʿālim iken sen meselā*
Kendi noksanlarını etmiş olurlar inbā **(Müsemmen 1/26)**

1.5. cāhil:
Sözümden dönmem aslā har dedim hardır yine ***cāhil***
Hatā var mı sebāt etmekde bir reʾy-i sevāb üzre **(Gazel 193/3)**

1.6. cāhildir:-*dir*
Vücūd-ı akdesi el-hāsıl aʿlā-yı niʿamdır kim
Teşekkür etmeyen bu niʿmet-i ʿuzmāya ***cāhildir*** **(Kaside 38/15)**

1.7. cāhile:-*e*
Mesned-i ʿālī-meziyyet-bahş olur mu ***cāhile***
Esb olur mu yükseğe çıkmakla bir har yavrusu **(Gazel 241/5)**

1.8. cāhile:-*e*
Fāzıla mūcib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr
Cāhile *mūris-i feyz olmaz ʿulüvv-i taʿbīr* **(Müsemmen 1/24)**

1.9. cāhile:-*e*
ʿĀlime mūcib-i cehl olmaz edāt-ı tasgīr
Cāhile *mūris-i fazl olmaz ʿulüvv-i taʿbīr* **(Müsemmen 1/28)**

1.10. cāhile:-*e*
Ehl-i ʿilme cānın eylerdi fedā
İltifāt etmezdi katʿā ***cāhile*** **(Tarih 3/2)**

1.11. cāhili:-*i*
Becādır ***cāhili*** *taʿlīm için tekdīr ü darb etmek*
ʿAlīle telh-i dārūyı tenāvülden şifā artar **(Gazel 59/4)**

1.12. cāhili:-*i*
Gūsfend olmaz sengi ʿanberle taʿtīr eylesen
Adam olmaz ***cāhili*** *Cennetle tebşīr eylesen* **(Gazel 130/1)**

1.13. cāhiller:-*ler*
Hāl-i meʾmūrīne bir kezzābı rāvī tuttular
Ehl ile nā-ehli ***cāhiller*** *müsāvī tuttular*

1.14. cāhilleredir:-*ler, -e, -dir*
Fennīyā lutf u ʿatāsı yine ***cāhilleredir***
Tutalım kim seni pür-fazl u kemāl etti felek **(Gazel 115/6)**

cāhil-i bī-himmet:

1.) Gayretsiz cahil.

1.1. cāhil-i bī-himmet:-*e*
Çekilir bār değil bār-girān-ı minnet
Cāh için ***cāhil-i bī-himmete*** *bār olmayalım* **(Gazel 147/4)**

cāhil-i bī-mağz:

1.) Akılsız cahil.

1.1. cāhil-i bī-mağz:-*a*
Her elin kuvveti kāfi gelemez kaldıramaz
Siyyemā ***cāhil-i bī-mağza*** *girāndır kalemim* **(Gazel 152/13)**

cāhil-i har:

1.) Eşek olan cahil; ahmak, aptal.

1.1. cāhil-i har:
Sana isnād-ı fücūr eylese bir ***cāhil-i har***
Korkma bühtānla gelmez sana bir güne zarar **(Müsemmen 1/5)**

cāhil-i har-güş:

1.) Eşek kulaklı cahil.

1.1. cāhil-i har-güş:
Tekaddüm etmesin ehl-i kemāle ***cāhil-i har-güş***
Revā mı cild-i hardan deffe yaptırmak kitāb üzre **(Gazel 193/4)**

cāʾiz:

1.) Yapılmasında mahzur olmayan, uygun.

1.1. cāʾiz:
Mesken-i ifrīt ola sahn-ı cinān-ı ʿālīyāt
Gel yanaştırma rakībi kūyuna ***cāʾiz*** *midir* **(Gazel 10/5)**

1.2. cāʾiz:
Dedi koklar isen hāzır seninçün işte her şebbū
Dedim teşmīm-i zülfün hangi yüzden hangi gün ***cāʾiz*** **(Gazel 177/4)**

cāʾiz ol-:

1.) Yapılmasında sakınca bulunmamak, doğru ve yerinde olmak.

1.1. cāʾiz ol-:-*mak*
Kalemle ʿarz-ı hāl etmek o yāre hayli müşkildir
Sebük-mağzāne zīrā ***cāʾiz olmak*** *keşf-i rāz etmek* **(Gazel 112/2)**

cāʾize-i vasl:

1.) Kavuşma hediyesi.

1.1. cāʾize-i vasl:
Mürde-dil ***cāʾize-i vasl*** *ile şādān olsun*
Aç gözüm rüʾyet-i dīdar ile şebʿān olsun **(Müsebba 2/47)**

caʿlī:

1.) Yapma; yapmacık, samimi ve içten olmayan, sahte.

1.1. caʿlī:
Şimdi uğraşmaktasın ***caʿlī*** *bir istiğnā ile*
Evvel aldı ʿaklımı bir tavr-ı cān-bahşā ile **(Gazel 187/1)**

cālib-i hüzn ü elem:

1.) Gam ve kederim çeken, celbeden.

1.1. cālib-i hüzn ü elem:-*dir*
Cüdālık ***cālib-i hüzn ü elemdir*** *kalb-i ʿuşşāka*
Gidenler aslına dilşād ü handen olmasın nolsun **(Gazel 174/2)**

cālib-i şādī:

1.) Sevinç, mutluluk çeken; sevindiren (şey).

1.1. cālib-i şādī:
Bana devrin hemīşe zulm ü bīdādı nedir bilmem
Benimçün sālib-i gam ***cālib-i şādī*** *nedir bilmem* **(Muhammes 1/9)**

Cālīnūs:

1.) Romalıların (Yunan, Grek) Hipokrat ile birlikte ilk çağlardaki en büyük hekimi, Hipokrat ile iki ünlü hekiminden biri; Galen.

1.1. Cālīnūsu:-*u*
Nām-ı Eflātūnu ***Cālīnūsu*** *artık kim anar*
Hüsn-i tedbīrin dühāt-i ʿasra verdi hayreti **(Kaside 37/32)**

cām:

1.) Cam veya topraktan yapılmış bardak, içki kadehi; şarap ***(bk. cām-ı Cem)***

1.1. cām:
Mizac-ı ehl-i zevki bāde-i gül-fām eder tashīh
Küdūrāt-ı dil-i āzürdeyi bir ***cām*** *eder tashīh* **(Gazel 19/1)**

1.2. cāmı:-*a*
Sākī getir ol ***cāmı*** *dil-i pür-gam açılsın*
Sed iledir zühdü ki bezm-i Cem açılsın **(Kıt'a 10/1)**

1.3. cāmı:-*ı*
Çerhi titretsin çekince hançer-i müjgānını
Cāmı *mest etsin sürünce nergis-i şehlāsını* **(Gazel 219/3)**

1.4. cāmlar:-*lar*
Cāmlar *gonca dehānın gibi handān olsun*
Şemʿalar şevk-ı kudūmunla fürūzān olsun **(Müsebba 2/19)**

1.5. cāmları:-*lar, -ı*
*Doldurup **cāmları** dīde-i giryānım ile*
Hep süpürdüm suladım yolları müjgānım ile **(Müsebba 2/16)**

cām ü sahbā:

1.) Kadeh ve şarap.

1.1. cām ü sahbā:
*Kurulsa meclis-i mey **cām ü sahbā** intizām etse*
Burulsa gūşu ūdun nağmeye mutrib devām etse **(Muhammes 2/6)**

cāme:

1.) Libas, elbise.

1.1. cāme:
*Bir müzeyyen **cāme** kestirdim kadd-i mevzūnuna*
Giy salın şāyestedir serv-i hırāmānım sana **(Gazel 2/6)**

1.2. cāme:
Fennīyā keşf-i ʿuyūb etme o hayvān işidir
*Setr-i ʿayba çalışır ādem olan **cāme** gibi* **(Gazel 237/9)**

1.3. cāmeden:-*den*
İmtihān et tenk ise girme libās-ı fāhıre
*Nā-sezādır **cāmeden** sıktırma cānānım sana* **(Gazel 2/3)**

cāme-i gülgūn:

1.) Gül renkli, pembe elbise.

1.1. cāme-i gül-gūn:
***Cāme-i gülgūn** giyer kāküllerin taʿīr eder*
Nīze-i müjgānını teşhīz edip teşhīr eder **(Tahmis 2/1)**

1.2. cāme-i gülgūn:
*Göründün **cāme-i gülgūn** ile ettin beni dilhūn*
Yine bir al ile iğfāl eden vay sen misin kāfir **(Gazel 39/2)**

cāmiʿ:

1.) Müslümanların, içinde vakit namazlarıyla cuma ve bayram namazlarını kıldıkları ve ibadet ettikleri mihraplı, minberli, genellikle minareli bina; büyük mescit.

1.1. cāmiʿleri:-*ler, -i*
*Eski **cāmiʿleri** mescidleri yaptın yeniden*
Kayseri şehrini iʿmār ile ettin tenvīr **(Kaside 47/15)**

cāmī:

1.) Toplayan, bir araya getiren; içine alan, ihtiva eden.

1.1. cāmīdir:-*dir*
Yoktur āsār-ı hakīmānemde hezl-i bī-meʾāl
*Ser-te-ser **cāmīdir** eşʿārım rumūz-ı hikmeti* **(Kaside 37/91)**

cām-ı Cem:

1.) Cem/Cemşid'in kadehi, şarap kadehi. Rivayete göre Cemşid'in içtiği, yedi feleğin sırrını taşıyan bu kadeh temsilî yedi madenden yapılmış sihirli bir kadehtir ve bu kadehten bütün cihan seyredilir. Bu inanışın şarabın verdiği keyfiyetten dolayı yerleşmiş olabileceği düşünülmektedir (Pala, 2017: 83), ***(bk. Cem).***

1.1. cām-ı Cem:
Efāzıl meşrebince kām-rān olmaz husūsiyle
*Kef-i ʿuşşāka keyfince dolu bir **cām-ı Cem** gitmez* **(Gazel 81/4)**

1.2. cām-ı Cem:
*Neşʾe-bahşādır lebin ʿuşşāka **cām-ı Cem** gibi*
Dur ayağ üzere elin aç sākiyā Hātem gibi **(Gazel 214/1)**

1.3. cām-ı Cem:
Mine'l-ezel mest-i cām-ı elestiz
***Cām-ı Cem** yürümez meyhānemizde* **(Şarkı 6/8)**

cām-ı emel:

1.) Arzu kadehi.

1.1. cām-ı emel:
Bize sākī-i devrān mey değil bir kāse hal vermez
*Bes yeʾsin keyfini ammā ki her **cām-ı emel** vermez* **(Gazel 79/1)**

cām-ı sohbet-i dil-cūy-ı dost:

1.) Gönül çeken sevgilinin sohbet kadehi.

1.1. cām-ı sohbet-i dil-cūy-ı dost:

Nūş edenler iltifāt etmez şarāb-ı Kevsere
*Mest eder ʿuşşākı **cām-ı sohbet-i dil-cūy-ı dost*** **(Gazel 13/4)**

cām-ı ümīd:

1.) Ümit kadehi.

1.1. cām-ı ümīd:
*Neşʾelendirdi beni işte bu **cām-ı ümīd***
Bu hevesle yakışır gazel etsem tastīr **(Kaside 47/28)**

cām-ı zehr-āmīz-i hicr:

1.) Ayrılığın zehirli, acı kadehi (şarabı).

1.1. cām-ı zehr-āmīz-i hicr:-*in, -le*
*Bayıldım **cām-ı zehr-āmīz-i hicrinle** gözüm nūru*
Ki aklım kāse-i serden yine bīrūndur sensiz **(Gazel 75/5)**

cāmiʿ-i fazl u kerem:

1.) Lütuf ve cömertlik sahibi (Ankara valisi Cevad Bey).

1.1. cāmiʿ-i fazl u kerem:
***Cāmiʿ-i fazl u kerem** encümen-ārā-yı fuhūl*
Ser-bülend-i nücebā sādık-ı devlet geliyor **(Kaside 48/8)**

cāmiʿ-i reʾfet ü ihsān:

1.) Lütuf ve merhamet sahibi.

1.1. cāmiʿ-i reʾfet ü ihsān:-*sın*
ʿĀtıfet sende kerem sende mürüvvet sende
***Cāmiʿ-i reʾfet ü ihsānsın** eyā kān-ı kerem* **(Kaside 41/20)**

cān:

1.) Beden, ruh, insanın maddi ve manevi varlığı, özü; gönül, yürek.

1.1. cān:
Haktır bana cānı veren
***Cān** oldu cisme pīrehen* **(Diğer 5/7)**

1.2. cān:
*Hem ten anın hem **cān** anın*
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/18)**

1.3. cān:
Zevk-ı rūhānī verir cānāna cānāndan bahis
*İşte anınçün eder cānāna **cān** ondan bahis* **(Gazel 14/1)**

1.4. cān:
Nāre karşı erir elbette şümūʿ
*Bu ne āndır dayanır mı buna **cān*** **(Gazel 100/3)**

1.5. cān:
*Cisme **cān** cāna gıda kalbe safā dīdeye nūr*
Yāreye çāre bütün derde devā vuslat-ı Pīr **(Kaside 33/2)**

1.6. cān:

Çekmeden tīğ-ı niyāmendin olur kurbānı ***cān***
Sāʿidin zālim neden zahmet çekip teşmīr eder **(Tahmis 2/5)**

1.7. cān:
Cān *gibi hıfz ederim sīnede hakk-ı keremi*
Çürüse heyʾetim etmem yine nisyān-ı kerem **(Kaside 41/26)**

1.8. cāna:-*a*
Cisme cān ***cāna*** *gıda kalbe safā dīdeye nūr*
Yāreye çāre bütün derde devā vuslat-ı Pīr **(Kaside 33/2)**

1.9. cāna:-*a*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel
Dem-ā-dem ayrılık ālāmı teʾsīr eyliyor ***cāna*** **(Müsebba 3/11)**

1.10. cāna:-*a*
Hāzin-i künc-i bedāyī-dir tüvānger sözlerim
Cān *bağışlar cāna ʿ Īsā demdir ekser sözlerim* **(Tahmis 4/1)**

1.11. cānım:-*(ı)m*
Sormayın cānānımı ***cānım*** *cānānımdır benim*
Vazʿ-ı akdām ettiği yerler cinānımdır benim **(Gazel 143/1)**

1.12. cānım:-*(ı)m*
Sevdim ol gonca-i nev-şükūfteyi öz ***cānım*** *için*
Teşneyim kanına Billāhi ana göz dikenin **(Gazel 163/5)**

1.13. cānıma:-*(ı)m, -a*
Nār-ı fırkat teʾsīr etti cānıma
Cānım *yandı dedim dilsitānıma* **(Diğer 2/7)**

1.14. cānıma:-*(ı)m, -a*
Eylerim senden merāmım üzre ahz-ı intikām
Hazret-i Mevlā eğer sağlık verirse ***cānıma*** **(Gazel 199/5)**

1.15. cānıma:-*ım, -a*
Cānıma tuttum bedel nefsimce cānānım seni
Etmesin Allah cismimden cüdā ***cānım*** *seni* **(Gazel 224/1)**

1.16. cānla:-*la*
Fikrinin mecbūrudur tedbīr-i sāʾib ***cānla***
Aklının meftūnudur her bār-ı reʾy ü istivār **(Kaside 39/8)**

1.17. cānıdır:-*ı*
Sohbetimiz ehl-i derdin ***cānıdır***
Zebānımız Pīrin senā-hānıdır **(Şarkı 3/13)**

1.18. cān:-*i, -ken*
Etti Fennīye bedel bir kebşi kurbān rahm edip
Cān iken *kurbānı ey Memdūh cānān rahm edip* **(Tahmis 2/12)**

cān at-:

1.) Şiddetle arzu etmek, çok istemek.

1.1. can at-:-*ıp*
Tedāvī kıl cemālin ʿaşkına dārū-yı vuslatla
Tabībā derdimiz var ***can atıp*** *dermāna geldik biz* **(Gazel 69/8)**

1.2. cān at-:-*ıp*

Hālime rahm etse ol rūh-ı musavver kāşki
Cān atıp *ʿarz-ı niyāz etmekte etmezdim kusūr* **(Gazel 215/5)**

1.3. cān at-:-*ıp*
Cān atıp *dergāhına geldim kabūl et kulluğa*
Bir velīniʿmet-i bī-imtinān ister gönül **(Kaside 29/3)**

1.4. cān at-:-*tı, -m*
Ben de mazlūmāne ***cān attım*** *o ʿālī melceʾe*
ʿArz için bir nebze başımdan geçen keyfiyeti **(Kaside 37/38)**

1.5. cān at-:-*ma, -dır*
Havza-i lutfuna ***cān atmadır*** *iʿlā-yı emel*
Dergeh-i fazlına yüz sürmedir aksā-yı ümīd **(Kaside 46/18)**

1.6. can at-:-*(a)r, -lar*
Gaznevī sağ olsa Hātem gelse tekrar ʿāleme
Can atarlar *havze-i ihsānına bī-ihtiyār* **(Kaside 39/22)**

2.) Bir şeyden kaçıp kurtulmak için bir yere sığınmak maksadıyla kendini atmak.

2.1. cān at-:-*acak*
Emniyyet ile ***cān atacak*** *bir siperim yok*
İmdād umacak rahm edecek kimselerim yok **(Müseddes 3/15)**

cān bağış-:

1.) Can vermek; hayat vermek, canlandırmak, diriltmek.

1.1. cān bağış-:-*lar*
Hāzin-i künc-i bedāyī-dir tüvānger sözlerim
Cān bağışlar *cāna ʿ Īsā demdir ekser sözlerim* **(Tahmis 4/1)**

cān evi:

1.) Gönül, bağır, derun.

1.1. cān evi:
Her kim etse türbe-i pīri ziyāret sıdk ile
İzdihām-ı şevk ile eyler tezelzül ***cān evi*** **(Gazel 209/4)**

cān gözü:

1.) Gönül gözü; manevi temizliğin ve olgunluğun insana verdiği uyanıklık, gördüğü şeyin gerçeğine varma hassası, kalp gözü, sağ görü, basiret.

1.1. cān gözü:
Cān gözüyle *nūr-ı zāta bakmışız*
Nāmımızı sāk-ı ʿarşa takmışız **(Şarkı 6/3)**

cān ile:

1.) Candan, içten, yürekten, büyük bir istekle.

1.1. cān ile:
Kaçma benden ki sana ***cān ile*** *mecbūrum gel*
Saklama rūyunu çoktan beri mehcūrum gel **(Müsebba 2/1)**

1.2. cān ile:
Bir Pīr dedi Fennī esrārını fāş etme
Cān ile *kabūl ettim reʾyinde isābet var* **(Gazel 58/7)**

1.3. cān ile:
Tanımışlar keremin kadrini ʿulviyyetini
Olur ebnā-yı zemān ***cān ile*** *cūyān-ı kerem* **(Kaside 41/9)**

cān kurtaran:

1.) Bir canlıyı bir tehlikeden, mahvolmaktan, helak olmaktan uzaklaştıran, kurtaran.

1.1. cān kurtaran:
Tevālī eyledi saf saf gelip her şeş cihātımdan
Beni öldürdü ceyş-i gam amān ***cān kurtaran*** *yok mu* **(Gazel 216/2)**

cān ol-:

1.) Ruh olmak, can olmak; yaşama sebebi olmak.ayat, yaşama sebebi olmak; sevgili olmak.

1.1. cān ol-:-*sa*

Ol rūh-ı revān-bahşın benden dileği varsa
Cān olsa *dirīğ etmem teklīfe ne hācet var* **(Gazel 58/2)**

1.2. cān ol-:-*du*
Hikmeti var o kūt ***cān oldu*** *süveydāda nihān*
Yoksa zemīn ü āsumān ʿaşka karār-gāh olamaz **(Gazel 67/3)**

1.3. cān ol-:-*(u)r*
Her hāra bedel gül yetişir güller ***olur cān***
Feyz-i nazarın arz-ı gülistāna düşerse **(Gazel 202/3)**

cān ü cānān:

1.) Can ve sevgili.

1.1. cān ü cānān:-*(ı)m, -la*
O yāra hālimi ʿarzeylerim āh-ı nihānımla
Ezelden ʿahd ü peymān eyledim ***cān ü cānānımla*** **(Muhammes 2/4)**

cān ü cesed:

1.) Diri ve ölü, canlı ve cansız.

1.1. cān ü cesed:
Bir rū-siyāhım etme red görme sezāvār-ı ʿitāb
İnnī dahīlü'l-meded āzürdedir ***cān ü cesed*** **(Kaside 20/23)**

cān u dil:

1.) Ruh ve gönül.

1.1. cān u dil:-*i*
Dīdār-ı ehibbādır eden dīdeyi tenvīr ***Cān u dili*** *tesrīr*
Dīdār-ı ʿadüv dīdelere ʿayn-ı ziyāndır Bakmak hezeyāndır
(Müstezad 2/2)

cān ü ser ile:

1.) Canla başla; seve seve, her şeyi göze alarak, var gücüyle.

1.1. cān ü ser ile:
Diyememʿāşıkıyım bende-i dīrīnesiyim
Hāzırım emrinin infāzına ***cān ü ser ile*** **(Gazel 198/4)**

1.2. cān ü serle:
Kim ki bir mahbūb-ı cān-efzā sever üftādedir
Cān ü serle *emrini infāz için āmādedir* **(Gazel 38/1)**

cān ü ten:

1.) Ruh ve beden.

1.1. cān ü ten:
Benden midir bu ***cān ü ten***
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/8)**

1.2. cān ü ten:
Cān ü ten *kaydında olma sırrı bilmekse merām*
Mahrem olmazdı şuʾūne vermeseydi ser kalem **(Kaside 24/20)**

1.3. cān ü ten:
Eylerim ʿaşkınla billāh hep fedā ***cān ü teni***
Yā İlāhī Kaʿbe-i maksūda īsāl et beni **(Tahmis 8/7)**

1.4. cān ü ten:-*i*
Odur yapan seni beni seviştiren ***cān ü teni***
Halka-i gerdūn-ı denī destine halhāl olamaz **(Gazel 83/3)**

cān ü vicdān:

1.) Gönül ve vicdan.

1.1. cān u vicdān:-*(ı)m*
Fennīyā teşrīf-i cānānı ricā ettim dedim
Arzū eyler hemīşe ***cān u vicdānım*** *seni* **(Gazel 224/9)**

1.2. cān ü vicdān:-*(ı)m*
Dāmen-i lutfunu hāşā ki bırakmam elden
Cān ü vicdānım *ile eyledim ʿahd ü peymān* **(Kaside 45/35)**

cān ver-:

1.) Ölmek.

1.1. cān ver-:-*(i)r, -se, -m*
Eğer görmezden evvel ***cān verirsem*** *Ravza-i pāki*
Mezārımda der eczā-yı ʿızāmım haşredek eyvah **(Kaside 14/7)**

1.2. cān ver-:-*mek, -le*
Her biri destinde ***cān vermekle*** *eyler iftihār*
Lutf u kahhāraneye eyler anın-çün ictisār **(Tahmis 2/9)**

2.) Hayat bahşetmek; diriltmek, canlandırmak.

2.1. cān ver-:-*en*
Haktır bana ***cānı veren***
Cān oldu cisme pīrehen **(Diğer 5/7)**

cān yok mu:

1.) Katlanılan sıkıntı başkalarına örnek olsun diye söylenen bir söz.

1.1. cān yok mu:
Hesāb-ı āhiret münker mi Hallāk-ı cihān yok mu
Nedir ey çerh-i cānī bu sitemler bizde ***cān yok mu*** **(Gazel 216/1)**

cānā:

1.) Sevgiliye bir hitap şekli; "ey can, sevgili!"

1.1. cānā:
Muktezā-yı keremindir güzer et cürmümden
Beni ***cānā*** *elem-i hicr ile etme taʿzīb* **(Gazel 8/2)**

1.2. cānā:
Gönül senden geçer mi sende ***cānā*** *dilrübālık var*
Husūsā tā ezelden beynimizde āşinālık var **(Gazel 60/1)**

1.3. cānā:
Çünkü hayāt-ı dünyā zıll ü hayāle benzer
ʿÖmr-i ʿazīzi ***cānā*** *gafletle etme ifnā* **(Gazel 63/5)**

1.4. cānā:
Çeşmime verdi cilā ***cānā*** *cilālı gözlerin*
Çeşme-i nūr-ı server olmuş gazālī gözlerin **(Gazel 125/1)**

1.5. cānā:
Devlet-i ʿaşkın devām ettikçe ***cānā*** *dehrde*
Hāk-i pāye çok saʿādetlüler eyler ser-fürū **(Gazel 176/5)**

1.6. cānā:
Nālişe mecbūr eder her ehl-i hāli gözlerin
Tīr-i müjgānı havāle eyleyip ***cānā*** *bana* **(Tahmis 6/8)**

cāna değ-:

1.) Gönle ulaşmak; ***mec.*** Çok acı çektirmek.

1.1. cāna değ-:-*di*
Tīğ-ı hasret ***değdi cāna***
Rahm eyle ben nā-tüvāna **(Diğer 3/7)**

cāna gel-:

1.) Canlanmak; gücünü kazanmak, dirilmek.

1.1. cāna gel-:-*di, -k*
Kudūm-ı Şāh-ı kevneyni duyunca ***cāna geldik*** *biz*
Ana kul olmak üzre ʿālem-i imkāna geldik biz **(Gazel 69/1)**

cānān:

1.) Gönülden sevilen, gönül verilmiş olan güzel, sevgili.

1.1. cānān:
*Fennīyā **cānān** bendendir ben andan hāsılı*
Nūr-ı dīdemdir benim rūh-ı revānımdır benim **(Gazel 143/5)**

1.2. cānān:
Sevmeyiz dünyāda biz cānān cānān üstüne
*Etmişiz **cānān** ile peymān peymān üstüne* **(Gazel 181/1)**

1.3. cānān:
ʿĪd-i Ekberdir keser kurbān kurbān üstüne
*Mukaddem **cānān** ile Fennīyi tebşīr etseler* **(Gazel 181/7)**

1.4. cānān:
*Ey bād-ı seher sormadı mı hālimi **cānān***
Evsāfın ile nātıka-pīrā demedin mi **(Gazel 239/7)**

1.5. cānān:
Etti Fennīye bedel bir kebşi kurbān rahm edip
*Cān iken kurbānı ey Memdūh **cānān** rahm edip* **(Tahmis 2/12)**

1.6. cānāna:-*a*
*Gālibā uğradın ey bād-ı sabā **cānāna***
Çünkü var sende yine cennet-i meʾvā kokusu **(Gazel 238/9)**

1.7. cānāna:-*a*
Oldu rakīb şerh-i merāma hāʾil
***Cānāna** tefhīmi olmadı kābil* **(Şarkı 8/9)**

1.8. cānānı:-*ı*
*Bu sūziş-i hicrān ile tā kūyuna gitsin **Cānānı** acıtsın*
Feryādımı terfīk edeyim bād-ı sabāya Emvāc-ı hevāya **(Müstezad 1/3)**

1.9. cānānım:-*(ı)m*
Böyle iksār-ı sitemden maksadın cānım nedir
*Söyle Mevlāyı seversen söyle **cānānım** nedir* **(Gazel 29/1)**

1.10. cānānım:-*(ı)m*
*Bence teklīfe mahal kalmadı **cānānım** için*
Gözde nem var ise ol gözleri fettānım için **(Gazel 163/1)**

1.11. cānānım:-*(ı)m*
*Muhabbet bezmine bir şeb ayak bassan da **cānānım***
Ümīdim şemʿini destinle īkād etsen olmaz mı **(Gazel 207/3)**

1.12. cānānım:-*(ı)m*
*Cānıma tuttum bedel nefsimce **cānānım** seni*
Etmesin Allah cismimden cüdā cānım seni **(Gazel 224/1)**

1.13. cānānım:-*(ı)m*
Ne zamān rahm-edecek hālime sultānım ʿaceb
*Ne zamān gösterecek vechini **cānānım** ʿaceb* **(Kaside 6/1)**

1.14. cānānıma:-*(ı)m, -a*
*Hālimi reng-i sirişkim arzeder **cānānıma***
Katre-i hūnīn-i eşkim tercümānımdır benim **(Gazel 143/2)**

1.15. cānānıma:-*(ı)m, -a*
*Sevdiren āsār-ı hāmemdir beni **cānānıma***
Hilye-i fazl u maʿārif hüsn ü ānımdır benim **(Gazel 143/4)**

1.16. cānānıma:-*(ı)m, -a*
*Ey sabā var söyle ahvāl-i dili **cānānıma***
Bak nasıl tedbīr eder şu derd-i bī-dermānıma **(Gazel 199/1)**

1.17. cānānımdır:-*(ı)m, -dır*
*Sormayın cānānımı cānım **cānānımdır** benim*
Vazʿ-ı akdām ettiği yerler cinānımdır benim **(Gazel 143/1)**

1.18. cānānımı:-*(ı)m, -dır*
*Sormayın **cānānımı** cānım cānānımdır benim*
Vazʿ-ı akdām ettiği yerler cinānımdır benim **(Gazel 143/1)**

1.19. cānānımı:-*(ı)m, -dır*
*Severim cān-ı ʿazīzim gibi **cānānımı** ben*
Bilemem anda da āsār-ı muhabbet var mı **(Gazel 227/3)**

1.20. cānānın:-*(ı)n*
*Merhametsiz kalbini **cānānın** az çok yandıra*
İhtizāz-ı hāme-i āteş-feşānımdır benim **(Gazel 143/3)**

1.21. cānānla:-*la*
*Şām-ı gurbette ne **cānānla** iftār ettim*
Kūy-ı firkatte ne bir ʿĪd-i visāl oldu ʿayān **(Kaside 45/4)**

2.) Sevgili; ***tas.*** Allah.

2.1. cānān:
*Duysa bir ʿāşık ki eller yānına **cānān** gider*
Zehr alır gūyā kulağından içinden kan gider **(Gazel 45/1)**

2.2. cānān:
Sadā-yı sāz-ı ʿaşk etdi makām-ı vaslına takrīb
*Hem-āgūş olmağa **cānān** ile bir perde kalmıştır* **(Gazel 57/2)**

2.3. cānān:
*Etmesin ağyār-ı bed-meşreble **cānān** ihtilāt*
Eylemez zīrā efārīte Süleymān ihtilāt **(Gazel 98/1)**

2.4. cānāna:-*a*
*Zevk-ı rūhānī verir **cānāna** cānāndan bahis*
İşte anınçün eder cānāna cān ondan bahis **(Gazel 14/1)**

2.5. cānāna:-*a*
Zevk-ı rūhānī verir cānāna cānāndan bahis
*İşte anınçün eder **cānāna** cān ondan bahis* **(Gazel 14/1)**

2.6. cānāna:-*a*
*Sūziş-i hicrānı dil etmek diler **cānāna** ʿarz*
Derdini derd ehli elbette eder Lokmāna ʿarz **(Gazel 96/1)**

2.7. cānāndan:-*dan*
*Zevk-ı rūhānī verir cānāna **cānāndan** bahis*
İşte anınçün eder cānāna cān ondan bahis **(Gazel 14/1)**

2.8. cānānım:-*(ı)m*
İmtihān et tenk ise girme libās-ı fāhıre
*Nā-sezādır cāmeden sıktırma **cānānım** sana* **(Gazel 2/3)**

2.9. cānānım-*(ı)m*
Ne hāletten kırıldı hātır-ı nāzik-terin cānım
*Tehāşī etme söyle söyle **cānānım** niçin küstün* **(Gazel 133/4)**

2.10. cānānım:-*(ı)m*
ʿAşk āteşine yandı dil-i cānım efendim
*Bak hālime rahm et bana **cānānım** efendim* **(Gazel 144/1)**

2.11. cānānım:-*(ı)m*
Bana sen göster İlāhī o dem-i fīrūzu
*Ne zamān gösterecek vechini **cānānım** ʿaceb* **(Kaside 6/13)**

2.12. cānānım:-*(ı)m*
Ne zamān rahm-edecek hālime sultānım ʿaceb
*Ne zamān gösterecek vechini **cānānım** ʿaceb* **(Kaside 6/1)**

2.13. cānānım:-*(ı)m*

Bana sen göster İlāhī o dem-i fīrūzu
*Ne zamān gösterecek vechini **cānānım** ʿaceb* **(Kaside 6/13)**

2.14. cānānıma:-*(ı)m, -a*
*Hālimi **cānānıma** ʿarz eylesem şekvā çıkar*
Etmesem sabr u tahammül etsem istiğnā çıkar **(Gazel 34/1)**

cānān üstüne cānān sev-:

1.) Yâr üstüne yâr sevmek; birini severken başka birini daha sevmek.

1.1. cānān üstüne cānān sev-:-*me, -y, -iz*
Sevmeyiz** dünyāda biz **cānān cānān üstüne
Etmişiz cānān ile peymān peymān üstüne **(Gazel 181/1)**

cāndan:

1.) Gönülden, içtenlikle, samimiyetle.

1.1. cāndan:
Temeyyüz eyledi bīgānelerden āşinā tez gel
*Seni Fennī gibi yok şimdi **cāndan** arzū eyler* **(Gazel 136/7)**

1.2. cāndan:
Hāsılı yalvaralım dāmenini būs edelim
*Seni **cāndan** sevene yok mudur ihsān diyelim* **(Gazel 148/8)**

1.3. cāndan:
Gam u ālām-ı dehri ihtiyār et āsitānında
*O şeyh-ı şāba **cāndan** hizmet eyle himmet istersen* **(Gazel 246/4)**

cāndan acı-:

1.) Gönülden, içtenlikle merhamet duyup şefkat göstermek.

1.1. cāndan acı-:-*y, -an*
***Cāndan acıyan** Sādık Efendī pederim yok*
Andan nazar-ı ʿibretimi etmeyip imsāk **(Müseddes 3/31)**

cāndan geç-:

1.) Canından vazgeçmek, canını vermek.

1.1. cāndan geç-:-*en*
Pertev-i şemʾ-i cemāl yāre dil-pervānedir
*Şemʿ için **cāndan geçen** pervāneye pervānedir* **(Kıt'a 4/1)**

cāne:

1.) Dost, sevgili.

1.1. cāne:
Gabgab-i āvīzeden bir būse ver dil teşnedir
*Kıymet ü mislin dilersen sevgili bir **cāne** tut* **(Tahmis 5/5)**

cān-fezā:

1.) Cana can katan, gönle ferahlık veren.

1.1. can-fezā:
Lutfu da ihyā eder ʿuşşākını āzārı da
*Cān-fezādır **can-fezā** her tavrı her vaziyeti* **(Kaside 37/105)**

1.2. cān-fezā:
Şöhret-i ʿakl ü hakīkatten tebāʿüd eylemez
***Cān-fezā** ferheng-i ʿirfāndır ser-ā-ser sözlerim* **(Tahmis 4/5)**

1.3. cān-fezādır:-*dır*
Lutfu da ihyā eder ʿuşşākını āzārı da
***Cān-fezādır** can-fezā her tavrı her vaziyeti* **(Kaside 37/105)**

cān-fezālık:

1.) Gönle ferahlık verme, cana can katma, hayat verme durumu.

1.1. cān-fezālık:
Ne bilsin sūfī-efsürde meşreb-i lezzet-i ʿaşkı
*Muhabbet ne rūhānī ne ʿālī **cān-fezālık** var* **(Gazel 60/4)**

cānī:

1.) Cinayet işlemiş kimse, katil; ***mec.*** Çok gaddar (kimse), düşman.

1.1. cānī:
El meğer āfet ile teʾvil edermiş ʿiffeti
*Kalble nācī-yi **cānī** gösterirmiş el meğer* **(Kaside 37/54)**

cān-ı ʿazīz:

1.) Yüce, değerli can.

1.1. cān-ı ʿazīz:-*(i)m*
*Severim **cān-ı ʿazīzim** gibi cānānımı ben*
Bilemem anda da āsār-ı muhabbet var mı **(Gazel 227/3)**

cān-ı cemād:

1.) Cansız varlıkların ruhu.

1.1. cān-ı cemād:
*Nasıl izhār-ı sürūr eylemesin **cān-ı cemād***
Gevher-i nādire-i dūzah-asālet geliyor **(Kaside 48/7)**

cān(ı) sıkıl-:

1.) Yapılan bir işten, eylemden hoşlanmamak.

1.1. cān(ı) sıkıl-:-*(ı)mız*
Koşarız her nerede luʿb-ı nevʿ īcād olsa
*Tekkeye mescide girsek **sıkılır cānlarımız*** **(Gazel 196/5)**

cān-ı şīrīn:

1.) Tatlı can.

1.1. cān-ı şīrīn:-*(i)m*
*Dilde ʿaşkın **cān-ı şīrīnim** gibi mahfūzdur*
Kimseler bilmez bilir Allah sevdim ben seni **(Kaside 19/4)**

cānı yan-:

1.) Çok acı duymak.

1.1. cānı yan-:-*dı*
Nār-ı fırkat teʾsīr etti cānıma
***Cānım yandı** dedim dilsitānıma* **(Diğer 2/7)**

cānib:

1.) Yan, taraf, yön, cihet.

1.1. cānib:
*Oldu her **cānib** tarāvet-bāb-ı ʿadl ü ʿātıfet*
Hamdü-lilllāh andırır her bukʿa bāğ-ı Cenneti **(Kaside 37/34)**

1.2. cānibde:-*de*
*Ne **cānibde** bedīdār olsa bir ebr-i zalām-engīz*
Gelir başında kışlar ehl-i derdin hayli dem gitmez **(Gazel 81/2)**

1.3. cāniblerde:-*ler, -de*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
*Bana benzer bu **cāniblerde** bir āzürde-meşreb yok* **(Muhammes 1/17)**

cānib-i ʿālī:

1.) Yüce, yüksek bir yön, taraf; makam.

1.1. cānib-i ʿālī:-*y, -e*
Mutlakā hāsıl olur her neyse fikr ü niyetin
*Var ise bir **cānib-i ʿālīye** mensūbiyetin* **(Müfret 15/1)**

cānib-i cānān:

1.) Sevgilinin bulunduğu yer, yön, taraf.

1.1. cānib-i cānān:-*a*
*Boş imiş **cānib-i cānāna** şitāb ettiğimiz*
Heves-i vasl ile tahrīk-i rikāb ettiğimiz **(Gazel 73/1)**

cānib-i nefʿu ziyān:

1.) Yarar ve zararın tarafı.

1.1. cānib-i nefʿu ziyān:-*a*
Hīn-i tahrīr-i garazda gözetir pīş ü peşi
***Cānib-i nefʿu ziyāna** nigerāndır kalemim* **(Gazel 152/14)**

cānib-i nīrān:

1.) Ateşe, cehenneme doğru.

1.1. cānib-i nīrān:-*a*
Düşme nefsin peşine tesviye-i reftār et
*Cezb eder öyle reviş **cānib-i nīrāna** seni* **(Gazel 230/4)**

cānım:

1.) "Canım, canım gibi hatta candan öte sevdiğim" anlamına gelen sevgiliye bir hitap şekli (ey canım, ey sevgili!).

1.1. cānım:
*Al giyinmek müstahaktır al giyin **cānım** sana*
Al giyinmezsen yeşillenmezler ey hānım sana **(Gazel 2/1)**

1.2. cānım:
*Böyle iksār-ı sitemden maksadın **cānım** nedir*
Söyle Mevlāyı seversen söyle cānānım nedir **(Gazel 29/1)**

1.3. cānım:
Her cevri o dildārın bir müjde-i vuslattır
*Hoş gör anı ey **cānım** sonunda saʿādet var* **(Gazel 58/5)**

1.4. cānım:
Bilmem ki gam-ı zülfün ile sarʿa mı tutmuş
***Cānım** ʿacebā sünbüle nolmuş da morarmış* **(Gazel 92/2)**

1.5. cānım:
*Ne hāletten kırıldı hātır-ı nāzik-terin **cānım***
Tehāşī etme söyle söyle cānānım niçin küstün **(Gazel 133/4)**

1.6. cānım:
Gūyā yıkacak ʿālemi feryād ile Fennī
*Memnūn-ı visāl eyle şunu **cānım** efendim* **(Gazel 144/5)**

1.7. cānım:
Cānıma tuttum bedel nefsimce cānānım seni
*Etmesin Allah cismimden cüdā **cānım** seni* **(Gazel 224/1)**

1.8. cānım:
Nisābını buldu āh ü figānım
*Merhamet eyle de hele **cānım** gel* **(Şarkı 4/2)**

cānı(n)ı al-:

1.) Öldürmek, ölümünü tayin etmek.

1.1. cānı(n)ı al-:-*ma*
Mevte mahkūm etme ʿaşkınla yanıp pāk olmadan
***Cānımı alma** karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan* **(Kaside 7/2)**

1.2. cānı(n)ı al-:-*ma*
***Cānımı alma** karīn-i Şāh-ı Levāk olmadan*
Ber-murād eyle tenim ālūde-i hāk olmada **(Kaside 7/5)**

1.3. cānı(n)ı al-:-*ma*
Yā Kerīmü yā Semīʿu yā Mucībe's-sāilīn
***Cānımı alma** karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan* **(Kaside 7/7)**

1.4. cānı(n)ı al-:-*ma*
***Cānımı alma** karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan*
Ber-murād eyle tenim ālūde-i hāk olmadan **(Kaside 7/10)**

1.5. cānı(n)ı al-:-*ma*
Bāb-ı fazlından budur ancak yegāne arzū
***Cānımı alma** karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan* **(Kaside 7/12)**

cānını al-:

1.) Öldürmek.

1.1. cānını al-:-*sın*
Hūbi maʿyūb görür çeşm-i hasūd
*Hāsidin **cānını alsın** Maʿbūd* **(Müfret 16/1)**

cānın(ı) fedā eyle-:

1.) Canını feda etmek; uğrunda ölmek, uğruna gerekeni yapmak.

1.1. cānın(ı) fedā eyle-:
*Ehl-i ʿilme **cānın eylerdi fedā***
İltifāt etmezdi katʿā cāhile **(Tarih 3/2)**

cānlar fedā ol-:

1.) Canını vermek, uğruna ölmek.

1.1. cānlar fedā ol-:-*ma, -sın*
Olmasın** mı öyle bir Şāhen-şehe **cānlar fedā
Sāye-i ʿadliyle kāʾimdir umūmun rāhatı **(Kaside 37/19)**

cān-siperāne:

1.) Canı siper ederek.

1.1. cān-siperāne:
*Sādıkāne **cān-siperāne** çalışdım rūz u şeb*
Yaslanıp birçok zamān hattā diyār-ı gurbeti **(Kaside 37/63)**

cansız:

1.) Canlı olmayan; canını yitirmiş, ölmüş.

1.1. cānsız:-*sız*
*Nazar-ı şefkati **cānsız** cesede rūh verir*
Taşa tevcīh-i hitāb eylese güftāre gelir **(Gazel 53/2)**

cār ol-:

1.) Komşu olmak; yakın olmak.

1.1. cār ol-:-*ma, -y, -alım*
Serelim postumuzu encümen-i rindāna
*Kurb-ı sūfī-i riyā-pīşeye **cār olmayalım*** **(Gazel 147/8)**

cār-ı kadīm:

1.) Eski dost.

1.1. cār-ı kadīm:-*(i)n*
Tağyīr eylese kār-ı kadīmin
*Seni bilmezlerse **cār-ı kadīmin*** **(Şarkı 5/5)**

cārī ol-:

1.) Geçerli olmak, yürürlükte olmak, sürmek.

1.1. cārī ol-:-*(u)r, -ken*
*Pederin sāye-i ʿulyāsı **olurken cārī***
*Etmiş ihsān bize anı Cenāb-ı Bārī **(Müseddes 4/13)***

cāvidān:

1.) Ebedî, sonsuz.

1.1. cāvidān:
Gönül verme Fennī hiçbiri ***cāvidān*** *değil*
Bu bāğa nice serv ü hırāmān gelir gider **(Gazel 46/11)**

cāy-gāh kıl-:

1.) Yer, mevki, makam edinmek.

1.1. cāy-gāh kıl-:-*dı*
Hātır-ı sūzānımı ***kıldı*** *hayālin* ***cāy-gāh***
Sīnemi sen māh-ı rahşāna sümmāk etsem gerek **(Gazel 248/6)**

1.2. cāy-gāh kıl-:-*dı*
Hātır-ı gamgīnim ***kıldı*** *hayālin* ***cāy-gāh***
Sīnemi sen māh-ı rahşāne sümmāk etsem gerek **(Tahmis 8/12)**

cāy-gīr ol-:

1.) Yer etmek, yerleşmek.

1.1. cāy-gīr ol-:-*du*
Beni kim menʿedecek dāʾire-i vaslından
Cāy-gīr oldu *zamīrimde bu sevdā bu heves* **(Gazel 91/6)**

cāy-ı cevelān:

1.) Gezip dolaşılan yer.

1.1. cāy-ı cevelān:
Kuvve-i bātışa-i cevr ile imsāk ederek
Tevsen-i bahtıma göstermedi ***cāy-ı cevelān*** **(Kaside 45/3)**

cāy-ı kabūl tut-:

1.) Kabul yerine geçmek, kabul edilmek.

1.1. cāy-ı kabūl tut-:-*acak*
Ne zamānlar ***tutacak*** *tevbelerim* ***cāy-ı kabūl***
Ne dem imzalanacak hüccet-i gufrānım ʿaceb **(Kaside 6/3)**

cāyiʿān:

1.) Aç olan kimseler; yoksullar.

1.1. cāyiʿānı:-*ı*
Eylemiştir niceʿatşānı bihakkın irvā
Cāyiʿānı *doyurup keff-i kerem-zād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/6)**

cāzibe-i hoş-ruy:

1.) Güzel yüzün cazibesi [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi'nin (k.s.) için].

1.1. cāzibe-i hoş-ruy:-*a*
Nedir ol nāsiye-i lāmiʿa-i cān-efzā
Allah Allah nedir ol ***cāzibe-i hoş-ruya*** **(Kaside 34/13)**

cebān-çemen:

1.) Korkak gül bahçesi.

1.1. cebān-çemen:
Yetişmez mi benim kırlarda nālān olduğum böyle
Nevā-yı andelīb tabʿıma ***cebān-çemen*** *yok mu* **(Kıt'a 21/2)**

cebel-i Kāf:

1.) Kaf Dağı; Anka kuşunun yaşadığı ve yeryüzünü çepçevre kuşattığı kabul edilen efsanevi dağ ***(bk.*** *ʿ****Ankā).***

1.1. cebel-i Kāf:-*ı*
Çok mudur eylese binlerce kulūbu tehzīz
Cebel-i Kāfı *yerinden koparır himmet-i Pīr* **(Kaside 33/7)**

cebhāne-i nev-binā:

1.) Yeni cephanelik binası.

1.1. cebhāne-i nev-binā:
Cebhāne-i nev binā *geşt metīn ü muhkem*
Kultü li'tārīhihi kūlūh hitām misk **(Tarih 2/1)**

cebhāne-i zībā:

1.) Güzel cephane (Yozgat'ta yapılan cephanelik).

1.1. cebhāne-i zībā:
En ednā himmetiyle oldu bu ***cebhāne-i zībā***
Nasıl herkes duʿā-hān olmasın Abdülhamīd Hāna **(Tarih 1/1)**

cebhe:

1.) Yüz, alın.

1.1. cebheme:-*m, -e*
Açmadın üstüme bir subh-ı meserret-āsār
Etmedin ***cebheme*** *bir pertev-şādī īsāl* **(Kaside 40/2)**

1.2. cebhemi:-*m, -i*
Cūy-bār-ı eşkimi gelsin temāşā eylesin
Cebhemi *ferş eylerim akdām-ı yāre pul gibi* **(Gazel 228/2)**

1.3. cebhesinde:-*s, -i, -n, -de*
Nācī Efendi hakkiyle bir nükte-dān idi
Āsār-ı asālet ***cebhesinde*** *ʿayān idi* **(Tarih 14/1)**

1.4. cebhesinde:-*s, -i, -n, -de*
Dāğ-ı mihr ile olur muydu derūnum dāğ-dār
Cebhesinde *neyyir-i behcet-nümāyān olmasa* **(Gazel 183/2)**

1.5. cebhesinde:-*si, -n, -de*
Cebhesinde *ediyor nūr-ı sabāhat lemeʿān*
Kim bakarsa yüzüne hayr ü beşāret geliyor **(Kaside 48/32)**

cebhe-i gerdūn:

1.) Feleğin yüzü; gökyüzü.

1.1. cebhe-i gerdūn:-*a*
Ger bu rengīn eseri gökteʿUtarid görse
Özenir ***cebhe-i gerdūna*** *yazan bir takrīz* **(Gazel 97/6)**

cebhe-i hurşīd:

1.) Güneşin yüzü, sayfası.

1.1. cebhe-i hurşīd:-*e*
Fennīyā şāyestedir Allah için bu nev-eser
Zer kalemle ***cebhe-i hurşīde*** *tastīr eylesen* **(Gazel 130/5)**

cebhe-i pāk:

1.) Temiz yüz.

1.1. cebhe-i pāk:-*(i)n*
Şerminden ʿarak-rīz oluyor ***cebhe-i pākin***
Hācet mi kalır gül var iken reşş-i gülāba **(Gazel 201/2)**

cebhe-nümā ol-:

1.) Yüzünü göstermek.

1.1. cebhe-nümā ol-:-*sa*
Kaldırıp bürkaʿını ***olsa*** *eğer* ***cebhe-nümā***
Bakmağa hayl-i melāʾik de eder istihyā **(Kaside 34/14)**

cebhe-sāy ol-:

1.) Yüz sürmek.

1.1. cebhe-sāy ol-:-*mak*
Cebhe-sāy olmak *için bir āsitān ister gönül*
Dilfikār ım mücrimim dārü'l-emān ister gönül **(Kaside 29/15)**

1.2. cebhe-sāy ol-:-*a, -y, -dı, -m*

Cebhe-sāyı *pāy-i dervīşān* ***olaydım*** *kāşki*
Sırr-ı esmāyı bilip insān olaydım kāşki **(Gazel 235/1)**

cebīn:

1.) Alın; yüz.

1.1. cebīnin:-*(i)n*
Cebīnin *matlaʿ-ı nūr-ı siyādet*
Dilin fevvāre-i envār-ı hikmet **(Kaside 28/3)**

cebīn ol-:

1.) Korkak olmak.

1.1. cebīn ol-:-*sun*
Ehemm-i kār u bārın hidmet-i dīn-i mübīn olsun
Taʿārruz etme bir şahsa cesūr olsun ***cebīn olsun*** **(Müsebba 1/12)**

cebīn-i pāk:

1.) Pak alın; mübarek yüz.

1.1. cebīn-i pāk:-*i, -n(i)*
Okşasam nūrunla hemle ***cebīn-i pākin***
Nāʾil olsam şeref-i sohbetine leyl ü nehār **(Kaside 43/34)**

cebīn-sāy ol-:

1.) Yüz sürmek.

1.1. cebīn-sāy ol-:-*sa*
Hāk-i dergāhına her kim ki ***cebīn-sāy olsa***
İnkişāf eyler ona küfl-i ümīd ü āmāl **(Kaside 40/12)**

cebr:

1.) Zorlama, zor kullanma, zor.

1.1. cebr:
Sāk-ı arşa dayanır lerze verir ***cebr*** *ile*
Āh-ı ʿuşşāk için ecrām-ı felek perde midir **(Gazel 36/6)**

cebr-i hisāb:

1.) Cebir hesabı.

1.1. cebr-i hisāb:-*a*
Sevād-ı çehreyi eşk-i nedāmetle silerek
Rücūʿ-ı tövbeyi ***cebr-i hisāba*** *benzetirim* **(Gazel 158/5)**

cebr-i mā-fāt:

1.) Kaybedilen bir şeyi başka bir şeyle telafi etme.

1.1. cebr-i mā-fāt:
Cebr-i mā-fāt *ile dildādesine dād ediyor*
Kayd-ı endīşeden endūhden āzād ediyor **(Müsebba 2/44)**

ced-be-ced:

1.) Nesiller boyunca, soyca, sülalece.

1.1. ced-be-ced:
Bārekallah şeh-i zī-temkīn
Ced-be-ced *pādişeh-i ʿadl-āyīn* **(Tarih 10/1)**

cedd-i emced:

1.) En şerefli ata, dede (soy).

1.1. cedd-i emced:-*(i)n, -dir*
Kılarsın herkese şīrāne ihsān
Ki ***cedd-i emcedindir*** *Şīr-i Yezdān* **(Kaside 28/11)**

cedel:

1.) Kavga, münakaşa.

1.1. cedel:
Gün gibi zāhirken ihlāsım ***cedel*** *lāzım değil*
İstenir mi hiç bedīhiyyāta karşı beyyināt **(Gazel 10/2)**

cedīr:

1.) Yaraşır, uygun, layık.

1.1. cedīr:
Giryeden başka o yāre ne hediyyem bulunur
Nāleden başka ne tuhfem var o dildāra ***cedīr*** **(Kaside 47/33)**

cedvel aç-:

1.) Ölçmek.

1.1. cedvel aç-:-*tı*
Gözlerindir ağlatan Fennī-yi zārī dāʾima
Cedvel açtı *vechine gūyā ki seylāb bana* **(Tahmis 6/16)**

cefā:

1.) Eziyet, sıkıntı, acı.

1.1. cefādan:-*dan*
Cefādan *fāriğ olmuş yār taʿdīl-i mizāc etmiş*
Bu peygām-ı sürūr-efzāda nevʿan-ma yalan yok mu **(Gazel 216/8)**

1.2. cefādan:-*dan*
Cefāya göğüs germek gerek yāra dil veren
Cefādan *şikāyet eden ehl-i dil olmasın* **(Gazel 164/7)**

1.3. cefālar:-*lar*
Biz ne ihvāndan ne devrāndan vefālar görmüşüz
Rūzgār-ı bī-mürüvvetten ***cefālar*** *görmüşüz* **(Gazel 78/1)**

1.4. cefāya:-*y, -a*
Cefāya *göğüs germek gerek yāra dil veren*
Cefādan şikāyet eden ehl-i dil olmasın **(Gazel 164/7)**

cefā-cū:

1.) Cefa eden, cefakâr.

1.1. cefā-cū:
Ey ***cefā-cū*** *felek ey pīr-zen-i turfa hisāl*
Gösterirsin bana her kār ü emelde eşkāl **(Kaside 40/1)**

cefā-ger:

1.) Cefa eden, eziyet eden.

1.1. cefā-gersin:-*sin*
Cefā-gersin *edersin günde bin nāz ü sitem peydā*
Tükenmez nāz ü istiğnāların maʿden misin kāfir **(Gazel 39/6)**

cefā-yı çerh:

1.) Feleğin eziyeti ***(bk. felek).***

1.1. cefā-yı çerh:-*a*
Cefā-yı çerha *yoktur hadd ü gāye*
Hemān alçakları eyler vikāye **(Tarih 13/1)**

cefā-yı yār:

1.) Sevgilinin eziyeti, zulmü; ***tas.*** Allah'tan gelen sıkıntı ve zorluklar.

1.1. cefā-yı yār:-*i*
Safā ʿaddederiz ***cefā-yı yāri***
Hemīşe özleriz likā-yı yāri **(Şarkı 3/11)**

cehālet:

1.) Cahillik, bilmemezlik.

1.1. cehālet:
Şüphe şudur ki denāʾetle ***cehālet*** *eseri*
Bazı evlād-ı beşerde bulunan kibr ü inād **(Taştir 2/7)**

cehd:

1.) Çaba, gayret, uğraş.

1.1. cehd:
Herʿasīri reʾy-i sāʾible kılıp emr-i yesīr
Cehd *ile her şeyde isbāt etti faʿāliyeti* **(Kaside 37/14)**

cehd et-:

1.) Çalışıp çabalamak, uğraşmak.

1.1. cehd et-:*-(e)r*
Fennīyā mağlūb-ı nefs olmaktan eyle ittikā
Cehd eder *merd-i mücāhid hasma istiʿlā için* **(Gazel 172/6)**

1.2. cehd et-:*-ip*
Firkatin fāş edeyazmışsa da Fennī kulunu
Cehd edip *sırrı süveydāda nihān etti yine* **(Gazel 190/5)**

cehille:

1.) Cahillik, bilgisizlik.

1.1. cehillede:*- de*
El verir ***cehillede*** *hayli zamān etti mürūr*
Hocadan her ne ki gūş eyler isen hıfz edegör **(Müseddes 4/11)**

cehl:

1.) Bilgisizlik, bilmezlik, cahillik, cehalet.

1.1. cehl:
Derd-i hicrānı tefekkür eder ashāb-ı ʿukūl
ʿÖmrünü ***cehl*** *ile gafletle tebāh eyleyemez* **(Gazel 85/2)**

1.2. cehle:*-e*
ʿİlmedir ***cehle*** *değildir nazar-ı ehl-i kemāl*
Tartılan cevherīdir hāk için olmaz mīzān **(Kaside 45/28)**

1.3. cehlimi:*-(i)m, -i*
Bu cihetle ederim ***cehlimi*** *setr ü ihfā*
Buna mebnī diyemem fazl u bizaʿām noksān **(Kaside 45/30)**

celāl:

1.) Allah'ın "Kahhar, Cebbar, Mütekebbir" gibi sertlik ve büyüklük ifade eden sıfatlarının tecellisi.

1.1. celālinle:*-in, -le*
ʿĀleme yā Rab ***celālinle*** *tecellīden murad*
Müslümānın hāline küffārı güldürmek midir **(Gazel 54/6)**

celb:

1.) Kendine doğru çekme; kendi tarafına çekme.

1.1. celbi:*-i*
Ol serv-i kaddin ***celbi*** *biraz servete muhtāc*
Bir doğru nihāl eğmek epey kuvvete muhtāc **(Gazel 17/1)**

celbet-/eyle-:

1.) Kendi tarafına çekmek; kendine bağlamak.

1.1. celbeder:*-(e)r*
Tabʿ-ı pākim müşkilāt-ı hikmetin hallālidir
Celbeder *her yerde güftārım mezīd rağbeti* **(Kaside 37/97)**

1.1. celbetmiş idi:*-miş, -i, -di*
Küçücükten sevişirdik o perī-peyker ile
Beni ***celbetmiş*** *idi gamze-i efsūn-ger ile* **(Gazel 198/1)**

2.) Getirmek.

1.1. celb eyle-:*-di*
Yani yapıp hatt-ı hadīd ***celb eyledi*** *feyz-i cedīd*
Oldu ahālī müstefīd eyler duʿā şām ü seher **(Tarih 16/11)**

celb u teshīr eyle-:

1.) Kendine çekip bağlamak, etkisi altına almak.

1.1. celb u teshīr eyle-:*-miş*
Ben sana hāşā gözün üstünde kaşın var demem
Celb u teshīr eylemiş *ey meh hilāli gözlerin* **(Gazel 125/4)**

celb-i devā:

1.) Derman bulmak.

1.1. celb-i devā:
Gelmez elimden Fennīyā
Selb-i maraz ***celb-i devā*** **(Diğer 5/29)**

celb-i erzāk eyle-:

1.) Rızıkları getirmek.

1.1. celb-i erzāk eyle-:*-y, -en*
Paraya Fennī gibi etmezdim ammā iltifāt
Celb-i erzāk eyleyen *kuvvet ne çāre pāradır* **(Gazel 56/5)**

celb-i gınā et-:

1.) Bıkkınlık getirmek, bıkmak, usanmak.

1.1. celb-i gınā et-:*-mez, -i, -di, -m*
Mālik olaydım ben sana
Etmez idim celb-i gınā **(Diğer 5/15)**

celb-i hāhiş et-:

1.) Arzusunu çekmek.

1.1. celb-i hāhiş et-:*-mez*
Akar sular çıkar gözden sebūda zemzem oldukça
Mey ***etmez celb-i hāhiş*** *reşha-i lāʿlin vücūduyla* **(Gazel 200/2)**

celb-i hātır:

1.) Gönlü kendine çekme, çağırma.

1.1. celb-i hātır:*-a*
Eder tahrīk-i sevdā her bakışta ol siyah gözler
Ki ***celb-i hātıra*** *bin dürlü efsūn eyler īcād o* **(Gazel 177/2)**

celb-i kemāl et-:

1.) Olgunluk, meziyet getirmek.

1.1. celb-i kemāl et-:*-mez*
Fāzılın fazlını selb etmez edāt-ı tasgīr
Nākısa ***celb-i kemāl etmez*** *ʿulüvv-i taʿbīr* **(Müsemmen 1/12)**

celb-i kulūb-ı fukarā:

1.) Fakirlerin gönüllerini celbetme.

1.1. celb-i kulūb-ı fukarā:*-y, -a*
Hülyānı enāniyyet ile eyleme mālī Kadrin olaʿālī
Sarf-ı himem et ***celb-i kulūb-ı fukarāya*** *Tahsīl-i Rızāya* **(Müstezad 1/5)**

celb-i rahm u rikkat et-:

1.) Acıyarak merhameti celbetmek, getirmek.

1.1. celb-i rahm u rikkat et-:*-mez, -sen*
Uzatma mācerā-yı girye-i hicrānı ey hāme
Dil-i sengīn-i yāre ***celb-i rahm u rikkat etmezsen*** **(Gazel 124/6)**

celb-i rikkat:

1.) Merhametini uyandırmak, acımasını sağlamak.

1.1. celb-i rikkat:-*tir*
Celb-i rikkattir *huzūr-ı yāre şekvādan garaz*
Mazhar-ı lutf olmadır ʿarz-ı temennādan garaz **(Gazel 95/1)**

celb-i teʾessüf et-:

1.) Üzüntü vermek, üzmek.

1.1. celb-i teʾessüf et-:-*mez*
Etsin nasıl isterse cihān öyle tekeyyüf
Etmez bana evzāʿ-ı felek ***celb-i teʾessüf*** **(Müseddes 3/38)**

celī:

1.) Açık, belli, aşikâr.

1.1. celīdir:-*dir*
Celīdir *behcetin yā Gavs-ı aʿzam*
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/1)**

1.2. celīdir:-*dir*
Tevakkufsuz bulur her hüsn ü kubhu
Celīdir *tabʿ u fikrinde selāmet* **(Tarih 19/6)**

cellād ol-:

1.) Cellat gibi can alıcı olmak.

1.1. cellād ol-:-*(u)r, -sun*
Büyür de sell-i seyf-i ebruvān eylersen ey āfet
Yürekler yāreler ***cellād olursun*** *böyle kalmazsın* **(Gazel 126/4)**

Celvetī:

1.) Celvetiye tarikatına, Bayramiye tarikatının Aziz Mahmud Hüdâyî (ö. 1038/1628) tarafından kurulan bir kolu, mensup olan kimse (Yılmaz, 1993: 273).

1.1. Celvetīler:-*ler*
Celvetīler *cemʿinin fānūs-ı şeb-pīrāsıyım*
Halvetīyim meşʿal-i halvet-serā-yı vahdetim **(Kaside 35/4)**

Cem:

1.) Cem veya Cemşîd: İran'daki Pişdâdiyân sülalesinin dördüncü ve en büyük hükümdarıdır. İran mitolojisine göre yedi yüz yahut bin yıl yaşamıştır. Cem, "büyük padişah" manasında olup sonradan adına "ışık" anlamındaki "şîd" sözcüğü eklenmiştir. Cem, şarabı bulmakla meşhur olmuştur ve Klasik şiirde de şarap, kadeh (câm, Câm-Cem) ve eğlence meclisi ile zikredilir. Aynı zamanda o, bir iktidar ve ululuk sembolüdür (Pala, 2017: 86).

1.1. Cem:
Sāla māla kuvvet-i bāzūya etme iʿtimād
Hākde binlerle ***Cem*** *binlerle Rüstem gizlidir* **(Gazel 41/4)**

1.2. Cem:

Rikābında Ferīdūn ile ***Cem*** *sāyisliğe rāzı*
Kapında Şāh-ı kisrā pās-bānın olsa kāʾildir **(Kaside 38/18)**

cemʿ:

1.) Topluluk, cemiyet, meclis.

1.1. cemʿinin:-*i, -nin*
Celvetīler ***cemʿinin*** *fānūs-ı şeb-pīrāsıyım*
Halvetīyim meşʿal-i halvet-serā-yı vahdetim **(Kaside 35/4)**

1.2. cemʿine:-*i, -n, -e*
Ya tesādüf ederim bir daha yāhut edemem
Refte refte küremā ***cemʿine*** *kıllet geliyor* **(Kaside 48/24)**

cemʿ et-:

1.) Toplamak, bir araya getirmek.

1.1. cemʿ et-:-*(e)r, -di, -m*
Nā-şinīde çok eserler ***cemʿ ederdim*** *Fennīyā*
Gerdiş-i eyyām ile zihnim perīşān olmasa **(Gazel 183/7)**

1.2. cemʿ et-:-*miş*
Sendedir fazl u semāhat sendedir lutf u şiyem
Sende ***cemʿ etmiş*** *Hudā bil-cümle memdūhiyeti* **(Kaside 37/31)**

cemʿ olun-:

1.) Toplanmak.

1.1. cemʿ olun-:-*muş*
Cemʿ olunmuş *o mehin zülf-i dil-āvīzinde*
Misk-i ezfer gül-i terʿ anber-i sārā kokusu **(Gazel 238/2)**

Cem ü Keyhüsrev ü İsfendiyār:

1.) Cem/Cemşid, Keyhüsrev ve İsfendiyar (meşhur İran padişahları).

1.1. Cem ü Keyhüsrev ü isfendiyār:
İftihār-ı Āl-i ʿOsmānīsin veliyyü'n-niʿmetā
Bendegānındır ***Cem ü Keyhüsrev ü İsfendiyār*** **(Kaside 39/21)**

cemāʿat:

1.) Topluluk; bir imama uyup namaz kılan kimseler.

1.1. cemāʿatta:-*ta*
Cemāʿatta *bulunmazsın İmām-ı şerʿa uymazsın*
Ser-i bī-mağzı hergiz secde-i Rahmāna koymazsın **(Müseddes 1/28)**

cemāl:

1.) Güzellik; yüz güzelliği, güzel yüz.

1.1. cemāli:-*i*
Dāme düşürmek ister erbāb-ı iʿtibārı
Bir dānedir ki hāli tezyīn eder ***cemāli*** **(Gazel 244/2)**

1.2. cemālin:-*(i)n*
Müstağni-i meşşātadır ey şūh ***cemālin***
Zīrā ki değil rahş-ı ʿArap zīnete muhtāc **(Gazel 17/4)**

1.3. cemālin:-*(i)n*
Tedāvī kıl ***cemālin*** *ʿaşkına dārū-yı vuslatla*
Tabībā derdimiz var can atıp dermāna geldik biz **(Gazel 69/8)**

1.4. cemālin:-*(i)n*
Kemālin bāʾis-i tekvīn-i ʿālem yā Resūlallah
Cemālin *bādī-i tasvīr-i ādem yā Resūlallah* **(Kaside 17/1)**

1.5. cemālin:-*(i)n*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel
Cemālin *nūruna zülf-i siyāhı eyleyip perde* **(Müsebba 3/4)**

1.6. cemālin:-*(i)n*
Cemālin *ʿaşkına tutma beni bī-gāne sultānım*
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel **(Müsebba 3/17)**

1.7. cemālin:-*i, -n(i)*
Meh ü encüm diye gösterdiği bālāda gerdūnun
Cemālin *görmek üzre taktığı bī-had meşāʾildir* **(Kaside 38/8)**

1.8. cemālinden:-*(i)n, -den*

*Perde-i zülfünü kaldırsa **cemālinden** eğer*
Pertev-i hüsn-i cihān-sūzuna Yūsuf bāş eğer **(Kaside 34/7)**

1.9. cemālinden:-*(i)n, -den*

*Mihr-i ʿālem-tābsın cüzdür **cemālinden** şafak*
Pür-ziyā kıldın cihānı talʿat-i zībā ile **(Gazel 187/2)**

1.10. cemālinden:-*(i)n, -den*
*Sıyrılıp inse husūf-āsā **cemālinden** nikāb*
Olsa çeşmim nūr-ı vechinden münevver kāşki **(Gazel 215/2)**

cemāl-i bī-misāl:

1.) Emsalsiz, benzeri olmayan güzellik, güzel yüz.

1.1. cemāl-i bī-misāl:
*Nuhbe-i āmālimizdir bir **cemāl-i bī-misāl***
Ateş-i ʿaşka taleb-kārāne yanmışlardanız **(Gazel 77/7)**

cemāl-i Mustafā:

1.) Hz. Peygamber 'ın rahmet tecellisinden doğan yüz güzelliği.

1.1. cemāl-i Mustafā:
*Āyet-i ʿuzmā-yı vahdettir **Cemāl-i Mustafā***
Gurre-i garrā-yı rahmettir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/1)**

1.2. cemāl-i Mustafā:
Āyet-i ʿuzmā-yı vahdettir Cemāl-i Mustafā
*Gurre-i garrā-yı rahmettir **Cemāl-i Mustafā*** **(Kaside 22/1)**

1.3. cemāl-i Mustafā:
Mazhar-ı āyāt-ı Hakktır mazhar-ı zāt u sıfat
*Şems-i tābān-ı hidāyettir **Cemāl-i Mustafā*** **(Kaside 22/2)**

1.4. cemāl-i Mustafā:
Masdar-ı esrār-ı Hū āyīne-i dīdār-ı Hakk
*Āb-ı rūy-ı ādemiyyettir **Cemāl-i Mustafā*** **(Kaside 22/3)**

1.5. cemāl-i Mustafā:
Sāyesinde refʿ olundu mesh-i evlād-ı beşer
*ʿĀlemine ʿayn-ı rahmettir **Cemāl-i Mustafā*** **(Kaside 22/4)**

1.6. cemāl-i Mustafā:
Görmedi mānendini çeşm-i felek görmez yine
*ʿĀlem-ārā-yı melāhattir **Cemāl-i Mustafā*** **(Kaside 22/5)**

1.7. cemāl-i Mustafā:
Āsitānından kulun Fennīyi yā Rab etme dūr
*Bāʿis-i fevz ü saʿādettir **Cemāl-i Mustafā*** **(Kaside 22/6)**

cemāl-i pāk:

1.) Temiz, saf, mübarek yüz; yüz güzelliği; ***tas.*** İlahi nur.

1.1. cemāl-i pāk:-*i, -n, -e*
***Cemāl-i pākine** hasr-ı nigāh-ı iştiyāk eyle*
Cemāl-ı yār eder gözde gönülde nūr-ı fer īcād **(Gazel 21/7)**

1.2. cemāl-i pāk:-*(i)n, -i*
***Cemāl-i pākini** göster bana mirʾāt-ı eşyāda*
Şu giryān çeşmimi dāim Hudā-bīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/5)**

1.3. cemāl-i pāk:-*i, -n, -i*
***Cemāl-i pākini** görmesek hattā*
Sesinden tanırız āşināmızı **(Şarkı 8/12)**

1.4. cemāl-i pāk:-*(i)n, -i*
Gevher-i nā-yāb edilmez bezm-i bezzāzāna ʿarz
*Sakla Elmasım **cemāl-i pākini** ağyārdan* **(Gazel 96/4)**

cemāl-ı yār:

1.) Sevgilinin güzelliği, yüz güzelliği.

1.1. cemāl-ı yār:
Cemāl-i pākine hasr-ı nigāh-ı iştiyāk eyle
***Cemāl-ı yār** eder gözde gönülde nūr-ı fer īcād* **(Gazel 21/7)**

1.2. cemāl-i yār:-*i* [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.) için]
Her gönül kaldıramaz nāz ü zülāl-i yāri
*Her bakan göz göremez yoksa **cemāl-i yāri*** **(Kaside 34/5)**

1.3. cemāl-i yār:-*i*
Rutūbet gösterirse berk-i gül şebnem kıyās etme
***Cemāl-i yāri** gördükçe ʿarak-rīz-i hicāb oldu* **(Gazel 226/6)**

Cem-gulām:

1.) Cem'in hizmetkârı ***(bk. Cem).***

1.1. Cem-gulām:
Şāhin-şeh-i fārūk-fer fermān-revā-yı bahr ü ber
*Haydar sirişt ü **Cem-gulām** Abdülhamīd kām-ver* **(Tarih 16/1)**

cemʿ-i māl et-:

1.) Malını,mülkünü toplamak.

1.1. cemʿ-i māl et-:-*me*
*Müzevvirlikle şerr ü şeytānātla **cemʿ-i māl etme***
O türlü māl ile infāk-ı evlād ü ʿiyāl etme **(Müseddes 1/7)**

cemʿiyet:

1.) Topluluk, toplum.

1.1. cemʿiyete:-*e*
*Hāsılı pek çok şerefler verdi bu **cemʿiyete***
Himmetinden şüphesiz şād oldu rūh-ı Çār-yār **(Kaside 39/19)**

1.2. cemʿiyeti:-*i*
Fiʾlen istikmāl-i esbāb-ı terakkī eyleyip
*Mazhar-ı ʿumrān u ʿirfān etti bu **cemʿiyeti*** **(Kaside 37/22)**

1.3. cemʿiyeti:-*i*
ʿArz-ı şükrān eylesin millet lisān-ı sıdk ile
*Çok şereflerle müşerref kıldı bu **cemʿiyeti*** **(Kaside 37/24)**

2.) Topluluk; toplu ve düzenli olma, perişan ve dağınık olmama, derli topluluk.

2.1. cemʿiyyet:
Dokunma zülf-i yāre muttasıl ʿarz-ı muhabbet kıl
*Gönül gam-hānesinde rūz ü şeb **cemʿiyyet** istersen* **(Gazel 246/2)**

cemʿiyeti ol-:

1.) Toplu olmak, dağınık olmamak.

1.1. cemʿiyeti ol-:-*sa, -y, -dı*
Vasfını hattā perīşānāne kaydetmez idim
*Hātır-ı nā-şādımın **olsaydı** ger **cemʿiyeti*** **(Kaside 37/76)**

cemʿiyyet-i hātır:

1.) Zihnin ve fikrin dağınıklıktan kurtulup bir noktada toplanmış halde bulunması, aklın başında olması; gönül dirliği.

1.1. cemʿiyyet-i hātır:
***Cemʿiyyet-i hātır** komadın bende a zālim*
Zülfün gibi encāmı perīşān olacaksın **(Gazel 131/3)**

1.2. cemʿiyyet-i hātır:
*Cihānın fark maʿa'l-cemʿindedir **cemʿiyyet-i hātır***
Bunu fehm etmeyen diller perīşān olmasın nolsun **(Gazel 174/4)**

cemʿiyyet-i kübrā:

1.) Çok büyük topluluk, toplantı; evlilik merasimi.

1.1. cemʿiyyet-i kübrā:
*Yaptı bir **cemʿiyyet-i kübrā** o gevher-pāreye*
Oldular başbaşa ihvān ü hūşyāverdī şād **(Tarih 6/4)**

cemʿiyyet-i yārān:

1.) Dostların, sevgilinin toplumu, çevresi.

1.1. cemʿiyyet-i yārān:
Ne kadar gayret edilse sesi çıkmaz bir elin
*Vatanın lezzeti **cemʿiyyet-i yārān** iledir* **(Gazel 32/5)**

Cemşīd:

1.) ***(bk. Cem)***

1.1. Cemşīd:
Ben ol mihrim ufūlümden eder meh rūyunu tesvīd
*Mey-i lezzet-nisār-ı laʿlimin sarhoşudur **Cemşīd*** **(Tahmis 7/11)**

cenāb:

1.) Şeref, haysiyet.

1.1. cenābındır:-*(ı)n, -dır*
***Cenābındır** harīm-i vasla mahrem yā Resūlallah*
Kelīme Len terānī oldu gerçi perde-i hırmān **(Kaside 17/3)**

cenāb-ı Ahmed:

1.) Hz. Ahmed.

1.1. cenāb-ı Ahmed: (Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi)
*Dilerim çākeri Fennīyi **Cenāb-ı Ahmed***
Tutmasın dāʾire-i hüsn-i nazardan hāric **(Gazel 18/5)**

1.2. cenāb-ı ahmed:-i [Hz. Peygamber / Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi hazretleri]
*Sev **cenāb-ı Ahmedi** hubb-ı sivādan fārig ol*
Fennīyā āfāk-ı dilde neyyir-i ekber taşı **(Gazel 225/5)**

cenāb-ı Bārī:

1.) "Her şeyi takdir ettiği şekle uygun olarak yaratıp varlığa çıkaran, yaratan" anlamında esmâ-i hüsnâdan biri; yüce Allah.

1.1. cenāb-ı bārī:
*Etmiş ihsān bize anı **Cenāb-ı Bārī***
Hakka şükr eyle bırak baʿd-ez-īn her kārı **(Müseddes 4/14)**

cenāb-ı dilrübā:

1.) Gönlü kendine bağlayan değerli sevgili.

1.1. cenāb-ı dilrübā:-*y, -a*
Sadāʿ-ı sır verir üftādeye her bār nāz etmek
*Cenāb-ı **dilrübāya** muktezīdir nāzı az etmek* **(Gazel 112/1)**

cenāb-ı Hak:

1.) Yüce Allah.

1.1. cenāb-ı Hak:
Eyādī-i beşerde çok hüner peydā olur ammā
*Hakīkat iʿtibāriyle **Cenāb-ı Hak** eder īcād* **(Gazel 21/6)**

cenāb-ı Haydar:

1.) Hz. Ali. (Asıl anlamı "arslan" olan "Haydar" kelimesi Hazret-i Ali'ye lakap olmuş, onun yiğitlik ve cesaretinden dolayı "yiğit ve cesur" anlamında kullanılmıştır.

1.1. cenāb-ı Haydar:-*a*
*Fātih-i Bāb-ı Haybere yaʿnī **Cenāb-ı Haydara***
Gönül veren o dilbere gayrīlere yār olamaz **(Gazel 74/5)**

cenāb-ı mīr hāzım:

1.) (Ankara valisi) Hâzım Bey Efendi (H.1326).

1.1. cenāb-ı mīr hāzım:-*dır*
***Cenāb-ı Mīr Hāzımdır** hakīkat*
Bugün mümtāz-ı erbāb-ı fazīlet **(Tarih 19/1)**

cenāb-ı mürşīd:

1.) Mürşit hazretleri (şeyh Ahmed Hüsameddin Efendi).

1.1. cenāb-ı mürşīd:-*e*
***Cenāb-ı Mürşīde** lāzım mı Fennī şerh-i mā fi'l-bāl*
Zamīr-i ehl-i derdi ʿārif-i āgāh bilmez mi **(Gazel 234/5)**

cenāb-ı Mustafā:

1.) Hz. Mustafa/Muhammed; peygamberlerin sonuncusu ve en büyüğü olan İslam peygamberi.

1.1. cenāb-ı Mustafā:
*Nāzenīn-i Hazret-i Hakktır **Cenāb-ı Mustafā***
Mürsel-i Feyyāz-ı Mutlaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/1)**

1.2. cenāb-ı Mustafā:
Nāzenīn-i Hazret-i Hakktır Cenāb-ı Mustafā
*Mürsel-i Feyyāz-ı Mutlaktır **Cenāb-ı Mustafā*** **(Kaside 21/1)**

1.3. cenāb-ı Mustafā:
Gelmemiş bu āna dek gelmez nazīri ʿāleme
*Her senā vü medhe elyaktır **Cenāb-ı Mustafā*** **(Kaside 21/2)**

1.4. cenāb-ı Mustafā:
ʿAklen ekmel hüsnen ecmel fıtraten aslü'l-usūl
*ʿAhden evfā reʾyen evsaktır **Cenāb-ı Mustafā*** **(Kaside 21/3)**

1.5. cenāb-ı Mustafā:
Halkan akdem hulken aʿzam mevliden aʿlā-yı nās
*Fiʿlen ahsen kavlen esdaktır **Cenāb-ı Mustafā*** **(Kaside 21/4)**

1.6. cenāb-ı Mustafā:
Nefsen ezkā meşreben bī-ʿayb u ʿazmen zī-sebāt
*Zāten akdes tabʿan erfaktır **Cenāb-ı Mustafā*** **(Kaside 21/5)**

1.7. cenāb-ı Mustafā:
*Pādişāh-ı her dü-ʿālemdir **Cenāb-ı Mustafā***
Mefhar-ı evlād-ı ādemdir Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/1)**

1.8. cenāb-ı Mustafā:
Pādişāh-ı her dü-ʿālemdir Cenāb-ı Mustafā
*Mefhar-ı evlād-ı ādemdir **Cenāb-ı Mustafā*** **(Kaside 23/1)**

1.9. cenāb-ı Mustafā:
ʿAkl-ı kül ʿirfānının tıfl-ı elf-bā-hānıdır
*Cümleden aʿlā vü aʿlemdir **Cenāb-ı Mustafā*** **(Kaside 23/2)**

1.10. cenāb-ı Mustafā:
Hutbe-i Levlāk e mazhar hıtta-i lāhūta şāh
*Sırr-ı mā-evhā ya mahremdir **Cenāb-ı Mustafā*** **(Kaside 23/3)**

1.11. cenāb-ı Mustafā:
ʿİzz-i vuslatla müşerref sıdk u reʾfetle şehīr
*Nūr-ı rüʾyetle mükerremdir **Cenāb-ı Mustafā*** **(Kaside 23/4)**

1.12. cenāb-ı Mustafā:
Lutfu çok ihsānı çok inʿāmı çok sānīsi yok
*Böyle bir metbūʿ-ı aʿzamdır **Cenāb-ı Mustafā*** **(Kaside 23/5)**

1.13. cenāb-ı Mustafā:
Fennīyā ʿarz-ı dehālet kıl der-i aʿtāfına
Ehl-i istirhāma erhamdır ***Cenāb-ı Mustafā*** **(Kaside 23/6)**

1.14. cenāb-ı Mustafā:*-y, -ı*
Cenāb-ı Mustafāyı *tā ezelden etmeşiz tasdīk*
Sanır sūfī-i ebleh sonradan īmāna geldik biz **(Gazel 69/2)**

1.15. cenāb-ı Mustafā:*-y, -ı*
Seven hasm-ı eledd-i ālimerdān olmasın nolsun
Cenāb-ı Mustafāyı *Haydarı Şāh-ı şehīdānı* **(Gazel 174/6)**

cenāb-ı Nābī:

1.) Nâbî hazretleri (XVII. yüzyıl Divan Edebiyatı şairi).

1.1. cenāb-ı Nābī:
Olamaz böyle belīgāne senā-hān-ı kerem
Farazā ircāʿ-ı hayāt etse ***cenāb-ı Nābī*** **(Kaside 41/42)**

cenāb-ı pīr:

1.) Pir, mürşit hazretleri.

1.1. cenāb-ı pīr:*-in* (Şeyh Ahmed Hüsameddin Efendi Hazretleri)
Cenāb-ı Pīrin *ihvān-ı kirāmın ʿömrün efzūn et*
İlāhī bezm-i ʿālem kalmasın ebrārdan hālī **(Gazel 217/5)**

1.2. cenāb-ı pīr:*-e* (Seyyid Ahmed er-Rifâî)
Mürīdānı çekinmez nār u mār u şīr u hançerden
Bu hāletler ***Cenāb-ı Pīre*** *āʾit bir kerāmettir* **(Kaside 30/10)**

cenāb-ı seyyid Ahmed:

1.) Ahmed Efendi hazretleri; ***bk. Pīr-i Rufāʿī.***

1.1. cenāb-ı seyyid Ahmed:
Cenāb-ı Seyyid Ahmed *Pīr-i hāsü'l-hās-ı ümmettir*
İkāmetgāh-ı ʿāli'l-ʿālī yenbūʿ-ı saʿādettir **(Kaside 30/1)**

1.2. cenāb-ı seyyid Ahmed:
Cenāb-ı Seyyid Ahmed *Pīr-i ekmel*
Mülākkab bi'r-Rufāʿī merd-i ecmel **(Kaside 31/1)**

cenāb-ı Sırrī Paşa:

1.) Sırrî Paşa hazretleri (1844-1895); bir edip, şair ve âlim olan Ankara valisi (Giritli) Sırrı Paşa (Kurnaz, 2009 127).

1.1. cenāb-ı Sırrı Paşa:*-dan*
Kaçıp gerdūn-ı cevr-āyīn elinden ettim istimdād
Cenāb-ı Sırrı Paşadan *ki etsin tā bana imdād* **(Muhammes 1/27)**

cenāb-ı yār:

1.) Yüce, değerli yâr.

1.1. cenāb-ı yār:*-i*
Nā-şenīde bir gazel tarh eyledin Fennī yine
Maksadın bundan ***Cenāb-ı yāri*** *güldürmek midir* **(Gazel 54/5)**

cenāb-ı Yezdān:

1.) Yüce Allah.

1.1. cenāb-ı Yezdān:
Āsafā zī keremā münʿim-i ʿālī nesebā
Eylesin ʿömrünü efzūn ***Cenāb-ı Yezdān*** **(Kaside 45/32)**

cenāh aç-:

1.) Kanat açmak; ***mec.*** Kucaklamak, yakınlık, samimiyet göstermek.

1.1. cenāh aç-:*-(a)r, -sın*
ʿAcabā kimlere ***cenāh açarsın***
Uçunca sevdiğim ben bu lāneden **(Şarkı 2/2)**

cenāh-ı ʿadl:

1.) Adaletli kanat, sığınak.

1.1. cenāh-ı ʿadl:
Müstedām eyle İlāhī şevket ü iclālini
Millete yek-ser ***cenāh-ı ʿadli*** *olsun sāye-dār* **(Kaside 39/59)**

cenāh-ı reʾfet:

1.) Merhametli kanat (II. Abdülhamid Han'ın himayesi).

1.1. cenāh-ı reʾfet:*-i*
Sāye-mend-i ʿadl ü aʿtāfındır ʿālem bā-husūs
Müstemendāne melāz ettin ***cenāh-ı reʾfeti*** **(Kaside 37/37)**

ceng ü cidāl et-:

1.) Savaşmak, mücadele etmek.

1.1. ceng ü cidāl et-:*-tik, -(i)miz*
Kerem et baht-ı cefā-kārıma bir söz anlat
Yetişir tāliʿ ile ***ettiğimiz ceng ü cidāl*** **(Kaside 40/40)**

cennet:

1.) "Örtmek, gizlemek" anlamındaki "cenn" kökünden isim olup "bitki ve ağaçları ile toprağı örten bahçe" manasına gelip imanlı ve iyi kimselerin ölümden sonra Allah tarafından mükâfat olarak konulacakları ve içinde ebediyen yaşayacakları, her türlü tasavvurun üstünde güzellik ve nimetlerle dolu yer (Şahin, 1993: 374).

1.1. cennet:
Dūzah anın ***cennet*** *anın*
Bāzūdaki kuvvet anın **(Diğer 5/21)**

1.2. cennet:
Ey ecmel-i nev-i beşer vey mürsel-i rūşen-nazar
Dünyā değil ***cennet*** *değer vaslınla olam kām-yāb* **(Kaside 20/16)**

1.3. cennetle:*-le*
Gūsfend olmaz sengi ʿanberle taʿtīr eylesen
Adam olmaz cāhili ***Cennetle*** *tebşīr eylesen* **(Gazel 130/1)**

1.4. cennetten:*-ten*
Nedir bu salınış sende ey dilber
Cennetten *mi çıktın tūbā mısın sen* **(Diğer 2/1)**

1.5. cennetten:*-ten*
Taʿmı ***cennetten*** *alıp Kevsere dönse bāde*
Devr-i laʿlinde o yārin getirilmez yāde **(Kaside 34/1)**

cennet et-:

1.) Gölgelik bahçe etmek; mekânını cennet etmek.

1.1. cennet et-:*-sin*
Cennet etsin *türbe-i Sultān Mecīd Hānı Hudā*
Millete bu Şāh-ı zī-şān kaldı ondan yādigār **(Kaside 39/20)**

cennet-āsā:

1.) Cennet gibi.

1.1. cennet-āsā:
Yoktur ammā hiç birinde Fennīyā reng-i bakā
Cennet-āsā *gülşen-i nüzhet-fezālar görmüşüz* **(Gazel 78/9)**

cennete gir-:

1.) Cennete; âhirette müminlere Allah tarafından vadedilen ebedî hayatın yaşanacağı yere girmek.

1.1. cennete gir-:-*se*
Cennete girse *şifā-yāb olmanın imkānı yok*
Hasta-i ʿaşka yetişmezse eğer dārū-yı dost **(Gazel 13/3)**

cennet-i aʿlā:

1.) Yüce, ulu cennet.

1.1. cennet-i aʿlā:-*y, -a*
Şeytānı sokan ***cennet-i aʿlāya*** *yılandır Denmez ki yalandır*
Bed-māyeyi bed-māye eder hıfz u himāye Çıksan da semāya
(Müstezad 1/4)

1.2. cennet-i aʿlā:-*y, -a*
Kūy-i yāra gideriz ***Cennet-i aʿlāya*** *bedel*
Pāyine yüz süreriz Kaʾbe-i ʿUlyāya bedel **(Gazel 141/1)**

cennet-i meʾvā:

1.) Cennet katlarından biri, Meva cenneti; ***mec.*** Sevgilinin bulunduğu yer.

1.1. cennet-i meʾvā:
ʿĀşıkın dūzah olur ***cennet-i meʾvā*** *gözüne*
Ne zamānlar ki görünmezse dilārā gözüme **(Gazel 195/1)**

1.2. cennet-i meʾvā:
Gālibā uğradın ey bād-ı sabā cānāna
Çünkü var sende yine ***cennet-i meʾvā*** *kokusu* **(Gazel 238/9)**

cennetten atıl-:

1.) Cennetten gelmek, uzanmak.

1.1. cennetten atıl-:-*mış*
Murg-ı tāvūs ile hem-şīve-i reftār olsun
Her gören kaddini ***cennetten atılmış*** *sansın* **(Gazel 162/2)**

cennetü'l-meʿvā ol-:

1.) Sığınılacak, yurt edinilecek cennet, huzur verici yer.

1.1. cenetü'l-meʿvā ol-:
Şeh-i ʿālī-tebār Abdülhamīd-i ʿātıfet-pīrā
Ki oldu sāyesinde mülk-i İslām ***cennetü'l-meʿvā*** **(Tarih 21/1)**

cerbeze-i kāmil:

1.) Mükemmel olan inandırıcı konuşma yeteneği, beceriklilik.

1.1. cerbeze-i kāmil:-*e*
ʿAlenen şöhretini kırdı Büzürc-mihrin
Andaki ***cerbeze-i kāmile*** *fikr-i faʿāl* **(Kaside 40/31)**

cereyān et-:

1.) Akmak, geçmek; olmak, vuku bulmak, meydana gelmek.

1.1. cereyān et-:-*me, -de, -dir*
Kaleminden ***cereyān etmededir*** *feyz-i Hudā*
Mihberinden nebeʾān etmededir āb-ı zülāl **(Kaside 40/18)**

cereyān eyle-:

1.) Akmak.

1.1. cereyān eyle-:-*me, -den*
Neşʾe-i cām-ı mülākāt ile güldürmelidir
Dīdeden eşk-i tahassür ***cereyān eylemeden*** **(Gazel 170/5)**

cerrār:

1.) Zorla para toplayan, kendisine menfaat sağlayan (kimse); yapışkan, kovulmakla gitmeyen; dilenci.

1.1. cerrār:
Böyle tasdīʿe sebep gayret-i akrāndır hep
Deme lutfeyle efendim bu ne arsız ***cerrār*** **(Kaside 43/24)**

cerr-i muğni:

1.) Zenginden para alma.

1.1. cerr-i muğni:-*m, -dir*
Nāʾil-i feyz olmadır feryād ü nālişden merām
Cerr-i muğnimdir *hemān tasvīr-i daʿvādan garaz* **(Gazel 95/2)**

ceryān:

1.) Cereyan; bir yönden bir yöne doğru akma, akış; görüş tarzı.

1.1. ceryāna:-*a*
Şereftir ādeme hem-cins içinden imtiyāz etmek
Reh-i ʿirfānı taʿkīb ile tābiʿ olma ***ceryāna*** **(Gazel 112/5)**

cesāret:

1.) Güç veya tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde bulduğu güven.

1.1. cesāret:
Karşı gelsin zāl-i tabʿında ***cesāret*** *hisseden*
Kilk-i Fennī çıktı meydāna yine Rüstem gibi **(Gazel 214/7)**

cesāret et-/eyle-:

1.) Korkulması gereken bir işe korkmadan girişmek, göze almak.

1.1. cesāret et-:-*ip*
Fenersiz ʿurūc-ı āsumān etmek isterim
Cesāret edip *ʿaczimle Āgāhı tanzīre* **(Gazel 157/8)**

1.2. cesāret eyle-:-*di, -m*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
Uzattım bahsi tasdīʿa ***cesāret eyledim*** *ammā* **(Muhammes 1/38)**

cesbān gör-:

1.) Layık, uygun görmek; yakıştırmak.

1.1. cesbān gör-:-*me, -di, -m*
Vār iken Fennī niçin nādānı taltīf eyledin
Fıtnat u ʿirfānına bu hāli ***cesbān görmedim*** **(Gazel 156/7)**

ceset:

1.) Ölü beden, naaş.

1.1. cesede:-*e*
Nazar-ı şefkati cānsız cesede rūh verir
Taşa tevcīh-i hitāb eylese güftāre gelir **(Gazel 53/2)**

cesūr eyle-:

1.) Korkusuz, cesaretli (kimse) etmek.

1.1. cesūr eyle-:-*me*
Fırsat-eteğin verme yed-i nefs-i leʾīme
İcād-ı maʿāsīde ***cesūr eyleme*** *yā Rab* **(Kaside 13/2)**

cesūr ol-:

1.) Cesaretli, yiğit olmak.

1.1. cesūr ol-:-*sun*
Ehemm-i kār u bārın hidmet-i dīn-i mübīn olsun
Taʿārruz etme bir şahsa ***cesūr olsun*** *cebīn olsun* **(Müsebba 1/12)**

cevāb-ı ʿarz-ı hāl:

1.) Hâlin arz edilmesi, bildirilmesinin cevabı; dilekçe cevabı.

1.1. cevāb-ı ʿarz-ı hāl:-*i*

Cevāb-ı ʿarz-ı hāli *ʿācizānem kalmasın meskūt*
Ki mūrun sohbeti şān-ı Süleymāna halel vermez **(Gazel 79/7)**

cevād:

1.) Kerem edici, cömert (Ankara valisi Cevad Bey).

1.1. cevād:
Nām-ı ʿulyāsı gibi tabʿ-ı dilārāsı ***cevād***
Nāmını yād edenin tabʿına kuvvet geliyor **(Kaside 48/15)**

cevāhir:

1.) Cevherler, mücevherler, kıymetli taşlar.

1.1. cevāhir:
Kemālinden düşürmez kāmili ikbālden düşmek
Cevāhir *hākde kalmakla bī-mikdār olur sanma* **(Gazel 194/3)**

cevdet-i eşʿār:

1.) Şiirlerin hoşluğu, kusursuzluğu.

1.1. cevdet-i eşʿār:-*(ı)m, -a*
Nükte-i eşʿārıma meftūn kıldım Sāʾibi
Cevdet-i eşʿārıma *hayrān bıraktım Şevketi* **(Kaside 37/96)**

cevelān göster-:

1.) Dolaşmak.

1.1. cevelān göster-:-*(i)r*
Rakīb etrāf-ı kūyunda hemīşe ***gösterir cevelān***
Meseldir söylenir azgın köpek bir yerde cā tutmaz **(Gazel 89/3)**

cevf-i çarkı dol-:

1.) Dünyanın içini doldurmak; çok memnun olmak.

1.1. cevf-i çarkı dol-:-*dur, -(u)r*
Kim ki bir ümīde minnetsiz olursa dest-res
Cevf-i çarkı doldurur *āsār-ı memnūniyeti* **(Kaside 37/6)**

cevf-i çerh:

1.) Felek; dünya.

1.1. cevf-i çerh:
Çihre-i gerdūn bulutlanmış bulanmış ***cevf-i çerh***
ʿĀşık-ı şūrīde-hāl āh-ı nihān etmiş yine **(Gazel 186/5)**

cevf-i dendān:

1.) Dişinin kovuğu.

1.1. cevf-i dendān:-*ı, -n, -da*
Mahv olur mu kalb-i encāl-i ʿadüvden intikām
Cevf-i dendānında *besler zehri ejder yavrusu* **(Gazel 241/6)**

cevf-i sadef:

1.) Sedefin içi ***(bk. sadef).***

1.1. cevf-i sadef:-*te*
Seherde girye-nāk ol dilde feyz ister isen Fennī
Olur ***cevf-i sadefte*** *ebr-i nīsāndan dürer peydā* **(Kaside 4/9)**

cevher:

1.) Değerli süs taşı, mücevher; ***mec.*** Bir şeyin özü, maya, gevher; ***tas.*** Yaratılmış şeylerin hakikati olan ve Allah'ın ilminde ezelden mevcut bulunan suretler.

1.1. cevher:
Gubār etmez takarrür ***cevher*** *üzere dürr-i nāb üzere*
Kusūrum var ise ʿafv et efendim nezd-i ʿālīde **(Gazel 205/4)**

1.2. cevher:
Çāre yok hayvān olur encāmı hayvān yavrusu
Cevher ıtlāk eylemekle ***cevher*** *olmaz karataş* **(Gazel 236/3)**

1.3. cevherde:-*de*
Tevālī-i belādan kalb-i ʿārifte safā artar
Göğüs verdikçe zor-ı çerha ***cevherde*** *cilā artar* **(Gazel 59/1)**

1.4. cevheri:-*i*
Hebādır dür dökülse Fennīyā derc-i dehānından
Hazef ile ***cevheri*** *temyīz eder sarrāf yoktur yok* **(Gazel 108/5)**

1.5. cevheri:-*i*
Derecāt üzredir eltāfı husūsiyle anın
Ki hazef-pāre ile ***cevheri*** *tutmaz seyyān* **(Kaside 45/27)**

1.6. cevheri:-*i*
Bilirim aslını ol sīm-tenin maʿdeni pāk
Cevheri *silsile-i tīneti tāhir teni pāk* **(Gazel 116/1)**

1.7. cevheri:-*i*
Ben rakībān ile hürmette berāber mi idim
Cevheri *bilmeyerek hāk ile yeksān ettin* **(Gazel 121/2)**

1.8. cevheri:-*i* (mec. Hüner sahipleri)
Cā-be-cā himmetini sarf eder ehl-i hünere
Cevheri *mevkīʿ-i cevherde eder istiʿmāl* **(Kaside 40/29)**

1.9. cevheri:-*i* (mec. Hüner sahipleri)
Çünkü bir ***cevheri*** *seng-i siyeh etmez kuru lāf*
Kadr ü māhiyyetini fark eder ancak sarrāf **(Müsemmen 1/10)**

1.10. cevheri:-*i*
Sırr-ı Kurʾān-ı Mübīni ne bilir münkir-i şūm
Herkesin kārı mıdır ***cevheri*** *tahlīl etmek* **(Gazel 117/4)**

1.11. cevheri:-*i* (***mec.*** İrfan sahipleri)
Niçin şād etmesin erbāb-ı ʿirfān ehl-i ʿirfānı
Bırakmaz ***cevheri*** *mecnūn dahi görse türāb üzere* **(Gazel 205/5)**

1.12. cevherinde:-*i, -n, -de*
Ne yapsın fıtratında ***cevherinde*** *bir hüner yoksa*
Hasūdānın medār-ı iftihārı ʿāmm-ı vecddir hep **(Gazel 7/6)**

cevher ol-:

1.) Değerli bir taş olmak; değerli olmak.

1.1. cevher ol-:-*(u)r*
Kabza-i cāhilde heyzüm-pāre şeklin gösterir
Dest-i fāzılda ***olur*** *yekpāre bir* ***cevher*** *kalem* **(Kaside 24/10)**

1.2. cevher ol-:-*(u)r*
Seng-i hārāya desen işte budur pırlanta
Böyle denmekle hacer ***cevher olur*** *mu hāşā* **(Müsemmen 1/25)**

1.3. cevher ol-:-*maz*
Cevher ıtlāk eylemekle ***cevher olmaz*** *karataş*
ʿAyb olur kelb oğlu kelbe dersen arslan yavrusu **(Gazel 236/3)**

cevherī:

1.) Değerli taşlarla, cevherle ilgili, cevhere ait (şeyler).

1.1. cevherīdir:-*dir*
ʿİlmedir cehle değildir nazar-ı ehl-i kemāl
Tartılan ***cevherīdir*** *hāk için olmaz mīzān* **(Kaside 45/28)**

cevher-i cān:

1.) Can cevheri ***(bk. cevher).***

1.1. cevher-i cān:

Gam mıdır bizlere menfūr-ı leʾīmān olmak
***Cevher-i cān** gibi makbūl-ı kerīmānız biz* **(Gazel 84/7)**

cevher-i fazl u hüner:

1.) Hüner ve fazilet cevheri.

1.1. cevher-i fazl u hüner:
Rütbe-i ilm ü kemāl ʿasrında etti iʿtilā
***Cevher-i fazl u hüner** devrinde buldu iʾtibār* **(Kaside 39/10)**

cevher-i fazl u maʿārif:

1.) İrfan ve erdem cevheri.

1.1. cevher-i fazl u maʿārif:-*le*
*Müsāvīdir müsāvī **cevher -i fazl u maʿārifle***
Yanında dehr-i nakkādın mihekk-i imtihān yok mu **(Gazel 216/5)**

cevher-i hālis:

1.) Saf cevher, mücevher.

1.1. cevher-i hālis:-*le*
Benzemez āsārıma āsār-ı sürrāk-ı sühan
*Tartılır mı **cevher-i hālisle** sīm-i kem-ʿayār* **(Kaside 39/43)**

cevher-i hürriyet:

1.) Özgürlük cevheri.

1.1. cevher-i hürriyet:-*i*
*Hakkıyla edip **cevher-i hürriyeti** takdīr*
Mīzān-ı hukūkun yapışan var mı kefinden **(Gazel 173/7)**

cevher-i ʿirfān:

1.) İrfan cevheri, anlayış kabiliyeti.

1.1. cevher-i ʿirfān:-*ı*
Kalmadı kıymeti pāzār-ı cihānda fazlın
*Var mıdır **cevher-i ʿirfānı** tanır bir üstād* **(Taştir 2/3)**

1.2. cevher-i ʿirfān:-*(ı)mız, -a*
Ne olur kadrimizi anlasa sarrāf-ı dehr
*Etse takvīm-i bahā **cevher-i ʿirfānımıza*** **(Gazel 182/5)**

1.3. cevher-i ʿirfān:-*(ı)m, -a*
Çārşū-yı ʿāleme kerrātle ʿarz eylerdim
***Cevher-i ʿirfānıma** kimse harī-dār olmadı* **(Gazel 232/3)**

cevher-i lutf u kerem:

1.) Lütuf ve ihsan cevheri.

1.1. cevher-i lutf u kerem:-*in*
*Bilirim kıymetini **cevher-i lutf u keremin***
Değilim öyle denīler gibi nādān-ı kerem **(Kaside 41/25)**

cevher-i nāmūs:

1.) Namus cevheri; namuslu yaratılış, öz.

1.1. cevher-i nāmūs:-*u, -n, -u*
***Cevher-i nāmūsunu** takdīr eden ehl-i hıred*
Foyasın meydāna koymaz yārine pinhān gider **(Gazel 45/4)**

cevherlen-:

1.) Değerlenmek, değer kazanmak.

1.1. cevherlenirsin:-*(i)r, -sin*
Seni okşarsa dest-i iştiyākım çeşm-i müştākım
*Cilā peydā eder **cevherlenirsin** böyle kalmazsın* **(Gazel 119/3)**

cevlāngāh:

1.) Gezinti, dolaşma yeri.

1.1. cevlāngāhını:-*ı, -n, -ı*
Şimdi meydān-ı hüner cühhāle etti intikāl
*Rahş-ı gül-gūnün eşekler tuttu **cevlāngāhını*** **(Müfret 7/1)**

1.2. cevlāngāhıdır:-*(ı)m, -dır*
Hāsılı o şūhun adn-i cemāli
*Tāvūs-ı fikrimin **cevlāngāhıdır*** **(Diğer 4/4)**

cevr:

1.) Cevir; eziyet, zulüm, cefa, sıkıntı.

1.1. cevre:-*e*
Nimetin zīnetin olmaz mı pezīrā-yı zevāl
*Ne sebep var bu kadar **cevre** bu istiğnāya* **(Kaside 40/7)**

1.2. cevri:-*i*
*Her **cevri** o dildārın bir müjde-i vuslattır*
Hoş gör anı ey cānım sonunda saʿādet var **(Gazel 58/5)**

1.3. cevrine:-*i, -n, -e*
Lāzım gelir ki vuslata bir hāʾil olmasın
*Mümkün müdür ki **cevrine** dil kāʾil olmasın* **(Gazel 164/1)**

1.4. cevrine:-*i, -n, -e*
Dört buçuk yıldır sana rāhat yüzü göstermedi
Nādim olsun cevrine çarh-ı sitem-kār ağlasın **(Gazel 250/6)**

1.5. cevrine:-*i, -n, -e*
*Sipihr-i kīne-perdāzın sayılmaz **cevrine** karşı*
Ser-ā-pā saf āhenden yapılmış bir beden lāzım **(Müfret 8/1)**

cevr çek-:

1.) Eziyet çekmek, zulüm görmek.

1.1. cevr çek-:-*(e)r, -di, -m*
Tahammül etmiyor bār-ı gam-ı hicrāna ten şimdi
Çekinmezdim evāʾilde çekerdim cevrini ammā **(Gazel 220/3)**

1.2. cevr çek-:-*me, -y, -e*
Etme pīr ʿaşkına ey şūh-ı sitem-kār etme
***Cevrini çekmeye** Fennīde liyākat yoktur* **(Gazel 185/7)**

cevr et-:

1.) Eziyet etmek.

1.1. cevr et-:-*se*
*Zahiren **cevr etse** de geçmez yine üftādeden*
ʿĀşıkın hāmisi ağyār olmaz ancak yār olur **(Gazel 50/4)**

1.2. cevr et-:-*me*
*Gel bana **cevr etme** sultānım gurūr-ı hüsn ile*
Tez mürūr eyler bu günler tez geçer zīra bu çağ **(Gazel 103/4)**

cevr ü āzār:

1.) Eziyet ve azarlamak.

1.1. cevr ü āzār:
***Cevr ü āzār** ile Fennī'yi vatandan ayırıp*
Düşüren dağlara ey çeşm-i gazālim sensin **(Gazel 127/5)**

cevr ü cefā çek-:

1.) Eziyet, sıkıntı çekmek.

1.1. cevr ü cefā çek-:-*mez, -i, -di, -m*
*Çekmez idim **cevr ü cefā***
Ben ʿācizim nem var benim **(Diğer 5/16)**

cevr ü cefā et-:

1.) Eziyet edip sıkıntı çektirmek.

1.1. cevr ü cefā et-:-*se*
Acır elbet gün olur giryeme feryādıma yār
*Ne kadar **cevr ü cefā etse** sitem-kār olsa* **(Gazel 184/6)**

cevr u ezā et-:

1.) Eziyet edip sıkıntı çektirmek.

1.1. cevr u ezā et-:-*tik, -in*
Seni bir Āsaf-ı zī-miknete şekvā edeyim
*Ettiğin **cevr u ezādan edesin** istiğfār* **(Kaside 43/7)**

cevr ü gam:

1.) Eziyet ve keder.

1.1. cevr ü gam:-*ı*
*Elinden çektiğim **cevr ü gamı** varsın cihān görsün*
Yazılsın mācerāmız her lisān üzre kitāb olsun **(Gazel 159/5)**

cevr ü ʿitāb:

1.) Eziyet ve azarlama.

1.1. cevr ü ʿitāb:-*ın, -la*
*Niçin iʿzāb edersin gönlümü **cevr ü ʿitābınla***
Benim de Hālıkım perverdigār-ı zīl-Celālim var **(Gazel 25/3)**

1.2. cevr ü ʿitāb:-*ın, -dan*
*Gönül hiç incinir mi dilberin **cevr ü ʿitābından***
Ki yārin yāre hiç bir tarz u tavrı nā-becā gelmez **(Gazel 90/7)**

cevr ü itāb et-:

1.) Eziyet edip azarlamak.

1.1. cevr ü itāb et-:
*Seni sevdümse bana **cevr ü itāb et** mi dedim*
Gönlüme āteş-i aşkınla ʿazab et mi dedim **(Gazel 146/1)**

cevreylemek:

1.) Eziyet etmek, haksızlık ederek incitmek, zulmetmek.

1.1. cevreylemekle:-*le*
*Bana **cevreylemekle** yār iken ağyār olur sanma*
Güle āb-ı mükedder sepmek ile hār olur sanma **(Gazel 194/1)**

cevr-i devr:

1.) Feleğin, dönemin, zamanın eziyeti.

1.1. cevr-i devr:-*e*
***Cevr-i devre** kıl tahammül tezgeçer bu kara gün*
Fennīyā vakt-i zemistānda çabuk akşām olur **(Gazel 33/8)**

cevr-i devr-i firkat:

1.) Ayrılık zamanının sıkıntısı, eziyeti.

1.1. cevr-i devr-i firkat:-*i*
Yād kılsın çehre-i zerdim lisān-ı hāl ile
***Cevr-i devr-i firkati** dāğ-ı nihānım söylesin* **(Gazel 166/6)**

cevr-i felek:

1.) Feleğin eziyeti ***(bk. felek).***

1.1. cevr-i felek:-*ten*
Siyyemā gussa yağıp başıma şu günlerde
*Gerçi olmakta idim **cevr-i felekten** dilgīr* **(Kaside 47/3)**

1.2. cevr-i felek:
*Pāy-māl etti beni **cevr-i felek** merhamet et*
Dil-i gam-dīdemi kıl gerd-i elemden tathīr **(Kaside 47/26)**

cevr-i tāliʿ:

1.) Talihin, bahtın eziyeti.

1.1. cevr-i tāliʿ:-*den*
*Şu maʿrūzātı ihmāl etme zīrā **cevr-i tāliʿden***
Teʾessür eyledim dest-i felekten çok sitem buldum **(Gazel 155/5)**

cevrini çek-:

1.) Sıkıntısını çekmek, eziyetlerine katlanmak.

1.1. cevrini çek-:
*Kırk sene **cevrini çektim** sana zālim demedim*
Yetişir artık a zālim bu mezālim demedim **(Gazel 154/1)**

1.2. cevrini çek-:-*e, -y, -im*
Çille-i hasret ile kaddimi nūn etti felek
***Çekeyim cevrini** hey kaşı kemānım ammā* **(Gazel 111/4)**

1.3. cevrini çek-:-*ti, -m*
Nazar-ı merhametinden beni meʾyūs etme
*Kırk sene **cevrini çektim** sana zālim demedim* **(Gazel 154/8)**

cevrini gör-:

1.) Eziyetini, sıkıntısını çekmek.

1.1. cevrini gör-:-*mek, -le*
*Olmadım **cevrini görmekle** harīminden dūr*
Kalmadı havsalada sabra mecālim demedim **(Gazel 154/5)**

cevşen:

1.) Zırh, kalkan.

1.1. cevşen:
Kabzası şāyet girerse dest-i düşmen-gīrime
*Āhenīn **cevşen** dayanmaz darbe-yi şimşīrime* **(Müfret 5/1)**

cevze-i istishāb:

1.) Yörüngelerin (felek) yakını [**cevze:** Gökteki yörüngeler (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).]

1.1. cevze-i istishāb:-*a*
*Beni al merhameten **cevze-i istishāba***
Nice bīkesleri ettin bilirim minetdār **(Kaside 43/21)**

ceyb:

1.) Cep.

1.1. ceybini:-*(i)n, -i*
Kaddini sırmalı fistān ile tezyīn edeyim
***Ceybini** sikke-i sīmīn ile teşhīn edeyim* **(Müsebba 2/29)**

ceyb-i kibār:

1.) Seçkinlerin, zenginlerin cebi.

1.1. ceyb-i kibār:-*a*
*Ağırlıkla girer **ceyb-i kibāra** dirhem ü dīnār*
Sebük-mağzān-ı asrı mahrem-i esrār olur sanma **(Gazel 194/5)**

ceyş-i gam:

1.) Gam askeri, ordusu.

1.1. ceyş-i gam:
Tevālī eyledi saf saf gelip her şeş cihātımdan
*Beni öldürdü **ceyş-i gam** amān cān kurtaran yok mu* **(Gazel 216/2)**

1.2. ceyş-i gam:

Sohbetinle şād olanlar şimdi nā-şād oldu gel
Ceyş-i gam *bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel* **(Muhammes 3/2)**

1.3. ceyş-i gam:
Ceyş-i gam *bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel*
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu gel **(Muhammes 3/5)**

1.4. ceyş-i gam:
El-amān ey rūh-ı ʿālem kıl beni lutfunla şād
Ceyş-i gam *bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel* **(Muhammes 3/7)**

1.5. ceyş-i gam:
Ceyş-i gam *bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel*
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu gel **(Muhammes 3/10)**

1.6. ceyş-i gam:-ı
Sürdü ***ceyş-i gamı*** *dilden yed-i imdād-ı ʿAlī*
Kalb-i mahzūnumu şād eyledi irşād-ı ʿAlī **(Kaside 26/1)**

cezā-yı müstehakkı gör-:

1.) Hak edilen, layık olan cezayı vermek.

1.1. cezā-yı müstehakkı gör-:*-me, -dik, -çe*
Kökünden sökmedikçe hārı hāristān olur gülşen
Cezā-yı müstehakkın *görmedikçe eşkıyā artar* **(Gazel 59/3)**

cezb et-/eyle-:

1.) Kendine çekmek.

1.1. cezb et-:*-(e)r*
Düşme nefsin peşine tesviye-i reftār et
Cezb eder *öyle reviş cānib-i nīrāna seni* **(Gazel 230/4)**

1.2. cezb eyle-:*-di*
Durmak olmaz dāne-i kısmet bizi ***cezb eyledi***
Nūr-ı dīdem siz kalın sağ u selāmet elvedāʿ **(Gazel 101/4)**

cezbe-i ān:

1.) Güzelliğin cezbesi; cazibeli güzellik.

1.1. cezbe-i ān:*-ı, -n, -a*
Çehre-i dilkeşi çerkeslere āteş bırakır
Cezbe-i ānına *meftūn kalır Gürcistān* **(Kaside 45/53)**

1.2. cezbe-i ān:*-ı, -n, -da*
Dil verir miydim o mehde ***cezbe-i ān*** *olmasa*
Cezbe-i ānında hikmetler nümāyān olmasa **(Gazel 183/1)**

cezbe-i ān ol-:

1.) Güzelliği, cazibesiyle kendinden geçirmek.

1.1. cezbe-i ān ol-:*-ma, -sa*
Dil verir miydim o mehde ***cezbe-i ān olmasa***
Cezbe-i ānında hikmetler nümāyān olmasa **(Gazel 183/1)**

cezbe-nāk et-:

1.) Cezbeli etmek, kendinden geçirmek.

1.1. cezbe-nāk et-:*-se, -m*
Kendimi ʿaşk-ı ruhunla ***cezbe-nāk etsem*** *gerek*
Firkatinle cismimi hāk ü helāk etsem gerek **(Gazel 248/1)**

1.2. cezbe-nāk et-:*-se, -m*
Rāh-ı maksūda hakīkat inhimāk etsem gerek
Kendimi ʿaşk-ı ruhunla ***cezbe-nāk etsem*** *gerek* **(Tahmis 8/2)**

cezm et-:

1.) Kesin karar vermek, kati surette niyet etmek.

1.1. cezm et-:*-tik*
Biz artık māsivādan Fennīyā iʿrāza ***cezm ettik***
Visāl-ı yāre erdik sohbet-i bī-gāneden geçtik

cibāl:

1.) Cebeller, dağlar.

1.1. cibāl:
Çınarı servi dahl etme ***cibāl üstünde*** *bulmakla*
O nahl-i nāzı istikbāl için kūhsāra çıkmışlar **(Gazel 35/3)**

cibāl-i şāmihāt-ı arz:

1.) Yüksek dağların diyarı, yeri.

1.1. cibāl-i şāmihāt-ı arz:
Ufaksın gerçi Fennī nuhbe-i aʿlām-ı devrānsın
Cibāl-i şāmihāt-ı arz *içinde Tūra benzersin* **(Gazel 120/7)**

cīb-i kibār:

1.) Zarif (büyük, ulu ve seçkin) kişilerin cebi.

1.1. cīb-i kibār:*-a*
Hālisıyyetle giren ***cīb-i kibāra*** *pāradır*
ʿAsrımızda ādemin mağşūşu rāyictir fakat **(Gazel 56/4)**

cidden:

1.) Gerçekten, hakikaten, sahiden.

1.1. cidden:
Biri hem sīret ve hem ʿadl-i cenāb-ı Fārūk
Öbürü Āsaf-ı meşhūrla ***cidden*** *hemhāl* **(Kaside 40/68)**

1.2. cidden:
Müşkilātı getirir dā'ire-i imkāna
Sāʿid-i himmeti ger ***cidden*** *ederse teşmīr* **(Kaside 47/9)**

1.3. cidden:
İşbu zāt olmuştu hem-nām-ı Cenāb-ı Mustafā
Cidden *eylerdi menāhīden humāra ittikā* **(Tarih 12/1)**

ciddī:

1.) Önemli, üzerinde durulması gereken durum; gerçeğe uygun, yalan veya şaka olmayan durum.

1.1. ciddī:
Bu vazʿ-ı nā-becā Fennī için ***ciddī*** *midir yoksa*
Nedir bu ekşi yüz eğri nazar nīz-nem misin kāfir **(Gazel 39/13)**

ciddiyet:

1.) Ciddilik, ağırbaşlılık.

1.1. ciddiyeti:*-i*
İstikāmet-pīşeyim ʿayn-ı hakīkattir sözüm
İltizām eyler hemīşe meşrebim ***ciddiyeti*** **(Kaside 37/95)**

cīfe-i ʿālem:

1.) Dünyanın leşi.

1.1. cīfe-i ʿālem:*-e*
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç
Cīfe-i ʿāleme *aldanma şu dünyādan geç* **(Müseddes 4/3)**

1.2. cīfe-i ʿālem:*-e*
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç
Cīfe-i ʿāleme *aldanma şu dünyādan geç*

1.3. cīfe-i ʿālem:*-e*
Cīfe-i ʿāleme *aldanma şu dünyādan geç*
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç

1.4. cīfe-i ʿālem:-*e*
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç
Cīfe-i ʿāleme *aldanma şu dünyādan geç* **(Müseddes 4/12)**

1.5. cīfe-i ʿālem:-*e*
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç
Cīfe-i ʿāleme *aldanma şu dünyādan geç* **(Müseddes 4/16)**

cīfe-yi dünyā:

1.) Dünyanın leşi.

1.1. cīfe-yi dünyā:
Gāfilin merdümek-i çeşmi demektir ammā
Giremez ehl-i dilin ***cīfe-yi dünyā*** *gözüne* **(Gazel 195/3)**

ciğer:

1.) Bağır, iç; yürek.

1.1. ciğer:
Gitme ey rūh-ı revānım çünkü ten bī-cān
Hasretinle dīdeler giryān ***ciğer*** *büryān kalır* **(Gazel 48/1)**

1.2. ciğer:
Ciğer *pür-dāğ-ı hasret eşk ter-i gülgūnedir sensiz*
Tabīʿat bülbülünde nāleler efzūndur sensiz **(Gazel 75/1)**

1.3. ciğerden:-*den*
Alevlenir dilde nār-ı muhabbet
Tā ***ciğerden*** *kaynar hūn-āb-ı hasret* **(Şarkı 8/7)**

1.4. ciğere:-*e*
Tīr-i müjgān ile çok sukbeler açtın ***ciğere***
İşleten bunları hep dīde-i sehhārındır **(Gazel 30/3)**

ciğerden kop-:

1.) Gönülden, içten gelmek.

1.1. ciğerden kop-:-*sun*
ʿĀrifim yavrum sana ervāh-ı ebrār ağlasın
Giryeler ***kopsun ciğerden*** *yār u ağyar ağlasın* **(Gazel 250/1)**

cigergāh:

1.) Vücutta ciğerin bulunduğu yer, ciğer, bağır; gönül.

1.1. ciger-gāhım:-*(ı)*m
O rütbe töhmetim vardır ki yoktur cürmüme pāyān
Tefekkür eyledikçe tā ***cigergāhım*** *olur sūzān* **(Müseddes 2/13)**

1.2. ciğer-gāhımda:-*(ı)m, -da*
İncitir miydim seni bu āh-ı āteşnāk ile
Şemʿa-i ʿaşkın ***ciğergāhımda*** *sūzān olmasa* **(Gazel 183/5)**

cigerhūn et-:

1.) Gönlü kan içinde bırakmak; ***mec.*** Çok üzmek.

1.1. ciger-hūn et-:-*ti, -n*
Beni hicrān ile hasretle ***cigerhūn ettin***
Etmedin şāhid-i matlab ile hem-āgūş visāl

ciğerim:

1.) Sevgi bildiren bir seslenme sözü.

1.1. ciğerim:
Seni zannım bana ağyār yüreklendirmiş
Eskiden böyle değildin ***ciğerim*** *noldu sana* **(Gazel 1/2)**

cihān:

1.) Âlem, kâinat, dünya; tüm mevcudat.

1.1. cihān:
Gitmez benim olsa ***cihān***
Gönlümde bir gam var benim **(Diğer 5/2)**

1.2. cihān:
Lücce-i zevk u servere olsa müstağrak ***cihān***
Cürʿa nūş olmaz furāt ü şevk u şādīden garīb **(Gazel 6/4)**

1.3. cihān:
Cihān *halkı keyfince dizildi leb-cūyā*
Gūşa gelmekte naʿre-i rindān taraf taraf **(Gazel 104/2)**

1.4. cihān:
Elinden çektiğim cevr ü gamı varsın ***cihān*** *görsün*
Yazılsın mācerāmız her lisān üzre kitāb olsun **(Gazel 159/5)**

1.5. cihān:
Ey mürtekib-i har-meniş ʿālem kime kaldı
Hiç kimseye kalmaz bu ***cihān*** *hem kime kaldı* **(Gazel 222/1)**

1.6. cihān:
Çok zamān ābā vü ecdādınla fahr etti ***cihān***
Şimdi sen ettin mübāhī-ter serīr-i devleti **(Kaside 37/35)**

1.7. cihān:
Sāyesinde müsterih olsun bütün ʿOsmāniyān
Müstezād olsun ***cihān*** *durdukça şān u şevketi* **(Kaside 37/109)**

1.8. cihān:
Şöhret-i lutfun ile gerçi cihān mālā-māl
Nūrı şāhit kamerin menba-ı nūr olduğuna **(Kaside 40/58)**

1.9. cihān:
Eshāb-ı hüner fazl u kemālāt ile meşhūr
El-kıssa ***cihān*** *halkı birer vasf ile mezkūr* **(Müseddes 3/23)**

1.10. cihān:
Etsin nasıl isterse ***cihān*** *öyle tekeyyüf*
Etmez bana evzāʿ-ı felek celb-i teʾessüf **(Müseddes 3/38)**

1.11. cihān:
Ko ***cihān*** *emrini dil boş yere gavgādan geç*
Māsivādan çek elin ahsen ü ednādan geç **(Müseddes 4/2)**

1.12. cihān:
Bilsin ***cihān*** *niyyātını niyyāt-ı hayr-āyātını*
Ezberlesin daʿvātını sükkān-ı ʿālem ser-te-ser **(Tarih 16/5)**

1.13. cihān:
Hudā artırsın ʿömr ü şevket-şāhānesin anın
Cihān *durdukça olsun taht-ı Şāhīde ʿuyūn-ārā* **(Tarih 21/4)**

1.14. cihāna:-*a*
Cihāna *binlerce hurde-bīnān gelir gider*
Bilmez esās-ı hestīyi hayrān gelir gider **(Gazel 46/1)**

1.15. cihānda:-*da*
Cihānda *hayr ile ibkā-yı nām etmekse maksūdun*
Bu rengīn nutku Fennī yādigār-ı bezm-i ahlāf et **(Gazel 11/6)**

1.16. cihānda:-*da*
Pezīrā-yı vücūd olmaz elemsiz bir emel Fennī
Cihānda *herkesin aʿmālini ālām eder tashīh* **(Gazel 19/10)**

1.17. cihānda:-*da*
Fennīyā zīr-i felekte jāj-hādan çok ne var
Şu ***cihānda*** *yokluk erbāb-ı maʿārif yokluğu* **(Gazel 47/5)**

1.18. cihānda:-*da*
Cihānda *zevk-ı inʿāmı kerem-sāz olmayan bilmez*
Şikārın lezzetin aslında şehbāz olmayan bilmez **(Gazel 66/1)**

1.19. cihānda:-*da*
Cihānda *merd-i nīgū-baht ʿazminde hacīl olmaz*
Metālib tāliʿ-i hūşyāre karşı mustahīl olmaz **(Gazel 76/2)**

1.20. cihānda:-*da*
ʿAbestir iştigāli sür çıkar āyīne-i dilden
Cihānda *bir emel kim sūret-i imkān kabūl etmez* **(Gazel 88/4)**

1.21. cihānda:-*da*
Cihānda *hār-ı mihnetten berī gülzār yoktur yok*
Anınçün mürg-ı dilde meks ü istikrār yoktur yok **(Gazel 105/1)**

1.22. cihānda:-*da*
Efsūn var ise tatlı sühandır bu ***cihānda***
Mārānı bile rām kılar hüsn-i hitāba **(Gazel 201/5)**

1.23. cihānda:-*da*
Gönül bir āfete düş ***cihānda*** *şöhret istersen*
Tutulma her mihr-i devr-i kamerde rāhat istersen **(Gazel 246/1)**

1.24. cihānda:-*da*
Her ne dem açılsa ağzı Hakka hamd eyler kalem
Mazhar-ı rağbettir ānınçün ***cihānda*** *her kalem* **(Kaside 24/1)**

1.25. cihānda:-*da*
Saʿādet-mend odur kim tāliʿi kendüye yār olmuş
Cihānda *yoksa kim fazl u hünerle kāmkār olmuş* **(Müfret 3/1)**

1.26. cihānda:-*da*
Duʿā-yı hayr ile tezkār eder evlād ü akrānım
Cihānda *çok eser neşr eyledim çok yādigārım var* **(Muhammes 2/18)**

1.27. cihānda:-*da*
Nefes-gerdān olaydı ger ***cihānda***
Verirdi gıbta pek çok dilrübāya **(Tarih 13/5)**

1.28. cihānda:-*da*
ʿAdālet istikāmet istitāʿat
Samīmī sevdiği şeydir ***cihānda*** **(Tarih 19/2)**

1.29. cihānda:-*da*
Sāmih ***cihānda*** *gam mı yerim māl ü cāh için*
Ki bende-i Sultān-ı Risālet değil miyim **(Taştir 1/9)**

1.30. cihānı:-*ı*
Mihr-i ʿālem-tābsın cüzdür cemālinden şafak
Pür-ziyā kıldın ***cihānı*** *talʿat-i zībā ile* **(Gazel 187/2)**

1.31. cihānı:-*ı*
Asılsız mı bu söz ey tīşe-i ferhād sen söyle
Cihānı *hem yapan hem de yakan mihr-i muhabbettir* **(Gazel 197/3)**

1.32. cihānı:-*ı*
Yani Sultan Hamīd-i Sānī
Hayr ile kıldı ***cihānı*** *teşhīn* **(Tarih 10/3)**

1.33. cihānın:-*ın*
Bütün ebnā-yı ādem tabʿ-ı diğer eylemiş peydā
Ulü'l-ihsānı gitmiş ***cihānın*** *çingāneler kalmış* **(Gazel 94/5)**

1.34. cihānın:-*ın*
Cihānın *germ ü serdi zevk u derdi zıll-i zāʾildir*
Elem çekme sana yār olmadıysa Fennīyā tāliʿ **(Gazel 102/6)**

1.35. cihānın:-*ın*
Cihānın *her huzūzātında bir gam-ı müstetir yoksa*
Dehān-ı tıfla hıttān-ı felek her dem ʿasel vermez **(Gazel 79/2)**

1.36. cihānın:-*ın*
Cihānın *fark maʿa'l-cemʿindedir cemʿiyyet-i hātır*
Bunu fehm etmeyen diller perīşān olmasın nolsun **(Gazel 174/4)**

1.37. cihānın:-*ın*
Bende-i ʿUşşākīyim ʿāşıkların müştākıyım
Çeşm-i cānım var ***cihānın*** *āşinā-bīnāsıyım* **(Kaside 35/7)**

1.38. cihānın:-*ın*
Girse bir matlab ele bī-minnet ü bī-intizār
Bundadır el-Hakk ***cihānın*** *feyz ü mesʿūdiyeti* **(Kaside 37/5)**

1.39. cihānın:-*ın*
Ey ***cihānın*** *Şehr-yāri bī-ʿadīl ü efhamı*
Ey zamānın Haydar-ı kerrār-ı sāhip-kudreti **(Kaside 37/30)**

1.40. cihānın:-*ın*
Ben hatt-ı ruhsārına verdim tamāmen gönlümü
Yokdur ʿindimde ***cihānın*** *kıl kadar haysiyeti* **(Kıt'a 24/2)**

<u>cihān-ı ʿaşk:</u>

1.) Aşk dünyası; aşk üzerine yaratılan kâinat.

1.1. cihān-ı ʿaşk:-*ın*
Ettim ***cihān-ı ʿaşkın*** *her mevkiʿin temāşā*
Bir mevkiʿ bulamadım bezm-i visāle benzer **(Gazel 63/3)**

<u>cihāt:</u>

1.) Cihetler, yönler, taraflar.

1.1. cihāta:-*a*
Nigāh-endāz olurken şeş ***cihāta*** *çeşm-i fettānım*
Edilmişken müheyyā tīğ-i ebrū-yı dem-efşānım **(Tahmis 7/4)**

<u>cihet:</u>

1.) Yön, taraf; sebep, vesile.

1.1. cihetten:-*ten*
Bu ***cihetten*** *gelen derd ü belliyāt*
ʿİsmet-penāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/4)**

<u>cihet-i hayr:</u>

1.) Hayır yönü, sebebi.

1.1. cihet-i hayr:-*a*
Cihet-i hayra *fakat vakf-ı vücūd eyle derim*
Diyemem vāsıta-i hayr ü şer ol nāme gibi **(Gazel 237/3)**

<u>cilā:</u>

1.) Parlaklık, parıltı.

1.1. cilā:
Çünki Hū kalbe ***cilā*** *kālıba nīrū getirir*
Hūdan artık ne var ʿālemde tezekkür edecek **(Gazel 43/6)**

1.2. cilā:
Cilā *ver dīde-i cāna safā ver kalb-i nālāna*
Beni nefs-i nefīsimden haberdār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/2)**

1.3. cilā:
Tevālī-i belādan kalb-i ʿārifte safā artar
Göğüs verdikçe zor-ı çerha cevherde ***cilā*** *artar* **(Gazel 59/1)**

1.4. cilā:
Seni okşarsa dest-i iştiyākım çeşm-i müştākım
Cilā *peydā eder cevherlenirsin böyle kalmazsın* **(Gazel 119/3)**

1.5. cilāya:-*y, -a*
Merd-i ciddī bilme her yaldızlı söz ashābını
Aldanıp sünʿī ***cilāya*** *sanma gevher her taşı* **(Gazel 225/2)**

cilā ver-:

1.) Parlatmak.

1.1. cilā ver-:-*di*
*Çeşmime **verdi cilā** cānā cilālı gözlerin*
Çeşme-i nūr-ı server olmuş gazālī gözlerin **(Gazel 125/1)**

cilālan-:

1.) Parlatılmak, parlak duruma getirilmek.

1.1. cilālansın:-*sın*
*Emel sūretlerin görmekle sāyende **cilālansın***
Benim çoktan beri āyīne-i ʿirfanım ʿātıldır **(Kaside 38/26)**

cilālı:

1.) Cilalanmış, parlatılmış, mücella.

1.1. cilālı:
*Çeşmime verdi cilā cānā **cilālı** gözlerin*
Çeşme-i nūr-ı server olmuş gazālī gözlerin **(Gazel 125/1)**

1.2. cilālı:
Hāk-i pāy-ı yāre yüz sürdük muhakkak Fennīyā
*Pür meserretsin yine gāyet **cilālı** gözlerin* **(Gazel 125/8)**

cild-i har:

1.) Eşek derisi.

1.1. cild-i har:-*dan*
Tekaddüm etmesin ehl-i kemāle cāhil-i har-gūş
*Revā mı **cild-i hardan** deffe yaptırmak kitāb üzre* **(Gazel 193/4)**

cilve:

1.) Görünme, ortaya çıkma, tecelli.

1.1. cilveye:-*y, -e*
*Her dīdede bir sīm-peri **cilveye** başlar*
ʿAks-i ruhun āyīne-i çeşmāne düşerse **(Gazel 202/6)**

cilvegāh:

1.) Görünme, ortaya çıkma, tecelli yeri.

1.1. cilvegāhın:-*(ı)n*
Ey tarak sensin olan ʿālemde şād u bahtiyār
***Cilvegāhın** zülf-i dilberdir makāmın dest-i yār* **(Müfret 13/1)**

cilvegāh ol-:

1.) Görünme, tecelli ve zuhur etme yeri olmak.

1.1. cilvegāh ol-:-*du*
*Bu dil-i nāşādım **oldu** ʿaşkla hem **cilvegāh***
Hātır-ı gamgīnim kıldı hayālin cāy-gāh **(Tahmis 8/12)**

cilvegeh:

1.) Görünme, tecelli ve zuhur etme yeri.

1.1. cilvegehim:-*(i)m*
Kevkeb-i tāliʿime gör ki ne āl etti felek
*Sadr iken **cilvegehim** saff-ı niʿāl etti felek* **(Gazel 115/1)**

cilvelen-:

1.) Görünmek, tecelli etmek.

1.1. cilvelendikçe:-*dikçe*
***Cilvelendikçe** heyūlāt o veliyyü'l-keremin*
Zīr-rānında ola tevsen-i yek-rān-ı kerem **(Kaside 41/55)**

cilve-nisār ol-:

1.) Cilve saçan (kişi) olmak.

1.1. cilve-nisār ol-:
*Çık karşıma ey serv-i revān **cilve-nisār ol***
Aç rūyunu revnak-şiken-i bāğ-ı bahār ol **(Gazel 137/1)**

cilve-sāz et-:

1.) Cilveli etmek, işveli hâle getirmek.

1.1. cilve-sāz et-:
***Cilve-sāz et** bedr-i hüsnünde hilāl ebrūları*
Gurre-i māh-ı felek bālāda garrālanmasın **(Gazel 171/2)**

1.1. cilve-sāz et-: *-mek*
*Hünerdir tevsen-i kilk-i siyāhı **cilve-sāz etmek***
Hemān kātib molur her zeyy-i kitāba giren zirzop **(Gazel 112/4)**

cin:

1.) (Ar. cinn) İnsanlar tarafından görülmeyip çeşitli biçimlere girerek ancak kendileriyle ilgi kuranlara veya istedikleri kimselere göründüklerine ve olağanüstü sayılan bazı işleri yapacak güce sahip bulunduklarına inanılan gizli yaratıklara verilen isim.

1.1. cin:
*Ben **cin** değilim cinsiyim ol āfete söyle*
Gelsin yānıma ādeme ādem ne yaparmış **(Gazel 92/6)**

cinān:

1.) Cennetler.

1.1. cinānda:-*da*
*Refīk olsun **cinānda** hūr-ı ʿayne*
Otursun kasr-ı Firdevs-i ʿalāya **(Tarih 13/8)**

1.2. cināndan:-*dan*
*Ne yana nigāh etsen **cināndan** nişāne var*
Sahraya çıktı zümre-i hūbān taraf taraf **(Gazel 104/3)**

1.3. cināndan:-*dan*
Bu ne sūret bu ne sīret bu ne hüsn-i fıtrat
*Anı bilmem ki **cināndan** mı kaçırmış Rıdvān* **(Kaside 45/54)**

1.4. cinānımdır:-*(ı)m, -dır*
Sormayın cānānımı cānım cānānımdır benim
*Vazʿ-ı akdām ettiği yerler **cinānımdır** benim* **(Gazel 143/1)**
cināyet:

1.) İnsanın canına veya uzuvlarına yönelik saldırma, öldürme; adam öldürme derecesinde ağır suç; hata, günah.

1.1. cināyet:
*Buna kānūn-ı muhabbette **cināyet** mi denir*
Bī-vefālıklarını anlamasın mı Fennīyā **(Gazel 27/5)**

1.2. cināyet:
Bī-vefā bulduğumuz herkesi ithām ederiz
*Vaʿd-i ʿUrkūbu hakīkatte **cināyet** sayarız* **(Gazel 80/5)**

1.3. cināyettir:-*tir*
Fazīlettir onu ʿafv-ı keremle şerm-sār etmek
***Cināyettir** dil-i ebnā-yı cinsi dāğ-dār etmek* **(Müsebba 1/6)**

1.4. cināyettir:-*tir*
*Bir **cināyettir** bu söz ʿafv u helāl etmem sana*
Dersen ey āşūb-ı dil ʿarz-ı cemāl etmem sana **(Gazel 3/1)**

cinnet:

1.) Delilik, cünun.

1.1. cinnet:-*i, -miş*

Ki bārān-ı belāyı yağdırır başa hıreddir hep
*Meğer **cinnet imiş** insān için sermāye-i rāhat* **(Gazel 7/2)**

cins:

1.) Aynı ya da benzer özelliklere sahip olan varlıklar; tür.

1.1. cins:
*Fennīyā her **cins** hem-cinsinden istilzāz eder*
Tabʿ-ı dānāya gelir ünsiyyet-i dānā lezīz **(Gazel 23/6)**

1.2. cinsiyim:-*i, -y, -im*
*Ben cin değilim **cinsiyim** ol āfete söyle*
Gelsin yānıma ādeme ādem ne yaparmış **(Gazel 92/6)**

cins ü mezheb:

1.) Tür ve mezhep.

1.1. cins ü mezheb:
*Gönül yıkma gönül yap **cins ü mezheb** etmeyip tefrīk*
Eder bu hak sözü yerde beşer gökte melek tasdīk **(Müsebba 1/9)**

cīrān:

1.) Komşular.

1.1. cīrān:
Girip ihlāsla meyhāne-i ʿaşka riyādan geç
*Eğer **cīrān** ile ünsiyyet istersen hatādan geç* **(Müsebba 1/30)**

1.2. cīrāna:-*a*
Hālimi ʿarz eyle yāra müjde-i vuslat getir
*Āh ü zārım ey sabā **cīrāna** dehşet vermesin* **(Gazel 175/8)**

cism:

1.) Cisim; beden, gövde, vücut.

1.1. cisme:-*e*
Haktır bana cānı veren
*Cān oldu **cisme** pīrehen* **(Diğer 5/7)**

1.2. cisme:-*e*
Kızıl kanlara garkolmuş gibi bünye-i dāğım
*Şehīd-i ʿaşk olursam ʿākıbet **cisme** kefensin sen* **(Gazel 247/2)**

1.3. cisme:-*e*
***Cisme** cān cāna gıda kalbe safā dīdeye nūr*
Yāreye çāre bütün derde devā vuslat-ı Pīr **(Kaside 33/2)**

1.4. cismimden:-*(i)m, -den*
Cānıma tuttum bedel nefsimce cānānım seni
*Etmesin Allah **cismimden** cüdā cānım seni* **(Gazel 224/1)**

1.5. cismime:-*(i)m, -e*
Yār eliyle taş atsa gül kadar etmez eser
***Cismime** ağyār elinde gül dokunsa hār olur* **(Gazel 50/2)**

1.6. cismimi:-*(i)m, -i*
Kendimi ʿaşk-ı ruhunla cezbe-nāk etsem gerek
*Firkatinle **cismimi** hāk ü helāk etsem gerek* **(Gazel 248/1)**

1.7. cismimi:-*(i)m, -i*
*Firkatinle **cismimi** hāk ü helāk etsem gerek*
Hasretiyle kār ü zārım āh u feryād olduğum **(Tahmis 8/3)**

1.8. cismimizi:-*(i)miz*
***Cismimizi** nār-ı ʿaşka yakmışız*
Bāl ü per bulunmaz pervānemizde **(Şarkı 6/4)**

1.9. cisminde:-*i, -n, -de*
*Yā kalır mı ʿāşık-i dil-hastanın **cisminde** tāb*
Lerze-nāk eyler beyim şīr olsa da bī-irtiyāb **(Tahmis 6/12)**

1.10. cismine:-*i, -n, -e*
*ʿÖmrüne Hakk bereket **cismine** sıhhat versin*
Eylesin ʿātıfet ü reʾfet ile şöhret-gīr **(Kaside 47/37)**

1.11. cismini:-*(i)n, -i*
***Cismini** kıble ile bir gül-i rengīn edeyim*
Üşüdükçe alayım koynuma teshīn edeyim **(Müsebba 2/30)**

cism içinde ʿayn-ı cān (ol-):

1.) Bir beden içinde tek can, tek gönül olmak.

1.1. cism içinde ʿayn-ı cān (ol-):-*(ı)m, -sın*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel
*Girīzān olma benden **cism içinde ʿayn-ı cānımsın*** **(Müsebba 3/18)**

cism ü cān:

1.) Beden ve ruh.

1.1. cism ü cān:-*ı*
*Vücūdumdan eser yok **cism ü cānı** yāre verdim hep*
Kuvā-yı ʿakl u fikri topladım dildāra verdim hep **(Gazel 9/1)**

1.2. cism ü cān:-*(ı)m, -ı*
Yā İlāhī Kaʿbe-i maksūda īsāl et beni
*Yoksa **cism ü cānımı** bu yolda hāk etsem gerek* **(Gazel 248/3)**

1.3. cism ü cān:-*(ı)m, -ı*
*Yoksa **cism ü cānımı** bu yolda hāk etsem gerek*
Eylerim ʿafvin temennī ey Kerīm ü ey İlāh **(Tahmis 8/8)**

cism-i bī-tāb:

1.) Güçsüz, hâlsiz beden.

1.1. cism-i bītāb:-*ım*
*Sebāt etsin yolunda kat kat olsun **cism-i bī-tābım***
Beni ʿirfān-sarāy-ı hazretinde nerdübān eyle **(Gazel 178/3)**

cism-i bī-tāb ü tüvān:

1.) Güçsüz ve hâlsiz, yorgun beden.

1.1. cism-i bī-tāb ü tüvān:
Hikāyet eylesem derd-i dili yāra dehān titrer
*Yürek oynar yerinden **cism-i bī-tāb ü tüvān** titrer* **(Gazel 40/1)**

cism-i marīz:

1.) Hasta beden; aşk derdiyle bitkin düşen beden.

1.1. cism-i marīz:-*a*
Çöker germ ü serdi tāze dilber seven gönül
***Cism-i marīza** elbette buhrān gelir gider* **(Gazel 46/10)**

cism-i münīr:

1.) Parlak cisim.

1.1. cism-i münīr:
Mihr ü meh ü pervīn ü tīr senden olurlar müstenīr
*El-kısısa her **cism-i münīr** vechinden eyler ahz-i bāb* **(Kaside 20/20)**

cism-i nizār:

1.) Zayıf, düşkün, güçsüz beden.

1.1. cism-i nizār:-*(ı)m*
Anılsa nāmın ʿankā-yı hayālin geçse hātırdan
*Değil **cism-i nizārım** lānesinde mürg-ı cān titrer* **(Gazel 40/4)**

1.2. cism-i nizār:-*(ı)m*

*Yine rāhatta kalır **cism-i nizārım** Fennī*
Yār yanımda iken yastığım ahcār olsa **(Gazel 184/7)**

1.3. cism-i nizār:-*(ı)m*
*İnle ey **cism-i nizārım** ağla ey çeşm-i terim*
Yāre karşı ʿarz-ı hāle tercümān ister gönül **(Kaside 29/2)**

1.4. cism-i nizār:-*(ı)m*
Benim olʿāşık-ı sādık ki çeşm-i dür-nisārım var
*Ruh-ı zerdim dil-i gam-perverim **cism-i nizārım** var* **(Muhammes 2/1)**

cism-i pāk:

1.) Saf, temiz beden.

1.1. cism-i pāk:-*(i)n, -den*
Yer de bulsun cürm-i māh-ı enveri Fennī kulun
*Üzme artık **cism-i pākinden** çıkar pīrāheni* **(Gazel 218/5)**

1.2. cism-i pāk:-*i, -n(i)*
Şuʿā-yı dīde-i gam dīdem oğlum ʿĀkife ansız
*Gelip bir derd-i müşkil **cism-i pākin** bī-tüvān etti* **(Gazel 251/2)**

1.3. cism-i pāk:-*i, -n(i)*
Şuʿā-yı dīde-i gam dīdem oğlum ʿĀkife ansız
*Gelip bir derd-i müşkil **cism-i pākin** bī-tüvān etti* **(Tarih 22/2)**

cism-i ʿuryān:

1.) Çıplak beden.

1.1. cism-i ʿuryān:-*(ı)m*
Erince ʿālem-i ʿulvī-yi kudse rūh-ı serdārım
*Girince hufre-i tārīk-i hāke **cism-i ʿuryānım*** **(Muhammes 2/16)**

civān:

1.) Genç, delikanlı.

1.1. civān:
Temennā-yı visālimle dolanırlar uzağımdan
*Çıkarsam seyre derler ins ü cin yok bir **civān** şöyle* **(Tahmis 7/13)**

2.) Taze, diri, canlı.

2.1. civān:
Leyālīde ne mümkün hāb görsün çeşm-i giryānım
*Melek manzar musaffā sīne meh-rū bir **civān** gözler* **(Gazel 62/4)**

2.2. civāndır:-*dır*
İhtiyār eyledi Allah beni hamd olsun
*Ne büyük fazl-ı İlāhī ki **civāndır** kalemim* **(Gazel 152/2)**

3.) Genç ve güzel kadın (Mürüvvet Hanım).

3.1. civān:-*i, -di*
İki kimse geldi yazdı tārīh-i fevtini
*Necābetli himmetli zekī bir **civān idi*** **(Tarih 14/5)**

cīve:

1.) Civa, cıva; normal sıcaklıkta sıvı olarak bulunan, gümüş renginde bir element (simgesi Hg).

1.1. cīveyi:-*y, -i*
*Müşkil iştir **cīveyi** altuna tahvīl etmek*
Nefsi āsān değil ʿirfān ile tekmīl etmek **(Gazel 117/1)**

1.2. cīve:
Merhamet çeşmesi bir hayli zamāndır kurudu
*Garazen **cīve** dökülmüş gibice tā gözüne* **(Gazel 204/5)**

coş-:

1.) Duygu ve düşünceleri güçlü bir tepki ile dışarı vurmak, galeyan etmek.

1.1. coş-:
Ey gözüm hasret-i yār ile nihān ağlayarak
***Coş** da āgūşumu gencīne-i āb et mi dedim* **(Gazel 146/5)**

cūd:

1.) İnsanlara ihtiyaçlarını bildirmelerine meydan vermeden lütufta, ihsanda bulunma, el açıklığı, cömertlik.

1.1. cūdu:-*u*
***Cūdu** çok cürʾeti çok şefkati çok reʾyi metīn*
Ezelī mevhibedir halk-ı Hudā dād-ı ʿAlī **(Kaside 26/4)**

1.2. cūduna:-*u, -n, -a*
O himmete leyl ü nehār ederler ʿarz-ı iftikār
*Ebr-i güher-bār-ı bahār **cūduna** timsāl olamaz* **(Gazel 83/2)**

1.3. cūdunu:-*(u)n, -u*
*Lutfunu **cūdunu** ihsānını yād ettikçe*
Doluyor hātırıma neşe-i feyezān-ı kerem **(Kaside 41/38)**

cūd u ʿatā:

1.) Cömertlik ve ihsan.

1.1. cūd u ʿatā:
***Cūd u ʿatā** servet anın*
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/20)**

cūd u ihsān:

1.) Cömertlik ve lütuf.

1.1. cūd u ihsān:-*ı*
Bermekīler dahi şermende kalır lutfundan
***Cūd u ihsānı** kılar Hātemi hayrān-ı kerem* **(Kaside 41/17)**

1.2. cūd ü ihsān:-*ı, -n, -ı*
***Cūd ü ihsānını** Hātem bile eyler teslīm*
Himem ü lutfunu Āsaf dahi eyler tahsīn **(Kaside 42/13)**

cūd u inʿām u ʿatā:

1.) Cömertlik, lütuf, ihsan.

1.1. cūd u inʿām u ʿatā:
Sana bahşāyiş-i Hallāk-ı Cihāndır ancak
***Cūd u inʿām u ʿatā** hüsn-i mizāc u mişvār* **(Kaside 43/18)**

cūd ü mekārim:

1.) Kerem, cömertlik, el açıklığı.

1.1. cūd ü mekārim:
*Veliyy-i niʿmetā **cūd ü mekārim** bende-i hāsın*
ʿAtā ʿabdin sehā dergāh-ı ihsānında sāʿildir **(Kaside 38/16)**

cüdā et-:

1.) Ayırmak, uzaklaştırmak, mahrum etmek.

1.1. cüdā et-:-*me, -sin*
Cānıma tuttum bedel nefsimce cānānım seni
***Etmesin** Allah cismimden **cüdā** cānım seni* **(Gazel 224/1)**

cüdālık:

1.) Ayrı düşme, ayrılık, firak.

1.1. cüdālık:
Bu ʿabd-i aʿcezi yā Rab rehā-yāb eyle gafletten
*Ki yār āgūş-ı vuslatta henüz bende **cüdālık** var* **(Gazel 60/5)**

1.2. cüdālık:-*lık*

Cüdālık *cālib-i hüzn ü elemdir kalb-i ʿuşşāka*
Gidenler aslına dilşād ü handen olmasın nolsun **(Gazel 174/2)**

cühelā:

1.) Cahiller.

1.1. cühelā:
ʿUkalā hubb-ı ehıbbāyı süveydāda taşır
Cühelā *ʿādetidir sahte tekāpū dediğin* **(Gazel 118/9)**

1.2. cühelā:
Mazhar-ı hüsn-i kabūl-i üdebādır ammā
Cühelā *zümresine āfet-i cāndır kalemim* **(Gazel 152/11)**

1.3. cühelā:
Cühelā *gökte makām-ı fuzalā yerde ise*
Evc-i aʿlāya çıkarsın beni beyne'l-akrān **(Gazel 180/3)**

1.4. cühelā:
Sen bilirsin ne demek olduğunu ümīdin
Cühelā *etmese de fehm-i mezāyā-yı ümīd* **(Kaside 46/32)**

1.5. cühelāya:*-y, -a*
Fazl u irfānımı bilāhere ettin inkār
Hem-reh ettin ***cühelāya*** *beni tūl ü eyyām* **(Kaside 43/3)**

1.6. cühelāyı:*-y, -ı*
Cühelāyı *edip insān sırasından tecrīd*
Fuzalāyız fuzalā kadrini iʿzām ederiz **(Gazel 80/4)**

cühelā-yı eclāf:

1.) Adi, aşağılık cahiller.

1.1. cühelā-yı eclāf:
Harf atarsa sana şāyet ***cühelā-yı eclāf***
İltifāt etme demişler fudalā-yı eslāf **(Müsemmen 1/9)**

cühhāl:

1.) Cahiller.

1.1. cühhāle:*-e*
Şimdi meydān-ı hüner ***cühhāle*** *etti intikāl*
Rahş-ı gül-günün eşekler tuttu cevlān-gāhını **(Müfret 7/1)**

cümle:

1.) Bütün, hep, tümü, herkes.

1.1. cümle:
Huzūr-u devlete ʿarz-ı metālib emr-i zāʾiddir
ʿAyāndır Hazretinde ***cümle*** *rāzım āh Efendim āh* **(Gazel 179/4)**

1.2. cümle:
Cümle *āfāt ü belāyādan seni hıfz eylesin*
Hakka tefvīz ettim ey hurşīd-i rahşānım seni **(Gazel 224/3)**

1.3. cümle:
Ol Şehin sığmaz kitāb-ı kāʿinata midhati
Cümle *insān kātib olsa tutsa her eller kalem* **(Kaside 24/47)**

1.4. cümle:
Muhakkıkdır bırakmaz şüphe ebhās ü maʿānīde
Muhakkak ***cümle*** *eştāt-ı fünūn dehri şāmildir* **(Kaside 38/11)**

1.5. cümle:
Durup karşımda saf saf ser-fürū eyler bana hūbān
Humāre vālihān-ı ʿārızımdır ***cümle*** *dildārān* **(Tahmis 7/9)**

1.6. cümle:
Olmaktalardır şādümān ***cümle*** *maʿārif-perverān*
Buldu bahā-yı bī-gerān ʿasrında kālā-yı hüner **(Tarih 16/3)**

1.7. cümle:
İşte görsünler ki bir māhir muhāsibken bu zāt
Bağladı ***cümle*** *hesābātı yekūn-ı rihlete* **(Tarih 17/3)**

1.8. cümle:
Günü doğdu efāzıl zümresinin
Sevindi ***cümle*** *eshāb-ı bidāʿat* **(Tarih 19/11)**

1.9. cümleden:*-den*
ʿAkl-ı külʿirfānının tıfl-ı elf-bā-hānıdır
Cümleden *aʿlā vü aʿlemdir Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 23/2)**

1.10. cümlenin:*-nin*
Şimdi sensin ***cümlenin*** *mümtāzı ey ʿālī-mizāc*
Eylemem bühtān isbāt-ı misāl etmem sana **(Gazel 3/3)**

1.11. cümlesi:*-s, -i*
Neydi bir būse için ettiğin istiğnālar
Cümlesi *her ne ise hāb u hayāl olmadı mı* **(Gazel 212/4)**

1.12. cümlesi:*-s, -i*
Hükemā zümresi maʿlūle müdāvāt eyler
Vüzerā ***cümlesi*** *menkūbe ederler ihsān* **(Kaside 45/40)**

1.13. cümlesine:*-s,-i, -n, -e*
Humakā ***cümlesine*** *açtı metālib kapısın*
ʿUkalā zümresini etmedi gamdan āzād **(Taştir 2/2)**

1.14. cümlesin:*-s, -i, -n(i)*
Hāsılı ***cümlesin*** *öğren var iken kesbe mecāl*
ʿİlmi tahsīl edegör gayret edip rūz ü leyāl **(Müseddes 4/8)**

1.15. cümleyi:*-y, -i*
Bu fakīri kūşe-i hātırdan ihrāc etmeyin
Eyledik biz ***cümleyi*** *Hakka emānet elvedāʿ* **(Gazel 101/6)**

1.16. cümleyi:*-y, -i*
Kadr ü şerefin ***cümleyi*** *fāʿiktir efendim*
Etmiş seni Hak nām-ı Muhammed ile tevsim **(Kaside 18/3)**

1.17. cümleyi:*-y, -i*
Rāhat arama Hakkı ara ***cümleyi*** *hoş gör*
Yanlışlarını yād ile ʿafv iste Hudādan **(Kaside 50/6)**

1.18. cümleyi:*-y, -i*
Dīde-i hak-bīn-i ʿārif ***cümleyi*** *telhīd eder*
Çeşm-i uhūldür gören meşhūdumu her bār iki **(Kıt'a 17/2)**

cünbüş-i reftār:

1.) Yürüyüşünün hareketi; salınış.

1.1. cünbüş-i reftār:*-ın, -dır*
Beni dem-beste kılan şīve-i güftārındır
Gözümü yolda koyan ***cünbüş-i reftārındır*** **(Gazel 30/1)**

cünbüşlen-:

1.) Eğlenmek, neşelenmek, şevklenmek.

1.1. cünbüşlenir:*-(i)r*
Felekte seyr ü reftārım görüp ***cünbüşlenir*** *Nāhīd*
Benim pervāne-i şemʿ-i cemālimdir meh ü Hurşīd **(Tahmis 7/12)**

cürʿa:

1.) Bir damla, bir yudum.

1.1. cürʿa:
Lücce-i zevk u servere olsa müstağrak cihān
Cürʿa *nūş olmaz furāt ü şevk u şādīden garīb* **(Gazel 6/4)**

cürʿa-i āb:

1.) Suyun son yudumu.

1.1. cürʿa-i āb:-*ı*
Görürler gerdeninden su içerken ***cürʿa-i ābı***
Sefîd-i vassāfsın şeffafsın billūre benzersin **(Gazel 120/2)**

cürʿa-i matlab-ı reyyān et-:

1.) İstek damlasının suyuna kandırmak; isteğine ulaştırmak.

1.1. cürʿa-i matlab-ı reyyān et-:-*me, -di*
Çeşme-i sār-ı emele uğramadı rāh-ı taleb
Etmedi teşne-dili cürʿa-i matlab-ı reyyān **(Kaside 45/10)**

cürʾet:

1.) Cesaret, yiğitlik, korkmayarak ileriye atılma.

1.1. cürʾet:
Dānişverānın oldur medār-ı iftihārı
Fennī nedir bu ***cürʾet*** *Sırrīye peyrev oldun* **(Gazel 244/6)**

1.2. cürʾeti:-*i*
Cūdu çok ***cürʾeti*** *çok şefkati çok reʾyi metīn*
Ezelī mevhibedir halk-ı Hudā dād-ı ʿAlī **(Kaside 26/4)**

cürʾet et-:

1.1. cürʾet et-:-*ti, -n, -se*
Veyā Mal Sandığından māl-i mīrī sirkat ettinse
Rücūʿ et tevbe-kār ol her ne cürme ***cürʾet ettinse*** **(Müseddes 1/20)**

cürm:

1.) Suç, günah, kabahat, kusur.

1.1. cürm:
Küçükler ***cürm*** *ile meʾlūf büyükler ʿafv ile maʿrūf*
Kusūrum var ise ʿafv eyle sultānım niçin küstün **(Gazel 133/5)**

1.2. cürme:-*e*
Veyā Mal Sandığından māl-i mīrī sirkat ettinse
Rücūʿ et tevbe-kār ol her ne ***cürme*** *cürʾet ettinse* **(Müseddes 1/20)**

1.3. cürmüm:-*(ü)m*
Cürmüm *ne ki Fennī bana dildār gücenmiş*
Şāyeste midir uslu bir insān ʿitāba **(Gazel 201/6)**

1.4. cürmüm:-*(ü)m*
İnfisāl ettirdiler ***cürmüm*** *tebeyyün etmeden*
Bilmezem hālā nedir esbāb-ı maʿzūliyeti **(Kaside 37/69)**

1.5. cürmümden:-*(ü)m, -den*
Muktezā-yı keremindir güzer et ***cürmümden***
Beni cānā elem-i hicr ile etme taʿzīb **(Gazel 8/2)**

1.6. cürmüme:-*(ü)m, -e*
O rütbe töhmetim vardır ki yoktur ***cürmüme*** *pāyān*
Tefekkür eyledikçe tā ciger-gāhım olur sūzān **(Müseddes 2/13)**

1.7. cürmümü:-*(ü)m, -ü*
Ger kusūr ettimse maʿzūrum bağışla ***cürmümü***
Pādişāhım lutfedip eyle kabūl-i iʿtizār **(Kaside 39/33)**

1.8. cürmümüz: -*(ü)müz*
Muʿattar dimāğ etmez bizi būy-ı kām ile
Nedir ***cürmümüz*** *tatyībe şāyān değil miyiz* **(Gazel 70/4)**

1.9. cürmün:-*(ü)n*
Mürşide dil bağlamayan ***cürmün*** *anıp ağlamayan*
Sīnesini dağlamayan nāʾil-i dilhāh olamaz **(Gazel 67/2)**

1.10. cürmüne:-*ü, -n, -e*
Cürmüne *karşı der-i ʿafvi penāh eylemeyen*
ʿAceb ādem midir ʿālemde günāh eylemeyen **(Kıt'a 18/1)**

1.11. cürmünü:-*(ü)n, -ü*
Teʾvīle çalışmaktan ise ***cürmünü*** *maznūn*
Ahsen görünür sūret-i inkāra teşebbüs **(Gazel 15/6)**

1.12. cürmünü:-*(ü)n, -ü*
Cürmünü *eyleme ağyāra beyān ağla gönül*
Taʾib ol ʿafv-ı İlāhīye dayan ağla gönül **(Gazel 135/1)**

1.13. cürmünü:-*(ü)n, -ü*
Dūd-ı āhım sana şemsiyelik et yāre dedim
Kabarıp ***cürmünü*** *mānend-i sehāb et mi dedim* **(Gazel 146/7)**

1.14. cürmünü:-*(ü)n, -ü*
Sil dedim ***cürmünü*** *Fennī kuluyun defterden*
Yüzüne karşı otur yād ü hesāb et mi dedim **(Gazel 146/8)**

1.15. cürmünü:-*ü, -n, -ü*
Cürmünü *yād eyleyip bakmaz sevād-ı vechine*
Gūş-ı dil eyler temennī çeşm-i cān ister gönül **(Kaside 29/7)**

cürm et-:

1.) Günah işlemek.

1.1. cürm et-:-*ip*
Bize ʿisyān ve inābet pederden mīrās
Nā-halef ʿaddolunur ***cürm edip*** *āh eylemeyen* **(Kıt'a 18/2)**

cürm ü cināyet:

1.) Suç ve günah.

1.1. cürm ü cināyet:-*le*
Der-i inʿāmına yā Rab şerm-sārāne geldik biz
ʿAmel tomarını mālī bulup ***cürm ü cināyetle*** **(Gazel 69/6)**

cürm ü günāh:

1.) Suç ve günah.

1.1. cürm ü günāh:-*(ı)m, -dan*
Peşīmānım peşīmān sebk eden ***cürm ü günāhımdan***
Beni dūr etme yā Rab Pīr-i gavsiyyet penāhımdan **(Müseddes 2/2)**

cürm ü hatā:

1.) Suç, günah ve kabahat, kusur.

1.1. cürm ü hatā:
Mānīʿ olamaz ***cürm ü hatā*** *fazl-ı kerîme*
Ümīdini katʿ etme esīmā demedin mi **(Gazel 239/4)**

1.2. cürm ü hatā:
Kibriyā vü ʿazamet ʿafv ü ʿināyet sana hās
Āciziz biz değiliz ***cürm ü hatādan*** *hālī* **(Kaside 2/3)**

1.3. cürm ü hatā:
Yārin uykuda iken gerdenini takbīl et
Ettiğin ***cürm ü hatā*** *kābil-i inkār olsun* **(Gazel 161/2)**

1.4. cürm ü hatā:-*dan*
Kibriyā vü ʿazamet ʿafv ü ʿināyet sana hās
Āciziz biz değiliz ***cürm ü hatādan*** *hālī* **(Kaside 2/3)**

cürm ü isyān:

1.) Suç, günah ve isyan.

1.1. cürm ü isyān:-*(ı)m*
Cürm ü isyānım *nedir bilmem ne yaptım yāre ben*
Bilmedim hayfā ne yüzden uğradım azara ben **(Gazel 168/1)**

cürm-i aʿzam:

1.) Büyük günah, suç.

1.1. cürm-i aʿzam:-*dır*
Cürm-i aʿzamdır *vücūd isnād edersen kendine*
Hālini dergāh-ı Hakkaʿ arz u inhādır hüner **(Gazel 51/5)**

cürm-i bī-vücūd:

1.) Var olmayan suç, haksız yere suçlama.

1.1. cürm-i bī-vücūd:
Kalkışıp hakkımda ***cürm-i bī-vücūd*** *isnādına*
Ettiler onlar da icrā muktezā-yı tıyneti **(Kaside 37/45)**

cürm-i māh-ı enver:

1.) Ay gibi nurlu, parlak yüzlü sevgilinin suçu.

1.1. cürm-i māh-ı enver:-*i*
Yer de bulsun ***cürm-i māh-ı enveri*** *Fennī kulun*
Üzme artık cism-i pākinden çıkar pīrāheni **(Gazel 218/5)**

cūşiş-i deryā:

1.) Deniz coşkusu, coşkulu deniz; ***tas.*** Deniz; insan-ı kâmile, vahdete işaret etmektedir.

1.1. cūşiş-i deryā:-*da, -ki*
Erbāb-ı nazar ne kapar emvāc-ı hevādan
Gāfil göremez ***cūşiş-i deryādaki*** *sırrı* **(Kaside 50/13)**

cüst ü cū:

1.) Arama, araştırma.

1.1. cüst ü cū:
Tūl-ı āmāle mecāl ***cüst ü cū*** *vermez felek*
Bād-ı hayā sokma her kāmı süveydā-yı dile **(Gazel 113/4)**

cüst ü cū et-/eyle-:

1) Aramak, araştırmak.

1.1. cüst ü cū et-:-*il, -sin*
Hangi semtin gül-sitānından ***edilsin cüst ü cū***
Koklamak istersem ey gül-berk-i handānım seni **(Gazel 224/5)**

1.2. cüst ü cū et-: *-mek*
Fikrimi sevk eyledim idrāk-i Zāta sū-be-sū
Anladım beyhūdedir hāriçten ***etmek cüst ü cū*** **(Kaside 7/11)**

1.3. cüst ü cū eyle-:
Sende mahfīdir murādın senden ***eyle cüst ü cū***
El atıp etrāfa çırpınmak nedir aʿmā gibi **(Gazel 233/8)**

cüst ü cū-yı kerem eyle-:

1.) Cömertlik aramak, araştırmak; lütuf beklemek.

1.1. cüst ü cū-yı kerem eyle-:-*r, -di, -m*
Cüst ü cū-yı kerem eylerdim *anınçün ben de*
Ele girdi hele bir kūşe-i dāmān-ı kerem **(Kaside 41/10)**

cū(y):

1.) Akarsu, ırmak, nehir.

1.1. cūlara:-*lar, -a*
Eşk-i gül-gūnum revān olsun karışsın ***cūlara***
Hīre-dār olsun hurūşān olsun enhār ağlasın **(Gazel 250/5)**

cūyān:

1.) Nehirler, ırmaklar.

1.1. cūyān:
Rāhına medresenin ak yürü ***cūyān*** *gibi*
Eb ü ecdādın olan zāt-ı şerīfān gibi **(Müseddes 4/5)**

cūyān-ı kerem ol-:

1.) Cömertlik nehirleri olmak; çok cömert olmak.

1.1. cūyān-ı kerem ol-:-*(u)r*
Tanımışlar keremin kadrini ʿulviyyetini
Olur *ebnā-yı zemān cān ile* ***cūyān-ı kerem*** **(Kaside 41/9)**

cūy-bār ol-:

1.) Irmak olmak, ırmak gibi akmak; çok akmak.

1.1. cūy-bār ol-:-*sun*
Göster ey āyīne-i devrān bana dildārımı
Girye-i hicrān ile ***olsun*** *mu çeşmim* ***cūy-bār*** **(Kaside 39/51)**

cūy-bār-ı eşk:

1.) Gözyaşı ırmağı.

1.1. cūy-bār-ı eşk:-*(i)m, -i*
Cūy-bār-ı eşkimi *gelsin temāşā eylesin*
Cebhemi ferş eylerim akdām-ı yāre pul gibi **(Gazel 228/2)**

cūyende-i ezvāk-ı huzūr-ı zürefā:

1.) Zariflerdeki huzurlu zevkleri arayan.

1.1. cūyende-i ezvāk-ı huzūr-ı zürefā:-*y, -ım*
Cūyende-i ezvāk-ı huzūr-ı zürefāyım
Maʿrūz-ı metāʾib hedef-i tīr-i cefāyım **(Müseddes 3/14)**

cūyende-i lutf:

1.) Lütuf arayan, uman (kimse).

1.1. cūyende-i lutf:-*u*
Eylemiştir nice dilteşne-i kāmı irvā
Eylemiştir nice ***cūyende-i lutfu*** *dilsīr* **(Kaside 47/6)**

cūy-ı eşk:

1.) Gözyaşı ırmağı.

1.1. cūy-ı eşk:-*i*
Nakd-i rāyicdir anı beyhūde israf etmeyip
Cūy-ı eşki *reh-güzār-ı yāre icrādır hüner* **(Gazel 51/3)**

2. cūy-ı eşk:-*(i)m*
Cūy-ı eşkim *dökeyim pāyine reyyān olsun*
Gül fidānım büyüsün serv ile seyyān olsun **(Gazel 169/1)**

cüzʾ:

1.) Bir bütünü meydana getiren kısımlardan her biri, kısım, parça.

1.1. cüzʾdür:-*dür*
Mihr-i ʿālem-tābsın ***cüzdür*** *cemālinden şafak*
Pür-ziyā kıldın cihānı talʿat-i zībā ile **(Gazel 187/2)**

1.2. cüzʾünden:-*ü, -n, -den*
Sevk-ı tīnetle sevilmez mi birāder yavrusu
Bir vücūd ki hangi ***cüzʾünden*** *geçer sāhib-i vücūd* **(Gazel 241/4)**

cüzʿ-i dāne:

1.) Bir kısım, bir miktar.

1.1. cüzʿ-i dāne:-*de*
Mürg-ı vahşī dāma düşmez dānesiz meşhūrdur
Sayd-ı dildārān için ***cüzʿ-i dānede*** *sīm ü zer taşı* **(Gazel 225/3)**

cüz-i ferd-i kāʾinat:

1.) Kâinatın tek parçası, her bir parçası.

1.1. cüz-i ferd-i kāʾinat:-*a*
*Bakarlar **cüz-i ferd-i kāʾinata** çeşm-i ʿibretle*
Ulü'l-ebsār-ı evlād-ı beşerdir Nakşibendīler **(Kaside 36/5)**

Ç

çabuk:

1.) Alışılandan veya gösterilenden daha kısa bir zamanda, tez, yavaş karşıtı.

1.1. çabuk:
Cevr-i devre kıl tahammül tezgeçer bu kara gün
Fennīyā vakt-i zemistānda ***çabuk*** *akşām olur* **(Gazel 33/8)**

1.2. çabuk:
Hātırından ne ***çabuk*** *çıkmış o mest-i nāzın*
Yan yatıp naʾre atıp ref-i hicāb ettiğimiz **(Gazel 73/4)**

çağ:

1.) Dönem, vakit, devir, zaman.

1.1. çağ:
Gel bana cevr etme sultānım gurūr-ı hüsn ile
Tez mürūr eyler bu günler tez geçer zīra bu ***çağ*** **(Gazel 103/4)**

1.2. çağları:-*lar, -ı*
Geldi Fennīyi be-kām eylemenin ***çağları***
Küçücükten beri bir ʿāşık-ı gam-hārındır **(Gazel 30/5)**

çağla-:

1.) Coşkun biçimde akmak, coşmak.

1.1. çağlamayan:-*ma, -y, -an*
Mürşide dil bağlamayan ʿaşka düşüp ***çağlamayan***
Yāralanıp ağlamayan lāyık-ı bīmār olamaz **(Gazel 74/3)**

çak-:

1.) İyice anlatmak, bildirmek, tanıtmak, ifşa etmek; aksettirmek (Dilçin, 1983: 43).

1.1. çakmaz:-*maz*
Der-i tevhīdi ***çakmaz*** *secdegāh-ı ʿaşkı fark etmez*
Gider sūfī eder mihrāb ile minberden istimdād **(Gazel 22/5)**

çāk çāk et-:

1.) Parça parça etmek.

1.1. çāk çāk et-:-*sin*
Seni dest-i kazā ey nāme tutsun ***çāk çāk etsin***
Giderken yāre karşı iltizām-ı sürʿat etmezsen **(Gazel 124/5)**

çāk et-:

1.) Yırtmak, parçalamak.

1.1. çāk et-:-*me, -sin*
Girībānım tutup dest-i hacālet ***etmesin*** *sad* ***çāk***
Şefīʿ u dest-gīr ol etme red yevm-i kıyāmette **(Kaside 15/2)**

çāker:

1.) Kul, köle, bende.

1.1. çāker:
Ağbiyā-yı millete serkeştir etmez inkıyād
Ezkiyā-yı ümmete Sūdanlı bir ***çāker*** *kalem* **(Kaside 24/15)**

1.2. çākeri:-*i*
Dilerim ***çākeri*** *Fennīyi Cenāb-ı Ahmed*
Tutmasın dāʾire-i hüsn-i nazardan hāric **(Gazel 18/5)**

1.3. çākeridir:-*i, -dir*
Öyle bir Pādişehin ***çākeridir*** *Fennī kim*
Bir işāretle dū-nīm eyledi kurs-ı kameri **(Gazel 221/6)**

çāker-i ahkar:

1.) En hakir, en âciz kul, köle.

1.1. çāker-i ahkar:
Deryāya katre zerreler hurşīde eyler incizāb
Bir ***çāker-i ahkar*** *nider metbūʿa hālin ʿarzeder* **(Kaside 20/22)**

çāker-i mahsūs:

1.) Seçkin, has kul.

1.1. çāker-i mahsūs:-*u, -dur*
Bende-i meclūbudur inʿām u ihsān u kerem
Çāker-i mahsūsudur *himmet ʿināyet ʿātıfet* **(Kaside 32/5)**

çākerlik:

1.) Kölelik, kulluk, hizmetkârlık.

1.1. çākerliğe:-*e*
Şu tahrīrātı takdīm-i huzūr-ı yār eden var mı
Beni ***çākerliğe*** *etsin kabūl ücret makāmında* **(Gazel 213/3)**

çāk-i girībān:

1.) Yaka yırtmacı, yakanın kesilip açılmış olan yeri; yaka.

1.1. çāk-i girībān:
Yürü ***çāk-i girībān*** *ile pīr-āhen gibi evvel*
O şūh-ı penbe cisme bī-tekellüf vuslat istersen **(Gazel 246/5)**

1.2. çāk-i girībān:-*a*
Gözler kamaşır gabgab-ı berrāka nazardan
Yaşmak büzülür ***çāk-i girībāna*** *düşerse* **(Gazel 202/5)**

1.3. çāk-i girībān:-*dan*
Gonca-i raʿnā gibi ***çāk-i girībāndan*** *garaz*
Yāri güldürmek midir ağyārı güldürmek midir **(Gazel 54/2)**

1.4. çāk-i girībān:-*(ı)m*
Döşedim savmaʿamı ***çāk-i girībānım*** *ile*
Şevk verdim ona āh-ı dil-i sūzānım ile **(Müsebba 2/15)**

çāk-i girībān et-/eyle-:

1.) Elbise yakasını yırtmak. Üzüntü ve kederden dolayı çok kederlenmek (âşığın yakasını parçalaması; bir âşıklık göstergesidir).

1.1. çāk-ı girībān et-:
Öpüp destin açıl güller gibi ***çāk-ı girībān et***
Huzūr-ı Pīrde ey nāme nāmım dermeyān eyle **(Gazel 178/8)**

1.2. çāk-i girībān et-:-*elim*
Gidelim ağlayarak ***çāk-i girībān edelim***
Bizi de güldür amān ey gül-i handān diyelim **(Gazel 148/3)**

1.3. çāk-i girībān et-:-*(e)r*
Temāşā-yı rūyunla olur lāle dāğ-dār
Eder *goncalar* ***çāk-i girībān*** *taraf taraf* **(Gazel 104/6)**

1.4. çāk-i girībān et-:-*erek*
Fennīyā ***çāk-i girībān ederek*** *āhir-i kār*
Dāmen-i merhamet-i pīre yamandım kaldım **(Gazel 151/5)**

1.5. çāk-i girībān eyle-:
Huzūr-ı yāre var ***çāk-i girībān eyle*** *giryān ol*
Peyām-ı vasl ile ey nāme-i rāz-āşinā tez gel **(Gazel 136/9)**

1.6. çāk-i girībān eyle-:-*sin* (***mec.*** Çiçek açmak, güzellerin ağzını açması)
Gonca lebler goncalar ***çāk-i girībān eylesin***
Ebkem olsun ʿandelīb zār gülzār ağlasın **(Gazel 250/3)**

çalıp çarp-:

1.) Çalıp çırpmak; hırsızlık yapmak.

1.1. çalıp çarp-:-*ıp*
*Hüner sanma **çalıp çarpıp** da sāhib-i mülk ü māl olmak*
Nasīb olmaz o güna māl ile āsūde-hāl olmak **(Müseddes 1/10)**

çalış-:

1.) Bir şeyin olması, yapılması, elde edilmesi için gereken gayreti göstermek, çaba sarf etmek.

1.1. çalış:
Etmez bu revişler seni menzil-res-i maksūda
*Tahsīle **çalış** meslek-i Hakkı ʿurefādan* **(Kaside 50/12)**

1.2. çalış:
*İsāra **çalış** varını meyl eyleme māla Aldanma hayāle*
İsnād-ı vefā ʿāleme Vallāhi yalandır Billāhi yalandır **(Müstezad 2/3)**

1.3. çalışdım:-*dı, -m*
*Sādıkāne cān-siperāne **çalışdım** rūz u şeb*
Yaslanıp birçok zamān hattā diyār-ı gurbeti **(Kaside 37/63)**

1.4. çalışır:-*(ı)r*
Fennīyā keşf-i ʿuyūb etme o hayvān işidir
*Setr-i ʿayba **çalışır** ādem olan cāme gibi* **(Gazel 237/9)**

1.5. çalışmaktan:-*mak, -tan*
*Teʾvīle **çalışmaktan** ise cürmünü maznūn*
Ahsen görünür sūret-i inkāra teşebbüs **(Gazel 15/6)**

1.6. çalışmazsam:-*maz, -sa, -m*
*Pek **çalışmazsam** daʿarzū-yı dil-i gümrāh için*
Var ise kizbim bilenler söylesin Allah için **(Muhammes 4/9)**

1.7. çalıştım:-*tı, -m*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
*Husūl-i maksada pek çok **çalıştım** zāhir ü pinhān* **(Muhammes 1/13)**

çāre:

1.) Bir sonuca varmak, ortadaki engelleri kaldırmak için tutulması gereken yol, çıkar yol, çözüm yolu; tedavi yolu, deva.

1.1. çāre:
Buna tedbīr-i müdāvāt edemez başka tabīb
Sendedir çāre yine derd-i dil-i Fennīye **(Gazel 8/5)**

1.2. çāre:
*Kim derd-i derūnun ʿarz eder bir **çāre** istersin*
Dağılmış āşinālar mecmaʿ-ı bīgāneler kalmış **(Gazel 94/3)**

1.3. çāre:
***Çāre** mi var ʿaşka tahammül gibi*
Zālike takdīrü'l-ʿazīzi'l-ʿalīm **(Gazel 145/5)**

1.4. çāre:
***Çāre** yok hayvān olur encāmı hayvān yavrusu*
Ādem ādemden gelir hayvān da hayvāndan doğar **(Gazel 236/2)**

1.5. çāre:
***Çāre** yok hayvān olur encāmı hayvān yavrusu*
Cevher ıtlāk eylemekle cevher olmaz karataş **(Gazel 236/3)**

1.6. çāre:
Cisme cān cāna gıda kalbe safā dīdeye nūr
*Yāreye **çāre** bütün derde devā vuslat-ı Pīr* **(Kaside 33/2)**

1.7. çāre:
*Tabīb o yāreye istemem **çāre***
Şīrīn şifāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/8)**

1.8. çāresi:-*s, -i*
Öyle bir serv-i revān-ı yār-ı vefā-perver kim
*Derdimin **çāresi** yārem emi Lokmānımdır* **(Gazel 31/5)**

çāre bul-:

1.) Bir meseleyi halletmeye çalışmak, çözüm yolu aramak.

1.1. çāre bul-:-*(u)r*
*Sana da rahm eder el-kıssa **bulur** bir **çāre***
Nice bīçārelere olmadadır çāre-resān **(Kaside 45/26)**

çāre gel-:

1.) Çare olmak, deva olmak.

1.1. çāre gel-:-*(i)r*
Nāzenīnim ne zamān nāz ile güftāre gelir
*O zamān işte gönül yāresine **çāre gelir*** **(Gazel 53/1)**

çāre-cū ol-:

1.) Çare arayan (kimse) olmak.

1.1. çāre-cū ol-:-*sun*
*Kimden istimdāda gitsin kimde **olsun çāre-cū***
Çarh-ı kec-revden gönül gördükçe züll-i ihtikār **(Kaside 39/35)**

çāre-i derd-i firāk ol-:

1.) Ayrılık derdine çare olmak.

1.1. çāre-i derd-i firāk ol-:-*maz*
Etmesin beyhūde isrāf-ı leʾālī gözlerin
***Çāre-i derd-i firāk olmaz** sirişk-i iftirāk* **(Gazel 125/7)**

çāre-i derd-i nihān:

1.) Gizli derdin dermanı.

1.1. çāre-i derd-i nihān:
Amān ey zī-mürüvvet zī-kerem sāhib-zamān Pīrim
*Amān ey pür-merāhim **çāre-i derd-i nihān** Pīrim* **(Gazel 142/1)**

1.2. çāre-i derd-i nihān:-*(ı)m, -dır*
*Hulāsa tūr-ı kalbim **çāre-i derd-i nihānımdır***
Benim bir dest-gīrim āşinā-yı gam-güsārım var **(Muhammes 2/10)**

çāre-res ol-:

1.) Çare bulan, çare yetiştiren (kimse) olmak.

1.1. çāre-res ol-:
*Ey tabīb-i dil ü cān merhamet et **çāre-res ol***
Yoksa tahrīb edecek öldürecek yāre beni **(Kaside 5/2)**

çāre-resān:

1.) Çare ulaştıran, deva yetiştiren.

1.1. çāre-resāndır:-*dır*
Tercümanlık ederek ekser mevkīlerde
*Bazı bī-çārelere **çāre-resāndır** kalemim* **(Gazel 152/15)**

çāre-resān ol-:

1.) Çare ulaştıran, deva yetiştiren (kimse) olmak.

1.1. çāre-resān ol-:-*ma, -sa*
Renciş-i buhl ile bī-tāb kalırdı dünyā
*Nev-be-nev **çāre-resān olmasa** Lokmān-ı kerem* **(Kaside 41/6)**

1.2. çāre-resān ol-:-*ma, -da, -dır*
Sana da rahm eder el-kıssa bulur bir çāre
Nice bīçārelere ***olmadadır çāre-resān*** **(Kaside 45/26)**

çāre-res-i her:

1.) Herkese çare bulan.

1.1. çāre-res-i her:
İnzimām-ı himemin ***çāre-res-i her*** *müşkil*
İntizām-ı sühanın gıbta-res-i nazm-ı leʾāl **(Kaside 40/34)**

çāre-sāz:

1.) Çare bulan, çare bulucu.

1.1. çāre-sāzım:-*ım*
Efendim dest-gīrim ***çāre-sāzım*** *āh Efendim āh*
Kerem-kārım melāzım ser-firāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/1)**

çāre-sāz ol-:

1.) Çare bulucu olmak, çare bulmak.

1.1. çāre-sāz ol-:
Kerem kıl merhamet kıl ***çāre-sāz ol*** *derd-i hicrāna*
Götür yüzden nikābı hīre-bahş ol mihr-i tābāne **(Müsebba 3/13)**

çāre-sāz-ı her ʿalīl:

1.) Her hastalığa çare bulan Hz. Peygamber.

1.1. çāre-sāz-ı her ʿalīl:
Ente'l-Halīl İbn-ü Halīl innī fakīrun bel zelīl
Ey ***Çāre-sāz-ı her ʿalīl*** *Fennī kulun pür-ızdırāb* **(Kaside 20/26)**

çarh:

1.) Felek, âlem, dünya; gökyüzü; baht, talih ***(bk. felek).***

1.1. çarh:
Yedi kat atlas ile başına taksın bunu ***çarh***
Bir nazar nüshası yazdım meh-i tābānım için **(Gazel 163/7)**

1.2. çarh:
Selh eder az bir zamān zarfında ***çarh*** *idbār ile*
İntikāma ālet etme gurre-i ikbālini **(Gazel 208/2)**

1.3. çarh:
Ne devām üzre döner ***çarh*** *ne devlet bākī*
Ne kıvām üzre kalır zevk ne mihnet bākī **(Gazel 243/1)**

1.4. çarh:
Erbaʿīnimde beni pīr-i nahīf eyledi ***çarh***
Yeni baştan olayım şevkle bernā-yı ümīd **(Kaside 46/44)**

1.5. çarha:-*a*
Fennī ikbāl için çarha minnet mi eylerim
ʿAbd-i kadīm-i Şāh-ı Velāyet değil miyim **(Taştir 1/10)**

1.6. çarhı:-*ı*
Kulunu tāliʿ-i gaddārım ile sulha çeküp
Bana ettiklerine ***çarhı*** *peşīmān ettin* **(Kaside 44/2)**

1.7. çarhın:-*ın*
Sārbān-ı gamız endīşe katārın çekeriz
Yaʿni ***çarhın*** *gam-ı bī-hadd ü şümārın çekeriz* **(Gazel 72/1)**

1.8. çarhın:-*ın*
Bir āh ile ***çarhın*** *ocağın söndüreyim mi*
Yā şemʿa-i ümīdim uyansın mı ne dersin **(Gazel 122/2)**

1.9. çarhın:-*ın*
Aldanmayız ***çarhın*** *mihr ü māhına*
Göz dikmeyiz dehrin māl ü cāhına **(Şarkı 3/3)**

çarh et-:

1.) Daireler çizerek dönmek, devretmek.

1.1. çarh et-:-*(e)r*
Parlatırdım o mehi her gece āgūşumda
Çarh eder *mihver-i matlūbda devvār olsa* **(Gazel 184/5)**

çarh-ı cefā-cū:

1.) Cefa eden, zalim felek ***(bk. felek).***

1.1. çarh-ı cefā-cū:
Bārī sen hüsn-i mükāfatını istihzār et
Etmiyor hizmetimi ***çarh-ı cefā-cū*** *takdīr* **(Kaside 47/25)**

çarh-ı gerdān:

1.) Dönen felek ***(bk. felek).***

1.1. çarh-ı gerdān:
Setr edip gurre-i ikbālimi ***çarh-ı gerdān***
Kevkeb-i tāliʿime vermedi Hakk lemeʿān **(Kaside 45/1)**

çarh-ı kec-rev:

1.) Çarpık, eğri gidişli felek. (Feleğin sabit olmayışı; her daim insanın istediği gibi dönmemesi; ***bk. felek***).

1.1. çarh-ı kec-rev:-*den*
Kimden istimdāda gitsin kimde olsun çāre-cū
Çarh-ı kec-revden *gönül gördükçe züll-i ihtikār* **(Kaside 39/35)**

çarh-ı kīne-ver:

1.) Kin tutan felek.

1.1. çarh-ı kīne-ver:-*den*
Hāline bir kerre kıl ʿatf-ı nigāh-ı ʿātıfet
Eylesin sāyende ***çarh-ı kīne-verden*** *ahz-ı sār* **(Kaside 39/38)**

çarh-ı mīnā:

1.) "Mavi gökyüzü/felek; dönen şarap kadehi" şeklinde iki farklı biçimde anlamlandırılabilen bir terkiptir. İkinci mana ile "bezm yani içkili, eğlenceli meclis/toplantı" hatırlatılmaktadır. Bu meclis/toplantılarda herkes yere bir daire oluşturacak şekilde yan yana oturur. Saki, elindeki büyük kadehi ile ortada döner ve herkese aynı içki kâsesinden şarap ikram eder. Bazen ortada dönen yalnızca şarap olur ve herkes gam ve kederden kurtulur (Pala, 2017: 71).

1.1. çarh-ı mīnā:
Pehlivān-ı ʿaşk olan vermez ayağın destine
Yoksa pek çok pehlivānı ***çarh-ı mīnā*** *eskidir* **(Gazel 42/4)**

çarh-ı muhabbet:

1.) Sevgi, aşk çemberi ***(bk. çarh-ı mīnā).***

1.1. çarh-ı muhabbet:
Yāri gördüm bütün ʿaşkım galeyān etti yine
Sīnede ***çarh-ı muhabbet*** *deverān etti yine* **(Gazel 190/1)**

çarh-ı mümsik:

1.) Cimri felek.

1.1. çarh-ı mümsik:
Anladım vābeste-i hüküm kadardır her umūr
Baʿd-ez-īn ey ***çarh-ı mümsik*** *ʿarz-ı hāl etmem sana* **(Gazel 3/4)**

çarh-ı nā-mevzūn:

1.) Düzgün dönmeyen felek; ters, kötü talih ***(bk. felek).***

1.1. çarh-ı nā-mevzūn:
Merāmım fiʿle çıkmazsa bozulsun ***çarh-ı nā-mevzūn***
Diğerler Fennīyā şād oldu kaldım sāde ben mahzūn **(Muhammes 1/24)**

çarh-ı sitem-kār:

1.) Eziyet eden felek ***(bk. felek).***

1.1. çarh-ı sitem-kār:
Dört buçuk yıldır sana rāhat yüzü göstermedi
Nādim olsun cevrine ***çarh-ı sitem-kār*** *ağlasın* **(Gazel 250/6)**

çarpıl-:

1.) Tutulmak; âşık olmak.

1.1. çarpıldım:*-dı, -m*
Ey perī bilmem nasıl ***çarpıldım*** *oldum bī-şuʿūr*
Ben benī ādem içinde böyle bir ān görmedim **(Gazel 156/4)**

çārşū-yı ʿālem:

1.) Dünya çarşısı.

1.1. çārşū-yı ʿālem:*-e*
Çārşū-yı ʿāleme *kerrātle ʿarz eylerdim*
Cevher-i ʿirfānıma kimse harī-dār olmadı **(Gazel 232/3)**

çarşū-yı medeniyyet:

1.) Medeniyet çarşısı, yeri.

1.1. çarşū-yı medeniyyet:*-te*
Eylemez zerre kadar fazlayı noksānı kabūl
Çarşū-yı medeniyyette *terāzū dediğin* **(Gazel 118/7)**

çārūb:

1.) Süpürge; ***mec.*** Vesile, vasıta.

1.1. çārūbiyle:*-i, -(y)le*
Hātır-ı Hıfzīyi telvīs eylemiş hubb-i sivā
Fennīyā tevhīd ***çārūbiyle*** *pāk etsem gerek* **(Gazel 248/7)**

1.2. çārūbiyle:*-i, -(y)le*
Hātır-ı Hıfzīyi telvīs eylemiş hubb-i sivā
Fennīyā tevhīd ***çārūbiyle*** *pāk etsem gerek* **(Tahmis 8/18)**

çārūb-keş-i dergeh:

1.) Dergâhı, tekkeyi süpüren.

1.1. çārūb-keş-i dergeh:*-i*
Pervāne-i ser-geştesi şems ü kamer olsun
Çārūb-keş-i dergehi *ervāh-ı melāʾik* **(Gazel 134/4)**

çāşni-i hicir:

1.) Ayrılığın tadı.

1.1. çāşni-i hicir:*-de, -dir*
Bazı sır nebzece zıddiyle bilinmiş meselā
Çāşni-i hicirdedir *zevk-i visālin sırrı* **(Tarih 8/5)**

çāşnī-i vasl u firāk:

1.) Ayrılık ve kavuşmanın tadı, lezzeti.

1.1. çāşnī-i vasl u firāk:*-ı*
Tatmayanlar ***çāşnī-i vasl u firākı*** *bilemez*
Nār-ı dūzah ne demek Ravza-ı Rıdvān ne imiş **(Gazel 93/2)**

çāşnī-i vasl-ı dilber:

1.) Sevgiliye kavuşma lezzeti, zevki.

1.1. çāşnī-i vasl-ı dilber:*-den*
Her lezāʾizden elezdir çāşnī-i vasl-ı yār
Çāşnī-i vasl-ı dilberden *nedir āyā lezīz* **(Gazel 23/2)**

çāşnī-i vasl-ı yār:

1.) Sevgiliye kavuşma lezzeti, zevki.

1.1. çāşnī-i vasl-ı yār:
Her lezāʾizden elezdir çāşnī-i vasl-ı yār
Çāşnī-i vasl-ı dilberden *nedir āyā lezīz* **(Gazel 23/2)**

çat-:

1.) Rastlamak, karşılaşmak; denk gelmek.

1.1. çatarım:*-(a)r, -ım*
Ben de bir başka nigāra ***çatarım***
Senin endîşeni baştan atarım **(Şarkı 9/5)**

çatal dil:

1.) Sivri dil; ***mec.*** Eleştirel, kırıcı, iğneleyici söz.

1.1. çatal dil:
Vakt olur ağzın açıp nāsa ***çatal dil*** *gösterir*
Herkesi tehdīd eder manende-i ejder kalem **(Kaside 24/22)**

çatık kaş:

1.) Birbirine çok yakın olan kaş.

1.1. çatık kaş:*-lar*
Siyāh benler dile dağ urmada şöhret kazanmışlar
Çatık kaşlar *kemān-keş gamzeler mekkāre çıkmışlar* **(Gazel 35/4)**

çatla-:

1.) Parçaları ayrılıp dağılmayacak bir biçimde yarılmak; ***mec.*** Sıkıntı, sevinç, yalnızlık, heyecan, sabırsızlık, kıskançlık vb. ruhsal durumları aşırı derecede duymak.

1.1. çatlasın:*-sın*
Sen hemān rāsih-dem ol ihlāsta ādem gibi
Şeytānat fikriyle ağyār-ı mürāʿī ***çatlasın*** **(Gazel 214/4)**

1.2. çatlasın:*-sın*
Neşʾen artsın okşadıkça gerden-i billūrunu
Çatlasın *öptükçe sāgar laʿl-i cān-bahşāsını* **(Gazel 219/5)**

çehre:

1.) Yüz, surat, sima.

1.1. çehreden:*-den*
Tīnet-i asliyyesi sūret-nümādır ***çehreden***
Herkesin mirʾāt-ı tabʿ u sīreti sīmādadır **(Gazel 38/6)**

1.2. çehremdeki:*-m, -de, -ki*
Çehremdeki *solgunluğu sorarsan*
Gün yüzlü māhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/1)**

1.3. çehreni:*-n, -i*
Tutmadan ey gül-i ter dāmenini pençe-i hār
Etmeden ***çehreni*** *tağyīr-i gubār-ı enzār* **(Müsebba 2/8)**

1.4. çehrende:*-n, -de*
Var husūf-āsā yine ***çehrende*** *zıll-i infiʿāl*
Ey kamer-talʿat senin sevmekte noksānın nedir **(Gazel 29/2)**

1.5. çehresinde:*-si, -n, -de*

Çehresinde *gāh humret gāh safret gösterir*
Hasta-i ʿaşka gelir buhrān buhrān üstüne **(Gazel 181/3)**

çehre-i āmāl:

1.) Emellerin yüzü; istekler.

1.1. çehre-i āmāl:-*(i)m, -e*
Felek çekti nasılsa ***çehre-i āmālime*** *perde*
Nefes aldırmadan bir kerre hemdem eyledi derde **(Muhammes 1/16)**

çehre-i ashāb-ı melāhat:

1.) Güzellik sahiplerinin yüzü.

1.1. çehre-i ashāb-ı melāhat:-*ta, -ki*
Birisi revnak-ı ruhsār-ı cemāl-i hūbān
Öbürü ***çehre-i ashāb-ı melāhattaki*** *hāl* **(Kaside 40/73)**

çehre-i berrāk-ı yār:

1.) Sevgilinin aydınlık yüzü.

1.1. çehre-i berrāk-ı yār:-*e*
Her biri bilāhare zıd ile olmuş münkeşif
Çehre-i berrāk-ı yāre *ferve-i semmūra bak* **(Gazel 106/2)**

çehre-i dilkeş:

1.) Gönlü cezbeden yüz (sevgilinin yüzü).

1.1. çehre-i dilkeş:-*i*
Çehre-i dilkeşi *çerkeslere āteş bırakır*
Cezbe-i ānına meftūn kalır Gürcistān **(Kaside 45/53)**

çehre-i enver:

1.) Parlak çehre, yüz.

1.1. çehre-i enver:-*i, -n, -i*
Nazar-ı gayre tahammül edemez gönlüm pes
Çehre-i enverini *dīdelerim görsün pes* **(Gazel 91/1)**

çehre-i gam:

1.) Gamlı yüz, görünüş.

1.1. çehre-i gam:-*da*
Ey gönül olmuşdun hayli zemāndır gam-gīn
Seni etmişti felek ***çehre-i gamda*** *teskīn* **(Kaside 42/1)**

çehre-i garrā:

1.) Parlak yüz (sevgilinin parlak yüzü).

1.1. çehre-i garrā:-*s, -ı, -n, -ı*
Resm-i ebrūsun gören māh-ı nevʿ hātırlasın
Mihri yād etsin bilenler ***çehre-i garrāsını*** **(Gazel 219/2)**

1.2. çehre-i garrā:-*s, -ı*
Zülfü şeb ***çehre-i garrāsı*** *ise subh-ı ümīd*
İctimāʿ etmiş o mehpārede gūyā melevān **(Kaside 45/55)**

çehre-i garrā-yı vatan:

1.) Vatanın parlak yüzü.

1.1. çehre-i garrā-yı vatan:
Atalı kaʾr-çe gurbete ihvān-ı kirām
Yūsuf oldu gözüme ***çehre-i garrā-yı vatan*** **(Gazel 165/2)**

çehre-i gül-gūn:

1.) Gül renkli sima (sevgilinin al anakları).

1.1. çehre-i gül-gūn:-*u, -n, -u*
Çehre-i gül-gūnunu *handān göstersin bana*
Eylesin mazhar-ı safā-yı kalbe Yezdānım seni **(Gazel 224/6)**

çehre-i ikbāl:

1.) Bahtın yüzü; mutlu, sevinçli yüz.

1.1. çehre-i ikbāl:-*(i)m, -e*
Teʾeddüb şāhid-i ümīdi derdim işve-sāz etsin
Teʾeddüb ***çehre-i ikbālime*** *hayfā nikāb oldu* **(Gazel 226/3)**

çehre-i maʿnā:

1.) Mana yüzü; anlam yönü.

1.1. çehre-i maʿnā:-*y, -ı*
Zātını nādān-ı bī-idrāke nā-mahrem tutar
Karşısında ***çehre-i maʿnāyı*** *hep örter kalem* **(Kaside 24/14)**

çehre-i rahşān:

1.) Parlak yüz.

1.1. çehre-i rahşān:-*ın, -dan*
Kamaşır bāsıralar ***çehre-i rahşānından***
İştibāh etmeyelim mihr-i dırahşān diyelim **(Gazel 148/2)**

çehre-i şāhid-i şān u şeref:

1.) Şanlı ve şerefli sevgilinin yüzü.

1.1. çehre-i şāhid-i şān u şeref:-*i*
Çehre-i şāhid-i şān u şerefi *mū getirir*
Münciz olmazsa eğer vaʿdini bir merd-i asīl **(Gazel 43/4)**

çehre-i şīr:

1.) Aslanın yüzü.

1.1. çehre-i şīr:-*i*
Nazar-ı lutfu kılar goncayı şād ü handān
Nigeh-i çeşmi eder ***çehre-i şīri*** *tağyīr* **(Kaside 47/31)**

çehre-i zerd:

1.) Sararıp solmuş yüz.

1.1. çehre-i zerd:-*(i)m*
Yād kılsın ***çehre-i zerdim*** *lisān-ı hāl ile*
Cevr-i devr-i firkati dāğ-ı nihānım söylesin **(Gazel 166/6)**

çehre-i zībā-yı ümīd:

1.) Ümidin güzel yüzü.

1.1. çehre-i zībā-yı ümīd:
ʿAyn-ı insāna her eşyā mütebessim görünür
İbtisām etse eğer ***çehre-i zībā-yı ümīd*** **(Kaside 46/5)**

çehre-i zībā-yı yār:

1.) Sevgilinin güzel yüzü.

1.1. çehre-i zībā-yı yār:
İnkişāf eylerse şāyet ***çehre-i zībā-yı yār***
Bak kalır mı dilde ey zāhid sükūn u ıstıbār **(Kaside 39/47)**

çehre-nāzān:

1.) Yüzü nazlı (sevgili).

1.1. çehre-nāzānım:-*(ı)m*
Nāz eder elmāsa pırlantaya istiğnā satar
Dād-ı Haktır bu mücellā ***çehre-nāzānım*** *sana* **(Gazel 2/4)**

çehresi ay:

1.) Yüzü ay gibi olan, ay yüzlü (sevgili).

1.1. çehresi ay:-*a-si*
Dūş oldu gönül dün gece bir kaşları yāya Bir ***çehresi aya***
Kāʾil idin ol māl ile gelsek bir araya Yılda birer aya **(Müstezad 1/1)**

1.2. çehresi ay:-*a*
Dūş oldu gönül dün gece bir kaşları yāya Bir ***çehresi aya***
Kāʾil idin ol māh ile gelsek bir araya Yılda birer aya **(Müstezad 1/1)**

çehre-zīb-i şāhid-i maʿnā:

1.) Mana güzelinin yüzünü süsleyen (şey).

1.1. çehre-zīb-i şāhid-i maʿnā:
Hayāl-i şāʿirānem ***çehre-zīb-i şāhid-i maʿnā***
ʿArūs-ı fikretim revnak-tırāz-ı her mehāfildir **(Kaside 38/41)**

çek-:

1.) (Bir şeyi bulunduğu yerden) Kendine doğru getirmek, kendine yaklaştırmak, taşımak; ***mec.*** Dayanmak, katlanmak, tahammül etmek.

1.1. çekeriz:-*(e)r, -iz*
Sārbān-ı gamız endīşe katārın ***çekeriz***
Yaʿni çarhın gam-ı bī-hadd ü şümārın çekeriz **(Gazel 72/1)**

1.2. çekeriz:-*(e)r, -iz*
Olur olmaz gözle eylemeyiz ʿatf-ı nigāh
Fennīyā dilberin āgūşa kibārın ***çekeriz*** **(Gazel 72/7)**

2.) Katlanmak, dayanmak, tahammül etmek.

2.1. çek-:
Çek *yār-ı gamı sonra bürün kisve-i ʿaşka*
Tecrīd-i vücūd eyle peşīn rızk-ı riyādan **(Kaside 50/7)**

2.2. çekemem:-*e, -me, -m*
Gam-ı ʿaşkın dil-i bīmārıma müdgam değil ā
Çekmem artık ***çekemem*** *nefse mukaddem değil ā* **(Gazel 5/1)**

2.3. çekemez:-*e, -mez*
Menn ü teklīf-i girānı ***çekemez*** *meşrebimiz*
Korkarız doğrusu bār olmada divānımıza **(Gazel 182/6)**

2.4. çekemez:-*e, -mez*
Vech-i mirʾāt-ı musaffāya gubār el vermez
Çekemez *hātır-ı erbāb-ı hakīkat kederi* **(Gazel 221/3)**

2.5. çeker:-*(e)r*
ʿAşk ehli ***çeker*** *minnet-i ağyārı zarūrī*
Nā-çār eder bahre düşen māra teşebbüs **(Gazel 15/3)**

2.6. çekeriz:-*(e)r, -iz*
Sārbān-ı gamız endīşe katārın ***çekeriz***
Yaʿni çarhın gam-ı bī-hadd ü şümārın çekeriz **(Gazel 72/1)**

2.7. çekeriz:-*(e)r, -iz*
Öte git nāleni dinletme bize ey bülbül
Biz anın bir gecede belki hezārın ***çekeriz*** **(Gazel 72/2)**

2.8. çekeriz:-*(e)r, -iz*
Çok mudur çile-i yār ile bükülse belimiz
Hevl-i tīr-i müje-i sīne-güzārın ***çekeriz*** **(Gazel 72/3)**

2.9. çekeriz:-*(e)r, -iz*
El sever dilberi buhtānı bize āʾittir
Gülü eller koklar biz gam-ı hārın ***çekeriz*** **(Gazel 72/4)**

2.10. çekeriz:-*(e)r, -iz*
Ellerin yaptığı töhmet bize isnād olunur
El içer bādeyi biz renc-i humārın ***çekeriz*** **(Gazel 72/5)**

2.11. çekeriz:-*(e)r, -iz*
Pek girāndır bize taʿrīzi rakīb-i şūmun
Ne bugün tākatımız var ne de yarın çekeriz **(Gazel 72/6)**

2.12. çekerse:-*(e)r, -se*
Andadır gūyā bütün ʿarz u semānın sıkleti
Kim ***çekerse*** *ʿaşk ola bār-girān-ı minneti* **(Kaside 37/1)**

2.13. çekersen:-*(e)r, -se, -n*
Vākıf olsun olmasın Fennī vefādan bī-haber
Hāsılı değsin ***çekersen*** *nāz ü istiğnāsını* **(Gazel 219/9)**

2.14. çekmeğe:-*mek, -e*
Kurtar Allah ʿaşkına kayd-ı felāketten beni
Kalmadı tāb ü tüvānım ***çekmeğe*** *bu zucreti* **(Kaside 37/77)**

2.15. çekmem:-*me, -m*
Gam-ı ʿaşkın dil-i bīmārıma müdgam değil ā
Çekmem *artık çekemem nefse mukaddem değil ā* **(Gazel 5/1)**

2.16. çekmeye:-*me, -y, -e*
Kalmadı bār-ı gamı ***çekmeye*** *gönlümde mecāl*
Yap yıkık gönlümü mesʾūlümün isʿāfıyla **(Kaside 40/61)**

2.17. çekmeyenler:-*me, -y, -en, -ler*
Yanmayanlar bilemez āteş-i hicrān ne imiş
Çekmeyenler *tanımaz çille-i cānān ne imiş* **(Gazel 93/1)**

2.18. çekmeyiz:-*me, -y, -iz*
Kāfī geldi bize farkın devleti
Çekmeyiz *dünyāda bār-ı minneti* **(Şarkı 6/9)**

2.19. çekmezdim:-*mez, -di, -m*
Dehā evsāfını silk-i beyāna böyle ***çekmezdim***
Ne çāre hātırım āzürde-i ceyş-i gavāʾildir **(Kaside 38/43)**

2.20. çekti:-*ti*
Çok ***çekti*** *Fennī fırkati*
Çok döktü eşk-i hasreti **(Diğer 3/9)**

2.21. çektiğim:-*tik, -im*
Metāf-ı mihnet-i dünyā süveydā-yı efāzılsa
Benim kesb-i yedimdir ***çektiğim*** *nitsün bana tālīʿ* **(Gazel 102/4)**

2.22. çektiğim:-*tik, -im*
Rūze-i hasret ile geçti nice eyyāmım
Kalmadı ***çektiğim*** *endīşe-i hicre pāyān* **(Kaside 45/5)**

2.23. çektim:-*ti, -m*
Sāde ben ***çektim*** *ne çektimse bu mihnet-hānede*
Ehl ü evlādım da hālimden haber-dār olmadı **(Gazel 232/4)**

2.24. çektimse:-*ti, -m, -se*
Sāde ben çektim ne ***çektimse*** *bu mihnet-hānede*
Ehl ü evlādım da hālimden haber-dār olmadı **(Gazel 232/4)**

3.) Örtmek, kapatmak.

3.1. çekmiş:-*miş*
Nikāb almış bulunsa yār vech-i māh-ı tāb üzre
Sanırsın dūd-ı ʿanber-sāya ***çekmiş*** *āfitāb üzre* **(Gazel 193/1)**

4.) Bir durumu, zorluğu, cefayı yaşayıp görmüş olmak.

4.1. çekmeyen:-*me, -y, -en*
Kulunu Hazreti Allah garīb eylemesin
Çekmeyen *bilmez onu kürbet-i gurbet güçtür* **(Kıt'a 14/2)**

çekeme-:

1.) Katlanamamak, kıskanmak.

1.1. çekemezmiş:-*z, -miş*
*Bī-hünerler **çekemezmiş** meğer ehl-i hüneri*
Beni bil-āhare fazl-ı hünerim kıldı hakīr **(Kaside 47/20)**

çekemez ol-:

1.) Artk dayanamamak, katlanamamak, tahammül edememek.

1.1. çekemez ol-:-*du-e, -mez*
***Çekemez oldu** gönül bār-ı gam-ı gerdūnu*
Oldum el-kıssa tādiʿ-i felekten bī-zār **(Kaside 43/20)**

çekil-:

1.) Ayrılmak, uzaklaşmak.

1.1. çekilmiş:-*miş*
***Çekilmiş** ehl-i dilber hep tehī kāşāneler kalmış*
Hezārānı uçup bu gülsitānın lāneler kalmış **(Gazel 94/1)**

2.) Katlanılmak, tahammül edilmek.

2.1. çekilmez:-*mez*
Lezzeti hükmü bakāsı yok sudandır neşʾesi
*Minnet-i sākī **çekilmez** sāğār u sahbā için* **(Gazel 172/2)**

3.) Kendini bir tarafa, bir yere çekmek; gitmek.

3.1. çekil:
Rızk için etme teʾessüf olma hem tavr-ı mekes
*Müsterih ol kāf-ı temkīne **çekil** ʿAnkā gibi* **(Gazel 233/2)**

çekilir bār değil:

1.) "Çekilir dert değil" anlamında olup herhangi bir durum ya da kişi için kullanılan, sabrın zorlandığını, başa çıkılamadığını, bıkkınlığı, çok sıkıntı verdiğini ya da vereceğini, katlanılamaz olduğunu, hatır için bile çekilemeyeceğini ifade eden bir deyimdir.

1.1. çekilir bār değil:
***Çekilir bār değil** bār-girān-ı minnet*
Cāh için cāhil-i bī-himmete bār olmayalım **(Gazel 147/4)**

çekilir çille değil:

1.) *bk.* çekilir bār değil.

1.1. çekilir çille değil:
Çekilir çille değil çille-i eyyām-ı firāk
Acıyıp hālime ey kaşı kemānım gitme **(Gazel 192/4)**

çekin-:

1.) Saygı, korku, utanma vb. duygularla bir şeyi yapmak istememek, kaçınmak.

1.1. çekinme:-*me*
Gönül ayrılmıyor bir tanem senden
*Sen de nāz edip de **çekinme** benden* **(Diğer 2/5)**

1.2. çekinmez:-*mez*
*Mürīdānı **çekinmez** nār u mār u şīr u hançerden*
Bu hāletler Cenāb-ı Pīre āʾit bir kerāmettir **(Kaside 30/10)**

1.3. çekinmezdim:-*mez, -di, -m*
Tahammül etmiyor bār-ı gam-ı hicrāna ten şimdi
***Çekinmezdim** evāʾilde çekerdim cevrini ammā* **(Gazel 220/3)**

1.4. çekinmezdim:-*mez, -di, -m*
*Mehālikten **çekinmezdim** giderdim sevk-i ʿaşkınla*
Ser-i kūyun dolaştım nice yıllar şevk-ı ʿaşkınla **(Tahmis 3/7)**

çemen:

1.) Çimen, yeşillik yer, bahçe.

1.1. çemen:
Yasağ etdi temāşā-yı bahān çeşm-i hūn-pāşa
*Tehīdir çünkü verd-i rūy-ı ālinden **çemen** şimdi* **(Gazel 220/4)**

çemenistān-ı dil:

1.) Gönül bahçesi.

1.1. çemenistān-ı dil:-*e*
Köhne bağ-ı emele tāb-ı tarāvet geliyor
***Çemenistān-ı dile** reng-i letāfet geliyor* **(Kaside 48/1)**

çemenzār:

1.) Çimenlik, bahçe; gül bahçesi.

1.1. çemenzārı:-*ı*
***Çemenzārı** tavāf et her çiçekten eyle istişmam*
Çemenzārı tavāf et her çiçekten eyle istişmām **(Gazel 188/6)**

1.2. çemenzārı:-*ı*
Çemenzārı tavāf et her çiçekten eyle istişmam
***Çemenzārı** tavāf et her çiçekten eyle istişmām* **(Gazel 188/6)**

1.3. çemenzārı:-*ı*
Taşa bir söz söylesem redd-i cevāb eyler bana
*Hande-nāk eyler **çemenzārı** nigāh-ı şefkatim* **(Kıt'a 5/2)**

çenber-i gam:

1.) Gam çemberi.

1.1. çenber-i gam:
***Çenber-i gam** ediyor kalbimi hālā taʿsīr*
Seni tavsīf ü senā böyle değildi ammā **(Kaside 47/17)**

çengāne:

1.) Çingene; Hindistan'dan çıktıkları söylenen, dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan bir topluluk, Çingen, Kıpti, Roman ve bu topluluktan olan kimse.

1.1. çengāneden:-*den*
Bu deyr-i bī-sebāta dil veren dīvāneden kalmaz
*Metāʿ-ı dehr için feryād eden **çengāneden** kalmaz* **(Gazel 87/1)**

cerağ:

1.) Mum, kandil.

1.1. çerāğ:
Çoktan beri yanıktır hicr-i āteşle gönlüm
*Halvet-gehinde bārī bir şeb **çerāğ** olaydı* **(Gazel 211/2)**

1.2. çerağımdan:-*(ı)m, -dan*
Bu bir dilber dehānından gazeldir iktibās etmiş
*Kalem bezm-i tabīʿatte şuʿāʿ-ı şeb **çerağımdan*** **(Tahmis 7/18)**

1.3. çerāğın:-*ı, -n(ı)*
Feyzle sāhire-i ʿālemi tenvīr ettin
*Eyle bu ʿabd-i hakīrin de **çerāğın** işʿāl* **(Kaside 40/46)**

çerāğ ol-:

1.) Mum olmak; ***mec.*** Çırak olmak; ***tas.*** Mürit olmak.

1.1. çerāğ ol-:
Sefāhat-pīşegāna ittibāʿ etme vefā yoktur
*Bir üstāda **çerāğ ol** serserīlikte safā yoktur* **(Müseddes 1/1)**

çerāğ-ı ʿadl:

1.) Adalet mumu.

1.1. çerāğ-ı ʿadl:-*i, -n, -i*
Yok zamān-ı şevketinde şemʿadan gayri yanar
*Hakk **çerāğ-ı ʿadlini** dāʾim fürūzān eylesin* **(Kaside 39/25)**

<u>çerāğ-ı āfitāb:</u>

1.) Güneş mumu.

1.1. çerāğ-ı āfitāb:
Pür-ziyā ettikçe dünyāyı ***çerāğ-ı āfitāb***
Saltanat-perdāz ola ol Şāh-ı hurşīd iştihār **(Kaside 39/56)**

<u>çerāğ-ı himmet:</u>

1.) Gayret, yardım mumu.

1.1. çerāğ-ı himmet:-*(i)n*
Eyle Fennīyi dahi imdād u irşādınla şād
Var senin yüz bin ***çerāğ-ı himmetin*** *ʿālem bilir* **(Kaside 27/13)**

<u>çerh:</u>

1.) ***bk. çarh.***

1.1. çerh:
Fesād ü mekri çoktur ***çerh*** *ile ahz ü ʿatādan geç*
Has ü hāşāk ile doldurma kalbi māsivādan geç **(Müsebba 1/29)**

1.2. çerha:-*a*
Çerha *küsmüşleri düşmüşleri taltīf eyle*
Gün geçip emr-i muhāl olmadan imkān-ı kerem **(Kaside 41/51)**

1.3. çerhi:-*i*
Çerhi *titretsin çekince hançer-i müjgānını*
Cāmı mest etsin sürünce nergis-i şehlāsını **(Gazel 219/3)**

<u>çerha çık-:</u>

1.) Göğe çıkmak, yükselmek.

1.1. çerha çık-:-*sın*
Çıksın *üçler* ***çerha*** *taʿlīk eylesin tārīhini*
Eyledi tesbīh ü tahmīd ile ʿazm-i bekā **(Tarih 12/4)**

<u>çerh-i cānī:</u>

1.) Cani, gaddar, acımasız felek*.

1.1. çerh-i cānī:
Hesāb-ı āhiret münker mi Hallāk-ı cihān yok mu
Nedir ey ***çerh-i cānī*** *bu sitemler bizde cān yok mu* **(Gazel 216/1)**

<u>çerh-ı cefā-muʿtād:</u>

1.) Eziyeti kendine âdet edinmiş, sürekli eziyet eden felek ***(bk. felek).***

1.1. çerh-ı cefā-muʿtād:
Sitem-keşlikte sebkat eyledim akrānımı kat kat
Ne hālim kaldı ey ***çerh-ı cefā-muʿtād*** *sen söyle* **(Gazel 197/2)**

<u>Çerkes:</u>

1.) Çerkez; Kafkasya'nın yerli boylarından birinin adı.

1.1. Çerkeslere:-*ler, -e*
Çehre-i dilkeşi çerkeslere āteş bırakır
Cezbe-i ānına meftūn kalır Gürcistān **(Kaside 45/53)**

1.2. Çerkes:
Yerine kāʾim olur sonra güzel bir ***Çerkes***
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/59)**

<u>çeşm:</u>

1.) Göz, ayn, dide.

1.1. çeşmim:-*(i)m*
Sıyrılıp inse husūf-āsā cemālinden nikāb
Olsa ***çeşmim*** *nūr-ı vechinden münevver kāşki* **(Gazel 215/2)**

1.2. çeşmim:-*(i)m*
Göster ey āyīne-i devrān bana dildārımı
Girye-i hicrān ile olsun mu ***çeşmim*** *cūy-bār* **(Kaside 39/51)**

1.3. çeşmime:-*(i)m, -e*
Çeşmime *verdi cilā cānā cilālı gözlerin*
Çeşme-i nūr-ı server olmuş gazālī gözlerin **(Gazel 125/1)**

1.4. çeşmimi:-*(i)m, -i*
Cemāl-i pākini göster bana mirʾāt-ı eşyāda
Şu giryān ***çeşmimi*** *dāim Hudā-bīn eyle yā Rabbī* **(Kaside 10/5)**

1.5. çeşmimin:-*(i)m, -in*
Çeşmimin *nūr u feri tāb ü mecālim sensin*
Döndüren dāʾire-i sıhhatimi ʿaşkındır **(Gazel 127/3)**

1.6. çeşmin:-*(i)n*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen
Gözetmekte rızā-yı Hakkı ***çeşmin*** *hurdebīn olsun* **(Müsebba 1/11)**

1.7. çeşminde:-*(i)n, -de*
Tecellī eyliyor ***çeşminde*** *nūr-ı kudret-i Yezdān*
ʿAceb āyīne-i ʿirfān mısın revzen misin kāfir **(Gazel 39/10)**

1.8. çeşminde:-*(i)n, -de*
Sen çalış ***çeşminde*** *istiʿdād peydā etmeğe*
ʿĀrife āyīne-i ʿibret-nümādan çok ne var **(Gazel 47/3)**

1.9. çeşmine:-*i, -n, -e*
Bir gazūbāne nazar gezdir ki savb-ı nergise
Ak su insin ***çeşmine*** *min-baʿd şehlālanmasın* **(Gazel 171/4)**

1.10. çeşmine:-*i, -n, -e*
Kāniʿin ***çeşmine*** *vāsiʿ görünür külbe-i ʿaşk*
Tāmiʿin dar görünür ʿarsa-i dünyā gözüne **(Gazel 195/4)**

1.11. çeşmimi:-*i, -n, -i*

Beni hayfā siper-i seng-i şüʾūn etti felek
Çeşmimi *ağlatarak çeşme-i hūn etti felek* **(Gazel 111/1)**

1.12. çeşmini:-*i, -n, -i*
Ashāb-ı dilin ***çeşmini*** *rūşen bulamazsın*
Gencīne-i kesb etmeğe revzen bulamazsın **(Gazel 128/1)**

1.13. çeşmini:-*i, -n, -i*
Kaparlar gerçi zāhir ***çeşmini*** *gāfil gibi ammā*
Serāʾir-bīndir rūşen-nazardır Nakşibendīler **(Kaside 36/9)**

<u>çeşme:</u>

1.) Genellikle yol kenarlarında herkesin yararlanması için yapılan, borularla gelen suyun bir oluktan veya musluktan aktığı, yalaklı su hazinesi veya yapısı, pınar (Yozgat'ta bulunan "Şeker Pınar" çeşmesi -H.1309-).

1.1. çeşme:
Hem bu ***çeşme*** *iki menbaʿdan ederdi nebeʿān*
Gerçi zāhirde ana bir idi ammā mecrā **(Tarih 15/3)**

1.2. çeşmeyi:-*y, -i*
Menbaʿ-ı cūd u himem Hazreti Vehhāb Paşa
Bu yıkık ***çeşmeyi*** *etti yeni baştan inşā* **(Tarih 15/1)**

<u>çeşme-i hūn:</u>

1.) Kanlı çeşme.

1.1. çeşme-i hūn:

Rakîbin gerdeninden ***çeşme-i hûn*** *eylesem peydâ*
Verin bir hançer-i ser-tîz ü tîğ-i hûn-feşân yok mu **(Gazel 216/9)**

çeşme-i hûn et-:

1.) Kan çeşmesi, pınarı yapmak; kanlı gözyaşı döktürmek.

1.1. çeşme-i hûn et-:-*ti*
Beni hayfâ siper-i seng-i şüʾûn etti felek
Çeşmimi ağlatarak ***çeşme-i hûn etti*** *felek* **(Gazel 111/1)**

çeşme-i nûr-ı server ol-:

1.) Sevgilinin nur çeşmesi olmak (gözleri için).

1.1. çeşme-i nûr-ı server ol-:-*muş*
Çeşmime verdi cilâ cânâ cilâlı gözlerin
Çeşme-i nûr-ı server olmuş *gazâlî gözlerin* **(Gazel 125/1)**

çeşme-sâr:

1.) Çeşmesi, pınarı çok olan yer; çeşme.

1.1. çeşme-sâr:
Çok meʿâbir açtırıp yaptırdı bî-had ***çeşme-sâr***
Mülk-i ʿOsmânîyi tenvîr etti nûr-ı feyz ile **(Kaside 39/14)**

çeşme-sâr-ı ʿaşk:

1.) Aşk çeşmesi, aşk çeşmesinin başı.

1.1. çeşme-sâr-ı ʿaşk:-*ı, -n, -a*
Çeşme-sâr-ı ʿaşkına *uğrarsa bir kemter kalem*
Yükselir kadri feminden misk-i ezfer damlatır **(Kaside 24/38)**

çeşme-sâr-ı ʿâtıfet:

1.) Merhamet çeşmesi çok olan yer.

1.1. çeşme-sâr-ı ʿâtıfet:
Dağıldı mecmaʿ-ı himmet harâb-ender-harâb oldu
Soğuldu ***çeşme-sâr-ı ʿâtıfet*** *ʿaynî serâb oldu* **(Gazel 226/1)**

çeşme-sâr-ı emel:

1.) İstek, arzu çeşmesi.

1.1. çeşme-sâr-ı emel:-*e*
Etmedi teşne-dili cürʿa-i matlab-ı reyyân
Çeşme-sâr-ı emele *uğramadı râh-ı taleb* **(Kaside 45/10)**

çeşm-i aʿdâ:

1.) Düşmanların gözü; bakışı, görüşü.

1.1. çeşm-i aʿdâ:-*y, -a*
Ferş-i rû eyleriz ikdâm-ı ahillâya fakat
Çeşm-i aʿdâya *göre hâr-ı mugaylânız biz* **(Gazel 84/4)**

çeşm-i andelîbân:

1.) Bülbüllerin gözü; ***mec.*** Âşıkların gözü, nazarı.

1.1. çeşm-i andelîbân:-*e*
Yakışmaz bir sıfattır dilşikenlik tabʿ-ı merdâne
Bu gülşende gül ol hâr olma ***çeşm-i andelîbâne*** **(Müsebba 1/15)**

çeşm-i cân:

1.) Gönül pınarı; gönül, kalp gözü.

1.1. çeşm-i cân:
Cürmünü yâd eyleyip bakmaz sevâd-ı vechine
Gûş-ı dil eyler temennî ***çeşm-i cân*** *ister gönül* **(Kaside 29/7)**

1.2. çeşm-i cân:
Ağlar hemîşe ***çeşm-i cân***
Gönlümde bir gam var benim **(Diğer 5/1)**

1.3. çeşm-i cân:-*ı*
Yine sînemde şimşîr-i cefâsın imtihân etti
Felek bir yara açtı ***çeşm-i cânı*** *dem-feşân etti* **(Tarih 22/1)**

1.4. çeşm-i cân:-*ı*
Yine sînemde şimşîr-i cefâsın imtihân etti
Felek bir yara açtı ***çeşm-i cânı*** *dem-feşân etti* **(Gazel 251/1)**

1.5. çeşm-i cân:-*(ı)m*
Bende-i ʿUşşâkîyim ʿâşıkların müştâkıyım
Çeşm-i cânım *var cihânın âşinâ-bînâsıyım* **(Kaside 35/7)**

çeşm-i cihân:

1.) Cihanın gözü.

1.1. çeşm-i cihân:
Ey Şehin-şâh-ı zamân merdümun çeşm-i cihân
Şevket u kudretine vermesin Allah zevâl **(Kaside 40/48)**

çeşm-i dem-efşân:

1.) Kan saçan, kanlı gözyaşı döken göz.

1.1. çeşm-i dem-efşân:-*(ı)m*
Her mesâʾibden bu aʿzamdır Hudâ göstermesin
Görmesin ağyâr ile ***çeşm-i dem-efşânım*** *seni* **(Gazel 224/7)**

çeşm-i dilârâ:

1.1. çeşm-i dilârâ:
Seni ey çeşm-i ter ***çeşm-i dilârâ*** *hûn-feşân görsün*
Ki şefkat eylesin şâyân-ı bezm-i iktirân görsün **(Gazel 159/1)**

çeşm-i dilber:

1.) Sevgilinin gözü.

1.1. çeşm-i dilber:
Anın da inkişâfı himmet-i ebrâra kalmıştır
Rakîbin ***çeşm-i dilber*** *gibi bîmâr olduğun görsem* **(Muhammes 1/3)**

çeşm-i dür-nisâr:

1.) İnci (gözyaşı) saçan göz.

1.1. çeşm-i dür-nisâr:-*(ı)m*
Benim olʿâşık-ı sâdık ki ***çeşm-i dür-nisârım*** *var*
Ruh-ı zerdim dil-i gam-perverim cism-i nizârım var **(Muhammes 2/1)**

çeşm-i efsûnkâr:

1.) Büyüleyici; çekici göz ***(bk. göz).***

1.1. çeşm-i efsûnkâr:-*ı, -n, -a*
Âb-ı rûy-ı hüsnüne ebrûlar eyler ser-fürû
Çeşm-i efsûnkârına *cădûlar eyler ser-fürû* **(Gazel 176/1)**

çeşm-i eşk-bâr:

1.) Yağmur gibi göz yaşı döken, çok ağlayan göz.

1.1. çeşm-i eşk-bâr:
Ebr-i bârândır olan devrinde ancak katre-rîz
Yoksa yoktur sâye-i ʿadlinde ***çeşm-i eşk-bâr*** **(Kaside 39/24)**

1.2. çeşm-i eşk-bâr:-*(ı)m*
Efendim nâzenînim nükte-perdâzım kibârım gel
Şereflensin seni görmekle ***çeşm-i eşk-bârım*** *gel* **(Müsebba 3/1)**

çeşm-i felek:

1.) Dünyanın, tüm mevcudatın gözü.

1.1. çeşm-i felek:
Açıl ey sīm-ten ***çeşm-i felek*** *bir mehlikā görsün*
ʿUyūn-ı ʿāşıkān bir tāliʿ-i saʿd āşinā görsün **(Gazel 160/1)**

1.2. çeşm-i felek:
Görmedi mānendini ***çeşm-i felek*** *görmez yine*
ʿĀlem-ārā-yı melāhattir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/5)**

1.3. çeşm-i felek:
Pek az görür ***çeşm-i felek*** *böyle vücūd-ı nādiri*
Etti velākin āyīnede hāk ile yeksān āhiri **(Tarih 5/1)**

çeşm-i fettān:

1.) Fitne saçan göz.

1.1. çeşm-i fettān:-*(ı)m*
Nigāh-endāz olurken şeş cihāta ***çeşm-i fettānım***
Edilmişken müheyyā tīğ-i ebrū-yı dem-efşānım **(Tahmis 7/4)**

çeşm-i gazāl:

1.) Ahu gözlü (sevgili), ***(bk. āhū).***

1.1. çeşm-i gazāl:-*(i)m*
Cevr ü āzār ile Fennīyi vatandan ayırıp
Düşüren dağlara ey ***çeşm-i gazālim*** *sensin* **(Gazel 127/5)**

çeşm-i giryān:

1.) Ağlayan göz.

1.1. çeşm-i giryān:-*(ı)m*
Leyālīde ne mümkün hāb görsün ***çeşm-i giryānım***
Melek manzar musaffā sīne meh-rū bir civān gözler **(Gazel 62/4)**

1.2. çeşm-i giryān:-*(ı)m*
Seni görmeyeli ***çeşm-i giryānım***
Artıyor gönlümde helecānım gel **(Şarkı 4/1)**

çeşm-i harīsān:

1.) Hırslı kimselerin gözü.

1.1. çeşm-i harīsān:-*a*
Az gelir ***çeşm-i harīsāna*** *künūz-ı Kārūn*
Dil-i ʿārifte fakat genc-i kanāʿat bākī **(Gazel 243/10)**

çeşm-i hasūd:

1.) Hasetçinin, kıskancın gözü.

1.1. çeşm-i hasūd:
Hūbi maʿyūb görür ***çeşm-i hasūd***
Hāsidin cānını alsın Maʿbūd **(Müfret 16/1)**

çeşm-i hasūda bat-:

1.) Haset edenin gözüne batmak; onu tedirgin etmek, rahatsız etmek.

1.1. çeşm-i hasūda bat-:-*tı, -n*
Battın *yine hançercesine* ***çeşm-i hasūda***
Ey hāme-i pakīze-rakam çok yaşa var ol **(Gazel 137/7)**

çeşm-i hatā-bīn:

1.) Hata, kusur gören göz.

1.1. çeşm-i hatā-bīn:-*(i)n, -de, -dir*
Hatā varsa senin ***çeşm-i hatā-bīnindedir*** *mutlak*
Mürettebtir bütün eşyā ʿabes bir kār yoktur yok **(Gazel 105/2)**

çeşm-i hīre-dār:

1.) Kamaşmış, fersiz göz; hayran kalan göz.

1.1. çeşm-i hīre-dār:-*ı*
Tek ol mehin olaydım yolunda hāk-sārı
Tenvīre yol bulaydım şu ***çeşm-i hīre-dārı*** **(Gazel 244/1)**

1.2. çeşm-i hīre-dār:
Tūtiyāsız kaldı ***çeşm-i hīre-dār*** *hasretim*
Hāk-i pā-ye maʿnevī bir iktirān ister gönül **(Kaside 29/6)**

çeşm-i hūn-feşān:

1.) Kan saçan göz.

1.1. çeşm-i hūn-feşān:
Beni menʿ etmeyin yüz sürmede hāk-i der-i yāre
Ki ***çeşm-i hūn-feşān*** *hasretim bir tūtiyā görsün* **(Gazel 160/3)**

çeşm-i hūnīn:

1.) Kanlı göz.

1.1. çeşm-i hūnīn:-*(i)m, -i*
Çeşm-i hūnīnimi *seyl-i dāğ-ı dile sür merhem*
Kalmasın şādī-i teşrīfin ile sīnede gam **(Müsebba 2/6)**

çeşm-i hūn-pāş:

1.) Kan saçan göz; kanlı gözyaşı döken göz.

1.1. çeşm-i hūn-pāş:-*a*
Yasağ etdi temāşā-yı bahān ***çeşm-i hūn-pāşa***
Tehīdir çünkü verd-i rūy-ı ālinden çemen şimdi **(Gazel 220/4)**

çeşm-i ibret:

1.) İbret gözü; ibretlik bakış.

1.1. çeşm-i ibret:-*e*
Alıp eşyāyı ***çeşm-i ibrete*** *tahsīl-i ʿirfan et*
Her ādem lāyık-ı bezm-i ulü'l-ebsār olur sanma **(Gazel 194/6)**

çeşm-i ʿibret:

1.) İbret gözü; ibretlik bakış.

1.1. çeşm-i ʿibret:-*le*
Çeşm-i ʿibretle *temāşā kıl hemīşe ʿālemi*
Zerre zerre şāhid-i vahdettir işbu kāʾināt **(Gazel 10/7)**

1.2. çeşm-i ʿibret:-*ten*
Sebük-bārāna sudan kıl güzer enhāra bildirme
Sevād-ı mümkinātı ***çeşm-i ʿibretten*** *uzak tutma* **(Gazel 188/8)**

1.3. çeşm-i ʿibret:-*le*
Bakarlar cüz-i ferd-i kāʾinata ***çeşm-i ʿibretle***
Ulü'l-ebsār-ı evlād-ı beşerdir Nakşibendīler **(Kaside 36/5)**

çeşm-i imʿān:

1.) Dikkat gözü; dikkatli bakma (ibret gözü).

1.1. çeşm-i imʿān:
Ağlar mısın güler misin ne dersin
Çeşm-i imʿān *ile bak şu ahvāle* **(Şarkı 5/4)**

çeşm-i insāf:

1.) İnsaflı, merhametli göz.

1.1. çeşm-i insāf:
Çeşm-i insāf *ile gözden geçiren merd-i hakīm*
Eser-i hāmemi oldukça hakīmāne bulur **(Gazel 44/11)**

çeşm-i iştiyāk:

1.) Özlem duyan göz.

1.1. çeşm-i iştiyāk:-*(ı)m*

Dū ***çeşm-i iştiyākım*** *katre-bār-ı derd-i hasrettir*
Seni özler dil-i pür-ihtizāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/2)**

çeşm-i mahmūr:

1.) Baygın göz.

1.1. çeşm-i mahmūr:-*u*
Benimle ma-sebakta ülfetin sürī imiş sürī
Süzersin şimdi eller meclisinde ***çeşm-i mahmūru*** **(Tahmis 3/11)**

çeşm-i mest:

1.) Sarhoş, baygın göz.

1.1. çeşm-i mest:-*(i)n*
Çeşm-i mestin *bana tevcīh-i nigāh eylemese*
Bezm-i rindān-ı vefā-pīşede hürmet bulamam **(Gazel 153/5)**

çeşm-i müştāk:

1.) Arzulayan, hasret çeken göz.

1.1. çeşm-i müştāk:-*a*
Sıkılma nūr-ı dīdem ʿarz-ı dīdār ile serbest ol
Temāşā-yı cemālin ***çeşm-i müştāka*** *kesel vermez* **(Gazel 79/5)**

1.2. çeşm-i müştāk:-*(ı)m*
Seni okşarsa dest-i iştiyākım ***çeşm-i müştākım***
Cilā peydā eder cevherlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/3)**

çeşm-i rakīb:

1.) Yabancının, rakib*in gözü.

1.1. çeşm-i rakīb:
Yaralar hār-ı nigehle ʿārız-ı gül-fāmını
Bakmasın ***çeşm-i rakīb*** *dikkatle sultānım sana* **(Gazel 2/10)**

1.2. çeşm-i rakīb:
Yaralar hār-ı nigehle ʿārız-ı gül-fāmını
Bakmasın çeşm-i rakīb dikkatle sultānım sana **(Gazel 2/10)**

1.3. çeşm-i rakīb:
Yāre dikkatle nigāh eyleme ey ***çeşm-i rakīb***
Geri git manzara-i pākini murdār etme **(Gazel 185/2)**

1.4. çeşm-i rakīb:
Yaralar hār-ı nigehle ʿārız-ı gül-fāmını
Bakmasın ***çeşm-i rakīb*** *dikkatle sultānım sana* **(Gazel 2/10)**

çeşm-i serāʾir-bīn:

1.) Sırları gören göz.

1.1. çeşm-i serāʾir-bīn:-*(i)n, -e*
Eyler leb-i rengīnine ʿarz-ı tahassür laʿl-i nāb
Kurbān olam āyīnine ***çeşm-i serāʾir-bīnine*** **(Kaside 20/14)**

çeşm-i şūh:

1.) Sevgilinin gözü.

1.1. çeşm-i şūh:-*u, -n, -da*
Yek nazarda tanır ihlās-ı dil-i ʿuşşākı
Çeşm-i şūhunda *müheyyādır o yārin miʿyār* **(Kaside 43/31)**

çeşm-i ter:

1.) Yaşlı, ağlayan göz.

1.1. çeşm-i ter:
Seni ey ***çeşm-i ter*** *çeşm-i dilārā hūn-feşān görsün*
Ki şefkat eylesin şāyān-ı bezm-i iktirān görsün **(Gazel 159/1)**

1.2. çeşm-i ter:-*(i)m*
İnle ey cism-i nizārım ağla ey ***çeşm-i terim***
Yāre karşı ʿarz-ı hāle tercümān ister gönül **(Kaside 29/2)**

çeşm-i uhūl:

1.) Ehillerin gözü.

1.1. çeşm-i uhūl:-*dür*
Dīde-i hak-bīn-i ʿārif cümleyi telhīd eder
Çeşm-i uhūldür *gören meşhūdumu her bār iki* **(Kıt'a 17/2)**

çeşminde tüt-:

1.) Gözünde tütmek; çok özlemek.

1.1. çeşminde tüt-:-*(ü)yor*
Yakıyor havsalamı nāʾire-i şevk-ı visāl
Tütüyor çeşmime *dīdār-ı dil-ārā-yı vatan* **(Gazel 165/8)**

çeşm-ter:

1.) Yaşlı göz.

1.1. çeşm-ter:
Sirişk-i laʿl-i famı sanma eyler ***çeşm-ter*** *īcād*
Eder anı teʾessürle yanan hūn-ı ciğer īcād **(Gazel 21/1)**

çetin:

1.) Zor, güç.

1.1. çetindir:-*dir*
Hayāl ü hātıra gelmez mi hiç Kārūn-misāl olmak
Çetindir *ʿarsa-i mahşerde maʿrūz-ı suʿāl olmak* **(Müseddes 1/11)**

çiçek:

1.) Farklı renklerde ve kokularda olabilen kır ve bahçe bitkisi.

1.1. çiçek: (***mec.*** Sevgili)
Sen var iken ey gonca-i gülzār-ı melāhat
Bīgāne ***çiçek*** *koklamayım tövbeler olsun* **(Kıt'a 12/2)**

1.2. çiçek: (***mec.*** Davranışları hafif, toplum kurallarına uymayan kimse).
Eyleme tercüme-i hālini nakl ü tasvīr
Ne ***çiçek*** *olduğunu tā temelinden biliriz* **(Gazel 82/4)**

1.3. çiçeği:-*i* (***mec.*** Sevgili)
Beni menʿ etme gücenme yüzün okşamadan
ʿĀdet olmuş ʿurefā elde taşırlar ***çiçeği*** **(Gazel 229/3)**

çifte:

1.) İkisi bir arada bulunan veya ikili.

1.1. çifte:
Yanağı ***çifte*** *benlerle müzeyyen çok sanem gördük*
Geçenler çīn-i hüsne uğradık büt-hāneden geçtik **(Gazel 114/3)**

çifte-rū:

1.) İkiyüzlü.

1.1. çifte-rū:
Kaşların tīğ-ı ecel dīdelerin ***çifte-rū*** *dil*
Söyle zālim bu mudur zeyy-i Hülāgū dediğin **(Gazel 118/4)**

çihre-i gerdūn:

1.) Feleğin, gökyüzünün çehresi, yüzü.

1.1. çihre-i gerdūn:
Çihre-i gerdūn *bulutlanmış bulanmış cevf-i çerh*
ʿĀşık-ı şūrīde-hāl āh-ı nihān etmiş yine **(Gazel 186/5)**

<u>çık-:</u>

1.) Yukarı doğru gitmek, yüksekteki bir yere erişmek, tırmanmak.

1.1. çıkmışlar:-*mış, -lar*
Taranmışlar mükemmel ʿıtr-ı şāhīyi sürünmüşler
Nihāl-i yāsemīn-āsā ser-i divāra ***çıkmışlar*** **(Gazel 35/2)**

1.2. çıkmışlar:-*mış, -lar*
Çınarı servi dahl etme cibāl üstünde bulmakla
O nahl-i nāzı istikbāl için kūhsāra ***çıkmışlar*** **(Gazel 35/3)**

1.3. çıktı:-*tı*
Ne yana nigāh etsen cinândan nişāne var
Sahraya ***çıktı*** *zümre-i hūbān taraf taraf* **(Gazel 104/3)**

1.4. çıktı:-*tı*
Çıktı *makarr-ı çarha tārīhin yazarken dūd-ı āh*
Rūh-ı Mekkī açtı Firdevs-i berīne doğru per **(Tarih 4/2)**

2.) Herhangi bir durumda olduğu anlaşılmak.

2.1. çıkmışlar:-*mış, -lar*
Siyāh benler dile dağ urmada şöhret kazanmışlar
Çatık kaşlar kemān-keş gamzeler mekkāre ***çıkmışlar*** **(Gazel 35/4)**

3.) Bir durumla ilgili niteliklerini yitirmek, bir durumdan başka bir duruma geçmek, kalkışmak.

3.1. çıkmışlar:-*mış, -lar*
Bilinmiş gālibā Fennī ʿayārım müsteşārımdan
Beni zem eyleyenler şimdi istiʿzāra ***çıkmışlar*** **(Gazel 35/5)**

3.2. çıksın:-*sın*
Al giyin allar kuşan ruhsār-ı gül-gūnun gibi
Güller istikbāle ***çıksın*** *verd-i handānım sana* **(Gazel 2/2)**

4.) (Ağızdan, dilden) çıkmak; demek, söylemek.

4.1. çıkar:-*(a)r*
Ben ne rütbe ağlasam olsam taleb-kār-ı visāl
Merhametsiz kāfirin ağzından ancak lā ***çıkar*** **(Gazel 34/4)**

4.2. çıkar:-*(a)r*
Çıkar *dünyāya āit ihtisārı dilden ey Fennī*
Bilirsin tenk-nā-yı kabre bu hayl ü hışm gitmez **(Gazel 81/6)**

5.) Ortaya çıkmak, meydana gelmek, belirmek.

5.1. çık-:
Nısfı geçti gecenin muntazırım ben hālā
Subh-ı sādık gibi ***çık*** *parlayarak bī-pervā* **(Müsebba 2/13)**

5.2. çıkan:-*an*
Sefāhat-pīşeyim şermendeyim rū-yı siyāhımdan
Meʿāsīden ibārettir ***çıkan*** *şey dest-gāhımdan* **(Müseddes 2/1)**

5.3. çıkan:
Meseldir eğri mastardan ***çıkan*** *hat müstakīm olmaz*
Uyan sūfī-i hod-bīne sekāmetten selīm olmaz **(Gazel 68/1)**

5.4. çıkar:-*(a)r*
Hālimi cānānıma ʿarz eylesem şekvā ***çıkar***
Etmesem sabr u tahammül etsem istiğnā çıkar **(Gazel 34/1)**

5.5. çıkar:-*(a)r*
Hālimi cānānıma ʿarz eylesem şekvā çıkar
Etmesem sabr u tahammül etsem istiğnā ***çıkar*** **(Gazel 34/1)**

5.6. çıkar:-*(a)r*
Ah ne müşkil derd imiş dilde muhabbet saklamak
Söylesem diğer sükūt etsem diğer maʿnā ***çıkar*** **(Gazel 34/2)**

5.7. çıkar:-*(a)r*
Bir hakīkī iltifātın görmedim görsem bile
Rūz ise āsār-ı hülyā şeb ise rüʾyā ***çıkar*** **(Gazel 34/3)**

5.8. çıkar:-*(a)r*
İşve-kārım tıfl-ı nevresken tanırdım ben seni
Der idim şu penbe ten bir şūh-ı müstesnā ***çıkar*** **(Gazel 34/6)**

5.9. çıkar:-*(a)r*
Zübdedir āsār-ı kilk-i zī fünūnum Fennīyā
Şerh olunsa dürlü dürlü nükte vü īmā ***çıkar*** **(Gazel 34/7)**

5.10. çıkar:-*(a)r*
Bir seyl-i hurūşān ki ***çıkar*** *semt-i ʿademden*
Bir sürʿat-i sākitle akar sū-yı fenādan **(Kaside 50/16)**

5.11. çıkmaz:-*maz*
Şādī-i zār dilinden
Çıkmaz *hazīne-dārın* **(Diğer 1/13)**

5.12. çıkmaz:-*maz*
Beşerde kābil-i esrār-ı hikmet binde bir ***çıkmaz***
Bahār emtārının her katrası dürr-i yetīm olmaz **(Gazel 68/2)**

5.13. çıkmaz:-*maz*
Binde bir ***çıkmaz*** *umūmun nefʿine hizmet eden*
Her dimāğa böyle ulvī arzū vermez felek **(Gazel 113/6)**

5.14. çıkmaz:-*maz*
Uyudu halk-ı beled kaldı tarāʾik tenhā
Menzilinden daha ***çıkmaz*** *mısın ey māh-likā* **(Müsebba 2/12)**

5.15. çıkmaz:-*maz*
Sevdāsız olunmaz ʿarz-ı muhabbet
Mum sönünce ***çıkmaz*** *ziyā hāneden* **(Şarkı 2/4)**

5.16. çıkmaz:-*maz*
Gāv-ı merdüm-peykerin sulbünden ādem mi gelir
Merd-i ciddī ***çıkmaz*** *insānın bile her yavrusu* **(Gazel 241/3)**

5.17. çıkmışlar:-*mış, -lar*
Donanmış sīm-tenler sahne-i gülzāra ***çıkmışlar***
Metāʿa müşteri bulmak için pāzāra çıkmışlar **(Gazel 35/1)**

5.18. çıkmışlar:-*mış, -lar*
Donanmış sīm-tenler sahne-i gülzāra çıkmışlar
Metāʿa müşteri bulmak için pāzāra ***çıkmışlar*** **(Gazel 35/1)**

5.19. çıksa:-*sa*
Gurbette teʿālī eder eshāb-ı fezāʾil
Başlarda gezer ***çıksa*** *leʾalī sadefinden* **(Gazel 173/2)**

5.20. çıktı:-*tı*
Nokta darb etmiş idim ***çıktı*** *o fālin sırrı*
Vālī-i Ankara olsa diye Sırrı Paşa **(Tarih 8/11)**

5.21. çıktı:-*tı*
Buyurun ʿaynı şeker ʿaynı şifādır hakkā
Fennīyā söyledi tārīhin anın ***çıktı*** *bir er* **(Tarih 15/6)**

5.22. çıktın:-*tı, -n*
Nedir bu salınış sende ey dilber
Cennetten mi ***çıktın*** *tūbā mısın sen* **(Diğer 2/1)**

6.) Ayrılmak, uzaklaşmak.

6.1. çık-:
Çık *perde-i gafletten kurtul gam u mihnetten*
Havf eyle ihānetten ʿuhdende emānet var **(Gazel 58/8)**

6.2. çıkanlar:-*an, -lar*

Çıkanlar *bāğ-ı Cennetden peşīmān olmasın nolsun*
Vatandan ayrılanlar zār ü giryān olmasın nolsun **(Gazel 174/1)**

6.3. çıkar:-*(a)r*
Yer de bulsun cürm-i māh-ı enveri Fennī kulun
Üzme artık cism-i pākinden ***çıkar*** *pīrāheni* **(Gazel 218/5)**

6.4. çıkar:-*(a)r*
Kabre girsemde kalır ʿaşkın benimle pāyidār
Yani ben ölmekle benden sanma bu sevdā ***çıkar*** **(Gazel 34/5)**

6.5. çıkma:-*ma*
Ekābir meclisinden ***çıkma*** *Fennī mahrem-i rāz ol*
Kanāʿat göster aza devlet-i fakr ile mümtāz ol **(Müsebba 1/36)**

6.6. çıkmış:-*mış*
Hātırından ne çabuk ***çıkmış*** *o mest-i nāzın*
Yan yatıp naʿre atıp ref-i hicāb ettiğimiz **(Gazel 73/4)**

çık da:

1.) "Çıkıp da, gidip de" anlamlarına gelerek yapılmaması gereken bir şeyin yapılması durumunda söylenen bir ifade.

1.1. çık da:
Arz-ı hāl ettim ise vuslat ümīdiyle sana
Çık da *esrārımı iʿlāna şitāb et mi dedim* **(Gazel 146/4)**

çıkar-:

1.) Uzaklaştırmak, terk etmek.

1.1. çıkar-:
Beni ʿafv eyle şerm-i cürmü gönlümden ***çıkar*** *yā Rab*
Ki senden gayrī bir sāhib-kerem gaffār yoktur yok **(Gazel 105/8)**

1.2. çıkar-:
Çıkar *rızk-ı riyāyı iktidā et rehber-i ʿaşka*
Fenersiz ʿazm-i rāh etme zalām-ı şāma düşmüşsün **(Gazel 129/4)**

1.3. çıkarmaz:-*maz*
Bahre girsen de ***çıkarmaz*** *vesah-ı isyānı*
Reşha-ı eşk-i nedāmet eder ancak seni pāk **(Gazel 116/6)**

2.) Anlamak, ne olduğunu bilmek, sezmek.

2.1. çıkarırlar:-*(ı)r, -lar*
Tahsīl-i hüner eyle ki akvām-ı cihānın
Miʿyār-ı tekāmül ***çıkarırlar*** *harfinden* **(Gazel 173/8)**

3.) Ulaştırmak, yükseltmek.

3.1. çıkarsın:-*sın*
Cühelā gökte makām-ı fuzalā yerde ise
Evc-i aʿlāya ***çıkarsın*** *beni beyne'l-akrān* **(Gazel 180/3)**

çile:

1.) Zahmet, sıkıntı, eziyet, dert.

1.1. çileler:-*ler*
Retk u fetk-i dehr ile uğraşmışız tūl-i zamān
Çile-keşler ***çileler*** *müşkül-küşālar görmüşüz* **(Gazel 78/6)**

çile-i yār:

1.) Yârin, sevgilin eziyeti, sıkıntısı.

1.1. çile-i yār:
Çok mudur ***çile-i yār*** *ile bükülse belimiz*
Hevl-i tīr-i müje-i sīne-güzārın çekeriz **(Gazel 72/3)**

çile-keş:

1.) Çok eziyet çeken, çok dert görmüş, çileli.

1.1. çile-keşler:-*ler*
Retk u fetk-i dehr ile uğraşmışız tūl-i zamān
Çile-keşler *çileler müşkül-küşālar görmüşüz* **(Gazel 78/6)**

çilekeş-i hicrān:

1.) Ayrılık çilesi çeken.

1.1. çilekeş-i hicrān:-*(ı)m*
Şimdilik ***çilekeş-i hicrānım***
Sağlık olsun bakalım sultānım **(Şarkı 9/1)**

çilekeşi ol-:

1.) Çilesini,derdini çekmek.

1.1. çilekeşi ol-:-*a, -maz*
Her merd ***olamaz çilekeşi*** *zülf-i nigārın*
Her ferd edemez silsile-i şīre teşebbüs **(Gazel 16/4)**

çille:

1.) Çile, eziyet, sıkıntı.

1.1. çilleler:-*ler*
Kays-ı hüsnün daha şāyān-ı visāl olmadı mı
Çilleler *vāsıl-ı ser-hadd-i kemāl olmadı mı* **(Gazel 212/1)**

çille-i cānān:

1.) Sevgili çilesi, eziyeti.

1.1. çille-i cānān:
Yanmayanlar bilemez āteş-i hicrān ne imiş
Çekmeyenler tanımaz ***çille-i cānān*** *ne imiş* **(Gazel 93/1)**

çille-i eyyām-ı firāk:

1.) Ayrılık günlerinin çilesi, derdi.

1.1. çille-i eyyām-ı firāk:
Çekilir çille değil ***çille-i eyyām-ı firāk***
Acıyıp hālime ey kaşı kemānım gitme **(Gazel 192/4)**

çille-i hasret:

1.) Özlem çilesi, eziyeti.

1.1. çille-i hasret:
Çille-i hasret *ile kaddimi nūn etti felek*
Çekeyim cevrini hey kaşı kemānım ammā **(Gazel 111/4)**

çille-keş-i mihr ü muhabbet:

1.) Aşk, sevda çilesi çeken (kimse).

1.1. çille-keş-i mihr ü muhabbet:
Kaddim kemāna döndü ise çok mudur benim
Ki ***çille-keş-i mihr ü muhabbet*** *değil miyim* **(Taştir 1/5)**

Çīn ü Hind ü Sind ü Sencār:

1.) Çin, Hindistan, Sind eyaleti ve Sencar/Sincar kazası.

1.1. Çīn ü Hind ü Sind ü Sencār:
Yayıldı sıyt-ı hüsnüm ***Çīn ü Hind ü Sind ü Sencāre***
İşitmişler kemāl-i şöhretim bir nīce gam-hāre **(Tahmis 7/6)**

çınar:

1.) Otuz metreye kadar uzayabilen, gövdesi kalın, uzun ömürlü, geniş yapraklı bir ağaçtır; ***mec.*** Âşık.

1.1. çınarı:-*ı*
Çınarı *servi dahl etme cibāl üstünde bulmakla*
O nahl-i nāzı istikbāl için kūhsāra çıkmışlar **(Gazel 35/3)**

çingāne:

1.) Çingene; Hindistan'dan çıktıkları söylenen, dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan bir topluluk, Çingen, Kıpti, Roman.

1.1. çingāne:
Merd-i pākīze neseb ʿālemi pākīze görür
*Aslı çingāne olan herkesi **çingāne** bulur* **(Gazel 44/5)**

1.2. çingāne: (Arsız, açgözlü, cimri)
Der-ʿakab hāzırlanır tahmīl-bār-ı minnete
*Her ne ikrām eylese **çingāne** makbulüm değil* **(Gazel 140/2)**

1.3. çingāneler:-*ler*
Bütün ebnā-yı ādem tabʿ-ı diğer eylemiş peydā
*Ulü'l-ihsānı gitmiş cihānın **çingāneler** kalmış* **(Gazel 94/5)**

çingāne ol-:

1.) Çingene olmak; arsız, açgözlü, cimri olmak.

1.1. çingāne ol-: -*an*
Merd-i pākīze neseb ʿālemi pākīze görür
*Aslı **çingāne olan** herkesi çingāne bulur* **(Gazel 44/5)**

çīn-i hüsn:

1.) Güzelin (sevgilinin) kıvrımı, büklümü (saçı).

1.1. çīn-i hüsn:-*e*
Yanağı çifte benlerle müzeyyen çok sanem gördük
*Geçenler **çīn-i hüsne** uğradık büt-hāneden geçtik* **(Gazel 114/3)**

çırāğān:

1.) Bahçelerde kandil ve mumlarla yapılan gece şenliği, donanma.

1.1. çırāgānına:-*(ı)n, -a*
*Beni de kendi **çırāgānına** etsen ilhāk*
Sana ey kān-ı mürüvvet kim eder istiksār **(Kaside 43/23)**

çirkāb-ı riyā:

1.) İkiyüzlü çirkef.

1.1. çirkāb-ı riyā:
Her ne işlersen karīn olsun hulūs-i niyyete
*Etmesin telvīs **çirkāb-ı riyā** aʿmālini* **(Gazel 208/4)**

çirk-i ʿisyān:

1.) İsyan kiri (günahı).

1.1. çirk-i ʿisyān:
Ben günāhkār Āsıma sen kıl hidāyet doğru rāh
***Çirk-i ʿisyān** defter-i aʿmālimi kıldı siyāh* **(Tahmis 8/9)**

çırpın-:

1.) Dövünmek; yardım istemek.

1.1. çırpınmak:-*mak*
Sende mahfīdir murādın senden eyle cüst ü cū
*El atıp etrāfa **çırpınmak** nedir aʿmā gibi* **(Gazel 233/8)**

1.2. çırpınacak:-*acak*
Bir mürg-i hazīnim uçacak bāl ü perim yok
*Feryād edecek **çırpınacak** tāb u ferim yok* **(Müseddes 3/6)**

çīst dermānī ne-dānem der-dilem derdem fuzūd:

1.) "Gönlümde artmakta olan derdimin dermanını bilmiyorum." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. çīst dermānī ne-dānem der-dilem derdem fuzūd:
Yaʿni bā-çeşm-i siyeh meftūn būdem pīş ez-īn
Çīst dermānī ne-dānem der-dilem derdem fuzūd **(Gazel 253/3)**

çiz-:

1.) Çözmek; düğümlü, bağlı veya sarılı bir şeyi açmak.

1.1. çizer:-*(e)r*
*Sīne-bendin **çizer** ol māh bana sīne tutar*
Başını bağla deyū karşıma āyīne tutar **(Gazel 49/1)**

1.2. çizerim:-*(e)r, -im*
Maksūd-ı süveydā-yı derūnu sezerim yok
*Yā Rab şu gönül ʿukdesini bir **çizerim** yok* **(Müseddes 3/27)**

çoğal-:

1.) Artmak, fazlalaşmak.

1.1. çoğalır:-*(ı)r*
Meclis karışır ortaya peymāne düşerse
*Şūriş **çoğalır** araya dīvāna düşerse* **(Gazel 202/1)**

1.2. çoğalsın:-*sın*
***Çoğalsın** müttekīler parlasın envār-ı şerʿiyye*
Görülsün tā şu kevkeb ser-te-ser eşrārdan hālī **(Gazel 217/3)**

çoğu:

1.) Bir şeyin büyük bölümü.

1.1. çoğu:
Doymayız hānede üçyüz senelik zād olsa
*ʿÖmrümüz müddetinin en **çoğu** yüz kaç yıl iken* **(Gazel 196/4)**

çök-:

1.) Çökmek; basmak; üstünde ağırlık olarak kalmak.

1.1. çöker:-*(e)r*
***Çöker** germ ü serdi tāze dilber seven gönül*
Cism-i marīza elbette buhrān gelir gider **(Gazel 46/10)**

çok:

1.) Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan; fazla.

1.1. çok:
***Çok** saltanat gizlidir*
Züll-i suʿāl içinde **(Diğer 1/18)**

1.2. çok:
***Çok** çekti Fennī fırkati*
Çok döktü eşk-i hasreti **(Diğer 3/9)**

1.3. çok:
Çok çekti Fennī fırkati
***Çok** döktü eşk-i hasreti* **(Diğer 3/9)**

1.4. çok:
*Edersem **çok** değil bir büsbütün ekvāna istiğnā*
Hevā-yı māl ü cāh u serveti ağyāra verdim hep **(Gazel 9/4)**

1.5. çok:
*Eyādī-i beşerde **çok** hüner peydā olur ammā*
Hakīkat iʿtibāriyle Cenāb-ı Hak eder īcād **(Gazel 21/6)**

1.6. çok:
Ne yap yap evvel diril kal hāsılı bir yār ile bākī
*Sünāʾīlik sülāsīlik eder **çok** derd-i ser īcād* **(Gazel 21/8)**

1.7. çok:

*Tīr-i müjgān ile **çok** sukbeler açtın ciğere*
İşleten bunları hep dīde-i sehhārındır **(Gazel 30/3)**

1.8. çok:
Niʿmet-i vaslınla dilsīr eyle Fennī bendeni
*Pek de mağrūr olma **çok** sürmez bu hüsn ü ān gider* **(Gazel 45/6)**

1.9. çok:
*Dil verirsen şehrimizde dilrübādan **çok** ne var*
Bī-mürüvvettir demezsen āşinādan çok ne var **(Gazel 47/1)**

1.10. çok:
Dil verirsen şehrimizde dilrübādan çok ne var
*Bī-mürüvvettir demezsen āşinādan **çok** ne var* **(Gazel 47/1)**

1.11. çok:
*Neyde meyde hālet-i sūziş-fezādan **çok** ne var*
Yāri germ ü nerm eder āhım sirişk-i firkatim **(Gazel 47/2)**

1.12. çok:
Sen çalış çeşminde istiʿdād peydā etmeğe
ʿĀrife āyīne-i ʿibret-nümādan çok ne var **(Gazel 47/3)**

1.13. çok:
*Yoksa gāv-i mīşe benzer pā-resādan **çok** ne var*
Lezzet-i ʿaşka alıştırsın dimāğın merd olan **(Gazel 47/4)**

1.14. çok:
*Fennīyā zīr-i felekte jāj-hādan **çok** ne var*
Şu cihānda yokluk erbāb-ı maʿārif yokluğu **(Gazel 47/5)**

1.15. çok:
Mücrimi bir sille mustantıktan aʿlā söyletir
*Zor-ı bāzū fenne **çok** yerlerde istiʿlā eder* **(Gazel 52/6)**

1.16. çok:
*Dünyā ile **çok** ahz ü ʿatāya heves etme*
Gösterdiği bin türlü ziyān kārına değmez **(Gazel 65/4)**

1.17. çok:
***Çok** mudur çile-i yār ile bükülse belimiz*
Hevl-i tīr-i müje-i sīne-güzārın çekeriz **(Gazel 72/3)**

1.18. çok:
Dehrde dolāb-veş olmuş boşanmışlardanız
*Zīnet-i dünyāyı **çok** görmüş usanmışlardanız* **(Gazel 77/1)**

1.19. çok:
Şemʿe ile pervāne timsāl-i mücessemdir bize
*Kūy-ı yārı **çok** zaman dönmüş dolanmışlardanız* **(Gazel 77/9)**

1.20. çok:
*Gerçi **çok** āfetle hem-bezm-i safā olduksa da*
Her birinden başka başka bin belālar görmüşüz **(Gazel 78/7)**

1.21. çok:
***Çok** dokunma zülf-i yāra gerden-i billūra bak*
Tār-ı şebde tel kırarsın sonra yāhu nūra bak **(Gazel 106/1)**

1.22. çok:
*Yanağı çifte benlerle müzeyyen **çok** sanem gördük*
Geçenler çīn-i hüsne uğradık büt-hāneden geçtik **(Gazel 114/3)**

1.23. çok:
*Sen eski feleksin bilirim **çok** düzenin var*
Zengicek mi yurdun uyuttun mu ne yaptın **(Gazel 123/5)**

1.24. çok:
*Alamaz menzilini **çok** uyuyan ibn-i sebīl*
Gözün aç bister-i gafletten uyan ağla gönül **(Gazel 135/2)**

1.25. çok:
Şu maʿrūzātı ihmāl etme zīrā cevr-i tāliʿden
*Teʾessür eyledim dest-i felekten **çok** sitem buldum* **(Gazel 155/5)**

1.26. çok:
***Çok** kamer talʿat der-āgūş ettim ammā sevdiğim*
Ben sana benzer felekte māh-ı tābān görmedim **(Gazel 156/2)**

1.27. çok:
*Şīve-i reftārına **çok** ser ü kadler baş eğer*
Nāfe-i müşkīnine āhūlar eyler ser-fürū **(Gazel 176/3)**

1.28. çok:
Devlet-i ʿaşkın devām ettikçe cānā dehrde
*Hāk-i pāye **çok** saʿādetlüler eyler ser-fürū* **(Gazel 176/5)**

1.29. çok:
*Nā-şinīde **çok** eserler cemʿ ederdim Fennīyā*
Gerdiş-i eyyām ile zihnim perīşān olmasa **(Gazel 183/7)**

1.30. çok:
Fakīri etme tahkīr şeytānı etme tanzīr
***Çok** saltanat gizlidir züll-i suʾāl içinde* **(Gazel 203/9)**

1.31. çok:
*Gözüne girmeğe yārin **çok** özendin ammā*
Nedir esbābı niçin girmedin āyā gözüne **(Gazel 204/2)**

1.32. çok:
Mehbıt-ı feyz-i İlāhīdir bunun her köşesi
***Çok** münāsibdir ger ıtlāk eylesem ʿirfān evi* **(Gazel 209/2)**

1.33. çok:
*Rūz-ı vuslat **çok** mudur mahsūd-ı ezmān olsa da*
Muhterem bir gün mü var yār ile geçmiş dem gibi **(Gazel 214/3)**

1.34. çok:
*Ney gibi ben dāğ-dār olsam duyunca **çok** mudur*
Sen bu Dāvūdī sesinle mum edersin āheni **(Gazel 218/3)**

1.35. çok:
*Doğrusun söyleyiver nabzımı **çok** tutma tabīb*
Hasta-i ʿaşk için ümīd-i ifākat var mı **(Gazel 227/5)**

1.36. çok:
Çok gözettim bitmedi bir nev-nihāl-i maʿdelet
Olmadı hāk-i vatan keyfimce gül-zār olmadı **(Gazel 232/2)**

1.37. çok:
Kāʾinātı etmeden āgāh sevdim ben seni
*Gizli kaldı **çok** zamān dāğ-ı muhabbet sīnede* **(Kaside 19/3)**

1.38. çok:
*Lutfu **çok** ihsānı çok inʿāmı çok sānīsi yok*
Böyle bir metbūʿ-ı aʿzamdır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/5)**

1.39. çok:
*Lutfu çok ihsānı **çok** inʿāmı çok sānīsi yok*
Böyle bir metbūʿ-ı aʿzamdır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/5)**

1.40. çok:
*Lutfu çok ihsānı çok inʿāmı **çok** sānīsi yok*
Böyle bir metbūʿ-ı aʿzamdır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/5)**

1.41. çok:
***Çok** değerli yadigār ihdā ederde ʿāleme*
Kalmasaydı tāliʿ-i nā-sāzına muğber kalem **(Kaside 24/29)**

1.42. çok:
*Cūdu **çok** cürʾeti çok şefkati çok reʾyi metīn*
Ezelī mevhibedir halk-ı Hudā dād-ı ʿAlī **(Kaside 26/4)**

1.43. çok:
Cūdu çok cürʾeti ***çok*** *şefkati çok reʾyi metīn*
Ezelī mevhibedir halk-ı Hudā dād-ı ʿAlī **(Kaside 26/4)**

1.44. çok:
Cūdu ***çok*** *cürʾeti çok şefkati* ***çok*** *reʾyi metīn*
Ezelī mevhibedir halk-ı Hudā dād-ı ʿAlī **(Kaside 26/4)**

1.45. çok:
Büyüksün sen büyüksün Pādişāhım
Ki oldun ***çok*** *mehālikte penāhım* **(Kaside 28/5)**

1.46. çok:
Yüzünden ***çok*** *ekābir nāʾil oldu feyz-i cāvide*
O Pīr-i muhteşem seccāde-pīrā-yı velāyettir **(Kaside 30/3)**

1.47. çok:
Çok *mudur eylese binlerce kulūbu tehzīz*
Cebel-i Kāfı yerinden koparır himmet-i Pīr **(Kaside 33/7)**

1.48. çok:
ʿArz-ı şükrān eylesin millet lisān-ı sıdk ile
Çok *şereflerle müşerref kıldı bu cemʿiyeti* **(Kaside 37/24)**

1.49. çok:
Çok *değil vasf-ı hümāyūnunla etsem iftihār*
Gerçi meze ettimse de şekvāya vassāfiyeti **(Kaside 37/88)**

1.50. çok:
O yektā kahramān-ı rezm-gāh-ı maʿdeletsin sen
Ki ***çok*** *Nūşirevānlar zīr-i aʿlāmında dāhildir* **(Kaside 38/21)**

1.51. çok:
Çok *meʿābir açtırıp yaptırdı bī-had çeşme-sār*
Mülk-i ʿOsmānīyi tenvīr etti nūr-ı feyz ile **(Kaside 39/14)**

1.52. çok:
Ben de bu neşʾe-i emniyetle fahr ederek
Çok *mudur nebzece ʿirfānımı etsem tebyīn* **(Kaside 42/24)**

1.53. çok:
Sühanın hāʾiz-i hāsıyyet-i rūh-iksīr
Çok *mu tedbīr ile ger eylesen ʿakd-i ferrār* **(Kaside 43/17)**

1.54. çok:
O da akrānı gibi etse temāyüz ***çok*** *mu*
Olmasa bādīye peymāy-ı melāl ü hüsrān **(Kaside 45/38)**

1.55. çok:
İktirān eyler ise reʾy-i vezīrānen ile
Çok *metālib doğurur leyle-i hablā-yı ümīd* **(Kaside 46/24)**

1.56. çok:
Tavāf-ı kūy-ı dildāre ***çok*** *iştiyākı var*
Ey bād-ı seher rehber-i rūh u revānım ol **(Kıt'a 8/1)**

1.57. çok:
Eskiden dünyāda ***çok*** *ehl-i vefālar var imiş*
Seyr u sahrālar temāşālar safālar var imiş **(Kıt'a 15/1)**

1.58. çok:
Yārin dehenin vasıfta ***çok*** *tenk-dil oldum*
Zīra bu sühan her kişinin ağzına sığmaz **(Kıt'a 20/1)**

1.59. çok:
Çok *dolaşma kākül-i zer-tār-ı yāre ey tarak*
Pertev-i mihr-i cemāliyle edersin ihtirāk **(Müfret 12/1)**

1.60. çok:
Dʿā-yı hayr ile tezkār eder evlād ü akrānım
Cihānda ***çok*** *eser neşr eyledim çok yādigārım var* **(Muhammes 2/18)**

1.61. çok:
Dʿā-yı hayr ile tezkār eder evlād ü akrānım
Cihānda çok eser neşr eyledim ***çok*** *yādigārım var* **(Muhammes 2/18)**

1.62. çok:
Eğer kesende paran var ise sarf eyle hayrāta
Şu nushi dinlemezsen dūş olursun ***çok*** *beliyyāta* **(Müsebba 1/34)**

1.63. çok:
Yakışmaz hāb-ı gaflet sālikān-ı ʿaşka bīdār ol
Metāʿ-ı dehri ***çok*** *yüklenme rācilsin sebük-bār ol* **(Müseddes 1/4)**

1.64. çok:
Çok *mu olduysa kulūbe hikmet-āver sözlerim*
Sıhhāt-i naklü rivāyetten tebāʿüd eylemez **(Tahmis 4/3)**

1.65. çok:
Kaydolunmaz derse de sāziç husūd-ı bī-hüner
Çok *netīce gösterir ettikçe imʿān-ı nazar* **(Tahmis 4/11)**

1.66. çok:
Gerçī vermez bir şifā ʿaşkınla ***çok*** *söylendiğim*
Izdırārīdir şehā ʿaşkınla çok söylendiğim **(Tahmis 5/11)**

1.67. çok:
Gerçī vermez bir şifā ʿaşkınla çok söylendiğim
Izdırārīdir şehā ʿaşkınla ***çok*** *söylendiğim* **(Tahmis 5/11)**

1.68. çok:
Görme teşnīʿa sezā ʿaşkınla ***çok*** *söylendiğim*
ʿAfv kıl ey mehlikā ʿaşkınla çok söylendiğim **(Tahmis 5/12)**

1.69. çok:
Görme teşnīʿa sezā ʿaşkınla çok söylendiğim
ʿAfv kıl ey mehlikā ʿaşkınla ***çok*** *söylendiğim* **(Tahmis 5/12)**

1.70. çok:
Kāʾil olmaz dilrübālar bir yüzünden öpmeğe
Çekti Fennī ***çok*** *ezālar bir yüzünden öpmeğe* **(Tahmis 5/14)**

1.71. çok:
Tabʿna ***çok*** *nev-edā mazmūnlar īrād edip*
Vasfına mecbūr eder ʿuşşākı ʿālī gözlerin **(Tahmis 6/5)**

1.72. çok:
Kaddim kemāna döndü ise ***çok*** *mudur benim*
Ki çille-keş-i mihr ü muhabbet değil miyim **(Taştir 1/5)**

1.73. çoksa:-*sa*
Varmaya rūy-ı siyāhımla utandım kaldım
Arzū ***çoksa*** *da būs etmeğe dildār eteğin* **(Gazel 151/3)**

1.74. çoksa:-*sa*
Gerçi şāʾir ***çoksa*** *da nādirdir erbāb-ı sühan*
Çünkü her murga dehān-ı nağme-gū vermez felek **(Gazel 113/6)**

1.75. çoksa:-*sa*
Günāhım ***çoksa*** *da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/3)**

1.76. çoksa:-*sa*
Günāhım ***çoksa*** *da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/6)**

1.77. çoksa:-*sa*
Günāhım ***çoksa*** *da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/9)**

1.78. çoksa:-*sa*
*Günāhım **çoksa** da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/12)**

1.79. çoksa:-*sa*
*Günāhım **çoksa** da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/15)**

1.80. çoksa:-*sa*
*Günāhım **çoksa** da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/18)**

1.81. çoksa:-*sa*
*Günāhım **çoksa** da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/21)**

1.82. çoksa:-*sa*
*Günāhım **çoksa** da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/24)**

1.83. çoksa:-*sa*
*Günāhım **çoksa** da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/27)**

1.84. çoktur:-*tur*
*Sūretā insāna benzer gāv **çoktur** dikkat et*
Gizlemiş hayvān içinde çünkü insān kendini **(Gazel 231/3)**

1.85. çoktur:-*tur*
*Pādişāhım yüzümün kārası **çoktur** bilirim*
Yüzüme urma gülünç eyleme ağyāre beni **(Kaside 5/3)**

1.86. çoktur:-*tur*
*Fesād ü mekri **çoktur** çerh ile ahz ü ʿatādan geç*
Has ü hāşāk ile doldurma kalbi māsivādan geç **(Müsebba 1/29)**

<u>çok gör-:</u>

1.) Bir kimseyi bir şeye değer görmemek; yadırgamak.

1.1. çok gör-:-*(ü)r, -müş*
***Çok görürmüş** bana bir māh-ı leyāl-ārāyı*
Tīşe-i āh ile yıksam mı ne yapsam feleği **(Gazel 229/4)**

1.2. çok gör-:-*(ü)yor*
*Ben ne yaptım ki felek rāhatımı **çok görüyor***
Hidemāt-ı hasenem halka kabāhat geliyor **(Kaside 48/22)**

<u>çok görül-:</u>

1.) Yadırganmak.

1.1. çok görül-:-*(ü)r)*
*İşte bu neşe-i cān-bahş ile **çok** mu **görülür***
*İftihār eylese bu ʿabd-*i *kadr-dān-ı kerem* **(Kaside 41/38)**

<u>çok ol-:</u>

1.) Sayıca fazla olmak.

1.1. çok ol-:-*(u)r*
***Çok olur** dağda bayırda kırda arslan yavrusu*
Dehre pek nādir gelir ammā ki insān yavrusu **(Gazel 236/1)**

1.2. çok ol-:-*(u)r*
*Hasūdu **çok olur** tehzīb-i ahlāk eyleyen merdin*
Ki olmaz lā-cerem kurb-ı hazāʾin mardan hālī **(Gazel 242/5)**

<u>çok renge boyan-:</u>

1.) Farklı farklı durumlara girmek; türlü hileler yapmak.

1.1. çok renge boyan-:-*dı, -m*
*Heves-i cāh ile **çok renge boyandım** kaldım*
Hāb-ı gafletden ibāretmiş uyandım kaldım **(Gazel 151/1)**

<u>çok şükür:</u>

1.) Allah'ın verdiği nimetler için hoşnutluğu anlatan bir söz.

1.1. çok şükür:
Kerīmī sen bilirsin kim hilāfı irtikāb etmem
*Felekte **çok şükür** bir neşʾeli lezzetli dem buldum* **(Kaside 49/5)**

<u>çok yaşa:</u>

1.) Uzun bir yaşam dilemek için kullanılan söz.

1.1. çok yaşa:
Battın yine hançercesine çeşm-i hasūda
*Ey hāme-i pakīze-rakam **çok yaşa** var ol* **(Gazel 137/7)**

<u>çok zamān:</u>

1.) Çoğu zaman, uzun süre; çok kez, çok defa.

1.1. çok zamān:
***Çok zamān** ābā vü ecdādınla fahr etti cihān*
Şimdi sen ettin mübāhī-ter serīr-i devleti **(Kaside 37/35)**

<u>çoklar:</u>

1.) Çok kişiler, birçokları.

1.1. çoklar:
Yani verdi pençe-i tāʿūna āhir dāmeni
***Çoklar** ile uğradı āhir bu mühlik illete* **(Tarih 17/4)**

<u>çoktan:</u>

1.) Çok zaman önce, çok zamandan beri, uzun süredir.

1.1. çoktan:
*Mütehassir kaldım **çoktan** o yāre*
Mahsūl-i fırkattır dildeki yāre **(Şarkı 7/7)**

<u>çoktan beri:</u>

1.) Çok zamandır, uzun süredir.

1.1. çoktan beri:
***Çoktan beri** yanıktır hicr-i āteşle gönlüm*
Halvet-gehinde bārī bir şeb çerāğ olaydı **(Gazel 211/2)**

1.2. çoktan beri:
Emel sūretlerin görmekle sāyende cilālansın
*Benim **çoktan beri** āyīne-i ʿirfanım ʿātıldır* **(Kaside 38/26)**

1.3. çoktan beri:
*Eyledi **çoktan beri** eyyām-ı fırkat imtidād*
Izdırābım olmada yevmen fe yevmā müstezād **(Muhammes 3/6)**

1.4. çoktan beri
Kaçma benden ki sana cān ile mecbūrum gel
*Saklama rūyunu **çoktan beri** mehcūrum gel* **(Müsebba 2/1)**

<u>çoktandır:</u>

1.) Uzun zamandan beri.

1.1. çoktandır:
*Vākıʿā **çoktandır** ammā hep muvāfık vākıʿa*
Eski demler yāre yanlışlıkla rüʾyā gelmesin **(Gazel 167/4)**

<u>çöldeki serābda su bulunma-:</u>

1.) Olmayacak şeylerin gerçekleşmesinin beklenmemesi gerektiğini ifade etmek için söylenen bir ibare.

1.1. çöldeki serābda su bulunma-:-*z*
Dökme āb-rūyun olmaz ilticā her bābda
Bu açıktır ***su bulunmaz çöldeki serābda*** **(Tahmis 8/14)**

çöp-ʿasā:

1.) Çöpten asa; değersiz değnek, baston.

1.1. çöp-ʿasāya:-*y, -a*
Taylasan ü rīş ile olma sakın kālıb-nümā
Etme sūfîler gibi ***çöp-ʿasāya*** *ittikā* **(Tahmis 5/9)**

çözül-:
1.) Düğümlü, bağlı veya sarılı vaziyetten çıkarılmak.

1.1. çözülmez:-*mez*
Velī gerdānıma bağlandığım tavk-ı ʿubūdiyet
Çözülmez *tā-be-mahşer sanki akvā-yı selāsildir* **(Kaside 38/36)**

çün:

1.) İçin, uğruna.

1.1. çün:
Senin ***çün*** *rüʾyet-i envār-ı dīdāra açıldı rāh*
Kelīme Len terānī hutbesi sedd-i merām oldu **(Kaside 14/4)**

çün kim:

1.) Çünkü.

1.1. çün kim:
Çatlar tasasından kara kanlar kusar āhir
Çün kim *kalemin vasf-ı likā mağzına sığmaz* **(Kıt'a 20/2)**

çünki:

1.) ***bk. çünkü.***

1.1. çünki:
Çünki *Hū kalbe cilā kālıba nīrū getirir*
Hūdan artık ne var ʿālemde tezekkür edecek **(Gazel 43/6)**

1.2. çünki:
Derim baktıkça ʿayn-ı yāre ʿayn-ı dīde-i āhū
Hatā var mı sözümde ***çünki*** *her kim görse der āhū* **(Gazel 177/89)**

1.3. çünki:
Olurlar şevk ü zevk-i talʿatınla tā ebed devvār
Seni gökte ararken yerde buldu ***çünki*** *mihr ü māh* **(Kaside 14/2)**

1.4. çünki:
Söyle ey kān-ı kerem hāsıl olur mu kāmım
Sana pūşīde değil ***çünki*** *hafāyā-yı ümīd* **(Kaside 46/31)**

1.5. çünki:
Havza-i lutfuna al sen de beni lutfeyle
Çünki *her ehl-i emel buldu bir recā-yı ümīd* **(Kaside 46/38)**

çünkü:

1.) "Şundan dolayı, şu sebepten, zira" anlamlarında kullanılan bağlaç.

1.1. çünkü:
Hedef-i tīr-i cefā etme yazıktır yıkılır
Çünkü *dil kalʿa-i āhen gibi muhkem değil ā* **(Gazel 5/3)**

1.2. çünkü:
Dil ne yüzden ʿacebā uğradı bāhūr-ı gama
Çünkü *bir serv-i kaddin zıllı nigehbānımdır* **(Gazel 31/4)**

1.3. çünkü:
Göremez sāhil-i necātı deryā-dil olmayan
Çünkü *hātıra bin türlü tūfān gelir gider* **(Gazel 46/4)**

1.4. çünkü:
Gitme ey rūh-ı revānım ***çünkü*** *ten bī-cān*
Hasretinle dīdeler giryān ciğer büryān kalır **(Gazel 48/1)**

1.5. çünkü:
Fennīyā düşme telāşa gelecektir bize yār
Çünkü *ʿādettir etıbbā ser-i bīmāra gelir* **(Gazel 53/5)**

1.6. çünkü:
Veliyy-i niʿmet-i ʿālī-tebārım ʿātıfet-kārım
Saʿīde merhamet kıl ***çünkü*** *pek bī-çāre kalmıştır* **(Gazel 61/5)**

1.7. çünkü:
Çünkü *hayāt-ı dünyā zıll ü hayāle benzer*
ʿÖmr-i ʿazīzi cānā gafletle etme ifnā **(Gazel 63/5)**

1.8. çünkü:
Yakmasın āteş-i hicre dil-i sevdā-zedemi
Çünkü *bīmāra tabīb ʿaksine tedbīr etmez* **(Gazel 71/2)**

1.9. çünkü:
Çünkü *taʿrīz u taʿarruz seni eyler temrīz*
Ne zamāna ne vukūʿātına etme taʿrīz **(Gazel 97/1)**

1.10. çünkü:
Bir güç iştir ***çünkü*** *tahsīl-i rızā-yı dilberān*
Der-kenār etmek dilersen dilrübā-yı zūra bak **(Gazel 106/4)**

1.11. çünkü:
Gerçi şāʿir çoksa da nādirdir erbāb-ı sühan
Çünkü *her murga dehān-ı nağme-gū vermez felek* **(Gazel 113/6)**

1.12. çünkü:
ʿAşk olan sīne olur hubb-i sivādan hālī
Çünkü *meşhūr mesel şīrin olur meskeni pāk* **(Gazel 116/7)**

1.13. çünkü:
Sürme sürme sürmelenmiştir yed-i fıtratla o
Çünkü *zāʾiddir ne yapsın iktihāli gözlerin* **(Gazel 125/3)**

1.14. çünkü:
Türrehāt-ı suhbet-i dīvāne makbūlüm değil
Çünkü *girmez defter-i dīvāna makbūlüm değil* **(Gazel 140/1)**

1.15. çünkü:
Yasağ etdi temāşā-yı bahān çeşm-i hūn-pāşa
Tehīdir ***çünkü*** *verd-i rūy-ı ālinden çemen şimdi* **(Gazel 220/4)**

1.16. çünkü:
Feyz-yāb olmak için dilde ümīdim muhkem
Çünkü *sevk eylediler dergeh-i irşāda beni* **(Gazel 223/8)**

1.17. çünkü:
Zādını vakt ü zamān ile tedārik edegör
Ebedī besleyemez ***çünkü*** *bu vīrāne seni* **(Gazel 230/2)**

1.18. çünkü:
Sūretā insāna benzer gāv çoktur dikkat et
Gizlemiş hayvān içinde ***çünkü*** *insān kendini* **(Gazel 231/3)**

1.19. çünkü:
İğtinām eyle hayātı ehl-i derde hem-dem ol
Çünkü *bak māzīleri görmektesin rüʾyā gibi* **(Gazel 233/3)**

1.20. çünkü:
Gālibā uğradın ey bād-ı sabā cānāna
Çünkü *var sende yine cennet-i meʾvā kokusu* **(Gazel 238/9)**

1.21. çünkü:

ʿAyni erdir er gibi zenden doğan er yavrusu
Bir metîn arslan olur ***çünkü*** *gazanfer yavrusu* **(Gazel 241/1)**

1.22. çünkü:
Her kusûrile sitâyişte yine eyler devâm
Çünkü *dilde iştiyâk u ârzû besler kalem* **(Kaside 24/51)**

1.23. çünkü:
Dâmen-i Pîre sarıl muntazır-ı merhamet ol
Çünkü *gâyette büyüktür şeref-i hizmet-i Pîr* **(Kaside 33/4)**

1.24. çünkü:
Merhamet kıl vazʿ-ı küstâhânemi maʿzûr tut
Çünkü *yoktur fikrimin hakkıyla mecmûʿiyeti* **(Kaside 37/75)**

1.25. çünkü:
Hem senin himmet üʿulviyetine olsun dâl
Çünkü *terfiʿ ve terakkîye liyâkat var iken* **(Kaside 40/56)**

1.26. çünkü:
Fidye-i câh ise terfîʿidir ehl-i hünerin
ʿAynı emvâle düşer ***çünkü*** *zekât-ı emvâl* **(Kaside 40/62)**

1.27. çünkü:

Fuzelâ-yı kalemin ***çünkü*** *bilindi kadri*
Başladı lâyıkını bulmağa her merd-i güzîn **(Kaside 42/5)**

1.28. çünkü:
Seni mümkün mü ki ben ʿaczimle methedeyim
Çünkü *sen kendini memdûh-ı Vezîrân ettin* **(Kaside 44/6)**

1.29. çünkü:
Çünkü *hakkiyle bilir lehce-i istirhâmı*
Nükte-perverdir o Memdûh-ı mürüvvet-mendân **(Kaside 45/25)**

1.30. çünkü:
Bir gazel tarzına hâmemde yine hâhiş var
Söyletir ***çünkü*** *beni bâde-i büşrâ-yı ümîd* **(Kaside 46/58)**

1.31. çünkü:
Sen hiç aldırma sakın varsa eğer sende hüner
Bilmiyor ***çünkü*** *seni nâfile olma muğber* **(Müsemmen 1/7)**

1.32. çünkü:
Çünkü *bir cevheri seng-i siyeh etmez kuru lâf*
Kadr ü mâhiyyetini fark eder ancak sarrâf **(Müsemmen 1/10)**

1.33. çünkü:
Siyyemâ sabr ü sükût eyler isen misl-i kitâb
Çünkü *her kâʾiline ricʿat eder sûʾ-i hitâb* **(Müsemmen 1/22)**

1.34. çünkü:
Nâzikâne vaʿd eder ***çünkü*** *visâli gözlerin*
Karşıdan manzûrum oldukça gazâlî gözlerin **(Tahmis 6/2)**

1.35. çünkü:
Sâbit olmaz kuru daʿvâ ile insâniyyet
Çünkü *âdem ola vüsʿünce mürüvvet-muʿtâd* **(Taştir 2/6)**

<u>cürü-:</u>

1.) Sağlamlığını, dayanıklılığını yitirmek; yok olmak.

1.1. çürür:-*r*
Revnak-ı gülzâr-ı çarha etme katʿâ iltifât
Gül kurur sünbül ***çürür*** *âhir kalır gülşen garîb* **(Gazel 6/9)**

1.2. çürüse:-*se*
Cân gibi hıfz ederim sînede hakk-ı keremi
Çürüse *heyʾetim etmem yine nisyân-ı kerem* **(Kaside 41/26)**

1.3. çürüse:-*se*
Ölsek de ***çürüse*** *üstühânımız*
Yine unutmayız eviddâmızı **(Şarkı 8/4)**

<u>çürüt-:</u>

1.) Çürümesine sebep olmak; ***mec.*** Heba etmek, yok etmek.

1.1. çürüttün:-*tü, -n*
Ey baht-ı siyeh hâki kuruttun mu ne yaptın
Tohm-ı emeli yoksa ***çürüttün*** *mü ne yaptın* **(Gazel 123/1)**

1.2. çürüdür:-*(ü)r*
Çürüdür *âdemi hülyâ-yı visâl*
Gâyet de müşkildir sevdâ-yı visâl **(Şarkı 2/5)**

<u>çuval:</u>

1.) Pamuk, kenevir veya sentetik iplikten dokunmuş büyük torba.

1.1. çuvala:-*a*
Girmek gibidir kelb-i ʿakûr ile ***çuvala***
Bir şahs-ı münâfıkla ʿalelâde görüşmek **(Müfret 19/1)**

D

da:

1.) "dahi, bile" anlamında bir bağlaç.

1.1. da:
Gam-ı zülfün beni eyledi bī-sabr ü şekīb
*O **da** düşsün bu gama her kim ederse taʿyīb* **(Gazel 8/1)**

1.2. da:
Merd-i ciddī arayan sāhire-i gabrāda
*Ya bulur ya bulamaz bulsa **da** bir tāne bulur* **(Gazel 44/4)**

1.3. da:
*Ettiği zulmün o **da** elbet mükāfātın görür*
Bir şahıs kim nās anın zulm ü beliyyātın görür **(Gazel 55/1)**

1.4. da:
*Gerçi çok āfetle hem-bezm-i safā olduksa **da***
Her birinden başka başka bin belālar görmüşüz **(Gazel 78/7)**

1.5. da:
Eyleriz hātır-ı ahbāba riʿāyet her bār
*Vakt olur hasmı **da** şermende-i ikrām ederiz* **(Gazel 80/3)**

1.6. da:
*İsterim bād-ı sabālar **da** seni okşamasın*
Etmesin zülf-i dilāvīzine katʿā fes mes **(Gazel 91/3)**

1.7. da:
Ki ancak orta yerde hükmü yok bir kethüdā tāliʿ
*O **da** sırr-ı bürde ahkām-ı fermān-ı İlāhīdir* **(Gazel 102/3)**

1.8. da:
Gönül verdikse de hem-bezm-i cānān olmadık gittik
*Hezār olduksa **da** zīb-i gülistān olmadık gittik* **(Gazel 109/1)**

1.9. da:
*Gerçi şāʿir çoksa **da** nādirdir erbāb-ı sühan*
Çünkü her murga dehān-ı nağme-gū vermez felek **(Gazel 113/6)**

1.10. da:
*Gül rūyunu gördükçe utansın **da** kızarsın*
Sünbül ki göre rūyunu gülden beter olsun **(Gazel 134/2)**

1.11. da:
*Fennī bana devr olsa **da** bir kerre müsāʿid*
Dilhāhı gibi dilbereʿarz-ı hüner etsem **(Gazel 149/5)**

1.12. da:
Varmaya rūy-ı siyāhımla utandım kaldım
*Arzū çoksa **da** būs etmeğe dildār eteğin* **(Gazel 151/3)**

1.13. da:
Seni hem bana hem ihvāna Mevlā'n-niʿam buldum
*Benimçün ettiğin ihsānla kıl anı **da** dilber* **(Gazel 155/2)**

1.14. da:
Kemāl-i lutfunu lutfeyle andan da dirīğ etme
Hezāran girye-nāki himmetinden mübtesim buldum **(Gazel 155/4)**

1.15. da:
Firkatin fāş edeyazmışsa da Fennī kulunu
Cehd edip sırrı süveydāda nihān etti yine **(Gazel 190/5)**

1.16. da:
*Muhabbet bezmine bir şeb ayak bassan **da** cānānım*
Ümīdim şemʿini destinle īkād etsen olmaz mı **(Gazel 207/3)**

1.17. da:
*Kaht-ı evlād-ı beşerde o **da** bir ādem idi*
Mazhar-ı hüsn-i kabūl olsa nolurdu Fennī **(Gazel 210/7)**

1.18. da:
Hani mağrūr kılardı seni hüsn-i sūret
*O **da** elʾān pezīrā-yı zevāl olmadı mı* **(Gazel 212/3)**

1.19. da:
*Rūz-ı vuslat çok mudur mahsūd-ı ezmān olsa **da***
Muhterem bir gün mü var yār ile geçmiş dem gibi **(Gazel 214/3)**

1.20. da:
Severim cān-ı ʿazīzim gibi cānānımı ben
*Bilemem anda **da** āsār-ı muhabbet var mı* **(Gazel 227/3)**

1.21. da:
Misk-i nāfım sen isen belde-i hüsnün göbeği
*İyi bak işte benim hıtta-i ʿaşkın **da** beyi* **(Gazel 229/1)**

1.22. da:
Sāde ben çektim ne çektimse bu mihnet-hānede
*Ehl ü evlādım **da** hālimden haber-dār olmadı* **(Gazel 232/4)**

1.23. da:
Çāre yok hayvān olur encāmı hayvān yavrusu
*Ādem ādemden gelir hayvān **da** hayvāndan doğar* **(Gazel 236/2)**

1.24. da:
Fennīyā sīnede gül-bū-yı muhabbet bākī
Süzülüp çıksa da mīnā-yı bedenden rūhum **(Gazel 243/11)**

1.25. da:
Nūr-ı ʿaşkım söndürür nārı rufā-ʿīlerdenim
*Nār-ı Nemrūdun **da** hattā bādī-i itfāsıyım* **(Kaside 35/8)**

1.26. da:
Kalkışıp hakkımda cürm-i bī-vücūd isnādına
*Ettiler onlar **da** icrā muktezā-yı tıyneti* **(Kaside 37/46)**

1.27. da:
*Lutfu da ihyā ederʿuşşākını āzārı **da***
Cān-fezādır can-fezā her tavrı her vaziyeti **(Kaside 37/105)**

1.28. da:
*Lutfu da ihyā ederʿuşşākını āzārı **da***
Cān-fezādır can-fezā her tavrı her vaziyeti **(Kaside 37/105)**

1.29. da:
*Gerçi ben oldumsa **da** mehcūr-ı dildār-ı emel*
ʿArz-ı hāle vermedi ruhsat benimçün rūz-gār **(Kaside 39/27)**

1.30. da:
Reʾy u fermānına eylerse tevāfuk lutfet
*O **da** emsāli meyānında olunsun işgāl* **(Kaside 40/49)**

1.31. da:
Dūn maʿāş ile günüm geçti yirmi beş sāl
*Bana **da** münʿatif olsun nazar-ı ʿātıfetin* **(Kaside 40/57)**

1.32. da:
Yap yıkık gönlümü mesʾūlümün isʿāfıyla
*Size olsun bu **da** bir fidye-i cāh u iclāl* **(Kaside 40/62)**

1.33. da:
*Sana **da** rahm eder el-kıssa bulur bir çāre*
Nice bīçārelere olmadadır çāre-resān **(Kaside 45/26)**

1.34. da:
Tamaʿım var o Veliyyü'l-keremin himmetine
*Eylerim yoksa **da** daʿvā-yı kemāl-i ʿirfān* **(Kaside 45/31)**

1.35. da:
*O **da** akrānı gibi etse temāyüz çok mu*
Olmasa bādîye peymāy-ı melāl ü hüsrān **(Kaside 45/38)**

1.36. da:
Dest-gīr olsa nolur ʿātıfet ü ihsānın
*Bana **da** ʿarz-ı cemāl eylese Leylā-yı ümīd* **(Kaside 46/33)**

1.37. da:
*Eylesin anları **da** mālik-i dūzah teşhīr*
Beni taʿyīre ne güne mütecāsir iseler **(Kaside 47/24)**

1.38. da:
Alamaz sūretini hāme-i Behzād olsa
*Sūret-i hālini yazmışsa **da** kilk-i aʿlām* **(Muamma 1/2)**

1.39. da:
Sanma bu bādiyede hāne yıkan hāne bulur
*Eskiden var ise eğer anı **da** vīrāne bulur* **(Müfret 17/1)**

1.40. da:
*Anın **da** inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır*
Rakībin çeşm-i dilber gibi bīmār olduğun görsem **(Muhammes 1/3)**

1.41. da:
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
*Anın **da** inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/5)**

1.42. da:
Bu rütbe ibtilāya mihnete bādī nedir bilmem
*Anın **da** inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/8)**

1.43. da:
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
*Anın **da** inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/10)**

1.44. da:
*Anın **da** inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır*
Husūl-i maksada pek çok çalıştım zāhir ü pinhān **(Muhammes 1/13)**

1.45. da:
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
*Anın **da** inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/15)**

1.46. da:
*Anın **da** inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır*
Bana benzer bu cāniblerde bir āzürde-meşreb yok **(Muhammes 1/18)**

1.47. da:
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
*Anın **da** inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/20)**

1.48. da:
*Anın **da** inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır*
Murādım hāsıl olmazsa yıkılsın kubbe-i gerdūn **(Muhammes 1/23)**

1.49. da:
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
*Anın **da** inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/25)**

1.50. da:
*O **da** imdād etmezse kime yā eyleyem feryād*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/27)**

1.51. da:
*Anın **da** inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır*
O bir Vāli-i vālā-şāndır ʿömrü müstezād olsun **(Muhammes 1/28)**

1.52. da:
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
*Anın **da** inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/30)**

1.53. da:
*Anın **da** inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır*
Gönüller her nasılsa kalmıyor endîşeden hālī **(Muhammes 1/33)**

1.54. da:
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
*Anın **da** inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/35)**

1.55. da:
*Anın **da** inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır*
Uzattım bahsi tasdīʿa cesāret eyledim ammā **(Muhammes 1/38)**

1.56. da:
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
*Anın **da** inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/40)**

1.57. da:
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
*Anın **da** inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/43)**

1.58. da:
*Pek çalışmazsam **da** ʿarzū-yı dil-i gümrāh için*
Var ise kizbim bilenler söylesin Allah için **(Muhammes 4/9)**

1.59. da:
Rahm edip sevgili pīr ʿaşkına feryādımı kes
*Bundan artık **da** sana ʿarz-ı niyāz etmem bes* **(Müsebba 2/58)**

1.60. da:
*Günāhım çoksa **da** katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/3)**

1.61. da:
*Günāhım çoksa **da** katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/6)**

1.62. da:
*Günāhım çoksa **da** katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/9)**

1.63. da:
*Günāhım çoksa **da** katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/12)**

1.64. da:
*Günāhım çoksa **da** katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/15)**

1.65. da:
*Günāhım çoksa **da** katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/18)**

1.66. da:
*Günāhım çoksa **da** katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/21)**

1.67. da:
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/24)**

1.68. da:
*Günāhım çoksa **da** katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/27)**

1.69. da:
Dil derd-i derūnun değil ızmārına kādir
*Kābil değil izhāra **da** olmaz mütecāsir* **(Müseddes 3/25)**

1.70. da:
Daldımsa ***da*** *āsāma hevā dilde eserken*
Hep oldu bana havf-ı sevābık elem-efken **(Müseddes 3/40)**

1.71. da:
Şeytānı sokan cennet-i aʿlāya yılandır Denmez ki yalandır
Bed-māyeyi bed-māye eder hıfz u himāye Çıksan ***da*** *semāya*
(Müstezad 1/4)

1.72. da:
Nāziksin efendim yakışır sen yine nāz et Ammā ki biraz et
Etvārını her vechile dünyāya beğendir Öğren bu ***da*** *fendir*
(Müstezad 3/4)

1.73. da:
Yaktın beni āteşlere bu zaʿf-ı tenimle Derdin ne benimle
Ahen değil ey şūh-cefā-cū bu ***da*** *tendir Bī-şerr ü fitendir*
(Müstezad 3/5)

1.74. da:
Yā kalır mı ʿāşık-i dil-hastanın cisminde tāb
Lerze-nāk eyler beyim şīr olsa ***da*** *bī-irtiyāb* **(Tahmis 6/12)**

1.75. da:
Gitti Yozgatlı Ayaşta Nāʾib-i Şerʿī iken
Rüzgār etti anın ***da*** *harman-ı ʿömrün hebā* **(Tarih 12/2)**

1.76. da:
Felekte nice bin kimseler kāmrān idi
Nolurdu o ***da*** *kām alsa bu köhne ʿālemde* **(Tarih 14/3)**

1.77. da:
Sābıkan yapmış idi bunu Vecīhī Paşa
Bu ***da*** *taʿmīr ile termīm ile kıldı ihyā* **(Tarih 15/2)**

1.78. da:
Etti o ***da*** *zāhir-nihān dāmān-ı gayret der-miyān*
Sarf eyleyip tāb u tüvān gösterdi bir ʿālī eser **(Tarih 16/10)**

2.) "-ArAk" anlamı katan bağlaç.

2.1. da:
Geçenler yapmamış dünyāyı yıkmışlar ***da*** *gitmişler*
Ki eslāfından ahlāfa nice vīrāneler kalmış **(Gazel 94/4)**

2.2. da:
Ey gözüm hasret-i yār ile nihān ağlayarak
Coş ***da*** *āgūşumu gencīne-i āb et mi dedim* **(Gazel 146/5)**

2.3. da:
Heves-i vuslat-ı cānāne düşürdümse seni
Ey gönül kendini yak yık ***da*** *harāb et mi dedim* **(Gazel 146/6)**

2.4. da:
Yanılır ***da*** *o melek-meşreb ederse teşrīf*
Kasr-ı cennet denilir külbe-i ahzānım için **(Gazel 163/4)**

2.5. da:
Recā etsem de tedbīr-i halāsı ben de öğrensem
Sipihrin dest-i cevrinden kaçıp ***da*** *kurtulan yok mu* **(Gazel 216/7)**

2.6. da:
Yüz bulup ***da*** *zülf-i miskīnin dağıttıkça sabā*
Āteşe atsın felekler ʿanber-i sārāsını **(Gazel 219/8)**

2.7. da:
Öperdim pāyini girse ele bir ʿārif-i Billāh
Bulur ***da*** *reh-nümānın kadrini gümrāh bilmez mi* **(Gazel 234/4)**

3.) "böylece, bunun sonuncunda, sonunda" anlamındaki bağlaç."

3.1. da:
Bilmem ki gam-ı zülfün ile sarʿa mı tutmuş
Cānım ʿacebā sünbüle nolmuş ***da*** *morarmış* **(Gazel 92/2)**

3.2. da:
Benzin atsın revnak-ı dīdārına baksın ***da*** *gül*
Gamzesin görsün değişsin yāsemen sīmāsını **(Gazel 219/7)**

3.3. da:
Sīne-i sīmīnin açmış ol perī-peyker yine
Ādem ol ***da*** *sen buna karşı yürekte fer taşı* **(Gazel 225/4)**

3.4. da:
Hüner sanma çalıp çarpıp ***da*** *sāhib-i mülk ü māl olmak*
Nasīb olmaz o gūna māl ile āsūde-hāl olmak **(Müseddes 1/10)**

3.5. da:
Kalemden yād-ı vasf-ı zātını yār iltimās etmiş
O ***da*** *tutmuş sebük-mağzāne yāre iltibās etmiş* **(Tahmis 7/16)**

3.6. da:
Ana bir ravza-i huld-ı berīni eyledik tebrīk
O ***da*** *ev halkına derd-i firākı armağan etti* **(Gazel 251/5)**

3.7. da:
Hurdebīn-āsā bir ālet olsa ***da*** *ʿayne'l-yakīn*
Her süveydā-yı dilin kābil bulunsa rüʾyeti **(Kaside 37/56)**

3.8. da:
Ana bir ravza-i huld-ı berīni eyledik tebrīk
O ***da*** *ev halkına derd-i firākı armağan etti* **(Tarih 22/5)**

<u>daʿavāt:</u>

1.) Davetler, dualar.

1.1. daʿavāta:-*a*
ʿİzzet-i şānla ***daʿavāta*** *icābet sana hās*
Etme Fennīyi Resūl ʿaşkına mahrūm-ı Cemāl **(Kaside 2/5)**

<u>dād et-/eyle-:</u>

1.) Adaletli davranmak, insaf etmek, iyilikle muamele etmek.

1.1. dād et-:-*(i)yor*
Cebr-i mā-fāt ile dildādesine ***dād ediyor***
Kayd-ı endīşeden endūhden āzād ediyor **(Müsebba 2/44)**

1.2. dād eyle-:-*me, -di, -n*
Geçti yıllar beni yād eylemedin
Āh ü feryādıma ***dād eylemedin*** **(Şarkı 9/3)**

<u>dād ü imdādı(n)a yetiş-:</u>

1.) Feryat, figanına ve yardımına yetişmek.

1.1. dād ü imdādı(n)a yetiş-:-*(ı)m, -a-ip*
Dād ü imdādıma *bir hātif-i gaybī yetişip*
Beni bir müjde-i cān-bahş ile etti tebşīr **(Kaside 47/4)**

<u>dād ü sitād:</u>

1.) Alışveriş, alım satım.

1.1. dād ü sitād:-*(ı)mız, -dan*
Her ne iş yaptıksa tedbīrimizle
Ziyān gördük ***dād ü sitādımızdan*** **(Şarkı 3/1)**

<u>dāder-i ʿālī-güher:</u>

1.) Mayası, özü yüce olan erkek kardeş.

1.1. dāder-i ʿālī-güher:-*(i)m*

Hem-bezm olacak dilber-i sīmīn-berim yok
*Hem-derd olacak **dāder-i ʿālī-güherim** yok* **(Müseddes 3/33)**

dād-hāhān:

1.) Adalet isteyenler, bekleyenler.

1.1. dād-hāhāna:-*a*
Maʿdelet kişverinin Şāh-ı vefā-perveridir
***Dād-hāhāna** muhakkak erişir dād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/3)**

dād-ı ʿAlī:

1.) Hz. Ali'nin adaleti.

1.1. dād-ı ʿAlī:
Maʿdelet kişverinin Şāh-ı vefā-perveridir
*Dād-hāhāna muhakkak erişir **dād-ı ʿAlī*** **(Kaside 26/3)**

1.2. dād-ı ʿAlī:
Cūdu çok cürʾeti çok şefkati çok reʾyi metīn
*Ezelī mevhibedir halk-ı Hudā **dād-ı ʿAlī*** **(Kaside 26/4)**

dād-ı Hak:

1.) Allah vergisi, ihsanı.

1.1. dād-ı Hak:-*tır*
Nāz eder elmāsa pırlantaya istiğnā satar
Dād-ı Haktır** bu mücellā çehre-nāzānım sana **(Gazel 2/4)

1.2. dād-ı Hak:-*tır*
***Dād-ı Haktır** bize hüsn-i imtizāc*
İttifākımızda yoktur iʿvicāc **(Şarkı 6/5)**

1.3. dād-ı Hak:-*tır*
Hükm-i ʿālīsini hakkımda dahi icrā kıl
***Dād-ı Hakktır** sana bu tabʿ-ı mekārim-bünyān* **(Kaside 45/41)**

dāğ:

1.) Çevresindeki araziye göre büyük bir çıkıntı teşkil edecek şekilde yükselen toprak veya kaya kütlesi.

1.1. dağda:-*da*
*Çok olur **dağda** bayırda kırda arslan yavrusu*
Dehre pek nādir gelir ammā ki insān yavrusu **(Gazel 236/1)**

1.2. dağlar:-*lar* (***mec.*** Yığın hâlinde, pek çok)
O rütbe mücrimem kim ger tecessüm etse āsāmım
*Nice **dağlar** teşekkül eyler envāʿ-ı günāhımdan* **(Gazel 245/6)**

2.) Vücuda kızgın demir veya işaretli bir aletle vurulan nişane, damga yahut kızgın bir demirle, bir yere vurulan yakı; ***mec.*** İnsanın unutamayacağı derecede kalbini yakan keder ve ızdırap; yara (Onay, 2016: 126).

1.1. dāğını:-*ı, -n, -ı*
*Bezm-i sohbette gönül **dāğını** şerh etmeyelim*
Hātır-ı enver-i ihvāna gubār olmayalım **(Gazel 147/6)**

1.2. dāğını:-*ı, -n, -ı*
*Derūnum **dāğını** dildāra ey feryād sen söyle*
Yā ey bād-ı seher yā ey dil-i nā-şād sen söyle **(Gazel 197/1)**

1.3. dağlar:-*lar*
*Firākın tāze tāze **dağlar** peydā eder dilde*
Efendim zahm-ı hecrin kābil-i tımar olur sanma **(Gazel 194/2)**

dağ ol-:

1.) Dağlanmak, yaralanmak; dağ (gibi) olmak, büyümek, artmak.

1.1. dağ ol-:-*du*
***Dağ oldu** sīnemde dāğ-ı muhabbet*
Bilir de o zālim etmez merhamet **(Şarkı 7/5)**

dağ ur-:

1.) Dağlamak, yaralamak, yakmak, kızgın bir alet ile yanık izi yapmak. (Sevgilinin yüzünde bulunan siyah benlerle ilgi kurulmaktadır.)

1.1. dağ ur-:-*ma, -da*
*Siyāh benler dile **dağ urmada** şöhret kazanmışlar*
Çatık kaşlar kemān-keş gamzeler mekkāre çıkmışlar **(Gazel 35/4)**

dāğ üstü bāğ ol-:

1.) Dağın üstünde bağ olmak, dağlık yerde yeşillik bitmek, bahar gelmek; yaranın üstüne bağ/bez sarmak, çare olmak.

1.1. dāğ üstü bāğ ol-:-*a, -y, -dı*
*Evvel bahār ereydi **dāğ üstü bāğ olaydı***
Mey sunmak üzre sākī bir el ayağ olaydı **(Gazel 211/1)**

dāğ üzre dāğ çek-:

1.) Yara üstüne yara açmak; daha fazla yaralamak.

1.1. dāğ üzre dāğ çek-:-*ti*
Çekti** eyyām-ı firākın sīneme **dāğ üzre dāğ
Neşʾe-bahş olmaz bana sensiz efendim seyr-i bāğ **(Gazel 103/1)**

dāğ-ber-dāğ eyle-:

1.) Yara üstüne yara açmak, kat kat üzüntü duymak.

1.1. dāğ-ber-dāğ eyle-:-*di*
*Sīnemi nīrān-ı gayret **dāğ-ber-dāğ** eyledi*
Kābil-i merhem midir bu yara Allah ʿaşkına **(Gazel 191/5)**

dāğ-dār et-:

1.) Yaralamak; ***mec.*** Çok üzmek, içini yakmak.

1.1. dāğ-dār et-:-*me, -de, -dir*
Dāğ-dār etmededir sīnemizi hasret-i Pīr
Bize olmaz mı müyesserʿ acebā rüʾyet-i Pīr **(Kaside 33/1)**

1.2. dāğ-dār et-:-*mek*
Fazīlettir onu ʿafv-ı keremle şerm-sār etmek
*Cināyettir dil-i ebnā-yı cinsi **dāğ-dār etmek*** **(Müsebba 1/6)**

dāğ-dār ol-:

1.) Çok üzgün, kederli olmak; yaralanmak, dağlanmak ***(bk. lāle).***

1.1. dāğ-dār ol-:-*(u)r*
*Temāşā-yı rūyunla **olur** lāle **dāğ-dār***
Eder goncalar çāk-i girībān taraf taraf **(Gazel 104/6)**

1.2. dāğ-dār ol-:-*(u)r*
*Dāğ-ı mihr ile **olur** muydu derūnum **dāğ-dār***
Cebhesinde neyyir-i behcet-nümāyān olmasa **(Gazel 183/2)**

1.3. dāğ-dār ol-:-*sa, -m*
*Ney gibi ben **dāğ-dār olsam** duyunca çok mudur*
Sen bu Dāvūdī sesinle mum edersin āheni **(Gazel 218/3)**

1.4. dāğ-dār ol-:-*sun*
*Bir taraftan pister ü bālinin **olsun dāğ-dār***
Bir taraftan hasretinle dār ü dīvār ağlasın **(Gazel 250/2)**

dāğ-ı derūn et-:

1.) Gönlünü dağlamak, yaralamak.

1.1. dāğ-ı derūn et-:-*ti*

Doyası bakmadım ey lāle-ʿizārım yüzüne
*Bana bu hāleti bir **dāğ-ı derūn etti** felek* **(Gazel 111/5)**

dāğ-ı dil:

1.) Gönül yarası.

1.1. dāğ-ı dil:-*e*
*Gelenler devre bir **dāğ-ı dile** mutlak müsādiftir*
Değil her dāʾire bir nokta-i pür-kārdan hālī **(Gazel 242/4)**

dāğ-ı mihr:

1.) Güneş yanığı; sevgi, aşk yarası.

1.1. dāğ-ı mihr:
***Dāğ-ı mihr** ile olur muydu derūnum dāğ-dār*
Cebhesinde neyyir-i behcet-nümāyān olmasa **(Gazel 183/2)**

dāğ-i mihreş der-suveydā tā be-key dārī sehān:

1.) "Kalbinde onun aşkının dağlamasını siyahlık olarak ne zamana kadar taşıyacaksın." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. dāğ-i mihreş der-suveydā tā be-key dārī sehān:
Dāğ-i mihreş der-suveydā tā be-key dārī sehān
Fennīyā hāl-i siyeh rā yār der-gerden numūd **(Gazel 253/7)**

dāğ-ı muhabbet:

1.) Aşk yarası, acısı.

1.1. dāğ-ı muhabbet:-*le*
*Yanıyor **dāğ-ı muhabbetle** dil ey peyk-i nesīm*
Söyle dildāra bunu zelc-i lisān eylemeden **(Gazel 170/8)**

1.2. dāğ-ı muhabbet:
Kāʾinātı etmeden āgāh sevdim ben seni
*Gizli kaldı çok zamān **dāğ-ı muhabbet** sīnede* **(Kaside 19/3)**

1.3. dāğ-ı muhabbet:
*Dağ oldu sīnemde **dāğ-ı muhabbet***
Bilir de o zālim etmez merhamet **(Şarkı 7/5)**

dāğ-ı nihān:

1.) Saklı, gizli yara; dert.

1.1. dāğ-ı nihān:-*(ı)m*
Yād kılsın çehre-i zerdim lisān-ı hāl ile
Cevr-i devr-i fîrkati dāğ-ı nihānım söylesin **(Gazel 166/6)**

dāğ-ı nihān ol-:

1.) Yarası gizli olmak, yarayı saklamak.

1.1. dāğ-ı nihān ol-:-*ma, -y, -an*
*Sīnede **dāğ-ı nihān olmayan** āh eyleyemez*
Rişte-i dīdesini reşk-i miyāh eyleyemez **(Gazel 85/1)**

dāğ-ı süveydā:

1.) Gönül yarası ***(bk. süveydā).***

1.1. dāğ-ı süveydā:
***Dāğ-ı süveydādır** sevdā-yı hāli*
Hūra müşābihtir bence her hāli **(Diğer 4/3)**

dāğ-ı sūzān:

1.) Yakıcı (can acıtan) yara.

1.1. dāğ-ı sūzān:
Şemʿ-i dīdārın gibi şemʿ-i fürūzān görmedim
*Hāl-i ruhsārın gibi bir **dāğ-ı sūzān** görmedim* **(Gazel 156/1)**

dağıl-:

1.) Ayrılmak, uzaklaşmak.

1.1. dağılmış:-*mış*
Kim derd-i derūnun ʿarz eder bir çāre istersin
***Dağılmış** āşinālar mecmaʿ-ı bīgāneler kalmış* **(Gazel 94/3)**

2.) Parçalanarak yayılmak, ufalanmak; yok olmak.

2.2. dağıldı:-*dı*
***Dağıldı** mecmaʿ-ı himmet harāb-ender-harāb oldu*
Soğuldu çeşme-sār-ı ʿātıfet ʿaynī serāb oldu **(Gazel 226/1)**

dağıt-:

1.) Yaymak, saçmak.

1.1. dağıttın:-*tı, -n*
***Dağıttın** kākülü ruhsāra gūyā eyledin perde*
Rakībinden midir bu hudʿa yāhud sen misin kāfir **(Gazel 39/5)**

1.2. dağıttıkça:-*tıkça*
*Yüz bulup da zülf-i miskīnin **dağıttıkça** sabā*
Āteşe atsın felekler ʿanber-i sārāsını **(Gazel 219/8)**

2.) Etkisini, gücünü azaltmak, gidermek.

2.1. dağıtır:-*(ı)r*
***Dağıtır** şevk-ı meyi makdem-i serheng-i humār*
Sanma kim meclis-i sākīdeki lezzet bākī **(Gazel 243/5)**

3.) Yaymak, saçmak; düzenini bozmak, karıştırmak.

3.1. dağıtma:-*ma*
*Ey sabā **dağıtma** zülf-i nigārı*
Perīşān eyleme hātır-ı yārı **(Diğer 4/5)**

3.2. dağıtma:-*ma*
***Dağıtma** ey sabā geysū-yı yāri*
Amān etme uyuyan mārı īkāz **(Gazel 99/2)**

3.3. dağıtma:-*ma*
***Dağıtma** kākül-i zer-tārını ey şāne tel kırma*
Tararken zülf-i yāri gaşyolup būy-i muhabbetle **(Müfret 11/1)**

3.4. dağıttık:-*tı, -k*
Hatt-ı āverlikten evvel bir kitāb-ı hüsn idin ammā
*Bozup **dağıttık** anı şeyb ile şīrāzeden çıktık* **(Müfret 14/1)**

dağla-:

1.) Kızgın demirle yaralamak; ***mec.*** Izdırap çektirmek.

1.1. dağlamayan:-*ma, -y, -an*
Mürşide dil bağlamayan cürmün anıp ağlamayan
*Sīnesini **dağlamayan** nāʾil-i dilhāh olamaz* **(Gazel 67/2)**

dağlara düş-:

1.) Yerinden yurdundan ayırıp yabancısı olunan yerlerde kalmak, dağlara çıkmak (Mecnun misali). Yara, acı içinde kalmak (güneş için batmak).

1.1. dağlara düş-:-*tü*
*Yana yana bī-ihtiyār **dağlara düştü** āfitāb*
ʿAşkıyla olmuş bī-karār ārāmı yok leyl ü nehār **(Kaside 20/11)**

dağlara düşür-:

1.) Yerinden yurdundan ayırıp yabancısı olunan yerlerde kalmak; ***mec.*** Acı içinde kalmak.

1.1. dağlara düşür-:-*en*

Cevr ü āzār ile Fennīyi vatandan ayırıp
***Düşüren dağlara** ey çeşm-i gazālim sensin* **(Gazel 127/5)**

dāğ-zen-i sīne-i ağyār ol-:

1.) Rakib*lerin gönlünü dağlayan, yaralayan (şey) olmak.

1.1. dāğ-zen-i sīne-i ağyār ol-:-*sun*
Şevk ile meclis-i ünsiyyete germī vererek
*Dāʾimā **dāğ-zen-i sīne-i ağyār olsun*** **(Gazel 162/6)**

daha:

1.) Hâlâ.

1.1. daha:
Ben usandım sanma āh ü figān eylemeden
*Bıkmıyorsun **daha** sen sīnemi kan eylemeden* **(Gazel 170/1)**

1.2. daha:
*Kays-ı hüsnün **daha** şāyān-ı visāl olmadı mı*
Çilleler vāsıl-ı ser-hadd-i kemāl olmadı mı **(Gazel 212/1)**

1.3. daha:
Uyudu halk-ı beled kaldı tarāʾik tenhā
*Menzilinden **daha** çıkmaz mısın ey māh-likā* **(Müsebba 2/12)**

2.) Var olana, elde bulunana ek olarak; daha fazla.

2.1. daha:
Yāri meh-pāre ile eyleme tavsīf a kalem
*Biz o hurşīd-i cemāli **daha** rūşen biliriz* **(Gazel 82/6)**

2.2. daha:
***Daha** bir reng-i diğer var mı ki etsin Fennī*
Seni her renge koyup bukalemūn etti felek **(Gazel 111/6)**

2.3. daha:
***Daha** bin böyle gazel nazma çekerdim Fennī*
Hall ü tanzīri ʿasīr olmasa ihvānım için **(Gazel 163/8)**

2.4. daha:
***Daha** yükseklere ʿatf-ı tamaʿ ʿayn-i cināyettir*
Seni bu ihtirāsa sevk eden bilmem ne hālettir **(Müseddes 1/14)**

daha çok:

1.) Daha fazla, bundan başka.

1.1. daha çok:
İktidā et ʿaşka ilm ü fazla etme ittikā
*Eskidir dünyā **daha çok** merd ü dānā eskidir* **(Gazel 42/3)**

daha evvel:

1.) Çok önceden.

1.1. daha evvel:
*Acımaz mı bana Fennī **daha evvel** zülf-i siyāh*
Rīşimi derd-i tahassürle sefīd etti felek **(Gazel 110/5)**

dahhāl:

1.) Karışan, müdahale eden; itiraz eden (kimse).

1.1. dahhāl:
*Yeniden başlamasın dahle kirve **dahhāl***
Kıl duā sıdk ile tekrīr-i senādan sonra **(Kaside 40/65)**

dahi:

1.) "bile, da/de" anlamlarında sözü kuvvetlendirmek için kullanılan bağlaç.

1.1. dahi:
Niçin şād etmesin erbāb-ı ʿirfān ehl-i ʿirfānı
*Bırakmaz cevheri mecnūn **dahi** görse türāb üzere* **(Gazel 205/5)**

1.2. dahi:
Bakın tomar-ı tāliʿde benimçün nerdübān yok mu
*Telāmīzim **dahi** etdi teʿālī sāde ben kaldım* **(Gazel 216/6)**

1.3. dahi:
Yaşmağın bozmaz idi bülbülün āmācında
*Olmasa gülde **dahi** nebzece sevdā kokusu* **(Gazel 238/6)**

1.4. dahi:
*Eyle Fennīyi **dahi** imdād u irşādınla şād*
Var senin yüz bin çerāğ-ı himmetin ʿālem bilir **(Kaside 27/13)**

1.5. dahi:
*Ben **dahi** göstermeğe ihlāsımın āsārını*
Tā sabāvetten edip teşmīr-i sāk gayreti **(Kaside 37/62)**

1.6. dahi:
*Bermekīler **dahi** şermende kalır lutfundan*
Cūd u ihsānı kılar Hātemi hayrān-ı kerem **(Kaside 41/17)**

1.7. dahi:
Cūd ü ihsānını Hātem bile eyler teslīm
*Himem ü lutfunu Āsaf **dahi** eyler tahsīn* **(Kaside 42/13)**

1.8. dahi:
Sāye-i şāh-ı cihānda kim eder istiksār
*Olsa bu bende-i ahkar **dahi** şād ü handān* **(Kaside 45/37)**

1.9. dahi:
*Hükm-i ʿālīsini hakkımda **dahi** icrā kıl*
Dād-ı Hakktır sana bu tabʿ-ı mekārim-bünyān **(Kaside 45/41)**

1.10. dahi:
*Salāh ü zühdün evvelden **dahi** maʿlūm idi ammā*
Bu defʿa büsbütün hem-sīret-i şeyhü'l-harem buldum **(Kaside 49/8)**

1.11. dahi:
*İşte bu türbe-i ʿulyāyı **dahi***
Yeniden yaptırdıp etti tezyīn **(Tarih 10/5)**

1.12. dahi:
İşte bu fāzıl dahi bir derde oldu mübtelā
Zikr ü fikr-i Hakla erdi makām-ı rahmete **(Tarih 11/2)**

dāhil:

1.) İçinde, içinde bulunan (kimse).

1.1. dāhildir:-*dir*
O yektā kahramān-ı rezm-gāh-ı maʿdeletsin sen
*Ki çok Nūşirevānlar zīr-i aʿlāmında **dāhildir*** **(Kaside 38/21)**

dāhil ol-:

1.) Katılmak, girmek veya içinde olmak.

1.1. dāhil ol-:-*ma, -sın*
Olursa muhakkaktır ki bir fitne parlatır
*Rakīb-i bed- ahter meclise **dāhil olmasın*** **(Gazel 164/2)**

1.2. dāhil ol-:
*Harīm-i vuslata bir gizli yoldan **dāhil ol** Fennī*
Hazer kıl reh-zenān-ı dehrden eşrāra bildirme **(Gazel 188/9)**

1.3. dahīl ol-:
Yok sende bir ecr-i cezīl kaldın günāhınla hacīl
*Fahr-ı cihāna **ol dahīl** ancak budur emr-i savāb* **(Kaside 20/6)**

1.4. dāhil ol-:-*du, -m*
*Senin-çün **dāhil oldum** meclis-i rindāna sultānım*
Senin-çün düştüm işte naʿle vü efgāne sultānım **(Müsebba 3/16)**

dahīlek:

1.) "Sana sığınırım, sana sığındım." anlamında bir Arapça ifade.

1.1. dahīlek:
Saʿīde merhamet kıl himmetinle kām-yāb olsun
***Dahīlek** el-emān Pīrim dahīlek el-emān Pīrim* **(Gazel 142/6)**

1.2. dahīlek:
Saʿīde merhamet kıl himmetinle kām-yāb olsun
***Dahīlek** el-emān Pīrim dahīlek el-emān Pīrim* **(Gazel 142/6)**

dahīlek yā ebe'l-Kāsım:

1.) "Sana sığındım, sana sığınırım ey Kâsım'ın babası (Hz. Peygamber)" anlamında bir Arapça ifade.

1.1. dahīlek yā ebe'l-Kāsım:
Kulun Fennī-i pür-cürmü ayırma bāb-ı lutfunda
***Dahīlek yā Ebe'l-Kāsım** dahīlek yā Rasūlallah* **(Kaside 14/9)**

dahīlek yā Rasūlallah:

1.) "Sana sığındım, sana sığınırım ey Allah'ın Resulü" anlamında bir ibare.

1.1. dahīlek yā Rasūlallah:
Kulun Fennī-i pür-cürmü ayırma bāb-ı lutfunda
*Dahīlek yā Ebe'l-Kāsım dahīlek **yā Rasūlallah*** **(Kaside 14/9)**

dāhil-i gülzār ol-:

1.) Gül bahçesinin içinde olmak; ***mec.*** Amaca, maksada kavuşmak.

1.1. dāhil-i gülzār ol-:-*a, -maz*
Derde tekeffül etmeyen vākıf-ı esrār olamaz
*Hāre tahammül etmeyen **dāhil-i gülzār olamaz*** **(Gazel 74/1)**

dāhilī işler:

1.) İç işleri; bir ülkenin kendine özgü işleri.

1.1. dāhilī işler:-*i*
***Dāhilī işleri** īfāya eyledi nāzır*
Ki ede ʿadl ile aktār-ı cihānı teşhīn **(Kaside 42/7)**

dāhil-i silk-i ecsām:

1.) Cisimler dizisinin içi.

1.1. dāhil-i silk-i ecsām:
Pek mücessemdir anın māder-i sengīn güheri
*Līk kendisi değil **dāhil-i silk-i ecsām*** **(Muamma 1/3)**

dāhil-i zümre-i erbāb-ı kemāl ol-:

1.) Kâmil insanlar topluluğunun içinde olmak.

1.1. dāhil-i zümre-i erbāb-ı kemāl ol-:-*ma, -dı*
***Dāhil-i zümre-i erbāb-ı kemāl olmadı** mı*
Sen beğenmez idin ammā güzelim Fennīyi **(Gazel 212/5)**

dahl:

1.) Karışma, müdahale etme.

1.1. dahle:-*e*
*Yeniden başlamasın **dahle** kirve dahhāl*
Kıl duā sıdk ile tekrīr-i senādan sonra **(Kaside 40/65)**

dahl et-/eyle-:

1.) Müdahale etmek, karışmak, sataşmak.

1.1. dahl et-:-*me*
*Çınarı servi **dahl etme** cibāl üstünde bulmakla*
O nahl-i nāzı istikbāl için kūhsāra çıkmışlar **(Gazel 35/3)**

1.2. dahl et-:-*me*
*Mest-i sevdā olduğum **dahl etme** ey zāhid benim*
Bir bana bir de şu sāhir-i dīde-i mahmūre bak **(Gazel 106/3)**

1.3. dahl eyle-:-*me*
*Eğer ʿāciz isen **dahl eyleme** efʿāl ü āsāra*
Eğer kādir isen hiç yoktan eyle bir hacer īcād **(Gazel 21/5)**

dā-i ʿaffāl ol-:

1.) Gaipten gelen bir deva olmak (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. dā-i ʿaffāl ol-:-*muş, -tu*
*Tahassür sanki bir **dā-i ʿaffāl olmuştu** gönlümde*
Telāfī eyledim mā-fātı dārūyu sekam buldum **(Kaside 49/4)**

dāʾim:

1.) Daima, devamlı, her zaman, sürekli.

1.1. dāʾim:
***Dāʾim** nazar-ı dikkatini sīrete ʿatfet*
Sūrette kıyāfette kerāmet bulamazsın **(Gazel 132/4)**

1.2. dāʾim:
Benim ol gonca-i gülşen-tırāz-ı ʿaşk-ı cānān kim
*Gülāb-ı mihr eder **dāʾim** tereşşüh hāb-gāhımdan* **(Gazel 245/4)**

1.3. dāʾim:
Yok zamān-ı şevketinde şemʿadan gayri yanar
*Hakk çerāğ-ı ʿadlini **dāʾim** fürūzān eylesin* **(Kaside 39/25)**

1.4. dāʾim:
***Dāʾim** olsun o Veliy-yi niʿamın farkında*
Feyz-i hüsn-i nazar-ı Pādişeh-i ʿadl-ʿāyīn **(Kaside 42/36)**

1.5. dāʾim:
Cemāl-i pākini göster bana mirʾāt-ı eşyāda
*Şu giryān çeşmimi **dāʾim** Hudā-bīn eyle yā Rabbī* **(Kaside 10/5)**

dāʾim ol-:

1.) Devamlı, sürekli, kalıcı olmak.

1.1. dāʾim ol-:-*sun*
*Revā mı **dāʾim olsun** mu menāsıb nā-münāsibde*
Takaddüm etmeden kalsın mı bülbüller gurāb üzere **(Gazel 205/3)**

1.2. dāʾim ol-:-*sun*
***Dāʾim olsun** taht-ı Şāhīde ilā yevmi't-tenād*
Şevket-i şāhānesi günden güne olsun füzūn **(Kıt'a 1/2)**

dāʾim ü kāʾim:

1.) Daima, sürekli.

1.1. dāʾim ü kāʾim:
*Seninle **dāʾim ü kāʾim** hayātım rāhat-ı bālim*
Anın-çün iftikārınla diğer-gün oldu ahvalim **(Müsebba 3/8)**

dāʾimā:

1.) Daima, devamlı, her zaman, sürekli.

1.1. dāʾimā:
*Bakarsın nigāh-ı hışm ile **dāʾimā** bana*
Nedir sence bilmem bunca ayni ezā bana **(Gazel 4/1)**

1.2. dāʾimā:

Şevk ile meclis-i ünsiyyete germī vererek
Dāʾimā *dāğ-zen-i sīne-i ağyār olsun* **(Gazel 162/6)**

1.3. dāʾimā:
Dāʾimā *alçak görür her şeyden insān kendini*
Gerçi ʿālī gösterir insāna şeytān kendini **(Gazel 231/1)**

1.4. dāʾimā:
Sana Mevlā dilerim rütbe-i ʿulyā versin
Dāʾimā *mevkīʿ-i ʿālīde bulun hāme gibi* **(Gazel 237/8)**

1.5. dāʾimā:
ʿĀrifāne istimāʿ eyle sarīr-i hāmeyi
Dāʾimā *ism-i Celīl-i Hūyu zikreyler kalem* **(Kaside 24/18)**

1.6. dāʾimā:
Dil-i gam-gīnimi isʿāf-ı mesʾūlümle pür-şevk et
Ki tabʿ-ı āfītābın ***dāʾimā*** *işrāka māʾildir* **(Kaside 38/33)**

1.7. dāʾimā:
Hāk yüz bin renge girse iʿtilā eyler havā
Gālibiyet ***dāʾimā*** *nermi-i mahviyyettedir* **(Müfret 27/1)**

1.8. dāʾimā:
Dāʾimā *fikrim yoluyla hizmete masrūf iken*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/22)**

1.9. dāʾimā:
Hālıku'l-ervāh verdi feyzi rūhāniyyete
Rūh māʾildir anınçün ***dāʾimā*** *ʿulviyyete* **(Tahmis 4/6)**

1.10. dāʾimā:
Ey saçı Leylā diler Mecnūn diler dīvāne tut
Varsa ihlāsın eğer kalbinde kalsın ***dāʾimā*** **(Tahmis 5/8)**

1.11. dāʾima:
Gözlerindir ağlatan Fennī-yi zārī ***dāʾima***
Cedvel açtı vechine gūyā ki seylāb bana **(Tahmis 6/16)**

1.12. daʾimā:
Beni seyr-i hırāmından edersin ***daʾimā*** *mahrūm*
Nasıl bir merhametsiz seng-dil-i serv ü semensin sen **(Gazel 247/6)**

dāʾir:

1.) Hakkında, konusunda, … ile ilgili, ait, değin, müteallik.

1.1. dāʾir:
ʿArz-ı hālim sīne-çāk olsun huzūr-ı yārda
Sergüzeşt-i ʿaşka ***dāʾir*** *dāsitānım söylesin* **(Gazel 166/2)**

1.2. dāʾir:
Hikmet ü ʿirfāna ***dāʾir*** *her şikārı kayd edip*
Zaptedip ağyāra kaptırmaz gazanfer fer kalem **(Kaside 24/17)**

dāʾir ol-:

1.) Dönmek.

1.1. dāʾir ol-:*-dukça*
Dāʾir oldukça *felekler o veliyyü'l-keremin*
Beklesin pīş-i der-i fazlını derbān-ı kerem **(Kaside 41/54)**

dāʾire:

1.) Halka, çember ***(bk. çarh-ı mīnā).***

1.1. dāʾire:
Gelenler devre bir dāğ-ı dile mutlak müsādiftir
Değil her ***dāʾire*** *bir nokta-i pür-kārdan hālī* **(Gazel 242/4)**

dāʾire-i ʿaşk:

1.) Aşk dairesi; sevgiliye olan aşk.

1.1. dāʾire-i ʿaşk:*-ı, -n, -ı*
Korkarız āhara ısmarlamağa gönlümüzü
ʿĀşıkız ***dāʾire-i ʿaşkını*** *meʾmen biliriz* **(Gazel 82/2)**

dāʾire-i firkat:

1.) Ayrılık dairesi (şem'in kendi etrafına düşürdüğü, daire şeklindeki gölgesi).

1.1. dāʾire-i firkat:*-te*
O yanar ben yanarım ***dāʾire-i firkatte***
Hasbihālin geceler şemʿ-i şebistān iledir **(Gazel 32/8)**

dāʾire-i hüsn-i nazar:

1.) Bakışı, görüşü güzel olan dergâh.

1.1. dāʾire-i hüsn-i nazar:*-dan*
Dilerim çākeri Fennīyi Cenāb-ı Ahmed
Tutmasın ***dāʾire-i hüsn-i nazardan*** *hāric* **(Gazel 18/5)**

dāʾire-i imkān:

1.) İmkân âlemi; mümkün olma durumu.

1.1. dāʾire-i imkān:*-a*
Müşkilātı getirir ***dāʾire-i imkāna***
Sāʿid-i himmeti ger cidden ederse teşmīr **(Kaside 47/9)**

dāʾire-i keyf ü garaz:

1.) Keyif ve arzu dairesi.

1.1. dāʾire-i keyf ü garaz:*-da*
Cāhil dolaşır ***dāʾire-i keyf ü garazda***
ʿĀkil alamaz kendisini ʿafv ü ʿatādan **(Kaside 50/4)**

dāʾire-i pīr:

1.) Tarikat kurucusunun, mürşidin meclisi; daire şeklindeki sohbet halkası.

1.1. dāʾire-i pīr:*-e*
Yola gel ***dāʾire-i pīre*** *yanaş ey zāhid*
Sonra mermi dokunur kalma siperden hāric **(Gazel 18/2)**

dāʾire-i sıhhati döndür-:

1.) Sağlık, esenlik dairesini döndürmek; sağlığına sebep olmak.

1.1. dāʾire-i sıhhati döndür-:*-en*
Çeşmimin nūr u feri tāb ü mecālim sensin
Döndüren dāʾire-i sıhhatimi *ʿaşkındır* **(Gazel 127/3)**

dāʾire-i vasl:

1.) Kavuşma dairesi.

1.1. dāʾire-i vasl:*-ın, -dan*
Beni kim menʿ edecek ***dāʾire-i vaslından***
Cāy-gīr oldu zamīrimde bu sevdā bu heves **(Gazel 91/6)**

dāʾire-i vuslat-ı yār:

1.) Sevgiliye kavuşma dairesi, ***mec.*** Gönül.

1.1. dāʾire-i vuslat-ı yār:
Maʿnevī meskenimiz ***dāʾire-i vuslat-ı yār***
Sūretā zāviye-i meclis-i bīgānedeyiz **(Gazel 86/3)**

dāʾire-i yār:

1.) Sevgilinin çevresi, etrafı.

1.1. dāʾire-i yār:*-i*
Su gibi ***dāʾire-i yāri*** *dolandım kaldım*
Feth-i bāb olmadı ammā ki bulandım kaldım **(Gazel 150/1)**

dal-:

1.) Suyun içine bütün vücuduyla ve hızla girmek.

1.1. dalar:-*(a)r*
Olan peyrev o Pīr-i dilşikāra
***Dalar** bahre girer tennūr-ı nāra* **(Kaside 31/7)**

dāl et-:

1.) "Dal" harfinin şekline getirmek; boynunu bükmek.

1.1. dāl et-:-*en*
***Dāl eden** kāmetimi tāze nihālim sensin*
Kan eden sīnemi ey ruhları ʿālem sensin **(Gazel 127/1)**

1.2. dāl et-:-*ti*
Yine açtı bir elif kāmet ile aramızı
*Yetişir hasret ile kaddimi **dāl etti** felek* **(Gazel 115/5)**

dāl ol-:

1.) Delalet etmek, delil olmak, işaret etmek.

1.1. dāl ol-:-*sun*
Hem benim hizmetime hüsn-i mükāfāt olsun
*Hem senin himmet ü ʿulviyetine **olsun dāl*** **(Kaside 40/55)**

dām:

1.) Dam, çatı.

1.1. dām:
Mukarrerdir helākın aldanırsan nakş u elvāna
*Kumaşı ʿālemin **dām** üzre konmuş dāneden kalmaz* **(Gazel 87/4)**

2.) Tuzak, kapan, ağ.

1.1. dām:
*Sayd-ı mürga gizli **dām** üzre ederler dāne ʿarz*
Katra-i eşke muʿallaktır visāl-i dilrübā **(Gazel 96/3)**

dāma/dāme düş-:

1.) Tuzağa düşmek.

1.1. dāma düş-:-*mez*
*Mürg-ı vahşī **dāma düşmez** dānesiz meşhūrdur*
Sayd-ı dildārān için cüzʿ-i dānede sīm ü zer taşı **(Gazel 225/3)**

1.2. dāme düş-:-*müş,-sün*
Sana tālib olan rızk uğruna pek çok riyā yapmış
*Yazıklar sana şaşkın dāne derken **dāme düşmüşsün*** **(Gazel 129/2)**

1.3. dāme düşür: -*mek*
***Dāme düşürmek** ister erbāb-ı iʿtibārı*
Bir dānedir ki hāli tezyīn eder cemāli **(Gazel 244/2)**

dāmān/dāmen:

1.) Etek, uç, kenar.

1.1. dāmānına:-*ı, -n, -a*
*Yapış bir kāmilin **dāmānına** hakkiyle Tevhīd et*
Veren zīnet ʿumūma kul hüva'l-lahü ahad dir hep **(Gazel 7/3)**

1.2. dāmānını:-*ı, -n, -ı*
*Bırakmam Fennīyā **dāmānını** dest-i temennīden*
ʿAvātıf mahzeni kān-ı kerem kān-ı mürüvettir **(Kaside 30/11)**

1.3. dāmeni:-*i*
*Hāsılı **dāmeni** pīrāmeni pīrāheni pāk*
İsmet-i zātı kavī perde-i nāmūsu metīn **(Gazel 116/3)**

dāmān-ı ahissāya kapan-:

1.) Hasislerin, cimrilerin eteğine kapanmak.

1.1. dāmān-ı ahissāya kapan-:-*sın*
Fennī kuluna yāver iken himmet-i ʿālī
***Dāmān-ı ahissāya kapansın** mı ne dersin* **(Gazel 122/10)**

dāmān-ı emel:

1.) İstek, arzu eteği.

1.1. dāmān-ı emel:
*Ne zamānlar girecek destime **dāmān-ı emel***
Ne zamān yükselecek pāye-i ʿirfānım ʿaceb **(Kaside 6/9)**

dāmān-ı gayret:

1.) Gayret eteği.

1.1. dāmān-ı gayret:
*Etti o da zāhir-nihān **dāmān-ı gayret** der-miyān*
Sarf eyleyip tāb u tüvān gösterdi bir ʿālī eser **(Tarih 16/10)**

dāmānını tut-:

1.) Eteğinden tutmak; ***mec.*** Yolundan gitmek, rehber edinmek.

1.1. dāmānını tut-:
*Necāt ister isen **tut** mürşidin **dāmānını** yoksa*
Mukarrerdir helākin lücce-i isāma düşmüşsün **(Gazel 129/5)**

dāme tutul-:

1.) Tuzağa düşürülmek.

1.1. dāme tutul-:-*du*
*Dāne-i hāl-i siyāh ile **tutuldu dāme** dil*
ʿAks-i rūyundan harīm-i sīne oldu lāle-zār **(Kaside 39/50)**

dāmen öp-:

1.) Etek öpmek. Tazim makamında birinin eteğini öpmek; eskiden köle ve cariyelerle içtimai mevkileri aşağı olanlar, efendileriyle büyüklerin elbisesinin belden aşağı doğru sarkan kısmı demek olan eteğini öptükleri için, o hareketin karşılığıyla bu tabir ortaya çıkmıştır. Buna "eteklemek" de denilmektedir (Pakalın, 1983: 568).

1.1. dāmen öp-:
Bendecek hāl-i perīşānını kıl ʿarz u beyān
*İlticā et der-i ihsānına **öp dāmenini*** **(Kaside 45/24)**

dāmeni būs et-:

1.) Etek öpmek; yalvarmak.

1.1. dāmeni būs et-:-*elim*
*Hāsılı yalvaralım **dāmenini būs edelim***
Seni cāndan sevene yok mudur ihsān diyelim **(Gazel 148/8)**

dāmen-i dildār:

1.) Sevgilinin eteği.

1.1. dāmen-i dildār:-*a*
Baştan başa ʿarz eyler idim derdimi Fennī
*Etseydim eğer **dāmen-i dildāra** teşebbüs* **(Gazel 15/7)**

dāmen-i fırsat:

1.) Fırsat eteği, imkân.

1.1. dāmen-i fırsat:
*Kısadır **dāmen-i fırsat** ele girmez her bār*
Korkma görmez seni hiç kimse işitmez ağyār **(Müsebba 2/27)**

1.2. dāmen-i fırsat:

Kaldır düşeni elde iken ***dāmen-i fırsat*** *Eyyām-ı saʿādet*
Eyyām-ı saʿādet ki serīu'l-cereyāndır İsrāfı ziyāndır **(Müstezad 2/4)**

dāmen-i gonca-i nāzik-ter:

1.) Çok nazik olan goncanın, sevgilinin eteği.

1.1. dāmen-i gonca-i nāzik-ter:-*e*
Yāra derd-i dili teşrīh ederek varmayalım
Dāmen-i gonca-i nāzik-tere *hār olmayalım* **(Gazel 147/5)**

dāmen-i gül:

1.) Gülün kenarları; ***mec.*** Sevgilinin eteği.

1.1. dāmen-i gül:
Kalır mı bezm-i dilber makdem-i ağyārdan hālī
Olur mu ***dāmen-i gül*** *izdihām-ı hārdan hālī* **(Gazel 217/1)**

1.2. dāmen-i gül:
Kalır mı bezm-i dilber makdem-i ağyārdan hālī
Olur mu ***dāmen-i gül*** *izdihām-ı hārdan hālī* **(Gazel 242/1)**

dāmen-i hulyā:

1.) Hayal eteği.

1.1. dāmen-i hulyā:-*y, -ı*
Kimseden eylemez ʿālemde dirīğ-ı ihsān
Doldurur ***dāmen-i hulyāyı*** *ʿatāyā-yı ümīd* **(Kaside 46/4)**

dāmen-i ihsānına sarıl-:

1.) Lütuf, cömertlik eteğini tutp sarılmak; ***mec.*** Himayesi altında olmak.

1.1. dāmen-i ihsānına sarıl-:-*an*
Sarılan dāmen-i ihsānına *olmaz meʾyūs*
Yüz süren dergeh-i inʿāmına kalmaz nāçār **(Kaside 43/28)**

dāmen-i lutf:

1.) Lütuf, cömertlik eteği.

1.1. dāmen-i lutf:-*(u)n, -u*
Dāmen-i lutfunu *hāşā ki bırakmam elden*
Cān ü vicdānım ile eyledim ʿahd ü peymān **(Kaside 45/35)**

1.2. dāmen-i lutf:-*u, -n, -u*
Dāmen-i lutfunu *ammā ki bırakmam elden*
Dil-i nā-kāme odur ʿUrve-i Vuskā-yı ümīd **(Kaside 46/37)**

dāmen-i merhamet-i pīr:

1.) Şeyhin merhametli eteği; huzuru.

1.1. dāmen-i merhamet-i pīr:-*e*
Fennīyā çāk-i girībān ederek āhir-i kār
Dāmen-i merhamet-i pīre *yamandım kaldım* **(Gazel 151/5)**

dāmen-i pīr:

1.) Şeyhin (Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi) eteği.

1.1. dāmen-i pīr:-*e*
Dāmen-i Pīre *sarıl muntazır-ı merhamet ol*
Çünkü gāyette büyüktür şeref-i hizmet-i Pīr **(Kaside 33/4)**

dāmen-i tedbīr:

1.) Tedbir eteği (her tedbiri sevgiliye bırakmak, ona göre hareket etmek).

1.1. dāmen-i tedbīr:-*e*
Her kārda ettim yed-i takdīre teşebbüs
Min-baʿd edemem ***dāmen-i tedbīre*** *teşebbüs* **(Gazel 16/1)**

dāmen-i ʿulyā:

1.) Yüce etek (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa'nın eteği).

1.1. dāmen-i ʿulyā:
ʿAlem olsa yakışır Āsaf-ı zī-şān-ı kerem
Öyle bir ***dāmen-i ʿulyā*** *ki anın sāhibine* **(Kaside 41/11)**

dāmeni ver-:

1.) Eteğini kaptırmak; ***mec.*** İstenmeyen bir duruma maruz kalmak.

1.1. dāmeni ver-:-*di*
Yani ***verdi*** *pençe-i tāʾūna āhir* ***dāmeni***
Çoklar ile uğradı āhir bu mühlik illete **(Tarih 17/4)**

dāmen-i yāri tut-:

1.) Sevgilinin eteğini tutmak; sevgiliden yardım istemek, medet ummak.

1.1. dāmen-i yāri tut-:-*(a)r, -ım*
Sığınır lutfuna ben ***dāmen-i yāri tutarım***
Fennīyā sūfī ise hırka-i peşmīne tutar **(Gazel 49/6)**

dāmenin(e) sarıl-:

1.) Eteğine sarılmak; yalvarmak, yardım dilemek.

1.1. dāmenin(e) sarıl-:-*ıp*
Dāmeninden sarılıp *lutfʾumacak kim kaldı*
Asya kıtʿasını kaht-ı ricāl etti felek **(Gazel 115/4)**

dāmenin(i) būs et-:

1.) Eteğini öpmek ***(bk. dāmen öp-).***

1.1. dāmenin(i) būs et-:-*en, -in*
Dāmenin būs edenin *destine matlab giriyor*
Zülfüne bend olanın başına devlet geliyor **(Kaside 48/36)**

dāmenini tut-:

1.) Eteğini tutmak; ***mec.*** Yanından yöresinden ayrılmamak.

1.1. dāmenini tut-:-*ma, -dan*
Tutmadan *ey gül-i ter* ***dāmenini*** *pençe-i hār*
Etmeden çehreni tağyīr-i gubār-ı enzār **(Müsebba 2/8)**

damga basıl-:

1.) Damga vurulmak; damgalanmak, iz bırakılmak.

1.1. damga basıl-:-*sa*
Ya ***basılsa*** *belli bir* ***damga*** *sakīmin alnına*
Yāhud olsa müstakīmin imtiyāz-ı heyʾeti **(Kaside 37/58)**

damla-:

1.) Damlamak, dökülmek.

1.1. damlar:-*r*
Misk-i ezfer ***damlar*** *midādımızdan*
Āsārımız dürr ü gevher-kānıdır **(Şarkı 3/14)**

damlat-:

1.) Damla damla akıtmak; ***mec.*** Söylemek.

1.1. damlatır:-*(ı)r*
Çeşme-sār-ı ʿaşkına uğrarsa bir kemter kalem
Yükselir kadri feminden misk-i ezfer ***damlatır*** **(Kaside 24/38)**

dānā:

1.) Âlim, bilgin, bilgili kimse.

1.1. dānā:

Dānā *ile hem-bezm ol nādāna yakın olma*
Dānā ile nādānın vechinde ʿalāmet var **(Gazel 58/10)**

1.2. dānā:
Dānā ile hem-bezm ol nādāna yakın olma
Dānā *ile nādānın vechinde ʿalāmet var* **(Gazel 58/10)**

1.3. dānālar:-*lar*
Benim ol merd-i dānā-dil ki ***dānālar*** *zebūnumdur*
Felātūn-ı zamān-ı zānū-zen dārü'l-fünūnumdur **(Muhammes 2/11)**

dānā-yı ümīd:

1.) Ümit uyanıklığı, ümit etme.

1.1. dānā-yı ümīd:
Yeʾs ü ümīdi çekerse nazar-ı mīzāna
Hakk-ı rüçhān verir ümīdine ***dānā-yı ümīd*** **(Kaside 46/7)**

dāne:

1.) Tohum, habbe, kuş yemi; (tohum gibi ufak, yuvarlak şeyler için kullanılan) tane; parça.

1.1. dāne:
Sayd-ı mürga gizli dām üzre ederler ***dāne*** *ʿarz*
Katra-i eşke muʿallaktır visāl-i dilrübā **(Gazel 96/3)**

1.2. dāne:
Sana tālib olan rızk uğruna pek çok riyā yapmış
Yazıklar sana şaşkın ***dāne*** *derken dāme düşmüşsün* **(Gazel 129/2)**

1.3. dāneden:-*den*
Mukarrerdir helākın aldanırsan nakş u elvāna
Kumaşı ʿālemin dām üzre konmuş ***dāneden*** *kalmaz* **(Gazel 87/4)**

1.4. dānedir:-*dir*
Dāme düşürmek ister erbāb-ı iʿtibārı
Bir ***dānedir*** *ki hāli tezyīn eder cemāli* **(Gazel 244/2)**

1.5. dānemiz:-*miz*
Bin ***dānemiz*** *olur merheme muhtāc*
Bir yāre bulunsa bir tānemizde **(Şarkı 6/6)**

1.6. dānesiz:-*siz*
Mürg-ı vahşī dāma düşmez ***dānesiz*** *meşhūrdur*
Sayd-ı dildārān için cüzʿ-i dānede sīm ü zer taşı **(Gazel 225/3)**

dāne dāne:

1.) Tane tane, tek tek.

1.1. dāne dāne:
Mācerā-yı ʿaşka vākıftır nihān ü āşikār
Dāne dāne *derdimi eşk-i revānım söylesin* **(Gazel 166/4)**

1.2. dāne dāne:
Dāne dāne *ʿadd-i evsāfından ʿācizdir zebān*
Hāsılı sığmaz hayālāta senā vü midhati **(Kaside 37/29)**

dāne-i dür:

1.) İnci tanesi; ***mec.*** Gözyaşı.

1.1. dāne-i dür:-*dür*
Sen gül oyna gül gibi eşkimden etme ictināb
Dāne-i dürdür *ki takdīm eylerim sultānıma* **(Gazel 199/4)**

dāne-i hāl-i siyāh:

1.) Siyah ben tanesi ***(bk. hāl[2]).***

1.1. dāne-i hāl-i siyāh:
Dāne-i hāl-i siyāh *ile tutuldu dāme dil*
ʿAks-i rūyundan harīm-i sīne oldu lāle-zār **(Kaside 39/50)**

dāne-i kısmet:

1.) Kısmet tanesi.

1.1. dāne-i kısmet:
Durmak olmaz ***dāne-i kısmet*** *bizi cezb eyledi*
Nūr-ı dīdem siz kalın sağ u selāmet elvedāʿ **(Gazel 101/4)**

dāniş:

1.) Bilgi, ilim, irfan.

1.1. dānişinle:-*(i)n, -le*
Dānişinle *rütbe-i kutbiyyete verdin şerefʿ*
ʿĀlemi irşād için oldun medār-ı mefharet **(Kaside 32/9)**

dāniş ehli:

1.) Bilgi sahipleri, âlim kimseler.

1.1. dāniş ehli:-*n, -e*
Masivā-yı yārdan iʿrāzı telkīn ettiler
Hangi ***dāniş ehline*** *gittimse istiftā için* **(Gazel 172/4)**

dānişçe:

1.) Bilgi, ilim, irfan bakımından.

1.1. dānişçe:
Lehü'l-hamd ʿasrımız ***dānişçe*** *mağbūt-ı evāʾildir*
Memālik maʿden-i fazl u hünercā-yı efāzıldır **(Kaside 38/1)**

dānişver:

1.) İlim sahibi (kimse), bilgin, âlim.

1.1. dānişverim:-*(i)m*
Ben de bir ***dānişverim*** *red etmesin ol meh beni*
Kem behā olmaz atılmaz hāke dürr-i şāh-vār **(Kaside 39/53)**

dānişverān:

1.) Alimler, bilginler.

1.1. dānişverānın:-*ın*
Dānişverānın *oldur medār-ı iftihārı*
Fennī nedir bu cürʾet Sırrīye peyrev oldun **(Gazel 244/6)**

dar:

1.) Genişliği az ve yetersiz olan; az, elverişsiz, sınırlı.

1.1. dar:
Kāniʿin çeşmine vāsiʿ görünür külbe-i ʿaşk
Tāmiʿin ***dar*** *görünür ʿarsa-i dünyā gözüne* **(Gazel 195/4)**

1.2. dar:
Līk pek ***dar*** *görünür dīde-i istiʿcāle*
Ne kadar vāsiʿ ise sāha-i sahrā-yı ümīd **(Kaside 46/49)**

dār:

1.) Ev; yer, yurt.

1.1. dārım:-*(ı)m*
Garībim hāne-berdūşum ne ***dārım*** *ne diyārım var*
Fakat bir dilrubā-yı bī-behā ʿālī tebārım var **(Muhammes 2/2)**

dār ü dīvār:

1.) Kapı ve duvar.

1.1. dār ü dīvār:
Bir taraftan pister ü bālinin olsun dāğ-dār
Bir taraftan hasretinle ***dār ü dīvār*** *ağlasın* **(Gazel 250/2)**

dār u diyār:

1.) Yer ve yurt.

1.1. dār u diyār:-*ın, -da*
*Koyma Fennī kulunu **dār u diyārında** garīb*
Merhamet kıl aman şūh-ı cihānım gitme **(Gazel 192/5)**

Dārā:

1.) Şehname'nin ünlü kahramanlarından, Keyaniyan sülalesinin onuncu ve son padişahı olup İsfendiyar'ın torunudur. Onun saltanatı döneminde İran'ın sahip olduğu en geniş sınırlara ulaştığı söylenir. Kendisine kadar gelen padişahlar içerisinde İran padişahlarının da en güçlüsü ve zenginidir. Bu nedenle Divan şiiri ve nesrinde büyüklük, ihtişam ve yiğitlik timsali olarak anılmaktadır (Zavotçu, 2018: 162).

1.1. Dārā:
*Hani Hātem hani **Dārā** hani Keyhüsrevler*
Hani Sührāb-ı tüvānā nerede Rüstem-i Zāl **(Kaside 40/8)**

darb u rübāb:

1.) Saz vuruşu, saz çalma.

1.1. darb u rübāb:-*a*
Mukārin-i riyā olan salāh u takvāyı
*İbādethānede **darb u rübāba** benzetirim* **(Gazel 158/2)**

darbe-i şemşīr-i ser-tīz:

1.) Sivri uçlu, keskin kılıcın darbesi.

1.1. darbe-i şemşīr-i ser-tīz:-*in, -de*
***Darbe-i şemşīr-i ser-tīzinde** merhem gizlidir*
Tīğ-ı cevr-i yāra karşı sīneni eyle küşād **(Gazel 41/3)**

darbe-yi şimşīr:

1.) Kılıç darbesi.

1.1. darbe-yi şimşīr:-*(i)m, -e*
Kabzası şāyet girerse dest-i düşmen-gīrime
*Āhenīn cevşen dayanmaz **darbe-yi şimşīrime*** **(Müfret 5/1)**

dār-ı fenā:

1.) Yokluk kapısı;fâni, geçici dünya.

1.1. dār-ı fenā:
Zārını ihzār edip hāzır bulunsun rihlete
*Kimse mağrūr olmasın **dār-ı fenāda** ʿizzete* **(Tarih 17/1)**

dār-ı gurbet:

1.) Gurbet yeri, yurdu; dünya.

1.1. dār-ı gurbet:-*te*
Girye eyler muttasıl dünyāda merd-i hak-perest
***Dār-ı gurbette** garībānın enīsi bādedir* **(Gazel 38/4)**

1.2. dār-ı gurbet:-*te*
***Dār-ı gurbette** husūsā ibtilālar görmüşüz*
Rengini beyhūde mi tahvīl kıldı mūy-ı ser **(Gazel 78/8)**

1.3. dār-ı gurbet:-*te*
Düştü ārāyiş-i dünyā nazarımdan sensiz
***Dār-ı gurbette** neler geçti serimden sensiz* **(Müsebba 2/34)**

1.4. dār-ı gurbet:-*te, -ki* (Ankara kastedilmektedir.)
Muttaliʿ olsa ne derdi ʿaceb ihvān-ı vatan
***Dār-ı gurbetteki** ahvāl-i perīşānımıza* **(Gazel 182/3)**

dār-ı mihnet:

1.) Dert kapısı; fâni dünya.

1.1. dār-ı mihnet:-*e*
Mübtelā kılmış Hudā her şahsı bir cins illete
*Kimse illetsiz vedā etmez bu **dār-ı mihnete*** **(Tarih 11/1)**

1.2. dār-ı mihnet:-*e*
İbret alsınlar gidenler kalanlar cā-be-cā
*Her gelen zīrā misāfirdir bu **dār-ı mihnete*** **(Tarih 17/2)**

dār-ı naʾīm:

1.) Cennet yeri, yurdu.

1.1. dār-ı naʾīm:
*Bezm-i visālin bana **dār-ı naʾīm***
Firkatin ammā ki ʿazāb-ı elīm **(Gazel 145/1)**

dārū:

1.) İlaç, deva.

1.1. dārū:
Acı şeylerle a doktor beni iʿzāb etme
Haste-i ʿaşka şifā vermeli dārū dediğin **(Gazel 118/6)**

1.2. dārūdan:-*dan*
*Hastanın tabʿınca söz **dārūdan** aʿlā iş görür*
Māla cāha hüsne muhtasdır ʿavāmın rağbeti **(Müfret 18/1)**

1.3. dārūyu:-*y, -u*
Tahassür sanki bir dā-i ʿaffāl olmuştu gönlümde
*Telāfī eyledim mā-fātı **dārūyu** sekam buldum* **(Kaside 49/4)**

dāru'l-emān:

1.) Güvenilir, emin yer.

1.1. dārü'l-emān:
Cebhe-sāy olmak için bir āsitān ister gönül
*Dilfikār ım mücrimim **dārü'l-emān** ister gönül* **(Kaside 29/1)**

dārü'l-emān eyle-:

1.) Sığınılacak yer, tehlikelerden emin olunacak yer etmek.

1.1. dārü'l-emān eyle-:
*İkāmetgāh-ı Pīri kendine **dārü'l-emān eyle***
Ölürsen de tebāʿud etme Pīrin āsitānından **(Gazel 178/7)**

dārü'l-fünūn:

1.) Üniversite.

1.1. dārü'l-fünūnumdur:-*(u)m, -dur*
Benim ol merd-i dānā-dil ki dānālar zebūnumdur
*Felātūn-ı zamān-ı zānū-zen **dārü'l-fünūnumdur*** **(Muhammes 2/11)**

dārü'l-halecān et-:

1.) Çarpıntı, titreme kapısı; yürek çarpıntısına uğratan yer olmak.

1.1. dārü'l-halecān et-:-*ti*
Yüreğim titrer ayak bassam eğer dergehine
*Hāne-i vuslatı **dārü'l-halecān etti** o şūh* **(Gazel 20/3)**

dārū-yı dost:

1.) Dostun, sevgilinin ilacı, devası.

1.1. dārū-yı dost:
Cennete girse şifā-yāb olmanın imkānı yok
*Hasta-i ʿaşka yetişmezse eğer **dārū-yı dost*** **(Gazel 13/3)**

dārū-yı vuslat:

1.) Kavuşma ilacı, devası.

1.1. dārū-yı vuslat:-*la*

Tedāvī kıl cemālin ʿaşkına ***dārū-yı vuslatla***
Tabībā derdimiz var can atıp dermāna geldik biz **(Gazel 69/8)**

dāsitān:

1.) Hikâye, masal, destan.

1.1. dāsitānım:-*(ı)m*
ʿArz-ı hālim sīne-çāk olsun huzūr-ı yārda
Sergüzeşt-i ʿaşka dāʾir ***dāsitānım*** *söylesin* **(Gazel 166/2)**

daʿvā:

1.) Doğruluğuna inanılıp gerçekleşmesine uğraşılan görüş, ülkü, ideal.

1.1. daʿvā:
Bilir herkes ki ihlāsımda āsār-ı riyā mefkūd
Bu ***daʿvā*** *bi'l-vücūh āzāde-i kayd-ı delāʾildir* **(Kaside 38/37)**

1.2. daʿvāda:-*da*
Bana tevhīd-i hakīkīyi ʿıyānen bildir
Kuru ***daʿvāda*** *bırakma kuru daʿvāda beni* **(Gazel 223/6)**

1.3. daʿvāda:-*da*
Bana tevhīd-i hakīkīyi ʿıyānen bildir
Kuru ***daʿvāda*** *bırakma kuru daʿvāda beni* **(Gazel 223/6)**

1.4. daʿvāları:-*ları*
Nice ʿallāmeler mebhūt olurlar bezm-i ʿilminde
Nice dehrīlerin ***daʿvāları*** *nezdinde bātıldır* **(Kaside 38/13)**

daʿvā eyle-:

1.) Bir meziyetin kendinde bulunduğunu ileri sürüp üstünlük taslamak, iddia etmek.

1.1. daʿvā eyle-:-*me*
Her şeyde musīb olduğunu ***eyleme daʿvā***
Hālī kalamaz nevʿ-i beşer sehv ü hatādan **(Kaside 50/9)**

daʿvāt:

1.) Davetler, çağırmalar; dualar.

1.1. daʿvātı:-*ı*
Şu ***daʿvātı*** *ararken levh-ı dilde mürtesem buldum*
Yeter Fennī yeter itnāb anı vird-i zebān eyle **(Gazel 155/6)**

1.2. daʿvātını:-*ı, -n, -ı*
Güş eden ***daʿvātını*** *olsun seninle hem-zebān*
Durmasın vird-i zebān etsin anı leyl ü nehār **(Kaside 39/55)**

1.3. daʿvātını:-*ı, -n, -ı*
Bilsin cihān niyyātını niyyāt-ı hayr-āyātını
Ezberlesin ***daʿvātını*** *sükkān-ı ʿālem ser-te-ser* **(Tarih 16/5)**

daʿvā-yı fazl:

1.) Fazilet, cömertlik davası.

1.1. daʿvā-yı fazl:-*da*
Hazret-i Seyyidi her bahiste elzem eyler
Daʿvā-yı fazlda *mahkūmu kalır Saʿdeddīn* **(Kaside 42/11)**

daʿvā-yı istikāmet:

1.) Doğruluk, dürüstlük davası; tas. Allah'ın emrettiği şekilde hareket etme, taat ve ibadetini eda edip yasaklanan şeylerden kaçınma, sırât-ı müstakim üzere bulunma.

1.1. daʿvā-yı istikāmet:
Fennī nasıl edersin ***daʿvā-yı istikāmet***
Yok sende bir ʿalāmet ehl-i kemāle benzer **(Gazel 63/6)**

daʿvā-yı kemāl-i ʿirfān eyle-:

1.) Marifet olgunluğunun davası etmek.

1.1. daʿvā-yı kemāl-i ʿirfān eyle-:-*r, -im*
Tamaʿım var o Veliyyü'l-keremin himmetine
Eylerim *yoksa da* ***daʿvā-yı kemāl-i ʿirfān*** **(Kaside 45/31)**

daʿvā-yı muhabbet:

1.) Sevgi davası, aşk davası.

1.1. daʿvā-yı muhabbet:
Tavāf eyle kūy-ı yārı ʿarz-ı delāʾil et
Daʿvā-yı muhabbet *Fennīyā bātıl olmasın* **(Gazel 164/8)**

daʿvā-yı sühan et-:

1.) Söz kavgası yapmak.

1.1. daʿvā-yı sühan et-:-*mez*
Kimse ***daʿvā-yı sühan etmez*** *benimle kim bana*
Hazret-i Hassānın imdāt etti rūhāniyeti **(Kaside 37/93)**

dāver-i ʿarş-ihtişām:

1.) Tahtı, gönlü gösterişli, güzel olan padişah; Hz. Peygamber.

1.1. dāver-i ʿarş-ihtişām:
Ey Seyyid-i ʿālī-yi makām ey ***dāver-i ʿarş-ihtişām***
Olsun sana her subh u şām Hakktan selām-ı bī-hesāb **(Kaside 20/17)**

dāver-i devrān-ı kerem:

1.) Devrin cömert veziri, vekili (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa).

1.1. dāver-i devrān-ı kerem:
Ne revādır ki muʿattal kala istiʿdādım
Söyle lāyık mıdır ey ***dāver-i devrān-ı kerem*** **(Kaside 41/29)**

dāver-i maʿmūre-i nāz:

1.) Naz şehrinin, yerinin başı.

1.1. dāver-i maʿmūre-i nāz: (sevgili)
Yıkma hātırcığım ey ***dāver-i maʿmūre-i nāz***
Etme vīrāneyi vīrāne ki gencīne tutar **(Gazel 49/5)**

1.2. dāver-i maʿmūre-i nāz: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)

ʿĀşıkān-ı ʿaşkına ey ***dāver-i maʿmūre-i nāz***
Dil-i vīrānımı kıl mazhar-ı ʿumrān-ı kerem **(Kaside 41/48)**

dāver-i pākīze-şiyem:

1.) Saf, temiz yaradılışlı vezir (Memduh Paşa).

1.1. dāver-i pākīze-şiyem:
Ey Veliyyü'l-himem ey ***dāver-i pākīze-şiyem***
Ey Veliyyü'l-kerem ey münʿim-i Hātem-girdār **(Kaside 43/16)**

dāver-i sāhib-i ihsān:

1.) Lütuf sahibi olan vezir (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa).

1.1. dāver-i sāhib-i ihsān:
Hangi bir vasfını tezkār edeyim ʿaczimle
Ey ʿatā mahzeni ey ***dāver-i sāhib-i ihsān*** **(Kaside 45/46)**

dāver-i ümmet-penāh:

1.) Ümmetin hamisi, koruyucusu olan padişah; Hz. Peygamber.

1.1. dāver-i ümmet-penāh:
Ey ***dāver-i ümmet-penāh*** *ey şāh-ı şefkat-iktināh*
Etsen siyah taşa nigāh yākūta eyler inkılāb **(Kaside 20/15)**

daʿvet:

1.) Çağırma, gelmesini isteme, çağrı.

1.1. daʿvet:
*Halvet-i hās-ı nigāra gerçi **daʿvet** bir değil*
Bī-bekādır inkılāb eyler nihāyet ʿavdete **(Gazel 139/8)**

daʿvet et-:

1.) Çağırmak.

1.1. daʿvet et-:-*en*
Gafletin sevk ediyor nāfile yabana seni
*Sendedir **daʿvet eden** vuslat-ı cānāna seni* **(Gazel 230/1)**

daʿvet olun-:

1.) Davet edilmek, buyur edilmek.

1.1. daʿvet olun-:-*du, -m*
*Bu şeb o mehin menziline **daʿvet olundum***
Bak bak hasedinden feleğin karnı kabarmış **(Gazel 92/7)**

Dāvūdī:

1.) Davut peygamberin sesine benzer kalın, gür ve etkili (ses).

1.1. Dāvūdī:
Ney gibi ben dāğ-dār olsam duyunca çok mudur
*Sen bu **Dāvūdī** sesinle mum edersin āheni* **(Gazel 218/3)**

dayak:

1.) Bir insanı veya bir hayvanı dövme işi, sopa, patak, kötek.

1.1. dayak:
Hākezā lāfını bilmezler eşektir bī-şek
*Sana bed söyleyene sen ne **dayak** ur ne kötek* **(Müsemmen 1/15)**

dayan-:

1.) Güvenmek, sığınmak.

1.1. dayan-:
Cürmünü eyleme ağyāra beyān ağla gönül
*Taʾib ol ʿafv-ı İlāhīye **dayan** ağla gönül* **(Gazel 135/1)**

1.2. dayanır:-*(ı)r*
Zāhid kapanır mescide biz bāde-keşānız Pür-āh-ı nihānız
*Zāhid **dayanır** rişte-i tesbīhe ʿasāya Biz ʿafv-ı Hudāya* **(Müstezad 1/2)**

1.3. dayanma:-*ma*
Nīrū-yı peşen Sāʿid-i Rüstem kime kaldı
*Allaha dayan kuvvet-i bāzūya **dayanma*** **(Gazel 222/4)**

1.4. dayanma:-*ma*
Nīrū-yı peşen Sāʿid-i Rüstem kime kaldı
*Allaha dayan kuvvet-i bāzūya **dayanma*** **(Gazel 222/4)**

3.) Varmak, ulaşmak, erişmek.

3.1. dayanır:-*(ı)r*
*Sāk-ı arşa **dayanır** lerze verir cebr ile*
Āh-ı ʿuşşāk için ecrām-ı felek perde midir **(Gazel 36/6)**

3.1. dayansın:-*sın*
Dil sūziş-i hırmān ile yansın mı ne dersin
*Āhım şerer-i ʿarşa **dayansın** mı ne dersin* **(Gazel 122/1)**

4.) Katlanmak, tahammül etmek.

4.1. dayanır:-*(ı)r*
*Kim **dayanır** bu hicrāna*
Pey-ā-pey yedi sāl oldu **(Diğer 3/8)**

4.2. dayanır:-*(ı)r*
Nāre karşı erir elbette şümūʿ
*Bu ne āndır **dayanır** mı buna cān* **(Gazel 100/3)**

4.3. dayansın:-*sın*
Bir āteş-i cān-sūz imiş gayret-i akrān
*Tabʿım bu mücāzāta **dayansın** mı ne dersin* **(Gazel 122/4)**

4.4. dayanmaz:-*maz*
Dil-i sengīn-i yāre Fennīyā teʾsīr eder āhır
*Hakīkatle **dayanmaz** āh-ı āteş-bāre her bārū* **(Gazel 177/5)**

4.5. dayanmaz:-*maz*
Kabzası şāyet girerse dest-i düşmen-gīrime
*Āhenīn cevşen **dayanmaz** darbe-yi şimşīrime* **(Müfret 5/1)**

dayr:

1.) Zarar (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. dayra:-*a*
Ezelde olmayınca bir işe kilk-i gazā-cārī
*Ne mümkün hayra **dayra** göstere bir iktizā tāliʿ* **(Gazel 102/2)**

de:

1.) "-ArAk" anlamında bağlaç.

1.1. de:
Bana yüz eğrisi izhār edip de ʿahd-i sābıkda
Güler oynar mısın ellerle hālā şen misin kāfir **(Gazel 39/8)**

1.2. de:
Niʿmet-i vaslınla dilsīr eyle Fennī bendeni
*Pek **de** mağrūr olma çok sürmez bu hüsn ü ān gider* **(Gazel 45/6)**

1.3. de:
*Gelir **de** hātıra şāyet sorarsan hālimi ey şūh*
Figānım ney sirişkim seyl ü kaddim nūndur sensiz **(Gazel 75/3)**

1.4. de:
*Recā etsem **de** tedbīr-i halāsı ben de öğrensem*
Sipihrin dest-i cevrinden kaçıp da kurtulan yok mu **(Gazel 216/7)**

1.5. de:
*Elleri taʾyīb eder etmiş **de** nisyān kendini*
Eyyühe'l-ihvān Fennīnin ne ʿaceb hāli var **(Gazel 231/6)**

1.6. de:
*Görüp **de** İnşikāk-ı māhı īmān etmeyen gümrāh*
Belā-yı āsumāna uğrasın tā ki dū-nīm olsun **(Kaside 14/5)**

1.7. de:
Pādişāhım al o zālimden benim bu āhımı
*İntibāh etsin **de** terketsin şu maʿrūriyeti* **(Kaside 37/73)**

2.) "dahi, bile" anlamında bir bağlaç.

2.1. de:
Gönül ayrılmıyor bir tanem senden
*Sen de nāz edip **de** çekinme benden* **(Diğer 2/5)**

2.2. de:
Vefāsız vefāsız bārī bir göz ucuyla bak
*Demezsen **de** her mecliste ger merhabā bana* **(Gazel 4/4)**

2.3. de:
*Aç der-i mekremeti ben **de** mükerrem olayım*
Künc-i vaslın güzelim künc-i mutalsam değil ā **(Gazel 5/2)**

2.4. de:
*Felek bāzīçe-i etfāle döndürmüşse **de** devri*
Bu güne sehvi bir gün māder-i eyyām eder tashīh **(Gazel 19/4)**

2.5. de:
Niçin iʿzāb edersin gönlümü cevr üʿitābınla
*Benim **de** Hālıkım perverdigār-ı zīl-Celālim var* **(Gazel 25/3)**

2.6. de:
Hüsnüne benzer hüsün dünyāda görmüş var mıdır
*Yok ki görsün **de** rivāyet eylesin meşhūdunu* **(Gazel 26/6)**

2.7. de:
Kamaşır dīdelerim pertev-i ruhsārından
*Ben **de** şaştım ki güneş gökde midir yerde midir* **(Gazel 36/4)**

2.8. de:
*Telāfi-i vuslat etse **de** kalb-i ʿāşıka*
Endīşe-i hātır-sūz-ı hicrān gelir gider **(Gazel 46/6)**

2.9. de:
*Bilir mi sanırsın hepsi **de** kadr-i Āsafı*
Dünyāya gerçi pek çok Süleymān gelir gider **(Gazel 46/9)**

2.10. de:
*Zahiren cevr etse **de** geçmez yine üftādeden*
ʿĀşıkın hāmisi ağyār olmaz ancak yār olur **(Gazel 50/4)**

2.11. de:
Pek girāndır bize taʿrīzi rakīb-i şūmun
*Ne bugün tākatımız var ne **de** yarın çekeriz* **(Gazel 72/6)**

2.12. de:
*Gerçi mücrimsek **de** ʿālīdir inābet-gāhımız*
Dergeh-i ʿafv-i İlāhīye kapanmışlardanız **(Gazel 77/4)**

2.13. de:
Biz yine maʿnāda Allaha dayanmışlardanız
*Rızk için Fennī resāʾil-cū isen **de** sūretā* **(Gazel 77/8)**

2.14. de:
Mest-i sevdā olduğum dahl etme ey zāhid benim
*Bir bana bir **de** şu sāhir-i dīde-i mahmūre bak* **(Gazel 106/3)**

2.15. de:
*Gönül verdikse **de** hem-bezm-i cānān olmadık gittik*
Hezār olduksa da zīb-i gülistān olmadık gittik **(Gazel 109/1)**

2.16. de:
*Bahre girsen **de** çıkarmaz vesah-ı isyānı*
Reşha-ı eşk-i nedāmet eder ancak seni pāk **(Gazel 116/6)**

2.17. de:
Büyür de sell-i seyf-i ebruvān eylersen ey āfet
Yürekler yāreler cellād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/4)**

2.18. de:
İşittim sūfiyā sen bir hayāl-i hāma düşmüşsün
*Yolu kayb eylemiş **de** kayd-ı neng ü nāme düşmüşsün* **(Gazel 129/1)**

2.19. de:
*Gülden **de** nezāketli görün dīde-i yāre*
Aʿdāya gelince değişip meşreb-i hār ol **(Gazel 137/4)**

2.20. de:
Gidelim ağlayarak çāk-i girībān edelim
*Bizi **de** güldür amān ey gül-i handān diyelim* **(Gazel 148/3)**

2.21. de:
*Bahtım bana el verse **de** sarılsam eteğinden*
Feryād ederek pāyine nesr-i dürer etsem **(Gazel 149/4)**

2.22. de:
Yarama rahm eyleyip etmezse yārām yāreme
*Yāreden ölsem **de** minnet eylemem ağyāra ben* **(Gazel 168/3)**

2.23. de:
İkāmetgāh-ı Pīri kendine dārü'l-emān eyle
*Ölürsen **de** tebāʿud etme Pīrin āsitānından* **(Gazel 178/7)**

2.24. de:
Hasta-i ʿaşka devā ancak visāl-i yārdır
*Sūd vermez gelse **de** Lokmān Lokmān üstüne* **(Gazel 181/4)**

2.25. de:
Asılsız mı bu söz ey tīşe-i ferhād sen söyle
*Cihānı hem yapan hem **de** yakan mihr-i muhabbettir* **(Gazel 197/3)**

2.26. de:
Bī-haber vakt-i seherde gelse dilber kāşki
*Ben **de** bir gün görsem ellerle berāber kāşki* **(Gazel 215/1)**

2.27. de:
*Recā etsem **de** tedbīr-i halāsı ben de öğrensem*
Sipihrin dest-i cevrinden kaçıp da kurtulan yok mu **(Gazel 216/7)**

2.28. de:
*Sen **de** lutf eyle beni hātırdan ihrāc eyleme*
Ben unutmam sevgilim āşūb-ı devrānım seni **(Gazel 224/4)**

2.29. de:
*Nūş edip sahbā-yı ʿaşkı sen **de** gir o ʿāleme*
Var mı bir lezzetli ʿālem ʿālem-i maʿnā gibi **(Gazel 233/5)**

2.30. de:
*Fennī reh-i ʿaşkımda ölürsen **de** sebāt et*
Vaslımla seni eylerim ihyā demedin mi **(Gazel 239/6)**

2.31. de:
*Ne **de** bir hāl ile ālām ü meşakkat bākī*
Ne sebāt üzre kalır encümen-i ʿayş u sürūr **(Gazel 243/4)**

2.32. de:
*İş çıkışmak için eylerse **de** ibrāz-ı hulūs*
Yine endīşe-i aʿdāda husūmet bākī **(Gazel 243/8)**

2.33. de:
*İnfiʿāl etse **de** düştükçe yeri bi'l-īcāb*
Yine ahlāk-ı ehıbbāda mürüvvet bākī **(Gazel 243/9)**

2.34. de:
Redd etme anı kūşe-i hırmāna bırakma
*Pür-cürm ise **de** ʿāşık-ı sādıktır efendim* **(Kaside 18/9)**

2.35. de:
Kaldırıp bürkaʿını olsa eğer cebhe-nümā
*Bakmağa hayl-i melāʾik **de** eder istihyā* **(Kaside 34/14)**

2.36. de:
*Minnet eylersen **de** Sultān Hamīdü'z-Zāta et*
ʿĀlemin zīrā odur yektā veliyy-i niʿmeti **(Kaside 37/8)**

2.37. de:
*Ben **de** mazlūmāne cān attım o ʿālī melceʾe*
ʿArz için bir nebze başımdan geçen keyfiyeti **(Kaside 37/38)**

2.38. de:
*Ben **de** kendiden şikāyet eyledim ammā çi sūd*
Eyledi efkārına hizmet riyāset u kuvveti **(Kaside 37/47)**

2.39. de:
Çok değil vasf-ı hümāyūnunla etsem iftihār
*Gerçi meze ettimse **de** şekvāya vassāfiyeti* **(Kaside 37/88)**

2.40. de:

Gönül buʿd-ı merāhilden ***de*** *etmez ihtirāz ammā*
Ne yapsın bī-kes ü bī-vāyedir bī-çāre rācildir **(Kaside 38/35)**

2.41. de:
Ben ***de*** *kalmazdım mükedder sāye-i şāhānede*
Olmadı bu āna dek bahtım ne çāre bana yār **(Kaside 39/29)**

2.42. de:
Sen ***de*** *ey sūfī olurdun ben gibi bīmār-ı ʿaşk*
Nergis-i mey-gūnene bir nebzecik gelse humār **(Kaside 39/48)**

2.43. de:
Ben ***de*** *bir dānişverim red etmesin ol meh beni*
Kem behā olmaz atılmaz hāke dürr-i şāh-vār **(Kaside 39/53)**

2.44. de:
Feyzle sāhire-i ʿālemi tenvīr ettin
Eyle bu ʿabd-i hakīrin ***de*** *çerāğın işʿāl* **(Kaside 40/46)**

2.45. de:
Hāk-i eyvān-ı hümāyūnuna hālim ʿarzet
Ol der-i şevketine bir ***de*** *benim-çün rū-māl* **(Kaside 40/43)**

2.46. de:
Cüst ü cū-yı kerem eylerdim anınçün ben ***de***
Ele girdi hele bir kūşe-i dāmān-ı kerem **(Kaside 41/10)**

2.47. de:
ʿĀtıfet-dīdelere bendeni ***de*** *ilhāk et*
Kalmasın tabʿ-ı vezīrānede noksān-ı kerem **(Kaside 41/23)**

2.48. de:
Güç değildir beni ***de*** *nāʾil-i inʿām etmek*
Şīme-i ʿātıfetin eylemiş idmān-ı kerem **(Kaside 41/24)**

2.49. de:
İşte ben ***de*** *o zülāl-i keremin teşnesiyim*
Etmemek lāyık olur mu beni reyyān-ı kerem **(Kaside 41/31)**

2.50. de:
Kerem et yerde koma bende-i nāçīzini ***de***
Kalmasın hasret matlūba meʾyūs ü hazīn **(Kaside 42/16)**

2.51. de:
Ben ***de*** *bu neşʾe-i emniyetle fahr ederek*
Çok mudur nebzece ʿirfānımı etsem tebyīn **(Kaside 42/24)**

2.52. de:
Fennīyā emr-i tegazzül ***de*** *nihāyet buldu*
Bir duʿā et ki desin gökte melekler āmīn **(Kaside 42/35)**

2.53. de:
Beni ***de*** *kendi çırāgānına etsen ilhāk*
Sana ey kān-ı mürüvvet kim eder istiksār **(Kaside 43/23)**

2.54. de:
Herkes āmālini ümīd ile tahsīl eyler
Eyledüm ben ***de*** *anunçün bana peydā-yı ümīd* **(Kaside 46/11)**

2.55. de:
Sen bilirsin ne demek olduğunu ümīdin
Cühelā etmese ***de*** *fehm-i mezāyā-yı ümīd* **(Kaside 46/32)**

2.56. de:
Havza-i lutfuna al sen ***de*** *beni lutfeyle*
Çünki her ehl-i emel buldu bir recā-yı ümīd **(Kaside 46/38)**

2.57. de:
Yakışır ben ***de*** *biraz ʿarz-ı tefāhur etsem*
Geliyor gūşuma zīra nağam-ı nāy-ı ümīd **(Kaside 46/51)**

2.58. de:
Ehlinin gayrıya mestūr ise ***de*** *esrārı*
Münkeşifdir bana her vechile maʿnā-yı ümīd **(Kaside 46/53)**

2.59. de:
Hālini işte o miʿmār-ı kulūba ʿarzet
O senin ***de*** *dil-i meksūrunu eyler taʿmīr* **(Kaside 47/7)**

2.60. de:
Dilerim sen olasın feyz-i vezāretle bekām
Ola mahdūm-ı necībin ***de*** *vezīr-ibn-i vezīr* **(Kaside 47/16)**

2.61. de:
Hep senin merhametindir düşüren ümīde
Āsafā gerçi değilsem ***de*** *sezā-yı tesvīr* **(Kaside 47/27)**

2.62. de:
Bir Süleymān lutfile dünyāyı taʿmīr eyledi
Bir ***de*** *şimdi Hazret-i Sultān Hamīd-i zī-fünūn* **(Kıt'a 1/1)**

2.63. de:
Zen-i dünyāya gönül bağlama sultān ise ***de***
Bezm-i nādāna ayak basma gülistān ise de **(Kıt'a 6/1)**

2.64. de:
Zen-i dünyāya gönül bağlama sultān ise de
Bezm-i nādāna ayak basma gülistān ise ***de*** **(Kıt'a 6/1)**

2.65. de:
Sūretā fakr u zarūretle perīşān ise ***de***
Rind-i sāhib-nazarın sohbetini eyle kabūl **(Kıt'a 6/2)**

2.66. de:
Sevme hercāyi güzel āfet revān ise ***de***
Başına takma belāyı gül-i handān ise de **(Kıt'a 23/1)**

2.67. de:
Sevme hercāyi güzel āfet revān ise de
Başına takma belāyı gül-i handān ise ***de*** **(Kıt'a 23/1)**

2.68. de:
Bakma endāmına dil verme husūsā Türke
Hüsn-i sūrette eğer çi şeh-i hūbān ise ***de*** **(Kıt'a 23/2)**

2.69. de:
Bu günlerde bana hem-hāldir hattā birāder ***de***
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/17)**

2.70. de:
ʿUmūm bendegānı sāye-i lutfunda şād olsun
Meyānında benim ***de*** *kevkeb-i bahtım küşād olsun* **(Muhammes 1/29)**

2.71. de:
Hasta Fennī ***de*** *garībāne seni yād ediyor*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/45)**

2.72. de:
Göstermemek isterse ***de*** *gün baht-ı siyāhım*
Etmez yine pāmāl-i erāzil beni şāhım **(Müseddes 3/28)**

2.73. de:
Muhtāc-ı tabīb eylemesin yoksa İlāhım
Ben yāreden ölsem ***de*** *tedāvī ederim yok* **(Müseddes 3/30)**

2.74. de:
Fennī yapışıp destime bir ehl-i tasavvuf
Etsin ***de*** *dil-i zārımı hakkıyla tasarruf* **(Müseddes 3/37)**

2.75. de:

Zamāne hükmünce ʿahdinde sebāt
*Eller etmese **de** bir ben eylerim* **(Şarkı 1/8)**

2.76. de:
Çürüdür ādemi hülyā-yı visāl
*Gāyet **de** müşkildir sevdā-yı visāl* **(Şarkı 2/5)**

2.77. de:
Nisābını buldu āh ü figānım
*Merhamet eyle **de** hele cānım gel* **(Şarkı 4/2)**

2.78. de:
Dağ oldu sînemde dāğ-ı muhabbet
*Bilir **de** o zālim etmez merhamet* **(Şarkı 7/5)**

2.79. de:
*Ölsek **de** çürüse üstühānımız*
Yine unutmayız eviddāmızı **(Şarkı 8/4)**

2.80. de:
*Ben **de** bir başka nigāra çatarım*
Senin endîşeni baştan atarım **(Şarkı 9/5)**

2.81. de:
Müslümāne ya Katolik yāhud Rūm
*Ben **de** bir dilber-i raʿnā bulurum* **(Şarkı 9/9)**

2.82. de:
Sana rağmen severim bir dilber
*Belki senden **de** ola bālā ter* **(Şarkı 9/11)**

2.83. de:
*Gösterir **de** kārd-ı ser-tîzini destinde bār*
Kendi desti olduğun kurbānına tebşîr eder **(Tahmis 2/10)**

2.84. de:
*Kaydolunmaz derse **de** sāziç husūd-ı bî-hüner*
Çok netîce gösterir ettikçe imʿān-ı nazar **(Tahmis 4/11)**

2.85. de:
*Melekler **de** bunu tasdîk edip derler evet öyle*
İşittim fikrini birleştirip Fennî ile böyle **(Tahmis 7/14)**

2.86. de:
*Bazı şeyler **de** nezāʾirle bulunmuş farazā*
Leb ü dendāndadır laʿl ü leʾālin sırrı **(Tarih 8/8)**

2.87. de:
Hakkımızda hele bir niʿmet-i ʿuzmā demedir
*Bize mechūl ise **de** gerçi bu hālin sırrı* **(Tarih 8/12)**

2.88. de:
*Hikmet-āmizdir akvāli **de** efʿāli de hep*
Anlaşılmaz o Felātūn-misālin sırrı **(Tarih 8/14)**

2.89. de:
*Hikmet-āmizdir akvāli **de** efʿāli de hep*
Anlaşılmaz o Felātūn-misālin sırrı **(Tarih 8/14)**

2.90. de:
*Bir duʿā bir **de** ʿubūdiyyetin ʿarz etmektir*
Kavl-i Fennīdeki efkār u hayālin sırrı **(Tarih 8/15)**

2.91. de:
Dedim tārîh-i tāmın zār ü giryān
*Vedāʿ etti Mürüvvet **de** fenāya* **(Tarih 13/9)**

2.92. de:
*Ben mest isem **de** tavrımı tebdîl eylemem*
Rindān içinde ehl-i tabīʿat değil miyim **(Taştir 1/2)**

3.) "-dAn dolayı, böylece" anlamında kullanılan bir bağlaç.

3.1. de:
*Bir kusūr ettim **de** gönlünde kırıklık var ise*
Geçsin ifşā etmesin ağyāra Allah ʿaşkına **(Gazel 191/3)**

3.2. de:
Gönül ayrılmıyor bir tanem senden
*Sen **de** nāz edip de çekinme benden* **(Diğer 2/5)**

3.3. de:
*Gülzār-ı cemāle seni mihmān edeyim **de***
Her behcetini eyle temāşā demedin mi **(Gazel 239/3)**

3.4. de:
Tutma zāhidler gibi tesbîhi ālāt-ı riyā
*Git **de** bir meyhāne mesken ile bir peymāne tut* **(Tahmis 5/10)**

3.5. de:
*Beni bir emr-i mühim üstüne meʾmūr et **de***
Yapamazsam o zemān kayd olunsun terkîn **(Kaside 42/17)**

de-:

1.) İfade etmek, adlandırmak, ... diye adlandırmak.

1.1. dediğin:-*dik, -in*
*Ab-ı rūdur o senin sehv ile ebrū **dediğin***
Yüze anınla çıkar işte o meh-rū dediğin **(Gazel 118/1)**

2.2. dediğin:-*dik, -in*
Ab-ı rūdur o senin sehv ile ebrū dediğin
*Yüze anınla çıkar işte o meh-rū **dediğin*** **(Gazel 118/1)**

2.3. dediğin:-*dik, -in*
Olur olmaz meh-i bî-ʿismete meh-rū denmez
Yüzü ak alnı açık olmalı meh-rū dediğin **(Gazel 118/2)**

2.4. dediğin:-*dik, -in*
Kaşların tîğ-ı ecel dîdelerin çifte-rū dil
*Söyle zālim bu mudur zeyy-i Hülāgū **dediğin*** **(Gazel 118/4)**

2.5. dediğin:-*dik, -in*
Gezenin çizmesi lā-büd bulaşır çirkāba
*Genc-i ʿismette sütūn olmalı bānū **dediğin*** **(Gazel 118/5)**

2.6. dediğin:-*dik, -in*
Acı şeylerle a doktor beni iʿzāb etme
*Haste-i ʿaşka şifā vermeli dārū **dediğin*** **(Gazel 118/6)**

2.7. dediğin:-*dik, -in*
Eylemez zerre kadar fazlayı noksānı kabūl
*Çarşū-yı medeniyyette terāzū **dediğin*** **(Gazel 118/7)**

2.8. dediğin:-*dik, -in*
Herze-hār olma sakın eyleme telvîs-i dehen
*Mahrec olmaz hezeyāna leb-i dil-cū **dediğin*** **(Gazel 118/8)**

2.9. dediğin:-*dik, -in*
ʿUkalā hubb-ı ehıbbāyı süveydāda taşır
*Cühelā ʿādetidir sahte tekāpū **dediğin*** **(Gazel 118/9)**

2.10. dediğin:-*dik, -in*
Aferin ey kalem-i nükte-nüvîs-i Fennî
*Böyle söz söylemeli merd-i sühan-gū **dediğin*** **(Gazel 118/10)**

1.11. demedir:-*me, -dir*
Taşırım müftehiren gerden-i ihlāsımda
*Hırz-ı cānım **demedir** tavk-ı ubūdiyyet-i Pîr* **(Kaside 33/12)**

1.12. demedir:-*me, -dir*

Hakkımızda hele bir niʿmet-i ʿuzmā ***demedir***
Bize mechūl ise de gerçi bu hālin sırrı **(Tarih 8/12)**

1.13. demek:-*mek*
Sen bilirsin ne ***demek*** *olduğunu ümīdin*
Cühelā etmese de fehm-i mezāyā-yı ümīd **(Kaside 46/32)**

1.14. derler:-*r, -ler*
Meyve-çīn-i devha-i ʿirfān olur bu sāyede
İşte ʿālemde o türlü hāmeye ***derler*** *kalem* **(Kaside 24/55)**

2.) Söylemek, dile getirmek, ifade etmek.

2.1. de-:
Fennīyā şimdilik ahvālini dergāhına ʿarz et
De *kim bir āşinā-yı mübtelā-yı hemm ü gam buldum* **(Kaside 49/17)**

2.2. dedi:-*di*
Bir seher hātif-i gaybī beni īkāz etti
Dedi *aç dīdeni ey sākin-i beyti'l-ahzān* **(Kaside 45/17)**

2.3. dedi:-*di*
Dedi *fahrü'l-üdebā Hazreti Nāzım Paşa*
Eylemiştir nice bin kalb-i hazīni tesrīr **(Kaside 47/5)**

2.4. dedi:-*di*
Dedi *sık sık ne sorarsın şu benim gülmememi*
Söyle noldun dedim ey gonca dehen gülmezsin **(Müfret 20/1)**

2.5. dedi:-*di*
Su serpip kalb-i sūzāna fakat Peygamber-i zī-şān
Dedi *sāhip-cerāʾimdir sezā-yı rahmet-i Rahman* **(Müseddes 2/14)**

2.6. dedi:-*di*
Görmedin miʿaceb ey tāze zebānım galātāt
Sana kimler ***dedi*** *meydān-ı hünerde galat at* **(Gazel 12/1)**

2.7. dedi:-*di*
Bir Pīr ***dedi*** *Fennī esrārını fāş etme*
Cān ile kabūl ettim reʾyinde isābet var **(Gazel 58/7)**

2.8. dedi:-*di*
Beni zülfüne dilbeste kıldın dedim ***dedi***
Mū ile zabt-ı şīr-i jiyān etmek isterim **(Gazel 157/6)**

2.9. dedi:-*di*
Dedi *koklar isen hāzır seninçün işte her şebbū*
Dedim teşmīm-i zülfün hangi yüzden hangi gün cāʾiz **(Gazel 177/4)**

2.10. dedi:-*di*
Sūfī-i merkeb-süvārı her gören güldü ***dedi***
Sıçramış binmiş bakın hayvān hayvān üstüne **(Gazel 181/12)**

2.11. dedi:-*di*
ʿĀsımı tahrīf ü tashīf eyleyip āsim ***dedi***
Yaʿni maʿsiyyetle tefsīr etti maʿsūmiyeti **(Kaside 37/51)**

2.12. dediğim:-*dik, -im*
Dediğim *rütbeye ermez miʿaceb dest-i emel*
Umduğum sūrete girmez mi heyūlā-yı ümīd **(Kaside 46/34)**

2.13. dediler:-*di, -ler*
Harf-i zāʾid konulur mu kelimāt-ı ʿAraba
Dediler *mi sana var şehd-ı lezīze sem kat* **(Gazel 12/3)**

2.14. dediler:-*di, -ler*
Mezāk erbābının gayrīye gerçi ***dediler*** *sūmū*
Hevā-yı kākülünle neşʾe-i laʿlinle sermestim **(Gazel 177/3)**

2.15. dediler:-*di, -ler*
Dediler *sevk eyledin arslan arslan üstüne*
Rāsihi tanzīr için Fennīye ibrām eyleyip **(Gazel 206/7)**

2.16. dediler:-*di, -ler*
Geldi üçler ***dediler*** *mansıb-ı tārīhinde*
Yā niçin şüphe edersin bu ricālin sırrı **(Tarih 8/17)**

2.17. dedim:-*di, -m*
Nār-ı fırkat teʾsīr etti cānıma
Cānım yandı ***dedim*** *dilsitānıma* **(Diğer 2/7)**

2.18. dedim:-*di, -m*
Beni zülfüne dilbeste kıldın ***dedim*** *dedi*
Mū ile zabt-ı şīr-i jiyān etmek isterim **(Gazel 157/6)**

2.19. dedim:-*di, -m*
Dedi koklar isen hāzır seninçün işte her şebbū
Dedim *teşmīm-i zülfün hangi yüzden hangi gün cāʾiz* **(Gazel 177/4)**

2.20. dedim:-*di, -m*
Sözümden dönmem aslā har ***dedim*** *hardır yine cāhil*
Hatā var mı sebāt etmekde bir reʾy-i sevāb üzre **(Gazel 193/3)**

2.21. dedim:-*di, -m*
Fennīyā teşrīf-i cānānı ricā ettim ***dedim***
Arzū eyler hemīşe cān u vicdānım seni **(Gazel 224/9)**

2.22. dedim:-*di, -m*
Ki ***dedim*** *ʿarz edeyim hālimi bir zī-kereme*
İçtimā eyledi bu noktada ārā-yı ümīd **(Kaside 46/12)**

2.23. dedim:-*di, -m*
Dedim *tārīh-i tāmın zār ü giryān*
Vedāʿ etti Mürüvvet de fenāya **(Tarih 13/9)**

2.24. dedim:-*di, -m*
Şu tārīhi ***dedim*** *tebrīk ederken*
Kudūmünle şereflendi Vilāyet **(Tarih 19/13)**

2.25. dedim:-*di, -m*
Dedi sık sık ne sorarsın şu benim gülmememi
Söyle noldun ***dedim*** *ey gonca dehen gülmezsin* **(Müfret 20/1)**

2.26. dedim:-*di, -m*
Hatn-i nāfesi ***dedim*** *zülf-i anberīnine*
Budur işte budur ʿazv edilen hatā bana **(Gazel 4/2)**

2.27. dedim:-*di, -m*
Demiş Fennī niçin dergāh-ı ʿaşkımda mülāzımdır
Dedim *bir iltifāta nāʾil olmakçün zamān gözler* **(Gazel 62/5)**

2.28. dedim:-*di, -m*
Seni sevdümse bana cevr ü itāb et mi ***dedim***
Gönlüme āteş-i aşkınla ʿazab et mi dedim **(Gazel 146/1)**

2.29. dedim:-*di, -m*
Seni sevdümse bana cevr ü itāb et mi dedim
Gönlüme āteş-i aşkınla ʿazab et mi ***dedim*** **(Gazel 146/1)**

2.30. dedim:-*di, -m*
Var kilāb üstüne terşīş-i kilāb et mi ***dedim***
Bezm-i ağyāra niçin girdin arak-rīz oldun **(Gazel 146/2)**

2.31. dedim:-*di, -m*
Bir bana ʿarz-ı cemāl et diye tenbīh ettim
Rukabā nezdine git keşf-ı nikāb et mi ***dedim*** **(Gazel 146/3)**

2.32. dedim:-*di, -m*
Arz-ı hāl ettim ise vuslat ümīdiyle sana
Çık da esrārımı iʿlāna şitāb et mi ***dedim*** **(Gazel 146/4)**

2.33. dedim:-*di, -m*
Ey gözüm hasret-i yār ile nihān ağlayarak
Coş da āgūşumu gencīne-i āb et mi ***dedim*** **(Gazel 146/5)**

2.34. dedim:-*di, -m*
Heves-i vuslat-ı cānāne düşürdümse seni
Ey gönül kendini yak yık da harāb et mi ***dedim*** **(Gazel 146/6)**

2.35. dedim:-*di, -m*
Dūd-ı āhım sana şemsiyelik et yāre ***dedim***
Kabarıp cürmünü mānend-i sehāb et mi dedim **(Gazel 146/7)**

2.36. dedim:-*di, -m*
Dūd-ı āhım sana şemsiyelik et yāre dedim
Kabarıp cürmünü mānend-i sehāb et mi ***dedim*** **(Gazel 146/7)**

2.37. dedim:-*di, -m*
Sil dedim cürmünü Fennī kuluyun defterden
Yüzüne karşı otur yād ü hesāb et mi dedim **(Gazel 146/8)**

2.38. dedim:-*di, -m*
Sil dedim cürmünü Fennī kuluyun defterden
Yüzüne karşı otur yād ü hesāb et mi ***dedim*** **(Gazel 146/8)**

2.39. deme:-*me*
Sen olmakla bütün ʿālem kör olmak iktizā etmez
Deme *insān meyānında ülü'l-ebsār yoktur yok* **(Gazel 105/5)**

2.40. deme:-*me*
Gün olur reng-i ʿizārın solar ey şūh elbet
Deme *rūyumda bu gül gūn-ı kıyāfet bākī* **(Gazel 243/6)**

2.41. deme:-*me*
İncāz ederim vaʿdimi illā demedin mi
Ādābı gözet lā ***deme*** *fermānıma karşı* **(Gazel 239/5)**

2.42. deme:-*me*
Böyle tasdīʿe sebep gayret-i akrāndır hep
Deme *lutfeyle efendim bu ne arsız cerrār* **(Kaside 43/24)**

2.43. demeden:-*me, -den*
Ne vehn ʿārız olur kāmile nākıs ***demeden***
Gülü eyler mi diken ismini tebdīl etmek **(Gazel 117/3)**

2.44. demedim:-*me, -di, -m*
Kırk sene cevrini çektim sana zālim ***demedim***
Yetişir artık a zālim bu mezālim demedim **(Gazel 154/1)**

2.45. demedim:-*me, -di, -m*
Kırk sene cevrini çektim sana zālim demedim
Yetişir artık a zālim bu mezālim ***demedim*** **(Gazel 154/1)**

2.46. demedim:-*me, -di, -m*
Hoş görüp kahrını zımnında lutf bekleyerek
Keşf-i rāz eyledim kimseye hālim ***demedim*** **(Gazel 154/2)**

2.47. demedim:-*me, -di, -m*
Gül iken gülşen-i ʿālemde sarardım soldum
Döndü evrāk-ı hazāna ruh-ı ālım ***demedim*** **(Gazel 154/3)**

2.48. demedim:-*me, -di, -m*
Ağzıma mühr-i sükūt vurdu ümīd-i keremin
Derd-i hicrānla geçti meh-visālim ***demedim*** **(Gazel 154/4)**

2.49. demedim:-*me, -di, -m*
Olmadım cevrini görmekle harīminden dūr
Kalmadı havsalada sabra mecālim ***demedim*** **(Gazel 154/5)**

2.50. demedim:-*me, -di, -m*
Sana benden rukābā nakl-i kelām etmişler
İftirādır demedim māh-cemālim ***demedim*** **(Gazel 154/6)**

2.51. demedim:-*me, -di, -m*
Sana benden rukābā nakl-i kelām etmişler
İftirādır demedim māh-cemālim ***demedim*** **(Gazel 154/6)**

2.52. demedim:-*me, -di, -m*
Eyledim bunca zamān dergeh-i ʿaşkınla sebāt
Başka bir şūha gidip tāze-nihālim ***demedim*** **(Gazel 154/7)**

2.53. demedim:-*me, -di, -m*
Nazar-ı merhametinden beni meʾyūs etme
Kırk sene cevrini çektim sana zālim ***demedim*** **(Gazel 154/8)**

2.54. demedin:-*me, -di, -n*
Demedin *kendi kulum lāyık-ı ihsānımdır*
Bırakıp Fennīyi bī-çāreyi cāh-ı gamda **(Gazel 31/8)**

2.55. demedin:-*me, -di, -n*
Fāş eyleme esrārımı ağyār arasında
Dilşād ederim ben seni tenhā ***demedin*** *mi* **(Gazel 239/2)**

2.56. demedin:-*me, -di, -n*
Gülzār-ı cemāle seni mihmān edeyim de
Her behcetini eyle temāşā ***demedin*** *mi* **(Gazel 239/3)**

2.57. demedin:-*me, -di, -n*
Mānīʿ olamaz cürm ü hatā fazl-ı kerīme
Ümīdini katʿ etme esīmā ***demedin*** *mi* **(Gazel 239/4)**

2.58. demedin:-*me, -di, -n*
İncāz ederim vaʿdimi illā ***demedin*** *mi*
Ādābı gözet lā deme fermānıma karşı **(Gazel 239/5)**

2.59. demedin:-*me, -di, -n*
Fennī reh-i ʿaşkımda ölürsen de sebāt et
Vaslımla seni eylerim ihyā ***demedin*** *mi* **(Gazel 239/6)**

2.60. demedin:-*me, -di, -n*
Ey bād-ı seher sormadı mı hālimi cānān
Evsāfın ile nātıka-pīrā demedin mi **(Gazel 239/7)**

2.61. demedin:-*me, -di, -n*
Yād et beni ey ʿāşık-ı şeydā ***demedin*** *mi*
Vaslımla seni eylerim ihyā demedin mi **(Gazel 239/1)**

2.62. demedin:-*me, -di, -n*
Yād et beni ey ʿāşık-ı şeydā demedin mi
Vaslımla seni eylerim ihyā ***demedin*** *mi* **(Gazel 239/1)**

2.63. demedin:-*me, -di, -n*
Demedin *şimdiye dek yād edeyim gözlerimi*
Gam-ı hicrinle şeb ettin nice gündüzlerimi **(Müsebba 2/23)**

2.64. demek:-*mek*
Vardır ***demek*** *ʿayn-ı hatā*
Ben ʿācizim nem var benim **(Diğer 5/30)**

2.65. demem:-*me, -m*
Demem *nikbet deminde eyledi sehv ü hatā tālīʿ*
Demem miknet gününde etti ihsān ü ʿatā tālīʿ **(Gazel 102/1)**

2.66. demem:-*me, -m*
Demem nikbet deminde eyledi sehv ü hatā tālīʿ
Demem *miknet gününde etti ihsān ü ʿatā tālīʿ* **(Gazel 102/1)**

2.67. demem:-*me, -m*
Ben sana hāşā gözün üstünde kaşın var ***demem***
Celb u teshīr eylemiş ey meh hilāli gözlerin **(Gazel 125/4)**

2.68. demesin:-*me, -sin*

Nazar-ı lutf ile baksın gözüme rahm etsin
Neme lāzım ***demesin*** *dīde-i giryānım için* **(Gazel 163/2)**

2.69. demezsen:-*mez, -se, -n*
Vefāsız vefāsız bārī bir göz ucuyla bak
Demezsen *de her mecliste ger merhabā bana* **(Gazel 4/4)**

2.70. demezsen:-*mez, -se, -n*
Dil verirsen şehrimizde dilrübādan çok ne var
Bī-mürüvvettir ***demezsen*** *āşinādan çok ne var* **(Gazel 47/1)**

2.71. demiş:-*miş*
Demiş *Fennī niçin dergāh-ı ʿaşkımda mülāzımdır*
Dedim bir iltifāta nāʾil olmakçün zamān gözler **(Gazel 62/5)**

2.72. demiş:-*miş*
Didem niçin etmez meyl-i mülākāt
Demiş *muvāsalat-ı heyhāte heyhāt* **(Şarkı 7/3)**

2.73. demişler:-*miş, -ler*
Harf atarsa sana şāyet cühelā-yı eclāf
İltifāt etme ***demişler*** *fudalā-yı eslāf* **(Müsemmen 1/9)**

2.74. der:-*r*
Niʿmet bulayım dersen eğer zahmete katlan
Çekmem ***der*** *isen zahmeti niʿmet bulamazsın* **(Gazel 132/9)**

2.75. der:-*r*
Derim baktıkça ʿayn-ı yāre ʿayn-ı dīde-i āhū
Hatā var mı sözümde çünki her kim görse ***der*** *āhū* **(Gazel 177/1)**

2.76. der:-*r*
Eğer görmezden evvel cān verirsem Ravza-i pāki
Mezārımda ***der*** *eczā-yı ʿızāmım haşredek eyvah* **(Kaside 14/7)**

2.77. der:-*r*
Eskiden söylenmedik söz kalmamış ***der*** *muʿteriz*
Tāze mazmūnlarla redd-i iʿtirāz eyler kalem **(Kaside 24/12)**

2.78. der:-*r*
Fennī -i vefā-perverī hakkında ***der*** *ol māh Sağ eylesin Allah*
Pākīze edā nükte-ver üstād-ı sühandır Mahsūl-i vatandır
(Müstezad 3/8)

2.79. der:-*r*
İşve-kārım tıfl-ı nevresken tanırdım ben seni
Der *idim şu penbe ten bir şūh-ı müstesnā çıkar* **(Gazel 34/6)**

2.80. derdi:-*r, -di*
Muttaliʿ olsa ne ***derdi*** *ʿaceb ihvān-ı vatan*
Dār-ı gurbetteki ahvāl-i perīşānımıza **(Gazel 182/3)**

2.81. derdim:-*r, -di, -m*
Yāra ***derdim*** *derdimi āh u figānım söylesin*
Kalmamış āha mecālim hāl ü şānım söylesin **(Gazel 166/1)**

2.82. derdim:-*r, -di, -m*
Teʾeddüb şāhid-i ümīdi ***derdim*** *işve-sāz etsin*
Teʾeddüb çehre-i ikbālime hayfā nikāb oldu **(Gazel 226/3)**

2.83. derdin:-*r, -di, -n*
Hani ol günlerim hem-bezm ü hem-esrār idim evvel
Evvel ***derdin*** *ki yoktur sensiz aslā sabr u ārāmım* **(Tahmis 3/3)**

2.84. derdin:-*r, -di, -n*
Nedir bu mürtekiblik rīş ü destārından ʿār eyle
Ne ***derdin*** *vaʿz ederken kendi güftārından ʿār eyle* **(Müseddes 1/22)**

2.85. derim:-*r, -im*
Derim *baktıkça ʿayn-ı yāre ʿayn-ı dīde-i āhū*
Hatā var mı sözümde çünki her kim görse der āhū **(Gazel 177/1)**

2.86. derim:-*r, -im*
Cihet-i hayra fakat vakf-ı vücūd eyle ***derim***
Diyemem vāsıta-i hayr ü şer ol nāme gibi **(Gazel 237/3)**

2.87. derim:-*r, -im*
Masūn olsun nazardan görmesin zīrā ziyān gözler
Gören taʿvīz-hān olsa ***derim*** *ʿayn-ı isābettir* **(Gazel 62/3)**

2.88. derken:-*r, -ken*
Sana tālib olan rızk uğruna pek çok riyā yapmış
Yazıklar sana şaşkın dāne ***derken*** *dāme düşmüşsün* **(Gazel 129/2)**

2.89. derken:-*r, -ken*
Teşhīr etmesin gūş-ı rakībe girmesin ***derken***
O māhın şöhreti ayyūka çıktı āfitāb oldu **(Gazel 226/5)**

2.90. derken:-*r, -ken*
Görmesin ***derken*** *işimde kimse bir ʿayb u kusūr*
Bir yere toplandı birkaç müflis-i şerm-i şuʿūr **(Muhammes 4/4)**

2.91. derler:-*r, -ler*
Melekler de bunu tasdīk edip ***derler*** *evet öyle*
İşittim fikrini birleştirip Fennī ile böyle **(Tahmis 7/14)**

2.92. derler:-*r, -ler*
Temennā-yı visālimle dolanırlar uzağımdan
Çıkarsam seyre ***derler*** *ins ü cin yok bir civān şöyle* **(Tahmis 7/13)**

2.93. derlerse:-*r, -ler, -se*
Der-i mürşiddedir ***derlerse*** *Kāʿbe iʿtimād eyle*
Telakkī-i kıyām-ı Hakta katʿā lām ü cīm olmaz **(Gazel 68/7)**

2.94. derlerse:-*r, -ler, -se*
Mürde-diller mürde ***derlerse*** *galāttır mutlakā*
Zindedir hālā verir kār-ı cihāna temşiyet **(Kaside 32/4)**

2.95. derse:-*r, -se*
Bana bir kerrecik ***derse*** *Saʿīdim ol şeker-güftār*
Eder tūtī-i tabʿım türlü türlü nāmeler īcād **(Gazel 21/9)**

2.96. derse:-*r, -se*
Kaydolunmaz ***derse*** *de sāziç husūd-ı bī-hüner*
Çok netīce gösterir ettikçe imʿān-ı nazar **(Tahmis 4/11)**

2.97. dersen:-*r, -se, -n*
Bir cināyettir bu söz ʿafv u helāl etmem sana
Dersen *ey āşūb-ı dil ʿarz-ı cemāl etmem sana* **(Gazel 3/1)**

2.98. dersen:-*r, -se, -n*
ʿAyb olur kelb oğlu kelbe ***dersen*** *arslan yavrusu*
Şahs-ı nā-cinsin hemīşe şerr ü mekrinden sakın **(Gazel 236/4)**

2.99. dersen:-*r, -se, -n*
Eyle bir şīrīn-edā dilberle terkīb-i sühan
Dersen *efzāyiş-pezīr olsun kelāmın lezzeti* **(Kaside 37/99)**

2.100. dersen:-*r, -se, -n*
Niʿmet bulayım dersen eğer zahmete katlan
Çekmem der isen zahmeti niʿmet bulamazsın **(Gazel 132/9)**

2.101. dersin:-*r, -sin*
Bastırır rāyiha-i ʿanberi zülfüm ***dersin***
Ne verirsin bana çıkmazsa eğer bu dediğin **(Gazel 118/3)**

2.102. dersin:-*r, -sin*
Dil sūziş-i hırmān ile yansın mı ne ***dersin***
Āhım şerer-i ʿarşa dayansın mı ne dersin **(Gazel 122/1)**

2.103. dersin:-*r, -sin*
Dil sūziş-i hırmān ile yansın mı ne dersin
Āhım şerer-i ʿarşa dayansın mı ne ***dersin*** **(Gazel 122/1)**

2.104. dersin:-*r, -sin*
Bir āh ile çarhın ocağın söndüreyim mi
Yā şemʿa-i ümīdim uyansın mı ne ***dersin*** **(Gazel 122/2)**

2.105. dersin:-*r, -sin*
Yā ben mi tecāvüz edeyim kayd-ı emelden
Yāhud felekʿahdinden utansın mı ne ***dersin*** **(Gazel 122/3)**

2.106. dersin:-*r, -sin*
Bir āteş-i cān-sūz imiş gayret-i akrān
Tabʿım bu mücāzāta dayansın mı ne ***dersin*** **(Gazel 122/4)**

2.107. dersin:-*r, -sin*
Şimden-geri gün gösterecekmiş bana devrān
Gönlüm bu yalan vaʿde inansın mı ne ***dersin*** **(Gazel 122/5)**

2.108. dersin:-*r, -sin*
Bir gün bize dönmez miʿaceb nevbet-i ikbāl
Dilʿarz-ı temennādan usansın mı ne ***dersin*** **(Gazel 122/6)**

2.109. dersin:-*r, -sin*
İncāz-ı mevāʿīde zamān düşmeyecek mi
Mīʿād-ı kerem böyle uzansın mı ne ***dersin*** **(Gazel 122/7)**

2.110. dersin:-*r, -sin*
İmdādıma gelmez misin ey Hızr-ı mürüvvet
Dil berzah-ı mihnette bunansın mı ne ***dersin*** **(Gazel 122/8)**

2.111. dersin:-*r, -sin*
Eshāb-ı kerem vaʿdini etsin mi ferāmūş
Erbāb-ı hüner yoksa aransın mı ne ***dersin*** **(Gazel 122/9)**

2.112. dersin:-*r, -sin*
Fennī kuluna yāver iken himmet-iʿālī
Dāmān-ı ahissāya kapansın mı ne ***dersin*** **(Gazel 122/10)**

2.113. dersin:-*r, -sin*
Taʿayyün etmiyor ifrīt ü melek
Ağlar mısın güler misin ne ***dersin*** **(Şarkı 5/2)**

2.114. dersin:-*r, -sin*
Çeşm-i imʿān ile bak şu ahvāle
Ağlar mısın güler misin ne ***dersin*** **(Şarkı 5/4)**

2.115. dersin:-*r, -sin*
Bīgānelik yapsa yār-ı kadīmin
Ağlar mısın güler misin ne ***dersin*** **(Şarkı 5/6)**

2.116. dersin:-*r, -sin*
Belli değil ziyānımız kārımız
Ağlar mısın güler misin ne ***dersin*** **(Şarkı 5/8)**

2.117. dersin:-*r, -sin*
Gāh ümīd verir gāh eder nāz
Ağlar mısın güler misin ne ***dersin*** **(Şarkı 5/10)**

2.118. dersin:-*r, -sin*
Bilmiyoruz nedir ʿömrün gāyesi
Ağlar mısın güler misin ne ***dersin*** **(Şarkı 5/12)**

2.119. dese:-*se*
İltifāt etse ederdi kāʿināta iftihār
Gel ***dese*** *semt-i dilārāya gönül bī-cān gider* **(Gazel 45/3)**

2.120. dese:-*se*
Fennī-i şīrīn-makālim nüktedānım söylesin
Mat ederdim bülbülü tūtīyi ol gül-fem ***dese*** **(Gazel 166/9)**

2.121. dese:-*se*
Ol ***dese*** *hāk-i siyeh yek-pāre dürr-i nāb olur*
Bir nazar kılsa eder peydā-yı berk ü ber kalem **(Kaside 24/36)**

2.122. desem:-*se, -m*
Her ne yapsam ne ***desem*** *şükrünü īfā edemem*
Beni ol mertebe şermende-i ihsān ettin **(Kaside 44/4)**

2.123. deseler:-*se, -ler*
Sana cāhil ***deseler*** *ʿālim iken sen meselā*
Kendi noksanlarını etmiş olurlar inbā **(Müsemmen 1/26)**

2.124. desem:-*se, -m*
Reşīd-i efhama karşı Fennīyā tahakkümdür
Desem *ki nazmı oʿālī hubāba benzetirim* **(Gazel 158/6)**

2.125. desem:-*se, -m*
Yemin etsem berīyim hānis olmak ihtimālinden
Desem *kim devr-iʿadlin devr-i Fārūka muʿādildir* **(Kaside 38/22)**

2.126. desem:-*se, -m*
Cā-be-cā etmedelerdir beni halka taʿyīr
Ne ***desem*** *bilmem o hüssād-ı siʿāyet-kāra* **(Kaside 47/22)**

2.127. desen:-*se, -n*
Rızāsıyla gönül meclūbudur bir şāh-ı hūbānın
Ki dil vermem ***desen*** *her dilbere pīş-i nigāhımdan* **(Gazel 245/2)**

2.128. desen:-*se, -n*
Seng-i hārāya ***desen*** *işte budur pırlanta*
Böyle denmekle hacer cevher olur mu hāşā **(Müsemmen 1/25)**

2.129. desin:-*sin*
Fennīyā emr-i tegazzül de nihāyet buldu
Bir duʿā et ki ***desin*** *gökte melekler āmīn* **(Kaside 42/35)**

2.130. desinler:-*sin, -ler*
Yoğrulsun münkir-i iʿcāz-hānem reşk ile Fennī
Desinler *Nilde Firʿavn-ı Mūsā gark-ı āb oldu* **(Gazel 226/7)**

2.131. disem:-*se, -m*
Ten-i nāzik-terine benzeyen āyā ne ***disem***
Uzatır barmağın āyīne-i sīmīne tutar **(Gazel 49/2)**

2.132. diye:-*y, -e*
Himmet ***diye*** *pīrāmen-i kādıya sarılmam*
Etmem rize-i bār-geh-i mīre teşebbüs **(Gazel 16/2)**

2.133. diyelim:-*y, -elim*
Leb-i dildāra ne yākūt u ne mercān ***diyelim***
İttifāk eyleyelim laʿl-i Bedahşān diyelim **(Gazel 148/1)**

2.134. diyelim:-*y, -elim*
Leb-i dildāra ne yākūt u ne mercān diyelim
İttifāk eyleyelim laʿl-i Bedahşān ***diyelim*** **(Gazel 148/1)**

2.135. diyelim:-*y, -elim*
Kamaşır bāsıralar çehre-i rahşānından
İştibāh etmeyelim mihr-i dırahşān ***diyelim*** **(Gazel 148/2)**

2.136. diyelim:-*y, -elim*
Gidelim ağlayarak çāk-i girībān edelim
Bizi de güldür amān ey gül-i handān ***diyelim*** **(Gazel 148/3)**

2.137. diyelim:-*y, -elim*
İctimāʿ eyleyelim hāk-i der-i lutfunda
Hālimiz hasret-i zülfünle perīşān ***diyelim*** **(Gazel 148/4)**

2.138. diyelim:-*y, -elim*

Yāre sevdā-yı süveydā-yı dili anlatalım
Yakıyor sînemizi āteş-i hicrān ***diyelim*** **(Gazel 148/5)**

2.139. diyelim:-*y, -elim*
Girmiyor muʿacebā sāmiʿa-i şefkatine
ʿArşa çıktı güzelim nāle vü efgān ***diyelim*** **(Gazel 148/6)**

2.140. diyelim:-*y, -elim*
Eşk-i hūnînimizi ʿarz edelim Hazretine
İşte hep böyle geçer şām-ı garîbān ***diyelim*** **(Gazel 148/7)**

2.141. diyelim:-*y, -elim*
Hāsılı yalvaralım dāmenini būs edelim
Seni cāndan sevene yok mudur ihsān ***diyelim*** **(Gazel 148/8)**

2.142. diyelim:-*y, -elim*
Gelin alkışlayalım şu gazelin nāzımını
Yaşa ey hāme-i Fennî-i sühandan ***diyelim*** **(Gazel 148/9)**

2.143. diyemem:-*y, -e, -me, -m*
Diyemem *ʿāşıkıyım bende-i dîrînesiyim*
Hāzırım emrinin infāzına cān ü ser ile **(Gazel 198/4)**

2.144. diyemem:-*y, -e, -me, -m*
Cihet-i hayra fakat vakf-ı vücūd eyle derim
Diyemem *vāsıta-i hayr ü şer ol nāme gibi* **(Gazel 237/3)**

2.145. diyemem:-*y, -e, -me, -m*
Bu cihetle ederim cehlimi setr ü ihfā
Buna mebnî ***diyemem*** *fazl u bizaʿām noksān* **(Kaside 45/30)**

2.146. diyen:-*y, -en*
Es-Salā meydāna çıksın Fennîyā gördüm ***diyen***
Mislini sūret değil maʿnāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/7)**

2.147. diyen:-*y, -en*
Almadım ahkām-ı kānūn-ı ʿadaletten nasîb
Görmedim gördüm ***diyen*** *bu rütbe mağdūriyeti* **(Kaside 37/70)**

3.) Anlamına gelmek.

3.1. demek:-*mek*
O sen ben siz ***demek*** *zāhirde emr-i iʿtibārîdir*
Bakılsa dîde-i imʿān ile ağyār yoktur yok **(Gazel 105/7)**

3.2. demektir:-*mek, -tir*
Gāfilin merdümek-i çeşmi ***demektir*** *ammā*
Giremez ehl-i dilin cîfe-yi dünyā gözüne **(Gazel 195/3)**

deʾb-i ricāl:

1.) Erkek tarzı, usulü (erkeğe yakışır şekilde).

1.1. deʾb-i ricāl:-*e*
Parıltıya aldanma zen-meşreb olma sūfî
Bir meslek ittihāz et ***deʾb-i ricāle*** *benzer* **(Gazel 63/4)**

dediği çık-:

1.) Bir konuda savunulan bir düşüncenin doğruluğunun ispatlanması.

1.1. dediği çık-:-*maz, -sa*
Bastırır rāyiha-i ʿanberi zülfüm dersin
Ne verirsin bana ***çıkmazsa*** *eğer bu* ***dediğin*** **(Gazel 118/3)**

deffe:

1.) Yan, yüz; kitap cildinin iki tarafından her biri.

1.1. deffe:
Tekaddüm etmesin ehl-i kemāle cāhil-i har-gūş
Revā mı cild-i hardan ***deffe*** *yaptırmak kitāb üzre* **(Gazel 193/4)**

defʿ-i gam:

1.) Gam, dert savma.

1.1. defʿ-i gam:
Temāşā-yı çemenden kalb-i mağmūma safā gelmez
Eğer mümkün değilse ***defʿ-i gam*** *bir hüsn-i sūretle* **(Gazel 90/3)**

def-i gam-ı eyyām et-:

1.) Gamlı günleri savmak, kederi gidermek.

1.1. def-i gam-ı eyyām et-:-*(e)r, -iz*
Eşk-i hūnînimizi eylemesinler taʿyîb
Mey-i gül-fām ile ***def-i gam-ı eyyām*** *ederiz* **(Gazel 80/7)**

defʿ-i keder et-:

1.) Kederi, üzüntüyü savmak, uzaklaştırmak.

1.1. defʿ-i keder et-:-*se, -m*
Versem dile bir şaʿşaʿa ***defʿ-i keder etsem***
Āyîne-i ruhsārına baktıkça o şūhun **(Gazel 149/3)**

defîn-i hāk-i hicrān et-:

1.) Ayrılık toprağına defnetmek, toprağa gömmek.

1.1. defîn-i hāk-i hicrān et-:-*me*
Amān yā Rab ***defîn-i hāk-i hicrān etme*** *Fennîyi*
Vatan dîdarını dünyā gözüyle bir daha görsün **(Gazel 160/5)**

defol-:

1.) Savuşmak, çekilip gitmek.

1.1. defolunsun:-*sun*
Pîş-i derden ***defolunsun*** *sūfî-i sermā-mizāc*
Bezm-i aşka gelmesin yārāna sıklet vermesin **(Gazel 175/7)**

defter:

1.) Yazı yazmak için bir araya tutturulmuş kâğıt yaprakları.

1.1. defter:-*e*
Seni tahrîr yazar ***defter*** *Kātip Çelebi*
Böyle fetvā çıkarır hazretine Kādıhān **(Kaside 45/44)**

1.2. defterde:-*de* ***(mec.*** Gönül)
Leke dārān ile mestūr imiş ***defterde***
O bizim sehv ile pākîze hesāb ettiğimiz **(Gazel 73/2)**

1.3. defterden:-*den* ***(mec.*** Gönül)
Sil dedim cürmünü Fennî kuluyun ***defterden***
Yüzüne karşı otur yād ü hesāb et mi dedim **(Gazel 146/8)**

1.4. defterim:-*(i)m* (amel defteri)
Sayılmaz seyyiʾātım ***defterim*** *kāra yüzüm kāra*
Bilir mecmūʿunu Rabbim mecālim yoktur inkāra **(Müseddes 2/4)**

defterdār:

1.) Osmanlı Devleti'nde mali işlerin başında bulunan yüksek memur.

1.1. defterdār:
Küfvünün baʿzısı Mektupçu kimi ***Defterdār***
Yok bu bî-çārede hālā müteʿaddid ser-bāl **(Kaside 40/45)**

defterden sil-:

1.) Birinin adını anmaz olmak, dost saymaz olmak; yok saymak.

1.1. defterden sil-:-*di, -ler*

Unutup kāʾide-i hıfz-ı hukūku yoksa
***Sildiler** mi bizi **defterden** ehıllā-yı vatan* **(Gazel 165/6)**

defter-i aʿmāl:

1.) Amellerin defteri; İslam dinine göre kulların dünyadayken yaptıkları şeylerin, iş ve hareketlerin yazıldığı defter.

1.1. defter-i aʿmāl:-*(i)m, -i*
*Sil **defter-i aʿmālimi** meydāna bırakma*
Rüsvā-sūde-i yevm-i nüşūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/4)**

1.2. defter-i aʿmāl:-*(i)m, -i*
Ben günāhkār Āsıma sen kıl hidāyet doğru rāh
*Çirk-i ʿisyān **defter-i aʿmālimi** kıldı siyāh* ***(Tahmis 8/9)***

defter-i cürmün sevādı:

1.) Günah defterinin siyahlığı; günahın çok olması, günahkâr olmak.

1.1. defter-i cürmün sevādı:-*n, -dan*
Ya yıkarız eşk-i nedāmetle nihān ü āşikār
***Defter-i cürmün sevādından** utanmışlardanız* **(Gazel 77/5)**

defter-i dīvān:

1.) Divan defteri; şiir defteri, kitabı.

1.1. defter-i dīvān:-*a*
Türrehāt-ı suhbet-i dīvāne makbūlüm değil
*Çünkü girmez **defter-i dīvāna** makbūlüm değil* **(Gazel 140/1)**

defter-i isyān:

1.) İsyan defteri; ***mec.*** Gönül.

1.1. defter-i isyān:-*(ı)m, -a*
Hem güzel hem merhamet-perversin ey ʿālī-cenāb
*Bir kalem uğrat nolursun **defter-i isyānıma*** **(Gazel 199/3)**

defter-i memlūkān:

1.) Kölelerin, kulların defteri.

1.1. defter-i memlūkān:-*e*
*Nām-ı Fennīyi yazıp **defter-i memlūkāne***
Nazar-ı feyz ile ārāyiş-i akrān ettin **(Kaside 44/10)**

değ-:

1.) Dokunmak, temas etmek; ulaşmak, erişmek; değerinde olmak, eş değerde olmak.

1.1. değer:-*(e)r*
Ey ecmel-i nev-i beşer vey mürsel-i rūşen-nazar
*Dünyā değil cennet **değer** vaslınla olam kām-yāb* **(Kaside 20/16)**

1.2. değmez:-*mez*
*İkbāl-i felek gussa-i idbārı **değmez***
Bu bağçenin seyr-i gülü hārına değmez **(Gazel 65/1)**

1.3. değmez:-*mez*
İkbāl-i felek gussa-i idbārı değmez
*Bu bağçenin seyr-i gülü hārına **değmez*** **(Gazel 65/1)**

1.4. değmez:-*mez*
Ārāyiş-i eşyāda ise reng-i bekā yok
*Hengām-ı çemen bülbülünün zārına **değmez*** **(Gazel 65/2)**

1.5. değmez:-*mez*
Üftādelerin çektiği ʿālām-ı tahassür
*Nevrestelerin nāzına etvārına **değmez*** **(Gazel 65/3)**

1.6. değmez:-*mez*
Dünyā ile çok ahz ü ʿatāya heves etme
*Gösterdiği bin türlü ziyān kārına **değmez*** **(Gazel 65/4)**

1.7. değmez:-*mez*
Bir dilber-i nāzikle hafīfāne görüşmek
*Hemdemlerinin sıklet-i mişvārına **değmez*** **(Gazel 65/5)**

1.8. değmez:-*mez*
Yār olma sakın dilber-i etrāk ile Fennī
*Vaslındaki dem gılzet-i güftārına **değmez*** **(Gazel 65/6)**

1.9. değsin:-*sin*
Vākıf olsun olmasın Fennī vefādan bī-haber
*Hāsılı **değsin** çekersen nāz ü istiğnāsını* **(Gazel 219/9)**

değer:

1.) Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet.

1.1. değerim:-*(i)m*
Gūyā ki benim kimsede bir yādigārım yok
*Yā tabʿ-ı ehibbāda vefā yā **değerim** yok* **(Müseddes 3/9)**

değerli:

1.) Değeri olan veya değeri yüksek olan, kıymetli.

1.1. değerli:-*li*
*Çok **değerli** yadigār ihdā ederde ʿāleme*
Kalmasaydı tāliʿ-i nā-sāzına muğber kalem **(Kaside 24/29)**

1.2. değerli:
***Değerli** gördüğü ekser vücūdu*
Satar gāyetle ehven bir bahāya **(Tarih 13/2)**

değil:

1.) İsim cümlesinde yükleme veya başka ögelere olumsuzluk anlamı veren sözcük; ek fiilin olumsuzu.

1.1. değil:
Bār-ı gurbet çekmeyen bilmez garībin hālini
*Kıl terahhüm dost **değil** düşmüşse bir düşman garīb* **(Gazel 6/7)**

1.2. değil:
*Edersem çok **değil** bir büsbütün ekvāna istiğnā*
Hevā-yı māl ü cāh u serveti ağyāra verdim hep **(Gazel 9/4)**

1.3. değil:
*Gün gibi zāhirken ihlāsım cedel lāzım **değil***
İstenir mi hiç bedīhiyyāta karşı beyyināt **(Gazel 10/2)**

1.4. değil:
Haydi bir şāʿir-i māhir ile birkaç gece yat
*Şāʿiriyyet yalınız taktiʿe bilmekle **değil*** **(Gazel 12/5)**

1.5. değil:
Bī-sīm ü zer etme ruh-ı dildāra teşebbüs
*Maʿkūl **değil** vāsıtasız nāra teşebbüs* **(Gazel 15/1)**

1.6. değil:
Müstağni-i meşşātadır ey şūh cemālin
*Zīrā ki **değil** rahş-ı ʿArap zīnete muhtāc* **(Gazel 17/4)**

1.7. değil:
Kām-ı vaslın lezzeti dildāra yalvarmaktadır
*Būse-çīn olmak **değil** ʿarz-ı temennādan lezīz* **(Gazel 24/2)**

1.8. değil:
Es-Salā meydāna çıksın Fennīyā gördüm diyen
*Mislini sūret **değil** maʿnāda görmüş var mıdır* **(Gazel 26/7)**

1.9. değil:
Bī-bakā bir verd için āh-ı hezār etmek ***değil***
Mahbes-i hicrānı bir gülşen tahayyüldür hüner **(Gazel 37/2)**

1.10. değil:
Bādeden sarhoş olup zevzeklik etmek iş ***değil***
Bozmayıp etvārı setr-i hālet-i müldür hüner **(Gazel 37/4)**

1.11. değil:
Anılsa nāmın ʿankā-yı hayālin geçse hātırdan
Değil *cism-i nizārım lānesinde mürg-ı cān titrer* **(Gazel 40/4)**

1.12. değil:
Gönül verme Fennī hiçbiri cāvidān ***değil***
Bu bāğa nice serv ü hırāmān gelir gider **(Gazel 46/11)**

1.13. değil:
Ah ü feryād eyleyip halka duyurmak iş değil
Āteş-i ʿaşkı yürekte setr ü ihfādır hüner **(Gazel 51/2)**

1.14. değil:
Fazīletle maʿrūf ehl-i ʿirfān ***değil*** *miyiz*
Fesāhatla mevsūf merd-i meydān değil miyiz **(Gazel 70/1)**

1.15. değil:
Fazīletle maʿrūf ehl-i ʿirfān değil miyiz
Fesāhatla mevsūf merd-i meydān ***değil*** *miyiz* **(Gazel 70/1)**

1.16. değil:
Bizi hicr ile yakmakta yārin ne hakkı var
Hukūk u ʿubūdiyyette yeksān ***değil*** *miyiz* **(Gazel 70/2)**

1.17. değil:
Eder ellere bezl-i kerem ol perī-nihād
Bizim nefsimiz yok mu biz insān ***değil*** *miyiz* **(Gazel 70/3)**

1.18. değil:
Muʿattar dimāğ etmez bizi būy-ı kām ile
Nedir cürmümüz tatyībe şāyān ***değil*** *miyiz* **(Gazel 70/4)**

1.19. değil:
Neden müstehak görmüş ʿitāba o meh bizi
Biz ʿāsī miyiz münkād-ı fermān ***değil*** *miyiz* **(Gazel 70/5)**

1.20. değil:
Niçin mazhar-ı ʿafv etmiyor ol şeh-i hūbān
Kusūr eyledikse ger peşīmān ***değil*** *miyiz* **(Gazel 70/6)**

1.21. değil:
Bize Fennīyā her bār elzemdir istiʿfā
Hatā etmişizdir belki insān ***değil*** *miyiz* **(Gazel 70/7)**

1.22. değil:
Kalan var mı bu ʿālemde bākī ile'l-ebed
Kıyās et gidenlerden ki mihmān ***değil*** *miyiz* **(Gazel 70/8)**

1.23. değil:
Bize sākī-i devrān mey ***değil*** *bir kāse hal vermez*
Bes yeʾsin keyfini ammā ki her cām-ı emel vermez **(Gazel 79/1)**

1.24. değil:
Muʿāniddir o āfet gelmez āgūşa recā tutmaz
Bütün tutmaz ***değil*** *gerçi tutar ammā becā tutmaz* **(Gazel 89/1)**

1.25. değil:
Yād-ı mahlasdan merāmım Fennīyā benlik ***değil***
Gāye vermektir kelāma vazʿ-ı imzādan garaz **(Gazel 95/7)**

1.26. değil:
Müşkil iştir cīveyi altuna tahvīl etmek
Nefsi āsān ***değil*** *ʿirfān ile tekmīl etmek* **(Gazel 117/1)**

1.27. değil:
Leb şeker dil tatlı gerdān tatlı gözler mübtesim
Bünye-i dilberde yenbū-ı ʿuzūbet bir ***değil*** **(Gazel 139/6)**

1.28. değil:
Bī-bekādır inkılāb eyler nihāyet ʿavdete
Halvet-i hās-ı nigāra gerçi daʿvet bir ***değil*** **(Gazel 139/8)**

1.29. değil:
Hangi derdin ʿarz u takrīr eylesin Fennī sana
Serde sevdā dilde āşūb-ı muhabbet bir ***değil*** **(Gazel 139/9)**

1.30. değil:
Türrehāt-ı suhbet-i dīvāne makbūlüm ***değil***
Çünkü girmez defter-i dīvāna makbūlüm değil **(Gazel 140/1)**

1.31. değil:
Türrehāt-ı suhbet-i dīvāne makbūlüm değil
Çünkü girmez defter-i dīvāna makbūlüm ***değil*** **(Gazel 140/1)**

1.32. değil:
Der-ʿakab hāzırlanır tahmīl-bār-ı minnete
Her ne ikrām eylese çingāne makbulüm değil **(Gazel 140/2)**

1.33. değil:
Nāzikāne dil-nüvāzāne gerektir iltifāt
Sevmem aslā vazʿ-ı küstahāne makbūlüm ***değil*** **(Gazel 140/3)**

1.34. değil:
Gün gibi pertev-feşān ol yoksa ey necm-i emel
İstemem bu şevk-ı şeb-tābāne makbūlüm ***değil*** **(Gazel 140/4)**

1.35. değil:
Mağz-ı Kurʾāndan hakīkatten haber ver vāʿızā
Dinlemem öyle kuru efsāne makbūlüm ***değil*** **(Gazel 140/5)**

1.36. değil:
İsterim Fennī gibi bir şāʿir-i mūciz-beyān
Herze-gūlar gelmesin meydāna makbūlüm ***değil*** **(Gazel 140/6)**

1.37. değil:
Beni hāk üzre bırakmakta felek sehvediyor
Feleğin himmeti nā-merde ***değil*** *merde ise* **(Gazel 180/2)**

1.38. değil:
Gam-ı dil-sūz-ı ʿaşkı merd isen ağyāra bildirme
Değil *ağyār-ı bed-girdāra hattā yāra bildirme* **(Gazel 188/1)**

1.39. değil:
Kimseye bākī ***değil*** *bu kubbe-i gerdan evi*
Bī-fenā bir hāneyi iʿmāra saʿy et Fennīyā **(Gazel 209/5)**

1.40. değil:
Yāri teshīre kifāyetli ***değil*** *mi şu gazel*
Söyleyin doğrusunu sihr-i helāl olmadı mı **(Gazel 212/6)**

1.41. değil:
Nedir hāli aceb hālī ***değil*** *āh-ı nihānīden*
Mizācından dil-i sevdā-keşānın anlayan yok mu **(Gazel 216/4)**

1.42. değil:
Şuʿūnāt-ı İlāhiyye ***değil*** *esrārdan hālī*
Taʿarruz eyleme vazʿiyyet-i efʿāl ü āsāra **(Gazel 217/4)**

1.43. değil:
Değil *dünyāda hattā āhirette olmasın yā Rab*
Derūnum iştiyāk-ı Haydar-ı Kerrārdan hālī **(Gazel 217/6)**

1.44. değil:

*Hayālim bir zamān hālī **değil** fikr-i visālinden*
Visālindir benim her lahzā gönlümden geçen şimdi **(Gazel 220/2)**

1.45. değil:
Gelenler devre bir dāğ-ı dile mutlak müsādiftir
***Değil** her dāʾire bir nokta-i pür-kārdan hālī* **(Gazel 242/4)**

1.46. değil:
Sen ki maʿbūd-ı ʿavālimsin İlāhī bilirim
*Kimse şāyeste **değil** ʿarz-ı ʿibādet sana hās* **(Kaside 2/2)**

1.47. değil:
Ey ecmel-i nev-i beşer vey mürsel-i rūşen-nazar
*Dünyā **değil** cennet değer vaslınla olam kām-yāb* **(Kaside 20/16)**

1.48. değil:
*Hayt kim takdīrine kādir **değil** ekser kalem*
Bir kalem kim olmaya naʿt-i celīlinden habīr **(Kaside 24/57)**

1.49. değil:
*Vüsʿat-i āsārına taʾyīn-i had mümkün **değil***
Hüsn-i icrāātının hayrātının yok gāyeti **(Kaside 37/23)**

1.50. değil:
*Çok **değil** vasf-ı hümāyūnunla etsem iftihār*
Gerçi meze ettimse de şekvāya vassāfiyeti **(Kaside 37/88)**

1.51. değil:
*Hakāʾik-bīndir hālī **değil** keşf ü kerāmetten*
Mücerred ʿārif-i billāhdır insān-ı kāmildir **(Kaside 38/14)**

1.52. değil:
*Emr ü fermānı **değil** bendelere taşa geçer*
ʿArz-ı imkān eder ārāsına her emri muhāl **(Kaside 40/19)**

1.53. değil:
İhtiyārıyla değil andaki raks u harekāt
Atacak kendini āgūşuna gūyā Pervīn **(Kaside 42/34)**

1.54. değil:
*Güleʿāit **değil** elhānı o mürg-i seherin*
Gülşen hüsnünü takdīs ediyor bülbül-i zār **(Kaside 43/32)**

1.55. değil:
Izdırābātımı baştanbaşa tasvīr etsem
*Hālime dīde-i merdüm **değil** ağlar vicdān* **(Kaside 45/15)**

1.56. değil:
Söyle ey kān-ı kerem hāsıl olur mu kāmım
*Sana pūşīde **değil** çünki hafāyā-yı ümīd* **(Kaside 46/31)**

1.57. değil:
*Felsefī genc-i hükümden bir fülūs bulmuş **değil***
Diğerāna yā nasıl rehber olur ehl-i sefeh **(Kıt'a 22/2)**

1.58. değil:
Pek mücessemdir anın māder-i sengīn güheri
*Līk kendisi **değil** dāhil-i silk-i ecsām* **(Muamma 1/3)**

1.59. değil:
Dār-ı gurbette neler geçti serimden sensiz
*Yaş **değil** āteş akar dīdelerimden sensiz* **(Müsebba 2/34)**

1.60. değil:
Sirişk-i dīde-i hasret-keşānım döndü mercāna
*Hakīkatdir şu maʿrūzum **değil** bī-hūde efsāne* **(Müsebba 3/12)**

1.61. değil:
Dil derd-i derūnun değil ızmārına kādir
*Kābil **değil** izhāra da olmaz mütecāsir* **(Müseddes 3/25)**

1.62. değil:
Yaktın beni āteşlere bu zaʿf-ı tenimle Derdin ne benimle
*Ahen **değil** ey şūh-cefā-cū bu da tendir Bī-şerr ü fitendir*
(Müstezad 3/5)

1.63. değil:
*Bizde ʿādet **değil** tefrīk-i mezheb*
Rahm ederiz şāyān olanlara hep **(Şarkı 3/5)**

1.64. değil:
*Belli **değil** ziyānımız kārımız*
Ağlar mısın güler misin ne dersin **(Şarkı 5/8)**

1.65. değil:
*Kimselerden **değil** hep bu felāket*
Kendi günāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/6)**

1.66. değil:
*Mest-i müdām kūy-i melāmet **değil** miyim*
Meslekçe vāsıl-ı hadd-i gāyet değil miyim **(Taştir 1/1)**

1.67. değil:
Mest-i müdām kūy-i melāmet değil miyim
*Meslekçe vāsıl-ı hadd-i gāyet **değil** miyim* **(Taştir 1/1)**

1.68. değil:
Ben mest isem de tavrımı tebdīl eylemem
*Rindān içinde ehl-i tabīʿat **değil** miyim* **(Taştir 1/2)**

1.69. değil:
Etvār-ı ʿāşıkāneme taʿnın nedir senin
*Zaʿmınca sūfī ehl-i hakīkat **değil** miyim* **(Taştir 1/3)**

1.70. değil:
Niçin āyet-i tenzīr okursun bana yoksa
*Zāhid mutīʿ-i hükm-i irādet **değil** miyim* **(Taştir 1/4)**

1.71. değil:
Kaddim kemāna döndü ise çok mudur benim
*Ki çille-keş-i mihr ü muhabbet **değil** miyim* **(Taştir 1/5)**

1.72. değil:
Kābil midir ki sīnede sukbe açılmasın
*Āmāc-ı tīr-ı kahr-ı felāket **değil** miyim* **(Taştir 1/6)**

1.73. değil:
ʿĀşık olur mu mazhar-ı hüsn-i kabūl-i yār
*El-ān ki sālik-i semt-i rāhat **değil** miyim* **(Taştir 1/7)**

1.74. değil:
Alır mı ol dilsitān beni bezm-i vuslata
*Hālā ki kisve-gīr-i kesāfet **değil** miyim* **(Taştir 1/8)**

1.75. değil:
Sāmih cihānda gam mı yerim māl ü cāh için
Ki bende-i Sultān-ı Risālet değil miyim **(Taştir 1/9)**

1.76. değil:
Fennī ikbāl için çarha minnet mi eylerim
*ʿAbd-i kadīm-i Şāh-ı Velāyet **değil** miyim* **(Taştir 1/10)**

1.77. değildi:-*di*
Çenber-i gam ediyor kalbimi hālā taʿsīr
*Seni tavsīf ü senā böyle **değildi** ammā* **(Kaside 47/17)**

1.78. değildin:-*di, -n*
Seni zannım bana ağyār yüreklendirmiş
*Eskiden böyle **değildin** ciğerim noldu sana* **(Gazel 1/2)**

1.79. değildir:-*dir*

Her taraftan yol gider mihmān-sarāy-ı vuslata
Fennīyā ʿāşıklara münsed ***değildir*** *sūy-ı dost* **(Gazel 13/5)**

1.80. değildir:-*dir*
Sanma hādisdir dil-i ʿāşıkta sevdā eskidir
Kimse halletmiş ***değildir*** *bu muʿammā eskidir* **(Gazel 42/1)**

1.81. değildir:-*dir*
Seninle olmadı hiç bir nebī hem-pāye-i rifʿat
Senin cāh-ı hümāyūnun ***değildir*** *kābil-i işrāk* **(Kaside 15/4)**

1.82. değildir:- *dir*
Münʿadimdir sofra-i cūdunda bū-yı imtinān
Siyyemā vābeste-i külfet ***değildir*** *himmeti* **(Kaside 37/10)**

1.83. değildir:-*dir*
Güç ***değildir*** *beni de nāʾil-i inʿām etmek*
Şīme-i ʿātıfetin eylemiş idmān-ı kerem **(Kaside 41/24)**

1.84. değildir:-*dir*
ʿİlmedir cehle ***değildir*** *nazar-ı ehl-i kemāl*
Tartılan cevherīdir hāk için olmaz mīzān **(Kaside 45/28)**

1.85. değildir:-*dir*
Mezālim ādemiyyetle ***değildir*** *kābil-i tevfīk*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/10)**

1.86. değildir:-*dir*
Ki müstebʿid ***değildir*** *ʿafv-ı Haktan feth-i bāb olmak*
ʿUsātın hakkıdır lā taknatū dan kām-yāb olmak **(Müseddes 2/20)**

1.87. değildir:-*dir*
Vākıʿ-ı hāle muvāfıktır ***değildir*** *iftirā*
Rifʿati bunca gama dūçār eden ey mehlikā **(Tahmis 6/17)**

1.88. değildir:-*dir*
Kābil-i merhem ***değildir*** *yāre-i hicrān-ı yār*
Ben ʿalīl-i fırkatim bana etıbbā gelmesin **(Gazel 167/3)**

1.89. değilim:-*im*
İcād ediyor kilk-i terim tāze mezāmīn
Söz bulmada Fennī ***değilim*** *sirkate muhtāc* **(Gazel 17/6)**

1.90. değilim:-*im*
Gerçi lāyık ***değilim*** *bezm-i visāl-i yāre*
Bir kerem sāhibi vaʿdetti inandım kaldım **(Gazel 151/4)**

1.91. değilim:-*im*
Bilemem sende mi yok şīme-i rahm-ı insāf
Yoksa ben mi ***değilim*** *kābil-i feyz ü ikbāl* **(Kaside 40/6)**

1.92. değilim:-*im*
Bilirim kıymetini cevher-i lutf u keremin
Değilim *öyle denīler gibi nādān-ı kerem* **(Kaside 41/25)**

1.93. değilim:-*im*
Hakka şükr olsun açık bāsıra-i ʿirfānım
Değilim *hāsid-i fāsid gibi aʿmā-yı ümīd* **(Kaside 46/54)**

1.94. değilim:-*im*
Ben cin ***değilim*** *cinsiyim ol āfete söyle*
Gelsin yānıma ādeme ādem ne yaparmış **(Gazel 92/6)**

1.95. değiliz:-*iz*
Değiliz *vāsıta-i savt-ı hurūfa muhtāc*
Yāre ahvālimizi bī-sühan iʿlām ederiz **(Gazel 80/2)**

1.96. değiliz:-*iz*
Kibriyā vü ʿazamet ʿafv ü ʿināyet sana hās
Āciziz biz ***değiliz*** *cürm ü hatādan hālī* **(Kaside 2/3)**

1.97. değilken:-*ken*
Değilken *muktedir her zī-fazīlet mahv u isbāta*
Sütūr-ı münşeʿātı şimdi bir sersem eder tashīh **(Gazel 19/3)**

1.98. değilken:-*ken*
Ben riʿāyette kusūr etmiş ***değilken*** *zerrece*
Sāde bu zıddiyet istilzām edip beynūneti **(Kaside 37/44)**

1.99. değilse:-*se*
Temāşā-yı çemenden kalb-i mağmūma safā gelmez
Eğer mümkün ***değilse*** *defʿ-i gam bir hüsn-i sūretle* **(Gazel 90/3)**

1.100. değilsem:-*se, -m*
Ben sana ʿāşık ***değilsem*** *āh u efgānım nedir*
İnce ince sormaya var mı efendim ihtiyāc **(Gazel 29/4)**

1.101. değilsem:-*se, -m*
Hep senin merhametindir düşüren ümīde
Āsafā gerçi ***değilsem*** *de sezā-yı tesvīr* **(Kaside 47/27)**

1.102. değilsem:-*se, -m*
Ke-en başka bir şemʿa döner pervāneyim şimdi
O eski bildiğin ʿāşık ***değilsem*** *yā neyim şimdi* **(Tahmis 3/9)**

1.103. değilsin:-*sin*
Lutfuna mazhar edersin beni inşāallah
Ki ***değilsin*** *bilirim öyle her āsān-ı kerem* **(Kaside 41/36)**

1.104. değilsin:-*sin*
Seni Rıdvān-ı cennet mi kaçırdı bāğ-ı cennetten
Sen ey reşk-i melek insān ***değilsin*** *hūra benzersin* **(Gazel 120/3)**

1.105. değilsin:-*sin*
Ki hiç bir mücrime etmiş ***değilsin*** *fazlını imsāk*
Kulun Fennīyi mahrūm eyleme feyz-i şefāʿattan **(Kaside 15/9)**

<u>değil ā:</u>

1.) "değil ya" anlamına gelen edat.

1.1. değil ā:
Gam-ı ʿaşkın dil-i bīmārıma müdgam ***değil ā***
Çekmem artık çekemem nefse mukaddem değil ā **(Gazel 5/1)**

1.2. değil ā:
Aç der-i mekremeti ben de mükerrem olayım
Künc-i vaslın güzelim künc-i mutalsam ***değil ā*** **(Gazel 5/2)**

1.3. değil ā:
Hedef-i tīr-i cefā etme yazıktır yıkılır
Çünkü dil kalʿa-i āhen gibi muhkem ***değil ā*** **(Gazel 5/3)**

1.4. değil ā:
Elverir āh-ı hezār eyleyerek beklediğim
Kūyun ey gonca-dehen beyt-i muʿazzam ***değil ā*** **(Gazel 5/4)**

1.5. değil ā:
Etme ey şuʿle-i çeşmim bu kadar istiğnā
Sohbetin derd-i dil-i zārıma merhem ***değil ā*** **(Gazel 5/5)**

1.6. değil ā:
Rağbeti yoksa mülākāta ne lāzım acı söz
Herkes ey dilber-i şīrīn-dehen ebkem ***değil ā*** **(Gazel 5/6)**

1.7. değil ā:
Ya soyun pīreheni yāhud uzak ol benden
Dil-i Fennī meleğim sabr-ı mücessem ***değil ā*** **(Gazel 5/7)**

1.8. değil ā:
Gam-ı ʿaşkın dil-i bīmārıma müdgam değil ā
Çekmem artık çekemem nefse mukaddem ***değil ā*** **(Gazel 5/1)**

değiş-:

1.) Başka bir biçim veya duruma girmek, tahavvül etmek.

1.1. değişip:-*ip*
Gülden de nezāketli görün dīde-i yāre
Aʿdāya gelince ***değişip*** *meşreb-i hār ol* **(Gazel 137/4)**

1.2. değişmem:-*me, -m*
Makardır Fennīyā bu ʿarz-ı akdes bir şehinşāha
Değişmem *bir avuç toprağını hurşīd ile māha* **(Tahmis 1/11)**

1.3. değişsin:-*sin*
Benzin atsın revnak-ı dīdārına baksın da gül
Gamzesin görsün ***değişsin*** *yāsemen sīmāsını* **(Gazel 219/7)**

dehā:

1.) Harikulade üstün zeka, olağanüstü yetenek, dâhilik.

1.1. dehā:
Dehā *evsāfını silk-i beyāna böyle çekmezdim*
Ne çāre hātırım āzürde-i ceyş-i gavāʾildir **(Kaside 38/43)**

dehālet et-/eyle-:

1.) Aman dilemek, medet ummak, yardım istemek, sığınmak.

1.1. dehālet et-:-*ti, -m*
Harīm-i ʿafvine ***ettim dehālet her*** *kusūrumla*
Kusūrumdan güzer kıl serde sultānım gedālık var **(Gazel 60/2)**

1.2. dehālet eyle-:
Fennīyā sıdk ile var Pīre ***dehālet eyle***
Göreceksin o zamān pertev-i īmān ne imiş **(Gazel 93/5)**

1.3. dehālet eyle-:-*di, -m*
Gönül müstağrak-i deryā-yı hayrettir yürek-yāra
Dehālet eyledim *ancak Rasūl-i merhamet-kāra* **(Müseddes 2/5)**

dehān:

1.) Ağız; dudak.

1.1. dehān:
Hikāyet eylesem derd-i dili yāra ***dehān*** *titrer*
Yürek oynar yerinden cism-i bī-tāb ü tüvān titrer **(Gazel 40/1)**

1.2. dehāndır:-*dır* (***mec.*** Söz, kelam)
Eylemez halt-ı ekāzīb ile telvīs-i sühan
Kalb-i sāfım gibi pākīze ***dehāndır*** *kalemim* **(Gazel 152/4)**

1.3. dehānıma:-*(ı)m, -a*
Fennī zebānın alıp o şūhun ***dehānıma***
Taʿallüm-i şīve-i lisān etmek isterim **(Gazel 157/7)**

1.4. dehānın:-*(ı)n*
Dehānın *meʾhaz-ı sırr-ı hakīkat*
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/4)**

1.5. dehānın:-*(ı)n*
Cāmlar gonca ***dehānın*** *gibi handān olsun*
Şemʿalar şevk-ı kudūmunla fürūzān olsun **(Müsebba 2/19)**

1.6. dehānından:-*ı, -n, -dan* (***mec.*** Söz, kelam)
Ki yāni kendini bir dilsitān oldum kıyās etmiş
Bu bir dilber ***dehānından*** *gazeldir iktibās etmiş* **(Tahmis 7/17)**

dehān u zebān ol-:

1.) Ağız ve dili olmak.

1.1. dehān u zebān ol-:
Ey nāme dil-i hasret-keşin hālini yāre
Talākatla ʿarz eyle ***dehān u zebānım ol*** **(Kıt'a 8/2)**

dehānı ālūde et-:

1.) Ağzına bulaştırmak, ağzını kirletmek; ***mec.*** Kötü, uygun olmayan bir söz söylemek.

1.1. dehānı ālūde et-:-*me, -m*
Etmem *o temennī ile* ***ālūde dehānı***
Yanmakda gönül nār-ı muhabbetle nihānı **(Müseddes 3/35)**

dehān-ı nağme-gū:

1.) Şakıyan, öten bir ağız.

1.1. dehān-ı nağme-gū:
Gerçi şāʿir çoksa da nādirdir erbāb-ı sühan
Çünkü her murga ***dehān-ı nağme-gū*** *vermez felek* **(Gazel 113/6)**

dehān-ı pāk-i kāmil:

1.) Olgun, kemal ehli kimsenin temiz ağzı.

1.1. dehān-ı pāk-i kāmil:-*den*
Fakat nāzikçe bir taʾrīz ile ilzām-ı hasm eyler
Dehān-ı pāk-i kāmilden *kelām-ı nā-sezā gelmez* **(Gazel 90/5)**

dehān-ı tıfl:

1.) Çocuğun ağzı.

1.1. dehān-ı tıfl:-*a*
Cihānın her huzūzātında bir gam-ı müstetir yoksa
Dehān-ı tıfla *hıttān-ı felek her dem ʿasel vermez* **(Gazel 79/2)**

dehen:

1.) ***bk. dehān.***

1.1. dehenin:-*in*
Yārin ***dehenin*** *vasıfta çok tenk-dil oldum*
Zīra bu sühan her kişinin ağzına sığmaz **(Kıt'a 20/1)**

1.2. dehendir:-*dir*
Zencīre çeken gönlümü bir serv-i semendir Bir zülf-i resendir
Tahdīş eden endīşemi ol gonca ***dehendir*** *Mahsūl-i vatandır*
(Müstezad 3/1)

1.3. deheninden:-*i, -n, -den*
Fennīyā hāside ibrāz-ı hüner nāfiledir
Dür dökülse ***deheninden*** *yine takdīr etmez* **(Gazel 71/7)**

1.4. deheninden:-*(i)n, -den*
Söyledikçe ***deheninden*** *görünürdü dürr-i nāb*
Senden ayrı düşeli oldu o demler bana harāb **(Müsebba 2/51)**

dehen-i ağyāra düşür-:

1.) Başkalarının, yabancıların ağzına (diline) düşürmek.

1.1. dehen-i ağyāra düşür-:-*mez*
Reʿy ü tedbīri ***düşürmez dehen-i ağyāra***
ʿAdle mebnīdir o pākīze hisālin sırrı **(Tarih 8/13)**

dehr:

1.) Felek; dünya, cihan, âlem; zaman, devir.

1.1. dehr:
Ne yaşar āhir-i devrāna kadar şahs-ı cehūl
Ne de bu ***dehr*** *için erbāb-ı fetānet bākī* **(Gazel 243/3)**

1.2. dehrde:-*de*
Dehrde *dolāb-veş olmuş boşanmışlardanız*
Zīnet-i dünyāyı çok görmüş usanmışlardanız **(Gazel 77/1)**

1.3. dehrde:-*de*
Devlet-i ʿaşkın devām ettikçe cānā ***dehrde***
Hāk-i pāye çok saʿādetlüler eyler ser-fürū **(Gazel 176/5)**

1.4. dehre:-*e*
Çok olur dağda bayırda kırda arslan yavrusu
Dehre *pek nādir gelir ammā ki insān yavrusu* **(Gazel 236/1)**

1.5. dehri:-*i*
Muhakkıkdır bırakmaz şüphe ebhās ü maʿānīde
Muhakkak cümle eştāt-ı fünūn ***dehri*** *şamildir* **(Kaside 38/11)**

1.6. dehrin:-*in*
Aldanmayız çarhın mihr ü māhına
Göz dikmeyiz ***dehrin*** *māl ü cāhına* **(Şarkı 3/3)**

1.7. dehrin:-*in*
Meyleyleme ***dehrin*** *bağ u rāğına*
Dolaşıp rakībin düşme ağına **(Şarkı 4/5)**

1.8. dehrin:-*in*
Kemāl-i sanʿatı göstermeyen ezhār yoktur yok
Bahāristānını ***dehrin*** *temāşā-gāh-ı ʿirfān et* **(Gazel 105/4)**

dehrī:

1.) Materyalist.

1.1. dehrīlerin:-*ler, -in*
Nice ʿallāmeler mebhūt olurlar bezm-i ʿilminde
Nice ***dehrīlerin*** *daʿvāları nezdinde bātıldır* **(Kaside 38/13)**

dehr-i ʿacūz:

1.) Yaşlı, eski, köhne dünya.

1.1. dehr-i ʿacūz:-*un*
Füzūndur ülfeti ***dehr-i ʿacūzun*** *merd-i ahmakla*
Anınçün mü barışmaz yıldızım bu tāk-ı ezrakla **(Muhammes 1/31)**

dehr-i nakkād:

1.) İyiyi kötüyü birbirinden ayıran zaman.

1.1. dehr-i nakkād:-*ın*
Müsāvīdir müsāvī cevher -i fazl u maʿārifle
Yanında ***dehr-i nakkādın*** *mihekk-i imtihān yok mu* **(Gazel 216/5)**

dehşet:

1.) Korkunç bir şey veya bir tehlike karşısında insanın içini kaplayan büyük korku, telaş ve ürküntü, yılgı; korkunçluk.

1.1. dehşetinden:-*(i)n, -den*
Gönül meʾyūs-ı vuslat olmasın āh etmesin yoksa
ʿAvālim ***dehşetinden*** *sarsılır kevn ü mekān titrer* **(Gazel 40/8)**

1.2. dehşetinden:-*i, -n, -den*
Parladıkça kabza-i ʿadlinde tīğ-ı satveti
Dehşetinden *dīde-i Mirrīhi eyler hīre-dār* **(Kaside 37/15)**

1.3. dehşetin:-*i, -n(i)*
Fedā etti felek şāh-ı Hüseyni bir içim suya
Anıp bu mācerānın ***dehşetin*** *āb-ı revān ağlar* **(Gazel 249/2)**

dehşet ver-:

1.) Çok korkutmak, dehşete kapılmasına sebep olmak.

1.1. dehşet ver-:-*me, -sin*
Hālimi ʿarz eyle yāra müjde-i vuslat getir
Āh ü zārım ey sabā cīrāna ***dehşet vermesin*** **(Gazel 175/8)**

dehşet-i çehre-i rahşān-ı cenāb-ı fārūk:

1.) Hz. Ömer'in parlak yüzünün dehşeti.

1.1. dehşet-i çehre-i rahşān-ı cenāb-ı Fārūk:
Çatlatır zehresini şirzime-i bāğıyenin
Dehşet-i çehre-i rahşān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/4)**

dek:

1.) "-e kadar, -e değin" anlamına gelen edat.

1.1. dek:
Sünbül-i zülfün ne sūretlerde kıldı tār ü mār
Fikrimi bu āna ***dek*** *böyle perīşān görmedim* **(Gazel 156/5)**

1.2. dek:
Māhdan māhīye ***dek*** *şāyiʿ olur tāliʿ bu yā*
Māhımı fırsat bulup alsam bir akşam yanıma **(Gazel 199/2)**

1.3. dek:
Gelmemiş bu āna ***dek*** *gelmez nazīri ʿāleme*
Her senā vü medhe elyaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/2)**

1.4. dek:
Līk ben ol vakte ***dek*** *oldum harāb ender harāb*
Senden ümīd eylerim esbāb-ı maʿmūriyeti **(Kaside 37/72)**

dekāʾik-bīn-i hikmet:

1.) Anlaşılması güç olan, dikkat isteyen hikmetleri gören (II. Abdülhamid Han).

1.1. dekāʾik-bīn-i hikmet:
Beşer-sūret melek-sīret ʿadālet-pīşe hayr-endīş
Dekāʾik-bīn-i hikmet *hāʾiz-i hüsn-i hasāʾildir* **(Kaside 38/7)**

del-:

1.) Delmek, delik açmak; ***mec.*** Sevgilinin, âşığın kalbinde yara açması.

1.1. deldin:-*di, -n*
Nezāket ile ***deldin*** *sīnemi sūzen misin kāfir*
Harāb ettin ten-i bīmārımı düşmen misin kāfir **(Gazel 39/1)**

delālet eyle-:

1.) Kılavuzluk etmek; ***mec.*** İşaret etmek.

1.1. delālet eyle-:-*se*
Bende-gānın sıdkına azçok ***delālet eylese***
Eyler ancak vüsʿi miktārınca hüsn-i hidmeti **(Kaside 37/61)**

delālet kıl-:

1.) Şahitlik etmek, delil göstermek.

1.1. delālet kıl-:
Şaşırmış matlaʿ-ı işrākını lūtfen ***delālet kıl***
Tulūʿ-ı inkişāfa istiyormuş reh-nümā tāliʿ **(Gazel 102/7)**

delīl ol-:

1.) Yol gösteren, kılavuz, rehber olmak.

1.1. delīl ol-:-*maz*
Rakīb-i fitne-kāra kūy-ı dildārı suʾāl etme
Reh-i cennette İblīs ādeme hāşā ***delīl olmaz*** **(Gazel 76/6)**

dellāk:

1.) Hamamda müşterileri ovuşturup kese süren ve yıkayan hizmetçi (tellak).

1.1. dellāk:

Sen erkeksen lede'l-īcāb kıl bir erden istimdād
*Efāhim eylemez **dellāk** ile berberden istimdād* **(Gazel 22/1)**

dellāl:

1.) Tellal.

1. dellālı:-*ı*
*Ayrılık **dellālı** artık etti iʿlān-ı firāk*
Tāzelendi serde sevdā-yı seyāhat elvedāʿ **(Gazel 101/5)**

dem:

1.) Kan, hun.

1.1. dem:
Kalmadı ağlayarak sanki iki dīdede nem
*Oldu göz yaşıma **dem** hātırıma gam müdgām* **(Müsebba 2/5)**

2.) An, lahza; vakit, zaman.

2.1. dem:
Yār olma sakın dilber-i etrāk ile Fennī
*Vaslındaki **dem** gılzet-i güftārına değmez* **(Gazel 65/6)**

2.2. dem:
Cihānın her huzūzātında bir gam-ı müstetir yoksa
*Dehān-ı tıfla hıttān-ı felek her **dem** ʿasel vermez* **(Gazel 79/2)**

2.3. dem:
Ne cānibde bedīdār olsa bir ebr-i zalām-engīz
*Gelir başında kışlar ehl-i derdin hayli **dem** gitmez* **(Gazel 81/2)**

2.4. dem:
*Uğraşır her **dem** belā-yı hicr ile bī-çāre dil*
Sevdiğim günden beri bir rāhat-ı cān görmedim **(Gazel 156/6)**

2.5. dem:
*O gül goncayı gördükçe her **dem** küşāde-rū*
İʿāde-i ʿahd-i ʿunfüvān etmek isterim **(Gazel 157/4)**

2.6. dem:
Dilde kalaydı bākī tek neşʾe-i mülākāt
*İsterse bāde içmek her **dem** yasağ olaydı* **(Gazel 211/3)**

2.7. dem:
Rūz-ı vuslat çok mudur mahsūd-ı ezmān olsa da
*Muhterem bir gün mü var yār ile geçmiş **dem** gibi* **(Gazel 214/3)**

2.8. dem:
Ne zamānlar tutacak tevbelerim cāy-ı kabūl
*Ne **dem** imzalanacak hüccet-i gufrānım ʿaceb* **(Kaside 6/3)**

2.9. dem:
Ne zamānlar tutacak tevbelerim cāy-ı kabūl
*Ne **dem** imzalanacak hüccet-i gufrānım ʿaceb* **(Kaside 6/3)**

2.10. dem:
*Her ne **dem** açılsa ağzı Hakka hamd eyler kalem*
Mazhar-ı rağbettir ānınçün cihānda her kalem **(Kaside 24/1)**

2.11. dem:
Açılır hande ile verd-i gülistān-ı kerem
*Katre-rīz olduğu **dem** ʿāleme nīsān-ı kerem* **(Kaside 41/1)**

2.12. dem:
Kerīmī sen bilirsin kim hilāfı irtikāb etmem
*Felekte çok şükür bir neşʾeli lezzetli **dem** buldum* **(Kaside 49/5)**

2.13. dem:
Bir vakit olur ki kalbe olur tek gubār-bār
*Bir **dem** gelir ki olmaz olur bir tebār-bār* **(Kıt'a 7/1)**

2.14. demdir:-*dir*
*Ayrı düştüm nice **demdir** şeref-i sohbetten*
Anıyorlar mı ʿaceb bezm-i ahıbbāda beni **(Gazel 223/9)**

2.15. dem:-*i, -di*
Hani ol gün ki gönül vaslınla Hürrem idi
*Gerçi hayfā ne mukaddes ne mübārek **dem idi*** **(Gazel 210/1)**

2.16. deminde:-*i, -n, -de*
*Demem nikbet **deminde** eyledi sehv ü hatā tāliʿ*
Demem miknet gününde etti ihsān ü ʿatā tāliʿ **(Gazel 102/1)**

2.17. demler:-*ler*
Söyledikçe deheninden görünürdü dürr-i nāb
*Senden ayrı düşeli oldu o **demler** bana harāb* **(Müsebba 2/51)**

2.18. demler:-*ler*
*Eski **demler** yāre yanlışlıkla rüʾyā gelmesin*
Fennīyā hülyā-yı zülf-i yār ağarttı rīşimi **(Gazel 167/5)**

2.19. demleri:-*ler, -i*
Ne yapalım böyle imiş mukadder
*Ayrılık **demleri** oldu mukarrer* **(Şarkı 1/5)**

2.20. demleridir:-*leri, -dir*
*Ayrılık **demleridir** yanıma gel nāz etme*
Sil gözüm yāşını ey dilber-i mümtāz etme **(Gazel 189/1)**

3.) Nefes, soluk.

3.1. demdir:-*dir*
Hāzin-i künc-i bedāyī-dir tüvānger sözlerim
*Cān bağışlar cāna ʿĪsā **demdir** ekser sözlerim* **(Tahmis 4/1)**

dem ü devrān dön-:

1.) An ve devirin dönmesi, geçmesi.

1.1. dem ü devrān dön-:-*(e)r*
Muvakkattir sabāhat ʿālemi nāzı dirāz etme
***Dem ü devrān** döner esmerlenirsin böyle kalmazsın* **(Gazel 119/4)**

dem-ā-dem:

1.) He an, her zaman, daima.

1.1. dem-ā-demden:-*den*
*Dilā bülbül gibi āh **dem-ā-demden** nedir maksūd*
Meğer bu gülistānda sākin-i beytiʾl-hüzünsün sen **(Gazel 247/5)**

1.2. dem-ā-dem:
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel
***Dem-ā-dem** ayrılık ālāmı teʿsīr eyliyor cāna* **(Mübeba 3/11)**

1.3. dem-ā-dem:
Bu hicrān zahmına nice tahammül eylesin Nūrī
***Dem- ā -dem** meclisinde nāzır-ı dīdār idim evvel* **(Tahmis 3/13)**

1.4. dem-ā-dem:
*Arzū eyler visālinle **dem-ā-dem** dil seni*
Sāʾilim muhtācınım eyle ʿināyet ey Ganī **(Tahmis 8/6)**

dem-be-dem:

1.) Her an, her zaman, daima, sürekli.

1.1. dem-be-dem:
Sanki tevsīʿ-i maʿīşet yolunu tutmaktır
***Dem-be-dem** nefsimizi vakf-ı ʿazāb ettiğimiz* **(Gazel 73/6)**

1.2. dem-be-dem:
***Dem-be-dem** şevketi müzdād olsun*
Gelmesin zerre kadar şānına şeyn **(Tarih 10/4)**

dem-beste kıl-:

1.) Dili bağlamak, suskunlaştırmak.

1.1. dem-beste kıl-:-*an*
*Beni **dem-beste kılan** şîve-i güftārındır*
Gözümü yolda koyan cünbüş-i reftārındır **(Gazel 30/1)**

dem-beste-i hayret:

1.) Şaşkınlıktan nefesi kesilmek; susmak.

1.1. dem-beste-i hayret:
*Kimi dilhaste-i gurbet kimi **dem-beste-i hayret***
Felekte rüzgārın zevk ile imrār eden var mı **(Gazel 213/2)**

dem-feşān et-:

1.) Kan saçmak; kanlı gözyaşı döktürmek.

1.1. dem-feşān et-:-*ti*
Yine sīnemde şimşīr-i cefāsın imtihān etti
*Felek bir yara açtı çeşm-i cānı **dem-feşān etti*** **(Gazel 251/1)**

1.2. dem-feşān et-:-*ti*
Yine sīnemde şimşīr-i cefāsın imtihān etti
*Felek bir yara açtı çeşm-i cānı **dem-feşān etti*** (**Tarih 22/1)**

dem-i firkat:

1.) Ayrılık zamanı.

1.1. dem-i firkat:-*te*
*O kadar göz yaşı döktüm ki **dem-i firkatte***
Yedi deryā ona nisbetle birer şeb-nem idi **(Gazel 210/4)**

dem-i fırsat:

1.) Fırsat zamanı.

1.1. dem-i fırsat:
Dirīğ-ı himmet etme ehlini buldukça ihsān et
***Dem-i fırsat** sehāb-āsā geçer her bār olur sanma* **(Gazel 194/4)**

dem-i fīrūz:

1.) Uğurlu, mesut an.

1.1. dem-i fīrūz:-*u*
*Bana sen göster İlāhī o **dem-i fīrūzu***
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/13)**

1.2. dem-i fīrūz:-*u*
*Bana sen göster İlāhī o **dem-i fīrūzu***
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/13)**

dem-i idbār u elem:

1.) Sıkıntılı ve talihsiz, bahtsız zaman.

1.1. dem-i idbār u elem:-*de*
Devr-i ikbāl ü sürūrunda ahbāb-ı kirām
***Dem-i idbār u elemde** seni bīgāne bulur* **(Gazel 44/7)**

dem-i ʿĪsā:

1.) Hz. İsa'nın (hayat veren, dirilten) nefesi.

1.1. dem-i ʿİsā:
Güç müdür bendesinin kalbini ihyā etmek
***Dem-i ʿĪsā** gibidir nefha-i kudsiyyet-i Pīr* **(Kaside 33/15)**

1.2. dem-i ʿĪsā:-*y, -a*
Nutk-ı cān-bahşı kılar mürde-dilānı ihyā
*Sohbet-i dil-keşi hakkā **dem-i ʿĪsāya** bedel* **(Gazel 141/5)**

dem-i nikbet:

1.) Bela, musibet anı, zamanı; kötü gün.

1.1. dem-i nikbet:-*te*
Pek çok bulunur mevsim-i miknette ehibbā
*Ammā **dem-i nikbette** riʿāyet bulamazsın* **(Gazel 132/3)**

demīr çenber:

1.) Demirden yapılmış çember; ***mec.*** Sevgilinin, âşıkların gönlünü bağlayan kıvrımlı saçları.

1.1. demīr çenber:
Vechi var ayrılamaz silsile-i zülfünden
*Bağladı gönlümü güyā ki **demīr çenber** ile* **(Gazel 198/2)**

den-:

1.) Adlandırılmak; söylenmek, ifade edilmek.

1.1. denir:-*(i)r*
*Öyle yanlış yamalak lāfa muʿammā mı **denir***
Şu muʿammā-yı rekīkinle İlāhī yere bat **(Gazel 12/2)**

1.2. denir:-*(i)r*
*Ayda bir ruʾyete ibrāz-ı meveddet mi **denir***
Yılda bir sohbete izhār-ı muhabbet mi denir **(Gazel 27/1)**

1.3. denir:-*(i)r*
Ayda bir ruʾyete ibrāz-ı meveddet mi denir
*Yılda bir sohbete izhār-ı muhabbet mi **denir*** **(Gazel 27/1)**

1.4. denir:-*(i)r*
Sen beni ben seni sevdikçe edersin tekdīr
*Karşıdan karşıya nāz etmeğe ülfet mi **denir*** **(Gazel 27/3)**

1.5. denir:-*(i)r*
Seni bir kerre sararsam yıkılır mı dünyā
*Kūyunuzda bu gibi hāle nezāket mi **denir*** **(Gazel 27/4)**

1.6. denir:-*(i)r*
Bī-vefālıklarını anlamasın mı Fennīyā
*Buna kānūn-ı muhabbette cināyet mi **denir*** **(Gazel 27/5)**

1.7. denir:-*(i)r*
Bī-vefālıklarını anlamasın mı Fennīyā
*Öyle bir hiss-i tabīʿīye ferāset mi **denir*** **(Gazel 27/6)**

1.8. denmekle:-*mek, -le*
Seng-i hārāya desen işte budur pırlanta
*Böyle **denmekle** hacer cevher olur mu hāşā* **(Müsemmen 1/25)**

1.9. denmesin:-*me, -sin*
Umūmun mazhar-ı takdīri olsun yaptığın efʿāl
*Bu işler nā-becādır **denmesin** ʿālem becā görsün* **(Gazel 160/6)**

1.10. denmez:-*mez*
*Olur olmaz meh-i bī-ʿismete meh-rū **denmez***
Yüzü ak alnı açık olmalı meh-rū dediğin **(Gazel 118/2)**

1.11. denmez:-*mez*
*Şeytānı sokan cennet-i aʿlāya yılandır **Denmez** ki yalandır*
Bed-māyeyi bed-māye eder hıfz u himāye Çıksan da semāya
(Müstezad 1/4)

1.12. denmez:-*mez*
***Denmez** insān ona olmazsa garazdan sālim*
O leʾīme nasıl ıtlāk olunur ādem-zād **(Taştir 2/5)**

denāʾet:

1.) Denilik, alçaklık.

1.1. denāʾetle:-*le*
*Şüphe şudur ki **denāʾetle** cehālet eseri*
Bazı evlād-ı beşerde bulunan kibr ü inād **(Taştir 2/7)**

dendān:

1.) Diş.

1.1. dendāndır:-*dır*
Bakma sen baʾzı mevākīʿde sükūt ettiğine
*Hurdebīn-i nādire-gū nādire **dendāndır** kalemim* **(Gazel 152/10)**

1.2. dendānın:-*ın*
*Ya **dendānın** söker ya gasb eder zevki dimāğından*
Felek nān-pāreyi ehl-i kemāle bī-bedel vermez **(Gazel 79/3)**

1.3. dendānına:-*ı, -n, -a*
Hayrān felekler ānına Levlāk okundu şānına
*Meftūn olup **dendānına** deldirdi bağrın dürr-i nāb* **(Kaside 20/12)**

1.4. dendānını:-*ı, -n, -ı*
*Görse **dendānını** lüʾlüʾ su olur deryāda*
Eritir ʿarz-ı cemāl etse eğer fülāda **(Kaside 34/2)**

denī:

1.) Alçak, bayağı; değersiz.

1.1. denī:
Gevher-i pākīzedir yāra meziyyet-bahş olan
*Her olur olmaz **denī** dilber dilārālanmasın* **(Gazel 171/6)**

1.2. denī:
Nahl-ı nāzım sütle-perver olma ʿālī-meşreb ol
*Ol ki el uzatmasın esmār-ı vasla her **denī*** **(Gazel 218/4)**

1.3. denī:
Bilmem ne yapsam ben seni kıldın siyeh-rū sen beni
*Ettin behey hāʾin **denī** yüzbin meʿāsī irtikāb* **(Kaside 20/2)**

1.4. denīler:-*ler*
Bilirim kıymetini cevher-i lutf u keremin
*Değilim öyle **denīler** gibi nādān-ı kerem* **(Kaside 41/25)**

denil-:

1.) Ad verilmek, söylenmek; sayılmak, kabul edilmek.

1.1. denilir:-*(i)r*
Yanılır da o melek-meşreb ederse teşrīf
*Kasr-ı cennet **denilir** külbe-i ahzānım için* **(Gazel 163/4)**

denk et-:

1.) Eşit yapmak, aynısı gibi görmek.

1.1. denk et-:-*(e)r*
*Nazar-ı feyzi **eder** mūr-ı Süleymānla **denk***
Ne ki hışmı kılar şīr-i jiyānı izlāl **(Kaside 40/13)**

deprен-:

1.) Kımıldamak, hareket etmek, sarsılmak.

1.1. deprenecek:-*ecek*
Bilmem ne zamān parlayacak kevkeb-i āmāl
*Bilmem ne vakit **deprenecek** tevsen-i ikbāl* **(Gazel 138/1)**

der:

1.) Kapı.

1.1. der:
ʿArz-ı hāl etmede maʿzūrum efendim maʿzūr
*Siyyemā etmede **der** hāl-i zarūret icbār* **(Kaside 43/25)**

der-āgūş et-/eyle-:

1.) Kucaklamak, sarmak.

1.1. der-āgūş eyle-:-*di, -m*
*Derāgūş eyledim yaktın **der-āgūş eyledin** yandım*
Yanar āteş misin āteşli pīrāhen misin kāfir **(Gazel 39/11)**

1.2. der-āgūş eyle-:-*di, -n*
***Der-āgūş eyledim** yaktın derāgūş eyledin yandım*
Yanar āteş misin āteşli pīrāhen misin kāfir **(Gazel 39/11)**

1.3. der-āgūş eyle-:-*r, -im*
Mahzen-i endīşede tedbīr-i vuslat bir değil
*Kurtuluş yoktur **der-āgūş eylerim** bir gün seni* **(Gazel 139/7)**

1.4. der-āgūş et-:-*ti, -m*
*Çok kamer talʿat **der-āgūş ettim** ammā sevdiğim*
Ben sana benzer felekte māh-ı tābān görmedim **(Gazel 156/2)**

der-āğūş ettir-:

1.) Kucaklaştırmak.

1.1. der-āğūş ettir-:-*me, -di*
*Tālīʿ bana **ettirmedi** dildārı **der-āğūş***
Dalmış bir ağır uykuya mānend-i deber-nūş **(Müseddes 3/7)**

der-ʿakab:

1.) Hemen, hemen arkasından, arkası sıra, akabinde.

1.1. der-ʿakab:
***Der-ʿakab** hāzırlanır tahmīl-bār-ı minnete*
Her ne ikrām eylese çingāne makbulüm değil **(Gazel 140/2)**

1.2. der-ʿakab:
*ʿĀşıkın tabʿından ey vāʿiz dönerdin **der-ʿakab***
Lāhzacık manzūrun olsaydı o şūh-ı işve-kār **(Kaside 39/49)**

derbān-ı kerem:

1.) Lütfun kapıcısı, bekçisi.

1.1. derbān-ı kerem:
Dāʾir oldukça felekler o veliyyü'l-keremin
*Beklesin pīş-i der-i fazlını **derbān-ı kerem*** **(Kaside 41/54)**

der-be-der:

1.) Dağınık, perişan.

1.1. derbeder:
Söyleme kendin gibi ashāb-ı ʿacze hālini
*Kul mudur her **der-be-der** ihsān eden āmālini* **(Gazel 208/1)**

der-be-der et-:

1.) Kapı kapı gezen; dağınık, perişan etmek.

1.1. der-be-der et-:-*me*
Dilhasta sitem-dīde bir ʿāşıktır efendim
*Fennī kulunu derde koyup **der-be-der etme*** **(Kaside 18/5)**

derc-i dehān:

1.) Ağzın toplanması, kapanması; kapalı ağız.

1.1. derc-i dehān:-*(ı)n, -dan*
*Hebādır dür dökülse Fennīyā **derc-i dehānından***
Hazef ile cevheri temyīz eder sarrāf yoktur yok **(Gazel 108/5)**

derd:

1.) Dert; acı, üzüntü, keder.

1.1. derd:
Bī-mecāl etti beni teʾsīr-i istiğnā-yı yār
Fennīyā bu ***derd*** *için tedbīr-i dermānım nedir* **(Gazel 29/5)**

1.2. derd:
Nār-ı ʿaşka yan yakıl derd ehli ol pervāne-veş
Derd *için feryāda düşme bülbül-i şeydā gibi* **(Gazel 233/6)**

1.3. derd:
Derd *ile kan ağlayan her derd-mendān ʿaşkına*
Fahr-ı kevneyn ʿaşkına Şāh-ı şehīdān ʿaşkına **(Kaside 7/4)**

1.4. derde:-*e*
Cisme cān cāna gıda kalbe safā dīdeye nūr
Yāreye çāre bütün ***derde*** *devā vuslat-ı Pīr* **(Kaside 33/2)**

1.5. derde:-*e*
Felek çekti nasılsa çehre-i āmālime perde
Nefes aldırmadan bir kerre hemdem eyledi ***derde*** **(Muhammes 1/16)**

1.6. derde:-*e*
İşte bu fāzıl dahi bir ***derde*** *oldu mübtelā*
Zikr ü fikr-i Hakla erdi makām-ı rahmete **(Tarih 11/2)**

1.7. derde:-*e*
Derde *tekeffül etmeyen vākıf-ı esrār olamaz*
Hāre tahammül etmeyen dāhil-i gülzār olamaz **(Gazel 74/1)**

1.8. derde:-*e*
Efendim sen gidelden derde düştü mübtelā tez gel
O ***derde*** *makdeminden başka yoktur bir devā tez gel* **(Gazel 136/1)**

1.9. derdime:-*(i)m, -e*
İştirāk et ***derdime*** *ey derdimin dermānı gel*
Firkatinle var dil-i şeydāda bir şüʾūn-ı garīb **(Gazel 6/3)**

1.10. derdimi:-*(i)m, -i*
Baştan başa ʿarz eyler idim ***derdimi*** *Fennī*
Etseydim eğer dāmen-i dildāra teşebbüs **(Gazel 15/7)**

1.11. derdimi:*(i)m, -i*
Derdimi *duymayan az kaldı beni nevʿimde*
Beni günden güne meşhūr-ı cihān etti o şūh **(Gazel 20/2)**

1.12. derdimi:-(*i)m, -i*
Yāra ***derdim*** *derdimi āh u figānım söylesin*
Kalmamış āha mecālim hāl ü şānım söylesin **(Gazel 166/1)**

1.13. derdimi:-*(i)m, -i*
Mācerā-yı ʿaşka vākıftır nihān ü āşikār
Dāne dāne ***derdimi*** *eşk-i revānım söylesin* **(Gazel 166/4)**

1.14. derdimi:-*(i)m, -i*
Derdimi *āyā nasıl ʿarz eylesem dildāra ben*
Yarama rahm eyleyip etmezse yārām yāreme **(Gazel 168/3)**

1.15. derdimi:-*(i)m, -i*
Ey sabā ***derdimi*** *duyur dildāra Allah ʿaşkına*
ʿArz-ı hālim sun huzūr-ı yāre Allah ʿaşkına **(Gazel 191/1)**

1.16. derdimin:-*(i)m, -in*
Öyle bir serv-i revān-ı yār-ı vefā-perver kim
Derdimin *çāresi yārem emi Lokmānımdır* **(Gazel 31/5)**

1.17. derdimin:-*(i)m, -in*
İştirāk et derdime ey ***derdimin*** *dermānı gel*
Firkatinle var dil-i şeydāda bir şüʾūn-ı garīb **(Gazel 6/3)**

1.18. derd:-*i, -miş*
Ah ne müşkil ***derd imiş*** *dilde muhabbet saklamak*
Söylesem diğer sükūt etsem diğer maʿnā çıkar **(Gazel 34/2)**

1.19. derdimiz:-*(i)miz*
Tedāvī kıl cemālin ʿaşkına dārū-yı vuslatla
Tabībā ***derdimiz*** *var can atıp dermāna geldik biz* **(Gazel 69/8)**

1.20. derdin:-*(i)n*
Yaktın beni āteşlere bu zaʿf-ı tenimle ***Derdin*** *ne benimle*
Ahen değil ey şūh-cefā-cū bu da tendir Bī-şerr ü fitendir
(Müstezad 3/5)

1.21. derdin:-*in*
Hangi ***derdin*** *ʿarz u takrīr eylesin Fennī sana*
Serde sevdā dilde āşūb-ı muhabbet bir değil **(Gazel 139/9)**

1.22. derdin:-*i, -n(i)*
Tabīb-i hāzıkın kadri kırıktır şimdi ʿālemde
Tabābet kendi ***derdin*** *bilmeyen bīmāra kalmıştır* **(Gazel 61/2)**

1.23. derdini:-*(i)n, -i*
Saklayanlarda kalır dert meseldir Türkçe
Saklama ***derdini*** *nūr-ı basarım noldu sana* **(Gazel 1/7)**

1.24. derdini:-*i, -n, -i*
Sūziş-i hicrānı dil etmek diler cānāna ʿarz
Derdini *derd ehli elbette eder Lokmāna ʿarz* **(Gazel 96/1)**

1.25. derdini:-*i, -n, -i*
Derdini *Fennī hafiyyen bir zarīfe söylesin*
Ecnebī-i fıtnat u ʿirfāna şekvālanmasın **(Gazel 171/9)**

1.26. derdini:-*i, -n, -i*
Tecellī-i Cemāle mazhariyyetle edip şādān
Derūnum ***derdini*** *taʿdīl ü teskīn eyle yā Rabbī* **(Kaside 10/2)**

1.27. derdini:-*i, -n, -i*
Oluyor hātıra her lahzada bir gam müdgam
Ediyor ***derdini*** *günden güne gönlüm teksīr* **(Kaside 47/2)**

derd ehli:

1.) Dertli, sıkıntı çeken kimseler; âşıklar.

1.1. derd ehli:
Sūziş-i hicrānı dil etmek diler cānāna ʿarz
Derdini ***derd ehli*** *elbette eder Lokmana ʿarz* **(Gazel 96/1)**

derd ehli ol-:

1.) Dert çekenlerden olmak.

1.1. derd ehli ol-:
Nār-ı ʿaşka yan yakıl ***derd ehli ol*** *pervāne-veş*
Derd için feryāda düşme bülbül-i şeydā gibi **(Gazel 233/6)**

derd ü beliyāt:

1.) Dertler, belalar, sıkıntılar, eziyetler.

1.1. derd ü beliyāt:
Bu cihetten gelen ***derd ü belliyāt***
ʿİsmet-penāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/4)**

derde düş-:

1.) Dert, sıkıntı çekmek; aşk acısı çekmek.

1.1. derde düş-:-*tü, -m*
Temāşā eyledikçe zülf-i yāri vech-i pākinde
Derīn bir ***derde düştüm*** *inceden ince hayālim var* **(Gazel 25/5)**

1.2. derde düş-:-*tü*

*Efendim sen gidelden **derde düştü** mübtelā tez gel*
O derde makdeminden başka yoktur bir devā tez gel **(Gazel 136/1)**

derde düşür-:

1.) İnsana ıztırap veren her türlü hâl, sıkıntı, zorluk ve üzüntüye sokmak.

1.1. derde düşür-:-*dü, -n*
Düşürdün** ben gibi bin bin nice ʿāşıkları **derde
Visālin fikridir ancak tecellī eyleyen serde **(Müsebba 3/5)**

derde koy-:

1.) Dertli, kederli etmek; acı çekmesine sebep olmak.

1.1. derde koy-:-*up* .
Dilhasta sitem-dīde bir ʿāşıktır efendim
*Fennī kulunu **derde koyup** der-be-der etme* **(Kaside 18/5)**

derde uğra-:

1.) Sıkıntılı bir duruma düşmek.

1.1. derde uğra-:-*mış, -ım*
Edip hengām-ı nezʿimde sırr-ı bālin mi teşrīf
*Ne **derde uğramışım** hālimi yār ol zamān görsün* **(Gazel 159/3)**

derd-i bī-dermān:

1.) Dermansız dert.

1.1. derd-i bī-dermān:-*(ı)m, -a*
Ey sabā var söyle ahvāl-i dili cānānıma
*Bak nasıl tedbīr eder şu **derd-i bī-dermānıma*** **(Gazel 199/1)**

derd-i derūn:

1.) Gönül derdi, iç sıkıntısı.

1.1. derd-i derūn:
Hāl-i cünūn derd-i derūn türlü türlüdür
Āh ü figān rāz-ı nihān başka başkadır **(Gazel 64/3)**

1.2. derd-i derūn:-*(u)m, -dan*
Teʾessür-yāb olurdu mutlakā āh-ı füzūnumdan
*Habīr olsa velīniʿmetim **derd-i derūnumdan*** **(Kıt'a 9/1)**

1.3. derd-i derūn:-*u*
Ben sana hāl-i dil-i zārı nasıl anlatsam
*Ben sana **derd-i derūnu** nasıl etsem tasvīr* **(Kaside 47/18)**

1.4. derd-i derūn:-*(u)n*
*Dil **derd-i derūnun** değil ızmārına kādir*
Kābil değil izhāra da olmaz mütecāsir **(Müseddes 3/25)**

1.5. derd-i derūn:-*un*
*Kim **derd-i derūnun** ʿarz eder bir çāre istersin*
Dağılmış āşinālar mecmaʿ-ı bīgāneler kalmış **(Gazel 94/3)**

derd-i dil:

1.) Gönlün derdi.

1.1. derd-i dil:
*Hasretinle **derd-i dil** müştedd ü müzdād oldu gel*
Firkatinle sahn-ı sīnem şüyūn-ābād oldu gel **(Muhammes 3/1)**

1.2. derd-i dil:-*den*
***Derd-i dilden** yār ü ağyārı haberdār etmeden*
Hālini dergāh-ı Hakka ʿarz u inhādır hüner **(Gazel 51/4)**

1.3. derd-i dil:-i
*Hikāyet eylesem **derd-i dili** yāra dehān titrer*
Yürek oynar yerinden cism-i bī-tāb ü tüvān titrer **(Gazel 40/1)**

1.4. derd-i dil:-*i*
*Yāra **derd-i dili** teşrīh ederek varmayalım*
Dāmen-i gonca-i nāzik-tere hār olmayalım **(Gazel 147/5)**

1.5. derd-i dil:-*i*
Hasbihāl etmeğe bir parça tenezzül etse
*Anlasa **derd-i dili** vākıf-ı esrār olsa* **(Gazel 184/2)**

1.6. derd-i dil:-*in*
Gözün ey ʿāşık-ı dilhaste dürer-bār olsun
*Yāre **derd-i dilin** āzāde-i ihtār olsun* **(Gazel 161/1)**

derd-i dilber:

1.) Sevgilinin derdi, çektirdiği zulümler.

1.1. derd-i dilber:-*den*
***Derd-i dilberden** girīzan olma ey kalb-i hazīn*
ʿAyn-i dārūdur verir dermān dermān üstüne **(Gazel 206/3)**

derd-i dil-i Fennī:

1.) Fennî'nin gönlündeki dert.

1.1. derd-i dil-i Fennī:-*y, -e*
Buna tedbīr-i müdāvāt edemez başka tabīb
*Sendedir çāre yine **derd-i dil-i Fennīye*** **(Gazel 8/5)**

derd-i dil-i hasret-keş:

1.) Hasret çeken dertli gönül.

1.1. derd-i dil-i hasret-keş:-*(i)m*
Tabībā çek elin benden ki ben dilhaste-i ʿaşkım
*Benim **derd-i dil-i hasret-keşim** dermān kabūl etmez* **(Gazel 88/3)**

derd-i dil-i zār:

1.) Ağlayan gönlü derdi.

1.1. derd-i dil-i zār:-*(ı)m, -a*
Etme ey şuʿle-i çeşmim bu kadar istiğnā
*Sohbetin **derd-i dil-i zārıma** merhem değil ā* **(Gazel 5/5)**

derd-i firāk:

1.) Ayrılık derdi.

1.1. derd-i firāk:-*ı*
Her lezāʾizden elezdir çāşnī-i vasl-ı yār
Çāşnī-i vasl-ı dilberden nedir āyā lezīz **(Gazel 23/2)**

1.2. derd-i firāk:-*ı*
Ana bir ravza-i huld-ı berīni eyledik tebrīk
*O da ev halkına **derd-i firākı** armağan etti* **(Tarih 22/5)**

1.3. derd-i firāk:-*ı*
Ana bir ravza-i huld-ı berīni eyledik tebrīk
*O da ev halkına **derd-i firākı** armağan etti* **(Gazel 251/5)**

derd-i firkat:

1.) Ayrılık derdi.

1.1. derd-i firkat:-*le*
Anarım yārimi yārimle geçen demlerimi
***Derd-i firkatla** beni menkabe-hān etti o şūh* **(Gazel 20/4)**

derd-i hicrān:

1.) Ayrılık derdi.

1.1. derd-i hicrān:-*a*
*Kerem kıl merhamet kıl çāre-sāz ol **derd-i hicrāna***
Götür yüzden nikābı hīre-bahş ol mihr-i tābāne **(Müsebba 3/13)**

1.2. derd-i hicrān:-*ı*
Derd-i hicrānı *tefekkür eder ashāb-ı ʿukūl*
ʿÖmrünü cehl ile gafletle tebāh eyleyemez **(Gazel 85/2)**

1.3. derd-i hicrān:-*(ı)n, -la*
Nūr-ı ʿaynim sen safā-yāb ol visāl-i Hakkla
Vālideynin ***derd-i hicrānınla*** *her bār ağlasın* **(Gazel 250/7)**

1.4. derd-i hicrān:-*la*
Ağzıma mühr-i sükūt vurdu ümīd-i keremin
Derd-i hicrānla *geçti meh-visālim demedim* **(Gazel 154/4)**

derd-i müşkil:

1.) Zor dert, sıkıntı.

1.1. derd-i müşkil:
Şuʿā-yı dīde-i gam dīdem oğlum ʿĀkife ansız
Gelip bir ***derd-i müşkil*** *cism-i pākin bī-tüvān etti* ***(Gazel 251/2)***

1.2. derd-i müşkil:
Şuʿā-yı dīde-i gam dīdem oğlum ʿĀkife ansız
Gelip bir ***derd-i müşkil*** *cism-i pākin bī-tüvān etti* **(Tarih 22/2)**

derd-i ser:

1.) Baştaki dert, baş ağrısı.

1.1. derd-i ser:
Ne yap yap evvel diril kal hāsılı bir yār ile bākī
Sünāʾīlik sülāsīlik eder çok ***derd-i ser*** *īcād* **(Gazel 21/8)**

derd-i ser ol-:

1.) Baş ağrısı olmak, mahmurlaşmak.

1.1. derd-i ser ol-:-*sun*
Sensiz mey içersem güzelim ***derd-i ser olsun***
Mīnā kırılıp mey-gede zīr u zeber olsun **(Kıt'a 12/1)**

derd-i tahassür:

1.) Hasret çekme derdi.

1.1. derd-i tahassür:-*le*
Acımaz mı bana Fennī daha evvel zülf-i siyāh
Rīşimi ***derd-i tahassürle*** *sefīd etti felek* **(Gazel 110/5)**

derd-mendān:

1.) Dertliler.

1.1. derd-mendān:
Derd ile kan ağlayan her ***derd-mendān*** *ʿaşkına*
Fahr-ı kevneyn ʿaşkına Şāh-ı şehīdān ʿaşkına **(Kaside 7/4)**

1.2. derd-mendāna:-*a*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
Nüfūzun nisbetinde ***derd-mendāna*** *devā-sāz ol* **(Müsebba 1/38)**

der-du çeşmem sümbülistān şod pezīrā-yı vucūd:

1.) "Benim iki gözüm onun vücudunu ağırlamakla sümbül bahçesine döndü." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. der-du çeşmem sümbülistān şod pezīrā-yı vucūd:
Dilberī dīdem ki dīrūz būd çeşmāneş kebūd
Der-du çeşmem sümbülistān şod pezīrā-yı vucūd **(Gazel 253/1)**

derecāt:

1.) Dereceler; yüksek mertebeler.

1.1. derecāt:
Derecāt *üzredir eltāfı husūsiyle anın*
Ki hazef-pāre ile cevheri tutmaz seyyān **(Kaside 45/27)**

der-ezel lutf u tecelli kerd cānān der-dilem:

1.) "Sevgili ezelden beri gönlümde lütuf ve tecellide bulunmakta." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. der-ezel lutf u tecelli kerd cānān der-dilem:
Der-ezel lutf u tecelli kerd cānān der-dilem
Pertev-i mihr-i cemāleş şod drahşān der-dilem **(Tahmis 9/6)**

dergāh:

1.) Kapı, eşik; huzur, makam; tekke.

1.1. dergāha:-*a*
Muhakkak feyz alır kim yüz sürerse bu feyzgāha
Mürāʿat-ı edeb şartıyla gel Nābī bu ***dergāha*** **(Tahmis 1/12)**

1.2. dergāhına:-*(ı)n, -a*
Yüz sürmeğe ***dergāhına*** *kerrūbiyān eyler şitāb*
Dildādedir Allahına canlar fedādır rāhına **(Kaside 20/8)**

1.3. dergāhına:-*ı, -n, -a*
Cān atıp ***dergāhına*** *geldim kabūl et kulluğa*
Bir velīniʿmet-i bī-imtinān ister gönül **(Kaside 29/3)**

1.4. dergāhına:-*ı, -n, -a*
Dil şikeşte dīde pür-nem kef be-sīne rū be-hāk
Eyleyüp ***dergāhına*** *takdīm-i zill ü meskenet* **(Kaside 32/10)**

1.5. dergāhına:-*ı, -n, -a*
ʿArz-ı hāl etsem eğer ***dergāhına*** *sızlansam*
Beni mahrūm-ı ümīd etmez o Şāh-ı müfzāl **(Kaside 40/23)**

1.6. dergāhına:-*ı, -n, -a*
Fennīyā şimdilik ahvālini ***dergāhına*** *ʿarz et*
De kim bir āşinā-yı mübtelā-yı hemm ü gam buldum **(Kaside 49/17)**

dergāh-ı ʿaşk:

1.) Aşk dergâhı.

1.1. dergāh-ı ʿaşk:-*(ı)m, -da*
Demiş Fennī niçin ***dergāh-ı ʿaşkımda*** *mülāzımdır*
Dedim bir iltifāta nāʾil olmakçün zamān gözler **(Gazel 62/5)**

dergāh-ı Hak:

1.) Allah'ın dergâhı, Allah'ın huzuru.

1.1. dergāh-ı Hak:-*a*
Hemīşe müncezibdir Fennīyā mānend-i miknātīs
Teveccüh eyleyen ***dergāh-ı Hakka*** *her zemān titrer* **(Gazel 40/10)**

1.2. dergāh-ı Hak:-*a*
Cürm-i aʿzamdır vücūd isnād edersen kendine
Hālini ***dergāh-ı Hakka*** *ʿarz u inhādır hüner* **(Gazel 51/5)**

dergāh-ı ihsān:

1.) İyilik, lütuf dergâhı, kapısı.

1.1. dergāh-ı ihsān:-*(ı)n, -a*
Bırakma el-Kerem meʾyūs u hāʾib yā Resūlallah
Sığındım ***dergāh-ı ihsānına*** *her iki ʿālemde* **(Kaside 16/2)**

1.2. dergāh-ı ihsān:-*(ı)n, -da*
Veliyy-i niʿmetā cūd ü mekārim bende-i hāsın
ʿAtā ʿabdin sehā ***dergāh-ı ihsānında*** *sāʾildi* **(Kaside 38/16)**

dergāh-ı lutf:

1.) Lütuf dergâhı, kapısı, eşiği.

1.1. dergāh-ı lutf:-*(u)n, -da*
Kerīmā Pādişāhā sāʾiliz ***dergāh-ı lutfunda***
Biz ihsān görmeyice gitmeyiz ihsāne geldik biz **(Gazel 69/9)**

dergāh-ı Nebī:

1.) Hz Peygamber 'in (s.a.v) dergâhı, huzuru.

1.1. dergāh-ı Nebī:-*den*
Hattā beni tefrīh edemez sahne-i gülşen
Yā Rabb beni dūr eyleme ***dergāh-ı Nebīden*** **(Müseddes 3/42)**

dergeh:

1.) ***bk. dergāh.***

1.1. dergehine:-*(i)n, -e*
Yüreğim titrer ayak bassam eğer ***dergehine***
Hāne-i vuslatı dārü'l-halecān etti o şūh **(Gazel 20/3)**

1.2. dergehine:-*i, -n, -e*
Öyle bir Āsaf-ı aʿkal ki o yoktur şüphe
Sehl olur ***dergehine*** *ʿarzolunan her düşvār* **(Kaside 43/9)**

dergeh-i ʿafv-ı Hudā:

1.) Allah'ın af kapısı.

1.1. dergeh-i ʿafv-ı Hudā:-*y, -a*
Tefekkür eyleyip efālimi Haktan hayā ettim
Nihāyet ***dergeh-i ʿafv-ı Hudāya*** *iltică ettim* **(Müseddes 2/11)**

dergeh-i ʿafv-i İlāhīye kapan-:

1.) Allah'ın af kapısına kapanmak, af dilemek.

1.1. dergeh-i ʿafv-i İlāhīye kapan-:-*mış, -lar, -dan, -ız*
Gerçi mücrimsek de ʿālīdir inābet-gāhımız
Dergeh-i ʿafv-i İlāhīye *kapanmışlardanız* **(Gazel 77/4)**

dergeh-i ağyār:

1.) Başkalarının, yabancıların dergahı, kapısı, yanı ***(bk. ağyār).***

1.1. dergeh-i ağyār:-*ı*
Dergeh-i Pīre gelip sıdk ile ruhsūde olan
Kendine ***dergeh-i ağyārı*** *penāh eyleyemez* **(Gazel 85/4)**

dergeh-i ʿaşk:

1.) Aşk dergâhı.

1.1. dergeh-i ʿaşk:-*(ı)n, -la*
Eyledim bunca zamān ***dergeh-i ʿaşkınla*** *sebāt*
Başka bir şūha gidip tāze-nihālim demedim **(Gazel 154/7)**

dergeh-i aʿtāf:

1.) Şefkat dergâhı, huzuru.

1.1. dergeh-i aʿtāf:-*(ı)n, -da*
Şüphesiz kām alırım ***dergeh-i aʿtāfında***
Sebkat-ı neyl-i ekfā beni etti teʿmīn **(Kaside 42/23)**

dergeh-i ʿātıfet:

1.) Lütuf dergâhı, makamı.

1.1. dergeh-i ʿātıfet:-*in, -den*
Bu günahkārı visālinle bekām et yā Rab
Dergeh-i ʿātıfetinden *budur ancak dileği* **(Gazel 229/8)**

1.2. dergeh-i ʿātıfet:-*i* (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için).
Dergeh-i ʿātıfeti *kehfü'l-emān-ı fukarā*
Nigeh-i merhameti revnak-ı eyvān-ı kerem **(Kaside 41/16)**

dergeh-i cūd:

1.) Cömertlik dergâhı, kapısı.

1.1. dergeh-i cūd:-*(u)n, -da*
Selātīn sāʾil-āsā el açıp senden diler ihsān
Anılmaz ***dergeh-i cūdunda*** *Hātem yā Resūlallah* **(Kaside 17/2)**

dergeh-i fazl:

1.) Lütuf, cömertlik dergâhı; lütuf kapısı, makamı.

1.1. dergeh-i fazl:-*ı, -n, -a*
Havza-i lutfuna cān atmadır iʿlā-yı emel
Dergeh-i fazlına *yüz sürmedir aksā-yı ümīd* **(Kaside 46/18)**

1.2. dergeh-i fazl:-*(ı)n, -da*
Çekmem elimi ***dergeh-i fazlında*** *İlāhī*
Bir ben mi bütün halk-ı cihān rahmete muhtāc **(Gazel 17/7)**

1.3. dergeh-i fazl:-*(ı)n, -da*
Lāl olur ***dergeh-i fazlında*** *zebān-ı tahrīr*
Gaşy olur meclis-i ʿilminde İmām-ı Nevevī **(Kaside 47/13)**

dergeh-i Hakka yapış-:

1.) Allah'ın huzurundan katından ayrılmamak; Allah'ın rızasını kazanmak.

1.1. dergeh-i Hakka yapış-:-*a*
Dergeh-i Hakka yapış *gayra müdārādan geç*
Hırkaya rāzı olup atlas ü dībādan geç **(Müseddes 4/1)**

dergeh-i inʿām:

1.) Lütuf dergâhı, kapısı; huzuru.

1.1. dergeh-i inʿām:-*(ı)n, -a*
Sarılan dāmen-i ihsānına olmaz meʾyūs
Yüz süren ***dergeh-i inʿāmına*** *kalmaz nāçār* **(Kaside 43/28)**

dergeh-i irşād:

1.) Doğru yolu gösteren dergâh; doğru yol.

1.1. dergeh-i irşād:-*a*
Feyz-yāb olmak için dilde ümīdim muhkem
Çünkü sevk eylediler ***dergeh-i irşāda*** *beni* **(Gazel 223/8)**

dergeh-i Mevlā:

1.) Allah'ın huzuru, eşiği (secde).

1.1. dergeh-i Mevlā:-*y, -a*
Geceler ***dergeh-i Mevlāya*** *sirişk-efşān ol*
Bendegān ekserī Şāhen-şeh-i lüʾlü getirir **(Gazel 43/9)**

dergeh-i pīr:

1.) Pirin, mürşidin dergahı, kapısı, eşiği ***(bk. mürşid).***

1.1. dergeh-i pīr:-*e*
Dergeh-i Pīre *gelip sıdk ile ruhsūde olan*
Kendine dergeh-i ağyārı penāh eyleyemez **(Gazel 85/4)**

derhāl:

1.) Hemen, derhâl, o anda.

1.1. derhāl:
Ger Süreyyāda muʿallak olsa ***derhāl*** *ahz eder*
ʿİlmi gökten indirir şehbāz ʿakl u fikreti **(Kaside 37/20)**

der-heme ān:

1.) Bütün anlarda, tüm vakitlerde.

1.1. der-heme ān:
Der heme ān *hükm-i zemān başka başkadır*
Feyz-i nehār verd-i bahār güne günedir **(Gazel 64/8)**

der-i ʿafv:

1.) Af, bağışlanma kapısı.

1.1. der-i ʿafv:-*i*
Cürmüne karşı ***der-i ʿafvi*** *penāh eylemeyen*
ʿAceb ādem midir ʿālemde günāh eylemeyen **(Kıt'a 18/1)**

der-i aʿtāf:

1.) Lütuf kapısı.

1.1. der-i aʿtāf:-*ı, -n, -a*
Fennīyā ʿarz-ı dehālet kıl ***der-i aʿtāfına***
Ehl-i istirhāma erhamdır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/6)**

der-i cennet:

1.) Cennet kapısı.

1.1. der-i cennet:-*te*
Der-i cennette *şeyātīne güzergeh yoktur*
Rukabānın ayağın bāb-ı saʿādetten kes **(Gazel 91/5)**

der-i devlet:

1.) Devlet kapısı.

1.1. der-i devlet:-*te*
Der-i devlette *bulunmaktır asıl maksūdum*
Bundan artık olamaz ʿārife īmā-yı ümīd **(Kaside 46/30)**

der-i devlet-meʾāb:

1.) Yüce makamın sığınılacak kapısı.

1.1. der-i devlet-meʾāb:-*(ı)n, -dan*
Der-i devlet-meʾābından *ayırma yoksa hünkārım*
Kim eyler bir pula bu bende-i pür-cürmü istimlāk **(Kaside 15/8)**

der-i devlet-medār:

1.) Hükümdar kapısı.

1.1. der-i devlet-medār:-*a*
Beni lutfen ***der-i Devlet-medāra*** *āsitān eyle*
Mübārek pāyini mesh eylesin vechim şereflensin **(Gazel 178/2)**

der-i dilber:

1.) Sevgilinin kapısı.

1.1. der-i dilber:-*de*
Mazhar olabildin mi gönül hüsn-i kabūle
Yāhud ***der-i dilberde*** *büzüttün mü ne yaptın* **(Gazel 123/8)**

der-i fazl:

1.) Lütuf, cömertlik kapısı.

1.1. der-i fazl:-*ı, -n, -da*
Keʾenne mest-i cāmı feyzidir ʿallāme-i Cāmī
Der-i fazlında *Beyzāvī ise bir kara cāhildir* **(Kaside 38/12)**

1.2. der-i fazl:-*(ı)n, -da*
İbn-i Hācib olamaz perde-ber-endāz-ı hicāb
Der-i fazlında *Harīrī edemez feth-i dehān* **(Kaside 45/43)**

der-i Hak:

1.) Allah'ın kapısı, huzuru, Hak yolu.

1.1. der-i Hak:
Visāl-i yāri bulmaksa merām ayrılma mürşidden
Der-i Hak *var iken lāyık mıdır diğerden istimdād* **(Gazel 22/8)**

der-i hāver-fer ü feyz-āver:

1.) Bolluk, bereket ve aydınlık (gün doğusu ışığı) getiren kapı (Hz. Abdülkadir Geylanî'nin huzuru).

1.1. der-i hāver-fer ü feyz-āver:-*(i)n, -den*
Kulun Fennī şereflensin dürründen
Der-i hāver-fer ü feyz-āverinden **(Kaside 28/15)**

der-i Hünkār:

1.) Padişah kapısı; Allah'ın kapısı.

1.1. der-i Hünkār:-*dan*
Der-i Hünkārdan *dūr olma Fennī feyz ise maksūd*
Kul ol bir Pādişāha Bādīyā hürriyet istersen **(Gazel 246/8)**

der-i ihsān:

1.) Lütuf, ihsan kapısı.

1.1. der-i ihsān:-*(ı)n, -a*
İlticā eyle ***der-i ihsānına*** *sen ʿAşkıyā*
Hātır-ı Hıfzīyi telvīs eylemiş hubb-ı sivā **(Tahmis 8/17)**

1.2. der-i ihsān:-*ı, -n, -a*
Bendecek hāl-i perīşānını kıl ʿarz u beyān
İlticā et ***der-i ihsānına*** *öp dāmenini* **(Kaside 45/24)**

1.3. der-i ihsān:-*ı, -n, -da*
Öyle bir ehl-i kerem kim ***der-i ihsānında***
Serilir herkese bir sofra-yı ālā-yı ümīd **(Kaside 46/13)**

1.4. der-i ihsān:-*i*
Zīrā ***der-i ihsānı*** *her āyīne-penāhım*
Muhtāc-ı tabīb eylemesin yoksa İlāhım **(Müseddes 3/29)**

der-i inʿām:

1.) Lütuf, ihsan kapısı.

1.1. der-i inʿām:-*ı, -n, -a*
Der-i inʿāmına *yā Rab şerm-sārāne geldik biz*
ʿAmel tomarını mālī bulup cürm ü cināyetle **(Gazel 69/6)**

der-i lutf:

1.) Lütuf kapısı.

1.1. der-i lutf:-*(u)n, -da*
Der-i lutfunda *akan eşkimi taʿyīb etme*
ʿĀcizin göz yaşıdır şehd-i musaffā-yı ümīd **(Kaside 46/45)**

1.2. der-i lutf:-*u, -n, -dan*
Öyle bir Āsaf-ı zī-şān ki ***der-i lutfundan***
Selsebīl kerem üʿātıfet eyler nebeʿān **(Kaside 45/20)**

der-i mekremet:

1.) Cömertlik kapısı.

1.1. der-i mekremet:-*i*
Aç ***der-i mekremeti*** *ben de mükerrem olayım*
Künc-i vaslın güzelim künc-i mutalsam değil ā **(Gazel 5/2)**

der-i mürşid:

1.) Mürşit kapısı, eşiği ***(bk. mürşid).***

1.1. der-i mürşid:-*se, -dir*
Der-i mürşiddedir *derlerse Kāʿbe iʿtimād eyle*
Telakkī-i kıyām-ı Hakta katʿā lām ü cīm olmaz **(Gazel 68/7)**

der-i şevket:

1.) Haşmetli kapı (II. Abdülhamid Han kapısı, makamı, huzuru).

1.1. der-i şevket:-*i, -n, -e*
Hāk-i eyvān-ı hümāyūnuna hālim ʿarzet
Ol ***der-i şevketine*** *bir de benim-çün rū-māl* **(Kaside 40/43)**

der-i tevhīd:

1.) Tevhit kapısı, iman yeri, makamı.

1.1. der-i tevhīd:-*i*
Der-i tevhīdi *çakmaz secdegāh-ı ʿaşkı fark etmez*
Gider sūfī eder mihrāb ile minberden istimdād **(Gazel 22/6)**

derīn:

1.) İçten gelen, yoğun, ilerlemiş.

1.1. derīn:
Temāşā eyledikçe zülf-i yāri vech-i pākinde
Derīn *bir derde düştüm inceden ince hayālim var* **(Gazel 25/5)**

derk eyle-:

1.) Anlamak, kavramak, idrak etmek.

1.1. derk eyle-:-*me, -y, -en*
Benliği terk eylemeyen nefsine āgāh olamaz
Nefsini ***derk eylemeyen*** *ʿārif-i Billāh olamaz* **(Gazel 67/1)**

der-kār:

1.) Malum, âşikar, bilinen, belli.

1.1. der-kārdır:-*dır*
Ol Şeh-i zī-şāna kim ***der-kārdır*** *kudsiyeti*
Her ne güne ʿarz-ı minnet eylesen şāyestedir **(Kaside 37/9)**

der-kenār et-:

1.) Kenara, köşeye çekmek; kucaklamak.

1.1. der-kenār et-: -*mek*
Bir güç iştir çünkü tahsīl-i rızā-yı dilberān
Der-kenār etmek *dilersen dilrübā-yı zūra bak* **(Gazel 106/4)**

der-makām-i harf mī-kūbem ki dem nā-mahrem-est:

1.) "Öyle bir konuşma makamındayım ki, orada nefes yoktur." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. der-makām-i harf mī-kūbem ki dem nā-mahrem-est:
Der-makām-i harf mī-kūbem ki dem nā-mahrem-est
Ez-temādī-i vurūd-i nāmhā şekvā me-kun **(Tahmis 9/3)**

dermān:

1.) Çare, şifa, ilaç, deva.

1.1. dermān:
Tabībā çek elin benden ki ben dilhaste-i ʿaşkım
Benim derd-i dil-i hasret-keşim ***dermān*** *kabūl etmez* **(Gazel 88/3)**

1.2. dermāna:-*a*
Tedāvī kıl cemālin ʿaşkına dārū-yı vuslatla
Tabībā derdimiz var can atıp ***dermāna*** *geldik biz* **(Gazel 69/8)**

1.3. dermānı:-*ı*
İştirāk et derdime ey derdimin ***dermānı*** *gel*
Firkatinle var dil-i şeydāda bir şüʾūn-ı garīb **(Gazel 6/3)**

1.4. dermānım:-*(ı)m*
Sensin düşüren şu ser-i bī-derdimi derde
Senden gelecektir yine ***dermānım*** *efendim* **(Gazel 144/3)**

dermān üstüne dermān ver-:

1.) Çare üstüne çare olmak; çok tesirli bir çare, ilaç derman olmak.

1.1. dermān üstüne dermān ver-:-*(i)r*
Derd-i dilberden girīzan olma ey kalb-i hazīn
ʿAyn-i dārūdur ***verir dermān dermān üstüne*** **(Gazel 206/3)**

der-meyān et-/eyle-:

1.) Ortaya koymak, ileri sürmek, bildirmek, açıklamak.

1.1. der-meyān et-:-*ti*
Hazīnāne o āhū gözleriyle baktı son demde
Lisān-ı hāl ile resm-i vedāʿı ***der-meyān etti*** **(Gazel 251/6)**

1.2. der-meyān et-:-*ti*
Hazīnāne o āhū gözleriyle baktı son demde
Lisān-ı hāl ile resm-i vedāʿı ***der-meyān etti*** **(Tarih 22/6)**

1.3. dermeyān eyle-:
Öpüp destin açıl güller gibi çāk-ı girībān et
Huzūr-ı Pīrde ey nāme nāmım ***der-meyān eyle*** **(Gazel 178/8)**

der-meyān-i rāz müştākān-i kalem nā-mahrem-est:

1.) "Özlem duyanların sırdaşlığı arasında kalem yoktur." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. der-meyān-i rāz müştākān-i kalem nā-mahrem-est:
Mā eger mektūb be-nivisīm ʿayb-i mā me-kun
Der-meyān-i rāz müştākān-i kalem nā-mahrem-est **(Tahmis 9/5)**

der-miyān et-:

1.) Açmak, açığa çıkarmak, ortaya çıkarmak, meydana çıkarmak.

1.1. der-miyān et-:-*ti*
Etti *o da zāhir-nihān dāmān-ı gayret* ***der-miyān***
Sarf eyleyip tāb u tüvān gösterdi bir ʿālī eser **(Tarih 16/10)**

ders:

1.) Öğrenilmek zorunda olunan bilgi, öğüt, ibret; görev, vazife.

1.1. dersine:-*i, -n, -e*
Dersine *devrine bak nāfile hülyādan geç*
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç **(Müseddes 4/3)**

1.2. dersine:-*i, -n, -e*
Dersine *devrine bak nāfile hülyādan geç*
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç **(Müseddes 4/6)**

1.3. dersine:-*i, -n, -e*
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç
Dersine *devrine bak nāfile hülyādan geç* **(Müseddes 4/9)**

1.4. dersine:-*(i)n, -e*
Dersine *devrine bak nāfile hülyādan geç*
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç **(Müseddes 4/12)**

1.5. dersine:-*i, -n, -e*
Ey Saʿīd eyleme beyhūde yere efkārı
Dersine *devrine bak nāfile hülyādan geç* **(Müseddes 4/15)**

ders al-:

1.) Öğrenmek; bir olaydan deneyim kazanmak, ibret almak.

1.1. ders al-:-*(ı)r*
Men ʿarefden ***ders alır*** *sūret-perest olmazsan*
Gayb eder āyīne-i vahdette insān kendini **(Gazel 231/4)**

1.2. ders al-:-*(ı)r*
Ki benim vākıf-ı maʿnā-yı nāyet şimdi
Dersi *hep benden* ***alır*** *nükte-şināsān-ı kerem* **(Kaside 41/40)**

1.3. ders al-:-*mış, -ız*
Hakīkat yolunu ederiz taʿkīb
*Böyle **ders almışız** üstādımızdan* **(Şarkı 3/8)**

ders-i hakīkat oku-:

1.) Hakikat dersi okumak, öğrenmek; gerçekleri tahsil etmek.

1.1. ders-i hakīkat oku-:-*du, -m*
*Ben **ders-i hakīkat okudum** Pīr-i muğândan*
Sen ʿakılla bu noktayı yekden bulamazsın **(Gazel 128/8)**

ders-i hikmet:

1.) Hikmet dersi.

1.1. ders-i hikmet:-*i*
*Fennī bizden alır **ders-i hikmeti***
ʿAkl-ı Felātūn var dīvānemizde **(Şarkı 6/10)**

ders-i ʿibret:

1.) Bir olaydan çıkarılan göz açıcı, uyarıcı ders.

1.1. ders-i ʿibret:-*i*
*Ulü'l-ebsāra eder **ders-i ʿibreti** taʿlīm*
Hayāl-i hattını yārin kitāba benzetirim **(Gazel 158/4)**

dert bilme-:

1.) Dertten anlamamak; hâlden anlamamak (sevgili için).

1.1. dert bilme-:-*y, -en*
*O **derdin bilmeyen** şerh u beyāna ibtidār ettim*
Enīn-i dil-şikāfım ihtizāz eyler zebān titrer **(Gazel 40/2)**

derʿuhde et-:

1.) Üzerine almak, üstlenmek, yüklenmek.

1.1. derʿuhde et-:-*tikçe*
*Medhini **derʿuhte ettikçe** ol Şāh-ı emcedin*
ʿAczini anlar kemāl-i şerm ile terler kalem **(Kaside 24/49)**

derūn:

1.) İç, bağır; gönül, kalp, yürek.

1.1. derūnum:-*(u)m*
***Derūnum** dāğını dildāra ey feryād sen söyle*
Yā ey bād-ı seher yā ey dil-i nā-şād sen söyle **(Gazel 197/1)**

1.2. derūnundan:-*dan*
Gözünde nem yüzünden ʿāşıkın āsār-ı gam gitmez
*Serinden sarsar-ı sevdā **derūnundan** elem gitmez* **(Gazel 81/1)**

1.3. derūnum:-*(u)m*
*Dāğ-ı mihr ile olur muydu **derūnum** dāğ-dār*
Cebhesinde neyyir-i behcet-nümāyān olmasa **(Gazel 183/2)**

1.4. derūnum:-*(u)m*
Değil dünyāda hattā āhirette olmasın yā Rab
***Derūnum** iştiyāk-ı Haydar-ı Kerrārdan hālī* **(Gazel 217/6)**

1.5. derūnum:-*(u)m*
Tecellī-i Cemāle mazhariyyetle edip şādān
***Derūnum** derdini taʿdīl ü teskīn eyle yā Rabbī* **(Kaside 10/2)**

1.6. derūnum:-*(u)m*
*Mevlevīyim ʿaşk ile inler **derūnum** ney gibi*
Hazret-i Mollā-yı Rūmun menkabet-güyāsıyım **(Kaside 35/6)**

derūn-ı kīne-gīr-i düşmen:

1.) Düşmanın kin tutan gönlü.

1.1. derūn-ı kīne-gīr-i düşmen:-*i*
Sükūnet-bahş olur kelb-i ʿakūra üstühān-pāre
***Derūn-ı kīne-gīr-i düşmeni** ikrām eder tashīh* **(Gazel 19/5)**

derūn-ı lāle:

1.) Lalenin içi, ortası; lalenin bağrı ***(bk. lāle*).***

1.1. derūn-ı lāle:
***Derūn-ı lāle** yandı simsiyāh germī-i dāğımdan*
Ocağ-ı gül tutuştu āteşīn reng-i yanağımdan **(Tahmis 7/2)**

derūnunda ol-:

1.) İçinde, gönlünde bulunmak.

1.1. derūnunda ol-:-*ma, -sın*
***Olmasın** ammā **derūnunda** hevā-yı māl ü cāh*
Fennīyā bir işle uğraş tālib-i dünyā gibi **(Gazel 233/9)**

dervīş:

1.) Farsça "yok-yoksul" anlamına gelip bir tarikata intisap eden kişi; ***tas.*** Ferdiyetten soyunmak, varlık iddiasından vazgeçmek, gerçek varlık sahibi olan ve daimi var bulunan Allah'a karşı benlikten arınmak, onu her mazharında takdis edip ferdiyetini topluma feda eden kimse (Gölpınarlı, 1997:89).

1.1. dervīşe:-*e*
Zevk-ı eşyāyı tahayyülde ibāret zann eder
*Elde hiç bir nesne yok **dervīşe** hülyādan lezīz* **(Gazel 24/4)**

1.2. dervīş:
Hudādan gayra meyl ü incizāb ancak belāhattir
*Dū-ʾālemden geçen **dervīş** Sultān olmasın nolsun* **(Gazel 174/3)**

1.3. derviş:
*İntisāb eylersen ey **derviş** o Pīr-i ekmele*
Etkıyā tahsīn eder eyler melāʾik tehniyet **(Kaside 32/6)**

1.4. dervişine:-*i, -n, -e*
Ederse mesleğinde istikāmet
*Anın **dervişine** gelmez sakāmet* **(Kaside 31/5)**

deryā:

1.) Deniz.

1.1. deryā:
Sīnesinde o kadar fart-ı harāret var kim
*Az gelir hasta-i ʿaşkın yedi **deryā** gözüne* **(Gazel 204/4)**

1.2. deryā:
O kadar göz yaşı döktüm ki dem-i firkatte
*Yedi **deryā** ona nisbetle birer şeb-nem idi* **(Gazel 210/4)**

1.3. deryā: (***mec.*** Gönlü geniş, her şeyi hoş görüp hoş karşılayan, anlayışlı; ***tas.*** Varlık, insan-ı kâmil.)
Etme hiç bir şahsa hiç bir şeye nefretle nigāh
*Kāʾil ol her ne gelirse kābil ol **deryā** gibi* **(Gazel 233/7)**

1.4. deryā: (***mec.*** Gönlü geniş, her şeyi hoş görüp hoş karşılayan, anlayışlı; ***tas.*** Varlık, insan-ı kâmil.)
Boş kalır mı hātır-ı ʿārif gam u endîşeden
*Olmamış īcād-ı ʿālemden beri **deryā** lezīz* **(Gazel 23/5)**

1.5. deryāda:-*da*
*Görse dendānını lüʾlüʾ su olur **deryāda***
Eritir ʿarz-ı cemāl etse eğer fūlāda **(Kaside 34/2)**

1.6. deryāda:-*da*
Var ise görmüşte şerminden yere girmiştir ay
*ʿAks-i māh-ı rūyunu **deryāda** görmüş var mıdır* **(Gazel 26/2)**

1.7. deryādan:-*dan* (***mec.*** Gönlü geniş, her şeyi hoş görüp hoş karşılayan, anlayışlı; ***tas.*** Varlık, insan-ı kâmil.)
Her ne yapsan hiç birinden bir keder ahz eylemez
*Kalb-i ʿāriftir bakılmış olsa **deryādan** garaz* **(Gazel 95/6)**

1.8. deryālar:-*lar*
Ol Şehin bulmaz kemālātı rakamla intihā
*Olsa **deryālar** mürekkep şāhılar neyler kalem* **(Kaside 24/48)**

1.9. deryāsıyım:-*s, -ı, -y, -ım* (***mec.*** Bir şeyin bol olduğu. sınırsız denecek derecede olduğu yer veya şey).
Sādıkım Sıddīk-ı Aʿzamdır melāz ü melceʾim
*ʿĀşık-ı vech-i cemīlim maʿrifet **deryāsıyım*** **(Kaside 35/2)**

1.10. deryāya:-*y, -a*
***Deryāya** katre zerreler hurşīde eyler incizāb*
Bir çāker-i ahkar nider metbūʿa hālin ʿarzeder **(Kaside 20/22)**

deryā-dil ol-:

1.) Gönlü deniz olmak, gönlü geniş olmak.

1.1. deryā-dil ol-:-*ma, -y, -an*
*Göremez sāhil-i necātı **deryā-dil olmayan***
Çünkü hātıra bin türlü tūfān gelir gider **(Gazel 46/4)**

deryā-yı bī-pāyān-ı inʿam u ʿavātıf:

1.) Lütfu, ihsanı sınırsız, bol olan (II. Abdülhamid Han).

1.1. deryā-yı bī-pāyān-ı inʿam u ʿavātıf:-*sın*
*Sen ol **deryā-yı bī-pāyān-ı inʿam u ʿavātıfsın***
Ki tabʿ-ı Hātem-i Tāʾī yanında biʾr-i sāhildir **(Kaside 38/17)**

deşne:

1.) Hançer.

1.1. deşnedir:-*dir*
Etme el-insāf āteş üstüne āteş nedir
*Karşı durma āhıma āhım bir āteş **deşnedir*** **(Tahmis 5/4)**

dest:

1.) El, yed.

1.1. desti:-*i*
Gösterir de kārd-ı ser-tīzini destinde bār
*Kendi **desti** olduğun kurbānına tebşīr eder* **(Tahmis 2/10)**

1.2. destime:-*(i)m, -e*
*Ne zamānlar girecek **destime** dāmān-ı emel*
Ne zamān yükselecek pāye-i ʿirfānım ʿaceb **(Kaside 6/9)**

1.3. destime:-*(i)m, -e*
*Ne zamānlar girecek **destime** dāmān-ı emel*
Ne zamān yükselecek pāye-i ʿirfānım ʿaceb **(Kaside 6/9)**

1.4. destin:-*(i)n*
*Öpüp **destin** açıl güller gibi çāk-ı girībān et*
Huzūr-ı Pīrde ey nāme nāmım dermeyān eyle **(Gazel 178/8)**

1.5. destinde:-*i, -n, -de*
*Zāhir olmaz herkesin **destinde** nūrāniyyeti*
İttihāz etmiş yed-i ehl-i dili hāver kalem **(Kaside 24/31)**

1.6. destinde:-*i, -n, -de*
*Her biri **destinde** cān vermekle eyler iftihār*
Lutf u kahhārāneye eyler anın-çün ictisār **(Tahmis 2/9)**

1.7. destinde:-*i, -n, -de*
*Gösterir de kārd-ı ser-tīzini **destinde** bār*
Kendi desti olduğun kurbānına tebşīr eder **(Tahmis 2/10)**

1.8. destine:-*i, -n, -e*
*Pehlivān-ı ʿaşk olan vermez ayağın **destine***
Yoksa pek çok pehlivānı çarh-ı mīnā eskidir **(Gazel 42/4)**

1.9. destine:-*i, -n, -e*
Odur yapan seni beni seviştiren cān ü teni
*Halka-i gerdūn-ı denī **destine** halhāl olamaz* **(Gazel 83/3)**

1.10. destini:-*i, -n, -i*
Mey şeker-rīz oluyor destini messetmekle
Lebin öpmekle leb-cāma halāvet geliyor **(Kaside 48/34)**

1.11. destinle:-*(i)n, -le*
Muhabbet bezmine bir şeb ayak bassan da cānānım
*Ümīdim şemʿini **destinle** īkād etsen olmaz mı* **(Gazel 207/3)**

dest ü dāmānına düş-:

1.) Eline, eteğine yapışmak; yanından ayrılmamak, bağlanmak [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.) için].

1.1. dest ü dāmānına düş-:
***Dest ü dāmānına düş** anla nedir Dīn-i mübīn*
Dīde-i cānda husūsā var ise kuhl-ı yakīn **(Kaside 34/17)**

destār:

1.) Sarık.

1.1. destāra:-*a*
*Ferrāceye **destāra** verilmişse kemālāt*
Germābede ey hāce fazīlet bulamazsın **(Gazel 132/5)**

dest-be-dest:

1.) El ele; birlikte.

1.1. dest-be-destiz:-*iz*
*Hünkār-ı ʿaşk ile **dest-be-destiz***
Bālā ile bālā pest ile pestiz **(Şarkı 6/7)**

deste:

1.) Cinsleri aynı veya birbirine yakın olan şeylerin bir arada bağlanmışı; demet, bağlam.

1.1. deste:
*Biri bir kāse sudur diğeri bir **deste** giyāh*
ʿAnberīn zülfüne nisbetle gülāb u nesrīn **(Kaside 42/32)**

deste deste:

1.) Demet demet; pek çok, bir hayli.

1.1. deste deste:
Sāha-i ravza-i lutfunda bulup neşv ü nemā
***Deste deste** tagılır herkese reyhān-ı kerem* **(Kaside 41/21)**

dest-gāh:

1.) Tezgâh; ***mec.*** Kudret, iktidar.

1.1. dest-gāhımdan:-*(ı)m, -dan*
Sefāhat-pīşeyim şermendeyim rū-yı siyāhımdan
*Meʿāsīden ibārettir çıkan şey **dest-gāhımdan*** **(Müseddes 2/1)**

dest-gīr:

1.) Düşenin elinden tutan, yardımcı olan (kimse).

1.1. dest-gīrim:-*(i)m*
*Efendim **dest-gīrim** çāre-sāzım āh Efendim āh*
Kerem-kārım melāzım ser-firāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/1)**

1.2. dest-gīrim:-*(i)m*
Hulāsa tūr-ı kalbim çāre-i derd-i nihānımdır
*Benim bir **dest-gīrim** āşinā-yı gam-güsārım var* **(Muhammes 2/10)**

dest-gīr ol-:

1.) Elinden tutmak, yardımcı olmak, himmet etmek.

1.1. dest-gīr ol-:
Bize her dü cihānda ***dest-gīr ol***
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/2)**

1.2. dest-gīr ol-:
Dest-gīr ol *beni fazlımla bırakma yerde*
Pāyimāl olmağa lāyık mı nigīn-i zerrīn **(Kaside 42/20)**

1.3. dest-gīr ol-:*-sa*
Dest-gīr olsa *nolur ʿātıfet ü ihsānın*
Bana daʿarz-ı cemāl eylese Leylā-yı ümīd **(Kaside 46/33)**

dest-gīr-i müstemendān-ı cihān:

1.) Dünyadaki dertlilerin yardımcısı.

1.1. dest-gīr-i müstemendān-ı cihān:
Amān ey rehnümā-yı sālikān-ı mersad-ı ʿirfān
Amān ey ***dest-gīr-i müstemendān-ı cihān*** *Pīrim* **(Gazel 142/2)**

dest-iʿacz:

1.) Güçsüz, beceriksiz el.

1.1. dest-iʿacz:*-(i)m, -de*
Bikr-i fikrimden tulūʿ etsin nice böyle nuʿūt
Dest-iʿaczimde *İlāhī kalmasın ebter kalem* **(Kaside 24/60)**

dest-i aʿdā:

1.) Düşman eli; insafsız kimseler.

1.1. dest-i aʿdā:*-y, -a*
Yezīde pāye vermek ʿadl ü dādı gāʾib etmektir
Edilmez ***dest-i aʿdāya*** *giren hançerden istimdād* **(Gazel 22/5)**

dest-iʿatā-yı şāh:

1.) Padişahın (Allah) lütuf eli.

1.1. dest-iʿatā-yı şāh:*-a*
Kulu Fennī hemīşe muntazırdır himmet-i pīre
Gedā ***dest-iʿatā-yı*** *şāha nigerān olmasın nolsun* **(Gazel 174/5)**

dest-i cevr:

1.) Eziyet ve cefa eli.

1.1. dest-i cevr:*-(i)n, -den*
Recā etsem de tedbīr-i halāsı ben de öğrensem
Sipihrin ***dest-i cevrinden*** *kaçıp da kurtulan yok mu* **(Gazel 216/7)**

1.2. dest-i cevr:*-i, -n, -den*
Fakat sen lutf edip kurtar sipihrin ***dest-i cevrinden***
Seni gökte ararken yerde ey ʿālī-himem buldum **(Kaside 49/14)**

dest-i düşmen-gīr:

1.) Düşmanı tutan el.

1.1. dest-i düşmen-gīr:*-(i)m, -e*
Kabzası şāyet girerse ***dest-i düşmen-gīrime***
Āhenīn cevşen dayanmaz darbe-yi şimşīrime **(Müfret 5/1)**

deşt-i efkār:

1.) Fikir çölü.

1.1. deşt-i efkār:*-ı*
Zīr-rānında ola tevsen-i ʿizz ü iclāl
Deşt-i efkārı *dolaştıkça metāyā-yı ümīd* **(Kaside 46/66)**

dest-i emel:

1.) Arzu eli, istek eli.

1.1. dest-i emel:
Dediğim rütbeye ermez mi ʿaceb ***dest-i emel***
Umduğum sūrete girmez mi heyūlā-yı ümīd **(Kaside 46/34)**

desti er-:

1.) Eli erişmek, yetişmek; ***mec.*** Ulaşmak, faydalanmak.

1.1. desti er-:*-mez*
Āsitān-ı güher-efşānına ***ermez destim***
Dil-i gam-gīnden āyā kim eder refʿ-ı melāl **(Kaside 40/25)**

dest-i esāfil:

1.) Bayağı kimselerin eli.

1.1. dest-i esāfil:*-de*
Sū-i istiʿmālle eyler kepāze hāmeyi
Kalmasın ***dest-i esāfilde*** *o ʿālī-ter kalem* **(Kaside 24/26)**

dest-i fāzıl:

1.) Fazilet, erdem sahiplerinin eli.

1.1. dest-i fāzıl:*-da*
Kabza-i cāhilde heyzüm-pāre şeklin gösterir
Dest-i fāzılda *olur yekpāre bir cevher kalem* **(Kaside 24/10)**

dest-i fazl:

1.) Cömertlik eli.

1.1. dest-i fazl:*-i, -(y)le*
Sāyesinde kāle-i fazl ile doldu her diyār
Dest-i fazliyle *açıldı tılsım-i genc-i hüner* **(Kaside 39/12)**

dest-i felek:

1.) Feleğin eli ***(bk. felek).***

1.1. dest-i felek:*-ten*
Şu maʾrūzātı ihmāl etme zīrā cevr-i tāliʿden
Teʾessür eyledim ***dest-i felekten*** *çok sitem buldum* **(Gazel 155/5)**

dest-i fıtrat:

1.) Yaratılış eli; huy, maya, mizaç.

1.1. dest-i fıtrat:*-ta*
Tecāvüz etti kat kat atlas-ı çarhı saʿādette
Ser-ā-ser nūr ile tahmīr edilmiş ***dest-i fıtratta*** **(Tahmis 1/9)**

dest-i hacālet:

1.) Utanç eli.

1.1. dest-i hacālet:
Girībānım tutup ***dest-i hacālet*** *etmesin sad çāk*
Şefīʿ u dest-gīr ol etme red yevm-i kıyāmette **(Kaside 15/2)**

dest-i iştiyāk:

1.) Hasret eli.

1.1. dest-i iştiyāk:*-(ı)m*
Seni okşarsa ***dest-i iştiyākım*** *çeşm-i müştākım*
Cilā peydā eder cevherlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/3)**

dest-i kazā:

1.) Kaza eli; kader; takdir-i İlahi.

1.1. dest-i kazā:

*Seni **dest-i kazā** ey nāme tutsun çāk çāk etsin*
Giderken yāre karşı iltizām-ı sürʿat etmezsen **(Gazel 124/5)**

dest-i māl:

1.) El sürülen; mendil.

1.1. dest-i māl:-*(i)m*
*Sirişk-i ālımı ey **dest-i mālim** silme sabr eyle*
Beni bu dīde-i hūn-bār ile yārim amān görsün **(Gazel 159/2)**

dest-i niyāz:

1.) Dua ve yakarış eli.

1.1. dest-i niyāz:-*(ı)m*
Beni ihvān-ı yārānım içinde koyma sıfrü'l-yed
*ʿAtāsız kalmasın **dest-i niyāzım** āh Efendim āh* **(Gazel 179/3)**

dest-i teʿaddī-i felek:

1.) Feleğin zulmeden eli.

1.1. dest-i teʿaddī-i felek:
*Kaddimi **dest-i teʿaddī-i felek** büktü benim*
Kıldı endāmımı hem şekl-i hilāl-i Ramazān **(Kaside 45/2)**

dest-i temennī:

1.) İstek eli.

1.1. dest-i temennī:-*den*
*Bırakmam Fennīyā dāmānını **dest-i temennīden***
ʿAvātıf mahzeni kān-ı kerem kān-ı mürüvettir **(Kaside 30/11)**

dest-i yār:

1.) Sevgilinin eli.

1.1. dest-i yār:
Ey tarak sensin olan ʿālemde şād u bahtiyār
*Cilve-gāhın zülf-i dilberdir makāmın **dest-i yār*** **(Müfret 13/1)**

destine gir-:

1.) Eline geçmek; sahip olmak, isteğine ulaşmak.

1.1. destine gir-:-*(i)yor*
*Dāmenin būs edenin **destine** matlab **giriyor***
Zülfüne bend olanın başına devlet geliyor **(Kaside 48/36)**

1.2. desti(n)e gir-:-*se*
***Destime** iksīr-i aʿzam **girse** etmem iltifāt*
Māsivādan ettim istikrāh sevdim ben seni **(Kaside 19/2)**

destin(e) yapış-:

1.) Eline yapışmak; yanından, huzurundan ayrılmamak, intisap etmek.

1.1. destin(e) yapış-:
***Yapış** bir kāmilin **destinden** insān olmak istersen*
Nebiyy-i Efhamı medh eyle Hassān olmak istersen **(Müsebba 1/2)**

1.2. desti(n)e yapış-:-*ıp*
*Fennī **yapışıp destime** bir ehl-i tasavvuf*
Etsin de dil-i zārımı hakkıyla tasarruf **(Müseddes 3/37)**

dest-res ol-:

1.) Elde etmek, erişmek, ele geçirmek, nail olmak.

1.1. dest-res ol-:-*(u)r, -sa*
*Kim ki bir ümīde minnetsiz **olursa dest-res***
Cevf-i çarkı doldurur āsār-ı memnūniyeti **(Kaside 37/6)**

destūr-ı tīnet:

1.) Yaradılış izni, düsturu.

1.1. destūr-ı tīnet:
Semāhat şīme-i mevrūse ecdād-ı ıʿzāmından
*Kerem-perverliği **destūr-ı tīnet** üzre fāʿildir* **(Kaside 38/9)**

devā:

1.) İlaç, çare, derman.

1.1. devā:
***Devā** zannettiğin her şey şifā-bahş-ı ʿalīl olmaz*
Her insān sūretinde gördüğün merd-i asīl olmaz **(Gazel 76/1)**

1.2. devā:
Efendim sen gidelden derde düştü mübtelā tez gel
*O derde makdeminden başka yoktur bir **devā** tez gel* **(Gazel 136/1)**

1.3. devā:
*Hasta-i ʿaşka **devā** ancak visāl-i yārdır*
Sūd vermez gelse de Lokmān Lokmān üstüne **(Gazel 181/4)**

1.4. devā:
İtirāf etmiş tedāvīden etibbā ʿaczini
*Bir **devā** bulsun dil-i bīmāre Allah ʿaşkına* **(Gazel 191/2)**

1.5. devā:
Cisme cān cāna gıda kalbe safā dīdeye nūr
*Yāreye çāre bütün derde **devā** vuslat-ı Pīr* **(Kaside 33/2)**

1.6. devādır:-*dır*
*Maraz-ı kalbe **devādır** gül-i beyzā kokusu*
Vasl ile eylese tatyīb-i meşām-ı hātır **(Gazel 238/4)**

devām et-/eyle-:

1.) Sürdürmek, yürütmek.

1.1. devām et-:
Zevk u şevk-i dil-i ashāb-ı dile o getirir
*Perde-i gafleti at Hūya **devām et** Fennī* **(Gazel 43/8)**

1.2. devām eyle-:-*r*
*Her kusūrile sitāyişte yine **eyler devām***
Çünkü dilde iştiyāk u ārzū besler kalem **(Kaside 24/51)**

1.3. devām et-:-*se*
Kurulsa meclis-i mey cām ü sahbā intizām etse
*Burulsa gūşu ūdun nağmeye mutrib **devām etse*** **(Muhammes 2/6)**

1.4. devām et-:-*tik, -çe*
*Devlet-i ʿaşkın **devām ettikçe** cānā dehrde*
Hāk-i pāye çok saʿādetlüler eyler ser-fürū **(Gazel 176/5)**

devām üzre dön-:

1.) Devamlı dönmek; sürekli talihli, bahtlı olmak.

1.1. devām üzre dön-:-*(e)r*
*Ne **devām üzre döner** çarh ne devlet bākī*
Ne kıvām üzre kalır zevk ne mihnet bākī **(Gazel 243/1)**

devā-sāz ol-:

1.) Çare bulmak.

1.1. devā-sāz ol-:
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
*Nüfūzun nisbetinde derd-mendāna **devā-sāz ol*** **(Müsebba 1/38)**

deverān et-:

1.) Dönmek, dönüp dolaşmak.

1.1. deverān et-:-*ti*

Yāri gördüm bütün ʿaşkım galeyān etti yine
Sīnede çarh-ı muhabbet ***deverān etti*** *yine* **(Gazel 190/1)**

devha-i mihnet-zede:

1.) Kederli büyük ağaç (kimse).

1.1. devha-i mihnet-zede:*-y, -im*
Bir ***devha-i mihnet-zedeyim*** *berk ü berim yok*
Etrāfıma zıll-efken olur şuʾbelerim yok **(Müseddes 3/12)**

devlet:

1.) Makam, mevki; mutluluk, saadet; talih, baht.

1.1. devlet:
Ne devām üzre döner çarh ne ***devlet*** *bākī*
Ne kıvām üzre kalır zevk ne mihnet bākī **(Gazel 243/1)**

1.2. devlet:
Dāmenin būs edenin destine matlab giriyor
Zülfüne bend olanın başına ***devlet*** *geliyor* **(Kaside 48/36)**

1.3. devleti:*-i*
Kāfī geldi bize farkın ***devleti***
Çekmeyiz dünyāda bār-ı minneti **(Şarkı 6/9)**

devlet ü şān ü şeref:

1.) Yücelik, şan ve şeref.

1.1. devlet ü şān ü şeref:*-le*
Devlet ü şān ü şerefle *o Vezir Memdūh*
Pīr ola vār ola oldukça felekler devvār **(Kaside 43/36)**

devlet-hāne:

1.) Saygı duyulan bir kimse ile konuşulurken "eviniz, konağınız" anlamında kullanılıp "makamı, mevki" ya da "ikbal, saadet evi" anlamlarına gelen bir kelime (Çatıkkaş, 2009: 438).

1.1. devlet-hānesinde:*-s, -i, -n, -de*
Yāri ***devlet-hānesinde*** *bulmadır tenhā lezīz*
Sīneden derd-i fırākı etmedir imhā lezīz **(Gazel 23/1)**

devlet-i ʿaşk:

1.) Aşk saadeti.

1.1. devlet-i ʿaşk:*-ın*
Devlet-i ʿaşkın *devām ettikçe cānā dehrde*
Hāk-i pāye çok saʿādetlüler eyler ser-fürū **(Gazel 176/5)**

devlet-i dünyā:

1.) Dünya makamı, saadeti.

1.1. devlet-i dünyā:*-y, -a*
Tut kulluğunu ***devlet-i dünyāya*** *mukābil*
Baştan başa nahl-i emelin pür-semer olsun **(Gazel 134/6)**

1.2. devlet-i dünyā:*-y, -a*
Bende-i bāb-ı Benī Adnān olaydım kāşki
Devlet-i dünyāya *etmezdim Hudā bir iltifāt* **(Gazel 235/3)**

1.3. devlet-i dünyā:
Rağbet etsem ***devlet-i dünyā*** *şitāb eyler bana*
Lāle hadler servi kadler intisāb eyler bana **(Kıt'a 5/1)**

devlet-i düyā:

1.) Dünyadaki makam, mevki, mutluluk.

1.1. devlet-i düyā:*-y, -a*
Emr ü fermānına ser-bürde-i tāʿat oluruz
Yaparız hizmetini ***devlet-i düyāya*** *bedel* **(Gazel 141/3)**

devlet-i fakr:

1.) Fakirlik (manevi yokluk) gösterme zenginliği ***(bk. fakīr "tas.").***

1.1. devlet-i fakr:
Ekābir meclisinden çıkma Fennī mahrem-i rāz ol
Kanāʿat göster aza ***devlet-i fakr*** *ile mümtāz ol* **(Müsebba 1/36)**

devlet-i ihsān:

1.) Lütfunun büyüklüğü, derecesi.

1.1. devlet-i ihsān:*-ı, -n, -ı*
Sığmaz eltāf-ı mülūkāneleri taʾdāda
Devlet-i ihsānını *mes etmedi zīrā mikyāl* **(Kaside 40/17)**

devlet-i vasl:

1.) Kavuşma mutluluğu; kavuşma serveti, zenginliği.

1.1. devlet-i vasl:*-(ı)n, -da, -dır*
Ona nefʿ-ı hakīkī ***devlet-i vaslındadır*** *yoksa*
Ne kār etse kulun Fennī yine mağbūndur sensiz **(Gazel 75/7)**

1.2. devlet-i vasl:*-(ı)n*
Kulun Fennīye Şāhım ***devlet-i vaslın*** *gerek yoksa*
Verilse ana karşı hutta-i İran kabūl etmez **(Gazel 88/5)**

devletli:

1.) Nimet ve mutluluğa ermiş ulu (kimse); büyük rütbe sahibi (kimse).

1.1. devletli:
Ki bir ***devletli*** *mensūb-ı ileyhin var imiş el-hak*
İşittim sītini hāmī-i erbāb-ı kalem buldum **(Kaside 49/15)**

devr:

1.) Devir, çağ, zaman, dönem.

1.1. devr:
Fennī bana ***devr*** *olsa da bir kerre müsāʿid*
Dilhāhı gibi dilbere ʿarz-ı hüner etsem **(Gazel 149/5)**

1.2. devri:*-i*
Felek bāzīçe-i etfāle döndürmüşse de ***devri***
Bu güne sehvi bir gün māder-i eyyām eder tashīh **(Gazel 19/4)**

1.3. devri:*-i*
Gösterir miʿacebā bir daha ol ***devri*** *felek*
ʿĪd ile gündüzü Kadr ile şebi tevʾem idi **(Gazel 210/2)**

1.4. devrin:*-in*
Bana ***devrin*** *hemīşe zulm ü bīdādı nedir bilmem*
Benimçün sālib-i gam cālib-i şādī nedir bilmem **(Muhammes 1/9)**

1.5. devrinde:*-i, -n, -de*
Cevher-i fazl u hüner ***devrinde*** *buldu iʾtibār*
Müşfikāne eyleyip teşmīr-i sāk-ı ʿātıfet **(Kaside 39/11)**

1.6. devrinde:*-i, -n, -de*
Ebr-i bārāndır olan ***devrinde*** *ancak katre-rīz*
Yoksa yoktur sāye-i ʿadlinde çeşm-i eşk-bār **(Kaside 39/24)**

2.) Devir; dönme, bir şeyin çevresinde dolaşma.

2.1. devre:*-e* ***(bk. çarh-ı mīnā).***
Gelenler ***devre*** *bir dāğ-ı dile mutlak müsādiftir*
Değil her dāʾire bir nokta-i pür-kārdan hālī **(Gazel 242/4)**

2.2. devrini:*-i, -n, -i*
Eylemiş ***devrini*** *taʿdīl sipihr-i gaddār*
Devr-i nā-sāzına oldukça saʿādet geliyor **(Kaside 48/3)**

3.) ***tas.*** Dönüş; Allah'tan gelip tekrar O'na dönüş, manevi âlemden meddi âleme gelen ruhların ilk ve asli vatanlarına geri gitmeleri, bu daire üzerinde dönmeleri (Uludağ, 2016: 106).

3.1. devrine:-*i, -n, -e*
Dersine ***devrine*** *bak nāfile hülyādan geç*
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç **(Müseddes 4/3)**

3.2. devrine:-*i, -n, -e*
Dersine ***devrine*** *bak nāfile hülyādan geç*
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç **(Müseddes 4/6)**

3.3. devrine:-*i, -n, -e*
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç
Dersine ***devrine*** *bak nāfile hülyādan geç* **(Müseddes 4/9)**

3.4. devrine:-*i, -n, -e*
Dersine ***devrine*** *bak nāfile hülyādan geç*
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç **(Müseddes 4/12)**

3.5. devrine:-*i, -n, -e*
Ey Saʿīd eyleme beyhūde yere efkārı
Dersine ***devrine*** *bak nāfile hülyādan geç* **(Müseddes 4/15)**

devr ü teftīş:

1.) Devretme ve araştırma.

3.1. devr ü teftīş:
Devr ü teftīş *için etmişti zehāb elviyeye*
Bakıp īcābına bā-yümn ü ʿatūfet geliyor **(Kaside 48/14)**

devrān:

1.) Dünya, felek; kader, talih, baht; zaman, çağ ***(bk. felek).***

1.1. devrān:
Şimden-geri gün gösterecekmiş bana ***devrān***
Gönlüm bu yalan vaʿde inansın mı ne dersin **(Gazel 122/5)**

1.2. devrān:
Çekerim bār-ı gamı böyle otuz kırk senedir
Bana yüz vermedi güldürmedi hālā ***devrān*** **(Kaside 45/13)**

1.3. devrāne:-*e*
Menşe-i kārı bilen ʿārif ider sabr u sükūt
Bazı mihnet-zede cāhil suçu ***devrāne*** *bulur* **(Gazel 44/8)**

1.4. devrāndan:-*dan*
Biz ne ihvāndan ne ***devrāndan*** *vefālar görmüşüz*
Rūzgār-ı bī-mürüvvetten cefālar görmüşüz **(Gazel 78/1)**

1.5. devrānın:-*ın*
İltifāt u germi ʿaksinedir ***devrānın***
Hālimi rencīş-i hātırla suʾāl etti felek **(Gazel 115/3)**

devrān et-:

1.) Dönmek.

1.1. devrān et-:-*tik, -i*
Devrān ettiği *müddetçe semāvāt u zemīn*
ʿÖmr ü sıhhatlerini artıra Rabb-i müteʿāl **(Kaside 40/75)**

devrān-ı hazān eyle-:

1.) Sonbahar mevsimine döndürmek; soldurmak.

1.1. devrān-ı hazān eyle-:-*me, -den*
Yebes-i firkate uğratma nihāl-i emeli
Gülşen-i hüsnünü ***devrān-ı hazān eylemeden*** **(Gazel 170/3)**

devre-i feyz:

1.) Bereketli dönem, bolluk dönemi (II. Abdülhamid Han dönemi).

1.1. devre-i feyz:-*i, -n, -de*
Dürerbār-ı ʿavārif öyle feyyāz-ı maʿārif kim
Maʿārif ***devre-i feyzinde*** *taʿammüm etse kābildir* **(Kaside 38/10)**

devret-:

1.) Dönmek, dolamak; geçmek.

1.1. devret-:-*ip*
Seneler devr edip ettikçe tekerrür-i aʿyād
Günleri şevk ü meserrāt ile etsin güzerān **(Kaside 45/60)**

devr-i ʿadl:

1.) Adaletli devir, zaman (II. Abdülhamid Han devri).

1.1. devr-i ʿadl:-*(i)n*
Yemin etsem berīyim hānis olmak ihtimālinden
Desem kim ***devr-i ʿadlin*** *devr-i Fārūka muʿādildir* **(Kaside 38/22)**

devr-i dilārā:

1.) Gönül süsleyen zaman (II. Abdülhamid Han zamanı).

1.1. devr-i dilārā:-*s, -ı, -n, -da*
Duʿā etsin o Şāhaʿarz-ı şükrān eylesin millet
Ki envāʿ-ı şeref ***devr-i dilārāsında*** *hāsıldır* **(Kaside 38/5)**

devr-i dilārā-yı ümīd:

1.) Ümit sevgilisinin (sadrazam Rıfat Paşa) devri.

1.1. devr-i dilārā-yı ümīd:
Düşürür herkesi ümīde mezīd keremi
Devr-i ʿulyālarıdır ***devr-i dilārā-yı ümīd*** **(Kaside 46/21)**

devri döndür-:

1.) Zamanı döndürmek, çevirmek.

1.1. devri döndür-:
Felek bāzīçe-i etfāle ***döndürmüşse*** *de* ***devri***
Bu güne sehvi bir gün māder-i eyyām eder tashīh **(Gazel 19/4)**

devr-i Fārūk:

1.) Hz. Ömer'in devri, zamanı ***(bk. ʿadl-i cenab-ı Fārūk).***

1.1. devr-i Fārūk:-*a*
Yemin etsem berīyim hānis olmak ihtimālinden
Desem kim devr-i ʿadlin ***devr-i Fārūka*** *muʿādildir* **(Kaside 38/22)**

devr-i ikbāl:

1.) Saadet devri, talihli dönem.

1.1. devr-i ikbāl:
Sāde ben hāk-i mezellette perīşān kaldım
Herkesi fāʾide-mend etti şu ***devr-i ikbāl*** **(Kaside 40/39)**

1.2. devr-i ikbāl:-*(i)n, -de*
Etme ircāʿ-ı nazar māzīye hāl-i kevne bak
Devr-i ikbālinde *teʾmīn eyle istikbālini* **(Gazel 208/3)**

devr-i ikbāl ü sürūr:

1.) Sevinçli ve bahtlı, saadetli zaman.

1.1. devr-i ikbāl ü sürūr:-*(u)n, -da*
Devr-i ikbāl ü sürūrunda *ahbāb-ı kirām*
Dem-i idbār u elemde seni bīgāne bulur **(Gazel 44/7)**

devr-i kamer:

1.) Kamer, ay devri; içinde bulunduğumuz devir, "ahir zaman". Nebâtîlerden kalma bir itikada göre âlemin devir müddeti kırk dokuz bin senedir ve bu müddet yedi devre ayrılmaktadır. Bu yedi devirden altısı devrini tamamlamıştır ve yedinci devir olan "ay devri" henüz tamamlanmamış olup içinde bulunduğumuz devirdir. Bu nedenle bu devrin sonunda kıyametin kopacağına inanılır. Halk dilindeki "ahir zaman" tabiri de bu itikada dayanır (Onay, 2016: 136).

1.1. devr-i kamer:
Meşhūrdur temyīz ile temyīz-i lutf-āmīz ile
O mihr-i pertev-rīz ile mesʿūddur ***devr-i kamer*** **(Tarih 16/2)**

devr-i laʿl:

1.) Sevgilinin kırmızı dudağının devri; şarap devri ***(bk. çarh-ı mīnā).***

1.1. devr-i laʿl:-*i, -n, -de*
Taʿmı cennetten alıp Kevsere dönse bāde
Devr-i laʿlinde *o yārin getirilmez yāde* **(Kaside 34/1)**

devr-i nā-sāz:

1.) Feleğin uygunsuz, ters dönüşü ***(bk. felek).***

1.1. devr-i nā-sāz:-*ı, -n, -a*
Devr-i nā-sāzına *gerdūn peşīmān oldu*
Kalmadı sāye-i şāhānede bir kalb-i hazīn **(Kaside 42/3)**

1.2. devr-i nā-sāz:-*ı, -n, -a*
Eylemiş devrini taʿdīl sipihr-i gaddār
Devr-i nā-sāzına *oldukça saʿādet geliyor* **(Kaside 48/3)**

devr-i ʿulyā:

1.) Yüce devir, dönem.

1.1. devr-i ʿulyā:-*ları, -dır*
Düşürür herkesi ümīde mezīd keremi
Devr-i ʿulyālarıdır *devr-i dilārā-yı ümīd* **(Kaside 46/21)**

devr-i zencīr-i muhabbet:

1.) Sevgi, aşk zincirinin halkası; aşka tutsak olmak.

1.1. devr-i zencīr-i muhabbet:-*ten*
Benimçün kurtuluş yok ***devr-i zencīr-i muhabbetten***
Şu sūretle müselsel kīsvānın pür-ham oldukça **(Gazel 200/4)**

devvār ol-:

1.) Durmadan dönmek, devretmek; ***mec***. Talihin, bahtın dönmesi, gülmesi.

1.1. devvār ol-:-*dukça*
Devlet ü şān ü şerefle o Vezir Memdūh
Pīr ola vār ***ola*** *oldukça felekler* ***devvār*** **(Kaside 43/36)**

1.2. devvār ol-:-*duk, -un*
Gam-ālūd olduğun seyreylesem zār olduğun görsem
Nolur şu künbetin keyfimce ***devvār olduğun*** *görsem* **(Muhammes 1/4)**

1.3. devvār ol-:-*ma, -dı*
Tāliʿ-i hābīde feryādımla bīdār olmadı
Sır nedir bilmem felek tabʿımca ***devvār olmadı*** **(Gazel 232/1)**

1.4. devvār ol-:-*sa*
Parlatırdım o mehi her gece āgūşumda
Çarh eder mihver-i matlūbda ***devvār olsa*** **(Gazel 184/5)**

1.5. devvār ol-:-*(u)r, -lar*
Olurlar *şevk ü zevk-i talʿatınla tā ebed* ***devvār***
Seni gökte ararken yerde buldu çünki mihr ü māh **(Kaside 14/2)**

deycūr-ı ʿadem:

1.) Yokluk karanlığı.

1.1. deycūr-ı ʿadem:
Vücūd-ı kāʾināta baʿis-i feyz oldu ve'l-hāsıl
Bu hākin pertevinden oldu ***deycūr-ı ʿadem*** *zāil* **(Tahmis 1/7)**

deyr:

1.) Manastır, kilise; ***tas.*** İnsanlık âlemi, dünya; ***mec.*** Meyhane.

1.1. deyrde:-*de*
Az çok bulunur yara her efrād-ı beşerde
Bu ***deyrde*** *ʿārızasız ten bulamazsın* **(Gazel 128/5)**

deyr-i bī-sebāt:

1.) Kararsız, dönek felek dünya, insaniyet âlemi.

1.1. deyr-i bī-sebāt:-*a*
Bu ***deyr-i bī-sebāta*** *dil veren dīvāneden kalmaz*
Metāʿ-ı dehr için feryād eden çengāneden kalmaz **(Gazel 87/1)**

deyü:

1.) "diye, diyerek" anlamında zarf.

1.1. deyü:
Sīne-bendin çizer ol māh bana sīne tutar
Başını bağla ***deyü*** *karşıma āyīne tutar* **(Gazel 49/1)**

1.2. deyü:
Deyü *nefse ittibāʿan işledim hadsiz günāh*
ʿAfv-i taksīrāt içün āh sīne-çāk etsem gerek **(Gazel 248/4)**

1.3. deyü:
Deyü *nefse ittibāʿen işledim hadsiz günāh*
ʿAfv-i taksīrāt içün tā sīne-çāk etsem gerek **(Tahmis 8/10)**

dibāgat:

1.) Sepicilik, hayvan derilerini işleme sanatı (Parlatır, 2006: 344).

1.1. dibāgattır:-*tır*
Kürbet-i gurbet ***dibāgattır*** *hakīkat ādeme*
Anlamaz bu nükteyi olmazsa merd ü zen garīb **(Gazel 6/8)**

dīdār:

1.) Yüz, güzel yüz, çehre.

1.1. dīdārını:-*(ı)n, -ı*
Gönül ister mülākātınla kalsın rūz u şeb mesʿūd
Gözüm ammā diler ***dīdārını*** *subh u mesā görsün* **(Gazel 160/2)**

1.2. dīdarını:-*(ı)n, -ı*
Amān yā Rab defīn-i hāk-i hicrān etme Fennīyi
Vatan ***dīdarını*** *dünyā gözüyle bir daha görsün* **(Gazel 160/5)**

1.3. dīdārını:-*ı, -n, -ı*
Sevgilim ʿahd ü yemīninde sebāt et göreyim
Sakla ***dīdārını*** *nā-mahreme ibrāz etme* **(Gazel 189/2)**

1.4. dīdārını:-*(ı)n, -ı*
Görsün gözüm ***dīdārını*** *sabretti zira insilāb*
Göster meded ruhsārını kisve-yi ʿanber-bārını **(Kaside 20/27)**

dīdār-ı ʿadüv:

1.) Düşmanın yüzü.

1.1. dīdār-ı ʿadüv:
Dīdār-ı ehibbādır eden dīdeyi tenvīr Cān u dili tesrīr
Dīdār-ı ʿadüv *dīdelere ʿayn-ı ziyāndır Bakmak hezeyāndır*
(Müstezad 2/2)

dīdār-ı ağyār:

1.) Başkalarının yüzü.

1.1. dīdār-ı ağyār:-*a*
Harām olsun bakarsam Fennīyā ***dīdār-ı ağyāra***
Gözüm gönlüm hemen ol dīde-i enverde kalmıştır **(Gazel 57/5)**

dīdār-ı dil ü dīde:

1.) Göz ve gönül yüzü, görünüşü.

1.1. dīdār-ı dil ü dīde:-*n, -i*
Dīdār-ı dil ü dīdeni *pür-nūr u fer etsin*
Ednā nazarıyla kara toprak güher olsun **(Gazel 134/3)**

dīdār-ı dilārā-yı vatan:

1.) Vatanın gönül süsleyen güzel yüzü, tecellisi (olan sevgili).

1.1. dīdār-ı dilārā-yı vatan:
Yakıyor havsalamı nāʾire-i şevk-ı visāl
Tütüyor çeşmime ***dīdār-ı dil-ārā-yı vatan*** **(Gazel 165/8)**

dīdār-ı ehibbā:

1.) Dostların güzel yüzü.

1.1. dīdār-ı ehibbā:-*dır*
Dīdār-ı ehibbādır *eden dīdeyi tenvīr Cān u dili tesrīr*
Dīdār-ı ʿadüv ***dīdelere*** *ʿayn-ı ziyāndır Bakmak hezeyāndır*
(Müstezad 2/2)

dīde:

1.) Göz, çeşm, ayn.

1.1. dīde:
Siyeh-rū dil perīşān ***dīde*** *pür-nem yā Resūlallah*
Şefāʿat kıl kerem kıl pür-kusūrum kapına geldim **(Kaside 17/6)**

1.2. dīde:
Dil şikeşte ***dīde*** *pür-nem kef be-sīne rū be-hāk*
Eyleyüp dergāhına takdīm-i zill ü meskenet **(Kaside 32/10)**

1.3. dīdede:-*de*
Her ***dīdede*** *bir sīm-peri cilveye başlar*
ʿAks-i ruhun āyīne-i çeşmāne düşerse **(Gazel 202/6)**

1.4. dīdede:-*de*
Kalmadı ağlayarak sanki iki ***dīdede*** *nem*
Oldu göz yaşıma dem hātırıma gam müdgām **(Müsebba 2/5)**

1.5. dīdeden:-*den*
Neşʾe-i cām-ı mülākāt ile güldürmelidir
Dīdeden *eşk-i tahassür cereyān eylemeden* **(Gazel 170/5)**

1.6. dīdeler:-*ler*
Gitme ey rūh-ı revānım çünkü ten bī-cān
Hasretinle ***dīdeler*** *giryān ciğer büryān kalır* **(Gazel 48/1)**

1.7. dīdelerin:-*ler*
Kaşların tīğ-ı ecel ***dīdelerin*** *çifte-rū dil*
Söyle zālim bu mudur zeyy-i Hülāgū dediğin **(Gazel 118/4)**

1.8. dīdeler:-*ler*
Dīdeler *rūşen diye tebrīk eder gamzen beni*
Remz ü īmā etse mīʿād-ı visāli gözlerin **(Gazel 125/6)**

1.9. dīdelerden:-*ler, -den*
Taşar ***dīdelerden*** *sirişk-i firkat*
Yāda getirdikçe dilrübāmızı **(Şarkı 8/8)**

1.10. dīdelere:-*ler, -e*
Dīdār-ı ehibbādır eden dīdeyi tenvīr Cān u dili tesrīr
Dīdār-ı ʿadüv ***dīdelere*** *ʿayn-ı ziyāndır Bakmak hezeyāndır*
(Müstezad 2/2)

1.11. dīdelerim:-*ler, -im*
Kamaşır ***dīdelerim*** *pertev-i ruhsārından*
Ben de şaştım ki güneş gökde midir yerde midir **(Gazel 36/4)**

1.12. dīdelerim:-*ler, -im*
Sarsar-ı subh-ı elemden ruh-ı zerdim muğber
Gussadan ***dīdelerim*** *tīre-gönül pür halecān* **(Kaside 45/7)**

1.13. dīdelerim:-*ler, -im*
Nazar-ı gayre tahammül edemez gönlüm pes
Çehre-i enverini ***dīdelerim*** *görsün pes* **(Gazel 91/1)**

1.14. dīdelerimden:-*ler, -im, -den*
Eşkimi dür mü kıyās etti niçin ağlatıyor
ʿAcebā ***dīdelerimden*** *ne ümīd etti felek* **(Gazel 110/3)**

1.15. dīdelerimden:-*ler, -im, -den*
Gönlümü eyledi teshīn hayāl-i rūyu
Āb-ı gül etmek için ***dīdelerimden*** *taktīr* **(Kaside 47/32)**

1.16. dīdelerimden:-*ler, -im, -den*
Dār-ı gurbette neler geçti serimden sensiz
Yaş değil āteş akar ***dīdelerimden*** *sensiz* **(Müsebba 2/34)**

1.17. dīdem:-*m*
Nazar ettikçe ***dīdem*** *hüsnüne māşaallah*
Sūre-i Kehf okudum ol şeh-i hūbānım için **(Gazel 163/6)**

1.18. dīdemde:-*m, -de*
Verip dilbere ***dīdemde*** *her nem ki var ise*
Semāhatle ahz-ı nām ü şān etmek isterim **(Gazel 157/2)**

1.19. dīdemden:-*m, -den*
Güler ben ağladıkça kanlı yaş döktükçe ***dīdemden***
O şūhun meşrebinde gāliba insāf yoktur yok **(Gazel 108/3)**

1.20. dīdeme:-*m, -e*
Geri korsan beni emsāl-i hakīrānemden
Tenk olur dīde-i gam ***dīdeme*** *feyfā-yı ümīd* **(Kaside 46/41)**

1.21. dīdeme:-*m, -e*
Yandı ey nahl-i emel rābıta-i sabr ü karār
Dil-i gam ***dīdeme*** *gāyetle girān geldi bu bār* **(Müsebba 2/36)**

1.22. dīdemi:-*m, -i*
Dīdemi *mahrūm-ı dīdār etme var Müftīye sor*
Şerʿ-i enver saddeder mi bāğa nāzır revzeni **(Gazel 218/2)**

1.23. dīdesine:-*s, -i, -n, -e*
Āsitānında şerefyāb-ı ʿavātıf olanın
Görünür ***dīdesine*** *evc-i muʿallā-yı ümīd* **(Kaside 46/19)**

1.24. dīdeye:-*y, -e*
Cisme cān cāna gıda kalbe safā ***dīdeye*** *nūr*
Yāreye çāre bütün derde devā vuslat-ı Pīr **(Kaside 33/2)**

1.25. dīdeyi:-*y, -i*
Dīdār-ı ehibbādır eden ***dīdeyi*** *tenvīr Cān u dili tesrīr*
Dīdār-ı ʿadüv dīdelere ʿayn-ı ziyāndır Bakmak hezeyāndır
(Müstezad 2/2)

dīdeden dūr ol-:

1.) Gözden uzak olmak.

1.1. dīdeden dūr ol-:-*alı*
Dīdeden dūr olalı *şāhid-i zībā-yı vatan*
Beni dil-teng u harāb eyledi hülyā-yı vatan **(Gazel 165/1)**

dîde-i bâdâm:

1.) Badem gözlü, gözleri badem içi biçiminde iri olan (sevgili).

1.1. dîde-i bâdâm:-*ı, -n, -ı*
Dîde-i bâdâmını *mahmûr kıl mestâne tut*
Mihrime karşı bu istiğnâlar ey mehveş nedir **(Tahmis 5/3)**

dîde-i cân:

1.) Gönül gözü, kalp gözü.

1.1. dîde-i cân:
Dil-i efsürdemi ʿaşkınla teshîn eyle yâ Rabbî
Küşâd et ***dîde-i cânı*** *Hudâ-bîn eyle yâ Rabbî* **(Kaside 10/1)**

1.2. dîde-i cân:-*a*
Cilâ ver ***dîde-i câna*** *safâ ver kalb-i nâlâna*
Beni nefs-i nefîsimden haberdâr eyle yâ Rabbî **(Kaside 9/2)**

1.3. dîde-i cân:-*da*
Dest ü dâmânına düş anla nedir Dîn-i mübîn
Dîde-i cânda *husûsâ var ise kuhl-ı yakîn* **(Kaside 34/17)**

1.4. dîde-i cân:-*ı*
Fezâ-yı sînemi ʿaşkınla lebrîz eyle yâ Rabbî
Uyandır ***dîde-i cânı*** *seher-hîz eyle yâ Rabbî* **(Kaside 12/1)**

1.5. dîde-i cân:-*ı*
Dil-i efsürdemi ʿaşkınla teshîn eyle yâ Rabbî
Küşâd et ***dîde-i cânı*** *Hudâ-bîn eyle yâ Rabbî* **(Kaside 10/1)**

1.6. dîde-i cân:-*(ı)m, -da*
Nazar-ı merhametinden beni mahrûm etme
Yoksa ben ***dîde-i cânımda*** *nebâhat bulamam* **(Gazel 153/3)**

dîde-i cîʿân-ı kerem:

1.) Lütuf bekleyen açların (fakirler) gözü. [**cîʿân:** Açlar, aç kimseler, fakirler (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020)].

1.1. dîde-i cîʿân-ı kerem:
Savma bir lokma ile sofra-i inʿâmından
Ki doyar mı az ile ***dîde-i cîʿân-ı kerem*** **(Kaside 41/32)**

dîde-i devrân:

1.) Dünyanın, zamanın gözü; aynı devirde yaşayanlar.

1.1. dîde-i devrân:
Görmemiştir ***dîde-i devrân*** *böyle ʿadl ü dâd*
Hâsılı kutb-ı medâr-ı maʿdelettir Hazreti **(Kaside 37/18)**

dîde-i enver:

1.) Parlak göz.

1.1. dîde-i enver:-*de*
Harâm olsun bakarsam Fennîyâ dîdâr-ı ağyâra
Gözüm gönlüm hemen ol ***dîde-i enverde*** *kalmıştır* **(Gazel 57/5)**

dîde-i evlâd-ı beşer:

1.) İnsanoğlunun gözü.

1.1. dîde-i evlâd-ı beşer:
İmtilâ eylemiyor ***dîde-i evlâd-ı beşer***
Etmeyince bir avuç toprağı imlâ gözüne **(Gazel 195/5)**

dîde-i Fennî:

1.) Fennî'nin gözü.

1.1. dîde-i Fennî:-*de*
Gâlibâ ahvâlini yâre beyân etmiş yine
Dîde-i Fennîde *âsâr-ı sirişk olmuş bedîd* **(Gazel 186/6)**

dîde-i fettân:

1.) Fitne saçan göz ***(bk. göz).***

1.1. dîde-i fettân:-*(ı)n, -a*
Dîde-i fettânına *meftûn olup her şeyh ü şâb*
Âsitân-ı hüsnüne etmek dilerler intisâb **(Tahmis 6/11)**

dîde-i gaflet:

1.) Gaflet gözü.

1.1. dîde-i gaflet:-*(i)m, -e*
Dîde-i gafletime *verdi küşâyiş bu hitâb*
Oldu kânûn-ı ümîdim yeni baştan sûzân **(Kaside 45/29)**

dîde-i gam:

1.) Gam görmüş göz, kederli göz.

1.1. dîde-i gam:
Geri korsan beni emsâl-i hakîrânemden
Tenk olur ***dîde-i gam*** *dîdeme feyfâ-yı ümîd* **(Kaside 46/41)**

dîde-i gayret:

1.) Gayret gözü; gayretle, sabırla.

1.1. dîde-i gayret:-*le*
Temâm ettim temâşâ ***dîde-i gayretle*** *akrânı*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/22)**

dîde-i giryân:

1.) Ağlayan göz; gözyaşı.

1.1. dîde-i giryân:
Feyz-i ebnâ-yı beşer ***dîde-i giryân*** *iledir*
Revnak-ı rûy-ı çemen karte-i bârân iledir **(Gazel 32/1)**

1.2. dîde-i giryân:-*(ı)m*
Gizli gizli ne kadar âh edecek kalb-i hazîn
Ne kadar yaş dökecek ***dîde-i giryânım*** *ʿaceb* **(Kaside 6/10)**

1.3. dîde-i giryân:-*(ı)m*
Şevk verdim ona âh-ı dil-i sûzânım ile
Doldurup camları ***dîde-i giryânım*** *ile* **(Müsebba 2/15)**

1.4. dîde-i giryân:-*(ı)m*
Gizli gizli ne kadar âh edecek kalb-i hazîn
Ne kadar yaş dökecek ***dîde-i giryânım*** *ʿaceb* **(Kaside 6/10)**

1.5. dîde-i giryân:-*(ı)m, -dır*
Ben niçün sâkî-i çarhın çekeyim minnetini
Dolduran sâğarımı dîde-i giryânımdır **(Gazel 31/3)**

1.6. dîde-i giryân:-*(ı)m*
Nazar-ı lutf ile baksın gözüme rahm etsin
Neme lâzım demesin ***dîde-i giryânım*** *için* **(Gazel 163/2)**

1.7. dîde-i giryân:-*(ı)mız*
Ne gelir var ne gider külbe-i ahzânımıza
Acıyan var mı bakın ***dîde-i giryânımıza*** **(Gazel 182/1)**

dîde-i hak-bîn-i ʿârif:

1.) İrfan sahiplerinin hakkı gören gözü.

1.1. dîde-i hak-bîn-i ʿârif:
Dîde-i hak-bîn-i ʿârif *cümleyi telhîd eder*
Çeşm-i uhûldür gören meşhûdumu her bâr iki **(Kıt'a 17/2)**

dîde-i hûn-bâr:

1.) Kan saçan göz.

1.1. dīde-i hūn-bār:
Sirişk-i ālımı ey dest-i mālim silme sabr eyle
*Beni bu **dīde-i hūn-bār** ile yārim amān görsün* **(Gazel 159/3)**

dīde-i hūn-rīz:

1.) Kanlı yaş döken göz.

1.1. dīde-i hūn-rīz:.
*Hudā zāyiʿ eder mi hakkını ey **dīde-i hūn-rīz***
Görürsün vech-i yāri ferlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/5)**

dīde-i hussād:

1.) Haset edenlerin, kıskançların gözü.

1.1. dīde-i hussād:-*ı*
Hāme-i zerrīn ile yazdım sitāyiş-nāmeni
*Parladıkça **dīde-i hussādı** etsin hīre-dār*

dīde-i hussāda bat-:

1.) Haset edenlerin gözüne batmak.

1.1. dīde-i hussāda bat-:-*ma, -sa, -y, -dı*
***Batmasaydı dīde-i hussāda** hār u tīr-veş*
Kullanırdım her zaman altun mürekkep zer kalem **(Kaside 24/30)**

dīde-i huşyār:

1.) Aklı başında olanın gözü, nazarı.

1.1. dīde-i huşyār:-*e*
Ehl-i idrākin yanında kubh u nefret bir değil
***Dīde-i huşyāre** karşı nūr-ı zulmet bir değil* **(Gazel 139/1)**

dīde-i ʿibret:

1.) İbret gözü, ders alarak bakma.

1.1. dīde-i ʿibret:-*te*
***Dīde-i ʿibrette** ki zevk u safādan hazzı yok*
Zanneder ehl-i şikem hoşāb ile helvā lezīz **(Gazel 23/4)**

dīde-i imʿān:

1.) İhtimam gözü; dikkatlice bakan göz (idrak sahibi).

1.1. dīde-i imʿān:
*Sırr-ı īcādı düşün **dīde-i imʿān** ile bak*
Nedir ʿālem nedir ādem ne hayāl-hānedeyiz **(Gazel 86/5)**

1.2. dīde-i imʿān:
O sen ben siz demek zāhirde emr-i iʿtibārīdir
*Bakılsa **dīde-i imʿān** ile ağyār yoktur yok* **(Gazel 105/7)**

1.3. dīde-i imʿān:-*(ı)l, -sa*
Muhabbet ettiğin evlād ü mālü hemser ey Fennī
*Bakılsa **dīde-i imʿān** ile hasm-ı eleddir hep* **(Gazel 7/7)**

dīde-i istiʿcāl:

1.) Sabırsızlanan göz.

1.1. dīde-i istiʿcāl:-*e*
*Līk pek dar görünür **dīde-i istiʿcāle***
Ne kadar vāsiʿ ise sāha-i sahrā-yı ümīd **(Kaside 46/49)**

dīde-i kalb:

1.) Kalp gözü.

1.1. dīde-i kalb:-*i*
***Dīde-i kalbi** küşāde olmayan fark eylemez*
Merd-i kāmil eylemiş ʿālemde pinhān kendini **(Gazel 231/5)**

dīde-i merdüm:

1.) İnsan gözü.

1.1. dīde-i merdüm:
Izdırābātımı baştanbaşa tasvīr etsem
*Hālime **dīde-i merdüm** değil ağlar vicdān* **(Kaside 45/15)**

dīde-i mest:

1.) Sarhoş, baygın bakışlı gözler (sevgili için).

1.1. dīde-i mest:-*(i)n, -e*
***Dīde-i mestine** karşı beni giryān ettin*
Hāne-i hātırı seylāb ile vīrān ettin **(Gazel 121/1)**

dīde-i mihr:

1.) Güneşin gözü.

1.1. dīde-i mihr:-*i*
***Dīde-i mihri** kamaştırdı o māhın talʿatı*
Vech-i berrākında berk urmaktadır Nūr āyeti **(Kaside 37/100)**

dīde-i Mirrīh:

1.) Merih'in gözü. [Merih/Merrih/Mirrih-Behram: Beşinci feleğin yıldızı; Mars gezegeni. Batı'da buluttan ata binmiş, elinde mızrak veya kılıç bulunan bir delikanlı olarak tarif edilen Merih, Doğu'da sağ elinde kınından çekilmiş bir kılıç veya mızrak bulunan, sol eliyle de kanlı bir insan başı tutan kızıl parmaklı bir delikanlı olarak tasavvur edilmektedir. Feleğin başkomutanı mesabesindedir. Yunan mitolojisinde savaş tanrısı olarak bilinir. Savaş, kin ve zulmü temsil etmektedir (Şentürk, 1994: 162; Pala, 2017: 323).]

1.1. dīde-i Mirrīh:-*i*
Parladıkça kabza-i ʿadlinde tīğ-ı satveti
*Dehşetinden **dīde-i Mirrīhi** eyler hīre-dār* **(Kaside 37/15)**

dīde-i sarhoş:

1.) Baygın, süzgün bakış.

1.1. dīde-i sarhoş:
*Baktığın günden beri ol **dīde-i sarhoş** ile*
Mest ü bī-hūş oldular sahbā-yı ʿaşkı nūş ile **(Tahmis 6/6)**

dīde-i sehhār:

1.) Büyüleyen sihirli gözler.

1.1. dīde-i sehhār:-*(ı)n, -dır*
Tīr-i müjgān ile çok sukbeler açtın ciğere
*İşleten bunları hep **dīde-i sehhārındır** (Gazel 30/3)*

dīde-i tālīʿ:

1.) Talih, baht gözü.

1.1. dīde-i tālīʿ:-*i, -n, -i*
***Dīde-i tālīʿini** merhameten īkāz et*
Sāyenizde ede tā maksūdunu istihsāl **(Kaside 40/47)**

dīde-i tāliʿ açıl-:

1.) Talih, baht gözünün açılması; bahtın açık olması.

1.1. dīde-i tāliʿ açıl-:-*sın*
*Saʿādet-bahş-ı teşrīf ol **açılsın dīde-i tāliʿ***
Melūlüm ey kamer-talʿat sitārem dūndur sensiz **(Gazel 75/4)**

dīde-i ter:

1.) Yaşlı göz, ağlayan göz.

1.1. dīde-i ter:
Sirişk-i hasrete kanlar karıştı laʿl-i nāb oldu

*Döküp saçma anı ey **dīde-i ter** yāre ithāf et* **(Gazel 11/4)**

dīde-i yār:

1.) Sevgilinin gözü, nazarı.

1.1. dīde-i yār:-*e*
*Gülden de nezāketli görün **dīde-i yāre***
Aʿdāya gelince değişip meşreb-i hār ol **(Gazel 137/4)**

dīdem!:

1.) "Gözüm, gözümün nuru, kıymetlim!" anlamlarında, sevgi anlatan bir seslenme sözü.

1.1. dīdem:
Gelip bir derd-i müşkil cism-i pākin bī-tüvān etti
*Şuʿā-yı dīde-i gam **dīdem** oğlum ʿĀkife ansız* **(Gazel 251/2)**

1.2. didem:
***Didem** niçin etmez meyl-i mülākāt*
Demiş muvāsalat-ı heyhāte heyhāt **(Şarkı 7/3)**

1.3. dīdem:
*Şuʿā-yı dīde-i gam **dīdem** oğlum ʿĀkife ansız*
Gelip bir derd-i müşkil cism-i pākin bī-tüvān etti **(Tarih 22/2)**

dīde(y)i aç-:

1.) Gözünü açmak; uyanmak, gaflet durumundan çıkmak.

1.1. dīde(y)i aç-:
Bir seher hātif-i gaybī beni īkāz etti
*Dedi **aç dīdeni** ey sākin-i beyti'l-ahzān* **(Kaside 45/17)**

dīdeyi ağlat-:

1.) Gözyaşı döktürmek; ***mec.*** Bir kimseyi üzmek, kırmak.

1.1. dīdeyi ağlat-:-*ma*
*Sakın bir **dīdeyi ağlatma** handān olmak istersen*
Nüfūzun nisbetinde derd-mendāna devā-sāz ol **(Müsebba 1/38)**

1.2. dīdeyi ağlat-:-*ma*
Rızā bābında bekle rahme şāyān olmak istersen
*Sakın bir **dīdeyi ağlatma** handān olmak istersen* **(Müsebba 1/3)**

1.3. dīdeyi ağlat-:-*ma*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/7)**

1.4. dīdeyi ağlat-:-*ma*
Mezālim ādemiyyetle değildir kābil-i tevfīk
*Sakın bir **dīdeyi ağlatma** handān olmak istersen* **(Müsebba 1/10)**

1.5. dīdeyi ağlat-:-*ma*
*Sakın bir **dīdeyi ağlatma** handān olmak istersen*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/14)**

1.6. dīdeyi ağlat-:-*ma*
Sezā ancak budur her sālik-i şeh-rāh-ı ʿirfāne
*Sakın bir **dīdeyi ağlatma** handān olmak istersen* **(Müsebba 1/17)**

1.7. dīdeyi ağlat-:-*ma*
*Sakın bir **dīdeyi ağlatma** handān olmak istersen*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/21)**

1.8. dīdeyi ağlat-:-*ma*
Düşen bī-keslere rahmet tarīk-i iʿtilā göster
*Sakın bir **dīdeyi ağlatma** handān olmak istersen* **(Müsebba 1/24)**

1.9. dīdeyi ağlat-:-*ma*
*Sakın bir **dīdeyi ağlatma** handān olmak istersen*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/28)**

1.10. dīdeyi ağlat-:-*ma*
Garaz hammālı olma kīni terk et mā-mezādan geç
*Sakın bir **dīdeyi ağlatma** handān olmak istersen* **(Müsebba 1/31)**

1.11. dīdeyi ağlat-:-*ma*
*Sakın bir **dīdeyi ağlatma** handān olmak istersen*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/35)**

diğer:

1.) Başka, diğerleri, öbür.

1.1. diğer:
Ah ne müşkil derd imiş dilde muhabbet saklamak
*Söylesem **diğer** sükūt etsem diğer maʿnā çıkar* **(Gazel 34/2)**

1.2. diğer:
Ah ne müşkil derd imiş dilde muhabbet saklamak
*Söylesem **diğer** sükūt etsem diğer maʿnā çıkar* **(Gazel 34/2)**

1.3. diğerden:-*den*
Visāl-i yāri bulmaksa merām ayrılma mürşidden
*Der-i Hak var iken lāyık mıdır **diğerden** istimdād* **(Gazel 22/8)**

1.4. diğere:-*e*
*Hem hasım hem hākim oldukda bir ādem **diğere***
Nefsine etmez kabūl elbette medhūliyeti **(Kaside 37/49)**

1.5. diğerler:-*ler*
Merāmım fiʿle çıkmazsa bozulsun çarh-ı nā-mevzūn
***Diğerler** Fennīyā şād oldu kaldım sāde ben mahzūn* **(Muhammes 1/24)**

diğerān:

1.) Diğerleri, başkaları.

1.1. diğerāna:-*a*
Felsefī genc-i hükümden bir fülūs bulmuş değil
***Diğerāna** yā nasıl rehber olur ehl-i sefeh* **(Kıt'a 22/2)**

digerān rā key tevānem kerd mihmān der-dilem:

1.) "Başkalarını gönlümde nasıl misafir edebilirim." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. digerān rā key tevānem kerd mihmān der-dilem:
Digerān rā key tevānem kerd mihmān der-dilem
Bā-hayāl-i ū ne-gunced yād-i hūbān der-dilem **(Tahmis 9/7)**

diğer-gūn:

1.) Değişmiş, başkalaşmış; bozuk, perişan.

1.1. diğer-gündur:-*dur*
***Diğer-gündur** anın-çün bende-i dīrīnenin hāli*
Eğer bilsen acırsın hālime ey Āsāf-ı ʿālī **(Muhammes 1/34)**

diğer-gün ol-:

1.) Değişmek, kötüleşerek başka bir şekil almak; perişan olmak.

1.1. diğer-gün ol-:-*du*
Seninle dāʾim ü kāʾim hayātım rāhat-ı bālim
*Anın-çün iftikārınla **diğer-gün oldu** ahvālim* **(Müsebba 3/8)**

diğeri:

1.) (Kıyaslanan şeyden) Öbürü, öteki.

1.1. diğeri:
*Biri bir kāse sudur **diğeri** bir deste giyāh*
ʿAnberīn zülfüne nisbetle gülāb u nesrīn **(Kaside 42/32)**

1.2. diğeri:

*Menbaʿının birisi tatlı imiş **diğeri** telh*
Birbirinden ayırıp yanyana etti icrā **(Tarih 15/4)**

diken:

1.) Bazı bitkilerde bulunan ucu sivri, sert, batıcı çıkıntı, hâr.

1.1. diken: (***mec.*** Eksik, ham kimse)
Ne vehn ʿārız olur kāmile nākıs demeden
*Gülü eyler mi **diken** ismini tebdīl etmek* **(Gazel 117/3)**

1.2. diken: (***mec.*** Rahat olmayan, sıradan yer, makam)
Gurāb-ı bed-makāl almış makāmın sadr-ı gülşende
*Makarrı bülbül-i şūrīde-i aşkın **diken** şimdi* **(Gazel 220/8)**

dikenlik:

1.) Dikenli bitkilerle kaplı yer; ***mec.*** Kin, sitem gibi kötü huyların bulunduğu yer.

1.1. dikenlikten:-*ten*
*Gel ol bu gülşen-i ʿālemde hālī kal **dikenlikten***
Kibir Allaha mahsūstur tevakkī eyle benlikten **(Müseddes 1/17)**

dikil(ip) kal-:

1.) Bir yerde kısa bir süre ayak üstünde durmak; ***mec.*** Çok şaşırmak, hayranlık duymak.

1.1. dikil(ip) kal-:-*dı*
*Şīve-i reftārını gördü **dikildi kaldı** serv*
Bağda gözler kıyām üzre o mevzūn kāmeti **(Kaside 37/101)**

dikkat:

1.) Duygularla düşünceyi bir şey üzerinde toplama, uyanıklık; ilgi gösterme, özen verme, incelik.

1.1. dikkat:-*e*
Lā-büdd beni baştan çıkarır zülf-i ziyāhın
*Bu mesʾelenin halli biraz **dikkate** muhtāc* **(Gazel 17/5)**

1.2. dikkati:-*i*
Bir kılı kırk yarsa istiksār olunmaz ol Şehe
*ʿAdl ü hakkaniyete vardır o rütbe **dikkati*** **(Kaside 37/16)**

dikkat et-:

1.) Duygularla düşünceyi bir şey üzerinde toplamak, uyanık davranmak, ince düşünmek; özen göstermek.

1.1. dikkat et-:
*Sūretā insāna benzer gāv çoktur **dikkat et***
Gizlemiş hayvān içinde çünkü insān kendini **(Gazel 231/3)**

1.2. dikkat et-:
*İʿtidāle **dikkat et** uydur siyāk-ı ʿasra pāy*
Tavr u seyrinde tecāvüz eyleme emsālini **(Gazel 208/5)**

1.3. dikkat et-:-*mez, -sen*
Giriftār-ı gam-ı zülfün gibi āhır perīşān ol
*Perīşānī-i hāl-i ʿāşıkāne **dikkat etmezsen*** **(Gazel 124/2)**

1.4. dikkat et-:-*se*
*Ne rütbe **dikkat etse** merd-i hāsid edemez tefrīk*
O mehle perde-i teklīfi attık yek vücūd olduk **(Müfret 24/1)**

1.5. dikkat et-:-*se, -n*
***Dikkat etsen** ferve-i semmūredir hep ihtirām*
Ādemi hoş gösteren ağyār u yāre pāradır **(Gazel 56/3)**

1.6. dikkat et-:-*sen*
Ne ikbālinde sābittir ne idbārında rāsihdim
*Hemīşe tavr-ı ʿālem **dikkat etsen** inkılāb üzre* **(Gazel 193/5)**

dikkatle:

1.) Dikkat ederek, dikkatli bir şekilde.

1.1. dikkatle:
Yaralar hār-ı nigehle ʿārız-ı gül-fāmını
*Bakmasın çeşm-i rakīb **dikkatle** sultānım sana* **(Gazel 2/10)**

1.2. dikkatle:
ʿĀlem-i ervāha āʾit bir hakīkat bulmadır
*ʿĀlem-i eşbāhı **dikkatle** temāşādan garaz* **(Gazel 95/5)**

1.3. dikkatle:
*Yāre **dikkatle** nigāh eyleme ey çeşm-i rakīb*
Geri git manzara-i pākini murdār etme **(Gazel 185/2)**

1.4. dikkatle:
Aldırır aklını pervāne misāli dolaşır
*Āfitāba bile **dikkatle** bakan göz kamaşır* **(Kaside 34/11)**

diktir-:

1.) Biçilmiş veya yırtılmış kumaş, deri, yara vb.ni iğneye geçirilmiş iplikle tutturmak.

1.1. diktirdim:-*di, -m*
Menzil-i ağyārı teşrīf etmemek şartıyladır
*Bir fotin **diktirdim** ammā māh-ı tābānım sana* **(Gazel 2/8)**

dil:

1.) Gönül, kalp, yürek.

1.1. dil:
*Uğraşır her dem belā-yı hicr ile bī-çāre **dil***
Sevdiğim günden beri bir rāhat-ı cān görmedim **(Gazel 156/6)**

1.2. dil:
Lāzım gelir ki vuslata bir hāʾil olmasın
*Mümkün müdür ki cevrine **dil** kāʾil olmasın* **(Gazel 164/1)**

1.3. dil:
Olmasın sīneme sencīde sihām-ı ağyār
***Dil** olursa hedef gamze-i cānān olsun* **(Gazel 169/2)**

1.4. dil:
ʿAyn-ı nūr et gözümü rüʾyet-i dīdārın ile
***Dil** tecellī-i cemālinle dırahşān olsun* **(Gazel 169/4)**

1.5. dil:
*Yanıyor dāğ-ı muhabbetle **dil** ey peyk-i nesīm*
Söyle dildāra bunu zelc-i lisān eylemeden **(Gazel 170/8)**

1.6. dil:
Yeter artık nevā-yı diğer īcād etsen olmaz mı
Ser-i dildārı tasdīʿ eyledin feryād ile ey **dil (Gazel 207/6)**

1.7. dil:
*Gözün aç āsitān-ı yāre yüz sür her seher ey **dil***
Felekte pāye-i hurşīd-veş ʿulviyyet istersen **(Gazel 246/3)**

1.8. dil:
*Siyeh-rū **dil** perīşān dīde pür-nem yā Resūlallah*
Şefāʿat kıl kerem kıl pür-kusūrum kapına geldim **(Kaside 17/6)**

1.10. dil:
*Şefkatle eyle bir nazar **dil** ʿaşkına olsun makar*
Hāk-i siyeh olsun güher ʿaynü'l-hayāt olsun serāb **(Kaside 20/25)**

1.11. dil:
***Dil** şikeşte dīde pür-nem kef be-sīne rū be-hāk*
Eyleyüp dergāhına takdīm-i zill ü meskenet **(Kaside 32/10)**

1.12. dil:
*Bir **dil** ki hayālinle uyanıktır efendim*
Mişkāt-ı muhabbettir o yanıktır efendim **(Kaside 18/1)**

1.13. dil:
*Gubār-ı rāhine yüz sürmek ister gerçi **dil** ammā*
Beni bu maksadımdan dūr eden buʿd-ı merāhildir **(Kaside 38/34)**

1.14. dil:
*Dāne-i hāl-i siyāh ile tutuldu dāme **dil***
ʿAks-i rūyundan harīm-i sīne oldu lāle-zār **(Kaside 39/50)**

1.15. dil:
***Dil** ehl-i dili kaplardı serāpā zulümāt*
Vermese şevk-ı ümīd mihr-i dırahşān-ı kerem **(Kaside 41/5)**

1.16. dil:
*ʿĀşık-ı sādıkta **dil** birdir olur mu yār iki*
Taht-gāh-ı saltanatta olamaz Hünkār iki **(Kıt'a 17/1)**

1.17. dil:
*Mürde-**dil** cāʾize-i vasl ile şādān olsun*
Aç gözüm rüʾyet-i dīdar ile şebʿān olsun **(Müsebba 2/47)**

1.18. dil:
***Dil** derd-i derūnun değil ızmārına kādir*
Kābil değil izhāra da olmaz mütecāsir **(Müseddes 3/25)**

1.19. dil:
***Dil** firāk-ı yār ile tā şöyle nā-şād olduğum*
Gerçi mümkün mü amān āh vuslat-ābād olduğum **(Tahmis 8/4)**

1.20. dil:
*Arzū eyler visālinle dem-ā-dem **dil** seni*
Sāʾilim muhtācınım eyle ʿināyet ey Ganī **(Tahmis 8/6)**

1.21. dil:
Hedef-i tīr-i cefā etme yazıktır yıkılır
*Çünkü **dil** kalʿa-i āhen gibi muhkem değil ā* **(Gazel 5/3)**

1.22. dil:
***Dil** ne yüzden ʿacebā uğradı bāhūr-ı gama*
Çünkü bir serv-i kaddin zıllı nigehbānımdır **(Gazel 31/4)**

1.23. dil:
***Dil** harāb-ı ʿaşk olan şāyān-ı vasl-ı yār olur*
Sūretā ağyār içinde gerçi bī-miktār olur **(Gazel 50/1)**

1.24. dil:
*Tecessüs eyledim ayrılmıyor **dil** kūy-ı ʿaşkından*
Ne yapsın gālibā bī-çārecikde mübtelālık var **(Gazel 60/3)**

1.25. dil:
*Kaşların tīğ-ı ecel dīdelerin çifte-rū **dil***
Söyle zālim bu mudur zeyy-i Hülāgū dediğin **(Gazel 118/4)**

1.26. dil:
***Dil** sūziş-i hırmān ile yansın mı ne dersin*
Āhım şerer-i ʿarşa dayansın mı ne dersin **(Gazel 122/1)**

1.27. dil:
İmdādıma gelmez misin ey Hızr-ı mürüvvet
***Dil** berzah-ı mihnette bunansın mı ne dersin* **(Gazel 122/8)**

1.28. dil:
*Ey **dil** sana ol gonca ne gün açılacaktır*
Āyā ne zamān gül gibi handān olacaksın **(Gazel 131/4)**

1.29. dil:
*Beni terk etti artık **dil** kalır zülfün hevāsında*
Hümā kābil midir kim hāke insin āşiyān görsün **(Gazel 159/6)**

1.30. dil:
*Ko cihān emrini **dil** boş yere gavgādan geç*
Māsivādan çek elin ahsen ü ednādan geç **(Müseddes 4/2)**

1.31. dil: *-de*
*Ah ne müşkil derd imiş **dilde** muhabbet saklamak*
Söylesem diğer sükūt etsem diğer maʿnā çıkar **(Gazel 34/2)**

1.32. dilde:*-de*
Safā-yı kalble āzāde-i resm-i tabasbusdur
*Ki eshāb-ı tevekkül **dilde** kayd-ı māsivā tutmaz* **(Gazel 89/6)**

1.33. dilde:*-de*
*Firākın tāze tāze dağlar peydā eder **dilde***
Efendim zahm-ı hecrin kābil-i tımar olur sanma **(Gazel 194/2)**

1.34. dilde:*-de*
Dilde kalaydı bākī tek neşʾe-i mülākāt
İsterse bāde içmek her dem yasağ olaydı **(Gazel 211/3)**

1.35. dilde:*-de*
*Feyz-yāb olmak için **dilde** ümīdim muhkem*
Çünkü sevk eylediler dergeh-i irşāda beni **(Gazel 223/8)**

1.36. dilde:*-de*
***Dilde** kāʾimdir gam-ı dehşet-fezā-yı ʿākıbet*
Gerçi handān gösterir tabʿ-ı sühandānım beni **(Kaside 5/8)**

1.37. dilde:*-de*
***Dilde** ʿaşkın cān-ı şīrīnim gibi mahfūzdur*
Kimseler bilmez bilir Allah sevdim ben seni **(Kaside 19/4)**

1.38. dilde:*-de*
Mahzı bahşāyiş-i Hakktır niʿamın aʿzamıdır
*Nūrdur **dilde** zuhūr-ı eser-i nisbet-i Pīr* **(Kaside 33/6)**

1.39. dilde:*-de*
Eylemezdim bu şikāyetleri katʿā tezkār
*Olmasa **dilde** ger endīşe-i infāk-ı ʿıyāl* **(Kaside 40/9)**

1.40. dilde:*-de*
Enīsim munisim yārim sen oldun
*Hemīşe **dilde** ezkārım sen oldun sen oldun* **(Müfret 29/1)**

1.41. dilde:*-de*
Alevlenir dilde nār-ı muhabbet
Tā ciğerden kaynar hūn-āb-ı hasret **(Şarkı 8/7)**

1.42. dil:*-de*
***Dilde** mādāmki var sana fart-ı muhabbetim*
Gam-ı hicri andırır ne etsen cezā bana **(Gazel 4/5)**

1.43. dilde:*-de*
*Maʿrifet bī-ʿaşk olan **dilde** tecellī eylemez*
Şemse maʿrūz olmayan her meyve mutlak hām olur **(Gazel 33/7)**

1.44. dilde:*-de*
*Māye-i ʿaşk ʿacabā **dilde** mi dilberde midir*
O güzel rāyiha āteşte mi ʿanberde midir **(Gazel 36/1)**

1.45. dilde:*-de*
*Taşırız **dilde** gam-ı ʿaşkını birkaç senedir*
Nāmımız yoksa henüz hāric-i defterde midir **(Gazel 36/5)**

1.46. dilde:*-de*
Bana ey merdümek-i çeşmim acı
***Dilde** ʿaşk āteşi var gözde dümūʿ* **(Gazel 100/5)**

1.47. dilde:-*de*
Hangi derdin ʿarz u takrīr eylesin Fennī sana
Serde sevdā ***dilde*** *āşūb-ı muhabbet bir değil* **(Gazel 139/9)**

1.48. dilde:-*de*
Nakş eyleyip hayālime ruhsār-ı ālını
Nār-ı lehībi ***dilde*** *nihān etmek isterim* **(Gazel 157/5)**

1.49. **dilde:**-*de*
Seherde girye-nāk ol dilde feyz ister isen Fennī
Olur cevf-i sadefte ebr-i nīsāndan dürer peydā **(Kaside 4/9)**

1.50. dilde:-*de*
Her kusūrile sitāyişte yine eyler devām
Çünkü ***dilde*** *iştiyāk u ārzū besler kalem* **(Kaside 24/51)**

1.51. dilde:-*de*
İnkişāf eylerse şāyet çehre-i zībā-yı yār
Bak kalır mı ***dilde*** *ey zāhid sükūn u ıstıbār* **(Kaside 39/47)**

1.52. dildeki:-*de, -ki*
Mütehassir kaldım çoktan o yāre
Mahsūl-i firkattir ***dildeki*** *yāre* **(Şarkı 7/7)**

1.53. dilden:-*den*
Sürdü ceyş-i gamı ***dilden*** *yed-i imdād-ı ʿAlī*
Kalb-i mahzūnumu şād eyledi irşād-ı ʿAlī **(Kaside 26/1)**

1.54. dilden:-*den*
Çıkar dünyāya āit ihtisārı ***dilden*** *ey Fennī*
Bilirsin tenk-nā-yı kabre bu hayl ü hışm gitmez **(Gazel 81/6)**

1.55. dilden:-*den*
Meclis-i meyde kadeh parlatalım
Dilden *āsār-ı gam olsun medfūʿ* **(Gazel 100/2)**

1.56. dile:-*e*
Versem ***dile*** *bir şaʿşaʿa defʿ-i keder etsem*
Āyīne-i ruhsārına baktıkça o şūhun **(Gazel 149/3)**

1.57. dile:-*e*
Her nigāhı ***dile*** *bir ok gibi teʾsir etsin*
Hasta gönlü gibi nergisleri bīmār olsun **(Gazel 162/4)**

1.58. dile:-*e*
Muttasıl yağdırıyorsun ***dile*** *gam güllesini*
O kadar kalʿa-i sīnemde resānet var mı **(Gazel 227/4)**

1.59. dile:-*e*
Dile *sebbābe-i lutfün ile bir merhem sür*
Kalmasın yeʾisle mecrūh süveydā-yı ümīd **(Kaside 46/43)**

1.60. dile:-*e*
Siyāh benler ***dile*** *dağ urmada şöhret kazanmışlar*
Çatık kaşlar kemān-keş gamzeler mekkāre çıkmışlar **(Gazel 35/4)**

1.61. dile:-*e*
Getirirse ***dile*** *bir neşʾe yine bu getirir*
Ne zamān semt-i vatandan ki sabā bū getirir **(Gazel 43/1)**

1.62. dili:-*i*
Bırakırdı ***dili*** *zulmette zalām-ı şeb-i yeʾs*
Olmasa talʿat-ı bī-minnet ferdā-yı ümīd **(Kaside 46/6)**

1.63. dili:-*i*
Yek nazarda zümre-i ʿuşşāka kayd etti ***dili***
Bir tecellīde bana verdi kemāli gözlerin **(Tahmis 6/15)**

1.64. dilinden:-*in, -den*
Şādī-i zār ***dilinden***
Çıkmaz hazīne-dārın **(Diğer 1/13)**

1.65. diller:-*ler*
Cihānın fark maʿa'l-cemʿindedir cemʿiyyet-i hātır
Bunu fehm etmeyen ***diller*** *perīşān olmasın nolsun* **(Gazel 174/4)**

1.66. diller:-*ler*
*Mürde-****diller*** *mürde derlerse galāttır mutlakā*
Zindedir hālā verir kār-ı cihāna temşiyet **(Kaside 32/4)**

2.) İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban.

2.1. dil:
Leb şeker ***dil*** *tatlı gerdān tatlı gözler mübtesim*
Bünye-i dilberde yenbū-ı ʿuzūbet bir değil **(Gazel 139/6)**

2.2. dil:
Gülmeden maksūdun ey ***dil*** *yāri güldürmek midir*
Būs edip ruhsārım tekrār güldürmek midir **(Gazel 54/1)**

2.3. dil:
Vasl için ey ***dil*** *rızā-yı yāri bul tahte'l-lafz*
Sūretā ibrām u ısrār etmenin maʿnāsı yok **(Gazel 107/3)**

2.4. dil:
Bir gün bize dönmez miʿaceb nevbet-i ikbāl
Dil *ʿarz-ı temennādan usansın mı ne dersin* **(Gazel 122/6)**

2.5. dil:
Mukaddes şeyh-i dānā ***dil*** *mücerred ʿāşık-ı dīdār*
Mükerrem ʿābid-i fazl-āşinā ʿālī meziyettir **(Kaside 30/7)**

2.6. dilim:-*(i)m*
Biraz bende tefāhür eylesem şāyestedir zīrā
Dilim *zikr-i senā-yı satvetinden gayrı gāfildir* **(Kaside 38/38)**

2.7. dilimi:-*(i)m, -i*
Yā Rāb ***dilimi*** *kavl-i hatādan sakla*
Endīşemi tezvīr ü riyādan sakla **(Kıt'a 19/1)**

2.8. dilimi:-*(i)m, -i*
Yā Rab ***dilimi*** *masdar-ı Tevhīd eyle*
Endīşemi Tevhīd ile tesʿīd eyle **(Kaside 1/1)**

2.9. dilimi:-*(i)m, -i*
Yā Rab ***dilimi*** *sehv ü hatādan sakla*
Endīşemi tezvīr ü riyādan sakla **(Kaside 3/1)**

2.10. dilin:-*(i)n*
Cebīnin matlaʿ-ı nūr-ı siyādet
Dilin *fevvāre-i envār-ı hikmet* **(Kaside 28/3)**

2.11. dilinden:-*in, -den*
Sağ oldukça ***dilinden*** *bir nefes şükr-i niʿam gitmez*
Hayāt-ı müsteʿārı ʿārif-i āgāh eder takdīr **(Gazel 81/5)**

2.12. diller:-*ler*
Kalır bir gün bu ***diller*** *şīve-i güftārdan hālī*
Hemīşe Hakkı zikr et sağ iken kalb ü lisānınla **(Gazel 217/8)**

2.13. dillerde:-*ler, -de*
Söylenir ***dillerde*** *zīrā pāk olur arslan evi*
Hazret-i Şeyhin ne tāhirdir bakın meydān evi **(Gazel 209/1)**

dil bağla-:

1.) Gönül bağlamak, severek bağlanmak, âşık olmak.

1.1. dil bağla-:
Bir dilbere ***dil bağla*** *ki sīmīn-ber olsun*
Sīmīn-ber u sīmīn-ten ü ālī-güher olsun **(Gazel 134/1)**

1.2. dil bağla-:-*ma, -y, -an*
*Mürşide **dil bağlamayan** ʿaşka düşüp çağlamayan*
Yāralanıp ağlamayan lāyık-ı bīmār olamaz **(Gazel 74/3)**

1.3. dil bağla-:-*y, -an*
*Mürşide **dil bağlamayan** cürmün anıp ağlamayan*
Sīnesini dağlamayan nāʾil-i dilhāh olamaz **(Gazel 67/2)**

dil et-:

1.) Dile getirmek, söylemek, anlatmak.

1.1. dil et-: -*mek*
*Sūziş-i hicrānı **dil etmek** diler cānāna ʿarz*
Derdini derd ehli elbette eder Lokmāna ʿarz **(Gazel 96/1)**

dil mülkü:

1.) Gönül ülkesi, diyarı.

1.1. dil mülkü:-*n, -ü*
Mağmūm olursa bir fuʾad ʿümrānı eyler izdiyād
*Fikr et günāhın olma şād **dil mülkünü** yıkmakla yap* **(Kaside 20/5)**

dil ü tabʿ:

1.) Dil, gönül ve mizaç.

1.1. dil ü tabʿ:-*(ı)m, -ı*
Āteşīn bir gazel inşādına geldi nevbet
*Feyz-i medhin ki **dil ü tabʿımı** etti teshīn* **(Kaside 42/29)**

dil uzat-:

1.) Laf atmak, saygısızca sözlerle birini kötülemek.

1.1. dil uzat-:-*ma*
Niyyet etmiş mübtelālar bir yüzünden öpmeğe
***Dil uzatma** Midhatā ol bahsi sen bir yāne tut* **(Tahmis 5/15)**

dil ver-:

1.) Gönül vermek, sevmek, âşık olmak.

1.1. dil ver-:-*en*
***Dil veren** sıdk ile dildāra sitemden kaçmaz*
Kūh iken başın açıp tīşe-i şīrīne tutar **(Gazel 49/4)**

1.2. dil ver-:-*en*
*Bu deyr-i bī-sebāta **dil veren** dīvāneden kalmaz*
Metāʿ-ı dehr için feryād eden çengāneden kalmaz **(Gazel 87/1)**

1.3. dil ver-:-*en*
*Cefāya göğüs germek gerek yāra **dil veren***
Cefādan şikāyet eden ehl-i dil olmasın **(Gazel 164/7)**

1.4. dil ver-:-*(i)r*
***Dil verir** miydim o mehde cezbe-i ān olmasa*
Cezbe-i ānında hikmetler nümāyān olmasa **(Gazel 183/1)**

1.5. dil ver-:-*(i)r, -se, -n*
***Dil verirsen** şehrimizde dilrübādan çok ne var*
Bī-mürüvvettir demezsen āşinādan çok ne var **(Gazel 47/1)**

1.6. dil ver-:-*me*
*Bakma endāmına **dil verme** husūsā Türke*
Hüsn-i sūrette eğer çi şeh-i hūbān ise de **(Kıt'a 23/2)**

1.7. dil ver-:-*mek, -e*
***Dil vermeğe** lāyık görünür mü zen-i ser-bāz*
İnsān tenezzül mü eder suʾr-ı kilāba **(Gazel 201/3)**

1.8. dil ver-:-*me, -m*
Rızāsıyla gönül meclūbudur bir şāh-ı hūbānın
*Ki **dil vermem** desen her dilbere pīş-i nigāhımdan* **(Gazel 245/2)**

1.9. dil ver-:-*me, -m*
Şart-ı aʿzamdır güzellerde nezāket iltifāt
*Yoksa **dil vermem** yanılmam sūret-i dīvāra ben* **(Gazel 168/5)**

dilā:

1.) "Ey gönül!" anlamında şairin gönlüne hitabı.

1.1. dilā:
***Dilā** bülbül gibi āh dem-ā-demden nedir maksūd*
Meğer bu gülistānda sākin-i beytiʾl-hüzünsün sen **(Gazel 247/5)**

dilārā:

1.) Gönlü süsleyen güzel; sevgili.

1.1. dilārā:
ʿĀşıkın dūzah olur cennet-i meʾvā gözüne
*Ne zamānlar ki görünmezse **dilārā** gözüme* **(Gazel 195/1)**

1.2. dilārā:
*Sürmeler çekmiş o meh-pāre **dilārā** gözüne*
Sürmesiz ʿāşık olan yok gibi gūyā gözüne **(Gazel 204/1)**

dilārālan-:

1.) Gönlü süslemek, gönülde yer edinmek; sevilmek.

1.1. dilārālanmasın:-*ma, -sın*
Gevher-i pākīzedir yāra meziyyet-bahş olan
*Her olur olmaz denī dilber **dilārālanmasın*** **(Gazel 171/6)**

dilārā-yı ümīd:

1.) Ümit sevgilisi.

1.1. dilārā-yı ümīd:
*Ne zamān eylese teşrīf **dilārā-yı ümīd***
Yer komaz sāha-yı hātırda rakīb yeʾse **(Kaside 46/3)**

dilber:

1.) Gönül alan, gönlü kendine çeken, güzel; sevgili.

1.1. dilber:
*Nedir bu salınış sende ey **dilber***
Cennetten mi çıktın tūbā mısın sen **(Diğer 2/1)**

1.2. dilber:
Bezl-i mechūd etmeden doğmaz gönülde nūr-ı ʿaşk
*Mübtelāya bād-ı hādan hangi **dilber** rām olur* **(Gazel 33/6)**

1.3. dilber:
*Lutfu kahrından füzūn **dilber** seven üftādenin*
Hücresi sayf ü şitā buhbūha-i gülzār olur **(Gazel 50/3)**

1.4. dilber:
*Neden dilsūzdur **dilber** niçin dilhastedir ʿuşşāk*
Bu sırr-ı ser-nüvişt-i müphemi keşşāf yoktur yok **(Gazel 108/2)**

1.5. dilber:
Gevher-i pākīzedir yāra meziyyet-bahş olan
*Her olur olmaz denī **dilber** dilārālanmasın* **(Gazel 171/6)**

1.6. dilber:
*Yoktur etvārını taklīd edecek bir **dilber***
Fitne-kār olmasa merd olsa vefā-dār olsa **(Gazel 184/4)**

1.7. dilber:
*Bī-haber vakt-i seherde gelse **dilber** kāşki*
Ben de bir gün görsem ellerle berāber kāşki **(Gazel 215/1)**

1.8. dilber:

Oldun mu gönül tecrübe-i ʿaşka muzaffer Sevdin nice ***dilber***
Mehpārelerin hangisi ʿuşşāka hasendir İnsāfa gelendir **(Müstezad 3/7)**

1.9. dilber:
Sana rağmen severim bir ***dilber***
Belki senden de ola bālā ter **(Şarkı 9/11)**

1.10. dilber:
Kudsiyān ʿarş-ı Hudādan vecd ile tekbīr eder
Etmesin beyhūde ***dilber*** *sell-i seyf-i ebrūvān* **(Tahmis 2/3)**

1.11. dilber:
Ki yāni kendini bir dilsitān oldum kıyās etmiş
Bu bir ***dilber*** *dehānından gazeldir iktibās etmiş* **(Tahmis 7/17)**

1.12. dilber:
Lebinden ruhlarından būseler vaʿd eylemiş ***dilber***
Bu vaʿdin sıdkını ātīdeki bayram eder tashīh **(Gazel 19/9)**

1.13. dilberde:-*de*
Māye-i ʿaşk ʿacabā dilde mi ***dilberde*** *midir*
O güzel rāyiha āteşte miʿanberde midir **(Gazel 36/1)**

1.14. dilberde:-*de*
Vasl ile eylese tatyīb-i meşām-ı hātır
Olmasa āh o ***dilberde*** *sitiğnā kokusu* **(Gazel 238/5)**

1.15. dilbere:-*e*
Saltanatlı bir ***dilbere*** *kul oldum*
Melāhat Mısrının pādişāhıdır **(Diğer 4/1)**

1.16. dilbere:-*e*
Esrār-ı dili ***dilbere*** *takrīr ü hikāyet*
Birkaç geceler ol meh ile halvete muhtāc **(Gazel 17/2)**

1.17. dilbere:-*e*
Fātih-i Bāb-ı Haybere yaʿnī Cenāb-ı Haydara
Gönül veren o ***dilbere*** *gayrīlere yār olamaz* **(Gazel 74/6)**

1.18. dilbere:-*e*
Bir ***dilbere*** *dil bağla ki sīmīn-ber olsun*
Sīmīn-ber u sīmīn-ten ü ālī-güher olsun **(Gazel 134/1)**

1.19. dilbere:-*e*
Fennī bana devr olsa da bir kerre müsāʿid
Dilhāhı gibi ***dilbere*** *ʿarz-ı hüner etsem* **(Gazel 149/5)**

1.20. dilbere:-*e*
Verip ***dilbere*** *dīdemde her nem ki var ise*
Semāhatle ahz-ı nām ü şān etmek isterim **(Gazel 157/2)**

1.21. dilbere:-*e*
Gūyā ki her nefesinde bir nezʿ-i rūh eder
Vefāsız ***dilbere*** *merd olan māʾil olmasın* **(Gazel 164/6)**

1.22. dilbere:-*e*
Rızāsıyla gönül meclūbudur bir şāh-ı hūbānın
Ki dil vermem desen her ***dilbere*** *pīş-i nigāhımdan* **(Gazel 245/2)**

1.23. dilbere:-*e*
Hafiyyen Hıfziyā bir ***dilbere*** *ʿāşık mısın bilmem*
Niçün Fennī gibi şām ü seherde nāle-zensin sen **(Gazel 247/8)**

1.24. dilberi:-*i*
El sever ***dilberi*** *buhtānı bize āʾittir*
Gülü eller koklar biz gam-ı hārın çekeriz **(Gazel 72/4)**

1.25. dilberin:-*in*
Seversen ***dilberin*** *en ser-firāzın sev*
Hümā-yı tabʿ-ı pāki lāne-gīr-i zirve-i kāf et **(Gazel 117/5)**

1.26. dilberin:-*in*
Gönül hiç incinir mi ***dilberin*** *cevr ü ʿitābından*
Ki yārin yāre hiç bir tarz u tavrı nā-becā gelmez **(Gazel 90/7)**

1.27. dilberin:-*in*
Tek edeydim yāne yāne Fennīyā mahv-ı vücūd
Dilberin *bezm-i visālinde olaydım şeb-çerāğ* **(Gazel 103/5)**

1.28. dilberin:-*in*
Olur olmaz gözle eylemeyiz ʿatf-ı nigāh
Fennīyā ***dilberin*** *āgūşa kibārın çekeriz* **(Gazel 72/7)**

1.29. dilberin:-*in*
Sev seversen ***dilberin*** *mümtāz ü müstesnāsını*
Sidre başeğsin görünce kāmet-i bālāsını **(Gazel 219/1)**

1.30. dilberle:-*le*
Eyle bir şīrīn-edā ***dilberle*** *terkīb-i sühan*
Dersen efzāyiş-pezīr olsun kelāmın lezzeti **(Kaside 37/99)**

dilber kıl-:

1.) Sevgili kılmak, sevilen (kimse) yapmak.

1.1. dilber kıl-:
Seni hem bana hem ihvāna Mevlā'n-niʿam buldum
Benimçün ettiğin ihsānla ***kıl*** *anı da* ***dilber*** **(Gazel 155/2)**

dilberān:

1.) Gönül çeken, gönlü kendine bağlayanlar; sevgililer.

1.1. dilberān:
Neylesünler parasız āgūşa gelmez ***dilberān***
Parasızlıktan dil-i zen-pāre pāre pāredir **(Gazel 56/2)**

dilberān-ı çarh:

1.) Feleğin, dünyanın güzelleri.

1.1. dilberān-ı çarh:-*a*
Seräser ***dilberān-ı çarha*** *karşı iftihārım var*
Haberdār etmeyip ağyārı feryād u figānımla **(Muhammes 2/3)**

dilber-i ʿālem-behā:

1.) Dünya güzeli sevgili.

1.1. dilber-i ʿālem-behā:-*lar*
Şām-ver ü men-hıtta-i hüsnün temāşā etmişiz
Dilrübālar ***dilber-i ʿālem-behālar*** *görmüşüz* **(Gazel 78/5)**

1.2. dilber-i ʿālem-behā:
Terahhum et gözümden serpilen hūn-āb-ı hicrāna
Amān ey şūh-ı gül-fem ***dilber-i ʿālem-behā*** *tez gel* **(Gazel 136/2)**

dilber-i ʿālī-cenāb:

1.) Haysiyetli, iyilik edecek yaradılışta olan sevgili.

1.1. dilber-i ʿālī-cenāb:-*(ı)m*
Benim bir ***dilber-i ʿālī-cenābım*** *dilşikārım var*
Edip perhīz-i katʿī el yudum şerr ü şekāvetten **(Muhammes 2/13)**

dilber-i ʿālī-tebār:

1.) Soyu yüce olan sevgili.

1.1. dilber-i ʿālī-tebār:-*(ı)m*
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu gel
Nerdesin ey ***dilber-i ʿālī-tebārım*** *nerdesin* **(Muhammes 3/3)**

dilber-i ʿazrā-kıyāfet:

1.) Azra görünüşlü, Azra kadar güzel olan sevgili; işlenmemiş inci görünüşlü sevgili (***bk.*** ruh-ı ʿAzrā).

1.1. dilber-i ʿazrā-kıyāfet:
Her biri taktı dil-i şeydāya bir zencīr-i ʿaşk
İşve-perver ***dilber-i ʿazrā-kıyāfet*** *bir değil* **(Gazel 139/2)**

dilber-i bākī:

1.) Sonsuz, ebedî sevgili (Allah).

1.1. dilber-i bākī:
El-Gıyās ey Gavs-ı aʿzam el-gıyās ey merd-i hās
Dilber-i bākī *hayāt-ı cāvidān ister gönül* **(Kaside 29/7)**

dilberī dīdem ki dīrūz būd çeşmāneş kebūd:

1.) "Dün gözleri mavi bir dilber gördüm." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. dilberī dīdem ki dīrūz būd çeşmāneş kebūd:
Dilberī dīdem ki dīrūz būd çeşmāneş kebūd
Der-du çeşmem sümbülistān şod pezīrā-yı vucūd **(Gazel 253/1)**

dilber-i dil-perver:

1.) Gönlü koruyan güzel, sevgili.

1.1. dilber-i dil-perver:*-e*
Kendini bilmezlere keşf-i serāʾir eylemez
Tafralı bir ***dilber-i dil-pervere*** *benzer kalem* **(Kaside 24/13)**

dilber-i etrāk:

1.) Türk güzelleri (sevgililer).

1.1. dilber-i etrāk:
Yār olma sakın ***dilber-i etrāk*** *ile Fennī*
Vaslındaki dem gılzet-i güftārına değmez **(Gazel 65/6)**

dilber-i ʿismet-āyīn:

1.) İffetli, namuslu sevgili.

1.1. dilber-i ʿismet-āyīn:
Üzme artık beni ey ***dilber-i ʿismet-āyīn***
Nigeh-i lutf ile kıl āteş-i ʿaşkı tehvīn **(Kaside 42/30)**

dilber-i mümtāz:

1.) Seçkin sevgili.

1.1. dilber-i mümtāz:
Ayrılık demleridir yanıma gel nāz etme
Sil gözüm yāşını ey ***dilber-i mümtāz*** *etme* **(Gazel 189/1)**

dilber-i nādīde:

1.) Çok değerli, kıymetli bir sevgili, dost.

1.1. dilber-i nādīde:
Fennīyā ʿālemi baştan başa teftīş etsem
Öyle bir ***dilber-i nādīde*** *kıyāfet bulamam* **(Gazel 153/7)**

dilber-i nāzik:

1.) Nazik, narin sevgili.

1.1. dilber-i nāzik:*-le*
Bir ***dilber-i nāzikle*** *hafīfāne görüşmek*
Hemdemlerinin sıklet-i mişvārına değmez **(Gazel 65/2)**

dilber-i raʿnā:

1.) Güzel, hoş sevgili.

1.1. dilber-i raʿnā:
Müslümāne ya Katolik yāhud Rūm
Ben de bir ***dilber-i raʿnā*** *bulurum* **(Şarkı 9/9)**

dilber-i raʿnā-yı ümīd:

1.) Ümit sevgilisinin güzelliği.

1.1. dilber-i raʿnā-yı ümīd:
Her gece ʿālem-i maʿnāda gelir āgūşa
Eylemez nāz u sitem ***dilber-i raʿnā-yı ümīd*** **(Kaside 46/2)**

dilber-i sīmīn-ber:

1.) Gümüş gibi beyaz göğüslü sevgili.

1.1. dilber-i sīmīn-ber:*-(i)m*
Hem-bezm olacak ***dilber-i sīmīn-berim*** *yok*
Hem-derd olacak dāder-i ʿālī-güherim yok **(Müseddes 3/33**

dilber-i şīrīn-dehen:

1.) Tatlı ağızlı, dilli; ağzı güzel laf yapan sevgili.

1.1. dilber-i şīrīn-dehen:
Rağbeti yoksa mülākāta ne lāzım acı söz
Herkes ey dilber-i şīrīn-dehen ebkem değil ā **(Gazel 5/6)**

dilberlen-:

1.) Sevgiliye kavuşmak, ulaşmak.

1.1. dilberlenirsin:*-(i)r, -sin*
Letāfet kesb eder kişmirlenirsin böyle kalmazsın
Nezāket öğrenir ***dilberlenirsin*** *böyle kalmazsın* **(Gazel 119/1)**

dil-beste:

1.) Gönül bağlamış, gönlünü vermiş, âşık.

1.1. dil-besteler:*-ler*
Bin kadar ***dil-besteler*** *var zülf-i ʿanber būyuna*
Bir sürü arslanı gūyā bağlamış bir mūyuna **(Tahmis 2/6)**

dilbeste kıl-:

1.) Gönül bağlamış, gönlünü vermiş olmak; âşık etmek.

1.1. dilbeste kıl-:*-dı, -n*
Beni zülfüne ***dilbeste kıldın*** *dedim dedi*
Mū ile zabt-ı şīr-i jiyān etmek isterim **(Gazel 157/6)**

dildāde:

1.) Gönül vermiş olan (kimse), âşık.

1.1. dildādedir:*-dir*
Yüz sürmeğe dergāhına kerrūbiyān eyler şitāb
Dildādedir *Allahına canlar fedādır rāhına* **(Kaside 20/8)**

1.2. dildādesine:*-s, -i, -n, -e*
Cebr-i mā-fāt ile ***dildādesine*** *dād ediyor*
Kayd-ı endīşeden endūhden āzād ediyor **(Müsebba 2/44)**

dildār:

1.) Gönlü kendine bağlamış olan kimse, sevgili.

1.1. dildār:
Varmaya rūy-ı siyāhımla utandım kaldım
Arzū çoksa da būs etmeğe ***dildār*** *eteğin* **(Gazel 151/3)**

1.2. dildār:
Bürkaʿ-ı nāzı eğer alsa yüzünden ***dildār***
Kamaşır pertev-i mehtāb-ı ruhundan ebsār **(Kaside 43/30)**

1.3. dildār:

*Cürmüm ne ki Fennī bana **dildār** gücenmiş*
Şāyeste midir uslu bir insān ʿitāba **(Gazel 201/6)**

1.4. dildāra:-*a*
*Kām-ı vaslın lezzeti **dildāra** yalvarmaktadır*
Būse-çīn olmak değil ʿarz-ı temennādan lezīz **(Gazel 24/2)**

1.5. dildāra:-*a*
*Dil veren sıdk ile **dildāra** sitemden kaçmaz*
Kūh iken başın açıp tīşe-i şīrīne tutar **(Gazel 49/4)**

1.6. dildāra:-*a*
*Derdimi āyā nasıl ʿarz eylesem **dildāra** ben*
Yarama rahm eyleyip etmezse yārām yāreme **(Gazel 168/3)**

1.7. dildāra:-*a*
Yanıyor dāğ-ı muhabbetle dil ey peyk-i nesīm
*Söyle **dildāra** bunu zelc-i lisān eylemeden* **(Gazel 170/8)**

1.8. dildāra:-*a*
*Ey sabā derdimi duyur **dildāra** Allah ʿaşkına*
ʿArz-ı hālim sun huzūr-ı yāre Allah ʿaşkına **(Gazel 191/1)**

1.9. dildāra:-*a*
*Derūnum dāğını **dildāra** ey feryād sen söyle*
Yā ey bād-ı seher yā ey dil-i nā-şād sen söyle **(Gazel 197/1)**

1.10. dildāra:-*a*
Giryeden başka o yāre ne hediyyem bulunur
*Nāleden başka ne tuhfem var o **dildāra** cedīr* **(Kaside 47/33)**

1.11. dildāra:-*a*
*Geçmedi **dildāra** nāz ü mihnetim*
Bād-ı havā gitti saʾy ü himmetim **(Şarkı 2/9)**

1.12. dildāra:-*a*
Vücūdumdan eser yok cism ü cānı yāre verdim hep
*Kuvā-yı ʿakl u fikri topladım **dildāra** verdim hep* **(Gazel 9/1)**

1.13. dildārı:-*ı*
*Tāliʿ bana ettirmedi **dildārı** der-āğūş*
Dalmış bir ağır uykuya mānend-i deber-nūş **(Müseddes 3/7)**

1.14. dildārımı:-*ım, -ı*
*Her ne teklīf etse kırmam Fennīyā **dildārımı***
Bir gönül yapmak bana şehd-i musaffādan lezīz **(Gazel 24/8)**

1.15. dildārımı:-*(ı)m, -ı*
*Göster ey āyīne-i devrān bana **dildārımı***
Girye-i hicrān ile olsun mu çeşmim cūy-bār **(Kaside 39/51)**

1.16. dildārın:-*ın*
*Bāğ-ı hüsnü görmesin yā Rab o **dildārın** hazān*
Rīh-i Āsaftan masūn olsun bahār-ı behceti **(Kaside 37/107)**

1.17. dildārın:-*ın*
*Her cevri o **dildārın** bir müjde-i vuslattır*
Hoş gör anı ey cānım sonunda saʿādet var **(Gazel 58/5)**

dildārān:

1.) Güzeller, sevgililer.

1.1. dildārān:
Durup karşımda saf saf ser-fürū eyler bana hūbān
*Humāre vālihān-ı ʿārızımdır cümle **dildārān*** **(Tahmis 7/9)**

dildār-ı ciddiyet-penāh:

1.) Ciddiyetini koruyan sevgili.

1.1. dildār-ı ciddiyet-penāh:-*(ı)m, -dan*
Ezel vaʿd-i visāl etmişti mīʿādında hulf etmez
*Ümīdim kesmezem **dildār-ı ciddiyet-penāhımdan*** **(Gazel 245/3)**

dilde es-:

1.) Gönülde esmek; gönülde bulunup bir şeyi yapma hevesine kapılmak.

1.1. dilde es-:-*(e)r, -ken, -de*
*Daldımsa da āsāma hevā **dilde eserken***
Hep oldu bana havf-ı sevābık elem-efken **(Müseddes 3/40)**

dile-:

1.) İstemek, istek duymak, arzulamak.

1.1. diler:-*r*
*Sūziş-i hicrānı dil etmek **diler** cānānaʿarz*
Derdini derd ehli elbette eder Lokmānaʿarz **(Gazel 96/1)**

1.2. diler:-*r*
Gönül ister mülākātınla kalsın rūz u şeb mesʿūd
*Gözüm ammā **diler** dīdārını subh u mesā görsün* **(Gazel 160/2)**

1.3. diler: -*r*
*Ey saçı Leylā **diler** Mecnūn diler dīvāne tut*
Varsa ihlāsın eğer kalbinde kalsın dāʾimā **(Kıt'a 14/1)**

1.4. diler:-*r*
*Ey saçı Leylā diler Mecnūn **diler** dīvāne tut*
Varsa ihlāsın eğer kalbinde kalsın dāʾimā **(Tahmis 5/8)**

1.5. diler: -*r*
*Selātīn sāʾil-āsā el açıp senden **diler** ihsān*
Anılmaz dergeh-i cūdunda Hātem yā Resūlallah **(Kaside 17/2)**

1.6. dilerim: -*r, -im*
***Dilerim** yārimi hem bezm-i rakīb eylemesin*
O musībetleri Allah nasīb eylemesin **(Kıt'a 14/1)**

1.7. dilerim:-*r, -im*
***Dilerim** çākeri Fennīyi Cenāb-ı Ahmed*
Tutmasın dāʾire-i hüsn-i nazardan hāric **(Gazel 18/5)**

1.8. dilerim:-*r, -im*
Beni gül yüzlü halīlimden uzak eyleyenin
***Dilerim** gülşen-i ʿālemde yeri nār olsun* **(Gazel 161/3)**

1.9. dilerim: -*r, -im*
***Dilerim** rüʾyet-i dīdār ile şādān olsun*
Götürüp bende kılan Efdal-i Pīrāna seni **(Gazel 230/8)**

1.10. dilerler: -*r, -ler*
Dīde-i fettānına meftūn olup her şeyh ü şāb
*Āsitān-ı hüsnüne etmek **dilerler** intisāb* **(Tahmis 6/11)**

1.11. dilermiş: -*r, -miş*
***Dilermiş** pūs-ı destim Nāfiz-zāde sabā söyle*
Benim sādık kulumdur gelsin öpsün şu ayağımdan **(Tahmis 7/15)**

1.12. dilersen:-*r, -se, -n*
Bir güç iştir çünkü tahsīl-i rızā-yı dilberān
*Der-kenār etmek **dilersen** dilrübā-yı zūra bak* **(Gazel 106/4)**

1.13. dilersen: -*r, -se, -n*
***Dilersen** ʿālemi bir zerrede icmāle kādirsin*
Dilersen ger edersin zerreden şems ü kamer peydā **(Kaside 4/3)**

1.14. dilersen: -*r, -se, -n*
Dilersen ʿālemi bir zerrede icmāle kādirsin
***Dilersen** ger edersin zerreden şems ü kamer peydā* **(Kaside 4/3)**

1.15. dilersen: -*r, -se, -n*

Gabgab-i āvīzeden bir būse ver dil teşnedir
*Kıymet ü mislin **dilersen** sevgili bir cāne tut* **(Tahmis 5/5)**

dile gel-:

1.) Söylemek, konuşmaya başlamak; gönle gelmek, hissedilmek.

1.1. dile gel-:-*ip*
***Gelip** Hay ism-i sāmīsi **dile** tārīhini yazdım*
Mesāʿib-dīde yavrum ʿĀkifīm ʿazm-i cinān etti **(Gazel 251/7)**

1.2. dile gel-:-*me, -se, -y, -di*
Öyle meʾyūsum ki nā-peydā ederdi gam beni
***Gelmeseydi** yād-ı vasfınla **dile** şevk ü mesār* **(Kaside 39/39)**

dilek:

1.) Arzu, istek, temenni.

1.1. dileği:-*i*
*Ol rūh-ı revān-bahşın benden **dileği** varsa*
Cān olsa dirīğ etmem teklīfe ne hācet var **(Gazel 58/2)**

1.2. dileği: -*i*
Bu günahkārı visālinle bekām et yā Rab
*Dergeh-i ʿātıfetinden budur ancak **dileği*** **(Gazel 229/8)**

dilerim:

1.) Bir kimse için bir dilekte bulunmak amacıyla kullanılan bir temenni sözü.

1.1. dilerim:
*Sana Mevlā **dilerim** rütbe-i ʿulyā versin*
Dāʾimā mevkīʿ-i ʿālīde bulun hāme gibi **(Gazel 237/8)**

1.2. dilerim:
***Dilerim** sen olasın feyz-i vezāretle bekām*
Ola mahdūm-ı necībin de vezīr-ibn-i vezīr **(Kaside 47/16)**

dilfikār :

1.) Yaralı gönül; kederli gönül.

1.1. dilfikārım:-*(ı)m*
Cebhe-sāy olmak için bir āsitān ister gönül
***Dilfikārım** mücrimim dārü'l-emān ister gönül* **(Kaside 29/1)**

dilfikār ol-:

1.) Gönlü yaralanmak; kederlenmek.

1.1. dilfikār ol-:-*ma, -sa, -y, -dı*
Bir vakit gelmez idi harf-i şikāyet yādıma
Olmasaydım** tāliʿ-i nā-sāz elinden **dilfikār **(Kaside 39/31)**

dilgīr ol-:

1.) Gücenmek, kırılmak.

1.1. dilgīr ol-:-*mak, -ta, -i, -di, -m*
Siyyemā gussa yağıp başıma şu günlerde
*Gerçi **olmakta** idim cevr-i felekten **dilgīr*** **(Kaside 47/3)**

dilhāh:

1.) Gönlün arzu ettiği, gönlün istediği, arzu edilen.

1.1. dilhāha:-*a*
***Dilhāha** göre parlamadı kevkeb-i ikbāl*
Kaldım şu nedāmet-gede de münkesirü'l-bāl **(Müseddes 3/5)**

1.2. dilhāhı: -*ı*
Fennī bana devr olsa da bir kerre müsāʿid
***Dilhāhı** gibi dilbereʿ arz-ı hüner etsem* **(Gazel 149/5)**

dilhāhınca:

1.) İstediğin gibi, gönlünce.

1.1. dilhāhınca:
Her meʿāyıbdan berīsin hilkaten
*Halk olundun sanki **dilhāhınca** sen* **(Kıt'a 2/2)**

dilhāne:

1.) Gönül evi; gönül.

1.1. dilhānemizde: -*miz, -de*
İltifāt etmeyiz sāza santūra
*Nevā-yı diğer var **dilhānemizde*** **(Şarkı 6/2)**

dilhasta/haste:

1.) Gönlü hasta, hasta gönüllü; üzgün, kederli.

1.1. dilhasta:
***Dilhasta** sitem-dīde bir ʿāşıktır efendim*
Fennī kulunu derde koyup der-be-der etme **(Kaside 18/5)**

1.2. dilhastedir: -*dir*
*Neden dilsūzdur dilber niçin **dilhastedir** ʿuşşāk*
Bu sırr-ı ser-nüvişt-i müphemi keşşāf yoktur yok **(Gazel 108/2)**

dilhaste-iʿaşk:

1.) Gönlü hasta âşık.

1.1. dilhaste-iʿaşk:-*ım*
*Tabībā çek elin benden ki ben **dilhaste-iʿaşkım***
Benim derd-i dil-i hasret-keşim dermān kabūl etmez **(Gazel 88/3)**

dilhaste-i gurbet:

1.) Gurbetlik çeken gönül.

1.1. dilhaste-i gurbet:
*Kimi **dilhaste-i gurbet** kimi dem-beste-i hayret*
Felekte rüzgārın zevk ile imrār eden var mı **(Gazel 213/2)**

dilhaste-i hicrān:

1.) Ayrılıktan gönlü hasta, kederli (olan kimse).

1.1. dilhaste-i hicrān:
Seri sakf-ı semāvāt ile seyyān olmasın nolsun
*İlāhī senden iştişfā eden **dilhaste-i hicrān*** **(Kaside 8/11)**

1.2. dilhaste-i hicrān:
*İlāhī senden iştişfā eden **dilhaste-i hicrān***
Seni bulmakla müstağnī-i dermān olmasın nolsun **(Kaside 8/11)**

dilhūn et-/eyle-:

1.) İçi kan ağlamak, çok kederlenmek, üzmek.

1.1. dilhūn et-:-*ti, -n*
*Göründün cāme-i gülgūn ile **ettin** beni **dilhūn***
Yine bir al ile iğfāl eden vay sen misin kāfir **(Gazel 39/2)**

1.2. dilhūn eyle-:-*di*
*Bu sūziş **eyledi** bāğ-ı bahār-ı ʿālemi **dilhūn***
Gül ağlar sünbül ağlar bülbül ağlar gülsitān ağlar **(Gazel 249/4)**

dil-hürrem ü dilşād et-:

1.) Gönlü mutlu etmek ve sevindirmek.

1.1. dil-hürrem ü dilşād et-:-*ip*
*İşve-i cān-bahş ile **dil-hürrem ü dilşād edip***
Nev-be-nev kalb-i hümūm-ālūduna imdād edip **(Tahmis 6/4)**

dil-i aʿdā:

1.) Düşmanın gönlü.

1.1. dil-i aʿdā:-*y, -a*
*Merhamet gelmez **dil-i aʿdāya** istirhām ile*
Sükker olmaz zehri yüzbin kerre taktīr eylesen **(Gazel 130/2)**

dil-i āfet-zede:

1.) Felakete uğrayan, perişan olan gönül.

1.1. dil-i āfet-zede:-*(n)in*
Vuslatın uğruna bilsen ne belālar çekti
***Dil-i āfet-zedenin** hiçe mi gitsin emeği* **(Gazel 229/2)**

dil-i ʿārif:

1.) İrfan sahiplerinin gönlü.

1.1. dil-i ʿārif:
Ki kıble-nümā her lāhza lerzān gelir gider
***Dil-i ʿārif** ihtizāz eder havf-ı Hakla* **(Gazel 46/2)**

1.2. dil-i ʿārif:-*te*
Az gelir çeşm-i harīsāna künūz-ı Kārūn
Dil-i ʿārifte** fakat genc-i kanāʾat bākī **(Gazel 243/10)

dil-i ʿāşık:

1.) Âşığın gönlü.

1.1. dil-i ʿāşık:
*Sanma hādisdir **dil-i ʿāşıkta** sevdā eskidir*
Kimse halletmiş değildir bu muʿammā eskidir **(Gazel 42/1)**

dil-i bī-çāre:

1.) Çaresiz, zavallı gönül.

1.1. dil-i bī-çāre:-*m*
*Şimdi bīgāne midir gözde **dil-i bī-çārem***
Hani her hāline her rāzına ol mahrem idi **(Gazel 210/5)**

1.2. dil-i bīçāre:-*y, -i*
ʿAşkı buhbūha-i sīnemde nihān etti o şūh
***Dil-i bīçāreyi** meʾnūs-ı figān etti o şūh* **(Gazel 20/1)**

dil-i bīmār:

1.) Hasta, dertli gönül.

1.1. dil-i bīmār:-*e*
İtirāf etmiş tedāvīden etibbā ʿaczini
*Bir devā bulsun **dil-i bīmāre** Allah ʿaşkına* **(Gazel 191/2)**

1.2. dil-i bīmār:-*(ı)m, -a*
*Gam-ı ʿaşkın **dil-i bīmārıma** müdgam değil ā*
Çekmem artık çekemem nefse mukaddem değil ā **(Gazel 5/1)**

1.3. dil-i bīmār:-*(ı)m, -a*
Karşıdan ʿarz-ı hirām eyledi bir serv-i revān
*Lerze düştü **dil-i bīmārıma** geldi buhrān* **(Kaside 45/51)**

dil-i bī-māre:

1.) Hasta, dertli gönül.

1.1. dil-i bī-māre:-*de*
Bana yār olmasa yārā nazar-ı ātıfetin
***Dil-i bī-mārede** āsār-ı ifākat bulamam* **(Gazel 153/2)**

dil-i cān:

1.) Can evi, gönül.

1.1. dil-i cān:-*(ı)m*
*ʿAşk āteşine yandı **dil-i cānım** efendim*
Bak hālime rahm et bana cānānım efendim **(Gazel 144/1)**

dil-i dīvāne:

1.) Deli gönül.

1.1. dil-i dīvāne:
Fennī-yi bīçāreyi yordu hayāl-i hām ile
*Ey **dil-i dīvāne** artık imtisāl etmem sana* **(Gazel 3/5)**

1.2. dil-i dīvāne:-*de, -dir*
***Dil-i dīvānededir** asl-ı kabāhat ammā*
Beni bu hāle koyan sensin a zālim sensin **(Gazel 127/4)**

1.3. dil-i dīvāne:-*y, -i*
***Dil-i dīvāneyi** neyle mütesellī kılayım*
Ney gibi inletip artırma figānım gitme **(Gazel 192/3)**

dili dönme-:

1.) Bir sözü doğru, düzgün söylemeyi becerememek; amacını iyi anlatamamak.

1.1. dili dönme-: -*mek*
*Söylesem **dönmez dilim** yazsam kalem tutmaz elim*
Derdimi āyā nasıl ʿarz eylesem dildāra ben **(Gazel 168/2)**

dil-i ebnā-yı cins:

1.) İnsanların gönlü.

1.1. dil-i ebnā-yı cins:-*i*
Fazīlettir onu ʿafv-ı keremle şerm-sār etmek
*Cināyettir **dil-i ebnā-yı cinsi** dāğ-dār etmek* **(Müsebba 1/6)**

dil-i efsürde:

1.) Donmuş, hissizleşmiş gönül.

1.1. dil-i efsürde:-*m, -i*
***Dil-i efsürdemi** ʿaşkınla teshīn eyle yā Rabbī*
Küşād et dīde-i cānı Hudā-bīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/1)**

dil-i endūh-nāk:

1.) Kederli gönül.

1.1. dil-i endūh-nāk:
*Var ise isbāt edilsin bir **dil-i endūh-nāk***
Gösterilsin lāleden başka hazīn ü dāğ-dār **(Kaside 39/26)**

dil-i Fennī:

1.) Fenni'nin gönlü, dili.

1.1. dil-i Fennī:
***Dil-i Fennī** meleğim sabr-ı mücessem değil ā*
Ya soyun pīreheni yāhud uzak ol benden **(Gazel 5/7)**

1.2. dil-i Fennī:
Ki etsin sāye-i fazlında bir zevk-i diğer peydā
***Dil-i Fennīyi** yā Rab pençe-i emmāreden kurtar* **(Kaside 4/5)**

1.3. dil-i Fennī:
Olur sen emredince şīşeden şīr ü şeker peydā
***Dil-i Fennīyi** yā Rab müstaʿidd-i nūr-ı ʿirfān et* **(Kaside 4/6)**

1.4. dil-i Fennī:
Edersin hārdan gül nah-i yābisden semer peydā
***Dil-i Fennīyi** yā Rab kābil-i feyz ü muhabbet kıl* **(Kaside 4/7)**

1.5. dil-i Fennī:
Eden sensin İlāhī seng-i hārādan güher peydā
***Dil-i Fennīyi** yā Rab pertev-i ʿaşkınla tenvīr et* **(Kaside 4/8)**

1.6. dil-i Fennī:-*de*

Hudā-yı lem-yezel bir lāhza münfek etmesin ondan
Gam-ı ʿaşkın ***dil-i Fennīde*** *müdgam yā Resūlallah* **(Kaside 17/8)**

1.7. dil-i Fennī:-*de*
Dil-i Fennīde *İlāhī koma gafletten eser*
Sana noksān mı gelir mazhar-ı irşād olsa **(Gazel 196/9)**

1.8. dil-i Fennī:-*y, -i*
Ki etsin sāye-i fazlında bir zevk-i diğer peydā
Dil-i Fennīyi *yā Rab pençe-i emmāreden kurtar* **(Kaside 4/5)**

1.9. dil-i Fennī:-*y, -i*
Olur sen emredince şīşeden şīr ü şeker peydā
Dil-i Fennīyi *yā Rab müstaʿidd-i nūr-ı ʿirfān et* **(Kaside 4/6)**

1.10. dil-i Fennī:-*y, -i*
Edersin hārdan gül nah-i yābisden semer peydā
Dil-i Fennīyi *yā Rab kābil-i feyz ü muhabbet kıl* **(Kaside 4/7)**

1.11. dil-i Fennī:-*y, -i*
Eden sensin İlāhī seng-i hārādan güher peydā
Dil-i Fennīyi *yā Rab pertev-i ʿaşkınla tenvīr et* **(Kaside 4/8)**

dil-i gam:

1.) Gamlı, kederli gönül.

1.1. dil-i gam:
Yandı ey nahl-i emel rābıta-i sabr ü karār
Dil-i gam *dīdeme gāyetle girān geldi bu bār* **(Müsebba 2/36)**

dil-i gam-dīde:

1.) Gam görmüş, kederli gönül.

1.1. dil-i gam-dīde:
Mesāmımdan akarken nūr-i şādī zevk-ı vaslınla
Dil-i gam-dīde *yād-ı sohbetinle nāle-zen şimdi* **(Gazel 220/5)**

1.2. dil-i gam-dīde:-*m, -i*
Pāy-māl etti beni cevr-i felek merhamet et
Dil-i gam-dīdemi *kıl gerd-i elemden tathīr* **(Kaside 47/26)**

1.3. dil-i gam-dīde:-*miz, -e*
Fikr-i vaslınla ne kāşāne ne külhān biliriz
Dil-i gam-dīdemize *kūyunu mesken biliriz* **(Gazel 82/1)**

1.4. dil-i gam-dīde:-*y, -e*
Herkese hüsn-i tevāzuʿda bulun satma gurūr
Ver bununla ***dil-i gam-dīdeye*** *bir parça sürūr* **(Müseddes 4/10)**

dil-i gam-gīn:

1.) Gamlı, kederli gönül.

1.1. dil-i gam-gīn:-*(i)m, -i*
Dil-i gam-gīnimi *isʿāf-ı mesʾūlümle pür-şevk et*
Ki tabʿ-ı āfītābın dāʾimā işrāka māʾildir **(Kaside 38/33)**

1.2. dil-i gam-gīn:-*den*
Āsitān-ı güher-efşānına ermez destim
Dil-i gam-gīnden *āyā kim eder refʿ-ı melāl* **(Kaside 40/25)**

1.3. dil-i gam-gīn:-*(i)m*
Şevk ü şādīden eser kalmadı vicdānımda
Dil-i gam-gīnim *olup pāzede-i yeʾs ü melāl* **(Kaside 40/38)**

dil-i gam-perver:

1.) Gamlı gönül.

1.1. dil-i gam-perver:-*(i)m*
Benim ol ʿāşık-ı sādık ki çeşm-i dür-nisārım var
Ruh-ı zerdim ***dil-i gam-perverim*** *cism-i nizārım var* **(Muhammes 2/1)**

1.2. dil-i gam-perver:-*(i)m, -in*
Kuvve-i nātıkamın revnakıdır midhat-ı Pīr
Dil-i gam-perverimin *bāʿis-i feyz ü ferāhı* **(Kaside 33/13)**

1.3. dil-i gam-perver:-*in*
Sohbetimden zevk alır herkes benim Bayrāmīyim
Her ***dil-i gam-perverin*** *şādī-i feyz-efzāsıyım* **(Kaside 35/14)**

dil-i gam-perverān:

1.) Gam arttıran, keder veren gönül.

1.1. dil-i gam-perverān:-*ı*
Teveccühle ***dil-i gam-perverānı*** *gülistān eyle*
Tebessümle ser-ā-ser kāʾinatı bostān eyle **(Gazel 178/1)**

dil-i gam-zede:

1.) Gama uğramış, gamlı gönül.

1.1. dil-i gam-zede:-*(n)in*
Sohbet edelim meclise gel serv-i bülendim Rahm eyle efendim
Hicrinle ***dil-i gam-zedenin*** *hāli yamandır Allaha ʿayāndır* **(Müstezad 2/6)**

dil-i hasret-keş:

1.) Hasret çeken gönül.

1.1. dil-i hasret-keş:-*in*
Ey nāme ***dil-i hasret-keşin*** *hālini yāre*
Talākatla ʿarz eyle dehān u zebānım ol **(Kıt'a 8/2)**

dil-i hābīde:

1.) Uykuya dalmış (gaflet uykusunda olan) gönül.

1.1. dil-i hābīde:
Dil-i hābīdemi *lutfunla bīdār eyle yā Rabbī*
Ser-ā-ser nūr-ı ʿaşkınla ziyādār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/1)**

dil-i mağmūm:

1.) Gamlı gönül.

1.1. dil-i mağmūm:-*a*
Kederin var ise evsāfını tezkār eyle
Dil-i mağmūma *verir şevk u ferah yād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/2)**

dil-i mahzūn:

1.) Hüzünlü, kederli gönül.

1.1. dil-i mahzūn:-*u*
İsm-i sāmīsi gibi hulkun Hudā kılmış Hamīd
Bin ***dil-i mahzūnu*** *bir saatte eyler kām-kār* **(Kaside 39/7)**

1.2. dil-i mahzūn:-*(u)m, -a*
Dil-i mahzūnuma *envār-ı meserret gelsin*
Kevkeb-i bahtıma āsār-ı saʿādet gelsin **(Müsebba 2/54)**

dil-i meksūr:

1.) Kırılmış gönül.

1.1. dil-i meksūr:-*(u)n, -u*
Hālini işte o miʿmār-ı kulūba ʿarzet
O senin de ***dil-i meksūrunu*** *eyler taʿmīr* **(Kaside 47/7)**

dil-i mihnet-zede:

1.) Sıkıntı çekmiş gönül.

1.1. dil-i mihnet-zede:
Senden ümīd ediyor merhamet ü ʿātıfeti
Dil-i mihnet-zede *senden ediyor istinsār* **(Kaside 43/27)**

dil-i müsterşid:

1.) Bir mürşitten kendisini yola iletmesini, irşat etmesini isteyen kişinin gönlü.

1.1. dil-i müsterşid:
Hāk-i dergāhına yüz sür işini altun et
Kimyādır ***dil-i müsterşid*** *için sohbet-i Pīr* **(Kaside 33/3)**

dil-i nā-kām:

1.) Muradına erememiş gönül.

1.1. dil-i nā-kām:-*e*
Dāmen-i lutfunu ammā ki bırakmam elden
Dil-i nā-kāme *odur ʿUrve-i Vuskā-yı ümīd* **(Kaside 46/37)**

dil-i nālān:

1.) İnleyen gönül.

1.1. dil-i nālān:-*(ı)m, -a*
Ebvāb-ı teʾessüf ***dil-i nālānıma*** *meftūh*
Her şāhımı bir seng-i sitem eyledi mecrūh **(Müseddes 3/11)**

dil-i nāşād:

1.) Gamlı, kederli gönül.

1.1. dil-i nāşād:
Derūnum dāğını dildāra ey feryād sen söyle
Yā ey bād-ı seher yā ey ***dil-i nāşād*** *sen söyle* **(Gazel 197/1)**

1.2. dil-i nāşād:-*(ı)m*
Bu ***dil-i nāşādım*** *oldu ʿaşkla hem cilve-gāh*
Hātır-ı gamgīnim kıldı hayālin cāy-gāh **(Tahmis 8/12)**

1.3. dil-i nāşād:-*(ı)m, -ın*
İştibāhım kalmadı artık husūl-i maksada
Oldu müstahkem ***dil-i nāşādımın*** *emniyeti* **(Kaside 37/85)**

dil-i pür-gam:

1.) Gam dolu gönül.

1.1. dil-i pür-gam:
Sākī getir ol cāmı ***dil-i pür-gam*** *açılsın*
Sed iledir zühdü ki bezm-i Cem açılsın **(Kıt'a 10/1)**

dil-i pür-ihtizāz:

1.) Titreyen gönül.

1.1. dil-i pür-ihtizāz:-*(ı)m*
Dū çeşm-i iştiyākım katre-bār-ı derd-i hasrettir
Seni özler ***dil-i pür-ihtizāzım*** *āh Efendim āh* **(Gazel 179/2)**

dil-i pür-kīn:

1.) Kinlenmiş, kin dolu gönül.

1.1. dil-i pür-kīn:
Var mıdır hiç ***dil-i pür-kīn*** *ile bir feyz almış*
Münhasif māh-ı şeb muzlimi tenvīr etmez **(Gazel 71/5)**

dil-i şāhid:

1.) Sevgilinin gönlü.

1.1. dil-i şāhid:
Kesb-i nermi eder elbet yed-i ihsānınla
Ne kadar olsa ***dil-i şāhid*** *matlab-ı sengīn* **(Kaside 42/15)**

dil-i sengīn-i yār:

1.) Sevgilinin katı, merhametsiz gönlü.

1.1. dil-i sengīn-i yār:-*e*
Uzatma mācerā-yı girye-i hicrānı ey hāme
Dil-i sengīn-i yāre *celb-i rahm u rikkat etmezsen* **(Gazel 124/6)**

1.2. dil-i sengīn-i yār:-*e*
Dil-i sengīn-i yāre *Fennīyā teʾsīr eder āhır*
Hakīkatle dayanmaz āh-ı āteş-bāre her bārū **(Gazel 177/5)**

dil-i sevdā-keşān:

1.) Sevda çeken gönül.

1.1. dil-i sevdā-keşān:-*ın*
Nedir hāli aceb hālī değil āh-ı nihānīden
Mizācından ***dil-i sevdā-keşānın*** *anlayan yok mu* **(Gazel 216/4)**

dil-i sevdā-zede:

1.) Sevdaya tutulmuş, sevdalı, âşık gönül.

1.1. dil-i sevdā-zede:-*m, -i*
Yakmasın āteş-i hicre ***dil-i sevdā-zedemi***
Çünkü bīmāra tabīb ʿaksine tedbīr etmez **(Gazel 71/2)**

dil-i şevdā:

1.) Deli, divane, çılgın gönül.

1.1. dil-i şevdā:-*da*
İştirāk et derdime ey derdimin dermānı gel
Firkatinle var ***dil-i şeydāda*** *bir şüʾūn-ı garīb* **(Gazel 6/3)**

1.2. dil-i şeydā:
Maksadın efzayiş-i ālişten ey bülbül nedir
İmtihān olmak mı istersin ***dil-i şeydā*** *ile* **(Gazel 187/3)**

1.3. dil-i şeydā:
Bilmem nesine māʾil o şūhun ***dil-i şeydā***
Bilmem ser-i kūyunda zavallı ne ararmış **(Gazel 92/3)**

1.4. dil-i şeydā:-*y, -a*
Boş değildir ***dil-i şeydāya*** *ʿitāb ettiğimiz*
Fennīyā bir nice Leylāya sataştırdı bizi **(Gazel 73/7)**

1.5. dil-i şeydā:-*y, -a*
Her biri taktı ***dil-i şeydāya*** *bir zencīr-i ʿaşk*
İşve-perver dilber-i ʿazrā-kıyāfet bir değil **(Gazel 139/2)**

dil-i sūfī:

1.) Sufinin, zahid*in gönlü.

1.1. dil-i sūfī:-*de*
Etme ***dil-i sūfīde*** *taharrī-i muhabbet*
İmkānı mı var buzda harāret bulamazsın **(Gazel 132/8)**

dil-i vīrān:

1.) Yıkık, harap gönül.

1.1. dil-i vīrān:-*(ı)m, -ı*
ʿĀşıkān-ı ʿaşkına ey dāver-i maʿmūre-i nāz
Dil-i vīrānımı *kıl mazhar-ı ʿumrān-ı kerem* **(Kaside 41/48)**

1.2. dil-i vīrān:-*(ı)m*
Yapacak mı ʿacabā hātır-ı meksūrumu yār
Kesb-i ʿumrān edecek mi ***dil-i vīrānım*** *ʿaceb* **(Kaside 6/12)**

1.3. dil-i vīrān:-*(ı)m*
Yapacak mı ʿacabā hātır-ı meksūrumu yār
Kesb-i ʿumrān edecek mi ***dil-i vīrānım*** *ʿaceb* **(Kaside 6/12)**

dil-i zār:

1.) Ağlayan, inleyen gönül.

1.1. dil-i zār:-*ı*
Kabūl-i tāʾir-i kudsī-yi ʿaşka kābiliyet ver
***Dil-i zārı** o mürg-i nāzenīne āşiyān eyle* **(Gazel 178/9)**

1.2. dil-i zār:-*(ı)m, -da*
*Firkatinle **dil-i zārımda** meserret bulamam*
Sensiz eyyām-ı hayātımda halāvet bulamam **(Gazel 153/1)**

1.3. dil-i zār:-*(ı)m, -ı*
Fennī yapışıp destime bir ehl-i tasavvuf
*Etsin de **dil-i zārımı** hakkıyla tasarruf* **(Müseddes 3/37)**

dil-i zen-pāre:

1.) Zampara gönül.

1.1. dil-i zen-pāre:
Neylesünler parasız āgūşa gelmez dilberān
*Parasızlıktan **dil-i zen-pāre** pāre pāredir* **(Gazel 56/2)**

dilinden çıkma-:

1.) Gönlünden çıkmamak; unutmamak.

1.1. dilinden çıkma-:-*z*
*Şādī-i zār **dilinden çıkmaz** hazīne-dārın*
Hakkı seven zikr eder hāb u hayāl içinde **(Gazel 203/7)**

dilīr:

1.) Yürekli, cesur, yiğit.

1.1. dilīr: (II. Abdülhamid Han için)
*Öyle Şāhen-şāh-ı ʿālī-şān gazenfer fer **dilīr***
Kim ona nisbetle şīr ıtlākı şīre müsteʿār **(Kaside 39/2)**

dilīr eyle-:

1.) Cesur, yiğit etmek, cesaretlendirmek.

1.1. dilīr eyle-:-*sin*
Eylesin** her birini bezl-i niʿamla **dilīr
Eyledikçe fuzalā-yı kalem imlā-yı ümīd **(Kaside 46/67)**

dilīrāne:

1.) Cesurca, mertçe.

1.1. dilīrāne:
*Bana şīrāne **dilīrāne** bir ikrām eyle*
Ey veliyy-i niʿam ey eşcaʿ-ı şücʿān-ı kerem **(Kaside 41/33)**

dilkeş:

1.) Gönlü cezbeden, çeken; cazibeli.

1.1. dilkeş:
***Dilkeş** ebrūları gūyā ki hilāl-i meh-i ʿīd*
Görse bir sāʾim olur savmı karīn-i butlān **(Kaside 45/56)**

dilleri maktūʿ kal-:

1.) Dilleri kesilmek; ***mec.*** Konuşamaz, dedikodu yapamaz hâle gelmek.

1.1. dilleri maktūʿ kal-:-*sın*
Beni memnūn-ı visāl et kurtul
*Ellerin ***dilleri kalsın maktūʿ*** **(Gazel 100/6)**

dil-nişīn:

1.) Gönülde yer tutan, hoş, güzel.

1.1. dil-nişīn:
Bir musannaʿ kurta yaptırdım kulaklar duymadık
*Bir nigīn **dil-nişīn** aldım Süleymānım sana* **(Gazel 10/1)**

dil-nüvāzāne:

1.) Latif bir şekilde, hoşça.

1.1. dil-nüvāzāne:
*Nāzikāne **dil-nüvāzāne** gerektir iltifāt*
Sevmem aslā vazʿ-ı küstahāne makbūlüm değil **(Gazel 140/3)**

dil-pervāne:

1.) Gönül pervanesi (***bk.*** pervāne).

1.1. dil-pervānedir:-*dir*
*Pertev-i şemʿ-i cemāl yāre **dil-pervānedir***
Şemʿ için cāndan geçen pervāneye pervānedir **(Kıt'a 4/1)**

dilrīş:

1.) Gönlü yaralı, kederli.

1.1. dilrīşin:-*in*
*Bu tekyede **dilrīşin** olur hem-demi dilrīş*
Bir bağrı bütün neşʾeli neyzen bulamazsın **(Gazel 128/6)**

dilrīş ol-:

1.) Gönlü yaralı, kederli olmak.

1.1. dilrīş ol-:-*(u)r*
*Bu tekyede **dilrīşin olur** hem-demi dilrīş*
Bir bağrı bütün neşʾeli neyzen bulamazsın **(Gazel 128/6)**

dilrübā:

1.) Gönül kapan, herkesi kendine bağlayan, âşık olunan güzel, sevgili.

1.1. dilrübādan:-*dan*
*Dil verirsen şehrimizde **dilrübādan** çok ne var*
Bī-mürüvvettir demezsen āşinādan çok ne var **(Gazel 47/1)**

1.2. dilrübālar:-*lar*
*Kāʾil olmaz **dilrübālar** bir yüzünden öpmeğe*
Çekti Fennī çok ezālar bir yüzünden öpmeğe **(Tahmis 5/14)**

1.3. dilrübālar:-*lar*
Şām-ver ü men-hıtta-i hüsnün temāşā etmişiz
***Dilrübālar** dilber-i ʿālem-behālar görmüşüz* **(Gazel 78/5)**

1.4. dilrübāmızı:-*mız, -ı*
Taşar dīdelerden sirişk-i firkat
*Yāda getirdikçe **dilrübāmızı*** **(Şarkı 8/8)**

1.5. dilrübāya:-*y, -a*
Nefes-gerdān olaydı ger cihānda
*Verirdi gıbta pek çok **dilrübāya*** **(Tarih 13/5)**

dilrübālık:

1.) Gönül kapma, herkesi kendine bağlama, âşık etme durumu.

1.1. dilrübālık:
*Gönül senden geçer mi sende cānā **dilrübālık** var*
Husūsā tā ezelden beynimizde āşinālık var **(Gazel 60/1)**

dilrübā-yı bī-behā:

1.) Değersiz, kıymetsiz sevgili.

1.1. dilrübā-yı bī-behā:
Garībim hāne-berdūşum ne dārım ne diyārım var
*Fakat bir ***dilrübā-yı bī-behā*** ʿālī tebārım var* **(Muhammes 2/2)**

dilrübā-yı zūr:

1.) Güçlü, kuvvetli sevgili.

1.1. dilrübā-yı zūr:-*a*
Bir güç iştir çünkü tahsīl-i rızā-yı dilberān
*Der-kenār etmek dilersen **dilrübā-yı zūra** bak* **(Gazel 106/4)**

dilşād et-:

1.) Gönlü mutlu ve sevinçli eylemek.

1.1. dilşād et-:-*ecek*
*Yā İlāhī beni **dilşād edecek** ʿafvındır*
Bilirim kurtaramaz subha vü seccāde beni **(Gazel 223/4)**

1.2. dilşād et-:-*(e)r, -im*
Fāş eyleme esrārımı ağyār arasında
***Dilşād ederim** ben seni tenhā demedin mi* **(Gazel 239/2)**

1.3. dilşād et-:-*mek*
*Müteʿazzir mi efendim anı **dilşād etmek***
Bulunur mümkün olan kāra tarīk-i imkān **(Kaside 45/39)**

dilşād ü handen ol-:

1.) Sevinçli ve neşeli olmak.

1.1. dilşād ü handen ol-:
Cüdālık cālib-i hüzn ü elemdir kalb-i ʿuşşāka
*Gidenler aslına **dilşād ü handen olmasın** nolsun* **(Gazel 174/2)**

dilşikār:

1.) Gönül avlayan (sevgili).

1.1. dilşikārım:-*(ı)m*
*Benim bir dilber-i ʿālī-cenābım **dilşikārım** var*
Edip perhīz-i katʿī el yudum şerr ü şekāvetten **(Muhammes 2/13)**

1.2. dilşikārım:-*(ı)m*
Tükendi tāb u tākat kalmadı sabr u karārım gel
*Keremkārım nigārım **dilşikārım** şīve-kārım gel* **(Müsebba 3/3)**

1.3. dilşikārım:-*(ı)m*
*Keremkārım nigārım **dilşikārım** şīve-kārım gel*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel **(Müsebba 3/3)**

1.4. dilşikārım:-*(ı)m*
Açılsın yümn-i teşrīfînle bu şeb subh-ı ikbālim
*Keremkārım nigārım **dilşikārım** şīve-kārım gel* **(Müsebba 3/10)**

1.5. dilşikārım:-*(ı)m*
*Keremkārım nigārım **dilşikārım** şīve-kārım gel*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel **(Müsebba 3/14)**

1.6. dilşikārım:-*(ı)m*
Cemālin ʿaşkına tutma beni bī-gāne sultānım
*Keremkārım nigārım **dilşikārım** şīve-kārım gel* **(Müsebba 3/17)**

1.7. dilşikārım:-*(ı)m*
*Keremkārım nigārım **dilşikārım** şīve-kārım gel*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel **(Müsebba 3/21)**

dilşikenlik:

1.) Gönül kırıcılık.

1.1. dilşikenlik:
*Yakışmaz bir sıfattır **dilşikenlik** tabʿ-ı merdāne*
Bu gülşende gül ol hār olma çeşm-i andelībāne **(Müsebba 1/15)**

1.2. dilşikenlikten:-*ten*
Yeter artık yeter vaz gel ʿaraktan naʿre-zenlikten
*Sitemden kīneden el çek husūsa **dilşikenlikten*** **(Müseddes 1/16)**

dilşikenlik yap-:

1.) Gönül kırmak.

1.1. dilşikenlik yap-:-*ma*
***Dilşikenlik yapma** hiç bir şahsı etme telh-kām*
Lezzet-efzā-yı dimāğ-ı ʿālem ol helvā gibi **(Gazel 233/4)**

dilsīr eyle-:

1.) Gözü gönlü tok etmek, doyurmak.

1.1. dilsīr eyle-:
*Niʿmet-i vaslınla **dilsīr eyle** Fennī bendeni*
Pek de mağrūr olma çok sürmez bu hüsn ü ān gider **(Gazel 45/6)**

1.2. dilsīr eyle-:-*miş, -tir*
Eylemiştir nice dilteşne-i kāmı irvā
Eylemiştir** nice cüyende-i lutfu **dilsīr **(Kaside 47/7)**

dilsitān:

1.) Gönül alan (güzel, sevgili).

1.1. dilsitān:
*Alır mı ol **dilsitān** beni bezm-i vuslata*
Hālā ki kisve-gīr-i kesāfet değil miyim **(Taştir 1/8)**

1.2. dilsitānıma:-*(ı)m, -dan*
Nār-ı fırkat teʾsīr etti cānıma
*Cānım yandı dedim **dilsitānıma*****(Diğer 2/7)**

dilsitān ol-:

1.) Gönül alan, sevgili olmak.

1.1. dilsitān ol-:-*du, -m*
*Ki yāni kendini bir **dilsitān oldum** kıyās etmiş*
Bu bir dilber dehānından gazeldir iktibās etmiş **(Tahmis 7/17)**

dilsūz:

1.) Gönül yakan, gönül yakıcı.

1.1. dilsūzdur:-*dur*
*Neden **dilsūzdur** dilber niçin dilhastedir ʿuşşāk*
Bu sırr-ı ser-nüvişt-i müphemi keşşāf yoktur yok **(Gazel 108/2)**

dil-teng u harāb eyle-:

1.) Gönlü daraltmak ve yıkmak.

1.1. dil-teng u harāb eyle-:-*di*
Dīdeden dūr olalı şāhid-i zībā-yı vatan
*Beni **dil-teng u harāb eyledi** hülyā-yı vatan* **(Gazel 165/1)**

dilteşne:

1.) Bağrı yanık, susamış gönül.

1.1. dilteşne:-*dir*
*Gabgab-i āvīzeden bir būse ver **dilteşnedir***
Kıymet ü mislin dilersen sevgili bir cāne tut **(Tahmis 5/5)**

dilteşne-i kām:

1.) İsteğine susayan gönül; çok arzulayan gönül.

1.1. dilteşne-i kām:-*ı*
*Eylemiştir nice **dilteşne-i kāmı** irvā*
Eylemiştir nice cüyende-i lutfu dilsīr **(Kaside 47/6)**

dilteşne-i rahmet:

1.) Allah'ın merhametine susayan gönül.

1.1. dilteşne-i rahmet:
İlāhī senden istirham eden ***dilteşne-i rahmet***
Muhabbet şemʿası kalbinde sūzān olmasın nolsun **(Kaside 8/2)**

dīm ü dūzah:

1.) Kapan, tuzak (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. dīm ü dūzah:
Dīm ü dūzah *ʿāşık-ı dīdārdan meslūbdur*
Gam yemez ehl-i muhabbet nefsini ibrā için **(Gazel 172/5)**

dimāğ:

1.) Akıl, bilinç, şuur.

1.1. dimāğ:
Pertev-i mihr-i cemāl anda tecellī eylemez
Behre-yāb-ı lezzet-i ʿaşk olmadıkça bir ***dimāğ*** **(Gazel 103/3)**

1.2. dimāğa:-a
Binde bir çıkmaz umūmun nefʿine hizmet eden
Her ***dimāğa*** *böyle ulvī arzū vermez felek* **(Gazel 113/3)**

1.3. dimāğından:-*(ı)n, -dan*
Ya dendānın söker ya gasb eder zevki ***dimāğından***
Felek nān-pāreyi ehl-i kemāle bī-bedel vermez **(Gazel 79/3)**

1.4. dimāğın:-*ı, -n(ı)*
Yoksa gāv-i mīşe benzer pā-resādan çok ne var
Lezzet-i ʿaşka alıştırsın ***dimāğın*** *merd olan* **(Gazel 47/4)**

dimāğ et-:

1.) Zihinde kalmak, düşünmek.

1.1. dimāğ et-:-*mez*
Muʿattar ***dimāğ etmez*** *bizi būy-ı kām ile*
Nedir cürmümüz tatyībe şāyān değil miyiz **(Gazel 70/4)**

dimāğdan çıkma-:

1.) Akıldan, zihinden çıkmamak; unutmamak.

1.1. dimāğdan çıkma-:-*(ı)m, -dan*
Tā ebed ***çıkmaz dimāğımdan*** *o lezzet doğrusu*
Görmedim būs-ı leb-i laʿl-i şeker-hādan lezīz **(Gazel 24/7)**

dimāğ-ı ehl-i ʿaşk:

1.) Aşk ehlinin zihni.

1.1. dimāğ-ı ehl-i ʿaşk:-*ı*
Dimāğ-ı ehl-i ʿaşkı *būy-ı nisbetle eder taʿtīr*
Sanırsın misk-i ezfer verd-i terdir Nakşibendīler **(Kaside 36/8)**

dimağ-ı hāme:

1.) Kalemin (şairin) zihni, fikri.

1.1. dimağ-ı hāme:-*y, -e*
Şemme-i ihsānı girseydi ***dimağ-ı hāmeye***
ʿĀlemine neşrederdi nefha-yı ʿanber kalem **(Kaside 24/41)**

din-:

1.) Sona ermek, bitmek, durmak.

1.1. dinecek:-*ecek*
Ne zamānlar ***dinecek*** *eşk-i hurūşānım ʿaceb*
Neye müncer olacak hāl-i perīşānım ʿaceb **(Kaside 6/2)**

dīn ü asālet:

1.) Dindarlık ve asillik, soyluluk.

1.1. dīn ü asālet:
Hıtbede ***dīn ü asālet*** *aranırdı evvel*
Şimdi kızlar karılar kesret-i dīnāra gelir **(Gazel 53/4)**

dīn-i mübīn:

1.) İslam dini.

1.1. dīn-i mübīn:
Dest ü dāmānına düş anla nedir ***Dīn-i mübīn***
Dīde-i cānda husūsā var ise kuhl-ı yakīn **(Kaside 34/17)**

dinle-:

1.) İşitmek, kulak vermek; dikkate almak, kabul etmek.

1.1. dinle-:
ʿUlūm-ı dīni tahsīl et teʿallümde hayā yoktur
Güzel ***dinle*** *şu nush-ı hālisānemde riyā yoktur* **(Müseddes 1/2)**

1.2. dinlemem:-*me, -m*
Dinlemem öyle kuru efsāne makbūlüm değil
Mağz-ı Kurʾāndan hakīkatten haber ver vāʿızā **(Gazel 140/5)**

1.3. dinlemezsen:-*mez, -se, -n*
Eğer kesende paran var ise sarf eyle hayrāta
Şu nushi ***dinlemezsen*** *dūş olursun çok beliyyāta* **(Müsebba 1/34)**

1.4. dinleyenler:-*y, -en, -ler*
Düşün söyle kelāmın muhtasar hem de müfīd olsun
Sözünden sohbetinden ***dinleyenler*** *müstefīd olsun* **(Müseddes 1/26)**

dinlet-:

1.) Dinlemesini sağlamak; duyurmak.

1.1. dinletme:-*me*
Öte git nāleni ***dinletme*** *bize ey bülbül*
*Biz anın bir gecede belki hezārın çekeriz***(Gazel 72/2)**

dırahşān ol-:

1.) Parlamak.

1.1. dirahşān ol-:-*du*
Kemāl ehli barıştı tāliʿiyle
Dirahşān oldu *hurşīd-i seʿādet* **(Tarih 19/10)**

1.2. dırahşān ol-:-*sun*
ʿAyn-ı nūr et gözümü rüʾyet-i dīdārın ile
Dil tecellī-i cemālinle ***dırahşān olsun*** **(Gazel 169/4)**

1.3. dırahşān ol-:-*sun*
Serviler şīve-i reftārına hayrān olsun
Tāliʿim evc-i saʿādette ***dırahşān olsun*** **(Müsebba 2/20)**

dirāz et-:

1.) Uzatmak.

1.1. dirāz et-:-*me*
Muvakkattir sabāhat ʿālemi nāzı ***dirāz etme***
Dem ü devrān döner esmerlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/4)**

dirhem:

1.) Okkanın dört yüzde birine eşit eski bir ağırlık ölçüsü birimi (3,2075 gr.) Şerîata göre yetmiş tâne orta boy arpanın ağırlığı kadardır.

1.1. dirhem:
Söyleme hiçbir sözü mīzān-ı ʿakla vurmadan
Sonra istihfāf eder herkes seni ***dirhem*** *gibi* **(Gazel 214/5)**

dirhem ü dīnār:

1.) Gümüş ve altın para; para pul.

1.1. dirhem ü dīnār:
Ağırlıkla girer ceyb-i kibāra ***dirhem ü dīnār***
Sebük-mağzān-ı asrı mahrem-i esrār olur sanma **(Gazel 194/5)**

dirīğ et-:

1.) Esirgemek, menetmek, sakınmak.

1.1. dirīğ et-:-*me*
Kemāl-i lutfunu lutfeyle andan da ***dirīğ etme***
Hezāran girye-nāki himmetinden mübtesim buldum **(Gazel 155/4)**

1.2. dirīğ et-:-*me, -m*
Ol rūh-ı revān-bahşın benden dileği varsa
Cān olsa ***dirīğ etmem*** *teklīfe ne hācet var* **(Gazel 58/2)**

1.3. dirīğ et-:-*sin*
Lutfunu şahs-ı muhannesden ***dirīğ etsin*** *Hudā*
Mümsik-i bed-māyeye sāmān u servet vermesin **(Gazel 175/3)**

dirīğ-ı himmet et-:

1.) Yardımını esirgemek.

1.1. dirīğ-ı himmet et-:-*me*
Var iken elde kuvvet ***etme dirīğ-ı himmet***
Zīrā ki vakt-i fırsat vakt-i zevāle benzer **(Gazel 63/2)**

1.2. dirīğ-ı himmet et-:-*me*
Dirīğ-ı himmet etme *ehlini buldukça ihsān et*
Dem-i fırsat sehāb-āsā geçer her bār olur sanma **(Gazel 194/4)**

dirīğ-ı ihsān eyle-:

1.) Lütfunu, iyiliğini esirgemek.

1.1. dirīğ-ı ihsān eyle-:-*mez*
Kimseden ***eylemez*** *ʿālemde* ***dirīğ-ı ihsān***
Doldurur dāmen-i hulyāyı ʿatāyā-yı ümīd **(Kaside 46/4)**

diril-:

1.) Canlanmak, hayat bulmak.

1.1. diril:
Ne yap yap evvel ***diril*** *kal hāsılı bir yār ile bākī*
Sünā ʿīlik sülāsīlik eder çok derd-i ser īcād **(Gazel 21/8)**

dīv:

1.) Cin, ifrit.

1.1. dīve:-*e*
Sormasın ʿazm-i çemen esbābını yāra rakīb
Nā-be-cādır ***dīve*** *esrār-ı Süleymāndan bahis* **(Gazel 14/6)**

1.2. dīve:-*e*
Ne zamān rām olacak rūhuma emmāre benim
Ne zamān hükmedecek ***dīve*** *Süleymānım ʿaceb* **(Kaside 6/7)**

1.3. dīve:-*e*
Ne zamān rām olacak rūhuma emmāre benim
Ne zamān hükmedecek ***dīve*** *Süleymānım ʿaceb* **(Kaside 6/7)**

dīvān:

1.) Topluluk.

1.1. dīvān:
Müstemiʿ yokken bu türlü hokkabazlıklar nedir
Niyyetin yoksa kuru ***dīvān*** *güldürmek midir* **(Gazel 54/4)**

2.) Eskiden şairlerin aruz vezniyle yazdıkları şiirlerini, nazım şekillerine ve kafiyelerinin son harfine göre belli bir sıraya bağlı kalarak düzenledikleri şiir mecmuası. (Daha önceleri "Herhangi bir konu üzerinde yazılmış eser." manasına gelmektedir.)

2.1. dīvānı:-*ı*
Fennīyā bikr-i mezāmīn ile ***dīvānı*** *donat*
Sirkatin farkı ne sarf-ı hezeyān eylemeden **(Gazel 170/9)**

2.2. dīvānıma:-*(ı)m, -a*
Māl-i sirkat girmemiştir Fennīyā ***Dīvānıma***
Var ise şüphen ara mecmūʿa-ı āsārımı **(Gazel 199/6)**

2.3. divānımıza:-*(ı)mız*
Menn ü teklīf-i girānı çekemez meşrebimiz
Korkarız doğrusu bār olmada ***divānımıza*** **(Gazel 182/6)**

2.4. dīvānını:-*(ı)n, -ı*
Dīvānını *evsāfı ile eyle ki imlā*
ʿUşşāk arasında eserin muʿteber olsun **(Gazel 134/7)**

3.) Büyük meclis, yüksek meclis; huzur, kat, makam.

3.1. dīvāna:-*a*
Etmedi hakkımdaki şekvāyı bir ***dīvāna*** *ʿarz*
Setredip koydurmadı meydāna hakkāniyeti **(Kaside 37/67)**

3.2. dīvāna:-*a*
Meclis karışır ortaya peymāne düşerse
Şūriş çoğalır araya ***dīvāna*** *düşerse* **(Gazel 202/1)**

3.3. dīvānında:-*ı, -n, -da*
ʿĀşık olanları taʿyīb ederler
Er yarın hak ***dīvānında*** *belli olur* **(Müfret 28/1)**

dīvāna çıkar-:

1.) Huzura çıkarmak; hesaba çekmek.

1.1. dīvāna çıkar-:-*ınca*
ʿÖmrü gafletle geçirdin seni ***dīvāne*** *seni*
Çıkarınca *ne yaparsın Ulu* ***dīvāne*** *seni* **(Müfret 25/1)**

dīvāne:

1.) Çılgın, deli, mecnun; mec. Kendini duygularının coşkunluğuna bırakmış, akılla ilgisini kesmiş, aşkın buyruğu altına girmiş olan kimse, meczup, şeyda (âşık).

1.1. dīvāne:
Niçin zāhirden eylersin taharrī Zāt-ı maksūdu
Ya sarhoşsun ya ***dīvāne*** *yāhud evhāma düşmüşsün* **(Gazel 129/3)**

1.2. dīvāne:
ʿÖmrü gafletle geçirdin seni ***dīvāne*** *seni*
Çıkarınca ne yaparsın Ulu dīvāne seni **(Müfret 25/1)**

1.3. dīvāne:
Ey saçı Leylā diler Mecnūn diler ***dīvāne*** *tut*
Varsa ihlāsın eğer kalbinde kalsın dāʿimā **(Tahmis 5/8)**

1.4. dīvāne:
Kendimi ***dīvāne*** *meşreb sözlerim efsāne tut*
Tālib ammā āşinālar bir yüzünden öpmeğe **(Tahmis 5/13)**

1.5. dīvāneden:-*den*
Bu deyr-i bī-sebāta dil veren ***dīvāneden*** *kalmaz*
Metāʿ-ı dehr için feryād eden çengāneden kalmaz **(Gazel 87/1)**

1.6. dīvānemizde:-*miz, -de*
Fennī bizden alır ders-i hikmeti
ʿAkl-ı Felātūn var ***dīvānemizde*** **(Şarkı 6/10)**

1.7. dīvāneyim:-*y, -im*
Ki sen bir nokta-i mergūbe ben pür-kār idim evvel
Evvel ʿākil tanırdın gālibā ***dīvāneyim*** *şimdi* **(Tahmis 3/8)**

dīvān-ı cenāb-ı Fārūk:

1.) Hz. Ömer'in divanı, meclisi.

1.1. dīvān-ı cenāb-ı Fārūk:
*Maksem-i ʿadl idi **dīvān-ı Cenāb-ı Fārūk***
Hem-ser-i çarh idi eyvān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/1)**

dīv-i nefs:

1.) Nefis devi, dev gibi olan benlik.

1.1. dīv-i nefs:-*i*
*Ezerler **dīv-i nefsi** sāye-i Pīr-i muʿazzamda*
Mükemmel pehlivandır şīr-i nerdir Nakşibendīler **(Kaside 36/6)**

diyār:

1.) Memleket, ülke; yer.

1.1. diyār:
*Sāyesinde kāle-i fazl ile doldu her **diyār***
Dest-i fazliyle açıldı tılsım-i genc-i hüner **(Kaside 39/12)**

1.2. diyārım:-*(ı)m*
*Garībim hāne-berdūşum ne dārım ne **diyārım** var*
Fakat bir dilrubā-yı bī-behā ʿālī tebārım var **(Muhammes 2/2)**

diyār-ı gurbet:

1.) Gurbet diyarı, yabancı memleket.

1.1. diyār-ı gurbet:-*i*
Sādıkāne cān-siperāne çalışdım rūz u şeb
*Yaslanıp birçok zamān hattā **diyār-ı gurbeti*** **(Kaside 37/63)**

1.2. diyār-ı gurbet:-*i*
*Ben sanırdım ihtiyār ettim **diyār-ı gurbeti***
Bilmedim hayfā ki gurbet ihtiyar etmiş beni **(Müfret 21/1)**

1.3. diyār-ı gurbet:-*i*
Ayda bir selāmın gelmezse eğer
***Diyār-ı gurbeti** mesken eylerim* **(Şarkı 1/6)**

diye:

1.) Herhangi bir yargıya vararak; diyerek.

1.1. diye:
*Nasıl şerh-ı hāl etsem **diye** āşināsına*
Kimi hande eyler kimi giryān taraf taraf **(Gazel 104/5)**

1.2. diye:
*Dīdeler rūşen **diye** tebrīk eder gamzen beni*
Remz ü īmā etse mīʿād-ı visāli gözlerin **(Gazel 125/6)**

1.3. diye:
*Sūfī beni zem etme kalender **diye** nāsa*
Asl-ı emeli ben bulurum sen bulamazsın **(Gazel 128/7)**

1.4. diye:
*Bir bana ʿarz-ı cemāl et **diye** tenbīh ettim*
Rukabā nezdine git keşf-i nikāb et mi dedim **(Gazel 146/3)**

1.5. diye:
Serve taʿlīm-i hırām et şu kadd-i dil-cū ile
*Kāmetim ʿālī **diye** beyhude ʿulyālanmasın* **(Gazel 171/5)**

1.6. diye:
Bakın merd-i garībe merhamet izhār eden var mı
*Nedir hālin **diye** bir kerre istifsār eden var mı* **(Gazel 213/1)**

1.7. diye:
*Meh ü encüm **diye** gösterdiği bālāda gerdūnun*
Cemālin görmek üzre taktığı bī-had meşāʾildir **(Kaside 38/8)**

1.8. diye:
*Başa geçtim **diye** mağrūr olup isyān etme*
Zülf-i yāri sakın ey şāne perīşan etme **(Müfret 4/1)**

1.9. diye:
Nokta darb etmiş idim çıktı o fālin sırrı
*Vālī-i Ankara olsa **diye** Sırrı Paşa* **(Tarih 8/11)**

diz:

1.) Kaval, baldır ve uyluk kemiğinin birleştiği yer.

1.1. dizinden:-*i, -n, -den*
Nedir böyle rakībin imtinān-ı gayret-engīzi
*O murdarı **dizinden** tard ü ibʿād etsen olmaz mı* **(Gazel 207/5)**

dizgin:

1.) Gemin uçlarına bağlanarak hayvanı yöneltmeye yarayan kayış; ***mec.*** Bir şeyin gidişini kontrol altına almak, tasarrufu altına almak.

1.1. dizgini:-*i*
Meslekinde rūhaʿaittir mezīd-i terbiyet
*Gerçi nefsinde edilmez **dizgini** irhā fakat* **(Kaside 32/3)**

dizil-:

1.) Yan yana veya üst üste sıralanmak; sıraya girmek.

1.1. dizildi:-*di*
*Cihān halkı keyfince **dizildi** leb-cūyā*
Gūşa gelmekte naʿre-i rindān taraf taraf **(Gazel 104/2)**

doğ-:

1.) Ortaya çıkmak, belirmek.

1.1. doğacak:-*acak*
Şeb-i tārīk-i tahassürde bunandım kaldım
*Ne zamānlar **doğacak** mihr-i dırahşānım ʿaceb* **(Kaside 6/11)**

1.2. doğmadan:-*ma, -dan*
Biz henüz Pīr olmadan hubb-ı sivādan geçmişiz
*Subh-ı sādık **doğmadan** evvel uyanmışlardanız* **(Gazel 77/6)**

1.3. doğmasın:-*ma, -sın*
Münʿatıf olmasın ağyāra nigāh-ı keremin
***Doğmasın** naʿş-ı kilāb üstüne nūr-ı akdes* **(Gazel 91/4)**

1.4. doğmaz:-*maz*
*Bezl-i mechūd etmeden **doğmaz** gönülde nūr-ı ʿaşk*
Mübtelāya bād-ı hādan hangi dilber rām olur **(Gazel 33/6)**

2.) Doğmak, dünyaya gelmek.

2.1. doğan:-*an*
*ʿAyni erdir er gibi zenden **doğan** er yavrusu*
Bir metīn arslan olur çünkü gazanfer yavrusu **(Gazel 241/1)**

2.2. doğar:-*(a)r*
Çāre yok hayvān olur encāmı hayvān yavrusu
*Ādem ādemden gelir hayvān da hayvāndan **doğar*** **(Gazel 236/2)**

2.3. doğmamış:-*ma, -mış*
Merdüm-i bed-māyeden tıfl-i necīb etmez zuhūr
***Doğmamış** doğmaz yine hardan küheylān yavrusu* **(Gazel 236/6)**

2.4. doğmaz:-*maz*
Merdüm-i bed-māyeden tıfl-i necīb etmez zuhūr
*Doğmamış **doğmaz** yine hardan küheylān yavrusu* **(Gazel 236/6)**

doğru:

1.) "-e doğru" anlamında edat.

1.1. doğru:
Çıktı makarr-ı çarha tārīhin yazarken dūd-ı āh
Rūh-ı Mekkī açtı Firdevs-i berīne ***doğru*** *per* **(Tarih 4/2)**

2.) Doğru, düzgün; dimdik.

2.1. doğru:
Ol serv-i kaddin celbi biraz servete muhtāc
Bir ***doğru*** *nihāl eğmek epey kuvvete muhtāc* **(Gazel 17/1)**

3.) Gerçek, yalan olmayan.

3.1. doğrudur:-*dur*
Doğrudur *her vechile reftārımız güftārımız*
İstikāmetle ʿulüvv-i şān kazanmışlardanız **(Gazel 77/3)**

3.2. doğrudur:-*dur*
Kadd-i tūbā-hırāmın sevgilim akrān kabūl etmez
Ser-ā-pā ***doğrudur*** *bu müddeʿā butlān kabūl etmez* **(Gazel 88/1)**

3.3. doğrudur:-*dur*
Doğrudur *meşreb-i mişvārı sever doğruları*
Yürümez ʿadline ʿirfānına karşı tezvīr **(Kaside 47/8)**

3.4. doğruları:-*ler, -i*
Doğrudur *meşreb-i mişvārı sever doğruları*
Yürümez ʿadline ʿirfānına karşı tezvīr **(Kaside 47/8)**

3.5. doğrusunu:-*s, -u, -n, -u*
Yāri teshīre kifāyetli değil mi şu gazel
Söyleyin ***doğrusunu*** *sihr-i helāl olmadı mı* **(Gazel 212/6)**

3.6. doğrusun:-*s, -u, -n(u)*
Doğrusun *söyleyiver nabzımı çok tutma tabīb*
Hasta-i ʿaşk için ümīd-i ifākat var mı **(Gazel 227/5)**

doğru rāh:

1.) Doğru yol; her türlü kötülükten uzak olan tutum, Hak yolu.

1.1. doğru rāh:
Ben günāhkār āsima sen kıl hidāyet ***doğru rāh***
Çirk-i ʿisyān defter-i aʿmālimi kıldı siyāh **(Tahmis 8/9)**

doğrudan doğruya:

1.) Dolaysız, araçsız, aracısız, araya başka bir şey girmeden; direkt.

1.1. doğrudan doğruya:
Doğrudan doğruya *söz söylemede ʿaczin var*
Sen bu güftār ile şāʿir olacaksın heyhāt **(Gazel 12/4)**

doğruluk:

1.) Doğru ve dürüst olma durumu, dürüstlük.

1.1. doğruluktan:-*tan*
Doğruluktan *inhirāf etmem yalan dünyā için*
Eylemem terk-i hakīkat sāye vü hülyā için **(Gazel 172/1)**

doğrulukla:

1.) Doğru bir biçimde; hiçbir kötü niyet bulundurmadan.

1.1. doğrulukla:
Doğrulukla *sa ʿy ile gayret ile maʿrūf iken*
İktidār u fazl ile ʿirfān ile mevsūf iken **(Muhammes 4/21)**

doğrusu:

1.) Gerçekten, doğruyu söylemek gerekirse.

1.1. doğrusu:
Tā ebed çıkmaz dimāğımdan o lezzet ***doğrusu***
Görmedim būs-ı leb-i laʿl-i şeker-hādan lezīz **(Gazel 24/12)**

1.2. doğrusu:
Başka söz sığmaz leb-i rengīn-i yāre ***doğrusu***
Koymuş üstād-ı ezel mercān mercān üstüne **(Gazel 181/2)**

1.3. doğrusu:
Menn ü teklīf-i girānı çekemez meşrebimiz
Korkarız ***doğrusu*** *bār olmada divānımıza* **(Gazel 182/6)**

doğur-:

1.) Yavru dünyaya getirmek, doğum yapmak; ***mec.*** Meydana çıkarmak, ortaya çıkarmak.

1.1. doğuran:-*an*
Yādigār eyledin ahlāfa bu rengīn eseri
Mazhar-ı mağrifet olsun ***doğuran*** *anne seni* **(Gazel 230/7)**

1.2. doğurur:-*(u)r*
İktirān eyler ise reʾy-i vezīrānen ile
Çok metālib ***doğurur*** *leyle-i hablā-yı ümīd* **(Kaside 46/24)**

dök-:

1.) Akıtmak, dökmek; ortaya çıkarmak.

1.1. dökeyim:-*eyim*
Cūy-ı eşkim ***dökeyim*** *pāyine reyyān olsun*
Gül fidānım büyüsün serv ile seyyān olsun **(Gazel 169/1)**

1.2. dökmeyelim:-*me, -y, -elim*
Ser-fürū eyler isek Pīrimize eyleyelim
Ab-ı rū ***dökmeyelim*** *āhara hār olmayalım* **(Gazel 147/2)**

1.3. döktü:-*tü*
Çok çekti Fennī fırkati
Çok ***döktü*** *eşk-i hasreti* **(Diğer 3/9)**

doktor:

1.) Hekim, tabip.

1.4. doktor:
Acı şeylerle a ***doktor*** *beni iʿzāb etme*
Haste-i ʿaşka şifā vermeli dārū dediğin **(Gazel 118/6)**

dökül-:

1.) Sıvı durumda olan bir şeyin bulunduğu kaptan başka bir yere boşaltılması.

1.1. dökülürdü:-*(ü)r, -dü*
Māh alıp pertev-i hurşīd-i cemālinden tāb
Yanağından ***dökülürdü*** *hani güldükçe gülāb* (**Müsebba 2/50)**

1.2. dökülmüş:-*müş*
Muhabbet meclisinden zāʾil olmuş neşʾe āsārı
Dökülmüş *mey kırılmış şīşeler meyhāneler kalmış* **(Gazel 94/2)**

1.3. dökülmüş:-*müş*
Merhamet çeşmesi bir hayli zamāndır kurudu
Garazen cīve ***dökülmüş*** *gibice tā gözüne* **(Gazel 204/5)**

1.4. dökülse:-*se*

Fennīyā hāside ibrāz-ı hüner nāfiledir
*Dür **dökülse** deheninden yine takdīr etmez* (**Gazel 71/7)**

1.5. dökülse:-*se*
*Hebādır dür **dökülse** Fennīyā derc-i dehānından*
Hazef ile cevheri temyīz eder sarrāf yoktur yok **(Gazel 108/5)**

dokun-:

1.) Değmek, el sürmek.

1.3. dokundu:-*du*
Niçin gül-fem açılmaz gonca ruhlar ibtisām etmez
*Sana kimler **dokundu** verd-i handānım niçin küstün* **(Gazel 133/2)**

1.2. dokunma:-*ma*
*Çok **dokunma** zülf-i yāra gerden-i billūra bak*
Tār-ı şebde tel kırarsın sonra yāhu nūra bak **(Gazel 106/1)**

1.4. dokunma:-*ma*
***Dokunma** zülf-i yāre muttasıl ʿarz-ı muhabbet kıl*
Gönül gam-hānesinde rūz ü şeb cemʿiyyet istersen **(Gazel 246/2)**

1.5. dokunma:-*ma*
***Dokunma** hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen*
Meserret-bahş olur gerçi ʿādüvden ahz-ı sār etmek **(Müsebba 1/4)**

1.1. dokunsa:-*sa*
Yār eliyle taş atsa gül kadar etmez eser
*Cismime ağyār elinde gül **dokunsa** hār olur* **(Gazel 50/2)**

2.) Değmek, incitmek.

2.1. dokunma:-*ma*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
***Dokunma** hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen* **(Müsebba 1/7)**

2.2. dokunma:-*ma*
***Dokunma** hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen*
Gözetmekte rızā-yı Hakkı çeşmin hurdebīn olsun **(Müsebba 1/11)**

2.3. dokunma:-*ma*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
***Dokunma** hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen* **(Müsebba 1/14)**

2.4. dokunma:-*ma*
***Dokunma** hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen*
Ne lāzım hasmı taʿkīb eylemek taʿdīl-i efkār et **(Müsebba 1/18)**

2.5. dokunma:-*ma*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
***Dokunma** hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen* **(Müsebba 1/21)**

2.6. dokunma:-*ma*
***Dokunma** hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen*
Tesādüf eyledikçe bir fakīr ebnā-yı ādemde **(Müsebba 1/25)**

2.7. dokunma:-*ma*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
***Dokunma** hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen* **(Müsebba 1/28)**

2.8. dokunma:-*ma*
***Dokunma** hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen*
Edersen bir iyilik intizār eyle mükāfāta **(Müsebba 1/32)**

2.9. dokunma:-*ma*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
***Dokunma** hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen* **(Müsebba 1/35)**

2.10. dokunma:-*ma*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
***Dokunma** hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen* **(Müsebba 1/39)**

3.) Uğramak, etkilemek, rahatsız etmek.

3.1. dokunur:-*(u)r*
Yola gel dāʾire-i pīre yanaş ey zāhid
*Sonra mermi **dokunur** kalma siperden hāric* **(Gazel 18/2)**

3.2. dokunur:-*(u)r*
.....et nezd-i saʿādetten o menhūs köpeği
*Ādeme şerr ü şekāvet **dokunur** engelden* **(Gazel 229/5)**

döküp saç-:

1.) Akıtmak, dağıtmak, ziyan etmek; gereksiz yere harcamak.

1.1. döküp saç-:-*ma*
Sirişk-i hasrete kanlar karıştı laʿl-i nāb oldu
***Döküp saçma** anı ey dīde-i ter yāre ithāfʿet* **(Gazel 11/4)**

dokuz eflāk:

1.) Dokuz kat felek, felekler.

1.1. dokuz eflāk:
Senin mecbūr-i dīdār-ı latīfindir bütün dünyā
*Senin sergeşte-i sevdā-yı zülfündür **dokuz eflāk*** **(Kaside 15/3)**

dol-:

1.) Bir yere iyice yayılmak, kaplamak.

1.1. dolar:-*(a)r*
Hāmeme ruhsat-ı cevelān edilirse iʿtā
*Hüsn-i saytımla **dolar** sāmiʿā-yı ʿilliyyīn* **(Kaside 42/25)**

1.2. doldu:-*du*
*Sāyesinde kāle-i fazl ile **doldu** her diyār*
Dest-i fazliyle açıldı tılsım-i genc-i hüner **(Kaside 39/12)**

1.3. doldu:-*du*
Tuttu āfākı bütün sīt-ı ʿulüvv-ü himmetin
*Şöhret-i fazlın ile **doldu** ser-ā-pā āzān* **(Kaside 45/42)**

1.4. dolsa:-*sa*
Yakışır inlese āvāze-i şevk ile felek
***Dolsa** āsār-ı meserretle eğer sath-ı zemīn* **(Kaside 42/4)**

dolāb-veş ol-:

1.) Dolap gibi (felek gibi) olmak; dönmek.

1.1. dolāb-veş ol-:-*muş*
*Dehrde **dolāb-veş olmuş** boşanmışlardanız*
Zīnet-i dünyāyı çok görmüş usanmışlardanız **(Gazel 77/1)**

dolan-:

1.) Bir şeyin çevresine sarılmak.

1.1. dolandım:-*dı, -m*
Umduğum sāhile yaklaşmadı keştī-i emel
*Sahn-ı girdāb-ı felākette **dolandım** kaldım* **(Gazel 150/3)**

1.) Dolaşmak, etrafında dönmek; gezmek, temaşa etmek.

1.1. dolandım:-*dı, -m*
*Su gibi dāʾire-i yāri **dolandım** kaldım*
Feth-i bāb olmadı ammā ki bulandım kaldım **(Gazel 150/1)**

1.2. dolanırlar:-*(ı)r*
*Temennā-yı visālimle **dolanırlar** uzağımdan*
Çıkarsam seyre derler ins ü cin yok bir civān şöyle **(Tahmis 7/13)**

dolaş-:

1.) Saç, iplik vb. şeyler birbirine karışarak güç çözülür duruma gelmek.

1.1. dolaştık:-*tık*
***Dolaştık** zülf-i ʿanber-bārı yāra şāneden geçtik*
Takıldık kayd-ı ʿaşka tūr-i ser-bostāneden geçtik **(Gazel 114/1)**

1.2. dolaşıp:-*ıp*
Meyleyleme dehrin bağ u rāğına
***Dolaşıp** rakībin düşme ağına* **(Şarkı 4/5)**

1.3. dolaşma:-*ma*
*Çok **dolaşma** kākül-i zer-tār-ı yāre ey tarak*
Pertev-i mihr-i cemāliyle edersin ihtirāk **(Müfret 12/1)**

2.) Gezinmek, etrafında dönmek.

2.1. dolaşır:-*(ı)r*
*Aldırır aklını pervāne misāli **dolaşır***
Āfitāba bile dikkatle bakan göz kamaşır **(Kaside 34/11)**

2.2. dolaşır:-*(ı)r*
*Cāhil **dolaşır** dāʾire-i keyf ü garazda*
ʿĀkil alamaz kendisini ʿafv ü ʿatādan **(Kaside 50/4)**

2.3. dolaştıkça:-*tıkça*
Zīr-rānında ola tevsen-i ʿizz ü iclāl
*Deşt-i efkārı **dolaştıkça** metāyā-yı ümīd* **(Kaside 46/66)**

2.4. dolaştım:-*tı, -m*
Mehālikten çekinmezdim giderdim sevk-i ʿaşkınla
*Ser-i kūyun **dolaştım** nice yıllar şevk-ı ʿaşkınla* **(Tahmis 3/7)**

doldur-:

1.) Dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek.

1.1. dolduran:-*an*
Ben niçün sākī-i çarhın çekeyim minnetini
***Dolduran** sāğarımı dīde-i giryānımdır* **(Gazel 31/3)**

1.2. doldurma:-*ma*
Fesād ü mekri çoktur çerh ile ahz ü ʿatādan geç
*Has ü hāşāk ile **doldurma** kalbi māsivādan geç* **(Müsebba 1/29)**

1.3. doldurup: -*(u)r, up*
***Doldurup** camları dīde-i giryānım ile*
Hep süpürdüm suladım yolları müjgānım ile **(Müsebba 2/16)**

1.4. doldurur:-*(u)r, ur*
Kimseden eylemez ʿālemde dirīğ-ı ihsān
***Doldurur** dāmen-i hulyāyı ʿatāyā-yı ümīd* **(Kaside 46/4)**

dolu:

1.) Bir yerde nicelik veya nitelik bakımından çok olmak.

1.1. dolu:
Efāzıl meşrebince kām-rān olmaz husūsiyle
*Kef-i ʿuşşāka keyfince **dolu** bir cām-ı Cem gitmez* **(Gazel 81/4)**

1.2. doludur:-*dur*
*Öyle bir Āsaf-ı zī-şān ki hakīkat **doludur***
Şöhret-i ʿadl ü ʿatāsıyla serāpā aktār **(Kaside 43/9)**

1.3. doludur:-*dur*
Ser-fürū etmeyiz sākī-i dehre
*Gözyaşı **doludur** peymānemizde* **(Şarkı 6/1)**

dön-:

1.) Geri gelmek.

1.1. dönecektir:-*ecek, -tir*
*Ne haberle **dönecektir** görelim peyk-i nesīm*
Makdeminde eser-i būy-ı beşāret var mı **(Gazel 227/2)**

2.) Yönünü, fikrini değiştirmek, sapmak, vazgeçmek.

2.1. dönerdin:-*(e)r, -di, -n*
*ʿĀşıkın tabʿından ey vāʿiz **dönerdin** der-ʿakab*
Lāhzacık manzūrun olsaydı o şūh-ı işve-kār **(Kaside 39/49)**

2.2. dönüp:-*üp*
*Sūret-i Hakktan **dönüp** tahkīme kıldı kıyām*
Yardım etti fikrini icrāya meʾmūriyeti **(Kaside 37/48)**

3.) Bir şeyin etrafında dolaşmak; ***mec.*** Aşk, sevgi, muhabbet beslemek.

3.1. döner:-*(e)r*
*Ke-en başka bir şemʿa **döner** pervāneyim şimdi*
*O eski bildiğin ʿāşık değilsem yā neyim şimdi***(Tahmis 3/9)**

4.) Bir şeyi andıracak duruma girmek, benzemek.

4.1. döndü:-*dü*
Gül iken gülşen-i ʿālemde sarardım soldum
***Döndü** evrāk-ı hazāna ruh-ı ālım demedim* **(Gazel 154/3)**

4.2. döndü:-*dü*
*Sirişk-i dīde-i hasret-keşānım **döndü** mercāna*
Hakīkatdir şu maʿrūzum değil bī-hūde efsāne **(Müsebba 3/12)**

4.3. döndü:-*dü*
*Kaddim kemāna **döndü** ise çok mudur benim*
Ki çille-keş-i mihr ü muhabbet değil miyim **(Taştir 1/5)**

4.4. dönse:-*se*
*Taʿmı cennetten alıp Kevsere **dönse** bāde*
Devr-i laʿlinde o yārin getirilmez yāde **(Kaside 34/1)**

donan-:

1.) Giyinip kuşanmak, süslenmek.

1.1. donanmış:-*mış*
***Donanmış** sīm-tenler sahne-i gülzāra çıkmışlar*
Metāʿa müşteri bulmak için pāzāra çıkmışlar **(Gazel 35/1)**

1.2. donanmışlardanız:-*mış, -lar, -dan, -ız*
Atlas u eksūn bize olmaz medār-ı iftihār
*Hilʿat-i fazl u meʿārifle **donanmışlardanız*** **(Gazel 77/2)**

donat-:

1.) Süslemek.

1.1. donat:
*Fennīyā bikr-i mezāmīn ile dīvānı **donat***
Sirkatin farkı ne sarf-ı hezeyān eylemeden **(Gazel 170/9)**

döndür-:

1.) Benzetmek, çevirmek.

1.1. döndürmüşse:-*müş, -se*
*Felek bāzīçe-i etfāle **döndürmüşse** de devri*
Bu güne sehvi bir gün māder-i eyyām eder tashīh **(Gazel 19/4)**

dön(üp) dolan-:

1.) Dönüp dolaşmak; bir şeyin, sürekli etrafında gezmek.

1.1. dön(üp) dolan-:-*mış, -lar, -dan, -ız*
Şemʿe ile pervāne timsāl-i mücessemdir bize
*Kūy-ı yārı çok zaman **dönmüş dolanmışlardanız*** **(Gazel 77/9)**

dört buçuk:

1.) "Dört buçuk" sayı sıfatı.

1.1. dört buçuk:
Dört buçuk *yıldır sana rāhat yüzü göstermedi*
Nādim olsun cevrine çarh-ı sitem-kār ağlasın **(Gazel 250/6)**

döşe-:

1.) Sermek, yaymak.

1.1. döşedim:*-di, -m*
Şevk verdim ona āh-ı dil-i sūzānım ile
Döşedim *savmaʿamı çāk-i girībānım ile***(Müsebba 2/15)**

dost:

1.) Sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi anlaşılan kimse.

1.1. dost:
Bār-ı gurbet çekmeyen bilmez garībin hālini
Kıl terahhüm ***dost*** *değil düşmüşse bir düşman garīb* **(Gazel 6/7)**

1.2. dost:
Yeter oldu fenā bağında nālāne
Yürü bülbül yürü ***dost*** *ellerine* **(Müfret 31/1)**

1.3. dostlar:*-lar*
Hudā ʿömrünü ʿikbālini etsin efzūn-ter
Sana Fennīyā ***dostlar*** *duʿā-hān taraf taraf* **(Gazel 104/7)**

1.4. dost:*-lar*
Tatlılardan tatlıdır ʿuşşāka tedmīr-i rakīb
Söylesin ***dostlar*** *nedir tenkīl-i aʿdādan lezīz* **(Gazel 24/6)**

dost ol-:

1.) Yakın olmak, yakınlık kurmak.

1.1. dost ol-:*-du*
Neden bīgāneler ***dost oldu*** *ben bīgāneyim şimdi*
Yanında muʿteber bir dost-ı kıymet-dār idim evvel **(Tahmis 3/10)**

dost-ı kıymet-dār:

1.) Kıymetli, değerli dost.

1.1. dost-ı kıymet-dār:*-i, -di, -m*
Neden bīgāneler dost oldu ben bīgāneyim şimdi
Yanında muʿteber bir ***dost-ı kıymet-dār idim*** *evvel* **(Tahmis 3/10)**

doy-:

1.) İsteği kalmayıncaya kadar yemek, açlığı kalmamak; ***mec.*** Yeter bulmak, kanmak, tatmin olmak.

1.1. doyar:*-(a)r*
Savma bir lokma ile sofra-i inʿāmından
Ki ***doyar*** *mı az ile dīde-i cīʿān-ı kerem* **(Kaside 41/32)**

1.2. doymayız:*-ma, -y, -ız*
Doymayız *hānede üçyüz senelik zād olsa*
ʿÖmrümüz müddetinin en çoğu yüz kaç yıl iken **(Gazel 196/4)**

doyur-:

1.) Açlığını gidermek, karnını doyurmak.

1.1. doyurup:*-up*
Eylemiştir niceʿatşānı bihakkın irvā
Cāyiʿānı ***doyurup*** *keff-i kerem-zād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/6)**

duʿā:

1.) Allah'a yalvarma, bir şeyin olmasını veya olmamasını isteme, yakarış, niyaz.

1.1. duʿā:
Bir ***duʿā*** *bir deʿubūdiyyetin ʿarz etmektir*
Kavl-i Fennīdeki efkār u hayālin sırrı **(Tarih 8/15)**

1.2. duʿā: (kasidenin son bölümü; dua bölümü)
Yeter Fennī ***duʿā*** *hengāmıdır āmīne el kaldır*
Ki erbāb-ı sühan bu emr-i mefrūz ileʿāmildir **(Kaside 38/45)**

1.3. duʿā: (kasidenin son bölümü; dua bölümü)
Yeter ey hāme-i Fennī yeter ey fāzıl-ı şūh
Bir ***duʿā*** *kaydına bak olma rehīn-i keselān* **(Kaside 45/58)**

1.4. duʿāya:*-y, -a* (kasidenin son bölümü; dua bölümü)
Etme itnāb-ı sühan Fennī tegazzül elverir
Sıdkile el kaldırıp eyle ***duʿāya*** *ibtidār* **(Kaside 39/54)**

duʿā et-/eyle-:

1.) Allah'a yalvarmak, niyaz etmek.

1.1. duʿā et-:*-sin*
Duʿā etsin *o Şāhaʿarz-ı şükrān eylesin millet*
*Ki envāʿ-ı şeref devr-i dilārāsında hāsıldır***(Kaside 38/5)**

1.2. duʿā et-: (kasidede dua bölümüne geçmek)
Fennīyā emr-i tegazzül de nihāyet buldu
Bir ***duʿā et*** *ki desin gökte melekler āmīn* **(Kaside 42/35)**

1.3. duʿā et-: (kasidede dua bölümüne geçmek)
Bir ***duʿā et*** *o Veliyyü'l-keremin hakkında*
Eylesin anı eʿālī vü edānī tezkīr **(Kaside 47/36)**

1.4. duʿā et-:*-ti*
Makdemi tārīhini taʿyīn için
Şöyle ***duʿā etti*** *benūn u benāt* **(Tarih 20/5)**

1.5. duʿā eyle-: (kasidede dua bölümüne geçmek)
Yetişir tarh-ı gazel eyle ***duʿā ey*** *Fennī*
Ey hüner mahzeni ey kıdve-i yārān-ı kerem **(Kaside 41/53)**

1.6. duʿā eyle-: (kasidede dua bölümüne geçmek)
Fennīyā oldu tegazzülde karīn-i encām
Sıdk ile ***eyle duʿā*** *vakt-i icābet geliyor* **(Kaside 48/37)**

1.7. duʿā eyle-: (kasidede dua bölümüne geçmek)
Fennīyā eyleme etnāb-ı sühanla tasdīʿ
Bir ***duʿā eyle*** *ki mergūb olaʿinde'l-ebrār* **(Kaside 43/35)**

1.8. duʿā eyle-:*-r*
Yani yapıp hatt-ı hadīd celb eyledi feyz-i cedīd
Oldu ahālī müstefīd ***eyler duʿā*** *şām ü seher* **(Tarih 16/11)**

duʿā kıl-:

1.) Dua etmek, Allah'a yalvarmak.

1.1. duʿā kıl-:
Bāğ-ı hüsnü görmesin yā Rab o dildārın hazān
Rīh-i Āsaftan masūn olsun bahār-ı behceti **(Kaside 37/107)**

1.2. duʿā kıl-:
Yeniden başlamasın dahle kirve dahhāl
Kıl duʿā *sıdk ile tekrīr-i senādan sonra* **(Kaside 40/65)**

duʿā-hān:

1.) Dua okuyan, dua eden kimse.

1.1. duʿā-hān:
Hudā ʿömrünü ʿikbālini etsin efzūn-ter
Sana Fennīyā dostlar ***duʿā-hān*** *taraf taraf* **(Gazel 104/7)**

duʿā-hān et-:

1.) Dua okuyan, dua eden (kimseler) yapmak.

1.1. duʿā-hān et-:-*ti, -n*
Kalb-i meksūr-ı ʿabīdānemi kıldın taʿmīr
Meskenim halkını bi'l-cümle ***duʿā-hān ettin*** **(Kaside 44/8)**

duʿā-hān ol-:

1.) Dua okuyan, dua eden kişi olmak.

1.1. duʿā-hān ol-:-*ma, -sın*
En ednā himmetiyle oldu bu cebhāne-i zībā
Nasıl herkes ***duʿā-hān olmasın*** *Abdülhamīd Hāna* **(Tarih 1/1)**

1.2. duʿā-hān ol-:-*ma, -dı, -k*
Tesādüf etmedi Fennī bize hakkiyle bir münʿim
Görüp eltāf u aʿtāfın ***duʿā-hān olmadık*** *gittik* **(Gazel 109/8)**

1.3. duʿā-hān ol-:-*(u)yor*
Hep ***duʿā-hān oluyor*** *ʿālem-i ʿulvīde sana*
Eb ü ecdādımın ervāhını şādān ettin **(Kaside 44/9)**

duʿā-yı hayr:

1.) Hayır duası.

1.1. duʿā-yı hayr:-*ı*
Hudā her ikisini kām-yāb u kām-rān etsin
Bu sūretle ***duʿā-yı hayrı*** *gāyet mültezem buldum* **(Gazel 155/7)**

1.2. duʿā-yı hayr:
Ümīdim var ki rahmetle anar ihvān u yārānım
Duʿā-yı hayr *ile tezkār eder evlād ü akrānım* **(Muhammes 2/17)**

dūçār et-:

1.) Tutulmasına, yakalanmasına sebep olmak.

1.1. dūçār et-:-*en*
Vākıʿ-ı hāle muvāfıktır değildir iftirā
Rifʾati bunca gama ***dūçār eden*** *ey mehlikā* **(Tahmis 6/17)**

dudağı çatla-:

1.) (Korkudan) dudaklarında yarıklar oluşmak.

1.1. dudağı çatla-:-*r*
Havf-ı taksīrātla ***çatlar dudağı*** *hāmenin*
Hayretinden mest-i sergerdān olur titrer kalem **(Kaside 24/50)**

dūd-ı āh:

1.) Ah dumanı ***(bk. āh[2]).***

1.2. dūd-ı āh:
Çıktı makarr-ı çarha tārīhin yazarken ***dūd-ı āh***
Rūh-ı Mekkī açtı Firdevs-i berîne doğru per **(Tarih 4/2)**

1.1. dūd-ı āh:-*(ı)m*
Dūd-ı āhum *sana şemsiyelik et yāre dedim*
Kabarıp cürmünü mānend-i sehāb et mi dedim **(Gazel 146/7)**

dūd-ı ʿanber-sā:

1.) Amber gibi kara duman ***(bk. ʿanber).***

1.1. dūd-ı ʿanber-sā:-*y, -a*
Nikāb almış bulunsa yār vech-i māh-ı tāb üzre
Sanırsın ***dūd-ı ʿanber-sāya*** *çekmiş āfītāb üzre* **(Gazel 193/1)**

duhān iç-:

1.) Duman, tütün içmek (ah kıvılcımlarının dumanını içmek); ***mec.*** Çok fazla acı, sıkıntı çekmek.

1.1. duhān iç-:-*(e)r, -iz*
Hasret-i laʿlin ile mey yerine kan içeriz
Üfleyip āh-ı şerer-bār ile ***duhān içeriz*** **(Müfret 26/1)**

dūn:

1.) Alçak, aşağı; az.

1.1. dūn:
Dūn *maʿāş ile günüm geçti yirmi beş sāl*
Bana da münʿatif olsun nazar-ı ʿātıfetin **(Kaside 40/57)**

dū-nīm ol-:

1.) İki parça olmak, ikiye bölünmek.

1.1. dū-nīm ol-:-*sun*
Görüp de İnşikāk-ı māhı īmān etmeyen gümrāh
Belā-yı āsumāna uğrasın tā ki ***dū-nīm olsun*** **(Kaside 14/5)**

dūr:

1.) Uzak, uzakta.

1.1. dūr:
Şeb-i firkatte kaldım ***dūr*** *düştüm dūr māhımdan*
Figān baht-ı siyāhımdan figān baht-ı siyāhımdan **(Gazel 245/1)**

1.2. dūr:
Dūr *isem sūret-i zāhirde efendimden eğer*
ʿArz-ı hālim olur ikdāmına ruhsā-yı ümīd **(Kaside 46/39)**

dur-:

1.) Kalmak, beklemek.

1.1. dur-:
Ey şafak ***dur*** *hele mahv etme zalām-ı leyli*
Bu gece işte o meh hānede mihmānımdır **(Gazel 31/6)**

1.2. dur-:
Sīnede hubb-ı ʿAli var sen ***dur*** *ey hubb-ı sivā*
Olamaz bir hıttada sultān sultān üstüne **(Gazel 206/4)**

1.3. durma:-*ma*
Ey kilk-i hüner-perver ey fāzıl-ı şīrīn-ter
Sen ***durma*** *hemān söyle nutkunda ʿazūbet var* **(Gazel 58/9)**

1.4. durma:-*ma*
Su alır hāsılı evsāhını her eşyānın
Seyyiʿātı suya ver ***durma*** *hemān ağla gönül* **(Gazel 135/6)**

1.5. durmak:-*mak*
Durmak *olmaz dāne-i kısmet bizi cezb eyledi*
Nūr-ı dīdem siz kalın sağ u selāmet elvedāʿ **(Gazel 101/4)**

1.6. durmasın:-*ma, -sın*
Gūş eden daʿvātını olsun seninle hem-zebān
Durmasın *vird-i zebān etsin anı leyl ü nehār* **(Kaside 39/55)**

1.7. dursun:-*sun*
Yā nasıl sabr eyleyip ***dursun*** *leb-i hāmūş ile*
Meclis-i rindānda hālāt-ı cūşā-cūş ile **(Tahmis 6/7)**

1.8. dururşun:-*(u)r, -sun*
Ne ***dururşun*** *uyan ey şemʿ-i ümīd-i dil-i zār*
Böyle fırsat mı düşer ādeme her leyl ü nehār **(Müsebba 2/26)**

1.9. dururuz:-*(u)r, -uz*
Gözetir ***dururuz*** *rızā-yı yāri*
İnhirāf etmeyiz mirsādımızdan **(Şarkı 3/12)**

2.) Mevcut olmak, bulunmak.

2.1. duran:-*an*
Erbāb-ı dil yanında
Duran *bir Ehl-i gaflet* **(Diğer 1/15)**

2.2. durdukça:-*dukça*
Sāyesinde müsterih olsun bütün ʿOsmāniyān
Müstezād olsun cihān ***durdukça*** *şān u şevketi* **(Kaside 37/109)**

2.3. durdukça:-*dukça*
Hudā artırsın ʿömr ü şevket-şāhānesin anın
Cihān ***durdukça*** *olsun taht-ı Şāhīde ʿuyūn-ārā* **(Tarih 21/4)**

2.4. durur:-*(u)r*
Ne ***durur*** *hātime-i devre kadar merd-i cebīn*
Ne de bu ʿāleme eshāb-ı şecāʿat bākī **(Gazel 243/2)**

2.5. dururken:-*(u)r, -ken*
Dururken *pāsibānım gamze-i hūn-rīz müjgānım*
Kimin haddine şeftāli koparsın vasl-bāğımdan **(Tahmis 7/5)**

dūr düş-:

1.) Ayrı düşmek, uzak kalmak.

1.1. dūr düş-:-*tü, -m*
Şeb-i firkatte kaldım ***dūr düştüm*** *dūr māhımdan*
Figān baht-ı siyāhımdan figān baht-ı siyāhımdan **(Gazel 245/1)**

dūr et-/eyle-:

1.) Uzaklaştırmak, ayırmak; mahrum bırakmak.

1.1. dūr et-:
Hemīşe hilʿat-ı ʿismetle tezyīn eyle yā Rabbī
Kulun Fennīyi ***dūr etme*** *tarīk-i istikāmetten* **(Kaside 10/6)**

1.2. dūr et-:-*en*
Gubār-ı rāhine yüz sürmek ister gerçi dil ammā
Beni bu maksadımdan ***dūr eden*** *buʿd-ı merāhildir* **(Kaside 38/34)**

1.3. dūr et-:-*ip*
Kūy-ı yāri ***dūr edip*** *vuslatla mesʿūd olmayan*
Aldırır ʿakl u şuʿūru vālih u hayrān gider **(Gazel 45/2)**

1.4. dūr et-:-*me*
Āsitānından kulun Fennīyi yā Rab ***etme dūr***
Bāʿis-i fevz ü saʿādettir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/6)**

1.5. dūr et-:-*me*
Etme Fennī kulunu feyz-i teveccühten dūr
Merhamet kıl Haseneyn ʿaşkına yā Hazret-i Pīr **(Kaside 33/16)**

1.6. dūr et-:-*me*
Hemīşe hilʿat-ı ʿismetle tezyīn eyle yā Rabbī
Kulun Fennīyi ***dūr etme*** *tarīk-i istikāmetten* **(Kaside 10/6)**

1.7. dūr et-:-*me*
Peşīmānım peşīmān sebk eden cürm ü günāhımdan
Beni ***dūr etme*** *yā Rab Pīr-i gavsiyyet penāhımdan* **(Müseddes 2/2)**

1.8. dūr et-:-*me, -sin*
Buʿabd-i ahkarı ***dūr etmesin*** *Hak āsitānından*
Budur bādī-i feyz ü imtiyāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/5)**

1.1. dūr eyle-:
Fennīyi karīn eyle İlāhī süʿadāya Sınf-ı sulehāya
Dūr eyle *anı meclis-i eshāb-ı şekādan Erbāb-ı hevādan* **(Müstezad 1/7)**

1.2. dūr eyle-:-*me*
Olsun yüreğim pertev-i ʿaşkınla münevver
Senden beni bir sāniye ***dūr eyleme*** *yā Rab* **(Kaside 13/6)**

1.3. dūr eyle-:-*me*
Hattā beni tefrīh edemez sahne-i gülşen
Yā Rabb beni ***dūr eyleme*** *dergāh-ı Nebīden* **(Müseddes 3/41)**

dūr ol-:

1.) Uzaklaşmak, uzak durmak.

1.1. dūr ol-:-*ma, -dı, -m*
Olmadım *cevrini görmekle harīminden* ***dūr***
Kalmadı havsalada sabra mecālim demedim **(Gazel 154/5)**

1.2. dūr ol-:-*ma*
Der-i Hünkārdan ***dūr olma*** *Fennī feyz ise maksūd*
Kul ol bir Pādişāha Bādīyā hürriyet istersen **(Gazel 246/8)**

dūr-bīn:

1.) İleriyi gören, uzak görüşlü (kimse). Uzağı gösteren alet, dürbün.

1.1. dūr-bīn:
Dūr-bīn *ʿakılla Fennī ülü'l-elbāb olan*
*Her umūrun bed eden evvel nihāyātın görür***(Gazel 55/5)**

durma:

1.) Durmadan, devamlı, sürekli.

1.1. durma:
Leyālīde leʾālī-i sirişki ***durma*** *īsār et*
Garaz kāşānesin yık hıtta-i ʿirfānı iʿmār et **(Müsebba 1/20)**

düş ol-:

1.) Müptela olmak, giriftar olmak; karşılaşmak, rastlamak.

1.1. düş ol-:-*du*
Düş oldu *gönül dün gece bir kaşları yāya Bir çehresi aya*
Kāʾil idin ol māl ile gelsek bir araya Yılda birer aya **(Müstezad 1/1)**

1.2. düş ol-:-*(u)r, -sun*
Eğer kesende paran var ise sarf eyle hayrāta
Şu nushi dinlemezsen ***düş olursun*** *çok beliyyāta* **(Müsebba 1/34)**

duy-:

1.) İşitmek; ***mec.*** Sezmek, fark etmek, hissetmek.

1.1. duyduğun:-*duk, -un*
Duyduğun *mesʾeleyi kalbine yaz hāme gibi*
Keşf-i rāz eyleme her gördüğüne nāme gibi **(Gazel 237/1)**

1.2. duymayan:-*ma, -y, -an*
Derdimi ***duymayan*** *az kaldı beni nevʿimde*
Beni günden güne meşhūr-ı cihān etti o şūh **(Gazel 20/2)**

1.3. duymazsın:-*maz, -sın*
Amān münkir misin yoksa kelām-ı Hakkı ***duymazsın***
Nedir bu milyoner oldun yine dünyāya doymazsın **(Müseddes 1/29)**

1.4. duysa:-*sa*
Duysa *bir ʿāşık ki eller yānına cānān gider*
Zehr alır gūyā kulağından içinden kan gider **(Gazel 45/1)**

1.5. duysa:-*sa*
Fazl ü ʿirfānımı ger **duysa** *Şehin-şāh-ı cihān*
Şüphesiz sānih olur nāmeme fermān-ı kerem **(Kaside 41/45)**

1.6. duyunca:-*unca*

Kudūm-ı Şāh-ı kevneyni ***duyunca*** *cāna geldik biz*
Ana kul olmak üzre ʿālem-i imkāna geldik biz **(Gazel 69/1)**

1.7. duyunca:-*unca*
Ney gibi ben dāğ-dār olsam ***duyunca*** *çok mudur*
Sen bu Dāvūdī sesinle mum edersin āheni **(Gazel 218/3)**

duyul-:

1.) İşitilmek; herkes tarafından bilinmek.

1.1. duyuldu:-*du*
Duyuldu *sırr-ı süveydā*
Āzāde-i suʾāl oldu **(Diğer 3/6)**

duyur-:

1.) Duyulmasını sağlamak.

1.1. duyur:
Ey sabā derdimi ***duyur*** *dildāra Allah ʿaşkına*
ʿArz-ı hālim sun huzūr-ı yāre Allah ʿaşkına **(Gazel 191/1)**

1.2. duyursam:-*sa, -m*
Ne tedbīr ittihāz etsem ***duyursam*** *yāre feryādım*
O sūzişli nevālar nağmeler savt-ı zübāb oldu **(Gazel 226/4)**

dūzah:

1.) Cehennem.

1.1. dūzah:
Dūzah *anın cennet anın*
Bāzūdaki kuvvet anın **(Diğer 5/21)**

dūzah ʿazābı:

1.) Cehennem azabı.

1.1. dūzah ʿazābı:-*ı*
Birisi mār-ı zehr-ālūd biri ***dūzah ʿazābıdır***
Hazer lāzım münāfıkla refīk-i nā-muvāfıktan **(Müfret 22/1)**

dūzah ol-:

1.) Cehennem (gibi) olmak.

1.1. dūzah ol-:-*(u)r*
ʿĀşıkın ***dūzah olur*** *cennet-i meʾvā gözüne*
Ne zamānlar ki görünmezse dilārā gözüme **(Gazel 195/1)**

dü:

1.) İki sayısı.

1.1. dü:
Dü *çeşm-i iştiyākım katre-bār-ı derd-i hasrettir*
Seni özler dil-i pür-ihtizāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/2)**

dü-ʿālem:

1.) İki dünya; ölümden önceki dünya hayatı ve ölümden sonraki ahiret hayatı.

1.1. dü-ʿālemden:-*den*
Hudādan gayra meyl ü incizāb ancak belāhattır
Dü-ʿālemden *geçen dervīş Sultān olmasın nolsun* **(Gazel 174/3)**

dü-cihān:

1.) İki dünya; dünya ve ahiret.

1.1. dü-cihān:-*da*
Bize her ***dü-cihānda*** *dest-gīr ol*
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/2)**

dü-çeşmin(i) aç-:

1.) İki gözünü, gözlerini açmak; ***mec.*** Görmesini, idrak etmesini sağlamak, gafletten uyandırmak.

1.1. dü-çeşmin(i) aç-:-*dı-tı*
ʿAmādan ***açdı*** *mevcūdāt* ***dü-çeşmin*** *tūtiyādır bu*
ʿAdīl olmaz bu hāke misk-i ezfer kadr ü kıymette **(Tahmis 1/8)**

dü-gītī:

1.) İki cihan.

1.1. dü-gītī:
Her ***dü-gītī*** *kabza-i hükmündedir ol serverin*
Zātına meddāh olur her tāliʿ-i yāver kalem **(Kaside 24/45)**

dühāt-i ʿasr:

1.) Devrin dâhileri.

1.1. dühāt-i ʿasr:-*a*
Nām-ı Eflātūnu Cālīnūsu artık kim anar
Hüsn-i tedbīrin ***dühāt-i ʿasra*** *verdi hayreti* **(Kaside 37/32)**

dümūʿ:

1.) Gözyaşları.

1.1. dümūʿ:
Bana ey merdümek-i çeşmim acı
Dilde ʿaşk āteşi var gözde ***dümūʿ*** **(Gazel 100/5)**

dümūʿ-ı dīde:

1.) Gözyaşları.

1.1. dümūʿ-ı dīde:-*m, -e*
Bekām olma beni mesrūr-ı kām-ı vuslat etmezsen
Dümūʿ-ı dīdeme *atf-ı nigāh-ı şefkat etmezsen* **(Gazel 124/1)**

dün:

1.) Bugünden bir önceki gün, dünkü gün.

1.1. dün:
Dūş oldu gönül ***dün*** *gece bir kaşları yāya Bir çehresi aya*
Kāʾil idin ol māl ile gelsek bir araya Yılda birer aya **(Müstezad 1/1)**

dünyā:

1.) Cihan, âlem, evren, yeryüzü.

1.1. dünyā:
Kūyunuzda bu gibi hāle nezāket mi denir
Seni bir kerre sararsam yıkılır mı ***dünyā*** **(Gazel 27/4)**

1.2. dünyā:
İktidā et ʿaşka ilm ü fazla etme ittikā
Eskidir ***dünyā*** *daha çok merd ü dānā eskidir* **(Gazel 42/3)**

1.3. dünyā:
Dünyā *ile çok ahz ü ʿatāya heves etme*
Gösterdiği bin türlü ziyān kārına değmez **(Gazel 65/4)**

1.4. dünyā:
Ol kadar tahmīl-i men etmekte kim ***dünyā*** *bize*
Sāyesinde kām alıp gūyā safālar görmüşüz **(Gazel 78/3)**

1.5. dünyā:
Doğruluktan inhirāf etmem yalan ***dünyā*** *için*
Eylemem terk-i hakīkat sāye vü hülyā için **(Gazel 172/1)**

1.6. dünyā:
Senin mecbūr-i dīdār-ı latīfindir bütün ***dünyā***
Senin sergeşte-i sevdā-yı zülfündür dokuz eflāk **(Kaside 15/3)**

1.7. dünyā:
Ey ecmel-i nev-i beşer vey mürsel-i rūşen-nazar
Dünyā *değil cennet değer vaslınla olam kām-yāb* **(Kaside 20/16)**

1.8. dünyā:
Zılāl-i reʾfetinde sāyebān olsun bütün ***dünyā***
Meh ü hurşīd tā kim pertev-endāz-ı menāzildir **(Kaside 38/49)**

1.9. dünyā:
Renciş-i buhl ile bī-tāb kalırdı ***dünyā***
Nev-be-nev çāre-resān olmasa Lokmān-ı kerem **(Kaside 41/6)**

1.10. dünyāda: *-da* (hiçbir zaman, hiçbir şekilde)
Fennī er isen hiç birine etme temāyül
Dünyāda *vefā sāhibesi zen bulamazsın* **(Gazel 128/10)**

1.11. dünyā:*-da*
Var mı bir şey ʿāşıka lāʾl-i dilārādan lezīz
Sor bilenlerden ne var ***dünyāda*** *sahbādan lezīz* **(Gazel 24/1)**

1.12. dünyāda:*-da* (hiçbir zaman, hiçbir şekilde)
Sevmeyiz ***dünyāda*** *biz cānān cānān üstüne*
Etmişiz cānān ile peymān peymān üstüne **(Gazel 181/1)**

1.13. dünyāda:*-da*
Hüsnüne benzer hüsün ***dünyāda*** *görmüş var mıdır*
Yok ki görsün de rivāyet eylesin meşhūdunu **(Gazel 26/6)**

1.14. dünyāda:*-da*
Hasbihal eyleyecek başka enīsim yoktur
Koyma bu bende-i hasret-keşi ***dünyāda*** *garīb* **(Gazel 8/3)**

1.15. dünyāda:*-da*
Girye eyler muttasıl ***dünyāda*** *merd-i hak-perest*
Dār-ı gurbette garībānın enīsi bādedir **(Gazel 38/4)**

1.16. dünyāda:*-da*
Değil ***dünyāda*** *hattā āhirette olmasın yā Rab*
Derūnum iştiyāk-ı Haydar-ı Kerrārdan hālī **(Gazel 217/6)**

1.17. dünyāda:*-da*
Hem-dem ettin nice ādemlere ***dünyāda*** *beni*
*Ādem etsin ʿalenen sūret ü sīmāda beni***(Gazel 223/1)**

1.18. dünyāda:*-da*
Eleme münkalib oldu emelim ***dünyāda***
Olmadım şāhid-i maksūdum ile işve-keşān **(Kaside 45/11)**

1.19. dünyāda:*-da*
Eskiden ***dünyāda*** *çok ehl-i vefālar var imiş*
Seyr u sahrālar temāşālar safālar var imiş **(Kıt'a 15/1)**

1.20. dünyāda:*-da*
Kāfī geldi bize farkın devleti
Çekmeyiz ***dünyāda*** *bār-ı minneti* **(Şarkı 6/9)**

1.21. dünyādan:*-dan*
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu ***dünyādan*** *geç* **(Müseddes 4/6)**

1.22. dünyādan:*-dan*
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu ***dünyādan*** *geç*
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç **(Müseddes 4/9)**

1.23. dünyādan:*-dan*
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu ***dünyādan*** *geç* **(Müseddes 4/12)**

1.24. dünyādan:*-dan*
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu ***dünyādan*** *geç*
*Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç***(Müseddes 4/16)**

1.25. dünyā:*-da, -i, -ken*
Dünyāda iken *şemʿanı yakmazsan elinle*
Zulmet-gede-i medfeni rūşen bulamazsın **(Gazel 128/4)**

1.26. dünyānın:*-(n)ın*
Bir emel kim bī-taleb bī-minnet eylerse zuhūr
İşte ***dünyānın*** *budur ancak elez niʿmeti* **(Kaside 37/4)**

1.27. dünyāya:*-y, -a*
Bilir mi sanırsın hepsi de kadr-i Āsafı
Dünyāya *gerçi pek çok Süleymān gelir gider* **(Gazel 46/9)**

1.28. dünyāya:*-y, -a*
Bütün ***dünyāya*** *hükmetsem açılmaz kalb-i mahzūnum*
Sürūr-ı sīnem ancak iltifāt-ı yāre kalmıştır **(Gazel 61/4)**

1.29. dünyāya:*-y, -a*
Çıkar ***dünyāya*** *āit ihtisārı dilden ey Fennī*
Bilirsin tenk-nā-yı kabre bu hayl ü hışm gitmez **(Gazel 81/6)**

1.30. dünyāya:*-y, -a*
Nāziksin efendim yakışır sen yine nāz et Ammā ki biraz et
Etvārını her vechile ***dünyāya*** *beğendir Öğren bu da fendir*
(Müstezad 3/4)

1.31. dünyāyı:*-y, -ı*
Geçenler yapmamış ***dünyāyı*** *yıkmışlar da gitmişler*
Ki eslāfından ahlāfa nice vīrāneler kalmış **(Gazel 94/4)**

1.32. dünyāyı:*-y, -ı*
Bulamaz kimse o maʿşūk-ı dilārāya bedel
Ser-te-ser geşt ü güzār eyleseler ***dünyāyı*** **(Gazel 141/7)**

1.33. dünyāyı:*-y, -ı*
Başka bir şeyler görünmez ʿārif-i dānā-dile
ʿAynın ʿibret ile ***dünyāyı*** *temāşādan lezīz* **(Gazel 24/3)**

1.34. dünyāyı:*-y, -ı*
Pür-ziyā ettikçe ***dünyāyı*** *çerāğ-ı āfītāb*
Saltanat-perdāz ola ol Şāh-ı hurşīd iştihār **(Kaside 39/56)**

1.35. dünyāyı:*-y, -ı*
Bir Süleymān lutfile ***dünyāyı*** *taʿmīr eyledi*
Bir de şimdi Hazret-i Sultān Hamīd-i zī-fünūn **(Kıt'a 1/1)**

dünyā gözüyle gör-:

1.) Ölmeden önce görmek.

1.1. dünyā gözüyle gör-:*-sün*
Amān yā Rab defīn-i hāk-i hicrān etme Fennīyi
Vatan dīdarını ***dünyā gözüyle*** *bir daha* ***görsün*** **(Gazel 160/5)**

dünyādan geç-:

1.) Bir kenara çekilip toplum yaşamına karışmamak; kendi halinde yaşayıp dünya nimetlerine yüz çevirmek.

1.1. dünyādan geç-:
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu ***dünyādan geç*** **(Müseddes 4/3)**

dünyāya doyma-:

1.) Dünya malına itimat etmek, gözü doymamak.

1.1. dünyāya doyma-:-*z, -sın*
Amān münkir misin yoksa kelām-ı Hakkı duymazsın
*Nedir bu milyoner oldun yine **dünyāya doymazsın*** **(Müseddes 1/29)**

dünyā-yı denī-perver:

1.) Aşağılık, alçakları koruyup gözeten dünya.

1.1. dünyā-yı denī-perver:-*e*
***Dünyā-yı denī-pervere** āit kederim yok*
Zīrā zen-i mekkāreye hüsn-i nazarım yok **(Müseddes 3/39)**

dür:

1.) (Ar. dürr): İnci, inci tanesi.

1.1. dür:
Fennīyā hāside ibrāz-ı hüner nāfiledir
***Dür** dökülse deheninden yine takdīr etmez* **(Gazel 71/7)**

1.2. dür:
*Hebādır **dür** dökülse Fennīyā derc-i dehānından*
Hazef ile cevheri temyīz eder sarrāf yoktur yok **(Gazel 108/5)**

1.3. dür:
*Eşkimi **dür** mü kıyās etti niçin ağlatıyor*
ʿAcebā dīdelerimden ne ümīd etti felek **(Gazel 110/3)**

1.4. dürründen:-*(ü)n, -den* (Hz. Abdülkadir Geylanî'nin sözleri)
*Kulun Fennī şereflensin **dürründen***
Der-i hāver-fer ü feyz-āverinden **(Kaside 28/15)**

dürer:

1.) İnciler.

1.1. dürer:
Seherde girye-nāk ol dilde feyz ister isen Fennī
*Olur cevf-i sadefte ebr-i nīsāndan **dürer** peydā* **(Kaside 4/9**

dürer-bār ol-:

1.) İnciler yağdıran, inci gibi gözyaşı döken olmak.

1.1. dürer-bār ol-:-*sun*
*Gözün ey ʿāşık-ı dilhaste **dürer-bār olsun***
Yāre derd-i dilin āzāde-i ihtār olsun **(Gazel 161/1)**

dürerbār-ı ʿavārif:

1.) İyilik incilerini yağdıran; çok cömert.

1.1. dürerbār-ı ʿavārif: (II. Abdülhamid Han)
***Dürerbār-ı ʿavārif** öyle feyyāz-ı maʿārif kim*
Maʿārif devre-i feyzinde taʿammüm etse kābildir **(Kaside 38/10)**

dür-i ʿātıfet:

1.) Lütuf incisi (sadrazam Rıfat Paşa).

1.1. dür-i ʿātıfet:
Vey ʿulüvv-i himemi revnak kālā-yı ümīd
*Ey **dür-i ʿātıfeti** merciʿ-i ashāb-ı emel* **(Kaside 46/22)**

dürlü:

1.) Türlü, çeşitli, farklı.

1.1. dürlü:
Eder tahrīk-i sevdā her bakışta ol siyah gözler
*Ki celb-i hātıra bin **dürlü** efsūn eyler īcād o* **(Gazel 177/2)**

dürlü dürlü:

1.) Türlü türlü, çeşit çeşit, farklı farklı.

1.1. dürlü dürlü:
Zübdedir āsār-ı kilk-i zī fünūnum Fennīyā
*Şerh olunsa **dürlü dürlü** nükte vü īmā çıkar* **(Gazel 34/7)**

1.2. dürlü dürlü:
***Dürlü dürlü** gussa gam versin Hudā hussādıma*
Bir nefes rāhat yüzü göstermesin ezdādıma **(Kıt'a 13/1)**

dürr ü gevher-kān:

1.) İnci ve mücevher kaynağı.

1.1. dürr ü gevher-kān:-*ı, -dır*
Misk-i ezfer damlar midādımızdan
*Āsārımız **dürr ü gevher-kānıdır*** **(Şarkı 3/14)**

dürr ü güher:

1.) İnci ve cevher.

1.1. dürr ü güher:-*den*
Şaştım sana manzūr olunca bana resmin Kimsin nedir ismin
*Terkīb-i tenin **dürr ü güherden** mi nedendir Bir başka bedendir* **(Müstezad 3/6)**

dürr-i ʿaden:

1.) Aden (inci çıkarılmakla meşhur Arabistan şehri) incisi.

1.1. dürr-i ʿaden:-*den*
*Bedenin **dürr-i ʿAdenden** masnūʿ*
Kākülün misk-i hıtādan mahsūl **(Gazel 100/4)**

dürr-i nāb:

1.) Halis, saf inci; ***mec***. Sevgilinin dişleri.

1.1. dürr-i nāb:
Fem-i yāri temāşā eyledim güftāra geldikçe
*Yapılmış lāʿlden bir hokka gūyā **dürr-i nāb** üzre* **(Gazel 193/2)**

1.2. dürr-i nāb:
Gubār etmez takarrür cevher üzere dürr-i nāb üzere
Kusūrum var ise ʿafv et efendim nezd-i ʿālīde **(Gazel 205/4)**

1.3. dürr-i nāb:
Hayrān felekler ānına Levlāk okundu şānına
*Meftūn olup dendānına deldirdi bağrın **dürr-i nāb*** **(Kaside 20/12)**

1.4. dürr-i nāb:
*Söyledikçe deheninden görünürdü **dürr-i nāb***
Senden ayrı düşeli oldu o demler bana harāb **(Müsebba 2/51)**

dürr-i nāb ol-:

1.) Saf, halis inci olmak.

1.1. dürr-i nāb ol-:-*(u)r*
*Ol dese hāk-i siyeh yek-pāre **dürr-i nāb olur***
Bir nazar kılsa eder peydā-yı berk ü ber kalem **(Kaside 24/36)**

dürr-i şāh-vār:

1.) Şahlara layık olan iri taneli inci.

1.1. dürr-i şāh-vār:
Ben de bir dānişverim red etmesin ol meh beni
*Kem behā olmaz atılmaz hāke **dürr-i şāh-vār*** **(Kaside 39/53)**

dürr-i yetīm ol-:

1.) Bir sedefte tek başına meydana gelen büyük ve iri, çok makbul inci olmak.

1.1. dürr-i yetīm ol-:-*maz*
Beşerde kābil-i esrār-ı hikmet binde bir çıkmaz
*Bahār emtārının her katrası **dürr-i yetīm olmaz*** **(Gazel 68/2)**

dürūd:

1.) Dua, övgü, selam.

1.1. dürūd:
Olmasın sıhhat ü iclāline noksān tārī
*Bu **dürūd** ile söze hüsn-i nihāyet geliyor* **(Kaside 48/38)**

düş-:

1.) Yansımak, aksetmek.

1.1. düşünce:-*ünce*
Tecellī-i hayālinle gönülde ızdırāb artar
***Düşünce** āb-ı sāfa ʿaks-i hurşīd-i cihān titrer* **(Gazel 40/6)**

2.) İsabet etmek, denk gelmek, karşılaşmak.

2.1. düşen:-*en*
İstemez erbāb-ı dil farkında kalsın pāyidār
*Evc-i minnetten **düşen** zıll-i hümā-yı devleti* **(Kaside 37/2)**

2.2. düşer:-*(e)r*
Fidye-i cāh ise terfīʿidir ehl-i hünerin
*ʿAynı emvāle **düşer** çünkü zekāt-ı emvāl* **(Kaside 40/62)**

2.3. düşer:-*(e)r*
Ahibbā-yı zemāne minnet etme pest-i ayyār olma
***Düşer** mi merd-i ciddīye muhanneslerden istimdād* **(Gazel 22/3)**

2.4. düşerse:-*(e)r, -se*
Sen sūret-i ādemde ferişteh görülürsün
*Ferrāce kayar kūşe-i dāmāna **düşerse*** **(Gazel 202/4)**

2.5. düşerse:-*(e)r, -se*
*Şūriş çoğalır araya dīvāna **düşerse***
Meclis karışır ortaya peymāne düşerse **(Gazel 202/1)**

2.6. düşerse:-*(e)r, -se*
Gözler kamaşır gabgab-ı berrāka nazardan
*Yaşmak büzülür çāk-i girībāna **düşerse*** **(Gazel 202/5)**

2.7. düşerse:-*(e)r, -se*
*Tercümān-ı sırr-ı hikmettir **düşerse** ehline*
Sālik-i şeh-rāh-ı ʿirfāna olur reh-ber kalem **(Kaside 24/16)**

2.8. düşmemiş:-*me, -miş*
Esmemiş bağçe-i hüsnünde bī-gāne sabā
***Düşmemiş** pençe-i hāra o gülün gülşeni pāk* **(Gazel 116/2)**

2.9. düşmüşsün:-*müş, -sün*
*İşittim sūfiyā sen bir hayāl-i hāma **düşmüşsün***
Yolu kayb eylemiş de kayd-ı neng ü nāme düşmüşsün **(Gazel 129/1)**

2.10. düşmüşsün:-*müş, -sün*
İşittim sūfiyā sen bir hayāl-i hāma düşmüşsün
*Yolu kayb eylemiş de kayd-ı neng ü nāme **düşmüşsün*** **(Gazel 129/1)**

2.11. düşmüşsün:-*müş, -sün*
Sana tālib olan rızk uğruna pek çok riyā yapmış
*Yazıklar sana şaşkın dāne derken dāme **düşmüşsün*** **(Gazel 129/2)**

2.12. düşmüşsün:-*müş, -sün*
Çıkar rızk-ı riyāyı iktidā et rehber-i ʿaşka
*Fenersiz ʿazm-i rāh etme zalām-ı şāma **düşmüşsün*** **(Gazel 129/4)**

2.13. düşmüşsün:-*müş, -sün*
Necāt ister isen tut mürşidin dāmānını yoksa
*Mukarrerdir helākin lücce-i isāma **düşmüşsün*** **(Gazel 129/5)**

2.14. düşse:-*se*
*Ebr-i feyzinden eğer bir katre **düşse** hāmeye*
Tā-ebed icrā ederdi ʿāleme kevser kalem **(Kaside 24/40)**

2.15. düştü:-*tü*
Karşıdan ʿarz-ı hirām eyledi bir serv-i revān
*Lerze **düştü** dil-i bīmārıma geldi buhrān* **(Kaside 45/51)**

2.16. düştü:-*tü*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime
*Sehm-i maʿtūhāne **düştü** imtihān-ı ʿilm ü fen* **(Muhammes 4/13)**

2.17. düştüm:-*tü, -m*
***Düştüm** şeb-i tārīke elimde fenerim yok*
Müşkil bu ki bir hem-reh-i rūşen seyirim yok **(Müseddes 3/2)**

3.) Düşkünleşmek, çaresizleşmek.

3.1. düşen:-*en*
***Düşen** bī-keslere rahmet tarīk-i iʿtilā göster*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/24)**

3.2. düşmüşleri:-*müş, -ler, -i*
*Çerha küsmüşleri **düşmüşleri** taltīf eyle*
Gün geçip emr-i muhāl olmadan imkān-ı kerem **(Kaside 41/51)**

3.3. düştüm:-*tü, -m*
Senin-çün dāhil oldum meclis-i rindāna sultānım
*Senin-çün **düştüm** işte naʿle vü efgāne sultānım* **(Müsebba 3/16)**

4.) Müptela olmak, tutulmak, âşık olmak.

4.1. düş-:
*Gönül bir āfete **düş** cihānda şöhret istersen*
Tutulma her mihr-i devr-i kamerde rāhat istersen **(Gazel 246/1)**

4.2. düşüp:-*üp*
*Hīle-i vesvāsa **düşüp** kurtulmak*
Ādemin mūcib-i intibahıdır **(Diğer 4/10)**

düşeni kaldır-:

1.) Kötü durumda olana yardımda bulunmak.

1.1. düşeni kaldır-:
***Kaldır düşeni** elde iken dāmen-i fırsat Eyyām-ı saʿādet*
Eyyām-ı saʿādet ki serīu'l-cereyāndır İsrāfı ziyāndır **(Müstezad 2/4)**

düşmān:

1.) (Birine karşı) İyi duygular beslemeyen, kötülük etmek için fırsat kollayan kimse, yağı, hasım, adu.

1.1. düşmān:
Bār-ı gurbet çekmeyen bilmez garībin hālini
*Kıl terahhüm dost değil düşmüşse bir **düşmān** garīb* **(Gazel 6/7)**

düşman-ı ikbāl:

1.) Baht, talih, saadet düşmanı; kader.

1.1. düşman-ı ikbāl:-*(i)m, -e*
*Tā-be-mahşer laʿnet olsun **düşman-ı ikbālime***
Eylemişken hizmetim uğrunda ben terk-i huzūr **(Muhammes 4/3)**

1.2. düşman-ı ikbāl: -*(i)m, -e*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime
*Tā-be-mahşer laʿnet olsun **düşman-ı ikbālime*** **(Muhammes 4/5)**

1.3. düşman-ı ikbāl:-*(i)m, -e*
*Tā-be-mahşer laʿnet olsun **düşman-ı ikbālime***
Gerçi yoktur minnetim gerdūn-ı dūna cāh için **(Muhammes 4/8)**

1.4. düşman-ı ikbāl:-*(i)m, -e*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime
Tā-be-mahşer laʿnet olsun ***düşman-ı ikbālime*** **(Muhammes 4/10)**

1.5. düşman-ı ikbāl:-*(i)m, -e*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun ***düşman-ı ikbālime***
Sehm-i maʾtūhāne düştü imtihān-ı ʿilm ü fen **(Muhammes 4/13)**

1.6. düşman-ı ikbāl:-*(i)m, -e*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime
Tā-be-mahşer laʿnet olsun ***düşman-ı ikbālime*** **(Muhammes 4/15)**

1.7. düşman-ı ikbāl:-*(i)m, -e*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun ***düşman-ı ikbālime***
Hīn-i meʾmūriyetimde kimseyi incitmedim **(Muhammes 4/18)**

1.8. düşman-ı ikbāl:-*(i)m, -e*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime
Tā-be-mahşer laʿnet olsun ***düşman-ı ikbālime*** **(Muhammes 4/20)**

1.9. düşman-ı ikbāl:-*(i)m, -e*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime
Tā-be-mahşer laʿnet olsun ***düşman-ı ikbālime*** **(Muhammes 4/23)**

düşmen:

1.) ***bk. düşmān.***

1.1. düşmen:
Nezāket ile deldin sīnemi sūzen misin kāfir
Harāb ettin ten-i bīmārımı ***düşmen*** *misin kāfir* **(Gazel 39/1)**

1.2. düşmeni: -*i*
Çekerim besmeleyi münkiri kahr etmek için
Bana pek tatlı gelir ***düşmeni*** *tenkīl etmek* **(Gazel 117/6)**

1.3. düşmen:-*(i)m*
Kimi sevsem beni cāh-ı gama atmak ister
Başka düşman aramam ***düşmenim*** *ihvānımdır* **(Gazel 31/2)**

1.4. düşmenim:-*(i)m*
Kastedildi ʿadetā taʿtīl-i istiʿdādıma
Düşmenim *tasdīk ederken bendeki ehliyeti* **(Kaside 37/80)**

1.5. düşmenim:-*(i)m*
Kimi sevsem beni cāh-ı gama atmak ister
Başka düşman aramam ***düşmenim*** *ihvānımdır* **(Gazel 31/2)**

düşmen-i bed-hāh:

1.) Kötü istekli, kötü olunmasını isteyen düşman.

1.1. düşmen-i bed-hāh:-*a*
Belin kırmak anın hançer be-dest olmakladır yoksa
Hatādır ***düşmen-i bed-hāha*** *karşı ihtizāz etmek* **(Gazel 112/3)**

düstūr-ı edīb:

1.) Edepli, edebî yazılar yazan vezir (Kanar, 2007).

1.1. düstūr-ı edīb:-*e* (Giritli Sırrî Paşa)
O ***düstūr-ı edībe*** *sāde bu beyti tilāvet kıl*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/42)**

düstūr-ı kerem-pīşe:

1.) Cömertliği huy edinmiş sadrazam.

1.1. düstūr-ı kerem-pīşe: (Said Paşa)
Yani ***düstūr-ı kerem-pīşe*** *Saʾīd Paşa kim*
Fıtraten mevhibe-i Hakktır ana bezl-i nevāl **(Kaside 40/27)**

düşün-:

1.) Aklından geçirmek, göz önüne getirmek; zihniyle arayıp bulmak.

1.1. düşün-:
Sırr-ı īcādı ***düşün*** *dīde-i imʿān ile bak*
Nedir ʿālem nedir ādem ne hayāl-hānedeyiz **(Gazel 86/5)**

1.2. düşün-:
Düşün *söyle kelāmın muhtasar hem de müfīd olsun*
Sözünden sohbetinden dinleyenler müstefīd olsun **(Müseddes 1/26)**

düşür-:

1.) Bir duruma uğratmak.

1.1. düşürdümse:-*dü, -m, -se*
Heves-i vuslat-ı cānāne ***düşürdümse*** *seni*
Ey gönül kendini yak yık da harāb et mi dedim **(Gazel 146/6)**

düşvār:

1.) Zor, güç (şey).

1.1. düşvār:
Öyle bir Āsaf-ı aʿkal ki o yoktur şüphe
Sehl olur dergehine ʿarzolunan her ***düşvār*** **(Kaside 43/9)**

düzen:

1.) Dolap, hile.

1.1. düzenin:-*(i)n*
Sen eski feleksin bilirim çok ***düzenin*** *var*
Zengicek mi yurdun uyuttun mu ne yaptın **(Gazel 123/5)**

E

eʿālī:

1.) En ali, en yüksek, en yüce.

1.1. eʿālīden:-*den*
***Eʿālīden** umar ihsān esāfil böyledir ʿādet*
Eder arz u kamer şems-i ziyā-küsterden istimdād **(Gazel 22/2)**

1.2. eʿālī:
O ʿālī mesleği şāhīn-i pervāz olmayan bilmez
*Tevāzūʾdur **eʿālī** zümresin aʿlā eden ammā* **(Gazel 66/2)**

1.3. eʿālī:
Benim ol şāʿir-i Örfī-edā Sāʾib-i sühan şimdi
*Sözüm şāyānsa baş **eʿālī** ve esāfildir* **(Kaside 38/40)**

eʿālī vü edānī:

1.) Yüksek ve alçak (mevkideki) kimseler.

1.1. eʿālī vü edānī:
Bir duʿā et o Veliyyü'l-keremin hakkında
*Eylesin anı **eʿālī vü edānī** tezkīr* **(Kaside 47/36)**

eb ü ecdād:

1.) Baba ve cetler; atalar.

1.1. eb ü ecdād:-*(ı)m, -ın*
Hep duʿā-hān oluyor ʿālem-i ʿulvīde sana
***Eb ü ecdādımın** ervāhını şādān ettin* **(Kaside 44/9)**

1.2. eb ü ecdād:-*(ı)n*
Rāhına medresenin ak yürü cūyān gibi
***Eb ü ecdādın** olan zāt-ı şerīfān gibi* **(Müseddes 4/5)**

1.3. eb ü ecdād:-*(ı)mız, -dan*
Yüz süreriz Pīrin hāk-i rāhına
*Böyle gördük **eb ü ecdādımızdan*** **(Şarkı 3/4)**

ebed:

1.) Sonsuza kadar, ebediyen.

1.1. ebed:
*Tā **ebed** çıkmaz dimāğımdan o lezzet doğrusu*
Görmedim būs-ı leb-i laʾl-i şeker-hādan lezīz **(Gazel 24/7)**

1.2. ebed:
*Olurlar şevk ü zevk-i talʿatınla tā **ebed** devvār*
Seni gökte ararken yerde buldu çünki mihr ü māh **(Kaside 14/2)**

ebeden:

1.) Sonsuza kadar.

1.1. ebeden:
Yanar ağlar geceler subha kadar şemʿa gibi
*Uyku girmez **ebeden** bende-i Mevlā gözüne* **(Gazel 195/6)**

ebedī:

1.) Sonsuza kadar, ebediyen.

1.1. ebedī:
Zādını vakt ü zamān ile tedārik edegör
***Ebedī** besleyemez çünkü bu vīrāne seni* **(Gazel 230/2)**

1.2. ebedī:
*Sağ iken bir **ebedī** hāne tedārik ede gör*
Ne bu mesken ne bu miknet ne bu fırsat bākī **(Gazel 243/7)**

ebediyyet:

1.) Allah'ın sonsuzluğu, ölümsüzlüğü.

1.1. ebediyyet:
*Fātıriyyet Ahadiyyet **Ebediyyet** sana hās*
Kıdem-i Zāt u Sıfāt-ı Samadiyyet sana hās **(Kaside 2/1)**

ebhās ü maʿānī:

1.) Bahisler ve manalar.

1.1. ebhās ü maʿānī:-*de*
*Muhakkıkdır bırakmaz şüphe **ebhās ü maʿānīde***
Muhakkak cümle eştāt-ı fünūn dehri şāmildir **(Kaside 38/11)**

ebkem:

1.) Dilsiz.

1.1. ebkem:
Rağbeti yoksa mülākāta ne lāzım acı söz
*Herkes ey dilber-i şīrīn-dehen **ebkem** değil ā* **(Gazel 5/6)**

1.2. ebkem:
*Pençe-i nādān-ı bī-sermāyede **ebkem** kalır*
Keff-i erbāb-ı maʿārifte neler söyler kalem **(Kaside 24/11)**

ebkem bırak-:

1.) Dilsiz bırakmak, konuşturmamak.

1.1. ebkem bırak-:-*sın*
Gül femin açıp tekellüm eyledikçe nāz ile
*Gülşenin **ebkem bıraksın** bülbül-i gūyāsını* **(Gazel 219/6)**

ebkem ol-:

1.) Dilsiz olmak, konuşmamak, (bülbül için) ötmemek.

1.1. ebkem ol-:-*sun*
Gonca lebler goncalar çāk-i girībān eylesin
***Ebkem olsun** ʿandelīb zār gülzār ağlasın* **(Gazel 250/3)**

eblağ ol-:

1.) Çok beliğ, çok etkili.

1.1. eblağ ol-:-*(u)r*
*Hüsn-i hatla yazılan nutk-ı belīğ **eblağ olur***
Lafz içün bāʿis-i efzāyiş-i āndır kalemim **(Gazel 152/8)**

ebleh:

1.) Akılsız, ahmak.

1.1. eblehleri:-*ler, -i*
Merd isen ʿākil isen aldanma mekr ü āline
*Aldatır **eblehleri** bu kahbe dünyā eskidir* **(Gazel 42/2)**

ebnā-yı ādem:

1.) İnsanoğlu.

1.1. ebnā-yı ādem:
*Bütün **ebnā-yı ādem** tabʿ-ı diğer eylemiş peydā*
Ulü'l-ihsānı gitmiş cihānın çingāneler kalmış **(Gazel 94/5)**

1.2. ebnā-yı ādem:-*de*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen
*Tesādüf eyledikçe bir fakīr **ebnā-yı ādemde*** **(Müsebba 1/25)**

1.3. ebnā-yı ādem:-*den*
*Günāhımla temeyyüz eyledim **ebnā-yı ādemden***
Anınçün boynum eğri hātırım āzürdedir gamdan **(Müseddes 2/7)**

ebnā-yı beşer:

1.) İnsanoğulları, insanlar.

1.1. ebnā-yı beşer:
Seni ahsen yaratmış Rabb-i Ekrem yā Resūlallah
*Hasendir gerçi **ebnā-yı beşerde** Hazret-i Yūsuf* **(Kaside 17/5)**

1.2. ebnā-yı beşer:
*Sāde Yūsufʿmu hep **ebnā-yı beşer** sīne döğer*
Kendi rahm etmiş olaʿāşık-ı nā-kāma meğer **(Kaside 34/8)**

1.3. ebnā-yı beşer:
*Yerde **ebnā-yı beşer** kadrini eyler iʿzām*
Gökte ervāh-ı melek nāmını eyler ibcāl **(Kaside 40/20)**

ebnā-yı cinn:

1.) Cinin evlatları; ***mec.*** Kötü kimseler, düşmanlar.

1.1. ebnā-yı cinn:-*in*
Fennīyā hülyā-yı zülf-i yār ağarttı rīşimi
*Başına **ebnā-yı cinnin** böyle sevdā gelmesin* **(Gazel 167/6)**

ebnā-yı cins:

1.) Aynı cinsten, aynı soydan olanlar; din kardeşleri, Müslümanlar.

1.1. ebnā-yı cins:-*(i)n, -e*
*Muʿīn ol **ebnā-yı cinsine** mümkün oldukça*
Fırsat zamānı gāyet şitābāna gelir gider **(Gazel 46/7)**

1.2. ebnā-yı cins:-*e*
Tekebbür eylemez merd-i asīl asla kafa tutmaz
*Esāfil kārıdır **ebnā-yı cinse** ʿarz-ı istikbār* **(Gazel 89/5)**

ebnā-yı zemān:

1.) İçinde bulunulan zamanın insanları; ***mec.*** Her devrin her şekline uyabilen kimseler, zamane insanları.

1.1. ebnā-yı zemān:
Tanımışlar keremin kadrini ʿulviyyetini
*Olur **ebnā-yı zemān** cān ile cüyān-ı kerem* **(Kaside 41/9)**

1.2. ebnā-yı zemān:-*da*
ʿAcabā yevm-i kıyāmetten ʿalāmet mi nedir
*Şimdi **ebnā-yı zemānda** görülen fikr-i fesād* **(Taştir 2/8)**

ebrār:

1.) Hayır işleyen, takva sahibi, olgun ve faziletli kimseler.

1.1. ebrārdan:-*dan*
Cenāb-ı Pīrin ihvān-ı kirāmın ʿömrün efzūn et
*İlāhī bezm-i ʿālem kalmasın **ebrārdan** hālī* **(Gazel 217/5)**

ebr-i bārān:

1.) Yağmur bulutu.

1.1. ebr-i bārān:-*dır*
***Ebr-i bārāndır** olan devrinde ancak katre-rīz*
Yoksa yoktur sāye-i ʿadlinde çeşm-i eşk-bār **(Kaside 39/24)**

ebr-i feyz:

1.) Bereket bulutu; ilim, marifet bulutu.

1.1. ebr-i feyz:-*i, -n, -den*
***Ebr-i feyzinden** eğer bir katre düşse hāmeye*
Tā-ebed icrā ederdi ʿāleme kevser kalem **(Kaside 24/40)**

ebr-i güher-bār-ı bahār:

1.) Bahar mevsiminin cevherini (bereketli yağmur) saçan bulutları.

1.1. ebr-i güher-bār-ı bahār:
O himmete leyl ü nehār ederler ʿarz-ı iftikār
***Ebr-i güher-bār-ı bahār** cūduna timsāl olamaz* **(Gazel 83/2)**

ebr-i nīsān:

1.) Nisan bulutu (yağmuru).

1.1. ebr-i nīsān:-*dan*
Seherde girye-nāk ol dilde feyz ister isen Fennī
*Olur cevf-i sadefte **ebr-i nīsāndan** dürer peydā* **(Kaside 4/9)**

ebr-i siyeh:

1.) Kara bulut.

1.1. ebr-i siyeh:-*le*
*Āfitāb-ı hünerim **ebr-i siyehle** mestūr*
Gevher-i maʿrifetim hāk-i medellette nihān **(Kaside 45/33)**

ebr-i zalām-engīz:

1.) Karanlık saçan, karanlığa sebep olan bulut.

1.1. ebr-i zalām-engīz:
*Ne cānibde bedīdār olsa bir **ebr-i zalām-engīz***
Gelir başında kışlar ehl-i derdin hayli dem gitmez **(Gazel 81/2)**

ebrū:

1.) Kaş (sevgilinin kaşları). Klasik şiirde sevgilinin güzellik unsurlarından biridir. Fitnelik, özelliği ile bilinmektedir ve bu özelliği ortaya çıkarmakta göz, kirpik ve gamze ile ortaktır. Kaşın şekil itibariyle eğri oluşu da önemli özellikleri arasındadır ve bu şekliyle "hilal" e benzemesi sıkça bahsedilen benzetmelerdendir (Pala, 2017: 130).

1.1. ebrū:
*Nedir bu ok kiprik nedir bu **ebrū***
Nedir bu kara göz hūrā mısın sen **(Diğer 2/4)**

1.2. ebrū:
*Ab-ı rūdur o senin sehv ile **ebrū** dediğin*
Yüze anınla çıkar işte o meh-rū dediğin **(Gazel 118/1)**

1.3. ebrūlar:-*lar*
*Āb-ı rūy-ı hüsnüne **ebrūlar** eyler ser-fürū*
Çeşm-i efsūnkārına cādūlar eyler ser-fürū **(Gazel 176/1)**

1.4. ebrūları:-*ları*
*Dilkeş **ebrūları** gūyā ki hilāl-i meh-i ʿīd*
Görse bir sāʾim olur savmı karīn-i butlān **(Kaside 45/56)**

1.5. ebrūların:-*lar, -ın*
Edemez oldu gönül āteş-i hicri ızmār
*Māh-ı nevden bedel **ebrūların** eyle izhār* **(Müsebba 2/37)**

ebsār:

1.) Gözler.

1.1. ebsār:
Bürkaʿ-ı nāzı eğer alsa yüzünden dildār
*Kamaşır pertev-i mehtāb-ı ruhundan **ebsār*** **(Kaside 43/30)**

ebter:

1.) Eksik, noksan.

1.1. ebter:
Bikr-i fikrimden tulūʿ etsin nice böyle nuʿūt
*Dest-i ʿaczimde İlāhī kalmasın **ebter** kalem* **(Kaside 24/61)**

Ebü'l-Fadl:

1.) (Ebü'l-Fazl) Faziletlilerin babası; Ebu'l-Fazl el-Allâmî, Ekber Şâh devrinin önde gelen âlim, şair ve devlet adamıdır.

1.1. Ebül-Fadla:-*a*

*Sensin efdālü mehāsinde **Ebü'l-Fadla** hemāl*
Sensin izʿān ü ferāsette Felātūna nazīr **(Kaside 47/12)**

ebvāb-ı edānī:

1.) Alçakların, aşağılık (kimselerin) kapıları.

1.1. ebvāb-ı edānī:*-y, -e*
*Kulun Fennīyi muhtāç etme **ebvāb-ı edānīye***
Ki sensin hāʾiz-i ʿale'l-merātib yā Resūlallah **(Kaside 16/5)**

ebvāb-ı teʾessüf:

1.) Esef kapıları.

1.1. ebvāb-ı teʾessüf:
***Ebvāb-ı teʾessüf** dil-i nālānıma meftūh*
Her şāhımı bir seng-i sitem eyledi mecrūh **(Müseddes 3/11)**

ecdād:

1.) Cetler, atalar, dedeler.

1.1. ecdādımı:*-(ı)m, -ı*
***Ecdādımı** gark eyleyim rahmetine*
Evlādımı her türlü belādan sakla **(Kaside 3/2)**

1.2. ecdādımızdan:*-(ı)mız, -dan*
Bu ʿulüvv-i himmet bu ʿālī-meşreb
*Bize mīrās kaldı **ecdādımızdan*** **(Şarkı 3/6)**

ecdād-ı ıʿzām:

1.) Ulu, yüce atalar, cetler.

1.1. ecdād-ı ıʿzām:*-ı, -n, -dan*
*Semāhat şīme-i mevrūse **ecdād-ı ıʿzāmından***
Kerem-perverliği destūr-ı tīnet üzre fāʿildir **(Kaside 38/9)**

ecel:

1.) Her canlı için takdir edilmiş olan ölüm zamanı, ömrün son demi.

1.1. ecel:
Henüz üç yaşını etmişken ikmāl
***Ecel** zahmından ettirdi şikāye* **(Tarih 13/4)**

1.2. ecele:*-e*
Etme efendim rukabādan hazer
*Fāʾide vermez **ecele** havf u bīm* **(Gazel 145/2)**

ecmel:

1.) Çok (daha, en, pek) güzel.

1.1. ecmel:
*ʿAklen ekmel hüsnen **ecmel** fıtraten aslü'l-usūl*
ʿAhden evfā reʾyen evsaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/3)**

1.2. ecmel:
Görmedim senden mükemmel bir güzel
*Senden **ecmel** doğmadı bir anneden* **(Kıt'a 2/1)**

ecmel-i nev-i beşer:

1.) İnsan türünün en güzeli; Hz. Peygamber.

1.1. ecmel-i nev-i beşer:
*Ey **ecmel-i nev-i beşer** vey mürsel-i rūşen-nazar*
Dünyā değil cennet değer vaslınla olam kām-yāb **(Kaside 20/16)**

ecnebī-i fıtnat u ʿirfān:

1.) Anlama ve kavrama yabancısı; anlayışı ve kavrayışı kıt olan.

1.1. ecnebī-i fıtnat u ʿirfān:*-a*
Derdini Fennī hafiyyen bir zarīfe söylesin
***Ecnebī-i fıtnat u ʿirfāna** şekvālanmasın* **(Gazel 171/9)**

ecr:

1.) Sevap, mükafat, manevi karşılık.

1.1. ecrini:*-i, -n, -i*
O nasıl etmiş ise ehl-i mezākı irvā
*Katārātınca Hudā **ecrini** ihsān etsin* **(Tarih 15/5)**

ecr ü mesūbātın gör-:

1.) Sevabını ve mükâfatını almak, kazanmak.

1.1. ecr ü mesūbātın gör-:*-(ü)r*
Yüklenir bār u bāli tālihu'l-efʿāl olan
*Sālihu'l-aʿmāl olan **ecr ü mesūbātın** görür* **(Gazel 55/4)**

ecrām-ı felek:

1.) Feleğin cisimleri, gezegenleri. Batlamyus felsefesine göre felek yahut gökyüzü iç içe girmiş dokuz çadır veya kâse gibi yahut iç içe sıralanmış soğan kabukları gibi tasavvur edilmektedir. Bu felsefeye göre yedi seyyare ve bunların oluşturdukları dokuz kat felek, merkezde bulunan dünyanın etrafında durmadan dönmektedir. Birinci felekte Ay olmak üzere sırasıyla; Utarit, Zühre, Şems, Mirrih (Merih), Müşteri ve Zuhal gezegenleri bulunmaktadır. Sekizinci felek sabit yıldızlar ve burçlar feleği iken dokuzuncu felek de bütün felekleri saran en büyük ve en yüksek olan Atlas feleğidir. Hükema felsefesine göre ise; sekizinci feleğe Kürsî , dokuzuncusuna da Arş denilmektedir (Şentürk, 1994: 131-180).

1.1. ecrām-ı felek:
Sāk-ı arşa dayanır lerze verir cebr ile
Āh-ı ʿuşşāk için ecrām-ı felek perde midir **(Gazel 36/6)**

ecr-i cezīl:

1.) Bol, çok sevap.

1.1. ecr-i cezīl:
*Yok sende bir **ecr-i cezīl** kaldın günāhınla hacīl*
Fahr-ı cihāna ol dahīl ancak budur emr-i savāb **(Kaside 20/6)**

1.2. ecr-i cezīl:
Kıl icābetle şu zehr-āb-ı fırākı taʿdīl
*Yazılır her ādemin başına bin **ecr-i cezīl*** **(Müsebba 2/41)**

eczāhāne-i hikmet:

1.) Hikmet eczanesi; ***mec.*** Kâinat.

1.1. eczāhāne-i hikmet:*-te*
*Bu **eczāhāne-i hikmette** Lokmān olmasın nolsun*
İlāhī herkese ʿarz-ı tevāzu eyleyen rindin **(Kaside 8/10)**

1.2. eczāhāne-i hikmet:*-te*
İlāhī senden istidʿā-yı dārū eyleyen bīmār
*Bu **eczāhāne-i hikmette** Lokmān olmasın nolsun* **(Kaside 8/9)**

eczā-yı cism:

1.) Bedenin parçaları; vücudun tamamı.

1.1. eczā-yı cism:*-(i)m*
*Fennīyā **eczā-yı cismim** ola ser-tā-ser kalem*
Ravza-i ʿulyāsına olsun selām-ı bī-hesāb **(Kaside 24/59)**

eczā-yı ʿızām:

1.) Kemiklerin parçaları.

1.1. eczā-yı ʿızām:*-(ı)m*

Eğer görmezden evvel cān verirsem Ravza-i pāki
*Mezārımda der **eczā-yı ʿızāmım** haşredek eyvah* **(Kaside 14/7)**

eczā-yı maʿārif:

1.) Marifet, bilim parçaları, bölümleri.

1.1. eczā-yı maʿārif:
Etmeseydi az daha imdād-ı ʿulüvv-i himmeti
*Büsbütün olmuştu **eczā-yı maʿārif** tār ü mār* **(Kaside 39/18)**

eczā-yı ümīd:

1.) Ümit parçaları.

1.1. eczā-yı ümīd:
ʿAvn ü ihsānın ile mazhar-ı cemʿiyyet kıl
*Gerçi meşdūd ise endīşece **eczā-yı ümīd*** **(Kaside 46/40)**

edā:

1.) Naz, işve, cilve.

1.1. edā:
Fennī -i vefā-perverī hakkında der ol māh Sağ eylesin Allah
*Pākīze **edā** nükte-ver üstād-ı sühandır Mahsūl-i vatandır*
(Müstezad 3/8)

edālı:

1.) İşveli, cilveli, nazlı.

1.1. edālı:
Rifʾati bunca gama dūçār eden ey mehlikā
*Şīveli nazlı **edālı** lā-übālī gözlerin* **(Tahmis 6/18)**

edānī:

1.) Alçak kişiler, aşağılık kimseler.

1.1. edānīye:-*y, -e*
***Edānīye** arz-ı minnet eyler kıyās etme*
Gerekse yine senden gerektir ʿatā bana **(Gazel 4/3)**

edāt-ı tasgīr:

1.) Küçültme edatı.

1.1. edāt-ı tasgīr:
*Kāmile mūcib-i naks olmaz **edāt-ı tasgīr***
Nākısa mūris-i feyz olmaz ʿulüvv-i taʿbīr **(Müsemmen 1/4)**

1.2. edāt-ı tasgīr:
*Kāmile mūcib-i naks olmaz **edāt-ı tasgīr***
Nākısa mūris-i feyz olmaz ʿulüvv-i taʿbīr **(Müsemmen 1/8)**

1.3. edāt-ı tasgīr:
*Fāzılın fazlını selb etmez **edāt-ı tasgīr***
Nākısa celb-i kemāl etmez ʿulüvv-i taʿbīr **(Müsemmen 1/12)**

1.4. edāt-ı tasgīr:
*Kāmile mūcib-i naks olmaz **edāt-ı tasgīr***
Nākısa mūris-i feyz olmaz ʿulüvv-i taʿbīr **(Müsemmen 1/16)**

1.5. edāt-ı tasgīr:
*Kāmile mūcib-i naks olmaz **edāt-ı tasgīr***
Nākısa mūris-i feyz olmaz ʿulüvv-i taʿbīr **(Müsemmen 1/20)**

1.6. edāt-ı tasgīr:
*Fāzıla mūcib-i naks olmaz **edāt-ı tasgīr***
Cāhile mūris-i feyz olmaz ʿulüvv-i taʿbīr **(Müsemmen 1/24)**

1.7. edāt-ı tasgīr:
*ʿĀlime mūcib-i cehl olmaz **edāt-ı tasgīr***
Cāhile mūris-i fazl olmaz ʿulüvv-i taʿbīr **(Müsemmen 1/28)**

Edhemī:

1.) Edhemiye tarikatına (İbrahim b. Edhem'e (ö. 161/777-78) nispet edilen bir tarikat) mensup olan kimse (Uludağ, 1994: 421).

1.1. Edhemīyim:-*y, -im*
***Edhemīyim** çıktı hātırdan hevā-yı saltanat*
Ben muhabbet Belhinin şāh-ı serīr-ārāsıyım **(Kaside 35/12)**

edīb:

1.) Terbiyeli, edepli ve zarif kimse; edebî yazılar yazan kimse, edebî nesir yazarı.

1.1. edīb:
*Zīr ü bālāda **edīb** kalmadı ehl-i vicdān*
Büsbütün ortalığı kapladı gadr ü bīdād **(Taştir 2/9)**

1.2. edībin:-*in*
Haberdār olma hiçbir ʿilm ü fenden rāhat olmak istersen
***Edībin** ensesinden sille-i cevr ü sitem gitmez* **(Gazel 81/3)**

edīb ol-:

1.) Terbiyeli olmak; edebî yazılar yazan kimse olmak , edebiyatçı olmak; edepli.

1.1. edīb ol-:
*Tahsīl-i kemāl eyle hakīkatte **edīb ol***
Yoksa bir şeref mi var sana ziyy-i üdebādan **(Kaside 50/14)**

edīb-i nükte-dān:

1.) Nükteli söz söyleyen edipler.

1.1. edīb-i nükte-dān:-*ın*
***Edīb-i nükte-dānın** hādim-i ikbāli gurbettir*
Ki mürg-ı zī-cenāha āşiyānında gıdā gelmez **(Gazel 90/2)**

ednā:

1.) Çok aşağı, pek alçak.

1.1. ednā:
Dīdār-ı dil ü dīdeni pür-nūr u fer etsin
***Ednā** nazarıyla kara toprak güher olsun* **(Gazel 134/3)**

1.2. ednā:
*En **ednā** himmetiyle oldu bu cebhāne-i zībā*
Nasıl herkes duʿā-hān olmasın Abdülhamīd Hāna **(Tarih 1/1)**

1.3. ednāsı:-*s, -ı*
*En **ednāsı** rızā göstermez Āsafla müsāvāta*
Sunūf-ı bendegānın zirve-i ikbāle vāsıldır **(Kaside 38/24)**

1.4. ednāsıyım:-*s, -ı, -y, -ım*
*Bendegān-ı hazretin ammā ki en **ednāsıyım***
Nakşibendim Hālidīyim gūş-ı kalbim var benim **(Kaside 35/13)**

1.5. ednāya:-*y, -a*
Semādan katre-i bārān hemīşe hāke nāzildir
*Kerem bir ʿādet-i dīrīnedir āʿlādan **ednāya*** **(Kaside 38/30)**

efādıl:

1.) Fazıl, faziletli, erdemli (kimseler).

1.1. efādıl:
*Ki **efādıl** arasında edilirsin takdīr*
Sana o tavr-ı garīb etmesin asla teʾsīr **(Müsemmen 1/3)**

efāhim:

1.) Pek büyük, pek şerefli kimseler.

1.1. efāhim:

Sen erkeksen lede'l-īcāb kıl bir erden istimdād
***Efāhim** eylemez dellāk ile berberden istimdād* **(Gazel 22/1)**

efʿāl:

1.) Fiiller, yapılan işler, eylemler; ameller.

1.1. efʿāl:
*Umūmun mazhar-ı takdīri olsun yaptığın **efʿāl***
Bu işler nā-becādır denmesin ʿālem becā görsün **(Gazel 160/6)**

1.2. efʿāli:-*i*
*Hikmet-āmizdir akvāli de **efʿāli** de hep*
Anlaşılmaz o Felātūn-misālin sırrı **(Tarih 8/14)**

1.3. efʿālimi:-*(i)m, -i*
*Tefekkür eyleyip **efālimi** Haktan hayā ettim*
Nihāyet dergeh-i ʿafv-ı Hudāya ilticā ettim **(Müseddes 2/11)**

1.4. efʿālini:-*(i)n, -i*
Gel Pīre intisāb et
***Efʿālini** hesāb et* **(Diğer 1/7)**

1.5. efʿālini:-*(i)n, -i*
Yoksa şaşar kalırsın kīl u makāl içinde
*Gel Pīre intisāb et **efʿālini** hesāb et* **(Gazel 203/4)**

1.6. efʿālini:-*(i)n, -i*
Hayr u dayrın fark u temyīzinde göster ihtimām
*Mā bihī yüfta ya tevfīk eyle her **efʿālini*** **(Gazel 208/6)**

1.7. efʿālini:-*(i)n, -i*
Şu meydāna niçindir bu geliş ettinse ger tahkīk
*Bütün **efʿālini** eyle Kitāba Sünnete tatbīk* **(Müsebba 1/8)**

efʿāl ü āsār:

1.) Fiiller, işler ve eserler (Allah'ın işleri ve eserleri, yarattığı şeyler).

1.1. efʿāl ü āsār:-*a*
*Eğer ʿāciz isen dahl eyleme **efʿāl ü āsāra***
Eğer kādir isen hiç yoktan eyle bir hacer īcād **(Gazel 21/5)**

efārīt:

1.) İfrit gibi adamlar, hilekârlar, kurnazlar; şeytanlar, iblisler; son derece hain olan cinler.

1.1. efārīte:-*e*
Etmesin ağyār-ı bed-meşreble cānān ihtilāt
*Eylemez zīrā **efārīte** Süleymān ihtilāt* **(Gazel 98/1)**

efāzıl:

1.) Faziletli, erdemli kimseler.

1.1. efāzıl:
***Efāzıl** meşrebince kām-rān olmaz husūsiyle*
Kef-i ʿuşşāka keyfince dolu bir cām-ı Cem gitmez **(Gazel 81/4)**

1.2. efāzıl:
*Günü doğdu **efāzıl** zümresinin*
Sevindi cümle eshāb-ı bidāʿat **(Tarih 19/11)**

efdāl:

1.) Daha faziletli, daha üstün.

1.1. efdālü:-*ü*
*Sensin **efdālü** mehāsinde Ebül-Fadla hemāl*
Sensin izʿān ü ferāsette Felātūna nazīr **(Kaside 47/11)**

efdal-i pīrān:

1.) Şeyhlerin, mürşitlerin en faziletlisi, en üstünü (Şeyh Ahmed Hüsameddin Efendi).

1.1. efdal-i pīrān:-*a*
Dilerim rüʾyet-i dīdār ile şādān olsun
*Götürüp bende kılan **Efdal-i Pīrāna** seni* **(Gazel 230/8)**

efendi:

1.) Terbiyeli, edepli, ölçülü, temkinli kimse.

1.1. efendi:
Etme bir kāra teşebbüs reviş-i pīre nakīz
*Hazret-i Pīrin **efendi** izini taʿkīb et* **(Gazel 97/3)**

efendim:

1.) Buyruğu yürüyen, sözü geçen kimse; sevgiliye bir hitap şekli; "efendim, ey sevgilim!".

1.1. efendim:
***Efendim** sen gidelden kanlı yaşdır zīb-i ruhsārım*
Efendim hāsılı mahsūl-i çeşmim hūndur sensiz **(Gazel 75/6)**

1.2. efendim:
Efendim sen gidelden kanlı yaşdır zīb-i ruhsārım
***Efendim** hāsılı mahsūl-i çeşmim hūndur sensiz* **(Gazel 75/6)**

1.3. efendim:
Āsitānındır seng-i Firdevs-i aʿlādan murād
*Hāk-i pāyindir **efendim** yād-ı kimyādan garaz* **(Gazel 95/3)**

1.4. efendim:
Vakt u hāl maʿlūmdur ey āşūb-ı devrānım sana
*Var ise noksānı Fennīnin **efendim** ʿafüv kıl* **(Gazel 2/9)**

1.5. efendim:
***Efendim** rahm-ı insāf et gözümde eşk-i ālim var*
Dilimde sūziş-i hasret elimde ʿarz-ı hālim var **(Gazel 25/1)**

1.6. efendim:
Ben sana ʿāşık değilsem āh u efgānım nedir
*İnce ince sormaya var mı **efendim** ihtiyāc* **(Gazel 29/4)**

1.7. efendim:
Çekti eyyām-ı fırākın sīneme dāğ üzre dāğ
*Neş'e-bahş olmaz bana sensiz **efendim** seyr-i bāğ* **(Gazel 103/1)**

1.8. efendim:
Neden mahzūn dursun māh-ı tābānım niçin küstün
*Şeker-handım **efendim** şūh-fettānım niçin küstün* **(Gazel 133/1)**

1.9. efendim:
***Efendim** sen gidelden derde düştü mübtelā tez gel*
O derde makdeminden başka yoktur bir devā tez gel **(Gazel 136/1)**

1.10. efendim:
*ʿAşk āteşine yandı dil-i cānım **efendim***
Bak hālime rahm et bana cānānım efendim **(Gazel 144/1)**

1.11. efendim:
ʿAşk āteşine yandı dil-i cānım efendim
*Bak hālime rahm et bana cānānım **efendim*** **(Gazel 144/1)**

1.12. efendim:
Kıl nāsiye-i hālimi rikkatle temāşā
*Her vechile şāyeste-i ihsānım **efendim*** **(Gazel 144/2)**

1.13. efendim:
Sensin düşüren şu ser-i bī-derdimi derde
*Senden gelecektir yine dermānım **efendim*** **(Gazel 144/3)**

1.14. efendim:

Gerçi şeref-i vasl ile handān idim evvel
Şimdi elem-i hicr ile giryānım ***efendim*** **(Gazel 144/4)**

1.15. efendim:
Gūyā yıkacak ʿālemi feryād ile Fennī
Memnūn-ı visāl eyle şunu cānım ***efendim*** **(Gazel 144/5)**

1.16. efendim:
Etme ***efendim*** *rukabādan hazer*
Fāʾide vermez ecele havf u bīm **(Gazel 145/2)**

1.17. efendim:
Firākın tāze tāze dağlar peydā eder dilde
Efendim *zahm-ı hecrin kābil-i tımar olur sanma* **(Gazel 194/2)**

1.18. efendim:
Gubār etmez takarrür cevher üzere dürr-i nāb üzere
Kusūrum var ise ʿafv et ***efendim*** *nezd-i ʿālīde* **(Gazel 205/4)**

1.19. efendim:
Rū-be-rū ʿahd ü yemīnin ne kadar muhkem idi
Nakz-ı eymāna sebep noldu ***efendim*** *bilmem* **(Gazel 210/6)**

1.20. efendim:
Efendim *mübtelā-yı hasretim gurbetde ben şimdi*
ʿAceb kimlerle hem-bezm-i safāsın āh sen şimdi **(Gazel 220/1)**

1.21. efendim:
Efendim *nāzenīnim nükte-perdāzım kibārım gel*
Şereflensin seni görmekle çeşm-i eşk-bārım gel **(Müsebba 3/1)**

1.22. efendim:
Efendim *gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel*
Cemālin nūruna zülf-i siyāhı eyleyip perde **(Müsebba 3/4)**

1.23. efendim:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel **(Müsebba 3/7)**

1.24. efendim:
Efendim *gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel*
Dem-ā-dem ayrılık ālāmı teʿsīr eyliyor cāna **(Müsebba 3/11)**

1.25. efendim:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim *gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel* **(Müsebba 3/14)**

1.26. efendim:
Efendim *gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel*
Girīzān olma benden cism içinde ʿayn-ı cānımsın **(Müsebba 3/18)**

1.27. efendim:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim *gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel* **(Müsebba 3/21)**

1.28. efendim:
Sohbet edelim meclise gel serv-i bülendim Rahm eyle ***efendim***
Hicrinle dil-i gam-zedenin hāli yamandır Allaha ʿayāndır
(Müstezad 2/6)

1.29. efendim:
Nāziksin ***efendim*** *yakışır sen yine nāz et Ammā ki biraz et*
Etvārını her vechile dünyāya beğendir Öğren bu da fendir
(Müstezad 3/4)

1.30. efendim:
Mahrem-i erbāb-ı ʿaşk ol zāhidi bī-gāne tut
Lutf edip rūyun ***efendim*** *meclisi rindāne tut* **(Tahmis 5/2)**

1.31. efendim: (Hz. Peygamber'e)
Felekte ölmeden bir kām alaydım āsitānından
Süreydim rūyumu hāk-i Hicāza āh ***efendim*** *āh* **(Kaside 14/8)**

1.32. efendim: (Hz. Peygamber'e)
Bir dil ki hayālinle uyanıktır ***efendim***
Mişkāt-ı muhabbettir o yanıktır efendim **(Kaside 18/1)**

1.33. efendim: (Hz. Peygamber'e)
Bir dil ki hayālinle uyanıktır efendim
Mişkāt-ı muhabbettir o yanıktır ***efendim*** **(Kaside 18/1)**

1.34. efendim: (Hz. Peygamber'e)
Her türlü tahiyyāt u teʿālī sana mahsūs
Her medh ü sitāyiş sana lāyıktır ***efendim*** **(Kaside 18/2)**

1.35. efendim: (Hz. Peygamber'e)
Etmiş seni Hak nām-ı Muhammed ile tevsim
Kadr ü şerefin cümleyi fāʿiktir ***efendim*** **(Kaside 18/3)**

1.36. efendim: (Hz. Peygamber'e)
Her zerre senin yād-ı cemīlin ile gūyā
Her nātıka evsāfını nātıktır ***efendim*** **(Kaside 18/4)**

1.37. efendim: (Hz. Peygamber'e)
Fennī kulunu derde koyup der-be-der etme
Dilhasta sitem-dīde bir ʿāşıktır ***efendim*** **(Kaside 18/5)**

1.38. efendim: (Hz. Peygamber'e)
Et gönlünü ıskat-ı izāfāt ile tenvīr
Ālūde-i evsāh-ı ʿalāyıktır ***efendim*** **(Kaside 18/6)**

1.39. efendim: (Hz. Peygamber'e)
Bakma yüzünün kāresine eyleme tahcīl
Şermende-i her sū-i sevābıktır ***efendim*** **(Kaside 18/7)**

1.40. efendim: (Hz. Muhammed'e s.a.v)
Eylersen eğer sābıka-i cürmünü taʿdād
Yazıktır o bī-çāreye yazıktır ***efendim*** **(Kaside 18/8)**

1.41. efendim: (Hz. Muhammed'e s.a.v)
Redd etme anı kūşe-i hırmāna bırakma
Pür-cürm ise de ʿāşık-ı sādıktır ***efendim*** **(Kaside 18/9)**

1.42. efendim: (sadrazam Said Paşa)
Kıl beni sāhil-i şādīye ***efendim*** *īsāl*
Beni lutf ile şu girdāb-ı elemden kurtar **(Kaside 40/60)**

1.43. efendim: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Edeyim kudret ü ehliyetimi istiʿmāl
Koyma lutfeyle ***efendim*** *beni peygüle-nişīn* **(Kaside 42/21)**

1.44. efendim: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Böyle tasdīʿe sebep gayret-i akrāndır hep
Deme lutfeyle ***efendim*** *bu ne arsız cerrār* **(Kaside 43/24)**

1.45. efendim: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
ʿArz-ı hāl etmede maʿzūrum ***efendim*** *maʿzūr*
Siyyemā etmede der hāl-i zarūret icbār **(Kaside 43/25)**

1.46. efendim: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Müteʿazzir mi ***efendim*** *anı dilşād etmek*
Bulunur mümkün olan kāra tarīk-i imkān **(Kaside 45/39)**

1.47. efendim: (sadrazam Rıfat Paşa)
Sende kaldı benim ümīdim ***efendim*** *sende*
Başka kim var ki edeyim hall-i muʿammā-yı ümīd **(Kaside 46/35)**

1.48. efendim: (şeyh, mürşit)
Bulunur gerçi sana ben gibi bin bin bende
Ben ***efendim*** *gibi bir sāhib-i devlet bulamam* **(Gazel 153/6)**

1.49. efendim: (şeyh, mürşit)
Velīniʿmetim Pīrim ***efendim*** *kān-ı ʿirfanım*
Bu mağmūmu husūl-ı nisbetinle kāmrān eyle **(Gazel 178/5)**

1.50. efendim: (şeyh, mürşit)
Efendim *dest-gīrim çāre-sāzım āh Efendim āh*
Kerem-kārım melāzım ser-firāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/1)**

1.51. efendim: (şeyh, mürşit)
Efendim dest-gīrim çāre-sāzım āh ***Efendim*** *āh*
Kerem-kārım melāzım ser-firāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/1)**

1.52. efendim: (şeyh, mürşit)
Efendim dest-gīrim çāre-sāzım āh Efendim āh
Kerem-kārım melāzım ser-firāzım āh ***Efendim*** *āh* **(Gazel 179/1)**

1.53. efendim: (şeyh, mürşit)
Dū çeşm-i iştiyākım katre-bār-ı derd-i hasrettir
Seni özler dil-i pür-ihtizāzım āh ***Efendim*** *āh* **(Gazel 179/2)**

1.54. efendim: (şeyh, mürşit)
Beni ihvān-ı yārānım içinde koyma sıfrü'l-yed
ʿAtāsız kalmasın dest-i niyāzım āh ***Efendim*** *āh* **(Gazel 179/3)**

1.55. efendim: (şeyh, mürşit)
Huzūr-u devlete ʿarz-ı metālib emr-i zāʾiddir
ʿAyāndır Hazretinde cümle rāzım āh ***Efendim*** *āh* **(Gazel 179/4)**

1.56. efendim: (şeyh, mürşit)
Bu ʿabd-i ahkarı dūr etmesin Hak āsitānından
Budur bādī-i feyz ü imtiyāzım āh ***Efendim*** *āh* **(Gazel 179/5)**

1.57. efendimden:-*den* (sadrazam Rıfat Paşa)
Dūr isem sūret-i zāhirde ***efendimden*** *eğer*
ʿArz-ı hālim olur ikdāmına ruhsā-yı ümīd **(Kaside 46/39)**

1.58. efendimsin:-*sin*
Veliyyü'l-himme bādī-i hayāt-ı cāvidānımsın
Efendimsin *velīy-yi niʿmet-i bī-imtinānımsın* **(Müsebba 3/20)**

efgān:

1.) Figan; ızdırapla bağırma, haykırma, feryat.

1.1. efgānım:-*(ı)m*
Mazhar-ı ʿafv ü ʿatā kılmazsa Yezdānım beni
Ney gibi sūrāh sūrāh eyler ***efgānım*** *beni* **(Kaside 5/6)**

efgān eyle-:

1.) Feryat etmek, haykırmak.

1. efgān eyle-:-*r, -im*
Āteş-i ʿaşkınla yandım ***eylerim efgān*** *vāh*
Vuslatın arzū ederler ʿāşıkān ey yüzü māh **(Tahmis 8/11)**

efkār:

1.) Fikirler, düşünceler.

1.1. efkārıma:-*(ı)m, -a*
Eyler kumanda kārıma
Efkārıma *ezkārıma* **(Diğer 5/27)**

1.2. efkārımı:-*(ı)m, -ı*
Efkārımı *bī-nūr u şuʿūr eyleme yā Rab*
*Āsārımı makrūn-ı kusūr eyleme yā Rab***(Kaside 13/1)**

1.3. efkārımı:-*(ı)m, -ı*
Efkārımı *tervīc edecek sāye-verim yok*
Amālimi teshīr edecek sīm ü zerim yok **(Müseddes 3/21)**

1.4. efkārına:-*ı, -n, -a*
Ben de kendiden şikāyet eyledim ammā çi sūd
Eyledi ***efkārına*** *hizmet riyāset u kuvveti***(Kaside 37/47)**

efkār eyle-:

1.) Endişelenmek, tasalanmak, üzülmek.

1.1. efkār eyle-:-*me*
Ey Saʿīd ***eyleme*** *beyhūde yere* ***efkārı***
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç **(Müseddes 4/15)**

efkār u hayāl:

1.) Fikirler ve hayal.

1.1. efkār u hayāl:-*in*
Bir duʿā bir deʿubūdiyyetin ʿarz etmektir
Kavl-i Fennīdeki ***efkār u hayālin*** *sırrı* **(Tarih 8/15)**

efkārı yürüt-:

1.) Fikir yürütmek; düşünmek.

1.1. efkārı yürüt-:-*tü, -n*
Ey peyk-i ümīd gitmiş idin semt-i merāma
Efkārını *oldukça* ***yürüttün*** *mü ne yaptın* **(Gazel 123/2)**

efkende:

1.) Yıkılmış, düşkün; tutkun.

1.1. efkendesi:-*s, -i*
Hayl-i melek şermendesi hūr u cinān ***efkendesi***
Hep bendesinin bendesi Keyhüsrev ü Efrāsiyāb **(Kaside 20/9)**

efkende kıl-:

1.) Yıkmak, çaresiz duruma getirmek, tutkun yapmak.

1.1. efkende kıl-:
Mahv eyle beni sende benlik koma şu bende
Kıl zātına ***efkende*** *ey rahmeti bol Mevlā* **(Kaside 11/3)**

Eflātun:

1.) ***bk.*** Felātūn.

1.1. Eflātun:
Meclisinde edemez bahs-i hikem ***Eflātun***
Habt olur belki umūm hükemā-yı Yunan **(Kaside 45/45)**

efnā-yı ümīd et-:

1.) Ümidi yok etmek.

1.1. efnā-yı ümīd et-:-*me, -sin*
İltifātınla be-kām eyle bu bī-sāmānı
Etmesin āteş-i hırmānla ***efnā-yı ümīd*** **(Kaside 46/42)**

efrād ü evtād:

1.) En seçkin veliler, ulu kimseler.

1.1. efrād ü evtād:
Sana feryād eder ***efrād ü evtād***
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/8)**

efrād-ı beşer:

1.) İnsanların her biri, insanlar.

1.1. efrād-ı beşer:-*de*
Az çok bulunur yara her ***efrād-ı beşerde***
Bu deyrde ʿārızasız ten bulamazsın **(Gazel 128/5)**

efsāne:

1.) Asılsız rivayet, gerçekliği kanıtlanmamış şey, söylenti.

1.1. efsāne:
Dinlemem öyle kuru ***efsāne*** *makbūlüm değil*
Mağz-ı Kurʾāndan hakīkatten haber ver vāʿızā **(Gazel 140/5)**

1.2. efsāne:
Sirişk-i dīde-i hasret-keşānım döndü mercāna
Hakīkatdir şu maʿrūzum değil bī-hūde ***efsāne*** **(Müsebba 3/12)**

1.3. efsāne:
Kendimi dīvāne meşreb sözlerim ***efsāne*** *tut*
Tālib ammā āşinālar bir yüzünden öpmeğe **(Tahmis 5/13)**

efsūn:

1.) Sihir, büyü; ***mec.*** Büyüleyici etki, kuvvetli tesir.

1.1. efsūn:
Eder tahrīk-i sevdā her bakışta ol siyah gözler
Ki celb-i hātıra bin dürlü ***efsūn*** *eyler īcād o* **(Gazel 177/2)**

1.2. efsūn:
Efsūn *var ise tatlı sühandır bu cihānda*
Mārānı bile rām kılar hüsn-i hitāba **(Gazel 201/5)**

efsūn-kār:

1.) Sihirli, çekici, büyülü, büyüleyici.

1.1. efsūn-kārlığı:-*lık, -ı*
Kimden öğrenmiş gözün bilmem bu ***efsūn-kārlığı***
Bū ʿAlī Sīnā yanında tıfl-ı ebced-hān kalır **(Gazel 48/4)**

efvāh:

1.) Ağızlar.

1.1. efvāh:
Kapansın arsa-i ʿālemde āhir teşne-leb kalsın
Sana taʿzīm ile ʿarz-ı tahiyyāt etmeyen ***efvāh*** **(Kaside 14/6)**

1.2. efvāha:-*a*
Buluyor vasfını tasvīr kılan hāme şerefʿ
Nāmını yād eden ***efvāha*** *ʿazūbet geliyor* **(Kaside 4835)**

efvāh açıl-:

1.) Ağzını açmak; konuşmak.

1.1. efvāh açıl-:-*maz*
Mekātibde medāriste garaz hall-i mesāʾildir
Açılmaz *ʿāmiyāne lāʾubālī lāfla* ***efvāh*** **(Kaside 38/2)**

efvāh-ı leʾīmāne düş-:

1.) Alçaklar, aşağılık kimselerin ağzına, diline düşmek.

1.1. efvāh-ı leʾīmāne düş-:-*(e)r, -se*
Bir vākıʿa ***efvāh-ı leʾīmāne düşerse***
Taʿbīr-i kabīh üzre ederler anı iʿzām **(Gazel 202/8)**

efzāyiş:

1.) Artma, çoğalma.

1.1. efzāyişi:-*i*
Artırır āfiyeti reʾy-i tabīb-i hāzık
ʿAşkın ***efzāyişi*** *bir yār-ı kadr-dān iledir* **(Gazel 32/3)**

efzayiş-i āliş:

1.) Gösteriş fazlalığı, çok fazla gösteriş yapma [**āliş:** Gösteriş (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).]

1.1. efzayiş-i āliş:-*ten*
Maksadın ***efzayiş-i ālişteney*** *bülbül nedir*
İmtihān olmak mı istersin dil-i şeydā ile **(Gazel 187/3)**

efzāyiş-i ʿaşk:

1.) Aşkın çoğalması, artması.

1.1. efzāyiş-i ʿaşk:-*(ı)n, -la*
Endîşe-i vaslınla gülün rengi kızarmış
Efzāyiş-i ʿaşkınla *günün benzi sararmış* **(Gazel 92/1)**

efzāyiş-i iclāl:

1.) Saygınlığın artması.

1.1. efzāyiş-i iclāl:
Bilmem neye mevkūfdur ikbāl ü terakkī
Bilmem neye vābestedir ***efzāyiş-i iclāl*** **(Gazel 138/2)**

efzāyiş-i lezzet:

1.) Lezzetin artması çoğalması.

1.1. efzāyiş-i lezzet:
Yā niçin bess-i şikāyet etsin andan ehl-i ʿaşk
ʿĀşıka ***efzāyiş-i lezzet*** *ki istiğnādadır* **(Gazel 38/3)**

efzāyiş-pezīr kıl-:

1.) Arttırmak, çoğaltmak.

1.1. efzāyiş-pezīr kıl-:-*dı, -n*
Şerʿ-i akvemle ʿadāletle kemāl-i lutf ile
Kıldın efzāyiş-pezīr *āsāyiş ü emniyeti* **(Kaside 37/33)**

efzāyiş-pezīr ol-:

1.) Artmak, çoğalmak.

1.1. efzāyiş-pezīr ol-:-*sun*
Eyle bir şīrīn-edā dilberle terkīb-i sühan
Dersen ***efzāyiş-pezīr olsun*** *kelāmın lezzeti* **(Kaside 37/99)**

efzūn:

1.) Çok fazla, ziyade.

1.1. efzūndur:-*dur*
Ciğer pür-dāğ-ı hasret eşk ter-i gülgūnedir sensiz
Tabīʿat bülbülünde nāleler ***efzūndur*** *sensiz* **(Gazel 75/1)**

efzūn et-/eyle-:

1.) Artırmak, çoğaltmak.

1.1. efzūn et-:
Cenāb-ı Pīrin ihvān-ı kirāmın ʿömrün ***efzūn et***
İlāhī bezm-i ʿālem kalmasın ebrārdan hālī **(Gazel 217/5)**

1.2. efzūn eyle-:-*sin*
Beni ihsān ile mahsūdu leʾīmān ettin
Eylesin *ʿömrünü* ***efzūn*** *Kerīm-i mutlak* **(Kaside 44/11)**

1.3. efzūn eyle-:-*sin*
Āsafā zī keremā münʿim-i ʿālī nesebā
Eylesin *ʿömrünü* ***efzūn*** *Cenāb-ı Yezdān* **(Kaside 45/32)**

efzūn ol-:

1.) Çok fazla olmak, artmak, çoğalmak.

1.1. efzūn ol-:-*(u)r, -muş*
Zī-fünūnun Fennīyā ***efzūn olurmuş*** *mihneti*
ʿĀleme ahmak gelip nādān olaydım kāşki **(Gazel 235/5)**

efzūn-ter et-:

1.) Arttırmak, çoğaltmak, fazlalaştırmak.

1.1. efzūn-ter et-:-*sin*

Hudā ʿömrünü ʿikbālini ***etsin efzūn-ter***
Sana Fennīyā dostlar duʿā-hān taraf taraf **(Gazel 104/7)**

eğer:

1.) Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen bağlaç, "şayet".

1.1. eğer:
Cennete girse şifā-yāb olmanın imkānı yok
Hasta-i ʿaşka yetişmezse ***eğer*** *dārū-yı dost* **(Gazel 13/3)**

1.2. eğer:
Tecvīz olunur vaʿde-i hūbāna inanmak
Mümkünse ***eğer*** *sāyeye envāra teşebbüs* **(Gazel 15/2)**

1.3. eğer:
Baştan başa ʿarz eyler idim derdimi Fennī
Etseydim ***eğer*** *dāmen-i dildāra teşebbüs* **(Gazel 15/7)**

1.4. eğer:
Yüreğim titrer ayak bassam ***eğer*** *dergehine*
Hāne-i vuslatı dārü'l-halecān etti o şūh **(Gazel 20/3)**

1.5. eğer:
Eğer *ʿāciz isen dahl eyleme efʿāl ü āsāra*
Eğer kādir isen hiç yoktan eyle bir hacer īcād **(Gazel 21/5)**

1.6. eğer:
Eğer ʿāciz isen dahl eyleme efʿāl ü āsāra
Eğer *kādir isen hiç yoktan eyle bir hacer īcād* **(Gazel 21/5)**

1.7. eğer:
Çehre-i şāhid-i şān u şerefi mū getirir
Münciz olmazsa ***eğer*** *vaʿdini bir merd-i asīl* **(Gazel 43/4)**

1.8. eğer:
Kasāvetsiz ne bir ʿāşık ne bir mehpāre kalmıştır
Eğer *kalmışsa gamsızlık kuru dīvāra kalmıştır* **(Gazel 61/1)**

1.9. eğer:
Temāşā-yı çemenden kalb-i mağmūma safā gelmez
Eğer *mümkün değilse defʿ-i gam bir hüsn-i sūretle* **(Gazel 90/3)**

1.10. eğer:
Bastırır rāyiha-i ʿanberi zülfüm dersin
Ne verirsin bana çıkmazsa ***eğer*** *bu dediğin* **(Gazel 118/3)**

1.11. eğer:
Emīn ol kim görülmez vahşiyāne bir eser benden
Eğer *ey āhū gözlüm gayr ile ünsiyyet etmezsen* **(Gazel 124/3)**

1.12. eğer:
Bulursun bendeni herʿahd ü peymānında rāsih-dem
Eğer *sen kendini bed-māye kāne nisbet etmezsen* **(Gazel 124/4)**

1.13. eğer:
Niʿmet bulayım dersen ***eğer*** *zahmete katlan*
Çekmem der isen zahmeti niʿmet bulamazsın **(Gazel 132/9)**

1.14. eğer:
Fikrin gama düşmekse ***eğer*** *eyle tezevvüc*
Rāhat yaşamak ister isen ferd ü bekār ol **(Gazel 137/5)**

1.15. eğer:
Yār ***eğer*** *kendine eş bulmaya eylerse heves*
Gelsin āyīne-i endīşeme nükrān olsun **(Gazel 169/3)**

1.16. eğer:
Şu köyün halkını rüsvā-yı cihān eyler idik
Hicv ü teşhīri düşürseydik ***eğer*** *şānımıza* **(Gazel 182/7)**

1.17. eğer:
Eylerim senden merāmım üzre ahz-ı intikām
Hazret-i Mevlā ***eğer*** *sağlık verirse cānıma* **(Gazel 199/5)**

1.18. eğer:
Gösterirse yār ***eğer*** *hicrān hicrān üstüne*
Haste-i ʿaşka gelir buhrān buhrān üstüne **(Gazel 206/1)**

1.19. eğer:
Fennīyā vech-i dilārāmına bak ihvānın
Görmek istersen ***eğer*** *vech-i melīh-i meleği* **(Gazel 229/7)**

1.20. eğer:
Bi't-tezellül hāki-pāy-i Pīre yüz sür mā gibi
İʿtilā-yı kadr ise maksūd ***eğer*** *tūbā gibi* **(Gazel 233/1)**

1.21. eğer:
Eğer *görmezden evvel cān verirsem Ravza-i pāki*
Mezārımda der eczā-yı ʿızāmım haşredek eyvah **(Kaside 14/7)**

1.22. eğer:
Eylersen ***eğer*** *sābıka-i cürmünü taʿdād*
Yazıktır o bī-çāreye yazıktır efendim **(Kaside 18/8)**

1.23. eğer:
Ebr-i feyzinden ***eğer*** *bir katre düşse hāmeye*
Tā-ebed icrā ederdi ʿāleme kevser kalem **(Kaside 24/40)**

1.24. eğer:
Ol Şehin-şāhın ***eğer*** *imdāt ederse himmeti*
Gāh Eşref gāh Hassān gāh olur Caʿfer kalem **(Kaside 24/43)**

1.25. eğer:
İştibāh etme ki Sultān-ı cihānsın mutlak
Olabildinse ***eğer*** *hāʾiz-i rukiyyet-i Pīr* **(Kaside 33/11)**

1.26. eğer:
Görse dendānını lüʾlüʾ su olur deryāda
Eritir ʿarz-ı cemāl etse ***eğer*** *fūlāda* **(Kaside 34/2)**

1.27. eğer:
Perde-i zülfünü kaldırsa cemālinden ***eğer***
Pertev-i hüsn-i cihān-sūzuna Yūsuf bāş eğer **(Kaside 34/7)**

1.28. eğer:
Kaldırıp bürkaʿını olsa ***eğer*** *cebhe-nümā*
Bakmağa hayl-i melāʾik de eder istihyā **(Kaside 34/14)**

1.29. eğer:
ʿArz-ı hāl etsem ***eğer*** *dergāhına sızlansam*
Beni mahrūm-ı ümīd etmez o Şāh-ı müfzāl **(Kaside 40/23)**

1.30. eğer:
Yakışır inlese āvāze-i şevk ile felek
Dolsa āsār-ı meserretle ***eğer*** *sath-ı zemīn* **(Kaside 42/4)**

1.31. eğer:
Reʾy-i helālı o nisbette ki isterse ***eğer***
Āteş-i pembede bir yol bulup eyler ızmār **(Kaside 43/10)**

1.32. eğer:
Bürkaʿ-ı nāzı ***eğer*** *alsa yüzünden dildār*
Kamaşır pertev-i mehtāb-ı ruhundan ebsār **(Kaside 43/30)**

1.33. eğer:
ʿAyn-ı insāna her eşyā mütebessim görünür
İbtisām etse ***eğer*** *çehre-i zībā-yı ümīd* **(Kaside 46/5)**

1.34. eğer:
Etseler yeʾs ile ümīdi ***eğer*** *isticvāb*
Hakla sābit olur sūret-i daʿvā-yı ümīd **(Kaside 46/8)**

1.35. eğer:
Dūr isem sūret-i zāhirde efendimden ***eğer***
ʿArz-ı hālim olur ikdāmına ruhsā-yı ümīd **(Kaside 46/39)**

1.36. eğer:
İnsān olayım dersen ***eğer*** *nefsini öğren*
Bir lahza uzağ olma huzūr-ı ʿurefādan **(Kaside 50/8)**

1.37. eğer:
Bakma endāmına dil verme husūsā Türke
Hüsn-i sūrette ***eğer*** *çi şeh-i hūbān ise de* **(Kıt'a 23/2)**

1.38. eğer:
Sanma bu bādiyede hāne yıkan hāne bulur
Eskiden var ise ***eğer*** *anı da vīrāne bulur* **(Müfret 17/1)**

1.39. eğer:
Diğer-gündur anın-çün bende-i dīrīnenin hāli
Eğer *bilsen acırsın hālime ey Āsāf-ı ʿālī* **(Muhammes 1/34)**

1.40. eğer:
Girip ihlāsla meyhāne-i ʿaşka riyādan geç
Eğer *cīrān ile ünsiyyet istersen hatādan geç* **(Müsebba 1/30)**

1.41. eğer:
Eğer *kesende paran var ise sarf eyle hayrāta*
Şu nushi dinlemezsen dūş olursun çok beliyyāta **(Müsebba 1/34)**

1.42. eğer:
Etmeğe ʿāzim isen feyz-ı Rızāyı tahsīl
Koymak istersen ***eğer*** *ʿāleme bir yād-ı cemīl* **(Müsebba 2/40)**

1.43. eğer:
Sen hiç aldırma sakın varsa ***eğer*** *sende hüner*
Bilmiyor çünkü seni nāfile olma muğber **(Müsemmen 1/7)**

1.44. eğer:
Nūr-ı dīdem var ise sende ***eğer*** *ʿakl-ı selīm*
Sen o bed-māyeyi tercīme bedel kıl tekrīm **(Müsemmen 1/18)**

1.45. eğer:
Ayda bir selāmın gelmezse ***eğer***
Diyār-ı gurbeti mesken eylerim **(Şarkı 1/6)**

1.46. eğer:
Bir tasavvur sāhibinden sor inanmazsan ***eğer***
Kuvvet-i teʾsīr-i sihrin neydüğün tasdīk eder **(Tahmis 4/12)**

1.47. eğer:
Ey saçı Leylā diler Mecnūn diler dīvāne tut
Varsa ihlāsın ***eğer*** *kalbinde kalsın dāʾimā* **(Tahmis 5/8)**

eğlence ol-:

1.) Neşeli ve hoşça vakit geçirten şey olmak; meşgale olmak.

1.1. eğlence ol-:*-(u)r*
Bana ***eğlence olur*** *ʿālem-i tenhāyīde*
Mūnis-i gussa-keşān yār-i nihāndır kalemim **(Gazel 152/12)**

eğlendir-:

1.) Eğlenmesini sağlamak.

1.1. eğlendireyim:*-eyim*
Seni ***eğlendireyim*** *kıssa-i hicrānım ile*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/17)**

eğmek:

1.) Eğmek, bükmek.

1.1. eğmek:
Ol serv-i kaddin celbi biraz servete muhtāc
Bir doğru nihāl ***eğmek*** *epey kuvvete muhtāc* **(Gazel 17/1)**

eğri:

1.) Doğru veya düz olmayan; yanlış, kusurlu, hatalı.

1.1. eğri:
Meseldir ***eğri*** *mastardan çıkan hat müstakīm olmaz*
Uyan sūfī-i hod-bīne sekāmetten selīm olmaz **(Gazel 68/1)**

1.2. eğri:
Doğrulukla bir temāşādır temāşā-yı cemāl
Zihnine ey serv-kāmet ***eğri*** *maʿnā gelmesin* **(Gazel 167/2)**

eğri nazar:

1.) (Sevgilinin) yan bakışı; gamzesi ***(bk. gamze).***

1.1. eğri nazar:
Bu vazʿ-ı nā-becā Fennī için ciddī midir yoksa
Nedir bu ekşi yüz ***eğri nazar*** *nīz-nem misin kāfir* **(Gazel 39/13)**

ehem:

1.) Çok önemli, en mühim.

1.1. ehem:
Sipihre līk feryād ü figānım etmedi teʾsīr
Sumāh-ı çarhı ʿirfān ehline karşı ***ehem*** *buldum* **(Kaside 49/12)**

ehem bul-:

1.) Ehemmiyetli, önemli bulmak.

1.1. ehem bul-:*-du, -m*
Husūsen muktedirdir nükte-verdir tecrübet bülenddir
Nice tilmīzi mevkīʿce kendimden ***ehem buldum*** **(Gazel 155/1)**

ehemm-i kār u bār:

1.) İşin gücün en mühimi, en önemli iş güç.

1.1. ehemm-i kār u bār:*-(ı)n*
Ehemm-i kār u bārın *hidmet-i dīn-i mübīn olsun*
Taʿārruz etme bir şahsa cesūr olsun cebīn olsun **(Müsebba 1/12)**

ehibbā:

1.) ***bk.*** ahibbā.

1.1. ehibbā:
Pek çok bulunur mevsim-i miknette ***ehibbā***
Ammā dem-i nikbette riʿāyet bulamazsın **(Gazel 132/3)**

1.2. ehibbā:
Fennīyā bāğ-ı behişt olsa bile kūy-ı vatan
Ādeme gurbet olur yoksa ***ehibbā*** *kokusu* **(Gazel 238/8)**

ehibbā-yı vefādār:

1.) Vefalı dostlar.

1.1. ehibbā-yı vefādār:*-ı*
Biz ***ehibbā-yı vefādārı*** *riyāsız severiz*
Bende-i muhlis-ı yārān-ı sādıkānız biz **(Gazel 84/5)**

ehıllā-yı vatan:

1.) Vatan ehilleri; dostlar, tanıdıklar; ***tas.*** Ruhlar âleminden beri tanışık olan insanlar.

1.1. ehıllā-yı vatan:
Anılıp sıdk u meveddetle olur muʿacebā
Nāmımız encümen-ārā-yı ***ehıbbā-yı vatan***

ehil-perver:

1.) İşinin ehli, mahir kimseleri koruyup gözeten (II. Abdülhamid Han).

1.1. ehil-perverdir:-*dir*
Muhakkak ʿārif-i billāhdır ʿazminde mülhemdir
Ehil-perverdir *eyler ehl-i fazlın kadrini iʿlā* **(Tarih 21/2)**

ehl:

1.) Bir işin ustası, o işte becerikli, maharetli, ehliyetli, muktedir, yeterli kimse.

1.1. ehl:
Hāl-i meʾmūrîne bir kezzābı rāvī tuttular
Ehl *ile nā-ehli cāhiller müsāvī tuttular* **(Muhammes 4/6)**

1.2. ehline:-*i, -n, -e*
Tercümān-ı sırr-ı hikmettir düşerse ***ehline***
Sālik-i şeh-rāh-ı ʿirfāna olur reh-ber kalem **(Kaside 24/16)**

1.3. ehline:-*i, -n, -e*
Sipihre līk feryād ü fiġānım etmedi teʾsīr
Sumāh-ı çarhı ʿirfān ***ehline*** *karşı ehem buldum* **(Kaside 49/12)**

1.4. ehlini:-*i, -n, -i*
Teharrī eyliyordu hāsirāne
Vilāyet ***ehlini*** *buldu nihāyet* **(Tarih 19/8)**

1.5. ehlini:-*i, -n, -i*
Dirīğ-ı himmet etme ***ehlini*** *buldukça ihsān et*
Dem-i fırsat sehāb-āsā geçer her bār olur sanma **(Gazel 194/4)**

1.6. ehlinin:-*i, -nin*
Ehlinin *gayrıya mestūr ise de esrārı*
Münkeşifdir bana her vechile maʿnā-yı ümīd **(Kaside 46/53)**

ehl ü evlād:

1.) Büyük, küçük hiç kimse.

1.1. ehl ü evlād:-*(ı)m*
Sāde ben çektim ne çektimse bu mihnet-hānede
Ehl ü evlādım *da hālimden haber-dār olmadı* **(Gazel 232/4)**

ehl ü ʿiyāl:

1.) Çoluk çocuk, aile.

1.1. ehl ü ʿiyāl:
Kaldım garīb ü bī-kes
Ehl ü ʿiyāl *içinde* **(Diğer 1/2)**

1.2. ehl ü ʿiyāl:
Oldum fakīr ü nākes māl ü menāl içinde
Kaldım garīb ü bī-kes ***ehl ü ʿiyāl*** *içinde* **(Gazel 203/1)**

1.3. ehl ü ʿiyāl:
Māl ü menāl ***ehl ü ʿiyāl***
Haysiyyet ü cāh ü celāl **(Diğer 5/11)**

ehl-i ʿaşk:

1.) Aşk ehli, aşk erbabı, muhabbet sahipleri; ***tas.*** Allah'a aşk ile bağlı olanlar.

1.1. ehl-i ʿaşk:
Yā niçin bess-i şikāyet etsin andan ***ehl-i ʿaşk***
ʿĀşıka efzāyiş-i lezzet ki istiğnādadır **(Gazel 38/3)**

ehl-i basīret:

1.) Basiret sahipleri; kalp gözü ile görenler.

1.1. ehl-i basīret:-*tir*
Kimse inkār eylemez ***ehl-i basīrettir*** *o yār*
Rütbe-i hüsn-i cemālin iʿtibārımdan bilir **(Gazel 28/4)**

ehl-i derd:

1.) Dert ehli, dert sahipleri, dertliler; gönül ehli, ehl-i hāl*.

1.1. ehl-i derd:-*e*
İğtinām eyle hayātı ***ehl-i derde*** *hem-dem ol*
Çünkü bak māzīleri görmektesin rüʾyā gibi **(Gazel 233/3)**

1.2. ehl-i derd:-*e*
Izdırāb u gamla kardaştır o zümre gālibā
Ehl-i derde *bir enīs-i neşʾe-cū vermez felek* **(Gazel 113/5)**

1.3. ehl-i derd:-*in*
Sohbetimiz ***ehl-i derdin*** *cānıdır*
Zebānımız Pīrin senā-hānıdır **(Şarkı 3/13)**

1.4. ehl-i derd:-*in*
Ne cānibde bedīdār olsa bir ebr-i zalām-engīz
Gelir başında kışlar ***ehl-i derdin*** *hayli dem gitmez* **(Gazel 81/2)**

ehl-i dil:

1.) Gönül ehli, irfan sahibi olan kimseler (şairler), ***(bk. ehl-i hāl).***

1.1. ehl-i dil:
Eserinden ʿurefā zevk-ı diğer hāsıl eder
Ehl-i dil *mecmaʿına neşʾe-resāndır kalemim* **(Gazel 152/18)**

1.2. ehl-i dil:
Kāle gelmez harfe sığmaz sevk ile maʿlūm olur
Ehl-i dil *kādir midir taʿrīfe meşhūdātını* **(Gazel 240/3)**

1.3. ehl-i dil:-*e*
Lezzetli sühan ʿārife ***ehl-i dile*** *mahsūs*
Her lehçede her lebde ʿuzūbet bulamazsın **(Gazel 132/2)**

1.4. ehl-i dil:-*e*
Ne sebeple ʿacabā bu felek tünd-i nihād
Künc-i gamda kalan ***ehl-i dile*** *etmez imdād* **(Taştir 2/1)**

1.5. ehl-i dil:-*i*
Dil ***ehl-i dili*** *kaplardı serāpā zulümāt*
Vermese şevk-ı ümīd mihr-i dırahşān-ı kerem **(Kaside 41/5)**

1.6. ehl-i dil:-*in*
Gāfilin merdümek-i çeşmi demektir ammā
Giremez ***ehl-i dilin*** *cīfe-yi dünyā gözüne* **(Gazel 195/3)**

ehl-i dil ol-:

1.) Gönül ehli olmak; arif olmak.

1.1. ehl-i dil ol-:
ʿİlm ü irfān ile meşhūr-ı cihān ol pīr ol
ʿĀrif ol ***ehl-i dil*** *ol* ***Seyyid-i ʿAllāme*** *gibi* **(Gazel 237/7)**

1.2. ehl-i dil ol-:-*ma, -sın*
Cefāya göğüs germek gerek yāra dil veren
Cefādan şikāyet eden ***ehl-i dil*** *olmasın* **(Gazel 164/7)**

ehl-i dilber:

1.) Güzeller, sevgililer.

1.1. ehl-i dilber:
Çekilmiş ***ehl-i dilber*** *hep tehī kāşāneler kalmış*
Hezārānı uçup bu gülsitānın lāneler kalmış **(Gazel 94/1)**

ehl-i dünyā:

1.) Dünya ehli, dünya nimetlerine gönül bağlayan kimse.

1.1. ehl-i dünyā:-*y, -a*
İltifāt etse kalem bir kimyā-yı mahz olur
***Ehl-i dünyāya** eder īsār-ı sīm ü zer kalem* **(Kaside 24/37)**

ehl-i edeb:

1.) Edep sahipleri, edepli kimseler.

1.1. ehl-i edeb:
Felekte irtifā ettikçe hurşīd pertev-efkendir
*Eder **ehl-i edeb** ʿarz-ı tevāzū mükrim oldukça* **(Gazel 200/8)**

ehl-i emel:

1.) İstek sahipleri.

1.1. ehl-i emel:
Havza-i lutfuna al sen de beni lutfeyle
*Çünki her **ehl-i emel** buldu bir recā-yı ümīd* **(Kaside 46/38)**

ehl-i fazl:

1.) Fazilet sahipleri.

1.1. ehl-i fazl:-*a*
*Sūret-i hālini iʿlām için **ehl-i fazla***
Nazar-ı şefkati mirʾāt-ı mücellā-yı ümīd **(Kaside 46/17)**

1.2. ehl-i fazl:-*(ı)n*
*Bu rütbe **ehl-i fazlın** izdiyād-ı fazlına bādī*
Şehin-şāh-ı cihān Abdülhamīd pür-fezāʾildir **(Kaside 38/4)**

1.3. ehl-i fazl:-*ın*
Muhakkak ʿārif-i billāhdır ʿazminde mülhemdir
*Ehil-perverdir eyler **ehl-i fazlın** kadrini iʿlā* **(Tarih 21/2)**

ehl-i fen:

1.) Bilgi, hüner sahipleri.

1.1. ehl-i fen:
Oturmuş mansıba nādān-ı har-pūş küp gibi gümler
*Yatar gencīne-veş vīrānelerde **ehl-i fen** şimdi* **(Gazel 220/7)**

ehl-i gaflet:

1.) Gaflete düşenler, gaflet içinde olanlar.

1.1. ehl-i gaflet:
*Erbāb-ı dil yanında duran bir **ehl-i gaflet***
Seng-i siyāha benzer laʿl ü leʾāl içinde **(Gazel 203/8)**

1.2. ehl-i gaflet:
Erbāb-ı dil yanında
*Duran bir **Ehl-i gaflet*** **(Diğer 1/15)**

ehl-i hakīkat:

1.) Hakikat ehli; hakikati görenler, doğru yolda yürüyenler.

1.1. ehl-i hakīkat:
Etvār-ı ʿāşıkāneme taʿnın nedir senin
*Zaʿmınca sūfī **ehl-i hakīkat** değil miyim* **(Taştir 1/3)**

ehl-i hāl:

1.) Hakikat ehli, gönül ehli kimseler; bildiğini, inandığını tatbik eden, kendinden geçme sırrına eren kimseler; İlahi tecellilere mazhariyet şerefine ermiş olanlar (Cebecioğlu, 2014:189).

1.1. ehl-i hāl:
*Nālişe hācet mi var mihnetten **ehl-i hāl** için*
Her işi Haktan bilip sabra temayüldür hüner **(Gazel 37/5)**

1.2. ehl-i hāl:-*e*
Takāddüm eyledikçe laʿl ü gevherde behā artar
*Meşīhat bāʿis-i rifʿattir **ehl-i hāle** ey Fennī* **(Gazel 59/5)**

1.3. ehl-i hāl:-*i*
*Nālişe mecbūr eder her **ehl-i hāli** gözlerin*
Tīr-i müjgānı havāle eyleyip cānā bana **(Tahmis 6/8)**

ehl-i hased:

1.) Kıskançlık ehli; hasetçi, kıskanç kimseler.

1.1. ehl-i hased:-*in*
*Batar **ehl-i hasedin** patlayası gözlerine*
Mālik-i hāsiyet-i tīr ü sināndır kalemim **(Gazel 152/6)**

ehl-i hıred:

1.) Akıl ehli; aklıyla hareket edip yaptıkları gönülden olayan kimseler.

1.1. ehl-i hıred:
*Cevher-i nāmūsunu takdīr eden **ehl-i hıred***
Foyasın meydāna koymaz yārine pinhān gider **(Gazel 45/4)**

ehl-i hüner:

1.) Hüner, marifet sahipleri; yazarlar/şairler.

1.1. ehl-i hüner:-*e*
*Cā-be-cā himmetini sarf eder **ehl-i hünere***
Cevheri mevkīʿ-i cevherde eder istiʿmāl **(Kaside 40/29)**

1.2. ehl-i hüner:-*i*
*Bī-hünerler çekemezmiş meğer **ehl-i hüneri***
Beni bil-āhare fazl-ı hünerim kıldı hakīr **(Kaside 47/20)**

1.3. ehl-i hüner:-*in*
*Fidye-i cāh ise terfīʿidir **ehl-i hünerin***
ʿAynı emvāle düşer çünkü zekāt-ı emvāl **(Kaside 40/62)**

1.4. ehl-i hüner:-*in*
Kevser aksa kaleminden yine takdīr etmez
*Batar **ehl-i hünerin** hāmesi aʿdā gözüne* **(Gazel 195/7)**

ehl-i idrāk:

1.) Anlayış ehli, anlayış sahibi kimseler.

1.1. ehl-i idrāk:-*in*
***Ehl-i idrākin** yanında kubh u nefret bir değil*
Dīde-i huşyāre karşı nūr-ı zulmet bir değil **(Gazel 139/1)**

ehl-i ʿilm:

1.) İlim sahipleri, âlimler.

1.1. ehl-i ʿilm:-*e*
***Ehl-i ʿilme** cānın eylerdi fedā*
İltifāt etmezdi katʿā cāhile **(Tarih 3/2)**

ehl-i ʿirfān:

1.) İrfan sahipleri; âlim, arif, bilginler.

1.1. ehl-i ʿirfān:
*Fazīletle maʿrūf **ehl-i ʿirfān** değil miyiz*
Fesāhatla mevsūfmerd-i meydān değil miyiz **(Gazel 70/1)**

1.2. ehl-i ʿirfān:-*a*
*Medār-ı mağfirettir **ehl-i ʿirfāna** gelen gamlar*
Ne hakkım var sana ʿızz ü kusūr etmekte yā tāliʿ **(Gazel 102/5)**

1.3. ehl-i ʿirfān:-*ı*
Niçin şād etmesin erbāb-ı ʿirfān ***ehl-i ʿirfānı***
Bırakmaz cevheri mecnūn dahi görse türāb üzere **(Gazel 205/5)**

ehl-i ʿirfān et-:

1.) İrfan sahiplerinden olmak.

1.1. ehl-i ʿirfān et-:
Tūl-i ʿömr ile muʿammer olsun ol maʿsūm-ı pāk
Ehl-i ʿirfān et *mukārin etme sūʾ-i hemdeme* **(Tarih 7/4)**

ehl-i īsār ol-:

1.) Kerem, lütuf sahiplerinden olmak.

1.1. ehl-i īsār ol-:
Şikāyet etme Haktan halka her hāle rızā göster
Tamaʿdan kıl ferāgat ***ehl-i īsār ol*** *sehā göster* **(Müsebba 1/23)**

ehl-i istirhām:

1.) Yalvarıp merhamet isteyenler.

1.1. ehl-i istirhām:-*a*
Fennīyā ʿarz-ı dehālet kıl der-i aʿtāfına
Ehl-i istirhāma *erhamdır Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 23/6)**

ehl-i kalem:

1.) Kalem ehli; yazmada üstat olan kimseler; yazarlar, şairler.

1.1. ehl-i kalem:
Gösterir ***ehl-i kalem*** *bir birine parmakla*
Hüsn-i tahrīr ile meşhūr-ı cihāndır kalemim **(Gazel 152/3)**

1.2. ehl-i kalem:-*dir*
Ser-te-ser ***ehl-i kalemdir*** *hūşmendān-ı cihān*
Yoksa gāve mandaya bār-gīre vermezler kalem **(Kaside 24/25)**

ehl-i kemāl:

1.) İlim ve fazilet sahipleri, kâmil insanlar ***(bk. insān-ı kāmil).***

1.1. ehl-i kemāl:
Bu emel-hānede nādir yetişir ***ehl-i kemāl***
Sanma her Meryemi bir tıfl-ı sühān-gū getirir **(Gazel 43/2)**

1.2. ehl-i kemāl:-*e*
Tekaddüm etmesin ***ehl-i kemāle*** *cāhil-i har-gūş*
Revā mı cild-i hardan deffe yaptırmak kitāb üzre **(Gazel 193/4)**

1.3. ehl-i kemāl:
Bir mevkīʿ tutamadım
Ehl-i kemāl *içinde* **(Diğer 1/4)**

1.4. ehl-i kemāl:-*e*
Fennī nasıl edersin daʿvā-yı istikāmet
Yok sende bir ʿalāmet ***ehl-i kemāle*** *benzer* **(Gazel 63/6)**

1.5. ehl-i kemāl:-*e*
Ya dendānın söker ya gasb eder zevki dimāğından
Felek nān-pāreyi ***ehl-i kemāle*** *bī-bedel vermez* **(Gazel 79/3)**

1.6. ehl-i kemāl:
Kuş olup ötemedim gül ile yatamadım
Bir mevkīʿ tutamadım ***ehl-i kemāl*** *içinde* **(Gazel 203/2)**

1.7. ehl-i kemāl:-*in*
Kadri olmaz idi zāğ olmasa murg-i seherin
İns-i nādāndadır ***ehl-i kemālin*** *sırrı* **(Tarih 8/6)**

ehl-i kerem:

1.) Cömertlik ve iyilik sahibi (sadrazam Halil Rıfat Paşa).

1.1. ehl-i kerem:
Öyle bir ***ehl-i kerem*** *kim der-i ihsānında*
Serilir herkese bir sofra-yı ālā-yı ümīd **(Kaside 46/13)**

ehl-i maʿārif:

1.) İlim ehli; marifet sahipleri.

1.1. ehl-i maʿārif:
Sühandān-ı vatan takdīr eder āsārımı Fennī
Maʿārif cevherin ***ehl-i maʿārif*** *kem-behā tutmaz* **(Gazel 89/7)**

ehl-i mezāk:

1.) Zevk sahipleri.

1.1. ehl-i mezāk:-*ı*
O nasıl etmiş ise ***ehl-i mezākı*** *irvā*
Katārātınca Hudā ecrini ihsān etsin **(Tarih 15/5)**

ehl-i muhabbet:

1.) Muhabbet sahipleri, gönül ehli kimseler.

1.1. ehl-i muhabbet:
Dīm ü dūzah ʿāşık-ı dīdārdan meslūbdur
Gam yemez ***ehl-i muhabbet*** *nefsini ibrā için* **(Gazel 172/5)**

ehl-i perde:

1.) Namus sahibi kimseler.

1.1. ehl-i perde:
Güzeller nemçe-veş refʾ-ı şikāf olmuştur
Bu gülzār-ı gınāda sanma ***ehl-i perde*** *kalmıştır* **(Gazel 57/4)**

ehl-i sefeh:

1.) Akılsızlık ehli (felsefe ile uğraşanlar).

1.1. ehl-i sefeh:
Felsefî genc-i hükümden bir fülūs bulmuş değil
Diğerāna yā nasıl rehber olur ***ehl-i sefeh*** **(Kıt'a 22/2)**

ehl-i seher:

1.) Seher vaktinin sahibi; seher vaktinin feyzinden nasibini alan kimseler.

1.1. ehl-i seher:-*dir*
Leyālī-hīzdir ***ehl-i seherdir*** *Nakşibendīler*
Anın çün nezd-i Hakkta muʿteberdir Nakşibendīler **(Kaside 36/1)**

ehl-i şikem:

1.) Midesine düşkün kimseler.

1.1. ehl-i şikem:
Dīde-i ʿibrette ki zevk u safādan hazzı yok
Zanneder ***ehl-i şikem*** *hoşāb ile helvā lezīz* **(Gazel 23/4)**

ehl-i sünnet:

1.) Kendilerine Hz. Peygamber'i ve sahabesini örnek alanlar.

1.1. ehl-i sünnet:-*tir*
Hakīm ıtlākına şāyeste ancak ***ehl-i sünnettir***
Şuʾūnu tabʿ-ı eşyāya veren ahmak hakīm olmaz **(Gazel 68/5)**

ehl-i tabīʿat:

1.) Zevk sahipleri; eğlenceye, keyfine düşkün olanlar.

1.1. ehl-i tabīʿat:
Ben mest isem de tavrımı tebdīl eylemem
Rindān içinde ***ehl-i tabīʿat*** *değil miyim* **(Taştir 1/2)**

ehl-i tasavvuf:

1.) Tasavvuf ehli; mürşit.

1.1. ehl-i tasavvuf:
Fennī yapışıp destime bir ***ehl-i tasavvuf***
Etsin de dil-i zārımı hakkıyla tasarruf **(Müseddes 3/37)**

ehl-i temkīn eyle-:

1.) İhtiyatlı ve tedbirli olmak, ağırbaşlı ve düşünceli davranmak; ***tas.*** Manevi hâl ve makamları geçip kemale ererek karar bulmak.

1.1. ehl-i temkīn eyle-:
Sıyānet kıl bu ʿabd-i pür-kusūru ʿakla uymaktan
Televvünden halās et ***ehl-i temkīn eyle*** *yā Rabbī* **(Kaside 10/3)**

ehl-i temyīz eyle-:

1.) İyiyi kötüden ayıranlardan olmak, seçilmiş olmak.

1.1. ehl-i temyīz eyle-:
Hakīkat ʿāleminde fark maʿal cemʿ a muvaffak kıl
Şerīʿat ʿāleminde ***ehl-i temyīz eyle*** *yā Rabbī* **(Kaside 12/3)**

ehl-i vefā:

1.) Vefa sahipleri, vefalı kimseler.

1.1. ehl-i vefā:*-lar*
Eskiden dünyāda çok ***ehl-i vefālar*** *var imiş*
Seyr u sahrālar temāşālar safālar var imiş **(Kıt'a 15/1)**

ehl-i vicdān:

1.) Vicdan sahipleri.

1.1. ehl-i vicdān:
Zīr ü bālāda edīb kalmadı ***ehl-i vicdān***
Büsbütün ortalığı kapladı gadr ü bīdād **(Taştir 2/9)**

ehl-i zikr:

1.) Zikir ehli; Allah'ı zikredenler.

1.1. ehl-i zikr:*-in*
Büyük korku Hudā göstermesin gaflettedir yoksa
Emīn ol ***ehl-i zikrin*** *gāye-i hāli vahīm olmaz* **(Gazel 68/6)**

ehliyet:

1.) Bir işi yapabilme gücünü sağlayan ustalık, beceriklilik, kabiliyet ve kifayet, yeterlik.

1.1. ehliyeti:*-i*
Kastedildi ʿadetā taʿtīl-i istiʿdādıma
Düşmenim tasdīk ederken bendeki ***ehliyeti*** **(Kaside 37/80)**

ehliyyet ü ʿirfān:

1.) Kabiliyet ve marifet.

1.1. ehliyyet ü ʿirfān:*-(ı)m, -ı*
Nedir ***ehliyyet ü ʿirfānımı*** *taʿtīle sebep*
Niçin etti beni peygūle-i gamda ızrār **(Kaside 43/5)**

ehliyyet ü istihkāk:

1.) Hak ve kabiliyet.

1.1. ehliyyet ü istihkāk:*-(ı)m*
Niçin olsun heder ***ehliyyet ü istihkākım***
Buna kāʾil mi olur sāhib-i vicdān-ı kerem **(Kaside 41/28)**

ehven bir bahāya sat-:

1.) Düşük bir fiyata satmak; ***mec.*** Ucuza gitmek, harcanmak, değeri bilinmemek.

1.1. ehven bir bahāya sat-:*-(a)r*
Değerli gördüğü ekser vücūdu
Satar *gāyetle* ***ehven bir bahāya*** **(Tarih 13/2)**

ejder:

1.) Milletlerin hayal gücüne göre değişik şekillerde tasarlanan, genellikle kanatlı, gövdesi aslana, kuyruğu yılana benzeyen, ağzından ateş püsküren korkunç masal canavarı.

1.1. ejder:
Mahv olur mu kalb-i encāl-i ʿadüvden intikām
Cevf-i dendānında besler zehri ***ejder*** *yavrusu* **(Gazel 241/6)**

ekābir:

1.) Büyük adamlar, ileri gelenler; yüksek, yüce mevki ve mertebede bulunanlar.

1.1. ekābir:
Yüzünden çok ***ekābir*** *nāʾil oldu feyz-i cāvide*
O Pīr-i muhteşem seccāde-pīrā-yı velāyettir **(Kaside 30/3)**

2.) Büyük adamlar, ileri gelenler; yüksek, yüce mevki ve mertebede bulunanlar.

2.1. ekābir:
Ekābir *meclisinden çıkma Fennī mahrem-i rāz ol*
Kanāʿat göster aza devlet-i fakr ile mümtāz ol **(Müsebba 1/36)**

ekmel:

1.) Çok (daha, en, pek) kâmil, mükemmel, kusursuz, noksansız.

1.1. ekmel:
ʿAklen ***ekmel*** *hüsnen ecmel fıtraten aslü'l-usūl*
ʿAhden evfā reʾyen evsaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/3)**

ekser:

1.) Genellikle, çoğunlukla, çok zaman.

1.1. ekser:
Tercümanlık ederek ***ekser*** *mevkīlerde*
Bazı bī-çārelere çāre-resāndır kalemim **(Gazel 152/15)**

1.2. ekser:
Nādirdir olan nefsinin esrārına vākıf
Gāfil bulunur ***ekser*** *insān şerefinden* **(Gazel 173/4)**

1.3. ekser:
Hayt kim takdīrine kādir değil ***ekser*** *kalem*
Bir kalem kim olmaya naʿt-i celīlinden habīr **(Kaside 24/57)**

1.4. ekser:
İştiʿāl etmeğe yüz tuttu sevād-ı rīşim
Hayt-ı ebyaz gibi ***ekser*** *yerine düştü nişān* **(Kaside 45/6)**

1.5. ekser:
Hāzin-i künc-i bedāyī-dir tüvānger sözlerim
Cān bağışlar cāna ʿ Īsā demdir ***ekser*** *sözlerim* **(Tahmis 4/1)**

1.6. ekser:
Değerli gördüğü ***ekser*** *vücūdu*
Satar gāyetle ehven bir bahāya **(Tarih 13/2)**

2.) Büyük bir kısmı, çoğu.

2.1. ekseri:

ʿArz-ı minnetle meşāhīr-i kirāmın ***ekseri***
Āsitān-ı feyzine etmektelerdir istinād **(Kaside 27/10)**

2.2. ekser:
Felsefe bir kelimedir kim ekser-i anın sefeh
Ekser *için hükm-i kül vardır sefehdir felsefe* **(Kıt'a 22/1)**

ekserī:

1.) Genellikle, çoğunlukla.

1.1. ekserī:
Geceler dergeh-i Mevlāya sirişk-efşān ol
Bendegān ***ekserī*** *Şāhen-şeh-i lüʾlü getirir* **(Gazel 43/9)**

ekser-i anın:

1.) Onun (felsefenin) çoğu, geneli.

1.1. ekser-i anın:
Felsefe bir kelimedir kim ***ekser-i anın*** *sefeh*
Ekser için hükm-i kül vardır sefehdir felsefe **(Kıt'a 22/1)**

ekşi yüz:

1.) Buruşturulmuş yüz, asık surat.

1.1. ekşi yüz:
Bu vazʿ-ı nā-becā Fennī için ciddī midir yoksa
Nedir bu ***ekşi yüz*** *eğri nazar nīz-nem misin kāfir* **(Gazel 39/13)**

ekvān:

1.) Âlemler, varlıklar, mahluklar.

1.1. ekvān:
Seninle müftehirdir şimdi ekvān
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/12)**

1.2. ekvāna:-*a*
Edersem çok değil bir büsbütün ***ekvāna*** *istiğnā*
Hevā-yı māl ü cāh u serveti ağyāra verdim hep **(Gazel 9/4)**

el:

1.) Bedenin bir uzvu; el, yed.

1.1. el:
Evvel bahār ereydi dāğ üstü bāğ olaydı
Mey sunmak üzre sākī bir ***el*** *ayağ olaydı* **(Gazel 211/1)**

1.2. elde:-*de*
Hüsn-i istiʿmāline her ***elde*** *istiʿdād yok*
Yoksa tasvīr-i merāma müstaʿiddir her kalem **(Kaside 24/8)**

1.3. elimde:-*(i)m, -de*
Yanar sabr u karārım Fennīyā ben eylerim feryād
Yazarken bu ser-encāmı ***elimde*** *hāme kan ağlar* **(Gazel 249/7)**

1.4. elinde:-*i, -n, -de*
Yār eliyle taş atsa gül kadar etmez eser
Cismime ağyār ***elinde*** *gül dokunsa hār olur* **(Gazel 50/2)**

1.5. elinden:-*(i)n, -den*
Şu zamāna kadar yārim ***elinden***
Keyfimce bir bāde içemedim ben **(Şarkı 2/7)**

1.6. eliyle:-*i, -(y)le*
Yār ***eliyle*** *taş atsa gül kadar etmez eser*
Cismime ağyār elinde gül dokunsa hār olur **(Gazel 50/2)**

2.) Sahip olma, sahiplik, mülkiyet.

2.1. elde:-*de*
Zevk-ı eşyāyı tahayyülde ibāret zann eder
Elde *hiç bir nesne yok dervīşe hülyādan lezīz* **(Gazel 24/4)**

2.2. elde:-*de*
Var iken ***elde*** *kuvvet etme dirīğ-ı himmet*
Zīrā ki vakt-i fırsat vakt-i zevāle benzer **(Gazel 63/2)**

2.3. elimde:-*(i)m, -de*
Efendim rahm-ı insāf et gözümde eşk-i ālim var
Dilimde süziş-i hasret ***elimde*** *ʿarz-ı hālim var* **(Gazel 25/1)**

3.) Başkaları, yabancılar, rakip ***(bk. rakīb).***

3.1. el:
Ellerin yaptığı töhmet bize isnād olunur
El *içer bādeyi biz renc-i humārın çekeriz* **(Gazel 72/5)**

3.2. el:
El *sever dilberi buhtānı bize āʾittir*
Gülü eller koklar biz gam-ı hārın çekeriz **(Gazel 72/4)**

3.3. el:
El *sohbet-i dildār ile mesʿūd ü ferahnāk*
Ben hırkamı çekdim başıma sākit ü gam-nāk **(Müseddes 3/32)**

3.4. el:
Rabt eden zencīr-i ʿaşk-ı yāre gönlümdür beni
Lākin ***el*** *bu hāleti zülf-i nigārımdan bilir* **(Gazel 28/3)**

3.5. el:
El *meğer āfet ile teʾvil edermiş ʿiffeti*
Kalble nācī-yi cānī gösterirmiş el meğer **(Kaside 37/54)**

3.6. el:
El *meğer āfet ile teʾvil edermiş ʿiffeti*
Kalble nācī-yi cānī gösterirmiş el meğer **(Kaside 37/54)**

3.7. elin:-*in*
Elin *māliyle servet sāhibi oldum hayāl etme*
Mükerrem nefsini beyhūde hammāl ü bāl etme **(Müseddes 1/8)**

3.8. eller:-*ler*
Duysa bir ʿāşık ki ***eller*** *yānına cānān gider*
Zehr alır gūyā kulağından içinden kan gider **(Gazel 45/1)**

3.9. eller:-*ler*
Zamāne hükmünce ʿahdinde sebāt
Eller *etmese de bir ben eylerim* **(Şarkı 1/8)**

3.10. eller:-*ler*
Benimle ma-sebakta ülfetin sūrī imiş sūrī
Süzersin şimdi ***eller*** *meclisinde çeşm-i mahmūru* **(Tahmis 3/11)**

3.11. eller:-*ler*
Kūy-ı gurbette biz ***eller*** *eline bakmadayız*
Feyz alırken yapışan kūşe-i dāmānımıza **(Gazel 182/4)**

3.12. eller:-*ler*
Eller *arsızlanarak feyz ü terakkī buluyor*
Bana ammā ki bu vādīde hacālet geliyor **(Kaside 48/21)**

3.13. ellere:-*ler, -e*
Eder ***ellere*** *bezl-i kerem ol perī-nihād*
Bizim nefsimiz yok mu biz insān değil miyiz **(Gazel 70/3)**

3.14. elleri:-*ler, -i*
Hāline ***elleri*** *bülbül gibi āgāh etme*
Himmet-i pīre sığın gül gibi kan ağla gönül **(Gazel 135/4)**

3.15. elleri:-*ler, -i*

Elleri *taʿyīb eder etmiş de nisyān kendini*
Eyyühe'l-ihvān Fennīnin neʿaceb hāli var **(Gazel 231/6)**

3.16. ellerin:-*ler, -in*
Ellerin *yaptığı töhmet bize isnād olunur*
El içer bādeyi biz renc-i humārın çekeriz **(Gazel 72/5)**

3.17. ellerin:-*ler, -in*
Beni memnūn-ı visāl et kurtul
Ellerin *dilleri kalsın maktūʿ* **(Gazel 100/6)**

3.18. ellerin:-*ler, -in*
Bu günlerde bana hem-hāldir hattā birāder de
Açılmış ***ellerin*** *bahtı bizimki kara kalmıştır* **(Muhammes 1/17)**

3.19. ellerin:-*ler, -in*
Açılmış ***ellerin*** *bahtı bizimki kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/20)**

3.20. ellerin:-*ler, -in*
Temām ettim temāşā dīde-i gayretle akrānı
Açılmış ***ellerin*** *bahtı bizimki kara kalmıştır* **(Muhammes 1/22)**

3.21. ellerin:-*ler, -in*
Açılmış ***ellerin*** *bahtı bizimki kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/25)**

3.22. ellerin:-*ler, -in*
O da imdād etmezse kime yā eyleyem feryād
Açılmış ***ellerin*** *bahtı bizimki kara kalmıştır* **(Muhammes 1/27)**

3.23. ellerin:-*ler, -in*
Açılmış ***ellerin*** *bahtı bizimki kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/30)**

3.24. ellerin:-*ler, -in*
Husūsā iltifāt-ı Vāli-iʿālī-i eşfakla
Açılmış ***ellerin*** *bahtı bizimki kara kalmıştır* **(Muhammes 1/32)**

3.25. ellerin:-*ler, -in*
Açılmış ***ellerin*** *bahtı bizimki kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/35)**

3.26. ellerin:-*ler, -in*
Bu iki mısraʿ-ı berceste ancak hasbihālimdir
Açılmış ***ellerin*** *bahtı bizimki kara kalmıştır* **(Muhammes 1/37)**

3.27. ellerin:-*ler, -in*
Açılmış ***ellerin*** *bahtı bizimki kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/40)**

3.28. ellerin:-*ler, -in*
O düstūr-ı edībe sāde bu beyti tilāvet kıl
Açılmış ***ellerin*** *bahtı bizimki kara kalmıştır* **(Muhammes 1/42)**

3.29. ellerin:-*ler, -in*
ʿAceb maksūd bilsem kimden istinsāra kalmıştır
Açılmış ***ellerin*** *bahtı bizimki kara kalmıştır* **(Muhammes 1/2)**

3.30. ellerin:-*ler, -in*
Açılmış ***ellerin*** *bahtı bizimki kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/5)**

3.31. ellerin:-*ler, -in*
Nedir bu tāliʿ-i şeb-renk elinden çektiğim zahmet
Açılmış ***ellerin*** *bahtı bizimki kara kalmıştır* **(Muhammes 1/7)**

3.32. ellerin:-*ler, -in*
Açılmış ***ellerin*** *bahtı bizimki kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/10)**

3.33. ellerin:-*ler, -in*
Kimin keffindedir bilmem ki hall-iʿukde-i matlab
Açılmış ***ellerin*** *bahtı bizimki kara kalmıştır* **(Muhammes 1/12)**

3.34. ellerin:-*ler, -in*
Açılmış ***ellerin*** *bahtı bizimki kara kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/15)**

3.35. ellerin:-*ler, -in*
Ellerin *sevdiği yekdiğere imdād ediyor*
Soruyor hātırını vuslat ile şād ediyor **(Müsebba 2/43)**

3.36. ellerle:-*ler, -le*
Bana yüz eğrisi izhār edip deʿahd-i sābıkda
Güler oynar mısın ***ellerle*** *hālā şen misin kāfir* **(Gazel 39/8)**

3.37. ellerle:-*ler, -le*
Bī-haber vakt-i seherde gelse dilber kāşki
Ben de bir gün görsem ***ellerle*** *berāber kāşki* **(Gazel 215/1)**

4.) Ülke, yurt, il.

4.1. ellerine:-*ler, -i, -n, -e*
Yeter oldu fenā bağında nālāne
Yürü bülbül yürü dost ***ellerine*** **(Müfret 31/1)**

el aç-:

1.) Dilenmek, başkasının yardımını isteyecek durumda olmak.

1.1. el aç-:-*ıp*
Selātīn sāʾil-āsā el açıp senden diler ihsān
Anılmaz dergeh-i cūdunda Hātem yā Resūlallah **(Kaside 17/2)**

el at-:

1.) El uzatmak; birisinin işine karışmak, müdahale etmek.

1.1. el at-:-*ıp*
Sende mahfidir murādın senden eyle cüst ü cū
El atıp *etrāfa çırpınmak nedir aʿmā gibi* **(Gazel 233/8)**

el çek-:

1.) İlgisini kesmek, vazgeçmek (Aksoy, 1976: 627).

1.1. el çek-:
Tabībā ***çek elin*** *benden ki ben dilhaste-iʿaşkım*
Benim derd-i dil-i hasret-keşim dermān kabūl etmez **(Gazel 88/3)**

1.2. el çek-:
Yeter artık yeter vaz gelʿaraktan naʿre-zenlikten
Sitemden kīneden ***el çek*** *husūsa dilşikenlikten* **(Müseddes 1/16)**

1.3. el çek-:-*me, -m*
Çekmem elimi *dergeh-i fazlında İlāhī*
Bir ben mi bütün halk-ı cihān rahmete muhtāc **(Gazel 17/7)**

1.4. el çek-:-*ti, -m*
Her arzūdan ***çektim el***
Birdir bana yeʾs ü emel **(Diğer 5/3)**

el emen:

1.) "Aman, medet, imdat!" anlamlarındaki yardım dileme sözü (E. Balı, kişisel iletişim, 17 Mart 2020).

1.1. el emen:
Ye aʿlemuʾn-nesi ***el emen*** *ye ekramuʾn-nesi el emen*
Ye erhamuʾn-nesi el emen veccih lene husnel hitāb **(Kaside 51/3)**

1.2. el emen:

Ye aʿlemu'n-nesi el emen ye ekramu'n-nesi ***el emen***
Ye erhamu'n-nesi el emen veccih lene husnel hitāb **(Kaside 51/3)**

1.3. el emen:
Ye aʿlemu'n-nesi el emen ye ekramu'n-nesi el emen
Ye erhamu'n-nesi ***el emen*** *veccih lene husnel hitāb* **(Kaside 51/3)**

el er-:

1.) Ulaşmak, erişmek.

1.1. el er-:*-mez*
Sabr eyle gönül şimdilik ***el ermez*** *o yāre*
Şehbāz-ı hayālim gibi yüksekten uçarmış **(Gazel 92/5)**

el ile şemʿa yak-:

1.) Elle mum yakmak; ***mec.*** Kişinin kendi eliyle, kendi için iyilik yapması.

1.1. el ile şemʿa yak-:*-maz, -sa, -n*
Dünyāda iken ***şemʿanı yakmazsan elinle***
Zulmet-gede-i medfeni rūşen bulamazsın **(Gazel 128/4)**

el kaldır-:

1.) Dua etmek maksadıyla ellerini açmak.

1.1. el kaldır-:
Yeter Fennī duʿā hengāmıdır āmīne ***el kaldır***
Ki erbāb-ı sühan bu emr-i mefrūz ileʿāmildir **(Kaside 38/45)**

1.2. el kaldır-:*-ıp*
Etme itnāb-ı sühan Fennī tegazzül elverir
Sıdkile ***el kaldırıp*** *eyle duʿāya ibtidār* **(Kaside 39/54)**

1.3. el kaldır-:*-(ı)r*
Yine ***el kaldırır*** *ʿafv isterim Gaffār-ı Erhamdan*
Ümīdin kim keser ki ben kesem Hallāk-ıʿālemden **(Müseddes 2/8)**

el uzat-:

1.) Birinden bir hakkı almaya kalkışmak; karışmak.

1.1. el uzat-:*-ma, -sın*
Nahl-ı nāzım sütle-perver olmaʿālī-meşreb ol
Ol ki ***el uzatmasın*** *esmār-ı vasla her denī* **(Gazel 218/4)**

el ver-:

1.) İmkânı olmak, mümkün olmak, uygun olmak.

1.1. el ver-:*-mez*
Huzūra emr ü fermān ile gelsinʿabd-i memlūkün
Sen ey serasker-i hūbān ayağa gitmek ***el vermez*** **(Gazel 79/6)**

1.2. el ver-:*-se*
Bahtım bana ***el verse*** *de sarılsam eteğinden*
Feryād ederek pāyine nesr-i dürer etsem **(Gazel 149/4)**

2.) Oluşmak, ortaya çıkmak; bulunmak.

2.1. el ver-:*-mez*
Vech-i mirʾāt-ı musaffāya gubār ***el vermez***
Çekemez hātır-ı erbāb-ı hakīkat kederi **(Gazel 221/3)**

3.) Yardım etmek; ***tas.*** Bir mürşidin bir müride başkalarına yol gösterme izni vermesi.

3.1. el ver-:*-(i)r*
El verir *cehillede hayli zamān etti mürūr*
Hocadan her ne ki güş eyler isen hıfz edegör **(Müseddes 4/11)**

3.2. el ver-:-se
Kime ***el verse*** *ol Pīr-i Rufāʿī*
Bulur elbette feyz u irtifāʿī **(Kaside 31/3)**

el vur-:

1.) El ile dokunmak, değmek; ulaşmak.

1.1. el vur-:*-ma, -dan*
Hasta-i hicrim tabībimde hazākat ber-kemāl
Nabzıma ***el vurmadan*** *reng-iʿizārımdan bilir* **(Gazel 28/6)**

1.2. el vur-:*-ma, -mış, -ken*
Vurmamışken el *Züleyhā-yı zamānın zeyline*
Yūsuf-āsā sicne düşmüş iftirālar görmüşüz **(Gazel 78/2)**

el yu-:

1.) El yıkamak; elini, ilgisini çekmek; bırakmak, vazgeçmek.

1.1. el yu-:*-du, -m*
Benim bir dilber-iʿālī-cenābım dilşikārım var
Edip perhīz-i katʿī ***el yudum*** *şerr ü şekāvetten* **(Muhammes 2/13)**

1.2. el yu-:*-y, -up*
Bu hayālīʿaşk ile terk-i zevvāk etsem gerek
Māsivādan ***el yuyub*** *tā intibāk etsem gerek* **(Tahmis 8/1)**

el-amān:

1.) "Aman, imdat, medet!" anlamlarındaki yardım isteme ve yalvarma sözü.

1.1. el-amān:
El-Amān *berzah-ı mihnette bunandım kaldım*
Kurtar artık beni ey Hızr-ı mekārim-pīşe **(Gazel 150/6)**

1.2. el-amān:
Ber-murād eyle tenim ālūde-i hāk olmadan
Ey günahkārlar siyeh-rūlar penāhı ***el-amān*** **(Kaside 7/8)**

1.3. el-amān:
Ya Gıyāse'l-müstagīsīn yā İlāhī ***el-amān***
El-amān ey pādişāhlar padişāhı el-amān **(Kaside 7/9)**

1.4. el-amān:
Ya Gıyāse'l-müstagīsīn yā İlāhī el-amān
El-amān ey pādişāhlar padişāhı ***el-amān*** **(Kaside 7/9)**

1.5. el-amān:
Ya Gıyāse'l-müstagīsīn yā İlāhī el-amān
El-amān *ey pādişāhlar padişāhı el-amān* **(Kaside 7/9)**

1.6. el-amān:
Kerem kıl ***el-amān*** *ey Pādişāh-ı hıtta-i Levlāk*
Sevād-ı defter-i aʿmāl ile koyma beni gam-nāk **(Kaside 15/1)**

1.7. el-amān:
El-amān *ey rūh-ıʿālem kıl beni lutfunla şād*
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel **(Muhammes 3/7)**

elʾān:

1.) Şimdi, şu anda; hâlâ, şu anda bile.

1.1. elʾān:
Kaynar endīşemde yenbūʿ-ı fesāhat nev-be-nev
Bendedir ***elʾān*** *icrā-yı belāgat nevbeti* **(Kaside 37/89)**

1.2. elʾān:
Gam-ıʿaşkiyle tahiyyāta oturdum āhir
Acımaz mı bana ***elʾān*** *ol pākīze zamīr* **(Kaside 47/34)**

1.3. elʾān:

ʿĀşık olur mu mazhar-ı hüsn-i kabūl-i yār
***Elʾān** ki sālik-i semt-i rāhat değil miyim* **(Taştir 1/7)**

1.4. elʾān:
Hani mağrūr kılardı seni hüsn-i sūret
*O da **elʾān** pezīrā-yı zevāl olmadı mı* **(Gazel 212/3)**

1.5. elʾān:
Hüsn-i hizmet yoluna eyledim ifnā-yı vücūd
*Düşmedi semt-i terakkiye tarīkim **elʾān*** **(Kaside 45/12)**

elbet:

1.) Mutlaka, hiç şüphesiz, muhakkak.

1.1. elbet:
*Ettiği zulmün o da **elbet** mükāfātın görür*
Bir şahıs kim nās anın zulm ü beliyyātın görür **(Gazel 55/1)**

1.2. elbet:
*Acır **elbet** gün olur giryeme feryādıma yār*
Ne kadar cevr ü cefā etse sitem-kār olsa **(Gazel 184/6)**

1.3. elbet:
*Taleb-i vasılda **elbet** beni maʿzūr tutar*
İmtizāc etti mi bir yerde pamuk ahker ile **(Gazel 198/5)**

1.4. elbet:
Değil Fennī kulun ağyār ile rāzı müsāvāta
*Takaddüm eyler **elbet** bülbül-i hoş-gū gurāb üzere* **(Gazel 205/6)**

1.5. elbet:
*Gün olur reng-i ʿizārın solar ey şūh **elbet***
Deme rūyumda bu gül gūn-ı kıyāfet bākī **(Gazel 243/6)**

1.6. elbet:
ʿArz edersin o Şehin-şāhe bu minvāl üzre
*Eder **elbet** kulunu merhametinden ifzāl* **(Kaside 40/51)**

1.7. elbet:
*Kesb-i nermi eder **elbet** yed-i ihsānınla*
Ne kadar olsa dil-i şāhid matlab-ı sengīn **(Kaside 42/30)**

1.8. elbet:
Ben bu gurbetlere kürbetlere lāyık mı idim
*Okurum bāʿis-i hüsrānıma **elbet** nefrīn* **(Kaside 42/28)**

elbette:

1.) Mutlaka, hiç şüphesiz, muhakkak.

1.1. elbette:
Çöker germ ü serdi tāze dilber seven gönül
*Cism-i marīza **elbette** buhrān gelir gider* **(Gazel 46/10)**

1.2. elbette:
Sūziş-i hicrānı dil etmek diler cānāna ʿarz
*Derdini derd ehli **elbette** eder Lokmāna ʿarz* **(Gazel 96/1)**

1.3. elbette:
*Nāre karşı erir **elbette** şümūʿ*
Bu ne āndır dayanır mı buna cān **(Gazel 100/3)**

1.4. elbette:
Ben gidersem aramaz mı beni yārān-ı vatan
*Eder **elbette** teʾessür yitirenler güheri* **(Gazel 221/5)**

1.5. elbette:
Kime el verse ol Pīr-i Rufāʿī
*Bulur **elbette** feyz u irtifāʿī* **(Kaside 31/3)**

1.6. elbette:
Hem hasım hem hākim oldukda bir ādem diğere
*Nefsine etmez kabūl **elbette** medhūliyeti* **(Kaside 37/49)**

1.7. elbette:
Hüsnünü tasvīr eder her dem o māh-ı nahvetin
*Hüsnü hāvīdir olur **elbette** hoşter sözlerim* **(Tahmis 4/15)**

elde (ol-):

1.) Elinde olmak; muktedir olmak, mümkün olmak.

1.1. elde (ol-):-*i, -ken*
*Kaldır düşeni **elde** iken dāmen-i fırsat Eyyām-ı saʿādet*
Eyyām-ı saʿādet ki serīu'l-cereyāndır İsrāfı ziyāndır **(Müstezad 2/4)**

elde taşı-:

1.) El üstünde tutmak, değer vermek.

1.1. elde taşı-:-*r, -lar*
Beni menʿ etme gücenme yüzün okşamadan
*ʿĀdet olmuş ʿurefā **elde taşırlar** çiçeği* **(Gazel 229/3)**

elden bırakma-:

1.) Elden düşürmemek; bir şeyle sürekli ilgilenmek**.**

1.1. elden bırakma-:-*m*
*Dāmen-i lutfunu hāşā ki **bırakmam elden***
Cān ü vicdānım ile eyledim ʿahd ü peymān **(Kaside 45/35)**

1.2. elden bırakma-:-*m*
*Dāmen-i lutfunu ammā ki **bırakmam elden***
Dil-i nā-kāme odur ʿUrve-i Vuskā-yı ümīd **(Kaside 46/37)**

ele gir-:

1.) Ele geçmek, elde etmek, ulaşmak.

1.1. ele gir-:-*di*
Cüst ü cū-yı kerem eylerdim anınçün ben de
***Ele girdi** hele bir küşe-i dāmān-ı kerem* **(Kaside 41/10)**

1.2. ele gir-:-*mez*
*Kısadır dāmen-i fırsat **ele girmez** her bār*
Korkma görmez seni hiç kimse işitmez ağyār **(Müsebba 2/27)**

1.3. ele gir-:-*se*
*Öperdim pāyini **girse ele** bir ʿārif-i Billāh*
Bulur da reh-nümānın kadrini gümrāh bilmez mi **(Gazel 234/4)**

1.4. ele gir-:-*se*
***Girse** bir matlab **ele** bī-minnet ü bī-intizār*
Bundadır el-Hakk cihānın feyz ü mesʿūdiyeti **(Kaside 37/5)**

elem:

1.) Acı, üzüntü, dert, keder.

1.1. elem:
Gözünde nem yüzünden ʿāşıkın āsār-ı gam gitmez
*Serinden sarsar-ı sevdā derūnundan **elem** gitmez* **(Gazel 81/1)**

1.2. elemden:-*den*
Teʾessüf etme gönlüm şād olursun böyle kalmazsın
***Elemden** gussadan āzād olursun böyle kalmazsın* **(Gazel 126/1)**

1.3. eleme:-*e*
***Eleme** münkalib oldu emelim dünyāda*
Olmadım şāhid-i maksūdum ile işve-keşān **(Kaside 45/11)**

1.4. elemsiz:-*siz*
*Pezīrā-yı vücūd olmaz **elemsiz** bir emel Fennī*
Cihānda herkesin aʿmālini ālām eder tashīh **(Gazel 19/10)**

elem çek-:

1.) Üzülmek, kederlenmek, tasalanmak.

1.1. elem çek-:-*me*
Cihānın germ ü serdi zevk u derdi zıll-i zāʾildir
***Elem çekme** sana yār olmadıysa Fennīyā tāliʿ* **(Gazel 102/6)**

1.2. elem çek-:-*me*
*Rızk için **çekme elem** peyrev-i Pīr ol Fennī*
Beslemez mi getiren ʿālem-i imkāna seni **(Gazel 230/6)**

el-emān:

1.) ***bk.*** el- amān.

1.1. el-emān:
Hālet-i hicr-i nigārı yād ü tasvīr eyleme
***El-emān** ey hāme etme nār-ı sūzāndan bahis* **(Gazel 14/2)**

1.2. el-emān:
Saʿīde merhamet kıl himmetinle kām-yāb olsun
*Dahīlek el-emān Pīrim dahīlek **el-emān** Pīrim* **(Gazel 142/6)**

1.3. el-emān:
Saʿīde merhamet kıl himmetinle kām-yāb olsun
*Dahīlek **el-emān** Pīrim dahīlek el-emān Pīrim* **(Gazel 142/6)**

elem-efken ol-:

1.) Elem vermek, kederlendirmek.

1.1. elem-efken ol-:-*du*
Daldımsa da āsāma hevā dilde eserken
*Hep **oldu** bana havf-ı sevābık **elem-efken*** **(Müseddes 3/40)**

elem-i dehr:

1.) Devrin kederi; dünyanın kederi.

1.1. elem-i dehr:
*Lāl idim hayli zamāndır **elem-i dehr** ile ben*
Beni nutka getiren lāʿl ü şeker-bārındır **(Gazel 30/4)**

elem-i firkat:

1.) Ayrılık acısı.

1.1. elem-i firkat:-*i*
Lutf-ı Hakk yāver ola yoksa ne mümkün Fennī
***Elem-i firkati** tedbīr ile taʿdīl etmek* **(Gazel 117/7)**

elem-i hār:

1.) Diken acısı.

1.1. elem-i hār:-*da, -dır*
ʿĀdilin fazlını zālim çıkarır meydāna
***Elem-i hārdadır** gonca-i ālın sırrı* **(Tarih 8/7)**

elem-i hicr:

1.) Ayrılık derdi.

1.1. elem-i hicr:
Muktezā-yı keremindir güzer et cürmümden
*Beni cānā **elem-i hicr** ile etme taʿzīb* **(Gazel 8/2)**

1.2. elem-i hicr:
Gerçi şeref-i vasl ile handān idim evvel
*Şimdi **elem-i hicr** ile giryānım efendim* **(Gazel 144/4)**

elez:

1.) Daha lezzetli, en lezzetli (Doğan, 2011: 252).

1.1. elezdir:-*dir*
*Her lezāʾizden **elezdir** çāşnī-i vasl-ı yār*
çāşnī-i vasl-ı dilberden nedir āyā lezīz **(Gazel 23/2)**

1.2. elez:
Bir emel kim bī-taleb bī-minnet eylerse zuhūr
*İşte dünyānın budur ancak **elez** niʿmeti* **(Kaside 37/4)**

el-gıyās:

1.) "Medet, aman!" anlamına gelen söz.

1.1. el-gıyās:
***El-Gıyās** ey Gavs-ı aʿzam el-gıyās ey merd-i hās*
Dilber-i bākī hayāt-ı cāvidān ister gönül **(Kaside 29/8)**

1.2. el-gıyās:
*El-Gıyās ey Gavs-ı aʿzam **el-gıyās** ey merd-i hās*
Dilber-i bākī hayāt-ı cāvidān ister gönül **(Kaside 29/8)**

el-Hak:

1.) Allah için, gerçekten, doğrusu.

1.1. el-Hak:
*Ki bir devletli mensūb-ı ileyhin var imiş **el-Hak***
İşittim sītini hāmī-i erbāb-ı kalem buldum **(Kaside 49/15)**

1.2. el-Hak:
Müşerref oldu takbīl-i yed-i pāk-i Muhammedle
*Ne ʿālī rütbedir **el-Hak** ne ʿālī mazhariyettir* **(Kaside 30/9)**

1.3. el-Hak:
Girse bir matlab ele bī-minnet ü bī-intizār
*Bundadır **el-Hak** cihānın feyz ü mesʿūdiyeti* **(Kaside 37/5)**

elhān:

1.) Şarkılar, nağmeler.

1.1. elhānı:-*ı*
*Güle ʿāit değil **elhānı** o mürg-i seherin*
Gülşen hüsnünü takdīs ediyor bülbül-i zār **(Kaside 43/32)**

el-hāsıl:

1.) Sözün kısası, hasılı, velhasıl.

1.1. el-hāsıl:
*Vücūd-ı akdesi **el-hāsıl** aʿlā-yı niʿamdır kim*
Teşekkür etmeyen bu niʿmet-i ʿuzmāya cāhildir **(Kaside 38/15)**

el-hazer:

1.) "Sakın, sakınınız, sakınılsın" anlamında bir ifade.

1.1. el-hazer:
*Bī-günāhın feryādından **el-hazer***
Menzil-i maksūdun sedd-i rāhıdır **(Diğer 4/8)**

el(i) kalem tut-:

1.) Yazı yazmayı bilmek; düşündüğünü güzel bir anlatımla yazmak.

1.1. el(i) kalem tut-:-*ler-sa*
Ol Şehin sığmaz kitāb-ı kāʿinata midhati
*Cümle insān kātib olsa **tutsa** her **eller kalem*** **(Kaside 24/47)**

eli kalem tutma-:

1.) Kederden elin kalem tutamayıp içinde bulunan durumun yazılamaması; derdini anlatamamak.

1.1. eli kalem tutma-:-*z*
*Söylesem dönmez dilim yazsam **kalem tutmaz elim***
Derdimi āyā nasıl ʿarz eylesem dildāra ben **(Gazel 168/2)**

elif:

1.) Arap alfabesinin ilk harfi; "Elifin şekli gibi dosdoğru, dimdik olmak." anlamlarını içermektedir. Aynı zamanda "doğruluk"un simgesidir; doğruluk ise ideal insan tipi olan âdemin birinci vasfıdır ve dürüstlük, sadakat, sözünde durma, riyakârlık etmeme gibi birçok vasıfları da ihtiva etmektedir. Bu nedenle şekil olarak elif, doğru insan tipini simgelemektedir (Karaköse, 2013: 203).

1.1. elif:-*i, -ken*
Elif iken *vāv-ı siyākat gibi oldum iki kat*
Kaldım encāmı şu peygūle-i gamda nālān **(Kaside 45/9)**

elif kāmet:

1.) Elif gibi düzgün ve uzun boylu (sevgili), ***(bk. elif).***

1.1. elif kāmet:
Yine açtı bir ***elif kāmet*** *ile aramızı*
Yetişir hasret ile kaddimi dāl etti felek **(Gazel 115/5)**

elif-i kad:

1.) Boyu bosu elif gibi ince, uzun ve dimdik olan sevgili (elif: Arap alfabesinin ilk harfi olup noktasız, düz bir çizgiden ibarettir. Klasik şiirde daha çok sevgilinin boyuna benzetilmektedir).

1.1. elif-i kad:
Şimdilik sevdā-yı zülfünle perīşān hātırım
Ey ***elif-i kad*** *kāmetim ʿaşkınla āhir lām olur* **(Gazel 33/4)**

eli(n)de feneri (olma-):

1.) Yolunu aydınlatacak, yol gösterecek bir şeyin olmaması durumu.

1.1. eli(n)de feneri (olma-):
Düştüm şeb-i tārīke ***elimde fenerim yok***
Müşkil bu ki bir hem-reh-i rūşen seyirim yok **(Müseddes 3/2)**

elinden:

1.) (Birinin veya bir şeyin) elinden; yüzünden, -den dolayı.

1.1. elinden:
Bir vakit gelmez idi harf-i şikāyet yādıma
Olmasaydım tāliʿ-i nā-sāz ***elinden*** *dilfikār* **(Kaside 39/31)**

1.2. elinden:
Kaçıp gerdūn-ı cevr-āyīn ***elinden*** *ettim istimdād*
Cenāb-ı Sırrı Paşadan ki etsin tā bana imdād **(Muhammes 1/26)**

elinden çek-:

1.) Bir kimse yüzünden sıkıntı çekmek, bunalmak.

1.1. elinden çek-:-*tik, -im*
Elinden çektiğim *cevr ü gamı varsın cihān görsün*
Yazılsın mācerāmız her lisān üzre kitāb olsun **(Gazel 159/5)**

1.2. elinden çek-:-*tik, -im*
Nedir bu tāliʿ-i şeb-renk ***elinden çektiğim*** *zahmet*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/7)**

elinden düşme-:

1.) Bir şeyle sürekli ilgilenmek, elde tutmak, sahip olmak.

1.1. elinden düşme-:-*z*
ʿAdālet-pīşedir ***düşmez elinden***
Hemīşe keff-i mīzān-ı ʿadālet **(Tarih 19/3)**

eli(n)den gel-:

1.) Yapabilmek, becermek, gücü dâhilinde olmak.

1.1. elinden gel-:-*dik, -i*
Geçinmekse merāmın istirāhatle hakīmāne
Elinden geldiği *müddetçe saʿy et bezl-i ihsāne* **(Müsebba 1/16)**

1.2. eli(n)den gel-:-*mez*
Gelmez elimden *Fennīyā*
Selb-i maraz celb-i devā **(Diğer 5/29)**

eli(n)den tut-:

1.) El uzatmak, yardım etmek.

1.1. eli(n)den tut-:
Tut elimden *beni meydāna çıkar merhamet et*
Yeʾs ü endūh ile bir kūşede kaldım pinhān **(Kaside 45/34)**

elinden tut-:

1.) El uzatmak, yardım etmek.

1.1. elinden tut-:
Ey şūh-ı şifā-bahş-ı tahassür ***tut elimden***
Eyler hükemā sāʿid-i bīmāra teşebbüs **(Gazel 15/5)**

1.2. elinden tut-:-*sa*
Her kimin ***tutsa elinden*** *nazar-ı şefkat ile*
Kāmına sāye-i şāhānede eyler īsāl **(Kaside 40/30)**

eline al-:

1.) Eline almak, tutmak; bir işi yapmaya başlamak.

1.1. eline al-:-*(ı)r, -sa*
Zencebīl-i kerem eyler kaleminden feyezān
Öyle bir münşī-yi ekmel ki ***alırsa eline*** **(Kaside 45/21)**

eline bak-:

1.) Bir kimsenin yardımıyla geçinmek.

1.1. eline bak-:-*ma, -da, -y, -ız*
Kūy-ı gurbette biz eller ***eline bakmadayız***
Feyz alırken yapışan kūşe-i dāmānımıza **(Gazel 182/4)**

elin(i) aç-:

1.) Cömertlik göstermek.

1.1. elin(i) aç-:
Neşʾe-bahşādır lebin ʿuşşāka cām-ı Cem gibi
Dur ayağ üzere ***elin aç*** *sākiyā Hātem gibi* **(Gazel 214/1)**

elin(i) çek-:

1.) İlgi ve alakayı kesmek.

1.1. elin(i) çek-:
Ko cihān emrini dil boş yere gavgādan geç
Māsivādan ***çek elin*** *ahsen ü ednādan geç* **(Müseddes 4/2)**

el-insāf:

1.) "İnsaf etmek gerek, insafa gel!" anlamlarında bir yalvarma sözü.

1.1. el-insāf:
Etme ***el-insāf*** *āteş üstüne āteş nedir*
Karşı durma āhıma āhım bir āteş deşnedir **(Tahmis 5/4)**

eliyle ver-:

1.) Kendi elleriyle vermek; ***mec.*** Kendi isteğiyle vermek.

1.1. eliyle ver-:-*di*
Kalkıp ayağa ***eliyle verdi*** *yārim bir kadeh*
Elvedāʿ ey tövbe ey sabr u metānet elvedāʿ **(Gazel 101/7)**

el-Kerem:

1.) Cömert, iyilik, merhamet sahibi olan Peygamber (Hz. Peygamber).

1.1. el-Kerem:
*Bırakma **el-Kerem** meʾyūs u hāʾib yā Resūlallah*
Sığındım dergāh-ı ihsānına her iki ʿālemde **(Kaside 16/2)**

el-kıssa:

1.) Sözün kısası, kısacası.

1.1. el-kıssa:
Mihr ü meh ü pervīn ü tīr senden olurlar müstenīr
***El-kıssa** her cism-i münīr vechinden eyler ahz-i bāb* **(Kaside 20/20)**

1.2. el-kıssa:
Çekemez oldu gönül bār-ı gam-ı gerdūnu
*Oldum **el-kıssa** tādiʿ-i felekten bī-zār* **(Kaside 43/20)**

1.3. el-kıssa:
*Sana da rahm eder **el-kıssa** bulur bir çāre*
Nice bīçārelere olmadadır çāre-resān **(Kaside 45/26)**

1.4. el-kıssa:
Eshāb-ı hüner fazl u kemālāt ile meşhūr
***El-kıssa** cihān halkı birer vasf ile mezkūr* **(Müseddes 3/23)**

elmas:

1.) Gayet berrak, ekseriya renksiz, gayet sert ve pek kıymetli bir taş.

1.1. elmas:
Kırılsın ʿādetā andan revāc-ı pençe-i hurşīd
*Şu **elmas** hātemi pīrāye-i engüşt-i şeffāf et* **(Gazel 11/3)**

1.2. elmāsa:-*a*
*Nāz eder **elmāsa** pırlantaya istiğnā satar*
Dād-ı Haktır bu mücellā çehre-nāzānım sana **(Gazel 2/4)**

1.3. elmascığım:-*cık, -ım* (Elmas; özel isim)
Senin evvelleri sīnende salābet yoğ idi
*Söyle **Elmascığım** ālī-güherim noldu sana* **(Gazel 1/3)**

1.4. elmasım:-*(ı)m* (Elmas; özel isim)
Gevher-i nā-yāb edilmez bezm-i bezzāzāna ʿarz
*Sakla **Elmasım** cemāl-i pākini ağyārdan* **(Gazel 96/4)**

elmas-pāre:

1.) Elmas parçası, değerli (sevgili).

1.1. elmas-pārenin:-*(n)in*
Kābil olmazdı ona ʿālemde takvīm-i bahā
*Āh o **elmas-pārenin** kıratı noksān olmasa* **(Gazel 183/3)**

el-meded:

1.) Aman, yardım, imdat.

1.1. el-meded:
Merhāmet-kārım bu gümrāhın yetiş imdādına
***El-meded** bir rehber-i maksad-resān ister gönül* **(Kaside 29/4)**

eltāf:

1.) Lütuflar; iyilikler, ihsanlar.

1.1. eltāfa:-*a*
Fakat peygūle-gīr-i yeʾs ü hırmān sāde ben kaldım
*Benim emsāl ü akrānım nice **eltāfa** nāʾildir* **(Kaside 38/25)**

1.2. eltāfı:-*ı*
*Derecāt üzredir **eltāfı** husūsiyle anın*
Ki hazef-pāre ile cevheri tutmaz seyyān **(Kaside 45/27)**

1.3. eltāfı:-ı
***Eltāfı** münʿatıftır erbāb-ı maʿārife*
Aʿtāfı münsarıftır esnāf-ı raʿiyyete **(Tarih 9/2)**

1.4. eltāfına:-*(ı)n, -a*
*Gāyet mi var evsāfına ihsānına **eltāfına***
Nisbet yem-i aʿtāfına bahr-ı muhīt bir katre āb **(Kaside 20/13)**

1.5. eltāfına:-*(ı)n, -a*
ʿUyūn-ı baht-ı hābīdem uyansın iltifātınla
*Senin **eltāfına** aʿtāfına hāşā ne hāʾildir* **(Kaside 38/27)**

eltāf u aʿtāf:

1.) Lütuflar, iyilikler ve yardımlar.

1.1. eltāf u aʿtāf:
Tesādüf etmedi Fennī bize hakkiyle bir münʿim
*Görüp **eltāf u aʿtāfın** duʿā-hān olmadık gittik* **(Gazel 109/8)**

eltāf-ı mülūkāne:

1.) Hükümdarlara yakışır tarzdaki, muhteşem lütufları.

1.1. eltāf-ı mülūkāne:-*leri*
*Sığmaz **eltāf-ı mülūkāneleri** taʿdāda*
Devlet-i ihsānını mes etmedi zīrā mikyāl **(Kaside 40/17)**

elvān:

1.) Birkaç renkli, alacalı, rengârenk.

1.1. elvāndan:-*dan*
Neşʾe vermez sūfī-i nā-puhteye tavsīf-i ʿaşk
*Sūd hāsıl eylemez aʿmāya **elvāndan** bahis*

elvedāʿ:

1.) Bir daha karşılaşılmayacak biçimde ayrılırken "Allah'a ısmarladık, Allah'a emanet olun" anlamlarında kullanılan bir ifade.

1.1. elvedāʿ:
Mālını emlākini evlādını terk eyledi
***Elvedāʿ** gūyā olup gitti gınā vü servete* **(Tarih 17/5)**

1.2. elvedāʿ:
***Elvedāʿ** ey neyyir-i evc-i sabāhat elvedāʿ*
Elvedāʿ ey Ahter-i burc-ı saʿādet elvedāʿ **(Gazel 101/1)**

1.3. elvedāʿ:
*Elvedāʿ ey neyyir-i evc-i sabāhat **elvedāʿ***
Elvedāʿ ey Ahter-i burc-ı saʿādet elvedāʿ **(Gazel 101/1)**

1.4. elvedāʿ:
Elvedāʿ ey neyyir-i evc-i sabāhat elvedāʿ
***Elvedāʿ** ey Ahter-i burc-ı saʿādet elvedāʿ* **(Gazel 101/1)**

1.5. elvedāʿ:
Elvedāʿ ey neyyir-i evc-i sabāhat elvedāʿ
*Elvedāʿ ey Ahter-i burc-ı saʿādet **elvedāʿ*** **(Gazel 101/1)**

1.6. elvedāʿ:
***Elvedāʿ** ey şuʿle-bahşā-yı ʿuyūn-ı ʿāşıkān*
Elvedāʿ ey gonca-i bāğ-ı melāhat elvedāʿ **(Gazel 101/2)**

1.7. elvedāʿ:
Elvedāʿ ey şuʿle-bahşā-yı ʿuyūn-ı ʿāşıkān
***Elvedāʿ** ey gonca-i bāğ-ı melāhat elvedāʿ* **(Gazel 101/2)**

1.8. elvedāʿ:

Elvedāʿ ey şuʿle-bahşā-yı ʿuyūn-ı ʿāşıkān
Elvedāʿ ey gonca-i bāğ-ı melāhat ***elvedāʿ*** **(Gazel 101/2)**

1.9. elvedāʿ:
Müstahīl oldu bize bu yerde imkān-ı karār
Ağla ey şemʿ-ı şebistān-ı muhabbet ***elvedāʿ*** **(Gazel 101/3)**

1.10. elvedāʿ:
Durmak olmaz dāne-i kısmet bizi cezb eyledi
Nūr-ı dīdem siz kalın sağ u selāmet ***elvedāʿ*** **(Gazel 101/4)**

1.11. elvedāʿ:
Ayrılık dellālı artık etti iʿlān-ı firāk
Tāzelendi serde sevdā-yı seyāhat ***elvedāʿ*** **(Gazel 101/5)**

1.12. elvedāʿ:
Bu fakīri kūşe-i hātırdan ihrāc etmeyin
Eyledik biz cümleyi Hakka emānet ***elvedāʿ*** **(Gazel 101/6)**

1.13. elvedāʿ:
Kalkıp ayağa eliyle verdi yārim bir kadeh
Elvedāʿ ey tövbe ey sabr u metānet ***elvedāʿ*** **(Gazel 101/7)**

1.14. elvedāʿ:
Kalkıp ayağa eliyle verdi yārim bir kadeh
Elvedāʿ ey tövbe ey sabr u metānet ***elvedāʿ*** **(Gazel 101/7)**

elver-:

1.) Yetmek, kâfi gelmek.

1.1. elverir:-*(i)r*
Elverir *āh-ı hezār eyleyerek beklediğim*
Küyun ey gonca-dehen beyt-i muʿazzam değil ā **(Gazel 5/4)**

1.2. elverir:-*(i)r*
Etme itnāb-ı sühan Fennī tegazzül ***elverir***
Sıdkile el kaldırıp eyle duʿāya ibtidār **(Kaside 39/54)**

elviye:

1.) Livalar, sancaklar, idari teşkilatta vilayetle kaza arası kabul edilen mutasarrıflıklar.

1.1. elviyeye:-*y, -e*
Devr ü teftīş için etmişti zehāb ***elviyeye***
Bakıp īcābına bā-yümn ü ʿatūfet geliyor **(Kaside 48/14)**

elyak:

1.) Daha münasip, daha layık.

1.1. elyaktır:-*tır*
Gelmemiş bu āna dek gelmez nazīri ʿāleme
Her senā vü medhe ***elyaktır*** *Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 21/2)**

elzem:

1.) Lazım, gerekli.

1.1. elzemdir:-*dir*
Bize Fennīyā her bār ***elzemdir*** *istiʿfā*
Hatā etmişizdir belki insān değil miyiz **(Gazel 70/7)**

elzem eyle-:

1.) Gerekli, lüzümlu görmek.

1.1. elzem eyle-:-*r*
Hazret-i Seyyidi her bahiste ***elzem eyler***
Daʿvā-yı fazlda mahkūmu kalır Saʿeddīn **(Kaside 42/11)**

em-:

1.) Dudak, dil ve soluk yardımıyla bir şeyi içine çekmek, somurmak.

1.1. em-:-*se, -m, -i, -di*
Sīneden yāre yemek gam sayılır mıydı bana
Bu şifā-hānede tabʿımca lebin ***emsem idi*** **(Gazel 210/3)**

em:

1.) İlaç, deva, çare, derman.

1.1. emi:-*i*
Öyle bir serv-i revān-ı yār-ı vefā-perver kim
Derdimin çāresi yārem ***emi*** *Lokmānımdır* **(Gazel 31/5)**

emānet:

1.) Güvenilir bir kimseye saklaması veya birine teslim etmesi için bırakılan şey veya kimse.

1.1. emānet:
Çık perde-i gafletten kurtul gam u mihnetten
Havf eyle ihānetten ʿuhdende ***emānet*** *var* **(Gazel 58/8)**

1.2. emāneti:-*i*
Güzel sakla Fennī bu ***emāneti***
Āhū nigāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/10)**

emek:

1.) Bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü, mesai, zahmet.

1.1. emeği:-*i*
Vuslatın uğruna bilsen ne belālar çekti
Dil-i āfet-zedenin hiçe mi gitsin ***emeği*** **(Gazel 229/2)**

emel:

1.) Gönülde yaşatılan ve gelecekte gerçekleşmesi istenen şey, istek, arzu.

1.1. emel:
Pezīrā-yı vücūd olmaz elemsiz bir ***emel*** *Fennī*
Cihānda herkesin aʿmālini ālām eder tashīh **(Gazel 19/10)**

1.2. emel:
ʿAbestir iştigāli sür çıkar āyīne-i dilden
Cihānda bir ***emel*** *kim sūret-i imkān kabūl etmez* **(Gazel 88/4)**

1.3. emel:
Bir ***emel*** *kim bī-taleb bī-minnet eylerse zuhūr*
İşte dünyānın budur ancak elez niʿmeti **(Kaside 37/4)**

1.4. emel:
Emel *sūretlerin görmekle sāyende cilālansın*
Benim çoktan beri āyīne-i ʿirfanım ʿātıldır **(Kaside 38/26)**

1.5. emel:
Tulūʿ-ı neyyir-i ikbāle oldum her seher nigerān
Emel *sūretlerin göstermedi āyīne-i devrān* **(Muhammes 1/14)**

1.6. emel:
Her hangi ***emel*** *sīnede etti ise tasavvur*
Hikmet ne ise etmedi fikrimce teyessür **(Müseddes 3/16)**

1.7. emelde:-*de*
Bir ***emelde*** *var ise menn ü müdārā kokusu*
Laʿnet olsun yüreğe kan oturur misk olsa **(Gazel 238/7)**

1.8. emeli:-*i*
Laʿlin ***emeli*** *tevbeyi bastım mey-i nāba*
Eyler mi Hızır ʿatf-ı nazar semt-i serāba **(Gazel 201/1)**

1.9. emelim*: -(i)m*

Dolaşan havl-i zebānımda senin nāmındır
Gece gündüz ***emelim*** *fikr ü hayālim sensin* **(Gazel 127/2)**

1.10. emelim:-*(i)m*
Eleme münkalib oldu ***emelim*** *dünyāda*
Olmadım şāhid-i maksūdum ile işve-keşān **(Kaside 45/11)**

emel-hāne:

1.) Arzuların, muratların evi; dünya.

1.1. emel-hānede:-*de*
Bu ***emel-hānede*** *nādir yetişir ehl-i kemāl*
Sanma her Meryemi bir tıfl-ı sühān-gū getirir **(Gazel 43/2)**

emīn eyle-:

1.) Emniyette, güvenilir kılmak.

1.1. emīn eyle-:-*sin*
Her umūrunda ana hüsn-i zafer versin Hakk
Eylesin *zātını bi'l-cümle ʿavārızdan* ***emīn*** **(Kaside 42/37)**

emīn ol-:

1.) İnanmak, güvenmek.

1.1. emīn ol-:
Büyük korku Hudā göstermesin gaflettedir yoksa
Emīn ol *ehl-i zikrin gāye-i hāli vahīm olmaz* **(Gazel 68/7)**

1.2. emīn ol-:
Emīn ol *kim görülmez vahşiyāne bir eser benden*
Eğer ey āhū gözlüm gayr ile ünsiyyet etmezsen **(Gazel 124/3)**

1.3. emīn ol-:
Müstakīm ol istikāmetten edersen inhirāf
Beş bölük eyler ***emīn ol*** *tīğ-ı bürrānım seni* **(Gazel 224/8)**

1.4. emīn ol-:-*sun*
Sitem lāyık mıdır nāsa husūsā müʾminīn olsun
ʿUmūmen halk-ı ʿālem şerr ü mekrinden ***emīn olsun*** **(Müsebba 1/13)**

emlāk:

1.) Mallar, mülkler.

1.1. emlākini:-*i, -n, -i*
Mālını ***emlākini*** *evlādını terk eyledi*
El-Vedāʿ gūyā olup gitti gınā vü servete **(Tarih 17/5)**

emmāre:

1.) "Emreden, emredici" anlamında olup nefsin yedi mertebesinden ilkidir, kötülüğü emreden ve bundan zevk alan nefistir; nefs-i emmâre (İsmailoğlu, 2016: 59).

1.1. emmāre:
Ne zamān rām olacak rūhuma ***emmāre*** *benim*
Ne zamān hükmedecek dīve Süleymānım ʿaceb **(Kaside 6/7)**

1.2. emmāre:
Āʿmālimi makrūn-i hulūs eyle Īlāhī
Emmāre *ile ahz ü ʿatādan sakla* **(Kıt'a 19/2)**

emniyet:

1.) İnanma, güvenme, güven, itimat.

1.1. emniyet:
Emniyet *ile cān atacak bir siperim yok*
İmdād umacak rahm edecek kimselerim yok **(Müseddes 3/15)**

1.1. emniyeti:-*i*
İştibāhım kalmadı artık husūl-i maksada
Oldu müstahkem dil-i nā-şādımın ***emniyeti*** **(Kaside 37/85)**

emr:

1.) Emir; buyruk, ferman.

1.1. emre:-*e*
Beni taltīf ile her ***emre*** *münkād etsen olmaz mı*
Tahammül eylemez tabʿ-ı selīmim kahr u āzāra **(Gazel 207/4)**

1.2. emre:-*e*
Min baʿd ***emre*** *kāʾim ol şerʿ-i münīre hādim ol*
Havf et Hudādan nādim ol eyle Peyamberden hicāb **(Kaside 20/3)**

1.3. emre:-*e*
Olasın hayr ile her ***emre*** *muvaffak olasın*
Mazhar-ı hüsn-i nigāh şeh-i ʿulvī-āsār **(Kaside 43/19)**

1.4. emri:-*i*
Emr ü fermānı değil bendelere taşa geçer
ʿArz-ı imkān eder ārāsına her ***emri*** *muhāl* **(Kaside 40/19)**

1.5. emrin:-*in*
Ne ***emrin*** *var ise emr et ki ben her emrine rāmım*
Nedir bāʿis ki geçmez şimdi istirhām u ibrāmım **(Tahmis 3/4)**

1.6. emrini:-*i, -n, -i*
Kim ki bir mahbūb-ı cān-efzā sever üftādedir
Cān ü serle ***emrini*** *infāz için āmādedir* **(Gazel 38/1)**

1.7. emrinin:-*i, -nin*
Diyemem ʿāşıkıyım bende-i dīrīnesiyim
Hāzırım ***emrinin*** *infāzına cān ü ser ile* **(Gazel 198/4)**

1.8. emrine:-*i, -n, -e*
Ne emrin var ise emr et ki ben her ***emrine*** *rāmım*
Nedir bāʿis ki geçmez şimdi istirhām u ibrāmım **(Tahmis 3/4)**

2.) İş, şey, husus, olay.

2.1. emrini:-*i, -n, -i*
Ko cihān ***emrini*** *dil boş yere gavgādan geç*
Māsivādan çek elin ahsen ü ednādan geç **(Müseddes 4/2)**

emr ü fermān:

1.) Emir ve buyruk.

1.1. emr ü fermān:
Huzūra ***emr ü fermān*** *ile gelsin ʿabd-i memlūkün*
Sen ey serasker-i hūbān ayağa gitmek el vermez **(Gazel 79/6)**

1.2. emr ü fermān:-ı
Emr ü fermānı *değil bendelere taşa geçer*
ʿArz-ı imkān eder ārāsına her emri muhāl **(Kaside 40/19)**

1.3. emr ü fermān:-*ın, -a*
Emr ü fermānına *ser-bürde-i tāʿat oluruz*
Yaparız hizmetini devlet-i düyāya bedel **(Gazel 141/3)**

emret-:

1.) Buyurmak, emir vermek.

1.1. emret-:
Ne emrin var ise ***emret*** *ki ben her emrine rāmım*
Nedir bāʿis ki geçmez şimdi istirhām u ibrāmım **(Tahmis 3/4)**

1.2. emret-:
Ben seni gördükte kalmaz bende nokta iktidār
Bārī ***emret*** *hāme-i muʿciz-beyānım söylesin* **(Gazel 166/8)**

1.3. emredince:-*ince*
*Olur sen **emredince** şîşeden şîr ü şeker peydâ*
Dil-i Fennîyi yâ Rab müstaʿidd-i nûr-ı ʿirfân et **(Kaside 4/6)**

emr-i ʿasîr:

1.) Zor iş.

1.1. emr-i ʿasîr:
Beni üftâde-i ʿaşk eyledi bir mâh-ı münîr
*Taşımak âteş-i hicrânını bir **emr-i ʿasîr*** **(Kaside 47/29)**

emr-i fenkihû:

1.) "Fenkihû (alın, nikahlayın)" emri. (Nisa suresi, üçüncü âyettinden iktibastır.)

1.1. emr-i fenkihû:-*y, -a*
Sinn-i rüşde vâsıl oldu şimdi ol mahdûm-ı pâk
*Bi't-tabʿ gösterdi **emr-i fenkihû** ya inkiyâd* **(Tarih 6/3)**

emr-i hasen:

1.) İyi, güzel olay, hadise.

1.1. emr-i hasen:
*Hiç olur mu böyle bir hâlin sonu **emr-i hasen***
ʿAdl-i maʿkûsu temâşâ eylesin her merd ü zen **(Muhammes 4/14)**

emr-i iʿtibârî:

1.) Değerli emir.

1.1. emr-i iʿtibârî:-*dir*
*O sen ben siz demek zâhirde **emr-i iʿtibârîdir***
Bakılsa dîde-i imʿân ile ağyâr yoktur yok **(Gazel 105/7)**

emr-i mefrûz:

1.) Farz olunmuş emir.

1.1. emr-i mefrûz:
Yeter Fennî duʿâ hengâmıdır âmîne el kaldır
*Ki erbâb-ı sühan bu **emr-i mefrûz** ile ʿâmildir* **(Kaside 38/45)**

emr-i muhakkak:

1.) Kesin emir, buyruk.

1.1. emr-i muhakkak:-*tır*
Gitme reh-i inkâra
*Bu **emr-i muhakkaktır*** **(Kıt'a 11/2)**

emr-i muhâl ol-:

1.) İmkânsız, zor bir iş durumuna gelmek.

1.1. emr-i muhâl ol-:-*ma, -dan*
Çerha küsmüşleri düşmüşleri taltîf eyle
*Gün geçip **emr-i muhâl olmadan** imkân-ı kerem* **(Kaside 41/51)**

emr-i mühim:

1.) Önemli iş.

1.1. emr-i mühim:
*Beni bir **emr-i mühim** üstüne meʾmûr et de*
Yapamazsam o zemân kayd olunsun terkîn **(Kaside 42/18)**

emr-i püser:

1.) Oğlun emri.

1.1. emr-i püser:-*den*
Şimdi hep ʿaksinedir kâr-ı cihân ez-cümle
*Bir peder iş yapamaz **emr-i püserden** hâric* **(Gazel 18/3)**

emr-i savâb:

1.) Doğruluk emri.

1.1. emr-i savâb:
Yok sende bir ecr-i cezîl kaldın günâhınla hacîl
*Fahr-ı cihâna ol dahîl ancak budur **emr-i savâb*** **(Kaside 20/6)**

emr-i şerîʿat:

1.) Dinin emirleri.

1.1. emr-i şerîʿat:-*ten*
*Kıl kadar **emr-i şerîʿatten** tebâʿüd eylemez*
Meslek-i ehl-i tarîkatten tebâʿüd eylemez **(Tahmis 4/4)**

emr-i tegazzül:

1.) Gazel söyleme işi, isteği.

1.1. emr-i tegazzül:
*Fennîyâ **emr-i tegazzül** de nihâyet buldu*
Bir duʿâ et ki desin gökte melekler âmîn **(Kaside 42/35)**

emr-i yesîr kıl-:

1.) Kolay emir, iş hâline getirmek.

1.1. emr-i yesîr kıl-:-*ıp*
*Her ʿasîri reʾy-i sâʾible **kılıp emr-i yesîr***
Cehd ile her şeyde isbât etti faʿâliyeti **(Kaside 37/14)**

emr-i zâʾid:

1.) Gereksiz bir emir.

1.1. emr-i zâʾid:-*dir*
*Huzûr-u devlete ʿarz-ı metâlib **emr-i zâʾiddir***
ʿAyândır Hazretinde cümle râzım âh Efendim âh **(Gazel 179/4)**

emsâl:

1.) Eşler, benzerler; yaşıtlar, akranlar.

1.1. emsâli:-*i*
Reʾy u fermânına eylerse tevâfuk lutfet
*O da **emsâli** meyânında olunsun işgâl* **(Kaside 40/49)**

1.2. emsâlini:-*(i)n, -i*
İʿtidâle dikkat et uydur siyâk-ı ʿasra pây
*Tavr u seyrinde tecâvüz eyleme **emsâlini*** **(Gazel 208/5)**

emsâl ü akrân:

1.) Yaşıtlar, akranlar.

1.1. emsâl ü akrân:-*(ı)m*
Fakat peygûle-gîr-i yeʾs ü hırmân sâde ben kaldım
*Benim **emsâl ü akrânım** nice eltâfa nâʾildir* **(Kaside 38/25)**

emsâl-i ʿabîdâne:

1.) Kul olan (himaye bekleyen) akranlar.

1.1. emsâl-i ʿabîdâne:-*m, -e*
Hissemend et kulunu ʿâtıfet-i devletten
*Etme **emsâl-i ʿabîdâneme** karşı ahcâl* **(Kaside 40/64)**

emsâl-i hakîrâne:

1.) Hakircesine akranlar.

1.1. emsâl-i hakîrâne:-*m, -den*
*Geri korsan beni **emsâl-i hakîrânemden***
Tenk olur dîde-i gam dîdeme feyfâ-yı ümîd **(Kaside 46/41)**

emtâr:

1.) Yağmurlar.

1.1. emtārının:-*ı, -nın*
Beşerde kābil-i esrār-ı hikmet binde bir çıkmaz
*Bahār **emtārının** her katrası dürr-i yetīm olmaz* **(Gazel 68/2)**

emvāc-ı hevā:

1.) Hava dalgaları; istek, arzu dalgaları.

1.1. emvāc-ı hevā:-*dan*
*Erbāb-ı nazar ne kapar **emvāc-ı hevādan***
Gāfil göremez cūşiş-i deryādaki sırrı **(Kaside 50/13)**

1.2. emvāc-ı hevā:-*y, -a*
Bu sūziş-i hicrān ile tā kūyuna gitsin Cānānı acıtsın
*Feryādımı terfîk edeyim bād-ı sabāya **Emvāc-ı hevāya*** **(Müstezad 1/3)**

emvāl:

1.) Mallar, mülkler, satın alınan şeyler.

1.1. emvāle:-*e*
Fidye-i cāh ise terfîʿidir ehl-i hünerin
*ʿAynı **emvāle** düşer çünkü zekāt-ı emvāl* **(Kaside 40/64)**

en:

1.) Başına geldiği sıfatların üstün derecede olduğunu gösteren kelime.

1.1. en:
*Seversen dilberin **en** ser-firāzın sev*
Hümā-yı tabʿ-ı pāki lāne-gīr-i zirve-i kāf et **(Gazel 11/5)**

1.2. en:
Doymayız hānede üçyüz senelik zād olsa
*ʿÖmrümüz müddetinin **en** çoğu yüz kaç yıl iken* **(Gazel 196/4)**

1.3. en:
***En** sonraki nutkum yine Tevhīd olsun*
Benden beni Tevhīd ile tecrīd eyle **(Kaside 1/2)**

1.4. en:
*Bendegān-ı hazretin ammā ki **en** ednāsıyım*
Nakşibendim Hālidīyim gūş-ı kalbim var benim **(Kaside 35/13)**

1.5. en:
***En** ednāsı rızā göstermez Āsafla müsāvāta*
Sunūf-ı bendegānın zirve-i ikbāle vāsıldır **(Kaside 38/24)**

1.6. en:
Size min baʿd ülü'l-aʿtāf ıtlāk eylesin herkes
*Bu taʿbīri senin-çün **en** münāsib birʿalem buldum* **(Kaside 49/10)**

1.7. en:
***En** ednā himmetiyle oldu bu cebhāne-i zībā*
Nasıl herkes duʿā-hān olmasın Abdülhamīd Hāna **(Tarih 1/1)**

en nihāyet:

1.) Nihayetinde, sonunda.

1.1. en nihāyet:
On onbeş gün kadar buhrān içinde kaldı bī-çāre
*Kemāl-i zaʿfa düştü **en nihāyet** terk-i cān etti* **(Gazel 251/4)**

1.2. en nihāyet:
On onbeş gün kadar buhrān içinde kaldı bī-çāre
*Kemāl-i zaʿfa düştü **en nihāyet** terk-i cān etti* **(Tarih 22/4)**

enāʾiyyet:

1.) Enaniyet; bencillik, kendini beğenme, gurur.

1.1. enāʾiyyetten:-*ten*
Zümre-i eshāb-ı dil yok olmadan var olmadı
*Geç **enāʾiyyetten** istersen hayāt-ı cāvidān* **(Gazel 232/6)**

enāniyyet:

1.) Benlik, kibir, gurur.

1.1. enāniyyet:
*Hülyānı **enāniyyet** ile eyleme mālī Kadrin olaʿālī*
Sarf-ı himem et celb-i kulūb-ı fukarāya Tahsīl-i Rızāya **(Müstezad 1/5)**

encāl:

1.) Evlatlar, oğullar; nesiller, soylar.

1.1. encālini:-*i, -n, -i*
Her nasıl mümkünse ahlāfa bırak bir yādigār
*Hayra teşvīk eyle mā dāme'l-hayāt **encālini*** **(Gazel 208/7)**

encām:

1.) Son, akıbet, nihayet.

1.1. encāmı:-*ı*
Gözümde her ne varsa şīve-i güftāra verdim hep
*Kelām-ı bī-hurūf u savta hayrān kaldım **encāmı*** **(Gazel 9/5)**

1.2. encāmı:-*ı*
Cemʿiyyet-i hātır komadın bende a zālim
Zülfün gibi encāmı perīşān olacaksın **(Gazel 131/3)**

1.3. encāmı:-*ı*
*Çāre yok hayvān olur **encāmı** hayvān yavrusu*
Ādem ādemden gelir hayvān da hayvāndan doğar **(Gazel 236/2)**

1.4. encāmı:-*ı*
*Çāre yok hayvān olur **encāmı** hayvān yavrusu*
Cevher ıtlāk eylemekle cevher olmaz karataş **(Gazel 236/3)**

1.5. encāmı:-*ı*
Elif iken vāv-ı siyākat gibi oldum iki kat
*Kaldım **encāmı** şu peygūle-i gamda nālān* **(Kaside 45/9)**

1.6. encāmında:-*ı, -n, -da*
*Benimçün oldu **encāmında** bir bir bāʿis-i hüsrān*
Nedāmetle akar şimdi gözümden eşk-i istīʿmān **(Müseddes 2/26)**

1.7. encāmı:-*ı*
Hep oldu bana bāʿis-i endūh u teʾessür
***Encāmı** zebūn etti beni yeʾs ü tahayyür* **(Müseddes 3/17)**

encāmı kazāyā-yı ümīd:

1.) Ümit kaziyelerinin sonu.

1.1. encāmı kazāyā-yı ümīd:
Umarım kim nesak-ı şekl-iʿakīme girmez
*Bir netīce verir **encāmı kazāyā-yı ümīd*** **(Kaside 46/47)**

encāz:

1.) İncaz; bir sözü, vaadi yerine getirme.

1.1. encāzına:-*ı, -n, -a*
Beni tesrīre vaʿd etmiş idin akdemce tahrīren
*Teşekkür eylerim **encāzına** sābit kadem buldum* **(Kaside 49/9)**

encümen:

1.) Meclis, cemiyet, topluluk.

1.1. encümen:
Yazıktır rüzgār isrāf ederse kūh-i Bālāda
*Benim şemʿ-i şeb-efrūzum için bir **encümen** yok mu* **(Kıt'a 21/1)**

encümen-ārā-yı ehıbbā-yı vatan:

1.) Vatan dostlarının meclisinin süsü.

1.1. encümen-ārā-yı ehıbbā-yı vatan:
Anılıp sıdk u meveddetle olur muʿacebā
*Nāmımız **encümen-ārā-yı ehıbbā-yı vatan*** **(Gazel 165/6)**

encümen-ārā-yı fuhūl:

1.) En üstün kimselerin meclisini süsleyen (Ankara valisi Cevad Bey).

1.1. encümen-ārā-yı fuhūl:
*Cāmiʿ-i fazl u kerem **encümen-ārā-yı fuhūl***
Ser-bülend-i nücebā sādık-ı devlet geliyor **(Kaside 48/8)**

encümen-ārā-yı ümīd:

1.) Ümit meclisini süsleyen.

1.1. encümen-ārā-yı ümīd:
Zāt-ı devletleri bir Āsaf-ı ʿālī-meşreb
*Nām-ı sāmīleridir **encümen-ārā-yı ümīd*** **(Kaside 46/15)**

encümen-i ʿayş u sürūr:

1.) Sevinç ve eğlence topluluğu.

1.1. encümen-i ʿayş u sürūr:
Ne de bir hāl ile ālām ü meşakkat bākī
*Ne sebāt üzre kalır **encümen-i ʿayş u sürūr*** **(Gazel 243/4)**

encümen-i rindān:

1.) Rintlerin meclisi ***(bk. rind).***

1.1. encümen-i rindān:-*a*
*Serelim postumuzu **encümen-i rindāna***
Kurb-ı sūfī-i riyā-pīşeye cār olmayalım **(Gazel 147/8)**

endām:

1.) Beden, vücut; boy bos, kamet.

1.1. endāmımı:-*(ı)m, -ı*
Kaddimi dest-i teʿaddī-i felek büktü benim
*Kıldı **endāmımı** hem şekl-i hilāl-i Ramazān* **(Kaside 45/2)**

1.2. endāmına:-*ı, -n, -a*
*Bakma **endāmına** dil verme husūsā Türke*
Hüsn-i sūrette eğer çi şeh-i hūbān ise de **(Kıt'a 23/2)**

endāze-i dībā-yı ümīd:

1.) Ümit kumaşının, elbisesinin ölçüsü.

1.1. endāze-i dībā-yı ümīd:
*Her vücūda gelir **endāze-i dībā-yı ümīd***
Her siyāba yakışır kāmet-i bālā-yı ümīd **(Kaside 46/1)**

endāzesi ol-:

1.) Ölçü; derece, mertebe.

1.1. endāzesi ol-:-*maz*
*Böyle meşhūrdur **endāzesi olmaz** keremin*
Yapmamışlar küremā sınıfına mīzān-ı kerem **(Kaside 41/3)**

endīşe:

1.) Kaygı, tasa, gam, keder.

1.1. endīşe:
*Sārbān-ı gamız **endīşe** katārın çekeriz*
Yaʿni çarhın gam-ı bī-hadd ü şümārın çekeriz **(Gazel 72/1)**

1.2. endīşeden:-*den*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
*Gönüller her nasılsa kalmıyor **endīşeden** hālī* **(Muhammes 1/33)**

2.) Fikir, düşünce.

2.1. endīşelere:-*ler, -e*
Müntehā-yı keremi var mı bulan ʿālemde
*Sığmaz **endīşelere** vüsʿat-i eyvān-ı kerem* **(Kaside 41/2)**

2.2. endīşem:-*m*
*Seni tavsīfe kifāyet mi eder **endīşem***
Yolu var mı bir ufak havza sığar mı ʿummān **(Kaside 45/47)**

2.3. endīşemde:-*m, -de*
*Kaynar **endīşemde** yenbūʿ-ı fesāhat nev-be-nev*
Bendedir el-ān icrā-yı belāgat nevbeti **(Kaside 37/89)**

2.4. endīşemi:-*m, -i*
Yā Rab dilimi masdar-ı Tevhīd eyle
***Endīşemi** Tevhīd ile tesʿīd eyle* **(Kaside 1/1)**

2.5. endīşemi:-*m, -i*
Yā Rab dilimi sehv ü hatādan sakla
***Endīşemi** tezvīr ü riyādan sakla* **(Kaside 3/1)**

2.6. endīşemi:-*m, -i*
Yā Rāb dilimi kavl-i hatādan sakla
***Endīşemi** tezvīr ü riyādan sakla* **(Kıt'a 19/1)**

2.7. endīşemi:-*m, -i*
Zencīre çeken gönlümü bir serv-i semendir Bir zülf-i resendir
*Tahdīş eden **endīşemi** ol gonca dehendir Mahsūl-i vatandır*
(Müstezad 3/1)

2.8. endīşeni:-*n, -i*
Ben de bir başka nigāra çatarım
*Senin **endīşeni** baştan atarım* **(Şarkı 9/5)**

endīşece:

1.) Düşünce olarak, düşünceye göre.

1.1. endīşece:
ʿAvn ü ihsānın ile mazhar-ı cemʿiyyet kıl
*Gerçi meşdūd ise **endīşece** eczā-yı ümīd* **(Kaside 46/40)**

endīşe-i aʿdā:

1.) Düşmanların fikri.

1.1. endīşe-i aʿdā:-*da*
İş çıkışmak için eylerse de ibrāz-ı hulūs
*Yine **endīşe-i aʿdāda** husūmet bākī* **(Gazel 243/8)**

endīşe-i feyz:

1.) Lütuf, ihsan düşüncesi.

1.1. endīşe-i feyz:-*(i)n, -le*
Yetişir tūtī-yi tabʿa bu kadarcık tahdīs
*Olsun **endīşe-i feyzinle** gazel-hān-ı kerem* **(Kaside 41/46)**

endīşe-i hātır-sūz-ı hicrān:

1.) Ayrılığın gönül yakan kuruntusu, kaygısı.

1.1. endīşe-i hātır-sūz-ı hicrān:
Telāfi-i vuslat etse de kalb-i ʿāşıka
***Endīşe-i hātır-sūz-ı hicrān** gelir gider* **(Gazel 46/6)**

endīşe-i hicr:

1.) Ayrılık kaygısı, tasası.

1.1. endīşe-i hicr:-*e*
Rūze-i hasret ile geçti nice eyyāmım
*Kalmadı çektiğim **endīşe-i hicre** pāyān* **(Kaside 45/5)**

endīşe-i infāk-ı ʿıyāl ol-:

1.) Ailenin yedirilip içirilme (geçim) kaygısı olmak.

1.1. endīşe-i infāk-ı ʿıyāl ol-:-*ma, -sa*
Eylemezdim bu şikāyetleri katʿā tezkār
*Olmasa dilde ger **endīşe-i infāk-ı ʿıyāl*** **(Kaside 40/9)**

endīşe-i mihnet:

1.) Gam, bela düşüncesi, kaygısı.

1.1. endīşe-i mihnet:
*Şaşırdı ʿādetā tedbīrimi **endīşe-i mihnet***
Atup bir gussa-i ʿuzmāya verdi zihnime hayret **(Muhammes 1/6)**

endīşe-i vasl:

1.) Kavuşma düşüncesi.

1.1. endīşe-i vasl:-*ın, -la*
***Endīşe-i vaslınla** gülün rengi kızarmış*
Efzāyiş-i ʿaşkınla günün benzi sararmış **(Gazel 92/1)**

endūh:

1.) Gam, keder, tasa.

1.1. endūh:
Ey sitemkār u cefā-pīşe sipihr-i gaddār
*Nāzenīn ʿömrümü **endūh** ile ettin imrār* **(Kaside 43/1)**

1.2. endūhden:-*den*
Cebr-i mā-fāt ile dildādesine dād ediyor
*Kayd-ı endīşeden **endūhden** āzād ediyor* **(Müsebba 2/44)**

endūh-ı bālī:

1.) Eski gam, keder.

1.1. endūh-ı bālī:
*Her nazarda mahv eder **endūh-ı bālī** gözlerin*
Neşʾe-i devrān ile gūyā ki mālī gözlerin **(Tahmis 6/1)**

enfūs u āfāk:

1.) Nefis ve nefis dışı şeyler.

1.1. enfūs u āfāk:-*da*
***Enfūs u āfākda** meşhūd iken ʿāyetlerin*
Künhünü bilmekten ʿācizdir yine her feylesof **(Kıt'a 3/2)**

engel:

1.) Bir şeyin gerçekleşmesini önleyen sebep ya da kimse; mâni, mahzur, müşkül.

1.1. engelden:-*den*
.....et nezd-i saʿādetten o menhūs köpeği
*Ādeme şerr ü şekāvet dokunur **engelden*** **(Gazel 229/5)**

engüşt-i ʿināyet:

1.) Lütuf parmağı, lütuf eli.

1.1. engüşt-i ʿināyet:-*le*
*Tutup ***engüşt-i ʿināyetle** ederse tehzīz*
Yağdırır gülün güher-bārına bārān-ı kerem **(Kaside 41/14)**

enhār:

1.) Nehirler, ırmaklar.

1.1. enhāra:-*a*
*Sebük-bārāna sudan kıl güzer **enhāra** bildirme*
Sevād-ı mümkinātı çeşm-i ʿibretten uzak tutma **(Gazel 188/8)**

1.2. enhār:
Eşk-i gül-gūnum revān olsun karışsın cūlara
*Hīre-dār olsun hurūşān olsun **enhār** ağlasın* **(Gazel 250/5)**

enīn-i dilşikāf:

1.) Yürek delen, dokunaklı, acıklı sesler çıkarma; inleme.

1.1. enīn-i dilşikāf:-*(ı)m*
O derdin bilmeyen şerh u beyāna ibtidār ettim
***Enīn-i dilşikāfım** ihtizāz eyler zebān titrer* **(Gazel 40/2)**

enīn-i iştiyāk:

1.) Hasret iniltisi, acısı.

1.1. enīn-i iştiyāk:-*(ı)m*
Harīm-i ʿizzetinde rahmet-engiz eyle yā Rabbī
*Seherlerde **enīn-i iştiyākım** olmasın zāyī* **(Kaside 12/4)**

enīs:

1.) Dost, arkadaş, yâr.

1.1. enīsi:-*i*
Girye eyler muttasıl dünyāda merd-i hak-perest
*Dār-ı gurbette garībānın **enīsi** bādedir* **(Gazel 38/4)**

1.2. enīsim:-*(i)m*
*Hasbihal eyleyecek başka **enīsim** yoktur*
Koyma bu bende-i hasret-keşi dünyāda garīb **(Gazel 8/3)**

1.3. enīsim:-*(i)m*
***Enīsim** munisim yārim sen oldun*
Hemīşe dilde ezkārım sen oldun sen oldun **(Müfret 29/1)**

enīs ü hem-reh:

1.) Dost ve yoldaş.

1.1. enīs ü hem-reh:-*i*
İlāhī senden istihdā eden bir ʿabd-i gümrāhın
***Enīs ü hem-rehi** erbāb-ı ʿirfān olmasın nolsun* **(Kaside 8/7)**

1.2. enīs ü hem-reh:-*i*
İlāhī senden istihdā eden bir ʿabd-i gümrāhın
***Enīs ü hem-rehi** erbāb-ı ʿirfān olmasın nolsun* **(Kaside 8/6)**

enīs-i dil-i gam-hār ol-:

1.) Gönle dert ortağı olan bir dost olmak.

1.1. enīs-i dil-i gam-hār ol-:-*sun*
Öyle bir yār ile yār ol ki vefā-dār olsun
*Yāreye merhem **enīs-i dil-i gam-hār olsun*** **(Gazel 162/1)**

enīs-i neşʾe-cū:

1.) Sevinç, mutluluk isteyen, arayan dost.

1.1. enīs-i neşʾe-cū:
Izdırāb u gamla kardaştır o zümre gālibā
*Ehl-i derde bir **enīs-i neşʾe-cū** vermez felek* **(Gazel 113/5)**

enīs-i rūh-ı eşver:

1.) Aslan ruhlu dostu [**eşver:** Aslanlar (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).]

1.1. enīs-i rūh-ı eşver:
***Enīs-i rūh-ı eşver** māye-i derd-i nihānımsın*
Tabīb-i tesliyet-bahş-ı dil-i sūzīş nişānımsın **(Müsebba 3/19)**

enmūzec:

1.) Örnek, numune, misal.

1.1. enmūzecdir:-*dir*
Beşerin ʿaczini isbāta bir ***enmūzecdir***
Yılda bir meyve veren nahl ü nihālin sırrı **(Tarih 8/3)**

enmūzec-i ʿisyān ol-:

1.) İsyan örneği olmak.

1.1. enmūzec-i ʿisyān ol-:-*ma*
Yār ü akrānına ***enmūzec-i ʿisyān olma***
Eyle ihvānını hayr ü hasenāta tahrīz **(Gazel 97/2)**

ense:

1.) Boynun arkası; baş, kafa.

1.1. ensesinden:-*si, -n, -de*
Haberdār olma hiçbir ʿilm ü fenden rāhat olmak istersen
Edībin ***ensesinden*** *sille-i cevr ü sitem gitmez* **(Gazel 81/3)**

ente'l-halīl ibn-ü halīl innī fakīrun bel zelīl:

1.) "Sen (Hz. Peygamber), Halil oğlu Halil'sin, dost oğlu dostsun (Hz. İbrahim'in oğlusun); bense bir fakir, hatta zelil olan bir fakirim." anlamındaki bir Arapça ibare (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. ente'l-halīl ibn-ü halīl innī fakīrun bel zelīl:

Ente'l-Halīl İbn-ü Halīl innī fakīrun bel zelīl
Ey Çāre-sāz-ı her ʿalīl Fennī kulun pür-ızdırāb **(Kaside 20/26)**

ente'l-hemāmu:

1.) "Sen (Hz. Peygamber) kerim ve cömertsin (yücesin)." anlamında Arapça bir ibare (E. Balı, kişisel iletişim, 17 Mart 2020).

1.1. ente'l-hemāmu:
Ente'l-imāmu ***ente'l-hemāmu*** *ente'r-resūlu lilenemi*
Bi's-sıdgı etlūke esseleme me dumtü fī vechi't-turābi **(Kaside 51/2)**

ente'l-imāmu:

1.) "Sen (Hz Peygamber) imamsın" anlamında bir Arapça ibare (E. Balı, kişisel iletişim, 17 Mart 2020).

1.1. ente'l-imāmu:
Ente'l-imāmu *ente'l-hemāmu ente'r-resūlu lilenemi*
Bi's-sıdgı etlūke esseleme me dumtü fī vechi't-turābi **(Kaside 51/2)**

ente'r-resūlu lilenemi:

1.) "Sen yaratılmışların Resulüsün!" anlamında bir ibare (E. Balı, kişisel iletişim, 17 Mart 2020).

1.1. ente'r-resūlu lilenemi:
Ente'l-imāmu ente'l-hemāmu ***ente'r-resūlu lilenemi***
Bi's-sıdgı etlūke esseleme me dumtü fī vechi't-turābi **(Kaside 51/2)**

envāʿ:

1.) Neviler, çeşitler, türler.

1.1. envāʿını:-*ı, -n, -ı*
Lutfün ***envāʿını*** *seyr etsin esātīn-i evvel*
Muksim-i ʿavn ü ʿatā mübzil-i himmet geliyor **(Kaside 48/12)**

envāʿ-ı günāh:

1.) Günahın çeşitliliği, fazlalığı.

1.1. envāʿ-ı günāh:-*(ı)m, -dan*
O rütbe mücrimem kim ger tecessüm etse āsāmım
Nice dağlar teşekkül eyler ***envāʿ-ı günāhımdan*** **(Gazel 245/6)**

envāʿı mekārim:

1.) Cömertlik, asalet türleri, çeşitleri.

1.1. envāʿı mekārim:
Eshāb-ı necābettedir ***envāʿı mekārim***
Bed-māyede āsār-ı mürüvvet bulamazsın **(Gazel 132/6)**

envāʿ-ı şeref:

1.) Yücelik, iyi şöhret türleri.

1.1. envāʿ-ı şeref:
Duʿā etsin o Şāhaʿarz-ı şükrān eylesin millet
Ki ***envāʿ-ı şeref*** *devr-i dilārāsında hāsıldır* **(Kaside 38/5)**

envār:

1.) Nurlar, aydınlıklar.

1.1. envāra:-*a*
Tecvīz olunur vaʿde-i hūbāna inanmak
Mümkünse eğer sāyeye ***envāra*** *teşebbüs* **(Gazel 15/2)**

envār-ı ʿaşk:

1.) Aşkın nurları.

1.1. envār-ı ʿaşk:
Görüp ***envār-ı ʿaşkı*** *neyde meyde vech-i dilberde*
O sırr-ı aʿzamı sūfī-i har-ı mişvāra bildirme **(Gazel 188/5)**

1.2. envār-ı ʿaşk:-*ı*
Görüp ***envār-ı ʿaşkı*** *neyde meyde vech-i dilberde*
O sırr-ı aʿzamı sūfī-i har-ı mişvāra bildirme **(Gazel 188/5)**

envār-ı enver:

1.) En nurlu, parlak, aydınlık.

1.1. envār-ı enver:
Doldurur hātırlara ***envār-ı enver*** *sözlerim*
Şevk alır feyz-i tabīʿatten münevver sözlerim **(Tahmis 4/2)**

envār-ı hatt:

1.) Yazının (şiirin) nurları (etkisi).

1.1. envār-ı hatt:-*(ı)m*
Nahs-ı yeʾsi aradan kaldırır ***envār-ı hattım***
Reşehāt-ı kalemim mesʿadet-efzā-yı ümīd **(Kaside 46/55)**

envār-ı meserret:

1.) Sevinç nurları, parıltısı.

1.1. envār-ı meserret:
Dil-i mahzūnuma ***envār-ı meserret*** *gelsin*
Kevkeb-i bahtıma āsār-ı saʿādet gelsin **(Müsebba 2/54)**

envār-ı şerʿiyye:

1.) Dinin nurları.

1.1. envār-ı şerʿiyye:
Çoğalsın müttekīler parlasın ***envār-ı şerʿiyye***
Görülsün tā şu kevkeb ser-te-ser eşrārdan hālī **(Gazel 217/3)**

envār-ı teveccüh:

1.) İltifat nurları, ışıkları; iltifat etme.

1.1. envār-ı teveccüh:
Gönül sākīden ***envār-ı teveccüh*** *iğtinām etse*
Nolur bir sāğar-ı ser-şār içirse şād-gām etse **(Muhammes 2/7)**

Enver Bey:

1.) Düyûn-ı umumiye nâzırı Enver Bey (H.1320).

1.1. Enver Bey:-*e*
*Verip **Enver Beye** ez-cümle ülā sınf-ı sānīsin*
ʿUlüvv-i şān-ı Şāhı muktezāsın eyledi icrā **(Tarih 21/3)**

1.2. Enver Bey:-*i*
Buyursun bir çıkartan varsa tārīhim gibi tārīh
*Şehin-şāh-ı münevver eyledi **Enver Beyi** ihyā* **(Tarih 21/5)**

enverlen-:

1.) Çok daha parlak ve nurlu olmak.

1.1. enverlenirsin:-*(i)r, -sin*
Karardın başıma zindan kesildin ey şeb-i hasret
*O meh-talʿat gelir **enverlenirsin** böyle kalmazsın* **(Gazel 119/8)**

epey:

1.) Çok, çok fazla.

1.1. epey:
Ol serv-i kaddin celbi biraz servete muhtāc
*Bir doğru nihāl eğmek **epey** kuvvete muhtāc* **(Gazel 17/1)**

er:

1.) Erkek, yiğit; işini iyi bilen, gücü yeten (kimse).

1.1. er:
*Fennī **er** isen hiç birine etme temāyül*
Dünyāda vefā sāhibesi zen bulamazsın **(Gazel 128/10)**

1.2. er:
*Bī-vefāya olma yār ahdinde sābit **er** taşı*
Takma Kıbrıs taşını parmağına gevher taşı **(Gazel 225/1)**

1.3. er:
*ʿAyni erdir **er** gibi zenden doğan er yavrusu*
Bir metīn arslan olur çünkü gazanfer yavrusu **(Gazel 241/1)**

1.4. er:
*ʿAyni erdir er gibi zenden doğan **er** yavrusu*
Bir metīn arslan olur çünkü gazanfer yavrusu **(Gazel 241/1)**

1.5. er:
ʿĀşık olanları taʿyīb ederler
***Er** yarın hak dīvānında belli olur* **(Müfret 28/1)**

1.6. er:
Buyurun ʿaynı şeker ʿaynı şifādır hakkā
*Fennīyā söyledi tārīhin anın çıktı bir **er*** **(Tarih 15/6)**

1.7. erden:-*den*
*Sen erkeksen lede'l-īcāb kıl bir **erden** istimdād*
Efāhim eylemez dellāk ile berberden istimdād **(Gazel 22/1)**

1.8. erdir:-*dir*
*ʿAyni **erdir** er gibi zenden doğan er yavrusu*
Bir metīn arslan olur çünkü gazanfer yavrusu **(Gazel 241/1)**

1.9. eridim:-*i, -di, -m*
*Gām-ı hicrānla ammā **eridim***
Sağlık olsun bakalım sultānım **(Şarkı 9/8)**

1.10. er:-*i, -di, -m*
Bilmedin kadrimi bir gevher idim
*Hırz-i cān etmeğe lāyık **er idim*** **(Şarkı 9/7)**

er-:

1.) Erişmek, ulaşmak, vasıl olmak.

1.1. erdik:-*dik*
Biz artık māsivādan Fennīyā iʿrāza cezm ettik
*Visāl-ı yāre **erdik** sohbet-i bī-gāneden geçtik* **(Gazel 114/6)**

1.2. erdim:-*di, -m*
*Saʿdīyim Bektāşīyim yoklukla **erdim** menzile*
Āsumān-ı mihr ü ʿirfānın meh-i garrāsıyım **(Kaside 35/11)**

1.3. ereydi:-*e, -y, -di*
*Evvel bahār **ereydi** dāğ üstü bāğ olaydı*
Mey sunmak üzre sākī bir el ayağ olaydı **(Gazel 211/1)**

1.4. erince:-*ince*
***Erince** ʿālem-i ʿulvī-yi kudse rūh-ı serdārım*
Girince hufre-i tārīk-i hāke cism-i ʿuryānım **(Kaside 46/34)**

1.5. er-:-*ip*
Kesb-i şühūd eylemeyen ʿarz-ı sücūd eylemeyen
*Mahv-ı vücūd eylemeyen vāra **erip** vār olamaz* **(Gazel 74/2)**

1.6. ermekten:-*mek, -ten*
Senindir rütbe-i ʿulyā senindir halvet-i kübrā
*Makām-ı feyzine **ermekten** ʿāciz tāʾir-i idrāk* **(Kaside 15/5)**

1.7. ermeyen:-*me, -y, -en*
*Hazret-i Pīre **ermeyen** nuhbe-i emsāl olamaz*
Mazhar-ı himmet olmayan nāʾil-i āmāl olamaz **(Gazel 83/1)**

1.8. ermez:-*mez*
*Dediğim rütbeye **ermez** mi ʿaceb dest-i emel*
Umduğum sūrete girmez mi heyūlā-yı ümīd **(Kaside 46/34)**

erbāb:

1.) Sahipler; bir işten anlayan, bir işi iyi yapan kimse.

1.1. erbābına:-*ı, -n, -a*
*Maksad **erbābına** karşı lemeʿān etmededir*
Ufk-u ʿātıfetinden meh-i garrā-yı ümīd **(Kaside 46/20)**

erbāb-ı ʿaşk:

1.) Aşk sahipleri, aşk ehli kimseler.

1.1. erbāb-ı ʿaşk:-*a*
***Erbāb-ı ʿaşka** reşkile eyle ʿinābet eşkile*
İş bitmez āh-ı huşk ile bī-āb dönmez āsiyāb **(Kaside 20/4)**

erbāb-ı basīret:

1.) Basiret sahipleri; kalp gözüyle görenler.

1.1. erbāb-ı basīret:
*Taşdan çıkarır zevkini **erbāb-ı basīret***
Mahzūz olur erbāb-ı vefā seng-i cefādan **(Kaside 50/2)**

erbāb-ı dikkat:

1.) Dikkat sahipleri.

1.1. erbāb-ı dikkat:
Fennīyā āzāde-i şerh ü beyāndır sīretim
*Hālimi **erbāb-ı dikkat** müsteşārımdan bilir* **(Gazel 28/7)**

erbāb-ı dil:

1.) Gönül ehli ***(bk. ehl-i hāl).***

1.1. erbāb-ı dil:
***Erbāb-ı dil** yanında*
Duran bir Ehl-i gaflet **(Diğer 1/15)**

1.2. erbāb-ı dil:

Erbāb-ı dil *yanında duran bir ehl-i gaflet*
Seng-i siyāha benzer laʿl ü leʾāl içinde **(Gazel 203/8)**

1.3. erbāb-ı dil:
İstemez ***erbāb-ı dil*** *farkında kalsın pāyidār*
Evc-i minnetten düşen zıll-i hümā-yı devleti **(Kaside 37/2)**

erbāb-ı fetānet:

1.) Zihni açık olan, anlayışlı kimseler.

1.1. erbāb-ı fetānet:
Ne yaşar āhir-i devrāna kadar şahs-ı cehūl
Ne de bu dehr için ***erbāb-ı fetānet*** *bākī* **(Gazel 243/3)**

erbāb-ı hāl:

1.) Hâl ehli, gönül ehli ***(bk. ehl-i hāl).***

1.1. erbāb-ı hāl:
Bilir misin neler var
Erbāb-ı hāl *içinde* **(Diğer 1/6)**

1.2. erbāb-ı hāl:
Tarīki etme inkār inkāra etme ısrār
Bilir misin neler var ***erbāb-ı hāl*** *içinde* **(Gazel 203/3)**

1.3. erbāb-ı hāl:-*in*
Ol mülāzım genç iken ***erbāb-ı hālin*** *bezmine*
Pīr-i ʿaşka uymayan Fennī gibi nādān kalır **(Gazel 48/7)**

erbāb-ı hevā:

1.) İstek sahipleri; arzusuna, hevesine düşkün olanlar.

1.1. erbāb-ı hevā:-*dan*
Fennīyi karīn eyle İlāhī süʿadāya Sınf-ı sulehāya
Dūr eyle anı meclis-i eshāb-ı şekādan ***Erbāb-ı hevādan*** **(Müstezad 1/7)**

erbāb-ı hüner:

1.) Hüner sahipleri.

1.1. erbāb-ı hüner:
Eshāb-ı kerem vaʿdini etsin mi ferāmūş
Erbāb-ı hüner *yoksa aransın mı ne dersin* **(Gazel 122/9)**

erbāb-ı ʿirfān:

1.) İrfan sahipleri; âlim ve arifler.

1.1. erbāb-ı ʿirfān:
Niçin şād etmesin ***erbāb-ı ʿirfān*** *ehl-i ʿirfānı*
Bırakmaz cevheri mecnūn dahi görse türāb üzere **(Gazel 205/5)**

erbāb-ı ʿirfān ol-:

1.) İrfan sahiplerinden olmak.

1.1. erbāb-ı ʿirfān ol-:-*ma, -sın*
İlāhī senden istihdā eden bir ʿabd-i gümrāhın
Enīs ü hem-rehi ***erbāb-ı ʿirfān olmasın*** *nolsun* **(Kaside 8/7)**

1.2. erbāb-ı ʿirfān ol-:-*ma, -sın*
İlāhī senden istihdā eden bir ʿabd-i gümrāhın
Enīs ü hem-rehi ***erbāb-ı ʿirfān olmasın*** *nolsun* **(Kaside 8/6)**

erbāb-ı istihkāk:

1.) Hak sahipleri, hak edenler.

1.1. erbāb-ı istihkāk:-*a*
Kirām ikrāmını ***erbāb-ı istihkāka*** *bezl eyler*
Sehāb-ı rahmet-āver ravza-pīrā-yı sevāhildir **(Kaside 38/31)**

erbāb-ı iʿtibār:

1.) İtibar sahipleri, saygın kişiler.

1.1. erbāb-ı iʿtibār:-*ı*
Dāme düşürmek ister ***erbāb-ı iʿtibārı***
Bir dānedir ki hāli tezyīn eder cemāli **(Gazel 244/2)**

erbāb-ı kemāl:

1.) Fazilet ve ilim sahibi olgun kişiler.

1.1. erbāb-ı kemāl:
Münʿimā bende-nevāzāsını teslīm eyler
ʿAsrımızda ne kadar var ise ***erbāb-ı kemāl*** **(Kaside 40/32)**

1.2. erbāb-ı kemāl:
Gam-ı ferdāyı unutmaz bugün ***erbāb-ı kemāl***
Kürre-i hāk ser-ā-ser ferah-ābād olsa **(Gazel 196/7)**

erbāb-ı maʿārif:

1.) İlim sahipleri, âlimler.

1.1. erbāb-ı maʿārif:
Fennīyā zīr-i felekte jāj-hādan çok ne var
Şu cihānda yokluk ***erbāb-ı maʿārif*** *yokluğu* **(Gazel 47/5)**

1.2. erbāb-ı maʿārif:-*e*
Eltāfı münʿatıftır ***erbāb-ı maʿārife***
Aʿtāfı münsarıftır esnāf-ı raʿiyyete **(Tarih 9/2)**

erbāb-ı mezāk:

1.) Zevk sahipleri, zevklerine düşkün olanlar.

1.1. erbāb-ı mezāk:
Her güzelde şīve her helvada lezzet bir değil
Sevmesin mi gördüğü her şūhu ***erbāb-ı mezāk*** **(Gazel 139/3)**

erbāb-ı nazar:

1.) Bakış (basiret) sahipleri.

1.1. erbāb-ı nazar:
Erbāb-ı nazar *ne kapar emvāc-ı hevādan*
Gāfil göremez cūşiş-i deryādaki sırrı **(Kaside 50/13)**

erbāb-ı sühan:

1.) Söz erbabı, ustası.

1.1. erbāb-ı sühan:
Gerçi şāʿir çoksa da nādirdir ***erbāb-ı sühan***
Çünkü her murga dehān-ı nağme-gū vermez felek **(Gazel 113/6)**

1.2. erbāb-ı sühan:
Yeter Fennī duʿā hengāmıdır āmīne el kaldır
Ki ***erbāb-ı sühan*** *bu emr-i mefrūz ileʿāmildir* **(Kaside 38/45)**

erbāb-ı şuʿūr:

1.) İdrak sahipleri.

1.1. erbāb-ı şuʿūr:
Fitne-i çarha tesādüf eden ***erbāb-ı şuʿūr***
İnzivāgāh-ı sükūta çekilir hāme gibi **(Gazel 237/4)**

erbāb-ı vefā:

1.) Vefa sahipleri, vefalı kimseler.

1.1. erbāb-ı vefā:
Taşdan çıkarır zevkini erbāb-ı basīret
Mahzūz olur ***erbāb-ı vefā*** *seng-i cefādan* **(Kaside 50/2)**

erbāb-ı zāhir:

1.) Zahir uleması, kaba sofu; zahit ***(bk. zāhid).***

1.1. erbāb-ı zāhir:
O sırrı ʿAşkīyā ***erbāb-ı zāhır*** *eylemez idrāk*
Ne ki Sādık kelāmım var Saʿīd söyler şifāhımdan **(Gazel 245/7)**

erbaʿīn:

1.) Kırk (kırk yaş).

1.1. erbaʿīnimde:-*(i)m, -de*
Müstehakk-ı lutf idim ammā ki kahr-ı dehrile
Erbaʿīnimde *kazandım hālet-i şeyhūhati* **(Kaside 37/79)**

1.2. erbaʿīnimde:-*(i)m, -de*
Erbaʿīnimde *beni pīr-i nahīf eyledi çarh*
Yeni baştan olayım şevkle bernā-yı ümīd **(Kaside 46/44)**

erfak:

1.) Çok (daha, en, pek) yumuşak; yoldaş olmaya en layık.

1.1. erfaktır:-*tır*
Nefsen ezkā meşreben bī-ʿayb u ʿazmen zī-sebāt
Zāten akdes tabʿan ***erfaktır*** *Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 21/5)**

erham:

1.) Çok (daha, en, pek) merhametli.

1.1. erham:
Umūma āsitān-ı reʿfetindir melceʾ-i mahsūs
Yaratılmış mı vardır senden ***erham*** *yā Resūlallah* **(Kaside 17/4)**

1.2. erhamdır:-*dır*
Fennīyā ʿarz-ı dehālet kıl der-i aʿtāfına
Ehl-i istirhāma ***erhamdır*** *Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 23/6)**

eri-:

1.) Katı cisim sıvı içine karışarak sıvı durumuna geçmek; yok olmak, bitmek, tükenmek.

1.1. erir:-*r*
Nāre karşı ***erir*** *elbette şümūʿ*
Bu ne āndır dayanır mı buna cān **(Gazel 100/3)**

eriş-:

1.) Ulaşmak, yetişmek.

1.1. eriş:
Hamiyyet-perver olʿiffet-şiʿār ol merhamet-kār ol
Eriş *bir mürşid-i dānā-dile Hakktan haberdār ol* **(Müseddes 1/5)**

1.2. erişip:-*ip*
Mevsim-i sayf ***erişip*** *geçmiş iken mevsim-i gül*
Goncalar tāzelenip gülşene zīnet geliyor **(Kaside 48/4)**

1.3. erişir:-*(i)r*
Maʿdelet kişverinin Şāh-ı vefā-perveridir
Dād-hāhāna muhakkak ***erişir*** *dād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/3)**

erit-:

1.) Erimesini sağlamak, erimesine yol açmak.

1.1. eritir:-*(i)r*
Görse dendānını lüʾlüʾ su olur deryāda
Eritir *ʿarz-ı cemāl etse eğer fūlāda* **(Kaside 34/2)**

erkān-ı ʿadlī:

1.) Adaletle ilgili esaslar, adalet usulleri.

1.1. erkān-ı ʿadlī:-*y, -e*
On bir aydır bekledim kaldım makām-ı ʿuzleti
Bakmıyor ***erkān-ı ʿadlīye*** *nigāh-ı ʿādille* **(Kaside 37/78)**

erkek:

1.) Mert, yiğit, er.

1.1. erkeksen:-*se, -n*
Sen ***erkeksen*** *lede'l-īcāb kıl bir erden istimdād*
Efāhim eylemez dellāk ile berberden istimdād **(Gazel 22/1)**

erken:

1.) Vaktinden önce, alışılan zamandan önce, er.

1.1. erken:
Görsem yüzünü ahz-ı füyūz-ı seher etsem
Erken *uyanıp kūyuna ʿazm-i sefer etsem* **(Gazel 149/1)**

erlen-:

1.) Erkekleşmek; güçlenmek.

1.1. erlenirsin:-*(i)r, -sin*
Edersen Fennīyā hubb-ı sivādan sīneni tecrīd
Zen-i dünyāya karşı ***erlenirsin*** *böyle kalmazsın* **(Gazel 119/9)**

ervāh:

1.) Ruhlar.

1.1. ervāhını:-*ı, -n, -ı*
Hep duʿā-hān oluyor ʿālem-i ʿulvīde sana
Eb ü ecdādımın ***ervāhını*** *şādān ettin* **(Kaside 44/9)**

ervāh-ı ebrār:

1.) Takva sahibi, fazilet sahibi ruhlar.

1.1. ervāh-ı ebrār:
ʿĀrifim yavrum sana ***ervāh-ı ebrār*** *ağlasın*
Giryeler kopsun ciğerden yār u ağyar ağlasın **(Gazel 250/1)**

ervāh-ı melāʾik:

1.) Meleklerin ruhları.

1.1. ervāh-ı melāʾik:
Pervāne-i ser-geştesi şems ü kamer olsun
Çārūb-keş-i dergehi ***ervāh-ı melāʾik*** **(Gazel 134/4)**

ervāh-ı melek:

1.) Melek ruhları.

1.1. ervāh-ı melek:
Yerde ebnā-yı beşer kadrini eyler iʿzām
Gökte ***ervāh-ı melek*** *nāmını eyler ibcāl* **(Kaside 40/20)**

erzān-ı kerem et-:

1.) Lütfuna layık görmek.

1.1. erzān-ı kerem et-:-*se*
Feyzine müstağrak olur ʿālem-i insāniyyet
Ne zemān etse beni nevʿine ***erzān-ı kerem*** **(Kaside 41/18)**

erzānī-i lutf:

1.) Lütfa layık olma.

1.1. erzānī-i lutf:-*(u)n, -la*
Erzānī-i lutfunla *pezīrā-yı husūl et*
Yā Rāb neye merhūn ise āsāyiş-i ahvāl **(Gazel 138/4)**

es-:

1.) (Hava için) Bir yönden bir yöne doğru hissedilir şekilde hareket etmek.

1.1. esdi:-*di*
Sabā ***esdi*** *zülf-i dilberi kıldı tārümār*
Üftādegānı oldu perīşān taraf taraf **(Gazel 104/4)**

1.2. esmemiş:-*me, -miş*
Esmemiş *bağçe-i hüsnünde bī-gāne sabā*
Düşmemiş pençe-i hāra o gülün gülşeni pāk **(Gazel 116/2)**

eş:

1.) Denk, benzer; arkadaş, hayat arkadaşı.

1.1. eş:
Yār eğer kendine ***eş*** *bulmaya eylerse heves*
Gelsin āyīne-i endīşeme nükrān olsun **(Gazel 169/3)**

esʿab:

1.) Çok güç, en zor.

1.1. esʿab:
Agreb bu ki ʿazmettiğim işten haberim yok
Esʿab *bu ki yol gösterecek rāh-berim yok* **(Müseddes 3/3)**

esāfil:

1.) Çok aşağı ve bayağı kimseler.

1.1. esāfil:
Eʿālīden umar ihsān ***esāfil*** *böyledir ʿādet*
Eder arz u kamer şems-i ziyā-küsterden istimdād **(Gazel 22/2)**

1.2. esāfil:
Tekebbür eylemez merd-i asīl asla kafa tutmaz
Esāfil *kārıdır ebnā-yı cinse ʿarz-ı istikbār* **(Gazel 89/5)**

1.3. esāfildir:-*dir*
Benim ol şāʿir-i Örfī-edā Sāʾib-i sühan şimdi
Sözüm şāyānsa baş eʿālī ve ***esāfildir*** **(Kaside 38/40)**

eşʿār:

1.) Şiirler, manzum olarak kaleme alınmış eserler.

1.1. eşʿārı:-*ı*
Gör nasıl alkışlayıp Fennī seni tahsīn eder
Görse bu ***eşʿārı*** *bir merd-i hüner-ver kāşki* **(Gazel 215/6)**

1.2. eşʿārım:-*(ı)m*
Yoktur āsār-ı hakīmānemde hezl-i bī-meʾāl
Ser-te-ser cāmīdir ***eşʿārım*** *rumūz-ı hikmeti* **(Kaside 37/91)**

1.3. eşʿārın:-*ın*
Tekemmül etmemiş mi her usūlü bizde ***eşʿārın***
Bilirsin ey Saʿīd ey mefhar-i ecdād sen söyle **(Gazel 197/6)**

esās:

1.) Asıl, gerçek.

1.1. esās:
Meşreb-i ʿulyāsına gelmez gınā inʿāmdan
Münʿimiyyetle kurulmuştur ***esās*** *fıtratı* **(Kaside 37/11)**

esās-ı hestī:

1.) Varlığın aslı, temeli.

1.1. esās-ı hestī:-*y, -i*
Cihāna binlerce hurde-bīnān gelir gider
Bilmez ***esās-ı hestīyi*** *hayrān gelir gider* **(Gazel 46/1)**

esās-ı mülket:

1.) Asıl, gerçek yurt.

1.1. esās-ı mülket:
Yıkarsın gözlerinle hānümān-ı sabr u temkīni
Esās-ı mülket *ārāma āteşzen misin kāfir* **(Gazel 39/7)**

esātīn-i evvel:

1.) Önceki üstün kimseler, ileri gelenler.

1.1. esātīn-i evvel:
Lutfün envāʿını seyr etsin ***esātīn-i evvel***
Muksim-i ʿavn üʿatā mübzil-i himmet geliyor **(Kaside 48/12)**

esb ol-:

1.) At (gibi) olmak.

1.1. esb ol-:-*(u)r*
Mesned-i ʿālī-meziyyet-bahş olur mu cāhile
Esb olur *mu yükseğe çıkmakla bir har yavrusu* **(Gazel 241/5)**

esbāb:

1.) Sebepler, vesileler.

1.1. esbābı:-*ı*
Gözüne girmeğe yārin çok özendin ammā
Nedir ***esbābı*** *niçin girmedin āyā gözüne* **(Gazel 204/2)**

1.2. esbābını:-*ın, -ı*
Sormasın ʿazm-i çemen ***esbābını*** *yāra rakīb*
Nā-be-cādır dīve esrār-ı Süleymāndan bahis **(Gazel 14/6)**

esbāb-ı maʿmüriyet:

1.) Bayındırlık, yerleşme sebebi (bir makama, mevkiye yerleştirilme).

1.1. esbāb-ı maʿmüriyet:-*i*
Līk ben ol vakte dek oldum harāb ender harāb
Senden ümīd eylerim ***esbāb-ı maʿmüriyeti*** **(Kaside 37/72)**

esbāb-ı maʿzüliyet:

1.) İşten ayrılma, ayrılma sebebi.

1.1. esbāb-ı maʿzüliyet:-*i*
İnfisāl ettirdiler cürmüm tebeyyün etmeden
Bilmezem hālā nedir ***esbāb-ı maʿzüliyeti*** **(Kaside 37/69)**

esb-i tāzi-i sabā-reftār:

1.) Saba rüzgârı gibi çabuk ve ahenkli yürüyüşlü Arap atı.

1.1. esb-i tāzi-i sabā-reftār:-*e*
Binip bir ***esb-i tāzi-i sabā-reftāre*** *ılgār et*
Ağır davranma Mevlāyı seversen mutlakā tez gel **(Gazel 136/5)**

eşcaʿ-ı şücʿān-ı kerem:

1.) Lütufta, cömertlikte çok cesur olan kimse .

1.1. eşcaʿ-ı şücʿān-ı kerem:
Bana şīrāne dilīrāne bir ikrām eyle
Ey veliyy-i niʿam ey ***eşcaʿ-ı şücʿān-ı kerem*** **(Kaside 41/33)**

eşcār ü ezhār:

1.) Ağaçlar ve çiçekler.

1.1. eşcār ü ezhār:
Mātem etsin bir zamān bāğ-ı bahār-ı ʿālemin
Gülmesin rūy-ı çemen ***eşcār ü ezhār*** *ağlasın* **(Gazel 250/4)**

esdak:

1.) Çok (daha, en, pek) sadık, çok doğru.

1.1. esdaktır:-*tır*
Halkan akdem hulken aʿzam mevliden aʿlā-yı nās
Fiʿlen ahsen kavlen ***esdaktır*** *Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 21/4)**

esed:

1.) Aslan.

1.1. eseddir:-*dir*
Kilāb-āsā ne rütbe-tīz-i dendān olsa müfsidler
Tehāşī eylemezler andan ʾārifler ***eseddir*** *hep* **(Gazel 7/4)**

eşek:

1.) Eşek, merkep; ***mec.*** Ahmak.

1.1. eşek:
Sana bir tekme ile ursa āhırda bir ***eşek***
Sende ursan ona āhırda eşek kalmaz tek **(Müsemmen 1/13)**

1.2. eşek:
Sana bir tekme ile ursa āhırda bir eşek
Sende ursan ona āhırda ***eşek*** *kalmaz tek* **(Müsemmen 1/13)**

1.3. eşek:
Hākezā merd-i asīli tanımaz mı eşrāf
Gam yeme bir ***eşek*** *eylerse seni istihfāf* **(Müsemmen 1/11)**

1.4. eşek:-*ler*
Şimdi meydān-ı hüner cühhāle etti intikāl
Rahş-ı gül-günün eşekler tuttu cevlān-gāhını **(Müfret 7/1)**

1.5. eşektir:-*tir*
Hākezā lāfını bilmezler ***eşektir*** *bī-şek*
Sana bed söyleyene sen ne dayak ur ne kötek **(Müsemmen 1/15)**

eser:

1.) İz, alamet, işaret, nişan, belirti.

1.1. eser:
Kim ki yoktur sīnesinde ʿaşk u sevdādan ***eser***
Her iki gūşı bir arşındır o hayvān-zādedir **(Gazel 38/2)**

1.2. eser:
Vücūdumdan ***eser*** *yok cism ü cānı yāre verdim hep*
Kuvā-yı ʿakl u fikri topladım dildāra verdim hep **(Gazel 9/1)**

1.3. eseri:-*i*
Ger bu rengīn ***eseri*** *gökte ʿUtarid görse*
Özenir cebhe-i gerdūna yazan bir takrīz **(Gazel 97/6)**

1.4. eseri:-*i*
Şüphe şudur ki denāʾetle cehālet ***eseri***
Bazı evlād-ı beşerde bulunan kibr ü inād **(Taştir 2/7)**

1.5. eserim:-*(i)m*
Sen evāʾilde yalan söylemeyi bilmez idin
Şimdi ey yār-ı hakīkat ***eserim*** *noldu sana* **(Gazel 1/5)**

2.) Sarf edilen bir emek, yapılan bir iş sonucunda meydana gelen, yetenek, gayret veya emek ürünü şey, yapıt.

2.1. eser:
Yazık bu ***eser*** *mecmaʿ-ı nādāna düşerse*
Mecmūʿa-i ʿirfāna düşür kaydını Fennī **(Gazel 202/9)**

2.2. eser:
Duʿā-yı hayr ile tezkār eder evlād ü akrānım
Cihānda çok ***eser*** *neşr eyledim çok yādigārım var* **(Muhammes 2/18)**

2.3. eser:
Etti o da zāhir-nihān dāmān-ı gayret der-miyān
Sarf eyleyip tāb u tüvān gösterdi bir ʿālī ***eser*** **(Tarih 16/10)**

2.4. eseri:-*i*
Yādigār eyledin ahlāfa bu rengīn ***eseri***
Mazhar-ı mağrifet olsun doğuran anne seni **(Gazel 230/7)**

2.5. eserim:-*(i)m*
Yāre ahvālimi ʿarz etmede imsāk etmez
Fennīyā kilk-i semāhat ***eserim*** *varolsun* **(Gazel 161/5)**

2.6. eserim:-*(i)m*
Mā-fevkıma takdīm edecek bir hünerim yok
Mā-dūnuma tevdīʿ edecek bir ***eserim*** *yok* **(Müseddes 3/18)**

2.7. eserin:-*(i)n*
Dīvānını evsāfı ile eyle ki imlā
ʿUşşāk arasında ***eserin*** *muʿteber olsun* **(Gazel 134/7)**

2.8. eserinden:-*i ,-n, -den*
Eserinden *ʿurefā zevk-ı diğer hāsıl eder*
Ehl-i dil mecmaʿına neşʾe-resāndır kalemim **(Gazel 152/18)**

2.9. eserinden:-*i, -n, -den*
Fazl-ı fāzıl ***eserinden*** *olunur istidlāl*
İncesuda ʿazf-i gamla boğuldum kaldım **(Kaside 40/59)**

2.10. eserler:-*ler*
Nā-şinīde çok ***eserler*** *cemʿ ederdim Fennīyā*
Gerdiş-i eyyām ile zihnim perīşān olmasa **(Gazel 183/7)**

eser et-:

1.) Tesir etmek, iz bırakmak, etkilemek.

1.1. eser et-:-*mez*
Yār eliyle taş atsa gül kadar ***etmez eser***
Cismime ağyār elinde gül dokunsa hār olur **(Gazel 50/2)**

1.2. eser et-:-*mez*
Savtı kilābın yeme vermez keder
Etmez eser *tabʿıma taʿn-ı leʾīm* **(Gazel 145/3)**

eser görülme-:

1.) Hiçbir belirti, iz olmamak.

1.1. eser görülme-: -*z*
Emīn ol kim ***görülmez*** *vahşiyāne bir* ***eser*** *benden*
Eğer ey āhū gözlüm gayr ile ünsiyyet etmezsen **(Gazel 124/3)**

eser kalma-:

1.) Hiçbir belirti, iz olmamak.

1.1. eser kalma-:-*dı*
Şevk ü şādīden ***eser kalmadı*** *vicdānımda*
Dil-i gam-gīnim olup pāzede-i yeʾs ü melāl **(Kaside 40/38)**

1.2. eser kalma-:-*z*
Yaratan hakkıçün ey meh yāreden ***kalmaz eser***
Sīne-i mecrūhuma sarsam seni merhem gibi **(Gazel 214/6)**

1.3. eser kalma-:-*z, -dı*
Kalmazdı *mezālimden* ***eser*** *nevʿ-i beşerde*
İbret alabilseydi her ādem selefinden **(Gazel 173/3)**

eser ko(y)ma-:

1.) Eser, iz, belirti bırakmamak.

1.1. eser ko(y)ma-:
Dil-i Fennīde İlāhī ***koma*** *gafletten* ***eser***
Sana noksān mı gelir mazhar-ı irşād olsa **(Gazel 196/9)**

eser ol-:

1.) Kalıntısı olduğuna delalet etmek, işaret olunmak.

1.1. eser ol-:-*ma, -sın*
Olmasın *meşreb-i pākinde tecāhülden* ***eser***
Bilsin ahvālini hem-derd ü hem-efkār olsun **(Gazel 162/5)**

eser-i būy-ı beşāret:

1.) İyi haber, müjde kokusunun işareti.

1.1. eser-i būy-ı beşāret:
Ne haberle dönecektir görelim peyk-i nesīm
Makdeminde ***eser-i būy-ı beşāret*** *var mı* **(Gazel 227/2)**

eser-i hāme:

1.) Kalemin eseri (şairin kaleminden dökülenler şairin yeteneği).

1.1. eser-i hāme:-*m, -i*
Çeşm-i insāf ile gözden geçiren merd-i hakīm
Eser-i hāmemi *oldukça hakīmāne bulur* **(Gazel 44/11)**

eser-i himmet:

1.) Gayretin, yardımın eseri, neticesi.

1.1. eser-i himmet:-*(i)n, -i*
Görmeyen kalmadı artık ***eser-i himmetini***
Gayri ey münʿim-iʿālī bana nevbet geliyor **(Kaside 48/26)**

eser-i meymenet:

1.) Uğurluluk, bereket izi, belirtisi.

1.1. eser-i meymenet:
Rūy-ı gül-gūnuna baktıkça açılsın bahtım
Eser-i meymenet *alnında nümāyān olsun* **(Gazel 162/3)**

eser-i muʿteber:

1.) İtibar edilen eser.

1.1. eser-i muʿteber:-*(i)m*
Kalmıyor bir ***eser-i muʿteberim*** *ahlāfa*
Getirirler miʿaceb rahmet ile yāda beni **(Gazel 223/10)**

eser-i nādirü'l-emsāl:

1.) Benzeri nadir olan eser (şiir).

1.1. eser-i nādirü'l-emsāl:
Fennīyā bu ***eser-i nādirü'l-emsāl*** *benim*
Müddeʿā-yı hüner-i fazlıma bürhān olsun **(Gazel 169/6)**

eshāb-ıʿakl u temkīn:

1.) Akıl ve tedbir sahipleri.

1.1. eshāb-ıʿakl u temkīn:
Eshāb-ıʿakl u temkīn *şaşmaz mı işvesinden*
Serden alır şuʿūru mahv eyler ıstıbārı **(Gazel 244/3)**

eshāb-ı bidāʿat:

1.) Sermaye sahipleri; ***mec.*** Bilgi sermayesine sahip olanlar.

1.1. eshāb-ı bidāʿat:
Günü doğdu efāzıl zümresinin
Sevindi cümle ***eshāb-ı bidāʿat*** **(Tarih 19/11)**

eshāb-ı fazīlet:

1.) Fazilet sahipleri, erdemli kimseler.

1.1. eshāb-ı fazīlet:
Her pīşeyi arslan yatağı zannediverme
Her beldede ***eshāb-ı fazīlet*** *bulamazsın* **(Gazel 132/7)**

1.2. eshāb-ı fazīlet:-*e*
Mīr-i Memdūha verdi Ankara Vālīliğin
Büyük Iutuflar etti ***eshāb-ı fazīlete*** **(Tarih 9/4)**

eshāb-ı fazl:

1.) Fazilet sahipleri.

1.1. eshāb-ı fazl:-*ı*
Şemmesi āsārımın ***eshāb-ı fazlı*** *gaşy eder*
Misk-i ezferdir midādım nevk-i hāmem misk-bār **(Kaside 39/44)**

eshāb-ı fezāʾil:

1.) Faziletlerin sahipleri.

1.1. eshāb-ı fezāʾil:
Gurbette teʿālī eder ***eshāb-ı fezāʾil***
Başlarda gezer çıksa leʾālī sadefinden **(Gazel 173/2)**

eshāb-ı gına:

1.) Servet, varlık sahipleri; zenginler.

1. eshāb-ı gına:
Eshāb-ı rüteb tāliʿi huşyār ile mağrūr
Eshāb-ı gına *kesret-i emvāl ile mesrūr* **(Müseddes 3/22)**

eshāb-ı hüner:

1.) Hüner sahipleri; marifetli, maharetli kimseler.

1.1. eshāb-ı hüner:
Eshāb-ı hüner *fazl u kemālāt ile meşhūr*
El-kıssa cihān halkı birer vasf ile mezkūr **(Müseddes 3/23)**

eshāb-ı kerem:

1.) Cömertlik sahipleri, cömert olanlar.

1.1. eshāb-ı kerem:
Eshāb-ı kerem *vaʿdini etsin mi ferāmūş*
Erbāb-ı hüner yoksa aransın mı ne dersin **(Gazel 122/9)**

eshāb-ı necābet:

1.) Asalet sahipleri, soylu kimseler.

1.1. eshāb-ı necābet:-*te, -dir*
Eshāb-ı necābettedir *envāʿı mekārim*
Bed-māyede āsār-ı mürüvvet bulamazsın **(Gazel 132/6)**

eshāb-ı rüteb:

1.) Rütbe, makam sahipleri.

1.1. eshāb-ı rüteb:
Eshāb-ı rüteb *tāliʿi huşyār ile mağrūr*
Eshāb-ı gına kesret-i emvāl ile mesrūr **(Müseddes 3/22)**

eshāb-ı şecāʿat:

1.) Cesaret sahipleri, cesur kimseler.

1.1. eshāb-ı şecāʿat:
Ne durur hātime-i devre kadar merd-i cebīn
Ne de bu ʿāleme ***eshāb-ı şecāʿat*** *bākī* **(Gazel 243/2)**

eshāb-ı tevekkül:

1.) Tevekkül sahipleri, tevekkül edenler.

1.1. eshāb-ı tevekkül:
Safā-yı kalble āzāde-i resm-i tabasbusdur
Ki ***eshāb-ı tevekkül*** *dilde kayd-ı māsivā tutmaz* **(Gazel 89/6)**

esīmā:

1.) Âşığa bir hitap şekli; "ey günahkâr, suçlu".

1.1. esīmā:
Mānīʿ olamaz cürm ü hatā fazl-ı kerīme
Ümīdini katʿ etme ***esīmā*** *demedin mi* **(Gazel 239/4)**

esīr ol-:

1.) Tutsak olmak.

1.1. esīr ol-:*-maz, -i, -di, -m*
Hünerin kesreti kesretti benim kıymetimi
Yoksa ben ***olmaz*** *idim pençe-i mihnette* ***esīr*** **(Kaside 47/21)**

esīr-i ʿaşk ol-:

1.) Aşkının esiri olmak.

1.1. esīr-i ʿaşk ol-:*-du, -n*
Niçin oldun ***esīr-i ʿaşkı ol*** *şūh-ı sitem-kārın*
Sana hiçbir taraftan ey gönül ihbār eden var mı **(Gazel 213/4)**

esīr-i kākül-i reyhān:

1.) Reyhan kokulu kâkülün esiri, tutsağı.

1.1. esīr-i kākül-i reyhān:*-(ı)n, -ım*
Eyle maʾrūzātıma ʿatf-ı nigāh iʾtibār
Ben ***esīr-i kākül-i reyhānınım*** *bī-ihtiyār* **(Tahmis 5/7)**

esīr-i kayd-ı hicrān ol-:

1.) Ayrılık zincirinin, bağının esiri olmak.

1.1. esīr-i kayd-ı hicrān ol-:*-duk, -um*
Esīr-i kayd-ı hicrān olduğum *maʿlūm-ı ʿālīdir*
Şu mihnetten beni kurtarsan āzād etsen olmaz mı **(Gazel 207/2)**

eşk:

1.) Gözyaşı.

1.1. eşk:
Eşk *ile ravza-i ikbālini irvā eyle*
Meyveye tālib olan bağçesine su getirir **(Gazel 43/10)**

1.2. eşk:
Ciğer pür-dāğ-ı hasret ***eşk*** *ter-i gülgūnedir sensiz*
Tabīʿat bülbülünde nāleler efzūndur sensiz **(Gazel 75/1)**

1.3. eşk:
Fennīyā vechini ʿisyānla ettin tesvīd
Bu sevādı seherī ***eşk*** *ile eyle tebyīz* **(Gazel 97/5)**

1.4. eşk:
Başımı eylemedim bu gece vazʿ-ı bālīn
Gözlerim ***eşk*** *ile vasl-ı milyān etti yine* **(Gazel 190/6)**

1.5. eşkile:*-ile*
Erbāb-ı ʿaşka reşkile eyle ʿinābet ***eşkile***
İş bitmez āh-ı huşk ile bī-āb dönmez āsiyāb **(Kaside 20/4)**

1.6. eşkimden:*-(i)m, -den*
Sen gül oyna gül gibi ***eşkimden*** *etme ictināb*
Dāne-i dürdür ki takdīm eylerim sultānıma **(Gazel 199/4)**

1.7. eşkimi: *(i)m, -i*
Eşkimi *dür mü kıyās etti niçin ağlatıyor*
ʿAcebā dīdelerimden ne ümīd etti felek **(Gazel 110/3)**

1.8. eşkimi:*-(i)m, -i*
Der-i lutfunda akan ***eşkimi*** *taʿyīb etme*
ʿĀcizin göz yaşıdır şehd-i musaffā-yı ümīd **(Kaside 46/45)**

eşkāl:

1.) Şekiller, suretler.

1.1. eşkāl:
Ey cefā-cū felek ey pīr-zen-i turfa hisāl
Gösterirsin bana her kār ü emelde ***eşkāl*** **(Kaside 40/1)**

eşk-efşān eyle-:

1.) Gözyaşı dökmek, ağlamak.

1.1. eşk-efşān eyle-:*-di*
Bir Ocak-zāde idim etmedi aslā hürmet
Eyledi *gam-ı tütün ile gözümü* ***eşk-efşān*** **(Kaside 45/14)**

eski-:

1.) Eski duruma gelmek; bir işte uzun zaman çalışmak, kıdem kazanmak.

1.1. eskidim:*-di, -m*
Teʾemmül eyle ki istidʿā-yı lutfa yok mudur hak
Hükūmet işlerinde ***eskidim*** *hayli kıdem buldum* **(Kaside 49/11)**

eski:

1.) Çok zaman geçmiş olan, kadim.

1.1. eski:
Sen ***eski*** *feleksin bilirim çok düzenin var*
Zengicek mi yurdun uyuttun mu ne yaptın **(Gazel 123/5)**

1.2. eski:
Eski *demler yāre yanlışlıkla rüʾyā gelmesin*
Fennīyā hülyā-yı zülf-i yār ağarttı rīşimi **(Gazel 167/5)**

1.3. eski:
Eski *cāmiʿleri mescidleri yaptın yeniden*
Kayseri şehrini iʿmār ile ettin tenvīr **(Kaside 47/15)**

1.4. eski:
Ke-en başka bir şemʿa döner pervāneyim şimdi
O ***eski*** *bildiğin ʿāşık değilsem yā neyim şimdi* **(Tahmis 3/9)**

1.5. eskidir:*-dir*
Sanma hādisdir dil-i ʿāşıkta sevdā ***eskidir***
Kimse halletmiş değildir bu muʿammā eskidir **(Gazel 42/1)**

1.6. eskidir:*-dir*
Sanma hādisdir dil-i ʿāşıkta sevdā eskidir
Kimse halletmiş değildir bu muʿammā ***eskidir*** **(Gazel 42/1)**

1.7. eskidir:*-dir*
Merd isen ʿākil isen aldanma mekr ü āline
Aldatır eblehleri bu kahbe dünyā ***eskidir*** **(Gazel 42/2)**

1.8. eskidir:*-dir*
İktidā et ʿaşka ilm ü fazla etme ittikā
Eskidir dünyā daha çok merd ü dānā ***eskidir*** **(Gazel 42/3)**

1.9. eskidir:*-dir*
İktidā et ʿaşka ilm ü fazla etme ittikā
Eskidir dünyā daha çok merd ü dānā ***eskidir*** **(Gazel 42/3)**

1.10. eskidir:*-dir*
Pehlivān-ı ʿaşk olan vermez ayağın destine
Yoksa pek çok pehlivānı çarh-ı mīnā ***eskidir*** **(Gazel 42/4)**

1.11. eskidir:*-dir*
Sen şikāyet eyleme her hāle Fennī şākir ol
Gerçi tāliʿden felekten bess-i şekvā ***eskidir*** **(Gazel 42/5)**

eşk-i ālim:

1.) Elemli, kederli gözyaşı.

1.1. eşk-i ālim:
*Efendim rahm-ı insāf et gözümde **eşk-i ālim** var*
Dilimde sūziş-i hasret elimde ʿarz-ı hālim var **(Gazel 25/1)**

eşk-i gül-gūn:

1.) Gül renkli gözyaşı; kanlı gözyaşı.

1.1. eşk-i gül-gūn:-*(u)m*
***Eşk-i gül-gūnum** revān olsun karışsın cūlara*
Hīre-dār olsun hurūşān olsun enhār ağlasın **(Gazel 250/5)**

eşk-i hasret:

1.) Hasret gözyaşı.

1.1. eşk-i hasret:-*i*
Çok çekti Fennī fırkati
*Çok döktü **eşk-i hasreti*** **(Diğer 3/9)**

eşk-i hūn-āmīz:

1.) Kanlı gözyaşı.

1.1. eşk-i hūn-āmīz:-*(i)m, -i*
***Eşk-i hūn-āmīzimi** gördükçe her an rahm edip*
ʿĪd-i vasla gördü bu mahzūnu şāyān rahm edip **(Tahmis 2/11)**

eşk-i hūnīn:

1.) Kanlı gözyaşı.

1.1. eşk-i hūnīn:-*(i)miz*
***Eşk-i hūnīnimizi** eylemesinler taʿyīb*
Mey-i gül-fām ile def-i gam-ı eyyām ederiz **(Gazel 80/7)**

1.2. eşk-i hūnīn:-*(i)miz, -i*
***Eşk-i hūnīnimizi** ʿarz edelim Hazretine*
İşte hep böyle geçer şām-ı garībān diyelim **(Gazel 148/7)**

eşk-i hurūşān:

1.) Coşan, çağlayan gözyaşı.

1.1. eşk-i hurūşān:-*(ı)m*
*Ne zamānlar dinecek **eşk-i hurūşānım** ʿaceb*
Neye müncer olacak hāl-i perīşānım ʿaceb **(Kaside 6/2)**

1.2. eşk-i hurūşān:-*(ı)m*
*Ne zamānlar dinecek **eşk-i hurūşānım** ʿaceb*
Neye müncer olacak hāl-i perīşānım ʿaceb **(Kaside 6/2)**

eşk-i istīʿmān:

1.) Aman dillemek için gözyaşı dökme; af gözyaşları.

1.1. eşk-i istīʿmān:
Benimçün oldu encāmında bir bir bāʿis-i hüsrān
*Nedāmetle akar şimdi gözümden **eşk-i istīʿmān*** **(Müseddes 2/26)**

eşk-i nedāmet:

1.) Pişmanlık gözyaşı.

1.1. eşk-i nedāmet:-*le*
*Ya yıkarız **eşk-i nedāmetle** nihān ü āşikār*
Defter-i cürmün sevādından utanmışlardanız **(Gazel 77/5)**

1.2. eşk-i nedāmet:-*le*
*Sevād-ı çehreyi **eşk-i nedāmetle** silerek*
Rücūʿ-ı tövbeyi cebr-i hisāba benzetirim **(Gazel 158/5)**

eşk-i revān:

1.) Akan gözyaşı.

1.1. eşk-i revān:
Mācerā-yı ʿaşka vākıftır nihān ü āşikār
*Dāne dāne derdimi **eşk-i revānım** söylesin* **(Gazel 166/4)**

1.2. eşk-i revān:
Tezelzül-bahş olur kalb-i rakīka girye-i hasret
*Gözümden katra katra serpilen **eşk-i revān** titrer* **(Gazel 40/7)**

eşk-i tahassür:

1.) Hasret, özlem gözyaşı.

1.1. eşk-i tahassür:
Neşʾe-i cām-ı mülākāt ile güldürmelidir
*Dīdeden **eşk-i tahassür** cereyān eylemeden* **(Gazel 170/5)**

eskiden:

1.) Önceden, geçmişte.

1.1. eskiden:
Seni zannım bana ağyār yüreklendirmiş
***Eskiden** böyle değildin ciğerim noldu sana* **(Gazel 1/2)**

1.2. eskiden:
***Eskiden** şerha-i endūh ile āzürde iken*
Sahne-i sīnemi pür-dāğ-ı cedīd etti felek **(Gazel 110/4)**

1.3. eskiden:
***Eskiden** söylenmedik söz kalmamış der muʿteriz*
Tāze mazmūnlarla redd-i iʿtirāz eyler kalem **(Kaside 24/12)**

1.4. eskiden:
***Eskiden** dünyāda çok ehl-i vefālar var imiş*
Seyr u sahrālar temāşālar safālar var imiş **(Kıt'a 15/1)**

1.5. eskiden:
Sanma bu bādiyede hāne yıkan hāne bulur
***Eskiden** var ise eğer anı da vīrāne bulur* **(Müfret 17/1)**

1.6. eskiden:
Hatīʾātım bağışla ey Vezīr-i merhamet-pīrā
*Meseldir **eskiden** ʿaşk ağlatır dert söyletir zīrā* **(Muhammes 1/39)**

eşkıyā:

1.) Haydut, yol kesen.

1.1. eşkıyā:
Kökünden sökmedikçe hārı hāristān olur gülşen
*Cezā-yı müstehakkın görmedikçe **eşkıyā** artar* **(Gazel 59/3)**

eslāf:

1.) Selefler, evvelkiler, geçmişler.

1.1. eslāfından:-*ı, -n*
Geçenler yapmamış dünyāyı yıkmışlar da gitmişler
*Ki **eslāfından** ahlāfa nice vīrāneler kalmış* **(Gazel 94/4)**

esmār-ı sıdk u gayret:

1.) Çaba ve doğruluğun meyvesi (karşılığı).

1.1. esmār-ı sıdk u gayret:-*i*
Pertev-i hurşīd-i eltāfın düşerse başıma
*İktitāfa başlarım **esmār-ı sıdk u gayreti*** **(Kaside 37/86)**

esmār-ı vasl:

1.) Kavuşma hikâyeleri.

1.1. esmār-ı vasl:-*a*
Nahl-ı nāzım sütle-perver olma ʿālī-meşreb ol
*Ol ki el uzatmasın **esmār-ı vasla** her denī* **(Gazel 218/4)**

esmer:

1.) Siyaha çalan buğday rengi.

1.1. esmer:
Kevkeb-i ikbālini parlak göreydi bir zamān
*Gör neler īcād ederdi şevk ile **esmer** kalem* **(Kaside 24/28)**

esmerlen-:

1.) Esmerleşmek; güzelliği kalmamak.

1.1. esmerlenirsin:-*(i)r, -sin*
Muvakkattir sabāhat ʿālemi nāzı dirāz etme
*Dem ü devrān döner **esmerlenirsin** böyle kalmazsın* **(Gazel 119/4)**

esnāf-ı raʿiyyet:

1.) Esnaf halkı.

1.1. esnāf-ı raʿiyyet:-*e*
Eltāfı münʿatıftır erbāb-ı maʿārife
*Aʿtāfı münsarıftır **esnāf-ı raʿiyyete*** **(Tarih 9/2)**

eşrāf:

1.1. eşrāf:
*Hākezā merd-i asīli tanımaz mı **eşrāf***
Gam yeme bir eşek eylerse seni istihfāf **(Müsemmen 1/11)**

esrār:

1.) Şerli ve kötü kimseler, fesatçılar.

1.1. eşrāra:-*a*
Harīm-i vuslata bir gizli yoldan dāhil ol Fennī
*Hazer kıl reh-zenān-ı dehrden **eşrāra** bildirme* **(Gazel 188/9)**

1.2. eşrārdan:-*dan*
Çoğalsın müttekīler parlasın envār-ı şerʿiyye
*Görülsün tā şu kevkeb ser-te-ser **eşrārdan** hālī* **(Gazel 217/3)**

2.) Gizlenen şeyler, sırlar.

2.1. esrārdan:-*dan*
*Şuʿūnāt-ı İlāhiyye değil **esrārdan** hālī*
Taʿarruz eyleme vazʿiyyet-i efʿāl ü āsāra **(Gazel 217/4)**

2.2. esrārı:-*ı*
*Ehlinin gayrıya mestūr ise de **esrārı***
Münkeşifdir bana her vechile maʿnā-yı ümīd **(Kaside 46/53)**

2.3. esrārına:-*ı, -n, -a*
*Nādirdir olan nefsinin **esrārına** vākıf*
Gāfil bulunur ekser insān şerefinden **(Gazel 173/4)**

2.4. esrārını:-*ı, -n, -ı*
*Bir Pīr dedi Fennī **esrārını** fāş etme*
Cān ile kabūl ettim reʾyinde isābet var **(Gazel 58/7)**

2.5. esrārımı:-*(ı)m, -ı*
Arz-ı hāl ettim ise vuslat ümīdiyle sana
*Çık da **esrārımı** iʿlāna şitāb et mi dedim* **(Gazel 146/4)**

2.6. esrārımı:-*(ı)m, -ı*
*Fāş eyleme **esrārımı** ağyār arasında*
Dilşād ederim ben seni tenhā demedin mi **(Gazel 239/2)**

esrār-ı dil:

1.) Gönlün sırları.

1.1. esrār-ı dil:-*i*
***Esrār-ı dili** dilbere takrīr ü hikāyet*
Birkaç geceler ol meh ile halvete muhtāc **(Gazel 17/2)**

esrār-ı maʿārif:

1.) Marifetin sırları.

1.1. esrār-ı maʿārif:-*ten*
*Halkı **esrār-ı maʿāriften** haberdār eyleyip*
Aldı gözlerden nevāzişle hicāb-ı gafleti **(Kaside 37/21)**

esrār-ı nihān:

1.) Gizli sırlar.

1.1. esrār-ı nihān:-*(ı)m*
Sen gidersen beni rüsvā-yı enām eyler ʿaşk
*Gizli kalsın aman **esrār-ı nihānım** gitme* **(Gazel 192/2)**

esrār-ı Süleymān:

1.) Hz. Süleyman' dan bahsedilip onun sırrını içinde barındıran yüzüğüne ve bu yüzüğün, dolayısıyla sırrın bir cin tarafından ele geçirilmesine telmihte bulunulmuştur ***(bk. Süleymān).***

1.1. esrār-ı Süleymān:-*dan*
Sormasın ʿazm-i çemen esbābını yāra rakīb
*Nā-be-cādır dīve **esrār-ı Süleymāndan** bahis* **(Gazel 14/6)**

Eşref:

1.) Tasavvuf aleminde Eşref-zade Şeyh Abdullah er-Rumi künyesi ile şöhret bulan ve Kadirî tarikatının Pir-i Sani'si (İkinci Pir'i) olarak bilinen **Eşrefoğlu Rumî** (ö. 874/1469[?]), Anadolu velilerinin büyüklerindendir. Adı Abdullah, babasının adı Eşref olup babasının adıyla şöhrete ulaşmıştır. Anadolu'nun Türkleşmesi ve Türklerin İslamiyet'i hayat tarzı hâline getirmelerinde rol alan ve Anadolu'da Mevlevilikten sonra Ehl-i Sünnet tarikatlarının yayılmasında emeği geçen önemli mutasavvıflardan biridir. Eşrefoğlu'nun şiirlerinde Yunus Emre tesiri kuvvetle hissedilir. Hece ve aruz veznini başarıyla kullanmış, lirik şiirler yanında didaktik manzumeler de yazmıştır (Pekolvay ve Uçman, 1995: 480).

1.1. Eşref:
Ol Şehin-şāhın eğer imdāt ederse himmeti
*Gāh **Eşref** gāh Hassān gāh olur Caʿfer kalem* **(Kaside 24/43)**

es-salā:

1.) Namaza davet için kullanılan bir söz olup aslı, "Kendine güvenen meydana çıksın!" anlamında bir meydan okuma sözüdür.

1.1. es-salā:
***Es-Salā** meydāna çıksın Fennīyā gördüm diyen*
Mislini sūret değil maʿnāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/7)**

eştāt-ı fünūn:

1.) Fenlerin, ilimlerin sınıfı.

1.1. eştāt-ı fünūn:
Muhakkıkdır bırakmaz şüphe ebhās ü maʿānīde
*Muhakkak cümle **eştāt-ı fünūn** dehri şāmildir* **(Kaside 38/11)**

eşyā:

1.) Yaratılmış olan her şey, şeyler, nesneler.

1.1. eşyā:
Hatā varsa senin çeşm-i hatā-bīnindedir mutlak
*Mürettebtir bütün **eşyā** ʿabes bir kār yoktur yok* **(Gazel 105/2)**

1.2. eşyā:

*Mūcib-i tabʿını icrā eder **eşyā** mutlak*
Kalmaz ibzāl-i keremden geri merdān-ı kerem **(Kaside 41/37)**

1.3. eşyā:
*ʿAyn-ı insāna her **eşyā** mütebessim görünür*
İbtisām etse eğer çehre-i zībā-yı ümīd **(Kaside 46/5)**

1.4. eşyāyı:-*y, -ı*
*Alıp **eşyāyı** çeşm-i ibrete tahsīl-i ʿirfan et*
Her ādem lāyık-ı bezm-i ulü'l-ebsār olur sanma **(Gazel 194/6)**

1.5. eşyāyı:-*y, -ı*
*Bende gör **eşyāyı** ʿārifsen ʿavālim bendedir*
Nakşibendim kāʾinatın nüsha-i kübrāsıyım **(Kaside 35/5)**

et-:

1.) Yapmak, bir işi gerçekleştirmek.

1.1. edemem:-*e, -me, -m*
*Ya tesādüf ederim bir daha yāhut **edemem***
Refte refte küremā cemʿine kıllet geliyor **(Kaside 48/24)**

1.2. edersen:-*(e)*r, *-se, -n*
Şarāb-ı minnet işrāb etme sahbā-yı visālinden
***Edersen** sākīyā mesʾūlümü keyfîmce isʿāf et* **(Gazel 11/2)**

1.3. etmesem:-*me, se, -m*
Hālimi cānānıma ʿarz eylesem şekvā çıkar
***Etmesem** sabr u tahammül etsem istiğnā çıkar* **(Gazel 34/1)**

1.4. etsem:-*se, -m*
Hālimi cānānıma ʿarz eylesem şekvā çıkar
*Etmesem sabr u tahammül **etsem** istiğnā çıkar* **(Gazel 34/1)**

1.5. etsin:-*sin*
*Daha bir reng-i diğer var mı ki **etsin** Fennī*
Seni her renge koyup bukalemūn etti felek **(Gazel 111/6)**

1.6. etsinler:-*sin, -ler*
Hulūs-ı bālimi her hālimi Allah bilmez mi
*Müdāhinler beni tağyīre hāhişgerse **etsinler*** **(Gazel 234/3)**

1.7. ettiğin:-*tik, -in*
Seni hem bana hem ihvāna Mevlā'n-niʿam buldum
*Benimçün **ettiğin** ihsānla kıl anı da dilber* **(Gazel 155/2)**

1.8. ettiğin:-*tik, -in*
Yārin uykuda iken gerdenini takbīl et
***Ettiğin** cürm ü hatā kābil-i inkār olsun* **(Gazel 161/2)**

1.9. ettiğin:-*tik, -in*
*Neydi bir būse için **ettiğin** istiğnālar*
Cümlesi her ne ise hāb u hayāl olmadı mı **(Gazel 212/4)**

1.10. ettiğin:-*tik, -in*
Sağlık olsun bakalım sultānım
***Ettiğin** nāzı sana hep satarım* **(Şarkı 9/6)**

1.11. ettiğine:-*tik, -in, -e*
Yaramazlık yapanı lutf ile şermende bırak
*ʿĀkıbet **ettiğine** kendi peşīmān olsun* **(Gazel 169/5)**

1.12. ettiklerine:-*tik, -leri*
Kulunu tāliʿ-i gaddārım ile sulha çeküp
*Bana **ettiklerine** çarhı peşīmān ettin* **(Kaside 44/2)**

eteğine sarıl-:

1.) Eteğine sarılmak; yalvarmak.

1.1. eteğine sarıl-:-*sa, -m*
*Bahtım bana el verse de **sarılsam eteğinden***
Feryād ederek pāyine nesr-i dürer etsem **(Gazel 149/4)**

etek:

1.) Bedenin belden aşağısına giyilen, genellikle bir kadın giysisi, eteklik; giysinin belden aşağı kalan bölümü ya da alt kenarı.

1.1. eteğin:-*i, -n*
Varmaya rūy-ı siyāhımla utandım kaldım
*Arzū çoksa da būs etmeğe dildār **eteğin*** **(Gazel 151/3)**

etıbbā/etibbā:

1.) Tabipler, hekimler, doktorlar.

1.1. etıbbā:
Fennīyā düşme telāşa gelecektir bize yār
*Çünkü ʿādettir **etıbbā** ser-i bīmāra gelir* **(Gazel 53/5)**

1.2. etıbbā:
Kābil-i merhem değildir yāre-i hicrān-ı yār
*Ben ʿalīl-i firkatim bana **etıbbā** gelmesin* **(Gazel 167/3)**

1.3. etibbā:
*İtirāf etmiş tedāvīden **etibbā** ʿaczini*
Bir devā bulsun dil-i bīmāre Allah ʿaşkına **(Gazel 191/2)**

etkıyā:

1.) Allah korkusuyla günah işlemekten çekinen, müttaki olan kimseler; takva sahipleri.

1.1. etkıyā:
İntisāb eylersen ey derviş o Pīr-i ekmele
***Etkıyā** tahsīn eder eyler melāʾik tehniyet* **(Kaside 32/6)**

etme!:

1.) "Yapma!" anlamında, istenmeyen bir durumun yapılmasından dolayı söylenilen bir yalvarma sözü.

1.1. etme:
Ayrılık demleridir yanıma gel nāz etme
*Sil gözüm yāşını ey dilber-i mümtāz **etme*** **(Gazel 189/1)**

1.2. etme:
Fennīyā ağlayıp ağlatma o gül-i ruhsārı
***Etme** kābil ise ey merd-i sühan-sāz etme* **(Gazel 189/5)**

1.3. etme:
Fennīyā ağlayıp ağlatma o gül-i ruhsārı
*Etme kābil ise ey merd-i sühan-sāz **etme*** **(Gazel 189/5)**

1.4. etme:
Beni tenhā koyup ey mūnis-i cānım gitme
***Etme** bu zulmü bana rūh-ı revānım gitme* **(Gazel 192/1)**

1.5. etme:
***Etme** pīr ʿaşkına ey şūh-ı sitem-kār etme*
Cevrini çekmeye Fennīde liyākat yoktur **(Gazel 185/7)**

1.6. etme:
*Etme pīr ʿaşkına ey şūh-ı sitem-kār **etme***
Cevrini çekmeye Fennīde liyākat yoktur **(Gazel 185/7)**

etnāb-ı sühan:

1.) Söz ipleri.

1.1. etnāb-ı sühan:-*la*
*Fennīyā eyleme **etnāb-ı sühanla** tasdīʿ*
Bir duā eyle ki mergūb olaʿinde'l-ebrār **(Kaside 43/35)**

etrāf:

1.) Taraflar, yanlar; çevre.

1.1. etrāfa:-*a*
Sende mahfîdir murādın senden eyle cüst ü cū
*El atıp **etrāfa** çırpınmak nedir aʿmā gibi* **(Gazel 233/8)**

1.2. etrāfıma:-*(ı)m, -a*
Bir devha-i mihnet-zedeyim berk ü berim yok
***Etrāfıma** zıll-efken olur şuʾbelerim yok* **(Müseddes 3/12)**

etrāf-ı kūy:

1.) (Sevgilinin) mahallesinin çevresi.

1.1. etrāf-ı kūy:-*(u)n, -da*
*Rakīb **etrāf-ı kūyunda** hemîşe gösterir cevelān*
Meseldir söylenir azgın köpek bir yerde cā tutmaz **(Gazel 89/3)**

etvār:

1.) Tavırlar, davranışlar, hâller.

1.1. etvārı:
Bādeden sarhoş olup zevzeklik etmek iş değil
*Bozmayıp **etvārı** setr-i hālet-i müldür hüner* **(Gazel 37/4)**

1.2. etvārına:-*ı, -n, -a*
Üftādelerin çektiği ʿālām-ı tahassür
*Nevrestelerin nāzına **etvārına** değmez* **(Gazel 65/3)**

1.3. etvārını:-*ı, -n, -ı*
*Yoktur **etvārını** taklīd edecek bir dilber*
Fitne-kār olmasa merd olsa vefā-dār olsa **(Gazel 184/4)**

1.4. etvārını:-*(ı)n, -ı*
Nāziksin efendim yakışır sen yine nāz et Ammā ki biraz et
***Etvārını** her vechile dünyāya beğendir Öğren bu da fendir*
(Müstezad 3/4)

etvār-ı ʿāşıkāne:

1.) Âşıkçasına tavırlar.

1.1. etvār-ı ʿāşıkāne:-*m, -e*
***Etvār-ı ʿāşıkāneme** taʿnın nedir senin*
Zaʿmınca sūfī ehl-i hakīkat değil miyim **(Taştir 1/3)**

etvār-ı felek:

1.) Feleğin tavırları; talih, baht.

1.1. etvār-ı felek:
*Tebeddül eyledi **etvār-ı felek***
Ağlar mısın güler misin ne dersin **(Şarkı 5/1)**

ev:

1.) Hane, mesken, yuva; yer.

1.1. evi:-*i*
*Söylenir dillerde zīrā pāk olur arslan **evi***
Hazret-i Şeyhin ne tāhirdir bakın meydān evi **(Gazel 209/1)**

1.2. evi:-*i*
Mehbıt-ı feyz-i İlāhīdir bunun her köşesi
*Çok münāsibdir ger ıtlāk eylesem ʿirfān **evi*** **(Gazel 209/2)**

1.3. evi:-*i*
Var mı iklīm-i ʿacemde böyle bir ʿālī-makām
Cā-be-cā her rüknüne olsun fedā bir Han **evi (Gazel 209/3)**

1.4. evi:-*i*
Söylenir dillerde zīrā pāk olur arslan evi
*Hazret-i Şeyhin ne tāhirdir bakın meydān **evi*** **(Gazel 209/1)**

1.5. evi:-*i*
Bī-fenā bir hāneyi iʿmāra saʿy et Fennīyā
*Kimseye bākī değil bu kubbe-i gerdan **evi*** **(Gazel 209/5)**

ev halkı:

1.) Bir evde beraber yaşayanlar, çoluk çocuk, evlad ü iyal.

1.1. ev halkı:
Ana bir ravza-i huld-ı berīni eyledik tebrīk
*O da **ev halkına** derd-i fırākı armağan etti* **(Gazel 251/5)**

1.2. ev halkı:-*n, -a*
Ana bir ravza-i huld-ı berīni eyledik tebrīk
*O da **ev halkına** derd-i fırākı armağan etti* **(Tarih 22/5)**

evāʾil:

1.) Önceden, ilk zamanlar.

1.1. evāʾilde:-*de*
*Sen **evāʾilde** yalan söylemeyi bilmez idin*
Şimdi ey yār-ı hakīkat eserim noldu sana **(Gazel 1/5)**

1.2. evāʾilde:-*de*
Tahammül etmiyor bār-ı gam-ı hicrāna ten şimdi
*Çekinmezdim **evāʾilde** çekerdim cevrini ammā* **(Gazel 220/3)**

evān-ı vahşet:

1.) Dehşet, yalnızlık zamanı.

1.1. evān-ı vahşet:-*(i)m, -de*
Zemān-ı miknetimde kuvvet-i nutk u beyānımdır
***Evān-ı vahşetimde** mūnisim ārām-ı cānımdır* **(Muhammes 2/9)**

evc-i aʿlā:

1.) Göğün en yüksek, en yüce katı; en yüksek derece, makam, yer.

1.1. evc-i aʿlā:-*y, -a*
Cühelā gökte makām-ı fuzalā yerde ise
***Evc-i aʿlāya** çıkarsın beni beyne'l-akrān* **(Gazel 180/3)**

evc-i ʿirfān:

1.) İrfanın zirvesi.

1.1. evc-i ʿirfān:-*ın*
Sırr-ı Kurʾān bendedir Ümmü'l-Kitābın Bāsıyım
*Zī-Kemālim **evc-i ʿirfānın** meh-i garrāsıyım* **(Kaside 35/1)**

evc-i minnet:

1.) Minnetin zirvesi; yüksek bir mevkiden gelen iyilik (yükü altında kalmak).

1.1. evc-i minnet:-*ten*
İstemez erbāb-ı dil farkında kalsın pāyidār
***Evc-i minnetten** düşen zıll-i hümā-yı devleti* **(Kaside 37/2)**

evc-i muʿallā-yı ümīd:

1.) Ümidin parlak noktası, zirvesi.

1.1. evc-i muʿallā-yı ümīd:
Āsitānında şerefyāb-ı ʿavātıf olanın
*Görünür dīdesine **evc-i muʿallā-yı ümīd*** **(Kaside 46/19)**

evc-i muhabbet:

1.) Sevgi göğü.

1.1. evc-i muhabbet:
Nezāket bağının tāze nihāli
***Evc-i muhabbetin** mihr u māhıdır* **(Diğer 4/2)**

evc-i saʿādet:

1.) Mutluluğun zirvesi.

1.1. evc-i saʿādet:-*te*
Serviler şīve-i reftārına hayrān olsun
Tāliʿim ***evc-i saʿādette*** *dırahşān olsun* **(Müsebba 2/19)**

evet:

1.) Sözü kuvvetlendirmek, pekiştirmek için kullanılan bir tasdik ve kabul ifadesi.

1.1. evet:
Rakībin tabʿı bed güftārı bed evzāʿı beddir hep
Evet *fiʿl-i kerīhi mūcib-i nefy eder hep* **(Gazel 7/1)**

1.2. evet:
Melekler de bunu tasdīk edip derler ***evet*** *öyle*
İşittim fikrini birleştirip Fennī ile böyle **(Tahmis 7/14)**

evfā:

1.) Çok (daha, en, pek) uygun, muvafık.

1.1. evfā:
ʿAklen ekmel hüsnen ecmel fıtraten aslü'l-usūl
ʿAhden ***evfā*** *reʾyen evsaktır Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 21/3)**

evhāma düş-:

1.) Vehme kapılmak, kuruntu yapmak.

1.1. evhāma düş-:-*müş, -sün*
Niçin zāhirden eylersin taharrī Zāt-ı maksūdu
Ya sarhoşsun ya dīvāne yāhūd ***evhāma düşmüşsün*** **(Gazel 129/3)**

eviddā:

1.) Dostlar, ahbaplar.

1.1. eviddāmızı:-*mız, -ı*
Ölsek de çürüse üstühānımız
Yine unutmayız ***eviddāmızı*** **(Şarkı 8/4)**

evkat-güzār ol-:

1.) Vakit geçiren (kimse) olmak, vakit geçirmek.

1.1. evkat-güzār ol-:-*ma, -y, -alım*
Tıfl-veş luʿb ile ***evkat-güzār olmayalım***
Fennīyā eyleyelim meslek-i ʿirfāna sülūk **(Gazel 147/9)**

evlād:

1.) Bir kimsenin oğlu veya kızı, çocuk.

1.1. evlādını:-*(ı)n, -ı*
Gülşen-i ʿirfāna sevk et Fennīyā ***evlādını***
Gül yetiştir gül getir meydāna şāh-ı gül gibi **(Gazel 228/5)**

1.2. evlādımı:-*(ı)m, -ı*
Ecdādımı gark eyleyim rahmetine
Evlādımı *her türlü belādan sakla* **(Kaside 3/2)**

1.3. evlādını:-*ı, -n, -ı*
Mālını emlākini ***evlādını*** *terk eyledi*
El-Vedāʿ gūyā olup gitti gınā vü servete **(Tarih 17/5)**

evlād ü akrān:

1.) Yaşıtlar ve çocuklar; kendinden sonrakiler.

1.1. evlād ü akrān:-*(ı)m*
Ümīdim var ki rahmetle anar ihvān u yārānım
Duʿā-yı hayr ile tezkār eder ***evlād ü akrānım*** **(Muhammes 2/17)**

evlād u ʿiyāl:

1.) Çocuk ve eş; çoluk çocuk, aile.

1.1. evlād u ʿiyāl:-*i*
Zeynī-zāde eyleyip ʿazm-i bekā
Kaldı ***evlād u ʿiyāli*** *āhla* **(Tarih 3/1)**

evlād ü māl:

1.) Evlat ve mal, mülk, servet.

1.1. evlād ü māl:-*ü*
Muhabbet ettiğin ***evlād ü mālü*** *hemser ey Fennī*
Bakılsa dīde-i imʿān ile hasm-ı eleddir hep **(Gazel 7/7)**

evlād-ı ʿAlī:

1.) Hz. Ali'nin çocukları; Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin. Hz. Ali'nin soyundan gelenler.

1.1. evlād-ı ʿalī:
Melceʾim bārgeh-i Āl-i ʿabādır Fennī
Gözümün nūru başım tācıdır ***evlād-ı ʿAlī*** **(Kaside 26/7)**

evlād-ı beşer:

1.) İnsanoğlu; insanlar.

1.1. evlād-ı beşer:
Evlād-ı beşer *rāhat-ı servet ararken*
Minnet yetişir fāriğ olur yüsr ü gınādan **(Kaside 50/5)**

1.2. evlād-ı beşer:-*de*
Şüphe şudur ki denāʾetle cehālet eseri
Bazı ***evlād-ı beşerde*** *bulunan kibr ü inād* **(Taştir 2/7)**

evlād-ı vatan:

1.) Vatan evladı; kişi.

1.1. evlād-ı vatan:
Fennīyā şimdi beni zemmeden ***evlād-ı vatan***
Kadrimi sonradan anlar arar amma ne bulur **(Gazel 44/10)**

evrāk-ı bī-pāyān:

1.) Sınırsız evraklar.

1.1. evrāk-ı bī-pāyān:-*ı*
Saʿyimi reftārımı bir nebze tahkīk etmeyip
Yazdığım ***evrāk-ı bī-pāyānı*** *tedkīk etmeyip* **(Muhammes 4/16)**

evrāk-ı hazān:

1.) Sonbahar yaprakları.

1.1. evrāk-ı hazān:-*a*
Gül iken gülşen-i ʿālemde sarardım soldum
Döndü ***evrāk-ı hazāna*** *ruh-ı ālım demedim* **(Gazel 154/3)**

evsāf:

1.) Vasıflar, nitelikler, özellikler.

1.1. evsāf:
Refīk u rehberinden bellidir āyīn ü ahvāli
O hadrāü'd-deminde umduğum ***evsāf*** *yoktur yok* **(Gazel 108/4)**

1.2. evsāfı:-*ı*
Dīvānını ***evsāfı*** *ile eyle ki imlā*
ʿUşşāk arasında eserin muʿteber olsun **(Gazel 134/7)**

1.3. evsāfın:-*(ı)n*
Ey bād-ı seher sormadı mı hālimi cānān
Evsāfın *ile nātıka-pīrā demedin mi* **(Gazel 239/7)**

1.4. evsāfına:-*ı, -n, -a*
*Gāyet mi var **evsāfına** ihsānına eltāfına*
Nisbet yem-i aʿtāfına bahr-ı muhīt bir katre āb **(Kaside 20/13)**

1.5. evsāfını:-*(ı)n, -ı*
*Her nātıka **evsāfını** nātıktır efendim*
Her zerre senin yād-ı cemīlin ile gūyā **(Kaside 18/9)**

1.6. evsāfını:-*(ı)n, -ı*
***Evsāfını** yazmak muhāl tasnīf olunsa bin kitāb*
Ey Pādişāh-ı ʿāli'l-ʿāl maksūdum ancak ʿarz-ı hāl **(Kaside 20/21)**

1.7. evsāfın:-*ı, -n(ı)*
Öyle Peygamber ki hizmetkārıdır Rūhū'l-emīn
*Ez-ezel meddāhıdır **evsāfın** ezberler kalem* **(Kaside 24/33)**

1.8. evsāfını:-*ı, -n, -ı*
*Kederin var ise **evsāfını** tezkār eyle*
Dil-i mağmūma verir şevk u ferah yād-ı ʿAlī **(Kaside 26/2)**

1.9. evsāfını:-*(ı)n, -ı*
*Dehā **evsāfını** silk-i beyāna böyle çekmezdim*
Ne çāre hātırım āzürde-i ceyş-i gavāʾildir **(Kaside 38/43)**

1.10. evsāfını:-*ı, -n, -ı*
Yani memdūh-ı cihān Hazret-i Memdūh Paşa
*Okur **evsāfını** her lahza ʿabīd u ahrār* **(Kaside 43/12)**

evsak:

1.) Çok sağlam; en güvenilir.

1.1. evsaktır:-*tır*
ʿAklen ekmel hüsnen ecmel fıtraten aslü'l-usūl
*ʿAhden evfā reʾyen **evsaktır** Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 21/3)**

evvel:

1.) Önce, ilk önce, önceleri, başlangıçta, eskiden.

1.1. evvel:
*Ne yap yap **evvel** diril kal hāsılı bir yār ile bākī*
Sünāʾīlik sülāsīlik eder çok derd-i ser īcād **(Gazel 21/8)**

1.2. evvel:
*Hıtbede dīn ü asālet aranırdı **evvel***
Şimdi kızlar karılar kesret-i dınāra gelir **(Gazel 53/4)**

1.3. evvel:
*Muhabbet neydiğin bilmezdi **evvel***
Sen ettin Fennī-i gam-hārı īkāz **(Gazel 99/5)**

1.4. evvel:
*Gerçi şeref-i vasl ile handān idim **evvel***
Şimdi elem-i hicr ile giryānım efendim **(Gazel 144/4)**

1.5. evvel:
Şimdi uğraşmaktasın caʿlī bir istiğnā ile
***Evvel** aldı ʿaklımı bir tavr-ı cān-bahşā ile* **(Gazel 187/1)**

1.6. evvel:
*Yürü çāk-i girībān ile pīr-āhen gibi **evvel***
O şūh-ı penbe cisme bī-tekellüf vuslat istersen **(Gazel 246/5)**

1.7. evvel:
*Senin her bezm-i hās-ı ülfetinde var idim **evvel***
Bırakmazdın beni reşk-āver-i ağyār idim evvel **(Tahmis 3/1)**

1.8. evvel:
Senin her bezm-i hās-ı ülfetinde var idim evvel
*Bırakmazdın beni reşk-āver-i ağyār idim **evvel*** **(Tahmis 3/1)**

1.9. evvel:
*Taşırdın baş için gūyā gül-i raʿnā yār idim **evvel***
Sana ez-cān ü dil ey verd-i raʿnā yār idim evvel **(Tahmis 3/2)**

1.10. evvel:
Taşırdın baş için gūyā gül-i raʿnā yār idim evvel
*Sana ez-cān ü dil ey verd-i raʿnā yār idim **evvel*** **(Tahmis 3/2)**

1.11. evvel:
*Hani ol günlerim hem-bezm ü hem-esrār idim **evvel***
Evvel derdin ki yoktur sensiz aslā sabr u ārāmım **(Tahmis 3/3)**

1.12. evvel:
*Hani ol günlerim hem-bezm ü hem-esrār idim **evvel***
Evvel derdin ki yoktur sensiz aslā sabr u ārāmım **(Tahmis 3/3)**

1.13. evvel:
Sebep noldu vefāsız yād olunmaz şimdicek nāmım
*Lisānında hemīşe sübha vü ezkār idim **evvel*** **(Tahmis 3/5)**

1.14. evvel:
*Ki sen bir nokta-i mergūbe ben pür-kār idim **evvel***
Evvel ʿākil tanırdın gālibā dīvāneyim şimdi **(Tahmis 3/8)**

1.15. evvel:
Neden bīgāneler dost oldu ben bīgāneyim şimdi
*Yanında muʿteber bir dost-ı kıymet-dār idim **evvel*** **(Tahmis 3/10)**

1.16. evvel:
*Dem-a-dem meclisinde nāzır-ı dīdār idim **evvel***
Bu hicrān zahmına nice tahammül eylesin Nūrī **(Tahmis 3/13)**

1.17. evvel:
*Ki sen bir nokta-i mergūbe ben pür-kār idim **evvel***
Evvel ʿākil tanırdın gālibā dīvāneyim şimdi **(Tahmis 3/8)**

1.18. evvel:
Dūr-bīn ʿakılla Fennī ülüʾl-elbāb olan
*Her umūrun bed eden **evvel** nihāyātın görür* **(Gazel 55/5)**

1.19. evvel:
Biz henüz Pīr olmadan hubb-ı sivādan geçmişiz
*Subh-ı sādık doğmadan **evvel** uyanmışlardanız* **(Gazel 77/6)**

1.20. evvel:
*Būse vaʿd etmişdi üç sene **evvel** bana yār*
Bakarım işte o ümīd ile hālā gözüne **(Gazel 204/3)**

1.21. evvel:
***Evvel** bahār ereydi dāğ üstü bāğ olaydı*
Mey sunmak üzre sākī bir el ayağ olaydı **(Gazel 211/1)**

1.22. evvel:
*Eğer görmezden **evvel** cān verirsem Ravza-i pāki*
Mezārımda der eczā-yı ʿızāmım haşredek eyvah **(Kaside 14/7)**

1.23. evvel:
***Evvel** Allāh sonra senden başka kimsem yok benim*
Gerçi vardır herkesin bir bāba mensūbiyeti **(Kaside 37/81)**

1.24. evvel:
*Hatt-ı āverlikten **evvel** bir kitāb-ı hüsn idin ammā*
Bozup dağıttık anı şeyb ile şīrāzeden çıktık **(Müfret 14/1)**

1.25. evvelleri:-*leri*
*Senin **evvelleri** sīnende salābet yoğ idi*
Söyle Elmascığım ālī-güherim noldu sana **(Gazel 1/3)**

evvelā:

1.) "İlk önce, ilk olarak" anlamlarında zarf.

1.1. evvelā:
Hastası olmuş idim baygın nigāhı ***evvelā***
Şimdi öldürdü beni āhū misāli gözlerin **(Tahmis 6/10)**

evvelce:

1.) Önce, önceden.

1.1. evvelce:
Yuvayı kızdır evvelce āteştir kendine bend et
Soğukluk mevkiʿinde yār ile kerem-i ülfet istersen **(Gazel 246/9)**

1.2. evvelcesi:*-s, -i*
***Evvelcesi** nahl-i gül-i rengīn idin ammā*
Şimdengeri bir serv-i hurāmān olacaksın **(Gazel 131/2)**

evvelden:

1.) Önceden beri, eskiden beri.

1.1. evvelden:
Salāh ü zühdün ***evvelden** dahi maʿlūm idi ammā*
Bu defʿa büsbütün hem-sīret-i şeyhü'l-harem buldum **(Kaside 49/8)**

evzāʿ:

1.) Vaziyetler, durumlar, hâller.

1.1. evzāʿı:*-i*
Rakībin tabʿı bed güftārı bed ***evzāʿı** beddir hep*
Evet fiʿl-i kerīhi mūcib-i nefy eder hep **(Gazel 7/1)**

1.2. evzāʿını:*-ı, -n, -ı*
Keremin ben gibi ***evzāʿını** tasvīr edemez*
Gelse ger bir yere bin kāfiye-sencān-ı kerem **(Kaside 41/41)**

evzāʿ-ı felek:

1.) Feleğin hâlleri.

1.1. evzāʿ-ı felek:
Etsin nasıl isterse cihān öyle tekeyyüf
Etmez bana ***evzāʿ-ı felek** celb-i teʾessüf* **(Müseddes 3/38)**

ey:

1.) "Ey!" seslenme ünlemi.

1.1. ey: (sevgili için)
Al giyinmek müstahaktır al giyin cānım sana
Al giyinmezsen yeşillenmezler ***ey** hānım sana* **(Gazel 2/1)**

1.2. ey: (sevgili için)
Müstağni-i meşşātadır ***ey** şūh cemālin*
Zīrā ki değil rahş-ı ʿArap zīnete muhtāc **(Gazel 17/4)**

1.3. ey: (nây-ı kalem için).
İnliyorsun Fennī gibi yine ***ey** nāy-ı kalem*
Fāzılım pür-hünerim nükte-verim noldu sana **(Gazel 1/8)**

1.4. ey: (felek için)
Anladım vābeste-i hüküm kadardır her umūr
Baʿd-ez-īn ***ey** çarh-ı mümsikʿarz-ı hāl etmem sana* **(Gazel 3/4)**

1.5. ey: (divane gönül için)
Fennī-yi bīçāreyi yordu hayāl-i hām ile
***Ey** dil-i dīvāne artık imtisāl etmem sana* **(Gazel 3/5)**

1.6. ey: (Fennî için)
Muhabbet ettiğin evlād ü mālü hemser ***ey** Fennī*
Bakılsa dīde-i imʿān ile hasm-ı eleddir hep **(Gazel 7/7)**

1.7. ey: (Fennî için).
Takāddüm eyledikçe laʿl ü gevherde behā artar
Meşīhat bāʿis-i rifʿattir ehl-i hāle ***ey** Fennī* **(Gazel 59/5)**

1.8. ey: (Fennî için)
Çıkar dünyāya āit ihtisārı dilden ***ey** Fennī*
Bilirsin tenk-nā-yı kabre bu hayl ü hışm gitmez **(Gazel 81/6)**

1.9. ey: (Fennî için).
Yetişir tarh-ı gazel eyle duʿā ***ey** Fennī*
Ey hüner mahzeni ey kıdve-i yārān-ı kerem **(Kaside 41/53)**

1.10. ey: (Fennî için)
***Ey** Saʿīd eyleme beyhūde yere efkārı*
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç **(Müseddes 4/15)**

1.11. ey: (yeni sözler söyleyen dil, için).
Görmedin miʿaceb ***ey** tāze zebānım galātāt*
Sana kimler dedi meydān-ı hünerde galat at **(Gazel 12/1)**

1.12. ey: (kalem için).
Hālet-i hicr-i nigārı yād ü tasvīr eyleme
El-emān ***ey** hāme etme nār-ı sūzāndan bahis* **(Gazel 14/2)**

1.13. ey: (kalem için)
Ey kilk-i hüner-perver ***ey** fāzıl-ı şīrīn-ter*
Sen durma hemān söyle nutkunda ʿazūbet var **(Gazel 58/9)**

1.14. ey: (sevgili için).
Yerde ben keşf etmedim ***ey** meh senin mānendini*
Bilmem ammā ʿālem-i bālāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/5)**

1.15. ey: (sevgili için).
Var husūf-āsā yine çehrende zıll-i infiʿāl
***Ey** kamer-talʿat senin sevmekte noksānın nedir* **(Gazel 29/2)**

1.16. ey: (sevgili için)
Minnet-i vaslınla öptürdün rakībin pāyını
ʿAşk elinden çektiğim ***ey** şūh-ı fettānım nedir* **(Gazel 29/3)**

1.17. ey: (sevgili için)
Şimdilik sevdā-yı zülfünle perīşān hātırım
***Ey** elif-i kad kāmetim ʿaşkınla āhir lām olur* **(Gazel 33/4)**

1.18. ey: (sevgili için).
Sen ***ey** şīrīn-zebānım nāz ile güftāre geldikçe*
ʿIzāmım birbirinden ayrılır hep üstühān titrer **(Gazel 40/5)**

1.19. ey: (sevgili için).
Gitme ***ey** rūh-ı revānım çünkü ten bī-cān*
Hasretinle dīdeler giryān ciğer büryān kalır **(Gazel 48/1)**

1.20. ey: (sevgili için)
İltifātınla gönül yap yıkma fırsat var iken
Bu güzellik sanma ***ey** meh-rū sana her ān kalır* **(Gazel 48/3)**

1.21. ey: (sevgili için).
Yıkma hātırcığım ***ey** dāver-i maʿmūre-i nāz*
Etme vīrāneyi vīrāne ki gencīne tutar **(Gazel 49/5)**

1.22. ey: (sevgili için)
***Ey** māh-ı ʿālem-ārā kaddin nihāle benzer*
Bedr-i tamāme vechin kaşın hilāle benzer **(Gazel 63/1)**

1.23. ey: (sevgili için).
Gelir de hātıra şāyet sorarsan hālimi ***ey** şūh*
Figānım ney sirişkim seyl ü kaddim nūndur sensiz **(Gazel 75/3)**

1.24. ey: (sevgili için)
Saʿādet-bahş-ı teşrīf ol açılsın dīde-i tāliʿ
Melūlüm ***ey** kamer-talʿat sitārem dūndur sensiz* **(Gazel 75/4)**

1.25. ey: (sevgili için)
Huzūra emr ü fermān ile gelsin ʿabd-i memlūkün
*Sen **ey** serasker-i hūbān ayağa gitmek el vermez* **(Gazel 79/6)**

1.26. ey: (sevgili için)
Bir nigehle nice bin fitne edersin īkāz
*Seni **ey** gözleri āhū küçücükten biliriz* **(Gazel 82/3)**

1.27. ey: (sevgili için)
*Büyür de sell-i seyf-i ebruvān eylersen **ey** āfet*
Yürekler yāreler cellād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/4)**

1.28. ey: (sevgili için)
*Gün olur reng-i ʿizārın solar **ey** şūh elbet*
Deme rūyumda bu gül gün-ı kıyāfet bākī **(Gazel 243/6)**

1.29. ey: (münkir için)
*Şu meʾsūrāta karşı bir müʾessir yoksa **ey** münkir*
Eden kimdir vücūd-ı mümkünātı ser-te-ser īcād **(Gazel 21/4)**

1.30. ey: (şafak için)
***Ey** şafak dur hele mahv etme zalām-ı leyli*
Bu gece işte o meh hānede mihmānımdır **(Gazel 31/6)**

1.31. ey: (müderris için)
***Ey** müderris sanma tertīb-i kazāyādır hüner*
Lafz ile aldanma tahlīl-i mezāyādır hüner **(Gazel 51/1)**

1.32. ey: (gönül, dil için)
*Gülmeden maksūdun **ey** dil yāri güldürmek midir*
Būs edip ruhsārım tekrār güldürmek midir **(Gazel 54/1)**

1.33. ey:
*Ey kilk-i hüner-perver **ey** fāzıl-ı şīrīn-ter*
Sen durma hemān söyle nutkunda ʿazūbet var **(Gazel 58/9)**

1.34. ey: (Seher yeli, işaret edilmektedir.)
***Ey** bād-ı seher yāre kıl ʿarz-ı selām ammā*
Ādāba özen gāyet tabʿında nezāket var **(Gazel 58/11)**

1.35. ey: (bülbül için)
*Öte git nāleni dinletme bize **ey** bülbül*
Biz anın bir gecede belki hezārın çekeriz **(Gazel 72/2)**

1.36. ey: (muhabbet kuşu, sevgili için)
*Gel **ey** mürg-i muhabbet lāneler mahzūndur sensiz*
Mükedderdir bizi koynunda hem-hāb eyleyen miskīn **(Gazel 75/2)**

1.37. ey: (gönül, için)
***Ey** gönül fehm edebildin mi ne kāşānedeyiz*
Ne ʿimārette mukīmiz ya ne vīrānedeyiz **(Gazel 86/1)**

1.38. ey: (sabah yeli için)
Açıp ol gonca-i gülzār-ı hüsnü eyle istirhām
*Alıp bir būy-ı dil-cū-yı muhabbet **ey** sabā tez gel* **(Gazel 136/8)**

1.39. ey: (sabah yeli için)
Hālimi ʿarz eyle yāra müjde-i vuslat getir
*Āh ü zārım **ey** sabā cīrāna dehşet vermesin* **(Gazel 175/8)**

1.40. ey: (sabah yeli için)
***Ey** sabā derdimi duyur dildāra Allah ʿaşkına*
ʿArz-ı hālim sun huzūr-ı yāre Allah ʿaşkına **(Gazel 191/1)**

1.41. ey: (sabah yeli için)
*Gālibā uğradın **ey** bād-ı sabā cānāna*
Çünkü var sende yine cennet-i meʾvā kokusu **(Gazel 238/9)**

1.42. ey: (göz bebeği; sevgili için)
*Bana **ey** merdümek-i çeşmim acı*
Dilde ʿaşk āteşi var gözde dümū ʿ **(Gazel 100/5)**

1.43. ey: (güzelliğin en yüksek noktasının nuru; sevgili için)
*Elvedā ʿ **ey** neyyir-i evc-i sabāhat elvedā ʿ*
Elvedā ʿ ey Ahter-i burc-ı saʿādet elvedā ʿ **(Gazel 101/1)**

1.44. ey: (mutluluk burcunun yıldızı için)
Elvedā ʿ ey neyyir-i evc-i sabāhat elvedā ʿ
*Elvedā ʿ **ey** Ahter-i burc-ı saʿādet elvedā ʿ* **(Gazel 101/1)**

1.45. ey: (içinde muhabbet edilen yatak odasının mumu için)
*Ağla **ey** şem ʿ-ı şebistān-ı muhabbet elvedā ʿ*
Müstahīl oldu bize bu yerde imkān-ı karār **(Gazel 101/3)**

1.46. ey: (sabır ve dayanma için)
Kalkıp ayağa eliyle verdi yārim bir kadeh
*Elvedā ʿ **ey** tövbe ey sabr u metānet elvedā ʿ* **(Gazel 101/7)**

1.47. ey: (tövbe için)
Kalkıp ayağa eliyle verdi yārim bir kadeh
*Elvedā ʿ **ey** tövbe ey sabr u metānet elvedā ʿ* **(Gazel 101/7)**

1.48. ey: (güzellik bağının goncası için)
Elvedā ʿ ey şuʿle-bahşā-yı ʿuyūn-ı ʿāşıkān
*Elvedā ʿ **ey** gonca-i bāğ-ı melāhat elvedā ʿ* **(Gazel 101/2)**

1.49. ey: (âşıkların gözlerine alev bahşeden; sevgili için)
*Elvedā ʿ **ey** şuʿle-bahşā-yı ʿuyūn-ı ʿāşıkān*
Elvedā ʿ ey gonca-i bāğ-ı melāhat elvedā ʿ **(Gazel 101/2)**

1.50. ey: (ay yüzlü güzel; sevgili için)
Vatan tuttum ser-i kūyunda yıllarca mukīm oldum
*Sitārem sen misin kim olmadın **ey** mehlikā tāli ʿ* **(Gazel 102/9)**

1.51. ey: (zahit için)
*Mest-i sevdā olduğum dahl etme **ey** zāhid benim*
Bir bana bir de şu sāhir-i dīde-i mahmūre bak **(Gazel 106/3)**

1.52. ey: (gönül ya da lisan için)
*Vasl için **ey** dil rızā-yı yāri bul tahte'l-lafz*
Sūretā ibrām u ısrār etmenin maʿnāsı yok **(Gazel 107/3)**

1.53. ey: (lale gibi kırmızı yanaklı sevgili için)
*Doyası bakmadım **ey** lāle-ʿizārım yüzüne*
Bana bu hāleti bir dāğ-ı derūn etti felek **(Gazel 111/5)**

1.54. ey: (Fennî'nin şiir söyleme yeteneği için)
*Aferin **ey** kalem-i nükte-nüvīs-i Fennī*
Böyle söz söylemeli merd-i sühan-gū dediğin **(Gazel 118/10)**

1.55. ey: (gül yüzlü sevgili için)
*Beni şīrīn-mezāk eylersen **ey** gül-çehre vuslatla*
Şurūb-ı gül gibi şekerlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/2)**

1.56. ey: (kanlı yaş döken göz için)
*Hudā zāyiʿ eder mi hakkını **ey** dīde-i hūn-rīz*
Görürsün vech-i yāri ferlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/5)**

1.57. ey: (ümit bahçesi için)
*Rebīʿ-i vuslat-ı dilber gelir **ey** ravza-ı ümīd*
Tarāvet-yāb olur ahdarlanırsın böyle kalmazsın **(Gazel 119/6)**

1.58. ey: (sabah yeli için)
*Tavāf et **ey** sabā ʿavdette mutlak mesken-i yāri*
Olup miskīn-i nefsʿanberlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/7)**

1.59. ey: (özlem gecesi için)
*Karardın başıma zindan kesildin **ey** şeb-i hasret*
O meh-talʿat gelir enverlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/8)**

1.60. ey: (aşk için)

Kovarsın sīneden hubb-ı sivāyı ʿākıbet ***ey*** *ʿaşk*
Kesersin zehri gūyā kāse-i fağfūra benzersin **(Gazel 120/6)**

1.61. ey: (yüzü siyah benli sevgili için)
Edersin kāle-i hüsn ü cemālin kıymetin tezyīd
Sen ***ey*** *hāl-i siyeh-rū nokta-i icmāle benzersi*n **(Gazel 120/8)**

1.62. ey: (lütufkâr Hızır için)
İmdādıma gelmez misin ***ey*** *Hızr-ı mürüvvet*
Dil berzah-ı mihnette bunansın mı ne dersin **(Gazel 122/8)**

1.63. ey: (kara baht; kötü talih için)
Ey *baht-ı siyeh hāki kuruttun mu ne yaptın*
Tohm-ı emeli yoksa çürüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/1)**

1.64. ey: (ümit habercisi için)
Ey *peyk-i ümīd gitmiş idin semt-i merāma*
Efkārını oldukça yürüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/2)**

1.65. ey: (kahpe felek için)
Ey *kahbe felek bārī işin aslını söyle*
Seyyāre-i ikbālimi yuttun mu ne yaptın **(Gazel 123/3)**

1.66. ey: (ceylan gözlü sevgili için)
Emīn ol kim görülmez vahşiyāne bir eser benden
Eğer ***ey*** *āhū gözlüm gayr ile ünsiyyet etmezsen* **(Gazel 124/3)**

1.67. ey: (mektup için)
Seni dest-i kazā ***ey*** *nāme tutsun çāk çāk etsin*
Giderken yāre karşı iltizām-ı sürʿat etmezsen **(Gazel 124/5)**

1.68. ey: (kalem için)
Uzatma mācerā-yı girye-i hicrānı ***ey*** *hāme*
Dil-i sengīn-i yāre celb-i rahm u rikkat etmezsen **(Gazel 124/6)**

1.69. ey: (ay, ay gibi güzel sevgili için)
Ben sana hāşā gözün üstünde kaşın var demem
Celb u teshīr eylemiş ***ey*** *meh hilāli gözlerin* **(Gazel 125/4)**

1.70. ey: (yeni yetişen fidan, sevgili için)
Kırılma ***ey*** *nihāl-i nevresim karşımda nāz etme*
Büyürsün gıbta-i şimşād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/3)**

1.71. ey: (ceylan gözlü sevgili için)
Cevr ü āzār ile Fennīyi vatandan ayırıp
Düşüren dağlara ***ey*** *çeşm-i gazālim sensin* **(Gazel 127/5)**

1.72. ey: (ümit goncası olan sevgili için)
Ey *gonca-ı ümīd bütün ʿālemi gezsen*
Gülzār-ı sadākat gibi gülşen bulamazsın **(Gazel 128/3)**

1.73. ey: (ay, ay gibi güzel, parlak sevgili için)
Ey *meh giderek mihr-i dırahşān olacaksın*
Āfākı tutup āfet-i devrān olacaksın **(Gazel 131/1)**

1.74. ey: (gönül için)
Ey *dil sana ol gonca ne gün açılacaktır*
Āyā ne zamān gül gibi handān olacaksın **(Gazel 131/4)**

1.75. ey: (gönül için)
Niçin oldun esīr-i ʿaşkı ol şūh-ı sitem-kārın
Sana hiçbir taraftan ***ey*** *gönül ihbār eden var mı* **(Gazel 213/4)**

1.76. ey: (gönül için)
Nedir bu rütbe ʿarz-ı şevk ü şādī ***ey*** *gönül sende*
Kemāl-i mihr ile bu māhe zannım mukarrensin sen **(Gazel 247/7)**

1.77. ey: (zülf için)
Muhalif rūzgāra uğramışsın gönlün incinmiş
Ne bādī oldu ***ey*** *zülfü perīşānım niçin küstün* **(Gazel 133/3)**

1.78. ey: (ay yüzlü güzel, sevgili)
Ziyā-yı mihr-i dīdārın gibi sürʿatle reftār et
Şuʿā-ı sāk-ı burākın gibi ***ey*** *mehlikā tez gel* **(Gazel 136/4)**

1.79. ey: (sırrı bilen mektup için)
Huzūr-ı yāre var çāk-i girībān eyle giryān ol
Peyām-ı vasl ile ***ey*** *nāme-i rāz-āşinā tez gel* **(Gazel 136/9)**

1.80. ey: (salına salına yürüyen uzun boylu, endamlı sevgili için)
Çık karşıma ***ey*** *serv-i revān cilve-nisār ol*
Aç rūyunu revnak-şiken-i bāğ-ı bahār ol **(Gazel 137/1)**

1.81. ey: (sevgilinin talihi, bahtı için)
Zulmet-gede-i gamda bırakma beni tenhā
Ey *tāliʿ-i hābībem uyan gel bana yār ol* **(Gazel 137/2)**

1.82. ey: (güzel yazı yazan kalem için)
Battın yine hançercesine çeşm-i hasūda
Ey *hāme-i pakīze-rakam çok yaşa var ol* **(Gazel 137/7)**

1.83. ey: (Allah için)
Tevhīdi ʿayān bildir ***ey*** *rahmeti bol Mevlā*
Maksūdumu ver güldür ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/1)**

1.84. ey: (Allah için)
İmānımı tevsīk et ***ey*** *rahmeti bol Mevlā*
Taklīdimi tahkīk et hem-rāhımı tevfīk et **(Kaside 11/2)**

1.85. ey: (Allah için)
Arzū eyler visālinle dem-ā-dem dil seni
Sāʾilim muhtācınım eyle ʿināyet ***ey*** *Ganī* **(Tahmis 8/6)**

1.86. ey: (Allah için)
Yoksa cism ü cānımı bu yolda hāk etsem gerek
Eylerim ʿafvin temennī ***ey*** *Kerīm ü ey İlāh* **(Tahmis 8/8)**

1.87. ey: (Allah için)
Yoksa cism ü cānımı bu yolda hāk etsem gerek
Eylerim ʿafvin temennī ey Kerīm ü ***ey*** *İlāh* **(Tahmis 8/8)**

1.88. ey: (dilek yıldızı için)
Gün gibi pertev-feşān ol yoksa ***ey*** *necm-i emel*
İstemem bu şevk-ı şeb-tābāne makbūlüm değil **(Gazel 140/4)**

1.89. ey: (sevgili için)
Ey *gözüm hasret-i yār ile nihān ağlayarak*
Coş da āgūşumu gencīne-i āb et mi dedim **(Gazel 146/5)**

1.90. ey: (gönül için)
Heves-i vuslat-ı cānāne düşürdümse seni
Ey *gönül kendini yak yık da harāb et mi dedim* **(Gazel 146/6)**

1.91. ey: (Fennî'nin sözünü yazan kalem için)
Gelin alkışlayalım şu gazelin nāzımını
Yaşa ***ey*** *hāme-i Fennī-i sühandan diyelim* **(Gazel 148/9)**

1.92. ey: [Hızır (a.s) için].
El-Amān berzah-ı mihnette bunandım kaldım
Kurtar artık beni ***ey*** *Hızr-ı mekārim-pīşe* **(Gazel 150/6)**

1.93. ey: (haset eden için)
Pīş-gāh-ı kalemimden geri dur ***ey*** *hāsid*
Tepeler sonra seni pür-heyecāndır kalemim **(Gazel 152/5)**

1.94. ey: (Allah için)
Tevhīdi ʿayān bildir ey rahmeti bol Mevlā
Maksūdumu ver güldür ***ey*** *rahmeti bol Mevlā* **(Kaside 11/1)**

1.95. ey: (peri gibi güzel sevgili için)

Ey *perī bilmem nasıl çarpıldım oldum bī-şuʿūr*
Ben benī ādem içinde böyle bir ān görmedim **(Gazel 156/4)**

1.96. ey: (yaşlı göz için)
Seni ***ey*** *çeşm-i ter çeşm-i dilārā hūn-feşān görsün*
Ki şefkat eylesin şāyān-ı bezm-i iktirān görsün **(Gazel 159/1)**

1.97. ey: (Naz fidanı; boyu nazla salınan sevgili için)
Açıl ey nahl-i nāzım nāz ile meyl-i kıyām eyle
Gözü bu köhne bāğ-ı ʿālemin bir gül fidan görsün **(Gazel 159/4)**

1.98. ey: (gönül hastası âşık)
Gözün ***ey*** *ʿāşık-ı dilhaste dürer-bār olsun*
Yāre derd-i dilin āzāde-i ihtār olsun **(Gazel 161/1)**

1.99. ey: (selvi boylu sevgili için)
Doğrulukla bir temāşādır temāşā-yı cemāl
Zihnine ***ey*** *serv-kāmet eğri maʿnā gelmesin* **(Gazel 167/2)**

1.100. ey: (fetanetli sevgili için)
Sana mahsūstur ***ey*** *şūh-ı fetānet-perver*
Anlamak muzmerimi feth-ı dehān eylemeden **(Gazel 170/7)**

1.101. ey: (hafif esen rüzgâr habercisi)
Yanıyor dāğ-ı muhabbetle dil ***ey*** *peyk-i nesīm*
Söyle dildāra bunu zelc-i lisān eylemeden **(Gazel 170/8)**

1.102. ey: (rakibin gözü için)
Yāre dikkatle nigāh eyleme ***ey*** *çeşm-i rakīb*
Geri git manzara-i pākini murdār etme **(Gazel 185/2)**

1.103. ey: (âşığın seher vakti çıkardığı ah için)
Varma ***ey*** *āh-ı seher hāb-geh-i cānāna*
Bozma āsāyişini zor ile bīdār etme **(Gazel 185/3)**

1.104. ey: (eziyet eden sevgili için)
Etme pīr ʿaşkına ***ey*** *şūh-ı sitem-kār etme*
Cevrini çekmeye Fennīde liyākat yoktur **(Gazel 185/7)**

1.105. ey: (bülbül için)
Maksadın efzayiş-i ālişten ***ey*** *bülbül nedir*
İmtihān olmak mı istersin dil-i şeydā ile **(Gazel 187/3)**

1.106. ey: (seçkin sevgili için)
Ayrılık demleridir yanıma gel nāz etme
Sil gözüm yāşını ***ey*** *dilber-i mümtāz etme* **(Gazel 189/1)**

1.107. ey: (sözüne sadık olan yiğit için)
Fennīyā ağlayıp ağlatma o gül-i ruhsārı
Etme kābil ise ***ey*** *merd-i sühan-sāz etme* **(Gazel 189/5)**

1.108. ey: (can dost; sevgili için)
Beni tenhā koyup ***ey*** *mūnis-i cānım gitme*
Etme bu zulmü bana rūh-ı revānım gitme **(Gazel 192/1)**

1.109. ey: (kaşı keman sevgili için)
Çekilir çille değil çille-i eyyām-ı firāk
Acıyıp hālime ***ey*** *kaşı kemānım gitme* **(Gazel 192/4)**

1.110. ey: (feryat için)
Derūnum dāğını dildāra ey feryād sen söyle
Yā ***ey*** *bād-ı seher yā ey dil-i nā-şād sen söyle* **(Gazel 197/1)**

1.111. ey: (seher yeli için)
Derūnum dāğını dildāra ey feryād sen söyle
Yā ***ey*** *bād-ı seher yā ey dil-i nā-şād sen söyle* **(Gazel 197/1)**

1.112. ey: (seher yeli için)
Ey *sabā var söyle ahvāl-i dili cānānıma*
Bak nasıl tedbīr eder şu derd-i bī-dermānıma **(Gazel 199/1)**

1.113. ey: (kederli gönül için)
Derūnum dāğını dildāra ey feryād sen söyle
Yā ey bād-ı seher yā ***ey*** *dil-i nā-şād sen söyle* **(Gazel 197/1)**

1.114. ey: (sürekli eziyet eden felek)
Sitem-keşlikte sebkat eyledim akrānımı kat kat
Ne hālim kaldı ***ey*** *çerh-ı cefā-muʿtād sen söyle* **(Gazel 197/2)**

1.115. ey: (Ferhat'ın kazması için)
Asılsız mı bu söz ***ey*** *tīşe-i ferhād sen söyle*
Cihānı hem yapan hem de yakan mihr-i muhabbettir **(Gazel 197/3)**

1.116. ey: (üstat için)
Fazīletli ile bād eyliyorlar şimdi nādānı
Bu ʿünvān kimlere lāyıktır ***ey*** *üstād sen söyle* **(Gazel 197/4)**

1.117. ey: (kendinden öncekiler tarafından övülen Fennî için)
Tekemmül etmemiş mi her usūlü bizde eşʿārın
Bilirsin ey Saʿīd ***ey*** *mefhar-i ecdād sen söyle* **(Gazel 197/6)**

1.118. ey: (işveli, cilveli sevgili için)
Taʿyīn-i makām eylerim ***ey*** *şūh serimde*
Yümn-i kademin külbe-i ahzāna düşerse **(Gazel 202/2)**

1.119. ey: (sevgiliye yazılan mektup için)
Bin özr ü tevāzū ile kıl ʿarz-ı tahiyyāt
Ey *nāme yolun menzil-i cānāna düşerse* **(Gazel 202/7)**

1.120. ey: (hüzünlü gönül)
Derd-i dilberden girīzan olma ***ey*** *kalb-i hazīn*
ʿAyn-i dārūdur verir dermān dermān üstüne **(Gazel 206/3)**

1.121. ey: (Allah'tan başka şeylerin sevgisi için)
Sīnede hubb-ı ʿAli var sen dur ***ey*** *hubb-ı sivā*
Olamaz bir hıttada sultān sultān üstüne **(Gazel 206/4)**

1.122. ey: (ay, ay yüzlü sevgili için)
Yaratan hakkıçün ***ey*** *meh yāreden kalmaz eser*
Sīne-i mecrūhuma sarsam seni merhem gibi **(Gazel 214/6)**

1.123. ey: (hoş, latif gül için)
Mümkün oldukça sakın hār-ı nigehden kendini
Ey *gül-i raʿnā tehī zannetme sen bu gülşeni* **(Gazel 218/6)**

1.124. ey: (eşek tabiatlı günahkâr, rüşvetçi kimse için)
Ey *mürtekib-i har-meniş ʿālem kime kaldı*
Hiç kimseye kalmaz bu cihān hem kime kaldı **(Gazel 222/1)**

1.125. ey: (yüzü ay gibi parlayan sevgili için)
Zulmet-i gamdan halās olmaz süveydā-yı derūn
Görmesem birkaç gece ***ey*** *māh-ı tābānım seni* **(Gazel 224/2)**

1.126. ey: (Gülen, açan gül yaprağı için)
Hangi semtin gül-sitānından edilsin cüst ü cū
Koklamak istersem ***ey*** *gül-berk-i handānım seni* **(Gazel 224/5)**

1.127. ey: (çılgın âşık için)
Yād et beni ***ey*** *ʿāşık-ı şeydā demedin mi*
Vaslımla seni eylerim ihyā demedin mi **(Gazel 239/1)**

1.128. ey: (seher yeli için)
Ey *bād-ı seher sormadı mı hālimi cānān*
Evsāfın ile nātıka-pīrā demedin mi **(Gazel 239/7)**

1.129. ey: (günahkârlar için)
Ber-murād eyle tenim ālūde-i hāk olmadan
Ey *günahkārlar siyeh-rūlar penāhı el-amān* **(Kaside 7/8)**

1.130. ey: (Allah için)

Ya Gıyāse'l-müstagīsīn yā İlāhī el-amān
*El-amān **ey** pādişāhlar padişāhı el-amān* **(Kaside 7/9)**

1.131. ey: (Hz Peygamber için)
*Kerem kıl el-amān **ey** Pādişāh-ı hıtta-i Levlāk*
Sevād-ı defter-i aʿmāl ile koyma beni gam-nāk **(Kaside 15/1)**

1.132. ey: (şah, Hz. Peygamber için)
*ʿĀlem-i ervāhda **ey** Şāh sevdim ben seni*
Hasretinle inlerim her gāh sevdim ben seni **(Kaside 19/1)**

1.133. ey: (utanıp sıkılmayan nefis)
Geldi herem gitti şebāb oldu sarāy-ı ten harāb
***Ey** nefs-i bī-şerm ü hicāb ettin mi bir hayr iktisāb* **(Kaside 20/1)**

1.134. ey: (ümmetin hamisi, koruyucusu olan padişah; Peygamber için)
*Ey dāver-i ümmet-penāh **ey** şāh-ı şefkat-iktināh*
Etsen siyah taşa nigāh yākūta eyler inkılāb **(Kaside 20/15)**

1.135. ey: (asıl şefkat gösteren padişah; Hz. Peygamber için)
***Ey** dāver-i ümmet-penāh ey şāh-ı şefkat-iktināh*
Etsen siyah taşa nigāh yākūta eyler inkılāb **(Kaside 20/15)**

1.136. ey: [insan türünün en güzeli; Hz. Peygamber için]
***Ey** ecmel-i nev-i beşer vey mürsel-i rūşen-nazar*
Dünyā değil cennet değer vaslınla olam kām-yāb **(Kaside 20/16)**

1.137. ey: [makamı yüce olan efendi; Hz. Peygamber için]
***Ey** Seyyid-i ʿālī-yi makām ey dāver-i ʿarş-ihtişām*
Olsun sana her subh u şām Hakktan selām-ı bī-hesāb **(Kaside 20/17)**

1.138. ey: [tahtı, gönlü gösterişli, güzel olan padişah; Hz. Peygamber için]
***Ey** Seyyid-i ʿālī-yi makām ey dāver-i ʿarş-ihtişām*
Olsun sana her subh u şām Hakktan selām-ı bī-hesāb **(Kaside 20/17)**

1.139. ey: (kararlı, azimli topluluğun, ümmetin sahibi; Hz. Peygamber için)
***Ey** sāhib-i halk-ı ʿāzim ey mālik-i vech-i besīm*
Zülfün hevāsında nesīm ʿaşkın gamında nüh-kıbāb **(Kaside 20/18)**

1.140. ey: (güler yüzlü bir çehreye sahip olan; Hz. Peygamber için)
***Ey** sāhib-i halk-ı ʿāzim ey mālik-i vech-i besīm*
Zülfün hevāsında nesīm ʿaşkın gamında nüh-kıbāb **(Kaside 20/18)**

1.141. ey: (canın ve gönlün doktoru olan Allah için)
***Ey** tabīb-i dil ü cān merhamet et çāre-res ol*
*Yoksa tahrīb edecek öldürecek yāre beni***(Kaside 5/2)**

1.142. ey: (rahmeti bol olan Allah için)
Mahv eyle beni sende benlik koma şu bende
*Kıl zātına efkende **ey** rahmeti bol Mevlā* **(Kaside 11/3)**

1.143. ey: (rahmeti bol olan Allah için)
Ayırma Muhammedden yenbūʿ-ı muhabbetten
*Ol Şāh-ı mümeccedden **ey** rahmeti bol Mevlā* **(Kaside 11/4)**

1.144. ey: (rahmeti bol olan Allah için)
Maksūdumu yā Rahmān etsen bana ger ihsān
*Gelmez sana bir noksān **ey** rahmeti bol Mevlā* **(Kaside 11/5)**

1.145. ey: (rahmeti bol olan Allah için)
Saldın başımı derde ʿaşkın esiyor serde
*Gitsin aradan perde **ey** rahmeti bol Mevlā* **(Kaside 11/6)**

1.146. ey: (rahmeti bol olan Allah için)
Fennī bir oğuz kuldur zikrin ile meşguldür
*Ölmezden evvel öldür **ey** rahmeti bol Mevlā* **(Kaside 11/7)**

1.147. ey: (yüceler yücesi padişah; Hz. Peygamber için)
Evsāfını yazmak muhāl tasnīf olunsa bin kitāb
***Ey** Pādişāh-ı ʿāli'l-ʿāl maksūdum ancak ʿarz-ı hāl* **(Kaside 20/21)**

1.148. ey: (her hastalığa çare bulan Hz. Peygamber için)
Ente'l-Halīl İbn-ü Halīl innī fakīrun bel zelīl
***Ey** Çāre-sāz-ı her ʿalīl Fennī kulun pür-ızdırāb* **(Kaside 20/26)**

1.149. ey: (bunalanların yardımcısı, mültecilerin sığınağı olan Hz. Abdülkadir Geylanî için)
***Ey** bunalmışlar muʾīni mülteciler melceʾi*
Bekliyor senden meded bu ʿabd-i bī-zuhr u zevād **(Kaside 27/11)**

1.150. ey: (âşığın yaşlı gözü)
*İnle ey cism-i nizārım ağla **ey** çeşm-i terim*
Yāre karşı ʿarz-ı hāle tercümān ister gönül **(Kaside 29/2)**

1.151. ey: (âşığın âciz bedeni için)
*İnle **ey** cism-i nizārım ağla ey çeşm-i terim*
Yāre karşı ʿarz-ı hāle tercümān ister gönül **(Kaside 29/2)**

1.152. ey: (Hz. Abdülkadir Geylanî için)
*El-Gıyās **ey** Gavs-ı aʿzam el-gıyās ey merd-i hās*
Dilber-i bākī hayāt-ı cāvidān ister gönül **(Kaside 29/8)**

1.153. ey: (seçkin kişi olan Hz. Abdülkadir Geylanî için)
*El-Gıyās ey Gavs-ı aʿzam el-gıyās **ey** merd-i hās*
Dilber-i bākī hayāt-ı cāvidān ister gönül **(Kaside 29/8)**

1.154. ey: (İyiliği emreden, cömertliği buyuran şeyh; Seyyid Ahmed er-Rifâî)
*Meded mahrūm-ı ihsān etme **ey** Pīr-i kerem-fermā*
Muʿallā āsitānın masdar-ı lutf u ʿināyettir **(Kaside 30/12)**

1.155. ey: (derviş için)
*İntisāb eylersen **ey** derviş o Pīr-i ekmele*
Etkıyā tahsīn eder eyler melāʾik tehniyet **(Kaside 32/6)**

1.156. ey: [himmet sahibi şeyh; Bahaeddin NakşiBend (k.s.) için].
***Ey** Veliyy-i zī-himem ey mürşid-i ʿirfān-penāh*
Hıtta-i ʿirfānı tenvīr eyledin ez-her cihet **(Kaside 32/7)**

1.157. ey: [irfan sığınağı, hamisi olan şeyh; Bahaeddin Nakşidend (k.s.) için].
***Ey** Veliyy-i zī-himem ey mürşid-i ʿirfān-penāh*
Hıtta-i ʿirfānı tenvīr eyledin ez-her cihet **(Kaside 32/7)**

1.158. ey: (ahali için)
***Ey** ahālī ey ulü'l-ebsār-ı ʿirfān-āşinā*
Bildiniz mi kimdir ol Şāh Süleymān haşmeti **(Kaside 37/26)**

1.159. ey: (irfan bilen basiret sahipleri için)
*Ey ahālī **ey** ulü'l-ebsār-ı ʿirfān-āşinā*
Bildiniz mi kimdir ol Şāh Süleymān haşmeti **(Kaside 37/26)**

1.160. ey: (hükümdar, şah; II. Abdülhamid Han için)
***Ey** cihānın Şehr-yāri bī-ʿadīl ü efhamı*
Ey zamānın Haydar-ı kerrār-ı sāhip-kudreti **(Kaside 37/30)**

1.161. ey: [devrin Hz. Ali'si olan II. Abdülhamid Han devri için].
Ey cihānın Şehr-yāri bī-ʿadīl ü efhamı
***Ey** zamānın Haydar-ı kerrār-ı sāhip-kudreti* **(Kaside 37/30)**

1.162. ey: (yüce soylu padişah; II. Abdülhamid Han için)
Ben ümīd-i feyz ile geldim der-i aʿtāfına
*Etme mahrūm-ı ināyet **ey** Şeh-i ālī-tebār* **(Kaside 39/36)**

1.163. ey: (zahit için)

İnkişāf eylerse şāyet çehre-i zībā-yı yār
*Bak kalır mı dilde **ey** zāhid sükūn u ıstıbār* **(Kaside 39/47)**

1.164. ey: (sufi için)
*Sen de **ey** sūfî olurdun ben gibi bīmār-ı ʿaşk*
Nergis-i mey-gūnene bir nebzecik gelse humār **(Kaside 39/48)**

1.165. ey: (vaiz için)
*ʿĀşıkın tabʿından **ey** vāʿiz dönerdin derʿakab*
Lāhzacık manzūrun olsaydı o şūh-ı işve-kār **(Kaside 39/49)**

1.166. ey: (feleğin, zamanın aynası için)
*Göster **ey** āyīne-i devrān bana dildārımı*
Girye-i hicrān ile olsun mu çeşmim cūy-bār **(Kaside 39/51)**

1.167. ey: (cefakâr felek için)
***Ey** cefā-cū felek ey pīr-zen-i turfa hisāl*
Gösterirsin bana her kār ü emelde eşkāl **(Kaside 40/1)**

1.168. ey: (garip, tuhaf kocakarı için)
*Ey cefā-cū felek **ey** pīr-zen-i turfa hisāl*
Gösterirsin bana her kār ü emelde eşkāl **(Kaside 40/1)**

1.169. ey: (ihsan, bağış yeri, deposu; sadrazam Said Paşa için)
Sāye-i sāye-i Yezdānda senin çün yok yok
***Ey** ʿatā mahzeni ey merciʿ-i erbāb-ı kemāl* **(Kaside 40/33)**

1.170. ey: (fazilet ve ilim sahibi olgun kişilerin yeri; sadrazam Said Paşa makamı için)
Sāye-i sāye-i Yezdānda senin çün yok yok
*Ey ʿatā mahzeni **ey** merciʿ-i erbāb-ı kemāl* **(Kaside 40/33)**

1.171. ey: (zamanın yüce padişahı; II. Abdülhamid Han için)
***Ey** Şehin-şāh-ı zamān merdümun çeşm-i cihān*
Şevket u kudretine vermesin Allah zevāl **(Kaside 40/48)**

1.172. ey: (Lütuf sahibi ve merhametli vezir; Said Paşa için)
***Ey** veliyyü'l-kerem Āsaf-ı sāhib-insāf*
Pādişāh başıçün etme ricāmı ihmāl **(Kaside 40/53)**

1.173. ey: (Devrin cömert veziri, vekili; Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Ne revādır ki muʿattal kala istiʿdādım
*Söyle lāyık mıdır **ey** dāver-i devrān-ı kerem* **(Kaside 41/29)**

1.174. ey: (nimetlerin sahibi, lütuf gösteren; Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için)
Bana şīrāne dilīrāne bir ikrām eyle
***Ey** veliyy-i niʿam ey eşcaʿ-ı şücʿān-ı kerem* **(Kaside 41/33)**

1.175. ey: (lütufta, cömertlikte çok cesur olan kimse için)
Bana şīrāne dilīrāne bir ikrām eyle
*Ey veliyy-i niʿam **ey** eşcaʿ-ı şücʿān-ı kerem* **(Kaside 41/33)**

1.176. ey: (naz şehrinin veziri, vekili; Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için)
*ʿĀşıkān-ı ʿaşkına **ey** dāver-i maʿmūre-i nāz*
*Dil-i vīrānımı kıl mazhar-ı ʿumrān-ı kerem***(Kaside 41/48)**

1.177. ey: (hüner mahzeni olan; Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için)
Yetişir tarh-ı gazel eyle duʿā ey Fennī
***Ey** hüner mahzeni ey kıdve-i yārān-ı kerem* **(Kaside 41/53)**

1.178. ey: (cömert dostların, lütuf sahibi olanların başı, önderi; Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için)
Yetişir tarh-ı gazel eyle duʿā ey Fennī
*Ey hüner mahzeni **ey** kıdve-i yārān-ı kerem* **(Kaside 41/53)**

1.179. ey: (âşık, şair Fennî'nin gönlü için)
***Ey** gönül olmuşdun hayli zemāndır gam-gīn*
Seni etmişti felek çehre-i gamda teskīn **(Kaside 42/1)**

1.180. ey: (kırılmış, incinmiş gönül; âşık, şair Fennî'nin gönlü için)
*Müjde şimdengeri **ey** hātır-ı āzürde sana*
Olacaksın yine her türlü meserrāta karīn **(Kaside 42/2)**

1.181. ey (iffetli, namuslu sevgili için)
*Üzme artık beni **ey** dilber-i ʿismet-āyīn*
Nigeh-i lutf ile kıl āteş-i ʿaşkı tehvīn **(Kaside 42/30)**

1.182. ey: (zalim felek için)
***Ey** sitemkār u cefā-pīşe sipihr-i gaddār*
Nāzenīn ʿömrümü endūh ile ettin imrār **(Kaside 43/1)**

1.183. ey: (zulmedenleri geçen; en zalim; felek için)
Seni ey zālim-geçer u seni ey vaʿde-şiken
Yeter ettiğin yeter ızrārıma kast u ısrār **(Kaside 43/6)**

1.184. ey: (vaadini bozan, sözünde durmayan; felek için)
*Seni ey zālim-geçer u seni **ey** vaʿde-şiken*
Yeter ettiğin yeter ızrārıma kast u ısrār **(Kaside 43/6)**

1.185. ey: (himmetler, yardımların sahibi; vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için)
***Ey** Veliyyü'l-himem ey dāver-i pākīze-şiyem*
Ey Veliyyü'l-kerem ey münʿim-i Hātem-girdār **(Kaside 43/16)**

1.186. ey: (saf, temiz yaradılışlı vezir; Memduh Paşa)
*Ey Veliyyü'l-himem **ey** dāver-i pākīze-şiyem*
Ey Veliyyü'l-kerem ey münʿim-i Hātem-girdār **(Kaside 43/16)**

1.187. ey: (lütuf sahibi, cömert; vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için)
Ey Veliyyü'l-himem ey dāver-i pākīze-şiyem
***Ey** Veliyyü'l-kerem ey münʿim-i Hātem-girdār* **(Kaside 43/16)**

1.188. ey: (Hatem üsluplu velinimet; vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için)
Ey Veliyyü'l-himem ey dāver-i pākīze-şiyem
*Ey Veliyyü'l-kerem **ey** münʿim-i Hātem-girdār* **(Kaside 43/16)**

1.189. ey: (iyilik, cömertlik kaynağı; vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için)
Beni de kendi çırāgānına etsen ilhāk
*Sana **ey** kān-ı mürüvvet kim eder istiksār* **(Kaside 43/23)**

1.190. ey: (hüzünler evinin sakini; Fennî için)
Bir seher hātif-i gaybī beni īkāz etti
*Dedi aç dīdeni **ey** sākin-i beyti'l-ahzān* **(Kaside 45/17)**

1.191. ey: (Lütuf sahibi olan vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için)
Hangi bir vasfını tezkār edeyim ʿaczimle
***Ey** ʿatā mahzeni ey dāver-i sāhib-i ihsān* **(Kaside 45/46)**

1.192. ey: (Lütuf deposu, ambarı; vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için)
Hangi bir vasfını tezkār edeyim ʿaczimle
***Ey** ʿatā mahzeni ey dāver-i sāhib-i ihsān* **(Kaside 45/46)**

1.193. ey: (Fennî'nin kalemi, şairlik yeteneği için)
*Yeter **ey** hāme-i Fennī yeter ey fāzıl-ı şūh*
Bir duʿā kaydına bak olma rehīn-i keselān **(Kaside 45/58)**

1.194. ey: (fazilet sahiplerinin neşesi; şair Fennî için)
*Yeter ey hāme-i Fennī yeter **ey** fāzıl-ı şūh*
Bir duʿā kaydına bak olma rehīn-i keselān **(Kaside 45/58)**

1.195. ey: (lütuf incisi; sadrazam Rıfat Paşa, işaret edilmektedir.)

Vey ʿulüvv-i himemi revnak kālā-yı ümīd
***Ey** dür-i ʿātıfeti merciʿ-i ashāb-ı emel* **(Kaside 46/22)**

1.196. ey: (lütuf, cömertlik kaynağı; sadrazam Rıfat Paşa)
*Söyle **ey** kān-ı kerem hāsıl olur mu kāmım*
Sana pūşīde değil çünki hafāyā-yı ümīd **(Kaside 46/31)**

1.197. ey: (ümidin güzel, parlak goncası; sevgili için)
Setr-i envār-ı cemāl eyleme kurbān olayım
*Hande-sāz ol açıl **ey** gonca-i raʿnā-i ümīd* **(Kaside 46/60)**

1.198. ey: (cömert tabiatlı; Mehmed Nâzım Paşa için)
*Ey kerīmu'ş-şiyem **ey** Āsaf-ı ʿālī-miktār*
Eyledin Hātem-i Tāʾīyi keremde tanzīr **(Kaside 47/11)**

1.199. ey: (yüksek mertebeli, değerli vezir; Mehmed Nâzım Paşa için)
*Ey kerīmu'ş-şiyem **ey** Āsaf-ı ʿālī-miktār*
Eyledin Hātem-i Tāʾīyi keremde tanzīr **(Kaside 47/11)**

1.200. ey: (Lütuf, cömertlik kaynağı; Ankara valisi Cevad Bey için)
Hem barıştır beni gerdūn ile hem eyle bekām
*Sana **ey** kān-ı kerem bunda neʿusret geliyor* **(Kaside 48/27)**

1.201. ey: (cömertlerin yücesi, yüce velinimet; Ankara valisi Cevad Bey)
Görmeyen kalmadı artık eser-i himmetini
*Gayri **ey** münʿim-i ʿālī bana nevbet geliyor* **(Kaside 48/26)**

1.202. ey: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için)
*Kerem et etmeden **ey** māh-güzerān-ı kerem*
Ān-be-ān āngeh-ān katsa gerek ān-ı kerem **(Kaside 41/47)**

1.203. ey: (yüce vezir, vali; Giritli Sırrî Paşa için)
Diğer-gūndur anın-çün bende-i dīrīnenin hāli
*Eğer bilsen acırsın hālime **ey** Āsāf-ı ʿālī* **(Muhammes 1/34)**

1.204. ey: (merhametli vezir, vali; Giritli Sırrî Paşa için)
*Hatīʾātım bağışla **ey** Vezīr-i merhamet-pīrā*
Meseldir eskiden ʿaşk ağlatır dert söyletir zīrā **(Muhammes 1/39)**

1.205. ey: (kalem; Fennî için)
*Yeter **ey** hāme şekvā-yı pezīrāyı nihāyet kıl*
Sakın sūʾ-i edebten kasr u īcāza riʿāyet kıl **(Muhammes 1/41)**

1.206. ey: (gönül avlayan nazlı; sevgili için)
*Nerdesin **ey** nāzenīn-i dilşikārım nerdesin*
Nerdesin ey şehriyār-ı bī-ʿayārım nerdesin **(Muhammes 3/4)**

1.207. ey: (soyu yüce olan sevgili için)
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu gel
*Nerdesin **ey** dilber-i ʿālī-tebārım nerdesin* **(Muhammes 3/3)**

1.208. ey: (ayarsız, ölçüsüz; davranışlarında kararsız olan sevgili için)
Nerdesin ey nāzenīn-i dilşikārım nerdesin
*Nerdesin **ey** şehriyār-ı bī-ʿayārım nerdesin* **(Muhammes 3/4)**

1.209. ey: (dünyanın ruhu, canı, özü olan sevgili için)
*El-amān **ey** rūh-ı ʿālem kıl beni lutfunla şād*
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel **(Muhammes 3/7)**

1.210. ey: (âlemi nurlandıran, canlandıran sevgili için)
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu gel
***Ey** veren tāb-ı rūhıyla kāʾināta nūr u fer* **(Muhammes 3/8)**

1.211. ey: (ahali için)
***Ey** ahālī söyleyin Hakka riʿāyet böyle mi*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/12)**

1.212. ey: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için)
Etti Fennīye bedel bir kebşi kurbān rahm edip
*Cān iken kurbānı **ey** Memdūh cānān rahm edip* **(Tahmis 2/12)**

1.213. ey: (ikiyüzlü, hilekâr sevgili)
Taşırdın baş için gūyā gül-i raʿnā yār idim evvel
*Sana ez-cān ü dil **ey** verd-i raʿnā yār idim evvel* **(Tahmis 3/2)**

1.214. ey: (yüzü aya benzeyen, ay gibi güzel sevgili için)
Dīde-i bādāmını mahmūr kıl mestāne tut
*Mihrime karşı bu istiğnālar **ey** mehveş nedir* **(Tahmis 5/3)**

1.215. ey: (ay yüzlü güzel, sevgili için)
Görme teşnīʿa sezā ʿaşkınla çok söylendiğim
*ʿAfv kıl **ey** mehlikā ʿaşkınla çok söylendiğim* **(Tahmis 5/12)**

1.216. ey: (ay gibi güzel, parlak yüz; ay yüzlü sevgili için)
Sīnemi gırbāle döndürmek neden oldu revā
*Hālimi şerh edeyim icmālen **ey** meh-rū sana* **(Tahmis 6/9)**

1.217. ey: (ay yüzlü güzel, sevgili işaret edilmektedir.)
Vākıʿ-ı hāle muvāfiktır değildir iftirā
*Rifʿati bunca gama dūçār eden **ey** mehlikā* **(Tahmis 6/17)**

1.218. ey: (ay yüzlü sevgili için)
Āteş-i ʿaşkınla yandım eylerim efgān vāh
*Vuslatın arzū ederler ʿāşıkān **ey** yüzü māh* **(Tahmis 8/11)**

1.219. ey: (padişah; sevgili için)
*Ādeme fevz ü necāt verir nedāmet **ey** Şehā*
Āsima melceʾ-penāhdır ol Habīb-i Kibriyā **(Tahmis 8/16)**

1.220. ey: (kırılan gönlün yarasının ilacı; sevgili için)
Üzme hasretkeşini gerdani kāfūrum gel
*Gel gel **ey** merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/3)**

1.221. ey: (baygın bakışlı sevgili için)
*Beni ağlatma gel **ey** gözleri mahmūrum gel*
Ağlaya ağlaya kan oldu sirişk-i dīdem **(Müsebba 2/4)**

1.222. ey: (kırılan gönlün yarasının ilacı; sevgili için)
*Gel gel **ey** merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/7)**

1.223. ey: (baygın bakışlı sevgili için)
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel **ey** gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/7)**

1.224. ey: (taze gül; genç ve güzel sevgili için)
*Tutmadan **ey** gül-i ter dāmenini pençe-i hār*
Etmeden çehreni tağyīr-i gubār-ı enzār **(Müsebba 2/8)**

1.225. ey: (sevgili için)
Geçmeden gülşen-i hüsnündeki zīnetli bahār
*Solmadan gonca-i raʿnā-i melāhat **ey** yār* **(Müsebba 2/9)**

1.226. ey: (kırılan gönlün yarasının ilacı; sevgili için)
Olmadan hāsılı pejmürde o rengīn ruhsār
*Gel gel **ey** merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/10)**

1.227. ey: (baygın bakışlı sevgili için)
*Beni ağlatma gel **ey** gözleri mahmūrum gel*
Müjde ey kān-ı kerem bertarāf oldu rukebā **(Müsebba 2/11)**

1.228. ey: (lütuf kaynağı; sevgili için)
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
*Müjde **ey** kān-ı kerem bertarāf oldu rukebā* **(Müsebba 2/11)**

1.229. ey: (ay yüzlü; sevgili için)
Uyudu halk-ı beled kaldı tarāʾik tenhā
*Menzilinden daha çıkmaz mısın **ey** māh-likā* **(Müsebba 2/12)**

1.230. ey: (kırılan gönlün yarasının ilacı; sevgili için)
*Gel gel **ey** merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/14)**

1.231. ey: (baygın bakışlı sevgili için)
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel **ey** gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/14)**

1.232. ey: (kırılan gönlün yarasının ilacı; sevgili için)
Seni eğlendireyim kıssa-i hicrānım ile
*Gel gel **ey** merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/17)**

1.233. ey: (baygın bakışlı sevgili için)
*Beni ağlatma gel **ey** gözleri mahmūrum gel*
ʿUdlar kalb-i hazīnim gibi sūzān olsun **(Müsebba 2/18)**

1.234. ey: (kırılan gönlün yarasının ilacı; sevgili için)
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/21)**

1.235. ey: (baygın bakışlı sevgili için)
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel **ey** gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/21)**

1.236. ey: (kırılan gönlün yarasının ilacı; sevgili için)
Bārī şimdengeri ısgā buyurup sözlerimi
*Gel gel **ey** merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/24)**

1.237. ey: (baygın bakışlı sevgili için)
*Beni ağlatma gel **ey** gözleri mahmūrum gel*
Rukebānın gözünü tuttu sevād-ı şeb-i tār **(Müsebba 2/25)**

1.238. ey: (kırılan gönlün yarasının ilacı; sevgili için)
*Gel gel **ey** merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/28)**

1.239. ey: (kırılan gönlün yarasının ilacı; sevgili için)
ʿUlüvv-i nāʾire-i hasreti teskīn edeyim
*Gel gel **ey** merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/31)**

1.240. ey: (sızlayan gönlün ümit mumu; sevgili için)
*Ne dursun uyan **ey** şemʿ-i ümīd-i dil-i zār*
Böyle fırsat mı düşer ādeme her leyl ü nehār **(Müsebba 2/26)**

1.241. ey: (baygın bakışlı sevgili için)
*Gel gel **ey** merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/28)**

1.242. ey: (baygın bakışlı sevgili için)
*Beni ağlatma gel **ey** gözleri mahmūrum gel*
Bana bār oldu hayatım kederimden sensiz **(Müsebba 2/32)**

1.243. ey: (kırılan gönlün yarasının ilacı; sevgili için)
*Gel gel **ey** merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/35)**

1.244. ey: (baygın bakışlı sevgili için)
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel **ey** gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/35)**

1.245. ey: (arzu, istek fidanı; sevgili için)
*Yandı **ey** nahl-i emel rābıta-i sabr ü karār*
Dil-i gam dīdeme gāyetle girān geldi bu bār **(Müsebba 2/36)**

1.246. ey: (kırılan gönlün yarasının ilacı; sevgili için)
Buyur artık edelim savm-ı firākı iftār
*Gel gel **ey** merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/38)**

1.247. ey: (baygın bakışlı sevgili için)
*Beni ağlatma gel **ey** gözleri mahmūrum gel*
Sence matlūb ise ger lutf-ı Hüdāvend-i Celīl **(Müsebba 2/39)**

1.248. ey: (kırılan gönlün yarasının ilacı; sevgili için)
*Gel gel **ey** merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/42)**

1.249. ey: (baygın bakışlı sevgili için)
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel **ey** gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/42)**

1.250. ey: (kırılan gönlün yarasının ilacı; sevgili için)
Hasta Fennī de garībāne seni yād ediyor
*Gel gel **ey** merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/45)**

1.251. ey: (baygın bakışlı sevgili için)
*Beni ağlatma gel **ey** gözleri mahmūrum gel*
Ney-i kudūmun şerefin his ile nālān olsun **(Müsebba 2/46)**

1.252. ey: (kırılan gönlün yarasının ilacı; sevgili için)
*Gel gel **ey** merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/49)**

1.253. ey: (baygın bakışlı sevgili için)
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel **ey** gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/49)**

1.254. ey: (kırılan gönlün yarasının ilacı; sevgili için)
*Gel gel **ey** merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Serpilir hasret ile şimdi gözümden hūn-āb **(Müsebba 2/52)**

1.255. ey: (kırılan gönlün yarasının ilacı; sevgili için)
*Gel gel **ey** merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/56)**

1.256. ey: (kırılan gönlün yarasının ilacı; sevgili için)
Yerine kāʾim olur sonra güzel bir çerkes
*Gel gel **ey** merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/59)**

1.257. ey: (baygın bakışlı sevgili için)
*Beni ağlatma gel **ey** gözleri mahmūrum gel*
Makdeminle ten-i bīmārıma sıhhat gelsin **(Müsebba 2/53)**

1.258. ey: (baygın bakışlı sevgili için)
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel **ey** gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/56)**

1.259. ey: (baygın bakışlı sevgili için)
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel **ey** gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/60)**

1.260. ey: (erişilmek istenen en büyük umut, beklenti; sevgili için)
Gözüm gönlüm seni gözler seni özler Hudā ʿālim
*Gel **ey** aksā-yı ümīdim gel aksā-yı āmālim* **(Müsebba 3/9)**

1.261. ey: (gönül için)
*Gözün aç āsitān-ı yāre yüz sür her seher **ey** dil*
Felekte pāye-i hurşīd-veş ʿulviyyet istersen **(Gazel 246/3)**

1.262. ey: (eziyet eden sevgili için)
Yaktın beni āteşlere bu zaʿf-ı tenimle Derdin ne benimle
*Ahen değil **ey** şūh-cefā-cū bu da tendir Bī-şerr ü fitendir*
(Müstezad 3/5)

1.263. ey: (arzu mumu; arzu edilen sevgili için)
*Leyāl-i firkati **ey** şemʿ-i emel*
Fikr-i cemālinle rūşen eylerim **(Şarkı 1/2)**

1.264. ey: (gül ağızlı sevgili için)

Benim için aslā çekmeyesin gam
*Vedāʿ için geldim **ey** şūh-gül-fem* **(Şarkı 1/3)**

1.265. ey: (saba yeli, işaret edilmektedir)
*Bizden selām eyle yāre **ey** sabā*
Niçin kabūl etmez temennāmızı **(Şarkı 8/1)**

1.266. ey: (seher yeli için)
Tavāf-ı kūy-ı dildāre çok iştiyākı var
***Ey** bād-ı seher rehber-i rūh u revānım ol* **(Kıt'a 8/4)**

1.267. ey: (mektup için)
***Ey** nāme dil-i hasret-keşin hālini yāre*
Talākatlaʿarz eyle dehān u zebānım ol **(Kıt'a 8/2)**

1.268. ey: (güzellik bahçesinin goncası; sevgili için)
*Sen var iken **ey** gonca-i gülzār-ı melāhat*
Bīgāne çiçek koklamayım tövbeler olsun **(Kıt'a 12/2)**

1.269. ey: (tarak için)
Başa geçtim diye mağrūr olup isyān etme
*Zülf-i yāri sakın **ey** şāne perīşan etme* **(Müfret 4/1)**

1.270. ey: (tarak için)
***Ey** tarak sensin olanʿālemde şād u bahtiyār*
Cilve-gāhın zülf-i dilberdir makāmın dest-i yār **(Müfret 13/1)**

1.271. ey: (tarak için)
*Dağıtma kākül-i zer-tārını **ey** şāne tel kırma*
Tararken zülf-i yāri gaşyolup būy-i muhabbetle **(Müfret 11/1)**

1.272. ey: (tarak için)
*Çok dolaşma kākül-i zer-tār-ı yāre **ey** tarak*
Pertev-i mihr-i cemāliyle edersin ihtirāk **(Müfret 12/1)**

1.273. ey: (gonca gibi küçük ağızlı sevgili için)
Dedi sık sık ne sorarsın şu benim gülmememi
*Söyle noldun dedim **ey** gonca dehen gülmezsin* **(Müfret 20/1)**

1.274. ey: (gönül karıştıran sevgili için)
Bir cināyettir bu sözʿafv u helāl etmem sana
*Dersen **ey** āşūb-ı dilʿarz-ı cemāl etmem sana* **(Gazel 3/1)**

1.275. ey: (gözün feri olan sevgili için)
*Etme **ey** şuʿle-i çeşmim bu kadar istiğnā*
Sohbetin derd-i dil-i zārıma merhem değil ā **(Gazel 5/5)**

1.276. ey: (tatlı ağızlı, dilli; ağzı güzel laf yapan sevgili için)
Rağbeti yoksa mülākāta ne lāzım acı söz
*Herkes **ey** dilber-i şīrīn-dehen ebkem değil ā* **(Gazel 5/6)**

1.277. ey: (dünyayı karıştıran, birbirine katan sevgili için)
*Vakt u hāl maʿlūmdur **ey** āşūb-ı devrānım sana*
Var ise noksānı Fennînin efendimʿafüv kıl **(Gazel 2/9)**

1.278. ey: (yüce yaradılışlı sevgili için)
*Şimdi sensin cümlenin mümtāzı **ey** ʿālī-mizāc*
Eylemem bühtān isbāt-ı misāl etmem sana **(Gazel 3/3)**

1.279. ey: (merhametsiz sevgili için)
*Sen **ey** merhametsiz her ne yapsam sezā bana*
Sanaʿarz-ı mihr etmekle mecbūr-nāz ettim **(Gazel 4/6)**

1.280. ey: (gonca ağızlı sevgili için)
Elverir āh-ı hezār eyleyerek beklediğim
*Kūyun **ey** gonca-dehen beyt-i muʿazzam değil ā* **(Gazel 5/4)**

1.281. ey: (derde derman olan sevgili için)
*İştirāk et derdime **ey** derdimin dermānı gel*
Firkatinle var dil-i şeydāda bir şüʾūn-ı garīb **(Gazel 6/3)**

1.282. ey: (gül ağızlı sevgili için)
Söyle Mevlāyı seversen yerimi hār etme
*Söyle **ey** gül-dehenim işve-gerim noldu sana* **(Gazel 1/4)**

1.283. ey: (gerçek sevgili için)
Sen evāʾilde yalan söylemeyi bilmez idin
*Şimdi **ey** yār-ı hakīkat eserim noldu sana* **(Gazel 1/5)**

1.284. ey: (yaşlı, ağlayan göz için)
Sirişk-i hasrete kanlar karıştı laʿl-i nāb oldu
*Döküp saçma anı **ey** dīde-i ter yāre ithāf et* **(Gazel 11/4)**

1.285. ey: (hasret çekeni iyileştiren sevgili için)
***Ey** şūh-ı şifā-bahş-ı tahassür tut elimden*
Eyler hükemā sāʾid-i bīmāra teşebbüs **(Gazel 15/5)**

1.286. ey: (zahit için)
*Yola gel dāʾire-i pīre yanaş **ey** zāhid*
Sonra mermi dokunur kalma siperden hāric **(Gazel 18/2)**

1.287. ey: (Zalim, işaret edilmektedir.)
Zulm ile maʿmūr olan kāşāne tez vīrān kalır
*Satma ikbālinle **ey** zālim gurūr u übbehet* **(Gazel 48/6)**

1.288. ey: (âşık, şair Fennî'nin kendisi için)
Her cevri o dildārın bir müjde-i vuslattır
*Hoş gör anı **ey** cānım sonunda saʿādet var* **(Gazel 58/5)**

1.289. ey: (vezir için)
Zāhiren mūrçe bātında Süleymānız biz
*İctināb et bizi tahkīrden **ey** Āsāf-ı dehr* **(Gazel 84/6)**

1.290. ey: (saba için)
*Dağıtma **ey** sabā geysū-yı yāri*
Amān etme uyuyan märı īkāz **(Gazel 99/2)**

1.291. ey: (melekleri kıskandıran sevgili için)
Seni Rıdvān-ı cennet mi kaçırdı bāğ-ı cennetten
*Sen **ey** reşk-i melek insān değilsin hūra benzersin* **(Gazel 120/3)**

1.292. ey: (sevgilinin yanağı için)
Dāl eden kāmetimi tāze nihālim sensin
*Kan eden sīnemi **ey** ruhları ʿālem sensin* **(Gazel 127/1)**

1.293. ey: (hoca için)
Ferrāceye destāra verilmişse kemālāt
*Germābede **ey** hāce fazīlet bulamazsın* **(Gazel 132/5)**

1.294. ey: (gül ağızlı sevgili için)
Terahhum et gözümden serpilen hūn-āb-ı hicrāna
*Amān **ey** şūh-ı gül-fem dilber-i ʿālem-behā tez gel* **(Gazel 136/2)**

1.295. ey: (pir; Hz. Peygamber için)
Amān ey rehnümā-yı sālikān-ı mersad-ı ʿirfān
*Amān **ey** dest-gīr-i müstemendān-ı cihān Pīrim* **(Gazel 142/2)**

1.296. ey: (pir; Hz. Peygamber için)
*Amān **ey** pür-merāhim çāre-i derd-i nihān Pīrim*
Amān ey zī-mürüvvet zī-kerem sāhib-zamān Pīrim **(Gazel 142/1)**

1.297. ey: (pir; Hz. Peygamber için)
*Amān **ey** pür-merāhim çāre-i derd-i nihān Pīrim*
Amān ey zī-mürüvvet zī-kerem sāhib-zamān Pīrim **(Gazel 142/1)**

1.298. ey: (pir; Hz. Peygamber için)
Amān ey rehnümā-yı sālikān-ı mersad-ı ʿirfān
*Amān **ey** dest-gīr-i müstemendān-ı cihān Pīrim* **(Gazel 142/2)**

1.299. ey: (gülen sevgili için)
Gidelim ağlayarak çāk-i girībān edelim
*Bizi de güldür amān **ey** gül-i handān diyelim* **(Gazel 148/3)**

1.300. ey: (mendil için)
*Sirişk-i ālımı **ey** dest-i mālim silme sabr eyle*
Beni bu dīde-i hūn-bār ile yārim amān görsün ***(Gazel 159/2)***

1.301. ey: (gümüş tenli sevgili için)
*Açıl **ey** sīm-ten çeşm-i felek bir mehlikā görsün*
ʿUyūn-ı ʿāşıkān bir tāliʿ-i saʿd āşinā görsün **(Gazel 160/1)**

1.302. ey: (ayrılık okları; sevgilinin kirpik okları için)
Açtığın yara biraz kābil-i tīmār olsun
*O kadar kıyma nolursun bana **ey** tīr-i firāk* **(Gazel 161/4)**

1.303. ey: (mektup için)
Öpüp destin açıl güller gibi çāk-ı girībān et
*Huzūr-ı Pīrde **ey** nāme nāmım dermeyān eyle* **(Gazel 178/8)**

1.304. ey: (münekkidin kalemi için)
Usūl-i şiʿr ü inşāda frenge oldular peyrev
*Nedir bu türre-hāt **ey** hāme-i nakkād sen söyle* **(Gazel 197/5)**

1.305. ey: (âşık, şair Fennî için)
Tekemmül etmemiş mi her usūlü bizde eşʿārın
*Bilirsin **ey** Saʿīd ey mefhar-i ecdād sen söyle* **(Gazel 197/6)**

1.306. ey: (şerefli, cömert, iyiliksever sevgili için)
Bir kalem uğrat nolursun defter-i isyānıma
*Hem güzel hem merhamet-perversin **ey** ʿālī-cenāb* **(Gazel 199/3)**

1.307. ey: (gönül için)
Yeter artık nevā-yı diğer īcād etsen olmaz mı
*Ser-i dildārı tasdīʿ eyledin feryād ile **ey** dil* **(Gazel 207/6)**

1.308. ey: (cani felek için)
Hesāb-ı āhiret münker mi Hallāk-ı cihān yok mu
*Nedir **ey** çerh-i cānī bu sitemler bizde cān yok mu* **(Gazel 216/1)**

1.309. ey: (parlak güneş gibi olan sevgili için)
Cümle āfāt ü belāyādan seni hıfz eylesin
*Hakka tefvīz ettim **ey** hurşīd-i rahşānım seni* **(Gazel 224/3)**

1.310. ey: (taş kalpli sevgili için)
Benim bār-ı cefāyı çekmeye kābil ne hālim var
*Amān **ey** seng-i dil zār ü nizār oldum firākınla* **(Gazel 25/2)**

1.311. ey: (sevgili için)
*Nedir bu salınış sende **ey** dilber*
Cennetten mi çıktın tūbā mısın sen **(Diğer 2/1)**

1.312. ey: (sabā için)
***Ey** sabā dağıtma zülf-i nigārı*
Perīşān eyleme hātır-ı yārı **(Diğer 4/5)**

1.313. ey: (mübarek kimse; Mehmed Saîd Fennî için)
Rūh-ı eşyādır ʿizārındaki nūr-ı Tevhīd
*Çekmeyince reh-i vaslında gam **ey** merd-i Saʿīd* **(Kaside 34/20)**

1.314. ey: (siyah saçlı sevgili için)
***Ey** saçı Leylā diler Mecnūn diler dīvāne tut*
Varsa ihlāsın eğer kalbinde kalsın dāʾimā **(Tahmis 5/8)**

1.315. ey: (Yabanabad-Kızılcahamam kaymakamı Halis Bey için)
Fakat sen lutf edip kurtar sipihrin dest-i cevrinden
*Seni gökte ararken yerde **ey** ʿālī-himem buldum* **(Kaside 49/14)**

eyā:

1.) "Ey!" anlamında seslenme ünlemi.

1.1. eyā: (peygamberlerin övüncü; Hz. Peygamber için)
***Eyā** Fahr-ı cemīʿ-i Enbiyā vey Şāh-ı ʿālī-cāh*
Seni bir nūr-ı garrādan yaratdı Hazret-i Allāh **(Kaside 14/1)**

1.2. eyā: (peygamberler sultanı; Hz. Peygamber için)
*Senden **eyā** Şāh-ı rusūl eyler tederrüs ʿakl-ı kül*
Vechin terinden geldi gül gülden zuhūr etti gülāb **(Kaside 20/19)**

1.3. eyā: (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için)
ʿĀtıfet sende kerem sende mürüvvet sende
*Cāmiʿ-i reʾfet ü ihsānsın **eyā** kān-ı kerem* **(Kaside 41/20)**

eyādī-i beşer:

1.) İnsan, insanoğlunun elleri.

1.1. eyādī-i beşer:-*de*
***Eyādī-i beşerde** çok hüner peydā olur ammā*
Hakīkat iʿtibāriyle Cenāb-ı Hak eder īcād **(Gazel 21/6)**

eyle-:

1.) Etmek, yapmak.

1.1. eyler:
Ne vehn ʿārız olur kāmile nākıs demeden
*Gülü **eyler** mi diken ismini tebdīl etmek* **(Gazel 117/3)**

1.2. eyleyelim:-*y, -elim*
*Ser-fürū eyler isek Pīrimize **eyleyelim***
Ab-ı rū dökmeyelim āhara hār olmayalım **(Gazel 147/2)**

eyvāh:

1.) "Yazık!" anlamında, kötü bir haber veya olay karşısında duyulan üzüntüyü, korku, panik, pişmanlık, esef, hayıflanma gibi duyguları ifade etmek için kullanılan bir ünlem.

1.1. eyvāh:
*Kesildi iktitāf-ı lutfundan ümīdler **eyvāh***
Bozuldu būsitān-ı mekremet bī-āb u tāb oldu **(Gazel 226/2)**

1.2. eyvah:
Eğer görmezden evvel cān verirsem Ravza-i pāki
*Mezārımda der eczā-yı ʿızāmım haşredek **eyvah*** **(Kaside 14/7)**

eyvān-ı cenāb-ı Fārūk:

1.) Hz. Ömer'in köşkü.

1.1. eyvān-ı cenāb-ı Fārūk:
Maksem-i ʿadl idi dīvān-ı Cenāb-ı Fārūk
*Hem-ser-i çarh idi **eyvān-ı Cenāb-ı Fārūk*** **(Kaside 25/1)**

eyyām:

1.) Günler; zaman, vakit, an.

1.1. eyyāmım:-*(ı)m*
*Rūze-i hasret ile geçti nice **eyyāmım***
Kalmadı çektiğim endîşe-i hicre pāyān **(Kaside 45/5)**

1.2. eyyām:-*i, -d, -i*
*Ne kadar tatlı bir **eyyām idi** eyyām-ı visāl*
O halāvet o safā hātır-ı enverde midir **(Gazel 36/2)**

eyyām-ı firāk:

1.) Ayrılık günleri, zamanı.

1.1. eyyām-ı firāk:-*(ı)n*
*Çekti **eyyām-ı firākın** sīneme dāğ üzre dāğ*
Neşʾe-bahş olmaz bana sensiz efendim seyr-i bāğ **(Gazel 103/1)**

1.2. eyyām-ı firāk:
*Beni mihnetlere ısmarlayan **eyyām-ı firāk***
Ya sana mūcib-i endūh-ı melāl olmadı mı **(Gazel 212/2)**

eyyām-ı firkat:

1.) Ayrılık günleri, zamanı.

1.1. eyyām-ı firkat:
*Eyledi çoktan beri **eyyām-ı firkat** imtidād*
Izdırābım olmada yevmen fe yevmā müstezād **(Muhammes 3/6)**

eyyām-ı hayāt:

1.) Hayatın günleri.

1.1. eyyām-ı hayāt:-*(ı)m, -da*
Firkatinle dil-i zārımda meserret bulamam
*Sensiz **eyyām-ı hayātımda** halāvet bulamam* **(Gazel 153/1)**

eyyām-ı ʿömr:

1.) Ömrünün günleri.

1.1. eyyām-ı ʿömr:-*ü*
Bu merd-i zī-kemālin İbradıdandır aslı
***Eyyām-ı ʿömrü** ammā Kayseride tükendi* **(Tarih 18/1)**

eyyām-ı saʿādet:

1.) Mutluluk günleri.

1.1. eyyām-ı saʿādet:
*Kaldır düşeni elde iken dāmen-i fırsat **Eyyām-ı saʿādet***
Eyyām-ı saʿādet ki serīu'l-cereyāndır İsrāfı ziyāndır **(Müstezad 2/4)**

1.2. eyyām-ı saʿādet:
Kaldır düşeni elde iken dāmen-i fırsat Eyyām-ı saʿādet
***Eyyām-ı saʿādet** ki serīu'l-cereyāndır İsrāfı ziyāndır* **(Müstezad 2/4)**

eyyām-ı visāl:

1.) Vuslat, kavuşma günleri.

1.1. eyyām-ı visāl:
*Ne kadar tatlı bir eyyām idi **eyyām-ı visāl***
O halāvet o safā hātır-ı enverde midir **(Gazel 36/2)**

eyyühe'l-ihvān:

1.) "Ey kardeşler!" anlamında bir hitap.

1.1. eyyühe'l-ihvān:
Elleri taʿyīb eder etmiş de nisyān kendini
***Eyyühe'l-ihvān** Fennīnin neʿaceb hāli var* **(Gazel 231/6)**

ez-:

1.) Ufalamak, parçalamak; ***mec.*** Yenmek, yok etmek.

1.1. ezerler:-*(e)r, -ler*
***Ezerler** dīv-i nefsi sāye-i Pīr-i muʿazzamda*
Mükemmel pehlivandır şīr-i nerdir Nakşibendīler **(Kaside 36/6)**

ezā:

1.) Eziyet, sıkıtı, keder.

1.1. ezā:
Bakarsın nigāh-ı hışm ile dāʾimā bana
*Nedir sence bilmem bunca ayni **ezā** bana* **(Gazel 4/1)**

ezā çek-:

1.) Eziyet çekmek.

1.1. ezā çek-:-*ti*
Kāʾil olmaz dilrübālar bir yüzünden öpmeğe
***Çekti** Fennī çok **ezālar** bir yüzünden öpmeğe* **(Tahmis 5/14)**

ezʿāf:

1.) Fazlalıklar.

1.1. ezʿāfı:-*ı*
*Kılʿarz-ıʿubūdiyyete bu **ezʿāfı** tahsīs*
Āfetzede-i yeʾs ü futūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/5)**

ez-ān-cümle:

1.) O cümleden olarak.

1.1. ez-ān-cümle:
***Ez-ān cümle** Mürüvvet Hanımın hayf*
Makāmıyken henüz āgūş-ı dāye **(Tarih 13/3)**

ezbere al-:

1.) Ezberlemek.

1.1. ezbere al-:
Hikmet ü heyʾet oku kalmaya hātırda melāl
*Fıkh ü ādāb ü meʿānīyi tamām **ezbere al*** **(Müseddes 4/7)**

ezberle-:

1.) Bir sözü, bir metni kitaba bakmadan aynen tekrar edebilecek şekilde zihinde tutmak, hıfzetmek.

1.1. ezberler:-*r*
Öyle Peygamber ki hizmetkārıdır Rūhū'l-emīn
*Ez-ezel meddāhıdır evsāfın **ezberler** kalem* **(Kaside 24/33)**

1.2. ezberlesin:-*sin*
Bilsin cihān niyyātını niyyāt-ı hayr-āyātını
***Ezberlesin** daʿvātını sükkān-ıʿālem ser-te-ser* **(Tarih 16/5)**

ez-cān ü dil:

1.) Candan ve gönülden; büyük bir istekle, içtenlikle.

1.1. ez-cān ü dil:
Taşırdın baş için gūyā gül-i raʿnā yār idim evvel
*Sana **ez-cān ü dil** ey verd-i raʿnā yār idim evvel* **(Tahmis 3/2)**

ez-cümle:

1.) Kısaca, özet olarak, özetle.

1.1. ez-cümle:
*Şimdi hepʿaksinedir kār-ı cihān **ez-cümle***
Bir peder iş yapamaz emr-i püserden hāric **(Gazel 18/3)**

1.2. ez-cümle:
*Beni **ez-cümle** perīşān ediyor tāliʿ-i dūn*
Hālimi anlayanın fikrine hayret geliyor **(Kaside 48/20)**

1.3. ez-cümle:
*Verip Enver Beye **ez-cümle** ūlā sınf-ı sānīsin*
ʿUlüvv-i şān-ı Şāhı muktezāsın eyledi icrā **(Tarih 21/3)**

ezdād:

1.) Mukabil ve muhalif olan şeyler, birbirinin tersi veya zıddı olanlar, karşıtlar.

1.1. ezdādıma:-*(ı)m, -a*
Dürlü dürlü gussa gam versin Hudā hussādıma
*Bir nefes rāhat yüzü göstermesin **ezdādıma*** **(Kıt'a 13/1)**

ezel:

1.) Önce, önceden, eskiden; başlangıcı olmayan geçmiş zaman, başlangıcı tasavvur edilemeyen zaman. Ezel, şiirlerde "elest bezmi"ni de hatırlatmaktadır. Allah ruhlar alemini yarattığı zaman bütün ruhlara hitaben, "Elestü bi-Rabbiküm (Ben sizin Rab'iniz değil miyim?)" buyurunca ruhlar, "Kalu: Bela (Evet, sen bizim Rabb'imizsin dediler)" İşte o zaman ikrar vermiş olan insanoğlu, dünyaya geldiği zaman verdiği söze sadık kalmalıdır. Çünkü Allah

sözünden dönen olmasın diye ruhları birbirine şahit tutmuştur. Bu olay Kur'an'da da anlatılmaktadır (Araf 7/172). Bu meclis ise, "bezm-i ezel" "misak-ı ezeli" olarak da bilinmektedir.

1.1. ezel:
İnâyet etti Lem-yezel mürşidimi sevdim ***ezel***
Mürşidimin gayri güzel taht-ı dile şâh olamaz **(Gazel 67/4)**

1.2. ezel:
Ezel *vaʿd-i visāl etmişti mīʿādında hulf etmez*
Ümīdim kesmezem dildār-ı ciddiyet-penāhımdan **(Gazel 245/3)**

1.3. ezelde:-*de*
Ezelde olmayınca bir işe kilk-i gazā-cārī
Ne mümkün hayra dayra göstere bir iktizā tāliʿ **(Gazel 102/2)**

1.4. ezelden:-*den*
Cenāb-ı Mustafāyı tā ***ezelden*** *etmeşiz tasdīk*
Sanır sūfī-i ebleh sonradan īmāna geldik biz **(Gazel 69/2)**

1.5. ezelden:-*den*
Mükemmel eylemiş tā hilkat-ı ervāhı ʿālemde
Ezelden *pāk tīnet pāk meşreb pāk fitrattır* **(Kaside 30/4)**

1.6. ezelden: -*den*
O yāra hālimi ʿarzeylerim āh-ı nihānımla
Ezelden *ʿahd ü peymān eyledim cān ü cānānımla* **(Muhammes 2/4)**

1.7. ezelden:-*den*
Gönül senden geçer mi sende cānā dilrübālık var
Husūsā tā ***ezelden*** *beynimizde āşinālık var* **(Gazel 60/1)**

ezelī:

1.) Çok eskiden beri, öteden beri ***(bk. ezel)***

1.1. ezelī:
Cūdu çok cürʾeti çok şefkati çok reʾyi metīn
Ezelī *mevhibedir halk-ı Hudā dād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/4)**

ez-ezel:

1.) Ezelden, evvelden, önceden ***(bk. ezel)***

1.1. ez-ezel:
Öyle Peygamber ki hizmetkārıdır Rūhū'l-emīn
Ez-ezel *meddāhıdır evsāfın ezberler kalem* **(Kaside 24/33)**

1.2. ez-ezel:
ʿĀrızīdir sanmayın kudsiyyet-i zātiyyesin
Ez-ezel *etmiştir ihrāz-ı ʿuluvv-i menzilet* **(Kaside 32/2)**

1.3. ez-ezel:
Mukayyed kalmamışlar ***ez-ezel*** *tezyīn-i sūretle*
Musaffā-sīne memdūhü's-siyerdir Nakşibendīler **(Kaside 36/4)**

ezhār:

1.) Çiçekler.

1.1. ezhār:
Kemāl-i sanʿatı göstermeyen ***ezhār*** *yoktur yok*
Bahāristānını dehrin temāşā-gāh-ı ʿirfān et **(Gazel 105/4)**

1.2. ezhāra:-*a* (***mec.*** Diğer güzeller)
İdip bir gonca-i ter intihāb ***ezhāra*** *bildirme*
Ayağın nakşı zāhir olmamak şartıyla gez karda **(Gazel 188/7)**

1.3. ezhārın:-*ın* (***mec.*** Güzeller)
Bu gülzārın göz altından temāşā eyle ***ezhārın***
Hezārın ağzına bir söz düşürme hāra bildirme **(Gazel 188/3)**

ez-her cihet:

1.) Her yönden, her bakımdan.

1.1. ez-her cihet:
Gerçi ʿācizdir bilir ***ez-her cihet*** *noksānını*
ʿAfvını eyler temennī lutfunu bekler kalem **(Kaside 24/52)**

1.2. ez-her cihet:
Ey Veliyy-i zī-himem ey mürşid-i ʿirfān-penāh
Hıtta-i ʿirfānı tenvīr eyledin ***ez-her cihet*** **(Kaside 32/7)**

ez-her-cihāt:

1.) Her yönden.

1.1. ez-her-cihāt:
Yaʿni Münīf Bey ki açıktır onun
Kudret ü ehliyyeti ***ez-her-cihāt*** **(Tarih 20/3)**

ezkā:

1.) Çok (daha, en, pek) temiz, halis.

1.1. ezkā:
Nefsen ***ezkā*** *meşreben bī-ʿayb u ʿazmen zī-sebāt*
Zāten akdes tabʿan erfaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/5)**

ezkār:

1.) Zikirler, anmalar, hatırlamalar.

1.1. ezkārım:-*(ı)m*
Enīsim munisim yārim sen oldun
Hemīşe dilde ***ezkārım*** *sen oldun sen oldun* **(Müfret 29/1)**

1.2. ezkārıma:-*(ı)m, -a*
Eyler kumanda kārıma
Efkārıma ***ezkārıma*** **(Diğer 5/27)**

ez-kemāl-i zovk-i mā dünyā perestān gāfilend:

1.) "Dünyalıkların zevkine tapanlar tamamen gafildir." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. ez-kemāl-i zovk-i mā dünyā perestān gāfilend:
Ez-kemāl-i zovk-i mā dünyā perestān gāfilend
Feyzī ez-bezm-i neşāt-i mā harīfān gāfilend **(Tahmis 9/12)**

ezkiyā-yı millet:

1.) Zeki ve anlayışlı millet, ahali.

1.1. ezkiyā-yı millet:-*e*
Dest-i fazliyle açıldı tılsım-i genc-i hüner
Ezkiyā-yı millete *olmaktadır gevher-nisār* **(Kaside 39/12)**

ezkiyā-yı ümmet:

1.) Ümmetin zeki ve anlayışlı kimseleri.

1.1. ezkiyā-yı ümmet:-*e*
Ağbiyā-yı millete serkeştir etmez inkıyād
Ezkiyā-yı ümmete *Sūdanlı bir çāker kalem* **(Kaside 24/15)**

ez-temādī-i vurūd-i nāmhā şekvā me-kun:

1.) "İsimlerin sürekli gelmesinden şikâyet etme." anlamında Farsça bir ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. ez-temādī-i vurūd-i nāmhā şekvā me-kun:
Der-makām-i harf mī-kūbem ki dem nā-mahrem-est
Ez-temādī-i vurūd-i nāmhā şekvā me-kun **(Tahmis 9/3)**

ezvāk-ı cihān:

1.) Dünya zevkleri.

1.1. ezvāk-ı cihān:

*Rüyā imiş **ezvāk-ı cihān** eyledim idrāk*
El sohbet-i dildār ile mes'ūd ü ferahnāk **(Müseddes 3/32)**

F

faʿāliyet:

1.) Faal olma durumu, çalışma, hareket, etkinlik, aktivite.

1.1. faʿāliyeti:-*i*
Her ʿasīri reʾy-i sāʾible kılıp emr-i yesīr
Cehd ile her şeyde isbāt etti ***faʿāliyeti*** **(Kaside 37/14)**

fahr et-:

1.) Övünmek, iftihar etmek, gururlanmak.

1.1. fahr et-:-*erek*
Ben de bu neşʾe-i emniyetle ***fahr ederek***
Çok mudur nebzece ʿirfānımı etsem tebyīn **(Kaside 42/24)**

1.2. fahr et-:-*ti*
Çok zamān ābā vü ecdādınla ***fahr etti*** *cihān*
Şimdi sen ettin mübāhī-ter serīr-i devleti **(Kaside 37/35)**

fahr-ı cemīʿ-i enbiyā:

1.) Peygamberlerin tamamının övünme sebebi (Hz. Peygamber).

1.1. fahr-ı cemīʿ-i enbiyā:
Eyā ***Fahr-ı cemīʿ-i Enbiyā*** *vey Şāh-ı ʿālī-cāh*
Seni bir nūr-ı garrādan yaratdı Hazret-i Allāh **(Kaside 14/1)**

fahr-ı cihān:

1.) Dünyanın övüncü (Hz. Peygamber).

1.1. fahr-ı cihān:-*a*
Yok sende bir ecr-i cezīl kaldın günāhınla hacīl
Fahr-ı cihāna *ol dahīl ancak budur emr-i savāb* **(Kaside 20/6)**

fahr-ı kevneyn:

1.) Dünya ve ahiret övüncü (Hz. Peygamber).

1.1. fahr-ı kevneyn:
Derd ile kan ağlayan her derd-mendān ʿaşkına
Fahr-ı kevneyn *ʿaşkına Şāh-ı şehīdān ʿaşkına* **(Kaside 7/4)**

fahr-i ricāl:

1.) Büyük devlet adamlarının övüncü (sadrazam Said Paşa).

1.1. fahr-i ricāl:
O Şehin-şāh-ı muʿazzam o vezīr-i aʿzam
Ki biri fahr-ı selātīn öbürü ***fahr-i ricāl*** **(Kaside 40/67)**

fahr-ı selātīn:

1.) Padişahların övüncü (II. Abdülhamid Han).

1.1. fahr-ı selātīn:
O Şehin-şāh-ı muʿazzam o vezīr-i aʿzam
Ki biri ***fahr-ı selātīn*** *öbürü fahr-i ricāl* **(Kaside 40/67)**

fahrü'l-üdebā:

1.) Ediplerin övüncü.

1.1. fahrü'l-üdebā:
Dedi ***fahrü'l-üdebā*** *Hazreti Nāzım Paşa*
Eylemiştir nice bin kalb-i hazīni tesrīr **(Kaside 47/5)**

fāʾide ver-:

1.) Fayda etmek, tesir etmek, yarar sağlamak.

1.1. fāʾide ver-:-*mez*

Etme efendim rukabādan hazer
Fāʾide vermez *ecele havfʿu bīm* **(Gazel 145/2)**

fāʿide verme-:

1.) Fayda etmemek, işe yaramamak.

1.1. fāʿide verme-:-*z*
O nedir kim edemez kimseye ʿarz-ı endām
Yüzünü görmek için ***fāʿide vermez*** *akdām* **(Muamma 1/1)**

fāʾide-dār eyle-:

1.) Faydalı etmek.

1.1. fāʾide-dār eyle-:-*me, -di, -n*
Var iken sīnede sermāye-i istiʿdādım
İltifāt eylemedin ***eylemedin fāʾide-dār*** **(Kaside 43/4)**

fāʾide-mend et-:

1.) Faydalı, yararı etmek; işe yarar (kimse) yapmak.

1.1. fāʾide-mend et-:-*ti*
Sāde ben hāk-i mezellette perīşān kaldım
Herkesi ***fāʾide-mend etti*** *şu devr-i ikbāl* **(Kaside 40/39)**

fāʾik:

1.) Daha seçkin, yüksek, güzide.

1.1. fāʾik:
İşte meydān işte tārīh-i esātīr-i evvel
Var mıdır ***fāʾik*** *o Hākān-ı ferişteh hasleti* **(Kaside 37/25)**

1.2. fāʾikdir:-*dir*
Kadr ü şerefin cümleyi ***fāʾikdir*** *efendim*
Etmiş seni Hak nām-ı Muhammed ile tevsim **(Kaside 18/3)**

1.3. fāʾikdir:-*dir*
Bir avuç toprağını vermem riyāz-ı cennete
Ravza-ı Firdevse ***fāʾikdir*** *riyāz-ı kūy-ı dost* **(Gazel 13/2)**

fāʿil:

1.) Eden, yapan, işleyen.

1.1. fāʿildir :-*dir*
Semāhat şīme-i mevrūse ecdād-ı ıʿzāmından
Kerem-perverliği destūr-ı tīnet üzre ***fāʿildir*** **(Kaside 38/9)**

fāʿil ol-:

1.) Yapan, işleyen kimse olmak.

1.1. fāʿil ol-:-*ma, -sın*
Gönül yüz sürer her hatvede hāk-i pāyine
Ne şey var ki hükm-i tīneti ***fāʿil olmasın*** **(Gazel 164/4)**

fakat:

1.) "Ama, ancak, lakin" anlamlarında bağlaç.

1.1. fakat:
Hālistıyyetle giren cīb-i kibāra pāradır
ʿAsrımızda ādemin mağşūşu rāyictir ***fakat*** **(Gazel 56/4)**

1.2. fakat:
Ferş-i rū eyleriz ikdām-ı ahillāya ***fakat***
Çeşm-i aʿdāya göre hār-ı mugaylānız biz **(Gazel 84/4)**

1.3. fakat:
Fakat *nāzikçe bir taʿrīz ile ilzām-ı hasm eyler*
Dehān-ı pāk-i kāmilden kelām-ı nā-sezā gelmez **(Gazel 90/5)**

1.4. fakat:
Sevād-ı mümkinātı çeşm-i ʿibretten uzak tutma

Fakat *bu zikr-i mahfîyi ulü'l-ezkāra bildirme* **(Gazel 188/8)**

1.5. fakat:
Cihet-i hayra ***fakat*** *vakf-ı vücūd eyle derim*
Diyememem vāsıta-i hayr ü şer ol nāme gibi **(Gazel 237/3)**

1.6. fakat:
Az gelir çeşm-i harīsāna künūz-ı Kārūn
Dil-i ʿārifte ***fakat*** *genc-i kanāʾat bākī* **(Gazel 243/10)**

1.7. fakat:
Meslekinde rūha ʿaittir mezīd-i terbiyet
Gerçi nefsinde edilmez dizgini irhā ***fakat*** **(Kaside 32/3)**

1.8. fakat:
Giderler muttasıl bir gizli yoldan semt-i maksūda
Fakat *zāhirde bī-isr ü eserdir Nakşibendîler* **(Kaside 36/2)**

1.9. fakat:
Fakat *peygūle-gīr-i yeʾs ü hırmān sāde ben kaldım*
Benim emsāl ü akrānım nice eltāfa nāʾildir **(Kaside 38/25)**

1.10. fakat:
Bu tasavvurla ***fakat*** *neşʾe-pezīr oldu gönül*
Bu tezekkürle fakat zīb ü şeref buldu zebān **(Kaside 45/49)**

1.11. fakat:
Bu tasavvurla fakat neşʾe-pezīr oldu gönül
Bu tezekkürle ***fakat*** *zīb ü şeref buldu zebān* **(Kaside 45/49)**

1.12. fakat:
Fakat *sen lutf edip kurtar sipihrin dest-i cevrinden*
Seni gökte ararken yerde eyʿālī-himem buldum **(Kaside 49/14)**

1.13. fakat:
Garībim hāne-berdūşum ne dārım ne diyārım var
Fakat *bir dilrubā-yı bī-behāʿālī tebārım var* **(Muhammes 2/2)**

1.14. fakat:
Fakat *īcāb eder birçok mezāhim ihtiyār etmek*
Benim reʾyimce hattā nā-becādır inkisār etmek **(Müsebba 1/5)**

1.15. fakat:
ʿAle'l-ʿāde temettüʿ gerçi şerʿī bir ticārettir
Fakat *yüzde otuzbeşle alıp satmak rezālettir* **(Müseddes 1/13)**

1.16. fakat:
Su serpip kalb-i sūzāna ***fakat*** *Peygamber-i zī-şān*
Dedi sāhip-cerāʾimdir sezā-yı rahmet-i Rahman **(Müseddes 2/14)**

1.17. fakat:
Anın āsār u evsāfı bütün āfākı şāmildir
Bu mevkī fakat āzāde-i kayd-ı rahım buldum **(Kaside 49/16)**

fakīr:

1.) Yoksul, ihtiyaç sahibi; ***mec.*** Zavallı, kimsesiz, çaresiz (âşık); ***tas.*** Kendini her zaman Allah'a muhtaç hisseden, Allah'ın varlığı karşısında kendi varlığını yok sayan kişi.

1.1. fakīr:
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen
Tesādüf eyledikçe bir fakīr ebnā-yı ādemde **(Müsebba 1/25)**

1.2. fakīri:-*i*
Bu ***fakīri*** *kūşe-i hātırdan ihrāc etmeyin*
Eyledik biz cümleyi Hakka emānet elvedāʿ **(Gazel 101/6)**

1.3. fakīri:-*i*
Fakīri *etme tahkīr*
Şeytānı etme tanzīr **(Diğer 1/17)**

1.4. fakīri:-*i*
Fakīri *etme tahkīr şeytānı etme tanzīr*
Çok saltanat gizlidir zülli-i suʾāl içinde **(Gazel 203/9)**

1.5. fakīri:-*i*
Tecellī eylesinʿaşk-ı cemālin sahn-ı sīnemde
Fakīri *maʾşer-iʿuşşāka ser-dār eyle yā Rabbī* **(Kaside 9/5)**

fakīr ü nākes ol-:

1.) Fakir ve cimri olmak.

1.1. fakīr ü nākes ol-:-*du, -m*
Oldum fakīr ü nākes
Māl ü menāl içinde **(Diğer 1/1)**

1.2. fakīr ü nākes ol-:-*du, -m*
Oldum fakīr ü nākes *māl ü menāl içinde*
Kaldım garīb ü bī-kes ehl üʿiyāl içinde **(Gazel 203/1)**

fakr u fenā:

1.) Fakirlik ve yokluk.

1.1. fakr u fenā:
Kem nazarla bakmayın ***fakr u fenā*** *ashābına*
ʿĀlemin hüşyārı gāfil gāfili hüşyār olur **(Gazel 50/5)**

fakr u zarūret:

1.) *Fakirlik ve zorluk.*

1.1. fakr u zarūret:-*le*
Sūretā ***fakr u zarūretle*** *perīşān ise de*
Rind-i sāhib-nazarın sohbetini eyle kabūl **(Kıt'a 6/2**

fāl:

1.) Çeşitli şeylere bakarak gelecekte olacaklar hakkında anlamlar çıkarma, gaipten haber verme; ***mec.*** Düşünce, hayal.

1.1. fālin:-*in*
Nokta darb etmiş idim çıktı o ***fālin*** *sırrı*
Vālī-i Ankara olsa diye Sırrı Paşa **(Tarih 8/11)**

fānūs-ı şeb-pīrā:

1.) Geceyi süsleyen fanus, fener.

1.1. fānūs-ı şeb-pīrā:-*s, -ı, -y, -ım*
Celvetîler cemʿinin ***fānūs-ı şeb-pīrāsıyım***
Halvetîyim meşʿal-i halvet-serā-yı vahdetim **(Kaside 35/4)**

farazā:

1.) Diyelim ki, tutalım ki, varsayalım ki.

1.1. farazā:
Olamaz böyle belīgāne senā-hān-ı kerem
Farazā *ircāʿ-ı hayāt etse cenāb-ı Nābī* **(Kaside 41/42)**

1.2. farazā:
Bazı şeyler de nezāʾirle bulunmuş ***farazā***
Leb ü dendāndadır laʿl ü leʾālin sırrı **(Tarih 8/8)**

fāriğ ol-:

1.) Feragat etmek, geri durmak, uzak kalmak.

1.1. fāriğ ol-:-*muş*
Cefādan ***fāriğ olmuş*** *yār taʿdīl-i mizāc etmiş*
Bu peygām-ı sürūr-efzāda nevʿan-ma yalan yok mu **(Gazel 216/8)**

1.2. fāriğ ol-:
Sev cenāb-ı Ahmedi hubb-ı sivādan ***fāriğ ol***
Fennī yā āfāk-ı dilde neyyir-i ekber taşı **(Gazel 225/5)**

1.3. fāriğ ol-:-*(u)r*
Evlād-ı beşer rāhat-ı servet ararken
*Minnet yetişir **fāriğ olur** yüsr ü gınādan* **(Kaside 50/5)**

fāris-i meydān-ı kerem:

1.) Cömertlik meydanının süvarisi.

1. fāris-i meydān-ı kerem:
Āsafā zī-küremā hāsılı sensin şimdi
*Hāris-i ehl-i hüner **fāris-i meydān-ı kerem*** **(Kaside 41/19)**

fark:

1.) Ayrım, başkalık, nüans; ***tas.*** "Senden alınana cem, sana verilene fark" denir. Çoklukta birliği, birlikte çokluğu, herhangi bir karşılıklı engelleme olmadan görmek demektir. Yine bir tarife göre, beşerî hâllere yaklaşma ve kulluğu yerine getirme açısından kulun kesbine, fark denir.

1.1. farkı:-*ı*
Fennī yā bikr-i mezāmīn ile dīvānı donat
*Sirkatin **farkı** ne sarf-ı hezeyān eylemeden* **(Gazel 170/9)**

1.2. farkı:-*ı*
*Pīrim beni öldürme alıp **farkı** serimden Kesme üzerimden*
Feyz-i nazarın mürde-dile rūh-ı revāndır Sermāye-i cāndır
(Müstezad 2/5)

1.3. farkın:-*ın*
*Kāfî geldi bize **farkın** devleti*
Çekmeyiz dünyāda bār-ı minneti **(Şarkı 6/9)**

2.) Başın tepe kısmı; baş.

2.1. farkımda: -*(ı)m, -da*
Feyz almak için sabr ile oldum mütehallī
*Bir hüsn-i nazar etmedi **farkımda** tecellī* **(Müseddes 3/19)**

2.2. farkında:-*ı, -n, -da*
*İstemez erbāb-ı dil **farkında** kalsın pāyidār*
Evc-i minnetten düşen zıll-i hümā-yı devleti **(Kaside 37/4)**

fark et-/eyle-:

1.) Farkına varmak, idrak etmek, sezmek; tanımak, bilmek.

1.1. fark et-:-*(e)r*
Çünkü bir cevheri seng-i siyeh etmez kuru lāf
*Kadr ü māhiyyetini **fark eder** ancak sarrāf* **(Müsemmen 1/10)**

1.2. fark et-:-*mez*
*Der-i tevhīdi çakmaz secdegāh-ı ʿaşkı **fark etmez***
Gider sūfī eder mihrāb ile minberden istimdād **(Gazel 22/6)**

1.3. fark eyle-:-*mez*
*Dīde-i kalbi küşāde olmayan **fark eylemez***
Merd-i kāmil eylemiş ʿālemde pinhān kendini **(Gazel 231/5)**

fark maʿa'l-cemʿ:

1.) "Fark"la birlikte "cem"; cem'in farkla birlikte bulunması. Fark, kula nispet edilen ibadet vb. hâller; cem' ise Hakk'a nispet edilen lütuf vb. hâller. Halkı görmek fark, Hakk'ı görmek cem'dir. Farkı olmayanın kulluğu, cem'i olmayanın marifeti olmayacağından ikisi de lüzumludur ve birlikte bulunması lazım gelir (Uludağ, 2016: 132).

1.1. fark maʿa'l-cemʿ:-*a*
*Hakīkat ʿāleminde **fark maʿal cemʿa** muvaffak kıl*
Şerīʿat ʿāleminde ehl-i temyīz eyle yā Rabbī **(Kaside 12/3)**

1.2. fark maʿa'l-cemʿ:-*i, -n, -de, -dir*
*Cihānın **fark maʿa'l-cemʿindedir** cemʿiyyet-i hātır*
Bunu fehm etmeyen diller perīşān olmasın nolsun **(Gazel 174/4)**

fark u temyīz:

1.) Fark ve ayrım.

1.1. fark u temyīz:-*i, -n, -de*
*Hayr u dayrın **fark u temyīzinde** göster ihtimām*
Mā bihī yüfta ya tevfīk eyle her efʿālini **(Gazel 208/6)**

farkında ol-:

1.) Görülmesi veya bilinmesi gereken şeylerden, kişilerden haberi bulunmak; değerini bilmek, anlamak.

1.1. farkında ol-:-*sun*
*Dāʾīm **olsun** o Veliy-yi niʿamın **farkında***
Feyz-i hüsn-i nazar-ı Pādişeh-i ʿadl-ʿāyīn **(Kaside 42/36)**

fart-ı harāret:

1.) Aşırı sıcaklık, ateş.

1.1. fart-ı harāret:
*Sīnesinde o kadar **fart-ı harāret** var kim*
Az gelir hasta-i ʿaşkın yedi deryā gözüne **(Gazel 204/8)**

fart-ı muhabbet:

1.) Haddinden fazla, aşırı sevgi.

1.1. fart-ı muhabbet:-*le*
***Fart-ı muhabbete** bir bürhān göster*
Görelim vuslata sezā mısın sen **(Diğer 2/10)**

1.2. fart-ı muhabbet:
*Dilde mādāmki var sana **fart-ı muhabbetim***
Gam-ı hicri andırır ne etsen cezā bana **(Gazel 4/5)**

fāş edeyaz-:

1.) Açığa vuracakmış, meydana çıkaracakmış gibi olmak.

1.1. fāş edeyaz-:-*mış, -sa*
Firkatin fāş edeyazmışsa da Fennī kulunu
Cehd edip sırrı süveydāda nihān etti yine **(Gazel 190/5)**

fāş et-/eyle-:

1.) Açığa çıkarmak, meydana çıkarmak, ifşa etmek.

1.1. fāş et-:-*me*
*Bir Pīr dedi Fennī esrārını **fāş etme***
Cān ile kabūl ettim reʾyinde isābet var **(Gazel 58/7)**

1.2. fāş eyle-:-*me*
***Fāş eyleme** esrārımı ağyār arasında*
Dilşād ederim ben seni tenhā demedin mi **(Gazel 239/2)**

fāş ol-:

1.) Meydana çıkmak, açığa vurmak.

1.1. fāş ol-:-*ma, -y, -a*
Sen gidince belki koymaz hālime sekrān-ı ʿaşk
*Muhtemel kim sırrımız **fāş olmağa** meydān kalır* **(Gazel 48/2)**

fātih-i bāb-ı hayber:

1.) Hayber Kale'sini fetheden (kimse); Hz. Ali.

1.1. Fātih-i bāb-ı Hayber:-*e*
***Fātih-i Bāb-ı Haybere** yaʿnī Cenāb-ı Haydara*
Gönül veren o dilbere gayrīlere yār olamaz **(Gazel 74/5)**

fātıriyyet:

1.) Allah'ın yaratıcı, yaratan sıfatı.

1.1. fātıriyyet:
Fātıriyyet *Ahadiyyet Ebediyyet sana hās*
Kıdem-i Zāt u Sıfāt-ı Samadiyyet sana hās **(Kaside 2/2)**

fātıru'l-eşyā:

1.) Eşyayı, tüm nesneleri yaratan (Allah).

1.1. fātıru'l-eşyā:
Utandırma hesābımla beni ferdā-yı mahşerde
Olunca ***fātıru'l-eşyā*** *muhāsib yā Resūlallah* **(Kaside 16/4)**

fazi ü izʿān:

1.) Fazilet ve anlayış.

1.1. fazi ü izʿān:*-ı, -n, -a*
ʿİlm ü ʿirfānına hayrān bırakır Keşşāfı
FazI ü izʿānına *hayrette kalır İbn-i Kemāl* **(Kaside 40/159**

fāzıl:

1.) Faziletli, erdemli (kimse).

1.1. fāzıl:
İşte bu ***fāzıl*** *dahi bir derde oldu mübtelā*
Zikr ü fikr-i Hakla erdi makām-ı rahmete **(Tarih 11/2)**

1.2. fāzıla:*-a*
Fāzıla *mūcib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr*
Cāhile müris-i feyz olmaz ʿulüvv-i taʿbīr **(Müsemmen 1/24)**

1.3. fāzılım:*-(ı)m*
İnliyorsun Fennī gibi yine ey nāy-ı kalem
Fāzılım *pür-hünerim nükte-verim noldu sana* **(Gazel 1/8)**

1.4. fāzılın:*-ın*
Fāzılın *fazlını selb etmez edāt-ı tasgīr*
Nākısa celb-i kemāl etmez ʿulüvv-i taʿbīr **(Müsemmen 1/12)**

fazīlet:

1.) İyi huy, erdem, güzel ahlak.

1.1. fazīlet:
Ferrāceye destāra verilmişse kemālāt
Germābede ey hāce ***fazīlet*** *bulamazsın* **(Gazel 132/5)**

1.2. fazīletle:*-le*
Fazīletle *maʿrūf ehl-i ʿirfān değil miyiz*
Fesāhatla mevsūf merd-i meydān değil miyiz **(Gazel 70/1)**

1.3. fazīlette:*-te*
Habīb-i kibriyānın hāb-gāhıdır ***fazīlette***
Tefavvuk-kerde-i arş-ı Cenāb-ı kibriyādır bu **(Tahmis 1/10)**

1.4. fazīlettir:*-tir*
Fazīlettir *onu ʿafv-ı keremle şerm-sār etmek*
Cināyettir dil-i ebnā-yı cinsi dāğ-dār etmek . **(Müsebba 1/6)**

fazīletli:

1.) Fazilet sahibi, erdemli.

1.1. fazīletli:
Fazīletli *ile bād eyliyorlar şimdi nādānı*
Bu ʿünvān kimlere lāyıktır ey üstād sen söyle **(Gazel 197/4)**

fazīlet-yāb ol-:

1.) Fazilet, erdem bulmak; faziletli, erdemli olmak.

1.1. fazīlet-yāb ol-:*-(u)r*
Fazīlet-yāb olur *mu zannedersin cāh ile cāhil*
Miyāh-ı telhı altın tasa koysan selsebīl olmaz **(Gazel 76/4)**

fāzıl-ı miskīn:

1.) Dervişlerin faziletlisi.

1.1. fāzıl-ı miskīn:
Gavsü'l-aʿzam bāzü'l-eşheb Seyyid-i Haydar-nihād
ʿĀrif-i sāhib-temeyyüz ***fāzıl-ı miskīn*** *midād* **(Kaside 27/1)**

fāzıl-ı şīrīn-ter:

1.) Çok tatlı olan faziletli kişi.

1.1. fāzıl-ı şīrīn-ter:
Ey kilk-i hüner-perver ey ***fāzıl-ı şīrīn-ter***
Sen durma hemān söyle nutkunda ʿazūbet var **(Gazel 58/9)**

fāzıl-ı şūh:

1.) Fazilet sahiplerinin neşesi (şair Fennî).

1.1. fāzıl-ı şūh:
Yeter ey hāme-i Fennī yeter ey ***fāzıl-ı şūh***
Bir duʿā kaydına bak olma rehīn-i keselān **(Kaside 45/58)**

fazl:

1.) Alicenaplık ve cömertlik, iyilik, lütuf, kerem.

1.1. fazl:
Şahs-ı nādānı behāʾimden ederler taʿdād
Merdümānın şerefi **fazl** *ile ʿirfān iledir* **(Gazel 32/6)**

1.2. fazlımla:*-(ı)m, -la*
Dest-gīr ol beni ***fazlımla*** *bırakma yerde*
Pāyimāl olmağa lāyık mı nigīn-i zerrīn **(Kaside 42/20)**

1.3. fazlın:*-ın*
Senin ***fazlın*** *senin lutfun nigeh-bān olmasın nolsun*
İlāhī senden istihdā eden bir ʿabd-i gümrāhın **(Kaside 8/6)**

1.4. fazlın:*-(ı)n*
İlāhī senden istiʾsām eden bir sālik-i ʿaşka
Senin ***fazlın*** *senin lutfun nigeh-bān olmasın nolsun* **(Kaside 8/5)**

1.5. fazlını:*-(ı)n, -ı*
Ki hiç bir mücrime etmiş değilsin ***fazlını*** *imsāk*
Kulun Fennī yi mahrūm eyleme feyz-i şefāʿattan **(Kaside 15/9)**

1.6. fazlın:*-ın*
Kalmadı kıymeti pāzār-ı cihānda ***fazlın***
Var mıdır cevher-i ʿirfānı tanır bir üstād **(Taştir 2/3)**

1.7. fazlınla:*-(ı)n, -la*
Geç hatīʾatımı ***fazlınla*** *İlāhī bahşet*
Bende-i hāsın olan Seyyidü'l-ahyāre beni **(Kaside 5/4)**

1.8. fazlından:*-ı, -n, -dan*
İbn-i Hācib geçemez pīş eder ***fazlından***
Meclisinde edemez hāce Usām istikrār **(Kaside 43/14)**

1.9. fazlını:*-(ı)n, -ı*
Bāb-ı lutfün kapamaz ***fazlını*** *imsāk etmez*
O kerīmü'ş-şiyem ol Āsaf-ı sāmī-ʿünvān **(Kaside 45/19)**

1.10. fazlını:*-ı, -n, -ı*
Fāzılın ***fazlını*** *selb etmez edāt-ı tasgīr*
Nākısa celb-i kemāl etmez ʿulüvv-i taʿbīr **(Müsemmen 1/12)**

1.11. fazlını:*-ı, -n, -ı*
ʿĀdilin ***fazlını*** *zālim çıkarır meydāna*
*Elem-i hārdadır gonca-i ālın sırrı***(Tarih 8/7)**

fazl u bizaʿā:

1.) Hüner ve sermaye.

1.1. fazl u bizaʿā:-*m*
Bu cihetle ederim cehlimi setr ü ihfā
*Buna mebnī diyemem **fazl u bizaʿām** noksan* **(Kaside 45/30)**

fazl u füyūzāt:

1.) Lütuflar, feyizler.

1.1. fazl u füyūzāt:
Yüzünden feyz-yāb oldu nice zāt
*Ona meftūndur **fazl u füyūzāt*** **(Kaside 31/9)**

fazl u hüner:

1.) Fazilet ve hüner.

1.1. fazl u hüner:-*le*
Saʿādet-mend odur kim tāliʿi kendüye yār olmuş
*Cihānda yoksa kim **fazl u hünerle** kāmkār olmuş* **(Müfret 3/1)**

fazl u irfān:

1.) Hüner ve marifet.

1.1. fazl u irfān:-*(ı)m, -ı*
***Fazl u irfānımı** bilāhere ettin inkār*
Hem-reh ettin cühelāya beni tūl ü eyyām **(Kaside 43/3)**

fazl üʿirfān:

1.) Fazilet ve irfan.

1.1. fazl üʿirfān:-*(ı)m, -ı*
***Fazl üʿirfānımı** ger duysa Şehin-şāh-ı cihān*
Şüphesiz sānih olur nāmeme fermān-ı kerem **(Kaside 41/45)**

fazl u kemālāt:

1.) Fazilet ve olgunluklar.

1.1. fazl u kemālāt:
*Eshāb-ı hüner **fazl u kemālāt** ile meşhūr*
El-kısa cihān halkı birer vasf ile mezkūr **(Müseddes 3/23)**

fazl u maʿārif:

1.) İlim ve irfan.

1.1. fazl u maʿārif:-*miş*
*Terakkī etmeğe **fazl u maʿārifmiş** meğer hāʾil*
Sözüm yok kimseye ben kendimi müttehem buldum **(Kaside 49/13)**

fazl u maʿārifet:

1.) Değerli ve hünerli.

1.1. fazl u maʿārifet:-*e*
*Sakladı **fazl u maʿārifte** olan kudretimi*
Her neʿaybım var ise nakş-ı ʿuyūn etti felek **(Gazel 111/2)**

fazl u meziyyet:

1.) Kıymet, değer, üstünlük.

1.1. fazl u meziyyet:
Var ise şerefʿafv u ʿatūfettedir ancak
*Kin tutmada bir **fazl u meziyyet** bulamazsın* **(Gazel 132/12)**

fazl u semāhat:

1.) Lütuf, kerem, cömertlik.

1.1. fazl u semāhat:
*Sendedir **fazl u semāhat** sendedir lutf u şiyem*
Sende cemʿ etmiş Hudā bil-cümle memdūhiyeti **(Kaside 37/31)**

fazl u şeref:

1.) Fazilet ve onur.

1.1. fazl u şeref:
*Beni incitmede bir **fazl u şeref** var mı sana*
Hakk-ı meşrūʿumu āyā niçin ettin pā-māl **(Kaside 40/4)**

fazla:

1.) Gereğinden, alışılmıştan çok, aşırı olan, ziyade.

1.1. fazlayı:-*y, -ı*
*Eylemez zerre kadar **fazlayı** noksānı kabūl*
Çarşū-yı medeniyyette terāzū dediğin **(Gazel 118/7)**

fazl-ı ʿafv:

1.) Affetme lütfu, affetme.

1.1. fazl-ı ʿafv:-*ı*
Hasmımız her ne kadar hāsir ü berbād olsa
***Fazl-ı ʿafvı** tanımaz sādece mesrūr oluruz* **(Gazel 196/6)**

fazl-ı fāzıl:

1.) Faziletkilerin fazileti, cömertlerin cömerdi.

1.1. fazl-ı fāzıl:
Nūrı şāhit kamerin menba-ı nūr olduğuna
***Fazl-ı fāzıl** eserinden olunur istidlāl* **(Kaside 40/58)**

fazl-ı hüner:

1.) Hüner, marifet değeri.

1.1. fazl-ı hüner:-*(i)m*
Bī-hünerler çekemezmiş meğer ehl-i hüneri
*Beni bil-āhare **fazl-ı hünerim** kıldı hakīr* **(Kaside 47/20)**

fazl-ı İlāhī:

1.) Allah'ın lütfu, ilahi bolluk, bereket.

1.1. fazl-ı İlāhī:
İhtiyār eyledi Allah beni hamd olsun
*Ne büyük **fazl-ı İlāhī** ki civāndır kalemim* **(Gazel 152/2)**

fazl-ı kerīm:

1.) Cömertlik, iyilik, lütuf.

1.1. fazl-ı kerīm:-*e*
*Māniʿ olamaz cürm ü hatā **fazl-ı kerīme***
Ümīdini katʿ etme esīmā demedin mi **(Gazel 239/4)**

fe mā evdā'tü şeyʾen fī-rihālī / agısnī seyyidī fī-küll-i hāli

1.) Sen (Abdulkadir Geylânî hazretleri) beni her hâlimle muhafaza et; çünkü yarın için (ahiret için) ben bir şey göndermedim." anlamındaki bir Arapça ibare (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. fe mā evdā'tü şeyʾen fī-rihālī / agısnī seyyidī fī-küll-i hāli / fesāra'l-kavlü zeynen fī makālī:
Fe mā evdā'tü şeyʾen fī-rihālī
Agısnī seyyidī fī-küll-i hāli **(Kaside 28/13)**

fedā:

1.) Bir şey uğrunda değerli bir şeyden vazgeçme, uğruna verme.

1.1. fedā:
Tutamam leblerine mülk-i Bedahşānı bedel
*Hāl-i hindūsuna yek-pāre **fedā** Hindistān* **(Kaside 45/52)**

fedā eyle-:

1.) Bir amaç uğrunda bir değer veya varlıktan vazgeçmek, uğruna vermek.

1.1. fedā eyle-:-*r, -im*
Eylerim *ʿaşkınla billāh hep* ***fedā*** *cān ü teni*
Yā İlāhī Kaʿbe-i maksūda īsāl et beni **(Tahmis 8/7)**

fedā ol-:

1.) Uğrunda yok olmak.

1.1. fedā ol-:-*sun*
Var mı iklīm-i ʿacemde böyle bir ʿālī-makām
Cā-be-cā her rüknüne ***olsun fedā*** *bir Han evi* **(Gazel 209/3)**

fehm et-/eyle-:

1.) Anlamak, idrak etmek.

1.1. fehm et-:-*e, -bil, -di, -n*
Ey gönül ***fehm edebildin*** *mi ne kāşānedeyiz*
Neʿimārette mukīmiz ya ne vīrānedeyiz **(Gazel 86/1)**

1.2. fehm et-:-*me, -y, -en*
Cihānın farkmaʿa'l-cemʿindedir cemʿiyyet-i hātır
Bunu ***fehm etmeyen*** *diller perīşān olmasın nolsun* **(Gazel 174/4)**

1.3. fehm eyle-:-*sin*
Ol Pādişāh-ı muhterem hem zī-ʿatā hem zī-kerem
Fehm eylesin *kadrin ümem etsin yolunda terk-i ser* **(Tarih 16/6)**

fehm-i derrāk:

1.) Çok anlayışlı, üstün kavrayış sahibi.

1.1. fehm-i derrāk:-*(i)m*
Fehm-i derrākim *eder nā-güfte mazmūn ihtirāʿ*
Tabʿ-ı gavvāsım kılar nā-süfte incīler şikār **(Kaside 39/45)**

1.2. fehm-i derrāk:-*i*
Fehm-i derrāki *kılar Sāʾibe telkīn-i tarīk*
Fikr-i faʿāli Felātūnu eder istisgār **(Kaside 43/11)**

fehm-i mezāyā-yı ümīd et-:

1.) Ümidin meziyetlerini anlamak, idrak etmek.

1.1. fehm-i mezāyā-yı ümīd et-:-*me, -se*
Sen bilirsin ne demek olduğunu ümīdin
Cühelā ***etmese*** *de* ***fehm-i mezāyā-yı ümīd*** **(Kaside 46/32)**

felāket:

1.) Büyük sıkıntılara sebep olan çok üzücü durum, büyük dert, yıkım, bela.

1.1. felāket:
Kimselerden değil hep bu ***felāket***
Kendi günāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/6)**

Felātūn:

1.) Eflatun, Platon gibi isimlerle de anılıp İslam felsefesi üzerinde önemli etkileri olan; Aristo'nun hocası, meşhur Yunanlı filozofu (M.Ö. 427-347). Akıl, hikmet ve isabetli görüş timsali (Pala, 2017: 135).

1.1. Felātūna:-*a*
Sensin efdālü mehāsinde Ebül-Fadla hemāl
Sensin izʿān ü ferāsette ***Felātūna*** *nazīr* **(Kaside 47/12)**

1.2. Felātūnu:-*u*
Fehm-i derrāki kılar Sāʾibe telkīn-i tarīk
Fikr-i faʿāli ***Felātūnu*** *eder istisgār* **(Kaside 43/11)**

Felātūn-ı zamān-ı zānū-zen:

1.) Zamana diz çöktüren Felâtun ***(bk. Felātūn).***

1.1. Felātūn-ı zamān-ı zānū-zen:
Benim ol merd-i dānā-dil ki dānālar zebūnumdur
Felātūn-ı zamān-ı zānū-zen *dārü'l-fünūnumdur* **(Muhammes 2/11)**

Felātūn-misāl:

1.) Eflatun gibi olan; akıllı, hikmetli ve isabetli görüşleri olan (Sırrı Paşa).

1. Felātūn-misālin:-*in*
Hikmet-āmizdir akvāli de efʿāli de hep
Anlaşılmaz o ***Felātūn-misālin*** *sırrı* **(Tarih 8/14)**

felek:

1.) Felek; gökyüzü, sema; talih, baht, kader; her gezegene mahsus gök tabakası. Batlamyos sistemine göre dokuzuncu ve en yüksek, en büyük felek olan Atlas feleği, yirmi dört saatte bir devrini tamamlar. Bu devir (dönüş), doğudan batıya doğru olup diğer felekleri de döndürür. Diğer feleklerin de iki türlü hareketi vardır. Biri Atlas feleği ile birlikte doğudan batıya, diğeri de bunun aksi olarak batıdan doğuyadır. Atlas feleği dönerken diğerlerini de kendi istikametinde dönmeye zorlar. İşte bu dönüş, büyük bir özellik taşır. Kendi istikameti dışında dönmeye zorlanan sekiz felek, insanların talihleri, refah ve mutlulukları üzerinde değişken ve aksi durumlar ortaya koyar. Felekler üzerine şikâyet edilmesinin nedeni de budur. Dokuzuncu felekten sonra Allah ilminin başlaması, insanların kaderlerinden dolayı ettikleri şikâyetleri bu feleğe yüklemelerine neden olmuştur. Bunun yanı sıra feleğe, dönmesi münasebetiyle de "dönek, vefasız, hercai" gibi sıfatlar yüklenmiş ve bu vasıflarıyla da çoğu defa sevgiliyle benzerlik ilişkisi kurulmuştur (Pala, 2017: 149). Genel anlamı ile ise felek ile, "dünya, âlem" anlamlarını kastedilmektedir.

1.1. felek:
Felek *bāzīçe-i etfāle döndürmüşse de devri*
*Bu güne sehvi bir gün māder-i eyyām eder tashīh***(Gazel 19/4)**

1.2. felek:
Bend eder halkı bir rişte-i ümīde ***felek***
Herkesin lihyesine el verecek şāne bulur **(Gazel 44/6)**

1.3. felek:
Ya dendānın söker ya gasb eder zevki dimāğından
Felek nān-pāreyi ehl-i kemāle bī-bedel vermez **(Gazel 79/3)**

1.4. felek:
Tecāhül gösterip iğmāz-ı ʿayn etti ***felek*** *bizden*
Liyākat vardı ammā Mīr-i mīrān olmadık gittik **(Gazel 109/6)**

1.5. felek:
Ben ne yaptım ki felek yıktı benim hātırımı
Sūziş-i hasreti sīnemde bedīd etti ***felek*** **(Gazel 110/2)**

1.6. felek:
Beni hayfā siper-i seng-i şüʾūn etti ***felek***
Çeşmimi ağlatarak çeşme-i hūn etti felek (G**azel 111/1)**

1.7. felek:
Beni hayfā siper-i seng-i şüʾūn etti felek
Çeşmimi ağlatarak çeşme-i hūn etti ***felek*** **(Gazel 111/1)**

1.8. felek:
Sakladı fazl u maʿārifte olan kudretimi
Her neʿaybım var ise nakş-ı ʿuyūn etti ***felek*** **(Gazel 111/2)**

1.9. felek:
Gönlümü halka-i gīsūsuna taktı yārin
Serimi silsile-cünbān-ı cünūn etti ***felek*** **(Gazel 111/3)**

1.10. felek:
Çekeyim cevrini hey kaşı kemānım ammā
Çille-i hasret ile kaddimi nūn etti ***felek*** **(Gazel 111/4)**

1.11. felek:
Doyası bakmadım ey lāle-ʿizārım yüzüne
Bana bu hāleti bir dāğ-ı derūn etti ***felek*** **(Gazel 111/5)**

1.12. felek:
Daha bir reng-i diğer var mı ki etsin Fennī
Seni her renge koyup bukalemūn etti ***felek*** **(Gazel 111/6)**

1.13. felek:
Gösterse ***felek*** *sūret-i maksūdu bu yüzden*
Āyīne-i ruhsārına vakf-ı nazar etsem **(Gazel 149/2)**

1.14. felek:
Beni hāk üzre bırakmakta ***felek*** *sehvediyor*
Feleğin himmeti nā-merde değil merde ise **(Gazel 180/2)**

1.15. felek:
Bāde-i gül-fām ile sākī-i sīm-endām ile
Bezm-i rindānı ***felek*** *reşk-i cinān etmiş yine* **(Gazel 186/4)**

1.16. felek:
Gösterir mi ʿacebā bir daha ol devri ***felek***
ʿĪd ile gündüzü Kadr ile şebi tevʾem idi **(Gazel 210/2)**

1.17. felek:
Tāliʿ-i hābīde feryādımla bīdār olmadı
Sır nedir bilmem ***felek*** *tabʿımca devvār olmadı* **(Gazel 232/1)**

1.18. felek:
Felek *mānendini göstermeden izhār-ı ʿacz etsin*
Mizāc-ı kevne vākıf Şehr-i yārı bī-muʿādildir **(Kaside 38/6)**

1.19. felek:
Fenn-i ikrāmı ***felek*** *eylesin andan tahsīl*
Ki odur hāce-i dānā-yı debistān-ı kerem **(Kaside 41/13)**

1.20. felek:
Ey gönül olmuşdun hayli zemāndır gam-gīn
Seni etmişti ***felek*** *çehre-i gamda teskīn* **(Kaside 42/1)**

1.21. felek:
Pür-tanīn oldu ***felek*** *şöhret-i inʿāmıyla*
Sāyesinde nice gam-dīdeler oldu şādān **(Kaside 45/23)**

1.22. felek:
Pāyine ʿıkd-ı Süreyyāları īsār etsin
Ki ***felek*** *mecmaʿ-ı envāʿ-ı fazīlet geliyor* **(Kaside 48/10)**

1.23. felek:
Rifʾat-i şānına nisbetle ***felek*** *alçaktır*
ʿUlemā kadrini bu mertebe kılmış iʿzām **(Muamma 1/8)**

1.24. felek:
Neşʾesinden yine ʿīd üstüne ʿīd etti ***felek***
Vatanımdan beni mehcūr u baʿīd etti felek **(Gazel 110/1)**

1.25. felek:
Neşʾesinden yine ʿīd üstüne ʿīd etti felek
Vatanımdan beni mehcūr u baʿīd etti ***felek*** **(Gazel 110/1)**

1.26. felek:
Ben ne yaptım ki felek yıktı benim hātırımı
Sūziş-i hasreti sīnemde bedīd etti ***felek*** **(Gazel 110/2)**

1.27. felek:
Eşkimi dür mü kıyās etti niçin ağlatıyor
ʿAcebā dīdelerimden ne ümīd etti ***felek*** **(Gazel 110/3)**

1.28. felek:
Eskiden şerha-i endūh ile āzürde iken
Sahne-i sīnemi pür-dāğ-ı cedīd etti ***felek*** **(Gazel 110/4)**

1.29. felek:
Acımaz mı bana Fennī daha evvel zülf-i siyāh
Rīşimi derd-i tahassürle sefīd etti ***felek*** **(Gazel 110/59**

1.30. felek:
Teşne-gān-ı Kerbelā-yı ʿaşka su vermez ***felek***
Haste-i hicrāna su verse sebū vermez felek **(Gazel 113/1)**

1.31. felek:
Teşne-gān-ı Kerbelā-yı ʿaşka su vermez felek
Haste-i hicrāna su verse sebū vermez ***felek*** **(Gazel 113/1)**

1.32. felek:
Güldürür az bir zamān nādān-ı bī-sermāyeyi
Her nedense merdüm-i huşyāre rū vermez ***felek*** **(Gazel 113/2)**

1.33. felek:
Binde bir çıkmaz umūmun nefʿine hizmet eden
Her dimāğa böyle ulvī arzū vermez ***felek*** **(Gazel 113/3)**

1.34. felek:
Bād-ı hayā sokma her kāmı süveydā-yı dile
Tūl-ı āmāle mecāl cüst ü cū vermez ***felek*** **(Gazel 113/4)**

1.35. felek:
Izdırāb u gamla kardaştır o zümre gālibā
Ehl-i derde bir enīs-i neşʾe-cū vermez ***felek*** **(Gazel 113/5)**

1.36. felek:
Gerçi şāʿir çoksa da nādirdir erbāb-ı sühan
Çünkü her murga dehān-ı nağme-gū vermez ***felek*** **(Gazel 113/6)**

1.37. felek:
Jaj-hā-yı ʿasra muhtasdır nüfūz-ı kīl ü kāl
Āhen-i şemşīr-i ehl-i hāle su vermez ***felek*** **(Gazel 113/7)**

1.38. felek:
Kevkeb-i tāliʿime gör ki ne āl etti felek
Sadr iken cilve-gehim saff-ı niʿāl etti ***felek*** **(Gazel 115/1)**

1.39. felek:
Kevkeb-i tāliʿime gör ki ne āl etti ***felek***
Sadr iken cilve-gehim saff-ı niʿāl etti felek **(Gazel 115/1)**

1.40. felek:
Kalmıyor ikide bir seng-i sitemde hālī
ʿAcebā sīnemi āhen mi hayāl etti ***felek*** **(Gazel 115/2)**

1.41. felek:
İltifāt u germi ʿaksinedir devrānın
Hālimi rencīş-i hātırla suʾāl etti ***felek*** **(Gazel 115/3)**

1.42. felek:
Dāmeninden sarılıp lutfʿumacak kim kaldı
Asya kıtʿasını kaht-ı ricāl etti ***felek*** **(Gazel 115/4)**

1.43. felek:
Yine açtı bir elif kāmet ile aramızı
Yetişir hasret ile kaddimi dāl etti ***felek*** **(Gazel 115/5)**

1.44. felek:
Fennī yā lutf u ʿatāsı yine cāhilleredir
Tutalım kim seni pür-fazl u kemāl etti ***felek*** **(Gazel 115/6)**

1.45. felek:
Yā ben mi tecāvüz edeyim kayd-ı emelden
Yāhud ***felek*** *ʿahdinden utansın mı ne dersin* **(Gazel 122/3)**

1.46. felek:
Fedā etti ***felek*** *şāh-ı Hüseyni bir içim suya*
Anıp bu mācerānın dehşetin āb-ı revān ağlar **(Gazel 249/2)**

1.47. felek:
Yine sīnemde şimşīr-i cefāsın imtihān etti
Felek *bir yara açtı çeşm-i cānı dem-feşān etti* **(Gazel 251/1)**

1.48. felek:
Ey cefā-cū ***felek*** *ey pīr-zen-i turfa hisāl*
Gösterirsin bana her kār ü emelde eşkāl **(Kaside 40/1)**

1.49. felek:
Çaldı taştan taşa gamdan gama uğrattı ***felek***
Beni meʾyūs-ı hazīn eyledi beyneʾl-emsāl **(Kaside 40/36)**

1.50. felek:
Yakışır inlese āvāze-i şevk ile ***felek***
Dolsa āsār-ı meserretle eğer sath-ı zemīn **(Kaside 42/4)**

1.51. felek:
ʿAvn-i Hakkla yaparım maksad-ı ʿālīye göre
Ki beni eyledi gurbette ***felek*** *tecrübe-bīn* **(Kaside 42/19)**

1.52. felek:
Ben ne yaptım ki ***felek*** *rāhatımı çok görüyor*
Hidemāt-ı hasenem halka kabāhat geliyor **(Kaside 48/22)**

1.53. felek:
Her nasılsa ***felek*** *insāfa gelip su veriyor*
Nihāl-i ümīd-i hakīrāneme kuvvet geliyor **(Kaside 48/2)**

1.54. felek:
Felek *çekti nasılsa çehre-i āmālime perde*
Nefes aldırmadan bir kerre hemdem eyledi derde **(Muhammes 1/16)**

1.55. felek:
Felek *bir yüz verip göstermedi āsār-ı handānı*
Nedir bu müstemend-i ʿācizin bilmem ki isyānı **(Muhammes 1/21)**

1.56. felek:
Rācih idim ammā ki ***felek*** *eyledi mercūh*
Eyler mi tahammül buna her kālıb-ı bī-rūh **(Müseddes 3/10)**

1.57. felek:
Yine sīnemde şimşīr-i cefāsın imtihān etti
Felek *bir yara açtı çeşm-i cānı dem-feşān etti* **(Tarih 22/1)**

1.58. felek:
Ne sebeple ʿacabā bu ***felek*** *tünd-i nihād*
Künc-i gamda kalan ehl-i dile etmez imdād **(Taştir 2/1)**

1.59. felekde: *-de*
Kerīmī sen bilirsin kim hilāfı irtikāb etmem
Felekde *çok şükür bir neşʾeli lezzetli dem buldum* **(Kaside 49/5)**

1.60. felekde: *-de*
Kimi dilhaste-i gurbet kimi dem-beste-i hayret
Felekte *rüzgārın zevk ile imrār eden var mı* **(Gazel 213/2)**

1.61. felekde: *-de*
Felekde *ölmeden bir kām alaydım āsitānından*
*Süreydim rūyumu hāk-i Hicāza āh efendim āh***(Kaside 14/8)**

1.62. felekde:*-de*
Sitāremden midir ben mi tesādüf etmedim bilmem
Huzūr-ı kalb için yoksa ***felekde*** *bir zamān yok mu* **(Gazel 216/3)**

1.63. felekde:*-de*
Çok kamer talʿat der-āgūş ettim ammā sevdiğim
Ben sana benzer ***felekde*** *māh-ı tābān görmedim* **(Gazel 156/2)**

1.64. felekde:*-de*
Felekde *irtifā ettikçe hurşīd pertev-efkendir*
Eder ehl-i edep ʿarz-ı tevāzū mükrim oldukça **(Gazel 200/8)**

1.65. felekde:*-de*
Gözün aç āsitān-ı yāre yüz sür her seher ey dil
Felekde *pāye-i hurşīd-veş ʿulviyyet istersen* **(Gazel 246/3)**

1.66. felekde:*-de*
Felekde *misli sebkat etmemiş bir Şāh-ı ʿādildir*
Hudā sūʾ-i nazardan saklasın Zāt-ı hümāyūnun **(Kaside 38/47)**

1.67. felekde:*-de*
Felekde *māh-ı nev Bābü's-selāmın sīne-çākidir*
Anın kandīlidir hūr matlaʿ-ı nūr-ı ziyādır bu **(Tahmis 1/5)**

1.68. felekde:*-de*
Felekde *seyr ü reftārım görüp cünbüşlenir Nāhīd*
Benim pervāne-i şemʿ-i cemālimdir meh ü Hurşīd **(Tahmis 7/12)**

1.69. felekde:*-de*
Felekde *nice bin kimseler kāmrān idi*
Nolurdu o da kām alsa bu köhne ʿālemde **(Tarih 14/3)**

1.70. felekde:*-de*
Hiç birinde bulmadık bir şemme-i sıdk u vefā
Biz ***felekde*** *türlü türlü āşinālar görmüşüz* **(Gazel 78/4)**

1.71. felekten:*-den*
Sitemden gālibā müstağfir olmuş
Umulmazdı ***felekden*** *bu ʿināyet* **(Tarih 19/9)**

1.72. felekden:*-den*
Sen şikāyet eyleme her hāle Fennī şākir ol
Gerçi tāliʿden ***felekden*** *bess-i şekvā eskidir* **(Gazel 42/5)**

1.73. felekten: *-den*
Bu tecellī bu tasavvur neşʾelendirdi beni
İgtinām ettim şu sūretle ***felekden*** *fırsatı* **(Kaside 37/87)**

1.74. feleği:*-i*
Çok görürmüş bana bir māh-ı leyāl-ārāyı
Tīşe-i āh ile yıksam mı ne yapsam ***feleği*** **(Gazel 229/4)**

1.75. feleğin:*-in*
İʿtibār etme zer ü sīmine Fennī ***feleğin***
Yetişir bir nefes himmeti kimyāya bedel **(Gazel 141/5)**

1.76. feleğin:*-in*
Beni hāk üzre bırakmakta felek sehvediyor
Feleğin *himmeti nā-merde değil merde ise* **(Gazel 180/2)**

1.77. feleğin:*-in*
Hele izhār-ı kemāl eyleme sabr et Fennī
Anlaşılsın ***feleğin*** *himmeti kimlerde ise* **(Gazel 180/5)**

1.78. feleğin:*-in*
Gülşen-i fazl u maʿārifte şakır bülbül idim
Feleğin *sillesi susturdu beni eyledi lāl* **(Kaside 40/37)**

1.79. feleğin:-*in*
Beni maʿzūr bırakmıştır o zālim ***feleğin***
Ahz ü iʿtāsına meczettiği gabn ü taʿzīr **(Kaside 47/19)**

1.80. feleğin:-*in*
***Feleğin** Hātem-i Tāʾīsi çekilsin geriye*
Ser-firāz-ı sebük-āmūz-ı semāhat geliyor **(Kaside 48/11)**

1.81. feleğin:-*in*
Bu şeb o mehin menziline daʿvet olundum
Bak bak hasedinden ***feleğin*** *karnı kabarmış* **(Gazel 92/7)**

1.82. felekler:-*ler*
Yüz bulup da zülf-i miskīnin dağıttıkça sabā
Āteşe atsın ***felekler*** *ʿanber-i sārāsını* **(Gazel 219/8)**

1.83. felekler:-*ler*
Hayrān ***felekler*** *ānına Levlāk okundu şānına*
Meftūn olup dendānına deldirdi bağrın dürr-i nāb **(Kaside 20/12)**

1.84. felekler:-*ler*
Dāʾir oldukça ***felekler*** *o veliyyü'l-keremin*
Beklesin pīş-i der-i fazlını derbān-ı kerem **(Kaside 41/54)**

1.85. felekler:-*ler*
Devlet ü şān ü şerefle o Vezir Memdūh
Pīr ola vār ola oldukça ***felekler*** *devvār* **(Kaside 43/36)**

1.86. felekler:-*ler*
O maʿlūlüm kiʿālemʿāşık-ı derd-i derūnumdur
Ben ol Ferhād-ıʿaşkım kim ***felekler*** *bī-sütūnumdur* **(Muhammes 2/12)**

1.87. feleksin:-*sin*
Sen eski ***feleksin*** *bilirim çok düzenin var*
Zengicek mi yurdun uyuttun mu ne yaptın **(Gazel 123/5)**

felek emlek-i çarhını tut-:

1.) Dönen feleği yakalamak; ***mec.*** Talihin gülmesi [**felek emlek:** Feleği tarif etmek için söylenen bir ikileme (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).]

1.1. felek emlek-i çarhını tut-:
Bekletmedesin İncesu göz-ferlerin alan
Felek emlek-i çarhını tuttun *mu ne yaptın* **(Gazel 123/6)**

felsefe:

1.) Akla, akıl yürütmeye dayanılarak kavramlar düzeyinde ifade edilen, her aşamasında eleştiriye açık gerçek arayışı; her türlü kabulden ve peşin hükümden uzak tutarak hür bir şekilde konuları inceleyen akli bilgi disiplini, hikmet.

1.1. felsefe:
Felsefe *bir kelimedir kim ekser-i anın sefeh*
Ekser içün hükm-i kül vardır sefehdir felsefe **(Kıt'a 22/1)**

1.2. felsefe:
Felsefe bir kelimedir kim ekser-i anın sefeh
Ekser içün hükm-i kül vardır sefehdir ***felsefe*** **(Kıt'a 22/1)**

felsefī:

1.) Felsefe ile ilgili, felsefeye ait.

1.1. felsefī:
Felsefī *genc-i hükümden bir fülūs bulmuş değil*
Diğerāna yā nasıl rehber olur ehl-i sefeh **(Kıt'a 22/2)**

fem-i yār:

1.) Sevgilinin ağzı.

1.1. fem-i yār:-*i*
Fem-i yāri *temāşā eyledim güftāra geldikçe*
Yapılmış lāʿlden bir hokka gūyā dürr-i nāb üzre **(Gazel 193/2)**

feminden yüksel-:

1.) Ağzından çıkmak; söylemek.

1.1. feminden yüksel-:-*(i)r*
Çeşme-sār-ıʿaşkına uğrarsa bir kemter kalem
Yükselir *kadri* ***feminden*** *misk-i ezfer damlatır* **(Kaside 24/38)**

fen:

1.) Bilim, bilgi; hüner, marifet.

1.1. fendir:-*dir*
Nāziksin efendim yakışır sen yine nāz et Ammā ki biraz et
Etvārını her vechile dünyāya beğendir Öğren bu da
fendir **(Müstezad 3/4)**

fenā:

1.) Gelip geçici olma durumu, devamlı ve kalıcı olmama, ölümlü ve son bulucu olma, ölümlülük, fânilik.

1.1. fenā:
Yeter oldu fenā bağında nālāne
Yürü bülbül yürü dost ellerine **(Müfret 31/1)**

1.2. fenāya:-*y, -a*
Dedim tārīh-i tāmın zār ü giryān
Vedāʿ etti Mürüvvet de ***fenāya*** **(Tarih 13/9)**

fenālık yap-:

1.) Kötülük yapmak, kötülükte bulunmak.

1.1. fenālık yap-:-*(a)r, -sa, -n*
Yaparsan *bir* ***fenālık*** *hāzır olʿayn-ı mücāzāta*
Lihāzā müstakīm ol inhimāk etme huzūzāta **(Müsebba 1/33)**

fenersiz:

1.) Işıksız; yol gösteren (mürşit) olmadan.

1.1. fenersiz:
Çıkar rızk-ı riyāyı iktidā et rehber-iʿaşka
Fenersiz *ʿazm-i rāh etme zalām-ı şāma düşmüşsün* **(Gazel 129/4)**

1.2. fenersiz:
Fenersiz *ʿurūc-ı āsumān etmek isterim*
Cesāret edipʿaczimle Āgāhı tanzīre **(Gazel 157/8)**

fen:

1.) (Ar. fenn) Herhangi bir konuya ait olan ilim, bir ilim kolu; hüner, marifet, sanat.

1.1. fen:
Kalmasın lutf eyle gel Fennī garīb ve ***fen*** *garīb*
Ben muhibbim sen muhabbet-i Fennī nin mevzūʿusun **(Gazel 6/10)**

1.2. fenne:-*e*
Mücrimi bir sille mustantıktan aʿlā söyletir
Zor-ı bāzū ***fenne*** *çok yerlerde istiʿlā eder* **(Gazel 52/6)**

Fennī :

1.) Kelime "Fenne, ilme ait; fenle ilgili (şeyler)" anlamına gelip XIX. yüzyılın ikinci yarısı ve XX. yüzyılın başlarında yaşayan Yozgatlı bir hattat, hakkak ve şair (âşık) kastedilmektedir.

1.1. Fennī :
Çok çekti ***Fennī*** *firkati*
Çok döktü eşk-i hasreti **(Diğer 3/9)**

1.2. Fennī :
*İnliyorsun **Fennī** gibi yine ey nāy-ı kalem*
Fāzılım pür-hünerim nükte-verim noldu sana **(Gazel 1/8)**

1.3. Fennī :
*Kalmasın lutf eyle gel **Fennī** garīb ve fen garīb*
Ben muhibbim sen muhabbet-i Fennīnin mevzūʿusun **(Gazel 6/10)**

1.4. Fennī :
*Muhabbet ettiğin evlād ü mālü hemser ey **Fennī***
Bakılsa dīde-i imʾān ile hasm-ı eleddir hep **(Gazel 7/7)**

1.5. Fennī :
*Bu vazʿ-ı nā-becā **Fennī** için ciddī midir yoksa*
Nedir bu ekşi yüz eğri nazar nīz-nem misin kāfir **(Gazel 39/13)**

1.6. Fennī :
*Niʿmet-i vaslınla dilsīr eyle **Fennī** bendeni*
Pek de mağrūr olma çok sürmez bu hüsn ü ān gider **(Gazel 45/6)**

1.7. Fennī :
Ol mülāzım genç iken erbāb-ı hālin bezmine
*Pīr-i ʿaşka uymayan **Fennī** gibi nādān kalır* **(Gazel 48/7)**

1.8. Fennī :
*Paraya **Fennī** gibi etmezdim ammā iltifāt*
Celb-i erzāk eyleyen kuvvet ne çāre pāradır **(Gazel 56/5)**

1.9. Fennī :
*Bir Pīr dedi **Fennī** esrārını fāş etme*
Cān ile kabūl ettim reʾyinde isābet var **(Gazel 58/7)**

1.10. Fennī :
*Demiş **Fennī** niçin dergāh-ı ʿaşkımda mülāzımdır*
Dedim bir iltifāta nāʾil olmakçün zamān gözler **(Gazel 62/5)**

1.11. Fennī :
Ona nefʿ-ı hakīkī devlet-i vaslındadır yoksa
*Ne kār etse kulun **Fennī** yine mağbūndur sensiz* **(Gazel 75/7)**

1.12. Fennī :
*Tesādüf etmedi **Fennī** bize hakkiyle bir münʿim*
Görüp eltāf u aʿtāfın duʿā-hān olmadık gittik **(Gazel 109/8)**

1.13. Fennī :
***Fennī** kuluna yāver iken himmet-i ʿālī*
Dāmān-ı ahissāya kapansın mı ne dersin **(Gazel 122/10)**

1.14. Fennī :
***Fennī** sakın ayrılma huzūr-ı ʿurefādan*
Ünsiyyet-i cāhilde halāvet bulamazsın **(Gazel 132/11)**

1.15. Fennī :
Bir mertebe ihsān buyur kim dū cihānda
***Fennī** kulunu eyleye ārāyiş-i emsāl* **(Gazel 138/5)**

1.16. Fennī :
*Hangi derdin ʿarz u takrīr eylesin **Fennī** sana*
Serde sevdā dilde āşūb-ı muhabbet bir değil **(Gazel 139/9)**

1.17. Fennī :
*İsterim **Fennī** gibi bir şāʿir-i mūciz-beyān*
Herze-gūlar gelmesin meydāna makbūlüm değil **(Gazel 140/6)**

1.18. Fennī :
*Gūyā yıkacak ʿālemi feryād ile **Fennī***
Memnūn-ı visāl eyle şunu cānım efendim **(Gazel 144/5)**

1.19. Fennī :
*Sil dedim cürmünü **Fennī** kuluyun defterden*
Yüzüne karşı otur yād ü hesāb et mi dedim **(Gazel 146/8)**

1.20. Fennī :
*Kulu **Fennī** hemīşe muntazırdır himmet-i pīre*
Gedā dest-i ʿatā-yı şāha nigerān olmasın nolsun **(Gazel 174/5)**

1.21. Fennī :
*Firkatin fāş edeyazmışsa da **Fennī** kulunu*
Cehd edip sırrı süveydāda nihān etti yine **(Gazel 190/5)**

1.22. Fennī :
Perde çekme pertev-i ruh-sāre Allah ʿaşkına
*Eylesin **Fennī** kulun tenvīr-i çeşmi iştiyāk* **(Gazel 191/6)**

1.23. Fennī :
*Koyma **Fennī** kulunu dār u diyārında garīb*
Merhamet kıl aman şūh-ı cihānım gitme **(Gazel 192/5)**

1.24. Fennī :
*Eyle mülhak ʿurefā silkine **Fennī** kulunu*
Kuhl-ı ʿirfān nasīb eyle Hudāyā gözüne **(Gazel 195/8)**

1.25. Fennī :
*Değil **Fennī** kulun ağyār ile rāzı müsāvāta*
Takaddüm eyler elbet bülbül-i hoş-gū gurāb üzere **(Gazel 205/6)**

1.26. Fennī :
*Buyursun işte **Fennī** işte meydān-ı hünermendān*
Fezāʾil-āşinā bir şāʿir-i muʿcīz-beyān yok mu **(Gazel 216/10)**

1.27. Fennī :
*Yer de bulsun cürm-i māh-ı enveri **Fennī** kulun*
Üzme artık cism-i pākinden çıkar pīrāheni **(Gazel 218/5)**

1.28. Fennī :
*Vākıf olsun olmasın **Fennī** vefādan bī-haber*
Hāsılı değsin çekersen nāz ü istiğnāsını **(Gazel 219/9)**

1.29. Fennī :
*Öyle bir Pādişehin çākeridir **Fennī** kim*
Bir işāretle dū-nīm eyledi kurs-ı kameri **(Gazel 221/6)**

1.30. Fennī :
Hafiyyen Hıfziyā bir dilbere ʿāşık mısın bilmem
*Niçün **Fennī** gibi şām ü seherde nāle-zensin sen* **(Gazel 247/8)**

1.31. Fennī :
*Muhibb-i hānedan-ı fahr-ı ʿālemdir kulun **Fennī***
Gulām-ı āsitān-ı Şāh-ı Merdān olmasın nolsun **(Kaside 8/12)**

1.32. Fennī :
***Fennī** kulunu mahrem-i esrār-ı kibār et*
Hem-meclis-i erbāb-ı fücūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/7)**

1.33. Fennī :
Dilhasta sitem-dīde bir ʿāşıktır efendim
***Fennī** kulunu derde koyup der-be-der etme* **(Kaside 18/5)**

1.34. Fennī :
Ente'l-Halīl İbn-ü Halīl innī fakīrun bel zelīl
*Ey Çāre-sāz-ı her ʿalīl **Fennī** kulun pür-ızdırāb* **(Kaside 20/26)**

1.35. Fennī :
*Kulun **Fennī** şereflensin dürründen*
Der-i hāver-fer ü feyz-āverinden **(Kaside 28/15)**

1.36. Fennī :
*Senden istirhām u istişfāʿ eder **Fennī** kulun*
Merhamet kıl gör ānı şāyān-ı lutfʿu merhamet **(Kaside 32/11)**

1.37. Fennī :
*Etme **Fennī** kulunu feyz-i teveccühten dūr*
Merhamet kıl Haseneyn ʿaşkına yā Hazret-i Pīr **(Kaside 33/16)**

1.38. Fennī :
*Hasta **Fennī** de garībāne seni yād ediyor*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/45)**

1.39. Fennī :
***Fennī** kulunu lehce-i ʿirfān ile yād et İrşād ile şād et*
Maksūd-ı hakīrānesi bir lutf-ı nihāndır İmdād u amāndır
(Müstezad 2/7)

1.40. Fennī :
Kāʾil olmaz dilrübālar bir yüzünden öpmeğe
*Çekti **Fennī** çok ezālar bir yüzünden öpmeğe* **(Tahmis 5/14)**

1.41. Fennī :
Melekler de bunu tasdīk edip derler evet öyle
*İşittim fikrini birleştirip **Fennī** ile böyle* **(Tahmis 7/14)**

1.42. Fennī :
Etme emsāl-i ʿabīdāneme karşı ahcāl
*Etme **Fennī** kulunu ʿātıfetinden nev-mīd* **(Kaside 40/64)**

1.43. Fennī :
*Yetişir tarh-ı gazel eyle duʿā ey **Fennī***
Ey hüner mahzeni ey kıdve-i yārān-ı kerem **(Kaside 41/53)**

1.44. Fennī :
*Bilinmiş gālibā **Fennī** ʿayārım müsteşārımdan*
Beni zem eyleyenler şimdi istiʾzāra çıkmışlar **(Gazel 35/5)**

1.45. Fennī :
Bu hüner sende mi yā kilk-i sühan-verde midir
*Tāze mazmūnlar īcād ediyorsun **Fennī*** **(Gazel 36/7)**

1.46. Fennī :
Temeyyüz eyledi bīgānelerden āşinā tez gel
*Seni **Fennī** gibi yok şimdi cāndan arzū eyler* **(Gazel 136/7)**

1.47. Fennī :
***Fennī** bizden alır ders-i hikmeti*
ʿAkl-ı Felātūn var dīvānemizde **(Şarkı 6/10)**

1.48.Fennī :
*Kalmasın lutf eyle gel **Fennī** garīb ve fen garīb*
Ben muhibbim sen muhabbet-i Fennī nin mevzūʿusun **(Gazel 6/10)**

1.49. Fennī de:-*de*
Etme pīr ʿaşkına ey şūh-ı sitem-kār etme
*Cevrini çekmeye **Fennī** de liyākat yoktur* **(Gazel 185/7)**

1.50.Fennī : -*nin*
Kalmasın lutf eyle gel Fennī garīb ve fen garīb
*Ben muhibbim sen muhabbet-i **Fennīnin** mevzūʿusun* **(Gazel 6/10)**

1.51. Fennī nin:-*nin*
Vakt u hāl maʿlūmdur ey āşūb-ı devrānım sana
*Var ise noksānı **Fennīnin** efendim ʿafüv kıl* **(Gazel 2/9)**

1.52. Fennī nin:-*nin*
Elleri taʿyīb eder etmiş de nisyān kendini
*Eyyühe'l-ihvān **Fennīnin** neʿaceb hāli var* **(Gazel 2316)**

1.53. Fennī ye:-*y, -e*
*Kulun **Fennīye** Şāhım devlet-i vaslın gerek yoksa*
Verilse ana karşı hıtta-i İran kabūl etmez **(Gazel 88/5)**

1.54. Fennī ye:-*y, -e*
Dediler sevk eyledin arslan arslan üstüne
*Rāsihi tanzīr için **Fennīye** ibrām eyleyip* **(Gazel 206/7)**

1.55. Fennī ye:-*y, -e*
Mükedderdir hücūm-ı ceyş-i ālām-ı tahassürden
*Kulun **Fennīye** az bir ʿavn ü imdād etsen olmaz mı* **(Gazel 207/7)**

1.56. Fennī ye:-*y, -e*
ʿUzlete katlandı minnet-tār-ı eşrār olmadı
*ʿĀferīn **Fennīye** gerçek merd-i ʿālī tabʿimiş* **(Gazel 232/5)**

1.57. Fennī ye:-*y, -e*
*Etti **Fennīye** bedel bir kebşi kurbān rahm edip*
Cān iken kurbānı ey Memdūh cānān rahm edip **(Tahmis 2/12)**

1.58. Fennī yi:-*y, -i*
*Cevr ü āzār ile **Fennīyi** vatandan ayırıp*
Düşüren dağlara ey çeşm-i gazālim sensin **(Gazel 127/5)**

1.59. Fennī yi:-*y, -i*
*Dilerim çākeri **Fennīyi** Cenāb-ı Ahmed*
Tutmasın dāʾire-i hüsn-i nazardan hāric **(Gazel 18/5)**

1.60. Fennī yi:-*y, -i*
*Geldi **Fennīyi** be-kām eylemenin çağları*
Küçücükten beri bir ʿāşık-ı gam-hārındır **(Gazel 30/5)**

1.61. Fennī yi:-*y, -i*
Demedin kendi kulum lāyık-ı ihsānımdır
*Bırakıp **Fennīyi** bī-çāreyi cāh-ı gamda* **(Gazel 31/8)**

1.62. Fennī yi:-*y, -i*
Sevinsin āşinālar mātem etsin zümre-i ezdād
*Kulun **Fennīyi** yā Rab halk-ı ʿālem kām-rān görsün* **(Gazel 159/7)**

1.63. Fennī yi:-*y, -i*
*Amān yā Rab defīn-i hāk-i hicrān etme **Fennīyi***
Vatan dīdarını dünyā gözüyle bir daha görsün **(Gazel 160/5)**

1.64. Fennī yi:-*y, -i*
ʿĪd-i Ekberdir keser kurbān kurbān üstüne
*Mukaddem cānān ile **Fennīyi** tebşīr etseler* **(Gazel 181/7)**

1.65. Fennī yi:-*y, -i*
Dāhil-i zümre-i erbāb-ı kemāl olmadı mı
*Sen beğenmez idin ammā güzelim **Fennīyi*** **(Gazel 212/5)**

1.66. Fennī yi:-*y, -i*
ʿİzzet-i şānla daʿavāta icābet sana hās
*Etme **Fennīyi** Resūl ʿaşkına mahrūm-ı Cemāl* **(Kaside 2/5)**

1.67. Fennī yi:-*y, -i*
Liyākat yoksa kudret yoksa kudret ver liyākat ver
*Kulun **Fennīyi** her lutfa sezā-vār eyle yā Rabbī* **(Kaside 9/6)**

1.68. Fennī yi:-*y, -i*
Hemīşe hilʿat-ı ʿismetle tezyīn eyle yā Rabbī
*Kulun **Fennīyi** dūr etme tarīk-i istikāmetten* **(Kaside 10/6)**

1.69. Fennī yi:-*y, -i*
Ki hiç bir mücrime etmiş değilsin fazlını imsāk
*Kulun **Fennīyi** mahrūm eyleme feyz-i şefāʿattan* **(Kaside 15/9)**

1.70. Fennī yi:-*y, -i*
*Kulun **Fennīyi** muhtāç etme ebvāb-ı edānīye*
Ki sensin hāʾiz-i ʿale'l-merātib yā Resūlallah **(Kaside 16/5)**

1.71. Fennī yi:-*y, -i*
*Āsitānından kulun **Fennīyi** yā Rab etme dūr*
Bāʿis-i fevz ü saʿādettir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/6)**

1.72. Fennī yi:-*y, -i*
*Eyle **Fennīyi** dahi imdād u irşādınla şād*
Var senin yüz bin çerāğ-ı himmetin ʿālem bilir **(Kaside 27/13)**

1.73. Fennī yi:-*y, -i*
Fennīyi *karīn eyle İlāhī süʿadāya Sınf-ı sulehāya*
Dūr eyle anı meclis-i eshāb-ı şekādan Erbāb-ı hevādan **(Müstezad 1/7)**

2.) Şairin kendisine ismiyle hitabı; "(ey) Fennî!".

2.1. Fennī :
ʿĀşık isen ***Fennī*** *gözde kan göster*
Vücūdunu yāre nā-tüvān göster **(Diğer 2/9)**

2.2. Fennī :
Ben tecrübe ettim ***Fennī*** *muhakkak*
Bed-aslın sohbeti muzırdır mutlak **(Diğer 4/9)**

2.3. Fennī :
Fennī *taşınır mı yār için sūʾ-i endīşe*
Rakīb-i bed-endīş eylemiş iftirā bana **(Gazel 4/9)**

2.4. Fennī :
Sāyesinde halk olunmuştur vücūd-ı mümkünāt
İlticā et zılline ***Fennī*** *Rasūl-i Efhamın* **(Gazel 10/6)**

2.5. Fennī :
Cihānda hayr ile ibkā-yı nām etmekse maksūdun
Bu rengīn nutku ***Fennī*** *yādigār-ı bezm-i ahlāf et* **(Gazel 11/6)**

2.6. Fennī :
Baştan başa ʿarz eyler idim derdimi ***Fennī***
Etseydim eğer dāmen-i dildāra teşebbüs **(Gazel 15/7)**

2.7. Fennī :
Fennī *gücenip kaşlarını çatmış o āfet*
Hiddetlenip etmiş gibi şemşīre teşebbüs **(Gazel 16/5)**

2.8. Fennī :
İcād ediyor kilk-i terim tāze mezāmīn
Söz bulmada ***Fennī*** *değilim sirkate muhtāc* **(Gazel 17/6)**

2.9. Fennī :
Pezīrā-yı vücūd olmaz elemsiz bir emel ***Fennī***
Cihānda herkesin aʿmālini ālām eder tashīh **(Gazel 19/10)**

2.10. Fennī :
Mūcib-i cennet olur sanmaʿ ibādet ***Fennī***
Mazhariyyāt-ı niʿam rahmet-i Rahmān iledir **(Gazel 32/7)**

2.11. Fennī :
Sen şikāyet eyleme her hāle ***Fennī*** *şākir ol*
Gerçi tāliʿden felekten bess-i şekvā eskidir **(Gazel 42/5)**

2.12. Fennī :
Zevk u şevk-i dil-i ashāb-ı dile o getirir
Perde-i gafleti at Hūya devām et Fennī **(Gazel 43/8)**

2.13. Fennī :
Gönül verme ***Fennī*** *hiçbiri cāvidān değil*
Bu bāğa nice serv ü hırāmān gelir gider **(Gazel 46/11)**

2.14. Fennī :
Cürm-i aʿzamdır vücūd isnād edersen kendine
Vārını ***Fennī*** *vücūd-ı Hakta ifnādır hüner* **(Gazel 51/6)**

2.15. Fennī :
Nā-şenīde bir gazel tarh eyledin ***Fennī*** *yine*
Maksadın bundan Cenāb-ı yāri güldürmek midir **(Gazel 54/5)**

2.16. Fennī :
Dūr-bīn ʿakılla ***Fennī*** *ülüʾl-elbāb olan*
Her umūrun bed eden evvel nihāyātın görür **(Gazel 55/5)**

2.17. Fennī :
Takāddüm eyledikçe laʿl ü gevherde behā artar
Meşīhat bāʿis-i rifʿattir ehl-i hāle ey ***Fennī*** **(Gazel 59/5)**

2.18. Fennī :
Fennī *nasıl edersin daʿvā-yı istikāmet*
Yok sende bir ʿalāmet ehl-i kemāle benzer **(Gazel 63/6)**

2.19. Fennī :
Yār olma sakın dilber-i etrāk ile ***Fennī***
Vaslındaki dem gılzet-i güftārına değmez **(Gazel 65/6)**

2.20. Fennī :
Bu sırr-ı mübhemi hāmemle hem-rāz olmayan bilmez
Kimin meftūnudur ***Fennī*** *niçin kan ağlıyor gönlün* **(Gazel 66/5)**

2.21. Fennī :
Bunun fevkinde ***Fennī*** *ādeme nefʿ-ı ʿazīm olmaz*
Kapan akdām-ı pīre nefsini etsin sana taʿlīm **(Gazel 68/8)**

2.22. Fennī :
Biz yine maʿnāda Allaha dayanmışlardanız
Rızk için ***Fennī*** *resāʾil-cū isen de sūretā* **(Gazel 77/8)**

2.23. Fennī :
Çıkar dünyāya āit ihtisārı dilden ey ***Fennī***
Bilirsin tenk-nā-yı kabre bu hayl ü hışm gitmez **(Gazel 81/6)**

2.24. Fennī :
Sühandān-ı vatan takdīr eder āsārımı ***Fennī***
Maʿārif cevherin ehl-i maʿārif kem-behā tutmaz **(Gazel 89/7)**

2.25. Fennī :
Belāgat hāmemin maʿşūk-ı şevk-efzāsıdır ***Fennī***
Anınçün tabʿıma ʿarz-ı belāgattan gınā gelmez **(Gazel 90/6)**

2.26. Fennī :
Al koynuna havf etme ne işler sana ***Fennī***
Bu matlabı her saat o bīçāre kurarmış **(Gazel 92/9)**

2.27. Fennī :
Yāre nasb-ı nazar eyle ***Fennī***
Rukabā ortadan olsun merfūʿ **(Gazel 100/7)**

2.28. Fennī :
Seni şefkattir ancak bezm-i ʿirfāna alan ***Fennī***
Temeddüh etme senden başka kem miktar yoktur yok **(Gazel 105/6)**

2.29. Fennī :
Acımaz mı bana ***Fennī*** *daha evvel zülf-i siyāh*
Rīşimi derd-i tahassürle sefīd etti felek **(Gazel 110/5)**

2.30. Fennī :
Daha bir reng-i diğer var mı ki etsin ***Fennī***
Seni her renge koyup bukalemūn etti felek **(Gazel 111/6)**

2.31. Fennī :
Tekellüm eyle ***Fennī*** *bezm-i erbāb-ı maʿārifte*
Becādır bülbül-i kūyunda bī-gülşen-tırāz etmek **(Gazel 112/6)**

2.32. Fennī :
Gerçi ālūde-i çirkāb-ı günāhım ***Fennī***
Var ümīdim ki eder rahmet-i Rahmān beni pāk **(Gazel 116/5)**

2.33. Fennī :
Lutf-ı Hakk yāver ola yoksa ne mümkün ***Fennī***
Elem-i firkati tedbīr ile taʿdīl etmek **(Gazel 117/7)**

2.34. Fennī :
Ufaksın gerçi ***Fennī*** *nuhbe-i aʿlām-ı devrānsın*
Cibāl-i şāmihāt-ı arz içinde Tūra benzersin **(Gazel 120/7)**

2.35. Fennī :
Fennī *sana tāliʿ ne zamān yār olacaktır*
Şekvā ile kendinden üşüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/7)**

2.36. Fennī :
Şuʿasr-ı ʿātıfet hasr-ı cenāb-ı pādişāhīde
Yazıklar sana ***Fennī*** *iktisāb-ı rifʿat etmezsen* **(Gazel 124/7)**

2.37. Fennī :
Seni zulmette koymaz Pīr-iʿaşkın himmeti ***Fennī***
Karīben mazhar-ı irşād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/5)**

2.38. Fennī :
Fennī *er isen hiç birine etme temāyül*
Dünyāda vefā sāhibesi zen bulamazsın **(Gazel 128/10)**

2.39. Fennī :
Fennī *sen o vasfeylediğim yāri seversin*
Her müşkil işin fetholunur müjdeler olsun **(Gazel 134/5)**

2.40. Fennī :
Aldanma ki şādī-i felek müntic-i gamdır
Fennī *ne şarab iç ne giriftār-ı humār ol* **(Gazel 137/6)**

2.41. Fennī :
İʿtibār etme zer ü sīmine ***Fennī*** *feleğin*
Yetişir bir nefes himmeti kimyāya bedel **(Gazel 141/5)**

2.42. Fennī :
Fennī *bana devr olsa da bir kerre müsāʿid*
Dilhāhı gibi dilbereʿarz-ı hüner etsem **(Gazel 149/5)**

2.43. Fennī :
Şu daʿvātı ararken levh-ı dilde mürtesem buldum
Yeter ***Fennī*** *yeter itnāb anı vird-i zebān eyle* **(Gazel 155/6)**

2.44. Fennī :
Vār iken ***Fennī*** *niçin nādānı taltīf eyledin*
Fıtnat uʿirfānına bu hāli cesbān görmedim **(Gazel 156/7)**

2.45. Fennī :
Fennī *zebānın alıp o şūhun dehānıma*
Taʿallüm-i şīve-i lisān etmek isterim **(Gazel 157/7)**

2.46. Fennī :
Fennī *böyle metānetli gazel yazdıkça*
Kalemin bāsıra-i düşmana mismār olsun **(Gazel 162/7)**

2.47. Fennī :
Daha bin böyle gazel nazma çekerdim ***Fennī***
Hall ü tanzīri ʿasīr olmasa ihvānım için **(Gazel 163/8)**

2.48. Fennī :
İştibāh etmem olur ***Fennī*** *karīn-i iʿtibār*
Hālimiʿarz u beyān etsem ulü'l-ebsāra ben **(Gazel 168/6)**

2.49. Fennī :
Derdini ***Fennī*** *hafiyyen bir zarīfe söylesin*
Ecnebī-i fıtnat uʿirfāna şekvālanmasın **(Gazel 171/9)**

2.50. Fennī :
Yürekte saklı gezdirʿaşkı gerçek merd isen
Fennī *Hünerver pehlivān ol penbede nārı nihān eyle* **(Gazel 178/6)**

2.51. Fennī :
Hele izhār-ı kemāl eyleme sabr et ***Fennī***
Anlaşılsın feleğin himmeti kimlerde ise **(Gazel 180/5)**

2.52. Fennī :
Yine rāhatta kalır cism-i nizārım ***Fennī***
Yār yanımda iken yastığım ahcār olsa **(Gazel 184/7)**

2.53. Fennī :
Harīm-i vuslata bir gizli yoldan dāhil ol ***Fennī***
Hazer kıl reh-zenān-ı dehrden eşrāra bildirme **(Gazel 188/9)**

2.54. Fennī :
Cürmüm ne ki ***Fennī*** *bana dildār gücenmiş*
Şāyeste midir uslu bir insānʿitāba **(Gazel 201/6)**

2.55. Fennī :
Yazık bu eser mecmaʿ-ı nādāna düşerse
Mecmūʿa-iʿirfāna düşür kaydını ***Fennī*** **(Gazel 202/9)**

2.56. Fennī :
Kaht-ı evlād-ı beşerde o da bir ādem idi
Mazhar-ı hüsn-i kabūl olsa nolurdu ***Fennī*** **(Gazel 210/7)**

2.57. Fennī :
Fennī *nükāt-ı şīʿrim teslīm ederdi Şevket*
Tasvīb ederdi Sāʾib asrımda sağ olaydı **(Gazel 211/5)**

2.58. Fennī :
Senin reʾs-i livāda hakkını inkār eden var mı
Ne bāʿis oldu kim ***Fennī*** *kurāyı ihtiyār ettin* **(Gazel 213/5)**

2.59. Fennī :
Gör nasıl alkışlayıp ***Fennī*** *seni tahsīn eder*
Görse bu eşʿārı bir merd-i hüner-ver kāşki **(Gazel 215/6)**

2.60. Fennī :
Yoğrulsun münkir-i iʿcāz-hānem reşk ile ***Fennī***
Desinler Nilde Firʿavn-ı Mūsā gark-ı āb oldu **(Gazel 226/7)**

2.61. Fennī :
Söyle maksat ne bu sūzişli gazelden ***Fennī***
Yoksa zımnında bunun yāre şikāyet var mı **(Gazel 227/6)**

2.62. Fennī :
Rızk için çekme elem peyrev-i Pīr ol ***Fennī***
Beslemez mi getirenʿālem-i imkāna seni **(Gazel 230/6)**

2.63. Fennī :
Cenāb-ı Mürşīde lāzım mı ***Fennī*** *şerh-i mā fi'l-bāl*
Zamīr-i ehl-i derdiʿārif-i āgāh bilmez mi **(Gazel 234/5)**

2.64. Fennī :
Fennī *reh-iʿaşkımda ölürsen de sebāt et*
Vaslımla seni eylerim ihyā demedin mi **(Gazel 239/6)**

2.65. Fennī :
Dānişverānın oldur medār-ı iftihārı
Fennī *nedir bu cürʾet Sırrīye peyrev oldun* **(Gazel 244/6)**

2.66. Fennī :
Der-i Hünkārdan dūr olma ***Fennī*** *feyz ise maksūd*
Kul ol bir Pādişāha Bādīyā hürriyet istersen **(Gazel 246/8)**

2.67. Fennī :
Seherde girye-nāk ol dilde feyz ister isen ***Fennī***
Olur cevf-i sadefte ebr-i nīsāndan dürer peydā **(Kaside 4/9)**

2.68. Fennī :
Muhibb-ı hānedan-ı fahr-ıʿālemdir kulun ***Fennī***
Gulām-ı āsitān-ı Şāh-ı Merdān olmasın nolsun **(Kaside 8/13)**

2.69. Fennī :
Fennī *bir oğuz kuldur zikrin ile meşguldür*
Ölmezden evvel öldür ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/7)**

2.70. Fennî :
Melceʾim bārgeh-i Āl-i ʿabādır ***Fennî***
Gözümün nūru başım tācıdır evlād-ı ʿAlī **(Kaside 26/7)**

2.71. Fennî :
Yeter ***Fennî*** *duʿā hengāmıdır āmīne el kaldır*
Ki erbāb-ı sühan bu emr-i mefrūz ile ʿāmildir **(Kaside 38/45)**

2.72. Fennî :
Etme itnāb-ı sühan ***Fennî*** *tegazzül elverir*
Sıdkile el kaldırıp eyle duʿāya ibtidār **(Kaside 39/54)**

2.73. Fennî :
Yeter itnāb ile tasdīʿ-i ser etme ***Fennî***
Eyle artık kalemi sūʾ-i edepten tahzīr **(Kaside 47/35)**

2.74. Fennî :
Ekābir meclisinden çıkma ***Fennî*** *mahrem-i rāz ol*
Kanāʿat göster aza devlet-i fakr ile mümtāz ol **(Müsebba 1/36)**

2.75. Fennî :
Ne zevk ettimse ***Fennî*** *mā-sebaktan zāhir ü pinhān*
Ne vakt oldumsa teʾmīn-i sürūr-ı nefs ile handān **(Müseddes 2/25)**

2.76. Fennî :
Fennî *yapışıp destime bir ehl-i tasavvuf*
Etsin de dil-i zārımı hakkıyla tasarruf **(Müseddes 3/37)**

2.77. Fennî :
Güzel sakla ***Fennî*** *bu emāneti*
Āhū nigāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/10)**

2.78. Fennî :
Fennî *ikbāl için çarha minnet mi eylerim*
ʿAbd-i kadīm-i Şāh-ı Velāyet değil miyim **(Taştir 1/10)**

2.79. Fennî :
Fennî *ne vakit vazgeçeceksin bu hevādan*
Yāhū ne zamān kābil-i ʿirfān olacaksın **(Gazel 131/5)**

Fennî -i vefā-perverī:

1.) Vefalı Fennî.

1.1. Fennî -i vefā-perverī:
Fennî -i vefā-perverī *hakkında der ol māh Sağ eylesin Allah*
Pākīze edā nükte-ver üstād-ı sühandır Mahsūl-i vatandır
(Müstezad 3/8)

fenn-i ikrām:

1.) Kerem, cömertlik ilmi.

1.1. fenn-i ikrām: *-ı*
Fenn-i ikrāmı *felek eylesin andan tahsīl*
Ki odur hāce-i dānā-yı debistān-ı kerem **(Kaside 41/13)**

Fennî -i gam-hār:

1.) Gamlı, dertli Fennî.

1.1. Fennî -i gam-hār:*-ı*
Muhabbet neydiğin bilmezdi evvel
Sen ettin ***Fennî -i gam-hārı*** *īkāz* **(Gazel 99/5)**

Fennî -i hakīkat-perver:

1.) Gerçekleri söyleyen Fennî.

1.1. Fennî -i hakīkat-perver:*-in*
Kūy-ı yāri terke yārān gerçi vermişler karār
Bunda ***Fennî -i hakīkat-perverin*** *imzāsı yok* **(Gazel 107/5)**

Fennî -i pür-cürm:

1.) Suçu çok olan, günahkâr Fennî.

1.1. Fennî -i pür-cürm:*-ü*
Kulun ***Fennî -i pür-cürmü*** *ayırma bāb-ı lutfunda*
Dahīlek yā Ebe'l-Kāsım dahīlek yā Rasūlallah **(Kaside 14/9)**

Fennî -i şīrīn-makāl:

1.) Tatlı, hoş sözlü Fennî.

1.1. Fennî -i şīrīn-makāl:*-im*
Fennî -i şīrīn-makālim *nüktedānım söylesin*
Mat ederdim bülbülü tūtīyi ol gül-fem dese **(Gazel 166/9)**

Fennîyā:

1.) Şairin kendisine hitabı; "ey Fennî!".

1.1. Fennîyā:
Gelmez elimden ***Fennîyā***
Selb-i maraz celb-i devā **(Diğer 5/29)**

1.2. Fennîyā:
Sözümden ***Fennîyā*** *ashāb-ı gaflet mustefīd olmaz*
Gören görsün bu sırr-ı aʿzamı mizmāra verdim hep **(Gazel 9/6)**

1.3. Fennîyā:
Her taraftan yol gider mihmān-sarāy-ı vuslata
Fennîyā *ʿāşıklara münsed değildir sūy-ı dost* **(Gazel 13/5)**

1.4. Fennîyā:
Fennîyā *her fıkrası sīm ü zere müncer olur*
Kimyādan bahse benzer vasl-ı cānāndan bahis **(Gazel 14/7)**

1.5. Fennîyā:
Fennîyā *ʿāşıkının ʿāşıkıdır maʿşūkum*
Bana her sırrını vaktiyle ʿayān etti o şūh **(Gazel 20/5)**

1.6. Fennîyā:
Fennîyā *her cins hem-cinsinden istilzāz eder*
Tabʿ-ı dānāya gelir ünsiyyet-i dānā lezīz **(Gazel 23/6)**

1.7. Fennîyā:
Her ne teklīf etse kırmam ***Fennîyā*** *dildārımı*
Bir gönül yapmak bana şehd-i musaffādan lezīz **(Gazel 24/8)**

1.8. Fennîyā:
Es-Salā meydāna çıksın ***Fennîyā*** *gördüm diyen*
Mislini sūret değil maʿnāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/7)**

1.9. Fennîyā:
Buna kānūn-ı muhabbette cināyet mi denir
Bī-vefālıklarını anlamasın mı ***Fennîyā*** **(Gazel 27/5)**

1.10. Fennîyā:
Fennîyā *āzāde-i şerh ü beyāndır sīretim*
Hālimi erbāb-ı dikkat müsteşārımdan bilir **(Gazel 28/7)**

1.11. Fennîyā
Bī-mecāl etti beni teʾsīr-i istiğnā-yı yār
Fennîyā *bu derd için tedbīr-i dermānım nedir* **(Gazel 29/5)**

1.12. Fennîyā:
Cevr-i devre kıl tahammül tezgeçer bu kara gün
Fennîyā *vakt-i zemistānda çabuk akşām olur* **(Gazel 33/8)**

1.13. Fennîyā:
Zübdedir āsār-ı kilk-i zī fünūnum ***Fennîyā***
Şerh olunsa dürlü dürlü nükte vü īmā çıkar **(Gazel 34/7)**

1.14. Fennîyā:

Gizlemektir maʿrifet pervāne-veş feryādını
Fennīyā *zannetme kim taklīd-i bülbüldür hüner* **(Gazel 37/7)**

1.15. Fennīyā:
Fennīyā *sūret-perest olmaktan eyle ictināb*
Feyz-i ʿirfān u muhabbet ʿālem-i maʿnādadır **(Gazel 38/7)**

1.16. Fennīyā:
Hemīşe müncezibdir ***Fennīyā*** *mānend-i miknātīs*
Teveccüh eyleyen dergāh-ı Hakka her zemān titrer **(Gazel 40/10)**

1.17. Fennīyā:
Fennīyā *aldanma şevk u zevkine bu ʿālemin*
Hep sürūrunda sitem sūrunda mātem gizlidir **(Gazel 41/5)**

1.18. Fennīyā:
Fennīyā *şimdi beni zemmeden evlād-ı vatan*
Kadrimi sonradan anlar arar amma ne bulur **(Gazel 44/10)**

1.19. Fennīyā:
Fennīyā *zīr-i felekte jāj-hādan çok ne var*
Şu cihānda yokluk erbāb-ı maʿārif yokluğu **(Gazel 47/5)**

1.20. Fennīyā:
Sığınır lutfuna ben dāmen-i yāri tutarım
Fennīyā *sūfī ise hırka-i peşmīne tutar* **(Gazel 49/6)**

1.21. Fennīyā:
Fennīyā *gizlerdim ammā rāz-ı ʿaşkı sīnede*
Ādemi hāl-i süveydā bülbül-āsā söyletir **(Gazel 52/7)**

1.22. Fennīyā:
Fennīyā *düşme telāşa gelecektir bize yār*
Çünkü ʿādettir etıbbā ser-i bīmāra gelir **(Gazel 53/5)**

1.23. Fennīyā:
Harām olsun bakarsam ***Fennīyā*** *dīdār-ı ağyāra*
Gözüm gönlüm hemen ol dīde-i enverde kalmıştır **(Gazel 57/5)**

1.24. Fennīyā:
Bize ***Fennīyā*** *her bār elzemdir istiʿfā*
Hatā etmişizdir belki insān değil miyiz **(Gazel 70/7)**

1.25. Fennīyā:
Fennīyā *hāside ibrāz-ı hüner nāfiledir*
Dür dökülse deheninden yine takdīr etmez **(Gazel 71/7)**

1.26. Fennīyā:
Olur olmaz gözle eylemeyiz ʿatf-ı nigāh
Fennīyā *dilberin āgūşa kibārın çekeriz* **(Gazel 72/7)**

1.27. Fennīyā:
Boş değildir dil-i şeydāya ʿitāb ettiğimiz
Fennīyā *bir nice Leylāya sataştırdı bizi* **(Gazel 73/7)**

1.28. Fennīyā:
Tevekkül ʿāleminde ratb u yābis kāl u kīl olmaz
Hamūş ol ***Fennīyā*** *takdīr-i Hakka rabt-ı kalb eyle* **(Gazel 76/8)**

1.29. Fennīyā:
Yoktur ammā hiç birinde ***Fennīyā*** *reng-i bakā*
Cennet-āsā gülşen-i nüzhet-fezālar görmüşüz **(Gazel 78/9)**

1.30. Fennīyā:
Fennīyā *kebg-i hırāmānı sesinden biliriz*
ʿĀtıfetli güzeli söyleyişinden tanırız ***(Gazel 82/7)***

1.31. Fennīyā:
Sehv ile etme yekūn-ı cühelāya idhal
Fennīyā *zīver-i ser-defteri ʿirfānız biz* **(Gazel 84/8)**

1.32. Fennīyā:
Fennīyā *sıdk ile var Pīre dehālet eyle*
Göreceksin o zamān pertev-i īmān ne imiş **(Gazel 93/5)**

1.33. Fennīyā:
Yād-ı mahlasdan merāmım ***Fennīyā*** *benlik değil*
Gāye vermektir kelāma vazʿ-ı imzādan garaz **(Gazel 95/7)**

1.34. Fennīyā:
Fennīyā *bir şeb-i çerāğ olsam o şūhun bezmine*
Eylesem rāz-ı nihānım yāre yana yana ʿarz **(Gazel 96/5)**

1.35. Fennīyā:
Fennīyā *vechini ʿisyānla ettin tesvīd*
Bu sevādı seherī eşk ile eyle tebyīz **(Gazel 97/5)**

1.36. Fennīyā:
Sohbetimden ***Fennīyā*** *eylermiş ol şūh ictināb*
ʿĀlim olsa hālime eylerdi her ān ihtilāt **(Gazel 98/6)**

1.37. Fennīyā:
Cihānın germ ü serdi zevk u derdi zıll-i zāʾildir
Elem çekme sana yār olmadıysa ***Fennīyā*** *tāliʿ* **(Gazel 102/6)**

1.38. Fennīyā:
Tek edeydim yāne yāne ***Fennīyā*** *mahv-ı vücūd*
Dilberin bezm-i visālinde olaydım şeb-çerāğ **(Gazel 103/5)**

1.39. Fennīyā:
Hudā ʿömrünü ʿikbālini etsin efzūn-ter
Sana ***Fennīyā*** *dostlar duʿā-hān taraf taraf* **(Gazel 104/7)**

1.40. Fennīyā:
Hebādır dür dökülse ***Fennīyā*** *derc-i dehānından*
Hazef ile cevheri temyīz eder sarrāf yoktur yok **(Gazel 108/5)**

1.41. Fennīyā:
Biz artık māsivādan ***Fennīyā*** *iʿrāza cezm ettik*
Visāl-ı yāre erdik sohbet-i bī-gāneden geçtik **(Gazel 114/6)**

1.42. Fennīyā:
Fennīyā *lutf u ʿatāsı yine cāhilleredir*
Tutalım kim seni pür-fazl u kemāl etti felek **(Gazel 115/6)**

1.43. Fennīyā:
Edersen ***Fennīyā*** *hubb-ı sivādan sīneni tecrīd*
Zen-i dünyāya karşı erlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/9)**

1.44. Fennīyā:
Fennīyā *ʿaşk-ı süveydāda ne günā taşıdın*
Āteşi yine içinde nice pinhān ettin **(Gazel 121/5)**

1.45. Fennīyā:
Hāk-i pāy-ı yāre yüz sürdük muhakkak ***Fennīyā***
Pür meserretsin yine gāyet cilālı gözlerin **(Gazel 125/8)**

1.46. Fennīyā:
Fennīyā *şāyestedir Allah için bu nev-eser*
Zer kalemle cebhe-i hurşīde tastīr eylesen **(Gazel 130/5)**

1.47. Fennīyā:
Fennīyā *cānān bendendir ben andan hāsılı*
Nūr-ı dīdemdir benim rūh-ı revānımdır benim **(Gazel 143/5)**

1.48. Fennīyā:
Muzdarip olma gam ile ***Fennīyā***
Muntazır ol lutfuna Mevlā Kerīm **(Gazel 145/6)**

1.49. Fennīyā:
Tıfl-veş luʿb ile evkat-güzār olmayalım
Fennīyā *eyleyelim meslek-i ʿirfāna sülūk* **(Gazel 147/9)**

1.50. Fennīyā:
Fennīyā *çāk-i girībān ederek āhir-i kār*
Dāmen-i merhamet-i pīre yamandım kaldım **(Gazel 151/5)**

1.51. Fennīyā:
Fennīyā *ʿālemi baştan başa teftīş etsem*
Öyle bir dilber-i nādīde kıyāfet bulamam **(Gazel 153/7)**

1.52. Fennīyā:
Reşīd-i efhama karşı ***Fennīyā*** *tahakkümdür*
Desem ki nazmı o ʿālī hubāba benzetirim **(Gazel 158/6)**

1.53. Fennīyā:
Yāre ahvālimi ʿarz etmede imsāk etmez
Fennīyā *kilk-i semāhat eserim varolsun* **(Gazel 161/5)**

1.54. Fennīyā:
Tavāf eyle kūy-ı yārı ʿarz-ı delāʾil et
Daʿvā-yı muhabbet ***Fennīyā*** *bātıl olmasın* **(Gazel 164/8)**

1.55. Fennīyā:
Fennīyā *gurbete çıkmakla gönülden çıkmaz*
Nakş-ı mermer gibidir sīnede sevdā-yı vatan **(Gazel 165/11)**

1.56. Fennīyā:
Eski demler yāre yanlışlıkla rüʾyā gelmesin
Fennīyā *hülyā-yı zülf-i yār ağarttı rīşimi* **(Gazel 167/5)**

1.57. Fennīyā:
Fennīyā bu eser-i nādirüʾl-emsāl benim
Müddeʿā-yı hüner-i fazlıma bürhān olsun **(Gazel 169/6)**

1.58. Fennīyā:
Fennīyā *bikr-i mezāmīn ile dīvānı donat*
Sirkatin farkı ne sarf-ı hezeyān eylemeden **(Gazel 170/9)**

1.59. Fennīyā:
Fennīyā *mağlūb-ı nefs olmaktan eyle ittikā*
Cehd eder merd-i mücāhid hasma istiʿlā için **(Gazel 172/6)**

1.60. Fennīyā:
Vaʿd u vuslatla olursam ***Fennīyā*** *hulvi'l-mezāk*
Tabʿıma tūtī-i şīrīn-gūlar eyler ser-fürū **(Gazel 176/6)**

1.61. Fennīyā:
Dil-i sengīn-i yāre ***Fennīyā*** *teʾsīr eder āhır*
Hakīkatle dayanmaz āh-ı āteş-bāre her bārū **(Gazel 177/5)**

1.62. Fennīyā:
Nā-şinīde çok eserler cemʿ ederdim ***Fennīyā***
Gerdiş-i eyyām ile zihnim perīşān olmasa **(Gazel 183/7)**

1.63. Fennīyā:
Fennīyā *artık bırak baht-ı siyāhın bahsini*
Pür-tanīn ettin sumāh-ı ʿālemi şekva ile **(Gazel 187/5)**

1.64. Fennīyā:
Fennīyā *ağlayıp ağlatma o gül-i ruhsārı*
Etme kābil ise ey merd-i sühan-sāz etme **(Gazel 189/5)**

1.65. Fennīyā:
Fennīyā *sağ iken ayrılmağa yoktur imkān*
Böyledir ʿahdimiz ol yār-i vefā-perver ile **(Gazel 198/6)**

1.66. Fennīyā:
Māl-i sirkat girmemiştir ***Fennīyā*** *Dīvānıma*
Var ise şüphen ara mecmūʿa-ı āsārımı **(Gazel 199/6)**

1.67. Fennīyā:
Penāh u melceʿin bāb-ı Rasūl-i Efham oldukça
Karīn-i ʿafv olursun ***Fennīyā*** *katʿ-ı ümīd etme* **(Gazel 200/9)**

1.68. Fennīyā:
Arz edersen ***Fennīyā*** *muʿtī-i bī-enbāza et*
Söyleme kendin gibi ashāb-ı ʿacze hālini **(Gazel 208/8)**

1.69. Fennīyā:
Kimseye bākī değil bu kubbe-i gerdan evi
Bī-fenā bir hāneyi iʿmāra saʿy et ***Fennīyā*** **(Gazel 209/5)**

1.70. Fennīyā:
Sevād-ı nazm kıldı ***Fennīyā*** *miʿmārdan hālī*
Yıkıldı beyt-i eşʿār zaʿil oldu şīve-i güftār **(Gazel 217/7)**

1.71. Fennīyā:
Fennīyā *teşrīf-i cānānı ricā ettim dedim*
Arzū eyler hemīşe cān u vicdānım seni **(Gazel 224/9)**

1.72. Fennīyā:
Sev cenāb-ı Ahmedi hubb-ı sivādan fāriğ ol
Fennīyā *āfāk-ı dilde neyyir-i ekber taşı* **(Gazel 225/5)**

1.73. Fennīyā:
Gülşen-i ʿirfāna sevk et ***Fennīyā*** *evlādını*
Gül yetiştir gül getir meydāna şāh-ı gül gibi **(Gazel 228/5)**

1.74. Fennīyā:
Fennīyā *vech-i dilārāmına bak ihvānın*
Görmek istersen eğer vech-i melīh-i meleği **(Gazel 229/7)**

1.75. Fennīyā:
Olmasın ammā derūnunda hevā-yı māl ü cāh
Fennīyā *bir işle uğraş tālib-i dünyā gibi* **(Gazel 233/9)**

1.76. Fennīyā:
Zī-fünūnun ***Fennīyā*** *efzūn olurmuş mihneti*
ʿĀleme ahmak gelip nādān olaydım kāşki **(Gazel 235/5)**

1.77. Fennīyā:
Fennīyā *keşf-i ʿuyūb etme o hayvān işidir*
Setr-i ʿayba çalışır ādem olan cāme gibi **(Gazel 237/9)**

1.78. Fennīyā:
Fennīyā *bāğ-ı behişt olsa bile kūy-ı vatan*
Ādeme gurbet olur yoksa ehıbbā kokusu **(Gazel 238/8)**

1.79. Fennīyā:
Secde-gāh et pīr-i ʿaşkın āsitānın ***Fennīyā***
Vāʿizin semʿ-ı kabūle alma şathiyyātını **(Gazel 240/5)**

1.80. Fennīyā:
Fennīyā *sīnede gül-bū-yı muhabbet bākī*
Süzülüp çıksa da mīnā-yı bedenden rūhum **(Gazel 243/11)**

1.81. Fennīyā:
Hātır-ı Hıfzīyi telvīs eylemiş hubb-i sivā
Fennīyā *tevhīd çārūbiyle pāk etsem gerek* **(Gazel 248/7)**

1.82. Fennīyā:
Yanar sabr u karārım ***Fennīyā*** *ben eylerim feryād*
Yazarken bu ser-encāmı elimde hāme kan ağlar **(Gazel 249/7)**

1.83. Fennīyā:
Fennīyā *ʿarz-ı dehālet kıl der-i aʿtāfına*
Ehl-i istirhāma erhamdır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/6)**

1.84. Fennīyā :
Fennīyā *eczā-yı cismim ola ser-tā-ser kalem*
Ravza-i ʿulyāsına olsun selām-ı bī-hesāb **(Kaside 24/59)**

1.85. Fennīyā:
*Bırakmam **Fennīyā** dāmānını dest-i temennīden*
ʿAvātıf mahzeni kān-ı kerem kān-ı mürüvettir **(Kaside 30/11)**

1.86. Fennīyā:
*Verme artık **Fennīyā** tabʿ-ı hümāyūna melāl*
Kıl duʿā itmām için ādāb-ı memlūkiyeti **(Kaside 37/108)**

1.87. Fennīyā:
***Fennīyā** emr-i tegazzül de nihāyet buldu*
Bir duʿā et ki desin gökte melekler āmīn **(Kaside 42/35)**

1.88. Fennīyā
***Fennīyā** eyleme etnāb-ı sühanla tasdīʿ*
Bir duā eyle ki mergūb olaʿinde'l-ebrār **(Kaside 43/35)**

1.89. Fennīyā:
***Fennīyā** sıdk ile tālī-yi duʿā-yı hayr ol*
Yetişir olgun ise nātıka-pīrā-yı ümīd **(Kaside 46/64)**

1.90. Fennīyā
***Fennīyā** oldu tegazzülde karīn-i encām*
Sıdk ile eyle duʿā vakt-i icābet geliyor **(Kaside 48/37)**

1.91. Fennīyā:
***Fennīyā** şimdilik ahvālini dergāhına ʿarz et*
De kim bir āşinā-yı mübtelā-yı hemm ü gam buldum **(Kaside 49/17)**

1.92. Fennīyā:
***Fennīyā** hallini ʿāriflere ısmarlayalım*
Ki bunu anlayamaz fıtnatı nākıs ser-sām **(Muamma 1/9)**

1.93. Fennīyā :
Merāmım fiʿle çıkmazsa bozulsun çarh-ı nā-mevzūn
*Diğerler **Fennīyā** şād oldu kaldım sāde ben mahzūn* **(Muhammes 1/24)**

1.94. Fennīyā:
***Fennīyā** bilinmez kadr ü kıymetim*
Ayak çekmeyince şu vīrāneden **(Şarkı 2/10)**

1.95. Fennīyā:
***Fennīyā** yāra sun bu ʿarzıhāli*
Fennīyā yār ile et hasbihāli **(Şarkı 8/13)**

1.96. Fennīyā:
Fennīyā yāra sun bu ʿarzıhāli
***Fennīyā** yār ile et hasbihāli* **(Şarkı 8/13)**

1.97. Fennīyā:
***Fennīyā** yāre sor sen bu suʿāli*
Niçin kabūl etmez temennāmızı **(Şarkı 8/14)**

1.98. Fennīyā:
*Makardır **Fennīyā** bu ʿarz-ı akdes bir şehinşāha*
Değişmem bir avuç toprağını hurşīd ile māha **(Tahmis 1/11)**

1.99. Fennīyā:
Hātır-ı Hıfzīyi telvīs eylemiş hubb-i sivā
***Fennīyā** tevhīd çārūbiyle pāk etsem gerek* **(Tahmis 8/18)**

1.100. Fennīyā:
Buyurun ʿaynı şeker ʿaynı şifādır hakkā
***Fennīyā** söyledi tārīhin anın çıktı bir er* **(Tarih 15/6)**

1.101. Fennīyā:
*Tārīh-i tāmım **Fennīyā** olsun medār-ı tehniyet*
Buldu nevā-yı yümn ile Ankarayı şimendifer **(Tarih 16/13)**

1.102. Fennīyā:
***Fennīyā** kaht-ı ricāl oldu ʿadālet bitti*
Gösterilsin var ise pāk-zamīr sāhib-i dād **(Taştir 2/10)**

fenniyā ez-neşʾe-i mā mey furūşān gāfilend:

1.) "Ey Fennî, şarap satanlar bizim neşemizden gafildirler." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. fenniyā ez-neşʾe-i mā mey furūşān gāfilend:

***Fenniyā** ez-neşʾe-i mā mey furuşān gāfilend*
Mey furuşān key be-dāned bāde nuşān gāfilend **(Tahmis 9/11)**

Fennīyā hāl-i siyeh rā yār der-gerden numūd:

1.) "Ey Fennî, yâr siyah benini boynunda gösterdi." anlamında bir ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. Fennīyā hāl-i siyeh rā yār der-gerden numūd:
Dāğ-i mihreş der-suveydā tā be-key dārī sehān
Fennīyā hāl-i siyeh rā yār der-gerden numūd **(Gazel 253/7)**

Fennī -yi bīçāre:

1.) Çaresiz Fennî.

1.1. Fennī -yi bīçāre:-*y, -i*
***Fennī -yi bīçāreyi** yordu hayāl-i hām ile*
Ey dil-i dīvāne artık imtisāl etmem sana **(Gazel 3/5)**

Fennī -yi mehcūr:

1.) Uzakta kalmış, ayrı düşmüş, terk edilmiş Fennî.

1.1. Fennī -yi mehcūr:-*u*
*Ferāmuş etme Allah ʿaşkına **Fennī -yi mehcūru***
*Bu hicrān zahmına nice tahammül eylesin Nūrī***(Tahmis3/12)**

Fennī -yi zār:

1.) Ağlayan, inleyen Fennî.

1.1. Fennī -yi zār:-*ı*
*Gözlerindir ağlatan **Fennī -yi zārī** dāʾima*
Cedvel açtı vechine gūyā ki seylāb bana **(Tahmis 6/16)**

fer:

1.) Nur, parlaklık; ***mec.*** Güç, kuvvet.

1.1. fer:
Hikmet ü ʿirfāna dāʾir her şikārı kayd edip
*Zaptedip ağyāra kaptırmaz gazanfer **fer** kalem* **(Kaside 24/17)**

1.2. fer:
*Öyle Şāhen-şāh-ı ʿālī-şān gazenfer **fer** dilīr*
Kim ona nisbetle şīr ıtlākı şīre müsteʿār **(Kaside 39/2)**

1.3. fer:
*Neyyir-i ʿātıfetin **fer** verir inşāallah*
Olurum sahn-ı gülistān-ı emelde gülçīn **(Kaside 42/22)**

ferāğ eyle-:

1.) Vazgeçmek, çekilmek, el çekmek, feragat etmek.

1.1. ferāğ eyle-:-*mez*
Bāde-i ʿaşkın mizācından haber-dār olmamış
Eylemez** sūfī-hār-meşreb taassubtan **ferāğ **(Gazel 103/2)**

ferāgat kıl-:

1.) Hakkından vazgeçmek, el çekmek.

1.1. ferāgat kıl-:
Şikāyet etme Haktan halka her hāle rızā göster
*Tamaʿdan ***kıl ferāgat*** ehl-i īsār ol sehā göster* **(Müsebba 1/23)**

ferah-ābād ol-:

1.) Ferahlıkla, sevinçle dolu olmak.

1.1. ferah-ābād ol-:-*sa*
Gam-ı ferdāyı unutmaz bugün erbāb-ı kemāl
Kürre-i hāk ser-ā-ser ***ferah-ābād olsa*** **(Gazel 196/7)**

ferāmuş et-:

1.) Unutmak, hatırdan çıkarmak.

1.1. ferāmuş et-:-*me*
Ferāmuş etme *Allah ʿaşkına Fennī -yi mehcūru*
Bu hicrān zahmına nice tahammül eylesin Nūrī **(Tahmis 3/12)**

1.2. ferāmūş et-:-*sin*
Eshāb-ı kerem vaʿdini **etsin** mi ***ferāmūş***
Erbāb-ı hüner yoksa aransın mı ne dersin **(Gazel 122/9)**

1.3. ferāmūş et-:-*ti*
Hālis iken oldum nazar-ı yārda mağşuş
Akrān ü emāsīl beni hep ***etti ferāmūş*** **(Müseddes 3/8)**

ferāset:

1.) Anlayışlılık, çabuk seziş.

1.1. ferāset:
Bī-vefālıklarını anlamasın mı Fennīyā
Öyle bir hiss-i tabīʿīye ***ferāset*** *mi denir* **(Gazel 27/5)**

ferd:

1.) Fert; kişi, birey, insanlardan her biri.

1.1. ferd:
Her merd olamaz çile-keşi zülf-i nigārın
Her ***ferd*** *edemez silsile-i şīre teşebbüs* **(Gazel 16/4)**

ferd ü bekār ol-:

1.) Tek (yalnız) ve evlenmemiş olmak.

1.1. ferd ü bekār ol-:
Fikrin gama düşmekse eğer eyle tezevvüc
Rāhat yaşamak ister isen ***ferd ü bekār ol*** **(Gazel 137/5)**

ferdā-yı mahşer:

1.) Mahşer, kıyamet günü.

1.1. ferdā-yı mahşer:-*de*
Utandırma hesābımla beni ***ferdā-yı mahşerde***
Olunca fātıruʾl-eşyā muhāsib yā Resūlallah **(Kaside 16/4)**

ferdā-yı ümīd ol-:

1.) Yarının, geleceğin ümidi olmak.

1.1. ferdā-yı ümīd ol-:-*ma, -sa*
Bırakırdı dili zulmette zalām-ı şeb-i yeʾs
Olmasa *talʿat-ı bī-minnet* ***ferdā-yı ümīd*** **(Kaside 46/6)**

Ferhād-ı ʿaşk:

1.) Aşk Ferhat'ı.

1.1. Ferhād-ı ʿaşk:-*(ı)m*
O maʿlūlüm kiʿālem ʿāşık-ı derd-i derūnumdur
Ben ol ***Ferhād-ı ʿaşkım*** *kim felekler bī-sütūnumdur* **(Muhammes 2/12)**

ferheng-i ʿirfān:

1.) İrfan sözlüğü.

1.1. ferheng-i ʿirfān:-*dır*
Şöhret-i ʿakl ü hakīkatten tebāʿüd eylemez
Cān-fezā ***ferheng-i ʿirfāndır*** *ser-ā-ser sözlerim* **(Tahmis 4/5)**

Ferīdūn:

1.) İran'ın millî destanı Şehname'nin kahramanlarından Pişdaniyan sülalesinin altıncı hükümdarı, Cemşid'in soyundan gelen Abtin'in oğludur. İran tahtını Cemşid'in elinden aldıktan bir süre sonra zulme başlayan Dahhak'ı öldürüp yerine tahta geçen Feridun, adaletiyle ünlenmiş ve böylelikle Divan şiiri ve nesrinde adalet timsali olmuştur (Zavotçu, 2018: 226).

1.1. Ferīdūn:
Rikābında ***Ferīdūn*** *ile Cem sāyisliğe rāzı*
Kapında Şāh-ı kisrā pās-bānın olsa kāʾildir **(Kaside 38/18)**

ferişte/ferişteh:

1.) Melek.

1.1. ferişte:
Beni ʿafveyle bu burka gelecekse ağyār
İt giren hāneye zirā ki ***ferişte*** *girmez* **(Müfret 23/1)**

1.2. ferişteh:
Sen sūret-i ādemde ***ferişteh*** *görülürsün*
Ferrāce kayar kūşe-i dāmāna düşerse **(Gazel 202/4)**

1.3. ferişteh:
Geldi bir ʿulvī ***ferişteh*** *söyledi tārīhini*
Hacı Mustafā Efendi erdi kūy-ı rahmete **(Tarih 17/7)**

ferlen-:

1.) Aydınlanmak, canlanmak.

1.1. ferlenirsin:-*(i)r, -sin*
Hudā zāyiʿ eder mi hakkını ey dīde-i hūn-rīz
Görürsün vech-i yāri ***ferlenirsin*** *böyle kalmazsın* **(Gazel 119/5)**

fermān:

1.) Emir, buyruk.

1.1. fermānıma:-*(ı)m, -a*
İncāz ederim vaʿdimi illā demedin mi
Ādābı gözet lā deme ***fermānıma*** *karşı* **(Gazel 239/5)**

1.2. fermānına:-*(ı)n, -a*
Sevindir hātır-ı mahzūnumu yārān meyānında
Senin ***fermānına*** *karşı nenin icrāsı müşkildir* **(Kaside 38/28)**

1.3. fermānına:-*ı, -n, -a*
Nedāmet köşesinde kaldım artık hāʾif ü melhūf
Ümīdim yalnız lā taknatū ***fermānına*** *maʿtūf* **(Müseddes 2/17)**

1.4. fermanınla:-*(ı)n, -la*
İlāhī eyledin bir kabza topraktan beşer peydā
Beşerde oldu ***fermanınla*** *idrāk ü nazar peydā* **(Kaside 4/1)**

fermān buyur-:

1.) Emretmek.

1.1. fermān buyur-:-*du*
Şāh-ı merāhim-intimā maʿrūzunu gördü becā
Fermān buyurdu *cā-be-cā inşāsı oldu müstakar* **(Tarih 16/9)**

fermān-ber-i fermān:

1.) Emrini yerine getiren, emrine itaat eden (kimse).

1.1. fermān-ber-i fermān:-*ı, -y, -ım*
Anın ***fermān-ber-i fermānıyım*** *vicdān ü cānımla*
Gönül iklīmine hükm eyleyen bir şehriyārım var **(Muhammes 2/5)**

fermān-ı İlāhī:

1.) Allah'ın emri.

1.1. fermān-ı İlāhī:
Bir ʿārif-i billāha edip ʿarz-ı dehālet
***Fermān-ı İlāhī** ne ise eyle itāʿat* **(Kaside 50/15)**

fermān-ı kerem:

1.) Lütuf, emri, buyruğu.

1.1. fermān-ı kerem:
Fazl ü ʿirfānımı ger duysa Şehin-şāh-ı cihān
*Şüphesiz sānih olur nāmeme **fermān-ı kerem*** **(Kaside 41/45)**

fermān-revā-yı bahr ü ber:

1.) Karada ve denizde hükmü geçen; dünya hükümdarı (II. Abdülhamid Han).

1.1. fermān-revā-yı bahr ü ber:
*Şāhin-şeh-i fārūk-fer **fermān-revā-yı bahr ü ber***
Haydar sirişt ü Cem gulām Abdülhamīd kām-ver **(Tarih 16/1)**

ferrāce:

1.) (Ar. ferâce): Kadınların sokakta yaşmakla beraber giydikleri üst giysi. Ulemanın giydiği geniş ve kolları yarık bir tür biniş, cübbe.

1.2. ferrāce:
Sen sūret-i ādemde ferişteh görülürsün
***Ferrāce** kayar kūşe-i dāmāna düşerse* **(Gazel 202/4)**

1.1. ferrāceye:-*y, -e*
***Ferrāceye** destāra verilmişse kemālāt*
Germābede ey hāce fazīlet bulamazsın **(Gazel 132/5)**

ferş eyle-:

Yaymak, döşemek.

1.1. ferş eyle-:-*r, -im*
Cūy-bār-ı eşkimi gelsin temāşā eylesin
*Cebhemi **ferş eylerim** akdām-ı yāre pul gibi* **(Gazel 228/2)**

ferş-i cebīn kıl-:

Alnını döşemek, sermek.

1.1. ferş-i cebīn kıl-:
Sīnemi mihr-i muhabbet ile eyle teshīn
*Zīr-i akdāmına ihlās ile **kıl ferş-i cebīn*** **(Kaside 34/16)**

ferş-i rū eyle-:

1.) Yüz hasırı, halısı; seccade; havlu etmek.

1.1. ferş-i rū eyle-:-*r, -iz*
***Ferş-i rū eyleriz** ikdām-ı ahillāya fakat*
Çeşm-i aʿdāya göre hār-ı mugaylānız biz **(Gazel 84/4)**

ferve-i semmūr:

1.) Samur kürk.

1.1. ferve-i semmūr:-*a*
Her biri bilāhare zıd ile olmuş münkeşif
*Çehre-i berrāk-ı yāre **ferve-i semmūra** bak* **(Gazel 106/2)**

1.2. ferve-i semmūr:-*e, -dir*
Dikkat etsen ferve-i semmūredir hep ihtirām
Ādemi hoş gösteren ağyār u yāre pāradır **(Gazel 56/3)**

feryād:

1.) Yüksek sesle bağırma, haykırış, çığlık; şikâyet etme, inleme, sızlanma.

1.1. feryād:
*Gūyā yıkacak ʿālemi **feryād** ile Fennī*
Memnūn-ı visāl eyle şunu cānım efendim **(Gazel 144/5)**

1.2. feryād:
*Derūnum dāğını dildāra ey **feryād** sen söyle*
Yā ey bād-ı seher yā ey dil-i nā-şād sen söyle **(Gazel 197/1)**

1.3. feryād:
Yeter artık nevā-yı diğer īcād etsen olmaz mı
*Ser-i dildārı tasdīʿ eyledin **feryād** ile ey dil* **(Gazel 207/6)**

1.4. feryāda:-*a*
Otuz yıldır beni menʿ etti minhāc-ı terakkīden
*Bakın **feryāda** hakkım yok mudur baht-ı zebūnumdan* **(Kıt'a 9/2)**

1.5. feryāde:-*e*
Merhamet kıl bende-i nāçīzini maʿzūr tut
*Hāsıl oldu neylesin **feryāde** mecbūriyeti* **(Kaside 37/34)**

1.6. feryādıma:-*(ı)m, -a*
*Acır elbet gün olur giryeme **feryādıma** yār*
Ne kadar cevr ü cefā etse sitem-kār olsa **(Gazel 184/6)**

1.7. feryādım:-*(ı)m, -(ı)*
*Ne tedbīr ittihāz etsem duyursam yāre **feryādım***
O sūzişli nevālar nağmeler savt-ı zübāb oldu **(Gazel 226/4)**

1.8. feryādımı:-*(ı)m, -ı*
*Rahm edip sevgili pīr ʿaşkına **feryādımı** kes*
Bundan artık da sana ʿarz-ı niyāz etmem bes **(Müsebba 2/58)**

1.9. feryādımı:-*(ı)m, -ı*
Bu sūziş-i hicrān ile tā kūyuna gitsin Cānānı acıtsın
***Feryādımı** terfīk edeyim bād-ı sabāya Emvāc-ı hevāya* **(Müstezad 1/3)**

1.10. feryādımız:-*(ı)mız*
*Nihāndır giryemiz **feryādımız** peygūle-i dilde*
O müthiş nālelerden naʿre-i mestāneden geçtik **(Gazel 114/2)**

1.11. feryādımla:-*(ı)m, -la*
*Tāliʿ-i hābīde **feryādımla** bīdār olmadı*
Sır nedir bilmem felek tabʿımca devvār olmadı **(Gazel 232/1)**

1.12. feryādından:-*ı, -n, -dan*
*Bī-günāhın **feryādından** el-hazer*
Menzil-i maksūdun sedd-i rāhıdır **(Diğer 4/8)**

1.13. feryādını:-*ı, -n, -ı*
*Gizlemektir maʿrifet pervāne-veş **feryādını***
Fennīyā zannetme kim taklīd-i bülbüldür hüner **(Gazel 37/7)**

feryād et-/eyle-:

1.) Yüksek sesle bağırmak, haykırmak, sızlanmak.

1.1. feryād et-:
Bu deyr-i bī-sebāta dil veren dīvāneden kalmaz
*Metāʿ-ı dehr için **feryād eden** çengāneden kalmaz* **(Gazel 87/1)**

1.2. feryād et-:-*ecek*
Bir mürg-i hazīnim uçacak bāl ü perim yok
***Feryād edecek** çırpınacak tāb u ferim yok* **(Müseddes 3/6)**

1.3. feryād et-:-*(e)r*
*Sana **feryād eder** efrād ü evtād*
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/8)**

1.4. feryād et-:*erek*
Bahtım bana el verse de sarılsam eteğinden
***Feryād ederek** pāyine nesr-i dürer etsem* **(Gazel 149/4)**

1.5. feryād et-:*-(e)r, -im*
*Ben bir ümīd ile **feryād ederim** kūyunda*
Eyledim āhımı gūyā ki müvellā-yı ümīd **(Kaside 46/61)**

1.6. feryād eyle-:*-me*
Bāğ-bān eyler seni reyyān-cū-yı merhamet
*Gül gibi sabr eyle **feryād eyleme** bülbül gibi* **(Gazel 228/4)**

1.7. feryād eyle-:*-r, -im*
*Yanar sabr u karārım Fennīyā ben **eylerim feryād***
Yazarken bu ser-encāmı elimde hāme kan ağlar **(Gazel 249/7)**

1.8. feryād eyle-:*-y, -em*
*O da imdād etmezse kime yā **eyleyem feryād***
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/27)**

feryād ol-:

1.) Feryat figan etmek, haykırıp inlemek.

1.1. feryād ol-:*-du*
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel
*ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı **feryād oldu** gel* **(Muhammes 3/10)**

1.2. feryād ol-:*-du*
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu gel
Nerdesin ey dilber-i ʿālī-tebārım nerdesin **(Muhammes 3/3)**

1.3. feryād ol-:*-du*
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel
*ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı **feryād oldu** gel* **(Muhammes 3/5)**

1.4. feryād ol-:*-du*
*ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı **feryād oldu** gel*
Ey veren tāb-ı rūhıyla kāʾināta nūr u fer **(Muhammes 3/8)**

feryād u āh ol-:

1.) Feryat figan etmek, inlemek.

1.1. feryād u āh ol-:*-du*
*Leyālīde anınçün hemdemim **feryād u āh oldu***
Seherlerde sirişkim gıbta-fermā-yı miyāl oldu **(Müseddes 2/23)**

feryād u figān:

1.) Yüksek sesle bağırıp haykırma; ağlayıp inleme.

1.1. feryād ü figān:*-(ı)m*
*Sipihre līk **feryād ü figānım** etmedi teʾsīr*
Sumāh-ı çarhı ʿirfān ehline karşı ehem buldum **(Kaside 49/12)**

1.2. feryād u figān:*-(ı)m, -la*
Serāser dilberān-ı çarha karşı iftihārım var
*Haberdār etmeyip ağyārı **feryād u figānımla*** **(Muhammes 2/3)**

feryād ü nāliş:

1.) Feryat edip inleme.

1.1. feryād ü nāliş:*-den*
*Nāʾil-i feyz olmadır **feryād ü nālişden** merām*
Cerr-i muğnimdir hemān tasvīr-i daʿvādan garaz **(Gazel 95/2)**

feryāda düş-:

1.) Feryat etmek.

1.1. feryāda düş-:*-me*
Nār-ı ʿaşka yan yakıl derd ehli ol pervāne-veş
*Derd için **feryāda düşme** bülbül-i şeydā gibi* **(Gazel 233/6)**

feryāda gel-:

1.) Feryat etmek; yüksek sesle bağırıp çağırmak, inlemek.

1.1. feryāda gel-:*-(i)r*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
*Etse mirʾāta nazar ʿaksi **gelir feryāda*** **(Kaside 34/3)**

1.2. feryāda gel-:*-(i)r*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
*Etse mir ʾāta nazar ʿaksi **gelir feryāda*** **(Kaside 34/6)**

1.3. feryāda gel-:*-(i)r*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
*Etse mirʾāta nazar ʿaksi **gelir feryāda*** **(Kaside 34/9)**

1.4. feryāda gel-:*-(i)r*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
*Etse mirʾāta nazar ʿaksi **gelir feryāda*** **(Kaside 34/12)**

1.5. feryāda gel-:*-(i)r*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
*Etse mirʾāta nazar ʿaksi **gelir feryāda*** **(Kaside 34/15)**

1.6. feryāda gel-:*-(i)r*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
*Etse mirʾāta nazar ʿaksi **gelir feryāda*** **(Kaside 34/18)**

1.7. feryāda gel-:*-(i)r*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
*Etse mirʾāta nazar ʿaksi **gelir feryāda*** **(Kaside 34/21)**

ferzāne:

1.) Âlim, bilgin, hakîm, feylesof; ***tas.*** Nefsani bağlardan sıyrılmış kimse, derviş.

1.1. ferzāne:
Kuyūd-ı nefsden āzādeyiz bī-bāk ü pervāyız
*Hakīmiz feylesofuz ʿāleme **ferzāne** geldik biz* **(Gazel 69/4)**

fes:

1.) Şapka yerine kullanılan, kırmızı, kalın çuhadan yapılmış, tepesinde püsküllü olan, silindir biçiminde başlık.

1.1. fes:
İsterim bād-ı sabālar da seni okşamasın
*Etmesin zülf-i dilāvīzine katʿā **fes** mes* **(Gazel 91/3)**

fesād ü mekr:

1.) Fesat ve hile.

1.1. fesād ü mekr:*-i*
***Fesād ü mekri** çoktur çerh ile ahz ü ʿatādan geç*
Has ü hāşāk ile doldurma kalbi māsivādan geç **(Müsebba 1/29)**

fesāhat:

1.) Açık, anlaşılır, güzel konuşma kabiliyeti.

1.1. fesāhatla:*-la*
Fazīletle maʿrūf ehl-i ʿirfān değil miyiz
***Fesāhatla** mevsūf merd-i meydān değil miyiz* **(Gazel 70/1)**

fesāra'l-kavlü zeynen fī makālī:

1.) "Sözlerin anlatımları (yalvarmalarım) değersiz kaldı" anlamındaki bir Arapça ibare (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. fesāra'l-kavlü zeynen fī makālī:

Fesāra'l-kavlü zeynen fī makālī
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/14)**

feşfaaʿ lene:

1.) "Şefaat eyle!" anlamında Arapça bir ibare (E. Balı, kişisel iletişim, 17 Mart 2020).

1.1. feşfaaʿ lene:
Gad habeni fiʿlul radiyyi me min sevābin fī yedi
***Feşfaaʿ lene** ye seyyidi la siyyeme yevmeʾl-hisābi* **(Kaside 51/1)**

feth-i bāb ol-:

1.) Kapının açılması; ulaşmak.

1.1. feth-i bāb ol-:-*ma, -dı*
Su gibi dāʾire-i yāri dolandım kaldım
***Feth-i bāb olmadı** ammā ki bulandım kaldım* **(Gazel 150/1)**

1.2. feth-i bāb ol-:-*mak*
Ki müstebʿid değildir ʿafv-ı Haktan ***feth-i bāb olmak***
ʿUsātın hakkıdır lā taknatū dan kām-yāb olmak **(Müseddes 2/20)**

feth-i dehān et-/eyle-:

1.) Ağzını açmak; söz söylemek, konuşmak.

1.1. feth-i dehān et-:-*e, -mez*
İbn-i Hācib olamaz perde-ber-endāz-ı hicāb
Der-i fazlında Harīrī ***edemez feth-i dehān*** **(Kaside 45/43)**

1.2. feth-ı dehān eyle-:-*me, -den*
Sana mahsūstur ey şūh-ı fetānet-perver
Anlamak muzmerimi ***feth-ı dehān eylemeden*** **(Gazel 170/7)**

feth-i dehen edeme-:

1.) Ağzını açamamak; konuşamamak, sözünün üstüne söz söyleyememek.

1.1. feth-i dehen edeme-:-*z*
***Edemez feth-i dehen** mahzar-ı ʿulyāsında*
Lāl olur İbn-i Kemāl ʿaczini eyler ikrar **(Kaside 43/15)**

fetholun-:

1.) Açılmak; ele geçirilmek, zapt edilmek.

1.1. fetholunur:-*(u)r*
Fennī sen o vasfeylediğim yāri seversin
Her müşkil işin ***fetholunur** müjdeler olsun* **(Gazel 134/5)**

fettān:

1.) Fitneci, karıştırıcı; ***mec.*** Gönül ayartıcı, cilveli.

1.1. fettānım:-*(ı)m*
Bence teklīfe mahal kalmadı cānānım için
Gözde nem var ise ol gözleri ***fettānım** için* **(Gazel 163/1)**

fetvā çıkar-:

1.) Belli bir konuda dinî hukuk kurallarına göre izin almak; hüküm koymak.

1.1. fetvā çıkar-:-*(ı)r*
Seni tahrīr yazar deftere Kātip Çelebi
Böyle ***fetvā çıkarır** hazretine Kādıhān* **(Kaside 45/44)**

feverān et-:

1.) Fışkırmak.

1.1. feverān et-:-*ti*
Mācerā-yı dem-i vuslat ki gelip hātırıma
Kıdr-i hūnāb-ı sirişkim ***feverān etti** yine* **(Gazel 190/3)**

fevk:

1.) Üst, üst taraf, yukarı.

1.1. fevkinde:-*in, -de*
Bunun ***fevkinde** Fennī ādeme nefʿ-ı ʿazīm olmaz*
Kapan akdām-ı pīre nefsini etsin sana taʿlīm **(Gazel 68/8)**

fevka'l-ʿāde:

1.) Çok güzel, mükemmel, emsalinden üstün.

1.1. fevka'l-ʿāde:
Gıll ü gışden sāde ***fevka'l-ʿāde** bir meşşātadır*
Şāhid-i maʿnāyı hüsn-i hat ile söyler kalem **(Kaside 24/21)**

fevvāre-i envār-ı hikmet:

1.) Hikmet nurlarının fıskiyesi (dağıtanı, saçanı).

1.1. fevvāre-i envār-ı hikmet:
Cebīnin matlaʿ-ı nūr-ı siyādet
Dilin ***fevvāre-i envār-ı hikmet*** **(Kaside 28/3)**

fevz ü fırsat ver-:

1.) Muzaffer etmek ve uygun koşulları sağlamak.

1.1. fevz ü fırsat ver-:-*me, -sin*
Mār-ı bed-girdār için pervāza kudret vermesin
Fırka-i hussāda Rabbim ***fevz ü fırsat vermesin*** **(Gazel 175/1)**

fevz ü necāt:

1.) Zafer, kurtuluş, selamet.

1.1. fevz ü necāt:
Ādeme ***fevz ü necāt** verir nedāmet ey Şehā*
Āsima melceʾ-penāhdır ol Habīb-i Kibriyā **(Tahmis 8/16)**

feyezān eyle-:

1.) Taşmak.

1.1. feyezān eyle-:-*r*
Zencebīl-i kerem ***eyler** kaleminden* ***feyezān***
Öyle bir münşī-yi ekmel ki alırsa eline **(Kaside 45/21)**

feyfā-yı ümīd:

1.) Ümit çölü.

1.1. feyfā-yı ümīd:
Geri korsan beni emsāl-i hakīrānemden
Tenk olur dīde-i gam dīdeme ***feyfā-yı ümīd*** **(Kaside 46/41)**

feylesof:

1.) Filozof.

1.1. feylesofuz:-*uz*
Kuyūd-ı nefsden āzādeyiz bī-bāk ü pervāyız
Hakīmiz ***feylesofuz** ʿāleme ferzāne geldik biz* **(Gazel 69/4)**

1.2. feylesof:
Enfūs u āfākda meşhūd iken ʿāyetlerin
Künhünü bilmekten ʿācizdir yine her ***feylesof*** **(Kıt'a 3/2)**

feyyāz-ı maʿārif:

1.) İlmi, marifeti çok, bol olan (II. Abdülamid Han).

1. feyyāz-ı maʿārif:

Dürerbār-ı ʿavārif öyle feyyāz-ı maʿārif kim
Maʿārif devre-i feyzinde taʿammüm etse kābildir **(Kaside 38/10)**

feyz:

1.) İlim, irfan, marifet; lütuf, ihsan; ***tas.*** Allah tarafından kula lütfedilen ve ilham yoluyla kalbe gelen şey, varidat.

1.1. feyz:
Der-i Hünkārdan dūr olma Fennī ***feyz*** *ise maksūd*
Kul ol bir Pādişāha Bādīyā hürriyet istersen **(Gazel 246/8)**

1.2. feyz:
Seherde girye-nāk ol dilde ***feyz*** *ister isen Fennī*
Olur cevf-i sadefte ebr-i nīsāndan dürer peydā **(Kaside 4/9)**

1.3. feyzi:-*i*
Hālıku'l-ervāh verdi ***feyzi*** *rūhāniyyete*
Rūh māʾildir anınçün dāʾimā ʿulviyyete **(Tahmis 4/6)**

1.4. feyzidir:-*i, -dir*
Keʾenne mest-i cāmı ***feyzidir*** *ʿallāme-i Cāmī*
Der-i fazlında Beyzāvī ise bir kara cāhildir **(Kaside 38/12)**

1.5. feyzine:-*i, -n, -e*
Feyzine *müstağrak olur ʿālem-i insāniyyet*
Ne zemān etse beni nevʿine erzān-ı kerem **(Kaside 41/18)**

1.6. feyzle:-*le*
Feyzle *sāhire-i ʿālemi tenvīr ettin*
Eyle bu ʿabd-i hakīrin de çerāğın işʿāl **(Kaside 40/46)**

feyz al-:

1.) Bir kimsenin maneviyatından veya ilminden faydalanmak, feyizlenmek.

1.1. feyz al-:-*(ı)r*
Kapında ***feyz alır*** *bil-cümle tālib yā Resūlallah*
Olur sāyende hāsıl her metālib yā Resūlallah **(Kaside 16/1)**

1.2. feyz al-:-*(ı)r*
Muhakkak feyz alır kim yüz sürerse bu feyzgāha
Mürāʿat-ı edeb şartıyla gel Nābī bu dergāha **(Tahmis 1/12)**

1.3. feyz al-:-*mak*
Feyz almak *için sabr ile oldum mütehallī*
Bir hüsn-i nazar etmedi farkımda tecellī **(Müseddes 3/19)**

1.4. feyz al-:-*mış*
Var mıdır hiç dil-i pür-kīn ile bir ***feyz almış***
Münhasif māh-ı şeb muzlimi tenvīr etmez **(Gazel 71/5)**

feyz u ikbāl:

1.) İlim, irfan ve baht, talih.

1.1. feyz u ikbāl:-*(i)m, -e*

Bārī gerdūn bana arsızlığı telkīn etsin
Feyz u ikbālime *şermendeliğim perde ise* **(Gazel 180/4)**

feyz u irtifāʿī:

1.) Feyiz ve yükseklik (yücelik).

1.1. feyz u irtifāʿī:
Kime el verse ol Pīr-i Rufāʿī
Bulur elbette ***feyz u irtifāʿī*** **(Kaside 31/3)**

feyz ü mesʿūdiyet:

1.) İhsan ve mutluluk.

1.1. feyz ü mesʿūdiyet:-*i*
Girse bir matlab ele bī-minnet ü bī-intizār
Bundadır el-Hakk cihānın ***feyz ü mesʿūdiyeti*** **(Kaside 37/5)**

feyz u rifʾat:

1.) Bereket ve yücelik.

1.1. feyz u rifʾat:-*i*
Yā Resūlallah dökmezler seherde āb-rū
Rīş-i pākinden arar ʿuşşāk ***feyz u rifʾati*** **(Kıt'a 24/1)**

feyz ü sıhhat:

1.) Bolluk, bereket ve sağlık.

1.1. feyz ü sıhhat:
Feyz ü sıhhat *yāri olsun ʿavn ü nusret yāveri*
Taht-ı ʿālī baht-ı ʿOsmānīde kalsın pāyidār **(Kaside 39/58)**

feyz ü terakkī:

1.) Lütuf ve (bir makamda) yükselme.

1.1. feyz ü terakkī:
Eller arsızlanarak ***feyz ü terakkī*** *buluyor*
Bana ammā ki bu vādīde hacālet geliyor **(Kaside 48/21)**

feyzal-:

1.) Feyizlenmek, bereketlenmek. (Bolluk, bereket zamanı; hüküm sürülen zamanlar kastedilmektedir.)

1.1. feyzal-:-*(ı)r, -ken*
Kūy-ı gurbette biz eller eline bakmadayız
Feyz alırken *yapışan kūşe-i dāmānımıza* **(Gazel 182/4)**

1.2. feyzal-:-*(ı)r*
Feyz alır *neşv ü nemā buldukça merdüm-zādeler*
Refte refte müstehak bār olur har yavrusu **(Gazel 241/2)**

feyzgāh:

1.) Feyiz alınacak yer.

1.1. feyzgāha:-*a*
Muhakkak feyz alır kim yüz sürerse bu ***feyzgāha***
Mürāʿat-ı edeb şartıyla gel Nābī bu dergāha **(Tahmis 1/12)**

feyz-i cāvid:

1.) Sonsuz bereket, ihsan.

1.1. feyz-i cāvid:-*e*
Yüzünden çok ekābir nāʾil oldu ***feyz-i cāvide***
O Pīr-i muhteşem seccāde-pīrā-yı velāyettir **(Kaside 30/3)**

feyz-i cedīd:

1.) Yeni bir huzur, refah.

1.1. feyz-i cedīd:
Yani yapıp hatt-ı hadīd celb eyledi ***feyz-i cedīd***
Oldu ahālī müstefīd eyler duʿā şām ü seher **(Tarih 16/11)**

feyz-i ebnā-yı beşer:

1.) İnsanoğullarının bolluğu.

1.1. feyz-i ebnā-yı beşer:
Feyz-i ebnā-yı beşer *dīde-i giryān iledir*
Revnak-ı rūy-ı çemen karte-i bārān iledir **(Gazel 32/1)**

feyzī ez-bezm-i neşāt-i mā harīfān gāfilend:

1.) "Ey Feyzî, neşe meclisimizin feyzinden güz mevsimindekiler gafildir!" anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. feyzī ez-bezm-i neşāt-i mā harīfān gāfilend:
Ez-kemāl-i zovk-i mā dünyā perestān gāfilend
Feyzī ez-bezm-i neşāt-i mā harīfān gāfilend **(Tahmis 9/12)**

feyz-i Hudā:

1.) Allah'ın feyzi.

1.1. feyz-i Hudā:
Andaki sırr u maʿānīde tenāhī yoktur
Şüphesiz ***feyz-i Hudā*** *sūretidir sūret-i Pīr* **(Kaside 33/8)**

1.2. feyz-i Hudā:
Kaleminden cereyān etmededir ***feyz-i Hudā***
Mihberinden nebeʿān etmededir āb-ı zülāl **(Kaside 40/18)**

1.3. feyz-i hudā:-*dan*
Nā-hak yere bir mürçenin gönlünü kırma
Kām almağa ʿarzū-keş isen ***feyz-i Hudādan*** **(Kaside 50/11)**

feyz-i hüsn-i nazar-ı pādişeh-i ʿadl-ʿāyīn:

1.) Adaletli padişahın güzel bakışının feyzi, coşkusu.

1.1. feyz-i hüsn-i nazar-ı pādişeh-i ʿadl-ʿāyīn:
Dāʾīm olsun o Veliy-yi niʿamın farkında
Feyz-i hüsn-i nazar-ı Pādişeh-i ʿadl-ʿāyīn **(Kaside 42/36)**

feyz-i İlāhī:

1.) Allah'ın bolluğu, bereketi.

1.1. feyz-i İlāhī:-*den*
Muhtekirler almasın ***feyz-i İlāhīden*** *nasīb*
Bu gürūh-ı ekābire Allah vüsʿat vermesin **(Gazel 175)**

feyz-i inşā:

1.) Yazma ilmi, marifeti.

1.1. feyz-i inşā:-*y, -ı*
Feyz-i inşāyı *bu vaziyetle etti iğtinām*
Oldu hep bu sāyede mergūb u şīr-ten ter kalem **(Kaside 24/4)**

feyz-i ʿirfān:

1.) İrfan feyzi.

1.1. feyz-i ʿirfān:-*ı*
Bahāüddīn-i Nakşīden alırlar ***feyz-i ʿirfānı***
Takīdir pākdir ʿālī-makardır Nakşibendīler **(Kaside 36/10)**

feyz-i ʿirfān u muhabbet:

1.) Sevgi, aşk ve irfan feyzi.

1.1. feyz-i ʿirfān u muhabbet:
Fennīyā sūret-perest olmaktan eyle ictināb
Feyz-i ʿirfān u muhabbet *ʿālem-i maʿnādadır* **(Gazel 38/7)**

feyz-i medh:

1.) Övgünün bolluğu, coşkusu.

1.1. feyz-i medh:-*(i)n*
Āteşīn bir gazel inşādına geldi nevbet
Feyz-i medhin *ki dil ü tabʿımı etti teshīn* **(Kaside 42/29)**

feyz-i Mevlā:

1.) Allah'ın bereketi; ilmi, irfanı.

1.1. feyz-i Mevlā:-*y, -a*
Feyz-i Mevlāya *olur bu sāyede mazhar kalem*
Hırz-ı cāndır hüsn-i īmāndır senā-yı Hazreti **(Kaside 24/56)**

feyz-i nazar:

1.) Tesirli bakış.

1.1. feyz-i nazar:-*(ı)n*
Her hāra bedel gül yetişir güller olur cān
Feyz-i nazarın *arz-ı gülistāna düşerse* **(Gazel 202/3)**

1.2. feyz-i nazar:-*(ı)n*
Pīrim beni öldürme alıp farkı serimden Kesme üzerimden
Feyz-i nazarın *mürde-dile rūh-ı revāndır Sermāye-i cāndır*
(Müstezad 2/5)

feyz-i nehār:

1.) Gündüzün feyzi.

1.1. feyz-i nehār:
Der heme ān hükm-i zemān başka başkadır
Feyz-i nehār *verd-i bahār güne günedir* **(Gazel 64/8)**

feyz-ı Rızā:

1.) Allah'ın rızasının feyzi.

1.1. feyz-ı Rızā:-*y, -ı*
Etmeğe ʿāzim isen ***feyz-ı Rızāyı*** *tahsīl*
Koymak istersen eğer ʿāleme bir yād-ı cemīl **(Müsebba 2/40)**

feyz-i şefāʿat:

1.) Şefaat bolluğu, bereketi.

1.1. feyz-i şefāʿat:-*tan*
Ki hiç bir mücrime etmiş değilsin fazlını imsāk
Kulun Fennī yi mahrūm eyleme ***feyz-i şefāʿattan*** **(Kaside 15/9)**

1.2. feyz-i şefāʿat:-*tan*
Kurʾān ile Rabb-ı Ganī öğmüş yaratmıştır seni
Feyz-i şefāʿattan *beni rahm eyleyip kıl hisse-yāb* **(Kaside 20/24)**

feyz-i tabīʿat:

1.) Tabiatın bolluğu, bereketi, ilhamı.

1.1. feyz-i tabīʿat:-*ten*
Doldurur hātırlara envār-ı enver sözlerim
Şevk alır ***feyz-i tabīʿatten*** *münevver sözlerim* **(Tahmis 4/2)**

feyz-i teveccüh:

1.) Teveccüh bolluğu.

1.1. feyz-i teveccüh:-*ten*
Etme Fennī kulunu ***feyz-i teveccühten*** *dūr*
Merhamet kıl Haseneyn ʿaşkına yā Hazret-i Pīr **(Kaside 33/16)**

feyz-i vezāret:

1.) Vezirlik feyzi.

1.1. feyz-i vezāret:-*le*
Dilerim sen olasın ***feyz-i vezāretle*** *bekām*
Ola mahdūm-ı necībin de vezīr-ibn-i vezīr **(Kaside 47/16)**

feyz-yāb ol-:

1.) Feyiz bulmak, bolluk ve bereket görmek.

1.1. feyz-yāb ol-:-*du*
Yüzünden ***feyz-yāb oldu*** *nice zāt*
Ona meftūndur fazl u füyūzāt **(Kaside 31/9)**

1.2. feyz-yāb ol-: -*mak*

Feyz-yāb olmak *için dilde ümīdim muhkem*
Çünkü sevk eylediler dergeh-i irşāda beni **(Gazel 223/8)**

fezāʾil-āşinā:

1.) Fazilet, hüner sahiplerini tanıyan.

1.1. fezāʾil-āşinā:
Buyursun işte Fennī işte meydān-ı hünermendān
Fezāʾil-āşinā *bir şāʿir-i muʿcīz-beyān yok mu* **(Gazel 216/10)**

fezā-yı sīne:

1.) Gönüldeki yer.

1.1. fezā-yı sīne:*-m, -i*
Fezā-yı sīnemi *ʿaşkınla lebrīz eyle yā Rabbī*
Uyandır dīde-i cānı seher-hīz eyle yā Rabbī **(Kaside 12/1)**

fidān:

1.) Yeni yetişen ağaç; ***mec.*** Yeni yetişip gelen güzel (kadın).

1.1. fidān:*-i, -di*
Ki bir handān yurdunda bir tek ***fidān*** *idi*
Akārib ü ahbābı nasıl mātem etmesin **(Tarih 14/4)**

fıdda:

1.) Gümüş.

1.1. fıddadan:*-dan*
Seng-i taʿnından leʾīmin baʿzan eyler ihtirāz
İktisā eyler anınçün ***fiddadan*** *miğfer kalem* **(Kaside 24/24)**

fidye-i cāh:

1.) Makam, mevki fidyesi.

1.1. fidye-i cāh:
Fidye-i cāh *ise terfīʿidir ehl-i hünerin*
ʿAynı emvāle düşer çünkü zekāt-ı emvāl **(Kaside 40/62)**

fidye-i cāh u iclāl ol-:

1.) Büyüklük ve makam fidyesi olmak.

1.1. fidye-i cāh u iclāl ol-:*-sun*
Yap yıkık gönlümü mesʾūlümün isʿāfıyla
Size ***olsun*** *bu da bir* ***fidye-i cāh u iclāl*** **(Kaside 40/61)**

figān:

1.) Izdırapla bağırma, haykırma, feryat.

1.1. figānım:*-(ı)m*
Gelir de hātıra şāyet sorarsan hālimi ey şūh
Figānım *ney sirişkim seyl ü kaddim nūndur sensiz* **(Gazel 75/3)**

1.2. figānım:*-(ı)m*
Dil-i dīvāneyi neyle mütesellī kılayım
Ney gibi inletip artırma ***figānım*** *gitme* **(Gazel 192/3)**

2.) Acı ile haykırma, feryat; "eyvah!" anlamında bir acı ünlemi.

2.1. figān:
Şeb-i firkatte kaldım dūr düştüm dūr māhımdan
Figān baht-ı siyāhımdan figān baht-ı siyāhımdan **(Gazel 245/1)**

2.2. figān:
Şeb-i firkatte kaldım dūr düştüm dūr māhımdan
Figān *baht-ı siyāhımdan figān baht-ı siyāhımdan* **(Gazel 245/1)**

figān ü zār:

1.) Ağlayıp inleme.

1.1. figān ü zār:*-(ı)m, -a*
Hattā ***figān ü zārıma***
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/28)**

figān-ı vālideyn:

1.) Anne ve babanın haykırışı.

1.1. figān-ı vālideyn:
Figān-ı vālideyn *ʿarşa dayansa*
ʿAceb mi sığmasa kutr-ı semāya **(Tarih 13/7)**

fıkh ü ādāb ü meʿānī:

1.) Fıkıh, edepler (edebiyat) ve manalar (düzgün ve yerinde söz söyleme) ilmi.

1.1. fıkh ü ādāb ü meʿānī:*-y, -i*
Hikmet ü heyʾet oku kalmaya hātırda melāl
Fıkh ü ādāb ü meʿānīyi *tamām ezbere al* **(Müseddes 4/7)**

fikr:

1.) Fikir; düşünce.

1.1. fikridir:*-i, -dir*
Düşürdün ben gibi bin bin nice ʿāşıkları derde
Visālin ***fikridir*** *ancak tecellī eyleyen serde* **(Müsebba 3/5)**

1.6. fikrim:*-(i)m*
Dāʾimā ***fikrim*** *yoluyla hizmete masrūf iken*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/22)**

1.2. fikrimde:*-(i)m, -de*
Sāye-i feyzinde istiksār olunmaz gerd-i sīm
Şāʿir-i dānişverim ***fikrimde*** *yoktur inhisār* **(Kaside 39/42)**

1.3. fikrimi:*-(i)m, -i*
Sünbül-i zülfün ne sūretlerde kıldı tār ü mār
Fikrimi *bu āna dek böyle perīşān görmedim* **(Gazel 156/5)**

1.4. fikrimi:*-(i)m, -i*
Fikrimi *sevk eyledim idrāk-i Zāta sū-be-sū*
Anladım beyhūdedir hāriçten etmek cüst ü cū **(Kaside 7/11)**

1.5. fikrimi:*-(i)m, -i*
Fikrimi *istediğim vechile tasvīr eyler*
Nakş-ı hāmemdir olan zīb-i temennā-yı ümīd **(Kaside 46/57)**

1.7. fikrimin:*-(i)m, -in*
Merhamet kıl vazʿ-ı küstāhānemi maʿzūr tut
Çünkü yoktur ***fikrimin*** *hakkıyla mecmūʿiyeti* **(Kaside 37/75)**

1.8. fikrin:*-in*
Fikrin *gama düşmekse eğer eyle tezevvüc*
Rāhat yaşamak ister isen ferd ü bekār ol **(Gazel 137/5)**

1.9. fikrine:*-i, -n, -e*
Oluyor ***fikrine*** *ilhām-ı İlāhī rehber*
Ediyor ʿazmini tevfīk-i Hudā istikbāl **(Kaside 40/14)**

1.10. fikrine:*-i, -n, -e*
Beni ez-cümle perīşān ediyor tāliʿ-i dūn
Hālimi anlayanın ***fikrine*** *hayret geliyor* **(Kaside 48/20)**

1.11. fikrini:*-i, -n, -i*
Sūret-i Hakktan dönüp tahkīme kıldı kıyām
Yardım etti ***fikrini*** *icrāya meʾmūriyeti* **(Kaside 37/48)**

1.12. fikrini:*-i, -n, -i*
Melekler de bunu tasdīk edip derler evet öyle
İşittim fikrini birleştirip Fennī ile böyle **(Tahmis 7/14)**

1.13. fikrinin: *-i, -nin*
Fikrinin *mecbūrudur tedbīr-i sāʾib cānla*
Aklının meftūnudur her bār-ı reʾy ü istivār **(Kaside 39/8)**

1.14. fikriyle:*-i, -(y)le*
Sen hemān rāsih-dem ol ihlāsta ādem gibi
Şeytānat ***fikriyle*** *ağyār-ı mürāʿī çatlasın* **(Gazel 214/4)**

fıkr ü hayāl:

1.) Düşünce ve hayal.

1.1. fikr ü hayāl:*-(i)m*
Dolaşan havl-i zebānımda senin nāmındır
Gece gündüz emelim ***fikr ü hayālim*** *sensin***(Gazel 127/2)**

fikr ü nazar:

1.) Düşünce ve bakış, bakış açısı.

1.1. fikr ü nazar:
Fikr ü nazar *ʿakl-ı beşer rütbe rütbedir*
Zī-haberān bī-haberān başka başkadır **(Gazel 64/5)**

fikr ü niyet:

1.) Düşünce ve maksat.

1.1. fikr ü niyet:*-(i)n*
Mutlakā hāsıl olur her neyse ***fikr ü niyetin***
Var ise bir cānib-i ʿālīye mensūbiyetin **(Müfret 15/1)**

fıkra:

1.) Bölüm, kısım.

1.1. fıkrası:*-s, -ı*
Fennīyā her ***fıkrası*** *sīm ü zere müncer olur*
Kimyādan bahse benzer vasl-ı cānāndan bahis **(Gazel 14/7)**

fıkra-ı ʿaşk:

1.) Aşk hikâyesi.

1.1. fıkra-ı ʿaşk:*-(ı)mız*
Fıkra-ı ʿaşkımız *sığmaz kitāba*
Kalem zaptedemez mācerāmızı **(Şarkı 8/6)**

fikret-:

1.) Düşünmek, tefekkür etmek.

1.1. fikret-:
Mağmūm olursa bir fuʾad ʿümrānı eyler izdiyād
Fikr et günāhın olma şād dil mülkünü yıkmakla yap **(Kaside 20/5)**

1.2. fikret-:*-me*
Mantıkın ***fikretme*** *mevzūʿāt u mahmūlātını*
Eyle hakkıyle tezekkür Hālıkın āyātını **(Gazel 240/1)**

fikr-i cemāl:

1.) (Sevgilinin) güzel yüzünün düşüncesi.

1.1. fikr-i cemāl:*-(i)n, -le*
Leyāl-i fırkati ey şemʿ-i emel
Fikr-i cemālinle *rūşen eylerim* **(Şarkı 1/2)**

fikr-i faʿāl:

1.) Çalışkan, etkin fikirler.

1.1. fikr-i faʿāl:
ʿAlenen şöhretini kırdı Büzürc-mihrin
Andaki cerbeze-i kāmile ***fikr-i faʿāl*** **(Kaside 40/31)**

1.2. fikr-i faʿāl:*-i*
Fehm-i derrāki kılar Sāʾibe telkīn-i tarīk
Fikr-i faʿāli *Felātūnu eder istisgār* **(Kaside 43/11)**

fikr-i fesād:

1.) Bozgunculuk düşüncesi.

1.1. fikr-i fesād:
ʿAcabā yevm-i kıyāmetten ʿalāmet mi nedir
Şimdi ebnā-yı zemānda görülen ***fikr-i fesād*** **(Taştir 2/8)**

fikr-i şeh-i şevket-nişān:

1.) Yüce fermanlı padişahın fikri.

1.1. fikr-i şeh-i şevket-nişān:
Bildi nedir ol nükte-dān ***fikr-i Şeh-i şevket-nişān***
ʿArz u beyān etti hemān yaptırmak üzre bir memer **(Tarih 16/8)**

fıkr-i ʿulyā:

1.) Çok yüce fikir.

1.1. fıkr-i ʿulyā:
Üss-i eşyāyı ne bilsin sūfī-i kūteh nazar
Asl-ı eşyāyı hakīme ***fıkr-i ʿulyā*** *söyletir* **(Gazel 52/4)**

fikr-i vasl:

1.) Kavuşma düşüncesi.

1.1. fikr-i vasl:*-ın, -la*
Fikr-i vaslınla *ne kāşāne ne külhān biliriz*
Dil-i gam-dīdemize kūyunu mesken biliriz **(Gazel 82/1)**

fikr-i visāl:

1.) Sevgiliye kavuşma düşüncesi.

1.1. fikr-i visāl:*-den*
Hayālim bir zamān hālī değil ***fikr-i visālinden***
Visālindir benim her lahzā gönlümden geçen şimdi **(Gazel 220/2)**

fikrimce:

1.) Düşünceme göre, zannımca.

1.1. fikrimce:
Her hangi emel sīnede etti ise tasavvur
Hikmet ne ise etmedi ***fikrimce*** *teyessür* **(Müseddes 3/16)**

fikri(n)e dol-:

1.) Aklına gelmek.

1.1. fikri(n)e dol-:*-(a)r*
İncizāb eyler ***dolar*** *bikr-i meʿānī* ***fikrime***
Çekmezem īcād-ı mazmūn-ı cedīde ʿusreti **(Kaside 37/94)**

fiʿl:

1.) Fiil; olup gerçekleşmiş iş, yapılıp gerçekleşmiş hareket veya davranış, kasıtlı kasıtsız her türlü iş, eylem, amel.

1.1. fiʿlimle:*-(i)m, -le*
Ben seni unutmam mā dāme'l-hayāt
Kavlimi ***fiʿlimle*** *eylerim isbāt* **(Şarkı 1/7)**

fiʿle çık-:

1.) Eyleme dönüşmek; gerçekleşmek.

1.1. fiʿle çık-:*-maz, -sa*
Merāmım ***fiʿle çıkmazsa*** *bozulsun çarh-ı nā-mevzūn*
Diğerler Fennīyā şād oldu kaldım sāde ben mahzūn **(Muhammes 1/24)**

fiʿlen:

1.) Yapılan işler, davranışlar bakımından.

1.1. fiʿlen:
Halkan akdem hulken aʿzam mevliden aʿlā-yı nās
***Fiʿlen** ahsen kavlen esdaktır Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 21/4)**

1.2. fiʿlen:
***Fiʿlen** istikmāl-i esbāb-ı terakkī eyleyip*
Mazhar-ı ʿumrān u ʿirfān etti bu cemʿiyeti **(Kaside 37/22)**

fiʿl-i kerīh:

1.) Çirkin iş.

1.1. fiʿl-i kerīh:-*i*
Rakībin tabʿı bed güftārı bed evzāʿı beddir hep
*Evet **fiʿl-i kerīhi** mücib-i nefy eder hep* **(Gazel 7/1)**

firāk:

1.) Ayrılık, hicran.

1.1. firākın:-*ın*
***Firākın** tāze tāze dağlar peydā eder dilde*
Efendim zahm-ı hecrin kābil-i tımar olur sanma **(Gazel 194/2)**

1.2. firākınla:-*(ı)n, -la*
Benim bār-ı cefāyı çekmeye kābil ne hālim var
*Amān ey seng-i dil zār ü nizār oldum **firākınla*** **(Gazel 25/2)**

firāk-ı yār:

1.) Sevgiliden ayrılma.

1.1. firāk-ı yār:
*Dil **firāk-ı yār** ile tā şöyle nā-şād olduğum*
Gerçi mümkün mü amān āh vuslat-ābād olduğum **(Tahmis 8/4)**

fırāş-ı hāk:

1.) Toprak örtüsü.

1.1. fırāş-ı hāk:-*i, -dir*
Nazargāh-ı İlāhīdir makām-ı Mustafadır bu
*Melekler ser-te-ser bu hıttanın **fırāş-ı hākidir*** **(Tahmis 1/3)**

Firʿavn-ı Mūsā gark-ı āb ol-:

1.) Hz. Musa'yı ve İsrailoğullarını Mısır'dan sürmek isteyen Firavun'un (ve beraberindekilerin) suda boğulması (İsra 17/103).

1.1. Firʿavn-ı Mūsā gark-ı āb ol-:-*du*
Yoğrulsun münkir-i iʿcāz-hānem reşk ile Fennī
*Desinler Nilde **Firʿavn-ı Mūsā gark-ı āb oldu*** **(Gazel 226/7)**

Firdevs-i berīn:

1.) Yüce cennet.

1.1. Firdevs-i berīn:-*e*
Çıktı makarr-ı çarha tārīhin yazarken dūd-ı āh
*Rūh-ı Mekkī açtı **Firdevs-i berīne** doğru per* **(Tarih 4/2)**

fırka fırka:

1.) Bölüm bölüm.

1.1. fırka fırka:-*dır*
*Yol şaşıran Hakkı bulan **fırka fırkadır***
Mürde-dilān zinde-dilān başka başkadır **(Gazel 64/6)**

fırka-i ezdād:

1.) Muhalifler topluluğu.

1.1. fırka-i ezdād:-*ı*
*Gün olur **fırka-i ezdādı** perīşān eyler*
Rukabā yerde kalır sanmasın āh-ı seheri **(Gazel 221/4)**

fırka-i hussād:

1.) Haset edenler topluluğu.

1.1. fırka-i hussād:-*a*
Mār-ı bed-girdār için pervāza kudret vermesin
***Fırka-i hussāda** Rabbim fevz ü fırsat vermesin* **(Gazel 175/1)**

firkat:

1.) Ayrılık.

1.1. firkati:-*i*
*Çok çekti Fennī **firkati***
Çok döktü eşk-i hasreti **(Diğer 3/9)**

1.2. firkatin:-*in*
Bezm-i visālin bana dār-ı naʾīm
***Firkatin** ammā kiʿazāb-ı elīm* **(Gazel 145/1)**

1.3. firkatinle:-*(i)n, -le*
İştirāk et derdime ey derdimin dermānı gel
***Firkatinle** var dil-i şeydāda bir şiʾūn-ı garīb* **(Gazel 6/3)**

1.4. firkatinle:-*(i)n, -le*
***Firkatinle** dil-i zārımda meserret bulamam*
Sensiz eyyām-ı hayātımda halāvet bulamam **(Gazel 153/1)**

1.5. firkatinle:-*(i)n, -le*
Kendimi ʿaşk-ı ruhunla cezbe-nāk etsem gerek
***Firkatinle** cismimi hāk ü helāk etsem gerek* **(Gazel 248/1)**

1.6. firkatinle:-*(i)n, -le*
Hasretinle derd-i dil müştedd ü müzdād oldu gel
***Firkatinle** sahn-ı sīnem şüyūn-ābād oldu gel* **(Muhammes 3/1)**

1.7. firkatinle:-*(i)n, -le*
***Firkatinle** cismimi hāk ü helāk etsem gerek*
Hasretiyle kār ü zārım āh u feryād olduğum **(Tahmis 8/3)**

fırsat:

1.) Herhangi bir şey için en uygun zaman, imkân.

1.1. fırsat:
Muʿīn ol ebnā-yı cinsine mümkün oldukça
***Fırsat** zamānı gāyet şitābāna gelir gider* **(Gazel 46/7)**

1.2. fırsat:
*İltifātınla gönül yap yıkma **fırsat** var iken*
Bu güzellik sanma ey meh-rū sana her ān kalır **(Gazel 48/3)**

1.3. fırsat:
*Gel yānıma **fırsat** var iken eyleme iʿrāz*
Her istediğin yerde beni sen bulamazsın **(Gazel 128/9)**

1.4. fırsat:
Sağ iken bir ebedī hāne tedārik ede gör
*Ne bu mesken ne bu miknet ne bu **fırsat** bākī* **(Gazel 243/7)**

1.5. fırsatı:-*ı*
Bu tecellī bu tasavvur neşʾelendirdi beni
*İgtinām ettim şu sūretle felekten **fırsatı*** **(Kaside 37/87)**

1.6. fırsatları:-*lar*
İlāhī sen muvaffak kıl açılsın kevkeb-i bahtım
*İfāte ettiği **fırsatları** etsin kazā tāli* **(Gazel 102/8)**

fırsat bul-:

1.) Uygun, elverişli zaman bulmak.

1.1. fırsat bul-:-*up*
Māhdan māhīye dek şāyiʿ olur tāliʿ bu yā
*Māhımı **fırsat bulup** alsam bir akşam yanıma* **(Gazel 199/2)**

fırsat düş-:

1.) Fırsat bulmak; uygun, elverişli zaman bulmak.

1.1. fırsat düş-:-*(e)r*
Ne dursun uyan ey şemʿ-i ümīd-i dil-i zār
*Böyle **fırsat** mı **düşer** ādeme her leyl ü nehār* **(Müsebba 2/26)**

fırsat düşür-:

1.) Fırsat bulmak; uygun, elverişli zaman bulmak.

1.1. fırsat düşür-:-*dükçe*
*Seni ben bağrıma basmaz mıyım **fırsat düşürdükçe***
Alıp sarmaz mı mecrūh yāresine merhem oldukça **(Gazel 200/5)**

fırsat-eteğin ver-:

1.) Fırsatını, açığını vermek.

1.1. fırsat-eteğin ver-:-*me*
***Fırsat-eteğin verme** yed-i nefs-i leʾīme*
İcād-ı maʿāsīde cesūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/2)**

fistān:

1.) Çeşitli biçimde kırmalı ve süslü kadın entarisi.

1.1. fistān:
*Kaddini sırmalı **fistān** ile tezyīn edeyim*
Ceybini sikke-i sīmīn ile teşhīn edeyim **(Müsebba 2/29)**

fıtnat:

1.) Her şeyi çabuk anlayıp kavrama durumu, zihin açıklığı, uyanıklık, fetanet.

1.1. fıtnatı:-*ı*
Fennīyā hallini ʿāriflere ısmarlayalım
*Ki bunu anlayamaz **fıtnatı** nākıs ser-sām* **(Muamma 1/9)**

fıtnat u ʿirfān:

1.) Çabuk anlama ve kavrama.

1.1. fıtnat u ʿirfān:-*ın, -a*
Vār iken Fennī niçin nādānı taltīf eyledin
***Fıtnat u ʿirfānına** bu hāli cesbān görmedim* **(Gazel 156/7)**

fitne:

1.) Fitneci, ara bozucu (sevgili).

1.1. fitne:
*Bir nigehle nice bin **fitne** edersin īkāz*
Seni ey gözleri āhū küçücükten biliriz **(Gazel 82/3)**

fitne ocağın(ı) uyandır-:

1.) Bela ve musibetlerin başa gelmesine yol açmak.

1.1. fitne ocağın(ı) uyandır-:-*ma*
Uyandırma yine fitne ocağın
Edip ol gözleri sehhārı īkāz **(Gazel 99/3)**

fitne parlat-:

1.) Karışıklığa, kargaşaya sebep olmak; ara bozuculuk yapmak.

1.1. fitne parlat-:-*(ı)r*
*Olursa muhakkaktır ki bir **fitne parlatır***
Rakīb-i bed- ahter meclise dāhil olmasın **(Gazel 164/2)**

fitne-i çarh:

1.) Feleğin fitnesi; talihsizlik, bahtsızlık ***(bk. felek).***

1.1. fitne-i çarh:-*a*
***Fitne-i çarha** tesādüf eden erbāb-ı şuʿūr*
İnzivāgāh-ı sükūta çekilir hāme gibi **(Gazel 237/4)**

fitne-kār ol-:

1.) Fitne çıkaran, fitneci olmak.

1.1. fitne-kār ol-:-*ma, -sa*
Yoktur etvārını taklīd edecek bir dilber
***Fitne-kār olmasa** merd olsa vefā-dār olsa* **(Gazel 184/4)**

fıtrat:

1.) Yaradılış, hilkat.

1.1. fıtratı:-*ı*
Meşreb-i ʿulyāsına gelmez gınā inʿāmdan
*Münʿimiyyetle kurulmuştur esās **fıtratı*** **(Kaside 37/11)**

1.2. fıtratında:-*ın, -da*
*Ne yapsın **fıtratında** cevherinde bir hüner yoksa*
Hasūdānın medār-ı iftihārı ʿāmm-ı vecddir hep **(Gazel 7/6)**

1.3. fıtrattır:-*tır*
Mükemmel eylemiş tā hilkat-ı ervāhı ʿālemde
*Ezelden pāk tīnet pāk meşreb pāk **fıtrattır*** **(Kaside 30/4)**

fıtraten:

1.) Yaradılış bakımından.

1.1. fıtraten:
*ʿAklen ekmel hüsnen ecmel **fıtraten** aslü'l-usūl*
ʿAhden evfā reʾyen evsaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/3)**

1.2. fıtraten:
*Büyüksün **fıtraten** rāz-āşināsın*
Büyüksün pīşvā-yı evliyāsın **(Kaside 28/9)**

1.3. fıtraten:
Yani düstūr-ı kerem-pīşe Saʾīd Paşa kim
***Fıtraten** mevhibe-i Hakktır ana bezl-i nevāl* **(Kaside 40/27)**

fotin:

1.) Potin, bir cins kapalı kadın pabucu (Tietze, 2002: 80).

1.1. fotin:
Menzil-i ağyārı teşrīf etmemek şartıyladır
*Bir **fotin** diktirdim ammā māh-ı tābānım sana* **(Gazel 2/8)**

fotoğraf:

1.) Çeşitli araç ve malzeme kullanarak görüntüyü özel bir yüzey üzerinde sabitleme; görüntü (sevgilinin görüntüsü).

1.1. fotoğrafıyla:-*ı, -(y)la*
*Hayālim **fotoğrafıyla** aldım seni sadra*
Uzaktır visālin gerçi kim sūretā bana **(Gazel 4/7)**

foyasın(ı) meydāna koy-:

1.) Bir kişinin yalanı, hilesini, sırrını gizlemesi, gerçek yüzünü saklaması.

1.1. foyasın(ı) meydāna koy-:-*maz*
Cevher-i nāmūsunu takdīr eden ehl-i hıred
***Foyasın meydāna koymaz** yārine pinhān gider* **(Gazel 45/4)**

Freng:

1.) Frenk, Avrupalı.

1.1. Frenge:-*e*
Usūl-i şiʿr ü inşāda ***frenge*** *oldular peyrev*
Nedir bu türre-hāt ey hāme-i nakkād sen söyle **(Gazel 197/5)**

fuʾad:

1.) Kalp, yürek, gönül.

1.1. fuʾad:
Mağmūm olursa bir ***fuʾad*** *ʿümrānı eyler izdiyād*
Fikr et günāhın olma şād dil mülkünü yıkmakla yap **(Kaside 20/5)**

fudalā-yı eslāf:

1.) Evvelki fazilet sahipleri.

1.1. fudalā-yı eslāf:
Harf atarsa sana şāyet cühelā-yı eclāf
İltifāt etme demişler ***fudalā-yı eslāf*** **(Müsemmen 1/9)**

fūlād:

1.) Çelik, pulat.

1.1. fūlāda:-*a*
Görse dendānını lüʾlüʾ su olur deryāda
Eritir ʿarz-ı cemāl etse eğer ***fūlāda*** **(Kaside 34/2)**

fülūs:

1.) Akçeler, paralar, bakır sikkeler; ***mec.*** Fayda, yarar.

1.1. fülūs:
Felsefī genc-i hükümden bir ***fülūs*** *bulmuş değil*
Diğerāna yā nasıl rehber olur ehl-i sefeh **(Kıt'a 22/2)**

fünūn-ı aşk:

1.) Aşk ilmi.

1.1. fünūn-ı aşk:-*ta*
Mahāret kesb eder hep öğrenirsin var ise sabrın
Fünūn-ı aşkta *üstād olursun böyle kalmazsın* **(Gazel 126/2)**

furāt ü şevk u şādī:

1.) Mutluluk, neşe ve tatlılık.

1.1. furāt ü şevk u şādī:-*den*
Lücce-i zevk u servere olsa müstağrak cihān
Cürʿa nūş olmaz ***furāt ü şevk u şādīden*** *garīb* **(Gazel 6/4)**

fürsān:

1.) Usta biniciler, atlılar.

1.1. fürsān:
Meydān-ı maʿārifte pek azdır at oynatan
Bu ıstabla gerçi nice ***fürsān*** *gelir gider* **(Gazel 46/13)**

fürūg-ı neyyir-i evc-i ʿadālet:

1.) Adaletin en nurlu ışığı.

1.1. fürūg-ı neyyir-i evc-i ʿadālet:-*sin*
Fürūg-ı neyyir-i evc-i ʿadāletsin *ki ʿālemde*
Nizāmın hakk u ʿadli bulmağa kāfī vü kāfildir **(Kaside 38/19)**

fürūzān eyle-:

1.) Aydınlatmak, parlatmak.

1.1. fürūzān eyle-:-*sin*
Yok zamān-ı şevketinde şemʿadan gayri yanar
Hakk çerāğ-ı ʿadlini dāʾim ***fürūzān eylesin*** **(Kaside 39/25)**

fürūzān ol-:

1.) Parlatmak, aydınlatmak.

1.1. fürūzān ol-:-*sun*
Cāmlar gonca dehānın gibi handān olsun
Şemʿalar şevk-ı kudūmunla ***fürūzān olsun*** **(Müsebba 2/19)**

füsūn-ı çerh:

1.) Feleğin büyüsü.

1.1. füsūn-ı çerh:-*ı*
Sayılmaz hudʿalar var nakş u elvānında gerdūnun
Füsūn-ı çerhı *kurnaz oğlu kurnaz olmayan bilmez* **(Gazel 66/4)**

fuzalā:

1.) Fazıllar, ahlak, ilim ve meziyet bakımından üstün, faziletli kimseler.

1.1. fuzalā:
Cühelāyı edip insān sırasından tecrīd
Fuzalāyız ***fuzalā*** *kadrini iʿzām ederiz* **(Gazel 80/4)**

1.2. fuzalā:
Yetişir mi ʿulemā-zādelere zād-ı kalīl
Yakışır mı ***fuzalā*** *kıtʿasına saff-ı niʿāl* **(Kaside 40/5)**

1.3. fuzalāyız:-*y, -ız*
Cühelāyı edip insān sırasından tecrīd
Fuzalāyız ***fuzalā*** *kadrini iʿzām ederiz* **(Gazel 80/4)**

fuzalā-yı kalem:

1.) Fazilet sahiplerinin kalemi.

1.1. fuzalā-yı kalem:
Eylesin her birini bezl-i niʿamla dilīr
Eyledikçe ***fuzalā-yı kalem*** *imlā-yı ümīd* **(Kaside 46/67)**

fuzalā-yı pīşīn:

1.) Önceki faziletli kimseler.

1.1. fuzalā-yı pīşīn:
Reʾy u tedbīrini bi'l-cümle eder istihsān
Zī-fünūnān-ı pesīn ve ***fuzalā-yı pīşīn*** **(Kaside 42/10)**

fuzelā-yı kalem:

1.) Fazilet sahiplerinin kalemi (yeteneği).

1.1. fuzelā-yı kalem:-*in*
Fuzelā-yı kalemin *çünkü bilindi kadri*
Başladı lāyıkını bulmağa her merd-i güzīn **(Kaside 42/5)**

füzūn:

1.) Çok, fazla.

1.1. füzūn:
Lutfu kahrından ***füzūn*** *dilber seven üftādenin*
Hücresi sayf ü şitā buhbūha-i gülzār olur **(Gazel 50/3)**

1.2. füzūndur:-*dur*
Füzūndur *ülfeti dehr-i ʿacūzun merd-i ahmakla*
Anınçün mü barışmaz yıldızım bu tāk-ı ezrakla **(Muhammes 1/31)**

füzūn ol-:

1.) Artmak, çoğalmak.

1.1. füzūn ol-:-*sun*

Dā᾽im olsun taht-ı Şāhīde ilā yevmi't-tenād
*Şevket-i şāhānesi günden güne **olsun füzūn*** **(Kıt'a 1/2)**

G

gabgab-i āvīze:

1.) Asılı olan, sallanan gerdan.

1.1. gabgab-i āvīze:-*den*
Gabgab-i āvīzeden *bir būse ver dil teşnedir*
Kıymet ü mislin dilersen sevgili bir cāne tut **(Tahmis 5/5)**

gabgab-ı berrāk:

1.) Parlak gerdan.

1.1. gabgab-ı berrāk:-*a*
Gözler kamaşır ***gabgab-ı berrāka*** *nazardan*
Yaşmak büzülür çāk-i girībāna düşerse **(Gazel 202/5)**

gabn ü taʿzīr:

1.) Azarlayıp aldatma.

1.1. gabn ü taʿzīr:
Beni maʿzūr bırakmıştır o zālim feleğin
Ahz ü iʿtāsına meczettiği ***gabn ü taʿzīr*** **(Kaside 47/19)**

gad habeni fiʿlul radiyyi me min sevābin fī yedi:

1.) "Çirkin işim bana kaybettirdi (beni hayal kırıklığına uğrattı), elimde de hiç sevap kalmadı" anlamında bir Arapça ibare (E. Balı, kişisel iletişim, 17 Mart 2020).

1.1. gad habeni fiʿlul radiyyi me min sevābin fī yedi:
Gad habeni fiʿlul radiyyi me min sevābin fī yedi
Feşfaaʿ lene ye seyyidi la siyyeme yevme'l-hisābi **(Kaside 51/1)**

gadr ü bīdād:

1.) Zulüm ve haksızlık.

1.1. gadr ü bīdād:
Zīr ü bālāda edīb kalmadı ehl-i vicdān
Büsbütün ortalığı kapladı ***gadr ü bīdād*** **(Taştir 2/9)**

gadret-:

1.) Gadre uğratmak, haksızlık etmek, zulmetmek.

1.1. gadrettiler:-*ti, -ler*
Oldular bādī nihāyet inkisār-ı bālime
Pek açık ***gadrettiler*** *ümīd-i istikbālime* **(Muhammes 4/2)**

1.2. gadrettiler:-*ti, -ler*
Pek açık ***gadrettiler*** *ümīd-i istikbālime*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime **(Muhammes 4/5)**

1.3. gadrettiler:-*ti, -ler*
Her ne hüsn-i hizmetim varsa mesāvī tuttular
Pek açık ***gadrettiler*** *ümīd-i istikbālime* **(Muhammes 4/7)**

1.4. gadrettiler:-*ti, -ler*
Pek açık ***gadrettiler*** *ümīd-i istikbālime*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime **(Muhammes 4/10)**

1.5. gadrettiler:-*ti, -ler*
Ey ahālī söyleyin Hakka riʿāyet böyle mi
Pek açık ***gadrettiler*** *ümīd-i istikbālime* **(Muhammes 4/12)**

1.6. gadrettiler:-*ti, -ler*
Pek açık ***gadrettiler*** *ümīd-i istikbālime*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime **(Muhammes 4/15)**

1.7. gadrettiler:-*ti, -ler*
Hükm-i nā-hak yaptılar kānūna tatbīk etmeyip
Pek açık ***gadrettiler*** *ümīd-i istikbālime* **(Muhammes 4/17)**

1.8. gadrettiler:-*ti, -ler*
Pek açık ***gadrettiler*** *ümīd-i istikbālime*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime **(Muhammes 4/20)**

1.9. gadrettiler:-*ti, -ler*
Dāʾimā fikrim yoluyla hizmete masrūfʿiken
Pek açık ***gadrettiler*** *ümīd-i istikbālime* **(Muhammes 4/22)**

gaffār:

1.) "Kullarının günahlarını affeden, bağışlaması çok olan" anlamında Allah'ın güzel isimlerindendir.

1.1. Gaffār:
Beniʿafv eyle şerm-i cürmü gönlümden çıkar yā Rab
Ki senden gayribir sāhib-kerem ***Gaffār*** *yoktur yok* **(Gazel 105/8)**

Gaffār-ı Erham:

1.) Çok merhamet edip bağışlayan; Allah.

1.1. gaffār-ı erham:-*dan*
Yine el kaldırır ʿafv isterim ***Gaffār-ı Erhamdan***
Ümīdin kim keser ki ben kesem Hallāk-ı ʿālemden **(Müseddes 2/8)**

gāfil:

1.) Çevresinde olanları fark edememe, açık gerçeği görememe, dalgınlık, dikkatsizlik, basiretsizlik, aymazlık, gafillik; tas. Hak'tan habersizlik, kalbin Hak'tan gafil olması, O'nun zikrinden mahrum kalınması.

1.1. gāfil:
Kem nazarla bakmayın fakr u fenā ashābına
ʿĀlemin hüşyārı ***gāfil*** *gāfili hüşyār olur* **(Gazel 50/5)**

1.2. gāfil:
Kaparlar gerçi zāhir çeşmini ***gāfil*** *gibi ammā*
Serāʾir-bīndir rūşen-nazardır Nakşibendīler **(Kaside 36/9)**

1.3. gāfil:
Erbāb-ı nazar ne kapar emvāc-ı hevādan
Gāfil *göremez cūşiş-i deryādaki sırrı* **(Kaside 50/13)**

1.4. gāfildir:-*dir*
Biraz bende tefāhür eylesem şāyestedir zīrā
Dilim zikr-i senā-yı satvetinden gayrı ***gāfildir*** **(Kaside 38/38)**

1.5. gāfili:-*i*
Kem nazarla bakmayın fakr u fenā ashābına
ʿĀlemin hüşyārı gāfil ***gāfili*** *hüşyār olur* **(Gazel 50/5)**

1.6. gāfili:-*i*
Ger gazūbāna nigāh eylerse ʿālī gözlerin
Sanki gafletten uyandırdı yine bir ***gāfili*** **(Tahmis 6/13)**

1.7. gāfilin:-*in*
Gāfilin *merdümek-i çeşmi demektir ammā*
Giremez ehl-i dilin cīfe-yi dünyā gözüne **(Gazel 195/3)**

gāfil bulun-:

1.) Gaflet içinde olmak, habersiz bulunmak.

1.1. gāfil bulun-:-*(u)r*
Nādirdir olan nefsinin esrārına vākıf
Gāfil bulunur *ekser insān şerefinden* **(Gazel 173/4)**

gaflet:

1.) Çevresinde olanları fark edememe, açık gerçeği görememe, dalgınlık, dikkatsizlik, basiretsizlik, aymazlık, gafillik; ***tas.*** Hak'tan habersizlik, kalbin Hak'tan gafil olması, O'nun zikrinden mahrum kalınması.

1.1. gafletin:-*in*
Gafletin *sevk ediyor nāfile yabana seni*
Sendedir daʿvet eden vuslat-ı cānāna seni **(Gazel 230/1)**

1.2. gafletle:-*le*
Çünkü hayāt-ı dünyā zıll ü hayāle benzer
ʿÖmr-i ʿazīzi cānā ***gafletle*** *etme ifnā* **(Gazel 63/5)**

1.3. gafletle:-*le*
Derd-i hicrānı tefekkür eder ashāb-ı ʿukūl
ʿÖmrünü cehl ile ***gafletle*** *tebāh eyleyemez* **(Gazel 85/2)**

1.4. gafletle:-*le*
Zamān-ı fırsatı seyr-i semāya benzetirim
Anı ***gafletle*** *ifāte büyük hamākattır* **(Gazel 158/3)**

1.5. gafletle:-*le*
Sakla yā Rab gönlümü ***gafletle*** *gam-nāk olmadan*
Hubb-i dünyādan makarr-ı hār ü hāşāk olmadan **(Kaside 7/1)**

1.6. gafletle:-*le*
ʿÖmrü ***gafletle*** *geçirdin seni dīvāne seni*
Çıkarınca ne yaparsın Ulu dīvāne seni **(Müfret 25/1)**

1.7. gaflettedir:-*te, -dir*
Büyük korku Hudā göstermesin ***gaflettedir*** *yoksa*
Emīn ol ehl-i zikrin gāye-i hāli vahīm olmaz **(Gazel 68/6)**

1.8. gafletten:-*ten*
Bu ʿabd-i aʿcezi yā Rab rehā-yāb eyle ***gafletten***
Ki yār āgūş-ı vuslatta henüz bende cüdālık var **(Gazel 60/5)**

1.9. gafletten:-*ten*
Dil-i Fennīde İlāhī koma ***gafletten*** *eser*
Sana noksān mı gelir mazhar-ı irşād olsa **(Gazel 196/9)**

1.10. gafletten:-*ten*
Ger gazūbāna nigāh eylerse ʿālī gözlerin
Sanki ***gafletten*** *uyandırdı yine bir gāfili* **(Tahmis 6/13)**

gāh:

1.) Zaman, vakit.

1.1. gāh:
Yazar gökte ʿUtarid muttasıl medh-i Hümāyūnun
Okur vasf-ı cemīlin Sidrede Rūhu'l-emīn her ***gāh*** **(Kaside 14/3)**

1.2. gāh:
ʿĀlem-i ervāhda ey Şāh sevdim ben seni
Hasretinle inlerim her ***gāh*** *sevdim ben seni* **(Kaside 19/1)**

gāh ... gāh ...:

1.) "Ara sıra, bazen" anlamına da gelerek iki durumdan bazen birinin bazen de diğerinin meydana geldiğinin ifade eden tekrarlamalı bağlaç.

1.1. gāh... gāh...:
Gāh *ümīd verir* ***gāh*** *eder nāz*
Ağlar mısın güler misin ne dersin **(Şarkı 5/10)**

1.2. gāh... gāh...:
Çehresinde ***gāh*** *humret* ***gāh*** *safret gösterir*
Hasta-i ʿaşka gelir buhrān buhrān üstüne **(Gazel 181/3)**

1.3. gāh... gāh... gāh...:
Ol Şehin-şāhın eğer imdāt ederse himmeti
Gāh *Eşref* ***gāh*** *Hassān* ***gāh*** *olur Caʿfer kalem* **(Kaside 24/43)**

gāhī... gāhī...:

1.) "Ara sıra, bazen" anlamına da gelerek iki durumdan bazen birinin bazen de diğerinin meydana geldiğinin ifade eden tekrarlamalı bağlaç.

1.1. gāhī... gāhī...:
Hasta düşmek küşe-i gurbette sıhhat beklemek
Şāʿire ***gāhī*** *gazel* ***gāhī*** *muʿammā söyletir* **(Gazel 52/8)**

gāʾib et-:

1.) Kaybetmek.

1.1. gāʾib et-:-*mek, -tir*
Yezīde pāye vermek ʿadl ü dādı ***gāʾib etmektir***
Edilmez dest-i aʿdāya giren hançerden istimdād **(Gazel 22/5)**

gāʾile:

1.) Sıkıntı, dert, keder, üzüntü; uğraştırıcı iş, çekilmesi zor yük.

1.1. gāʾileden:-*den*
Pīre teslīm olalım ***gāʾileden*** *kurtulalım*
Mütevekkil yaşayıp zār ü nizār olmayalım **(Gazel 147/3)**

1.2. gāʾileden:-*den*
Rabt-ı kalb eyle hemān ***gāʾileden*** *āzād ol*
Başka bir ʿālem olur ʿālem-i hürriyet-i Pīr **(Kaside 33/17)**

galāt:

1.) Yanlış, sehiv, hata.

1.1. galātāt:
Görmedin miʿaceb ey tāze zebānım ***galātāt***
Sana kimler dedi meydān-ı hünerde galat at **(Gazel 12/1)**

1.2. galatım:-*(ı)m*
Galatım *var iseʿafveyle ki maʿzūrum ben*
Beni sermest ü harāb eyledi sahbā-yı ümīd **(Kaside 46/46)**

1.3. galāttır:-*tır*
Mürde-diller mürde derlerse ***galāttır*** *mutlakā*
Zindedir hālā verir kār-ı cihāna temşiyet **(Kaside 32/4)**

galat at-:

1.) Galat etmek; hata etmek, yanılmak, karıştırmak.

1. galat at-:
Görmedin miʿaceb ey tāze zebānım galātāt
Sana kimler dedi meydān-ı hünerde ***galat at*** **(Gazel 12/1)**

galeyān et-:

1.) Coşmak.

1. galeyān et-:-*ti*
Yāri gördüm bütünʿaşkım ***galeyān etti*** *yine*
Sīnede çarh-ı muhabbet deverān etti yine **(Gazel 190/1)**

gālibā:

1.) Görünüşe bakılırsa, öyle görünüyor ki.

1.1. gālibā:
Bilinmiş ***gālibā*** *Fennīʿayārım müsteşārımdan*
Beni zem eyleyenler şimdi istiʿzāra çıkmışlar **(Gazel 35/5)**

1.2. gālibā:
Tecessüs eyledim ayrılmıyor dil kūy-ıʿaşkından
Ne yapsın ***gālibā*** *bī-çārecikde mübtelālık var* **(Gazel 60/3)**

1.3. gālibā:
Ādeminʿömr-iʿazīzin tāzeler her kıblesi
Gālibā *laʿlinle etmiş āb-ı hayvān ihtilāt* **(Gazel 98/2)**

1.4. gāliba:
Güler ben ağladıkça kanlı yaş döktükçe dīdemden
*O şūhun meşrebinde **gāliba** insāf yoktur yok* **(Gazel 108/3)**

1.5. gālibā:
*Izdırāb u gamla kardaştır o zümre **gālibā***
Ehl-i derde bir enīs-i neşʾe-cū vermez felek **(Gazel 113/5)**

1.6. gālibā:
***Gālibā** ahvālini yāre beyān etmiş yine*
Dīde-i Fennīde āsār-ı sirişk olmuş bedīd **(Gazel 186/6)**

1.7. gālibā:
Sūrete eyler nazar maʿnādan almaz bir haber
***Gālibā** insān sanır binlerce hayvān kendini* **(Gazel 231/2)**

1.8. gālibā:
Gālibā uğradın ey bād-ı sabā cānāna
Çünkü var sende yine cennet-i meʾvā kokusu **(Gazel 238/9)**

1.9. gālibā:
Ki sen bir nokta-i mergūbe ben pür-kār idim evvel
*Evvel ʿākil tanırdın **gālibā** dīvāneyim şimdi* **(Tahmis 3/8)**

1.10. gālibā:
*Sitemden **gālibā** müstağfir olmuş*
Umulmazdı felekten bu ʿināyet **(Tarih 19/9)**

1.11. gālibā:
***Gālibā** kesreti var kıymetini kesr ediyor*
Geldi kālā-yı kemālāta neden böyle kesād **(Taştir 2/4)**

gālibiyet:

1.) Üstün gelme, üstünlük kazanma, yenme, yengi.

1.1. gālibiyet:
Hāk yüz bin renge girse iʿtilā eyler havā
***Gālibiyet** dāʾimā nermi-i mahviyyettedir* **(Müfret 27/1)**

gam:

1.) Dert, keder, üzüntü, tasa, kaygı.

1.1. gam:
Ağlar hemīşe çeşm-i cān
*Gönlümde bir **gam** var benim* **(Diğer 5/1)**

1.2. gam:
Gitmez benim olsa cihān
*Gönlümde bir **gam** var benim* **(Diğer 5/2)**

1.3. gam:
Attı süveydāya temel
*Gönlümde bir **gam** var benim* **(Diğer 5/4)**

1.4. gam:
Olmaz yine benden baʿīd
*Gönlümde bir **gam** var benim* **(Diğer 5/6)**

1.5. gam:
***Gam** mıdır bizlere menfūr-ı leʾīmān olmak*
Cevher-i cān gibi makbūl-ı kerīmānız biz **(Gazel 84/7)**

1.6. gam:
*Muzdarip olma **gam** ile Fennīyā*
Muntazır ol lutfuna Mevlā Kerīm **(Gazel 145/6)**

1.7. gam:
*Sīneden yāre yemek **gam** sayılır mıydı bana*
Bu şifā-hānede tabʿımca lebin emsem idi **(Gazel 210/3)**

1.8. gam:
*Öyle meʾyūsum ki nā-peydā ederdi **gam** beni*
Gelmeseydi yād-ı vasfınla dile şevk ü mesār **(Kaside 39/39)**

1.9. gam:
*Hāsılı etmişiken kalbimi **gam** istīlā*
Hāl-i bālim bu siyāk üzre olurken güzerān **(Kaside 45/16)**

1.10. gam:
*Oluyor hātıra her lahzada bir **gam** müdgam*
Ediyor derdini günden güne gönlüm teksīr **(Kaside 47/4)**

1.11. gam:
*Dürlü dürlü gussa **gam** versin Hudā hussādıma*
Bir nefes rāhat yüzü göstermesin ezdādıma **(Kıt'a 13/1)**

1.12. gam:
Kalmadı ağlayarak sanki iki dīdede nem
*Oldu göz yaşıma dem hātırıma **gam** müdgām* **(Müsebba 2/5)**

1.13. gam:
Çeşm-i hūnīnimi seyl-i dāğ-ı dile sür merhem
*Kalmasın şādī-i teşrīfin ile sīnede **gam*** **(Müsebba 2/6)**

1.14. gam:
*Birikti başıma ʿaşkım **gam** ile oldu āvāre*
Giriftār-ı kemend-i kākülümdür bunca bī-çāre **(Tahmis 7/7)**

1.15. gama:-*a*
Vākıʿ-ı hāle muvāfıktır değildir iftirā
*Rifʾati bunca **gama** dūçār eden ey mehlikā* **(Tahmis 6/17)**

1.16. gamdan:-*dan*
Günāhımla temeyyüz eyledim ebnā-yı ādemden
*Anınçün boynum eğri hātırım āzürdedir **gamdan*** **(Müseddes 2/7)**

1.17. gamdan:-*dan*
Humakā cümlesine açtı metālib kapısın
*ʿUkalā zümresini etmedi **gamdan** āzād* **(Taştir 2/2)**

1.18. gamın:-*ın*
Yoksa sevdāsını bir şūha mı takyīd etti
*Bu **gamın** aslı ne āzāde-serim noldu sana* **(Gazel 1/6)**

1.19. gamında:-*ı, -n, -da*
Ey sāhib-i halk-ı ʿāzim ey mālik-i vech-i besīm
*Zülfün hevāsında nesīm ʿaşkın **gamında** nüh-kıbāb* **(Kaside 20/18)**

1.20. gamlar:-*lar*
*Medār-ı mağfirettir ehl-i ʿirfāna gelen **gamlar***
Ne hakkım var sana ʿızz ü kusūr etmekte yā tāliʿ **(Gazel 102/5)**

gam çek-:

1.) Tasalanmak, kaygılanmak, üzülmek.

1.1. gam çek-:-*tik, -im*
***Çektiğim gam** muktezā-yı tāliʿi nā-sāzdır*
Hātır-ı meksūrumun hiç kimseden şekvāsı yok **(Gazel 107/4)**

1.2. gam çek-:-*me, -y, -esin*
*Benim için aslā **çekmeyesin gam***
Vedāʿ için geldim ey şūh-gül-fem **(Şarkı 1/3)**

1.3. gam çek-:-*ti, -n*
Sekar hükmün alırdı bu sefer ger olmasaydın sen
*Tamam ol gök seyyāhında ne **gam çektin** niʿam buldum* **(Kaside 49/6)**

1.4. gam çek-:-*me, -y, -ince*
Rūh-ı eşyādır ʿizārındaki nūr-ı Tevhīd
***Çekmeyince** reh-i vaslında **gam** ey merd-i Saʿīd* **(Kaside 34/20)**

gam güllesini yağdır-:

1.) Ağır kederler, acılar çektirmek.

1.1. gam güllesini yağdır-: *-ı, -yor, -sun*
*Muttasıl **yağdırıyorsun** dile **gam güllesini***
O kadar kalʿa-i sînemde resânet var mı **(Gazel 227/4)**

gam u ālām-ı dehr:

1.) Dünyanın gam ve elemleri.

1.1. gam u ālām-ı dehr:-*i*
***Gam u ālām-ı dehri** ihtiyār et āsitānında*
O şeyh-ı şāba cāndan hizmet eyle himmet istersen **(Gazel 246/4)**

gam u endîşe:

1.) Kederi ve kaygısı.

1.1. gam u endîşe:
*Boş kalır mı hâtır-ı ʿārif **gam u endîşeden***
Olmamış îcâd-ı ʿâlemden beri deryâ lezîz **(Gazel 23/5)**

gam u mihnet:

1.) Keder, sıkıntı ve dert.

1. gam u mihnet:-*ten*
*Çık perde-i gafletten kurtul **gam u mihnetten***
Havf eyle ihânetten ʿuhdende emânet var **(Gazel 58/6)**

gam yeme-:

1.) Tasa etmemek, kaygılanmamak, üzülmemek.

1.1. gam yeme-:-*e*
Hâkezâ merd-i asîli tanımaz mı eşrâf
***Gam yeme** bir eşek eylerse seni istihfâf* **(Müsemmen 1/12)**

1.2. gam ye(me)-:-*r, -im*
*Sâmih cihânda **gam** mı **yerim** mâl ü câh için*
Ki bende-i Sultân-ı Risâlet değil miyim **(Taştir 1/9)**

1.3. gam yeme-:-*z*
Dîm ü dûzah ʿâşık-ı dîdârdan meslûbdur
Gam yemez** ehl-i muhabbet nefsini ibrâ için(Gazel 172/5)**

gama düş-:

1.) Kederlenmek, acı çekmek.

1.1. gama düş-:-*mek, -se*
*Fikrin **gama düşmekse** eğer eyle tezevvüc*
Râhat yaşamak ister isen ferd ü bekâr ol **(Gazel 137/5)**

1.2. gama düş-:-*sün*
Gam-ı zülfün beni eyledi bî-sabr ü şekîb
*O da **düşsün** bu **gama** her kim ederse taʾyîb* **(Gazel 8/1)**

gam-ālûd ol-:

1.) Gamlı, kederli olmak.

1.1. gam-ālûd ol-:-*duk, -un*
***Gam-ālûd olduğun** seyreylesem zâr olduğun görsem*
Nolur şu künbetin keyfimce devvâr olduğun görsem **(Muhammes 1/4)**

gamdan gama uğrat-:

1.) Sürekli gam, keder, sıkıntı çektirmek.

1.1. gamdan gama uğrat-:-*tı*
*Çaldı taştan taşa **gamdan gama uğrattı** felek*
Beni meʾyûs-ı hazîn eyledi beyneʾl-emsâl **(Kaside 40/36)**

gam-dîde:

1.) Gam görmüş, kederli.

1.1. gam-dîdeler:-*ler*
Pür-tanîn oldu felek şöhret-i inʿâmıyla
*Sâyesinde nice **gam-dîdeler** oldu şâdân* **(Kaside 45/23)**

gam-gîn ol-:

1.) Gamlı, kederli olmak.

1.1. gam-gîn ol-:-*muş, -tu, -n*
*Ey gönül **olmuşdun** hayli zemândır **gam-gîn***
Seni etmişti felek çehre-i gamda teskîn **(Kaside 42/1)**

gam-hâne:

1.) Gam, keder evi, yeri.

1.1. gam-hânesinde:-*s, -i, -n, -de*
Dokunma zülf-i yâre muttasıl ʿarz-ı muhabbet kıl
*Gönül **gam-hânesinde** rûz ü şeb cemʿiyyet istersen* **(Gazel 246/2)**

gam-hâre:

1.) Gamlı, dertli, kederli (kimse).

1.1. gam-hâre:
Yayıldı sıyt-ı hüsnüm Çîn ü Hind ü Sind ü Sencâre
*İşitmişler kemâl-i şöhretim bir nîce **gam-hâre*** **(Tahmis 7/6)**

gam-ı ʿaşk:

1.) Aşkın derdi, kederi, tasası, üzüntüsü.

1.1. gam-ı ʿaşk:-*(ı)n*
Hudâ-yı lem-yezel bir lâhza münfek etmesin ondan
***Gam-ı ʿaşkın** dil-i Fennîde müdgam yâ Resûlallah* **(Kaside 17/8)**

1.2. gam-ı ʿaşk:-*(ı)n*
***Gam-ı ʿaşkın** dil-i bîmârıma müdgam değil â*
Çekmem artık çekemem nefse mukaddem değil â **(Gazel 5/1)**

1.3. gam-ı ʿaşk:-*ı, -n, -ı*
*Taşırız dilde **gam-ı ʿaşkını** birkaç senedir*
Nâmımız yoksa henüz hâric-i defterde midir **(Gazel 36/5)**

1.4. gam-ı ʿaşk:-*ı, -(y)la*
***Gam-ı ʿaşkiyle** tahiyyâta oturdum âhir*
Acımaz mı bana el-ân ol pâkîze zamîr **(Kaside 47/34)**

gam-ı bî-hadd ü şümâr:

1.) Sayısız, sınırsız gam, keder.

1.1. gam-ı bî-hadd ü şümâr:-*ı, -n(ı)*
Sârbân-ı gamız endîşe katârın çekeriz
*Yaʿni çarhın **gam-ı bî-hadd ü şümârın** çekeriz* **(Gazel 72/1)**

gam-ı dehşet-fezâ-yı ʿâkıbet:

1.) Sonunda, gitgide dehşetini arttıran keder.

1.1. gam-ı dehşet-fezâ-yı ʿâkıbet:
*Dilde kâʾimdir **gam-ı dehşet-fezâ-yı ʿâkıbet***
Gerçi handân gösterir tabʿ-ı sühandânım beni **(Kaside 5/8)**

gam-ı dil-sûz-ı ʿaşk:

1.) Aşkın gönül yakan kederi.

1.1. gam-ı dil-sûz-ı ʿaşk:-*ı*
***Gam-ı dil-sûz-ı ʿaşkı** merd isen ağyâra bildirme*
Değil ağyâr-ı bed-girdâra hattâ yâra bildirme **(Gazel 188/1)**

gam-ı ferdā:

1.) Yarının derdi, kaygısı.

1.1. gam-ı ferdā:-*y, -ı*
Gam-ı ferdāyı *unutmaz bugün erbāb-ı kemāl*
Kürre-i hāk ser-ā-ser ferah-ābād olsa **(Gazel 196/7)**

gam-ı firkat:

1.) Ayrılık acısı, üzüntüsü.

1.1. gam-ı firkat:-*ten*
Pek zār ü nizār oldum takrīre liyākat yok
Ancak ***gam-ı firkatten*** *hāmemde şikāyet var* **(Gazel 58/4)**

gam-ı hār:

1.) Dikenin acısı, gamı, kederi; ***mec.*** Sevgiliye olan aşkın vermiş olduğu keder.

1.1. gam-ı hār:-*ı, -n(ı)*
El sever dilberi buhtānı bize āʾittir
Gülü eller koklar biz ***gam-ı hārın*** *çekeriz* **(Gazel 72/4)**

gam-ı hicr:

1.) Ayrılık acısı.

1.1. gam-ı hicr:-*i*
Dilde mādāmki var sana fart-ı muhabbetim
Gam-ı hicri *andırır ne etsen cezā bana* **(Gazel 4/5)**

1.2. gam-ı hicr:-*(i)n, -le*
Demedin şimdiye dek yād edeyim gözlerimi
Gam-ı hicrinle *şeb ettin nice gündüzlerimi* **(Müsebba 2/23)**

gam-ı hicrān:

1.) Ayrılık acısı.

1.1. gam-ı hicrān:-*a*
Yok tahammül ***gam-ı hicrāna*** *bilirsin yā Rab*
Kıl mülākī kerem et bir kerem-kāra beni **(Kaside 5/5)**

1.2. gām-ı hicrān:-*la*
Gām-ı hicrānla *ammā eridim*
Sağlık olsun bakalım sultānım **(Şarkı 9/8)**

gam-ı müstetir:

1.) Gizli gam, keder.

1.1. gam-ı müstetir:
Cihānın her huzūzātında bir ***gam-ı müstetir*** *yoksa*
Dehān-ı tıfla hıttān-ı felek her demʿasel vermez **(Gazel 79/2)**

gam-ı tütün:

1.) Dumanlı gam; gam dumanı.

1.1. gam-ı tütün:
Bir Ocak-zāde idim etmedi aslā hürmet
Eyledi ***gam-ı tütün*** *ile gözümü eşk-efşān* **(Kaside 45/14)**

gam-ı zülf:

1.) Zülfün gamı; sevgilinin saçının gamı ***(bk. zülf).***

1.1. gam-ı zülf:-*ün*
Gam-ı zülfün *beni eyledi bī-sabr ü şekīb*
O da düşsün bu gama her kim ederse taʿyīb **(Gazel 8/1)**

1.2. gam-ı zülf:-*ün*
Bilmem ki ***gam-ı zülfün*** *ile sarʿa mı tutmuş*
Cānımʿacebā sünbüle nolmuş da morarmış **(Gazel 92/2)**

gam-nāk:

1.) Gamlı, kederli, hüzünlü.

1.1. gam-nāk:
Kerem kıl el-amān ey Pādişāh-ı hıtta-i Levlāk
Sevād-ı defter-i aʿmāl ile koyma beni ***gam-nāk*** **(Kaside 15/1)**

gam-nāk ol-:

1.) Gamlı olmak, kederlenmek.

1.1. gam-nāk ol-:-*ma, -dan*
Sakla yā Rab gönlümü gafletle ***gam-nāk olmadan***
Hubb-i dünyādan makarr-ı hār ü hāşāk olmadan **(Kaside 7/1)**

gamsızlık:

1.) Gamsız olma durumu, tasasızlık.

1.1. gamsızlık:-*sız, -lık*
Kasāvetsiz ne bir ʿāşık ne bir mehpāre kalmıştır
Eğer kalmışsa ***gamsızlık*** *kuru dīvāra kalmıştır* **(Gazel 61/1)**

gamze:

1.) Süzgün bakış, sevgilinin süzgün veya manalı yan bakışıdır. Klasik şiirde sevgilin bakışı gamzeyi doğurur ve bu gamzede binlerce anlam vardır. Âşık bakışın manasını anlamakta güçlük çeker. Gamze yalnızca bakışa dayanmayıp göz, kaş ve kirpiğin birlikte ortaya koyduğu bir harekettir. Gamze, gözden çıkra ve âşığa ızdırap verir. Sevgili âşığa gamzeleriyle naz yapar. Klasik şiirde gamze en çok ok ve kılıca benzetilir. Gamze ok olunca yaralamak, delmek, öldürmek, avlamak gibi eylemleri üstlenir. Bir ok olan gamzenin hedefi ise can, gönül, sine, yürektir.Gamzenin ok oluşunun en büyük nedeni de kirpik oklarından dolayıdır ki sevgili bir süzgün bakışıyla yay kaşlarında kirpik oklarını hedefe atar (Pala, 2017: 162).

1.1. gamzeler:-*ler*
Siyāh benler dile dağ urmada şöhret kazanmışlar
Çatık kaşlar kemān-keş gamzeler mekkāre çıkmışlar **(Gazel 35/4)**

1.2. gamzen:-*n*
Dīdeler rūşen diye tebrīk eder ***gamzen*** *beni*
Remz ü īmā etse mīʿād-ı visāli gözlerin **(Gazel 125/6)**

1.3. gamzesin:-*s, -i, -n, -(i)*
Benzin atsın revnak-ı dīdārına baksın da gül
Gamzesin *görsün değişsin yāsemen sīmāsını* **(Gazel 219/7)**

gam-zede:

1.) Gama, kedere uğramış; gamlı, kederli.

1.1. gam-zedeyim:-*y, -im*
Ammā ki benim kendi özümden haberim yok
Bir ***gam-zedeyim*** *semt-i safāda güzerim yok* **(Müseddes 3/24)**

gamze-i cānān ol-:

1.) Sevgilinin gamzesi, yan bakışı olmak ***(bk. gamze).***

1.1. gamze-i cānān ol-:-*sun*
Olmasın sīneme sencīde sihām-ı ağyār
Dil olursa hedef ***gamze-i cānān*** *olsun***(Gazel 169/2)**

gamze-i efsūn-ger:

1.) Büyüleyici yan bakış ***(bk. gamze).***

1.1. gamze-i efsūn-ger:
Küçücükten sevişirdik o perī-peyker ile
Beni celb etmiş idi ***gamze-i efsūn-ger*** *ile* **(Gazel 198/1)**

gamze-i gaddār:

1.) Acımasız gamze, yan bakış ***(bk. gamze).***

1.1. gamze-i gaddār:
Gamze-i gaddār *ile bilmem ne kan etmiş yine*
Mest-i nāzım sell-i seyf-i ebruvān etmiş yine **(Gazel 186/1)**

gamze-i hūn-rīz:

1.) Kan döken gamze, yan bakış (bk. gamze).

1.1. gamze-i hūn-rīz:
Dururken pāsibānım ***gamze-i hūn-rīz*** *müjgānım*
*Kimin haddine şeftāli koparsın vasl-bāğımdan***(Tahmis 7/5)**

Ganī:

1.) Hiçbir şeye ve hiçbir kimseye muhtaç olmayan, kullarının bütün ihtiyacını karşılayan mutlak zengin olan Allah.

1.1. Ganī:
Arzū eyler visālinle dem-ā-dem dil seni
Sā'ilim muhtācınım eyle ʿināyet ey ***Ganī*** **(Tahmis 8/6)**

garābet:

1.) Gariplik, tuhaflık.

1.1. garābet:
Baʿdemā merhamet et gitme bizi koyma garīb
Sen gidince bize her türlü ***garābet*** *geliyor* **(Kaside 48/19)**

garā'ib:

1.) Tuhaf, garip, şaşılacak şeyler.

1.1. garā'ibden:-*den*
Kaçma benden āhū gözlüm ben garībim sen garīb
Ben seni sarmak meʿāyibden ***garā'ibden*** *midir* **(Gazel 6/2)**

garaz:

1.) Birine karşı beslenen kötü niyet, gizli düşmanlık, hınç, kin.

1.1. garaz:
Leyālīde leʾālī-i sirişki durma īsār et
Garaz *kāşānesin yık hıtta-i ʿirfānı iʿmār et* **(Müsebba 1/20)**

1.2. garaz:
Garaz *hammālı olma kīni terk et mā-mezādan geç*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/31)**

1.3. garazdan:-*dan*
Denmez insān ona olmazsa ***garazdan*** *sālim*
O leʾīme nasıl ıtlāk olunur ādem-zād **(Taştir 2/5)**

1.4. garazdan:-*dan*
Garazdan *kīn ü ʿudvāndan hazer kıl terk-i bī-dād et*
Bu vazʿ-ı nā-becālar bāʿis-i yār-ı cemīl olmaz **(Gazel 76/7)**

2.) Gaye, maksat, amaç.

2.1. garaz:
Celb-i rikkattir huzūr-ı yāre şekvādan ***garaz***
Mazhar-ı lutf olmadır ʿarz-ı temennādan garaz **(Gazel 95/1)**

2.2. garaz:
Gonca-i raʿnā gibi çāk-i girībāndan ***garaz***
Yāri güldürmek midir ağyārı güldürmek midir **(Gazel 54/2)**

2.3. garaz:
Celb-i rikkattir huzūr-ı yāre şekvādan garaz
Mazhar-ı lutf olmadır ʿarz-ı temennādan ***garaz*** **(Gazel 95/1)**

2.4. garaz:
Nāʾil-i feyz olmadır feryād ü nālişden merām
Cerr-i muğnimdir hemān tasvīr-i daʿvādan ***garaz*** **(Gazel 95/2)**

2.5. garaz:
Āsitānındır seng-i Firdevs-i aʿlādan murād
Hāk-i pāyindir efendim yād-ı kimyādan ***garaz*** **(Gazel 95/3)**

2.6. garaz:
Geçme sūfī gördüğün her şeyi tahkīk etmeden
Nefsi ʿārif olmadır tedkīk-i eşyādan ***garaz*** **(Gazel 95/4)**

2.7. garaz:
ʿĀlem-i ervāha āʾit bir hakīkat bulmadır
ʿĀlem-i eşbāhı dikkatle temāşādan ***garaz*** **(Gazel 95/5)**

2.8. garaz:
Her ne yapsan hiç birinden bir keder ahz eylemez
Kalb-i ʿāriftir bakılmış olsa deryādan ***garaz*** **(Gazel 95/6)**

2.9. garaz:
Yād-ı mahlasdan merāmım Fennīyā benlik değil
Gāye vermektir kelāma vazʿ-ı imzādan garaz **(Gazel 95/7)**

2.10. garaz:
Garaz *vasfıla tenvīr-i dil ü cān etmedir yoksa*
Senin takrīr-i evsāfında kāsırdır zebān Pīrim **(Gazel 142/5)**

2.11. garaz:
Mekātibde medāriste ***garaz*** *hall-i mesāʾildir*
Açılmaz ʿāmiyāne lā-ʾubālī lāfla efvāh **(Kaside 38/2)**

2.12. garazım:-*(ı)m*
Vasfını yāda getirmekten o meh-i ruhsārın
Garazım *tehniyet-i ʿīd-i Saʿīd-i Ramazān* **(Kaside 45/57)**

garazen:

1.) Garazlı bir şekilde, kinlenerek.

1.1. garazen:
Merhamet çeşmesi bir hayli zamāndır kurudu
Garazen *cīve dökülmüş gibice tā gözüne* **(Gazel 204/5)**

garaz-kār ol-:

1.) Garazlı olmak, kinlenmek.

1.1. garaz-kār ol-:-*ma*
Şebin Kadr ile tevʾem gündüzün ʿīd-i saʿīd olsun
Garaz-kār olma *hūn-hār olma ikbālin mezīd olsun* **(Müseddes 1/25)**

garīb:

1.) Tuhaf, acayip.

1.1. garīb:
Lücce-i zevk u servere olsa müstağrak cihān
Cürʿa nūş olmaz furāt ü şevk u şādīden ***garīb*** **(Gazel 6/4)**

2.) Dokunaklı.

2.1. garīb:
Sāmiʿīni gaşy eder mīzāb edip müjgānını
Mācerā-yı gurbeti gurbette söylerken ***garīb*** **(Gazel 6/5)**

3.) Gurbet ellerde kalmış, kendi ilinden ayrılmış, bulunduğu yerde yabancı olan kimse; kimsesiz, zavallı, biçare (âşık).

3.1. garīb:
Sahne-i kırtāsta bir nokta gördüm ben ***garīb***
Sadr-ı sīmīninde zannettim ki kalmış ben garīb **(Gazel 6/1)**

3.2. garīb:
Ben seni sarmak meʿāyibden garāʾibden midir
Kaçma benden āhū gözlüm ben garībim sen ***garīb*** **(Gazel 6/2)**

3.3. garīb:
Yandırır sakf-ı sipihri āh-ı āteş-bār hālini
Her vatan nāmıyle tahrīk-i leb eylerken ***garīb*** **(Gazel 6/6)**

3.4. garīb:
Baʿdemā merhamet et gitme bizi koyma ***garīb***
Sen gidince bize her türlü garābet geliyor **(Kaside 48/19)**

3.5. garībi:-*i*
ʿArz-ı dīdār ile etsen bu ***garībi*** *tatyīb*
Bilirim übbehet-i şānına noksan gelmez **(Gazel 8/4)**

3.6. garībi:-*i*
Seni yād ü tezekkür eylerim her lāhza her yerde
Tek ü tenhā bırakma ben ***garībi*** *gurbet ellerde* **(Müsebba 3/6)**

3.7. garībim:-*im*
Kaçma benden āhū gözlüm ben ***garībim*** *sen garīb*
Ben seni sarmak meʿāyibden garāʾibden midir **(Gazel 6/2)**

3.8. garībim:-*im*
Garībim *hāne-berdūşum ne dārım ne diyārım var*
Fakat bir dilrubā-yı bī-behā ʿālī tebārım var **(Muhammes 2/2)**

3.9. garībin:-*in*
Bār-ı gurbet çekmeyen bilmez ***garībin*** *hālini*
Kıl terahhüm dost değil düşmüşse bir düşman garīb **(Gazel 6/7)**

garīb düş-:

1.) Gurbet ellerde kalmak; kendi ilinden ayrılıp bulunulan yerde yabancı olmak; kimsesiz, zavallı, biçare olmak.

1.1. garīb düş-:-*müş, -se*
Bār-ı gurbet çekmeyen bilmez garībin hālini
Kıl terahhüm dost değil ***düşmüşse*** *bir düşman* ***garīb*** **(Gazel 6/7)**

garīb eyle-:

1.) Gurbet ellerde kalmak, yabancı olmak, biçare olmak.

1.1. garīb eyle-:-*me, -sin*
Kulunu Hazreti Allah ***garīb eylemesin***
Çekmeyen bilmez onu kürbet-i gurbet güçtür **(Kıt'a 14/2)**

garīb kal-:

1.) Kimsesiz, zavallı, biçare olma; yabancı kalmak.

1.1. garīb kal-:-*mış*
Sahne-i kırtāsta bir nokta gördüm ben garīb
Sadr-ı sīmīninde zannettim ki ***kalmış*** *ben* ***garīb*** **(Gazel 6/1)**

1.2. garīb kal-:-*(ı)r*
Revnak-ı gülzār-ı çarha etme katʿā iltifāt
Gül kurur sünbül çürür āhir ***kalır*** *gülşen* ***garīb*** **(Gazel 6/9)**

1.3. garīb kal-:-*ma, -sın*
Ben muhibbim sen muhabbet-i Fennīnin mevzūʿusun
Kalmasın *lutf eyle gel Fennī garīb ve fen* ***garīb*** **(Gazel 6/10)**

1.4. garīb:-*ma, -sın*
Ben muhibbim sen muhabbet-i Fennīnin mevzūʿusun
Kalmasın *lutf eyle gel Fennī* ***garīb*** *ve fen garīb* **(Gazel 6/10)**

garīb koy-:

1.) Gurbet ellerde bırakılmak; kimsesiz, zavallı, biçare etmek.

1.1. garīb koy-:-*ma*
Hasbihal eyleyecek başka enīsim yoktur
Koyma *bu bende-i hasret-keşi dünyāda* ***garīb*** **(Gazel 8/3)**

1.2. garīb koy-:-*ma*
Koyma *Fennī kulunu dār u diyārında* ***garīb***
Merhamet kıl aman şūh-ı cihānım gitme **(Gazel 192/5)**

garīb ol-:

1.) Garip kalmak.

1.1. garīb ol-:-*maz, -sa*
Kürbet-i gurbet dibāgattır hakīkat ādeme
Anlamaz bu nükteyi ***olmazsa*** *merd ü zen* ***garīb*** **(Gazel 6/8)**

garīb ü bī-kes kal-:

1.) Kimsesiz ve çaresizlik içinde olmak.

1.1. garīb ü bī-kes kal-:-*dı, -m*
Oldum fakīr ü nākes māl ü menāl içinde
Kaldım garīb ü bī-kes ehl ü ʿiyāl içinde **(Gazel 203/1)**

1.1. garīb ü bī-kes kal-:-*dı, -m*
Kaldım garīb ü bī-kes
Ehl ü ʿiyāl içinde **(Diğer 1/2)**

garībān:

1.) Garipler; yurdundan ayrılmış, yabancı, yolcu, gurbete çıkmış kişiler; ***tas.*** Birlik âleminden ayrı düşen, maddi varlıkla (geçici varlık) kayıtlara bağlanmış kişiler.

1.1. garībānın:-*ın*
Girye eyler muttasıl dünyāda merd-i hak-perest
Dār-ı gurbette ***garībānın*** *enīsi bādedir* **(Gazel 38/4)**

garībāne:

1.) Garip gibi, garipçesine.

1.1. garībāne:
Hasta Fennī de ***garībāne*** *seni yād ediyor*
*Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel***(Müsebba 2/45)**

gark eyle-:

1.) Boğmak.

1.1. gark eyle-:-*y, -im*
Ecdādımı ***gark eyleyim*** *rahmetine*
Evlādımı her türlü belādan sakla **(Kaside 3/2)**

gark-ı envār-ı safā eyle-:

1.) Eğlence, neşe parıltısında boğulmak; çok neşelenmek, mutlu olmak.

1.1. gark-ı envār-ı safā eyle-:-*r*
Gark-ı envār-ı safā eyler *hayālī gözlerin*
Her nigāhında hezārān işveler īcād edip **(Tahmis 6/3)**

garrālan-:

1.) Gösterişli, parlak olmak.

1.1. garrālanmasın:-*ma, -sın*
Cilve-sāz et bedr-i hüsnünde hilāl ebrūları
Gurre-i māh-ı felek bālāda ***garrālanmasın*** **(Gazel 171/2)**

gasb et-:

1.) Bir şeyi zorla, izinsiz almak.

1.1. gasb et-:-*(e)r*
Ya dendānın söker ya ***gasb eder*** *zevki dimāğından*
Felek nān-pāreyi ehl-i kemāle bī-bedel vermez **(Gazel 79/3)**

gasbet-:

1.) Bir şeyi zorla, izinsiz almak.

1.1. gasbet-:-*ti*
Kendini sālih beni tālih tanıttı ʿāleme
Halka karşı gözgöre ***gasb etti*** *mergūbiyeti* **(Kaside 37/53)**

gaşy et-:

1.) Kendinden geçirmek, mest etmek.

1.1. gaşy et-:-*(e)r*
Sāmiʿīni ***gaşy eder*** *mīzāb edip müjgānını*
Mācerā-yı gurbeti gurbette söylerken garīb **(Gazel 6/5)**

1.2. gaşy et-:-*(e)r*
Şemmesi āsārımın eshāb-ı fazlı ***gaşy eder***
Misk-i ezferdir midādım nevk-i hāmem misk-bār **(Kaside 39//44)**

gaşyol-:

1.) Bayılmak, çok zevk alıp kendinden geçmek.

1.1. gaşyolup:-*up*
Kim ki nūr-ı ruhuna nasb-ı nigāha savaşır
Gaşyolup *hāke düşer hadd-i helāke yanaşır* **(Kaside 34/10)**

1.2. gaşyolup:-*up*
Dağıtma kākül-i zer-tārını ey şāne tel kırma
Tararken zülf-i yāri ***gaşyolup*** *būy-i muhabbetle* **(Müfret 11/1)**

1.3. gaşy ol-:-*(u)r*
Lāl olur dergeh-i fazlında zebān-ı tahrīr
Gaşyolur *meclis-i ʿilminde İmām-ı Nevevī* **(Kaside 47/13)**

gāv:

1.) Öküz, sığır.

1.1. gāv:
Sūretā insāna benzer ***gāv*** *çoktur dikkat et*
Gizlemiş hayvān içinde çünkü insān kendini **(Gazel 231/3)**

1.2. gāve:-*e*
Ser-te-ser ehl-i kalemdir hūşmendān-ı cihān
Yoksa ***gāve*** *mandaya bār-gīre vermezler kalem* **(Kaside 24/25)**

gavgā:

1.) Kavga, dövüş; kargaşa.

1.1. gavgādan:-*dan*
Ko cihān emrini dil boş yere ***gavgādan*** *geç*
Māsivādan çek elin ahsen ü ednādan geç **(Müseddes 4/2)**

gāv-ı merdüm-peyker:

1.) İnsan yüzlü öküz.

1.1. gāv-ı merdüm-peyker:-*in*
Gāv-ı merdüm-peykerin *sulbünden ādem mi gelir*
Merd-i ciddī çıkmaz insānın bile her yavrusu **(Gazel 241/3)**

gāv-i mīş:

1.) Gâvmîş; câmûs, manda, su sığırı.

1.1. gāv-i mīş:-*e*
Yoksa ***gāv-i mīşe*** *benzer pā-resādan çok ne var*
Lezzet-i ʿaşka alıştırsın dimāğın merd olan **(Gazel 47/4)**

gavs-ı aʿzam:

1.) En yüce mertebede olan veli, kutb-ı ekber (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1.1. gavs-ı aʿzam:
Celīdir behcetin yā ***Gavs-ı aʿzam***
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/1)**

1.2. gavs-ı aʿzam:
Celīdir behcetin yā Gavs-ı aʿzam
Büyüktür himmetin yā ***Gavs-ı aʿzam*** **(Kaside 28/1)**

1.3. gavs-ı aʿzam:
Bize her dü cihānda dest-gīr ol
Büyüktür himmetin yā ***Gavs-ı aʿzam*** **(Kaside 28/2)**

1.4. gavs-ı aʿzam:
Dehānın meʾhaz-ı sırr-ı hakīkat
Büyüktür himmetin yā ***Gavs-ı aʿzam*** **(Kaside 28/4)**

1.5. gavs-ı aʿzam:
Benim yok zerreten mā-iştibāhım
Büyüktür himmetin yā ***Gavs-ı aʿzam*** **(Kaside 28/6)**

1.6. gavs-ı aʿzam:
Sana feryād eder efrād ü evtād
Büyüktür himmetin yā ***Gavs-ı aʿzam*** **(Kaside 28/8)**

1.7. gavs-ı aʿzam:
Kerīm ü münʿim ü müşkil-küşāsın
Büyüktür himmetin yā ***Gavs-ı aʿzam*** **(Kaside 28/10)**

1.8. gavs-ı aʿzam:
Seninle müftehirdir şimdi ekvān
Büyüktür himmetin yā ***Gavs-ı aʿzam*** **(Kaside 28/12)**

1.9. gavs-ı aʿzam:
Fesāraʾl-kavlü zeynen fī makālī
*Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam***(Kaside 28/14)**

1.10. gavs-ı aʿzam:
Ayırma kurb-gāh-ı enverinden
Büyüktür himmetin yā ***Gavs-ı aʿzam*** **(Kaside 28/16)**

1.11. gavs-ı aʿzam:
El-Gıyās ey ***Gavs-ı aʿzam*** *el-gıyās ey merd-i hās*
Dilber-i bākī hayāt-ı cāvidān ister gönül **(Kaside 29/7)**

gavsü'l-aʿzam:

1.) En yüce mertebede olan veli, kutb-ı ekber (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1.1. gavsü'l-aʿzam:
Gavsü'l-aʿzam *bāzü'l-eşheb Seyyid-i Haydar-nihād*
ʿĀrif-i sāhib-temeyyüz fāzıl-ı miskīn midād **(Kaside 27/1)**

gayb et-:

1.) Kaybetmek, görünmez kılmak.

1.1. gayb et-:-*(e)r*
Men ʿarefden ders alır sūret-perest olmazsan
Gayb eder *āyīne-i vahdette insān kendini* **(Gazel 231/4)**

gāve:

1.) Amaç, maksat.

1.1. gāyesi:-*si*
Bilmiyoruz nedir ʿömrün ***gāyesi***
Ağlar mısın güler misin ne dersin **(Şarkı 5/12)**

gāve ver-:

1.) Son vermek, sonlandırmak.

1.1. gāye ver-:-*mek, -tir*
Yād-ı mahlasdan merāmım Fennīyā benlik değil
Gāye vermektir *kelāma vazʿ-ı imzādan garaz* **(Gazel 95/7)**

gāye-i hāl:

1.) Hâlin, davranışın sonu, neticesi.

1.1. gāye-i hāl:-*i*
Büyük korku Hudā göstermesin gaflettedir yoksa
Emīn ol ehl-i zikrin ***gāye-i hāli*** *vahīm olmaz* **(Gazel 68/6)**

gāyet:

1.) Son, nihayet, encam.

1.1. gāyet:
Gāyet *mi var evsāfına ihsānına eltāfına*
Nisbet yem-i aʿtāfına bahr-ı muhīt bir katre āb **(Kaside 20/13)**

1.2. gāyeti:-*i*
Vüsʿat-i āsārına taʿyīn-i had mümkün değil
Hüsn-i icrāātının hayrātının yok ***gāyeti*** **(Kaside 37/23)**

2.) Çok, oldukça, son derece.

2.1. gāyet:
Muʿīn ol ebnā-yı cinsine mümkün oldukça
Fırsat zamānı ***gāyet*** *şitābāna gelir gider* **(Gazel 46/7)**

2.2.gāyet:
Ey bād-ı seher yāre kıl ʿarz-ı selām ammā
Ādāba özen ***gāyet*** *tabʿında nezāket var* **(Gazel 58/11)**

2.3. gāyet:
Hāk-i pāy-ı yāre yüz sürdük muhakkak Fennīyā
Pür meserretsin yine ***gāyet*** *cilālı gözlerin* **(Gazel 125/8)**

2.4. gāyet:
Hudā her ikisini kām-yāb u kām-rān etsin
Bu süretle duʿā-yı hayrı ***gāyet*** *mültezem buldum* **(Gazel 155/7)**

2.5. gāyet:
Zamīr-i yāri ***gāyet*** *nāzikāne eyle istiknāh*
Hekīm-i evvel ile teşhīs-i marazı bīmāra bildirme **(Gazel 188/2)**

2.6. gāyet:
Dāmen-i Pīre sarıl muntazır-ı merhamet ol
Çünkü ***gāyet*** *de büyüktür şeref-i hizmet-i Pīr* **(Kaside 33/4)**

2.7. gāyet:
Birer şāhindir gūyā ki bunlar ʿālem-i Kudsī
Tavāf etmekte ***gāyet*** *tīz-perdir Nakşibendīler* **(Kaside 36/3)**

2.8. gāyet:
Her yana ʿakıl saldım ***gāyet*** *perīşān oldum*
Āhir kapına geldim lutfet meded Allahım Hū **(Müfret 30/1)**

2.9. gāyet:
Çürüdür ādemi hülyā-yı visāl
Gāyet *de müşkildir sevdā-yı visāl* **(Şarkı 2/5)**

2.10. gāyet:
Zülāl ü vaslına susadım ***gāyet***
Pāre pāre oldu şefetānım gel **(Şarkı 4/4)**

gāyetle:

1.) Oldukça, son derece, çok fazla.

1.1. gāyetle:
Yandı ey nahl-i emel rābıta-i sabr ü karār
Dil-i gam dīdeme ***gāyetle*** *girān geldi bu bār* **(Müsebba 2/36)**

1.2. gāyetle:
Değerli gördüğü ekser vücūdu
Satar ***gāyetle*** *ehven bir bahāya* **(Tarih 13/2)**

gayr:

1.) Başkası, diğerleri; Allah'tan başka her şey.

1.1. gayra:-*a*
Hudādan ***gayra*** *meyl ü incizāb ancak belāhattir*
Dū-ʿālemden geçen dervīş Sultān olmasın nolsun **(Gazel 174/3)**

1.2. gayra:-*a*
Dergeh-i Hakka yapış ***gayra*** *müdārādan geç*
Hırkaya rāzı olup atlas ü dībādan geç **(Müseddes 4/1)**

1.3 gayre:-*e*
Tuz ekmek hakkını hıfz eylemekte iʿtinā göster
Hudādan ***gayre*** *ʿarz-ı ihtiyāç etme gınā göster* **(Müsebba 1/22)**

gayr ile:

1.) Başkalarıyla; rakiplerle ***(bk. rakip).***

1.1. gayr ile:
Emīn ol kim görülmez vahşiyāne bir eser benden
Eğer ey āhū gözlüm ***gayr ile*** *ünsiyyet etmezsen* **(Gazel 124/3)**

gayret:

1.) İçten gelerek çalışma, belli bir şey için çabalama, azmetme.

1.1. gayret:
Doğrulukla saʿy ile ***gayret*** *ile maʿrūf iken*
İktidār u fazl ile ʿirfān ile mevsūf iken **(Muhammes 4/21)**

1.2. gayreti:-*i*
Ben dahi göstermeğe ihlāsımın āsārını
Tā sabāvetten edip teşmīr-i sāk ***gayreti*** **(Kaside 37/62)**

1.3. gayreti:-*i*
Meşkūr ola her ***gayreti*** *ihyā etti Vilāyeti*
ʿĀlīdir ʿālī himmeti varolsun ol ʿālī-güher **(Tarih 16/12)**

1.4. gayret:-*i, -miş*
Kuru bir ***gayret imiş*** *hasret-i dīdārı ile*
*Gözümüz yaşını hem-reng-i şarāb ettiğimiz***(Gazel 73/3)**

gayret et-:

1.) Çalışmak, çabalamak, uğraşmak.

1.1. gayret et-:-*(i)l, -se*
Ne kadar ***gayret edilse*** *sesi çıkmaz bir elin*
Vatanın lezzeti cemʿiyyet-i yārān iledir **(Gazel 32/5)**

1.2. gayret et-:-*ip*
Hāsılı cümlesin öğren var iken kesbe mecāl
ʿİlmi tahsīl edegör ***gayret edip*** *rūz ü leyāl* **(Müseddes 4/8)**

gayret-i akrān:

1.) Akran kıskançlığı, çekememezliği.

1.1. gayret-i akrān:
Bir āteş-i cān-sūz imiş ***gayret-i akrān***
Tabʿım bu mücāzāta dayansın mı ne dersin **(Gazel 122/4)**

1.2. gayret-i akrān:-*dır*
Böyle tasdīʿe sebep ***gayret-i akrāndır*** *hep*
Deme lutfeyle efendim bu ne arsız cerrār **(Kaside 43/24)**

gayrı/gayri:

1.) Başka, -den başka, başkası.

1.1. gayri:
İnāyet etti Lem-yezel mürşidimi sevdim ezel
*Mürşidimin **gayri** güzel taht-ı dile şāh olamaz* **(Gazel 67/4)**

1.2. gayri:
Beni ʿafv eyle şerm-i cürmü gönlümden çıkar yā Rab
*Ki senden **gayri** bir sāhib-kerem gaffār yoktur yok* **(Gazel 105/8)**

1.3. gayri:
*Yok zamān-ı şevketinde şemʿadan **gayri** yanar*
Hakk çerāğ-ı ʿadlini dāʾim fürūzān eylesin **(Kaside 39/25)**

1.4. gayrı:
Müstebiddāna husūsiyle refākat etmedim
*İstikāmet rāhının **gayrı** tarīka gitmedim* **(Muhammes 4/19)**

1.5. gayrilere:-*ler, -e*
Fātih-i Bāb-ı Haybere yaʿnī Cenāb-ı Haydara
*Gönül veren o dilbere **gayrilere** yār olamaz* **(Gazel 74/6)**

1.6. gayrıya:-*y, -a*
*Ehlinin **gayrıya** mestūr ise de esrārı*
Münkeşifdir bana her vechile maʿnā-yı ümīd **(Kaside 46/53)**

1.7. gayriye:-*y, -e*
Pāre etmez burada hāsılı Sīvas teresi
*Satma bostancıya bostancıların **gayriye** sat* **(Gazel 12/7)**

1.8. gayriye:-*y, -e*
*ʿAfīf olmaz ʿafīfin **gayriye** ʿiffetli yazmakla*
Kıvām-ı ʿiffeti kuvvetli bir ikdām eder tashīh **(Gazel 19/6)**

1.9. gayriye:-*y, -e*
*Mezāk erbābının **gayriye** gerçi dediler sūmū*
Hevā-yı kākülünle neşʾe-i laʿlinle sermestim **(Gazel 177/3)**

2.) Artık, bundan sonra, bundan böyle.

2.1. gayrı:
Biraz bende tefāhür eylesem şāyestedir zīrā
*Dilim zikr-i senā-yı satvetinden **gayrı** gāfildir* **(Kaside 38/38)**

2.2. gayri:
Görmeyen kalmadı artık eser-i himmetini
***Gayri** ey münʿim-i ʿālī bana nevbet geliyor* **(Kaside 48/26)**

gayr-ı muvāfık:

1.) Uygun olmayan.

1.1. gayr-ı muvāfık:
*Vākıʿa **gayr-ı muvāfık** söz olunmaz ısgā*
Etme kāʾillerini zahmet alıp istiksā **(Müsemmen 1/27)**

gazālī

1.) Ceylana benzeyen, ahu gibi ***(bk. āhū).***

1.1. gazālī
Çeşmime verdi cilā cānā cilālı gözlerin
*Çeşme-i nūr-ı server olmuş **gazālī** gözlerin* **(Gazel 125/1)**

gazālī ol-:

1.) Ceylana benzeyen, ahu gibi olmak ***(bk. āhū).***

1.1. gazālī ol-:-*dukça*
Nāzikāne vaʿd eder çünkü visāli gözlerin
*Karşıdan manzūrum **oldukça gazālī** gözlerin* **(Tahmis 6/2)**

gazanfer:

1.) Aslan; ***mec.*** Kahraman ve cesur kimse.

1.1. gazanfer:
ʿAyni erdir er gibi zenden doğan er yavrusu
*Bir metīn arslan olur çünkü **gazanfer** yavrusu* **(Gazel 241/1)**

1.2. gazanfer:
Hikmet ü ʿirfāna dāʾir her şikārı kayd edip
*Zaptedip ağyāra kaptırmaz **gazanfer** fer kalem* **(Kaside 24/17)**

1.3. gazanfer: (II. Abdülhamid Han)
*Öyle Şāhen-şāh-ı ʿālī-şān **gazanfer** fer dilīr*
Kim ona nisbetle şīr ıtlākı şīre müsteʿār **(Kaside 39/2)**

gazel:

1.) Klasik Türk Edebiyatında, konusu genellikle aşk ve duygusal söyleyişler olan, ilk beyitinin mısraları birbiriyle, diğer beyitlerinin ikinci mısraları birinci beyitle kafiyeli, 5 ila 15 beyitten ibaret nazım şekli; şiir.

1.1. gazel:
Hasta düşmek kūşe-i gurbette sıhhat beklemek
*Şāʿire gāhī **gazel** gāhī muʿammā söyletir* **(Gazel 52/8)**

1.2. gazel:
*Nā-şenīde bir **gazel** tarh eyledin Fennī yine*
Maksadın bundan Cenāb-ı yāri güldürmek midir **(Gazel 54/5)**

1.3. gazel:
*Fennī böyle metānetli **gazel** yazdıkça*
Kalemin bāsıra-i düşmana mismār olsun **(Gazel 162/7)**

1.4. gazel:
*Daha bin böyle **gazel** nazma çekerdim Fennī*
Hall ü tanzīri ʿasīr olmasa ihvānım için **(Gazel 163/8)**

1.5. gazel:
*Yāri teshīre kifāyetli değil mi şu **gazel***
Söyleyin doğrusunu sihr-i helāl olmadı mı **(Gazel 212/6)**

1.6. gazel:
*Bir **gazel** yaz eylesin teʾyīd o mesrūriyeti*
Bes bu rütbe iftihār-ı hāme-i sihr-āferīn **(Kaside 37/98)**

1.7. gazel:
*ʿĀşıkāne bir **gazel** tarh eylesem şāyestedir*
Sāğār-ı ümmīd-i ihsānınla oldum neşʾe-dār **(Kaside 39/46)**

1.8. gazel:
*Āteşīn bir **gazel** inşādına geldi nevbet*
Feyz-i medhin ki dil ü tabʿımı etti teshīn **(Kaside 42/29)**

1.9. gazel:
Bu ümīd-i ferah-efzā ile şāyān-terdir
*Tāze bir hāme kesüb bir **gazel** etsem izbār* **(Kaside 43/29)**

1.10. gazel:
İşte ben bu şeref ü neşʾenin ümīdiyle
*Ederim bir **gazel** inşāsına ircāʿ-ı ʿināh* **(Kaside 45/50)**

1.11. gazel:
*Bir **gazel** tarzına hāmemde yine hāhiş var*
Söyletir çünkü beni bāde-i büşrā-yı ümīd **(Kaside 46/58)**

1.12. gazel:
Neşʾelendirdi beni işte bu cām-ı ümīd
*Bu hevesle yakışır **gazel** etsem tastīr* **(Kaside 47/28)**

1.13. gazel:

*Bir **gazel** tarh edeyim şevk ile ruhsat var ise*
Kuvve-i nātıkama vüsʿü talākat geliyor **(Kaside 48/29)**

1.14. gazelden:-*den*
*Söyle maksat ne bu sūzişli **gazelden** Fennī*
Yoksa zımnında bunun yāre şikāyet var mı **(Gazel 227/6)**

1.15. gazeldir:-*dir*
Ki yānі kendini bir dilsitān oldum kıyās etmiş
*Bu bir dilber dehānından **gazeldir** iktibās etmiş* **(Tahmis 7/17)**

1.16. gazelin:-*in*
*Gelin alkışlayalım şu **gazelin** nāzımını*
Yaşa ey hāme-i Fennī-i sühandan diyelim **(Gazel 148/9)**

gazel-hān-ı kerem ol-:

1.) Kerem, lütuf gazelini, şiirini okuyan.

1.1. gazel-hān-ı kerem ol-:-*sun*
Yetişir tūtī-yi tabʿa bu kadarcık tahdīs
*Olsun endīşe-i feyzinle **gazel-hān-ı kerem*** **(Kaside 41/46)**

Gaznevī:

1.) Eşref-i Gaznevî (ö. 556/1161 [?]); İranlı şair ve vaiz (Öztürk, 1995: 474).

1.1. Gaznevī:
***Gaznevī** sağ olsa Hātem gelse tekrār ʿāleme*
Can atarlar havze-i ihsānına bī-ihtiyār **(Kaside 39/22)**

gazūbān:

1.) Öfkeli, hiddetli, kızgın kimseler.

1.1. gazūbāna:-*a*
*Ger **gazūbāna** nigāh eylerse ʿālī gözlerin*
Sanki gafletten uyandırdı yine bir gāfili **(Tahmis 6/13)**

gazūbāne:

1.) Kızgınlıkla, öfkeyle, hiddetle.

1.1. gazūbāne:
*Bir **gazūbāne** nazar gezdir ki savb-ı nergise*
Ak su insin çeşmine min-baʿd şehlālanmasın **(Gazel 171/4)**

geç-:

1.) Zamanı aşmak, geride bırakmak.

1.1. geçer:-*(e)r*
Eşk-i hūnīnimizi ʿarz edelim Hazretine
*İşte hep böyle **geçer** şām-ı garībān diyelim* **(Gazel 148/7)**

1.2. geçen: -*en*
*Anarım yārimi yārimle **geçen** demlerimi*
Derd-i firkatla beni menkabe-hān etti o şūh **(Gazel 20/4)**

1.3. geçip:-*ip*
Beri gel birbirimizden alalım kāmımızı
*Gün **geçip** mevsim-i fırsat güzerān eylemeden* **(Gazel 170/4)**

1.4. geçmeden:-*me, -den*
***Geçmeden** gülşen-i hüsnündeki zīnetli bahār*
Solmadan gonca-i raʿnā-i melāhat ey yār **(Müsebba 2/9)**

1.5. geçmiş:-*miş*
Rūz-ı vuslat çok mudur mahsūd-ı ezmān olsa da
*Muhterem bir gün mü var yār ile **geçmiş** dem gibi* **(Gazel 214/3)**

1.6. geçmiş:-*miş*
*Meserret üzre **geçmiş** müddet-i ʿömrümde bir şeb yok*
Meğer kim yer yüzünde bana benzer kara kevkeb yok **(Muhammes 1/19)**

1.7. geç-:-*miş, -i, -ken*
*Mevsim-i sayf erişip **geçmiş** iken mevsim-i gül*
Goncalar tāzelenip gülşene zīnet geliyor **(Kaside 48/4)**

1.8. geçti:-*ti*
Ağzıma mühr-i sükūt vurdu ümīd-i keremin
*Derd-i hicrānla **geçti** meh-visālim demedim* **(Gazel 154/4)**

1.9. geçti:-*ti*
*Dūn maʿāş ile günüm **geçti** yirmi beş sāl*
Bana da münʿatif olsun nazar-ı ʿātıfetin **(Kaside 40/57)**

1.10. geçti:-*ti*
*Rūze-i hasret ile **geçti** nice eyyāmım*
Kalmadı çektiğim endīşe-i hicre pāyān **(Kaside 45/5)**

1.11. geçti:-*ti*
*Nısfı **geçti** gecenin muntazırım ben hālā*
Subh-ı sādık gibi çık parlayarak bī-pervā **(Müsebba 2/13)**

1.12. geçti:-*ti*
***Geçti** yıllar beni yād eylemedin*
Āh ü feryādıma dād eylemedin **(Şarkı 9/3)**

2.) Yanından, yakınından gitmek, uzaklaşmak; bulunduğu yeri veya konumu değiştirmek.

2.1. geçen:-*en*
Hudādan gayra meyl ü incizāb ancak belāhattir
*Dū-ʿālemden **geçen** dervīş Sultān olmasın nolsun* **(Gazel 174/3)**

2.2. geçenler:-*en, -ler*
***Geçenler** yapmamış dünyāyı yıkmışlar da gitmişler*
Ki eslāfından ahlāfa nice vīrāneler kalmış **(Gazel 94/4)**

2.3. geçenler:-*en, -ler*
Benim ol sünbül-ü sahrā-yı iklīm-i muhabbet kim
*Alır bū-yı muhabbet hep **geçenler** pīş-gāhından* **(Gazel 245/5)**

2.4. geçerken:-*er, -ken*
*Çözüldü ʿukde-i zānū **geçerken** pīşgāhından*
Şaşırdın şīve-i reftār mı reh-zen misin kāfir **(Gazel 39/12)**

2.5. geçiyor:-*(i)yor*
*Kimi görsek **geçiyor** bir nazar-ı bārid ile*
Bilmiyor kimse bizi uğramıyor yānımıza **(Gazel 182/2)**

2.6. geçme:-*me*
***Geçme** sūfī gördüğün her şeyi tahkīk etmeden*
Nefsi ʿārif olmadır tedkīk-i eşyādan garaz **(Gazel 95/4)**

3.) Atlamak, görmezden gelmek; affetmek, bağışlamak.

3.1. geç-:
***Geç** hatīʾatımı fazlınla İlāhī bahşet*
Bende-i hāsın olan Seyyidü'l-ahyāre beni **(Kaside 5/4)**

3.2. geçsin:-*sin*
Bir kusūr ettim de gönlünde kırıklık var ise
***Geçsin** ifşā etmesin ağyāra Allah ʿaşkına* **(Gazel 191/3)**

4.) Üstünlük sağlamak; bir meziyetten dolayı bir kimseden daha üstün duruma gelmek.

4.1. geçemez:-*e, -mez*

*İbn-i Hācib **geçemez** pīş eder fazlından*
Meclisinde edemez hāce Usām istikrār **(Kaside 43/14)**

5.) Yok olmak, kalmamak, bulunmamak.

5.1. geçmez:
Ne emrin var ise emr et ki ben her emrine rāmım
*Nedir bāʿis ki **geçmez** şimdi istirhām u ibrāmım* **(Tahmis 3/4)**

6.) İşlemek, etkilemek, etki etmek.

6.1. geçer:-*(e)r*
*Emr ü fermānı değil bendelere taşa **geçer***
ʿArz-ı imkān eder ārāsına her emri muhāl **(Kaside 40/19)**

6.2. geçmedi:-*me, -di*
***Geçmedi** dildāra nāz ü mihnetim*
Bād-ı havā gitti saʾy ü himmetim **(Şarkı 2/9)**

7.) Vazgeçmek, terk etmek, bırakmak.

7.1. geç-:
ʿAbd-i ʿācizdir yapar noksān noksān üstüne
*Pādişāhım **geç** kusūrundan şu kemter bendenin* **(Gazel 206/5)**

7.2. geç-:
Zümre-i eshāb-ı dil yok olmadan var olmadı
***Geç** enāʾiyyetten istersen hayāt-ı cāvidān* **(Gazel 232/6)**

7.3. geç-:
*Fesād ü mekri çoktur çerh ile ahz ü ʿatādan **geç***
Has ü hāşāk ile doldurma kalbi māsivādan geç **(Müsebba 1/29)**

7.4. geç-:
*Girip ihlāsla meyhāne-i ʿaşka riyādan **geç***
Eğer cīrān ile ünsiyyet istersen hatādan geç **(Müsebba 1/30)**

7.5. geç-:
Girip ihlāsla meyhāne-i ʿaşka riyādan geç
*Eğer cīrān ile ünsiyyet istersen hatādan **geç*** **(Müsebba 1/30)**

7.6. geç-:
*Garaz hammālı olma kīni terk et mā-mezādan **geç***
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/31)**

7.7. geç-:
Fesād ü mekri çoktur çerh ile ahz ü ʿatādan geç
*Has ü hāşāk ile doldurma kalbi māsivādan **geç*** **(Müsebba 1/29)**

7.8. geç-:
*Dergeh-i Hakka yapış gayra müdārādan **geç***
Hırkaya rāzı olup atlas ü dībādan geç **(Müseddes 4/1)**

7.9. geç-:
Dergeh-i Hakka yapış gayra müdārādan geç
*Hırkaya rāzı olup atlas ü dībādan **geç*** **(Müseddes 4/1)**

7.10. geç-:
*Ko cihān emrini dil boş yere gavgādan **geç***
Māsivādan çek elin ahsen ü ednādan geç **(Müseddes 4/2)**

7.11. geç-:
Ko cihān emrini dil boş yere gavgādan geç
*Māsivādan çek elin ahsen ü ednādan **geç*** **(Müseddes 4/2)**

7.12. geç-:
*Dersine devrine bak nāfile hülyādan **geç***
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç **(Müseddes 4/3)**

7.13. geç-:
*Dersine devrine bak nāfile hülyādan **geç***
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç **(Müseddes 4/6)**

7.14. geç-:
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç
*Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan **geç*****(Müseddes 4/6)**

7.15. geç-:
*Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan **geç***
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç **(Müseddes 4/9)**

7.16. geç-:
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç
*Dersine devrine bak nāfile hülyādan **geç*** **(Müseddes 4/9)**

7.17. geç-:
*Dersine devrine bak nāfile hülyādan **geç***
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç **(Müseddes 4/12)**

7.18. geç-:
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç
*Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan **geç*** **(Müseddes 4/12)**

7.19. geç-:
Ey Saʿīd eyleme beyhūde yere efkārı
*Dersine devrine bak nāfile hülyādan **geç*** **(Müseddes 4/15)**

7.20. geç-:
*Dersine devrine bak nāfile hülyādan **geç***
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç **(Müseddes 4/16)**

7.21. geçemez:-*e, -mez*
*Zāhid **geçemez** hırka-i tezvīr ü riyādan*
ʿĀrifler düşürür her iki dünyāyı nazardan **(Kaside 50/3)**

7.22. geçer:-*(e)r*
*Gönül senden **geçer** mi sende cānā dilrübālık var*
Husūsā tā ezelden beynimizde āşinālık var **(Gazel 60/1)**

7.23. geçer:-*(e)r*
Sevk-ı tīnetle sevilmez mi birāder yavrusu
*Bir vücūd ki hangi cüzʾünden **geçer** sāhib-i vücūd* **(Gazel 241/4)**

7.24. geçmez:-*mez*
*Zahiren cevr etse de **geçmez** yine üftādeden*
ʿĀşıkın hāmisi ağyār olmaz ancak yār olur **(Gazel 50/4)**

7.25. geçmişiz:-*miş, -iz*
*Biz henüz Pīr olmadan hubb-ı sivādan **geçmişiz***
Subh-ı sādık doğmadan evvel uyanmışlardanız **(Gazel 77/6)**

7.26. geçtik:-*ti, -k*
*Dolaştık zülf-i ʿanber-bārı yāra şāneden **geçtik***
Takıldık kayd-ı ʿaşka tūr-i ser-bostāneden geçtik **(Gazel 114/1)**

7.27. geçtik:-*ti, -k*
Dolaştık zülf-i ʿanber-bārı yāra şāneden geçtik
*Takıldık kayd-ı ʿaşka tūr-i ser-bostāneden **geçtik*** **(Gazel 114/1)**

7.28. geçtik:-*ti, -k*
Nihāndır giryemiz feryādımız peygūle-i dilde
*O müthiş nālelerden naʿre-i mestāneden **geçtik*** **(Gazel 114/2)**

7.29. geçtik:-*ti, -k*
Yanağı çifte benlerle müzeyyen çok sanem gördük
*Geçenler çīn-i hüsne uğradık büt-hāneden **geçtik*** **(Gazel 114/3)**

7.30. geçtik:-*ti, -k*
Ser-ā-pā kasr-ı ʿasrı tālib-i dünyāya terk ettik
*Çekildik bir karanlık köşeye kāşāneden **geçtik*** **(Gazel 114/4)**

7.31. geçtik:-*ti, -k*
Bize pek tatlı geldi şöyle bir murg-ı garīb olmak
Hevālandık anınçün ittihāz-ı lāneden ***geçtik*** **(Gazel 114/5)**

7.32. geçtik:-*ti, -k*
Biz artık māsivādan Fennīyā iʿrāza cezm ettik
Visāl-ı yāre erdik sohbet-i bī-gāneden ***geçtik*** **(Gazel 114/6)**

gece:

1.) Güneş battıktan belli bir süre sonra başlayan ve gün ağarıncaya kadar süren karanlık zaman.

1.1. gece:
Haydi bir şāʿir-i māhir ile birkaç ***gece*** *yat*
Şāʿiriyyet yalınız taktiʿe bilmekle değil **(Gazel 12/5)**

1.2. gece:
Ey şafak dur hele mahv etme zalām-ı leyli
Bu ***gece*** *işte o meh hānede mihmānımdır* **(Gazel 31/6)**

1.3. gece:
Gittim bu gece şevk-ı ruh-ı yār ile yāre
Şemʿin yanarak yakılarak kalbi kararmış **(Gazel 92/8)**

1.4. gece:
Bir ***gece*** *ansızın ol māh bedīdār olsa*
Ay doğup yer yüzü müstağrak-ı envār olsa **(Gazel 184/1)**

1.5. gece:
Parlatırdım o mehi her ***gece*** *āgūşumda*
Çarh eder mihver-i matlūbda devvār olsa **(Gazel 184/5)**

1.6. gece:
Başımı eylemedim bu ***gece*** *vazʿ-ı bālīn*
Gözlerim eşk ile vasl-ı milyān etti yine **(Gazel 190/6)**

1.7. gece:
Zulmet-i gamdan halās olmaz süveydā-yı derūn
Görmesem birkaç ***gece*** *ey māh-ı tābānım seni* **(Gazel 224/2)**

1.8. gece:
ʿAcabā bu ***gece*** *tāliʿde saʿādet var mı*
Hātırında o mehin gelmeğe niyyet var mı **(Gazel 227/1)**

1.9. gece:
Her gece ʿālem-i maʿnāda gelir āgūşa
Eylemez nāz u sitem dilber-i raʾnā-yı ümīd **(Kaside 46/2)**

1.10. gece:
Dūş oldu gönül dün ***gece*** *bir kaşları yāya Bir çehresi aya*
Kāʾil idin ol māl ile gelsek bir araya Yılda birer aya **(Müstezad 1/1)**

1.11. gece:
Dūş oldu gönül dün ***gece*** *bir kaşları yāya Bir çehresi aya*
*Kāʾil idin ol māh ile gelsek bir araya Yılda birer ay*a **(Müstezad 1/1)**

1.12. gecede:-*de*
Öte git nāleni dinletme bize ey bülbül
Biz anın bir ***gecede*** *belki hezārın çekeriz* **(Gazel 72/2)**

1.13. geceler:-*ler*
Geceler *göz göre tahvīl kılar hāletini*
Bilinir mi yine bak bedr ü hilālin sırrı **(Tarih 8/4)**

1.14. geceler:-*ler*
Yanar ağlar ***geceler*** *subha kadar şemʿa gibi*
Uyku girmez ebeden bende-i Mevlā gözüne **(Gazel 195/6)**

1.15. geceler:-*ler*
O yanar ben yanarım dāʾire-i firkatte
Hasbihālin ***geceler*** *şemʿ-i şebistān iledir* **(Gazel 32/8)**

1.16. geceler:-*ler*
Geceler *dergeh-i Mevlāya sirişk-efşān ol*
Bendegān ekserī Şāhen-şeh-i lüʾlü getirir **(Gazel 43/9)**

1.17. geceler:-*ler*
Esrār-ı dili dilbere takrīr ü hikāyet
Birkaç ***geceler*** *ol meh ile halvete muhtāc* **(Gazel 17/2)**

1.18. gecenin:-*nin*
Nısfı geçti ***gecenin*** *muntazırım ben hālā*
Subh-ı sādık gibi çık parlayarak bī-pervā **(Müsebba 2/13)**

gece gündüz:

1.) Aralıksız, sürekli, her zaman.

1.1. gece gündüz:
Dolaşan havl-i zebānımda senin nāmındır
Gece gündüz *emelim fikr ü hayālim sensin* **(Gazel 127/2)**

geçenler:

1.) Geçen zamanlarda, önceki günlerde.

1.1. geçenler:
Yanağı çifte benlerle müzeyyen çok sanem gördük
Geçenler *çīn-i hüsne uğradık büt-hāneden geçtik* **(Gazel 114/3)**

geçin-:

1.) Yaşamak için gerekeni sağlamak.

1.1. geçinmekse:-*mek, -se*
Geçinmekse *merāmın istirāhatle hakīmāne*
Elinden geldiği müddetçe saʾy et bezl-i ihsāne **(Müsebba 1/16)**

geç(ip) git(mek):

1.) Süresi dolmak; tükenmek, bitmek.

1.1. geç(ip) git(mek):
Yār ile bir kerrecik vuslat müyesser olmadı
Geçti gitti *nāzenīn ʿömrüm kuru sevdā ile* **(Gazel 187/4)**

geçir-:

1.) Zaman harcamak, yaşamak.

1.1. geçirdim:-*di, -m*
Nigāh-ı āzmāyişden ***geçirdim*** *tām otuz yıldır*
Tereffuʿ hakkını ʿasrın kibārı bī-cedel vermez **(Gazel 79/4)**

1.2. geçirdin:-*di, -n*
ʿÖmrü gafletle ***geçirdin*** *seni dīvāne seni*
Çıkarınca ne yaparsın Ulu dīvāne seni **(Müfret 25/1)**

gedā:

1.) Dilenci, yoksul; ***tas.*** Allah'ın tecellisini elde etme yolunda dilencilik yapan kişi.

1.1. gedā:
Kulu Fennī hemīşe muntazırdır himmet-i pīre
Gedā *dest-iʿatā-yı şāha nigerān olmasın nolsun* **(Gazel 174/5)**

gedālık:

1.) Dilencilik, yoksulluk, fakirlik, düşkünlük.

1.1. gedālık:
Harīm-iʿafvine ettim dehālet her kusūrumla
Kusūrumdan güzer kıl serde sultānım ***gedālık*** *var* **(Gazel 60/2)**

gehī... gehī...:

1.) ***bk.*** *gāhī... gāhī...*

1.1. gehī gehī:
Uzaktan seyrederken nāzenīnim nūra benzersin
Yakīninden ***gehī*** *sīme* ***gehī*** *kāfūra benzersin* **(Gazel 120/1)**

gel-:

1.) Varmak, evlenmek.

1.1. gelir:-*(i)r*
Hıtbede dīn ü asālet aranırdı evvel
Şimdi kızlar karılar kesret-i dīnāra ***gelir*** **(Gazel 53/4)**

1.2. gelmez:-*mez*
Neylesünler parasız āgūşa ***gelmez*** *dilberān*
Parasızlıktan dil-i zen-pāre pāre pāredir **(Gazel 56/2)**

2.) Belli bir zamana ulaşmak.

2.1. geldi:-*di*
Geldi *Fennīyi be-kām eylemenin çağları*
Küçücükten beri bir ʿāşık-ı gam-hārındır **(Gazel 30/5)**

2.2. geldi:-*di*
Geldi *herem gitti şebāb oldu sarāy-ı ten harāb*
Ey nefs-i bī-şerm ü hicāb ettin mi bir hayr iktisāb **(Kaside 20/1)**

2.3. geldi:-*di*
Āteşīn bir gazel inşādına ***geldi*** *nevbet*
Feyz-i medhin ki dil ü tabʿımı etti teshīn **(Kaside 42/29)**

2.4. gelir:-*(i)r*
Kardın başıma zindan kesildin ey şeb-i hasret
O meh-talʿat ***gelir*** *enverlenirsin böyle kalmazsın* **(Gazel 119/8)**

2.5. gelir:-*(i)r*
Bir vakit olur ki kalbe olur tek gubār-bār
Bir dem ***gelir*** *ki olmaz olur bir tebār-bār* **(Kıt'a 7/1)**

2.6. gelir:-*(i)r*
Rebīʿ-i vuslat-ı dilber ***gelir*** *ey ravza-ı ümīd*
Tarāvet-yāb olur ahdarlanırsın böyle kalmazsın **(Gazel 119/6)**

2.7. geliyor:-*(i)yor*
Fennīyā oldu tegazzülde karīn-i encām
Sıdk ile eyle duʿā vakt-i icābet ***geliyor*** **(Kaside 48/37)**

3.) Meydana gelmek, ortaya çıkmak; doğmak, dünyaya gelmek.

3.1. geldik:-*di, -k*
Kudūm-ı Şāh-ı kevneyni duyunca cāna ***geldik*** *biz*
Ana kul olmak üzre ʿālem-i imkāna geldik biz **(Gazel 69/1)**

3.2. geldik:-*di, -k*
Kuyūd-ı nefsden āzādeyiz bī-bāk ü pervāyız
Hakīmiz feylesofuz ʿāleme ferzāne ***geldik*** *biz* **(Gazel 69/4)**

3.3. geldik:-*di, -k*
Terāzū olmayınca tartılır mı sıklet-i eşyā
Bizi hābīdeler anlar mı bīdārāne ***geldik*** *biz* **(Gazel 69/5)**

3.4. geldik:-*di, -k*
ʿAmel tomarını mālī bulup cürm ü cināyetle
Der-i inʿāmına yā Rab şerm-sārāne ***geldik*** *biz* **(Gazel 69/6)**

3.5. geldik:-*di, -k*
Teveccüh etmedik mīrlivāya mīr-i mīrāna
Sığındık āsitān-ı fazlına Sultāna ***geldik*** *biz* **(Gazel 69/7)**

3.6. geldik:-*di, -k*
Kerīmā Pādişāhā sāʾiliz dergāh-ı lutfunda
Biz ihsān görmeyice gitmeyiz ihsāne ***geldik*** *biz* **(Gazel 69/9)**

3.7. gelen:-*en*
İbret alsınlar gidenler kalanlar cā-be-cā
Her ***gelen*** *zīrā misāfirdir bu dār-ı mihnete* **(Tarih 17/2)**

3.8. gelip:-*ip*
Zī-fünūnun Fennīyā efzūn olurmuş mihneti
ʿĀleme ahmak ***gelip*** *nādān olaydım kāşki* **(Gazel 235/5)**

3.9. gelir:-*(i)r*
Çok olur dağda bayırda kırda arslan yavrusu
Dehre pek nādir ***gelir*** *ammā ki insān yavrusu* **(Gazel 236/1)**

3.10. gelir:-*(i)r*
Çāre yok hayvān olur encāmı hayvān yavrusu
Ādem ādemden ***gelir*** *hayvān da hayvāndan doğar* **(Gazel 236/2)**

3.11. gelir:-*(i)r*
Gāv-ı merdüm-peykerin sulbünden ādem mi ***gelir***
Merd-i ciddī çıkmaz insānın bile her yavrusu **(Gazel 241/3)**

3.12. geliş:-*iş*
Şu meydāna niçindir bu ***geliş*** *ettinse ger tahkīk*
Bütün efʿālini eyle Kitāba Sünnete tatbīk **(Müsebba 1/8)**

3.13. gelmedi:-*me, -di*
Sūret ü sīrette misli ***gelmedi*** *gelmez yine*
Hānis olmaz bin yemin etse bu yolda ger kalem **(Kaside 24/44)**

3.14. gelmemiş:-*me, -miş*
Gelmemiş *bu āna dek gelmez nazīri ʿāleme*
Her senā vü medhe elyaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/2)**

3.15. gelmez:-*mez*
Gelmemiş bu āna dek ***gelmez*** *nazīri ʿāleme*
Her senā vü medhe elyaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/2)**

3.16. gelmez:-*mez*
Sūret ü sīrette misli gelmedi ***gelmez*** *yine*
Hānis olmaz bin yemin etse bu yolda ger kalem **(Kaside 24/44)**

3.17. gelse:-*se*
Gelse *Veysī benim āsārımı tanzīr edemez*
Edemez hattımı taklīd nigārende-i Çin **(Kaside 42/26)**

4.) Uygun gelmek, uymak.

4.1. gelir:-*(i)r*
Her vücūda ***gelir*** *endāze-i dībā-yı ümīd*
Her siyāba yakışır kāmet-i bālā-yı ümīd **(Kaside 46/1)**

5.) Görünmek, sanılmak, zannolunmak.

5.1. gelir:-*(i)r*
Dil-i Fennīde İlāhī koma gafletten eser
Sana noksān mı ***gelir*** *mazhar-ı irşād olsa* **(Gazel 196/9)**

5.2. geliyor:-*(i)yor*
Ben ne yaptım ki felek rāhatımı çok görüyor
Hidemāt-ı hasenem halka kabāhat ***geliyor*** **(Kaside 48/22)**

5.3. gelmesin:-*me, -sin*
Eski demler yāre yanlışlıkla rüʾyā ***gelmesin***
Fennīyā hülyā-yı zülf-i yār ağarttı rīşimi **(Gazel 167/5)**

6.) Ulaşmak, bir durumu kendisinde bulundurmak.

6.1. geleni:-*en, -i*
*Haktan **geleni** her ne ise hak kabul et*
Ayrılma murād ister isen bāb-ı rızādan **(Kaside 50/10)**

6.2. geliyor:-*(i)yor*
Ne zamān şark u şimālīye teveccüh etsem
***Geliyor** rāyiha-i gonca-i zībā-yı vatan* **(Gazel 165/9)**

6.3. gelmesin:-*me, -sin*
Kābil-i merhem değildir yāre-i hicrān-ı yār
*Benʿalīl-i firkatim bana etıbbā **gelmesin*** **(Gazel 167/3)**

6.4. gelmez:-*mez*
Maksūdumu yā Rahmān etsen bana ger ihsān
***Gelmez** sana bir noksān ey rahmeti bol Mevlā* **(Kaside 11/5)**

6.5. gelsin:-*sin*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
*Makdeminle ten-i bīmārıma sıhhat **gelsin*** **(Müsebba 2/53)**

6.6. gelsin:-*sin*
*Dil-i mahzūnuma envār-ı meserret **gelsin***
Kevkeb-i bahtıma āsār-ı saʿādet gelsin **(Müsebba 2/54)**

6.7. gelsin:-*sin*
Dil-i mahzūnuma envār-ı meserret gelsin
*Kevkeb-i bahtıma āsār-ı saʿādet **gelsin*** **(Müsebba 2/54)**

6.8. gelsin:-*sin*
*Gülşen-i meşrebime reng-i tarāvet **gelsin***
Kuvve-i nātıkama tāze talākat gelsin **(Müsebba 2/55)**

6.9. gelsin:-*sin*
Gülşen-i meşrebime reng-i tarāvet gelsin
*Kuvve-i nātıkama tāze talākat **gelsin*** **(Müsebba 2/55)**

6.10. gelirse:-*(i)r, -se*
Etme hiç bir şahsa hiç bir şeye nefretle nigāh
*Kāʾil ol her ne **gelirse** kābil ol deryā gibi* **(Gazel 233/7)**

6.11. gelirse:-*(i)r, -se*
***Gelirse** nefse hiddet kibriyā-yı Hakkı tezkār et*
Edip mahv-ı eneʾiyyet ʿubūdiyyette isrār et **(Müsebba 1/19)**

6.12. geliyor:-*(i)yor*
Okşuyor hātır-ı gam-gīnimi bir tatlı ümīd
*Gūş-ı vicdānıma peygām-ı beşāret **geliyor*** **(Kaside 48/28)**

7.) (Bir maksatla bir yere) Uğramak, varmak, ulaşmak.

7.1. geldi:-*di*
*Hüzn ile **geldi** bir melek tārīhini zabt etmeğe*
Şaʿbān Efendi gülbün-i Firdevsin oldu zāʾiri **(Tarih 5/3)**

7.2. geldi:-*di*
*İki kimse **geldi** yazdı tārīh-i fevtini*
Necābetli himmetli zekī bir civān idi **(Tarih 14/5)**

7.3. geldi:-*di*
***Geldi** bir ʿulvī ferişteh söyledi tārīhini*
Hacı Mustafā Efendi erdi kūy-ı rahmete **(Tarih 17/7)**

7.4. geldi:-*di*
Ankara Vālīliğin ihrāz edip
***Geldi** o insān-ı ferişteh-simāt* **(Tarih 20/4)**

7.5. geldi:-*di*
*Tārīhi sebt olunsun **geldi** bir ʿālī-güher*
Verdi kemāl-i revnak makām-ı vilāyete **(Tarih 9/5)**

7.6. geldi:-*di*
***Geldi** üçler dediler mansıb-ı tārīhinde*
Yā niçin şüphe edersin bu ricālin sırrı **(Tarih 8/17)**

7.7. geldim:-*di, -m*
*Seninçün **geldim** ancak ʿālem-i imkāna sultānım*
Seninçün girdim ancak meslek-i ʿirfāna sultānım **(Müsebba 3/15)**

7.8. geldim:-*di, -m*
Benim için aslā çekmeyesin gam
*Vedāʿ için **geldim** ey şūh-gül-fem* **(Şarkı 1/3)**

7.9. geldim:-*di, -m*
*Yaban-ābāda **geldim** İncesudan muntazam buldum*
Temāşā eyledim her bukʿasın bāğ-ı İrem buldum **(Kaside 49/1)**

7.10. geldim:-*di, -m*
Siyeh-rū dil perīşān dīde pür-nem yā Resūlallah
*Şefāʿat kıl kerem kıl pür-kusūrum kapına **geldim*** **(Kaside 17/6)**

7.11. geldim:-*di, -m*
*Cān atıp dergāhına **geldim** kabūl et kulluğa*
Bir velīniʿmet-i bī-imtinān ister gönül **(Kaside 29/3)**

7.12. geldim:-*di, -m*
*Ben ümīd-i feyz ile **geldim** der-i aʿtāfına*
Etme mahrūm-ı ināyet ey Şeh-i ālī-tebār **(Kaside 39/36)**

7.13. geldim:-*di, -m*
*Ne için **geldim** ʿaceb mevrid-i merciʿ neredir*
Bu sitem-hāneyi bilmem ki ne sandım kaldım **(Gazel 151/2)**

7.14. geldik:-*di, -k*
Tedāvī kıl cemālin ʿaşkına dārū-yı vuslatla
*Tabībā derdimiz var can atıp dermāna **geldik** biz* **(Gazel 69/8)**

7.15. geldiği:-*dik, -i*
Nerd-bān kat kat olup pāyini takbīl ediyor
***Geldiği** meclise āsār-ı şerāfet geliyor* **(Kaside 48/33)**

7.16. geldiğin:-*dik, -in*
Yağıyor uğradığın karyelere hayr ü berekāt
***Geldiğin** şehr-i şehīre medeniyyet geliyor* **(Kaside 48/18)**

7.17. geldin:-*din*
Nedir bu sahte ʿiffet sahte ülfet sahte istiğnā
*Selānikden mi **geldin** yoksa Pārisden misin kāfir* **(Gazel 39/4)**

7.18. gelecekse:-*ecek, -se*
*Beni ʿafveyle bu burka **gelecekse** ağyār*
İt giren hāneye zirā ki ferişte girmez **(Müfret 23/1)**

7.19. gelecektir:-*ecek, -tir*
Sensin düşüren şu ser-i bī-derdimi derde
*Senden **gelecektir** yine dermānım efendim* **(Gazel 144/3)**

7.20. gelecektir:-*ecek, -tir*
*Fennīyā düşme telāşa **gelecektir** bize yār*
Çünkü ʿādettir etıbbā ser-i bīmāra gelir **(Gazel 53/5)**

7.21. gelen:-*en*
*Medār-ı mağfirettir ehl-i ʿirfāna **gelen** gamlar*
Ne hakkım var sana ʿızz ü kusūr etmekte yā tāliʿ **(Gazel 102/5)**

7.22. gelenler:-*en, -ler*
***Gelenler** devre bir dāğ-ı dile mutlak müsādiftir*
Değil her dāʾire bir nokta-i pür-kārdan hālī **(Gazel 242/4)**

7.23. gelip:-*ip*
*Dergeh-i Pīre **gelip** sıdk ile ruhsūde olan*
Kendine dergeh-i ağyārı penāh eyleyemez **(Gazel 85/4)**

7.24. gelip:-*ip*
Tevālī eyledi saf saf ***gelip*** *her şeş cihātımdan*
Beni öldürdü ceyş-i gam amān cān kurtaran yok mu **(Gazel 216/2)**

7.25. gelir:-*(i)r*
Ne gezer meclis-i ʿirfān u edebde sūfī
Tilki kimdir ki bezirgān ile pāzāra ***gelir*** **(Gazel 53/3)**

7.26. gelir:-*(i)r*
Fennīyā düşme telāşa gelecektir bize yār
Çünkü ʿādettir etıbbā ser-i bīmāra ***gelir*** **(Gazel 53/5)**

7.27. gelmeğe:-*mek, -e*
ʿAcabā bu gece tāliʿde saʿādet var mı
Hātırında o mehin ***gelmeğe*** *niyyet var mı* **(Gazel 227/1)**

7.28. gelmekten:-*mek, -ten*
Bāğ-bānı bilmedir bu bāğa ***gelmekten*** *ʿarz*
Başka bir maksūdumuz yok gül gibi sünbül gibi **(Gazel 228/3)**

7.29. gelmese:-*me, -se*
Taʿm-ı kandi bozmasa āmīziş-i zehrāb-ı telh
Gelmese *bezme rakīb-i kīne-perver kāşki* **(Gazel 215/4)**

7.30. gelmesin:-*me, -sin*
Pīş-i derden defolunsun sūfī-i sermā-mizāc
Bezm-i aşka gelmesin yārāna sıklet vermesin **(Gazel 175/7)**

7.31. gelmez:-*mez*
Muhabbet bezmine sūfī gibi yād-āşinā ***gelmez***
Makām-ı ehl-i ʿiffettir ki ashāb-ı riyā gelmez **(Gazel 90/1)**

7.32. gelmez:-*mez*
Edīb-i nükte-dānın hādim-i ikbāli gurbettir
Ki mürg-ı zī-cenāha āşiyānında gıdā ***gelmez*****(Gazel 90/2)**

7.33. gelmez:-*mez*
Muhabbet bezmine sūfī gibi yād-āşinā gelmez
Makām-ı ehl-i ʿiffettir ki ashāb-ı riyā ***gelmez*****(Gazel 90/1)**

7.34. gelmez:-*mez*
Eğer mümkün değilse defʿ-i gam bir hüsn-i sūretle
Temāşā-yı çemenden kalb-i mağmūma safā ***gelmez*** **(Gazel 90/3)**

7.35. gelmezse:-*mez, -se*
Ayda bir selāmın ***gelmezse*** *eğer*
Diyār-ı gurbeti mesken eylerim **(Şarkı 1/6)**

7.36. gelse:-*se*
Bī-haber vakt-i seherde ***gelse*** *dilber kāşki*
Ben de bir gün görsem ellerle berāber kāşki **(Gazel 215/1)**

7.37. gelsin:-*sin*
Huzūra emr ü fermān ile ***gelsin*** *ʿabd-i memlūkün*
Sen ey serasker-i hūbān ayağa gitmek el vermez **(Gazel 79/6)**

7.38. gelsin:-*sin*
Cūy-bār-ı eşkimi ***gelsin*** *temāşā eylesin*
Cebhemi ferş eylerim akdām-ı yāre pul gibi **(Gazel 228/2)**

7.39. gelsin:-*sin*
Dilermiş pūs-ı destim Nāfiz-zāde sabā söyle
Benim sādık kulumdur ***gelsin*** *öpsün şu ayağımdan* **(Tahmis 7/15)**

8.) Belirmek, görünmek, ortaya çıkmak; uğramak.

8.1. geldi:-*di*
Senden eyā Şāh-ı rusül eyler tederrüs ʿakl-ı kül
Vechin terinden ***geldi*** *gül gülden zuhūr etti gülāb* **(Kaside 20/19)**

8.2. geldi:-*di*
Karşıdan ʿarz-ı hirām eyledi bir serv-i revān
Lerze düştü dil-i bīmārıma ***geldi*** *buhrān* **(Kaside 45/51)**

8.3. geldi:-*di*
Husūsā sākit ü gam-nāk iken ben
Sevindim lehçeme ***geldi*** *talākat* **(Tarih 19/12)**

8.4. gelen:-*en*
Bu cihetten ***gelen*** *derd ü belliyāt*
ʿİsmet-penāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/4)**

8.5. gelip:-*ip*
Gelip *bir derd-i müşkil cism-i pākin bī-tüvān etti*
Şuʿā-yı dīde-i gam dīdem oğlum ʿĀkife ansız **(Gazel 25/2)**

8.6. gelip:-*ip*
Şuʿā-yı dīde-i gam dīdem oğlum ʿĀkife ansız
Gelip *bir derd-i müşkil cism-i pākin bī-tüvān etti* **(Tarih 22/2)**

8.7. gelir:-*(i)r*
Her gece ʿālem-i maʿnāda ***gelir*** *āgūşa*
Eylemez nāz u sitem dilber-i raʿnā-yı ümīd **(Kaside 46/2)**

8.8. gelir:-*(i)r*
Kalemim bunları bir sırra bināʿen yazıyor
Beyt-i ātīde ***gelir*** *işbu makālin sırrı* **(Tarih 8/10)**

8.9. geliyor:-*(i)yor*
Köhne bağ-ı emele tāb-ı tarāvet ***geliyor***
Çemenistān-ı dile reng-i letāfet geliyor **(Kaside 48/1)**

8.10. geliyor:-*(i)yor*
Köhne bağ-ı emele tāb-ı tarāvet geliyor
Çemenistān-ı dile reng-i letāfet ***geliyor*** **(Kaside 48/1)**

8.11. geliyor:-*(i)yor*
Her nasılsa felek insāfa gelip su veriyor
Nihāl-i ümīd-i hakīrāneme kuvvet ***geliyor*** **(Kaside 48/2)**

8.12. geliyor:-*(i)yor*
Eylemiş devrini taʿdīl sipihr-i gaddār
Devr-i nā-sāzına oldukça saʿādet ***geliyor*** **(Kaside 48/3)**

8.13. geliyor:-*(i)yor*
Mevsim-i sayf erişip geçmiş iken mevsim-i gül
Goncalar tāzelenip gülşene zīnet geliyor **(Kaside 48/4)**

8.14. geliyor:-*(i)yor*
Neşʾesinden oluyor hande-nümā mülk ü melek
Atlas-ı çarha kadar hiss-i beşāşet ***geliyor*** **(Kaside 48/5)**

8.15. geliyor:-*(i)yor*
Rūh-ı eşyāda tecessüm ediyor hiss-i sürūr
ʿAraz ü cevhere bir rūh-ı meserret ***geliyor*** **(Kaside 48/6)**

8.16. geliyor:-*(i)yor*
Nasıl izhār-ı sürūr eylemesin cān-ı cemād
Gevher-i nādire-i dūzah-asālet ***geliyor*** **(Kaside 48/7)**

8.17. geliyor:-*(i)yor*
Cāmiʿ-i fazl u kerem encümen-ārā-yı fuhūl
Ser-bülend-i nücebā sādık-ı devlet ***geliyor*** **(Kaside 48/8)**

8.18. geliyor:-*(i)yor*
ʿĀrif-i sırr-ı hikem vākıf-ı eştāt-ı şuʾūn
Mālik-i reʾy-i zerrīn sāhib-i miknet ***geliyor*** **(Kaside 48/9)**

8.19. geliyor:-*(i)yor*
Pāyine ʿıkd-ı Süreyyāları īsār etsin
Ki felek mecmaʿ-ı envāʿ-ı fazīlet ***geliyor*** **(Kaside 48/10)**

8.20. geliyor:-*(i)yor*
Feleğin Hātem-i Tāʾīsi çekilsin geriye
Ser-firāz-ı sebük-āmūz-ı semāhat ***geliyor*** **(Kaside 48/11)**

8.21. geliyor:-*(i)yor*
Lutfün envāʿını seyr etsin esātīn-i evvel
Muksim-i ʿavn ü ʿatā mübzil-i himmet ***geliyor*** **(Kaside 48/12)**

8.22. geliyor:-*(i)yor*
Devr ü teftīş için etmişti zehāb elviyeye
Bakıp īcābına bā-yümn ü ʿatūfet ***geliyor*** **(Kaside 48/14)**

8.23. geliyor:-*(i)yor*
Nām-ı ʿulyāsı gibi tabʿ-ı dilārāsı cevād
Nāmını yād edenin tabʿına kuvvet ***geliyor*** **(Kaside 48/15)**

8.24. geliyor:-*(i)yor*
Āsafā sen gideli sevinmişti şemʿ-i kulūb
Yümn-i teşrīfin ile şevk ü şetāret ***geliyor*** **(Kaside 48/16)**

8.25. geliyor:-*(i)yor*
Münʿimā sen gideli hasta-dil olmuştuk hep
Hamdülillāh yine āsār-ı ifākat ***geliyor*** **(Kaside 48/17)**

8.26. geliyor:-*(i)yor*
Yağıyor uğradığın karyelere hayr ü berekāt
Geldiğin şehr-i şehīre medeniyyet ***geliyor*** **(Kaside 48/18)**

8.27. geliyor:-*(i)yor*
Baʿdemā merhamet et gitme bizi koyma garīb
Sen gidince bize her türlü garābet ***geliyor*** **(Kaside 48/19)**

8.28. geliyor:-*(i)yor*
Beni ez-cümle perīşān ediyor tāliʿ-i dūn
Hālimi anlayanın fikrine hayret ***geliyor*** **(Kaside 48/20)**

8.29. geliyor:-*(i)yor*
Eller arsızlanarak feyz ü terakkī buluyor
Bana ammā ki bu vādīde hacālet ***geliyor*** **(Kaside 48/21)**

8.30. geliyor:-*(i)yor*
Ya tesādüf ederim bir daha yāhut edemem
Refte refte küremā cemʿine kıllet ***geliyor*** **(Kaside 48/24)**

8.31. geliyor:-*(i)yor*
Bir gazel tarh edeyim şevk ile ruhsat var ise
Kuvve-i nātıkama vüsʿü talākat ***geliyor*** **(Kaside 48/29)**

8.32. geliyor:-*(i)yor*
Bir güzel methedeyim neşʾe-yi mey kaybeylemeden
Tabʿıma ʿālem-i ʿulvīden iʿānet ***geliyor*****(Kaside 48/30)**

8.33. geliyor:-*(i)yor*
Yine şīrāne müşīrāne o āfet geliyor
Her adım başına bir güne saʿādet ***geliyor*** **(Kaside 48/31)**

8.34. geliyor:-*(i)yor*
Cebhesinde ediyor nūr-ı sabāhat lemeʿān
Kim bakarsa yüzüne hayr ü beşāret ***geliyor*** **(Kaside 48/32)**

8.35. geliyor:-*(i)yor*
Nerd-bān kat kat olup pāyini takbīl ediyor
Geldiği meclise āsār-ı şerāfet ***geliyor*** **(Kaside 48/33)**

8.36. geliyor:-*(i)yor*
Mey şeker-rīz oluyor destini messetmekle
Lebin öpmekle leb-cāma halāvet ***geliyor*** **(Kaside 48/34)**

8.37. geliyor:-*(i)yor*
Buluyor vasfını tasvīr kılan hāme şeref
Nāmını yād eden efvāhaʿ azūbet ***geliyor*** **(Kaside 48/35)**

8.38. geliyor:-*(i)yor*
Yani gerdūne-i ikbāline sürʿat vererek
Merkez-i ʿadline Vālī-yi vilāyet ***geliyor*****(Kaside 48/13)**

8.39. geliyor:-*(i)yor*
Yine şīrāne müşīrāne o āfet geliyor
Her adım başına bir güne saʿādet ***geliyor*** **(Kaside 48/31)**

8.40. gelmez:-*mez*
Fakat nāzikçe bir taʿrīz ile ilzām-ı hasm eyler
Dehān-ı pāk-i kāmilden kelām-ı nā-sezā ***gelmez*** **(Gazel 90/5)**

8.41. gelse:-*se*
Sen de ey sūfī olurdun ben gibi bīmār-ı ʿaşk
Nergis-i mey-gūnene bir nebzecik ***gelse*** *humār* **(Kaside 39/48)**

gel!:

1.) "Buyur, haydi gel!" anlamlarında bir temenni, davet ve çağırma sözü.

1.1. gel:
Ben sana senden şikāyet eylemem ben sağ iken
Ben ölünce ***gel*** *suʾāl et üstühānım söylesin* **(Gazel 166/7**

1.2. gel:
Gel *Pīre intisāb et*
Efʿālini hesāb et **(Diğer 1/7)**

1.3. gel:
Ya al muhabbetin ya ***gel*** *yanıma*
Sevdālı başıma belā mısın sen **(Diğer 2/8)**

1.4. gel:
Efendim sen gidelden derde düştü mübtelā tez ***gel***
O derde makdeminden başka yoktur bir devā tez gel **(Gazel 136/1)**

1.5. gel:
Efendim sen gidelden derde düştü mübtelā tez gel
O derde makdeminden başka yoktur bir devā tez ***gel*** **(Gazel 136/1)**

1.6. gel:
Terahhum et gözümden serpilen hūn-āb-ı hicrāna
Amān ey şūh-ı gül-fem dilber-i ʿālem-behā tez ***gel*** **(Gazel 136/2)**

1.7. gel:
Uzandı kasvet-engīz oldu kalbe leyle-i hasret
Tulūʿ-ı subh teşrīfinle olsun rūşenā tez ***gel*** **(Gazel 136/3)**

1.8. gel:
Ziyā-yı mihr-i dīdārın gibi sürʿatle reftār et
Şuʿā-ı sāk-ı burākın gibi ey mehlikā tez ***gel*** **(Gazel 136/4)**

1.9. gel:
Binip bir esb-i tāzi-i sabā-reftāre ılgār et
Ağır davranma Mevlāyı seversen mutlakā tez ***gel*** **(Gazel 136/5)**

1.10. gel:
Edip haddinden artık nāz etme kadrini tenzīl
Düşürme kendini kıymetten olma kem-behā tez ***gel*** **(Gazel 136/6)**

1.11. gel:
Seni Fennī gibi yok şimdi cāndan arzū eyler
Temeyyüz eyledi bīgānelerden āşinā tez ***gel*** **(Gazel 136/7)**

1.12. gel:
Açıp ol gonca-i gülzār-ı hüsnü eyle istirhām
Alıp bir būy-ı dil-cū-yı muhabbet ey sabā tez ***gel*** **(Gazel 136/8)**

1.13. gel:

Huzūr-ı yāre var çāk-i girībān eyle giryān ol
Peyām-ı vasl ile ey nāme-i rāz-āşinā tez ***gel*** **(Gazel 136/9)**

1.14. gel:
Bakma ***gel*** *şevketli Hünkārım kusūr-ı bendeye*
İhtizāz-ı zerreden hurşīde gelmez iğbirār **(Kaside 39/34)**

1.15. gel:
Nigeh-i lutf ile şād eyle sevādü'l-ʿaynım
Vaʿd-i memdūd ile ***gel*** *eyleme şeydā-yı ümīd* **(Kaside 46/63)**

1.16. gel:
Hasretinle derd-i dil müştedd ü müzdād oldu ***gel***
*Firkatinle sahn-ı sīnem şüyūn-ābād oldu gel***(Muhammes 3/1)**

1.17. gel:
Hasretinle derd-i dil müştedd ü müzdād oldu gel
Firkatinle sahn-ı sīnem şüyūn-ābād oldu ***gel*** **(Muhammes 3/1)**

1.18. gel:
Sohbetinle şād olanlar şimdi nā-şād oldu ***gel***
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel **(Muhammes 3/2)**

1.19. gel:
Sohbetinle şād olanlar şimdi nā-şād oldu gel
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu ***gel*** **(Muhammes 3/2)**

1.20. gel:
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu ***gel***
Nerdesin ey dilber-i ʿālī-tebārım nerdesin **(Muhammes 3/3)**

1.21. gel:
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu ***gel***
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu gel **(Muhammes 3/5)**

1.22. gel:
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu ***gel***(Muhammes 3/5)**

1.23. gel:
El-amān ey rūh-ı ʿālem kıl beni lutfunla şād
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel **(Muhammes 3/7)**

1.24. gel:
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu ***gel***
Ey veren tāb-ı rūhıyla kāʾināta nūr u fer **(Muhammes 3/8)**

1.25. gel:
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu ***gel***
*ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu gel***(Muhammes 3/10)**

1.26. gel:
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu ***gel*** **(Muhammes 3/10)**

1.27. gel:
Kaçma benden ki sana cān ile mecbūrum ***gel***
*Saklama rūyunu çoktan beri mehcūrum gel***(Müsebba 2/1)**

1.28. gel:
Kaçma benden ki sana cān ile mecbūrum gel
Saklama rūyunu çoktan beri mehcūrum ***gel*** **(Müsebba 2/1)**

1.29. gel:
Kendini çekme nikāb arkasına nūrum ***gel***
Girme tārīk-i husūfa mehi meşhūrum gel **(Müsebba 2/2)**

1.30. gel:
Kendini çekme nikāb arkasına nūrum gel
Girme tārīk-i husūfa mehi meşhūrum ***gel*** **(Müsebba 2/2)**

1.31. gel:
Üzme hasretkeşini gerdani kāfūrum ***gel***
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/3)**

1.32. gel:
Üzme hasretkeşini gerdani kāfūrum gel
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum ***gel*** **(Müsebba 2/3)**

1.33. gel:
Üzme hasretkeşini gerdani kāfūrum gel
Gel *gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/3)**

1.34. gel:
Üzme hasretkeşini gerdani kāfūrum gel
Gel ***gel*** *ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel***(Müsebba 2/3)**

1.35. gel:
Beni ağlatma ***gel*** *ey gözleri mahmūrum gel*
Ağlaya ağlaya kan oldu sirişk-i dīdem **(Müsebba 2/4)**

1.36. gel:
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum ***gel***
Ağlaya ağlaya kan oldu sirişk-i dīdem **(Müsebba 2/4)**

1.37. gel:
Gel *gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/7)**

1.38. gel:
Gel ***gel*** *ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/7)**

1.39. gel:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum ***gel***
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/7)**

1.40. gel:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
Beni ağlatma ***gel*** *ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/7)**

1.41. gel:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum ***gel*** **(Müsebba 2/7)**

1.42. gel:
Olmadan hāsılı pejmürde o rengīn ruhsār
Gel *gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/10)**

1.43. gel:
Olmadan hāsılı pejmürde o rengīn ruhsār
Gel ***gel*** *ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/10)**

1.44. gel:
Beni ağlatma ***gel*** *ey gözleri mahmūrum gel*
Müjde ey kān-ı kerem bertarāf oldu rukebā **(Müsebba 2/11)**

1.45. gel:
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum ***gel***
Müjde ey kān-ı kerem bertarāf oldu rukebā **(Müsebba 2/11)**

1.46. gel:
Gel *gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/14)**

1.47. gel:
Gel ***gel*** *ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/14)**

1.48. gel:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum ***gel***
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/14)**

1.49. gel:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma **gel** ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/14)**

1.50. gel:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum **gel*** **(Müsebba 2/14)**

1.51. gel:
Seni eğlendireyim kıssa-i hicrānım ile
***Gel** gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/17)**

1.52. gel:
Seni eğlendireyim kıssa-i hicrānım ile
*Gel **gel** ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/17)**

1.53. gel:
Seni eğlendireyim kıssa-i hicrānım ile
*Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum **gel*** **(Müsebba 2/17)**

1.54. gel:
*Beni ağlatma **gel** ey gözleri mahmūrum gel*
ʿUdlar kalb-i hazīnim gibi sūzān olsun **(Müsebba 2/18)**

1.55. gel:
*Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum **gel***
ʿUdlar kalb-i hazīnim gibi sūzān olsun **(Müsebba 2/18)**

1.56. gel:
***Gel** gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/21)**

1.57. gel:
*Gel **gel** ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/21)**

1.58. gel:
*Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum **gel***
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/21)**

1.59. gel:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma **gel** ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/21)**

1.60. gel:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum **gel*** **(Müsebba 2/21)**

1.61. gel:
Bārī şimdengeri ısgā buyurup sözlerimi
***Gel** gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/24)**

1.62. gel:
Bārī şimdengeri ısgā buyurup sözlerimi
*Gel **gel** ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/24)**

1.63. gel:
Bārī şimdengeri ısgā buyurup sözlerimi
*Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum **gel*** **(Müsebba 2/24)**

1.64. gel:
*Beni ağlatma **gel** ey gözleri mahmūrum gel*
Rukebānın gözünü tuttu sevād-ı şeb-i tār **(Müsebba 2/25)**

1.65. gel:
*Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum **gel***
Rukebānın gözünü tuttu sevād-ı şeb-i tār **(Müsebba 2/25)**

1.66. gel:
***Gel** gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/28)**

1.67. gel:
*Gel **gel** ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/28)**

1.68. gel:
*Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum **gel***
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum ge **(Müsebba 2/28)**

1.69. gel:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma **gel** ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/28)**

1.70. gel:
ʿUlüvv-i nāʾire-i hasreti teskīn edeyim
***Gel** gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/31)**

1.71. gel:
ʿUlüvv-i nāʾire-i hasreti teskīn edeyim
*Gel **gel** ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/31)**

1.72. gel:
ʿUlüvv-i nāʾire-i hasreti teskīn edeyim
*Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum **gel*** **(Müsebba 2/31)**

1.73. gel:
*Beni ağlatma **gel** ey gözleri mahmūrum gel*
Bana bār oldu hayatım kederimden sensiz **(Müsebba 2/32)**

1.74. gel:
*Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum **gel***
Bana bār oldu hayatım kederimden sensiz **(Müsebba 2/32)**

1.75. gel:
***Gel** gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/35)**

1.76. gel:
*Gel **gel** ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/35)**

1.77. gel:
*Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum **gel***
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/35)**

1.78. gel:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma **gel** ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/35)**

1.79. gel:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum **gel*** **(Müsebba 2/35)**

1.80. gel:
Buyur artık edelim savm-ı fırākı iftār
***Gel** gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/38)**

1.81. gel:
Buyur artık edelim savm-ı fırākı iftār
*Gel **gel** ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/38)**

1.82. gel:
Buyur artık edelim savm-ı fırākı iftār
*Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum **gel*** **(Müsebba 2/38)**

1.83. gel:
*Beni ağlatma **gel** ey gözleri mahmūrum gel*
Sence matlūb ise ger lutf-ı Hüdāvend-i Celīl **(Müsebba 2/39)**

1.84. gel:
*Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum **gel***
Sence matlūb ise ger lutf-ı Hüdāvend-i Celīl **(Müsebba 2/39)**

1.85. gel:
***Gel** gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
*Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel***(Müsebba 2/42)**

1.86. gel:
*Gel **gel** ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/42)**

1.87. gel:
*Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum **gel***
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/42)**

1.88. gel:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma **gel** ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/42)**

1.89. gel:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum **gel*** **(Müsebba 2/42)**

1.90. gel:
Hasta Fennī de garībāne seni yād ediyor
***Gel** gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/45)**

1.91. gel:
Hasta Fennī de garībāne seni yād ediyor
*Gel **gel** ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/45)**

1.92. gel:
Hasta Fennī de garībāne seni yād ediyor
*Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum **gel*** **(Müsebba 2/45)**

1.93. gel:
*Beni ağlatma **gel** ey gözleri mahmūrum gel*
Ney-i kudūmun şerefîn his ile nālān olsun **(Müsebba 2/46)**

1.94. gel:
*Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum **gel***
Ney-i kudūmun şerefîn his ile nālān olsun **(Müsebba 2/46)**

1.95. gel:
***Gel** gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/49)**

1.96. gel:
*Gel **gel** ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/49)**

1.97. gel:
*Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum **gel***
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/49)**

1.98. gel:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma **gel** ey gözleri mahmūrum gel***(Müsebba 2/49)**

1.99. gel:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum **gel*** **(Müsebba 2/49)**

1.100. gel:
***Gel** gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Serpilir hasret ile şimdi gözümden hūn-āb **(Müsebba 2/52)**

1.101. gel:
*Gel **gel** ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Serpilir hasret ile şimdi gözümden hūn-āb **(Müsebba 2/52)**

1.102. gel:
*Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum **gel***
Serpilir hasret ile şimdi gözümden hūn-āb **(Müsebba 2/52)**

1.103. gel:
*Beni ağlatma **gel** ey gözleri mahmūrum gel*
Makdeminle ten-i bīmārıma sıhhat gelsin **(Müsebba 2/53)**

1.104. gel:
***Gel** gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/56)**

1.105. gel:
*Gel **gel** ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/56)**

1.106. gel:
*Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum **gel***
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/56)**

1.107. gel:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma **gel** ey gözleri mahmūrum gel* **(Müsebba 2/56)**

1.108. gel:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum **gel*** **(Müsebba 2/56)**

1.109. gel:
Yerine kā'im olur sonra güzel bir çerkes
***Gel** gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/59)**

1.110. gel:
Yerine kā'im olur sonra güzel bir çerkes
*Gel **gel** ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel* **(Müsebba 2/59)**

1.111. gel:
Yerine kā'im olur sonra güzel bir çerkes
*Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum **gel*** **(Müsebba 2/59)**

1.112. gel:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum **gel*** **(Müsebba 2/28)**

1.113. gel:
*Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum **gel***
Makdeminle ten-i bīmārıma sıhhat gelsin **(Müsebba 2/53)**

1.114. gel:
*Efendim nāzenīnim nükte-perdāzım kibārım **gel***
Şereflensin seni görmekle çeşm-i eşk-bārım gel **(Müsebba 3/1)**

1.115. gel:
Efendim nāzenīnim nükte-perdāzım kibārım gel
*Şereflensin seni görmekle çeşm-i eşk-bārım **gel*** **(Müsebba 3/1)**

1.116. gel:
*Bana sensiz safā-bahş olmuyor leyl ü nehārım **gel***
*Yeter ağlatma artık gül-ʿızārım nazlı yārim gel***(Müsebba 3/2)**

1.117. gel:
Bana sensiz safā-bahş olmuyor leyl ü nehārım gel
*Yeter ağlatma artık gül-ʿızārım nazlı yārim **gel*** **(Müsebba 3/2)**

1.118. gel:
*Tükendi tāb u tākat kalmadı sabr u karārım **gel***
*Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel***(Müsebba 3/3)**

1.119. gel:
Tükendi tāb u tākat kalmadı sabr u karārım gel
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım ***gel*** **(Müsebba 3/3)**

1.120. gel:
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım ***gel***
Cemālin nūruna zülf-i siyāhı eyleyip perde **(Müsebba 3/4)**

1.121. gel:
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım ***gel***
Cemālin nūruna zülf-i siyāhı eyleyip perde **(Müsebba 3/4)**

1.122. gel:
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım ***gel***
Cemālin nūruna zülf-i siyāhı eyleyip perde **(Müsebba 3/4)**

1.123. gel:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım ***gel***
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel **(Müsebba 3/7)**

1.124. gel:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim ***gel*** *gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel* **(Müsebba 3/7)**

1.125. gel:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim gel gülüm ***gel*** *sevgilim ʿālī-tebārım gel* **(Müsebba 3/7)**

1.126. gel:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım ***gel*** **(Müsebba 3/7)**

1.127. gel:
Gözüm gönlüm seni gözler seni özler Hudā ʿālim
Gel *ey aksā-yı ümīdim gel aksā-yı āmālim* **(Müsebba 3/9)**

1.127. gel:
Gözüm gönlüm seni gözler seni özler Hudā ʿālim
Gel ey aksā-yı ümīdim ***gel*** *aksā-yı āmālim* **(Müsebba 3/9)**

1.128. gel:
Açılsın yümn-i teşrīfinle bu şeb subh-ı ikbālim
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım ***gel*** **(Müsebba 3/10)**

1.129. gel:
Efendim ***gel*** *gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel*
Dem-ā-dem ayrılık ālāmı teʿsīr eyliyor cāna **(Müsebba 3/11**

1.130. gel:
Efendim gel gülüm ***gel*** *sevgilim ʿālī-tebārım gel*
Dem-ā-dem ayrılık ālāmı teʿsīr eyliyor cāna **(Müsebba 3/11)**

1.131. gel:
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım ***gel***
Dem-ā-dem ayrılık ālāmı teʿsīr eyliyor cāna **(Müsebba 3/11)**

1.132. gel:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım ***gel***
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel **(Müsebba 3/14)**

1.133. gel:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim ***gel*** *gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel*(**Müsebba 3/14)**

1.134. gel:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim gel gülüm ***gel*** *sevgilim ʿālī-tebārım gel* **(Müsebba 3/14)**

1.135. gel:
Cemālin ʿaşkına tutma beni bī-gāne sultānım
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım ***gel*** **(Müsebba 3/17)**

1.136. gel:
Efendim ***gel*** *gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel*
Girīzān olma benden cism içinde ʿayn-ı cānımsın **(Müsebba 3/18)**

1.137. gel:
Efendim gel gülüm ***gel*** *sevgilim ʿālī-tebārım gel*
Girīzān olma benden cism içinde ʿayn-ı cānımsın **(Müsebba 3/18)**

1.138. gel:
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım ***gel***
Girīzān olma benden cism içinde ʿayn-ı cānımsın **(Müsebba 3/18)**

1.139. gel:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım ***gel***
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel **(Müsebba 3/21)**

1.140. gel:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim ***gel*** *gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel* **(Müsebba 3/21)**

1.141. gel:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim gel gülüm ***gel*** *sevgilim ʿālī-tebārım gel* **(Müsebba 3/21)**

1.142. gel:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım ***gel*** **(Müsebba 3/21)**

1.143. gel:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım ***gel*** (**Müsebba 3/14)**

1.144. gel:
Gel *ol bu gülşen-i ʿālemde hālī kal dikenlikten*
Kibir Allaha mahsūstur tevakkī eyle benlikten **(Müseddes 1/17)**

1.145. gel:
Sohbet edelim meclise ***gel*** *serv-i bülendim Rahm eyle efendim*
Hicrinle dil-i gam-zedenin hāli yamandır Allaha ʿayāndır
(Müstezad 2/6)

1.146. gel:
Seni görmeyeli çeşm-i giryānım
Artıyor gönlümde helecānım ***gel*** **(Şarkı 4/1)**

1.147. gel:
Nisābını buldu āh ü figānım
Merhamet eyle de hele cānım ***gel*** **(Şarkı 4/2)**

1.148. gel:
Zülāl ü vaslına susadım gāyet
Pāre pāre oldu şefetānım ***gel*** **(Şarkı 4/4)**

1.149. gel:
Sabr edenin gelir av ayağına
Sabr eyle bir müddet balabanım ***gel*** **(Şarkı 4/6)**

1.150. gel:
Muhakkak feyz alır kim yüz sürerse bu feyzgāha
Mürāʿat-ı edeb şartıyla ***gel*** *Nābī bu dergāha* **(Tahmis 1/12)**

1.151. gel:
Gel *yānıma fırsat var iken eyleme iʿrāz*
Her istediğin yerde beni sen bulamazsın **(Gazel 128/9)**

1.152. gel:
Olmadan hāsılı pejmürde o rengīn ruhsār
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum ***gel*** **(Müsebba 2/10)**

1.153. gel:

İştirāk et derdime ey derdimin dermānı ***gel***
Firkatinle var dil-i şeydāda bir şüʾūn-ı garīb **(Gazel 6/3)**

1.154. gel:
Kalmasın lutf eyle ***gel*** *Fennī garīb ve fen garīb*
*Ben muhibbim sen muhabbet-i Fennīnin mevzūʿusun***(Gazel 6/10)**

1.155. gel:
Gel *dese semt-i dilārāya gönül bī-cān gider*
İltifāt etse ederdi kāʾināta iftihār **(Gazel 45/3)**

1.156. gel:
Gel *ey mürg-i muhabbet lāneler mahzūndur sensiz*
Mükedderdir bizi koynunda hem-hāb eyleyen miskīn **(Gazel 75/2)**

1.157. gel:
Zulmet-gede-i gamda bırakma beni tenhā
Ey tāliʿ-i hābībem uyan ***gel*** *bana yār ol* **(Gazel 137/2)**

1.158. gel:
Beri ***gel*** *birbirimizden alalım kāmımızı*
*Gün geçip mevsim-i fırsat güzerān eylemeden***(Gazel 170/4)**

1.159. gel:
Yoksa şaşar kalırsın kīl u makāl içinde
Gel *Pīre intisāb et efʿālini hesāb et* **(Gazel 203/4)**

1.160. gel:
Ayrılık demleridir yanıma ***gel*** *nāz etme*
Sil gözüm yāşını ey dilber-i mümtāz etme **(Gazel 189/1)**

1.161. gelin: *-in*
Gelin *alkışlayalım şu gazelin nāzımını*
Yaşa ey hāme-i Fennī-i sühandan diyelim ***(Gazel 148/9)***

1.162. gelsin:*-sin*
Yār eğer kendine eş bulmaya eylerse heves
Gelsin *āyīne-i endīşeme nükrān olsun* **(Gazel 169/3)**

1.163. gelsin:*-sin*
Gelsin *edelim yār ile tevsī-i muhabbet Tevsīk-i meveddet*
Hengām-ı safā mevsim-i gül vakt-i çemendir Tīzāb-ı mihendir
(Müstezad 3/3)

2.) "Bırak, vazgeç!" anlamlarında olup bir kimseden bir davranışını, alışkanlığını terk etmesini istemek için kullanılan bir söz.

2.1. gel:
Mesken-i ifrīt ola sahn-ı cinān-ı ʿālīyāt
Gel *yanaştırma rakībi kūyuna cāʾiz midir* **(Gazel 10/5)**

2.2. gel:
Gel *bana cevr etme sultānım gurūr-ı hüsn ile*
Tez mürūr eyler bu günler tez geçer zīra bu çağ **(Gazel 103/4)**

geldim geleli:

1.) Geldiğimden beri, geldiğimden bu yana.

1.1. geldim geleli:
Geldim geleli *ʿāleme mehcūr-ı safāyım*
Hasret-keş-i dīdār u diyār-ı ʿurefāyım **(Müseddes 3/13)**

gelince:

1.) "-e gelince; sıra gelince" anlamlarında bir söz.

1.1. gelince:
Gülden de nezāketli görün dīde-i yāre
Aʿdāya ***gelince*** *değişip meşreb-i hār ol* **(Gazel 137/4)**

gelir gider:

1.) "Gelip gider, yaşayıp ölür; uğrayıp geçer" anlamlarında kalıp ifade.

1.1. gelir gider:
Çöker germ ü serdi tāze dilber seven gönül
Cism-i marīza elbette buhrān ***gelir gider*** **(Gazel 46/10)**

1.2. gelir gider:
Cihāna binlerce hurde-bīnān ***gelir gider***
Bilmez esās-ı hestīyi hayrān gelir gider **(Gazel 46/1)**

1.3. gelir gider:
Cihāna binlerce hurde-bīnān gelir gider
Bilmez esās-ı hestīyi hayrān ***gelir gider*** **(Gazel 46/1)**

1.4. gelir gider:
Mahkūm-ı hevā olup zen-i dehre aldanan
Eremez kemāle zen gibi noksan ***gelir gider*** **(Gazel 46/3)**

1.5. gelir gider:
Nūr-ı ʿirfāna sarf etmeyip nakd-i ömrünü
İsrāf eden hayātını hayvān ***gelir gider*** **(Gazel 46/5)**

1.6. gelir gider:
Dil-i ʿārif ihtizāz eder havf-ı Hakla
Ki kıble-nümā her lāhza lerzān ***gelir gider*** **(Gazel 46/2)**

1.7. gelir gider:
Telāfi-i vuslat etse de kalb-i ʿāşıka
Endīşe-i hātır-süz-ı hicrān ***gelir gider*** **(Gazel 46/6)**

1.8. gelir gider:
Çöker germ ü serdi tāze dilber seven gönül
Cism-i marīza elbette buhrān ***gelir gider*** **(Gazel 46/10)**

1.9. gelir gider:
Meydān-ı maʿārifte pek azdır at oynatan
Bu ıstabla gerçi nice fürsān ***gelir gider*** **(Gazel 46/8)**

1.10. gelir gider:
Göremez sāhil-i necātı deryā-dil olmayan
Çünkü hātıra bin türlü tūfān ***gelir gider*** **(Gazel 46/4)**

1.11. gelir gider:
Meydān-ı maʿārifte pek azdır at oynatan
Bu ıstabla gerçi nice fürsān ***gelir gider*** **(Gazel 46/8)**

1.12. gelir gider:
Gönül verme Fennī hiçbiri cāvidān değil
Bu bāğa nice serv ü hırāmān ***gelir gider*** **(Gazel 46/11)**

genç:

1.) Yaşı ilerlememiş olan; acemi, toy.

1.1. genç:
Ol mülāzım ***genç*** *iken erbāb-ı hālin bezmine*
Pīr-i ʿaşka uymayan Fennī gibi nādān kalır **(Gazel 48/7)**

genc-i gam:

1.) Keder hazinesi, gamın dolu olduğu yer.

1.1. genc-i gam:*-da*
İştikāya ictisār etmezdim ammā neyleyim
Genc-i gamda *kaldım āhir bī-kes ü bī-gam-küsār* **(Kaside 39/32)**

genc-i hüküm:

1.) Hüküm hazinesi; yargı.

1.1. genc-i hüküm:*-den*
Felsefī ***genc-i hükümden*** *bir fülūs bulmuş değil*
Diğerāna yā nasıl rehber olur ehl-i sefeh **(Kıt'a 22/2)**

genc-i ʿismet:

1.) Namus hazinesi.

1.1. genc-i ʿismet:-*te*
Gezenin çizmesi lā-büd bulaşır çirkāba
***Genc-i ʿismette** sütūn olmalı bānū dediğin* **(Gazel 118/5)**

genc-i kanāʾat:

1.) Kanaat hazinesi.

1.1. genc-i kanāʾat:
Az gelir çeşm-i harīsāna künūz-ı Kārūn
*Dil-i ʿārifte fakat **genc-i kanāʾat** bākī* **(Gazel 243/10)**

genc-i nihān:

1.) Gizli hazine; ***mec.*** Allah aşkı.

1.1. genc-i nihān:
ʿAşk-ı Hudā hubb-i sivā ayrı ayrıdır
***Günc-i nihān** nakd-i revān başka başkadır* **(Gazel 64/7)**

gencîne:

1.) Hazine (gönüldeki aşk ve güzel şeyler).

1.1. gencîne:
Yıkma hātırcığım ey dāver-i maʿmūre-i nāz
*Etme vîrāneyi vîrāne ki **gencîne** tutar* **(Gazel 49/5)**

gencîne-i āb et-:

1.) Su hazinesi etmek; suyla doldurmak.

1.1. gencîne-i āb et-:
Ey gözüm hasret-i yār ile nihān ağlayarak
*Coş da āgūşumu **gencîne-i āb et** mi dedim* **(Gazel 146/5)**

gencîne-i kesb et-:

1.) Hazine elde etmek.

1.1. gencîne-i kesb et-:-*me, -y, -e*
Ashāb-ı dilin çeşmini rūşen bulamazsın
***Gencîne-i kesb etmeğe** revzen bulamazsın* **(Gazel 128/1)**

gencîne-i zer-kākül-i pür-ham:

1.) Kıvrım kıvrım olan altın kâkül hazinesi.

1.1. gencîne-i zer-kākül-i pür-ham:
Servetle melāhatle sakın etme tefāhur
***Gencîne-i zer-kākül-i pür-ham** kime kaldı* **(Gazel 222/5)**

gencîne-veş:

1.) Hazine gibi.

1.1. gencîne-veş:
Oturmuş mansıba nādān-ı har-pūş küp gibi gümler
*Yatar **gencîne-veş** vîrānelerde ehl-i fen şimdi* **(Gazel 220/7)**

geniş:

1.) Rahat, ferah.

1.1. geniş:
*İltifāt etmez ona kimse **geniş** vaktinde*
O olur vakt-i zarūrette meded-kār-ı enām **(Muamma 1/5)**

ger:

1.) "Eğer" bağlacının daha çok nazımda kullanılan kısaltılmış şekli.

1.1. ger:
Vefāsız vefāsız bārī bir göz ucuyla bak
*Demezsen de her mecliste **ger** merhabā bana* **(Gazel 4/4)**

1.2. ger:
Niçin mazhar-ı ʿafv etmiyor ol şeh-i hūbān
*Kusūr eyledikse **ger** peşīmān değil miyiz* **(Gazel 70/6)**

1.3. ger:
***Ger** bu rengīn eseri gökte ʿUtarid görse*
Özenir cebhe-i gerdūna yazan bir takrīz **(Gazel 97/6)**

1.4. ger:
Mümteniʿdir ahz-ı kām ʿālemde ber-vefk-ı merām
***Ger** Süleymān olsan ins ü cinni teshīr eylesen* **(Gazel 130/4)**

1.5. ger:
*Kāʾinātı yutmak ister sığsa **ger** hulkūmuna*
Āhiret gūyā meseldir tālib-i dünyā için **(Gazel 172/3)**

1.6. ger:
Mehbıt-ı feyz-i İlāhīdir bunun her köşesi
*Çok münāsibdir **ger** ıtlāk eylesem ʿirfān evi* **(Gazel 209/2)**

1.7. ger:
Eder az bir şey ile sofra-i ünsü pür-şūr
*Gözlemez her gözü aç **ger** sele nān ü nemeği* **(Gazel 229/6)**

1.8. ger:
*O rütbe mücrimem kim **ger** tecessüm etse āsāmım*
Nice dağlar teşekkül eyler envāʿ-ı günāhımdan **(Gazel 245/6)**

1.9. ger:
***Ger** etsen bin nasīhat kimse almaz bir pula vāʿiz*
Mey-āşām ol güzeller meclisinde hürmet istersen **(Gazel 246/7)**

1.10. ger:
Dilersen ʿālemi bir zerrede icmāle kādirsin
*Dilersen **ger** edersin zerreden şems ü kamer peydā* **(Kaside 4/3)**

1.11. ger:
***Ger** istersen ahıllāya kılarsın külhanı gülşen*
Ki hükmün nārdan āb ābdan nīrān eder peydā **(Kaside 4/4)**

1.12. ger:
*Maksūdumu yā Rahmān etsen bana **ger** ihsān*
Gelmez sana bir noksān ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/5)**

1.13. ger:
Başına basma sakın gūyā ki mār-ı huftedir
*Eylemez şakk-ı dehen kalmazsa **ger** muztar kalem* **(Kaside 24/23)**

1.14. ger:
Sūret ü sīrette misli gelmedi gelmez yine
*Hānis olmaz bin yemin etse bu yolda **ger** kalem* **(Kaside 24/44)**

1.15. ger:
***Ger** Süreyyāda muʿallak olsa derhāl ahz eder*
ʿİlmi gökten indirir şehbāz ʿakl u fikreti **(Kaside 37/20)**

1.16. ger:
Vasfını hattā perīşānāne kaydetmez idim
*Hātır-ı nā-şādımın olsaydı **ger** cemʿiyeti* **(Kaside 37/76)**

1.17. ger:
İzdiyād-ı reşkile kilk-i ʿUtārid şakkolur
*Görse **ger** hānemdeki āsār-ı feyz u cevdeti* **(Kaside 37/82)**

1.18. ger:
Aklının meftūnudur her bār-ı reʾy ü üstüvār
*Kābil olsa **ger** tecessüm etse rahm ü reʾfeti* **(Kaside 39/9)**

1.19. ger:
Ger *kusūr ettimse maʿzūrum bağışla cürmümü*
Pādişāhım lutfedip eyle kabūl-i iʿtizār **(Kaside 39/33)**

1.20. ger:
Eylemezdim bu şikāyetleri katʿā tezkār
Olmasa dilde ***ger*** *endīşe-i infāk-ı ʿıyāl* **(Kaside 40/9)**

1.21. ger:
Keremin ben gibi evzāʿını tasvīr edemez
Gelse ***ger*** *bir yere bin kāfiye-sencān-ı kerem* **(Kaside 41/41)**

1.22. ger:
Fazl ü ʿirfānımı ***ger*** *duysa Şehin-şāh-ı cihān*
Şüphesiz sānih olur nāmeme fermān-ı kerem **(Kaside 41/45)**

1.23. ger:
Sühanın hāʾiz-i hāsıyyet-i rūh-iksīr
Çok mu tedbīr ile ***ger*** *eylesen ʿakd-i ferrār* **(Kaside 43/17)**

1.24. ger:
Müşkilātı getirir dāʾire-i imkāna
Sāʿid-i himmeti ***ger*** *cidden ederse teşmīr* **(Kaside 47/9)**

1.25. ger:
Sekar hükmün alırdı bu sefer ***ger*** *olmasaydın sen*
Tamam ol gök seyyāhında ne gam çektin niʿam buldum **(Kaside 49/6)**

1.26. ger:
Mihenden kaçma ***ger*** *mahsūd-ı ihvān olmak istersen*
Yetiş imdād-ı mazlūmāna arslan olmak istersen **(Müsebba 1/1)**

1.27. ger:
Şu meydāna niçindir bu geliş ettinse ***ger*** *tahkīk*
Bütün efʿālini eyle Kitāba Sünnete tatbīk **(Müsebba 1/8)**

1.28. ger:
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
Sence matlūb ise ***ger*** *lutf-ı Hüdāvend-i Celīl* **(Müsebba 2/39)**

1.29. ger:
Vücūdu olmasaydı ***ger*** *şühūd iklīmine vāsıl*
Olurdu hilkat-i eşyāya tārīk-i ʿadem hāʾil **(Tahmis 1/6)**

1.30. ger:
Ger *gazūbāna nigāh eylerse ʿālī gözlerin*
Sanki gafletten uyandırdı yine bir gāfili **(Tahmis 6/13)**

1.31. ger:
Nefes-gerdān olaydı ***ger*** *cihānda*
Verirdi gıbta pek çok dilrübāya **(Tarih 13/5)**

ger kucā merdum-i nādān nehed ya sakar-est:

1.) "İnsanlar cahil ve Cehennemlikse nereye konur?" anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. ger kucā merdum-i nādān nehed ya sakar-est:
Her kucā zan guzered ʿārif eger firdevsiyet
Ger kucā merdum -i nādān nehed ya sakar-est **(Gazel 252/3)**

ger ne-bāşī pāk dāmeni-yi saʿādet cūy-i ʿişk:

1.) "Aşk ırmağında saadetin temiz eteği olmazsa." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. ger ne-bāşī pāk dāmeni-yi saʿādet cūy-i ʿişk:
Her kucā sultan koned halvet hışm nā-mahrem-est
Ger ne-bāşī pāk dāmeni-yi saʿādet cūy-i ʿişk **(Tahmis 9/8)**

ger ne-bīned farkateş vasfeş ne-güyed ehl-i ʿişk:

1.) "Eğer âşıklar onun üstünlüğünü görmezse ve onu anlatmazsa." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. ger ne-bīned farkateş vasfeş ne-güyed ehl-i ʿişk:
Ger ne-bīned farkateş vasfeş ne-güyed ehl-i ʿişk
Hūş ne-büyed tā ne-suzed ender-āteş dār-i ʿūd **(Gazel 253/6)**

gerçek:

1.) Hakiki, doğru; samimi, sadık.

1.1. gerçek:
Yürekte saklı gezdir ʿaşkı ***gerçek*** *merd isen*
Fennī Hünerver pehlivān ol penbede nārı nihān eyle **(Gazel 178/6)**

1.2. gerçek:
ʿUzlete katlandı minnet-tār-ı eşrār olmadı
ʿĀferīn Fennīye ***gerçek*** *merd-i ʿālī tabʿ imiş* **(Gazel 232/5)**

1.3. gerçek:
Merd-i dānā-yı hüner-perver isen sen ***gerçek***
Sen nezāketle hemān kendini topla geri çek **(Müsemmen 1/14)**

gerçekten:

1.) Gerçek olarak, hakikaten.

1.1. gerçekten:
Müstakīmin mim ü tāsın ihtilāsa yol bulup
Etti ***gerçekten*** *himāye hakk-ı meşhūriyeti* **(Kaside 37/52)**

gerçi:

1.) "Aslına bakılırsa, aslında" anlamlarında bir zarf.

1.1. gerçi:
Sen şikāyet eyleme her hāle Fennī şākir ol
Gerçi *tāliʿden felekten bess-i şekvā eskidir* **(Gazel 42/5)**

1.2. gerçi:
Meydān-ı maʿārifte pek azdır at oynatan
Bu ıstabla ***gerçi*** *nice fürsān gelir gider* **(Gazel 46/8)**

1.3. gerçi:
Bilir mi sanırsın hepsi de kadr-i Āsafı
Dünyāya ***gerçi*** *pek çok Süleymān gelir gider* **(Gazel 46/9)**

1.4. gerçi:
Dil harāb-ı ʿaşk olan şāyān-ı vasl-ı yār olur
Sūretā ağyār içinde ***gerçi*** *bī-miktār olur* **(Gazel 50/1)**

1.5. gerçi:
Gerçi *mücrimsek de ʿālīdir inābet-gāhımız*
Dergeh-i ʿafv-i İlāhīye kapanmışlardanız **(Gazel 77/4)**

1.6. gerçi:
Gerçi *çok āfetle hem-bezm-i safā olduksa da*
Her birinden başka başka bin belālar görmüşüz **(Gazel 78/7)**

1.7. gerçi:
Muʿāniddir o āfet gelmez āgūşa recā tutmaz
Bütün tutmaz değil ***gerçi*** *tutar ammā becā tutmaz* **(Gazel 89/1)**

1.8. gerçi:
Kūy-ı yāri terke yārān ***gerçi*** *vermişler karār*
Bunda Fennī-i hakīkat-perverin imzāsı yok **(Gazel 107/5)**

1.9. gerçi:
Gerçi *şāʿir çoksa da nādirdir erbāb-ı sühan*
Çünkü her murga dehān-ı nağme-gū vermez felek **(Gazel 113/6)**

1.10. gerçi:

Gerçi *ālūde-i çirkāb-ı günāhım Fennī*
Var ümīdim ki eder rahmet-i Rahmān beni pāk **(Gazel 116/5)**

1.11. gerçi:
Kemālet-bahş olur ʿaşk-ı cemālin ***gerçi*** *muhrikdir*
Güzelsin āteşīn-ruhsārsın bāhūra benzersin **(Gazel 120/5)**

1.12. gerçi:
Ufaksın ***gerçi*** *Fennī nuhbe-i aʿlām-ı devrānsın*
Cibāl-i şāmihāt-ı arz içinde Tūra benzersin **(Gazel 120/7)**

1.13. gerçi:
Halvet-i hās-ı nigāra ***gerçi*** *daʿvet bir değil*
Bī-bekādır inkılāb eyler nihāyet ʿavdete **(Gazel 139/8)**

1.14. gerçi:
Gerçi *şeref-i vasl ile handān idim evvel*
Şimdi elem-i hicr ile giryānım efendim **(Gazel 144/8)**

1.15. gerçi:
Gerçi *lāyık değilim bezm-i visāl-i yāre*
Bir kerem sāhibi vaʿdetti inandım kaldım **(Gazel 151/4)**

1.16. gerçi:
Bulunur ***gerçi*** *sana ben gibi bin bin bende*
Ben efendim gibi bir sāhib-i devlet bulamam **(Gazel 153/6)**

1.17. gerçi:
Gerçi *ʿādettir bulunmak her güzelde bir kusūr*
Bedr-i hüsnünde senin bir türlü noksān görmedim **(Gazel 156/3)**

1.18. gerçi:
Mezāk erbābının gayrīye ***gerçi*** *dediler sūmū*
Hevā-yı kākülünle neş'e-i laʿlinle sermestim **(Gazel 177/3)**

1.19. gerçi:
Bulundum ***gerçi*** *ben tasdīʿ-i serden ictināb üzere*
Gönül ammā ki kaldı intizār u ızdırāb üzere **(Gazel 205/1)**

1.20. gerçi:
Hani ol gün ki gönül vaslınla Hürrem idi
Gerçi *hayfā ne mukaddes ne mübārek dem idi* **(Gazel 210/1)**

1.21. gerçi:
Dāʿimā alçak görür her şeyden insān kendini
Gerçi ʿālī gösterir insāna şeytān kendini **(Gazel 231/1)**

1.22. gerçi:
Dilde kāʿimdir gam-ı dehşet-fezā-yı ʿākıbet
Gerçi *handān gösterir tabʿ-ı sühandānım beni* **(Kaside 5/8)**

1.23. gerçi:
Cenābındır harīm-i vasla mahrem yā Resūlallah
Kelīme Len terānī oldu ***gerçi*** *perde-i hırmān* **(Kaside 17/3)**

1.24. gerçi:
Seni ahsen yaratmış Rabb-i Ekrem yā Resūlallah
Hasendir ***gerçi*** *ebnā-yı beşerde Hazret-i Yūsuf* **(Kaside 17/5)**

1.25. gerçi:
Gerçi *ʿācizdir bilir ez-her cihet noksānını*
ʿAfvını eyler temennī lutfunu bekler kalem **(Kaside 24/52)**

1.26. gerçi:
Meslekinde rūha ʿaittir mezīd-i terbiyet
Gerçi *nefsinde edilmez dizgini irhā fakat* **(Kaside 32/3)**

1.27. gerçi:
Kaparlar ***gerçi*** *zāhir çeşmini gāfil gibi ammā*
Serāʾir-bīndir rūşen-nazardır Nakşibendīler **(Kaside 36/9)**

1.28. gerçi:
Sonradan teftīş edip ***gerçi*** *müfettiş ʿĀlī bey*
Anladı bu ʿācizin yokdur kusūr u töhmeti **(Kaside 37/71)**

1.29. gerçi:
Evvel Allāh sonra senden başka kimsem yok benim
Gerçi *vardır herkesin bir bāba mensūbiyeti* **(Kaside 37/81)**

1.30. gerçi:
Çok değil vasf-ı hümāyūnunla etsem iftihār
Gerçi *meze ettimse de şekvāya vassāfiyeti* **(Kaside 37/88)**

1.31. gerçi:
Gubār-ı rāhine yüz sürmek ister ***gerçi*** *dil ammā*
Beni bu maksadımdan dūr eden buʿd-ı merāhildir **(Kaside 38/34)**

1.32. gerçi:
Gerçi *ben oldumsa da mehcūr-ı dildār-ı emel*
ʿArz-ı hāle vermedi ruhsat benimçün rūz-gār **(Kaside 39/28)**

1.33. gerçi:
Şöhret-i lutfun ile ***gerçi*** *cihān mālā-māl*
Nūrı şāhit kamerin menba-ı nūr olduğuna **(Kaside 40/58)**

1.34. gerçi:
ʿAvn ü ihsānın ile mazhar-ı cemʿiyyet kıl
Gerçi *meşdūd ise endīşece eczā-yı ümīd* **(Kaside 46/40)**

1.35. gerçi:
Siyyemā gussa yağıp başıma şu günlerde
Gerçi *olmakta idim cevr-i felekten dilgīr* **(Kaside 47/3)**

1.36. gerçi:
Hep senin merhametindir düşüren ümīde
Āsafā ***gerçi*** *değilsem de sezā-yı tesvīr* **(Kaside 47/27)**

1.37. gerçi:
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime
Gerçi *yoktur minnetim gerdūn-ı dūna cāh için* **(Muhammes 4/8)**

1.38. gerçi:
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen
Meserret-bahş olur ***gerçi*** *ʿādüvden ahz-ı sār etmek* **(Müsebba 1/4)**

1.39. gerçi:
ʿAle'l-ʿāde temettüʿ ***gerçi*** *şerʿī bir ticārettir*
Fakat yüzde otuzbeşle alıp satmak rezālettir **(Müseddes 1/13)**

1.40. gerçi:
Gerçi *vermez bir şifā ʿaşkınla çok söylendiğim*
Izdırārīdir şehā ʿaşkınla çok söylendiğim **(Tahmis 5/11)**

1.41. gerçi:
Dil fırāk-ı yār ile tā şöyle nā-şād olduğum
Gerçi *mümkün mü amān āh vuslat-ābād olduğum* **(Tahmis 8/4)**

1.42. gerçi:
Hakkımızda hele bir niʿmet-i ʿuzmā demedir
Bize mechūl ise de ***gerçi*** *bu hālin sırrı* **(Tarih 8/12)**

1.43. gerçi:
Hem bu çeşme iki menbaʿdan ederdi nebeʿān
Gerçi *zāhirde ana bir idi ammā mecrā* **(Tarih 15/3)**

<u>gerçi kim:</u>

1.) Gerçi, ne var ki.

1.1. gerçi kim:
Hayālim fotoğrafıyla aldım seni sadra
Uzaktır visālin ***gerçi kim*** *sūretā bana* **(Gazel 4/7)**

gerçi rāvi-yi tabaranist suhanhā haber-est:

1.) "Her ne kadar ravi Taberani olsa da sözler haberdir." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. gerçi rāvi-yi tabaranist suhanhā haber-est:
Be-tu şāyed be-mīzān-i zekā mi-sencī
Gerçi rāvi-yi Tabaranist suhanhā haber-est **(Gazel 252/2)**

gerdān:

1.) Boyun, gövdenin başla omuz arasında kalan kısmı.

1.1. gerdān:
Leb şeker dil tatlı ***gerdān*** *tatlı gözler mübtesim*
Bünye-i dilberde yenbū-ı ʿuzūbet bir değil **(Gazel 139/6)**

1.2. gerdānıma:-*(ı)m, -a*
Velī ***gerdānıma*** *bağlandığım tavk-ı ʿubūdiyet*
Çözülmez tā-be-mahşer sanki akvā-yı selāsildir **(Kaside 38/36)**

gerden:

1.) *bk. gerdān.*

1.1. gerdani:-*i*
Üzme hasretkeşini ***gerdani*** *kāfūrum gel*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/3)**

1.2. gerdeninden:-*(i)n, -den*
Görürler ***gerdeninden*** *su içerken cürʿa-i ābı*
Sefīd-i vassāfsın şeffafsın billūre benzersin **(Gazel 120/2)**

1.3. gerdeninden:-*i, -n, -den*
Rakībin ***gerdeninden*** *çeşme-i hūn eylesem peydā*
Verin bir hançer-i ser-tīz ü tīğ-i hūn-feşān yok mu **(Gazel 216/9)**

1.4. gerdenini:-*i, -n, -i*
Yārin uykuda iken ***gerdenini*** *takbīl et*
Ettiğin cürm ü hatā kābil-i inkār olsun **(Gazel 161/2)**

gerden-i billūr:

1.) Billur, parlak gerdan.

1.1. gerden-i billūr:-*a*
Çok dokunma zülf-i yāra ***gerden-i billūra*** *bak*
Tār-ı şebde tel kırarsın sonra yāhu nūra bak **(Gazel 106/1)**

1.2. gerden-i billūr:-*u, -n, -u*
Neşʾen artsın okşadıkça ***gerden-i billūrunu***
Çatlasın öptükçe sāgar laʿl-i cān-bahşāsını **(Gazel 219/5)**

gerden-i ihlās:

1.) İhlas gerdanı.

1.1. gerden-i ihlās:-*(ı)m, -da*
Taşırım müftehiren ***gerden-i ihlāsımda***
Hırz-ı cānım demedir tavk-ı ubūdiyyet-i Pīr **(Kaside 33/12)**

gerd-i elem:

1.) Keder tozu.

1.1. gerd-i elem:-*den*
Pāy-māl etti beni cevr-i felek merhamet et
Dil-i gam-dīdemi kıl ***gerd-i elemden*** *tathīr* **(Kaside 47/26)**

gerd-i sīm:

1.) Gümüş tozu.

1.1. gerd-i sīm:
Sāye-i feyzinde istiksār olunmaz ***gerd-i sīm***
Şāʿir-i dānişverim fikrimde yoktur inhisār **(Kaside 39/42)**

gerdiş-i eyyām:

1.) Dönen, devreden, geçip giden günler.

1.1. gerdiş-i eyyām:
Nā-şinīde çok eserler cemʿ ederdim Fennīyā
Gerdiş-i eyyām *ile zihnim perīşān olmasa* **(Gazel 183/7)**

gerdūn:

1.) Dönen, devreden, felek; talih, baht; sema *(**bk.** felek).*

1.1. gerdūn:
Üdebādan birini zāyiʿ edince ***gerdūn***
Her ne dense yerine bir hezeyān-gū getirir **(Gazel 43/3)**

1.2. gerdūn:
Bārī ***gerdūn*** *bana arsızlığı telkīn etsin*
Feyz u ikbālime şermendeliğim perde ise **(Gazel 180/4)**

1.3. gerdūn:
Muhibb-i hānedānın nālişi sığmaz semāvāta
Girīban-çāk olur ***gerdūn*** *zemīn ağlar zamān ağlar* **(Gazel 249/5)**

1.4. gerdūn:
Devr-i nā-sāzına ***gerdūn*** *peşīmān oldu*
Kalmadı sāye-i şāhānede bir kalb-i hazīn **(Kaside 42/3)**

1.5. gerdūn:
Hem barıştır beni ***gerdūn*** *ile hem eyle bekām*
Sana ey kān-ı kerem bunda neʿusret geliyor **(Kaside 48/27)**

1.6. gerdūn:
Nikāb-ı veche-i ikbāli ***gerdūn*** *tāzeler her şeb*
Ki idbār u mezāhim muktezā-yı tāliʿimdir hep **(Muhammes 1/11)**

1.7. gerdūnun:
Sayılmaz hudʿalar var nakş u elvānında ***gerdūnun***
Füsūn-ı çerhı kurnaz oğlu kurnaz olmayan bilmez **(Gazel 66/4)**

1.8. gerdūnun:-*un*
Meh ü encüm diye gösterdiği bālāda ***gerdūnun***
Cemālin görmek üzre taktığı bī-had meşāʾildir **(Kaside 38/8)**

gerdūne-i ikbāl:

1.) Talih, baht, saadet arabası.

1.1. gerdūne-i ikbāl:-*i, -n, -e*
Yani ***gerdūne-i ikbāline*** *sürʿat vererek*
Merkez-i ʿadline Vālī-yi vilāyet geliyor **(Kaside 48/13)**

gerdūn-ı cevr-āyīn:

1.) Eziyeti âdet edinmiş, cefa çektiren felek ***(bk. felek).***

1.1. gerdūn-ı cevr-āyīn:
Kaçıp ***gerdūn-ı cevr-āyīn*** *elinden ettim istimdād*
Cenāb-ı Sırrī Paşadan ki etsin tā bana imdād **(Muhammes 1/26)**

gerdūn-ı dūn:

1.) Alçak felek (***bk.*** felek).

1.1. gerdūn-ı dūn:-*a*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime
Gerçi yoktur minnetim ***gerdūn-ı dūna*** *cāh için* **(Muhammes 4/4)**

gerek:

1.) Gerçekleşmesi zorunlu olarak beklenen, lazım.

1.1. gerek:

Kuvvet-i servetle kişi Haydar-ı Kerrār olamaz
*Gizli **gerek** anın işi sakla yürekde sūzişi* **(Gazel 74/4)**

1.2. gerek:
*Kulun Fennīye Şāhım devlet-i vaslın **gerek** yoksa*
Verilse ana karşı hıtta-i İran kabūl etmez **(Gazel 88/5)**

1.3. gerek:
*Cefāya göğüs germek **gerek** yāra dil veren*
Cefādan şikāyet eden ehl-i dil olmasın **(Gazel 164/7)**

1.4. gerek:
*Kendimi ʿaşk-ı ruhunla cezbe-nāk etsem **gerek***
Firkatinle cismimi hāk ü helāk etsem gerek **(Gazel 248/1)**

1.5. gerek:
Kendimi ʿaşk-ı ruhunla cezbe-nāk etsem gerek
*Firkatinle cismimi hāk ü helāk etsem **gerek*** **(Gazel 248/1)**

1.6. gerek:
Ol mehe şevk-i mülākāt öyle müzdād olduğum
*Kubbe-i gerdūnu her şeb tāb-nāk etsem **gerek*** **(Gazel 248/2)**

1.7. gerek:
Yā İlāhī Kaʿbe-i maksūda īsāl et beni
*Yoksa cism ü cānımı bu yolda hāk etsem **gerek*** **(Gazel 248/3)**

1.8. gerek:
Deyū nefse ittibāʿan işledim hadsiz günāh
*ʿAfv-i taksīrāt içün āh sīne-çāk etsem **gerek*** **(Gazel 248/4)**

1.9. gerek:
Anladım būy-ı sadākat yok gül-i ahbābda
*Bī-vefālar gülşenden infikāk etsem **gerek*** **(Gazel 248/5)**

1.10. gerek:
Hātır-ı sūzānımı kıldı hayālin cāy-gāh
*Sīnemi sen māh-ı rahşāna sümmāk etsem **gerek*** **(Gazel 248/6)**

1.11. gerek:
Hātır-ı Hıfzīyi telvīs eylemiş hubb-i sivā
*Fennīyā tevhīd çārūbiyle pāk etsem **gerek*** **(Gazel 248/7)**

1.12. gerek:
Kerem et etmeden ey māh-güzerān-ı kerem
*Ān-be-ān āngeh-ān katsa **gerek** ān-ı kerem* **(Kaside 41/47)**

1.13. gerek:
*Rāh-ı maksūda hakīkat inhimāk etsem **gerek***
Kendimi ʿaşk-ı ruhunla cezbe-nāk etsem gerek **(Tahmis 8/2)**

1.14. gerek:
*Firkatinle cismimi hāk ü helāk etsem **gerek***
Hasretiyle kār ü zārım āh u feryād olduğum **(Tahmis 8/3)**

1.15. gerek:
*Kubbe-i gerdūnu her şeb tāb-nāk etsem **gerek***
Ol mehe şevk-i mülākāt ile öyle müzdād olduğum **(Tahmis 8/5)**

1.16. gerek:
*Yoksa cism ü cānımı bu yolda hāk etsem **gerek***
Eylerim ʿafvin temennī ey Kerīm ü ey İlāh **(Tahmis 8/8)**

1.17. gerek:
Deyū nefse ittibāʿen işledim hadsiz günāh
*ʿAfv-i taksīrāt içün tā sīne-çāk etsem **gerek*** **(Tahmis 8/10)**

1.18. gerek:
*Sīnemi sen māh-ı rahşāne sümmāk etsem **gerek***
Dökme āb-rūyun olmaz ilticā her bābda **(Tahmis 8/13)**

1.19. gerek:
Anladım būy-ı sadākat yok gül-i ahbābda
*Bī-vefālar gülşeninden infikāk etsem **gerek*** **(Tahmis 8/15)**

1.20. gerek:
Hātır-ı Hıfzīyi telvīs eylemiş hubb-ı sivā
*Fennīyā tevhīd çārūbiyle pāk etsem **gerek*** **(Tahmis 8/18)**

1.21. gerek:
*Bu hayālī ʿaşk ile terk-i zevvāk etsem **gerek***
Māsivādan el yuyub tā intibāk etsem gerek **(Tahmis 8/1)**

1.22. gerek:
Bu hayālī ʿaşk ile terk-i zevvāk etsem gerek
*Māsivādan el yuyub tā intibāk etsem **gerek*** **(Tahmis 8/1)**

1.23. gerek:
Rāh-ı maksūda hakīkat inhimāk etsem gerek
*Kendimi ʿaşk-ı ruhunla cezbe-nāk etsem **gerek*** **(Tahmis 8/2)**

1.24. gerekse:-*se*
Edānīye arz-ı minnet eyler kıyās etme
***Gerekse** yine senden gerektir ʿatā bana* **(Gazel 4/3)**

1.25. gerektir:-*tir*
Edānīye arz-ı minnet eyler kıyās etme
***Gerekse** yine senden gerektir ʿatā bana* **(Gazel 4/3)**

1.26. gerektir:-*tir*
*Nāzikāne dil-nüvāzāne **gerektir** iltifāt*
Sevmem aslā vazʿ-ı küstahāne makbūlüm değil **(Gazel 140/3)**

gerek... gerek...:

1.) Başına geldiği kelimelerin hepsinin birden düşünüldüğünü anlatan bir tekrarlamalı bağlaç.

1.1. gerek... gerek...:
***Gerek** sahn-ı kenīsāda **gerek** Beyt-i mükerremde*
Hüner bir kalb-i mahzūnu sevindirmektir ʿālemde **(Müsebba 1/27)**

geri:

1.) Geriden, uzaktan.

1.1. geriden:-*den*
***Geriden** şekkere bakmakla halāvet mi çıkar*
Karşıdan karşıya nāz etmeğe ülfet mi denir **(Gazel 27/2)**

geri çek-:

1.) Girmiş bulunulan bir durumdan veya olaydan vazgeçmek.

1.1. geri çek-:
Merd-i dānā-yı hüner-perver isen sen gerçek
*Sen nezāketle hemān kendini topla **geri çek*** **(Müsemmen 1/14)**

geri dur-:

1.) Bir iş yapmaktan kaçınmak.

1.1. geri dur-:
*Pīş-gāh-ı kalemimden **geri dur** ey hāsid*
Tepeler sonra seni pür-heyecāndır kalemim **(Gazel 152/5)**

geri git-:

1.) Geldiği yöne dönmek, uzaklaşmak.

1.1. geri git-:
Yāre dikkatle nigāh eyleme ey çeşm-i rakīb
***Geri git** manzara-i pākini murdār etme* **(Gazel 185/2)**

geri kalma-:

1.) Yapmaktan kaçınmamak, birinden daha az başarılı olmamak.

1.1. geri kalma-:-*z*
Mūcib-i tabʿını icrā eder eşyā mutlak
***Kalmaz** ibzāl-i keremden **geri** merdān-ı kerem* **(Kaside 41/37)**

geri ko(y)-:

1.) Geride kalmak; çağdaşlarının ve yaşıtlarının düzeyine gelememek veya düzeyinde olmamak.

1.1. geri ko(y)-:-*r, -sa, -n*
***Geri korsan** beni emsāl-i hakīrānemden*
Tenk olur dīde-i gam dīdeme feyfā-yı ümīd **(Kaside 46/41)**

geriye çekil-:

1.) Geri durmak; bir işi yapmaktan kaçınmak.

1.1. geriye çekil-:-*sin*
*Feleğin Hātem-i Tāʾīsi **çekilsin geriye***
Ser-firāz-ı sebük-āmūz-ı semāhat geliyor **(Kaside 48/11)**

germ ü nerm et-:

1.) Sıcak ve yumuşak yapmak, yumuşatmak; ***mec.*** İnsafa getirmek.

1.1. germ ü nerm et-:-*(e)r*
Neyde meyde hālet-i sūziş-fezādan çok ne var
*Yāri **germ ü nerm eder** āhım sirişk-i firkatim* **(Gazel 47/2)**

germ ü serd:

1.) Sıcak ve soğuk; ***mec.*** Rahatlık ve sıkıntı.

1.1. germ ü serd:-*i*
*Çöker **germ ü serdi** tāze dilber seven gönül*
Cism-i marīza elbette buhrān gelir gider **(Gazel 46/10)**

1.2. germ ü serd:-*i*
*Cihānın **germ ü serdi** zevk u derdi zıll-i zāʾildir*
Elem çekme sana yār olmadıysa Fennīyā tāliʿ **(Gazel 102/6)**

germābe:

1.) Hamam, ılıca.

1.1. germābede:-*de*
Ferrāceye destāra verilmişse kemālāt
***Germābede** ey hāce fazīlet bulamazsın* **(Gazel 132/5)**

germī ver-:

1.) Isıtmak; ***mec.*** Hararetlendirmek, kızıştırmak.

1.1. germī ver-:-*erek*
*Şevk ile meclis-i ünsiyyete **germī vererek***
Dāʾimā dāğ-zen-i sīne-i ağyār olsun **(Gazel 162/6)**

germī-i dāğ:

1.) Yaranın harareti, şiddeti; ***mec.*** Aşk eleminin şiddeti.

1.1. germī-i dāğ:-*(ı)m, -dan*
*Derūn-ı lāle yandı simsiyāh **germī-i dāğımdan***
Ocağ-ı gül tutuştu āteşīn reng-i yanağımdan **(Tahmis 7/2)**

germi-i suhbet:

1.) Sohbet harareti, sıcak sohbet.

1.1. germi-i suhbet:-*en*
***Germi-i suhbet** veren bāzār-ı yāre pāradır*
Nermi-i vuslat veren ol şīvekāre pāradır **(Gazel 56/1)**

germī-i ülfet:

1.) Sıcaklık, yakınlık, dostluk.

1.1. germī-i ülfet:
Soğurum ederse yād ile sohbet
*Umma benden sonra **germī-i ülfet*** **(Şarkı 2/3)**

geşt:

1.) Gezme, geçme, seyretme.

1.1. geşt:
*Cebhāne-i nev binā **geşt** metīn ü muhkem*
Kultü li'tārīhihi kūlūh hitām misk **(Tarih 2/1)**

geşt ü güzār eyle-:

1.) Gezip dolaşmak.

1.1. geşt ü güzār eyle-:-*se, -ler*
Bulamaz kimse o maʿşūk-ı dilārāya bedel
*Ser-te-ser **geşt ü güzār eyleseler** dünyāyı* **(Gazel 141/7)**

getir-:

1.) Eriştirmekmek, ulaştırmak; sunmak.

1.1. getir:
*Sākī **getir** ol cāmı dil-i pür-gam açılsın*
Sed iledir zühdü ki bezm-i Cem açılsın **(Kıt'a 10/1)**

1.2. getir:
*Sākiyā bāde **getir** bastı humār-ı gaflet*
Bilelim tā nasıl ʿālemde ne meyhānedeyiz **(Gazel 86/2)**

1.3. getir:
*Hālimi ʿarz eyle yāra müjde-i vuslat **getir***
Āh ü zārım ey sabā cīrāna dehşet vermesin **(Gazel 175/8)**

1.4. getiren:-*en* (***mec.*** Yaratmak)
Rızk için çekme elem peyrev-i Pīr ol Fennī
*Beslemez mi **getiren** ʿālem-i imkāna seni* **(Gazel 230/6)**

1.5. getirir:-*(i)r*
*Getirirse dile bir neşʾe yine bu **getirir***
Ne zamān semt-i vatandan ki sabā bū getirir **(Gazel 43/1)**

1.6. getirir:-*(i)r*
Getirirse dile bir neşʾe yine bu getirir
*Ne zamān semt-i vatandan ki sabā bū **getirir*** **(Gazel 43/1)**

1.7. getirir:-*(i)r*
Menşe-i mekr ü fiten turra-i miskīnindir
*Her ne sevdā ki gelir başıma hep bū **getirir*** **(Gazel 43/5)**

1.8. getirir:-*(i)r*
Perde-i gafleti at Hūya devām et Fennī
*Zevk u şevk-i dil-i ashāb-ı dile o **getirir*** **(Gazel 43/8)**

1.9. getirir:-*(i)r*
Geceler dergeh-i Mevlāya sirişk-efşān ol
*Bendegān ekserī Şāhen-şeh-i lüʾlü **getirir*** **(Gazel 43/9)**

1.10. getirir:-*(i)r*
Eşk ile ravza-i ikbālini irvā eyle
*Meyveye tālib olan bağçesine su **getirir*** **(Gazel 43/10)**

1.11. getirir:-*(i)r*
Her seher zülf-i dil-āvīzi meşām-ı cāna
*Būy-ı nisbet **getirir** ʿanber-i sārāya bedel* **(Gazel 141/6)**

1.12. getirir:-*(i)r* (***mec.*** dünyaya getirmek, doğurmak)
Bu emel-hānede nādir yetişir ehl-i kemāl
*Sanma her Meryemi bir tıfl-ı sühān-gū **getirir*** **(Gazel 43/2)**

1.13. getirir:-*(i)r*

Üdebādan birini zāyiʿ edince gerdūn
Her ne dense yerine bir hezeyān-gū ***getirir*** **(Gazel 43/3)**

1.14. getirir:-*(i)r*
Münciz olmazsa eğer vaʿdini bir merd-i asīl
Çehre-i şāhid-i şān u şerefī mū ***getirir*** **(Gazel 43/4)**

1.15. getirir:-*(i)r*
Hūdan artık ne varʿālemde tezekkür edecek
Çünki Hū kalbe cilā kālıba nūrū ***getirir*** **(Gazel 43/6)**

1.16. getirir:-*(i)r*
Müşkilātı getirir dāʾire-i imkāna
Sāʿid-i himmeti ger cidden ederse teşmīr **(Kaside 47/9)**

1.17. getirirse:-*(i)r, -se*
Getirirse *dile bir neşʾe yine bu getirir*
Ne zamān semt-i vatandan ki sabā bū getirir **(Gazel 43/1)**

1.18. getirme:-*me*
Getirme *hātır-ı yāra gubārı*
Zümre-i ʿuşşākın penāh-gāhıdır **(Diğer 4/6)**

gevher:

1.) Cevher, mücevher.

1.1. gevher:
Bī-vefāya olma yār ahdinde sābit er taşı
Takma Kıbrıs taşını parmağına ***gevher*** *taşı* **(Gazel 225/1)**

1.2. gevher:
Merd-i ciddī bilme her yaldızlı söz ashābını
Aldanıp sünʿī cilāya sanma ***gevher*** *her taşı* **(Gazel 225/2)**

1.3. gevher:-*i, -di, -m*
Bilmedin kadrimi bir ***gevher*** *idim*
Hırz-i cān etmeğe lāyık er idim **(Şarkı 9/7)**

gevher-i maʿrif et:

1.) Hüner cevheri.

1.1. gevher-i maʿrifet: -*(i)m*
Āfītāb-ı hünerim ebr-i siyehle mestūr
Gevher-i maʿrifetim *hāk-i medellette nihān* **(Kaside 45/33)**

gevher-i nādire-i dūzah-asālet:

1.) Azametli olan nadir cevher.

1.1. gevher-i nādire-i dūzah-asālet:
Nasıl izhār-ı sürūr eylemesin cān-ı cemād
Gevher-i nādire-i dūzah-asālet *geliyor* **(Kaside 48/7)**

gevher-i nā-yāb:

1.) Bulunmaz, nadir cevher.

1.1. gevher-i nā-yāb:
Gevher-i nā-yāb *edilmez bezm-i bezzāzāna ʿarz*
Sakla Elmasım cemāl-i pākini ağyārdan **(Gazel 96/4)**

gevher-i pākīze:

1.) Saf mücevher, temiz yetenek.

1.1. gevher-i pākīze:-*dir*
Gevher-i pākīzedir *yāra meziyyet-bahş olan*
Her olur olmaz denī dilber dilārālanmasın **(Gazel 171/6)**

gevher-i şehdāne-i derc-i ʿazamet:

1.) İhtişamlı iri taneli incilerden oluşan cevher (II. Abdülhamid Han).

1.1. gevher-i şehdāne-i derc-i ʿazamet:
Birisi ***gevher-i şehdāne-i derc-i ʿazamet***
Öbürü verd-i nazar-ı zīb-i gülistān-ı kemāl **(Kaside 40/67)**

gevher-nisār ol-:

1.) Mücevher saçan (kimse) olmak.

1.1. gevher-nisār ol-:-*mak, -ta, -dır*
Dest-i fazliyle açıldı tılsım-i genc-i hüner
Ezkiyā-yı millete ***olmaktadır gevher-nisār*** **(Kaside 39/12)**

gevher-pāre:

1.) Cevher parçası; ***mec.*** Çok kıymetli kimse.

1.1. gevher-pāreye:-*y, -e* (II. Abdülhamid Han yakınlarından Hacı Ali Bey'in oğlu Muhammed Bey)
Yaptı bir cemʿiyyet-i kübrā o ***gevher-pāreye***
Oldular başbaşa ihvān ü hūşyāverdī şād **(Tarih 6/4)**

1.2. gevher-pāre:-*nin* (Mümtaz Efendi'nin oğlu İsmail Sûdî).
Nāmı İsmāʿīl Sūdīdir o ***gevher pārenin***
Hādim et yā Rab anı şerʿ-i Nebiyy-i Efhame **(Tarih 7/3)**

geysū-yı ʿanber-bār-ı yār:

1.) Sevgilinin amber saçan, mis kokulu saçı ***(bk. ʿanber).***

1.1. geysū-yı ʿanber-bār-ı yār:
Eylemiş yekdiğere verd ile reyhān ihtilāt
Kaplamış ruhsārını ***geysū-yı ʿanber-bār-ı yār*** **(Gazel 98/4)**

geysū-yı yār:

1.) Sevgilinin omza dökülen uzun saçı.

1.1. geysū-yı yār:-*i*
Dağıtma ey sabā ***geysū-yı yāri***
Amān etme uyuyan mārı īkāz **(Gazel 99/2)**

gez-:

1.) Bir yerde dolaşmak, yürümek, gezinmek.

1.1. gezendir:-*en, -dir*
Sūfī işidirsen beni maʿzūr tutarsın Tevbīhi yutarsın
Yağmaya veren ʿaklımı şu zemzeme-zendir Karşımda ***gezendir*** **(Müstezad 3/2)**

1.2. gezer:-*(e)r*
Ne ***gezer*** *meclis-i ʿirfān u edebde sūfī*
Tilki kimdir ki bezirgān ile pāzāra gelir **(Gazel 53/3)**

1.3. gezerdim:-*(e)r, -di, -m*
Hakīkat kendime mālik değildim zevk-ı ʿaşkınla
Nişān-āsā takınmıştım ***gezerdim*** *tavk-ı ʿaşkınla* **(Tahmis 3/6)**

1.4. gezme:-*me*
Bazı gülzārı temāşāya çık insān gibi
Gezme *sahrā-yı sefāhātta hayvān gibi* **(Müseddes 4/4)**

1.5. gezsen:-*sen*
Ey gonca-ı ümīd bütün ʿālemi ***gezsen***
Gülzār-ı sadākat gibi gülşen bulamazsın **(Gazel 128/3)**

gezenin çizmesi lā-büd çirkāba bulaşır:

1.) "Gezenin çizmesi mutlaka pis, kirli suya bulaşır." anlamında olup çok gezenin mutlaka kötü işlere bulaşacağını, başına kötü işlerin geleceğini anlatan bir ifade.

1.1. gezenin çizmesi lā-büd çirkāba bulaşır:
Gezenin çizmesi lā-büd bulaşır çirkāba
Genc-i ʿismette sütūn olmalı bānū dediğin **(Gazel 118/5)**

gibi:

1.) "-e benzer, "-e benzer bir şekilde " anlamlarında kullanılan bir benzetme edatı.

1.1. gibi:
*İnliyorsun Fennī **gibi** yine ey nāy-ı kalem*
Fāzılım pür-hünerim nükte-verim noldu sana **(Gazel 1/8)**

1.2. gibi:
*Al giyin allar kuşan ruhsār-ı gül-gūnun **gibi***
Güller istikbāle çıksın verd-i handānım sana **(Gazel 2/2)**

1.3. gibi:
Hedef-i tīr-i cefā etme yazıktır yıkılır
*Çünkü dil kalʿa-i āhen **gibi** muhkem değil ā* **(Gazel 5/3)**

1.4. gibi:
Açıl āyīne-veş tenhāda ʿarz-ı sīne-i sāf et
*Ona tabʿım **gibi** bir tūti-i gūyāyı vassāf et* **(Gazel 11/1)**

1.5. gibi:
Ol mülāzım genç iken erbāb-ı hālin bezmine
*Pīr-i ʿaşka uymayan Fennī **gibi** nādān kalır* **(Gazel 48/7)**

1.6. gibi:
*Gonca-i raʿnā **gibi** çāk-i girībāndan garaz*
Yāri güldürmek midir ağyārı güldürmek midir **(Gazel 54/2)**

1.7. gibi:
*Paraya Fennī **gibi** etmezdim ammā iltifāt*
Celb-i erzāk eyleyen kuvvet ne çāre pāradır **(Gazel 56/5)**

1.8. gibi:
Sīnemizde suver-i kīn ü ʿadāvet maʿdūm
*Rūy-ı āyīne **gibi** sāf-zamīrānız biz* **(Gazel 84/3)**

1.9. gibi:
Gam mıdır bizlere menfūr-ı leʾīmān olmak
*Cevher-i cān **gibi** makbūl-ı kerīmānız biz* **(Gazel 84/7)**

1.10. gibi:
Kabūl-ı terbiyet merhūn-ı istiʿdād-ı zatīdir
*Ki her taş ʿaynı pırlanta **gibi** resm ü cilā tutmaz* **(Gazel 89/4)**

1.11. gibi:
*Muhabbet bezmine sūfī **gibi** yād-āşinā gelmez*
Makām-ı ehl-i ʿiffettir ki ashāb-ı riyā gelmez **(Gazel 90/1)**

1.12. gibi:
Bakmaz bu gün ʿuşşāka o mağrūr-ı melāhat
*Tāvūs **gibi** kendine baktıkça kabarmış* **(Gazel 92/4)**

1.13. gibi:
Sabr eyle gönül şimdilik el ermez o yāre
*Şehbāz-ı hayālim **gibi** yüksekten uçarmış* **(Gazel 92/5)**

1.14. gibi:
*Ruh-ı dilber **gibi** āyīne-i şeffāf yoktur yok*
Anınçün tūtī-i tabʿım gibi vassāf yoktur yok **(Gazel 108/1)**

1.15. gibi:
*Ruh-ı dilber **gibi** āyīne-i şeffāf yoktur yok*
Anınçün tūtī-i tabʿım gibi vassāf yoktur yok **(Gazel 108/1)**

1.16. gibi:
Beni şīrīn-mezāk eylersen ey gül-çehre vuslatla
*Şurūb-ı gül **gibi** şekerlenirsin böyle kalmazsın* **(Gazel 119/2)**

1.17. gibi:
*Giriftār-ı gam-ı zülfün **gibi** āhır perīşān ol*
Perīşānī-i hāl-i ʿāşıkāne dikkat etmezsen **(Gazel 124/2)**

1.18. gibi:
Ey gonca-ı ümīd bütün ʿālemi gezsen
*Gülzār-ı sadākat **gibi** gülşen bulamazsın* **(Gazel 128/3)**

1.19. gibi:
Cemʿiyyet-i hātır komadın bende a zālim
*Zülfün **gibi** encāmı perīşān olacaksın* **(Gazel 131/3)**

1.10. gibi:
Ey dil sana ol gonca ne gün açılacaktır
*Āyā ne zamān gül **gibi** handān olacaksın* **(Gazel 131/4)**

1.21. gibi:
*Hāline elleri bülbül **gibi** āgāh etme*
Himmet-i pīre sığın gül gibi kan ağla gönül **(Gazel 135/4)**

1.22. gibi:
Hāline elleri bülbül gibi āgāh etme
*Himmet-i pīre sığın gül **gibi** kan ağla gönül* **(Gazel 135/4)**

1.23. gibi:
Tek ü pū eyleme pervāneye olma peyrev
*Şemʿa-i bezm-i muhabbet **gibi** yan ağla gönül* **(Gazel 135/5)**

1.24. gibi:
Ziyā-yı mihr-i dīdārın gibi sürʿatle reftār et
*Şuʿā-ı sāk-ı burākın **gibi** ey mehlikā tez gel* **(Gazel 136/4)**

1.25. gibi:
*Ziyā-yı mihr-i dīdārın **gibi** sürʿatle reftār et*
Şuʿā-ı sāk-ı burākın gibi ey mehlikā tez gel **(Gazel 136/4)**

1.26. gibi:
Temeyyüz eyledi bīgānelerden āşinā tez gel
*Seni Fennī **gibi** yok şimdi cāndan arzū eyler* **(Gazel 136/7)**

1.27. gibi:
*Gün **gibi** pertev-feşān ol yoksa ey necm-i emel*
İstemem bu şevk-ı şeb-tābāne makbūlüm değil **(Gazel 140/4)**

1.28. gibi:
*İsterim Fennī **gibi** bir şāʿir-i mūciz-beyān*
Herze-gūlar gelmesin meydāna makbūlüm değil **(Gazel 140/6)**

1.29. gibi:
*Çāre mi var ʿaşka tahammül **gibi***
Zālike takdīrü'l-ʿazīzi'l-ʿalīm **(Gazel 145/5)**

1.30. gibi:
Eylemez halt-ı ekāzīb ile telvīs-i sühan
*Kalb-i sāfım **gibi** pākīze dehāndır kalemim* **(Gazel 152/4)**

1.31. gibi:
Söze geldikçe şekerler akıtır ağzından
*Lāʿl-i dilber **gibi** şīrīn-zebāndır kalemim* **(Gazel 152/9)**

1.32. gibi:
Bulunur gerçi sana ben gibi bin bin bende
*Ben efendim **gibi** bir sāhib-i devlet bulamam* **(Gazel 153/6)**

1.33. gibi:
Bulunur gerçi sana ben gibi bin bin bende
*Ben efendim **gibi** bir sāhib-i devlet bulamam* **(Gazel 153/6)**

1.34. gibi:
*Şemʿ-i dīdārın **gibi** şemʿ-i fürūzān görmedim*
Hāl-i ruhsārın gibi bir dāğ-ı sūzān görmedim **(Gazel 156/1)**

1.35. gibi:
Şemʿ-i dīdārın gibi şemʿ-i fürūzān görmedim
*Hāl-i ruhsārın **gibi** bir dāğ-ı sūzān görmedim* **(Gazel 156/1)**

1.36. gibi:
Her nigāhı dile bir ok gibi teʾsir etsin
*Hasta gönlü **gibi** nergisleri bīmār olsun* **(Gazel 162/4)**

1.37. gibi:
Her nigāhı dile bir ok gibi teʾsir etsin
*Hasta gönlü **gibi** nergisleri bīmār olsun* **(Gazel 162/4)**

1.38. gibi:
*Parlasa nūr-ı muʿazzam **gibi** karşımda āh*
Etse tenvīr-i basar kūh-ı muʿallā-yı vatan **(Gazel 165/10)**

1.39. gibi:
*Cāmlar gonca dehānın **gibi** handān olsun*
Şemʿalar şevk-ı kudūmunla fürūzān olsun **(Müsebba 2/19)**

1.40. gibi:
Dil-i dīvāneyi neyle mütesellī kılayım
*Ney **gibi** inletip artırma figānım gitme* **(Gazel 192/3)**

1.41. gibi:
*Yanar ağlar geceler subha kadar şemʿa **gibi***
Uyku girmez ebeden bende-i Mevlā gözüne **(Gazel 195/6)**

1.42. gibi:
*Sen gül oyna gül **gibi** eşkimden etme ictināb*
Dāne-i dürdür ki takdīm eylerim sultānıma **(Gazel 199/4)**

1.43. gibi:
Sürmeler çekmiş o meh-pāre dilārā gözüne
*Sürmesiz ʿāşık olan yok **gibi** gūyā gözüne* **(Gazel 204/1)**

1.44. gibi:
*Söyleme kendin **gibi** ashāb-ı ʿacze hālini*
Kul mudur her derbeder ihsān eden āmālini **(Gazel 208/1)**

1.45. gibi:
Arz edersen Fennīyā muʿtī-i bī-enbāza et
*Söyleme kendin **gibi** ashāb-ı ʿacze hālini* **(Gazel 208/8)**

1.46. gibi:
Rūz-ı vuslat çok mudur mahsūd-ı ezmān olsa da
*Muhterem bir gün mü var yār ile geçmiş dem **gibi*** **(Gazel 214/3)**

1.47. gibi:
*Severim cān-ı ʿazīzim **gibi** cānānımı ben*
Bilemem anda da āsār-ı muhabbet var mı **(Gazel 227/3)**

1.48. gibi:
Bāğ-bānı bilmedir bu bāğa gelmekten ʿarz
*Başka bir maksūdumuz yok gül gibi sünbül **gibi*** **(Gazel 228/3)**

1.49. gibi:
Bāğ-bānı bilmedir bu bāğa gelmekten ʿarz
*Başka bir maksūdumuz yok gül **gibi** sünbül gibi* **(Gazel 228/3)**

1.50. gibi:
Nūş edip sahbā-yı ʿaşkı sen de gir o ʿāleme
*Var mı bir lezzetli ʿālem ʿālem-i maʿnā **gibi*** **(Gazel 233/5)**

1.51. gibi:
Nār-ı ʿaşka yan yakıl derd ehli ol pervāne-veş
*Derd için feryāda düşme bülbül-i şeydā **gibi*** **(Gazel 233/6)**

1.52. gibi:
Etme hiç bir şahsa hiç bir şeye nefretle nigāh
*Kāʾil ol her ne gelirse kābil ol deryā **gibi*** **(Gazel 233/7)**

1.53. gibi:
*Zīver-i ser-nāme-i ʿirfān olur tuğra **gibi***
Yüz sürenler hāk-i Dergāh-ı Cenāb-ı Ahmede **(Gazel 233/10)**

1.54. gibi:
*ʿAyni erdir er **gibi** zenden doğan er yavrusu*
Bir metīn arslan olur çünkü gazanfer yavrusu **(Gazel 241/1)**

1.55. gibi:
*Kızıl kanlara garkolmuş **gibi** bünye-i dāğım*
Şehīd-i ʿaşk olursam ʿākıbet cisme kefensin sen **(Gazel 247/2)**

1.56. gibi:
*Rāhına medresenin ak yürü cūyān **gibi***
Eb ü ecdādın olan zāt-ı şerīfān gibi **(Müseddes 4/5)**

1.57. gibi:
*İsm-i sāmīsi **gibi** hulkun Hudā kılmış Hamīd*
Bin dil-i mahzūnu bir saatte eyler kām-kār **(Kaside 39/7)**

1.58. gibi:
*İsm-i sāmīsi **gibi** hulk-ı hümāyūnu hamīd*
Zuʿafā kullarına lutfunu eyler ibzāl **(Kaside 40/11)**

1.59. gibi:
Taylasan ü rīş ile olma sakın kālıb-nümā
*Etme sūfīler **gibi** çöp-ʿasāya ittikā* **(Tahmis 5/9)**

1.60. gibi:
*Elif iken vāv-ı siyākat **gibi** oldum iki kat*
Kaldım encāmı şu peygūle-i gamda nālān

1.61. gibi:
*Tutma zāhidler **gibi** tesbīhi ālāt-ı riyā*
Git de bir meyhāne mesken ile bir peymāne tut **(Tahmis 5/10)**

1.62. gibi:
Verdi bir mahdūm o ʿālī-himmete perverdigār
*Tūtī-i hoş-gū **gibi** kundakta eyler zemzeme* **(Tarih 7/2)**

1.63. gibi:
Düşürdün ben gibi bin bin nice ʿāşıkları derde
Visālin fikridir ancak tecellī eyleyen serde **(Müsebba 3/5)**

1.64. gibi:
*Rāhına medresenin ak yürü cūyān **gibi***
Eb ü ecdādın olan zāt-ı şerīfān gibi **(Müseddes 4/5)**

1.65. gibi:
*Hak ona vermişti bir mahdūm Muhammed Bey **gibi***
Lutf-ı Rabbānī ile olmuştu mesrūrü'l-fuʾād **(Tarih 6/2)**

1.66. gibi:
*Buyursun bir çıkartan varsa tārīhim **gibi** tārīh*
Şehin-şāh-ı münevver eyledi Enver Beyi ihyā **(Tarih 21/5)**

1.67. gibi:
Fennī gücenip kaşlarını çatmış o āfet
*Hiddetlenip etmiş **gibi** şemşīre teşebbüs* **(Gazel 16/5)**

1.68. gibi:
Mahkūm-ı hevā olup zen-i dehre aldanan
*Eremez kemāle zen **gibi** noksan gelir gider* **(Gazel 46/3)**

1.69. gibi:
Mācerā-yı bezm-i ahbābı tezekkürden merām
*Hāce Nasreddīn **gibi** huzzārı güldürmek midir* **(Gazel 54/3)**

1.70. gibi:

Fennī bana devr olsa da bir kerre müsāʿid
Dilhāhı ***gibi*** *dilbere ʿarz-ı hüner etsem* **(Gazel 149/5)**

1.71. gibi:
Su ***gibi*** *dāʾire-i yāri dolandım kaldım*
Feth-i bāb olmadı ammā ki bulandım kaldım **(Gazel 150/1)**

1.72. gibi:
Neşʾe-bahşādır lebin ʿuşşāka cām-ı Cem ***gibi***
Dur ayağ üzere elin aç sākiyā Hātem gibi **(Gazel 214/1)**

1.73. gibi:
Neşʾe-bahşādır lebin ʿuşşāka cām-ı Cem gibi
Dur ayağ üzere elin aç sākiyā Hātem ***gibi*** **(Gazel 214/1)**

1.74. gibi:
Pertev-endāz kılıp ol behçet ü şādī sıfāt
Kasvet-efzā-yı derūn olma sakın mātem ***gibi*** **(Gazel 214/2)**

1.75. gibi:
Söyleme hiçbir sözü mīzān-ı ʿakla vurmadan
Sonra istihfāf eder herkes seni dirhem ***gibi*** **(Gazel 214/5)**

1.76. gibi:
Yaratan hakkıçün ey meh yāreden kalmaz eser
Sīne-i mecrūhuma sarsam seni merhem ***gibi*** **(Gazel 214/6)**

1.77. gibi:
Karşı gelsin zāl-i tabʿında cesāret hisseden
Kilk-i Fennī çıktı meydāna yine Rüstem ***gibi*** **(Gazel 214/7)**

1.78. gibi:
Ney gibi ben dāğ-dār olsam duyunca çok mudur
Sen bu Dāvūdī sesinle mum edersin āheni **(Gazel 218/3)**

1.79. gibi:
Al giyinmiş lāle-ruhsārım açılmış gül ***gibi***
Zihnimi ammā perīşān eyledi kākül gibi **(Gazel 228/1)**

1.80. gibi:
Al giyinmiş lāle-ruhsārım açılmış gül gibi
Zihnimi ammā perīşān eyledi kākül ***gibi*** **(Gazel 228/1)**

1.81. gibi:
Cūy-bār-ı eşkimi gelsin temāşā eylesin
Cebhemi ferş eylerim akdām-ı yāre pul ***gibi*** **(Gazel 228/2)**

1.82. gibi:
Bāğ-bān eyler seni reyyān-cū-yı merhamet
Gül gibi sabr eyle feryād eyleme bülbül ***gibi*** **(Gazel 228/4)**

1.83. gibi:
Bāğ-bān eyler seni reyyān-cū-yı merhamet
Gül ***gibi*** *sabr eyle feryād eyleme bülbül gibi* **(Gazel 228/4)**

1.84. gibi:
Gülşen-i ʿirfāna sevk et Fennīyā evlādını
Gül yetiştir gül getir meydāna şāh-ı gül ***gibi*** **(Gazel 228/5)**

1.85. gibi:
Bi't-tezellül hāki-pāy-i Pīre yüz sür mā ***gibi***
İʿtilā-yı kadr ise maksūd eğer tūbā gibi **(Gazel 233/1)**

1.86. gibi:
Bi't-tezellül hāki-pāy-i Pīre yüz sür mā gibi
İʿtilā-yı kadr ise maksūd eğer tūbā ***gibi*** **(Gazel 233/1)**

1.87. gibi:
Rızk için etme teʾessüf olma hem tavr-ı mekes
Müsterih ol kāf-ı temkīne çekil ʿAnkā ***gibi*** **(Gazel 233/2)**

1.88. gibi:
İğtinām eyle hayātı ehl-i derde hem-dem ol
Çünkü bak māzīleri görmektesin rüʾyā ***gibi*** **(Gazel 233/3)**

1.89. gibi:
Dilşikenlik yapma hiç bir şahsı etme telh-kām
Lezzet-efzā-yı dimāğ-ı ʿālem ol helvā ***gibi*** **(Gazel 233/4)**

1.90. gibi:
Sende mahfīdir murādın senden eyle cüst ü cū
El atıp etrāfa çırpınmak nedir aʿmā ***gibi*** **(Gazel 233/8)**

1.91. gibi:
Olmasın ammā derūnunda hevā-yı māl ü cāh
Fennīyā bir işle uğraş tālib-i dünyā ***gibi*** **(Gazel 233/9)**

1.92. gibi:
Matlaʿ-ı nūr-ı muhabbet kıl İlāhī gönlümü
Serd ü tārik olmasın yā Rab şeb-i yeldā ***gibi*** **(Gazel 233/11)**

1.93. gibi:
Duyduğun mesʾeleyi kalbine yaz hāme ***gibi***
Keşf-i rāz eyleme her gördüğüne nāme gibi **(Gazel 237/1)**

1.94. ***gibi:***
Duyduğun mesʾeleyi kalbine yaz hāme gibi
Keşf-i rāz eyleme her gördüğüne nāme ***gibi*** **(Gazel 237/1)**

1.95. gibi:
Hayr ise bir sözü sarf eyle yeri düştükçe
Ağzına alma hemān her sühānı hāme ***gibi*** **(Gazel 237/2)**

1.96. gibi:
Cihet-i hayra fakat vakf-ı vücūd eyle derim
Diyememem vāsıta-i hayr ü şer ol nāme ***gibi*** **(Gazel 237/3)**

1.97. gibi:
Fitne-i çarha tesādüf eden erbāb-ı şuʿūr
İnzivāgāh-ı sükūta çekilir hāme ***gibi*** **(Gazel 237/4)**

1.98. gibi:
Gözümün nūru amān olma sakın zü'l-vecheyn
Korkarım sonra yüzün kara çıkar nāme ***gibi*** **(Gazel 237/5)**

1.99. gibi:
Hazer et bir yere kesretle girip çıkmaktan
Karalar yüzünü sonra yazık hāme ***gibi*** **(Gazel 237/6)**

1.100. gibi:
ʿİlm ü irfān ile meşhūr-ı cihān ol pīr ol
ʿĀrif ol ehl-i dil ol Seyyid-i ʿAllāme ***gibi*** **(Gazel 237/7)**

1.101. gibi:
Sana Mevlā dilerim rütbe-i ʿulyā versin
Dāʾimā mevkīʿ-i ʿālīde bulun hāme ***gibi*** **(Gazel 237/8)**

1.102. gibi:
Fennīyā keşf-i ʿuyūb etme o hayvān işidir
Setr-i ʿayba çalışır ādem olan cāme ***gibi*** **(Gazel 237/9)**

1.103. gibi:
İʿvicāc etme şerīʿat yolunu taʿkīb et
Müstakīm ol her umūrunda amān hāme ***gibi*** **(Gazel 237/10)**

1.104. gibi:
Yürü çāk-i girībān ile pīr-āhen ***gibi*** *evvel*
O şūh-ı penbe cisme bī-tekellüf vuslat istersen **(Gazel 246/5)**

1.105. gibi:
Dilā bülbül ***gibi*** *āh dem-ā-demden nedir maksūd*
Meğer bu gülistānda sākin-i beyti'l-hüzünsün sen **(Gazel 247/5)**

1.106. gibi:
Hafıyyen Hıfziyā bir dilbereʿāşık mısın bilmem
*Niçün Fennī **gibi** şām ü seherde nāle-zensin sen* **(Gazel 247/8)**

1.107. gibi:
Mazhar-ıʿafv üʿatā kılmazsa Yezdānım beni
*Ney **gibi** sūrāh sūrāh eyler efgānım beni* **(Kaside 5/6)**

1.108. gibi:
*Dildeʿaşkın cān-ı şīrīnim **gibi** mahfūzdur*
Kimseler bilmez bilir Allah sevdim ben seni **(Kaside 19/4)**

1.109. gibi:
Kadrini bil ihtirām et etme hürmette kusūr
*Ādemi şefkatli bir māder **gibi** besler kalem* **(Kaside 24/9)**

1.110. gibi:
Ol Şehin-şāhın kemālātından ettikçe bahis
*Münkirānın bağrına hançer **gibi** işler kalem* **(Kaside 24/46)**

1.111. gibi:
*Mevlevīyimʿaşk ile inler derūnum ney **gibi***
Hazret-i Mollā-yı Rūmun menkabet-güyāsıyım **(Kaside 35/6)**

1.112. gibi:
*Kaparlar gerçi zāhir çeşmini gāfil **gibi** ammā*
Serāʾir-bīndir rūşen-nazardır Nakşibendīler **(Kaside 36/9)**

1.113. gibi:
*Ok **gibi** yābāna atmak için beni bī-sunʿiken*
Kendine uydurdu birkaç müfsid-i bed-fikreti **(Kaside 37/45)**

1.114. gibi:
*Sen de ey sūfī olurdun ben **gibi** bīmār-ıʿaşk*
Nergis-i mey-gūnene bir nebzecik gelse humār **(Kaside 39/48)**

1.115. gibi:
Bilirim kıymetini cevher-i lutf u keremin
*Değilim öyle denīler **gibi** nādān-ı kerem* **(Kaside 41/25)**

1.116. gibi:
*Cān **gibi** hıfz ederim sīnede hakk-ı keremi*
Çürüse heyʾetim etmem yine nisyān-ı kerem **(Kaside 41/26)**

1.117. gibi:
*Keremin ben **gibi** evzāʿını tasvīr edemez*
Gelse ger bir yere bin kāfiye-sencān-ı kerem **(Kaside 41/41)**

1.118. gibi:
İştiʿāl etmeğe yüz tuttu sevād-ı rīşim
*Hayt-ı ebyaz **gibi** ekser yerine düştü nişān* **(Kaside 45/6)**

1.119. gibi:
Hāmī-i ehl-i hüner Hazret-i Memdūh
*Paşa Pertev-iʿātıfeti meh **gibi** olmuş rahşān* **(Kaside 45/18)**

1.120. gibi:
*O da akrānı **gibi** etse temāyüz çok mu*
Olmasa bādīye peymāy-ı melāl ü hüsrān **(Kaside 45/38)**

1.121. gibi:
Hakka şükr olsun açık bāsıra-iʿırfānım
*Değilim hāsid-i fāsid **gibi** aʿmā-yı ümīd* **(Kaside 46/54)**

1.122. gibi:
*Nām-ıʿulyāsı **gibi** tabʿ-ı dilārāsı cevād*
Nāmını yād edenin tabʿına kuvvet geliyor **(Kaside 48/15)**

1.123. gibi:
*Ot **gibi** kuvveti her vechile topraktan alır*
Mübdelünʿanh işini nākısān eyler itmām **(Muamma 1/4)**

1.124. gibi:
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
*Rakībin çeşm-i dilber **gibi** bīmār olduğun görsem* **(Muhammes 1/3)**

1.125. gibi:
Nısfı geçti gecenin muntazırım ben hālā
*Subh-ı sādık **gibi** çık parlayarak bī-pervā* **(Müsebba 2/13)**

1.126. gibi:
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
*ʿUdlar kalb-i hazīnim **gibi** sūzān olsun* **(Müsebba 2/18)**

1.127. gibidir:-*dir*
Güç müdür bendesinin kalbini ihyā etmek
*Dem-iʿĪsā **gibidir** nefha-i kudsiyyet-i Pīr* **(Kaside 33/15)**

1.128. gibidir:-*dir*
Fennīyā gurbete çıkmakla gönülden çıkmaz
*Nakş-ı mermer **gibidir** sīnede sevdā-yı vatan* **(Gazel 165/11)**

1.129. gibidir:-*dir*
Mümkün oldukça kusūr eylemem īfāsında
*Bence vācip **gibidir** hizmet-i şükrān-ı kerem* **(Kaside 41/35)**

1.130. gibidir:-*dir*
Benim olşāʿir-i münşī-yi maʿārif-perver
*Bana mahsūs **gibidir** eylemek inşā-yı ümīd* **(Kaside 46/52)**

1.131. gibidir:-*dir*
*Girmek **gibidir** kelb-iʿakūr ile çuvala*
Bir şahs-ı münāfıklaʿalelāde görüşmek **(Müfret 19/1)**

gibice:

1.) "gibi, -e benzer" anlamlarında bir ifade.

1.1. gibice:
Merhamet çeşmesi bir hayli zamāndır kurudu
*Garazen cīve dökülmüş **gibice** tā gözüne* **(Gazel 204/5)**

gıbta ver-:

1.) İmrendirmek.

1.1. gıbta ver-: *-(i)r, -di*
Nefes-gerdān olaydı ger cihānda
***Verirdi gıbta** pek çok dilrübāya* **(Tarih 13/5)**

gıbta-fermā-yıʿanādil:

1.) Gıpta ettiren, imrendiren bülbüller.

1.1. gıbta-fermā-yıʿanādil:-*dir*
O tūtī-yi terennüm-sāz-ı hikmet kim benim hāmem
*Makāmāt-ı sarīrī **gıbta-fermā-yıʿanādildir*** **(Kaside 38/42)**

gıbta-fermā-yı miyāl ol-:

1.) İsteğine gıpta vermek, arzusuna imrendirmek.

1.1. gıbta-fermā-yı miyāl ol-:-*du*
Leyālīde anınçün hemdemim feryād u āh oldu
*Seherlerde sirişkim **gıbta-fermā-yı miyāl oldu*** **(Müseddes 2/23)**

gıbta-i şimşād ol-:

1.) Şimşir ağacına özenmek, imrenmek, onun gibi uzamak (sevgilinin boyu için).

1.1. gıbta-i şimşād ol-:-*(u)r, -sun*

Kırılma ey nihāl-i nevresim karşımda nāz etme
*Büyürsün **gıbta-i şimşād olursun** böyle kalmazsın* **(Gazel 126/3)**

gıbta-keşān:

1.) Gıpta eden, imrenen.

1.1. gıbta-keşāndır:-*dır*
Misk-i ezferle yoğurmuş yed-i fıtrat o mehi
*O mehe **gıbta-keşāndır** nefahāt-ı ezhār* **(Kaside 43/33)**

gıbta-res-i nazm-ı leʾāl:

1.) Şiir incilerinin gıpta uyandıranı, imrendireni.

1.1. gıbta-res-i nazm-ı leʾāl:
İnzimām-ı himemin çāre-res-i her müşkil
*İntizām-ı sühanın **gıbta-res-i nazm-ı leʾāl*** **(Kaside 40/34)**

gıda:

1.) Besin, yiyecek.

1.1. gıdā:
Edīb-i nükte-dānın hādim-i ikbāli gurbettir
*Ki mürg-ı zī-cenāha āşiyānında **gıdā** gelmez* **(Gazel 90/2)**

1.2. gıda:
*Cisme cān cāna **gıda** kalbe safā dīdeye nūr*
Yāreye çāre bütün derde devā vuslat-ı Pīr **(Kaside 33/2)**

gidelden:

1.) Gittiğinden beri, gideli.

1.1. gidelden:
*Efendim sen **gidelden** kanlı yaşdır zīb-i ruhsārım*
Efendim hāsılı mahsūl-i çeşmim hündur sensiz **(Gazel 75/6)**

1.2. gidelden:
*Efendim sen **gidelden** derde düştü mübtelā tez gel*
O derde makdeminden başka yoktur bir devā tez gel **(Gazel 136/1)**

gideli:

1.) Gittiğinden bu yana, gittiğinden beri.

1.1. gideli:
*Şīve-kārım sen **gideli***
Gönüller pür-melāl oldu **(Diğer 3/1)**

1.2. gideli:
*Āsafā sen **gideli** sevinmişti şemʿ-i kulūb*
Yümn-i teşrīfin ile şevk ü şetāret geliyor **(Kaside 48/16)**

1.3. gideli:
*Münʿimā sen **gideli** hasta-dil olmuştuk hep*
Hamdülillāh yine āsār-ı ifākat geliyor **(Kaside 48/17)**

giderek:

1.) Gitgide, gittikçe, zaman geçtikçe.

1.1. giderek:
*Ey meh **giderek** mihr-i dırahşān olacaksın*
Āfākı tutup āfet-i devrān olacaksın **(Gazel 131/1)**

gıll ü gış:

1.) Gizli kin ve düşmanlık, gönül fesadı.

1.1. gıll ü gış:-*den*
***Gıll ü gışden** sāde fevka'l-ʿāde bir meşşātadır*
Şāhid-i maʿnāyı hüsn-i hat ile söyler kalem **(Kaside 24/21)**

gılzet-i güftār:

1.) Sözün kabalığı; kaba söz.

1.1. gılzet-i güftār:-*ı, -n, -a*
Yār olma sakın dilber-i etrāk ile Fennī
*Vaslındaki dem **gılzet-i güftārına** değmez* **(Gazel 65/6)**

gınā:

1.) Varlık, zenginlik.

1.1. gınā:
Tuz ekmek hakkını hıfz eylemekte iʿtinā göster
*Hudādan gayre ʿarz-ı ihtiyāç etme **gınā** göster* **(Müsebba 1/22)**

gınā gel-:

1.) Bıkkınlık gelmek, usanmak.

1.1. gınā gel-:-*(i)r*
Semek sahn-ı deryāda ne mümkün ola sīrāb
*Temāşā-yı rūyundan **gelir** mi **gınā** bana* **(Gazel 4/8)**

1.2. gınā gel-:-*mez*
Belāgat hāmemin maʿşūk-ı şevk-efzāsıdır Fennī
*Anınçün tabʿıma ʿarz-ı belāgattan **gınā gelmez*** **(Gazel 90/6)**

1.3. gınā gel-:-*mez*
*Meşreb-i ʿulyāsına **gelmez gınā** inʿāmdan*
Münʿimiyyetle kurulmuştur esās fıtratı **(Kaside 37/11)**

gınā vü servet:

1.) Zenginlik ve varlık.

1.1. gınā vü servet:-*e*
Mālını emlākini evlādını terk eyledi
*El-Vedāʿ gūyā olup gitti **gınā vü servete*** **(Tarih 17/5)**

gir-:

1.) Bir şeyin dışından içine geçmek; batmak.

1.1. giren:-*en*
Yezīde pāye vermek ʿadl ü dādı gāʾib etmektir
*Edilmez dest-i aʿdāya **giren** hançerden istimdād* **(Gazel 22/5)**

1.2. girerse:-*(e)r, -se*
*Kabzası şāyet **girerse** dest-i düşmen-gīrime*
Āhenīn cevşen dayanmaz darbe-yi şimşīrime **(Müfret 5/1)**

2.) Dışarıdan içeri geçmek; dâhil olmak, katılmak, bulunmak.

2.1. gir:
*Nūş edip sahbā-yı ʿaşkı sen de **gir** o ʿāleme*
Var mı bir lezzetli ʿālem ʿālem-i maʿnā gibi **(Gazel 233/5)**

2.2. girdim:-*di, -m*
Senin-çün geldim ancak ʿālem-i imkāna sultānım
*Senin-çün **girdim** ancak meslek-i ʿirfāna sultānım* **(Müsebba 3/15)**

2.3. girdin:-*di, -n*
Var kilāb üstüne terşīş-i kilāb et mi dedim
*Bezm-i ağyāra niçin **girdin** arak-rīz oldun* **(Gazel 146/2)**

2.4. girecek:-*ecek*
*Ne zamānlar **girecek** destime dāmān-ı emel*
Ne zamān yükselecek pāye-i ʿirfānım ʿaceb **(Kaside 6/9)**

2.5. girecek:-*ecek*
*Ne zamānlar **girecek** destime dāmān-ı emel*
Ne zamān yükselecek pāye-i ʿirfānım ʿaceb **(Kaside 6/9)**

2.5. giren:-*en*

Hālisıyyetle ***giren*** *cīb-i kibāra pāradır*
ʿAsrımızda ādemin mağşūşu rāyictir fakat **(Gazel 56/4)**

2.6. giren:-*en*
Beni ʿafveyle bu burka gelecekse ağyār
İt ***giren*** *hāneye zirā ki ferişte girmez* **(Müfret 23/1)**

2.7. girer:-*(e)r*
Olan peyrev o Pīr-i dilşikāra
Dalar bahre ***girer*** *tennūr-ı nāra* **(Kaside 31/7)**

2.8. girer:-*(e)r*
Ağırlıkla ***girer*** *ceyb-i kibāra dirhem ü dīnār*
Sebük-mağzān-ı asrı mahrem-i esrār olur sanma **(Gazel 194/5)**

2.9. girince:-*ince*
Erince ʿālem-i ʿulvī-yi kudse rūh-ı serdārım
Girince *hufre-i tārīk-i hāke cism-i ʿuryānım* **(Muhammes 2/16)**

2.10. girip:-*ip*
Girip *ihlāsla meyhāne-i ʿaşka riyādan geç*
Eğer cīrān ile ünsiyyet istersen hatādan geç **(Müsebba 1/30)**

2.11. girme:-*me*
İmtihān et tenk ise ***girme*** *libās-ı fāhıre*
Nā-sezādır cāmeden sıktırma cānānım sana **(Gazel 2/3)**

2.12. girme:-*me*
Kendini çekme nikāb arkasına nūrum gel
Girme *tārīk-i husūfa mehi meşhūrum gel* **(Müsebba 2/2)**

2.13. girmek:-*mek*
Girmek *gibidir kelb-i ʿakūr ile çuvala*
Bir şahs-ı münāfıkla ʿalelāde görüşmek **(Müfret 19/1)**

2.14. girmemiştir:-*me, -miş, -tir*
Māl-i sirkat ***girmemiştir*** *Fennīyā Dīvānıma*
Var ise şüphen ara mecmūʿa-ı āsārımı **(Gazel 199/6)**

2.15. girmeyen:-*me, -y, -en*
Katʿ-ı ümīd eylesin ahlāk-ı insāniyyeden
Bezm-i ʿaşka ***girmeyen*** *hayvān gelir hayvān gider* **(Gazel 45/5)**

2.16. girmez:-*mez*
Türrehāt-ı suhbet-i dīvāne makbūlüm değil
Çünkü ***girmez*** *defter-i dīvāna makbūlüm değil* **(Gazel 140/1)**

2.17. girmez:-*mez*
Beni ʿafveyle bu burka gelecekse ağyār
İt giren hāneye zirā ki ferişte ***girmez*** **(Müfret 23/1)**

2.18. girsek:-*se, -k*
Koşarız her nerede luʿb-ı nevʿ īcād olsa
Tekkeye mescide ***girsek*** *sıkılır cānlarımız* **(Gazel 196/5)**

2.19. girseydi:-*se, -y, -di*
Şemme-i ihsānı ***girseydi*** *dimağ-ı hāmeye*
ʿĀlemine neşrederdi nefha-yı ʿanber kalem **(Kaside 24/41)**

girān:

1.) Ağır; ***mec.*** Zor, güç.

1.1. girān:
Sevgilim nefse kıyās eyle ki münhal olsun
Ne ***girān*** *mesʾeledir ādeme hırmān-ı kerem* **(Kaside 41/49)**

1.2. girāndır:-*dır*
Pek ***girāndır*** *bize taʿrīzi rakīb-i şūmun*
Ne bugün tākatımız var ne de yarın çekeriz **(Gazel 72/6)**

1.3. girāndır:-*dır*
Her elin kuvveti kāfi gelemez kaldıramaz
Siyyemā cāhil-i bī-mağza ***girāndır*** *kalemim* **(Gazel 152/13)**

girān gel-:

1.) Ağır gelmek; ***mec.*** Kaldıramamak, zor gelmek.

1.1. girān gel-:-*di*
Yandı ey nahl-i emel rābıta-i sabr ü karār
Dil-i gam dīdeme gāyetle ***girān geldi*** *bu bār* **(Müsebba 2/36)**

girān-bār ol-:

1.) Yükü ağır olmak.

1.1. girān-bār ol-:-*ma, -sın*
Girān-bār olmasın *īcāb eder keştīye istihkām*
Tahammül eyledikçe serde tūfān-ı belā artar **(Gazel 59/2)**

gırbāle döndür-:

1.) Kalbura çevirmek; kalbur gibi göz göz, delik deşik yapmak.

1.1. gırbāle döndür-:-*e-mek*
Sīnemi ***gırbāle döndürmek*** *neden oldu revā*
Hālimi şerh edeyim icmālen ey meh-rū sana **(Tahmis 6/9)**

girdāb-ı elem:

1.) Gam, keder girdabı.

1.1. girdāb-ı elem:-*den*
Kıl beni sāhil-i şādīye efendim īsāl
Beni lutf ile şu ***girdāb-ı elemden*** *kurtar* **(Kaside 40/60)**

girdigār:

1.) Cenabıhak; Allah.

1.1. girdigār:
Bin sevāb ihsān buyursun ol Şehin bir hayrına
Saʿyini her veçhile meşkūr kılsın ***Girdigār*** **(Kaside 39/19)**

gire:

1.) "Gidip, varıp" anlamlarında olup birinin bir işe kalkışmasının istemesiyle kullanılan bir ifade.

1.1. gire:
Hal ederse ***gire*** *vuslatı tavʿan etsin*
Pek sıkıştırma ol gül-çehreye ibrām etme **(Gazel 185/5)**

girībān:

1.) Yaka, elbise yakası.

1.1. girībānım:-*(ı)m*
Girībānım *tutup dest-i hacālet etmesin sad çāk*
Şefīʿ u dest-gīr ol etme red yevm-i kıyāmette **(Kaside 15/2)**

girīban-çāk ol-:

1.) Yakasını yırtmak; ***mec.*** Kederlenmek, acı duymak.

1.1. girīban-çāk ol-:-*(u)r*
Muhibb-i hānedānın nālişi sığmaz semāvāta
Girīban-çāk olur *gerdūn zemīn ağlar zamān ağlar* **(Gazel 249/5)**

girībān-ı ʿabā dehr:

1.) Zaman abasının, hırkasının yakası; ***mec.*** Dertler.

1.1. girībān-ı ʿabā dehr:-*i*
Çekeriz başa ***girībān-ı ʿabā dehri***
Şīve-i şām-ı garībān ile ahşam ederiz **(Gazel 80/8)**

giriftār-ı gam-ı zülf:

1.) (Sevgilinin) Saçının gamına düşmek, yakalanmak ***(bk. zülf).***

1.1. giriftār-ı gam-ı zülf:-*ün*
Giriftār-ı gam-ı zülfün *gibi āhır perīşān ol*
Perīşānī-i hāl-i ʿāşıkāne dikkat etmezsen **(Gazel 124/2)**

giriftār-ı humār ol-:

1.) Mahmurluğa düşmek, tutulmak.

1.1. giriftār-ı humār ol-:
Aldanma ki şādī-i felek müntic-i gamdır
Fennī ne şarab iç ne ***giriftār-ı humār ol*** **(Gazel 137/6)**

giriftār-ı kemend-i kākül:

1.) (Sevgilinin) Saçın kıvrımına tutulmuş, bağlanmış (***bk.*** zülf).

1.1. giriftār-ı kemend-i kākül:-*(ü)m, -dür*
Birikti başıma ʿaşkım gam ile oldu āvāre
Giriftār-ı kemend-i kākülümdür *bunca bī-çāre* **(Tahmis 7/7)**

girip çıkmak:

1.) Bir yere sık sık gitmek.

1.1. girip çıkmak:-*tan*
Hazer et bir yere kesretle ***girip çıkmaktan***
Karalar yüzünü sonra yazık hāme gibi **(Gazel 237/6)**

girīzān ol-:

1.) Kaçmak, uzaklaşmak.

1.1. girīzan ol-:-*ma*
Derd-i dilberden ***girīzan olma*** *ey kalb-i hazīn*
ʿAyn-i dārūdur verir dermān dermān üstüne **(Gazel 206/3)**

1.2. girīzān ol-:-*ma*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel
Girīzān olma *benden cism içinde ʿayn-ı cānımsın* **(Müsebba 3/18)**

giryān:

1.) Gözyaşı döken, ağlayan.

1.1. giryān:
Nasıl şerh-ı hāl etsem diye āşināsına
Kimi hande eyler kimi ***giryān*** *taraf taraf* **(Gazel 104/5)**

1.2. giryān:
Gitme ey rūh-ı revānım çünkü ten bī-cān
Hasretinle dīdeler ***giryān*** *ciğer büryān kalır* **(Gazel 48/1)**

1.3. giryān:
Cemāl-i pākini göster bana mirʾāt-ı eşyāda
Şu ***giryān*** *çeşmimi dāim Hudā-bīn eyle yā Rabbī* **(Kaside 10/5)**

1.4. giryānım:-*(ı)m*
Gerçi şeref-i vasl ile handān idim evvel
Şimdi elem-i hicr ile ***giryānım*** *efendim* **(Gazel 144/4)**

giryān et-:

1.) Ağlatmak.

1.1. giryān et-:-*ti, -n*
Dīde-i mestine karşı beni ***giryān ettin***
Hāne-i hātırı seylāb ile vīrān ettin **(Gazel 121/1)**

giryān ol-:

1.) Ağlamak.

1.1. giryān ol-:
Huzūr-ı yāre var çāk-i girībān eyle ***giryān ol***
Peyām-ı vasl ile ey nāme-i rāz-āşinā tez gel **(Gazel 136/9)**

1.2. giryān ol-:-*ma, -sa*
İftirāk-ı laʿl-i handānınla ***giryān olmasa***
Nūr-ı çeşmim gözlerim olmazdı böyle hīre-dār **(Gazel 183/4)**

girye:

1.) Ağlama, gözyaşı.

1.1. giryeden:-*den*
Giryeden *başka o yāre ne hediyyem bulunur*
Nāleden başka ne tuhfem var o dildāra cedīr **(Kaside 47/33)**

1.2. giryeler:-*ler*
ʿĀrifim yavrum sana ervāh-ı ebrār ağlasın
Giryeler *kopsun ciğerden yār u ağyar ağlasın* **(Gazel 250/1)**

1.3. giryeme:-*m, -e*
Acır elbet gün olur ***giryeme*** *feryādıma yār*
Ne kadar cevr ü cefā etse sitem-kār olsa **(Gazel 184/6)**

1.4. giryemiz:-*miz*
Nihāndır ***giryemiz*** *feryādımız peygūle-i dilde*
O müthiş nālelerden naʿre-i mestāneden geçtik **(Gazel 114/2)**

girye eyle-:

1.) Ağlamak.

1.1. girye eyle-:-*r*
Girye eyler *muttasıl dünyāda merd-i hak-perest*
Dār-ı gurbette garībānın enīsi bādedir **(Gazel 38/4)**

girye-i bisyār:

1.) Çok fazla ağlama.

1.1. girye-i bisyār:
Etmeli ***girye-i bisyār*** *ile telvīn-i sirişk*
Kurtarır sanma azīzim kuru efsāne seni **(Gazel 230/3)**

girye-i hasret:

1.) Hasret gözyaşı.

1.1. girye-i hasret:
Tezelzül-bahş olur kalb-i rakīka ***girye-i hasret***
Gözümden katra katra serpilen eşk-i revān titrer **(Gazel 40/7)**

girye-i hicrān:

1.) Ayrılık gözyaşı.

1.1. girye-i hicrān:
Göster ey āyīne-i devrān bana dildārımı
Girye-i hicrān *ile olsun mu çeşmim cūy-bār* **(Kaside 39/51)**

girye-i tıfl-ı dil:

1.) Gönül çocuğunun ağlayışı, gözyaşı.

1.1. girye-i tıfl-ı dil:-*i*
Zuʿafā-yı ümemin bir peder-i müşfikisin
Rıfk ile ***girye-i tıfl-ı dili*** *eyle teskīn* **(Kaside 42/17)**

girye-nāk:

1.) Ağlayıcı, ağlayan.

1.1. girye-nāki:-*i*
Kemāl-i lutfunu lutfeyle andan da dirīğ etme
Hezāran ***girye-nāki*** *himmetinden mübtesim buldum* **(Gazel 155/4)**

girye-nāk ol-:

1.) Ağlayan (kimse) olmak; ağlamak.

1.1. girye-nāk ol-:
*Seherde **girye-nāk ol** dilde feyz ister isen Fennī*
Olur cevf-i sadefte ebr-i nīsāndan dürer peydā **(Kaside 4/9)**

git-:

1.) (Belli bir maksat için) bir yerde bulunmak; yönelmek, meyletmek.

1.1. git-:
Bir bana ʿarz-ı cemāl et diye tenbīh ettim
*Rukabā nezdine **git** keşf-ı nikāb et mi dedim* **(Gazel 146/3)**

1.2. git-:
Tutma zāhidler gibi tesbīhi ālāt-ı riyā
***Git** de bir meyhāne mesken ile bir peymāne tut* **(Tahmis 5/10)**

1.3. gidelim:-*elim*
***Gidelim** ağlayarak çāk-i girībān edelim*
Bizi de güldür amān ey gül-i handān diyelim **(Gazel 148/3)**

1.4. giden:-*en*
*Mürşidine bīʿat eden gittiği şehrāha **giden***
Nāsa ayak uyduramaz herkese hem-rāh olamaz **(Gazel 67/5)**

1.5. gider:-*(e)r*
Der-i tevhīdi çakmaz secdegāh-ı ʿaşkı fark etmez
***Gider** sūfī eder mihrāb ile minberden istimdād* **(Gazel 22/6)**

1.6. gider:-*(e)r*
*Duysa bir ʿāşık ki eller yānına cānān **gider***
*Zehr alır gūyā kulağından içinden kan **gider** **(Gazel 45/1)**

1.7. gider:-*(e)r*
İltifāt etse ederdi kāʾināta iftihār
*Gel dese semt-i dilārāya gönül bī-cān **gider** **(Gazel 45/3)**

1.8. giderdim:-*(e)r, -di, -m*
*Mehālikten çekinmezdim **giderdim** sevk-i ʿaşkınla*
Ser-i kūyun dolaştım nice yıllar şevk-ı ʿaşkınla **(Tahmis 3/7)**

1.9. gideriz:-*(e)r, -iz*
*Kūy-i yāra **gideriz** Cennet-i aʿlāya bedel*
Pāyine yüz süreriz Kaʿbe-i ʿUlyāya bedel **(Gazel 141/1)**

1.10. giderken:-*(e)r, -ken*
Seni dest-i kazā ey nāme tutsun çāk çāk etsin
***Giderken** yāre karşı iltizām-ı sürʿat etmezsen* **(Gazel 124/5)**

1.11. giderler:-*(e)r, -ler*
***Giderler** muttasıl bir gizli yoldan semt-i maksūda*
Fakat zāhirde bī-isr ü eserdir Nakşibendīler **(Kaside 36/2)**

1.12. gitmektir:-*mek, -tir*
*Vādī-i muzlim-i cehle koşarak **gitmektir***
Hüner ü maʿrifetin kadrini tenzīl etmek **(Gazel 117/5)**

1.13. gidip:-*ip*
Eyledim bunca zamān dergeh-i ʿaşkınla sebāt
*Başka bir şūha **gidip** tāze-nihālim demedim* **(Gazel 154/7)**

1.14. gitmedim:-*me, -di, -m*
Müstebiddāna husūsiyle refākat etmedim
*İstikāmet rāhının gayrı tarīka **gitmedim*** **(Muhammes 4/19)**

1.15. gitmez:-*mez*
Efāzıl meşrebince kām-rān olmaz husūsiyle
*Kef-i ʿuşşāka keyfince dolu bir cām-ı Cem **gitmez*** **(Gazel 81/4)**

1.16. gitmiş idin:-*miş, -i, -di, -n*
*Ey peyk-i ümīd **gitmiş idin** semt-i merāma*
Efkārını oldukça yürüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/2)**

1.17. gitsem:-*se, -m*
*Her ne semte **gitsem** gönül mülkünü*
Hayāl-i rūyunla gülşen eylerim **(Şarkı 1/1)**

1.18. gitsin:-*sin*
*Kimden istimdāda **gitsin** kimde olsun çāre-cū*
Çarh-ı kec-revden gönül gördükçe zūll-i ihtikār **(Kaside 39/35)**

1.19. gitsin:-*sin*
*Bu sūziş-i hicrān ile tā kūyuna **gitsin** Cānānı acıtsın*
Feryādımı terfīk edeyim bād-ı sabāya Emvāc-ı hevāya **(Müstezad 1/3)**

1.20. gittiği:-*tik, -i*
*Mürşidine bīʿat eden **gittiği** şehrāha giden*
Nāsa ayak uyduramaz herkese hem-rāh olamaz **(Gazel 67/5)**

1.21. gittim:-*ti, -m*
***Gittim** bu gece şevk-ı ruh-ı yār ile yāre*
Şemʿin yanarak yakılarak kalbi kararmış **(Gazel 92/8)**

1.22. gittimse:-*ti, -m, -se*
Masivā-yı yārdan iʿrāzı telkīn ettiler
*Hangi dāniş ehline **gittimse** istiftā için* **(Gazel 172/4)**

2.) Bir yerden veya bir hâlden başka bir yere veya hâle girmek, uzaklaşmak; terk etmek.

2.1. gidersem:-*(e)r, -se, -m*
*Ben **gidersem** aramaz mı beni yārān-ı vatan*
Eder elbette teʾessür yitirenler güheri **(Gazel 221/5)**

2.2. gidersen:-*(e)r, -sen*
*Sen **gidersen** beni rüsvā-yı enām eyler ʿaşk*
Gizli kalsın aman esrār-ı nihānım gitme **(Gazel 192/2)**

2.3. gidince:-*ince*
*Sen **gidince** belki koymaz hālime sekrān-ı ʿaşk*
Muhtemel kim sırrımız fāş olmağa meydān kalır **(Gazel 48/2)**

2.4. gidince:-*ince*
Baʿdemā merhamet et gitme bizi koyma garīb
*Sen **gidince** bize her türlü garābet geliyor* **(Kaside 48/19)**

2.5. gitme:-*me*
***Gitme** ey rūh-ı revānım çünkü ten bī-cān*
Hasretinle dīdeler giryān ciğer büryān kalır **(Gazel 48/1)**

2.6. gitme:-*me*
*Beni tenhā koyup ey mūnis-i cānım **gitme***
Etme bu zulmü bana rūh-ı revānım gitme **(Gazel 192/1)**

2.7. gitme:-*me*
Beni tenhā koyup ey mūnis-i cānım gitme
*Etme bu zulmü bana rūh-ı revānım **gitme*** **(Gazel 192/1)**

2.8. gitme:-*me*
Sen gidersen beni rüsvā-yı enām eyler ʿaşk
*Gizli kalsın aman esrār-ı nihānım **gitme*** **(Gazel 192/2)**

2.9. gitme:-*me*
Dil-i dīvāneyi neyle mütesellī kılayım
*Ney gibi inletip artırma figānım **gitme*** **(Gazel 192/3)**

2.10. gitme:-*me*
Çekilir çille değil çille-i eyyām-ı firāk
*Acıyıp hālime ey kaşı kemānım **gitme*** **(Gazel 192/4)**

2.11. gitme:-*me*

Koyma Fennī kulunu dār u diyārında garīb
Merhamet kıl aman şūh-ı cihānım ***gitme*** **(Gazel 192/5)**

2.12. gitme:-*me*
Baʿdemā merhamet et ***gitme*** *bizi koyma garīb*
Sen gidince bize her türlü garābet geliyor **(Kaside 48/19)**

2.13. gitti:-*ti*
Geldi herem ***gitti*** *şebāb oldu sarāy-ı ten harāb*
Ey nefs-i bī-şerm ü hicāb ettin mi bir hayr iktisāb **(Kaside 20/1)**

3.) Bir yerden ayrılıp uzaklaşmak; ölmek.

3.1. gidenler:-*en, -ler*
Cüdālık cālib-i hüzn ü elemdir kalb-i ʿuşşāka
Gidenler *aslına dilşād ü handen olmasın nolsun* **(Gazel 174/2)**

3.2. gidenler:-*en, -ler*
İbret alsınlar ***gidenler*** *kalanlar cā-be-cā*
Her gelen zīrā misāfirdir bu dār-ı mihnete **(Tarih 17/2)**

3.3. gidenlerden:-*en, -ler, -den*
Kalan var mı bu ʿālemde bākī ile'l-ebed
Kıyās et ***gidenlerden*** *ki mihmān değil miyiz* **(Gazel 70/8)**

3.4. gider:-*(e)r*
Kūy-ı yāri dūr edip vuslatla mesʿūd olmayan
Aldırır ʿakl u şuʿūru vālih u hayrān ***gider*** **(Gazel 45/2)**

3.5. gider:-*(e)r*
Cevher-i nāmūsunu takdīr eden ehl-i hired
Foyasın meydāna koymaz yārine pinhān ***gider*** **(Gazel 45/4)**

3.6. gidince:-*ince*
Sen ***gidince*** *nāmın ʿālemde yine insān kalır*
İʿtiyād eyler isen insāna insāniyyeti **(Gazel 48/5)**

3.7. gidince:-*ince*
Biz ***gidince*** *buradan kim anacak namımızı*
Gitmeden eylesin ihsān Hudā kāmımızı **(Müfret 1/1)**

3.8. gitmeden:-*me, -den*
Biz gidince buradan kim anacak namımızı
Gitmeden *eylesin ihsān Hudā kāmımızı* **(Müfret 1/1)**

3.9. gitmeyiz:-*me, -y, -iz*
Kerīmā Pādişāhā sāʾiliz dergāh-ı lutfunda
Biz ihsān görmeyice ***gitmeyiz*** *ihsāne geldik biz* **(Gazel 69/9)**

3.10. gitmiş:-*miş*
Bütün ebnā-yı ādem tabʿ-ı diğer eylemiş peydā
Ulü'l-ihsānı ***gitmiş*** *cihānın çingāneler kalmış* **(Gazel 94/5)**

3.11. gitmişler:-*miş, -ler*
Geçenler yapmamış dünyāyı yıkmışlar da ***gitmişler***
Ki eslāfından ahlāfa nice vīrāneler kalmış **(Gazel 94/4)**

3.12. gitti:-*ti*
ʿArşa yazdırmak için tārīh-i tām-ı rıhletin
Hacı ʿAbdullah Efendi ***gitti*** *peyk-i vuslata* **(Tarih 11/3)**

3.13. gitti:-*ti*
Gitti *Yozgatlı Ayaşta Nāʾib-i Şerʿī iken*
Rüzgār etti anın da harman-ı ʿömrün hebā **(Tarih 12/2)**

3.14. gitti:-*ti*
Mālını emlākini evlādını terk eyledi
El-Vedāʿ gūyā olup ***gitti*** *gınā vü servete* **(Tarih 17/5)**

1.) Bitmek, tükenmek, mevcut olmamak.

1.1. gider:-*(e)r*
Niʿmet-i vaslınla dilsīr eyle Fennī bendeni
Pek de mağrūr olma çok sürmez bu hüsn ü ān ***gider*** **(Gazel 45/6)**

1.2. gitmez:-*mez*
Gitmez *benim olsa cihān*
Gönlümde bir gam var benim **(Diğer 5/2)**

1.3. gitmez:-*mez*
Gözünde nem yüzünden ʿāşıkın āsār-ı gam ***gitmez***
Serinden sarsar-ı sevdā derūnundan elem gitmez **(Gazel 81/1)**

1.4. gitmez:-*mez*
Gözünde nem yüzünden ʿāşıkın āsār-ı gam gitmez
Serinden sarsar-ı sevdā derūnundan elem ***gitmez*** **(Gazel 81/1)**

1.5. gitmez:-*mez*
Ne cānibde bedīdār olsa bir ebr-i zalām-engīz
Gelir başında kışlar ehl-i derdin hayli dem ***gitmez*** **(Gazel 81/2)**

1.6. gitmez:-*mez*
Haberdār olma hiçbir ʿilm ü fenden rāhat olmak istersen
Edībin ensesinden sille-i cevr ü sitem ***gitmez*** **(Gazel 81/3)**

1.7. gitmez:-*mez*
Hayāt-ı müsteʿārı ʿārif-i āgāh eder takdīr
Sağ oldukça dilinden bir nefes şükr-i niʿam ***gitmez*** **(Gazel 81/5)**

1.8. gitmez:-*mez*
Çıkar dünyāya āit ihtisārı dilden ey Fennī
Bilirsin tenk-nā-yı kabre bu hayl ü hışm ***gitmez*** **(Gazel 81/6)**

1.9. gitmez:-*mez*
Gördüğüm günden beri ***gitmez*** *hayāl-i dīdeden*
Āh o baygın gözlerin āh o belālı gözlerin **(Gazel 125/5)**

gitti:

1.) (-mAdIk gitti) Geçmiş zaman kipindeki fiillerden sonra gelerek istenmeyen bir şeyin yapıldığını, yapılacağını, istenen bir şeyin olmadığını veya olmayacağını anlatan bir söz.

1.1. gittik:-*k*
Gönül verdikse de hem-bezm-i cānān olmadık ***gittik***
Hezār olduksa da zīb-i gülistān olmadık gittik **(Gazel 109/1)**

1.2. gittik:-*k*
Hezār olduksa da zīb-i gülistān olmadık gittik
Gönül verdikse de hem-bezm-i cānān olmadık ***gittik*** **(Gazel 109/1)**

1.3. gittik:-*k*
Nice göz yaşı döktük eyledik yıllarca istirhām
Nigāh-ı iltifāt-ı yāre şāyān olmadık ***gittik*** **(Gazel 109/2)**

1.4. gittik:-*k*
Tecerrüd etmedik hālā behīme libāsıdan
Ağardı mūy-ı ser yekpāre insān olmadık ***gittik*** **(Gazel 109/3)**

1.5. gittik:-*k*
Tekāsüf etti gittikçe hicāb-ı hāciz-i gaflet
Tamādan hubb-ı dünyādan peşīmān olmadık ***gittik*** **(Gazel 109/4)**

1.6. gittik:-*k*
Müyesser olmadı hāk-i İstanbula ayak basmak
Karīn-i bendegān-ı Şāh-ı devrān olmadık ***gittik*** **(Gazel 109/5)**

1.7. gittik:-*k*
Tecāhül gösterip iğmāz-ı ʿayn etti felek bizden
Liyākat vardı ammā Mīr-i mīrān olmadık ***gittik*** **(Gazel 109/6)**

1.8. gittik:-*k*

Müsāʿid olmadı tāliʿ şu āvān-ı terakkīde
Terakkī etmedik hem-cāh-ı akrān olmadık ***gittik*** **(Gazel 109/7)**

1.9. gittik:-*k*
Tesādüf etmedi Fennī bize hakkiyle bir münʿim
Görüp eltāf u aʿtāfın duʿā-hān olmadık ***gittik*** **(Gazel 109/8)**

gittikçe:

1.) Zaman geçtikçe, gitgide, giderek.

1.1. gittikçe:
Tekāsüf etti ***gittikçe*** *hicāb-ı hāciz-i gaflet*
Tamāʿdan hubb-ı dünyādan peşīmān olmadık gittik **(Gazel 109/4)**

1.2. gittikçe:
Sönmedi sīnemden nār-ı muhabbet
Gittikçe *tezāyüd etmekte kat kat* **(Şarkı 4/3)**

giy-:

1.) Örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek.

1.1. giy:
Bir müzeyyen cāme kestirdim kadd-i mevzūnuna
Giy *salın şāyestedir serv-i hurāmānım sana* **(Gazel 2/6)**

1.2. giyer:-*(e)r*
Cāme-i gül-gün ***giyer*** *kāküllerin taʿtīr eder*
Nīze-i müjgānını teşhīz edip teşhīr eder **(Tahmis 2/1)**

giyāh:

1.) Ot.

1.1. giyāh:
Biri bir kāse sudur diğeri bir deste ***giyāh***
ʿAnberīn zülfüne nisbetle gülāb u nesrīn **(Kaside 42/32)**

Gıyāse'l-Müstagīsīn:

1.) Yardım dileyenlere imdat eden (Allah).

1.1. Gıyāse'l-Müstagīsīn:
Ya ***Gıyāse'l- müstagīsīn*** *yā İlāhī el-amān*
El-amān ey pādişāhlar padişāhı el-amān **(Kaside 7/9)**

giyin-:

1.) Örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek.

1.1. giyin:
Al giyinmek müstahaktır al ***giyin*** *cānım sana*
Al giyinmezsen yeşillenmezler ey hānım sana **(Gazel 2/1)**

1.2. giyin:
Al ***giyin*** *allar kuşan ruhsār-ı gül-gūnun gibi*
Güller istikbāle çıksın verd-i handānım sana **(Gazel 2/2)**

1.3. giyinmek:-*mek*
Al ***giyinmek*** *müstahaktır al giyin cānım sana*
Al giyinmezsen yeşillenmezler ey hānım sana **(Gazel 2/1)**

1.4. giyinmezsen:-*mez, -sen*
Al giyinmek müstahaktır al giyin cānım sana
Al ***giyinmezsen*** *yeşillenmezler ey hānım sana* **(Gazel 2/1)**

1.5. giyinmiş:-*miş*
Al ***giyinmiş*** *lāle-ruhsārım açılmış gül gibi*
Zihnimi ammā perīşān eyledi kākül gibi **(Gazel 228/1)**

gizle-:

1.) Saklamak, görünmeyecek, belli olmayacak bir yere veya bir duruma koymak.

1.1. gizlemektir:-*mek, -tir*
Gizlemektir *maʿrifet pervāne-veş feryādını*
Fennīyā zannetme kim taklīd-i bülbüldür hüner **(Gazel 37/7)**

1.2. gizlemiş:-*miş*
Sūretā insāna benzer gāv çoktur dikkat et
Gizlemiş *hayvān içinde çünkü insān kendini* **(Gazel 231/3)**

1.3. gizlerdim:-*r, -di, -m*
Fennīyā ***gizlerdim*** *ammā rāz-ı ʿaşkı sīnede*
Ādemi hāl-i süveydā bülbül-āsā söyletir **(Gazel 52/7)**

gizli:

1.) Herkese açıklanmayan, başkalarına bildirilmeyen, etraftan saklanan şey; saklı.

1.1. gizli:
Kuvvet-i servetle kişi Haydar-ı Kerrār olamaz
Gizli *gerek anın işi sakla yürekde sūzişi* **(Gazel 74/4)**

1.2. gizli:
Sayd-ı mürga ***gizli*** *dām üzre ederler dāne ʿarz*
Katra-i eşke muʿallaktır visāl-i dilrübā **(Gazel 96/3)**

1.3. gizli:
Sen gidersen beni rüsvā-yı enām eyler ʿaşk
Gizli *kalsın aman esrār-ı nihānım gitme* **(Gazel 192/2)**

1.4. gizli:
ʿĀşık-ı dīdāra buldun ***gizli*** *bir vuslat yolu*
Tekye-i ʿaşka olup pīrāye bahş-ı maʿrifet **(Kaside 32/8)**

1.5. gizli:
Giderler muttasıl bir ***gizli*** *yoldan semt-i maksūda*
Fakat zāhirde bī-isr ü eserdir Nakşibendīler **(Kaside 36/2)**

1.6. gizlidir:-*dir*
Çok saltanat ***gizlidir***
Züll-i suʾāl içinde **(Diğer 1/18)**

1.7. gizlidir:-*dir*
Ādemi bul ādem ol ʿālemde ādem ***gizlidir***
Etme tahkīr ādemi ādemde ʿālem gizlidir **(Gazel 41/1)**

1.8. gizlidir:-*dir*
Ādemi bul ādem ol ʿālemde ādem gizlidir
Etme tahkīr ādemi ādemde ʿālem ***gizlidir*** **(Gazel 41/1)**

1.9. gizlidir:-*dir*
ʿĀrif anlar anlamaz erbāb-ı kışrı zāhirī
Merdüm-i kāmil efendi hem açık hem ***gizlidir*** **(Gazel 41/2)**

1.10. gizlidir:-*dir*
Tīğ-ı cevr-i yāra karşı sīneni eyle küşād
Darbe-i şemşīr-i ser-tīzinde merhem ***gizlidir*** **(Gazel 41/3)**

1.11. gizlidir:-dir
Sāla māla kuvvet-i bāzūya etme iʿtimād
Hākde binlerle Cem binlerle Rüstem ***gizlidir*** **(Gazel 41/4)**

1.12. gizlidir:-*dir*
Fennīyā aldanma şevk u zevkine bu ʿālemin
Hep sürürunda sitem sürunda mātem ***gizlidir*** **(Gazel 41/5)**

1.13. gizlidir:-*dir*
Fakīri etme tahkīr şeytānı etme tanzīr
Çok saltanat ***gizlidir*** *züll-i suʾāl içinde* **(Gazel 203/9)**

gizli gizli:

1.) Belli etmeyerek, saklı bir biçimde.

1.1. gizli gizli:
Gizli gizli *ne kadar āh edecek kalb-i hazīn*
Ne kadar yaş dökecek dīde-i giryānım ʿaceb **(Kaside 6/10)**

1.2. gizli gizli:
Gizli gizli ne kadar āh edecek kalb-i hazīn
Ne kadar yaş dökecek dīde-i giryānım ʿaceb **(Kaside 6/10)**

gizli kal-:

1.) Saklı tutulmak, kimseye bildirilmemek.

1.1. gizli kal-:*-dı*
Kāʾinātı etmeden āgāh sevdim ben seni
Gizli kaldı *çok zamān dāğ-ı muhabbet sīnede* **(Kaside 19/3)**

gizli yol:

1.) Kimsenin bilmediği yol; kimsenin bilmediği bir yöntem.

1.1. gizli yol:*-dan*
Harīm-i vuslata bir ***gizli yoldan*** *dāhil ol Fennī*
Hazer kıl reh-zenān-ı dehrden eşrāra bildirme **(Gazel 188/9)**

göbek:

1.) Şehir, ülke vb.nin orta kısmı.

1.1. göbeği:*-i*
Misk-i nāfım sen isen belde-i hüsnün ***göbeği***
İyi bak işte benim hıtta-i ʿaşkın da beyi **(Gazel 229/1)**

goftegūy-i lʿal rengīneş zebānem lāl kerd:

1.) "Dilim onun lal renkli (dudağından) bahsettiği için konuşamaz oldu." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. goftegūy-i lʿal rengīneş zebānem lāl kerd:
Goftegūy-i lʿal rengīneş zebānem lāl kerd
Tār-i gīsūy-i siyāheş ez-serem hūşem rubūd **(Gazel 253/5)**

göğüs ger-:

1.) Bir güçlüğe karşı koymak, dayanmak.

1.1. göğüs ger-: *mek*
Cefāya ***göğüs germek*** *gerek yāra dil veren*
Cefādan şikāyet eden ehl-i dil olmasın **(Gazel 164/7)**

göğüs ver-:

1.) Eziyete, sıkıntıya katlanmak, tahammül etmek.

1.1. göğüs ver-:*-dik, -çe*
Tevālī-i belādan kalb-i ʿārifte safā artar
Göğüs verdikçe *zor-ı çerha cevherde cilā artar* **(Gazel 59/1)**

gök:

1.) Gökyüzü, sema; ***mec.*** En üst, yüksek derece.

1.1. gök:
Sekar hükmün alırdı bu sefer ger olmasaydın sen
Tamam ol ***gök*** *seyyāhında ne gam çektin niʿam buldum* **(Kaside 49/6)**

1.2. göklere:*-ler, -e* (Allah katı, Allah'ın huzuru)
Ağlaşır nālişimi hayli melāʾik işitüp
Göklere *āh u fiġānım tayarān etti yine* **(Gazel 190/4)**

1.3. gökte:*-te*
Cühelā ***gökte*** *makām-ı fuzalā yerde ise*
Evc-i aʿlāya çıkarsın beni beyne'l-akrān **(Gazel 180/3)**

1.4. gökte:*-te* (Allah katı, Allah'ın huzuru)
Müşterā ʿabd ile seyyān tutardı nefsin
Gökte *mezkūr iken ʿunvān-ı Cenāb-ı Fārūk* **(Kaside 25**)

1.5. gökte:*-te* (Allah katı, Allah'ın huzuru)
Yerde ebnā-yı beşer kadrini eyler iʿzām
Gökte *ervāh-ı melek nāmını eyler ibcāl* **(Kaside 40/20)**

1.6. gökte:*-te*
Kamaşır dīdelerim pertev-i ruhsārından
Ben de şaştım ki güneş ***gökte*** *midir yerde midir* **(Gazel 36/4)**

1.7. gökte:*-te*
Ger bu rengīn eseri ***gökte*** *ʿUtarid görse*
Özenir cebhe-i gerdūna yazan bir takrīz **(Gazel 97/6)**

1.8. gökte:*-te*
Yazar ***gökte*** *ʿUtarid muttasıl medh-i Hümāyūnun*
Okur vasf-ı cemīlin Sidrede Rūhu'l-emīn her gāh **(Kaside 14/3)**

1.9. gökte:*-te*
Fennīyā emr-i tegazzül de nihāyet buldu
Bir duʿā et ki desin ***gökte*** *melekler āmīn* **(Kaside 42/35)**

1.10. gökte:*-te*
Gönül yıkma gönül yap cins ü mezheb etmeyip tefrīk
Eder bu hak sözü yerde beşer ***gökte*** *melek tasdīk* **(Müsebba 1/9)**

göklere yaz-:

1.) Gökyüzüne yazmak; herkesin görebileceği bir yere yazmak.

1.1. göklere yaz-:*-sa*
Kāşki şu hak sözü etmek-çün umūma ilān
Göklere yazsa *mahāretli bir üstād olsa* **(Gazel 196/8)**

gökte ararken yerde bul-:

1.) Çok güçlükle ele geçirebileceğini sandığı şeyi veya kimseyi birdenbire bulmak.

1.1. gökte ararken yerde bul-:*-du*
Olurlar şevk ü zevk-i talʿatınla tā ebed devvār
Seni ***gökte ararken yerde buldu*** *çünki mihr ü māh* **(Kaside 14/2)**

1.2. gökte ararken yerde bul-:*-du, -m*
Fakat sen lutf edip kurtar sipihrin dest-i cevrinden
Seni ***gökte ararken yerde*** *eyʿālī-himem* ***buldum*** **(Kaside 49/14)**

gökten in-:

1.) Gökyüzünden inmek (melek gibi olmak).

1.1. gökten in-:*-di, -n*
Nedir bu parlayış ***gökten*** *mi* ***indin*** *ay mısın yoksa*
Nedir bu penbe ruhlar gül müsün gülşen misin kāfir **(Gazel 39/3)**

gökten indir-:

1.) Gökyüzünden indirmek; ***mec.*** Ulaşılması zor olan yerlere erişebilmek.

1.1. gökten indir-:*-(i)r*
Ger Süreyyāda muʿallak olsa derhāl ahz eder
ʿİlmi ***gökten indirir*** *şehbāz ʿakl u fikreti* **(Kaside 37/20)**

gonca:

1.) Açılmamış çiçek, tomurcuk. Klasik şiirde gonca, sevgilinin ağzı yerine kullanılmakta ve açılmamışlık özelliği ile kendini göstermektedir. Goncanın gülmesi açılmasıdır, tıpkı insanın güldüğü zaman ağzının açılması gibi. Gonca kapalı hâldeyken sırlar saklayan bir gülü andırmaktadır. Dolaysıyla onun açılması sırrın açığa çıkmasıdır. Goncanın açılması "çâk olmak, sînesini çâk etmek, yüzünden örtüyü atmak, dîdâr keşfetmek" gibi şekillerde kendisini göstermektedir. Bunda da saba rüzgârının önemi

büyüktür. Aynı zamanda gonca açılınca kokusu dışarı çıkmakta, gonca olan ağız açılmadığı zaman ise işaretle konuşmaktadır. İçinin kırmızılığı ve tazeliği nedeniyle de gonca, içinde mücevher (la'l dudaklar ve inci dişler) saklama özelliği göstermektedir (Pala, 2017: 168).

1.1. gonca:
*Ey dil sana ol **gonca** ne gün açılacaktır*
Āyā ne zamān gül gibi handān olacaksın **(Gazel 131/4)**

1.2. gonca:
*Niçin gül-fem açılmaz **gonca** ruhlar ibtisām etmez*
Sana kimler dokundu verd-i handānım niçin küstün **(Gazel 133/2)**

1.3. gonca:
Gülşen-i dehre kudūmundan haber versin sabā
*Ser-fürū etsin benefşe **gonca** raʿnālanmasın* **(Gazel 171/3)**

1.4. gonca:
***Gonca** lebler goncalar çāk-i girībān eylesin*
Ebkem olsun ʿandelīb zār gülzār ağlasın **(Gazel 250/3)**

1.5. gonca:
*Cāmlar **gonca** dehānın gibi handān olsun*
Şemʿalar şevk-ı kudūmunla fürūzān olsun **(Müsebba 2/19)**

1.6. gonca:
Zencīre çeken gönlümü bir serv-i semendir Bir zülf-i resendir
*Tahdīş eden endīşemi ol **gonca** dehendir Mahsūl-i vatandır*
(Müstezad 3/1)

1.7. goncalar:*-lar*
***Gonca** lebler goncalar çāk-i girībān eylesin*
Ebkem olsun ʿandelīb zār gülzār ağlasın **(Gazel 250/3)**

1.8. goncalar:*-lar*
Mevsim-i sayf erişip geçmiş iken mevsim-i gül
***Goncalar** tāzelenip gülşene zīnet geliyor* **(Kaside 48/4)**

1.9. goncalar: *-lar*
Temāşā-yı rūyunla olur lāle dāğ-dār
*Eder **goncalar** çāk-i girībān taraf taraf* **(Gazel 104/6)**

1.10. goncayı:*-y, -ı*
*Nazar-ı lutfu kılar **goncayı** şād ü handān*
Nigeh-i çeşmi eder çehre-i şīri tağyīr **(Kaside 47/31)**

gonca-dehen:

1.) Gonca ağızlı (sevgili), ***(bk. gonca).***

1.1. gonca-dehen:
Dedi sık sık ne sorarsın şu benim gülmememi
*Söyle noldun dedim ey **gonca-dehen** gülmezsin*

1.2. gonca-dehen:
Elverir āh-ı hezār eyleyerek beklediğim
*Küyun ey **gonca-dehen** beyt-i muʿazzam değil ā* **(Gazel 5/4)**

gonca-i al:

1.) Kırmızı gonca.

1.1. gonca-i al:*-ın*
ʿĀdilin fazlını zālim çıkarır meydāna
*Elem-i hārdadır **gonca-i alın** sırrı* **(Tarih 8/7)**

gonca-i bāğ-ı melāhat:

1.) Güzellik bağının goncası.

1.1. gonca-i bāğ-ı melāhat:
Elvedāʿ ey şuʿle-bahşā-yı ʿuyūn-ı ʿāşıkān
*Elvedāʿ ey **gonca-i bāğ-ı melāhat** elvedāʿ* **(Gazel 101/2)**

gonca-i gülşen:

1.) Gül bahçesinin goncası (Seyyid Ahmed er-Rifâî).

1.1. gonca-i gülşen:
*Muʿattar **gonca-i gülşen** tırāz-ı ʿālem-i tevhīd*
Münevver māh-ı evc-ārā-yı zühd ü istikāmettir **(Kaside 30/5)**

gonca-i gülşen-tırāz-ı ʿaşk-ı cānān:

1.) Sevgilinin aşkıyla gül bahçesini süsleyen gonca.

1.1. gonca-i gülşen-tırāz-ı ʿaşk-ı cānān:
*Benim ol **gonca-i gülşen-tırāz-ı ʿaşk-ı cānān** kim*
Gülāb-ı mihr eder dāʾim tereşşüh hāb-gāhımdan **(Gazel 245/4)**

gonca-i gülzār-ı hüsn:

1.) Güzellik bahçesinin goncası (sevgili).

1.1. gonca-i gülzār-ı hüsn:*-ü*
*Açıp ol **gonca-i gülzār-ı hüsnü** eyle istirhām*
Alıp bir būy-ı dil-cū-yı muhabbet ey sabā tez gel **(Gazel 136/8)**

gonca-i gülzār-ı melāhat:

1.) Güzellik bahçesinin goncası (sevgili).

1.1. gonca-i gülzār-ı melāhat:
*Sen var iken ey **gonca-i gülzār-ı melāhat***
Bīgāne çiçek koklamayım tövbeler olsun **(Kıt'a 12/2)**

gonca-i hamrā:

1.) Kırmızı gonca.

1.1. gonca-i hamrā:
Kākülünden saçıyor sünbül-i sahrā kokusu
*Ruhlarından uçuyor **gonca-i hamrā kokusu*** **(Gazel 238/1)**

gonca-i nā-yāb:

1.) Eşsiz, eşi benzeri olmayan gonca (sevgili).

1.1. gonca-i nā-yāb:*-da*
Bu açıktır su bulunmaz çöldeki serābda
*Hār ile ālūde gördüm **gonca-i nā-yābda*** **(Tahmis 8/14)**

gonca-i nev-şüküfte:

1.) Yeni çiçek açmış gonca (genç sevgili).

1.1. gonca-i nev-şüküfte:*-y, -i*
*Sevdim ol **gonca-i nev-şüküfteyi** öz cānım için*
Teşneyim kanına Billāhi ana göz dikenin **(Gazel 163/5)**

gonca-i pür-hār:

1.) Diken dolu, dikenli gonca.

1.1. gonca-i pür-hār:*-ı, -n, -a*
***Gonca-i pür-hārına** şebnem kadar bār olmadık*
Biz bu bāğ-ı ʿāleme bilmem neden yār olmadık **(Kıt'a 16/1)**

gonca-i raʿnā:

1.) Sarı kırmızı ebruli gonca.

1.1. gonca-i raʿnā:
***Gonca-i raʿnā** gibi çāk-i girībāndan garaz*
Yāri güldürmek midir ağyārı güldürmek midir **(Gazel 54/2)**

gonca-i raʿnā-i melāhat:

1.) Güzellik goncasının parlaklığı, tazeliği.

1.1. gonca-i raʿnā-i melāhat:

Geçmeden gülşen-i hüsnündeki zînetli bahār
Solmadan ***gonca-i raʿnā-i melāhat*** *ey yār* **(Müsebba 2/9)**

gonca-i raʿnā-i ümīd:

1.) Ümidin güzel, parlak goncası (sevgili).

1.1. gonca-i raʿnā-i ümīd:
Setr-i envār-ı cemāl eyleme kurbān olayım
Hande-sāz ol açıl ey ***gonca-i raʿnā-i ümīd*** **(Kaside 46/60)**

gonca-i ter:

1.) Taze yeni açılmış gonca.

1.1. gonca-i ter:
Çemenzārı tavāf et her çiçekten eyle istişmām
İdip bir ***gonca-i ter*** *intihāb ezhāra bildirme* **(Gazel 188/6)**

gonca-ı ümīd:

1.) Ümit goncası (sevgili).

1.1. gonca-ı ümīd:
Ey ***gonca-ı ümīd*** *bütün ʿālemi gezsen*
Gülzār-ı sadākat gibi gülşen bulamazsın **(Gazel 128/3)**

gonca-ter:

1.) Taze, açılmamış gonca.

1.1. gonca-ter:
Koklarım gül yerine ***gonca-ter***
Sağlık olsun bakalım sultānım **(Şarkı 9/14)**

gönder-:

1.) Geri çevirmek.

1.1. gönderme:-*me*
ʿAfv eyle günāhum ile ***gönderme*** *mezāra*
Menfūr-ı ehālī-i kubūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/3)**

gönlünden geç-:

1.) (Bir şeyin) Şöyle ya da böyle olabileceğini düşünmek.

1.1. gönlünden geç-:-*en*
Hayālim bir zamān hālī değil fikr-i visālinden
Visālindir benim her lahzā ***gönlümden geçen*** *şimdi* **(Gazel 220/2)**

gönlü(n)ü bağla-:

1.) Sevgilinin, âşıkların gönüllerini saç uçlarına bağlaması; kendine âşık etmesi (***bk.*** zülf).

1.1. gönlü(n)ü bağla-:-*dı*
Vechi var ayrılamaz silsile-i zülfünden
Bağladı gönlümü *gūyā ki demīr çenber ile* **(Gazel 198/2)**

gönlünü kır-:

1.) Birini çok üzecek bir davranışta bulunmak, gücendirmek.

1.1. gönlünü kır-:-*(ü)n, -ü-ma*
Nā-hak yere bir mürçenin ***gönlünü kırma***
Kām almağa ʿarzū-keş isen feyz-i Hudādan **(Kaside 50/11)**

gönlü(n)ü ver-:

1.) Bir kişiye sevgiyle bağlanmak, âşık olmak.

1.1. gönlü(n)ü ver-:-*di, -m*
Ben hatt-ı ruhsārına ***verdim*** *tamāmen* ***gönlümü***
Yokdur ʿindimde cihānın kıl kadar haysiyeti **(Kıt'a 24/2)**

gönül:

1.) Aşk ve sevginin kaynağı; dil, kalp, yürek.

1.1. gönül:
Karşımda bütün ʿaks-i ümīdim mütecellī
Bīçāre ***gönül*** *yā nasıl olsun mütessellī* **(Müseddes 3/20)**

1.2. gönül: [Âşığın kendine hitabı (tecrîd); ey gönül!]
Gönül *meʾyūs-ı vuslat olmasın āh etmesin yoksa*
ʿAvālim dehşetinden sarsılır kevn ü mekān titrer **(Gazel 40/8)**

1.3. gönül: [âşığın kendine hitabı (tecrîd); ey gönül!]
Sabr eyle ***gönül*** *şimdilik el ermez o yāre*
Şehbāz-ı hayālim gibi yüksekten uçarmış **(Gazel 92/5)**

1.4. gönül: [âşığın kendine hitabı (tecrîd); ey gönül!]
Mazhar olabildin mi ***gönül*** *hüsn-i kabūle*
Yāhud der-i dilberde büzüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/8)**

1.5. gönül: [âşığın kendine hitabı (tecrîd); ey gönül!]
Cürmünü eyleme ağyāra beyān ağla ***gönül***
Taʾib ol ʿafv-ı İlāhīye dayan ağla gönül **(Gazel 135/1)**

1.6. gönül: [âşığın kendine hitabı (tecrîd); ey gönül!]
Cürmünü eyleme ağyāra beyān ağla gönül
Taʾib ol ʿafv-ı İlāhīye dayan ağla ***gönül*** **(Gazel 135/1)**

1.7. gönül: [âşığın kendine hitabı (tecrîd); ey gönül!]
Alamaz menzilini çok uyuyan ibn-i sebīl
Gözün aç bister-i gafletten uyan ağla gönül **(Gazel 135/2)**

1.8. gönül: [âşığın kendine hitabı (tecrîd); ey gönül!]
Kendi noksānını gör eyleme teftīş-i ʿuyūb
Eyleme nāfile halt u hezeyān ağla ***gönül*** **(Gazel 135/3)**

1.9. gönül: [âşığın kendine hitabı (tecrîd); ey gönül!]
Hāline elleri bülbül gibi āgāh etme
Himmet-i pīre sığın gül gibi kan ağla ***gönül*** **(Gazel 135/4)**

1.10. gönül: [âşığın kendine hitabı (tecrîd); ey gönül!]
Tek ü pū eyleme pervāneye olma peyrev
Şemʿa-i bezm-i muhabbet gibi yan ağla ***gönül*** **(Gazel 135/5)**

1.11. gönül: [âşığın kendine hitabı (tecrîd); ey gönül!]
Su alır hāsılı evsāhını her eşyānın
Seyyiʾātı suya ver durma hemān ağla gönül **(Gazel 135/6)**

1.12. gönül: [âşığın kendine hitabı (tecrîd); ey gönül!]
Meyve-çīn olmağa ʿazmin var ise bāğa su ver
Nāʾil-i kām olamaz ağlamayan ağla ***gönül*** **(Gazel 135/7)**

1.13. gönül: [âşığın kendine hitabı (tecrîd); ey gönül!]
Heves-i vuslat-ı cānāne düşürdümse seni
Ey gönül kendini yak yık da harāb et mi dedim **(Gazel 146/6)**

1.14. gönül: [âşığın kendine hitabı (tecrîd); ey gönül!]
Uğrun uğrun seviyorsun ***gönül*** *ol āfeti sen*
Bildiğim mesʾeledir nāfile inkār etme **(Gazel 185/3)**

1.15. gönül: [âşığın kendine hitabı (tecrîd); ey gönül!]
Niçin oldun esīr-i ʿaşkı ol şūh-ı sitem-kārın
Sana hiçbir taraftan ey ***gönül*** *ihbār eden var mı* **(Gazel 213/4)**

1.16. gönül: [âşığın kendine hitabı (tecrîd); ey gönül!]
Gönül *bir āfete düş cihānda şöhret istersen*
Tutulma her mihr-i devr-i kamerde rāhat istersen **(Gazel 246/1)**

1.17. gönül: [âşığın kendine hitabı (tecrîd); ey gönül!]
Oldun mu ***gönül*** *tecrübe-i ʿaşka muzaffer Sevdin nice dilber*
Mehpārelerin hangisi ʿuşşāka hasendir İnsāfa gelendir **(Müstezad 3/7)**

1.18. gönül:

Gönül *ayrılmıyor bir tanem senden*
Sen de nāz edip de çekinme benden **(Diğer 2/5)**

1.19. gönül:
Gönül *nasīhat tutmuyor*
Buna bilmem ne hāl oldu **(Diğer 3/4)**

1.20. gönül:
Etmem o temennī ile ālūde dehānı
Yanmakda ***gönül*** *nār-ı muhabbetle nihānı* **(Müseddes 3/35)**

1.21. gönül:
Vaʿd-i Kemūn-ı ekābirle ***gönül*** *şād olmaz*
Resm-i ezhār-ı çemen meclisi taʿtīr etmez **(Gazel 71/4)**

1.22. gönül:
Dūş oldu ***gönül*** *dün gece bir kaşları yāya Bir çehresi aya*
Kāʾil idin ol māl ile gelsek bir araya Yılda birer aya **(Müstezad 1/1)**

1.23. gönül:
Ey ***gönül*** *fehm edebildin mi ne kāşānedeyiz*
Neʿimārette mukīmiz ya ne vīrānedeyiz **(Gazel 86/1)**

1.24. gönül:
Bilirsen sen seni besdir sana bu maksad-ı aʿlā
Uzun āmāl ile mālī ***gönül*** *put-hāneden kalmaz* **(Gazel 87/3)**

1.25. gönül:
Gönül *hiç incinir mi dilberin cevr ü ʿitābından*
Ki yārin yāre hiç bir tarz u tavrı nā-becā gelmez **(Gazel 90/7)**

1.26. gönül:
Dūş oldu ***gönül*** *dün gece bir kaşları yāya Bir çehresi aya*
Kāʾil idin ol māh ile gelsek bir araya Yılda birer aya **(Müstezad 1/1)**

1.27. gönül:
Bezm-i sohbette ***gönül*** *dāğını şerh etmeyelim*
Hātır-ı enver-i ihvāna gubār olmayalım **(Gazel 147/6)**

1.28. gönül:
Gönül *yüz sürer her hatvede hāk-i pāyine*
Ne şey var ki hükm-i tīneti fāʿil olmasın

1.29. gönül:
Almış āgūş-ı hayālāta ***gönül*** *maʿşūkunu*
Māh ile mihr-i cihān-ārā kırān etmiş yine

1.30. gönül:
Bulundum gerçi ben tasdīʿ-i serden ictināb üzere
Gönül *ammā ki kaldı intizār u ızdırāb üzere* **(Gazel 205/1)**

1.31. gönül:
Hani ol gün ki ***gönül*** *vaslınla Hürrem idi*
Gerçi hayfā ne mukaddes ne mübārek dem idi **(Gazel 210/1)**

1.32. gönül:
Dokunma zülf-i yāre muttasıl ʿarz-ı muhabbet kıl
Gönül *gam-hānesinde rūz ü şeb cemʿiyyet istersen* **(Gazel 246/2)**

1.33. gönül:
Nedir bu rütbe ʿarz-ı şevk ü şādī ey ***gönül*** *sende*
Kemāl-i mihr ile bu māhe zannım mukarrensin sen **(Gazel 247/7)**

1.34. gönül:
Cebhe-sāy olmak için bir āsitān ister ***gönül***
Dilfikār ım mücrimim dārü'l-emān ister gönül **(Kaside 29/1)**

1.35. gönül:
Cebhe-sāy olmak için bir āsitān ister gönül
Dilfikār ım mücrimim dārü'l-emān ister ***gönül*** **(Kaside 29/1)**

1.36. gönül:
İnle ey cism-i nizārım ağla ey çeşm-i terim
Yāre karşı ʿarz-ı hāle tercümān ister ***gönül*** **(Kaside 29/2)**

1.37. gönül:
Cān atıp dergāhına geldim kabūl et kulluğa
Bir velīniʿmet-i bī-imtinān ister ***gönül*** **(Kaside 29/3)**

1.38. gönül:
Merhāmet-kārım bu gümrāhın yetiş imdādına
El-meded bir rehber-i maksad-resān ister ***gönül*** **(Kaside 29/4)**

1.39. gönül:
Tūtiyāsız kaldı çeşm-i hīre-dār hasretim
Hāk-i pā-ye maʿnevī bir iktirān ister ***gönül*** **(Kaside 29/6)**

1.40. gönül:
Cürmünü yād eyleyip bakmaz sevād-ı vechine
Güş-ı dil eyler temennī çeşm-i cān ister ***gönül*** **(Kaside 29/7)**

1.41. gönül:
El-Gıyās ey Gavs-ı aʿzam el-gıyās ey merd-i hās
Dilber-i bākī hayāt-ı cāvidān ister ***gönül*** **(Kaside 29/8)**

1.42. gönül:
Her ***gönül*** *kaldıramaz nāz ü zülāl-i yāri*
Her bakan göz göremez yoksa cemāl-i yāri **(Kaside 34/5)**

1.43. gönül:
Gönül *buʿd-ı merāhilden de etmez ihtirāz ammā*
Ne yapsın bī-kes ü bī-vāyedir bī-çāre rācildir **(Kaside 38/35)**

1.44. gönül:
Maksūd-ı süveydā-yı derūnu sezerim yok
Yā Rab şu ***gönül*** *ʿukdesini bir çizerim yok* **(Müseddes 3/27)**

1.45. gönül:
Kimden istimdāda gitsin kimde olsun çāre-cū
Çarh-ı kec-revden ***gönül*** *gördükçe züll-i ihtikār* **(Kaside 39/35)**

1.46. gönül:
Ey ***gönül*** *olmuşdun hayli zemāndır gam-gīn*
Seni etmişti felek çehre-i gamda teskīn **(Kaside 42/1)**

1.47. gönül:
Çekemez oldu ***gönül*** *bār-ı gam-ı gerdūnu*
Oldum el-kıssa tādiʿ-i felekten bī-zār **(Kaside 43/20)**

1.48. gönül:
Gönül *āzürde husūsiyle bıdāʿam noksān*
Yüzüme gelme hatīʾātımı lutfen ʿafvet **(Kaside 45/48)**

1.49. gönül:
Bu tasavvurla fakat neşʾe-pezīr oldu ***gönül***
Bu tezekkürle fakat zīb ü şeref buldu zebān **(Kaside 45/49)**

1.50. gönül:
Etsen īkād ***gönül*** *şemʿini şāhāne olur*
Bana niʿmet sana bir himmet şāhāne olur **(Müfret 9/1)**

1.51. gönül:
Gönül *reʾy-i husūl-i kām ile āvāre kalmıştır*
Bir müşkil işten artık ʿāciz ü bīçāre kalmıştır **(Muhammes 1/1)**

1.52. gönül:
Her ne semte gitsem ***gönül*** *mülkünü*
Hayāl-i rūyunla gülşen eylerim **(Şarkı 1/1)**

1.53. gönül:
Anın fermān-ber-i fermānıyım vicdān ü cānımla
***Gönül** iklīmine hükm eyleyen bir şehriyārım var* **(Muhammes 2/5)**

1.54. gönül:
***Gönül** sākīden envār-ı teveccüh iğtinām etse*
Nolur bir sāğar-ı ser-şār içirse şād-gām etse **(Muhammes 2/7)**

1.55. gönül:
Sohbetinle şād olanlar şimdi nā-şād oldu gel
*Ceyş-i gam bastı **gönül** muhtāc-ı imdād oldu gel* **(Muhammes 3/2)**

1.56. gönül:
*Ceyş-i gam bastı **gönül** muhtāc-ı imdād oldu gel*
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu gel **(Muhammes 3/5)**

1.57. gönül:
El-amān ey rūh-ı ʿālem kıl beni lutfunla şād
*Ceyş-i gam bastı **gönül** muhtāc-ı imdād oldu gel* **(Muhammes 3/7)**

1.58. gönül:
*Ceyş-i gam bastı **gönül** muhtāc-ı imdād oldu gel*
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu gel **(Muhammes 3/10)**

1.59. gönül:
*Edemez oldu **gönül** āteş-i hicri ızmār*
Māh-ı nevden bedel ebrūların eyle izhār **(Müsebba 2/36)**

1.60. gönül:
***Gönül** müstağrak-i deryā-yı hayrettir yürek-yāra*
Dehālet eyledim ancak Rasūl-i merhamet-kāra **(Müseddes 2/5)**

1.61. gönül:
Bir vakit uzadıkça uzadı rişte-i āmāl
*Olmuş meğer āmāle **gönül** nāfile hammāl* **(Müseddes 3/4)**

1.62. gönül:-*de*
Cemāl-i pākine hasr-ı nigāh-ı iştiyāk eyle
*Cemāl-ı yār eder gözde **gönülde** nūr-ı fer īcād* **(Gazel 21/7)**

1.63. gönülden:-*den*
Karanlık yeryüzünden talʿat-ı mihr ile zāʾildir
*Zalām-ı gam **gönülden** mahv olur hüsn-i nigāhınla* **(Kaside 38/32)**

1.64. gönüller:-*ler*
Şīve-kārım sen gideli
***Gönüller** pür-melāl oldu* **(Diğer 3/1)**

1.65. gönüller:-*ler*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
***Gönüller** her nasılsa kalmıyor endīşeden hālī* **(Muhammes 1/33)**

1.66. gönlüm:-*(ü)m*
*Nazar-ı gayre tahammül edemez **gönlüm** pes*
Çehre-i enverini dīdelerim görsün pes **(Gazel 91/1)**

1.67. gönlüm:-*(ü)m*
Aʿmāk-ı hayālimde bilsem ki ne hālet var
*Bilmem ne arar **gönlüm** ārām ü karār etmez* **(Gazel 58/6)**

1.68. gönlüm:-*(ü)m*
Şimden-geri gün gösterecekmiş bana devrān
***Gönlüm** bu yalan vaʿde inansın mı ne dersin* **(Gazel 122/5)**

1.69. gönlüm:-*(ü)m*
*Teʾessüf etme **gönlüm** şād olursun böyle kalmazsın*
Elemden gussadan āzād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/1)**

1.70. gönlüm:-*(ü)m*
*Çoktan beri yanıktır hicr-i āteşle **gönlüm***
Halvet-gehinde bārī bir şeb çerāğ olaydı **(Gazel 211/2)**

1.71. gönlüm:-*(ü)m*
Vuslat olsa vuslat u hicrān teʿākub etmese
*Kalsa **gönlüm** öyle mesrūr-ı mübeşşer kāşki* **(Gazel 215/3)**

1.72. gönlüm:-*(ü)m*
*Jeng-dār-ı gam idi hayli zemāndır **gönlüm***
Sen o mirʾātı mücellā-dār u dırahşān ettin **(Kaside 44/7)**

1.73. gönlüm:-*(ü)m*
Oluyor hātıra her lahzada bir gam müdgam
*Ediyor derdini günden güne **gönlüm** teksīr* **(Kaside 47/2)**

1.74. gönlüm:-*(ü)m*
*Gözüm **gönlüm** seni gözler seni özler Hudā ʿālim*
Gel ey aksā-yı ümīdim gel aksā-yı āmālim **(Müsebba 3/9)**

1.75. gönlümde:-*(ü)m, -de*
Ağlar hemīşe çeşm-i cān
***Gönlümde** bir gam var benim* **(Diğer 5/1)**

1.76. gönlümde:-*(ü)m, -de*
Gitmez benim olsa cihān
***Gönlümde** bir gam var benim* **(Diğer 5/2)**

1.77. gönlümde:-*(ü)m, -de*
Attı süveydāya temel
***Gönlümde** bir gam var benim* **(Diğer 5/4)**

1.78. gönlümde:-*(ü)m, -de*
Olmaz yine benden baʿīd
***Gönlümde** bir gam var benim* **(Diğer 5/6)**

1.79. gönlümde:-*(ü)m, -de*
*Kalmadı bār-ı gamı çekmeye **gönlümde** mecāl*
Yap yıkık gönlümü mesʾūlümün isʿāfiyla **(Kaside 40/61)**

1.80. gönlümde:-*(ü)m, -de*
*Tahassür sanki bir dā-i ʿaffāl olmuştu **gönlümde***
Telāfī eyledim mā-fātı dārūyu sekam buldum **(Kaside 49/4)**

1.81. gönlümde:-*(ü)m, -de*
Seni görmeyeli çeşm-i giryānım
*Artıyor **gönlümde** helecānım gel* **(Şarkı 4/1)**

1.82. gönlümden:-*(ü)m, -den*
*Beni ʿafv eyle şerm-i cürmü **gönlümden** çıkar yā Rab*
Ki senden gayrī bir sāhib-kerem gaffār yoktur yok **(Gazel 105/8)**

1.83. gönlüme:-*(ü)m, -e*
Seni sevdümse bana cevr ü itāb et mi dedim
***Gönlüme** āteş-i aşkınla ʿazab et mi dedim* **(Gazel 146/1)**

1.84. gönlümü:-*(ü)m, -ü*
***Gönlümü** halka-i gīsūsuna taktı yārin*
Serimi silsile-cünbān-ı cünūn etti felek **(Gazel 111/3)**

1.85. gönlümü:-*(ü)m, -ü*
Sığadın zülfünü gūyā ki sabādan sakınıp
*Tek duran **gönlümü** billāhi perīşān ettin* **(Gazel 121/3)**

1.86. gönlümü:-*(ü)m, -ü*
***Gönlümü** maʿrifet-i nefs ile tenvīr eyle*
Kara cāhil koma bu nüsha-i kübrāda beni **(Gazel 223/3)**

1.87. gönlümü:-*(ü)m, -ü*
*Matlaʿ-ı nūr-ı muhabbet kıl İlāhī **gönlümü***
Serd ü tārik olmasın yā Rab şeb-i yeldā gibi **(Gazel 233/11)**

1.88. gönlümü:-*(ü)m, -ü*

*Sakla yā Rab **gönlümü** gafletle gam-nāk olmadan*
Hubb-i dünyādan makarr-ı hār ü hāşāk olmadan **(Kaside 7/1)**

1.89. gönlümü:-*(ü)m, -ü*
Kalmadı bār-ı gamı çekmeye gönlümde mecāl
*Yap yıkık **gönlümü** mesʾūlümün isʿāfıyla* **(Kaside 40/61)**

1.90. gönlümü:-*(ü)m, -ü*
*Zencīre çeken **gönlümü** bir serv-i semendir Bir zülf-i resendir*
Tahdīş eden endīşemi ol gonca dehendir Mahsūl-i vatandır
(Müstezad 3/1)

1.91. gönlümü:-*(ü)m, -ü*
*Etti yangın **gönlümü** sevdā-yı vuslat hāmili*
Nūr-ı dīdem ʿāşık-ı dīdārın oldum hāsılı **(Tahmis 6/14)**

1.92. gönlümü:-*(ü)m, -ü*
***Gönlümü** eyledi teshīn hayāl-i rūyu*
Āb-ı gül etmek için dīdelerimden taktīr **(Kaside 47/32)**

1.93. gönlümün:-*(ü)m, -ün*
Göreli zümre-i yārāna olan ihsānı
***Gönlümün** her tarafı oldu serāpā-yı ümīd* **(Kaside 46/28)**

1.94. gönlümüzü:-*(ü)müz*
*Korkarız āhara ısmarlamağa **gönlümüzü***
ʿĀşıkız dāʾire-i ʿaşkını meʾmen biliriz **(Gazel 82/2)**

1.95. gönlün:-*(ü)n*
Bu sırr-ı mübhemi hāmemle hem-rāz olmayan bilmez
*Kimin meftūnudur Fennī niçin kan ağlıyor **gönlün*** **(Gazel 66/5)**

1.96. gönlümün:-*(ü)m, -ün*
ʿAdl ü ihsān-ı hümāyūnundan eyle hisse-yāb
*Zāʾil olsun **gönlümün** āsār-ı mahzūniyeti* **(Kaside 37/82)**

1.97. gönlün:-*(ü)n*
*Muhalif rūzgāra uğramışsın **gönlün** incinmiş*
Ne bādī oldu ey zülfü perīşānım niçin küstün **(Gazel 133/3)**

1.98. gönlünde:-*(ü)n, -de*
*Bir kusūr ettim de **gönlünde** kırıklık var ise*
Geçsin ifşā etmesin ağyāra Allah ʿaşkına **(Gazel 191/3)**

1.99. gönlünü:-*(ü)n, -ü*
*Et **gönlünü** ıskat-ı izāfāt ile tenvīr*
Ālūde-i evsāh-ı ʿalāyıktır efendim **(Kaside 18/6)**

gönül bağla-:

1.) Severek bağlanmak, içten sevmek, âşık olmak.

1.1. gönül bağla-:-*ma*
*Zen-i dünyāya **gönül bağlama** sultān ise de*
Bezm-i nādāna ayak basma gülistān ise de **(Kıt'a 6/1)**

gönül ister (ki):

1.) Gerçekleşmesi çok istenilip fakat olması güç olan bir durum karşısında söylenilen bir deyim.

1.1. gönül ister (ki):
***Gönül ister** mülākātınla kalsın rūz u şeb mesʿūd*
Gözüm ammā diler dīdārını subh u mesā görsün **(Gazel 160/2)**

gönül rızāsıyla:

1.) Gönülden, isteyerek.

1.1. gönül rızāsıyla:
***Rızāsıyla gönül** meclūbudur bir şāh-ı hūbānın*
Ki dil vermem desen her dilbere pīş-i nigāhımdan **(Gazel 245/2)**

gönül ver-:

1.) Sevmek, sevdalanmak, âşık olmak.

1.1. gönül ver-:-*dik, -se*
***Gönül verdikse** de hem-bezm-i cānān olmadık gittik*
Hezār olduksa da zīb-i gülistān olmadık gittik **(Gazel 109/1)**

1.2. gönül ver-:-*en*
Fātih-i Bāb-ı Haybere yaʿnī Cenāb-ı Haydara
***Gönül veren** o dilbere gayrīlere yār olamaz* **(Gazel 74/5)**

1.3. gönül ver-:-*me*
***Gönül verme** Fennī hiçbiri cāvidān değil*
Bu bāğa nice serv ü hırāmān gelir gider **(Gazel 46/11)**

gönül yap-:

1.) Bir kimseyi hoşnut etmek, memnun etmek, sevindirmek.

1.1. gönül yap-:
*İltifātınla **gönül yap** yıkma fırsat var iken*
Bu güzellik sanma ey meh-rū sana her ān kalır **(Gazel 48/3)**

1.2. gönül yap-:
*Gönül yıkma **gönül yap** cins ü mezheb etmeyip tefrīk*
Eder bu hak sözü yerde beşer gökte melek tasdīk **(Müsebba 1/9)**

1.1. gönül yapmak: -*mak*
Her ne teklīf etse kırmam Fennīyā dildārımı
*Bir **gönül yapmak** bana şehd-i musaffādan lezīz* **(Gazel 24/8)**

gönül yāresi:

1.) Gönül yarası; gönüldeki keder.

1.1. gönül yāresi:-*n, -e*
Nāzenīnim ne zamān nāz ile güftāre gelir
*O zamān işte **gönül yāresine** çāre gelir* **(Gazel 53/1)**

gönül yık-:

1.) Birini çok üzecek bir davranışta bulunmak, gücendirmek; kalp kırmak.

1.1. gönül yık-:-*ma*
***Gönül yıkma** gönül yap cins ü mezheb etmeyip tefrīk*
Eder bu hak sözü yerde beşer gökte melek tasdīk **(Müsebba 1/9)**

gönülden çıkma-:

1.) Sevilen kimseyi veya şeyi unutamamak.

1.1. gönülden çıkma-: -*mak*
*Fennīyā gurbete çıkmakla **gönülden çıkmaz***
Nakş-ı mermer gibidir sīnede sevdā-yı vatan **(Gazel 165/11)**

gör-:

1.) (Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şahit olmak, müşahede etmek; idrak etmek, algılamak, farkına varmak.

1.1. gördü:-*dü*
*Şīve-i reftārını **gördü** dikildi kaldı serv*
Bağda gözler kıyām üzre o mevzūn kameti **(Kaside 37/101)**

1.2. gördük:-*dü, -k*
Yüz süreriz Pīrin hāk-i rāhına
*Böyle **gördük** eb ü ecdādımızdan* **(Şarkı 3/4)**

1.3. gördük:-*dü, -k*
*Yanağı çifte benlerle müzeyyen çok sanem **gördük***
Geçenler çīn-i hüsne uğradık büt-hāneden geçtik **(Gazel 114/3)**

1.4. gördük:-*dü, -k*

Rīş ü destārını tesbīh ü ʿasāsın ***gördük***
Anladık mesned-i sūfī-i girān-cān ne imiş **(Gazel 93/4)**

1.5. gördükçe:-*dükçe*
O gül goncayı ***gördükçe*** *her dem küşāde-rū*
İʿāde-i ʿahd-i ʿunfüvān etmek isterim **(Gazel 157/4)**

1.6. gördükçe:-*dükçe*
Rutūbet gösterirse berk-i gül şebnem kıyās etme
Cemāl-i yāri ***gördükçe*** *ʿarak-rīz-i hicāb oldu* **(Gazel 226/6)**

1.7. gördükçe:-*dükçe*
Kimden istimdāda gitsin kimde olsun çāre-cū
Çarh-ı kec-revden gönül ***gördükçe*** *züll-i ihtikār* **(Kaside 39/35)**

1.8. gördükçe:-*dükçe*
Eşk-i hūn-āmīzimi ***gördükçe*** *her an rahm edip*
ʿİd-i vasla gördü bu mahzūnu şāyān rahm edip **(Tahmis 2/11)**

1.9. göre:-*dükçe*
Gül rūyunu ***gördükçe*** *utansın da kızarsın*
Sünbül ki göre rūyunu gülden beter olsun **(Gazel 134/2)**

1.10. gördüğü:-*dük, -ü*
Değerli ***gördüğü*** *ekser vücūdu*
Satar gāyetle ehven bir bahāya **(Tarih 13/2)**

1.11. gördüğü:-*dük, -ü*
Her güzelde şīve her helvada lezzet bir değil
Sevmesin mi ***gördüğü*** *her şūhu erbāb-ı mezāk* **(Gazel 139/3)**

1.12. gördüğüm:-*dük, -üm*
Sāyende ***gördüğüm*** *günler*
Bütün hāb u hayāl oldu **(Diğer 3/2)**

1.13. gördüğüm:-*dük, -üm*
Gördüğüm *günden beri gitmez hayāl-i dīdeden*
Āh o baygın gözlerin āh o belālı gözlerin **(Gazel 125/5)**

1.14. gördüğün:-*dük, -ün*
Devā zannettiğin her şey şifā-bahş-ı ʿalīl olmaz
Her insān sūretinde ***gördüğün*** *merd-i asīl olmaz* **(Gazel 76/1)**

1.15. gördüğün:-*dük, -ün*
Geçme sūfī ***gördüğün*** *her şeyi tahkīk etmeden*
Nefsi ʿārif olmadır tedkīk-i eşyādan garaz **(Gazel 95/4)**

1.16. gördüğüne:-*dük, -ün, -e*
Duyduğun mesʾeleyi kalbine yaz hāme gibi
Keşf-i rāz eyleme her ***gördüğüne*** *nāme gibi* **(Gazel 237/1)**

1.17. gördükte:-*dük, -te*
Ben seni ***gördükte*** *kalmaz bende nokta iktidār*
Bārī emret hāme-i muʿciz-beyānım söylesin **(Gazel 166/8)**

1.18. gördüm:-*dü, -m*
Sahne-i kırtāsta bir nokta ***gördüm*** *ben garīb*
Sadr-ı sīmīninde zannettim ki kalmış ben garīb **(Gazel 6/1)**

1.19. gördüm:-*dü, -m*
Es-Salā meydāna çıksın Fennīyā ***gördüm*** *diyen*
Mislini sūret değil maʿnāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/7)**

1.20. gördüm:-*dü, -m*
Yāri ***gördüm*** *bütün ʿaşkım galeyān etti yine*
Sīnede çarh-ı muhabbet deverān etti yine **(Gazel 190/1)**

1.21. gördüm:-*dü, -m*
Almadım ahkām-ı kānūn-ı ʿadaletten nasīb
Görmedim ***gördüm*** *diyen bu rütbe mağdūriyeti* **(Kaside 37/70)**

1.22. gördüm:-*dü, -m*
Husūsān anda Mīr-i Hālisi kāʾim-makām ***gördüm***
Taharrī ederek gūya ki bir kāse kerem buldum **(Kaside 49/2)**

1.23. gördüm:-*dü, -m*
Bu açıktır su bulunmaz çöldeki serābda
Hār ile ālūde ***gördüm*** *gonca-i nā-yābda* **(Tahmis 8/14)**

1.24. göreceksin:-*ecek, -sin*
Fennīyā sıdk ile var Pīre dehālet eyle
Göreceksin *o zamān pertev-i īmān ne imiş* **(Gazel 93/5)**

1.25. göreceksin:-*ecek, -sin*
Fennīyā sıdk ile var Pīre dehālet eyle
Göreceksin *o zamān pertev-i īmān ne imiş* **(Gazel 93/6)**

1.26. görelim:-*elim*
Fart-ı muhabbete bir bürhān göster
Görelim *vuslata sezā mısın sen* **(Diğer 2/10)**

1.27. görelim:-*elim*
Ne haberle dönecektir ***görelim*** *peyk-i nesīm*
Makdeminde eser-i būy-ı beşāret var mı **(Gazel 227/2)**

1.28. göremem:-*e, -me, -m*
Ādemiyyette nezākette nazīrin ***göremem***
Ben nasıl tarh-ı muhabbet edeyim āhar ile **(Gazel 198/3)**

1.29. göremez:-*e, -mez*
Her gönül kaldıramaz nāz ü zülāl-i yāri
Her bakan göz ***göremez*** *yoksa cemāl-i yāri* **(Kaside 34/5)**

1.30. göremez:-*e, -mez*
Erbāb-ı nazar ne kapar emvāc-ı hevādan
Gāfil ***göremez*** *cūşiş-i deryādaki sırrı* **(Kaside 50/13)**

1.31. göremez:-*e, -mez*
Göremez *sāhil-i necātı deryā-dil olmayan*
Çünkü hātıra bin türlü tūfān gelir gider **(Gazel 46/4)**

1.32. gören:-*en*
Resm-i ebrūsun ***gören*** *māh-ı nevʿ hātırlasın*
Mihri yād etsin bilenler çehre-i garrāsını **(Gazel 219/2)**

1.33. gören:-*en*
Zülf-i şeb-fāmın ***gören*** *mümkün mü sevdālanmasın*
Leyle-i hüsnün seven kābil mi şeydālanmasın **(Gazel 171/1)**

1.34. gören:-*en*
Murg-ı tāvūs ile hem-şīve-i reftār olsun
Her ***gören*** *kaddini cennetten atılmış sansın* **(Gazel 162/2)**

1.35. gören:-*en*
Dīde-i hak-bīn-i ʿārif cümleyi telhīd eder
Çeşm-i uhūldür ***gören*** *meşhūdumu her bār iki* **(Kıt'a 17/2)**

1.36. gören:-*en*
Sūfī-i merkeb-süvārı her ***gören*** *güldü dedi*
Sıçramış binmiş bakın hayvān hayvān üstüne **(Gazel 181/6)**

1.37. gören:-*en*
Masūn olsun nazardan görmesin zīrā ziyān gözler
Gören *taʿvīz-hān olsa derim ʿayn-ı isābettir* **(Gazel 62/3)**

1.38. gören:-*en*
Yāra ettikçe nigāh artar gönülde ızdırāb
Şuʿle-i şemʿi ***gören*** *pervāne bī-ārām olur* **(Gazel 33/2)**

1.39. göreydi:-*e, -y, -di*
Kevkeb-i ikbālini parlak ***göreydi*** *bir zamān*
Gör neler īcād ederdi şevk ile esmer kalem **(Kaside 24/28)**

1.40. göreyim:-*eyim*
Sevgilim ʿahd ü yemīninde sebāt et ***göreyim***
Sakla dīdārını nā-mahreme ibrāz etme **(Gazel 189/2)**

1.41. görme:-*me*
Görme *teşnīʿa sezā ʿaşkınla çok söylendiğim*
ʿAfv kıl ey mehlikā ʿaşkınla çok söylendiğim **(Tahmis 5/12)**

1.42. görmedi:-*me, -di*
Görmedi *mānendini çeşm-i felek görmez yine*
ʿĀlem-ārā-yı melāhattir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/5)**

1.43. görmedim:-*me, -di, -m*
Almadım ahkām-ı kānūn-ı ʿadaletten nasīb
Görmedim *gördüm diyen bu rütbe mağdūriyeti* **(Kaside 37/70)**

1.44. görmedim:-*me, -di, -m*
Tā ebed çıkmaz dimāğımdan o lezzet doğrusu
Görmedim *būs-ı leb-i laʿl-i şeker-hādan lezīz* **(Gazel 24/7)**

1.45. görmedim:-*me, -dim*
Şemʿ-i dīdārın gibi şemʿ-i fürūzān ***görmedim***
Hāl-i ruhsārın gibi bir dāğ-ı sūzān görmedim **(Gazel 156/1)**

1.46. görmedim:-*me, -dim*
Şemʿ-i dīdārın gibi şemʿ-i fürūzān görmedim
Hāl-i ruhsārın gibi bir dāğ-ı sūzān ***görmedim*** **(Gazel 156/1)**

1.47. görmedim:-*me, -dim*
Çok kamer talʿat der-āgūş ettim ammā sevdiğim
Ben sana benzer felekte māh-ı tābān ***görmedim*** **(Gazel 156/2)**

1.48. görmedim:-*me, -dim*
Gerçi ʿādettir bulunmak her güzelde bir kusūr
Bedr-i hüsnünde senin bir türlü noksān ***görmedim*** **(Gazel 156/3)**

1.49. görmedim:-*me, -di, -m*
Görmedim senden mükemmel bir güzel
Senden ecmel doğmadı bir anneden **(Kıt'a 2/1)**

1.50. görmedim:-*me, -di, -m*
Ey perī bilmem nasıl çarpıldım oldum bī-şuʿūr
Ben benī ādem içinde böyle bir ān ***görmedim*** **(Gazel 156/4)**

1.51. görmedim:-*me, -dim*
Sünbül-i zülfün ne sūretlerde kıldı tār ü mār
Fikrimi bu āna dek böyle perīşān ***görmedim*** **(Gazel 156/5)**

1.52. görmedim:-*me, -di, -m*
Uğraşır her dem belā-yı hicr ile bī-çāre dil
Sevdiğim günden beri bir rāhat-ı cān ***görmedim*** **(Gazel 156/6)**

1.53. görmedin:-*me, -di, -n*
Görmedin *miʿaceb ey tāze zebānım galātāt*
Sana kimler dedi meydān-ı hünerde galat at **(Gazel 12/1)**

1.54. görmek:-*mek*
Fennīyā vech-i dilārāmına bak ihvānın
Görmek *istersen eğer vech-i melīh-i meleği* **(Gazel 229/7)**

1.55. görmek:-*mek*
Meh ü encüm diye gösterdiği bālāda gerdūnun
Cemālin ***görmek*** *üzre taktığı bī-had meşāʿildir* **(Kaside 38/8)**

1.56. görmek:-*mek*
O nedir kim edemez kimseye ʿarz-ı endām
Yüzünü ***görmek*** *için fāʿide vermez akdām* **(Muamma 1/1)**

1.57. görmekle:-*mek, -le*
Emel sūretlerin ***görmekle*** *sāyende cilālansın*
Benim çoktan beri āyīne-i ʿirfanım ʿātıldır **(Kaside 38/26)**

1.58. görmekle:-*mek, -le*
Efendim nāzenīnim nükte-perdāzım kibārım gel
Şereflensin seni ***görmekle*** *çeşm-i eşk-bārım gel* **(Müsebba 3/1)**

1.59. görmektesin:-*mek, -te, -sin*
İğtinām eyle hayātı ehl-i derde hem-dem ol
Çünkü bak māzīleri ***görmektesin*** *rüʾyā gibi* **(Gazel 233/3)**

1.60. görmesin:-*me, -sin*
Batmasın gül yüzüne hār-ı nigāh-ı rukabā
Gülşen-i behçetini ***görmesin*** *aslā bir kes* **(Gazel 91/2)**

1.61. görmemiştir:-*me, -miş, -tir*
Görmemiştir *dīde-i devrān böyle ʿadl ü dād*
Hāsılı kutb-ı medār-ı maʿdelettir Hazreti **(Kaside 37/18)**

1.62. görmesek:-*me, -se, -k*
Cemāl-i pākini ***görmesek*** *hattā*
Sesinden tanırız āşināmızı **(Şarkı 8/12)**

1.63. görmesem:-*me, -se, -m*
Zulmet-i gamdan halās olmaz süveydā-yı derūn
Görmesem *birkaç gece ey māh-ı tābānım seni* **(Gazel 224/2)**

1.64. görmesin:-*me, -sin*
Her mesāʾibden bu aʿzamdır Hudā ***göstermesin***
Görmesin ağyār ile çeşm-i dem-efşānım seni **(Gazel 224/7)**

1.65. görmesin:-*me, -sin*
Bāğ-ı hüsnü ***görmesin*** *yā Rab o dildārın hazān*
Rīh-i Āsaftan masūn olsun bahār-ı behceti **(Kaside 37/107)**

1.66. görmesin:-*me, -sin*
Görmesin *derken işimde kimse bir ʿayb u kusūr*
Bir yere toplandı birkaç müflis-i şerm-i şuʿūr **(Muhammes 4/4)**

1.67. görmez:-*mez*
Görmedi mānendini çeşm-i felek ***görmez*** *yine*
ʿĀlem-ārā-yı melāhattir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/5)**

1.68. görmez:-*mez*
Kısadır dāmen-i fırsat ele girmez her bār
Korkma ***görmez*** *seni hiç kimse işitmez ağyār* **(Müsebba 2/27)**

1.69. görmezden:-*mez, -den*
Eğer ***görmezden*** *evvel cān verirsem Ravza-i pāki*
Mezārımda der eczā-yı ʿızāmım haşredek eyvah **(Kaside 14/7)**

1.70. görmüş:-*müş*
Revnak-ı rūyun ruh-ı ʿAzrāda ***görmüş*** *var mıdır*
Pertev-i hüsnün meh-i garrāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/1)**

1.71. görmüş:-*müş*
Revnak-ı rūyun ruh-ı ʿAzrāda görmüş var mıdır
Pertev-i hüsnün meh-i garrāda ***görmüş*** *var mıdır* **(Gazel 26/1)**

1.72. görmüş:-*müş*
Var ise ***görmüşte*** *şerminden yere girmiştir ay*
ʿAks-i māh-ı rūyunu deryāda görmüş var mıdır **(Gazel 2/2)**

1.73. görmüş:-*müş*
Miske teşbīh eyleyen kılsın hatāsın iʿtirāf
Būy-ı zülfün ʿanber-i sārāda ***görmüş*** *var mıdır* **(Gazel 26/3)**

1.74. görmüş:-*müş*
Mümkün olsaydı sorardım Hazret-i Cibrilden
Serv-i kaddin tavrını Tūbāda ***görmüş*** *var mıdır* **(Gazel 26/4)**

1.75. görmüş:-*müş*
Yerde ben keşf etmedim ey meh senin mānendini
Bilmem ammā ʿālem-i bālāda ***görmüş*** *var mıdır* **(Gazel 26/5)**

1.76. görmüş:-*müş*
Yok ki görsün de rivāyet eylesin meşhūdunu
Hüsnüne benzer hüsün dünyāda ***görmüş*** *var mıdır* **(Gazel 26/6)**

1.77. görmüş:-*müş*
Es-Salā meydāna çıksın Fennīyā gördüm diyen
Mislini sūret değil maʿnāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/7)**

1.78. görmüş:-*müş*
Dehrde dolāb-veş olmuş boşanmışlardanız
Zīnet-i dünyāyı çok ***görmüş*** *usanmışlardanız* **(Gazel 77/1)**

1.79. görmüşüz:-*müş, -üz*
Biz ne ihvāndan ne devrāndan vefālar görmüşüz
Rūzgār-ı bī-mürüvvetten cefālar ***görmüşüz*** **(Gazel 78/1)**

1.80. görmüşüz:-*müş, -üz*
Biz ne ihvāndan ne devrāndan vefālar ***görmüşüz***
Rūzgār-ı bī-mürüvvetten cefālar görmüşüz **(Gazel 78/1)**

1.81. görmüşüz:-*müş, -üz*
Vurmamışken el Züleyhā-yı zamānın zeyline
Yūsuf-āsā sicne düşmüş iftirālar ***görmüşüz*** **(Gazel 78/2)**

1.82. görmüşüz:-*müş, -üz*
Ol kadar tahmīl-i men etmekte kim dünyā bize
Sāyesinde kām alıp gūyā safālar ***görmüşüz*** **(Gazel 78/3)**

1.83. görmüşüz:-*müş, -üz*
Hiç birinde bulmadık bir şemme-i sıdk u vefā
Biz felekte türlü türlü āşinālar ***görmüşüz*** **(Gazel 78/4)**

1.84. görmüşüz:-*müş, -üz*
Şām-ver ü men-hıtta-i hüsnün temāşā etmişiz
Dilrübālar dilber-i ʿālem-behālar ***görmüşüz*** **(Gazel 78/5)**

1.85. görmüşüz:-*müş, -üz*
Retk u fetk-i dehr ile uğraşmışız tūl-i zamān
Çile-keşler çileler müşkül-küşālar ***görmüşüz*** **(Gazel 78/6)**

1.86. görmüşüz:-*müş, -üz*
Gerçi çok āfetle hem-bezm-i safā olduksa da
Her birinden başka başka bin belālar ***görmüşüz*** **(Gazel 78/7)**

1.87. görmüşüz:-*müş, -üz*
Rengini beyhūde mi tahvīl kıldı mūy-ı ser
Dār-ı gurbette husūsā ibtilālar görmüşüz **(Gazel 78/8)**

1.88. görmüşüz:-*müş, -üz*
Yoktur ammā hiç birinde Fennīyā reng-i bakā
Cennet-āsā gülşen-i nüzhet-fezālar ***görmüşüz*** **(Gazel 78/9)**

1.89. görse:-*se*
Derim baktıkça ʿayn-ı yāre ʿayn-ı dīde-i āhū
Hatā var mı sözümde çünki her kim ***görse*** *der āhū* **(Gazel 177/1)**

1.90. görse:-*se*
Niçin şād etmesin erbāb-ı ʿirfān ehl-i ʿirfānı
Bırakmaz cevheri mecnūn dahi ***görse*** *türāb üzere* **(Gazel 205/5)**

1.91. görse:-*se*
Gör nasıl alkışlayıp Fennī seni tahsīn eder
Görse *bu eşʿārı bir merd-i hüner-ver kāşki* **(Gazel 215/6)**

1.92. görse:-*se*
Görse *dendānını lüʾlüʾ su olur deryāda*
Eritir ʿarz-ı cemāl etse eğer fülāda **(Kaside 34/2)**

1.93. görse:-*se*
İzdiyād-ı reşkile kilk-i ʿUtārid şakkolur
Görse *ger hānemdeki āsār-ı feyz u cevdeti* **(Kaside 37/92)**

1.94. görse:-*se*
Dilkeş ebrūları gūyā ki hilāl-i meh-i ʿīd
Görse *bir sāʾim olur savmı karīn-i butlān* **(Kaside 45/56)**

1.95. görse:-*se*
Ger bu rengīn eseri gökte ʿUtarid ***görse***
Özenir cebhe-i gerdūna yazan bir takrīz **(Gazel 97/6)**

1.96. görsek:-*se, -k*
Kimi ***görsek*** *geçiyor bir nazar-ı bārid ile*
Bilmiyor kimse bizi uğramıyor yānımıza **(Gazel 182/2)**

1.97. görsem:-*se, -m*
Bir hakīkī iltifātın görmedim ***görsem*** *bile*
Rūz ise āsār-ı hülyā şeb ise rüʾyā çıkar **(Gazel 34/3)**

1.98. görsem:-*se, -m*
Bī-haber vakt-i seherde gelse dilber kāşki
Ben de bir gün ***görsem*** *ellerle berāber kāşki* **(Gazel 215/1)**

1.99. görsem:-*se, -m*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
Rakībin çeşm-i dilber gibi bīmār olduğun ***görsem*** **(Muhammes 1/3)**

1.100. görsem:-*se, -m*
Gam-ālūd olduğun seyreylesem zār olduğun ***görsem***
Nolur şu künbetin keyfîmce devvār olduğun görsem **(Muhammes 1/4)**

1.101. görsem:-*se, -m*
Gam-ālūd olduğun seyreylesem zār olduğun görsem
Nolur şu künbetin keyfîmce devvār olduğun ***görsem*** **(Muhammes 1/4)**

1.102. görsem:-*se, -m*
Görsem *yüzünü ahz-ı füyūz-ı seher etsem*
Erken uyanıp kūyuna ʿazm-i sefer etsem **(Gazel 149/1)**

1.103. görsün:-*sün*
Hüsnüne benzer hüsün dünyāda görmüş var mıdır
Yok ki ***görsün*** *de rivāyet eylesin meşhūdunu* **(Gazel 26/6)**

1.104. görsün:-*sün*
Benzin atsın revnak-ı dīdārına baksın da gül
Gamzesin ***görsün*** *değişsin yāsemen sīmāsını* **(Gazel 219/7)**

1.105. görsün:-*sün*
Nazar-ı gayre tahammül edemez gönlüm pes
Çehre-i enverini dīdelerim ***görsün*** *pes* **(Gazel 91/1)**

1.106. görsün:-*sün*
Görsün *gözüm dīdārını sabretti zira insilāb*
Göster meded ruhsārını kisve-yi ʿanber-bārını **(Kaside 20/27)**

1.107. görsün:-*sün*
Seni ey çeşm-i ter çeşm-i dilārā hūn-feşān ***görsün***
Ki şefkat eylesin şāyān-ı bezm-i iktirān görsün **(Gazel 159/1)**

1.108. görsün:-*sün*
Ki hussādın seni hem-pāye-i mürg-ı hümā ***görsün***
Tevazuʿ göster ihvān karşısında hākden pest ol **(Gazel 160/4)**

1.109. görsün:-*sün*
Seni ey çeşm-i ter çeşm-i dilārā hūn-feşān görsün
Ki şefkat eylesin şāyān-ı bezm-i iktirān ***görsün*** **(Gazel 159/1)**

1.110. görsün:-*sün*
Sirişk-i ālımı ey dest-i mālim silme sabr eyle
Beni bu dīde-i hūn-bār ile yārim amān ***görsün*** **(Gazel 159/2)**

1.111. görsün:-*sün*
Edip hengām-ı nezʿimde sırr-ı bālin mi teşrīf
Ne derde uğramışım hālimi yār ol zamān ***görsün*** **(Gazel 159/3)**

1.112. görsün:-*sün*
Açıl ey nahl-i nāzım nāz ile meyl-i kıyām eyle
Gözü bu köhne bāğ-ı ʿālemin bir gül fidan ***görsün*** **(Gazel 159/4)**

1.113. görsün:-*sün*
Yazılsın mācerāmız her lisān üzre kitāb olsun
Elinden çektiğim cevr ü gamı varsın cihān ***görsün*** **(Gazel 159/5)**

1.114. görsün:-*sün*
Beni terk etti artık dil kalır zülfün hevāsında
Hümā kābil midir kim hāke insin āşiyān ***görsün*** **(Gazel 159/6)**

1.115. görsün:-*sün*
Sevinsin āşinālar mātem etsin zümre-i ezdād
Kulun Fennīyi yā Rab halk-ı ʿālem kām-rān ***görsün*** **(Gazel 159/7)**

1.116. görsün:-*sün*
Açıl ey sīm-ten çeşm-i felek bir mehlikā ***görsün***
ʿUyūn-ı ʿāşıkān bir tāliʿ-i saʿd āşinā görsün **(Gazel 160/1)**

1.117. görsün:-*sün*
Açıl ey sīm-ten çeşm-i felek bir mehlikā görsün
ʿUyūn-ı ʿāşıkān bir tāliʿ-i saʿd āşinā ***görsün*** **(Gazel 160/1)**

1.118. görsün:-*sün*
Gönül ister mülākātınla kalsın rūz u şeb mesʿūd
Gözüm ammā diler dīdārını subh u mesā ***görsün*** **(Gazel 160/2)**

1.119. görsün:-*sün*
Beni menʿ etmeyin yüz sürmede hāk-i der-i yāre
Ki çeşm-i hūn-feşān hasretim bir tūtiyā ***görsün*** **(Gazel 160/3)**

1.120. görsünler:-*sün, -ler*
İşte ***görsünler*** *ki bir māhir muhāsibken bu zāt*
Bağladı cümle hesābātı yekūn-ı rihlete **(Tarih 17/3)**

1.121. görünce:-*ünce*
Sev seversen dilberin mümtāz ü müstesnāsını
Sidre başeğsin ***görünce*** *kāmet-i bālāsını* **(Gazel 219/1)**

1.122. görüp:-*üp*
Görüp *de İnşikāk-ı māhı īmān etmeyen gümrāh*
Belā-yı āsumāna uğrasın tā ki dū-nīm olsun **(Kaside 14/5)**

1.123. görüp:-*üp*
Felekte seyr ü reftārım ***görüp*** *cünbüşlenir Nāhīd*
Benim pervāne-i şemʿ-i cemālimdir meh ü Hurşīd **(Tahmis 7/12)**

1.124. görüp:-*üp*
Görüp *envār-ı ʿaşkı neyde meyde vech-i dilberde*
O sırr-ı aʿzamı sūfī-i har-ı mişvāra bildirme **(Gazel 188/5)**

1.125. görüp:-*üp*
Tesādüf etmedi Fennī bize hakkiyle bir münʿim
Görüp *eltāf u aʿtāfın duʿā-hān olmadık gittik* **(Gazel 109/8)**

1.126. görür:-*(ü)r*
Merd-i pākīze neseb ʿālemi pākīze ***görür***
Aslı çingāne olan herkesi çingāne bulur **(Gazel 44/5)**

1.127. görür:-*(ü)r*
Ettiği zulmün o da elbet mükāfātın ***görür***
Bir şahıs kim nās anın zulm ü beliyyātın görür **(Gazel 55/1)**

1.128. görür:-*(ü)r*
Āharin ʿakl-ı Aristo misline etmez nazar
Hod-pesendān-ı ʿasr kendi kemālātın ***görür*** **(Gazel 55/3)**

1.129. görür:-*(ü)r*
Dūr-bīn ʿakılla Fennī ülüʾl-elbāb olan
Her umūrun bed eden evvel nihāyātın ***görür*** **(Gazel 55/5)**

1.130. görür:-*(ü)r*
Yā ***görür*** *göz yumarız ya kaçarız ondan biz*
İçimizden biri şāyeste-i imdād olsa **(Gazel 196/2)**

1.131. görür:-*(ü)r*
Hūbi maʿyūb ***görür*** *çeşm-i hasūd*
Hāsidin cānını alsın Maʿbūd **(Müfret 16/1)**

1.132. görür:-*(ü)r*
Pek az ***görür*** *çeşm-i felek böyle vücūd-ı nādiri*
Etti velākin āyīnede hāk ile yeksān āhiri **(Tarih 5/1)**

1.133. görür:-*(ü)r*
Dāʾimā alçak ***görür*** *her şeyden insān kendini*
Gerçi ʿālī gösterir insāna şeytān kendini **(Gazel 231/1)**

1.134. görürler:-*(ü)r, -ler*
Görürler *gerdeninden su içerken cürʿa-i ābı*
Sefīd-i vassāfsın şeffafsın billūre benzersin **(Gazel 120/2)**

1.135. görürsün:-*(ü)r, -sün*
Hudā zāyiʿ eder mi hakkını ey dīde-i hūn-rīz
Görürsün *vech-i yāri ferlenirsin böyle kalmazsın* **(Gazel 119/5)**

gör!:

1.) "Bak, fark et, anla!" anlamlarında bir ünlem.

1.1. gör:
Kevkeb-i ikbālini parlak göreydi bir zamān
Gör *neler īcād ederdi şevk ile esmer kalem* **(Kaside 24/28)**

1.2. gör:
Senden istirhām u istişfāʿ eder Fennī kulun
Merhamet kıl ***gör*** *ānı şāyān-ı lutf u merhamet* **(Kaside 32/11)**

1.3. gör:
Kevkeb-i tāliʿime ***gör*** *ki ne āl etti felek*
Sadr iken cilve-gehim saff-ı niʿāl etti felek **(Gazel 115/1)**

1.4. gör:
Kendi noksānını ***gör*** *eyleme teftīş-i ʿuyūb*
Eyleme nāfile halt u hezeyān ağla gönül **(Gazel 135/3)**

1.5. gör:
Bende ***gör*** *eşyāyı ʿārifsen ʿavālim bendedir*
Nakşibendim kāʾinatın nüsha-i kübrāsıyım **(Kaside 35/5)**

1.6. gör:
Gör *nasıl alkışlayıp Fennī seni tahsīn eder*
Görse bu eşʿārı bir merd-i hüner-ver kāşki **(Gazel 215/6)**

1.7. gör:
Bize mevrūs-ı pederdir bu teʿālī bu nüzūl
Oku tārīhini ***gör*** *hādise-i büʾl-beşeri* **(Gazel 221/2)**

1.8. göre:-*e*
Her işinde ana tevfīk-i Hudā yāver ola
Göre *ʿālem ne imiş cāh ü celālin sırrı* **(Tarih 8/16)**

gördükçe:

1.) Her gördüğünde.

1.1. gördükçe:
*Gül rūyunu **gördükçe** utansın da kızarsın*
Sünbül ki göre rūyunu gülden beter olsun **(Gazel 134/2)**

göre:

1.) Bir şeye uygun olarak, bir şey uyarınca, gereğince.

1.1. göre:
Ferş-i rū eyleriz ikdām-ı ahillāya fakat
*Çeşm-i aʿdāya **göre** hār-ı mugaylānız biz* **(Gazel 84/4)**

1.2. göre:
*ʿAvn-i Hakkla yaparım maksad-ı ʿālīye **göre***
Ki beni eyledi gurbette felek tecrübe-bīn **(Kaside 42/19)**

1.3. göre:
*Dilhāha **göre** parlamadı kevkeb-i ikbāl*
Kaldım şu nedāmet-gede de münkesirü'l-bāl **(Müseddes 3/5)**

göreli:

1.) Gördüğümden bu yana, gördüğüm zamandan beri.

1.1. göreli:
***Göreli** zümre-i yārāna olan ihsānı*
Gönlümün her tarafı oldu serāpā-yı ümīd **(Kaside 46/28)**

gören görsün:

1.) "Görmek isteyen görsün; anlamak isteyen, kabiliyeti olan anlasın" anlamında bir

1.1. gören görsün:
Sözümden Fennīyā ashāb-ı gaflet mustefīd olmaz
***Gören görsün** bu sırr-ı aʿzamı mizmāra verdim hep* **(Gazel 9/6)**

görmeyeli:

1.) Görmediğinden beri.

1.1. görmeyeli:
*Seni **görmeyeli** çeşm-i giryānım*
Artıyor gönlümde helecānım gel **(Şarkı 4/1)**

görmeyen kalma-:

1.) Herkes tarafından görülür, bilinir olmak.

1.1. görmeyen kalma-:-*dı*
***Görmeyen kalmadı** artık eser-i himmetini*
Gayri ey münʿim-i ʿālī bana nevbet geliyor **(Kaside 48/26)**

görmüşte:

1.) Görmek, görmüşlüğü olmak.

1.1. görmüşte:
*Var ise **görmüşte** şerminden yere girmiştir ay*
ʿAks-i māh-ı rūyunu deryāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/2)**

görül-:

1.) Bir şeyin bulunduğu anlaşılmak, karşılaşılmak, rastlanmak.

1.1. görülen:-*en*
ʿAcabā yevm-i kıyāmetten ʿalāmet mi nedir
*Şimdi ebnā-yı zemānda **görülen** fikr-i fesād* **(Taştir 2/8)**

1.2. görülmüş:-*müş*
Şaşırdınsa rāhını buyur bende-hāneye
***Görülmüş** mü bir meh-kīnim ona menzil olmasın* **(Gazel 164/5)**

1.3. görülürsün:-*(ür), -sün*
*Sen sūret-i ādemde ferişteh **görülürsün***
Ferrāce kayar kūşe-i dāmāna düşerse **(Gazel 202/4)**

görün-:

1.) Görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek; algılamak, hissetmek, -mış gibi gelmek.

1.1. görün-:
*Gülden de nezāketli **görün** dīde-i yāre*
Aʿdāya gelince değişip meşreb-i hār ol **(Gazel 137/4)**

1.2. göründün:-*dü, -n*
***Göründün** câme-i gülgūn ile ettin beni dilhūn*
Yine bir al ile iğfāl eden vay sen misin kāfir **(Gazel 39/2)**

1.3. görünmez:-*mez*
*Başka bir şeyler **görünmez** ʿārif-i dānā-dile*
ʿAynın ʿibret ile dünyāyı temāşādan lezīz **(Gazel 24/3)**

1.4. görünür:-*(ü)r*
Āsitānında şerefyāb-ı ʿavātıf olanın
***Görünür** dīdesine evc-i muʿallā-yı ümīd* **(Kaside 46/19)**

1.5. görünür:-*(ü)r*
Teʾvīle çalışmaktan ise cürmünü maznūn
*Ahsen **görünür** sūret-i inkāra teşebbüs* **(Gazel 15/6)**

1.6. görünür:-*(ü)r*
ʿĀşıka neşʾe verir seng-i cefā-yı maʿşūk
*Hār-ı gül gül **görünür** bülbül-i şeydā gözüne* **(Gazel 195/2)**

1.7. görünür:-*(ü)r*
*Kāniʿin çeşmine vāsiʿ **görünür** külbe-i ʿaşk*
Tāmiʿin dar görünür ʿarsa-i dünyā gözüne **(Gazel 195/4)**

1.8. görünür:-*(ü)r*
*Kāniʿin çeşmine vāsiʿ **görünür** külbe-i ʿaşk*
Tāmiʿin dar görünür ʿarsa-i dünyā gözüne **(Gazel 195/4)**

1.9. görünür:-*(ü)r*
*ʿAyn-ı insāna her eşyā mütebessim **görünür***
İbtisām etse eğer çehre-i zībā-yı ümīd **(Kaside 46/5)**

1.10. görünür:-*(ü)r*
*Lîk pek dar **görünür** dīde-i istiʿcāle*
Ne kadar vāsiʿ ise sāha-i sahrā-yı ümīd **(Kaside 46/49)**

1.11. görünürdü:-*(ü)r, -dü*
*Söyledikçe deheninden **görünürdü** dürr-i nāb*
Senden ayrı düşeli oldu o demler bana harāb **(Müsebba 2/51)**

görüş:

1.) Görme, bakma işi; seyrediş.

1.1. görüşte:-*te*
*An odur kim bir **görüşte** ʿāşıkı Mecnūn eder*
Öyle her zülf-i siyeh zuʿmunca Leylālanmasın **(Gazel 171/7)**

görüş-:

1.) Buluşup konuşmak, konuşup sohbet etmek.

1.1. görüşmek:-*mek*
*Bir dilber-i nāzikle hafīfāne **görüşmek***
Hemdemlerinin sıklet-i mişvārına değmez **(Gazel 65/5)**

1.2. görüşmek:-*mek*
Girmek gibidir kelb-i ʿakūr ile çuvala
*Bir şahs-ı münāfıkla ʿalelāde **görüşmek*** **(Müfret 19/1)**

göster-:

1.) Görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak.

1.1. göster-:
ʿĀşık isen Fennī gözde kan ***göster***
Vücūdunu yāre nā-tüvān göster **(Diğer 2/9)**

1.2. göster-:
ʿĀşık isen Fennī gözde kan göster
Vücūdunu yāre nā-tüvān ***göster*** **(Diğer 2/9)**

1.3. göster:
Görelim vuslata sezā mısın sen
Fart-ı muhabbete bir bürhān ***göster*** **(Diğer 2/10)**

1.4. göster:
Bana sen göster İlāhī o dem-i fīrūzu
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/13)**

1.5. göster:
Bana sen ***göster*** *İlāhī o dem-i fīrūzu*
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/13)**

1.6. göster:
Cemāl-i pākini ***göster*** *bana mirʾāt-ı eşyāda*
Şu giryān çeşmimi dāim Hudā-bīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/5)**

1.7. göster:
Görsün gözüm dīdārını sabretti zira insilāb
Göster *meded ruhsārını kisve-yi ʿanber-bārını* **(Kaside 20/27)**

1.8. göster:
Göster *ey āyīne-i devrān bana dildārımı*
Girye-i hicrān ile olsun mu çeşmim cūy-bār **(Kaside 39/51)**

1.9. göster:
Tuz ekmek hakkını hıfz eylemekte iʿtinā ***göster***
Hudādan gayre ʿarz-ı ihtiyāç etme gınā göster **(Müsebba 1/22)**

1.10. göster:
Şikāyet etme Haktan halka her hāle rızā ***göster***
Tamaʿdan kıl ferāgat ehl-i īsār ol sehā göster **(Müsebba 1/23)**

1.11. göster:
Düşen bī-keslere rahmet tarīk-i iʿtilā ***göster***
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/24)**

1.12. gösterdi:-*di*
Etti o da zāhir-nihān dāmān-ı gayret der-miyān
Sarf eyleyip tāb u tüvān gösterdi bir ʿālī eser **(Tarih 16/10)**

1.13. gösterdiği:-*dik, -i*
Dünyā ile çok ahz ü ʿatāya heves etme
Gösterdiği *bin türlü ziyān kārına değmez* **(Gazel 65/4)**

1.14. gösterdiği:-*dik, -i*
Meh ü encüm diye ***gösterdiği*** *bālāda gerdūnun*
Cemālin görmek üzre taktığı bī-had meşāʾildir **(Kaside 38/8)**

1.15. gösterecek:-*ecek*
Ne zamān rahm-edecek hālime sultānım ʿaceb
Ne zamān ***gösterecek*** *vechini cānānım ʿaceb* **(Kaside 6/1)**

1.16. gösterecek:-*ecek*
Bana sen göster İlāhī o dem-i fīrūzu
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/13)**

1.17. gösterecek:-*ecek*
Ne zamān rahm-edecek hālime sultānım ʿaceb
Ne zamān ***gösterecek*** *vechini cānānım ʿaceb* **(Kaside 6/1)**

1.18. gösterecek:-*ecek*
Bana sen göster İlāhī o dem-i fīrūzu
Ne zamān ***gösterecek*** *vechini cānānım ʿaceb* **(Kaside 6/1)**

1.19. gösterince:-*ince*
Gösterince *sīne-i sāfın yürekler oynasın*
ʿAklı sersem etsin açtıkça ruh-ı zībāsını **(Gazel 219/4)**

1.20. gösterir:-*(i)r*
Hakkı bātıl bātılı hak ***gösterir*** *teʾvīl ile*
Hak lisān-ı ehl-i tezvīre talākat vermesin **(Gazel 175/4)**

1.21. gösterir:-*(i)r*
Çehresinde gāh humret gāh safret ***gösterir***
Hasta-i ʿaşka gelir buhrān buhrān üstüne **(Gazel 181/3)**

1.22. gösterir:-*(i)r*
Gösterir *mi ʿacebā bir daha ol devri felek*
ʿĪd ile gündüzü Kadr ile şebi tevʾem idi **(Gazel 210/2)**

1.23. gösterir:-*(i)r*
Dāʾimā alçak görür her şeyden insān kendini
Gerçi ʿālī ***gösterir*** *insāna şeytān kendini* **(Gazel 231/1)**

1.24. gösterir:-*(i)r*
Dilde kāʾimdir gam-ı dehşet-fezā-yı ʿākıbet
Gerçi handān gösterir tabʿ-ı sühandānım beni **(Kaside 5/13)**

1.25. gösterir:-*(i)r*
Kabza-i cāhilde heyzüm-pāre şeklin ***gösterir***
Dest-i fāzılda olur yekpāre bir cevher kalem **(Kaside 24/10)**

1.26. gösterir:-*(i)r*
Gösterir *de kārd-ı ser-tīzini destinde bār*
Kendi desti olduğun kurbānına tebşīr eder **(Tahmis 2/10)**

1.27. gösterir:-*(i)r*
Kaydolunmaz derse de sāziç husūd-ı bī-hüner
Çok netīce ***gösterir*** *ettikçe imʿān-ı nazar* **(Tahmis 4/11)**

1.28. gösterir:-*(i)r*
Vakt olur ağzın açıp nāsa çatal dil ***gösterir***
Herkesi tehdīd eder manende-i ejder kalem **(Kaside 24/22)**

1.29. gösterirmiş:-*(i)r, -miş*
El meğer āfet ile teʾvil edermiş ʿiffeti
Kalble nācī-yi cānī ***gösterirmiş*** *el meğer* **(Kaside 37/54)**

1.30. göstermeyen:-*me, -y, -en*
Kemāl-i sanʿatı ***göstermeyen*** *ezhār yoktur yok*
Bahāristānını dehrin temāşā-gāh-ı ʿirfān et **(Gazel 105/4)**

1.31. göstermeden:-*me, -den*
Felek mānendini ***göstermeden*** *izhār-ı ʿacz etsin*
Mizāc-ı kevne vākıf Şehr-i yārı bī-muʿādildir **(Kaside 38/6)**

1.32. göstermedi:-*me, -di*
Kuvve-i bātışa-i cevr ile imsāk ederek
Tevsen-i bahtıma ***göstermedi*** *cāy-ı cevelān* **(Kaside 45/3)**

1.33. göstermedi:-*me, -di*
Tulūʿ-ı neyyir-i ikbāle oldum her seher nigerān
Emel sūretlerin ***göstermedi*** *āyīne-i devrān* **(Muhammes 1/14)**

1.34. göstermedi:-*me, -di*
Felek bir yüz verip ***göstermedi*** *āsār-ı handānı*
Nedir bu müstemend-i ʿācizin bilmem ki isyānı **(Muhammes 1/21)**

1.35. göstermeğe:-*mek, -e*
Ben dahi ***göstermeğe*** *ihlāsımın āsārını*
Tā sabāvetten edip teşmīr-i sāk gayreti **(Kaside 37/62)**

1.36. göstermek:-*mek*
Maʿdelet kāʿidesin ʿāleme ***göstermek*** *için*
Kırk yarardı kılı ʿirfān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/6)**

1.37. gösterse:-*se*
Gösterse *felek sūret-i maksūdu bu yüzden*
Āyīne-i ruhsārına vakf-ı nazar etsem **(Gazel 149/2)**

1.38. göstersin:-*sin*
Çehre-i gül-gūnunu handān ***göstersin*** *bana*
Eylesin mazhar-ı safā-yı kalbe Yezdānım seni **(Gazel 224/6)**

1.39. gösterirsin:-*sin*
Ey cefā-cū felek ey pīr-zen-i turfa hisāl
Gösterirsin *bana her kār ü emelde eşkāl* **(Kaside 40/1)**

gösteril-:

1.) Görülmesini sağlamak.

1.1. gösterilsin:-*sin*
Var ise isbāt edilsin bir dil-i endūh-nāk
Gösterilsin *lāleden başka hazīn ü dāğ-dār* **(Kaside 39/26)**

1.2. gösterilsin:-*sin*
Fennīyā kaht-ı ricāl oldu ʿadālet bitti
Gösterilsin *var ise pāk-zamīr sāhib-i dād* **(Taştir 2/10)**

götür-:

1.) Birinin yanında yürüyüp ona bir yere kadar arkadaşlık etmek, gitmesine vesile olmak.

1.1. götürüp:-*en*
Dilerim rüʾyet-i dīdār ile şādān olsun
Götürüp *bende kılan Efdal-i Pīrāna seni* **(Gazel 230/18)**

göz:

1.) Görme uzvu; ayn, çeşm, dide. Klasik şiirde sevgilinin güzellik unsurlarından biri olup zalimlik, lakaytlık, gülmek, nazlanmak, alay etmek vs. zıt davranış biçimleridir. Şehlalık, mahmurluk, öfke vs. de onun sıfatlarındandır. Sevgili âşık üzerine gözü ile çok etkilidir. Manalı bakışları/gamzesi, âdeta bir ok gibi âşığı, âşığın gönlünü fethetmek için öldürücü, yıkıcı özelliklere sahiptir. Aynı zamanda sihirli, efsunludur (Pala, 2017: 169).

1.1. göz:
Nedir bu ok kiprik nedir bu ebrū
Nedir bu kara ***göz*** *hūrā mısın sen* **(Diğer 2/4)**

1.2. göz:
Her gönül kaldıramaz nāz ü zülāl-i yāri
Her bakan ***göz*** *göremez yoksa cemāl-i yāri* **(Kaside 34/5)**

1.3. göz:
Aldırır aklını pervāne misāli dolaşır
Āfitāba bile dikkatle bakan ***göz*** *kamaşır* **(Kaside 34/11)**

1.4. gözde:-*de*
ʿĀşık isen Fennī ***gözde*** *kan göster*
Vücūdunu yāre nā-tüvān göster **(Diğer 2/9)**

1.5. gözde:-*de*
Cemāl-i pākine hasr-ı nigāh-ı iştiyāk eyle
Cemāl-ı yār eder ***gözde*** *gönülde nūr-ı fer īcād* **(Gazel 21/7)**

1.6. gözde:-*de*
Bana ey merdümek-i çeşmim acı
Dilde ʿaşk āteşi var ***gözde*** *dümūʿ* **(Gazel 100/5)**

1.7. gözde:-*de*
Bence teklīfe mahal kalmadı cānānım için
Gözde *nem var ise ol gözleri fettānım için* **(Gazel 163/1)**

1.8. gözde: (***mec.*** Bakış, görüş; sevgiliye göre).
Şimdi bīgāne midir ***gözde*** *dil-i bī-çārem*
Hani her hāline her rāzına ol mahrem idi **(Gazel 210/5)**

1.9. gözden:-*den*
Her iki ***gözden*** *ʿalīl olsun sürünsün sū-be-sū*
Bāʿis olmak isteyen taʿtīl-i istiʿdādıma **(Kıt'a 13/2)**

1.10. gözle:-*le*
Olur olmaz ***gözle*** *eylemeyiz ʿatf-ı nigāh*
Fennīyā dilberin āgūşa kibārın çekeriz **(Gazel 72/7)**

1.11. gözler:
İşāret eyledikçe ol müşārün bi'l-benān ***gözler***
Zamīr-i kalbi bī-savt u hurūf eyler beyān gözler **(Gazel 62/1)**

1.12. gözler:
İşāret eyledikçe ol müşārün bi'l-benān gözler
Zamīr-i kalbi bī-savt u hurūf eyler beyān ***gözler*** **(Gazel 62/1)**

1.13. gözler:
Ki celb-i hātıra bin dürlü efsūn eyler īcād o
Eder tahrīk-i sevdā her bakışta ol siyah ***gözler*** **(Gazel 177/2)**

1.14. gözler:-*ler*
Sabāh olmuş meğer ol mest-i nāzım uykudan kalkmış
Uyandırdı yine bin türlü āşūb-ı cihān ***gözler*** **(Gazel 62/2)**

1.15. gözler:-*ler*
Gören taʿvīz-hān olsa derim ʿayn-ı isābettir
Masūn olsun nazardan görmesin zīrā ziyān ***gözler*** **(Gazel 62/3)**
1.16. gözler:-*ler*
Leyālīde ne mümkün hāb görsün çeşm-i giryānım
Melek manzar musaffā sīne meh-rū bir civān ***gözler*** **(Gazel 62/4)**

1.17. gözler:-*ler*
Leb şeker dil tatlı gerdān tatlı ***gözler*** *mübtesim*
Bünye-i dilberde yenbū-ı ʿuzūbet bir değil **(Gazel 139/6)**

1.18. gözler:-*ler*
Şīve-i reftārını gördü dikildi kaldı serv
Bağda ***gözler*** *kıyām üzre o mevzūn kameti* **(Kaside 37/101)**

1.19. gözlerdeki:-*ler, -de, -ki*
Gözlerdeki *rüʾyet anın*
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/22)**

1.20. gözleri:-*ler, -i*
Bir nigehle nice bin fitne edersin īkāz
Seni ey ***gözleri*** *āhū küçücükten biliriz* **(Gazel 82/3)**

1.21. gözleri:-*ler, -i*
Uyandırma yine fitne ocağın
Edip ol ***gözleri*** *sehhārı īkāz* **(Gazel 99/3)**

1.22. gözleri:-*ler, -i*
Bence teklīfe mahal kalmadı cānānım için
Gözde nem var ise ol ***gözleri*** *fettānım için* **(Gazel 163/1)**

1.23. gözleri:-*ler, -i*
Beni ağlatma gel ey ***gözleri*** *mahmūrum gel*
Ağlaya ağlaya kan oldu sirişk-i dīdem **(Müsebba 2/4)**

1.24. gözleri:-*ler, -i*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
Beni ağlatma gel ey ***gözleri*** *mahmūrum gel* **(Müsebba 2/7)**

1.25. gözleri:-*ler, -i*

*Beni ağlatma gel ey **gözleri** mahmūrum gel*
Müjde ey kān-ı kerem bertarāf oldu rukebā **(Müsebba 2/11)**

1.26. gözleri:-*ler, -i*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel ey **gözleri** mahmūrum gel* **(Müsebba 2/14)**

1.27. gözleri:-*ler, -i*
*Beni ağlatma gel ey **gözleri** mahmūrum gel*
ʿUdlar kalb-i hazīnim gibi sūzān olsun **(Müsebba 2/18)**

1.28. gözleri:-*ler, -i*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel ey **gözleri** mahmūrum gel* **(Müsebba 2/21)**

1.29. gözleri:-*ler, -i*
*Beni ağlatma gel ey **gözleri** mahmūrum gel*
Rukebānın gözünü tuttu sevād-ı şeb-i tār **(Müsebba 2/25)**

1.30. gözleri:-*ler, -i*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel ey **gözleri** mahmūrum gel* **(Müsebba 2/23)**

1.31. gözleri:-*ler, -i*
*Beni ağlatma gel ey **gözleri** mahmūrum gel*
Bana bār oldu hayatım kederimden sensiz **(Müsebba 2/32)**

1.32. gözleri:-*ler, -i*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel ey **gözleri** mahmūrum gel* **(Müsebba 2/35)**

1.33. gözleri:-*ler, -i*
*Beni ağlatma gel ey **gözleri** mahmūrum gel*
Sence matlūb ise ger lutf-ı Hüdāvend-i Celīl **(Müsebba 2/39)**

1.34. gözleri:-*ler, -i*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel ey **gözleri** mahmūrum gel* **(Müsebba 2/42)**

1.35. gözleri:-*ler, -i*
*Beni ağlatma gel ey **gözleri** mahmūrum gel*
Ney-i kudūmun şerefîn his ile nālān olsun **(Müsebba 2/46)**

1.36. gözleri:-*ler, -i*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel ey **gözleri** mahmūrum gel* **(Müsebba 2/49)**

1.37. gözleri:-*ler, -i*
*Beni ağlatma gel ey **gözleri** mahmūrum gel*
Makdeminle ten-i bīmārıma sıhhat gelsin **(Müsebba 2/53)**

1.38. gözleri:-*ler, -i*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel ey **gözleri** mahmūrum gel* **(Müsebba 2/56)**

1.39. gözleri:-*ler, -i*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
*Beni ağlatma gel ey **gözleri** mahmūrum gel* **(Müsebba 2/60)**

1.40. gözlerim:-*ler, -im*
İftirāk-ı laʿl-i handānınla giryān olmasa
*Nūr-ı çeşmim **gözlerim** olmazdı böyle hīre-dār* **(Gazel 183/4)**

1.41. gözlerim:-*ler, -im*
Başımı eylemedim bu gece vazʿ-ı bālîn
***Gözlerim** eşk ile vasl-ı milyān etti yine* **(Gazel 190/6)**

1.42. gözlerimi:-*ler, -im, -i*
Zīr-i akdāmına vazʿ etmek için yüzlerimi
*Reh-i teşrīfine vakfettim iki **gözlerimi*** **(Müsebba 2/22)**

1.43. gözlerimi:-*ler, -im, -i*
*Demedin şimdiye dek yād edeyim **gözlerimi***
Gam-ı hicrinle şeb ettin nice gündüzlerimi **(Müsebba 2/23)**

1.44. gözlerin:-*ler, -in*
Hastası olmuş idim baygın nigāhı evvelā
*Şimdi öldürdü beni āhū misāli **gözlerin*** **(Tahmis 6/10)**

1.45. gözlerin:-*ler, -in*
*Ger gazūbāna nigāh eylerse ʿālī **gözlerin***
Sanki gafletten uyandırdı yine bir gāfili **(Tahmis 6/13)**

1.46. gözlerin:-*ler, -in*
*Çeşmime verdi cilā cānā cilālı **gözlerin***
Çeşme-i nūr-ı server olmuş gazālī gözlerin **(Gazel 125/1)**

1.47. gözlerin:-*ler, -in*
Saklasın Mevlā isābet etmesin sūʾ-i nazar
*Merdüm-i çeşm-i cihān-bīnimdir ʿālī **gözlerin*** **(Gazel 125/2)**

1.48. gözlerin:-*ler, -in*
Sürme sürme sürmelenmiştir yed-i fıtratla o
*Çünkü zāʾiddir ne yapsın iktihāli **gözlerin*** **(Gazel 125/3)**

1.49. gözlerin:-*ler, -in*
Ben sana hāşā gözün üstünde kaşın var demem
*Celb u teshīr eylemiş ey meh hilāli **gözlerin*** **(Gazel 125/4)**

1.50. gözlerin:-*ler, -in*
Dīdeler rūşen diye tebrīk eder gamzen beni
*Remz ü īmā etse mīʿād-ı visāli **gözlerin*** **(Gazel 125/6)**

1.51. gözlerin:-*ler, -in*
Çāre-i derd-i firāk olmaz sirişk-i iftirāk
*Etmesin beyhūde isrāf-ı leʾālī **gözlerin*** **(Gazel 125/7)**

1.52. gözlerin:-*ler, -in*
Hāk-i pāy-ı yāre yüz sürdük muhakkak Fennīyā
*Pür meserretsin yine gāyet cilālı **gözlerin*** **(Gazel 125/8)**

1.53. gözlerin:-*ler, -in*
Her nazarda mahv eder endūh-ı bālī gözlerin
*Neşʾe-i devrān ile gūyā ki mālī **gözlerin*** **(Tahmis 6/1)**

1.54. gözlerin:-*ler, -in*
*Her nazarda mahv eder endūh-ı bālī **gözlerin***
Neşʾe-i devrān ile gūyā ki mālī gözlerin **(Tahmis 6/1)**

1.55. gözlerin:-*ler, -in*
Nāzikāne vaʿd eder çünkü visāli gözlerin
*Karşıdan manzūrum oldukça gazālī **gözlerin*** **(Tahmis 6/2)**

1.56. gözlerin:-*ler, -in*
Nāzikāne vaʿd eder çünkü visāli gözlerin
*Karşıdan manzūrum oldukça gazālī **gözlerin*** **(Tahmis 6/2)**

1.57. gözlerin:-*ler, -in*
*Gark-ı envār-ı safā eyler hayālī **gözlerin***
Her nigāhında hezārān işveler īcād edip **(Tahmis 6/3)**

1.58. gözlerin:-*ler, -in*
Tabʿna çok nev-edā mazmūnlar īrād edip
*Vasfına mecbūr eder ʿuşşākı ʿālī **gözlerin*** **(Tahmis 6/5)**

1.59. gözlerin:-*ler, -in*
*Nālişe mecbūr eder her ehl-i hāli **gözlerin***
Tīr-i müjgānı havāle eyleyip cānā bana **(Tahmis 6/8)**

1.60. gözlerin:-*ler, -in*
Yek nazarda zümre-i ʿuşşāka kayd etti dili
*Bir tecellīde bana verdi kemāli **gözlerin*** **(Tahmis 6/15)**

1.61. gözlerin:-*ler, -in*
Rifʾati bunca gama dūçār eden ey mehlikā
Şīveli nazlı edālı lā-übālī ***gözlerin*** **(Tahmis 6/18)**

1.62. gözlerindir:-*ler, -in*
Gözlerindir *ağlatan Fennī-yi zārī dāʾima*
Cedvel açtı vechine gūyā ki seylāb bana **(Tahmis 6/16)**

1.63. gözlerin:-*ler, in*
Gördüğüm günden beri gitmez hayāl-i dīdeden
Āh o baygın ***gözlerin*** *āh o belālı gözlerin* **(Gazel 125/5)**

1.64. gözlerin:*ler, -in*
Çeşmime verdi cilā cānā cilālı gözlerin
Çeşme-i nūr-ı server olmuş gazālī ***gözlerin*** **(Gazel 125/1)**

1.65. gözlerinle:-*ler, -in, -le*
Yıkarsın ***gözlerinle*** *hānümān-ı sabr u temkīni*
Esās-ı mülket ārāma āteşzen misin kāfir **(Gazel 39/7)**

1.66. gözüm:-*(ü)m*
Görsün ***gözüm*** *dīdārını sabretti zira insilāb*
Göster meded ruhsārını kisve-yi ʿanber-bārını **(Kaside 20/12)**

1.67. gözüm:-*(ü)m*
Gönül ister mülākātınla kalsın rūz u şeb mesʿūd
Gözüm *ammā diler dīdārını subh u mesā görsün* **(Gazel 160/2)**

1.68. gözüm:-*(ü)m*
Gözüm *gönlüm seni gözler seni özler Hudā ʿālim*
Gel ey aksā-yı ümīdim gel aksā-yı āmālim **(Müsebba 3/9)**

1.69. gözümde:-*(ü)m, -de* (***mec.*** Değer verilen şeyler)
Gözümde *her ne varsa şīve-i güftāra verdim hep*
Kelām-ı bī-hurūf u savta hayrān kaldım encāmı **(Gazel 9/5)**

1.70. gözümde:-*(ü)m, -de*
Efendim rahm-ı insāf et gözümde eşk-i ālim var
Dilimde sūziş-i hasret elimde ʿarz-ı hālim var **(Gazel 25/1)**

1.71. gözümden:-*(ü)m, -den*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
Serpilir hasret ile şimdi ***gözümden*** *hūn-āb* **(Müsebba 2/52)**

1.72. gözümden:-*(ü)m, -den*
Benimçün oldu encāmında bir bir bāʿis-i hüsrān
Nedāmetle akar şimdi ***gözümden*** *eşk-i istīʿmān* **(Müseddes 2/26)**

1.73. gözümden:-*(ü)m, -den*
Tezelzül-bahş olur kalb-i rakīka girye-i hasret
Gözümden *katra katra serpilen eşk-i revān titrer* **(Gazel 40/7)**

1.74. gözümden:-*(ü)m, -den*
Terahhum et ***gözümden*** *serpilen hūn-āb-ı hicrāna*
Amān ey şūh-ı gül-fem dilber-i ʿālem-behā tez gel **(Gazel 136/2)**

1.75. gözüme:-*(ü)m, -e*
Nazar-ı lutf ile baksın ***gözüme*** *rahm etsin*
Neme lāzım demesin dīde-i giryānım için **(Gazel 163/2)**

1.76. gözüme:-*(ü)m, -e* (***mec.*** Bakış, görüş; Fennî'ye göre)
Atalı kaʿr-çe gurbete ihvān-ı kirām
Yūsuf oldu ***gözüme*** *çehre-i garrā-yı vatan* **(Gazel 165/2)**

1.77. gözümü:-*(ü)m, -ü*
Gözümü *kāse-i mey gönlümü meyhāne bulur*
Hāl ü keyfiyyetimi anlayan ihvān-ı kirām **(Gazel 44/2)**

1.78. gözümü:-*(ü)m, -ü*
Bir Ocak-zāde idim etmedi aslā hürmet
Eyledi gam-ı tütün ile ***gözümü*** *eşk-efşān* **(Kaside 45/14)**

1.79. gözümü:-*(ü)m, -ü*
ʿAyn-ı nūr et ***gözümü*** *rüʾyet-i dīdārın ile*
Dil tecellī-i cemālinle dırahşān olsun **(Gazel 169/4)**

1.80. gözümüz:-*ü, -müz*
Kuru bir gayret imiş hasret-i dīdārı ile
Gözümüz *yaşını hem-reng-i şarāb ettiğimiz* **(Gazel 73/3)**

1.81. gözün:-*ün*
Kimden öğrenmiş ***gözün*** *bilmem bu efsūn-kārlığı*
Bū ʿAlī Sīnā yanında tıfl-ı ebced-hān kalır **(Gazel 48/4)**

1.82. gözün:-*(ü)n*
Gözün *ey ʿāşık-ı dilhaste dürer-bār olsun*
Yāre derd-i dilin āzāde-i ihtār olsun **(Gazel 161/1)**

1.83. gözünde:-*ün, -de*
Gözünde *nem yüzünden ʿāşıkın āsār-ı gam gitmez*
Serinden sarsar-ı sevdā derūnundan elem gitmez **(Gazel 81/1)**

1.84. gözüne:-*ün, -e*
ʿĀşıkın dūzah olur cennet-i meʾvā ***gözüne***
Ne zamānlar ki görünmezse dilārā gözüme **(Gazel 195/1)**

1.85. gözüne:-*ün, -e*
ʿĀşıka neşʾe verir seng-i cefā-yı maʿşūk
Hār-ı gül gül görünür bülbül-i şeydā ***gözüne*** **(Gazel 195/2)**

1.86. gözüne:-*ü, -n, -e*
Kāniʿin çeşmine vāsiʿ görünür külbe-i ʿaşk
Tāmiʿin dar görünür ʿarsa-i dünyā ***gözüne*** **(Gazel 195/4)**

1.87. gözüne:-*ü, -ne*
Eyle mülhak ʿurefā silkine Fennī kulunu
Kuhl-ı ʿirfān nasīb eyle Hudāyā ***gözüne*** **(Gazel 195/8)**

1.88. gözüne:-*ü, -n, -e*
Beni ol Pādişeh-i hüsne kul et kim yā Rab
Kuhl-ı mā-zāğ çekilmiş ola zībā ***gözüne*** **(Gazel 195/9)**

1.89. gözüne:-*ü, -n, -e*
Sürmeler çekmiş o meh-pāre dilārā ***gözüne***
Sürmesiz ʿāşık olan yok gibi gūyā gözüne **(Gazel 204/1)**

1.90. gözüne:-*ü, -n, -e*
Sürmeler çekmiş o meh-pāre dilārā gözüne
Sürmesiz ʿāşık olan yok gibi gūyā ***gözüne*** **(Gazel 204/1)**

1.91. gözüne:-*ü, -n, -e*
Merhamet çeşmesi bir hayli zamāndır kurudu
Garazen cīve dökülmüş gibice tā ***gözüne*** **(Gazel 204/5)**

göz altından:

1.) Göz ucuyla, fark ettirmeden.

1.1. göz altından:
Bu gülzārın ***göz altından*** *temāşā eyle ezhārın*
Hezārın ağzına bir söz düşürme hāra bildirme **(Gazel 188/3)**

göz dik-:

1.) Bir şeyi ele geçirmek isteğine kapılmak.

1.1. göz dik-:*-en, -in*
Sevdim ol gonca-i nev-şükūfteyi öz cānım için
Teşneyim kanına Billāhi ana ***göz dikenin*** **(Gazel 163/5)**

1.2. göz dik-:-*(e)r, -ler, -di*

Reşk ederlerdi hased ashābı hüsn-i hālime
Göz dikerlerdi *hemīşe hāme-i faʿālime* **(Muhammes 4/1)**

1.3. göz dik-:-*me, -y, -iz*
Aldanmayız çarhın mihr ü māhına
Göz dikmeyiz *dehrin māl ü cāhına* **(Şarkı 3/3)**

göz göre:

1.) Göz göre göre; belli ve apaçık olarak, herkesin gözü önünde.

1.1. göz göre:
Kendini sālih beni tālih tanıttı ʿāleme
Halka karşı ***göz göre*** *gasb etti mergūbiyeti* **(Kaside 37/53)**

1.2. göz göre:
Geceler ***göz göre*** *tahvīl kılar hāletini*
Bilinir mi yine bak bedr ü hilālin sırrı **(Tarih 8/4)**

göz kamaş(tır)-:

1.) Kuvvetli ışık veya parlaklık, kısa bir zaman için görüşü bulandırmak; hayran kalmak.

1.1. göz kamaş(tır)-:-*(ı)r*
Gözler kamaşır *gabgab-ı berrāka nazardan*
Yaşmak büzülür çāk-i girībāna düşerse **(Gazel 202/5)**

göz ucuyla:

1.) Fark ettirmeden, belli etmeyerek.

1.1. göz ucuyla:
Müşfikāne ***göz ucuyla*** *bir işāret eylese*
Mihre nāz eyler olur mehtāba reşk-āver kalem **(Kaside 24/42)**

göz ucuyla bak-:

1.) Başını çevirmeden gözlerini yana çevirerek bakmak, sezdirmeden bakmak.

1.1. göz ucuyla bak-:
Vefāsız vefāsız bārī bir ***göz ucuyla bak***
Demezsen de her mecliste ger merhabā bana **(Gazel 4/4)**

göz yum-:

1.) Kabahatlerini, kusurlarını hoş karşılamak, görmezlikten gelmek, bağışlamak.

1.1. göz yum-:-*(a)r, -ız*
Yā görür ***göz yumarız*** *ya kaçarız ondan biz*
İçimizden biri şāyeste-i imdād olsa **(Gazel 196/2)**

gözden al-:

1.) Gözünden kaldırmak; görmesini sağlamak.

1.1. gözden al-:-*dı*
Halkı esrār-ı maʿāriften haberdār eyleyip
Aldı gözlerden *nevāzişle hicāb-ı gafleti* **(Kaside 37/21)**

gözden çık-:

1.) Gözünden akmak; gözyaşı dökmek.

1.1. gözden çık-:-*(a)r*
Akar sular ***çıkar gözden*** *sebūda zemzem oldukça*
Mey etmez celb-i hāhiş reşha-i lāʿlin vücūduyla **(Gazel 200/2)**

gözden düş-:

1.) Daha önce kendisine değer verenlerin sevgi ve güvenini yitirmek.

1.1. gözden düş-:-*(ü)r, -en*
Beni ***gözden düşüren*** *kuvve-i izʿānımdır*
Künc-i gamda bırakan pertev-i ʿirfānımdır **(Gazel 31/1)**

gözden geçir-:

1.) Niteliğini anlamak için bir şeyin her yanına bakmak, incelemek.

1.1. gözden geçir-:-*en*
Çeşm-i insāf ile ***gözden geçiren*** *merd-i hakīm*
Eser-i hāmemi oldukça hakīmāne bulur **(Gazel 44/11)**

gözet-:

1.) Korumak, bakmak, özen göstermek, himaye etmek.

1.1. gözet:
İncāz ederim vaʿdimi illā demedin mi
Ādābı ***gözet*** *lā deme fermānıma karşı* **(Gazel 239/5)**

1.2. gözetir:-*(i)r*
Hīn-i tahrīr-i garazda ***gözetir*** *pīş ü peşi*
Cānib-i nefʿu ziyāna nigerāndır kalemim **(Gazel 152/14**

1.3. gözetir:-*(i)r, -iz*
Gözetir *dururuz rızā-yı yāri*
İnhirāf etmeyiz mirsādımızdan **(Şarkı 3/12)**

1.4. gözetmekte:-*mek, -te*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen
Gözetmekte *rızā-yı Hakkı çeşmin hurdebīn olsun* **(Müsebba 1/11)**

1.5. gözettim:-*ti, -m*
Çok ***gözettim*** *bitmedi bir nev-nihāl-i maʿdelet*
Olmadı hāk-i vatan keyfîmce gül-zār olmadı **(Gazel 232/2)**

göz-fer(ini) al-:

1.) Gözün parlaklığını, ışığını, canlılığını söndürmek.

1.1. göz-fer(ini) al-:-*an*
Bekletmedesin İncesu ***göz-ferlerin alan***
Felek emlek-i çarhını tuttun mu ne yaptın **(Gazel 123/6)**

gözle-:

1.) Bir şeyin olmasını veya bir kimsenin gelmesini beklemek, intizar etmek.

1.1. gözlemez:-*mez*
Eder az bir şey ile sofra-i ünsü pür-şūr
Gözlemez *her gözü aç ger sele nān ü nemeği* **(Gazel 229/6)**

1.2. gözler:-*r*
Gözüm gönlüm seni ***gözler*** *seni özler Hudā ʿālim*
Gel ey aksā-yı ümīdim gel aksā-yı āmālim **(Müsebba 3/9)**

gözü aç:

1.) Açgözlü, tamahkâr

1.1. gözü aç:
Eder az bir şey ile sofra-i ünsü pür-şūr
Gözlemez her ***gözü aç*** *ger sele nān ü nemeği* **(Gazel 229/6)**

gözü gönlü kal-:

1.) Ulaşılması zor, etkili bir durum veya kişiyi akıldan ve gönülden çıkaramamak.

1.1. gözü gönlü kal-:-*mış, -tır, -üm*
Harām olsun bakarsam Fennīyā dīdār-ı ağyāra
Gözüm gönlüm *hemen ol dīde-i enverde* ***kalmıştır*** **(Gazel 57/5)**

gözü yolda kov-:

1.) Gözü yolda kalmak; sevilen bir kimseyi özlemle beklemek.

1.1. gözü yolda koy-:-*an*
Beni dem-beste kılan şîve-i güftārındır
Gözümü yolda koyan *cünbüş-i reftārındır* **(Gazel 30/1)**

gözüm:

1.) "Kıymetlim" anlamında sevgi hitabı (sevgili için).

1.1. gözüm:
Ey ***gözüm*** *hasret-i yār ile nihān ağlayarak*
Coş da āgūşumu gencīne-i āb et mi dedim **(Gazel 146/5)**

gözüm(ün) nūru:

1.) Sevilen bir kişi için kullanılan, sevgi ve samimiyet içeren bir söz.

1.1. gözüm nūru:
Bayıldım cām-ı zehr-āmīz-i hicrinle ***gözüm nūru***
Ki aklım kāse-i serden yine bīrūndur sensiz **(Gazel 75/5)**

1.2. gözüm nūru:
Gözüm nūru *yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/3)**

1.3. gözüm nūru:
Gözüm nūru *yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/6)**

1.4. gözüm nūru:
Gözüm nūru *yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/9)**

1.5. gözüm nūru:
Gözüm nūru *yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/12)**

1.6. gözüm nūru:
Gözüm nūru *yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/15)**

1.7. gözüm nūru:
Gözüm nūru *yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/18)**

1.8. gözüm nūru:
Gözüm nūru *yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/21)**

1.9. gözüm nūru:
Gözüm nūru *yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/24)**

1.10. gözüm nūru:
Gözüm nūru *yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/27)**

1.11. gözüm nūru:
Gözüm nūru *yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/30)**

1.12. gözümün nūru:
Gözümün nūru *tehī sanma serīr-i kalemi*
Mütenekkidler için hande-künāndır kalemim **(Gazel 152/17)**

1.13. gözümün nūru:
Korkarım sonra yüzün kara çıkar nāme gibi
Gözümün nūru *amān olma sakın zü'l-vecheyn* **(Gazel 237/5)**

1.14. gözümün nūru:
Melceʾim bārgeh-i Āl-i ʿabādır Fennī
Gözümün nūru *başım tācıdır evlād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/7)**

gözün üstünde kaşın var dememe-:

1.) Bir kimseye, alınmasına neden olacak söz söylemek, onun hiçbir davranışını hoş karşılamamak, yaptığını beğenmemek, takdir etmemek; kusur bulmak.

1.1. gözün üstünde kaşın var:
Ben sana hāşā ***gözün üstünde kaşın var demem***
Celb u teshīr eylemiş ey meh hilāli gözlerin **(Gazel 125/4)**

gözünden kan akıt-:

1.) Kanlı gözyaşı döktürmek; acı içinde ağlatmak.

1.1. gözünden kan akıt-:-*sın*
İftirāk-nāmem ***gözünden kan akıtsın*** *ağlasın*
Hālimi āsār-ı kilk-i hūn-çekānım söylesin **(Gazel 166/3)**

gözüne az gel-:

1.) Bir şeyin, fazla bulunduğu hâlde az geleceği, yetmeyeceği kanısına varmak.

1.1. gözüne az gel-:-*(i)r*
Sīnesinde o kadar fart-ı harāret var kim
Az gelir *hasta-i ʿaşkın yedi deryā* ***gözüne*** **(Gazel 204/4)**

gözüne bak-:

1.) Gözünün içine bakmak; bir arzunun gerçekleşmesi için birine yalvarıp beklemek.

1.1. gözüne bak-:-*(a)r, -ım*
Būse vaʿd etmişdi üç sene evvel bana yār
Bakarım *işte o ümīd ile hālā* ***gözüne*** **(Gazel 204/3)**

gözüne bat-:

1.) Tedirgin etmek, rahatsız etmek; kıskanmak.

1.1. gözüne bat-:-*(a)r*
Kevser aksa kaleminden yine takdīr etmez
Batar *ehl-i hünerin hāmesi aʿdā* ***gözüne*** **(Gazel 195/7)**

gözüne gir-:

1.) Bir kimsenin sevgi ve ilgisini kazanmak.

1.1. gözüne gir-:-*e, -mez*
Gāfilin merdümek-i çeşmi demektir ammā
Giremez *ehl-i dilin cīfe-yi dünyā* ***gözüne*** **(Gazel 195/3)**

1.2. gözüne gir-:-*me, -di, -n*
Gözüne girmeğe *yārin çok özendin ammā*
Nedir esbābı niçin girmedin āyā gözüne **(Gazel 204/2)**

1.3. gözüne gir-:-*me, -y, -e*
Gözüne girmeğe *yārin çok özendin ammā*
Nedir esbābı niçin girmedin āyā gözüne **(Gazel 204/2)**

gözü(n)e görünme-:

1.) Görememek; yanında yakınında olmamak.

1.1. gözü(n)e görünme-:-*z, -se*
ʿĀşıkın dūzah olur cennet-i meʾvā gözüne
Ne zamānlar ki ***görünmezse*** *dilārā* ***gözüme*** **(Gazel 195/1)**

gözüne imlā et-:

1.) Göz doldurmak; gözü doymak.

1.1. gözüne imlā et-:-*me, -y, -ince*
İmtilā eylemiyor dīde-i evlād-ı beşer
Etmeyince** bir avuç toprağı **imlā gözüne **(Gazel 195/5)**

gözüne uyku girme-:

1.) Uyuyamamak, uykusuz kalmak; kederden uyuyamamak.

1.1. gözüne uyku girme-:-*z*
Yanar ağlar geceler subha kadar şemʿa gibi
Uyku girmez** ebeden bende-i Mevlā **gözüne **(Gazel 195/6)**

gözün(ü) aç-:

1.) Gözü açık hâlde bulunmak, uyanmak; ***mec.*** Uyanık, dikkatli olmak.

1.1. gözün(ü) aç-:
Alamaz menzilini çok uyuyan ibn-i sebīl
***Gözün aç** bister-i gafletten uyan ağla gönül* **(Gazel 135/2)**

1.2. gözün(ü) aç-:
***Gözün aç** āsitān-ı yāre yüz sür her seher ey dil*
Felekte pāye-i hurşīd-veş ʿulviyyet istersen **(Gazel 246/3)**

gözü(nü) açtır-:

1.) Olumsuz bir duruma maruz bırakıp başka şeylerin farkında olunmasına mahal vermemek.

1.1. gözü(nü) açtır-:-*ma, -dı*
Neşʾe-yāb olmadım şu meyhāneden
***Gözüm açtırmadı** humār-ı mihen* **(Şarkı 2/8)**

gözünü tut-:

1.) Gözünü kapatmak, karartmak; göremez hâle getirmek.

1.1. gözünü tut-:-*tu*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
*Rukebānın **gözünü tuttu** sevād-ı şeb-i tār* **(Müsebba 2/25)**

gözü(nün) yāşını sil-:

1.) Ağlatmamak; üzmekten vazgeçmek.

1.1. gözü(nün) yāşını sil-:
Ayrılık demleridir yanıma gel nāz etme
***Sil gözüm yāşını** ey dilber-i mümtāz etme* **(Gazel 189/1)**

gözyaşı:

1.) Gözyaşı bezlerinin salgıladığı, bazı etkilerle akan duru sıvı damlacıklarından her biri, yaş; eşk, sirişk.

1.1. gözyaşı:
Ser-fürū etmeyiz sākī-i dehre
***Gözyaşı** doludur peymānemizde* **(Şarkı 6/1)**

1.2. gözyaşı:-*dır*
Der-i lutfunda akan eşkimi taʾyīb etme
*ʿĀcizin **göz yaşıdır** şehd-i musaffā-yı ümīd* **(Kaside 46/45)**

1.3. gözyaşı:-*m, -a*
Kalmadı ağlayarak sanki iki dīdede nem
*Oldu **göz yaşıma** dem hātırıma gam müdgām* **(Müsebba 2/5)**

1.4. gözyaşı:-*m, -ı*
ʿAşkın beni uyutmuyor
***Göz yaşımı** kurutmuyor* **(Diğer 3/3)**

gözyaşı dök-:

1.) Ağlamak.

1.1. gözyaşı dök-:-*tük*
*Nice **göz yaşı döktük** eyledik yıllarca istirhām*
Nigāh-ı iltifāt-ı yāre şāyān olmadık gittik **(Gazel 109/2)**

1.2. gözyaşı dök-:-*tü, -m*
*O kadar **göz yaşı döktüm** ki dem-i firkatte*
Yedi deryā ona nisbetle birer şeb-nem idi **(Gazel 210/4)**

gubār:

1.) Toz.

1.1. gubār: (***mec.*** Kusur, kabahat).
***Gubār** etmez takarrür cevher üzere dürr-i nāb üzere*
Kusūrum var ise ʿafv et efendim nezd-i ʿālīde **(Gazel 205/4)**

1.2. gubār: (***mec.*** Gam, keder)
*Vech-i mirʾāt-ı musaffāya **gubār** el vermez*
Çekemez hātır-ı erbāb-ı hakīkat kederi **(Gazel 221/3)**

1.3. gubārı:-*ı* (***mec.*** Gam, keder)
*Getirme hātır-ı yāra **gubārı***
Zümre-i ʿuşşākın penāh-gāhıdır **(Diğer 4/6)**

gubār ol-:

1.) Toz olmak.

1.1. gubār ol-: (***mec.*** kaybolmak, ortalıkta görünmemek)
Yaklaşma nifāk ehli seni etsede ser-tāc
*Zīr-i kadem-i ehl-i hakīkatte **gubār ol*** **(Gazel 137/3)**

1.2. gubār ol-:-*ma, -y, -alım* (***mec.*** Kederlendirmek)
Bezm-i sohbette gönül dāğını şerh etmeyelim
*Hātır-ı enver-i ihvāna **gubār olmayalım*** **(Gazel 147/6)**

gubār-bār ol-:

1.) Tozlu olmak; ***tas.*** Günahkâr olmak, kesret hâlinde bulunmak.

1.1. gubār-bār ol-:-*(u)r*
*Bir vakit **olur** ki kalbe olur tek **gubār-bār***
Bir dem gelir ki olmaz olur bir tebār-bār **(Kıt'a 7/1)**

gubār-ı rāh:

1.) Yolunun tozu; ***mec.*** Huzuru, makamı, yanı (II. Abdülhamid Han için).

1.1. gubār-ı rāh:-*i, -n, -e*
***Gubār-ı rāhine** yüz sürmek ister gerçi dil ammā*
Beni bu maksadımdan dūr eden buʿd-ı merāhildir **(Kaside 38/34)**

gubār-ı reh-güzār:

1.) Geçilen yolun tozu.

1.1. gubār-ı reh-güzār:-*(ı)m, -dan*
*Nakş yapmaktan **gubār-ı reh-güzārımdan** bilir*
İsterim her şeb tavāf-ı kūyunu ammā rakīb **(Gazel 28/5)**

güç:

1.) Yapılması, başa çıkılması zor olan, emek isteyen; yorucu, zor, müşkül, çetin.

1.1. güç:
*Bir **güç** iştir çünkü tahsīl-i rızā-yı dilberān*
Der-kenār etmek dilersen dilrübā-yı zūra bak **(Gazel 106/4)**

1.2. güç:
***Güç** müdür bendesinin kalbini ihyā etmek*
Dem-i ʿĪsā gibidir nefha-i kudsiyyet-i Pīr **(Kaside 33/15)**

1.3. güç:

***Güç** değildir beni de nāʾil-i inʿām etmek*
Şīme-i ʿātıfetin eylemiş idmān-ı kerem **(Kaside 41/24)**

1.4. güçtür:-*tür*
Kulunu Hazreti Allah garīb eylemesin
Çekmeyen bilmez onu kürbet-i gurbet ***güçtür*** **(Kıt'a 14/2)**

gücen-:

1.) Birinin beklenilmeyen bir davranışı veya sözü karşısında kırgınlık duymak, darılmak.

1.1. gücenip:-*ip*
Fennī ***gücenip*** *kaşlarını çatmış o āfet*
Hiddetlenip etmiş gibi şemşīre teşebbüs **(Gazel 16/5)**

1.2. gücenme:-*me*
Beni menʿ etme ***gücenme*** *yüzün okşamadan*
ʿĀdet olmuş ʿurefā elde taşırlar çiçeği **(Gazel 229/3)**

1.3. gücenme:-*me*
***Gücenme** ʿarz-ı hālimden amān şevketli hünkārım*
Kerīmin āsitānı merciʿ-i efrād-ı sāʾildir **(Kaside 38/29)**

1.4. gücenme:-*me*
Sana suʾālim var niçin kaçarsın
***Gücenme** bu vazʿ-ı küstāhāneden* **(Şarkı 2/1)**

1.5. gücenmiş:-*miş*
Cürmüm ne ki Fennī bana dildār ***gücenmiş***
Şāyeste midir uslu bir insān ʿitāba **(Gazel 201/6)**

gufrān:

1.) Bağışlama, affetme.

1.1. gufrān:
ʿİsyān benim ***gufrān*** *anın*
Lutf u kerem ihsān anın **(Diğer 5/17)**

güftār:

1.) Söz, kelam.

1.1. güftār:
Doğrudan doğruya söz söylemede ʿaczin var
Sen bu ***güftār*** *ile şāʿir olacaksın heyhāt* **(Gazel 12/4)**

1.2. güftār:
Kulak tut her kelāma var ise gūşunda istiʿdād
Rümūz-ı sırr-ı hikmetten tehī ***güftār*** *yoktur yok* **(Gazel 105/39)**

1.3. güftārı:-*ı*
Rakībin tabʿı bed ***güftārı*** *bed evzāʿı beddir hep*
Evet fīʾl-i kerīhi mūcib-i nefy eder hep **(Gazel 7/1)**

1.4. güftārım:-*(ı)m*
Tabʿ-ı pākim müşkilāt-ı hikmetin hallālidir
Celbeder her yerde ***güftārım*** *mezīd rağbeti* **(Kaside 37/97)**

1.5. güftārımız:-*(ı)mız*
Doğrudur her vechile reftārımız ***güftārımız***
İstikāmetle ʿulüvv-i şān kazanmışlardanız **(Gazel 77/3)**

1.6. güftārından:-*(ı)n, -dan*
Nedir bu mürtekiblik rīş ü destārından ʿār eyle
Ne derdin vaʿz ederken kendi ***güftārından*** *ʿār eyle* **(Müseddes 1/22)**

güftār u kıyāfet:

1.) Söz ve görünüş.

1.1. güftār u kıyāfet:
Söyle Mevlāyı seversen bana hayret veriyor
Bu ne ***güftār u kıyāfet*** *bu ne reftār-behīn* **(Kaside 42/33)**

güftāra gel-:

1.) Söz söylemek, konuşmak.

1.1. güftāra gel-:-*dikçe*
Fem-i yāri temāşā eyledim ***güftāra geldikçe***
Yapılmış lāʾlden bir hokka gūyā dürr-i nāb üzre **(Gazel 193/2)**

güftāre gel-:

1.) Söze başlamak; söz söylemek, konuşmak.

1.1. güftāre gel-:-*dikçe*
Sen ey şīrīn-zebānım nāz ile ***güftāre geldikçe***
ʿIzāmım birbirinden ayrılır hep üstühān titrer **(Gazel 40/5)**

1.2. güftāre gel-:-*(i)r*
Nazar-ı şefkati cānsız cesede rūh verir
Taşa tevcīh-i hitāb eylese ***güftāre gelir*** **(Gazel 53/2)**

1.3. güftāre gel-:-*(i)r*
O zamān işte gönül yāresine çāre gelir
Nāzenīnim ne zamān nāz ile ***güftāre gelir*** **(Gazel 53/1)**

güher:

1.) Gevher, cevher, mücevher; değerli taşlar; ***mec.*** Cevher değerinde olan (kimse).

1.1. güher:
Eden sensin İlāhī seng-i hārādan ***güher*** *peydā*
Dil-i Fennīyi yā Rab pertev-i ʿaşkınla tenvīr et **(Kaside 4/8)**

1.2. güheri:-*i*
Ben gidersem aramaz mı beni yārān-ı vatan
Eder elbette teʾessür yitirenler ***güheri*** **(Gazel 221/5)**

1.3. güheri:-*i*
Pek mücessemdir anın māder-i sengīn ***güheri***
Līk kendisi değil dāhil-i silk-i ecsām **(Muamma 1/3)**

güher ol-:

1.) Cevher olmak; değerli olmak.

1.1. güher ol-:-*sun*
Dīdār-ı dil ü dīdeni pür-nūr u fer etsin
Ednā nazarıyla kara toprak ***güher olsun*** **(Gazel 134/3)**

1.2. güher ol-:-*sun*
Şefkatle eyle bir nazar dil ʿaşkına olsun makar
Hāk-i siyeh ***olsun güher*** *ʿaynü'l-hayāt olsun serāb* **(Kaside 20/25)**

güher-bār:

1.) Gevher yağdıran, cevher yüklü olan.

1.1. güher-bārına:-*ı, -n, -a*
Tutup engüşt-i ʿināyetle ederse tehzīz
Yağdırır gülün ***güher-bārına*** *bārān-ı kerem* **(Kaside 41/14)**

güher-efşān-ı kerem ol-:

1.) Lütuf cevherini saçmak.

1.1. güher-efşān-ı kerem ol-:-*sun*
Mevce-zen olduğu müddetçe bihār u enhār
Kabza-i himmeti ***olsun güher-efşān-ı kerem*** **(Kaside 41/57)**

gūk u gurāb:

1.) Kurbağa ve karga.

1.1. gūk u gurāb:-*tik, -imiz*
ʿAndelib-i seherin kaht-ı vücūdundandır
*İstimāʿ-ı nagāmı **gūk u gurāb** ettiğimiz* **(Gazel 73/5)**

gül-:

1.) Hoşa giden veya tuhaf karşılanan olaylar, durumlar karşısında, genellikle sesli bir biçimde duyguları açığa vurmak; mutlu, sevinçli olmak.

1.1. güldü:-*dü*
*Sūfī-i merkeb-süvārı her gören **güldü** dedi*
Sıçramış binmiş bakın hayvān hayvān üstüne **(Gazel 181/6)**

1.2. güldükçe:-*dükçe*
Māh alıp pertev-i hurşīd-i cemālinden tāb
*Yanağından dökülürdü hani **güldükçe** gülāb* **(Müsebba 2/50)**

1.3. güler:-*(e)r*
Tebeddül eyledi etvār-ı felek
*Ağlar mısın **güler** misin ne dersin* **(Şarkı 5/1)**

1.4. güler:-*(e)r*
Taʿayyün etmiyor ifrīt ü melek
*Ağlar mısın **güler** misin ne dersin* **(Şarkı 5/2)**

1.5. güler:-*(e)r*
Çeşm-i imʿān ile bak şu ahvāle
*Ağlar mısın **güler** misin ne dersin* **(Şarkı 5/4)**

1.6. güler:-*(e)r*
Bīgānelik yapsa yār-ı kadīmin
*Ağlar mısın **güler** misin ne dersin* **(Şarkı 5/6)**

1.7. güler:-*(e)r*
Belli değil ziyānımız kārımız
*Ağlar mısın **güler** misin ne dersin* **(Şarkı 5/13)**

1.8. güler:-*(e)r*
Gāh ümīd verir gāh eder nāz
*Ağlar mısın **güler** misin ne dersin* **(Şarkı 5/10)**

1.9. güler:-*(e)r*
Bilmiyoruz nedir ʿömrün gāyesi
*Ağlar mısın **güler** misin ne dersin* **(Şarkı 5/12)**

1.10. güler:-*(e)r*
***Güler** ben ağladıkça kanlı yaş döktükçe dīdemden*
O şūhun meşrebinde gāliba insāf yoktur yok **(Gazel 108/3)**

1.11. gülme:-*me*
***Gülme** şu ʿālem-i fānīde hazīnü'l-kalb ol*
Nāʾil-i rahmet eder vazʿ-ı hazīnāne seni **(Gazel 230/5)**

1.12. gülmeden:-*me, -den*
***Gülmeden** maksūdun ey dil yāri güldürmek midir*
Būs edip ruhsārım tekrār güldürmek midir **(Gazel 54/1)**

1.13. gülmememi:-*me, -me, -m, -i*
*Dedi sık sık ne sorarsın şu benim **gülmememi***
Söyle noldun dedim ey gonca dehen gülmezsin **(Müfret 20/1)**

1.14 gülmesin:-*me, -sin*
Mātem etsin bir zamān bāğ-ı bahār-ı ʿālemin
***Gülmesin** rūy-ı çemen eşcār ü ezhār ağlasın* **(Gazel 250/4)**

1.15. gülmez:-*mez*
*Mevsimi gelmeden açılıp **gülmez** gül*
Nābecādır sırasız bir işi taʿcīl etmek **(Gazel 117/2)**

1.16. gülmezdir:-*mez, -dir*
Sīnemizi yaralıyor yārimiz
***Gülmezdir** bu gülşende hārımız* **(Şarkı 5/7)**

1.17. gülmezsin:-*mez, -sin*
Dedi sık sık ne sorarsın şu benim gülmememi
*Söyle noldun dedim ey gonca dehen **gülmezsin*** **(Müfret 20/1)**

gül:

1.) Gül ağacının katmerli, genellikle kokulu olan çiçeği.

1.1. gül:
Revnak-ı gülzār-ı çarha etme katʿā iltifāt
***Gül** kurur sünbül çürür āhir kalır gülşen garīb* **(Gazel 6/9)**

1.2. gül:
Nedir bu parlayış gökten mi indin ay mısın yoksa
*Nedir bu penbe ruhlar **gül** müsün gülşen misin kāfir* **(Gazel 39/3)**

1.3. gül:
Yār eliyle taş atsa gül kadar etmez eser
*Cismime ağyār elinde **gül** dokunsa hār olur* **(Gazel 50/2)**

1.4. gül:
*Yār eliyle taş atsa **gül** kadar etmez eser*
Cismime ağyār elinde gül dokunsa hār olur **(Gazel 50/2)**

1.5. gül:
*Mevsimi gelmeden açılıp gülmez **gül***
Nābecādır sırasız bir işi taʿcīl etmek **(Gazel 117/2)**

1.6. gül:
Ey dil sana ol gonca ne gün açılacaktır
*Āyā ne zamān **gül** gibi handān olacaksın* **(Gazel 131/4)**

1.7. gül:
***Gül** rūyunu gördükçe utansın da kızarsın*
Sünbül ki göre rūyunu gülden beter olsun **(Gazel 134/2)**

1.8. gül:
Hāline elleri bülbül gibi āgāh etme
*Himmet-i pīre sığın **gül** gibi kan ağla gönül* **(Gazel 135/4)**

1.9. gül:
*Sen gül oyna **gül** gibi eşkimden etme ictināb*
Dāne-i dürdür ki takdīm eylerim sultānıma **(Gazel 199/4)**

1.10. gül:
Şerminden ʿarak-rīz oluyor cebhe-i pākin
*Hācet mi kalır **gül** var iken reşş-i gülāba* **(Gazel 201/2)**

1.11. gül:
*Her hāra bedel **gül** yetişir güller olur cān*
Feyz-i nazarın arz-ı gülistāna düşerse **(Gazel 202/3)**

1.12. gül:
*Benzin atsın revnak-ı dīdārına baksın da **gül***
Gamzesin görsün değişsin yāsemen sīmāsını **(Gazel 219/7)**

1.13. gül:
*Al giyinmiş lāle-ruhsārım açılmış **gül** gibi*
Zihnimi ammā perīşān eyledi kākül gibi **(Gazel 228/1)**

1.14. gül:
Bu sūziş eyledi bāğ-ı bahār-ı ʿālemi dilhūn
***Gül** ağlar sünbül ağlar bülbül ağlar gülsitān ağlar* **(Gazel 249/4)**

1.15. gül:
*Edersin hārdan **gül** nah-i yābisden semer peydā*
Dil-i Fennīyi yā Rab kābil-i feyz ü muhabbet kıl **(Kaside 4/7)**

1.16. gül:
Senden eyā Şāh-ı rusül eyler tederrüs ʿakl-ı kül
*Vechin terinden geldi **gül** gülden zuhūr etti gülāb* **(Kaside 20/19)**

1.17. gül:
*Bir **gül** koparan şevk ile gülzār-ı fenādan*
Pür-yāre bulur sīnesini hār-ı habādan **(Kaside 50/1)**

1.18. gül: (***mec.*** Allah'tan gayrıları)
Bāğ-bānı bilmedir bu bāğa gelmekten ʿarz
*Başka bir maksūdumuz yok **gül** gibi sünbül gibi* **(Gazel 228/3)**

1.19. gül:
Bāğ-bān eyler seni reyyān-cū-yı merhamet
***Gül** gibi sabr eyle feryād eyleme bülbül gibi* **(Gazel 228/4)**

1.20. gül: (***mec.*** İlim, irfan sahibi kimseler)
Gülşen-i ʿirfāna sevk et Fennīyā evlādını
***Gül** yetiştir gül getir meydāna şāh-ı gül gibi* **(Gazel 228/5)**

1.21. gül: (***mec.*** İlim, irfan sahibi kimseler)
Gülşen-i ʿirfāna sevk et Fennīyā evlādını
***Gül** yetiştir gül getir meydāna şāh-ı gül gibi* **(Gazel 228/5)**

1.22. gül: (***mec.*** Sevgili)
Kuş olup ötemedim
***Gül** ile yatamadım* **(Diğer 1/3)**

1.23. gül: (***mec.*** Sevgili)
ʿĀşıka neş'e verir seng-i cefā-yı maʿşūk
*Hār-ı **gül** gül görünür bülbül-i şeydā gözüne* **(Gazel 195/2)**

1.24. gül: (***mec.*** Sevgili)
*Kuş olup ötemedim **gül** ile yatamadım*
Bir mevkīʿ tutamadım ehl-i kemāl içinde **(Gazel 203/2)**

1.25. gül: (***mec.*** Sevgili)
*Koklarım **gül** yerine gonca-ter*
Sağlık olsun bakalım sultānım **(Şarkı 9/12)**

1.26. gülde:-*de* (***mec.*** Sevgili)
Yaşmağın bozmaz idi bülbülün āmācında
Olmasa gülde dahi nebzece sevdā kokusu **(Gazel 238/6)**

1.27. gülden:-den
Senden eyā Şāh-ı rusül eyler tederrüs ʿakl-ı kül
*Vechin terinden geldi gül **gülden** zuhūr etti gülāb* **(Kaside 20/19)**

1.28. gülden:-*den*
***Gülden** de nezāketli görün dīde-i yāre*
Aʿdāya gelince değişip meşreb-i hār ol **(Gazel 137/4)**

1.29. gülden:-*den*
Gül rūyunu gördükçe utansın da kızarsın
*Sünbül ki göre rūyunu **gülden** beter olsun* **(Gazel 134/2)**

1.30. güle:-*e*
Bī-bakā bildiğimiz yār ile yār olmayalım
***Güle** meyletmeyelim bülbül-ı zār olmayalım* **(Gazel 147/1)**

1.31. güle:-*e*
Bana cevreylemekle yār iken ağyār olur sanma
***Güle** āb-ı mükedder sepmek ile hār olur sanma* **(Gazel 194/1)**

1.32. güle:-e
***Güle** ʿāit değil elhānı o mürg-i seherin*
Gülşen hüsnünü takdīs ediyor bülbül-i zār **(Kaside 43/31)**

1.33. güller:-*ler*
*ʿĀrız-ı rengīnine gülşende **güller** imrenir*
Kākül-i şeb-fāmına şebbūlar eyler ser-fürū **(Gazel 176/2)**

1.34. güller:-*ler*
Letāfet kesb eder rūyun ʿarakla pür-nem oldukça
*Tarāvet-yāb olur gülşende **güller** şebnem oldukça* **(Gazel 200/1)**

1.35. güller:-*ler*
*Her hāra bedel gül yetişir **güller** olur cān*
Feyz-i nazarın arz-ı gülistāna düşerse **(Gazel 202/3)**

1.36. gül: -*ler*
Al giyin allar kuşan ruhsār-ı gül-gūnun gibi
***Güller** istikbāle çıksın verd-i handānım sana* **(Gazel 2/2)**

1.37. gül:-*i, -ken* (***mec.*** Sevgili)
***Gül iken** gülşen-i ʿālemde sarardım soldum*
Döndü evrāk-ı hazāna ruh-ı ālım demedim **(Gazel 154/3)**

1.38. güllere:-*ler, -e*
***Güllere** haddini bildirmek için bağda yār*
Koparır berk-i gülü ʿārız-ı rengīne tutar **(Gazel 49/3)**

1.39. gülü:-*ü*
Ne vehn ʿārız olur kāmile nākıs demeden
***Gülü** eyler mi diken ismini tebdīl etmek* **(Gazel 117/3)**

1.40. gülün:-ün
Tutup engüşt-i ʿināyetle ederse tehzīz
*Yağdırır **gülün** güher-bārına bārān-ı kerem* **(Kaside 41/14)**

1.41. gülün:-*ün* (***mec.*** Sevgili)
Esmemiş bağçe-i hüsnünde bī-gāne sabā
*Düşmemiş pençe-i hāra o **gülün** gülşeni pāk* **(Gazel 116/2)**

1.42. gül: -*ün*
*Endīşe-i vaslınla **gülün** rengi kızarmış*
Efzāyiş-i ʿaşkınla günün benzi sararmış **(Gazel 92/1)**

<u>gül çehre:</u>

1.) Gül yüz; ***mec.*** Gül yüzlü sevgili.

1.1. gül çehre:-*y, -e*
*Bilirim āhım o **gül çehreye** teʾsīr etmez*
Bülbülün nālişi reng-i gülü tağyīr etmez **(Gazel 71/1)**

<u>gül fidan:</u>

1.) Gül fidanı; ***mec.*** Sevgili.

1.1. gül fidan:
Açıl ey nahl-i nāzım nāz ile meyl-i kıyām eyle
*Gözü bu köhne bāğ-ı ʿālemin bir **gül fidan** görsün* **(Gazel 159/4)**

<u>gül fidānı:</u>

1.) Yeni yetişen, taze gül ağacı; ***mec.*** Sevgili.

1.1. gül fidānı:-*m*
Cūy-ı eşkim dökeyim pāyine reyyān olsun
***Gül fidānım** büyüsün serv ile seyyān olsun* **(Gazel 169/1)**

<u>gül gonca:</u>

1.) Gonca gül; gülün açılmamış hâli; ***mec.*** Sevgili.

1.1. gül gonca:-*y, -ı*
*O **gül goncayı** gördükçe her dem küşāde-rū*
İʿāde-i ʿahd-i ʿunfüvān etmek isterim **(Gazel 157/4)**

<u>gül ol-:</u>

Gül gibi olmak; ***mec.*** Sevgili, sevilen bir kimse olmak.

1.1. gül ol-:

Yakışmaz bir sıfattır dilşikenlik tabʿ-ı merdāne
*Bu gülşende **gül ol** hār olma çeşm-i andelībāne* **(Müsebba 1/15)**

gül topla-:

1.) Gül toplamak; ***mec.*** Ulaşmak, kavuşmak.

1.1. gül topla-:*-y, -a, -maz*
***Gül toplayamaz** eylemeyen hāra teşebbüs*
Hāhiş-ger olan vasla sitemden hazer etmez **(Gazel 15/4)**

gül yüz:

1.) Gül (gibi güzel) yüz (sevgili için).

1.1. gül yüz:*-ü, -n, -e*
*Batmasın **gül yüzüne** hār-ı nigāh-ı rukabā*
Gülşen-i behçetini görmesin aslā bir kes **(Gazel 91/2)**

gül yüzlü:

1.) Gül yüzlü (sevgili).

1.1. gül yüzlü:
*Beni **gül yüzlü** halīlimden uzak eyleyenin*
Dilerim gülşen-i ʿālemde yeri nār olsun **(Gazel 161/3)**

gülāb:

1.) Gül suyu.

1.1. gülāb:
Senden eyā Şāh-ı rusül eyler tederrüs ʿakl-ı kül
*Vechin terinden geldi gül gülden zuhūr etti **gülāb*** **(Kaside 20/19)**

1.2. gülāb:
Māh alıp pertev-i hurşīd-i cemālinden tāb
*Yanağından dökülürdü hani güldükçe **gülāb*** **(Müsebba 2/50)**

gülāb u nesrīn:

1.) Gül ve gül suyu.

1.1. gülāb u nesrīn:
Biri bir kāse sudur diğeri bir deste giyāh
*ʿAnberīn zülfüne nisbetle **gülāb** u nesrīn* **(Kaside 42/32)**

gülāb-ı mihr:

1.) Aşk, sevda gülünün suyu.

1.1. gülāb-ı mihr:
Benim ol gonca-i gülşen-tırāz-ı ʿaşk-ı cānān kim
***Gülāb-ı mihr** eder dāʿim tereşşüh hāb-gāhımdan* **(Gazel 245/4)**

gulām-ı āsitān-ı şāh-ı merdān ol-:

1.) Yiğitler şahının (Hz. Ali) eşiğinde köle olmak.

1.1. gulām-ı āsitān-ı şāh-ı merdān ol-:*-ma, -sın*
Muhibb-i hānedan-ı fahr-ı ʿālemdir kulun Fennī
***Gulām-ı āsitān-ı Şāh-ı Merdān olmasın** nolsun* **(Kaside 8/12)**

gül-berk-i handān:

1.) Gülen (açan) gül yaprağı; sevgili.

1.1. gül-berk-i handān:*-(ı)m*
Hangi semtin gül-sitānından edilsin cüst ü cū
*Koklamak istersem ey **gül-berk-i handānım** seni* **(Gazel 224/5)**

gülbün-i firdevs:

1.) Cennet bahçesi, cennetteki gül bahçesi.

1.1. gülbün-i firdevs:*-in*
Hüzn ile geldi bir melek tārīhini zabt etmeğe
*Şaʿbān Efendi **gülbün-i Firdevsin** oldu zāʾiri* **(Tarih 5/3)**

gül-bū-yı muhabbet:

1.) Sevdanın, aşkın gül kokusu.

1.1. gül-bū-yı muhabbet:
*Fennīyā sīnede **gül-bū-yı muhabbet** bākī*
Süzülüp çıksa da mīnā-yı bedenden rūhum **(Gazel 243/11)**

gül-çehre:

1.) Gül yüzlü (sevgili).

1.1. gül-çehre:
*Beni şīrīn-mezāk eylersen ey **gül-çehre** vuslatla*
Şurūb-ı gül gibi şekerlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/2)**

1.2. gül-çehreye:*-y, -e*
Hal ederse gire vuslatı tavʿan etsin
*Pek sıkıştırma ol **gül-çehreye** ibrām etme* **(Gazel 185/5)**

gülçīn ol-:

1.) Gül toplayıcısı olmak, gül dermek.

1.1. gülçīn ol-:*-(u)r, -um*
Neyyir-i ʿātıfetin fer verir inşāallah
Olurum** sahn-ı gülistān-ı emelde **gülçīn **(Kaside 42/22)**

gül-dehen:

1.) Gül ağızlı; ağzı gül gibi olan (sevgili).

1.1. gül-dehenim:*-(i)m*
Söyle Mevlāyı seversen yerimi hār etme
*Söyle ey **gül-dehenim** işve-gerim noldu sana* **(Gazel 1/4)**

güldür-:

1.) Gülmesine sebep olmak, gülmesini sağlamak, sevindirmek.

1.1. güldür:
Gidelim ağlayarak çāk-i girībān edelim
*Bizi de **güldür** amān ey gül-i handān diyelim* **(Gazel 148/3)**

1.2. güldür:
Tevhīdi ʿayān bildir ey rahmeti bol Mevlā
*Maksūdumu ver **güldür** ey rahmeti bol Mevlā* **(Kaside 11/1)**

1.3. güldürmedi:*-me, -di*
Çekerim bār-ı gamı böyle otuz kırk senedir
*Bana yüz vermedi **güldürmedi** hālā devrān* **(Kaside 45/13)**

1.4. güldürmek:*-mek*
*Gülmeden maksūdun ey dil yāri **güldürmek** midir*
Būs edip ruhsārım tekrār güldürmek midir **(Gazel 54/1)**

1.5. güldürmek:*-mek*
Gülmeden maksūdun ey dil yāri güldürmek midir
*Būs edip ruhsārım tekrār **güldürmek** midir* **(Gazel 54/1)**

1.6. güldürmek:*-mek*
Gonca-i raʿnā gibi çāk-i girībāndan garaz
*Yāri **güldürmek** midir ağyārı güldürmek midir* **(Gazel 54/2)**

1.7. güldürmek:*-mek*
Gonca-i raʿnā gibi çāk-i girībāndan garaz
*Yāri güldürmek midir ağyārı **güldürmek** midir* **(Gazel 54/2)**

1.8. güldürmek:*-mek*
Mācerā-yı bezm-i ahbābı tezekkürden merām
*Hāce Nasreddīn gibi huzzārı **güldürmek** midir* **(Gazel 54/3)**

1.9. güldürmek:-*mek*
Müstemiʿ yokken bu türlü hokkabazlıklar nedir
Niyyetin yoksa kuru dīvan ***güldürmek*** *midir* **(Gazel 54/4)**

1.10. güldürmek:-*mek*
Nā-şenīde bir gazel tarh eyledin Fennī yine
Maksadın bundan Cenāb-ı yāri ***güldürmek*** *midir* **(Gazel 54/5)**

1.11. güldürmek: -*mek*
ʿĀleme yā Rab celālinle tecellīden murad
Müslümānın hāline küffārı ***güldürmek*** *midir* **(Gazel 54/6)**

1.12. güldürmelidir:-*meli, -dir*
Neşʾe-i cām-ı mülākāt ile ***güldürmelidir***
Dīdeden eşk-i tahassür cereyān eylemeden **(Gazel 170/5)**

1.13. güldürür:-*(ü)r*
Her nedense merdüm-i huşyāre rū vermez felek
Güldürür *az bir zamān nādān-ı bī-sermāyeyi* **(Gazel 113/2)**

gül-fem:

1.) Gül ağız; gül gibi güzel ve kırmızı ağızlı (sevgili).

1.1. gül-fem:
Niçin ***gül-fem*** *açılmaz gonca ruhlar ibtisām etmez*
Sana kimler dokundu verd-i handānım niçin küstün **(Gazel 133/2)**

1.2. gül-fem:
Fennī-i şīrīn-makālim nüktedānım söylesin
Mat ederdim bülbülü tūtīyi ol ***gül-fem*** *dese* **(Gazel 166/9)**

gül-femin(i) aç-:

1.) Gül ağzını açmak; konuşmak.

1.1. gül-femin(i) aç-:-*in*
Gül femin açıp *tekellüm eyledikçe nāz ile*
Gülşenin ebkem bıraksın bülbül-i gūyāsını **(Gazel 219/6)**

gül-gūn-ı kıyāfet:

1.) Gül renkli görünüş (beden).

1.1. gül-gūn-ı kıyāfet:
Gün olur reng-i ʿizārın solar ey şūh elbet
Deme rūyumda bu ***gül gūn-ı kıyāfet*** *bākī* **(Gazel 243/6)**

gül-i ahbāb:

1.) Dost olan gül (sevgili).

1.1. gül-i ahbāb:-*da*
Anladım būy-ı sadākat yok ***gül-i ahbābda***
Bī-vefālar gülşeninden infikāk etsem gerek **(Tahmis 8/15)**

1.2. gül-i ahbāb:-*da*
Anladım būy-ı sadākat yok ***gül-i ahbābda***
Bī-vefālar gülşenden infikāk etsem gerek **(Gazel 248/5)**

gül-i beyzā:

1.) Beyaz gül.

1.1. gül-i beyzā:
Teşneyim cāh-ı zen-haddānını istişmāma
Maraz-ı kalbe devādır ***gül-i beyzā*** *kokusu* **(Gazel 238/3)**

gül-i handān:

1.) Gülen, açılmış gül (sevgili).

1.1. gül-i handān:
Sevme hercāyi güzel āfet revān ise de
Başına takma belāyı ***gül-i handān*** *ise de* **(Kıt'a 23/1)**

1.2. gül-i handān:
Gidelim ağlayarak çāk-i girībān edelim
Bizi de güldür amān ey ***gül-i handān*** *diyelim* **(Gazel 148/3)**

gül-i raʿnā:

1.) İçi sarı, dışı kırmızı olan hoş kokulu gül.

1.1. gül-i raʿnā:-*y, -ı*
ʿAnber ü miskin şikest eyler revācın būy-ı dost
Şerm-sār eyler ***gül-i raʿnāyı*** *reng-i rūy-ı dost* **(Gazel 13/1)**

1.2. gül-i raʿnā:
Mümkün oldukça sakın hār-ı nigehden kendini
Ey ***gül-i raʿnā*** *tehī zannetme sen bu gülşeni* **(Gazel 218/6)**

1.3. gül-i raʿnā: (***mec.*** İçi kan ağlayan, dışı sararıp solan; âşık şair Fennî).
Taşırdın baş için gūyā ***gül-i raʿnā*** *yār idim evvel*
Sana ez-cān ü dil ey verd-i raʿnā yār idim evvel **(Tahmis 3/2)**

gül-i rengīn et-:

1.) Hoş, parlak gül hâline getirmek.

1.1. gül-i rengīn et-:-*eyim*
Cismini kıble ile bir ***gül-i rengīn edeyim***
Üşüdükçe alayım koynuma teshīn edeyim **(Müsebba 2/30)**

gül-i ruhsār:

1.) Gül yüzlü, yanaklı (sevgili).

1.1. gül-i ruhsār:-*ı*
Nesīm etmez o ***gül-i ruhsārı*** *īkāz*
Seherde āhım eyler yāri īkāz **(Gazel 99/1)**

1.2. gül-i ruhsār:-*ı*
Fennīyā ağlayıp ağlatma o ***gül-i ruhsārı***
Etme kābil ise ey merd-i sühan-sāz etme **(Gazel 189/5)**

gül-i ter:

1.) Taze gül; ***mec.*** Genç ve güzel sevgili.

1.1. gül-i ter:
Teşneyim cāh-ı zen-haddānını istişmāma
Misk-i ezfer ***gül-i ter*** *ʿanber-i sārā kokusu* **(Gazel 238/3)**

1.2. gül-i ter:
Tutmadan ey ***gül-i ter*** *dāmenini pençe-i hār*
Etmeden çehreni tağyīr-i gubār-ı enzār **(Müsebba 2/7)**

gülistān:

1.) Bahçe, gül bahçesi.

1.1. gülistān:
Zen-i dünyāya gönül bağlama sultān ise de
Bezm-i nādāna ayak basma ***gülistān*** *ise de* **(Kıt'a 6/1)**

1.2. gülistānda:-*da* (***mec.*** Dünya)
Dilā bülbül gibi āh dem-ā-demden nedir maksūd
Meğer bu ***gülistānda*** *sākin-i beytʾl-hüzünsün sen* **(Gazel 247/5)**

gülistān eyle-:

1.) Gül bahçesine çevirmek.

1.1. gülistān eyle-:
Teveccühle dil-i gam-perverānı ***gülistān eyle***
Tebessümle ser-ā-ser kāʾinatı bostān eyle **(Gazel 178/1)**

gül-ʿızār:

1.) Gül yanaklı (sevgili).

1.1. gül-ʿızārım:-*(ı)m*
Bana sensiz safā-bahş olmuyor leyl ü nehārım gel
*Yeter ağlatma artık **gül-ʿızārım** nazlı yārim gel* **(Müsebba 3/2)**

güller gibi açıl-:

1.) Güllerin açılması gibi kendini belli etmek, aşkını ortaya koymak.

1.1. güller gibi açıl-:
*Öpüp destin **açıl güller gibi** çāk-ı girībān et*
Huzūr-ı Pīrde ey nāme nāmım dermeyān eyle **(Gazel 178/8)**

gülşen:

1.) Gül bahçesi, gülistan, gülzar.

1.1. gülşen:
Bī-bakā bir verd için āh-ı hezār etmek değil
*Mahbes-i hicrānı bir **gülşen** tahayyüldür hüner* **(Gazel 37/2)**

1.2. gülşen:
*Kökünden sökmedikçe hārı hāristān olur **gülşen***
Cezā-yı müstehakkın görmedikçe eşkıyā artar **(Gazel 59/3)**

1.3. gülşen:
Ey gonca-ı ümīd bütün ʿālemi gezsen
*Gülzār-ı sadākat gibi **gülşen** bulamazsın* **(Gazel 128/3)**

1.4. gülşen:
Güle ʿāit değil elhānı o mürg-i seherin
***Gülşen** hüsnünü takdīs ediyor bülbül-i zār* **(Kaside 43/32)**

1.5. gülşen: (***mec.*** Sevgilinin bulunduğu yer)
Revnak-ı gülzār-ı çarha etme katʿā iltifāt
*Gül kurur sünbül çürür āhir kalır **gülşen** garīb* **(Gazel 6/9)**

1.6. gülşen:
Nedir bu parlayış gökten mi indin ay mısın yoksa
*Nedir bu penbe ruhlar gül müsün **gülşen** misin kāfir* **(Gazel 39/3)**

1.7. gülşende:-*de*
Letāfet kesb eder rūyun ʿarakla pür-nem oldukça
*Tarāvet-yāb olur **gülşende** güller şebnem oldukça* **(Gazel 200/1)**

1.8. gülşende:-*de*
*ʿĀrız-ı rengīnine **gülşende** güller imrenir*
Kākül-i şeb-fāmına şebbūlar eyler ser-fürū **(Gazel 176/2)**

1.9. gülşende:-*de* (***mec.*** Dünya)
Yalnız bir sen misin bülbül yeter bu āh u zār
*Var mı bu **gülşende** hiç āzürde-hār olmadık* **(Kıt'a 16/2)**

1.10. gülşende:-*de* (***mec.*** Dünya)
Yakışmaz bir sıfattır dilşikenlik tabʿ-ı merdāne
*Bu **gülşende** gül ol hār olma çeşm-i andelībāne* **(Müsebba 1/15)**

1.11. gülşende:-*de* (***mec.*** Dünya)
Sīnemizi yaralıyor yārimiz
*Gülmezdir bu **gülşende** hārımız* **(Şarkı 5/7)**

1.12. gülşenden:-*den*
Anladım būy-ı sadākat yok gül-i ahbābda
Bī-vefālar gülşenden infikāk etsem gerek **(Gazel 248/5)**

1.13. gülşene:-*e*
Mevsim-i sayf erişip geçmiş iken mevsim-i gül
*Goncalar tāzelenip **gülşene** zīnet geliyor* **(Kaside 48/4)**

1.14. gülşeni:-*i*
Esmemiş bağçe-i hüsnünde bī-gāne sabā
*Düşmemiş pençe-i hāra o gülün **gülşeni** pāk* **(Gazel 116/2)**

1.15. gülşeni:-*i*
Mümkün oldukça sakın hār-ı nigehden kendini
*Ey gül-i raʿnā tehī zannetme sen bu **gülşeni*** **(Gazel 218/6)**

1.16. gülşenin:-*in*
Gül femin açıp tekellüm eyledikçe nāz ile
***Gülşenin** ebkem bıraksın bülbül-i gūyāsını* **(Gazel 219/6)**

1.17. gülşeninden:-*i, -n, -den*
Anladım būy-ı sadākat yok gül-i ahbābda
*Bī-vefālar **gülşeninden** infikāk etsem gerek* **(Tahmis 8/15)**

gülşen eyle-:

1.) Gül bahçesine dönüştürmek.

1.1. gülşen eyle-:-*r, -im*
Her ne semte gitsem gönül mülkünü
*Hayāl-i rūyunla **gülşen eylerim*** **(Şarkı 1/1)**

gülşen kıl-:

1.) Gül bahçesi hâline getirmek; ***mec.*** Sevinç ve huzur veren yer hâline getirmek.

1.1. gülşen kıl-:-*(a)r, -sın*
*Ger istersen ahıllāya **kılarsın** külhanı **gülşen***
Ki hükmün nārdan āb ābdan nīrān eder peydā **(Kaside 4/4)**

Gülşenī:

1.) "İbrahim Gülşenî (ö. 940/1534); Halvetiye-Gülşeniye tarikatının kurucusu olan bir mutasavvıf ve şair" ile birlikte bu tarikat kastedilmektedir (Azamat, 2000: 301).

1.1. Gülşenīyim:-*y, -im*
Naʿramı gūş eyleyen sūfī beni taʿn etmesin
***Gülşenīyim** bāğ-ı ʿaşkın bülbül-i gūyāsıyım* **(Kaside 35/10)**

gülşen-i ʿālem:

1.) Dünya bahçesi; dünya.

1.1. gülşen-i ʿālem:-*de*
*Gül iken **gülşen-i ʿālemde** sarardım soldum*
Döndü evrāk-ı hazāna ruh-ı ālım demedim **(Gazel 154/3)**

1.2. gülşen-i ʿālem:-*de*
Beni gül yüzlü halīlimden uzak eyleyenin
*Dilerim **gülşen-i ʿālemde** yeri nār olsun* **(Gazel 161/3)**

gülşen-i ʿālemde ol-:

1.) Dünyadaki gül bahçesinde bulunmak; ***mec.*** İyi huyların bulunduğu yerde olmak.

1.1. gülşen-i ʿālemde ol-:
*Gel ol bu **gülşen-i ʿālemde** hālī kal dikenlikten*
Kibir Allaha mahsūstur tevakkī eyle benlikten **(Müseddes 1/18)**

gülşen-i behçet:

1.) Güzellik bahçesi.

1.1. gülşen-i behçet:-*i, -n, -i*
Batmasın gül yüzüne hār-ı nigāh-ı rukabā
***Gülşen-i behçetini** görmesin aslā bir kes* **(Gazel 91/2)**

gülşen-i dehr:

1.) Devrin gül bahçesi, âlem bahçesi; dünya.

1.1. gülşen-i dehr:-*e*
***Gülşen-i dehre** kudūmundan haber versin sabā*
Ser-fürū etsin benefşe gonca raʿnālanmasın **(Gazel 171/3)**

gülşen-i fazl u maʿārif:

1.) İlim ve fazilet bahçesi.

1.1. gülşen-i fazl u maʿārif:-*te*
Gülşen-i fazl u maʿārifte *şakır bülbül idim*
Feleğin sillesi susturdu beni eyledi lāl **(Kaside 40/37)**

gülşen-i gam-şiken ü vuslat:

1.) Gam kıran, kederi yok eden sevgiliye kavuşma bahçesi.

1.1. gülşen-i gam-şiken ü vuslat:-*ı*
Basmasa nezdine ağyār-ı bed-efkār kadem
Gülşen-i gam-şiken ü vuslatı *bī-hār olsa* **(Gazel 184/3)**

gülşen-i hüsn:

1.) Güzellik bahçesi.

1.1. gülşen-i hüsn:-*ün, -ü*
Yebes-i firkate uğratma nihāl-i emeli
Gülşen-i hüsnünü *devrān-ı hazān eylemeden* **(Gazel 170/3)**

1.2. gülşen-i hüsn:-*(ü)n, -de, -ki*
Etmeden çehreni tağyīr-i gubār-ı enzār
Geçmeden ***gülşen-i hüsnündeki*** *zīnetli bahār* **(Müsebba 2/8)**

gülşen-i ʿirfān:

1.) İlim, irfan bahçesi.

1.1. gülşen-i ʿirfān:-*a*
Gülşen-i ʿirfāna *sevk et Fennīyā evlādını*
Gül yetiştir gül getir meydāna şāh-ı gül gibi **(Gazel 228/5)**

gülşen-i meşreb:

1.) Tabiat, huy bahçesi.

1.1. gülşen-i meşreb:-*(i)m, -e*
Gülşen-i meşrebime *reng-i tarāvet gelsin*
Kuvve-i nātıkama tāze talākat gelsin **(Müsebba 2/55)**

gülşen-i nüzhet-fezā:

1.) Gönül açan, gönlü ferahlatan gül bahçesi.

1.1. gülşen-i nüzhet-fezā:-*lar*
Yoktur ammā hiç birinde Fennīyā reng-i bakā
Cennet-āsā ***gülşen-i nüzhet-fezālar*** *görmüşüz* **(Gazel 78/9)**

gülşenin zīneti:

1.) Gül bahçesinin süsü.

1.1. gülşenin zīneti:-*dir*
Gülşenin zīnetidir bülbül-i şīrīn nağamāt
Meclisin şaʿşaʿası merd-i sühāndān iledir **(Gazel 32/2)**

gülsitān:

1.) Gül bahçesi.

1.1. gülsitān:
Bu sūziş eyledi bāğ-ı bahār-ı ʿālemi dilhūn
Gül ağlar sünbül ağlar bülbül ağlar gülsitān ağlar **(Gazel 249/4)**

1.2. gülsitānın:-*ın*
Çekilmiş ehl-i dilber hep tehī kāşāneler kalmış
Hezārānı uçup bu gülsitānın lāneler kalmış **(Gazel 94/1)**

1.3. gül-sitānından:-*ın, -dan*
Hangi semtingül-sitānından edilsin cüst ü cū
Koklamak istersem ey gül-berk-i handānım seni **(Gazel 224/5)**

gülü eller(in) kokla(ması):

1.) Gülü yabancıların, başkalarının koklaması; ***mec.*** Sevgiliye yabancıların, başkalarının (rakib*lerin) yakın olması.

1.1. gülü eller(in) kokla(ması):
El sever dilberi buhtānı bize āʾittir
Gülü eller koklar biz gam-ı hārın çekeriz **(Gazel 72/4)**

gülüm:

1.) Sevgiliye bir hitap sözü.

1.1. gülüm:
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel
Cemālin nūruna zülf-i siyāhı eyleyip perde **(Müsebba 3/4)**

1.2. gülüm:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel **(Müsebba 3/7)**

1.3. gülüm:
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel
Dem-ā-dem ayrılık ālāmı teʿsīr eyliyor cāna **(Müsebba 3/11)**

1.4. gülüm:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel **(Müsebba 3/14)**

1.5. gülüm:
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel
Girīzān olma benden cism içinde ʿayn-ı cānımsın **(Müsebba 3/18)**

1.6. gülüm:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel **(Müsebba 3/21)**

gülünç eyle-:

1.) Gülünecek, alay edilecek duruma sokmak; tuhaf, komik hâle getirmek.

1.1. gülünç eyle-:-*me*
Yüzüme urma yüzüm kāresini merhamet et
Rūz-ı mahşerde ***gülünç eyleme*** *hussāda beni* **(Gazel 223/7)**

1.2. gülünç eyle-:-*me*
Pādişāhım yüzümün kārası çoktur bilirim
Yüzüme urma ***gülünç eyleme*** *ağyāre beni* **(Kaside 5/3)**

gül(üp) oyna(mak):

1.) Neşeli, sevinçli, güzel, eğlenceli vakit geçirmek.

1.1. gül(üp) oyna(mak):
Bana yüz eğrisi izhār edip de ʿahd-i sābıkda
Güler oynar *mısın ellerle hālā şen misin kāfir* **(Gazel 39/8)**

1.2. gül(üp) oyna(mak):
Sen ***gül oyna*** *gül gibi eşkimden etme ictināb*
Dāne-i dürdür ki takdīm eylerim sultānıma **(Gazel 199/4)**

gülzār:

1.) Gül bahçesi.

1.1. gülzār:
Cihānda hār-ı mihnetten berī ***gülzār*** *yoktur yok*
Anınçün mürg-ı dilde meks ü istikrār yoktur yok **(Gazel 105/1)**

1.2. gülzār:
Gonca lebler goncalar çāk-i girībān eylesin
Ebkem olsun ʿandelīb zār ***gülzār*** *ağlasın* **(Gazel 250/3)**

1.3. gülzārı:-*ı*
Bazı ***gülzārı*** *temāşāya çık insān gibi*
Gezme sahrā-yı sefāhātta hayvān gibi **(Müseddes 4/4)**

1.4. gülzārın:-*ın*
*Bu **gülzārın** göz altından temāşā eyle ezhārın*
Hezārın ağzına bir söz düşürme hāra bildirme **(Gazel 188/3)**

gülzār ol-:

1.) Gül bahçesi olmak.

1.1. gülzār ol-:-*ma, -dı*
Çok gözettim bitmedi bir nev-nihāl-i maʿdelet
*Olmadı hāk-i vatan keyfimce **gülzār olmadı*** **(Gazel 232/2)**

gülzār-ı cemāl:

1.) Güzellik bahçesi; sevgilinin güzel yüzü.

1.1. gülzār-ı cemāl:-*e*
***Gülzār-ı cemāle** seni mihmān edeyim de*
Her behcetini eyle temāşā demedin mi **(Gazel 239/3)**

gülzār-ı fenā:

1.) Yokluk bahçesi; fâni dünya.

1.1. gülzār-ı fenā:-*dan*
*Bir gül koparan şevk ile **gülzār-ı fenādan***
Pür-yāre bulur sīnesini hār-ı habādan **(Kaside 50/1)**

gülzār-ı gınā:

1.) Zenginlik, bolluk bahçesi.

1.1. gülzār-ı gınā:-*da*
Güzeller nemçe-veş refʾ-ı şikāf olmuştur
*Bu **gülzār-ı gınāda** sanma ehl-i perde kalmıştır* **(Gazel 57/4)**

gülzār-ı sadākat:

1.) Sadakat bahçesi.

1.1. gülzār-ı sadākat:
Ey gonca-ı ümīd bütün ʿālemi gezsen
***Gülzār-ı sadākat** gibi gülşen bulamazsın* **(Gazel 128/3)**

gümān:

1.) Zan, şüphe.

1.1. gümān:
Mübtezelān muhteremān başka başkadır
*Var mı **gümān** halk-ı cihān şuʿbe şuʿbedir* **(Gazel 64/4)**

gümrāh:

1.) Yolunu şaşırmış, doğru yoldan ayrılmış.

1.1. gümrāh:
Öperdim pāyini girse ele bir ʿārif-i Billāh
*Bulur da reh-nümānın kadrini **gümrāh** bilmez mi* **(Gazel 234/4)**

1.2. gümrāh:
*Görüp de İnşikāk-ı māhı īmān etmeyen **gümrāh***
Belā-yı āsumāna uğrasın tā ki dū-nīm olsun **(Kaside 14/5)**

1.3. gümrāhın:-*(ı)n*
*Merhāmet-kārım bu **gümrāhın** yetiş imdādına*
El-meded bir rehber-i maksad-resān ister gönül **(Kaside 29/4)**

gün:

1.) Gün, gündüz; güneş.

1.1. gün:
***Gün** gibi pertev-feşān ol yoksa ey necm-i emel*
İstemem bu şevk-ı şeb-tābāne makbūlüm değil **(Gazel 140/4)**

1.2. günün:-*ün*
Endīşe-i vaslınla gülün rengi kızarmış
*Efzāyiş-i ʿaşkınla **günün** benzi sararmış* **(Gazel 92/1)**

2.) Yirmi dört saatlik zaman dilimi; zaman, vakit, an.

2.1. gün:
*Ey dil sana ol gonca ne **gün** açılacaktır*
Āyā ne zamān gül gibi handān olacaksın **(Gazel 131/4)**

2.2. gün:
Mahzen-i endīşede tedbīr-i vuslat bir değil
*Kurtuluş yoktur der-āgūş eylerim bir **gün** seni* **(Gazel 139/7)**

2.3. gün:
Beri gel birbirimizden alalım kāmımızı
***Gün** geçip mevsim-i fırsat güzerān eylemeden* **(Gazel 170/4)**

2.4. gün:
Dedi koklar isen hāzır seninçün işte her şebbū
*Dedim teşmīm-i zülfün hangi yüzden hangi **gün** cāʾiz* **(Gazel 177/4)**

2.5. gün:
*Hani ol **gün** ki gönül vaslınla Hürrem idi*
Gerçi hayfā ne mukaddes ne mübārek dem idi **(Gazel 210/1)**

2.6. gün:
Rūz-ı vuslat çok mudur mahsūd-ı ezmān olsa da
*Muhterem bir **gün** mü var yār ile geçmiş dem gibi* **(Gazel 214/3)**

2.7. gün:
Bī-haber vakt-i seherde gelse dilber kāşki
*Ben de bir **gün** görsem ellerle berāber kāşki* **(Gazel 215/1)**

2.8. gün:
*On onbeş **gün** kadar buhrān içinde kaldı bī-çāre*
Kemāl-i zaʿfa düştü en nihāyet terk-i cān etti **(Gazel 251/4)**

2.9. gün:
*On onbeş **gün** kadar buhrān içinde kaldı bī-çāre*
Kemāl-i zaʿfa düştü en nihāyet terk-i cān etti **(Tarih 22/4)**

2.10. günde:-*de*
*Bilmem ki ne **günde** uyanır tāliʿ-i hufte*
Āyā ne zamānlar oluruz hürrem ü hoş-hāl **(Gazel 138/3)**

2.11. günden:-*den*
*Gördüğüm **günden** beri gitmez hayāl-i dīdeden*
Āh o baygın gözlerin āh o belālı gözlerin **(Gazel 125/5)**

2.12. günden:-*den*
Uğraşır her dem belā-yı hicr ile bī-çāre dil
*Sevdiğim **günden** beri bir rāhat-ı cān görmedim* **(Gazel 156/6)**

2.13. günden:-*den*
*Baktığın **günden** beri ol dīde-i sarhoş ile*
Mest ü bī-hūş oldular sahbā-yı ʿaşkı nūş ile **(Tahmis 6/6)**

2.14. günler:-*ler*
*Sāyende gördüğüm **günler***
Bütün hāb u hayāl oldu **(Diğer 3/2)**

2.15. günler:-*ler*
Gel bana cevr etme sultānım gurūr-ı hüsn ile
*Tez mürūr eyler bu **günler** tez geçer zīra bu çağ* **(Gazel 103/4)**

2.16. günleri:-*ler, -i*
Seneler devr edip ettikçe tekerrür-i aʿyād
***Günleri** şevk ü meserrāt ile etsin güzerān* **(Kaside 45/60)**

2.17. gününde:-*ü, -n, -de*

Demem nikbet deminde eyledi sehv ü hatā tāliʿ
*Demem miknet **gününde** etti ihsān ü ʿatā tāliʿ* **(Gazel 102/1)**

2.18. günüm:-*(ü)m*
*Dün maʿāş ile **günüm** geçti yirmi beş sāl*
Bana da münʿatif olsun nazar-ı ʿātıfetin **(Kaside 40/57)**

2.19. günümüz:-*(ü)müz*
Zann-ı sāhīye düşer taş atarız takdīre
*Şöyle bir kaç **günümüz** nākısü'l-iʿrāz olsa* **(Gazel 196/3)**

gün doğ-:

1.) İsteklerini gerçekleştirmek için iyi bir duruma erişmek veya eline olağanüstü bir fırsat geçmek.

1.1. gün doğ-:-*du*
***Günü doğdu** efāzıl zümresinin*
Sevindi cümle eshāb-ı bidāʿat **(Tarih 19/11)**

gün geç-:

1.) Vakit, zaman geçmek.

1.1. gün geç-:-*ip*
Çerha küsmüşleri düşmüşleri taltīf eyle
***Gün geçip** emr-i muhāl olmadan imkān-ı kerem* **(Kaside 41/51)**

gün gelir:

1.) Beklenen ya da olması tahmin edilen bir olayın veya durumun ilerde bir gün olabileceğini anlatmak için kullanılan bir deyim.

1.1. gün gelir:
*Telhī-i hicri çeken tūtī-i dil bir **gün gelir***
Sāye-i laʿl-i şeker-bārında şīrin-kām olur **(Gazel 33/3)**

gün gibi zāhir (olmak):

1.) Gün gibi ortada olmak; açık ve belli olmak.

1.1. gün gibi zāhir (olmak):
***Gün gibi zāhirken** ihlāsım cedel lāzım değil*
İstenir mi hiç bedīhiyyāta karşı beyyināt **(Gazel 10/2)**

gün göster-:

1.) Bolluk, gönül rahatlığı, mutluluk içinde günler yaşamak; mutlu etmek, huzura kavuşturmak.

1.1. gün göster-:-*ecek, -miş*
*Şimden-geri **gün gösterecekmiş** bana devrān*
Gönlüm bu yalan vaʿde inansın mı ne dersin **(Gazel 122/5)**

gün gösterme-:

1.) Rahat yüzü göstermemek, dert ve sıkıntı içinde yaşatmak.

1.1. gün gösterme-:-*mek*
***Göstermemek** isterse de **gün** baht-ı siyāhım*
Etmez yine pāmāl-i erāzil beni şāhım **(Müseddes 3/28)**

gün olur:

1.) "Gün gelir, zaman olur ki" anlamlarında kullanılan bir ifade.

1.1. gün olur:
***Gün olur** fırka-i ezdādı perīşān eyler*
Rukabā yerde kalır sanmasın āh-ı seheri **(Gazel 221/4)**

1.2. gün olur:
*Acır elbet **gün olur** giryeme feryādıma yār*
Ne kadar cevr ü cefā etse sitem-kār olsa **(Gazel 184/6)**

1.3. gün olur:
***Gün olur** reng-i ʿizārın solar ey şūh elbet*
Deme rūyumda bu gül gün-ı kıyāfet bākī **(Gazel 243/6)**

gün yüzlü:

1.) Güneş yüzlü; parlak, göz alıcı.

1.1. gün yüzlü:
Çehremdeki solgunluğu sorarsan
***Gün yüzlü** māhımın yādigārıdır* **(Şarkı 7/1)**

günāh:

1.) Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış, masiyet; suç, kusur.

1.1. günāhım:-*(ı)m*
*Sevgilim mazhar-ı ʿafvet ne **günāhım** var ise*
Beni taʿdād-ı kusūrumla şerm-sār etme **(Gazel 185/6)**

1.2. günāhım:-*(ı)m*
*ʿAfv eyle **günāhım** ile gönderme mezāra*
Menfūr-ı ehālī-i kubūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/3)**

1.3. günāhım:-*(ı)m*
***Günāhım** çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/3)**

1.4. günāhım:-*(ı)m*
***Günāhım** çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/6)**

1.5. günāhım:-*(ı)m*
***Günāhım** çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/9)**

1.6. günāhım:-*(ı)m*
***Günāhım** çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/12)**

1.7. günāhım:-*(ı)m*
***Günāhım** çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/15)**

1.8. günāhım:-*(ı)m*
***Günāhım** çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/18)**

1.9. günāhım:-*(ı)m*
***Günāhım** çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/21)**

1.10. günāhım:-*(ı)m*
***Günāhım** çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/24)**

1.11. günāhım:-*(ı)m*
***Günāhım** çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/27)**

1.12. günāhımla:-*(ı)m, -la*
***Günāhımla** temeyyüz eyledim ebnā-yı ādemden*
Anınçün boynum eğri hātırım āzürdedir gamdan **(Müseddes 2/7)**

1.13. günāhımın:-*(ı)m, -ın*
Kimselerden değil hep bu felāket
*Kendi **günāhımın** yādigārıdır* **(Şarkı 7/6)**

1.14. günāhın:-*(ı)n, -(ı)*
Mağmūm olursa bir fuʾad ʿümrānı eyler izdiyād
*Fikr et **günāhın** olma şād dil mülkünü yıkmakla yap* **(Kaside 20/5)**

1.15. günāhınla:-*(ı)n, -la*
*Yok sende bir ecr-i cezīl kaldın **günāhınla** hacīl*
Fahr-ı cihāna ol dahīl ancak budur emr-i savāb **(Kaside 20/6)**

günāh eyle-:

1.) Günah işlemek, günah sayılan bir davranışta bulunmak.

1.1. günāh eyle-:-*me, -y, -en*
Cürmüne karşı der-i ʿafvi penāh eylemeyen
ʿAceb ādem midir ʿālemde ***günāh eylemeyen*** **(Kıt'a 18/1)**

1.2. günāh eyle-:-*y, -e, -mez*
Kibriyāsından eder havf ü hayā Mevlānın
Hakkı bī-şübhe bilen bende ***günāh eyleyemez*** **(Gazel 85/5)**

günāh işle-:

1.) Günah sayılan bir davranışta bulunmak; hata yapmak, suç işlemek.

1.1. günāh işle-:-*di, -m*
Deyū nefse ittibāʿen ***işledim*** *hadsiz* ***günāh***
ʿAfv-i taksīrāt içün tā sīne-çāk etsem gerek **(Tahmis 8/10)**

1.2. günāh işle-:-*di, -m*
Deyū nefse ittibāʿan ***işledim*** *hadsiz* ***günāh***
ʿAfv-i taksīrāt içün āh sīne-çāk etsem gerek **(Gazel 248/4)**

günahkār:

1.) Günah işleyici, işleyen, asim, suçlu.

1.1. günāhkār:
Ben ***günāhkār*** *āsima sen kıl hidāyet doğru rāh*
Çirk-i ʿisyān defter-i aʿmālimi kıldı siyāh **(Tahmis 8/9)**

1.2. günahkārı:-*ı*
Bu ***günahkārı*** *visālinle bekām et yā Rab*
Dergeh-i ʿātıfetinden budur ancak dileği **(Gazel 229/8)**

1.3. günahkārlar:-*lar*
Ber-murād eyle tenim ālūde-i hāk olmadan
Ey ***günahkārlar*** *siyeh-rūlar penāhı el-amān* **(Kaside 7/8)**

günde:

1.) Bir gün içinde; her gün.

1.1. günde:
Cefā-gersin edersin ***günde*** *bin nāz ü sitem peydā*
Tükenmez nāz ü istiğnāların maʿden misin kāfir **(Gazel 39/6)**

günden güne:

1.) Gün geçtikçe, git gide, her gün biraz daha.

1.1. günden güne:
Derdimi duymayan az kaldı beni nevʿimde
Beni ***günden güne*** *meşhūr-ı cihān etti o şūh* **(Gazel 20/2)**

1.2. günden güne:
Oluyor hātıra her lahzada bir gam müdgam
Ediyor derdini ***günden güne*** *gönlüm teksīr* **(Kaside 47/2)**

1.3. günden güne:
Dāʿim olsun taht-ı Şāhīde ilā yevmi't-tenād
Şevket-i şāhānesi ***günden güne*** *olsun füzūn* **(Kıt'a 1/2)**

gündüz:

1.) Güneşin doğuşu ile batışı arasındaki aydınlık zaman, gün.

1.1. gündüzlerimi:-*ler, -im, -i*
Demedin şimdiye dek yād edeyim gözlerimi
Gam-ı hicrinle şeb ettin nice ***gündüzlerimi*** **(Müsebba 2/23)**

1.2. gündüzü:-*ü*
Gösterir miʿacebā bir daha ol devri felek
ʿĪd ile ***gündüzü*** *Kadr ile şebi tevʾem idi* **(Gazel 210/2)**

1.3. gündüzün:-*(ü)n*
Şebin Kadr ile tevʾem ***gündüzün*** *ʿīd-i saʿīd olsun*
Garaz-kār olma hūn-hār olma ikbālin mezīd olsun **(Müseddes 1/25)**

güne:

1.) Tür, nevi, çeşit, tarz.

1.1. güne:
Ol Şeh-i zī-şāna kim der-kārdır kudsiyeti
Her ne ***güne*** *ʿarz-ı minnet eylesen şāyestedir* **(Kaside 37/9)**

1.2. güne:
Sana isnād-ı fücūr eylese bir cāhil-i har
Korkma bühtānla gelmez sana bir ***güne*** *zarar* **(Müsemmen 1/5)**

güne güne:

1.) "Türlü türlü, çeşit çeşit; rengârenk" anlamında ikileme.

1.1. güne güne:-*dir*
Der heme ān hükm-i zemān başka başkadır
Feyz-i nehār verd-i bahār ***güne günedir*** **(Gazel 64/8)**

güneş:

1.) Dünya ve diğer gezegenlerin etrafında döndüğü, bunlara ısı, ışık ve hayatın devamı için gerekli enerjiyi veren gök cisminin adı, dünyaya en yakın yıldız, şems.

1.1. güneş:
Kamaşır dīdelerim pertev-i ruhsārından
Ben de şaştım ki ***güneş*** *gökde midir yerde midir* **(Gazel 36/4)**

günlerde bir gün:

1.) Günlerden bir gün, geçmiş zamana ait herhangi bir gün, vaktiyle.

1.1. günlerde bir gün:
Nasīb olmaz mı āyā hālimi ʿarz eylemek yāre
Bulup ***günlerde bir gün*** *ʿālem-i ağyārdan hālī* **(Gazel 242/2)**

1.2. günlerde bir gün:
Nasīb olmaz mı āyā hālimi ʿarz eylemek yāre
Bulup ***günlerde bir gün*** *ʿālem-i ağyārdan hālī* **(Gazel 217/2)**

gurāb:

1.) Kanatları geniş, tüyleri kara, gagası dişli, tarla ve bahçelere çok zararlı olan, leşlere konan ötücü bir kuş.

1.1. gurāb:
Gurāb *eyler mi kebk-i dāne-çīnin tabʿını takdīr*
ʿAfīfin kadrini ʿiffetle mümtāz olmayan bilmez **(Gazel 66/3)**

1.2. gurāb: (***mec***. Makam, mevki sahibi olmaya layık olmayan kimseler)
Revā mı dāʾim olsun mu menāsıb nā-münāsibde
Takaddüm etmeden kalsın mı bülbüller ***gurāb*** *üzere* **(Gazel 205/3)**

1.3. gurāb: (***mec.*** Rakib*)
Değil Fennī kulun ağyār ile rāzı müsāvāta
Takaddüm eyler elbet bülbül-i hoş-gū ***gurāb*** *üzere* **(Gazel 205/6)**

gurāb-ı bed-makāl:

1.) Kötü sözlü, sesli karga; ***mec.*** Bulunduğu makamı hak etmeyen kişiler.

1.1. gurāb-ı bed-makāl:

Gurāb-ı bed-makāl *almış makāmın sadr-ı gülşende*
Makarrı bülbül-i şūrīde-i aşkın diken şimdi **(Gazel 220/8)**

gurbet:

1.) Doğup yaşanılmış olan yerden uzak yer, yabancı memleket; sevgiliden ayrı kalma durumu; ***tas.*** Asıl vatan olan ruhlar âlemine (ezel*, bezm-i elest) göre bu dünya ve bu dünyada bulunma durumu.

1.1. gurbet:
Ben sanırdım ihtiyār ettim diyār-ı gurbeti
Bilmedim hayfā ki ***gurbet*** *ihtiyar etmiş beni* **(Müfret 21/1)**

1.2. gurbetde:-*de*
Sāmiʿīni gaşy eder mīzāb edip müjgānını
Mācerā-yı gurbeti ***gurbetde*** *söylerken garīb* **(Gazel 6/5)**

1.3. gurbetde:-*de*
Eyledim tercübe kendimce bunu ***gurbetde***
Bukʿa-yı cennet imiş ʿĀdeme meʾvā-yı vatan **(Gazel 165/3)**

1.4. gurbetde:-*de*
Gurbetde *teʿālī eder eshāb-ı fezāʾil*
Başlarda gezer çıksa leʾalī sadefinden **(Gazel 173/2)**

1.5. gurbetde:-*de*
Efendim mübtelā-yı hasretim ***gurbetde*** *ben şimdi*
ʿAceb kimlerle hem-bezm-i safāsın āh sen şimdi **(Gazel 220/1)**

1.6. gurbetde:-*de*
ʿAvn-i Hakkla yaparım maksad-ı ʿālīye göre
Ki beni eyledi gurbette felek tecrübe-bīn **(Kaside 42/19)**

1.7. gurbetdir:-*dir*
Edīb-i nükte-dānın hādim-i ikbāli gurbetdir
Ki mürg-ı zī-cenāha āşiyānında gıdā gelmez **(Gazel 90/2)**

1.8. gurbete: -*e*
Atalı kaʾr-çe ***gurbete*** *ihvān-ı kirām*
Yūsuf oldu gözüme çehre-i garrā-yı vatan **(Gazel 165/2)**

1.9. gurbetlere:-*ler, -e*
Ben bu ***gurbetlere*** *kürbetlere lāyık mı idim*
Okurum bāʿis-i hüsrānıma elbet nefrīn **(Kaside 42/28)**

gurbet eller:

1.) Bir kimsenin doğup büyüdüğü yerden başka yer; sevgiliden uzak olan yer.

1.1. gurbet eller:-*de*
Seni yād ü tezekkür eylerim her lāhza her yerde
Tek ü tenhā bırakma ben garībi ***gurbet ellerde*** **(Müsebba 3/6)**

gurbet ol-:

1.) Yabancı bir yer hâline gelmek.

1.1. gurbet ol-:-*(u)r*
Fennīyā bāğ-ı behişt olsa bile kūy-ı vatan
Ādeme ***gurbet olur*** *yoksa ehıbbā kokusu* **(Gazel 238/8)**

gurbete çık-:

1.) Vatanından ayrılıp uzak kalmak.

1.1. gurbete çık-:-*mak, -la*
Fennīyā ***gurbete çıkmakla*** *gönülden çıkmaz*
Nakş-ı mermer gibidir sīnede sevdā-yı vatan **(Gazel 165/11)**

Gürcistān:

1.) Karadeniz'in doğu kıyısında, Güney Kafkasya'da yer alan ülke.

1.1. Gürcistān:
Çehre-i dilkeşi çerkeslere āteş bırakır
Cezbe-i ānına meftūn kalır ***Gürcistān*** **(Kaside 45/53)**

gurre-i garrā-yı rahmet:

1.) Rahmetin parlak ayı, hilali.

1.1. gurre-i garrā-yı rahmet:-*tir*
Āyet-i ʿuzmā-yı vahdettir Cemāl-i Mustafā
Gurre-i garrā-yı rahmettir *Cemāl-i Mustafā* **(Kaside 22/1)**

gurre-i ikbāl:

1.) Parlak, açık baht.

1.1. gurre-i ikbāl:-*(i)n, -i*
Selh eder az bir zamān zarfında çarh idbār ile
İntikāma ālet etme ***gurre-i ikbālini*** **(Gazel 208/2)**

1.2. gurre-i ikbāl:-*(i)m, -i*
Setr edip ***gurre-i ikbālimi*** *çarh-ı gerdān*
Kevkeb-i tāliʿime vermedi Hakk lemeʿān **(Kaside 45/1)**

gurre-i māh-ı felek:

1.) Gökyüzünde ayın ilk günündeki parlaklığı.

1.1. gurre-i māh-ı felek:
Cilve-sāz et bedr-i hüsnünde hilāl ebrūları
Gurre-i māh-ı felek *bālāda garrālanmasın* **(Gazel 171/2)**

gürūh-ı ʿāşıkān:

1.) Âşıklar topluluğu.

1.1. gürūh-ı ʿāşıkān:
Yoluna cān vermeye hāzır ***gürūh-ı ʿāşıkān***
İhtiyār-ı külfete hācet bırakmaz bir zamān **(Tahmis 2/4)**

gürūh-ı ekābir:

1.) Çok büyük topluluk.

1.1. gürūh-ı ekābir:-*e*
Muhtekirler almasın feyz-i İlāhīden nasīb
Bu ***gürūh-ı ekābire*** *Allah vüsʿat vermesin* **(Gazel 175/5)**

gurūr sat-:

1.) Gururlanmak, kibirlenmek.

1.1. gurūr sat-:-*ma*
Herkese hüsn-i tevāzuʿda bulun ***satma gurūr***
Ver bununla dil-i gam-dīdeye bir parça sürūr **(Müseddes 4/10)**

gurūr u übbehet:

1.) Büyüklenme ve büyüklük, üstünlük.

1.1. gurūr u übbehet:
Zulm ile maʿmūr olan kāşāne tez vīrān kalır
Satma ikbālinle ey zālim ***gurūr u übbehet*** **(Gazel 48/6)**

gurūr-ı hüsn:

1.) Güzellik gururu, kibri.

1.1. gurūr-ı hüsn:
Gel bana cevr etme sultānım ***gurūr-ı hüsn*** *ile*
Tez mürūr eyler bu günler tez geçer zīra bu çağ **(Gazel 103/4)**

gūş:

1.) Kulak.

1.1. gūşı:-*ı*

Kim ki yoktur sīnesinde ʿaşk u sevdādan eser
*Her iki **gūşı** bir arşındır o hayvān-zādedir* **(Gazel 38/2)**

1.2. gūşunda:*-un, -da*
*Kulak tut her kelāma var ise **gūşunda** istiʿdād*
Rümūz-ı sırr-ı hikmetten tehī güftār yoktur yok **(Gazel 105/3)**

gūş et-/eyle-:

1.) Dinlemek, kulak vermek.

1.1. gūş et-:*-en*
***Gūş eden** daʿvātını olsun seninle hem-zebān*
Durmasın vird-i zebān etsin anı leyl ü nehār **(Kaside 39/55)**

1.2. gūş et-:*-en, -ler*
*Nükte-dānān-ı edepten **gūş edenler** sözlerim*
İşvesinden ʿārızından bahseder bir āfetin **(Tahmis 4/13)**

1.3. gūş eyle-:*(e)r, -i, -se, -n*
El verir cehillede hayli zamān etti mürūr
*Hocadan her ne ki **gūş eyler** isen hıfz edegör* **(Müseddes 4/11)**

1.4. gūş eyle-:*-y, -en*
*Naʿramı **gūş eyleyen** sūfī beni taʿn etmesin*
Gülşenīyim bāğ-ı ʿaşkın bülbül-i gūyāsıyım **(Kaside 35/10)**

gūş kıl-:

1.) Dinlemek, kulak vermek.

1.1. gūş kıl-:*-dıkça*
Müncelīdir her birinde hilye-i sürūrümüz
***Gūş kıldıkça** eder üftāde-gānı sīne-sūz* **(Tahmis 4/9)**

gūşa gel-:

1.) Kulağa gelmek, duyulmak.

1.1. gūşa gelmek:*-mek, -te*
Cihān halkı keyfince dizildi leb-cūyā
***Gūşa gelmekte** naʿre-i rindān taraf taraf* **(Gazel 104/2)**

gūsfend ol-:

1.) Koyun olmak.

1.1. gūsfend ol-:*-maz*
***Gūsfend olmaz** sengi ʿanberle taʿtīr eylesen*
Adam olmaz cāhili Cennetle tebşīr eylesen **(Gazel 130/1)**

gūş-ı dil:

1.) Gönül kulağı.

1.1. gūş-ı dil:
Cürmünü yād eyleyip bakmaz sevād-ı vechine
***Gūş-ı dil** eyler temennī çeşm-i cān ister gönül* **(Kaside 29/6)**

gūş-ı kalb:

1.) Gönül kulağı.

1.1. gūş-ı kalb:*-(i)m*
Bendegān-ı hazretin ammā ki en ednāsıyım
*Nakşibendim Hālidīyim **gūş-ı kalbim** var benim* **(Kaside 35/13)**

gūş-ı rakībe gir-:

1.) Rakib*in kulağına gitmek, rakibin duyması.

1.1. gūş-ı rakībe gir-:*-me, -sin*
*Teşhīr etmesin **gūş-ı rakībe** girmesin derken*
O māhın şöhreti ayyūka çıktı āfitāb oldu **(Gazel 226/5)**

gūş-ı vicdān:

1.) Vicdanın kulağı.

1.1. gūş-ı vicdān:*-(ı)m, -a*
Okşuyor hātır-ı gam-gīnimi bir tatlı ümīd
***Gūş-ı vicdānıma** peygām-ı beşāret geliyor* **(Kaside 48/28)**

gussa:

1.) Acı, sıkıntı, keder, kaygı, tasa.

1.1. gussa:
*Siyyemā **gussa** yağıp başıma şu günlerde*
Gerçi olmakta idim cevr-i felekten dilgīr **(Kaside 47/3)**

1.2. gussa:
*Dürlü dürlü **gussa** gam versin Hudā hussādıma*
Bir nefes rāhat yüzü göstermesin ezdādıma **(Kıt'a 13/1)**

1.3. gussadan:*-dan*
*İstirāhatle yaşar **gussadan** āzāde kalır*
Eyleyen her işini Hazret-i Hakka tefvīz **(Gazel 97/4)**

1.4. gussadan:*-dan*
Teʾessüf etme gönlüm şād olursun böyle kalmazsın
*Elemden **gussadan** āzād olursun böyle kalmazsın* **(Gazel 126/1)**

1.5. gussadan:*-dan*
Sarsar-ı subh-ı elemden ruh-ı zerdim muğber
***Gussadan** dīdelerim tīre-gönül pür halecān* **(Kaside 45/7)**

1.6. gussanın:*-(n)ın*
Her şebin bir gündüzü her zor için bir şām olur
***Gussanın** şādı sürürün peyrevi ālām olur* **(Gazel 33/1)**

gussa-i idbār:

1.) Talihsizlik, bahtsızlık gamı.

1.1. gussa-i idbār:*-ı*
*İkbāl-i felek **gussa-i idbārı** değmez*
Bu bağçenin seyr-i gülü hārına değmez **(Gazel 65/1)**

gussa-i ʿuzmāya at-:

1.) Büyük gamlar, acılar çektirmek; tasalandırmak.

1.1. gussa-i ʿuzmāya at-:*-up*
Şaşırdı ʿādetā tedbīrimi endīşe-i mihnet
***Atup** bir **gussa-i ʿuzmāya** verdi zihnime hayret* **(Muhammes 1/6)**

gūşu burul-:

1.) Kulağı bükülmek; susturulmak.

1.1. gūşu burul-:*-sa*
Kurulsa meclis-i mey cām ü sahbā intizām etse
***Burulsa gūşu** ūdun nağmeye mutrib devām etse* **(Muhammes 2/6)**

gūşu(n)a gel-:

1.) Kulağına gelmek; duymak.

1.1. gūşu(n)a gel-:*-(i)yor*
Yakışır ben de biraz ʿarz-ı tefāhur etsem
***Geliyor gūşuma** zīra nağam-ı nāy-ı ümīd* **(Kaside 46/51)**

gūyā:

1.) "Güya, sanki, âdeta, zannedersin ki" anlamlarında zarf.

1.1. gūyā:
*Dağıttın kākülü ruhsāra **gūyā** eyledin perde*
Rakībinden midir bu hudʾa yāhud sen misin kāfir **(Gazel 39/5)**

1.2. gūyā:

Duysa bir ʿāşık ki eller yānına cānān gider
*Zehr alır **gūyā** kulağından içinden kan gider* **(Gazel 45/1)**

1.3. gūyā:
Ol kadar tahmīl-i men etmekte kim dünyā bize
*Sāyesinde kām alıp **gūyā** safālar görmüşüz* **(Gazel 78/3)**

1.4. gūyā:
*Rūzigār āteşi itfā edecekmiş **gūyā***
Āh ile tesliyet-i hātır-ı nākām ederiz **(Gazel 80/9)**

1.5. gūyā:
Karşı tuttum nāvek-i müjgān-ı yāre sīnemi
*Bir nişān-gāhdır ki **gūyā** eyledim peykāne ʿarz* **(Gazel 96/2)**

1.6. gūyā:
Kovarsın sīneden hubb-ı sivāyı ʿākıbet ey ʿaşk
*Kesersin zehri **gūyā** kāse-i fağfūra benzersin* **(Gazel 120/6)**

1.7. gūyā:
***Gūyā** yıkacak ʿālemi feryād ile Fennī*
Memnūn-ı visāl eyle şunu cānım efendim **(Gazel 144/5)**

1.8. gūyā:
Kāʾinātı yutmak ister sığsa ger hulkūmuna
*Āhiret **gūyā** meseldir tālib-i dünyā için* **(Gazel 172/3)**

1.9. gūyā:
Fem-i yāri temāşā eyledim güftāra geldikçe
*Yapılmış lāʿlden bir hokka **gūyā** dürr-i nāb üzre* **(Gazel 193/2)**

1.10. gūyā:
Sürmeler çekmiş o meh-pāre dilārā gözüne
*Sürmesiz ʿāşık olan yok gibi **gūyā** gözüne* **(Gazel 204/1)**

1.11. gūyā:
Her nātıka evsāfını nātıktır efendim
*Her zerre senin yād-ı cemīlin ile **gūyā*** **(Kaside 18/4)**

1.12. gūyā:
*Andadır **gūyā** bütün ʿarz u semānın sıkleti*
Kim çekerse ʿaşk ola bār-girān-ı minneti **(Kaside 37/1)**

1.13. gūyā:
İhtiyārıyla değil andaki raks u harekāt
*Atacak kendini āgūşuna **gūyā** Pervīn* **(Kaside 42/34)**

1.14. gūyā:
Zülfü şeb çehre-i garrāsı ise subh-ı ümīd
*İctimāʿ etmiş o mehpārede **gūyā** melevān* **(Kaside 45/55)**

1.15. gūyā:
Bin kadar dil-besteler var zülf-i ʿanber būyuna
*Bir sürü arslanı **gūyā** bağlamış bir mūyuna* **(Tahmis 2/6)**

1.16. gūyā:
*Taşırdın baş için **gūyā** gül-i raʿnā yār idim evvel*
Sana ez-cān ü dil ey verd-i raʿnā yār idim evvel **(Tahmis 3/2)**

gūyā ki:

1.) "Güya, sanki, diyelim ki" anlamında kalıp ifade.

1.1. gūyā ki:
***Gūyā ki** benim kimsede bir yādigārım yok*
Yā tabʿ-ı ehibbāda vefā yā değerim yok **(Müseddes 3/9)**

1.2. gūyā ki:
Her nazarda mahv eder endūh-ı bālī gözlerin
*Neşʾe-i devrān ile **gūyā ki** mālī gözlerin* **(Tahmis 6/1)**

1.3. gūyā ki:
Gözlerindir ağlatan Fennī-yi zārī dāʾima
*Cedvel açtı vechine **gūyā ki** seylāb bana* **(Tahmis 6/16)**

1.4. gūyā ki:
*Birer şāhindir **gūyā ki** bunlar ʿālem-i Kudsī*
Tavāf etmekte gāyet tīz-perdir Nakşibendīler **(Kaside 36/3)**

1.5. gūyā ki:
*Dilkeş ebrūları **gūyā ki** hilāl-i meh-i ʿīd*
Görse bir sāʾim olur savmı karīn-i butlān **(Kaside 45/56)**

1.6. gūyā ki:
*Bülbül-i gūyāsıdır **gūyā ki** bāğ-ı behcetin*
Hüsnünün mirʾātıdır yāhud o zībā sūretin **(Tahmis 4/14)**

1.7. gūyā ki:
Hevā-yı zülf-i dilberdir eden ʿuşşākı ser-gerdān
*Dolaşmış bir kıla **gūyā ki** bin şīr-i jiyān titrer* **(Gazel 40/9)**

1.8. gūyā ki:
*Sığadın zülfünü **gūyā ki** sabādan sakınıp*
Tek duran gönlümü billāhi perīşān ettin **(Gazel 121/3)**

1.9. gūyā ki:
***Gūyā ki** her nefesinde bir nezʿ-i rūh eder*
Vefāsız dilbere merd olan māʾil olmasın **(Gazel 164/6)**

1.10. gūyā ki:
*Başına basma sakın **gūyā ki** mār-ı huftedir*
Eylemez şakk-ı dehen kalmazsa ger muztar kalem **(Kaside 24/23)**

1.11. gūyā ki:
Ben bir ümīd ile feryād ederim kūyunda
*Eyledim āhımı **gūyā ki** müvellā-yı ümīd* **(Kaside 46/6)**

1.12. gūya ki:
Husūsān anda Mīr-i Hālisi kāʾim-makām gördüm
*Taharrī ederek **gūya ki** bir kāse kerem buldum* **(Kaside 49/2)**

1.13. gūyā ki:
Vechi var ayrılamaz silsile-i zülfünden
*Bağladı gönlümü **gūyā ki** demīr çenber ile* **(Gazel 198/2)**

gūyā ol-:

1.) Söyleyen olmak; söylemek.

1.1. gūyā ol-:-*up*
Mālını emlākini evlādını terk eyledi
*El-Vedāʿ **gūyā olup** gitti gınā vü servete* **(Tarih 17/5)**

güzel:

1.) İyi, hoş, cazip, çekici olan (kimse).

1.1. güzel: (sevgili).
Bir kalem uğrat nolursun defter-i isyānıma
*Hem **güzel** hem merhamet-perversin ey ʿālī-cenāb* **(Gazel 199/3)**

1.2. güzel:
*Mazhar-ı rağbet eden ʿūdu **güzel** rāyihadır*
Küberānın şerefi lutf ile ihsān iledir **(Gazel 32/4)**

1.3. güzel:
Māye-i ʿaşk ʿacabā dilde mi dilberde midir
*O **güzel** rāyiha āteşte mi ʿanberde midir* **(Gazel 36/1)**

1.4. güzel:
*Sūfiyānı o **güzel** sohbete bīgāne bulur*
Rind-i sāhib-nazarı şemʿine pervāne bulur **(Gazel 44/1)**

1.5. güzel:

İnāyet etti Lem-yezel mürşidimi sevdim ezel
*Mürşidimin gayri **güzel** taht-ı dile şāh olamaz* **(Gazel 67/4)**

1.6. güzel: (sevgili).
*Bir **güzel** sevdim ki taʿrīfinde kāsırdır beşer*
Yok benī ādem meyānında anın hemtāsı yok **(Gazel 107/2)**

1.7. güzel:
*Görmedim senden mükemmel bir **güzel***
Senden ecmel doğmadı bir anneden **(Kıt'a 2/1)**

1.8. güzel:
*Sevme hercāyi **güzel** āfet revān ise de*
Başına takma belāyı gül-i handān ise de **(Kıt'a 23/1)**

1.9. güzel:
*Yerine kāʾim olur sonra **güzel** bir çerkes*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/59)**

1.10. güzelde:-*de* (sevgili).
*Her **güzelde** şīve her helvada lezzet bir değil*
Sevmesin mi gördüğü her şūhu erbāb-ı mezāk **(Gazel 139/3)**

1.11. güzeller:-*ler* (sevgililer)
***Güzeller** nemçe-veş refʿ-ı şikāf olmuştur*
Bu gülzār-ı günāda sanma ehl-i perde kalmıştır **(Gazel 57/4)**

1.12. güzeller:-*ler*
Ger etsen bin nasīhat kimse almaz bir pula vāʿiz
*Mey-āşām ol **güzeller** meclisinde hürmet istersen* **(Gazel 246/7)**

1.13. güzellerde:-*ler, -de* (sevgili).
*Şart-ı aʿzamdır **güzellerde** nezāket iltifāt*
Yoksa dil vermem yanılmam sūret-i dīvāra ben **(Gazel 168/5)**

1.14. güzeli:-*i* (sevgili).
Fennīyā kebg-i hurāmānı sesinden biliriz
*ʿĀtıfetli **güzeli** söyleyişinden tanırız* **(Gazel 82/7)**

1.15. güzelsin:-*sin*
Kemālet-bahş olur ʿaşk-ı cemālin gerçi muhrikdir
***Güzelsin** āteşīn-ruhsārsın bāhūra benzersin* **(Gazel 120/5)**

2.) "İyi, doğru bir şekilde" anlamında bir zarf.

2.1. güzel:
ʿUlūm-ı dīni tahsīl et teʿallümde hayā yoktur
***Güzel** dinle şu nush-ı hālisānemde riyā yoktur* **(Müseddes 1/2)**

2.2. güzel:
***Güzel** sakla Fennī bu emāneti*
Āhū nigāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/10)**

güzelim:

1.) Sevgiliye bir hitap; "(ey) güzel sevgili!".

1.1. güzelim:
Aç der-i mekremeti ben de mükerrem olayım
*Künc-i vaslın **güzelim** künc-i mutalsam değil ā* **(Gazel 5/2)**

1.2. güzelim:
Girmiyor mu ʿacebā sāmiʿa-i şefkatine
*ʿArşa çıktı **güzelim** nāle vü efgān diyelim* **(Gazel 148/6)**

1.3. güzelim:
Dāhil-i zümre-i erbāb-ı kemāl olmadı mı
*Sen beğenmez idin ammā **güzelim** Fennīyi* **(Gazel 212/5)**

1.4. güzelim:
*Kākülündür **güzelim** ʿanber-sārā-yı ümīd*
Kāmetindir meleğim şuʿbe-i tūbā-yı ümīd **(Kaside 46/59)**

1.5. güzelim:
*Sensiz mey içersem **güzelim** derd-i ser olsun*
Mīnā kırılıp mey-gede zīr u zeber olsun **(Kıt'a 12/1)**

güzellik:

1.) Estetik bir zevk, coşku, hoşlanma duygusu uyandıran nitelik, hüsün.

1.1. güzellik:
İltifātınla gönül yap yıkma fırsat var iken
*Bu **güzellik** sanma ey meh-rū sana her ān kalır* **(Gazel 48/3)**

1.2. güzellikte:-*te*
*Ben ol mehpāreyim yoktur **güzellikte** bana akrān*
Benim hayrān-ı hüsnümdür melāʾik sol u sāğımdan **(Tahmis 7/10)**

güzer:

1.) Geçme, geçiş.

1.1. güzerim:-*(i)m*
Ammā ki benim kendi özümden haberim yok
*Bir gam-zedeyim semt-i safāda **güzerim** yok* **(Müseddes 3/24)**

güzer et-:

1.) Geçmek; vazgeçmek.

1.1. güzer et-:
*Muktezā-yı keremindir **güzer et** cürmümden*
*Beni cānā elem-i hicr ile etme taʿzīb***(Gazel 8/2)**

1.2. güzer et-:
*İkilikten **güzer et** nefsini bil insān ol*
Beşeriyyetle bilinmez kıdem-i rütbet-i Pīr **(Kaside 33/5)**

guzer ez-hīşten ez-havf u recā īmen bāş:

1.) "Kendinden, korkudan, ümitten geç, güvende ol." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. guzer ez-hīşten ez-havf u recā īmen bāş:
Guzer ez-hīşten ez-havf u recā īmen bāş
Verneī hāce ger hestī be-tu āşūb-i turast **(Gazel 252/5)**

güzer kıl-:

1.) Geçmek; vazgeçmek.

1.1. güzer kıl-:
Harīm-i ʿafvine ettim dehālet her kusūrumla
*Kusūrumdan **güzer kıl** serde sultānım gedālık var* **(Gazel 60/2)**

1.2. güzer kıl-:
Ayağın nakşı zāhir olmamak şartıyla gez karda
*Sebük-bārāna sudan **kıl güzer** enhāra bildirme* **(Gazel 188/7)**

güzerān et-/eyle-:

1.) Geçmek.

1.1. güzerān et-:-*sin*
Seneler devr edip ettikçe tekerrür-i aʿyād
*Günleri şevk ü meserrāt ile **etsin güzerān*** **(Kaside 45/61)**

1.2. güzerān eyle-:-*me, -den*
Beri gel birbirimizden alalım kāmımızı
*Gün geçip mevsim-i fırsat **güzerān eylemeden*** **(Gazel 170/4)**

güzerān ol-:

1.) Geçmek, geçip gitmek (devam etmek).

1.1. güzerān ol-:-*(u)r, -ken*

Hāsılı etmişiken kalbimi gam istīlā
Hāl-i bālim bu siyāk üzre ***olurken güzerān*** **(Kaside 45/16)**

güzergeh:

1.) Geçilen yer, geçit.

1.1. güzergeh:
Der-i cennette şeyātīne ***güzergeh*** *yoktur*
Rukabānın ayağın bāb-ı saʿādetten kes **(Gazel 91/5)**

H

hāb gör-:

1.) Uyku görmek, uyumak.

1.1. hāb gör-:-*sün*
*Leyālīde ne mümkün **hāb görsün** çeşm-i giryānım*
Melek manzar musaffā sīne meh-rū bir civān gözler **(Gazel 62/4)**

hāb ü hayāl:

1.) Rüya ve düş.

1.1. hāb u hayāl:
Şādi-i zār dilinden çıkmaz hazīne-dārın
*Hakkı seven zikr eder **hāb u hayāl** içinde* **(Gazel 203/7)**

1.2. hāb ü hayāl:
Hakkı seven zikreder
***Hāb ü hayāl** içinde* **(Diğer 1/14)**

hāb u hayāl ol-:

1.) Rüya ve düş olmak.

1.1. hāb u hayāl ol-:-*du*
Sāyende gördüğüm günler
*Bütün **hāb u hayāl oldu*** **(Diğer 3/2)**

1.2. hāb u hayāl ol-:-*ma, -dı*
Neydi bir būse için ettiğin istiğnālar
*Cümlesi her ne ise **hāb u hayāl olmadı** mı* **(Gazel 212/4)**

haber:

1.) Bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi, salık.

1.1. haberim:-*(i)m*
*Agreb bu ki ʿazmettiğim işten **haberim** yok*
Esʿab bu ki yol gösterecek rāh-berim yok **(Müseddes 3/3)**

1.2. haberle:-*le*
*Ne **haberle** dönecektir görelim peyk-i nesīm*
Makdeminde eser-i būy-ı beşāret var mı **(Gazel 227/2)**

haber al-:

1.) Kendisine bildirilmek, öğrenmek, bilgi edinmek.

1.1. haber al-:-*maz*
*Sūrete eyler nazar maʿnādan **almaz** bir **haber***
Gālibā insān sanır binlerce hayvān kendini **(Gazel 231/2)**

haber ver-:

1.) Haber ulaştırmak, bilgilendirmek.

1.1. haber ver-:-*sin*
Gülşen-i dehre kudūmundan haber versin sabā
Ser-fürū etsin benefşe gonca raʿnālanmasın **(Gazel 171/3)**

1.2. haber ver-:
Dinlemem öyle kuru efsāne makbūlüm değil
*Mağz-ı Kurʾāndan hakīkatten **haber ver** vāʿızā* **(Gazel 140/5)**

haberdār et-/eyle-:

1.) Haber vermek, haberli olmasını sağlamak, bir haberi birine bildirmek.

1.1. haberdār et-:-*me, -den*
*Derd-i dilden yār ü ağyārı **haberdār etmeden***
Hālini dergāh-ı Hakka ʿarz u inhādır hüner **(Gazel 51/4)**

1.2. haberdār et-:-*me, -y, -ip*
Seräser dilberān-ı çarha karşı iftihārım var
***Haberdār etmeyip** ağyārı feryād u figānımla* **(Muhammes 2/3)**

1.1. haberdār eyle-:
Cilā ver dīde-i cāna safā ver kalb-i nālāna
*Beni nefs-i nefīsimden **haberdār eyle** yā Rabbī* **(Kaside 9/2)**

1.2. haberdār eyle-:
Tarikat ʿāleminde maʿrifetten bī-nasīb etme
*Hakikatten hüviyyetten **haberdār eyle** yā Rabbī* **(Kaside 9/4)**

1.3. haberdār eyle-:
Cilā ver dīde-i cāna safā ver kalb-i nālāna
*Beni nefs-i nefīsimden **haberdār eyle** yā Rabbī* **(Kaside 9/2)**

1.4. haberdār eyle-:-*y, -ip*
*Halkı esrār-ı maʿāriften **haberdār eyleyip***
Aldı gözlerden nevāzişle hicāb-ı gafleti **(Kaside 37/21)**

haberdār ol-:

1.) Haberli olmak, bilgi sahibi olmak.

1.1. haberdār ol-:
Hamiyyet-perver ol ʿiffet-şiʿār ol merhamet-kār ol
*Eriş bir mürşid-i dānā-*dile *Hakktan **haberdār ol*** **(Müseddes 1/5)**

1.2. haberdār ol-:-*a*
*Her kim **haberdār ola** kendi şerefinden*
Yatmaz uyumaz secde eder Hazret-i Hakka **(Gazel 173/6)**

1.3. haberdār ol-:-*ma*
***Haberdār olma** hiçbir ʿilm ü fenden rāhat olmak istersen*
Edībin ensesinden sille-i cevr ü sitem gitmez **(Gazel 81/3)**

1.4. haberdār ol-:-*ma, -dı*
Sāde ben çektim ne çektimse bu mihnet-hānede
*Ehl ü evlādım da hālimden **haberdār olmadı*** **(Gazel 232/4)**

1.5. haberdār ol-:-*ma, -mış*
*Bāde-i ʿaşkın mizācından **haberdār olmamış***
Eylemez sūfī-hār-meşreb taassubtan ferāğ **(Gazel 103/2)**

hāb-gāh:

1.) Uyku yeri, uyku odası; yatak odası.

1.1. hāb-gāhımdan:-*(ı)m, -dan*
Benim ol gonca-i gülşen-tırāz-ı ʿaşk-ı cānān kim
*Gülāb-ı mihr eder dāʾim tereşşüh **hāb-gāhımdan*** **(Gazel 245/4)**

1.2. hāb-gāhıdır:-*ı, -dır* (***mec.*** Mezar, kabir)
*Habīb-i kibriyānın **hāb-gāhıdır** fazīlette*
Tefavvuk-kerde-i arş-ı Cenāb-ı kibriyādır bu **(Tahmis 1/10)**

hāb-geh-i cānān:

1.) Sevgilinin uyuduğu yer, yatak odası.

1.1. hāb-geh-i cānān:-*a*
*Varma ey āh-ı seher **hāb-geh-i cānāna***
*Bozma āsāyişini zor ile bīdār etme***(Gazel 185/3)**

hāb-ı gaflet:

1.) Gaflet uykusu; ***tas.*** Hak'tan habersizlik, kalbin Hak'tan gafil olması, O'nun zikrinden mahrum kalması.

1.1. hāb-ı gaflet:
*Yakışmaz **hāb-ı gaflet** sālikān-ı ʿaşka bīdār ol*
Metāʿ-ı dehri çok yüklenme rācilsin sebük-bār ol **(Müseddes 1/4)**

1.2. hāb-ı gaflet:-*den*

Heves-i cāh ile çok renge boyandım kaldım
Hāb-ı gafletden ibāretmiş uyandım kaldım **(Gazel 151/1)**

1.3. hāb-ı gaflet:-*te*
Heves-i şān ü şeref eyledi āvāre beni
Hāb-ı gaflette *kodu hizmet-i emmāre beni* **(Kaside 5/1)**

habīb-i Kibriyā:

1.) Allah' ın sevgilisi (Hz. Peygamber)

1.1. habīb-i Kibriyā:-*(n)ın*
Habīb-i Kibriyānın *hāb-gāhıdır fazīlette*
Tefavvuk-kerde-i arş-ı Cenāb-ı Kibriyādır bu **(Tahmis 1/10)**

1.2. habīb-i Kibriyā:
Ādeme fevz ü necāt verir nedāmet ey Şehā
Āsima melceʾ-penāhdır ol ***Habīb-i Kibriyā*** **(Tahmis 8/16)**

hābīde:

1.) Uykuya dalmış, uyumuş (gaflet uykusunda olan kişi).

1.1. hābīdeler:-*ler*
Bizi ***hābīdeler*** *anlar mı bīdārāne geldik biz*
Terāzū olmayınca tartılır mı sıklet-i eşyā **(Gazel 69/5)**

habīr ol-:

1.) Haberdar olmak.

1.1. habīr ol-:-*ma, -y, -a*
Hayt kim takdīrine kādir değil ekser kalem
Bir kalem kim ***olmaya*** *naʿt-i celīlinden* ***habīr*** **(Kaside 24/57)**

1.2. habīr ol-:-*sa*
Teʾessür-yāb olurdu mutlakā āh-ı füzūnumdan
Habīr olsa *velīniʿmetim derd-i derūnumdan* **(Kıt'a 9/1)**

habt ol-:

1.) Hata etmek, yanlış yapmak.

1.1. habt ol-:-*(u)r*
Meclisinde edemez bahs-i hikem Eflātun
Habt olur *belki umūm hükemā-yı Yunan* **(Kaside 45/45)**

hacālet:

1.) Mahcubiyet, utanma.

1.1. hacālet:
Eller arsızlanarak feyz ü terakkī buluyor
Bana ammā ki bu vādīde ***hacālet*** *geliyor* **(Kaside 48/21)**

hāce:

1.) Dinî hizmetlerde görevli kimse, hoca, molla; zahit (***bk.*** zāhid).

1.1. hāce:
Ferrāceye destāra verilmişse kemālāt
Germābede ey ***hāce*** *fazīlet bulamazsın* **(Gazel 132/5)**

hāce Nasreddīn:

1.) Nasreddin Hoca; Türk mizah kahramanı.

1.1. hāce Nasreddīn:
Mācerā-yı bezm-i ahbābı tezekkürden merām
Hāce Nasreddīn *gibi huzzārı güldürmek midir* **(Gazel 54/3)**

hāce Usām:

1.) Naşibendi şeyhi, mevlevihan Hoca Hüsameddin Efendi (1770-1864), (Yücer, 2016, Erişim: 5 Nisan 2020).

1.1. hāce Usām:
İbn-i Hācib geçemez pīş eder fazlından
Meclisinde edemez ***hāce Usām*** *istikrār* **(Kaside 43/14)**

hāce-i dānā-yı debistān-ı kerem:

1.) Cömertlik okulunun bilgili hocası (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa).

1.1. hāce-i dānā-yı debistān-ı kerem:
Fenn-i ikrāmı felek eylesin andan tahsīl
Ki odur ***hāce-i dānā-yı debistān-ı kerem*** **(Kaside 41/13)**

hāce-i dānā-yı ders-i men aʿref:

1.) "Men aref" dersini bilen hoca (Hz. Abdülkadir Geylanî). (*bk.* men aʿref).

1.1. hāce-i dānā-yı ders-i men aʿref:
Şāh-ı maʿnā ***hāce-i dānā-yı ders-i men aʿref***
Kāşif-i hāl-i süveydā vākıf-ı sırr-ı meʿād **(Kaside 27/5)**

hacer:

1.) Taş.

1.1. hacer:
Eğer ʿāciz isen dahl eyleme efʿāl ü āsāra
Eğer kādir isen hiç yoktan eyle bir ***hacer*** *īcād* **(Gazel 21/5)**

1.2. hacer:
Seng-i hārāya desen işte budur pırlanta
Böyle denmekle ***hacer*** *cevher olur mu hāşā* **(Müsemmen 1/25)**

hācet:

1.) Gerek duyulan, muhtaç olunan şey, ihtiyaç.

1.1. hācet:
Nālişe ***hācet*** *mi var mihnetten ehl-i hāl için*
Her işi Haktan bilip sabra temayüldür hüner **(Gazel 37/5)**

hācet bırakma-:

1.) Gerek kalmamak.

1.1. hācet bırakma-:-*z*
Yoluna cān vermeye hāzır gürūh-ı ʿāşıkān
İhtiyār-ı külfete ***hācet bırakmaz*** *bir zamān* **(Tahmis 2/4)**

hācet kal(ma)-:

1.) Gerekli olmamak, ihtiyaç kalmamak.

1.1. hācet kal(ma)-:-*(ı)r*
Şerminden ʿarak-rīz oluyor cebhe-i pākin
Hācet *mi* ***kalır*** *gül var iken reşş-i gülāba* **(Gazel 201/2)**

Hacı ʿAbdullah Efendi:

1.) Yozgat'ın meşhur âlimlerinden Karahacızade Hacı Abdullah Efendi (Ergin, 1996: 228).

1.1. Hacı ʿAbdullah Efendi:
ʿArşa yazdırmak için tārīh-i tām-ı rıhletin
Hacı ʿAbdullah Efendi *gitti peyk-i vuslata***(Tarih 11/3)**

Hacı Mustafā Efendi:

1.) Kayseri muhasebe başkâtibi Mustafa Efendi (ö. H.1311), (Ergin, 1996: 231).

1.1. Hacı Mustafā Efendi:
Geldi bir ʿulvī ferişteh söyledi tārīhini
Hacı Mustafā Efendi *erdi kūy-ı rahmete* **(Tarih 17/7)**

hacīl:

1.) Utanmış, mahcup olmuş (kimse).

1.1. hacīl:
Yok sende bir ecr-i cezīl kaldın günāhınla ***hacīl***
Fahr-ı cihāna ol dahīl ancak budur emr-i savāb **(Kaside 20/6)**

hacīl ol-:

1.) Utanmak, mahçup olmak.

1.1. hacīl ol-:*-maz*
Cihānda merd-i nīgū-baht ʿazminde ***hacīl olmaz***
Metālib tāliʿ-i hūşyāre karşı mustahīl olmaz **(Gazel 76/2)**

had:

1.) Yanak.

1.1. hadler:*-ler*
Rağbet etsem devlet-i dünyā şitāb eyler bana
Lāle hadler servi ***kadler*** *intisāb eyler bana* **(Kıt'a 5/1)**

hadd:

1.) Sınır; kişinin bir şeyi yapma yetkisi, yeteneği.

1.1. haddimi:*-(i)m, -i*
Haddimi *ettim tecāvüz ıztırāb-ı kalbile*
ʿAfüv kıl sızlanmadır ashāb-ı ʿaczin ʿādeti **(Kaside 37/74)**

1.2. haddinden:*-i,-n, -den*
Edip haddinden artık nāz etme kadrini tenzīl
Düşürme kendini kıymetten olma kem-behā tez gel **(Gazel 136/4)**

1.3. haddine:*-i, -n, -e*
Dururken pāsibānım gamze-i hūn-rīz müjgānım
Kimin ***haddine*** *şeftāli koparsın vasl-bāğımdan* **(Tahmis 7/5)**

hadd ü gāyāt:

1.) Sınır ve hedefler.

1.1. hadd ü gāyāt:
Kerāmātına yoktur ***hadd ü gāyāt***
Hüve'l-kutbu hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel **(Kaside 31/10)**

hadd ü gāye yok:

1.) Sınırı ve sonu olmamak; sınırsız, sonsuz olmak.

1.1. hadd ü gāye yok:
Cefā-yı çerha ***yoktur hadd ü gāye***
Hemān alçakları eyler vikāye **(Tarih 13/1)**

hadd-i helāke yanaş-:

1.) Mahvolma, yok olma derecesine gelmek.

1.1. hadd-i helāke yanaş-:*-(ı)r*
Kim ki nūr-ı ruhuna nasb-ı nigāha savaşır
Gaşyolup hāke düşer ***hadd-i helāke yanaşır*** **(Kaside 34/10)**

hadd-i zātında:

1.) Aslında, esasen.

1.1. hadd-i zātında:
Sana zannım hüsündür sen bilirsin ***hadd-i zātında***
Bu hüsn-i zannımı tahkīk u tersīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/4)**

haddini bildir-:

1.) Sert bir karşılıkla uslandırmak, yola getirmek, cezalandırmak. Yanağını göstermek.

1.1. haddini bildirmek:*-mek*
Güllere ***haddini bildirmek*** *için bağda yār*
Koparır berk-i gülü ʿārız-ı rengīne tutar **(Gazel 49/3)**

hādim:

1.) Hizmet eden, hizmetçi.

1.1. hādimdir:*-dir*
Sıdk u ciddiyetle ***hādimdir*** *kıvām-ı ʿāleme*
Bu sıfatla iktisā etse sezādır zer kalem **(Kaside 24/7)**

hādim et-:

1.) Hizmetkâr etmek.

1.1. hādim et-:
Nāmı İsmāʾīl Sūdīdir o gevher pārenin
Hādim et *yā Rab anı şerʿ-i Nebiyy-i Efhame* **(Tarih 7/3)**

hādim ol-:

1.) Hizmetkâr etmek.

1.1. hādim ol-:
Min baʿd emre kāʾim ol şerʿ-i münīre ***hādim ol***
Havf et Hudādan nādim ol eyle Peyamberden hicāb **(Kaside 20/3)**

hādim-i ikbāl:

1.) Bahtlarının, saadetlerinin hizmetkârı.

1.1. hādim-i ikbāl:*-i*
Edīb-i nükte-dānın ***hādim-i ikbāli*** *gurbettir*
Ki mürg-ı zī-cenāha āşiyānında gıdā gelmez **(Gazel 90/2)**

hādis:

1.) Ortaya çıkan, meydana gelen; yeni, yeni oluşan, yeni görülen.

1.1. hādisdir:*-dir*
Sanma ***hādisdir*** *dil-i ʿāşıkta sevdā eskidir*
Kimse halletmiş değildir bu muʿammā eskidir **(Gazel 42/1)**

hādise-i bü'l-beşer:

1.) İnsanoğlunun babasının (Hz. Âdem) başından geçenler.

1.1. hādise-i bü'l-beşer:*-i*
Bize mevrūs-ı pederdir bu teʿālī bu nüzūl
Oku tārīhini gör ***hādise-i bü'l-beşeri*** **(Gazel 221/2)**

hadrāü'd-dem:

1.) Zamanın yeşilliği, baharı.

1.1. hadrāü'd-deminde:*-i, -n, -den*
Refīk u rehberinden bellidir āyīn ü ahvāli
O ***hadrāü'd-deminde*** *umduğum evsāf yoktur yok* **(Gazel 108/4)**

hadsiz:

1.) Sınırsız, sonsuz; çok fazla.

1.1. hadsiz:
Deyū nefse ittibāʿan işledim ***hadsiz*** *günāh*
ʿAfv-i taksīrāt içün āh sīne-çāk etsem gerek **(Gazel 248/4)**

1.2. hadsiz:
Deyū nefse ittibāʿen işledim ***hadsiz*** *günāh*
*ʿAfv-i taksīrāt içün tā sīne-çāk etsem gerek***(Tahmis 8/10)**

hafāyā-yı ümīd:

1.) Ümidin gizlilikleri.

1.1. hafāyā-yı ümīd:
Söyle ey kān-ı kerem hāsıl olur mu kāmım
Sana pūşīde değil çünki ***hafāyā-yı ümīd*** **(Kaside 46/31)**

hafī tut-:

1.) Saklamak, gizlemek.

1.1. hafī tut-:
Hafī tut *ki ağyārı hased boğsun öldürsün*
Serāʾir-i vaslın kaʿrına vāsıl olmasın **(Gazel 164/3)**

hafīfāne:

1.) Hafifçesine; azıcık, az.

1.1. hafīfāne:
Bir dilber-i nāzikle ***hafīfāne*** *görüşmek*
Hemdemlerinin sıklet-i mişvārına değmez **(Gazel 65/5)**

hafiyyen:

1.) Gizlice, gizli olarak.

1.1. hafiyyen:
Derdini Fennī ***hafiyyen*** *bir zarīfe söylesin*
Ecnebī-i fıtnat u ʿirfāna şekvālanmasın **(Gazel 171/9)**

1.2. hafıyyen:
Hafiyyen *Hıfziyā bir dilbere ʿāşık mısın bilmem*
Niçün Fennī gibi şām ü seherde nāle-zensin sen **(Gazel 247/8)**

hāhiş:

1.) Arzu, istek.

1.1. hāhiş:
Bir gazel tarzına hāmemde yine ***hāhiş*** *var*
Söyletir çünkü beni bāde-i büşrā-yı ümīd **(Kaside 46/58)**

hāhişger:

1.) İstekli, arzulu.

1.1. hāhişgerse:-*se*
Hulūs-ı bālimi her hālimi Allah bilmez mi
Müdāhinler beni tağyīre ***hāhişgerse*** *etsinler* **(Gazel 234/3)**

hāhiş-ger ol-:

1.) İstekli olmak, arzu etmek.

1.1. hāhiş-ger ol-:-*an*
Gül toplayamaz eylemeyen hāra teşebbüs
Hāhiş-ger olan *vasla sitemden hazer etmez* **(Gazel 15/4)**

hāʾif ü melhūf:

1.) Korkak ve kederli.

1.1. hāʾif ü melhūf:
Nedāmet köşesinde kaldım artık ***hāʾif ü melhūf***
Ümīdim yalnız lā taknatū fermānına maʿtūf **(Müseddes 2/17)**

hāʾif-i himmet:

1.) Yardım etmekten korkan (kimse); cimri.

1.1. hāʾif-i himmet:-*e*
Sen o nisbette ʿulūvv-i himeme māliksin
Ne kadar ***hāʾif-i himmetse*** *Bahīl-i Sehhāl* **(Kaside 40/35)**

hāʾil:

1.) Bir şeyin önünü kapayan, ileriyi görmeye veya ileriye geçmeye engel olan şey, engel, mâni.

1.1. hāʾildir:-*dir*
ʿUyūn-ı baht-ı hābīdem uyansın iltifātınla
Senin eltāfına aʿtāfına hāşā ne ***hāʾildir*** **(Kaside 38/27)**

1.2. hāʾil:
Terakkī etmeğe fazl u maʿārifmiş meğer ***hāʾil***
Sözüm yok kimseye ben kendimi müttehem buldum **(Kaside 49/13)**

hāʾil ol-:

1.) Engel olmak, mâni olmak.

1.1. hāʾil ol-:-*ma, -sın*
Lāzım gelir ki vuslata bir ***hāʾil olmasın***
Mümkün müdür ki cevrine dil kāʾil olmasın **(Gazel 164/1)**

1.2. hāʾil ol-:-*du*
Oldu *rakīb şerh-i merāma* ***hāʾil***
Cānāna tefhīmi olmadı kābil **(Şarkı 8/9)**

1.3. hāʾil ol-:-*(u)r, -du*
Vücūdu olmasaydı ger şühūd iklīmine vāsıl
Olurdu *hilkat-i eşyāya tārīk-i ʿadem* ***hāʾil*** **(Tahmis 1/6)**

hāʾin:

1.) Hıyanet eden, sadakat göstermeyen, güveni kötüye kullanan (kimse).

1.1. hāʾin:
Bilmem ne yapsam ben seni kıldın siyeh-rū sen beni
Ettin behey ***hāʾin*** *denī yüzbin meʿāsī irtikāb* **(Kaside 20/2)**

hāʾiz-i ʿale'l-merātib:

1.) (Yüce, yüksek) Mertebelerin, derecelerin sahibi.

1.1. hāʾiz-i ʿale'l-merātib:
Kulun Fennîyi muhtāç etme ebvāb-ı edānîye
Ki sensin ***hāʾiz-i ʿale'l-merātib*** *yā Resūlallah* **(Kaside 16/5)**

hāʾiz-i hāsıyyet-i rūh-iksīr:

1.) Tesirli bir iktidara sahip olan (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa).

1.1. hāʾiz-i hāsıyyet-i rūh-iksīr:
Sühanın ***hāʾiz-i hāsıyyet-i rūh-iksīr***
Çok mu tedbīr ile ger eylesen ʿakd-i ferrār **(Kaside 43/17)**

hāʾiz-i hüsn-i hasāʾil:

1.) Güzel hasletlerin, huyların sahibi (II. Abdülhamid Han).

1.1. hāʾiz-i hüsn-i hasāʾil:-*dir*
Beşer-sūret melek-sīret ʿadālet-pīşe hayr-endīş
Dekāʾik-bīn-i hikmet ***hāʾiz-i hüsn-i hasāʾildir*** **(Kaside 38/7)**

hāʾiz-i mertebe-i hüsn-i beyān:

1.) Yüksek ifade güzelliğinin sahibi (olan kimse).

1.1. hāʾiz-i mertebe-i hüsn-i beyān:-*dır*
Hāzin-i genc-i meʿānī-i nihāndır kalemim
Hāʾiz-i mertebe-i hüsn-i beyāndır *kalemim* **(Gazel 152/2)**

hāʾiz-i nūr-ı necābet:

1.) Asalet nurunun sahibi (Seyyid Ahmed er-Rifâî).

1.1. hāʾiz-i nūr-ı necābet:-*tir*
Müzekkā kutb-ı aʿzam mazhar-ı mısdāk-ı Lā tahzen
Muhakkak merd-i ekmel ***hāʾiz-i nūr-ı necābettir*** **(Kaside 30/6)**

hāʾiz-i pīrāye-i hayr ü sebāt:

1.) Kararlılık ve ihsan süsünün sahibi; sözünden dönmeyip kararlı olan ve lütufkâr kimse [Ankara valisi olan Münif Bey (H.1327)], (Ergin, 1996: 232).

1.1. hāʾiz-i pīrāye-i hayr ü sebāt:
Hāris-i sermāye-i fazl u şeref
Hāʾiz-i pīrāye-i hayr ü sebāt **(Tarih 20/2)**

hāʾiz-i rukiyyet-i pīr ol-:

1.) Şeyhe [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)] köle olmak; bağlanmak.

1.1. hāʾiz-i rukiyyet-i pīr ol-: *-a,-bil,-di,-n,-se*
İştibāh etme ki Sultān-ı cihānsın mutlak
*Olabildinse eğer **hāʾiz-i rukiyyet-i Pīr*** **(Kaside 33/11)**

hāk:

1.) Toprak; yeryüzü; yer.

1.1. hāk:
Bütün sükkān-ı eflāke seninle müftehir ādem
*Bütün sebʿa semāvāta seninle müftehirdir **hāk*** **(Kaside 15/6)**

1.2. hāk:
ʿİlmedir cehle değildir nazar-ı ehl-i kemāl
*Tartılan cevherīdir **hāk** için olmaz mīzān* **(Kaside 45/23)**

1.3. hāk:
***Hāk** yüz bin renge girse iʿtilā eyler havā*
Gālibiyet dāʾimā nermi-i mahviyyettedir **(Müfret 27/1)**

1.4. hākde:-*de*
Sāla māla kuvvet-i bāzūya etme iʿtimād
***Hākde** binlerle Cem binlerle Rüstem gizlidir* **(Gazel 41/4)**

1.5. hākden:-*den*
Ki hussādın seni hem-pāye-i mürg-ı hümā görsün
Tevazuʿ göster ihvān karşısında hākden pest ol **(Gazel 160/4)**

1.6. hāke:-*e*
Ben de bir dānişverim red etmesin ol meh beni
*Kem behā olmaz atılmaz **hāke** dürr-i şāh-vār* **(Kaside 39/53)**

1.7. hāke:-*e* (***mec.*** Mertebe bakımından aşağıda olanlar)
*Semādan katre-i bārān hemīşe **hāke** nāzildir*
Kerem birʿādet-i dīrīnedir āʿlādan ednāya **(Kaside 38/30)**

1.8. hāke:-*e* [***mec.*** Hz Peygamber 'in bulunduğu yer]
ʿAmādan açdı mevcūdāt dü çeşmin tūtiyādır bu
*ʿAdīl olmaz bu **hāke** misk-i ezfer kadr ü kıymette* **(Tahmis 1/8)**

1.9. hāki:-*i*
*Ey baht-ı siyeh **hāki** kuruttun mu ne yaptın*
Tohm-ı emeli yoksa çürüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/1)**

1.10. hākin:-*in* [*mec.* Hz. Peygamber 'in (s.a.v.) bulunduğu yer]
Vücūd-ı kāʾināta baʿis-i feyz oldu ve'l-hāsıl
*Bu **hākin** pertevinden oldu deycūr-ı ʿadem zāil* **(Tahmis 1/7)**

Hak:

1.) (Ar. Hakk) "Gerçek, doğru ve sabit olmak, gerekli ve layık olmak, olabilirlik niteliği taşımak, sürekli var olmak, gerçeğe uygun bulunmak; bir şeyi sabit ve gerekli kılmak" anlamlarında mastar ve bu anlamlara dayalı bir sıfat olup Allah'a nispet edildiğinde "bizzat ve sürekli olarak var olan, gerçekliği mevcut bulunan, varlığı ve uluhiyyeti fiilen tahakkuk eden; Allah (Topaloğlu, 1997a: 152).

1.1. Hak:
Hep nāfiledir saʿy ü himem her ne yapılsa
*Tevfīk u Hudā olmaz ise **Hak** tarafından* **(Gazel 173/5)**

1.2. Hak:
Hakkı bātıl bātılı hak gösterir teʾvīl ile
***Hak** lisān-ı ehl-i tezvīre talākat vermesin* **(Gazel 175/4)**

1.3. Hak:
*Bu ʿabd-i ahkarı dūr etmesin **Hak** āsitānından*
Budur bādī-i feyz ü imtiyāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/5)**

1.4. Hak:
Kadr ü şerefin cümleyi fāʿiktir efendim
*Etmiş seni **Hak** nām-ı Muhammed ile tevsim* **(Kaside 18/3)**

1.5. Hak:
***Hak** Muhammed ʿaşkına sūʾ-i nazardan saklasın*
Eyledin hakkiyle iʿlā şān-ı İslāmiyeti **(Kaside 37/36)**

1.6. Hak:
***Hak** ʿāşıkına sabr u metānet verir şüphesiz*
Yoksa olur mu ʿaşka muʿādil kibār-bār **(Kıt'a 7/2)**

1.7. Hak:
***Hak** kādir-i mutlaktır*
Her kārı yapan Haktır **(Kıt'a 11/1)**

1.8. Hak:
***Hak** ona vermişti bir mahdūm Muhammed Bey gibi*
Lutf-ı Rabbānī ile olmuştu mesrūrü'l-fuʾād **(Tarih 6/2)**

1.9. Hak:
***Hāk** yüz bin renge girse iʿtilā eyler havā*
Gālibiyet dāʾimā nerm i-i mahviyyettedir **(Müfret 27/1)**

1.10. Hak:
Yok zamān-ı şevketinde şemʿadan gayri yanar
***Hak** çerāğ-ı ʿadlini dāʾim fürūzān eylesin* **(Kaside 39/25)**

1.11. Hak:
*Her umūrunda ana hüsn-i zafer versin **Hak***
Eylesin zātını bi'l-cümle ʿavārızdan emīn **(Kaside 42/37)**

1.12. Hak:
Tāb-gerden beni niʿmetlere müstağrak edüp
***Hak** bilir nātıkamı mastar-ı şükrān ettin* **(Kaside 44/3)**

1.13. Hak:
Setr edip gurre-i ikbālimi çarh-ı gerdān
*Kevkeb-i tāliʿime vermedi **Hak** lemeʿān* **(Kaside 45/1)**

1.14. Hak:
*ʿÖmrüne **Hak** bereket cismine sıhhat versin*
Eylesin ʿātıfet ü reʾfet ile şöhret-gīr **(Kaside 47/37)**

1.15. Hakka:-*a*
Etmiş ihsān bize anı Cenāb-ı Bārī
***Hakka** şükr eyle bırak baʿd-ez-īn her kārı* **(Müseddes 4/14)**

1.16. Hakka:-*a*
***Hakka** şükr olsun açık bāsıra-i ʿirfānım*
Değilim hāsid-i fāsid gibi aʿmā-yı ümīd **(Kaside 46/54)**

1.17. Hakka:-*a*
*Ey ahālī söyleyin **Hakka** riʾāyet böyle mi*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/12)**

1.18. Hakka:-*a*
*Etmişler ʿahd ü mīsāk olmuşlar **Hakka** müştāk*
Āh eyler ağlar ʿuşşāk rūz ü leyāl içinde **(Gazel 203/6)**

1.19. Hakka:-*a*
Etmişler ʿahd ü mīsāk
*Olmuşlar **Hakka** müştāk* **(Diğer 1/11)**

1.20. Hakka:-*a*
Cümle āfāt ü belāyādan seni hıfz eylesin
***Hakka** tefvīz ettim ey hurşīd-i rahşānım seni* **(Gazel 224/3)**

1.21. Hakka:-*a*
*Her ne dem açılsa ağzı **Hakka** hamd eyler kalem*
Mazhar-ı rağbettir ânınçün cihânda her kalem **(Kaside 24/1)**

1.22. Hakkı:-*ı*
Nefsi tehdîd etmeyen rûhu tesʿîd etmeyen
***Hakkı** tevhîd etmeyen kalır vebâl içinde* **(Gazel 203/5)**

1.23. Hakkı:-*ı*
Şâdî-i zâr dilinden çıkmaz hazîne-dârın
***Hakkı** seven zikr eder hâb u hayâl içinde* **(Gazel 203/7)**

1.24. Hakkı:-*ı*
Kalır bir gün bu diller şîve-i güftârdan hâlî
*Hemîşe **Hakkı** zikr et sağ iken kalb ü lisânınla* **(Gazel 217/8)**

1.25. Hakkı:-*ı*
***Hakkı** tevhîd etmeyen*
Kalır vebâl içinde **(Diğer 1/10)**

1.26. Hakkı:-*ı*
***Hakkı** seven zikreder*
Hâb ü hayâl içinde **(Diğer 1/19)**

1.27. Hakkı:-*ı*
Kibriyâsından eder havf ü hayâ Mevlânın
***Hakkı** bî-şübhe bilen bende günâh eyleyemez* **(Gazel 85/5)**

1.28. Hakkı:-*ı*
*Râhat arama **Hakkı** ara cümleyi hoş gör*
Yanlışlarını yâd ile ʿafv iste Hudâdan **(Kaside 50/6)**

1.29. Hakktan:-*tan*
Hamiyyet-perver ol ʿiffet-şiʿâr ol merhamet-kâr ol
*Eriş bir mürşid-i dânâ-dile **Hakktan** haberdâr ol* **(Müseddes 1/5)**

1.30. Hakktan:-*tan*
Ey Seyyid-i ʿâlî-yi makâm ey dâver-i ʿarş-ihtişâm
*Olsun sana her subh u şâm **Hakktan** selâm-ı bî-hesâb* **(Kaside 20/17)**

1.31. Hakktan:-*tan*
Kendi meşhûr olduğu şeyle beni teşhîr içün
*Korkmayıp **Hakktan** bana ʿâzv etti sûʾ-i hasleti* **(Kaside 37/50)**

1.32. Haktan:-*tan*
***Haktan** geleni her ne ise hak kabul et*
Ayrılma murâd ister isen bâb-ı rızâdan **(Kaside 50/10)**

1.33. Haktan: -*tan*
*Şikâyet etme **Haktan** halka her hâle rızâ göster*
*Tamaʿdan kıl ferâgat ehl-i îsâr ol sehâ göster***(Müsebba /23)**

1.34. Haktan: -*tan*
*Tefekkür eyleyip efâlimi **Haktan** hayâ ettim*
Nihâyet dergeh-i ʿafv-ı Hudâya iltecâ ettim **(Müseddes 2/11)**

1.35. Haktır:-*tır*
***Haktır** bana cânı veren*
Cân oldu cisme pîrehen **(Diğer 5/7)**

1.36. Haktır:-*tır*
Hak kâdir-i mutlaktır
*Her kârı yapan **Haktır*** **(Kıt'a 11/1)**

2.) Doğru, hakiki, gerçek.

2.1. hak:
*Hakkı bâtıl bâtılı **hak** gösterir teʾvîl ile*
Hak lisân-ı ehl-i tezvîre talâkat vermesin **(Gazel 175/4)**

2.2. hak:
*Kâşki şu **hak** sözü etmek-çün umûma îlân*
Göklere yazsa mahâretli bir üstâd olsa **(Gazel 196/8)**

2.3. hak:
Gönül yıkma gönül yap cins ü mezheb etmeyip tefrîk
*Eder bu **hak** sözü yerde beşer gökte melek tasdîk* **(Müsebba 1/9)**

2.4. hak:
*Haktan geleni her ne ise **hak** kabul et*
Ayrılma murâd ister isen bâb-ı rızâdan **(Kaside 50/10)**

2.5. hakkı:-*ı*
***Hakkı** bâtıl bâtılı hak gösterir teʾvîl ile*
Hak lisân-ı ehl-i tezvîre talâkat vermesin **(Gazel 175/4)**

3.) Verilmiş emekten doğan manevi yetki; birine veya bir şeye ait olan hisse, pay.

3.1. hak:
*Teʾemmül eyle ki istidʿâ-yı lutfa yok mudur **hak***
*Hükûmet işlerinde eskidim hayli kıdem buldum***(Kaside 49/11)**

3.2. hakkı:-*ı*
*Bizi hicr ile yakmakta yârin ne **hakkı** var*
Hukûk u ʿubûdiyyette yeksân değil miyiz **(Gazel 70/2)**

3.3. hakkıdır:-*ı, -dır*
Ki müstebʿid değildir ʿafv-ı Haktan feth-i bâb olmak
*ʿUsâtın **hakkıdır** lâ taknatû dan kâm-yâb olmak* **(Müseddes 2/20)**

3.4. hakkım:-*(ı)m*
Medâr-ı mağfirettir ehl-i ʿirfâna gelen gamlar
*Ne **hakkım** var sana ʿızz ü kusûr etmekte yâ tâliʿ* **(Gazel 102/5)**

3.5. hakkım:-*(ı)m*
Otuz yıldır beni menʿ etti minhâc-ı terakkîden
*Bakın feryâda **hakkım** yok mudur bahtı-ı zebûnumdan* **(Kıt'a 9/2)**

3.6. hakkını:-*(ı)n, -ı*
*Hudâ zâyiʿ eder mi **hakkını** ey dîde-i hûn-rîz*
Görürsün vech-i yâri ferlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/5)**

3.7. hakkını:-*(ı)n, -ı*
*Senin reʾs-i livâda **hakkını** inkâr eden var mı*
Ne bâʿis oldu kim Fennî kurâyı ihtiyâr ettin **(Gazel 213/5)**

3.8. hakkını:-*ı,-n,-ı*
Nigâh-ı âzmâyişden geçirdim tâm otuz yıldır
*Tereffuʿ **hakkını** ʿasrın kibârı bî-cedel vermez* **(Gazel 79/4)**

3.9. haktır:-*tır*
Münʿimâ bezl-i ʿatâyâda nazîrin yokdur
*Mahz-ı bahşâyiş **haktır** sana bu tabʿ-ı metîn* **(Kaside 42/14)**

<u>hâk et-:</u>

1.) Toprak etmek, yok etmek.

1.1. hâk et-:-*se, -m*
Yâ İlâhî Kaʿbe-i maksûda îsâl et beni
*Yoksa cism ü cânımı bu yolda **hâk etsem** gerek* **(Gazel 248/3)**

1.2. hâk et-:-*se, -m*
*Yoksa cism ü cânımı bu yolda **hâk etsem** gerek*
Eylerim ʿafvin temennî ey Kerîm ü ey İlâh **(Tahmis 8/8)**

<u>hâk ile yeksân et-:</u>

1.) Yer ile yeksan etmek; yıkıp yok etmek, ortadan kaldırmak.

1.1. hâk ile yeksân et-:-*ti*

Pek az görür çeşm-i felek böyle vücūd-ı nādiri
***Etti** velākin āyīnede **hāk ile yeksān** āhiri* **(Tarih 5/1)**

1.2. hāk ile yeksān et-:*-ti, -n*
Ben rakībān ile hürmette berāber mi idim
*Cevheri bilmeyerek **hāk ile yeksān ettin*** **(Gazel 121/2)**

hāk ile yeksān ol-:

1.) Yerle bir olmak; toprak olmak.

1.1. hāk ile yeksān ol-:*-sun*
*Hasedinden rukabā **hāk ile yeksān olsun***
Mā-melek müjde-i teşrīfine kurbān olsun ***(Müsebba 2/48)***

hāk ü helāk et-:

1.) Mahvetmek, yok etmek.

1.1. hāk ü helāk et-:*-se, -m*
Kendimi ʿaşk-ı ruhunla cezbe-nāk etsem gerek
*Firkatinle cismimi **hāk ü helāk etsem** gerek* **(Gazel 248/1)**

1.2. hāk ü helāk et-:*-se, -m*
*Firkatinle cismimi **hāk ü helāk etsem** gerek*
Hasretiyle kār ü zārım āh u feryād olduğum **(Tahmis 8/3)**

hāk üzre bırakmak:

1.) Toprak üstünde bırakmak; dünyada bırakmak.

1.1. hāk üzre bırakmak:*-ta*
*Beni **hāk üzre bırakmakta** felek sehvediyor*
Feleğin himmeti nā-merde değil merde ise **(Gazel 180/2)**

Hak vergisi:

1.) Allah vergisi, Allah'ın lütfu.

1.1. Hak vergisi:*-dir*
Hakīmāne eder her müşkili hal
*Ona **Hak vergisidir** istitāʿat* **(Tarih 19/9)**

hakāʾik-bīn:

1.) Hakikatleri gören (II. Abdülhamid Han).

1.1. hakāʾik-bīndir:*-dir*
***Hakāʾik-bīndir** hālī değil keşf ü kerāmetten*
Mücerred ʿārif-i billāhdır insān-ı kāmildir **(Kaside 38/14)**

hākān-ı fāzıl:

1.) Fazilet sahibi padişah (II. Abdülhamid Han).

1.1. hākān-ı fāzıl:*-dır*
Serīr-i saltanatta āfiyetle ber-devām olsun
*O bir Sultān-ı ʿālī-şān o bir **Hākān-ı fāzıldır*** **(Kaside 38/48)**

hākān-ı ferişteh:

1.) Melek (yaradılışlı) padişah; II. Abdülhamid Han.

1.1. hākān-ı ferişteh:
İşte meydān işte tārīh-i esātīr-i evvel
*Var mıdır fāʾik o **Hākān-ı ferişteh** hasleti* **(Kaside 37/25)**

hakāyık-bīn-i eşyā:

1.) Eşyanın, nesnelerin (yaratılmış olan şeyler) hakikatlerini gören (Seyyid Ahmed er-Rifâî).

1.1. hakāyık-bīn-i eşyā:
Münevver kalb-i sāfī mehbıt-i ilhām-ı Rabbānī
***Hakāyık-bīn-i eşyā** hāzin-i esrār-ı hikmettir* **(Kaside 30/8)**

hākde kalmak:

1.) Toprakta kalmak, beklemek.

1.1. hākde kalmak:*-la*
Kemālinden düşürmez kāmili ikbālden düşmek
*Cevāhir **hākde kalmakla** bī-mikdār olur sanma* **(Gazel 194/3)**

hāke düş-:

1.) Yere düşmek.

1.1. hāke düş-:*-(e)r-e*
Kim ki nūr-ı ruhuna nasb-ı nigāha savaşır
*Gaşyolup **hāke düşer** hadd-i helāke yanaşır* **(Kaside 34/10)**

hāke in-:

1.) Toprağa inmek; yeryüzünde, dünyada bulunmak.

1.1. hāke in-:*-e-sin*
Beni terk etti artık dil kalır zülfün hevāsında
*Hümā kābil midir kim **hāke insin** āşiyān görsün* **(Gazel 159/6)**

hākezā:

1.) Bunun gibi, yine öyle.

1.1. hākezā:
***Hākezā** merd-i asīli tanımaz mı eşrāf*
Gam yeme bir eşek eylerse seni istihfāf **(Müsemmen 1/11)**

1.2. hākezā:
***Hākezā** lāfını bilmezler eşektir bī-şek*
Sana bed söyleyene sen ne dayak ur ne kötek **(Müsemmen 1/15)**

hāk-i dehlīz-i ulü'i-ʿirfān ol-:

1.) İrfan sahiplerinin dar geçitlerinin tozu, toprağı olmak.

1.1. hāk-i dehlīz-i ulü'i-ʿirfān ol-:*-a, -y, -dı, -m*
Yüz sürüp her lāhza lāhūtīlerin akdāmına
***Hāk-i dehlīz-i ulü'l-ʿİrfān** olaydım kāşki* **(Gazel 235/2)**

hāk-i dergāh:

1.) Tekke toprağı, tozu; huzur, makam.

1.1. hāk-i dergāh:*-ı, -n, -a* (Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi için)
***Hāk-i dergāhına** yüz sür işini altun et*
Kimyādır dil-i müsterşid için sohbet-i Pīr **(Kaside 33/3)**

1.2. hāk-i dergāh:*-ı, -n, -a* (II. Abdülhamid Han için)
***Hāk-i dergāhına** her kim ki cebīn-sāy olsa*
İnkişāf eyler ona küfl-i ümīd ü āmāl **(Kaside 40/12)**

hāk-i dergāh-ı Cenāb-ı Ahmed:

1.) Şeyh Ahmed Hüsameddin Efendi hazretlerinin dergâhının toprağı, tozu. / Hz. Peygamber'in (s.a.v) yolunun tozu (izinden gitme).

1.1. hāk-i dergāh-ı Cenāb-ı Ahmed:*-e*
Zīver-i ser-nāme-i ʿirfān olur tuğra gibi
*Yüz sürenler **hāk-i Dergāh-ı Cenāb-ı Ahmede*** **(Gazel 233/10)**

hāk-i der-i ʿātıfet:

1.) Lütuf kapısının tozu, toprağı.

1.1. hāk-i der-i ʿātıfet:*-i, -n(i)*
Keşke Hazret-i Hak bir sebep ihsān etse
*Eylesem **hāk-i der-i ʿātıfetin** istikhāl* **(Kaside 40/22)**

hāk-i der-i lutf:

1.) Lütuf kapısının tozu, toprağı.

1.1. hāk-i der-i lutf:*-un, -da*

İctimaʿ eyleyelim ***hāk-i der-i lutfunda***
Hālimiz hasret-i zülfünle perīşān diyelim **(Gazel 148/4)**

hāk-i der-i yār:

1.) Sevgilinin kapısının toprağı; sevgilinin eşiği; huzuru.

1.1. hāk-i der-i yār:-*e*
Beni menʿ etmeyin yüz sürmede ***hāk-i der-i yāre***
Ki çeşm-i hūn-feşān hasretim bir tūtiyā görsün **(Gazel 160/3)**

hāk-i eyvān-ı hümāyūn:

1.) Mübarek sarayının toprağı (II. Abdülhamid Han makamı, huzuru).

1.1. hāk-i eyvān-ı hümāyūn:-*(u)n, -a*
Hāk-i eyvān-ı hümāyūnuna *hālim ʿarzet*
Ol der-i şevketine bir de benim-çün rū-māl **(Kaside 40/43)**

hāk-i Hicāz:

1.) Hicaz toprağı; Mekke ile Medine şehirlerinin bulunduğu bölge.

1.1. hāk-i Hicāz:-*a*
Felekte ölmeden bir kām alaydım āsitānından
Süreydim rüyumu ***hāk-i Hicāza*** *āh efendim āh***(Kaside 14/8)**

hāk-i İstanbul:

1.) İstanbul toprağı.

1.1. hāk-i İstanbul:-*a*
Karīn-i bendegān-ı Şāh-ı devrān olmadık gittik
Müyesser olmadı ***hāk-i İstanbula*** *ayak basmak* **(Gazel 109/5)**

hāk-i medellet:

1.) (hāk-i madelle): Yolun kaybolduğu yerin toprağı, kaybolan yolun toprağı.

1.1. hāk-i medellet:-*te*
Āfitāb-ı hünerim ebr-i siyehle mestūr
Gevher-i maʿrifetim ***hāk-i medellette*** *nihān* **(Kaside 45/33)**

hāk-i mezellet:

1.) Alçaklık toprağı; ayaklar altı.

1.1. hāk-i mezellet:-*te*
Sāde ben ***hāk-i mezellette*** *perīşān kaldım*
Herkesi fāʾide-mend etti şu devr-i ikbāl **(Kaside 40/39)**

hāk-i pāk:

1.) Temiz, mübarek toprak.

1.1. hāk-i pāk:-*i, -dir*
Bütün kerrūbiyānın tūtiyāsı ***hāk-i pākidir***
Şu mihr-i ʿālem-ārā zerresinin tāb-nākidir **(Tahmis 1/4)**

hāk-i pā(y):

1.) Ayağın toprağı, tozu.

1.1. hāk-i pāy:
Tūtiyāsız kaldı çeşm-i hīre-dār hasretim
Hāk-i pāye *maʿnevī bir iktirān ister gönül* **(Kaside 29/5)**

1.2. hāk-i pā(y):-*e*
Tūtiyāsız kaldı çeşm-i hīre-dār hasretim
Hāk-i pāye *maʿnevī bir iktirān ister gönül* **(Kaside 29/6)**

1.3. hāk-i pāy:-*e*
Devlet-i ʿaşkın devām ettikçe cāna dehrde
Hāk-i pāye *çok saʿādetlüler eyler ser-fürū* **(Gazel 176/5)**

1.4. hāk-i pāy:-*e* (II. Abdülhamid Han için).
Āsitānında iki koldur semāhat merhamet
Hāk-i pāye *hüsn-i hizmetle ederler iftihār* **(Kaside 39/35)**

1.5. hāk-i pāy:-*(i)n, -dir*
Āsitānındır seng-i Firdevs-i aʿlādan murād
Hāk-i pāyindir *efendim yād-ı kimyādan garaz* **(Gazel 95/3)**

1.6. hāk-i pā(y):-*in, -e* (sevgili için)
Gönül yüz sürer her hatvede ***hāk-i pāyine***
Ne şey var ki hükm-i tīneti fāʿil olmasın **(Gazel 164/4)**

hāk-i pā-yi kelb-i Gavs-i Aʿzam:

1.) Abdülkadir Geylanî'nun (k.s.) köpeğinin ayağının tozu.

1.1. hāk-i pā-yi kelb-i gavs-i aʿzam:-*(ı)m*
Kādirīyim ***hāk-i pā-yi kelb-i Gavs-i Aʿzamım***
Bu şerefle ʿālemin mümtāz ü müstesnāsıyım **(Kaside 35/3)**

hāk-i pāy-ı yār:

1.) Sevgilinin ayağının toprağı, tozu.

1.1. hāk-i pāy-ı yār:-*e*
Hāk-i pāy-ı yāre *yüz sürdük muhakkak Fennīyā*
Pür meserretsin yine gāyet cilālı gözlerin **(Gazel 125/8)**

hāk-i rāh:

1.) Yolunun tozu, toprağı.

1.1. hāk-i rāh:-*(ı)n, -a*
Yuvarlanmak yorulmak bir şereftir ***hāk-i rāhına***
Gelir mi hātıra kayd-ı metāʿib yā Resūlallah **(Kaside 16/3)**

1.2. hāk-i rāh:-*ı, -n, -a*
Yüz süreriz Pīrin ***hāk-i rāhına***
Böyle gördük eb ü ecdādımızdan **(Şarkı 3/4)**

hāk-i rehgüzār:

1.) Geçilen yolun tozu, toprağı.

1.1. hāk-i rehgüzār:
Öyle Şāhen-şāh-ı ʿādil kim nice Nūşirevān
Zīr-i naʿl tevsen-i ʿadlinde ***hāk-i rehgüzār*** **(Kaside 39/5)**

hāk-i siyeh:

1.) Kara toprak.

1.1. hāk-i siyeh:
Şefkatle eyle bir nazar dil ʿaşkına olsun makar
Hāk-i siyeh *olsun güher ʿaynü'l-hayāt olsun serāb* **(Kaside 20/25)**

1.2. hāk-i siyeh:
Ol dese ***hāk-i siyeh*** *yek-pāre dürr-i nāb olur*
Bir nazar kılsa eder peydā-yı berk ü ber kalem **(Kaside 24/36)**

hāk-i vatan:

1.) Vatan toprağı.

1.1. hāk-i vatan:
Çok gözettim bitmedi bir nev-nihāl-i maʿdelet
Olmadı ***hāk-i vatan*** *keyfimce gül-zār olmadı* **(Gazel 232/2)**

hakīkat:

1.) Gerçek, doğruluk; var olduğu kesin ve açık olarak bilinen şey, asıl; ***tas.*** Allah'a erişme yolundaki dört makamdan (şeriat, tarikat, hakikat, marifet) üçüncüsü. Bu makam, kulun hakiki fail olan ve tecelli yoluyla âlemlerde zuhur eden Allah'ın sıfatlarını, kâinattaki

tasarruf ve iradesini, gizlediği ve açıkladığı şeyleri, kaza ve kaderi müşahede ettiği makam.

1.1. hakīkat:
Hakīkat *ʿāleminde fark maʿal cemʿ a muvaffak kıl*
Şerīʿat ʿāleminde ehl-i temyīz eyle yā Rabbī **(Kaside 12/3)**

1.2. hakīkat:
Hakīkat *yolunu ederiz taʾkīb*
Böyle ders almışız üstādımızdan **(Şarkı 3/8)**

1.3. hakīkat:
ʿĀlem-i ervāha āʾit bir ***hakīkat*** *bulmadır*
ʿĀlem-i eşbāhı dikkatle temāşādan garaz **(Gazel 95/5)**

1.4. hakīkat:
Öyle bir Āsaf-ı zī-şān ki ***hakīkat*** *doludur*
Şöhret-i ʿadl ü ʿatāsıyla serāpā aktār **(Kaside 43/8)**

1.5. hakīkatte:-*de*
Tahsīl-i kemāl eyle ***hakīkatde*** *edīb ol*
Yoksa bir şeref mi var sana ziyy-i üdebādan **(Kaside 50/14)**

1.6. hakīkatden:-*den*
Dinlemem öyle kuru efsāne makbūlüm değil
Mağz-ı Kurʾāndan ***hakīkatden*** *haber ver vāʿızā* **(Gazel 140/5)**

1.7. hakikatden:-*den*
Tarikat ʿāleminde maʿrifetten bī-nasīb etme
Hakikatden *hüviyyetten haberdār eyle yā Rabbī* **(Kaside 9/4)**

1.8. hakīkatdir:-*dir*
Sirişk-i dīde-i hasret-keşānım döndü mercāna
Hakīkatdir *şu maʿrūzum değil bī-hūde efsāne* **(Müsebba 3/12)**

2.) "Doğrulukla, gerçekten" anlamında zarf.

2.1. hakīkat:
Kürbet-i gurbet dibāgattır ***hakīkat*** *ādeme*
Anlamaz bu nükteyi olmazsa merd ü zen garīb **(Gazel 6/8)**

2.2. hakīkat:
Hakīkat *kendime mālik değildim zevk-ı ʿaşkınla*
Nişān-āsā takınmıştım gezerdim tavk-ı ʿaşkınla **(Tahmis 3/6)**

2.3. hakīkat:
Rāh-ı maksūda ***hakīkat*** *inhimāk etsem gerek*
Kendimi ʿaşk-ı ruhunla cezbe-nāk etsem gerek **(Tahmis 8/2)**

2.4. hakīkat:
Cenāb-ı Mīr Hāzımdır ***hakīkat***
Bugün mümtāz-ı erbāb-ı fazīlet **(Tarih 19/1)**

2.5. hakīkatde:-*de*
Bī-vefā bulduğumuz herkesi ithām ederiz
Vaʿd-i ʿUrkūbu ***hakīkatde*** *cināyet sayarız* **(Gazel 80/5)**

2.6. hakīkatle: -*le*
Dil-i sengīn-i yāre Fennīyā teʾsīr eder āhır
Hakīkatle *dayanmaz āh-ı āteş-bāre her bārū* **(Gazel 177/5)**

hakīkat iʿtibāriyle:

1.) Gerçeklik bakımından, esasen, aslında.

1.1. hakīkat iʿtibāriyle:
Eyādī-i beşerde çok hüner peydā olur ammā
Hakīkat iʿtibāriyle *Cenāb-ı Hak eder īcād* **(Gazel 21/6)**

hakīkī:

1.) Gerçek.

1.1. hakīkī:
Bir ***hakīkī*** *iltifātın görmedim görsem bile*
Rūz ise āsār-ı hülyā şeb ise rüʾyā çıkar **(Gazel 34/3)**

hakīm:

1.) Âlim, bilgin; ***tas.*** Varlıktaki şeylerin mahiyet ve hakikatlerini aklı ile bilen kimse; eşyanın hakikatini olduğu gibi bilen, Allah ile kâinat, insanla âlem arasındaki bağları, âlemle ilgili gerçekleri kavrama ilmine sahip olan kimse.

1.1. hakīm:
Hakīm ıtlākına şāyeste ancak ehl-i sünnettir
Şuʾūnu tabʿ-ı eşyāya veren ahmak ***hakīm*** *olmaz* **(Gazel 68/5)**

1.2. hakīm:
Pāyına her lāhza yüz sürmekle eyler iftihār
Öyle Şāhen-şāh-ı hikmet-āşinā kim her ***hakīm*** **(Kaside 39/3)**

1.3. hakīme:-*e*
Üss-i eşyāyı ne bilsin sūfī-i kūteh nazar
Asl-ı eşyāyı ***hakīme*** *fikr-i ʿulyā söyletir* **(Gazel 52/4)**

1.4. hakīmiz:-*iz*
Kuyūd-ı nefsden āzādeyiz bī-bāk ü pervāyız
Hakīmiz *feylesofuz ʿāleme ferzāne geldik biz* **(Gazel 69/4)**

hakīm ol-:

1.) Âlim, bilgin olmak.

1.1. hakīm ol-:-*maz*
Hakīm ıtlākına şāyeste ancak ehl-i sünnettir
Şuʾūnu tabʿ-ı eşyāya veren ahmak ***hakīm olmaz*** **(Gazel 68/5)**

hākim ol-:

1.) Hükmetmek, buyruğunu altında bulundurmak; egemen olmak.

1.1. hākim ol-:-*duk, -da*
Hem hasım hem ***hākim oldukda*** *bir ādem diğere*
Nefsine etmez kabūl elbette medhūliyeti **(Kaside 37/48)**

hakīmāne:

1.) Bilgeye yakışır tarzda, bilgece, akıllıca.

1.1. hakīmāne:
Çeşm-i insāf ile gözden geçiren merd-i hakīm
Eser-i hāmemi oldukça ***hakīmāne*** *bulur* **(Gazel 44/11)**

1.2. hakīmāne:
Hakīmāne *eder her müşkili hal*
Ona Hak vergisidir istitāʿat **(Tarih 19/4)**

1.3. hakīmāne:
Geçinmekse merāmın istirāhatle ***hakīmāne***
Elinden geldiği müddetçe saʿy et bezl-i ihsāne ***(Müsebba 1/16)***

hākim-i Yozgad Mīr Rifʿat:

1.) Yozgatlı hâkim Rıfat Bey (Ergin, 1996: 225).

1.1. hākim-i Yozgad Mīr Rifʿat:-*in*
Hākim-i Yozgad Mīr Rifʿatin *mahdūmudur*
İşte şu maʿsūm-ı merhūm tıfl-i pākīze-güher **(Tarih 4/1)**

hāki-pāy-i pīr:

1.) Mürşidin ayağının tozu.

1.1. hāki-pāy-i pīr:
Bi't-tezellül ***hāki-pāy-i Pīre*** *yüz sür mā gibi*
İʿtilā-yı kadr ise maksūd eğer tūbā gibi **(Gazel 233/1)**

hakīr:

1.) İtibarsız, değersiz, adi, bayağı.

1.1. hakīrem:-*(i)m*
Līk ben zerreyim ol şems-i cihān-ārādır
*Ben **hakīrem** o Şehin-şāh-ı veliyyü'l-efdāl* **(Kaside 40/24)**

hakīr kıl-:

1.) Değersiz kılmak, itibarsızlaştırmak.

1.1. hakīr kıl-:-*dı*
Bī-hünerler çekemezmiş meğer ehl-i hüneri
*Beni bil-āhare fazl-ı hünerim **kıldı hakīr*** **(Kaside 47/20)**

hak u ʿadl:

1.) Hak ve adalet.

1.1. hak u ʿadl:-*i*
Fürūg-ı neyyir-i evc-i ʿadāletsin ki ʿālemde
*Nizāmın **hak u ʿadli** bulmağa kāfī vü kāfildir* **(Kaside 38/19)**

Hakkā:

1.) Allah'a hitap sözü; "ey Allah'ım!".

1.1. Hakkā:
Bahşāyiş-i Hudādır o şāh-ı dīn-penāha
***Hakkā** vukūf-ı kāmil hikmet ü hükūmete* **(Tarih 9/3)**

2.) Hakikaten, gerçekten, doğrusu.

2.2. hakkā:
Nutk-ı cān-bahşı kılar mürde-dilānı ihyā
*Sohbet-i dil-keşi **hakkā** dem-i ʿĪsāya bedel* **(Gazel 141/4)**

2.3. hakkā:
*Buyurun ʿaynı şeker ʿaynı şifādır **hakkā***
Fennīyā söyledi tārīhin anın çıktı bir er **(Tarih 15/6)**

Hakka emānet eyle-:

1.) Birine, Allah'ın onu koruması için dua etmek.

1.1. Hakka emānet eyle-:-*di, -k*
Bu fakīri kūşe-i hātırdan ihrāc etmeyin
***Eyledik** biz cümleyi **Hakka emānet** elvedāʿ* **(Gazel 101/6)**

hakkāniyet:

1.) Adalet, adl.

1.1. hakkāniyeti:-*i*
Etmedi hakkımdaki şekvāyı bir dīvāna ʿarz
*Setredip koydurmadı meydāna **hakkāniyeti*** **(Kaside 37/67)**

Hakkı:

1.) Yozgatlı Zeynî-zâde Hakkı Efendi (ö. H.1309), (Ergin, 1996: 225).

1.1. Hakkı:
Böyledir tārīh-i temām mülhemī
*Hakk-ı buldu **Hakkı** zikrullāh ile* **(Tarih 3/3)**

Hakkı bul-:

1.) Allah'ı tam anlamıyla bilebilmek; doğruyu bulmak; marifet.

1.1. Hakkı bul-:-*an*
*Yol şaşıran **Hakkı bulan** fırka fırkadır*
Mürde-dilān zinde-dilān başka başkadır **(Gazel 64/6)**

1.2. Hakkı bul-:-*du*
Böyledir tārīh-i temām mülhemī
***Hakkı buldu** Hakkı zikrullāh ile* **(Tarih 3/3)**

hakk-ı kerem:

1.) Cömertlik hakkı.

1.1. hakk-ı kerem:-*i*
*Cān gibi hıfz ederim sīnede **hakk-ı keremi***
Çürüse heyʾetim etmem yine nisyān-ı kerem **(Kaside 41/26)**

hakk-ı meşhūriyet:

1.) Bilinen doğru, gerçek.

1.1. hakk-ı meşhūriyet:-*i*
Müstakīmin mim ü tāsın ihtilāsa yol bulup
*Etti gerçekten himāye **hakk-ı meşhūriyeti*** **(Kaside 37/52)**

hakk-ı meşrūʿ:

1.) Yasal hak.

1.1. hakk-ı meşrūʿ:-*(u)m*
*Kaybedildi **hakk-ı meşrūʿum** ʿale'l-ʿamyā benim*
Hikmeten lā-büd iken bir hükme merbūtiyeti **(Kaside 37/68)**

1.2. hakk-ı meşrūʿ:-*m, -u*
Beni incitmede bir fazl u şeref var mı sana
***Hakk-ı meşrūʿumu** āyā niçin ettin pā-māl* **(Kaside 40/4)**

hakk-ı rüçhān ver-:

1.) Üstünlük, öncelik hakkı verilmek.

1.1. hakk-ı rüçhān ver-:-*(i)r*
Yeʾs ü ümīdi çekerse nazar-ı mīzāna
***Hakk-ı rüçhān verir** ümīdine dānā-yı ümīd* **(Kaside 46/7)**

hakk-ı rüçhāniyet:

1.) Üstünlük, öncelik hakkı.

1.1. hakk-ı rüçhāniyet:-*i*
Ol vakit sābit olur sıdkı bu ʿabd-i ʿācizin
*Ol zamān eyler tahakkuk **hakk-ı rüçhāniyeti*** **(Kaside 37/59)**

hakkıçün:

1.) Kutsal şeyleri anlatan kelimelerden sonra getirilerek ant içmek için söylenen bir söz; "hakkı için".

1.1. hakkıçün:
*Yaratan **hakkıçün** ey meh yāreden kalmaz eser*
Sīne-i mecrūhuma sarsam seni merhem gibi **(Gazel 214/6)**

hakkında:

1.) İlgili olarak, üzerine.

1.1. hakkımda:
*Hükm-i ʿālīsini **hakkımda** dahi icrā kıl*
Dād-ı Hakktır sana bu tabʿ-ı mekārim-bünyān **(Kaside 45/41)**

1.2. hakkımda:
*Kalkışıp **hakkımda** cürm-i bī-vücūd isnādına*
Ettiler onlar da icrā muktezā-yı tıyneti **(Kaside 37/46)**

1.3. hakkımdaki:
*Etmedi **hakkımdaki** şekvāyı bir dīvāna ʿarz*
Setredip koydurmadı meydāna hakkāniyeti **(Kaside 37/67)**

1.4. hakkımızda:
***Hakkımızda** hele bir niʿmet-i ʿuzmā demedir*
Bize mechūl ise de gerçi bu hālin sırrı **(Tarih 8/12)**

1.5. hakkında:

Bir duʿā et o Veliyyü'l-keremin ***hakkında***
Eylesin anı eʿālī vü edānī tezkīr **(Kaside 47/36)**

1.6. hakkında:
Fennī -i vefā-perverī ***hakkında*** *der ol māh Sağ eylesin Allah*
Pākīze edā nükte-ver üstād-ı sühandır Mahsūl-i vatandır
(Müstezad 3/8)

hakkıyla/ hakkiyle:

1.) Gereği gibi, iyice.

1.1. hakkıyla:
Hakkıyla *edip cevher-i hürriyeti takdīr*
Mīzān-ı hukūkun yapışan var mı kefînden **(Gazel 173/7)**

1.2. hakkıyla:
Seni ***hakkıyla*** *tavsīfe ne haddim hāme-rān olmak*
Merām-ı ʿācizānem ancak istidʿā-yı himmettir **(Kaside 30/14)**

1.3. hakkıyla:
Hikmetin yā Rab ulü'l-ʿirfāna hayret-bahş olur
Mümtenāʿdir sırrına ***hakkıyla*** *tahsīl-i vukūf* **(Kıt'a 3/1)**

1.4. hakkıyla:
Fennī yapışıp destime bir ehl-i tasavvuf
Etsin de dil-i zārımı ***hakkıyla*** *tasarruf* **(Müseddes 3/37)**

1.5. hakkıyla:
Merhamet kıl vazʿ-ı küstāhānemi maʿzūr tut
Çünkü yoktur fikrimin ***hakkıyla*** *mecmūʿiyeti* **(Kaside 37/75)**

1.6. hakkıyle:
Mantıkın fikr etme mevzūʿāt u mahmūlātını
Eyle ***hakkıyle*** *tezekkür Hālıkın āyātını* **(Gazel 240/1)**

1.7. hakkiyle:
Yapış bir kāmilin dāmānına ***hakkiyle*** *Tevhīd et*
Veren zīnet ʿumūma kul hüva'l-lahü ahad dir hep **(Gazel 7/3)**

1.8. hakkiyle:
Tesādüf etmedi Fennī bize ***hakkiyle*** *bir münʿim*
Görüp eltāf u aʿtāfın duʿā-hān olmadık gittik **(Gazel 109/8)**

1.9. hakkiyle:
Hak Muhammed ʿaşkına sūʾ-i nazardan saklasın
Eyledin ***hakkiyle*** *iʿlā şān-ı İslāmiyeti* **(Kaside 37/36)**

1.10. hakkiyle:
Çünkü ***hakkiyle*** *bilir lehce-i istirhāmı*
Nükte-perverdir o Memdūh-ı mürüvvet-mendān **(Kaside 45/25)**

1.11. hakkiyle:
Nācī Efendi ***hakkiyle*** *bir nükte-dān idi*
Āsār-ı asālet cebhesinde ʿayān idi **(Tarih 14/1)**

hakkla:

1.) Hakkıyla, doğrulukla, gerçekten.

1.1. hakla:-*la*
Etseler yeʾs ile ümīdi eğer isticvāb
Hakla *sābit olur sūret-i daʿvā-yı ümīd* **(Kaside 46/8)**

hāk-sār ol-:

1.) Toz toprak içinde kalmak; perişan olmak.

1.1. hāk-sār ol-:-*a, -y, -dı, -m*
Tek ol mehin ***olaydım*** *yolunda* ***hāk-sārı***
Tenvīre yol bulaydım şu çeşm-i hīre-dārı **(Gazel 244/1)**

hal:

1.) Sirke.

1.1. hal:
Bize sākī-i devrān mey değil bir kāse ***hal*** *vermez*
Bes yeʾsin keyfini ammā ki her cām-ı emel vermez **(Gazel 79/1)**

hāl:

1.) İçinde bulunulan şartların ve niteliklerin bütünü; durum, vaziyet.

1.1. hāl:
Ne de bir ***hāl*** *ile ālām ü meşakkat bākī*
Ne sebāt üzre kalır encümen-i ʿayş u sürūr **(Gazel 243/4)**

1.2. hāl:
Lutf edip baht-ı siyāhımla barıştır yoksa
Tāliʿimden bana bu ***hāl*** *ile nefret geliyor* **(Kaside 48/25)**

1.3. hālde:-*de*
Bir ādemin ki hem-demi şahs-ı mehīn ola
Her ***hālde*** *o bī-çāreye Allah muʿīn ola* **(Müfret 2/1)**

1.4. hāldedir:-*de, -dir*
ʿAnberīn ***hāldedir*** *hüsn-i cemālin sırrı*
Vālī-i ʿādile vābestedir āsāyiş-i nās **(Tarih 8/9)**

1.5. hāle:-*e*
Kūyunuzda bu gibi ***hāle*** *nezāket mi denir*
Seni bir kerre sararsam yıkılır mı dünyā **(Gazel 27/4)**

2.6. hāle:-*e*
Sen şikāyet eyleme her ***hāle*** *Fennī şākir ol*
Gerçi tāliʿden felekten bess-i şekvā eskidir **(Gazel 42/5)**

1.7. hāle:-*e*
Şikāyet etme Haktan halka her ***hāle*** *rızā göster*
Tamaʿdan kıl ferāgat ehl-i īsār ol sehā göster **(Müsebba 1/26)**

1.8. hāli:-*i*
Dāğ-ı süveydādır sevdā-yı ***hāli***
Hūra müşābihtir bence her hāli **(Diğer 4/3)**

1.9. hāli:-*i*
ʿĀşık-ı hasret-keşi vech-i dilārā söyletir
Bülbül-i şūrīde ***hāli*** *verd-i raʿnā söyletir* **(Gazel 52/1)**

1.10. hāli:-*i*
Vār iken Fennī niçin nādānı taltīf eyledin
Fıtnat u ʿirfānına bu ***hāli*** *cesbān görmedim* **(Gazel 156/7)**

1.11. hāli:-*i*
Nedir ***hāli*** *aceb hālī değil āh-ı nihānīden*
Mizācından dil-i sevdā-keşānın anlayan yok mu **(Gazel 216/4)**

1.12. hāli:-*i*
Elleri taʾyīb eder etmiş de nisyān kendini
Eyyühe'l-ihvān Fennīnin ne ʿaceb ***hāli*** *var* **(Gazel 231/6)**

1.13. hāli:-*i*
Diğer-gündur anın-çün bende-i dīrīnenin ***hāli***
Eğer bilsen acırsın hālime ey Āsāf-ı ʿālī **(Muhammes 1/34)**

1.14. hāli:-*i*
Sohbet edelim meclise gel serv-i bülendim Rahm eyle efendim
Hicrinle dil-i gam-zedenin ***hāli*** *yamandır Allahaʿayāndır*
(Müstezad 2/6)

1.15. hālim:-*(i)m*
Hāk-i eyvān-ı hümāyūnuna ***hālim*** *ʿarzet*
Ol der-i şevketine bir de benim-çün rū-māl **(Kaside 40/43)**

1.16. hālim:-*(i)m*
Beni teşhīr etti sevdā
*Her **hālim** oldu hüveydā* **(Diğer 3/5)**

1.17. hālim:-*(i)m*
Hoş görüp kahrını zımnında lutf bekleyerek
*Keşf-i rāz eyledim kimseye **hālim** demedim***(Gazel 154/2)**

1.19. hālim:-*(i)m*
*Benim bār-ı cefāyı çekmeye kābil ne **hālim** var*
Amān ey seng-i dil zār ü nizār oldum firākınla **(Gazel 25/2)**

1.20. hālimden:-*(i)m, -den*
Sāde ben çektim ne çektimse bu mihnet-hānede
*Ehl ü evlādım da **hālimden** haber-dār olmadı* **(Gazel 232/4)**

1.21. hālime:-*(i)m, -e*
Çekilir çille değil çille-i eyyām-ı firāk
*Acıyıp **hālime** ey kaşı kemānım gitme* **(Gazel 192/4)**

1.22. hālime:-*(i)m, -e*
Sohbetimden Fennīyā eylermiş ol şūh ictināb
*ʿĀlim olsa **hālime** eylerdi her ān ihtilāt* **(Gazel 98/6)**

1.22. hālime:-*(i)m, -e*
***Hālime** rahm etse ol rūh-ı musavver kāşki*
Cān atıp ʿarz-ı niyāz etmekte etmezdim kusūr **(Gazel 215/5)**

1.23. hālime:-*(i)m, -e*
*Ne zamān rahm-edecek **hālime** sultānım ʿaceb*
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/1)**

1.24. hālime:-*(i)m, -e*
*Ne zamān rahm-edecek **hālime** sultānım ʿaceb*
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/1)**

1.25. hālime:-*(i)m, -e*
*Kerem et merhamet et **hālime** zīrā sensin*
Siyyemā müntehāb Şāh-ı ʿadīmü'l-emsāl **(Kaside 40/41)**

1.26. hālime:-*(i)m, -e*
Izdırābātımı baştanbaşa tasvīr etsem
***Hālime** dīde-i merdüm değil ağlar vicdān* **(Kaside 45/15)**

1.27. hālime:-*(i)m, -e*
Diğer-gündur anın-çün bende-i dīrīnenin hāli
*Eğer bilsen acırsın **hālime** ey Āsāf-ı ʿālī* **(Muhammes 1/34)**

1.28. hālimi:-*(i)m, -i*
Fennīyā āzāde-i şerh ü beyāndır sīretim
***Hālimi** erbāb-ı dikkat müsteşārımdan bilir* **(Gazel 28/7)**

1.29. hālimi:-*(i)m, -i*
***Hālimi** cānānıma ʿarz eylesem şekvā çıkar*
Etmesem sabr u tahammül etsem istiğnā çıkar **(Gazel 34/1)**

1.30. hālimi:-*(i)m, -i*
İltifāt u germi ʿaksinedir devrānın
***Hālimi** rencīş-i hātırla suʾāl etti felek* **(Gazel 115/3)**

1.31. hālimi:-*(i)m, -i*
***Hālimi** reng-i sirişkim arzeder cānānıma*
Katre-i hūnīn-i eşkim tercümānımdır benim **(Gazel 143/2)**

1.32. hālimi:-*(i)m, -i*
Edip hengām-ı nezʿimde sırr-ı bālin mi teşrīf
*Ne derde uğramışım **hālimi** yār ol zamān görsün* **(Gazel 159/3)**

1.33. hālimi:-*(i)m, -i*
İftirāk-nāmem gözünden kan akıtsın ağlasın
***Hālimi** āsār-ı kilk-i hūn-çekānım söylesin* **(Gazel 166/3)**

1.34. hālimi:-*(i)m, -i*
İştibāh etmem olur Fennī karīn-i iʿtibār
***Hālimi** ʿarz u beyān etsem ulü'l-ebsāra ben* **(Gazel 168/6)**

1.35. hālimi:-*(i)m, -i*
***Hālimi** ʿarz eyle yāra müjde-i vuslat getir*
Āh ü zārım ey sabā cīrāna dehşet vermesin **(Gazel 175/8)**

1.36. hālimi:-*(i)m, -i*
*Nasīb olmaz mı āyā **hālimi** ʿarz eylemek yāre*
Bulup günlerde bir gün ʿālem-i ağyārdan hālī **(Gazel 217/2)**

1.37. hālimi:-*(i)m, -i*
*Hulūs-ı bālimi her **hālimi** Allah bilmez mi*
Müdāhinler beni tağyīre hāhişgerse etsinler **(Gazel 234/3)**

1.38. hālimi:-*(i)m, -i*
*Ey bād-ı seher sormadı mı **hālimi** cānān*
Evsāfın ile nātıka-pīrā demedin mi **(Gazel 239/7)**

1.39. hālimi:-*(i)m, -i*
*Nasīb olmaz mı āyā **hālimi** ʿarz eylemek yāre*
Bulup günlerde bir gün ʿālem-i ağyārdan hālī **(Gazel 242/2**

1.40. hālimi:-*(i)m, -i*
*Ki dedim ʿarz edeyim **hālimi** bir zī-kereme*
İçtimā eyledi bu noktada ārā-yı ümīd **(Kaside 46/12)**

1.41. hālimi:-*(i)m, -i*
*Lāyık-ı merhametim **hālimi** istifsār et*
Beni bī-tāb ü tüvān eyledi hummā-yı ümīd **(Kaside 46/62)**

1.42. hālimi:-*(i)m, -i*
Sitem-i çerh-ı denī sīneme etti teʿsīr
*ʿAcabā **hālimi** ben kimlere etsem takrīr* **(Kaside 47/1)**

1.43. hālimi:-*(i)m, -i*
Beni ez-cümle perīşān ediyor tāliʿ-i dūn
***Hālimi** anlayanın fikrine hayret geliyor* **(Kaside 48/20)**

1.44. hālimi:-*(i)m, -i*
*O yāra **hālimi** ʿarzeylerim āh-ı nihānımla*
Ezelden ʿahd ü peymān eyledim cān ü cānānımla **(Muhammes 2/4)**

1.45. hālimi:-*(i)m, -i*
Sīnemi gırbāle döndürmek neden oldu revā
Hālimi** şerh edeyim icmālen ey meh-rū sana(Tahmis 6/9)**

1.46. hālimiz:-*(i)miz*
İctimaʿ eyleyelim hāk-i der-i lutfunda
***Hālimiz** hasret-i zülfünle perīşān diyelim* **(Gazel 148/4)**

1.47. hālin:-*(i)n*
Bakın merd-i garībe merhamet izhār eden var mı
*Nedir **hālin** diye bir kerre istifsār eden var mı* **(Gazel 213/1)**

1.48. hālin:-*in*
Hakkımızda hele bir niʿmet-i ʿuzmā demedir
*Bize mechūl ise de gerçi bu **hālin** sırrı* **(Tarih 8/12)**

1.49. hālin:-*in*
*Hiç olur mu böyle bir **hālin** sonu emr-i hasen*
ʿAdl-i maʿkūsu temāşā eylesin her merd ü zen **(Muhammes 4/14)**

1.50. hāline:-*i, -n, -e*
ʿĀleme yā Rab celālinle tecellīden murad
*Müslümānın **hāline** küffārı güldürmek midir* **(Gazel 54/6)**

1.51. hāline:-*i, -n, -e*

Hāline *bir kerre kıl ʿatf-ı nigāh-ı ʿātıfet*
Eylesin sāyende çarh-ı kīne-verden ahz-ı sār **(Kaside 39/38)**

1.52. hāline:-*in, -e*
Hāline *elleri bülbül gibi āgāh etme*
Himmet-i pīre sığın gül gibi kan ağla gönül **(Gazel 135/4)**

1.53. hālini:-*i, -n, -i*
Yandırır sakf-ı sipihri āh-ı āteş-bār ***hālini***
Her vatan nāmıyle tahrīk-i leb eylerken garīb **(Gazel 6/6)**

1.54. hālini:-*i, -n, -i*
Bār-ı gurbet çekmeyen bilmez garībin ***hālini***
Kıl terahhüm dost değil düşmüşse bir düşman garīb **(Gazel 6/7)**

1.55. hālini:-*i, -n, -i*
Cürm-i aʿzamdır vücūd isnād edersen kendine
Hālini *dergāh-ı Hakka ʿarz u inhādır hüner* **(Gazel 51/5)**

1.56. hālini:-*(i)n, -i*
Söyleme kendin gibi ashāb-ı ʿacze ***hālini***
Kıl mudur her derbeder ihsān eden āmālini **(Gazel 208/1)**

1.57. hālini:-*(i)n, -i*
Arz edersen Fennīyā muʿtī-i bī-enbāza et
Söyleme kendin gibi ashāb-ı ʿacze ***hālini*** **(Gazel 208/8)**

1.58. hālini:-*i, -n, -i*
Hālini *işte o miʿmār-ı kulūba ʿarzet*
O senin de dil-i meksūrunu eyler taʿmīr **(Kaside 47/7)**

1.59. hālini:-*i, -n, -i*
Ey nāme dil-i hasret-keşin ***hālini*** *yāre*
Talākatla ʿarz eyle dehān u zebānım ol **(Kıt'a 8/2)**

1.60. hālin:-*i, -n(i)*
Tahammül eylemek bu vakʿa-i dil-sūza kābil mi
Bilenler Kerbelā ***hālin*** *ʿayān ağlar nihān ağlar* **(Gazel 249/3)**

1.61. hāline:-*(i)n, -e*
Şimdi bīgāne midir gözde dil-i bī-çārem
Hani her ***hāline*** *her rāzına ol mahrem idi* **(Gazel 210/5)**

<u>ben [2]:</u>

Ben; vücutta meydana gelen siyah benek, leke, noktadır. Arapça karşığı "şâme" olan ben, sevgilinin asli güzellik unsurları arasındadır ve sevgilinin naz elbisesi, süsü olarak nitelendirilir. Çeşitli benzetme ve mecaz unsurlarıyla birlikte anılır (Eyduran, 2010: 178). Klasik Türk şiirinde genellikle yüzde bulunan benler ve bu benlerin renginin siyahlığı ile küçüklüğünden sık sık bahsedilmektedir. Daha çok yanak, saç, kaş, ayva tüyleri ve dudak ile birlikte bulunmaktadır. Ben, her şeyden önce bir noktadır. Bu nokta güzellik sayfasına (yanağa) zülüf kaleminden damlamıştır. Saç ile birlikte âşığı tuzağa düşüren unsurlardan biridir (Pala, 2017: 184).

2.1. hāl:
Birisi revnak-ı ruhsār-ı cemāl-i hūbān
Öbürü çehre-i ashāb-ı melāhattaki ***hāl*** **(Kaside 40/73)**

2.2. hāli:-*i*
Dāme düşürmek ister erbāb-ı iʿtibārı
Bir dānedir ki ***hāli*** *tezyīn eder cemāli* **(Gazel 244/2)**

<u>hāl ü keyfiyyet:</u>

1.) Durum, vaziyet.

1.1. hāl ü keyfiyyet:-*(i)m, -i*
Gözümü kāse-i mey gönlümü meyhāne bulur
Hāl ü keyfiyyetimi *anlayan ihvān-ı kirām* **(Gazel 44/2)**

<u>hāl ü mahal:</u>

1.) Vaziyet ve yer.

1.1. hāl ü mahal:
Saklanır mı mesti-i cām-ı muhabbet yārdan
Var mıdır ***hāl ü mahal*** *inkāra Allah ʿaşkına* **(Gazel 191/4)**

<u>hāl ü şān:</u>

1.) Davranış, tavır ve nam, şöhret.

1.1. hāl ü şān:-*(ı)m*
Yāra derdim derdimi āh u figānım söylesin
Kalmamış āha mecālim ***hāl ü şānım*** *söylesin* **(Gazel 166/1)**

<u>hālā:</u>

1.) "Bu zamana kadar, şimdi bile, hâlen" anlamlarında zarf.

1.1. hālā:
Bana yüz eğrisi izhār edip de ʿahd-i sābıkda
Güler oynar mısın ellerle ***hālā*** *şen misin kāfir* **(Gazel 39/8)**

1.2. hālā:
Tecerrüd etmedik ***hālā*** *behīme libāsıdan*
Ağardı mūy-ı ser yekpāre insān olmadık gittik **(Gazel 109/3)**

1.3. hālā:
Būse vaʿd etmişdi üç sene evvel bana yār
Bakarım işte o ümīd ile ***hālā*** *gözüne* **(Gazel 204/3)**

1.4. hālā:
Mürde-diller mürde derlerse galāttır mutlakā
Zindedir ***hālā*** *verir kār-ı cihāna temşiyet* **(Kaside 32/4)**

1.5. hālā:
İnfisāl ettirdiler cürmüm tebeyyün etmeden
Bilmezem ***hālā*** *nedir esbāb-ı maʿzūliyeti* **(Kaside 37/69)**

1.6. hālā:
Küfvünün baʿzısı Mektupçu kimi Defterdār
Yok bu bī-çārede ***hālā*** *müteʿaddid ser-bāl* **(Kaside 40/45)**

1.7. hālā:
Çekerim bār-ı gamı böyle otuz kırk senedir
Bana yüz vermedi güldürmedi ***hālā*** *devrān* **(Kaside 45/13)**

1.8. hālā:
Çenber-i gam ediyor kalbimi ***hālā*** *taʿsīr*
Seni tavsīf ü senā böyle değildi ammā **(Kaside 47/17)**

1.9. hālā:
Nısfı geçti gecenin muntazırım ben ***hālā***
Subh-ı sādık gibi çık parlayarak bī-pervā **(Müsebba 2/13)**

1.10. hālā:
Alır mı ol dilsitān beni bezm-i vuslata
Hālā *ki kisve-gīr-i kesāfet değil miyim* **(Taştir 1/8)**

<u>halās et-:</u>

1.) Kurtarmak.

1.1. halās et-:
Sıyānet kıl bu ʿabd-i pür-kusūru ʿakla uymaktan
Televvünden ***halās et*** *ehl-i temkīn eyle yā Rabbī* **(Kaside 10/3)**

<u>halās ol-:</u>

1.) Kurtulmak.

1.1. halās ol-:-*maz*

*Zulmet-i gamdan **halās olmaz** süveydā-yı derūn*
Görmesem birkaç gece ey māh-ı tābānım seni **(Gazel 224/2)**

hālāt-ı cūş-ā-cūş:

1.) Pek coşkun hâller.

1.1. hālāt-ı cūş-ā-cūş:
Yā nasıl sabr eyleyip dursun leb-i hāmūş ile
*Meclis-i rindānda **hālāt-ı cūşā-cūş ile*** **(Tahmis 6/7)**

halāvet:

1.) Hoşluk, tatlılık, zevk.

1.1. halāvet:
Ne kadar tatlı bir eyyām idi eyyām-ı visāl
*O **halāvet** o safā hātır-ı enverde midir* **(Gazel 36/2)**

1.2. halāvet:
Fennī sakın ayrılma huzūr-ı ʿurefādan
*Ünsiyyet-i cāhilde **halāvet** bulamazsın* **(Gazel 132/11)**

1.3. halāvet:
Firkatinle dil-i zārımda meserret bulamam
*Sensiz eyyām-ı hayātımda **halāvet** bulamam* **(Gazel 153/1)**

1.4. halāvet:
Mey şeker-rīz oluyor destini messetmekle
*Lebin öpmekle leb-cāma **halāvet** geliyor* **(Kaside 48/34)**

halāvet çık-:

1.) Tadı çıkmak, zevk almak.

1.1. halāvet çık-:-*(a)r*
*Geriden şekkere bakmakla **halāvet** mi **çıkar***
Karşıdan karşıya nāz etmeğe ülfet mi denir **(Gazel 27/2)**

halāvet-bahş ol-:

1.) Tat vermek, zevk vermek.

1.1. halāvet-bahş ol-:-*(u)r*
*Hangi uzvun okşasam öpsem **halāvet-bahş olur***
Şekker olmuş her yeri yārin ki ser-tā-pā lezīz **(Gazel 23/3)**

hāle koy-:

1.) Bir durum, vaziyet içerisinde bırakmak.

1.1. hāle koy-:-*an*
Dil-i dīvānededir asl-ı kabāhat ammā
*Beni bu **hāle koyan** sensin a zālim sensin* **(Gazel 127/4)**

halef:

1.) Sonradan gelen ve birinin yerine geçen kimse (sonradan yetişen şairler veya okuyucular).

1.1. halefinden:-*in, -den*
Meʾmūl-i halef hüsn-i eserdir selefinden
*Marzī-i selef hayır duʿādır **halefinden*** **(Gazel 173/1)**

halel ver-:

1.) Bozmak, sarsmak.

1.1. halel ver-:-*mez*
Cevāb-ı ʿarz-ı hāli ʿācizānem kalmasın meskūt
*Ki mūrun sohbeti şān-ı Süleymāna **halel vermez*** **(Gazel 79/7)**

hālet:

1.) Hâl, nitelik, keyfiyet.

1.1. hālet:
*Aʿmāk-ı hayālimde bilsem ki ne **hālet** var*
Bilmem ne arar gönlüm ārām ü karār etmez **(Gazel 58/6)**

1.2. hāleti:-*i*
Doyası bakmadım ey lāle-ʿizārım yüzüne
*Bana bu **hāleti** bir dāğ-ı derūn etti felek* **(Gazel 111/5)**

1.3. hāleti:-*i*
Rabt eden zencīr-i ʿaşk-ı yāre gönlümdür beni
*Lākin el bu **hāleti** zülf-i nigārımdan bilir* **(Gazel 28/3)**

1.4. hāletini:-*i, -n, -i*
*Geceler göz göre tahvīl kılar **hāletini***
Bilinir mi yine bak bedr ü hilālin sırrı **(Tarih 8/4)**

1.5. hāletler:-*ler*
Mürīdānı çekinmez nār u mār u şīr u hançerden
*Bu **hāletler** Cenāb-ı Pīre āʾit bir kerāmettir* **(Kaside 30/10)**

1.6. hāletten:-*ten*
*Ne **hāletten** kırıldı hātır-ı nāzik-terin cānım*
Tehāşī etme söyle söyle cānānım niçin küstün **(Gazel 133/4)**

1.7. hālettir:-*tir*
Daha yükseklere ʿatf-ı tamaʿ ʿayn-i cināyettir
*Seni bu ihtirāsa sevk eden bilmem ne **hālettir*** **(Müseddes 1/14)**

hālet-i buhl ü leʾīm:

1.) Cimri, hasis, alçak hâl.

1.1. hālet-i buhl ü leʾīm:-*i*
***Hālet-i buhl ü leʾīmi** ne kadar alçaksa*
Müteʿālīdir o nisbette belī şān-ı kerem **(Kaside 41/4)**

hālet-i hicr-i nigār:

1.) Güzel sevgilinin ayrılık hâlleri, sureti.

1.1. hālet-i hicr-i nigār:-*ı*
***Hālet-i hicr-i nigārı** yād ü tasvīr eyleme*
El-emān ey hāme etme nār-ı sūzāndan bahis **(Gazel 14/2)**

hālet-i şeyhūhat:

1.) Yaşlılık hâli.

1.1. hālet-i şeyhūhat:-*ı*
Müstehakk-ı lutf idim ammā ki kahr-ı dehrile
*Erbaʿīnimde kazandım **hālet-i şeyhūhati*** **(Kaside 37/79)**

hālet-i sūziş-fezā:

1.) Uçsuz bucaksız gönül âlemini, gönlü yakan hâl, durum.

1.1. hālet-i sūziş-fezā:-*dan*
*Neyde meyde **hālet-i sūziş-fezādan** çok ne var*
Yāri germ ü nerm eder āhım sirişk-i firkatim **(Gazel 47/2)**

halhāl ol-:

1.) Ayak bileziği; bilezik olmak.

1.1. halhāl ol-:-*a, -maz*
Odur yapan seni beni seviştiren cān ü teni
*Halka-i gerdūn-ı denī destine **halhāl olamaz*** **(Gazel 83/3)**

hālī:

1.) Uzak, ayrı.

1.1. hālī:
*Nedir hāli aceb **hālī** değil āh-ı nihānīden*
Mizācından dil-i sevdā-keşānın anlayan yok mu **(Gazel 216/4)**

1.2. hālī:

*Şuʿūnāt-ı İlāhiyye değil esrārdan **hālī***
Taʿarruz eyleme vazʿiyyet-i efʿāl ü āsāra **(Gazel 217/4)**

1.3. hālī:
*Hayālim bir zamān **hālī** değil fikr-i visālinden*
Visālindir benim her lahzā gönlümden geçen şimdi **(Gazel 220/2)**

1.4. hālī:
Gelenler devre bir dāğ-ı dile mutlak müsādiftir
*Değil her dāʾire bir nokta-i pür-kārdan **hālī*** **(Gazel 242/4)**

1.5. hālī:
Kibriyā vü ʿazamet ʿafv ü ʿināyet sana hās
*Āciziz biz değiliz cürm ü hatādan **hālī*** **(Kaside 2/3)**

1.6. hālī:
*Hakāʾik-bīndir **hālī** değil keşf ü kerāmetten*
Mücerred ʿārif-i billāhdır insān-ı kāmildir **(Kaside 38/14)**

hāl-i bāl:

1.) Gönül hâli.

1.1. hāl-i bāl:-*(i)m*
Hāsılı etmişiken kalbimi gam istīlā
***Hāl-i bālim** bu siyāk üzre olurken güzerān* **(Kaside 45/16)**

hālī bırak-:

1.) Boş bırakmak, uzak tutmak.

1.1. hālī bırak-:-*maz*
*Muhabbet ehlini **hālī bırakmaz** āh ü nālişde*
Neşāti bāde-i nūşīnenin kitmān kabūl etmez **(Gazel 88/2)**

hālī bul-:

1.) Boş, tenha, uzak bulmak.

1.1. hālī bul-:-*up*
Nasīb olmaz mı āyā hālimi ʿarz eylemek yāre
Bulup** günlerde bir gün ʿālem-i ağyārdan **hālī **(Gazel 217/2)**

1.2. hālī bul-:-*up*
Nasīb olmaz mı āyā hālimi ʿarz eylemek yāre
Bulup** günlerde bir gün ʿālem-i ağyārdan **hālī **(Gazel 242/2)**

hāl-i cünūn:

1.) Delilik hâli.

1.1. hāl-i cünūn:
***Hāl-i cünūn** derd-i derūn türlü türlüdür*
Āh ü figān rāz-ı nihān başka başkadır **(Gazel 64/3)**

hāl-i diger-gün:

1.) Değişmiş hâl; perişan hâl.

1.1. hāl-i diğer-gün:-*(ü)m, -e .*
Nice mihnetlere zahmetlere pādāş ettin
*Acıdı **hāl-i diğer-günüme** yār u ağyār***(Kaside 43/2)**

2) Değişmiş hâl; perişan hâl.

2.1. hāl-i diger-gün:-*(u)m, -a*
Nağme-i nāy-ı enīnimden usandı herkes
*Acıyor **hāl-i diger-günuma** hep mūr u mekes* **(Müsebba 2/57)**

hāl-i dil-i zār:

1.) Ağlayıp inleyen gönlün hâli.

1. hāl-i dil-i zār:-*ı*
*Ben sana **hāl-i dil-i zārı** nasıl anlatsam*
Ben sana derd-i derūnu nasıl etsem tasvīr **(Kaside 47/18)**

hālī görül-:

1.) Boş, uzak görünmek.

1.1. hālī görül-:-*sün*
Çoğalsın müttekīler parlasın envār-ı şerʿiyye
Görülsün** tā şu kevkeb ser-te-ser eşrārdan **hālī **(Gazel 217/3)**

hāl-i hindū:

1.) Hint beni.

1.1. hāl-i hindū:-*s, -u, -n, -a*
Tutamam leblerine mülk-i Bedahşānı bedel
***Hāl-i hindūsuna** yek-pāre fedā Hindistān* **(Kaside 45/52)**

hālī kal-:

1.) Boş, eksik, uzak kalmak.

1.2. hālī kal-:
*Gel ol bu gülşen-i ʿālemde **hālī kal** dikenlikten*
Kibir Allaha mahsūstur tevakkī eyle benlikten **(Müseddes 1/17)**

1.2. hālī kal-:-*ma, -sın*
Cenāb-ı Pīrin ihvān-ı kirāmın ʿömrün efzūn et
*İlāhī bezm-i ʿālem **kalmasın** ebrārdan **hālī*** **(Gazel 217/5)**

1.3. hālī kal-:-*a, -maz*
Her şeyde musīb olduğunu eyleme daʿvā
***Hālī kalamaz** nevʿ-i beşer sehv ü hatādan* **(Kaside 50/9)**

1.4. hālī kal-:-*ma, -yor*
Kalmıyor** ikide bir seng-i sitemde **hālī
ʿAcebā sīnemi āhen mi hayāl etti felek **(Gazel 115/2)**

1.5. hālī kal-:-*ma, -yor*
*Gönüller her nasılsa **kalmıyor** endīşeden **hālī***
Diğer-gündur anın-çün bende-i dīrīnenin hāli **(Muhammes 1/34)**

1.6. hālī kal-:-*(ı)r*
Kalır** mı bezm-i dilber makdem-i ağyārdan **hālī
Olur mu dāmen-i gül izdihām-ı hārdan hālī **(Gazel 217/1)**

1.7. hālī kal-:-*(ı)r*
Kalır** bir gün bu diller şīve-i güftārdan **hālī
Hemīşe Hakkı zikr et sağ iken kalb ü lisānınla **(Gazel 217/8)**

1.8. hālī kal-:-*(ı)r*
Kalır** mı bezm-i dilber makdem-i ağyārdan **hālī
Olur mu dāmen-i gül izdihām-ı hārdan hālī **(Gazel 242/1)**

1.9. hālī kal-:-*(ı)r, -sa*
Kalırsa** bezmimiz yümn-i kudūm-i yārden **hālī
Rakībin makdem-i şūmiyle bārī olmayız meşʾūm **(Gazel 242/3)**

hāli kal(ma)-:

1.) Gücü, takati, eski durumu olmamak.

1.1. hāli kal(ma)-:-*dı*
Sitem-keşlikte sebkat eyledim akrānımı kat kat
*Ne **hālim kaldı** ey çerh-ı cefā-muʿtād sen söyle* **(Gazel 197/2)**

hāl-i kevn:

1.) Mevcut olan, var olan zaman; şimdiki zaman.

1.1. hāl-i kevn:-*e*

Etme ircāʿ-ı nazar māzīye ***hāl-i kevne*** *bak*
Devr-i ikbālinde teʾmīn eyle istikbālini **(Gazel 208/3)**

hālī kıl-:

1.) Uzaklaştırmak.

1.1. hālī kıl-:*-dı*
Sevād-ı nazm ***kıldı*** *Fennīyā miʿmārdan* ***hālī***
Yıkıldı beyt-i eşʿār zaʿīl oldu şīve-i güftār **(Gazel 217/7)**

hāl-i meʾmūrīn:

1.) Memurların hâlleri, davranışları.

1.1. hāl-i meʾmūrīn:*-e*
Hāl-i meʾmūrīne *bir kezzābı rāvī tuttular*
Ehl ile nā-ehli cāhiller müsāvī tuttular **(Muhammes 4/6)**

hālī ol-:

1.) Boş, uzak olmak.

1.1. hālī ol-:*-ma, -sın*
Değil dünyāda hattā āhirette ***olmasın*** *yā Rab*
Derūnum iştiyāk-ı Haydar-ı Kerrārdan ***hālī*** **(Gazel 217/6)**

1.2. hālī ol-:*-maz*
Hasūdu çok olur tehzīb-i ahlāk eyleyen merdin
Ki ***olmaz*** *lā-cerem kurb-ı hazāʾin mardan* ***hālī*** **(Gazel 242/5)**

1.3. hālī ol-:*-muş*
Saʿīdāne şakāvet-perverānın buğzu sābittir
Kelīm ***olmuş*** *mudur bak kīne-i küffārdan* ***hālī*** **(Gazel 242/6)**

1.4. hālī ol-:*-(u)r*
ʿAşk ***olan*** *sīne olur hubb-i sivādan* ***hālī***
Çünkü meşhūr mesel şīrin olur meskeni pāk **(Gazel 116/7)**

1.5. hālī ol-:*-(u)r*
Kalır mı bezm-i dilber makdem-i ağyārdan hālī
Olur *mu dāmen-i gül izdihām-ı hārdan* ***hālī*** **(Gazel 217/1)**

1.6. hālī ol-:*-(u)r*
Kalır mı bezm-i dilber makdem-i ağyārdan hālī
Olur *mu dāmen-i gül izdihām-ı hārdan* ***hālī*** **(Gazel 242/1)**

hāl-i perīşān:

1.) Perişan, zavallı hâl, vaziyet.

1.1. hāl-i perīşān:*-(ı)m*
Ne zamānlar dinecek eşk-i hurūşānım ʿaceb
Neye müncer olacak ***hāl-i perīşānım*** *ʿaceb* **(Kaside 6/2)**

1.2. hāl-i perīşān:*-(ı)m*
Ne zamānlar dinecek eşk-i hurūşānım ʿaceb
Neye müncer olacak ***hāl-i perīşānım*** *ʿaceb* **(Kaside 6/2)**

1.3. hāl-i perīşān:*-(ı)n, -ı*
Bendecek ***hāl-i perīşānını*** *kıl ʿarz u beyān*
İlticā et der-i ihsānına öp dāmenini **(Kaside 45/24)**

hāl-i ruhsār:

1.) Yüzdeki, yanaktaki ben.

1.1. hāl-i ruhsār:*-ın*
Şemʿ-i dīdārın gibi şemʿ-i fürūzān görmedim
Hāl-i ruhsārın *gibi bir dāğ-ı sūzān görmedim* **(Gazel 156/1)**

hāl-i siyeh-rū:

1.) Yüzü siyah benli (sevgili).

1.1. hāl-i siyeh-rū:
Edersin kāle-i hüsn ü cemālin kıymetin tezyīd
Sen ey ***hāl-i siyeh-rū*** *nokta-i icmāle benzersin* **(Gazel 120/8)**

hāl-i süveydā:

1.) Yürekteki hâl (***bk.*** süveydā).

1.1. hāl-i süveydā:
Fennīyā gizlerdim ammā rāz-ı ʿaşkı sīnede
Ādemi ***hāl-i süveydā*** *bülbül-āsā söyletir* **(Gazel 52/7)**

hāl-i ʿuşşāk:

1.) Âşıkların hâli.

1.1. hāl-i ʿuşşāk:*-ı*
Çeşmini kurbānının bend etmeğe tedbīr eder
Hāl-i ʿuşşākı *bilir katʿī o şūh-ı işve-kār* **(Tahmis 2/8)**

hāl-i zarūret:

1.) Sıkıntı, yoksulluk durumu.

1.1. hāl-i zarūret:
ʿArz-ı hāl etmede maʿzūrum efendim maʿzūr
Siyyemā etmede der ***hāl-i zarūret*** *icbār* **(Kaside 43/25)**

Hālidī:

1.) Hâlidîye tarikatına [Nakşibendiyye tarikatının Hâlid el-Bağdâdî'ye (ö. 1242/1827) nisbet edilen kolu] mensup olan kimse (Algar, 1997: 295).

1.1. Hālidīyim:*-y, -im*
Bendegān-ı hazretin ammā ki en ednāsıyım
Nakşibendim ***Hālidīyim*** *gūş-ı kalbim var benim* **(Kaside 35/13)**

Hālık:

1.) Halk eden, yaratan Allah.

1.1. Hālıkım:*-(ı)m*
Niçin iʿzāb edersin gönlümü cevr ü ʿitābınla
Benim de ***Hālıkım*** *perverdigār-ı zīl-Celālim var* **(Gazel 25/3)**

1.2. Hālıkın:*-ın*
Mantıkın fikr etme mevzūʿāt u mahmūlātını
Eyle hakkıyle tezekkür ***Hālıkın*** *āyātını* **(Gazel 240/1)**

1.3. Hālıkın:*-ın*
Hālıkın *her işi merhūn-ı hikemdir ammā*
Nice kābil ki bilinsin bu meʿālin sırrı **(Tarih 8/2)**

Hālıku'l-ervāh:

1.) Ruhları, tüm canlıları yaratan Allah.

1.1. Hālıku'l-ervāh:
Hālıku'l-ervāh *verdi feyzi rūhāniyyete*
Rūh māʾildir anınçün dāʾimā ʿulviyyete **(Tahmis 4/6)**

Halīl:

1.) Samimi, sadık, gerçek dost (sevgili). Allah dostu; Hz. İbrahim'e telmihte bulunulmaktadır (Zavotçu, 2018: 284).

1.1. Halīlimden:*-(i)m, -den*
Beni gül yüzlü Halīlimden uzak eyleyenin
Dilerim gülşen-i ʿālemde yeri nār olsun **(Gazel 161/3)**

Halīl ol-:

1.) Samimi, sadık, gerçek dost olmak; Hz. İbrahim olmak.

1.1. Halīl ol-:*-a, -maz*
ʿAbes şeydir ümīd-i lutf ile nā-cinse yalvarmak

Ki Nemrūd-ı şakī ʿarz-ı tevāzūʿyla ***Halīl olmaz*** **(Gazel 76/5)**

hāli(ne) bak-:

1.) Vaziyetini iyileştirmek, daha iyi bir duruma getirmek; ilgi, alaka göstermek.

1.1. hāli(ne) bak-:
ʿAşk āteşine yandı dil-i cānım efendim
Bak hālime *rahm et bana cānānım efendim (***Gazel 144/1)**

hāline ko(y)-:

1.) Bir durum içerisinde bırakmak.

1.1. hāline ko(y)-:*-r*
Kereminden umarım kalbimi tenvīr eyler
Seng-i hārā-yı necef ***hāline kor*** *şefkat-i Pīr* **(Kaside 33/14)**

2.) (Kendi) hâline bırakmak, rahat bırakmak.

2.1. hāline koy-:
Beni ***koy hālime*** *Mevlāyı seversen sabr et*
Yāre şu beyti tilāvet edecek ānımdır **(Gazel 31/7)**

2.2. hāline koy-:*-maz*
Sen gidince belki ***koymaz hālime*** *sekrān-ı ʿaşk*
Muhtemel kim sırrımız fāş olmağa meydān kalır **(Gazel 48/2)**

hālin(i) ʿarz et-:

1.) Durumunu bildirmek.

1.1. hālin(i) ʿarz et-:*-(e)r*
Deryāya katre zerreler hurşīde eyler incizāb
Bir çāker-i ahkar nider metbūʿa ***hālin ʿarzeder*** **(Kaside 20/22)**

hālini sor-:

1.) Hâl hatır sormak, nasıl olduğunu sormak.

1.1. hālini sor-:*-(a)r, -sa, -n*
Gelir de hātıra şāyet ***sorarsan hālimi*** *ey şūh*
Figānım ney sirişkim seyl ü kaddim nūndur sensiz **(Gazel 75/3)**

hālis:

1.) Saf, temiz, katışıksız; hilesiz.

1.1. hālis:*-i, -ken*
Hālis *iken oldum nazar-ı yārda mağşuş*
Akrān ü emāsīl beni hep etti ferāmūş **(Müseddes 3/8)**

hālisāne:

1.) Temiz kalplilikle, samimiyetle.

1.1. hālisāne:
Hālisāne *sohbet-i mūra tenezzüldür hüner*
Bittabiʿ eyler Süleymāna kim olsa ihtirām **(Gazel 37/6)**

hālisıyyet:

1.) Halisiyet; halis olma, katışık olmayan, katışıksız, saf.

1.1. hālisıyyetle:*-le*
Hālisıyyetle *giren cīb-i kibāra pāradır*
ʿAsrımızda ādemin mağşūşu rāyictir fakat **(Gazel 56/4)**

halk:

1.) Yaratılmış olanlar; ahali, insanlar, herkes.

1.1. halka:*-a*
Mümkün oldukça hazer kıl girme minnet altına
Halka *minnettār olan pāmāl eder hürriyeti* **(Kaside 37/7)**

1.2. halka:*-a*
Kendini sālih beni tālih tanıttı ʿāleme
Halka *karşı gözgöre gasb etti mergūbiyeti* **(Kaside 37/53)**

1.3. halka:*-a*
Cā-be-cā etmedelerdir beni ***halka*** *taʿyīr*
Ne desem bilmem o hüssād-ı siʿāyet-kāra **(Kaside 47/22)**

1.4. halka:*-a*
Ben ne yaptım ki felek rāhatımı çok görüyor
Hidemāt-ı hasenem ***halka*** *kabāhat geliyor* **(Kaside 48/22)**

1.5. halka:*-a*
Şikāyet etme Haktan ***halka*** *her hāle rızā göster*
*Tamaʿdan kıl ferāgat ehl-i īsār ol sehā göster***(Müsebba 1/23)**

1.6. halkı:*-ı*
Eshāb-ı hüner fazl u kemālāt ile meşhūr
El-kıssa cihān ***halkı*** *birer vasf ile mezkūr* **(Müseddes 3/23)**

1.7. halkı:*-ı*
Bend eder ***halkı*** *bir rişte-i ümīde felek*
Herkesin lihyesine el verecek şāne bulur **(Gazel 44/6)**

1.8. halkı:*-ı*
Cihān ***halkı*** *keyfince dizildi leb-cūyā*
Gūşa gelmekte naʿre-i rindān taraf taraf **(Gazel 104/2)**

1.9. halkı:*-ı*
Sen ***halkı*** *üzer herkesi bī-zār kılarsın*
Rahat edecek menzil ü mesken bulamazsın **(Gazel 128/2)**

1.10. halkı:*-ı*
Halkı *esrār-ı maʿāriften haberdār eyleyip*
Aldı gözlerden nevāzişle hicāb-ı gafleti **(Kaside 37/21)**

1.11. halkı:*-ı*
Eyledin ***halkı*** *zülāl-i kereminden irvā*
Ne kadar var ise hep kandılar ʿatşān-ı kerem **(Kaside 41/30)**

1.12. halkını:*-ı, -n, -ı*
Kalb-i meksūr-ı ʿabīdānemi kıldın taʿmīr
Meskenim ***halkını*** *bi'l-cümle duʿā-hān ettin* **(Kaside 44/8)**

halk olun-:

1.) Yaratılmak.

1.1. halk olun-: *-muş, -tur* ("Levlake..." hadis-i şerifine telmihte bulunulmaktadır; ***bk.*** Levlâk).
Sāyesinde ***halk olunmuştur*** *vücūd-ı mümkünāt*
İlticā et zılline Fennī Rasūl-i Efhamın **(Gazel 10/6)**

1.1. halk olun-:*-du, -n*
Her meʿāyıbdan berīsin hilkaten
Halk olundun *sanki dilhāhınca sen* **(Kıt'a 2/2)**

halka duyur-:

1.) Herkese duyurmak, herkesin bilmesini sağlamak.

1.1. halka duyur: *-mak*
Ah ü feryād eyleyip ***halka duyurmak*** *iş değil*
Āteş-i ʿaşkı yürekte setr ü ihfādır hüner **(Gazel 51/2)**

halka-i bāb-ı himem-i pīr:

1.) Mürşidin, şeyhin himmet kapısının halkası (dergâhı).

1.1. halka-i bāb-ı himem-i pīr:*-e*
İhlās ile teslīm ü tevekkülde sebāt et
Kıl ***halka-i bāb-ı himem-i Pīre*** *teşebbüs* **(Gazel 16/3)**

halka-i gerdūn-ı denī:

1.) Alçak, dönek feleğin halkası.

1.1. halka-i gerdūn-ı denī:
Odur yapan seni beni seviştiren cān ü teni
***Halka-i gerdūn-ı denī** destine halhāl olamaz* **(Gazel 83/3)**

halka-i gīsūsuna tak-:

1.) Saçının halkasına, kıvrımına takmak, asmak ***(bk. zülf).***

1.1. halka-i gīsūsuna tak-:-*tı*
*Gönlümü **halka-i gīsūsuna taktı** yārin*
Serimi silsile-cünbān-ı cünūn etti felek **(Gazel 111/3)**

halkan:

1.) Yaratılmışlar, insanlar arasında.

1.1. halkan:
***Halkan** akdem hulken aʿzam mevliden aʿlā-yı nās*
Fiʿlen ahsen kavlen esdaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/4)**

halk-ı ʿālem:

1.) Dünya halkı, herkes.

1.1. halk-ı ʿālem:
Sevinsin āşinālar mātem etsin zümre-i ezdād
*Kulun Fennīyi yā Rab **halk-ı ʿālem** kām-rān görsün* **(Gazel 159/7)**

1.2. halk-ı ʿālem:
Sitem lāyık mıdır nāsa husūsā müʿminīn olsun
*ʿUmūmen **halk-ı ʿālem** şerr ü mekrinden emīn olsun* **(Müsebba 1/13)**

halk-ı beled:

1.) Şehir halkı.

1.1. halk-ı beled:
*Uyudu **halk-ı beled** kaldı tarāʾik tenhā*
Menzilinden daha çıkmaz mısın ey māh-likā **(Müsebba 2/12)**

halk-ı cihān:

1.) Bütün insanlar, herkes.

1.1. halk-ı cihān:
Çekmem elimi dergeh-i fazlında İlāhī
*Bir ben mi bütün **halk-ı cihān** rahmete muhtāc* **(Gazel 17/7)**

1.2. halk-ı cihān:
Mübtezelān muhteremān başka başkadır
*Var mı gümān **halk-ı cihān** şuʿbe şuʿbedir* **(Gazel 64/4)**

halk-ı Hudā:

1.) Allah'ın yarattığı.

1.1. halk-ı Hudā:
Cūdu çok cürʾeti çok şefkati çok reʾyi metīn
*Ezelī mevhibedir **halk-ı Hudā** dād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/4)**

hall:

1.) Çözme, çözüm.

1.1. halli:-*i*
Lā-büdd beni baştan çıkarır zülf-i ziyāhın
*Bu mesʾelenin **halli** biraz dikkate muhtāc* **(Gazel 17/5)**

1.2. hallini:-*i, -n, -i*
*Fennīyā **hallini** ʿāriflere ısmarlayalım*
Ki bunu anlayamaz fıtnatı nākıs ser-sām **(Muamma 1/9)**

hall ü tanzīr:

1.) Çözümleyip anlama ve benzerini yazma.

1.1. hall ü tanzīr:-*i*
Daha bin böyle gazel nazma çekerdim Fennī
***Hall ü tanzīri** ʿasīr olmasa ihvānım için* **(Gazel 163/8)**

Hallāk-ı ʿālem:

1.) Âlemleri yaratan; Allah.

1.1. Hallāk-ı ʿālem:-*den*
Yine el kaldırır ʿafv isterim Gaffār-ı Erhamdan
*Ümīdin kim keser ki ben kesem **Hallāk-ı ʿālemden*** **(Müseddes 2/8)**

Hallāk-ı basīr:

1.) Her şeyi, bütün kâinâtı en mükemmel şekilde, noksansız olarak gören Allah.

1.1. Hallāk-ı basīr:
Safvet-i kalbimi ihlāsımı bī-şübhe bilir
*Tercümān istemez ahvālime **Hallāk-ı basīr*** **(Kaside 47/23)**

Hallāk-ı cihān:

1.) Kâinatın yaratıcısı; Allah.

1.1. Hallāk-ı cihān:
*Hesāb-ı āhiret münker mi **Hallāk-ı cihān** yok mu*
Nedir ey çerh-i cānī bu sitemler bizde cān yok mu **(Gazel 216/1)**

1.2. Hallāk-ı cihān:
*Saklasın sūʾ-i nazardan anı **Hallāk-ı cihān***
Ki odur merdümek-i dīde-i dünyā-yı ümīd **(Kaside 46/65)**

hallāl:

1.) Halleden, çare bulan, çözen kimse.

1.1. hallālidir:-*i, -dir*
*Tabʿ-ı pākim müşkilāt-ı hikmetin **hallālidir***
Celbeder her yerde güftārım mezīd rağbeti **(Kaside 37/97)**

halleden ol-:

1.) Çözen birisi bulunmak.

1.1. halleden ol-:-*ma, -dı*
Müphem kaldı sırr-ı süveydā-yı dil
***Halleden olmadı** muʿammāmızı* **(Şarkı 8/10)**

hallet-:

1.) Çözmek, üstesinden gelmek.

1.1. hallet-:-*(e)r*
*Hakīmāne **eder** her müşkili **hal***
Ona Hak vergisidir istitāʿat **(Tarih 19/4)**

1.2. hallet-:-*(e)r, -se*
***Hal ederse** gire vuslatı tavʿan etsin*
Pek sıkıştırma ol gül-çehreye ibrām etme **(Gazel 185/5)**

1.3. hallet-:-*miş*
Sanma hādisdir dil-i ʿāşıkta sevdā eskidir
*Kimse **halletmiş** değildir bu muʿammā eskidir* **(Gazel 42/1)**

hall-i mesāʾil:

1.) Meselelerin çözümü.

1.1. hall-i mesāʾil:-*dir*
*Mekātibde medāriste garaz **hall-i mesāʾildir***
Açılmaz ʿāmiyāne lā-ʾubālī lāfla efvāh **(Kaside 38/2)**

hall-i muʿammā-yı ümīd et-:

1.) Ümit bilmecesini çözmek.

1.1. hall-i muʿammā-yı ümīd et-:*-eyim*
Sende kaldı benim ümīdim efendim sende
Başka kim var ki edeyim ***hall-i muʿammā-yı ümīd*** **(Kaside 46/35)**

hall-i ʿukde-i matlab:

1.) Arzu, istek düğümünün çözülmesi; isteğe ulaşılmak.

1.1. hall-i ʿukde-i matlab:
Kimin keffindedir bilmem ki ***hall-i ʿukde-i matlab***
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/12)**

halt u hezeyān eyle-:

1.) Sayıklayıp saçmalamak.

1.1. halt u hezeyān eyle-:*-me*
Kendi noksānını gör eyleme teftīş-i ʿuyūb
Eyleme *nāfile* ***halt u hezeyān*** *ağla gönül* **(Gazel 135/3)**

halt-ı ekāzīb:

1.) Yalan, münasebetsiz sözler.

1.1. halt-ı ekāzīb:
Eylemez ***halt-ı ekāzīb*** *ile telvīs-i sühan*
Kalb-i sāfım gibi pākīze dehāndır kalemim **(Gazel 152/4)**

halvet:

1.) Gözlerden uzak olacak şekilde bir yerde birileriyle baş başa kalma.

1.1. halvete:*-e*
Esrār-ı dili dilbere takrīr ü hikāyet
Birkaç geceler ol meh ile ***halvete*** *muhtāc* **(Gazel 17/2)**

halvet-geh:

1.) Herkesin giremediği halvet olunan yer; gözlerden uzak olacak şekilde bir yerde birileriyle (sevgili) baş başa kalınan yer.

1.1. halvet-gehinde:*-(i)n, -de*
Çoktan beri yanıktır hicr-i āteşle gönlüm
Halvet-gehinde *bārī bir şeb çerāğ olaydı* **(Gazel 211/2)**

Halvetī:

1.) Halvetiye tarikatına, Ömer el-Halvetî'ye (ö. 800/1397-98) nispet edilen İslam dünyasının en yaygın tarikatı, mensup olan kimse (Uludağ, 1997: 393).

1.1. Halvetīyim:*-y, -im*
Celvetîler cemʿinin fānūs-ı şeb-pīrāsıyım
Halvetīyim *meşʿal-i halvet-serā-yı vahdetim* **(Kaside 35/4)**

halvet-i hās-ı nigār:

1.) Resim gibi güzel sevgiliye özel tenha yer.

1.1. halvet-i hās-ı nigār:
Halvet-i hās-ı nigāra *gerçi daʿvet bir değil*
Bī-bekādır inkılāb eyler nihāyet ʿavdete **(Gazel 139/8)**

halvet-i kübrā:

1.) En büyük, yüce tenha yer.

1.1. halvet-i kübrā:
Senindir rütbe-i ʿulyā senindir ***halvet-i kübrā***
Makām-ı feyzine ermekten ʿāciz tāʾir-i idrāk **(Kaside 15/5)**

hām:

1.) Olgunlaşmamış, pişmemiş, tecrübesiz.

1.1. hām:
Medenīlerle musahabede yabānīdir
Bilemez kadr-i muvālātını her tīneti ***hām*** **(Muamma 1/7)**

hām ol-:

1.) Olgunlaşmamış olmak (meyve için); ***tas.*** Olgunlaşmamış, pişmemiş olmak; manevi olgunlaşma yolunun henüz başlangıcında bulunmak; ruhen olgunlaşmamak.

1.1. hām ol-:*-(u)r*
Maʿrifet bī-ʿaşk olan dilde tecellī eylemez
Şemse maʿrūz olmayan her meyve mutlak ***hām olur*** **(Gazel 33/7)**

hamākat:

1.) Ahmaklık, budalalık.

1.1. hamākattır:*-tır*
Zamān-ı fırsatı seyr-i semāya benzetirim
Anı gafletle ifāte büyük ***hamākattır*** **(Gazel 158/3)**

hamd:

1.) Kulun Allah'ın yüceliğini, sonsuz lütuf ve ihsanı karşısında yaradanına minnet ve şükran duygularını bildirmesi, şükretmesi.

1.1. hamdi:*-i*
Hamdi *terdīfen edip Peygambere ʿarz-ı selām*
Rahmet-i Hakkla olur mesrūr u müstebşir kalem **(Kaside 24/2)**

hamd eyle-:

1.) Şükretmek.

1.1. hamd eyle-:*-r*
Her ne dem açılsa ağzı Hakka ***hamd eyler*** *kalem*
Mazhar-ı rağbettir ānınçün cihānda her kalem **(Kaside 24/1)**

hamd olsun:

1.) Allah'ın nimetlerine ve lütuflarına minnet ve teşekkürü bildirmek üzere kullanılır; Allah'a şükürler olsun, elhamdülillah.

1.1. hamd olsun:
İhtiyār eyledi Allah beni ***hamd olsun***
Ne büyük fazl-ı İlāhī ki civāndır kalemim **(Gazel 152/2)**

hamdülillāh:

1.) "Elhamdülillâh; Allah'a hamdolsun." anlamında şükür ve hoşnutluk anlatan bir ifade.

1.1. hamdülillāh:
Münʿimā sen gideli hasta-dil olmuştuk hep
Hamdülillāh *yine āsār-ı ifākat geliyor* **(Kaside 48/17)**

1.2. hamdülilllāh:
Oldu her cānib tarāvet-bāb-ı ʿadl ü ʿātıfet
Hamdülilllāh *andırır her bukʿa bāğ-ı Cenneti* **(Kaside 37/34)**

hāme:

1.) Kalem; ***mec.*** Şairlik yeteneği, şair tarafından yazılanlar.

1.1. hāmemle:*-m, -de*
Bu sırr-ı mübhemi ***hāmemle*** *hem-rāz olmayan bilmez*
Kimin meftūnudur Fennī niçin kan ağlıyor gönlün **(Gazel 66/5)**

1.2. hāme:
Hālet-i hicr-i nigārı yād ü tasvīr eyleme
El-emān ey ***hāme*** *etme nār-ı sūzāndan bahis* **(Gazel 14/2)**

1.3. hāme:

*Duyduğun mesʾeleyi kalbine yaz **hāme** gibi*
Keşf-i rāz eyleme her gördüğüne nāme gibi **(Gazel 237/1)**

1.4. hāme:
Hayr ise bir sözü sarf eyle yeri düştükçe
*Ağzına alma hemān her sühānı **hāme** gibi* **(Gazel 237/2)**

1.5. hāme:
Fitne-i çarha tesādüf eden erbāb-ı şuʿūr
*İnzivāgāh-ı sükūta çekilir **hāme** gibi* **(Gazel 237/4)**

1.6. hāme:
*Buluyor vasfını tasvīr kılan **hāme** şeref*
Nāmını yād eden efvāha ʿazūbet geliyor **(Kaside 48/35)**

1.7. hāme:
Yeter ey hāme şekvā-yı pezīrāyı nihāyet kıl
Sakın sūʾ-i edebten kasr u īcāza riʿāyet kıl **(Muhammes 1/41)**

1.8. hāme:
*Uzatma mācerā-yı girye-i hicrānı ey **hāme***
Dil-i sengīn-i yāre celb-i rahm u rikkat etmezsen **(Gazel 124/6)**

1.9. hāme:
Hazer et bir yere kesretle girip çıkmaktan
*Karalar yüzünü sonra yazık **hāme** gibi* **(Gazel 237/6)**

1.10. hāme:
Sana Mevlā dilerim rütbe-i ʿulyā versin
*Dāʾimā mevkīʿ-i ʿālīde bulun **hāme** gibi* **(Gazel 237/8)**

1.11. hāme:
İʿvicāc etme şerīʿat yolunu taʿkīb et
*Müstakīm ol her umūrunda amān **hāme** gibi* **(Gazel 237/10)**

1.12. hāme:
Yanar sabr u karārım Fennīyā ben eylerim feryād
*Yazarken bu ser-encāmı elimde **hāme** kan ağlar* **(Gazel 249/7)**

1.13. hāmem:-*m*
*O tūtī-yi terennüm-sāz-ı hikmet kim benim **hāmem***
Makāmāt-ı sarīrī gıbta-fermā-yı ʿanādildir **(Kaside 38/42)**

1.14. hāmemde:-*m, -de*
*Bir gazel tarzına **hāmemde** yine hāhiş var*
Söyletir çünkü beni bāde-i büşrā-yı ümīd **(Kaside 46/58)**

1.15. hāmemde:-*m, -de*
Pek zār ü nizār oldum takrīre liyākat yok
*Ancak gam-ı fırkatten **hāmemde** şikāyet var* **(Gazel 58/4)**

1.16. hāmemden:-*m, -den*
*Çıktı bir tārīh **hāmemden** anı tebrīk için*
Hüsn-i āmīzişle taltīf eyleye Rabb-i Cevād **(Tarih 6/6)**

1.17. hāmeme:-*m, -e*
***Hāmeme** ruhsat-ı cevelān edilirse iʿtā*
Hüsn-i saytımla dolar sāmiʿā-yı ʿilliyyīn **(Kaside 42/25)**

1.18. hāmemin:-*m, -in*
*Belāgat **hāmemin** maʿşūk-ı şevk-efzāsıdır Fennī*
Anınçün tabʿıma ʿarz-ı belāgattan gınā gelmez **(Gazel 90/6)**

1.19. hāmenin:-*(n)in*
*Havf-ı taksīrātla çatlar dudağı **hāmenin***
Hayretinden mest-i sergerdān olur titrer kalem **(Kaside 24/50)**

1.20. hāmesi:-*s, -i*
Kevser aksa kaleminden yine takdīr etmez
*Batar ehl-i hünerin **hāmesi** aʿdā gözüne* **(Gazel 195/7)**

1.21. hāmesiyle:-*s, -i, -y, -le*
Yani hāmī-i hüner Hazret-i Rifʿat Paşa
***Hāmesiyle** açılur ʿāleme mecrā-yı hüner* **(Kaside 46/14)**

1.22. hāmeye:-*y, -e*
Meyve-çīn-i devha-i ʿirfān olur bu sāyede
*İşte ʿālemde o türlü **hāmeye** derler kalem* **(Kaside 24/55)**

1.23. hāmeye:-*y, -e*
*Ebr-i feyzinden eğer bir katre düşse **hāmeye***
Tā-ebed icrā ederdi ʿāleme kevser kalem **(Kaside 24/40)**

1.24. hāmeyi:-*y, -i*
*Sū-i istiʿmālle eyler kepāze **hāmeyi***
Kalmasın dest-i esāfilde o ʿālī-ter kalem **(Kaside 24/26)**

hāme-i Behzād ol-:

1.) (İranlı meşhur bir ressam ve minyatür sanatkârı) Bihzâd/Behzat'ın kalemi (yeteneği) olmak.

1.1. hāme-i Behzād ol-:-*sa*
*Alamaz sūretini hāme-i **Behzād olsa***
Sūret-i hālini yazmışsa da kilk-i aʿlām **(Muamma 1/2)**

hāme-i faʿāl:

1.) Hareketli, gayretli, işleyen kalem; yazan kalem; ***mec.*** Etkili şairlik yeteneği.

1.1. hāme-i faʿāl:-*(i)m, -e*
Reşk ederlerdi hased ashābı hüsn-i hālime
*Göz dikerlerdi hemīşe **hāme-i faʿālime*** **(Muhammes 4/1)**

hāme-i Fennī:

1.) Fennî'nin kalemi, şairlik yeteneği.

1.1. hāme-i Fennī:
*Yeter ey **hāme-i Fennī** yeter ey fāzıl-ı şūh*
Bir duʿā kaydına bak olma rehīn-i keselān **(Kaside 45/58)**

1.2. hāme-i Fennī:-*y, -e*
*İlāhī **hāme-i Fennīye** kudret ver liyākat ver*
Hemīşe medh-i Peygamberle tehzīz eyle yā Rabbī **(Kaside 12/5)**

hāme-i Fennī-i sühan:

1.) Fennî'nin sözünün kalemi, sözlerini yazan kalem.

1.1. hāme-i fennī-i sühan:-*dan*
Gelin alkışlayalım şu gazelin nāzımını
*Yaşa ey **hāme-i Fennī-i sühandan** diyelim* **(Gazel 148/9)**

hāme-i muʿciz-beyān:

1.) Mucizeler söyleyen kalem (şairin yazmış olduğu mucizevi sözler).

1.1. hāme-i muʿciz-beyān:-*(ı)m*
Ben seni gördükte kalmaz bende nokta iktidār
*Bārī emret **hāme-i muʿciz-beyānım** söylesin* **(Gazel 166/8)**

hāme-i nakkād:

1.) Münekkit kalemi, sözleri.

1.1. hāme-i nakkād:
Usūl-i şiʿr ü inşāda frenge oldular peyrev
*Nedir bu türre-hāt ey **hāme-i nakkād** sen söyle* **(Gazel 197/5)**

hāme-i pakīze-rakam:

1.) Güzel yazı yazan kalem.

1.1. hāme-i pakīze-rakam:
Battın yine hançercesine çeşm-i hasūda
*Ey **hāme-i pakīze-rakam** çok yaşa var ol* **(Gazel 137/7)**

hāme-i rengīn:

1.) Parlak, renkli, hoş, güzel kalem.

1.1. hāme-i rengīn:
Kıl duā sıdk ile tekrīr-i senādan sonra
*Etme tasdīʿ-i saray **hāme-i rengīn** makāl* **(Kaside 40/66)**

hāme-i zerrīn:

1.) Altın kalem.

1.1. hāme-i zerrīn:
***Hāme-i zerrīn** ile yazdım sitāyiş-nāmeni*
Parladıkça dīde-i hussādı etsin hīre-dār **(Kaside 39/41)**

hāme-meder:

1.) Kalem çamuru, kerpici.

1.1. hāme-meder:
Küremāyı kerem ü reʾfete tahrīz eyler
*Sanki **hāme-meder** olan bānī-yi bünyān-ı kerem* **(Kaside 41/44)**

ham-ender-ham:

1.) Büklüm büklüm, kıvrım kıvrım.

1.1. ham-ender-ham:
ʿAnber kokusu sāhire-i bezme yayılsın
*Al bürkaʿ-ı gīysūyu **ham-ender-ham** açılsın* **(Kıt'a 10/2)**

hāme-rān olmak:

1.) Kalem yürütmek; yazmak.

1.1. hāme-rān olmak:
*Seni hakkıyla tavsīfe ne haddim **hāme-rān olmak***
Merām-ı ʿācizānem ancak istidʿā-yı himmettir **(Kaside 30/14)**

hāmi:

1.) Himaye eden, koruyan, sahip çıkan (kimse).

1.1. hāmisi:-*s, -i*
Zahiren cevr etse de geçmez yine üftādeden
*ʿĀşıkın **hāmisi** ağyār olmaz ancak yār olur* **(Gazel 50/4)**

hamīd:

1.) Övülmeye layık, methedilecek sıfatlara sahip olan (II. Abdülhamid Han).

1.1. hamīd:
*İsm-i sāmīsi gibi hulk-ı hümāyūnu **hamīd***
Zuʿafā kullarına lutfunu eyler ibzāl **(Kaside 40/11)**

hamīd kıl-:

1.) Övülmeye layık kılmak, methedilecek sıfatlara sahip kılmak (II. Abdülhamid Han'ın tabiatı için).

1.1. hamīd kıl-:-*mış*
*İsm-i sāmīsi gibi hulkun Hudā **kılmış Hamīd***
Bin dil-i mahzūnu bir saatte eyler kām-kār **(Kaside 39/7)**

hāmī-i ehl-i hüner:

1.) Hüner sahiplerinin koruyucusu.

1.1. hāmī-i ehl-i hüner:
***Hāmī-i ehl-i hüner** Hazret-i Memdūh*
Paşa Pertev-i ʿātıfeti meh gibi olmuş rahşān **(Kaside 45/18)**

hāmī-i erbāb-ı kalem:

1.) Kalem sahiplerinin (şairler) koruyucusu.

1.1. hāmī-i erbāb-ı kalem:
Ki bir devletli mensūb-ı ileyhin var imiş el-hak
*İşittim sītini **hāmī-i erbāb-ı kalem** buldum* **(Kaside 49/15)**

hāmī-i hüner:

1.) Hünerli (kimselerin) hamisi, koruyucusu.

1.1. hāmī-i hüner:
*Yani **hāmī-i hüner** Hazret-i Rifʿat Paşa*
Hāmesiyle açılur ʿāleme mecrā-yı hüner **(Kaside 46/14)**

hāmī-i muhterem-i dīn-i mübīn:

1.) İslam dininin saygıdeğer koruyucusu.

1.1. hāmī-i muhterem-i dīn-i mübīn:
Hāris-i şerʿ-ı Nebiyy-i Efham
Hāmī-i muhterem-i dīn-i mübīn **(Tarih 10/2)**

hāmil:

1.) Kendinde bulunduran, sahip olan, yüklenmiş olan, haiz; taşıyan.

1.1. hāmili:-*i*
*Etti yangın gönlümü sevdā-yı vuslat **hāmili***
Nūr-ı dīdem ʿāşık-ı dīdārın oldum hāsılı **(Tahmis 6/14)**

hamīr:

1.) Eşekler; ***mec.*** Ahmaklar.

1.1. hamīr:
*Bir **hamīr** ibn-i hamīr ibn-i hamīr ibn-i hamīr*
Seni mikdār u meziyyetçe ederse taʿyīr **(Müsemmen 1/1)**

hamiyyet:

1.) Milletinin, yurdunun, yakınlarının şerefini koruma gayreti, millî şeref ve haysiyet, fazilet.

1.1. hamiyyet:
Silinmiş şīme-i lutf u kerem kalb-i ehibbādan
***Hamiyyet** şahs-ı bī-ʿāra vefā ʿayyāra kalmıştır* **(Gazel 61/3)**

hamiyyet-perver ol-:

1.) Hamiyetli, haysiyetli olmak.

1.1. hamiyyet-perver ol-:
***Hamiyyet-perver ol** ʿiffet-şiʿār ol merhamet-kār ol*
Eriş bir mürşid-i dānā-dile Hakktan haberdār ol **(Müseddes 1/5)**

hammāl ol-:

1.) Hamal olmak, yükünü taşımak.

1.1. hammāl ol-:-*muş*
Bir vakit uzadıkça uzadı rişte-i āmāl
Olmuş** meğer āmāle gönül nāfile **hammāl **(Müseddes 3/4)**

hammāl-i bāl et-:

1.) Gönlüne yük etmek.

1.1. hammāl-i bāl et-:-*me*
Elin māliyle servet sāhibi oldum hayāl etme
*Mükerrem nefsini beyhūde **hammāl-i bāl etme*** **(Müseddes 1/8)**

hammālı ol-:

1.) Taşımak.

1.1. hammālı ol-:-*ma*

*Garaz **hammālı olma** kīni terk et mā-mezādan geç*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/31)**

hamūş ol-:

1.) Söz söylememek, susmak.

1.1. hamūş ol-:
Tevekkül ʿāleminde ratb u yābis kāl u kīl olmaz
***Hamūş ol** Fennīyā takdīr-i Hakka rabt-ı kalb eyle* **(Gazel 76/8)**

hān:

1.) Padişah, sultan, hükümdar; sevgili.

1.1. han:
Var mı iklīm-i ʿacemde böyle bir ʿālī-makām
*Cā-be-cā her rüknüne olsun fedā bir **Han** evi* **(Gazel 209/3)**

1.2. hānım:-*(ı)m*
Al giyinmek müstahaktır al giyin cānım sana
*Al giyinmezsen yeşillenmezler ey **hānım** sana* **(Gazel 2/1)**

hançer:

1.) Kamadan küçük, ucu eğri ve sivri, iki yanı keskin bıçak.

1.1. hançer:
Ol Şehin-şāhın kemālātından ettikçe bahis
*Münkirānın bağrına **hançer** gibi işler kalem* **(Kaside 24/46)**

1.2. hançerden:-*den*
Yezīde pāye vermek ʿadl ü dādı gāʾib etmektir
*Edilmez dest-i aʿdāya giren **hançerden** istimdād* **(Gazel 22/5)**

hançer be-dest ol-:

1.) Hançer elinde olmak; gücü, kudreti bulunmak.

1.1. hançer be-dest ol-:-*mak, -la, -dır*
*Belin kırmak anın **hançer be-dest olmakladır** yoksa*
Hatādır düşmen-i bed-hāha karşı ihtizāz etmek **(Gazel 112/3)**

hançercesine:

1.) Hançer gibi.

1.1. hançercesine:
*Battın yine **hançercesine** çeşm-i hasūda*
Ey hāme-i pakīze-rakam çok yaşa var ol **(Gazel 137/7)**

hançer-i müjgānını çek-:

1.) (Sevgilinin) Kirpik okunu çekmesi (***bk.*** tīr-i müjgān).

1.1. hançer-i müjgānını çek-:-*ince*
*Çerhi titretsin çekince **hançer-i müjgānını***
Cāmı mest etsin sürünce nergis-i şehlāsını **(Gazel 219/3)**

hançer-i ser-tīz ü tīğ-i hūn-feşān:

1.) Sivri hançer ve kan saçan ok.

1.1. hançer-i ser-tīz ü tīğ-i hūn-feşān:
Rakībin gerdeninden çeşme-i hūn eylesem peydā
*Verin bir **hançer-i ser-tīz ü tīğ-i hūn-feşān** yok mu* **(Gazel 216/9)**

handān:

1.) Gülen; şen, neşeli.

1.1. handān:
*Çehre-i gül-gūnunu **handān** göstersin bana*
Eylesin mazhar-ı safā-yı kalbe Yezdānım seni **(Gazel 224/6)**

1.2. handān:
Dilde kāʾimdir gam-ı dehşet-fezā-yı ʿākıbet
*Gerçi **handān** gösterir tabʿ-ı sühandānım beni* **(Kaside 5/8)**

1.3. handān:
*Ki bir **handān** yurdunda bir tek fidān idi*
Akārib ü ahbābı nasıl mātem etmesin **(Tarih 14/4)**

1.4. handān:-*i, -di, -m*
*Gerçi şeref-i vasl ile **handān idim** evvel*
Şimdi elem-i hicr ile giryānım efendim **(Gazel 144/4)**

handān ol-:

1.) Gülmek; ***mec.*** Mutlu, huzurlu olmak.

1.1. handān ol-:-*acak, -*
Ey dil sana ol gonca ne gün açılacaktır
*Āyā ne zamān gül gibi **handān olacaksın*** **(Gazel 131/4)**

1.2. handān ol-:-*du, -m, -sa*
Ne zevk ettimse Fennī mā-sebaktan zāhir ü pinhān
*Ne vakt **oldumsa** teʾmīn-i sürūr-ı nefs ile **handān*** **(Müseddes 2/25)**

1.3. handān ol-:-*mak*
*Sakın bir dīdeyi ağlatma **handān olmak** istersen*
Nüfūzun nisbetinde derd-mendāna devā-sāz ol **(Müsebba 1/38)**

1.4. handān ol-:-*mak*
Rızā bābında bekle rahme şāyān olmak istersen
*Sakın bir dīdeyi ağlatma **handān olmak** istersen* **(Müsebba 1/3)**

1.5. handān ol-:-*mak*
*Sakın bir dīdeyi ağlatma **handān olmak** istersen*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/7)**

1.6. handān ol-:-*mak*
Mezālim ādemiyyetle değildir kābil-i tevfīk
*Sakın bir dīdeyi ağlatma **handān olmak** istersen* **(Müsebba 1/10)**

1.7. handān ol-:-*mak*
*Sakın bir dīdeyi ağlatma **handān olmak istersen***
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/14)**

1.8. handān ol-:-*mak*
Sezā ancak budur her sālik-i şeh-rāh-ı ʿirfāne
*Sakın bir dīdeyi ağlatma **handān olmak** istersen* **(Müsebba 1/17)**

1.9. handān ol-:-*mak*
*Sakın bir dīdeyi ağlatma **handān olmak** istersen*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/21)**

1.10. handān ol-:-*mak*
Düşen bī-keslere rahmet tarīk-i iʿtilā göster
*Sakın bir dīdeyi ağlatma **handān olmak** istersen* **(Müsebba 1/24)**

1.11. handān ol-:-*mak*
*Sakın bir dīdeyi ağlatma **handān olmak** istersen*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/28)**

1.12. handān ol-:-*mak*
Garaz hammālı olma kīni terk et mā-mezādan geç
*Sakın bir dīdeyi ağlatma **handān olmak** istersen* **(Müsebba 1/31)**

1.13. handān ol-:-*mak*
*Sakın bir dīdeyi ağlatma **handān olmak** istersen*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/35)**

1.14. handān ol-:-*sun*
*Cāmlar gonca dehānın gibi **handān olsun***
Şemʿalar şevk-ı kudūmunla fürūzān olsun **(Müsebba 2/20)**

handān-ı kerem ol-:

1.) Lütuf görmekten dolayı gülmek, mutlu olmak.

1.1. handān-ı kerem ol-:-*ayım*
Rütbe-i feyz-i nigāhınla temāyüz edeyim
Olayım** zümre-i emsāl ile **handān-ı kerem **(Kaside 41/34)**

hande:

1.) Gülme, gülüş.

1.1. hande:
*Açılır **hande** ile verd-i gülistān-ı kerem*
Katre-rīz olduğu dem ʿāleme nīsān-ı kerem **(Kaside 41/1)**

hande eyle-:

1.) Gülmek.

1.1. hande eyle-:-*r*
Nasıl şerh-ı hāl etsem diye āşināsına
*Kimi **hande eyler** kimi giryān taraf taraf* **(Gazel 104/5)**

hande-künān:

1.) Gülücü, gülen.

1.1. hande-künāndır:-*dır*
Gözümün nūru tehī sanma serīr-i kalemi
*Mütenekkidler için **hande-künāndır** kalemim* **(Gazel 152/17)**

hande-nāk eyle-:

1.) Güldürmek, sevindirmek; çiçek açtırmak.

1.1. hande-nāk eyle-:-*r*
Taşa bir söz söylesem redd-i cevāb eyler bana
***Hande-nāk eyler** çemen-zārı nigāh-ı şefkatim* **(Kıt'a 5/2)**

hande-nümā ol-:

1.) Gülmek.

1.1. hande-nümā ol-:-*(u)yor*
*Neşʾesinden **oluyor hande-nümā** mülk ü melek*
Atlas-ı çarha kadar hiss-i beşāşet geliyor **(Kaside 48/5)**

hande-sāz ol-:

1.) Gülmek.

1.1. hande-sāz ol-:
Setr-i envār-ı cemāl eyleme kurbān olayım
***Hande-sāz ol** açıl ey gonca-i raʿnā-i ümīd* **(Kaside 46/60)**

hāne:

1.) Ev, konut, mesken; yer.

1.1. hāne:
*Sağ iken bir ebedī **hāne** tedārik ede gör*
Ne bu mesken ne bu miknet ne bu fırsat bākī **(Gazel 243/7)**

1.2. hānede:-*de*
*Doymayız **hānede** üçyüz senelik zād olsa*
ʿÖmrümüz müddetinin en çoğu yüz kaç yıl iken **(Gazel 196/4)**

1.3. hānede:-*de* (***mec.*** Gönül, gönül evi)
Ey şafak dur hele mahv etme zalām-ı leyli
Bu gece işte o meh hānede mihmānımdır **(Gazel 31/6)**

1.4. hāneden:-*den* (***mec.*** Gönül, gönül evi)
Sevdāsız olunmaz ʿarz-ı muhabbet
*Mum sönünce çıkmaz ziyā **hāneden*** **(Şarkı 2/4)**

1.5. hānemdeki:-*m, -de, -ki* (***mec.*** Gönül, gönül evi)
İzdiyād-ı reşkile kilk-i ʿUtārid şakkolur
*Görse ger **hānemdeki** āsār-ı feyz u cevdeti* **(Kaside 37/92)**

1.6. hāneye:-*y, -e*
Beni ʿafveyle bu burka gelecekse ağyār
İt giren hāneye zirā ki ferişte girmez **(Müfret 23/1)**

1.7. hāneyi:-*y, -i* (***mec.*** Ahiret)
Kimseye bākī değil bu kubbe-i gerdan evi
*Bī-fenā bir **hāneyi** iʿmāra saʿy et Fennīyā* **(Gazel 209/5)**

hāne tut-:

1.) Ev tutmak; yer edinmek.

1.1. hāne tut-:
*Semt-i ʿuşşāka yanaş ol bukʿada bir **hāne tut***
Zirve-i Kāf-ı muhabbetten buyur bir lāne tut **(Tahmis 5/1)**

hāne yık(ı)p hāne bul(amamak):

1.) "Yuva yıkanın yuvası olmaz." şeklinde de ifade edilip "Yuva yıkıp yuva bulamamak; mutluluğu, huzuru bozup mutluluk, huzur beklememek." Anlamında bir ifade.

1.1. hāne yık(ı)p hāne bul(amamak):
*Sanma bu bādiyede **hāne yıkan hāne bulur***
Eskiden var ise eğer anı da vīrāne bulur **(Müfret 17/1)**

hāne-berdūş:

1.) Evi omuzunda; ***mec.*** Serseri, yersiz yurtsuz (kimse).

1.1. hāne-berdūşum:-*(u)m*
*Garībim **hāne-berdūşum** ne dārım ne diyārım var*
Fakat bir dilrubā-yı bī-behā ʿālī tebārım var **(Muhammes 2/2)**

hānedān:

1.) Soylu aile.

1.1. hānedānın:-*(ı)n, -(ı)*
***Hānedānın** eylerim tebrīk bu tām tārīh ile*
Talʿat-ı Sūdī efendi verdi nefʿi ʿāleme **(Tarih 7/5)**

hāne-i hātır:

1.) Hatır, gönül evi.

1.1. hāne-i hātır:-*ı*
Dīde-i mestine karşı beni giryān ettin
***Hāne-i hātırı** seylāb ile vīrān ettin* **(Gazel 121/1)**

hāne-i vuslat:

1.) Kavuşma evi, kavuşma yeri.

1.1. hāne-i vuslat:-*ı*
Yüreğim titrer ayak bassam eğer dergehine
***Hāne-i vuslatı** dārü'l-halecān etti o şūh* **(Gazel 20/3)**

hāngāh-ı himmet:

1.) Yardım, lütuf dergâhı.

1.1. hāngāh-ı himmet:-*(i)n, -den*
*Mukīm ol **hāngāh-ı himmetinden** infikāk etme*
Tecellīgāh-ı feyzā-feyz-i tevfīk u hidāyettir **(Kaside 30/2)**

hangi:

1.) İki veya daha çok şeyden bir tanesini belirtecek bir cevap istemek için kullanılan bir soru sıfatı.

1.1. hangi:

***Hangi** uzvun okşasam öpsem halāvet-bahş olur*
Şekker olmuş her yeri yārin ki ser-tā-pā lezīz **(Gazel 23/3)**

1.2. hangi:
Bezl-i mechūd etmeden doğmaz gönülde nūr-ı ʿaşk
*Mübtelāya bād-ı hādan **hangi** dilber rām olur* **(Gazel 33/6)**

1.3. hangi:
***Hangi** derdin ʿarz u takrīr eylesin Fennī sana*
Serde sevdā dilde āşūb-ı muhabbet bir değil **(Gazel 139/9)**

1.4. hangi:
Masivā-yı yārdan iʿrāzı telkīn ettiler
***Hangi** dāniş ehline gittimse istiftā için* **(Gazel 172/4)**

1.5. hangi:
Dedi koklar isen hāzır seninçün işte her şebbū
*Dedim teşmīm-i zülfün hangi yüzden **hangi** gün cāʾiz* **(Gazel 177/4)**

1.6. hangi:
***Hangi** semtin gül-sitānından edilsin cüst ü cū*
*Koklamak istersem ey gül-berk-i handānım seni***(Gazel 224/5)**

1.7. hangi:
Sevk-ı tīnetle sevilmez mi birāder yavrusu
*Bir vücūd ki **hangi** cüzʾünden geçer sāhib-i vücūd* **(Gazel 241/4)**

1.8. hangi:
***Hangi** bir vasfını tezkār edeyim ʿaczimle*
Ey ʿatā mahzeni ey dāver-i sāhib-i ihsān **(Kaside 45/46)**

1.9. hangi:
*Her **hangi** emel sīnede etti ise tasavvur*
Hikmet ne ise etmedi fikrimce teyessür **(Müseddes 3/16)**

2.) İki veya daha çok şeyden bir tanesini belirtecek bir cevap istemek için kullanılan soru zamiri.

2.1. hangisi:-*si*
Bakın ahvāl-i ahlāfa bakın tārīh-i eslāfa
*Kurūnun **hangisi** bu karn-ı ʿālīye mümāsildir* **(Kaside 38/3)**

2.2. hangisi: -*si*
Oldun mu gönül tecrübe-i ʿaşka muzaffer Sevdin nice dilber
*Mehpārelerin **hangisi** ʿuşşāka hasendir İnsāfa gelendir* **(Müstezad 3/7)**

2.3. hangisini:-*s, -i-n(i)*
***Hangisin** sevmek becā bilmem bu ʿiffetlilerin*
Şehrimizde mecmaʿ-ı hūbān-ı daʿvet bir değil **(Gazel 139/4)**

<u>hangi yüzden:</u>

1.) "Hangi sebeple, nasıl?" anlamlarında bir soru ifadesi.

1.1. hangi yüzden:
Dedi koklar isen hāzır seninçün işte her şebbū
*Dedim teşmīm-i zülfün **hangi yüzden** hangi gün cāʾiz* **(Gazel 177/4)**

<u>hani:</u>

1.) Verilen sözü hatırlatmak için kullanılan cümleye getirildiğinde siten anlatan bir söz.

1.1. hani:
***Hani** ol gün ki gönül vaslınla Hürrem idi*
Gerçi hayfā ne mukaddes ne mübārek dem idi **(Gazel 210/1)**

1.2. hani:
Şimdi bīgāne midir gözde dil-i bī-çārem
***Hani** her hāline her rāzına ol mahrem idi* **(Gazel 210/5)**

1.3. hani:
***Hani** mağrūr kılardı seni hüsn-i sūret*
O da elʾān pezīrā-yı zevāl olmadı mı **(Gazel 212/3)**

1.4. hani:
Māh alıp pertev-i hurşīd-i cemālinden tāb
*Yanağından dökülürdü **hani** güldükçe gülāb* **(Müsebba 2/50)**

2.) "Nerede, ne oldu, nerde kaldı?" anlamlarında kullanılan bir söz.

2.1. hani:
***Hani** Hātem hani Dārā hani Keyhüsrevler*
*Hani Sührāb-ı tüvānā nerede Rüstem-i Zāl***(Kaside 40/8)**

2.2. hani:
*Hani Hātem **hani** Dārā hani Keyhüsrevler*
Hani Sührāb-ı tüvānā nerede Rüstem-i Zāl **(Kaside 40/8)**

2.3. hani:
*Hani Hātem hani Dārā **hani** Keyhüsrevler*
Hani Sührāb-ı tüvānā nerede Rüstem-i Zāl **(Kaside 40/8)**

2.4. hani:
Hani Hātem hani Dārā hani Keyhüsrevler
***Hani** Sührāb-ı tüvānā nerede Rüstem-i Zāl* **(Kaside 40/8)**

<u>hani ol günler:</u>

1.) "Hani o günler; nerede kaldı o günler?" anlamında olup geçmişteki güzel günlere duyulan özlemi dile getiren bir ifade.

1.1. hani ol günler:-*(i)m*
***Hani ol günlerim** hem-bezm ü hem-esrār idim evvel*
Evvel derdin ki yoktur sensiz aslā sabr u ārāmım **(Tahmis 3/3)**

<u>hānis ol-:</u>

1.) Verdiği sözü, ettiği yemini yerine getirmeyen (kimse) olmak.

1.1. hānis ol-:-*maz*
Sūret ü sīrette misli gelmedi gelmez yine
***Hānis olmaz** bin yemin etse bu yolda ger kalem* **(Kaside 24/44)**

1.2. hānis ol-:-*mak*
*Yemin etsem berīyim **hānis olmak** ihtimālinden*
Desem kim devr-i ʿadlin devr-i Fārūka muʿādildir **(Kaside 38/22)**

<u>hānümān-ı sabr u temkīn:</u>

1.) Sabırlı ve tedbirli ev; gönül.

1.1. hānümān-ı sabr u temkīn:-*i*
*Yıkarsın gözlerinle **hānümān-ı sabr u temkīni***
Esās-ı mülket ārāma āteşzen misin kāfir **(Gazel 39/7)**

<u>hanzal:</u>

1.) Ebucehil karpuzu da denilen, portakal büyüklüğündeki meyvesi çok acı ve iç sürdürücü olan bir bitki, meyve.

1.1. hanzalı:-*ı*
Yakışır mı leb-i şīrīnine yārin acı söz
*Kınd ile **hanzalı** mecnūn bile tahmīr etmez* **(Gazel 71/3)**

<u>hār:</u>

1.) Diken.

1.1. hār:
Mesned-i ʿālī-meziyyet-bahş olur mu cāhile
*Esb olur mu yükseğe çıkmakla bir **hār** yavrusu* **(Gazel 241/5)**

1.2. hār: (***mec.*** Rakip)
Bu açıktır su bulunmaz çöldeki serābda
Hār *ile ālūde gördüm gonca-i nā-yābda* **(Tahmis 8/14)**

1.3. hāra:-*a* (***mec.*** Rakip)
Bu gülzārın göz altından temāşā eyle ezhārın
Hezārın ağzına bir söz düşürme ***hāra*** *bildirme* **(Gazel 188/3)**

1.4. hāra:-*a* (***mec.*** Eziyet, keder, sıkıntı)
Gül toplayamaz eylemeyen ***hāra*** *teşebbüs*
Hāhiş-ger olan vasla sitemden hazer etmez **(Gazel 15/4)**

1.5. hāra:-*a* (***mec.*** Eziyet, keder, sıkıntı)
Her ***hāra*** *bedel gül yetişir güller olur cān*
Feyz-i nazarın arz-ı gülistāna düşerse **(Gazel 202/3)**

1.6. hārdan:-*dan* (***mec.*** Eziyet, keder, sıkıntı)
Edersin ***hārdan*** *gül nah-i yābisden semer peydā*
Dil-i Fennīyi yā Rab kābil-i feyz ü muhabbet kıl **(Kaside 4/7)**

1.7. hāre:-*e* (***mec.*** Eziyet, keder, sıkıntı)
Derde tekeffül etmeyen vākıf-ı esrār olamaz
Hāre *tahammül etmeyen dāhil-i gülzār olamaz* **(Gazel 74/1)**

1.8. hārı:-*ı* (***mec.*** Rakip)
Kökünden sökmedikçe ***hārı*** *hāristān olur gülşen*
Cezā-yı müstehakkın görmedikçe eşkıyā artar **(Gazel 59/3)**

1.9. hārımız:-*(ı)mız* (***mec.*** Acı çeken gönül)
Sīnemizi yaralıyor yārimiz
Gülmezdir bu gülşende ***hārımız*** **(Şarkı 5/7)**

1.10. hārına:-*ı, -n, -a* (***mec.*** Eziyet, keder, sıkıntı)
İkbāl-i felek gussa-i idbārı değmez
Bu bağçenin seyr-i gülü ***hārına*** *değmez* **(Gazel 65/1)**

<u>har:</u>

1.) Eşek; ***mec.*** Ahmak, cahil kimse.

1.1. har:
Sözümden dönmem aslā ***har*** *dedim hardır yine cāhil*
Hatā var mı sebāt etmekde bir reʾy-i sevāb üzre **(Gazel 193/3)**

1.2. har:
Feyz alır neşv ü nemā buldukça merdüm-zādeler
Refte refte müstehak bār olur ***har*** *yavrusu* **(Gazel 241/2)**

1.3. hardan:-*dan*
Merdüm-i bed-māyeden tıfl-i necīb etmez zuhūr
Doğmamış doğmaz yine ***hardan*** *küheylān yavrusu* **(Gazel 236/6)**

1.4. hardır:-*dır*
Sözümden dönmem aslā har dedim ***hardır*** *yine cāhil*
Hatā var mı sebāt etmekde bir reʾy-i sevāb üzre **(Gazel 193/3)**

<u>hār et-:</u>

1.) Diken etmek; ***mec.*** Rahat olmayan, huzursuz yer etmek.

1.1. hār et-:-*me*
Söyle Mevlāyı seversen yerimi ***hār etme***
Söyle ey gül-dehenim işve-gerim noldu sana **(Gazel 1/4)**

<u>hār ol-:</u>

1.) Değersizleşmek, itibarsızlaşmak, hor görülmek.

1.1. hār ol-:-*ma, -y, -alım*
Ser-fürū eyler isek Pīrimize eyleyelim
Ab-ı rū dökmeyelim āhara ***hār olmayalım*** **(Gazel 147/3)**

<u>hār ol-:</u>

1.) Diken (gibi)olmak; ***mec.*** Acı vermek.

1.1. hār ol-:
Yār eliyle taş atsa gül kadar etmez eser
Cismime ağyār elinde gül dokunsa ***hār olur*** **(Gazel 50/2)**

1.2. hār ol-:-*ma*
Yakışmaz bir sıfattır dilşikenlik tabʿ-ı merdāne
Bu gülşende gül ol ***hār olma*** *çeşm-i andelībāne* **(Müsebba 1/15)**

1.3. hār ol-:-*ma, -y, -alım*
Yāra derd-i dili teşrīh ederek varmayalım
Dāmen-i gonca-i nāzik-tere ***hār olmayalım*** **(Gazel 147/5)**

1.4. hār ol-:-*(u)r*
Bana cevreylemekle yār iken ağyār olur sanma
Güle āb-ı mükedder sepmek ile ***hār olur*** *sanma* **(Gazel 194/1)**

<u>hār u tīr-veş:</u>

1.) Diken ve ok gibi.

1.1. hār u tīr-veş:
Batmasaydı dīde-i hussāda ***hār u tīr-veş***
Kullanırdım her zaman altun mürekkep zer kalem **(Kaside 24/30)**

<u>harāb et-:</u>

1.) Yıkmak, viran etmek.

1.1. harāb et-:
Heves-i vuslat-ı cānāne düşürdümse seni
Ey gönül kendini yak yık da ***harāb et*** *mi dedim* **(Gazel 146/6)**

1.2. harāb et-:-*ti, -n*
Nezāket ile deldin sīnemi sūzen misin kāfir
Harāb ettin *ten-i bīmārımı düşmen misin kāfir* **(Gazel 39/1)**

<u>harāb ol-:</u>

1.) Yıkılmak, tahrip olmak, yok olmak; perişan olmak.

1.1. harāb ol-:-*du*
Geldi herem gitti şebāb **oldu** *sarāy-ı ten* ***harāb***
Ey nefs-i bī-şerm ü hicāb ettin mi bir hayr iktisāb **(Kaside 20/1)**

1.2. harāb ol-:-*du*
Söyledikçe deheninden görünürdü dürr-i nāb
Senden ayrı düşeli **oldu** *o demler bana* ***harāb*** **(Müsebba 2/51)**

<u>harāb-ender-harāb ol-:</u>

1.) Büsbütün perişan olmuş, yıpranmış olmak, yıkılmak.

1.1. harāb-ender-harāb ol-:-*du*
Dağıldı mecmaʿ-ı himmet ***harāb-ender-harāb oldu***
Soğuldu çeşme-sār-ı ʿātıfet ʿaynī serāb oldu **(Gazel 226/1)**

1.2. harāb-ender-harāb ol-:-*du, -m*
Līk ben ol vakte dek ***oldum harāb-ender-harāb***
Senden ümīd eylerim esbāb-ı maʿmūriyeti **(Kaside 37/72)**

<u>harāb-ı ʿaşk ol-:</u>

1.) Aşk harabı olmak, aşktan perişan olmak.

1.1. harāb-ı ʿaşk ol-:-*an*
Dil ***harāb-ı ʿaşk olan*** *şāyān-ı vasl-ı yār olur*
Sūretā ağyār içinde gerçi bī-miktār olur **(Gazel 50/1)**

<u>harām olsun:</u>

1.) "Yasak olsun, nasip olmasın!" anlamlarında, olumsuz bir temenni sözü.

1.1. harām olsun:

Harām olsun *bakarsam Fennīyā dīdār-ı ağyāra*
Gözüm gönlüm hemen ol dīde-i enverde kalmıştır **(Gazel 57/5)**

harāret:

1.) Sıcaklık (yürek yangını, aşk ateşi).

1.1. harāret:
Bir şūh-ı cihān sevdim gönlümde muhabbet var
Düştüm şerer-i ʿaşka sīnemde ***harāret*** *var* **(Gazel 58/1)**

harf:

1.) Alfabeyi meydana getiren işaretlerden her biri; ***mec.*** Hareket, davranış.

1.1. harfinden:-*in, -den*
Tahsīl-i hüner eyle ki akvām-ı cihānın
Miʿyār-ı tekāmül çıkarırlar ***harfinden*** **(Gazel 173/8)**

harf at-:

1.) Söz, laf atmak; birisine uzaktan, dokunacak söz söyleyip işittirmek.

1.1. harf at-:-*ma*
İstimālet etmeden ***harf atma*** *her meh-pāreye*
Her yürekte ʿātıfet her yerde ʿādet bir değil **(Gazel 139/5)**

1.2. harf at-:-*(a)r, -sa*
Harf atarsa *sana şāyet cühelā-yı eclāf*
İltifāt etme demişler fudalā-yı eslāf **(Müsemmen 1/9)**

harfe sığma-:

1.) Harflerle, yazarak anlatılması mümkün olmamak.

1.1. harfe sığma-:-*z*
Kāle gelmez ***harfe sığmaz*** *sevk ile maʿlūm olur*
Ehl-i dil kādir midir taʿrīfe meşhūdātını **(Gazel 240/3)**

harf-i şikāyet:

1.) Şikâyet, yakınma ifadesi.

1.1. harf-i şikāyet:
Bir vakit gelmez idi ***harf-i şikāyet*** *yādıma*
Olmasaydım tāliʿ-i nā-sāz elinden dilfikār **(Kaside 39/31)**

harf-i zāʾid:

1.) Bir kelimede asli harfler dışında fazla olarak görünen harf.

1.1. harf-i zāʾid:
Harf-i zāʾid *konulur mu kelimāt-ı ʿAraba*
Dediler mi sana var şehd-ı lezīze sem kat **(Gazel 12/3)**

hār-ı cefā-yı gurbet:

1.) Gurbet zulmünün dikeni; gurbet acısı.

1.1. hār-ı cefā-yı gurbet:
Batıyor hātırıma ***hār-ı cefā-yı gurbet***
Deliyor sīnemi hicr-i gül-i raʿnā-yı vatan **(Gazel 165/7)**

hār-ı gül:

1.) Gülün dikeni; ***mec.*** Sevgilinin eziyeti.

1.1. hār-ı gül:
ʿĀşıka neşʾe verir seng-i cefā-yı maʿşūk
Hār-ı gül *gül görünür bülbül-i şeydā gözüne* **(Gazel 195/2)**

1.2. hār-ı gül:
ʿĀşıka neşʾe verir seng-i cefā-yı maʿşūk
Hār-ı gül *gül görünür bülbül-i şeydā gözüne* **(Gazel 195/2)**

hār-ı habā:

1.) Uyku dikeni.

1.1. hār-ı habā:-*dan*
Bir gül koparan şevk ile gülzār-ı fenādan
Pür-yāre bulur sīnesini ***hār-ı habādan*** **(Kaside 50/1)**

hār-ı mihnet:

1.) Eziyet dikeni; gam, keder.

1.1. hār-ı mihnet:-*ten*
Cihānda ***hār-ı mihnetten*** *berī gülzār yoktur yok*
Anınçün mürg-ı dilde meks ü istikrār yoktur yok **(Gazel 105/1)**

hār-ı mugaylān:

1.) Deve dikeni.

1.1. hār-ı mugaylān:-*ız*
Ferş-i rū eyleriz ikdām-ı ahillāya fakat
Çeşm-i aʿdāya göre ***hār-ı mugaylānız*** *biz* **(Gazel 84/4)**

hār-ı nigāh-ı rukabā:

1.) Rakiplerin dikenli bakışları.

1.1. hār-ı nigāh-ı rukabā:
Batmasın gül yüzüne ***hār-ı nigāh-ı rukabā***
Gülşen-i behçetini görmesin aslā bir kes **(Gazel 91/2)**

hār-ı nigeh:

1.) Bakış dikenleri, dikenli bakış (rakibin kötü, sinsi bakışı).

1.1. hār-ı nigeh:-*le*
Yaralar ***hār-ı nigehle*** *ʿārız-ı gül-fāmını*
Bakmasın çeşm-i rakīb dikkatle sultānım sana **(Gazel 2/10)**

1.2. hār-ı nigeh:-*den*
Mümkün oldukça sakın ***hār-ı nigehden*** *kendini*
Ey gül-i raʿnā tehī zannetme sen bu gülşeni **(Gazel 218/6)**

hāric:

1.) Dışında, üstünde, başka.

1.1. hāric:
Sanma bir iş yapılır hükm-i kaderden ***hāric***
Lākin idrāki anın tavk-ı beşerden hāric **(Gazel 18/1)**

1.2. hāric:
Sanma bir iş yapılır hükm-i kaderden hāric
Lākin idrāki anın tavk-ı beşerden ***hāric*** **(Gazel 18/1)**

1.3. hāric:
Şimdi hep ʿaksinedir kār-ı cihān ez-cümle
Bir peder iş yapamaz emr-i püserden ***hāric*** **(Gazel 18/3)**

hāric kal-:

1.) Dışında olmak, mahrum kalmak.

1.1. hāric kal-:-*ma*
Yola gel dāʾire-i pīre yanaş ey zāhid
Sonra mermi dokunur ***kalma*** *siperden* ***hāric*** **(Gazel 18/2)**

hāric tut-:

1.) Dışında tutmak.

1.1. hāric tut-:-*ma, -sın*
Dilerim çākeri Fennīyi Cenāb-ı Ahmed
Tutmasın *dāʾire-i hüsn-i nazardan* ***hāric*** **(Gazel 18/5)**

hāric-i defter:

1.) Defterin dışı, defterde bulunmama. (Sevgilinin defterinin/gönlünün dışında olma, gönlünde bulunmama.)

1.1. hāric-i defter:-*de*
Taşırız dilde gam-ı ʿaşkını birkaç senedir
*Nāmımız yoksa henüz **hāric-i defterde** midir* **(Gazel 36/5)**

hāriçte:

1.) Dışında, başka.

1.1. hāriçte:
ʿAynı olmuş ʿayn-ı insānīde pes insān-ı ʿayn
*Yoksa yok **hāriçte** ol şūhun nazīr-i nazreti* **(Kaside 37/103)**

hāriçten:

1.) Dışardan; bir konuyu iyice bilmeden.

1.1. hāriçten:
Fikrimi sevk eyledim idrāk-i Zāta sū-be-sū
*Anladım beyhūdedir **hāriçten** etmek cüst ü cū* **(Kaside 7/11)**

harī-dār ol-:

1.) Müşteri, talep eden, isteyen olmak; gönül vermek, istemek.

1.1. harī-dār ol-:-*ma, -dı*
Çārşū-yı ʿāleme kerrātle ʿarz eylerdim
*Cevher-i ʿirfānıma kimse **harī-dār olmadı*** **(Gazel 232/3)**

harīde-dār et-:

1.) Harîdâr; satın alan, alıcı, müşteri.

1.1. harīde-dār et:-*mez*
*Kilābın ʿav ʿavı mihr-i münīri **harīde-dār etmez***
Leʾīmin taʿn u kadhiyle kemāl ehli leʾīm olmaz **(Gazel 68/3)**

hāriku'l-ʿāde:

1.) Âdetin, alışılmışın üstünde, eşi görülmemiş, olağanüstü; çok güzel, mükemmel, harika.

1.1. hāriku'l-ʿāde:
Avālim-āferīnsin ʿacz ü noksandan münezzehsin
*Edersin isteyince **hāriku'l-ʿāde** neler peydā* **(Kaside 4/2)**

harīm:

1.) Avlu; etraf.

1.1. harīminden:-*(i)n, -den*
*Olmadım cevrini görmekle **harīminden** dūr*
Kalmadı havsalada sabra mecālim demedim **(Gazel 154/5)**

harīm-i ʿafv:

1.) Af yeri.

1.1. harīm-i ʿafv:-*i, -n, -e*
***Harīm-i ʿafvine** ettim dehālet her kusūrumla*
Kusūrumdan güzer kıl serde sultānım gedālık var **(Gazel 60/2)**

harīm-i ʿizzet:

1.) Yüce, kudretli yer.

1.1. harīm-i ʿizzet:-*in, -de*
***Harīm-i ʿizzetinde** rahmet-engiz eyle yā Rabbī*
Seherlerde enīn-i iştiyākım olmasın zāyī **(Kaside 12/4)**

harīm-i sīne:

1.) Gönül evi.

1.1. harīm-i sīne:
Dāne-i hāl-i siyāh ile tutuldu dāme dil
*ʿAks-i rūyundan **harīm-i sīne** oldu lāle-zār* **(Kaside 39/50)**

harīm-i vasl:

1.) Kavuşma haremi, evi.

1.1. harīm-i vasl:-*a*
*Cenābındır **harīm-i vasla** mahrem yā Resūlallah*
Kelīme Len terānī oldu gerçi perde-i hırmān **(Kaside 17/3)**

harīm-i vuslat:

1.) Vuslatın mahrem yeri, sevgiliye kavuşma yeri.

1.1. harīm-i vuslat:-*a*
***Harīm-i vuslata** bir gizli yoldan dāhil ol Fennī*
Hazer kıl reh-zenān-ı dehrden eşrāra bildirme **(Gazel 188/9)**

Harīrī:

1.) İpek ticaretiyle meşgul olduğu için bu isimle tanınıp en fazla edebiyatla uğraşan**,** Makamât yazarı ve dil âlimi (1054-1122), (Kılıç, 1997: 191).

1.1. Harīrī:
İbn-i Hācib olamaz perde-ber-endāz-ı hicāb
*Der-i fazlında **Harīrī** edemez feth-i dehān* **(Kaside 45/43)**

hāris-i ehl-i hüner:

1.) Hüner sahiplerinin muhafızı.

1.1. hāris-i ehl-i hüner:
Āsafā zī-küremā hāsılı sensin şimdi
***Hāris-i ehl-i hüner** fāris-i meydān-ı kerem* **(Kaside 41/19)**

hāris-i şerʿ-i Nebiyy-i Efham:

1.) Yüce peygamberin (Hz. Peygamber) dininin muhafızı (II. Abdülhamid Han).

1.1. hāris-i şerʿ-i Nebiyy-i Efham:
Hāris-i şerʿ-ı Nebiyy-i Efham
Hāmī-i muhterem-i dīn-i mübīn **(Tarih 10/2)**

hāris-i sermāye-i fazl u şeref:

1.) Şeref ve fazilet sermayesinin muhafızı [Ankara valisi olan Münif Bey (H.1327), (Ergin, 1996: 232)].

1.1. hāris-i sermāye-i fazl u şeref:
Hāris-i sermāye-i fazl u şeref
Hāʾiz-i pīrāye-i hayr ü sebāt **(Tarih 20/2)**

hāristān ol-:

1.) Dikenlik (yer) olmak.

1.1. hāristān ol-:-*(u)r*
*Kökünden sökmedikçe hārı **hāristān olur** gülşen*
Cezā-yı müstehakkın görmedikçe eşkıyā artar **(Gazel 59/3)**

harman-ı ʿömr:

1.) Ömür harmanı.

1.1. harman-ı ʿömr:-*ü, -n(ü)*
Gitti Yozgatlı Ayaşta Nāʾib-i Şerʿī iken
*Rüzgār etti anın da **harman-ı ʿömrün** hebā* **(Tarih 12/2)**

harman-ı ʿömrü savur-:

1.) Ömrü boşa gitmek, ziyan olmak.

1.1. harman-ı ʿömrü savur-:-*du*

O nūr-ı ʿayn mektūbī-i fāzıl
*Savurdu **harman-ı ʿömrü hebāya*** **(Tarih 13/6)**

hās:

1.) Hususi, özel, özgü.

1.1. hās:
*Fātıriyyet Ahadiyyet Ebediyyet sana **hās***
Kıdem-i Zāt u Sıfāt-ı Samadiyyet sana hās **(Kaside 2/1)**

1.2. hās:
Fātıriyyet Ahadiyyet Ebediyyet sana hās
*Kıdem-i Zāt u Sıfāt-ı Samadiyyet sana **hās*** **(Kaside 2/1)**

1.3. hās:
Sen ki maʿbūd-ı ʿavālimsin İlāhī bilirim
*Kimse şāyeste değil ʿarz-ı ʿibādet sana **hās*** **(Kaside 2/2)**

1.4. hās:
Āciziz biz değiliz cürm ü hatādan hālī
*Kibriyā vü ʿazamet ʿafv ü ʿināyet sana **hās*** **(Kaside 2/3)**

1.5. hās:
Başka kim var ki bizi mazhar-ı gufrān etsin
*Bezl-i gencīne-i bī-gāye-i rahmet sana **hās*** **(Kaside 2/4)**

1.6. hās:
Etme Fennīyi Resūl ʿaşkına mahrūm-ı Cemāl
*ʿİzzet-i şānla daʿvāta icābet sana **hās*** **(Kaside 2/5)**

has ü hāşāk:

1.) Çalı çırpı, çer çöp.

1.1. has ü hāşāk:
Fesād ü mekri çoktur çerh ile ahz ü ʿatādan geç
***Has ü hāşāk** ile doldurma kalbi māsivādan geç* **(Müsebba 1/29)**

hāşā:

1.) "Bu mümkün değil, Allah göstermesin, lafı bile edilmez, tövbe" anlamlarında, dine aykırı görülen bir ihtimalden söz edilirken kullanılan bir söz veya bir durum veya davranışın kesinlikle kabul edilmediğini anlatan bir söz; "asla, kat'iyen, hiçbir şekilde".

1.1. hāşā:
Rakīb-i fitne-kāra kūy-ı dildārı suʾāl etme
*Reh-i cennette İblīs ādeme **hāşā** delīl olmaz* **(Gazel 76/6)**

1.2. hāşā:
*Ben sana **hāşā** gözün üstünde kaşın var demem*
Celb u teshīr eylemiş ey meh hilāli gözlerin **(Gazel 125/4)**

1.3. hāşā:
ʿUyūn-ı baht-ı hābīdem uyansın iltifātınla
*Senin eltāfına aʿtāfına **hāşā** ne hāʾildir* **(Kaside 38/27)**

1.4. hāşā:
Seng-i hārāya desen işte budur pırlanta
*Böyle denmekle hacer cevher olur mu **hāşā*** **(Müsemmen 1/25)**

1.5. hāşā:
*Dāmen-i lutfunu **hāşā** ki bırakmam elden*
Cān ü vicdānım ile eyledim ʿahd ü peymān **(Kaside 45/35)**

hasāra uğra-:

1.) Zarar görmek, harap olmak.

1.1. hasāra uğra-:-*maz*
*Vücūdu **uğramaz** katʿā **hasāra***
Hüve'l-kutbu hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel **(Kaside 31/8)**

hasbihāl:

1.) Görüşüp konuşma, konuşup dertleşme; halleşme, sohbet.

1.1. hasbihālimdir:-*(i)m, -dir*
*Bu iki mısraʿ-ı berceste ancak **hasbihālimdir***
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/37)**

1.2. hasbihālin:-*(i)n*
O yanar ben yanarım dāʾire-i firkatte
***Hasbihālin** geceler şemʿ-i şebistān iledir* **(Gazel 32/8)**

hasbihāl et-/eyle-:

1.) Söyleşmek, karşılıklı konuşmak, sohbet etmek.

1.1. hasbihāl et-:-*mek, -e*
***Hasbihāl etmeğe** bir parça tenezzül etse*
Anlasa derd-i dili vākıf-ı esrār olsa **(Gazel 184/2)**

1.2. hasbihāl et-:
Fennīyā yāra sun buʿarzıhāli
*Fennīyā yār ile **et hasbihāli*** **(Şarkı 8/13)**

1.3. hasbihāl eyle-:-*y, -ecek*
***Hasbihāl eyleyecek** başka enīsim yoktur*
Koyma bu bende-i hasret-keşi dünyāda garīb **(Gazel 8/3)**

hased:

1.) Haset; kıskançlık, çekememezlik.

1.1. hased:
*Hafī tut ki ağyārı **hased** boğsun öldürsün*
Serāʾir-i vaslın kaʿrına vāsıl olmasın **(Gazel 164/3)**

1.2. hasedinden:-*i, -n, -den*
Bu şeb o mehin menziline daʿvet olundum
*Bak bak **hasedinden** feleğin karnı kabarmış* **(Gazel 92/7)**

1.3. hasedinden:-*i, -n, -den*
Beni bu lutf-ı girān-kadr ile taltīf et kim
*Eylesün tā **hasedinden** rukabā izmihlāl* **(Kaside 40/54)**

1.4. hasedinden:-*i, -n, -den*
***Hasedinden** rukabā hāk ile yeksān olsun*
Mā-melek müjde-i teşrīfine kurbān olsun **(Müsebba 2/48)**

hased ashābı:

1.) Kıskançlar, çekemeyenler.

1.1. hased ashābı:-*ı*
*Reşk ederlerdi **hased ashābı** hüsn-i hālime*
Göz dikerlerdi hemīşe hāme-i faʿālime **(Muhammes 4/1)**

hasen:

1.) Güzel.

1.1. hasendir:-*dir*
Seni ahsen yaratmış Rabb-i Ekrem yā Resūlallah
***Hasendir** gerçi ebnā-yı beşerde Hazret-i Yūsuf* **(Kaside 17/5)**

1.2. hasendir:-*dir*
Oldun mu gönül tecrübe-i ʿaşka muzaffer Sevdin nice dilber
*Mehpārelerin hangisi ʿuşşāka **hasendir** İnsāfa gelendir* **(Müstezad 3/7)**

Haseneyn:

1.) Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin.

1.1. Haseneyn:

Etme Fennī kulunu feyz-i teveccühten dūr
Merhamet kıl ***Haseneyn*** *ʿaşkına yā Hazret-i Pīr* **(Kaside 33/16)**

hāsid:

1.) Haset eden, çekemeyen, kıskanç.

1.1. hāsid:
Pīş-gāh-ı kalemimden geri dur ey ***hāsid***
Tepeler sonra seni pür-heyecāndır kalemim **(Gazel 152/5)**

1.2. hāside:-*e*
Fennīyā ***hāside*** *ibrāz-ı hüner nāfiledir*
Dür dökülse deheninden yine takdīr etmez **(Gazel 71/7)**

1.3. hāsidin:-*in*
Hūbi maʿyūb görür çeşm-i hasūd
Hāsidin *cānını alsın Maʿbūd* **(Müfret 16/1)**

hāsid-i fāsid:

1.) Fesatların kıskançlığı.

1.1. hāsid-i fāsid:
Hakka şükr olsun açık bāsıra-i ʿirfānım
Değilim ***hāsid-i fāsid*** *gibi aʿmā-yı ümīd* **(Kaside 46/54)**

hāsıl:

1.) Husule gelen, olan, meydana çıkan.

1.1. hāsıldır:-*dır*
Duʿā etsin o Şāha ʿarz-ı şükrān eylesin millet
Ki envāʿ-ı şeref devr-i dilārāsında ***hāsıldır*** **(Kaside 38/5)**

hāsıl et-/eyle-:

1.) Meydana getirmek, oluşturmak, ortaya çıkarmak.

1.1. hāsıl et-:-*(e)r*
Eserinden ʿurefā zevk-ı diğer ***hāsıl eder***
Ehl-i dil mecmaʿına neş'e-resāndır kalemim **(Gazel 152/18)**

1.2. hāsıl eyle-:-*me, -z*
Neş'e vermez sūfī-i nā-puhteye tavsīf-i ʿaşk
Sūd ***hāsıl eylemez*** *aʿmāya elvāndan bahis* **(Gazel 14/4)**

hāsıl ol-:

1.) Meydana gelmek, ortaya çıkmak, peyda olmak; gerçekleşmek.

1.1. hāsıl ol-:-*du*
Merhamet kıl bende-i nāçīzini maʿzūr tut
Hāsıl oldu *neylesin feryāde mecbūriyeti* **(Kaside 37/39)**

1.2. hāsıl ol-:-*maz, -sa*
Murādım ***hāsıl olmazsa*** *yıkılsın kubbe-i gerdūn*
Merāmım fiʿle çıkmazsa bozulsun çarh-ı nā-mevzūn **(Muhammes 1/24)**

1.3. hāsıl ol-:-*(u)r*
Kapında feyz alır bil-cümle tālib yā Resūlallah
Olur *sāyende* ***hāsıl*** *her metālib yā Resūlallah* **(Kaside 16/1)**

1.4. hāsıl ol-:-*(u)r*
Söyle ey kān-ı kerem ***hāsıl olur*** *mu kāmım*
Sana pūşīde değil çünki hafāyā-yı ümīd **(Kaside 46/31)**

1.5. hāsıl ol-:-*(u)r*
Mutlakā ***hāsıl olur*** *her neyse fikr ü niyetin*
Var ise bir cānib-i ʿālīye mensūbiyetin **(Müfret 15/1)**

hāsılı:

1.) Doğrusu, sözün kısası, kısacası.

1.1. hāsılı:
Hāsılı *o şūhun adn-i cemāli*
Tāvūs-ı fikrimin cevlāngāhıdır **(Diğer 4/4)**

1.2. hāsılı:
Pāre etmez burada ***hāsılı*** *Sīvas teresi*
Satma bostancıya bostancıların gayrīye sat **(Gazel 12/7)**

1.3. hāsılı:
Ne yap yap evvel diril kal ***hāsılı*** *bir yār ile bākī*
Sünā'īlik sülāsīlik eder çok derd-i ser īcād **(Gazel 21/8)**

1.4. hāsılı:
Efendim sen gidelden kanlı yaşdır zīb-i ruhsārım
Efendim ***hāsılı*** *mahsūl-i çeşmim hūndur sensiz* **(Gazel 75/6)**

1.5. hāsılı:
Zevk alır şevk alırız ***hāsılı*** *bayrām ederiz*
Sohbet-i ʿārif-i āgāh ile ārām ederiz **(Gazel 80/1)**

1.6. hāsılı:
Hāsılı *dāmeni pīrāmeni pīrāheni pāk*
İsmet-i zātı kavī perde-i nāmūsu metīn **(Gazel 116/3)**

1.7. hāsılı:
Su alır ***hāsılı*** *evsāhını her eşyānın*
Seyyi'ātı suya ver durma hemān ağla gönül **(Gazel 135/6)**

1.8. hāsılı:
Fennīyā cānān bendendir ben andan ***hāsılı***
Nūr-ı dīdemdir benim rūh-ı revānımdır benim **(Gazel 143/5)**

1.9. hāsılı:
Hāsılı *yalvaralım dāmenini būs edelim*
Seni cāndan sevene yok mudur ihsān diyelim **(Gazel 148/8)**

1.10. hāsılı:
Vākıf olsun olmasın Fennī vefādan bī-haber
Hāsılı *değsin çekersen nāz ü istiğnāsını* **(Gazel 219/9)**

1.11. hāsılı:
Pīşvā-yı ehl-i derdim ʿāşık-ı hasret-keşim
Hāsılı *menşūra bāb-ı gamın tuğrāsıyım* **(Kaside 35/16)**

1.12. hāsılı:
Görmemiştir dīde-i devrān böyle ʿadl ü dād
Hāsılı *kutb-ı medār-ı maʿdelettir Hazreti* **(Kaside 37/18)**

1.13. hāsılı:
Dāne dāne ʿadd-i evsāfından ʿācizdir zebān
Hāsılı *sığmaz hayālāta senā vü midhati* **(Kaside 37/29)**

1.14. hāsılı:
Hāsılı *pek çok şerefler verdi bu cemʿiyete*
Himmetinden şüphesiz şād oldu rūh-ı Çār-yār **(Kaside 39/18)**

1.15. hāsılı:
Hāsılı *işfāk u ihsānınla herkes pür-sürūr*
Lutf u inʿām-ı hümāyūnunla ʿālem kām-kār **(Kaside 39/27)**

1.16. hāsılı:
Āsafā zī-küremā ***hāsılı*** *sensin şimdi*
Hāris-i ehl-i hüner fāris-i meydān-ı kerem **(Kaside 41/19)**

1.17. hāsılı:
Hāsılı *etmişiken kalbimi gam istīlā*
Hāl-i bālim bu siyāk üzre olurken güzerān **(Kaside 45/16)**

1.18. hāsılı:
Olmadan ***hāsılı*** *pejmürde o rengīn ruhsār*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/10)**

1.19. hāsılı:
Hāsılı *cümlesin öğren var iken kesbe mecāl*
ʿİlmi tahsīl edegör gayret edip rūz ü leyāl **(Müseddes 4/8)**

1.20. hāsılı:
Etti yangın gönlümü sevdā-yı vuslat hāmili
Nūr-ı dīdem ʿāşık-ı dīdārın oldum ***hāsılı*** **(Tahmis 6/14)**

hasım:

1.) Husumet eden, düşman.

1.1. hasım:
Hem ***hasım*** *hem hākim oldukda bir ādem diğere*
Nefsine etmez kabūl elbette medhūliyeti **(Kaside 37/49)**

hāsir ü berbād ol-:

1.) Hasret çeken ve perişan olmak.

1.1. hāsir ü berbād ol-:-*sa*
Hasmımız her ne kadar ***hāsir ü berbād olsa***
Fazl-ı ʿafvı tanımaz sādece mesrūr oluruz **(Gazel 196/6)**

hāsirāne:

1.) Hasret çekercesine, haset çekerek.

1.1. hāsirāne:
Teharrī eyliyordu ***hāsirāne***
Vilāyet ehlini buldu nihāyet **(Tarih 19/8)**

haslet:

1.) İnsanın yaradılışından gelen özellik, huy.

1.1. hasleti:-*i*
İşte meydān işte tārīh-i esātīr-i evvel
Var mıdır fāʾik o Hākān-ı ferişteh ***hasleti*** **(Kaside 37/25)**

hasm:

1.) Hasım, düşman.

1.1. hasma:-*a*
Fennīyā mağlūb-ı nefs olmaktan eyle ittikā
Cehd eder merd-i mücāhid ***hasma*** *isti ʿlā için* **(Gazel 172/6)**

1.2. hasmı:-*ı*
Eyleriz hātır-ı ahbāba riʿāyet her bār
Vakt olur ***hasmı*** *da şermende-i ikrām ederiz* **(Gazel 80/3)**

1.3. hasmı:-*ı*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen
Ne lāzım ***hasmı*** *taʿkīb eylemek taʿdīl-i efkār et* **(Müsebba 1/18)**

1.4. hasmımız:-*(ı)mız*
Hasmımız *her ne kadar hāsir ü berbād olsa*
Fazl-ı ʿafvı tanımaz sādece mesrūr oluruz **(Gazel 196/6)**

haşmet:

1.) İnsanda büyüklük duygusu uyandıran etkili görünüş, gösterişlilik, debdebe, heybet.

1.1. haşmeti:-*i*
Ey ahālī ey ulü'l-ebsār-ı ʿirfān-āşinā
Bildiniz mi kimdir ol Şāh Süleymān ***haşmeti*** **(Kaside 37/26)**

hasm-ı eledd:

1.) İnatçı, Hak kabul etmeyen düşman (Doğan, 2011: 252).

1.1. hasm-ı eledd:-*dir*
Muhabbet ettiğin evlād ü mālü hemser ey Fennī
Bakılsa dīde-i imʿān ile ***hasm-ı eleddir*** *hep* **(Gazel 7/7)**

hasm-ı eledd-i ālimerdān ol-:

1.) Mertlerin, yiğitlerin soyunun inatçı düşmanı olmak.

1.1. hasm-ı eledd-i ālimerdān ol-:-*ma, -sın*
Cenāb-ı Mustafāyı Haydarı Şāh-ı şehīdānı
Seven ***hasm-ı eledd-i ālimerdān olmasın*** *nolsun* **(Gazel 174/7)**

hasm-ı garīm:

1.) Alacaklı düşman.

1.1. hasm-ı garīm:
Senin ikrāmın olur āhir ona ***hasm-ı garīm***
Bunu her ilm ü zekā sāhibi eyler teslīm **(Müsemmen 1/19)**

haşret-:

1.) Kıyamet günü ölüleri diriltip bir araya toplamak; bir araya getirmek.

1.1. haşredek:-*ek*
Eğer görmezden evvel cān verirsem Ravza-i pāki
Mezārımda der eczā-yı ʿızāmım ***haşredek*** *eyvah* **(Kaside 14/7)**

hasret:

1.) Kavuşma arzusu, özlem, iştiyak.

1.1. hasret:
Yine açtı bir elif kāmet ile aramızı
Yetişir ***hasret*** *ile kaddimi dāl etti felek* **(Gazel 115/5)**

1.2. hasret:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
Serpilir ***hasret*** *ile şimdi gözümden hūn-āb* **(Müsebba 2/57)**

1.3. hasretim:-*(i)m*
Beni menʿ etmeyin yüz sürmede hāk-i der-i yāre
Ki çeşm-i hūn-feşān ***hasretim*** *bir tūtiyā görsün* **(Gazel 160/3)**

1.4. hasretim:-*(i)m*
Tūtiyāsız kaldı çeşm-i hīre-dār ***hasretim***
Hāk-i pā-ye maʿnevī bir iktirān ister gönül **(Kaside 29/6)**

1.5. hasretinle:-*(i)n, -le*
Sehāb olmaz bu mānī pertev-i mihr-i cihān-tāba
Kalır mı neşʾe-i dilde ***hasretinle*** *pür-gam oldukça* **(Gazel 200/3)**

1.6. hasretinle:-*(i)n, -le*
Bir taraftan pister ü bālinin olsun dāğ-dār
Bir taraftan ***hasretinle*** *dār ü dīvār ağlasın* **(Gazel 250/2)**

1.7. hasretinle:-*(i)n, -le*
ʿĀlem-i ervāhda ey Şāh sevdim ben seni
Hasretinle *inlerim her gāh sevdim ben seni* **(Kaside 19/1)**

1.8. hasretinle:-*(i)n, -le*
Gitme ey rūh-ı revānım çünkü ten bī-cān
Hasretinle *dīdeler giryān ciğer büryān kalır* **(Gazel 48/1)**

1.9. hasretinle:-*(i)n, -le*
Hasretinle *derd-i dil müştedd ü müzdād oldu gel*
Firkatinle sahn-ı sīnem şüyūn-ābād oldu gel **(Muhammes 3/1)**

1.10. hasretiyle:-*i, -(y)le*
Firkatinle cismimi hāk ü helāk etsem gerek
Hasretiyle *kār ü zārım āh u feryād olduğum* **(Tahmis 8/3)**

1.11. hasretle:-*le*
Beni hicrān ile ***hasretle*** *ciger-hūn ettin*
Etmedin şāhid-i matlab ile hem-āgūş visāl **(Kaside 40/3)**

hasret kal-:

1.) Özlemek; özlediğine kavuşamamış olmak.

1.1. hasret kal-:-*ma, -sın*
Kerem et yerde koma bende-i nāçīzini de
Kalmasın hasret *matlūba meʾyūs ü hazīn* **(Kaside 42/16)**

hasret-i dīdār:

1.) Güzel yüzün özlemi (sevgili için).

1.1. hasret-i dīdār:-*ı*
Kuru bir gayret imiş ***hasret-i dīdārı*** *ile*
Gözümüz yaşını hem-reng-i şarāb ettiğimiz **(Gazel 73/3)**

hasret-i laʿl:

1.) Sevgilinin lal gibi kırmızı dudağının özlemi ***(bk. lāʿl).***

1.1. hasret-i laʿl:-*(i)n*
Hasret-i laʿlin *ile mey yerine kan içeriz*
Üfleyip āh-ı şerer-bār ile duhān içeriz **(Müfret 26/1)**

hasret-i pīr:

1.) Şeyhin [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)] hasreti.

1.1. hasret-i pīr:
Dāğ-dār etmededir sînemizi ***hasret-i Pīr***
Bize olmaz mı müyesser ʿacebā rüʾyet-i Pīr **(Kaside 33/1)**

hasret-i yār:

1.) Sevgilinin hasreti, sevgiliye duyulan özlem.

1.1. hasret-i yār:
Ey gözüm ***hasret-i yār*** *ile nihān ağlayarak*
Coş da āgūşumu gencîne-i āb et mi dedim **(Gazel 146/5)**

hasret-i zülf:

1.) (Sevgilinin) Saçının hasreti.

1.1. hasret-i zülf:-*ün, -le*
İctimaʿ eyleyelim hāk-i der-i lutfunda
Hālimiz ***hasret-i zülfünle*** *perīşān diyelim* **(Gazel 148/4)**

hasretkeş:

1.) Hasret çeken, özleyen.

1.1. hasretkeşini:-*i, -n, -i*
Üzme ***hasretkeşini*** *gerdani kāfūrum gel*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/3)**

hasret-keş-i dīdār:

1.) (Sevgilinin) Yüzünün hasretini çeken.

1.1. hasret-keş-i dīdār:-*ı, -dır*
Hasret-keş-i dīdārıdır *sergeşte-i devvārıdır*
Pervāne-i ruhsārıdır mihr ü sipihr ü māh-tāb **(Kaside 20/10)**

hasret-keş-i dīdār u diyār-ı ʿurefā:

1.) Arifler diyarı ve güzel yüz (Allah'ın cemali) hasreti çeken.

1.1. hasret-keş-i dīdār u diyār-ı ʿurefā:-*y, -ım*
Geldim geleli ʿāleme mehcūr-ı safāyım
Hasret-keş-i dīdār u diyār-ı ʿurefāyım **(Müseddes 3/12)**

hasr-ı cenāb-ı pādişāhī:

1.) Padişah hazretlerine mahsusluk.

1.1. hasr-ı cenāb-ı pādişāhī:
Şu ʿasr-ı ʿātıfet ***hasr-ı cenāb-ı pādişāhīde***
Yazıklar sana Fennī iktisāb-ı rifʾat etmezsen **(Gazel 124/7)**

hasr-ı nigāh-ı iştiyāk eyle-:

1.) Hasret bakışlarını hapsetmek.

1.1. hasr-ı nigāh-ı iştiyāk eyle-:
Cemāl-i pākine ***hasr-ı nigāh-ı iştiyāk eyle***
Cemāl-ı yār eder gözde gönülde nūr-ı fer īcād **(Gazel 21/7)**

Hassān:

1.) Hassan bin Sabit; Hz. Peygamber'i, ashabını ve İslamiyet'i, İslamiyet karşıtı hicivlere karşı, şiirleriyle savunan şair; Hz. Peygamber'in şairidir. Cahiliye döneminde de geçimini şiirleriyle sağlayan bir şairdir. Sultanlara yazdığı kasideler karşılığında önemli miktarda bahşişler aldığı söylenmektedir (Zavotçu, 2018: 309).

1.1. Hassān:
Ol Şehin-şāhın eğer imdāt ederse himmeti
Gāh Eşrefʿgāh ***Hassān*** *gāh olur Caʿfer kalem* **(Kaside 24/43)**

Hassān ol-:

1.) Hasan bin Sabit gibi bir şair olmak ***(bk. Hassān).***

1.1. Hassān ol-:-*mak*
Yapış bir kāmilin destinden insān olmak istersen
Nebiyy-i Efhamı medh eyle ***Hassān olmak*** *istersen* **(Müsebba 1/2)**

hasta:

1.) Sağlığı yerinde olmayan; ***mec.*** Dertli, âşık.

1.1. hasta:
Hasta *Fennī de garībāne seni yād ediyor*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/45)**

1.2. hastanın:-*(n)ın*
Hastanın *tabʿınca söz dārūdan aʿlā iş görür*
Māla cāha hüsne muhtasdır ʿavāmın rağbeti **(Müfret 18/1)**

hasta düş-:

1.) Hasta olmak; ***mec.*** Sıkıntı, keder içinde olmak.

1.1. hasta düş-: *-mek*
Hasta düşmek *kūşe-i gurbette sıhhat beklemek*
Şāʿire gāhī gazel gāhī muʿammā söyletir **(Gazel 52/8)**

hasta gön(ü)l:

1.) Yaralı, dertli, âşık gönül.

1.1. hasta gön(ü)l:-*ü*
Her nigāhı dile bir ok gibi teʾsir etsin
Hasta gönlü *gibi nergisleri bīmār olsun* **(Gazel 162/4)**

hasta kıl-:

1.) Hasta etmek; kederlebdirmek.

1.1. hasta kıl-:-*an*
Kākülündür geçiren boynuma sevdā bağını
Gönlümü ***hasta kılan*** *nergis-i bīmārındır* **(Gazel 30/2)**

hasta-dil ol-:

1.) Gönlü hasta olmak, ***mec.*** Kederli olmak.

1.1. hasta-dil ol-:-*muş, -tuk*
Münʿimā sen gideli ***hasta-dil olmuştuk*** *hep*
Hamdülillāh yine āsār-ı ifākat geliyor **(Kaside 48/17)**

hasta/haste-i ʿaşk:

1.) Aşk hastası; aşktan dolayı hasta, dertli olan kimse.

1.1. hasta-i ʿaşk:
Doğrusun söyleyiver nabzımı çok tutma tabîb
***Hasta-i ʿaşk** için ümîd-i ifâkat var mı* **(Gazel 227/5)**

1.2. hasta-i ʿaşk:-*a*
***Hasta-i ʿaşka** devâ ancak visâl-i yârdır*
Sûd vermez gelse de Lokmân Lokmân üstüne **(Gazel 181/4)**

1.3. hasta-i ʿaşk:-*a*
Cennete girse şifâ-yâb olmanın imkânı yok
***Hasta-i ʿaşka** yetişmezse eğer dârû-yı dost* **(Gazel 13/3)**

1.4. hasta-i ʿaşk:-*a*
Çehresinde gâh humret gâh safret gösterir
***Hasta-i ʿaşka** gelir buhrân buhrân üstüne* **(Gazel 181/3)**

1.5. haste-i ʿaşk:-*a*
Acı şeylerle a doktor beni iʿzâb etme
***Haste-i ʿaşka** şifâ vermeli dârû dediğin* **(Gazel 118/6)**

1.6. haste-i ʿaşk:-*a*
Gösterirse yâr eğer hicrân hicrân üstüne
***Haste-i ʿaşka** gelir buhrân buhrân üstüne* **(Gazel 206/1)**

1.7. hasta-i ʿaşk:-*ın*
Sînesinde o kadar fart-ı harâret var kim
*Az gelir **hasta-i ʿaşkın** yedi deryâ gözüne* **(Gazel 204/4)**

hasta-i hicr:

1.) Ayrılık hastası.

1.1. hasta-i hicr:-*(i)m*
***Hasta-i hicrim** tabîbimde hazâkat ber-kemâl*
Nabzıma el vurmadan reng-i ʿizârımdan bilir **(Gazel 28/6)**

hastası ol-:

1.) Müptelası, düşkünü olmak.

1.1. hastası ol-:-*muş, -i, -di, -m*
***Hastası olmuş** idim baygın nigâhı evvelâ*
Şimdi öldürdü beni âhû misâli gözlerin **(Tahmis 6/10)**

haste-i hicrân:

1.) Ayrılık hastası.

1.1. haste-i hicrân:-*a*
Teşne-gân-ı Kerbelâ-yı ʿaşka su vermez felek
***Haste-i hicrâna** su verse sebû vermez felek* **(Gazel 113/1)**

hasûd:

1.) Haset eden, kıskanç.

1.1. hasûdu:-*u*
***Hasûdu** çok olur tehzîb-i ahlâk eyleyen merdin*
Ki olmaz lâ-cerem kurb-ı hazâʾin mardan hâlî **(Gazel 242/5)**

hasûdân:

1.) Haset edenler, kıskançlar, çekemeyenler.

1.1. hasûdânın:-*ın*
Ne yapsın fıtratında cevherinde bir hüner yoksa
***Hasûdânın** medâr-ı iftihârı ʿâmm-ı vecddir hep* **(Gazel 7/6)**

hasûd-ı tîre-tabʿ:

1.) Huysuz, huyu kötü hasetçi.

1.1. hasûd-ı tîre-tabʿ:-*ı*
***Hasûd-ı tîre-tabʿı** nush-ı şîrîn eylemez ıslâh*
Şeker katmakla zehre hem-mizâc-ı zencebîl olmaz **(Gazel 76/3)**

hat:

1.) (Ar. hatt) Çizgi, yazı.

1.1. hat:
*Meseldir eğri mastardan çıkan **hat** müstakîm olmaz*
Uyan sûfî-i hod-bîne sekâmetten selîm olmaz **(Gazel 68/1)**

1.2. hattımı:-*(ı)m, -ı* (***mec.*** Şiir).
Gelse Veysî benim âsârımı tanzîr edemez
*Edemez **hattımı** taklîd nigârende-i Çîn* **(Kaside 42/26)**

hatâ:

1.) Doğru olmayan şey; yanlış, yanlışlık; kusur, kabahat. [Hata; "âhû*, misk*, nâfe" ile birlikte anıldığında akla gelen ilk anlamının yanı sıra Çin'in kuzeyi ile Türkistan topraklarına isim olarak verilen "Hata ülkesi"ni hatırlatmaktadır. Bu anlamıyla kelime, "Hıta" ya da "Huten/Hoten" şeklinde de kullanılmakta olup bu bölge, misk ahularının çok oluşuyla ve miskin bu bölgeden çıkıp diğer ülkelere nakledilişiyle meşhurdur. Bu güzel koku da genellikle, sevgilinin güzellik unsurlarından biri olan zülfü ile ilişkilendirilmektedir (Pala, 2017: 197). Bu anlamı 1, 2, 15 ve 18. beyitler içermektedir.]

1.1. hatâ:
Hatn-i nâfesi dedim zülf-i anberînine
*Budur işte budur ʿazv edilen **hatâ** bana* **(Gazel 4/2)**

1.2. hatâ:
Derim baktıkça ʿayn-ı yâre ʿayn-ı dîde-i âhû
***Hatâ** var mı sözümde çünki her kim görse der âhû* **(Gazel 177/1)**

1.3. hatâ:
***Hatâ** varsa senin çeşm-i hatâ-bînindedir mutlak*
Mürettebtir bütün eşyâ ʿabes bir kâr yoktur yok **(Gazel 105/2)**

1.4. hatâ:
Sözümden dönmem aslâ har dedim hardır yine câhil
***Hatâ** var mı sebât etmekde bir reʾy-i sevâb üzre* **(Gazel 193/3)**

1.5. hatâ:
Gözüm nûru yalan dünyâda imkân-ı bekâ yoktur
*Yalan dünyâya aldanmak kadar vâzıh **hatâ** yoktur* **(Müseddes 1/3)**

1.6. hatâ:
Gözüm nûru yalan dünyâda imkân-ı bekâ yoktur
*Yalan dünyâya aldanmak kadar vâzıh **hatâ** yoktur* **(Müseddes 1/6)**

1.7. hatâ:
Gözüm nûru yalan dünyâda imkân-ı bekâ yoktur
*Yalan dünyâya aldanmak kadar vâzıh **hatâ** yoktur* **(Müseddes 1/9)**

1.8. hatâ:
Gözüm nûru yalan dünyâda imkân-ı bekâ yoktur
*Yalan dünyâya aldanmak kadar vâzıh **hatâ** yoktur* **(Müseddes 1/12)**

1.9. hatâ:
Gözüm nûru yalan dünyâda imkân-ı bekâ yoktur
*Yalan dünyâya aldanmak kadar vâzıh **hatâ** yoktur* **(Müseddes 1/15)**

1.10. hatâ:
Gözüm nûru yalan dünyâda imkân-ı bekâ yoktur
*Yalan dünyâya aldanmak kadar vâzıh **hatâ** yoktur* **(Müseddes 1/18)**

1.11. hatâ:

Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
*Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh **hatā** yoktur* **(Müseddes 1/21)**

1.12. hatā:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
*Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh **hatā** yoktur* **(Müseddes 1/24)**

1.13. hatā:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
*Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh **hatā** yoktur* **(Müseddes 1/27)**

1.14. hatā:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
*Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh **hatā** yoktur* **(Müseddes 1/30)**

1.15. hatā:
Muʿattar eyledin būy-ı dilāvīzile āfākı
***Hatā** yoktur sözümde nāşir-i misk-i hatensin sen* **(Gazel 247/4)**

1.16. hatādan:-*dan*
Girip ihlāsla meyhāne-i ʿaşka riyādan geç
*Eğer cīrān ile ünsiyyet istersen **hatādan** geç* **(Müsebba 1/30)**

1.17. hatādır:-*dır*
Belin kırmak anın hançer be-dest olmakladır yoksa
***Hatādır** düşmen-i bed-hāha karşı ihtizāz etmek* **(Gazel 112/3)**

1.18. hatāsın: -*s,-ı,-n(ı)*
*Miske teşbīh eyleyen kılsın **hatāsın** iʿtirāf*
Būy-ı zülfün ʿanber-i sārāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/3)**

1.19. hatāyı:-*y, -ı*
ʿĀkıl ü ʿārif isen sen onu etme tahkīr
*Kābiliyet var ise kıl o **hatāyı** taʿmīr* **(Müsemmen 1/2)**

hatā et-:

1.) Yanlışlık yapmak, yanılmak.

1.1. hatā et-:-*miş, -iz, -dir*
Bize Fennīyā her bār elzemdir istiʿfā
***Hatā etmişizdir** belki insān değil miyiz* **(Gazel 70/7)**

hātabtü lehū mübtesimen fīhi'l-işāre yekfīhü'l-işāre / lā yelzemü īzāh u merāmī bi-hikāye fi'l-kavli kināye:

1.) "Meramımı söz ile anlatmaya gerek yok, ona içinde işaret bulunan bir tebessümle hitabımı (derdimi) anlattım (konuşmaksızın, hâl dili ile söyleyeceğimi söyledim)." anlamındaki Arapça bir ibare (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. hātabtü lehū mübtesimen fīhi'l-işāre yekfīhü'l-işāre / lā yelzemü īzāh u merāmī bi-hikāye fi'l-kavli kināye:
Hātabtü lehū mübtesimen fīhi'l-işāre Yekfīhü'l-işāre
Lā yelzemü īzāh u merāmī bi-hikāye Fi'l-kavli kināye **(Müstezad 1/6)**

Hātem:

1.) ***bk.*** Hātem-i Tāʾī.

1.1. Hātem:
Neşʾe-bahşādır lebin ʿuşşāka cām-ı Cem gibi
*Dur ayağ üzere elin aç sākiyā **Hātem** gibi* **(Gazel 214/1)**

1.2. Hātem:
Selātīn sāʾil-āsā el açıp senden diler ihsān
*Anılmaz dergeh-i cūdunda **Hātem** yā Resūlallah* **(Kaside 17/2)**

1.3. Hātem:
*Gaznevī sağ olsa **Hātem** gelse tekrār ʿāleme*
Can atarlar havze-i ihsānına bī-ihtiyār **(Kaside 39/22)**

1.4. Hātem:
*Hani **Hātem** hani Dārā hani Keyhüsrevler*
Hani Sührāb-ı tüvānā nerede Rüstem-i Zāl **(Kaside 40/8)**

1.5. Hātem:
*Cūd ü ihsānını **Hātem** bile eyler teslīm*
Himem ü lutfunu Āsaf dahi eyler tahsīn **(Kaside 42/13)**

1.6. hātemi:-*i*
Bermekīler dahi şermende kalır lutfundan
*Cūd u ihsānı kılar **Hātemi** hayrān-ı kerem* **(Kaside 41/17)**

1.7. Hātemin:-*in*
***Hātemin** nāmını tay etti sehā bābından*
Eyledi şöhretini Nūşirevānın ibtāl **(Kaside 40/16)**

1.8. Hātemleri:-*ler, -i* (***mec.*** Cömert kimseler).
Sensin ol Āsaf-ı zī-şān Veliyyü'l-inʿām
*Kiʿināyātına **Hātemleri** hayrān ettin* **(Kaside 44/5)**

2.) Mühür, üstü mühürlü yüzük (Hz. Süleyman'ın yüzüğü/mührü).

2.1. hātem:
Teshīr-i enʿām etmiş idi mühr-i Süleymān
*Bir kerre hesāb eyle o **hātem** kime kaldı* **(Gazel 222/2)**

2.2. hātemi:-*i*
Kırılsın ʿādetā andan revāc-ı pençe-i hurşīd
*Şu elmas **hātemi** pīrāye-i engüşt-i şeffāf et* **(Gazel 11/3)**

Hātem-i Tāʾī:

1.) Arapların, Cahiliye döneminde cömertliği ile ünlü şairidir. Tay kabilesinden olup Hz. Peygamber zamanında yetişmiş ve Hicret'ten önce ölmüştür. Babası (Abdullah ibn-i Sa'd), o henüz çocukken ölmüş, kendisini zengin ve cömert bir kadın olan annesi (Guneyye bint Afif) yetiştirmiştir. Çocukluk çağından başlayarak cömertliği ve konukseverliği ile tanınıp "Cevâd" lakabıyla anılmıştır. Hâtem'in cömertliği, aşırı harcamaları nedeniyle kardeşleri tarafından hapsedilecek kadar iyiliksever olan annesinden gelmektedir. Hâtem, cömertliği öven şiirlerinde cömertliği yalnızca Allah rızası için yaptığını dile getirmiştir. Tüm bu vasıflarıyla da cömertlik timsali olmuştur (Zavotçu, 2018: 311). İlk beyitte bu kâbiliyetli şairden yola çıkarak feleğin kâtibine (Utarid) telmihte bulunulmaktadır.

1.1. Hātem-i Tāʾī:-*s, -i*
*Feleğin **Hātem-i Tāʾīsi** çekilsin geriye*
Ser-firāz-ı sebük-āmūz-ı semāhat geliyor **(Kaside 48/11)**

1.2. Hātem-i Tāʾī:-*y, -i*
Ey kerīmu'ş-şiyem ey Āsaf-ı ʿālī-miktār
*Eyledin **Hātem-i Tāʾīyi** keremde tanzīr* **(Kaside 47/11)**

hatīʾāt:

1.) Hatalar.

1.1. hatīʾātım:-*(ı)m*
***Hatīʾātım** bağışla ey Vezīr-i merhamet-pīrā*
Meseldir eskiden ʿaşk ağlatır dert söyletir zīrā **(Muhammes 1/39)**

1.2. hatīʾatımı:-*(ı)m, -ı*
*Geç **hatīʾatımı** fazlınla İlāhī bahşet*
Bende-i hāsın olan Seyyidü'l-ahyāre beni **(Kaside 5/4)**

1.3. hatīʾātımı:-*(ı)m, -ı*

Gönül āzürde husūsiyle bıdāʿam noksān
Yüzüme gelme ***hatīʾātımı*** *lutfen ʿafvet* **(Kaside 45/48)**

hātif-i gaybī:

1.) Gaipten haber veren ses.

1.1. hātif-i gaybī:
Bir seher ***hātif-i gaybī*** *beni īkāz etti*
Dedi aç dīdeni ey sākin-i beyti'l-ahzān **(Kaside 45/17)**

1.2. hātif-i gaybī:
Dād ü imdādıma bir ***hātif-i gaybī*** *yetişip*
Beni bir müjde-i cān-bahş ile etti tebşīr **(Kaside 47/4)**

hātime-i devr:

1.) Devrin sonu; dünyanın sonu.

1.1. hātime-i devr:-*e*
Ne durur ***hātime-i devre*** *kadar merd-i cebīn*
Ne de bu ʿāleme eshāb-ı şecāʿat bākī **(Gazel 243/2)**

hātır:

1.) Gönül, kalp; akıl, zihin.

1.1. hātıra:-*a*
Göremez sāhil-i necātı deryā-dil olmayan
Çünkü ***hātıra*** *bin türlü tūfān gelir gider* **(Gazel 46/4)**

1.2. hātıra:-*a*
Oluyor ***hātıra*** *her lahzada bir gam müdgam*
Ediyor derdini günden güne gönlüm teksīr **(Kaside 47/2)**

1.3. hātırda:-*da*
Hikmet ü heyʾet oku kalmaya ***hātırda*** *melāl*
Fıkh ü ādāb ü meʿānīyi tamām ezbere al **(Müseddes 4/7)**

1.4. hātırdan:-*dan*
Sen de lutf eyle beni ***hātırdan*** *ihrāc eyleme*
Ben unutmam sevgilim āşūb-ı devrānım seni **(Gazel 224/4)**

1.5. hātırım:-*(ı)m*
Şimdilik sevdā-yı zülfünle perīşān ***hātırım***
Ey elif-i kad kāmetim ʿaşkınla āhir lām olur **(Gazel 33/4)**

1.6. hātırım:-*(ı)m*
Dehā evsāfını silk-i beyāna böyle çekmezdim
Ne çāre ***hātırım*** *āzürde-i ceyş-i gavāʾildir* **(Kaside 38/43)**

1.7. hātırım:-*(ı)m*
Günāhımla temeyyüz eyledim ebnā-yı ādemden
Anınçün boynum eğri ***hātırım*** *āzürdedir gamdan* **(Müseddes 2/7)**

1.8. hātırıma:-*(ı)m, -a*
Kalmadı ağlayarak sanki iki dīdede nem
Oldu göz yaşıma dem ***hātırıma*** *gam müdgām* **(Müsebba 2/5)**

1.9. hātırımda:-*(ı)m, -da*
Bilinmez yā senim ben sevdiğim yāhud ki bensin sen
O sūretle hayālin ***hātırımda*** *nakş olunmuş kim* **(Gazel 247/3)**

1.10. hātırından:-*ı, -n, -dan*
Hātırından *ne çabuk çıkmış o mest-i nāzın*
Yan yatıp naʿre atıp ref-i hicāb ettiğimiz **(Gazel 73/4)**

1.11. hātırında:-*ı, -n, -da*
ʿAcabā bu gece tāliʿde saʿādet var mı
Hātırında *o mehin gelmeğe niyyet var mı* **(Gazel 227/1)**

hātır yık-:

1.) Gönül kırmak; birini çok üzecek bir davanışta bulunmak, gücendirmek.

1.1. hātır yık-:-*ma*
Yıkma hātırcığım *ey dāver-i maʿmūre-i nāz*
Etme vīrāneyi vīrāne ki gencīne tutar **(Gazel 49/5)**

1.2. hātır yık-:-*tı*
Ben ne yaptım ki felek ***yıktı*** *benim* ***hātırımı***
Sūziş-i hasreti sīnemde bedīd etti felek **(Gazel 110/2)**

hātıra dol-:

1.) Akla yerleştirmek; unutulmamasını sağlamak.

1.1. hātıra dol-:-*dur, -(u)r*
Doldurur hātırlara *envār-ı enver sözlerim*
Şevk alır feyz-i tabīʿatten münevver sözlerim **(Tahmis 4/2)**

hātıra gel-:

1.) Aklına gelmek, hatırlamak.

1.1. hātırına gel-:-*ip*
Mācerā-yı dem-i vuslat ki ***gelip hātırıma***
Kıdr-i hūnāb-ı sirişkim feverān etti yine **(Gazel 190/3)**

1.2. hātıra gel-:-*(i)r*
Yuvarlanmak yorulmak bir şereftir hāk-i rāhına
Gelir *mi* ***hātıra*** *kayd-ı metāʿib yā Resūlallah* **(Kaside 16/3)**

1.3. hātıra gel-:-*(i)r*
Gelir *de* ***hātıra*** *şāyet sorarsan hālimi ey şūh*
Figānım ney sirişkim seyl ü kaddim nündur sensiz **(Gazel 75/3)**

hātırdan çık-:

1.) Akıldan çıkmak, unutmak; gönülden çıkmak.

1.1. hātırdan çık-:-*tı*
Edhemīyim ***çıktı hātırdan*** *hevā-yı saltanat*
Ben muhabbet Belhinin şāh-ı serīr-ārāsıyım **(Kaside 35/12)**

hātırdan geç-:

1.) Aklından geçmek, hatırlamak.

1.1. hātırdan geç-:-*se*
Anılsa nāmın ʿankā-yı hayālin ***geçse hātırdan***
Değil cism-i nizārım lānesinde mürg-ı cān titrer **(Gazel 40/4)**

hātır-fürūz kıl-:

1.) Gönlü aydınlatmak; ferahlatmak.

1.1. hātır-fürūz kıl-:-*a*
Āşināyān-ı mezāyāyı ***kıla hātır-fürūz***
Ter-zebānānı belāgāt-küster eyler sözlerim **(Tahmis 4/10)**

hātır-ı ahbāb:

1.) Dostların gönlü.

1.1. hātır-ı ahbāb:-*a*
Eyleriz ***hātır-ı ahbāba*** *riʿāyet her bār*
Vakt olur hasmı da şermende-i ikrām ederiz **(Gazel 80/3)**

hātır-ı ʿārif:

1.) İrfan sahibinin aklı, gönlü.

1.1. hātır-ı ʿārif:
Boş kalır mı ***hātır-ı ʿārif*** *gam u endîşeden*
Olmamış īcād-ı ʿālemden beri deryā lezīz **(Gazel 23/5)**

hātır-ı ʿātır:

1.) Itırlı, güzel kokulu hatır, gönül.

1.1. hātır-ı ʿātır:-*ı*
Hātır-ı ʿātırı *hikmetle olunmuş tezyīn*
Giremez bahse anınla hukemāsı ʿasrın **(Kaside 42/12)**

hātır-ı āzürde:

1.) Kırılmış, incinmiş gönül.

1.1. hātır-ı āzürde:
Müjde şimdengeri ey ***hātır-ı āzürde*** *sana*
Olacaksın yine her türlü meserrāta karīn **(Kaside 42/2)**

hātır-ı enver:

1.) Parlak zihin, nurlu gönül.

1.1. hātır-ı enver:-*de*
Ne kadar tatlı bir eyyām idi eyyām-ı visāl
O halāvet o safā ***hātır-ı enverde*** *midir* **(Gazel 36/2)**

hātır-ı enver-i ihvān:

1.) Dostların nurlu gönlü.

1.1. hātır-ı enver-i ihvān:-*a*
Bezm-i sohbette gönül dāğını şerh etmeyelim
Hātır-ı enver-i ihvāna *gubār olmayalım* **(Gazel 147/6)**

hātır-ı erbāb-ı hakīkat:

1.) Hakikat* ehlinin gönlü.

1.1. hātır-ı erbāb-ı hakīkat:
Vech-i mirʾāt-ı musaffāya gubār el vermez
Çekemez ***hātır-ı erbāb-ı hakīkat*** *kederi* **(Gazel 221/3)**

hātır-ı fātır:

1.) Yaratıcı düşünce.

1.1. hātır-ı fātır:-*(ı)m, -a*
Münʿimā sıyt-i merāhımla tutup āfākı
Hātır-ı fātırıma *eyledin ilgā-yı ümīd* **(Kaside 46/25)**

hātır-ı gamgīn:

1.) Gamlı gönül.

1.1. hātır-ı gamgīn:-*(i)m*
Bu dil-i nāşādım oldu ʿaşkla hem cilve-gāh
Hātır-ı gamgīnim *kıldı hayālin cāy-gāh* **(Tahmis 8/12)**

1.2. hātır-ı gamgīn:-*(i)m, -i*
Okşuyor ***hātır-ı gamgīnimi*** *bir tatlı ümīd*
Güş-ı vicdānıma peygām-ı beşāret geliyor **(Kaside 48/28)**

hātır-ı Hıfzī:

1.) Hıfzî'nin gönlü ***(bk. Hıfzīyā).***

1.1. hātır-ı Hıfzī:-*y, -i*
Hātır-ı Hıfzīyi *telvīs eylemiş hubb-i sivā*
Fennīyā tevhīd çārūbiyle pāk etsem gerek **(Gazel 248/7)**

1.2. hātır-ı hıfzī:-*y, -i*
İlticā eyle der-i ihsānına sen ʿAşkıyā
Hātır-ı Hıfzīyi *telvīs eylemiş hubb-ı sivā* **(Tahmis 8/17)**

hātır-ı mahzūn:

1.) Hüzünlü gönül.

1.1. hātır-ı mahzūn:-*(u)m, -u*
Sevindir ***hātır-ı mahzūnumu*** *yārān meyānında*
Senin fermānına karşı nenin icrāsı müşkildir **(Kaside 38/28)**

hātır-ı meksūr:

1.) Kırılmış hatır, kırık kalp.

1.1. hātır-ı meksūr:-*(u)m, -un*
Çektiğim gam muktezā-yı tāliʿi nā-sāzdır
Hātır-ı meksūrumun *hiç kimseden şekvāsı yok* **(Gazel 107/4)**

1.2. hātır-ı meksūr:-*(u)m, -u*
Bünye-i bī-tābımı yıksın mı seylāb-ı firāk
Hātır-ı meksūrumu *yaksın mı nār-ı intizār* **(Kaside 39/52)**

hātır-ı meksūru yap-:

1.) Kırık gönlü yapmak; gönül almak.

1.1. hātır-ı meksūru yap-:-*acak*
Yapacak mı ʿacabā ***hātır-ı meksūrumu*** *yār*
Kesb-i ʿumrān edecek mi dil-i vīrānım ʿaceb **(Kaside 6/12)**

1.2. hātır-ı meksūru yap-:-*acak*
Yapacak mı ʿacabā ***hātır-ı meksūrumu*** *yār*
Kesb-i ʿumrān edecek mi dil-i vīrānım ʿaceb **(Kaside 6/12)**

hātır-ı mūr:

1.) Karıncanın hatırı, gönlü.

1.1. hātır-ı mūr:-*a*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
Dokunma ***hātır-ı mūra*** *Süleymān olmak istersen* **(Müsebba 1/39)**

1.2. hātır-ı mūr:-*a*
Dokunma ***hātır-ı mūra*** *Süleymān olmak istersen*
Meserret-bahş olur gerçi ʿādüvden ahz-ı sār etmek **(Müsebba 1/4)**

1.3. hātır-ı mūr:-*a*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
Dokunma ***hātır-ı mūra*** *Süleymān olmak istersen* **(Müsebba 1/7)**

1.4. hātır-ı mūr:-*a*
Dokunma ***hātır-ı mūra*** *Süleymān olmak istersen*
Gözetmekte rızā-yı Hakkı çeşmin hurdebīn olsun **(Müsebba 1/11)**

1.5. hātır-ı mūr:-*a*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
Dokunma ***hātır-ı mūra*** *Süleymān olmak istersen* **(Müsebba 1/14)**

1.6. hātır-ı mūr:-*a*
Dokunma ***hātır-ı mūra*** *Süleymān olmak istersen*
Ne lāzım hasmı taʿkīb eylemek taʿdīl-i efkār et **(Müsebba 1/18)**

1.7. hātır-ı mūr:-*a*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
Dokunma ***hātır-ı mūra*** *Süleymān olmak istersen* **(Müsebba 1/21)**

1.8. hātır-ı mūr:-*a*
Dokunma ***hātır-ı mūra*** *Süleymān olmak istersen*
Tesādüf eyledikçe bir fakīr ebnā-yı ādemde **(Müsebba 1/25)**

1.9. hātır-ı mūr:-*a*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
Dokunma ***hātır-ı mūra*** *Süleymān olmak istersen* **(Müsebba 1/28)**

1.10. hātır-ı mūr:-*a*
Dokunma ***hātır-ı mūra*** *Süleymān olmak istersen*
Edersen bir iyilik intizār eyle mükāfāta **(Müsebba 1/32)**

1.11. hātır-ı mūr:-*a*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
Dokunma ***hātır-ı mūra*** *Süleymān olmak istersen* **(Müsebba 1/35)**

hātır-ı nā-şād:

1.) Gamlı, kederli gönül.

1.1. hātır-ı nā-şād:-*(ı)m, -ın*
Vasfını hattā perīşānāne kaydetmez idim
***Hātır-ı nā-şādımın** olsaydı ger cemʿiyeti* **(Kaside 37/76)**

hātır-ı nāzik-ter:

1.) Çok ince, zarif olan gönül.

1.1. hātır-ı nāzik-ter:-*in*
*Ne hāletten kırıldı **hātır-ı nāzik-terin** cānım*
Tehāşī etme söyle söyle cānānım niçin küstün **(Gazel 133/4)**

hātır-ı sūzān:

1.) Yanan gönül; acı çeken gönül.

1.1. hātır-ı sūzān:-*(ı)m, -ı*
***Hātır-ı sūzānımı** kıldı hayālin cāy-gāh*
Sīnemi sen māh-ı rahşāna sümmāk etsem gerek **(Gazel 248/6)**

hātır-ı yār:

1.) Sevgilinin gönlü.

1.1. hātır-ı yār:-*a*
*Getirme **hātır-ı yāra** gubārı*
Zümre-iʿuşşākın penāh-gāhıdır **(Diğer 4/6)**

1.2. hātır-ı yār:-*ı*
Ey sabā dağıtma zülf-i nigārı
*Perīşān eyleme **hātır-ı yārı*** **(Diğer 4/5)**

hātırına bat-:

1.) Gönlüne batmak; gönlünü acıtmak.

1.1. hātırına bat-:-*(ı)yor*
***Batıyor hātırıma** hār-ı cefā-yı gurbet*
Deliyor sīnemi hicr-i gül-i raʿnā-yı vatan **(Gazel 165/7)**

hātırı(n)a dol-:

1.) Aklına gelmek; gönlünde yer etmek.

1.1. hātırı(n)a dol-:-*(ı)m, -a-(u)yor*
Lutfunu cūdunu ihsānını yād ettikçe
***Doluyor hātırıma** neşe-i feyezān-ı kerem* **(Kaside 41/38)**

hātırını sor-:

1.) Hâl hatır sormak.

1.1. hātırını sor-:-*(u)yor*
Ellerin sevdiği yekdiğere imdād ediyor
***Soruyor hātırını** vuslat ile şād ediyor* **(Müsebba 2/43)**

hātırla-:

1.) Anımsamak.

1.1. hātırlasın:-*sın*
*Resm-i ebrūsun gören māh-ı nevʿ **hātırlasın***
Mihri yād etsin bilenler çehre-i garrāsını **(Gazel 219/2)**

hatn-i nāfe:

1.) Misk* bulunan yerin dengi [hatn: eşit, denk, benzer (Johnson, 1852: 466)].

1.1. hatn-i nāfe:-*si*
***Hatn-i nāfesi** dedim zülf-i anberīnine*
Budur işte budurʿazv edilen hatā bana **(Gazel 4/2)**

hattā:

1.) "Üstelik, bundan başka, hem de, bile" gibi anlamı kuvvetlendirmek için kullanılan bir ifade.

1.1. hattā:
Sādıkāne cān-siperāne çalışdım rūz u şeb
*Yaslanıp birçok zamān **hattā** diyār-ı gurbeti* **(Kaside 37/63)**

1.2. hattā:
***Hattā** figān ü zārıma*
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/28)**

1.3. hattā:
*Değil dünyāda **hattā** āhirette olmasın yā Rab*
Derūnum iştiyāk-ı Haydar-ı Kerrārdan hālī **(Gazel 217/6)**

1.4. hattā:
Gam-ı dil-sūz-ı ʿaşkı merd isen ağyāra bildirme
*Değil ağyār-ı bed-girdāra **hattā** yāra bildirme* **(Gazel 188/1)**

1.5. hattā:
Nūr-ı ʿaşkım söndürür nārı rufā-ʿīlerdenim
*Nār-ı Nemrūdun da **hattā** bādī-i itfāsıyım* **(Kaside 35/8)**

1.6. hattā:
*Mülakātı yeter ol rütbe mürūr ettiğim **hattā***
Süveydā-yı dilimde neşve-yi sahbā-yı Cem buldum **(Kaside 49/3)**

1.7. hattā:
*Bu günlerde bana hem-hāldir **hattā** birāder de*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/17)**

1.8. hattā:
Fakat īcāb eder birçok mezāhim ihtiyār etmek
*Benim reʾyimce **hattā** nā-becādır inkisār etmek* **(Müsebba 1/5)**

1.9. hattā:
***Hattā** beni tefrīh edemez sahne-i gülşen*
Yā Rab beni dūr eyleme dergāh-ı Nebīden **(Müseddes 3/41)**

1.10. hattā:
*Vasfını **hattā** perīşānāne kaydetmez idim*
Hātır-ı nā-şādımın olsaydı ger cemʿiyeti **(Kaside 37/76)**

1.11. hattā:
*Cemāl-i pākini görmesek **hattā***
Sesinden tanırız āşināmızı **(Şarkı 8/12)**

hatt-ı āverlik:

1.) Sakalı gelmek, çıkmak.

1.1. hatt-ı āverlik:-*ten*
***Hatt-ı āverlikten** evvel bir kitāb-ı hüsn idin ammā*
Bozup dağıttık anı şeyb ile şīrāzeden çıktık **(Müfret 14/1)**

hatt-ı hadīd:

1.) Demir yolu.

1.1. hatt-ı hadīd:
*Yani yapıp **hatt-ı hadīd** celb eyledi feyz-i cedīd*
Oldu ahālī müstefīd eyler duʿā şām ü seher **(Tarih 16/11)**

hatt-ı ruhsār:

1.) Yanaktaki ayva tüyleri [Peygamber Efendimiz'in (s.a.v) sakal-ı şerifi].

1.1. hatt-ı ruhsār:-*ı, -n, -a*
*Ben **hatt-ı ruhsārına** verdim tamāmen gönlümü*
Yokdurʿindimde cihānın kıl kadar haysiyeti **(Kıt'a 24/2)**

hatve:

1.) Adım.

1.1. hatvede:-*de*
Gönül yüz sürer her ***hatvede*** *hāk-i pāyine*
Ne şey var ki hükm-i tīneti fāʿil olmasın **(Gazel 164/4)**

havā:

1.) Dünyayı belirli bir yüksekliğe kadar çevreleyen hafif gaz tabakası; gökyüzü, sema.

1.1. havā:
Hāk yüz bin renge girse iʿtilā eyler ***havā***
Gālibiyet dāʿimā nermi-i mahviyyettedir **(Müfret 27/1)**

1.2. havā:
Bu gün māh-ı Muharremdir muhibb-i hānedān ağlar
Havā *āteş saçıp inler humāra āsumān ağlar* **(Gazel 249/1)**

havāle eyle-:

1.) Göndermek, sevk etmek, yönlendirmek.

1.1. havāle eyle-:-*y, -ip*
Nālişe mecbūr eder her ehl-i hāli gözlerin
Tīr-i müjgānı ***havāle eyleyip*** *cānā bana* **(Tahmis 6/8)**

hāver:

1.) Güneşin doğduğu taraf, doğu, şark.

1.1. hāver:
Zāhir olmaz herkesin destinde nūrāniyyeti
İttihāz etmiş yed-i ehl-i dili ***hāver*** *kalem* **(Kaside 24/31)**

havf et-/eyle-:

1.) Korkmak.

1.1. havf et-:-*me*
Al koynuna ***havf etme*** *ne işler sana Fennī*
Bu matlabı her saat o bīçāre kurarmış **(Gazel 92/9)**

1.2. havf et-:
Min baʿd emre kāʾim ol şerʿ-i münīre hādim ol
Havf et *Hudādan nādim ol eyle Peyamberden hicāb* **(Kaside 20/3)**

1.3. havf eyle-:
Çık perde-i gafletten kurtul gam u mihnetten
Havf eyle *ihānetten ʿuhdende emānet var* **(Gazel 58/8)**

havf u bīm:

1.) Korku.

1.1. havf u bīm:
Etme efendim rukabādan hazer
Fāʾide vermez ecele ***havf u bīm*** **(Gazel 145/2)**

havf ü hayā et-:

1.) Korkup utanmak.

1.1. havf ü hayā et-:-*(e)r*
Kibriyāsından ***eder havf ü hayā*** *Mevlānın*
Hakkı bī-şübhe bilen bende günāh eyleyemez **(Gazel 85/5)**

havf-ı Hak:

1.) Allah korkusu; Allah'ın sevgisini kaybetme korkusu, Hakk'ın azameti karşısında kendi hâlinden hayâ etme ve çekinme durumu.

1.1. havf-ı Hak:-*la*
Ki kıble-nümā her lāhza lerzān gelir gider
Dil-i ʿārif ihtizāz eder ***havf-ı Hakla*** **(Gazel 46/2)**

havf-ı sevābık:

1.) Geçmişte yaşanmış korkular.

1.1. havf-ı sevābık:
Daldımsa da āsāma hevā dilde eserken
Hep oldu bana ***havf-ı sevābık*** *elem-efken* **(Müseddes 3/40)**

havf-ı taksīrāt:

1.) Kusurlar, günahların korkusu.

1.1. havf-ı taksīrāt:
Havf-ı taksīrātla *çatlar dudağı hāmenin*
Hayretinden mest-i sergerdān olur titrer kalem **(Kaside 24/50)**

hāvī:

1.) İçine alan, içinde bulunduran, içeren.

1.1. hāvīdir:-*dir*
Hüsnünü tasvīr eder her dem o māh-ı nahvetin
Hüsnü ***hāvīdir*** *olur elbette hoşter sözlerim* **(Tahmis 4/15)**

havl-i zebānda dolaş-:

1.) Dilin çevresinde dolaşmak; dilinden düşmemek.

1.1. havl-i zebānda dolaş-:-*an*
Dolaşan havl-i zebānımda *senin nāmındır*
Gece gündüz emelim fikr ü hayālim sensin **(Gazel 127/2)**

havsala:

1.) Zihnin bir şeyi anlama ve kavrama yetisi.

1.1. havsalada:-*da*
Olmadım cevrini görmekle harīminden dūr
Kalmadı ***havsalada*** *sabra mecālim demedim* **(Gazel 154/5)**

havsala-i hāme:

1.) Kalemin zihni; ***mec.*** Şairin zihni, zihnindekiler.

1.1. havsala-i hāme:-*y, -e*
Sanma kim ***havsala-i hāmeye*** *kırtāsa sığar*
Sanma taʿrīf olunur ʿakılla ʿulviyyet-i Pīr **(Kaside 33/9)**

havsalasını yak-:

1.) Zihni, anlayış kabiliyetini yakmak, yok etmek.

1.1. havsalasını yak-:-*(ı)yor*
Deliyor sīnemi hicr-i gül-i raʿnā-yı vatan
Yakıyor havsalamı *nāʾire-i şevk-ı visāl* **(Gazel 165/8)**

havz:

1.) Havuz.

1.1. havza:-*a*
Seni tavsīfe kifāyet mi eder endīşem
Yolu var mı bir ufak ***havza*** *sığar mı ʿummān* **(Kaside 45/47)**

havza-i lutf:

1.) Lütuf havzası.

1.1. havza-i lutf:-*u, -n, -a*
Havza-i lutfuna *cān atmadır iʿlā-yı emel*
Dergeh-i fazlına yüz sürmedir aksā-yı ümīd **(Kaside 46/18)**

1.2. havza-i lutf:-*u, -n, -a*
Havza-i lutfuna *al sen de beni lutfeyle*
Çünki her ehl-i emel buldu bir recā-yı ümīd **(Kaside 46/38)**

havze-i hāfıza:

1.) Hafızanın içi; akıl, hafıza.

1.1. havze-i hāfıza:-*s, -ı*
Havze-i hāfızası *mahfaza-i reʾy-i musīb*
Kuvve-i nātıkası meʾhaz-ı hüsn-i tedbīr **(Kaside 47/10)**

havze-i ihsān:

1.) Lütuf topluluğu.

1.1. havze-i ihsān:-*ı, -n, -a*
Gaznevī sağ olsa Hātem gelse tekrar ʿāleme
Can atarlar ***havze-i ihsānına*** *bī-ihtiyār* **(Kaside 39/22)**

Hay:

1.) (Hayy)"Diri olan, yaşayan" demek olup "Bütün varlıkların hayat kaynağı, ebedî ve hakiki hayat sahibi" anlamında esmâ-yi hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden) biridir (Topaloğlu, 1997b: 549).

1.1. Hay:
Gelip ***Hay*** *ism-i sāmīsi dile tārīhini yazdım*
Mesāʾib-dīde yavrum ʿĀkifîm ʿazm-i cinān etti **(Gazel 251/7)**

1.2. Hay:
Gelip ***Hay*** *ism-i sāmīsi dile tārīhini yazdım*
Mesāʾib-dīde yavrum ʿĀkifîm ʿazm-i cinān etti **(Tarih 22/7)**

hayā:

1.) Edep; utanma, sıkılma.

1.1. hayā:
ʿUlūm-ı dīni tahsīl et teʿallümde ***hayā*** *yoktur*
Güzel dinle şu nush-ı hālisānemde riyā yoktur **(Müseddes 1/2)**

hayā et-:

1.) Utanmak, çekinmek.

1.1. hayā et-:-*ti, -m*
Tefekkür eyleyip efālimi Haktan ***hayā ettim***
Nihāyet dergeh-i ʿafv-ı Hudāya ilticā ettim **(Müseddes 2/11)**

hayāl:

1.) Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş, imge, hülya.

1.1. hayāle:-*e*
Huzūzāta kapıldım nakd ü vakti hep hebā ettim
Hayāle *aldanıp ʿahd-i şebābı ber-havā ettim* **(Müseddes 2/10)**

1.2. hayāle:-*e*
İsāra çalış varını meyl eyleme māla Aldanma ***hayāle***
İsnād-ı vefā ʿāleme Vallāhi yalandır Billāhi yalandır **(Müstezad 2/3)**

1.3. hayālim:-*(i)m*
Hayālim *bir zamān hālī değil fikr-i visālinden*
Visālindir benim her lahzā gönlümden geçen şimdi **(Gazel 220/2)**

1.4. hayālim:-*(i)m*
Temāşā eyledikçe zülf-i yāri vech-i pākinde
Derīn bir derde düştüm inceden ince ***hayālim*** *var* **(Gazel 25/5)**

1.5. hayālim:-*(i)m*
Hayālim *fotoğrafıyla aldım seni sadra*
Uzaktır visālin gerçi kim sūretā bana **(Gazel 4/7)**

1.6. hayālimde:-*(i)m, -de*
Nūr-ı eşfākın ***hayālimde*** *tecellī eyleyip*
Kalb-i kāsī-yi ʿabīdānemden aldı kasveti **(Kaside 37/84)**

1.7. hayālime:-*(i)m, -e*
Nakş eyleyip ***hayālime*** *ruhsār-ı ālını*
Nār-ı lehībi dilde nihān etmek isterim **(Gazel 157/5)**

1.8. hayālin:-*(i)n*
Bilinmez yā senim ben sevdiğim yāhud ki bensin sen
O sūretle ***hayālin*** *hātırımda nakş olunmuş kim* **(Gazel 247/3)**

1.9. hayālin:-*(i)n*
Hātır-ı sūzānımı kıldı ***hayālin*** *cāy-gāh*
Sīnemi sen māh-ı rahşāna sümmāk etsem gerek **(Gazel 248/6)**

1.10. hayālin:-*i, -n(i)*
Bu dil-i nāşādım oldu ʿaşkla hem cilve-gāh
Hātır-ı gamgīnim kıldı ***hayālin*** *cāy-gāh* **(Tahmis 8/12)**

1.11. hayālinle:-*(i)n, -le*
Bir dil ki ***hayālinle*** *uyanıktır efendim*
Mişkāt-ı muhabbettir o yanıktır efendim **(Kaside 18/1)**

hayāl et-:

1.) Bir şeyi zihinde tasarlayıp canlandırmak, hayallemek.

1.1. hayāl et-:-*me*
Elin māliyle servet sāhibi oldum ***hayāl etme***
Mükerrem nefsini beyhūde hammāl ü bāl etme **(Müseddes 1/8)**

1.2. hayāl et-:-*ti*
Kalmıyor ikide bir seng-i sitemde hālī
ʿAcebā sīnemi āhen mi ***hayāl etti*** *felek* **(Gazel 115/2)**

hayāl ü hātıra gel-:

1.) Hayaline, aklına gelmek; düşünmek.

1.1. hayāl ü hātıra gel-:-*mez*
Hayāl ü hātıra gelmez *mi hiç Kārūn-misāl olmak*
Çetindir ʿarsa-i mahşerde maʿrūz-ı suʿāl olmak **(Müseddes 1/11)**

hayālāt:

1.) Hayaller.

1.1. hayālāta:-*a*
Dāne dāne ʿadd-i evsāfından ʿācizdir zebān
Hāsılı sığmaz ***hayālāta*** *senā vü midhati* **(Kaside 37/29)**

hayāl-hānedeyiz:

1.) Hayal dünyası; fâni dünya.

1.1. hayāl-hānedeyiz:-*de, -y, -iz*
Sırr-ı īcādı düşün dīde-i imʿān ile bak
Nedir ʿālem nedir ādem ne ***hayāl-hānedeyiz*** **(Gazel 86/5)**

hayālī:

1.) Hayal niteliğinde olan, hayal ürünü olan; hayal gibi.

1.1. hayālī:
Gark-ı envār-ı safā eyler ***hayālī*** *gözlerin*
Her nigāhında hezārān işveler īcād edip **(Tahmis 6/3)**

1.2. hayālī:
Bu ***hayālī*** *ʿaşk ile terk-i zevvāk etsem gerek*
Māsivādan el yuyub tā intibāk etsem gerek **(Tahmis 8/1)**

hayāl-i dīde:

1.) Gözün hayali.

1.1. hayāl-i dīde:-*den*
*Gördüğüm günden beri gitmez **hayāl-i dīdeden***
Āh o baygın gözlerin āh o belālı gözlerin **(Gazel 125/5)**

hayāl-i dīde-i sevdā-yı zülf:

1.) (Sevgilinin) Siyah saçının hayalinin göz önüne gelmesi.

1.1. hayāl-i dīde-i sevdā-yı zülf:-*ü*
***Hayāl-i dīde-i sevdā-yı zülfü** serde kalmıştır*
Hevā-yı kākül-i dilberle başım derde kalmıştır **(Gazel 57/1)**

hayāl-i hām:

1.) Ham, gerçekleşmesi mümkün olmayan, boş hayal.

1.1. hayāl-i hām:
*Fennī-yi bīçāreyi yordu **hayāl-i hām** ile*
Ey dil-i dīvāne artık imtisāl etmem sana **(Gazel 3/5)**

1.2. hayāl-i hām:-*a*
*İşittim sūfiyā sen bir **hayāl-i hāma** düşmüşsün*
Yolu kayb eylemiş de kayd-ı neng ü nāme düşmüşsün **(Gazel 129/1)**

hayāl-i hatt:

1.) Yüz çizgilerinin hayali.

1.1. hayāl-i hatt:-*ı, -n, -ı*
Ulü'l-ebsāra eder ders-i ʿibreti taʿlīm
***Hayāl-i hattını** yārin kitāba benzetirim* **(Gazel 158/4)**

hayāl-i rūy:

1.) Yüzün hayali.

1.1. hayāl-i rūy:-*u*
*Gönlümü eyledi teshīn **hayāl-i rūyu***
Āb-ı gül etmek için dīdelerimden taktīr **(Kaside 47/32)**

1.2. hayāl-i rūy:-*(u)n, -la*
Her ne semte gitsem gönül mülkünü
***Hayāl-i rūyunla** gülşen eylerim* **(Şarkı 1/1)**

hayāl-i şāʿirāne:

1.) Şaircesine hayal.

1.1. hayāl-i şāʿirāne:-*m*
***Hayāl-i şāʿirānem** çehre-zīb-i şāhid-i maʿnā*
ʿArūs-ı fikretim revnak-tırāz-ı her mehāfildir **(Kaside 38/41)**

hayāt:

1.) Ömür, yaşam süresi.

1.1. hayatım:-*(ı)m*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
*Bana bār oldu **hayatım** kederimden sensiz* **(Müsebba 2/32)**

1.2. hayātım:-*(ı)m*
*Seninle dāʾim ü kāʾim **hayātım** rāhat-ı bālim*
Anınçün iftikārınla diğer-gūn oldu ahvālim **(Müsebba 3/8)**

1.3. hayātı:-*ı*
*İğtinām eyle **hayātı** ehl-i derde hem-dem ol*
Çünkü bak māzīleri görmektesin rüʾyā gibi **(Gazel 233/3)**

1.4. hayātını:-*ı, -n, -ı*
Nūr-ı ʿirfāna sarf etmeyip nakd-i ömrünü
*İsrāf eden **hayātını** hayvān gelir gider* **(Gazel 46/5)**

hayāt-ı cāvidān:

1.) Ebedî, sonsuz hayat.

1.1. hayāt-ı cāvidān:
Zümre-i eshāb-ı dil yok olmadan var olmadı
*Geç enāʾiyyetten istersen **hayāt-ı cāvidān*** **(Gazel 232/6)**

1.2. hayāt-ı cāvidān:
El-Gıyās ey Gavs-ı aʿzam el-gıyās ey merd-i hās
*Dilber-i bākī **hayāt-ı cāvidān** ister gönül* **(Kaside 29/7)**

hayāt-ı dünyā:

1.) Dünya hayatı; fani dünya.

1.1. hayāt-ı dünyā:
*Çünkü **hayāt-ı dünyā** zıll ü hayāle benzer*
ʿÖmr-i ʿazīzi cānā gafletle etme ifnā **(Gazel 63/5)**

hayāt-ı müsteʿār:

1.) Ödünç, emanet hayat.

1.1. hayāt-ı müsteʿār:-*ı*
Sağ oldukça dilinden bir nefes şükr-i niʿam gitmez
***Hayāt-ı müsteʿārı** ʿārif-i āgāh eder takdīr* **(Gazel 81/5)**

Haydar:

1.) Asıl anlamı "aslan" olup Hazret-i Ali'ye lakap olmuş ve onun yiğitlik ve cesaretinden dolayı "yiğit ve cesur" anlamı kazanmış bir sözdür.

1.1. Haydarı:-*ı*
Seven hasm-ı eledd-i ālimerdān olmasın nolsun
Cenāb-ı Mustafāyı Haydarı Şāh-ı şehīdānı **(Gazel 174/6)**

Haydar-ı Kerrār ol-:

1.) Savaşta döne döne saldıran aslan, yiğit, cesur bir kimse olmak; Hz Ali (r.a) olmak. "Haydar, aslan; Kerrâr da düşman üstüne döne döne saldıran kahraman, demektir.Haydar-ı Kerrâr, Hz. Ali'nin lakabıdır. Düşman üzerine sürekli, art arda kılıç salladığı için *Kerrâr* lakabıyla anılmıştır " (Zavotçu, 2018: 314).

1.1. haydar-ı kerrār ol-:-*a, -maz*
Kuvvet-i servetle kişi Haydar-ı Kerrār olamaz
Gizli gerek anın işi sakla yürekde sūzişi **(Gazel 74/4)**

Haydar-ı Kerrār-ı sāhip-kudret:

1.) Hz. Ali'nin gücüne sahip olan (II. Abdlhamid Han), (***bk.*** Haydar-ı Kerrār ol-).

1.1. haydar-ı kerrār-ı sāhip-kudret:-*i*
Sendedir fazl u semāhat sendedir lutf u şiyem
Sende cemʿ etmiş Hudā bil-cümle memdūhiyeti **(Kaside 37/31)**

Haydar-sirişt:

1.) Haydar tabiatlı, huylu (***bk.*** Haydar).

1.1. Haydar-sirişt:
Şāhin-şeh-i fārūk-fer fermān-revā-yı bahr ü ber
***Haydar sirişt** ü Cem gulām Abdülhamīd kām-ver* **(Tarih 16/1)**

haydi:

1.) İsteklendirmek, çabuhluk belirtmek için kullanılan bir söz, hadi.

1.1. haydi:
***Haydi** bir şāʿir-i māhir ile birkaç gece yat*
Şāʿiriyyet yalınız taktiʿe bilmekle değil **(Gazel 12/5)**

hayf:

1.) "Eyvah, heyhat, yazık!" anlamında ünlem.

1.1. hayf:

Ez-ān cümle Mürüvvet Hanımın ***hayf***
Makāmıyken henüz āgūş-ı dāye **(Tarih 13/3)**

hayfā:

1.) "Eyvah, yazık, heyhat!" anlamlarında kullanılan bir söz.

1.1. hayfā:
Beni ***hayfā*** *siper-i seng-i şüʾūn etti felek*
Çeşmimi ağlatarak çeşme-i hūn etti felek **(Gazel 111/1)**

1.2. hayfā:
Cürm ü isyānım nedir bilmem ne yaptım yāre ben
Bilmedim ***hayfā*** *ne yüzden uğradım azara ben* **(Gazel 168/1)**

1.3. hayfā:
Hani ol gün ki gönül vaslınla Hürrem idi
Gerçi ***hayfā*** *ne mukaddes ne mübārek dem idi* **(Gazel 210/1)**

1.4. hayfā:
Teʾeddüb şāhid-i ümīdi derdim işve-sāz etsin
Teʾeddüb çehre-i ikbālime ***hayfā*** *nikāb oldu* **(Gazel 226/3)**

hayfā ki:

1.) "Eyvah, ne yazık ki!" anlamında ünlem.

1.1. hayfā ki:
Fennī yapışıp destime bir ehl-i tasavvuf
Etsin de dil-i zārımı hakkıyla tasarruf **(Müseddes 3/37)**

1.2. hayfā ki:
Ben sanırdım ihtiyār ettim diyār-ı gurbeti
Bilmedim hayfā ki gurbet ihtiyar etmiş beni **(Müfret 21/1)**

hayf kim:

1.) "Yazık ki, heyhat, vah!" anlamlarında kullanılan bir ünlem.

1.1. hayf kim:
Hayf kim *isbāt-ı māhiyyet biraz müşkülcedir*
Şüphesizce anlaşılmaz kimsenin hüviyeti **(Kaside 37/60)**

hayır duʿā:

1.) Bir kimsenin iyiliğini isteyen dua.

1.1. hayır duʿā:*-dır*
Meʾmūl-i halef hüsn-i eserdir selefinden
Marzī-i selef ***hayır duʿādır*** *halefinden* **(Gazel 173/1)**

hayl ü hışm:

1.) Topluluk (çokluk) ve hışım, öfke.

1.1. hayl ü hışm:
Çıkar dünyāya āit ihtisārı dilden ey Fennī
Bilirsin tenk-nā-yı kabre bu ***hayl ü hışm*** *gitmez* **(Gazel 81/6)**

hayli:

1.) Çok fazla, oldukça, epey.

1.1. hayli:
Ne cānibde bedīdār olsa bir ebr-i zalām-engīz
Gelir başında kışlar ehl-i derdin ***hayli*** *dem gitmez* **(Gazel 81/2)**

1.2. hayli:
Kalemle ʿarz-ı hāl etmek o yāre ***hayli*** *müşkildir*
Sebük-mağzāne zīrā cāʾiz olmak keşf-i rāz etmek **(Gazel 112/2)**

1.3. hayli:
Ağlaşır nālişimi ***hayli*** *melāʾik işitüp*
Göklere āh u fiġānım tayarān etti yine **(Gazel 190/4)**

1.4. hayli:
Ey gönül olmuşdun ***hayli*** *zemāndır gam-gīn*
Seni etmişti felek çehre-i gamda teskīn **(Kaside 42/1)**

1.5. hayli:
Jeng-dār-ı gam idi ***hayli*** *zemāndır gönlüm*
Sen o mirʾāt mücellā-dār u dırahşān ettin **(Kaside 44/7)**

1.6. hayli:
Teʾemmül eyle ki istidʿā-yı lutfa yok mudur hak
Hükūmet işlerinde eskidim ***hayli*** *kıdem buldum* **(Kaside 49/11)**

1.7. hayli:
El verir cehillede ***hayli*** *zamān etti mürūr*
Hocadan her ne ki gūş eyler isen hıfz edegör **(Müseddes 4/11)**

hayl-i melāʾik:

1.) Melekler sürüsü.

1.1. hayl-i melāʾik:
Kaldırıp bürkaʿını olsa eğer cebhe-nümā
Bakmağa ***hayl-i melāʾik*** *de eder istihyā* **(Kaside 34/14)**

hayl-i melek:

1.) Melek topluluğu, zümresi.

1.1. hayl-i melek:
Hayl-i melek *şermendesi hūr u cinān efkendesi*
Hep bendesinin bendesi Keyhüsrev ü Efrāsiyāb **(Kaside 20/9)**

hayli zamāndır:

1.) Uzun zamandır, uzun zamandan beri.

1.1. hayli zamāndır:
Lāl idim ***hayli zamāndır*** *elem-i dehr ile ben*
Beni nutka getiren lāʿl ü şeker-bārındır **(Gazel 30/4)**

hayr:

1.) Hayır; her durumda ve şartta herkesin katında iyi ve makbul olan hâl ve iş.

1.1. hayr:
Cihānda ***hayr*** *ile ibkā-yı nām etmekse maksūdun*
Bu rengīn nutku Fennī yādigār-ı bezm-i ahlāf et **(Gazel 11/6)**

1.2. hayr:
Hayr *ise bir sözü sarf eyle yeri düştükçe*
Ağzına alma hemān her sühānı hāme gibi **(Gazel 237/2)**

1.3. hayr:
Geldi herem gitti şebāb oldu sarāy-ı ten harāb
Ey nefs-i bī-şerm ü hicāb ettin mi bir ***hayr*** *iktisāb* **(Kaside 20/1)**

1.4. hayr:
Olasın ***hayr*** *ile her emre muvaffak olasın*
Mazhar-ı hüsn-i nigāh şeh-i ʿulvī-āsār **(Kaside 43/19)**

1.5. hayr:
Yani Sultan Hamīd-i Sānī
Hayr *ile kıldı cihānı teşhīn* **(Tarih 10/3)**

1.6. hayra:*-a*
Ezelde olmayınca bir işe kilk-i gazā-cārī
Ne mümkün ***hayra*** *dayra göstere bir iktizā tāliʿ* **(Gazel 102/2)**

1.7. hayra:*-a*
Her nasıl mümkünse ahlāfa bırak bir yādigār
Hayra *teşvīk eyle mā dāme'l-hayāt encālini* **(Gazel 208/7)**

1.8. hayra:*-a*

Sen ol yektā-süvār-ı arsa-i lutf u himemsin kim
Semend-i fikretin savb-ı savāba ***hayra*** *ʿācildir* **(Kaside 38/20)**

1.9. hayrına:-*ı, -n, -a*
Bin sevāb ihsān buyursun ol Şehin bir ***hayrına***
Saʿyini her veçhile meşkūr kılsın Girdigār **(Kaside 39/19)**

hayr ü berekāt:

1.) Hayır ve bereketler.

1.1. hayr ü berekāt:
Yağıyor uğradığın karyelere ***hayr ü berekāt***
Geldiğin şehr-i şehīre medeniyyet geliyor **(Kaside 48/18)**

hayr ü beşāret:

1.) İyilik ve sevinç, memnuniyet.

1.1. hayr ü beşāret:
Cephesinde ediyor nūr-ı sabāhat lemeʿān
Kim bakarsa yüzüne ***hayr ü beşāret*** *geliyor* **(Kaside 48/32)**

hayr u dayr:

1.) Fayda ve zarar.

1.1. hayr u dayr:-*(ı)n*
Hayr u dayrın *fark u temyīzinde göster ihtimām*
Mā bihī yüfta ya tevfīk eyle her efʿālini **(Gazel 208/6)**

hayr ü hasenāt:

1.) Yardım ve iyilikler.

1.1. hayr ü hasenāt:-*a*
Yār ü akrānına enmūzec-i ʿisyān olma
Eyle ihvānını ***hayr ü hasenāta*** *tahrīz* **(Gazel 97/2)**

hayrān:

1.) Bir kimse veya bir şey karşısında hayranlık duyan, onu çok beğenen, çok takdir eden kimse; şaşmış, şaşırmış. Esasen hayran, esrar sarhoşu demektir ki bu bakımdan mest (sarhoş) kelimesinden bir gömlek üstündür; ***tas.*** Fenafillah' a ulaşmak için geçilen makamlardan olan hayret makamını aşanlara "hayran" denilir. Hayran olmak" veya "hayran kalmak" durumu karşısında, özellikle Allah'ın veya sevgilinin güzelliği karşısında, esrar içmişçesine kendinden geçmektir (Pala, 2017: 199).

1.1. hayrān:
Cihāna binlerce hurde-bīnān gelir gider
Bilmez esās-ı hestīyi ***hayrān*** *gelir gider* **(Gazel 46/1)**

1.2. hayrān:
Hayrān *felekler ānına Levlāk okundu şānına*
Meftūn olup dendānına deldirdi bağrın dürr-i nāb **(Kaside 20/12)**

1.3. hayrān:
Öyle bir şāʿir-i māhir ki sözü reşk-dürer
Tabʿ-ı pākīzesine tabʿ-ı ʿUtārid ***hayrān*** **(Kaside 45/22)**

1.4. hayrānız:-*ız*
Vech-i dildār bize vāsıta-i ʿibrettir
Sāniʿ-i bī-bedelin sunʿuna ***hayrānız*** *biz* **(Gazel 84/2)**

hayrān bırak-:

1.) Hayranlık duygusu uyandırmak, çok beğenilmek.

1.1. hayrān bırak-:-*(ı)r*
ʿİlm ü ʿirfānına ***hayrān bırakır*** *Keşşāfı*
FazI ü izʿānına hayrette kalır İbn-i Kemāl **(Kaside 40/15)**

1.2. hayrān bırak-:-*tı, -m*
Nükte-i eşʿārıma meftūn kıldım Sāʾibi
Cevdet-i eşʿārıma ***hayrān bıraktım*** *Şevketi* **(Kaside 37/96)**

hayrān et-:

1.) Hayranlık duygusu uyandırmak, çok beğenilmek.

1.1. hayrān et-:-*ti, -n*
Sensin ol Āsaf-ı zī-şān Veliyyü'l-inʿām
Ki ʿināyātına Hātemleri ***hayrān ettin*** **(Kaside 44/5)**

hayrān kal-:

1.) Çok beğenmek, şaşkınlık duymak.

1.1. hayrān kal-:-*dı, -m*
Gözümde her ne varsa şīve-i güftāra verdim hep
Kelām-ı bī-hurūf u savta ***hayrān kaldım*** *encāmı* **(Gazel 9/5)**

1.2. hayrān kal-:-*(ı)yor*
Nūr-ı ʿaynım nice sarf-ı nazar etsin ʿādem
Nergis-i mestine ***hayrān kalıyor*** *hūru'l-īyn* **(Kaside 42/31)**

hayrān ol-:

1.) Çok beğenmek, kendinden geçirmek, şaşırtmak.

1.1. hayrān ol-:-*sun*
Serviler şīve-i reftārına ***hayrān olsun***
Tāliʿim evc-i saʿādette dırahşān olsun **(Müsebba 2/20)**

hayrān-ı hüsn:

1.) Güzelliğin hayranı.

1.1. hayrān-ı hüsn:-*(ü)m, -dür*
Ben ol mehpāreyim yoktur güzellikte bana akrān
Benim ***hayrān-ı hüsnümdür*** *melāʾik sol u sāğımdan* **(Tahmis 7/10)**

hayrān-ı kerem kıl-:

1.) Cömertliğine hayran etmek (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için).

1.1. hayrān-ı kerem kıl-:-*(a)r*
Bermekīler dahi şermende kalır lutfundan
Cūd u ihsānı ***kılar*** *Hātemi* ***hayrān-ı kerem*** **(Kaside 41/17)**

hayrāt:

1.) İyilikler, hayırlı işler; hayır maksadıyla halkın yararlanması için yapılan cami, çeşme vb. yapı.

1.1. hayrāta:-*a*
Eğer kesende paran var ise sarf eyle ***hayrāta***
Şu nushi dinlemezsen dūş olursun çok beliyyāta **(Müsebba 1/34)**

1.2. hayrātının:-*ı, -nın*
Vüsʿat-i āsārına taʾyīn-i had mümkün değil
Hüsn-i icrāātının ***hayrātının*** *yok gāyeti* **(Kaside 37/23)**

hayr-endīş:

1.) İyilik düşünen (II. Abdülhamid Han).

1.1. hayr-endīş:
Beşer-sūret melek-sīret ʿadālet-pīşe ***hayr-endīş***
Dekāʾik-bīn-i hikmet hāʾiz-i hüsn-i hasāʾildir **(Kaside 38/7)**

hayret:

1.) Şaşırma, şaşırıp kalma, şaşkınlık.

1.1. hayret:
Beni ez-cümle perīşān ediyor tāliʿ-i dūn
Hālimi anlayanın fikrine ***hayret*** *geliyor* **(Kaside 48/20)**

1.2. hayretinden:-*i, -n, -den*
Havf-ı taksīrātla çatlar dudağı hāmenin
***Hayretinden** mest-i sergerdān olur titrer kalem* **(Kaside 24/50)**

hayret getir-:

1.) Hayret ettirmek, çok şaşırtmak.

1.1. hayret getir-:-*(i)r*
Bir teveccühle eder ʿādemi hem-pāye-i ʿarş
*ʿAkl u endîşeye **hayret getirir** kudret-i Pīr* **(Kaside 33/10)**

hayret ver-:

1.) Şaşkınlık vermek, şaşırtmak.

1.1. hayret ver-:-*di*
Nām-ı Eflātūnu Cālînūsu artık kim anar
*Hüsn-i tedbîrin dühāt-i ʿasra **verdi hayreti*** **(Kaside 37/32)**

1.2. hayret ver-:-*di*
Şaşırdı ʿādetā tedbîrimi endîşe-i mihnet
*Atup bir gussa-i ʿuzmāya **verdi** zihnime **hayret*** **(Muhammes 1/6)**

1.3. hayret ver-:-*(i)yor*
*Söyle Mevlāyı seversen bana **hayret veriyor***
Bu ne güftār u kıyāfet bu ne reftār-behîn **(Kaside 42/33)**

hayret-bahş ol-:

1.) Hayret vermek.

1.1. hayret-bahş ol-:-*(u)r*
*Hikmetin yā Rab ulü'l-ʿirfāna **hayret-bahş olur***
Mümtenīʿdir sırrına hakkıyla tahsîl-i vukūf **(Kıt'a 3/1)**

hayretle:

1.) Şaşkın bir biçimde.

1.1. hayretle:
*Sunʿu āsārını **hayretle** nazardan geçirüb*
Hikmet-i bāliga-i Sāniʿi andım kaldım **(Gazel 150/4)**

hayrette kal-:

1.) Hayret etmek, şaşırmak.

1.1. hayrette kal-:-*(ı)r*
ʿİlm ü ʿirfānına hayrān bırakır Keşşāfı
*FazI ü izʿānına **hayrette kalır** İbn-i Kemāl* **(KKaside 40/15)**

hayr-ı daʿavāt-ı cihān-bānī-yi tezkār et-:

1.) Cihanı kuran, yaratanı ; Allah'ı, hayır dualarla anmak.

1.1. hayr-ı daʿavāt-ı cihān-bānī-yi tezkār et-:
*Hemîşe **hayr-ı daʿavāt-ı Cihān-bānī-yi tezkār et***
Bu hizmet hizmet-i makbūledir hayrü'l-meşāgıldır **(Kaside 38/46)**

hayrü'l-meşāgıl:

1.) Hayırlı meşguliyetler.

1.1. hayrü'l-meşāgıldır:-*dır*
Hemîşe hayr-ı daʿavāt-ı Cihān-bānī-yi tezkār et
*Bu hizmet hizmet-i makbūledir **hayrü'l-meşāgıldır*** **(Kaside 38/46)**

haysiyet:

1.) Şeref, onur, itibar, değer.

1.1. haysiyeti:-*i*
Ben hatt-ı ruhsārına verdim tamāmen gönlümü
*Yokdur ʿindimde cihānın kıl kadar **haysiyeti*** **(Kıt'a 24/2)**

haysiyyet ü cāh ü celāl:

1.) İtibar, makam ve azamet.

1.1. haysiyyet ü cāh ü celāl:
Māl ü menāl ehl ü ʿiyāl
Haysiyyet ü cāh ü celāl **(Diğer 5/11)**

hayt:

1.) "Hey" anlamında bir ünlem.

1.1. hayt:
Hayt kim takdîrine kādir değil ekser kalem
Bir kalem kim olmaya naʿt-i celîlinden habîr **(Kaside 24/57)**

hayt-ı ebyaz:

1.) Fecirde ufukta beliren ince beyaz çizgi.

1.1. hayt-ı ebyaz:
İştiʿāl etmeğe yüz tuttu sevād-ı rîşim
***Hayt-ı ebyaz** gibi ekser yerine düştü nişān* **(Kaside 45/6)**

hayvān:

1.) Duygu ve hareket yeteneği olan, içgüdüleriyle hareket eden canlı yaratık; ***mec.*** Akılsız, duygusuz, kaba, hoyrat (kimse).

1.1. hayvān:
Nūr-ı ʿirfāna sarf etmeyip nakd-i ömrünü
*İsrāf eden hayātını **hayvān** gelir gider* **(Gazel 46/5)**

1.2. hayvān:
Nādān ile sohbette letāfet bulamazsın
***Hayvān** ile ülfette nezāket bulamazsın* **(Gazel 132/1)**

1.3. hayvān:
Sūfî-i merkeb-süvārı her gören güldü dedi
*Sıçramış binmiş bakın **hayvān** hayvān üstüne* **(Gazel 181/6)**

1.4. hayvān:
Sūfî-i merkeb-süvārı her gören güldü dedi
*Sıçramış binmiş bakın hayvān **hayvān** üstüne* **(Gazel 181/6)**

1.5. hayvān:
Sūrete eyler nazar maʿnādan almaz bir haber
*Gālibā insān sanır binlerce **hayvān** kendini* **(Gazel 231/2)**

1.6. hayvān:
Sūretā insāna benzer gāv çoktur dikkat et
*Gizlemiş **hayvān** içinde çünkü insān kendini* **(Gazel 231/3)**

1.7. hayvān:
*Çāre yok hayvān olur encāmı **hayvān** yavrusu*
Ādem ādemden gelir hayvān da hayvāndan doğar **(Gazel 236/2)**

1.8. hayvān:
Çāre yok hayvān olur encāmı hayvān yavrusu
*Ādem ādemden gelir **hayvān** da hayvāndan doğar* **(Gazel 236/2)**

1.9. hayvān:
*Çāre yok hayvān olur encāmı **hayvān** yavrusu*
Cevher ıtlāk eylemekle cevher olmaz karataş **(Gazel 236/3)**

1.10. hayvān:
*Fennîyā keşf-i ʿuyūb etme o **hayvān** işidir*
Setr-i ʿayba çalışır ādem olan câme gibi **(Gazel 237/9)**

1.11. hayvāndan:-*dan*
Çāre yok hayvān olur encāmı hayvān yavrusu
*Ādem ādemden gelir hayvān da **hayvāndan** doğar* **(Gazel 236/2)**

hayvān gelir hayvān gider:

1.) "Akılsız, şuursuzca yaşayıp ölür." anlamında bir ibare.

1.1. hayvān gelir hayvān gider:
Katʿ-ı ümīd eylesin ahlāk-ı insāniyyeden
Bezm-i ʿaşka girmeyen ***hayvān gelir hayvān gider*** **(Gazel 45/5)**

hayvān gibi:

1.) Hayvana benzer biçimde; ***mec.*** Akılsız, duygusuz, kaba.

1.1. hayvān gibi:
Bazı gülzārı temāşāya çık insān gibi
Gezme sahrā-yı sefāhātta ***hayvān gibi*** **(Müseddes 4/4)**

hayvān ol-:

1.) Hayvan gibi, akılsız, idraksiz olmak.

1.1. hayvān ol-:-*aydım*
Sīreten rūyum siyeh tomar-ı aʿmālim siyāh
Böyle insān olmadan ***hayvān olaydım*** *kāşki* **(Gazel 235/4)**

1.2. hayvān ol-:-*(u)r*
Çāre yok ***hayvān olur*** *encāmı hayvān yavrusu*
Ādem ādemden gelir hayvān da hayvāndan doğar **(Gazel 236/2)**

1.3. hayvān ol-:-*(u)r*
Çāre yok hayvān olur encāmı ***hayvān*** *yavrusu*
Cevher ıtlāk eylemekle cevher olmaz karataş **(Gazel 236/3)**

hayvān üstüne hayvān bin(mesi):

1.) Hayvanın üstünde hayvanın bulunması (eşeğe binen sufi/zahid* hayvana benzetilmektedir).

1.1. hayvān üstüne hayvān bin(mesi):
Sūfī-i merkeb-süvārı her gören güldü dedi
Sıçramış ***binmiş*** *bakın* ***hayvān hayvān üstüne*** **(Gazel 181/6)**

hayvān-zāde:

1.) Hayvan oğlu; akılsız.

1.1. hayvān-zādedir:-*dir*
Kim ki yoktur sīnesinde ʿaşk u sevdādan eser
Her iki gūşı bir arşındır o ***hayvān-zādedir*** **(Gazel 38/2)**

hayyiz-i ʿarş-ı iʿtilā:

1.) Göğün en yüksek yeri, makamı (Hz. Peygamber'in Miraç gecesi yükseldiği en yüksek makama telmihtir (İsra 17/1-60, 53/13-18, 94/4), (Aykan, 2012: 920).

1.1. hayyiz-i ʿarş-ı iʿtilā:-*dır*
Medār-ı gavs-i vuslat ***hayyiz-i ʿarş-ı iʿtilādır*** *bu*
Makām-ı fevz ü rahmet mahfel-i feyz ü rızādır bu **(Tahmis 1/1)**

hazākat:

1.) Maharet, üstatlık, ustalık (çoğunlukla hekimler hakkında kullanılır).

1.1. hazākat:
Hasta-i hicrim tabībimde ***hazākat*** *ber-kemāl*
Nabzıma el vurmadan reng-i ʿizārımdan bilir **(Gazel 28/6)**

hazān:

1.) Sonbahar, güz.

1.1. hazān:
Bāğ-ı hüsnü görmesin yā Rab o dildārın ***hazān***
Rīh-i Āsaftan masūn olsun bahār-ı behceti **(Kaside 37/107)**

hazef:

1.) Topraktan yapılan çanak çömlek.

1.1. hazef:
Hebādır dür dökülse Fennīyā derc-i dehānından
Hazef *ile cevheri temyīz eder sarrāf yoktur yok* **(Gazel 108/5)**

hazef-pāre:

1.) Çanak, çömlek parçası.

1.1. hazef-pāre:
Derecāt üzredir eltāfı husūsiyle anın
Ki ***hazef-pāre*** *ile cevheri tutmaz seyyān* **(Kaside 45/27)**

hazer:

1.) Sakınma, çekinme.

1.1. hazer:
Birisi mār-ı zehr-ālūd biri dūzah ʿazābıdır
Hazer *lāzım münāfıkla refīk-i nā-muvāfıktan* **(Müfret 22/1)**

hazer et-:

1.) Sakınmak, çekinmek.

1.1. hazer et-:
Āh-ı Fennī seni pek muzdarip eyler ***hazer et***
Sarsılır bādlar esdikçe nihāl-i nevres **(Gazel 91/7)**

1.2. hazer et-:
Hazer et *bir yere kesretle girip çıkmaktan*
Karalar yüzünü sonra yazık hāme gibi **(Gazel 237/6)**

1.3. hazer et-:-*me*
Etme *efendim rukabādan* ***hazer***
Fāʾide vermez ecele havf u bīm **(Gazel 145/2)**

1.4. hazer et-:-*mez*
Gül toplayamaz eylemeyen hāra teşebbüs
Hāhiş-ger olan vasla sitemden ***hazer etmez*** **(Gazel 15/4)**

hazer kıl-:

1.) Sakınmak, çekinmek.

1.1. hazer kıl-:
Harīm-i vuslata bir gizli yoldan dāhil ol Fennī
Hazer kıl *reh-zenān-ı dehrden eşrāra bildirme* **(Gazel 188/9)**

1.2. hazer kıl-:
Mümkün oldukça ***hazer kıl*** *girme minnet altına*
Halka minnettār olan pāmāl eder hürriyeti **(Kaside 37/7)**

1.3. hazer kıl-:
Garazdan kīn ü ʿudvāndan ***hazer kıl*** *terk-i bī-dād et*
Bu vazʿ-ı nā-becālar bāʿis-i yār-ı cemīl olmaz **(Gazel 76/7)**

hazīn ü dāğ-dār:

1.) Gönlü dağlanmış, yaralı ve hüzünlü.

1.1. hazīn ü dāğ-dār:
Var ise isbāt edilsin bir dil-i endūh-nāk
Gösterilsin lāleden başka ***hazīn ü dāğ-dār*** **(Kaside 39/26)**

hazīn ü giryān koy-:

1.) Hüzünlendirmek, ağlatmak.

1.1. hazīn ü giryān koy-:-*ma*
Beni bir lutf-ı girān-kadr ile taltīf eyle
Pādişāh başı için koyma ***hazīn ü giryān*** **(Kaside 45/36)**

hazīnāne:

1.) Hüzünlü olarak, hüzünlü bir şekilde.

1.1. hazīnāne:
Hazīnāne *o āhū gözleriyle baktı son demde*
Lisān-ı hāl ile resm-i vedāʿı der-meyān etti **(Gazel 251/6)**

1.2. hazīnāne:
Hazīnāne *o āhū gözleriyle baktı son demde*
Lisān-ı hāl ile resm-i vedāʿı der-meyān etti **(Tarih 22/6)**

hazīne-dār:

1.) Bir hazineyi korumak ve yönetmekle görevli kimse.

1.1. hazīne-dārın:-*ın*
Şādī-i zār dilinden
Çıkmaz ***hazīne-dārın*** **(Diğer 1/13)**

1.2. hazīne-dārın:-*ın*
Şādī-i zār dilinden çıkmaz ***hazīne-dārın***
Hakkı seven zikr eder hāb u hayāl içinde **(Gazel 203/7)**

hāzin-i esrār-ı hikmet:

1.) Hikmet sırlarını muhafaza eden kimse (Seyyid Ahmed er-Rifâî).

1.1. hāzin-i esrār-ı hikmet:-*tir*
Münevver kalb-i sāfî mehbıt-i ilhām-ı Rabbānī
Hakāyık-bīn-i eşyā ***hāzin-i esrār-ı hikmettir*** **(Kaside 30/8)**

hāzin-i genc-i meʿānī-i nihān:

1.) Gizli mana hazinelerinin muhafızı.

1.1. hāzin-i genc-i meʿānī-i nihān:-*dır*
Hāzin-i genc-i meʿānī-i nihāndır *kalemim*
Hāʾiz-i mertebe-i hüsn-i beyāndır kalemim **(Gazel 152/1)**

hāzin-i gencīne-i fazl ü hüner:

1.) Fazilet ve hüner hazinesinin bekçisi.

1.1. hāzin-i gencīne-i fazl ü hüner:-*dir*
Hāzin-i gencīne-i fazl ü hünerdir *nātıkam*
Yapmadım ömrümce āsār-ı seleften sirkati **(Kaside 37/90)**

hāzin-i künc-i bedāyī:

1.) Güzel, yeni, söylenmemiş söz köşesinin muhafızı.

1.1. hāzin-i künc-i bedāyī:-*dir*
Hāzin-i künc-i bedāyī-dir *tüvānger sözlerim*
Cān bağışlar cānā ʿ Īsā demdir ekser sözlerim **(Tahmis 4/1)**

hazīnü'l-kalb ol-:

1.) Gönlünde hüzün bulunmak, hüzünlü olmak.

1.1. hazīnü'l-kalb ol-:
Gülme şu ʿālem-i fānīde ***hazīnü'l-kalb ol***
Nāʾil-i rahmet eder vazʿ-ı hazīnāne seni **(Gazel 230/5)**

hāzır:

1.) Bir iş yapmak için gereken her şeyi tamamlamış olan.

1.1. hāzır:
Dedi koklar isen ***hāzır*** *seninçün işte her şebbū*
Dedim teşmīm-i zülfün hangi yüzden hangi gün cāʾiz **(Gazel 177/4)**

1.2. hāzır:
Yoluna cān vermeye ***hāzır*** *gürūh-ı ʿāşıkān*
İhtiyār-ı külfete hācet bırakmaz bir zamān **(Tahmis 2/4)**

1.3. hāzırım:-*(ı)m*
Diyememʿāşıkıyım bende-i dīrīnesiyim
Hāzırım *emrinin infāzına cān ü ser ile* **(Gazel 198/4)**

hāzır bulun-:

1.) Bir şeyi hemen yapabilecek durumda olmak.

1.1. hāzır bulun-:-*sun*
Zārını ihzār edip ***hāzır bulunsun*** *rihlete*
Kimse mağrūr olmasın dār-ı fenādaʿizzete **(Tarih 17/1)**

hāzır ol-:

1.) Her duruma karşı hazırlıklı, uygun vaziyette olmak.

1.1. hāzır ol-:
Yaparsan bir fenālık ***hāzır ol*** *ʿayn-ı mücāzāta*
Lihāzā müstakīm ol inhimāk etme huzūzāta **(Müsebba 1/33)**

hāzırlan-:

1.) Hazır duruma getirilmek.

1.1. hāzırlanır:-*(ı)r*
Der-ʿakab ***hāzırlanır*** *tahmīl-bār-ı minnete*
Her ne ikrām eylese çingāne makbulüm değil **(Gazel 140/2)**

hazret:

1.) Ön, huzur; bir büyük zattan bahsedilirken isim yerine kullanılan söz.

1.1. hazreti:-*i*
Görmemiştir dīde-i devrān böyle ʿadl ü dād
Hāsılı kutb-ı medār-ı maʿdelettir ***Hazreti*** **(Kaside 37/18)**

1.2. hazretinde:-*i, -n, -de*
Huzūr-u devlete ʿarz-ı metālib emr-i zāʾiddir
ʿAyāndır ***Hazretinde*** *cümle rāzım āh Efendim āh* **(Gazel 179/4)**

1.3. hazretine:-*i, -n, -e*
Seni tahrīr yazar deftere Kātip Çelebi
Böyle fetvā çıkarır ***hazretine*** *Kādıhān* **(Kaside 45/44)**

1.4. hazretine:-*i, -n, -e*
Eşk-i hūnīnimizi ʿarz edelim ***Hazretine***
İşte hep böyle geçer şām-ı garībān diyelim **(Gazel 148/7)**

hazret-i Allāh:

1.) Yüce Allah.

1.1. hazret-i Allah:
Hazret-i Allah *mazlūmāna etsin merhamet*
Sāʿid-i erbāb-ı zulme tāb ü tākat vermesin **(Gazel 175/2)**

1.2. hazret-i Allāh:
Eyā Fahr-ı cemīʿ-i Enbiyā vey Şāh-ı ʿālī-cāh
Seni bir nūr-ı garrādan yaratdı ***Hazret-i Allāh*** **(Kaside 14/1)**

1.3. hazret-i Allah:
Kulunu ***Hazret-i Allah*** *garīb eylemesin*
Çekmeyen bilmez onu kürbet-i gurbet güçtür **(Kıt'a 14/2)**

hazret-i Cibril:

1.) Cebrail, tabir olunan dört büyük melekten peygamberlere vahiy indirmekle görevli olanı. İlahi emirleri meleklere ve peygamberlere ulaştıran vahiy meleği. Miraç gecesinde Hz. Peygamber ile birlikte sidretü'l- münteha noktasına kadar gittiğine inanılan melek.

1.1. hazret-i Cibril:-*den*
Mümkün olsaydı sorardım ***Hazret-i Cibrilden***
Serv-i kaddin tavrını Tūbāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/4)**

hazret-i Hak:

1.) Yüce Allah.

1.1. hazret-i Hak:
*Keşke **Hazret-i Hak** bir sebep ihsān etse*
Eylesem hāk-i der-i ʿātıfetin istikhāl **(Kaside 40/22)**

1.2. hazret-i Hak:-*a*
İstirāhatle yaşar gussadan āzāde kalır
*Eyleyen her işini **Hazret-i Hakka** tefvīz* **(Gazel 97/4)**

1.3. hazret-i Hak:-*a*
Her kim haberdār ola kendi şerefinden
*Yatmaz uyumaz secde eder **Hazret-i Hakka*** **(Gazel 173/6)**

hazret-i Hassān:

1.) Hasan bin Sabit (r.a), (***bk.*** Hassān).

1.1. hazret-i Hassān:-*ın*
Kimse daʿvā-yı sühan etmez benimle kim bana
Hazret-i Hassānın imdāt etti rūhāniyeti **(Kaside 37/43)**

hazret-i Memdūh:

1.) İstanbul'da doğup asıl adı Mehmed olan Osmanlı devlet adamıdır. Kalemde Memduh ve şiirde Fâik mahlaslarını kullanmıştır. II. Abdülhamid döneminde vali, vezir ve Dâhiliye Nazırı olarak mehtelif görevlerde bulunan Mehmed Memduh Paşa (1839-1925), (Kurşun, 2003: 495).

1.1. hazret-i Memdūh:
*Hāmī-i ehl-i hüner **Hazret-i Memdūh***
Paşa Pertev-i ʿātıfeti meh gibi olmuş rahşān **(Kaside 45/18)**

hazret-i Memdūh Paşa:

1.) ***bk.*** *hazret-i Memdūh.*

1.1. hazret-i Memdūh Paşa:
*Yani Şeyhü'l-küremā **Hazreti Memdūh Paşa***
Ki odur zīver-i ser-defter-i aʿyān-ı kerem **(Kaside 41/12)**

1.2. hazret-i Memdūh Paşa:
*Yani memdūh-ı cihān **Hazret-i Memdūh Paşa***
Okur evsāfını her lahza ʿabīd u ahrār **(Kaside 43/12)**

hazret-i Mevlā:

1.) Yüce Allah.

1.1. hazret-i Mevlā:
Eylerim senden merāmım üzre ahz-ı intikām
***Hazret-i Mevlā** eğer sağlık verirse cānıma* **(Gazel 199/5)**

hazret-i Mollā-yı Rūm:

1.) Mevlana Celaleddin Rumî hazretleri.

1.1. hazret-i Mollā-yı Rūm:-*un*
Mevlevīyim ʿaşk ile inler derūnum ney gibi
***Hazret-i Mollā-yı Rūmun** menkabet-güyāsıyım* **(Kaside 35/6)**

hazret-i Mümtaz Efendi-i mekārim-perver:

1.) Cömertlik sahibi Mümtaz Efendi hazretleri.

1.1. hazret-i Mümtaz Efendi-i mekārim-perver:-*in*
Hazret-i Mümtaz Efendi-i mekārim-perverin
Niyyeti bezl-i mürüvvettir hemīşe ādeme **(Tarih 7/1)**

hazret-i Nāzım Paşa:

1.) Kaymakam Şakir Efendi'nin oğlu, Üsküdarlı Mehmed Nâzım Paşa (1840-1926). Mektupçuluk, mutasarrıflık, valilik gibi hizmetlerde bulunan bir devlet adamı ve şairdir (İbnülemin, 1969: 1137-1138).

1.1. hazret-i Nāzım Paşa:
*Dedi fahrü'l-üdebā **Hazreti Nāzım Paşa***
Eylemiştir nice bin kalb-i hazīni tesrīr **(Kaside 47/5)**

hazret-i perverdigār:

1.) Bütün yaratıkları besleyen ve yetiştiren, Allah.

1.1. hazret-i perverdigār:
*Millet-i ʿOsmāniyāna **Hazret-i perverdigār***
Verdi bir Şāhen-şeh-i pür-fazl u fārūk iktidār **(Kaside 39/1)**

hazret-i pīr:

1.) Pir hazretleri.

1.1. hazret-i pīr: [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi(k.s.) hazretleri]
Etme Fennī kulunu feyz-i teveccühten dūr
*Merhamet kıl Haseneyn ʿaşkına yā **Hazret-i Pīr*** **(Kaside 33/16)**

1.2. hazret-i pīr:-*e* (Yüce Allah)
***Hazret-i Pīre** ermeyen nuhbe-i emsāl olamaz*
Mazhar-ı himmet olmayan nāʾil-i āmāl olamaz **(Gazel 83/1)**

1.3. hazret-i pīr:-*in* (Hz. Peygamber'in yolu)

***Hazret-i Pīrin** efendi izini taʿkīb et*
Etme bir kāra teşebbüs reviş-i pīre nakīz **(Gazel 97/3)**

hazret-i Rifʿat Paşa:

1.) II. Abdülhamid dönemi Osmanlı sadrazamı Halil Rıfat Paşa (1827-1901), (Çetin, 1997: 327).

1.1. hazret-i Rifʿat Paşa:
*Yani hāmī-i hüner **Hazret-i Rifʿat Paşa***
Hāmesiyle açılur ʿāleme mecrā-yı hüner **(Kaside 46/14)**

hazret-i şeyh:

1.) Şeyh hazretleri [Sultan Balım (k.s) hazretleri; XVI. yüzyılda Bektaşiliği yeni baştan düzenleyip bilinen hüviyetine kavuşturan mutasavvıftır. Hacı Bektâş-ı Velî'den sonra ikinci pir (pîr-i sânî) olarak kabul edilen Balım Sultan'ın asıl adının Hızır Balı olduğu ileri sürülmektedir (Ocak, 1992: 17)].

1.1. hazret-i şeyh:-*in*
Söylenir dillerde zīrā pāk olur arslan evi
***Hazret-i Şeyhin** ne tāhirdir bakın meydān evi* **(Gazel 209/1)**

hazret-i Seyyid:

1.) Efendi hazretleri (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa).

1.1. hazret-i Seyyid:-*i*
***Hazret-i Seyyidi** her bahiste elzem eyler*
Daʿvā-yı fazlda mahkūmu kalır Saʿeddīn **(Kaside 42/11)**

hazret-i Seyyid Bahāüddīn-i ʿālī-menkabet:

1.) Yüce hikâyeleri olan Bahaeddin Efendi hazretleri [**Bahaeddin Nakşibend** ya da Şah-ı Nakşibend olarak da anılan Nakşibendî tarikatının kurucusu olan Muhammed Bahaeddin Efendi (k.s), (Algar, 1991: 458)].

1.1. hazret-i Seyyid Bahāüddīn-i ʿālī-menkabet:
Hazret-i Seyyid Bahāüddīn-i ʿālī-menkabet
Eylemiş ʿirfān ile teshīr-i feyz ü mesʿadet **(Kaside 32/1)**

hazret-i Sultān Hamīd-i zī-fünūn:

1.) İlim sahibi II. Abdülhamid Han hazretleri.

1.1. hazret-i sultān hamīd-i zī-fünūn:
Bir Süleymān lutfile dünyāyı taʿmīr eyledi
Bir de şimdi ***Hazret-i Sultān Hamīd-i zī-fünūn*** **(Kıt'a 1/1)**

hazret-i Vehhāb Paşa:

1.) Vehhab Paşa hazretleri (ö. H.1309), (Ergin, 1996: 230).

1.1. hazret-i Vehhāb paşa:
Menbaʿ-ı cūd u himem ***Hazreti Vehhāb Paşa***
Bu yıkık çeşmeyi etti yeni baştan inşā **(Tarih 15/1)**

hazret-i Yūsuf:

1.) Yusuf Peygamber; Hz. Yusuf.

1.1. hazret-i Yūsuf:
Seni ahsen yaratmış Rabb-i Ekrem yā Resūlallah
Hasendir gerçi ebnā-yı beşerde ***Hazret-i Yūsuf*** **(Kaside 17/5)**

haz:

1.) (Ar. hazz) Hoşa giden tatlı duygu, zevk.

1.1. haz:-*ı*
Dīde-i ʿibrette ki zevk u safādan ***hazzı*** *yok*
Zanneder ehl-i şikem hoşāb ile helvā lezīz **(Gazel 23/4)**

hebā:

1.) Yok olma, ziyan olma.

1.1. hebādır:-*dır*
Hebādır *dür dökülse Fennīyā derc-i dehānından*
Hazef ile cevheri temyīz eder sarrāf yoktur yok **(Gazel 108/5)**

1.2. hebāya:-*y, -a*
O nūr-ı ʿayn mektūbī-i fāzıl
Savurdu harman-ı ʿömrü ***hebāya*** **(Tarih 13/6)**

hebā et-:

1.) Yok etmek, ziyan eylemek.

1.1. hebā et-:-*ti*
Gitti Yozgatlı Ayaşta Nāʾib-i Şerʿī iken
Rüzgār ***etti*** *anın da harman-ı ʿömrün* ***hebā*** **(Tarih 12/2)**

1.2. hebā et-:-*ti, -m*
Huzūzāta kapıldım nakd ü vakti hep ***hebā ettim***
Hayāle aldanıp ʿahd-i şebābı ber-havā ettim **(Müseddes 2/10)**

hedef ol-:

1.) Nişan alınan yer olmak; (sevgilinin gamze oklarının) hedefi hâline gelmek.

1.1. hedef ol-:-*(u)r, -sa*
Olmasın sīneme sencīde sihām-ı ağyār
Dil ***olursa hedef*** *gamze-i cānān olsun* **(Gazel 169/2)**

hedef-i nāvek-i düşnām et-:

1.) Azarlama, sövme okunun hedefi yapmak; çok fazla azarlayıp sövmek.

1.1. hedef-i nāvek-i düşnām et-:-*(e)r, -iz*
Merd-i ciddīyi sitāyişde kusūr eylemeyiz
Süfehāyı ***hedef-i nāvek-i düşnām ederiz*** **(Gazel 80/6)**

hedef-i tīr-i cefā:

1.) Cefa oklarının hedefi.

1.1. hedef-i tīr-i cefā:-*y, -ım*
Cūyende-i ezvāk-ı huzūr-ı zürefāyım
Maʿrūz-ı metāʾib ***hedef-i tīr-i cefāyım*** **(Müseddes 3/14)**

hedef-i tīr-i cefā et-:

1.) Cefa oklarının hedefi yapmak (***bk.*** tīr-i müjgān).

1.1. hedef-i tīr-i cefā et-:-*me*
Hedef-i tīr-i cefā etme *yazıktır yıkılır*
Çünkü dil kalʿa-i āhen gibi muhkem değil ā **(Gazel 5/3)**

heder ol-:

1.) Karşılığını alamamak, boşa gitmek, ziyan olmak.

1.1. heder ol-:-*ma, -sın*
Bir nazar kıl kalmasın sīnemde āsār-ı keder
Vuslatınla kām-yāb et ***olmasın*** *ʿömrüm* ***heder*** **(Muhammes 3/9)**

1.2. heder ol-:-*sun*
Niçin ***olsun heder*** *ehliyyet ü istihkākım*
Buna kāʾil mi olur sāhib-i vicdān-ı kerem **(Kaside 41/28)**

hediyye:

1.) Hediye, armağan.

1.1. hediyyem:-*m*
Giryeden başka o yāre ne ***hediyyem*** *bulunur*
Nāleden başka ne tuhfem var o dildāra cedīr **(Kaside 47/33)**

hekīm-i evvel:

1.) Başhekim.

1.1. hekīm-i evvel:
Zamīr-i yāri gāyet nāzikāne eyle istiknāh
Hekīm-i evvel *ile teşhīs-i marazı bīmāra bildirme* **(Gazel 188/2)**

helāk:

1.) Ölme, mahvolma, yok olma; perişan olma.

1.1. helākın:-*(ı)n*
Mukarrerdir ***helākın*** *aldanırsan nakş u elvāna*
Kumaşı ʿālemin dām üzre konmuş dāneden kalmaz **(Gazel 87/4)**

1.2. helākin:-*(i)n*
Necāt ister isen tut mürşidin dāmānını yoksa
Mukarrerdir ***helākin*** *lücce-i isāma düşmüşsün* **(Gazel 129/5)**

hele:

1.) Hele bir; her şeyden evvel, hiç olmazsa.

1.1. hele:
Ey şafak dur ***hele*** *mahv etme zalām-ı leyli*
Bu gece işte o meh hānede mihmānımdır **(Gazel 31/6)**

1.2. hele:
Hele *bir kerre nezāketle salınsın yürüsün*
Ne kıyāmet kopacak serv-i hırāmānım için **(Gazel 163/3)**

1.3. hele:
Hele *izhār-ı kemāl eyleme sabr et Fennī*
Anlaşılsın feleğin himmeti kimlerde ise **(Gazel 180/5)**

2.) "Sonunda" anlamıyla geciken davranışları bildirmek için kullanılan bir söz.

2.1. hele:
Cüst ü cū-yı kerem eylerdim anınçün ben de
Ele girdi ***hele*** *bir küşe-i dāmān-ı kerem* **(Kaside 41/10)**

3.) "Özellikle" anlamında bir ifade.

3.1. hele:
Maāzallāh ***hele*** *hiç kurtuluş yoktur tuzağımdan*
Benim şimdi şeh-i şevket-ver-i iklīm-i hüsn ü ān **(Tahmis 7/8)**

4.) "Önce, öncelikle" anlamında bir ifade.

4.1. hele:
Nisābını buldu āh ü figānım
Merhamet eyle de ***hele*** *cānım gel* **(Şarkı 4/2)**

hele bir:

1.) Önce, evvela.

1.1. hele bir:
Hakkımızda ***hele bir*** *niʿmet-i ʿuzmā demedir*
Bize mechūl ise de gerçi bu hālin sırrı **(Tarih 8/12)**

helecān:

1.) Kalp çarpıntısı, çırpıntı.

1.1. helecānım:-*(ı)m*
Seni görmeyeli çeşm-i giryānım
Artıyor gönlümde ***helecānım*** *gel* **(Şarkı 4/1)**

helva:

1.) Un veya unlu maddelerle şeker ve yağdan yapılan, muhtelif şekil ve çeşitleri olan tatlı; ***mec.*** Hoşa giden durum, şey.

1.1. helvā:
Dilşikenlik yapma hiç bir şahsı etme telh-kām
Lezzet-efzā-yı dimāğ-ı ʿālem ol ***helvā*** *gibi* **(Gazel 233/4)**

1.2. helvada:-*da*
Her güzelde şīve her ***helvada*** *lezzet bir değil*
Sevmesin mi gördüğü her şūhu erbāb-ı mezāk **(Gazel 139/3)**

hem:

1.) "Aynı zamanda, ayrıca, üstelik" anlamlarında bağlaç.

1.1. hem:
Ey mürtekib-i har-meniş ʿālem kime kaldı
Hiç kimseye kalmaz bu cihān ***hem*** *kime kaldı* **(Gazel 222/1)**

1.2. hem:
Rızk için etme teʾessüf olma ***hem*** *tavr-ı mekes*
Müsterih ol kāf-ı temkīne çekil ʿAnkā gibi **(Gazel 233/2)**

1.3. hem:
Kaddimi dest-i teʿaddī-i felek büktü benim
Kıldı endāmımı ***hem*** *şekl-i hilāl-i Ramazān* **(Kaside 45/2)**

1.4. hem:
Zünūb ashābına lāyık mıdır melūf-ı hāb olmak
Sezādır günc-i istiʿfāda ***hem*** *savt-ı zübāb olmak* **(Müseddes 2/19)**

1.5. hem:
Nasb-ı enzār eylemişlerken ruh-ı dil-cūyuna
Öldürür ***hem*** *ruhsat-ı nezzāre vermez rūyuna* **(Tahmis 2/7)**

1.6. hem:
Bu dil-i nāşādım oldu ʿaşkla ***hem*** *cilve-gāh*
Hātır-ı gamgīnim kıldı hayālin cāy-gāh **(Tahmis 8/12)**

1.7. hem:
Hem *bu çeşme iki menbaʿdan ederdi nebeʿān*
Gerçi zāhirde ana bir idi ammā mecrā **(Tarih 15/3)**

1.8. hemle:-*le*
Okşasam nūrunla ***hemle*** *cebīn-i pākin*
Nāʾil olsam şeref-i sohbetine leyl ü nehār **(Kaside 43/34)**

hem de:

1.) "Ayrıca, aynı zamanda" anlamlarında bir bağlaç.

1.1. hem de:
Düşün söyle kelāmın muhtasar ***hem de*** *müfīd olsun*
Sözünden sohbetinden dinleyenler müstefīd olsun **(Müseddes 1/26)**

hem... hem...:

1.) Her ikisi de geçerli olan iki durumu anlatan tekrarlamalı bağlaç.

1.1. hem... hem...:
Hem *ten anın* ***hem*** *cān anın*
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/18)**

1.2. hem... hem...:
Bir kalem uğrat nolursun defter-i isyānıma
Hem *güzel* ***hem*** *merhamet-perversin ey ʿālī-cenāb* **(Gazel 199/3)**

1.3. hem... hem...:
Hem *hasım* ***hem*** *hākim oldukda bir ādem diğere*
Nefsine etmez kabūl elbette medhūliyeti **(Kaside 37/49)**

1.4. hem... hem...:
Hem *benim hizmetime hüsn-i mükāfāt olsun*
Hem *senin himmet ü ʿulviyetine olsun dāl* **(Kaside 40/55)**

1.5. hem... hem...:
Hem *barıştır beni gerdūn ile* ***hem*** *eyle bekām*
Sana ey kān-ı kerem bunda neʿusret geliyor **(Kaside 48/27)**

1.6. hem... hem...:
Biri ***hem*** *sīret ve* ***hem*** *ʿadl-i cenāb-ı Fārūk*
Öbürü Āsaf-ı meşhūrla cidden hemhāl **(Kaside 40/68)**

1.7. hem hem:
Ol Pādişāh-ı muhterem ***hem*** *zī-ʿatā* ***hem*** *zī-kerem*
Fehm eylesin kadrin ümem etsin yolunda terk-i ser **(Tarih 16/6)**

1.8. hem hem:
Asılsız mı bu söz ey tīşe-i ferhād sen söyle
Cihānı ***hem*** *yapan* ***hem*** *de yakan mihr-i muhabbettir* **(Gazel 197/3)**

1.9. hem hem:
ʿĀrif anlar anlamaz erbāb-ı kışrı zāhirī
Merdüm-i kāmil efendi ***hem*** *açık* ***hem*** *gizlidir* **(Gazel 41/2)**

1.10. hem hem:
Seni ***hem*** *bana* ***hem*** *ihvāna Mevlā'n-niʿam buldum*
Benimçün ettiğin ihsānla kıl anı da dilber **(Gazel 155/2)**

hem kıl-:

1.) Aynı olmak, denk olmak.

1.1. hem kıl-:
Bildi medfūnunun ʿulviyyetini
Kıldı hem *mertebe-i çarh-ı berīn* **(Tarih 10/6)**

hem-ʿadl-i Bū Bekr ü ʿÖmer:

1.) Hz. Ebubekir ve Hz. ʿÖmer gibi adaletli.

1.1. hem-ʿadl-i Bū Bekr ü ʿÖmer:
Var bir Vezīr-i hurde-bīn muhtārıdır reʾy-i zerrīn
Hem-nām-ı Zeynelābidīn ***hem*** *ʿadl-i Bū Bekr ü Ömer* **(Tarih 16/7)**

hem-āgūş:

1.) Kucaklama, yakınlaşma.

1.1. hem-āgūş:

Beni hicrān ile hasretle ciger-hūn ettin
Etmedin şāhid-i matlab ile ***hem-āgūş*** *visāl* **(Kaside 40/3)**

hem-āgūş ol-:

1.) Kucaklaşmak.

1.1. hem-āgūş ol-:*-mak, -a*
Sadā-yı sāz-ı ʿaşk etdi makām-ı vaslına takrīb
Hem-āgūş olmağa *cānān ile bir perde kalmıştır* **(Gazel 57/2)**

1.2. hem-āgūş ol-:*-(u)r, -um*
Her şeb onunla ***hem-āgūş olurum***
Sağlık olsun bakalım sultānım **(Şarkı 9/10)**

hemāl:

1.) Ortak, şerik; nazir, benzer, eş.

1.1. hemāl:
Sensin efdālü mehāsinde Ebül-Fadla ***hemāl***
Sensin izʿān ü ferāsette Felātūna nazīr **(Kaside 47/12)**

hemān:

1.) Hemen, derhal, çabucak, hiç vakit kaybetmeden, o anda.

1.1. hemān:
Ey kilk-i hüner-perver ey fāzıl-ı şīrīn-ter
Sen durma ***hemān*** *söyle nutkunda ʿazūbet var* **(Gazel 58/9)**

1.2. hemān:
Hünerdir tevsen-i kilk-i siyāhı cilve-sāz etmek
Hemān *kātib molur her zeyy-i kitāba giren zirzop* **(Gazel 112/4)**

1.3. hemān:
Su alır hāsılı evsāhını her eşyānın
Seyyiʿātı suya ver durma ***hemān*** *ağla gönül* **(Gazel 135/6)**

1.4. hemān:
Yezīd-i bed-sirişti laʿnetle yād eyleyip her bār
Seven Şāh-ı şehīdānı ***hemān*** *ağlar hemān ağlar* **(Gazel 249/6)**

1.5. hemān:
Yezīd-i bed-sirişti laʿnetle yād eyleyip her bār
Seven Şāh-ı şehīdānı hemān ağlar ***hemān*** *ağlar* **(Gazel 249/6)**

1.6. hemān:
Rabt-ı kalb eyle ***hemān*** *gāʾileden āzād ol*
Başka bir ʿālem olur ʿālem-i hürriyet-i Pīr **(Kaside 33/17)**

1.7. hemān:
Merd-i dānā-yı hüner-perver isen sen gerçek
Sen nezāketle ***hemān*** *kendini topla geri çek* **(Müsemmen 1/14)**

1.8. hemān:
Hemān *bir lezzet aldı nebzece sükker-i dudağımdan*
Sırr-ı devlet isr-i münisler iken ʿakl ü ʿirfānım **(Tahmis 7/3)**

1.9. hemān:
Bildi nedir ol nükte-dān fikr-i Şeh-i şevket-nişān
ʿArz u beyān etti ***hemān*** *yaptırmak üzre bir memer* **(Tarih 16/8)**

1.12. hemān:
Sen ***hemān*** *rāsih-dem ol ihlāsta ādem gibi*
Şeytānat fikriyle ağyār-ı mürāʾī çatlasın **(Gazel 214/4)**

1.10. hemān:
Var mı hiçbir sevmeyen ʿālemde masnūʿātını
Sen ***hemān*** *Allahı sev yoksa sever Allah seni* **(Gazel 240/2)**

1.11. hemān:
Hayr ise bir sözü sarf eyle yeri düştükçe
Ağzına alma ***hemān*** *her sühānı hāme gibi* **(Gazel 237/2)**

2.) Sadece, yalnız.

2.1. hemān:
Nāʾil-i feyz olmadır feryād ü nālişden merām
Cerr-i muğnimdir ***hemān*** *tasvīr-i daʿvādan garaz* **(Gazel 95/2)**

2.2. hemān:
Cefā-yı çerha yoktur hadd ü gāye
Hemān *alçakları eyler vikāye* **(Tarih 13/1)**

hem-bezm ol-:

1.) Aynı mecliste bulunmak, meclis arkadaşı olmak; birlikte bulunmak.

1.1. hem-bezm ol-:
Dānā ile ***hem-bezm ol*** *nādāna yakın olma*
Dānā ile nādānın vechinde ʿalāmet var **(Gazel 58/10)**

1.2. hem-bezm ol-:*-acak*
Hem-bezm olacak *dilber-i sīmīn-berim yok*
Hem-derd olacak dāder-i ʿālī-güherim yok **(Müseddes 3/33)**

1.2. hem-bezm ol-:*-acak*
Hem-bezm olacak dilber-i sīmīn-berim yok
Hem-derd olacak *dāder-i ʿālī-güherim yok* **(Müseddes 3/33)**

hem-bezm ü hem-esrār:

1.) Aynı mecliste bulunma ve dost olma.

1.1. hem-bezm ü hem-esrār:*-i, -di, -m*
Hani ol günlerim ***hem-bezm ü hem-esrār idim*** *evvel*
Evvel derdin ki yoktur sensiz aslā sabr u ārāmım **(Tahmis 3/3)**

hem-bezm-i cānān ol-:

1.) Sevgililerle aynı mecliste olmak.

1.1. hem-bezm-i cānān ol-:*-ma, -dık*
Gönül verdikse de ***hem-bezm-i cānān olmadık*** *gittik*
Hezār olduksa da zīb-i gülistān olmadık gittik **(Gazel 109/1)**

hem-bezm-i rakīb eyle-:

1.) Rakiple aynı mecliste olmak, bulunmak *(bk. rakīb*).*

1.1. hem-bezm-i rakīb eyle-:*-me, -sin*
Dilerim yārimi ***hem-bezm-i rakīb eylemesin***
O musībetleri Allah nasīb eylemesin **(Kıt'a 14/1)**

hem-bezm-i safā:

1.) Aynı eğlence meclisi.

1.1. hem-bezm-i safā:*-sın*
Efendim mübtelā-yı hasretim gurbetde ben şimdi
ʿAceb kimlerle ***hem-bezm-i safāsın*** *āh sen şimdi* **(Gazel 220/1)**

hem-bezm-i safā ol-:

1.) Aynı eğlence meclisinde bulunmak.

1.1. hem-bezm-i safā ol-:*-duk, -sa, -da*
Gerçi çok āfetle ***hem-bezm-i safā olduksa*** *da*
Her birinden başka başka bin belālar görmüşüz **(Gazel 78/7)**

hem-cāh-ı akrān ol-:

1.) Emsallerle aynı yerde olmak, bulunmak.

1.1. hem-cāh-ı akrān ol-:-*ma, -dık*
Müsāʿid olmadı tāliʿ şu āvān-ı terakkīde
Terakkī etmedik ***hem-cāh-ı akrān olmadık*** *gittik* **(Gazel 109/7)**

hem-cins:

1.) Aynı cinsten olan, benzer özelliklere sahip olan şey ya da kimseler.

1.1. hem-cins:
Şereftir ādeme ***hem-cins*** *içinden imtiyāz etmek*
Reh-i ʿirfānı taʿkīb ile tābiʿ olma ceryāna **(Gazel 112/5)**

1.2. hem-cinsinden:-*in, -den*
Fennīyā her cins ***hem-cinsinden*** *istilzāz eder*
Tabʿ-ı dānāya gelir ünsiyyet-i dānā lezīz **(Gazel 23/6)**

hem-dem:

1.) Dost, yakın arkadaş.

1.1. hem-demi:-*i*
Bu tekyede dil-rīşin olur ***hem-demi*** *dilrīş*
Bir bağrı bütün neşʾeli neyzen bulamazsın **(Gazel 128/6)**

1.2. hem-demi:-*i*
Bir ādemin ki ***hem-demi*** *şahs-ı mehīn ola*
Her hālde o bī-çāreye Allah muʿīn ola **(Müfret 2/1)**

hemdem:

1.) Birlikte bulunan, samimi, canciğer arkadaş, dost.

1.1. hemdemlerinin:-*ler, -i, -nin*
Bir dilber-i nāzikle hafīfāne görüşmek
Hemdemlerinin *sıklet-i mişvārına değmez* **(Gazel 65/5)**

1.2. hemdemim:-*(i)m*
Leyālīde anınçün ***hemdemim*** *feryād u āh oldu*
Seherlerde sirişkim gıbta-fermā-yı miyāl oldu **(Müseddes 2/23)**

hem-dem et-/eyle-:

1.) Arkadaş, dost etmek; uzak tutmamak.

1.3. hem-dem eyle-:-*di*
Nefes aldırmadan bir kerre ***hem-dem eyledi*** *derde*
Bu günlerde bana hem-hāldir hattā birāder de **(Muhammes 1/17)**

1.4. hem-dem et-:-*ti, -n*
Hem-dem ettin *nice ādemlere dünyāda beni*
Ādem etsinʿalenen sūret ü sīmāda beni **(Gazel 223/1)**

hem-dem ol-:

1.) Arkadaş olmak, arkadaşlık etmek.

1.1. hem-dem ol-:
İğtinām eyle hayātı ehl-i derde ***hem-dem ol***
Çünkü bak māzīleri görmektesin rüʾyā gibi **(Gazel 233/3)**

hem-dem-i kerrūbiyān:

1.) Büyük meleklerin (dört büyük melek) arkadaşı, dostu.

1.1. hem-dem-i kerrūbiyān:
Serīr-ārā-yı kutbiyyet serāʾirdān-ı kudsiyyet
Zamāʾir-bīn-i ümmet ***hem-dem-i kerrūbiyān*** *Pīrim* **(Gazel 142/4)**

hem-derd ol-:

1.) Dert ortağı, yoldaş olmak.

1.1. hem-derd ol-:-*acak*
Hem-bezm olacak dilber-i sīmīn-berim yok
Hem-derd olacak *dāder-iʿālī-güherim yok* **(Müseddes 3/33)**

hem-derd ü hem-efkār ol-:

1.) Aynı dert ve aynı kaygıda olmak.

1.1. hem-derd ü hem-efkār ol-:-*sun*
Olmasın meşreb-i pākinde tecāhülden eser
Bilsin ahvālini ***hem-derd ü hem-efkār olsun*** **(Gazel 162/5)**

hemen:

1.) Yalnızca, sadece.

1.1. hemen:
Harām olsun bakarsam Fennīyā dīdār-ı ağyāra
Gözüm gönlüm ***hemen*** *ol dīde-i enverde kalmıştır* **(Gazel 57/5)**

hem-hāb eyle-:

1.) Beraber uyumak, uyutmak.

1.1. hem-hāb eyle-:-*y, -en*
Gel ey mürg-i muhabbet lāneler mahzūndur sensiz
Mükedderdir bizi koynunda ***hem-hāb eyleyen*** *miskīn* **(Gazel 75/2)**

hem-hāl:

1.) Aynı durumda olan, durumları birbirine benzeyen; hâldaş, dost, arkadaş.

1.1. hemhāl:
Biri hem sīret ve hem ʿadl-i cenāb-ı Fārūk
Öbürü Āsaf-ı meşhūrla cidden ***hem-hāl*** **(Kaside 40/68)**

1.2. hem-hāldir:-*dir*
Bu günlerde bana ***hem-hāldir*** *hattā birāder de*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/17)**

hemīşe:

1.) Daima, her zaman, devamlı (Devellioğlu, 2007: 409).

1.1. hemīşe:
Ağlar ***hemīşe*** *çeşm-i cān*
Gönlümde bir gam var benim **(Diğer 5/1)**

1.2. hemīşe:
Kulu Fennī ***hemīşe*** *muntazırdır himmet-i pīre*
Gedā dest-iʿatā-yı şāha nigerān olmasın nolsun **(Gazel 174/5)**

1.3. hemīşe:
Hemīşe *nātık olsun nātıkam medh-i celīlinle*
Hemīşe kalbim olsun neyyir-iʿaşkınla pertev-nāk **(Kaside 15/7)**

1.4. hemīşe:
Hemīşe nātık olsun nātıkam medh-i celīlinle
Hemīşe *kalbim olsun neyyir-iʿaşkınla pertev-nāk* **(Kaside 15/7)**

1.5. hemīşe:
Āsitān-ı fazlına eyler ***hemīşe*** *ser-fürū*
Bu şerefleʿarş-ı Rahmāna olur hem-ser kalem **(Kaside 24/39)**

1.6. hemīşe:
Enīsim munisim yārim sen oldun
Hemīşe *dilde ezkārım sen oldun sen oldun* **(Müfret 29/1)**

1.7. hemīşe:
Bana devrin ***hemīşe*** *zulm ü bīdādı nedir bilmem*
Benimçün sālib-i gam cālib-i şādī nedir bilmem **(Muhammes 1/9)**

1.8. hemīşe:
Hazret-i Mümtaz Efendi-i mekārim-perverin
Niyyeti bezl-i mürüvvettir ***hemīşe*** *ādeme* **(Tarih 7/1)**

1.9. hemīşe:
Çeşm-i ʿibretle temāşā kıl ***hemīşe*** *ʿālemi*
Zerre zerre şāhid-i vahdettir işbu kāʾināt **(Gazel 10/7)**

1.10. hemīşe:
Hemīşe *müncezibdir Fennīyā mānend-i miknātīs*
Teveccüh eyleyen dergāh-ı Hakka her zemān titrer **(Gazel 40/10)**

1.11. hemīşe:
Rakīb etrāf-ı kūyunda ***hemīşe*** *gösterir cevelān*
Meseldir söylenir azgın köpek bir yerde cā tutmaz **(Gazel 89/3)**

1.12. hemīşe:
Ne ikbālinde sābittir ne idbārında rāsihdim
Hemīşe *tavr-ı ʿālem dikkat etsen inkılāb üzre* **(Gazel 193/5)**

1.13. hemīşe:
Kalır bir gün bu diller şīve-i güftārdan hālī
Hemīşe *Hakkı zikr et sağ iken kalb ü lisānınla* **(Gazel 217/8)**

1.14. hemīşe:
Fennīyā teşrīf-i cānānı ricā ettim dedim
Arzū eyler ***hemīşe*** *cān u vicdānım seni* **(Gazel 224/9)**

1.15. hemīşe:
ʿAyb olur kelb oğlu kelbe dersen arslan yavrusu
Şahs-ı nā-cinsin ***hemīşe*** *şerr ü mekrinden sakın* **(Gazel 236/4)**

1.16. hemīşe:
Hemīşe *hilʿat-ı ʿismetle tezyīn eyle yā Rabbī*
Kulun Fennīyi dūr etme tarīk-i istikāmetten **(Kaside 10/6)**

1.17. hemīşe:
İlāhī hāme-i Fennīye kudret ver liyākat ver
Hemīşe *medh-i Peygamberle tehzīz eyle yā Rabbī* **(Kaside 12/5)**

1.18. hemīşe:
İstikāmet-pīşeyim ʿayn-ı hakīkattir sözüm
İltizām eyler ***hemīşe*** *meşrebim ciddiyeti* **(Kaside 37/95)**

1.19. hemīşe:
Semādan katre-i bārān ***hemīşe*** *hāke nāzildir*
Kerem bir ʿādet-i dīrīnedir āʿlādan ednāya **(Kaside 38/30)**

1.20. hemīşe:
Hemīşe *hayr-ı daʿavāt-ı Cihān-bānī-yi tezkār et*
Bu hizmet hizmet-i makbūledir hayrü'l-meşāgıldır **(Kaside 38/46)**

1.21. hemīşe:
Reşk ederlerdi hased ashābı hüsn-i hālime
Göz dikerlerdi ***hemīşe*** *hāme-i faʿālime* **(Muhammes 4/1)**

1.22. hemīşe:
Safā ʿaddederiz cefā-yı yāri
Hemīşe *özleriz likā-yı yāri* **(Şarkı 3/11)**

1.23. hemīşe:
Sebep noldu vefāsız yād olunmaz şimdicek nāmım
Lisānında ***hemīşe*** *sübha vü ezkār idim evvel* **(Tahmis 3/5)**

1.24. hemīşe:
ʿAdālet-pīşedir düşmez elinden
Hemīşe *keff-i mīzān-ı ʿadālet* **(Tarih 19/3)**

hem-meclis-i erbāb-ı fücūr eyle-:

1.) Ahlak kurallarına aykırı yaşayanlarla aynı yerde bırakmak.

1.1. hem-meclis-i erbāb-ı fücūr eyle-:
Fennī kulunu mahrem-i esrār-ı kibār et
Hem-meclis-i erbāb-ı fücūr eyleme *yā Rab* **(Kaside 13/7)**

hem-meclis-i kerrūbiyān:

1.) Allah'a en yakın olan meleklerle aynı mecliste olan (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1.1. hem-meclis-i kerrūbiyān:
Serfirāz-ı evliyā ***hem-meclis-i kerrūbiyān***
Bende-i makbūl-i dergāh-ı Cennāb-ı Rabb-i Hād **(Kaside 27/4)**

hem-mizāc-ı zencebīl ol-:

1.) Zencefille aynı tabiatta, özellikte olmak.

1.1. hem-mizāc-ı zencebīl ol-:*-maz*
Hasūd-ı tīre-tabʿı nush-ı şīrīn eylemez ıslāh
Şeker katmakla zehre ***hem-mizāc-ı zencebīl olmaz*** **(Gazel 76/3)**

hem-nām-ı Cenāb-ı Mustafā ol-:

1.) Hz. Peygamber adaşı olmak.

1.1. hem-nām-ı cenāb-ı mustafā ol-:*-muş, -tu*
İşbu zāt olmuştu ***hem-nām-ı Cenāb-ı Mustafā***
Cidden eylerdi menāhīden humāra ittikā **(Tarih 12/1)**

hem-nām-ı Zeynelābidīn:

1.) Hz. Ali'nin torunu Zeynelabidin'in adaşı (Ankara valisi Abidin Paşa).

1.1. hem-nām-ı Zeynelābidīn:
Var bir Vezīr-i hurde-bīn muhtārıdır reʾy-i zerrīn
Hem-nām-ı Zeynelābidīn *hem ʿadl-i Bū Bekr ü Ömer* **(Tarih 16/7)**

hempā ol-:

1.) Arkadaş olmak.

1.1. hempā ol-:*-du*
Zümre-i tāgīye-i dehrile ***oldu hempā***
Tāliʿim eyledi zaʿf ile berāber tuğyān **(Kaside 45/8)**

hem-pāye-i ʿarş et-:

1.) En yüksek mertebede olmak; ***tas.*** Allah'ın tecelli ettiği en yüksek gök katında olmak gibi bir mertebeye ulaşmak.

1.1. hem-pāye-i ʿarş et-:*-(e)r*
Bir teveccühle ***eder*** *ʿādemi* ***hem-pāye-i ʿarş***
ʿAkl u endîşeye hayret getirir kudret-i Pīr **(Kaside 33/10)**

hem-pāye-i mürg-ı Hümā:

1.) Hüma kuşuyla aynı derecede, Hüma kuşu gibi.

1.1. hem-pāye-i mürg-ı Hümā:
Ki hussādın seni ***hem-pāye-i mürg-ı hümā*** *görsün*
Tevazuʿ göster ihvān karşısında hākden pest ol **(Gazel 160/4)**

hem-pāye-i rifʿat ol-:

1.) Aynı mertebede, aynı makamda olmak.

1.1. hem-pāye-i rifʿat ol-:
Seninle olmadı hiç bir nebī ***hem-pāye-i rifʿat***
Senin cāh-ı hümāyūnun değildir kābil-i işrāk **(Kaside 15/4)**

hem-rāh:

1.) Yol arkadaşı, yoldaş.

1.1. hem-rāh:
Sirişk-i iftirākin mācerāsın āh bilmez mi
Muvāfık-ı hem-rehin ahvālini ***hem-rāh*** *bilmez mi* **(Gazel 234/1)**

1.2. hem-rāhımı:*-(ı)m, -ı*

İmānımı tevsīk et ey rahmeti bol Mevlā
Taklīdimi tahkīk et ***hem-rāhımı*** *tevfīk et* **(Kaside 11/2)**

hem-rāh ol-:

1.) Yol arkadaşı, yoldaş olmak.

1.1. hem-rāh ol-:*-a, -maz*
Mürşidine bīʿat eden gittiği şehrāha giden
Nāsa ayak uyduramaz herkese ***hem-rāh olamaz*** **(Gazel 67/5)**

hem-rāz et-:

1.) Sırdaş, dost edinmek.

1.1. hem-rāz et-:*-me*
Rāz-ı mektūmuna hiç kimseyi ***hem-rāz etme***
Vaʿd ü ikrārım Mevlāyı seversen bozma **(Gazel 189/3)**

hem-rāz ol-:

1.) Sırdaş, dost olmak.

1.1. hem-rāz ol-:*-ma, -y, -an*
Bu sırr-ı mübhemi hāmemle ***hem-rāz olmayan*** *bilmez*
Kimin meftūnudur Fennī niçin kan ağlıyor gönlün **(Gazel 66/5)**

hem-reh et-:

1.) Yoldaş etmek.

1.1. hem-reh et-:*-ti, -n*
Fazl u irfānımı bilāhere ettin inkār
Hem-reh ettin *cühelāya beni tūl ü eyyām* **(Kaside 43/3)**

hem-reh-i rūşen:

1.) Aydın, aşikâr yoldaş.

1.1. hem-reh-i rūşen:
Düştüm şeb-i tārīke elimde fenerim yok
Müşkil bu ki bir ***hem-reh-i rūşen*** *seyirim yok* **(Müseddes 3/2)**

hem-reng-i evrāk-ı hazān et-:

1.) Hazan yapraklarının rengine çevirmek; sarartıp soldurmak.

1.1. hem-reng-i evrāk-ı hazān et-:*-ti*
Hezār-āsā şakırken lāl ü ebkem kıldı maʿsūmu
Ruh-ı gül-gūnunu ***hem-reng-i evrāk-ı hazān*** *etti* **(Tarih 22/3)**

hem-reng-i şarāb et-:

1.) Şarap ile aynı renkte (kırmızı renkte) olmak.

1.1. hem-reng-i şarāb et-:*-tik, -i, -miz*
Kuru bir gayret imiş hasret-i dīdārı ile
Gözümüz yaşını ***hem-reng-i şarāb ettiğimiz*** **(Gazel 73/3)**

hem-ser:

1.) Benzer, eş, denk.

1.1. hemser:
Muhabbet ettiğin evlād ü mālü ***hem-ser*** *ey Fennī*
Bakılsa dīde-i imʿān ile hasm-ı eleddir hep **(Gazel 7/7)**

hem-ser ol-:

1.) Arkadaş olmak; denk, eş olmak.

1.1. hem-ser ol-:*-(u)r*
Āsitān-ı fazlına eyler hemīşe ser-fürū
Bu şerefle ʿarş-ı Rahmāna ***olur hem-ser*** *kalem* **(Kaside 24/39)**

hem-ser-i çarh:

1.) Feleğin dostu, arkadaşı.

1.1. hem-ser-i çarh:*-i, -di*
Maksem-i ʿadl idi dīvān-ı Cenāb-ı Fārūk
Hem-ser-i çarh *idi eyvān-ı Cenāb-ı Fārūk* **(Kaside 25/1)**

hemser-i cevzā-yı ümīd:

1.) Ümit burcunun (ikizler burcu) eşi, benzeri.

1.1. hemser-i cevzā-yı ümīd:
Sāye-i merhametinde olur inşāallah
Şāhsār-ı emelim ***hemser-i cevzā-yı ümīd*** **(Kaside 46/48)**

hem-sīret-i şeyhü'l-harem:

1.) Mekke muhafızı ile aynı karakterde olan; güvenilir.

1.1. hem-sīret-i şeyhü'l-harem:
Salāh ü zühdün evvelden dahi maʿlūm idi ammā
Bu defʿa büsbütün ***hem-sīret-i şeyhü'l-harem*** *buldum* **(Kaside 49/8)**

hem-şīve-i reftār ol-:

1.) Aynı tarzda, biçimde yürümek; salınmak.

1.1. hem-şīve-i reftār ol-:*-sun*
Murg-ı tāvūs ile ***hem-şīve-i reftār olsun***
Her gören kaddini cennetten atılmış sansın **(Gazel 162/2)**

hemtā:

1.) Eş, benzer, denk, müsavi.

1.1. hemtāsı:*-s, -ı*
Bir güzel sevdim ki taʿrīfinde kāsırdır beşer
Yok benī ādem meyānında anın ***hemtāsı*** *yok* **(Gazel 107/2)**

1.2. hemtāsıyım:*-s, -ı, -y, -ım*
Tīz-pervāzım ziyā-yı neyyirin ***hemtāsıyım***
Bedevīyim ʿarşı seyrān eylerim bir lahzada **(Kaside 35/9)**

hem-zebān ol-:

1.) Aynı dili konuşmak.

1.1. hem-zebān ol-:*-sun*
Gūş eden daʿvātını ***olsun*** *seninle* ***hem-zebān***
Durmasın vird-i zebān etsin anı leyl ü nehār **(Kaside 39/55)**

hengām:

1.) Zaman, vakit, sıra.

1.1. hengāmıdır:*-ı, -dır*
Yeter Fennī duʿā ***hengāmıdır*** *āmīne el kaldır*
*Ki erbāb-ı sühan bu emr-i mefrūz ile ʿāmildir***(Kaside 38/45)**

hengām-ı çemen:

1.) Çimen, yeşillik vakti, zamanı; bahar mevsimi.

1.1. hengām-ı çemen:
Ārāyiş-i eşyāda ise reng-i bekā yok
Hengām-ı çemen *bülbülünün zārına değmez* **(Gazel 65/2)**

hengām-ı nezʿ:

1.) Can çekişme zamanı.

1.1. hengām-ı nezʿ:*-(i)m, -de*
Edip ***hengām-ı nezʿimde*** *sırr-ı bālin mi teşrīf*
Ne derde uğramışım hālimi yār ol zamān görsün **(Gazel 159/3)**

hengām-ı safā:

1.) Huzur, neşe vakti.

1.1. hengām-ı safā:

Gelsin edelim yār ile tevsī-i muhabbet Tevsīk-i meveddet
Hengām-ı safā *mevsim-i gül vakt-i çemendir Tîzāb-ı mihendir*
(Müstezad 3/3)

henüz:

1.) Daha, hâlâ.

1.1. henüz:
Taşırız dilde gam-ı ʿaşkını birkaç senedir
Nāmımız yoksa ***henüz*** *hāric-i defterde midir* **(Gazel 36/5)**

1.2. henüz:
Bu ʿabd-i aʿcezi yā Rab rehā-yāb eyle gafletten
Ki yār āgūş-ı vuslatta ***henüz*** *bende cüdālık var* **(Gazel 60/5)**

1.3. henüz:
Biz ***henüz*** *Pīr olmadan hubb-ı sivādan geçmişiz*
Subh-ı sādık doğmadan evvel uyanmışlardanız **(Gazel 77/6)**

1.4. henüz:
Henüz *vuslatla mesʾūd olmayan bir ʿāşıkın kalbi*
Temelden indirāse uğrayan vīrāneden kalmaz **(Gazel 87/5)**

1.5. henüz:
Sen ***henüz*** *şāyeste görmezsin nigāh-ı şefkate*
Eyledi lākin sirişk-i çeşmime kan ihtilāt **(Gazel 98/5)**

1.6. henüz:
Henüz *öğrenmemişken kadr-i hüsnü*
Ben ettim ol perī-girdārı īkāz **(Gazel 99/4)**

1.7. henüz:
Bir āteş-i mestūrum açıkta şererim yok
Hayfā ki ***henüz*** *ʿālem-i mānāda yerim yok* **(Müseddes 3/36)**

1.8. henüz:
Ez-ān cümle Mürüvvet Hanımın hayf
Makāmıyken ***henüz*** *āgūş-ı dāye* **(Tarih 13/3)**

1.9. henüz:
Henüz *üç yaşını etmişken ikmāl*
Ecel zahmından ettirdi şikāye **(Tarih 13/4)**

1.10. henüz:
Henüz *neşve-yāb ʿālem ʿunfuvān idi*
Humār-ı ecel bī-çāreyi telh-kām etti **(Tarih 14/2)**

hep:

1.) Daima, her zaman, sürekli, tamamen.

1.1. hep:
Yekpāre ***hep*** *zıll ü hayāl*
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/12)**

1.2. hep:
Sen bu istiğnāyı ***hep*** *benden taʿallüm eyledin*
Her kabāhat bende tahmīl-i vebāl etmem sana **(Gazel 3/2)**

1.3. hep:
Rakībin tabʿı bed güftārı bed evzāʿı beddir ***hep***
Evet fiʿl-i kerīhi mūcib-i nefy eder hep **(Gazel 7/1)**

1.4. hep:
Rakībin tabʿı bed güftārı bed evzāʿı beddir hep
Evet fiʿl-i kerīhi mūcib-i nefy eder ***hep*** **(Gazel 7/1)**

1.5. hep:
Meğer cinnet imiş insān için sermāye-i rāhat
Ki bārān-ı belāyı yağdırır başa hıreddir ***hep*** **(Gazel 7/2)**

1.6. hep:
Yapış bir kāmilin dāmānına hakkiyle Tevhīd et
Veren zīnet ʿumūma kul hüva'l-lahü ahad dir ***hep*** **(Gazel 7/3)**

1.7. hep:
Kilāb-āsā ne rütbe-tīz-i dendān olsa müfsidler
Tehāşī eylemezler andan ʿārifler eseddir ***hep*** **(Gazel 7/4)**

1.8. hep:
Sitem-kār olma bed-bīn olma istihzāya meyl etme
Bu nā-ber-cār-veşler menzil-i maksūda seddir ***hep*** **(Gazel 7/5)**

1.9. hep:
Ne yapsın fıtratında cevherinde bir hüner yoksa
Hasūdānın medār-ı iftihārı ʿāmm-ı vecddir ***hep*** **(Gazel 7/6)**

1.10. hep:
Muhabbet ettiğin evlād ü mālü hemser ey Fennī
Bakılsa dīde-i imʿān ile hasm-ı eleddir ***hep*** **(Gazel 7/7)**

1.11. hep:
Vücūdumdan eser yok cism ü cānı yāre verdim hep
Kuvā-yı ʿakl u fikri topladım dildāra verdim hep **(Gazel 9/1)**

1.12. hep:
Vücūdumdan eser yok cism ü cānı yāre verdim hep
Kuvā-yı ʿakl u fikri topladım dildāra verdim ***hep*** **(Gazel 9/1)**

1.13. hep:
Bana her kim vücūd isnād ederse zann-ı sāhīdir
Yok ettim varlığı yok olmayan bir vāra verdim ***hep*** **(Gazel 9/2)**

1.14. hep:
Alıp vermek yapıp çatmak ona mahsūstur ancak
Vücūd iklīmini īcād eden miʿmāra verdim ***hep*** **(Gazel 9/3)**

1.15. hep:
Edersem çok değil bir büsbütün ekvāna istiğnā
Hevā-yı māl ü cāh u serveti ağyāra verdim ***hep*** **(Gazel 9/4)**

1.16. hep:
Kelām-ı bī-hurūf u savta hayrān kaldım encāmı
Gözümde her ne varsa şīve-i güftāra verdim ***hep*** **(Gazel 9/5)**

1.17. hep:
Sözümden Fennīyā ashāb-ı gaflet mustefīd olmaz
Gören görsün bu sırr-ı aʿzamı mizmāra verdim ***hep*** **(Gazel 9/6)**

1.18. hep:
Bilen kim bildiren kim söyleyen kim söyleten kimdir
Bütün idrākimi vazʿiyyet-i āsāra verdim ***hep*** **(Gazel 9/7)**

1.19. hep:
Şimdi ***hep*** *ʿaksinedir kār-ı cihān ez-cümle*
Bir peder iş yapamaz emr-i püserden hāric **(Gazel 18/3)**

1.20. hep:
Tīr-i müjgān ile çok sukbeler açtın ciğere
İşleten bunları ***hep*** *dīde-i sehhārındır* **(Gazel 30/3)**

1.21. hep:
Sen ey şīrīn-zebānım nāz ile güftāre geldikçe
ʿIzāmım birbirinden ayrılır ***hep*** *üstühān titrer* **(Gazel 40/5)**

1.22. hep:
Fennīyā aldanma şevk u zevkine bu ʿālemin
Hep *sürūrunda sitem sūrunda mātem gizlidir* **(Gazel 41/5)**

1.23. hep:
Menşe-i mekr ü fiten turra-i miskīnindir
Her ne sevdā ki gelir başıma ***hep*** *bū getirir* **(Gazel 43/5)**

1.24. hep:
Dikkat etsen ferve-i semmūredir ***hep*** *ihtirām*
Ādemi hoş gösteren ağyār u yāre pāradır **(Gazel 56/3)**

1.25. hep:
Çekilmiş ehl-i dilber ***hep*** *tehī kāşāneler kalmış*
Hezārānı uçup bu gülsitānın lāneler kalmış **(Gazel 94/1)**

1.26. hep:
Āh ü giryem sana ***hep*** *ʿaksine etti teʾsīr*
ʿArz-ı hāle beni bin kerre peşīmān ettin **(Gazel 121/4)**

1.27. hep:
Mahāret kesb eder ***hep*** *öğrenirsin var ise sabrın*
Fünūn-ı aşkta üstād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/2)**

1.28. hep:
Eşk-i hūnīnimizi ʿarz edelim Hazretine
İşte ***hep*** *böyle geçer şām-ı garībān diyelim* **(Gazel 148/7)**

1.29. hep:
Vākıʿā çoktandır ammā ***hep*** *muvāfık vākıʿa*
Eski demler yāre yanlışlıkla rüʾyā gelmesin **(Gazel 167/4)**

1.30. hep:
Hep *nāfiledir saʿy ü himem her ne yapılsa*
Tevfīk u Hudā olmaz ise Hak tarafından **(Gazel 173/5)**

1.31. hep:
Benim ol sünbül-ü sahrā-yı iklīm-i muhabbet kim
Alır bū-yı muhabbet ***hep*** *geçenler pīş-gāhından* **(Gazel 245/5)**

1.32. hep:
Hayl-i melek şermendesi hūr u cinān efkendesi
Hep *bendesinin bendesi Keyhüsrev ü Efrāsiyāb* **(Kaside 20/9)**

1.33. hep:
Feyz-i inşāyı bu vaziyetle etti iğtinām
Oldu ***hep*** *bu sāyede mergūb u şīr-ten ter kalem* **(Kaside 24/4)**

1.34. hep:
Zātını nādān-ı bī-idrāke nā-mahrem tutar
Karşısında çehre-i maʿnāyı ***hep*** *örter kalem* **(Kaside 24/14)**

1.35. hep:
Sāde Yūsuf mu ***hep*** *ebnā-yı beşer sīne döğer*
Kendi rahm etmiş olaʿāşık-ı nā-kāma meğer **(Kaside 34/8)**

1.36. hep:
Eyledin halkı zülāl-i kereminden irvā
Ne kadar var ise ***hep*** *kandılar ʿatşān-ı kerem* **(Kaside 41/30)**

1.37. hep:
Ki benim vākıf-ı maʿnā-yı ināyet şimdi
Dersi ***hep*** *benden alır nükte-şināsān-ı kerem* **(Kaside 41/40)**

1.38. hep:
Böyle tasdīʿe sebep gayret-i akrāndır ***hep***
Deme lutfeyle efendim bu ne arsız cerrār **(Kaside 43/24)**

1.39. hep:
Hep *duʿā-hān oluyor ʿālem-i ʿulvīde sana*
Eb ü ecdādımın ervāhını şādān ettin **(Kaside 44/9)**

1.40. hep:
Hep *senin merhametindir düşüren ümīde*
Āsafā gerçi değilsem de sezā-yı tesvīr **(Kaside 47/27)**

1.41. hep:
Münʿimā sen gideli hasta-dil olmuştuk ***hep***
Hamdülillāh yine āsār-ı ifākat geliyor **(Kaside 48/17)**

1.42. hep:
Meğerse zevk-i vaslın var iş zımnında bu sırrın
Umūr-ı kāʾinātı böyle ***hep*** *tahte'l-hüküm buldum* **(Kaside 49/7)**

1.43. hep:
Nikāb-ı veche-i ikbāli gerdūn tāzeler her şeb
Ki idbār u mezāhim muktezā-yı tāliʿimdir ***hep*** **(Muhammes 1/11)**

1.44. hep:
Doldurup camları dīde-i giryānım ile
Hep *süpürdüm suladım yolları müjgānım ile* **(Müsebba 2/16)**

1.45. hep:
Nağme-i nāy-ı enīnimden usandı herkes
Acıyor hāl-i diger-gūnuma ***hep*** *mūr u mekes* **(Müsebba 2/57)**

1.46. hep:
Huzūzāta kapıldım nakd ü vakti ***hep*** *hebā ettim*
Hayāle aldanıp ʿahd-i şebābı ber-havā ettim **(Müseddes 2/10)**

1.47. hep:
Hālis iken oldum nazar-ı yārda mağşuş
Akrān ü emāsīl beni ***hep*** *etti ferāmūş* **(Müseddes 3/8)**

1.48. hep:
Hep *oldu bana bāʿis-i endūh u teʾessür*
Encāmı zebūn etti beni yeʾs ü tahayyür **(Müseddes 3/17)**

1.49. hep:
Daldımsa da āsāma hevā dilde eserken
Hep *oldu bana havf-ı sevābık elem-efken* **(Müseddes 3/40)**

1.50. hep:
Her nerede tek ü tenhā kalırım
Anar tatlı dilin ***hep*** *şen eylerim* **(Şarkı 1/4)**

1.51. hep:
Bizde ʿādet değil tefrīk-i mezheb
Rahm ederiz şāyān olanlara ***hep*** **(Şarkı 3/5)**

1.52. hep:
Kimselerden değil ***hep*** *bu felāket*
Kendi günāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/6)**

1.53. hep:
Sağlık olsun bakalım sultānım
Ettiğin nāzı sana ***hep*** *satarım* **(Şarkı 9/6)**

1.54. hep:
Rūhdur insānı isʿād eyleyen kudsiyyete
Rūhdan ilhām ʿāʾiddir ***hep*** *insāniyyete* **(Tahmis 4/7)**

1.55. hep:
Eylerim ʿaşkınla billāh ***hep*** *fedā cān ü teni*
Yā İlāhī Kaʿbe-i maksūda īsāl et beni **(Tahmis 8/7)**

1.56. hep:
Hikmet-āmizdir akvāli de efʿāli de ***hep***
Anlaşılmaz o Felātūn-misālin sırrı **(Tarih 8/14)**

<u>hepsi:</u>

1.) Tümü, tamamı, bütünü, cümlesi.

1.1. hepsi:
Bilir mi sanırsın ***hepsi*** *de kadr-i Āsafı*
Dünyāya gerçi pek çok Süleymān gelir gider **(Gazel 46/9)**

<u>her:</u>

1.) "Bütün, her bir" anlamlarında belgesiz sıfat.

1.1. her:
Beni teşhīr etti sevdā
***Her** hālim oldu hüveydā* **(Diğer 3/5)**

1.2. her:
Dāğ-ı süveydādır sevdā-yı hāli
*Hūra müşābihtir bence **her** hāli* **(Diğer 4/3)**

1.3. her:
***Her** arzūdan çektim el*
Birdir bana yeʾs ü emel **(Diğer 5/3)**

1.4. her:
***Her** rūzum olsa yevm-i ʿīd*
ʿİdimden olsam müstefīd **(Diğer 5/5)**

1.5. her:
Sen bu istiğnāyı hep benden taʿallüm eyledin
***Her** kabāhat bende tahmīl-i vebāl etmem sana* **(Gazel 3/2)**

1.6. her:
*Anladım vābeste-i hüküm kadardır **her** umūr*
Baʿd-ez-īn ey çarh-ı mümsik ʿarz-ı hāl etmem sana **(Gazel 3/4)**

1.7. her:
Vefāsız vefāsız bārī bir göz ucuyla bak
*Demezsen de **her** mecliste ger merhabā bana* **(Gazel 4/4)**

1.8. her:
*Siyyemā **her** söz eden olsun karīn ü iʿtimād*
Hükm-i katʿī vermeğe şerʿ-i münīr ister sikāt **(Gazel 10/3)**

1.9. her:
***Her** gönül maʿşūkunun zikrinden istişvāk eder*
Kays-ı ʿasra etmeli Leylī-i devrāndan bahis **(Gazel 14/5)**

1.10. her:
*Fennīyā **her** fikrası sīm ü zere müncer olur*
Kimyādan bahse benzer vasl-ı cānāndan bahis **(Gazel 14/7)**

1.11. her:
***Her** kārda ettim yed-i takdīre teşebbüs*
Min-baʿd edemem dāmen-i tedbīre teşebbüs **(Gazel 16/1)**

1.12. her:
***Her** merd olamaz çile-keşi zülf-i nigārın*
Her ferd edemez silsile-i şīre teşebbüs **(Gazel 16/4)**

1.13. her:
Her merd olamaz çile-keşi zülf-i nigārın
***Her** ferd edemez silsile-i şīre teşebbüs* **(Gazel 16/4)**

1.14. her:
*Değilken muktedir **her** zī-fazīlet mahv u isbāta*
Sütūr-ı münşeʾātı şimdi bir sersem eder tashīh **(Gazel 19/3)**

1.15. her:
Fennīyā ʿāşıkının ʿāşıkıdır maʿşūkum
*Bana **her** sırrını vaktiyle ʿayān etti o şūh* **(Gazel 20/5)**

1.16. her:
***Her** lezāʾizden elezdir çāşnī-i vasl-ı yār*
Çāşnī-i vasl-ı dilberden nedir āyā lezīz **(Gazel 23/2)**

1.17. her:
*Fennīyā **her** cins hem-cinsinden istilzāz eder*
Tabʿ-ı dānāya gelir ünsiyyet-i dānā lezīz **(Gazel 23/6)**

1.18. her:
Nakş yapmaktan gubār-ı reh-güzārımdan bilir
*İsterim **her** şeb tavāf-ı kūyunu ammā rakīb* **(Gazel 28/5)**

1.19. her:
***Her** şebin bir gündüzü her zor için bir şām olur*
Gussanın şādı sürürün peyrevi ālām olur **(Gazel 33/1)**

1.20. her:
Ayrılık zahmın çekip vasla eren bir ʿāşıkın
***Her** şebi Kadre bedel her rūzü bir bayram olur* **(Gazel 33/5)**

1.21. her:
Ayrılık zahmın çekip vasla eren bir ʿāşıkın
***Her** şebi Kadre bedel her rūzü bir bayram olur* **(Gazel 33/5)**

1.22. her:
Maʿrifet bī-ʿaşk olan dilde tecellī eylemez
*Şemse maʿrūz olmayan **her** meyve mutlak hām olur* **(Gazel 33/7)**

1.23. her:
Kim ki yoktur sīnesinde ʿaşk u sevdādan eser
***Her** iki gūşı bir arşındır o hayvān-zādedir* **(Gazel 38/2)**

1.24. her:
*Belā-yı firkatin bālā-terīndir **her** belāyādan*
Belā-yı iftirākından belā-yı āsumān titrer **(Gazel 40/3)**

1.25. her:
*Sen şikāyet eyleme **her** hāle Fennī şākir ol*
Gerçi tāliʿden felekten bess-i şekvā eskidir **(Gazel 42/5)**

1.26. her:
Bu emel-hānede nādir yetişir ehl-i kemāl
*Sanma **her** Meryemi bir tıfl-ı sühān-gū getirir* **(Gazel 43/2)**

1.27. her:
*Ki kıble-nümā **her** lāhza lerzān gelir gider*
Dil-i ʿārif ihtizāz eder havf-ı Hakla **(Gazel 46/2)**

1.28. her:
İltifātınla gönül yap yıkma fırsat var iken
*Bu güzellik sanma ey meh-rū sana **her** ān kalır* **(Gazel 48/3)**

1.29. her:
Dūr-bīn ʿakılla Fennī ülüʾl-elbāb olan
***Her** umūrun bed eden evvel nihāyātın görür* **(Gazel 55/5)**

1.30. her:
***Her** cevri o dildārın bir müjde-i vuslattır*
Hoş gör anı ey cānım sonunda saʿādet var **(Gazel 58/5)**

1.31. her:
*Harīm-i ʿafvine ettim dehālet **her** kusūrumla*
Kusūrumdan güzer kıl serde sultānım gedālık var **(Gazel 60/2)**

1.32. her:
*Ettim cihān-ı ʿaşkın **her** mevkiʿin temāşā*
Bir mevkiʿ bulamadım bezm-i visāle benzer **(Gazel 63/3)**

1.33. her:
Beşerde kābil-i esrār-ı hikmet binde bir çıkmaz
*Bahār emtārının **her** katrası dürr-i yetīm olmaz* **(Gazel 68/2)**

1.34. her:
Devā zannettiğin her şey şifā-bahş-ı ʿalīl olmaz
***Her** insān sūretinde gördüğün merd-i asīl olmaz* **(Gazel 76/1)**

1.35. her:
*Doğrudur **her** vechile reftārımız güftārımız*
İstikāmetle ʿulüvv-i şān kazanmışlardanız **(Gazel 77/3)**

1.36. her:

Bize sākī-i devrān mey değil bir kāse hal vermez
Bes yeʾsin keyfini ammā ki ***her*** *cām-ı emel vermez* **(Gazel 79/1)**

1.37. her:
Cihānın ***her*** *huzūzātında bir gam-ı müstetir yoksa*
Dehān-ı tıfla hıttān-ı felek her dem ʿasel vermez **(Gazel 79/2)**

1.38. her:
Cihānın her huzūzātında bir gam-ı müstetir yoksa
Dehān-ı tıfla hıttān-ı felek ***her*** *dem ʿasel vermez* **(Gazel 79/2)**

1.39. her:
Ne zamān olsa müyesser açılır ***her*** *müşkil*
Būs-ı dāmānını yārin müteyemmen biliriz **(Gazel 82/5)**

1.40. her:
Kabūl-ı terbiyet merhūn-ı istiʿdād-ı zatīdir
Ki ***her*** *taş ʿaynı pırlanta gibi resm ü cilā tutmaz* **(Gazel 89/4)**

1.41. her:
Al koynuna havf etme ne işler sana Fennī
Bu matlabı ***her*** *saat o bīçāre kurarmış* **(Gazel 92/9)**

1.42. her:
İstirāhatle yaşar gussadan āzāde kalır
Eyleyen ***her*** *işini Hazret-i Hakka tefvīz* **(Gazel 97/4)**

1.43. her:
Ādemin ʿömr-i ʿazīzin tāzeler ***her*** *kıblesi*
Gālibā laʿlinle etmiş āb-ı hayvān ihtilāt **(Gazel 98/2)**

1.44. her:
Kulak tut ***her*** *kelāma var ise gūşunda istiʿdād*
Rümūz-ı sırr-ı hikmetten tehī güftār yoktur yok **(Gazel 105/3)**

1.45. her:
Hünerdir tevsen-i kilk-i siyāhı cilve-sāz etmek
Hemān kātib molur ***her*** *zeyy-i kitāba giren zirzop* **(Gazel 112/4)**

1.46. her:
Binde bir çıkmaz umūmun nefʿine hizmet eden
Her *dimāğa böyle ulvī arzū vermez felek* **(Gazel 113/3)**

1.47. her:
Tūl-ı āmāle mecāl cüst ü cū vermez felek
Bād-ı hayā sokma ***her*** *kāmı süveydā-yı dile* **(Gazel 113/4)**

1.48. her:
Gerçi şāʿir çoksa da nādirdir erbāb-ı sühan
Çünkü ***her*** *murga dehān-ı nağme-gū vermez felek* **(Gazel 113/6)**

1.49. her:
Bulursun bendeni ***her*** *ʿahd ü peymānında rāsih-dem*
Eğer sen kendini bed-māye kāne nisbet etmezsen **(Gazel 124/4)**

1.50. her:
Az çok bulunur yara ***her*** *efrād-ı beşerde*
Bu deyrde ʿārızasız ten bulamazsın **(Gazel 128/5)**

1.51. her:
Gel yānıma fırsat var iken eyleme iʿrāz
Her *istediğin yerde beni sen bulamazsın* **(Gazel 128/9)**

1.52. her:
Kāʾinātın ***her*** *işi bir hikmete vābestedir*
Süt vermezsen ne gūnā sarf-ı tedbīr eylesen **(Gazel 130/3)**

1.53. her:
Lezzetli sühan ʿārife ehl-i dile mahsūs
Her *lehçede her lebde ʿuzūbet bulamazsın* **(Gazel 132/2)**

1.54. her:
Lezzetli sühan ʿārife ehl-i dile mahsūs
Her lehçede ***her*** *lebde ʿuzūbet bulamazsın* **(Gazel 132/2)**

1.55. her:
Her *pīşeyi arslan yatağı zannediverme*
Her beldede eshāb-ı fazīlet bulamazsın **(Gazel 132/7)**

1.56. her:
Her pīşeyi arslan yatağı zannediverme
Her *beldede eshāb-ı fazīlet bulamazsın* **(Gazel 132/7)**

1.57. her:
Fennī sen o vasfeylediğim yāri seversin
Her *müşkil işin fetholunur müjdeler olsun* **(Gazel 134/5)**

1.58. her:
Her *güzelde şīve her helvada lezzet bir değil*
Sevmesin mi gördüğü her şūhu erbāb-ı mezāk **(Gazel 139/3)**

1.59. her:
Her güzelde şīve ***her*** *helvada lezzet bir değil*
Sevmesin mi gördüğü her şūhu erbāb-ı mezāk **(Gazel 139/3)**

1.60. her:
Her güzelde şīve her helvada lezzet bir değil
Sevmesin mi gördüğü ***her*** *şūhu erbāb-ı mezāk* **(Gazel 139/3)**

1.61. her:
İstimālet etmeden harf atma her meh-pāreye
Her *yürekte ʿātıfet her yerde ʿādet bir değil* **(Gazel 139/5)**

1.62. her:
İstimālet etmeden harf atma her meh-pāreye
Her yürekte ʿātıfet ***her*** *yerde ʿādet bir değil* **(Gazel 139/5)**

1.63. her:
İstimālet etmeden harf atma ***her*** *meh-pāreye*
Her yürekte ʿātıfet her yerde ʿādet bir değil **(Gazel 139/5)**

1.64. her:
Her *seher zülf-i dil-āvīzi meşām-ı cāna*
Būy-ı nisbet getirir ʿanber-i sārāya bedel **(Gazel 141/6)**

1.65. her:
Kıl nāsiye-i hālimi rikkatle temāşā
Her *vechile şāyeste-i ihsānım efendim* **(Gazel 144/2)**

1.66. her:
Uğraşır ***her*** *dem belā-yı hicr ile bī-çāre dil*
Sevdiğim günden beri bir rāhat-ı cān görmedim **(Gazel 156/6)**

1.67. her:
O gül goncayı gördükçe ***her*** *dem küşāde-rū*
İʿāde-i ʿahd-i ʿunfüvān etmek isterim **(Gazel 157/4)**

1.68. her:
Elinden çektiğim cevr ü gamı varsın cihān görsün
Yazılsın mācerāmız ***her*** *lisān üzre kitāb olsun* **(Gazel 159/5)**

1.69. her:
Murg-ı tāvūs ile hem-şīve-i reftār olsun
Her *gören kaddini cennetten atılmış sansın* **(Gazel 162/2)**

1.70. her:
Her *nigāhı dile bir ok gibi teʾsir etsin*
Hasta gönlü gibi nergisleri bīmār olsun **(Gazel 162/4)**

1.71. her:
Gönül yüz sürer ***her*** *hatvede hāk-i pāyine*
Ne şey var ki hükm-i tīneti fāʿil olmasın **(Gazel 164/4)**

1.72. her:
Gūyā ki ***her*** *nefesinde bir nezʿ-i rūh eder*
Vefāsız dilbere merd olan māʾil olmasın **(Gazel 164/6)**

1.73. her:
Gevher-i pākīzedir yāra meziyyet-bahş olan
Her *olur olmaz denī dilber dilārālanmasın* **(Gazel 171/6)**

1.74. her:
An odur kim bir görüşte ʿāşıkı Mecnūn eder
Öyle ***her*** *zülf-i siyeh zuʿmunca Leylālanmasın* **(Gazel 171/7)**

1.75. her:
Kalmazdı mezālimden eser nevʿ-i beşerde
İbret alabilseydi ***her*** *ādem selefinden* **(Gazel 173/3)**

1.76. her:
Eder tahrīk-i sevdā ***her*** *bakışta ol siyah gözler*
Ki celb-i hātıra bin dürlü efsūn eyler īcād o **(Gazel 177/2)**

1.77. her:
Dedi koklar isen hāzır seninçün işte ***her*** *şebbū*
Dedim teşmīm-i zülfün hangi yüzden hangi gün cāʾiz **(Gazel 177/4)**

1.78. her:
Dil-i sengīn-i yāre Fennīyā teʾsīr eder āhır
Hakīkatle dayanmaz āh-ı āteş-bāre ***her*** *bārū* **(Gazel 177/5)**

1.79. her:
Sūfī-i merkeb-süvārı ***her*** *gören güldü dedi*
Sıçramış binmiş bakın hayvān hayvān üstüne **(Gazel 181/6)**

1.80. her:
Parlatırdım o mehi ***her*** *gece āgūşumda*
Çarh eder mihver-i matlūbda devvār olsa **(Gazel 184/5)**

1.81. her:
Alıp eşyāyı çeşm-i ibrete tahsīl-i ʿirfan et
Her *ādem lāyık-ı bezm-i ulü'l-ebsār olur sanma* **(Gazel 194/6)**

1.82. her:
Koşarız ***her*** *nerede luʾb-ı nevʿ īcād olsa*
Tekkeye mescide girsek sıkılır cānlarımız **(Gazel 196/5)**

1.83. her:
Tekemmül etmemiş mi ***her*** *usūlü bizde eşʿārın*
Bilirsin ey Saʿīd ey mefhar-i ecdād sen söyle **(Gazel 197/6)**

1.84. her:
Her *hāra bedel gül yetişir güller olur cān*
Feyz-i nazarın arz-ı gülistāna düşerse **(Gazel 202/3)**

1.85. her:
Her *dīdede bir sīm-peri cilveye başlar*
ʿAks-i ruhun āyīne-i çeşmāne düşerse **(Gazel 202/6)**

1.86. her:
Beni taltīf ile ***her*** *emre münkād etsen olmaz mı*
Tahammül eylemez tabʿ-ı selīmim kahr u āzāra **(Gazel 207/4)**

1.87. her:
Söyleme kendin gibi ashāb-ı ʿacze hālini
Kul mudur ***her*** *derbeder ihsān eden āmālini* **(Gazel 208/1)**

1.88. her:
Hayr u dayrın fark u temyīzinde göster ihtimām
Mā bihī yüfta ya tevfīk eyle ***her*** *efʿālini* **(Gazel 208/6)**

1.89. her:
Mehbıt-ı feyz-i İlāhīdir bunun ***her*** *köşesi*
Çok münāsibdir ger ıtlāk eylesem ʿirfān evi **(Gazel 209/2)**

1.90. her:
Var mı iklīm-i ʿacemde böyle bir ʿālī-makām
Cā-be-cā ***her*** *rüknüne olsun fedā bir Han evi* **(Gazel 209/3)**

1.91. her:
Şimdi bīgāne midir gözde dil-i bī-çārem
Hani ***her*** *hāline her rāzına ol mahrem idi* **(Gazel 210/5)**

1.92. her:
Şimdi bīgāne midir gözde dil-i bī-çārem
Hani her hāline ***her*** *rāzına ol mahrem idi* **(Gazel 210/5)**

1.93. her:
Dilde kalaydı bākī tek neşʾe-i mülākāt
İsterse bāde içmek ***her*** *dem yasağ olaydı* **(Gazel 211/3)**

1.94. her:
Tevālī eyledi safʿ saf gelip ***her*** *şeş cihātımdan*
Beni öldürdü ceyş-i gam amān cān kurtaran yok mu **(Gazel 216/2)**

1.95. her:
Nahl-ı nāzım sütle-perver olma ʿālī-meşreb ol
Ol ki el uzatmasın esmār-ı vasla ***her*** *denī* **(Gazel 218/4)**

1.96. her:
Hayālim bir zamān hālī değil fikr-i visālinden
Visālindir benim ***her*** *lahzā gönlümden geçen şimdi* **(Gazel 220/2)**

1.97. her:
Her *mesāʾibden bu aʿzamdır Hudā göstermesin*
Görmesin ağyār ile çeşm-i dem-efşānım seni **(Gazel 224/7)**

1.98. her:
Merd-i ciddī bilme ***her*** *yaldızlı söz ashābını*
Aldanıp sünʿī cilāya sanma gevher her taşı **(Gazel 225/2)**

1.99. her:
Merd-i ciddī bilme ***her*** *yaldızlı söz ashābını*
Aldanıp sünʿī cilāya sanma gevher her taşı **(Gazel 225/2)**

1.100. her:
Eder az bir şey ile sofra-i ünsü pür-şūr
Gözlemez ***her*** *gözü aç ger sele nān ü nemeği* **(Gazel 229/6)**

1.101. her:
Hulūs-ı bālimi ***her*** *hālimi Allah bilmez mi*
Müdāhinler beni tağyīre hāhişgerse etsinler **(Gazel 234/3)**

1.102. her:
Yüz sürüp ***her*** *lāhza lāhūtīlerin akdāmına*
Hāk-i dehlīz-i ulü'l-ʿİrfān olaydım kāşki **(Gazel 235/2)**

1.103. her:
Duyduğun mesʾeleyi kalbine yaz hāme gibi
Keşf-i rāz eyleme ***her*** *gördüğüne nāme gibi* **(Gazel 237/1)**

1.104. her:
Hayr ise bir sözü sarf eyle yeri düştükçe
Ağzına alma hemān ***her*** *sühānı hāme gibi* **(Gazel 237/2)**

1.105. her:
İʿvicāc etme şerīʿat yolunu taʿkīb et
Müstakīm ol ***her*** *umūrunda amān hāme gibi* **(Gazel 237/10)**

1.106. her:
Gülzār-ı cemāle seni mihmān edeyim de
Her *behcetini eyle temāşā demedin mi* **(Gazel 239/3)**

1.107. her:
Gāv-ı merdüm-peykerin sulbünden ādem mi gelir
Merd-i ciddī çıkmaz insānın bile ***her*** *yavrusu* **(Gazel 241/3)**

1.108. her:
Gelenler devre bir dāğ-ı dile mutlak müsādiftir
Değil ***her*** *dāʾire bir nokta-i pür-kārdan hālī* **(Gazel 242/4)**

1.109. her:
Meyhāne-i emelde sermest-i gaflet olma
Zīrā ki vardır āhir ***her*** *neşʾenin humārı* **(Gazel 244/5)**

1.110. her:
Rızāsıyla gönül meclūbudur bir şāh-ı hūbānın
Ki dil vermem desen ***her*** *dilbere pīş-i nigāhımdan* **(Gazel 245/2)**

1.111. her:
Gönül bir āfete düş cihānda şöhret istersen
Tutulma ***her*** *mihr-i devr-i kamerde rāhat istersen* **(Gazel 246/1)**

1.112. her:
Gözün aç āsitān-ı yāre yüz sür ***her*** *seher ey dil*
Felekte pāye-i hurşīd-veş ʿulviyyet istersen **(Gazel 246/3)**

1.113. her:
Ol mehe şevk-i mülākāt öyle müzdād olduğum
Kubbe-i gerdūnu ***her*** *şeb tāb-nāk etsem gerek* **(Gazel 248/2)**

1.114. her:
Derd ile kan ağlayan ***her*** *derd-mendān ʿaşkına*
Fahr-ı kevneyn ʿaşkına Şāh-ı şehīdān ʿaşkına **(Kaside 7/4)**

1.115. her:
Liyākat yoksa kudret yoksa kudret ver liyākat ver
Kulun Fennīyi ***her*** *lutfa sezā-vār eyle yā Rabbī* **(Kaside 9/6)**

1.116. her:
Yazar gökte ʿUtarid muttasıl medh-i Hümāyūnun
Okur vasf-ı cemīlin Sidrede Rūhu'l-emīn ***her*** *gāh* **(Kaside 14/3)**

1.117. her:
Kapında feyz alır bil-cümle tālib yā Resūlallah
Olur sāyende hāsıl ***her*** *metālib yā Resūlallah* **(Kaside 16/1)**

1.118. her:
Her *türlü tahiyyāt u teʿālī sana mahsūs*
Her medh ü sitāyiş sana lāyıktır efendim **(Kaside 18/2)**

1.119. her:
Her *nātıka evsāfını nātıktır efendim*
Her zerre senin yād-ı cemīlin ile gūyā **(Kaside 18/4)**

1.120. her:
Her nātıka evsāfını nātıktır efendim
Her *zerre senin yād-ı cemīlin ile gūyā* **(Kaside 18/4)**

1.121. her:
ʿĀlem-i ervāhda ey Şāh sevdim ben seni
Hasretinle inlerim ***her*** *gāh sevdim ben seni* **(Kaside 19/1)**

1.122. her:
Ey Seyyid-i ʿālī-yi makām ey dāver-i ʿarş-ihtişām
Olsun sana ***her*** *subh u şām Hakktan selām-ı bī-hesāb* **(Kaside 20/17)**

1.123. her:
Mihr ü meh ü pervīn ü tīr senden olurlar müstenīr
El-kıssa ***her*** *cism-i münīr vechinden eyler ahz-i bāb* **(Kaside 20/20)**

1.124. her:
Gelmemiş bu āna dek gelmez nazīri ʿāleme
Her *senā vü medhe elyaktır Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 21/2)**

1.125. her:
Her *ne dem açılsa ağzı Hakka hamd eyler kalem*
Mazhar-ı rağbettir ānınçün cihānda her kalem **(Kaside 24/1)**

1.126. her:
Her ne dem açılsa ağzı Hakka hamd eyler kalem
Mazhar-ı rağbettir ānınçün cihānda ***her*** *kalem* **(Kaside 24/1)**

1.127. her:
Hüsn-i istiʿmāline ***her*** *elde istiʿdād yok*
Yoksa tasvīr-i merāma müstaʿiddir her kalem **(Kaside 24/8)**

1.128. her:
Hüsn-i istiʿmāline her elde istiʿdād yok
Yoksa tasvīr-i merāma müstaʿiddir ***her*** *kalem* **(Kaside 24/8)**

1.129. her:
Hikmet ü ʿirfāna dāʾir ***her*** *şikārı kayd edip*
Zaptedip ağyāra kaptırmaz gazanfer fer kalem **(Kaside 24/17)**

1.130. her:
Batmasaydı dīde-i hussāda hār u tīr-veş
Kullanırdım ***her*** *zaman altun mürekkep zer kalem* **(Kaside 24/30)**

1.131. her:
Her *dü-gītī kabza-i hükmündedir ol serverin*
Zātına meddāh olur her tāliʿ-i yāver kalem **(Kaside 24/45)**

1.132. her:
Her *dü-gītī kabza-i hükmündedir ol serverin*
Zātına meddāh olur her tāliʿ-i yāver kalem **(Kaside 24/45)**

1.133. her:
Ol Şehin sığmaz kitāb-ı kāʿinata midhati
Cümle insān kātib olsa tutsa ***her*** *eller kalem* **(Kaside 24/47)**

1.134. her:
Her *kusūrile sitāyişte yine eyler devām*
Çünkü dilde iştiyāk u ārzū besler kalem **(Kaside 24/51)**

1.135. her:
Zeyl-i ihsānını tut sıdk ile istirhām et
Yetişir ***her*** *bunalan bī-kese imdād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/5)**

1.136. her:
İstimāʿ ettikçe takdīs et o Pīr-i efhamı
Nāmını ***her*** *bār taʿzīm ü edeble eyle yād* **(Kaside 27/9)**

1.137. her:
Bize ***her*** *dü cihānda dest-gīr ol*
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/2)**

1.138. her:
Olur ***her*** *müşkilāt ʿindinde münhal*
Hüve'l-kutbu hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel **(Kaside 31/2)**

1.139. her:
Bulur ***her*** *iki ʿālemde saʿādet*
Hüve'l-kutbu hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel **(Kaside 31/6)**

1.140. her:
Her *gönül kaldıramaz nāz ü zülāl-i yāri*
Her bakan göz göremez yoksa cemāl-i yāri **(Kaside 34/5)**

1.141. her:
Her gönül kaldıramaz nāz ü zülāl-i yāri
Her *bakan göz göremez yoksa cemāl-i yāri* **(Kaside 34/5)**

1.142. her:
Sohbetimden zevk alır herkes benim Bayrāmīyim
***Her** dil-i gam-perverin şādī-i feyz-efzāsıyım* **(Kaside 35/14)**

1.143. her:
***Her** ʿasīri reʾy-i sāʾible kılıp emr-i yesīr*
Cehd ile her şeyde isbāt etti faʿāliyeti **(Kaside 37/14)**

1.144. her:
*Oldu **her** cānib tarāvet-bāb-ı ʿadl ü ʿātıfet*
Hamdü-lilllāh andırır her bukʿa bāğ-ı Cenneti **(Kaside 37/34)**

1.145. her:
Oldu her cānib tarāvet-bāb-ı ʿadl ü ʿātıfet
*Hamdü-lilllāh andırır **her** bukʿa bāğ-ı Cenneti* **(Kaside 37/34)**

1.146. her:
Şīşe olsa sīne-i ebnā-yı ādem kāşkī
*Bī-tereddüt keşf olunsa **her** kulūbun niyeti* **(Kaside 37/55)**

1.147. her:
Hurdebīn-āsā bir ālet olsa daʿayne'l-yakīn
***Her** süveydā-yı dilin kābil bulunsa rüʾyeti* **(Kaside 37/56)**

1.148. her:
Lutfu da ihyā ederʿuşşākını āzārı da
*Cān-fezādır can-fezā her tavrı **her** vaziyeti* **(Kaside 37/105)**

1.149. her:
Lutfu da ihyā ederʿuşşākını āzārı da
*Cān-fezādır can-fezā her tavrı **her** vaziyeti* **(Kaside 37/105)**

1.150. her:
*Ümīd-i nısfetin misbāhıdır **her** kalb-i mehmūmun*
Tecellī-yi hayāl-i Hazretin şevk-āver-i dildir **(Kaside 38/23)**

1.151. her:
*Pāyına **her** lāhza yüz sürmekle eyler iftihār*
Öyle Şāhen-şāh-ı hikmet-āşinā kim her hakīm **(Kaside 39/3)**

1.152. her:
*Pāyına **her** lāhza yüz sürmekle eyler iftihār*
Öyle Şāhen-şāh-ı hikmet-āşinā kim her hakīm **(Kaside 39/3)**

1.153. her:
*Aklının meftūnudur **her** bār-ı reʾy ü üstüvār*
Kābil olsa ger tecessüm etse rahm ü reʾfeti **(Kaside 39/9)**

1.154. her:
*Sāyesinde kāle-i fazl ile doldu **her** diyār*
Dest-i fazliyle açıldı tılsım-i genc-i hüner **(Kaside 39/12)**

1.155. her:
Bin sevāb ihsān buyursun ol Şehin bir hayrına
*Saʿyini **her** veçhile meşkūr kılsın Girdigār* **(Kaside 39/19)**

1.156. her:
Ey cefā-cū felek ey pīr-zen-i turfa hisāl
*Gösterirsin bana **her** kār ü emelde eşkāl* **(Kaside 40/1)**

1.157. her:
Emr ü fermānı değil bendelere taşa geçer
*ʿArz-ı imkān eder ārāsına **her** emri muhāl* **(Kaside 40/19)**

1.158. her:
Birisi neyyir-i envār öbürü māh-ı münīr
*Pertev-efşān olalar ʿāleme **her** rūz u leyāl* **(Kaside 40/74)**

1.159. her:
***Her** mecāliste belī sadra geçer merd-i kerīm*
Gösterir kendini ʿulviyyet-i ʿünvān-ı kerem **(Kaside 41/7)**

1.160. her:
Fuzelā-yı kalemin çünkü bilindi kadri
*Başladı lāyıkını bulmağa **her** merd-i güzīn* **(Kaside 42/5)**

1.161. her:
*Hazret-i Seyyidi **her** bahiste elzem eyler*
Daʿvā-yı fazlda mahkūmu kalır Saʿeddīn **(Kaside 42/11)**

1.162. her:
***Her** umūrunda ana hüsn-i zafer versin Hakk*
Eylesin zātını bi'l-cümleʿavārızdan emīn **(Kaside 42/37)**

1.163. her:
Öyle bir Āsaf-ı aʿkal ki o yoktur şüphe
*Sehl olur dergehineʿarzolunan **her** düşvār* **(Kaside 43/9)**

1.164. her:
Mālik-i genc-i maʿārikdir ana lāyıkdır
*Etse **her** uğradığı bukʿayı reşk-i gülzār* **(Kaside 43/13)**

1.165. her:
*Olasın hayr ile **her** emre muvaffak olasın*
Mazhar-ı hüsn-i nigāh şeh-i ʿulvī-āsār **(Kaside 43/19)**

1.166. her:
***Her** vücūda gelir endāze-i dībā-yı ümīd*
Her siyāba yakışır kāmet-i bālā-yı ümīd **(Kaside 46/1)**

1.167. her:
Her vücūda gelir endāze-i dībā-yı ümīd
***Her** siyāba yakışır kāmet-i bālā-yı ümīd* **(Kaside 46/1)**

1.168. her:
***Her** gece ʿālem-i maʿnāda gelir āgūşa*
Eylemez nāz u sitem dilber-i raʿnā-yı ümīd **(Kaside 46/2)**

1.169. her:
*ʿAyn-ı insāna **her** eşyā mütebessim görünür*
İbtisām etse eğer çehre-i zībā-yı ümīd **(Kaside 46/5)**

1.170. her:
Rehber-i mekremetin etmese telkīn-i tarīk
*Varamaz menzile **her** merhale peymā-yı ümīd* **(Kaside 46/23)**

1.171. her:
Havza-i lutfuna al sen de beni lutfeyle
*Çünki **her** ehl-i emel buldu bir recā-yı ümīd* **(Kaside 46/38)**

1.172. her:
***Her** işi sāye-i şāhānede ikmāl ettik*
Vaʿd-i terfīʿimin incāzına nevbet geliyor **(Kaside 48/23)**

1.173. her:
Yine şīrāne müşīrāne o āfet geliyor
***Her** adım başına bir gūne saʿādet geliyor* **(Kaside 48/31)**

1.174. her:
Zāhid geçemez hırka-i tezvīr ü riyādan
*ʿĀrifler düşürür **her** iki dünyāyı nazardan* **(Kaside 50/3)**

1.175. her:
***Her** meʿāyıbdan berīsin hilkaten*
Halk olundun sanki dilhāhınca sen **(Kıt'a 2/2)**

1.176. her:
Enfüs u āfākda meşhūd iken ʿāyetlerin
*Künhünü bilmekten ʿācizdir yine **her** feylesof* **(Kıt'a 3/2)**

1.177. her:

Hak kādir-i mutlaktır
***Her** kārı yapan Haktır* **(Kıt'a 11/1)**

1.178. her:
***Her** iki gözden ʿalīl olsun sürünsün sū-be-sū*
Bāʿis olmak isteyen taʿtīl-i istiʿdādıma **(Kıt'a 13/2)**

1.179. her:
Yārin dehenin vasıfta çok tenk-dil oldum
*Zīra bu sühan **her** kişinin ağzına sığmaz* **(Kıt'a 20/1)**

1.180. her:
*Karada kuruda **her** hükmü revāndır su gibi*
Sāhil-i bahre varıp edemez icrā-yı merām **(Muamma 1/6)**

1.181. her:
Medenīlerle musahabede yabānīdir
*Bilemez kadr-i muvālātını **her** tīneti hām* **(Muamma 1/7)**

1.182. her:
Bir ādemin ki hem-demi şahs-ı mehīn ola
***Her** hālde o bī-çāreye Allah muʿīn ola* **(Müfret 2/1)**

1.183. her:
*Nikāb-ı veche-i ikbāli gerdūn tāzeler **her** şeb*
Ki idbār u mezāhim muktezā-yı tāliʿimdir hep **(Muhammes 1/11)**

1.184. her:
*Tulūʿ-ı neyyir-i ikbāle oldum **her** seher nigerān*
Emel sūretlerin göstermedi āyīne-i devrān **(Muhammes 1/14)**

1.185. her:
Hiç olur mu böyle bir hālin sonu emr-i hasen
*ʿAdl-i maʿkūsu temāşā eylesin **her** merd ü zen* **(Muhammes 4/14)**

1.186. her:
*Sezā ancak budur **her** sālik-i şeh-rāh-ı ʿirfāne*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/17)**

1.187. her:
*Şikāyet etme Haktan halka **her** hāle rızā göster*
Tamaʿdan kıl ferāgat ehl-i īsār ol sehā göster **(Müsebba 1/23)**

1.188. her:
Ne durursun uyan ey şemʿ-i ümīd-i dil-i zār
*Böyle fırsat mı düşer ādeme **her** leyl ü nehār* **(Müsebba 2/26)**

1.189. her:
Kıl icābetle şu zehr-āb-ı fırākı taʿdīl
*Yazılır **her** ādemin başına bin ecr-i cezīl* **(Müsebba 2/41)**

1.190. her:
Rācih idim ammā ki felek eyledi mercūh
*Eyler mi tahammül buna **her** kālıb-ı bī-rūh* **(Müseddes 3/10)**

1.191. her:
Ebvāb-ı teʾessüf dil-i nālānıma meftūh
***Her** şāhımı bir seng-i sitem eyledi mecrūh* **(Müseddes 3/11)**

1.192. her:
***Her** hangi emel sīnede etti ise tasavvur*
Hikmet ne ise etmedi fikrimce teyessür **(Müseddes 3/16)**

1.193. her:
*Zīrā der-i ihsānı **her** āyīne-penāhım*
Muhtāc-ı tabīb eylemesin yoksa İlāhım **(Müseddes 3/29)**

1.194. her:
Etmiş ihsān bize anı Cenāb-ı Bārī 1
*Hakka şükr eyle bırak baʿd-ez-īn **her** kārı* **(Müseddes 4/14)**

1.195. her:
Senin ikrāmın olur āhir ona hasm-ı garīm
*Bunu **her** ilm ü zekā sāhibi eyler teslīm* **(Müsemmen 1/19)**

1.196. her:
Siyyemā sabr ü sükūt eyler isen misl-i kitāb
*Çünkü **her** kāʾiline ricʿat eder sūʾ-i hitāb* **(Müsemmen 1/22)**

1.197. her:
Nāziksin efendim yakışır sen yine nāz et Ammā ki biraz et
*Etvārını **her** vechile dünyāya beğendir Öğren bu da fendir*
(Müstezad 3/4)

1.198. her:
*Bırakıp **her** kārı murādullaha*
Vaz gelmişiz kendi murādımızdan **(Şarkı 3/2)**

1.199. her:
***Her** şeb onunla hem-āgūş olurum*
Sağlık olsun bakalım sultānım **(Şarkı 9/10)**

1.200. her:
*Senin **her** bezm-i hās-ı ülfetinde var idim evvel*
Bırakmazdın beni reşk-āver-i ağyār idim evvel **(Tahmis 3/1)**

1.201. her:
*Ne emrin var ise emr et ki ben **her** emrine rāmım*
Nedir bāʿis ki geçmez şimdi istirhām u ibrāmım **(Tahmis 3/4)**

1.202. her:
***Her** nazarda mahv eder endūh-ı bālī gözlerin*
Neşʾe-i devrān ile gūyā ki mālī gözlerin **(Tahmis 6/1)**

1.203. her:
Gark-ı envār-ı safā eyler hayālī gözlerin
***Her** nigāhında hezārān işveler īcād edip* **(Tahmis 6/3)**

1.204. her:
*Nālişe mecbūr eder **her** ehl-i hāli gözlerin*
Tīr-i müjgānı havāle eyleyip cānā bana **(Tahmis 6/8)**

1.205. her:
*Dīde-i fettānına meftūn olup **her** şeyh ü şāb*
Āsitān-ı hüsnüne etmek dilerler intisāb **(Tahmis 6/11)**

1.206. her:
*Kubbe-i gerdūnu **her** şeb tāb-nāk etsem gerek*
Ol mehe şevk-i mülākāt ile öyle müzdād olduğum **(Tahmis 8/5)**

1.207. her:
Sīnemi sen māh-ı rahşāne sümmāk etsem gerek
*Dökme āb-rūyun olmaz ilticā **her** bābda* **(Tahmis 8/13)**

1.208. her:
ʿĀlī-himem ʿālī-cenāb idi bu zāt-ı muhterem
***Her** bī-kes ü bī-çārenin Iā-büd olurdu nāsırı* **(Tarih 5/2)**

1.209. her:
*Hālıkın **her** işi merhūn-ı hikemdir ammā*
Nice kābil ki bilinsin bu meʿālin sırrı **(Tarih 8/2)**

1.210. her:
***Her** işinde ana tevfīk-i Hudā yāver ola*
Göre ʿālem ne imiş cāh ü celālin sırrı **(Tarih 8/16)**

1.211. her:
*Mübtelā kılmış Hudā **her** şahsı bir cins illete*
Kimse illetsiz vedā etmez bu dār-ı mihnete **(Tarih 11/1)**

1.212. her:

*Meşkūr ola **her** gayreti ihyā etti Vilāyeti*
ʿĀlīdir ʿālī himmeti varolsun ol ʿālī-güher **(Tarih 16/12)**

1.213. her:
İbret alsınlar gidenler kalanlar cā-be-cā
***Her** gelen zīrā misāfirdir bu dār-ı mihnete* **(Tarih 17/2)**

1.214. her:
*Hakīmāne eder **her** müşkili hal*
Ona Hak vergisidir istitāʿat **(Tarih 19/4)**

1.215. her:
*Tevakkufsuz bulur **her** hüsn ü kubhu*
Celīdir tabʿu fikrinde selāmet **(Tarih 19/6)**

1.216. her:
Yandırır sakf-ı sipihri āh-ı āteş-bār hālini
***Her** vatan nāmıyle tahrīk-i leb eylerken garīb* **(Gazel 6/6)**

1.217. her:
Lutfuna mazhar edersin beni inşāallah
*Ki değilsin bilirim öyle **her** āsān-ı kerem* **(Kaside 41/36)**

her an:

1.) Her zaman, daima, sürekli.

1.1. her an:
*Eşk-i hūn-āmīzimi gördükçe **her ān** rahm edip*
ʿĪd-i vasla gördü bu mahzūnu şāyān rahm edip **(Tahmis 2/11)**

1.2. her ān:
Sohbetimden Fennīyā eylermiş ol şūh ictināb
*ʿĀlim olsa hālime eylerdi **her ān** ihtilāt* **(Gazel 98/6)**

her bār:

1.) Her seferinde, her defa; sürekli, daima.

1.1. her bār:
*Yezīd-i bed-sirişti laʿnetle yād eyleyip **her bār***
Seven Şāh-ı şehīdānı hemān ağlar hemān ağlar **(Gazel 249/6)**

1.2. her bār:
Muʿteberdir taşınır serde sevād-ı hāmem
*Eder āsārımı **her bār** ʿUtārid tahsīn* **(Kaside 42/27)**

1.3. her bār:
Dīde-i hak-bīn-i ʿārif cümleyi telhīd eder
*Çeşm-i uhūldür gören meşhūdumu **her bār** iki* **(Kıt'a 17/2)**

1.4. her bār:
*Kısadır dāmen-i fırsat ele girmez **her bār***
Korkma görmez seni hiç kimse işitmez ağyār **(Müsebba 2/27)**

1.5. her bār:
*Bize Fennīyā **her bār** elzemdir istiʿfā*
Hatā etmişizdir belki insān değil miyiz **(Gazel 70/7)**

1.6. her bār:
*Eyleriz hātır-ı ahbāba riʿāyet **her bār***
Vakt olur hasmı da şermende-i ikrām ederiz **(Gazel 80/3)**

1.7. her bār:
*Sadāʿ-ı sır verir üftādeye **her bār** nāz etmek*
Cenāb-ı dilrübāya muktezīdir nāzı az etmek **(Gazel 112/1)**

1.8. her bār:
Nūr-ı ʿaynim sen safā-yāb ol visāl-i Hakkla
*Vālideynin derd-i hicrānınla **her bār** ağlasın* **(Gazel 250/7)**

1.9. her bār:
Dirīğ-ı himmet etme ehlini buldukça ihsān et
*Dem-i fırsat sehāb-āsā geçer **her bār** olur sanma* **(Gazel 194/4)**

her biri:

1.) Ayrı ayrı hepsi.

1.1. her biri:
***Her biri** bilāhare zıd ile olmuş münkeşif*
Çehre-i berrāk-ı yāre ferve-i semmūra bak **(Gazel 106/2)**

1.2. her biri:
***Her biri** taktı dil-i şeydāya bir zencīr-i ʿaşk*
İşve-perver dilber-i ʿazrā-kıyāfet bir değil **(Gazel 139/2)**

1.3. her biri:
***Her biri** destinde cān vermekle eyler iftihār*
Lutfu kahhāräneye eyler anın-çün ictisār **(Tahmis 2/9)**

1.4. her biri:*-n, -de*
Gerçi çok āfetle hem-bezm-i safā olduksa da
***Her birinden** başka başka bin belālar görmüşüz* **(Gazel 78/7)**

1.5. her biri:*-n, -de*
*Müncelīdir **her birinde** hilye-i sürürümüz*
Güş kıldıkça eder üftāde-gānı sīne-sūz **(Tahmis 4/9)**

1.6. her biri:*-n, -e*
*Verip ʿömr-i ebedī **her birine** bahş etsin*
Anı Sultān Hamīd Hāna Hudā-yı Mennān **(Kaside 45/61)**

1.7. her biri:*-n, -i*
*Eylesin **her birini** bezl-i niʿamla dilīr*
Eyledikçe fuzalā-yı kalem imlā-yı ümīd **(Kaside 46/67)**

her bukʿa:

1.) Her yer, her taraf.

1.1. her bukʿa:*-s, -ı, -n(ı)*
Yaban-ābāda geldim İncesudan muntazam buldum
*Temāşā eyledim **her bukʿasın** bāğ-ı İrem buldum* **(Kaside 49/1)**

her çiçekten istişmam eyle-:

1.) Her çiçekten koku almak; ***mec.*** Her güzele meyletmek.

1.1. her çiçekten istişmam eyle-:
*Çemenzārı tavāf et **her çiçekten eyle istişmam***
İdip bir gonca-i ter intihāb ezhāra bildirme **(Gazel 188/6)**

her dem:

1.) Her zaman, daima, sürekli.

1.1. her dem:
*Hüsnünü tasvīr eder **her dem** o māh-ı nahvetin*
Hüsnü hāvīdir olur elbette hoşter sözlerim **(Tahmis 4/15)**

her elin kuvveti(nin) käfi gele(memesi):

1.) Herkesin elinin gücünün yetmemesi; ***mec.*** Herkesin yeteneğinin bulunmaması.

1.1. her elin kuvveti(nin) käfi gele(memesi):
***Her elin kuvveti käfi gelemez** kaldıramaz*
Siyyemā cāhil-i bī-mağza girāndır kalemim **(Gazel 152/13)**

her eşyānın evsāhını su al-:

1.) Her eşyanın pisliğini su ile temizlemek; ***mec.*** Ağlayarak, acı çekerek olgunlaşmak.

1.1. her eşyānın evsāhını su al-:*-(ı)r*
Su alır** hāsılı **evsāhını her eşyānın
Seyyiʿātı suya ver durma hemān ağla gönül **(Gazel 135/6)**

her gāh:

1.) Her zaman; daima, sürekli.

1.1. her gāh:
Bir sīnede kim nāmı tecellī ede ***her gāh***
Lāyık mı ki āteşlere yaksın onu Allah **(Müfret 10/1)**

her güzelde bir kusūr bulunmak:

1.) İyi bir şeyin ya da güzel bir insanın beğenilmeyen bir yanı, ufak da olsa bir kusurunun mutlaka olacağını ve kusuru olmayan iyi ya da güzel bir şeyin düşünülemeyeceğini ifade eden bir atasözü.

1.1. her güzelde bir kusūr bulunmak:
Gerçi ʿādettir ***bulunmak her güzelde bir kusūr***
Bedr-i hüsnünde senin bir türlü noksān görmedim **(Gazel 156/3)**

her hāne:

1.) Her ev; her yer.

1.1. her hāne:*-y, -e*
Başı ***her hāneye*** *sığmaz müteʿazzım şahsın*
Merd-i dervīş ise her kūşeyi kāşāne bulur **(Gazel 44/9)**

her iki:

1.) Bahsedilen iki yer veya kimseden her ikisi de.

1.1. her iki:
Bırakma el-Kerem meʾyūs u hāʾib yā Resūlallah
Sığındım dergāh-ı ihsānına ***her iki*** *ʿālemde* **(Kaside 16/2)**

1.2. her ikisini:*-s,-i, -n, -i*
Hudā ***her ikisini*** *kām-yāb u kām-rān etsin*
Bu sūretle duʿā-yı hayrı gāyet mültezem buldum **(Gazel 155/7)**

her iş:

1.) Başa gelen tüm olay, durum ve hâller.

1.1. her iş:*-te*
Şīve-i takdīri tezkār u teʾemmüldür hüner
Nīk ü bed ***her işte*** *Allaha tevekküldür hüner* **(Gazel 37/1)**

her işi Haktan bil-:

1.) "İyilik de kötülük de her şey Allah'tandır." şeklinde yorumlanabilecek olan âyete telmihtir (Nisa, 4/78).

1.1. her işi Haktan bil-:*-ip*
Nālişe hācet mi var mihnetten ehl-i hāl için
Her işi Haktan bilip *sabra temayüldür hüner* **(Gazel 37/5)**

her kes ālufte rā mesdūd māned suy-i ʿişk:

1.) "Aşka doğru aşufte olan herkes engellendi." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. her kes ālufte rā mesdūd māned suy-i ʿişk:
Key turā cümbüş numāyed şāhid-i gülruy-i ʿişk
Her kes ālufte rā mesdūd māned suy-i ʿişk **(Tahmis 9/9)**

her ki ne-buved pāk dāmen der-harem nā-mahrem-est:

1.) "Haremde eteği temiz olmayan yabancı sayılır (yaklaşamaz)" anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. her ki ne-buved pāk dāmen der-harem nā-mahrem-est:
Menzīl-i ter dāmenān ne-buved harīm-i kūy-i ʿişk
Her ki ne-buved pāk dāmen der-harem nā-mahrem-est **(Tahmis 9/10)**

her kim:

1.) Kim olursa olsun, hangi kişi?

1.1. her kim:
Gam-ı zülfün beni eyledi bī-sabr ü şekīb
O da düşsün bu gama ***her kim*** *ederse taʿyīb* **(Gazel 8/1)**

1.2. her kim:
Bana ***her kim*** *vücūd isnād ederse zann-ı sāhīdir*
Yok ettim varlığı yok olmayan bir vāra verdim hep **(Gazel 9/2)**

1.3. her kim:
Derim baktıkça ʿayn-ı yāre ʿayn-ı dīde-i āhū
Hatā var mı sözümde çünki ***her kim*** *görse der āhū* **(Gazel 177/1)**

1.4. her kim:
Her kim *etse türbe-i pīri ziyāret sıdk ile*
İzdihām-ı şevk ile eyler tezelzül cān evi **(Gazel 209/4)**

1.5. her kim:
Her kim *haberdār ola kendi şerefinden*
Yatmaz uyumaz secde eder Hazret-i Hakka **(Gazel 173/6)**

1.6. her kim:
Hāk-i dergāhına ***her kim*** *ki cebīn-sāy olsa*
İnkişāf eyler ona küfl-i ümīd ü āmāl **(Kaside 40/12)**

1.7. her kim:*-in*
Her kimin *tutsa elinden nazar-ı şefkat ile*
Kāmına sāye-i şāhānede eyler īsāl **(Kaside 40/30)**

her kucā mā cāyī mī-gīrīm cem nā-mahrem-est:

1.) "Bizim bulunduğumuz yere toplum uzaktır, yabancıdır." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. her kucā mā cāyī mī-gīrīm cem nā-mahrem-est:
Feyzī ez-bezm-i neşāt-i mā harīfān gāfilend
Her kucā mā cāyī mī-gīrīm cem nā-mahrem-est **(Tahmis 9/13)**

her kucā sultan koned halvet hışm nā-mahrem-est:

1.) "Sultanın halvet yaptığı yerde öfke yaklaşmaz." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. her kucā sultan koned halvet hışm nā-mahrem-est:
Her kucā sultan koned halvet hışm nā-mahrem-est
Ger ne-bāşī pāk dāmeni-yi saʿādet cūy-i ʿişk **(Tahmis 9/8)**

her kucā zan guzered ʿārif eger firdevsiyet:

1.) "Arif eğer Cennetlikse her yerden geçer." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. her kucā zan guzered ʿārif eger firdevsiyet:
Her kucā zan guzered ʿārif eger firdevsiyet
Ger kucā merdum -i nādān nehed ya sakar-est **(Gazel 252/3)**

her kūşe:

1.) Her köşe; her yer, her taraf.

1.1. her kūşe: *-y, -i*
Başı her hāneye sığmaz müteʿazzım şahsın
Merd-i dervīş ise ***her kūşeyi*** *kāşāne bulur* **(Gazel 44/9)**

her lāhza:

1.) Her zaman, her an, daima.

1.1. her lāhza:
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
ʿİnāyet beklerim ***her lāhza*** *Kādir Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/27)**

1.2. her lâhza:
*Seni yâd ü tezekkür eylerim **her lâhza** her yerde*
Tek ü tenhâ bırakma ben garîbi gurbet ellerde **(Müsebba 3/6)**

1.3. her lâhza:
Sen o Şâhen-şeh-i Haydar-siyerin bendesisin
*Ki okur vasfını **her lâhza** kibâr u etfâl* **(Kaside 40/42)**

1.4. her lahza:
Yani memdûh-ı cihân Hazret-i Memdûh Paşa
*Okur evsâfını **her lahza** ʿabîd u ahrâr* **(Kaside 43/12)**

1.5. her lâhza:
Günâhım çoksa da katʿ-ı ümîd etmem İlâhımdan
*ʿİnâyet beklerim **her lâhza** Kâdir Pâdişâhımdan* **(Müseddes 2/3)**

1.6. her lâhza:
Günâhım çoksa da katʿ-ı ümîd etmem İlâhımdan
*ʿİnâyet beklerim **her lâhza** Kâdir Pâdişâhımdan* **(Müseddes 2/6)**

1.7. her lâhza:
Günâhım çoksa da katʿ-ı ümîd etmem İlâhımdan
*ʿİnâyet beklerim **her lâhza** Kâdir Pâdişâhımdan* **(Müseddes 2/9)**

1.8. her lâhza:
Günâhım çoksa da katʿ-ı ümîd etmem İlâhımdan
*ʿİnâyet beklerim **her lâhza** Kâdir Pâdişâhımdan* **(Müseddes 2/12)**

1.9. her lâhza:
Günâhım çoksa da katʿ-ı ümîd etmem İlâhımdan
*ʿİnâyet beklerim **her lâhza** Kâdir Pâdişâhımdan* **(Müseddes 2/15)**

1.10. her lâhza:
Günâhım çoksa da katʿ-ı ümîd etmem İlâhımdan
*ʿİnâyet beklerim **her lâhza** Kâdir Pâdişâhımdan* **(Müseddes 2/18)**

1.11. her lâhza:
Günâhım çoksa da katʿ-ı ümîd etmem İlâhımdan
*ʿİnâyet beklerim **her lâhza** Kâdir Pâdişâhımdan* **(Müseddes 2/21)**

1.12. her lâhza:
Günâhım çoksa da katʿ-ı ümîd etmem İlâhımdan
*ʿİnâyet beklerim **her lâhza** Kâdir Pâdişâhımdan* **(Müseddes 2/24)**

1.13. her lahza:-*da*
*Oluyor hâtıra **her lahzada** bir gam müdgam*
Ediyor derdini günden güne gönlüm teksîr **(Kaside 47/2)**

her nasıl:

1.) Her ne şekilde, nasıl olacaksa?

1.1. her nasıl:
***Her nasıl** mümkünse ahlâfa bırak bir yâdigâr*
Hayra teşvîk eyle mâ dâme'l-hayât encâlini **(Gazel 208/7)**

her nasılsa:

1.) Nasıl olduysa, nedense?

1.1. her nasılsa:
***Her nasılsa** felek insâfa gelip su veriyor*
Nihâl-i ümîd-i hakîrâneme kuvvet geliyor **(Kaside 48/2)**

1.2. her nasılsa:
*Gönüller **her nasılsa** kalmıyor endîşeden hâlî*
Diğer-gündur anın-çün bende-i dîrînenin hâli **(Muhammes 1/34)**

her ne:

1.) Hangi, hangi şey, her ne olursa olsun; nasıl, nasıl bir?

1.1. her ne:
Etme hiç bir şahsa hiç bir şeye nefretle nigâh
*Kâʾil ol **her ne** gelirse kâbil ol deryâ gibi* **(Gazel 233/7)**

1.2. her ne:
***Her ne** teklîf etse kırmam Fennîyâ dildârımı*
Bir gönül yapmak bana şehd-i musaffâdan lezîz **(Gazel 24/8)**

1.3. her ne:
Der-ʿakab hâzırlanır tahmîl-bâr-ı minnete
***Her ne** ikrâm eylese çingâne makbulüm değil* **(Gazel 140/2)**

1.4. her ne:
***Her ne** işlersen karîn olsun hulûs-i niyyete*
Etmesin telvîs çirkâb-ı riyâ aʿmâlini **(Gazel 208/4)**

1.5. her ne:
***Her ne** lutfeyler isen bende liyâkat mevcûd*
Olmamış sanma kerîmâ beni şâyân-ı kerem **(Kaside 41/27)**

1.6. her ne:
Menşe-i mekr ü fiten turra-i miskînindir
***Her ne** sevdâ ki gelir başıma hep bû getirir* **(Gazel 43/5)**

1.7. her ne:
Sakladı fazl u maʿârifte olan kudretimi
***Her ne** ʿaybım var ise nakş-ı ʿuyûn etti felek* **(Gazel 111/2)**

1.8. her ne:
Ol Şeh-i zî-şâna kim der-kârdır kudsiyeti
***Her ne** gûne ʿarz-ı minnet eylesen şâyestedir* **(Kaside 37/9)**

1.9. her ne:
***Her ne** hüsn-i hizmetim varsa mesâvî tuttular*
Pek açık gadrettiler ümîd-i istikbâlime **(Muhammes 4/7)**

1.10. her ne:
Veyâ Mal Sandığından mâl-i mîrî sirkat ettinse
*Rücūʿ et tevbe-kâr ol **her ne** cürmе cürʾet ettinse* **(Müseddes 1/20)**

1.11. her ne:
***Her ne** semte gitsem gönül mülkünü*
Hayâl-i rûyunla gülşen eylerim **(Şarkı 1/1)**

1.12. her ne:
***Her ne** iş yaptıksa tedbîrimizle*
Ziyân gördük dâd ü sitâdımızdan **(Şarkı 3/1)**

1.13. her ne:
*Gözümde **her ne** varsa şîve-i güftâra verdim hep*
Kelâm-ı bî-hurûf u savta hayrân kaldım encâmı **(Gazel 9/5)**

her nedense:

1.) "Ne söylenirse söylensin, sebebi her neyse?" anlamlarında bir ifade.

1.1. her nedense:
Üdebâdan birini zâyiʿ edince gerdûn
***Her ne dense** yerine bir hezeyân-gû getirir* **(Gazel 43/3)**

her ne ise:

1.) Her ne olursa olsun, her ne varsa.

1.1. her ne ise:
*Haktan geleni **her ne ise** hak kabul et*
Ayrılma murâd ister isen bâb-ı rızâdan **(Kaside 50/10)**

1.2. her ne ise:
Neydi bir büse için ettiğin istiğnâlar
*Cümlesi **her ne ise** hâb u hayâl olmadı mı* **(Gazel 212/4)**

her ne kadar:

1.) Başına getirildiği şartlı cümledeki yargının doğru veya doğal görüldüğünü fakat bunun yeterli olmadığını anlatan bir söz.

1.1. her ne kadar:
*Hasmımız **her ne kadar** hāsir ü berbād olsa*
Fazl-ı ʿafvı tanımaz sādece mesrūr oluruz **(Gazel 196/6)**

her ne ki:

1.) Her ne varsa, her ne olursa olsun.

1.1. her ne ki:
El verir cehillede hayli zamān etti mürūr
*Hocadan **her ne ki** gūş eyler isen hıfz edegör* **(Müseddes 4/11)**

her ne yap-:

1.) "Her ne yapılırsa yapılsın" anlamındaki bir ifade.

1.1. her ne yap-: *-sa, -m*
*Sen ey merhametsiz **her ne yapsam** sezā bana*
Sana ʿarz-ı mihr etmekle mecbūr-nāz ettim **(Gazel 4/6)**

1.2. her ne yap-: *-sa, -n*
***Her ne yapsan** hiç birinden bir keder ahz eylemez*
Kalb-i ʿāriftir bakılmış olsa deryādan garaz **(Gazel 95/6)**

1.3. her ne yap- :*-ı(l), -sa*
*Hep nāfiledir saʿy ü himem **her ne yapılsa***
Tevfīk u Hudā olmaz ise Hak tarafından **(Gazel 173/5)**

1.4. her ne yap-: *-sa,-m*
***Her ne yapsam** ne desem şükrünü īfā edemem*
Beni ol mertebe şermende-i ihsān ettin **(Kaside 44/4)**

her neden:

1.) "Neden, hangi sebepten?" anlamlarında soru ifadesi.

1.1. her neden:*-se*
***Her nedense** merdüm-i huşyāre rū vermez felek*
Güldürür az bir zamān nādān-ı bī-sermāyeyi **(Gazel 113/2)**

her nem:

1.) "her neyim, bütün varlığım" anlamlarında bir ifade.

1.1. her nem:*-m*
*Verip dilbere dīdemde **her nem** ki var ise*
Semāhatle ahz-ı nām ü şān etmek isterim **(Gazel 157/2)**

her nerede:

1.) Nerede olursa olsun, her yerde.

1.1. her nerede:
***Her nerede** tek ü tenhā kalırım*
Anar tatlı dilin hep şen eylerim **(Şarkı 1/4)**

her neyse:

1.) Ne olursa olsun, hangi şey olursa olsun.

1.1. her neyse:
*Mutlakā hāsıl olur **her neyse** fikr ü niyetin*
Var ise bir cānib-i ʿālīye mensūbiyetin **(Müfret 15/1)**

her renge koy-:

1.) Her duruma düşürmek; düşürmedik durum bırakmamak.

1.1. her renge koy-:*-up*
Daha bir reng-i diğer var mı ki etsin Fennī
*Seni **her renge koyup** bukalemūn etti felek* **(Gazel 111/6)**

her şebin bir gündüzü (olması):

1.) Her akşamın bir sabahının olması; ***mec.*** Her sıkıntıdan sonra bir refaha kavuşulması; sıkıntıların, refahın habercisi olması.

1.1. her şebin bir gündüzü (olması):
***Her şebin bir gündüzü** her zor için bir şām olur*
Gussanın şādı sürūrün peyrevi ālām olur **(Gazel 33/1)**

her sefer:

1.) Her zaman.

1.1. her sefer:
Kūy-ı dildārı tavāf ettikçe āh-ı iştiyāk
***Her sefer** bahs-i dil sūziş-nişānım söylesin* **(Gazel 166/5)**

her şey:

1.) Var olanın hepsi, tümü.

1.1. her şey:
*Devā zannettiğin **her şey** şifā-bahş-ı ʿalīl olmaz*
Her insān sūretinde gördüğün merd-i asīl olmaz **(Gazel 76/1)**

1.2. her şey:*-de*
***Her şeyde** musīb olduğunu eyleme daʿvā*
Hālī kalamaz nevʿ-i beşer sehv ü hatādan **(Kaside 50/9)**

1.3. her şey:*-de*
Her ʿasīri reʾy-i sāʾible kılıp emr-i yesīr
*Cehd ile **her şeyde** isbāt etti faʿāliyeti* **(Kaside 37/14)**

1.4. her şey:*-den*
*Dāʾimā alçak görür **her şeyden** insān kendini*
Gerçi ʿālī gösterir insāna şeytān kendini **(Gazel 231/1)**

1.5. her şey:*-i*
*Geçme sūfī gördüğün **her şeyi** tahkīk etmeden*
Nefsi ʿārif olmadır tedkīk-i eşyādan garaz **(Gazel 95/4)**

her taraf:

1.) Her yer, her yön; dört bir yan.

1.1. her taraf:*-ı*
Göreli zümre-i yārāna olan ihsānı
*Gönlümün **her tarafı** oldu serāpā-yı ümīd* **(Kaside 46/28)**

1.2. her taraf:*-tan*
***Her taraftan** yol gider mihmān-sarāy-ı vuslata*
Fennīyā ʿāşıklara münsed değildir sūy-ı dost **(Gazel 13/5)**

her türlü:

1.) Her şekilde, her çeşit.

1.1. her türlü:
Ecdādımı gark eyleyim rahmetine
*Evlādımı **her türlü** belādan sakla* **(Kaside 3/2)**

1.2. her türlü:
***Her türlü** tahiyyāt u teʿālī sana mahsūs*
Her medh ü sitāyiş sana lāyıktır efendim **(Kaside 18/2)**

1.3. her türlü:
Müjde şimdengeri ey hātır-ı āzürde sana
*Olacaksın yine **her türlü** meserrāta karīn* **(Kaside 42/2)**

1.4. her türlü:
Baʿdemā merhamet et gitme bizi koyma garīb
*Sen gidince bize **her türlü** garābet geliyor* **(Kaside 48/19)**

her vechile:

1.) Her cihetten, bütün yönleriyle, tamamen, büsbütün.

1.1. her vechile:
Ot gibi kuvveti ***her vechile*** *topraktan alır*
Mübdelün ʿanh işini nākısān eyler itmām **(Muamma 1/4)**

1.2. her vechile:
Ehlinin gayrīya mestūr ise de esrārı
Münkeşifdir bana ***her vechile*** *maʿnā-yı ümīd* **(Kaside 46/53)**

her yan:

1.) Her yer, her taraf.

1.1. her yan:-*a*
Her yana *ʿakıl saldım gāyet perīşān oldum*
Āhir kapına geldim lutfet meded Allahım Hū **(Müfret 30/1)**

her yer:

1.) Her taraf (her bir uzuv).

1.1. her yer:-*i*
Hangi uzvun okşasam öpsem halāvet-bahş olur
Şekker olmuş ***her yeri*** *yārin ki ser-tā-pā lezīz* **(Gazel 23/3)**

her yerde:

1.) Her tarafta; daima, sürekli.

1.1. her yerde:
Ayaktır başı īsāl eyleyen ***her yerde*** *matlūba*
Kibārın iʿtilā-yı kadrini huddām eder tashīh **(Gazel 19/7)**

1.2. her yerde:
Tabʿ-ı pākim müşkilāt-ı hikmetin hallālidir
Celbeder ***her yerde*** *güftārım mezīd rağbeti* **(Kaside 37/97)**

1.3. her yerde:
Seni yād ü tezekkür eylerim her lāhza ***her yerde***
Tek ü tenhā bırakma ben garībi gurbet ellerde **(Müsebba 3/6)**

her zemān:

1.) Her an, her vakit; daima, sürekli.

1.1. her zemān:
Hemīşe müncezibdir Fennīyā mānend-i miknātīs
Teveccüh eyleyen dergāh-ı Hakka ***her zemān*** *titrer* **(Gazel 40/10)**

hercāyi:

1.) Bir şey üzerinde sürekli durmayan; sözünden, kararlarından dönüveren; sebatsız, kararsız (kimse).

1.1. hercāyi:
Sevme ***hercāyi*** *güzel āfet revān ise de*
Başına takma belāyı gül-i handān ise de **(Kıt'a 23/1)**

herem:

1.) İhtiyarlık, yaşlanma.

1.1. herem:
Geldi ***herem*** *gitti şebāb oldu sarāy-ı ten harāb*
Ey nefs-i bī-şerm ü hicāb ettin mi bir hayr iktisāb **(Kaside 20/1)**

hergiz:

1.) Asla, hiçbir zaman, katiyen.

1.1. hergiz:
Cemāʿatta bulunmazsın İmām-ı şerʿa uymazsın
Ser-i bī-mağzı ***hergiz*** *secde-i Rahmāna koymazsın* **(Müseddes 1/28)**

herhāl:

1.) Her durum, her zaman.

1.1. herhāl:
Kul senindir kula ihsān senindir ***herhāl***
Merhamet kānı veliyyü'n-niʿam ʿālemīn **(Kaside 40/50)**

herkes:

1.) İnsanların tümü, cümle âlem.

1.1. herkes:
Rağbeti yoksa mülākāta ne lāzım acı söz
Herkes *ey dilber-i şīrīn-dehen ebkem değil ā* **(Gazel 5/6)**

1.2. herkes:
Söyleme hiçbir sözü mīzān-ı ʿakla vurmadan
Sonra istihfāf eder ***herkes*** *seni dirhem gibi* **(Gazel 214/5)**

1.3. herkes:
Sohbetimden zevk alır ***herkes*** *benim Bayrāmīyim*
Her dil-i gam-perverin şādī-i feyz-efzāsıyım **(Kaside 35/14)**

1.4. herkes:
Bilir ***herkes*** *ki ihlāsımda āsār-ı riyā mefkūd*
Bu daʿvā bi'l-vücūh āzāde-i kayd-ı delāʾildir **(Kaside 38/37)**

1.5. herkes:
Hāsılı işfāk u ihsānınla ***herkes*** *pür-sürūr*
Lutf u inʿām-ı hümāyūnunla ʿālem kām-kār **(Kaside 39/27)**

1.6. herkes:
Herkes *āmālini ümīd ile tahsīl eyler*
*Eyledüm ben de anunçün bana peydā-yı ümīd***(Kaside 46/11)**

1.7. herkes:
Size min baʿd ülü'l-aʿtāf ıtlāk eylesin ***herkes***
Bu taʿbīri senin-çün en münāsib birʿ ʿalem buldum **(Kaside 49/10)**

1.8. herkes:
Nağme-i nāy-ı enīnimden usandı ***herkes***
Acıyor hāl-i diger-gūnuma hep mūr u mekes **(Müsebba 2/57)**

1.9. herkes:
En ednā himmetiyle oldu bu cebhāne-i zībā
Nasıl ***herkes*** *duʿā-hān olmasın Abdülhamīd Hāna* **(Tarih 1/1)**

1.10. herkese:-*e*
Mürşidine bīʿat eden gittiği şehrāha giden
Nāsa ayak uyduramaz ***herkese*** *hem-rāh olamaz* **(Gazel 67/5)**

1.11. herkese:-*e*
Bu eczāhāne-i hikmette Lokman olmasın nolsun
İlāhī ***herkese*** *ʿarz-ı tevāzu eyleyen rindin* **(Kaside 8/10)**

1.12. herkese:-*e*
İlāhī ***herkese*** *ʿarz-ı tevāzu eyleyen rindin*
Seri sakf-ı semāvāt ile seyyān olmasın nolsun **(Kaside 8/10)**

1.13. herkese:-*e*
Kılarsın ***herkese*** *şīrāne ihsān*
Ki cedd-i emcedindir Şīr-i Yezdān **(Kaside 28/11)**

1.14. herkese:-*e*
Öyle bir ehl-i kerem kim der-i ihsānında
Serilir ***herkese*** *bir sofra-yı ālā-yı ümīd* **(Kaside 46/13)**

1.15. herkese:-*e*
Sāha-i ravza-i lutfunda bulup neşv ü nemā
Deste deste tagılır ***herkese*** *reyhān-ı kerem* **(Kaside 41/21)**

1.16. herkese:-*e*

Herkese *hüsn-i tevāzuʿda bulun satma gurūr*
Ver bununla dil-i gam-dīdeye bir parça sürūr **(Müseddes 4/10)**

1.17. herkesi:-*i*
Bī-vefā bulduğumuz ***herkesi*** *ithām ederiz*
Vaʿd-i ʿUrkūbu hakīkatte cināyet sayarız **(Gazel 80/5)**

1.18. herkesi:-*i*
Merd-i pākīze neseb ʿālemi pākīze görür
Aslı çingāne olan ***herkesi*** *çingāne bulur* **(Gazel 44/5)**

1.19. herkesi:-*i*
Sen halkı üzer ***herkesi*** *bī-zār kılarsın*
Rahat edecek menzil ü mesken bulamazsın **(Gazel 128/2)**

1.20. herkesi:-i
Vakt olur ağzın açıp nāsa çatal dil gösterir
Herkesi *tehdīd eder manende-i ejder kalem* **(Kaside 24/22)**

1.21. herkesi:-*i*
Sāde ben hāk-i mezellette perīşān kaldım
Herkesi *fāʾide-mend etti şu devr-i ikbāl* **(Kaside 40/39)**

1.22. herkesi:-*i*
Düşürür ***herkesi*** *ümīde mezīd keremi*
Devr-i ʿulyālarıdır devr-i dilārā-yı ümīd **(Kaside 46/21)**

1.23. herkesi:-*i*
Eyledi ***herkesi*** *mesrūr-ı temāşā-yı cemāl*
Sıra geldikte bana olma peşīmān-ı kerem **(Kaside 41/52)**

1.24. herkesin:-*in*
Sırr-ı Kurʾān-ı Mübīni ne bilir münkir-i şūm
Herkesin *kārı mıdır cevheri tahlīl etmek* **(Gazel 117/4)**

1.25. herkesin:-*in*
Pezīrā-yı vücūd olmaz elemsiz bir emel Fennī
Cihānda ***herkesin*** *aʿmālini ālām eder tashīh* **(Gazel 19/10)**

1.26. herkesin:-*in*
Tīnet-i asliyyesi sūret-nümādır çehreden
Herkesin *mirʾāt-ı tabʿ u sīreti sīmādadır* **(Gazel 38/6)**

1.27. herkesin:-*in*
Bend eder halkı bir rişte-i ümīde felek
Herkesin *lihyesine el verecek şāne bulur* **(Gazel 44/6)**

1.28. herkesin:-*in*
Zāhir olmaz ***herkesin*** *destinde nūrāniyyeti*
İttihāz etmiş yed-i ehl-i dili hāver kalem **(Kaside 24/31)**

1.29. herkesin:-*in*
Mümkün olsa āh bir mīzān edilse ihtirāʿ
Veznolunsa ***herkesin*** *ihlāsının kemiyeti* **(Kaside 37/57)**

1.30. herkesin:-*in*
Evvel Allāh sonra senden başka kimsem yok benim
Gerçi vardır ***herkesin*** *bir bāba mensūbiyeti* **(Kaside 37/81)**

herze-gū:

1.) Saçma sözler söyleyenler.

1.1. herze-gūlar:-*lar*
İsterim Fennī gibi bir şāʿir-i müciz-beyān
Herze-gūlar *gelmesin meydāna makbūlüm değil* **(Gazel 140/6)**

herze-hār ol-:

1.) Boş sözlü olmak; saçma söz söylemek.

1.1. herze-hār ol-:-*ma*
Herze-hār olma *sakın eyleme telvīs-i dehen*
Mahrec olmaz hezeyāna leb-i dil-cū dediğin **(Gazel 118/8)**

hesāb:

1.) Öldükten sonra, dünyada yaptıkları işlerden dolayı insanların sorguya çekilmesi.

1.1. hesābımla:-*(ı)m, -la*
Utandırma ***hesābımla*** *beni ferdā-yı mahşerde*
Olunca fātıruʾl-eşyā muhāsib yā Resūlallah **(Kaside 16/4)**

hesāb et-/eyle-:

1.) Hesaplamak.

1.1. hesāb et-:
Gel Pīre intisāb et
Efʿālini ***hesāb et*** **(Diğer 1/7)**

1.2. hesāb et-:
Yoksa şaşar kalırsın kīl u makāl içinde
Gel Pīre intisāb et efʿālini ***hesāb et*** **(Gazel 203/4)**

2.) Varsaymak, diye düşünmek.

2.1. hesāb et-:-*tik, -imiz*
Leke dārān ile mestūr imiş defterde
O bizim sehv ile pākīze ***hesāb ettiğimiz*** **(Gazel 73/2)**

3.) Göz önünde bulundurmak, dikkate almak.

3.1. hesāb eyle-:
Teshīr-i enʿām etmiş idi mühr-i Süleymān
Bir kerre ***hesāb eyle*** *o hātem kime kaldı* **(Gazel 222/2)**

hesābāt:

1.) Hesaplar (ahiret hesabı).

1.1. hesābātı:-*ı*
İşte görsünler ki bir māhir muhāsibken bu zāt
Bağladı cümle ***hesābātı*** *yekūn-ı rihlete* **(Tarih 17/3)**

hesāb-ı āhiret:

1.) Ahiret hesabı; ahiret günü çekilecek sorgu.

1.1. hesāb-ı āhiret:
Hesāb-ı āhiret *münker mi Hallāk-ı cihān yok mu*
Nedir ey çerh-i cānī bu sitemler bizde cān yok mu **(Gazel 216/1)**

hevā:

1.) İstek, arzu, heves; aşk, sevgi, tutkunluk.

1.1. hevā:
Daldımsa da āsāma ***hevā*** *dilde eserken*
Hep oldu bana havf-ı sevābık elem-efken **(Müseddes 3/40)**

1.2. hevādan:-*dan*
Fennī ne vakit vazgeçeceksin bu ***hevādan***
Yāhū ne zamān kābil-i ʿirfān olacaksın **(Gazel 131/5)**

1.3. hevāsında:-*s, -ı, -n, -da*
Ey sāhib-i halk-ı ʿāzim ey mālik-i vech-i besīm
Zülfün ***hevāsında*** *nesīmʿaşkın gamında nüh-kıbāb* **(Kaside 20/18)**

1.4. hevāsında:-*s, -ı, -n, da*
Beni terk etti artık dil kalır zülfün ***hevāsında***
Hümā kābil midir kim hāke insin āşiyān görsün **(Gazel 159/6)**

hevālan-:

1.) Yerden ayrılıp göğe yükselmek; havalanmak, uçmak.

1.1. hevālandık:
Bize pek tatlı geldi şöyle bir murg-ı garīb olmak
***Hevālandık** anınçün ittihāz-ı lāneden geçtik* **(Gazel 114/5)**

hevā-yı kākül:

1.) Kâkülün hevesi, arzusu.

1.1. hevā-yı kākül:-*(ü)n, -le*
Mezāk erbābının gayrīye gerçi dediler sūmū
***Hevā-yı kākülünle** neşʾe-i laʿlinle sermestim* **(Gazel 177/3)**

hevā-yı kākül-i dilber:

1.) Gönül alan sevgilinin saç perçemine olan düşkünlük.

1.1. hevā-yı kākül-i dilber:-*le*
Hayāl-i dīde-i sevdā-yı zülfü serde kalmıştır
Hevā-yı kākül-i dilberle** başım derde kalmıştır(Gazel 57/1)**

hevā-yı māl ü cāh:

1.) Mal, mülk ve makam isteği, hevesi, düşkünlüğü.

1.1. hevā-yı māl ü cāh:
*Olmasın ammā derūnunda **hevā-yı māl ü cāh***
Fennīyā bir işle uğraş tālib-i dünyā gibi **(Gazel 233/9)**

hevā-yı māl ü cāh u servet:

1.) Mal, mülk ve makam isteği, hevesi, düşkünlüğü.

1.1. hevā-yı māl ü cāh u servet:-*i*
Edersem çok değil bir büsbütün ekvāna istiğnā
***Hevā-yı māl ü cāh u serveti** ağyāra verdim hep* **(Gazel 9/4)**

hevā-yı nefse uy-:

1.) Nefsin hevesine, isteğine uymak; günah işlemek.

1.1. hevā-yı nefse uy-:-*du, -k*
Açık yer kalmadı tomār-ı cürmüm simsiyāh oldu
***Hevā-yı nefse uyduk** nāzenīn ʿömrüm tebāh oldu* **(Müseddes 2/22)**

hevā-yı saltanat:

1.) Hükümdarlık hevesi, zenginlik hevesi.

1.1. hevā-yı saltanat:
*Edhemīyim çıktı hātırdan **hevā-yı saltanat***
Ben muhabbet Belhinin şāh-ı serīr-ārāsıyım **(Kaside 35/12)**

hevā-yı zülf-i dilber:

1.) Sevgilinin saçının arzusu, tutkunluğu; sevgilinin saçının havası, kokusu (***bk.*** zülf).

1.1. hevā-yı zülf-i dilber:-*dir*
***Hevā-yı zülf-i dilberdir** eden ʿuşşākı ser-gerdān*
Dolaşmış bir kıla gūyā ki bin şīr-i jiyān titrer **(Gazel 40/9)**

heves:

1.) İstek, eğilim, arzu, şevk.

1.1. heves:
Beni kim menʿ edecek dāʾire-i vaslından
*Cāy-gīr oldu zamīrimde bu sevdā bu **heves*** **(Gazel 91/6)**

1.2. hevesle:-*le*
Neşʾelendirdi beni işte bu cām-ı ümīd
*Bu **hevesle** yakışır gazel etsem tastīr* **(Kaside 47/28)**

heves et-/eyle-:

1.) Bir şeye karşı istek duymak, eğilimli olmak; yeltenmek.

1.1. heves et-:-*me*
*Dünyā ile çok ahz ü ʿatāya **heves etme***
Gösterdiği bin türlü ziyān kārına değmez **(Gazel 65/4)**

1.2. heves eyle-:-r, -se
*Yār eğer kendine eş bulmaya **eylerse heves***
Gelsin āyīne-i endīşeme nükrān olsun **(Gazel 169/3)**

heves-i cāh:

1.) Makam, mevki hevesi.

1.1. heves-i cāh:
***Heves-i cāh** ile çok renge boyandım kaldım*
Hāb-ı gafletden ibāretmiş uyandım kaldım **(Gazel 151/1)**

heves-i şān ü şeref:

1.) Şan ve şeref hevesi.

1.1. heves-i şān ü şeref:
***Heves-i şān ü şeref** eyledi āvāre beni*
Hāb-ı gaflette kodu hizmet-i emmāre beni **(Kaside 5/1)**

heves-i vasl:

1.) Kavuşma hevesi, arzusu.

1.1. heves-i vasl:
Boş imiş cānib-i cānāna şitāb ettiğimiz
***Heves-i vasl** ile tahrīk-i rikāb ettiğimiz* **(Gazel 73/1)**

heves-i vuslat-ı cānān:

1.) Sevgiliye kavuşmayı arzusu.

1.1. heves-i vuslat-ı cānān:-*e*
***Heves-i vuslat-ı cānāne** düşürdümse seni*
Ey gönül kendini yak yık da harāb et mi dedim **(Gazel 146/6)**

hevl-i kıyāmı's-sāʿa:

1.) Kıyamet vaktinin korkusu.

1.1. hevl-i kıyāmı's-sāʿa:
*Mülhidi titretecek **hevl-i kıyāmı's-sāʿa***
O zamān anlayacak heybet ü hüsrān ne imiş **(Gazel 93/3)**

hevl-i tīr-i müje-i sīne-güzār:

1.) Göğse, gönle saplanan kirpik oklarının korkusu.

1.1. hevl-i tīr-i müje-i sīne-güzār:-*ı, -n*
Çok mudur çile-i yār ile bükülse belimiz
***Hevl-i tīr-i müje-i sīne-güzārın** çekeriz* **(Gazel 72/3)**

hey:

1.) "Ey" seslenme ünlemi.

1.1. hey: (keman kaşlı sevgili için)
Çille-i hasret ile kaddimi nūn etti felek
*Çekeyim cevrini **hey** kaşı kemānım ammā* **(Gazel 111/4)**

heybet ü hüsrān:

1.) Büyüklük, azamet ve zarar, ziyan.

1.1. heybet ü hüsrān:
Mülhidi titretecek hevl-i kıyāmı's-sāʿa
*O zamān anlayacak **heybet ü hüsrān** ne imiş* **(Gazel 93/3)**

heyʾet:

1.) Dış görünüş, şekil, suret; beden.

1.1. heyʾetim:-*(i)m*

Cān gibi hıfz ederim sīnede hakk-ı keremi
*Çürüse **hey'etim** etmem yine nisyān-ı kerem* **(Kaside 41/26)**

heyhāt:

1.) "Yazık, ne yazık!" anlamında kullanılan bir söz.

1.1. heyhāt:
Doğrudan doğruya söz söylemede ʿaczin var
*Sen bu güftār ile şāʿir olacaksın **heyhāt*** **(Gazel 12/4)**

1.2. heyhāt:
Dīdem niçin etmez meyl-i mülākāt
*Demiş muvāsalat-ı heyhāte **heyhāt*** **(Şarkı 7/3)**

heyūlālan-:

1.) Büyüklenmek.

1.1. heyūlālanmasın:-*ma, -sın*
Uslu dursun bezm-i sohbette rakīb-i har-nihād
*Sūretā bārī sözüm tutsun **heyūlālanmasın*** **(Gazel 171/8)**

heyūlāt:

1.) Hayal edilen şeyler, hayaller; maddeler, varlıklar.

1.1. heyūlāt:
*Cilvelendikçe **heyūlāt** o veliyyü'l-keremin*
Zīr-rānında ola tevsen-i yek-rān-ı kerem **(Kaside 41/55)**

heyūlā-yı ümīd:

1.) Ümit hayali.

1.1. heyūlā-yı ümīd:
Dediğim rütbeye ermez mi ʿaceb dest-i emel
*Umduğum sūrete girmez mi **heyūlā-yı ümīd*** **(Kaside 46/34)**

heyzüm:

1.) Kuru odun.

1.1. heyzüm:
*Almış āğūşa getirmiş nutka **heyzüm** pāreyi*
İsmini koymuş kemānī bülbül-āsā söyletir **(Gazel 52/3)**

heyzüm-pāre:

1.) Kuru odun parçası.

1.1. heyzüm-pāre:
*Kabza-i cāhilde **heyzüm-pāre** şeklin gösterir*
Dest-i fāzılda olur yekpāre bir cevher kalem **(Kaside 24/10)**

hezār:

1.) Bülbül; ***mec.*** Âşık.

1.1. hezārın:-*ın*
Bu gülzārın göz altından temāşā eyle ezhārın
***Hezārın** ağzına bir söz düşürme hāra bildirme* **(Gazel 188/3)**

2.) Bin (sayı); binlerce, çok fazla.

2.1. hezārın:-*ı, -n(ı)*
Öte git nāleni dinletme bize ey bülbül
*Biz anın bir gecede belki **hezārın** çekeriz* **(Gazel 72/2)**

hezār ol-:

1.) Bülbül olmak.

1.1. hezār ol-:-*duk, -sa*
Gönül verdikse de hem-bezm-i cānān olmadık gittik
***Hezār olduksa** da zīb-i gülistān olmadık gittik* **(Gazel 109/1)**

hezārān:

1.) Bülbüller.

1.1. hezārānı:-*ı*
Çekilmiş ehl-i dilber hep tehī kāşāneler kalmış
***Hezārānı** uçup bu gülsitānın lāneler kalmış* **(Gazel 94/1)**

2.) Binler, binlerce, pek çok.

2.1. hezāran:
Kemāl-i lutfunu lutfeyle andan da dirīğ etme
***Hezāran** girye-nāki himmetinden mübtesim buldum* **(Gazel 155/4)**

2.2. hezārān:
Gark-ı envār-ı safā eyler hayālī gözlerin
*Her nigāhında **hezārān** işveler īcād edip* **(Tahmis 6/3)**

hezār-āsā:

1.) Bülbül gibi.

1.1. hezār-āsā:
***Hezār-āsā** şakırken lāl ü ebkem kıldı maʿsūmu*
Ruh-ı gül-gūnunu hem-reng-i evrāk-ı hazān etti **(Tarih 22/3)**

hezār-āsā şakı-:

1.) Bülbül gibi şakımak; güzel sesle, neşeyle konuşmak.

1.1. hezār-āsā şakı-:-*ken*
***Hezār-āsā şakırken** lāl ü ebkem kıldı maʿsūmu*
Ruh-ı gül-gūnunu hem-reng-i evrāk-ı hazān etti **(Gazel 251/3)**

hezeyān:

1.) Saçmalama.

1.1. hezeyāna:-*a*
Herze-hār olma sakın eyleme telvīs-i dehen
*Mahrec olmaz **hezeyāna** leb-i dil-cū dediğin* **(Gazel 118/8)**

1.2. hezeyāndır:-*dır*
Dīdār-ı ehibbādır eden dīdeyi tenvīr Cān u dili tesrīr
*Dīdār-ı ʿadüv dīdelere ʿayn-ı ziyāndır Bakmak **hezeyāndır***
(Müstezad 2/2)

hezeyān-gū:

1.) Saçma sapan bir söz söyleme, konuşma; saçmalama.

1.1. hezeyān-gū:
Üdebādan birini zāyiʿ edince gerdūn
*Her ne dense yerine bir **hezeyān-gū** getirir* **(Gazel 43/3)**

hezl-i bī-meʾāl:

1.) Manasız, anlamsız bir şekilde meşhur bir manzumeye latife tarzında nazım yapma.

1.1. hezl-i bī-meʾāl:
*Yoktur āsār-ı hakīmānemde **hezl-i bī-meʾāl***
Ser-te-ser cāmīdir eşʿārım rumūz-ı hikmeti **(Kaside 37/91)**

hiç:

1.) "Yok denecek kadar az, azıcık; asla katiyen" anlamlarında, olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren bir söz.

1.1. hiç:
Gün gibi zāhirken ihlāsım cedel lāzım değil
*İstenir mi **hiç** bedīhiyyāta karşı beyyināt* **(Gazel 10/2)**

1.2. hiç:

Var mıdır ***hiç*** *dil-i pür-kīn ile bir feyz almış*
Münhasif māh-ı şeb muzlimi tenvīr etmez **(Gazel 71/5)**

1.3. hiç:
Üdebā mecmaʿına ***hiç*** *yakışır mı hırvāt*
Sen sen ol bir daha Yozgata ayağın basma **(Gazel 12/6)**

1.4. hiç:
Gönül ***hiç*** *incinir mi dilberin cevr ü ʿitābından*
Ki yārin yāre hiç bir tarz u tavrı nā-becā gelmez **(Gazel 90/7)**

1.5. hiç:
Yalnız bir sen misin bülbül yeter bu āh u zār
Var mı bu gülşende ***hiç*** *āzürde-hār olmadık* **(Kıt'a 16/2)**

1.6. hiç:
Hiç *olur mu böyle bir hālin sonu emr-i hasen*
ʿAdl-i maʿkūsu temāşā eylesin her merd ü zen **(Muhammes 4/14)**

1.7. hiç:
Hayāl ü hātıra gelmez mi ***hiç*** *Kārūn-misāl olmak*
Çetindir ʿarsa-i mahşerde maʿrūz-ı suʿāl olmak **(Müseddes 1/11)**

1.8. hiç:
Sen ***hiç*** *aldırma sakın varsa eğer sende hüner*
Bilmiyor çünkü seni nāfile olma muğber **(Müsemmen 1/7)**

1.9. hiç:
Maāzallāh hele ***hiç*** *kurtuluş yoktur tuzağımdan*
Benim şimdi şeh-i şevket-ver-i iklīm-i hüsn ü ān **(Tahmis 7/8)**

2.) "Hani; hiçbir şey" anlamında bir şeyin veya durumun mevcut olmadığını bildiren ifade.

2.1. hiç:
Benden midir bu cān ü ten
Hiç *ortada nem var benim* **(Diğer 5/8)**

2.2. hiç:
Ben nāmı nām-ı müsteʿār
Hiç *ortada nem var benim* **(Diğer 5/10)**

2.3. hiç:
Yekpāre hep zıll ü hayāl
Hiç *ortada nem var benim* **(Diğer 5/12)**

2.4. hiç:
Bir müflis-i bī-māyeyim
Hiç *ortada nem var benim* **(Diğer 5/14)**

2.5. hiç:
Hem ten anın hem cān anın
Hiç *ortada nem var benim* **(Diğer 5/18)**

2.6. hiç:
Cūd u ʿatā servet anın
Hiç *ortada nem var benim* **(Diğer 5/20)**

2.7. hiç:
Gözlerdeki rüʾyet anın
Hiç *ortada nem var benim* **(Diğer 5/22)**

2.8. hiç:
Sultān-ı zī-satvet odur
Hiç *ortada nem var benim* **(Diğer 5/24)**

2.9. hiç:
Noksānımı itmām eder
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/26)**

2.10. hiç:
Hattā figān ü zārıma
Hiç *ortada nem var benim* **(Diğer 5/28)**

hiç kimse:

1.) Bir kişi bile.

1.1. hiç kimse:
Kısadır dāmen-i fırsat ele girmez her bār
Korkma görmez seni ***hiç kimse*** *işitmez ağyār* **(Müsebba 2/27)**

1.2. hiç kimse:
Zemm ü takbīh ile ***hiç kimse*** *siyāh eyleyemez*
İstikāmetle ağarmış ola bir yüz ki anı **(Gazel 85/3)**

1.3. hiç kimse:*-den*
Çektiğim gam muktezā-yı tāliʿi nā-sāzdır
Hātır-ı meksūrumun ***hiç kimseden*** *şekvāsı yok* **(Gazel 107/4)**

1.4. hiç kimse:*-y, -e*
Ey mürtekib-i har-meniş ʿālem kime kaldı
Hiç kimseye *kalmaz bu cihān hem kime kaldı* **(Gazel 222/1)**

1.5. hiç kimse:*-y, -i*
Rāz-ı mektūmuna ***hiç kimseyi*** *hem-rāz etme*
Vaʿd ü ikrārım Mevlāyı seversen bozma **(Gazel 189/3)**

hiç yoktan:

1.) Hiç yaratılmamış olan, mecut olmayan.

1.1. hiç yoktan:
Eğer ʿāciz isen dahl eyleme efʿāl ü āsāra
Eğer kādir isen ***hiç yoktan*** *eyle bir hacer īcād* **(Gazel 21/5)**

hicāb eyle-:

1.) Utanmak.

1.1. hicāb eyle-:
Min baʿd emre kāʾim ol şerʿ-i münīre hādim ol
Havf et Hudādan nādim ol ***eyle*** *Peyamberden* ***hicāb*** **(Kaside 20/3)**

hicāb-ı gaflet:

1.) Gaflet perdesi.

1.1. hicāb-ı gaflet:*-i*
Halkı esrār-ı maʿāriften haberdār eyleyip
Aldı gözlerden nevāzişle ***hicāb-ı gafleti*** **(Kaside 37/21)**

hicāb-ı hāciz-i gaflet:

1.) Gaflette bulunma engeli.

1.1. hicāb-ı hāciz-i gaflet:
Tekāsüf etti gittikçe ***hicāb-ı hāciz-i gaflet***
Tamāʿdan hubb-ı dünyādan peşīmān olmadık gittik **(Gazel 109/4)**

hiçbir:

1.) Bir isimden önce getirilerek o ismin bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile olmadığını anlatan bir söz.

1.1. hiçbir:
Zevk-ı eşyāyı tahayyülde ibāret zann eder
Elde ***hiçbir*** *nesne yok dervīşe hülyādan lezīz* **(Gazel 24/4)**

1.2. hiçbir:
Haberdār olma ***hiçbir*** *ʿilm ü fenden rāhat olmak istersen*
Edībin ensesinden sille-i cevr ü sitem gitmez **(Gazel 81/3)**

1.3. hiçbir:
Niçin oldun esīr-i ʿaşkı ol şūh-ı sitem-kārın
Sana ***hiçbir*** *taraftan ey gönül ihbār eden var mı* **(Gazel 213/4)**

1.4. hiçbir:
*Söyleme **hiçbir** sözü mīzān-ı ʿakla vurmadan*
Sonra istihfāf eder herkes seni dirhem gibi **(Gazel 214/5)**

1.5. hiçbir:
*Dilşikenlik yapma **hiçbir** şahsı etme telh-kām*
Lezzet-efzā-yı dimāğ-ı ʿālem ol helvā gibi **(Gazel 233/4)**

1.6. hiçbir:
*Etme **hiçbir** şahsa hiç bir şeye nefretle nigāh*
Kāʾil ol her ne gelirse kābil ol deryā gibi **(Gazel 233/7)**

1.7. hiçbir:
*Var mı **hiçbir** sevmeyen ʿālemde masnūʿātını*
Sen hemān Allahı sev yoksa sever Allah seni **(Gazel 240/2)**

1.8. hiçbir:
*Ki **hiçbir** mücrime etmiş değilsin fazlını imsāk*
Kulun Fennīyi mahrūm eyleme feyz-i şefāʿattan **(Kaside 15/9)**

1.9. hiçbir:
Gönül hiç incinir mi dilberin cevr ü ʿitābından
*Ki yārin yāre **hiçbir** tarz u tavrı nā-becā gelmez* **(Gazel 90/7)**

1.10. hiçbir:
*Seninle olmadı **hiçbir** nebī hem-pāye-i rifʿat*
Senin cāh-ı hümāyūnun değildir kābil-i işrāk **(Kaside 15/4)**

hiçbiri:

1.) Bir isimden önce getirilerek o ismin bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile olmadığını anlatan bir söz.

1.1. hiçbiri:-*n, -den*
*Her ne yapsan **hiç birinden** bir keder ahz eylemez*
Kalb-i ʿāriftir bakılmış olsa deryādan garaz **(Gazel 95/6)**

hiçbiri:

1.) Sözü edilenden hiç kimse; tek biri bile.

1.1. hiçbiri:
*Gönül verme Fennī **hiçbiri** cāvidān değil*
Bu bāğa nice serv ü hırāmān gelir gider **(Gazel 46/11)**

1.2. hiçbiri:
Niçin mağrūr olursun bu ruh-ı rengīne bu hüsne
*Nukūş-ı kāʾinātın **hiç biri** reng-i bakā tutmaz* **(Gazel 89/2)**

1.3. hiçbiri:-*n, -de*
***Hiç birinde** bulmadık bir şemme-i sıdk u vefā*
Biz felekte türlü türlü āşinālar görmüşüz **(Gazel 78/4)**

1.4. hiçbiri:-*n, -de*
*Yoktur ammā **hiç birinde** Fennīyā reng-i bakā*
Cennet-āsā gülşen-i nüzhet-fezālar görmüşüz **(Gazel 78/9)**

1.5. hiçbiri:-*n, -e*
*Fennī er isen **hiç birine** etme temāyül*
Dünyāda vefā sāhibesi zen bulamazsın **(Gazel 128/10)**

hiçbir şey:

1.) Bir şeyin hiç olmadığını ifade eden söz.

1.1. hiçbir şey:
Aç kef-i ihsānı sor zevk-i selīm ashābına
*Yok ki **hiçbir şey** gelen tabʿ-ı ʿatāyādan lezīz* **(Gazel 24/5)**

1.2. hiçbir şey:-*e*
*Etme hiç bir şahsa **hiçbir şeye** nefretle nigāh*
Kāʾil ol her ne gelirse kābil ol deryā gibi **(Gazel 233/7)**

hiçe git-:

1.) Boşa gitmek.

1.1. hiçe git-:-*sin*
Vuslatın uğruna bilsen ne belālar çekti
*Dil-i āfet-zedenin **hiçe** mi **gitsin** emeği* **(Gazel 229/2)**

hicr:

1.) Ayrılık.

1.1. hicr:
*Bizi **hicr** ile yakmakta yārin ne hakkı var*
Hukūk u ʿubūdiyyette yeksān değil miyiz **(Gazel 70/2)**

1.2. hicrinle:-*(i)n, -le*
Sohbet edelim meclise gel serv-i bülendim Rahm eyle efendim
***Hicrinle** dil-i gam-zedenin hāli yamandır Allahaʿayāndır*
(Müstezad 2/6)

hicrān:

1.) Ayrılık, ayrılık acısı.

1.1. hicrān:
*Beni **hicrān** ile hasretle ciger-hūn ettin*
Etmedin şāhid-i matlab ile hem-āgūş visāl **(Kaside 40/3)**

1.2. hicrān:
Ferāmuş etme Allahʿaşkına Fennī-yi mehcūru
*Bu **hicrān** zahmına nice tahammül eylesin Nūrī* **(Tahmis 3/12)**

1.3. hicrāna:-*a*
*Kim dayanır bu **hicrāna***
Pey-ā-pey yedi sāl oldu **(Diğer 3/8)**

hicrān üstüne hicrān göster-:

1.) Ayrılık üstüne ayrılık göstermek; kavuşmaya mahal vermemek.

1.1. hicrān üstüne hicrān göster-:-*(i)r*
Gösterirse** yār eğer **hicrān hicrān üstüne
Haste-i ʿaşka gelir buhrān buhrān üstüne **(Gazel 206/1)**

hicr-i āteş:

1.) Ayrılık ateşi; ayrılık acısı.

1.1. hicr-i āteş:-*le*
*Çoktan beri yanıktır **hicr-i āteşle** gönlüm*
Halvet-gehinde bārī bir şeb çerāğ olaydı **(Gazel 211/2)**

hicr-i gül-i raʿnā-yı vatan:

1.) Sevgilinin diyarının ayrılığı, ayrılık acısı.

1.1. hicr-i gül-i raʿnā-yı vatan:
Batıyor hātırıma hār-ı cefā-yı gurbet
*Deliyor sīnemi **hicr-i gül-i raʿnā-yı vatan** (Gazel 165/7)*

hicv ü teşhīr:

1.) Yermek ve dile düşürmek.

1.1. hicv ü teşhīr:-*i*
Şu köyün halkını rüsvā-yı cihān eyler idik
***Hicv ü teşhīri** düşürseydik eğer şānımıza* **(Gazel 182/7)**

hidāyet kıl-:

1.) Doğru yolu göstermek.

1.1. hidāyet kıl-:
*Ben günāhkār āsima sen **kıl hidāyet** doğru rāh*
Çirk-i ʿisyān defter-i aʿmālimi kıldı siyāh **(Tahmis 8/9)**

hiddet:

1.) Öfke, kızgınlık.

1.1. hiddet:
Gelirse nefse ***hiddet*** *kibriyā-yı Hakkı tezkār et*
Edip mahv-ı eneʾiyyet ʿubūdiyyette isrār et **(Müsebba 1/16)**

hiddetlen-:

1.) Öfkelenmek, sinirlenmek.

1.1. hiddetlenip:-*ip*
Fennī gücenip kaşlarını çatmış o āfet
Hiddetlenip *etmiş gibi şemşīre teşebbüs* **(Gazel 16/5)**

hidemāt-ı hasene:

1.) İyilik hizmetleri.

1.1. hidemāt-ı hasene:-*m*
Ben ne yaptım ki felek rāhatımı çok görüyor
Hidemāt-ı hasenem *halka kabāhat geliyor* **(Kaside 48/22)**

hidmet et-:

1.) Hizmet etmek; iş görmek, çalışmak.

1.1. hidmet et-:-*miş, -ken*
Hidmet etmişken *sadākatle yirmi beş sene*
ʿĀkıbet oldum onun maʾzūr-ı nefsāniyeti **(Kaside 37/62)**

hidmet-i devlet:

1.) Devlet hizmeti, işleri.

1.1. hidmet-i devlet:-*te*
Yoksa aslā ***hidmet-i devlette*** *taksīr etmedim*
Yok yere etti bana tahmīl mesʾūliyeti **(Kaside 37/65)**

hidmet-i dīn-i mübīn ol-:

1.) İslam dinine hizmet olmak.

1.1. hidmet-i dīn-i mübīn ol-:-*sun*
Ehemm-i kār u bārın ***hidmet-i dīn-i mübīn olsun***
Taʿārruz etme bir şahsa cesūr olsun cebīn olsun **(Müsebba 1/12)**

hıfz edegör-:

1.) Hıfzetmek, aklında tutmak, ezberlemek.

1.1. hıfz edegör-:
El verir cehillede hayli zamān etti mürūr
Hocadan her ne ki gūş eyler isen ***hıfz edegör*** **(Müseddes 4/11)**

hıfz eyle-:

1.) Korumak, saklamak, muhafaza etmek.

1.1. hıfz eyle-:-*mek, -te*
Tuz ekmek hakkını ***hıfz eylemekte*** *iʿtinā göster*
Hudādan gayre ʿarz-ı ihtiyāç etme gınā göster **(Müsebba 1/22)**

1.2. hıfz eyle-:-*sin*
Cümle āfāt ü belāyādan seni ***hıfz eylesin***
Hakka tefvīz ettim ey hurşīd-i rahşānım seni **(Gazel 224/3)**

hıfz u himāye:

1.) Koruma, himaye etme.

1.1. hıfz u himāye:
Şeytānı sokan cennet-i aʿlāya yılandır Denmez ki yalandır
Bed-māyeyi bed-māye eder ***hıfz u himāye*** *Çıksan da semāya*
(Müstezad 1/4)

hıfzet-:

1.) Korumak, muhafaza etmek.

1.1. hıfzet-:-*(e)r, -im*
Cān gibi ***hıfz ederim*** *sīnede hakk-ı keremi*
Çürüse heyʾetim etmem yine nisyān-ı kerem **(Kaside 41/26)**

Hıfziyā:

1.) "Ey Hıfzî!" anlamında (Yozgatlı şair Hıfzî; Hafız Ethem Efendi için) bir hitap sözü.

1.1. Hıfziyā:
Hafiyyen ***Hıfziyā*** *bir dilbere ʿāşık mısın bilmem*
Niçün Fennī gibi şām ü seherde nāle-zensin sen **(Gazel 247/8)**

hikāyet eyle-:

1.) Hikâye etmek, bahsetmek, ayrıntılarıyla anlatmak.

1.1. hikāyet eyle-:-*se, -m*
Hikāyet eylesem *derd-i dili yāra dehān titrer*
Yürek oynar yerinden cism-i bī-tāb ü tüvān titrer **(Gazel 40/1)**

hikmet:

1.) Hakîmlik, bilgelik; bir şeyin oluşundaki akıl erdirilemeyen sebep, gizli sebep.

1.1. hikmet:
Bir tecellīdir eden takdīr-i tavr-ı eymeni
Hikmet *ammā ictisār-ı Hazret-i Mūsādadır* **(Gazel 38/5)**

1.2. hikmete:-*e*
Kāʾinātın her işi bir ***hikmete*** *vābestedir*
Süt vermezsen ne günā sarf-ı tedbīr eylesen **(Gazel 130/3)**

1.3. hikmeti:-*i*
Hikmeti *var o kūt cān oldu süveydāda nihān*
Yoksa zemīn ü āsumān ʿaşka karār-gāh olamaz **(Gazel 67/3)**

1.4. hikmetin:-*in*
Hikmetin *yā Rab ulü'l-ʿirfāna hayret-bahş olur*
Mümtenīʿdir sırrına hakkıyla tahsīl-i vukūf **(Kıt'a 3/1)**

1.5. hikmetle:-*le*
Hātır-ı ʿātırı ***hikmetle*** *olunmuş tezyīn*
Giremez bahse anınla hukemāsı ʿasrın **(Kaside 42/12)**

1.6. hikmetler:-*ler*
Dil verir miydim o mehde cezbe-i ān olmasa
Cezbe-i ānında ***hikmetler*** *nümāyān olmasa* **(Gazel 183/1)**

hikmet ü heyʾet:

1.) Felsefe ve astronomi ilmi.

1.1. hikmet ü heyʾet:
Hikmet ü heyʾet *oku kalmaya hātırda melāl*
Fıkh ü ādāb ü meʿānīyi tamām ezbere al **(Müseddes 4/7)**

hikmet ü hükūmet:

1.) İlim ve devlet.

1.1. hikmet ü hükūmet:
Bahşāyiş-i Hudādır o şāh-ı dīn-penāha
Hakkā vukūf-ı kāmil ***hikmet ü hükūmete*** **(Tarih 9/3)**

hikmet ü ʿirfān:

1.) Hikmet ve irfan.

1.1. hikmet ü ʿirfān:-*a*

Hikmet ü ʿirfāna *dāʾir her şikārı kayd edip*
Zaptedip ağyāra kaptırmaz gazanfer fer kalem **(Kaside 24/17)**

hikmet-āmiz:

1.) Hikmetle karışık, hikmetli.

1.1. hikmet-āmizdir:-*dir*
Hikmet-āmizdir *akvāli de efʿāli de hep*
Anlaşılmaz o Felātūn-misālin sırrı **(Tarih 8/14)**

hikmet-āver ol-:

1.) Hikmetli olmak.

1.1. hikmet-āver ol-:-*du, -y, -sa*
Çok mu ***olduysa*** *kulūbe* ***hikmet-āver*** *sözlerim*
Sıhhāt-i naklü rivāyetten tebāʿüd eylemez **(Tahmis 4/3)**

hikmeten:

1.) Hikmet bakımından.

1.1. hikmeten:
Kaybedildi hakk-ı meşrūʿum ʿale'l-ʿamyā benim
Hikmeten *lā-büd iken bir hükme merbūtiyeti***(Kaside 37/68)**

hikmet-i bāliga-i Sāniʿ:

1.) Yüce Allah'ın hikmeti.

1.1. hikmet-i bāliga-i sāniʿ:-*i*
Sunʿu āsārını hayretle nazardan geçirüb
Hikmet-i bāliga-i Sāniʿi *andım kaldım* **(Gazel 150/4)**

hikmet-i nusret:

1.) Allah'ın yardımının hikmeti.

1.1. hikmet-i nusret:-*i*
Hikmet-i nusreti *kābil mi olunsun taʿrīf*
Āyet-i behceti mümkün mü edilsin tefsīr **(Kaside 47/30)**

hilāf:

1.) Yalan.

1.1. hilāfı:-*ı*
Kerīmī sen bilirsin kim ***hilāfı*** *irtikāb etmem*
Felekte çok şükür bir neşʾeli lezzetli dem buldum **(Kaside 49/5)**

hilāfet:

1.) Halifelik.

1.1. hilāfette:-*te*
Biri örnek ***Hilāfette*** *Şehin-şāh-ı vakūr*
Öbürü sadr-ı fehāmette Vezīr-i faʿāl **(Kaside 40/72)**

hilāl:

1.) Ayın ilk günlerinde aldığı yay şekli, yeni ay.

1.1. hilāle:-*e*
Ey māh-ı ʿālem-ārā kaddin nihāle benzer
Bedr-i tamāme vechin kaşın ***hilāle*** *benzer* **(Gazel 63/1)**

1.2. hilāli:-*i*
Ben sana hāşā gözün üstünde kaşın var demem
Celb u teshīr eylemiş ey meh ***hilāli*** *gözlerin* **(Gazel 125/4)**

hilāl ebrūlar:

1.) Hilal, yay şeklindeki kaşlar.

1.1. hilāl ebrūlar:-*ı*
Cilve-sāz et bedr-i hüsnünde ***hilāl ebrūları***
Gurre-i māh-ı felek bālāda garrālanmasın **(Gazel 171/2)**

hilāl-i meh-i ʿīd:

1.) Bayram ayının hilali.

1.1. hilāl-i meh-i ʿīd:
Dilkeş ebrūları gūyā ki ***hilāl-i meh-i ʿīd***
Görse bir sāʾim olur savmı karīn-i butlān **(Kaside 45/56)**

hilʿat-i fazl u meʿārif:

1.) Ariflerin, faziletlilerin giydiği kıymetli elbisesi, kaftanı.

1.1. hilʿat-i fazl u meʿārif:-*le*
Atlas u eksūn bize olmaz medār-ı iftihār
Hilʿat-i fazl u meʿārifle *donanmışlardanız* **(Gazel 77/2)**

hilʿat-ı ʿismet:

1.) Masumluk, günahsızlık, temizlik kaftanı.

1.1. hilʿat-ı ʿismet:-*le*
Hemīşe ***hilʿat-ı ʿismetle*** *tezyīn eyle yā Rabbī*
Kulun Fennīyi dūr etme tarīk-i istikāmetten **(Kaside 10/6)**

hīle-i vesvās:

1.) Şeytanın hilesi.

1.1. hīle-i vesvās:-*a*
Hīle-i vesvāsa *düşüp kurtulmak*
Ādemin mūcib-i intibāhıdır **(Diğer 4/10)**

hilkaten:

1.) Yaradılış bakımından, yaradılışça.

1.1. hilkaten:
Her meʿāyıbdan berīsin ***hilkaten***
Halk olundun sanki dilhāhınca sen **(Kıt'a 2/2)**

hilkat-i ādem:

1.) İnsanoğlunun yaradılışı, fıtratı.

1.1. hilkat-i ādem:-*de*
Sevgilim tā ***hilkat-i ādemde*** *sevdim ben seni*
Semt-i gülzār-ı visālinden ayırma sen beni **(Gazel 218/1)**

hilkat-ı ervāh:

1.) Ruhların yaratılışı ***(bk. ezel).***

1.1. hilkat-ı ervāh:-*ı*
Mükemmel eylemiş tā ***hilkat-ı ervāhı*** *ʿālemde*
Ezelden pāk tīnet pāk meşreb pāk fıtrattır **(Kaside 30/4)**

hilkat-i eşyā:

1.) Eşyanın yaratılışı.

1.1. hilkat-i eşyā:-*y, -a*
Vücūdu olmasaydı ger şühūd iklimine vāsıl
Olurdu ***hilkat-i eşyāya*** *tārīk-i ʿadem hāʾil* **(Tahmis 1/6)**

Hilmi Efendi:

1.) Hacı Hilmi Efendi (ö. H.1314), (Ergin, 1996: 231).

1.1. Hilmi Efendi:
İlhamla yazıldı tārīh-i tām-ı fevti
ʿĀzim-i dār-ı bihişt oldu ***Hilmi Efendi*** **(Tarih 18/3)**

hilye-i fazl u maʿārif:

1.) İrfan ve meziyet süsü.

1.1. hilye-i fazl u maʿārif:

Sevdiren āsār-ı hāmemdir beni cānānıma
***Hilye-i fazl u maʿārif** hüsn ü ānımdır benim* **(Gazel 143/4)**

hilye-i sürūr:

1.) Sevinç süsü, vasıfları.

1.1. hilye-i sürūr:-*(ü)müz*
*Müncelīdir her birinde **hilye-i sürürümüz***
Gūş kıldıkça eder üftāde-gānı sīne-sūz **(Tahmis 4/6)**

himāye et-:

1.) Korumak.

1.1. himāye et-:-*ti*
Müstakīmin mim ü tāsın ihtilāsa yol bulup
***Etti** gerçekten **himāye** hakk-ı meşhūriyeti* **(Kaside 37/52)**

himem ü lutf:

1.) Lütuf ve himmetler.

1.1. himem ü lutf:-*u, -n, -u*
Cūd ü ihsānını Hātem bile eyler teslīm
***Himem ü lutfunu** Āsaf dahi eyler tahsīn* **(Kaside 42/13)**

himem-pīrā:

1.) Himmetleri, yardımları süsleyen (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1.1. himem-pīrā:
Mesned-ārā-yı tasarruf mürşid-i imdād-res
*ʿAtıfet-perver **himem-pīrā** mekārim iʿtiyād* **(Kaside 27/3)**

himmet:

1.) Lütuf, kerem; manevi yardım; gayret, çaba.

1.1. himmet:
***Himmet** diye pīrāmen-i kādıya sarılmam*
*Etmem rize-i bār-geh-i mīre teşebbüs***(Gazel 16/2)**

1.2. himmet:
Gam u ālām-ı dehri ihtiyār et āsitānında
*O şeyh-ı şāba cāndan hizmet eyle **himmet** istersen* **(Gazel 246/4)**

1.3. himmet:
Bende-i meclūbudur inʿām u ihsān u kerem
*Çāker-i mahsūsudur **himmet** ʿināyet ʿātıfet* **(Kaside 32/5)**

1.4. himmet:
*Red eder miʿacabā Āsaf-ı ʿālī **himmet***
Bārī etsem o kerem-pervereʿarz-ı ahvāl **(Kaside 40/26)**

1.5. himmet:
Etsen īkād gönül şemʿini şāhāne olur
*Bana niʿmet sana bir **himmet** şāhāne olur* **(Müfret 9/1)**

1.6. himmete:-*e*
O himmete leyl ü nehār ederlerʿarz-ı iftikār
Ebr-i güher-bār-ı bahār cūduna timsāl olamaz **(Gazel 83/2)**

1.7. himmeti:-*i*
*Seni zulmette koymaz Pīr-iʿaşkın **himmeti** Fennī*
Karīben mazhar-ı irşād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/5)**

1.8. himmeti:-*i*
İʿtibār etme zer ü sīmine Fennī feleğin
*Yetişir bir nefes **himmeti** kimyāya bedel* **(Gazel 141/5)**

1.9. himmeti:-*i*
Beni hāk üzre bırakmakta felek sehvediyor
*Feleğin **himmeti** nā-merde değil merde ise* **(Gazel 180/2)**

1.10. himmeti:-*i*
Hele izhār-ı kemāl eyleme sabr et Fennī
*Anlaşılsın feleğin **himmeti** kimlerde ise* **(Gazel 180/5)**

1.11. himmeti:-*i*
Ol Şehin-şāhın eğer imdāt ederse himmeti
Gāh Eşrefgāh Hassān gāh olur Caʿfer kalem **(Kaside 24/43)**

1.12. himmeti:-*i*
Eylemezler kimseye tahmīl bār-ı imtinān
*Merd olanlar merdüme bī-minnet eyler **himmeti** (Kaside 37/3)*

1.13. himmeti:-*i*
Münʿadimdir sofra-i cūdunda bū-yı imtinān
*Siyyemā vābeste-i külfet değildir **himmeti** (Kaside 37/10)*

1.14. himmeti:-*i*
Meşkūr ola her gayreti ihyā etti Vilāyeti
*ʿĀlīdir ʿālī **himmeti** varolsun olʿālī-güher* **(Tarih 16/12)**

1.15. himmetin:-*(i)n*
Celīdir behcetin yā Gavs-ı aʿzam
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/1)**

1.16. himmetin:-*(i)n*
Bize her dü cihānda dest-gīr ol
*Büyüktür **himmetin** yā Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/2)**

1.17. himmetin:-*(i)n*
Dehānın meʾhaz-ı sırr-ı hakīkat
*Büyüktür **himmetin** yā Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/4)**

1.18. himmetin:-*(i)n*
Benim yok zerreten mā-iştibāhım
*Büyüktür **himmetin** yā Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/6)**

1.19. himmetin:-*(i)n*
Sana feryād eder efrād ü evtād
*Büyüktür **himmetin** yā Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/8)**

1.20. himmetin:-*(i)n*
Kerīm ü münʿim ü müşkil-küşāsın
*Büyüktür **himmetin** yā Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/10)**

1.21. himmetin:-*(i)n*
Seninle müftehirdir şimdi ekvān
*Büyüktür **himmetin** yā Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/12)**

1.22. himmetin:-*(i)n*
Fesāra'l-kavlü zeynen fī makālī
*Büyüktür **himmetin** yā Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/14)**

1.23. himmetin:-*(i)n*
Ayırma kurb-gāh-ı enverinden
*Büyüktür **himmetin** yā Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/16)**

1.24. himmetinden:-*(i)n, -den*
Kemāl-i lutfunu lutfeyle andan da dirīğ etme
*Hezāran girye-nāki **himmetinden** mübtesim buldum* **(Gazel 155/4)**

1.25. himmetinden:-*i, -n, -den*
Hāsılı pek çok şerefler verdi bu cemʿiyete
***Himmetinden** şüphesiz şād oldu rūh-ı Çār-yār* **(Kaside 39/18)**

1.26. himmetine:-*i, -n, -e*
*Tamaʿım var o Veliyyü'l-keremin **himmetine***
Eylerim yoksa da daʿvā-yı kemāl-iʿirfān **(Kaside 45/31)**

1.27. himmetini:-*i, -n, -i*
*Cā-be-cā **himmetini** sarf eder ehl-i hünere*
Cevheri mevkīʿ-i cevherde eder istiʿmāl **(Kaside 40/29)**

1.28. himmetinle:-*(i)n, -le*
Saʿīde merhamet kıl ***himmetinle*** *kām-yāb olsun*
Dahīlek el-emān Pīrim dahīlek el-emān Pīrim **(Gazel 142/6)**

1.29. himmetiyle:-*i, -(y)le*
En ednā ***himmetiyle*** *oldu bu cebhāne-i zībā*
Nasıl herkes duʿā-hān olmasın Abdülhamīd Hāna **(Tarih 1/1)**

himmet et-:

1.) Yardım etmek, gayret etmek, emek vermek.

1.1. himmet et-:-*ip*
Edip *taltīfine* ***himmet*** *bırakma berzah-ı gamda*
Ne buldun saklamakla surre-i dīnār u dirhemden **(Müsebba 1/26)**

1.2. himmet et-:-*miş*
ʿAnberīn zülfünden ***etmiş himmeti***
Bence pek büyüktür bunun kıymeti **(Şarkı 7/9)**

himmet üʿulviyet:

1.) Lütuf ve yücelik.

1.1. himmet üʿulviyet:-*(i)n, -e*
Hem benim hizmetime hüsn-i mükāfāt olsun
Hem senin ***himmet üʿulviyetine*** *olsun dāl* **(Kaside 40/55)**

himmet-iʿālī:

1.) Yüce yardım, büyük yardım.

1.1. himmet-iʿālī:
Fennī kuluna yāver iken ***himmet-iʿālī***
Dāmān-ı ahissāya kapansın mı ne dersin **(Gazel 122/10)**

himmet-i ebrār:

1.) Faziletli kimselerin yardımı, gayreti.

1.1. himmet-i ebrār:-*a*
Anın da inkişāfı ***himmet-i ebrāra*** *kalmıştır*
Rakībin çeşm-i dilber gibi bīmār olduğun görsem **(Muhammes 1/3)**

1.2. himmet-i ebrār:-*a*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı ***himmet-i ebrāra*** *kalmıştır* **(Muhammes 1/5)**

1.3. himmet-i ebrār:-*a*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı ***himmet-i ebrāra*** *kalmıştır* **(Muhammes 1/10)**

1.4. himmet-i ebrār:-*a*
Anın da inkişāfı ***himmet-i ebrāra*** *kalmıştır*
Husūl-i maksada pek çok çalıştım zāhir ü pinhān **(Muhammes 1/13)**

1.5. himmet-i ebrār:-*a*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı ***himmet-i ebrāra*** *kalmıştır* **(Muhammes 1/15)**

1.6. himmet-i ebrār:-*a*
Anın da inkişāfı ***himmet-i ebrāra*** *kalmıştır*
Bana benzer bu cāniblerde bir āzürde-meşreb yok **(Muhammes 1/18)**

1.7. himmet-i ebrār:-*a*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı ***himmet-i ebrāra*** *kalmıştır* **(Muhammes 1/20)**

1.8. himmet-i ebrār:-*a*
Anın da inkişāfı ***himmet-i ebrāra*** *kalmıştır*
Murādım hāsıl olmazsa yıkılsın kubbe-i gerdūn **(Muhammes 1/23)**

1.9. himmet-i ebrār:-*a*
Anın da inkişāfı ***himmet-i ebrāra*** *kalmıştır*
*O bir Vāli-i vālā-şāndır ʿömrü müstezād olsun***(Muhammes 1/28)**

1.10. himmet-i ebrār:-*a*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı ***himmet-i ebrāra*** *kalmıştır* **(Muhammes 1/30)**

1.11. himmet-i ebrār:-*a*
Anın da inkişāfı ***himmet-i ebrāra*** *kalmıştır*
Gönüller her nasılsa kalmıyor endīşeden hālī **(Muhammes 1/33)**

1.12. himmet-i ebrār:-*a*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı ***himmet-i ebrāra*** *kalmıştır* **(Muhammes 1/35)**

1.13. himmet-i ebrār:-*a*
Anın da inkişāfı ***himmet-i ebrāra*** *kalmıştır*
Uzattım bahsi tasdīʿa cesāret eyledim ammā **(Muhammes 1/38)**

1.14. himmet-i ebrār:-*a*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı ***himmet-i ebrāra*** *kalmıştır* **(Muhammes 1/43)**

1.15. himmet-i ebrār:-*a*
Bu rütbe ibtilāya mihnete bādī nedir bilmem
Anın da inkişāfı ***himmet-i ebrāra*** *kalmıştır* **(Muhammes 1/8)**

1.16. himmet-i ebrār:-*a*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı ***himmet-i ebrāra*** *kalmıştır* **(Muhammes 1/40)**

1.17. himmet-i ebrār:-*a*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı ***himmet-i ebrāra*** *kalmıştır* **(Muhammes 1/25)**

himmet-i pīr:

1.) Mürşidin, şeyhin lütfu, yardımı [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s)].

1.1. himmet-i pīr:
Rīşime bakma beni zaʿf ile ithām etme
Himmet-i Pīr *ile pür tāb u tüvāndır kalemim* **(Gazel 152/7)**

1.2. himmet-i pīr:
Çok mudur eylese binlerce kulūbu tehzīz
Cebel-i Kāfı yerinden koparır ***himmet-i Pīr*** **(Kaside 33/7)**

1.3. himmet-i pīr:-*e*
Kulu Fennī hemīşe muntazırdır ***himmet-i pīre***
Gedā dest-iʿatā-yı şāha nigerān olmasın nolsun **(Gazel 174/5)**

1.4. himmet-i pīr:-*e*
Hāline elleri bülbül gibi āgāh etme
Himmet-i pīre *sığın gül gibi kan ağla gönül* **(Gazel 135/4**

himmet-i pīr-i mugān:

1.) Sakinin (sevgilinin) yardımı.

1.1. himmet-i pīr-i mugān:-*a*
Melūlum ***himmet-i Pīr-i mugāna*** *iftikārım var*
Zemān-ı nikbetimde tesliyet-bahş-ı cinānımdır **(Muhammes 2/8)**

himmet-i şīrāne:

1.) Aslancasına güç; aslan gibi güçlü olma.

1.1. himmet-i şīrāne:-*m, -i*

Tabʿımın ʿulviyyetin ağyār yārımdan bilir
Himmet-i şīrānemi *ʿālem şikārımdan bilir***(Gazel 28/1)**

himmet-i vālā-yı ümīd:

1.) Yüce lütuf ümidi.

1.1. himmet-i vālā-yı ümīd:
Olmasun yeʾse zebūn ādem olan ʿālemde
Var iken ādem içün ***himmet-i vālā-yı ümīd*** **(Kaside 46/10)**

himmetli:

1.) Gayretli, lütufkâr.

1.1. himmetli:
İki kimse geldi yazdı tārīh-i fevtini
Necābetli ***himmetli*** *zekī bir civān idi* **(Tarih 14/5)**

Hindistān:

1.) Güney Asya'da bulunan bir ülke; Hindistan ülkesi.

1.1. Hindistān:
Tutamam leblerine mülk-i Bedahşānı bedel
Hāl-i hindūsuna yek-pāre fedā ***Hindistān*** **(Kaside 45/52)**

hīne yerāke ʿaynī cāet ʿaleyye buhut / in şi'te şi're hālī fenzur ilā 'izārī:

1.) "Talihimin, şansımın yaver gittiğini, gözümden anlarsın; şiirimin halini düşün ki bunu da kıyafetimden anlarsın." anlamına gelen bir Arapça ibare (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. hīne yerāke ʿaynī cāet ʿaleyye buhut/

in şi'te şi're hālī fenzur ilā 'izārī:
Hīne yerāke ʿaynī cāet ʿaleyye buhut
İn şi'te şi're hālī fenzur ilā 'izārī **(Gazel 244/4)**

hīn-i meʾmūriyet:

1.) Memuriyet zamanı.

1.1. hīn-i meʾmūriyet:-*(i)m, -de*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime
Hīn-i meʾmūriyetimde *kimseyi incitmedim* **(Muhammes 4/18)**

hīn-i tahrīr-i garaz:

1.) Kinin yazıldığı zaman, dönem.

1.1. hīn-i tahrīr-i garaz:-*da*
Hīn-i tahrīr-i garazda *gözetir pīş ü peşi*
Cānib-i nefʿ u ziyāna nigerāndır kalemim **(Gazel 152/14)**

hīre-bahş ol-:

1.) Göz kamaştırmak, hayran bırakmak.

1.1. hīre-bahş ol-:
Kerem kıl merhamet kıl çāre-sāz ol derd-i hicrāna
Götür yüzden nikābı ***hīre-bahş ol*** *mihr-i tābāne***(Müsebba 3/13)**

hıred:

1.) Akıl, zekâ.

1.1. hıreddir:-*dir*
Ki bārān-ı belāyı yağdırır başa ***hıreddir*** *hep*
Meğer cinnet imiş insān için sermāye-i rāhat **(Gazel 7/2)**

hīre-dār et-/eyle-:

1.) Kamaştırmak, donuk, fersiz bırakmak; şaşırtıp hayran bırakmak.

1.1. hīre-dār eyle-:-*r*
Parladıkça kabza-i ʿadlinde tīğ-ı satveti
Dehşetinden dīde-i Mirrīhi ***eyler hīre-dār*** **(Kaside 37/15)**

1.2. hīre-dār et-:-*sin*
Hāme-i zerrīn ile yazdım sitāyiş-nāmeni
Parladıkça dīde-i hussādı ***etsin hīre-dār*** **(Kaside 39/41)**

hīre-dār ol-:

1.) Donuk, fersiz, baygın kalmak.

1.1. hīre-dār ol-:-*maz, -dı*
İftirāk-ı laʿl-i handānınla giryān olmasa
Nūr-ı çeşmim gözlerim ***olmazdı*** *böyle* ***hīre-dār*** **(Gazel 183/4)**

1.2. hīre-dār ol-:-*sun*
Eşk-i gül-gūnum revān olsun karışsın cūlara
Hīre-dār olsun *hurūşān olsun enhār ağlasın* **(Gazel 250/5)**

hırka:

1.) Dervişlerin üstlerine giydikleri, biçimi ve rengi mensup oldukları tarikata göre değişen, kollu, yakasız, pamuklu giyecek.

1.1. hırkaya:-*y, -a*
Dergeh-i Hakka yapış gayra müdārādan geç
Hırkaya *rāzı olup atlas ü dībādan geç* **(Müseddes 4/1)**

hırka-i peşmīne:

1.) Yün hırka; sade, süssüz hırka.

1.1. hırka-i peşmīne:
Sığınır lutfuna ben dāmen-i yāri tutarım
Fennīyā sūfī ise ***hırka-i peşmīne*** *tutar* **(Gazel 49/6)**

hırka-i tezvīr ü riyā:

1.) Yalan ve ikiyüzlülük hırkası.

1.1. hırka-i tezvīr ü riyā:-*dan*
Zāhid geçemez ***hırka-i tezvīr ü riyādan***
*ʿĀrifler düşürür her iki dünyāyı nazardan***(Kaside 50/3)**

hırka(yı) başı(n)a çek-:

1.) Bir köşeye çekilip çevresiyle ilgisini kesmek.

1.1. hırka(yı) başı(n)a çek-:-*di, -m*
El sohbet-i dildār ile mesʿūd ü ferahnāk
Ben ***hırkamı çekdim başıma*** *sākit ü gam-nāk* **(Müseddes 3/32)**

hırmān-ı kerem:

1.) Lütuftan mahrum kalma.

1.1. hırmān-ı kerem:
Sevgilim nefse kıyās eyle ki münhal olsun
Ne girān mesʾeledir ādeme ***hırmān-ı kerem*** **(Kaside 41/49)**

hırvāt:

1.) Orta Doğu'da bir Slav ırkı, bu ırka özgü.

1.1. hırvāt:
Üdebā mecmaʿına hiç yakışır mı ***hırvāt***
Sen sen ol bir daha Yozgata ayağın basma **(Gazel 12/6)**

hırz-ı cān:

1.) Can sığınağı.

1.1. hırz-ı cān:-*(ı)m*
Taşırım müftehiren gerden-i ihlāsımda
Hırz-ı cānım *demedir tavk-ı ubūdiyyet-i Pīr* **(Kaside 33/12)**

1.2. hırz-ı cān:-*dır*

Feyz-i Mevlāya olur bu sāyede mazhar kalem
***Hırz-ı cāndır** hüsn-i īmāndır senā-yı Hazreti* **(Kaside 24/56)**

hırz-ı cān et-:

1.) Canı gibi saklamak.

1.1. hırz-ı cān et-:*-mek, -e*
Bilmedin kadrimi bir gevher idim
***Hırz-i cān etmeğe** lāyık er idim* **(Şarkı 9/7)**

his:

1.) Duygu, sezgi.

1.1. his:
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
Ney-i kudūmun şerefin **his** *ile nālān olsun* **(Müsebba 2/46)**

hisāba gelme-:

1.) Hesap edilemeyecek, sayılamayacak kadar çok olmak.

1.1. hisāba gelme-:*-z*
Nukre-i çeşmimiz bakmaz nisāba
*Katra-i eşkimiz **gelmez hisāba*** **(Şarkı 8/5)**

hisāl:

1.) Hasletler, huylar, güzel huylar.

1.1. hisāl:
*Ey cefā-cū felek ey pīr-zen-i turfa **hisāl***
Gösterirsin bana her kār ü emelde eşkāl **(Kaside 40/1)**

1.2. hisālin:*-in* .
Reʿy ü tedbīri düşürmez dehen-i ağyāra
*ʿAdle mebnīdir o pākīze **hisālin** sırrı* **(Tarih 8/13)**

hışm:

1.) Hışım; gazap, öfke.

1.1. hışmı:*-ı*
Nazar-ı feyzi eder mūr-ı Süleymānla denk
*Ne ki **hışmı** kılar şīr-i jiyānı izlāl* **(Kaside 40/13)**

hisse:

1.) Hisse, pay, nasip.

1.1. hisseden:*-den*
*Karşı gelsin zāl-i tabʿında cesāret **hisseden***
Kilk-i Fennī çıktı meydāna yine Rüstem gibi **(Gazel 214/7)**

hissemend et-:

1.) Hisse sahibi yapmak.

1.1. hissemend et-:
***Hissemend et** kulunu ʿātıfet-i devletten*
Etme emsāl-i ʿabīdāneme karşı ahcāl **(Kaside 40/42)**

hisse-mend ol-:

1.) Pay sahibi olmak.

1.1. hisse-mend ol-:*-du, -m*
Teberrī ettim iʿrāz eyledim semt-i sefāhetten
*Sığındım lutf-ı Hakka **hisse-mend oldum** selāmetten* **(Muhammes 2/14)**

hisset:

1.) Hasislik, cimrilik.

1.1. hisseti:*-i*
Nām-ı Tāʾī tayy olunsun münʿimiyyet nāmeden
*Ol Şeh-i zī-şāna nisbetle takınsın **hisseti*** **(Kaside 37/13)**

hisse-yāb eyle-:

1.) Hissesi bulunan, payı olan (kimse) olmak.

1.1. hisse-yāb eyle-:
*ʿAdl ü ihsān-ı hümāyūnundan **eyle hisse-yāb***
Zāʾil olsun gönlümün āsār-ı mahzūniyeti **(Kaside 37/82)**

hisse-yāb kıl-:

1.) Payını, hissesini alan; nasibini alan (kimse) yapmak.

1.1. hisse-yāb kıl-:
Kurʾān ile Rabb-ı Ganī öğmüş yaratmıştır seni
*Feyz-i şefāʿattan beni rahm eyleyip **kıl hisse-yāb*** **(Kaside 20/24)**

hiss-i beşāşet:

1.) Mutluluk hissi.

1.1. hiss-i beşāşet:
Neşʾesinden oluyor hande-nümā mülk ü melek
*Atlas-ı çarha kadar **hiss-i beşāşet** geliyor* **(Kaside 48/5)**

hiss-i nefahāt-ı feyz:

1.) Feyiz esintilerinin hissi; feyzini hissetme.

1.1. hiss-i nefahāt-ı feyz:*-(i)n*
*Kıldı Hürrem beni **hiss-i nefahāt-ı feyzin***
Tāze cān verdi meğer kalbe mesīhā-yı ümīd **(Kaside 46/26)**

hiss-i sürūr:

1.) Sevinç hissi.

1.1. hiss-i sürūr:
*Rūh-ı eşyāda tecessüm ediyor **hiss-i sürūr***
ʿAraz ü cevhere bir rūh-ı meserret geliyor **(Kaside 48/6)**

hiss-i tabīʿī:

1.) Doğal his.

1.1. hiss-i tabīʿī:*-y, -e*
Bī-vefālıklarını anlamasın mı Fennīyā
*Öyle bir **hiss-i tabīʿīye** ferāset mi denir* **(Gazel 27/6)**

hitāb:

1.) Sözü birine veya birilerine yöneltme, seslenme.

1.1. hitāb:
*Dīde-i gafletime verdi küşāyiş bu **hitāb***
Oldu kānūn-ı ümīdim yeni baştan sūzān **(Kaside 45/29)**

hitāb et-:

1.) Seslenmek, söz söylemek; ***mec.*** Biri üzerinde olumlu bir etki meydana getirmek, uymak.

1.1. hitāb et-:*-sin*
*Tek bana **hitāb etsin** isterse ʿitāb etsin*
Sermest ü harāb etsin zımnında ʿināyet var **(Gazel 58/3)**

hıtbe:

1.) Bir kadınla evlenme talebinde bulunma, evlenme iradesini açıklama.

1.1. hıtbede:*-de*
***Hıtbede** dīn ü asālet aranırdı evvel*
Şimdi kızlar karılar kesret-i dīnāra gelir **(Gazel 53/4)**

hıtta:

1.) Memleket, diyar, ülke.

1.1. hıttada:-*da* (***mec.*** Gönül)
Sînede hubb-ı ʿAli var sen dur ey hubb-ı sivā
*Olamaz bir **hıttada** sultān sultān üstüne* **(Gazel 206/4)**

1.2. hıttanın:-*(n)ın*
Nazargāh-ı İlāhīdir makām-ı Mustafadır bu
*Melekler ser-te-ser bu **hıttanın** firāş-ı hākidir* **(Tahmis 1/3)**

hıtta-i ʿaşk:

1.) Aşk ülkesi, diyarı (Hıta ülkesini de hatırlatılmaktadır; ***bk. hatā***).

1.1. hıtta-i ʿaşk:-*ın*
Misk-i nāfım sen isen belde-i hüsnün göbeği
*İyi bak işte benim **hıtta-i ʿaşkın** da beyi* **(Gazel 229/1)**

hıtta-i İran:

1.) İran diyarı, ülkesi.

1.1. hıtta-i İran:
Kulun Fennîye Şāhım devlet-i vaslın gerek yoksa
*Verilse ana karşı **hıtta-i İran** kabūl etmez* **(Gazel 88/5)**

hıtta-i ʿirfān:

1.) İrfan diyarı, ülkesi.

1.1. hıtta-i ʿirfān:-*ı*
Ey Veliyy-i zī-himem ey mürşid-i ʿirfān-penāh
***Hıtta-i ʿirfānı** tenvīr eyledin ez-her cihet* **(Kaside 32/7)**

1.2. hıtta-i ʿirfān:-*ı*
Leyālîde leʾālī-i sirişki durma īsār et
*Garaz kāşānesin yık **hıtta-i ʿirfānı** iʿmār et* **(Müsebba 1/20)**

hıtta-i lāhūt:

1.) İlahi âlem, diyar.

1.1. hıtta-i lāhūt:-*a*
*Hutbe-i Levlāk e mazhar **hıtta-i lāhūta** şāh*
Sırr-ı mā-evhā ya mahremdir Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/3)**

hıttān-ı felek:

1.) Feleğin sünnetçisi.

1.1. hıttān-ı felek:
Cihānın her huzūzātında bir gam-ı müstetir yoksa
*Dehān-ı tıfla **hıttān-ı felek** her dem ʿasel vermez***(Gazel 79/2)**

Hızır:

1.) Hz. Musa döneminde yaşadığı, Allah tarafından kendisine İlahi bilgi ve hikmet öğretildiği, ölümsüzlük suyu (ab-ı hayat) içip ölümsüzlüğe kavuştuğuna inanılan peygamber ya da veli olduğu ileri sürülen mübarek bir zattır. Bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdadına yetiştiğine inanılmaktadır. Kelime olarak ise "yeşillik, yeşerme ve tazelik" anlamları olan Hızır, onun gezdiği yerlerin yeşerdiği inancını doğurmuştur (Zavotçu, 2018: 317; Pala, 2017:204).

1.1. Hızır:
Laʿlin emeli tevbeyi bastım mey-i nāba
*Eyler mi ***Hızır** ʿatf-ı nazar semt-i serāba* **(Gazel 201/1)**

hizmet:

1.) Bir kimsenin yapmakla sorumlu tutulduğu iş, kendisine verilen görev, vazife.

1.1. hizmet:
Hemîşe hayr-ı daʿvāt-ı Cihān-bānī-yi tezkār et
*Bu **hizmet** hizmet-i makbūledir hayrü'l-meşāgıldır* **(Kaside 38/46)**

1.2. hizmete:-*e*
*Dāʾimā fikrim yoluyla **hizmete** masrūf iken*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/22)**

1.3. hizmetim:-*(i)m*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime
*Eylemişken **hizmetim** uğrunda ben terk-i huzūr* **(Muhammes 4/3)**

1.4. hizmetime:-*(i)m, -e*
*Hem benim **hizmetime** hüsn-i mükāfāt olsun*
Hem senin himmet üʿlviyetine olsun dāl
(Kaside 40/55)

1.5. hizmetimi:-*(i)m, -i*
*Etmiyor **hizmetimi** çarh-ı cefā-cū takdīr*
Bārī sen hüsn-i mükāfātını istihzār et **(Kaside 47/25)**

1.6. hizmetinden:-*i, -n, -den*
Ola makrūn-ı hidāyet o Vezīr-i memdūh
***Hizmetinden** kala hoşnūd Şehin-şāh-ı cihān* **(Kaside 45/59)**

hizmet et-/eyle-:

1.) Çalışmak, iş görmek, hizmetinde bulunmak.

1.1. hizmet et-:-*en*
*Binde bir çıkmaz umūmun nefʿine **hizmet eden***
Her dimāğa böyle ulvī arzū vermez felek **(Gazel 113/3)**

1.2. hizmet et-:-*(e)r*
*Ona **hizmet eder** şīr u efāʿī*
Hüveʾl-kutbu hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel **(Kaside 31/4)**

1.3. hizmet eyle-:
Gam u ālām-ı dehri ihtiyār et āsitānında
*O şeyh-ı şāba cāndan **hizmet eyle** himmet istersen* **(Gazel 246/4)**

1.4. hizmet eyle-:-*di*
Ben de kendiden şikāyet eyledim ammā çi sūd
***Eyledi** efkārına **hizmet** riyāset u kuvveti* **(Kaside 37/47)**

hizmet yap-:

1.) (Birinin) buyruğunu yerine getirmek, hizmet etmek.

1.1. hizmet yap-:-*(a)r, -ız*
Emr ü fermānına ser-bürde-i tāʿat oluruz
***Yaparız hizmetini** devlet-i düyāya bedel* **(Gazel 141/3)**

hizmet-i emmāre:

1.) Nefs-i emmâreye hizmet etme, uyma (***bk.*** emmāre).

1.1. hizmet-i emmāre:
Heves-i şān ü şeref eyledi āvāre beni
*Hāb-ı gaflette kodu **hizmet-i emmāre** beni* **(Kaside 5/1)**

hizmet-i makbūle:

1.) Kabul edilmiş hizmet.

1.1. hizmet-i makbūle:-*dir*
Hemîşe hayr-ı daʿvāt-ı Cihān-bānī-yi tezkār et
*Bu hizmet **hizmet-i makbūledir** hayrü'l-meşāgıldır* **(Kaside 38/46)**

hizmet-i memdūha-i Memdūh Paşa:

1.) Övülen (vezir, Dâhiliye Nazırı) Memduh Paşa'nın hizmeti.

1.1. hizmet-i memdūha-i Memdūh Paşa:
*Siyyemā **hizmet-i memdūha-i Memdūh Paşa***
Nezd-i devlette olup bāsıra-pīrā-yı yakīn **(Kaside 42/6)**

hizmet-i şükrān-ı kerem:

1.) Lütfa karşı minnettarlık duymak, iyilikten anlamak.

1.1. hizmet-i şükrān-ı kerem:
Mümkün oldukça kusūr eylemem īfāsında
Bence vācip gibidir ***hizmet-i şükrān-ı kerem*** **(Kaside 41/35)**

hizmetkār:

1.) Birinin hizmetinde bulunan, hizmetçi.

1.1. hizmetkārıdır:-*ı, -dır*
Öyle Peygamber ki ***hizmetkārıdır*** *Rūhū'l-emīn*
Ez-ezel meddāhıdır evsāfın ezberler kalem **(Kaside 24/33)**

Hızr-ı mekārim-pīşe:

1.) Cömertlik timsali olan Hızır (a.s), ***(bk. Hızır).***

1.1. Hızr-ı mekārim-pīşe:
El-Amān berzah-ı mihnette bunandım kaldım
Kurtar artık beni ey ***Hızr-ı mekārim-pīşe*** **(Gazel 150/6)**

Hızr-ı mürüvvet:

1.) Lütufkâr Hızır ***(bk. Hızır).***

1.1. hızr-ı mürüvvet:
İmdādıma gelmez misin ey ***Hızr-ı mürüvvet***
Dil berzah-ı mihnette bunansın mı ne dersin **(Gazel 122/8)**

hoca:

1.) İlim öğreten, öğüt veren kimse; mürşit, şeyh.

1.1. hocadan:-*dan*
El verir cehillede hayli zamān etti mürūr
Hocadan *her ne ki gūş eyler isen hıfz edegör* **(Müseddes 4/11)**

hod-pesendān-ı ʿasr:

1.) Devrin kendini beğenmişleri, mağrurları.

1.1. hod-pesendān-ı ʿasr:
Āharin ʿakl-ı Aristo misline etmez nazar
Hod-pesendān-ı ʿasr *kendi kemālātın görür* **(Gazel 55/3)**

hokka:

1.) Cam, maden veya seramikten yapılan genellikle kapaklı olan ve içine mürekkep konulan küçük kap, kutu; ***mec.*** Sevgilinin küçük ağzı.

1.1. hokka:
Fem-i yāri temāşā eyledim güftāra geldikçe
Yapılmış lāʿlden bir ***hokka*** *gūyā dürr-i nāb üzre* **(Gazel 193/2)**

hokkabazlık:

1.) Hokkabazın yaptığı iş, el çabukluğu ile hüner gösterme sanatı. İstediğini yaptırmak, karşısındakine tesir etmek için türlü hâle bürünerek yapılan iş, hile, dalavere, yalan dolan.

1.1. hokkabazlıklar:-*lar*
Müstemiʿ yokken bu türlü ***hokkabazlıklar*** *nedir*
Niyyetin yoksa kuru dīvan güldürmek midir **(Gazel 54/4)**

hoş gör-:

1.) Gücenilecek veya karşılık gelinecek bir davranışı hoşgörü ile karşılamak, anlayışla karşılamak, kusur saymamak.

1.1. hoş gör-:
Rāhat arama Hakkı ara cümleyi ***hoş gör***
Yanlışlarını yād ileʿ afv iste Hudādan **(Kaside 50/6)**

1.2. hoş gör-:
Her cevri o dildārın bir müjde-i vuslattır
Hoş gör *anı ey cānım sonunda saʿādet var* **(Gazel 58/5)**

1.3. hoş gör-:-*üp*
Hoş görüp *kahrını zımnında lutf bekleyerek*
Keşf-i rāz eyledim kimseye hālim demedim **(Gazel 154/2)**

1.4. hoş gör-:-*(ü)r*
Hoş görür *ʿārif olan şīve-i hükm-i kaderi*
Ki bilir olmadığın tīr-i kazānın siperi **(Gazel 221/1)**

hoş göster-:

1.) Güzel, cazip görünmesine yol açmak.

1.1. hoş göster-:-*en*
Dikkat etsen ferve-i semmūredir hep ihtirām
Ādemi ***hoş gösteren*** *ağyār u yāre pāradır* **(Gazel 56/3)**

hoşāb ile helvā:

1.) Hoşaf ile helva.

1.1. hoşāb ile helvā:
Dīde-i ʿibrette ki zevk u safādan hazzı yok
Zanneder ehl-i şikem ***hoşāb ile helvā*** *lezīz* **(Gazel 23/4)**

hoşnūd kal-:

1.) Memnun olmak, yakınmamak, şikâyetçi olmamak.

1.1. hoşnūd kal-:-*a*
Ola makrūn-ı hidāyet o Vezīr-i memdūh
Hizmetinden ***kala hoşnūd*** *Şehin-şāh-ı cihān* **(Kaside 45/59)**

hoşter ol-:

1.) Daha hoş, çok latif.

1.1. hoşter ol-:-*(u)r*
Hüsnünü tasvīr eder her dem o māh-ı nahvetin
Hüsnü hāvīdir ***olur*** *elbette* ***hoşter*** *sözlerim* **(Tahmis 4/15)**

Hū:

1.) Allah, Allah'ın zikri.

1.1. Hū:
Çünki ***Hū*** *kalbe cilā kālıba nīrū getirir*
Hūdan artık ne var ʿālemde tezekkür edecek **(Gazel 43/6)**

1.2. Hū:
Her yana ʿakıl saldım gāyet perīşān oldum
Āhir kapına geldim lutfet meded Allahım ***Hū*** **(Müfret 30/1)**

1.3. Hūdan:-*dan*
Çünki ***Hū*** *kalbe cilā kālıba nīrū getirir*
Hūdan artık ne var ʿālemde tezekkür edecek **(Gazel 43/6)**

1.4. Hūya:-*y, -a*
Zevk u şevk-i dil-i ashāb-ı dile o getirir
Perde-i gafleti at ***Hūya*** *devām et Fennī* **(Gazel 43/6)**

hū getir-:

1.) "Dervişler arasında kullanılan selamlaşma, hitap ve cevap sözü"nü söylemek.

1.1. hū getir-:-*(i)r*
Başka bir tuhfesi yok zümre-i dervīşānın
Uğradıkça ʿurefā bezmine bir ***Hū getirir*** **(Gazel 43/7)**

hūb:

1.) Güzel.

1.1. hūbi:-*i*
Hūbi *maʿyūb görür çeşm-i hasūd*
Hāsidin cānını alsın Maʿbūd **(Müfret 16/1)**

hubāb:

1.) Mahbub, sevgili olan.

1.1. hubāba:-*a*
Reşīd-i efhama karşı Fennīyā tahakkümdür
Desem ki nazmı o ʿālī ***hubāba*** *benzetirim* **(Gazel 158/6)**

hūbān:

1.) Güzeller, sevgililer.

1.1. hūbān:
Durup karşımda saf saf ser-fürū eyler bana ***hūbān***
Humāre vālihān-ı ʿārızımdır cümle dildārān **(Tahmis 7/9)**

hubb-ı ʿAli:

1.) Hz. Ali'nin sevgisi.

1.1. hubb-ı ʿAli:
Sīnede ***hubb-ı ʿAli*** *var sen dur ey hubb-ı sivā*
Olamaz bir hıttada sultān sultān üstüne **(Gazel 206/4)**

hubb-i dünyā:

1.) Dünya sevgisi.

1.1. hubb-ı dünyā:-*dan*
Tekāsüf etti gittikçe hicāb-ı hāciz-i gaflet
Tamāʿdan ***hubb-ı dünyādan*** *peşīmān olmadık gittik* **(Gazel 109/4)**

1.2. hubb-i dünyā:-*dan*
Sakla yā Rab gönlümü gafletle gam-nāk olmadan
Hubb-i dünyādan *makarr-ı hār ü hāşāk olmadan* **(Kaside 7/1)**

hubb-ı ehıbbā:

1.) Dostların sevgisi.

1.1. hubb-ı ehıbbā:-*y, -ı*
ʿUkalā ***hubb-ı ehıbbāyı*** *süveydāda taşır*
Cühelā ʿādetidir sahte tekāpū dediğin **(Gazel 118/9)**

hubb-i māsivā:

1.) Allah'tan başka şeylerin sevgisi.

1.1. hubb-i māsivā:-*y, -a*
Hubb-i māsivāya *iştirāk etmez*
Zevk-i cismānīye inhimāk etmez **(Şarkı 3/9)**

hubb-ı sivā:

1.) Başkalarının sevgisi; ***tas.*** Allah'tan başka varlıklara olan sevgi, tutku.

1.1. hubb-ı sivā:
Sīnede hubb-ı ʿAli var sen dur ey ***hubb-ı sivā***
Olamaz bir hıttada sultān sultān üstüne **(Gazel 206/4)**

1.2. hubb-i sivā:
ʿAşk-ı Hudā ***hubb-i sivā*** *ayrı ayrıdır*
Genc-i nihān nakd-i revān başka başkadır **(Gazel 64/7)**

1.3. hubb-i sivā:
Hātır-ı Hıfzīyi telvīs eylemiş ***hubb-i sivā***
Fennīyā tevhīd çārūbiyle pāk etsem gerek **(Gazel 248/6)**

1.4. hubb-ı sivā:
İlticā eyle der-i ihsānına sen ʿAşkıyā
Hātır-ı Hıfzīyi telvīs eylemiş ***hubb-ı sivā*** **(Tahmis 8/17)**

1.5. hubb-ı sivā:-*dan*
Biz henüz Pīr olmadan ***hubb-ı sivādan*** *geçmişiz*
Subh-ı sādık doğmadan evvel uyanmışlardanız **(Gazel 77/6)**

1.6. hubb-ı sivā:-*dan*
Edersen Fennīyā ***hubb-ı sivādan*** *sīneni tecrīd*
Zen-i dünyāya karşı erlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/9)**

1.7. hubb-i sivā:-*dan*
ʿAşk olan sīne olur ***hubb-i sivādan*** *hālī*
Çünkü meşhūr mesel şīrin olur meskeni pāk **(Gazel 116/7)**

1.8. hubb-ı sivā:-*dan*
Sev cenāb-ı Ahmedi ***hubb-ı sivādan*** *fārig ol*
Fennīyā āfāk-ı dilde neyyir-i ekber taşı **(Gazel 225/5)**

1.9. hubb-ı sivā:-*y, -ı*
Kovarsın sīneden ***hubb-ı sivāyı*** *ʿākıbet ey ʿaşk*
Kesersin zehri gūyā kāse-i fağfūra benzersin **(Gazel 120/6)**

hüccet-i gufrān:

1.) Affetme belgesi.

1.1. hüccet-i gufrān:-*(ı)m*
Ne zamānlar tutacak tevbelerim cāy-ı kabūl
Ne dem imzalanacak ***hüccet-i gufrānım*** *ʿaceb* **(Kaside 6/3)**

1.2. hüccet-i gufrān:-*(ı)m*
Ne zamānlar tutacak tevbelerim cāy-ı kabūl
Ne dem imzalanacak ***hüccet-i gufrānım*** *ʿaceb* **(Kaside 6/3)**

hücre:

1.) Dışarı ile ilgisi mümkün mertebe az olan küçük oda, odacık ***mec***. Gönül.

1.1. hücresi:-*s, -i*
Lutfu kahrından füzūn dilber seven üftādenin
Hücresi *sayf ü şitā buhbūha-i gülzār olur* **(Gazel 50/3)**

hücūm-ı ceyş-i ālām-ı tahassür:

1.) Hasret acılarının ordusunun saldırısı.

1.1. hücūm-ı ceyş-i ālām-ı tahassür:-*den*
Mükedderdir ***hücūm-ı ceyş-i ālām-ı tahassürden***
Kulun Fennīye az bir ʿavn ü imdād etsen olmaz mı **(Gazel 207/7)**

Hudā:

1.) Hüda; Allah, Tanrı, Rab.

1.1. Hudā:
Hudā *ʿömrünü ʿikbālini etsin efzūn-ter*
Sana Fennīyā dostlar duʿā-hān taraf taraf **(Gazel 104/7)**

1.2. Hudā:
Hudā *zāyiʿ eder mi hakkını ey dīde-i hūn-rīz*
Görürsün vech-i yāri ferlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/5)**

1.3. Hudā:-*ı*
Hudā *her ikisini kām-yāb u kām-rān etsin*
Bu sūretle duʿā-yı hayrı gāyet mültezem buldum **(Gazel 155/7)**

1.4. Hudā:
Mümsik-i bed-māyeye sāmān u servet vermesin
Lutfunu şahs-ı muhannesden dirīğ etsin ***Hudā*** **(Gazel 175/3)**

1.5. Hudā:
Bende-i bāb-ı Benī Adnān olaydım kāşki
Devlet-i dünyāya etmezdim ***Hudā*** *bir iltifāt* **(Gazel 235/3)**

1.6. Hudā:

Sendedir fazl u semāhat sendedir lutf u şiyem
*Sende cemʿetmiş **Hudā** bil-cümle memdūhiyeti* **(Kaside 37/31)**

1.7. Hudā:
Felekte misli sebkat etmemiş bir Şāh-ı ʿādildir
***Hudā** sūʾ-i nazardan saklasın Zāt-ı hümāyūnun* **(Kaside 38/47)**

1.8. Hudā:
*İsm-i sāmīsi gibi hulkun **Hudā** kılmış Hamīd*
Bin dil-i mahzūnu bir saatte eyler kām-kār **(Kaside 39/7)**

1.9. Hudā:
*Cennet etsin türbe-i Sultān Mecīd Hānı **Hudā***
Millete bu Şāh-ı zī-şān kaldı ondan yādigār **(Kaside 39/20)**

1.10. Hudā:
*Dürlü dürlü gussa gam versin **Hudā** hussādıma*
Bir nefes rāhat yüzü göstermesin ezdādıma **(Kıt'a 13/1)**

1.11. Hudā:
Biz gidince buradan kim anacak namımızı
*Gitmeden eylesin ihsān **Hudā** kāmımızı* **(Müfret 1/1)**

1.12. Hudā:
*Mübtelā kılmış **Hudā** her şahsı bir cins illete*
Kimse illetsiz vedā etmez bu dār-ı mihnete **(Tarih 11/1)**

1.13. Hudā:
O nasıl etmiş ise ehl-i mezākı irvā
*Katārātınca **Hudā** ecrini ihsān etsin***(Tarih 15/5)**

1.14. Hudā:
***Hudā** artırsın ʿömr ü şevket-şāhānesin anın*
Cihān durdukça olsun taht-ı Şāhīde ʿuyūn-ārā **(Tarih 21/4)**

1.15. Hudādan:-*dan*
Tuz ekmek hakkını hıfz eylemekte iʿtinā göster
***Hudādan** gayre ʿarz-ı ihtiyāç etme gınā göster* **(Müsebba 1/22)**

1.16. Hudādan:-*dan*
Rāhat arama Hakkı ara cümleyi hoş gör
*Yanlışlarını yād ile ʿafv iste **Hudādan*** **(Kaside 50/6)**

1.17. Hudādan:-*dan*
Min baʿd emre kāʾim ol şerʿ-i münīre hādim ol
*Havf et **Hudādan** nādim ol eyle Peyamberden hicāb* **(Kaside 20/3)**

1.18. Hudādan:-*dan*
***Hudādan** gayra meyl ü incizāb ancak belāhattir*
Dū-ʿālemden geçen dervīş Sultān olmasın nolsun **(Gazel 174/3)**

<u>hudʿa:</u>

1.) Hile, düzen, oyun, aldatma.

1.1. hudʿa:
Dağıttın kākülü ruhsāra gūyā eyledin perde
*Rakībinden midir bu ***hudʿa** yāhud sen misin kāfir* **(Gazel 39/5)**

1.2. hudʿalar:-*lar*
*Sayılmaz ***hudʿalar** var nakş u elvānında gerdūnun*
Füsūn-ı çerhı kurnaz oğlu kurnaz olmayan bilmez **(Gazel 66/4)**

<u>Hudā ʿālim:</u>

1.) "Allah bilir." anlamında Arapça bir ifade.

1.1. Hudā ʿālim:
*Gözüm gönlüm seni gözler seni özler **Hudā ʿālim***
Gel ey aksā-yı ümīdim gel aksā-yı āmālim **(Müsebba 3/9)**

<u>Hudā göstermesin:</u>

1.) "Allah göstermesin, Allah korusun" anlamlarına gelen bir ifade.

1.1. Hudā göstermesin:
*Büyük korku **Hudā göstermesin** gaflettedir yoksa*
Emīn ol ehl-i zikrin gāye-i hāli vahīm olmaz **(Gazel 68/6)**

1.2. Hudā göstermesin:
*Her mesāʾibden bu aʿzamdır **Hudā göstermesin***
Görmesin ağyār ile çeşm-i dem-efşānım seni **(Gazel 224/7)**

<u>Hudā-bīn eyle-:</u>

1.) Hakkı ve hakikati gören, Allah'ı tanıyan (kimse) olmasını sağlamak.

1.1. Hudā-bīn eyle-:
Dil-i efsürdemi ʿaşkınla teshīn eyle yā Rabbī
*Küşād et dīde-i cānı **Hudā-bīn eyle** yā Rabbī* **(Kaside 10/1)**

1.2. Hudā-bīn eyle-:
Cemāl-i pākini göster bana mirʾāt-ı eşyāda
*Şu giryān çeşmimi dāim **Hudā-bīn eyle** yā Rabbī* **(Kaside 10/5)**

1.3. Hudā-bīn eyle-:
Dil-i efsürdemi ʿaşkınla teshīn eyle yā Rabbī
*Küşād et dīde-i cānı **Hudā-bīn eyle** yā Rabbī* **(Kaside 10/1)**

<u>Hudāyā:</u>

1.) Allah'a hitap şekli; "Ey Allah'ım!".

1.1. Hudāyā
Eyle mülhak ʿurefā silkine Fennī kulunu
*Kuhl-ı ʿirfān nasīb eyle **Hudāyā** gözüne* **(Gazel 195/8)**

<u>Hudā-yı lem-yezel:</u>

1.) Baki olan Allah.

1.1. Hudā-yı lem-yezel:
***Hudā-yı lem-yezel** bir lāhza münfek etmesin ondan*
Gam-ı ʿaşkın dil-i Fennīde müdgam yā Resūlallah **(Kaside 17/8)**

<u>Hudā-yı Mennān:</u>

1.) Sınırsız iyilik ve ihsanda bulunan Allah.

1.1. Hudā-yı Mennān:
Verip ʿömr-i ebedī her birine bahş etsin
*Anı Sultān Hamīd Hāna **Hudā-yı Mennān*** **(Kaside 45/61)**

<u>Hudā-yı Müteʿāl:</u>

1.) Yüce Allah.

1.1. hudā-yı Müteʿāl:-*in*
*Keşfe kābil mi ***Hudā-yı Müteʿālin** sırrı*
Başkadır māzī vü müstakbel ü hālin sırrı **(Tarih 8/1)**

<u>huddām:</u>

1.) Hizmet edenler, hizmetçiler; ***tas.*** Mürid; bir mürşide bağlanan kimse.

1.1. huddām:
Ayaktır başı īsāl eyleyen her yerde matlūba
*Kibārın iʿtilā-yı kadrini **huddām** eder tashīh* **(Gazel 19/7)**

<u>hufre-i tārīk-i hāk:</u>

1.) Karanlık toprağın çukuru, oyuğu, içi; mezar.

1.1. hufre-i tārīk-i hāk:-*e*
Erince ʿālem-i ʿulvī-yi kudse rūh-ı serdārım
*Girince ***hufre-i tārīk-i hāke** cism-i ʿuryānım* **(Muhammes 2/16)**

hukemā/hükemā:

1.) Âlimler, bilginler, hakîmler.

1.1. hukemāsı:-*s, -ı*
Hātır-ı ʿātırı hikmetle olunmuş tezyīn
Giremez bahse anınla ***hukemāsı*** *ʿasrın* **(Kaside 42/12)**

1.2. hükemā:
Ey şūh-ı şifā-bahş-ı tahassür tut elimden
Eyler ***hükemā*** *sāʿid-i bīmāra teşebbüs* **(Gazel 15/5)**

1.3. hükemā:
Hükemā *zümresi maʿlūle müdāvāt eyler*
Vüzerā cümlesi menkūbe ederler ihsān **(Kaside 45/40)**

hükemā-yı Yunan:

1.) Yunan âlimleri.

1.1. hükemā-yı Yunan:
Meclisinde edemez bahs-i hikem Eflātun
Habt olur belki umūm ***hükemā-yı Yunan*** **(Kaside 45/45)**

hükm:

1.) Hüküm; egemenlik, hâkimiyet; karar, emir, buyruk; tesir, kudret.

1.1. hükme:-*e*
Kaybedildi hakk-ı meşrūʿum ʿale'l-ʿamyā benim
Hikmeten lā-büd iken bir ***hükme*** *merbūtiyeti* **(Kaside 37/68)**

1.2. hükmü:-*ü*
Ki ancak orta yerde ***hükmü*** *yok bir kethüdā tāliʿ*
O da sırr-ı bürde ahkām-ı fermān-ı İlāhīdir **(Gazel 102/3)**

1.3. hükmü:-*ü*
Lezzeti ***hükmü*** *bakāsı yok sudandır neşʾesi*
Minnet-i sākī çekilmez sāğār u sahbā için **(Gazel 172/2)**

1.4. hükmü:-*ü*
Karada kuruda her ***hükmü*** *revāndır su gibi*
Sāhil-i bahre varıp edemez icrā-yı merām **(Muamma 1/6)**

1.5. hükmün:-*(ü)n*
Ger istersen ahıllāya kılarsın külhanı gülşen
Ki ***hükmün*** *nārdan āb ābdan nīrān eder peydā* **(Kaside 4/4)**

hükmet-:

1.) Egemenliği altında bulundurmak, sözünü geçirmek.

1.1. hükmedecek:-*ecek*
Ne zamān rām olacak rūhuma emmāre benim
Ne zamān ***hükmedecek*** *dīve Süleymān'ım ʿaceb* **(Kaside 6/7)**

1.2. hükmedecek:-*ecek*
Ne zamān rām olacak rūhuma emmāre benim
Ne zamān ***hükmedecek*** *dīve Süleymānım ʿaceb* **(Kaside 6/7)**

1.3. hükmetsem:-*se, -m*
Bütün dünyāya ***hükmetsem*** *açılmaz kalb-i mahzūnum*
Sürūr-ı sīnem ancak iltifāt-ı yāre kalmıştır **(Gazel 61/4)**

hükmeyle-:

1.) Hükmetmek, hakimiyet kurmak, karar vermek.

1.1. hükmeyle-:-*y, -en*
Anın fermān-ber-i fermānıyım vicdān ü cānımla
Gönül iklīmine ***hükm eyleyen*** *bir şehriyārım var* **(Muhammes 2/5)**

hükm-i ʿālī:

1.) Yüce hâkimiyet.

1.1. hükm-i ʿālī:-*s, -i, -n, -i*
Hükm-i ʿālīsini *hakkımda dahi icrā kıl*
Dād-ı Hakktır sana bu tabʿ-ı mekārim-bünyān **(Kaside 45/43)**

hükm-i kader:

1.) Kaderin (Allah) hükmü, kararı, emri.

1.1. hükm-i kader:-*den*
Sanma bir iş yapılır ***hükm-i kaderden*** *hāric*
Lākin idrāki anın tavk-ı beşerden hāric **(Gazel 18/1)**

hükm-i katʿī vermek:

1.) Kesin bir hüküm, karar vermek.

1.1. hükm-i katʿī vermek:-*e*
Siyyemā her söz eden olsun karīn ü iʿtimād
Hükm-i katʿī vermeğe *şerʿ-i münīr ister sikāt* **(Gazel 10/3)**

hükm-i kül:

1.) Bütün hükümler, hükümlerin tamamı.

1.1. hükm-i kül:
Felsefe bir kelimedir kim ekser-i anın sefeh
Ekser içün ***hükm-i kül*** *vardır sefehdir felsefe* **(Kıt'a 22/1)**

hükm-i nā-hak:

1.) Haksız, doğru olmayan karar.

1.1. hükm-i nā-hak:
Hükm-i nā-hak *yaptılar kānūna tatbīk etmeyip*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/17)**

hükm-i tīnet:

1.) Yaradılış hükmü, kararı.

1.1. hükm-i tīnet:-*i*
Gönül yüz sürer her hatvede hāk-i pāyine
Ne şey var ki ***hükm-i tīneti*** *fāʿil olmasın* **(Gazel 164/4)**

hükm-i zemān:

1.) Zamanın hükmü.

1.1. hükm-i zemān:
Der heme ān ***hükm-i zemān*** *başka başkadır*
Feyz-i nehār verd-i bahār güne günedir **(Gazel 64/8)**

hükmünce:

1.) Hükmüne göre.

1.1. hükmünce:
Zamāne ***hükmünce*** *ʿahdinde sebāt*
Eller etmese de bir ben eylerim **(Şarkı 1/8)**

hukūk u ʿubūdiyyet:

1.) Allah' a kulluk, vefakârlık.

1.1. hukūk u ʿubūdiyyet:-*te*
Bizi hicr ile yakmakta yārin ne hakkı var
Hukūk u ʿubūdiyyette *yeksān değil miyiz* **(Gazel 70/2)**

hüküm al-:

1.) Karar almak.

1.1. hüküm al-:-*(ı)r, -dı*
Sekar ***hükmün alırdı*** *bu sefer ger olmasaydın sen*
Tamam ol gök seyyāhında ne gam çektin niʿam buldum **(Kaside 49/6)**

hükûmet:

1.) Bir ülkeyi yöneten kuruluşların bütünü; idare etme, yönetme.

1.1. hükûmet:
Teʾemmül eyle ki istidʿā-yı lutfa yok mudur hak
***Hükûmet** işlerinde eskidim hayli kıdem buldum* **(Kaside 49/11)**

hulāsa:

1.) Kısaca.

1.1. hulāsa:
***Hulāsa** tūr-ı kalbim çāre-i derd-i nihānımdır*
Benim bir dest-gīrim āşinā-yı gam-güsārım var **(Muhammes 2/10)**

hulf et-:

1.) Sözünde durmamak, verdiği sözü bozmak.

1.1. hulf et-:-*mez*
Ezel vaʿd-i visāl etmişti mīʿādında ***hulf etmez***
Ümīdim kesmezem dildār-ı ciddiyet-penāhımdan **(Gazel 245/3)**

hulk:

1.) Doğuştan olan huy, yaradılış, tabiat.

1.1. hulkun:-*u, -n(u)*
İsm-i sāmīsi gibi hulkun Hudā kılmış Hamīd
Bin dil-i mahzūnu bir saatte eyler kām-kār **(Kaside 39/7)**

hulken:

1.) Huy bakımından.

1.1. hulken:
Halkan akdem ***hulken*** *aʿzam mevliden aʿlā-yı nās*
Fiʿlen ahsen kavlen esdaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/4)**

hulk-ı hümāyūn:

1.) Mübarek, kutlu yaradılış, huy.

1.1. hulk-ı hümāyūn:-*u*
İsm-i sāmīsi gibi ***hulk-ı hümāyūnu*** *hamīd*
Zuʿafā kullarına lutfunu eyler ibzāl **(Kaside 40/11)**

hulkūm:

1.) Boğaz.

1.1. hulkūmuna:-*u, -n, -a*
Kāʾinātı yutmak ister sığsa ger ***hulkūmuna***
Āhiret gūyā meseldir tālib-i dünyā için **(Gazel 172/3)**

hulūs-ı bāl:

1.) Kalp temizliği, saflığı.

1.1. hulūs-ı bāl:-*(i)m, -i*
***Hulūs-ı bālimi** her hālimi Allah bilmez mi*
Müdāhinler beni tağyīre hāhişgerse etsinler **(Gazel 234/3)**

hulūs-i niyyet:

1.) Saf, samimi niyet.

1.1. hulūs-i niyyet:-*e*
Her ne işlersen karīn olsun ***hulūs-i niyyete***
Etmesin telvīs çirkāb-ı riyā aʿmālini **(Gazel 208/4)**

hulvi'l-mezāk ol-:

1.) Tadı hoş, güzel olmak; damağı tatlanmak.

1.1. hulvi'l-mezāk ol-:-*(u)r, -sa,-m*
Vaʿd u vuslatla ***olursam*** *Fennīyā* ***hulvi'l-mezāk***
Tabʿıma tūtī-i şīrīn-gūlar eyler ser-fürū **(Gazel 176/6)**

hülyā:

1.) Hayal, tatlı kuruntu.

1.1. hülyādan:-*dan*
Zevk-ı eşyāyı tahayyülde ibāret zann eder
Elde hiç bir nesne yok dervīşe ***hülyādan*** *lezīz* **(Gazel 24/4)**

1.2. hülyādan:-*dan*
Dersine devrine bak nāfile ***hülyādan*** *geç*
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç **(Müseddes 4/3)**

1.3. hülyādan:-*dan*
Dersine devrine bak nāfile ***hülyādan*** *geç*
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç **(Müseddes 4/6)**

1.4. hülyādan:-*dan*
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç
Dersine devrine bak nāfile ***hülyādan*** *geç* **(Müseddes 4/9)**

1.5. hülyādan:-*dan*
Dersine devrine bak nāfile ***hülyādan*** *geç*
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç **(Müseddes 4/12)**

1.6. hülyādan:-*dan*
Ey Saʿīd eyleme beyhūde yere efkārı
Dersine devrine bak nāfile ***hülyādan*** *geç* **(Müseddes 4/15)**

1.7. hülyānı:-*n, -ı*
***Hülyānı** enāniyyet ile eyleme mālī Kadrin olaʿālī*
Sarf-ı himem et celb-i kulūb-ı fukarāya Tahsīl-i Rızāya **(Müstezad 1/5)**

hülyā-yı vatan:

1.) Vatan hayali (sevgilinin bulunduğu yerin hayali).

1.1. hülyā-yı vatan:
Dīdeden dūr olalı şāhid-i zībā-yı vatan
Beni dil-teng u harāb eyledi ***hülyā-yı vatan*** **(Gazel 165/1)**

hülyā-yı visāl:

1.) Kavuşma hayali.

1.1. hülyā-yı visāl:
Çürüdür ādemi ***hülyā-yı visāl***
Gāyet de müşkildir sevdā-yı visāl **(Şarkı 2/5)**

hülyā-yı zülf-i yār:

1.) Sevgilinin saçının hayali.

1.1. hülyā-yı zülf-i yār:
Eski demler yāre yanlışlıkla rüʾyā gelmesin
Fennīyā ***hülyā-yı zülf-i yār*** *ağarttı rīşimi* **(Gazel 167/5)**

Hümā:

1.) Devlet kuşu; Kaf dağında yaşadığına inanılan efsanevi bir kuştur. Boz renkli, kanatları zümrüt yeşili olup gölgesi başına düştüğü kişinin hükümdar olacağına inanılır. Ayaksız olduğu ve dirisinin ele geçmediği, ölüsünün bulunmuş olabileceği ve saksağana benzediği ifade edilmektedir (Onay, 2016: 218).

1.1. Hümā:
Beni terk etti artık dil kalır zülfün hevāsında
***Hümā** kābil midir kim hāke insin āşiyān görsün* **(Gazel 159/6)**

humakā:

1.) Ahmaklar.

1.1. humakā:
Humakā *cümlesine açtı metālib kapısın*
ʿUkalā zümresini etmedi gamdan āzād **(Taştir 2/2)**

humār:

1.) İçkiden sonra gelen baş ağrısı, mahmurluk, sersemlik.

1.1. humār: (göz için; baygınlık, süzgünlük)
Sen de ey sūfī olurdun ben gibi bīmār-ı ʿaşk
Nergis-i mey-gūnene bir nebzecik gelse ***humār*** **(Kaside 39/48)**

1.2. humāra:-*a*
Bu gün māh-ı Muharremdir muhibb-i hānedān ağlar
Havā āteş saçıp inler ***humāra*** *āsumān ağlar* **(Gazel 249/1)**

1.3. humāra:-*a*
İşbu zāt olmuştu hem-nām-ı Cenāb-ı Mustafā
Cidden eylerdi menāhīden ***humāra*** *ittikā* **(Tarih 12/1)**

1.4. humāre:-*e*
Durup karşımda saf saf ser-fürū eyler bana hūbān
Humāre *vālihān-ı ʿārızımdır cümle dildārān* **(Tahmis 7/9)**

1.5. humārı:-*ı*
Meyhāne-i emelde sermest-i gaflet olma
Zīrā ki vardır āhir her neşʾenin ***humārı*** **(Gazel 244/5)**

humār-ı ecel:

1.) Ölüm anındaki mahmurluk.

1.1. humār-ı ecel:
Henüz neşve-yāb ʿālem ʿunfuvān idi
Humār-ı ecel *bī-çāreyi telh-kām etti* **(Tarih 14/2)**

humār-ı gaflet:

1.) Gafletten oluşan sersemlik, mahmurluk.

1.1. humār-ı gaflet:
Sākiyā bāde getir bastı ***humār-ı gaflet***
Bilelim tā nasıl ʿālemde ne meyhānedeyiz **(Gazel 86/2)**

humār-ı mihen:

1.) Dert, sıkıntı mahmurluğu.

1.1. humār-ı mihen:
Neşʾe-yāb olmadım şu meyhāneden
Gözüm açtırmadı ***humār-ı mihen*** **(Şarkı 2/8)**

hümā-yı tabʿ-ı pāk:

1.) Temiz, saf yaratılışlı Hüma kuşu ***(bk. Hümā).***

1.1. hümā-yı tabʿ-ı pāk:-*i*
Seversen dilberin en ser-firāzın sev
Hümā-yı tabʿ-ı pāki *lāne-gīr-i zirve-i kāf et* **(Gazel 11/5)**

hummā-yı ümīd:

1.) Ümit humması.

1.1. hummā-yı ümīd:
Lāyık-ı merhametim hālimi istifsār et
Beni bī-tāb ü tüvān eyledi ***hummā-yı ümīd*** **(Kaside 46/62)**

humret:

1.) Kızıllık, kırmızılık.

1.1. humret:
Çehresinde gāh ***humret*** *gāh safret gösterir*
Hasta-i ʿaşka gelir buhrān buhrān üstüne **(Gazel 181/3)**

hūn:

1.) Kan.

1.1. hūndur:-*dur*
Efendim sen gidelden kanlı yaşdır zīb-i ruhsārım
Efendim hāsılı mahsūl-i çeşmim ***hūndur*** *sensiz* **(Gazel 75/6)**

hūn-āb:

1.) Kanlı gözyaşı.

1.1. hūn-āb:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
Serpilir hasret ile şimdi gözümden ***hūn-āb*** **(Müsebba 2/52)**

hūn-āb-ı hasret:

1.) Özlemin kanlı yaşları, gözyaşı.

1.1. hūn-āb-ı hasret:
Alevlenir dilde nār-ı muhabbet
Tā ciğerden kaynar ***hūn-āb-ı hasret*** **(Şarkı 8/7)**

hūn-āb-ı hicrān:

1.) Ayrılığın kanlı gözyaşı.

1.1. hūn-āb-ı hicrān:-*a*
Terahhum et gözümden serpilen ***hūn-āb-ı hicrāna***
Amān ey şūh-ı gül-fem dilber-i ʿālem-behā tez gel **(Gazel 136/2)**

hüner:

1.) Bilme, marifet; ustalık, maharet.

1.1. hüner:
Ne yapsın fıtratında cevherinde bir ***hüner*** *yoksa*
Hasūdānın medār-ı iftihārı ʿāmm-ı vecddir hep **(Gazel 7/6)**

1.2. hüner:
Eyādī-i beşerde çok ***hüner*** *peydā olur ammā*
Hakīkat iʿtibāriyle Cenāb-ı Hak eder īcād **(Gazel 21/6)**

1.3. hüner:
Bu ***hüner*** *sende mi yā kilk-i sühan-verde midir*
Tāze mazmūnlar īcād ediyorsun Fennī **(Gazel 36/7)**

1.4. hüner:
Şīve-i takdīri tezkār u teʾemmüldür ***hüner***
Nīk ü bed her işte Allaha tevekküldür hüner **(Gazel 37/1)**

1.5. hüner:
Şīve-i takdīri tezkār u teʾemmüldür hüner
Nīk ü bed her işte Allaha tevekküldür ***hüner*** **(Gazel 37/1)**

1.6. hüner:
Bī-bakā bir verd için āh-ı hezār etmek değil
Mahbes-i hicrānı bir gülşen tahayyüldür ***hüner*** **(Gazel 37/2)**

1.7. hüner:
Müttehim zahmet çekerse muktezā-yı cürmüdür
Bī-günāh olmakla ālāma tahammüldür ***hüner*** **(Gazel 37/3)**

1.8. hüner:
Bādeden sarhoş olup zevzeklik etmek iş değil
Bozmayıp etvārı setr-i hālet-i müldür ***hüner*** **(Gazel 37/4)**

1.9. hüner:
Nālişe hācet mi var mihnetten ehl-i hāl için
Her işi Haktan bilip sabra temayüldür ***hüner*****(Gazel 37/5)**

1.10. hüner:
Bittabiʿ eyler Süleymāna kim olsa ihtirām
Hālisāne sohbet-i mūra tenezzüldür ***hüner*** **(Gazel 37/6)**

1.11. hüner:

Gizlemektir maʿrifet pervāne-veş feryādını
Fennīyā zannetme kim taklīd-i bülbüldür hüner **(Gazel 37/7)**

1.12. hüner:
Ey müderris sanma tertīb-i kazāyādır ***hüner***
Lafz ile aldanma tahlīl-i mezāyādır hüner **(Gazel 51/1)**

1.13. hüner:
Ey müderris sanma tertīb-i kazāyādır hüner
Lafz ile aldanma tahlīl-i mezāyādır ***hüner*** **(Gazel 51/1)**

1.14. hüner:
Ah ü feryād eyleyip halka duyurmak iş değil
Āteş-i ʿaşkı yürekte setr ü ihfādır ***hüner*** **(Gazel 51/2)**

1.15. hüner:
Derd-i dilden yār ü ağyārı haberdār etmeden
Cūy-ı eşki reh-güzār-ı yāre icrādır ***hüner*** **(Gazel 51/4)**

1.16. hüner:
Cürm-i aʿzamdır vücūd isnād edersen kendine
Hālini dergāh-ı Hakka ʿarz u inhādır ***hüner*** **(Gazel 51/5)**

1.17. hüner:
Cürm-i aʿzamdır vücūd isnād edersen kendine
Vārını Fennī vücūd-ı Hakta ifnādır ***hüner*** **(Gazel 51/5)**

1.18. hüner:
Yetişir tarh-ı gazel eyle duʿā ey Fennī
Ey ***hüner*** *mahzeni ey kıdve-i yārān-ı kerem* **(Kaside 41/53)**

1.19. hüner:
Gerek sahn-ı kenīsāda gerek Beyt-i mükerremde
Hüner *bir kalb-i mahzūnu sevindirmektir ʿālemde* **(Müsebba 1/27)**

1.20. hüner:
Hüner *sanma çalıp çarpıp da sāhib-i mülk ü māl olmak*
Nasīb olmaz o gūna māl ile āsūde-hāl olmak **(Müseddes 1/10)**

1.21. hüner:
Sen hiç aldırma sakın varsa eğer sende ***hüner***
Bilmiyor çünkü seni nāfile olma muğber **(Müsemmen 1/7)**

1.22. hünerdir:-*dir*
Hünerdir *tevsen-i kilk-i siyāhı cilve-sāz etmek*
Hemān kātib molur her zeyy-i kitāba giren zirzop **(Gazel 112/4)**

1.23. hünerim:-*(i)m*
Kalmasın sāye-i fazlında muʿattal ***hünerim***
Tā ki misbāh-ı kemālim ede neşr-i envār **(Kaside 43/22)**

1.24. hünerim:-*(i)m*
Mā-fevkıma takdīm edecek bir ***hünerim*** *yok*
Mā-dūnuma tevdīʿ edecek bir eserim yok **(Müseddes 3//18)**

1.25. hünerin:-*(i)n*
Hünerin *kesreti kesretti benim kıymetimi*
Yoksa ben olmaz idim pençe-i mihnette esīr **(Kaside 47/21)**

hüner ü maʿrifet:

1.) Maharet, ustalık, beceriklilik.

1.1. hüner ü maʿrifet:-*in*
Vādī-i muzlim-i cehle koşarak gitmektir
Hüner ü maʿrifetin *kadrini tenzīl etmek* **(Gazel 117/5)**

hünerver:

1.) Hünerli, marifetli.

1.1. hünerver:
Yürekte saklı gezdir ʿaşkı gerçek merd isen
Fennī ***Hünerver*** *pehlivān ol penbede nārı nihān eyle* **(Gazel 178/6)**

hūn-feşān:

1.) Kan saçan.

1.1. hūn-feşān:
Seni ey çeşm-i ter çeşm-i dilārā ***hūn-feşān*** *görsün*
Ki şefkat eylesin şāyān-ı bezm-i iktirān görsün **(Gazel 159/1)**

hūn-hār ol-:

1.) Kan döken; zalim, gaddar, acımasız olmak.

1.1. hūn-hār ol-:-*ma*
Şebin Kadr ile tevʾem gündüzün ʿīd-i saʿīd olsun
Garaz-kār olma ***hūn-hār olma*** *ikbālin mezīd olsun* **(Müseddes 1/25)**

hūn-ı ciğer:

1.) Ciğer, yürek kanı.

1.1. hūn-ı ciğer:
Sirişk-i laʿl-i famı sanma eyler çeşm-ter īcād
Eder anı teʾessürle yanan ***hūn-ı ciğer*** *īcād* **(Gazel 21/1)**

hünkār:

1.) Sultan, padişah, hükümdar.

1.1. hünkār: (***mec.*** Sevgili)
ʿĀşık-ı sādıkta dil birdir olur mu yār iki
Taht-gāh-ı saltanatta olamaz ***Hünkār*** *iki* **(Kıt'a 17/1)**

1.2. hünkārından:-*ı, -n, -dan* (***mec.*** Sevgili)
Beklerim Şāh-ı velāyetten ʿatā-yı bi-hisāb
Kul umar ***Hünkārından*** *ihsān ihsān üstüne* **(Gazel 206/6)**

1.3. hünkārım: -*ım* (Hz. Peygamber için seslenme sözü]
Der-i devlet-meʾābından ayırma yoksa ***hünkārım***
Kim eyler bir pula bu bende-i pür-cürmü istimlāk **(Kaside 15/8)**

1.4. hünkārım: -*ım* (II. Abdülhamid Han için seslenme sözü)
Gücenme ʿarz-ı hālimden amān şevketli ***hünkārım***
Kerīmin āsitānı merciʿ-i efrād-ı sāʾildir **(Kaside 38/29)**

1.5. hünkārım: -*ım* (II. Abdülhamid Han için seslenme sözü)
Bakma gel şevketli ***Hünkārım*** *kusūr-ı bendeye*
İhtizāz-ı zerreden hurşīde gelmez iğbirār **(Kaside 39/34)**

hünkār-ı ʿaşk:

1.) Aşk sultanı (Allah).

1.1. hünkār-ı ʿaşk:
Hünkār-ı ʿaşk *ile dest-be-destiz*
Bālā ile bālā pest ile pestiz **(Şarkı 6/7)**

hūr:

1.) Güneş.

1.1. hūr:
Felekte māh-ı nev Bābü's-selāmın sīne-çākidir
Anın kandīlidir ***hūr*** *matlaʿ-ı nūr-ı ziyādır bu* **(Tahmis 1/5)**

2.) Cennet kızı, çok güzel kız veya kadın; huri.

2.1. hūra:-*a*
Dāğ-ı süveydādır sevdā-yı hāli
Hūra *müşābihtir bence her hāli* **(Diğer 4/3)**

2.2. hūra:-*a*

Seni Rıdvān-ı cennet mi kaçırdı bāğ-ı cennetten
*Sen ey reşk-i melek insān değilsin **hūra** benzersin* **(Gazel 120/3)**

hūr u cinān:

1.) Huriler ve cennetler.

1.1. hūr u cinān:
*Hayl-i melek şermendesi **hūr u cinān** efkendesi*
*Hep bendesinin bendesi Keyhüsrev ü Efrāsiyāb***(Kaside 20/9)**

hūrā:

1.) Huri, cennet kızı, çok güzel kadın veya kız.

1.1. hūrā:
Nedir bu ok kiprik nedir bu ebrū
*Nedir bu kara göz **hūrā** mısın sen* **(Diğer 2/4)**

hurdebīn ol-:

1.) Müdekkik olmak; küçük ve ince ayrıntıları görebilmek, idrak edebilmek.

1.1. hurdebīn ol-:-*sun*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen
*Gözetmekte rızā-yı Hakkı çeşmin **hurdebīn olsun*** **(Müsebba 1/11)**

hurde-bīnān:

1.) Çok fazla küçük ve ince şeyleri görebilen, inceliklerden anlayan (kimseler), müdekkikler.

1.1. hurde-bīnān:
*Cihāna binlerce **hurde-bīnān** gelir gider*
*Bilmez esās-ı hestīyi hayrān gelir gider***(Gazel 46/1)**

hurdebīn-āsā:

1.) Mikroskop gibi.

1.1. hurdebīn-āsā:
***Hurdebīn-āsā** bir ālet olsa da ʿayne'l-yakīn*
Her süveydā-yı dilin kābil bulunsa rüʾyeti **(Kaside 37/56)**

hurdebīn-i nādire-gū:

1.) Nükteli sözler söyleyen müdekkik.

1.1. hurdebīn-i nādire-gū:
Bakma sen baʿzı mevākīʿde sükūt ettiğine
***Hurdebīn-i nādire-gū** nādire dendāndır kalemim* **(Gazel 152/10)**

hūr-ı ʿayn:

1.) Huri gibi.

1.1. hūr-ı ʿayn:-*e*
*Refīk olsun cinānda **hūr-ı ʿayne***
Otursun kasr-ı Firdevs-i ʿalāya **(Tarih 13/8)**

hūrī-mizāc:

1.) Huri gibi güzel yaradılışlı (sevgili).

1.1. hūrī-mizācın:-*ın*
*O **hūrī-mizācın** koklayıp kīsvānını*
ʿAhz-ı hevā-yı bāğ-ı cinān etmek isterim **(Gazel 157/3)**

hürmet:

1.) Saygı, değer.

1.1. hürmet:
Çeşm-i mestin bana tevcīh-i nigāh eylemese
*Bezm-i rindān-ı vefā-pīşede **hürmet** bulamam* **(Gazel 153/5)**

1.2. hürmet:
Ger etsen bin nasīhat kimse almaz bir pula vāʿiz
*Mey-āşām ol güzeller meclisinde **hürmet** istersen* **(Gazel 246/7)**

1.3. hürmetde:-*de*
*Ben rakībān ile **hürmetde** berāber mi idim*
Cevheri bilmeyerek hāk ile yeksān ettin **(Gazel 121/2)**

1.4. hürmetde:-*de*
*Kadrini bil ihtirām et etme **hürmetde** kusūr*
*Ādemi şefkatli bir māder gibi besler kalem***(Kaside 24/9)**

hürmet et-:

1.) Saymak, saygı göstermek.

1.1. hürmet et-:-*me, -di*
*Bir Ocak-zāde idim **etmedi** aslā **hürmet***
Eyledi gam-ı tütün ile gözümü eşk-efşān **(Kaside 45/14)**

hürrem:

1.) Sevinçli, şen, gönül açıcı.

1.1. hürrem:-*i, -di*
*Hani ol gün ki gönül vaslınla **Hürrem** idi*
Gerçi hayfā ne mukaddes ne mübārek dem idi **(Gazel 210/1)**

hürrem kıl-:

1.) Sevindirmek, mutlu etmek.

1.1. hürrem kıl-:-*dı*
***Kıldı Hürrem** beni hiss-i nefahāt-ı feyzin*
Tāze cān verdi meğer kalbe mesīhā-yı ümīd **(Kaside 46/26)**

hürrem ü hoş-hāl ol-:

1.) Sevinçli ve hâlinden memnun olmak.

1.1. hürrem ü hoş-hāl ol-:-*(u)r, -uz*
Bilmem ki ne günde uyanır tāliʿ-i hufte
*Āyā ne zamānlar oluruz **hürrem ü hoş-hāl*** **(Gazel 138/3)**

hürriyet:

1.) Özgürlük.

1.1. hürriyet:
Der-i Hünkārdan dūr olma Fennī feyz ise maksūd
*Kul ol bir Pādişāha Bādīyā **hürriyet** istersen* **(Gazel 246/8)**

1.2. hürriyeti:-*i*
Mümkün oldukça hazer kıl girme minnet altına
*Halka minnettār olan pāmāl eder **hürriyeti*** **(Kaside 37/7)**

hurşīd:

1.) Güneş.

1.1. hurşīd:
*Felekte irtifā ettikçe **hurşīd** pertev-efkendir*
Eder ehl-i edep ʿarz-ı tevāzū mükrim oldukça **(Gazel 200/8)**

1.2. hurşīd:
Mihr-i tābendeye nisbetle nasılsa Nāhid
*Öyledir vech-i dirahşānı yanında **Hurşīd*** **(Kaside 34/19)**

1.3. hurşīd:
Makardır Fennīyā bu ʿarz-ı akdes bir şehinşāha
*Değişmem bir avuç toprağını **hurşīd** ile māha* **(Tahmis 1/11)**

1.4. hurşīde:-*e*
*Deryāya katre zerreler **hurşīde** eyler incizāb*
Bir çāker-i ahkar nider metbūʿa hālin ʿarzeder **(Kaside 20/22)**

1.5. hurşīde:-*e*

Bakma gel şevketli Hünkârım kusûr-ı bendeye
*İhtizâz-ı zerreden **hurşîde** gelmez iğbirâr* **(Kaside 39/34)**

hurşîd-i aʿzam:

1.) En yüksek güneş; güneşin en yüksekte, tepede olduğu anki parlaklığı.

1.1. hurşîd-i aʿzam:
*Ki andan zerredir **hurşîd-i aʿzam** yâ Resûlallah*
Ser-â-pâ nûr-ı garrâdır vücûd-ı rahmet-âlûdun **(Kaside 17/7)**

hurşîd-i cemâl:

1.) Güzellik güneşi; (sevgilinin) güzel yüzünün parıltısı.

1.1. hurşîd-i cemâl:-*i*
Yâri meh-pâre ile eyleme tavsîf a kalem
*Biz o **hurşîd-i cemâli** daha rûşen biliriz* **(Gazel 82/6)**

hurşîd-i rahşân:

1.) Parlak güneş (sevgilinin parlak yüzü).

1.1. hurşîd-i rahşân:-*(ı)m*
Cümle âfât ü belâyâdan seni hıfz eylesin
*Hakka tefvîz ettim ey **hurşîd-i rahşânım** seni* **(Gazel 224/3)**

hurşîd-i seʿâdet:

1.) Saadet güneşi.

1.1. hurşîd-i seʿâdet:
Kemâl ehli barıştı tâliʿiyle
*Dirahşân oldu **hurşîd-i seʿâdet*** **(Tarih 19/10)**

hûru'l-îyn:

1.) İri ve güzel gözlü huriler.

1.1. hûru'l-îyn:
Nûr-ı ʿaynım nice sarf-ı nazar etsin ʿâdem
*Nergis-i mestine hayrân kalıyor **hûru'l-îyn*** **(Kaside 42/31)**

hurûşân ol-:

1.) Coşmak, taşmak, kaynamak, galeyana gelmek.

1.1. hurûşân ol-:-*du*
Asâr-ı fuyûz oldu nümâyân taraf taraf
*Seylâb-ı bahâr oldu **hurûşân** taraf taraf* **(Gazel 104/1)**

1.2. hurûşân ol-:-*sun*
Eşk-i gül-gûnum revân olsun karışsın cûlara
*Hîre-dâr olsun **hurûşân olsun** enhâr ağlasın* **(Gazel 250/5)**

hüs:

1.) Hüsün, güzellik.

1.1. hüsnüne:-*ü, -n, -e*
***Hüsnüne** benzer hüsün dünyâda görmüş var mıdır*
Yok ki görsün de rivâyet eylesin meşhûdunu **(Gazel 26/6)**

hûş ne-bûyed tâ ne-suzed ender-âteş dâr-i ʿûd:

1.) "Öd ağacı ateşte yanmaz ve güzel koku vermez." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. hûş ne-bûyed tâ ne-suzed ender-âteş dâr-i ʿûd:
Ger ne-bîned farkateş vasfeş ne-gûyed ehl-i ʿişk
Hûş ne-bûyed tâ ne-suzed ender-âteş dâr-i ʿûd **(Gazel 253/6)**

hûşmendân-ı cihân:

1.) Dünyadaki akıl sahipleri.

1.1. hûşmendân-ı cihân:
*Ser-te-ser ehl-i kalemdir **hûşmendân-ı cihân***
Yoksa gâve mandaya bâr-gîre vermezler kalem **(Kaside 24/25)**

hüsn/hüsün:

1.) Güzel, güzellik.

1.1. hüsne:-*e*
*Niçin mağrûr olursun bu ruh-ı rengîne bu **hüsne***
Nukûş-ı kâʾinâtın hiç biri reng-i bakâ tutmaz **(Gazel 89/2)**

1.2. hüsne:-*e*
*Şimdide tahtına **hüsne** Şehin-şâh etmiş*
Yaratıp münşiʿ-i erkân-ı anâsır seni pâk **(Gazel 116/4)**

1.3. hüsne:-*e*
Hastanın tabʾınca söz dârûdan aʿlâ iş görür
*Mâla câha **hüsne** muhtasdır ʿavâmın rağbeti* **(Müfret 18/1)**

1.4. hüsnü:-*ü*
Hüsnünü tasvîr eder her dem o mâh-ı nahvetin
***Hüsnü** hâvîdir olur elbette hoşter sözlerim* **(Tahmis 4/15)**

1.5. hüsnü:-*ü*
*Târe mazmûna verir **hüsnü** rakamla ziynet*
Sanki meşşâta-i dildârı beyândır kalemim **(Gazel 152/16)**

1.6. hüsnüne:-*ü, -n, -e*
*Nazar ettikçe dîdem **hüsnüne** mâşaallah*
Sûre-i Kehf okudum ol şeh-i hûbânım için **(Gazel 163/6)**

1.7. hüsnünü:-*ü, -n, -ü*
Güle ʿâit değil elhânı o mürg-i seherin
*Gülşen **hüsnünü** takdîs ediyor bülbül-i zâr* **(Kaside 43/32)**

1.8. hüsnünü:-*ü, -n, -ü*
***Hüsnünü** tasvîr eder her dem o mâh-ı nahvetin*
Hüsnü hâvîdir olur elbette hoşter sözlerim **(Tahmis 4/15)**

1.9. hüsnünün:-*ü, -nün*
Bülbül-i gûyâsıdır gûyâ ki bâğ-ı behcetin
***Hüsnünün** mirʾâtıdır yâhud o zîbâ sûretin* **(Tahmis 4/19)**

1.10. hüsün:
*Hüsnüne benzer **hüsün** dünyâda görmüş var mıdır*
Yok ki görsün de rivâyet eylesin meşhûdunu **(Gazel 26/6)**

1.11. hüsündür:-*dür*
*Sana zannım **hüsündür** sen bilirsin hadd-i zâtında*
Bu hüsn-i zannımı tahkîk u tersîn eyle yâ Rabbî **(Kaside 10/4)**

hüsn ü ân:

1.) Güzellik, alım, cazibe.

1.1. hüsn ü ân:
Niʿmet-i vaslınla dilsîr eyle Fennî bendeni
*Pek de mağrûr olma çok sürmez bu **hüsn ü ân** gider* **(Gazel 45/6)**

1.2. hüsn ü ân:-*(ı)m, -dır*
Sevdiren âsâr-ı hâmemdir beni cânânıma
*Hilye-i fazl u maʿârif **hüsn ü ânımdır** benim* **(Gazel 143/4)**

hüsn ü kubh:

1.) Güzellik ve çirkinlik.

1.1. hüsn ü kubh:-*u*
*Tevakkufsuz bulur her **hüsn ü kubhu***
Celîdir tabʿ u fikrinde selâmet **(Tarih 19/6)**

hüsnen:

1.) Güzellik bakımından.

1.1. hüsnen:
ʿAklen ekmel ***hüsnen*** *ecmel fıtraten aslü'l-usūl*
ʿAhden evfā reʾyen evsaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/3)**

hüsn-i aʿmāl:

1.) Güzel ameller, işler.

1.1. hüsn-i aʿmāl:-*e*
Ahālī koyuldu sūʾ-i efʿāle
Temāyül kalmadı ***hüsn-i aʿmāle*** **(Şarkı 5/3)**

hüsn-i āmīziş:

1.) Bir araya gelmelerinin (evlilik) güzelliği.

1.1. hüsn-i āmīziş:-*le*
Çıktı bir tārīh hāmemden anı tebrīk için
Hüsn-i āmīzişle *taltīf eyleye Rabb-i Cevād* **(Tarih 6/6)**

hüsn-i beyān:

1.) Anlatış, ifade güzelliği; belagat.

1.1. hüsn-i beyān:
Nazm-ı Reşīd şiʾr-i rekīkimle bir değil
Zelc-i lisān ***hüsn-i beyān*** *başka başkadır* **(Gazel 64/9)**

hüsn-i cemāl:

1.) Güzel yüz; yüz güzelliği.

1.1. hüsn-i cemāl:-*in*
ʿAnberīn hāldedir ***hüsn-i cemālin*** *sırrı*
Vālī-i ʿādile vābestedir āsāyiş-i nās **(Tarih 8/9)**

hüsn-i eser:

1.) Eserin güzelliği; güzel eser.

1.1. hüsn-i eser:-*dir*
Meʾmūl-i halef ***hüsn-i eserdir*** *selefinden*
Marzī-i selef hayır duʿādır halefinden **(Gazel 173/1)**

hüsn-i fıtrat:

1.) Huy, yaradılış güzelliği.

1.1. hüsn-i fıtrat:
Bu ne sūret bu ne sīret bu ne ***hüsn-i fıtrat***
Anı bilmem ki cinândan mı kaçırmış Rıdvān **(Kaside 45/54)**

hüsn-i hāl:

1.) Güzeli, iyi hâl.

1.1. hüsn-i hāl:-*(i)m, -e*
Reşk ederlerdi hased ashābı ***hüsn-i hālime***
Göz dikerlerdi hemīşe hāme-i faʿālime **(Muhammes 4/1)**

hüsn-i hat:

1.) Güzel yazı yazma sanatı, hat sanatı; güzel yazı.

1.1. hüsn-i hat:
Gıll ü gışden sāde fevka'l-ʿāde bir meşşātadır
Şāhid-i maʿnāyı ***hüsn-i hat*** *ile söyler kalem* **(Kaside 24/21)**

1.2. hüsn-i hat:-*la*
Hüsn-i hatla *yazılan nutk-ı belīğ eblağ olur*
Lafz içün bāʿis-i efzāyiş-i āndır kalemim **(Gazel 152/8)**

hüsn-i hidmet:

1.) Doğru ve yerinde davranma ve güzelce hizmet etme.

1.1. hüsn-i hidmet:-*i*
Bende-gānın sıdkına azçok delālet eylese
Eyler ancak vüsʿi miktārınca ***hüsn-i hidmeti*** **(Kaside 37/61)**

hüsn-i hitāb:

1.) Söz, söyleyiş güzelliği.

1.1. hüsn-i hitāb:-*a*
Efsūn var ise tatlı sühandır bu cihānda
Mārānı bile rām kılar ***hüsn-i hitāba*** **(Gazel 201/5)**

hüsn-i hizmet:

1.) Güzel, iyi hizmet.

1.1. hüsn-i hizmet:
Hüsn-i hizmet *yoluna eyledim ifnā-yı vücūd*
Düşmedi semt-i terakkiye tarīkim elʾān **(Kaside 45/12)**

1.2. hüsn-i hizmet:-*(i)m*
Her ne ***hüsn-i hizmetim*** *varsa mesāvī tuttular*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/7)**

1.3. hüsn-i hizmet:-*le*
Āsitānında iki koldur semāhat merhamet
Hāk-i pāye ***hüsn-i hizmetle*** *ederler iftihār* **(Kaside 39/23)**

hüsn-i icrāāt:

1.) Yapılan işler, çalışmaların güzelliği (II. Abdülhamid Han için).

1.1. hüsn-i icrāāt:-*ı, -nın*
Vüsʿat-i āsārına taʿyīn-i had mümkün değil
Hüsn-i icrāātının *hayrātının yok gāyeti* **(Kaside 37/23)**

hüsn-i īmān:

1.) İmanın güzelliği.

1.1. hüsn-i īmān:-*dır*
Feyz-i Mevlāya olur bu sāyede mazhar kalem
Hırz-ı cāndır ***hüsn-i īmāndır*** *senā-yı Hazreti* **(Kaside 24/56)**

hüsn-i imtizāc:

1.) Uygunluk, uyum güzelliği.

1.1. hüsn-i imtizāc:
Dād-ı Haktır bize ***hüsn-i imtizāc***
İttifākımızda yoktur iʿvicāc **(Şarkı 6/5)**

hüsn-i istiʿmāl:

1.) Kullanma güzelliği; güzel kullanma.

1.1. hüsn-i istiʿmāl:-*i, -n, -e*
Hüsn-i istiʿmāline *her elde istiʿdād yok*
Yoksa tasvīr-i merāma müstaʿiddir her kalem **(Kaside 24/8)**

hüsn-i kabūl:

1.) İyi karşılama, güler yüzlülük gösterme.

1.1. hüsn-i kabūl:-*e*
Mazhar olabildin mi gönül ***hüsn-i kabūle***
Yāhud der-i dilberde büzüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/8)**

hüsn-i mizāc u mişvār:

1.) Huy ve üslup güzelliği.

1.1. hüsn-i mizāc u mişvār:
Sana bahşāyiş-i Hallāk-ı Cihāndır ancak
Cūd u inʿām u ʿatā ***hüsn-i mizāc u mişvār*** **(Kaside 43/18)**

hüsn-i mükāfāt:

1.) Güzel, iyi karşılık.

1.1. hüsn-i mükāfāt:-*(ı)n, -ı*
*Bārī sen **hüsn-i mükāfatını** istihzār et*
Etmiyor hizmetimi çarh-ı cefā-cū takdīr **(Kaside 47/25)**

hüsn-i mükāfāt ol-:

1.) Güzel ve iyi karşılık vermek.

1.1. hüsn-i mükāfāt ol-:-*sun*
*Hem benim hizmetime **hüsn-i mükāfāt olsun***
Hem senin himmet ü ʿulviyetine olsun dāl **(Kaside 40/55)**

hüsn-i nazar:

1.) İyi gözle bakma, takdir etme, iltifat.

1.1. hüsn-i nazar:-*ı*
*Yetişir Pīr-i muğānın bize **hüsn-i nazarı***
Biz ne mutrıbda ne sākīde ne peymānedeyiz **(Gazel 86/4)**

1.2. hüsn-i nazar:-*(ı)m*
Dünyā-yı denī-pervere āit kederim yok
*Zīrā zen-i mekkāreye **hüsn-i nazarım** yok* **(Müseddes 3/39)**

1.3. hüsn-i nazar:
Feyz almak için sabr ile oldum mütehallī
*Bir **hüsn-i nazar** etmedi farkımda tecellī* **(Müseddes 3/19)**

hüsn-i nigāh:

1.) Bakış güzelliği, güzel bakış.

1.1. hüsn-i nigāh:-*(ı)n, -la*
*Zulām-ı gam gönülden mahv olur **hüsn-i nigāhınla***
Karanlık yeryüzünden talʿat-ı mihr ile zāʾildir **(Kaside 38/32)**

hüsn-i nihāyet gel-:

1.) Güzellikle sonlandırmak, bitirmek.

1.1. hüsn-i nihāyet gel-:-*(i)yor*
Olmasın sıhhat ü iclāline noksān tārī
*Bu dürūd ile söze **hüsn-i nihāyet geliyor*** **(Kaside 48/39)**

hüsn-i sayt:

1.) Sesin (sözün) güzelliği.

1.1. hüsn-i sayt:-*(ı)m, -la*
Hāmeme ruhsat-ı cevelān edilirse iʿtā
***Hüsn-i saytımla** dolar sāmiʿā-yı ʿilliyyīn* **(Kaside 42/25)**

hüsn-i şöhret:

1.) Şöhretinin güzelliği (II. Abdülhamid Han için).

1.1. hüsn-i şöhret:-*i*
Eylesin millet vücūd-ı akdesiyle iftihār
*Kapladı baştanbaşa āfākı **hüsn-i şöhreti*** **(Kaside 37/12)**

hüsn-i sūret:

1.) Yüz güzelliği.

1.1. hüsn-i sūret:
*Hani mağrūr kılardı seni **hüsn-i sūret***
O da elʾān pezīrā-yı zevāl olmadı mı **(Gazel 212/3)**

1.2. hüsn-i sūret:-*i*
Lutfunu yād eyledikçe şāhid-i maksūdumun
*ʿAkseder āyine-i ümīde **hüsn-i sūreti*** **(Kaside 37/83)**

1.3. hüsn-i sūret:-*te*
Bakma endāmına dil verme husūsā Türke
***Hüsn-i sūrette** eğer çi şeh-i hūbān ise de* **(Kıt'a 23/2)**

hüsn-i sūretle:

1.) Güzel bir şekilde.

1.1. hüsn-i sūretle:
Temāşā-yı çemenden kalb-i mağmūma safā gelmez
*Eğer mümkün değilse defʿ-i gam bir **hüsn-i sūretle*** **(Gazel 90/3)**

hüsn-i tahrīr:

1.) Yazı güzelliği; güzel yazı.

1.1. hüsn-i tahrīr:
Gösterir ehl-i kalem bir birine parmakla
Hüsn-i tahrīr** ile meşhūr-ı cihāndır kalemim(Gazel 152/3)**

hüsn-i tedbīr:

1.) Tedbir, önlem alma güzelliği.

1.1. hüsn-i tedbīr:-*in*
Nām-ı Eflātūnu Cālīnūsu artık kim anar
***Hüsn-i tedbīrin** dühāt-i ʿasra verdi hayreti* **(Kaside 37/32)**

1.2. hüsn-i tedbīr:-*i, -(y)le*
İsteyen etsin nihāl-i maʿrifetten iktitāf
*Neşvelendi **hüsn-i tedbīriyle** verdi berk ü bār***Kaside 39/16)**

hüsn-i tevāzuʿ:

1.) Alçak gönüllülük güzelliği.

1.1. hüsn-i tevāzuʿ:-*da*
*Herkese **hüsn-i tevāzuʿda** bulun satma gurūr*
Ver bununla dil-i gam-dīdeye bir parça sürūr **(Müseddes 4/10)**

hüsn-i zafer:

1.) Zafer güzelliği.

1.1. hüsn-i zafer:
*Her umūrunda ana **hüsn-i zafer** versin Hakk*
Eylesin zātını bi'l-cümle ʿavārızdan emīn **(Kaside 42/37)**

hüsn-i zan:

1.) İyi niyet, güzel düşünce besleme.

1.1. hüsn-i zann:-*(ı)m, -ı*
*Sana zannım hüsündür sen bilirsin **hadd-i zātında***
Bu hüsn-i zannımı tahkīk u tersīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/4)**

hussād:

1.) Hasetçiler, kıskanç kimseler.

1.1. hussāda:-*a*
Yüzüme urma yüzüm kāresini merhamet et
*Rūz-ı mahşerde gülünç eyleme **hussāda** beni* **(Gazel 223/7)**

1.2. hussādıma:-*(ı)m, -a*
*Dürlü dürlü gussa gam versin Hudā **hussādıma***
Bir nefes rāhat yüzü göstermesin ezdādıma **(Kıt'a 13/1)**

1.3. hussādın:-*(ı)n*
*Ki **hussādın** seni hem-pāye-i mürg-ı hümā görsün*
Tevazuʿ göster ihvān karşısında hākden pest ol **(Gazel 160/4)**

hüssād-ı siʿāyet-kār:

1.) Dedikodu eden hasetçiler.

1.1. hüssād-ı siʿāyet-kār:-*a*
Cā-be-cā etmedelerdir beni halka taʿyīr
*Ne desem bilmem o **hüssād-ı siʿāyet-kāra*** **(Kaside 47/22)**

husūd-ı bī-hüner:

1.) Hünersiz hasetçiler.

1.1. husūd-ı bī-hüner:
Kaydolunmaz derse de sāziç ***husūd-ı bī-hüner***
Çok netīce gösterir ettikçe imʿān-ı nazar **(Tahmis 4/11)**

husūf-āsā:

1.) Ay tutulması gibi.

1.1. husūf-āsā:
Var ***husūf-āsā*** *yine çehrende zıll-i infiʿāl*
Ey kamer-talʿat senin sevmekte noksānın nedir **(Gazel 29/2)**

1.2. husūf-āsā:
Sıyrılıp inse ***husūf-āsā*** *cemālinden nikāb*
Olsa çeşmim nūr-ı vechinden münevver kāşki **(Gazel 215/2)**

husūl-i maksad:

1.) Niyetin, amacın gerçekleşmesi.

1.1. husūl-i maksad:-*a*
İştibāhım kalmadı artık ***husūl-i maksada***
Oldu müstahkem dil-i nā-şādımın emniyeti **(Kaside 37/84)**

1.2. husūl-i maksad:-*a*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
Husūl-i maksada *pek çok çalıştım zāhir ü pinhān* **(Muhammes 1/13)**

husūl-ı nisbet:

1.) İlgi gösterme.

1.1. husūl-ı nisbet:-*(i)n, -le*
Velīniʿmetim Pīrim efendim kān-ı ʿirfanım
Bu mağmūmu ***husūl-ı nisbetinle*** *kāmrān eyle* **(Gazel 178/5)**

husūmet:

1.) Düşmanlık.

1.1. husūmet:
İş çıkışmak için eylerse de ibrāz-ı hulūs
Yine endīşe-i aʿdāda ***husūmet*** *bākī* **(Gazel 243/8)**

husūsā:

1.) Bilhassa, özellikle.

1.1. husūsā:
Nasıl sabreylesin ʿāşık ***husūsā*** *ʿāşık-ı sādık*
Ki eyler sūziş-i hasret yürekde şemʿalar īcād **(Gazel 21/2)**

1.2. husūsā:
Gönül senden geçer mi sende cānā dilrübālık var
Husūsā *tā ezelden beynimizde āşinālık var* **(Gazel 60/1)**

1.3. husūsā:
Dār-ı gurbette ***husūsā*** *ibtilālar görmüşüz*
Rengini beyhūde mi tahvīl kıldı mūy-ı ser **(Gazel 78/8)**

1.4. husūsā:
ʿİlm-i zāhirde müsellemdir yed-i tūlāları
ʿİlm-i bātında ***husūsā*** *kāmil-i zī-ictihād* **(Kaside 27/8)**

1.5. husūsā:
Dest ü dāmānına düş anla nedir Dīn-i mübīn
Dīde-i cānda ***husūsā*** *var ise kuhl-ı yakīn* **(Kaside 34/17)**

1.6. husūsā:
Bakma endāmına dil verme ***husūsā*** *Türke*
Hüsn-i sūrette eğer çi şeh-i hūbān ise de **(Kıt'a 23/2)**

1.7. husūsā:
Husūsā *iltifāt-ı Vāli-i ʿālī-i eşfakla*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/32)**

1.8. husūsā:
Sitem lāyık mıdır nāsa ***husūsā*** *müʿminīn olsun*
ʿUmūmen halk-ı ʿālem şerr ü mekrinden emīn olsun **(Müsebba 1/13)**

1.9. husūsa:
Yeter artık yeter vaz gel ʿaraktan naʿre-zenlikten
Sitemden kīneden el çek ***husūsa*** *dilşikenlikten* **(Müseddes 1/16)**

1.10. husūsā:
Husūsā *sākit ü gam-nāk iken ben*
Sevindim lehçeme geldi talākat **(Tarih 19/12)**

husūsān/ husūsen:

1.) Husisi olarak, bilhassa, özellikle.

1.1. husūsān:
Husūsān *anda Mīr-i Hālisi kāʿim-makām gördüm*
Taharrī ederek gūya ki bir kāse kerem buldum **(Kaside 49/2)**

1.2. husūsen:
Husūsen *muktedirdir nükte-verdir tecrübet bülenddir*
Nice tilmīzi mevkīʿce kendimden ehem buldum **(Gazel 155/1)**

husūsi:

1.) Özel olarak, özellikle.

1.1. husūsiyle:-*(y)le*
Efāzıl meşrebince kām-rān olmaz ***husūsiyle***
Kef-i ʿuşşāka keyfince dolu bir cām-ı Cem gitmez **(Gazel 81/4)**

1.2. husūsiyle:-*(y)le*
Derecāt üzredir eltāfı ***husūsiyle*** *anın*
Ki hazef-pāre ile cevheri tutmaz seyyān **(Kaside 45/27)**

1.3. husūsiyle:-*(y)le*
Gönül āzürde husūsiyle bıdāʿam noksān
Yüzüme gelme hatīʾātımı lutfen ʿafvet **(Kaside 45/48)**

1.4. husūsiyle:-*(y)le*
Müstebiddāna ***husūsiyle*** *refākat etmedim*
İstikāmet rāhının gayrı tarīka gitmedim **(Muhammes 4/19)**

huşyār/hüşyār:

1.) Ayık, uyanık, aklı başında kimse.

1.1. huşyār:
Eshāb-ı rüteb tāliʿi ***huşyār*** *ile mağrūr*
Eshāb-ı gına kesret-i emvāl ile mesrūr **(Müseddes 3/22)**

1.2. hüşyārı:-*ı*
Kem nazarla bakmayın fakr u fenā ashābına
ʿĀlemin ***hüşyārı*** *gāfil gāfili hüşyār olur* **(Gazel 50/5)**

hüşyār ol-:

1.) Aklı başında, ayık olmak; akıllı olmak.

1.1. hüşyār ol-:-*(u)r*
Kem nazarla bakmayın fakr u fenā ashābına
ʿĀlemin hüşyārı gāfil gāfili ***hüşyār olur*** **(Gazel 50/5)**

hutbe:

1.) Dinî söz, öğüt.

1.1. hutbesi:-*s, -i*
Senin çün rüʾyet-i envār-ı dīdāra açıldı rāh
Kelīme Len terānī ***hutbesi*** *sedd-i merām oldu* **(Kaside 14/4)**

hutbe-i Levlāk:

1.) Levlâk Hutbesi ***(bk. Levlāk).***

1.1. hutbe-i Levlāk:-*e*
Hutbe-i Levlāke *mazhar hıtta-i lāhūta şāh*
Sırr-ı mā-evhā ya mahremdir Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/3)**

hüve'l-kutbu:

1.) "Birçok Müslüman'ın kendisine bağlandığı büyük evliyalardan olup zamanının en büyük mürşidi olan O'dur (Seyyid Ahmed er-Rifâî)" anlamında bir ifade.

1.1. hüve'l-kutbu:
Olur her müşkilāt ʿindinde münhal
Hüve'l-kutbu *hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel* **(Kaside 31/2)**

1.2. hüve'l-kutbu:
Bulur her iki ʿālemde saʿādet
Hüve'l-kutbu *hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel* **(Kaside 31/6)**

1.3. hüve'l-kutbu:
Vücūdu uğramaz katʿā hasāra
Hüve'l-kutbu *hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel* **(Kaside 31/8)**

1.4. hüve'l-kutbu:
Kerāmātına yoktur hadd ü gāyāt
Hüve'l-kutbu *hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel* **(Kaside 31/10)**

1.5. hüve'l-kutbu:
Ona hizmet eder şīr u efāʿī
Hüve'l-kutbu *hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel* **(Kaside 31/4)**

hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel:

1.) "Yüceltilmiş olan şeyh, mürşit O'dur (Seyyid Ahmed er-Rifâî)" anlamında bir ifade.

1.1. hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel:
Olur her müşkilāt ʿindinde münhal
Hüve'l-kutbu ***hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel*** **(Kaside 31/2)**

1.2. hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel:
Ona hizmet eder şīr u efāʿī
Hüve'l-kutbu ***hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel*** **(Kaside 31/4)**

1.3. hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel:
Vücūdu uğramaz katʿā hasāra
Hüve'l-kutbu ***hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel*** **(Kaside 31/8)**

1.4. hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel:
Kerāmātına yoktur hadd ü gāyāt
Hüve'l-kutbu ***hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel*** **(Kaside 31/10)**

1.5. hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel:
Bulur her iki ʿālemde saʿādet
Hüve'l-kutbu ***hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel*** **(Kaside 31/6)**

hüveydā ol-:

1.) Ortaya çıkmak, belli olmak, görünmek.

1.1. hüveydā ol-:-*du*
Beni teşhīr etti sevdā
Her hālim ***oldu hüveydā*** **(Diğer 3/5)**

hüviyet:

1.) Kimlik.

1.1. hüviyeti:-*i*
ʿArzuhāl etmekde şevketlim sığındım ʿafvine
Müddeā-yı çākerīnin şöyle kim ***hüviyeti*** **(Kaside 37/40)**

1.2. hüviyeti:-*i*
Hayf kim isbāt-ı māhiyyet biraz müşkülcedir
Şüphesizce anlaşılmaz kimsenin ***hüviyeti*** **(Kaside 37/60)**

1.3. hüviyyetten:-*ten* (***tas.*** Allah'ın hiçbir şekilde nitelenemeyen mutlak hakikati, gaip âlemindeki hakikat.)
Tarikat ʿāleminde maʿrifetten bī-nasīb etme
Hakikatten ***hüviyyetten*** *haberdār eyle yā Rabbī* **(Kaside 9/4)**

hüzn:

1.) Hüzün; gam, keder, sıkıntı.

1.1. hüzn:
Hüzn *ile geldi bir melek tārīhini zabt etmeğe*
Şaʿbān Efendi gülbün-i Firdevsin oldu zāʾiri ***(Tarih 5/3)***

huzūr:

1.) Önemli bir makamın veya kişinin var olduğu, bulunduğu yer; ön, yan, kat, makam, yamaç.

1.1. huzūra:-*a*
Huzūra *emr ü fermān ile gelsin ʿabd-i memlūkün*
*Sen ey serasker-i hūbān ayağa gitmek el vermez***(Gazel 79/6)**

1.2. huzūrunda:-*u, -n, -da*
İbn-i Sīnālar Aristolar kalırlar şerm-sār
Öyle Şāhen-şāh-ı dānā kim ***huzūrunda*** *anın* **(Kaside 39/4)**

huzūr-ı kalb:

1.) Gönül rahatlığı.

1.1. huzūr-ı kalb:
Sitāremden midir ben mi tesādüf etmedim bilmem
Huzūr-ı kalb *için yoksa felekde bir zamān yok mu* **(Gazel 216/3)**

huzūr-ı pīr:

1.) Şeyhin (Ahmed Hüsameddin Efendi) huzuru, katı, makamı, eşiği.

1.1. huzūr-ı pīr:-*de*
Öpüp destin açıl güller gibi çāk-ı girībān et
Huzūr-ı Pīrde *ey nāme nāmım dermeyān eyle* **(Gazel 178/8)**

huzūr-ı ʿurefā:

1.) Ariflerin makamı, karşısı, yanı.

1.1. huzūr-ı ʿurefā:-*dan*
Fennī sakın ayrılma ***huzūr-ı ʿurefādan***
Ünsiyyet-i cāhilde halāvet bulamazsın **(Gazel 132/11)**

1.2. huzūr-ı ʿurefā:-*dan*
İnsān olayım dersen eğer nefsini öğren
Bir lahza uzağ olma ***huzūr-ı ʿurefādan*** **(Kaside 50/8)**

huzūr-ı yār:

1.) Sevgilinin huzuru, makamı, yanı.

1.1. huzūr-ı yār:-*da*
ʿArz-ı hālim sīne-çāk olsun ***huzūr-ı yārda***
Sergüzeşt-i ʿaşka dāʾir dāsitānım söylesin **(Gazel 166/2)**

1.2. huzūr-ı yār:-*e*
Celb-i rikkattir ***huzūr-ı yāre*** *şekvādan garaz*
Mazhar-ı lutf olmadır ʿarz-ı temennādan garaz **(Gazel 95/1)**

1.3. huzūr-ı yār:-*e*

Huzūr-ı yāre *var çāk-i girībān eyle giryān ol*
Peyām-ı vasl ile ey nāme-i rāz-āşinā tez gel **(Gazel 136/9)**

1.4. huzūr-ı yār:-*e*
Ey sabā derdimi duyur dildāra Allah ʿaşkına
ʿArz-ı hālim sun ***huzūr-ı yāre*** *Allah ʿaşkına* **(Gazel 191/1)**

huzūr-u devlet:

1.) Yüce makam.

1.1. huzūr-u devlet:-*e*
Huzūr-u devlete *ʿarz-ı metālib emr-i zāʾiddir*
ʿAyāndır Hazretinde cümle rāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/4)**

huzūzāt:

1.) Hazlar, zevkler.

1.1. huzūzāta:-*a*
Yaparsan bir fenālık hāzır ol ʿayn-ı mücāzāta
Lihāzā müstakīm ol inhimāk etme ***huzūzāta*** **(Müsebba 1/33)**

1.2. huzūzāta:-*a*
Huzūzāta *kapıldım nakd ü vakti hep hebā ettim*
Hayāle aldanıp ʿahd-i şebābı ber-havā ettim **(Müseddes 2/10)**

1.3. huzūzātında:-*ı, -n, -da*
Cihānın her ***huzūzātında*** *bir gam-ı müstetir yoksa*
Dehān-ı tıfla hıttān-ı felek her dem ʿasel vermez **(Gazel 79/2)**

huzzār:

1.) Bir yerde hazır bulunan, orada mevcut olan kimseler.

1.1. huzzārı:-*ı*
Mācerā-yı bezm-i ahbābı tezekkürden merām
Hāce Nasreddīn gibi ***huzzārı*** *güldürmek midir* **(Gazel 54/3)**

I /ʿI

ʿıkd-ı süreyyā:

1.) Ülker takım yıldızı ***(bk. Süreyyā).***

1.1. ʿıkd-ı Süreyyā:-*lar, -ı*
Pāyine ***ʿıkd-ı Süreyyāları*** *īsār etsin*
Ki felek mecmaʿ-ı envāʿ-ı fazīlet geliyor **(Kaside 48/10)**

ılgār et-:

1.) Atla hücum etmek, ılgarlamak.

1.1. ılgār et-:
Binip bir esb-i tāzi-i sabā-reftāre ***ılgār et***
Ağır davranma Mevlāyı seversen mutlakā tez gel **(Gazel 136/5)**

ısgā buyur-:

1.) Kulak vermek, dinlemek, söyleneni kabul etmek.

1.1. ısgā buyur-:-*up*
Bārī şimdengeri ***ısgā buyurup*** *sözlerimi*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/24)**

ısgā olun-:

1.) Kulak verilmek, dinlenilmek; kabul edilmek, uymak.

1.1. ısgā olun-:-*maz*
Vākıʿa gayr-ı muvāfık söz ***olunmaz ısgā***
Etme kāʾillerini zahmet alıp istiksā **(Müsemmen 1/27)**

ıskat-ı izāfāt:

1.) Dünya ile olan bağları kesmek, yok etmek.

1.1. ıskat-ı izāfāt:
Et gönlünü ***ıskat-ı izāfāt*** *ile tenvīr*
Ālūde-i evsāh-ı ʿalāyıktır efendim **(Kaside 18/6)**

ıslāh eyle-:

1.) İyi bir duruma getirmek, iyileştirmek, düzeltmek; yola getirmek.

1.1. ıslāh eyle-:-*mez*
Hasūd-ı tīre-tabʿı nush-ı şīrīn ***eylemez ıslāh***
Şeker katmakla zehre hem-mizāc-ı zencebīl olmaz **(Gazel 76/3)**

ısmarla-:

1.) Bir şeyin, bir kimsenin bakılmasını, korunmasını birine veya birinin gözetilmesine bırakmak, emanet etmek.

1.1. ısmarlamağa:-*mak, -a*
Korkarız āhara ***ısmarlamağa*** *gönlümüzü*
ʿĀşıkız dāʾire-i ʿaşkını meʾmen biliriz **(Gazel 82/2)**

1.2. ısmarlayan:-*y, -an*
Beni mihnetlere ***ısmarlayan*** *eyyām-ı firāk*
Ya sana mūcib-i endūh-ı melāl olmadı mı **(Gazel 212/2)**

1.3. ısmarlayalım:-*y, -alım*
Fennīyā hallini ʿāriflere ***ısmarlayalım***
Ki bunu anlayamaz fıtnatı nākıs ser-sām **(Muamma 1/9)**

ıstabl:

1.) Ahır (hüner meydanı).

1.1. ıstabl:-*a*
Meydān-ı maʿārifte pek azdır at oynatan
Bu ***ıstabla*** *gerçi nice fürsān gelir gider* **(Gazel 46/8)**

ıstıbār:

1.) Dayanma, katlanma, sabır ve tahammül gösterme.

1.1. ıstıbārı:
Eshāb-ı ʿakl u temkīn şaşmaz mı işvesinden
Serden alır şu ʿūru mahv eyler ***ıstıbārı*** **(Gazel 244/3)**

ıtlāk:

1.) Cezadan kurtarılma, affetme, affedilme.

1.1. ıtlākına:-*ı, -n, -a*
Hakīm ***ıtlākına*** *şāyeste ancak ehl-i sünnettir*
Şuʾūnu tabʿ-ı eşyāya veren ahmak hakīm olmaz **(Gazel 68/5)**

2.) Deme, denilme, … diye adlandırma, tabir etme.

2.1. ıtlākı:
Öyle Şāhen-şāh-ı ʿālī-şān gazenfer fer dilīr
Kim ona nisbetle şīr ***ıtlākı*** *şīre müsteʿār* **(Kaside 39/2)**

ıtlak et-/eyle-:

1.) Demek, denilmek, ... diye adlandırmak, tabir etmek.

1.1. ıtlāk eyle-:-*mek, -le*
Cevher ***ıtlāk eylemekle*** *cevher olmaz karataş*
ʿAyb olur kelb oğlu kelbe dersen arslan yavrusu **(Gazel 236/3)**

1.2. ıtlak et-:-*mez, -ler*
Bir kuru çöptür ona ***ıtlak etmezler*** *kalem*
Etmem inʿāmından ol Şāhın-şehin katʿ-ı ümīd **(Kaside 24/58)**

1.3. ıtlāk eyle-:-*se, -m*
Mehbıt-ı feyz-i İlāhīdir bunun her köşesi
Çok münāsibdir ger ***ıtlāk eylesem*** *ʿirfān evi* **(Gazel 209/2)**

1.4. ıtlāk eyle-:-*sin*
Size min baʿd ülü'l-aʿtāf ***ıtlāk eylesin*** *herkes*
Bu taʾbīri senin-çün en münāsib bir ʿalem buldum **(Kaside 49/10)**

ıtlāk olun-:

1.) Denmek, denilmek, adlandırılmak, tabir edilmek.

1.1. ıtlāk olun-:-*(u)r*
Denmez insān ona olmazsa garazdan sālim
O leʾīme nasıl ***ıtlāk olunur*** *ādem-zād* **(Taştir 2/5)**

ʿıtr-ı şāhī:

1.) Itırşâhî; baklagillerden, çok kokulu, çeşitli renkte çiçekler açan bir yıllık tırmanıcı süs bitkisi; bu bitkiden çıkarılan güzel koku.

1.1. ʿıtr-ı şāhī:-*y, -i*
Taranmışlar mükemmel ***ʿıtr-ı şāhīyi*** *sürünmüşler*
Nihāl-i yāsemīn-āsā ser-i divāra çıkmışlar **(Gazel 35/2)**

ʿıyānen:

1.) Ayan olarak, açıkça.

1.1. ʿıyānen:
Bana tevhīd-i hakīkīyi ***ʿıyānen*** *bildir*
Kuru daʿvāda bırakma kuru daʿvāda beni **(Gazel 223/6)**

ʿıyd-gāh:

1.) Bayram yeri.

1.1. ʿiyd-gāhı:-*ı*
Nāzikāne müjde-i teşrīfini tezkīr eder
*ʿ****Iyd-gāhı*** *tāki kurbān olduğum tenvīr eder* **(Tahmis 2/2)**

ızdırāb:

1.) Izdırap; acı, üzüntü, sıkıntı, keder.

1.1. ızdırāb:
Yāra ettikçe nigāh artar gönülde ***ızdırāb***
Şuʿle-i şemʿi gören pervāne bī-ārām olur **(Gazel 33/2)**

1.2. ızdırāb:
Tecellī-i hayālinle gönülde ***ızdırāb*** *artar*
Düşünce āb-ı sāfaʾaks-i hurşīd-i cihān titrer **(Gazel 40/6)**

1.3. ızdırābım:-*(ı)m*
Eyledi çoktan beri eyyām-ı fırkat imtidād
Izdırābım *olmada yevmen fe yevmā müstezād* **(Muhammes 3/6)**

ızdırāb u gam:

1.) Eziyet ve sıkıntı, keder.

1.1. ızdırāb u gam:-*la*
Izdırāb u gamla *kardaştır o zümre gālibā*
Ehl-i derde bir enīs-i neşʾe-cū vermez felek **(Gazel 113/5)**

ızdırābāt:

1.) Izdıraplar; acılar, üzüntüler, kederler.

1.1. ızdırābātımı:-*(ı)m, -ı*
Izdırābātımı *baştanbaşa tasvīr etsem*
Hālime dīde-i merdüm değil ağlar vicdān **(Kaside 45/15)**

ızdırārī:

1.) Mecburi.

1.1. ızdırārīdir:-*dir*
Gerçī vermez bir şifāʾaşkınla çok söylendiğim
Izdırārīdir *şehāʾaşkınla çok söylendiğim* **(Tahmis 5/11)**

ızmār:

1.) Bir şeyi gönülde gizlemek, içinde saklamak.

1.1. ızmārına:-*ı, -n, -a*
Dil derd-i derūnun değil ***ızmārına*** *kādir*
Kābil değil izhāra da olmaz mütecāsir **(Müseddes 3/25)**

ızmār edemez ol-:

1.) Gizleyemez olmak, gizleyememek.

1.1. ızmār edemez ol-:-*du*
Edemez *oldu gönül āteş-i hicri* ***ızmār***
Māh-ı nevden bedel ebrūların eyle izhār **(Müsebba 2/37)**

ızmār eyle-:

1.) İçinde gizlemek, saklamak.

1.1. ızmār eyle-:-*r*
Reʾy-i helālı o nisbette ki isterse eğer
Āteş-i pembede bir yol bulup ***eyler ızmār*** **(Kaside 43/10)**

ızrār:

1.) Zarara sokmak.

1.1. ızrārıma:-*(ı)m, -a*
Seni ey zālim-geçer u seni ey vaʿde-şiken
Yeter ettiğin yeter ***ızrārıma*** *kast u ısrār* **(Kaside 43/6)**

ızrār et-:

1.) Zarara sokmak; zarar vermek.

1.1. ızrār et-:-*ti*
Nedir ehliyyet üʿirfānımı taʿtīle sebep
Niçin ***etti*** *beni peygūle-i gamda* ***ızrār*** **(Kaside 43/5)**

1.2. ızrār et-:-*me*
İçemem ben bana teklīfte ısrār etme
Sākīyā ʿaklımı alma beni ***ızrār etme*** **(Gazel 185/1)**

ıztırāb-ı kalb:

1.) Gönül derdi.

1.1. ıztırāb-ı kalb:-*i, -le*
Haddimi ettim tecāvüz ***ıztırāb-ı kalbile***
ʿAfüv kıl sızlanmadır ashāb-ı ʿaczin ʿādeti **(Kaside 37/74)**

ʿızz ü kusūr et-:

1.) Değer, kıymet vermek ve kusur bulmak.

1.1. ʿ**ızz ü kusūr et-:**-*mek, -te*
Medār-ı mağfirettir ehl-i ʿirfāna gelen gamlar
Ne hakkım var sana ʿ***ızz ü kusūr etmekte*** *yā tāliʿ* **(Gazel 102/5)**

İ /ʿİ

iʿāde-i ʿahd-i ʿunfüvān et-:

1.) Gençlik zamanına dönmek.

1.1. iʿāde-i ʿahd-i ʿunfüvān et-:*-mek*
O gül goncayı gördükçe her dem küşāde-rū
***İʿāde-i ʿahd-i ʿunfüvān etmek** isterim* **(Gazel 157/4)**

iʿānet:

1.) Yardım.

1.1. iʿānet:
Bir güzel methedeyim neşʾe-yi mey kaybeylemeden
*Tabʿıma ʿālem-i ʿulvīden **iʿānet** geliyor* **(Kaside 48/30)**

ʿibādet:

1.) Kulun Allah'ın rızasını kazanmak ve ona yakınlaşmak için yaptığı iş ve davranışlar.

1.1. ʿibādet:
*Mūcib-i cennet olur sanma **ʿibādet** Fennī*
Mazhariyyāt-ı niʿam rahmet-i Rahmān iledir **(Gazel 32/7)**

1.2. ʿibādet:
Ārāyiş-i cihāna etmezdi ʿatf-ı rağbet
*Vaktin **ʿibādet** üzre imrār ederdi kendi* **(Tarih 18/2)**

ibādethāne:

1.) İbadet edilen yer, tapınak, mabet, ibadetgâh.

1.1. ibādethānede:*-de*
Mukārin-i riyā olan salāh u takvāyı
***İbādethānede** darb u rübāba benzetirim* **(Gazel 158/2)**

ibāret:

1.) Oluşan, meydana gelen.

1.1. ibāret:
*Zevk-ı eşyāyı tahayyülde **ibāret** zann eder*
Elde hiç bir nesne yok dervīşe hülyādan lezīz **(Gazel 24/4)**

1.2. ibāret:
Eyledim vakf-ı nazar āyīne-i dīdārına
*Bir tebessümden **ibāret** vech-i meşrūtiyeti* **(Kaside 37/106)**

1.3. ibāretmiş:*-miş*
Heves-i cāh ile çok renge boyandım kaldım
*Hāb-ı gafletden **ibāretmiş** uyandım kaldım* **(Gazel 151/1)**

1.4. ibārettir:*-tir*
Sefāhat-pīşeyim şermendeyim rū-yı siyāhımdan
*Meʾāsīden **ibārettir** çıkan şey dest-gāhımdan* **(Müseddes 2/1)**

ibcāl eyle-:

1.) Saygı göstermek, yüceltmek, tebcil.

1.1. ibcāl eyle-:*-r*
Yerde ebnā-yı beşer kadrini eyler iʿzām
*Gökte ervāh-ı melek nāmını **eyler ibcāl*** **(Kaside 40/20)**

ibkā-yı nām et-:

1.) Adını, şanını, şöhretini devam ettirmek, kalıcı kılmak.

1.1. ibkā-yı nām et-:*-mek, -se*
*Cihānda hayr ile **ibkā-yı nām etmekse** maksūdun*
Bu rengīn nutku Fennī yādigār-ı bezm-i ahlāf et **(Gazel 11/6)**

İblīs:

1.) Şeytan, meleklerin başı ve hocası olduğu halde isyan edip Allah'ın emirlerine karşı geldiği için huzurdan kovulan ve rahmetten uzak kalan asi varlık.

1.1. İblīs:
Rakīb-i fitne-kāra kūy-ı dildārı suʾāl etme
*Reh-i cennette **İblīs** ādeme hāşā delīl olmaz* **(Gazel 76/6)**

ibn-i Hācib:

1.) Arap gramerine dair el-Kâfiye ve eş-Şâfiye adlı eserleriyle tanınan dil âlimi ve Maliki fakihi (ö. 646/1249), (Kılıç, 2000: 58.).

1.1. ibn-i Hācib:
***İbn-i Hācib** bezm-i fazlında olur mahcūb ü lāl*
Belki Beyzāvī eder mebhūten ʿarz-ı ihmirār **(Kaside 39/6)**

1.2. ibn-i Hācib:
***İbn-i Hācib** geçemez pīş eder fazlından*
Meclisinde edemez hāce Usām istikrār **(Kaside 43/14)**

1.3. ibn-i Hācib:
***İbn-i Hācib** olamaz perde-ber-endāz-ı hicāb*
Der-i fazlında Harīrī edemez feth-i dehān **(Kaside 45/43)**

ibn-i hamīr:

1.) Eşek oğlu.

1.1. ibn-i hamīr:
*Bir hamīr **ibn-i hamīr** ibn-i hamīr ibn-i hamīr*
Seni mikdār u meziyyetçe ederse taʿyīr **(Müsemmen 1/1)**

1.2. ibn-i hamīr:
*Bir hamīr ibn-i hamīr **ibn-i hamīr** ibn-i hamīr*
Seni mikdār u meziyyetçe ederse taʿyīr **(Müsemmen 1/1)**

1.3. ibn-i hamīr:
*Bir hamīr ibn-i hamīr ibn-i hamīr **ibn-i hamīr***
Seni mikdār u meziyyetçe ederse taʿyīr **(Müsemmen 1/1)**

ibn-i Kemāl:

1.) Kemalpaşazade (ö. 940/1534); Osmanlı devleti şeyhülislamı. Fakih, tarihçi, müfessir, kelamcı, edebiyatçı ve şair.

1.1. ibn-i Kemāl:
ʿİlm ü ʿirfānına hayrān bırakır Keşşāfı
*Fazl ü izʿānına hayrette kalır **İbn-i Kemāl*** **(Kaside 40/15)**

1.2. ibn-i Kemāl:
Edemez feth-i dehen mahzar-ı ʿulyāsında
*Lāl olur **İbn-i Kemāl** ʿaczini eyler ikrār* **(Kaside 43/15)**

ibn-i sebīl:

1.) Yolcu, seyyah.

1.1. ibn-i sebīl:
*Alamaz menzilini çok uyuyan **ibn-i sebīl***
Gözün aç bister-i gafletten uyan ağla gönül **(Gazel 135/2)**

1.2. ibn-i sebīl:*-(i)m*
Bir merd-i garībim ki şu ʿālemde yerim yok
*Bir **ibn-i sebīlim** ki muʿīn-i seferim yok* **(Müseddes 3/1)**

ibn-i Sīnā:

1.) İslam Meşşai okulunun en büyük sistemci düşünürü (filozof), Orta Çağ tıp biliminin önde gelen temsilcisidir. Meşhur tıp adamı, astronom, yazar, filozof ve âlimdir. Divan şiir ve nesrinde, matematik felsefe ve tıp alanındaki bilgi ve becerileri ile anılmakta ve zekasına işaret edilmektedir (d. 370/980 - ö. 428/1037), (Alper, 1999: 322).

1.1. ibn-i Sīnā:-*lar*
İbn-i Sīnālar *Aristolar kalırlar şerm-sār*
Öyle Şāhen-şāh-ı dānā kim huzūrunda anın **(Kaside 39/4)**

ibrā:

1.) Borçtan kurtarma, temize çıkarma.

1.1. ibrā:
Dīm ü dūzah ʿāşık-ı dīdārdan meslūbdur
Gam yemez ehl-i muhabbet nefsini ***ibrā*** *için* **(Gazel 172/5)**

İbradı:

1.) Antalya iline bağlı bir ilçe.

1.1. İbradıdandır:-*dan, -dır*
Bu merd-i zī-kemālin ***İbradıdandır*** *aslı*
Eyyām-ı ʿömrü ammā Kayseride tükendi **(Tarih 18/1)**

ibrām et-/eyle-:

1.) Bıktıracak derecede ısrar etmek, zorlamak.

1.1. ibrām et-:-*me*
Hal ederse gire vuslatı tavʿan etsin
Pek sıkıştırma ol gül-çehreye ***ibrām etme*** **(Gazel 185/5)**

1.2. ibrām eyle-:-*y, -ip*
Dediler sevk eyledin arslan arslan üstüne
Rāsihi tanzīr için Fennīye ***ibrām eyleyip*** **(Gazel 206/7)**

ibrām u ısrār et-:

1.) Bıktıracak derecede ricada ısrar etmek.

1.1. ibrām u ısrār et-:-*me, -nin*
Vasl için ey dil rızā-yı yāri bul tahte'l-lafz
Sūretā ***ibrām u ısrār etmenin*** *maʿnāsı yok* **(Gazel 107/3)**

ibrāz et-:

1.) Meydana çıkarmak, ortaya koymak.

1.1. ibrāz et-:-*me*
Sevgilim ʿahd ü yemīninde sebāt et göreyim
Sakla dīdārını nā-mahreme ***ibrāz etme*** **(Gazel 189/2)**

ibrāz-ı hulūs eyle-:

1.) Kalp temizliğini, samimiyetini göstermek.

1.1. ibrāz-ı hulūs eyle-:-*r, -se*
İş çıkışmak için ***eylerse*** *de* ***ibrāz-ı hulūs***
Yine endīşe-i aʿdāda husūmet bākī **(Gazel 243/8)**

ibrāz-ı hüner:

1.) Hüner gösterme.

1.1. ibrāz-ı hüner:
Fennīyā hāside ***ibrāz-ı hüner*** *nāfiledir*
Dür dökülse deheninden yine takdīr etmez **(Gazel 71/7)**

ibrāz-ı meveddet:

1.) Sevginin gösterilmesi, belli edilmesi.

1.1. ibrāz-ı meveddet:
Ayda bir ruʾyete ***ibrāz-ı meveddet*** *mi denir*
Yılda bir sohbete izhār-ı muhabbet mi denir **(Gazel 27/1)**

ʿibret:

1.) Bir olaydan çıkarılan göz açıcı, uyarıcı ders.

1.1. ʿibret:
Başka bir şeyler görünmez ʿārif-i dānā-dile
*ʿAynın ʿ****ibret*** *ile dünyāyı temāşādan lezīz* **(Gazel 24/3)**

ibret al-:

1.) Ders çıkarmak, ders almak.

1.1. ibret al-:-*a, -bil, -se, -y, -di*
Kalmazdı mezālimden eser nevʿ-i beşerde
İbret alabilseydi *her ādem selefinden* **(Gazel 173/3)**

1.2. ibret al-:-*sın, -lar*
İbret alsınlar *gidenler kalanlar cā-be-cā*
Her gelen zīrā misāfirdir bu dār-ı mihnete **(Tarih 17/2)**

ibtāl eyle-:

1.) Hükümsüz bırakmak, bozmak.

1.1. ibtāl eyle-:-*di*
Hātemin nāmını tay etti sehā bābından
Eyledi *şöhretini Nūşirevānın* ***ibtāl*** **(Kaside 40/16)**

ibtidār et-/eyle-:

1.) Bir işe girişmek, başlamak.

1.1. ibtidār et-:-*ti, -m*
O derdin bilmeyen şerh u beyāna ***ibtidār ettim***
Enīn-i dil-şikāfım ihtizāz eyler zebān titrer **(Gazel 40/2)**

1.1. ibtidār eyle-:
Etme itnāb-ı sühan Fennī tegazzül elverir
Sıdkile el kaldırıp ***eyle*** *duʿāya* ***ibtidār*** **(Kaside 39/54)**

ibtilā:

1.) Bir şeye düşkün olma, tutkunluk, tiryakilik; müptelalık.

1.1. ibtilālar:-*lar*
Dār-ı gurbette husūsā ***ibtilālar*** *görmüşüz*
Rengini beyhūde mi tahvīl kıldı mūy-ı ser **(Gazel 78/8)**

1.2. ibtilāya:-*y, -a*
Bu rütbe ***ibtilāya*** *mihnete bādī nedir bilmem*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/8)**

ibtisām et-:

1.) Tebessüm etmek, gülümsemek.

1.1. ibtisām et-:-*mez*
Niçin gül-fem açılmaz gonca ruhlar ***ibtisām etmez***
Sana kimler dokundu verd-i handānım niçin küstün **(Gazel 133/2)**

1.2. ibtisām et-:-*se*
ʿAyn-ı insāna her eşyā mütebessim görünür
İbtisām etse *eğer çehre-i zībā-yı ümīd* **(Kaside 46/5)**

ibzāl edil-:

1.) Esirgemeden bol bol verilmek, ihsan edilmek.

1.1. ibzāl edil-:-*en*
Ederim zīb-i dehen nām-ı Veliy-yi niʿamı
Bana ***ibzāl edilen*** *lutfu unutmam zinhār* **(Kaside 43/26)**

ibzāl eyle-:

1.) Esirgemeden bol bol vermek.

1.1. ibzāl eyle-:-*r*
İsm-i sāmīsi gibi hulk-ı hümāyūnu hamīd
Zuʿafā kullarına lutfunu ***eyler ibzāl*** **(Kaside 40/11)**

ibzāl-i kerem:

1.) Esirgemeden bol bol verme, cömertlik yapma.

1.1. ibzāl-i kerem:-*den*
Mücib-i tabʿını icrā eder eşyā mutlak
*Kalmaz **ibzāl-i keremden** geri merdān-ı kerem* **(Kaside 41/37)**

<u>iç-:</u>

1.) Bir sıvıyı ağza alıp yudumlamak.

1.1. iç:
Aldanma ki şādī-i felek müntic-i gamdır
*Fennī ne şarab **iç** ne giriftār-ı humār ol* **(Gazel 137/6)**

1.2. içemedim:-*e, -me, -di, -m*
Şu zamāna kadar yārim elinden
*Keyfimce bir bāde **içemedim** ben* **(Şarkı 2/7)**

1.3. içemem:-*e, -me, -m*
***İçemem** ben bana teklīfte ısrār etme*
Sākīyā ʿaklımı alma beni ızrār etme **(Gazel 185/1)**

1.4. içerken:-*(e)r, -ken*
*Görürler gerdeninden su **içerken** cürʿa-i ābı*
Sefīd-i vassāfsın şeffafsın billūre benzersin **(Gazel 120/2)**

1.5. içersem:-*(e)r, -se, -m*
Sensiz mey içersem güzelim derd-i ser olsun
Mīnā kırılıp mey-gede zīr u zeber olsun **(Kıt'a 12/1)**

1.6. içmek:-*mek*
Dilde kalaydı bākī tek neşʾe-i mülākāt
*İsterse bāde **içmek** her dem yasağ olaydı* **(Gazel 211/3)**

<u>iç:</u>

1.) Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dâhil.

1.1. içinde:-*i, -n, -de*
Ufaksın gerçi Fennī nuhbe-i aʿlām-ı devrānsın
*Cibāl-i şāmihāt-ı arz **içinde** Tūra benzersin* **(Gazel 120/7)**

1.2. içinde:-*i, -n, -de*
*On onbeş gün kadar buhrān **içinde** kaldı bī-çāre*
Kemāl-i zaʿfa düştü en nihāyet terk-i cān etti **(Tarih 22/4)**

2.) Akıl, gönül, irade gibi insanın manevi varlığını oluşturan şeylerden herhangi biri; derun.

2.1. içinde:-*in, -de*
Dil harāb-ı ʿaşk olan şāyān-ı vasl-ı yār olur
*Sūretā ağyār **içinde** gerçi bī-miktār olur* **(Gazel 50/1)**

2.2. içinde:-*in, -de*
Fennīyā ʿaşk-ı süveydāda ne gūnā taşıdın
*Āteşi yine **içinde** nice pinhān ettin* **(Gazel 121/5)**

3.) Nesnelerin veya kimselerin arasında bulunan nesne veya kimse, ara.

3.1. içinden:-*in, -de*
*Şereftir ādeme hem-cins **içinden** imtiyāz etmek*
Reh-i ʿirfānı taʿkīb ile tābiʿ olma ceryāna **(Gazel 112/5)**

<u>īcāb et-:</u>

1.) Gerekmek, lazım gelmek.

1.1. īcāb et-:-*(e)r*
*Girān-bār olmasın **īcāb eder** keştīye istihkām*
Tahammül eyledikçe serde tūfān-ı belā artar **(Gazel 59/2)**

1.2. īcāb et-:-*(e)r*
*Şeyātīn müsteşārın olmamak **īcāb eder** yoksa*
Bozulmaz ahd ü mīsākın karīnin ādem oldukça **(Gazel 200/6)**

1.3. īcāb et-:-*(e)r*
*Fakat **īcāb eder** birçok mezāhim ihtiyār etmek*
Benim reʾyimce hattā nā-becādır inkisār etmek **(Müsebba 1/5)**

<u>icābet:</u>

1.) Bir çağrıyı yerine getirme, bir çağrıya gitme.

1.1. icābet:
*ʿİzzet-i şānla daʿavāta **icābet** sana hās*
Etme Fennīyi Resūl ʿaşkına mahrūm-ı Cemāl **(Kaside 2/5)**

1.2. icābetle:-*le*
*Kıl **icābetle** şu zehr-āb-ı firākı taʿdīl*
Yazılır her ādemin başına bin ecr-i cezīl **(Müsebba 2/41)**

<u>icābet et-:</u>

1.) (Teklif edilen, istenen bir şeyi) Kabul etme, muvafakat etme, uyma.

1.1. icābet et-:-*me, -di, -n*
***İcābet etmedin** ammā isābet eyledi kat kat*
Rakībā meclis-i ülfet bu şeb meymūndur sensiz **(Gazel 75/8)**

<u>īcābına bak-:</u>

1.) Gereğini yerine getirmek.

1.1. īcābına bak-:-*ıp*
Devr ü teftīş için etmişti zehāb elviyeye
***Bakıp īcābına** bā-yümn ü ʿatūfet geliyor* **(Kaside 48/14)**

<u>īcād et-/eyle-:</u>

1.) Var etmek, meydana getirmek, ortaya koymak.

1.1. īcād et-:
Bana bir kerrecik derse Saʿīdim ol şeker-güftār
Eder** tūtī-i tabʿım türlü türlü nāmeler **īcād **(Gazel 21/9)**

1.2. īcād et-:-*en*
Alıp vermek yapıp çatmak ona mahsūstur ancak
*Vücūd iklīmini **īcād eden** miʿmāra verdim hep* **(Gazel 9/3)**

1.3. īcād et-:-*en*
Eğer ʿāciz isen dahl eyleme efʿāl ü āsāra
*Eğer kādir isen hiç yoktan **eyle** bir hacer **īcād*** **(Gazel 21/5)**

1.4. īcād et-:-*(e)r*
Ne yap yap evvel diril kal hāsılı bir yār ile bākī
*Sünāʾīlik sülāsīlik **eder** çok derd-i ser **īcād*** **(Gazel 21/8)**

1.5. īcād et-:-*(e)r*
Cemāl-i pākine hasr-ı nigāh-ı iştiyāk eyle
*Cemāl-ı yār **eder** gözde gönülde nūr-ı fer **īcād*** **(Gazel 21/7)**

1.6. īcād et-:-*(e)r*
Eyādī-i beşerde çok hüner peydā olur ammā
*Hakīkat iʿtibāriyle Cenāb-ı Hak **eder īcād*** **(Gazel 21/6)**

1.7. īcād et-:-*(e)r, -di*
Kevkeb-i ikbālini parlak göreydi bir zamān
*Gör neler **īcād ederdi** şevk ile esmer kalem* **(Kaside 24/28)**

1.8. īcād et-:-*ip*
Gark-ı envār-ı safā eyler hayālī gözlerin
*Her nigāhında hezārān işveler **īcād edip*** **(Tahmis 6/3)**

1.9. īcād et-:-*se, -n*

Yeter artık nevā-yı diğer ***īcād etsen*** *olmaz mı*
Ser-i dildārı tasdīʿ eyledin feryād ile ey dil **(Gazel 207/6)**

1.10. īcād et-:-*(i)yor*
İcād ediyor *kilk-i terim tāze mezāmīn*
Söz bulmada Fennī değilim sirkate muhtāc **(Gazel 17/6)**

1.11. īcād et-:-*(i)yor, -sun*
Bu hüner sende mi yā kilk-i sühan-verde midir
Tāze mazmūnlar ***īcād ediyorsun*** *Fennī* **(Gazel 36/7)**

1.12. īcād et-:-*(e)r*
Nasıl sabreylesin ʿāşık husūsā ʿāşık-ı sādık
Ki ***eyler*** *sūziş-i hasret yürekde şemʿalar* ***īcād*** **(Gazel 21/2)**

1.13. īcād eyle-:
Eğer ʿāciz isen dahl eyleme efʿāl ü āsāra
Eğer kādir isen hiç yoktan ***eyle*** *bir hacer* ***īcād*** **(Gazel 21/5)**

1.14. īcād eyle-:-*r*
Sirişk-i laʾl-i famı sanma ***eyler*** *çeşm-ter* ***īcād***
Eder anı teʾessürle yanan hūn-ı ciğer īcād **(Gazel 21/1)**

1.15. īcād eyle-:-*r*
Nasıl sabreylesin ʿāşık husūsā ʿāşık-ı sādık
Ki ***eyler*** *sūziş-i hasret yürekde şemʿalar* ***īcād*** **(Gazel 21/2)**

1.16. īcād eyle-:-*r*
Eder tahrīk-i sevdā her bakışta ol siyah gözler
Ki celb-i hātıra bin dürlü efsūn ***eyler īcād*** *o* **(Gazel 177/2)**

<u>īcād ol-:</u>

1.) Ortaya çıkmak, meydana gelmek.

1.1. īcād ol-:-*sa*
Koşarız her nerede luʾb-ı nevʿ ***īcād olsa***
Tekkeye mescide girsek sıkılır cānlarımız **(Gazel 196/5)**

<u>īcād-ı ʿālem:</u>

1.) Kâinat, tüm mevcudatın yaratılması.

1.1. īcād-ı ʿālem:-*den*
Boş kalır mı hātır-ı ʿārif gam u endīşeden
Olmamış ***īcād-ı ʿālemden*** *beri deryā lezīz* **(Gazel 23/5)**

<u>īcād-ı maʿāsī:</u>

1.) Günah çıkarma, yeni günahlar işleme.

1.1. īcād-ı maʿāsī:-*de*
Fırsat-eteğin verme yed-i nefs-i leʾīme
İcād-ı maʿāsīde *cesūr eyleme yā Rab* **(Kaside 13/2)**

<u>īcād-ı mazmūn-ı cedīd:</u>

1.) Yeni şiirler oluşturmak (yazmak).

1.1. īcād-ı mazmūn-ı cedīd:-*e*
İncizāb eyler dolar bikr-i meʿānī fikrime
Çekmezem ***īcād-ı mazmūn-ı cedīde*** *ʿusreti* **(Kaside 37/94)**

<u>icbār et-:</u>

1.) Cebretmek, zorlamak.

1.1. icbār et-:-*me, -de*
ʿArz-ı hāl etmede maʿzūrum efendim maʿzūr
Siyyemā ***etmede*** *der hāl-i zarūret* ***icbār*** **(Kaside 43/25)**

<u>içimizden biri:</u>

1.) Bir topluluğu oluşturan herhangi biri.

1.1. içimizden biri:

Yā görür göz yumarız ya kaçarız ondan biz
İçimizden biri *şāyeste-i imdād olsa* **(Gazel 196/2)**

<u>için:</u>

1.) "Amacıyla, maksadıyla" anlamlarında edat.

1.1. için:
Donanmış sīm-tenler sahne-i gülzāra çıkmışlar
Metāʿa müşteri bulmak ***için*** *pāzāra çıkmışlar* **(Gazel 35/1)**

1.2. için:
Çınarı servi dahl etme cibāl üstünde bulmakla
O nahl-i nāzı istikbāl ***için*** *kūhsāra çıkmışlar* **(Gazel 35/3)**

1.3. için:
Kim ki bir mahbūb-ı cān-efzā sever üftādedir
Cān ü serle emrini infāz ***için*** *āmādedir* **(Gazel 38/1)**

1.4. için:
Güllere haddini bildirmek ***için*** *bağda yār*
Koparır berk-i gülü ʿārız-ı rengīne tutar **(Gazel 49/3)**

1.5. için:
Becādır cāhili taʿlīm ***için*** *tekdīr ü darb etmek*
ʿAlīle telh-i dārūyı tenāvülden şifā artar **(Gazel 59/4)**

1.6. için:
Biz yine maʿnāda Allaha dayanmışlardanız
Rızk ***için*** *Fennī resāʾil-cū isen de sūretā* **(Gazel 77/8)**

1.7. için:
Vasl ***için*** *ey dil rızā-yı yāri bul tahte'l-lafz*
Sūretā ibrām u ısrār etmenin maʿnāsı yok **(Gazel 107/3)**

1.8. için:
Çekerim besmeleyi münkiri kahr etmek ***için***
Bana pek tatlı gelir düşmeni tenkīl etmek **(Gazel 117/6)**

1.9. için:
Keşf-i esrār-ı hakīkat ***için*** *uydum ʿakla*
Tākatim kalmadı bu yolda ya yandım kaldım **(Gazel 150/5)**

1.10. için:
Ne ***için*** *geldim ʿaceb mevrid-i merciʿ neredir*
Bu sitem-hāneyi bilmem ki ne sandım kaldım **(Gazel 151/2)**

1.11. için:
Masivā-yı yārdan iʿrāzı telkīn ettiler
Hangi dāniş ehline gittimse istiftā ***için*** **(Gazel 172/4)**

1.12. için:
Dīm ü dūzah ʿāşık-ı dīdārdan meslūbdur
Gam yemez ehl-i muhabbet nefsini ibrā ***için*** **(Gazel 172/5)**

1.13. için:
Fennīyā mağlūb-ı nefs olmaktan eyle ittikā
Cehd eder merd-i mücāhid hasma istiʾlā ***için*** **(Gazel 172/6)**

1.14. için:
Açarım ʿavdet ***için*** *şehper-i istiʿcāli*
Kekliğim kuzgun ile zāğ ile pervāz etme **(Gazel 189/4)**

1.15. için:
Dediler sevk eyledin arslan arslan üstüne
Rāsihi tanzīr ***için*** *Fennīye ibrām eyleyip* **(Gazel 206/7)**

1.16. için:
Feyz-yāb olmak ***için*** *dilde ümīdim muhkem*
Çünkü sevk eylediler dergeh-i irşāda beni **(Gazel 223/8)**

1.17. için:

Mürg-ı vahşī dāma düşmez dānesiz meşhūrdur
Sayd-ı dildārān ***için*** *cüzʿ-i dānede sīm ü zer taşı* **(Gazel 225/3)**

1.18. için:
Rızk ***için*** *çekme elem peyrev-i Pīr ol Fennī*
Beslemez mi getiren ʿālem-i imkāna seni **(Gazel 230/6)**

1.19. için:
Rızk ***için*** *etme teʾessüf olma hem tavr-ı mekes*
Müsterih ol kāf-ı temkīne çekil ʿAnkā gib **(Gazel 233/2)**

1.20. için:
İş çıkışmak ***için*** *eylerse de ibrāz-ı hulūs*
Yine endīşe-i aʿdāda husūmet bākī **(Gazel 243/8)**

1.21. için:
Maʿdelet kāʿidesin ʿāleme göstermek ***için***
Kırk yarardı kılı ʿirfān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/6)**

1.22. için:
Cebhe-sāy olmak ***için*** *bir āsitān ister gönül*
Dilfikār ım mücrimim dārü'l-emān ister gönül **(Kaside 29/1)**

1.23. için:
Dānişinle rütbe-i kutbiyyete verdin şeref
ʿĀlemi irşād ***için*** *oldun medār-ı mefharet* **(Kaside 32/9)**

1.24. için:
Verirler rūha kuvvet az zamānda menzil almak ***için***
Teyakkūn-kerde-i hāl-i seferdir Nakşibendīler **(Kaside 36/7)**

1.25. için:
Ben de mazlūmāne cān attım oʿālī melceʾe
ʿArz ***için*** *bir nebze başımdan geçen keyfiyeti* **(Kaside 37/38)**

1.26. için:
Ok gibi yābāna atmak ***için*** *beni bī-sunʿ iken*
Kendine uydurdu birkaç müfsid-i bed-fikreti **(Kaside 37/45)**

1.27. için:
Verme artık Fennīyā tabʿ-ı hümāyūna melāl
Kıl duʿā itmām ***için*** *ādāb-ı memlūkiyeti* **(Kaside 37/108)**

1.28. için:
Süret-i hālini iʿlām ***için*** *ehl-i fazla*
Nazar-ı şefkati mirʾāt-ı mücellā-yı ümīd **(Kaside 46/17)**

1.29. için:
Gönlümü eyledi teshīn hayāl-i rūyu
Āb-ı gül etmek ***için*** *dīdelerimden taktīr* **(Kaside 47/32)**

1.30. için:
Devr ü teftīş ***için*** *etmişti zehāb elviyeye*
Bakıp īcābına bā-yümn ü ʿatūfet geliyor **(Kaside 48/14)**

1.31. için:
O nedir kim edemez kimseye ʿarz-ı endām
Yüzünü görmek ***için*** *fāʿide vermez akdām* **(Muamma 1/1)**

1.32. için:
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime
Gerçi yoktur minnetim gerdūn-ı dūna cāh ***için*** **(Muhammes 4/8)**

1.33. için:
Pek çalışmazsam daʿarzū-yı dil-i gümrāh ***için***
Var ise kizbim bilenler söylesin Allah için **(Muhammes 4/9)**

1.34. için:
Zīr-i akdāmına vazʿ etmek ***için*** *yüzlerimi*
Reh-i teşrīfine vakfettim iki gözlerimi **(Müsebba 2/22)**

1.35. için:
Sana yazıklar olsun irtişāya rağbet ettinse
ʿAdāletten ʿudūl etmek ***için*** *ahz-ı rüşvet ettinse* **(Müseddes 1/19)**

1.36. için:
Feyz almak ***için*** *sabr ile oldum mütehallī*
Bir hüsn-i nazar etmedi farkımda tecellī **(Mseddes 3/19)**

1.37. için:
Benim ***için*** *aslā çekmeyesin gam*
Vedāʿ için geldim ey şūh-gül-fem **(Şarkı 1/3)**

1.38. için:
Çıktı bir tārīh hāmemden anı tebrīk ***için***
Hüsn-i āmīzişle taltīfʿeyleye Rabb-i Cevād **(Tarih 6/6)**

1.39. için:
ʿArşa yazdırmak ***için*** *tārīh-i tām-ı rıhletin*
Hacı ʿAbdullah Efendi gitti peyk-i vuslata **(Tarih 11/3)**

1.40. için:
Makdemi tārīhini taʿyīn ***için***
Şöyle duʿā etti benūn u benāt **(Tarih 20/5)**

1.41. için:
Sāmih cihānda gam mı yerim māl ü cāh ***için***
Ki bende-i Sultān-ı Risālet değil miyim **(Taştir 1/9)**

1.42. için:
Fennī ikbāl ***için*** *çarha minnet mi eylerim*
ʿAbd-i kadīm-i Şāh-ı Velāyet değil miyim **(Taştir 1/10)**

2.) "-e ayrılmış, -e özgü, -e has, -e mahsus" anlamlarında kullanılan bir edat.

2.1. için:
Ki bārān-ı belāyı yağdırır başa hıreddir hep
Meğer cinnet imiş insān ***için*** *sermāye-i rāhat* **(Gazel 7/2)**

2.2. için:
Bī-mecāl etti beni teʾsīr-i istiğnā-yı yār
Fennīyā bu derd ***için*** *tedbīr-i dermānım nedir* **(Gazel 29/5)**

2.3. için:
Her şebin bir gündüzü her zor ***için*** *bir şām olur*
Gussanın şādı sürūrün peyrevi ālām olur **(Gazel 33/1)**

2.4. için:
Sāk-ı arşa dayanır lerze verir cebr ile
Āh-ı ʿuşşāk ***için*** *ecrām-ı felek perde midir* **(Gazel 36/6)**

2.5. için:
Nālişe hācet mi var mihnetten ehl-i hāl ***için***
Her işi Haktan bilip sabra temayüldür hüner **(Gazel 37/5)**

2.6. için:
Bu vazʿ-ı nā-becā Fennī ***için*** *ciddī midir yoksa*
Nedir bu ekşi yüz eğri nazar nīz-nem misin kāfir **(Gazel 39/13)**

2.7. için:
Gözümün nūru tehī sanma serīr-i kalemi
Mütenekkidler ***için*** *hande-künāndır kalemim* **(Gazel 152/17)**

2.8. için:
Bence teklīfe mahal kalmadı cānānım ***için***
Gözde nem var ise ol gözleri fettānım için **(Gazel 163/1)**

2.9. için:
Bence teklīfe mahal kalmadı cānānım için
Gözde nem var ise ol gözleri fettānım ***için*** **(Gazel 163/1)**

2.10. için:
Nazar-ı lutf ile baksın gözüme rahm etsin
Neme lāzım demesin dīde-i giryānım ***için*** **(Gazel 163/2)**

2.11. için:
Hele bir kerre nezāketle salınsın yürüsün
Ne kıyāmet kopacak serv-i hırāmānım ***için*** **(Gazel 163/3)**

2.12. için:
Yanılır da o melek-meşreb ederse teşrīf
Kasr-ı cennet denilir külbe-i ahzānım ***için*** **(Gazel 163/4)**

2.13. için:
Teşneyim kanına Billāhi ana göz dikenin
Sevdim ol gonca-i nev-şüküfteyi öz cānım ***için*** **(Gazel 163/5)**

2.14. için:
Nazar ettikçe dīdem hüsnüne māşaallah
Sūre-i Kehf okudum ol şeh-i hūbānım ***için*** **(Gazel 163/6)**

2.15. için:
Yedi kat atlas ile başına taksın bunu çarh
Bir nazar nüshası yazdım meh-i tābānım ***için*** **(Gazel 163/7)**

2.16. için:
Daha bin böyle gazel nazma çekerdim Fennī
Hall ü tanzīri ʿasīr olmasa ihvānım ***için*** **(Gazel 163/8)**

2.17. için:
Kāʾinātı yutmak ister sığsa ger hulkūmuna
Āhiret gūyā meseldir tālib-i dünyā ***için*** **(Gazel 172/3)**

2.18. için:
Mār-ı bed-girdār ***için*** *pervāza kudret vermesin*
Fırka-i hussāda Rabbim fevz ü fırsat vermesin **(Gazel 175/1)**

2.19. için:
Sitāremden midir ben mi tesādüf etmedim bilmem
Huzūr-ı kalb ***için*** *yoksa felekde bir zamān yok mu* **(Gazel 216/3)**

2.20. için:
Doğrusun söyleyiver nabzımı çok tutma tabīb
Hasta-i ʿaşk ***için*** *ümīd-i ifākat var mı* **(Gazel 227/5)**

2.21. için:
Ne yaşar āhir-i devrāna kadar şahs-ı cehūl
Ne de bu dehr ***için*** *erbāb-ı fetānet bākī* **(Gazel 243/3)**

2.22. için:
Hāk-i dergāhına yüz sür işini altun et
Kimyādır dil-i müsterşid ***için*** *sohbet-i Pīr* **(Kaside 33/3)**

2.23. için:
ʿİlmedir cehle değildir nazar-ı ehl-i kemāl
Tartılan cevherīdir hāk ***için*** *olmaz mīzān* **(Kaside 45/28)**

2.24. için:
Yazıktır rüzgār isrāf ederse kūh-i Bālāda
Benim şemʿ-i şeb-efrūzum ***için*** *bir encümen yok mu* **(Kıt'a 21/1)**

2.25. için:
Benim için aslā çekmeyesin gam
Vedāʿ ***için*** *geldim ey şūh-gül-fem* **(Şarkı 1/3)**

3.) "Uğruna" anlamında kullanılan bir edat.

3.1. için:
Fennī taşınır mı yār ***için*** *sūʾ-i endīşe*
Rakīb-i bed-endīş eylemiş iftirā bana **(Gazel 4/9)**

3.2. için:
Bī-bakā bir verd ***için*** *āh-ı hezār etmek değil*
Mahbes-i hicrānı bir gülşen tahayyüldür hüner **(Gazel 37/2)**

3.3. için:
Bu deyr-i bī-sebāta dil veren dīvāneden kalmaz
Metāʿ-ı dehr ***için*** *feryād eden çengāneden kalmaz* **(Gazel 87/1)**

3.4. için:
Çekilir bār değil bār-girān-ı minnet
Cāh ***için*** *cāhil-i bī-himmete bār olmayalım* **(Gazel 147/4)**

3.5. için:
Doğruluktan inhirāf etmem yalan dünyā ***için***
Eylemem terk-i hakīkat sāye vü hülyā için **(Gazel 172/1)**

3.6. için:
Doğruluktan inhirāf etmem yalan dünyā için
Eylemem terk-i hakīkat sāye vü hülyā ***için*** **(Gazel 172/1)**

3.7. için:
Lezzeti hükmü bakāsı yok sudandır neşʾesi
Minnet-i sākī çekilmez sāğār u sahbā ***için*** **(Gazel 172/2)**

3.8. için:
Neydi bir būse ***için*** *ettiğin istiğnālar*
Cümlesi her ne ise hāb u hayāl olmadı mı **(Gazel 212/4)**

3.9. için:
Nār-ı ʿaşka yan yakıl derd ehli ol pervāne-veş
Derd ***için*** *feryāda düşme bülbül-i şeydā gibi* **(Gazel 233/6)**

içinde:

1.) Arasında, ortamında; dâhilinde.

1.1. içinde:
Oldum fakīr ü nākes
Māl ü menāl ***içinde*** **(Diğer 1/1)**

1.2. içinde:
Kaldım garīb ü bī-kes
Ehl ü ʿiyāl ***içinde*** **(Diğer 1/2)**

1.3. içinde:
Bir mevkīʿ tutamadım
Ehl-i kemāl ***içinde*** **(Diğer 1/4)**

1.4. içinde:
Bilir misin neler var
Erbāb-ı hāl ***içinde*** **(Diğer 1/6)**

1.5. içinde:
Yoksa şaşar kalırsın
Kīl ü mekāl ***içinde*** **(Diğer 1/8)**

1.6. içinde:
Hakkı tevhīd etmeyen
Kalır vebāl ***içinde*** **(Diğer 1/10)**

1.7. içinde:
Āh eyler ağlar ʿuşşak
Rūz ü leyāl ***içinde*** **(Diğer 1/12)**

1.8. içinde:
Hakkı seven zikreder
Hāb ü hayāl ***içinde*** **(Diğer 1/14)**

1.9. içinde:
Seng-i siyāha benzer
Laʿl ü leʿal ***içinde*** **(Diğer 1/16)**

1.10. içinde:

Çok saltanat gizlidir
Züll-i suʿāl ***içinde*** **(Diğer 1/18)**

1.11. içinde:
Ey perī bilmem nasıl çarpıldım oldum bī-şuʿūr
Ben benī ādem ***içinde*** *böyle bir ān görmedim* **(Gazel 156/4)**

1.12. içinde:
Beni ihvān-ı yārānım ***içinde*** *koyma sıfrü'l-yed*
ʿAtāsız kalmasın dest-i niyāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/3)**

1.13. içinde:
Oldum fakīr ü nākes māl ü menāl ***içinde***
Kaldım garīb ü bī-kes ehl ü ʿiyāl içinde **(Gazel 203/1)**

1.14. içinde:
Oldum fakīr ü nākes māl ü menāl içinde
Kaldım garīb ü bī-kes ehl ü ʿiyāl ***içinde*** **(Gazel 203/1)**

1.15. içinde:
Kuş olup ötemedim gül ile yatamadım
Bir mevkīʿ tutamadım ehl-i kemāl ***içinde*** **(Gazel 203/2)**

1.16. içinde:
Tarīki etme inkār inkāra etme ısrār
Bilir misin neler var erbāb-ı hāl ***içinde*** **(Gazel 203/3)**

1.17. içinde:
Gel Pīre intisāb et efʿālini hesāb et
Yoksa şaşar kalırsın kīl u makāl ***içinde*** **(Gazel 203/4)**

1.18. içinde:
Şādī-i zār dilinden çıkmaz hazīne-dārın
Hakkı seven zikr eder hāb u hayāl ***içinde*** **(Gazel 203/7)**

1.19. içinde:
Erbāb-ı dil yanında duran bir ehl-i gaflet
Seng-i siyāha benzer laʿl ü leʾāl ***içinde*** **(Gazel 203/8)**

1.20. içinde:
Kerem kıl maʿşer-i ʿuşşāk ***içinde*** *koyma bīgāne*
Muhabbet meclisinde sohbet-āmīz eyle yā Rabbī **(Kaside 12/2)**

1.21. içinde:
Ben mest isem de tavrımı tebdīl eylemem
Rindān ***içinde*** *ehl-i tabīʿat değil miyim* **(Taştir 1/2)**

1.22. içinde:
Fakīri etme tahkīr şeytānı etme tanzīr
Çok saltanat gizlidir züll-i suʾāl ***içinde*** **(Gazel 203/9)**

1.23. içinde:
Etmişler ʿahd ü mīsāk olmuşlar Hakka müştāk
Āh eyler ağlar ʿuşşāk rūz ü leyāl ***içinde*** **(Gazel 203/6)**

1.24. içinde:
Sūretā insāna benzer gāv çoktur dikkat et
Gizlemiş hayvān ***içinde*** *çünkü insān kendini* **(Gazel 231/3)**

<u>içinden kan git-:</u>

1.) İçi kan ağlamak; çok üzüntü duymak.

1.1. içinden kan git-:*-(e)r*
Duysa bir ʿāşık ki eller yānına cānān gider
Zehr alır gūyā kulağından ***içinden kan gider*** **(Gazel 45/1)**

<u>içir-:</u>

1.) İçmesini sağlamak.

1.1. içirse:*-se*
Gönül sākīden envār-ı teveccüh iğtinām etse
Nolur bir sāğar-ı ser-şār ***içirse*** *şād-gām etse* **(Muhammes 2/7)**

<u>icmāl:</u>

1.) Kısaltma, özetleme; toplama.

1.1. icmāle:*-e*
Dilersen ʿālemi bir zerrede ***icmāle*** *kādirsin*
Dilersen ger edersin zerreden şems ü kamer peydā **(Kaside 4/3)**

<u>icmālen:</u>

1.) Kısaca, özetle.

1.1. icmālen:
Sīnemi gırbāle döndürmek neden oldu revā
Hālimi şerh edeyim ***icmālen*** *ey meh-rū sana* **(Tahmis 6/9)**

<u>icrā:</u>

1.) Yapma, yerine getirme, uygulama.

1.1. icrāsı:*-s, -ı*
Sevindir hātır-ı mahzūnumu yārān meyānında
Senin fermānına karşı nenin ***icrāsı*** *müşkildir* **(Kaside 38/28)**

1.2. icrāya:*-y, -a*
Sūret-i Hakktan dönüp tahkīme kıldı kıyām
Yardım etti fikrini ***icrāya*** *meʾmūriyeti* **(Kaside 37/48)**

2.) Akıtma (su için).

2.1. icrādır:*-dır*
Cūy-ı eşki reh-güzār-ı yāre ***icrādır*** *hüner*
Derd-i dilden yār ü ağyārı haberdār etmeden **(Gazel 51/4)**

<u>icrā et-:</u>

1.) Yapmak, yürütmek, uygulamak; ortaya koymak.

1.1. icrā et-:*-ti, -ler*
Kalkışıp hakkımda cürm-i bī-vücūd isnādına
Ettiler *onlar da* ***icrā*** *muktezā-yı tıyneti* **(Kaside 37/46)**

1.2. icrā et-:*-(e)r*
Mūcib-i tabʿını ***icrā eder*** *eşyā mutlak*
Kalmaz ibzāl-i keremden geri merdān-ı kerem **(Kaside 41/37)**

2.) Akıtmak.

2.1. icrā et-:*-(e)r, -di*
Ebr-i feyzinden eğer bir katre düşse hāmeye
Tā-ebed ***icrā ederdi*** *ʿāleme kevser kalem* **(Kaside 24/40)**

2.2. icrā et-:*-ti*
Menbaʿının birisi tatlı imiş diğeri telh
Birbirinden ayırıp yanyana ***etti icrā*** **(Tarih 15/4)**

<u>icrā kıl-:</u>

1.) Yapmak, uygulamak.

1.1. icrā kıl-:
Tuttu āfākı bütün sīt-ı ʿulüvv-ü himmetin
Şöhret-i fazlın ile doldu serāpā āzān **(Kaside 45/42)**

<u>icrā-yı belāgat:</u>

1.) Etkili, güzel ve yerinde söz söyleme yeteneğini göstermek.

1.1. icrā-yı belāgat:
Kaynar endīşemde yenbūʿ-ı fesāhat nev-be-nev
Bendedir el-ān ***icrā-yı belāgat*** *nevbeti* **(Kaside 37/89)**

icrā-yı merām et-:

1.) İsteğini yapmak, amacını yerine getirmek.

1.1. icrā-yı merām et-:-*e, -mez*
Karada kuruda her hükmü revāndır su gibi
Sāhil-i bahre varıp ***edemez icrā-yı merām*** **(Muamma 1/6)**

içre:

1.) "İçinde, -de/ -da" bulunma hâli eki görevinde kullanılan bir ifade.

1.1. içre:
Kudūmüyle bu şeb tenvīr-i meclis etti ol māh
Ne menzil ***içre*** *akşamladı bilmem nerde kalmıştır* **(Gazel 57/3)**

ictihād:

1.) Müçtehitlerin hükümleri.

1.1. ictihāda:-*a*
Seni mesʾūl eden vicdān u efkārından ʿār eyle
Kitāba ***ictihāda*** *uymayan kārından ʿār eyle* **(Müseddes 1/23)**

ictimāʿ et-/eyle-:

1.) Toplamak, bir araya gelmek.

1.1. ictimāʿ et-:-*miş*
Zülfü şeb çehre-i garrāsı ise subh-ı ümīd
İctimāʿ etmiş *o mehpārede gūyā mülevvān* **(Kaside 45/55)**

1.1. ictimāʿ eyle-:-*di*
Ki dedim ʿarz edeyim hālimi bir zī-kereme
İctimāʿ eyledi *bu noktada ārā-yı ümīd* **(Kaside 46/12)**

1.2. ictimaʿ eyle-:-*y, -elim*
İctimaʿ eyleyelim *hāk-i der-i lutfunda*
Hālimiz hasret-i zülfünle perīşān diyelim **(Gazel 148/4)**

ictināb:

1.) Sakınmak, çekinmek.

1.1. ictināb:
Bulundum gerçi ben tasdīʿ-i serden ***ictināb*** *üzere*
Gönül ammā ki kaldı intizār u ızdırāb üzere **(Gazel 205/1)**

ictināb et-/eyle-:

1.) Kaçınmak, uzak durmak, sakınmak.

1.1. ictināb et-:
Zāhiren mūrçe bātında Süleymānız biz
İctināb et *bizi tahkīrden ey Āsāf-ı dehr* **(Gazel 84/6)**

1.2. ictināb et-:-*me*
Sen gül oyna gül gibi eşkimden ***etme ictināb***
Dāne-i dürdür ki takdīm eylerim sultānıma **(Gazel 199/4)**

1.3. ictināb eyle-:
Fennīyā sūret-perest olmaktan ***eyle ictināb***
Feyz-i ʿirfān u muhabbet ʿālem-i maʿnādadır **(Gazel 38/7)**

1.4. ictināb eyle-:-*r, -miş*
Sohbetimden Fennīyā ***eylermiş*** *ol şūh* ***ictināb***
ʿĀlim olsa hālime eylerdi her ān ihtilāt **(Gazel 98/6)**

ictisār et-/eyle-:

1.) Cesaretlenmek, cesaret etmek.

1.1. ictisār et-:-*mez, -di, -m*
İştikāya ***ictisār etmezdim*** *ammā neyleyim*
Genc-i gamda kaldım āhir bī-kes ü bī-gam-küsār **(Kaside 39/32)**

1.2. ictisār eyle-:-*r*
Her biri destinde cān vermekle eyler iftihār
Lutf u kahhāraneye eyler anın-çün ictisār **(Tahmis 2/9)**

ictisār-ı hazret-i Mūsā:

1.) Hz. Musa'nın cesaretlenmesi.

1.1. ictisār-ı hazret-i mūsā:-*da, -dır*
Bir tecellīdir eden takdīr-i tavr-ı eymeni
Hikmet ammā ***ictisār-ı Hazret-i Mūsādadır*** **(Gazel 38/5)**

için:

1.) (E.T.) "için; uğruna" anlamlarında edat.

1.1. için:
Pertev-i şemʿ-i cemāl yāre dil-pervānedir
Şemʿ ***için*** *cāndan geçen pervāneye pervānedir* **(Kıt'a 4/1)**

2.) (E.T.) "için; amacıyla, maksadıyla" anlamlarında edat.

2.1. için:
Hüsn-i hatla yazılan nutk-ı belīğ eblağ olur
Lafz ***için*** *bāʿis-i efzāyiş-i āndır kalemim* **(Gazel 152/8)**

2.2. için:
Deyū nefse ittibāʿan işledim hadsiz günāh
ʿAfv-i taksīrāt ***için*** *āh sīne-çāk etsem gerek* **(Gazel 248/4)**

2.3. için:
Kendi meşhūr olduğu şeyle beni teşhīr ***için***
Korkmayıp Hakkdan bana ʿāzv etti sūʾ-i hasleti **(Kaside 37/50)**

2.4. için:
İdelim secde-i şükrāne ***için*** *vazʿ-ı cebīn*
Parladı tāliʿ-i ʿālī-i velīniʿamı **(Kaside 42/8)**

2.5. için:
Olmasun yeʾse zebūn ādem olan ʿālemde
Var iken ādem ***için*** *himmet-i vālā-yı ümīd* **(Kaside 46/10)**

2.6. için:
Deyū nefse ittibāʿen işledim hadsiz günāh
ʿAfv-i taksīrāt ***için*** *tā sīne-çāk etsem gerek* **(Tahmis 8/10)**

3.) (E.T.) "için; -e göre" anlamında bir edat.

3.1. için:
Felsefe bir kelimedir kim ekser-i anın sefeh
Ekser ***için*** *hükm-i kül vardır sefehdir felsefe* **(Kıt'a 22/1)**

ʿīd:

1.) Bayram; mutluluk, neşe

1.1. ʿīdimden:-*(i)m, -den*
Her rūzum olsa yevm-i ***ʿīd***
ʿĪdimden olsam müstefīd **(Diğer 5/5)**

1.2. ʿīd:
Gösterir mi ʿacebā bir daha ol devri felek
ʿĪd *ile gündüzü Kadr ile şebi tevʾem idi* **(Gazel 210/2)**

ʿīd üstüne ʿīd et:

1.) Bayram üstüne bayram etmek; çok sevinmek.

1.1. ʿīd üstüne ʿīd et:-*ti*

Neşʾesinden yine ʿīd üstüne ʿīd etti felek
Vatanımdan beni mehcūr u baʿīd etti felek **(Gazel 110/1)**

idbār:

1.) Talihsizlik, bahtsızlık.

1.1. idbār:
Selh eder az bir zamān zarfında çarh ***idbār*** *ile*
İntikāma ālet etme gurre-i ikbālini **(Gazel 208/2)**

1.2. idbārında:-*ın, -da*
Ne ikbālinde sābittir ne ***idbārında*** *rāsihdim*
Hemīşe tavr-ı ʿālem dikkat etsen inkılāb üzre **(Gazel 193/5)**

idbār u mezāhim:

1.) Talihsizlik, bahtsızlık ve zahmetler, sıkıntılar.

1.1. idbār u mezāhim:
Nikāb-ı veche-i ikbāli gerdūn tāzeler her şeb
Ki ***idbār u mezāhim*** *muktezā-yı tāliʿimdir hep* **(Muhammes 1/11)**

idhal et-:

1.) Dâhil olmak, katılmak.

1.1. idhal et-:-*me*
Sehv ile ***etme*** *yekūn-ı cühelāya* ***idhal***
Fennīyā zīver-i ser-defteri ʿirfānız biz **(Gazel 84/8)**

ʿīd-i ekber:

1.) En büyük bayram; ***mec.*** Çok sevinilecek zaman.

1.1. ʿīd-i ekber:-*dir*
ʿĪd-i Ekberdir *keser kurbān kurbān üstüne*
Mukaddem cānān ile Fennīyi tebşīr etseler **(Gazel 181/7)**

1.2. ʿīd-i ekber:-*dir*
ʿĀşıka olsa müyesser Kābe-i vaslın tavāf
ʿĪd-i Ekberdir *keser kurbān kurbān üstüne* **(Gazel 206/2)**

ʿīd-i saʿīd ol-:

1.) Mübarek bayram (gibi) olmak.

1.1. ʿīd-i saʿīd ol-:-*sun*
Şebin Kadr ile tevʾem gündüzün ***ʿīd-i saʿīd olsun***
Garaz-kār olma hūn-hār olma ikbālin mezīd olsun **(Müseddes 1/25)**

ʿīd-i vasl:

1.) Kavuşma bayramı.

1.1. ʿīd-i vasl:-*a*
Eşk-i hūn-āmīzimi gördükçe her an rahm edip
ʿĪd-i vasla *gördü bu mahzūnu şāyān rahm edip* **(Tahmis 2/11)**

ʿīd-i visāl:

1.) Kavuşma bayramı.

1.1. ʿīd-i visāl:
Şām-ı gurbette ne cānānla iftār ettim
Kūy-ı fırkatte ne bir ***ʿĪd-i visāl*** *oldu ʿayān* **(Kaside 45/4)**

idmān-ı kerem eyle-:

1.) Lütfu, cömertliği alışkanlık hâline getirmek.

1.1. idmān-ı kerem eyle-:-*miş*
Güç değildir beni de nāʾil-i inʿām etmek
Şīme-i ʿātıfetin ***eylemiş idmān-ı kerem*** **(Kaside 41/24)**

idrāk:

1.) Anlama yeteneği, akıl erdirme, anlayış.

1.1. idrāki:-*i*
Sanma bir iş yapılır hükm-i kaderden hāric
Lākin ***idrāki*** *anın tavk-ı beşerden hāric* **(Gazel 18/1)**

1.2. idrākimi:-*(i)m, -i*
Bilen kim bildiren kim söyleyen kim söyleten kimdir
Bütün ***idrākimi*** *vazʿiyyet-i āsāra verdim hep* **(Gazel 9/7)**

idrāk eyle-:

1.) Bir şeyi anlamak, niteliğinin ne olduğunu kavramak, algılamak.

1.1. idrāk eyle-:-*y, -e, -mez*
O sırrı ʿAşkīyā erbāb-ı zāhır ***eylemez idrāk***
Ne ki Sādık kelāmım var Saʿīd söyler şifāhımdan **(Gazel 245/7)**

1.2. idrāk eyle-:-*di, -m*
Rüyā imiş ezvāk-ı cihān ***eyledim idrāk***
El sohbet-i dildār ile mesʿūd ü ferahnāk **(Müseddes 3/32)**

idrāk ü nazar:

1.) Anlayış ve bakış.

1.1. idrāk ü nazar:
İlāhī eyledin bir kabza topraktan beşer peydā
Beşerde oldu fermanınla ***idrāk ü nazar*** *peydā* **(Kaside 4/1)**

idrāk-i Zāt:

1.) Bir kimsenin (Allah) anlayışı.

1.1. idrāk-i Zāt:-*a*
Fikrimi sevk eyledim ***idrāk-i Zāta*** *sū-be-sū*
Anladım beyhūdedir hāriçten etmek cüst ü cū **(Kaside 7/11)**

īfā:

1.) Bir işi yapma, yerine getirme, iş hâline koyma, icra.

1.1. īfāda:-*da*
Vatanın şükrünü ***īfāda*** *kusūr eylemişim*
Tevbeler eylemeyem bir daha şekvā-yı vatan **(Gazel 165/4)**

1.2. īfāsında:-*s, -ı, -n, -da*
Mümkün oldukça kusūr eylemem ***īfāsında***
Bence vācip gibidir hizmet-i şükrān-ı kerem **(Kaside 41/35)**

1.3. īfāya:-*y, -a*
Dāhīlī işleri ***īfāya*** *eyledi nāzır*
Ki ede ʿadl ile aktār-ı cihānı teşhīn **(Kaside 42/7)**

īfā et-:

1.) Yerine getirmek, ödemek.

1.1. īfā et-:-*e, -me, -m*
Her ne yapsam ne desem şükrünü ***īfā edemem***
Beni ol mertebe şermende-i ihsān ettin **(Kaside 44/4)**

ifāte:

1.) Elden kaçırma, kaybetme, fevt etme.

1.1. ifāte:
Zamān-ı fırsatı seyr-i semāya benzetirim
Anı gafletle ***ifāte*** *büyük hamākattır* **(Gazel 158/3)**

ifāte et-:

1.) Elden kaçırmak, kaybetmek, fevt etmek.

1.1. ifāte et-:-*tik, -i*
İlāhī sen muvaffak kıl açılsın kevkeb-i bahtım
İfāte ettiği *fırsatları etsin kazā tāliʿ* **(Gazel 102/8)**

ʿiffet:

1.) Namus; temizlik, dürüstlük.

1.1. ʿiffet:
Nedir bu sahte ***ʿiffet*** *sahte ülfet sahte istiğnā*
Selānikden mi geldin yoksa Pārisden misin kāfir **(Gazel 39/4)**

1.2. ʿiffeti:-*i*
El meğer āfet ile teʾvil edermiş ***ʿiffeti***
Kalble nācī-yi cānī gösterirmiş el meğer **(Kaside 37/104)**

1.3. ʿiffetle:-*le*
Gurāb eyler mi kebk-i dāne-çīnin tabʿını takdīr
ʿAfīfin kadrini ***ʿiffetle*** *mümtāz olmayan bilmez* **(Gazel 66/3)**

1.4. ʿiffetle:-*le*
Sūʾ-i sīretle o ***ʿiffetle*** *kulun şöhret bulup*
Bu sebeble olmadım makbūl-i bezm-i sohbeti **(Kaside 37/43)**

ʿiffetli:

1.) Namuslu, doğru, dürüst olan kimse.

1.1. ʿiffetli:
ʿAfīf olmaz ʿafīfin gayrīye ***ʿiffetli*** *yazmakla*
Kıvām-ı ʿiffeti kuvvetli bir ikdām eder tashīh **(Gazel 19/6)**

1.2. ʿiffetlilerin:-*ler, -in*
Hangisin sevmek becā bilmem bu ***ʿiffetlilerin***
Şehrimizde mecmaʿ-ı hūbān-ı daʿvet bir değil **(Gazel 139/4)**

ʿiffet-şiʿār ol-:

1.) İffeti âdet edinmek; namuslu, dürüst olmak.

1.1. ʿiffet-şiʿār ol-:
Hamiyyet-perver ol ***ʿiffet-şiʿār ol*** *merhamet-kār ol*
Eriş bir mürşid-i dānā-dile Hakktan haberdār o **(Müseddes 1/5)**

ifnā:

1.) Yok etme.

1.1. ifnādır:-*dır*
Cürm-i aʿzamdır vücūd isnād edersen kendine
Vārını Fennī vücūd-ı Hakta ***ifnādır*** *hüner* **(Gazel 51/5)**

ifnā et-:

1.) Yok etmek, tüketmek.

1.1. ifnā et-:-*me*
Çünkü hayāt-ı dünyā zıll ü hayāle benzer
ʿÖmr-i ʿazīzi cānā gafletle ***etme ifnā*** **(Gazel 63/5)**

ifnā-yı vücūd eyle-:

1.) Varlığını yok etmek, varlığından vazgeçmek; kendini feda etmek.

1.1. ifnā-yı vücūd eyle-:-*di, -m*
Hüsn-i hizmet yoluna ***eyledim ifnā-yı vücūd***
Düşmedi semt-i terakkiye tarīkim elʾān **(Kaside 45/12)**

ifrīt ü melek:

1.) Cin ve melek; ***mec.*** Kötü ve iyi (kimse).

1.1. ifrīt ü melek:
Taʿayyün etmiyor ***ifrīt ü melek***
Ağlar mısın güler misin ne dersin **(Şarkı 5/2)**

ifşā et-:

1.) Ortaya çıkarmak, açığa vurmak.

1.1. ifşā et-:-*me, -sin*
Bir kusūr ettim de gönlünde kırıklık var ise
Geçsin ***ifşā etmesin*** *ağyāra Allah ʿaşkına* **(Gazel 191/3)**

ifşā-yı ümīd eyle-:

1.) Ümidi açığa vurmak, ortaya dökmek.

1.1. ifşā-yı ümīd eyle-:-*se, -m*
Ruhsatın var ise izhār edeyim muzmarımı
ʿAyb olur mu ʿacabā ***eylesem ifşā-yı ümīd*** **(Kaside 46/29)**

iftār et-:

1.) İftar yapmak, orucunu açmak.

1.1. iftār et-:-*ti, -m*
Şām-ı gurbette ne cānānla ***iftār ettim***
Kūy-ı firkatte ne bir ʿĪd-i visāl oldu ʿayān **(Kaside 45/4)**

1.2. iftār et-:-*elim*
Buyur artık ***edelim*** *savm-ı firākı* ***iftār***
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/38)**

iftihār:

1.) Övünme, övünç.

1.1. iftihārım:-*(ı)m*
Serāser dilberān-ı çarha karşı ***iftihārım*** *var*
Haberdār etmeyip ağyārı feryād u figānımla **(Muhammes 2/3)**

iftihār et-/eyle-:

1.) Övünmek, kıvanç duymak.

1.1. iftihār et-:-*(e)r, -di*
Gel dese semt-i dilārāya gönül bī-cān gider
İltifāt etse ***ederdi*** *kāʾināta* ***iftihār*** **(Gazel 45/3)**

1.2. iftihār et-:-*(e)r, -ler*
Āsitānında iki koldur semāhat merhamet
Hāk-i pāye hüsn-i hizmetle ***ederler iftihār*** **(Kaside 39/23)**

1.3. iftihār et-:-*ti, -m*
Çok değil vasf-ı hümāyūnunla ***etsem iftihār***
Gerçi meze ettimse de şekvāya vassāfiyeti **(Kaside 37/88)**

1.4. iftihār eyle-:-*sin*
Eylesin *millet vücūd-ı akdesiyle* ***iftihār***
Kapladı baştanbaşa āfākı hüsn-i şöhreti **(Kaside 37/12)**

1.5. iftihār eyle-:-*r*
Pāyına her lāhza yüz sürmekle ***eyler iftihār***
Öyle Şāhen-şāh-ı hikmet-āşinā kim her hakīm **(Kaside 39/3)**

1.6. iftihār eyle-:-*r*
Her biri destinde cān vermekle ***eyler iftihār***
Lutf u kahhāräneye eyler anın-çün ictisār **(Tahmis 2/9)**

1.7. iftihār eyle-:-*se*
İşte bu neşe-i cān-bahş ile çok mu görülür
İftihār eylese *bu ʿabd-i kadr-dān-ı kerem* **(Kaside 41/39)**

iftihār-ı āl-i ʿOsmānī:

1.) Osmanlı soyunun övüncü.

1.1. iftihār-ı āl-i ʿOsmānī:-*sin*

İftihār-ı Āl-i ʿOsmānīsin *veliyyü'n-niʿmetā*
Bendegānındır Cem ü Keyhüsrev ü İsfendiyār **(Kaside 39/21)**

iftihār-ı hāme-i sihr-āferīn:

1.) Büyüleyici kalemin övgüsü (şairin yeteneğinin övgüsü).

1.1. iftihār-ı hāme-i sihr-āferīn:
Bir gazel yaz eylesin teʾyīd o mesrūriyeti
Bes bu rütbe ***iftihār-ı hāme-i sihr-āferīn*** **(Kaside 37/98)**

iftikār:

1.) Muhtaç olma, ihtiyacı olduğunu ortaya koyma.

1.1. iftikārım:-*(ı)m*
Melūlum himmet-i Pīr-i mugāna ***iftikārım*** *var*
Zemān-ı nikbetimde tesliyet-bahş-ı cinānımdır **(Muhammes 2/8)**

1.2. iftikārınla:-*(ı)n, -la*
Seninle dāʾim ü kāʾim hayātım rāhat-ı bālim
Anın-çün ***iftikārınla*** *diğer-gün oldu ahvālim* **(Müsebba 3/8)**

iftirā:

1.) Bir kimsenin yapmadığı bir kötülüğü kendisine isnat etme.

1.1. iftirā:
Vākıʿ-ı hāle muvāfıktır değildir ***iftirā***
Rifʾati bunca gama dūçār eden ey mehlikā **(Tahmis 6/17)**

1.2. iftirālar:-*lar*
Vurmamışken el Züleyhā-yı zamānın zeyline
Yūsuf-āsā sicne düşmüş ***iftirālar*** *görmüşüz* **(Gazel 78/2)**

1.3. iftirādır:-*dır*
Sana benden rukābā nakl-i kelām etmişler
İftirādır *demedim māh-cemālim demedim* **(Gazel 154/6)**

iftirā eyle-:

1.) Bir kimsenin yapmadığı bir kötülüğü kendisine isnat etmek.

1.1. iftirā eyle-:-*miş*
Fennī taşınır mı yār için sūʾ-i endīşe
Rakīb-i bed-endīş ***eylemiş iftirā*** *bana* **(Gazel 4/9)**

iftirāk-ı laʿl-i handān:

1.) (Sevgilinin) Gülen kırmızı dudağının ayrılığı.

1.1. iftirāk-ı laʿl-i handān:-*ın, -la*
İftirāk-ı laʿl-i handānınla *giryān olmasa*
Nūr-ı çeşmim gözlerim olmazdı böyle hīre-dār **(Gazel 183/4)**

iftirāk-nāme:

1.) Ayrılık mektubu.

1.1. iftirāk-nāmem:-*m*
İftirāk-nāmem *gözünden kan akıtsın ağlasın*
Hālimi āsār-ı kilk-i hūn-çekānım söylesin **(Gazel 166/3)**

ifzāl et-:

1.) Lütfetmek, ihsan etmek, bağışta bulunmak.

1.1. ifzāl et-:-*(e)r*
ʿArz edersin o Şehin-şāhe bu minvāl üzre
Eder *elbet kulunu merhametinden* ***ifzāl*** **(Kaside 40/51)**

iğbirār gel-:

1.) Üzerine toz konmak, tozlanmak.

1.1. iğbirār gel-:-*mez*
Bakma gel şevketli Hünkārım kusūr-ı bendeye
İhtizāz-ı zerreden hurşīde ***gelmez iğbirār*** **(Kaside 39/34)**

iğfāl et-:

1.) Gaflete düşürüp yanıltmak, kandırmak, aldatmak.

1.1. iğfāl et-:-*en*
Göründün cāme-i gülgūn ile ettin beni dilhūn
Yine bir al ile ***iğfāl eden*** *vay sen misin kāfir* **(Gazel 39/2)**

iğmāz et-:

1.) Göz yummak, görmezlikten gelmek.

1.1. iğmāz et-:-*(e)r*
Tecāhül-pīşedir ***iğmāz eder*** *bilmezlenir yoksa*
Benim ahvāl-i diğer-gūnumu ol māh bilmez mi **(Gazel 234/2)**

iğmāz-ı ʿayn et-:

1.) Göz yummak, görmezlikten gelmek.

1.1. iğmāz-ı ʿayn et-:-*ti*
Tecāhül gösterip ***iğmāz-ı ʿayn etti*** *felek bizden*
Liyākat vardı ammā Mīr-i mīrān olmadık gittik **(Gazel 109/6)**

iğtinām et-/eyle-:

1.) Ganimet olarak almak, kazanç olarak kabul etmek.

1.1. iğtinām et-:-*ti*
Feyz-i inşāyı bu vaziyetle ***etti iğtinām***
Oldu hep bu sāyede mergūb u şīr-ten ter kalem **(Kaside 24/4)**

1.2. igtinām et-:-*ti, -m*
Bu tecellī bu tasavvur neşʾelendirdi beni
İgtinām ettim *şu sūretle felekten fırsatı* **(Kaside 37/87)**

1.3. iğtinām eyle-:
İğtinām eyle *hayātı ehl-i derde hem-dem ol*
Çünkü bak māzīleri görmektesin rüʾyā gibi **(Gazel 233/3)**

igvā:

1.) Ayartmak, azdırmak.

1.1. igvā:
Merd isen ʿavret sözüyle etme katʿ-ı iltifāt
Ādeme lāyık mıdır ***igvā*** *ile nakz-ı sebāt* **(Gazel 10/1)**

ihānet:

1.) Hıyanet, hainlik.

1.1. ihānetten:-*ten*
Çık perde-i gafletten kurtul gam u mihnetten
Havf eyle ***ihānetten*** *ʿuhdende emānet var* **(Gazel 58/8)**

ihbār et-:

1.) Bildirmek, haber vermek.

1.1. ihbār et-:-*en*
Niçin oldun esīr-i ʿaşkı ol şūh-ı sitem-kārın
Sana hiçbir taraftan ey gönül ***ihbār eden*** *var mı* **(Gazel 213/4)**

ihdā et-:

1.) Hediye verme, gönderme.

1.1. ihdā et-:-*de*
Çok değerli yadigār ***ihdā ederde*** *ʿāleme*
Kalmasaydı tāliʿ-i nā-sāzına muğber kalem **(Kaside 24/29)**

ihfā-yı ümīd eyle-:

1.) Ümidi saklamak.

1.1. ihfā-yı ümīd eyle-:-*r, -im*
Maʿnī-i müphem-i ümīdi nasıl şārih isem
Kelime-i vāhidede ***eylerim ihfā-yı ümīd*** **(Kaside 46/58)**

ihlās:

1.) Samimiyet, doğruluk; kulun bütün amel, ibadet ve davranışlarının şirk ve riyadan uzak olarak sadece Allah için olması.

1.1. ihlās:
İhlās *ile teslīm ü tevekkülde sebāt et*
Kıl halka-i bāb-ı himem-i Pīre teşebbüs **(Gazel 16/3)**

1.2. ihlās:
Sīnemi mihr-i muhabbet ile eyle teshīn
Zīr-i akdāmına ***ihlās*** *ile kıl ferş-i cebīn* **(Kaside 34/16)**

1.3. ihlās:
İhlās *ile bir kāmile kıl ʿarz-ı dehālet*
Yoksa iki ʿālemde selāmet bulamazsın **(Gazel 132/10)**

1.4 ihlās:
İhlās *ile bir kāmile kıl ʿarz-ı dehālet*
Yoksa iki ʿālemde selāmet bulamazsın **(Gazel 132/10)**

1.5. ihlāsım:-*(ı)m*
Gün gibi zāhirken ***ihlāsım*** *cedel lāzım değil*
İstenir mi hiç bedīhiyyāta karşı beyyināt **(Gazel 10/2)**

1.6. ihlāsımı:-*(ı)m, -ı*
Safvet-i kalbimi ***ihlāsımı*** *bī-şübhe bilir*
Tercümān istemez ahvālime Hallāk-ı basīr **(Kaside 47/23)**

1.7. ihlāsımın:-*(ı)m, -ın*
Ben dahi göstermeğe ***ihlāsımın*** *āsārını*
Tā sabāvetten edip teşmīr-i sāk gayreti **(Kaside 37/64)**

1.8. ihlāsımda:-*(ı)m, -dan*
Bilir herkes ki ***ihlāsımda*** *āsār-ı riyā mefkūd*
Bu daʿvā bi'l-vücūh āzāde-i kayd-ı delāʾildir **(Kaside 38/37)**

1.9. ihlāsın:-*(ı)n*
Ey saçı Leylā diler Mecnūn diler dīvāne tut
Varsa ***ihlāsın*** *eğer kalbinde kalsın dāʾimā* **(Tahmis 5/8)**

1.10. ihlāsının:-*ı, -nın*
Mümkün olsa āh bir mīzān edilse ihtirāʿ
Veznolunsa herkesin ***ihlāsının*** *kemiyeti* **(Kaside 37/57)**

1.11. ihlāsla:-*la*
Ezkiyā-yı millete olmaktadır gevher-nisār
Tekyeler mektebler inşā ettirip ***ihlāsla*** **(Kaside 39/13)**

1.12. ihlāsla:-*la*
Girip ***ihlāsla*** *meyhāne-i ʿaşka riyādan geç*
Eğer cīrān ile ünsiyyet istersen hatādan geç **(Müsebba 1/30)**

1.13. ihlāsta:-*ta*
Sen hemān rāsih-dem ol ***ihlāsta*** *ādem gibi*
Şeytānat fikriyle ağyār-ı mürāʿī çatlasın **(Gazel 214/4)**

ihlās-ı dil-i ʿuşşāk:

1.) Âşıkların gönlündeki bağlılık, samimiyet.

1.1. ihlās-ı dil-i ʿuşşāk:-*ı*
Yek nazarda tanır ***ihlās-ı dil-i ʿuşşākı***
Çeşm-i şūhunda müheyyādır o yārin miʿyār **(Kaside 43/31)**

ihmāl et-:

1.) Üstüne düşeni zamanında yapmamak, gereken ilgiyi göstermemek, önem vermeyip kendi hâline bırakmak.

1.1. ihmāl et-:-*me*
Şu maʿrūzātı ***ihmāl etme*** *zīrā cevr-i tāliʿden*
Teʾessür eyledim dest-i felekten çok sitem buldum **(Gazel 155/5)**

1.2. ihmāl et-:-*me*
Ne çıkar aldatıp imrār-ı zamān eylemeden
Vakt iken vaʿdini incāzda ***ihmāl etme*** **(Gazel 170/2)**

1.3. ihmāl et-:-*me*
Ey veliyyü'l-kerem Āsaf-ı sāhib-insāf
Pādişāh başıçün ***etme*** *ricāmı* ***ihmāl*** **(Kaside 40/53)**

ihrāc et-:

1.) Dışarı atmak, çıkarmak.

1.1. ihrāc et-:-*me, -y, -in*
Bu fakīri kūşe-i hātırdan ***ihrāc etmeyin***
Eyledik biz cümleyi Hakka emānet elvedāʿ **(Gazel 101/6)**

1.2. ihrāc eyle-:-*me*
Sen de lutf eyle beni hātırdan ***ihrāc eyleme***
Ben unutmam sevgilim āşūb-ı devrānım seni **(Gazel 224/4)**

ihrāz et-:

1.) Kazanmak, elde etmek, erişmek.

1.1. ihrāz et-:-*ip*
Ankara Vālīliğin ***ihrāz edip***
Geldi o insān-ı ferişteh-simāt **(Tarih 20/4)**

ihrāz-ı ʿuluvv-i menzilet et-:

1.) Yüce makama, mertebeye erişmek.

1.1. ihrāz-ı ʿuluvv-i menzilet et-:-*miş, -tir*
ʿĀrızīdir sanmayın kudsiyyet-i zātiyyesin
Ez-ezel ***etmiştir ihrāz-ı ʿuluvv-i menzilet*** **(Kaside 32/2)**

ihsān:

1.) İyilik etme; lütuf, kerem, inayet.

1.1. ihsān:
ʿİsyān benim gufrān anın
Lutf u kerem ***ihsān*** *anın* **(Diğer 5/17)**

1.2. ihsān:
Eʿālîden umar ***ihsān*** *esāfil böyledir ʿādet*
Eder arz u kamer şems-i ziyā-küsterden istimdād **(Gazel 22/2)**

1.3. ihsān:
Mazhar-ı rağbet eden ʿūdu güzel rāyihadır
Küberānın şerefi lutf ile ***ihsān*** *iledir* **(Gazel 32/4)**

1.4. ihsān:
Hāsılı yalvaralım dāmenini būs edelim
Seni cāndan sevene yok mudur ***ihsān*** *diyelim* **(Gazel 148/8)**

1.5. ihsān:
Selātīn sāʾil-āsā el açıp senden diler ***ihsān***
Anılmaz dergeh-i cūdunda Hātem yā Resūlallah **(Kaside 17/2)**

1.6. ihsān:
Kul senindir kula ***ihsān*** *senindir herhāl*
Merhamet kānı veliyyü'n-niʿam ʿālemīn **(Kaside 40/50)**

1.7. ihsān:
Ne kerīm olduğunu ʿāleme iʿlān ettin
Beni ***ihsān*** *ile mahsūdu leʾīmān ettin* **(Kaside 44/1)**

1.8. ihsān:
*Beni **ihsān** ile mahsūdu leʾīmān ettin*
Eylesin ʿömrünü efzūn Kerīm-i mutlak **(Kaside 44/11)**

1.9. ihsāne:-*e*
Kerīmā Pādişāhā sāʾiliz dergāh-ı lutfunda
*Biz **ihsān** görmeyice gitmeyiz ihsāne geldik biz* **(Gazel 69/9)**

1.10. ihsānı:-*ı*
*Lutfu çok **ihsānı** çok inʿāmı çok sānīsi yok*
Böyle bir metbūʿ-ı aʿzamdır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/5)**

1.11. ihsānı:-*ı*
Mīrden mūra kadar bende-i ihsānın var
*Yapamaz yaptığın **ihsānı** Süleymān-ı kerem* **(Kaside 41/22)**

1.12. ihsānı:-*ı*
***İhsānı** vāsiʿ ʿafvi bol sāʾilleri koymaz melūl*
Eyler ümīdim var kabūl Peygamber-i ʿālī-cenāb **(Kaside 20/7)**

1.13. ihsānına:-*(ı)n, -a*
*Gāyet mi var evsāfına **ihsānına** eltāfına*
Nisbet yem-i aʿtāfına bahr-ı muhīt bir katre āb **(Kaside 20/13)**

1.14. ihsānını:-*(ı)n, -ı*
*Lutfunu cūdunu **ihsānını** yād ettikçe*
Doluyor hātırıma neşe-i feyezān-ı kerem **(Kaside 41/38)**

1.15. ihsānla:-*la*
Seni hem bana hem ihvāna Mevlā'n-niʿam buldum
*Benimçün ettiğin **ihsānla** kıl anı da dilber* **(Gazel 155/2)**

ihşān buyur-:

1.) İyilikte, lütufta bulunmak.

1.1. ihsān buyur-:
*Bir mertebe **ihsān buyur** kim dū cihānda*
Fennī kulunu eyleye ārāyiş-i emsāl **(Gazel 138/5)**

1.2. ihsān buyur-:-*sun*
*Bin sevāb **ihsān buyursun** ol Şehin bir hayrına*
Saʿyini her veçhile meşkūr kılsın Girdigār **(Kaside 39/19)**

ihşān et-/eyle-:

1.) Yardım etmek, iyilikte bulunmak, bağışlamak, vermek.

1.1. ihsān et-:
*Dirīğ-ı himmet etme ehlini buldukça **ihsān et***
Dem-i fırsat sehāb-āsā geçer her bār olur sanma **(Gazel 194/4)**

1.6. ihsān et-:-*en*
Söyleme kendin gibi ashāb-ı ʿacze hālini
*Kul mudur her derbeder **ihsān eden** āmālini* **(Gazel 208/1)**

1.7. ihsān et-:-*(e)r, -ler*
Hükemā zümresi maʿlūle müdāvāt eyler
*Vüzerā cümlesi menkūbe **ederler ihsān*** **(Kaside 45/40)**

1.8. ihsān et-:-*in, -iz*
Bulayım tāliʿ-i nā-sāzı ne yerlerde ise
*Bana taʾrīfini **ihsān ediniz** nerde ise* **(Gazel 180/1)**

1.9. ihsān et-:-*miş*
***Etmiş ihsān** bize anı Cenāb-ı Bārī*
Hakka şükr eyle bırak baʿd-ez-īn her kār **(Müseddes 4/14)**

1.10. ihsān et-:-*se*
*Keşke Hazret-i Hakk bir sebep **ihsān etse***
Eylesem hāk-i der-i ʿātıfetin istikhāl **(Kaside 40/22)**

1.11. ihsān et-:-*se, -n*
*Maksūdumu yā Rahmān **etsen** bana ger **ihsān***
Gelmez sana bir noksān ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/5)**

1.12. ihsān et-:-*sin*
O nasıl etmiş ise ehl-i mezākı irvā
*Katārātınca Hudā ecrini **ihsān etsin*** **(Tarih 15/5)**

1.13. ihsān eyle-:-*sin*
Biz gidince buradan kim anacak namımızı
*Gitmeden **eylesin ihsān** Hudā kāmımızı* **(Müfret 1/1)**

ihsān gör-:

1.) İyilik görmek; maddi, manevi yardım görmek.

1.1. ihsān gör-:-*me, -y, -ince*
Kerīmā Pādişāhā sāʾiliz dergāh-ı lutfunda
*Biz **ihsān görmeyice** gitmeyiz ihsāne geldik biz* **(Gazel 69/9)**

ihsān kıl-:

1.) İyilik ve lütufta bulunmak.

1.1. ihsān kıl-:-*(a)r, -sın*
Kılarsın** herkese şīrāne **ihsān
Ki cedd-i emcedindir Şīr-i Yezdān **(Kaside 28/11)**

ihsān üʿadālet:

1.) Lütuf, iyilik ve adalet.

1.1. ihsān üʿadālet:-*e*
Şāhinşeh-i ʿatā-ver-i Abdülhamīd-i Sānī
*Masdardır āsitānı **ihsān üʿadālete*** **(Tarih 9/1)**

ihsān üʿatā et-:

1.) İhsan edip bağış yapmak.

1.1. ihsān üʿatā et-:-*ti*
Demem nikbet deminde eyledi sehv ü hatā tāliʿ
*Demem miknet gününde **etti ihsān üʿatā** tāliʿ* **(Gazel 102/1)**

ihsān üstüne ihsān um-:

1.) İyilik üstüne iyilik ummak; çok fazla bağış, lütuf, iyilik beklemek.

1.1. ihsān üstüne ihsān um-:-*(a)r*
Beklerim Şāh-ı velāyetten ʿatā-yı bi-hisāb
*Kul **umar** Hünkārından **ihsān ihsān üstüne*** **(Gazel 206/6)**

ihsānı ol-:

1.) Bağışlanmak, verilmek, bahşedilmek, lütfedilmek.

1.1. ihsānı ol-:-*ı*
*Göreli zümre-i yārāna **olan ihsānı***
Gönlümün her tarafı oldu serāpā-yı ümīd **(Kaside 46/28)**

ihtilās:

1.) Aşırma, çalma.

1.1. ihtilāsa:-*a*
*Müstakīmin mim ü tāsın **ihtilāsa** yol bulup*
Etti gerçekten himāye hakk-ı meşhūriyeti **(Kaside 37/57)**

ihtilāt et-/eyle-:

1.) Karışmak; karşılaşıp görüşmek (bir arada olmak).

1.1. ihtilāt et-:-*me, -se*
Eylerim yāre sebük-reh-i hāne ʿarz-ı arzū
Etmese** bu bahse sūfī-i girān-cān **ihtilāt **(Gazel 98/3)**

1.2. ihtilāt et-:-*me, -si, -n*
Etmesin** ağyār-ı bed-meşreble cānān **ihtilāt
Eylemez zīrā efārīte Süleymān ihtilāt **(Gazel 98/1)**

1.3. ihtilat et-:-*me, -y, -elim*
***İhtilat etmeyelim** şirzime-i esrāra*
Zer-i hālis kalalım pest-ʿayār olmayalım **(Gazel 147/7)**

1.4. ihtilāt eyle-:-*di*
Sen henüz şāyeste görmezsin nigāh-ı şefkate
Eyledi** lākin sirişk-i çeşmime kan **ihtilāt **(Gazel 98/5)**

1.5. ihtilāt eyle-:-*r, -di*
Sohbetimden Fennīyā eylermiş ol şūh ictināb
*ʿĀlim olsa hālime **eylerdi** her ān **ihtilāt*** **(Gazel 98/6)**

1.6. ihtilāt eyle-:-*mez*
Etmesin ağyār-ı bed-meşreble cānān ihtilāt
Eylemez** zīrā efārīte Süleymān **ihtilāt **(Gazel 98/1)**

1.7. ihtilāt eyle-:-*miş*
Eylemiş** yekdiğere verd ile reyhān **ihtilāt
Kaplamış ruhsārını geysū-yı ʿanber-bār-ı yār **(Gazel 98/4)**

ihtimāl:

1.) Mümkün olma, imkân dahilinde bulunma, olabilirlik, olasılık.

1.1. ihtimālinden:-*i, -n, -den*
*Yemin etsem berīyim hānis olmak **ihtimālinden***
Desem kim devr-i ʿadlin devr-i Fārūka muʿādildir **(Kaside 38/22)**

ihtimām göster-:

1.) Özen göstermek.

1.1. ihtimām göster-:
*Hayr u dayrın fark u temyīzinde **göster ihtimām***
Mā bihī yüfta ya tevfīk eyle her efʿālini **(Gazel 208/6)**

ihtirāʿ:

1.) Daha önce benzeri olmayan bir şey icat etme, ortaya çıkarma.

1.1. ihtirāʿ:
*Mümkün olsa āh bir mīzān edilse **ihtirāʿ***
Veznolunsa herkesin ihlāsının kemiyeti **(Kaside 37/57)**

ihtirāʿ et-:

1.) Daha önceden benzeri görülmemiş bir şey icat etmek (hiç kimse tarafından kullanılmamış yeni fikir ve söyleyişler bulmak).

1.1. ihtirāʿ et-:-*(e)r*
*Fehm-i derrākim **eder** nā-güfte mazmūn **ihtirāʿ***
Tabʿ-ı gavvāsım kılar nā-süfte incīler şikār **(Kaside 39/45)**

ihtirāk et-:

1.) Tutuşup yanmak.

1.1. ihtirāk et-:-*(e)r, -sin*
Çok dolaşma kākül-i zer-tār-ı yāre ey tarak
*Pertev-i mihr-i cemāliyle **edersin ihtirāk*** **(Müfret 12/1)**

ihtirām:

1.) Saygı, hürmet.

1.1. ihtirām:
*Dikkat etsen ferve-i semmūredir hep **ihtirām***
Ādemi hoş gösteren ağyār u yāre pāradır **(Gazel 56/3)**

ihtirām et-/eyle-:

1.2. ihtirām et-:
*Kadrini bil **ihtirām et** etme hürmette kusūr*
Ādemi şefkatli bir māder gibi besler kalem **(Kaside 24/9)**

1.1. ihtirām eyle-:-*r*
Hālisāne sohbet-i mūra tenezzüldür hüner
*Bittabiʿ **eyler** Süleymāna kim olsa **ihtirām*** **(Gazel 37/6)**

ihtirās:

1.) Çok şiddetli arzu, hadden aşırı hırs derecesindeki istek.

1.1. ihtirāsa:-*a*
Daha yükseklere ʿatf-ı tamaʿ ʿayn-i cināyettir
*Seni bu **ihtirāsa** sevk eden bilmem ne hālettir* **(Müseddes 1/14)**

ihtirāz et-/eyle-:

1.) Sakınmak, çekinmek, kaçınmak.

1.1. ihtirāz et-:-*mez*
*Gönül buʿd-ı merāhilden de **etmez ihtirāz** ammā*
Ne yapsın bī-kes ü bī-vāyedir bī-çāre rācildir **(Kaside 38/35)**

1.2. ihtirāz eyle-:-*r*
*Seng-i taʿnından leʾīmin baʿzan **eyler ihtirāz***
İktisā eyler anınçün fiddadan miğfer kalem **(Kaside 24/24)**

ihtisār:

1.) Kısaltma; yazıyı, sözü kısaltma; sadeleştirme, basitleştirme.

1.1. ihtisārı:-*ı*
*Çıkar dünyāya āit **ihtisārı** dilden ey Fennī*
Bilirsin tenk-nā-yı kabre bu hayl ü hışm gitmez **(Gazel 81/6)**

ihtiyāc:

1.) Gerekli olan, elde bulunmayan bir şeyin eksikliğini duyma; gereksinim.

1.1. ihtiyāc:
Ben sanaʿ āşık değilsem āh u efgānım nedir
*İnce ince sormaya var mı efendim **ihtiyāc*** **(Gazel 29/4)**

ihtiyār:

1.) İrade, seçme; istek.

1.1. ihtiyārıyla:-*ı, -(y)la*
***İhtiyārıyla** değil andaki raks u harekāt*
Atacak kendini āgūşuna gūyā Pervīn **(Kaside 42/34)**

ihtiyār et-/eyle-:

1.) Seçmek, tercih etmek; katlanmak, kabul etmek; yaşlandırmak, kocatmak.

1.1. ihtiyār et-:
*Gam u ālām-ı dehri **ihtiyār et** āsitānında*
O şeyh-ı şāba cāndan hizmet eyle himmet istersen **(Gazel 246/4)**

1.2. ihtiyār et-:-*mek*
*Fakat īcāb eder birçok mezāhim **ihtiyār etmek***
Benim reʾyimce hattā nā-becādır inkisār etmek **(Müsebba 1/5)**

1.3. ihtiyar et-:-*miş*
Ben sanırdım ihtiyār ettim diyār-ı gurbeti
*Bilmedim hayfā ki gurbet **ihtiyar etmiş** beni* **(Müfret 21/1)**

1.4. ihtiyār et-:-*ti, -m*
*Ben sanırdım **ihtiyār ettim** diyār-ı gurbeti*
Bilmedim hayfā ki gurbet ihtiyar etmiş beni **(Müfret 21/1)**

1.5. ihtiyār et-:-*ti, -n*

Ne bāʿis oldu kim Fennī kurāyı ***ihtiyār ettin***
Senin reʾs-i livāda hakkını inkār eden var mı **(Gazel 213/5)**

1.6. ihtiyār eyle-:-*di*
İhtiyār eyledi *Allah beni hamd olsun*
Ne büyük fazl-ı İlāhī ki civāndır kalemim **(Gazel 152/2)**

ihtiyār-ı külfet:

1.) Zahmete, sıkıntıya katlanma, razı olma.

1.1. ihtiyār-ı külfet:-*e*
Yoluna cān vermeye hāzır gürūh-ı ʿāşıkān
İhtiyār-ı külfete *hācet bırakmaz bir zamān* **(Tahmis 2/4)**

ihtizāz et-/eyle-:

1.) Hafif hafif titremek; korkmak.

1.1. ihtizāz et-:-*(e)r*
Ki kıble-nümā her lāhza lerzān gelir gider
Dil-i ʿārif ***ihtizāz eder*** *havf-ı Hakla* **(Gazel 46/2)**

1.2. ihtizāz et-:-*mek*
Belin kırmak anın hançer be-dest olmakladır yoksa
Hatādır düşmen-i bed-hāha karşı ***ihtizāz etmek*** **(Gazel 112/3)**

1.3. ihtizāz eyle-:-*r*
O derdin bilmeyen şerh u beyāna ibtidār ettim
Enīn-i dil-şikāfım ***ihtizāz eyler*** *zebān titrer* **(Gazel 40/2)**

ihtizāz-ı hāme-i āteş-feşān:

1.) Ateş saçan kalemin titremesi.

1.1. ihtizāz-ı hāme-i āteş-feşān:-*(ı)m, -dır*
Merhametsiz kalbini cānānın az çok yandıra
İhtizāz-ı hāme-i āteş-feşānımdır *benim* **(Gazel 143/3)**

ihtizāz-ı zerre:

1.) Zerrelerin titremesi, hareketi.

1.1. ihtizāz-ı zerre:-*den*
Bakma gel şevketli Hünkārım kusūr-ı bendeye
İhtizāz-ı zerreden *hurşīde gelmez iğbirār* **(Kaside 39/34)**

ihvān:

1.) Candan dostlar, samimi arkadaşlar.

1.1. ihvān:
Ki hussādın seni hem-pāye-i mürg-ı hümā görsün
Tevazuʿ göster ***ihvān*** *karşısında hākden pest ol* **(Gazel 160/4)**

1.2. ihvāna:-*a*
Seni hem bana hem ***ihvāna*** *Mevlā'n-niʿam buldum*
Benimçün ettiğin ihsānla kıl anı da dilber **(Gazel 155/2)**

1.3. ihvāndan:-*dan*
Biz ne ***ihvāndan*** *ne devrāndan vefālar görmüşüz*
Rūzgār-ı bī-mürüvvetten cefālar görmüşüz **(Gazel 78/1)**

1.4. ihvānım:-*(ı)m*
Daha bin böyle gazel nazma çekerdim Fennī
Hall ü tanzīri ʿasīr olmasa ***ihvānım*** *için* **(Gazel 163/8)**

1.5. ihvānımdır:-*(ı)m, -dır*
Kimi sevsem beni cāh-ı gama atmak ister
Başka düşman aramam düşmenim ***ihvānımdır*** **(Gazel 31/2)**

1.6. ihvānını:-*(ı)n, -ı*
Yār ü akrānına enmūzec-i ʿisyān olma
Eyle ***ihvānını*** *hayr ü hasenāta tahrīz* **(Gazel 97/2)**

1.7. ihvānın:-*ın*
Fennīyā vech-i dilārāmına bak ***ihvānın***
Görmek istersen eğer vech-i melīh-i meleği **(Gazel 229/7)**

ihvān ü hūşyāverdī:

1.) Dostlar ve akıllılar.

1.1. ihvān ü hūşyāverdī:
Vālideyniyle maʿan olsun İlāhī kāmrān
Oldular başbaşa ***ihvān ü hūşyāverdī*** *şād* **(Tarih 6/5)**

ihvān u yārān:

1.) Samimi, candan dost ve arkadaşlar.

1.1. ihvān u yārān:-*(ı)m*
Ümīdim var ki rahmetle anar ***ihvān u yārānım***
Duʿā-yı hayr ile tezkār eder evlād ü akrānım **(Muhammes 2/17)**

ihvān-ı kirām:

1.) Şerefli ve ulu dostlar.

1.1. ihvān-ı kirām:
Gözümü kāse-i mey gönlümü meyhāne bulur
Hāl ü keyfiyyetimi anlayan ***ihvān-ı kirām*** **(Gazel 44/2)**

1.2. ihvān-ı kirām:
Atalı kaʿr-çe gurbete ***ihvān-ı kirām***
Yūsuf oldu gözüme çehre-i garrā-yı vatan **(Gazel 165/2)**

1.3. ihvān-ı kirām:-*ın*
Cenāb-ı Pīrin ***ihvān-ı kirāmın*** *ʿömrün efzūn et*
İlāhī bezm-i ʿālem kalmasın ebrārdan hālī **(Gazel 217/5)**

ihvān-ı vatan:

1.) Memleketteki (Yozgat) dostlar, tanıdıklar.

1.1. ihvān-ı vatan:
Muttaliʿ olsa ne derdi ʿaceb ***ihvān-ı vatan***
Dār-ı gurbetteki ahvāl-i perīşānımıza **(Gazel 182/3)**

ihvān-ı yārān:

1.) Candan dostlar, yakın arkadaşlar.

1.1. ihvān-ı yārān:-*(ı)m*
Beni ***ihvān-ı yārānım*** *içinde koyma sıfrü'l-yed*
ʿAtāsız kalmasın dest-i niyāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/3)**

ihyā et-/eyle-:

1.) Yeniden canlandırmak, diriltmek; ***mec.*** Hoşnut etmek.

1.1. ihyā et-:-*(e)r*
Lutfu da ***ihyā eder*** *ʿuşşākını āzārı da*
Cān-fezādır can-fezā her tavrı her vaziyeti **(Kaside 37/105)**

1.2. ihyā et-:-*mek*
Güç müdür bendesinin kalbini ***ihyā etmek***
Dem-i ʿĪsā gibidir nefha-i kudsiyyet-i Pīr **(Kaside 33/15)**

1.3. ihyā et-:-*ti*
Meşkūr ola her gayreti ***ihyā etti*** *Vilāyeti*
ʿĀlīdir ʿālī himmeti varolsun olʿālī-güher **(Tarih 16/12)**

1.4. ihyā eyle-:-*di*
Buyursun bir çıkartan varsa tārīhim gibi tārīh
Şehin-şāh-ı münevver ***eyledi*** *Enver Beyi* ***ihyā*** **(Tarih 21/5)**

1.5. ihyā eyle-:-*r, -im*

Yād et beni ey ʿāşık-ı şeydā demedin mi
*Vaslımla seni **eylerim ihyā** demedin mi* **(Gazel 239/1)**

1.6. ihyā eyle-:-*r, -im*
Fennī reh-i ʿaşkımda ölürsen de sebāt et
*Vaslımla seni **eylerim ihyā** demedin mi* **(Gazel 239/6)**

ihyā kıl-:

1.) Canlandırmak, diriltmek.

1.1. ihyā kıl-:-*(a)r*
*Nutk-ı cān-bahşı **kılar** mürde-dilānı **ihyā***
Sohbet-i dil-keşi hakkā dem-i ʿĪsāya bedel **(Gazel 141/4)**

1.2. ihyā kıl-:-*dı*
Sābıkan yapmış idi bunu Vecīhī Paşa
*Bu da taʿmīr ile termīm ile **kıldı ihyā*** **(Tarih 15/2)**

ihyā-yı ümīd et-:

1.) Ortaya çıkmak, canlılık kazanmak.

1.1. ihyā-yı ümīd et-:-*ti*
Yeʾs-i devrān-ı denī mürde-dil etmişti beni
*Etti nāmın yeniden sīnede **ihyā-yı ümīd*** **(Kaside 46/27)**

ihzār et-:

1.) Hazır etme, hazır bulundurmak, hazırlamak.

1.1. ihzār et-:-*ip*
*Zārını **ihzār edip** hāzır bulunsun rihlete*
Kimse mağrūr olmasın dār-ı fenāda ʿizzete **(Tarih 17/1)**

īkād et-:

1.) Yakmak, tutuşturmak.

1.1. īkād et-:-*se, -n*
Muhabbet bezmine bir şeb ayak bassan da cānānım
*Ümīdim şemʿini destinle **īkād etsen** olmaz mı* **(Gazel 207/3)**

1.2. īkād et-:-*se, -n*
***Etsen īkād** gönül şemʿini şāhāne olur*
Bana niʿmet sana bir himmet şāhāne olur **(Müfret 9/1)**

ikāmet:

1.) Bir yere yerleşme, oturma, orada kalma.

1.1. ikāmet:
*Benimçün kūy-ı gurbette **ikāmet** mümteniʿ ammā*
Melāhat bağının mahsūlü bir nevres-nihālim var **(Gazel 25/4)**

ikāmetgāh-ı ʿāli'l-ʿālī:

1.) Yüceler yücesi yer; tekke (Seyyid Ahmed er-Rifâî tekkesi).

1.1. ikāmetgāh-ı ʿāli'l-ʿālī:
Cenāb-ı Seyyid Ahmed Pīr-i hāsü'l-hās-ı ümmettir
***İkāmetgāh-ı ʿāli'l-ʿālī** yenbūʿ-ı saʿādettir* **(Kaside 30/1)**

ikāmetgāh-ı pīr:

1.) Şeyhin bulunduğu yer; dergâh, tekke.

1.1. ikāmetgāh-ı pīr:-*i*
***İkāmetgāh-ı Pīri** kendine dārü'l-emān eyle*
Ölürsen de tebāʿud etme Pīrin āsitānından **(Gazel 178**)

īkān:

1.) Sağlam bilme, şüphe götürmeyecek şekilde yakinen bilme.

1.1. īkān:
*Nūr-ı irfān ile **īkān** ile yoldaş **eyle***
Yalnız yollama yā Rabʿadem-ābāda beni **(Gazel 223/5)**

īkāz et-/eyle-:

1.) Uyandırmak, uyarmak, dikkatini çekmek, gözünü açmak.

1.1. īkāz et-:
*Dīde-i tālīʿini merhameten **īkāz et***
Sāyenizde ede tā maksūdunu istihsāl **(Kaside 40/47)**

1.2. īkāz et-:-*(e)r, -sin*
*Bir nigehle nice bin fitne **edersin īkāz***
Seni ey gözleri āhū küçücükten biliriz **(Gazel 82/3)**

1.3. īkāz et-:-*ip*
Uyandırma yine fitne ocağın
Edip** ol gözleri sehhārı **īkāz **(Gazel 99/3)**

1.4. īkāz et-:-*mez*
*Nesīm **etmez** o gül-i ruhsārı **īkāz***
Seherde āhım eyler yāri īkāz **(Gazel 99/1)**

1.5. īkāz et-:-*ti, -m*
Henüz öğrenmemişken kadr-i hüsnü
*Ben **ettim** ol perī-girdārı īkāz* **(Gazel 99/4)**

1.6. īkāz et-:-*ti*
*Bir seher hātif-i gaybī beni **īkāz etti***
Dedi aç dīdeni ey sākin-i beyti'l-ahzān **(Kaside 45/17)**

1.7. īkāz et-:-*ti, -n*
Muhabbet neydiğin bilmezdi evvel
Sen ettin Fennī-i gam-hārı īkāz **(Gazel 99/5)**

1.8. īkāz eyle-:-*r*
Nesīm etmez o gül-i ruhsārı īkāz
*Seherde āhım **eyler** yāri **īkāz*** **(Gazel 99/1)**

ikbāl:

1.) Talih ve baht; mutluluk, saadet; parlak ve yüksek mevki.

1.1. ikbāl:
*Fennī **ikbāl** için çarha minnet mi eylerim*
ʿAbd-i kadīm-i Şāh-ı Velāyet değil miyim **(Taştir 1/20)**

1.2. ikbālin:-*in*
Şebin Kadr ile tevʾem gündüzün ʿīd-i saʿīd olsun
*Garaz-kār olma hūn-hār olma **ikbālin** mezīd olsun* **(Müseddes 1/25)**

1.3. ikbālinde:-*in, -de*
*Ne **ikbālinde** sābittir ne idbārında rāsihdim*
Hemīşe tavr-ı ʿālem dikkat etsen inkılāb üzre **(Gazel 193/5)**

1.4. ikbālini:-*in, -i*
*Hudāʿömrünü **ikbālini** etsin efzūn-ter*
Sana Fennīyā dostlar duʿā-hān taraf taraf **(Gazel 104/7)**

1.5. ikbālinle:-*(i)n, -le*
Zulm ile maʿmūr olan kāşāne tez vīrān kalır
*Satma **ikbālinle** ey zālim gurūr u übbehet* **(Gazel 48/6)**

ikbāl ü terakkī:

1.) Yüksek mevki ve yükselme, ilerleme.

1.1. ikbāl ü terakkī:
*Bilmem neye mevkūfdur **ikbāl ü terakkī***
Bilmem neye vābestedir efzāyiş-i iclāl **(Gazel 138/2)**

ikbālden düşmek:

1.) Bulunduğu konumu, mevkisini kaybetmek.

1.1. ikbālden düş-: *mek*
Kemālinden düşürmez kāmili ***ikbālden düşmek***
Cevāhir hākde kalmakla bī-mikdār olur sanma **(Gazel 194/3)**

ikbāl-i felek:

1.) Feleğin talihi, bahtı.

1.1. ikbāl-i felek:
İkbāl-i felek *gussa-i idbārı değmez*
Bu bağçenin seyr-i gülü hārına değmez **(Gazel 65/1)**

ikdām:

1.) Gayret, çaba, çalışma.

1.1. ikdām:
ʿAfīf olmaz ʿafīfin gayrīye ʿiffetli yazmakla
Kıvām-ı ʿiffeti kuvvetli bir ***ikdām*** *eder tashīh* **(Gazel 19/6)**

1.2. ikdāmına:-*ı, -n, -a*
Dūr isem sūret-i zāhirde efendimden eğer
ʿArz-ı hālim olur ***ikdāmına*** *ruhsā-yı ümīd* **(Kaside 46/39)**

1.3. ikdāmıyla:-*ı, -(y)la*
Oldu ***ikdāmıyla*** *sırr-ı tilke'l-eyyām āşikār*
Nass-ı Kānūn-ı Hümāyūnundan oldu müstefīd **(Kaside 39/15)**

ikdām-ı ahillā:

1.) Dostların çabası, gayreti.

1.1. ikdām-ı ahillā:-*y, -a*
Ferş-i rū eyleriz ***ikdām-ı ahillāya*** *fakat*
Çeşm-i aʿdāya göre hār-ı mugaylānız biz **(Gazel 84/4)**

iki:

1.) "iki (2)" sayı sıfatı.

1.1. iki:
Kim ki yoktur sīnesinde ʿaşk u sevdādan eser
Her ***iki*** *gūşı bir arşındır o hayvān-zādedir* **(Gazel 38/2)**

1.2. iki:
Āsitānında ***iki*** *koldur semāhat merhamet*
Hāk-i pāye hüsn-i hizmetle ederler iftihār **(Kaside 39/23)**

1.3. iki:
Her ***iki*** *gözden ʿalīl olsun sürünsün sū-be-sū*
Bāʿis olmak isteyen taʿtīl-i istiʿdādıma **(Kıt'a 13/2)**

1.4. iki:
Dīde-i hak-bīn-i ʿārif cümleyi telhīd eder
Çeşm-i uhūldür gören meşhūdumu her bār ***iki*** **(Kıt'a 17/2)**

1.5. iki:
Bu ***iki*** *mısraʿ-ı berceste ancak hasbihālimdir*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/37)**

1.6. iki:
Kalmadı ağlayarak sanki ***iki*** *dīdede nem*
Oldu göz yaşıma dem hātırıma gam müdgām **(Müsebba 2/5)**

1.7. iki:
Zīr-i akdāmına vazʿ etmek için yüzlerimi
Reh-i teşrīfine vakfettim ***iki*** *gözlerimi* **(Müsebba 2/22)**

1.8. iki:
İki *kimse geldi yazdı tārīh-i fevtini*
Necābetli himmetli zekī bir civān idi **(Tarih 14/5)**

1.9. iki:
Hem bu çeşme ***iki*** *menbaʿdan ederdi nebeʿān*
Gerçi zāhirde ana bir idi ammā mecrā **(Tarih 15/3)**

iki ʿālem:

1.) İki dünya; dünya ve ahiret.

1.1. iki ʿālem:-*de*
Bulur her ***iki*** ***ʿālemde*** *saʿādet*
Hüve'l-kutbu hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel **(Kaside 31/6)**

1.2. iki ʿālem:-*de*
İhlās ile bir kāmile kıl ʿarz-ı dehālet
Yoksa ***iki*** ***ʿālemde*** *selāmet bulamazsın* **(Gazel 132/10)**

iki dünyā:

1.) Dünya ve ahiret.

1.1. iki dünyā:-*y, -ı*
Zāhid geçemez hırka-i tezvīr ü riyādan
ʿĀrifler düşürür her ***iki dünyāyı*** *nazardan* **(Kaside 50/3)**

iki kat ol-:

1.) (Zayıflık, güçsüzlük ve kederden dolayı) İki büklüm olmak.

1.1. iki kat ol-:-*du, -m*
Elif iken vāv-ı siyākat gibi ***oldum iki kat***
Kaldım encāmı şu peygūle-i gamda nālān **(Kaside 45/9)**

iki ol-:

1.) İki tane olmak.

1.1. iki ol-:-*maz*
ʿĀşık-ı sādıkta dil birdir olur mu yār iki
Taht-gāh-ı saltanatta ***olamaz*** *Hünkār* ***iki*** **(Kıt'a 17/1)**

1.2. iki ol-:-*(u)r*
ʿĀşık-ı sādıkta dil birdir ***olur*** *mu yār* ***iki***
Taht-gāh-ı saltanatta olamaz Hünkār ***iki*** **(Kıt'a 17/1)**

ikide bir:

1.) Sıklıkla, sürekli.

1.1. ikide bir:
Kalmıyor ***ikide bir*** *seng-i sitemde hālī*
ʿAcebā sīnemi āhen mi hayāl etti felek **(Gazel 115/2)**

ikilik:

1.) Vahdet ve fena hâlinin dışındaki zaman.

1.1. ikilikten:-*ten*
İkilikten *güzer et nefsini bil insān ol*
Beşeriyyetle bilinmez kıdem-i rütbet-i Pīr **(Kaside 33/5)**

iklīm:

1.) Ülke, memleket, diyar.

1.1. iklīmine:-*i, -n, -e*
Anın fermān-ber-i fermānıyım vicdān ü cānımla
Gönül ***iklīmine*** *hükm eyleyen bir şehriyārım var* **(Muhammes 2/5)**

1.2. iklīmine:-*i, -n, -e*
Vücūdu olmasaydı ger şühūd ***iklīmine*** *vāsıl*
Olurdu hilkat-i eşyāya tārīk-i ʿadem hāʾil **(Tahmis 1/6)**

iklīm-i ʿAcem:

1.) Acem ülkesi; İran.

1.1. iklīm-i ʿAcem:-*de*

*Var mı **iklīm-i ʿacemde** böyle bir ʿālī-makām*
Cā-be-cā her rüknüne olsun fedā bir Han evi **(Gazel 209/3)**

ikmāl et-:

1.) Kemale erdirmek, tamamlamak, bitirmek.

1.1. ikmāl et-:*-e, -mez*
*Yine vasfındaki noksānını **ikmāl edemez***
Ne kadar saʿy ü şitāb eylese şehbāz-ı hayāl **(Kaside 40/21)**

1.2. ikmāl et-:*-miş, -ken*
*Henüz üç yaşını **etmişken ikmāl***
Ecel zahmından ettirdi şikāye **(Tarih 13/4)**

1.3. ikmāl et-:*-tik*
*Her işi sāye-i şāhānede **ikmāl ettik***
Vaʿd-i terfīʿimin incāzına nevbet geliyor **(Kaside 48/23)**

ikrām:

1.) Hürmet, saygı gösterme; bağış, yardım.

1.1. ikrām:
Sükūnet-bahş olur kelb-i ʿakūra üstühān-pāre
*Derūn-ı kīne-gīr-i düşmeni **ikrām** eder tashīh* **(Gazel 19/5)**

1.2. ikrāmını:*-ı, -n, -ı*
*Kirām **ikrāmını** erbāb-ı istihkāka bezl eyler*
Sehāb-ı rahmet-āver ravza-pīrā-yı sevāhildir **(Kaside 38/31)**

ikrām eyle-:

1.) Ağırlamak, saygı göstermek; sunmak, takdim etmek.

1.1. ikrām eyle-:
Der-ʿakab hāzırlanır tahmīl-bār-ı minnete
*Her ne **ikrām eylese** çingāne makbulüm değil* **(Gazel 140/2)**

1.2. ikrām eyle-:
*Bana şīrāne dilīrāne bir **ikrām eyle***
Ey veliyy-i niʿam ey eşcaʿ-ı şücʿān-ı kerem **(Kaside 41/33)**

ikrām ol-:

1.) Lütufta bulunmak, cömert davranmak.

1.1. ikrām ol-:*-(u)r*
*Senin **ikrāmın olur** āhir ona hasm-ı garīm*
Bunu her ilm ü zekā sāhibi eyler teslīm **(Müsemmen 1/19)**

ikrār eyle-:

1.) İtiraf etmek, kabul etmek, bildirmek.

1.1. ikrār eyle-:*-r*
Edemez feth-i dehen mahzar-ı ʿulyāsında
*Lāl olur İbn-i Kemāl ʿaczini **eyler ikrār*** **(Kaside 43/15)**

iksār-ı sitem:

1.) Sitemin arttırılması; çok fazla sitem edilmesi.

1.1. iksār-ı sitem:*-den*
*Böyle **iksār-ı sitemden** maksadın cānım nedir*
Söyle Mevlāyı seversen söyle cānānım nedir **(Gazel 29/1)**

iksīr-i aʿzam:

1.) En büyük, etkili iksir, ilaç; madenleri altına çevirdiğine inanılan taş.

1.1. iksīr-i aʿzam:
*Destime **iksīr-i aʿzam** girse etmem iltifāt*
Māsivādan ettim istikrāh sevdim ben seni **(Kaside 19/2)**

iktibās et-:

1.) Bir sözü aynen veya anlam olarak kendi söz veya yazısına benzeterek aktarmak.

1.1. iktibās et-:*-miş*
Ki yāni kendini bir dilsitān oldum kıyās etmiş
*Bu bir dilber dehānından gazeldir **iktibās etmiş*** **(Tahmis 7/17)**

iktidā et-:

1.) Tabi olmak, uymak.

1.1. iktidā et-:
***İktidā et** ʿaşka ilm ü fazla etme ittikā*
Eskidir dünyā daha çok merd ü dānā eskidir **(Gazel 42/3)**

1.2. iktidā et-:
*Çıkar rızk-ı riyāyı **iktidā et** rehber-i ʿaşka*
Fenersiz ʿazm-i rāh etme zalām-ı şāma düşmüşsün **(Gazel 129/4)**

iktidār:

1.) Bir işi yapabilme gücü, erk, kudret; güç, kuvvet.

1.1. iktidār:
*Ben seni gördükte kalmaz bende nokta **iktidār***
Bārī emret hāme-i muʿciz-beyānım söylesin **(Gazel 166/8)**

1.2. iktidār:
Millet-i ʿOsmāniyāna Hazret-i perverdigār
*Verdi bir Şāhen-şeh-i pür-fazl u fārūk **iktidār*** **(Kaside 39/1)**

iktidār u fazl:

1.) Güç ve fazilet.

1.1. iktidār u fazl:
Doğrulukla saʿy ile gayret ile maʿrūf iken
***İktidār u fazl** ile ʿirfān ile mevsūf iken* **(Muhammes 4/21)**

iktidār-ı hāme:

1.) Kalemin gücü; ***mec.*** Şairlik yeteneğinin gücü.

1.1. iktidār-ı hāme:*-den*
*Şerh u tasvīr **iktidār-ı hāmedan** bīrūndur*
Meşreb-i pāk-i hümāyūnundaki ʿulviyeti **(Kaside 37/28)**

iktihāl:

1.) Göze sürme çekme.

1.1. iktihāli:*-i*
Sürme sürme sürmelenmiştir yed-i fıtratla o
*Çünkü zāʾiddir ne yapsın **iktihāli** gözlerin* **(Gazel 125/3)**

iktirān:

1.) Yaklaşma, yakın olma.

1.1. iktirān:
Tūtiyāsız kaldı çeşm-i hīre-dār hasretim
*Hāk-i pā-ye maʿnevī bir **iktirān** ister gönül* **(Kaside 29/6)**

iktirān eyle-:

1.) Yaklaşmak, yakın olmak; erişmek, ulaşmak.

1.1. iktirān eyle-:*-r*
***İktirān eyler** ise reʾy-i vezīrānen ile*
Çok metālib doğurur leyle-i hablā-yı ümīd **(Kaside 46/24)**

iktisā et-/eyle-:

1.) Giyinmek.

1.1. iktisā et-:*-se*

Sıdk u ciddiyetle hādimdir kıvām-ı ʿāleme
Bu sıfatla ***iktisā etse*** *sezādır zer kalem* **(Kaside 24/7)**

1.2. iktisā eyle-:-*r*
Seng-i taʿnından leʾīmin baʿzan eyler ihtirāz
İktisā eyler *anınçün fıddadan miğfer kalem* **(Kaside 24/24)**

iktisā kıl-:

1.) Giyinmek.

1.1. iktisā kıl-:
Bir kadîfe palto biçtirdim ki zerrîn şemseli
İktisā kıl *pek münāsib mihr-i rahşānım sana* **(Gazel 2/7)**

iktisāb et-:

1.) Kazanma, edinme.

1.1. iktisāb et-:-*ti, -n*
Geldi herem gitti şebāb oldu sarāy-ı ten harāb
Ey nefs-i bī-şerm ü hicāb ***ettin*** *mi bir hayr* ***iktisāb*** **(Kaside 20/1)**

iktisāb-ı rifʾat et-:

1.) Makam, mevki kazanmak, elde etmek.

1.1. iktisāb-ı rifʾat et-:-*mez, -sen*
Şu ʿasr-ı ʿātıfet hasr-ı cenāb-ı pādişāhīde
Yazıklar sana Fennī ***iktisāb-ı rifʾat etmezsen*** **(Gazel 124/7)**

iktitāf:

1.) Meyvesini toplama; bir çalışma ve gayretin sonucundan faydalanma, karşılığını görme.

1.1. iktitāfa:-*a*
Pertev-i hurşīd-i eltāfın düşerse başıma
İktitāfa *başlarım esmār-ı sıdk u gayreti* **(Kaside 37/86)**

iktitāf et-:

1.) Meyvesini toplamak; karşılığını almak, faydalanmak.

1.1. iktitāf et-:-*sin*
Pertev-i ʿadl eyledi aktār-ı çerha intişār
İsteyen ***etsin*** *nihāl-i maʿrifetten* ***iktitāf*** **(Kaside 39/16)**

iktitāf-ı lutf:

1.) Lütfundan faydalanma.

1.1. iktitāf-ı lutf:-*u, -n, -dan*
Kesildi ***iktitāf-ı lutfundan*** *ümīdler eyvāh*
Bozuldu būsitān-ı mekremet bī-āb u tāb oldu **(Gazel 226/2)**

iktizā et-:

1.) Gerekmek, gerektirmek.

1.1. iktizā et-:-*mez*
Sen olmakla bütün ʿālem kör olmak ***iktizā etmez***
Deme insān meyānında ülü'l-ebsār yoktur yok **(Gazel 105/5)**

iktizā göster-:

1.) Gerekmek, lazım gelmek.

1.1. iktizā göster-:-*e*
Ezelde olmayınca bir işe kilk-i gazā-cārī
Ne mümkün hayra dayra ***göstere*** *bir* ***iktizā*** *tāliʿ* **(Gazel 102/2)**

iʿlā eyle-:

1.) Yüceltmek; şanını, şöhretini yükseltmek.

1.1. iʿlā eyle-:-*di, -n*
Hak Muhammed ʿaşkına sūʾ-i nazardan saklasın
Eyledin *hakkiyle* ***iʿlā*** *şān-ı İslāmiyeti* **(Kaside 37/36)**

1.2. iʿlā eyle-:-*r*
Muhakkak ʿārif-i billāhdır ʿazminde mülhemdir
Ehil-perverdir ***eyler*** *ehl-i fazlın kadrini* ***iʿlā*** **(Tarih 21/2)**

İlāh:

1.) Tapınılan, yüceliği karşısında hayrete düşülen, gönülden bağlanılıp sığınılan, duyularla idrak edilemeyen varlık; Allah, Rab.

1.1. İlāh:
Yoksa cism ü cānımı bu yolda hāk etsem gerek
Eylerim ʿafvin temennī ey Kerīm ü ey ***İlāh*** **(Tahmis 8/8)**

1.2. İlāhım:-*(ı)m*
Muhtāc-ı tabīb eylemesin yoksa ***İlāhım***
Ben yāreden ölsem de tedāvī ederim yok **(Müseddes 3/30)**

1.3. İlāhımdan:-*(ı)m, -dan*
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem ***İlāhımdan***
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/3)**

1.4. İlāhımdan:-*(ı)m, -dan*
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem ***İlāhımdan***
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/6)**

1.5. İlāhımdan:-*(ı)m, -dan*
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem ***İlāhımdan***
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/9)**

1.6. İlāhımdan:-*(ı)m, -dan*
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem ***İlāhımdan***
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/12)**

1.7. İlāhımdan:-*(ı)m, -dan*
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem ***İlāhımdan***
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/15)**

1.8. İlāhımdan:-*(ı)m, -dan*
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem ***İlāhımdan***
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/18)**

1.9. İlāhımdan:-*(ı)m, -dan*
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem ***İlāhımdan***
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/21)**

1.10. İlāhımdan:-*(ı)m, -dan*
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem ***İlāhımdan***
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/24)**

1.11. İlāhımdan:-*(ı)m, -dan*
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem ***İlāhımdan***
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/27)**

İlāhe'l-ʿālemīn:

1.) Âlemlerin Rabbi.

1.1. ilāhe'l-ʿālemīn:
Yā Raʾūfu yā Rahīmü yā ***İlāhe'l-ʿālemīn***
Yā ʿAtūfu yā ʿAlīmü yā Mücīre'l-hāifīn **(Kaside 7/6)**

İlāhī:

1.) Allah'a hitap sözü; "ey Allah'ım".

1.1. İlāhī:
Çekmem elimi dergeh-i fazlında ***İlāhī***
Bir ben mi bütün halk-ı cihān rahmete muhtāc **(Gazel 17/7)**

1.2. İlāhī:
İlāhī *sen muvaffak kıl açılsın kevkeb-i bahtım*
İfāte ettiği fırsatları etsin kazā tāliʿ **(Gazel 102/8)**

1.3. İlāhī:
*Dil-i Fennîde **İlāhī** koma gafletten eser*
Sana noksān mı gelir mazhar-ı irşād olsa **(Gazel 196/9)**

1.4. İlāhī:
Cenāb-ı Pîrin ihvān-ı kirāmın ʿömrün efzūn et
***İlāhī** bezm-i ʿālem kalmasın ebrārdan hālī* **(Gazel 217/5)**

1.5. İlāhī:
*Yā **İlāhī** beni dilşād edecek ʿafvındır*
Bilirim kurtaramaz subha vü seccāde beni **(Gazel 223/4)**

1.6. İlāhī:
*Matlaʿ-ı nūr-ı muhabbet kıl **İlāhī** gönlümü*
Serd ü tārik olmasın yā Rab şeb-i yeldā gibi **(Gazel 233/11)**

1.7. İlāhī:
*Yā **İlāhī** Kaʿbe-i maksūda īsāl et beni*
Yoksa cism ü cānımı bu yolda hāk etsem gerek **(Gazel 248/3)**

1.8. İlāhī:
*Sen ki maʿbūd-ı ʿavālimsin **İlāhī** bilirim*
Kimse şāyeste değil ʿarz-ı ʿibādet sana hā **(Kaside 2/2)**

1.9. İlāhī:
***İlāhī** eyledin bir kabza topraktan beşer peydā*
Beşerde oldu fermanınla idrāk ü nazar peydā **(Kaside 4/1)**

1.10. İlāhī:
*Eden sensin **İlāhī** seng-i hārādan güher peydā*
Dil-i Fennîyi yā Rab pertev-i ʿaşkınla tenvîr et **(Kaside 4/8)**

1.11. İlāhī:
*Geç hatīʾatımı fazlınla **İlāhī** bahşet*
Bende-i hāsın olan Seyyidü'l-ahyāre beni **(Kaside 5/4)**

1.12. İlāhī:
*Bana sen göster **İlāhī** o dem-i fîrūzu*
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/13)**

1.13. İlāhī:
*Bana sen göster **İlāhī** o dem-i fîrūzu*
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/13)**

1.14. İlāhī:
*Ya Gıyāse'l-müstagīsîn yā **İlāhī** el-amān*
El-amān ey pādişāhlar padişāhı el-amān **(Kaside 7/9)**

1.15. İlāhī:
***İlāhī** senden istirham eden dilteşne-i rahmet*
Muhabbet şemʿası kalbinde sūzān olmasın nolsun **(Kaside 8/2)**

1.16. İlāhī:
Zülāl-i rahmet ü feyzinle reyyān olmasın n'olsun
***İlāhī** senden istîmān eden bir bende-i ʿāciz* **(Kaside 8/3)**

1.17. İlāhī:
Şeref-yāb-ı emān u emn ü îmān olmasın nolsun
***İlāhī** senden istimdād eden bir bende-i muztar* **(Kaside 8/4)**

1.18. İlāhī:
Senin imdād ü aʿtāfınla şādān olmasın n'olsun
***İlāhī** senden istiʾsām eden bir sālik-i ʿaşka* **(Kaside 8/5)**

1.19. İlāhī:
Senin fazlın senin lutfun nigeh-bān olmasın n'olsun
***İlāhī** senden istihdā eden bir ʿabd-i gümrāhın* **(Kaside 8/6)**

1.20. İlāhī:
Enîs ü hem-rehi erbāb-ı ʿirfān olmasın nolsun
***İlāhī** senden istinsār eden bir bende-i mağdūr* **(Kaside 8/7)**

1.21. İlāhī:
Karîn-i mecmaʿ-ı ashāb-ı vicdān olmasın nolsun
***İlāhī** senden istiğfār eden bir bende-i mücrim* **(Kaside 8/8)**

1.22. İlāhī:
Saʿādetle sezā-yı ʿafv ü gufrān olmasın nolsun
***İlāhī** senden istidʿā-yı dārū eyleyen bîmār* **(Kaside 8/9)**

1.23. İlāhī:
Bu eczāhāne-i hikmette Lokman olmasın nolsun
***İlāhī** herkese ʿarz-ı tevāzu eyleyen rindin* **(Kaside 8/10)**

1.24. İlāhī:
Seri sakf-ı semāvāt ile seyyān olmasın nolsun
***İlāhī** senden iştişfā eden dilhaste-i hicrān* **(Kaside 8/11)**

1.25. İlāhī:
***İlāhī** ʿāşık mehcūr-ı nālān olmasın nolsun*
Muhabbet şemʿası kalbinde sūzān olmasın nolsun **(Kaside 8/1)**

1.26. İlāhī:
***İlāhī** senden istirhām eden dilteşne-i rahmet*
Zülāl-i rahmet ü feyzinle reyyān olmasın nolsun **(Kaside 8/2)**

1.27. İlāhī:
***İlāhī** senden istîmān eden bir bende-i ʿāciz*
Şeref-yāb-ı emān u emn ü îmān olmasın nolsun **(Kaside 8/3)**

1.28. İlāhī:
***İlāhī** senden istimdād eden bir bende-i muztar*
Senin imdād ü aʿtāfınla şādān olmasın nolsun **(Kaside 8/4)**

1.29. İlāhī:
***İlāhī** senden istiʾsām eden bir sālik-i ʿaşka*
Senin fazlın senin lutfun nigeh-bān olmasın nolsun **(Kaside 8/5)**

1.30. İlāhī:
***İlāhī** senden istihdā eden bir ʿabd-i gümrāhın*
Enîs ü hem-rehi erbāb-ı ʿirfān olmasın nolsun **(Kaside 8/6)**

1.31. İlāhī:
Karîn-i mecmaʿ-ı ashāb-ı vicdān olmasın nolsun
***İlāhī** senden istinsār eden bir bende-i mağdūr* **(Kaside 8/7)**

1.32. İlāhī:
***İlāhī** senden istiğfār eden bir bende-i mücrim*
Saʿādetle sezā-yı ʿafv ü gufrān olmasın nolsun **(Kaside 8/8)**

1.33. İlāhī:
***İlāhī** senden istidʿā-yı dārū eyleyen bîmār*
Bu eczāhāne-i hikmette Lokmān olmasın nolsun **(Kaside 8/9)**

1.34. İlāhī:
***İlāhī** herkese ʿarz-ı tevāzu eyleyen rindin*
Seri sakf-ı semāvāt ile seyyān olmasın nolsu **(Kaside 8/10)**

1.35. İlāhī:
***İlāhī** senden iştişfā eden dilhaste-i hicrān*
Seni bulmakla müstağnī-i dermān olmasın nolsun **(Kaside 8/11)**

1.36. İlāhī:
***İlāhī** hāme-i Fennîye kudret ver liyākat ver*
Hemîşe medh-i Peygamberle tehzīz eyle yā Rabbī **(Kaside 12/5)**

1.37. İlāhī:
Bikr-i fikrimden tulūʿ etsin nice böyle nuʿūt
*Dest-i ʿaczimde **İlāhī** kalmasın ebter kalem* **(Kaside 24/61)**

1.38. İlāhī:
Müstedām eyle ***İlāhī*** *şevket ü iclālini*
Millete yek-ser cenāh-ı ʿadli olsun sāye-dār **(Kaside 39/59)**

1.39. īlāhī:
Āʿmālimi makrūn-i hulūs eyle ***Īlāhī***
Emmāre ile ahz ü ʿatādan sakla **(Kıt'a 19/2)**

1.40. İlāhī:
Fennīyi karīn eyle ***İlāhī*** *süʿadāya Sınf-ı sulehāya*
Dūr eyle anı meclis-i eshāb-ı şekādan Erbāb-ı hevādan **(Müstezad 1/7)**

1.41. İlāhī:
Eylerim ʿaşkınla billāh hep fedā cān ü teni
Yā ***İlāhī*** *Kaʿbe-i maksūda īsāl et beni* **(Tahmis 8/7)**

1.42. İlāhī:
Vālideyniyle maʿan olsun ***İlāhī*** *kāmrān*
Oldular başbaşa ihvān ü hūşyāverdī şād **(Tarih 6/5)**

1.43. İlāhī:
Nūr-ı gufrānınla tenvīr et İlāhī kabrini
Makberinden revzen açılsın riyāz-ı Cennete **(Tarih 17/6)**

2.) "Bu ne hâl, ne tuhaf" gibi şaşma, sitem bildiren bir söz.

2.1. İlāhī:
Öyle yanlış yamalak lāfa muʿammā mı denir
Şu muʿammā-yı rekīkinle ***İlāhī*** *yere bat* **(Gazel 12/2)**

iʿlām:

1.) Bildirme, anlatma.

1.1. iʿlām:
Sūret-i hālini ***iʿlām*** *için ehl-i fazla*
Nazar-ı şefkati mirʾāt-ı mücellā-yı ümīd **(Kaside 46/17)**

iʿlām et-:

1.) Bildirmek, anlatmak.

1.1. iʿlām et-:*-(e)r, -iz*
*Değiliz vāsıta-*i *savt-ı hurūfa muhtāc*
Yāre ahvālimizi bī-sühan ***iʿlām ederiz*** **(Gazel 80/2)**

iʿlān:

1.) Açıkça bildirme, açıkça duyurma; duyuru.

1.1. iʿlāna:*-a*
Arz-ı hāl ettim ise vuslat ümīdiyle sana
Çık da esrārımı ***iʿlāna*** *şitāb et mi dedim* **(Gazel 146/4)**

iʿlān et-:

1.) Bir durumu yaymak, duyurmak, bildirmek.

1.1. iʿlān et-:*-ti, -n*
Ne kerīm olduğunu ʿāleme ***iʿlān ettin***
Beni ihsān ile mahsūdu leʾīmān ettin **(Kaside 44/1)**

īlān etmek-çün:

1.) Bildirmek için.

1.1. īlān etmek-çün:
Kāşki şu hak sözü etmek-çün *umūma* ***īlān***
Göklere yazsa mahāretli bir üstād olsa **(Gazel 196/8)**

iʿlān-ı firāk et-:

1.) Ayrılığı ilan etmek, açıklamak, duyurmak.

1.1. iʿlān-ı firāk et-:*-ti*
Ayrılık dellālı artık ***etti iʿlān-ı firāk***
Tāzelendi serde sevdā-yı seyāhat elvedāʿ **(Gazel 101/5)**

ilā-yevmi't-tenād:

1.) Kıyamet gününe kadar.

1.1. ilā-yevmi't-tenād
Dāʾim olsun taht-ı Şāhîde ***ilā yevmi't-tenād***
Şevket-i şāhānesi günden güne olsun füzūn **(Kıt'a 1/2)**

iʿlā-yı emel:

1.) İstek, ümidin en yükseği; en çok istenen şey, ideal.

1.1. iʿlā-yı emel:
Havza-i lutfuna cān atmadır ***iʿlā-yı emel***
Dergeh-i fazlına yüz sürmedir aksā-yı ümīd **(Kaside 46/18)**

ile:

1.) Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, bereberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan bir söz.

1.1. ile:
Fennī-yi bīçāreyi yordu hayāl-i hām ***ile***
Ey dil-i dīvāne artık imtisāl etmem sana **(Gazel 3/5)**

1.2. ile:
Muktezā-yı keremindir güzer et cürmümden
Beni cānā elem-i hicr ***ile*** *etme taʿzīb* **(Gazel 8/2)**

1.3. ile:
ʿArz-ı dīdār ***ile*** *etsen bu garībi tatyīb*
Bilirim übbehet-i şānına noksan gelmez **(Gazel 8/4)**

1.4. ile:
Merd isen ʿavret sözüyle etme katʿ-ı iltifāt
Ādeme lāyık mıdır igvā ***ile*** *nakz-ı sebāt* **(Gazel 10/1)**

1.5. ile:
Sorma bir rūh-ı musavverdir o şūhun aslını
Nas ***ile*** *memnūʿdur māhiyyet-i cāndan bahis* **(Gazel 14/3)**

1.6. ile:
Tīr-i müjgān ***ile*** *çok sukbeler açtın ciğere*
İşleten bunları hep dīde-i sehhārındır **(Gazel 30/3)**

1.7. ile:
Lāl idim hayli zamāndır elem-i dehr ***ile*** *ben*
Beni nutka getiren lāʿl ü şeker-bārındır **(Gazel 30/4)**

1.8. ile:
Sāk-ı arşa dayanır lerze verir cebr ***ile***
Āh-ı ʿuşşāk için ecrām-ı felek perde midir **(Gazel 36/6)**

1.9. ile:
Bizi hicr ***ile*** *yakmakta yārin ne hakkı var*
Hukūk u ʿubūdiyyette yeksān değil miyiz **(Gazel 70/2)**

1.10. ile:
Muʿattar dimāğ etmez bizi būy-ı kām ***ile***
Nedir cürmümüz tatyībe şāyān değil miyiz **(Gazel 70/4)**

1.11. ile:
Çok mudur çile-i yār ***ile*** *bükülse belimiz*
Hevl-i tīr-i müje-i sīne-güzārın çekeriz **(Gazel 72/3)**

1.12. ile:
Boş imiş cānib-i cānāna şitāb ettiğimiz
Heves-i vasl ***ile*** *tahrīk-i rikāb ettiğimiz* **(Gazel 73/1)**

1.13. ile:
Leke dārān ***ile*** *mestūr imiş defterde*
O bizim sehv ile pākīze hesāb ettiğimiz **(Gazel 73/2)**

1.14. ile:
Kuru bir gayret imiş hasret-i dīdārı ***ile***
Gözümüz yaşını hem-reng-i şarāb ettiğimiz **(Gazel 73/3)**

1.15. ile:
Fazīlet-yāb olur mu zannedersin cāh ***ile*** *cāhil*
Miyāh-ı telhı altın tasa koysan selsebīl olmaz **(Gazel 76/4)**

1.16. ile:
Zevk alır şevk alırız hāsılı bayrām ederiz
Sohbet-i ʿārif-i āgāh ***ile*** *ārām ederiz* **(Gazel 80/1)**

1.17. ile:
ʿĀşıkız āh-keşiz ʿaşk ***ile*** *nālānız biz*
Bülbül-i nağme-serā zīb ü gülistānız biz **(Gazel 84/1)**

1.18. ile:
Sehv ***ile*** *etme yekūn-ı cühelāya idhal*
Fennīyā zīver-i ser-defteri ʿirfānız biz **(Gazel 84/8)**

1.19. ile:
Zemm ü takbīh ***ile*** *hiç kimse siyāh eyleyemez*
İstikāmetle ağarmış ola bir yüz ki anı **(Gazel 85/3)**

1.20. ile:
Bilirsen sen seni besdir sana bu maksad-ı aʿlā
Uzun āmāl ***ile*** *mālī gönül put-hāneden kalmaz* **(Gazel 87/3)**

1.21. ile:
Bilmem ki gam-ı zülfün ***ile*** *sarʿa mı tutmuş*
Cānım ʿacebā sünbüle nolmuş da morarmış **(Gazel 92/2)**

1.22. ile:
Eskiden şerha-i endūh ile āzürde iken
Sahne-i sīnemi pür-dāğ-ı cedīd etti felek **(Gazel 110/4)**

1.23. ile:
Çille-i hasret ***ile*** *kaddimi nūn etti felek*
Çekeyim cevrini hey kaşı kemānım ammā **(Gazel 111/4)**

1.24. ile:
Yine açtı bir elif kāmet ile aramızı
Yetişir hasret ***ile*** *kaddimi dāl etti felek* **(Gazel 115/5)**

1.25. ile:
Müşkil iştir cīveyi altuna tahvīl etmek
Nefsi āsān değil ʿirfān ***ile*** *tekmīl etmek* **(Gazel 117/1)**

1.26. ile:
Ab-ı rūdur o senin sehv ***ile*** *ebrū dediğin*
Yüze anınla çıkar işte o meh-rū dediğin **(Gazel 118/1)**

1.27. ile:
Dil sūziş-i hırmān ***ile*** *yansın mı ne dersin*
Āhım şerer-i ʿarşa dayansın mı ne dersin **(Gazel 122/1)**

1.28. ile:
Fennī sana tāliʿ ne zamān yār olacaktır
Şekvā ***ile*** *kendinden üşüttün mü ne yaptın* **(Gazel 123/7)**

1.29. ile:
Merhamet gelmez dil-i aʿdāya istirhām ***ile***
Sükker olmaz zehri yüzbin kerre taktīr eylesen **(Gazel 130/2)**

1.30. ile:
Gerçi şeref-i vasl ***ile*** *handān idim evvel*
Şimdi elem-i hicr ile giryānım efendim **(Gazel 144/4)**

1.31. ile:
Gerçi şeref-i vasl ile handān idim evvel
Şimdi elem-i hicr ***ile*** *giryānım efendim* **(Gazel 144/4)**

1.32. ile:
Gūyā yıkacak ʿālemi feryād ***ile*** *Fennī*
Memnūn-ı visāl eyle şunu cānım efendim **(Gazel 144/5)**

1.33. ile:
Muzdarip olma gam ***ile*** *Fennīyā*
Muntazır ol lutfuna Mevlā Kerīm **(Gazel 145/6)**

1.34. ile:
Ey gözüm hasret-i yār ***ile*** *nihān ağlayarak*
Coş da āgūşumu gencīne-i āb et mi dedim **(Gazel 146/5)**

1.35. ile:
Heves-i cāh ***ile*** *çok renge boyandım kaldım*
Hāb-ı gafletden ibāretmiş uyandım kaldım **(Gazel 151/1)**

1.36. ile:
Gösterir ehl-i kalem bir birine parmakla
Hüsn-i tahrīr ***ile*** *meşhūr-ı cihāndır kalemim* **(Gazel 152/3)**

1.37. ile:
Eylemez halt-ı ekāzīb ***ile*** *telvīs-i sühan*
Kalb-i sāfım gibi pākīze dehāndır kalemim **(Gazel 152/4)**

1.38. ile:
Rīşime bakma beni zaʿf ***ile*** *ithām etme*
Himmet-i Pīr ile pür tāb u tüvāndır kalemim **(Gazel 152/7)**

1.39. ile:
Rīşime bakma beni zaʿf ***ile*** *ithām etme*
Himmet-i Pīr ile pür tāb u tüvāndır kalemim **(Gazel 152/7)**

1.40. ile:
Uğraşır her dem belā-yı hicr ***ile*** *bī-çāre dil*
Sevdiğim günden beri bir rāhat-ı cān görmedim **(Gazel 156/6)**

1.41. ile:
ʿAyn-ı nūr et gözümü rüʾyet-i dīdārın ***ile***
Dil tecellī-i cemālinle dırahşān olsun **(Gazel 169/4)**

1.42. ile:
Neşʾe-i cām-ı mülākāt ***ile*** *güldürmelidir*
Dīdeden eşk-i tahassür cereyān eylemeden **(Gazel 170/5)**

1.43. ile:
ʿĪd-i Ekberdir keser kurbān kurbān üstüne
Mukaddem cānān ***ile*** *Fennīyi tebşīr etseler* **(Gazel 181/7)**

1.44. ile:
Dāğ-ı mihr ***ile*** *olur muydu derūnum dāğ-dār*
Cebhesinde neyyir-i behcet-nümāyān olmasa **(Gazel 183/2)**

1.45. ile:
Nā-şinīde çok eserler cemʿ ederdim Fennīyā
Gerdiş-i eyyām ***ile*** *zihnim perīşān olmasa* **(Gazel 183/7)**

1.46. ile:
Gamze-i gaddār ***ile*** *bilmem ne kan etmiş yine*
Mest-i nāzım sell-i seyf-i ebruvān etmiş yine **(Gazel 186/1)**

1.47. ile:
Sīneme bir tāze zahm açtı nigāh-ı hışm ***ile***
Tīr-i müjgānın meğerse imtihān etmiş yine **(Gazel 186/2)**

1.48. ile:

Şimdi uğraşmaktasın caʿlī bir istiğnā ile
Evvel aldı ʿaklımı bir tavr-ı cān-bahşā ***ile*** **(Gazel 187/1)**

1.49. ile:
Maksadın efzayiş-i ālişten ey bülbül nedir
İmtihān olmak mı istersin dil-i şeydā ***ile*** **(Gazel 187/3)**

1.50. ile:
Başımı eylemedim bu gece vazʿ-ı bālīn
Gözlerim eşk ***ile*** *vasl-ı milyān etti yine* **(Gazel 190/6)**

1.51. ile:
Bana cevreylemekle yār iken ağyār olur sanma
Güle āb-ı mükedder sepmek ***ile*** *hār olur sanma* **(Gazel 194/1)**

1.52. ile:
Küçücükten sevişirdik o perī-peyker ile
Beni celb etmiş idi gamze-i efsūn-ger ***ile*** **(Gazel 198/1)**

1.53. ile:
Yeter artık nevā-yı diğer īcād etsen olmaz mı
Ser-i dildārı tasdīʿ eyledin feryād ***ile*** *ey dil* **(Gazel 207/6)**

1.54. ile:
Her kim etse türbe-i pīri ziyāret sıdk ***ile***
İzdihām-ı şevk ile eyler tezelzül cān evi **(Gazel 209/4)**

1.55. ile:
Gönlümü maʾrifet-i nefs ***ile*** *tenvīr eyle*
Kara cāhil koma bu nüsha-i kübrāda beni **(Gazel 223/3)**

1.56. ile:
Yoğrulsun münkir-i iʿcāz-hānem reşk ***ile*** *Fennī*
Desinler Nilde Firʿavn-ı Mūsā gark-ı āb oldu **(Gazel 226/7)**

1.57. ile:
Dilerim rüʾyet-i dīdār ***ile*** *şādān olsun*
Götürüp bende kılan Efdal-i Pīrāna seni **(Gazel 230/8)**

1.58. ile:
ʿİlm ü irfān ***ile*** *meşhūr-ı cihān ol pīr ol*
ʿĀrif ol ehl-i dil ol Seyyid-i ʿAllāme gibi **(Gazel 237/7)**

1.59. ile:
Maraz-ı kalbe devādır gül-i beyzā kokusu
Vasl ***ile*** *eylese tatyīb-i meşām-ı hātır* **(Gazel 238/4)**

1.60. ile:
Ey bād-ı seher sormadı mı hālimi cānān
Evsāfın ***ile*** *nātıka-pīrā demedin mi* **(Gazel 239/7)**

1.61. ile:
Nedir bu rütbe ʿarz-ı şevk ü şādī ey gönül sende
Kemāl-i mihr ***ile*** *bu māhe zannım mukarrensin sen* **(Gazel 247/7)**

1.62. ile:
Derd ***ile*** *kan ağlayan her derd-mendān ʿaşkına*
Fahr-ı kevneyn ʿaşkına Şāh-ı şehīdān ʿaşkına **(Kaside 7/4)**

1.63. ile:
ʿAfv eyle günāhım ***ile*** *gönderme mezāra*
Menfūr-ı ehālī-i kubūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/3)**

1.64. ile:
Hazret-i Seyyid Bahāüddīn-i ʿālī-menkabet
Eylemiş ʿirfān ***ile*** *teshīr-i feyz ü mesʿadet* **(Kaside 32/1)**

1.65. ile:
Sīnemi mihr-i muhabbet ***ile*** *eyle teshīn*
Zīr-i akdāmına ihlās ile kıl ferş-i cebīn **(Kaside 34/16)**

1.66. ile:
Mevlevīyim ʿaşk ***ile*** *inler derūnum ney gibi*
Hazret-i Mollā-yı Rūmun menkabet-güyāsıyım **(Kaside 35/6)**

1.67. ile:
Karanlık yeryüzünden talʿat-ı mihr ***ile*** *zāʾildir*
Zalām-ı gam gönülden mahv olur hüsn-i nigāhınla **(Kaside 38/32)**

1.68. ile:
Çok meʿābir açtırıp yaptırdı bī-had çeşme-sār
Mülk-i ʿOsmānīyi tenvīr etti nūr-ı feyz ***ile*** **(Kaside 39/14)**

1.69. ile:
Ben ümīd-i feyz ***ile*** *geldim der-i aʿtāfına*
Etme mahrūm-ı ināyet ey Şeh-i ālī-tebār **(Kaside 39/36)**

1.70. ile:
Dāne-i hāl-i siyāh ***ile*** *tutuldu dāme dil*
ʿAks-i rūyundan harīm-i sīne oldu lāle-zār **(Kaside 39/50)**

1.71. ile:
Göster ey āyīne-i devrān bana dildārımı
Girye-i hicrān ***ile*** *olsun mu çeşmim cūy-bār* **(Kaside 39/56)**

1.72. ile:
Beni hicrān ***ile*** *hasretle ciger-hūn ettin*
Etmedin şāhid-i matlab ile hem-āgūş visāl **(Kaside 40/3)**

1.73. ile:
Kıl beni sāhil-i şādīye efendim īsāl
Beni lutf ***ile*** *şu girdāb-ı elemden kurtar* **(Kaside 40/60)**

1.74. ile:
Renciş-i buhl ***ile*** *bī-tāb kalırdı dünyā*
Nev-be-nev çāre-resān olmasa Lokmān-ı kerem **(Kaside 41/6)**

1.75. ile:
Ne ***ile*** *setr olunur söyle ziyā-yı hurşīd*
Nasıl inkār olunur rütbe-i rüçhān-ı kerem **(Kaside 41/8)**

1.76. ile:
İşte bu neşe-i cān-bahş ***ile*** *çok mu görülür*
İftihār eylese bu ʿabd-i kadr-dān-ı kerem **(Kaside 41/39)**

1.77. ile:
Dāhīlī işleri īfāya eyledi nāzır
Ki ede ʿadl ***ile*** *aktār-ı cihānı teşhīn* **(Kaside 42/7)**

1.78. ile:
Üzme artık beni ey dilber-i ʿismet-āyīn
Nigeh-i lutf ***ile*** *kıl āteş-i ʿaşkı tehvīn* **(Kaside 42/30)**

1.79. ile:
Ey sitemkār u cefā-pīşe sipihr-i gaddār
Nāzenīn ʿömrümü endūh ***ile*** *ettin imrār* **(Kaside 43/1)**

1.80. ile:
Ne kerīm olduğunu ʿāleme iʿlān ettin
Beni ihsān ***ile*** *mahsūdu leʾīmān ettin* **(Kaside 44/1)**

1.81. ile:
Nām-ı Fennīyi yazıp defter-i memlūkāne
Nazar-ı feyz ***ile*** *ārāyiş-i akrān ettin* **(Kaside 44/10)**

1.82. ile:
Beni ihsān ***ile*** *mahsūdu leʾīmān ettin*
Eylesin ʿömrünü efzūn Kerīm-i mutlak **(Kaside 44/11)**

1.83. ile:
Rūze-i hasret ***ile*** *geçti nice eyyāmım*
Kalmadı çektiğim endīşe-i hicre pāyān **(Kaside 45/5)**

1.84. ile:
Zümre-i tāgīye-i dehrile oldu hempā
Tāliʿim eyledi zaʿf ***ile*** *berāber tuğyān* **(Kaside 45/8)**

1.85. ile:
Bir Ocak-zāde idim etmedi aslā hürmet
Eyledi gam-ı tütün ***ile*** *gözümü eşk-efşān* **(Kaside 45/14)**

1.86. ile:
Tut elimden beni meydāna çıkar merhamet et
Yeʾs ü endūh ***ile*** *bir kūşede kaldım pinhān* **(Kaside 45/34)**

1.87. ile:
Tuttu āfākı bütün sīt-ı ʿulüvv-ü himmetin
Şöhret-i fazlın ***ile*** *doldu serāpā āzān* **(Kaside 45/42)**

1.88. ile:
İktirān eyler ise reʾy-i vezīrānen ***ile***
Çok metālib doğurur leyle-i hablā-yı ümīd **(Kaside 46/24)**

1.89. ile:
Ben bir ümīd ***ile*** *feryād ederim kūyunda*
Eyledim āhımı gūyā ki müvellā-yı ümīd **(Kaside 46/61)**

1.90. ile:
Eski cāmiʿleri mescidleri yaptın yeniden
Kayseri şehrini iʿmār ***ile*** *ettin tenvīr* **(Kaside 47/15)**

1.91. ile:
Lutf edip baht-ı siyāhımla barıştır yoksa
Tāliʿimden bana bu hāl ***ile*** *nefret geliyor* **(Kaside 48/25)**

1.92. ile:
Bir gazel tarh edeyim şevk ***ile*** *ruhsat var ise*
Kuvve-i nātıkama vüsʿü talākat geliyor **(Kaside 48/29)**

1.93. ile:
Bir gül koparan şevk ***ile*** *gülzār-ı fenādan*
Pür-yāre bulur sīnesini hār-ı habādan **(Kaside 50/1)**
1.94. ile:
Hatt-ı āverlikten evvel bir kitāb-ı hüsn idin ammā
Bozup dağıttık anı şeyb ***ile*** *şīrāzeden çıktık* **(Müfret 14/1)**

1.95. ile:
Hasret-i laʿlin ***ile*** *mey yerine kan içeriz*
Üfleyip āh-ı şerer-bār ile duhān içeriz **(Müfret 26/1)**

1.96. ile:
Gönül reʾy-i husūl-i kām ***ile*** *āvāre kalmıştır*
Bir müşkil işten artık ʿāciz ü bīçāre kalmıştır **(Muhammes 1/1)**

1.97. ile:
Ekābir meclisinden çıkma Fennī mahrem-i rāz ol
Kanāʿat göster aza devlet-i fakr ***ile*** *mümtāz ol* **(Müsebba 1/36)**

1.98. ile:
Çeşm-i hūnīnimi seyl-i dāğ-ı dile sür merhem
Kalmasın şādī-i teşrīfin ***ile*** *sīnede gam* **(Müsebba 2/6)**

1.99. ile:
Şevk verdim ona āh-ı dil-i sūzānım ***ile***
Döşedim savmaʿamı çāk-i girībānım ile **(Müsebba 2/15)**

1.100. ile:
Seni eğlendireyim kıssa-i hicrānım ***ile***
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/17)**

1.101. ile:
Cismini kıble ***ile*** *bir gül-i rengīn edeyim*
Üşüdükçe alayım koynuma teshīn edeyim **(Müsebba 2/30)**

1.102. ile:
Ellerin sevdiği yekdiğere imdād ediyor
Soruyor hātırını vuslat ***ile*** *şād ediyor* **(Müsebba 2/43)**

1.103. ile:
Cebr-i mā-fāt ***ile*** *dildādesine dād ediyor*
Kayd-ı endīşeden endūhden āzād ediyor **(Müsebba 2/44)**

1.104. ile:
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
Ney-i kudūmun şerefin his ***ile*** *nālān olsun* **(Müsebba 2/46)**

1.105. ile:
Mürde-dil cāʾize-i vasl ***ile*** *şādān olsun*
Aç gözüm rüʾyet-i dīdar ile şebʿān olsun **(Müsebba 2/47)**

1.106. ile:
Mürde-dil cāʾize-i vasl ile şādān olsun
Aç gözüm rüʾyet-i dīdar ***ile*** *şebʿān olsun* **(Müsebba 2/47)**

1.107. ile:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
Serpilir hasret ***ile*** *şimdi gözümden hūn-āb* **(Müsebba 2/57)**

1.108. ile:
Nekāyısla kemāl-i mücrimiyyetle benim mevsūf
Miyān-ı ümmet-i merhūmede ʿisyān ***ile*** *maʿrūf* **(Müseddes 2/16)**

1.109. ile:
Eshāb-ı rüteb tāliʿi huşyār ***ile*** *mağrūr*
Eshāb-ı gına kesret-i emvāl ile mesrūr **(Müseddes 3/22)**

1.110. ile:
Eshāb-ı rüteb tāliʿi huşyār ile mağrūr
Eshāb-ı gına kesret-i emvāl ***ile*** *mesrūr* **(Müseddes 3/22)**

1.111. ile:
Eshāb-ı hüner fazl u kemālāt ***ile*** *meşhūr*
El-kıssa cihān halkı birer vasf ile mezkūr **(Müseddes 3/23)**

1.112. ile:
Eshāb-ı hüner fazl u kemālāt ile meşhūr
El-kıssa cihān halkı birer vasf ***ile*** *mezkūr* **(Müseddes 3/23)**

1.113. ile:
El sohbet-i dildār ile mesʿūd ü ferahnāk
Ben hırkamı çekdim başıma sākit ü gam-nāk **(Müseddes 3/32)**

1.114. ile:
Bu sūziş-i hicrān ***ile*** *tā kūyuna gitsin Cānānı acıtsın*
Feryādımı terfīk edeyim bād-ı sabāya Emvāc-ı hevāya **(Müstezad 1/3)**

1.115. ile:
Fennī kulunu lehce-i ʿirfān ***ile*** *yād et İrşād ile şād et*
Maksūd-ı hakīrānesi bir lutf-ı nihāndır İmdād u amāndır
(Müstezad 2/7)

1.116. ile:
Kudsiyān ʿarş-ı Hudādan vecd ***ile*** *tekbīr eder*
Etmesin beyhūde dilber sell-i seyf-i ebrūvān **(Tahmis 2/3)**

1.117. ile:
Taylasan ü rīş ***ile*** *olma sakın kālıb-nümā*
Etme sūfīler gibi çöp-ʿasāya ittikā **(Tahmis 5/9)**

1.118. ile:
Her nazarda mahv eder endūh-ı bālī gözlerin
Neş'e-i devrān ***ile*** *gūyā ki mālī gözlerin* **(Tahmis 6/1)**

1.119. ile:
İşve-i cān-bahş ***ile*** *dil-hürrem ü dilşād edip*
Nev-be-nev kalb-i hümūm-ālūduna imdād edip **(Tahmis 6/4)**

1.120. ile:
Baktığın günden beri ol dīde-i sarhoş ***ile***
Mest ü bī-hūş oldular sahbā-yı ʿaşkı nūş ile **(Tahmis 6/6)**

1.121. ile:
Baktığın günden beri ol dīde-i sarhoş ile
Mest ü bī-hūş oldular sahbā-yı ʿaşkı nūş ***ile*** **(Tahmis 6/6)**

1.122. ile:
Yā nasıl sabr eyleyip dursun leb-i hāmūş ***ile***
Meclis-i rindānda hālāt-ı cūşā-cūş ile **(Tahmis 6/7)**

1.123. ile:
Birikti başıma ʿaşkım gam ***ile*** *oldu āvāre*
Giriftār-ı kemend-i kākülümdür bunca bī-çāre **(Tahmis 7/7)**

1.124. ile:
Bu hayālī ʿaşk ***ile*** *terk-i zevvāk etsem gerek*
Māsivādan el yuyub tā intibāk etsem gerek **(Tahmis 8/1)**

1.125. ile:
Dil firāk-ı yār ***ile*** *tā şöyle nā-şād olduğum*
Gerçi mümkün mü amān āh vuslat-ābād olduğum **(Tahmis 8/4)**

1.126. ile:
Kubbe-i gerdūnu her şeb tāb-nāk etsem gerek
Ol mehe şevk-i mülākāt ***ile*** *öyle müzdād olduğum* **(Tahmis 8/5)**

1.127. ile:
Böyledir tārīh-i temām mülhemī
Hakk-ı buldu Hakkı zikrullāh ile **(Tarih 3/3)**

1.128. ile:
Hüzn ***ile*** *geldi bir melek tārīhini zabt etmeğe*
Şaʿbān Efendi gülbün-i Firdevsin oldu zāʾiri **(Tarih 5/3)**

1.129. ile:
Hak ona vermişti bir mahdūm Muhammed Bey gibi
Lutf-ı Rabbānī ***ile*** *olmuştu mesrūrü'l-fuʾād* **(Tarih 6/2)**

1.130. ile:
İsmet ü irfān ***ile*** *mağrūr bir tahrīr idi*
Kurb-ı Hakka vāsıl oldu maʿnen etti iʿtilā **(Tarih 12/3)**

1.131. ile:
Sābıkan yapmış idi bunu Vecīhī Paşa
Bu da taʿmīr ile termīm ***ile*** *kıldı ihyā* **(Tarih 15/2)**

1.132. ile:
Meşhūrdur temyīz ***ile*** *temyīz-i lutf-āmīz ile*
O mihr-i pertev-rīz ile mesʿūddur devr-i kamer **(Tarih 16/2)**

1.133. ile:
Meşhūrdur temyīz ile temyīz-i lutf-āmīz ***ile***
O mihr-i pertev-rīz ile mesʿūddur devr-i kamer **(Tarih 16/2)**

1.134. ile:
Meşhūrdur temyīz ile temyīz-i lutf-āmīz ile
O mihr-i pertev-rīz ***ile*** *mesʿūddur devr-i kamer* **(Tarih 16/2)**

1.135. ile:
Tārīh-i tāmım Fennīyā olsun medār-ı tehniyet
Buldu nevā-yı yümn ***ile*** *Ankarayı şimendifer* **(Tarih 16/13)**

1.136. ile:
Nāzenīnim ne zamān nāz ***ile*** *güftāre gelir*
O zamān işte gönül yāresine çāre gelir **(Gazel 53/1)**

1.137. ile:
Açılır hande ***ile*** *verd-i gülistān-ı kerem*
Katre-rīz olduğu dem ʿāleme nīsān-ı kerem **(Kaside 41/1)**

1.138. ile:
Başka bir şeyler görünmez ʿārif-i dānā-dile
ʿAynın ʿibret ***ile*** *dünyāyı temāşādan lezīz* **(Gazel 24/3)**

1.139. ile:
Kāşki tartılsa bir mīzān ***ile*** *ʿayb u hüner*
Laʿl ü gevher Kıbrıs elmasıyla seyyān olmasa **(Gazel 183/6)**

1.140. ile:
Müzevvirlikle şerr ü şeytānātla cemʿ-i māl etme
O türlü māl ***ile*** *infāk-ı evlād ü ʿiyāl etme* **(Müseddes 1/7)**

1.141. ile:
Mazhar-ı rağbet eden ʿūdu güzel rāyihadır
Küberānın şerefi lutf ***ile*** *ihsān iledir* **(Gazel 32/4)**

1.142. ile:
Şahs-ı nādānı behāʾimden ederler taʿdād
Merdümānın şerefi fazl ***ile*** *ʿirfān iledir* **(Gazel 32/6)**

1.151. ile:
Sıkılma nūr-ı dīdem ʿarz-ı dīdār ***ile*** *serbest ol*
Temāşā-yı cemālin çeşm-i müştāka kesel vermez **(Gazel 79/5)**

1.153. ile:
Retk u fetk-i dehr ***ile*** *uğraşmışız tūl-i zamān*
Çile-keşler çileler müşkül-küşālar görmüşüz **(Gazel 78/6)**

1.154. ile:
Yāri meh-pāre ***ile*** *eyleme tavsīf a kalem*
Biz o hurşīd-i cemāli daha rūşen biliriz **(Gazel 82/6)**

1.155. ile:
Kuş olup ötemedim
Gül ***ile*** *yatamadım* **(Diğer 1/3)**

1.156. ile:
Bakarsın nigāh-ı hışm ***ile*** *dāʾimā bana*
Nedir sence bilmem bunca ayni ezā bana **(Gazel 4/1)**

1.157. ile:
Muhabbet ettiğin evlād ü mālü hemser ey Fennī
Bakılsa dīde-i imʿān ***ile*** *hasm-ı eleddir hep* **(Gazel 7/7)**

1.158. ile:
Cihānda hayr ***ile*** *ibkā-yı nām etmekse maksūdun*
Bu rengīn nutku Fennī yādigār-ı bezm-i ahlāf et **(Gazel 11/6)**

1.159. ile:
Haydi bir şāʿir-i māhir ***ile*** *birkaç gece yat*
Şāʿiriyyet yalınız taktiʿe bilmekle değil **(Gazel 12/5)**

1.160. ile:
İhlās ***ile*** *teslīm ü tevekkülde sebāt et*
Kıl halka-i bāb-ı himem-i Pīre teşebbüs **(Gazel 16/3)**

1.161. ile:
Esrār-ı dili dilbere takrīr ü hikāyet
Birkaç geceler ol meh ***ile*** *halvete muhtāc* **(Gazel 17/2)**

1.162. ile:
Tabʾından o āhū-nigehin refʿ-i tevahhuş
Üç beş sene ʿuşşāk ***ile*** *ünsiyyete muhtāc* **(Gazel 17/3)**

1.163. ile:
Ne yap yap evvel diril kal hāsılı bir yār ***ile*** *bākī*
Sünāʾīlik sülāsīlik eder çok derd-i ser īcād **(Gazel 21/8)**

1.164. ile:
Liyākat kesb ederler meclis-i erbāb-ı ʿirfāna
Edenler sıdk ***ile*** *pīr-i kerem-perverden istimdād* **(Gazel 22/7)**

1.165. ile:
Leb-i şīrīn-terin şehd ***ile*** *perverde midir*
Ne kadar zāʾika-pīrā ne kadar rūh-efzā **(Gazel 36/3)**

1.166. ile:
Nezāket ***ile*** *deldin sīnemi sūzen misin kāfir*
Harāb ettin ten-i bīmārımı düşmen misin kāfir **(Gazel 39/1)**

1.167. ile:
Göründün cāme-i gülgūn ***ile*** *ettin beni dilhūn*
Yine bir al ile iğfāl eden vay sen misin kāfir **(Gazel 39/2)**

1.168. ile:
Göründün cāme-i gülgūn ile ettin beni dilhūn
Yine bir al ***ile*** *iğfāl eden vay sen misin kāfir* **(Gazel 39/2)**

1.169. ile:
Sen ey şīrīn-zebānım nāz ***ile*** *güftāre geldikçe*
ʿIzāmım birbirinden ayrılır hep üstühān titrer **(Gazel 40/5)**

1.170. ile:
Eşk ***ile*** *ravza-i ikbālini irvā eyle*
Meyveye tālib olan bağçesine su getirir **(Gazel 43/10)**

1.171. ile:
Çeşm-i insāf ***ile*** *gözden geçiren merd-i hakīm*
Eser-i hāmemi oldukça hakīmāne bulur **(Gazel 44/11)**

1.172. ile:
Zulm ***ile*** *maʿmūr olan kāşāne tez vīrān kalır*
Satma ikbālinle ey zālim gurūr u übbehet **(Gazel 48/6)**

1.173. ile:
Dil veren sıdk ***ile*** *dildāra sitemden kaçmaz*
Kūh iken başın açıp tīşe-i şīrīne tutar **(Gazel 49/4)**

1.174. ile:
Ey müderris sanma tertīb-i kazāyādır hüner
Lafz ***ile*** *aldanma tahlīl-i mezāyādır hüner* **(Gazel 51/1)**

1.175. ile:
Ne gezer meclis-i ʿirfān u edebde sūfī
Tilki kimdir ki bezirgān ***ile*** *pāzāra gelir* **(Gazel 53/3)**

1.176. ile:
Sadā-yı sāz-ı ʿaşk etdi makām-ı vaslına takrīb
Hem-āgūş olmağa cānān ***ile*** *bir perde kalmıştır* **(Gazel 57/2)**

1.177. ile:
Dānā ***ile*** *hem-bezm ol nādāna yakın olma*
Dānā ile nādānın vechinde ʿalāmet var **(Gazel 58/10)**

1.178. ile:
Dünyā ***ile*** *çok ahz ü ʿatāya heves etme*
Gösterdiği bin türlü ziyān kārına değmez **(Gazel 65/4)**

1.179. ile:
Yār olma sakın dilber-i etrāk ***ile*** *Fennī*
Vaslındaki dem gılzet-i güftārına değmez **(Gazel 65/6)**

1.180. ile:
Var mıdır hiç dil-i pür-kīn ***ile*** *bir feyz almış*
Münhasif māh-ı şeb muzlimi tenvīr etmez **(Gazel 71/5)**

1.181. ile:
Leke dārān ***ile*** *mestūr imiş defterde*
O bizim sehv ile pākīze hesāb ettiğimiz **(Gazel 73/2)**

1.182. ile:
ʿAbes şeydir ümīd-i lutf ***ile*** *nā-cinse yalvarmak*
Ki Nemrūd-ı şakī ʿarz-ı tevāzūʿyla Halīl olmaz **(Gazel 76/5)**

1.183. ile:
Huzūra emr ü fermān ***ile*** *gelsin ʿabd-i memlūkün*
Sen ey serasker-i hūbān ayağa gitmek el vermez **(Gazel 79/6)**

1.184. ile:
Eşk-i hūnīnimizi eylemesinler taʿyīb
Mey-i gül-fām ***ile*** *def-i gam-ı eyyām ederiz* **(Gazel 80/7)**

1.185. ile:
Çekeriz başa girībān-ı ʿabā dehri
Şīve-i şām-ı garībān ***ile*** *ahşam ederiz* **(Gazel 80/8)**

1.186. ile:
Rūzigār āteşi itfā edecekmiş gūyā
Āh ***ile*** *tesliyet-i hātır-ı nākām ederiz* **(Gazel 80/9)**

1.187. ile:
Dergeh-i Pīre gelip sıdk ***ile*** *ruhsūde olan*
Kendine dergeh-i ağyārı penāh eyleyemez **(Gazel 85/4)**

1.188. ile:
Sırr-ı īcādı düşün dīde-i imʿān ***ile*** *bak*
Nedir ʿālem nedir ādem ne hayāl-hānedeyiz **(Gazel 86/5)**

1.189. ile:
Fakat nāzikçe bir taʿrīz ***ile*** *ilzām-ı hasm eyler*
Dehān-ı pāk-i kāmilden kelām-ı nā-sezā gelmez **(Gazel 90/5)**

1.190. ile:
Gittim bu gece şevk-ı ruh-ı yār ***ile*** *yāre*
Şemʿin yanarak yakılarak kalbi kararmış **(Gazel 92/8)**

1.191. ile:
Fennīyā sıdk ***ile*** *var Pīre dehālet eyle*
Göreceksin o zamān pertev-i īmān ne imiş **(Gazel 93/5)**

1.192. ile:
Fennīyā vechini ʿisyānla ettin tesvīd
Bu sevādı seherī eşk ***ile*** *eyle tebyīz* **(Gazel 97/5)**

1.193. ile:
Gel bana cevr etme sultānım gurūr-ı hüsn ***ile***
Tez mürūr eyler bu günler tez geçer zīra bu çağ **(Gazel 103/4)**

1.194. ile:
O sen ben siz demek zāhirde emr-i iʿtibārīdir
Bakılsa dīde-i imʿān ***ile*** *ağyār yoktur yok* **(Gazel 105/7)**

1.195. ile:
Her biri bilāhare zıd ***ile*** *olmuş münkeşif*
Çehre-i berrāk-ı yāre ferve-i semmūra bak **(Gazel 106/2)**

1.196. ile:
Şereftir ādeme hem-cins içinden imtiyāz etmek
Reh-i ʿirfānı taʿkīb ***ile*** *tābiʿ olma ceryāna* **(Gazel 112/5)**

1.197. ile:
Yine açtı bir elif kāmet ile aramızı
Yetişir hasret ***ile*** *kaddimi dāl etti felek* **(Gazel 115/5)**

1.198. ile:
Lutf-ı Hakk yāver ola yoksa ne mümkün Fennī
Elem-i firkati tedbīr ***ile*** *taʿdīl etmek* **(Gazel 117/7)**

1.199. ile:
Dīde-i mestine karşı beni giryān ettin
Hāne-i hātırı seylāb ***ile*** *vīrān ettin* **(Gazel 121/1)**

1.200. ile:
Ben rakībān ***ile*** *hürmette berāber mi idim*
Cevheri bilmeyerek hāk ile yeksān ettin **(Gazel 121/2)**

1.201. ile:
Bir āh ***ile*** *çarhın ocağın söndüreyim mi*
Yā şemʿa-i ümīdim uyansın mı ne dersin **(Gazel 122/2)**

1.202. ile:
Cevr ü āzār ***ile*** *Fennīyi vatandan ayırıp*
Düşüren dağlara ey çeşm-i gazālim sensin **(Gazel 127/5)**

1.203. ile:
Nādān ***ile*** *sohbette letāfet bulamazsın*
Hayvān ile ülfette nezāket bulamazsın **(Gazel 132/1)**

1.204. ile:
Nādān ile sohbette letāfet bulamazsın
Hayvān ***ile*** *ülfette nezāket bulamazsın* **(Gazel 132/1)**

1.205. ile:
Küçükler cürm ***ile*** *meʾlūf büyükler ʿafv ile maʿrūf*
Kusūrum var ise ʿafv eyle sultānım niçin küstün **(Gazel 133/5)**

1.206. ile:
Küçükler cürm ile meʾlūf büyükler ʿafv ***ile*** *maʿrūf*
Kusūrum var ise ʿafv eyle sultānım niçin küstün **(Gazel 133/5)**

1.207. ile:
Dīvānını evsāfı ***ile*** *eyle ki imlā*
ʿUşşāk arasında eserin muʿteber olsun **(Gazel 134/7)**

1.208. ile:
Huzūr-ı yāre var çāk-i girībān eyle giryān ol
Peyām-ı vasl ***ile*** *ey nāme-i rāz-āşinā tez gel* **(Gazel 136/9)**

1.209. ile:
Bī-bakā bildiğimiz yār ile yār olmayalım
Güle meyletmeyelim bülbül-ı zār olmayalım **(Gazel 147/1)**

1.210. ile:
Tıfl-veş luʿb ***ile*** *evkat-güzār olmayalım*
Fennīyā eyleyelim meslek-i ʿirfāna sülūk **(Gazel 147/9)**

1.211. ile:
Saʿy-i zātī ***ile*** *ben benliğimi terk edemem*
Nazar-ı şefkatin olmazsa saʿādet bulamam **(Gazel 153/4)**

1.212. ile:
Beyaz-ı nāmesi verd-i sefīd ***ile*** *tevʾem*
Sevād-ı hāmesini misk-i nābe benzetirim **(Gazel 158/7)**

1.213. ile:
Sirişk-i ālımı ey dest-i mālim silme sabr eyle
Beni bu dīde-i hūn-bār ***ile*** *yārim amān görsün* **(Gazel 159/2)**

1.214. ile:
Açıl ey nahl-i nāzım nāz ***ile*** *meyl-i kıyām eyle*
Gözü bu köhne bāğ-ı ʿālemin bir gül fidan görsün **(Gazel 159/4)**

1.215. ile:
Öyle bir yār ***ile*** *yār ol ki vefā-dār olsun*
Yāreye merhem enīs-i dil-i gam-hār olsun **(Gazel 162/1)**

1.216. ile:
Murg-ı tāvūs ***ile*** *hem-şīve-i reftār olsun*
Her gören kaddini cennetten atılmış sansın **(Gazel 162/2)**

1.217. ile:
Şevk ***ile*** *meclis-i ünsiyyete germī vererek*
Dāʾimā dāğ-zen-i sīne-i ağyār olsun **(Gazel 162/6)**

1.218. ile:
Nazar-ı lutf ***ile*** *baksın gözüme rahm etsin*
Neme lāzım demesin dīde-i giryānım için **(Gazel 163/2)**

1.219. ile:
Yedi kat atlas ***ile*** *başına taksın bunu çarh*
Bir nazar nüshası yazdım meh-i tābānım için **(Gazel 163/7)**

1.220. ile:
Yād kılsın çehre-i zerdim lisān-ı hāl ***ile***
Cevr-i devr-i fırkati dāğ-ı nihānım söylesin **(Gazel 166/6)**

1.221. ile:
Cūy-ı eşkim dökeyim pāyine reyyān olsun
Gül fidānım büyüsün serv ***ile*** *seyyān olsun* **(Gazel 169/1)**

1.222. ile:
Yaramazlık yapanı lutf ***ile*** *şermende bırak*
ʿĀkıbet ettiğine kendi peşīmān olsun **(Gazel 169/5)**

1.223. ile:
Fennīyā bikr-i mezāmīn ***ile*** *dīvānı donat*
Sırkatin farkı ne sarf-ı hezeyān eylemeden **(Gazel 170/9)**

1.224. ile:
Serve taʿlīm-i hırām et şu kadd-i dil-cū ***ile***
Kāmetim ʿālī diye beyhude ʿulyālanmasın **(Gazel 171/5)**

1.225. ile:
Hakkı bātıl bātılı hak gösterir teʾvīl ***ile***
Hak lisān-ı ehl-i tezvīre talākat vermesin **(Gazel 175/4)**

1.226. ile:
Sevmeyiz dünyāda biz cānān cānān üstüne
Etmişiz cānān ***ile*** *peymān peymān üstüne* **(Gazel 181/1)**

1.227. ile:
Kimi görsek geçiyor bir nazar-ı bārid ***ile***
Bilmiyor kimse bizi uğramıyor yānımıza **(Gazel 182/2)**

1.228. ile:
İncitir miydim seni bu āh-ı āteşnāk ***ile***
Şemʿa-i ʿaşkın ciğer-gāhımda sūzān olmasa **(Gazel 183/5)**

1.229. ile:
Bāde-i gül-fām ***ile*** *sākī-i sīm-endām ile*
Bezm-i rindānı felek reşk-i cinān etmiş yine **(Gazel 186/4)**

1.230. ile:
Bāde-i gül-fām ile sākī-i sīm-endām ***ile***
Bezm-i rindānı felek reşk-i cinān etmiş yine **(Gazel 186/4)**

1.231. ile:
Şimdi uğraşmaktasın caʿlī bir istiğnā ile
Evvel aldı ʿaklımı bir tavr-ı cān-bahşā ***ile*** **(Gazel 187/1)**

1.232. ile:
Mihr-i ʿālem-tābsın cüzdür cemālinden şafak
Pür-ziyā kıldın cihānı talʿat-i zībā ***ile*** **(Gazel 187/2)**

1.233. ile:
Yār ile bir kerrecik vuslat müyesser olmadı
Geçti gitti nāzenīn ʿömrüm kuru sevdā ***ile*** **(Gazel 187/4)**

1.234. ile:

Fennīyā artık bırak baht-ı siyāhın bahsini
Pür-tanīn ettin sumāh-ı ʿālemi şekva ***ile*** **(Gazel 187/5)**

1.235. ile:
Zamīr-i yāri gāyet nāzikāne eyle istiknāh
Hekīm-i evvel ***ile*** *teşhīs-i marazı bīmāra bildirme* **(Gazel 188/2)**

1.236. ile:
Açarım ʿavdet için şehper-i istiʿcāli
Kekliğim kuzgun ***ile*** *zāğ ile pervāz etme* **(Gazel 189/4)**

1.237. ile:
Açarım ʿavdet için şehper-i istiʿcāli
Kekliğim kuzgun ***ile*** *zāğ ile pervāz etme* **(Gazel 189/4)**

1.238. ile:
Nazar-ı şefkat ***ile*** *baktı o meh-rū yüzüme*
Uyanıp şemʿ-i ümīdim lemeʿān etti yine **(Gazel 190/2)**

1.239. ile:
Fazīletli ***ile*** *bād eyliyorlar şimdi nādānı*
Bu ʿunvān kimlere lāyıktır ey üstād sen söyle **(Gazel 197/4)**

1.240. ile:
Küçücükten sevişirdik o perī-peyker ***ile***
Beni celb etmiş idi gamze-i efsūn-ger ile **(Gazel 198/1)**

1.241. ile:
Ādemiyyette nezākette nazīrin göremem
Ben nasıl tarh-ı muhabbet edeyim āhar ***ile*** **(Gazel 198/3)**

1.242. ile:
Fennīyā sağ iken ayrılmağa yoktur imkān
Böyledir ʿahdimiz ol yār-i vefā-perver ***ile*** **(Gazel 198/6)**

1.243. ile:
Bin özr ü tevāzū ***ile*** *kıl ʿarz-ı tahiyyāt*
Ey nāme yolun menzil-i cānāna düşerse **(Gazel 202/7)**

1.244. ile:
Kuş olup ötemedim gül ***ile*** *yatamadım*
Bir mevkīʿ tutamadım ehl-i kemāl içinde **(Gazel 203/2)**

1.245. ile:
Būse vaʿd etmişdi üç sene evvel bana yār
Bakarım işte o ümīd ***ile*** *hālā gözüne* **(Gazel 204/3)**

1.246. ile:
Değil Fennī kulun ağyār ***ile*** *rāzı müsāvāta*
Takaddüm eyler elbet bülbül-i hoş-gū gurāb üzere **(Gazel 205/6)**

1.247. ile:
Beni birkaç satır mektūb ***ile*** *yād etsen olmaz mı*
Peyām-ı vaslıla mesrūr ü dilşād etsen olmaz mı **(Gazel 207/1)**

1.248. ile:
Beni taltīf ***ile*** *her emre münkād etsen olmaz mı*
Tahammül eylemez tabʿ-ı selīmim kahr u āzāra **(Gazel 207/4)**

1.249. ile:
Selh eder az bir zamān zarfında çarh idbār ***ile***
İntikāma ālet etme gurre-i ikbālini **(Gazel 208/2)**

1.250. ile:
Her kim etse türbe-i pīri ziyāret sıdk ***ile***
İzdihām-ı şevk ile eyler tezelzül cān evi **(Gazel 209/4)**

1.251. ile:
Gösterir mi ʿacebā bir daha ol devri felek
ʿĪd ***ile*** *gündüzü Kadr ile şebi tevʾem idi* **(Gazel 210/2)**

1.252. ile:
Gösterir mi ʿacebā bir daha ol devri felek
ʿĪd ***ile*** *gündüzü Kadr ile şebi tevʾem idi* **(Gazel 210/2)**

1.253. ile:
Kimi dilhaste-i gurbet kimi dem-beste-i hayret
Felekte rüzgārın zevk ***ile*** *imrār eden var mı* **(Gazel 213/2)**

1.254. ile:
Rūz-ı vuslat çok mudur mahsūd-ı ezmān olsa da
Muhterem bir gün mü var yār ***ile*** *geçmiş dem gibi* **(Gazel 214/3)**

1.255. ile:
Gül femin açıp tekellüm eyledikçe nāz ***ile***
Gülşenin ebkem bıraksın bülbül-i gūyāsını **(Gazel 219/6)**

1.256. ile:
Nūr-ı irfān ***ile*** *īkān ile yoldaş eyle*
Yalnız yollama yā Rab ʿadem-ābāda beni **(Gazel 223/5)**

1.257. ile:
Nūr-ı irfān ile īkān ***ile*** *yoldaş eyle*
Yalnız yollama yā Rab ʿadem-ābāda beni **(Gazel 223/5)**

1.258. ile:
Kalmıyor bir eser-i muʿteberim ahlāfa
Getirirler mi ʿaceb rahmet ***ile*** *yāda beni* **(Gazel 223/10)**

1.259. ile:
Her mesāʾibden bu aʿzamdır Hudā göstermesin
Görmesin ağyār ***ile*** *çeşm-i dem-efşānım seni* **(Gazel 224/7)**

1.260. ile:
Zādını vakt ü zamān ***ile*** *tedārik edegör*
Ebedī besleyemez çünkü bu vīrāne seni **(Gazel 230/2)**

1.261. ile:
Etmeli girye-i bisyār ***ile*** *telvīn-i sirişk*
Kurtarır sanma azīzim kuru efsāne seni **(Gazel 230/3)**

1.262. ile:
Kāle gelmez harfe sığmaz sevk ***ile*** *maʿlūm olur*
Ehl-i dil kādir midir taʿrīfe meşhūdātını **(Gazel 240/3)**

1.263. ile:
Ne de bir hāl ***ile*** *ālām ü meşakkat bākī*
Ne sebāt üzre kalır encümen-i ʿayş u sürūr **(Gazel 243/4)**

1.264. ile:
Yürü çāk-i girībān ***ile*** *pīr-āhen gibi evvel*
O şūh-ı penbe cisme bī-tekellüf vuslat istersen **(Gazel 246/5)**

1.265. ile:
Yuvayı kızdır evvelce āteştir kendine bend et
Soğukluk mevkiʿinde yār ***ile*** *kerem-i ülfet istersen* **(Gazel 246/9)**

1.266. ile:
Yā Rab dilimi masdar-ı Tevhīd eyle
Endîşemi Tevhīd ***ile*** *tesʿīd eyle* **(Kaside 1/1)**

1.267. ile:
En sonraki nutkum yine Tevhīd olsun
Benden beni Tevhīd ***ile*** *tecrīd eyle* **(Kaside 1/2)**

1.268. ile:
Seri sakf-ı semāvāt ***ile*** *seyyān olmasın nolsun*
İlāhī senden iştişfā eden dilhaste-i hicrān **(Kaside 8/11)**

1.269. ile:
İlāhī herkese ʿarz-ı tevāzu eyleyen rindin
Seri sakf-ı semāvāt ***ile*** *seyyān olmasın nolsun* **(Kaside 8/10)**

1.270. ile:
Fennī bir oğuz kuldur zikrin ***ile*** *meşguldür*
Ölmezden evvel öldür ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/7)**

1.271. ile:
Kerem kıl el-amān ey Pādişāh-ı hıtta-i Levlāk
Sevād-ı defter-i aʿmāl ***ile*** *koyma beni gam-nāk* **(Kaside 15/1)**

1.272. ile:
Kadr ü şerefin cümleyi fāʿiktir efendim
Etmiş seni Hak nām-ı Muhammed ***ile*** *tevsim* **(Kaside 18/3)**

1.273. ile:
Her nātıka evsāfını nātıktır efendim
Her zerre senin yād-ı cemīlin ***ile*** *gūyā* **(Kaside 18/4)**

1.274. ile:
Et gönlünü ıskat-ı izāfāt ***ile*** *tenvīr*
Ālūde-i evsāh-ı ʿalāyıktır efendim **(Kaside 18/6)**

1.275. ile:
Erbāb-ı ʿaşka reşkile eyle ʿinābet eşkile
İş bitmez āh-ı huşk ***ile*** *bī-āb dönmez āsiyāb* **(Kaside 20/4)**

1.276. ile:
K.ūy-ı mahbūb-ı Hudāya ol kadar müştāk kim
Şevk ***ile*** *pervāz ederdi bulsa bāl ü per kalem* **(Kaside 24/19)**

1.277. ile:
Gıll ü gışden sāde fevka'l-ʿāde bir meşşātadır
Şāhid-i maʿnāyı hüsn-i hat ***ile*** *söyler kalem* **(Kaside 24/21)**

1.278. ile:
Kevkeb-i ikbālini parlak göreydi bir zamān
Gör neler īcād ederdi şevk ***ile*** *esmer kalem* **(Kaside 24/28)**

1.279. ile:
İʿtibār u pāyesi etmezdi lākin iʿtilā
Olmasaydı sıdk ***ile*** *vassāf-ı Peygamber kalem* **(Kaside 24/32)**

1.280. ile:
Medhini derʿuhte ettikçe ol Şāh-ı emcedin
ʿAczini anlar kemāl-i şerm ***ile*** *terler kalem* **(Kaside 24/49)**

1.281. ile:
Müşterā ʿabd ***ile*** *seyyān tutardı nefsin*
Gökte mezkūr iken ʿunvān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/2)**

1.282. ile:
Zeyl-i ihsānını tut sıdk ***ile*** *istirhām et*
Yetişir her bunalan bī-kese imdād-ı ʿAlī **(Kaside 26/5)**

1.283. ile:
Sīnemi mihr-i muhabbet ***ile*** *eyle teshīn*
Zīr-i akdāmına ihlās ile kıl ferş-i cebīn **(Kaside 34/16)**

1.284. ile:
Her ʿasīri reʾy-i sāʾible kılıp emr-i yesīr
Cehd ***ile*** *her şeyde isbāt etti faʿāliyeti* **(Kaside 37/14)**

1.285. ile:
Şerʿ-i akvemle ʿadāletle kemāl-i lutf ***ile***
Kıldın efzāyiş-pezīr āsāyiş ü emniyeti **(Kaside 37/33)**

1.286. ile:
El meğer āfet ***ile*** *teʾvil edermiş ʿiffeti*
Kalble nācī-yi cānī gösterirmiş el meğer **(Kaside 37/54)**

1.287. ile:
Yeter Fennī duʿā hengāmıdır āmīne el kaldır
Ki erbāb-ı sühan bu emr-i mefrūz ***ile*** *ʿāmildir* **(Kaside 38/45)**

1.288. ile:
Sāyesinde kāle-i fazl ***ile*** *doldu her diyār*
Dest-i fazliyle açıldı tılsım-i genc-i hüner **(Kaside 39/12)**

1.289. ile:
Beni hicrān ***ile*** *hasretle ciger-hūn ettin*
Etmedin şāhid-i matlab ile hem-āgūş visāl **(Kaside 40/3)**

1.290. ile:
Her kimin tutsa elinden nazar-ı şefkat ***ile***
Kāmına sāye-i şāhānede eyler īsāl **(Kaside 40/30)**

1.291. ile:
Kerem et baht-ı cefā-kārıma bir söz anlat
Yetişir tāliʿ ***ile*** *ettiğimiz ceng ü cidāl* **(Kaside 40/40)**

1.292. ile:
Beni bu lutf-ı girān-kadr ***ile*** *taltīfʿet kim*
Eylesün tā hasedinden rukabā izmihlāl **(Kaside 40/54)**

1.293. ile:
Dün maʿāş ***ile*** *günüm geçti yirmi beş sāl*
Bana da münʿatif olsun nazar-ı ʿātıfetin **(Kaside 40/57)**

1.294. ile:
Şöhret-i lutfun ***ile*** *gerçi cihān mālā-māl*
Nūrı şāhit kamerin menba-ı nūr olduğuna **(Kaside 40/58)**

1.295. ile:
Yeniden başlamasın dahle kirve dahhāl
Kıl duā sıdk ***ile*** *tekrīr-i senādan sonra* **(Kaside 40/65)**

1.296. ile:
Savma bir lokma ***ile*** *sofra-i inʿāmından*
Ki doyar mı az ile dīde-i cīʿān-ı kerem **(Kaside 41/32)**

1.297. ile:
Savma bir lokma ile sofra-i inʿāmından
Ki doyar mı az ***ile*** *dīde-i cīʿān-ı kerem* **(Kaside 41/32)**

1.298. ile:
Rütbe-i feyz-i nigāhınla temāyüz edeyim
Olayım zümre-i emsāl ***ile*** *handān-ı kerem* **(Kaside 41/34)**

1.299. ile:
Yakışır inlese āvāze-i şevk ***ile*** *felek*
Dolsa āsār-ı meserretle eğer sath-ı zemīn **(Kaside 42/4)**

1.300. ile:
Zuʿafā-yı ümemin bir peder-i müşfikisin
Rıfk ***ile*** *girye-i tıfl-ı dili eyle teskīn* **(Kaside 42/17)**

1.301. ile:
Sühanın hāʾiz-i hāsıyyet-i rūh-iksīr
Çok mu tedbīr ***ile*** *ger eylesen ʿakd-i ferrār* **(Kaside 43/17)**

1.302. ile:
Olasın hayr ***ile*** *her emre muvaffak olasın*
Mazhar-ı hüsn-i nigāh şeh-i ʿulvī-āsār **(Kaside 43/19)**

1.303. ile:
Bu ümīd-i ferah-efzā ***ile*** *şāyān-terdir*
Tāze bir hāme kesüb bir gazel etsem izbār **(Kaside 43/29)**

1.304. ile:
Kulunu tāliʿ-i gaddārım ***ile*** *sulha çeküp*
Bana ettiklerine çarhı peşīmān ettin **(Kaside 44/2)**

1.305. ile:
Kuvve-i bātışa-i cevr ***ile*** *imsāk ederek*
Tevsen-i bahtıma göstermedi cāy-ı cevelān **(Kaside 45/3)**

1.306. ile:
Eleme münkalib oldu emelim dünyāda
Olmadım şāhid-i maksūdum ***ile*** *işve-keşān* **(Kaside 45/11)**

1.307. ile:
Derecāt üzredir eltāfı husūsiyle anın
Ki hazef-pāre ***ile*** *cevheri tutmaz seyyān* **(Kaside 45/27)**

1.308. ile:
Dāmen-i lutfunu hāşā ki bırakmam elden
Cān ü vicdānım ***ile*** *eyledim ʿahd ü peymān* **(Kaside 45/35)**

1.309. ile:
Beni bir lutf-ı girān-kadr ***ile*** *taltīf eyle*
Pādişāh başı için koyma hazīn ü giryān **(Kaside 45/36)**

1.310. ile:
Seneler devr edip ettikçe tekerrür-i aʿyād
Günleri şevk ü meserrāt ***ile*** *etsin güzerān* **(Kaside 45/60)**

1.311. ile:
Herkes āmālini ümīd ***ile*** *tahsīl eyler*
Eyledüm ben de anunçün bana peydā-yı ümīd **(Kaside 46/11)**

1.312. ile:
ʿAvn ü ihsānın ***ile*** *mazhar-ı cemʿiyyet kıl*
Gerçi meşdūd ise endīşece eczā-yı ümīd **(Kaside 46/40)**

1.313. ile:
Dile sebbābe-i lutfün ***ile*** *bir merhem sür*
Kalmasın yeʾisle mecrūh süveydā-yı ümīd **(Kaside 46/43)**

1.314. ile:
Nigeh-i lutf ***ile*** *şād eyle sevādü'l-ʿaynım*
Vaʿd-i memdūd ile gel eyleme şeydā-yı ümīd **(Kaside 46/63)**

1.315. ile:
Nigeh-i lutf ile şād eyle sevādü'l-ʿaynım
Vaʿd-i memdūd ***ile*** *gel eyleme şeydā-yı ümīd* **(Kaside 46/63)**

1.316. ile:
Fennīyā sıdk ***ile*** *tālī-yi duʿā-yı hayr ol*
Yetişir olgun ise nātıka-pīrā-yı ümīd **(Kaside 46/64)**

1.317. ile:
Dād ü imdādıma bir hātif-i gaybī yetişip
Beni bir müjde-i cān-bahş ***ile*** *etti tebşīr* **(Kaside 47/4)**

1.318. ile:
Yeter itnāb ***ile*** *tasdīʿ-i ser etme Fennī*
Eyle artık kalemi sūʾ-i edepten tahzīr **(Kaside 47/35)**

1.319. ile:
ʿÖmrüne Hakk bereket cismine sıhhat versin
Eylesin ʿātıfet ü reʾfet ***ile*** *şöhret-gīr* **(Kaside 47/37)**

1.320. ile:
Āsafā sen gideli sevinmişti şemʿ-i kulūb
Yümn-i teşrīfin ***ile*** *şevk ü şetāret geliyor* **(Kaside 48/16)**

1.321. ile:
Hem barıştır beni gerdūn ***ile*** *hem eyle bekām*
Sana ey kān-ı kerem bunda ne ʿusret geliyor **(Kaside 48/27)**

1.322. ile:
Fennīyā oldu tegazzülde karīn-i encām
Sıdk ***ile*** *eyle duʿā vakt-i icābet geliyor* **(Kaside 48/37)**

1.323. ile:
Olmasın sıhhat ü iclāline noksān tārī
Bu dürūd ***ile*** *söze hüsn-i nihāyet geliyor* **(Kaside 48/38)**

1.324. ile:
Rāhat arama Hakkı ara cümleyi hoş gör
Yanlışlarını yād ***ile*** *ʿafv iste Hudādan* **(Kaside 50/6)**

1.325. ile:
Āʿmālimi makrūn-i hulūs eyle Īlāhī
Emmāre ***ile*** *ahz ü ʿatādan sakla* **(Kıt'a 19/2)**

1.326. ile:
Girmek gibidir kelb-i ʿakūr ***ile*** *çuvala*
Bir şahs-ı münāfıkla ʿalelāde görüşmek **(Müfret 19/1)**

1.327. ile:
Hasret-i laʿlin ***ile*** *mey yerine kan içeriz*
Üfleyip āh-ı şerer-bār ile duhān içeriz **(Müfret 26/1)**

1.328. ile:
Ümīdim var ki rahmetle anar ihvān u yārānım
Duʿā-yı hayr ***ile*** *tezkār eder evlād ü akrānım* **(Muhammes 2/17)**

1.329. ile:
Doğrulukla saʿy ***ile*** *gayret ile maʿrūf iken*
İktidār u fazl ile ʿirfān ile mevsūf iken **(Muhammes 4/21)**

1.330. ile:
Doğrulukla saʿy ile gayret ***ile*** *maʿrūf iken*
İktidār u fazl ile ʿirfān ile mevsūf iken **(Muhammes 4/21)**

1.331. ile:
Doğrulukla saʿy ile gayret ile maʿrūf iken
İktidār u fazl ***ile*** *ʿirfān ile mevsūf iken* **(Muhammes 4/21)**

1.332. ile:
Doğrulukla saʿy ile gayret ile maʿrūf iken
İktidār u fazl ile ʿirfān ***ile*** *mevsūf iken* **(Muhammes 4/21)**

1.333. ile:
Fesād ü mekri çoktur çerh ***ile*** *ahz ü ʿatādan geç*
Has ü hāşāk ile doldurma kalbi māsivādan geç **(Müsebba 1/29)**

1.334. ile:
Fesād ü mekri çoktur çerh ile ahz ü ʿatādan geç
Has ü hāşāk ***ile*** *doldurma kalbi māsivādan geç*

1.335. ile:
Girip ihlāsla meyhāne-i ʿaşka riyādan geç
Eğer cīrān ***ile*** *ünsiyyet istersen hatādan geç* **(Müsebba 1/30)**

1.336. ile:
Şevk verdim ona āh-ı dil-i sūzānım ***ile***
Döşedim savmaʿamı çāk-i girībānım ile **(Müsebba 2/15)**

1.337. ile:
Kaddini sırmalı fistān ***ile*** *tezyīn edeyim*
Ceybini sikke-i sīmīn ile teşhīn edeyim **(Müsebba 2/29)**

1.338. ile:
Kaddini sırmalı fistān ile tezyīn edeyim
Ceybini sikke-i sīmīn ***ile*** *teşhīn edeyim* **(Müsebba 2/29)**

1.339. ile:
Şebin Kadr ***ile*** *tevʾem gündüzün ʿīd-i saʿīd olsun*
Garaz-kār olma hūn-hār olma ikbālin mezīd olsun **(Müseddes 1/25)**
1.340. ile:

Ne zevk ettimse Fennī mā-sebaktan zāhir ü pinhān
Ne vakt oldumsa teʾmīn-i sürūr-ı nefs ***ile*** *handān* **(Müseddes 2/25)**

1.341. ile:
Emniyyet ***ile*** *cān atacak bir siperim yok*
İmdād umacak rahm edecek kimselerim yok **(Müseddes 3/15)**

1.342. ile:
Feyz almak için sabr ***ile*** *oldum mütehallī*
Bir hüsn-i nazar etmedi farkımda tecellī **(Müseddes 3/19)**

1.343. ile:
Etmem o temennī ***ile*** *ālūde dehānı*
Yanmakda gönül nār-ı muhabbetle nihānı **(Müseddes 3/35)**

1.344. ile:
Sana bir tekme ***ile*** *ursa āhırda bir eşek*
Sende ursan ona āhırda eşek kalmaz tek **(Müsemmen 1/13)**

1.345. ile:
Dūş oldu gönül dün gece bir kaşları yāya Bir çehresi aya
Kāʾil idin ol māh ***ile*** *gelsek bir araya Yılda birer aya* **(Müstezad 1/1)**

1.346. ile:
Hülyānı enāniyyet ***ile*** *eyleme mālī Kadrin olaʿālī*
Sarf-ı himem et celb-i kulūb-ı fukarāya Tahsīl-i Rızāya **(Müstezad 1/5)**

1.347. ile:
Fennī kulunu lehce-iʿirfān ile yād et İrşād ***ile*** *şād et*
Maksūd-ı hakīrānesi bir lutf-ı nihāndır İmdād u amāndır
(Müstezad 2/7)

1.348. ile:
Gelsin edelim yār ***ile*** *tevsī-i muhabbet Tevsīk-i meveddet*
Hengām-ı safā mevsim-i gül vakt-i çemendir Tīzāb-ı mihendir
(Müstezad 3/3)

1.349. ile:
Soğurum ederse yād ***ile*** *sohbet*
Umma benden sonra germī-i ülfet **(Şarkı 2/3)**

1.350. ile:
Ağlar mısın güler misin ne dersin
Çeşm-i imʿān ***ile*** *bak şu ahvāle* **(Şarkı 5/4)**

1.351. ile:
Hünkār-ıʿaşk ***ile*** *dest-be-destiz*
Bālā ile bālā pest ile pestiz **(Şarkı 6/7)**

1.352. ile:
Hünkār-ıʿaşk ile dest-be-destiz
Bālā ***ile*** *bālā pest ile pestiz* **(Şarkı 6/7)**

1.353. ile:
Hünkār-ıʿaşk ile dest-be-destiz
Bālā ile bālā pest ***ile*** *pestiz* **(Şarkı 6/7)**

1.354. ile:
Fennīyā yāra sun buʿarzıhāli
Fennīyā yār ***ile*** *et hasbihāli* **(Şarkı 8/13)**

1.355. ile:
Tecāvüz etti kat kat atlas-ı çarhı saʿādette
Ser-ā-ser nūr ***ile*** *tahmīr edilmiş dest-i fıtratta* **(Tahmis 1/9)**

1.356. ile:
Yā nasıl sabr eyleyip dursun leb-i hāmūş ***ile***
Meclis-i rindānda hālāt-ı cūşā-cūş ile **(Tahmis 6/7)**

1.357. ile:
Melekler de bunu tasdīk edip derler evet öyle
İşittim fikrini birleştirip Fennī ***ile*** *böyle* **(Tahmis 7/14)**

1.358. ile:
Bu açıktır su bulunmaz çöldeki serābda
Hār ***ile*** *ālūde gördüm gonca-i nā-yābda* **(Tahmis 8/14)**

1.359. ile:
Tūl-iʿömr ***ile*** *muʿammer olsun ol maʿsūm-ı pāk*
Ehl-iʿirfān et mukārin etme sūʾ-i hemdeme **(Tarih 7/4)**

1.360. ile:
Yani Sultan Hamīd-i Sānī
Hayr ***ile*** *kıldı cihānı teşhīn* **(Tarih 13)**

1.361. ile:
Çıksın üçler çerha taʿlīk eylesin tārīhini
Eyledi tesbīh ü tahmīd ***ile*** *ʿazm-i bekā* **(Tarih 12/4)**

1.362. ile:
Yanı verdi pençe-i tāʿūna āhir dāmeni
Çoklar ***ile*** *uğradı āhir bu mühlik illete* **(Tarih 17/4)**

1.363. ile:
Sābit olmaz kuru daʿvā ***ile*** *insāniyyet*
Çünkü ādem ola vüsʿünce mürüvvet-muʿtād **(Taştir 26)**

1.364. ile:
Doğrudan doğruya söz söylemedeʿaczin var
Sen bu güftār ***ile*** *şāʿir olacaksın heyhat* **(Gazel 12/4)**

1.365. ile:
Vechi var ayrılamaz silsile-i zülfünden
Bağladı gönlümü gūyā ki demīr çenber ***ile*** **(Gazel 198/2)**

1.366. ile:
Çok görürmüş bana bir māh-ı leyāl-ārāyı
Tīşe-i āh ***ile*** *yıksam mı ne yapsam feleği* **(Gazel 229/4)**

1.367. ile:
Eder az bir şey ***ile*** *sofra-i ünsü pür-şūr*
Gözlemez her gözü aç ger sele nān ü nemeği **(Gazel 229/6)**

1.368. ile:
Hazīnāne o āhū gözleriyle baktı son demde
Lisān-ı hāl ***ile*** *resm-i vedāʿı der-meyān etti* **(Gazel 251/6)**

1.369. ile:
Kurʾān ***ile*** *Rabb-ı Ganī öğmüş yaratmıştır seni*
Feyz-i şefāʿattan beni rahm eyleyip kıl hisse-yāb **(Kaside 20/24)**

1.370. ile:
ʿArz-ı şükrān eylesin millet lisān-ı sıdk ***ile***
Çok şereflerle müşerref kıldı bu cemʿiyeti **(Kaside 37/24)**

1.371. ile:
Hāme-i zerrīn ***ile*** *yazdım sitāyiş-nāmeni*
Parladıkça dīde-i hussādı etsin hīre-dār **(Kaside 39/41)**

1.372. ile:
Doldurup camları dīde-i giryānım ***ile***
Hep süpürdüm suladım yolları müjgānım ile **(Müsebba 2/16)**

1.373. ile:
Doldurup camları dīde-i giryānım ile
Hep süpürdüm suladım yolları müjgānım ***ile*** **(Müsebba 2/16)**

1.374. ile:
Hüner sanma çalıp çarpıp da sāhib-i mülk ü māl olmak
Nasīb olmaz o gūna māl ***ile*** *āsūde-hāl olmak* **(Müseddes 1/10)**

1.375. ile:
Hānedānın eylerim tebrīk bu tām tārīh ***ile***
Talʿat-ı Sūdī efendi verdi nefʿi ʿāleme **(Tarih 7/5)**

1.376. ile:
Tām tārīhi yazılsın zer ***ile***
Parlasın türbe-i Bürhānüddīn **(Tarih 10/7)**

1.377. ile:
Hazīnāne o āhū gözleriyle baktı son demde
Lisān-ı hāl ***ile*** *resm-i vedāʿı der-meyān etti* **(Tarih 22/6)**

1.378. ile:
Yār ile bir kerrecik vuslat müyesser olmadı
Geçti gitti nāzenīn ʿömrüm kuru sevdā ***ile*** **(Gazel 187/4)**

1.379. iledir:-*dir*
Feyz-i ebnā-yı beşer dīde-i giryān ***iledir***
Revnak-ı rūy-ı çemen karte-i bārān iledir **(Gazel 32/1)**

1.380. iledir:-*dir*
Feyz-i ebnā-yı beşer dīde-i giryān iledir
Revnak-ı rūy-ı çemen karte-i bārān ***iledir*** **(Gazel 32/1)**

1.381. iledir:-*dir*
Gülşenin zīnetidir bülbül-i şīrīn nağamāt
Meclisin şaʿşaʿası merd-i sühāndān ***iledir*** **(Gazel 32/2)**

1.382. iledir:-*dir*
Artırır āfiyeti reʾy-i tabīb-i hāzık
ʿAşkın efzāyişi bir yār-ı kadr-dān ***iledir*** **(Gazel 32/3)**

1.383. iledir:-*dir*
Mazhar-ı rağbet eden ʿūdu güzel rāyihadır
Küberānın şerefî lutf ile ihsān ***iledir*** **(Gazel 32/4)**

1.384. iledir:-*dir*
Ne kadar gayret edilse sesi çıkmaz bir elin
Vatanın lezzeti cemʿiyyet-i yārān ***iledir*** **(Gazel 32/5)**

1.385. iledir:-*dir*
Şahs-ı nādānı behāʾimden ederler taʿdād
Merdümānın şerefî fazl ile ʿirfān ***iledir*** **(Gazel 32/6)**

1.386. iledir:-*dir*
Mūcib-i cennet olur sanmaʿ ibādet Fennī
Mazhariyyāt-ı niʿam rahmet-i Rahmān ***iledir*** **(Gazel 32/7)**

1.387. iledir:-*dir*
Sākī getir ol cāmı dil-i pür-gam açılsın
Sed ***iledir*** *zühdü ki bezm-i Cem açılsın* **(Kıt'a 10/1)**

1.388. iledir:-*dir*
O yanar ben yanarım dāʾire-i firkatte
Hasbihālin geceler şemʿ-i şebistān ***iledir*** **(Gazel 32/8)**

2.) Cümle içinde aynı görevde bulunan iki ögeyi birbirine bağlamaya yarayan söz; "ve" bağlacı işlevindeki bağlaç.

2.1. ile:
Sen erkeksen lede'l-īcāb kıl bir erden istimdād
Efāhim eylemez dellāk ***ile*** *berberden istimdād* **(Gazel 22/1)**

2.2. ile:
Der-i tevhīdi çakmaz secdegāh-ı ʿaşkı fark etmez
Gider sūfî eder mihrāb ***ile*** *minberden istimdād* **(Gazel 22/6)**

2.3. ile:
Dānā ***ile*** *hem-bezm ol nādāna yakın olma*
Dānā ile nādānın vechinde ʿalāmet var **(Gazel 58/10)**

2.4. ile:
Yakışır mı leb-i şīrīnine yārin acı söz
Kınd ***ile*** *hanzalı mecnūn bile tahmīr etmez* **(Gazel 71/3)**

2.5. ile:
Derd-i hicrānı tefekkür eder ashāb-ı ʿukūl
ʿÖmrünü cehl ***ile*** *gafletle tebāh eyleyemez* **(Gazel 85/2)**

2.6. ile:
Eylemiş yekdiğere verd ***ile*** *reyhān ihtilāt*
Kaplamış ruhsārını geysū-yı ʿanber-bār-ı yār **(Gazel 98/4)**

2.7. ile:
Hebādır dür dökülse Fennīyā derc-i dehānından
Hazef ***ile*** *cevheri temyīz eder sarrāf yoktur yok* **(Gazel 108/5)**

2.8. ile:
Almış āgūş-ı hayālāta gönül maʿşūkunu
Māh ***ile*** *mihr-i cihān-ārā kırān etmiş yine* **(Gazel 186/3)**

2.9. ile:
Taleb-i vasılda elbet beni maʿzūr tutar
İmtizāc etti mi bir yerde pamuk ahker ***ile*** **(Gazel 198/5)**

2.10. ile:
Kapansın arsa-i ʿālemde āhir teşne-leb kalsın
Sana taʿzīm ***ile*** *ʿarz-ı tahiyyāt etmeyen efvāh* **(Kaside 14/6)**

2.11. ile:
Rikābında Ferīdūn ***ile*** *Cem sāyisliğe rāzı*
Kapında Şāh-ı kisrā pās-bānın olsa kāʾildir **(Kaside 38/18)**

2.12. ile:
Etseler yeʾs ***ile*** *ümīdi eğer isticvāb*
Hakla sābit olur sūret-i daʿvā-yı ümīd **(Kaside 46/8)**

2.13. ile:
Hāl-i meʾmūrīne bir kezzābı rāvī tuttular
Ehl ***ile*** *nā-ehli cāhiller müsāvī tuttular* **(Muhammes 4/6)**

2.14. ile:
Makardır Fennīyā bu ʿarz-ı akdes bir şehinşāha
Değişmem bir avuç toprağını hurşīd ***ile*** *māha* **(Tahmis 1/11)**

2.15. ile:
Tutma zāhidler gibi tesbīhi ālāt-ı riyā
Git de bir meyhāne mesken ***ile*** *bir peymāne tut* **(Tahmis 5/10)**

2.16. ile:
Sābıkan yapmış idi bunu Vecīhī Paşa
Bu da taʾmīr ***ile*** *termīm ile kıldı ihyā* **(Tarih 15/2)**

ile'l-ebed:

1.) Sonsuza kadar.

1.1. ile'lebed:
Bizden ***ile'l-ebed*** *infikāk etmez*
Zevk alan meclis-i vedādımızdan **(Şarkı 3/10)**

1.2. ile'l-ebed:
Kalan var mı buʿālemde bākī ***ile'l-ebed***
Kıyās et gidenlerden ki mihmān değil miyiz **(Gazel 70/8)**

ilgā-yı ümīd eyle-:

1.) Ümidi ortadan kaldırmak.

1.1. ilgā-yı ümīd eyle-:-*di, -n*
Münʿimā sıyt-i merāhımla tutup āfākı
Hātır-ı fātırıma ***eyledin ilgā-yı ümīd*** **(Kaside 46/25)**

ilhāk et-:

1.) Katmak, eklemek; dâhil etmek.

1.1. ilhāk et-:
*ʿĀtıfet-dīdelere bendeni de **ilhāk et***
Kalmasın tabʿ-ı vezīrānede noksān-ı kerem **(Kaside 41/23)**

1.2. ilhāk et-:*-se, -n*
*Beni de kendi çırāgānına **etsen ilhāk***
Sana ey kān-ı mürüvvet kim eder istiksār **(Kaside 43/23)**

ilhām:

1.) İçe doğan şey; Allah tarafından kulun gönlünde doğan bilgi, sezgi.

1.1. ilhām:
Tehāşī etmeyin ashāb-ı teslīm ü tevekkülden
*Tevekkül ehlinin vicdānını **ilhām** eder tashīh* **(Gazel 19/2)**

1.2. ilhām:
Rūhdur insānı isʿād eyleyen kudsiyyete
*Rūhdan **ilhām** ʿāʾiddir hep insāniyyete* **(Tahmis 4/7)**

1.3. ilhamla:*-la*
***İlhamla** yazıldı tārīh-i tām-ı fevti*
ʿĀzim-i dār-ı bihişt oldu Hilmi Efendi **(Tarih 18/3)**

ilhām-ı İlāhī:

1.) Allah tarafından ilahi feyiz yoluyla peygamberlerin ve seçkin kulların gönlüne verilen ilaha düşünce, hâlet ve duygular.

1.1. ilhām-ı İlāhī:
*Oluyor fikrine **ilhām-ı İlāhī** rehber*
Ediyor ʿazmini tevfīk-i Hudā istikbāl **(Kaside 40/14)**

illā:

1.) Ne olursa olsun, muhakkak, mutlaka, ille.

1.1. illā:
*İncāz ederim vaʿdimi **illā** demedin mi*
Ādābı gözet lā deme fermānıma karşı **(Gazel 239/5)**

illet:

1.) Hastalık; ***mec.*** Sıkıntı, zorluk, dert.

1.1. illete:*-e*
*Mübtelā kılmış Hudā her şahsı bir cins **illete***
Kimse illetsiz vedā etmez bu dār-ı mihnete **(Tarih 11/1)**

1.2. illete:*-e*
Yani verdi pençe-i tāʿūna āhir dāmeni
*Çoklar ile uğradı āhir bu mühlik **illete*** **(Tarih 17/4)**

illetsiz:

1.) Hastalıksız, hastalık olmaksızın; ***mec.*** Dertsiz, tasasız.

1.1. illetsiz:
Mübtelā kılmış Hudā her şahsı bir cins illete
*Kimse **illetsiz** vedā etmez bu dār-ı mihnete* **(Tarih 11/1)**

ʿilm:

1.) İlim; bilme, bilgi.

1.1. ʿilmedir:*-e, -dir*
*ʿ**İlmedir** cehle değildir nazar-ı ehl-i kemāl*
Tartılan cevherīdir hāk için olmaz mīzān **(Kaside 45/28)**

1.2. ʿilmi:*-i*
Ger Süreyyāda muʿallak olsa derhāl ahz eder
*ʿ**İlmi** gökten indirir şehbāz ʿakl u fikreti* **(Kaside 37/20)**

1.3. ʿilmi:*-i*
Hāsılı cümlesin öğren var iken kesbe mecāl
*ʿ**İlmi** tahsīl edegör gayret edip rūz ü leyāl* **(Müseddes 4/8)**

ilm ü fazl:

1.) Bilgi ve hüner, lütuf.

1.1. ilm ü fazl:*-a*
*İktidā et ʿaşka **ilm ü fazla** etme ittikā*
Eskidir dünyā daha çok merd ü dānā eskidir **(Gazel 42/3)**

ʿilm ü fen:

1.) İlim ve fen; bilim.

1.1. ʿilm ü fen:*-den*
*Haberdār olma hiçbir ʿ**ilm ü fenden** rāhat olmak istersen*
Edībin ensesinden sille-i cevr ü sitem gitmez **(Gazel 81/3)**

ʿilm ü ʿirfān:

1.) İlim ve irfan.

1.1. ʿilm ü ʿirfān:*-ı, -n, -a*
*ʿ**İlm ü ʿirfānına** hayrān bırakır Keşşāfı*
Fazl ü izʿānına hayrette kalır İbn-i Kemāl **(Kaside 40/15)**

1.1. ʿilm ü ʿirfān:
*ʿ**İlm ü irfān** ile meşhūr-ı cihān ol pīr ol*
ʿĀrif ol ehl-i dil ol Seyyid-i ʿAllāme gibi **(Gazel 237/7)**

ilm ü zekā:

1.) İlim ve zekâ.

1.1. ilm ü zekā:
Senin ikrāmın olur āhir ona hasm-ı garīm
*Bunu her **ilm ü zekā** sāhibi eyler teslīm* **(Müsemmen 1/19)**

ʿilm-i bātın:

1.) Gizli ilim; naslardaki gizli manaları, ibadetlerin manevi ve ahlaki özünü, varlık ve olayların arkasındaki sırları açıklığa kavuşturan ilim.

1.1. ʿilm-i bātın:*-da*
ʿİlm-i zāhirde müsellemdir yed-i tūlāları
*ʿ**İlm-i bātında** husūsā kāmil-i zī-ictihād* **(Kaside 27/8)**

ʿilm-i zāhir:

1.) Bâtın ilmi olarak kabul edilen tasavvuf dışındaki din ve dünya ilimleri.

1.1. ʿilm-i zāhir:*-de*
*ʿ**İlm-i zāhirde** müsellemdir yed-i tūlāları*
ʿİlm-i bātında husūsā kāmil-i zī-ictihād **(Kaside 27/8)**

iltibās et-:

1.) Başka bir şeye, kimseye benzetilmekten doğan şüphe ve tereddüt; şüphelenmek, tereddüt etmek.

1.1. iltibās et-:*-miş*
Kalemden yād-ı vasf-ı zātını yār iltimās etmiş
*O da tutmuş sebük-mağzāne yāre **iltibās etmiş*** **(Tahmis 7/16)**

iltica:

1.) Sığınma, himayesi altına girme.

1.1. iltica:
*Mürüvvet-pīşe bir ʿālī cenāba **iltica** lāzım*
Başında sāye-i pür-hümā-yı devlet istersen **(Gazel 246/6)**

iltica et-/eyle-:

1.) Sığınmak, himayesi altına girmek.

1.1. ilticā et-:-*ti, -m*
Tefekkür eyleyip efālimi Haktan hayā ettim
Nihāyet dergeh-i ʿafv-ı Hudāya ***ilticā ettim*** **(Müseddes 2/11)**

1.2. ilticā et-:
Sāyesinde halk olunmuştur vücūd-ı mümkünāt
İlticā et *zılline Fennī Rasūl-i Efhamın* **(Gazel 10/6)**

1.3. ilticā et-:
Bendecek hāl-i perīşānını kıl ʿarz u beyān
İlticā et *der-i ihsānına öp dāmenini* **(Kaside 45/24)**

1.4. ilticā eyle-:
İlticā eyle *der-i ihsānına sen ʿAşkıyā*
Hātır-ı Hıfzīyi telvīs eylemiş hubb-ı sivā **(Tahmis 8/17)**

ilticā ol-:

1.) Sığınmak, himayesi altına girmek istemek.

1.1. ilticā ol-:-*maz*
Sīnemi sen māh-ı rahşāne sümmāk etsem gerek
Dökme āb-rūyun ***olmaz ilticā*** *her bābda* **(Tahmis 8/13)**

iltifāt:

1.) Bir kimseye gönlünü alacak şekilde davranma, güler yüz gösterme, hatırını sorma, ilgilenme, teveccüh.

1.1. iltifāt:
Nāzikāne dil-nüvāzāne gerektir ***iltifāt***
Sevmem aslā vazʿ-ı küstahāne makbūlüm değil **(Gazel 140/3)**

1.2. iltifāt:
Şart-ı aʿzamdır güzellerde nezāket ***iltifāt***
Yoksa dil vermem yanılmam sūret-i dīvāra ben **(Gazel 168/5)**

1.3. iltifāta:-*a*
Demiş Fennī niçin dergāh-ı ʿaşkımda mülāzımdır
Dedim bir ***iltifāta*** *nāʾil olmakçün zamān gözler* **(Gazel 62/5)**

1.4. iltifātınla:-*(ı)n, -la*
İltifātınla *gönül yap yıkma fırsat var iken*
Bu güzellik sanma ey meh-rū sana her ān kalır **(Gazel 48/3)**

1.5. iltifātınla:-*(ı)n, -la*
ʿUyūn-ı baht-ı hābīdem uyansın ***iltifātınla***
Senin eltāfına aʿtāfına hāşā ne hāʾildir **(Kaside 38/27)**

1.6. iltifātınla:-*(ı)n, -la*
İltifātınla *uyandır tāliʿ-i hābidemi*
Āsitān-ı lutfuna düştü bu ʿabd-i hāk-sār **(Kaside 39/37)**

1.7. iltifātınla:-*(ı)n, -la*
İltifātınla *be-kām eyle bu bī-sāmānı*
Etmesin āteş-i hırmānla efnā-yı ümīd **(Kaside 46/42)**

iltifāt et-/eyle-:

1.) Teveccüh, alaka göstermek.; beğenmek, rağbet etmek.

1.1. iltifāt et-:
Mürüvvet merhamet insāf yok mu taş mıdır bağrın
Ne var bir ***iltifāt et*** *büsbütün āhen misin kāfir* **(Gazel 39/9)**

1.2. iltifāt et-:-*me*
Revnak-ı gülzār-ı çarha ***etme*** *katʿā* ***iltifāt***
Gül kurur sünbül çürür āhir kalır gülşen garīb **(Gazel 6/9)**

1.3. iltifāt et-:-*me*
Harf atarsa sana şāyet cühelā-yı eclāf
İltifāt etme *demişler fudalā-yı eslāf* **(Müsemmen 1/9)**

1.4. iltifāt et-:-*me, -dir*
Umarım ʿātıfetinden bizi mahrūm etmez
İltifāt etmedir *ʿācizlere muʿtād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/8)**

1.5. iltifāt et-:-*me, -m*
Destime iksīr-i aʿzam girse ***etmem iltifāt***
Māsivādan ettim istikrāh sevdim ben seni **(Kaside 19/2)**

1.6. iltifāt et-:-*me, -y, -iz*
İltifāt etmeyiz *sāza santūra*
Nevā-yı diğer var dilhānemizde **(Şarkı 6/2)**

1.7. iltifāt et-:-*mez*
Nūş edenler ***iltifāt etmez*** *şarāb-ı Kevsere*
Mest eder ʿuşşākı cām-ı sohbet-i dil-cūy-ı dost **(Gazel 13/4)**

1.8. iltifāt et-:-*mez*
İltifāt etmez *ona kimse geniş vaktinde*
O olur vakt-i zarūrette meded-kār-ı enām **(Muamma 1/5)**

1.9. iltifāt et-:-*mez, -di, -*
Paraya Fennī gibi ***etmezdim*** *ammā* ***iltifāt***
Celb-i erzāk eyleyen kuvvet ne çāre pāradır **(Gazel 56/5)**

1.10. iltifāt et-:-*mez, -di*
Ehl-i ʿilme cānın eylerdi fedā
İltifāt etmezdi *katʿā cāhile* **(Tarih 3/2)**

1.11. iltifāt et-:-*mez, -di, -m*
Bende-i bāb-ı Benī Adnān olaydım kāşki
Devlet-i dünyāya ***etmezdim*** *Hudā bir* ***iltifāt*** **(Gazel 235/3)**

1.12. iltifāt et-:-*se*
Gel dese semt-i dilārāya gönül bī-cān gider
İltifāt etse *ederdi kāʾināta iftihār* **(Gazel 45/3)**

1.13. iltifāt et-:-*se*
İltifāt etse *kalem bir kimyā-yı mahz olur*
Ehl-i dünyāya eder īsār-ı sīm ü zer kalem **(Kaside 24/37)**

1.14. iltifāt eyle-:-*di, -n*
Var iken sīnede sermāye-i istiʿdādım
İltifāt eylemedin *eylemedin fāʾide-dār* **(Kaside 43/4)**

iltifāt gör-:

1.) Bir kişinin kendisine hoş muamele edilmek, güler yüz gösterilmek, gönlü alınmak.

1.1. iltifāt gör-:-*me, -di, -m*
Bir hakīkī ***iltifātın*** *görmedim* ***görsem*** *bile*
Rūz ise āsār-ı hülyā şeb ise rüʾyā çıkar **(Gazel 34/3)**

iltifāt u germ:

1.) İlgi ve sıcaklık.

1.1. iltifāt u germ:-*i*
İltifāt u germi *ʿaksinedir devrānın*
Hālimi rencīş-i hātırla suʾāl etti felek **(Gazel 115/3)**

iltifāt-ı vāli-i ʿālī-i eşfak:

1.) Çok şefkatli yüce valinin (Giritli Sırrî Paşa) teveccühü.

1.1. iltifāt-ı vāli-i ʿālī-i eşfak:-*la*
Husūsā ***iltifāt-ı Vāli-i ʿālī-i eşfakla***
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/32)**

iltifāt-ı yār:

1.) Sevgilinin ilgisi.

1.1. iltifāt-ı yār:-*e*
Bütün dünyāya hükmetsem açılmaz kalb-i mahzūnum
*Sürūr-ı sīnem ancak **iltifāt-ı yāre** kalmıştır* **(Gazel 61/4)**

iltimās et-:

1.) Rica etme, yapılmasını isteme.

1.1. iltimās et-:-*miş*
*Kalemden yād-ı vasf-ı zātını yār **iltimās etmiş***
O da tutmuş sebük-mağzāne yāre iltibās etmiş **(Tahmis 7/16)**

iltizām eyle-:

1.) Gerekli, lüzumlu görmek; tercih etmek.

1.1. iltizām eyle-:-*r*
İstikāmet-pīşeyim ʿayn-ı hakīkattir sözüm
***İltizām eyler** hemīşe meşrebim ciddiyeti* **(Kaside 37/95)**

iltizām-ı sürʿat et-:

1.) Hızlıca gereğini yapmak.

1.1. iltizām-ı sürʿat et-:-*mez, -sen*
Seni dest-i kazā ey nāme tutsun çāk çāk etsin
*Giderken yāre karşı **iltizām-ı sürʿat etmezsen*** **(Gazel 124/5)**

ilzām-ı hasm eyle-:

1.) Düşmanı susturmak.

1.1. ilzām-ı hasm eyle-:-*r*
*Fakat nāzikçe bir taʾrīz ile **ilzām-ı hasm eyler***
Dehān-ı pāk-i kāmilden kelām-ı nā-sezā gelmez **(Gazel 90/5)**

İmām-ı Nevevī:

1.) XIII. yüzyılda yaşamış hadis âlimi ve fakih. Suriye'nin güneyindeki Havran bölgesinde Neva köyünde doğmuş ve doğduğu yere nispetle "Nevalı" anlamına gelen "Nevevî" olarak tanınmıştır (Kandemir, 2007: 45).

1.1. İmām-ı Nevevī:
Lāl olur dergeh-i fazlında zebān-ı tahrīr
*Gaşy olur meclis-i ʿilminde **İmām-ı Nevevī*** **(Kaside 47/13)**

imām-ı şerʿa uy-:

1.) İmamın arkasında ona uyarak namaz kılmak.

1.1. imām-ı şerʿa uy-:-*a-maz, -sın*
*Cemāʿatta bulunmazsın **İmām-ı şerʿa uymazsın***
Ser-i bī-mağzı hergiz secde-i Rahmāna koymazsın **(Müseddes 1/28)**

imān:

1.) Allah'a inanma, dinî inanç.

1.1. imānımı:-*(ı)m, -ı*
***İmānımı** tevsīk et ey rahmeti bol Mevlā*
Taklīdimi tahkīk et hem-rāhımı tevfīk et **(Kaside 11/2)**

īmān et-:

1.) İnanmak.

1.1. īmān et-:-*me, -y, -en*
*Görüp de İnşikāk-ı māhı **īmān etmeyen** gümrāh*
Belā-yı āsumāna uğrasın tā ki dū-nīm olsun **(Kaside 14/5)**

īmāna gel-:

1.) Müslümanlığı kabul etmek; ***mec.*** Sonradan bir şeyi kabul edip uymak.

1.1. īmāna gel-:-*di, -k*
Cenāb-ı Mustafāyı tā ezelden etmeşiz tasdīk
*Sanır sūfī-i ebleh sonradan **īmāna geldik** biz* **(Gazel 69/2)**

imʿān-ı nazar et-:

1.) Çok dikkatli bakmak.

1.1. imʿān-ı nazar et-:-*tikçe*
Kaydolunmaz derse de sāziç husūd-ı bī-hüner
*Çok netīce gösterir **ettikçe imʿān-ı nazar*** **(Tahmis 4/11)**

iʿmār:

1.) Bayındır durumuna getirmek, geliştirmek, yapmak.

1.1. iʿmār:
Eski cāmiʿleri mescidleri yaptın yeniden
*Kayseri şehrini **iʿmār** ile ettin tenvīr* **(Kaside 47/15)**

1.2. iʿmāra:-*a*
Kimseye bākī değil bu kubbe-i gerdan evi
*Bī-fenā bir hāneyi **iʿmāra** saʿy et Fennīyā* **(Gazel 209/5)**

iʿmār et-:

1.) Bir yeri bayındır duruma getirme işi, bayındırlık; yapmak.

1.1. iʿmār et-:
Leyālīde leʾālī-i sirişki durma īsār et
*Garaz kāşānesin yık hıtta-i ʿirfānı **iʿmār et (*** **Müsebba 1/20)**

ʿimāret:

1.) Fakirlere ve medrese öğrencilerine yemek pişirilip dağıtılan hayır kurumu.

1.1. ʿimārette:-*te*
Ey gönül fehm edebildin mi ne kāşānedeyiz
*Ne **ʿimārette** mukīmiz ya ne vīrānedeyiz* **(Gazel 86/1)**

īmā-yı ümīd ol-:

1.) Ümidi ima etmek.

1.1. īmā-yı ümīd ol-:-*a, -maz*
Der-i devlette bulunmaktır asıl maksūdum
*Bundan artık **olamaz** ʿārife **īmā-yı ümīd*** **(Kaside 46/30)**

imdād:

1.) Yardım.

1.1. imdādına:-*ı, -n, -a*
*Merhāmet-kārım bu gümrāhın yetiş **imdādına***
El-meded bir rehber-i maksad-resān ister gönül **(Kaside 29/4)**

imdād et-/eyle-:

1.) Yardım etmek, yardımda bulunmak.

1.1. imdād et-:-*(e)r, -se*
*Ol Şehin-şāhın eğer **imdād ederse** himmeti*
Gāh Eşref gāh Hassān gāh olur Caʿfer kalem **(Kaside 24/43)**

1.2. imdād et-:-*ip*
İşve-i cān-bahş ile dil-hürrem ü dilşād edip
*Nev-be-nev kalb-i hümūm-ālūduna **imdād edip*** **(Tahmis 6/4)**

1.3. imdād et-:-*(i)yor*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
*Ellerin sevdiği yekdiğere **imdād ediyor*** **(Müsebba 2/40)**

1.4. imdād et-:-*mez*
Ne sebeple ʿacabā bu felek tünd-i nihād
*Künc-i gamda kalan ehl-i dile **etmez imdād*** **(Taştir 2/1)**

1.5. imdād et-:-*mez, -se*
*O da **imdād etmezse** kime yā eyleyem feryād*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/27)**

1.6. imdād et-:-*sin*
*O da **imdād etmezse** kime yā eyleyem feryād*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/27)**

1.7. imdād et-:-*ti*
Kimse daʿvā-yı sühan etmez benimle kim bana
*Hazret-i Hassānın **imdād etti** rūhāniyeti* **(Kaside 37/93)**

1.8. imdād eyle-:-*r, -sin*
Nice tāgīleri eylersin irşād
*Nice muztarlara **eylersin imdād*** **(Kaside 28/7)**

imdād u amān:

1.) Yardım isteme, medet umma.

1.1. imdād u amān:-*dır*
Fennī kulunu lehce-i ʿirfān ile yād et İrşād ile şād et
*Maksūd-ı hakīrānesi bir lutf-ı nihāndır **İmdād u amāndır***
(Müstezad 2/7)

imdād ü aʿtāf:

1.) Şefkat ve yardım.

1.1. imdād ü aʿtāf:-*(ı)n, -la*
İlāhī senden istimdād eden bir bende-i muztar
*Senin **imdād ü aʿtāfınla** şādān olmasın nolsun* **(Kaside 8/4)**

1.2. imdād ü aʿtāf:-*(ı)n, -la*
İlāhī senden istimdād eden bir bende-i muztar
*Senin **imdād ü aʿtāfınla** şādān olmasın nolsun* **(Kaside 8/4)**

imdād u irşād:

1.) Yardım ve uyarma, doğru yolu gösterme.

1.1. imdād u irşād:-*(ı)n, -la*
*Eyle Fennīyi dahi **imdād u irşādınla** şād*
Var senin yüz bin çerāğ-ı himmetin ʿālem bilir **(Kaside 27/13)**

imdād um-:

1.) Yardım beklemek, medet ummak.

1.1. imdād um-:-*acak*
Emniyyet ile cān atacak bir siperim yok
***İmdād umacak** rahm edecek kimselerim yok* **(Müseddes 3/15)**

imdād-ger:

1.) Yardım eden.

1.1. imdād-gerim:-*(i)m*
Ümmīd-i ʿināyet edecek başka yerim yok
*Bir başka kerem-perverim **imdād-gerim** yok* **(Müseddes 3/42)**

imdād-ı ʿAlī:

1.) Hz. Ali'nin yardımı.

1.1. imdād-ı ʿAlī:
Zeyl-i ihsānını tut sıdk ile istirhām et
*Yetişir her bunalan bī-kese **imdād-ı ʿAlī*** **(Kaside 26/5)**

imdād-ı mazlūmān:

1.) Mazlumların yardımı.

1.1. imdād-ı mazlūmān:-*a*
Mihenden kaçma ger mahsūd-ı ihvān olmak istersen
*Yetiş **imdād-ı mazlūmāna** arslan olmak istersen* **(Müsebba 1/1)**

imdād-ı ʿulüvv-i himmet et-:

1.) Lütfunun yüceliğiyle yardım etmek.

1.1. imdād-ı ʿulüvv-i himmet et-:-*me, -se, -y, -di*
Neşvelendi hüsn-i tedbīriyle verdi berk ü bār
Etmeseydi** az daha **imdād-ı ʿulüvv-i himmeti **(Kaside 39/17)**

imdādına gel-:

1.) Yardımına yetişmek, yardım etmek.

1.1. imdādına gel-:-*mez*
***İmdādıma gelmez** misin ey Hızr-ı mürüvvet*
Dil berzah-ı mihnette bunansın mı ne dersin **(Gazel 122/8)**

imhā et-:

1.) Yok etmek, ortadan kaldırmak.

1.1. imhā et-:-*me*
Yāri devlet-hānesinde bulmadır tenhā lezīz
*Sīneden derd-i firākı **etmedir imhā** lezīz* **(Gazel 23/1)**

imkān:

1.) Olabilecek durumda bulunma, mümkün olma, olabilirlik, olanak.

1.1. imkān:
*Fennīyā sağ iken ayrılmağa yoktur **imkān***
Böyledir ʿahdimiz ol yār-i vefā-perver ile **(Gazel 198/6)**

1.2. imkānı:-*ı*
*Cennete girse şifā-yāb olmanın **imkānı** yok*
Hasta-i ʿaşka yetişmezse eğer dārū-yı dost **(Gazel 13/3)**

1.3. imkānı:-*ı*
Etmeyiz kimseyi techīl ü taʿyīb
***İmkānı** var ise eyleriz tatyīb* **(Şarkı 3/7)**

imkān-ı bekā:

1.) Sonsuzluk, ölümsüzlük olanağı.

1.1. imkān-ı bekā:
*Gözüm nūru yalan dünyāda **imkān-ı bekā** yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/3)**

1.2. imkān-ı bekā:
*Gözüm nūru yalan dünyāda **imkān-ı bekā** yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/6)**

1.3. imkān-ı bekā:
*Gözüm nūru yalan dünyāda **imkān-ı bekā** yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/9)**

1.4. imkān-ı bekā:
*Gözüm nūru yalan dünyāda **imkān-ı bekā** yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/12)**

1.5. imkān-ı bekā:
*Gözüm nūru yalan dünyāda **imkān-ı bekā** yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/15)**

1.6. imkān-ı bekā:
*Gözüm nūru yalan dünyāda **imkān-ı bekā** yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/18)**

1.7. imkān-ı bekā:

*Gözüm nūru yalan dünyāda **imkān-ı bekā** yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/21)**

1.8. imkān-ı bekā:
*Gözüm nūru yalan dünyāda **imkān-ı bekā** yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/24)**

1.9. imkān-ı bekā:
*Gözüm nūru yalan dünyāda **imkān-ı bekā** yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/27)**

1.10. imkān-ı bekā:
*Gözüm nūru yalan dünyāda **imkān-ı bekā** yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/30)**

imkān-ı karār:

1.) Karar verme olanağı.

1.1. imkān-ı karār:
Ağla ey şemʿ-ı şebistān-ı muhabbet elvedāʿ
*Müstahīl oldu bize bu yerde **imkān-ı karār*** **(Gazel 101/3)**

imkān-ı kerem:

1.) Lütuftan faydalanmak.

1.1. imkān-ı kerem:
Çerha küsmüşleri düşmüşleri taltīf eyle
*Gün geçip emr-i muhāl olmadan **imkān-ı kerem*** **(Kaside 41/56)**

imkānı mı var:

1.) "İmkânı yok, mümkün değil" anlamında, bir durumun kesinlikle imkânsız olduğunu vurgulamak için kullanılan ifade.

1.1. imkānı mı var:
Etme dil-i sūfîde taharrī-i muhabbet
***İmkānı mı var** buzda harāret bulamazsın* **(Gazel 132/8)**

imlā eyle-:

1.) Yazmak.

1.1. imlā eyle-:
*Dīvānını evsāfı ile **eyle** ki **imlā***
ʿUşşāk arasında eserin muʿteber olsun **(Gazel 134/7)**

imlā-yı ümīd eyle-:

1.) Ümidi yazmak.

1.1. imlā-yı ümīd eyle-:-*dikçe*
Eylesin her birini bezl-i niʿamla dilīr
Eyledikçe** fuzalā-yı kalem **imlā-yı ümīd **(Kaside 46/67)**

imrār et-:

1.) Geçirmek.

1.1. imrār et-:-*en*
Kimi dilhaste-i gurbet kimi dem-beste-i hayret
*Felekte rüzgārın zevk ile **imrār eden** var mı* **(Gazel 213/2)**

1.2. imrār et-:-*(e)r, -di*
Ārāyiş-i cihāna etmezdi ʿatf-ı rağbet
*Vaktin ʿibādet üzre **imrār ederdi** kendi* **(Tarih 18/2)**

1.3. imrār et-:-*ti, -n*
Ey sitemkār u cefā-pīşe sipihr-i gaddār
*Nāzenīn ʿömrümü endūh ile **ettin imrār*** **(Kaside 43/1)**

imrār-ı zamān eyle-:

1.) Zaman geçirmek; vakit kaybetmek.

1.1. imrār-ı zamān eyle-:-*me, -den*
*Ne çıkar aldatıp **imrār-ı zamān eylemeden***
Vakt iken vaʿdini incāzda ihmāl etme **(Gazel 170/2)**

imren-:

1.) Beğenilen bir kişi veya şeye benzemeyi istemek, gıpta etmek.

1.1. imrenir:-*(i)r*
*ʿĀrız-ı rengīnine gülşende güller **imrenir***
Kākül-i şeb-fāmına şebbūlar eyler ser-fürū **(Gazel 176/2)**

imsāk et-:

1.) Tutmak; bir şeyden el çekmek, kendini tutmak (esirgememek).

1.1. imsāk et-:-*erek*
*Kuvve-i bātışa-i cevr ile **imsāk ederek***
Tevsen-i bahtıma göstermedi cāy-ı cevelān **(Kaside 45/3)**

1.2. imsāk et-:-*mez*
*Yāre ahvālimi ʿarz etmede **imsāk etmez***
Fennīyā kilk-i semāhat eserim varolsun **(Gazel 161/5)**

1.3. imsāk et-:-*mez*
*Bāb-ı lutfün kapamaz fazlını **imsāk etmez***
O kerīmü'ş-şiyem ol Āsaf-ı sāmī-ʿünvān **(Kaside 45/19)**

1.4. imsāk et-:-*me, -y, -ip*
Cāndan acıyan Sādık Efendī pederim yok
*Andan nazar-ı ʿibretimi **etmeyip imsāk*** **(Müseddes 3/31)**

1.5. imsāk et-:-*miş*
*Ki hiç bir mücrime **etmiş** değilsin fazlını **imsāk***
Kulun Fennīyi mahrūm eyleme feyz-i şefāʿattan **(Kaside 15/9)**

imtidād eyle-:

1.) Uzamak, uzayıp gitmek, uzun sürmek.

1.1. imtidād eyle-:-*di*
Eyledi** çoktan beri eyyām-ı fırkat **imtidād
Izdırābım olmada yevmen fe yevmā müstezād **(Muhammes 3/6)**

imtihān et-:

1.) İmtihan etmek; denemek, sınamak.

1.1. imtihān et-:
***İmtihān et** tenk ise girme libās-ı fāhire*
Nā-sezādır cāmeden sıktırma cānānım sana **(Gazel 2/3)**

1.2. imtihān et-:-*mek*
Leʾālī-i eşki armağan etmek isterim
*Zerāfetle yāri **imtihān etmek** isterim* **(Gazel 157/1)**

1.3. imtihān et-:-*miş*
Sīneme bir tāze zahm açtı nigāh-ı hışm ile
*Tīr-i müjgānın meğerse **imtihān etmiş** yine* **(Gazel 186/2)**

1.4. imtihān et-:-*ti*
*Yine sīnemde şimşīr-i cefāsın **imtihān etti***
Felek bir yara açtı çeşm-i cānı dem-feşān etti **(Gazel 251/1)**

1.5. imtihān et-:-*ti*
*Yine sīnemde şimşīr-i cefāsın **imtihān etti***
Felek bir yara açtı çeşm-i cānı dem-feşān etti **(Tarih 22/1)**

1.6. imtihān et-:-*ti*
Yine sīnemde şimşīr-i cefāsın ***imtihān etti***
Felek bir yara açtı çeşm-i cānı dem-feşān etti **(Tarih 22/1)**

imtihān ol-:

1.) Denenmek, sınanmak.

1.1. imtihān ol-: -*mak*
Maksadın efzayiş-i ālişten ey bülbül nedir
İmtihān olmak *mı istersin dil-i şeydā ile* **(Gazel 187/3)**

imtihān-ı ʿilm ü fen:

1.) İlim ve fen sınavı.

1.1. imtihān-ı ʿilm ü fen:
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime
Sehm-i maʿtūhāne düştü ***imtihān-ı ʿilm ü fen*** **(Muhammes 4/13)**

imtilā eyle-:

1.) Dolmak; tıka basa doymak.

1.1. imtilā eyle-:-*me, -yor*
İmtilā eylemiyor *dīde-i evlād-ı beşer*
Etmeyince bir avuç toprağı imlā gözüne **(Gazel 195/5)**

imtinān-ı gayret-engīz:

1.) Gayret veren minneti, iyiliği başa kakması.

1.1. imtinān-ı gayret-engīz:-*i*
Nedir böyle rakībin ***imtinān-ı gayret-engīzi***
O murdarı dizinden tard ü ibʿād etsen olmaz mı **(Gazel 207/5)**

imtisāl et-:

1.) Boyun eğip itaat etmek, emre göre hareket etmek.

1.1. imtisāl et-:-*me, -m*
Fennī-yi bīçāreyi yordu hayāl-i hām ile
Ey dil-i dīvāne artık ***imtisāl etmem*** *sana* **(Gazel 3/5)**

imtiyāz et-:

1.) Ayrıcalık göstermek.

1.1. imtiyāz et-: -*mek*
Şereftir ādeme hem-cins içinden ***imtiyāz etmek***
Reh-i ʿirfānı taʿkīb ile tābiʿ olma ceryāna **(Gazel 112/5)**

imtiyāz-ı heyʾeti ol-:

1.) Hâlinde, durumunda ayrıcalık bulunmak.

1.1. imtiyāz-ı heyʾeti ol-:-*sa*
Ya basılsa belli bir damga sakīmin alnına
Yāhud olsa müstakīmin ***imtiyāz-ı heyʾeti*** **(Kaside 37/58)**

imtizāc et-/eyle-:

1.) Uymak, uyuşmak, bir araya gelip kaynaşmak.

1.1. imtizāc et-:-*ti*
Taleb-i vasılda elbet beni maʿzūr tutar
İmtizāc etti *mi bir yerde pamuk ahker ile* **(Gazel 198/5)**

1.2. imtizāc eyle-:-*mez*
Kān-ı ʾirfānım beni ʿārif-ʿayyārımdan bilir
Eylemez bī-maʿrifetlerle mizācım imtizāc **(Gazel 28/2)**

imzā:

1.) Bir kimsenin herhangi bir belgeyi yazdığını veya onayladığını belirtmek için her zaman aynı biçimde kullandığı işaret; isim.

1.1. imzāsı:-*sı*
Kūy-ı yāri terke yārān gerçi vermişler karār
Bunda Fennī-i hakīkat-perverin ***imzāsı*** *yok* **(Gazel 107/5)**

imzalan-:

1.) Bir yazı veya belgeye imza yazmak, imza atmak; ***mec.*** Kabul edilmek.

1.1. imzalanacak:-*acak*
Ne zamānlar tutacak tevbelerim cāy-ı kabūl
Ne dem ***imzalanacak*** *hüccet-i gufrānım ʿaceb* **(Kaside 6/3)**

1.2. imzalanacak:-*acak*
Ne zamānlar tutacak tevbelerim cāy-ı kabūl
Ne dem ***imzalanacak*** *hüccet-i gufrānım ʿaceb* **(Kaside 6/3)**

in-:

1.) Yukarıdan aşağıya doğru gelmek; sıyrılmak.

1.1. inse:-*se*
Sıyrılıp ***inse*** *husūf-āsā cemālinden nikāb*
Olsa çeşmim nūr-ı vechinden münevver kāşki **(Gazel 215/2)**

īn suhan rā nīk be-şnev redd-i mustedʿā me-kun:

1.) "Bu sözü iyi dinle, geri çevirme." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020)

1.1. īn suhan rā nīk be-şnev redd-i mustedʿā me-kun:
Vez-berāy-i īn zi-defter nām-i mā inhā me-kun
În suhan rā nīk be-şnev redd-i mustedʿā me-kun **(Tahmis 9/4)**

īn tek u tāzvīresteş çe ʿacīb-est u garīb:

1.) "Onun bu koşuşturması ne şaşırtıcı ne garip bir şeydir." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. īn tek u tāzvīresteş çe ʿacīb-est u garīb:
În tek u tāzvīresteş çe ʿacīb-est u garīb
Verne maʿbūd-i tu der-deyr-i fenā sīm u zer-est **(Gazel 252/4)**

ʿinābet eyle-:

1.) Günahlara tövbe edip Hak yoluna dönmek.

1.1. ʿinābet eyle-:
Erbāb-ı ʾaşka reşkile ***eyle ʿinābet*** *eşkile*
İş bitmez āh-ı huşk ile bī-āb dönmez āsiyāb **(Kaside 20/4)**

inābet-gāh:

1.) Günahlardan tövbe ederek Allah yoluna dönülecek yer.

1.1. inābet-gāh:
Gerçi mücrimsek de ʾālīdir ***inābet-gāhımız***
Dergeh-i ʿafv-i İlāhīye kapanmışlardanız **(Gazel 77/4)**

inʿām:

1.) Lütuf, iyilik, ihsan, yardım.

1.1. inʿāmdan:-*dan*
Meşreb-i ʾulyāsına gelmez gınā ***inʿāmdan***
Müʿimiyyetle kurulmuştur esās fıtratı **(Kaside 37/11)**

1.2. inʿāmı:-*ı*
Lutfu çok ihsānı çok ***inʿāmı*** *çok sānīsi yok*
Böyle bir metbūʿ-ı aʿzamdır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/5)**

1.3. inʿāmından:-*ı, -n, -dan*
Bir kuru çöptür ona ıtlak etmezler kalem
Etmem ***inʿāmından*** *ol Şāhın-şehin katʿ-ı ümīd* **(Kaside 24/58)**

inʿām u ihsān u kerem:

1.) Lütuf, iyilik ve cömertlik.

1.1. inʿām u ihsān u kerem:
Bende-i meclūbudur ***inʿām u ihsān u kerem***
Çāker-i mahsūsudur himmet ʿināyet ʿātıfet **(Kaside 32/5)**

inan-:

1.) Bir şeyi doğru olarak benimsemek; bir şeyin varlığını, doğruluğunu kabul etmek; güvenmek.

1.1. inandım:-*dı, -m*
Gerçi lāyık değilim bezm-i visāl-i yāre
Bir kerem sāhibi vaʿdetti ***inandım*** *kaldım* **(Gazel 151/4)**

1.2. inanmak:-*mak*
Tecvīz olunur vaʿde-i hūbāna ***inanmak***
Mümkünse eğer sāyeye envāra teşebbüs **(Gazel 15/2)**

1.3. inanmazsan:-*maz, -sa, -n*
Bir tasavvur sāhibinden sor ***inanmazsan*** *eğer*
Kuvvet-i teʿsīr-i sihrin neydüğün tasdīk eder **(Tahmis 4/12)**

1.4. inansın:-*sın*
Şimden-geri gün gösterecekmiş bana devrān
Gönlüm bu yalan vaʿde ***inansın*** *mı ne dersin* **(Gazel 122/5)**

ʿināyāt:

1.) İnayetler, iyilikler, lütuflar, ihsanlar.

1.1. ʿināyātına:-*ı, -n, -a*
Sensin ol Āsaf-ı zī-şān Veliyyü'l-inʿām
Ki ***ʿināyātına*** *Hātemleri hayrān ettin* **(Kaside 44/5)**

ʿināyet:

1.) İyilik, yardım, lütuf, ihsan.

1.1. ʿināyet:
Tek bana hitāb etsin isterse ʿitāb etsin
Sermest ü harāb etsin zımnında ***ʿināyet*** *var* **(Gazel 58/3)**

1.2. ʿināyet:
Bende-i meclūbudur inʿām u ihsān u kerem
Çāker-i mahsūsudur himmet ***ʿināyet*** *ʿātıfet* **(Kaside 32/5)**

1.3. ʿināyet:
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿ****İnāyet*** *beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/3)**

1.4. ʿināyet:
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿ****İnāyet*** *beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/6)**

1.5. ʿināyet:
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/9)**

1.6. ʿināyet:
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿ****İnāyet*** *beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/12)**

1.7. ʿināyet:
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿ****İnāyet*** *beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/15)**

1.8. ʿināyet:
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿ****İnāyet*** *beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/18)**

1.9. ʿināyet:
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿ****İnāyet*** *beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/21)**

1.10. ʿināyet:
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿ****İnāyet*** *beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/24)**

1.11. ʿināyet:
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿ****İnāyet*** *beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/27)**

1.12. ʿināyet:
Sitemden gālibā müstağfir olmuş
Umulmazdı felekten bu ***ʿināyet*** **(Tarih 19/9)**

ināyet et-/eyle-:

1.) İyilik, lütuf, ihsanda bulunmak.

1.1. ināyet et-:-*ti*
İnāyet etti *Lem-yezel mürşidimi sevdim ezel*
Mürşidimin gayri güzel taht-ı dile şāh olamaz **(Gazel 67/4)**

1.2. ʿināyet eyle-:
Arzū eyler visālinle dem-ā-dem dil seni
Sā'ilim muhtācınım ***eyle*** ***ʿināyet*** *ey Ganī* **(Tahmis 8/6)**

inbā etmiş ol-:

1.) Haber vermiş, bildirmiş olmak.

1.1. inbā etmiş ol-:-*(u)r, -lar*
Sana cāhil deseler ʿālim iken sen meselā
Kendi noksanlarını ***etmiş olurlar inbā*** **(Müsemmen 1/26)**

incāz:

1.) (Bir sözü, bir vaadi) yerine getirme.

1.1. incāzda:-*da*
Ne çıkar aldatıp imrār-ı zamān eylemeden
Vakt iken vaʿdini ***incāzda*** *ihmāl etme* **(Gazel 170/2)**

1.2. incāzına:-*ı, -n, -a*
Her işi sāye-i şāhānede ikmāl ettik
Vaʿd-i terfīʿimin ***incāzına*** *nevbet geliyor* **(Kaside 48/23)**

incāz et-/eyle-:

1.) Bir sözü, bir vaadi yerine getirmek.

1.1. incāz et-:-*(e)r, -im*
İncāz ederim *vaʿdimi illā demedin mi*
Ādābı gözet lā deme fermānıma karşı **(Gazel 239/5)**

1.2. incāz eyle-:-*mez*
Kām-ı visālini o şūh-ı mümtaz
Vaʿd eder vaʿdini ***eylemez incāz*** **(Şarkı 5/9)**

incāz-ı mevāʿīd:

1.) Vaatlerin yerine getirilmesi.

1.1. incāz-ı mevāʿīd:-*e*
Mīʿād-ı kerem böyle uzansın mı ne dersin
İncāz-ı mevāʿīde *zamān düşmeyecek mi* **(Gazel 122/7)**

ince ince:

1.) Derinlemesine, ayrıntılı bir şekilde.

1.1. ince ince:
Ben sana ʿāşık değilsem āh u efgānım nedir
İnce ince *sormaya var mı efendim ihtiyāc* **(Gazel 29/4)**

inceden ince:

1.) Çok dikkat ederek, en küçük ayrıntılarına kadar.

1.1. inceden ince:-*(i)m*
Temāşā eyledikçe zülf-i yāri vech-i pākinde
Derīn bir derde düştüm ***inceden ince*** *hayālim var* **(Gazel 25/5)**

İncesu:

1.) Kayseri'deki bir ilçesi.

1.1. İncesu:
Bekletmedesin ***İncesu*** *göz-ferlerin alan*
Felek emlek-i çarhını tuttun mu ne yaptın **(Gazel 123/6)**

1.2. İncesuda:-*da*
Fazl-ı fāzıl eserinden olunur istidlāl
İncesuda *ʿazf-i gamla boğuldum kaldım* **(Kaside 40/59)**

1.3. İncesudan:-*dan*
Yaban-ābāda geldim ***İncesudan*** *muntazam buldum*
Temāşā eyledim her bukʿasın bāğ-ı İrem buldum **(Kaside 49/1)**

incī:

1.) İnci; istiridye cinsinden deniz hayvanlarının içinden çıkarılan ve süs eşyası olarak kullanılan küçük, yuvarlak, sert, sedefli tane.

1.1. incīler:-*ler*
Fehm-i derrākim eder nā-güfte mazmūn ihtirāʿ
Tabʿ-ı gavvāsım kılar nā-süfte ***incīler*** *şikār* **(Kaside 39/30)**

incin-:

1.) Birinin herhangi bir davranışı yüzünden üzüntü duymak, gücenmek, kırılmak.

1.1. incinir:-*(i)r*
Gönül hiç ***incinir*** *mi dilberin cevr ü ʿitābından*
Ki yārin yāre hiç bir tarz u tavrı nā-becā gelmez **(Gazel 90/7)**

1.2. incinmiş:-*miş*
Muhalif rūzgāra uğramışsın gönlün ***incinmiş***
Ne bādī oldu ey zülfü perīşānım niçin küstün **(Gazel 133/3)**

incit-:

1.) Birini üzmek, kırmak, gücendirmek.

1.1. incitir:-*(i)r*
İncitir *miydim seni bu āh-ı āteşnāk ile*
Şemʿa-i ʿaşkın ciğer-gāhımda sūzān olmasa **(Gazel 183/5)**

1.2. incitmede:-*me, -de*
Beni ***incitmede*** *bir fazl u şeref var mı sana*
Hakk-ı meşrūʿumu āyā niçin ettin pā-māl **(Kaside 40/4)**

1.3. incitmedim:-*me, -di, -m*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime
Hīn-i meʾmūriyetimde kimseyi ***incitmedim*** **(Muhammes 4/18)**

incizāb eyle-:

1.) Bir şeye doğru çekilme, o şeye meyletme, yönelme.

1.1. incizāb eyle-:-*r*
Deryāya katre zerreler hurşīde ***eyler incizāb***
Bir çāker-i ahkar nider metbūʿa hālin ʿarzeder **(Kaside 20/22)**

1.2. incizāb eyle-:-*r*
İncizāb eyler *dolar bikr-i meʿānī fikrime*
Çekmezem īcād-ı mazmūn-ı cedīde ʿusreti **(Kaside 37/94)**

ʿinde'l-ebrār:

1.) Takva, fazilet sahipleri içinde, arasında.

1.1. ʿinde'l-ebrār:
Fennīyā eyleme etnāb-ı sühanla tasdīʿ
Bir duā eyle ki mergūb ola ***ʿinde'l-ebrār*** **(Kaside 43/35)**

ʿindi(n)de:

1.) Yanında, katında, huzurunda; bir kimseye göre.

1.1. ʿindimde:-*(i)m, -de*
Ben hatt-ı ruhsārına verdim tamāmen gönlümü
Yokdur ***ʿindimde*** *cihānın kıl kadar haysiyeti* **(Kıt'a 24/2)**

1.2. ʿindinde:-*i, -n, -de*
Olur her müşkilāt ***ʿindinde*** *münhal*
Hüve'l-kutbu hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel **(Kaside 31/2)**

indirāse uğra-:

1.) Adı sanı silinmek, eseri kalmayacak şekilde yok olmak.

1.1. indirāse uğra-:-*y, -an*
Henüz vuslatla mesʾūd olmayan bir ʿāşıkın kalbi
Temelden ***indirāse uğrayan*** *vīrāneden kalmaz* **(Gazel 87/5)**

infāk-ı evlād ü ʿiyāl et-:

1.) Çoluk çocuğu, aileyi geçindirmek, yedirip içirmek.

1.1. infāk-ı evlād ü ʿiyāl et-:-*me*
Müzevvirlikle şerr ü şeytānātla cemʿ-i māl etme
O türlü māl ile ***infāk-ı evlād ü ʿiyāl etme*** **(Müseddes 1/7)**

infāz:

1.) Bir emri, bir yargıyı yerine getirme.

1.1. infāz:
Kim ki bir mahbūb-ı cān-efzā sever üftādedir
Cān ü serle emrini ***infāz*** *için āmādedir* **(Gazel 38/1)**

1.2. infāzına:-*ı, -n, -a*
Diyemem ʿāşıkıyım bende-i dīrīnesiyim
Hāzırım emrinin ***infāzına*** *cān ü ser ile* **(Gazel 198/4)**

infiʿāl et-:

1.) Gücenmek, dargınlık duymak, kırılmak.

1.1. infiʿāl et-:-*se*
İnfiʿāl etse *de düştükçe yeri bi'l-īcāb*
Yine ahlāk-ı ehıbbāda mürüvvet bākī **(Gazel 243/9)**

infikāk et-:

1.) Ayrılmak.

1.1. infikāk et-:-*se, -m*
Anladım būy-ı sadākat yok gül-i ahbābda
Bī-vefālar gülşenden ***infikāk etsem*** *gerek* **(Gazel 248/5)**

1.2. infikāk et-:-*me*
Mukīm ol hāngāh-ı himmetinden ***infikāk etme***
Tecellīgāh-ı feyzā-feyz-i tevfīk u hidāyettir **(Kaside 30/2)**

1.3. infikāk et-:-*mez*
Bizden ilelebed ***infikāk etmez***
Zevk alan meclis-i vedādımızdan **(Şarkı 3/10)**

1.4. infikāk et-:-*se, -m*
Anladım būy-ı sadākat yok gül-i ahbābda
Bī-vefālar gülşeninden ***infikāk etsem*** *gerek* **(Tahmis 8/15)**

infisāl et-:

1.) Ayrılmak.

1.1. infisāl et-:-*tir, -di, -ler*
İnfisāl ettirdiler *cürmüm tebeyyün etmeden*

Bilmezem hālā nedir esbāb-ı maʿzūliyeti **(Kaside 37/69)**

inhimāk et-:

1.) Bir şeyin üzerine büyük bir istekle düşmek, fazla düşkün olmak; gayret etmek.

1.1. inhimāk et-:-*me*
Yaparsan bir fenālık hāzır ol ʿayn-ı mücāzāta
Lihāzā müstakīm ol ***inhimāk etme*** *huzūzāta* **(Müsebba 1/33)**

1.2. inhimāk et-:-*mez*
Hubb-i māsivāya iştirāk etmez
Zevk-i cismānīye ***inhimāk etmez*** **(Şarkı 3/9)**

1.3. inhimāk et-:-*se, -m*
Rāh-ı maksūda hakīkat ***inhimāk etsem*** *gerek*
Kendimi ʿaşk-ı ruhunla cezbe-nāk etsem gerek **(Tahmis 8/2)**

inhirāf et-:

1.) Sapmak, dönmek, meyletmek.

1.1. inhirāf et-:-*(e)r, -se, -n*
Müstakīm ol istikāmetten ***edersen inhirāf***
Beş bölük eyler emīn ol tīğ-ı bürrānım seni **(Gazel 224/8)**

1.2. inhirāf et-:-*me, -m*
Doğruluktan ***inhirāf etmem*** *yalan dünyā için*
Eylemem terk-i hakīkat sāye vü hülyā için **(Gazel 172/1)**

1.3. inhirāf et-:-*me, -y, -iz*
Gözetir dururuz rızā-yı yāri
İnhirāf etmeyiz *mirsādımızdan* **(Şarkı 3/12)**

inhisār:

1.) Yalnız bir şeye veya kimseye ait olma, başkası ile alakası olmayıp bir yere, birine has olma, ona mahsus bulunma.

1.1. inhisār:
Sāye-i feyzinde istiksār olunmaz gerd-i sīm
Şāʾir-i dānişverim fikrimde yoktur ***inhisār*** **(Kaside 39/42)**

inkār:

1.) Kabul ve tasdik etmeme, tanımama, reddetme.

1.1. inkāra:-*a*
Tarīki etme ***inkār***
İnkāra etme ısrār **(Diğer 1/5)**

1.2. inkāra:-*a*
Saklanır mı mesti-i cām-ı muhabbet yārdan
Var mıdır hāl ü mahal ***inkāra*** *Allah ʿaşkına* **(Gazel 191/4)**

1.3. inkāra:-*a*
Tarīki etme inkār ***inkāra*** *etme ısrār*
Bilir misin neler var erbāb-ı hāl içinde **(Gazel 203/3)**

1.4. inkāra:-*a*
Sayılmaz seyyiʾātım defterim kāra yüzüm kāra
Bilir mecmūʾunu Rabbim mecālim yoktur ***inkāra*** **(Müseddes 2/4)**

inkār et-/eyle-:

1.) Kabul ve tasdik etmemek, reddetmek, tanımamak.

1.1. inkār et-:-*en*
Senin reʾs-i livāda hakkını inkār eden var mı
Ne bāʿis oldu kim Fennī kurāyı ***ihtiyār ettin*** **(Gazel 213/5)**

1.2. inkār et-:-*me*
Tarīki ***etme inkār***
İnkāra etme ısrār **(Diğer 1/5)**

1.3. inkār et-:-*me*
Uğrun uğrun seviyorsun gönül ol āfeti sen
Bildiğim mesʾeledir nāfile ***inkār etme*** **(Gazel 185/4)**

1.4. inkār et-:-*me*
Tarīki ***etme inkār*** *inkāra etme ısrār*
Bilir misin neler var erbāb-ı hāl içinde **(Gazel 203/3)**

1.5. inkār et-:-*ti, -n*
Fazl u irfānımı bilāhere ***ettin inkār***
Hem-reh ettin cühelāya beni tūl ü eyyām **(Kaside 43/3)**

1.6. inkār eyle-:-*mez*
Kimse ***inkār eylemez*** *ehl-i basīrettir o yār*
Rütbe-i hüsn-i cemālin iʿtibārımdan bilir **(Gazel 28/4)**

inkār olun-:

1.) İnkâr edilmek; kabul edilmemek, reddetmek.

1.1. inkār olun-:-*(u)r*
Ne ile setr olunur söyle ziyā-yı hurşīd
Nasıl ***inkār olunur*** *rütbe-i rüçhān-ı kerem* **(Kaside 41/8)**

inkılāb:

1.) Değişim, dönüşüm, bir durumdan başka bir duruma geçiş.

1.1. inkılāb:
Ne ikbālinde sābittir ne idbārında rāsihdim
Hemīşe tavr-ı ʿālem dikkat etsen ***inkılāb*** *üzre* **(Gazel 193/5)**

inkılāb eyle-:

1.) Bir durumdan başka bir duruma dönüşmek, değişmek.

1.1. inkılāb eyle-:-*r*
Halvet-i hās-ı nigāra gerçi daʿvet bir değil
Bī-bekādır ***inkılāb eyler*** *nihāyet ʿavdete* **(Gazel 139/8)**

1.2. inkılāb eyle-:-*r*
Ey dāver-i ümmet-penāh ey şāh-ı şefkat-iktināh
Etsen siyah taşa nigāh yākūta ***eyler inkılāb*** **(Kaside 20/15)**

inkişāf:

1.) Gelişme, açılma; meydana çıkma, zahir ve aşikâr olma.

1.1. inkişāfı:-*ı*
Anın da ***inkişāfı*** *himmet-i ebrāra kalmıştır*
Rakībin çeşm-i dilber gibi bīmār olduğun görsem **(Muhammes 1/3)**

1.2. inkişāfı:-*ı*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da ***inkişāfı*** *himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/5)**

1.3. inkişāfı:-*ı*
Bu rütbe ibtilāya mihnete bādī nedir bilmem
Anın da ***inkişāfı*** *himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/8)**

1.4. inkişāfı:-*ı*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da ***inkişāfı*** *himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/10)**

1.5. inkişāfı:-*ı*
Anın da ***inkişāfı*** *himmet-i ebrāra kalmıştır*
Husūl-i maksada pek çok çalıştım zāhir ü pinhān **(Muhammes 1/13)**

1.6. inkişāfı:-*ı*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da ***inkişāfı*** *himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/15)**

1.7. inkişāfı:-*ı*
*Anın da **inkişāfı** himmet-i ebrāra kalmıştır*
Bana benzer bu cāniblerde bir āzürde-meşreb yok **(Muhammes 1/18)**

1.8. inkişāfı:-*ı*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
*Anın da **inkişāfı** himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/20)**

1.9. inkişāfı:-*ı*
*Anın da **inkişāfı** himmet-i ebrāra kalmıştır*
Murādım hāsıl olmazsa yıkılsın kubbe-i gerdūn **(Muhammes 1/23)**

1.10. inkişāfı:-*ı*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
*Anın da **inkişāfı** himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/25)**

1.11. inkişāfı:-*ı*
*Anın da **inkişāfı** himmet-i ebrāra kalmıştır*
O bir Vāli-i vālā-şāndır ʿömrü müstezād olsun **(Muhammes 1/28)**

1.12. inkişāfı:-*ı*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
*Anın da **inkişāfı** himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/30)**

1.13. inkişāfı:-*ı*
*Anın da **inkişāfı** himmet-i ebrāra kalmıştır*
Gönüller her nasılsa kalmıyor endīşeden hālī **(Muhammes 1/33)**

1.14. inkişāfı:-*ı*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
*Anın da **inkişāfı** himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/35)**

1.15. inkişāfı:-*ı*
*Anın da **inkişāfı** himmet-i ebrāra kalmıştır*
Uzattım bahsi tasdīʿa cesāret eyledim ammā **(Muhammes 1/38)**

1.16. inkişāfı:-*ı*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
*Anın da **inkişāfı** himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/40)**

1.17. inkişāfı:-*ı*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
*Anın da **inkişāfı** himmet-i ebrāra kalmıştır* **(Muhammes 1/43)**

inkişāf eyle-:

1.) Meydana çıkmak, aşikâr olmak; açılmak.

1.1. inkişāf eyle-:-*ler, -se*
***İnkişāf eylerse** şāyet çehre-i zībā-yı yār*
Bak kalır mı dilde ey zāhid sükūn u ıstıbār **(Kaside 39/47)**

1.2. inkişāf eyle-:-*r*
Hāk-i dergāhına her kim ki cebīn-sāy olsa
***İnkişāf eyler** ona küfl-i ümīd ü āmāl* **(Kaside 40/12)**

inkisār et-:

1.) Kırılmak, gücenmek; beddua etmek.

1.1. inkisār et-:-*mek*
Fakat īcāb eder birçok mezāhim ihtiyār etmek
*Benim reʾyimce hattā nā-becādır **inkisār etmek*** **(Müsebba 1/5)**

inkisār-ı bāl:

1.) Kırılmış, gücenmiş kalp.

1.1. inkisār-ı bāl:-*(i)m, -e*
*Oldular bādī nihāyet **inkisār-ı bālime***
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/2)**

inkıyād et-:

1.) İtaat etmek, boyun eğmek.

1.1. inkıyād et-:-*mez*
*Ağbiyā-yı millete serkeştir **etmez inkıyād***
Ezkiyā-yı ümmete Sūdanlı bir çāker kalem **(Kaside 24/15)**

inkiyād göster-:

1.) Boyun eğmek, itaat etmek.

1.1. inkiyād göster-:-*di*
Sinn-i rüşde vāsıl oldu şimdi ol mahdūm-ı pāk
*Biʾt-tabʿ **gösterdi** emr-i fenkihū ya **inkiyād*** **(Tarih 6/3)**

inle-:

1.) Acı, üzüntü belirten kesik sesler çıkarmak.

1.1. inle-:
***İnle** ey cism-i nizārım ağla ey çeşm-i terim*
Yāre karşı ʿarz-ı hāle tercümān ister gönül **(Kaside 29/2)**

1.2. inler:-*r*
Bu gün māh-ı Muharremdir muhibb-i hānedān ağlar
*Havā āteş saçıp **inler** humāra āsumān ağlar* **(Gazel 249/1)**

1.3. inler:-*r*
Nām-ı nāmī-i hümāyūn-ı Muhammed Mustafā
*Nāmını yād eyledikçe āh edip **inler** kalem* **(Kaside 24/34)**

1.4. inler:-*r*
*Mevlevīyim ʿaşk ile **inler** derūnum ney gibi*
Hazret-i Mollā-yı Rūmun menkabet-güyāsıyım **(Kaside 35/6)**

1.5. inlerim:-*r, -im*
ʿĀlem-i ervāhda ey Şāh sevdim ben seni
*Hasretinle **inlerim** her gāh sevdim ben seni* **(Kaside 19/1)**

1.6. inlese:-*se*
*Yakışır **inlese** āvāze-i şevk ile felek*
Dolsa āsār-ı meserretle eğer sath-ı zemīn **(Kaside 42/4)**

1.7. inliyorsun:-*yor, -sun*
***İnliyorsun** Fennī gibi yine ey nāy-ı kalem*
Fāzılım pür-hünerim nükte-verim noldu sana **(Gazel 1/8)**

inlet-:

1.) İnlemesine yol açmak, çok eziyet çektirmek. (Ney gibi dokunaklı, acılı, etkili yanık bir şekilde inlemek.)

1.1. inletip:-*ip*
Dil-i dīvāneyi neyle mütesellī kılayım
*Ney gibi **inletip** artırma figānım gitme* **(Gazel 192/3)**

innī dahīlü'l-meded:

1.) "Şüphesiz ben senden yardım isteyenlerdenim" anlamında Arapça bir ibare (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. innī dahīlü'l-meded:

Bir rū-siyāhım etme red görme sezāvār-ı ʿitāb
***İnnī dahīlü'l-meded** āzürdedir cān ü cesed* **(Kaside 20/23)**

ins ü cin:

1.) İnsanlar ve cinler.

1.1. ins ü cin:

Temennā-yı visālimle dolanırlar uzağımdan
*Çıkarsam seyre derler **ins ü cin** yok bir civān şöyle* **(Tahmis 7/13)**

1.2. ins ü cinn:-*i*
Mümteniʿdir ahz-ı kām ʿālemde ber-vefk-ı merām
*Ger Süleymān olsan **ins ü cinni** teshīr eylesen* **(Gazel 130/4)**

ins ü melek:

1.) İnsanlar ve melekler.

1.1. ins ü melek:
*Bahşīşidir nān ü nemek bendesidir **ins ü melek***
Tās-ı muallā-yı felek lutfuna mikyāl olamaz **(Gazel 83/4)**

inşā:

1.) Yazma, kaleme alma.

1.1. inşāsına:-*s, -ı, -n, -a*
İşte ben bu şeref ü neşʾenin ümīdiyle
*Ederim bir gazel **inşāsına** ircāʿ-ı ʿinān* **(Kaside 45/50)**

2.) Yapı kurma, yapı yapma, kurma.

2.1. inşāsı:-*s, -ı*
Şāh-ı merāhim-intimā maʿrūzunu gördü becā
*Fermān buyurdu cā-be-cā **inşāsı** oldu müstakar* **(Tarih 16/9)**

inşā et-:

1.) Yapmak.

1.1. inşā et-:-*ti*
Menbaʿ-ı cūd u himem Hazreti Vehhāb Paşa
*Bu yıkık çeşmeyi **etti** yeni baştan **inşā*** **(Tarih 15/1)**

inşā ettir-:

1.) Yaptırmak.

1.1. inşā ettir-:-*ip*
Ezkiyā-yı millete olmaktadır gevher-nisār
*Tekyeler mektebler **inşā ettirip** ihlāsla* **(Kaside 39/13)**

inşāallāh:

1.) "Allah dilerse, Allah nasip ettiyse" anlamlarında dilek anlatan bir söz.

1.1. inşāallah:
*Lutfuna mazhar edersin beni **inşāallah***
Ki değilsin bilirim öyle her āsān-ı kerem **(Kaside 41/36)**

1.2. inşāallah:
*Neyyir-i ʿātıfetin fer verir **inşāallah***
Olurum sahn-ı gülistān-ı emelde gülçīn **(Kaside 42/22)**

1.3. inşāallah:
*Sāye-i merhametinde olur **inşāallah***
Şāhsār-ı emelim hemser-i cevzā-yı ümīd **(Kaside 46/48)**

inşād:

1.) Şiir yazma, şiir söyleme.

1.1. inşādına:-*ı, -n, -a*
*Āteşīn bir gazel **inşādına** geldi nevbet*
Feyz-i medhin ki dil ü tabʿımı etti teshīn **(Kaside 42/29)**

inşāf:

1.) Acımaya, vicdana veya mantığa dayanan adalet.

1.1. insāf:
*Mürüvvet merhamet **insāf** yok mu taş mıdır bağrın*
Ne var bir iltifāt et büsbütün āhen misin kāfir **(Gazel 39/9)**

1.2. insāf:
Güler ben ağladıkça kanlı yaş döktükçe dīdemden
*O şūhun meşrebinde gāliba **insāf** yoktur yok* **(Gazel 108/3)**

insāfa gel-:

1.) Haksızlıktan, merhametsizlikten vazgeçip adaletle davranır olmak.

1.1. insāfa gel-:-*en, -dir*
Oldun mu gönül tecrübe-i ʿaşka muzaffer Sevdin nice dilber
*Mehpārelerin hangisi ʿuşşāka hasendir **İnsāfa gelendir*** **(Müstezad 3/7)**

1.2. insāfa gel-:-*ip*
*Her nasılsa felek **insāfa gelip** su veriyor*
Nihāl-i ümīd-i hakīrāneme kuvvet geliyor **(Kaside 48/2)**

insān:

1.) Âdemoğlu, kişi, fert; can/canlı; ***mec.*** Huy ve ahlak yönünden üstün nitelikli (kimse).

1.1. insān:
Eder ellere bezl-i kerem ol perī-nihād
*Bizim nefsimiz yok mu biz **insān** değil miyiz* **(Gazel 70/3)**

1.2. insān:
Bize Fennīyā her bār elzemdir istiʿfā
*Hatā etmişizdir belki **insān** değil miyiz* **(Gazel 70/7)**

1.3. insān:
Devā zannettiğin her şey şifā-bahş-ı ʿalīl olmaz
*Her **insān** sūretinde gördüğün merd-i asīl olmaz* **(Gazel 76/1)**

1.4. insān:
*Cühelāyı edip **insān** sırasından tecrīd*
Fuzalāyız fuzalā kadrini iʿzām ederiz **(Gazel 80/4)**

1.5. insān:
Sen olmakla bütün ʿālem kör olmak iktizā etmez
*Deme **insān** meyānında ülü'l-ebsār yoktur yok* **(Gazel 105/5)**

1.6. insān:
Ki bārān-ı belāyı yağdırır başa hıreddir hep
*Meğer cinnet imiş **insān** için sermāye-i rāhat* **(Gazel 7/2)**

1.7. insān:
*Sen gidince nāmın ʿālemde yine **insān** kalır*
İʿtiyād eyler isen insāna insāniyyeti **(Gazel 48/5)**

1.8. insān:
Seni Rıdvān-ı cennet mi kaçırdı bāğ-ı cennetten
*Sen ey reşk-i melek **insān** değilsin hūra benzersin* **(Gazel 120/3)**

1.9. insān:
Nādirdir olan nefsinin esrārına vākıf
*Gāfil bulunur ekser **insān** şerefinden* **(Gazel 173/4)**

1.10. insān:
Dil vermeğe lāyık görünür mü zen-i ser-bāz
***İnsān** tenezzül mü eder suʾr-ı kilāba* **(Gazel 201/3)**

1.11. insān:
Cürmüm ne ki Fennī bana dildār gücenmiş
*Şāyeste midir uslu bir **insān** ʿitāba* **(Gazel 201/6)**

1.12. insān:
*Dāʾimā alçak görür her şeyden **insān** kendini*
Gerçi ʿālī gösterir insāna şeytān kendini **(Gazel 231/1)**

1.13. insān:
Sūretā insāna benzer gāv çoktur dikkat et
Gizlemiş hayvān içinde çünkü ***insān*** *kendini* **(Gazel 231/3)**

1.14. insān:
Men ʿarefden ders alır sūret-perest olmazsan
Gayb eder āyīne-i vahdette ***insān*** *kendini* **(Gazel 231/4)**

1.15. insān:
Ol Şehin sığmaz kitāb-ı kāʾinata midhati
Cümle ***insān*** *kātib olsa tutsa her eller kalem* **(Kaside 24/47)**

1.16. insān:
Denmez ***insān*** *ona olmazsa garazdan sālim*
O leʾīme nasıl ıtlāk olunur ādem-zād **(Taştir 2/5)**

1.17. insān:
Sūrete eyler nazar maʿnādan almaz bir haber
Gālibā ***insān*** *sanır binlerce hayvān kendini* **(Gazel 231/2)**

1.18. insān:
Çok olur dağda bayırda kırda arslan yavrusu
Dehre pek nādir gelir ammā ki ***insān*** *yavrusu* **(Gazel 236/1)**

1.19. insāna:-*a*
Dāʾimā alçak görür her şeyden insān kendini
Gerçi ʿālī gösterir ***insāna*** *şeytān kendini* **(Gazel 231/1)**

1.20. insāna:-*a*
Sūretā ***insāna*** *benzer gāv çoktur dikkat et*
Gizlemiş hayvān içinde çünkü insān kendini **(Gazel 231/3)**

1.21. insāna:-*a*
Sen gidince nāmın ʿālemde yine insān kalır
İʿtiyād eyler isen ***insāna*** *insāniyyeti* **(Gazel 48/5)**

1.22. insānı:-*ı*
Rūhdur ***insānı*** *isʿād eyleyen kudsiyyete*
Rūhdan ilhām ʿāʾiddir hep insāniyyete **(Tahmis 4/7)**

1.23. insānın:-*ın*
Gāv-ı merdüm-peykerin sulbünden ādem mi gelir
Merd-i ciddī çıkmaz ***insānın*** *bile her yavrusu* **(Gazel 241/3)**

insān gibi:

1.) İnsanlara yaraşır biçimde.

1.1. insān gibi:
Bazı gülzārı temāşāya çık ***insān gibi***
Gezme sahrā-yı sefāhātta hayvān gibi **(Müseddes 4/4)**

insān ol-:

1.) Adam olamak; ilim, fazilet ve hüner sahibi, manevi meziyetleri bakımından belli bir olgunluğa erişmiş olmak.

1.1. insān ol-:
İkilikten güzer et nefsini bil ***insān ol***
Beşeriyyetle bilinmez kıdem-i rütbet-i Pīr **(Kaside 33/5)**

1.2. insān ol-:-*aydım*
Cebhe-sāyı pāy-i dervīşān olaydım kāşki
Sırr-ı esmāyı bilip ***insān olaydım*** *kāşki* **(Gazel 235/1)**

1.3. insān ol-:-*ayım*
İnsān olayım *dersen eğer nefsini öğren*
Bir lahza uzağ olma huzūr-ı ʿurefādan **(Kaside 50/8)**

1.4. insān ol-:-*ma, -dan*
Sīreten rūyum siyeh tomar-ı aʿmālim siyāh
Böyle ***insān olmadan*** *hayvān olaydım kāşki* **(Gazel 235/4)**

1.5. insān ol-:-*ma, -dık*
Tecerrüd etmedik hālā behīme libāsıdan
Ağardı mūy-ı ser yekpāre ***insān olmadık*** *gittik* **(Gazel 109/3)**

1.6. insān ol-:-*mak*
Yapış bir kāmilin destinden ***insān olmak*** *istersen*
Nebiyy-i Efhamı medh eyle Hassān olmak istersen **(Müsebba 1/2)**

insān-ı ʿayn:

1.) Göz bebeği.

1.1. insān-ı ʿayn:
ʿAynı olmuş ʿayn-ı insānīde pes ***insān-ı ʿayn***
Yoksa yok hāriçte ol şūhun nazīr-i nazreti **(Kaside 37/103)**

insān-ı ferişteh-simāt:

1.) Melek görünüşlü insan [Ankara valisi olan Münif Bey (H.1327)].

1.1. insān-ı ferişteh-simāt:
Ankara Vālīliğin ihrāz edip
Geldi o ***insān-ı ferişteh-simāt*** **(Tarih 20/4)**

insān-ı kāmil:

1.) Olgun, yetkin kişi; ***tas.*** Allah'ın yeryüzündeki halifesi olması itibariyle onun bütün isim ve sıfatlarına mazhar olan ve beş hazreti yani varlığın esas mertebelerini tümüyle kendisinde toplayan insan. Kâmil insan göz bebeğine benzer, her şeyi görür ama kendisini görmez. İnsan-ı kâmil Allah'ın gözüdür (Aynullah), âlemin nurudur. Kâmil insan Allah'ın zat, sıfat ve isimlerinin aynasıdır (Uludağ, 2016: 188).

1.1. insān-ı kāmil:-*dir*
Hakāʾik-bīndir hālī değil keşf ü kerāmetten
Mücerred ʿārif-i billāhdır ***insān-ı kāmildir*** **(Kaside 38/14)**

insan(ın) zıddını al(ması):

1.) İnsanın, kişinin kendinin tam tersi olan kişilere itibar etmesi.

1.1. insan(ın) zıddını al(ması):-*(ı)r-ı, -n, -ı*
Alır *mutlak nigāh-ı iʿtibāra* ***zıddını insan***
Tıbāʿ-ı ezkiyāyı merd-i bed-fercām eder tashīh **(Gazel 19/8)**

insāniyyet:

1.) İnsana yakışır hâl, insanlık.

1.1. insāniyyet:
Sābit olmaz kuru daʿvā ile ***insāniyyet***
Çünkü ādem ola vüsʿünce mürüvvet-muʿtād **(Taştir 2/6)**

1.2. insāniyyete:-*e*
Rūhdur insānı isʿād eyleyen kudsiyyete
Rūhdan ilhām ʿāʾiddir hep ***insāniyyete*** **(Tahmis 4/7)**

1.3. insāniyyeti:-*i*
Sen gidince nāmın ʿālemde yine insān kalır
İʿtiyād eyler isen insāna ***insāniyyeti*** **(Gazel 48/5)**

inşā-yı ümīd eyle-:

1.) Ümidi yazmak, kaleme almak.

1.1. inşā-yı ümīd eyle-:-*mek*
Benim ol şāʿir-i münşī-yi maʿārif-perver
Bana mahsūs gibidir ***eylemek inşā-yı ümīd*** **(Kaside 46/52)**

ins-i nādān:

1.) Cahil insan.

1.1. ins-i nādān:-*da, -dır*
Kadri olmaz idi zāğ olmasa murg-i seherin
İns-i nādāndadır *ehl-i kemālin sırrı* **(Tarih 8/6)**

inşikāk-ı māh:

1.) Ayın ikiye ayrılması, yarılması (Kamer 54/1).

1.1. inşikāk-ı māh:-*ı*
Görüp de ***İnşikāk-ı māhı*** *īmān etmeyen gümrāh*
Belā-yı āsumāna uğrasın tā ki dū-nīm olsun **(Kaside 14/5)**

insilāb:

1.) Kalkma, kaldırılma, kalmama, giderilmiş olma.

1.1. insilāb:
Görsün gözüm dīdārını sabretti zira ***insilāb***
Göster meded ruhsārını kisve-yi ʿanber-bārını **(Kaside 20/27)**

intāk et-:

1.) Dile getirmek, söyletmek.

1.1. intāk et-:-*en*
Sīne-i sīmīn-i dilberdir bizi ***intāk eden***
Mürg-ı hoş-elhānı mirʾāt-ı mücellā söyletir **(Gazel 52/2)**

intibāh et-:

1.) Uyanık olmak, uyanmak; gafil olmamak.

1.1. intibāh et-:-*sin*
Pādişāhım al o zālimden benim bu āhımı
İntibāh etsin *de terketsin şu maʿrūriyeti* **(Kaside 37/73)**

intibāk et-:

1.) Uymak, alışmak.

1.1. intibāk et-:-*se, -m*
Bu hayālī ʿaşk ile terk-i zevvāk etsem gerek
Māsivādan el yuyub tā ***intibāk etsem*** *gerek* **(Tahmis 8/1)**

intihā bul-:

1.) Son bulmak, tükenmek.

1.1. intihā bul-:-*maz*
Ol Şehin ***bulmaz*** *kemālātı rakamla* ***intihā***
Olsa deryālar mürekkep şāhılar neyler kalem **(Kaside 24/48)**

intihāb et-:

1.) İntihap etmek, seçmek.

1.1. intihāb it-:-*ip*
Çemenzārı tavāf et her çiçekten eyle istişmām
İdip *bir gonca-i ter* ***intihāb*** *ezhāra bildirme* **(Gazel 188/6)**

intikāl et-:

1.) Geçmek, ulaşmak, sirayet etmek.

1.1. intikāl et-:-*ti*
Şimdi meydān-ı hüner cühhāle ***etti intikāl***
Rahş-ı gül-gūnün eşekler tuttu cevlān-gāhını **(Müfret 7/1)**

intikām:

1.) Öç alma, yapılan bir kötülüğe gereken karşılığı verip acısını çıkarma.

1.1. intikāma:-*a*
Selh eder az bir zamān zarfında çarh idbār ile
İntikāma *ālet etme gurre-i ikbālini* **(Gazel 208/2)**

1.2. intikām:
Mahv olur mu kalb-i encāl-i ʿadüvden ***intikām***
Cevf-i dendānında besler zehri ejder yavrusu **(Gazel 241/6)**

intisāb et-/eyle-:

1.) Bağlanmak, mensup olmak; ***tas.*** Bir tarikata girmek, bir mürşide bağlanmak.

1.1. intisāb et-:
Gel Pīre ***intisāb et***
Efʿālini hesāb et **(Diğer 1/7)**

1.2. intisāb et-:
Yoksa şaşar kalırsın kīl u makāl içinde
Gel Pīre ***intisāb et*** *efʿālini hesāb et* **(Gazel 203/4)**

1.3. intisāb et-:-*mek*
Dīde-i fettānına meftūn olup her şeyh ü şāb
Āsitān-ı hüsnüne ***etmek*** *dilerler* ***intisāb*** **(Tahmis 6/11)**

1.4. intisāb eyle-:-*r*
Rağbet etsem devlet-i dünyā şitāb eyler bana
Lāle hadler servi kadler ***intisāb eyler*** *bana* **(Kıt'a 5/1)**

1.5. intisāb eyle-:-*r, -se, -n*
İntisāb eylersen *ey derviş o Pīr-i ekmele*
Etkıyā tahsīn eder eyler melāʾik tehniyet **(Kaside 32/6)**

intisāb-ı dergeh-i lutf:

1.) Lütuf dergâhına bağlanmak.

1.1. intisāb-ı dergeh-i lutf:-*(u)n, -la*
Etme beyhūde kabūlümde beyān-ı iʿtizār
İntisāb-ı dergeh-i lutfunla *ettim iştihār* **(Tahmis 5/6)**

intişār eyle-:

1.) Yayılmak, yayılmak.

1.1. intişār eyle-:-*di*
Nass-ı Kānūn-ı Hümāyūnundan oldu müstefīd
Pertev-i ʿadl ***eyledi*** *aktār-ı çerha* ***intişār*** **(Kaside 39/15)**

intizām et-:

1.) Düzene girmek; dizilmek.

1.1. intizām et-:-*se*
Kurulsa meclis-i mey cām ü sahbā ***intizām etse***
Burulsa gūşu ūdun nağmeye mutrib devām etse **(Muhammes 2/6)**

intizām-ı sühan:

1.) Söz dizme; şiir söyleme.

1.1. intizām-ı sühan:-*ın*
İnzimām-ı himemin çāre-res-i her müşkil
İntizām-ı sühanın *gıbta-res-i nazm-ı leʾāl* **(Kaside 40/34)**

intizār:

1.) Bekleme, bekleyiş; birinin yolunu gözlemek.

1.1. intizār:
İntizār *āteşine yakma süründürme beni*
Az vakitte olayım nāʾil-i ʿālā-yı ümīd **(Kaside 46/50)**

intizār eyle-:

1.) Beklemek.

1.1. intizār eyle-:
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen
Edersen bir iyilik ***intizār eyle*** *mükāfāta* **(Müsebba 1/32)**

intizār u ızdırāb:

1.) Bekleyiş ve acı, eziyet.

1.1. intizār u ızdırāb:
Bulundum gerçi ben tasdīʿ-i serden ictināb üzere
Gönül ammā ki kaldı ***intizār u ızdırāb*** *üzere* **(Gazel 205/1)**

inzimām-ı himem:

1.) Yardımını arttırmak.

1.1. inzimām-ı himem:-*in*
İnzimām-ı himemin *çāre-res-i her müşkil*
İntizām-ı sühanın gıbta-res-i nazm-ı leʾāl **(Kaside 40/34)**

inzivāgāh-ı sükūta çekil-:

1.) Sessizlik köşesine çekilmek; sükut etmek.

1.1. inzivāgāh-ı sükūta çekil-:-*(i)r*
Fitne-i çarha tesādüf eden erbāb-ı şuʿūr
İnzivāgāh-ı sükūta çekilir *hāme gibi* **(Gazel 237/4)**

īrād et-:

1.) Söylemek, dile getirmek.

1.1. īrād et-:-*ip*
Tabʿna çok nev-edā mazmūnlar ***īrād edip***
Vasfına mecbūr eder ʿuşşākı ʿālī gözlerin **(Tahmis 6/5)**

iʿrāz:

1.) Yüz çevirme, kaçınma, başka tarafa dönme.

1.1. iʿrāza:-*a*
Biz artık māsivādan Fennīyā ***iʿrāza*** *cezm ettik*
Visāl-ı yāre erdik sohbet-i bī-gāneden geçtik **(Gazel 114/6)**

1.2. iʿrāzı:-*ı*
Masivā-yı yārdan ***iʿrāzı*** *telkīn ettiler*
Hangi dāniş ehline gittimse istiftā için **(Gazel 172/4)**

iʿrāz eyle-:

1.) Yüz çevirmek, kaçınmak, başka tarafa dönmek.

1.1. iʿrāz eyle-:-*me*
Gel yānıma fırsat var iken ***eyleme iʿrāz***
Her istediğin yerde beni sen bulamazsın **(Gazel 128/9)**

1.2. iʿrāz eyle-:-*di, -m*
Teberrī ettim ***iʿrāz eyledim*** *semt-i sefāhetten*
Sığındım lutf-ı Hakka hisse-mend oldum selāmetten **(Muhammes 2/14)**

ircāʿ-ı hayāt et-:

1.) Hayata döndürmek.

1.1. ircāʿ-ı hayāt et-:-*se*
Olamaz böyle belīgāne senā-hān-ı kerem
Farazā ***ircāʿ-ı hayāt etse*** *cenāb-ı Nābī* **(Kaside 41/42)**

ircāʿ-ı ʿinān et-:

1.) Dizginleri çevirmek.

1.1. ircāʿ-ı ʿinān et-:-*(e)r, -im*
İşte ben bu şeref ü neşʾenin ümīdiyle
Ederim *bir gazel inşāsına* ***ircāʿ-ı ʿinān*** **(Kaside 45/50)**

ircāʿ-ı nazar et-:

1.) Bakışını geriye çevirmek; eskiyi hatırlamak.

1.1. ircāʿ-ı nazar et-:-*me*
Etme ircāʿ-ı nazar *māzīye hāl-i kevne bak*
Devr-i ikbālinde teʾmīn eyle istikbālini **(Gazel 208/3)**

ʿirfān:

1.) Bilme, anlama; ***tas.*** Allah'ın gizli sırlarına ve eşyanın hakikatine tefekkür, keşif ve ilham yoluyla vâkıf olma yeteneği; ilahi sezgi.

1.1. ʿirfān:
Şahs-ı nādānı behāʾimden ederler taʿdād
Merdümānın şerefi fazl ile ***ʿirfān*** *iledir* **(Gazel 32/6)**

1.2. ʿirfān:
Müşkil iştir cīveyi altuna tahvīl etmek
Nefsi āsān değil ***ʿirfān*** *ile tekmīl etmek* **(Gazel 117/1)**

1.3. ʿirfān:
Mehbıt-ı feyz-i İlāhīdir bunun her köşesi
Çok münāsibdir ger ıtlāk eylesem ***ʿirfān*** *evi* **(Gazel 209/2)**

1.4. ʿirfān:
Hazret-i Seyyid Bahāüddīn-i ʿālī-menkabet
Eylemiş ***ʿirfān*** *ile teshīr-i feyz ü mesʿadet* **(Kaside 32/1)**

1.5. ʿirfān
Sipihre līk feryād ü figānım etmedi teʾsīr
Sumāh-ı çarhı ***ʿirfān*** *ehline karşı ehem buldum* **(Kaside 49/12)**

1.6. ʿirfān:
Doğrulukla saʿy ile gayret ile maʿrūf iken
İktidār u fazl ile ***ʿirfān*** *ile mevsūf iken* **(Muhammes 4/21)**

1.7. ʿirfānımı:-*(ı)m, -ı*
Ben de bu neşʾe-i emniyetle fahr ederek
Çok mudur nebzece ***ʿirfānımı*** *etsem tebyīn* **(Kaside 42/24)**

1.8. ʿirfānının:-*(ı)m, -ı*
ʿAkl-ı kül ***ʿirfānının*** *tıfl-ı elf-bā-hānıdır*
Cümleden aʿlā vü aʿlemdir Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/2)**

1.9. ʿirfānına:-*ı, -n, -a*
Doğrudur meşreb-i mişvārı sever doğruları
Yürümez ʿadline ***ʿirfānına*** *karşı tezvīr* **(Kaside 47/8)**

1.10. ʿirfānız:-*ız*
Sehv ile etme yekūn-ı cühelāya idhal
Fennīyā zīver-i ser-defteri ***ʿirfānız*** *biz* **(Gazel 84/8)**

ʿirfān-ı Cenāb-ı Fārūk:

1.) Hz. Ömer'in irfanı.

1.1. ʿirfān-ı Cenāb-ı Fārūk:
Maʿdelet kāʿidesin ʿāleme göstermek için
Kırk yarardı kılı ***ʿirfān-ı Cenāb-ı Fārūk*** **(Kaside 25/6)**

ʿirfān-sarāy-ı hazret:

1.) İrfan sarayının katı.

1.1. ʿirfān-sarāy-ı hazret:-*(i)n, -de*
Sebāt etsin yolunda kat kat olsun cism-i bītābım
Beni ***ʿirfān-sarāy-ı hazretinde*** *nerdübān eyle* **(Gazel 178/3)**

irhā et-:

1.) Koyvermek, bırakıvermek, salıvermek; bir şeyi oluruna bırakmak.

1.1. irhā et-:-*(i)l, -mez*
Meslekinde rūha ʿaittir mezīd-i terbiyet
Gerçi nefsinde ***edilmez*** *dizgini* ***irhā*** *fakat* **(Kaside 32/3)**

irşād:

1.) Doğru yolu gösterme; manen aydınlatma, hak yolunu gösterme, gafletten uyandırma, uyarma.

1.1. irşād:
Dānişinle rütbe-i kutbiyyete verdin şeref
ʿĀlemi ***irşād*** *için oldun medār-ı mefharet* **(Kaside 32/9)**

1.2. irşād:
Fennī kulunu lehce-i ʿirfān ile yād et ***İrşād*** *ile şād et*
Maksūd-ı hakīrānesi bir lutf-ı nihāndır İmdād u amāndır
(Müstezad 2/7)

irşād eyle-:

1.) Doğru yolu göstermek; gafletten uyandırmak.

1.1. irşād eyle-:*-r, -sin*
Nice tāgīleri ***eylersin irşād***
Nice muztarlara eylersin imdād **(Kaside 28/7)**

irşād-ı ʿAlī:

1.) Hz. Ali'nin doğru yolu göstermesi, uyarması.

1.1. irşād-ı ʿalī:
Sürdü ceyş-i gamı dilden yed-i imdād-ı ʿAlī
Kalb-i mahzūnumu şād eyledi ***irşād-ı ʿAlī*** **(Kaside 26/1)**

irtifā et-:

1.) Yükselmek.

1.1. irtifā et-:*-dikçe*
Felekte ***irtifā ettikçe*** *hurşīd pertev-efkendir*
Eder ehl-i edep ʿarz-ı tevāzū mükrim oldukça **(Gazel 200/8)**

irtikāb et-:

1.) Kötülük yaptırmak.

1.1. irtikāb et-:*-ti, -n*
Bilmem ne yapsam ben seni kıldın siyeh-rū sen beni
Ettin *behey hāʾin denī yüzbin meʿāsī* ***irtikāb*** **(Kaside 20/2)**

1.2. irtikāb et-:*-me, -m*
Kerīmī sen bilirsin kim hilāfı ***irtikāb etmem***
Felekte çok şükür bir neşʾeli lezzetli dem buldum **(Kaside 49/5)**

irtişā:

1.) Rüşvet alma, rüşvetçilik.

1.1. irtişāya:*-y, -a*
Sana yazıklar olsun ***irtişāya*** *rağbet ettinse*
ʿAdāletten ʿudūl etmek için ahz-ı rüşvet ettinse **(Müseddes 1/19)**

irvā et-/eyle-:

1.) Suya kandırmak, su içirmek, sulamak.

1.1. irvā et-:*-miş*
O nasıl ***etmiş*** *ise ehl-i mezākı* ***irvā***
Katārātınca Hudā ecrini ihsān etsin **(Tarih 15/5)**

1.1. irvā eyle-:
Eşk ile ravza-i ikbālini ***irvā eyle***
Meyveye tālib olan bağçesine su getirir **(Gazel 43/10)**

1.2. irvā eyle-:*-miş, -tir* (***mec.*** Yardım etmek)
Eylemiştir *nice ʿatşānı bihakkın* ***irvā***
Cāyiʿānı doyurup keff-i kerem-zād-ı ʿAlī **(Kaside 26/6)**

1.3. irvā eyle-:*-di, -n* (***mec.*** Yeterli olmak)
Eyledin *halkı zülāl-i kereminden* ***irvā***
Ne kadar var ise hep kandılar ʿatşān-ı kerem **(Kaside 41/30)**

1.4. irvā eyle-:*-miş, -tir* (***mec.*** İsteğine ulaştırmak)
Eylemiştir *nice dilteşne-i kāmı* ***irvā***
Eylemiştir nice cūyende-i lutfu dilsīr **(Kaside 47/6)**

iş:

1.) Bir amaca ulaşmak için yapılan çalışma, faaliyet, amel; marifet, hüner.

1.1. iş:
Bādeden sarhoş olup zevzeklik etmek ***iş*** *değil*
Bozmayıp etvārı setr-i hālet-i müldür hüner **(Gazel 37/4)**

1.2. iş:
Ah ü feryād eyleyip halka duyurmak ***iş*** *değil*
Āteş-i ʿaşkı yürekte setr ü ihfādır hüner **(Gazel 51/2)**

1.3. iş:
Her ne ***iş*** *yaptıksa tedbīrimizle*
Ziyān gördük dād ü sitādımızdan **(Şarkı 3/1)**

1.4. iş:
Seninçün ***iş*** *mi bir mağdūr-ı idbārı sevindirmek*
Hezāran girye-nāki himmetinden mübtesim buldum **(Gazel 155/3)**

1.5. iş:
Meğerse zevk-i vaslın var ***iş*** *zımnında bu sırrın*
Umūr-ı kāʾinātı böyle hep tahte'l-hüküm buldum **(Kaside 49/7)**

1.6. işe:*-e*
Ezelde olmayınca bir ***işe*** *kilk-i gazā-cārī*
Ne mümkün hayra dayra göstere bir iktizā tālīʿ **(Gazel 102/2)**

1.7. işi:*-i*
Hālıkın her ***işi*** *merhūn-ı hikemdir ammā*
Nice kābil ki bilinsin bu meʿālin sırrı **(Tarih 8/2)**

1.8. işi:*-i*
Kāʾinātın her ***işi*** *bir hikmete vābestedir*
Süt vermezsen ne gūnā sarf-ı tedbīr eylesen **(Gazel 130/3)**

1.9. işi:*-i*
Kuvvet-i servetle kişi Haydar-ı Kerrār olamaz
Gizli gerek anın ***işi*** *sakla yürekde sūzişi* **(Gazel 74/4)**

1.10. işi:*-i*
Mevsimi gelmeden açılıp gülmez gül
Nābecādır sırasız bir ***işi*** *taʿcīl etmek* **(Gazel 117/2)**

1.11. işi:*-i*
Her ***işi*** *sāye-i şāhānede ikmāl ettik*
Vaʿd-i terfīʿimin incāzına nevbet geliyor **(Kaside 48/23)**

1.12. işidir:*-i, -dir*
Fennīyā keşf-i ʿuyūb etme o hayvān ***işidir***
Setr-i ʿayba çalışır ādem olan câme gibi **(Gazel 237/9)**

1.13. işimde:*-(i)m, -de*
Görmesin derken ***işimde*** *kimse bir ʿayb u kusūr*
Bir yere toplandı birkaç müflis-i şerm-i şuʿūr **(Muhammes 4/4)**

1.14. işin:*-in*
Ey kahbe felek bārī ***işin*** *aslını söyle*
Seyyāre-i ikbālimi yuttun mu ne yaptın **(Gazel 123/3)**

1.15. işin:*-in*
Fennī sen o vasfeylediğim yāri seversin
Her müşkil ***işin*** *fetholunur müjdeler olsun* **(Gazel 134/5)**

1.16. işinde:-*i, -n, -de*
*Her **işinde** ana tevfîk-i Hudā yāver ola*
Göre ʿālem ne imiş cāh ü celālin sırrı **(Tarih 8/16)**

1.17. işini:-*i, -n, -i*
Ot gibi kuvveti her vechile topraktan alır
*Mübdelün ʿanh **işini** nākısān eyler itmām* **(Muamma 1/4)**

1.18. işini:-*i, -n, -i*
İstirāhatle yaşar gussadan āzāde kalır
Eyleyen her işini Hazret-i Hakka tefvīz **(Gazel 97/4)**

1.19. işini:-*i, -n, -i*
*Hāk-i dergāhına yüz sür **işini** altun et*
Kimyādır dil-i müsterşid için sohbet-i Pīr **(Kaside 33/3)**

1.20. işle:-*le*
O1lmasın ammā derūnunda hevā-yı māl ü cāh
*Fennīyā bir **işle** uğraş tālib-i dünyā gibi* **(Gazel 233/9)**

1.21. işler:-*ler*
Umūmun mazhar-ı takdīri olsun yaptığın efʿāl
*Bu **işler** nā-becādır denmesin ʿālem becā görsün* **(Gazel 160/6)**

1.22. işlerinde:-*leri, -n, -de*
Teʾemmül eyle ki istidʿā-yı lutfa yok mudur hak
*Hükūmet **işlerinde** eskidim hayli kıdem buldum* **(Kaside 49//11)**

1.23. işten:-*ten*
Gönül reʾy-i husūl-i kām ile āvāre kalmıştır
*Bir müşkil **işten** artık ʿāciz ü bīçāre kalmıştır* **(Muhammes 1/1)**

1.24. işten:-*ten*
*Agreb bu ki ʿazmettiğim **işten** haberim yok*
Esʿab bu ki yol gösterecek rāh-berim yok **(Müseddes 3/3)**

1.25. iştir:-*tir*
*Bir güç **iştir** çünkü tahsīl-i rızā-yı dilberān*
Der-kenār etmek dilersen dilrübā-yı zūra bak **(Gazel 106/4)**

1.26. iştir:-*tir*
*Müşkil **iştir** cīveyi altuna tahvīl etmek*
Nefsi āsān değil ʿirfān ile tekmīl etmek **(Gazel 117/1)**

iş bit(ir)-:

1.) Bir işi iyi bir sonuca ulaştırmak; amaca ulaşmak.

1.1. iş bit(ir)-:
Erbāb-ı ʿaşka reşkile eyle ʿinābet eşkile
***İş bitmez** āh-ı huşk ile bī-āb dönmez āsiyāb* **(Kaside 20/4)**

iş gör-:

1.) İş yapmaya uygun olmak; işe yaramak.

1.1. iş gör-:-*(ü)r*
*Hastanın tabʿınca söz dārūdan aʿlā **iş görür***
Māla cāha hüsne muhtasdır ʿavāmın rağbeti **(Müfret 18/1)**

iş yap-:

1.) Bir şey yapmak için herhangi bir girişimde bulunmak.

1.1. iş yap-:-*(ı)l, -(ı)r*
*Sanma bir **iş yapılır** hükm-i kaderden hāric*
Lākin idrāki anın tavk-ı beşerden hāric **(Gazel 18/1)**

1.2. iş yap-:-*a, -maz*
Şimdi hep ʿaksinedir kār-ı cihān ez-cümle
*Bir peder **iş yapamaz** emr-i püserden hāric* **(Gazel 18/3)**

ʿĪ sā:

1.) Hz. İsa; kendisine kitap indirilen dört peygamberden biridir. Annesi Hz. Meryem, Allah'ın emri ve hikmeti ile Cebrail'in bir üfürmesiyle gebe kaldığı için babasız dünyaya gelmiştir. Hz. İsa'ya, vahiy yoluyla, İncil nazil olmuştur. Hz. İsa, ölüleri nefesiyle diriltir, körlerin gözlerini açar ve hastalıkları giderir. Mesîh, Rûhullah, İbn-i Meryem de unvanlarıdır. Cibril'in nefhi, Hz. İsa'nın diriltmesi vb. mucizeleri, bahsi sık geçen mevzulardandır (Pala, 2017: 235).

1.1. ʿĪsā:
Hāzin-i künc-i bedāyī-dir tüvānger sözlerim
*Cān bağışlar cāna ʿ**Īsā** demdir ekser sözlerim* **(Tahmis 4/1)**

isābet:

1.) Yerinde olma, yerini bulma.

1.1. isābet:
Bir Pīr dedi Fennī esrārını fāş etme
*Cān ile kabūl ettim reʾyinde **isābet** var* **(Gazel 58/7)**

isābet et-/eyle-:

1.) Nişan alınan yere değmek; rastlamak.

1.1. isābet et-:-*me, -sin*
*Saklasın Mevlā **isābet etmesin** sūʾ-i nazar*
Merdüm-i çeşm-i cihān-bīnimdir ʿālī gözlerin **(Gazel 125/2)**

1.2. isābet eyle-:-*di*
*İcābet etmedin ammā **isābet eyledi** kat kat*
Rakībā meclis-i ülfet bu şeb meymūndur sensiz **(Gazel 75/8)**

isʿād eyle-:

1.) Yükseltmek, yüceltmek.

1.1. isʿād eyle-:-*y, -en*
*Rūhdur insānı **isʿād eyleyen** kudsiyyete*
Rūhdan ilhām ʿāʾiddir hep insāniyyete **(Tahmis 4/7)**

isʿāf:

1.) Birinin isteğini kabul edip yerine getirme, yapma.

1.1. isʿāfıyla:-*ı, -(y)la*
Kalmadı bār-ı gamı çekmeye gönlümde mecāl
*Yap yıkık gönlümü mesʾūlümün **isʿāfıyla*** **(Kaside 40/61)**

isʿāf et-:

1.) Birinin isteğini kabul edip yerine getirmek, yapmak

1.1. isʿāf et-:
Şarāb-ı minnet işrāb etme sahbā-yı visālinden
*Edersen sākīyā mesʾūlümü keyfimce **isʿāf et*** **(Gazel 11/2)**

isʿāf-ı mesʾūl:

1.) Sorumluluğu yerine getirmek.

1.1. isʿāf-ı mesʾūl:-*(ü)m, -le*
*Dil-i gam-gīnimi **isʿāf-ı mesʾūlümle** pür-şevk et*
Ki tabʿ-ı āfitābın dāʾimā işrāka māʾildir **(Kaside 38/33)**

īsāl et-:

1.) Ulaştırmak, eriştirmek.

1.1. īsāl et-:
*Yā İlāhī Kaʿbe-i maksūda **īsāl et** beni*
Yoksa cism ü cānımı bu yolda hāk etsem gerek **(Gazel 248/3)**

1.2. īsāl et-:
Eylerim ʿaşkınla billāh hep fedā cān ü teni
*Yā İlāhī Kaʿbe-i maksūda **īsāl et** beni* **(Tahmis 8/7)**

1.3. īsāl et-:-*me, -di, -n*
Açmadın üstüme bir subh-ı meserret-āsār
Etmedin** cebheme bir pertev-şādī **īsāl **(Kaside 40/2)**

1.4. īsāl eyle-:-*r*
Her kimin tutsa elinden nazar-ı şefkat ile
*Kāmına sāye-i şāhānede **eyler īsāl*** **(Kaside 40/30)**

1.5. īsāl eyle-:-*y, -en*
*Ayaktır başı **īsāl eyleyen** her yerde matlūba*
Kibārın iʿtilā-yı kadrini huddām eder tashīh **(Gazel 19/7)**

īsāl kıl-:

1.) Ulaştırmak, eriştirmek.

1.1. īsāl kıl-:
İncesuda ʿazf-i gamla boğuldum kaldım
Kıl** beni sāhil-i şādīye efendim **īsāl **(Kaside 40/59**

işʿāl eyle-:

1.) Tutuşturmak, yakmak.

1.1. işʿāl eyle-:
Feyzle sāhire-i ʿālemi tenvīr ettin
Eyle** bu ʿabd-i hakīrin de çerāğın **işʿāl **(Kaside 40/46)**

īsār:

1.) İkram etme, cömertçe verme.

1.1. īsāra:-*a*
***İsāra** çalış varını meyl eyleme māla Aldanma hayāle*
İsnād-ı vefā ʿāleme Vallāhi yalandır Billāhi yalandır **(Müstezad 2/3)**

īsār et-:

1.) Dökmek, saçmak.

1.1. īsār et-:
*Leyālīde leʾālī-i sirişki durma **īsār et***
Garaz kāşānesin yık hıtta-i ʿirfānı iʿmār et **(Müsebba 1/20)**

1.2. īsār et-:-*sin*
*Pāyine ʿıkd-ı Süreyyāları **īsār etsin***
Ki felek mecmaʿ-ı envāʿ-ı fazīlet geliyor **(Kaside 48/10)**

işāret:

1.) İz, belirti, alamet; el, yüz hareketleriyle gösterme.

1.1. işāretle:-*le*
Öyle bir Pādişehin çākeridir Fennī kim
*Bir **işāretle** dū-nīm eyledi kurs-ı kameri* **(Gazel 221/6)**

işāret eyle-:

1.) İşaret etmek; göz hareketleriyle bir şeyler anlatmaya çalışmak.

1.1. işāret eyle-:-*dikçe*
***İşāret eyledikçe** ol müşārün bi'l-benān gözler*
Zamīr-i kalbi bī-savt u hurūf eyler beyān gözler **(Gazel 62/1)**

1.2. işāret eyle-:-*se*
*Müşfikāne göz ucuyla bir **işāret eylese***
Mihre nāz eyler olur mehtāba reşk-āver kalem **(Kaside 24/42)**

īsār-ı sīm ü zer et-:

1.) Gümüş ve altın ikram etmek.

1.1. īsār-ı sīm ü zer et-:-*(e)r*
İltifāt etse kalem bir kimyā-yı mahz olur
*Ehl-i dünyāya eder **īsār-ı sīm ü zer** kalem* **(Kaside 24/37)**

isbāt:

1.) Tanık ve delil göstererek bir şeyin doğruluğunu şüpheye yer bırakmayacak, reddedilemeyecek şekilde ortaya koyma.

1.1. isbāta:-*a*
*Beşerin ʿaczini **isbāta** bir enmūzecdir*
Yılda bir meyve veren nahl ü nihālin sırrı **(Tarih 8/3)**

isbāt edil-:

1.) Kanıtlanmak.

1.1. isbāt edil-:-*sin*
*Var ise **isbāt edilsin** bir dil-i endūh-nāk*
Gösterilsin lāleden başka hazīn ü dāğ-dār **(Kaside 39/26)**

isbāt et-:

1.) Kanıtlamak, doğrulamak.

1.1. isbāt et-:-*ti*
Her ʿasīri reʾy-i sāʾible kılıp emr-i yesīr
*Cehd ile her şeyde **isbāt etti** faʿāliyeti* **(Kaside 37/14)**

1.2. isbāt eyle-:-*r, -im*
Ben seni unutmam mā dāme'l-hayāt
*Kavlimi fiʿlimle **eylerim isbāt*** **(Şarkı 1/7)**

isbāt-ı māhiyyet:

1.) Aslını, iç yüzünü ortaya çıkarma.

1.1. isbāt-ı māhiyyet:
*Hayf kim **isbāt-ı māhiyyet** biraz müşkülcedir*
Şüphesizce anlaşılmaz kimsenin hüviyeti **(Kaside 37/60)**

isbāt-ı misāl et-:

1.) Örneğini, benzerini ispatlamak, kanıtlamak.

1.1. isbāt-ı misāl et-:-*me, -m*
Şimdi sensin cümlenin mümtāzı ey ʿālī-mizāc
*Eylemem bühtān **isbāt-ı misāl etmem** sana* **(Gazel 3/3)**

işbu:

1.) "Bu" işaret sıfatının yazıda kullanılan eski bir şekli; işte bu.

1.1. işbu:
Çeşm-i ʿibretle temāşā kıl hemīşe ʿālemi
*Zerre zerre şāhid-i vahdettir **işbu** kāʾināt* **(Gazel 10/7)**

1.2. işbu:
Kalemim bunları bir sırra bināʿen yazıyor
*Beyt-i ātīde gelir **işbu** makālin sırrı* **(Tarih 8/10)**

1.3. işbu:
***İşbu** zāt olmuştu hem-nām-ı Cenāb-ı Mustafā*
Cidden eylerdi menāhīden humāra ittikā **(Tarih 12/1)**

işfāk u ihsān:

1.) Merhamet ve lütuf.

1.1. işfāk u ihsān:-*la*
*Hāsılı **işfāk u ihsānınla** herkes pür-sürūr*
Lutf u inʿām-ı hümāyūnunla ʿālem kām-kār **(Kaside 39/27)**

işgā et-:

1.) Kulak vermek, dinlemek.

1.1. işgā et-:-*mez, -se*
*O mürüvvet-perver **etmezse işgā***
Kime ʿarz edelim iştikāmızı **(Şarkı 8/2)**

işgāl olun-:

1.) Meşgul olunmak, oyalanmak.

1.1. işgāl olun-:-*(u)n, -sun*
Reʾy u fermānına eylerse tevāfuk lutfet
*O da emsāli meyānında **olunsun işgāl*** **(Kaside 40/59)**

işi(n)e gel-:

1.) Çıkarına, amacına, düşüncesine uygun olmak.

1.1. işi(n)e gel-:-*mez*
Yād etme bana kāle-i bed-reng-i cihānı
***Gelmez işime** birtakım ālāyiş-i fānī* **(Müseddes 3/34)**

iş(ini) çıkış(tır)-:

1.) İşini yoluna koymak; bir amacı zahmetsiz bir şekilde gerçekleştirmek.

1.1. iş(ini) çıkış(tır)mak: -*mak*
***İş çıkışmak** için eylerse de ibrāz-ı hulūs*
Yine endīşe-i aʿdāda husūmet bākī **(Gazel 243/8)**

işit-:

1.) Kulakla algılamak, duymak; ***mec.*** Haber almak, öğrenmek.

1.1. işidirsen:-*(i)r, -se, -n*
*Sūfī **işidirsen** beni maʾzūr tutarsın Tevbīhi yutarsın*
Yağmaya veren ʿaklımı şu zemzeme-zendir Karşımda gezendir
(Müstezad 3/2)

1.2. işitmez:-*mez*
Kısadır dāmen-i fırsat ele girmez her bār
*Korkma görmez seni hiç kimse **işitmez** ağyār* **(Müsebba 2/27)**

1.3. işitmişler:-*miş, -ler*
Yayıldı sıyt-ı hüsnüm Çīn ü Hind ü Sind ü Sencāre
***İşitmişler** kemāl-i şöhretim bir nice gam-hāre* **(Tahmis 7/6)**

1.4. işitüp:-*üp*
*Ağlaşır nālişimi hayli melāʾik **işitüp***
Göklere āh u figānım tayarān etti yine **(Gazel 190/4)**

1.5. işittim:-*ti, -m*
***İşittim** sūfiyā sen bir hayāl-i hāma düşmüşsün*
Yolu kayb eylemiş de kayd-ı neng ü nāme düşmüşsün **(Gazel 129/1)**

1.6. işittim:-*ti, -m*
Ki bir devletli mensūb-ı ileyhin var imiş el-hak
***İşittim** sītini hāmī-i erbāb-ı kalem buldum* **(Kaside 49/15)**

1.7. işittim:-*ti, -m*
Melekler de bunu tasdīk edip derler evet öyle
***İşittim** fikrini birleştirip Fennī ile böyle* **(Tahmis 7/14)**

işle-:

1.) Etkilemek, etkili olmak, tesir etmek.

1.1. işler:-*r*
*Al koynuna havf etme ne **işler** sana Fennī*
Bu matlabı her saat o bīçāre kurarmış **(Gazel 92/9)**

1.2. işler:-*r*
Ol Şehin-şāhın kemālātından ettikçe bahis
*Münkirānın bağrına hançer gibi **işler** kalem* **(Kaside 24/46)**

2.) Yapmak, eylemek.

2.1. işlersen:-*r, -sen*
*Her ne **işlersen** karīn olsun hulūs-i niyyete*
Etmesin telvīs çirkāb-ı riyā aʿmālini **(Gazel 208/4)**

ism:

1.) İsim, ad; şöhret, nam.

1.1. ismin:-*in*
*Şaştım sana manzūr olunca bana resmin Kimsin nedir **ismin***
Terkīb-i tenin dürr ü güherden mi nedendir Bir başka bedendir
(Müstezad 3/6)

1.2. ismini:-*i, -n, -i*
Ne vehn ʿārız olur kāmile nākıs demeden
*Gülü eyler mi diken **ismini** tebdīl etmek* **(Gazel 117/3)**

İsmāʿīl Sūdī:

1.) Mümtaz Efendi'nin oğlu İsmail Sûdî.

1.1. İsmāʿīl Sūdī:-*dir*
*Nāmı **İsmāʿīl Sūdīdir** o gevher pārenin*
Hādim et yā Rab anı şerʾ-i Nebiyy-i Efhame **(Tarih 7/3)**

ismet ü irfān:

1.) Dürüstlük ve anlayış, kültür.

1.1. ismet ü irfān:
***İsmet ü irfān** ile mağrūr bir tahrīr idi*
Kurb-ı Hakka vāsıl oldu maʿnen etti iʿtilā **(Tarih 12/3)**

ismet-i zāt:

1.) Namuslu, ahlaklı kişilik.

1.1. ismet-i zāt:-*ı, -n, -a*
Hāsılı dāmeni pīrāmeni pīrāheni pāk
***İsmet-i zātı** kavī perde-i nāmūsu metīn* **(Gazel 116/3)**

ʿismet-penāh:

1.) Yüksek mevkilerdeki kimselerin hanımları için kullanılan unvan sözü; namuslu, iffetli (sevgili).

1.1. ʿismet-penāhımın:-*(ı)m, -ın*
Bu cihetten gelen derd ü belliyāt
*ʿ**İsmet-penāhımın** yādigārıdır* **(Şarkı 7/4)**

ism-i Celīl-i Hū:

1.) Allah'ın Celil (hiçbir kayıt ve kıyas kabul etmeksizin azamet sahibi, kadrü kıymeti ve mertebesi en yüce olan") ismi.

1.1. ism-i Celīl-i Hū:-*y, -u*
ʿĀrifāne istimāʿ eyle sarīr-i hāmeyi
*Dāʾimā **ism-i Celīl-i Hūyu** zikreyler kalem* **(Kaside 24/18)**

ism-i sāmī:

1.) Yüce isim.

1.1. ism-i sāmī:-*s, -i*
*Gelip Hay **ism-i sāmīsi** dile tārīhini yazdım*
Mesāʾib-dīde yavrum ʿĀkifim ʿazm-i cinān etti **(Gazel 251/7)**

1.2. ism-i sāmī:-*s, -i*
*Gelip Hay **ism-i sāmīsi** dile tārīhini yazdım*
Mesāʾib-dīde yavrum ʿĀkifim ʿazm-i cinān etti **(Tarih 22/7)**

1.3. ism-i sāmī:-*s, -i* (II. Abdülhamid Han'ın ismi)
***İsm-i sāmīsi** gibi hulkun Hudā kılmış Hamīd*
Bin dil-i mahzūnu bir saatte eyler kām-kār **(Kaside 39/7)**

1.4. ism-i sāmī:-*s, -i* (II. Abdülhamid Han'ın ismi)
***İsm-i sāmīsi** gibi hulk-ı hümāyūnu hamīd*
Zuʿafā kullarına lutfunu eyler ibzal **(Kaside 40/11)**

ismini koy-:

1.) Ad koymak, adlandırmak.

1.1. ismini koy-:-*muş*
Almış āğūşa getirmiş nutka heyzum pāreyi
***İsmini koymuş** kemānī bülbül-āsā söyletir* **(Gazel 52/3)**

isnād:

1.) Haksız yere yakıştırma, iftira.

1.1. isnādına:-*ı, -n, -a*
*Kalkışıp hakkımda cürm-i bī-vücūd **isnādına***
Ettiler onlar da icrā muktezā-yı tıyneti **(Kaside 37/46)**

isnād et-:

1.) Bir düşünceyi, bir konuyu bir kişi veya sebebe dayandırmak, yüklemek, atfetmek.

1.1. isnād et-:
Nuhās-ı ahmere yaldız geçirmekle olur mu zer
*Leʾīme mekremet **isnād edilmekle** kerīm olmaz* **(Gazel 68/4)**

1.2. isnād et-:-*(e)r, -se*
*Bana her kim vücūd **isnād ederse** zann-ı sāhīdir*
Yok ettim varlığı yok olmayan bir vāra verdim hep **(Gazel 9/2)**

1.3. isnād et-:-*(e)r, -se, -n*
*Cürm-i aʿzamdır vücūd **isnād edersen** kendine*
Hālini dergāh-ı Hakka ʿarz u inhādır hüner **(Gazel 51/5)**

isnād ol-:

1.) Dayandırmak, ona bağlamak, atfetmek. Haksız yere bir şeyi birine yakıştırmak, yüklemek, iftira etmek.

1.1. isnād ol-:-*(u)n, -(u)r*
*Ellerin yaptığı töhmet bize **isnād olunur***
El içer bādeyi biz renc-i humārın çekeriz **(Gazel 72/5)**

isnād-ı bakā:

1.) Beka isnat etmek, ebedilik yüklemek.

1.1. isnād-ı bakā:
Ben ʿizz ü sebāt etmem ahibbāsına ʿasrın
*Beyhūdedir **isnād-ı bakā** nakş-ı habāba* **(Gazel 201/4)**

isnād-ı fücūr eyle-:

1.) Günahkârlığı yakıştırmak, iftira atmak.

1.1. isnād-ı fücūr eyle-:-*se*
*Sana **isnād-ı fücūr eylese** bir cāhil-i har*
Korkma bühtānla gelmez sana bir gūne zarar **(Müsemmen 1/5)**

isnād-ı vefā:

1.) Vefa, sadakat yüklemek.

1.1. isnād-ı vefā:
İsāra çalış varını meyl eyleme māla Aldanma hayāle
***İsnād-ı vefā** ʿāleme Vallāhi yalandır Billāhi yalandır* **(Müstezad 2/3)**

işrāb et-:

1.) İçirmek.

1.1. işrāb et-:
*Şarāb-ı minnet **işrāb etme** sahbā-yı visālinden*
Edersen sākīyā mesʾūlümü keyfimce isʿāf et **(Gazel 11/2)**

2.) Üstü kapalı bir biçimde anlatmak, ima etmek.

2.1. işrāb et-:-*se*
*Bazı ashāb-ı hased zemmini **etse işrāb***
Sen ona öfkelenip kükreme mānend-i şarāb **(Müsemmen 1/21)**

isrāf:

1.) Gereksiz yere harcama, boşuna kullanma.

1.1. isrāfı:-*ı*
Kaldır düşeni elde iken dāmen-i fırsat Eyyām-ı saʿādet
*Eyyām-ı saʿādet ki serīu'l-cereyāndır **İsrāfı** ziyāndır* **(Müstezad 2/4)**

isrāf et-:

1.) Gereksiz harcamak, boş yere sarfetmek.

1.1. isrāf et-:-*en*
Nūr-ı ʿirfāna sarf etmeyip nakd-i ömrünü
***İsrāf eden** hayātını hayvān gelir gider* **(Gazel 46/5)**

1.3. isrāf et-:-*(e)r, -se*
*Yazıktır rüzgār **isrāf ederse** kūh-i Bālāda*
Benim şem ʿ-i şeb-efrūzum için bir encümen yok mu **(Kıt'a 21/1)**

1.2. isrāf et-:-*me, -y, -ip*
*Nakd-i rāyicdir anı beyhūde **isrāf etmeyip***
Cūy-ı eşki reh-güzār-ı yāre icrādır hüner **(Gazel 51/3)**

isrāf-ı leʾālī et-:

1.) İncileri (gözyaşlarını) israf etmek, boşa harcamak.

1.1. isrāf-ı leʾālī et-:-*me, -sin*
***Etmesin** beyhūde **isrāf-ı leʾālī** gözlerin*
Çāre-i derd-i firāk olmaz sirişk-i iftirāk **(Gazel 125/7)**

işrāk:

1.) Aydınlatma, parlatma.

1.1. işrāka:-*a*
Dil-i gam-gīnimi isʿāf-ı mesʾūlümle pür-şevk et
*Ki tabʿ-ı āfitābın dāʾimā **işrāka** māʾildir* **(Kaside 38/33)**

isrār et-:

1.) Kuvvetle üstünde durmak, üstüne düşmek, üstelemek.

1.1. ısrār et-:-*me*
Tarīki etme inkār
*İnkāra **etme ısrār*** **(Diğer 1/5)**

1.2. ısrār et-:-*me*
*İçemem ben bana teklīfte **ısrār etme***
Sākīyā ʿaklımı alma beni ızrār etme **(Gazel 185/1)**

1.3. ısrār et-:-*me*
*Tarīki etme inkār inkāra **etme ısrār***
Bilir misin neler var erbāb-ı hāl içinde **(Gazel 203/3)**

isrār et-:

1.) Gizlemek, sır (gibi) saklamak.

1.1. isrār et-:
Gelirse nefse hiddet kibriyā-yı Hakkı tezkār et
*Edip mahv-ı eneʾiyyet ʿubūdiyyette **isrār et*** **(Müsebba 1/19)**

isr-i mūnis:

1.) Dostların izi; dostların eli.

1.1. isr-i mūnis:-*ler, -i, -ken*
Hemān bir lezzet aldı nebzece sükker-i dudağımdan
*Sırr-ı devlet **isr-i mūnisler** iken ʿakl ü ʿirfānım* **(Tahmis 7/3)**

iste-:

1.) İstek duymak, arzulamak, dilemek.

1.1. iste:
Rāhat arama Hakkı ara cümleyi hoş gör
Yanlışlarını yād ile ʿafv ***iste*** *Hudādan* **(Kaside 50/6)**

1.2. istediğim:-*dik, -im*
Fikrimi ***istediğim*** *vechile tasvīr eyler*
Nakş-ı hāmemdir olan zīb-i temennā-yı ümīd **(Kaside 46/57)**

1.3. istediğin:-*dik, -in*
Gel yānıma fırsat var iken eyleme iʿrāz
Her ***istediğin*** *yerde beni sen bulamazsın* **(Gazel 128/9)**

1.4. istemem:-*me, -m*
Gün gibi pertev-feşān ol yoksa ey necm-i emel
İstemem *bu şevk-ı şeb-tābāne makbūlüm değil* **(Gazel 140/4)**

1.5. istemem:-*me, -m*
Tabīb o yāreye ***istemem*** *çāre*
Şīrīn şifāhımın yadigârıdır **(Şarkı 7/8)**

1.6. istemez:-*mez*
Safvet-i kalbimi ihlāsımı bī-şübhe bilir
Tercümān ***istemez*** *ahvālime Hallāk-ı basīr* **(Kaside 47/23)**

1.7. istemez:-*mez*
İstemez *erbāb-ı dil farkında kalsın pāyidār*
Evc-i minnetten düşen zıll-i hümā-yı devleti **(Kaside 37/2)**

1.8. istenir:-*n, -ir*
Gün gibi zāhirken ihlāsım cedel lāzım değil
İstenir *mi hiç bedīhiyyāta karşı beyyināt* **(Gazel 10/2)**

1.9. ister:-*r*
Siyyemā her söz eden olsun karīn ü iʿtimād
Hükm-i katʿī vermeğe şerʿ-i münīr ***ister*** *sikāt* **(Gazel 10/3)**

1.10. ister:-*r*
Kimi sevsem beni cāh-ı gama atmak ***ister***
Başka düşman aramam düşmenim ihvānımdır **(Gazel 31/2)**

1.11. ister:-*r*
Necāt ***ister*** *isen tut mürşidin dāmānını yoksa*
Mukarrerdir helākin lücce-i isāma düşmüşsün **(Gazel 129/5)**

1.12. ister: -*r*
Fikrin gama düşmekse eğer eyle tezevvüc
Rāhat yaşamak ***ister*** *isen ferd ü bekār ol* **(Gazel 137/5)**

1.13. ister:-*r*
Kāʾinātı yutmak ***ister*** *sığsa ger hulkūmuna*
Āhiret gūyā meseldir tālib-i dünyā için **(Gazel 172/3)**

1.14. ister:-*r*
Dāme düşürmek ***ister*** *erbāb-ı iʿtibārı*
Bir dānedir ki hāli tezyīn eder cemāli **(Gazel 244/2)**

1.15. ister:-*r*
Cebhe-sāy olmak için bir āsitān ***ister*** *gönül*
Dilfikār ım mücrimim dārü'l-emān ister gönü **(Kaside 29/15)**

1.16. ister: -*r*
Cebhe-sāy olmak için bir āsitān ister gönül
Dilfikār ım mücrimim dārü'l-emān ***ister*** *gönül* **(Kaside 29/1)**

1.17. ister:-*r*
İnle ey cism-i nizārım ağla ey çeşm-i terim
Yāre karşı ʿarz-ı hāle tercümān ***ister*** *gönül* **(Kaside 29/2)**

1.18. ister:-*r*
Cān atıp dergāhına geldim kabūl et kulluğa
Bir velīniʿmet-i bī-imtinān ***ister*** *gönül* **(Kaside 29/3)**

1.19. ister:-*r*
Merhāmet-kārım bu gümrāhın yetiş imdādına
El-meded bir rehber-i maksad-resān ***ister*** *gönül* **(Kaside 29/4)**

1.20. ister:-*r*
Tūtiyāsız kaldı çeşm-i hīre-dār hasretim
Hāk-i pā-ye maʿnevī bir iktirān ***ister*** *gönül* **(Kaside 29/6)**

1.21. ister:-*r*
Cürmünü yād eyleyip bakmaz sevād-ı vechine
Güş-ı dil eyler temennī çeşm-i cān ***ister*** *gönül* **(Kaside 29/7)**

1.22. ister:-*r*
El-Gıyās ey Gavs-ı aʿzam el-gıyās ey merd-i hās
Dilber-i bākī hayāt-ı cāvidān ***ister*** *gönül* **(Kaside 29/8)**

1.23. ister:-*r*
Gubār-ı rāhine yüz sürmek ***ister*** *gerçi dil ammā*
Beni bu maksadımdan dūr eden buʿd-ı merāhildir **(Kaside 38/34)**

1.24. ister:-*r*
Haktan geleni her ne ise hak kabul et
Ayrılma murād ***ister*** *isen bāb-ı rızādan* **(Kaside 50/10)**

1.25. ister:-*r*
Āsitān-ı mührüne yüz sürmek ***ister*** *māh-tāb*
Āfitāb vechine meh-rūlar eyler ser-fürū **(Gazel 176/4)**

1.26. isterim:-*r, -im*
Nakş yapmaktan gubār-ı reh-güzārımdan bilir
İsterim *her şeb tavāf-ı kūyunu ammā rakīb* **(Gazel 28/5)**

1.27. isterim:-*r, -im*
İsterim *bād-ı sabālar da seni okşamasın*
Etmesin zülf-i dilāvīzine katʿā fes mes **(Gazel 91/3)**

1.28. isterim:-*r, -im*
O gül goncayı gördükçe her dem küşāde-rū
İʿāde-i ʿahd-i ʿunfüvān etmek ***isterim*** **(Gazel 157/4)**

1.29. isterim:-*r, -im*
Nakş eyleyip hayālime ruhsār-ı ālını
Nār-ı lehībi dilde nihān etmek ***isterim*** **(Gazel 157/5)**

1.30. isterim:-*r, -im*
Beni zülfüne dilbeste kıldın dedim dedi
Mū ile zabt-ı şīr-i jiyān etmek ***isterim*** **(Gazel 157/6)**

1.31. isterim:-*r, -im*
Fennī zebānın alıp o şūhun dehānıma
Taʿallüm-i şīve-i lisān etmek ***isterim*** **(Gazel 157/7)**

1.32. isterim:-*r, -im*
Cesāret edip ʿaczimle Āgāhı tanzīre
Fenersiz ʿurūc-ı āsumān etmek ***isterim*** **(Gazel 157/8)**

1.33. isterim:-*r, -im*
İsterim *Fennī gibi bir şāʿir-i mūciz-beyān*
Herze-gūlar gelmesin meydāna makbūlüm değil **(Gazel 140/6)**

1.34. isterim:-*r, -im*
Leʾālī-i eşki armağan etmek ***isterim***
Zerāfetle yāri imtihān etmek isterim **(Gazel 157/1)**

1.35. isterim:-*r, -im*

Leʾālī-i eşki armağan etmek isterim
Zerāfetle yāri imtihān etmek ***isterim*** **(Gazel 157/1)**

1.36. isterim:-*r, -im*
Verip dilbere dīdemde her nem ki var ise
Semāhatle ahz-ı nām ü şān etmek ***isterim*** **(Gazel 157/2)**

1.37. isterim:-*r, -im*
O hūrī-mizācın koklayıp kīsvānını
ʿAhz-ı hevā-yı bāğ-ı cinān etmek ***isterim*** **(Gazel 157/3)**

1.38. iste-:-*r, -i, -se, -n*
Seherde girye-nāk ol dilde feyz ***ister isen*** *Fennī*
Olur cevf-i sadefte ebr-i nīsāndan dürer peydā **(Kaside 4/9)**

1.39. isteriz:-*r, -iz*
Bārī ʿādetlerimiz merhamet ü dād olsa
İsteriz *ʿömrümüz ādem gibi müzdād olsa* **(Gazel 196/1)**

1.40. isterse:-*r, -se*
İsterse *şīrīn-kām eder*
İsterse bī-ārām eder **(Diğer 5/25)**

1.41. isterse:-*r, -se*
İsterse şīrīn-kām eder
İsterse *bī-ārām eder* **(Diğer 5/25)**

1.42. isterse:-*r, -se*
Tek bana hitāb etsin ***isterse*** *ʿitāb etsin*
Sermest ü harāb etsin zımnında ʿināyet var **(Gazel 58/3)**

1.43. isterse:-*r, -se*
Etsin nasıl ***isterse*** *cihān öyle tekeyyüf*
Etmez bana evzāʿ-ı felek celb-i teʾessüf **(Müseddes 3/38)**

1.44. isterse:-*r, -se*
Göstermemek ***isterse*** *de gün baht-ı siyāhım*
Etmez yine pāmāl-i erāzil beni şāhım **(Müseddes 3/28)**

1.45. isterse:-*r, -se*
Dilde kalaydı bākī tek neşʾe-i mülākāt
İsterse *bāde içmek her dem yasağ olaydı* **(Gazel 211/3)**

1.46. isterse:-*r, -se*
Reʾy-i helālı o nisbette ki ***isterse*** *eğer*
Āteş-i pembede bir yol bulup eyler ızmār **(Kaside 43/10)**

1.47. istersem:-*r, -se, -m*
Hangi semtin gül-sitānından edilsin cüst ü cū
Koklamak ***istersem*** *ey gül-berk-i handānım seni* **(Gazel 224/5)**

1.48. istersen:-*r, -se, -n*
Fennīyā vech-i dilārāmına bak ihvānın
Görmek ***istersen*** *eğer vech-i melīh-i meleği* **(Gazel 229/7)**

1.49. istersen:-*r, -se, -n*
Zümre-i eshāb-ı dil yok olmadan var olmadı
Geç enāʾiyyetten ***istersen*** *hayāt-ı cāvidān* **(Gazel 232/6)**

1.50. istersen:-*r, -se, -n*
Haberdār olma hiçbir ʿilm ü fenden rāhat olmak ***istersen***
Edībin ensesinden sille-i cevr ü sitem gitmez **(Gazel 81/3)**

1.51. istersen:-*r, -se, -n*
Gönül bir āfete düş cihānda şöhret ***istersen***
Tutulma her mihr-i devr-i kamerde rāhat istersen **(Gazel 246/1)**

1.52. istersen:-*r, -se, -n*
Gönül bir āfete düş cihānda şöhret istersen
Tutulma her mihr-i devr-i kamerde rāhat ***istersen*** **(Gazel 246/1)**

1.53. istersen:-*r, -se, -n*
Dokunma zülf-i yāre muttasıl ʿarz-ı muhabbet kıl
Gönül gam-hānesinde rūz ü şeb cemʿiyyet ***istersen*** **(Gazel 246/2)**

1.54. istersen:-*r, -se, -n*
Gözün aç āsitān-ı yāre yüz sür her seher ey dil
Felekte pāye-i hurşīd-veş ʿulviyyet ***istersen*** **(Gazel 246/3)**

1.55. istersen:-*r, -se, -n*
Gam u ālām-ı dehri ihtiyār et āsitānında
O şeyh-ı şāba cāndan hizmet eyle himmet ***istersen*** **(Gazel 246/4)**

1.56. istersen:-*r, -se, -n*
Yürü çāk-i girībān ile pīr-āhen gibi evvel
O şūh-ı penbe cisme bī-tekellüf vuslat ***istersen*** **(Gazel 246/5)**

1.57. istersen:-*r, -se, -n*
Mürüvvet-pīşe bir ʿālī cenāba ilticā lāzım
Başında sāye-i pür-hümā-yı devlet ***istersen*** **(Gazel 246/6)**

1.58. istersen:-*r, -se, -n*
Ger etsen bin nasīhat kimse almaz bir pula vāʿiz
Mey-āşām ol güzeller meclisinde hürmet ***istersen*** **(Gazel 246/7)**

1.59. istersen:-*r, -se, -n*
Der-i Hünkārdan dūr olma Fennī feyz ise maksūd
Kul ol bir Pādişāha Bādīyā hürriyet ***istersen*** **(Gazel 246/8)**

1.60. istersen:-*r, -se, -n*
Yuvayı kızdır evvelce āteştir kendine bend et
Soğukluk mevkiʿinde yār ile kerem-i ülfet ***istersen*** **(Gazel 246/9)**

1.61. istersen:-*r, -se, -n*
Ger ***istersen*** *ahıllāya kılarsın külhanı gülşen*
Ki hükmün nārdan āb ābdan nīrān eder peydā **(Kaside 4/4)**

1.62. istersen:-*r, -se, -n*
Mihenden kaçma ger mahsūd-ı ihvān olmak ***istersen***
Yetiş imdād-ı mazlūmāna arslan olmak istersen **(Müsebba 1/1)**

1.63. istersen:-*r, -se, -n*
Mihenden kaçma ger mahsūd-ı ihvān olmak istersen
Yetiş imdād-ı mazlūmāna arslan olmak ***istersen*** **(Müsebba 1/1)**

1.64. istersen:-*r, -se, -n*
Yapış bir kāmilin destinden insān olmak ***istersen***
Nebiyy-i Efhamı medh eyle Hassān olmak istersen **(Müsebba 1/2)**

1.65. istersen:-*r, -se, -n*
Yapış bir kāmilin destinden insān olmak istersen
Nebiyy-i Efhamı medh eyle Hassān olmak ***istersen*** **(Müsebba 1/2)**

1.66. istersen:-*r, -se, -n*
Rızā bābında bekle rahme şāyān olmak ***istersen***
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/3)**
1.67. istersen:-*r, -se, -n*
Rızā bābında bekle rahme şāyān olmak istersen
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak ***istersen*** **(Müsebba 1/3)**

1.68. istersen:-*r, -se, -n*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak ***istersen***
Meserret-bahş olur gerçi ʿādüvden ahz-ı sār etmek **(Müsebba 1/4)**

1.69. istersen:-*r, -se, -n*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak ***istersen***
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/7)**

1.70. istersen:-*r, -se, -n*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak ***istersen*** **(Müsebba 1/7)**

1.71. istersen:-*r, -se, -n*
Mezālim ādemiyyetle değildir kābil-i tevfīk
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak ***istersen*** **(Müsebba 1/10)**

1.72. istersen:-*r, -se, -n*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak ***istersen***
Gözetmekte rızā-yı Hakkı çeşmin hurdebīn olsun **(Müsebba 1/11)**

1.73. istersen:-*r, -se, -n*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak ***istersen***
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/14)**

1.74. istersen:-*r, -se, -n*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak ***istersen*** **(Müsebba 1/14)**

1.75. istersen:-*r, -se, -n*
Sezā ancak budur her sālik-i şeh-rāh-ı ʿirfāne
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak ***istersen*** **(Müsebba 1/17)**

1.76. istersen:-*r, -se, -n*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak ***istersen***
Ne lāzım hasmı taʿkīb eylemek taʿdīl-i efkār et **(Müsebba 1/18)**

1.77. istersen:-*r, -se, -n*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak ***istersen***
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/21)**

1.78. istersen:-*r, -se, -n*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak ***istersen*** **(Müsebba 1/21)**

1.79. istersen:-*r, -se, -* n
Düşen bī-keslere rahmet tarīk-i iʿtilā göster
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak ***istersen*** **(Müsebba 1/24)**

1.80. istersen:-*r, -se, -n*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak ***istersen***
Tesādüf eyledikçe bir fakīr ebnā-yı ādemde **(Müsebba 1/50)**

1.81. istersen:-*r, -se, -n*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak ***istersen***
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/28)**

1.82. istersen:-*r, -se, -n*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak ***istersen*** **(Müsebba 1/28)**

1.83. istersen:-*r, -se, -n*
Girip ihlāsla meyhāne-i ʿaşka riyādan geç
Eğer cīrān ile ünsiyyet ***istersen*** *hatādan geç* **(Müsebba 1/30)**

1.84. istersen:-*r, -se, -n*
Garaz hammālı olma kīni terk et mā-mezādan geç
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/31)**

1.85. istersen:-*r, -se, -n*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak ***istersen***
Edersen bir iyilik intizār eyle mükāfāta **(Müsebba 1/32)**

1.86. istersen:-*r, -se, -n*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak ***istersen***
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/35)**

1.87. istersen:-*r, -se, -n*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak ***istersen*** **(Müsebba 1/35)**

1.88. istersen:-*r, -se, -n*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak ***istersen***
Nüfūzun nisbetinde derd-mendāna devā-sāz ol **(Müsebba 1/38)**

1.89. istersen:-*r, -se, -n*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak ***istersen***
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen **(Müsebba 1/39)**

1.90. istersen:-*r, -se, -n*
Etmeğe ʿāzim isen feyz-ı Rızāyı tahsīl
Koymak ***istersen*** *eğer ʿāleme bir yād-ı cemīl* **(Müsebba 2/40)**

1.91. istersin:-*r, -sin*
Kim derd-i derūnun ʿarz eder bir çāre ***istersin***
Dağılmış āşinālar mecmaʿ-ı bīgāneler kalmış **(Gazel 94/3)**

1.92. istersin:-*r, -sin*
Maksadın efzayiş-i ālişten ey bülbül nedir
İmtihān olmak mı ***istersin*** *dil-i şeydā ile* **(Gazel 187/3)**

1.93. isteyen:-*y, -en*
Pertev-i ʿadl eyledi aktār-ı çerha intişār
İsteyen *etsin nihāl-i maʿrifetten iktitāf* **(Kaside 39/16)**

1.94. isteyen:-*y, -en*
Her iki gözden ʿalīl olsun sürünsün sū-be-sū
Bāʿis olmak ***isteyen*** *taʿtīl-i istiʿdādıma* **(Kıt'a 13/2)**

1.95. isteyince:-*y, -ince*
Avālim-āferīnsin ʿacz ü noksandan münezzehsin
Edersin ***isteyince*** *hāriku'l-ʿāde neler peydā* **(Kaside 4/2)**

1.96. istiyormuş:-*yor, -muş*
Şaşırmış matlaʿ-ı işrākını lütfen delālet kıl
Tulūʿ-ı inkişāfa ***istiyormuş*** *reh-nümā tāliʿ* **(Gazel 102/7)**

<u>işte:</u>

1.) Anlatılan şeye dikkat çekmek için kullanılan bir söz.

1.1. işte:
Zevk-ı rūhānī verir cānāna cānāndan bahis
İşte *anınçün eder cānāna cān ondan bahis* **(Gazel 14/1)**

1.2. işte:
Ey şafak dur hele mahv etme zalām-ı leyli
Bu gece ***işte*** *o meh hānede mihmānımdır* **(Gazel 31/6)**

1.3. işte:
Nāzenīnim ne zamān nāz ile güftāre gelir
O zamān ***işte*** *gönül yāresine çāre gelir* **(Gazel 53/1)**

1.4. işte:
Ab-ı rūdur o senin sehv ile ebrū dediğin
Yüze anınla çıkar ***işte*** *o meh-rū dediğin* **(Gazel 118/1)**

1.5. işte:
Eşk-i hūnīnimizi ʿarz edelim Hazretine
İşte *hep böyle geçer şām-ı garībān diyelim* **(Gazel 148/7)**

1.6. işte:
Dedi koklar isen hāzır seninçün ***işte*** *her şebbū*
Dedim teşmīm-i zülfün hangi yüzden hangi gün cāʾiz **(Gazel 177/4)**

1.7. işte:
Būse vaʿd etmişdi üç sene evvel bana yār
Bakarım ***işte*** *o ümīd ile hālā gözüne* **(Gazel 204/3)**

1.8. işte:
Buyursun ***işte*** *Fennī işte meydān-ı hünermendān*
Fezāʾil-āşinā bir şāʿir-i muʿcīz-beyān yok mu **(Gazel 216/10)**

1.9. işte:
*Buyursun **işte** Fennī işte meydān-ı hünermendān*
Fezāʾil-āşinā bir şāʿir-i muʿcīz-beyān yok mu **(Gazel 216/10)**

1.10. işte:
Misk-i nāfım sen isen belde-i hüsnün göbeği
*İyi bak **işte** benim hıtta-i ʿaşkın da beyi* **(Gazel 229/1)**

1.11. işte:
Meyve-çīn-i devha-i ʿirfān olur bu sāyede
***İşte** ʿālemde o türlü hāmeye derler kalem* **(Kaside 24/55)**

1.12. işte:
Bir emel kim bī-taleb bī-minnet eylerse zuhūr
***İşte** dünyānın budur ancak elez niʿmeti* **(Kaside 37/4)**

1.13. işte:
***İşte** meydān işte tārīh-i esātīr-i evvel*
Var mıdır fāʾik o Hākān-ı ferişteh hasleti **(Kaside 37/25)**

1.14. işte:
***İşte** meydān işte tārīh-i esātīr-i evvel*
Var mıdır fāʾik o Hākān-ı ferişteh hasleti **(Kaside 37/25)**

1.15. işte:
***İşte** ben de o zülāl-i keremin teşnesiyim*
Etmemek lāyık olur mu beni reyyān-ı kerem **(Kaside 41/31)**

1.16. işte:
***İşte** bu neşe-i cān-bahş ile çok mu görülür*
İftihār eylese bu ʿabd-i kadr-dān-ı kerem **(Kaside 41/39)**

1.17. işte:
***İşte** ben bu şeref ü neşʾenin ümīdiyle*
Ederim bir gazel inşāsına ircāʿ-ı ʿinān **(Kaside 45/50)**

1.18. işte:
*Hālini **işte** o miʿmār-ı kulūba ʿarzet*
O senin de dil-i meksūrunu eyler taʿmīr **(Kaside 47/7)**

1.19. işte:
*Neşʾelendirdi beni **işte** bu cām-ı ümīd*
Bu hevesle yakışır gazel etsem tastīr **(Kaside 47/28)**

1.20. işte:
Seninçün dāhil oldum meclis-i rindāna sultānım
*Seninçün düştüm **işte** naʿle vü efgāne sultānım* **(Müsebba 3/16)**

1.21. işte:
*Seng-i hārāya desen **işte** budur pırlanta*
Böyle denmekle hacer cevher olur mu hāşā **(Müsemmen 1/25)**

1.22. işte:
Hākim-i Yozgad Mīr Rifʿatin mahdūmudur
***İşte** şu maʿsūm-ı merhūm tıfl-i pākīze-güher* **(Tarih 4/1)**

1.23. işte:
***İşte** bu türbe-i ʿulyāyı dahi*
Yeniden yaptırdıp etti tezyīn **(Tarih 10/5)**

1.24. işte:
***İşte** bu fāzıl dahi bir derde oldu mübtelā*
Zikr ü fikr-i Hakla erdi makām-ı rahmete **(Tarih 11/2)**

1.25. işte:
***İşte** görsünler ki bir māhir muhāsibken bu zāt*
Bağladı cümle hesābātı yekūn-ı rihlete **(Tarih 17/3)**

işte bu:

1.) İşte böyle, bu şekilde.

1.1. işte bu:-*dur*
Hatn-i nāfesi dedim zülf-i anberīnine
*Budur **işte budur** ʿazv edilen hatā bana* **(Gazel 4/2)**

iştiʿāl et-:

1.) Tutuşmak, alev almak, parlamak.

1.1. iştiʿāl et-:-*mek, -e*
***İştiʿāl etmeğe** yüz tuttu sevād-ı rīşim*
Hayt-ı ebyaz gibi ekser yerine düştü nişān **(Kaside 45/6)**

istiʿāre eyle-:

1.) Benzetmek.

1.1. istiʿāre eyle-:-*miş*
İstirāka eylemiş rūyunda ānın reng-i gül
***İstiʿāre eylemiş** zülfünden ʿanber nükheti* **(Kaside 37/102)**

iştibāh:

1.) Şüphe, şüphelenme.

1.1. iştibāhım:-*(ı)m*
***İştibāhım** kalmadı artık husūl-i maksada*
Oldu müstahkem dil-i nā-şādımın emniyeti **(Kaside 37/85)**

iştibāh et-:

1.) Şüphe etmek, şüphelenmek.

1.1. iştibāh et-:-*m*
***İştibāh etmem** olur Fennī karīn-i iʿtibār*
Hālimi ʿarz u beyān etsem ulü'l-ebsāra ben **(Gazel 168/6)**

1.2. iştibāh et-:-*me*
***İştibāh etme** ki Sultān-ı cihānsın mutlak*
Olabildinse eğer hāʾiz-i rukiyyet-i Pīr **(Kaside 33/11)**

1.3. iştibāh et-:-*me, -y, -elim*
Kamaşır bāsıralar çehre-i rahşānından
***İştibāh etmeyelim** mihr-i dırahşān diyelim* **(Gazel 148/2)**

isticvāb et-:

1.) Sorguya çekmek, söyletmek.

1.1. isticvāb et-:-*se, -ler*
Etseler** yeʾs ile ümīdi eğer **isticvāb
Hakla sābit olur sūret-i daʿvā-yı ümīd **(Kaside 46/8)**

istiʿdād:

1.) Herhangi bir şeye karşı doğuştan gelen yatkınlık, yetenek, kabiliyet.

1.1. istiʿdād:
*Sen çalış çeşminde **istiʿdād** peydā etmeğe*
ʿĀrife āyīne-i ʿibret-nümādan çok ne var **(Gazel 47/3)**

1.2. istiʿdād:
*Kulak tut her kelāma var ise gūşunda **istiʿdād***
Rümūz-ı sırr-ı hikmetten tehī güftār yoktur yok **(Gazel 105/3)**

1.3. istiʿdād:
*Hüsn-i istiʿmāline her elde **istiʿdād** yok*
Yoksa tasvīr-i merāma müstaʿiddir her kalem **(Kaside 24/8)**

1.4. istiʿdādım:-*(ı)m*
*Ne revādır ki muʿattal kala **istiʿdādım***
Söyle lāyık mıdır ey dāver-i devrān-ı kerem **(Kaside 41/29)**

istidʿā-yı dārū eyle-:

1.) İlaç, çare, derman istemek.

1.1. istidʿā-yı dārū eyle-:-*y, -en*
*İlāhī senden **istidʿā-yı dārū eyleyen** bīmār*
Bu eczāhāne-i hikmette Lokmān olmasın nolsun **(Kaside 8/9)**

istidʿā-yı himmet:

1.) Yardım talebi.

1.1. istidʿā-yı himmet:-*tir*
Seni hakkıyla tavsīfe ne haddim hāme-rān olmak
*Merām-ı ʿācizānem ancak **istidʿā-yı himmettir*** **(Kaside 30/14)**

istidʿā-yı lutf:

1.) Lütuf istemek, beklemek.

1.1. istidʿā-yı lutf:-*a*
*Teʾemmül eyle ki **istidʿā-yı lutfa** yok mudur hak*
Hükūmet işlerinde eskidim hayli kıdem buldum **(Kaside 49/11)**

istidlāl olun-:

1.) Delillere dayanarak bir hükme varılmak.

1.1. istidlāl olun-:-*(u)r*
Nūrı şāhit kamerin menba-ı nūr olduğuna
*Fazl-ı fāzıl eserinden **olunur istidlāl*** **(Kaside 40/59)**

istiʿfā:

1.) Bir işten kendi isteğiyle çekilme; affını isteme, af dileme.

1.1. istiʿfā:
*Bize Fennīyā her bār elzemdir **istiʿfā***
Hatā etmişizdir belki insān değil miyiz **(Gazel 70/7)**

istifsār et-:

1.) Sormak, araştırmak.

1.1. istifsār et-:
*Lāyık-ı merhametim hālimi **istifsār et***
Beni bī-tāb ü tüvān eyledi hummā-yı ümīd **(Kaside 46/62)**

1.2. istifsār et-:-*en*
Bakın merd-i garībe merhamet izhār eden var mı
*Nedir hālin diye bir kerre **istifsār eden** var mı* **(Gazel 213/1)**

istiftā:

1.) Fetva almak için müftüye baş vurma, fetva isteme.

1.1. istiftā:
Masivā-yı yārdan iʿrāzı telkīn ettiler
*Hangi dāniş ehline gittimse **istiftā** için* **(Gazel 172/4)**

iştigāl:

1.) (Bir işle) Uğraşma, meşgul olma.

1.1. iştigāli:-*i*
*ʿAbestir **iştigāli** sür çıkar āyīne-i dilden*
Cihānda bir emel kim sūret-i imkān kabūl etmez **(Gazel 88/4)**

istiğfār et-:

1.) Allah'tan günahlarının bağışlanmasını istemek, tövbe etmek.

1.1. istiğfār et-:-*en*
Karīn-i mecmaʿ-ı ashāb-ı vicdān olmasın n'olsun
*İlāhī senden **istiğfār eden** bir bende-i mücrim* **(Kaside 8/8)**

1.2. istiğfār et-:-*en*
*İlāhī senden **istiğfār eden** bir bende-i mücrim*
Saʿādetle sezā-yı ʿafv ü gufrān olmasın nolsun **(Kaside 8/8)**

1.3. istiğfār et-:-*e, -sin*
Seni bir Āsaf-ı zī-miknete şekvā edeyim
*Ettiğin cevr u ezādan **edesin istiğfār*** **(Kaside 43/7)**

istiğnā:

1.) Kayıtsızlık, nazlanma, isteksizlik, umursamazlık; gönül tokluğu.

1.1. istiğnā:
*Nāz eder elmāsa pırlantaya **istiğnā** satar*
Dād-ı Haktır bu mücellā çehre-nāzānım sana **(Gazel 2/4)**

1.2. istiğnā:
Hālimi cānānıma ʿarz eylesem şekvā çıkar
*Etmesem sabr u tahammül etsem **istiğnā** çıkar* **(Gazel 34/1)**

1.3. istiğnā:
*Nedir bu sahte ʿiffet sahte ülfet sahte **istiğnā***
Selānikden mi geldin yoksa Pārisden misin kāfir **(Gazel 39/4)**

1.4. istiğnā:
*Şimdi uğraşmaktasın caʿlī bir **istiğnā** ile*
Evvel aldı ʿaklımı bir tavr-ı cān-bahşā ile **(Gazel 187/1)**

1.5. istiğnādadır:-*da, -dır*
Yā niçin bess-i şikāyet etsin andan ehl-i ʿaşk
*ʿĀşıka efzāyiş-i lezzet ki **istiğnādadır*** **(Gazel 38/3)**

1.6. istiğnālar:-*lar*
*Neydi bir būse için ettiğin **istiğnālar***
Cümlesi her ne ise hāb u hayāl olmadı mı **(Gazel 212/4)**

1.7. istiğnālar:-*lar*
Dīde-i bādāmını mahmūr kıl mestāne tut
*Mihrime karşı bu **istiğnālar** ey mehveş nedir* **(Tahmis 5/3)**

1.8. istiğnāya:-*y, -a*
Nimetin zīnetin olmaz mı pezīrā-yı zevāl
*Ne sebep var bu kadar cevre bu **istiğnāya*** **(Kaside 40/7)**

1.9. istiğnāyı:-*y, -ı*
*Sen bu **istiğnāyı** hep benden taʿallüm eyledin*
Her kabāhat bende tahmīl-i vebāl etmem sana **(Gazel 3/2)**

istiğnā et-:

1.) Hiçbir şeye muhtaç olmamak; naz, işve; kayıtsızlık, nazlanma.

1.1. istiğnā et-:-*me*
Etme** ey şuʿle-i çeşmim bu kadar **istiğnā
Sohbetin derd-i dil-i zārıma merhem değil ā **(Gazel 5/5)**

1.2. istiğnā et-:-*er, -se, -m*
Edersem** çok değil bir büsbütün ekvāna **istiğnā
Hevā-yı māl ü cāh u serveti ağyāra verdim hep **(Gazel 9/4)**

iştihār:

1.) Meşhur olma, ünü yayılma, nam kazanma, şöhret, nam.

1.1. iştihār:
Pür-ziyā ettikçe dünyāyı çerāğ-ı āfitāb
*Saltanat-perdāz ola ol Şāh-ı hurşīd **iştihār*** **(Kaside 39/56)**

iştihār et-:

1.) Şöhret bulmak, meşhur olmak.

1.1. iştihār et-:-*ti, -m*
Etme beyhūde kabūlümde beyān-ı iʿtizār
*İntisāb-ı dergeh-i lutfunla **ettim iştihār*** **(Tahmis 5/6)**

istihdā et-:

1.) Doğru yolu istemek, hidayet talep etmek.

1.1. istihdā et-:-*en*
Senin fazlın senin lutfun nigeh-bān olmasın nolsun
İlāhī senden ***istihdā eden*** *bir ʿabd-i gümrāhın* **(Kaside 8/6)**

1.2. istihdā et-:-*en*
İlāhī senden ***istihdā eden*** *bir ʿabd-i gümrāhın*
Enīs ü hem-rehi erbāb-ı ʿirfān olmasın nolsun **(Kaside 8/6)**

istihfāf et-/eyle-:

1.) Küçük görmek, hafif bulmak, küçümsemek, hor görmek.

1.1. istihfāf et-:-*(e)r*
Söyleme hiçbir sözü mīzān-ı ʿakla vurmadan
Sonra ***istihfāf eder*** *herkes seni dirhem gibi* **(Gazel 214/5)**

1.2. istihfāf eyle-:-*r, -se*
Hākezā merd-i asīli tanımaz mı eşrāf
Gam yeme bir eşek ***eylerse*** *seni* ***istihfāf*** **(Müsemmen 1/11)**

istihkām:

1.) Düşman saldırısını durdurmak, düşmana karşı savunma yapmak amacıyla düzenlenmiş yer.

1.1. istihkām:
Girān-bār olmasın īcāb eder keştīye ***istihkām***
Tahammül eyledikçe serde tūfān-ı belā artar **(Gazel 59/2)**

istihsāl et-:

1.) Elde etme, ele geçirmek.

1.1. istihsāl et-:-*e*
Dīde-i tālīʾini merhameten īkāz et
Sāyenizde ***ede*** *tā maksūdunu* ***istihsāl*** **(Kaside 40/47)**

istihsān et-:

1.) Beğenmek, güzel bulmak, güzel saymak.

1.1. istihsān et-:-*(e)r*
Reʾy u tedbīrini bi'l-cümle ***eder istihsān***
Zī-fünūnān-ı pesīn ve fuzalā-yı pīşīn **(Kaside 42/10)**

istihyā et-:

1.) Utanmak.

1.1. istihyā et-:-*(e)r*
Kaldırıp bürkaʿını olsa eğer cebhe-nümā
Bakmağa hayl-i melāʾik de ***eder istihyā*** **(Kaside 34/14)**

istihzā:

1.) Alay etmek, eğlenmek.

1.1. istihzāya:-*y, -a*
Sitem-kār olma bed-bīn olma ***istihzāya*** *meyl etme*
Bu nā-ber-cār-veşler menzil-i maksūda seddir hep **(Gazel 7/5)**

istihzār et-:

1.) Hatırlamak, hatıra getirmek.

1.1. istihzār et-:
Bārī sen hüsn-i mükāfatını ***istihzār et***
Etmiyor hizmetimi çarh-ı cefā-cū takdīr **(Kaside 47/25)**

iştikā:

1.) Şikâyet etme, yanıp yakılma.

1.1. iştikāya:-*y, -a*
İştikāya *ictisār etmezdim ammā neyleyim*
Genc-i gamda kaldım āhir bī-kes ü bī-gam-küsār **(Kaside 39/32)**

1.2. iştikāmızı:-*mız, -ı*
O mürüvvet-perver etmezse isgā
Kime ʿarz edelim ***iştikāmızı*** **(Şarkı 8/2)**

istikāmet:

1.) Yön, cihet; doğruluk, dürüstlük; ***tas.*** Allah'ın emrettiği şekilde hareket etme, taat ve ibadetini eda edip yasaklanan şeylerden kaçınma, sırat-ı müstakim üzere bulunma.

1.1. istikāmet:
Müstebiddāna husūsiyle refākat etmedim
İstikāmet *rāhının gayrı tarīka gitmedim* **(Muhammes 4/19)**

1.2. istikāmet:
ʿAdālet ***istikāmet*** *istitāʿat*
Samīmī sevdiği şeydir cihānda **(Tarih 19/2)**

1.3. istikāmet:
Kabūl-i iʿvicāc etmez mizācı
Muhammer tīnetinde ***istikāmet*** **(Tarih 19/5)**

1.4. istikāmetle:-*le*
Zemm ü takbīh ile hiç kimse siyāh eyleyemez
İstikāmetle *ağarmış ola bir yüz ki anı* **(Gazel 85/3)**

1.5. istikāmetle:-*le*
Doğrudur her vechile reftārımız güftārımız
İstikāmetle *ʿulüvv-i şān kazanmışlardanız* **(Gazel 77/3)**

1.6. istikāmetten:-*ten*
Müstakīm ol ***istikāmetten*** *edersen inhirāf*
Beş bölük eyler emīn ol tīğ-ı bürrānım seni **(Gazel 224/8)**

istikāmet et-:

1.) Yönelmek.

1.1. istikāmet et-:-*(e)r, -se*
Ederse *mesleğinde* ***istikāmet***
Anın dervişine gelmez sakāmet **(Kaside 31/5)**

istikāmet-pīşe:

1.) Doğruluğu, dürüstlüğü huy edinmiş (kimse).

1.1. istikāmet-pīşeyim:-*y, -im*
İstikāmet-pīşeyim *ʿayn-ı hakīkattir sözüm*
İltizām eyler hemīşe meşrebim ciddiyeti **(Kaside 37/95)**

istikbāl:

1.) Karşılama.

1.1. istikbāl:
Çınarı servi dahl etme cibāl üstünde bulmakla
O nahl-i nāzı ***istikbāl*** *için kūhsāra çıkmışlar* **(Gazel 35/3)**

1.2. istikbāle:-*e*
Al giyin allar kuşan ruhsār-ı gül-gūnun gibi
Güller ***istikbāle*** *çıksın verd-i handānım sana* **(Gazel 2/2)**

2.) Gelecek, gelecek zaman.

2.1. istikbālini:-*in, -i*
Etme ircāʿ-ı nazar māzīye hāl-i kevne bak
Devr-i ikbālinde teʾmīn eyle ***istikbālini*** **(Gazel 208/3)**

istikbāl et-:

1.) Karşılamak.

1.1. istikbāl et-:-*(i)yor*
Oluyor fikrine ilhām-ı İlāhī rehber
Ediyor *ʿazmini tevfīk-i Hudā* ***istikbāl*** **(Kaside 40/14)**

istikhāl eyle-:

1.) Sürme yapmak, (yüze) sürmek.

1.1. istikhāl eyle-:-*se, -m*
Keşke Hazret-i Hakk bir sebep ihsān etse
Eylesem** hāk-i der-i ʿātıfetin **istikhāl **(Kaside 40/22)**

istikmāl-i esbāb-ı terakkī eyle-:

1.) Yükseliş, ilerleyiş vasıtalarını tamamlamak; yükselmek, ilerlemek.

1.1. istikmāl-i esbāb-ı terakkī eyle-:-*y, -ip*
*Fiʿlen **istikmāl-i esbāb-ı terakkī eyleyip***
Mazhar-ı ʿumrān u ʿirfān etti bu cemʿiyeti **(Kaside 37/22)**

istiknāh eyle-:

1.) Hakikatini araştırmak, gerçeği aramak.

1.1. istiknāh eyle-:
*Zamīr-i yāri gāyet nāzikāne **eyle istiknāh***
Hekīm-i evvel ile teşhīs-i marazı bīmāra bildirme **(Gazel 188/2)**

istikrāh et-:

1.) Tiksinmek, iğrenmek.

1.1. istikrāh et-:-*ti, -m*
Destime iksīr-i aʿzam girse etmem iltifāt
*Māsivādan **ettim istikrāh** sevdim ben seni* **(Kaside 19/2)**

istikrār et-:

1.) Karar kılmak.

1.1. istikrār et-:-*e, -mez*
İbn-i Hācib geçemez pīş eder fazlından
*Meclisinde **edemez** hāce Usām **istikrār*** **(Kaside 43/14)**

istiksā et-:

1.1. istiksā et-:-*me*
Vākıʿa gayr-ı muvāfık söz olunmaz ısgā
Etme kāʾillerini zahmet alıp istiksā **(Müsemmen 1/27)**

istiksār et-:

1.) Çok görmek, çoğumsamak.

1.1. istiksār et-:-*(e)r*
Beni de kendi çırāgānına etsen ilhāk
*Sana ey kān-ı mürüvvet kim **eder istiksār*** **(Kaside 43/23)**

1.2. istiksār et-:-*(e)r*
*Sāye-i şāh-ı cihānda kim **eder istiksār***
Olsa bu bende-i ahkar dahi şād ü handān **(Kaside 45/37)**

istiksār olun-:

1.) Çok görülmek, yadırganmak.

1.1. istiksār olun-:-*maz*
*Bir kılı kırk yarsa **istiksār olunmaz** ol Şehe*
ʿAdl ü hakkaniyete vardır o rütbe dikkati **(Kaside 37/16)**

1.2. istiksār olun-:-*maz*
*Sāye-i feyzinde **istiksār olunmaz** gerd-i sīm*
Şāʿir-i dānişverim fikrimde yoktur inhisār **(Kaside 39/42)**

istiʿlā:

1.) Yükselme, yücelme.

1.1. istiʿlā:
Fennīyā mağlūb-ı nefs olmaktan eyle ittikā
*Cehd eder merd-i mücāhid hasma **istiʿlā** için* **(Gazel 172/6)**

istiʿlā et-:

1.) Yükselmek; üstün gelmek.

1.1. istiʿlā et-:-*(e)r*
Mücrimi bir sille mustantıktan aʿlā söyletir
*Zor-ı bāzū fenne çok yerlerde **istiʿlā eder*** **(Gazel 52/6)**

istīlā et-:

1.) Yayılmak, kaplamak.

1.1. istīlā et-:-*miş, -ken*
*Hāsılı **etmişiken** kalbimi gam **istīlā***
Hāl-i bālim bu siyāk üzre olurken güzerān **(Kaside 45/16)**

istilzām et-:

1.) Gerekmek, icap etmek.

1.1. istilzām et-:-*(e)r*
*Server-i kalbi **istilzām eder** mi vaʿd-ı bī-incāz*
Verir mi teşne-i kāna süt sevketmek serāb üzere **(Gazel 205/2)**

1.2. istilzām et-:-*ip*
Ben riʿāyette kusūr etmiş değilken zerrece
*Sāde bu zıddiyet **istilzām edip** beynūneti* **(Kaside 37/44)**

istilzāz et-:

1.) Tat almak, lezzet olmak, hoşlanmak.

1.1. istilzāz et-:-*(e)r*
*Fennīyā her cins hem-cinsinden **istilzāz eder***
Tabʿ-ı dānāya gelir ünsiyyet-i dānā lezīz **(Gazel 23/6)**

istimāʿ et-/eyle-:

1.) İşitmek, duymak, dinlemek.

1.1. istimāʿ et-:-*tikçe*
***İstimāʿ ettikçe** takdīs et o Pīr-i efhamı*
Nāmını her bār taʿzīm ü edeble eyle yād **(Kaside 27/9)**

1.2. istimāʿ eyle-:
*ʿĀrifāne **istimāʿ eyle** sarīr-i hāmeyi*
Dāʾimā ism-i Celīl-i Hūyu zikreyler kalem **(Kaside 24/18)**

istimāʿ-ı nagām et-:

1.) Nağmelerini dinlemek.

1.1. istimāʿ-ı nagām et-:-*tik, -(i)miz*
ʿAndelib-i seherin kaht-ı vücūdundandır
İstimāʿ-ı nagāmı** gūk u gurāb **ettiğimiz **(Gazel 73/5)**

istiʿmāl et-:

1.) Kullanmak.

1.1. istiʿmāl et-:-*(e)*
Cā-be-cā himmetini sarf eder ehl-i hünere
*Cevheri mevkīʿ-i cevherde **eder istiʿmāl*** **(Kaside 40/29)**

1.2. istiʿmāl et-:-*e, -y, -im*
Edeyim** kudret ü ehliyetimi **istiʿmāl
Koyma lutfeyle efendim beni peygūle-nişīn **(Kaside 42/21)**

istimālet et-:

1.) Avutmak, gönül almak, meylettirmek.

1.1. istimālet et-:

İstimālet etmeden *harf atma her meh-pāreye*
Her yürekte ʿātıfet her yerde ʿādet bir değil **(Gazel 139/5)**

istīmān et-:

1.) Aman dilemek.

1.1. istīmān et-:-*en*
Zülāl-i rahmet ü feyzinle reyyān olmasın nolsun
İlāhī senden ***istīmān eden*** *bir bende-i ʿāciz* **(Kaside 8/3)**

1.2. istīmān et-:-*en*
İlāhī senden ***istīmān eden*** *bir bende-i ʿāciz*
Şeref-yāb-ı emān u emn ü īmān olmasın nolsun **(Kaside 8/3)**

istimdād:

1.) Yardım isteme, medet umma.

1.1. istimdād:
Ahibbā-yı zemāne minnet etme pest-i ayyār olma
Düşer mi merd-i ciddīye muhanneslerden ***istimdād*** **(Gazel 22/3)**

1.2. istimdād:
Visāl-i yāri bulmaksa merām ayrılma mürşidden
Der-i Hak var iken lāyık mıdır diğerden ***istimdād*** **(Gazel 22/8)**

1.3. istimdāda:-*a*
Kimden ***istimdāda*** *gitsin kimde olsun çāre-cū*
Çarh-ı kec-revden gönül gördükçe züll-i ihtikār **(Kaside 39/35)**

istimdād et-/eyle-:

1.) Yardım istemek, medet ummak.

1.1. istimdād et-:-*en*
Şeref-yāb-ı emān u emn ü īmān olmasın nolsun
İlāhī senden ***istimdād eden*** *bir bende-i muztar* **(Kaside 8/4)**

1.2. istimdād et-:-*en*
İlāhī senden ***istimdād eden*** *bir bende-i muztar*
Senin imdād ü aʿtāfınla şādān olmasın nolsun **(Kaside 8/4)**

1.3. istimdād et-:-*en, -ler*
Liyākat kesb ederler meclis-i erbāb-ı ʿirfāna
Edenler *sıdk ile pīr-i kerem-perverden* ***istimdād*** **(Gazel 22/7)**

1.4. istimdād et-:-*(e)r*
Eʿālīden umar ihsān esāfil böyledir ʿādet
Eder arz u kamer şems-i ziyā-küsterden istimdād **(Gazel 22/2)**

1.5. istimdād et-:-*(e)r*
Der-i tevhīdi çakmaz secdegāh-ı ʿaşkı fark etmez
Gider sūfī ***eder*** *mihrāb ile minberden* ***istimdād*** **(Gazel 22/6)**

1.6. istimdād et-:-*(e)r*
Zarūrette müdārā muktezīdir şahs-ı gaddāra
Eder *bahre düşen mār-ı ʿadüv-peykerden* ***istimdād*** **(Gazel 22/4)**

1.7. istimdād et-:-*(i)l, -mez*
Der-i tevhīdi çakmaz secdegāh-ı ʿaşkı fark etmez
Gider *sūfī eder mihrāb ile minberden* ***istimdād*** **(Gazel 22/6)**

1.8. istimdād et-:-*ti, -m*
Kaçıp gerdūn-ı cevr-āyīn elinden ***ettim istimdād***
Cenāb-ı Sırrı Paşadan ki etsin tā bana imdād **(Muhammes 1/26)**

1.9. istimdād eyle-:-*mez*
Sen erkeksen lede'l-īcāb kıl bir erden istimdād
Efāhim ***eylemez*** *dellāk ile berberden* ***istimdād*** **(Gazel 22/1)**

istimdād kıl-:

1.) Yardım istemek, medet beklemek.

1.1. istimdād kıl-:
Sen erkeksen lede'l-īcāb ***kıl*** *bir erden* ***istimdād***
Efāhim eylemez dellāk ile berberden istimdād **(Gazel 22/1)**

istimlāk eyle-:

1.) Umumun yararına olmak üzere satın almak, kamulaştırmak.

1.1. istimlāk eyle-:-*r*
Der-i devlet-meʾābından ayırma yoksa hünkārım
Kim ***eyler*** *bir pula bu bende-i pür-cürmü* ***istimlāk*** **(Kaside 15/8)**

istinād et-/eyle-:

1.) Dayanmak, güvenmek.

1.1. istinād et-:-*mek, -te, -ler, -dir*
ʿArz-ı minnetle meşāhīr-i kirāmın ekseri
Āsitān-ı feyzine ***etmektelerdir istinād*** **(Kaside 27/10)**

1.2. istinād eyle-:-*r*
İstinād eyler *kemāl-i ʿafvine pür-şevk olur*
ʿAfvını eyler temennī lutfunu bekler kalem **(Kaside 24/53)**

istinsār et-:

1.) Yardım istemek.

1.1. istinsār et-:-*en*
Enīs ü hem-rehi erbāb-ı ʿirfān olmasın nolsun
İlāhī senden ***istinsār eden*** *bir bende-i mağdūr* **(Kaside 8/7)**

1.3. istinsār et-:-*(i)yor*
Senden ümīd ediyor merhamet ü ʿātıfeti
Dil-i mihnet-zede senden ***ediyor istinsār*** **(Kaside 43/27)**

istinsāra kal-:

1.) Yardım istemek.

1.1. istinsāra kal-:-*a, -mış, -tır*
ʿAceb maksūd bilsem kimden ***istinsāra kalmıştır***
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/2)**

istirāhat:

1.) Rahat etme, dinlenme.

1.1. istirāhatle:-*le*
İstirāhatle *yaşar gussadan āzāde kalır*
Eyleyen her işini Hazret-i Hakka tefvīz **(Gazel 97/4)**

1.2. istirāhatle:-*le*
Geçinmekse merāmın ***istirāhatle*** *hakīmāne*
Elinden geldiği müddetçe saʾy et bezl-i ihsāne **(Müsebba 1/16)**

iştirāk et-:

1.) Ortak olmak, ortaklık etmek, katılmak.

1.1. iştirāk et-:
İştirāk et *derdime ey derdimin dermānı gel*
Firkatinle var dil-i şeydāda bir şüʾūn-ı garīb **(Gazel 6/3)**

1.2. iştirāk et-:-*mez*
Hubb-i māsivāya ***iştirāk etmez***
Zevk-i cismānīye inhimāk etmez **(Şarkı 3/9)**

istirāk eyle-:

1.) Hırsızlık yapmak, çalmak.

1.1. istirāk eyle-:-*miş*
İstirāka eylemiş *rūyunda ānın reng-i gül*
İstiʿāre eylemiş zülfünden ʿanber nükheti **(Kaside 37/102)**

istirhām:

1.) Merhamet isteme, yalvarma, niyaz etme.

1.1. istirhām:
Merhamet gelmez dil-i aʿdāya ***istirhām*** *ile*
Sükker olmaz zehri yüzbin kerre taktīr eylesen **(Gazel 130/2)**

istirham et-/eyle:

1.) Merhamet istemek, yalvarmak, niyaz etmek.

1.1. istirhām et-:
Zeyl-i ihsānını tut sıdk ile ***istirhām et***
Yetişir her bunalan bī-kese imdād-ı ʿAlī **(Kaside 26/5)**

1.2. istirham et-:-*en*
İlāhī senden ***istirham eden*** *dilteşne-i rahmet*
Muhabbet şemʿası kalbinde sūzān olmasın nolsun **(Kaside 8/2)**

1.3. istirhām et-:-*en*
İlāhī senden ***istirhām eden*** *dilteşne-i rahmet*
Zülāl-i rahmet ü feyzinle reyyān olmasın nolsun **(Kaside 8/2)**

1.4. istirhām eyle-:
Açıp ol gonca-i gülzār-ı hüsnü ***eyle istirhām***
Alıp bir būy-ı dil-cū-yı muhabbet ey sabā tez gel **(Gazel 136/8)**

1.5. istirhām eyle-:-*dik*
Nice göz yaşı döktük ***eyledik*** *yıllarca* ***istirhām***
Nigāh-ı iltifāt-ı yāre şāyān olmadık gittik **(Gazel 109/2)**

istirhām u ibrām:

1.) Yalvarıp yakarma, ısrarla bir şey isteme.

1.1. istirhām u ibrām:-*(ı)m*
Ne emrin var ise emr et ki ben her emrine rāmım
Nedir bāʿis ki geçmez şimdi ***istirhām u ibrāmım*** **(Tahmis 3/4)**

istirhām u istişfāʿ et-:

1.) Merhamet ve yardım beklemek.

1.1. istirhām u istişfāʿ et-:-*(e)r*
Senden ***istirhām u istişfāʿ eder*** *Fennī kulun*
Merhamet kıl gör ānı şāyān-ı lutf u merhamet **(Kaside 32/11)**

istiʾsām et-:

1.) Temizlik istemek; günah ve ayıplardan temiz olmak.

1.1. istiʾsām et-:-*en*
Senin imdād ü aʿtāfınla şādān olmasın nolsun
İlāhī senden ***istiʾsām eden*** *bir sālik-i ʿaşka* **(Kaside 8/5)**

1.2. istiʾsām et-:-*en*
İlāhī senden ***istiʾsām eden*** *bir sālik-i ʿaşka*
Senin fazlın senin lutfun nigeh-bān olmasın nolsun **(Kaside 8/5)**

iştişfā et-:

1.) Şifa aramak; hastalığına çare, derdine derman aramak.

1.1. iştişfā et-:-*en*
Seri sakf-ı semāvāt ile seyyān olmasın n'olsun
İlāhī senden ***iştişfā eden*** *dilhaste-i hicrān* **(Kaside 8/11)**

1.2. iştişfā et-:-*en*
İlāhī senden ***iştişfā eden*** *dilhaste-i hicrān*
Seni bulmakla müstağnī-i dermān olmasın nolsun **(Kaside 8/11)**

istisgār et-:

1.) Küçük görmek, küçümsemek.

1.1. istisgār et-:-*(e)r*
Fehm-i derrāki kılar Sāʾibe telkīn-i tarīk
Fikr-i faʿāli Felātūnu ***eder istisgār*** **(Kaside 43/11)**

iştişmām:

1.) Koklama, koku alma.

1.1. iştişmāma:-*a*
Teşneyim cāh-ı zen-haddānını ***iştişmāma***
Misk-i ezfer gül-i terʿanber-i sārā kokusu **(Gazel 238/3)**

iştişvāk et-:

1.) Neşelenmek, memnun olmak.

1.1. iştişvāk et-:-*(e)r*
Her gönül maʿşūkunun zikrinden ***iştişvāk eder***
Kays-ı ʿasra etmeli Leylī-i devrāndan bahis **(Gazel 14/5)**

istitāʿat:

1.) Kudret, güç, takat, güç yetme.

1.1. istitāʿat:
ʿAdālet istikāmet ***istitāʿat***
Samīmī sevdiği şeydir cihānda **(Tarih 19/2)**

1.2. istitāʿat:
Hakīmāne eder her müşkili hal
Ona Hak vergisidir ***istitāʿat*** **(Tarih 19/4)**

iştiyāk:

1.) Büyük arzu duyma, özlem.

1.1. iştiyākı:-*ı*
Tavāf-ı kūy-ı dildāre çok ***iştiyākı*** *var*
Ey bād-ı seher rehber-i rūh u revānım ol **(Kıt'a 8/1)**

iştiyāk eyle-:

1.) Hasret duymak, özlemek.

1.1. iştiyāk eyle-:-*sin*
Perde çekme pertev-i ruh-sāre Allah ʿaşkına
Eylesin *Fennī kulun tenvīr-i çeşmi* ***iştiyāk*** **(Gazel 191/6)**

iştiyāk u ārzū:

1.) Özlem ve istek.

1.1. iştiyāk u ārzū:
Her kusūrile sitāyişte yine eyler devām
Çünkü dilde ***iştiyāk u ārzū*** *besler kalem* **(Kaside 24/51)**

iştiyāk-ı Haydar-ı Kerrār:

1.) Hz. Ali'nin hasreti, özlemi (***bk.*** Haydar-ı Kerrār ol-).

1.1. iştiyāk-ı Haydar-ı Kerrār:-*dan*
Değil dünyāda hattā āhirette olmasın yā Rab
Derūnum ***iştiyāk-ı Haydar-ı Kerrārdan*** *hālī* **(Gazel 217/6)**

istiʿzār:

1.) Özür dileme, bağışlanmayı isteme.

1.1. istiʿzāra:-*a*
Bilinmiş gālibā Fennīʿayārım müsteşārımdan
Beni zem eyleyenler şimdi ***istiʿzāra*** *çıkmışlar* **(Gazel 35/5)**

istizlāl et-:

1.) Gölgesi, himayesi altına girmek; sığınmak.

1.1. istizlāl et-:-*(e)r*
Bende-i asdakıdır Şāh-ı cemīlü'ş-şiyemin
Sāyesinde nice bī-kesler ***eder istizlāl*** **(Kaside 40/28)**

işve:

1.) Naz, eda, cilve.

1.1. işveler:-*ler*
Gark-ı envār-ı safā eyler hayālī gözlerin
Her nigāhında hezārān ***işveler*** *īcād edip* **(Tahmis 6/3)**

1.2. işvesinden:-*s, -i, -n, -den*
Eshāb-ı ʿakl u temkīn şaşmaz mı ***işvesinden***
Serden alır şuʾūru mahv eyler ıstıbārı **Gazel 244/3)**

1.3. işvesinden:-*si, -n, -den*
Nükte-dānān-ı edepten güş edenler sözlerim
İşvesinden *ʿārızından bahseder bir āfetin* **(Tahmis 4/13)**

işve-ger:

1.) İşveli, nazlı (sevgili).

1.1. işve-gerim:-*(i)m*
Söyle Mevlāyı seversen yerimi hār etme
Söyle ey gül-dehenim ***işve-gerim*** *noldu sana* **(Gazel 1/4)**

işve-i cān-bahş:

1.) Can veren, cana can katan naz.

1.1. işve-i cān-bahş:
İşve-i cān-bahş *ile dil-hürrem ü dilşād edip*
Nev-be-nev kalb-i hümūm-ālūduna imdād edip **(Tahmis 6/4)**

işve-kār:

1.) İşveli, nazlı, edalı (sevgili).

1.1. işve-kārım:-*(ı)m*
İşve-kārım *tıfl-ı nevresken tanırdım ben seni*
Der idim şu penbe ten bir şūh-ı müstesnā çıkar **(Gazel 34/6)**

işve-keşān ol-:

1.) İşve, cilve, naz çeken (kimse) olmak; naz çekmek.

1.1. işve-keşān ol-:-*ma, -dı, -m*
Eleme münkalib oldu emelim dünyāda
Olmadım *şāhid-i maksūdum ile* ***işve-keşān*** **(Kaside 45/11)**

işve-perver:

1.) İşveli, nazlı.

1.1. işve-perver:
Her biri taktı dil-i şeydāya bir zencīr-i ʿaşk
İşve-perver *dilber-i ʿazrā-kıyāfet bir değil* **(Gazel 139/2)**

işve-sāz et-:

1.) Cilvelendirmek, nazlandırmak.

1.1. işve-sāz et-:
Teʾeddüb şāhid-i ümīdi derdim ***işve-sāz etsin***
Teʾeddüb çehre-i ikbālime hayfā nikāb oldu **(Gazel 226/3)**

1.2. işve-sāz et-:-*sin*
Teʾeddüb şāhid-i ümīdi derdim ***işve-sāz etsin***
Teʾeddüb çehre-i ikbālime hayfā nikāb oldu **(Gazel 226/3)**

işyān:

1.) Emre uymama, itaat etmeme, itaatsizlik etme, başkaldırma.

1.1. işyānı:-*ı*
Felek bir yüz verip göstermedi āsār-ı handānı
Nedir bu müstemend-i ʿācizin bilmem ki ***işyānı*** **(Muhammes 1/21)**

ʿişyān:

1.) Emre uymama, itaat etmeme, itaatsizlik etme, başkaldırma.

1.1. ʿişyān:
*ʿ****İşyān*** *benim gufrān anın*
Lutf u kerem ihsān anın **(Diğer 5/17)**

1.2. ʿişyān:
Nekāyısla kemāl-i mücrimiyyetle benim mevsūf
Miyān-ı ümmet-i merhūmede ***ʿişyān*** *ile maʿrūf* **(Müseddes 2/16)**

1.3. ʿişyānla:-*la*
Fennīyā vechini ***ʿişyānla*** *ettin tesvīd*
Bu sevādı seherī eşk ile eyle tebyīz **(Gazel 97/5)**

işyān et-:

1.) Karşı gelmek, itaatsizlik etmek, baş kaldırmak.

1.1. isyān et-:-*me*
Başa geçtim diye mağrūr olup ***isyān etme***
Zülf-i yāri sakın ey şāne perīşan etme **(Müfret 4/1)**

ʿişyān ve inābet:

1.) Baş kaldırma ve her şeyden yüz çevirip Hakk'a dönme.

1.1. ʿişyān ve inābet:
Bize ***ʿişyān ve inābet*** *pederden mīrās*
Nā-halef ʿaddolunur cürm edip āh eylemeyen **(Kıt'a 18/2)**

1.2. ʿişyān ve inābet:
Bize ***ʿişyān ve inābet*** *pederden mīrās*
Nā-halef ʿaddolunur cürm edip āh eylemeyen **(Kıt'a 18/2)**

it:

1.) Köpek.

1.1. it: (***mec.*** Rakip)
Beni ʿafveyle bu burka gelecekse ağyār
İt *giren hāneye zirā ki ferişte girmez* **(Müfret 23/1)**

1.2. it:-*(i)n* (***mec.*** Aşağılık, adi, alçak, değersiz kimse)
Köpeğin ʿavʿavasından buluta var mı keder
Kārbān bakmaz ***itin*** *ürdüğüne yola gider* **(Müsemmen 1/6)**

iʿtā edil-:

1.) Verilmek.

1.1. iʿtā edil-:-*se*
Hāmeme ruhsat-ı cevelān ***edilirse iʿtā***
Hüsn-i saytımla dolar sāmiʿā-yı ʿilliyyīn **(Kaside 42/25)**

itāʿat eyle-:

1.) Emrine uymak, boyun eğmek.

1.1. itāʿat eyle-:
Bir ʿārif-i billāha edip ʿarz-ı dehālet
Fermān-ı İlāhī ne ise ***eyle itāʿat*** **(Kaside 50/15)**

ʿitāb:

1.) Azarlama, paylama.

1.1. ʿitāba: -*a*
Neden müstehak görmüş ***ʿitāba*** *o meh bizi*
Biz ʿāsī miyiz münkād-ı fermān değil miyiz **(Gazel 70/5)**

1.2. ʿitāba:-*a*
Cürmüm ne ki Fennī bana dildār gücenmiş
Şāyeste midir uslu bir insān ***ʿitāba*** **(Gazel 201/6)**

ʿitāb et-:

1.) Azarlamak, paylamak.

1.1. ʿitāb et-:-*sin*
Tek bana hitāb etsin isterse ***ʿitāb etsin***
Sermest ü harāb etsin zımnında ʿināyet var **(Gazel 58/3)**

1.2. ʿitāb et-:-*tik, -(i)miz*
Boş değildir dil-i şeydāya ***ʿitāb ettiğimiz***
Fennīyā bir nice Leylāya sataştırdı bizi **(Gazel 73/7)**

itfā et-:

1.) Söndürmek; ***mec.*** Yatıştırma, bastırma, dindirme, teskin etme.

1.1. itfā et-:-*ecek, -miş*
Rūzigār āteşi ***itfā edecekmiş*** *gūyā*
Āh ile tesliyet-i hātır-ı nākām ederiz **(Gazel 80/9)**

ithāf et-:

1.) Sunmak, takdim etmek, hediye etmek.

1.1. ithāf et-:
Sirişk-i hasrete kanlar karıştı laʿl-i nāb oldu
Döküp saçma anı ey dīde-i ter yāre ***ithāf et*** **(Gazel 11/4)**

ithām et-:

1.) Suçlamak, suçlu görmek.

1.1. ithām et-:-*(e)r, -iz*
Bī-vefā bulduğumuz herkesi ***ithām ederiz***
Vaʿd-i ʿUrkūbu hakīkatte cināyet sayarız **(Gazel 80/5)**

1.2. ithām et-:-*me*
Rīşime bakma beni zaʿf ile ***ithām etme***
Himmet-i Pīr ile pür tāb u tüvāndır kalemim **(Gazel 152/7)**

iʿtibār:

1.) Saygı gösterme, değer verme.

1.1. iʿtibārımdan:-*(ı)m, -dan*
Kimse inkār eylemez ehl-i basīrettir o yār
Rütbe-i hüsn-i cemālin ***iʿtibārımdan*** *bilir* **(Gazel 28/4)**

iʾtibār bul-:

1.) Saygı görmek, değer kazanmak.

1.1. iʾtibār bul-:-*du*
Rütbe-i ilm ü kemāl ʿasrında etti iʿtilā
Cevher-i fazl u hüner devrinde ***buldu iʾtibār*** **(Kaside 39/11)**

iʿtibār et-:

1.) Önem ve kıymet vermek, dikkate almak.; saygı göstermek.

1.1. iʿtibār et-:-*me*
İʿtibār etme *zer ü sīmine Fennī feleğin*
Yetişir bir nefes himmeti kimyāya bedel **(Gazel 141/5)**

1.1. iʿtibār eyle-:
Eyle *maʿrūzātıma ʿatf-ı nigāh* ***iʿtibār***
Ben esīr-i kākül-i reyhānının bī-ihtiyār **(Tahmis 5/7)**

iʿtibār u pāye:

1.) Değer ve derece, mertebe.

1.1. iʿtibār u pāye:-*s, -i*
İʿtibār u pāyesi *etmezdi lākin iʿtilā*
Olmasaydı sıdk ile vassāf-ı Peygamber kalem **(Kaside 24/32)**

iʿtidāl:

1.) Ölçülü, dengeli olma; uygunluk.

1.1. iʿtidāle:-*e*
İʿtidāle *dikkat et uydur siyāk-ı ʿasra pāy*
Tavr u seyrinde tecāvüz eyleme emsālini **(Gazel 208/5)**

iʿtilā:

1.) Yüksek mertebelere çıkma, yücelme.

1.1. iʿtilāya:-*y, -a*
İʿtilāya *var iken kudret u istiʿdādım*
Vaʿd-i kemnūn-ı felekle oyalandım kaldım **(Gazel 150/2)**

iʿtilā et-/eyle-:

1.) Yüksek mertebelere çıkarmak, yükselmek, yüceltmek.

1.1. iʿtilā et-:-*mez, -di*
İʿtibār u pāyesi ***etmezdi*** *lākin* ***iʿtilā***
Olmasaydı sıdk ile vassāf-ı Peygamber kalem **(Kaside 24/32)**

1.2. iʿtilā et-:-*di*
Rütbe-i ilm ü kemāl ʿasrında ***etdi iʿtilā***
Karşısında zerreden kemter kalırdı kūh-sār **(Kaside 39/10)**

1.3. iʿtilā et-:-*di*
İsmet ü irfān ile mağrūr bir tahrīr idi
Kurb-ı Hakka vāsıl oldu maʿnen ***etdi iʿtilā*** **(Tarih 12/3)**

1.4. iʿtilā eyle-:-*r*
Hāk yüz bin renge girse ***iʿtilā eyler*** *havā*
Gālibiyet dāʾimā nermi-i mahviyyettedir **(Müfret 27/1)**

iʿtilāf et-:

1.) Uyuşmak, anlaşmak.

1.1. iʿtilāf et-:-*i, -ken*
İʿtilāf etmiş *iken tabʿımla ʿacz ü ibtihāl*
Yād-ı evsāfın bana oldu medār-ı iftihār **(Kaside 39/40)**

iʿtilā-yı kadr:

1.) İtibarın yüksekliği, itibarlı olma.

1.1. iʿtilā-yı kadr:-*i, -n, -i*
Ayaktır başı īsāl eyleyen her yerde matlūba
Kibārın ***iʿtilā-yı kadrini*** *huddām eder tashīh* **(Gazel 19/7)**

1.2. iʿtilā-yı kadr:
Bi't-tezellül hāki-pāy-i Pīre yüz sür mā gibi
İʿtilā-yı kadr *ise maksūd eğer tūbā gibi* **(Gazel 233/1)**

iʿtimād et-:

1.) Güvenmek, emniyet etmek.

1.1. iʿtimād et-:-*me*
Sāla māla kuvvet-i bāzūya ***etme iʿtimād***
Hākde binlerle Cem binlerle Rüstem gizlidir **(Gazel 41/4)**

1.2. iʿtimād eyle-:
Der-i mürşiddedir derlerse Kāʿbe ***iʿtimād eyle***
Telakkī-i kıyām-ı Hakta katʿā lām ü cīm olmaz **(Gazel 68/7)**

iʿtinā göster-:

1.) Özen göstermek, özenmek.

1.1. iʿtinā göster-:
Tuz ekmek hakkını hıfz eylemekte ***iʿtinā göster***
Hudādan gayre ʿarz-ı ihtiyāç etme gınā göster **(Müsebba 1/22)**

itirāf et-:

1.) Başkaları tarafından bilinmesi kendi için sakıncalı görülen bir gerçeği saklamaktan vazgeçip açıklamak, söylemek, bildirmek; kabul etmek.

1.1. itirāf et-:-*miş*
İtirāf etmiş *tedāvīden etibbā ʿaczini*
Bir devā bulsun dil-i bīmāre Allah ʿaşkına **(Gazel 191/2)**

iʿtirāf kıl-:

1.) Bir gerçeği saklamaktan vazgeçip açıklama, söyleme, bildirme.

1.1. iʿtirāf kıl-:
Miske teşbīh eyleyen ***kılsın*** *hatāsın* ***iʿtirāf***
Būy-ı zülfün ʿanber-i sārāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/3)**

iʿtiyād:

1.) Alışmaktan dolayı âdet edinme, alışkanlık.

1.1. iʿtiyād:
Mesned-ārā-yı tasarruf mürşid-i imdād-res
ʿAtıfet-perver himem-pīrā mekārim ***iʿtiyād*** **(Kaside 27/3)**

1.2. iʿtiyād:
Bende-i hāsı Şehin-şāh-ı merāhım ***iʿtiyād***
Yani mīrül-hāc Ali ʿālī-nihād ʿālī-nijād **(Tarih 6/1)**

iʿtiyād eyle-:

1.) Âdet edinmek, alışmak; alışkanlık edinmek.

1.1. iʿtiyād eyle-:-*r*
Sen gidince nāmın ʿālemde yine insān kalır
İʿtiyād eyler *isen insāna insāniyyeti* **(Gazel 48/5)**

itmām:

1.) Tamamlama, bitirme.

1.1. itmām:
Verme artık Fennīyā tabʿ-ı hümāyūna melāl
Kıl duʿā ***itmām*** *için ādāb-ı memlūkiyeti* **(Kaside 37/108)**

itmām et-/eyle-:

1.) Tamamlamak, bitirmek.

1.1. itmām et-:-*(e)r*
Noksānımı ***itmām eder***
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/26)**

1.2. itmām eyle-:-*r*
Ot gibi kuvveti her vechile topraktan alır
Mübdelün ʿanh işini nākısān ***eyler itmām*** **(Muamma 1/4)**

itnāb:

1.) Sözü uzatma, gereksiz ayrıntıya boğma.

1.1. itnāb:
Şu daʿvātı ararken levh-ı dilde mürtesem buldum
Yeter Fennī yeter ***itnāb*** *anı vird-i zebān eyle* **(Gazel 155/6)**

1.2. itnāb:
Yeter ***itnāb*** *ile tasdīʿ-i ser etme Fennī*
Eyle artık kalemi sūʾ-i edepten tahzīr **(Kaside 47/35)**

itnāb-ı sühan et-:

1.) Sözü uzatmak.

1.1. itnāb-ı sühan et-:-*me*
Etme ***itnāb-ı sühan*** *Fennī tegazzül elverir*
Sıdk ile el kaldırıp eyle duʿāya ibtidār **(Kaside 39/54)**

ittibāʿ et-:

1.) Tabi olmak, uymak.

1.1. ittibāʿ et-:-*me*
Sefāhat-pīşegāna ***ittibāʿ etme*** *vefā yoktur*
Bir üstāda çerāğ ol serserīlikte safā yoktur **(Müseddes 1/1)**

ittibāʿen:

1.) Uyarak, tabi olarak.

1.1. ittibāʿan:
Deyū nefse ***ittibāʿan*** *işledim hadsiz günāh*
ʿAfv-i taksīrāt içün āh sīne-çāk etsem gerek **(Gazel 248/4)**

1.2. ittibāʿen:
Deyū nefse ***ittibāʿen*** *işledim hadsiz günāh*
ʿAfv-i taksīrāt içün tā sīne-çāk etsem gerek **(Tahmis 8/10)**

ittifāk:

1.) Fikir birliği, anlaşma, uyuşma.

1.1. ittifākımızda:-*(ı)mız, -da*
Dād-ı Haktır bize hüsn-i imtizāc
İttifākımızda *yoktur iʿvicāc* **(Şarkı 6/5)**

ittifāk eyle-:

1.) Fikir birliğine varmak, uyuşmak; anlaşmak.

1.1. ittifāk eyle-:-*y, -elim*
Leb-i dildāra ne yākūt u ne mercān diyelim
İttifāk eyleyelim *laʾl-i Bedahşān diyelim* **(Gazel 148/1)**

ittihād et-/eyle-:

1.) Birleşmek, bir araya gelmek; aynı fikirde olmak.

1.1. ittihād et-:-*mez*
Birbiriyle ***ittihād etmez*** *sakīm ü müstakīm*
Tīri yābāna düşürmektir kemānın ʿādeti **(Kaside 37/65)**

1.2. ittihād eyle-:-*r*
Öyle ʿālī öyle muhsin öyle münʿimsin ki sen
Midhatinde kāʾināt ***eyler*** *benimle* ***ittihād*** **(Kaside 27/12)**

ittihāz et-:

1.) Düşünme, kurma, alma.

1.1. ittihāz et-:-*se, -m*
Ne tedbīr ***ittihāz etsem*** *duyursam yāre feryādım*
O sūzişli nevālar nağmeler savt-ı zübāb oldu **(Gazel 226/4)**

2.) Kabul etmek, öyle saymak.

2.1. ittihāz et-:-*miş*
Zāhir olmaz herkesin destinde nūrāniyyeti
İttihāz etmiş *yed-i ehl-i dili hāver kalem* **(Kaside 24/31)**

ittihāz-ı lāne:

1.) Yuva kurmak, yer edinmek.

1.1. ittihāz-ı lāne:-*den*
Bize pek tatlı geldi şöyle bir murg-ı garīb olmak
Hevālandık anınçün ***ittihāz-ı lāneden*** *geçtik* **(Gazel 114/5)**

ittikā et-:

1.) Sakınmak, çekinmek.

1.1. ittikā et-:-*me*
İktidā et ʿaşka ilm ü fazla ***etme ittikā***
Eskidir dünyā daha çok merd ü dānā eskidir **(Gazel 42/3)**

1.2. ittikā eyle-:
Fennīyā mağlūb-ı nefs olmaktan ***eyle ittikā***
Cehd eder merd-i mücāhid hasma istiʾlā için **(Gazel 172/6)**

1.3. ittikā eyle-:-*r, -di*
İşbu zāt olmuştu hem-nām-ı Cenāb-ı Mustafā
Cidden ***eylerdi*** *menāhīden humāra* ***ittikā*** **(Tarih 12/1)**

2.) Dayanmak, yaslanmak.
2.1. ittikā et-:-*me*
Taylasan ü rīş ile olma sakın kālıb-nümā
Etme *sūfiler gibi çöp-ʿasāya* ***ittikā*** **(Tahmis 5/9)**

ʿivaz iste-:

1.) Bedel istemek, karşılık beklemek.

1.1. ʿivaz iste-:-*r*
*ʿ****İvaz ister*** *sana bir vefk-ı merām olmağa rām*
Kuru sözler o perī-peykeri teshīr etmez **(Gazel 71/6)**

iʿvicāc:

1.) Eğri büğrü olma, eğilme.

1.1. iʿvicāc:
Dād-ı Haktır bize hüsn-i imtizāc
İttifākımızda yoktur ***iʿvicāc*** **(Şarkı 6/5)**

iʿvicāc et-:

1.) Eğrilmek; ***mec.*** Dürüst hareket etmemek, doğru davranmamak.

1.1. iʿvicāc et-:-*me*
İʿvicāc etme *şerīʿat yolunu taʿkīb et*
Müstakīm ol her umūrunda amān hāme gibi **(Gazel 237/10)**

iyi:

1.) İyi bir şekilde, iyice.

1.1. iyi:
Misk-i nāfım sen isen belde-i hüsnün göbeği
İyi *bak işte benim hıtta-i ʿaşkın da beyi* **(Gazel 229/1)**

iyilik et-:

1.) Yararlı işler yapmak, yardımcı olmak.

1.1. iyilik et-:
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen
Edersen *bir* ***iyilik*** *intizār eyle mükāfāta* **(Müsebba 1/32)**

iʿzāb et-:

1.) Azaba düşürmek, azap çektirmek.

1.1. iʿzāb et-:-*(e)r, -sin*
Niçin ***iʿzāb edersin*** *gönlümü cevr ü ʿitābınla*
Benim de Hālıkım perverdigār-ı zīl-Celālim var **(Gazel 25/39**

1.2. iʿzāb et-:-*me*
Acı şeylerle a doktor beni ***iʿzāb etme***
Haste-i ʿaşka şifā vermeli dārū dediğin **(Gazel 118/6)**

ʿizām:

1.) Kemikler.

1.1. ʿizāmım:-*(ı)m*
Sen ey şīrīn-zebānım nāz ile güftāre geldikçe
*ʿ****İzāmım*** *birbirinden ayrılır hep üstühān titrer* **(Gazel 40/5)**

iʿzām et-/eyle-:

1.) Büyütmek, gözünde büyütmek; yüceltmek.

1.1. iʿzām et-:-*(e)r, -iz*
Cühelāyı edip insān sırasından tecrīd
Fuzalāyız fuzalā kadrini ***iʿzām ederiz*** **(Gazel 80/4)**

1.2. iʿzām et-:-*(e)r, -ler*
Bir vākıʿa efvāh-ı leʾīmāne düşerse
Taʿbīr-i kabīh üzre ***ederler*** *anı* ***iʿzām*** **(Gazel 202/8)**

1.3. iʿzām eyle-:-*r*
Yerde ebnā-yı beşer kadrini ***eyler iʿzām***
Gökte ervāh-ı melek nāmını eyler ibcāl **(Kaside 40/20)**

iʿzām kıl-:

1.) Yüceltmek.

1.1. iʿzām kıl-:-*mış, -lar*
Rifʾat-i şānına nisbetle felek alçaktır
ʿUlemā kadrini bu mertebe ***kılmış iʿzām*** **(Muamma 1/8)**

izʿān ü ferāset:

1.) Anlayış, kavrayış, sezgi.

1.1. izʿān ü ferāset:-*te*
Sensin efdālü mehāsinde Ebül-Fadla hemāl
Sensin ***izʿān ü ferāsette*** *Felātūna nazīr* **(Kaside 47/12)**

ʿizār:

1.) Yanak; yüz.

1.1. ʿizārındaki:-*ı, -n, -da, -ki*
Rūh-ı eşyādır ***ʿizārındaki*** *nūr-ı Tevhīd*
Çekmeyince reh-i vaslında gam ey merd-i Saʿīd **(Kaside 34/20)**

izbār et-:

1.) Yazmak.

1.1. izbār et-:-*se, -m*
Bu ümīd-i ferah-efzā ile şāyān-terdir
Tāze bir hāme kesüb bir gazel ***etsem izbār*** **(Kaside 43/29)**

izdihām et-:

1.) Kalabalık etmek, yığılmak, kalabalıktan sıkışmak.

1.1. izdihām et-:-*me, -sin*
Etmesin *ağyār bezm-i hās-ı yāre* ***izdihām***
ʿĀdet-i dīrīnedendir tay olunmak zāʾidāt **(Gazel 10/4)**

izdihām-ı hār:

1.) Dikenin (rakib*) yığılması, sarması.

1.1. izdihām-ı hār:-*dan*
Kalır mı bezm-i dilber makdem-i ağyārdan hālī
Olur mu dāmen-i gül ***izdihām-ı hārdan*** *hālī* **(Gazel 217/1)**

1.2. izdihām-ı hār:-*dan*
Kalır mı bezm-i dilber makdem-i ağyārdan hālī
Olur mu dāmen-i gül ***izdihām-ı hārdan*** *hālī* **(Gazel 242/1)**

izdihām-ı şevk:

1.) Allah aşkı ile gönlün coşması, coşkuyla dolması.

1.1. izdihām-ı şevk:
Her kim etse türbe-i pīri ziyāret sıdk ile
İzdihām-ı şevk *ile eyler tezelzül cān evi* **(Gazel 209/4)**

izdiyād et-/eyle-:

1.) Artırmak, fazlalaştırmak, çoğalmak.

1.2. izdiyād eyle-:-*r*
Mağmūm olursa bir fuʾad ʿümrānı ***eyler izdiyād***
Fikr et günāhın olma şād dil mülkünü yıkmakla yap **(Kaside 20/5)**

1.1. izdiyād et-:-*sin*
Vālideyniyle maʿan olsun İlāhī kāmrān
Etsin *ʿömr ü sıhhati ānen fe ānā* ***izdiyād*** **(Tarih 6/6)**

izdiyād-ı fazl:

1.) Faziletin artması, çoğalması.

1.1. izdiyād-ı fazl:-*ı, -n, -a*
Bu rütbe ehl-i fazlın ***izdiyād-ı fazlına*** *bādī*
Şehin-şāh-ı cihān Abdülhamīd pür-fezāʾildir **(Kaside 38/4)**

izdiyād-ı reşk:

1.) Kıskançlığın artması, çoğalması.

1.1. izdiyād-ı reşk:-*i, -le*
İzdiyād-ı reşkile *kilk-i ʿUtārid şakkolur*
Görse ger hānemdeki āsār-ı feyz u cevdeti **(Kaside 37/92)**

izhār:

1.) Açığa vurma, meydana çıkarma, gösterme, âşikar etme.

1.1. izhāra:-*a*
Dil derd-i derūnun değil ızmārına kādir
Kābil değil ***izhāra*** *da olmaz mütecāsir* **(Müseddes 3/25)**

izhār et-/eyle-:

1.) Açığa vurmak, meydana çıkarmak, göstermek, aşikâr etmek.

1.1. izhār et-:-*en*
Bakın merd-i garībe merhamet ***izhār eden*** *var mı*
Nedir hālin diye bir kerre istifsār eden var mı **(Gazel 213/1)**

1.2. izhār et-:-*eyim*
Ruhsatın var ise ***izhār edeyim*** *muzmarımı*
ʿAyb olur muʿacabā eylesem ifşā-yı ümīd **(Kaside 46/29)**

1.3. izhār et-:-*ip*
Bana yüz eğrisi ***izhār edip*** *deʿahd-i sābıkda*
Güler oynar mısın ellerle hālā şen misin kāfir **(Gazel 39/8)**

1.4. izhār eyle-:
Edemez oldu gönül āteş-i hicri ızmār
Māh-ı nevden bedel ebrūların ***eyle izhār*** **(Müsebba 2/37)**

izhār-ı ʿacz et-:

1.) Bir şeyi yapamayacağını, yapmaktan âciz olduğunu bildirmek.

1.1. izhār-ı ʿacz et-:-*sin*
Felek mānendini göstermeden ***izhār-ı ʿacz etsin***
Mizāc-ı kevne vākıf Şehr-i yārı bī-muʿādildir **(Kaside 38/6)**

izhār-ı kemāl eyle-:

1.) Olgunluk göstermek.

1.1. izhār-ı kemāl eyle-:-*me*
Hele ***izhār-ı kemāl eyleme*** *sabr et Fennī*
Anlaşılsın feleğin himmeti kimlerde ise **(Gazel 180/5)**

izhār-ı muhabbet:

1.) Sevginin zuhur etmesi, belli edilmesi, gösterilmesi.

1.1. izhār-ı muhabbet:
Ayda bir ruʾyete ibrāz-ı meveddet mi denir
Yılda bir sohbete ***izhār-ı muhabbet*** *mi denir* **(Gazel 27/1)**

izhār-ı sürūr eyle-:

1.) Sevinci açığa vurmak, göstermek.

1.1. izhār-ı sürūr eyle-:-*sin*
Nasıl ***izhār-ı sürūr eylemesin*** *cān-ı cemād*
Gevher-i nādire-i dūzah-asālet geliyor **(Kaside 48/7)**

izini taʿkīb et-:

1.) Açtığı yoldan gitmek; bir kimsenin görüşünü benimseyip uygulamak, ona tabi olmak.

1.1. izini taʿkīb et-:
Hazret-i Pīrin efendi ***izini taʿkīb et***
Etme bir kāra teşebbüs reviş-i pīre nakīz **(Gazel 97/3)**

izlāl kıl-:

1.) Alçaltmak, küçük görmek, tahkir etmek.

1.1. izlāl kıl-:-*(a)r*
Nazar-ı feyzi eder mūr-ı Süleymānla denk
Ne ki hışmı ***kılar*** *şīr-i jiyānı* ***izlāl*** **(Kaside 40/13)**

izmihlāl eyle-:

1.) Yok olmak, yıkılmak, çökmek.

1.1. izmihlāl eyle-:-*sin*
Beni bu lutf-ı girān-kadr ile taltīf et kim
Eylesün tā hasedinden rukabā ***izmihlāl*** **(Kaside 40/54)**

ʿizz ü sebāt et-:

1.) İtibarında kararlılık göstermek; itibar etmek.

1.1. ʿizz ü sebāt et-:-*me, -m*
Ben ***ʿizz ü sebāt etmem*** *ahibbāsına ʿasrın*
Beyhūdedir isnād-ı bakā nakş-ı habāba **(Gazel 201/4)**

ʿizzet:

1.) Değer, kıymet, ululuk, yücelik.

1.1. ʿizzete:-*e*
Zārını ihzār edip hāzır bulunsun rihlete
Kimse mağrūr olmasın dār-ı fenāda ***ʿizzete*** **(Tarih 17/1)**

ʿizzet-i şān:

1.) Büyüklük, yücelik.

1.1. ʿizzet-i şān:-*la*
ʿİzzet-i şānla *daʿavāta icābet sana hās*
Etme Fennīyi Resūl ʿaşkına mahrūm-ı Cemāl **(Kaside 2/5)**

ʿizz-i vuslat:

1.) Kavuşma şerefi.

1.1. ʿizz-i vuslat:-*la*
ʿİzz-i vuslatla *müşerref sıdk u reʾfetle şehīr*
Nūr-ı rüʾyetle mükerremdir Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/4)**

J

jāj-hā:

1.) Anlamsız ve saçma sapan söz söyleyen.

1.1. jāj-hādan:-*dan*
Fennīyā zīr-i felekte ***jāj-hādan*** *çok ne var*
Şu cihānda yokluk erbāb-ı maʿārif yokluğu **(Gazel 47/5)**

jaj-hā-yı ʿasr:

1.) Devrin anlamsız ve saçma sapan söz söyleyenleri.

1.1. jaj-hā-yı ʿasr:-*a*
Jaj-hā-yı ʿasra *muhtasdır nüfūz-ı kīl ü kāl*
Āhen-i şemşīr-i ehl-i hāle su vermez felek **(Gazel 113/7)**

jeng-dār-ı gam:

1.) Gamdan küflenmiş.

1.1. jeng-dār-ı gam:-*i, -di*
Jeng-dār-ı gam idi *hayli zemāndır gönlüm*
Sen o mirʾātı mücellā-dār u dırahşān ettin **(Kaside 44/7)**

K

kabāhat:

1.) Suç, kusur.

1.1. kabāhat:
Sen bu istiğnāyı hep benden taʿallüm eyledin
*Her **kabāhat** bende tahmīl-i vebāl etmem sana* **(Gazel 3/2)**

1.2. kabāhat:
Ben ne yaptım ki felek rāhatımı çok görüyor
*Hidemāt-ı hasenem halka **kabāhat** geliyor* **(Kaside 48/22)**

kabar-:

1. Büyümek, çoğalmak.

1.1. kabarıp:-*ıp*
Dūd-ı āhım sana şemsiyelik et yāre dedim
***Kabarıp** cürmünü mānend-i sehāb et mi dedim* **(Gazel 146/7)**

Kāʿbe:

1.) Bütün Müslümanların kıblesi ve ziyaret yeri olan Mekke şehrindeki mukaddes bina, beytullah.

1.1. Kāʿbe:
*Der-i mürşiddedir derlerse **Kāʿbe** iʿtimād eyle*
Telakkī-i kıyām-ı Hakta katʿā lām ü cīm olmaz **(Gazel 68/7)**

kaʿbe-i maksūd:

1.) İstek, emel Kâbesi; sevgilinin makamı.

1.1. Kaʿbe-i maksūd:-*a*
*Yā İlāhī **Kaʿbe-i maksūda** īsāl et beni*
Yoksa cism ü cānımı bu yolda hāk etsem gerek **(Gazel 248/3)**

1.2. Kaʿbe-i maksūd:-*a*
Eylerim ʿaşkınla billāh hep fedā cān ü teni
*Yā İlāhī **Kaʿbe-i maksūda** īsāl et beni* **(Tahmis 8/7)**

Kaʿbe-i ʿulyā:

1.) Çok yüce (olan) Kâbe.

1.1. Kaʿbe-i ʿulyā:-*y, -a*
Kūy-i yāra gideriz Cennet-i aʿlāya bedel
*Pāyine yüz süreriz **Kaʿbe-i ʿUlyāya** bedel* **(Gazel 141/1)**

kābe-i vasl:

1.) Kavuşma Kâbe'si; sevgilinin mekânı, yanı.

1.1. kābe-i vasl:-*ın*
*ʿĀşıka olsa müyesser **Kābe-i vaslın** tavāf*
ʿİd-i Ekberdir keser kurbān kurbān üstüne **(Gazel 206/2)**

kābil:

1.) Mümkün olma; kabiliyet.

1.1. kābil:
*Benim bār-ı cefāyı çekmeye **kābil** ne hālim var*
Amān ey seng-i dil zār ü nizār oldum firākınla **(Gazel 25/2)**

1.2. kābil:
Beni terk etti artık dil kalır zülfün hevāsında
*Hümā **kābil** midir kim hāke insin āşiyān görsün* **(Gazel 159/6)**

1.3. kābil:
Zülf-i şeb-fāmın gören mümkün mü sevdālanmasın
*Leyle-i hüsnün seven **kābil** mi şeydālanmasın* **(Gazel 171/1)**

1.4. kābil:
Fennīyā ağlayıp ağlatma o gül-i ruhsārı
*Etme **kābil** ise ey merd-i sühan-sāz etme* **(Gazel 189/5)**

1.5. kābil:
*Tahammül eylemek bu vakʿa-i dil-sūza **kābil** mi*
Bilenler Kerbelā hālinʿayān ağlar nihān ağlar **(Gazel 249/3)**

1.6. kābil:
*Hikmet-i nusreti **kābil** mi olunsun taʿrīf*
Āyet-i behceti mümkün mü edilsin tefsīr **(Kaside 47/30)**

1.7. kābil:
*Keşfe **kābil** mi Hudā-yı Müteʿālin sırrı*
Başkadır māzī vü müstakbel ü hālin sırrı **(Tarih 8/1)**

1.8. kābil:
Hālıkın her işi merhūn-ı hikemdir ammā
*Nice **kābil** ki bilinsin bu meʿālin sırrı* **(Tarih 8/2)**

1.9. kābil:
***Kābil** midir ki sīnede sukbe açılmasın*
Āmāc-ı tīr-ı kahr-ı felāket değil miyim **(Taştir 1/6)**

1.10. kābildir:-*dir*
Dürerbār-ı ʿavārif öyle feyyāz-ı maʿārif kim
*Maʿārif devre-i feyzinde taʿammüm etse **kābildir*** **(Kaside 38/10)**

kābil bulun-:

1.) Kabul edilmek; mümkün olmak.

1.1. kābil bulun-:-*sa*
Hurdebīn-āsā bir ālet olsa daʿayne'l-yakīn
*Her süveydā-yı dilin **kābil bulunsa** rüʾyeti* **(Kaside 37/56)**

kābil değil:

1.) Mümkün değil, olanaksız.

1.1. kābil değil:
Dil derd-i derūnun değil ızmārına kādir
***Kābil değil** izhāra da olmaz mütecāsir* **(Müseddes 3/25)**

kābil ol-:

1.) Olabilir, mümkün olmak, imkân dâhilinde olmak.

1.1. kābil ol-:-*ma, -dı*
Oldu rakīb şerh-i merāma hāʾil
*Cānāna tefhīmi **olmadı kābil*** **(Şarkı 8/9)**

1.2. kābil ol-:-*maz, -dı*
***Kābil olmazdı** ona ʿālemde takvīm-i bahā*
Āh o elmas-pārenin kıratı noksān olmasa **(Gazel 183/3)**

1.3. kābil ol-:-*sa*
Aklının meftūnudur her bār-ı reʾy ü üstüvār
***Kābil olsa** ger tecessüm etse rahm ü reʾfeti* **(Kaside 39/9)**

2.) Kabul eden (kimse) olmak; kabul etmek.

2.1. kābil ol-:
Etme hiç bir şahsa hiç bir şeye nefretle nigāh
*Kāʾil ol her ne gelirse **kābil ol** deryā gibi* **(Gazel 233/7)**

kābil-i esrār-ı hikmet:

1.) Hikmet sırlarının olması.

1.1. kābil-i esrār-ı hikmet:
*Beşerde **kābil-i esrār-ı hikmet** binde bir çıkmaz*
Bahār emtārının her katrası dürr-i yetīm olmaz **(Gazel 68/2)**

kābil-i feyz ü ikbāl:

1.) Lütuf ve saadetine uygun olma.

1.1. kābil-i feyz ü ikbāl:
Bilemem sende mi yok şīme-i rahm-ı insāf
Yoksa ben mi değilim ***kābil-i feyz ü ikbāl*** **(Kaside 40/6)**

kābil-i feyz ü muhabbet kıl-:

1.) Sevgi ve irfana, marifete uygun kılmak.

1.1. kābil-i feyz ü muhabbet kıl-:
Edersin hārdan gül nah-i yābisden semer peydā
Dil-i Fennīyi yā Rab ***kābil-i feyz ü muhabbet kıl*** **(Kaside 4/7)**

1.2. kābil-i feyz ü muhabbet kıl-:
Edersin hārdan gül nah-i yābisden semer peydā
Dil-i Fennīyi yā Rab ***kābil-i feyz ü muhabbet kıl*** **(Kaside 4/7)**

kābil-i inkār ol-:

1.) İnkâr etmenin mümkün olması.

1.1. kābil-i inkār ol-:*-sun*
Yārin uykuda iken gerdenini takbīl et
Ettiğin cürm ü hatā ***kābil-i inkār olsun*** **(Gazel 161/2)**

kābil-i ʿirfān ol-:

1.) İrfan alan, irfan sahibi olan bir kimse olmak.

1.1. kābil-i ʿirfān ol-:*-acak, -sın*
Fennī ne vakit vazgeçeceksin bu hevādan
Yāhū ne zamān ***kābil-i ʿirfān olacaksın*** **(Gazel 131/5)**

kābil-i işrāk:

1.) Allah'a ortak koşanlar.

1.1. kābil-i işrāk:
Seninle olmadı hiç bir nebī hem-pāye-i rifʿat
Senin cāh-ı hümāyūnun değildir ***kābil-i işrāk*** **(Kaside 15/4)**

kābil-i merhem:

1.) Merhem kabul etmemek, derman olmamak.

1.1. kābil-i merhem:
Kābil-i merhem *değildir yāre-i hicrān-ı yār*
Ben ʿalīl-i firkatim bana etıbbā gelmesin **(Gazel 167/3)**

1.2. kābil-i merhem:
Sīnemi nīrān-ı gayret dāğ-ber-dāğ eyledi
Kābil-i merhem *midir bu yara Allah ʿaşkına* **(Gazel 191/5)**

kābil-i tevfīk:

1.) Allah'ın rızasına kavuşmak.

1.1. kābil-i tevfīk:
Mezālim ādemiyyetle değildir ***kābil-i tevfīk***
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/10)**

kābil-i tīmār ol-:

1.) Tedavisi mümkün olmak, tedavisi bulunmak.

1.1. kābil-i tīmār ol-:*-sun*
Açtığın yara biraz ***kābil-i tīmār olsun***
O kadar kıyma nolursun bana ey tīr-i firāk **(Gazel 161/4)**

1.2. kābil-i tımar ol-:*-(u)r*
Firākın tāze tāze dağlar peydā eder dilde
Efendim zahm-ı hecrin ***kābil-i tımar olur*** *sanma* **(Gazel 194/2)**

kābiliyet:

1.) Yetenek.

1.1. kābiliyet:
Kabūl-i tāʾir-i kudsī-yi ʿaşka ***kābiliyet*** *ver*
Dil-i zārı o mürg-i nāzenīne āşiyān eyle **(Gazel 178/4)**

1.2. kābiliyet:
ʿĀkıl ü ʿārif isen sen onu etme tahkīr
Kābiliyet *var ise kıl o hatāyı taʿmīr* **(Müsemmen 1/2)**

kābiren ʿan kābirin:

1.) "Babadan oğula; kuşaktan kuşağa" anlamında bir Arapça ibare.

1.1. kābiren ʿan kābirin:
Kābiren ʿan kābirin *böyle beyān eyler kalem*
Pādişāh-ı her dü-ʾālem muktedā-yı ins ü cān **(Kaside 24/35)**

kabr:

1.) Kabir, mezar.

1.1. kabrini:*-i, -n, -i*
Nūr-ı gufrānınla tenvīr et İlāhī ***kabrini***
Makberinden revzen açılsın riyāz-ı Cennete **(Tarih 17/6)**

kabre gir-:

1.) Mezara girmek, ölmek.

1.1. kabre gir-:*-(e)r, -se, -m*
Kabre girsemde *kalır ʿaşkın benimle pāyidār*
Yani ben ölmekle benden sanma bu sevdā çıkar **(Gazel 34/5)**

kabūl et-/eyle-:

1.) Onaylamak, razı olmak.

1.1. kabūl et-:
Kusūrum varsa ʿafvet Pādişāhım yād-ı vasfında
Kabūl et *ʿözrümü nevʿ-i beşer sāhī vü zāhildir* **(Kaside 38/44)**

1.2. kabul et-:
Haktan geleni her ne ise hak ***kabul et***
Ayrılma murād ister isen bāb-ı rızādan **(Kaside 50/10)**

1.3. kabūl et-:
Kurta-yı kūs ***kabūl et*** *ʿārifin taʿrīfini*
Bilmez ʿārif olmayan māhiyet-i eşyā nedir **(Kıt'a 4/2)**

1.4. kabūl et-:*-maz*
Tabībā çek elin benden ki ben dilhaste-i ʿaşkım
Benim derd-i dil-i hasret-keşim dermān ***kabūl etmez*** **(Gazel 88/3)**

1.5. kabūl et-:*-mez*
Muhabbet ehlini hālī bırakmaz āh ü nālişde
Neşāti bāde-i nūşīnenin kitmān ***kabūl etmez*** **(Gazel 88/2)**

1.6. kabūl et-:*-mez*
Kulun Fennīye Şāhım devlet-i vaslın gerek yoksa
Verilse ana karşı hıtta-i İran ***kabūl etmez*** **(Gazel 88/5)**

1.7. kabūl et-:*-mez*
ʿAbestir iştigāli sür çıkar āyīne-i dilden
Cihānda bir emel kim sūret-i imkān ***kabūl etmez*** **(Gazel 88/4)**

1.8. kabūl et-:*-mez*
Kadd-i tūbā-hırāmın sevgilim akrān ***kabūl etmez***
Ser-ā-pā doğrudur bu müddeʿā butlān kabūl etmez **(Gazel 88/1)**

1.9. kabūl et-:*-mez*
Hem hasım hem hākim oldukda bir ādem diğere
Nefsine ***etmez kabūl*** *elbette medhūliyeti* **(Kaside 37/49)**

1.10. kabūl et-:*-mez*

Bizden selām eyle yāre ey sabā
*Niçin **kabūl etmez** temennāmızı* **(Şarkı 8/1)**

1.11. kabūl et-:-*mez*
Fennīyā yāre sor sen bu suʿāli
*Niçin **kabūl etmez** temennāmızı* **(Şarkı 8/14)**

1.12. kabūl et-:-*ti, -m*
Bir Pīr dedi Fennī esrārını fāş etme
*Cān ile **kabūl ettim** reʾyinde isābet var* **(Gazel 58/7)**

1.13. kabūl eyle-:
Sūretā fakr u zarūretle perīşān ise de
*Rind-i sāhib-nazarın sohbetini **eyle kabūl*** **(Kıt'a 6/2)**

1.14. kabūl eyle-:-*mez*
Eylemez** zerre kadar fazlayı noksānı **kabūl
Çarşū-yı medeniyyette terāzū dediğin **(Gazel 118/7)**

2.) Yanına, katına almak.

2.1. kabūl et-: (Hz. Abdülkadir Geylanî için)
*Cān atıp dergāhına geldim **kabūl et** kulluğa*
Bir velīniʿmet-i bī-imtinān ister gönül **(Kaside 29/3)**

2.2. kabūl et-:-*mez*
Tabībā çek elin benden ki ben dilhaste-i ʿaşkım
*Benim derd-i dil-i hasret-keşim dermān **kabūl etmez*** **(Gazel 88/3)**

2.3. kabūl eyle-:-*r*
İhsānı vāsiʿ ʿafvi bol sāʾilleri koymaz melūl
***Eyler** ümīdim var **kabūl** Peygamber-i ʿālī-cenāb* **(Kaside 20/7)**

2.4. kabūl et-:-*sin*
Şu tahrīrātı takdīm-i huzūr-ı yār eden var mı
*Beni çākerliğe **etsin kabūl** ücret makāmında* **(Gazel 213/3)**

kabūlde:

1.) Bir kimsenin huzurunda, karşısında; kendisine karşı, kendisine yönelik.

1.1. kabūlümde:
*Etme beyhūde **kabūlümde** beyān-ı iʿtizār*
İntisāb-ı dergeh-i lutfunla ettim iştihār **(Tahmis 5/6)**

kabūl-i iʿtizār eyle-:

1.) Mazeretini, özrünü kabul etmek.

1.1. kabūl-i iʿtizār eyle-:
Ger kusūr ettimse maʿzūrum bağışla cürmümü
*Pādişāhım lutfedip **eyle kabūl-i iʿtizār*** **(Kaside 39/33)**

kabūl-i iʿvicāc etme-:

1.) Eğriliği, doğru olmayan şeyi kabul etmemek.

1.1. kabūl-i iʿvicāc etme-:-*z*
***Kabūl-i iʿvicāc etmez** mizācı*
Muhammer tīnetinde istikāmet **(Tarih 19/5)**

kabūl-i tāʾir-i kudsī-yi ʿaşk:

1.) Aşkın kutsal kuşunun kabulü.

1.1. kabūl-i tāʾir-i kudsī-yi ʿaşk:-*a*
***Kabūl-i tāʾir-i kudsī-yi ʿaşka** kābiliyet ver*
Dil-i zārı o mürg-i nāzenīne āşiyān eyle **(Gazel 178/4)**

kabūl-ı terbiyet:

1.) Terbiye kabulu, terbiyeli olma.

1.1. kabūl-ı terbiyet:
***Kabūl-ı terbiyet** merhūn-ı istiʿdād-ı zatīdir*
Ki her taş ʿaynı pırlanta gibi resm ü cilā tutmaz **(Gazel 89/4)**

kabza:

1.) Avuç.

1.1. kabza:
*İlāhī eyledin bir **kabza** topraktan beşer peydā*
Beşerde oldu fermanınla idrāk ü nazar peydā **(Kaside 4/1)**

2.) Silah, kılıç vb. şeylerde tutulacak yer, sap.

2.1. kabzası:-*s, -ı*
***Kabzası** şāyet girerse dest-i düşmen-gīrime*
Āhenīn cevşen dayanmaz darbe-yi şimşīrime **(Müfret 5/1)**

kabza-i ʿadl:

1.) Adaletli avuç, el.

1.1. kabza-i ʿadl:-*i, -n, -de*
*Parladıkça **kabza-i ʿadlinde** tīğ-ı satveti*
Dehşetinden dīde-i Mirrīhi eyler hīre-dār **(Kaside 37/15)**

kabza-i cāhil:

1.) Cahilin avucu.

1.1. kabza-i cāhil:-*de*
***Kabza-i cāhilde** heyzüm-pāre şeklin gösterir*
Dest-i fāzılda olur yekpāre bir cevher kalem **(Kaside 24/10)**

kabza-i himmet:

1.) Yardım eli.

1.1. kabza-i himmet:-*i*
Mevce-zen olduğu müddetçe bihār u enhār
***Kabza-i himmeti** olsun güher-efşān-ı kerem* **(Kaside 41/57)**

kabza-i hükm:

1.) Hüküm buyruğu.

1.1. kabza-i hükm:-*ü, -n, -de, -dir*
*Her dü-gītī **kabza-i hükmündedir** ol serverin*
Zātına meddāh olur her tāliʿ-i yāver kalem **(Kaside 24/45)**

kaç-:

1.) Birinden veya bir şeyden kurtulmak için uzaklaşmak, uzak durmak; sakınmak, yüksünmek.

1.1. kaçarız:-*(a)r, -ız*
*Yā görür göz yumarız ya **kaçarız** ondan biz*
İçimizden biri şāyeste-i imdād olsa **(Gazel 196/2)**

1.2. kaçarsın:-*(a)r, -sın*
*Sana suʿālim var niçin **kaçarsın***
Gücenme bu vazʿ-ı küstāhāneden **(Şarkı 2/1)**

1.3. kaçıp:-*ıp*
Recā etsem de tedbīr-i halāsı ben de öğrensem
*Sipihrin dest-i cevrinden **kaçıp** da kurtulan yok mu* **(Gazel 216/7)**

1.4. kaçıp:-*ıp*
***Kaçıp** gerdūn-ı cevr-āyīn elinden ettim istimdād*
Cenāb-ı Sırrī Paşadan ki etsin tā bana imdād **(Muhammes 1/26)**

1.5. kaçma:-*ma*
***Kaçma** benden āhū gözlüm ben garībim sen garīb*
Ben seni sarmak meʾāyibden garāʾibden midir **(Gazel 6/2)**

1.6. kaçma:-*ma*
*Mihenden **kaçma** ger mahsūd-ı ihvān olmak istersen*
Yetiş imdād-ı mazlūmāna arslan olmak istersen **(Müsebba 1/1)**

1.7. kaçma:-*ma*
***Kaçma** benden ki sana cān ile mecbūrum gel*
Saklama rūyunu çoktan beri mehcūrum gel **(Müsebba 2/1)**

1.8. kaçmaz:-*maz*
*Dil veren sıdk ile dildāra sitemden **kaçmaz***
Kūh iken başın açıp tīşe-i şīrīne tutar **(Gazel 49/4)**

1.9. kaçmaz:-*maz*
*Benim māhī-i deryā-yı muhabbet **kaçmaz** āğımdan*
Temevvüc eyledi bahr-ı muhīt ʿaşk-ver ü āğumdan **(Tahmis 7/1)**

kaç:

1.) Herhangi bir şeyin niceliğini sormak için kullanılan soru sıfatı.

1.1. kaç:
Doymayız hānede üçyüz senelik zād olsa
*ʿÖmrümüz müddetinin en çoğu yüz **kaç** yıl iken* **(Gazel 196/4)**

kaçır-:

1.) Kaçmasını sağlamak veya kaçmasına imkân oluşturmak.

1.1. kaçırdı:-*dı*
*Seni Rıdvān-ı cennet mi **kaçırdı** bāğ-ı cennetten*
Sen ey reşk-i melek insān değilsin hūra benzersin **(Gazel 120/3)**

1.2. kaçırmış:-*mış*
Bu ne sūret bu ne sīret bu ne hüsn-i fıtrat
*Anı bilmem ki cinândan mı **kaçırmış** Rıdvān* **(Kaside 45/54)**

kad:

1.) (Ar. kadd) Boy, kamet; boy bos.

1.1. kaddim:-*(i)m*
***Kaddim** kemāna döndü ise çok mudur benim*
Ki çille-keş-i mihr ü muhabbet değil miyim **(Taştir 1/5)**

1.2. kaddim:-*(i)m*
Gelir de hātıra şāyet sorarsan hālimi ey şūh
*Figānım ney sirişkim seyl ü **kaddim** nūndur sensiz* **(Gazel 75/3)**

1.3. kaddimi:-*(i)m, -i*
*Çille-i hasret ile **kaddimi** nūn etti felek*
Çekeyim cevrini hey kaşı kemānım ammā **(Gazel 111/4)**

1.4. kaddimi:-*(i)m, -i*
Yine açtı bir elif kāmet ile aramızı
*Yetişir hasret ile **kaddimi** dāl etti felek* **(Gazel 115/5)**

1.5. kaddin:-*in*
*Ey māh-ı ʿālem-ārā **kaddin** nihāle benzer*
Bedr-i tamāme vechin kaşın hilāle benzer **(Gazel 63/1)**

1.6. kaddini:-*(i)n, -i*
Murg-ı tāvūs ile hem-şīve-i reftār olsun
*Her gören **kaddini** cennetten atılmış sansın* **(Gazel 162/2)**

1.7. kaddini:-*(i)n, -i*
***Kaddini** sırmalı fistān ile tezyīn edeyim*
Ceybini sikke-i sīmīn ile teşhīn edeyim **(Müsebba 2/29)**

1.8. kadler:-*ler*
Rağbet etsem devlet-i dünyā şitāb eyler bana
*Lāle hadler servi **kadler** intisāb eyler bana* **(Kıt'a 5/1)**

kadar:

1.) Ölçüsünde, derecesinde, gibi, dek, miktarda.

1.1. kadar:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
*Yalan dünyāya aldanmak **kadar** vāzıh hatā yoktur* **(Müseddes 1/30)**

1.2. kadar:
*Yār eliyle taş atsa gül **kadar** etmez eser*
Cismime ağyār elinde gül dokunsa hār olur **(Gazel 50/2)**

1.3. kadar:
*Yanar ağlar geceler subha **kadar** şemʿa gibi*
Uyku girmez ebeden bende-i Mevlā gözüne **(Gazel 195/6)**

1.4. kadar:
*Ne durur hātime-i devre **kadar** merd-i cebīn*
Ne de bu ʿāleme eshāb-ı şecāʿat bākī **(Gazel 243/2)**

1.5. kadar:
*Ne yaşar āhir-i devrāna **kadar** şahs-ı cehūl*
Ne de bu dehr için erbāb-ı fetānet bākī **(Gazel 243/3)**

1.6. kadar:
*On onbeş gün **kadar** buhrān içinde kaldı bī-çāre*
Kemāl-i zaʿfa düştü en nihāyet terk-i cān etti **(Gazel 251/4)**

1.7. kadar:
*Mīrden mūra **kadar** bende-i ihsānın var*
Yapamaz yaptığın ihsānı Süleymān-ı kerem **(Kaside 41/21)**

1.8. kadar:
Neş'esinden oluyor hande-nümā mülk ü melek
*Atlas-ı çarha **kadar** hiss-i beşāşet geliyor* **(Kaside 48/5)**

1.9. kadar:
*Gonca-i pür-hārına şebnem **kadar** bār olmadık*
Biz bu bāğ-ı ʿāleme bilmem neden yār olmadık **(Kıt'a 16/1)**

1.10. kadar:
*Şu zamāna **kadar** yārim elinden*
Keyfimce bir bāde içemedim ben **(Şarkı 2/7)**

1.11. kadar:
*On onbeş gün **kadar** buhrān içinde kaldı bī-çāre*
Kemāl-i zaʿfa düştü en nihāyet terk-i cān etti **(Tarih 22/4)**

1.12. kadar:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
*Yalan dünyāya aldanmak **kadar** vāzıh hatā yoktur* **(Müseddes 1/3)**

1.13. kadar:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
*Yalan dünyāya aldanmak **kadar** vāzıh hatā yoktur* **(Müseddes 1/6)**

1.14. kadar:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
*Yalan dünyāya aldanmak **kadar** vāzıh hatā yoktur* **(Müseddes 1/9)**

1.15. kadar:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
*Yalan dünyāya aldanmak **kadar** vāzıh hatā yoktur* **(Müseddes 1/12)**

1.16. kadar:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
*Yalan dünyāya aldanmak **kadar** vāzıh hatā yoktur* **(Müseddes 1/15)**

1.17. kadar:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
Yalan dünyāya aldanmak ***kadar*** *vāzıh hatā yoktur* **(Müseddes 1/18)**

1.18. kadar:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
Yalan dünyāya aldanmak ***kadar*** *vāzıh hatā yoktur* **(Müseddes 1/21)**

1.19. kadar:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
Yalan dünyāya aldanmak ***kadar*** *vāzıh hatā yoktur* **(Müseddes 1/24)**

1.20. kadar:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
Yalan dünyāya aldanmak ***kadar*** *vāzıh hatā yoktur* **(Müseddes 1/27)**

1.21. kadardır:-*dır*
Anladım vābeste-i hüküm ***kadardır*** *her umūr*
Baʿd-ez-īn ey çarh-ı mümsik ʿarz-ı hāl etmem sana **(Gazel 3/4)**

kadd-i dil-cū:

1.) Gönül cezbeden boy (sevgili için).

1.1. kadd-i dil-cū:
Serve taʿlīm-i hırām et şu ***kadd-i dil-cū*** *ile*
Kāmetim ʿālī diye beyhude ʿulyālanmasın **(Gazel 171/5)**

kadd-i mevzūn:

1.) Düzgün boylu (sevgili).

1.1. kadd-i mevzūn:-*un, -a*
Bir müzeyyen câme kestirdim ***kadd-i mevzūnuna***
Giy salın şāyestedir serv-i hırāmānım sana **(Gazel 2/6)**

kadd-i tūbā-hırām:

1.) Tuba ağacı gibi uzun ve salınan boy (***bk.*** Tūbā*).

1.1. kadd-i tūbā-hırām:-*(ı)n*
Kadd-i tūbā-hırāmın *sevgilim akrān kabūl etmez*
Ser-ā-pā doğrudur bu müddeʿā butlān kabūl etmez **(Gazel 88/1)**

kaddi(n)i bük-:

1.) Boynunu bükmek; ***mec.*** Keder yükü yüklemek, gam içinde bırakmak.

1.1. kaddi(n)i bük-:-*tü*
Kaddimi *dest-i teʿaddī-i felek* ***büktü*** *benim*
Kıldı endāmımı hem şekl-i hilāl-i Ramazān **(Kaside 45/2)**

kadeh:

1.) İçki içmekte kullanılan küçük bardak, cam, piyale.

1.1. kadeh:
Kalkıp ayağa eliyle verdi yārim bir ***kadeh***
Elvedāʿ ey tövbe ey sabr u metānet elvedāʿ **(Gazel 101/7)**

kadeh parlat-:

1.) Kadehe şarap doldurmak, şarap içmek.

1.1. kadeh parlat-:-*alım*
Meclis-i meyde ***kadeh parlatalım***
Dilden āsār-ı gam olsun medfūʿ **(Gazel 100/2)**

kadeh-i Cem:

1.) Cemşid'in şarap kadehi (***bk.*** *cām-ı Cem).*

1.1. kadeh-i Cem:
Kimden kime etti ʿacebā ʿaks ü tevārüs
Mirʾat-ı Sikender ***kadeh-i Cem*** *kime kaldı* **(Gazel 222/3)**

kadem:

1.) Adım; yeni ortaya çıkan durum, teşebbüs.

1.1. kadem:
Beni tesrīre vaʿd etmiş idin akdemce tahrīren
Teşekkür eylerim encāzına sābit ***kadem*** *buldum* **(Kaside 49/9)**

kadem bas-:

1.) Ayak basmak; teşrif etmek, yaklaşmak, yakınlaşmak.

1.1. kadem bas-:-*ma, -sa*
Basmasa *nezdine ağyār-ı bed-efkār* ***kadem***
Gülşen-i gam-şiken ü vuslatı bī-hār olsa **(Gazel 184/3)**

kadīfe:

1.) Bir yüzü kısa, ince, sık tüylerle kaplı, ipek, pamuk veya yünden, parlak yumuşak kumaş.

1.1. kadīfe:
Bir ***kadīfe*** *palto biçtirdim ki zerrīn şemseli*
İktisā kıl pek münāsib mihr-i rahşānım sana **(Gazel 2/7)**

kādıhān:

1.) Küçük yerin kadısı, han kadısı.

1.1. kādıhān:
Seni tahrīr yazar deftere Kātip Çelebi
Böyle fetvā çıkarır hazretine ***Kādıhān*** **(Kaside 45/44)**

kādir:

1.) Gücü yeten, güç sahibi, muktedir.

1.1. kādir:
Eğer ʿāciz isen dahl eyleme efʿāl ü āsāra
Eğer ***kādir*** *isen hiç yoktan eyle bir hacer īcād* **(Gazel 21/5)**

1.2. kādir:
Kāle gelmez harfe sığmaz sevk ile maʿlūm olur
Ehl-i dil ***kādir*** *midir taʿrīfe meşhūdātını* **(Gazel 240/3)**

1.3. kādir:
Hayt kim takdīrine ***kādir*** *değil ekser kalem*
Bir kalem kim olmaya naʿt-i celīlinden habīr **(Kaside 24/57)**

1.4. kādir:
Dil derd-i derūnun değil ızmārına kādir
Kābil değil izhāra da olmaz mütecāsir **(Müseddes 3/25)**

2.) Tam ve mutlak kudret sahibi olan, istediğini dilediği gibi yapmaya gücü yeten Allah (Allah'ın güzel isimleri/esmâ-yi hüsnâ-dan biri).

2.1. kādirsin:-*sin*
Dilersen ʿālemi bir zerrede icmāle ***kādirsin***
Dilersen ger edersin zerreden şems ü kamer peydā **(Kaside 4/3)**

2.2. kādir:
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
ʿİnāyet beklerim her lāhza ***Kādir*** *Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/3)**

2.3. kādir:
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
ʿİnāyet beklerim her lāhza ***Kādir*** *Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/6)**

2.4. kādir:

Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿİnāyet beklerim her lāhza **Kādir** Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/9)**

2.5. kādir:
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿİnāyet beklerim her lāhza **Kādir** Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/12)**

2.6. kādir:
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿİnāyet beklerim her lāhza **Kādir** Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/15)**

2.7. kādir:
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿİnāyet beklerim her lāhza **Kādir** Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/18)**

2.8. kādir:
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿİnāyet beklerim her lāhza **Kādir** Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/21)**

2.9. kādir:
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿİnāyet beklerim her lāhza **Kādir** Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/24)**

2.10. kādir:
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿİnāyet beklerim her lāhza **Kādir** Pādişāhımdan* **(Müseddes 2/27)**

Kādirī:

1.) Kadirilik tarikatına (XII. yüzyılda Abdülkadir Geylanî tarafından kurulan çok yaygın tarikat) mensup olan kimse.

1.1. kādirīyim:-*y, -im*
***Kādirīyim** hāk-i pā-yi kelb-i Gavs-i Aʿzamım*
Bu şerefle ʿālemin mümtāz ü müstesnāsıyım **(Kaside 35/3)**

kādir-i mutlak:

1.) Dilediğini yapmakta serbest olan tek kudret sahibi, Allah.

1.1. kādir-i mutlak:-*tır*
Hak kādir-i mutlaktır
Her kārı yapan Haktır **(Kıt'a 11/1)**

kadr/kadir:

1.) Değer, kıymet, itibar.

1.1. kadri:-*i*
Çeşme-sār-ı ʿaşkına uğrarsa bir kemter kalem
*Yükselir **kadri** feminden misk-i ezfer damlatır* **(Kaside 24/38)**

1.2. kadrimi:-*im, -i*
Fennīyā şimdi beni zemmeden evlād-ı vatan
***Kadrimi** sonradan anlar arar amma ne bulur* **(Gazel 44/10)**

1.3. kadrin:-*(i)n*
*Hülyānı enāniyyet ile eyleme mālī **Kadrin** ola ʿālī*
Sarf-ı himem et celb-i kulūb-ı fukarāya Tahsīl-i Rızāya **(Müstezad 1/5)**

1.4. kadrini:-*i, -n, -i*
Gurāb eyler mi kebk-i dāne-çīnin tabʿını takdīr
*ʿAfīfin **kadrini** ʿiffetle mümtāz olmayan bilmez* **(Gazel 66/3)**

1.5. kadrini:-*i, -n, -i*
Cühelāyı edip insān sırasından tecrīd
*Fuzalāyız fuzalā **kadrini** iʿzām ederiz* **(Gazel 80/4)**

1.6. kadrini:-*i, -n, -i*
*Edip haddinden artık nāz etme **kadrini** tenzīl*
Düşürme kendini kıymetten olma kem-behā tez gel **(Gazel 136/6)**

1.7. kadrini:-*i, -n, -i*
*Yerde ebnā-yı beşer **kadrini** eyler iʿzām*
Gökte ervāh-ı melek nāmını eyler ibcāl **(Kaside 40/20)**

1.8. kadrini:-*i, -n, -i*
*Tanımışlar keremin **kadrini** ʿulviyyetini*
Olur ebnā-yı zemān cān ile cūyān-ı kerem **(Kaside 41/9)**

1.9. kadrini:-*i, -n, -i*
Rifʿat-i şānına nisbetle felek alçaktır
*ʿUlemā **kadrini** bu mertebe kılmış iʿzām* **(Muamma 1/8)**

1.10. kadrini:-*i, -n, -i*
Muhakkak ʿārif-i billāhdır ʿazminde mülhemdir
*Ehil-perverdir eyler ehl-i fazlın **kadrini** iʿlā* **(Tarih 21/2)**

1.11. kadrini:-*i, -n, -i*
Vādī-i muzlim-i cehle koşarak gitmektir
*Hüner ü maʿrifetin **kadrini** tenzīl etmek* **(Gazel 117/5)**

1.12. kadrin:-*i, -n, -i*
Ol Pādişāh-ı muhterem hem zī-ʿatā hem zī-kerem
*Fehm eylesin **kadrin** ümem etsin yolunda terk-i ser* **(Tarih 16/6)**

2.) Kadir gecesi; Kur'an'ın Hz. Peygamber'e indirilmeye başlandığı Ramazan ayının yirmi yedinci gecesi.

2.1. kadr:
Gösterir miʿacebā bir daha ol devri felek
*ʿİd ile gündüzü **Kadr** ile şebi tevʾem idi* **(Gazel 210/2)**

2.2. kadr:
*Şebin **Kadr** ile tevʾem gündüzün ʿīd-i saʿīd olsun*
Garaz-kār olma hūn-hār olma ikbālin mezīd olsun **(Müseddes 1/25)**

2.3. kadre:-*e*
Ayrılık zahmın çekip vasla eren bir ʿāşıkın
*Her şebi **Kadre** bedel her rūzü bir bayram olur* **(Gazel 33/5)**

kadr ü kıymet:

1.) Değer ve kıymet.

1.1. kadr ü kıymet:-*te*
ʿAmādan açdı mevcūdāt dü çeşmin tūtiyādır bu
ʿAdīl olmaz bu hāke misk-i ezfer kadr ü kıymette **(Tahmis 1/8)**

kadr ü kıymet bil-:

1.) Takdir etmek, gereken değeri vermek.

1.1. kadr ü kıymet bil-:-*in, -mez*
*Fennīyā bilinmez **kadr ü kıymetim***
Ayak çekmeyince şu vīrāneden **(Şarkı 2/10)**

kadr ü māhiyyet:

1.) Değer ve asıl, öz.

1.1. kadr ü māhiyyet:-*i, -n, -i*
Çünkü bir cevheri seng-i siyeh etmez kuru lāf
***Kadr ü māhiyyetini** fark eder ancak sarrāf* **(Müsemmen 1/11)**

kadr ü şeref:

1.) Şeref ve itibar.

1.1. kadr ü şeref:-*in*
***Kadr ü şerefin** cümleyi fāʿiktir efendim*
Etmiş seni Hak nām-ı Muhammed ile tevsim **(Kaside 18/3)**

kadr-i Āsaf:

1.) Âsaf'ın kadri, kıymeti, değeri ***(bk.*** Āsaf*).

1.1. kadr-i Āsaf:-*ı*
Bilir mi sanırsın hepsi de ***kadr-i Āsafı***
Dünyāya gerçi pek çok Süleymān gelir gider **(Gazel 46/9)**

kadri bilin-:

1.) Kıymeti, değeri bilinmek.

1.1. kadri bilin-:-*di*
Fuzelā-yı kalemin çünkü ***bilindi kadri***
Başladı lāyıkını bulmağa her merd-i güzīn **(Kaside 42/5)**

kadr-i hüsn:

1.) Güzelliğin kıymeti.

1.1. kadr-i hüsn:-*ü*
Henüz öğrenmemişken ***kadr-i hüsnü***
Ben ettim ol perī-girdārı īkāz **(Gazel 99/4)**

kadri kırık (ol-):

1.) Değeri, kıymeti olmamak.

1.1. kadri kırık (ol-):-*i*
Tabīb-i hāzıkın ***kadri kırıktır*** *şimdi ʿālemde*
Tabābet kendi derdin bilmeyen bīmāra kalmıştır **(Gazel 61/2)**

kadr-i muvālāt:

1.) Dostluğunun kıymeti, değeri.

1.1. kadr-i muvālāt:-*ı, -n, -ı*
Medenīlerle musahabede yabānīdir
Bilemez ***kadr-i muvālātını*** *her tīneti hām* **(Muamma 1/7)**

kadri ol-:

1.) Değeri, kıymeti olmak.

1.1. kadri ol-:-*maz, -i, -di*
Kadri olmaz *idi zāğ olmasa murg-i seherin*
İns-i nādāndadır ehl-i kemālin sırrı **(Tarih 8/6)**

kadri(ni) an-:

1.) Kıymetini bilmek.

1.1. kadri(ni) an-:-*la, -sa*
Ne olur ***kadrimizi anlasa*** *sarrāf-ı dehr*
Etse takvīm-i bahā cevher-i ʿirfānımıza **(Gazel 182/5)**

kadrini bil-:

1.) Değerini, kıymetini bilmek.

1.1. kadrini bil-:-*mez*
Öperdim pāyini girse ele bir ʿārif-i Billāh
Bulur da reh-nümānın ***kadrini*** *gümrāh* ***bilmez*** *mi* **(Gazel 234/4)**

1.2. kadrini bil-:
Kadrini bil *ihtirām et etme hürmette kusūr*
Ādemi şefkatli bir māder gibi besler kalem **(Kaside 24/9)**

1.3. kadri(n)i bil-:-*me, -di, -n*
Bilmedin kadrimi *bir gevher idim*
Hırz-i cān etmeğe lāyık er idim **(Şarkı 9/7)**

kafa tut-:

1.) Karşı gelmek, direnmek, boyun eğmemek.

1.1. kafa tut-:-*maz*
Tekebbür eylemez merd-i asīl asla ***kafa tutmaz***
Esāfil kārıdır ebnā-yı cinse ʿarz-ı istikbār **(Gazel 89/5)**

kāfī gel-:

1.) Yetmek, yeterli olmak.

1.1. kāfī gel-:-*di*
Kāfī geldi *bize farkın devleti*
Çekmeyiz dünyāda bār-ı minneti **(Şarkı 6/9)**

kāf-ı temkīn:

1.) Temkinli (bir yer olan) Kaf dağı.

1.1. kāf-ı temkīn:-*e*
Rızk için etme teʾessüf olma hem tavr-ı mekes
Müsterih ol ***kāf-ı temkīne*** *çekil ʿAnkā gibi* **(Gazel 233/2)**

kāfī vü kāfil:

1.) Yeten, yetişen ve kefil olan (II. Abdülhamid Han).

1.1. kāfī vü kāfil:-*dir*
Fürūg-ı neyyir-i evc-i ʿadāletsin ki ʿālemde
Nizāmın hak u ʿadli bulmağa ***kāfī vü kāfildir*** **(Kaside 38/19)**

kāfir:

1.) Allah'ın varlığını inkâr eden; merhametsiz sevgili,

1.1. kāfir:
Bu vazʿ-ı nā-becā Fennī için ciddī midir yoksa
Nedir bu ekşi yüz eğri nazar nīz-nem misin ***kāfir*** **(Gazel 39/13)**

1.2. kāfir:
Nezāket ile deldin sīnemi sūzen misin ***kāfir***
Harāb ettin ten-i bīmārımı düşmen misin kāfir **(Gazel 39/1)**

1.3. kāfir:
Nezāket ile deldin sīnemi sūzen misin kāfir
Harāb ettin ten-i bīmārımı düşmen misin ***kāfir*** **(Gazel 39/1)**

1.4. kāfir:
Göründün cāme-i gülgūn ile ettin beni dilhūn
Yine bir al ile iğfāl eden vay sen misin ***kāfir*** **(Gazel 39/2)**

1.5. kāfir:
Nedir bu parlayış gökten mi indin ay mısın yoksa
Nedir bu penbe ruhlar gül müsün gülşen misin kāfir **(Gazel 39/3)**

1.6. kāfir:
Nedir bu sahte ʿiffet sahte ülfet sahte istiğnā
Selānikden mi geldin yoksa Pārisden misin ***kāfir*** **(Gazel 39/4)**

1.7. kāfir:
Dağıttın kākülü ruhsāra gūyā eyledin perde
Rakībinden midir bu hudʿa yāhud sen misin ***kāfir*** **(Gazel 39/5)**

1.8. kāfir:
Cefā-gersin edersin günde bin nāz ü sitem peydā
Tükenmez nāz ü istiğnāların maʿden misin ***kāfir*** **(Gazel 39/6)**

1.9. kāfir:
Yıkarsın gözlerinle hānümān-ı sabr u temkīni
Esās-ı mülket ārāma āteşzen misin ***kāfir*** **(Gazel 39/7)**

1.10. kāfir:
Bana yüz eğrisi izhār edip de ʿahd-i sābıkda
Güler oynar mısın ellerle hālā şen misin ***kāfir*** **(Gazel 39/8)**

1.11. kāfir:
Mürüvvet merhamet insāf yok mu taş mıdır bağrın
Ne var bir iltifāt et büsbütün āhen misin ***kāfir*** **(Gazel 39/9)**

1.12. kāfir:

Tecellī eyliyor çeşminde nūr-ı kudret-i Yezdān
ʿAceb āyīne-i ʿirfān mısın revzen misin ***kāfir*** **(Gazel 39/10)**

1.13. kāfir:
Derāgūş eyledim yaktın derāgūş eyledin yandım
Yanar āteş misin āteşli pīrāhen misin ***kāfir*** **(Gazel 39/11)**

1.14. kāfir:
Çözüldü ʿukde-i zānū geçerken pīşgāhından
Şaşırdın şīve-i reftār mı reh-zen misin ***kāfir*** **(Gazel 39/12)**

1.15. kāfirin:-*in*
Ben ne rütbe ağlasam olsam taleb-kār-ı visāl
Merhametsiz ***kāfirin*** *ağzından ancak lā çıkar* **(Gazel 34/4)**

kāfiye-sencān-ı kerem:

1.) "Kerem" kafiyesinden anlayanlar.

1.1. kāfiye-sencān-ı kerem:
Keremin ben gibi evzāʿını tasvīr edemez
Gelse ger bir yere bin ***kāfiye-sencān-ı kerem*** **(Kaside 41/41)**

kāfūr:

1.) Kafur ağacının zamkından elde edilen ve hekimlikte kullanılan beyaz, yarı şeffaf, kolaylıkla parçalanır ıtırlı madde. Klasik şiirde sevgilinin bedenin, özellikle de gerdanın benzetildiği madde.

1.1. kāfūra:-*a*
Uzaktan seyrederken nāzenīnim nūra benzersin
Yakīninden gehī sīme gehī ***kāfūra*** *benzersin* **(Gazel 120/1)**

1.2. kāfūrum:-*(u)m*
Üzme hasretkeşini gerdani ***kāfūrum*** *gel*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/3)**

kahbe dünyā:

1.) Dönek dünya, felek* (bahta,talihe küskünlüğü ifade eden bir kelime).

1.1. kahbe dünyā:
Merd isen ʿākil isen aldanma mekr ü āline
Aldatır eblehleri bu ***kahbe dünyā*** *eskidir* **(Gazel 42/2)**

kahbe felek:

1.) Dönek dünya, felek* (bahta,talihe küskünlüğü ifade eden bir kelime).

1.1. kahbe felek:
Ey ***kahbe felek*** *bārī işin aslını söyle*
Seyyāre-i ikbālimi yuttun mu ne yaptın **(Gazel 123/3)**

kahr:

1.) Kahır; derin üzüntü veya acı, sıkıntı.

1.1. kahrını:-*(ı)n, -ı*
Hoş görüp ***kahrını*** *zımnında lutf bekleyerek*
Keşf-i rāz eyledim kimseye hālim demedim **(Gazel 154/2)**

1.2. kahrından:-*ı, -n, -dan*
Lutfu ***kahrından*** *füzūn dilber seven üftādenin*
Hücresi sayf ü şitā buhbūha-i gülzār olur **(Gazel 50/3)**

kahr et-:

1.) Üzülmesine sebep olmak.

1.1. kahr et-: -*mek*
Çekerim besmeleyi münkiri ***kahr etmek*** *için*
Bana pek tatlı gelir düşmeni tenkīl etmek **(Gazel 117/6)**

kahr u āzār:

1.) Eziyet ve zulüm.

1.1. kahr u āzār:-*a*
Beni taltīf ile her emre münkād etsen olmaz mı
Tahammül eylemez tabʿ-ı selīmim ***kahr u āzāra*** **(Gazel 207/4)**

kahramān-ı rezm-gāh-ı maʿdelet:

1.) Savaş meydanının adaletli kahramanı (II. Abdülhamid Han).

1.1. kahramān-ı rezm-gāh-ı maʿdelet:-*sin*
O yektā ***kahramān-ı rezm-gāh-ı maʿdeletsin*** *sen*
Ki çok Nūşirevānlar zīr-i aʿlāmında dāhildir **(Kaside 38/21)**

kahr-ı dehr:

1.) Dünyanın kahrı, derdi.

1.1. kahr-ı dehr:-*i, -le*
Müstehakk-ı lutf idim ammā ki ***kahr-ı dehr*** *ile*
Erbaʿīnimde kazandım hālet-i şeyhūhati **(Kaside 37/78)**

kaht-ı evlād-ı beşer:

1.) İnsan kıtlığı, azlığı.

1.1. kaht-ı evlād-ı beşer:-*de*
Kaht-ı evlād-ı beşerde *o da bir ādem idi*
Mazhar-ı hüsn-i kabūl olsa nolurdu Fennī **(Gazel 210/7)**

kaht-ı ricāl et-:

1.) Adam kıtlığı oluşturmak.

1.1. kaht-ı ricāl et-:-*ti*
Dāmeninden sarılıp lutf umacak kim kaldı
Asya kıtʿasını ***kaht-ı ricāl etti*** *felek* **(Gazel 115/4)**

kaht-ı ricāl ol-:

1.) Adam, er kişilerin bulunmaması.

1.1. kaht-ı ricāl ol-:-*du*
Fennīyā ***kaht-ı ricāl oldu*** *ʿadālet bitti*
Gösterilsin var ise pāk-zamīr sāhib-i dād **(Taştir 2/10)**

kaht-ı vücūd:

1.) Cismin, varlığın yokluğu.

1.1. kaht-ı vücūd:-*u, -n, -da, -dır*
ʿAndelib-i seherin ***kaht-ı vücūdundandır***
İstimāʿ-ı nagāmı gūk u gurāb ettiğimiz **(Gazel 73/5)**

kāʿide:

1.) Kaide, kural, nizam.

1.1. kāʿidesin:-*s, -i, -n(i)*
Maʿdelet ***kāʿidesin*** *ʿāleme göstermek için*
Kırk yarardı kılı ʿirfān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/6)**

kāʾide-i hıfz-ı hukūk:

1.) Hakkı, hukuku gözetme kuralları.

1.1. kāʾide-i hıfz-ı hukūk:-*u*
Unutup ***kāʾide-i hıfz-ı hukūku*** *yoksa*
Sildiler mi bizi defterden ehıllā-yı vatan **(Gazel 165/6)**

kāʾil:

1.) Razı olan, kabul eden.

1.1. kāʾildir:-*dir*
Rikābında Ferīdūn ile Cem sāyisliğe rāzı
Kapında Şāh-ı kisrā pās-bānın olsa ***kāʾildir*** **(Kaside 38/18)**

1.2. kāʾil:-*i, -di, -n*
Dūş oldu gönül dün gece bir kaşları yāya Bir çehresi aya
Kāʾil idin *ol māh ile gelsek bir araya Yılda birer aya* **(Müstezad 1/1)**

2.) Söyleyen, diyen, bir sözü nakleden.

2.1. kāʾiline:-*i, -n, -e*
Siyyemā sabr ü sükūt eyler isen misl-i kitāb
Çünkü her ***kāʾiline*** *ricʿat eder sūʾ-i hitāb* **(Müsemmen 1/22)**

2.2. kāʾillerini:-*ler, -i, -n, -i*
Vākıʿa gayr-ı muvāfık söz olunmaz ısgā
Etme ***kāʾillerini*** *zahmet alıp istiksā* **(Müsemmen 1/27)**

kāʾil ol-:

1.) Razı olmak, kabul etmek.

1.1. kāʾil ol-:
E.tme hiç bir şahsa hiç bir şeye nefretle nigāh
Kāʾil ol *her ne gelirse kābil ol deryā gibi* **(Gazel 233/7)**

1.2. kāʾil ol-:-*ma, -sın*
Lāzım gelir ki vuslata bir hāʾil olmasın
Mümkün müdür ki cevrine dil ***kāʾil olmasın*** **(Gazel 164/1)**

1.3. kāʾil ol-:-*(u)r*
Niçin olsun heder ehliyyet ü istihkākım
Buna ***kāʾil*** *mi* ***olur*** *sāhib-i vicdān-ı kerem* **(Kaside 41/28)**

1.4. kāʾil ol-:-*maz*
Kāʾil olmaz *dilrübālar bir yüzünden öpmeğe*
Çekti Fennī çok ezālar bir yüzünden öpmeğe **(Tahmis 5/14)**

kāʾim:

1.) Devam eden, sürüp giden, var olan.

1.1. kāʾimdir:-*dir*
Dilde ***kāʾimdir*** *gam-ı dehşet-fezā-yı ʿākıbet*
Gerçi handān gösterir tabʿ-ı sühandānım beni **(Kaside 5/8)**

1.2. kāʾimdir:-*dir*
Olmasın mı öyle bir Şāhen-şehe cānlar fedā
Sāye-i ʿadliyle ***kāʾimdir*** *umūmun rāhatı* **(Kaside 37/19)**

kāʾim ol-:

1.) Bir işte sebat etmek; tutmak, uymak.

1.1. kāʾim ol-:
Min baʿd emre ***kāʾim ol şer***ʿ*-i münīre hādim ol*
Havf et Hudādan nādim ol eyle Peyamberden hicāb **(Kaside 20/3)**

kāʾim-makām:

1.) Kaymakam.

1.1. kāʾim-makām:
Husūsān anda Mīr-i Hālisi ***kāʾim-makām*** *gördüm*
Taharrī ederek gūya ki bir kāse kerem buldum **(Kaside 49/2)**

kāʾinât:

1.) Dünya, âlem, cihan; tüm mevcudat.

1.1. kāʾinât:
Çeşm-i ʿibretle temāşā kıl hemīşe ʿālemi
Zerre zerre şāhid-i vahdettir işbu ***kāʾinât*** **(Gazel 10/7)**

1.2. kāʾinât:
Öyle ʿālī öyle muhsin öyle münʿimsin ki sen
Midhatinde ***kāʾinât*** *eyler benimle ittihād* **(Kaside 27/12)**

1.3. kāʾinât:
Mirʾāt-ı zāta karşı nedir bu sürādikāt
Burhān-ı vahdet iken baştan başa ***kāʾinât*** **(Müfret 6/1)**

1.4. kāʾināta:-*a*
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu gel
Ey veren tāb-ı rūhıyla ***kāʾināta*** *nūr u fer* **(Muhammes 3/8)**

1.5. kāʾināta:-*a*
Neler īcād kılmış sānī-i yektā neler īcād
Nazar kıl ***kāʾināta*** *ʿāşık ol sunʿ-ı İlāhīye* **(Gazel 21/3)**

1.6. kāʾināta:-*a*
Gel dese semt-i dilārāya gönül bī-cān gider
İltifāt etse ederdi ***kāʾināta*** *iftihār* **(Gazel 45/3)**

1.7. kāʾinātı:-*ı*
Kāʾinātı *yutmak ister sığsa ger hulkūmuna*
Āhiret gūyā meseldir tālib-i dünyā için **(Gazel 172/3)**

1.8. kāʾinatı:-*ı*
Tebessümle ser-ā-ser ***kāʾinatı*** *bostān eyle*
Teveccühle dil-i gam-perverānı gülistān eyle **(Gazel 178/1)**

1.9. kāʾinātı:-*ı*
Kāʾinātı *etmeden āgāh sevdim ben seni*
Gizli kaldı çok zamān dāğ-ı muhabbet sīnede **(Kaside 19/3)**

1.10. kāʾinātın:-*ın*
Kāʾinātın *her işi bir hikmete vābestedir*
Süt vermezsen ne günā sarf-ı tedbīr eylesen **(Gazel 130/3)**

1.11. kāʾinātın:-*ın*
Kalbine sokmaz sanem yapmaz metāʿ ʿālemi
Keşf edenler ***kāʾinātın*** *asl u māhiyyātını* **(Gazel 240/4)**

1.12. kāʾinatın:-*ın*
Bende gör eşyāyı ʿārifsen ʿavālim bendedir
Nakşibendim ***kāʾinatın*** *nüsha-i kübrāsıyım* **(Kaside 35/5)**

kākül:

1.) Alın üzerine ya da yüze dökülen, sarkıtılan kısa saç demeti; perçem (genel olarak koku, renk vb. yönlerden zülf ile benzer özelliklere sahiptir; ***bk. zülf***). [Aynı zamanda kâkül, sevgilinin yüzü güneş olarak tahayyül edildiğinde, rengi yönüyle bu güneşin görünmesini engelleyen kara bir bulut olur; kâkül kıvrımları da, sevgilinin yüzünü perde gibi kapattığında güneş kara buluta girmiş gibi tahayyül edilir (Tanyıldız, 2009: 985). Bu anlamını, dördüncü beyit içermektedir.]

1.1. kākül:
Beşerde bulunmaz bu resm-i dil-cū
Kākül *müdür ʿanber midir nedir bū* **(Diğer 2/3)**

1.2. kākül:
Al giyinmiş lāle-ruhsārım açılmış gül gibi
Zihnimi ammā perīşān eyledi ***kākül*** *gibi* **(Gazel 228/1)**

1.3. kāküllerin:-*ler, -i, -n(i)*
Câme-i gül-gün giyer ***kāküllerin*** *taʿtīr eder*
Nīze-i müjgānını teşhīz edip teşhīr eder **(Tahmis 2/1)**

1.4. kākülü:-*ü*
Dağıttın ***kākülü*** *ruhsāra gūyā eyledin perde*
Rakībinden midir bu hudʿa yāhud sen misin kāfir **(Gazel 39/5)**

1.5. kākülün:-*(ü)n*
Bedenin dürr-i ʿAden'den masnūʿ
Kākülün *misk-i hıtādan mahsūl* **(Gazel 100/4)**

1.6. kākülünden:-*(ü)n, -den*

Kākülünden *saçıyor sünbül-i sahrā kokusu*
Ruhlarından uçuyor gonca-i hamrā kokusu **(Gazel 238/1)**

1.7. kākülündür:-*(ü)n, -dür*
Kākülündür *geçiren boynuma sevdā bağını*
Gönlümü hasta kılan nergis-i bīmārındır **(Gazel 30/2)**

1.8. kākülündür:-*(ü)n, -dür*
Kākülündür *güzelim ʿanber-sārā-yı ümīd*
Kāmetindir meleğim şuʿbe-i tūbā-yı ümīd **(Kaside 46/59)**

kākül-i şeb-fām:

1.) Gece renkli, siyah kâkül.

1.1. kākül-i şeb-fām:-*ı, -n, -a*
ʿĀrız-ı rengīnine gülşende güller imrenir
Kākül-i şeb-fāmına *şebbūlar eyler ser-fürū* **(Gazel 176/2)**

kākül-i zer-tār:

1.) Altın sırmalı kâkül.

1.1. kākül-i zer-tār:-*ı, -n, -ı*
Dağıtma ***kākül-i zer-tārını*** *ey şāne tel kırma*
Tararken zülf-i yāri gaşyolup būy-i muhabbetle **(Müfret 11/1)**

kākül-i zer-tār-ı yār:

1.) Sevgilinin altın sırmalı kâkül.

1.1. kākül-i zer-tār-ı yār:-*e*
Çok dolaşma ***kākül-i zer-tār-ı yāre*** *ey tarak*
Pertev-i mihr-i cemāliyle edersin ihtirāk **(Müfret 12/1)**

kal-:

1.) Bir yer veya durumun içinde bulunmak, bir hâle girmek.

1.1. kalacak:-*acak*
Merciʿ mi bulur böyle tereddütlü zamāʾir
Müphem ***kalacak*** *vāh-ı süveydāda serāʾir* **(Müseddes 3/26)**

1.2. kalan:-*an*
Ne sebeple ʿacabā bu felek tünd-i nihād
Künc-i gamda ***kalan*** *ehl-i dile etmez imdād* **(Taştir 2/1)**

1.3. kalan:-*an*
Kalan *var mı bu ʿālemde bākī ile'l-ebed*
Kıyās et gidenlerden ki mihmān değil miyiz **(Gazel 70/8)**

1.4. kaldı:-*dı*
Ey mürtekib-i har-meniş ʿālem kime ***kaldı***
Hiç kimseye kalmaz bu cihān hem kime kaldı **(Gazel 222/1)**

1.5. kaldı:-*dı*
Ey mürtekib-i har-meniş ʿālem kime kaldı
Hiç kimseye kalmaz bu cihān hem kime ***kaldı*** **(Gazel 222/1)**

1.6. kaldı:-*dı*
Teshīr-i enʿām etmiş idi mühr-i Süleymān
Bir kerre hesāb eyle o hātem kime kaldı **(Gazel 222/2)**

1.7. kaldı:-*dı*
Kimden kime etti ʿacebā ʿaks ü tevārüs
Mirʾat-ı Sikender kadeh-i Cem kime ***kaldı*** **(Gazel 222/3)**

1.8. kaldı:-*dı*
Nīrū-yı peşen Sāʿid-i Rüstem kime kaldı
Allaha dayan kuvvet-i bāzūya dayanma **(Gazel 222/4)**

1.9. kaldı:-*dı*
Servetle melāhatle sakın etme tefāhur
Gencīne-i zer-kākül-i pür-ham kime ***kaldı*** **(Gazel 222/5)**

1.10. kaldı:-*dı*
Uyudu halk-ı beled ***kaldı*** *tarāʾik tenhā*
Menzilinden daha çıkmaz mısın ey māh-likā **(Müsebba 2/12)**

1.11. kaldı:-*dı*
Şöyle ʿarz eyle ki bir merd-i maʿārif-perver
Kaldı *peygūle-i hırmānda meksürü'l-bāl* **(Kaside 40/44)**

1.12. kaldı:-*dı*
Tūtiyāsız ***kaldı*** *çeşm-i hīre-dār hasretim*
Hāk-i pā-ye maʿnevī bir iktirān ister gönül **(Kaside 29/6)**

1.13. kaldı:-*dı*
Sende ***kaldı*** *benim ümīdim efendim sende*
Başka kim var ki edeyim hall-i muʿammā-yı ümīd **(Kaside 46/35)**

1.14. kaldı:-*dı*
Müphem ***kaldı*** *sırr-ı süveydā-yı dil*
Halleden olmadı muʿammāmızı **(Şarkı 8/10)**

1.15. kaldı:-*dı*
Zeynī-zāde eyleyip ʿazm-i bekā
Kaldı evlād u ʿiyāli āhla **(Tarih 3/1)**

1.16. kaldı:-*dı*
On onbeş gün kadar buhrān içinde ***kaldı*** *bī-çāre*
Kemāl-i zaʿfa düştü en nihāyet terk-i cān etti **(Tarih 22/4)**

1.17. kaldım:-*dı, -m*
Kaldım *garīb ü bī-kes*
Ehl ü ʿiyāl içinde **(Diğer 1/2)**

1.18. kaldım:-*dı, -m*
Su gibi dāʾire-i yāri dolandım ***kaldım***
Feth-i bāb olmadı ammā ki bulandım kaldım **(Gazel 150/1)**

1.19. kaldım:-*dı, -m*
Su gibi dāʾire-i yāri dolandım kaldım
Feth-i bāb olmadı ammā ki bulandım ***kaldım*** **(Gazel 150/1)**

1.20. kaldım:-*dı, -m*
İʿtilāya var iken kudret u istiʿdādım
Vaʿd-i kemnūn-ı felekle oyalandım ***kaldım*** **(Gazel 150/2)**

1.21. kaldım:-*dı, -m*
Umduğum sāhile yaklaşmadı keştī-i emel
Sahn-ı girdāb-ı felākette dolandım ***kaldım*** **(Gazel 150/3)**

1.22. kaldım:-*dı, -m*
Sunʿu āsārını hayretle nazardan geçirüb
Hikmet-i bāliga-i Sāniʿi andım ***kaldım*** **(Gazel 150/4)**

1.23. kaldım:-*dı, -m*
Keşf-i esrār-ı hakīkat için uydum ʿakla
Tākatim kalmadı bu yolda ya yandım ***kaldım*** **(Gazel 150/5)**

1.24. kaldım:-*dı, -m*
El-Amān berzah-ı mihnette bunandım kaldım
Kurtar artık beni ey Hızr-ı mekārim-pīşe **(Gazel 150/6)**

1.25. kaldım:-*dı, -m*
Heves-i cāh ile çok renge boyandım ***kaldım***
Hāb-ı gafletden ibāretmiş uyandım kaldım **(Gazel 151/1)**

1.26. kaldım:-*dı, -m*
Heves-i cāh ile çok renge boyandım kaldım
Hāb-ı gafletden ibāretmiş uyandım ***kaldım*** **(Gazel 151/1)**

1.27. kaldım:-*dı, -m*

Ne için geldim ʿaceb mevrid-i merciʿ neredir
Bu sitem-hāneyi bilmem ki ne sandım ***kaldım*** **(Gazel 151/2)**

1.28. kaldım:-*dı, -m*
Varmaya rūy-ı siyāhımla utandım ***kaldım***
Arzū çoksa da būs etmeğe dildār eteğin **(Gazel 151/3)**

1.29. kaldım:-*dı, -m*
Gerçi lāyık değilim bezm-i visāl-i yāre
Bir kerem sāhibi vaʿdetti inandım ***kaldım*** **(Gazel 151/4)**

1.30. kaldım:-*dı, -m*
Fennīyā çāk-i girībān ederek āhir-i kār
Dāmen-i merhamet-i pīre yamandım ***kaldım*** **(Gazel 151/5)**

1.31. kaldım:-*dı, -m*
Bakın tomar-ı tāliʿde benimçün nerdübān yok mu
Telāmīzim dahi etdi teʿālī sāde ben ***kaldım*** **(Gazel 216/6)**

1.32. kaldım:-*dı, -m*
Şeb-i firkatte ***kaldım*** *dūr düştüm dūr māhımdan*
Figān baht-ı siyāhımdan figān baht-ı siyāhımdan **(Gazel 245/1)**

1.33. kaldım:-*dı, -m*
Şeb-i tārīk-i tahassürde bunandım ***kaldım***
Ne zamānlar doğacak mihr-i dırahşānım ʿaceb **(Kaside 6/11)**

1.34. kaldım:-*dı, -m*
On bir aydır bekledim kaldım makām-ı ʿuzleti
Bakmıyor erkān-ı ʿadlīye nigāh-ı ʿādille **(Kaside 37/78)**

1.35. kaldım:-*dı, -m*
Fakat peygūle-gīr-i yeʾs ü hırmān sāde ben ***kaldım***
Benim emsāl ü akrānım nice eltāfa nāʾildir **(Kaside 38/25)**

1.36. kaldım:-*dı, -m*
İştikāya ictisār etmezdim ammā neyleyim
Genc-i gamda ***kaldım*** *āhir bī-kes ü bī-gam-küsār* **(Kaside 39/32)**

1.37. kaldım:-*dı, -m*
Sāde ben hāk-i mezellette perīşān ***kaldım***
Herkesi fāʾide-mend etti şu devr-i ikbāl **(Kaside 40/39)**

1.38. kaldım:-*dı, -m*
Fazl-ı fāzıl eserinden olunur istidlāl
İncesuda ʿazf-i gamla boğuldum ***kaldım*** **(Kaside 40/59)**

1.39. kaldın:-*dı, -n*
Yok sende bir ecr-i cezīl ***kaldın*** *günāhınla hacīl*
Fahr-ı cihāna ol dahīl ancak budur emr-i savāb **(Kaside 20/6)**

1.40. kaldım:-*dı, -m*
Elif iken vāv-ı siyākat gibi oldum iki kat
Kaldım *encāmı şu peygūle-i gamda nālān* **(Kaside 45/9)**

1.41. kaldım:-*dı, -m*
Tut elimden beni meydāna çıkar merhamet et
Yeʾs ü endūh ile bir kūşede ***kaldım*** *pinhān* **(Kaside 45/34)**

1.42. kaldım:-*dı, -m*
Merāmım fiʿle çıkmazsa bozulsun çarh-ı nā-mevzūn
Diğerler Fennīyā şād oldu ***kaldım*** *sāde ben mahzūn* **(Muhammes 1/24)**

1.43. kaldım:-*dı, -m*
Nedāmet köşesinde ***kaldım*** *artık hāʾif ü melhūf*
Ümīdim yalnız lā taknatū fermānına maʿtūf **(Müseddes 2/17)**

1.44. kaldım:-*dı, -m*
Dilhāha göre parlamadı kevkeb-i ikbāl
Kaldım *şu nedāmet-gede de münkesirü'l-bāl* **(Müseddes 3/5)**

1.45. kalır:-*(ı)r*
Hakkı tevhīd etmeyen
Kalır *vebāl içinde* **(Diğer 1/10)**

1.46. kalır:-*(ı)r*
Gitme ey rūh-ı revānım çünkü ten bī-cān
Hasretinle dīdeler giryān ciğer büryān ***kalır*** **(Gazel 48/1)**

1.47. kalır:-*(ı)r*
İltifātınla gönül yap yıkma fırsat var iken
Bu güzellik sanma ey meh-rū sana her ān ***kalır*** **(Gazel 48/3)**

1.48. kalır:-*(ı)r*
Kimden öğrenmiş gözün bilmem bu efsūn-kārlığı
Bū ʿAlī Sīnā yanında tıfl-ı ebced-hān ***kalır*** **(Gazel 48/4)**

1.49. kalır:-*(ı)r*
İʿtiyād eyler isen insāna insāniyyeti
Sen gidince nāmın ʿālemde yine insān ***kalır*** **(Gazel 48/5)**

1.50. kalır:-*(ı)r*
Satma ikbālinle ey zālim gurūr u übbehet
Zulm ile maʿmūr olan kāşāne tez vīrān ***kalır*** **(Gazel 48/6)**

1.51. kalır:-*(ı)r*
Ol mülāzım genç iken erbāb-ı hālin bezmine
Pīr-i ʿaşka uymayan Fennī gibi nādān ***kalır*** **(Gazel 48/7)**

1.52. kalır:-*(ı)r*
Beni terk etti artık dil ***kalır*** *zülfün hevāsında*
Hümā kābil midir kim hāke insin āşiyān görsün **(Gazel 159/6)**

1.53. kalır:-*(ı)r*
Sehāb olmaz bu mānī pertev-i mihr-i cihān-tāba
Kalır mı neşʾe-i dilde hasretinle pür-gam oldukça **(Gazel 200/3)**

1.54. kalır:-*(ı)r*
Pençe-i nādān-ı bī-sermāyede ebkem ***kalır***
Keff-i erbāb-ı maʿārifte neler söyler kalem **(Kaside 24/11)**

1.55. kalır:-*(ı)r*
İnkişāf eylerse şāyet çehre-i zībā-yı yār
Bak ***kalır*** *mı dilde ey zāhid sükūn u ıstıbār* **(Kaside 39/47)**

1.56. kalır:-*(ı)r*
Yā ***kalır*** *mı ʿāşık-i dil-hastanın cisminde tāb*
Lerze-nāk eyler beyim şīr olsa da bī-irtiyāb **(Tahmis 6/12)**

1.57. kalırım:-*(ı)r, -ım*
Her nerede tek ü tenhā ***kalırım***
Anar tatlı dilin hep şen eylerim **(Şarkı 1/4)**

1.58. kalırsın:-*(ı)r, -sın*
Yoksa şaşar ***kalırsın*** *kīl u makāl içinde*
Gel Pīre intisāb et efʿālini hesāb et **(Gazel 203/4)**

1.59. kalırsın:-*(ı)r, -sın*
Yoksa şaşar ***kalırsın***
Kīl ü mekāl içinde **(Diğer 1/8)**

1.60. kalmaz:-*maz*
Ey mürtekib-i har-meniş ʿālem kime kaldı
Hiç kimseye ***kalmaz*** *bu cihān hem kime kaldı* **(Gazel 222/1)**

1.61. kalmaz:-*maz*
Sana bir tekme ile ursa āhırda bir eşek
Sende ursan ona āhırda eşek ***kalmaz*** *tek* **(Müsemmen 1/13)**

1.62. kalmadı:-*ma, -dı*

Devr-i nā-sāzına gerdūn peşīmān oldu
Kalmadı *sāye-i şāhānede bir kalb-i hazīn* **(Kaside 42/3)**

1.63. kalmazdım:-*maz, -dı, -m*
Ben de ***kalmazdım*** *mükedder sāye-i şāhānede*
Olmadı bu āna dek bahtım ne çāre bana yār **(Kaside 39/29)**

1.64. kalmasaydı:-*ma, -sa, -y, -dı*
Çok değerli yadigār ihdā ederde ʿāleme
Kalmasaydı *tāliʿ-i nā-sāzına muğber kalem* **(Kaside 24/29)**

1.65. kalmasın:-*ma, -sın*
Sū-i istiʾmālle eyler kepāze hāmeyi
Kalmasın *dest-i esāfilde oʿālī-ter kalem* **(Kaside 24/26)**

1.66. kalmasın:-*ma, -sın*
Bikr-i fikrimden tulūʿ etsin nice böyle nuʿūt
Dest-i ʿaczimde İlāhī ***kalmasın*** *ebter kalem* **(Kaside 24/61)**

1.67. kalmazsın:-*maz, -sın*
Letāfet kesb eder kişmirlenirsin böyle ***kalmazsın***
Nezāket öğrenir dilberlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/1)**

1.68. kalmazsın:-*maz, -sın*
Letāfet kesb eder kişmirlenirsin böyle kalmazsın
Nezāket öğrenir dilberlenirsin böyle ***kalmazsın*** **(Gazel 119/1)**

1.69. kalmazsın:-*maz, -sın*
Beni şīrīn-mezāk eylersen ey gül-çehre vuslatla
Şurūb-ı gül gibi şekerlenirsin böyle ***kalmazsın*** **(Gazel 119/2)**

1.70. kalmazsın:-*maz, -sın*
Seni okşarsa dest-i iştiyākım çeşm-i müştākım
Cilā peydā eder cevherlenirsin böyle ***kalmazsın*** **(Gazel 119/3)**

1.71. kalmazsın:-*maz, -sın*
Muvakkattir sabāhat ʿālemi nāzı dirāz etme
Dem ü devrān döner esmerlenirsin böyle ***kalmazsın*** **(Gazel 119/4)**

1.72. kalmazsın:-*maz, -sın*
Hudā zāyiʿ eder mi hakkını ey dīde-i hūn-rīz
Görürsün vech-i yāri ferlenirsin böyle ***kalmazsın*** **(Gazel 119/5)**

1.73. kalmazsın:-*maz, -sın*
Rebīʿ-i vuslat-ı dilber gelir ey ravza-ı ümīd
Tarāvet-yāb olur ahdarlanırsın böyle ***kalmazsın*** **(Gazel 119/6)**

1.74. kalmazsın:-*maz, -sın*
Tavāf et ey sabā ʿavdette mutlak mesken-i yāri
Olup miskīn-i nefs ʿanberlenirsin böyle ***kalmazsın*** **(Gazel 119/7)**

1.75. kalmazsın:-*maz, -sın*
Karardın başıma zindan kesildin ey şeb-i hasret
O meh-talʿat gelir enverlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/8)**

1.76. kalmazsın:-*maz, -sın*
Edersen Fennīyā hubb-ı sivādan sīneni tecrīd
Zen-i dünyāya karşı erlenirsin böyle ***kalmazsın*** **(Gazel 119/9)**

1.77. kalmazsın:-*maz, -sın*
Teʾessüf etme gönlüm şād olursun böyle ***kalmazsın***
Elemden gussadan āzād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/1)**

1.78. kalmazsın:-*maz, -sın*
Teʾessüf etme gönlüm şād olursun böyle kalmazsın
Elemden gussadan āzād olursun böyle ***kalmazsın*** **(Gazel 126/1)**

1.79. kalmazsın:-*maz, -sın*
Mahāret kesb eder hep öğrenirsin var ise sabrın
Fünūn-ı aşkta üstād olursun böyle ***kalmazsın*** **(Gazel 126/2)**

1.80. kalmazsın:-*maz, -sın*
Kırılma ey nihāl-i nevresim karşımda nāz etme
Büyürsün gıbta-i şimşād olursun böyle ***kalmazsın*** **(Gazel 126/3)**

1.81. kalmazsın:-*maz, -sın*
Büyür de sell-i seyf-i ebruvān eylersen ey āfet
Yürekler yāreler cellād olursun böyle ***kalmazsın*** **(Gazel 126/4)**

1.82. kalmazsın:-*maz, -sın*
Seni zulmette koymaz Pīr-i ʿaşkın himmeti Fennī
Karīben mazhar-ı irşād olursun böyle ***kalmazsın*** **(Gazel 126/5)**

1.83. kalmışsa:-*mış, -sa*
Kasāvetsiz ne bir ʿāşık ne bir mehpāre kalmıştır
Eğer ***kalmışsa*** *gamsızlık kuru dīvāra kalmıştır* **(Gazel 61/1)**

1.84. kalmıştır:-*mış, -tır*
Hayāl-i dīde-i sevdā-yı zülfü serde kalmıştır
Hevā-yı kākül-i dilberle başım derde ***kalmıştır*** **(Gazel 57/1)**

1.85. kalmıştır:-*mış, -tır*
Güzeller nemçe-veş refʾ-ı şikāf olmuştur
Bu gülzār-ı gınāda sanma ehl-i perde ***kalmıştır*** **(Gazel 57/4)**

1.86. kalmıştır:-*mış, -tır*
Kasāvetsiz ne bir ʿāşık ne bir mehpāre kalmıştır
Eğer kalmışsa gamsızlık kuru dīvāra ***kalmıştır*** **(Gazel 61/1)**

1.87. kalmıştır:-*mış, -tır*
Gönül reʾy-i husūl-i kām ile āvāre ***kalmıştır***
Bir müşkil işten artık ʿāciz ü bīçāre kalmıştır **(Muhammes 1/1)**

1.88. kalmıştır:-*mış, -tır*
Gönül reʾy-i husūl-i kām ile āvāre kalmıştır
Bir müşkil işten artık ʿāciz ü bīçāre ***kalmıştır*** **(Muhammes 1/1)**

1.89. kalmıştır:-*mış, -tır*
ʿAceb maksūd bilsem kimden istinsāra ***kalmıştır***
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/2)**

1.90. kalmıştır:-*mış, -tır*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara ***kalmıştır***
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/5)**

1.91. kalmıştır:-*mış, -tır*
Nedir bu tāliʿ-i şeb-renk elinden çektiğim zahmet
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara ***kalmıştır*** **(Muhammes 1/7)**

1.92. kalmıştır:-*mış, -tır*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara ***kalmıştır***
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/10)**

1.93. kalmıştır:-*mış, -tır*
Kimin keffindedir bilmem ki hall-i ʿukde-i matlab
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara ***kalmıştır*** **(Muhammes 1/12)**

1.94. kalmıştır:-*mış, -tır*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara ***kalmıştır***
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/15)**

1.95. kalmıştır:-*mış, -tır*
Bu günlerde bana hem-hāldir hattā birāder de
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara ***kalmıştır*** **(Muhammes 1/17)**

1.96. kalmıştır:-*mış, -tır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra ***kalmıştır***
Bana benzer bu cāniblerde bir āzürde-meşreb yok **(Muhammes 1/18)**

1.97. kalmıştır:-*mış, -tır*

*Açılmış ellerin bahtı bizimki kara **kalmıştır***
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/20)**

1.98. kalmıştır:-*mış, -tır*
Temām ettim temāşā dīde-i gayretle akrānı
*Açılmış ellerin bahtı bizimki kara **kalmıştır*** **(Muhammes 1/22)**

1.99. kalmıştır:-*mış, -tır*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
*Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra **kalmıştır*** **(Muhammes 1/25)**

1.100. kalmıştır:-*mış, -tır*
O da imdād etmezse kime yā eyleyem feryād
*Açılmış ellerin bahtı bizimki kara **kalmıştır*** **(Muhammes 1/27)**

1.101. kalmıştır:-*mış, -tır*
*Açılmış ellerin bahtı bizimki kara **kalmıştır***
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/30)**

1.102. kalmıştır:-*mış, -tır*
Husūsā iltifāt-ı Vāli-i ʿālī-i eşfakla
*Açılmış ellerin bahtı bizimki kara **kalmıştır*** **(Muhammes 1/32)**

1.103. kalmıştır:-*mış, -tır*
*Açılmış ellerin bahtı bizimki kara **kalmıştır***
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/35)**

1.104. kalmıştır:-*mış, -tır*
*Açılmış ellerin bahtı bizimki kara **kalmıştır***
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/40)**

1.105. kalmıştır:-*mış, -tır*
O düstūr-ı edībe sāde bu beyti tilāvet kıl
*Açılmış ellerin bahtı bizimki kara **kalmıştır*** **(Muhammes 1/42)**

1.106. kalmıştır:-*mış, -tır*
Kudūmüyle bu şeb tenvīr-i meclis etti ol māh
*Ne menzil içre akşamladı bilmem nerde **kalmıştır*** **(Gazel 57/3)**

1.107. kalsın:-*sın*
Sen gidersen beni rüsvā-yı enām eyler ʿaşk
*Gizli **kalsın** aman esrār-ı nihānım gitme* **(Gazel 192/4)**

1.108. kalsın:-*sın*
Revā mı dāʾim olsun mu menāsıb nā-münāsibde
*Takaddüm etmeden **kalsın** mı bülbüller gurāb üzere* **(Gazel 205/3)**

1.109. kalsın:-*sın*
*Kapansın arsa-i ʿālemde āhir teşne-leb **kalsın***
Sana taʿzīm ile ʿarz-ı tahiyyāt etmeyen efvāh **(Kaside 14/6)**

2.) Geri kalmak, eksik kalmak; yapmaktan kaçınmak, birinden daha az başarılı olmak.

2.1. kalmaz:-*maz*
*Bu deyr-i bī-sebāta dil veren dīvāneden **kalmaz***
Metāʿ-ı dehr için feryād eden çengāneden kalmaz **(Gazel 87/1)**

2.2. kalmaz:-*maz*
Bu deyr-i bī-sebāta dil veren dīvāneden kalmaz
*Metāʿ-ı dehr için feryād eden çengāneden **kalmaz*** **(Gazel 87/1)**

2.3. kalmaz:-*maz*
Muhibb-i sādıkındır yār-ı gārın yoksa ʿālemde
*Mürüvvetsiz vefāsız akrabā bīgāneden **kalmaz*** **(Gazel 87/2)**

2.4. kalmaz:-*maz*
Bilirsen sen seni besdir sana bu maksad-ı aʿlā
*Uzun āmāl ile mālī gönül put-hāneden **kalmaz*** **(Gazel 87/3)**

2.5. kalmaz:-*maz*
Mukarrerdir helākın aldanırsan nakş u elvāna
*Kumaşı ʿālemin dām üzre konmuş dāneden **kalmaz*** **(Gazel 87/4)**

2.6. kalmaz:-*maz*
Henüz vuslatla mesʾūd olmayan bir ʿāşıkın kalbi
*Temelden indirāse uğrayan vīrāneden **kalmaz*** **(Gazel 87/5)**

3.) Geriye kalmak, payına düşmek.

3.1. kaldı:-*dı*
Cennet etsin türbe-i Sultān Mecīd Hānı Hudā
*Millete bu Şāh-ı zī-şān **kaldı** ondan yādigār* **(Kaside 39/20)**

3.2. kalmış:-*mış*
*Çekilmiş ehl-i dilber hep tehī kāşāneler **kalmış***
Hezārānı uçup bu gülsitānın lāneler kalmış **(Gazel 94/1)**

3.3. kalmış:-*mış*
Çekilmiş ehl-i dilber hep tehī kāşāneler kalmış
*Hezārānı uçup bu gülsitānın lāneler **kalmış*** **(Gazel 94/1)**

3.4. kalmış:-*mış*
Muhabbet meclisinden zāʾil olmuş neşʾe āsārı
*Dökülmüş mey kırılmış şīşeler meyhāneler **kalmış*** **(Gazel 94/2)**

3.5. kalmış:-*mış*
Kim derd-i derūnun ʿarz eder bir çāre istersin
Dağılmış āşinālar mecmaʿ-ı bīgāneler kalmış **(Gazel 94/3)**

3.6. kalmış:-*mış*
Geçenler yapmamış dünyāyı yıkmışlar da gitmişler
*Ki eslāfından ahlāfa nice vīrāneler **kalmış*** **(Gazel 94/4)**

3.7. kalmıştır:-*mış, -tır*
Kasāvetsiz ne bir ʿāşık ne bir mehpāre kalmıştır
*Eğer kalmışsa gamsızlık kuru dīvāra **kalmıştır*** **(Gazel 61/1)**

3.8. kalmıştır:-*mış, -tır*
Tabīb-i hāzıkın kadri kırıktır şimdi ʿālemde
*Tabābet kendi derdin bilmeyen bīmāra **kalmıştır*** **(Gazel 61/2)**

3.9. kalmıştır:-*mış, -tır*
Silinmiş şīme-i lutf u kerem kalb-i ehibbādan
*Hamiyyet şahs-ı bī-ʿāra vefā ʿayyāra **kalmıştır*** **(Gazel 61/3)**

3.10. kalmıştır:-*mış, -tır*
Bütün dünyāya hükmetsem açılmaz kalb-i mahzūnum
*Sürūr-ı sīnem ancak iltifāt-ı yāre **kalmıştır*** **(Gazel 61/4)**

3.11. kalmıştır:-*mış, -tır*
*Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra **kalmıştır***
Rakībin çeşm-i dilber gibi bīmār olduğun görsem **(Muhammes 1/3)**

3.12. kalmıştır:-*mış, -tır*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
*Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra **kalmıştır*** **(Muhammes 1/5)**

3.13. kalmıştır:-*mış, -tır*
Bu rütbe ibtilāya mihnete bādī nedir bilmem
*Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra **kalmıştır*** **(Muhammes 1/8)**

3.14. kalmıştır:-*mış, -tır*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
*Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra **kalmıştır*** **(Muhammes 1/10)**

3.15. kalmıştır:-*mış, -tır*
*Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra **kalmıştır***
Husūl-i maksada pek çok çalıştım zāhir ü pinhān **(Muhammes 1/13)**

3.16. kalmıştır:-*mış, -tır*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra ***kalmıştır*** **(Muhammes 1/15)**

3.17. kalmıştır:-*mış, -tır*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra ***kalmıştır*** **(Muhammes 1/20)**
3.18. kalmıştır:-*mış, -tır*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra ***kalmıştır*** **(Muhammes 1/25)**

3.19. kalmıştır:-*mış, -tır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra ***kalmıştır***
O bir Vāli-i vālā-şāndır ʿömrü müstezād olsun **(Muhammes 1/28)**

3.20. kalmıştır:-*mış, -tır*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra ***kalmıştır*** **(Muhammes 1/30)**

3.21. kalmıştır:-*mış, -tır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra ***kalmıştır***
Gönüller her nasılsa kalmıyor endīşeden hālī **(Muhammes 1/33)**

3.22. kalmıştır:-*mış, -tır*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra ***kalmıştır*** **(Muhammes 1/35)**

3.23. kalmıştır:-*mış, -tır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra ***kalmıştır***
Uzattım bahsi tasdīʿa cesāret eyledim ammā **(Muhammes 1/38)**

3.24. kalmıştır:-*mış, -tır*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra ***kalmıştır*** **(Muhammes 1/40)**

3.25. kalmıştır:-*mış, -tır*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra ***kalmıştır*** **(Muhammes 1/43)**

3.26. kalmıştır :-*mış, -tır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra ***kalmıştır***
Murādım hāsıl olmazsa yıkılsın kubbe-i gerdūn **(Muhammes 1/23)**

1.27. kalmıştır:-*mış, -tır*
Bu iki mısraʿ-ı berceste ancak hasbihālimdir
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara ***kalmıştır*** **(Muhammes 1/37)**

3.27. kalmıyor:-*ma, -yor*
Kalmıyor *bir eser-i muʿteberim ahlāfa*
Getirirler miʿaceb rahmet ile yāda beni **(Gazel 223/10)**

4.) Mevcut olmak, var olmak, bulunmak.

4.1. kalanlar:-*an, -lar*
İbret alsınlar gidenler ***kalanlar*** *cā-be-cā*
Her gelen zīrā misāfirdir bu dār-ı mihnete **(Tarih 17/2)**

4.2. kaldı:-*dı*
Dāmeninden sarılıp lutf umacak kim ***kaldı***
Asya kıtʿasını kaht-ı ricāl etti felek **(Gazel 115/4)**

4.3. kalmadı:-*ma, -dı*
Kurtar Allah ʿaşkına kayd-ı felāketten beni
Kalmadı *tāb ü tüvānım çekmeğe bu zucreti* **(Kaside 37/77)**

4.4. kalmadı:-*ma, -dı*
İştibāhım ***kalmadı*** *artık husūl-i maksada*
Oldu müstahkem dil-i nā-şādımın emniyeti **(Kaside 37/85)**

4.5. kalmadı:-*ma, -dı*
Kalmadı *ağlayarak sanki iki dīdede nem*
Oldu göz yaşıma dem hātırıma gam müdgām **(Müsebba 2/5)**

4.6. kalmadı:-*ma, -dı*
Tükendi tāb u tākat ***kalmadı*** *sabr u karārım gel*
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel **(Müsebba 3/3)**

4.7. kalmadı:-*ma, -dı*
Ahālī koyuldu sūʾ-i efʿāle
Temāyül ***kalmadı*** *hüsn-i aʿmāle* **(Şarkı 5/3)**

4.8. kalmadı:-*ma, -dı*
Zīr ü bālāda edīb ***kalmadı*** *ehl-i vicdān*
Büsbütün ortalığı kapladı gadr ü bīdād **(Taştir 2/9)**

4.9. kalmamış:-*ma, -mış*
Yāra derdim derdimi āh u fiġānım söylesin
Kalmamış *āha mecālim hāl ü şānım söylesin* **(Gazel 166/1)**

4.10. kalmamış:-*ma, -mış*
Eskiden söylenmedik söz ***kalmamış*** *der muʿteriz*
Tāze mazmūnlarla redd-i iʿtirāz eyler kalem **(Kaside 24/12)**

4.11. kalmasın:-*ma, -sın*
Çeşm-i hūnīnimi seyl-i dāğ-ı dile sür merhem
Kalmasın *şādī-i teşrīfin ile sīnede gam* **(Müsebba 2/6)**

4.12. kalmaya:-*ma, -y, -a*
Hikmet ü heyʾet oku **kalmaya** *hātırda melāl*
Fıkh ü ādāb ü meʿānīyi tamām ezbere al **(Müseddes 4/7)**

4.13. kalmaz:-*maz*
Ben seni gördükte **kalmaz** *bende nokta iktidār*
Bārī emret hāme-i muʿciz-beyānım söylesin **(Gazel 166/8)**

4.14. kalmış:-*mış*
Bütün ebnā-yı ādem tabʿ-ı diğer eylemiş peydā
Ulü'l-ihsānı gitmiş cihānın çingāneler ***kalmış*** **(Gazel 94/5)**

4.15. kalmıştır:-*mış, -tır*
Sadā-yı sāz-ı ʿaşk etdi makām-ı vaslına takrīb
Hem-āgūş olmağa cānān ile bir perde ***kalmıştır*** **(Gazel 57/2)**

kāl u kīl:

1.) Laf söz; dedikodu.

1.1. kāl u kīl:
Tevekkülʿāleminde ratb u yābis ***kāl u kīl*** *olmaz*
Hamūş ol Fennīyā takdīr-i Hakka rabt-ı kalb eyle **(Gazel 76/8)**

kalʿa-i āhen:

1.) Demir kale.

1.1. kalʿa-i āhen:
Hedef-i tīr-i cefā etme yazıktır yıkılır
Çünkü dil ***kalʿa-i āhen*** *gibi muhkem değil ā* **(Gazel 5/3)**

kalʿa-i sīne:

1.) Gönül kalesi.

1.1. kalʿa-i sīne:-*m, -de*
Muttasıl yağdırıyorsun dile gam güllesini
O kadar ***kalʿa-i sīnemde*** *resānet var mı* **(Gazel 227/4)**

kālā-yı hüner:

1.) Hüner, marifet kumaşı.

1.1. kālā-yı hüner:

Olmaktalardır şādümān cümle maʿārif-perverān
Buldu bahā-yı bī-gerān ʿasrında ***kālā-yı hüner*** **(Tarih 16/3)**

kālā-yı kemālāt:

1.) Olgunluk kumaşı.

1.1. kālā-yı kemālāt:-*a*
Gālibā kesreti var kıymetini kesr ediyor
Geldi ***kālā-yı kemālāta*** *neden böyle kesād* **(Taştir 2/4)**

kālā-yı ümīd:

1.) Ümit kumaşı

1.1. revnak kālā-yı ümīd:
Ey dür ʿātıfeti merciʿ-i ashāb-ı emel
Vey ʿulüvv-i himemi revnak ***kālā-yı ümīd*** **(Kaside 46/22)**

kalb:

1.) Gönül, yürek; insanın duydu merkezi, yüreğin manevi yönü, sevginin kaynağı; beşerî ve ilahi aşkın bulunduğu yer.

1.1. kalbe:-*e*
Çünki Hū ***kalbe*** *cilā kālıba nūrū getirir*
Hūdan artık ne var ʿālemde tezekkür edecek **(Gazel 43/6)**

1.2. kalbe:-*e*
Cisme cān cāna gıda ***kalbe*** *safā dīdeye nūr*
Yāreye çāre bütün derde devā vuslat-ı Pīr **(Kaside 33/2)**

1.3. kalbe:-*e*
Kıldı Hürrem beni hiss-i nefahāt-ı feyzin
Tāze cān verdi meğer ***kalbe*** *mesīhā-yı ümīd* **(Kaside 46/26)**

1.4. kalbe:-*e*
Bir vakit olur ki ***kalbe*** *olur tek gubār-bār*
Bir dem gelir ki olmaz olur bir tebār-bār **(Kıt'a 7/1)**

1.5. kalbi:-*i*
Henüz vuslatla mesʾūd olmayan bir ʿāşıkın ***kalbi***
Temelden indirāse uğrayan vīrāneden kalmaz **(Gazel 87/5)**

1.6. kalbi:-*i*
Fesād ü mekri çoktur çerh ile ahz ü ʿatādan geç
Has ü hāşāk ile doldurma ***kalbi*** *māsivādan geç* **(Müsebba 1/29)**

1.7. kalble:-*(i)le*
El meğer āfet ile teʾvil edermiş ʿiffeti
Kalble *nācī-yi cānī gösterirmiş el meğer* **(Kaside 37/54)**

1.8. kalbim:-*(i)m*
Hemīşe nātık olsun nātıkam medh-i celīlinle
Hemīşe ***kalbim*** *olsun neyyir-i ʿaşkınla pertev-nāk* **(Kaside 15/7)**

1.9. kalbime:-*(i)m, -e*
Yüzde yüz vardır ümīdim ki acır bendesine
Nār-ı yeʾsile yanan ***kalbime*** *serper selsāl* **(Kaside 40/52)**

1.10. kalbimi:-*(i)m, -i*
Kereminden umarım ***kalbimi*** *tenvīr eyler*
Seng-i hārā-yı necef hāline kor şefkat-i Pīr **(Kaside 33/14)**

1.11. kalbimi:-*(i)m, -i*
Hāsılı etmişiken ***kalbimi*** *gam istīlā*
Hāl-i bālim bu siyāk üzre olurken güzerān **(Kaside 45/16)**

1.12. kalbimi:-*(i)m, -i*
Çenber-i gam ediyor ***kalbimi*** *hālā taʿsīr*
Seni tavsīf ü senā böyle değildi ammā **(Kaside 47/17)**

1.13. kalbinde:-*i, -n, -de*
İlāhī ʿāşık mehcūr-i nālān olmasın nolsun
Muhabbet şemʿası ***kalbinde*** *sūzān olmasın nolsun* **(Kaside 8/1)**

1.14. kalbinde:-*i, -n, -de*
İlāhī senden istirham eden dilteşne-i rahmet
Muhabbet şemʿası ***kalbinde*** *sūzān olmasın nolsun* **(Kaside 8/2)**

1.15. kalbinde:-*i, -n, -de*
İlāhī ʿāşık mehcūr-ı nālān olmasın nolsun
Muhabbet şemʿası ***kalbinde*** *sūzān olmasın nolsun* **(Kaside 8/1)**

1.16. kalbini:-*i, -n, -i*
Merhametsiz ***kalbini*** *cānānın az çok yandıra*
İhtizāz-ı hāme-i āteş-feşānımdır benim **(Gazel 143/3)**

1.17. kalbini:-*i, -n, -i*
Güç müdür bendesinin ***kalbini*** *ihyā etmek*
Dem-i ʿİsā gibidir nefha-i kudsiyyet-i Pīr **(Kaside 33/15)**

kalb ü lisānınla:

1.) Dil ve kalpten; samimi bir şekilde.

1.1. kalb ü lisānınla:
Kalır bir gün bu diller şīve-i güftārdan hālī
Hemīşe Hakkı zikr et sağ iken ***kalb ü lisānınla*** **(Gazel 217/8)**

kalbe uzan-:

1.) Gönle çökmek, gönlü kaplamak.

1.1. kalbe uzan-:-*dı*
Uzandı *kasvet-engīz oldu* ***kalbe*** *leyle-i hasret*
Tulūʿ-ı subh teşrīfinle olsun rūşenā tez gel **(Gazel 136/3)**

kalb-i ʿārif:

1.) İrfan sahibinin kalbi.

1.1. kalb-i ʿārif:-*te*
Tevālī-i belādan ***kalb-i ʿārifte*** *safā artar*
Göğüs verdikçe zor-ı çerha cevherde cilā artar **(Gazel 59/1)**

1.2. kalb-i ʿārif:-*tir*
Her ne yapsan hiç birinden bir keder ahz eylemez
Kalb-i ʿāriftir *bakılmış olsa deryādan garaz* **(Gazel 95/6)**

kalb-i ʿāşık:

1.) Âşığın kalbi, gönlü.

1.1. kalb-i ʿāşık:-*a*
Telāfī-i vuslat etse de ***kalb-i ʿāşıka***
Endīşe-i hātır-sūz-ı hicrān gelir gider **(Gazel 46/6)**

kalb-i ehibbā:

1.) Dostların kalbi.

1.1. kalb-i ehibbā:-*dan*
Silinmiş şīme-i lutf u kerem ***kalb-i ehibbādan***
Hamiyyet şahs-ı bī-ʿāra vefā ʿayyāra kalmıştır **(Gazel 61/3)**

kalb-i encāl-i ʿadüv:

1.) Düşman soylarının kalbi.

1.1. kalb-i encāl-i ʿadüv:-*(u)r-den*
Mahv olur mu ***kalb-i encāl-i ʿadüvden*** *intikām*
Cevf-i dendānında besler zehri ejder yavrusu **(Gazel 241/6)**

kalb-i hazīn:

1.) Hüzünlü gönül.

1.1. kalb-i hazīn:

Derd-i dilberden girîzan olma ey ***kalb-i hazîn***
ʿAyn-i dārūdur verir dermān dermān üstüne **(Gazel 206/3)**

1.2. kalb-i hazîn:
Devr-i nā-sāzına gerdūn peşīmān oldu
Kalmadı sāye-i şāhānede bir ***kalb-i hazîn*** **(Kaside 42/3)**

1.3. kalb-i hazîn:
Gizli gizli ne kadar āh edecek ***kalb-i hazîn***
Ne kadar yaş dökecek dîde-i giryānım ʿaceb **(Kaside 6/10)**

1.4. kalb-i hazîn:
Gizli gizli ne kadar āh edecek ***kalb-i hazîn***
Ne kadar yaş dökecek dîde-i giryānım ʿaceb **(Kaside 6/10)**

1.5. kalb-i hazîn:-*i*
Dedi fahrü'l-üdebā Hazreti Nāzım Paşa
Eylemiştir nice bin ***kalb-i hazîni*** *tesrîr* **(Kaside 47/5)**

1.6. kalb-i hazîn:-*(i)m*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
ʿUdlar ***kalb-i hazînim*** *gibi sūzān olsun* **(Müsebba 2/18)**

kalb-i hümūm-ālūd:

1.) Gamlı, kederli gönül.

1.1. kalb-i hümūm-ālūd:-*u, -n, -a*
İşve-i cān-bahş ile dil-hürrem ü dilşād edip
Nev-be-nev ***kalb-i hümūm-ālūduna*** *imdād edip* **(Tahmis 6/4)**

kalb-i hüşyār:

1.) Uyanık gönül.

1.1. kalb-i hüşyār:-*(ı)m*
Muvaffak etti Mevlā bir nasīb aldım saʿādetten
Saʿīdim sāye-i Pīrīde ***kalb-i hüşyārım*** *var* **(Muhammes 2/15)**

kalbi karar-:

1.) Yüreği kararmak; acı çekmek; saflığını, inancını yitirmek.

1.1. kalbi karar-:-*mış*
Gittim bu gece şevk-ı ruh-ı yār ile yāre
Şemʿin yanarak yakılarak ***kalbi kararmış*** **(Gazel 92/8)**

kalb-i kāsī-yi ʿabīdān

1.) Kulların katı kalbi.

1.1. kalb-i kāsī-yi ʿabīdān:-*em, -den*
Nūr-ı eşfākın hayālimde tecellī eyleyip
Kalb-i kāsī-yi ʿabīdānemden *aldı kasveti* **(Kaside 37/84)**

kalb-i mağmūm:

1.) Gamlı, kederli kalp, gönül.

1.1. kalb-i mağmūm:-*a*
Temāşā-yı çemenden ***kalb-i mağmūma*** *safā gelmez*
Eğer mümkün değilse defʿ-i gam bir hüsn-i sūretle **(Gazel 90/3)**

kalb-i mahzūn:

1.) Hüzünlü kalp.

1.1. kalb-i mahzūn:-*(u)m*
Bütün dünyāya hükmetsem açılmaz ***kalb-i mahzūnum***
Sürūr-ı sînem ancak iltifāt-ı yāre kalmıştır **(Gazel 61/4)**

1.2. kalb-i mahzūn:-*u*
Gerek sahn-ı kenīsāda gerek Beyt-i mükerremde
Hüner bir ***kalb-i mahzūnu*** *sevindirmektir ʿālemde* **(Müsebba 1/27)**

1.3. kalb-i mahzūn:-*(u)m, -u*
Sürdü ceyş-i gamı dilden yed-i imdād-ı ʿAlī
Kalb-i mahzūnumu *şād eyledi irşād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/1)**

1.4. k**alb-i mahzūn:**-*(u)m, -u*
Kalb-i mahzūnumu *şād eylemedin*
Sağlık olsun bakalım sultānım **(Şarkı 9/4)**

kalb-i mehmūm:

1.) Vehimli, endişeli kalp.

1.1. kalb-i mehmūm:-*un*
Ümīd-i nısfetin misbāhıdır her ***kalb-i mehmūmun***
Tecellī-yi hayāl-i Hazretin şevk-āver-i dildir **(Kaside 38/23)**

kalb-i meksūr-ı ʿabīdān:

1.) Kullarda bulunan kırık kalp.

1.1. kalb-i meksūr-ı ʿabīdāne:-*em, -i*
Kalb-i meksūr-ı ʿabīdānemi *kıldın taʿmīr*
Meskenim halkını bi'l-cümle duʿā-hān ettin **(Kaside 44/8)**

kalb-i nālān:

1.) Ağlayan, inleyen kalp.

1.1. kalb-i nālān:-*a*
Cilā ver dîde-i cāna safā ver ***kalb-i nālāna***
Beni nefs-i nefîsimden haberdār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/2)**

kalb-i rakīka:

1.) İnce gönüllü; yufka yürekli.

1.1. kalb-i rakīka:
Tezelzül-bahş olur ***kalb-i rakīka*** *girye-i hasret*
Gözümden katra katra serpilen eşk-i revān titrer **(Gazel 40/7)**

kalb-i sāf:

1.) Saf, temiz kalp.

1.1. kalb-i sāf:-*(ı)m*
Eylemez halt-ı ekāzīb ile telvīs-i sühan
Kalb-i sāfım *gibi pākîze dehāndır kalemim* **(Gazel 152/4)**

kalb-i sāfî:

1.) Saf, temiz kalp.

1.1. kalb-i sāfî:
Münevver ***kalb-i sāfî*** *mehbıt-i ilhām-ı Rabbānî*
Hakāyık-bîn-i eşyā hāzin-i esrār-ı hikmettir **(Kaside 30/8)**

kalb-i sūzān:

1.) Yanan kalp.

1.1. kalb-i sūzān:-*a*
Su serpip ***kalb-i sūzāna*** *fakat Peygamber-i zī-şān*
Dedi sāhip-cerāʾimdir sezā-yı rahmet-i Rahman **(Müseddes 2/14)**

kalb-i ʿuşşāk:

1.) Âşıkların kalbi.

1.1. kalb-i ʿuşşāk:-*a*
Cüdālık cālib-i hüzn ü elemdir ***kalb-i ʿuşşāka***
Gidenler aslına dilşād ü handen olmasın nolsun **(Gazel 174/2)**

kalbinde kal-:

1.) İçinde tutmak, kimseye bildirmemek.

1.1. kalbinde kal-:-*sın*

Ey saçı Leylā diler Mecnūn diler dīvāne tut
Varsa ihlāsın eğer ***kalbinde kalsın*** *dāʾimā* **(Tahmis 5/8)**

kalbine sok-:

1.) Gönlünde bulundurmak, sevmek.

1.1. kalbine sok-:-*maz*
Kalbine sokmaz *sanem yapmaz metāʿ ʿālemi*
Keşf edenler kāʾinātın asl u māhiyyātını **(Gazel 240/4)**

kalbine yaz-:

1.) Gönlünde tutmak, kimseye söylememek, saklamak.

1.1. kalbine yaz-:
Duyduğun mesʾeleyi ***kalbine yaz*** *hāme gibi*
Keşf-i rāz eyleme her gördüğüne nāme gibi **(Gazel 237/1)**

kaldır-:

1.) Bir şeyi bulunduğu yerden yükseğe veya başka bir yere taşımak; yukarı doğru hareket ettirmek.

1.1. kaldırıp:-*ıp*
Kaldırıp *bürkaʿını olsa eğer cebhe-nümā*
Bakmağa hayl-i melāʾik de eder istihyā **(Kaside 34/14)**

1.2. kaldırsa:-*sa*
Perde-i zülfünü ***kaldırsa*** *cemālinden eğer*
Pertev-i hüsn-i cihān-sūzuna Yūsuf bāş eğer **(Kaside 34/7)**

2.) Taşımak; yükünü kaldırmaya gücü yetmek; ***mec.*** Yeteneği bulunmak.

2.1. kaldıramaz:-*a, -maz*
Her elin kuvveti kāfi gelemez ***kaldıramaz***
Siyyemā cāhil-i bī-mağza girāndır kalemim **(Gazel 152/13)**

2.2. kaldıramaz:-*a, -maz*
Her gönül ***kaldıramaz*** *nāz ü zülāl-i yāri*
Her bakan göz göremez yoksa cemāl-i yāri **(Kaside 34/5)**

kāle gelme-:

1.) Söz ile anlatılması mümkün olmamak.

1.1. kāle gelme-:-*z*
Kāle gelmez *harfe sığmaz sevk ile maʿlūm olur*
Ehl-i dil kādir midir taʿrīfe meşhūdātını **(Gazel 240/3)**

kāle-i bed-reng-i cihān:

1.) Dünyanın kötü renkli kumaşı.

1.1. kāle-i bed-reng-i cihān:-*ı*
Yād etme bana ***kāle-i bed-reng-i cihānı***
Gelmez işime birtakım ālāyiş-i fānī **(Müseddes 3/34)**

kāle-i fazl:

1.) Cömertlik kalesi, kapısı.

1.1. kāle-i fazl:
Müşfikāne eyleyip teşmīr-i sāk-ı ʿātıfet
Sāyesinde ***kāle-i fazl*** *ile doldu her diyār* **(Kaside 39/12)**

kāle-i hüsn ü cemāl:

1.) Güzellik kumaşı, sermayesi (değeri).

1.1. kāle-i hüsn ü cemāl:-*in*
Edersin ***kāle-i hüsn ü cemālin*** *kıymetin tezyīd*
Sen ey hāl-i siyeh-rū nokta-i icmāle benzersin **(Gazel 120/8)**

kalem:

1.) Yazı yazmaya mahsus, genellikle çubuk biçiminde alet. [***mec.*** Yazar, şair, şairlik yeteneği; ***tas.*** "Allah ilk olarak kalemi yarattı." hadis-i şerifi ile yüce kalemin (kalem-i a'lâ), ezelî takdirde kıyamete kadar olacak şeyleri yazan ruhani bir ilk unsur olması hatırlatılmaktadır; Allah'ın kudret kalemi, eli.]

1.1. kalem:
Öyle Peygamber ki hizmetkārıdır Rūhū'l-emīn
Ez-ezel meddāhıdır evsāfın ezberler ***kalem*** **(Kaside 24/33)**

1.2. kalem:
Ol dese hāk-i siyeh yek-pāre dürr-i nāb olur
Bir nazar kılsa eder peydā-yı berk ü ber ***kalem*** **(Kaside 24/36)**

1.3. kalem:
İltifāt etse kalem bir kimyā-yı mahz olur
Ehl-i dünyāya eder īsār-ı sīm ü zer ***kalem*** **(Kaside 24/37)**

1.4. kalem:
İltifāt etse kalem bir kimyā-yı mahz olur
Ehl-i dünyāya eder īsār-ı sīm ü zer ***kalem*** **(Kaside 24/37)**

1.5. kalem:
Bikr-i fikrimden tulūʿ etsin nice böyle nuʿūt
Cā-be-cā kullandığı müddetçe kātipler ***kalem*** **(Kaside 24/60)**

1.6. kalem:
Bu bir dilber dehānından gazeldir iktibās etmiş
Kalem *bezm-i tabīʿatte şuʿāʿ-ı şeb çerağımdan* **(Tahmis 7/18)**

1.7. kalem:
Bikr-i fikrimden tulūʿ etsin nice böyle nuʿūt
Dest-i ʿaczimde İlāhī kalmasın ebter ***kalem*** **(Kaside 24/61)**

1.8. kalem:
Ser-te-ser ehl-i kalemdir hūşmendān-ı cihān
Yoksa gāve mandaya bār-gīre vermezler ***kalem*** **(Kaside 24/25)**

1.9. kalem:
Yāri meh-pāre ile eyleme tavsīf a ***kalem***
Biz o hurşīd-i cemāli daha rūşen biliriz **(Gazel 82/6)**

1.10. kalem:
Her kusūrile sitāyişte yine eyler devām
Çünkü dilde iştiyāk u ārzū besler ***kalem*** **(Kaside 24/51)**

1.11. kalem:
İstinād eyler kemāl-i ʿafvine pür-şevk olur
ʿAfvını eyler temennī lutfunu bekler ***kalem*** **(Kaside 24/53)**

1.12. kalem:
Bir kalem kim şevkle vassāf olur Peygambere
Vasf-ı ruhsārıyla terşīş-i gülāb eyler ***kalem*** **(Kaside 24/54)**

1.13. kalem:
Bir kalem kim şevkle vassāf olur Peygambere
Vasf-ı ruhsārıyla terşīş-i gülāb eyler ***kalem*** **(Kaside 24/54)**

1.14. kalem:
Meyve-çīn-i devha-i ʿirfān olur bu sāyede
İşte ʿālemde o türlü hāmeye derler ***kalem*** **(Kaside 24/55)**

1.15. kalem:
Hırz-ı cāndır hüsn-i īmāndır senā-yı Hazreti
Feyz-i Mevlāya olur bu sāyede mazhar ***kalem*** **(Kaside 24/56)**

1.16. kalem:
Hayt kim takdīrine kādir değil ekser kalem
Bir kalem kim olmaya naʿt-i celīlinden habīr **(Kaside 24/57)**

1.17. kalem:

Hayt kim takdīrine kādir değil ekser ***kalem***
Bir kalem kim olmaya naʿt-i celīlinden habīr **(Kaside 24/57)**

1.18. kalem:
Etmem inʿāmından ol Şāhın-şehin katʿ-ı ümīd
Bir kuru çöptür ona ıtlak etmezler ***kalem*** **(Kaside 24/58)**

1.19. kalem:
Her ne dem açılsa ağzı Hakka hamd eyler ***kalem***
Mazhar-ı rağbettir ānınçün cihānda her kalem **(Kaside 24/1)**

1.20. kalem:
Her ne dem açılsa ağzı Hakka hamd eyler kalem
Mazhar-ı rağbettir ānınçün cihānda her ***kalem*** **(Kaside 24/1)**

1.21. kalem:
Hamdi terdīfen edip Peygambere ʿarz-ı selām
Rahmet-i Hakkla olur mesrūr u müstebşir ***kalem*** **(Kaside 24/2)**

1.22. kalem:
Baʿdehū ashāba takdīm-i tahiyyāt eyleyip
Zāhir u bātın olur mesʿūd u müstansır ***kalem*** **(Kaside 24/3)**

1.23. kalem:
Feyz-i inşāyı bu vaziyetle etti iğtinām
Oldu hep bu sāyede mergūb u şīr-ten ter ***kalem*** **(Kaside 24/4)**

1.24. kalem:
Bunca āsār-ı güzīn oldu onunla pāydār
Mahzen-i fazl u şerefdir maʿden-i gevher ***kalem*** **(Kaside 24/5)**

1.25. kalem:
Rubʿ-i meskūnu muhīt oldu ʿuluvv-i himmeti
Kurdu tedvīr-i umūr-i ʿāleme mihver ***kalem*** **(Kaside 24/6)**

1.26. kalem:
Sıdk u ciddiyetle hādimdir kıvām-ı ʿāleme
Bu sıfatla iktisā etse sezādır zer kalem **(Kaside 24/7)**

1.27. kalem:
Hüsn-i istiʿmāline her elde istiʿdād yok
Yoksa tasvīr-i merāma müstaʿiddir her ***kalem*** **(Kaside 24/8)**

1.28. kalem:
Kadrini bil ihtirām et etme hürmette kusūr
Ādemi şefkatli bir māder gibi besler ***kalem*** **(Kaside 24/9)**

1.29. kalem:
Kabza-i cāhilde heyzüm-pāre şeklin gösterir
Dest-i fāzılda olur yekpāre bir cevher ***kalem*** **(Kaside 24/10)**

1.30. kalem:
Pençe-i nādān-ı bī-sermāyede ebkem kalır
Keff-i erbāb-ı maʿārifte neler söyler ***kalem*** **(Kaside 24/11)**

1.31. kalem:
Eskiden söylenmedik söz kalmamış der muʿteriz
Tāze mazmūnlarla redd-i iʿtirāz eyler kalem **(Kaside 24/12)**

1.32. kalem:
Kendini bilmezlere keşf-i serāʾir eylemez
Tafralı bir dilber-i dil-pervere benzer ***kalem*** **(Kaside 24/13)**

1.33. kalem:
Zātını nādān-ı bī-idrāke nā-mahrem tutar
Karşısında çehre-i maʿnāyı hep örter ***kalem*** **(Kaside 24/14)**

1.34. kalem:
Ağbiyā-yı millete serkeştir etmez inkıyād
Ezkiyā-yı ümmete Sūdanlı bir çāker ***kalem*** **(Kaside 24/15)**

1.35. kalem:
Tercümān-ı sırr-ı hikmettir düşerse ehline
Sālik-i şeh-rāh-ı ʿirfāna olur reh-ber ***kalem*** **(Kaside 24/16)**

1.36. kalem:
Hikmet üʿirfāna dāʾir her şikārı kayd edip
Zaptedip ağyāra kaptırmaz gazanfer fer ***kalem*** **(Kaside 24/17)**

1.37. kalem:
ʿĀrifāne istimāʿ eyle sarīr-i hāmeyi
Dāʾimā ism-i Celīl-i Hūyu zikreyler ***kalem*** **(Kaside 24/18)**

1.38. kalem:
Kūy-ı mahbūb-ı Hudāya ol kadar müştāk kim
Şevk ile pervāz ederdi bulsa bāl ü per ***kalem*** **(Kaside 24/19)**

1.39. kalem:
Cān ü ten kaydında olma sırrı bilmekse merām
Mahrem olmazdı şuʾūne vermeseydi ser ***kalem*** **(Kaside 24/20)**

1.40. kalem:
Gıll ü gışden sāde fevkaʾl-ʿāde bir meşşātadır
Şāhid-i maʿnāyı hüsn-i hat ile söyler ***kalem*** **(Kaside 24/21)**

1.41. kalem:
Vakt olur ağzın açıp nāsa çatal dil gösterir
Herkesi tehdīd eder manende-i ejder ***kalem*** **(Kaside 24/22)**

1.42. kalem:
Başına basma sakın gūyā ki mār-ı huftedir
Eylemez şakk-ı dehen kalmazsa ger muztar ***kalem*** **(Kaside 24/23)**

1.43. kalem:
Seng-i taʿnından leʾīmin baʿzan eyler ihtirāz
İktisā eyler anınçün fiddadan miğfer ***kalem*** **(Kaside 24/24)**

1.44. kalem:
Sū-i istiʿmālle eyler kepāze hāmeyi
Kalmasın dest-i esāfilde o ʿālī-ter ***kalem*** **(Kaside 24/26)**

1.45. kalem:
Müʾminin yā Rab yed-i ʿirfānına olsun silāh
Münkirin ursun ser-i bī-mağzına şeşber ***kalem*** **(Kaside 24/27)**

1.46. kalem:
Kevkeb-i ikbālini parlak göreydi bir zamān
Gör neler īcād ederdi şevk ile esmer ***kalem*** **(Kaside 24/28)**

1.47. kalem:
Çok değerli yadigār ihdā ederde ʿāleme
Kalmasaydı tāliʿ-i nā-sāzına muğber ***kalem*** **(Kaside 24/29)**

1.48. kalem:
Batmasaydı dīde-i hussāda hār u tīr-veş
Kullanırdım her zaman altun mürekkep zer ***kalem*** **(Kaside 24/30)**

1.49. kalem:
Zāhir olmaz herkesin destinde nūrāniyyeti
İttihāz etmiş yed-i ehl-i dili hāver ***kalem*** **(Kaside 24/31)**

1.50. kalem:
İʿtibār u pāyesi etmezdi lākin iʿtilā
Olmasaydı sıdk ile vassāf-ı Peygamber ***kalem*** **(Kaside 24/32)**

1.51. kalem:
Nām-ı nāmī-i hümāyūn-ı Muhammed Mustafā
Nāmını yād eyledikçe āh edip inler ***kalem*** **(Kaside 24/34)**

1.52. kalem:
Pādişāh-ı her dü-ʿālem muktedā-yı ins ü cān
Kābiren ʿan kābirin böyle beyān eyler ***kalem*** **(Kaside 24/35)**

1.53. kalem:
Yükselir kadri feminden misk-i ezfer damlatır
Çeşme-sār-ı ʿaşkına uğrarsa bir kemter ***kalem*** **(Kaside 24/38)**

1.54. kalem:
Āsitān-ı fazlına eyler hemīşe ser-fürū
Bu şerefle ʿarş-ı Rahmāna olur hem-ser ***kalem*** **(Kaside 24/39)**

1.55. kalem:
Ebr-i feyzinden eğer bir katre düşse hāmeye
Tā-ebed icrā ederdi ʿāleme kevser ***kalem*** **(Kaside 24/40)**

1.56. kalem:
Şemme-i ihsānı girseydi dimağ-ı hāmeye
ʿĀlemine neşrederdi nefha-yı ʿanber ***kalem*** **(Kaside 24/41)**

1.57. kalem:
Müşfikāne göz ucuyla bir işāret eylese
Mihre nāz eyler olur mehtāba reşk-āver ***kalem*** **(Kaside 24/42)**

1.58. kalem:
Ol Şehin-şāhın eğer imdāt ederse himmeti
Gāh Eşref gāh Hassān gāh olur Caʿfer ***kalem*** **(Kaside 24/43)**

1.59. kalem:
Sūret ü sīrette misli gelmedi gelmez yine
Hānis olmaz bin yemin etse bu yolda ger ***kalem*** **(Kaside 24/44)**

1.60. kalem:
Her dü-gītī kabza-i hükmündedir ol serverin
Zātına meddāh olur her tāliʿ-i yāver ***kalem*** **(Kaside 24/45)**

1.61. kalem:
Ol Şehin-şāhın kemālātından ettikçe bahis
Münkirānın bağrına hançer gibi işler ***kalem*** **(Kaside 24/46)**

1.62. kalem:
Ol Şehin bulmaz kemālātı rakamla intihā
Olsa deryālar mürekkep şāhılar neyler ***kalem*** **(Kaside 24/48)**

1.63. kalem:
Medhini derʿuhte ettikçe ol Şāh-ı emcedin
ʿAczini anlar kemāl-i şerm ile terler ***kalem*** **(Kaside 24/49)**

1.64. kalem:
Havf-ı taksīrātla çatlar dudağı hāmenin
Hayretinden mest-i sergerdān olur titrer ***kalem*** **(Kaside 24/50)**

1.65. kalem:
Fıkra-ı ʿaşkımız sığmaz kitāba
Kalem *zaptedemez mācerāmızı* **(Şarkı 8/6)**

1.66. kalemden:-*den*
Kalemden *yād-ı vasf-ı zātını yār iltimās etmiş*
O da tutmuş sebük-mağzāne yāre iltibās etmiş **(Tahmis 7/16)**

1.67. kalemi:-*i*
Yeter itnāb ile tasdīʿ-i ser etme Fennī
Eyle artık ***kalemi*** *sūʾ-i edepten tahzīr* **(Kaside 47/35)**

1.68. kalemim:-*(i)m*
Hāzin-i genc-i meʿānī-i nihāndır ***kalemim***
Hāʾiz-i mertebe-i hüsn-i beyāndır kalemim **(Gazel 152/1)**

1.69. kalemim:-*(i)m*
Hāzin-i genc-i meʿānī-i nihāndır kalemim
Hāʾiz-i mertebe-i hüsn-i beyāndır ***kalemim*** **(Gazel 152/1)**

1.70. kalemim:-*(i)m*
İhtiyār eyledi Allah beni hamd olsun
Ne büyük fazl-ı İlāhī ki civāndır ***kalemim*** **(Gazel 152/2)**

1.71. kalemim:-*(i)m*
Gösterir ehl-i kalem bir birine parmakla
Hüsn-i tahrīr ile meşhūr-ı cihāndır ***kalemim*** **(Gazel 152/3)**

1.72. kalemim:-*(i)m*
Pīş-gāh-ı kalemimden geri dur ey hāsid
Tepeler sonra seni pür-heyecāndır ***kalemim*** **(Gazel 152/5)**

1.73. kalemim: *(i)m*
Batar ehl-i hasedin patlayası gözlerine
Mālik-i hāsiyet-i tīr ü sināndır ***kalemim*** **(Gazel 152/6)**

1.74. kalemim:-*(i)m*
Rīşime bakma beni zaʿf ile ithām etme
Himmet-i Pīr ile pür tāb u tüvāndır ***kalemim*** **(Gazel 152/7)**

1.75. kalemim: *(i)m*
Hüsn-i hatla yazılan nutk-ı belīğ eblağ olur
Lafz içün bāʿis-i efzāyiş-i āndır ***kalemim*** **(Gazel 152/8)**

1.76. kalemim: *(i)m*
Söze geldikçe şekerler akıtır ağzından
Lāʿl-i dilber gibi şīrīn-zebāndır ***kalemim*** **(Gazel 152/9)**

1.77. kalemim: *(i)m*
Bakma sen baʿzı mevākīʿde sükūt ettiğine
Hurdebīn-i nādire-gū nādire dendāndır ***kalemim*** **(Gazel 152/10)**

1.78. kalemim: *(i)m*
Mazhar-ı hüsn-i kabūl-i üdebādır ammā
Cühelā zümresine āfet-i cāndır ***kalemim*** **(Gazel 152/11)**

1.79. kalemim:-*(i)m*
Bana eğlence olur ʿālem-i tenhāyīde
Mūnis-i gussa-keşān yār-i nihāndır ***kalemim*** **(Gazel 152/12)**

1.80. kalemim: *(i)m*
Her elin kuvveti kāfî gelemez kaldıramaz
Siyyemā cāhil-i bī-mağza girāndır ***kalemim*** **(Gazel 152/13)**

1.81. kalemim: *(i)m*
Hīn-i tahrīr-i garazda gözetir pīş ü peşi
Cānib-i nefʿ u ziyāna nigerāndır ***kalemim*** **(Gazel 152/14)**

1.82. kalemim: *(i)m*
Tercümanlık ederek ekser mevkīlerde
Bazı bī-çārelere çāre-resāndır ***kalemim*** **(Gazel 152/15)**

1.83. kalemim:-*(i)m*
Tāze mazmūna verir hüsnü rakamla ziynet
Sanki meşşāta-i dildārı beyāndır ***kalemim*** **(Gazel 152/16)**

1.84. kalemim: *(i)m*
Gözümün nūru tehī sanma serīr-i kalemi
Mütenekkidler için hande-künāndır ***kalemim*** **(Gazel 152/17)**

1.85. kalemim: *(i)m*
Eserinden ʿurefā zevk-ı diğer hāsıl eder
Ehl-i dil mecmaʿına neşʾe-resāndır ***kalemim*** **(Gazel 152/18)**

1.86. kalemim: *(i)m*
Eylemez halt-ı ekāzīb ile telvīs-i sühan
Kalb-i sāfim gibi pākīze dehāndır kalemim **(Gazel 152/4)**

1.87. kalemim:-*(i)m*
Kalemim *bunları bir sırra bināʿen yazıyor*
Beyt-i ātīde gelir işbu makālin sırrı **(Tarih 8/10)**

1.88. kalemin:-*(i)n*
Fennî böyle metânetli gazel yazdıkça
***Kalemin** bâsıra-i düşmana mismâr olsun* **(Gazel 162/7)**

1.89. kalemin:-*(i)n*
Çatlar tasasından kara kanlar kusar âhir
*Çün kim **kalemin** vasf-ı likâ mağzına sığmaz* **(Kıt'a 20/2)**

1.90. kaleminden:-*in, -den*
*Kevser aksa **kaleminden** yine takdîr etmez*
Batar ehl-i hünerin hâmesi aʿdâ gözüne **(Gazel 195/7)**

1.91. kaleminden:-*i, -n, -den*
***Kaleminden** cereyân etmededir feyz-i Hudâ*
Mihberinden nebeʿân etmededir âb-ı zülâl **(Kaside 40/18)**

1.92. kaleminden:-*i, -n, -den*
*Zencebîl-i kerem eyler **kaleminden** feyezân*
Öyle bir münşî-yi ekmel ki alırsa eline **(Kaside 45/21)**

1.93. kalemle:-*le*
***Kalemle** ʿarz-ı hâl etmek o yâre hayli müşkildir*
Sebük-mağzâne zîrâ câʿiz olmak keşf-i râz etmek **(Gazel 112/2)**

1.94. kalem: -*le*
Fennîyâ şâyestedir Allah için bu nev-eser
*Zer **kalemle** cebhe-i hurşîde tastîr eylesen* **(Gazel 130/5)**

kalem ol-:

1.) Kalem olmak, kaleme dönüşmek.

1.1. kalem ol-:
*Fennîyâ eczâ-yı cismim **ola** ser-tâ-ser **kalem***
Ravza-i ʿulyâsına olsun selâm-ı bî-hesâb **(Kaside 24/59)**

kalem uğrat-:

1.) Yazı yazmak; dokunmak.

1.1. kalem uğrat-:
Hem güzel hem merhamet-perversin ey ʿâlî-cenâb
*Bir **kalem uğrat** nolursun defter-i isyânıma* **(Gazel 199/3)**

kalem-i nükte-nüvîs-i Fennî:

1.) Fennî'nin söz (şiir) yazan kalemi (yeteneği).

1.1. kalem-i nükte-nüvîs-i Fennî:
*Aferin ey **kalem-i nükte-nüvîs-i Fennî***
Böyle söz söylemeli merd-i sühan-gû dediğin **(Gazel 118/10)**

kalender:

1.) Dünya malına önem vermeyen, müsamahakâr, yumuşak huylu, alçak gönüllü, olur olmaz şeyin üstünde durmayan kimse (derviş).

1.1. kalender:
*Sûfî beni zem etme **kalender** diye nâsa*
Asl-ı emeli ben bulurum sen bulamazsın **(Gazel 128/7)**

kâlıb:

1.) Beden, vücut.

1.1. kâlıba:-*a*
*Çünki Hû kalbe cilâ **kâlıba** nîrû getirir*
Hûdan artık ne var ʿâlemde tezekkür edecek **(Gazel 43/6)**

kâlıb-ı bî-rûh:

1.) Ruhsuz beden.

1.1. kâlıb-ı bî-rûh:
Râcih idim ammâ ki felek eyledi mercûh
*Eyler mi tahammül buna her **kâlıb-ı bî-rûh*** **(Müseddes 3/10)**

kâlıb-nümâ ol-:

1.) Beden, vücut göstermek; ***mec.*** Dış görünüşe aldanmak.

1.1. kâlıb-nümâ ol-:-*ma*
*Taylasan ü rîş ile **olma** sakın **kâlıb-nümâ***
Etme sûfîler gibi çöp-ʿasâya ittikâ **(Tahmis 5/9)**

kalkış-:

1.) Bir işe girişmek, başlamak, yeltenmek.

1.1. kalkışıp:-*ıp*
***Kalkışıp** hakkımda cürm-i bî-vücûd isnâdına*
Ettiler onlar da icrâ muktezâ-yı tıyneti **(Kaside 37/46)**

kâm:

1.) Arzu, meram, maksat.

1.1. kâmı:-*ı*
Tûl-ı âmâle mecâl cüst ü cû vermez felek
*Bâd-ı hayâ sokma her **kâmı** süveydâ-yı dile* **(Gazel 113/4)**

1.2. kâmım:-*(ı)m*
*Söyle ey kân-ı kerem hâsıl olur mu **kâmım***
Sana pûşîde değil çünki hafâyâ-yı ümîd **(Kaside 46/31)**

1.3. kâmımızı:-*(ı)mız, -ı*
Biz gidince buradan kim anacak namımızı
*Gitmeden eylesin ihsân Hudâ **kâmımızı*** **(Müfret 1/1)**

1.4. kâmına:-*ı, -n, -a*
Her kimin tutsa elinden nazar-ı şefkat ile
***Kâmına** sâye-i şâhânede eyler îsâl* **(Kaside 40/30)**

kâm al-:

1.) Umduğuna ve istediğine erişmek, muradına ermek.

1.1. kâm al-:-*alım*
*Beri gel birbirimizden **alalım kâmımızı***
Gün geçip mevsim-i fırsat güzerân eylemeden **(Gazel 170/4)**

1.2. kâm al-:-*a, -y, -dı, -m*
*Felekte ölmeden bir **kâm alaydım** âsitânından*
Süreydim rûyumu hâk-i Hicâza âh efendim âh **(Kaside 14/8)**

1.3. kâm al-:-*ıp*
Ol kadar tahmîl-i men etmekte kim dünyâ bize
*Sâyesinde **kâm alıp** gûyâ safâlar görmüşüz* **(Gazel 78/3)**

1.4. kâm al-:-*(ı)r, -ım*
*Şüphesiz **kâm alırım** dergeh-i aʿtâfında*
Sebkat-ı neyl-i ekfâ beni etti teʿmîn **(Kaside 42/23)**

1.5. kâm al-:-*mak, -a*
Nâ-hak yere bir mûrçenin gönlünü kırma
***Kâm almağa** ʿarzû-keş isen feyz-i Hudâdan* **(Kaside 50/11)**

1.6. kâm al-:-*sa*
Felekte nice bin kimseler kâmrân idi
*Nolurdu o da **kâm alsa** bu köhne ʿâlemde* **(Tarih 14/3)**

kamaş-:

1.) Güçlü bir ışık sebebiyle bakamaz olmak; ***mec.*** Hayran kalmak.

1.1. kamaşır:-*(ı)r*
***Kamaşır** dîdelerim pertev-i ruhsârından*
Ben de şaştım ki güneş gökde midir yerde midir **(Gazel 36/4)**

1.2. kamaşır:-*(ı)r*

Aldırır aklını pervāne misāli dolaşır
Āfitāba bile dikkatle bakan göz ***kamaşır*** **(Kaside 34/11)**

1.3. kamaşır:-*(ı)r*
Kamaşır *bāsıralar çehre-i rahşānından*
İştibāh etmeyelim mihr-i dırahşān diyelim **(Gazel 148/2)**

1.4. kamaşır:-*(ı)r*
Bürkaʿ-ı nāzı eğer alsa yüzünden dildār
Kamaşır *pertev-i mehtāb-ı ruhundan ebsār* **(Kaside 43/30)**

kamaştır-:

1.) Kuvvetli ışık veya parlaklık, kısa bir zaman için görüşü bulandırmak; ***mec.*** Hayran bırakmak.

1.1. kamaştırdı:-*dı*
Dīde-i mihri ***kamaştırdı*** *o māhın talʿatı*
Vech-i berrākında berk urmaktadır Nūr āyeti **(Kaside 37/50)**

kamer:

1.) Ay, mah.

1.1. kamerin:-*in*
Şöhret-i lutfun ile gerçi cihān mālā-māl
Nūrı şāhit ***kamerin*** *menba-ı nūr olduğuna* **(Kaside 40/58)**

kamer-talʿat:

1.) Ay yüzlü (sevgili).

1.1. kamer-talʿat:
Var husūf-āsā yine çehrende zıll-i infiʿāl
Ey ***kamer-talʿat*** *senin sevmekte noksānın nedir* **(Gazel 29/2)**

1.2. kamer-talʿat:
Saʿādet-bahş-ı teşrīf ol açılsın dīde-i tāliʿ
Melülüm ey ***kamer-talʿat*** *sitārem dündur sensiz* **(Gazel 75/4)**

1.3. kamer-talʿat:
Çok ***kamer talʿat*** *der-āgūş ettim ammā sevdiğim*
Ben sana benzer felekte māh-ı tābān görmedim **(Gazel 156/2)**

kāmet:

1.) Boy, endam.

1.1. kāmeti:-*i*
Şīve-i reftārını gördü dikildi kaldı serv
Bağda gözler kıyām üzre o mevzūn ***kameti*** **(Kaside 37/101)**

1.2. kāmetim:-*(i)m*
Şimdilik sevdā-yı zülfünle perīşān hātırım
Ey elif-i kad ***kāmetim*** *ʿaşkınla āhir lām olur* **(Gazel 33/4)**

1.3. kāmetimi:-*(i)m, -i*
Dāl eden ***kāmetimi*** *tāze nihālim sensin*
Kan eden sīnemi ey ruhları ʿālem sensin **(Gazel 127/1)**

1.4. kāmetim:-*(i)m*
Serve taʿlīm-i hırām et şu kadd-i dil-cū ile
Kāmetim *ʿālī diye beyhude ʿulyālanmasın* **(Gazel 171/5)**

1.5. kāmetindir:-*(i)n, -dir*
Kākülündür güzelim ʿanber-sārā-yı ümīd
Kāmetindir *meleğim şuʿbe-i tūbā-yı ümīd* **(Kaside 46/59)**

kāmet-i bālā:

1.) Uzun boy.

1.1. kāmet-i bālā:-*s, -ı, -n, -ı*
Sev seversen dilberin mümtāz ü müstesnāsını
Sidre başeğsin görünce ***kāmet-i bālāsını*** **(Gazel 219/1)**

kāmet-i bālā-yı ümīd:

1.) Ümidin yüksek boyu; ***mec.*** Ümit sınırsızlığı.

1.1. kāmet-i bālā-yı ümīd:
Her vücūda gelir endāze-i dībā-yı ümīd
Her siyāba yakışır ***kāmet-i bālā-yı ümīd*** **(Kaside 46/1)**

kām-ı vasl:

1.) Kavuşma arzusu.

1.1. kām-ı vasl:-*ın*
Kām-ı vaslın *lezzeti dildāra yalvarmaktadır*
Būse-çīn olmak değil ʿarz-ı temennādan lezīz **(Gazel 24/2)**

kām-ı visāl:

1.) Kavuşma arzusu.

1.1. kām-ı visāl:-*i, -n, -i*
Kām-ı visālini *o şūh-ı mümtaz*
Vaʿd eder vaʿdini eylemez incāz **(Şarkı 5/9)**

kāmil:

1.) İlim, fazilet ve hüner sahibi, manevi meziyetleri bakımından belli bir olgunluğa erişmiş (kimse).

1.1. kāmile:-*e*
Ne vehn ʿārız olur ***kāmile*** *nākıs demeden*
Gülü eyler mi diken ismini tebdīl etmek **(Gazel 117/3)**

1.2. kāmile:-*e*
İhlās ile bir ***kāmile*** *kıl ʿarz-ı dehālet*
Yoksa iki ʿālemde selāmet bulamazsın **(Gazel 132/10)**

1.3. kāmile:-*e*
Kāmile *mūcib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr*
Nākısa mūris-i feyz olmaz ʿulüvv-i taʿbīr **(Müsemmen 1/4)**

1.4. kāmile:-*e*
Kāmile *mūcib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr*
Nākısa mūris-i feyz olmaz ʿulüvv-i taʿbīr **(Müsemmen 1/8)**

1.5. kāmile:-*e*
Kāmile *mūcib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr*
Nākısa mūris-i feyz olmaz ʿulüvv-i taʿbīr **(Müsemmen 1/16)**

1.6. kāmile:-*e*
Kāmile *mūcib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr*
Nākısa mūris-i feyz olmaz ʿulüvv-i taʿbīr **(Müsemmen 1/20)**

1.7. kāmili:-*i*
Kemālinden düşürmez ***kāmili*** *ikbālden düşmek*
Cevāhir hākde kalmakla bī-mikdār olur sanma **(Gazel 194/3)**

1.8. kāmilin:-*in*
Yapış bir ***kāmilin*** *dāmānına hakkiyle Tevhīd et*
Veren zīnet ʿumūma kul hüva'l-lahü ahad dir hep **(Gazel 7/3)**

1.9. kāmilin:-*in*
Yapış bir ***kāmilin*** *destinden insān olmak istersen*
Nebiyy-i Efhamı medh eyle Hassān olmak istersen **(Müsebba 1/2)**

kāmil-i zī-ictihād:

1.) İçtihat sahibi olma olgunluğuna erişmiş, içtihat sahibi olan şeyh (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1.1. kāmil-i zī-ictihād:
ʿİlm-i zāhirde müsellemdir yed-i tūlāları
ʿİlm-i bātında husūsā kāmil-i zī-ictihād **(Kaside 27/8)**

kām-kār:

1.) İsteğine ulaşmış; mutlu, bahtiyar.

1.1. kām-kār:
Hāsılı işfāk u ihsānınla herkes pür-sürūr
Lutf u inʿām-ı hümāyūnunla ʿālem ***kām-kār*** **(Kaside 39/27)**

kām-kār eyle-:

1.) Mutlu etmek, isteğine ulaştırmak.

1.1. kām-kār eyle-:*-r*
İsm-i sāmīsi gibi hulkun Hudā kılmış Hamīd
Bin dil-i mahzūnu bir saatte ***eyler kām-kār*** **(Kaside 39/7)**

kāmkār ol-:

1.) Muradına ermiş, isteğine ulaşmış olmak.

1.1. kāmkār ol-:*-muş*
Saʿādet-mend odur kim tāliʿi kendüye yār olmuş
Cihānda yoksa kim fazl u hünerle ***kāmkār olmuş*** **(Müfret 3/1)**

kāmrān:

1.) Arzusuna, muradına ermiş; bahtiyar.

1.1. kām-rān:
Sevinsin āşinālar mātem etsin zümre-i ezdād
Kulun Fennīyi yā Rab halk-ı ʿālem ***kāmrān*** *görsün* **(Gazel 159/7)**

1.2. kāmrān:*-i, -di*
Felekte nice bin kimseler ***kāmrān idi***
Nolurdu o da kām alsa bu köhne ʿālemde **(Tarih 14/3)**

kāmrān eyle-:

1.) Muradına erdirmek, arzusuna nail etmek.

1.1. kāmrān eyle-:
Velīniʿmetim Pīrim efendim kān-ı ʿirfanım
Bu mağmūmu husūl-ı nisbetinle ***kāmrān eyle*** **(Gazel 178/5)**

kāmrān ol-:

1.) Arzusuna, muradına ermek; bahtiyar olmak.

1.1. kām-rān ol-:*-maz*
Efāzıl meşrebince ***kāmrān olmaz*** *husūsiyle*
Kef-i ʿuşşāka keyfince dolu bir cām-ı Cem gitmez **(Gazel 81/4)**

1.2. kāmrān ol-:*-sun*
Vālideyniyle maʿan ***olsun*** *İlāhī* ***kāmrān***
Oldular başbaşa ihvān ü hūşyāverdī şād **(Tarih 6/5)**

kām-ver:

1.) İsteğine kavuşmuş, bahtiyar, mutlu.

1.1. kām-ver:
Şāhin-şeh-i fārūk-fer fermān-revā-yı bahr ü ber
Haydar sirişt ü Cem gulām Abdülhamīd ***kām-ver*** **(Tarih 16/1)**

kām-yāb et-:

1.) İsteğine ulaştırmak, maksadına eriştirmek, muradına erdirmek.

1.1. kām-yāb et-:
Bir nazar kıl kalmasın sīnemde āsār-ı keder
Vuslatınla ***kām-yāb et*** *olmasın ʿömrüm heder* **(Muhammes 3/9)**

kām-yāb ol-:

1.) Arzusuna kavuşmak, muradına ermek.

1.1. kām-yāb ol-:*-sun*
Saʿīde merhamet kıl himmetinle ***kām-yāb olsun***
Dahīlek el-emān Pīrim dahīlek el-emān Pīrim **(Gazel 142/6)**

1.2. kām-yāb ol-:*-mak*
Ki müstebʿid değildir ʿafv-ı Haktan feth-i bāb olmak
ʿUsātın hakkıdır lā taknatū dan ***kām-yāb olmak*** **(Müseddes 2/20)**

1.3. kām-yāb ol-:*-am*
Ey ecmel-i nev-i beşer vey mürsel-i rūşen-nazar
Dünyā değil cennet değer vaslınla ***olam kām-yāb*** **(Kaside 20/16)**

kām-yāb u kām-rān et-:

1.) İsteğine erişmiş olup bahtiyar olmak.

1.1. kām-yāb u kām-rān et-:*-sin*
Hudā her ikisini ***kām-yāb u kām-rān etsin***
Bu sūretle duʿā-yı hayrı gāyet mültezem buldum **(Gazel 155/7)**

kan:

1.) Vücuttaki kırmızı renkli sıvı, kan; ***mec.*** Soy.

1.1. kan:
Sen henüz şāyeste görmezsin nigāh-ı şefkate
Eyledi lākin sirişk-i çeşmime ***kan*** *ihtilāt* **(Gazel 98/5)**

1.2. kane:*-e*
Bulursun bendeni her ʿahd ü peymānında rāsih-dem
Eğer sen kendini bed-māye ***kane*** *nisbet etmezsen* **(Gazel 124/4)**

kān:

1.) Bir şeyin çok bol bulunduğu yer veya kimse; kaynak, memba.

1.1. kan:
ʿĀşık isen Fennī gözde ***kān*** *göster*
Vücūdunu yāre nā-tüvān göster **(Diğer 2/9)**

1.2. kānı:*-ı*
Kul senindir kula ihsān senindir herhāl
Merhamet ***kānı*** *veliyyü'n-niʿam ʿālemīn* **(Kaside 40/50)**

kan-:

1.) Kana kana içmek, doymak.

1.1. kandılar:*-dı, -lar*
Eyledin halkı zülāl-i kereminden irvā
Ne kadar var ise hep ***kandılar*** *ʿatşān-ı kerem* **(Kaside 41/30)**

kan ağla-:

1.) Kanlı göz yaşı dökmek; büyük bir üzüntü içinde bulunmak**.**

1.1. kan ağla-:
Hāline elleri bülbül gibi āgāh etme
Himmet-i pīre sığın gül gibi ***kan ağla*** *gönül* **(Gazel 135/4)**

1.2. kan ağla-:*-r*
Yanar sabr u karārım Fennīyā ben eylerim feryād
Yazarken bu ser-encāmı elimde hāme ***kan ağlar*** **(Gazel 249/7)**

1.3. kan ağla-:*-y, -an*
Derd ile ***kan ağlayan*** *her derd-mendān ʿaşkına*
Fahr-ı kevneyn ʿaşkına Şāh-ı şehīdān ʿaşkına **(Kaside 7/4)**

1.4. kan ağla-:*-yor*
Bu sırr-ı mübhemi hāmemle hem-rāz olmayan bilmez
Kimin meftūnudur Fennī niçin ***kan ağlıyor*** *gönlün* **(Gazel 66/5)**

kan et-/eyle-:

1.) Kanatmak, acı çektirmek.

1.1. kan et-:-*en*
Dāl eden kāmetimi tāze nihālim sensin
***Kan eden** sīnemi ey ruhları ʿālem sensin* **(Gazel 127/1)**

1.2. kan eyle-:-*me, -den*
Ben usandım sanma āh ü figān eylemeden
*Bıkmıyorsun daha sen sīnemi **kan eylemeden** **(Gazel 170/1)**

1.3. kan et-:-*miş*
*Gamze-i gaddār ile bilmem ne **kan etmiş** yine*
Mest-i nāzım sell-i seyf-i ebruvān etmiş yine **(Gazel 186/1)**

kan iç-:

1.) Çok fazla acı, sıkıntı çekmek.

1.1. kan iç-:-*(e)r, -iz*
*Hasret-i laʿlin ile mey yerine **kan içeriz***
Üfleyip āh-ı şerer-bār ile duhān içeriz **(Müfret 26/1)**

kan ol-:

1.) Kan gibi olmak, kan dökmek.

1.1. kan ol-:-*du*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
*Ağlaya ağlaya **kan oldu** sirişk-i dīdem* **(Müsebba 2/4)**

kanāʿat göster-:

1.) Kanaat etmek, elindekiyle yetinmek.

1.1. kanāʿat göster-:
Ekābir meclisinden çıkma Fennī mahrem-i rāz ol
***Kanāʿat göster** aza devlet-i fakr ile mümtāz ol* **(Müsebba 1/36)**

kandīl:

1.) Sıvı hâldeki yağa batırılmış bir fitilin yanması suretiyle ışık veren aydınlatma aleti, çerağ, meşale.

1.1. kandīlidir:-*i, -dir*
Felekte māh-ı nev Bābü's-selāmın sīne-çākidir
*Anın **kandīlidir** hūr matlaʿ-ı nūr-ı ziyādır bu* **(Tahmis 1/5)**

kāniʿ:

1.) Kanaat eden, elindekini yeterli bulup fazlasını istemeyen, kendisine verilene razı olan.

1.1. kāniʿin:-*in*
***Kāniʿin** çeşmine vāsiʿ görünür külbe-i ʿaşk*
Tāmiʿin dar görünür ʿarsa-i dünyā gözüne **(Gazel 195/4)**

kān-ı ʿirfān:

1.) İrfan kaynağı.

1.1. kān-ı ʿirfān:-*(ı)m*
***Kān-ı ʿirfānım** beni ʿārif-ʿayyārımdan bilir*
Eylemez bī-maʿrifetlerle mizācım imtizāc **(Gazel 28/2)**

1.2. kān-ı ʿirfan:-*(ı)m*
*Velīniʿmetim Pīrim efendim **kān-ı ʿirfanım***
Bu mağmūmu husūl-ı nisbetinle kāmrān eyle **(Gazel 178/5)**

kān-ı kerem:

1.) Lütuf, cömertlik kaynağı.

1.1. kān-ı kerem:
Bırakmam Fennīyā dāmānını dest-i temennīden
*ʿAvātıf mahzeni **kān-ı kerem** kān-ı mürüvettir* **(Kaside 30/11)**

1.2. kān-ı kerem: (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
ʿĀtıfet sende kerem sende mürüvvet sende
*Cāmiʿ-i reʾfet ü ihsānsın eyā **kān-ı kerem*** **(Kaside 41/20)**

1.3. kān-ı kerem: (sadrazam Rıfat Paşa)
*Söyle ey **kān-ı kerem** hāsıl olur mu kāmım*
Sana pūşīde değil çünki hafāyā-yı ümīd **(Kaside 46/31)**

1.4. kān-ı kerem: (Ankara valisi Cevad Bey)
Hem barıştır beni gerdūn ile hem eyle bekām
*Sana ey **kān-ı kerem** bunda neʿusret geliyor* **(Kaside 48/27)**

1.5. kān-ı kerem: (sevgili)
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
*Müjde ey **kān-ı kerem** bertarāf oldu rukebā* **(Müsebba 2/11)**

kān-ı mürüvvet:

1.) İyilik, cömertlik kaynağı.

1.1. kān-ı mürüvvet: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Beni de kendi çırāgānına etsen ilhāk
*Sana ey **kān-ı mürüvvet** kim eder istiksār* **(Kaside 43/23)**

1.2. kān-ı mürüvvet:-*tir*
Bırakmam Fennīyā dāmānını dest-i temennīden
*ʿAvātıf mahzeni kān-ı kerem **kān-ı mürüvettir*** **(Kaside 30/11)**

kanına teşne (ol-):

1.) Kanına susamak; hayatına kastetmek, öldürmeyi aklına koymak, ortadan kaldırmak istemek.

1.1. kanına teşne (ol-):-*y, -im*
Sevdim ol gonca-i nev-şükūfteyi öz cānım için
***Teşneyim kanına** Billāhi ana göz dikenin* **(Gazel 163/5)**

kanlar karış-:

1.) Göz yaşına kan karışmak; kanlı gözyaşı dökmek.

1.1. kanlar karış-:-*tı*
*Sirişk-i hasrete **kanlar karıştı** laʿl-i nāb oldu*
Döküp saçma anı ey dīde-i ter yāre ithāf et **(Gazel 11/4)**

kanlı yaş:

1.) Kanlı gözyaşı; çok acıdan kaynaklanan, gözden artık kan gelecek biçimde ağlamak.

1.1. kanlı yaş:-*dır*
*Efendim sen gidelden **kanlı yaşdır** zīb-i ruhsārım*
Efendim hāsılı mahsūl-i çeşmim hūndur sensiz **(Gazel 75/6)**

kanlı yaş dök-:

1.) Kanlı gözyaşı dökmek; çok acıdan kaynaklanan, gözden artık kan gelecek biçimde ağlamak.

1.1. kanlı yaş dök-:-*tükçe*
*Güler ben ağladıkça **kanlı yaş döktükçe** dīdemden*
O şūhun meşrebinde gāliba insāf yoktur yok **(Gazel 108/3)**

kānūn:

1.) Yasa, emir, hüküm, geçerli olan kural.

1.1. kānūna:-*a*
*Hükm-i nā-hak yaptılar **kānūna** tatbīk etmeyip*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/17)**

kānūn-ı muhabbet:

1.) Muhabbet kanunu; sevgi kuralları.

1.1. kānūn-ı muhabbet:-*de*
Seni bir kere sarsam yıkılır mı dünyā
*Buna **kānūn-ı muhabbetde** cināyet mi denir* **(Gazel 27/4)**

kānūn-ı ümīd:

1.) Ümit ocağı, ateşi.

1.1. kānūn-ı ümīd:-*(i)m*
Dīde-i gafletime verdi küşāyiş bu hitāb
*Oldu **kānūn-ı ümīdim** yeni baştan sūzān* **(Kaside 45/29)**

kap-:

1.) Birdenbire yakalayarak, çekerek almak; ***mec.*** Çabucak öğrenmek, kavramak.

1.1. kapar:-*(a)r*
*Erbāb-ı nazar ne **kapar** emvāc-ı hevādan*
Gāfil göremez cūşiş-i deryādaki sırrı **(Kaside 50/13)**

1.2. kapmakta:-*mak, -ta*
*Teʿālī kıl şikār-ı himmeti **kapmakta** şahbāz ol*
Tārīk-i dil-nüvāzīde alıklık yapma kurnaz ol **(Müsebba 1/37)**

kapa-:

1.) Kapatmak.

1.1. kaparlar:-*r, -lar*
***Kaparlar** gerçi zāhir çeşmini gāfil gibi ammā*
Serāʾir-bīndir rūşen-nazardır Nakşibendīler **(Kaside 36/9)**

1.2. kapamaz:-*maz*
*Bāb-ı lutfün **kapamaz** fazlını imsāk etmez*
O kerīmü'ş-şiyem ol Āsaf-ı sāmī-ʿünvān **(Kaside 45/19)**

kapan-:

1.) Dışarı ile ilişiğini kesmek, içeride kalmak.

1.1. kapanır:-*(ı)r*
*Zāhid **kapanır** mescide biz bāde-keşānız Pür-āh-ı nihānız*
Kāʾil idin ol māh ile gelsek bir araya Yılda birer aya **(Müstezad 1/2)**

1.2. kapanır:-*(ı)r*
*Zāhid **kapanır** mescide biz bāde-keşānız Pür-āh-ı nihānız*
Zāhid dayanır rişte-i tesbīheʿasāya Biz ʿafv-ı Hudāya **(Müstezad 1/2)**

1.3. kapansın:-*sın*
***Kapansın** arsa-iʿālemde āhir teşne-leb kalsın*
Sana taʿzīm ileʿarz-ı tahiyyāt etmeyen efvāh **(Kaside 14/6)**

kapı:

1.) Eşik; makam, huzur.

1.1. kapına:-*n, -a*
Siyeh-rū dil perīşān dīde pür-nem yā Resūlallah
*Şefāʿat kıl kerem kıl pür-kusūrum **kapına** geldim* **(Kaside 17/6)**

1.2. kapında:-*n, -da*
***Kapında** feyz alır bil-cümle tālib yā Resūlallah*
Olur sāyende hāsıl her metālib yā Resūlallah **(Kaside 16/1)**

1.3. kapında:-*n, -da*
Rikābında Ferīdūn ile Cem sāyisliğe rāzı
***Kapında** Şāh-ı kisrā pās-bānın olsa kāʾildir* **(Kaside 38/18)**

kapıl-:

1.) Bir şeyin veya kimsenin güçlü etkisinde kalmak.

1.1. kapıldım:-*dı, -m*
*Huzūzāta **kapıldım** nakd ü vakti hep hebā ettim*
Hayāle aldanıpʿahd-i şebābı ber-havā ettim **(Müseddes 2/10)**

kapı(sı)na gel-:

1.) Huzuruna gelmek, huzurunda bulunmak.

1.1. kapı(sı)na gel-:-*di, -m*
Her yanaʿakıl saldım gāyet perīşān oldum
*Āhir **kapına geldim** lutfet meded Allahım Hū* **(Müfret 30/1)**

kapısın(ı) aç-:

1.) İmkân sağlamak.

1.1. kapısın(ı) aç-:-*tı*
*Humakā cümlesine **açtı** metālib **kapısın***
ʿUkalā zümresini etmedi gamdan āzād **(Taştir 2/2)**

kapla-:

1.) Çepeçevre sarmak, kuşatmak; yayılıp her yeri doldurmak.

1.1. kaplamış:-*mış*
Eylemiş yekdiğere verd ile reyhān ihtilāt
***Kaplamış** ruhsārını geysū-yıʿanber-bār-ı yār* **(Gazel 98/4)**

1.2. kaplardı:-*r, -dı*
*Dil ehl-i dili **kaplardı** serāpā zulümāt*
Vermese şevk-ı ümīd mihr-i dırahşān-ı kerem **(Kaside 41/5)**

kaptır-:

1.) Bir şeyin ele geçirilmesine, kapılmasına yol açmak.

1.1. kaptırmaz:-*maz*
Hikmet üʿirfāna dāʾir her şikārı kayd edip
*Zaptedip ağyāra **kaptırmaz** gazanfer fer kalem* **(Kaside 24/17)**

kaʿr:

1.) Derinlik, dip.

1.1. kaʿrına:-*ı, -n, -a*
Hafī tut ki ağyārı hased boğsun öldürsün
*Serāʾir-i vaslın **kaʿrına** vāsıl olmasın* **(Gazel 164/3)**

kār:

1.) İş, fiil, amel; fayda, kazanç.

1.1. kār:
Hatā varsa senin çeşm-i hatā-bīnindedir mutlak
*Mürettebtir bütün eşyāʿabes bir **kār** yoktur yok* **(Gazel 105/2)**

1.2. kāra:-*a*
*Etme bir **kāra** teşebbüs reviş-i pīre nakīz*
Hazret-i Pīrin efendi izini taʿkīb et **(Gazel 97/3)**

1.3. kāra:-*a*
Müteʿazzir mi efendim anı dilşād etmek
*Bulunur mümkün olan **kāra** tarīk-i imkān* **(Kaside 45/39)**

1.4. kārda:-*da*
*Her **kārda** ettim yed-i takdīre teşebbüs*
Min-baʿd edemem dāmen-i tedbīre teşebbüs **(Gazel 16/1)**

1.5. kārı:-*ı*
Sırr-ı Kurʾān-ı Mübīni ne bilir münkir-i şūm
*Herkesin **kārı** mıdır cevheri tahlīl etmek* **(Gazel 117/4)**

1.6. kārı:-*ı*
Hak kādir-i mutlaktır
*Her **kārı** yapan Haktır* **(Kıt'a 11/1)**

1.7. kārı: -*ı*
Etmiş ihsān bize anı Cenāb-ı Bārī
*Hakka şükr eyle bırak baʿd-ez-īn her **kārı*** **(Müseddes 4/14)**

1.8. kārı:-*ı*
*Bırakıp her **kārı** murādullaha*
Vaz gelmişiz kendi murādımızdan **(Şarkı 3/2)**

1.9. kārıdır:-*ı, -dır*
Tekebbür eylemez merd-i asīl asla kafa tutmaz
*Esāfil **kārıdır** ebnā-yı cinse ʿarz-ı istikbār* **(Gazel 89/5)**

1.10. kārıma:-*(ı)m, -a*
*Eyler kumanda **kārıma***
Efkārıma ezkārıma **(Diğer 5/27)**

1.11. kārımız:-*(ı)mız*
*Belli değil ziyānımız **kārımız***
Ağlar mısın güler misin ne dersin **(Şarkı 5/8)**

1.12. kārına:-*ı, -n, -a*
Dünyā ile çok ahz ü ʿatāya heves etme
*Gösterdiği bin türlü ziyān **kārına** değmez* **(Gazel 65/4)**

1.13. kārından:-*(ı)n, -dan*
Seni mesʾūl eden vicdān u efkārından ʿār eyle
*Kitāba ictihāda uymayan **kārından** ʿār eyle* **(Müseddes 1/23)**

kār et-:

1.) Kazanç elde etmek, yarar sağlamak; etki yapmak.

1.1. kār et-:-*se*
Ona nefʿ-ı hakīkī devlet-i vaslındadır yoksa
*Ne **kār etse** kulun Fennī yine mağbūndur sensiz* **(Gazel 75/7)**

kār ü emel:

1.) Amel, davranış ve istek, arzu.

1.1. kār ü emel:-*de*
Ey cefā-cū felek ey pīr-zen-i turfa hisāl
*Gösterirsin bana her **kār ü emelde** eşkāl* **(Kaside 40/1)**

kār ü zār:

1.) Savaş, mücadele verme ve ağlayıp inleme.

1.1. kār ü zār:-*(ı)m*
Firkatinle cismimi hāk ü helāk etsem gerek
*Hasretiyle **kār ü zārım** āh u feryād olduğum* **(Tahmis 8/3)**

kara:

1.) Siyah.

1.1. kara:
*Sayılmaz seyyiʾātım defterim **kāra** yüzüm kāra*
Bilir mecmūʿunu Rabbim mecālim yoktur inkāra **(Müseddes 2/4)**

1.2. kara:
Nedir bu ok kiprik nedir bu ebrū
*Nedir bu **kara** göz hūrā mısın sen* **(Diğer 2/4)**

kara (baht):

1.) Talihsiz, bahtsız, kötü talihli.

1. kara (baht):
ʿAceb maksūd bilsem kimden istinsāra kalmıştır
*Açılmış ellerin bahtı bizimki **kara** kalmıştır* **(Muhammes 1/2)**

1. 2. kara (baht):
*Açılmış ellerin bahtı bizimki **kara** kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/43)**

1. 3. kara (baht):
*Açılmış ellerin bahtı bizimki **kara** kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/5)**

1. 4. kara (baht):
Nedir bu tāliʿ-i şeb-renk elinden çektiğim zahmet
*Açılmış ellerin bahtı bizimki **kara** kalmıştır* **(Muhammes 1/7)**

1. 5. kara (baht):
*Açılmış ellerin bahtı bizimki **kara** kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/10)**

1. 6. kara (baht):
Kimin keffindedir bilmem ki hall-i ʿukde-i matlab
*Açılmış ellerin bahtı bizimki **kara** kalmıştır* **(Muhammes 1/12)**

1. 7. kara (baht):
*Açılmış ellerin bahtı bizimki **kara** kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/15)**

1. 8. kara (baht):
Bu günlerde bana hem-hāldir hattā birāder de
*Açılmış ellerin bahtı bizimki **kara** kalmıştır* **(Muhammes 1/17)**

1. 9. kara (baht):
*Açılmış ellerin bahtı bizimki **kara** kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/20)**

1. 10. kara (baht):
Temām ettim temāşā dīde-i gayretle akrānı
*Açılmış ellerin bahtı bizimki **kara** kalmıştır* **(Muhammes 1/22)**

1. 11. kara (baht):
*Açılmış ellerin bahtı bizimki **kara** kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/25)**

1. 12. kara (baht):
O da imdād etmezse kime yā eyleyem feryād
*Açılmış ellerin bahtı bizimki **kara** kalmıştır* **(Muhammes 1/27)**

1. 13. kara (baht):
*Açılmış ellerin bahtı bizimki **kara** kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/30)**

1. 14. kara (baht):
Husūsā iltifāt-ı Vāli-i ʿālī-i eşfakla
*Açılmış ellerin bahtı bizimki **kara** kalmıştır* **(Muhammes 1/32)**

1. 15. kara (baht):
*Açılmış ellerin bahtı bizimki **kara** kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/35)**

1. 16. kara (baht):
Bu iki mısraʿ-ı berceste ancak hasbihālimdir
*Açılmış ellerin bahtı bizimki **kara** kalmıştır* **(Muhammes 1/47)**

1. 17. kara (baht):
*Açılmış ellerin bahtı bizimki **kara** kalmıştır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/40)**

kara cāhil:

1.) Çok cahil.

1.1. kara cāhil:
Gönlümü maʿrifet-i nefs ile tenvīr eyle
***Kara cāhil** koma bu nüsha-i kübrāda beni* **(Gazel 223/3)**

1.2. kara cāhil:-*dir*
Keʾenne mest-i cāmı feyzidir ʿallāme-i Cāmī
*Der-i fazlında Beyzāvī ise bir **kara cāhildir*** **(Kaside 38/12)**

kara gün:

1.) Üzüntülü, sıkıntılı zaman.

1.1. kara gün:
Cevr-i devre kıl tahammül tezgeçer bu ***kara gün***
Fennīyā vakt-i zemistānda çabuk akşām olur **(Gazel 33/8)**

kara kanlar kus-:

1.) Siyah kanlar kusmak; ***mec.*** Kederden, üzüntüden harap olmak.

1.1. kara kanlar kus-:*-(a)r*
Çatlar tasasından ***kara kanlar kusar*** *āhir*
Çün kim kalemin vasf-ı likā mağzına sığmaz **(Kıt'a 20/2)**

kara kevkeb:

1.) Kara yıldız; ***mec.*** Kara baht, kötü talih.

1.1. kara kevkeb:
Meserret üzre geçmiş müddet-i ʿömrümde bir şeb yok
Meğer kim yer yüzünde bana benzer ***kara kevkeb*** *yok*
(Muhammes 1/19)

kara toprak:

1.) Kara toprak.

1.1. kara toprak: (***mec.*** Sıradan bir varlık)
Dīdār-ı dil ü dīdeni pür-nūr u fer etsin
Ednā nazarıyla ***kara toprak*** *güher olsun* **(Gazel 134/3)**

1.2. kara toprak: (***mec.*** Mezar, kabir)
Beni al koynuna ver maksadımı bāşın için
Kara toprak *bizi koynunda nihān eylemeden* **(Gazel 170/6)**

karada kuruda:

1.) "Kara (yeryüzü)" kelimesinin oluşturduğu ikileme; her yerde.

1.1. karada kuruda:
Karada kuruda *her hükmü revāndır su gibi*
Sāhil-i bahre varıp edemez icrā-yı merām **(Muamma 1/6)**

karanlık:

1.) Işıksız, aydınlık olmayan.

1.1. karanlık:
Çekildik bir ***karanlık*** *köşeye kāşāneden geçtik*
Ser-ā-pā kasr-ı ʿasrı tālib-i dünyāya terk ettik **(Gazel 114/4)**

1.2. karanlık:
Karanlık *yeryüzünden talʿat-ı mihr ile zāʾildir*
Zalām-ı gam gönülden mahv olur hüsn-i nigāhınla **(Kaside 38/32)**

karar-:

1.) Rengi karaya dönmek, siyahlaşmak; karanlıklaşmak; ***mec.*** Yoğunlaşmak

1.1. karardın:*-dı, -n*
Karardın *başıma zindan kesildin ey şeb-i hasret*
O meh-talʿat gelir enverlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/8)**

karār ver-:

1.) Bir sorunu, durumu karara bağlamak, kararlaştırmak.

1.1. karār ver-:*-miş, -ler*
Kūy-ı yāri terke yārān gerçi ***vermişler karār***
Bunda Fennī-i hakīkat-perverin imzāsı yok **(Gazel 107/5)**

karār-gāh ol-:

1.) Konaklama yeri, durak; durulan ve kalınan yer.

1.1. karār-gāh ol-:*-a, -maz*
Hikmeti var o kūt cān oldu süveydāda nihān
Yoksa zemīn ü āsumān ʿaşka ***karār-gāh olamaz*** **(Gazel 67/3)**

karataş:

1.) Siyah renkteki sıradan taş; ***mec.*** Değersiz kimse.

1.1. karataş:
Çāre yok hayvān olur encāmı hayvān yavrusu
Cevher ıtlāk eylemekle cevher olmaz ***karataş*** **(Gazel 236/3)**

kārbān:

1.) Karvan, kervan; tüccar ve yolcu kafilesi.

1.1. kārbān:
Köpeğin ʿavʿavasından buluta var mı keder
Kārbān *bakmaz itin ürdüğüne yola gider* **(Müsemmen 1/6)**

1.2. kārbānımız:*-(ı)mız*
Vefā yolun tuttu sārbānımız
Ayrılmaz o yoldan ***kārbānımız*** **(Şarkı 8/3)**

kaʿr-çe:

1.) Kötü talih, kader (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. kaʿr-çe:
Atalı ***kaʿr-çe*** *gurbete ihvān-ı kirām*
Yūsuf oldu gözüme çehre-i garrā-yı vatan **(Gazel 165/2)**

kardaş:

1.) Kardeş; dost, yakın arkadaş.

1.1. kardaştır:*-tır*
Izdırāb u gamla ***kardaştır*** *o zümre gālibā*
Ehl-i derde bir enīs-i neşʾe-cū vermez felek **(Gazel 113/5)**

kārd-ı ser-tīz:

1.) Keskin bıçak.

1.1. kārd-ı ser-tīz:*-i, -n, -i*
Gösterir de ***kārd-ı ser-tīzini*** *destinde bār*
Kendi desti olduğun kurbānına tebşīr eder **(Tahmis 2/10)**

kārgāh-ı kerem:

1.) Lütuf, cömertlik fabrikası (kaynağı).

1.1. kārgāh-ı kerem:
Bārigāh-ı himem ve reʾfeti mesvā-yı merām
Kārgāh-ı kerem *ve nısfeti meʾvā-yı ümīd* **(Kaside 46/16)**

kār-gāh-ı niʿam:

1.) Nimetlerinin fabrikası, çıktığı yer (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için).

1.1. kār-gāh-ı niʿam:*-ı*
Bār-gāh-ı keremi mecmaʿ-ı mecmūʿ-ı kirām
Kār-gāh-ı niʿamı *menbaʿ-ı seyhān-ı kerem* **(Kaside 41/15)**

karı:

1.) Bir erkeğin evlenmiş olduğu kadın, eş, refika, zevce.

1.1. karılar:*-lar*
Hıtbede dīn ü asālet aranırdı evvel
Şimdi kızlar ***karılar*** *kesret-i dināra gelir* **(Gazel 53/4)**

kār-ı cihān:

1.) Dünyanın işi; dünyanın kârı, kazancı.

1.1. kār-ı cihān:
Şimdi hep ʿaksinedir ***kār-ı cihān*** *ez-cümle*
Bir peder iş yapamaz emr-i püserden hāric **(Gazel 18/3)**

1.2. kār-ı cihān:-*a*
Mürde-diller mürde derlerse galāttır mutlakā
*Zindedir hālā verir **kār-ı cihāna** temşiyet* **(Kaside 32/4)**

kār-ı kadīm:

1.) Eski iş, amel.

1.1. kār-ı kadīm:-*(i)n*
*Tağyīr eylese **kār-ı kadīmin***
Seni bilmezlerse cār-ı kadīmin **(Şarkı 5/5)**

karīben:

1.) Yakında, çok zaman geçmeden.

1.1. karīben:
Seni zulmette koymaz Pīr-i ʿaşkın himmeti Fennī
***Karīben** mazhar-ı irşād olursun böyle kalmazsın* **(Gazel 126/5)**

karīn:

1.) Yakın; dost, arkadaş.

1.1. karīnin:-*in*
Şeyātīn müsteşārın olmamak īcāb eder yoksa
*Bozulmaz ahd ü mīsākın **karīnin** ādem oldukça* **(Gazel 200/6)**

karīn eyle-:

1.) Yakın etmek, yakınlaştırmak.

1.1. karīn eyle-:
*Fennīyi **karīn eyle** İlāhī süʿadāya Sınf-ı sulehāya*
Dūr eyle anı meclis-i eshāb-ı şekādan Erbāb-ı hevādan **(Müstezad 1/7)**

karīn ol-:

1.) Yakın olmak; bir şeye nail olmak, ulaşmak.

1.1. karīn ol-:-*sun*
*Her ne işlersen **karīn olsun** hulūs-i niyyete*
Etmesin telvīs çirkāb-ı riyā aʿmālini **(Gazel 208/4)**

1.2. karīn ol-:-*acak, -sın*
Müjde şimdengeri ey hātır-ı āzürde sana
Olacaksın** yine her türlü meserrāta **karīn **(Kaside 42/2)**

karīn ü iʿtimād ol-:

1.) Yakın, arkadaş ve güven (duyulan kişi) olması.

1.1. karīn ü iʿtimād ol-:-*sun*
*Siyyemā her söz eden olsun **karīn ü iʿtimād***
Hükm-i katʿī vermeğe şerʿ-i münīr ister sikāt **(Gazel 10/3)**

karīn-i ʿafv ol-:

1.) Affa yakın olmak, affedilmek.

1.1. karīn-i ʿafv ol-:-*(u)r, -sun*
Penāh u melceʿin bāb-ı Rasūl-i Efham oldukça
***Karīn-i ʿafv olursun** Fennīyā katʿ-ı ümīd etme* **(Gazel 200/9)**

karīn-i bendegān-ı şāh-ı devrān ol-:

1.) Devrin padişahının kullarının arkadaşı, yakını olmak.

1.1. karīn-i bendegān-ı şāh-ı devrān ol-:-*ma, -dık*
***Karīn-i bendegān-ı Şāh-ı devrān** olmadık gittik*
Müyesser olmadı hāk-i İstanbula ayak basmak **(Gazel 109/5)**

karīn-i butlān ol-:

1.) Geçersiz gibi olmak.

1.1. karīn-i butlān ol-:-*(u)r*
Dilkeş ebrūları gūyā ki hilāl-i meh-i ʿīd
*Görse bir sāʾim **olur** savmı **karīn-i butlān*** **(Kaside 45/56)**

karīn-i encām ol-:

1.) Sona yaklaşmak, sona gelmek.

1.1. karīn-i encām ol-:-*du*
*Fennīyā **oldu** tegazzülde **karīn-i encām***
Sıdk ile eyle duʿā vakt-i icābet geliyor **(Kaside 48/37)**

karīn-i iʿtibār ol-:

1.) İtibar sahibi olmak.

1.1. karīn-i iʿtibār ol-:-*(u)r*
*İştibāh etmem olur Fennī **karīn-i iʿtibār***
Hālimi ʿarz u beyān etsem ulü'l-ebsāra ben **(Gazel 168/6)**

karīn-i mecmaʿ-ı ashāb-ı vicdān ol-:

1.) Vicdan sahiplerinin bulunduğu yerin yakını, yakınında olmak.

1.1. karīn-i mecmaʿ-ı ashāb-ı vicdān ol-:-*ma, -sın*
İlāhī senden istinsār eden bir bende-i mağdūr
***Karīn-i mecmaʿ-ı ashāb-ı vicdān olmasın** nolsun* **(Kaside 8/7)**

karīn-i şāh-ı Levlāk ol-:

1.) Levlak şahının (Hz. Peygamber) dostu olmak (***bk.*** Levlāk).

1.1. karīn-i şāh-ı Levlāk ol-:-*ma, -dan*
*Cānımı alma **karīn-i Şāh-ı Levāk olmadan***
Ber-murād eyle tenim ālūde-i hāk olmada **(Kaside 7/5)**

1.2. karīn-i şāh-ı Levlāk ol-:-*ma, -dan*
Mevte mahkūm etme ʿaşkınla yanıp pāk olmadan
*Cānımı alma **karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan*** **(Kaside 7/2)**

1.3. karīn-i şāh-ı Levlāk ol-:-*ma, -dan*
Yā Kerīmü yā Semīʿu yā Mucībe's-sāilīn
*Cānımı alma **karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan*** **(Kaside 7/7)**

1.4. karīn-i şāh-ı Levlāk ol-:-*ma, -dan*
*Cānımı alma **karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan***
Ber-murād eyle tenim ālūde-i hāk olmadan **(Kaside 7/10)**

1.5. karīn-i şāh-ı Levlāk ol-:-*ma, -dan*
Bāb-ı fazlından budur ancak yegāne arzū
*Cānımı alma **karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan*** **(Kaside 7/12)**

karış-:

1.) Kargaşa çıkmak, karışıklık yaşanmak.

1.1. karışır:-*(ı)r*
*Meclis **karışır** ortaya peymāne düşerse*
Şūriş çoğalır araya dīvāna düşerse **(Gazel 202/1)**

2.) Katılmak, dâhil olmak.

2.1. karışsın:-*sın*
*Eşk-i gül-gūnum revān olsun **karışsın** cūlara*
Hīre-dār olsun hurūşān olsun enhār ağlasın **(Gazel 250/5)**

karn-ı ʿālī:

1.) Yüksek, yüce zaman, çağ.

1.1. karn-ı ʿālī:-*y, -e*
Bakın ahvāl-i ahlāfa bakın tārīh-i eslāfa
*Kurūnun hangisi bu **karn-ı ʿālīye** mümāsildir* **(Kaside 38/3)**

karnı kabar-:

1.) Karnı almamak; çekememek, kıskanmak.

1.1. karnı kabar-:-*mış*
Bu şeb o mehin menziline daʿvet olundum
Bak bak hasedinden feleğin ***karnı kararmış*** **(Gazel 92/7)**

karşı:

1.) Bir şeyin, bir yerin, bir kimsenin, esas tutulan yüzünün ilerisi; ön, kat, huzur.

1.1. karşıdan:-*dan*
Karşıdan *ʿarz-ı hirām eyledi bir serv-i revān*
Lerze düştü dil-i bīmārıma geldi buhrān **(Kaside 45/51)**

1.2. karşıdan:-*dan*
Nāzikāne vaʿd eder çünkü visāli gözlerin
Karşıdan *manzūrum oldukça gazālī gözlerin* **(Tahmis 6/2)**

1.3. karşıma:-*m, -a*
Sīne-bendin çizer ol māh bana sīne tutar
Başını bağla deyü ***karşıma*** *āyīne tutar* **(Gazel 49/1)**

1.4. karşımda:-*m, -da*
Kırılma ey nihāl-i nevresim ***karşımda*** *nāz etme*
Büyürsün gıbta-i şimşād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/3)**

1.5. karşımda:-*m, -da*
Parlasa nūr-ı muʿazzam gibi ***karşımda*** *āh*
Etse tenvīr-i basar kūh-ı muʿallā-yı vatan **(Gazel 165/10)**

1.6. karşımda:-*m, -da*
Karşımda *bütün ʿaks-i ümīdim mütecellī*
Bīçāre gönül yā nasıl olsun mütessellī **(Müseddes 3/20)**

1.7. karşımda:-*m, -da*
Sūfī işidirsen beni maʿzūr tutarsın Tevbīhi yutarsın
Yağmaya veren ʿaklımı şu zemzeme-zendir ***Karşımda*** *gezendir*
(Müstezad 3/2)

1.8. karşısında:-*sı, -n, -da*
Ki hussādın seni hem-pāye-i mürg-ı hümā görsün
Tevazuʿ göster ihvān ***karşısında*** *hākden pest ol* **(Gazel 160/4)**

1.9. karşısında:-*sı, -n, -da*
Zātını nādān-ı bī-idrāke nā-mahrem tutar
Karşısında *çehre-i maʿnāyı hep örter kalem* **(Kaside 24/14)**

1.10. karşısında:-*sı, -n, -da*
Rütbe-i ilm ü kemāl ʿasrında etti iʿtilā
Karşısında *zerreden kemter kalırdı kūh-sār* **(Kaside 39/10)**

2.) "-a karşı, -e doğru, için" anlamlarında bir edat.

2.1. karşı:
Gün gibi zāhirken ihlāsım cedel lāzım değil
İstenir mi hiç bedīhiyyāta ***karşı*** *beyyināt* **(Gazel 10/2)**

2.2. karşı:
Şu meʾsūrāta ***karşı*** *bir müʾessir yoksa ey münkir*
Eden kimdir vücūd-ı mümkünātı ser-te-ser īcād **(Gazel 21/4)**

2.3. karşı:
Darbe-i şemşīr-i ser-tīzinde merhem gizlidir
Tīğ-ı cevr-i yāra ***karşı*** *sīneni eyle küşād* **(Gazel 41/3)**

2.4. karşı:
Cihānda merd-i nīgū-baht ʿazminde hacīl olmaz
Metālib tāliʿ-i hūşyāre ***karşı*** *mustahīl olmaz* **(Gazel 76/2)**

2.5. karşı:
Kulun Fennīye Şāhım devlet-i vaslın gerek yoksa
Verilse ana ***karşı*** *hıtta-i İran kabūl etmez* **(Gazel 88/5)**

2.6. karşı:
Nāre ***karşı*** *erir elbette şümūʿ*
Bu ne āndır dayanır mı buna cān **(Gazel 100/3)**

2.7. karşı:
Belin kırmak anın hançer be-dest olmakladır yoksa
Hatādır düşmen-i bed-hāha ***karşı*** *ihtizāz etmek* **(Gazel 112/3)**

2.8. karşı:
Edersen Fennīyā hubb-ı sivādan sīneni tecrīd
Zen-i dünyāya ***karşı*** *erlenirsin böyle kalmazsın* **(Gazel 119/9)**

2.9. karşı:
Dīde-i mestine ***karşı*** *beni giryān ettin*
Hāne-i hātırı seylāb ile vīrān ettin **(Gazel 121/1)**

2.10. karşı:
Seni dest-i kazā ey nāme tutsun çāk çāk etsin
Giderken yāre ***karşı*** *iltizām-ı sürʿat etmezsen* **(Gazel 124/5)**

2.11. karşı:
Ehl-i idrākin yanında kubh u nefret bir değil
Dīde-i huşyāre ***karşı*** *nūr-ı zulmet bir değil* **(Gazel 139/1)**

2.12. karşı:
Reşīd-i efhama ***karşı*** *Fennīyā tahakkümdür*
Desem ki nazmı o ʿālī hubāba benzetirim **(Gazel 158/6)**

2.13. karşı:
Sīne-i sīmīnin açmış ol perī-peyker yine
Ādem ol da sen buna ***karşı*** *yürekte fer taşı* **(Gazel 225/4)**

2.14. karşı:
İncāz ederim vaʿdimi illā demedin mi
Ādābı gözet lā deme fermānıma ***karşı*** **(Gazel 239/5)**

2.15. karşı:
İnle ey cism-i nizārım ağla ey çeşm-i terim
Yāre ***karşı*** *ʿarz-ı hāle tercümān ister gönül* **(Kaside 29/2)**

2.16. karşı:
Kendini sālih beni tālih tanıttı ʿāleme
Halka ***karşı*** *gözgöre gasb etti mergūbiyeti* **(Kaside 37/53)**

2.17. karşı:
Sevindir hātır-ı mahzūnumu yārān meyānında
Senin fermānına karşı nenin icrāsı müşkildir **(Kaside 38/28)**

2.18. karşı:
Etme emsāl-i ʿabīdāneme ***karşı*** *ahcāl*
Etme Fennī kulunu ʿātıfetinden nev-mīd **(Kaside 40/64)**

2.19. karşı:
Maksad erbābına karşı lemeʾān etmededir
Ufk-u ʿātıfetinden meh-i garrā-yı ümīd **(Kaside 46/20)**

2.20. karşı:
Doğrudur meşreb-i mişvārı sever doğruları
Yürümez ʿadline ʿirfānına ***karşı*** *tezvīr* **(Kaside 47/8)**

2.21. karşı:
Sipihre līk feryād ü figānım etmedi teʾsīr
Sumāh-ı çarhı ʿirfān ehline ***karşı*** *ehem buldum* **(Kaside 49/12)**

2.22. karşı:
Cürmüne ***karşı*** *der-i ʿafvi penāh eylemeyen*
ʿAceb ādem midir ʿālemde günāh eylemeyen **(Kıt'a 18/1)**

2.23. karşı:
Mirʾāt-ı zāta ***karşı*** *nedir bu sürādikāt*
Burhān-ı vahdet iken baştan başa kāʾināt **(Müfret 6/1)**

2.24. karşı:
Serāser dilberān-ı çarha ***karşı*** *iftihārım var*
Haberdār etmeyip ağyārı feryād u figānımla **(Muhammes 2/3)**

2.25. karşı:
Dīde-i bādāmını mahmūr kıl mestāne tut
Mihrime ***karşı*** *bu istiğnālar ey mehveş nedir* **(Tahmis 5/3)**

karşı dur-:

1.) Karşısında bulunmak; karşı koymak, direnmek.

1.1. karşı dur-:-*ma*
Etme el-insāf āteş üstüne āteş nedir
Karşı *durma āhıma āhım bir āteş deşnedir* **(Tahmis 5/4)**

karşı gel-:

1.) Bir kişide bir özelliğin bulunmasının istenmesi üzerine söylenen söz; bulunmak.

1.1. karşı gel-:-*sin*
Karşı *gelsin zāl-i tabʿında cesāret hisseden*
Kilk-i Fennī çıktı meydāna yine Rüstem gibi **(Gazel 214/7)**

karşı sayıl-:

1.) Karşı durulmak; karşısında durmak.

1.1. karşı sayıl-:-*maz*
Sipihr-i kīne-perdāzın sayılmaz cevrine ***karşı***
Ser-ā-pā saf āhenden yapılmış bir beden lāzım **(Müfret 8/1)**

karşı tut-:

1.) Karşında durmak, karşına çıkmak.

1.1. karşı tut-:-*tu, -m*
Karşı tuttum *nāvek-i müjgān-ı yāre sīnemi*
Bir nişān-gāhdır ki gūyā eyledim peykāne ʿarz **(Gazel 96/2)**

karşıdan karşıya:

1.) Uzaktan uzağa; yaklaşmadan, yakınlaşmadan.

1.1. karşıdan karşıya:
Geriden şekkere bakmakla halāvet mi çıkar
Karşıdan karşıya *nāz etmeğe ülfet mi denir* **(Gazel 27/2)**

karşı(sına) çık-:

1.) Birisinin karşısında durmak, yakınında olmak.

1.1. karşı(sına) çık-:
Çık karşıma *ey serv-i revān cilve-nisār ol*
Aç rūyunu revnak-şiken-i bāğ-ı bahār ol **(Gazel 137/1)**

karşı(sın)da dur-:

1.) Birinin karşısına geçmek, karşısında dikilmek.

1.1. karşı(sın)da dur-:-*up*
Durup karşımda *saf saf ser-fürū eyler bana hūbān*
Humāre vālihān-ı ʿārızımdır cümle dildārān **(Tahmis 7/9)**

Kārūn-misāl ol-:

1.) Karun gibi olmak (Karun; İsrailoğulları zamanında zenginliğiyle ün salmış, sonra da malı ile birlikte helak olmuş bir kişi).

1.1. kārūn-misāl ol-:-*mak*
Hayāl ü hātıra gelmez mi hiç ***Kārūn-misāl olmak***
Çetindir ʿarsa-i mahşerde maʿrūz-ı suʿāl olmak **(Müseddes 1/11)**

karye:

1.) Köy.

1.1. karyelere:-*ler, -e*
Yağıyor uğradığın ***karyelere*** *hayr ü berekāt*
Geldiğin şehr-i şehīre medeniyyet geliyor **(Kaside 48/18)**

kaş:

1.) Gözlerin üzerinde kemerli birer çizgi oluşturan kısa kıllar; ebru (***bk.*** ebrū).

1.1. kaşın:-*(ı)n*
Ey māh-ı ʿālem-ārā kaddin nihāle benzer
Bedr-i tamāme vechin ***kaşın*** *hilāle benzer* **(Gazel 63/1)**

1.2. kaşların:-*lar, -ın*
Kaşların *tīğ-ı ecel dīdelerin çifte-rū dil*
Söyle zālim bu mudur zeyy-i Hülāgū dediğin **(Gazel 118/4)**

kāşāne:

1.) Köşk, saray.

1.1. kāşāne:
Başı her hāneye sığmaz müteʿazzım şahsın
Merd-i dervīş ise her küşeyi ***kāşāne*** *bulur* **(Gazel 44/9)**

1.2. kāşāne:
Zulm ile maʿmūr olan ***kāşāne*** *tez vīrān kalır*
Satma ikbālinle ey zālim gurūr u übbehet **(Gazel 48/6)**

1.3. kāşāne:
Fikr-i vaslınla ne ***kāşāne*** *ne külhān biliriz*
Dil-i gam-dīdemize kūyunu mesken biliriz **(Gazel 82/1)**

1.4. kāşāneden:-*den*
Çekildik bir karanlık köşeye ***kāşāneden*** *geçtik*
Ser-ā-pā kasr-ı ʿasrı tālib-i dünyāya terk ettik **(Gazel 114/4)**

1.5. kāşānedeyiz:-*de, -y, -iz*
Ey gönül fehm edebildin mi ne kāşānedeyiz
Neʿimārette mukīmiz ya ne vīrānedeyiz **(Gazel 86/1)**

1.6. kāşāneler:-*ler*
Çekilmiş ehl-i dilber hep tehī ***kāşāneler*** *kalmış*
Hezārānı uçup bu gülsitānın lāneler kalmış **(Gazel 94/1)**

1.7. kāşānesin:-*si, -n(i)*
Leyālīde leʾālī-i sirişki durma īsār et
Garaz ***kāşānesin*** *yık hıtta-i ʿirfānı iʿmār et* **(Müsebba 1/20)**

kasāvet:

1.) Üzüntü, gam, keder, tasa.

1.1. kasāvetsiz:-*siz*
Kasāvetsiz *ne bir ʿāşık ne bir mehpāre kalmıştır*
Eğer kalmışsa gamsızlık kuru dīvāra kalmıştır **(Gazel 61/1)**

kāse:

1.) Çini, toprak veya camdan yapılmış çukur çanak (kadeh).

1.1. kāse:
Bize sākī-i devrān mey değil bir ***kāse*** *hal vermez*
Bes yeʾsin keyfīni ammā ki her cām-ı emel vermez **(Gazel 79/1)**

1.2. kāse:
Biri bir ***kāse*** *sudur diğeri bir deste giyāh*
ʿAnberīn zülfüne nisbetle gülāb u nesrīn **(Kaside 42/32)**

1.3. kāse:

Husūsān anda Mīr-i Hālisi kāʾim-makām gördüm
*Taharrī ederek gūya ki bir **kāse** kerem buldum* **(Kaside 49/2)**

kāse-i fağfūr:

1.) Çin porseleninden yapılan kâse. Fağfur, eskiden Çin hükümdarlarına verilen addır. Çin' de yapılan porselen kâselerin üzerindeki resimler de muhtemelen Çin hükümdarlarına ait olmalıdır ki bu kâselere de eskiden bu ad yani "kâse-i fağfûr" denilmektedir (Zavotçu, 2018: 208).

1.1. kāse-i fağfūr:-*a*
Kovarsın sīneden hubb-ı sivāyı ʿākıbet ey ʿaşk
*Kesersin zehri gūyā **kāse-i fağfūra** benzersin* **(Gazel 120/6)**

kāse-i mey:

1.) Şarap kâsesi, kadehi; ***tas.*** Aşkın, İlahi aşkın bulunduğu yer, gönül.

1.1. kāse-i mey:
*Gözümü **kāse-i mey** gönlümü meyhāne bulur*
Hāl ü keyfiyyetimi anlayan ihvān-ı kirām **(Gazel 44/2)**

kāse-i ser:

1.) Baş kâsesi; kafatası.

1.1. kāse-i ser:-*den*
Bayıldım cām-ı zehr-āmīz-i hicrinle gözüm nūru
*Ki aklım **kāse-i serden** yine bīrūndur sensiz* **(Gazel 75/5)**

kaşı kemān:

1.) Keman kaşlı (sevgili).

1.1. kaşı kemān:-*(ı)m*
Çille-i hasret ile kaddimi nūn etti felek
*Çekeyim cevrini hey **kaşı kemānım** ammā* **(Gazel 111/4)**

1.2. kaşı kemān:-*(ı)m*
Çekilir çille değil çille-i eyyām-ı firāk
*Acıyıp hālime ey **kaşı kemānım** gitme* **(Gazel 192/4)**

kāşif-i hāl-i süveydā:

1.) Süveyda hâlini keşfeden (Hz. Abdülkadir Geylanî), (***bk.*** süveydā*).

1.1. kāşif-i hāl-i süveydā:
Şāh-ı maʿnā hāce-i dānā-yı ders-i men aʿref
***Kāşif-i hāl-i süveydā** vākıf-ı sırr-ı meʿād* **(Kaside 27/5)**

kāsır:

1.) Kusurlu, âciz.

1.1. kāsırdır:-*dır*
*Bir güzel sevdim ki taʿrīfinde **kāsırdır** beşer*
Yok benī ādem meyānında anın hemtāsı yok **(Gazel 107/2)**

1.2. kāsırdır:-*dır*
Garaz vasfıla tenvīr-i dil ü cān etmedir yoksa
*Senin takrīr-i evsāfında **kāsırdır** zebān Pīrim* **(Gazel 142/5)**

kasīrül'l-himme(t) ol-:

1.) Çabası kısa olmak; az çaba sarf etmek, gayretsiz olmak.

1.1. kasīrül'l-himme(t) ol-:-*ma*
*Yeʾse mağlūb olup **olma kasīrül'l-himme***
Kimseyi koymaz ayakta yed-i tūlā-yı ümīd **(Kaside 46/9)**

kāşkī:

1.) "keşke, mümkünü olsa da..." anlamında temenni edatı.

1.1. kāşki:
***Kāşki** tartılsa bir mīzān ile ʿayb u hüner*
Laʿl ü gevher Kıbrıs elmasıyla seyyān olmasa **(Gazel 183/6)**

1.2. kāşki:
***Kāşki** şu hak sözü etmek-çün umūma īlān*
Göklere yazsa mahāretli bir üstād olsa **(Gazel 196/8)**

1.3. kāşki:
*Bī-haber vakt-i seherde gelse dilber **kāşki***
Ben de bir gün görsem ellerle berāber kāşki **(Gazel 215/1)**

1.4. kāşki:
Bī-haber vakt-i seherde gelse dilber kāşki
*Ben de bir gün görsem ellerle berāber **kāşki*** **(Gazel 215/1)**

1.5. kāşki:
Sıyrılıp inse husūf-āsā cemālinden nikāb
*Olsa çeşmim nūr-ı vechinden münevver **kāşki*** **(Gazel 215/2)**

1.6. kāşki:
Vuslat olsa vuslat u hicrān teʿākub etmese
Kalsa gönlüm öyle mesrūr-ı mübeşşer kāşki **(Gazel 215/3)**

1.7. kāşki:
Taʿm-ı kandi bozmasa āmīziş-i zehrāb-ı telh
*Gelmese bezme rakīb-i kīne-perver **kāşki*** **(Gazel 215/4)**

1.8. kāşki:
Cān atıp ʿarz-ı niyāz etmekte etmezdim kusūr
*Hālime rahm etse ol rūh-ı musavver **kāşki*** **(Gazel 215/5)**

1.9. kāşki:
Gör nasıl alkışlayıp Fennī seni tahsīn eder
*Görse bu eşʿārı bir merd-i hüner-ver **kāşki*** **(Gazel 215/6)**

1.10. kāşki:
*Cebhe-sāyı pāy-i dervīşān olaydım **kāşki***
Sırr-ı esmāyı bilip insān olaydım kāşki **(Gazel 235/1)**

1.11. kāşki:
Yüz sürüp her lāhza lāhūtīlerin akdāmına
*Hāk-i dehlīz-i ulü'l-ʿİrfān olaydım **kāşki*** **(Gazel 235/2)**

1.12. kāşki:
Devlet-i dünyāya etmezdim Hudā bir iltifāt
*Bende-i bāb-ı Benī Adnān olaydım **kāşki*** **(Gazel 235/3)**

1.13. kāşki:
Sīreten rūyum siyeh tomar-ı aʿmālim siyāh
*Böyle insān olmadan hayvān olaydım **kāşki*** **(Gazel 235/4)**

1.14. kāşki:
Zī-fünūnun Fennīyā efzūn olurmuş mihneti
*ʿĀleme ahmak gelip nādān olaydım **kāşki*** **(Gazel 235/5)**

1.15. kāşkī:
*Şīşe olsa sīne-i ebnā-yı ādem **kāşkī***
Bī-tereddüt keşf olunsa her kulūbun niyeti **(Kaside 37/55)**

1.16. kāşkī:
Cebhe-sāyı pāy-i dervīşān olaydım kāşki
*Sırr-ı esmāyı bilip insān olaydım **kāşki*** **(Gazel 235/1)**

kaşları yāy:

1.) Yay gibi kaşları olan (sevgili).

1.1. kaşları yāy:-*a*
*Dūş oldu gönül dün gece bir **kaşları yāya** Bir çehresi aya*
Kāʾil idin ol māl ile gelsek bir araya Yılda birer aya **(Müstezad 1/1)**

1.2. kaşları yāy: *-a*
*Dūş oldu gönül dün gece bir **kaşları yāya** Bir çehresi aya*
Kāʾil idin ol māh ile gelsek bir araya Yılda birer aya **(Müstezad 1/1)**

kaşlarını çat-:

1.)Kızmak, öfkelenmek.

1.1. kaşlarını çat-:*-mış*
*Fennī gücenip **kaşlarını çatmış** o āfet*
Hiddetlenip etmiş gibi şemşīre teşebbüs **(Gazel 16/5)**

kasr u īcāz:

1.) Sözü kısa ve özlü söyleme, az sözle çok şey anlatma.

1.1. kasr u īcāz: *-a*
Yeter ey hāme şekvā-yı pezīrāyı nihāyet kıl
*Sakın sūʾ-i edebten **kasr u īcāza** rıʿāyet kıl* **(Muhammes 1/41)**

kasr-ı ʿasr:

1.) Devrin köşkü, sarayı.

1.1. kasr-ı ʿasr:*-ı*
Çekildik bir karanlık köşeye kāşāneden geçtik
*Ser-ā-pā **kasr-ı ʿasrı** tālib-i dünyāya terk ettik* **(Gazel 114/4)**

kasr-ı cennet:

1.) Cennet köşkü.

1.1. kasr-ı cennet:
Yanılır da o melek-meşreb ederse teşrīf
***Kasr-ı cennet** denilir külbe-i ahzānım için* **(Gazel 163/4)**

kasr-ı Firdevs-i ʿalā:

1.) Yüce, yüksek cennet köşkü.

1.1. kasr-ı Firdevs-i ʿalā:*-y, -a*
Refīk olsun cinānda hūr-ı ʿayne
*Otursun **kasr-ı Firdevs-i ʿalāya*** **(Tarih 13/8)**

kast u ısrār:

1.) Kötü niyet ve üsteleme.

1.1. kast u ısrār:
Seni ey zālim-geçer u seni ey vaʿde-şiken
*Yeter ettiğin yeter ızrārıma **kast u ısrār*** **(Kaside 43/6)**

kastedil-:

1.) Amaçlanmak, niyet edilmek.

1.1. kastedildi:*-di*
***Kastedildi** ʿadetā taʿtīl-i istiʿdādıma*
Düşmenim tasdīk ederken bendeki ehliyeti **(Kaside 37/80)**

kasvet:

1.) Ruh sıkıntısı, gönül darlığı.

1.1. kasveti:*-i*
Nūr-ı eşfākın hayālimde tecellī eyleyip
*Kalb-i kāsī-yi ʿabīdānemden aldı **kasveti*** **(Kaside 37/84)**

kasvet-efzā-yı derūn ol-:

1.) Gönle sıkıntı vermek.

1.1. kasvet-efzā-yı derūn ol-:*-ma*
Pertev-endāz kılıp ol behçet ü şādī sıfāt
***Kasvet-efzā-yı derūn olma** sakın mātem gibi* **(Gazel 214/2)**

kasvet-engīz ol-:

1.) Kasvet veren, kasvetli olmak.

1.1. kasvet-engīz ol-:*-du*
*Uzandı **kasvet-engīz oldu** kalbe leyle-i hasret*
Tulūʿ-ı subh teşrīfinle olsun rūşenā tez gel **(Gazel 136/3)**

kat:

1.) Üst üste konulmuş şeylerden her biri, tabaka.

1.1. kat:
*Yedi **kat** atlas ile başına taksın bunu çarh*
Bir nazar nüshası yazdım meh-i tābānım için **(Gazel 163/7)**

kat-:

1.) Eklemek, karıştırmak.

1.1. kat:
Harf-i zāʾid konulur mu kelimāt-ı ʿAraba
*Dediler mi sana var şehd-ı lezīze sem **kat*** **(Gazel 12/3)**

1.2. katsa:*-sa*
Kerem et etmeden ey māh-güzerān-ı kerem
*Ān-be-ān ān-geh-ān **katsa** gerek ān-ı kerem* **(Kaside 41/47)**

kat kat:

1.) Üst üste; pek çok, fazlasıyla.

1.1. kat kat:
*Sitem-keşlikte sebkat eyledim akrānımı **kat kat***
Ne hālim kaldı ey çerh-ı cefā-muʿtād sen söyle **(Gazel 197/2)**

1.2. kat kat:
Sönmedi sīnemden nār-ı muhabbet
*Gittikçe tezāyüd etmekte **kat kat*** **(Şarkı 4/3)**

1.3. kat kat:
*İcābet etmedin ammā isābet eyledi **kat kat***
Rakībā meclis-i ülfet bu şeb meymūndur sensiz **(Gazel 75/8)**

1.4. kat kat:
*Tecāvüz etti **kat kat** atlas-ı çarhı saʿādette*
Ser-ā-ser nūr ile tahmīr edilmiş dest-i fıtratta **(Tahmis 1/9)**

kat kat ol-:

1.) Katlar hâlinde sıralanmak.

1.1. kat kat ol-:*-sun* (***mec.*** iki büklüm olmak)
*Sebāt etsin yolunda **kat kat olsun** cism-i bītābım*
Beni ʿirfān-sarāy-ı hazretinde nerdübān eyle **(Gazel 178/3)**

1.2. kat kat ol-:*-up*
*Nerd-bān **kat kat olup** pāyini takbīl ediyor*
Geldiği meclise āsār-ı şerāfet geliyor **(Kaside 48/33)**

katʿā:

1.) Katiyen, asla, hiçbir zaman.

1.1. katʿā:
*Revnak-ı gülzār-ı çarha etme **katʿā** iltifāt*
Gül kurur sünbül çürür āhir kalır gülşen garīb **(Gazel 6/9)**

1.2. katʿā:
Der-i mürşiddedir derlerse Kāʿbe iʿtimād eyle
*Telakkī-i kıyām-ı Hakta **katʿā** lām ü cīm olmaz* **(Gazel 68/7)**

1.3. katʿā:
İsterim bād-ı sabālar da seni okşamasın
*Etmesin zülf-i dilāvīzine **katʿā** fes mes* **(Gazel 91/3)**

1.4. katʿā:
Vücūdu uğramaz katʿā hasāra
Hüve'l-kutbu hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel **(Kaside 31/8)**

1.5. katʿā:
Eylemezdim bu şikāyetleri ***katʿā*** *tezkār*
Olmasa dilde ger endīşe-i infāk-ı ʿıyāl **(Kaside 40/9)**

1.6. katʿā:
Ehl-i ʿilme cānın eylerdi fedā
İltifāt etmezdi ***katʿā*** *cāhile* **(Tarih 3/2)**

katār:

1.) Birbiri arkasına sıralanmış hayvan veya taşıt dizisi; tren; dizi, sıra.

1.1. katārın: *-ı, -n*
Sārbān-ı gamız endīşe ***katārın*** *çekeriz*
Yaʿni çarhın gam-ı bī-hadd ü şümārın çekeriz **(Gazel 72/1)**

katārātınca:

1.) Katrelerinin, damlalarının sayısınca.

1.1. katārātınca:
O nasıl etmiş ise ehl-i mezākı irvā
Katārātınca *Hudā ecrini ihsān etsin* **(Tarih 15/5)**

katʿī:

1.) Kesin, kesinlikle.

1.1. katʿī:
Çeşmini kurbānının bend etmeğe tedbīr eder
Hāl-i ʿuşşākı bilir ***katʿī*** *o şūh-ı işve-kār* **(Tahmis 2/8)**

katʿ-ı iltifāt et-:

1.) Teveccüh, ilgi, güler yüzü kesmek, sona erdirmek.

1.1. katʿ-ı iltifāt et-:*-me*
Merd isen ʿavret sözüyle ***etme katʿ-ı iltifāt***
Ādeme lāyık mıdır igvā ile nakz-ı sebāt **(Gazel 10/1)**

katʿ-ı ümīd et-:

1.) Ümidi kesmek; bir şeyin artık gerçekleşemeyeceği inancına varmak.

1.1. katʿ-ı ümīd et-:*-me*
Penāh u melceʿin bāb-ı Rasūl-i Efham oldukça
Karīn-i ʿafv olursun Fennīyā ***katʿ-ı ümīd etme*** **(Gazel 200/9)**

1.2. katʿ-ı ümīd et-:*-me, -m*
Günāhım çoksa da ***katʿ-ı ümīd etmem*** *İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/3)**

1.3. katʿ-ı ümīd et-:*-me, -m*
Günāhım çoksa da ***katʿ-ı ümīd etmem*** *İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/6)**

1.4. katʿ-ı ümīd et-:*-me,-m*
Günāhım çoksa da ***katʿ-ı ümīd etmem*** *İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/9)**

1.5. katʿ-ı ümīd et-:*-me, -m*
Günāhım çoksa da ***katʿ-ı ümīd etmem*** *İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/12)**

1.6. katʿ-ı ümīd et-:*-me, -m*
Günāhım çoksa da ***katʿ-ı ümīd etmem*** *İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/15)**

1.7. katʿ-ı ümīd et-:*-me, -m*
Günāhım çoksa da ***katʿ-ı ümīd etmem*** *İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/18)**

1.8. katʿ-ı ümīd et-:*-me, -m*
Günāhım çoksa da ***katʿ-ı ümīd etmem*** *İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/21)**

1.9. katʿ-ı ümīd et-:*-me, -m*
Günāhım çoksa da ***katʿ-ı ümīd etmem*** *İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/24)**

1.10. katʿ-ı ümīd et-:*-me, -m*
Günāhım çoksa da ***katʿ-ı ümīd etmem*** *İlāhımdan*
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/27)**

1.11. katʿ-ı ümīd et-:*-me, -m*
Bir kuru çöptür ona ıtlak etmezler kalem
Etmem *inʿāmından ol Şāhın-şehin* ***katʿ-ı ümīd*** **(Kaside 24/58)**

katʿ-ı ümīd eyle-:

1.) Ümidi kesmek; bir şeyin artık gerçekleşemeyeceği inancına varmak, ummaz olmak.

1.1. katʿ-ı ümīd eyle-:*-sin*
Katʿ-ı ümīd eylesin *ahlāk-ı insāniyyeden*
Bezm-i ʿaşka girmeyen hayvān gelir hayvān gider **(Gazel 45/5)**

kātib:

1.) Kitabet eden, yazan, yazıcı; usta yazıcı.

1.1. kātib:
Hünerdir tevsen-i kilk-i siyāhı cilve-sāz etmek
Hemān ***kātib*** *molur her zeyy-i kitāba giren zirzop* **(Gazel 112/4)**

1.2. kātibler:*-ler*
Cā-be-cā kullandığı müddetçe ***kātibler*** *kalem*
Bikr-i fikrimden tulūʿ etsin nice böyle nuʿūt **(Kaside 24/60)**

kātib ol-:

1.) Usta yazıcı olmak.

1.1. kātib ol-:*-sa*
Ol Şehin sığmaz kitāb-ı kāʿinata midhati
Cümle insān ***kātib olsa*** *tutsa her eller kalem* **(Kaside 24/47)**

Kātip Çelebi:

1.) XVII. yüzyıl Türk ilim dünyasının müspet düşünceyi temsil eden büyük siması ve çeşitli konulara dair pek çok eserin müellifi (Gökyay, 2002: 36).

1.1. Kātip Çelebi:
Seni tahrīr yazar deftere ***Kātip Çelebi***
Böyle fetvā çıkarır hazretine Kādıhān **(Kaside 45/44)**

katʿiyyen:

1.) Kati olarak, kesinlikle.

1.1. katʿiyyen:
Āvān-ı terakkub uzayıp gitmeyecekti
Mevʿūdunu ***katʿiyyen*** *unuttun mu ne yaptın* **(Gazel 123/4)**

katlan-:

1.) Tahammül etmek, dayanmak, sabretmek.

1.1. katlandı:*-dı*
ʿUzlete ***katlandı*** *minnet-tār-ı eşrār olmadı*
ʿĀferīn Fennīye gerçek merd-i ʿālī tabʿ imiş **(Gazel 232/5)**

Katolik:

1.) Hristiyanlığın Katolik mezhebine mensup olan kimse.

1.1. Katolik:
Müslümāne ya ***Katolik*** *yāhud Rūm*
Ben de bir dilber-i raʿnā bulurum **(Şarkı 9/9)**

katra:

1.) ***bk.*** *katre.*

1.1. katrası:-*s, -ı*
Beşerde kābil-i esrār-ı hikmet binde bir çıkmaz
Bahār emtārının her ***katrası*** *dürr-i yetīm olmaz* **(Gazel 68/2)**

1.2. katraya: *-y, -a*
Nisbet etmem ʿadlini Nūşirevānın ʿadline
Nā-be-cādır ***katraya*** *bahr-ı muhitin nisbeti* **(Kaside 37/17)**

katra katra:

1.) Katre katre, damla damla.

1.1. katra katra:
Tezelzül-bahş olur kalb-i rakīka girye-i hasret
Gözümden ***katra katra*** *serpilen eşk-i revān titrer* **(Gazel 40/7)**

katra-i eşk:

1.) Gözyaşı damlası.

1.1. katra-i eşk:-*e*
Sayd-ı mürga gizli dām üzre ederler dāne ʿarz
Katra-i eşke *muʿallaktır visāl-i dilrübā* **(Gazel 96/3)**

1.2. katra-i eşk:-*(i)miz*
Nukre-i çeşmimiz bakmaz nisāba
Katra-i eşkimiz *gelmez hisāba* **(Şarkı 8/5)**

katre:

1.) Damla.

1.1. katre:
Gāyet mi var evsāfına ihsānına eltāfına
Nisbet yem-i aʿtāfına bahr-ı muhīt bir ***katre*** *āb* **(Kaside 20/13)**

1.2. katre:
Deryāya ***katre*** *zerreler hurşīde eyler incizāb*
Bir çāker-i ahkar nider metbūʿa hālin ʿarzeder **(Kaside 20/22)**

1.3. katre:
Ebr-i feyzinden eğer bir ***katre*** *düşse hāmeye*
Tā-ebed icrā ederdi ʿāleme kevser kalem **(Kaside 24/40)**

katre-bār-ı derd-i hasret:

1.) Hasret derdinin damlasını saçmak.

1.1. katre-bār-ı derd-i hasret:-*tir*
Dū çeşm-i iştiyākım ***katre-bār-ı derd-i hasrettir***
Seni özler dil-i pür-ihtizāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/2)**

katre-i bārān:

1.) Yağmur damlası.

1.1. katre-i bārān:
Feyz-i ebnā-yı beşer dīde-i giryān iledir
Revnak-ı rūy-ı çemen ***katre-i bārān*** *iledir* **(Gazel 32/1)**

1.1. katre-i bārān: **(*mec.*** Lütuflar)
Semādan ***katre-i bārān*** *hemīşe hāke nāzildir*
Kerem bir ʿādet-i dīrīnedir āʿlādan ednāya **(Kaside 38/30)**

katre-i hūnīn-i eşk:

1.) Kanlı gözyaşı damlası, gözyaşının kanlı damlası.

1.1. katre-i hūnīn-i eşk:-*(i)m*
Hālimi reng-i sirişkim arzeder cānānıma
Katre-i hūnīn-i eşkim *tercümānımdır benim* **(Gazel 143/2)**

katre-rīz ol-:

1.) Damla dökmek, saçmak.

1.1. katre-rīz ol-:-*an*
Ebr-i bārāndır ***olan*** *devrinde ancak* ***katre-rīz***
Yoksa yoktur sāye-i ʿadlinde çeşm-i eşk-bār **(Kaside 39/24)**

1.2. katre-rīz ol-:-*duk, -u*
Açılır hande ile verd-i gülistān-ı kerem
Katre-rīz olduğu *dem ʿāleme nīsān-ı kerem* **(Kaside 41/1)**

kavī:

1.) Güçlü, kuvvetli; sağlam, güvenilir.

1.1. kavī:
Hāsılı dāmeni pīrāmeni pīrāheni pāk
İsmet-i zātı ***kavī*** *perde-i nāmūsu metīn* **(Gazel 116/3)**

kāv-ı sebük-mağz:

1.) Akılsız öküz.

1.1. kāv-ı sebük-mağz: *-ı*
Seni taʿn eylese nā-hak yere bir şahs-ı leʾīm
Öyle bir ***kāv-ı sebük-mağzı*** *sen etme tecrīm* **(Müsemmen 1/17)**

kavl:

1.) Söz, kelam.

1.1. kavlimi: *-(i)m, -i*
Ben seni unutmam mā dāme'l-hayāt
Kavlimi *fiʿlimle eylerim isbāt* **(Şarkı 1/7)**

kavlen:

1.) Söz bakımından, söz ile.

1.1. kavlen:
Halkan akdem hulken aʿzam mevliden aʿlā-yı nās
Fiʿlen ahsen ***kavlen*** *esdaktır Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 21/4)**

kavl-i Fennī:

1.) Fennî'nin sözü.

1.1. kavl-i Fennī:-*de, -ki*
Bir duʿā bir deʿubūdiyyetin ʿarz etmektir
Kavl-i Fennīdeki *efkār u hayālin sırrı* **(Tarih 8/15)**

kavl-i hatā:

1.) Hatalı, kusurlu söz.

1.1. kavl-i hatā:-*dan*
Yā Rāb dilimi ***kavl-i hatādan*** *sakla*
Endīşemi tezvīr ü riyādan sakla **(Kıt'a 19/1)**

kavuş-:

1.) Ayrı kalınan, sevilen bir kimseyle bir araya gelmek, onu yeniden görmek.

1.1. kavuşur:-*(u)r*
Sağ olanlar ***kavuşur*** *bir gün olur*
Sağlık olsun bakalım sultānım **(Şarkı 9/2)**

kay-:

1.) Düz, kaygan bir yüzey üzerinde sürtünerek kolayca yer değiştirmek.

1.1. kayar: *-(a)r*
Sen sūret-i ādemde ferişteh görülürsün
Ferrāce ***kayar*** *küşe-i dāmāna düşerse* **(Gazel 202/4)**

kaybet-:

1.) Yitirmek, mahrum kalmak.

1.1. kaybedildi: *-(i)l, -di*
Kaybedildi *hakk-ı meşrūʿum ʿale'l-ʿamyā benim*
Hikmeten lā-büd iken bir hükme merbūtiyeti **(Kaside 37/68)**

kaybeyle-:

1.) Kaybetmek, yitirmek.

1.1. kaybeylemeden: *-me, -den*
Bir güzel methedeyim neşʾe-yi mey ***kaybeylemeden***
Tabʿıma ʿālem-i ʿulvīden iʿānet geliyor **(Kaside 48/30)**

kayd:

1.) Kayıt; yazıya geçirme, yazma, kaydetme işi.

1.1. kayd:
Beni bir emr-i mühim üstüne meʾmūr et de
Yapamazsam o zemān ***kayd*** *olunsun terkīn* **(Kaside 42/18)**

1.2. kaydına: *-ı, -n, -a*
Yeter ey hāme-i Fennī yeter ey fāzıl-ı şūh
Bir duʿā ***kaydına*** *bak olma rehīn-i keselān* **(Kaside 45/58)**

kaydet-:

1.) Yazmak, bazı önemli noktaları tespit etmek.

1.1. kaydet-: *-ip*
Hikmet üʿirfāna dāʾir her şikārı ***kayd edip***
Zaptedip ağyāra kaptırmaz gazanfer fer kalem **(Kaside 24/17)**

1.2. kaydet-: *-mez, -i, -di, -m*
Vasfını hattā perīşānāne kaydetmez idim
Hātır-ı nā-şādımın olsaydı ger cemʿiyeti **(Kaside 37/76)**

2.) Bağlamak.

2.1. kaydet-: *-ti*
Yek nazarda zümre-i ʿuşşāka ***kayd etti*** *dili*
Bir tecellīde bana verdi kemāli gözlerin **(Tahmis 6/15)**

kayd-ı ʿaşk:

1.) Aşk bağı, tuzağı; ***mec.*** Sevgilinin zülfü ***(bk. zülf).***

1.1. kayd-ı ʿaşk: *-a*
Dolaştık zülf-i ʿanber-bārı yāra şāneden geçtik
Takıldık ***kayd-ı ʿaşka*** *tūr-i ser-bostāneden geçtik* **(Gazel 114/1)**

kayd-ı emel:

1.) Arzu, istek bağı.

1.1. kayd-ı emel: *-den*
Yā ben mi tecāvüz edeyim ***kayd-ı emelden***
Yāhud felekʿahdinden utansın mı ne dersin **(Gazel 122/3)**

kayd-ı endîşe:

1.) Endişeye, kaygıya kapılma.

1.1. kayd-ı endîşe: *-den*
Cebr-i mā-fāt ile dildādesine dād ediyor
Kayd-ı endîşeden *endūhden āzād ediyor* **(Müsebba 2/44)**

kayd-ı felāket:

1.) Bela bağı, rabıtası.

1.1. kayd-ı felāket: *-ten*
Kurtar Allahʿaşkına kayd-ı felāketten beni
Kalmadı tāb ü tüvānım çekmeğe bu zucreti **(Kaside 37/77)**

kayd-ı māsivā tut-:

1.) Allah'tan başka her şeye, dünyaya bağlı olmak.

1.1. kayd-ı māsivā tut-: *-maz*
Safā-yı kalble āzāde-i resm-i tabasbusdur
Ki eshāb-ı tevekkül dilde ***kayd-ı māsivā tutmaz*** **(Gazel 89/6)**

kayd-ı metāʿib:

1.) Zahmetler, yorgunluklar bağı, endişesi.

1.1. kayd-ı metāʿib:
Yuvarlanmak yorulmak bir şereftir hāk-i rāhına
Gelir mi hātıra ***kayd-ı metāʿib*** *yā Resūlallah* **(Kaside 16/3)**

kayd-ı neng ü nām:

1.) Şana, şöhrete bağlanma.

1.1. kayd-ı neng ü nām: *-e*
İşittim sūfiyā sen bir hayāl-i hāma düşmüşsün
Yolu kayb eylemiş de ***kayd-ı neng ü nāme*** *düşmüşsün* **(Gazel 129/1)**

kaydında ol-:

1.) Endişesinde, tasasında olmak.

1.1. kaydında ol-: *-ma*
Cān ü ten ***kaydında olma*** *sırrı bilmekse merām*
Mahrem olmazdı şuʾūne vermeseydi ser kalem **(Kaside 24/20)**

kaydını düşür-:

1.) Kayıtlı olmak, adını yazmak.

1.1. kaydını düşür-:
Yazık bu eser mecmaʿ-ı nādāna düşerse
Mecmūʿa-i ʿirfāna ***düşür kaydını*** *Fennī* **(Gazel 202/9)**

kaydolun-:

1.) Kaydedilmek; değerli bulmak.

1.1. kaydolunmaz: *-maz*
Kaydolunmaz *derse de sāziç husūd-ı bī-hüner*
Çok netīce gösterir ettikçe imʿān-ı nazar **(Tahmis 4/11)**

kayna-:

1.) Coşmak, yükselmek; ortaya çıkmak.

1.1. kaynar: *-r*
Kaynar *endīşemde yenbūʿ-ı fesāhat nev-be-nev*
Bendedir el-ān icrā-yı belāgat nevbeti **(Kaside 37/89)**

1.2. kaynar: *-r*
Alevlenir dilde nār-ı muhabbet
Tā ciğerden ***kaynar*** *hūn-āb-ı hasret* **(Şarkı 8/7)**

Kayseri:

1.) Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan illerinden biri.

1.1. Kayseri:
Eski cāmiʿleri mescidleri yaptın yeniden
Kayseri *şehrini iʿmār ile ettin tenvīr* **(Kaside 47/15)**

1.2. Kayseride: *-de*
Bu merd-i zī-kemālin İbradıdandır aslı
Eyyām-ı ʿömrü ammā ***Kayseride*** *tükendi* **(Tarih 18/1)**

1.3. Kayseriye:-*y, -e*
Sūretā nām-ı ʿÖmer Yümnīdir ammā sīreten
***Kayseriye** eyledi teʾsīr meşūmiyeti* **(Kaside 37/42)**

Kays-ı ʿasr:

1.) Devrin Mecnun'u.

1.1. Kays-ı ʿasr: -*a*
Her gönül maʿşūkunun zikrinden istişvāk eder
***Kays-ı ʿasra** etmeli Leylī-i devrāndan bahis* **(Gazel 14/5)**

Kays-ı hüsn:

1.) Güzelliğinin Mecnun'u, âşığı.

1.1. Kays-ı hüsn: -*(ü)n*
***Kays-ı hüsnün** daha şāyān-ı visāl olmadı mı*
Çilleler vāsıl-ı ser-hadd-i kemāl olmadı mı **(Gazel 212/1)**

kazā et-:

1.) Yerine getirmek.

1.1. kazā et-: -*sin*
İlāhī sen muvaffak kıl açılsın kevkeb-i bahtım
İfāte ettiği fırsatları etsin kazā tāliʿ **(Gazel 102/8)**

kazan-:

1.) Edinmek, sahip olmak.

1.1. kazanmışlardanız: -*mış, -lar, -dan, -ız*
Doğrudur her vechile reftārımız güftārımız
*İstikāmetle ʿulüvv-i şān **kazanmışlardanız*** **(Gazel 77/3)**

1.2. kazandım:-*dı, -m*
Müstehakk-ı lutf idim ammā ki kahr-ı dehrile
*Erbaʿīnimde **kazandım** hālet-i şeyhūhati* **(Kaside 37/79)**

kebg-i hırāmān:

1.) Salınan keklik (sevgili).

1.1. kebg-i hırāmān:-*ı*
*Fennīyā **kebg-i hırāmānı** sesinden biliriz*
ʿĀtıfetli güzeli söyleyişinden tanırız **(Gazel 82/7)**

kebk-i dāne-çīn:

1.) Tane toplayan, ufak tefek döküntülerden faydalanıp nasiplenen keklik.

1.1. kebk-i dāne-çīn:-*in*
*Gurāb eyler mi **kebk-i dāne-çīnin** tabʿını takdīr*
ʿAfīfin kadrini ʿiffetle mümtāz olmayan bilmez **(Gazel 66/3)**

kebş:

1.) Erkek koyun, koç.

1.1. kebşi:-*i*
*Etti Fennīye bedel bir **kebşi** kurbān rahm edip*
Cān iken kurbānı ey Memdūh cānān rahm edip **(Tahmis 2/12)**

keder:

1.) Acı, üzüntü, dert, sıkıntı, ızdırap, tasa, gam.

1.1. keder:
*Her ne yapsan hiç birinden bir **keder** ahz eylemez*
Kalb-i ʿāriftir bakılmış olsa deryādan garaz **(Gazel 95/6)**

1.2. keder:
*Köpeğin ʿavʿavasından buluta var mı **keder***
Kārbān bakmaz itin ürdüğüne yola gider **(Müsemmen 1/6)**

1.3. kederi:-*i*
Vech-i mirʾāt-ı musaffāya gubār el vermez
*Çekemez hātır-ı erbāb-ı hakīkat **kederi*** **(Gazel 221/3)**

1.4. kederin:-*in*
***Kederin** var ise evsāfını tezkār eyle*
Dil-i mağmūma verir şevk u ferah yād-ı ʿAlī **(Kaside 26/2)**

1.5. kederimden:-*(i)m, -den*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
*Bana bār oldu hayatım **kederimden** sensiz* **(Müsebba 2/32)**

1.6. kederim:-*(i)m*
*Dünyā-yı denī-pervere āit **kederim** yok*
Zīrā zen-i mekkāreye hüsn-i nazarım yok **(Müseddes 3/39)**

keder ver-:

1.) Kederlendirmek.

1.1. keder ver-:-*mez*
*Savtı kilābın yeme **vermez keder***
Etmez eser tabʿıma taʿn-ı leʾīm **(Gazel 145/3)**

ke-en/ keʾenne:

1.) "Sanki, güya" anlamlarına gelen Arapça ifade.

1.1. ke-en:
***Ke-en** başka bir şemʿa döner pervāneyim şimdi*
O eski bildiğin ʿāşık değilsem yā neyim şimdi **(Tahmis 3/9)**

1.2. keʾenne:
***Keʾenne** mest-i cāmı feyzidir ʿallāme-i Cāmī*
Der-i fazlında Beyzāvī ise bir kara cāhildir **(Kaside 38/12)**

kef:

1.) (Ar. keff) Elin iç kısmı, avuç; el.

1.1. kef:
*Dil şikeşte dīde pür-nem **kef** be-sīne rū be-hāk*
Eyleyüp dergāhına takdīm-i zill ü meskenet **(Kaside 32/10)**

1.2. keffindedir: -*i, -n, -de, -dir* (***mec.*** Yetki, hüküm)
*Kimin **keffindedir** bilmem ki hall-i ʿukde-i matlab*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/12)**

1.3. kefinden:-*in, -den*
Hakkıyla edip cevher-i hürriyeti takdīr
*Mīzān-ı hukūkun yapışan var mı **kefinden*** **(Gazel 173/7)**

kefen:

1.) Ölüye sarılan bez.

1.1. kefensin:-*sin*
Kızıl kanlara garkolmuş gibi bünye-i dāğım
*Şehīd-i ʿaşk olursam ʿākıbet cisme **kefensin** sen* **(Gazel 247/2)**

keff-i erbāb-ı maʿārif:

1.) Marifet sahiplerinin avucu, eli.

1.1. keff-i erbāb-ı maʿārif:-*te*
Pençe-i nādān-ı bī-sermāyede ebkem kalır
***Keff-i erbāb-ı maʿārifte** neler söyler kalem* **(Kaside 24/11)**

keff-i kerem-zād-ı ʿalī:

1.) Hz. Ali'nin lütuf doğuran avucu; cömertlik eli.

1.1. keff-i kerem-zād-ı ʿAlī:
Eylemiştir niceʿatşānı bihakkın irvā
*Cāyiʿānı doyurup **keff-i kerem-zād-ı ʿAlī*** **(Kaside 26/6)**

keff-i mīzān-ı ʿadālet:

1.) Adalet terazisinin eli, kefesi.

1.1. keff-i mīzān-ı ʿadālet:
ʿAdālet-pīşedir düşmez elinden
Hemīşe ***keff-i mīzān-ı ʿadālet*** **(Tarih 19/3)**

kef-i ihsānı aç-:

1.) Cömertlik elini açmak; cömert davranmak, ihsanda bulunmak.

1.1. kef-i ihsānı aç-:-*ı*
Aç kef-i ihsānı *sor zevk-i selīm ashābına*
Yok ki hiçbir şey gelen tabʾ-ı ʿatāyādan lezīz **(Gazel 24/5)**

kef-i ʿuşşāk:

1.) Âşıkların eli.

1.1. kef-i ʿuşşāk:-*a*
Efāzıl meşrebince kām-rān olmaz husūsiyle
Kef-i ʿuşşāka *keyfince dolu bir cām-ı Cem gitmez* **(Gazel 81/4)**

kehfü'l-emān-ı fukarā:

1.) Fakirlerin emniyet içinde sığınacakları yer.

1.1. kehfü'l-emān-ı fukarā:
Dergeh-i ʿātıfeti ***kehfü'l-emān-ı fukarā***
Nigeh-i merhameti revnak-ı eyvān-ı kerem **(Kaside 41/16)**

keklik:

1.) Tavukgillerden, eti için avlanan, tüyleri boz, ayakları ve gagası kırmızı, güvercin büyüklüğünde kuş.

1.1. kekliğim:-*(i)m* (sevgiliye hitap şekli)
Açarım ʿavdet için şehper-i istiʿcāli
Kekliğim *kuzgun ile zāğ ile pervāz etme* **(Gazel 189/4)**

kelām:

1.) Bir düşünceyi ifade eden kelime dizisi, söz, kavil.

1.1. kelāma:-*a*
Yād-ı mahlasdan merāmım Fennīyā benlik değil
Gāye vermektir ***kelāma*** *vazʿ-ı imzādan garaz* **(Gazel 95/7)**

1.2. kelāma:-*a*
Kulak tut her ***kelāma*** *var ise gūşunda istiʿdād*
Rümūz-ı sırr-ı hikmetten tehī güftār yoktur yok **(Gazel 105/3)**

1.3. kelāmım:-*(ı)m*
O sırrı ʿAşkīyā erbāb-ı zāhır eylemez idrāk
Ne ki Sādık ***kelāmım*** *var Saʿīd söyler şifāhımdan* **(Gazel 245/7)**

1.4. kelāmın:-*ın*
Eyle bir şīrīn-edā dilberle terkīb-i sühan
Dersen efzāyiş-pezīr olsun ***kelāmın*** *lezzeti* **(Kaside 37/99)**

1.5. kelāmın:-*(ı)n*
Düşün söyle ***kelāmın*** *muhtasar hem de müfīd olsun*
Sözünden sohbetinden dinleyenler müstefīd olsun **(Müseddes 1/26)**

kelām-ı bī-hurūf u savt:

1.) Sessiz ve harfsiz söz, dil.

1.1. kelām-ı bī-hurūf u savt:-*a*
Gözümde her ne varsa şīve-i güftāra verdim hep
Kelām-ı bī-hurūf u savta *hayrān kaldım encāmı* **(Gazel 9/5)**

kelām-ı Hak:

1.) Allah'ın kelamı; Kuran-ı Kerim.

1.1. kelām-ı Hakkı:-*ı*
Amān münkir misin yoksa ***kelām-ı Hakkı*** *duymazsın*
Nedir bu milyoner oldun yine dünyāya doymazsın **(Müseddes 1/29)**

kelām-ı nā-sezā:

1.) Münasip olmayan, uygun düşmeyen söz.

1.1. kelām-ı nā-sezā:
Fakat nāzikçe bir taʾrīz ile ilzām-ı hasm eyler
Dehān-ı pāk-i kāmilden ***kelām-ı nā-sezā*** *gelmez* **(Gazel 90/5)**

kelb oğlu kelb:

1.) Köpek oğlu köpek; ***mec.*** Köpek tavırlı kimse.

1.1. kelb oğlu kelb:-*e*
Cevher ıtlāk eylemekle cevher olmaz karataş
ʿAyb olur ***kelb oğlu kelbe*** *dersen arslan yavrusu* **(Gazel 236/3)**

kelb-i ʿakūr:

1.) Azgın, kudurmuş, saldırgan köpek (Çatıkkaş, 2009: 319).

1.1. kelb-i ʿakūr:
Girmek gibidir ***kelb-i ʿakūr*** *ile çuvala*
Bir şahs-ı münāfıkla ʿalelāde görüşmek **(Müfret 19/1)**

1.2. kelb-i ʿakūr:-*a*
Sükūnet-bahş olur ***kelb-i ʿakūra*** *üstühān-pāre*
Derūn-ı kīne-gīr-i düşmeni ikrām eder tashīh **(Gazel 19/5)**

Kelīm:

1.) Kendisine söz söylenen, hitap edilen kimse; Tur dağında Allah'ın kendisine hitap etmiş olması sebebiyle Hz. Musa'ya lakap olmuştur; "Kelîmullah".

1.1. Kelīm:
Saʿīdāne şakāvet-perverānın buğzu sābittir
Kelīm *olmuş mudur bak kīne-i küffārdan hālī* **(Gazel 242/6)**

1.2. Kelīme:-*e*
Senin çün rüʾyet-i envār-ı dīdāra açıldı rāh
Kelīme *Len terānī hutbesi sedd-i merām oldu* **(Kaside 14/4)**

1.3. Kelīme:-*e*
Cenābındır harīm-i vasla mahrem yā Resūlallah
Kelīme *Len terānī oldu gerçi perde-i hırmān* **(Kaside 17/3)**

kelimāt-ı ʿArab:

1.) Arap kelimeleri.

1.1. kelimāt-ı ʿArab:-*a*
Harf-i zāʾid konulur mu ***kelimāt-ı ʿAraba***
Dediler mi sana var şehd-ı lezīze sem kat **(Gazel 12/3)**

kelime:

1.) Bir veya birkaç heceden meydana gelen anlamlı söz, sözcük.

1.1. kelimedir:-*dir*
Felsefe bir ***kelimedir*** *kim ekser-i anın sefeh*
Ekser için hükm-i kül vardır sefehdir felsefe **(Kıt'a 22/1)**

kelime-i vāhide:

1.) Tek kelime.

1.1. kelime-i vāhide:-*de*
Maʿnī-i müphem-i ümīdi nasıl şārih isem
Kelime-i vāhidede *eylerim ihfā-yı ümīd* **(Kaside 46/56)**

kem:

1.) Az, eksik, kötü, aşağı, değersiz.

1.1. kem:
Seni şefkattir ancak bezm-i ʿirfāna alan Fennī
Temeddüh etme senden başka ***kem*** *miktar yoktur yok* **(Gazel 105/6)**

kem nazarla bak-:

1.) Kem gözle bakmak; kötü niyetle bakmak, nazar değdiren bir bakışla bakmak.

1.1. kem nazarla bak-:-*ma, -y, -ın*
Kem nazarla bakmayın *fakr u fenā ashābına*
ʿĀlemin hüşyārı gāfil gāfili hüşyār olur **(Gazel 50/5)**

kemāl:

1.) Bir şeyin tam ve noksansız dereceye erişmiş olması durumu, mükemmellik, tamlık; olgunluk.

1.1. kemālin:-*(i)n*
Kemālin *bāʿis-i tekvīn-i ʿālem yā Resūlallah*
Cemālin bādī-i tasvīr-i ādem yā Resūlallah **(Kaside 17/1)**

1.2. kemāliyle:-*i, -(y)le*
Kimse taʿyīn edemez cāh ü celāl-i yāri
Bilemez kimse ***kemāliyle*** *kemāl-i yāri* **(Kaside 34/4)**

kemāl ehli:

1.) İlim, ahlak ve fazilet sahibi kimseler (***bk.*** insān-ı kāmil).

1.1. kemāl ehli:
Kilābın ʿav ʿavı mihr-i münīri harīde-dār etmez
Leʾīmin taʿn u kadhiyle ***kemāl ehli*** *leʾīm olmaz* **(Gazel 68/3)**

1.2. kemāl ehli:
Kemāl ehli *barıştı tāliʿiyle*
Dirahşān oldu hurşīd-i seʿādet **(Tarih 19/10)**

kemālāt:

1.) Sahip olunan manevi hasletler.

1.1. kemālāt:
Ferrāceye destāra verilmişse ***kemālāt***
Germābede ey hāce fazīlet bulamazsın **(Gazel 132/5)**

1.2. kemālātı:-*ı*
Ol Şehin bulmaz ***kemālātı*** *rakamla intihā*
Olsa deryālar mürekkep şāhılar neyler kalem **(Kaside 24/48)**

1.3. kemālātın:-*ı, -n*
Āharin ʿakl-ı Aristo misline etmez nazar
Hod-pesendān-ı ʿasr kendi ***kemālātın*** *görür* **(Gazel 55/3)**

1.4. kemālātından:-*ı, -n, -dan*
Ol Şehin-şāhın ***kemālātından*** *ettikçe bahis*
Münkirānın bağrına hançer gibi işler kalem **(Kaside 24/46)**

kemāle er-:

1.) Olgunlaşmak; insan-ı kâmil mertebesine erişmek (***bk.*** insān-ı kāmil).

1.1. kemāle er-:-*e, -mez*
Mahkūm-ı hevā olup zen-i dehre aldanan
Eremez kemāle zen gibi noksan gelir gider **(Gazel 46/3)**

kemālet-bahş ol-:

1.) Kemale erdirmek, olgunlaştırmak.

1.1. kemālet-bahş ol-:-*(u)r*
Kemālet-bahş olur *ʿaşk-ı cemālin gerçi muhrikdir*
Güzelsin āteşīn-ruhsārsın bāhūra benzersin **(Gazel 120/5)**

kemāli:

1.) Mükemmelliğe ait; değerli.

1.1. kemāli:
Yek nazarda zümre-i ʿuşşāka kayd etti dili
Bir tecellīde bana verdi ***kemāli*** *gözlerin* **(Tahmis 6/15)**

kemāl-i ʿafv:

1.) Affetme olgunluğu.

1.1. kemāl-i ʿafv:-*i, -n, -e*
İstinād eyler ***kemāl-i ʿafvine*** *pür-şevk olur*
ʿAfvını eyler temennī lutfunu bekler kalem **(Kaside 24/53)**

kemāl-i lutf:

1.) Yüce lütuf, iyilik; iyilik ve ihsanın büyüklüğü.

1.1. kemāl-i lutf:-*(u)n, -u*
Kemāl-i lutfunu *lutfeyle andan da dirīğ etme*
Hezāran girye-nāki himmetinden mübtesim buldum **(Gazel 155/4)**

1.2. kemāl-i lutf:
Şerʿ-i akvemle ʿadāletle ***kemāl-i lutf*** *ile*
Kıldın efzāyiş-pezīr āsāyiş ü emniyeti **(Kaside 37/33)**

kemāl-i mihr:

1.) Sevginin büyüklüğü, mükemmelliği.

1.1. kemāl-i mihr:
Nedir bu rütbe ʿarz-ı şevk ü şādī ey gönül sende
Kemāl-i mihr *ile bu māhe zannım mukarrensin sen* **(Gazel 247/8)**

kemāl-i mücrimiyyet:

1.) Günahkârlığın artması.

1.1. kemāl-i mücrimiyyet:-*le*
Nekāyısla ***kemāl-i mücrimiyyetle*** *benim mevsūf*
Miyān-ı ümmet-i merhūmede ʿisyān ile maʿrūf **(Müseddes 2/16)**

kemāl-i rahmet:

1.) Yüce Allah'ın rahmetinin mükemmelliği, bolluğu.

1.1. kemāl-i rahmet:-*in, -le*
Kemāl-i rahmetinle *mazhar eyle sırr-ı mūtū ya*
Sivādan meylimi kes zātına yār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/3)**

kemāl-i revnak:

1.) Parlak, en yüksek seviyeye eriştirme.

1.1. kemāl-i revnak:
Tārīhi sebt olunsun geldi bir ʿālī-güher
Verdi ***kemāl-i revnak*** *makām-ı vilāyete* **(Tarih 9/5)**

kemāl-i sanʿat:

1.) Sanat mükemmelliği.

1.1. kemāl-i sanʿat:-ı
Kemāl-i sanʿatı *göstermeyen ezhār yoktur yok*
Bahāristānını dehrin temāşā-gāh-ı ʿirfān et **(Gazel 105/4)**

kemāl-i şerm:

1.) Utanç olgunluğu.

1.1. kemāl-i şerm:
Medhini derʿuhte ettikçe ol Şāh-ı emcedin
ʿAczini anlar ***kemāl-i şerm*** *ile terler kalem* **(Kaside 24/49)**

kemāl-i şöhret:

1.) Şanın, şöhretin büyüklüğü.

1.1. kemāl-i şöhret:-*m(i)*
Yayıldı sıyt-ı hüsnüm Çīn ü Hind ü Sind ü Sencāre
İşitmişler ***kemāl-i şöhretim*** *bir nīce gam-hāre* **(Tahmis 7/6)**

kemāl-i yār:

1.) Sevgilinin [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)] olgunluğu, ermişliği.

1.1. kemāl-i yār: -*i*
Kimse taʿyīn edemez cāh ü celāl-i yāri
Bilemez kimse kemāliyle ***kemāl-i yāri*** **(Kaside 34/4)**

kemāl-i zaʿfa düş-:

1.) Tamamen düşkün duruma gelmek, dayanamayacak dereceye ulaşmak.

1.1. kemāl-i zaʿfa düş-:-*tü*
On onbeş gün kadar buhrān içinde kaldı bī-çāre
Kemāl-i zaʿfa düştü *en nihāyet terk-i cān etti* **(Gazel 251/4)**

1.2. kemāl-i zaʿfa düş-:-*tü*
On onbeş gün kadar buhrān içinde kaldı bī-çāre
Kemāl-i zaʿfa düştü *en nihāyet terk-i cān etti* **(Tarih 22/4)**

kemālinden düş-:

1.) Bir kimsenin manevi meziyetler, ahlak, ilim ve fazilet bakımından tam bir olgunluğa erişmiş olması durumunu kaybetmesi; olgunluğunu yitirmesi.

1.1. kemālinden düş-:-*(ü)r, -mez*
Kemālinden düşürmez *kāmili ikbālden düşmek*
Cevāhir hākde kalmakla bī-mikdār olur sanma **(Gazel 194/3)**

kemān:

1.) Yay; ***mec.*** İnce ve eğri, doğru olmayan.

1.1. kemānın: -*ın*
Birbiriyle ittihād etmez sakīm ü müstakīm
Tīri yābāna düşürmektir ***kemānın*** *ʿādeti* **(Kaside 37/65)**

1.2. kemāna:-*a*
Kaddim ***kemāna*** *döndü ise çok mudur benim*
Ki çille-keş-i mihr ü muhabbet değil miyim **(Taştir 1/5)**

kemānī:

1.) Kemancı, keman çalan çalgıcı.

1.1. kemānī:
Almış āğūşa getirmiş nutka heyzum pāreyi
İsmini koymuş ***kemānī*** *bülbül-āsā söyletir* **(Gazel 52/3)**

kemān-keş:

1.) Okçu, ok atmada usta kimse.

1.1. kemān-keş:
S.iyāh benler dile dağ urmada şöhret kazanmışlar
Çatık kaşlar ***kemān-keş*** *gamzeler mekkāre çıkmışlar* **(Gazel 35/4)**

kem-bahā ol-:

1.) Kıymeti az, kıymetsiz olmak.

1.1. kem-bahā ol-:-*ma*
Edip haddinden artık nāz etme kadrini tenzīl
Düşürme kendini kıymetten ***olma kem-bahā*** *tez gel* **(Gazel 136/6)**

1.2. kem-bahā ol-:-*maz*
Ben de bir dānişverim red etmesin ol meh beni
Kem bahā olmaz *atılmaz hāke dürr-i şāh-vār* **(Kaside 39/53)**

kem-bahā tutma-:

1.) Değersizleşmemek, kıymetsiz görülmemek.

1.1. kem-bahā tutma-:-*z*
Sühandān-ı vatan takdīr eder āsārımı Fennī
Maʿārif cevherin ehl-i maʿārif ***kem-bahā tutmaz*** **(Gazel 89/7)**

kemiyet:

1.) Bir şeyin azalıp çoğalabilen ve sayı ile ifade edilebilen durumu, nicelik, miktar, adet.

1.1. kemiyeti:-*i*
Mümkün olsa āh bir mīzān edilse ihtirāʿ
Veznolunsa herkesin ihlāsının ***kemiyeti*** **(Kaside 37/57)**

kemter:

1.) Çok değersiz, çok aşağı, pek itibarsız, en hakir.

1.1. kemter:
Çeşme-sār-ı ʿaşkına uğrarsa bir ***kemter*** *kalem*
Yükselir kadri feminden misk-i ezfer damlatır **(Kaside 24/38)**

1.2. kemter:
ʿAbd-i ʿācizdir yapar noksān noksān üstüne
Pādişāhım geç kusūrundan şu ***kemter*** *bendenin* **(Gazel 206/5)**

kemter kal-:

1.) Aşağıda kalmak; ***mec.*** Önemsiz, değersiz kalmak.

1.1. kemter kal-:-*(ı)r, -dı*
Kābil olsa ger tecessüm etse rahm ü reʾfeti
Karşısında zerreden ***kemter kaldırdı*** *kūh-sār* **(Kaside 39/9)**

kemter-i bī-pāye:

1.) İtibarsız, değersiz (kimse).

1.1. kemter-i bī-pāye:-*y, -im*
Bir ***kemter-i bī-pāyeyim***
Bir şahs-ı bī-sermāyeyim **(Diğer 5/13)**

kendi:

1.) İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri, zat.

1.1. kendi: [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)]
Sāde Yūsuf mu hep ebnā-yı beşer sīne döğer
Kendi *rahm etmiş olaʿāşık-ı nā-kāma meğer* **(Kaside 34/8)**

1.2. kendi: (Ömer Yümnî)
Kendi *meşhūr olduğu şeyle beni teşhīr için*
Korkmayıp Hakkdan banaʿāzv etti sūʾ-i hasleti **(Kaside 37/50)**

1.3. kendi: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Beni de ***kendi*** *çırāgānına etsen ilhāk*
Sana ey kān-ı mürüvvet kim eder istiksār **(Kaside 43/23)**

1.4. kendi: (sevgili)
Demedin ***kendi*** *kulum lāyık-ı ihsānımdır*
Bırakıp Fennīyi bī-çāreyi cāh-ı gamda **(Gazel 31/8)**

1.5. kendi: (sevgili)
Āharinʿakl-ı Aristo misline etmez nazar
Hod-pesendān-ıʿasr ***kendi*** *kemālātın görür* **(Gazel 55/6)**

1.6. kendi: (sevgili)
Tabīb-i hāzıkın kadri kırıktır şimdiʿālemde
Tabābet ***kendi*** *derdin bilmeyen bīmāra kalmıştır* **(Gazel 61/2)**

1.7. kendi: (sevgili)

***Kendi** noksānını gör eyleme teftîş-i ʿuyūb*
Eyleme nāfile halt u hezeyān ağla gönül **(Gazel 135/3)**

1.8. kendi: (sevgili)
Yaramazlık yapanı lutf ile şermende bırak
*ʿĀkıbet ettiğine **kendi** peşīmān olsun* **(Gazel 169/5)**

1.9. kendi: (sevgili)
*Her kim haberdār ola **kendi** şerefinden*
Yatmaz uyumaz secde eder Hazret-i Hakka **(Gazel 173/6)**

1.10. kendi: (sevgili)
Gösterir de kārd-ı ser-tīzini destinde bār
***Kendi** desti olduğun kurbānına tebşīr eder* **(Tahmis 2/10)**

1.11. kendi: (zahit)
Nedir bu mürtekiblik rīş ü destārından ʿār eyle
*Ne derdin vaʿz ederken **kendi** güftārından ʿār eyle* **(Müseddes 1/22)**

1.12. kendi: (bir kimseye cahil diyen kişiler)
Sana cāhil deseler ʿālim iken sen meselā
***Kendi** noksanlarını etmiş olurlar inbā* **(Müsemmen 1/26)**

1.13. kendi: (Hilmi Efendi)
Ārāyiş-i cihāna etmezdi ʿatf-ı rağbet
*Vaktin ʿibādet üzre imrār ederdi **kendi*** **(Tarih 18/2)**

1.14. kendi: (âşık, şair Fennî)
Bırakıp her kārı murādullaha
*Vaz gelmişiz **kendi** murādımızdan* **(Şarkı 3/2)**

1.15. kendi: (âşık, şair Fennî)
Kimselerden değil hep bu felāket
***Kendi** günāhımın yādigārıdır* **(Şarkı 7/6)**

1.16. kendimce:-*m, -ce* (âşık, şair Fennî).
*Eyledim tercübe **kendimce** bunu gurbette*
Bukʿa-yı cennet imiş ʿĀdeme meʾvā-yı vatan **(Gazel 165/3)**

1.17. kendimden:-*m, -den* (âşık, şair Fennî).
Husūsen muktedirdir nükte-verdir tecrübet bülenddir
*Nice tilmīzi mevkīʿce **kendimden** ehem buldum* **(Gazel 155/1)**

1.18. kendimi:-*m, -i* (âşık, şair Fennî)
***Kendimi** ʿaşk-ı ruhunla cezbe-nāk etsem gerek*
Firkatinle cismimi hāk ü helāk etsem gerek **(Gazel 248/1)**

1.19. kendimi:-*m, -i* (âşık, şair Fennî)
Terakkī etmeğe fazl u maʿārifmiş meğer hāʾil
*Sözüm yok kimseye ben **kendimi** müttehem buldum* **(Kaside 49/13)**

1.20. kendimi:-*m, -i* (âşık, şair Fennî)
***Kendimi** dīvāne meşreb sözlerim efsāne tut*
Tālib ammā āşinālar bir yüzünden öpmeğe **(Tahmis 5/13)**

1.21. kendimi:-*m, -i* (âşık, şair Fennî)
Rāh-ı maksūda hakīkat inhimāk etsem gerek
***Kendimi** ʿaşk-ı ruhunla cezbe-nāk etsem gerek* **(Tahmis 8/4)**

1.22. kendin:-*n*
*Söyleme **kendin** gibi ashāb-ı ʿacze hālini*
Kul mudur her derbeder ihsān eden āmālini **(Gazel 208/1)**

1.23. kendin:-*n*
Arz edersen Fennīyā muʿīī-i bī-enbāza et
*Söyleme **kendin** gibi ashāb-ı ʿacze hālini* **(Gazel 208/8)**

1.24. kendiden:-*n, -den* (Ömer Yümnî)
*Ben de **kendiden** şikāyet eyledim ammā çi sūd*
Eyledi efkārına hizmet riyāset u kuvveti **(Kaside 37/47)**

1.25. kendine:-*n, -e* (sevgili)
*Cürm-i aʿzamdır vücūd isnād edersen **kendine***
Hālini dergāh-ı Hakkaʿarz u inhādır hüner **(Gazel 51/5)**

1.26. kendine:-*n, -e* (sevgili)
Dergeh-i Pīre gelip sıdk ile ruhsūde olan
***Kendine** dergeh-i ağyārı penāh eyleyemez* **(Gazel 85/4)**

1.27. kendine:-*n, -e* (sevgili)
*Yār eğer **kendine** eş bulmaya eylerse heves*
Gelsin āyīne-i endīşeme nükrān olsun **(Gazel 169/3)**

1.28. kendine:-*n, -e* (sevgili)
*İkāmetgāh-ı Pīri **kendine** dārü'l-emān eyle*
Ölürsen de tebāʿud etme Pīrin āsitānından **(Gazel 178/7)**

1.29. kendine:-*n, -e* (âşık, şair Fennî)
*Yuvayı kızdır evvelce āteştir **kendine** bend et*
Soğukluk mevkiʿinde yār ile kerem-i ülfet istersen **(Gazel 246/9)**

1.30. kendini:-*n, -i*
Edip haddinden artık nāz etme kadrini tenzīl
*Düşürme **kendini** kıymetten olma kem-behā tez gel* **(Gazel 136/6)**

1.31. kendini:-*n, -i*
*Mümkün oldukça sakın hār-ı nigehden **kendini***
Ey gül-i raʿnā tehī zannetme sen bu gülşeni **(Gazel 218/6)**

1.32. kendini:-*n, -i*
Dīde-i kalbi küşāde olmayan fark eylemez
*Merd-i kāmil eylemiş ʿālemde pinhān **kendini*** **(Gazel 231/5)**

1.33. kendini:-*n, -i*
*Elleri taʾyīb eder etmiş de nisyān **kendini***
Eyyühe'l-ihvān Fennīnin ne ʿaceb hāli var **(Gazel 231/6)**

1.34. kendini:-*n, -i* (âşığın gönlü)
Heves-i vuslat-ı cānāne düşürdümse seni
*Ey gönül **kendini** yak yık da harāb et mi dedim* **(Gazel 146/6)**

1.35. kendini:-*n, -i* (Ömer Yümnî)
***Kendini** sālih beni tālih tanıttı ʿāleme*
Halka karşı gözgöre gasb etti mergūbiyeti **(Kaside 37/53)**

1.36. kendini:-*n, -i* (Pervin yıldızı)
İhtiyārıyla değil andaki raks u harekāt
*Atacak **kendini** āgūşuna gūyā Pervīn* **(Kaside 42/34)**

1.37. kendini:-*n, -i* (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Seni mümkün mü ki ben ʿaczimle methedeyim
*Çünkü sen **kendini** memdūh-ı Vezīrān ettin* **(Kaside 44/6)**

1.38. kendini:-*n, -i* (sevgili)
Bulursun bendeni her ʿahd ü peymānında rāsih-dem
*Eğer sen **kendini** bed-māye kāne nisbet etmezsen* **(Gazel 124/4)**

1.39. kendini:-*n, -i* (insan)
*Dāʾimā alçak görür her şeyden insān **kendini***
Gerçi ʿālī gösterir insāna şeytān kendini **(Gazel 231/1)**

1.40. kendini:-*n, -i* (şeytan)
Dāʾimā alçak görür her şeyden insān kendini
*Gerçi ʿālī gösterir insāna şeytān **kendini*** **(Gazel 231/1)**

1.41. kendini:-*n, -i* (insan)
Sūretā insāna benzer gāv çoktur dikkat et
*Gizlemiş hayvān içinde çünkü insān **kendini*** **(Gazel 231/3)**

1.42. kendini:-*n, -i* (insan)

Men ʿarefden ders alır sūret-perest olmazsan
Gayb eder āyīne-i vahdette insān ***kendini*** **(Gazel 231/4)**

1.43. kendini:-*n, -i* (sevgili)
Kendini *çekme nikāb arkasına nūrum gel*
Girme tārīk-i husūfa mehi meşhūrum gel **(Müsebba 2/2)**

1.44. kendini:-*n, -i* (hayvan; şuursuz kimse)
Sūrete eyler nazar maʿnādan almaz bir haber
Gālibā insān sanır binlerce hayvān ***kendini*** **(Gazel 231/2)**

1.45. kendini:-*n, -i* (Çorumlu Nafiz Hamdi Efendi)
Ki yāni ***kendini*** *bir dilsitān oldum kıyās etmiş*
Bu bir dilber dehānından gazeldir iktibās etmiş **(Tahmis 7/17)**

1.46. kendisi:-*s, -i* (âşık, şair Fennî)
Pek mücessemdir anın māder-i sengīn güheri
Līk ***kendisi*** *değil dāhil-i silk-i ecsām* **(Muamma 1/3)**

kendi özü(n)den haberi (olma-):

1.) Kendinden haberi olmamak; kendini bilmemek, kendi vasıflarının farkında olmamak.

1.1. kendi özü(n)den haberi (olma-):-*(ü)m, -den*
Ammā ki benim ***kendi*** *özümden haberim yok*
Bir gam-zedeyim semt-i safāda güzerim yok **(Müseddes 3/24)**

kendinden:

1.) Kendiliğinden.

1.1. kendinden:
Fennī sana tālīʿ ne zamān yār olacaktır
Şekvā ile ***kendinden*** *üşüttün mü ne yaptın* **(Gazel 123/7)**

kendine baktıkça kabar-:

1.) Kendini beğenmek, kibirlenmek.

1.1. kendine baktıkça kabar-:-*mış*
Bakmaz bu gün ʿuşşāka o mağrūr-ı melāhat
Tāvūs gibi ***kendine baktıkça kabarmış*** **(Gazel 92/4)**

kendi(n)e mālik olama-:

1.) Kendine sahip olamamak; kendine hâkim olamamak, kendinde olmamak.

1.1. kendi(n)e mālik olama-:-*m, -e*
Hakīkat ***kendime mālik değildim*** *zevk-ı ʿaşkınla*
Nişān-āsā takınmıştım gezerdim tavk-ı ʿaşkınla **(Tahmis 3/6)**

kendine uydur-:

1.) Kendisi gibi yapmak; kendi davranışlarına benzetmek.

1.1. kendine uydur-:-*du*
Ok gibi yābāna atmak için beni bī-sunʿ iken
Kendine uydurdu *birkaç müfsid-i bed-fikreti* **(Kaside 37/45)**

kendi(n)i bileme-:

1.) Kendini tanıyamamak; kendinden geçmek, aklı başında olmamak.

1.1. kendi(n)i bileme-:-*m, -i*
Bilemem kendimi *yār eylese ʿarz-ı dīdār*
Ki olur ʿakl o zamān kāse-i serden hāric **(Gazel 18/4)**

kendini bilmez:

1.) Saygınlığını sarsacak davranışlarda bulunan, ölçüyü aşan (kimse).

1.1. kendini bilmez:-*ler, -e*
Kendini bilmezlere *keşf-i serāʾir eylemez*
Tafralı bir dilber-i dil-pervere benzer kalem **(Kaside 24/13)**

kendini göster-:

1.) Beğenilecek niteliklerini ortaya koymak.

1.1. kendini göster-:-*(i)r*
Her mecāliste belī sadra geçer merd-i kerīm
Gösterir kendini *ʿulviyyet-i ʿünvān-ı kerem* **(Kaside 41/7)**

kendini topla-:

1.) Herhangi bir konuda eskiden kötü olan durumunu düzeltmek: çeki düzen vermek.

1.1. kendini topla-:-*n, -i*
Merd-i dānā-yı hüner-perver isen sen gerçek
Sen nezāketle hemān ***kendini topla*** *geri çek* **(Müsemmen 1/14)**

kendisini alama-:

1.) İstemeyerek bir işi yapma durumuna girmek; farkında olmadan yapmak, alışkanlık hâlinde olmak.

1.1. kendisini alama-:-*z*
Cāhil dolaşır dāʾire-i keyf ü garazda
ʿĀkil ***alamaz kendisini*** *ʿafv ü ʿatādan* **(Kaside 50/4)**

kendü:

1.) "Kendi" dönüşlülük zamiri.

1.1. kendüye:-*y, -e*
Saʿādet-mend odur kim tāliʿi ***kendüye*** *yār olmuş*
Cihānda yoksa kim fazl u hünerle kāmkār olmuş **(Müfret 3/1)**

kepāze eyle-:

1.) Rezil rüsva etmek, utanılacak duruma düşürmek.

1.1. kepāze eyle-:-*r*
Sū-i istiʿmālle ***eyler kepāze*** *hāmeyi*
Kalmasın dest-i esāfilde o ʿālī-ter kalem **(Kaside 24/26)**

kerāmāt:

1.) Kerametler; Allah'ın bir ikramı olarak, onun sevgili kullarında görünen olağanüstü hâl ve fiiller.

1.1. kerāmātına:-*ı, -n, -a*
Kerāmātına *yoktur hadd ü gāyāt*
*Hüve'l-kutbu hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel***(Kaside 31/10)**

kerāmet:

1.) Allah'ın bir ikramı olarak, onun sevgili kullarında görünen olağanüstü hâl ve fiiller.

1.1. kerāmet:
Dāʾim nazar-ı dikkatini sīrete ʿatfet
Sūrette kıyāfette ***kerāmet*** *bulamazsın* **(Gazel 132/4)**

1.2. kerāmettir:-*tir*
Mürīdānı çekinmez nār u mār u şīr u hançerden
Bu hāletler Cenāb-ı Pīre āʾit bir ***kerāmettir*** **(Kaside 30/10)**

Kerbelā:

1.) Bağdat civarında Hz. Hüseyin'in şehit edildiği ve türbesinin bulunduğu yerin ismi; ***mec.*** Matem yeri.

1.1. Kerbelā:
Tahammül eylemek bu vakʿa-i dil-sūza kābil mi
Bilenler ***Kerbelā*** *hālinʿ ayān ağlar nihān ağlar* **(Gazel 249/3)**

kerem:

1.) Cömertlik, lütuf, iyilik, ihsan.

1.1. kerem:
Gerçi lāyık değilim bezm-i visāl-i yāre
*Bir **kerem** sāhibi vaʿdetti inandım kaldım* **(Gazel 151/4)**

1.2. kerem:
Semādan katre-i bārān hemīşe hāke nāzildir
Kerem** bir ʿādet-i dīrīnedir āʿlādan ednāya(Kaside 38/30)**

1.3. kerem:
ʿĀtıfet sende kerem sende mürüvvet sende
*Cāmiʿ-i reʾfet ü ihsānsın eyā kān-ı **kerem*** **(Kaside 41/20)**

1.4. kerem:
Husūsān anda Mīr-i Hālisi kāʾim-makām gördüm
*Taharrī ederek gūya ki bir kāse **kerem** buldum* **(Kaside 49/2)**

1.5. keremde:-*de*
Ey kerīmu'ş-şiyem ey Āsaf-ı ʿālī-miktār
*Eyledin Hātem-i Tāʾīyi **keremde** tanzīr* **(Kaside 47/11)**

1.6. keremi:-*i*
*Düşürür herkesi ümīde mezīd **keremi***
Devr-i ʿulyālarıdır devr-i dilārā-yı ümīd **(Kaside 46/21)**

1.7. keremin:-*in*
*Böyle meşhūrdur endāzesi olmaz **keremin***
*Yapmamışlar küremā sınıfına mīzān-ı kerem***(Kaside 41/3)**

1.8. keremin:-*in*
*Tanımışlar **keremin** kadrini ʿulviyyetini*
Olur ebnā-yı zemān cān ile cūyān-ı kerem **(Kaside 41/9)**

1.9. keremin:-*in*
***Keremin** ben gibi evzāʿını tasvīr edemez*
Gelse ger bir yere bin kāfiye-sencān-ı kerem **(Kaside 41/41)**

1.10. kereminden:-*i, -n, -den*
***Kereminden** umarım kalbimi tenvīr eyler*
Seng-i hārā-yı necef hāline kor şefkat-i Pīr **(Kaside 33/14)**

kerem et-:

1.) İhsanda, iyilikte bulunmak; yardım etmek, lütfetmek.

1.1. kerem et-:
Yok tahammül gam-ı hicrāna bilirsin yā Rab
*Kıl mülākī **kerem et** bir kerem-kāra beni* **(Kaside 5/5)**

1.2. kerem et-:
***Kerem et** yerde koma bende-i nāçīzini de*
Kalmasın hasret matlūba meʾyūs ü hazīn **(Kaside 42/16)**

1.3. kerem et-:
***Kerem et** baht-ı cefā-kārıma bir söz anlat*
Yetişir tāliʿ ile ettiğimiz ceng ü cidāl **(Kaside 40/40)**

1.4. kerem et-:
***Kerem et** merhamet et hālime zīrā sensin*
Siyyemā müntehāb Şāh-ı ʿadīmü'l-emsāl **(Kaside 40/41)**

1.5. kerem et-:
***Kerem et** etmeden ey māh-güzerān-ı kerem*
Ān-be-ān āngeh-ān katsa gerek ān-ı kerem **(Kaside 41/47)**

kerem kıl-:

1.) Cömertlik etmek, lütfetmek.

1.1. kerem kıl-:
Siyeh-rū dil perīşān dīde pür-nem yā Resūlallah
*Şefāʿat kıl **kerem kıl** pür-kusūrum kapına geldim* **(Kaside 17/6)**

1.2. kerem kıl-:
***Kerem kıl** maʿşer-i ʿuşşāk içinde koyma bīgāne*
Muhabbet meclisinde sohbet-āmīz eyle yā Rabbī **(Kaside 12/2)**

1.3. kerem kıl-:
***Kerem kıl** el-amān ey Pādişāh-ı hıtta-i Levlāk*
Sevād-ı defter-i aʿmāl ile koyma beni gam-nāk **(Kaside 15/1)**

1.4. kerem kıl-:
***Kerem kıl** merhamet kıl çāre-sāz ol derd-i hicrāna*
Götür yüzden nikābı hīre-bahş ol mihr-i tābāne **(Müsebba 3/13)**

kerem ü ʿātıfet:

1.) İhsan ve lütuf.

1.1. kerem ü ʿātıfet:
Öyle bir Āsaf-ı zī-şān ki der-i lutfundan
*Selsebīl ***kerem ü ʿātıfet** eyler nebeʿān* **(Kaside 45/20)**

kerem ü reʾfet:

1.) Lütuf ve merhamet.

1.1. kerem ü reʾfet:-*e*
*Küremāyı ***kerem ü reʾfete** tahrīz eyler*
Sanki hāme-meder olan bānī-yi bünyān-ı kerem **(Kaside 41/44)**

kerem-i ülfet:

1.) Yakınlaşma lütfu.

1.1. kerem-i ülfet:
Yuvayı kızdır evvelce āteştir kendine bend et
*Soğukluk mevkiʿinde yār ile ***kerem-i ülfet** istersen* **(Gazel 246/9)**

kerem-kār:

1.) Kerem sahibi, cömert (kimse).

1.1. kerem-kāra:-*a*
Yok tahammül gam-ı hicrāna bilirsin yā Rab
*Kıl mülākī kerem et bir **kerem-kāra** beni* **(Kaside 5/5)**

1.2. kerem-kārım:-*(ı)m*
Efendim dest-gīrim çāre-sāzım āh Efendim āh
***Kerem-kārım** melāzım ser-firāzım āh Efendim āh* **(Gazel 179/1)**

1.3. keremkārım:-*(ı)m*
Tükendi tāb u tākat kalmadı sabr u karārım gel
***Keremkārım** nigārım dilşikārım şīve-kārım gel* **(Müsebba 3/3)**

1.4. keremkārım:-*(ı)m*
***Keremkārım** nigārım dilşikārım şīve-kārım gel*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel **(Müsebba 3/7)**

1.5. keremkārım:-*(ı)m*
Açılsın yümn-i teşrīfinle bu şeb subh-ı ikbālim
***Keremkārım** nigārım dilşikārım şīve-kārım gel* **(Müsebba 3/10)**

1.6. keremkārım:-*(ı)m*
***Keremkārım** nigārım dilşikārım şīve-kārım gel*
*Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel***(Müsebba 3/14)**

1.7. keremkārım:-*(ı)m*
Cemālin ʿaşkına tutma beni bī-gāne sultānım
***Keremkārım** nigārım dilşikārım şīve-kārım gel* **(Müsebba 3/17)**

1.8. keremkārım:-*(ı)m*
***Keremkārım** nigārım dilşikārım şīve-kārım gel*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel **(Müsebba 3/21)**

kerem-perver:

1.) Kerem sahibi, cömert, lütufkâr.

1.1. kerem-perverim:-*(i)m*
Ümmīd-i ʿināyet edecek başka yerim yok
Bir başka ***kerem-perverim*** *imdād-gerim yok* **(Müseddes 3/42)**

1.2. kerem-pervere:-*e* (sadrazam Said Paşa)
Red eder mi ʿacabā Āsaf-ı ʿālī himmet
Bārī etsem o ***kerem-pervere*** *ʿarz-ı ahvāl* **(Kaside 40/26)**

kerem-perverlik:

1.) Kerem sahibi, cömert, lütufkâr olma durumu.

1.1. kerem-perverliği:-*i*
Semāhat şīme-i mevrūse ecdād-ı ıʿzāmından
Kerem-perverliği *destūr-ı tīnet üzre fāʿildir***(Kaside 38/9)**

kerem-sāz ol-:

1.) Cömertlik yapmak.

1.1. kerem-sāz ol-:-*ma, -y, -an*
Cihānda zevk-ı inʿāmı ***kerem-sāz olmayan*** *bilmez*
Şikārın lezzetin aslında şehbāz olmayan bilmez **(Gazel 66/1)**

Kerīm:

1.) "Çok veren, lütuf ve ihsanı bol, kendisine sığınanı geri çevirmeyen" manasına gelen Allah'ın isimlerinden (esmâ-i hüsnâ) biri.

1.1. Kerīm:
Yoksa cism ü cānımı bu yolda hāk etsem gerek
Eylerim ʿafvin temennī ey ***Kerīm*** *ü ey İlāh* **(Tahmis 8/8)**

1.2. Kerīmü:-*ü*
Yā ***Kerīmü*** *yā Semīʿu yā Mucībe's-sāilīn*
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan **(Kaside 7/7)**

2.) Kerem sahibi, cömert; ulu, büyük, şerefli (kimse).

2.1. kerīmin:-*in*
Gücenme ʿarz-ı hālimden amān şevketli hünkārım
Kerīmin *āsitānı merciʿ-i efrād-ı sāʾildir* **(Kaside 38/29)**

kerīm ol-:

1.) Cömert olmak.

1.1. kerīm ol-:-*duk, -un, -u*
Ne ***kerīm olduğunu*** *ʿāleme iʿlān ettin*
Beni ihsān ile mahsūdu leʾīmān ettin **(Kaside 44/1)**

1.2. kerīm ol-:-*maz*
Nuhās-ı ahmere yaldız geçirmekle olur mu zer
Leʾīme mekremet isnād edilmekle ***kerīm olmaz*** **(Gazel 68/4)**

kerīm ü münʿim ü müşkil-küşā:

1.) Cömert, nimet veren ve zorluğu gideren (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1.1. kerīm ü münʿim ü müşkil-küşā:-*sın*
Kerīm ü münʿim ü müşkil-küşāsın
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/10)**

Kerīmā:

1.) "Ey kerem sahibi olan!" anlamında bir tür hitap sözü.

1.1. Kerīmā: (Allah için)
Kerīmā *Pādişāhā sāʾiliz dergāh-ı lutfunda*
Biz ihsān görmeyice gitmeyiz ihsāne geldik biz **(Gazel 69/9)**

1.2. kerīmā: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için)
Her ne lutfeyler isen bende liyākat mevcūd
Olmamış sanma ***kerīmā*** *beni şāyān-ı kerem***(Kaside 41/27)**

Kerīmī:

1.) "Ey kerem sahibi olan Allah'ım " anlamında bir tür hitap sözü.

1.1. Kerīmī:
Kerīmī *sen bilirsin kim hilāfı irtikāb etmem*
Felekte çok şükür bir neşʾeli lezzetli dem buldum **(Kaside 49/5)**

Kerīm-i mutlak:

1.) Sonsuz kerem sahibi olan Allah.

1.1. Kerīm-i mutlak:
Beni ihsān ile mahsūdu leʾīmān ettin
Eylesin ʿömrünü efzūn ***Kerīm-i mutlak*** **(Kaside 44/11)**

kerīmü'ş-şiyem:

1.) Cömert tabiatlı.

1.1. kerīmü'ş-şiyem: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Bāb-ı lutfün kapamaz fazlını imsāk etmez
O ***kerīmü'ş-şiyem*** *ol Āsaf-ı sāmī-ʿünvān***(Kaside 45/19)**

1.2. kerīmü'ş-şiyem: (Mehmed Nâzım Paşa)
Ey ***kerīmü'ş-şiyem*** *ey Āsaf-ı ʿālī-miktār*
Eyledin Hātem-i Tāʾīyi keremde tanzīr **(Kaside 47/11)**

kerrāt:

1.) Tekrar tekrar, defalarca.

1.1. kerrātle:-*le*
Çārşū-yı ʿāleme ***kerrātle*** *ʿarz eylerdim*
Cevher-i ʿirfānıma kimse harī-dār olmadı **(Gazel 232/3)**

kerrūbiyān:

1.) En büyük melekler, Allah'a en yakın olan büyük melekler; dört büyük melek.

1.1. kerrūbiyān:
Yüz sürmeğe dergāhına ***kerrūbiyān*** *eyler şitāb*
Dildādedir Allahına canlar fedādır rāhına **(Kaside 20/8)**

1.2. kerrūbiyānın:-*ın*
Bütün ***kerrūbiyānın*** *tūtiyāsı hāk-i pākidir*
Şu mihr-i ʿālem-ārā zerresinin tāb-nākidir **(Tahmis 1/4)**

kes:

1.) Kimse, kişi, şahıs.

1.1. kes:
Batmasın gül yüzüne hār-ı nigāh-ı rukabā
Gülşen-i behçetini görmesin aslā bir ***kes*** **(Gazel 91/2)**

kes-:

1.) Bitirmek, sona erdirmek.

1.1. kes-:
Rahm edip sevgili pīr ʿaşkına feryādımı ***kes***
Bundan artık da sana ʿarz-ı niyāz etmem bes **(Müsebba 2/58)**

kesād gel-:

1.) Sekteye uğramak, yok olmak; değersizleşmek.

1.1. kesād gel-:-*di*
Gālibā kesreti var kıymetini kesr ediyor
Geldi *kālā-yı kemālāta neden böyle* ***kesād*** **(Taştir 2/4)**

kesb:

1.) Çalışarak kazanma; kazanç.

1.1. kesbe:-*e*
Hāsılı cümlesin öğren var iken ***kesbe*** *mecāl*
ʿİlmi tahsīl edegör gayret edip rūz ü leyāl **(Müseddes 4/8)**

kesb et-:

1.) Kazanmak, çalışarak kazanmak, elde etmek.

1.1. kesb et-:-*(e)r*
Letāfet ***kesb eder*** *kişmirlenirsin böyle kalmazsın*
Nezāket öğrenir dilberlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/1)**

1.2. kesb et-:-*(e)r*
Letāfet ***kesb eder*** *rūyun ʿarakla pür-nem oldukça*
*Tarāvet-yāb olur gülşende güller şebnem oldukça***(Gazel 200/1)**

1.3. kesb et-:-*(e)r*
Mahāret ***kesb eder*** *hep öğrenirsin var ise sabrın*
Fünūn-ı aşkta üstād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/2)**

1.4. kesb et-:-*(e)r, -ler*
Liyākat ***kesb ederler*** *meclis-i erbāb-ı ʿirfāna*
Edenler sıdk ile pīr-i kerem-perverden istimdād **(Gazel 22/7)**

kesb-i nerm et-:

1.) Merhametli yapmak, yumuşak huy kazandırmak.

1.1. kesb-i nerm et-:-*(e)r*
Kesb-i nermi eder *elbet yed-i ihsānınla*
Ne kadar olsa dil-i şāhid matlab-ı sengīn **(Kaside 42/15)**

kesb-i şühūd eyle-:

1.) Şahitlik etmek; ***tas.*** İlahi tecellilere şahit olmak, mana âlemini seyretmek.

1.1. kesb-i şühūd eyle-:-*y, -en*
Kesb-i şühūd eylemeyen *ʿarz-ı sücūd eylemeyen*
Mahv-ı vücūd eylemeyen vāra erip vār olamaz **(Gazel 74/2)**

kesb-i ʿumrān et-:

1.) Bayındırlık etmek, yer edinmek.

1.1. kesb-i ʿumrān et-:-*ecek*
Yapacak mı ʿacabā hātır-ı meksūrumu yār
Kesb-i ʿumrān edecek *mi dil-i vīrānım ʿaceb* **(Kaside 6/12)**

kesb-i yed:

1.) El kazancı, el emeği.

1.1. kesb-i yed:-*(i)m, -dir*
Metāf-ı mihnet-i dünyā süveydā-yı efāzılsa
Benim ***kesb-i yedimdir*** *çektiğim nitsün bana tāliʿ* **(Gazel 102/4)**

kese:

1.) Cepte taşınan, içine para vb. konulan, kumaştan veya örgüden küçük torba.

1.1. kesende:-*n, -de*
Eğer ***kesende*** *paran var ise sarf eyle hayrāta*
Şu nushi dinlemezsen dūş olursun çok beliyyāta **(Müsebba 1/34)**

kesel:

1.) Gevşeklik, uyuşukluk, tembellik, üşenme.

1.1. kesel:
Sıkılma nūr-ı dīdem ʿarz-ı dīdār ile serbest ol
Temāşā-yı cemālin çeşm-i müştāka ***kesel*** *vermez* **(Gazel 79/5)**

keşf:

1.) Bir sırrın ve gizli bir halin Allah tarafından bir kimseye gösterilmesi, ilham edilmesi.

1.1. keşfe:-*e*
Keşfe *kābil mi Hudā-yı Müteʿālin sırrı*
Başkadır māzī vü müstakbel ü hālin sırrı **(Tarih 8/1)**

keşf ü kerāmet:

1.) Keşif ve keramet.

1.1. keşf ü kerāmet:-*ten*
Hakā ik-bīndir hālī değil ***keşf ü kerāmetten***
Mücerred ʿārif-i billāhdır insān-ı kāmildir **(Kaside 38/14)**

keşfet-:

1.) Var olduğu bilinmeyen bir şeyi bulmak, ortaya çıkarmak.

1.1. keşf et-:-*en, -ler*
Kalbine sokmaz sanem yapmaz metāʿ ʿālemi
Keşf edenler *kāʾinātın asl u māhiyyātını* **(Gazel 240/4)**

1.2. keşfet-:-*me, -di, -m*
Yerde ben ***keşf etmedim*** *ey meh senin mānendini*
Bilmem ammā ʿālem-i bālāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/5)**

keşf-i esrār-ı hakīkat:

1.) Hakikat sırlarının ortaya çıkarılması.

1.1. keşf-i esrār-ı hakīkat:
Keşf-i esrār-ı hakīkat *için uydum ʿakla*
Tākatim kalmadı bu yolda ya yandım kaldım

keşf-ı nikāb et-:

1.) Örtüsünü açmak; ***mec.*** Sırları açığa çıkarmak.

1.1. keşf-ı nikāb et-:
Bir bana ʿarz-ı cemāl et diye tenbīh ettim
Rukabā nezdine git ***keşf-ı nikāb et*** *mi dedim* **(Gazel 146/3)**

keşf-i rāz et-/eyle-:

1.) Bir sırrı açığa vurmak, ortaya çıkarmak.

1.1. keşf-i rāz et-:-*mek*
Kalemle ʿarz-ı hāl etmek o yāre hayli müşkildir
Sebük-mağzāne zīrā cāʾiz olmak ***keşf-i rāz etmek*** **(Gazel 112/2)**

1.2. keşf-i rāz eyle-:-*di, -m*
Hoş görüp kahrını zımnında lutf bekleyerek
Keşf-i rāz eyledim *kimseye hālim demedim* **(Gazel 154/2)**

1.3. keşf-i rāz eyle-:-*me*
Duyduğun mesʾeleyi kalbine yaz hāme gibi
Keşf-i rāz eyleme *her gördüğüne nāme gibi* **(Gazel 237/1)**

keşf-i serāʾir eyle-:

1.) Sırları ortaya çıkarmak.

1.1. keşf-i serāʾir eyle-:-*mez*
Kendini bilmezlere ***keşf-i serāʾir eylemez***
Tafralı bir dilber-i dil-pervere benzer kalem **(Kaside 24/13)**

keşf-i ʿuyūb et-:

1.) Ayıpları açmak, meydana çıkarmak.

1.1. keşf-i ʿuyūb et-:-*me*
Fennīyā ***keşf-i ʿuyūb etme*** *o hayvān işidir*
Setr-i ʿayba çalışır ādem olan câme gibi **(Gazel 237/9)**

keşfolun-:

1.) Keşfedilmek; var olduğu bilinmeyen bir şeyi bulmak.

1.1. keşfolun-:-*sa*
Şîşe olsa sîne-i ebnā-yı ādem kāşkī
Bī-tereddüt ***keşf olunsa*** *her kulūbun niyeti* **(Kaside 37/55)**

keşke:

1.) Dilek cümlelerinin başına getirilen ve "ne olurdu" anlamında özlem veya esef bildiren temenni sözü.

1.1. keşke:
Keşke *Hazret-i Hakk bir sebep ihsān etse*
Eylesem hāk-i der-i ʿātıfetin istikhāl **(Kaside 40/22)**

kesr et-:

1.) Kırmak.

1.1. kesr et-:-*(i)yor*
Gālibā kesreti var kıymetini ***kesr ediyor***
Geldi kālā-yı kemālāta neden böyle kesād **(Taştir 2/4)**

kesret:

1.) Çokluk, bolluk, fazlalık, ziyadelik; tas. Bir olan Hakk'ın isim ve sıfatlarıyla tecelli edip çokluk hâlinde görünmesi (Uludağ, 2016: 212).

1.1. kesreti:-*i*
Hünerin ***kesreti*** *kesretti benim kıymetimi*
Yoksa ben olmaz idim pençe-i mihnette esīr **(Kaside 47/21)**

1.2. kesreti:-*i*
Gālibā ***kesreti*** *var kıymetini kesr ediyor*
Geldi kālā-yı kemālāta neden böyle kesād **(Taştir 2/4)**

1.3. kesretle:-*le*
Hazer et bir yere ***kesretle*** *girip çıkmaktan*
Karalar yüzünü sonra yazık hāme gibi **(Gazel 237/6)**

kesret-:

1.) Çoğaltmak, arttırmak.

1.1. kesretti:-*ti*
Hünerin kesreti ***kesretti*** *benim kıymetimi*
Yoksa ben olmaz idim pençe-i mihnette esīr **(Kaside 47/21)**

kesret-i dīnār:

1.) Altının, paranın çokluğu.

1.1. kesret-i dīnār:-*a*
Hıtbede dīn ü asālet aranırdı evvel
Şimdi kızlar karılar ***kesret-i dīnāra*** *gelir* **(Gazel 53/4)**

kesret-i emvāl:

1.) Mal mülk çokluğu.

1.1. kesret-i emvāl:
Eshāb-ı rüteb tālīʿi huşyār ile mağrūr
Eshāb-ı gına ***kesret-i emvāl*** *ile mesrūr* **(Müseddes 3/22)**

keşşāf:

1.) Keşfeden, bilinmeyen şeyleri meydana çıkaran kimse; gizli anlamları, sırları açıklayan kimse.

1.1. keşşāf:
Neden dilsūzdur dilber niçin dilhastedir ʿuşşāk
Bu sırr-ı ser-nüvişt-i müphemi ***keşşāf*** *yoktur yok* **(Gazel 108/2)**

2.) Keşşâf; Mutezile âlimlerinden Zemahşerî'nin (ö. 538/1144) ağırlıklı olarak dirayet metoduyla yazdığı tefsiri (Özek, 2002:329).

2.1. Keşşāf'ı:-*ı*
ʿİlm ü ʿirfānına hayrān bırakır ***Keşşāfı***
Fazl ü izʿānına hayrette kalır İbn-i Kemāl **(Kaside 40/15)**

keştī:

1.) Gemi.

1.1. keştīye:-*y, -e*
Girān-bār olmasın īcāb eder ***keştīye*** *istihkām*
Tahammül eyledikçe serde tūfān-ı belā artar **(Gazel 59/2)**

keştī-i emel:

1.) Arzu gemisi.

1.1. keştī-i emel:
Umduğum sāhile yaklaşmadı ***keştī-i emel***
Sahn-ı girdāb-ı felākette dolandım kaldım **(Gazel 150/3)**

kestir-:

1.) Kesme işini yaptırmak (diktirmek).

1.1. kestirdim:-*di, -m*
Bir müzeyyen câme ***kestirdim*** *kadd-i mevzūnuna*
Giy salın şâyestedir serv-i hırāmānım sana **(Gazel 2/6)**

kethüdā:

1.) Zengin kimselerin ve devlet büyüklerinin buyruğunda çalışan, onların birtakım işlerini gören kimse, kâhya.

1.1. kethüdā:
Ki ancak orta yerde hükmü yok bir ***kethüdā*** *tālīʿ*
O da sırr-ı bürde ahkām-ı fermān-ı İlāhīdir **(Gazel 102/3)**

kevkeb:

1.) Yıldız; talih, baht.

1.1. kevkeb:
Çoğalsın müttekīler parlasın envār-ı şerʿiyye
Görülsün tā şu ***kevkeb*** *ser-te-ser eşrārdan hālī* **(Gazel 217/3)**

kevkeb-i āmāl:

1.) Ümit yıldızı.

1.1. kevkeb-i āmāl:
Bilmem ne zamān parlayacak ***kevkeb-i āmāl***
Bilmem ne vakit deprenecek tevsen-i ikbāl **(Gazel 138/1)**

kevkeb-i baht:

1.) Talih yıldızı; baht, kader.

1.1. kevkeb-i baht:-*(ı)m*
ʿUmūm bendegānı sāye-i lutfunda şād olsun
Meyānında benim de ***kevkeb-i bahtım*** *küşād olsun* **(Muhammes 1/29)**

1.2. kevkeb-i baht:-*(ı)m, -a*
Dil-i mahzūnuma envār-ı meserret gelsin
Kevkeb-i bahtıma *āsār-ı saʿādet gelsin* **(Müsebba 2/54)**

kevkeb-i bahtı(n) açıl(ması):

1.) Talih yıldızının açılması; kaderin gülmesi.

1.1. kevkeb-i bahtı(n) açıl(ması):
İlāhī sen muvaffak kıl ***açılsın kevkeb-i bahtım***
İfāte ettiği fırsatları etsin kazā tālīʿ **(Gazel 102/8)**

kevkeb-i ikbāl:

1.) Talih yıldızı; baht.

1.1. kevkeb-i ikbāl:-*i, -n, -i*
Kevkeb-i ikbālini *parlak göreydi bir zamān*
Gör neler īcād ederdi şevk ile esmer kalem **(Kaside 24/28)**

kevkeb-i ikbāl parla-:

1.) Talihi açık olmak; talihli, bahtlı olmak; ***mec.*** İsteği gerçekleşmek.

1.1. kevkeb-i ikbāl parla-:-*ma, -dı*
Dilhāha göre ***parlamadı kevkeb-i ikbāl***
Kaldım şu nedāmet-gede de münkesirü'l-bāl **(Müseddes 3/5)**

kevkeb-i tāliʿ:

1.) Baht, talih yıldızı.

1.1. kevkeb-i tāliʿ:-*(i)m, -e*
Kevkeb-i tāliʿime *gör ki ne āl etti felek*
Sadr iken cilve-gehim saff-ı niʿāl etti felek **(Gazel 115/1)**

1.2. kevkeb-i tāliʿ:-*(i)m, -e*
Setr edip gurre-i ikbālimi çarh-ı gerdān
Kevkeb-i tāliʿime *vermedi Hakk lemeʿān* **(Kaside 45/1)**

kevn ü mekān:

1.) Varlık âlemi, kâinat.

1.1. kevn ü mekān:
Gönül meʾyūs-ı vuslat olmasın āh etmesin yoksa
ʿAvālim dehşetinden sarsılır ***kevn ü mekān*** *titrer* **(Gazel 40/8)**

Kevser:

1.) Saf, temiz, tatlı su. Cennette bir suyun adı olup tefsirlerde belirtildiğine göre Kevser'in, akarsu veya göl olduğu, boyunun Mekke ile Yemen; eninin Safa ile Aden arası kadar olduğu, etrafında birçok kıymetli kâseler bulunduğu, oradan bir kez içenin bir daha susamadığı izah edilmektedir. Kevser suyunun sütten beyaz, baldan tatlı, kardan soğuk, kaymaktan yumuşak olduğu da ifade edilmektedir. Klasik Türk Edebiyatında çoğunlukla sevgilinin dudağı için benzeyen olmaktadır (Pala, 2017: 268).

1.1. Kevser: (***mec.*** Tatlı, hoş, latif söz)
Ebr-i feyzinden eğer bir katre düşse hāmeye
Tā-ebed icrā ederdi ʿāleme ***kevser*** *kalem* **(Kaside 24/40)**

1.2. Kevsere:-*e*
Taʿmı cennetten alıp ***Kevsere*** *dönse bāde*
Devr-i laʿlinde o yārin getirilmez yāde **(Kaside 34/1)**

kevser ak-:

1.) Kevser suyunun akması; ***mec.*** Güzel, hoş, tatlı sözler/şiirler söylemek.

1.1. kevser ak-:-*sa*
Kevser aksa *kaleminden yine takdīr etmez*
Batar ehl-i hünerin hāmesi aʿdā gözüne **(Gazel 195/7)**

key turā cümbüş numāyed şāhid-i gülruy-i ʿişk:

1.) "Aşkın gül yüzlü şahidi sana nasıl coşkunluk gösterir." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020)

1.1. key turā cümbüş numāyed şāhid-i gülruy-i ʿişk:
Key turā cümbüş numāyed şāhid-i gülruy-i ʿişk
Her kes ālufte rā mesdūd māned suy-i ʿişk **(Tahmis 9/9)**

keyf:

1.) Keyif; ferahlık, rahatlık, huzur duygusu, gönül açıklığı.

1.1. keyfini:-*i, -n, -i*
Bize sākī-i devrān mey değil bir kāse hal vermez
Bes yeʾsin ***keyfini*** *ammā ki her cām-ı emel vermez* **(Gazel 79/1)**

keyfimce:

1.) Keyfime, gönlüme göre; istediğim gibi.

1.1. keyfimce:
Şarāb-ı minnet işrāb etme sahbā-yı visālinden
Edersen sākīyā mesʾūlümü ***keyfimce*** *isʿāf et* **(Gazel 11/2)**

1.2. keyfimce:
Çok gözettim bitmedi bir nev-nihāl-i maʿdelet
Olmadı hāk-i vatan ***keyfimce*** *gül-zār olmadı* **(Gazel 232/2)**

1.3. keyfimce:
Gam-ālūd olduğun seyreylesem zār olduğun görsem
Nolur şu künbetin ***keyfimce*** *devvār olduğun görsem* **(Muhammes 1/4)**

1.4. keyfimce:
Şu zamāna kadar yārim elinden
Keyfimce *bir bāde içemedim ben* **(Şarkı 2/7)**

keyfince:

1.) İsteğine göre, nasıl isterse, dilediğince, gönlünce.

1.1. keyfince:
Efāzıl meşrebince kām-rān olmaz husūsiyle
Kef-i ʿuşşāka ***keyfince*** *dolu bir cām-ı Cem gitmez* **(Gazel 81/4)**

1.2. keyfince:
Cihān halkı ***keyfince*** *dizildi leb-cūyā*
Gūşa gelmekte naʿre-i rindān taraf taraf **(Gazel 104/2)**

keyfiyet:

1.) Durum, vaziyet; mesele.

1.1. keyfiyeti:-*i*
Ben de mazlūmāne cān attım o ʿālī melceʾe
ʿArz için bir nebze başımdan geçen ***keyfiyeti*** **(Kaside 37/38)**

keyfiyyet:

1.) Bir şeyin taşıdığı şu veya bu hâl, nasıl ve ne türlü olduğu, varlıklar arasındaki farkları meydana getiren durum, vasıf, nitelik.

1.1. keyfiyyettedir:-*te, -dir*
Sabādan mı uçan kuştan mı alsam bir haber bilmem
Ne ʿālemde ne ***keyfiyyettedir*** *āyā vatan şimdi* **(Gazel 220/6)**

Keyhüsrev:

1.) Şehname'de adı geçen Fars hükümdarlarından Keykavus'un oğlu, Siyavuş'un torunudur. Keyhüsrev, insanların gönlünden ve zihninden geçenleri okuması gibi olağanüstü yeteneklere sahip bir kahramandır (Zavotçu, 2018: 401).

1.1. Keyhüsrevler:-*ler*
Hani Hātem hani Dārā hani ***Keyhüsrevler***
Hani Sührāb-ı tüvānā nerede Rüstem-i Zāl **(Kaside 40/8)**

Keyhüsrev ü Efrāsiyāb:

1.) Keyhüsrev ve Efrasiyab (Turan'ın en büyük hükümdarı olup yiğitliği ve zulmü ile anılan bir kahraman).

1.1. Keyhüsrev ü Efrāsiyāb:
Hayl-i melek şermendesi hūr u cinān efkendesi
Hep bendesinin bendesi ***Keyhüsrev ü Efrāsiyāb*** **(Kaside 20/9)**

kezzāb:

1.) Çok yalan söyleyen, yalancı.

1.1. kezzābı:-ı
*Hāl-i meʾmūrîne bir **kezzābı** rāvī tuttular*
Ehl ile nā-ehli cāhiller müsāvī tuttular **(Muhammes 4/6)**

ki:

1.) Özneyi veya tümleci güçlendirerek cümlenin temel bölümüne bağlayan bir bağlaç.

1.1. ki:
*Dîde-i ʿibrette **ki** zevk u safādan hazzı yok*
Zanneder ehl-i şikem hoşāb ile helvā lezîz **(Gazel 23/4)**

1.2. ki:
*Aʿmāk-ı hayālimde bilsem **ki** ne hālet var*
Bilmem ne arar gönlüm ārām ü karār etmez **(Gazel 58/6)**

1.3. ki:
*Bir dilbere dil bağla **ki** sīmîn-ber olsun*
Sīmîn-ber u sīmîn-ten ü ālī-güher olsun **(Gazel 134/1)**

1.4. ki:
Gül rūyunu gördükçe utansın da kızarsın
*Sünbül **ki** göre rūyunu gülden beter olsun* **(Gazel 134/2)**

1.5. ki:
Bezm-i visālin bana dār-ı naʾîm
*Firkatin ammā **ki** ʿazāb-ı elîm* **(Gazel 145/1)**

1.6. ki:
*Verip dilbere dîdemde her nem **ki** var ise*
Semāhatle ahz-ı nām ü şān etmek isterim **(Gazel 157/2)**

1.7. ki:
Reşîd-i efhama karşı Fennîyā tahakkümdür
*Desem **ki** nazmı o ʿālī hubāba benzetirim* **(Gazel 158/6)**

1.8. ki:
*Öyle bir yār ile yār ol **ki** vefā-dār olsun*
Yāreye merhem enîs-i dil-i gam-hār olsun **(Gazel 162/1)**

1.9. ki:
Lāzım gelir ki vuslata bir hāʾil olmasın
*Mümkün müdür **ki** cevrine dil kāʾil olmasın* **(Gazel 164/1)**

1.10. ki:
*Lāzım gelir **ki** vuslata bir hāʾil olmasın*
Mümkün müdür ki cevrine dil kāʾil olmasın **(Gazel 164/1)**

1.11. ki:
*Olursa muhakkaktır **ki** bir fitne parlatır*
Rakîb-i bed- ahter meclise dāhil olmasın **(Gazel 164/2)**

1.12. ki:
Gönül yüz sürer her hatvede hāk-i pāyine
*Ne şey var **ki** hükm-i tîneti fāʾil olmasın* **(Gazel 164/4)**

1.13. ki:
Bir gazûbāne nazar gezdir ki savb-ı nergise
Ak su insin çeşmine min-baʿd şehlālanmasın **(Gazel 171/4)**

1.14. ki:
*Mācerā-yı dem-i vuslat **ki** gelip hātırıma*
Kıdr-i hūnāb-ı sirişkim feverān etti yine **(Gazel 190/3)**

1.15. ki:
ʿĀşıkın dūzah olur cennet-i meʾvā gözüne
*Ne zamānlar **ki** görünmezse dilārā gözüme* **(Gazel 195/1)**

1.16. ki:
Sen gül oyna gül gibi eşkimden etme ictināb
*Dāne-i dürdür **ki** takdîm eylerim sultānıma* **(Gazel 199/4)**

1.17. ki:
Bulundum gerçi ben tasdîʿ-i serden ictināb üzere
*Gönül ammā **ki** kaldı intizār u ızdırāb üzere* **(Gazel 205/1)**

1.18. ki:
*Hani ol gün **ki** gönül vaslınla Hürrem idi*
Gerçi hayfā ne mukaddes ne mübārek dem idi **(Gazel 210/1)**

1.19. ki:
*O kadar göz yaşı döktüm **ki** dem-i firkatte*
Yedi deryā ona nisbetle birer şeb-nem idi **(Gazel 210/4)**

1.20. ki:
Sevk-ı tīnetle sevilmez mi birāder yavrusu
*Bir vücūd **ki** hangi cüzʾünden geçer sāhib-i vücūd* **(Gazel 241/4)**

1.21. ki:
Dāme düşürmek ister erbāb-ı iʿtibārı
*Bir dānedir **ki** hāli tezyîn eder cemāli* **(Gazel 244/2)**

1.22. ki:
*Başka kim var **ki** bizi mazhar-ı gufrān etsin*
Bezl-i gencîne-i bī-gāye-i rahmet sana hās **(Kaside 2/4)**

1.23. ki:
*Bir dil **ki** hayālinle uyanıktır efendim*
Mişkāt-ı muhabbettir o yanıktır efendim **(Kaside 18/1)**

1.24. ki:
*Öyle Peygamber **ki** hizmetkārıdır Rūhū'l-emîn*
Ez-ezel meddāhıdır evsāfın ezberler kalem **(Kaside 24/33)**

1.25. ki:
*Kim **ki** nūr-ı ruhuna nasb-ı nigāha savaşır*
Gaşyolup hāke düşer hadd-i helāke yanaşır **(Kaside 34/10)**

1.26. ki:
*Kim **ki** bir ümîde minnetsiz olursa dest-res*
Cevf-i çarkı doldurur āsār-ı memnūniyeti **(Kaside 37/6)**

1.27. ki:
*Müstehakk-ı lutf idim ammā **ki** kahr-ı dehrile*
Erbaʿînimde kazandım hālet-i şeyhūhati **(Kaside 37/79)**

1.28. ki:
*Bilir herkes **ki** ihlāsımda āsār-ı riyā meſkūd*
Bu daʿvā bi'l-vücūh āzāde-i kayd-ı delāʾildir **(Kaside 38/37)**

1.29. ki:
*Hāk-i dergāhına her kim **ki** cebîn-sāy olsa*
İnkişāf eyler ona küfl-i ümīd ü āmāl **(Kaside 40/12)**

1.30. ki:
*Şöyle ʿarz eyle **ki** bir merd-i maʿārif-perver*
Kaldı peygūle-i hırmānda meksūrü'l-bāl **(Kaside 40/44)**

1.31. ki:
*Yüzde yüz vardır ümīdim **ki** acır bendesine*
Nār-ı yeʾsile yanan kalbime serper selsāl **(Kaside 40/52)**

1.32. ki:
O Şehin-şāh-ı muʿazzam o vezīr-i aʿzam
***Ki** biri fahr-ı selātîn öbürü fahr-i ricāl* **(Kaside 40/67)**

1.33. ki:
Yani Şeyhü'l-küremā Hazreti Memdūh Paşa
***Ki** odur zîver-i ser-defter-i aʿyān-ı kerem* **(Kaside 41/12)**

1.34. ki:

Ne revādır ki muʿattal kala istiʿdādım
Söyle lāyık mıdır ey dāver-i devrān-ı kerem **(Kaside 41/29)**

1.35. ki:
ʿArz-ı mihr eyleyen üftādeyi mahrūm etme
Sen bilirsin ***ki*** *budur aʿzam-ı erkān-ı kerem* **(Kaside 41/50)**

1.36. ki:
Āteşīn bir gazel inşādına geldi nevbet
Feyz-i medhin ***ki*** *dil ü tabʿımı etti teshīn* **(Kaside 42/29)**

1.37. ki:
Fennīyā emr-i tegazzül de nihāyet buldu
Bir duʿā et ***ki*** *desin gökte melekler āmīn* **(Kaside 42/35)**

1.38. ki:
Öyle bir Āsaf-ı zī-şān ***ki*** *hakīkat doludur*
Şöhret-i ʿadl ü ʿatāsıyla serāpā aktār **(Kaside 43/8)**

1.39. ki:
Öyle bir Āsaf-ı aʿkal ***ki*** *o yoktur şüphe*
Sehl olur dergehine ʿarzolunan her düşvār **(Kaside 43/9)**

1.40. ki:
Reʾy-i helālı o nisbette ***ki*** *isterse eğer*
Āteş-i pembede bir yol bulup eyler ızmār **(Kaside 43/10)**

1.41. ki:
Fennīyā eyleme etnāb-ı sühanla tasdīʿ
Bir duā eyle ***ki*** *mergūb ola ʿinde'l-ebrār* **(Kaside 43/35)**

1.42. ki:
Seni mümkün mü ***ki*** *ben ʿaczimle methedeyim*
Çünkü sen kendini memdūh-ı Vezīrān ettin **(Kaside 44/6)**

1.43. ki:
Zencebīl-i kerem eyler kaleminden feyezān
Öyle bir münşī-yi ekmel ***ki*** *alırsa eline* **(Kaside 45/21)**

1.44. ki:
Bu ne sūret bu ne sīret bu ne hüsn-i fıtrat
Anı bilmem ***ki*** *cinândan mı kaçırmış Rıdvān* **(Kaside 45/54)**

1.45. ki:
Sende kaldı benim ümīdim efendim sende
Başka kim var ***ki*** *edeyim hall-i muʿammā-yı ümīd* **(Kaside 46/35)**

1.46. ki:
Galatım var ise ʿafveyle ***ki*** *maʿzūrum ben*
Beni sermest ü harāb eyledi sahbā-yı ümīd **(Kaside 46/46)**

1.47. ki:
Bir seyl-i hurūşān ***ki*** *çıkar semt-i ʿademden*
Bir sürʿat-i sākitle akar sū-yı fenādan **(Kaside 50/16)**

1.48. ki:
Bir vakit olur ***ki*** *kalbe olur tek gubār-bār*
Bir dem gelir ki olmaz olur bir tebār-bār **(Kıt'a 7/1)**

1.49. ki:
Bir vakit olur ki kalbe olur tek gubār-bār
Bir dem gelir ***ki*** *olmaz olur bir tebār-bār* **(Kıt'a 7/1)**

1.50. ki:
Bir ādemin ***ki*** *hem-demi şahs-ı mehīn ola*
Her hālde o bī-çāreye Allah muʿīn ola **(Müfret 2/1)**

1.51. ki:
Kimin keffindedir bilmem ***ki*** *hall-i ʿukde-i matlab*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/12)**

1.52. ki:
Felek bir yüz verip göstermedi āsār-ı handānı
Nedir bu müstemend-i ʿācizin bilmem ***ki*** *isyānı* **(Muhammes 1/21)**

1.53. ki:
Benim ol merd-i dānā-dil ***ki*** *dānālar zebūnumdur*
Felātūn-ı zamān-ı zānū-zen dārü'l-fünūnumdur **(Muhammes 2/11)**

1.54. ki:
Ümīdim var ***ki*** *rahmetle anar ihvān u yārānım*
Duʿā-yı hayr ile tezkār eder evlād ü akrānım **(Muhammes 2/17)**

1.55. ki:
Bir merd-i garībim ***ki*** *şu ʿālemde yerim yok*
Bir ibn-i sebīlim ki muʿīn-i seferim yok **(Müseddes 3/1)**

1.56. ki:
Bir merd-i garībim ***ki*** *şu ʿālemde yerim yok*
Bir ibn-i sebīlim ki muʿīn-i seferim yok **(Müseddes 3/1)**

1.57. ki:
Şeytānı sokan cennet-i aʿlāya yılandır Denmez ***ki*** *yalandır*
Bed-māyeyi bed-māye eder hıfz u himāye Çıksan da semāya
(Müstezad 1/4)

1.58. ki:
Kaldır düşeni elde iken dāmen-i fırsat Eyyām-ı saʿādet
Eyyām-ı saʿādet ***ki*** *serīu'l-cereyāndır İsrāfı ziyāndır* **(Müstezad 2/4)**

1.59. ki:
Hani ol günlerim hem-bezm ü hem-esrār idim evvel
Evvel derdin ***ki*** *yoktur sensiz aslā sabr u ārāmım* **(Tahmis 3/3)**

1.60. ki:
Ne emrin var ise emr et ki ben her emrine rāmım
Nedir bāʿis ***ki*** *geçmez şimdi istirhām u ibrāmım* **(Tahmis 3/4)**

1.61. ki:
Hālıkın her işi merhūn-ı hikemdir ammā
Nice kābil ***ki*** *bilinsin bu meʿālin sırrı* **(Tarih 8/2)**

1.62. ki:
İşte görsünler ***ki*** *bir māhir muhāsibken bu zāt*
Bağladı cümle hesābātı yekūn-ı rihlete **(Tarih 17/3)**

1.63. ki:
Yani Münīf Bey ***ki*** *açıktır onun*
Kudret ü ehliyyeti ez-her-cihāt **(Tarih 20/3)**

1.64. ki:
Kābil midir ***ki*** *sīnede sukbe açılmasın*
Āmāc-ı tīr-ı kahr-ı felāket değil miyim **(Taştir 1/6)**

1.65. ki:
Şüphe şudur ***ki*** *denāʾetle cehālet eseri*
Bazı evlād-ı beşerde bulunan kibr ü inād **(Taştir 2/7)**

1.66. ki:
Bir kadīfe palto biçtirdim ***ki*** *zerrīn şemseli*
İktisā kıl pek münāsib mihr-i rahşānım sana **(Gazel 2/7)**

1.67. ki:
Aç kef-i ihsānı sor zevk-i selīm ashābına
Yok ***ki*** *hiçbir şey gelen tabʿ-ı ʿatāyādan lezīz* **(Gazel 24/5)**

1.68. ki:
Kim ***ki*** *yoktur sīnesinde ʿaşk u sevdādan eser*
Her iki gūşı bir arşındır o hayvān-zādedir **(Gazel 38/2)**

1.69. ki:

Yā niçin bess-i şikāyet etsin andan ehl-i ʿaşk
ʿĀşıka efzāyiş-i lezzet ***ki*** *istiğnādadır* **(Gazel 38/3)**

1.70. ki:
Bir güzel sevdim ***ki*** *taʿrīfinde kāsırdır beşer*
Yok benī ādem meyānında anın hemtāsı yok **(Gazel 107/2)**

1.71. ki:
Daha bir reng-i diğer var mı ***ki*** *etsin Fennī*
Seni her renge koyup bukalemūn etti felek **(Gazel 111/6)**

1.72. ki:
Kevkeb-i tāliʿime gör ***ki*** *ne āl etti felek*
Sadr iken cilve-gehim saff-ı niʿāl etti felek **(Gazel 115/1)**

1.73. ki:
Gerçi ālūde-i çirkāb-ı günāhım Fennī
Var ümīdim ***ki*** *eder rahmet-i Rahmān beni pāk* **(Gazel 116/5)**

1.74. ki:
Sen ***ki*** *maʿbūd-ı ʿavālimsin İlāhī bilirim*
Kimse şāyeste değil ʿarz-ı ʿibādet sana hās **(Kaside 2/2)**

1.75. ki:
Duysa bir ʿāşık ***ki*** *eller yānına cānān gider*
Zehr alır gūyā kulağından içinden kan gider **(Gazel 45/1)**

2.) "bu yüzden, bundan dolayı" anlamında bağlaç.

2.1. ki:
ʿĀşık olur mu mazhar-ı hüsn-i kabūl-i yār
El-ān ***ki*** *sālik-i semt-i rāhat değil miyim* **(Taştir 1/7)**

2.2. ki:
Alır mı ol dilsitān beni bezm-i vuslata
Hālā ***ki*** *kisve-gīr-i kesāfet değil miyim* **(Taştir 1/8)**

2.3. ki:
Ki *bārān-ı belāyı yağdırır başa hıreddir hep*
Meğer cinnet imiş insān için sermāye-i rāhat **(Gazel 7/2)**

2.4. ki:
Bilemem kendimi yār eylese ʿarz-ı dīdār
Ki *olur ʿakl o zamān kāse-i serden hāric* **(Gazel 18/4)**

2.5. ki:
Hangi uzvun okşasam öpsem halāvet-bahş olur
Şekker olmuş her yeri yārin ***ki*** *ser-tā-pā lezīz* **(Gazel 23/3)**

2.6. ki:
Hüsnüne benzer hüsün dünyāda görmüş var mıdır
Yok ***ki*** *görsün de rivāyet eylesin meşhūdunu* **(Gazel 26/6)**

2.7. ki:
Ki *kıble-nümā her lāhza lerzān gelir gider*
Dil-i ʿārif ihtizāz eder havf-ı Hakla **(Gazel 46/2)**

2.8. ki:
Bayıldım cām-ı zehr-āmīz-i hicrinle gözüm nūru
Ki *aklım kāse-i serden yine bīrūndur sensiz* **(Gazel 75/5)**

2.9. ki:
Zemm ü takbīh ile hiç kimse siyāh eyleyemez
İstikāmetle ağarmış ola bir yüz ***ki*** *anı* **(Gazel 85/3)**

2.10. ki:
Safā-yı kalble āzāde-i resm-i tabasbusdur
Ki *eshāb-ı tevekkül dilde kayd-ı māsivā tutmaz* **(Gazel 89/6)**

2.11. ki:
Muhabbet bezmine sūfī gibi yād-āşinā gelmez
Makām-ı ehl-i ʿiffettir ***ki*** *ashāb-ı riyā gelmez* **(Gazel 90/1)**

2.12. ki:
Edīb-i nükte-dānın hādim-i ikbāli gurbettir
Ki *mürg-ı zī-cenāha āşiyānında gıdā gelmez* **(Gazel 90/2)**

2.13. ki:
Vefāsızlardan ümīd-i vefā ʿayn-ı belāhattır
Meseldir mā tekaddümden ***ki*** *murdardan şifā gelmez* **(Gazel 90/4)**

2.14. ki:
Gönül hiç incinir mi dilberin cevr ü ʿitābından
Ki *yārin yāre hiç bir tarz u tavrı nā-becā gelmez* **(Gazel 90/7)**

2.15. ki:
Geçenler yapmamış dünyāyı yıkmışlar da gitmişler
Ki *eslāfından ahlāfa nice vīrāneler kalmış* **(Gazel 94/4)**

2.16. ki:
Karşı tuttum nāvek-i müjgān-ı yāre sīnemi
Bir nişān-gāhdır ***ki*** *gūyā eyledim peykāne ʿarz* **(Gazel 96/2)**

2.17. ki:
Ki *ancak orta yerde hükmü yok bir kethüdā tāliʿ*
O da sırr-ı bürde ahkām-ı fermān-ı İlāhīdir **(Gazel 102/3)**

2.18. ki:
Ben ne yaptım ***ki*** *felek yıktı benim hātırımı*
Sūziş-i hasreti sīnemde bedīd etti felek **(Gazel 110/2)**

2.19. ki:
Dīvānını evsāfı ile eyle ***ki*** *imlā*
ʿUşşāk arasında eserin muʿteber olsun **(Gazel 134/7)**

2.20. ki:
İhtiyār eyledi Allah beni hamd olsun
Ne büyük fazl-ı İlāhī ***ki*** *civāndır kalemim* **(Gazel 152/2)**

2.21. ki:
Seni ey çeşm-i ter çeşm-i dilārā hūn-feşān görsün
Ki *şefkat eylesin şāyān-ı bezm-i iktirān görsün* **(Gazel 159/1)**

2.22. ki:
Hafī tut ***ki*** *ağyārı hased boğsun öldürsün*
Serāʾir-i vaslın kaʿrına vāsıl olmasın **(Gazel 164/3)**

2.23. ki:
Eder tahrīk-i sevdā her bakışta ol siyah gözler
Ki *celb-i hātıra bin dürlü efsūn eyler īcād o* **(Gazel 177/2)**

2.24. ki:
Hasūdu çok olur tehzīb-i ahlāk eyleyen merdin
Ki *olmaz lā-cerem kurb-ı hazāʾin mardan hālī* **(Gazel 242/5)**

2.25. ki:
Ki *etsin sāye-i fazlında bir zevk-i diğer peydā*
Dil-i Fennīyi yā Rab pençe-i emmāreden kurtar **(Kaside 4/5)**

2.26. ki:
Öyle ʿālī öyle muhsin öyle münʿimsin ***ki*** *sen*
Midhatinde kāʾināt eyler benimle ittihād **(Kaside 27/12)**

2.27. ki:
Büyüksün sen büyüksün Pādişāhım
Ki *oldun çok mehālikte penāhım* **(Kaside 28/5)**

2.28. ki:
Sen ol deryā-yı bī-pāyān-ı inʿam u ʿavātıfsın
Ki *tabʿ-ı Hātem-i Tāʾī yanında biʾr-i sāhildir* **(Kaside 38/17)**

2.29. ki:
Fürūg-ı neyyir-i evc-i ʿadāletsin ***ki*** *ʿālemde*
Nizāmın hakk u ʿadli bulmağa kāfī vü kāfildir **(Kaside 38/19)**

2.30. ki:
O yektā kahramān-ı rezm-gāh-ı maʿdeletsin sen
Ki *çok Nūşirevānlar zīr-i aʿlāmında dāhildir* **(Kaside 38/21)**

2.31. ki:
Öyle meʾyūsum ***ki*** *nā-peydā ederdi gam beni*
Gelmeseydi yād-ı vasfınla dile şevk ü mesār **(Kaside 39/39)**

2.32. ki:
Sen o Şāhen-şeh-i Haydar-siyerin bendesisin
Ki *okur vasfını her lāhza kibār u etfāl* **(Kaside 40/42)**

2.33. ki:
ʿAlem olsa yakışır Āsaf-ı zī-şān-ı kerem
Öyle bir dāmen-i ʿulyā ***ki*** *anın sāhibine* **(Kaside 41/11)**

2.34. ki:
Sevgilim nefse kıyās eyle ***ki*** *münhal olsun*
Ne girān mesʾeledir ādeme hırmān-ı kerem **(Kaside 41/49)**

2.35. ki:
Dāhīlī işleri īfāya eyledi nāzır
Ki *ede ʿadl ile aktār-ı cihānı teşhīn* **(Kaside 42/7)**

2.36. ki:
Öyle bir Āsaf-ı zī-şān ki der-i lutfundan
Selsebīl kerem ü ʿātıfet eyler nebeʿān **(Kaside 45/20)**

2.37. ki:
Öyle bir şāʿir-i māhir ***ki*** *sözü reşk-dürer*
Tabʿ-ı pākīzesine tabʿ-ı ʿUtārid hayrān **(Kaside 45/22)**

2.38. ki:
Ki *dedim ʿarz edeyim hālimi bir zī-kereme*
İçtimā eyledi bu noktada ārā-yı ümīd **(Kaside 46/12)**

2.39. ki:
Ben ne yaptım ***ki*** *felek rāhatımı çok görüyor*
Hidemāt-ı hasenem halka kabāhat geliyor **(Kaside 48/22)**

2.40. ki:
Teʾemmül eyle ***ki*** *istidʿā-yı lutfa yok mudur hak*
Hükūmet işlerinde eskidim hayli kıdem buldum **(Kaside 49/11)**

2.41. ki:
Sākī getir ol cāmı dil-i pür-gam açılsın
Sed iledir zühdü ***ki*** *bezm-i Cem açılsın* **(Kıt'a 10/1)**

2.42. ki:
Nikāb-ı veche-i ikbāli gerdūn tāzeler her şeb
Ki *idbār u mezāhim muktezā-yı tāliʿimdir hep* **(Muhammes 1/11)**

2.43. ki:
Benim ol ʿāşık-ı sādık ***ki*** *çeşm-i dür-nisārım var*
Ruh-ı zerdim dil-i gam-perverim cism-i nizārım var **(Muhammes 2/1)**

2.44. ki:
O maʿlūlüm ***ki*** *ʿālem ʿāşık-ı derd-i derūnumdur*
Ben ol Ferhād-ı ʿaşkım kim felekler bī-sütūnumdur **(Muhammes 2/12)**

2.45. ki:
Yine el kaldırır ʿafv isterim Gaffār-ı Erhamdan
Ümīdin kim keser ***ki*** *ben kesem Hallāk-ı ʿālemden* **(Müseddes 2/8)**

2.46. ki:
O rütbe töhmetim vardır ***ki*** *yoktur cürmüme pāyān*
Tefekkür eyledikçe tā ciger-gāhım olur sūzān **(Müseddes 2/13)**

2.47. ki:
Ki *efādıl arasında edilirsin takdīr*
Sana o tavr-ı garīb etmesin asla teʾsīr **(Müsemmen 1/3)**

2.48. ki:
Ki *sen bir nokta-i mergūbe ben pür-kār idim evvel*
Evvel ʿākil tanırdın gālibā dīvāneyim şimdi **(Tahmis 3/8)**

2.49. ki:
Ki *yāni kendini bir dilsitān oldum kıyās etmiş*
Bu bir dilber dehānından gazeldir iktibās etmiş **(Tahmis 7/17)**

2.50. ki:
Şeh-i ʿālī-tebār Abdülhamīd-i ʿātıfet-pīrā
Ki *oldu sāyesinde mülk-i İslām cenetü'l-meʿvā* **(Tarih 21/1)**

2.51. ki:
O şūh ahvālimi bilmez ***ki*** *rahm u iltifāt etsin*
Tedāvī saʿb olur teşhīs-i ʿillet müphem oldukça **(Gazel 200/7)**

3.) "acaba" anlamında kullanılan bağlaç.

3.1. ki:
Kalan var mı buʿālemde bākī ile'l-ebed
Kıyās et gidenlerden ***ki*** *mihmān değil miyiz* **(Gazel 70/8)**

3.2. ki:
Bilmem ***ki*** *gam-ı zülfün ile sarʿa mı tutmuş*
Cānımʿacebā sünbüle nolmuş da morarmış **(Gazel 92/2)**

3.3. ki:
Bir sīnede kim nāmı tecellī ede her gāh
Lāyık mı ***ki*** *āteşlere yaksın onu Allah* **(Müfret 10/1)**

3.4. ki:
Kamaşır dīdelerim pertev-i ruhsārından
Ben de şaştım ***ki*** *güneş gökde midir yerde midir* **(Gazel 36/4)**

3.5. ki:
Bilmem ***ki*** *ne günde uyanır tāliʿ-i hufte*
Āyā ne zamānlar oluruz hürrem ü hoş-hāl **(Gazel 138/3)**

3.6. ki:
Getirirse dile bir neşʾe yine bu getirir
Ne zamān semt-i vatandan ***ki*** *sabā bū getirir* **(Gazel 43/1)**

3.7. ki:
Ne gezer meclis-i ʿirfān u edebde sūfī
Tilki kimdir ***ki*** *bezirgān ile pāzāra gelir* **(Gazel 53/3)**

3.8. ki:
Kim ***ki*** *bir mahbūb-ı cān-efzā sever üftādedir*
Cān ü serle emrini infāz için āmādedir **(Gazel 38/1)**

3.9. ki:
Menşe-i mekr ü fiten turra-i miskīnindir
Her ne sevdā ***ki*** *gelir başıma hep bū getirir* **(Gazel 43/5)**

4.) "zira, çünkü" anlamında bağlaç.

4.1. ki:
Nasıl sabreylesin ʿāşık husūsā ʿāşık-ı sādık
Ki *eyler sūziş-i hasret yürekde şemʿalar īcād* **(Gazel 21/2)**

4.2. ki:
Yıkma hātırcığım ey dāver-i maʿmūre-i nāz
Etme vīrāneyi vīrāne ***ki*** *gencīne tutar* **(Gazel 49/5)**

4.3. ki:
Bu ʿabd-i aʿcezi yā Rab rehā-yāb eyle gafletten
***Ki** yār āgūş-ı vuslatta henüz bende cüdālık var* **(Gazel 60/5)**

4.4. ki:
ʿAbes şeydir ümīd-i lutf ile nā-cinse yalvarmak
***Ki** Nemrūd-ı şakī ʿarz-ı tevāzūʿyla Halīl olmaz* **(Gazel 76/5)**

4.5. ki:
Cevāb-ı ʿarz-ı hāli ʿācizānem kalmasın meskūt
***Ki** mūrun sohbeti şān-ı Süleymāna halel vermez* **(Gazel 79/7)**

4.6. ki:
*Tabībā çek elin benden **ki** ben dilhaste-i ʿaşkım*
Benim derd-i dil-i hasret-keşim dermān kabūl etmez **(Gazel 88/3)**

4.7. ki:
Kabūl-ı terbiyet merhūn-ı istiʿdād-ı zatīdir
***Ki** her taş ʿaynı pırlanta gibi resm ü cilā tutmaz* **(Gazel 89/4)**

4.8. ki:
Beni ʿafv eyle şerm-i cürmü gönlümden çıkar yā Rab
***Ki** senden gayrī bir sāhib-kerem gaffār yoktur yok* **(Gazel 105/8)**

4.9. ki:
*Aldanma **ki** şādī-i felek müntic-i gamdır*
Fennī ne şarab iç ne giriftār-ı humār ol **(Gazel 137/6)**

4.10. ki:
Beni menʿ etmeyin yüz sürmede hāk-i der-i yāre
***Ki** çeşm-i hūn-feşān hasretim bir tūtiyā görsün* **(Gazel 160/3)**

4.11. ki:
***Ki** hussādın seni hem-pāye-i mürg-ı hümā görsün*
Tevazuʿ göster ihvān karşısında hākden pest ol **(Gazel 160/4)**

4.12. ki:
*Tahsīl-i hüner eyle **ki** akvām-ı cihānın*
Miʿyār-ı tekāmül çıkarırlar harfinden **(Gazel 173/8)**

4.13. ki:
Hoş görür ʿārif olan şīve-i hükm-i kaderi
***Ki** bilir olmadığın tīr-i kazānın siperi* **(Gazel 221/1)**

4.14. ki:
Rızāsıyla gönül meclūbudur bir şāh-ı hūbānın
***Ki** dil vermem desen her dilbere pīş-i nigāhımdan* **(Gazel 245/2)**

4.15. ki:
Ger istersen ahıllāya kılarsın külhanı gülşen
***Ki** hükmün nārdan āb ābdan nīrān eder peydā* **(Kaside 4/4)**

4.16. ki
***Ki** hiç bir mücrime etmiş değilsin fazlını imsāk*
Kulun Fennīyi mahrūm eyleme feyz-i şefāʿattan **(Kaside 15/9)**

4.17. ki:
Kulun Fennīyi muhtāç etme ebvāb-ı edānīye
***Ki** sensin hāʿiz-i ʿale'l-merātib yā Resūlallah* **(Kaside 16/5)**

4.18. ki:
***Ki** andan zerredir hurşīd-i aʿzam yā Resūlallah*
Ser-ā-pā nūr-ı garrādır vücūd-ı rahmet-ālūdun **(Kaside 17/7)**

4.19. ki:
Kılarsın herkese şīrāne ihsān
***Ki** cedd-i emcedindir Şīr-i Yezdān* **(Kaside 28/11)**

4.20. ki:
*İştibāh etme **ki** Sultān-ı cihānsın mutlak*
Olabildinse eğer hāʿiz-i rukiyyet-i Pīr **(Kaside 33/11)**

4.21. ki:
Duʿā etsin o Şāha ʿarz-ı şükrān eylesin millet
***Ki** envāʿ-ı şeref devr-i dilārāsında hāsıldır* **(Kaside 38/5)**

4.22. ki:
Dil-i gam-gīnimi isʿāf-ı mesʾūlümle pür-şevk et
***Ki** tabʿ-ı āfitābın dāʿimā işrāka māʾildir* **(Kaside 38/33)**

4.23. ki:
Yeter Fennī duʿā hengāmıdır āmīne el kaldır
***Ki** erbāb-ı sühan bu emr-i mefrūz ile ʿāmildir* **(Kaside 38/45)**

4.24. ki:
ʿArz-ı hāl eylerim artık Şeh-i zī-şānımıza
***Ki** odur bezl-i ʿatāyāda ʿadīmü'l-emsāl* **(Kaside 40/10)**

4.25. ki:
Fenn-i ikrāmı felek eylesin andan tahsīl
***Ki** odur hāce-i dānā-yı debistān-ı kerem* **(Kaside 41/13)**

4.26. ki:
Savma bir lokma ile sofra-i inʿāmından
***Ki** doyar mı az ile dīde-i cīʿān-ı kerem* **(Kaside 41/32)**

4.27. ki:
Lutfuna mazhar edersin beni inşāallah
***Ki** değilsin bilirim öyle her āsān-ı kerem* **(Kaside 41/36)**

4.28. ki:
***Ki** benim vākıf-ı maʿnā-yı ināyet şimdi*
Dersi hep benden alır nükte-şināsān-ı kerem **(Kaside 41/40)**

4.29. ki:
ʿAvn-i Hakkla yaparım maksad-ı ʿālīye göre
***Ki** beni eyledi gurbette felek tecrübe-bīn* **(Kaside 42/19)**

4.30. ki:
Sensin ol Āsaf-ı zī-şān Veliyyü'l-inʿām
***Ki** ʿināyātına Hātemleri hayrān ettin* **(Kaside 44/5)**

4.31. ki:
Derecāt üzredir eltāfı husūsiyle anın
***Ki** hazef-pāre ile cevheri tutmaz seyyān* **(Kaside 45/27)**

4.32. ki:
Saklasın sūʾ-i nazardan anı Hallāk-ı cihān
***Ki** odur merdümek-i dīde-i dünyā-yı ümīd* **(Kaside 46/65)**

4.33. ki:
Pāyine ʿıkd-ı Süreyyāları īsār etsin
***Ki** felek mecmaʿ-ı envāʿ-ı fazīlet geliyor* **(Kaside 48/10)**

4.34. ki:
***Ki** bir devletli mensūb-ı ileyhin var imiş el-hak*
İşittim sītini hāmī-i erbāb-ı kalem buldum **(Kaside 49/15)**

4.35. ki:
Kaçıp gerdūn-ı cevr-āyīn elinden ettim istimdād
*Cenāb-ı Sırrī Paşadan **ki** etsin tā bana imdād* **(Muhammes 1/26)**

4.36. ki:
*Kaçma benden **ki** sana cān ile mecbūrum gel*
Saklama rūyunu çoktan beri mehcūrum gel **(Müsebba 2/1)**

4.37. ki:
***Ki** müstebʿid değildir ʿafv-ı Haktan feth-i bāb olmak*
ʿUsātın hakkıdır lā taknatū dan kām-yāb olmak **(Müseddes 2/20)**

4.38. ki:

*Ne emrin var ise emr et **ki** ben her emrine rāmım*
Nedir bāʿis ki geçmez şimdi istirhām u ibrāmım **(Tahmis 3/4)**

4.39. ki:
***Ki** bir handān yurdunda bir tek fidān idi*
Akārib ü ahbābı nasıl mātem etmesin **(Tarih 14/4)**

4.40. ki:
Sevinsin Ankara etsin tefahhur
***Ki** Vālī oldu bu sāhib-i fetānet* **(Tarih 19/7)**

4.41. ki:
Kaddim kemāna döndü ise çok mudur benim
***Ki** çille-keş-i mihr ü muhabbet değil miyim* **(Taştir 1/5)**

4.42. ki:
Sāmih cihānda gam mı yerim māl ü cāh için
***Ki** bende-i Sultān-ı Risālet değil miyim* **(Taştir 1/9)**

4.43. ki:
Fennīyā hallini ʿāriflere ısmarlayalım
***Ki** bunu anlayamaz fıtnatı nākıs ser-sām* **(Muamma 1/9)**

kibār:

1.) İnce, nazik ve zarif (sevgili).

1.1. kibārı:-*ı*
Nigāh-ı āzmāyişden geçirdim tām otuz yıldır
*Tereffuʿ hakkını ʿasrın **kibārı** bī-cedel vermez* **(Gazel 79/4)**

1.2. kibārım:-*(ı)m*
*Efendim nāzenīnim nükte-perdāzım **kibārım** gel*
Şereflensin seni görmekle çeşm-i eşk-bārım gel **(Müsebba 3/1)**

1.3. kibārın:-*ı, -n*
Olur olmaz gözle eylemeyiz ʿatf-ı nigāh
*Fennīyā dilberin āgūşa **kibārın** çekeriz* **(Gazel 72/7)**

2.) Büyük, ulu ve seçkin kimseler.

2.1. kibārın:-*ın*
Ayaktır başı īsāl eyleyen her yerde matlūba
***Kibārın** iʿtilā-yı kadrini huddām eder tashīh* **(Gazel 19/7)**

kibār u etfāl:

1.) Büyükler ve küçükler; herkes.

1.1. kibār u etfāl:
Sen o Şāhen-şeh-i Haydar-siyerin bendesisin
*Ki okur vasfını her lāhza **kibār u etfāl*** **(Kaside 40/42)**

kibār-bār:

1.) Kibarlık saçan, zarif kimse.

1.1. kibār-bār:
Hakʿāşıkına sabr u metānet verir şüphesiz
*Yoksa olur muʿaşka muʿādil **kibār-bār*** **(Kıt'a 7/2)**

kibir:

1.) Büyüklük taslama, kendini herkesten üstün görme.

1.1. kibir:
Gel ol bu gülşen-i ʿālemde hālī kal dikenlikten
***Kibir** Allaha mahsūstur tevakkī eyle benlikten* **(Müseddes 1/17)**

kıble:

1.) Müslümanların namazda yöneldiği cihet, Mekke şehrinin ve Kâbe'nin bulunduğu yön; ***mec.*** Sığınılan, baş vurulan, mukaddes tutulan yer, şey veya makam.

1.1. kıblesi:-*s, -i*
*Ādemin ʿömr-i ʿazīzin tāzeler her **kıblesi***
Gālibā laʿlinle etmiş āb-ı hayvān ihtilāt **(Gazel 98/2)**

2.) Güney rüzgârı.

2.1. kıble:
*Cismini **kıble** ile bir gül-i rengīn edeyim*
Üşüdükçe alayım koynuma teshīn edeyim **(Müsebba 2/30)**

kıble-nümā:

1.) Kıbleyi gösteren alet, pusula.

1.1. kıble-nümā:
*Ki **kıble-nümā** her lāhza lerzān gelir gider*
Dil-i ʿārif ihtizāz eder havf-ı Hakla **(Gazel 46/2)**

kibr ü inād:

1.) Kibir ve inat.

1.1. kibr ü inād:
Şüphe şudur ki denāʾetle cehālet eseri
*Bazı evlād-ı beşerde bulunan **kibr ü inād*** **(Taştir 2/7)**

Kıbrıs elması:

1.) Kıbrıs'ta bulunan bir elmas.

1.1. Kıbrıs elması:-*y, -la*
Kāşki tartılsa bir mīzān ile ʿayb u hüner
*Laʿl ü gevher **Kıbrıs elmasıyla** seyyān olmasa* **(Gazel 183/6)**

Kıbrıs taşı:

1.) Eski dönemde yaşayan insanların hayvan derilerini boyamak için kullanmış olduğu koyu mavi renk veren bir madde türü.

1.1. Kıbrıs taşı:-*n, -ı*
Bī-vefāya olma yār ahdinde sābit er taşı
*Takma **Kıbrıs taşını** parmağına gevher taşı* **(Gazel 225/1)**

kibriyā:

1.) Ziyade büyüklük, ululuk, azamet (sıfat-ı İlahiyyedendir).

1.1. kibriyāsından:-*sı, -n, -dan*
***Kibriyāsından** eder havf ü hayā Mevlānın*
Hakkı bī-şübhe bilen bende günāh eyleyemez **(Gazel 85/5)**

kibriyā vü ʿazamet:

1.) Büyüklük ve ululuk.

1.1. kibriyā vü ʿazamet:
*Kibriyā vü ʿ**azamet** ʿafv ü ʿināyet sana hās*
Āciziz biz değiliz cürm ü hatādan hālī **(Kaside 2/3)**

Kibriyā-yı Hak:

1.) Yüce Allah.

1.1. kibriyā-yı Hakkı:-*ı*
*Gelirse nefse hiddet **kibriyā-yı Hakkı** tezkār et*
Edip mahv-ı ene'iyyet ʿubūdiyyette isrār et **(Müsebba 1/19)**

kıdem:

1.) Eskiden kalmış olma, geçmişi uzun zamana dayanma, eskilik; deneyim.

1.1. kıdem:
Te'emmül eyle ki istidʿā-yı lutfa yok mudur hak
*Hükūmet işlerinde eskidim hayli **kıdem** buldum* **(Kaside 49/11)**

kıdem-i rütbet-i pīr:

1.) Şeyhin [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)] rütbesinin eskiliği, derecesi.

1.1. kıdem-i rütbet-i pīr:
İkilikten güzer et nefsini bil insān ol
Beşeriyyetle bilinmez ***kıdem-i rütbet-i Pīr*** **(Kaside 33/5)**

kıdem-i zāt u sıfāt-ı Samadiyyet:

1.) Allah'ın samet (yücelik) sıfatı ve ezeli zatı.

1.1. kıdem-i zāt u sıfāt-ı samadiyyet:
Fātıriyyet Ahadiyyet Ebediyyet sana hās
Kıdem-i Zāt u Sıfāt-ı Samadiyyet *sana hās* **(Kaside 2/1)**

kıdr-ı hūnāb-ı sirişk:

1.) Kanlı gözyaşı çömleği, kazanı (göz).

1.1. kıdr-ı hūnāb-ı sirişk:-*(i)m*
Mācerā-yı dem-i vuslat ki gelip hātırıma
Kıdr-i hūnāb-ı sirişkim *feverān etti yine* **(Gazel 190/3)**

kıdve-i yārān-ı kerem:

1.) Cömert dostların, lütuf sahibi olanların başı, önderi (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa).

1.1. kıdve-i yārān-ı kerem:
Yetişir tarh-ı gazel eyle duʿā ey Fennī
Ey hüner mahzeni ey ***kıdve-i yārān-ı kerem*** **(Kaside 41/53)**

kifāyet et-:

1.) Yeterli olmak, yetmek.

1.1. kifāyet et-:-*(e)r*
Seni tavsīfe ***kifāyet*** *mi* ***eder*** *endīşem*
Yolu var mı bir ufak havza sığar mı ʿummān **(Kaside 45/47)**

kifāyetli:

1.) Yeterli.

1.1. kifāyetli:
Yāri teshīre ***kifāyetli*** *değil mi şu gazel*
Söyleyin doğrusunu sihr-i helāl olmadı mı **(Gazel 212/6)**

kıl kadar:

1.) Hiç denecek kadar az, çok az.

1.1. kıl kadar:
Ben hatt-ı ruhsārına verdim tamāmen gönlümü
Yokdur ʿindimde cihānın ***kıl kadar*** *haysiyeti* **(Kıt'a 24/2)**

1.2. kıl kadar:
Kıl kadar *emr-i şerīʿatten tebāʿüd eylemez*
Meslek-i ehl-i tarīkatten tebāʿüd eylemez **(Tahmis 4/4)**

kīl u makāl/ mekāl:

1.) Dedikodu, boş söz.

1.1. kīl u makāl:
Yoksa şaşar kalırsın ***kīl u makāl*** *içinde*
Gel Pīre intisāb et efʿālini hesāb et **(Gazel 203/4)**

1.2. kīl ü mekāl:
Yoksa şaşar kalırsın
Kīl ü mekāl *içinde* **(Diğer 1/8)**

kilāb:

1.) Köpekler.

1.1. kilābın:-*ın*
Kilābın *ʿavʿavı mihr-i münīri harīde-dār etmez*
Leʾīmin taʿn u kadhiyle kemāl ehli leʾīm olmaz **(Gazel 68/3)**

1.2. kilābın:-*ın*
Savtı ***kilābın*** *yeme vermez keder*
Etmez eser tabʿıma taʿn-ı leʾīm **(Gazel 145/3)**

kilāb üstüne terşīş-i kilāb et-:

1.) Köpek üstüne köpek saçmak, salmak; ***mec.*** Rakip üstüne rakip salmak (***bk.*** rakib).

1.1. kilāb üstüne terşīş-i kilāb et-:
Var ***kilāb üstüne terşīş-i kilāb et*** *mi dedim*
Bezm-i ağyāra niçin girdin arak-rīz oldun **(Gazel 146/2)**

kilāb-āsā:

1.) Köpekler gibi.

1.1. kilāb-āsā:
Kilāb-āsā *ne rütbe-tīz-i dendān olsa müfsidler*
Tehāşī eylemezler andan ʿārifler eseddir hep **(Gazel 7/4)**

kılı kırk yar-:

1.) Titiz ve ayrıntılı bir biçimde incelemek, önemle üstünde durmak.

1.1. kılı kırk yar-:-*(a)r, -dı*
Maʿdelet kāʿidesin ʿāleme göstermek için
Kırk yarardı kılı *ʿirfān-ı Cenāb-ı Fārūk* **(Kaside 25/6)**

1.2. kılı kırk yar-:-*mak, -a*
Muktedirsin ***kılı kırk yarmağa*** *bir mesʾelede*
Ser-te-ser milket-i maʿnāyı sen ettin teshīr **(Kaside 47/14)**

kilk-i aʿlām:

1.) Kalemin işaretleri; yazılanlar.

1.1. kilk-i aʿlām:
Alamaz sūretini hāme-i Behzād olsa
Sūret-i hālini yazmışsa da ***kilk-i aʿlām*** **(Muamma 1/2)**

kilk-i Fennī:

1.) Fennî'nin kalemi; şairlik yeteneği.

1.1. kilk-i Fennī:
Karşı gelsin zāl-i tabʿında cesāret hisseden
Kilk-i Fennī *çıktı meydāna yine Rüstem gibi* **(Gazel 214/7)**

kilk-i gazā-cārī ol-:

1.) Devam eden, süren savaş kalemi olmak.

1.1. kilk-i gazā-cārī ol-:-*ma, -y, -ınca*
Ezelde ***olmayınca*** *bir işe* ***kilk-i gazā-cārī***
Ne mümkün hayra dayra göstere bir iktizā tāliʿ **(Gazel 102/2)**

kilk-i hüner-perver:

1.) Sanat sever kalem; hünerli, marifetli kalem.

1.1. kilk-i hüner-perver:
Ey ***kilk-i hüner-perver*** *ey fāzıl-ı şīrīn-ter*
Sen durma hemān söyle nutkunda ʿazūbet var **(Gazel 58/9)**

kilk-i semāhat:

1.) Cömertlik kalemi.

1.1. kilk-i semāhat:
Yāre ahvālimi ʿarz etmede imsāk etmez
Fennīyā ***kilk-i semāhat*** *eserim varolsun* **(Gazel 161/5)**

kilk-i sühan-ver:

1.) Düzgün ve güzel konuşma kalemi (güzel yazı yazan kalem).

1.1. kilk-i sühan-ver:-*de*
Bu hüner sende mi yā ***kilk-i sühan-verde*** *midir*
Tāze mazmūnlar īcād ediyorsun Fennī **(Gazel 36/7)**

kilk-i ter:

1.) Yeni kalem; taze, yeni, manalar yazan kalem.

1.1. kilk-i ter:-*(i)m*
İcād ediyor ***kilk-i terim*** *tāze mezāmīn*
Söz bulmada Fennī değilim sirkate muhtāc **(Gazel 17/6)**

kilk-i ʿUtārid:

1.) Utarit'in kalemi (***bk.*** ʿUtarid).

1.1. kilk-i ʿUtārid:
İzdiyād-ı reşkile ***kilk-i ʿUtārid*** *şakkolur*
Görse ger hānemdeki āsār-ı feyz u cevdeti **(Kaside 37/92)**

kıllet:

1.) Kıtlık, yokluk, yoksunluk; fakirlik.

1.1. kıllet:
Ya tesādüf ederim bir daha yāhut edemem
Refte refte küremā cemʿine ***kıllet*** *geliyor* **(Kaside 48/24)**

kim:

1.) "Hangi kişi?" anlamında soru zamiri.

1.1. kim:
Kim *dayanır bu hicrāna*
Pey-ā-pey yedi sāl oldu **(Diğer 3/8)**

1.2. kim:
Bilen ***kim*** *bildiren kim söyleyen kim söyleten kimdir*
Bütün idrākimi vazʾiyyet-i āsāra verdim hep **(Gazel 9/7)**

1.3. kim:
Bilen kim bildiren ***kim*** *söyleyen kim söyleten kimdir*
Bütün idrākimi vazʾiyyet-i āsāra verdim hep **(Gazel 9/7)**

1.4. kim:
Bilen kim bildiren kim söyleyen ***kim*** *söyleten kimdir*
Bütün idrākimi vazʾiyyet-i āsāra verdim hep **(Gazel 9/7)**

1.5. kim:
Kim *ki bir mahbūb-ı cān-efzā sever üftādedir*
Cān ü serle emrini infāz için āmādedir **(Gazel 38/1)**

1.6. kim:
Kim *ki yoktur sīnesinde ʿaşk u sevdādan eser*
Her iki gūşı bir arşındır o hayvān-zādedir **(Gazel 38/2)**

1.7. kim:
Beni ***kim*** *menʿ edecek dāʾire-i vaslından*
Cāy-gīr oldu zamīrimde bu sevdā bu heves **(Gazel 91/6)**

1.8. kim:
Dāmeninden sarılıp lutf umacak ***kim*** *kaldı*
Asya kıtʿasını kaht-ı ricāl etti felek **(Gazel 115/4)**

1.9. kim:
Başka ***kim*** *var ki bizi mazhar-ı gufrān etsin*
Bezl-i gencīne-i bī-gāye-i rahmet sana hās **(Kaside 2/4)**

1.10. kim:
Der-i devlet-meʾābından ayırma yoksa hünkārım
Kim *eyler bir pula bu bende-i pür-cürmü istimlāk* **(Kaside 15/8)**

1.11. kim:
Kim *ki nūr-ı ruhuna nasb-ı nigāha savaşır*
Gaşyolup hāke düşer hadd-i helāke yanaşır **(Kaside 34/10)**

1.12. kim:
Andadır gūyā bütün ʿarz u semānın sıkleti
Kim *çekerse ʿaşk ola bār-girān-ı minneti* **(Kaside 37/1)**

1.13. kim:
Kim *ki bir ümīde minnetsiz olursa dest-res*
Cevf-i çarkı doldurur āsār-ı memnūniyeti **(Kaside 37/6)**

1.14. kim:
Nām-ı Eflātūnu Cālīnūsu artık ***kim*** *anar*
Hüsn-i tedbīrin dühāt-i ʿasra verdi hayreti **(Kaside 37/32)**

1.15. kim:
Āsitān-ı güher-efşānına ermez destim
Dil-i gam-gīnden āyā ***kim*** *eder refʿ-ı melāl* **(Kaside 40/25)**

1.16. kim:
Beni de kendi çırāgānına etsen ilhāk
Sana ey kān-ı mürüvvet ***kim*** *eder istiksār* **(Kaside 43/23)**

1.17. kim:
Sende kaldı benim ümīdim efendim sende
Başka ***kim*** *var ki edeyim hall-i muʿammā-yı ümīd* **(Kaside 46/35)**

1.18. kim:
Cebhesinde ediyor nūr-ı sabāhat lemeʿān
Kim *bakarsa yüzüne hayr ü beşāret geliyor* **(Kaside 48/32)**

1.19. kim:
Biz gidince buradan ***kim*** *anacak namımızı*
Gitmeden eylesin ihsān Hudā kāmımızı **(Müfret 1/1)**

1.20. kim:
Saʿādet-mend odur ***kim*** *tāliʿi kendüye yār olmuş*
Cihānda yoksa kim fazl u hünerle kāmkār olmuş **(Müfret 3/1)**

1.21. kim:
Muhakkak feyz alır ***kim*** *yüz sürerse bu feyzgāha*
Mürāʿat-ı edeb şartıyla gel Nābī bu dergāha **(Tahmis 1/12)**

1.22. kim:
Yine el kaldırır ʿafv isterim Gaffār-ı Erhamdan
Ümīdin ***kim*** *keser ki ben kesem Hallāk-ı ʿālemden* **(Müseddes 2/8)**

1.23. kimde:-*de*
Kimden istimdāda gitsin ***kimde*** *olsun çāre-cū*
Çarh-ı kec-revden gönül gördükçe züll-i ihtikār **(Kaside 39/35)**

1.24. kimden:-*den*
Kimden *öğrenmiş gözün bilmem bu efsūn-kārlığı*
Bū ʿAlī Sīnā yanında tıfl-ı ebced-hān kalır **(Gazel 48/4)**

1.25. kimden:-*den*
Kimden *kime etti ʿacebā ʿaks ü tevārüs*
Mirʾat-ı Sikender kadeh-i Cem kime kaldı **(Gazel 222/3)**

1.26. kimden:-*den*
Kimden *istimdāda gitsin kimde olsun çāre-cū*
Çarh-ı kec-revden gönül gördükçe züll-i ihtikār **(Kaside 39/35)**

1.27. kimden:-*den*
ʿAceb maksūd bilsem ***kimden*** *istinsāra kalmıştır*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/2)**

1.28. kimdir:-*dir*
Ne gezer meclis-i ʿirfān u edebde sūfī
Tilki ***kimdir*** *ki bezirgān ile pāzāra gelir* **(Gazel 53/3)**

1.29. kimdir:-*dir*
Bilen kim bildiren kim söyleyen kim söyleten ***kimdir***
Bütün idrākimi vazʾiyyet-i āsāra verdim hep **(Gazel 9/7)**

1.30. kimdir:-*dir*
Şu meʾsūrāta karşı bir müʾessir yoksa ey münkir
Eden ***kimdir*** *vücūd-ı mümkünātı ser-te-ser īcād* **(Gazel 21/4)**

1.31. kimdir:-*dir*
Ey ahālī ey ulü'l-ebsār-ı ʿirfān-āşinā
Bildiniz mi ***kimdir*** *ol Şāh Süleymān haşmeti* **(Kaside 37/26)**

1.32. kime:-*e*
Ey mürtekib-i har-meniş ʿālem ***kime*** *kaldı*
Hiç kimseye kalmaz bu cihān hem kime kaldı **(Gazel 222/1)**

1.33. kime:-*e*
Ey mürtekib-i har-meniş ʿālem kime kaldı
Hiç kimseye kalmaz bu cihān hem ***kime*** *kaldı* **(Gazel 222/1)**

1.34. kime:-*e*
Teshīr-i enʿām etmiş idi mühr-i Süleymān
Bir kerre hesāb eyle o hātem ***kime*** *kaldı* **(Gazel 222/2)**

1.35. kime:-*e*
Kimden ***kime*** *etti ʿacebā ʿaks ü tevārüs*
Mirʾat-ı Sikender kadeh-i Cem kime kaldı **(Gazel 222/3)**

1.36. kime:-*e*
Kimden kime etti ʿacebā ʿaks ü tevārüs
Mirʾat-ı Sikender kadeh-i Cem ***kime*** *kaldı* **(Gazel 222/3)**

1.37. kime:-*e*
Nīrū-yı peşen Sāʿid-i Rüstem ***kime*** *kaldı*
Allaha dayan kuvvet-i bāzūya dayanma **(Gazel 222/4)**

1.38. kime:-*e*
Servetle melāhatle sakın etme tefāhur
Gencīne-i zer-kākül-i pür-ham ***kime*** *kaldı* **(Gazel 222/5)**

1.39. kime:-*e*
Kime *el verse ol Pīr-i Rufāʿī*
Bulur elbette feyz u irtifāʿī **(Kaside 31/3)**

1.40. kime:-*e*
O da imdād etmezse ***kime*** *yā eyleyem feryād*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/27)**

1.41. kime:-*e*
O mürüvvet-perver etmezse isgā
Kime *ʿarz edelim iştikāmızı* **(Şarkı 8/2)**

1.42. kimi:-*i*
Kimi *sevsem beni cāh-ı gama atmak ister*
Başka düşman aramam düşmenim ihvānımdır **(Gazel 31/2)**

1.43. kimi:-*i*
Kimi *görsek geçiyor bir nazar-ı bārid ile*
Bilmiyor kimse bizi uğramıyor yānımıza **(Gazel 182/2)**

1.44. kimin:-*in*
Bu sırr-ı mübhemi hāmemle hem-rāz olmayan bilmez
Kimin *meftūnudur Fennī niçin kan ağlıyor gönlün* **(Gazel 66/5)**

1.45. kimin:-*in*
Kimin *keffindedir bilmem ki hall-i ʿukde-i matlab*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/12)**

1.46. kimin:-*in*
Dururken pāsibānım gamze-i hūn-rīz müjgānım
Kimin *haddine şeftāli koparsın vasl-bāğımdan* **(Tahmis 7/5)**

1.47. kimler:-*ler*
Görmedin mi ʿaceb ey tāze zebānım galātāt
Sana ***kimler*** *dedi meydān-ı hünerde galat at* **(Gazel 12/1)**

1.48. kimler:-*ler*
Niçin gül-fem açılmaz gonca ruhlar ibtisām etmez
Sana ***kimler*** *dokundu verd-i handānım niçin küstün* **(Gazel 133/2)**

1.49. kimlerde:-*ler, -de*
Hele izhār-ı kemāl eyleme sabr et Fennī
Anlaşılsın feleğin himmeti ***kimlerde*** *ise* **(Gazel 180/5)**

1.50. kimlere:-*ler, -e*
Fazīletli ile bād eyliyorlar şimdi nādānı
Bu ʿünvān ***kimlere*** *lāyıktır ey üstād sen söyle* **(Gazel 197/4)**

1.51. kimlere:-*ler, -e*
Sitem-i çerh-ı denī sīneme etti teʿsīr
ʿAcabā hālimi ben ***kimlere*** *etsem takrīr* **(Kaside 47/1)**

1.52. kimlere:-*ler, -e*
ʿAcabā ***kimlere*** *cenāh açarsın*
Uçunca sevdiğim ben bu lāneden **(Şarkı 2/2)**

1.53. kimlerle:-*ler, -le*
Efendim mübtelā-yı hasretim gurbetde ben şimdi
ʿAceb ***kimlerle*** *hem-bezm-i safāsın āh sen şimdi* **(Gazel 220/1)**

1.54. kimsin:-*sin*
Şaştım sana manzūr olunca bana resmin ***Kimsin*** *nedir ismin*
Terkīb-i tenin dürr ü güherden mi nedendir Bir başka bedendir
(Müstezad 3/6)

2.) (E.T.) "ki" bağlacı; "zira, çünkü" anlamında bağlaç.

2.1. kim:
Kimse daʿvā-yı sühan etmez benimle ***kim*** *bana*
Hazret-i Hassānın imdāt etti rūhāniyeti **(Kaside 37/93)**

3.) (E.T.) "ki" bağlacı; "bu sebeple, bundan dolayı" anlamında kullanılan bağlaç.

3.1. kim:
Öyle bir serv-i revān-ı yār-ı vefā-perver ***kim***
Derdimin çāresi yārem emi Lokmānımdır **(Gazel 31/5)**

3.2. kim:
Gizlemektir maʿrifet pervāne-veş feryādını
Fennīyā zannetme ***kim*** *taklīd-i bülbüldür hüner* **(Gazel 37/7)**

3.3. kim:
Sen gidince belki koymaz hālime sekrān-ı ʿaşk
Muhtemel ***kim*** *sırrımız fāş olmağa meydān kalır* **(Gazel 48/2)**

3.4. kim:
Ol kadar tahmīl-i men etmekte ***kim*** *dünyā bize*
Sāyesinde kām alıp gūyā safālar görmüşüz **(Gazel 78/3)**

3.5. kim:
ʿAbestir iştigāli sür çıkar āyīne-i dilden
Cihānda bir emel ***kim*** *sūret-i imkān kabūl etmez* **(Gazel 88/4)**

3.6. kim:
Kim *derd-i derūnun ʿarz eder bir çāre istersin*
Dağılmış āşinālar mecmaʿ-ı bīgāneler kalmış **(Gazel 94/3)**

3.7. kim:
Vatan tuttum ser-i kūyunda yıllarca mukīm oldum
Sitārem sen misin ***kim*** *olmadın ey mehlikā tāliʿ* **(Gazel 102/9)**

3.8. kim:
Emīn ol ***kim*** *görülmez vahşiyāne bir eser benden*
Eğer ey āhū gözlüm gayr ile ünsiyyet etmezsen **(Gazel 124/3)**

3.9. kim:
Bir mertebe ihsān buyur ***kim*** *dū cihānda*
Fennī kulunu eyleye ārāyiş-i emsāl **(Gazel 138/5)**

3.10. kim:
Beni terk etti artık dil kalır zülfün hevāsında
Hümā kābil midir ***kim*** *hāke insin āşiyān görsün* **(Gazel 159/6)**

3.11. kim:
An odur ***kim*** *bir görüşte ʿāşıkı Mecnūn eder*
Öyle her zülf-i siyeh zuʿmunca Leylālanmasın **(Gazel 171/7)**

3.12. kim:
Beni ol Pādişeh-i hüsne kul et ***kim*** *yā Rab*
Kuhl-ı mā-zāğ çekilmiş ola zībā gözüne **(Gazel 195/9)**

3.13. kim:
Sīnesinde o kadar fart-ı harāret var ***kim***
Az gelir hasta-i ʿaşkın yedi deryā gözüne **(Gazel 204/4)**

3.14. kim:
Senin reʾs-i livāda hakkını inkār eden var mı
Ne bāʿis oldu ***kim*** *Fennī kurāyı ihtiyār ettin* **(Gazel 213/5)**

3.15. kim:
Öyle bir Pādişehin çākeridir Fennī ***kim***
Bir işāretle dū-nīm eyledi kurs-ı kameri **(Gazel 221/6)**

3.16. kim:
Benim ol gonca-i gülşen-tırāz-ı ʿaşk-ı cānān ***kim***
Gülāb-ı mihr eder dāʾim tereşşüh hāb-gāhımdan **(Gazel 245/4)**

3.17. kim:
Benim ol sünbül-ü sahrā-yı iklīm-i muhabbet ***kim***
Alır bū-yı muhabbet hep geçenler pīş-gāhından **(Gazel 245/5)**

3.18. kim:
O rütbe mücrimem ***kim*** *ger tecessüm etse āsāmım*
Nice dağlar teşekkül eyler envāʿ-ı günāhımdan **(Gazel 245/6)**

3.19. kim:
Bilinmez yā senim ben sevdiğim yāhud ki bensin sen
O sūretle hayālin hātırımda nakş olunmuş ***kim*** **(Gazel 247/3)**

3.20. kim:
ūy-ı mahbūb-ı Hudāya ol kadar müştāk ***kim***
Şevk ile pervāz ederdi bulsa bāl ü per kalem **(Kaside 24/19)**

3.21. kim:
Nūr-ı nazret ʿārızında öyle pertev-bār ***kim***
ʿĀlem-i hüsnü münevver kıldı nūrāniyeti **(Kaside 37/104)**

3.22. kim:
Dürerbār-ı ʿavārif öyle feyyāz-ı maʿārif ***kim***
Maʿārif devre-i feyzinde taʿammüm etse kābildir **(Kaside 38/10)**

3.23. kim:
Vücūd-ı akdesi el-hāsıl aʿlā-yı niʿamdır ***kim***
Teşekkür etmeyen bu niʿmet-i ʿuzmāya cāhildir **(Kaside 38/15)**

3.24. kim:
Sen ol yektā-süvār-ı arsa-i lutf u himemsin ***kim***
Semend-i fikretin savb-ı savāba hayra ʿācildir **(Kaside 38/19)**

3.25. kim:
Öyle Şāhen-şāh-ı ʿālī-şān gazenfer fer dilīr
Kim *ona nisbetle şīr ıtlākı şīre müsteʿār* **(Kaside 39/2)**

3.26. kim:
Pāyına her lāhza yüz sürmekle eyler iftihār
Öyle Şāhen-şāh-ı hikmet-āşinā ***kim*** *her hakīm* **(Kaside 39/3)**

3.27. kim:
Öyle Şāhen-şāh-ı ʿādil ***kim*** *nice Nūşirevān*
Zīr-i naʿl tevsen-i ʿadlinde hāk-i rehgüzār **(Kaside 39/5)**

3.28. kim:
Yani düstūr-ı kerem-pīşe Saʾīd Paşa ***kim***
Fıtraten mevhibe-i Hakktır ana bezl-i nevāl **(Kaside 40/27)**

3.29. kim:
Beni bu lutf-ı girān-kadr ile taltīf et ***kim***
Eylesün tā hasedinden rukabā izmihlāl **(Kaside 40/54)**

4.) (E.T.) "ki" bağlacı; özneyi veya tümleci kuvvetlendirerek cümlenin temel bölümüne bağlayan bir bağlaç.

4.1. kim:
Ettiği zulmün o da elbet mükāfātın görür
Bir şahıs ***kim*** *nās anın zulm ü beliyyātın görür* **(Gazel 55/1)**

4.2. kim:
*Dağıtır şevk-ı meyi makdem-*i *serheng-i humār*
Sanma ***kim*** *meclis-i sākīdeki lezzet bākī* **(Gazel 243/5)**

4.3. kim:
Vasf-ı ruhsārıyla terşīş-i gülāb eyler kalem
Bir kalem ***kim*** *şevkle vassāf olur Peygambere* **(Kaside 24/54)**

4.4. kim:
Hayt kim takdīrine kādir değil ekser kalem
Bir kalem ***kim*** *olmaya naʿt-i celīlinden habīr* **(Kaside 24/57)**

4.5. kim:
Hayt kim takdīrine kādir değil ekser kalem
Bir kalem ***kim*** *olmaya naʿt-i celīlinden habīr* **(Kaside 24/57)**

4.6. kim:
Sanma ***kim*** *havsala-i hāmeye kırtāsa sığar*
Sanma taʿrīf olunur ʿakılla ʿulviyyet-i Pīr **(Kaside 33/9)**

4.7. kim:
Bir emel ***kim*** *bī-taleb bī-minnet eylerse zuhūr*
İşte dünyānın budur ancak elez niʿmeti **(Kaside 37/4)**

4.8. kim:
Ol Şeh-i zī-şāna ***kim*** *der-kārdır kudsiyeti*
Her ne gūne ʿarz-ı minnet eylesen şāyestedir **(Kaside 37/9)**

4.9. kim:
Yemin etsem berīyim hānis olmak ihtimālinden
Desem ***kim*** *devr-i ʿadlin devr-i Fārūka muʿādildir* **(Kaside 38/22)**

4.10. kim:
O tūtī-yi terennüm-sāz-ı hikmet ***kim*** *benim hāmem*
Makāmāt-ı sarīrī gıbta-fermā-yı ʿanādildir **(Kaside 38/42)**

4.11. kim:
İbn-i Sīnālar Aristolar kalırlar şerm-sār
Öyle Şāhen-şāh-ı dānā ***kim*** *huzūrunda anın* **(Kaside 39/4)**

4.12. kim:
Öyle bir münʿim-i bī-misl-i fetānet-ver ***kim***
Öğretir ʿakl-ı Felātūna vekār u temkīn **(Kaside 42/9)**

4.13. kim:
Sāye-i şāh-ı cihānda ***kim*** *eder istiksār*
Olsa bu bende-i ahkar dahi şād ü handān **(Kaside 45/37)**

4.14. kim:
Öyle bir ehl-i kerem ***kim*** *der-i ihsānında*
Serilir herkese bir sofra-yı ālā-yı ümīd **(Kaside 46/13)**

4.15. kim:
Umarım ***kim*** *nesak-ı şekl-i ʿakīme girmez*
Bir netīce verir encāmı kazāyā-yı ümīd **(Kaside 46/47)**

4.16. kim:
Kerīmī sen bilirsin ***kim*** *hilāfı irtikāb etmem*
Felekte çok şükür bir neşʾeli lezzetli dem buldum **(Kaside 49/5)**

4.17. kim:
Fennīyā şimdilik ahvālini dergāhına ʿarz et
De ***kim*** *bir āşinā-yı mübtelā-yı hemm ü gam buldum* **(Kaside 49/17)**

4.18. kim:
Felsefe bir kelimedir ***kim*** *ekser-i anın sefeh*
Ekser için hükm-i kül vardır sefehdir felsefe **(Kıt'a 22/1)**

4.19. kim:
O nedir ***kim*** *edemez kimseye ʿarz-ı endām*
Yüzünü görmek için fāʿide vermez akdām **(Muamma 1/1)**

4.20. kim:
Saʿādet-mend odur kim tāliʿi kendüye yār olmuş
Cihānda yoksa ***kim*** *fazl u hünerle kāmkār olmuş* **(Müfret 3/1)**

4.21. kim:
Bir sīnede ***kim*** *nāmı tecellī ede her gāh*
Lāyık mı ki āteşlere yaksın onu Allah **(Müfret 10/1)**

4.22. kim:
O maʿlūlüm ki ʿālem ʿāşık-ı derd-i derūnumdur
Ben ol Ferhād-ı ʿaşkım ***kim*** *felekler bī-sütūnumdur* **(Muhammes 2/12)**

kim olsa:

1.) Hangi kişi olsa; kim olursa olsun.

1.1. kim olsa:
Hālisāne sohbet-i mūra tenezzüldür hüner
Bittabiʿ eyler Süleymāna ***kim olsa*** *ihtirām* **(Gazel 37/6)**

kimi:

1.) "Bazıları" anlamında belgisiz zamir.

1.1. kimi:
Nasıl şerh-ı hāl etsem diye āşināsına
Kimi hande eyler ***kimi*** *giryān taraf taraf* **(Gazel 104/5)**

1.2. kimi:
Nasıl şerh-ı hāl etsem diye āşināsına
Kimi hande eyler kimi giryān taraf taraf **(Gazel 104/5)**

1.3. kimi:
Küfvünün baʿzısı Mektupçu ***kimi*** *Defterdār*
Yok bu bī-çārede hālā müteʿaddid ser-bāl **(Kaside 40/45)**

kimi... kimi...:

1.) İki ayrı gruptan bazılarının bir durumda, diğerlerinin de farklı bir durumda olduğunu anlatan tekrarlamalı bağlaç.

1.1. kimi... kimi...:
Kimi *dilhaste-i gurbet* ***kimi*** *dem-beste-i hayret*
Felekte rüzgārın zevk ile imrār eden var mı **(Gazel 213/2)**

kimse:

1.) Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi, şahıs.

1.1. kimse:
İki ***kimse*** *geldi yazdı tārīh-i fevtini*
Necābetli himmetli zekī bir civān idi **(Tarih 14/5)**

1.2. kimseler:*-ler*
Felekte nice bin ***kimseler*** *kāmrān idi*
Nolurdu o da kām alsa bu köhne ʿālemde **(Tarih 14/3)**

2.) "Hiç kimse, bir kişi bile" anlamında bir belgisiz zamir.

2.1. kimse:
Kimse *inkār eylemez ehl-i basīrettir o yār*
Rütbe-i hüsn-i cemālin iʿtibārımdan bilir **(Gazel 28/4)**

2.2. kimse:
Sanma hādisdir dil-i ʿāşıkta sevdā eskidir
Kimse *halletmiş değildir bu muʿammā eskidir* **(Gazel 42/1)**

2.3. kimse:
Bulamaz ***kimse*** *o maʿşūk-ı dilārāya bedel*
Ser-te-ser geşt ü güzār eyleseler dünyāyı **(Gazel 141/7)**

2.4. kimse:
Kimi görsek geçiyor bir nazar-ı bārid ile
Bilmiyor ***kimse*** *bizi uğramıyor yānımıza* **(Gazel 182/2)**

2.5. kimse:
Çārşū-yı ʿāleme kerrātle ʿarz eylerdim
Cevher-i ʿirfānıma ***kimse*** *harī-dār olmadı* **(Gazel 232/3)**

2.6. kimse:
Ger etsen bin nasīhat ***kimse*** *almaz bir pula vāʿiz*
Mey-āşām ol güzeller meclisinde hürmet istersen **(Gazel 246/7)**

2.7. kimse:
S.en ki maʿbūd-ı ʿavālimsin İlāhī bilirim
Kimse *şāyeste değil ʿarz-ı ʿibādet sana hās* **(Kaside 2/2)**

2.8. kimse:
Kimse *taʿyīn edemez cāh ü celāl-i yāri*
Bilemez kimse kemāliyle kemāl-i yāri **(Kaside 34/4)**

2.9. kimse:
Kimse taʿyīn edemez cāh ü celāl-i yāri
Bilemez ***kimse*** *kemāliyle kemāl-i yāri* **(Kaside 34/4)**

2.10. kimse:
Kimse *daʿvā-yı sühan etmez benimle kim bana*
Hazret-i Hassānın imdāt etti rūhāniyeti **(Kaside 37/93)**

2.11. kimse:
İltifāt etmez ona ***kimse*** *geniş vaktinde*
O olur vakt-i zarūrette meded-kār-ı enām **(Muamma 1/5)**

2.12. kimse:
Görmesin derken işimde ***kimse*** *bir ʿayb u kusūr*
Bir yere toplandı birkaç müflis-i şermi-ş şuʿūr **(Muhammes 4/4)**

2.13. kimse:
Mübtelā kılmış Hudā her şahsı bir cins illete
Kimse *illetsiz vedā etmez bu dār-ı mihnete* **(Tarih 11/1)**

2.14. kimse:
Zārını ihzār edip hāzır bulunsun rihlete
Kimse *mağrūr olmasın dār-ı fenāda ʿizzete* **(Tarih 17/1)**

2.15. kimsede:-*de*
*Gūyā ki benim **kimsede** bir yādigārım yok*
Yā tabʿ-ı ehibbāda vefā yā değerim yok **(Müseddes 3/9)**

2.16. kimseden:-*den*
***Kimseden** eylemez ʿālemde dirīğ-ı ihsān*
Doldurur dāmen-i hulyāyı ʿatāyā-yı ümīd **(Kaside 46/4)**

2.17. kimseler:-*ler*
Dilde ʿaşkın cān-ı şīrīnim gibi mahfūzdur
***Kimseler** bilmez bilir Allah sevdim ben seni* **(Kaside 19/4)**

2.18. kimselerden:-*ler, -den*
***Kimselerden** değil hep bu felāket*
Kendi günāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/6)**

2.19. kimselerim:-*ler, -im*
Emniyyet ile cān atacak bir siperim yok
*İmdād umacak rahm edecek **kimselerim** yok* **(Müseddes 3/15)**

2.20. kimsem:-*m*
*Evvel Allāh sonra senden başka **kimsem** yok benim*
Gerçi vardır herkesin bir bāba mensūbiyeti **(Kaside 37/81)**

2.21. kimsenin:-*nin*
Hayf kim isbāt-ı māhiyyet biraz müşkülcedir
*Şüphesizce anlaşılmaz **kimsenin** hüviyeti* **(Kaside 37/60)**

2.22. kimseye:-*y, -e*
Hoş görüp kahrını zımnında lutf bekleyerek
*Keşf-i rāz eyledim **kimseye** hālim demedim* **(Gazel 154/2)**

2.23. kimseye:-*y, -e*
***Kimseye** bākī değil bu kubbe-i gerdan evi*
Bī-fenā bir hāneyi iʿmāra saʿy et Fennīyā **(Gazel 209/5)**

2.24. kimseye:-*y, -e*
*Eylemezler **kimseye** tahmīl bār-ı imtinān*
Merd olanlar merdüme bī-minnet eyler himmeti **(Kaside 37/3)**

2.25. kimseye:-*y, -e*
Terakkī etmeğe fazl u maʿārifmiş meğer hāʾil
*Sözüm yok **kimseye** ben kendimi müttehem buldum* **(Kaside 49/13)**

2.26. kimseye:-*y, -e*
*O nedir kim edemez **kimseye** ʿarz-ı endām*
Yüzünü görmek için fāʿide vermez akdām **(Muamma 1/1)**

2.27. kimseye:-*y, -e*
*O nedir kim edemez **kimseye** ʿarz-ı endām*
Yüzünü görmek için fāʿide vermez akdām **(Muamma 1/1)**

2.28. kimseyi:-*y, -i*
Nazargāh-ı Haktır kulūb-ı beşer
*Bī-sebep **kimseyi** etme mükedder* **(Diğer 4/7)**

2.29. kimseyi:-*y, -i*
Yeʾse mağlūb olup olma kasīrül'l-himme
***Kimseyi** koymaz ayakta yed-i tūlā-yı ümīd* **(Kaside 46/9)**

2.30. kimseyi:-*y, -i*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime
*Hīn-i meʾmūriyetimde **kimseyi** incitmedim* **(Muhammes 4/18)**

2.31. kimseyi:-*y, -i*
*Etmeyiz **kimseyi** techīl ü taʿyīb*
İmkānı var ise eyleriz tatyīb **(Şarkı 3/7)**

kimyā:

1.) Bakır, kurşun vb. adi madenleri iksir denilen maddeyi ilave ederek gümüş veya altına dönüştürme ilmi, simya; ***tas.*** Elde bulunanla yetinmek, elde olmayana arzu duymayı terk etmek, kalbi halis etme ilmi, sırrı.

1.1. kimyāya:
İʿtibār etme zer ü sīmine Fennī feleğin
*Yetişir bir nefes himmeti **kimyāya** bedel* **(Gazel 141/5)**

1.2. kimyā:
***Kimyā** nutk-ı hümāyūnudur ancak birinin*
Nazm u nesri birinin mā sadak sihr-i halāl **(Kaside 40/71)**

1.3. kimyādan:-*dan*
Fennīyā her fıkrası sīm ü zere müncer olur
***Kimyādan** bahse benzer vasl-ı cānāndan bahis* **(Gazel 14/7)**

1.4. kimyādır:-*dır*
Hāk-i dergāhına yüz sür işini altun et
***Kimyādır** dil-i müsterşid için sohbet-i Pīr* **(Kaside 33/3)**

kimyā-yı mahz ol-:

1.) Saf, halis iksir, ilaç.

1.1. kimyā-yı mahz ol-:-*(u)r*
*İltifāt etse kalem bir **kimyā-yı mahz olur***
Ehl-i dünyāya eder īsār-ı sīm ü zer kalem **(Kaside 24/37)**

kīn:

1.) Birine karşı duyulan öç alma isteği, garaz.

1.1. kīni:-*i*
*Garaz hammālı olma **kīni** terk et mā-mezādan geç*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/31)**

kin tut-:

1.) Birine karşı öç alma duygusunu sürdürmek.

1.1. kin tut-:-*ma, -da*
Var ise şerefʿafv u ʿatūfettedir ancak
***Kin tutmada** bir fazl u meziyyet bulamazsın* **(Gazel 132/12)**

kīn ü ʿudvān:

1.) Kin ve düşmanlık.

1.1. kīn ü ʿudvān:-*dan*
*Garazdan **kīn ü ʿudvāndan** hazer kıl terk-i bī-dād et*
Bu vazʿ-ı nā-becālar bāʿis-i yār-ı cemīl olmaz **(Gazel 76/7)**

kınd:

1.) Kand; şeker kamışının özü; pekmez.

1.1. kınd:
Yakışır mı leb-i şīrīnine yārin acı söz
***Kınd** ile hanzalı mecnūn bile tahmīr etmez* **(Gazel 71/3)**

kīne:

1.) Kin.

1.1. kīneden:-*den*
Yeter artık yeter vaz gel ʿaraktan naʿre-zenlikten
*Sitemden **kīneden** el çek husūsa dilşikenlikten* **(Müseddes 1/16)**

kīne-i küffār:

1.) Kâfirlerin kini, nefreti.

1.1. kīne-i küffār:-*dan*
Saʿīdāne şakāvet-perverānın buğzu sābittir
*Kelīm olmuş mudur bak **kīne-i küffārdan** hālī* **(Gazel 242/6)**

kır-:

1.) Üzmek, incitmek.

1.1. kırmam:-*ma, -m*
*Her ne teklîf etse **kırmam** Fennîyâ dildârımı*
Bir gönül yapmak bana şehd-i musaffâdan lezîz **(Gazel 24/8)**

kır:

1.) Şehir ve kasabaların dışında kalan, çoğu boş ve geniş yer, dağ bayır.

1.1. kırda:-*da*
*Çok olur dağda bayırda **kırda** arslan yavrusu*
Dehre pek nâdir gelir ammâ ki insân yavrusu **(Gazel 236/1)**

1.2. kırlarda:-*lar, -da*
*Yetişmez mi benim **kırlarda** nâlân olduğum böyle*
Nevâ-yı andelîb tabʿıma cebân-çemen yok mu **(Kıt'a 21/2)**

kirâm:

1.) Yüce, cömert, iyi kalpli kimseler.

1.1. kirâm:
***Kirâm** ikrâmını erbâb-ı istihkâka bezl eyler*
Sehâb-ı rahmet-âver ravza-pîrâ-yı sevâhildir **(Kaside 38/31)**

kırân et-:

1.) Yakınlaşma, bir araya gelme; ***astrol.*** İki seyyarenin bir burçta birleşmesi.

1.1. kırân et-:-*miş*
Almış âgûş-ı hayâlâta gönül maʿşûkunu
*Mâh ile mihr-i cihân-ârâ **kırân etmiş** yine* **(Gazel 186/3)**

kırat:

1.) Ağırlık ölçüsü; değer, seviye, nitelik, vasıf.

1.1. kıratı:-*ı*
Kâbil olmazdı ona ʿâlemde takvîm-i bahâ
*Âh o elmas-pârenin **kıratı** noksân olmasa* **(Gazel 183/3)**

kırıklık:

1.) Kırgınlık, gücenmişlik.

1.1. kırıklık:
*Bir kusûr ettim de gönlünde **kırıklık** var ise*
Geçsin ifşâ etmesin ağyâra Allah ʿaşkına **(Gazel 191/3)**

kırıl-:

1.) Kırma işine konu olmak, bir veya birçok parçaya ayrılmak.

1.1. kırılıp:-*ıp*
Sensiz mey içersem güzelim derd-i ser olsun
*Mînâ **kırılıp** mey-gede zîr u zeber olsun* **(Kıt'a 12/1)**

1.2. kırılmış:-*mış*
Muhabbet meclisinden zâʾil olmuş neyʾe âsârı
*Dökülmüş mey **kırılmış** şîşeler meyhâneler kalmış* **(Gazel 94/2)**

1.3. kırılsın:-*sın*
***Kırılsın** ʿâdetâ andan revâc-ı pençe-i hurşîd*
Şu elmas hâtemi pîrâye-i engüşt-i şeffâf et **(Gazel 11/3)**

2.) Gönlün kırılması; incinmek.

2.1. kırılma:-*ma*
***Kırılma** ey nihâl-i nevresim karşımda nâz etme*
Büyürsün gıbta-i şimşâd olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/3)**

2.2. kırıldı:
*Ne hâletten **kırıldı** hâtır-ı nâzik-terin cânım*
Tehâşî etme söyle söyle cânânım niçin küstün **(Gazel 133/4)**

kırk:

1.) "Kırk" sayı sıfatı.

1.1. kırk:
***Kırk** sene cevrini çektim sana zâlim demedim*
Yetişir artık a zâlim bu mezâlim demedim **(Gazel 154/1)**

1.2. kırk:
Nazar-ı merhametinden beni meʾyûs etme
***Kırk** sene cevrini çektim sana zâlim demedim* **(Gazel 154/8)**

1.3. kırk:
*Çekerim bâr-ı gamı böyle otuz **kırk** senedir*
Bana yüz vermedi güldürmedi hâlâ devrân **(Kaside 45/13)**

kırtâs:

1.) Kâğıt, sayfa.

1.1. kırtâsa:-*a*
*Sanma kim havsala-i hâmeye **kırtâsa** sığar*
Sanma taʿrîf olunur ʿakılla ʿulviyyet-i Pîr **(Kaside 33/9)**

kirve:

1.) Kirve (gibi her şeye karışan kimse).

1.1. kirve:
*Yeniden başlamasın dahle **kirve** dahhâl*
Kıl duâ sıdk ile tekrîr-i senâdan sonra **(Kaside 40/65)**

kısa:

1.) Uzun olmayan; ***mec.*** Kısıtlı.

1.1. kısadır:-*dır*
***Kısadır** dâmen-i fırsat ele girmez her bâr*
Korkma görmez seni hiç kimse işitmez ağyâr **(Müsebba 2/27)**

kişi:

1.) İnsan, şahıs, kimse.

1.1. kişi:
*Kuvvet-i servetle **kişi** Haydar-ı Kerrâr olamaz*
Gizli gerek anın işi sakla yürekde sûzişi **(Gazel 74/4)**

1.2. kişinin:-*nin*
Yârin dehenin vasıfta çok tenk-dil oldum
*Zîra bu sühan her **kişinin** ağzına sığmaz* **(Kıt'a 20/1)**

kişmirlen-:

1.) Kaşmirlenmek; değerlenmek, değeri artmak.

1.1. kişmirlenirsin:-*(i)r, -sin*
*Letâfet kesb eder **kişmirlenirsin** böyle kalmazsın*
Nezâket öğrenir dilberlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/1)**

kıssa-i hicrân:

1.) Ayrılık hikâyesi.

1.1. kıssa-i hicrân:-*(ı)m*
*Seni eğlendireyim **kıssa-i hicrânım** ile*
Gel gel ey merhem-i dâğ-ı dil-i meksûrum gel **(Müsebba 2/17)**

kîsvân:

1.) Kisve, elbise, kıyafet.

1.1. kīsvānını:-*ın, -ı*
O hürī-mizācın koklayıp ***kīsvānını***
ʿAhz-ı hevā-yı bāğ-ı cinān etmek isterim **(Gazel 157/3)**

1.2. kīsvānın:-*ın*
Benimçün kurtuluş yok devr-i zencīr-i muhabbetten
Şu sūretle müselsel ***kīsvānın*** *pür-ham oldukça* **(Gazel 200/4)**

kisve-gīr-i kesāfet:

1.) Kirli kıyafet tutan, giyen (kimse); ***mec.*** Olgunluğa erişmemiş, ham olan (kimse).

1.1. kisve-gīr-i kesāfet:
Alır mı ol dilsitān beni bezm-i vuslata
Hālā ki ***kisve-gīr-i kesāfet*** *değil miyim* **(Taştir 1/8)**

kisve-i ʿaşk:

1.) Aşk elbisesi.

1.1. kisve-i ʿaşk:-*a*
Çek yār-ı gamı sonra bürün ***kisve-i ʿaşka***
Tecrīd-i vücūd eyle peşīn rızk-ı riyādan **(Kaside 50/7)**

kişver:

1.) Memleket, ülke.

1.1. kişverinin:-*i, -nin*
Maʿdelet ***kişverinin*** *Şāh-ı vefā-perveridir*
Dād-hāhāna muhakkak erişir dād-ı ʿAlī **(Kaside 26/3)**

kisve-yi ʿanber-bār:

1.) Amber, misk kokan elbise ***(bk. ʿanber).***

1.1. kisve-yi ʿanber-bār:-*(ı)n, -ı*
Görsün gözüm dīdārını sabretti zira insilāb
Göster meded ruhsārını ***kisve-yi ʿanber-bārını*** **(Kaside 20/27)**

kıtʿa:

1.) Kısım; topluluk.

1.1. kıtʿasına:-*s, -ı, -n, -a*
Yetişir mi ʿulemā-zādelere zād-ı kalīl
Yakışır mı fuzalā ***kıtʿasına*** *saff-ı niʿāl* **(Kaside 40/5)**

kitāb:

1.) Bir araya getirilmiş yazılı veya basılı yapraklardan meydana gelen bütün; herhangi bir konuda yazılmış manzum veya mensur eser.

1.1. kitāb:
Tekaddüm etmesin ehl-i kemāle cāhil-i har-gūş
Revā mı cild-i hardan deffe yaptırmak ***kitāb*** *üzre* **(Gazel 193/4)**

1.2. kitāb:
Evsāfını yazmak muhāl tasnīf olunsa bin ***kitāb***
Ey Pādişāh-ı ʿāli'l-ʿāl maksūdum ancak ʿarz-ı hāl **(Kaside 20/21)**

1.3. kitāba:-*a*
Ulü'l-ebsāra eder ders-i ʿibreti taʿlīm
Hayāl-i hattını yārin ***kitāba*** *benzetirim* **(Gazel 158/4)**

1.4. kitāba:-*a*
Fıkra-ı ʿaşkımız sığmaz ***kitāba***
Kalem zaptedemez mācerāmızı **(Şarkı 8/6)**

2.) Kur'an-ı Kerim.

1.1. Kitāba: -*a*
Şu meydāna niçindir bu geliş ettinse ger tahkīk
Bütün efʿālini eyle ***Kitāba*** *Sünnete tatbīk* **(Müsebba 1/8)**

1.2. Kitāba: -*a*
Seni mesʾūl eden vicdān u efkārından ʿār eyle
Kitāba *ictihāda uymayan kārından ʿār eyle* **(Müseddes 1/23)**

kitāb ol-:

1.) Kitap mahiyetinde olmak.

1.1. kitāb ol-:-*sun*
Elinden çektiğim cevr ü gamı varsın cihān görsün
Yazılsın mācerāmız her lisān üzre ***kitāb olsun*** **(Gazel 159/5)**

kitāb-ı hüsn:

1.) Güzellik kitabı, sayfası; yüz.

1.1. kitāb-ı hüsn:-*i, -di, -n*
Hatt-ı āverlikten evvel bir ***kitāb-ı hüsn idin*** *ammā*
Bozup dağıttık anı şeyb ile şīrāzeden çıktık **(Müfret 14/1)**

kitāb-ı kāʿinat:

1.) Kâinat kitabı.

1.1. kitāb-ı kāʿinat:-*a*
Ol Şehin sığmaz ***kitāb-ı kāʿinata*** *midhati*
Cümle insān kātib olsa tutsa her eller kalem **(Kaside 24/47)**

kitmān:

1.) Sır saklama, ketumluk.

1.1. kitmān:
Muhabbet ehlini hālī bırakmaz āh ü nālişde
Neşāti bāde-i nūşīnenin ***kitmān*** *kabūl etmez* **(Gazel 88/2)**

kıvām üzre kal-:

1.) Yerli yerince ve uygun olmak.

1.1. kıvām üzre kal-:-*(ı)r*
Ne devām üzre döner çarh ne devlet bākī
Ne ***kıvām üzre kalır*** *zevk ne mihnet bākī* **(Gazel 243/1)**

kıvām-ı ʿālem:

1.) Âlemin ölçüsü, en mükemmel şeklini alması.

1.1. kıvām-ı ʿālem:-*e*
Sıdk u ciddiyetle hādimdir ***kıvām-ı ʿāleme***
Bu sıfatla iktisā etse sezādır zer kalem **(Kaside 24/7)**

kıvām-ı ʿiffet:

1.) İffetin, namusun kıvamı, ölçüsü, kararı.

1.1. kıvām-ı ʿiffet:-*i*
ʿAfīf olmaz ʿafīfin gayrīye ʿiffetli yazmakla
Kıvām-ı ʿiffeti *kuvvetli bir ikdām eder tashīh* **(Gazel 19/6)**

kıy-:

1.) Acımamak, merhamet etmemek.

1.1. kıyma:-*ma*
Açtığın yara biraz kābil-i tīmār olsun
O kadar ***kıyma*** *nolursun bana ey tīr-i fırāk* **(Gazel 161/4)**

kıyāfet:

1.) Giysi.

1.1. kıyāfet:
Fennīyā ʿālemi baştan başa teftīş etsem
Öyle bir dilber-i nādīde ***kıyāfet*** *bulamam* **(Gazel 153/7)**

1.2. kıyāfetde:-*de*

Dāʾim nazar-ı dikkatini sīrete ʿatfet
*Sūrette **kıyāfetde** kerāmet bulamazsın* **(Gazel 132/4)**

kıyām:

1.) Ayakta durmak; saygı göstermek amacıyla ayakta kalmak.

1.1. kıyām:
Şīve-i reftārını gördü dikildi kaldı serv
*Bağda gözler **kıyām** üzre o mevzūn kameti* **(Kaside 37/101)**

kıyām kıl-:

1.) Ayağa kalkmak, ayakta durmak; namazda ayakta durmak.

1.1. kıyām kıl-:-*dı*
*Sūret-i Hakktan dönüp tahkīme **kıldı kıyām***
Yardım etti fikrini icrāya meʾmūriyeti
(Kaside 37/48)

kıyāmet kop-:

1.) Bir yerde çok gürültü ve telaş olmak.

1.1. kıyāmet kop-:-*acak*
Hele bir kerre nezāketle salınsın yürüsün
*Ne **kıyāmet kopacak** serv-i hırāmānım için* **(Gazel 163/3)**

kıyās et-/eyle-:

1.) Karşılaştırmak, mukayese etmek.

1.1. kıyās et-:
Kalan var mı bu ʿālemde bākī ile'l-ebed
***Kıyās et** gidenlerden ki mihmān değil miyiz* **(Gazel 70/8)**

1.2. kıyās et-:-*me*
*Rutūbet gösterirse berk-i gül şebnem **kıyās etme***
Cemāl-i yāri gördükçe ʿarak-rīz-i hicāb oldu **(Gazel 226/6)**

1.3. kıyās et-:-*me*
*Edānīye arz-ı minnet eyler **kıyās etme***
Gerekse yine senden gerektir ʿatā bana **(Gazel 4/3)**

1.4. kıyās et-:-*miş*
*Ki yāni kendini bir dilsitān oldum **kıyās etmiş***
Bu bir dilber dehānından gazeldir iktibās etmiş **(Tahmis 7/17)**

1.5. kıyās et-:-*ti*
*Eşkimi dür mü **kıyās etti** niçin ağlatıyor*
ʿAcebā dīdelerimden ne ümīd etti felek **(Gazel 110/3)**

1.6. kıyās eyle-:
*Sevgilim nefse **kıyās eyle** ki münhal olsun*
Ne girān meʾeledir ādeme hırmān-ı kerem **(Kaside 41/49)**

kıymet:

1.) Bir şey veya kimsenin taşıdığı üstün nitelik, yüksek vasıf ve meziyet; değer.

1.1. kıymeti:-*i*
ʿAnberīn zülfünden etmiş himmeti
*Bence pek büyüktür bunun **kıymeti*** **(Şarkı 7/9)**

1.2. kıymetimi:-*(i)m, -i*
*Hünerin kesreti kesretti benim **kıymetimi***
Yoksa ben olmaz idim pençe-i mihnette esīr **(Kaside 47/21)**

1.3. kıymetin:-*i, -n*
*Edersin kāle-i hüsn ü cemālin **kıymetin** tezyīd*
Sen ey hāl-i siyeh-rū nokta-i icmāle benzersin **(Gazel 120/8)**

1.4. kıymetini:-*i, -n, -i*
*Gālibā kesreti var **kıymetini** kesr ediyor*
Geldi kālā-yı kemālāta neden böyle kesād **(Taştir 2/4)**

kıymet ü misl:

1.) Değer ve denk.

1.1. kıymet ü misl:-*(i)n*
Gabgab-i āvīzeden bir būse ver dil teşnedir
***Kıymet ü mislin** dilersen sevgili bir cāne tut* **(Tahmis 5/5)**

kıymeti kalma-:

1.) Değerini, kıymetini yitirmek.

1.1. kıymeti kalma-:-*dı*
***Kalmadı kıymeti** pāzār-ı cihānda fazlın*
Var mıdır cevher-i ʿirfānı tanır bir üstād **(Taştir 2/3)**

kıymetini bil-:

1.) Önemini, değerini bilmek, anlamak.

1.1. kıymetini bil-:-*(i)r, -im*
***Bilirim kıymetini** cevher-i lutf u keremin*
Değilim öyle denīler gibi nādān-ı kerem **(Kaside 41/25)**

kıymetten düşür-:

1.) Değerden düşmek, değeri kalmamak.

1.1. kıymetten düşür-:-*me*
Edip haddinden artık nāz etme kadrini tenzīl
***Düşürme** kendini **kıymetten** olma kem-behā tez gel* **(Gazel 136/6)**

kız:

1.) Dişi çocuk.

1.1. kızlar:-*lar*
Hıtbede dīn ü asālet aranırdı evvel
*Şimdi **kızlar** karılar kesret-i dināra gelir* **(Gazel 53/4)**

kızar-:

1.) Kırmızı veya ona yakın bir renk almak; ***mec.*** Utanmak.

1.1. kızarmış:-*mış*
*Endīşe-i vaslınla gülün rengi **kızarmış***
Efzāyiş-i ʿaşkınla günün benzi sararmış **(Gazel 92/1)**

1.2. kızarsın:-*sın*
*Gül rūyunu gördükçe utansın da **kızarsın***
Sünbül ki göre rūyunu gülden beter olsun **(Gazel 134/2)**

kizb:

1.) Yalan.

1.1. kizbim:-*(i)m*
Pek çalışmazsam da ʿarzū-yı dil-i gümrāh için
*Var ise **kizbim** bilenler söylesin Allah için* **(Muhammes 4/9)**

kızdır-:

1.) Isıtmak.

1.1. kızdır:
*Yuvayı **kızdır** evvelce āteştir kendine bend et*
Soğukluk mevkiʿinde yār ile kerem-i ülfet istersen **(Gazel 246/9)**

kızıl kanlara garkol-:

1.) Kırmızı kanlara batmak; al kanlara boyanmak, yaralanmak.

1.1. kızıl kanlara garkol-:-*muş*
***Kızıl kanlara garkolmuş** gibi bünye-i dāğım*
Şehīd-i ʿaşk olursam ʿākıbet cisme kefensin sen **(Gazel 247/2)**

köhne:

1.) Eski, kadim.

1.1. köhne:
Açıl ey nahl-i nāzım nāz ile meyl-i kıyām eyle
Gözü bu ***köhne*** *bāğ-ı ʿālemin bir gül fidan görsün* **(Gazel 159/4)**

1.2. köhne:
Köhne *bağ-ı emele tāb-ı tarāvet geliyor*
Çemenistān-ı dile reng-i letāfet geliyor **(Kaside 48/1)**

1.3. köhne:
Felekte nice bin kimseler kāmrān idi
Nolurdu o da kām alsa bu ***köhne*** *ʿālemde* **(Tarih 14/3)**

kokla-:

1.) Kokusunu duymak için bir şeyi burnuna yaklaştırmak veya bir yerin havasını içine çekmek.

1.1. koklamak:-*mak*
Hangi semtin gül-sitānından edilsin cüst ü cū
Koklamak *istersem ey gül-berk-i handānım seni* **(Gazel 224/5)**

1.2. koklamayım:-*ma, -y, -ım*
Sen var iken ey gonca-i gülzār-ı melāhat
Bīgāne çiçek ***koklamayım*** *tövbeler olsun* **(Kıt'a 12/2)**

1.3. koklar:-*r*
Dedi ***koklar*** *isen hāzır seninçün işte her şebbū*
Dedim teşmīm-i zülfün hangi yüzden hangi gün cāʾiz **(Gazel 177/4)**

1.4. koklarım:-*r, -ım*
Koklarım *gül yerine gonca-ter*
Sağlık olsun bakalım sultānım **(Şarkı 9/12)**

1.5. koklayıp:-*y, -ıp*
O hūrī-mizācın ***koklayıp*** *kīsvānını*
ʿAhz-ı hevā-yı bāğ-ı cinān etmek isterim **(Gazel 157/3)**

koku:

1.) Nesnelerden yayılan küçücük zerrelerin burun zarı üzerindeki özel sinirlerde uyandırdığı duygu.

1.1. kokusu:-*s, -u*
Kākülünden saçıyor sünbül-i sahrā ***kokusu***
Ruhlarından uçuyor gonca-i hamrā kokusu **(Gazel 238/1)**

1.2. kokusu:-*s, -u*
Kākülünden saçıyor sünbül-i sahrā kokusu
Ruhlarından uçuyor gonca-i hamrā ***kokusu*** **(Gazel 238/1)**

1.3. kokusu:-*s, -u*
Teşneyim cāh-ı zen-haddānını istişmāma
Misk-i ezfer gül-i ter ʿanber-i sārā ***kokusu*** **(Gazel 238/3)**

1.4. kokusu:-*s, -u*
Vasl ile eylese tatyīb-i meşām-ı hātır
Maraz-ı kalbe devādır gül-i beyzā ***kokusu*** **(Gazel 238/4)**

1.5. kokusu:-*s, -u* (***mec.*** Belirti, işaret)
Vasl ile eylese tatyīb-i meşām-ı hātır
Olmasa āh o dilberde sitiğnā ***kokusu*** **(Gazel 238/4)**

1.6. kokusu:-*s, -u* (***mec.*** Belirti, işaret)
Yaşmağın bozmaz idi bülbülün āmācında
Olmasa gülde dahi nebzece sevdā ***kokusu*** **(Gazel 238/6)**

1.7. kokusu:-*s, -u* (***mec.*** Belirti, işaret)
Laʿnet olsun yüreğe kan oturur misk olsa
Bir emelde var ise menn ü müdārā ***kokusu*** **(Gazel 238/7)**

1.8. kokusu:-*s, -u* (***mec.*** Belirti, işaret)
Fennīyā bāğ-ı behişt olsa bile kūy-ı vatan
Ādeme gurbet olur yoksa ehıbbā ***kokusu*** **(Gazel 238/8)**

1.9. kokusu:-*s, -u* (***mec.*** Belirti, işaret)
Gālibā uğradın ey bād-ı sabā cānāna
Çünkü var sende yine cennet-i meʾvā ***kokusu*** **(Gazel 238/9)**

1.10. kokusu:-*s, -u*
ʿAnber ***kokusu*** *sāhire-i bezme yayılsın*
Al bürkaʿ-ı gīysūyu ham-ender-ham açılsın **(Kıt'a 10/2)**

kökünden sök-:

1.) Bir daha üreyemez duruma getirmek; hiçbir kalıntısını bırakmamak, yok etmek.

1.1. kökünden sök-:-*me, -dikçe*
Kökünden sökmedikçe *hārı hāristān olur gülşen*
Cezā-yı müstehakkın görmedikçe eşkıyā artar **(Gazel 59/3)**

kol:

1.) Bir şeyin ayrıldığı bölümlerden her biri, kısım.

1.1. koldur:-*dur*
Āsitānında iki ***koldur*** *semāhat merhamet*
Hāk-i pāye hüsn-i hizmetle ederler iftihār **(Kaside 39/13)**

kolaylaş-:

1.) Kolay duruma gelmek, engel ve güçlükler ortadan kalkmak.

1.1. kolaylaştırdı:-*tır, -dı*
Temyīz-i bahs-i vuslat bence ***kolaylaştırdı***
Takbīl-i laʿl-i yāre az çok mesāğ olaydı **(Gazel 211/4)**

kon-:

1.) Koyulmak, yerleştirilmek.

1.1. konmuş:-*muş*
Mukarrerdir helākın aldanırsan nakş u elvāna
Kumaşı ʿālemin dām üzre ***konmuş*** *dāneden kalmaz* **(Gazel 87/4)**

konul-:

1.) Koyulmak, yerleştirilmek.

1.1. konulur:-*(u)r*
Harf-i zāʾid ***konulur*** *mu kelimāt-ı ʿAraba*
Dediler mi sana var şehd-ı lezīze sem kat **(Gazel 12/3)**

konup göç-:

1.) Gelip geçmek, yaşayıp ölmek; bir amaç gütmeden yaşayıp ölmek.

1.1. konup göç-:-*mek*
Taharrī eylemek yok mu niçin meydāna geldik biz
Konup göçmek *midir yāhud yeyip içmek midir matlūb* **(Gazel 69/3)**

kopar-:

1.) Kesmek, ayırmak.

1.1. koparır:-*(ı)r*
Güllere haddini bildirmek için bağda yār
Koparır *berk-i gülü ʿārız-ı rengīne tutar* **(Gazel 49/3)**

2.) Daldan, ağaçtan alıp toplamak.

2.1. koparan:-*an*
Bir gül ***koparan*** *şevk ile gülzār-ı fenādan*
Pür-yāre bulur sīnesini hār-ı habādan **(Kaside 50/1)**

2.2. koparsın:-*sın*
Dururken pāsibānım gamze-i hūn-rīz müjgānım
Kimin haddine şeftāli ***koparsın*** *vasl-bāğımdan* **(Tahmis 7/5)**

köpek:

1.) Köpek; ***mec.*** Aşağılık, adi, alçak, değersiz kimse.

1.1. köpeği:-*i*
.....et nezd-i saʿādetten o menhūs ***köpeği***
Ādeme şerr ü şekāvet dokunur engelden **(Gazel 229/5)**

1.2. köpeğin:-*in*
Köpeğin *ʿavʿavasından buluta var mı keder*
Kārbān bakmaz itin ürdüğüne yola gider **(Müsemmen 1/6)**

kör ol-:

1.) Görme yetisini kaybetmek; ***mec.*** Hakikatleri görememek.

1.1. kör olmak:-*mak*
Sen olmakla bütün ʿālem ***kör olmak*** *iktizā etmez*
Deme insān meyānında ülü'l-ebsār yoktur yok **(Gazel 105/5)**

körfez:

1.) Kuytu, işlek olmayan yer.

1.1. körfez:-*i, -ken*
Kuru bir ***körfez*** *iken reşk-i safā-hān etti*
Basrayı tīşe-i bünyān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/5)**

kork-:

1.) Herhangi bir kötülük gelmesi ihtimalinin oluşturduğu tedirginlik, kaygı, üzüntü, endişe.

1.1. korkarım:-*(a)r, -(ı)m*
Korkarım *sonra yüzün kara çıkar nāme gibi*
Gözümün nūru amān olma sakın zü'l-vecheyn **(Gazel 237/5)**

1.2. korkarız:-*(a)r, -ız*
Korkarız *āhara ısmarlamağa gönlümüzü*
ʿĀşıkız dāʾire-i ʿaşkını meʾmen biliriz **(Gazel 82/2)**

1.3. korkarız:-*(a)r, -ız*
Menn ü teklīf-i girānı çekemez meşrebimiz
Korkarız *doğrusu bār olmada divānımıza* **(Gazel 182/6)**

1.4. korkma:-*ma*
Kısadır dāmen-i fırsat ele girmez her bār
Korkma *görmez seni hiç kimse işitmez ağyār* **(Müsebba 2/27)**

1.5. korkma:-*ma*
Sana isnād-ı fücūr eylese bir cāhil-i har
Korkma *bühtānla gelmez sana bir gūne zarar* **(Müsemmen 1/5)**

1.6. korkmayıp:-*ma, -y, -ıp*
Kendi meşhūr olduğu şeyle beni teşhīr için
Korkmayıp *Hakkdan bana ʿāzv etti sūʾ-i hasleti* **(Kaside 37/50)**

korku:

1.) Kaygı, endişe.

1.1. korku:
Büyük **korku** *Hudā göstermesin gaflettedir yoksa*
Emīn ol ehl-i zikrin gāye-i hāli vahīm olmaz **(Gazel 68/6)**

koş-:

1.) Adım atışlarını artırarak ileri doğru hızla gitmek; bir şeyle çok fazla meşgul olmak.

1.1. koşarak:-*arak*
Vādī-i muzlim-i cehle ***koşarak*** *gitmektir*
Hüner ü maʿrifetin kadrini tenzīl etmek **(Gazel 117/5)**

1.2. koşarız:-*(a)r, -ız*
Koşarız *her nerede luʿb-ı nevʿīcād olsa*
Tekkeye mescide girsek sıkılır cānlarımız **(Gazel 196/5)**

köşe:

1.) Taraf, yön; yer.

1.1. köşesi:-*s, -i*
Mehbıt-ı feyz-i İlāhīdir bunun her ***köşesi***
Çok münāsibdir ger ıtlāk eylesem ʿirfān evi **(Gazel 209/2)**

1.2. köşesinde:-*s, -i, -n, -de* (***mec.*** Yalnız kalınacak tenha yer, kuytu)
Nedāmet ***köşesinde*** *kaldım artık hāʾif ü melhūf*
Ümīdim yalnız lā taknatū fermānına maʿtūf **(Müseddes 2/17)**

köşeye çekil-:

1.) Kenara geçmek; toplumdan kaçıp hiçbir şeyle ilgilenmeyerek tek başına yaşamak.

1.1. köşeye çekil-:-*dik*
Çekildik *bir karanlık* ***köşeye*** *kāşāneden geçtik*
Ser-ā-pā kasr-ı ʿasrı tālib-i dünyāya terk ettik **(Gazel 114/4)**

kötek:

1.) Baston, sopa; sopayla atılan dayak, patak.

1.1. kötek:
Hākezā lāfını bilmezler eşektir bī-şek
Sana bed söyleyene sen ne dayak ur ne ***kötek*** **(Müsemmen 1/15)**

kov-:

1.) Kovmak, def etmek, uzaklaştırmak.

1.1. kovarsın:-*(a)r, -sın*
Kovarsın *sīneden hubb-ı sivāyı ʿākıbet ey ʿaşk*
Kesersin zehri gūyā kāse-i fağfūra benzersin **(Gazel 120/6)**

ko(y)-:

1.) Bırakmak; bir hâl içerisine sokmak.

1.1. kodu:-*du*
Heves-i şān ü şeref eyledi āvāre beni
Hāb-ı gaflette **kodu** *hizmet-i emmāre beni* **(Kaside 5/1)**

1.2. koma:-*ma*
Mahv eyle beni sende benlik ***koma*** *şu bende*
*Kıl zātına efkende ey rahmeti bol Mevlā***(Kaside 11/3)**

1.3. koma:-*ma*
Gönlümü maʿrifet-i nefs ile tenvīr eyle
Kara cāhil ***koma*** *bu nüsha-i kübrāda beni* **(Gazel 223/3)**

1.4. koyma:-*ma*
Kerem kıl maʿşer-i ʿuşşāk içinde ***koyma*** *bīgāne*
Muhabbet meclisinde sohbet-āmīz eyle yā Rabbī **(Kaside 12/2)**

1.5. koyma:-*ma*
Kerem kıl el-amān ey Pādişāh-ı hıtta-i Levlāk
Sevād-ı defter-i aʿmāl ile ***koyma*** *beni gam-nāk* **(Kaside 15/1)**

1.6. koyma:-*ma*

Baʿdemā merhamet et gitme bizi ***koyma*** *garīb*
Sen gidince bize her türlü garābet geliyor **(Kaside 48/19)**

1.7. komadın: *-ma, dı, -n*
Cemʿiyyet-i hātır ***komadın*** *bende a zālim*
Zülfün gibi encāmı perīşān olacaksın **(Gazel 131/3)**

1.8. koymak:*-mak*
Etmeğe ʿāzim isen feyz-ı Rızāyı tahsīl
Koymak *istersen eğer ʿāleme bir yād-ı cemīl* **(Müsebba 2/40)**

1.9. koymaz:*-maz*
İhsānı vāsiʿ ʿafvi bol sāʾilleri ***koymaz*** *melūl*
Eyler ümīdim var kabūl Peygamber-i ʿālī-cenāb **(Kaside 20/7)**

ko(y)!:

1.) "Bırak, terk et!" anlamında tavsiye ifade eden bir ünlem.

1.1. ko:
Ko *cihān emrini dil boş yere gavgādan geç*
Māsivādan çek elin ahsen ü ednādan geç **(Müseddes 4/2)**

köy halkı:

1.) Köyde (Ankara'da bir köy) yaşayan insanlar.

1.1. köy halkı:*-n, -ı*
Şu ***köyün halkını*** *rüsvā-yı cihān eyler idik*
Hicv ü teşhīri düşürseydik eğer şānımıza **(Gazel 182/7)**

koydur-:

1.) Birinin bir şeyi bir yere koymasını, orada bulunmasını sağlamak.

1.1. koydurmadı:*-ma, -dı*
Etmedi hakkımdaki şekvāyı bir dīvāna ʿarz
Setredip ***koydurmadı*** *meydāna hakkāniyeti* **(Kaside 37/67)**

koynuna al-:

1.) Yatağına almak; yakınında bulundurmak.

1.1. koynuna al-:
Al koynuna *havf etme ne işler sana Fennī*
Bu matlabı her saat o bīçāre kurarmış **(Gazel 92/9)**

1.2. koynuna al-:
Beni ***al koynuna*** *ver maksadımı bāşın için*
Kara toprak bizi koynunda nihān eylemeden **(Gazel 170/6)**

1.3. koynu(n)a al-:*-ayım*
Cismini kıble ile bir gül-i rengīn edeyim
Üşüdükçe ***alayım koynuma*** *teshīn edeyim* **(Müsebba 2/30)**

koyul-:

1.) Girişmek, başlamak, teşebbüs etmek.

1.1. koyuldu:*-du*
Ahālī ***koyuldu*** *sūʾ-i efʿāle*
Temāyül kalmadı hüsn-i aʿmāle **(Şarkı 5/3)**

koy(u)n:

1.) Kolların arası, kucak.

1.1. koynunda:*-un, -da* (***mec.*** Toprağın altı, mezar)
Beni al ***koynuna*** *ver maksadımı bāşın için*
Kara toprak bizi koynunda nihān eylemeden **(Gazel 170/6)**

1.2. koynunda:*-u, -n, -da* (***mec.*** Koruyucu, şefkatli çevre)
Gel ey mürg-i muhabbet lāneler mahzūndur sensiz
Mükedderdir bizi ***koynunda*** *hem-hāb eyleyen miskīn* **(Gazel 75/2)**

kubbe-i gerdan:

1.) Dönen kubbe; gökyüzü, felek.

1.1. kubbe-i gerdan:
Kimseye bākī değil bu ***kubbe-i gerdan*** *evi*
Bī-fenā bir hāneyi iʿmāra saʿy et Fennīyā **(Gazel 209/5)**

kubbe-i gerdūn:

1.) Feleğin kubbesi, gök kubbe; gökyüzü.

1.1. kubbe-i gerdūn:
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
Murādım hāsıl olmazsa yıkılsın ***kubbe-i gerdūn*** **(Muhammes 1/23)**

1.2. kubbe-i gerdūn:*-u*
Kubbe-i gerdūnu *her şeb tāb-nāk etsem gerek*
Ol mehe şevk-i mülākāt ile öyle müzdād olduğum **(Tahmis 8/5)**

1.3. kubbe-i gerdūn:*-u*
Ol mehe şevk-i mülākāt öyle müzdād olduğum
Kubbe-i gerdūnu *her şeb tāb-nāk etsem gerek* **(Gazel 248/2)**

küberā:

1.) Büyükler, ileri gelenler, ulular.

1.1. küberānın:*-(n)ın*
Mazhar-ı rağbet eden ʿūdu güzel rāyihadır
Küberānın *şerefi lutf ile ihsān iledir* **(Gazel 32/4)**

kubh u nefret:

1.) Çirkinlik, kötülük ve nefret.

1.1. kubh u nefret:
Ehl-i idrākin yanında ***kubh u nefret*** *bir değil*
Dīde-i huşyāre karşı nūr-ı zulmet bir değil **(Gazel 139/1)**

küçücükten:

1.) Küçüklükten bu yana, bu zamana kadar.

1.1. küçücükten:
Bir nigehle nice bin fitne edersin īkāz
Seni ey gözleri āhū ***küçücükten*** *biliriz* **(Gazel 82/3)**

1.2. küçücükten:
Küçücükten *sevişirdik o perī-peyker ile*
Beni celb etmiş idi gamze-i efsūn-ger ile **(Gazel 198/1)**

küçücükten beri:

1.) Küçüklükten bu yana, bu zamana kadar.

1.1. küçücükten beri:
Geldi Fennīyi be-kām eylemenin çağları
Küçücükten *beri bir ʿāşık-ı gam-hārındır* **(Gazel 30/5)**

küçük:

1.) Yaşı daha az olan; ***mec.*** Makam, rütbe, derece bakımından daha aşağı olan kimse.

1.1. küçükler:*-ler*
Küçükler *cürm ile meʾlūf büyükler ʿafv ile maʿrūf*
Kusūrum var ise ʿafv eyle sultānım niçin küstün **(Gazel 133/5)**

kudret:

1.) Güç, kuvvet, iktidar; yetenek, kabiliyet.

1.1. kudret:

Kuvvet anın ***kudret*** *anın*
Rahman odur rahmet anın **(Diğer 5/19)**

1.2. kudret:
Mār-ı bed-girdār için pervāza ***kudret*** *vermesin*
Fırka-i hussāda Rabbim fevz ü fırsat vermesin **(Gazel 175/1)**

1.3. kudret:
Liyākat yoksa kudret yoksa ***kudret*** *ver liyākat ver*
Kulun Fennīyi her lutfa sezā-vār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/6)**

1.4. kudret:
Liyākat yoksa kudret yoksa ***kudret*** *ver liyākat ver*
Kulun Fennīyi her lutfa sezā-vār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/6)**

1.5. kudret:
İlāhī hāme-i Fennīye ***kudret*** *ver liyākat ver*
Hemīşe medh-i Peygamberle tehzīz eyle yā Rabbī **(Kaside 12/5)**

1.6. kudretimi:-*(i)m, -i*
Sakladı fazl u maʿārifte olan ***kudretimi***
Her neʿaybım var ise nakş-ıʿuyūn etti felek **(Gazel 111/2)**

kudret ü ehliyet:

1.) Güç ve yetenek.

1.1. kudret ü ehliyet:-*(i)m, -i*
Edeyim ***kudret ü ehliyetimi*** *istiʿmāl*
Koyma lutfeyle efendim beni peygūle-nişīn **(Kaside 42/21)**

kudret ü ehliyyet:

1.) Güç ve kabiliyet.

1.1. kudret ü ehliyyet:-*i*
Yani Münīf Bey ki açıktır onun
Kudret ü ehliyyeti *ez-her-cihāt* **(Tarih 20/3)**

kudret u istiʿdād:

1.) Güç ve yetenek.

1.1. kudret u istiʿdād:-*(ı)m*
İʿtilāya var iken ***kudret u istiʿdādım***
Vaʿd-i kemnūn-ı felekle oyalandım kaldım **(Gazel 150/2)**

kudret-i pīr:

1.) Şeyhin [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)] gücü, yeteneği.

1.1. kudret-i pīr:
Bir teveccühle ederʿādemi hem-pāye-iʿarş
ʿAkl u endīşeye hayret getirir ***kudret-i Pīr*** **(Kaside 33/10)**

kudsiyān:

1.) Melekler.

1.1. kudsiyān:
Kudsiyānʿarş-ı Hudādan vecd ile tekbīr eder
Etmesin beyhūde dilber sell-i seyf-i ebrūvān **(Tahmis 2/3)**

kudsiyet:

1.) Kutsallık, mukaddeslik, mübareklik.

1.1. kudsiyeti:-*i*
Ol Şeh-i zī-şāna kim der-kārdır ***kudsiyeti***
Her ne gūneʿarz-ı minnet eylesen şāyestedir **(Kaside 37/9)**

1.2. kudsiyyete:-*e*
Rūhdur insānı isʿād eyleyen ***kudsiyyete***
Rūhdan ilhāmʿāʾiddir hep insāniyyete **(Tahmis 4/7)**

kudsiyyet-i zātiyye:

1.) Zatının kutsallığı [Bahaeddin Nakşibend (k.s.) için].

1.1. kudsiyyet-i zātiyye:-*s, -i, -n(i)*
ʿĀrızīdir sanmayın ***kudsiyyet-i zātiyyesin***
Ez-ezel etmiştir ihrāz-ıʿuluvv-i menzilet **(Kaside 32/2)**

kudūm:

1.) Gelme, geliş; bir makama gelme, göreve başlama.

1.1. kudūmünle:-*(ü)n, -le*
Şu tārīhi dedim tebrīk ederken
Kudūmünle *şereflendi Vilāyet* **(Tarih 19/13)**

kudūm-ı şāh-ı kevneyn:

1.) Dünya ve ahiret şahının, sultanın (Hz. Peygamber) ayak basması, gelmesi.

1.1. kudūm-ı şāh-ı kevneyn:-*i*
Kudūm-ı Şāh-ı kevneyni *duyunca cāna geldik biz*
Ana kul olmak üzreʿālem-i imkāna geldik biz **(Gazel 69/1)**

küdūrāt-ı dil-i āzürde:

1.) Kırılmış, incinmiş gönlün kederleri, tasaları.

1.1. küdūrāt-ı dil-i āzürde:-*y, -i*
Mizac-ı ehl-i zevki bāde-i gül-fām eder tashīh
Küdūrāt-ı dil-i āzürdeyi *bir cām eder tashīh* **(Gazel 19/1)**

küffār:

1.) Kâfiler, Müslüman olmayanlar.

1.1. küffārı:-*ı*
ʿĀleme yā Rab celālinle tecellīden murad
Müslümānın hāline ***küffārı*** *güldürmek midir* **(Gazel 54/6)**

küfl-i ümīd ü āmāl:

1.) Emeller ve ümit kilidi.

1.1. küfl-i ümīd ü āmāl:
Hāk-i dergāhına her kim ki cebīn-sāy olsa
İnkişāf eyler ona ***küfl-i ümīd ü āmāl*** **(Kaside 40/12)**

küfv:

1.) Denk, eş.

1.1. küfvünün:-*ü, -n, -ü*
Küfvünün *baʿzısı Mektupçu kimi Defterdār*
Yok bu bī-çārede hālā müteʿaddid ser-bāl **(Kaside 40/45)**

kūh:

1.) Dağ, cebel.

1.1. kūh:-*i, -ken*
Dil veren sıdk ile dildāra sitemden kaçmaz
Kūh *iken başın açıp tīşe-i şīrīne tutar* **(Gazel 49/4)**

küheylān:

1.) Soylu Arap atı.

1.1. küheylān:
Merdüm-i bed-māyeden tıfl-i necīb etmez zuhūr
Doğmamış doğmaz yine hardan ***küheylān*** *yavrusu* **(Gazel 236/5)**

kūh-i bālā:

1.) Bala (Yozgat'ın bir kazası) dağı.

1.1. kūh-i Bālā:-*da*
Yazıktır rüzgār isrāf ederse ***kūh-i Bālāda***
Benim şemʿ-i şeb-efrūzum için bir encümen yok mu **(Kıt'a 21/1)**

kūh-ı muʿallā-yı vatan:

1.) Vatanın yüce dağı (Tur Dağı).

1.1. kūh-ı muʿallā-yı vatan:
Parlasa nūr-ı muʿazzam gibi karşımda āh
Etse tenvīr-i basar ***kūh-ı muʿallā-yı vatan*** **(Gazel 165/10)**

kuhl-ı ʿirfān:

1.) İrfan sürmesi; ***mec.*** Anlayış kabiliyeti.

1.1. kuhl-ı ʿirfān:
Eyle mülhak ʿurefā silkine Fennī kulunu
Kuhl-ı ʿirfān *nasīb eyle Hudāyā gözüne* **(Gazel 195/8)**

kuhl-ı mā-zāğ çekilmiş ol-:

1.) Kaymayan, başka bir tarafa bakmayan (gözün) sürmesi ("mā-zāğ" ile Necm suresi, 17. âyete telmihte bulunulmaktadır).

1.1. kuhl-ı mā-zāğ çekilmiş ol-:-*a*
Beni ol Pādişeh-i hüsne kul et kim yā Rab
Kuhl-ı mā-zāğ çekilmiş ola zībā gözüne **(Gazel 195/9)**

kuhl-ı yakīn:

1.) Bilinen, hakiki sürme.

1.1. kuhl-ı yakīn:
Dest ü dāmānına düş anla nedir Dīn-i mübīn
Dīde-i cānda husūsā var ise ***kuhl-ı yakīn*** **(Kaside 34/17)**

kūhsār:

1.) Dağlık yer, dağ tepesi; yüksek dağlar.

1.1. kūh-sār:
Rütbe-i ilm ü kemāl ʿasrında etti iʿtilā
Karşısında zerreden kemter kalırdı ***kūh-sār*** **(Kaside 39/10)**

1.1. kūhsāra:-*a*
Çınarı servi dahl etme cibāl üstünde bulmakla
O nahl-i nāzı istikbāl için ***kūhsāra*** *çıkmışlar* **(Gazel 35/3)**

kükre-:

1.) Kızgınlık ve öfke ile yüksek sesle bağırmak.

1.1. kükreme:-*me*
Bazı ashāb-ı hased zemmini etse işrāb
Sen ona öfkelenip ***kükreme*** *mānend-i şarāb* **(Müsemmen 1/21)**

kul:

1.) Allah tarafından yaratılmış olan insan, abd; başkasının hükmü altında olan kimse, köle, esir, tutsak; âşık.

1.1. kul:
Beklerim Şāh-ı velāyetten ʿatā-yı bi-hisāb
Kul *umar Hünkārından ihsān ihsān üstüne* **(Gazel 206/6)**

1.2. kul:
Söyleme kendin gibi ashāb-ı ʿacze hālini
Kul *mudur her derbeder ihsān eden āmālini* **(Gazel 208/1)**

1.3. kul:
Kul *senindir kula ihsān senindir herhāl*
Merhamet kānı veliyyü'n-niʿam ʿālemīn **(Kaside 40/50)**
1.4. kula:-*a*
Kul *senindir kula ihsān senindir herhāl*
Merhamet kānı veliyyü'n-niʿam ʿālemīn **(Kaside 40/50)**

1.5. kuldur:-*dur*
Fennī bir oğuz ***kuldur*** *zikrin ile meşguldür*
Ölmezden evvel öldür ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/7)**

1.6. kullarına:-*ları, -n, -a*
İsm-i sāmīsi gibi hulk-ı hümāyūnu hamīd
Zuʿafā ***kullarına*** *lutfunu eyler ibzāl* **(Kaside 40/11)**

1.7. kulu:-*u*
Kulu *Fennī hemīşe muntazırdır himmet-i pīre*
Gedā dest-i ʿatā-yı şāha nigerān olmasın nolsun **(Gazel 174/5)**

1.8. kulum:-*(u)m*
Demedin kendi ***kulum*** *lāyık-ı ihsānımdır*
Bırakıp Fennīyi bī-çāreyi cāh-ı gamda **(Gazel 31/8)**

1.9. kulumdur:-*(u)m, -dur*
Dilermiş pūs-ı destim Nāfiz-zāde sabā söyle
Benim sādık ***kulumdur*** *gelsin öpsün şu ayağımdan* **(Tahmis 7/15)**

1.10. kulun:-*(u)n*
Ona nefʿ-ı hakīkī devlet-i vaslındadır yoksa
Ne kār etse ***kulun*** *Fennī yine mağbündur sensiz* **(Gazel 75/7)**

1.11. kulun:-*(u)n*
Kulun *Fennīye Şāhım devlet-i vaslın gerek yoksa*
Verilse ana karşı hutta-i İran kabūl etmez **(Gazel 88/5)**

1.12. kulun:-*(u)n*
Sevinsin āşinālar mātem etsin zümre-i ezdād
Kulun *Fennīyi yā Rab halk-ı ʿālem kām-rān görsün* **(Gazel 159/7)**

1.13. kulun:-*(u)n*
Perde çekme pertev-i ruh-sāre Allah ʿaşkına
Eylesin Fennī ***kulun*** *tenvīr-i çeşmi iştiyāk* **(Gazel 191/6)**

1.14. kulun:-*(u)n*
Değil Fennī ***kulun*** *ağyār ile rāzı müsāvāta*
Takaddüm eyler elbet bülbül-i hoş-gū gurāb üzere **(Gazel 205/6)**

1.15. kulun:-*(u)n*
Mükedderdir hücūm-ı ceyş-i ālām-ı tahassürden
Kulun *Fennīye az bir ʿavn ü imdād etsen olmaz mı* **(Gazel 207/7)**

1.16. kulun:-*(u)n*
Yer de bulsun cürm-i māh-ı enveri Fennī ***kulun***
Üzme artık cism-i pākinden çıkar pīrāheni **(Gazel 218/5)**

1.17. kulun:-*(u)n*
Seni bulmakla müstağnī-i dermān olmasın nolsun
Muhibb-i hānedan-ı fahr-ı ʿālemdir ***kulun*** **(Kaside 8/12)**

1.18. kulun:-*(u)n*
Muhibb-i hānedan-ı fahr-ı ʿālemdir ***kulun*** *Fennī*
Gulām-ı āsitān-ı Şāh-ı Merdān olmasın nolsun **(Kaside 8/12)**

1.19. kulun:-*(u)n*
Liyākat yoksa kudret yoksa kudret ver liyākat ver
Kulun *Fennīyi her lutfa sezā-vār eyle yā Rabbī* **(Kaside 9/6)**

1.20. kulun:-*(u)n*
Hemīşe hilʿat-ı ʿismetle tezyīn eyle yā Rabbī
Kulun *Fennīyi dūr etme tarīk-i istikāmetten* **(Kaside 10/6)**

1.21. kulun:-*(u)n*
Kulun *Fennī-i pür-cürmü ayırma bāb-ı lutfunda*
Dahīlek yā Ebe'l-Kāsım dahīlek yā Rasūlallah **(Kaside 14/9)**

1.22. kulun:-*(u)n*
Ki hiç bir mücrime etmiş değilsin fazlını imsāk
***Kulun** Fennīyi mahrūm eyleme feyz-i şefāʿattan* **(Kaside 15/9)**

1.23. kulun:-*(u)n*
***Kulun** Fennīyi muhtāç etme ebvāb-ı edānīye*
Ki sensin hāʾiz-i ʿale'l-merātib yā Resūlallah **(Kaside 16/5)**

1.24. kulun:-*(u)n*
Ente'l-Halīl İbn-ü Halīl innī fakīrun bel zelīl
*Ey Çāre-sāz-ı her ʿalīl Fennī **kulun** pür-ızdırāb* **(Kaside 20/21)**

1.25. kulun:-*(u)n*
*Āsitānından **kulun** Fennīyi yā Rab etme dūr*
Bāʾis-i fevz ü saʿādettir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/6)**

1.26. kulun:-*(u)n*
***Kulun** Fennī şereflensin dürründen*
Der-i hāver-fer ü feyz-āverinden **(Kaside 28/15)**

1.27. kulun:-*(u)n*
*Senden istirhām u istişfāʿ eder Fennī **kulun***
Merhamet kıl gör ānı şāyān-ı lutf u merhamet **(Kaside 32/11)**

1.28. kulun:-*(u)n*
*Sūʾ-i sīretle oʿiffetle **kulun** şöhret bulup*
Bu sebeble olmadım makbūl-i bezm-i sohbeti **(Kaside 37/43)**

1.29. kulun: *-(u)n*
*Hissemend et **kulunu** ʿātıfet-i devletten*
Etme emsāl-i ʿabīdāneme karşı ahcāl **(Kaside 40/63)**

1.30. kuluna:-*u, -n, -a*
*Fennī **kuluna** yāver iken himmet-i ʿālī*
Dāmān-ı ahissāya kapansın mı ne dersin **(Gazel 122/10)**

1.31. kulunu:-*(u)n, -u*
*Firkatin fāş edeyazmışsa da Fennī **kulunu***
Cehd edip sırrı süveydāda nihān etti yine **(Gazel 190/5)**

1.32. kulunu:-*(u)n, -u*
Koyma Fennī kulunu dār u diyārında garīb
Merhamet kıl aman şūh-ı cihānım gitme **(Gazel 192/5)**

1.33. kulunu:-*(u)n, -u*
*Eyle mülhak ʿurefā silkine Fennī **kulunu***
Kuhl-ı ʿirfān nasīb eyle Hudāyā gözüne **(Gazel 195/8)**

1.34. kulunu:-*(u)n, -u*
*Fennī **kulunu** mahrem-i esrār-ı kibār et*
Hem-meclis-i erbāb-ı fücūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/7)**

1.35. kulunu:-*(u)n, -u*
Dilhasta sitem-dīde bir ʿāşıktır efendim
*Fennī **kulunu** derde koyup der-be-der etme* **(Kaside 18/5)**

1.36. kulunu:-*(u)n, -u*
*Etme Fennī **kulunu** feyz-i teveccühten dūr*
Merhamet kıl Haseneyn ʿaşkına yā Hazret-i Pīr **(Kaside 33/16)**

1.37. kulunu:-*u, -n, -u*
ʿArz edersin o Şehin-şāhe bu minvāl üzre
*Eder elbet **kulunu** merhametinden ifzāl* **(Kaside 40/51)**

1.38. kulunu:-*(u)n, -u*
Etme emsāl-i ʿabīdāneme karşı ahcāl
*Etme Fennī **kulunu** ʿātıfetinden nev-mīd* **(Kaside 40/64)**

1.39. kulunu:-*(u)n, -u*
***Kulunu** tāliʿ-i gaddārım ile sulha çeküp*
Bana ettiklerine çarhı peşīmān ettin **(Kaside 44/2)**

1.40. kulunu:-*u, -n, -u*
***Kulunu** Hazreti Allah garīb eylemesin*
Çekmeyen bilmez onu kürbet-i gurbet güçtür **(Kıt'a 14/2)**

1.41. kulunu:-*(u)n, -u*
*Fennī **kulunu** lehce-i ʿirfān ile yād et İrşād ile şād et*
Maksūd-ı hakīrānesi bir lutf-ı nihāndır İmdād u amāndır
(Müstezad 2/7)

1.42. kulunu:-*(u)n, -u*
Bir mertebe ihsān buyur kim dū cihānda
*Fennī **kulunu** eyleye ārāyiş-i emsāl* **(Gazel 138/5)**

1.43. kuluyun:-*u, -y, -un*
*Sil dedim cürmünü Fennī **kuluyun** defterden*
Yüzüne karşı otur yād ü hesāb et mi dedim **(Gazel 146/8)**

kul et-:

1.) Kul, köle etmek, kendine bağlamak.

1.1. kul et-:
*Beni ol Pādişeh-i hüsne **kul et** kim yā Rab*
Kuhl-ı mā-zāğ çekilmiş ola zībā gözüne **(Gazel 195/9)**

kul hüva'l-lahü ahad:

1.) "De ki: O Allah birdir." anlamına gelen İhlas suresinin ilk âyetinden iktibastır.

1.1. kul hüva'l-lahü ahad:-*dir*
Yapış bir kāmilin dāmānına hakkiyle Tevhīd et
*Veren zīnet ʿumūma **kul hüva'l-lahü ahad** dir hep***(Gazel 7/3)**

kul ol-:

1.) Kul köle olmak; bir kimsenin hükmü altında olmak; itaat etmek, boyun eğmek.

1.1. kul ol-:
Der-i Hünkārdan dūr olma Fennī feyz ise maksūd
***Kul ol** bir Pādişāha Bādīyā hürriyet istersen* **(Gazel 246/8)**

1.2. kul ol-:-*du, -m*
*Saltanatlı bir dilbere **kul oldum***
Melāhat Mısrının pādişāhıdır **(Diğer 4/1)**

1.3. kul ol-:-*mak*
Kudūm-ı Şāh-ı kevneyni duyunca cāna geldik biz
*Ana **kul olmak** üzre ʿālem-i imkāna geldik biz***(Gazel 69/1)**

kulağından zehr al-:

1.) Kötü, incinecek sözler duymak.

1.1. kulağından zehr al-:-*(ı)r*
Duysa bir ʿāşık ki eller yānına cānān gider
***Zehr alır** gūyā **kulağından** içinden kan gider* **(Gazel 45/1)**

kulak tut-:

1.) İyi anlamak üzere dinlemek.

1.1. kulak tut-:
***Kulak tut** her kelāma var ise gūşunda istiʿdād*
Rümūz-ı sırr-ı hikmetten tehī güftār yoktur yok **(Gazel 105/3)**

kulaklar duymadık:

1.) Duyulmadık, görülmedik.

1.1. kulaklar duymadık:-*dık*
*Bir musannaʿ kurta yaptırdım **kulaklar duymadık***
Bir nigīn dil-nişīn aldım Süleymānım sana **(Gazel 2/5)**

külbe-i ahzān:

1.) Hüzünler kulübesi; âşığın hüzünlü, kederli gönlü ("Hz. Yakub'un oğlu Hz. Yusuf'tan ayrı düştükten sonra hayatını üzüntü içinde geçirdiği ev" e telmihte bulunulmaktadır).

1.1. külbe-i ahzān:-*(ı)m*
Yanılır da o melek-meşreb ederse teşrîf
Kasr-ı cennet denilir ***külbe-i ahzānım*** *için* **(Gazel 163/4)**

1.2. külbe-i ahzān:-*(ı)mız*
Ne gelir var ne gider ***külbe-i ahzānımıza***
Acıyan var mı bakın dîde-i giryānımıza **(Gazel 182/1)**

külbe-i ahzāna düş-:

1.) Hüzünler kulübesine, gönle düşmek; gönülde yer edinmek.

1.1. külbe-i ahzāna düş-:-*(e)r, -se*
Taʿyīn-i makām eylerim ey şūh serimde
Yümn-i kademin ***külbe-i ahzāna*** *düşerse* **(Gazel 202/2)**

külbe-i ʿaşk:

1.) Aşk kulübesi; ***mec.*** Gönül.

1.1. külbe-i ʿaşk:
Kāniʿin çeşmine vāsiʿ görünür ***külbe-i ʿaşk***
Tāmiʿin dar görünür ʿarsa-i dünyā gözüne **(Gazel 195/4)**

külhan:

1.) Hamam ocağı; ***mec.*** Azap, keder veren yer.

1.1. külhān:
Fikr-i vaslınla ne kāşāne ne ***külhān*** *biliriz*
Dil-i gam-dīdemize kūyunu mesken biliriz **(Gazel 82/1)**

1.2. külhanı:-*ı*
Ger istersen ahıllāya kılarsın ***külhanı*** *gülşen*
Ki hükmün nārdan āb ābdan nīrān eder peydā **(Kaside 4/4)**

kullan-:

1.) Bir şeyden belli bir amaçla yararlanmak.

1.1. kullanırdım:-*(ı)r, -dı, -m*
Batmasaydı dîde-i hussāda hār u tīr-veş
Kullanırdım *her zaman altun mürekkep zer kalem* **(Kaside 24/30)**

1.2. kullandığı:-*dık, -ı*
Cā-be-cā ***kullandığı*** *müddetçe kātipler kalem*
Bikr-i fikrimden tulūʿ etsin nice böyle nuʿūt **(Kaside 24/60)**

kulluğunu tut-:

1.) Kulluğunu bilmek, kulluğun gereği gibi davranmak.

1.1. kulluğunu tut-:
Tut kulluğunu *devlet-i dünyāya mukābil*
Baştan başa nahl-i emelin pür-semer olsun **(Gazel 134/6)**

kulluk:

1.) Kul olma durumu, kölelik, ubudiyet; hizmet etme.

1.1. kulluğa:-*a*
Cān atıp dergāhına geldim kabūl et ***kulluğa***
Bir velīniʿmet-i bī-imtinān ister gönül **(Kaside 29/3)**

1.2. kulluğuna:-*u, -n, -a*
Takmışız boynumuza ribka-i rukbetini
Rāzıyız ***kulluğuna*** *rütbe-i bālāya bedel* **(Gazel 141/2)**

kultü li'tārīhihi kūlūh hitām misk:

1.) "Tarihini ben söyledim; hoş, güzel sonunu siz söyleyin." anlamında bir Arapça ibare.

1.1. kultü li'tārīhihi kūlūh hitām misk:
Cebhāne-i nev binā geşt metīn ü muhkem
Kultü li'tārīhihi kūlūh hitām misk **(Tarih 2/1)**

kulūb:

1.) Kalpler.

1.1. kulūbe:-*e*
Çok mu olduysa ***kulūbe*** *hikmet-āver sözlerim*
Sıhhāt-i naklü rivāyetten tebāʿüd eylemez **(Tahmis 4/3)**

1.2. kulūbu:-*u*
Çok mudur eylese binlerce ***kulūbu*** *tehzīz*
Cebel-i Kāfı yerinden koparır himmet-i Pīr **(Kaside 33/7)**

1.3. kulūbun:-*un*
Şīşe olsa sīne-i ebnā-yı ādem kāşkī
Bī-tereddüt keşf olunsa her ***kulūbun*** *niyeti* **(Kaside 37/55)**

kulūb-ı beşer:

1.) İnsanoğlunun kalpleri.

1.1. kulūb-ı beşer:
Nazargāh-ı Haktır ***kulūb-ı beşer***
Bī-sebep kimseyi etme mükedder **(Diğer 4/7)**

kumanda eyle-:

1.) Komuta etmek, yönetmek.

1.1. kumanda eyle-:
Eyler kumanda *kārıma*
Efkārıma ezkārıma **(Diğer 5/27)**

kumaş:

1.) Pamuk, yün, ipek vb.nden makinede dokunmuş her türlü dokuma.

1.1. kumaşı:-*ı*
Mukarrerdir helākın aldanırsan nakş u elvāna
Kumaşı *ʿālemin dām üzre konmuş dāneden kalmaz* **(Gazel 87/4)**

künbet:

1.) Kubbe; felek; ***mec.*** Talih, baht.

1.1. künbetin:-*in*
Gam-ālūd olduğun seyreylesem zār olduğun görsem
Nolur şu ***künbetin*** *keyfimce devvār olduğun görsem* **(Muhammes 1/4)**

künc-i gam:

1.) Gam, keder köşesi.

1.1. künc-i gam:-*da*
Ne sebeple ʿacabā bu felek tünd-i nihād
Künc-i gamda *kalan ehl-i dile etmez imdād* **(Taştir 2/1)**

1.2. künc-i gam:-*da*
Beni gözden düşüren kuvve-i izʿānımdır
Künc-i gamda *bırakan pertev-i ʿirfānımdır* **(Gazel 31/1)**

künc-i istiʿfā:

1.) Af dileme köşesi.

1.1. künc-i istiʿfā:-*da*
Zünūb ashābına lāyık mıdır melūf-ı hāb olmak
Sezādır ***günc-i istiʿfāda*** *hem savt-ı zübāb olmak* **(Müseddes 2/19)**

künc-i mutalsam:

1.) Tılsımlı, büyülü köşe.

1.1. künc-i mutalsam:
Aç der-i mekremeti ben de mükerrem olayım
Künc-i vaslın güzelim ***künc-i mutalsam*** *değil ā* **(Gazel 5/2)**

künc-i vasl:

1.) Kavuşma köşesi.

1.1. künc-i vasl:-*ın*
Aç der-i mekremeti ben de mükerrem olayım
Künc-i vaslın *güzelim künc-i mutalsam değil ā* **(Gazel 5/2)**

kundakta:

1.) Kundakta iken; daha yeni doğmuş bir bebekken; çok küçükken.

1.1. kundakta:
Verdi bir mahdūm o ʿālī-himmete perverdigār
Tūtī-i hoş-gū gibi ***kundakta*** *eyler zemzeme* **(Tarih 7/2)**

künh:

1.) Bir şeyin aslı, özü, gerçeği.

1.1. künhünü:-*ü, -n, -ü*
Enfūs u āfākda meşhūd iken ʿāyetlerin
Künhünü *bilmekten ʿācizdir yine her feylesof* **(Kıt'a 3/2)**

künūz-ı Kārūn:

1.) Karun'un (İsrailoğulları zamanında zenginliğiyle ün salmış, sonra da malı ile birlikte helak olmuş bir kişi) hazineleri.

1.1. künūz-ı Kārūn:
Az gelir çeşm-i harīsāna ***künūz-ı Kārūn***
Dil-i ʿārifte fakat genc-i kanāʾat bākī **(Gazel 243/10)**

küp gibi gümle-:

1.) Şarap küpü gibi çok bekledikçe, durdukça çatlayıp etrafa sıçramak.

1.1. küp gibi gümle-:-*r*
Oturmuş mansıba nādān-ı har-pūş ***küp gibi gümler***
Yatar gencīne-veş vīrānelerde ehl-i fen şimdi **(Gazel 220/7)**

kur-:

1.) Tesis etmek, yerleştirmek.

1.1. kurdu:-*du*
Rubʿ-i meskūnu muhīt oldu ʿuluvv-i himmeti
Kurdu *tedvīr-i umūr-i ʿāleme mihver kalem* **(Kaside 24/6)**

2.) Düşünmek, aklına getirmek, zihninde büyütmek.

2.1. kurarmış:-*(a)r, -mış*
Al koynuna havf etme ne işler sana Fennī
Bu matlabı her saat o bīçāre ***kurarmış*** **(Gazel 92/9)**

kurā:

1.) Karyeler, köyler.

1.1. kurāyı:-*y, -ı*
Senin reʾs-i livāda hakkını inkār eden var mı
Ne bāʿis oldu kim Fennī ***kurāyı*** *ihtiyār ettin* **(Gazel 213/5)**

Kurʾān:

1.) Allah tarafından Hz. Peygamber'e (s.a.v) vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, Kur'an-ı Kerim.

1.1. Kurʾān:
Kurʾān *ile Rabb-ı Ganī öğmüş yaratmıştır seni*
Feyz-i şefāʿattan beni rahm eyleyip kıl hisse-yāb **(Kaside 20/24)**

kurbān:

1.) Feda edilen veya kendini feda eden kimse; âşık.

1.1. kurbānı:-*ı*
Etti Fennīye bedel bir kebşi ***kurbān*** *rahm edip*
Cān iken kurbānı ey Memdūh cānān rahm edip **(Tahmis 2/12)**

1.2. kurbānına:-*ı, -n, -a*
Gösterir de kārd-ı ser-tīzini destinde bār
Kendi desti olduğun ***kurbānına*** *tebşīr eder* **(Tahmis 2/10)**

kurbān et-:

1.) Kurban kesmek; ***mec.*** Feda etmek.

1.1. kurbān et-:-*ti*
Etti *Fennīye bedel bir kebşi* ***kurbān*** *rahm edip*
Cān iken kurbānı ey Memdūh cānān rahm edip **(Tahmis 2/12)**

kurbān ol-:

1.) (Bir kimse veya şeyi) Bir uğurda feda etmek.

1.1. kurbān ol-:-*sun*
Hasedinden rukabā hāk ile yeksān olsun
Mā-melek müjde-i teşrīfîne ***kurbān olsun*** **(Müsebba 2/48)**

kurbān olayım!:

1.) Aşırı sevgi ve hayranlık anlatan bir ibare.

1.1. kurbān olam:
Eyler leb-i rengīnine ʿarz-ı tahassür laʿl-i nāb
Kurbān olam *āyīnine çeşm-i serāʾir-bīnine* **(Kaside 20/14)**

1.2. kurbān olayım: (yalvarma amacıyla)
Setr-i envār-ı cemāl eyleme ***kurbān olayım***
Hande-sāz ol açıl ey gonca-i raʿnā-i ümīd **(Kaside 46/60)**

kurbān olduğum:

1.) Çok sevilen bir kimse için kullanılan sevgi sözü.

1.1. kurbān olduğum:
Nāzikāne müjde-i teşrīfini tezkīr eder
ʿIyd-gāhı tāki ***kurbān olduğum*** *tenvīr eder* **(Tahmis 2/2)**

kurbān üstüne kurbān kes-:

1.) Üst üste kurban kesmek; çok istenen, beklenen bir şey karşısında kurbanlar kesmek; ***mec.*** Çok sevinildiğini ifade etmek için kullanılan bir ifade.

1.1. kurbān üstüne kurbān kes-:-*(e)r*
ʿĪd-i Ekberdir ***keser kurbān kurbān üstüne***
Mukaddem cānān ile Fennīyi tebşīr etseler **(Gazel 181/7)**

1.2. kurbān üstüne kurbān kes-:-*(e)r*
ʿĀşıka olsa müyesser Kābe-i vaslın tavāf
ʿĪd-i Ekberdir ***keser kurbān kurbān üstüne*** **(Gazel 206/2)**

kurbānı ol-:

1.) Birisi uğruna canını feda etmek.

1.1. kurbānı ol-:-*(u)r*
Çekmeden tīğ-ı niyāmendin ***olur kurbānı*** *cān*
Sāʿidin zālim neden zahmet çekip teşmīr eder **(Tahmis 2/5)**

kurbānın çeşmini bend et-:

1.) Kurbanın (âşık) gözünü bağlamak, görmesini engellemek (kurban edilen hayvanın kesilmeden önce gözlerinin bağlanmasına telmihte bulunulmaktadır).

1.1. kurbānın çeşmini bend et-:-*mek, -e*
Çeşmini kurbānının bend etmeğe *tedbīr eder*
Hāl-i ʿuşşākı bilir katʿī o şūh-ı işve-kār **(Tahmis 2/8)**

kürbet:

1.) Gam, tasa, kaygı.

1.1. kürbetlere:-*ler, -e*
Ben bu gurbetlere ***kürbetlere*** *lāyık mı idim*
Okurum bāʿis-i hüsrānıma elbet nefrīn **(Kaside 42/28)**

kürbet-i gurbet:

1.) Gurbetin sıkıntısı, tasası.

1.1. kürbet-i gurbet:
Kürbet-i gurbet *dibāgattır hakīkat ādeme*
Anlamaz bu nükteyi olmazsa merd ü zen garīb **(Gazel 6/8)**

1.2. kürbet-i gurbet:
Kulunu Hazreti Allah garīb eylemesin
Çekmeyen bilmez onu ***kürbet-i gurbet*** *güçtür* **(Kıt'a 14/2)**

kurb-gāh-ı enver:

1.) Nuruna yakın olan yer (Hz. Abdülkadir Geylanî için).

1.1. kurb-gāh-ı enver:-*(i)n, -den*
Ayırma ***kurb-gāh-ı enverinden***
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/16)**

kurb-ı Hak:

1.) Allah'a yakın olma (ölüm).

1.1. kurb-ı Hak:-*a*
İsmet ü irfān ile mağrūr bir tahrīr idi
Kurb-ı Hakka *vāsıl oldu maʿnen etti iʿtilā* **(Tarih 12/3)**

kurb-ı hazāʾin:

1.) Hazinelere yakın olma.

1.1. kurb-ı hazāʾin:
Hasūdu çok olur tehzīb-i ahlāk eyleyen merdin
Ki olmaz lā-cerem ***kurb-ı hazāʾin*** *mardan hālī* **(Gazel 242/5)**

kurb-ı sūfī-i riyā-pīşe:

1.) Riyakâr sufiye, zahid*e yakın olma.

1.1. kurb-ı sūfī-i riyā-pīşe:-*y, -e*
Serelim postumuzu encümen-i rindāna
Kurb-ı sūfī-i riyā-pīşeye *cār olmayalım* **(Gazel 147/8)**

küremā:

1.) Kerim olan kimseler; cömert, iyilik sever ve hayır sahibi olanlar.

1.1. küremā:
Böyle meşhūrdur endāzesi olmaz keremin
Yapmamışlar ***küremā*** *sınıfına mīzān-ı kerem* **(Kaside 41/3)**

1.2. küremā:
Ya tesādüf ederim bir daha yāhut edemem
Refte refte ***küremā*** *cemʿine kıllet geliyor* **(Kaside 48/24)**

1.3. küremāyı:-*y, -ı*
Küremāyı *kerem ü reʾfete tahrīz eyler*
Sanki hāme-meder olan bānī-yi bünyān-ı kerem **(Kaside 41/44)**

kurnaz oğlu kurnaz ol-:

1.) Çok fazla kurnaz olmak.

1.1. kurnaz oğlu kurnaz ol-:-*ma, -y, -an*
Sayılmaz hudʿalar var nakş u elvānında gerdūnun
Füsūn-ı çerhı ***kurnaz oğlu kurnaz olmayan*** *bilmez* **(Gazel 66/4)**

kurnaz ol-:

1.) Açıkgözlü ve hin olmak.

1.1. kurnaz ol-:
Teʿālī kıl şikār-ı himmeti kapmakta şahbāz ol
Tārīk-i dil-nüvāzīde alıklık yapma ***kurnaz ol*** **(Müsebba 1/37)**

kürre-i hāk:

1.) Yeryüzü.

1.1. kürre-i hāk:
Gam-ı ferdāyı unutmaz bugün erbāb-ı kemāl
Kürre-i hāk *ser-ā-ser ferah-ābād olsa* **(Gazel 196/7)**

kurs-ı kameri dū-nīm eyle-:

1.) Yuvarlak ayı (dolunay) ikiye yarmak, bölmek. [Kâfirlerin Hz. Peygamber'den (s.a.v) bir mucize istemeleri üzerine ayın ikiye bölünme hadisesinden bahsedilmektedir (Kamer 54/1)].

1.1. kurs-ı kameri dū-nīm eyle-:-*di*
Öyle bir Pādişehin çākeridir Fennī kim
Bir işāretle ***dū-nīm eyledi kurs-ı kameri*** **(Gazel 221/6)**

kurta:

1.) Küpe.

1.1. kurta:
Bir musannaʿ ***kurta*** *yaptırdım kulaklar duymadık*
Bir nigīn dil-nişīn aldım Süleymānım sana **(Gazel 2/5)**

kurtar-:

1.) Bir felaketten, tehlikeden veya zor durumdan uzaklaştırmak; kurtulmasını sağlamak.

1.1. kurtar-:
El-Amān berzah-ı mihnette bunandım kaldım
Kurtar *artık beni ey Hızr-ı mekārim-pīşe* **(Gazel 150/6)**

1.2. kurtar-:
Ki etsin sāye-i fazlında bir zevk-i diğer peydā
Dil-i Fennīyi yā Rab pençe-i emmāreden ***kurtar*** **(Kaside 4/5)**

1.3. kurtar-:
Kurtar *Allah ʿaşkına kayd-ı felāketten beni*
Kalmadı tāb ü tüvānım çekmeğe bu zucreti **(Kaside 37/77)**

1.4. kurtar-:
Kıl beni sāhil-i şādīye efendim īsāl
Beni lutf ile şu girdāb-ı elemden ***kurtar*** **(Kaside 40/60)**

1.5. kurtar-:
Fakat sen lutf edip kurtar sipihrin dest-i cevrinden
Seni gökte ararken yerde ey ʿālī-himem buldum **(Kaside 49/14)**

1.6. kurtaramaz:-*a, -maz*
Yā İlāhī beni dilşād edecek ʿafvındır
Bilirim kurtaramaz subha vü seccāde beni **(Gazel 223/4)**

1.7. kurtarır:-*(ı)r*
Etmeli girye-i bisyār ile telvīn-i sirişk
Kurtarır *sanma azīzim kuru efsāne seni* **(Gazel 230/3)**

1.8. kurtarsan:-*sa, -n*
Esīr-i kayd-ı hicrān olduğum maʿlūm-ı ʿālīdir
Şu mihnetten beni ***kurtarsan*** *āzād etsen olmaz mı* **(Gazel 207/2)**

kurta-yı kūs:

1.) Davul küpesi.

1.1. kurta-yı kūs:
Kurta-yı kūs *kabūl et ʿārifin taʾrīfini*
Bilmez ʿārif olmayan māhiyet-i eşyā nedir **(Kıt'a 4/2)**

kurtul-:

1.) Sıkıntılı ve müşkül durumdan sıyrılmak, çıkmak.

1.1. kurtul-:
Çık perde-i gafletten ***kurtul*** *gam u mihnetten*
Havf eyle ihānetten ʿuhdende emānet var **(Gazel 58/8)**

1.2. kurtul-:
Beni memnūn-ı visāl et kurtul
Ellerin dilleri kalsın maktūʿ **(Gazel 100/6)**

1.3. kurtulalım:-*alım*
Pīre teslīm olalım gāʾileden ***kurtulalım***
Mütevekkil yaşayıp zār ü nizār olmayalım **(Gazel 147/3)**

1.4. kurtulan:-*an*
Recā etsem de tedbīr-i halāsı ben de öğrensem
Sipihrin dest-i cevrinden kaçıp da ***kurtulan*** *yok mu* **(Gazel 216/7)**

1.5. kurtulmak:-*mak*
Hīle-i vesvāsa düşüp ***kurtulmak***
Ādemin mūcib-i intibāhıdır **(Diğer 4/10)**

kurtuluş:

1.) Bir şeyden, bir yerden kurtulma, felah, halas, necat, selamet.

1.1. kurtuluş:
Mahzen-i endīşede tedbīr-i vuslat bir değil
Kurtuluş *yoktur der-āgūş eylerim bir gün seni* **(Gazel 139/7)**

1.2. kurtuluş:
Benimçün ***kurtuluş*** *yok devr-i zencīr-i muhabbetten*
*Şu sūretle müselsel kīsvānın pür-ham oldukça***(Gazel 200/4)**

1.3. kurtuluş:
Maāzallāh hele hiç ***kurtuluş*** *yoktur tuzağımdan*
Benim şimdi şeh-i şevket-ver-i iklīm-i hüsn ü ān **(Tahmis 7/8)**

kuru-:

1.) Suyu kalmamak, suyu çekilmek.

1.1. kurudu:-*du*
Merhamet çeşmesi bir hayli zamāndır ***kurudu***
Garazen cīve dökülmüş gibice tā gözüne **(Gazel 204/5)**

2.) Islaklığını, nemini yitirerek canlılığını kaybetmek.

2.1. kurur:-*r*
Revnak-ı gülzār-ı çarha etme katʿā iltifāt
Gül ***kurur*** *sünbül çürür āhir kalır gülşen garīb* **(Gazel 6/9)**

kuru:

1.) Suyu, nemi olmayan; susuz.

1.1. kuru:
Kuru *bir körfez iken reşk-i safā-hān etti*
Basrayı tīşe-i bünyān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/5)**

2.) Beyhude, boş, gereksiz, faydasız.

2.1. kuru:
Müstemiʿ yokken bu türlü hokkabazlıklar nedir
Niyyetin yoksa ***kuru*** *dīvan güldürmek midir* **(Gazel 54/4)**

2.2. kuru:
Kuru *bir gayret imiş hasret-i dīdārı ile*
Gözümüz yaşını hem-reng-i şarāb ettiğimiz **(Gazel 73/3)**

2.3. kuru:
Dinlemem öyle ***kuru*** *efsāne makbūlüm değil*
Mağz-ı Kurʾāndan hakīkatten haber ver vāʿızā **(Gazel 140/5)**

2.4. kuru:
Bana tevhīd-i hakīkīyi ʿıyānen bildir
Kuru *daʿvāda bırakma kuru daʿvāda beni* **(Gazel 223/6)**

2.5. kuru:
Bana tevhīd-i hakīkīyi ʿıyānen bildir
Kuru *daʿvāda bırakma kuru daʿvāda beni* **(Gazel 223/6)**

kuru çöp:

1.) Canlılığını yitirmiş, basit, zayıf, faydasız tahta parçası (kalem).

1.1. kuru çöp:-*tür*
Bir ***kuru çöptür*** *ona ıtlak etmezler kalem*
Etmem inʿāmından ol Şāhın-şehin katʿ-ı ümīd **(Kaside 24/58)**

kuru daʿvā:

1.) Boş, faydasız iddia, ideal.

1.1. kuru daʿvā:
Sābit olmaz ***kuru daʿvā*** *ile insāniyyet*
Çünkü ādem ola vüsʿünce mürüvvet-muʿtād **(Taştir 2/6)**

kuru dīvār:

1.) Kuru duvar.

1.1. kuru dīvār:-*a*
Kasāvetsiz ne bir ʿāşık ne bir mehpāre kalmıştır
Eğer kalmışsa gamsızlık ***kuru dīvāra*** *kalmıştır* **(Gazel 61/1)**

kuru efsāne:

1.) Asılsız söz, boş söylenti.

1.1. kuru efsāne:
Etmeli girye-i bisyār ile telvīn-i sirişk
Kurtarır sanma azīzim ***kuru efsāne*** *seni* **(Gazel 230/3)**

kuru lāf:

1.) Gerçekle ilgisi olmayan, değer taşımayan boş söz, kuru söz.

1.1. kuru lāf:
Çünkü bir cevheri seng-i siyeh etmez ***kuru lāf***
Kadr ü māhiyyetini fark eder ancak sarrāf **(Müsemmen 1/10)**

kuru sevdā:

1.) Boş, karşılıksız sevda.

1.1. kuru sevdā:
Yār ile bir kerrecik vuslat müyesser olmadı
Geçti gitti nāzenīn ʿömrüm ***kuru sevdā*** *ile* **(Gazel 187/4)**

kuru söz:

1.) Değer taşımayan, gerçekle ilgisiz, boş söz.

1.1. kuru söz:-*ler*
ʿİvaz ister sana bir veſk-ı merām olmağa rām
Kuru sözler *o perī-peykeri teshīr etmez* **(Gazel 71/6)**

kurul-:

1.) Meydana gelmek, oluşmak.

1.1. kurulmuştur:-*muş, -tur*
Meşreb-i ʿulyāsına gelmez gınā inʿāmdan
Münʿimiyyetle ***kurulmuştur*** *esās fitratı* **(Kaside 37/11)**

2.) Toplanmak, bir araya getirilmek, hazırlanmak.

2.1. kurulsa:-*sa*
Kurulsa *meclis-i mey cām ü sahbā intizām etse*
Burulsa güşu üdun nağmeye mutrib devām etse **(Muhammes 2/6)**

kurūn:

1.) Yüzyıllar, çağlar, zamanlar, devirler.

1.1. kurūnun:-*un*
Bakın ahvāl-i ahlāfa bakın tārīh-i eslāfa
Kurūnun *hangisi bu karn-ı ʿālīye mümāsildir* **(Kaside 38/3)**

kurut-:

1.) Suyunu ve ıslaklığını giderip kuru duruma getirmek; ***mec.*** Uğursuzluk getirmek, yok etmek.

1.1. kurutmuyor:-*ma, -yor*
ʿAşkın beni uyutmuyor
Göz yaşımı ***kurutmuyor*** **(Diğer 3/3)**

1.2. kuruttun:-*tu, -n*
Ey baht-ı siyeh hāki ***kuruttun*** *mu ne yaptın*
Tohm-ı emeli yoksa çürüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/1)**

küs-:

1.) Darılmak, gücenmek.

1.1. küsmüşleri:-*müş, -ler*
Çerha ***küsmüşleri*** *düşmüşleri taltīf eyle*
Gün geçip emr-i muhāl olmadan imkān-ı kerem **(Kaside 41/51)**

1.2. küstün:-*tü, -n*
Neden mahzūn dursun māh-ı tābānım niçin ***küstün***
Şeker-handım efendim şūh-fettānım niçin küstün **(Gazel 133/1)**

1.3. küstün:-*tü, -n*
Neden mahzūn dursun māh-ı tābānım niçin küstün
Şeker-handım efendim şūh-fettānım niçin ***küstün*** **(Gazel 133/1)**

1.4. küstün:-*tü, -n*
Niçin gül-fem açılmaz gonca ruhlar ibtisām etmez
Sana kimler dokundu verd-i handānım niçin ***küstün*** **(Gazel 133/2)**

1.5. küstün:-*tü, -n*
Muhalif rūzgāra uğramışsın gönlün incinmiş
Ne bādī oldu ey zülfü perīşānım niçin ***küstün*** **(Gazel 133/3)**

1.6. küstün:-*tü, -n*
Ne hāletten kırıldı hātır-ı nāzik-terin cānım
Tehāşī etme söyle söyle cānānım niçin ***küstün*** **(Gazel 133/4)**

1.7. küstün:-*tü, -n*
Küçükler cürm ile meʾlūf büyükler ʿafv ile maʿrūf
Kusūrum var ise ʿafv eyle sultānım niçin ***küstün*** **(Gazel 133/5)**

kuş ol-:

1.) Kuş gibi olmak (ötmek).

1.1. kuş ol-:-*up*
Kuş olup *ötemedim*
Gül ile yatamadım **(Diğer 1/3)**

1.2. kuş ol-:-*up*
Kuş olup *ötemedim gül ile yatamadım*
Bir mevkīʿ tutamadım ehl-i kemāl içinde **(Gazel 203/2)**

küşād et-/eyle-:

1.) Açmak.

1.1. küşād et-:
Dil-i efsürdemi ʿaşkınla teshīn eyle yā Rabbī
Küşād et *dīde-i cānı Hudā-bīn eyle yā Rabbī* **(Kaside 10/1)**

1.2. küşād eyle-:
Darbe-i şemşīr-i ser-tīzinde merhem gizlidir
Tīğ-ı cevr-i yāra karşı sīneni ***eyle küşād*** **(Gazel 41/3)**

küşād ol-:

1.) Açılmak; rahata ermek.

1.1. küşād ol-:-*sun*
ʿUmūm bendegānı sāye-i lutfunda şād olsun
Meyānında benim de kevkeb-i bahtım ***küşād olsun*** **(Muhammes 1/29)**

küşāde ol-:

1.) Açılmak.

1.1. küşāde ol-:-*ma, -y, -an*
Dīde-i kalbi küşāde olmayan fark eylemez
Merd-i kāmil eylemiş ʿālemde pinhān kendini **(Gazel 231/5)**

küşāde-rū:

1.) Güler yüzlü.

1.1. küşāde-rū:
O gül goncayı gördükçe her dem ***küşāde-rū***
İʿāde-i ʿahd-i ʿunfüvān etmek isterim **(Gazel 157/4)**

kuşan-:

1.) Kuşanmak, giyinmek.

1.1. kuşan:
Al giyin allar ***kuşan*** *ruhsār-ı gül-gūnun gibi*
Güller istikbāle çıksın verd-i handānım sana **(Gazel 2/2)**

küşāyiş:

1.) Açılma, ferahlık.

1.1. küşāyiş:
Dīde-i gafletime verdi ***küşāyiş*** *bu hitāb*
Oldu kānūn-ı ümīdim yeni baştan sūzān **(Kaside 45/29)**

kūşe:

1.) Köşe, bucak.

1.1. kūşede:-*de*
Tut elimden beni meydāna çıkar merhamet et
Yeʾs ü endūh ile bir ***kūşede*** *kaldım pinhān* **(Kaside 45/34)**

kūşe-i dāmān:

1.) Eteğin köşesi, ucu.

1.1. kūşe-i dāmān:-*a*
Sen sūret-i ādemde ferişteh görülürsün
Ferrāce kayar ***kūşe-i dāmāna*** *düşerse* **(Gazel 202/4)**

1.2. kūşe-i dāmān:-*(ı)mız, -a*
Kūy-ı gurbette biz eller eline bakmadayız
Feyz alırken yapışan ***kūşe-i dāmānımıza*** **(Gazel 182/4)**

kūşe-i dāmān-ı kerem:

1.) Cömert, yüce bir eteğinin köşesi, kenarı (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa'nın eteği, kendisi).

1.1. kūşe-i dāmān-ı kerem:
Cüst ü cū-yı kerem eylerdim anınçün ben de
*Ele girdi hele bir **kūşe-i dāmān-ı kerem*** **(Kaside 41/10)**

kūşe-i gurbet:

1.) Gurbet köşesi.

1.1. kūşe-i gurbet:-*te*
*Hasta düşmek **kūşe-i gurbette** sıhhat beklemek*
Şāʿire gāhī gazel gāhī muʿammā söyletir **(Gazel 52/8)**

kūşe-i hātır:

1.) Aklın, gönlün köşesi.

1.1. kūşe-i hātır:-*dan*
*Bu fakīri **kūşe-i hātırdan** ihrāc etmeyin*
Eyledik biz cümleyi Hakka emānet elvedāʿ **(Gazel 101/6)**

kūşe-i hırmān:

1.) Mahrumiyet, ümitsizlik köşesi.

1.1. kūşe-i hırmān:-*a*
*Redd etme anı **kūşe-i hırmāna** bırakma*
Pür-cürm ise de ʿāşık-ı sādıktır efendim **(Kaside 18/9)**

kusūr:

1.) Eksiklik, noksan; yersiz davranış, suç, kabahat.

1.1. kusūrile:-*i, -le*
*Her **kusūrile** sitāyişte yine eyler devām*
Çünkü dilde iştiyāk u ārzū besler kalem **(Kaside 24/51)**

1.2. kusūrum:-*(u)m*
Küçükler cürm ile meʾlūf büyükler ʿafv ile maʿrūf
***Kusūrum** var ise ʿafv eyle sultānım niçin küstün* **(Gazel 133/5)**

1.3. kusūrum:-*(u)m*
Gubār etmez takarrür cevher üzere dürr-i nāb üzere
***Kusūrum** var ise ʿafv et efendim nezd-i ʿālīde* **(Gazel 205/4)**

1.4. kusūrum:-*(u)m*
***Kusūrum** varsa ʿafvet Pādişāhım yād-ı vasfında*
Kabūl et ʿözrümü nevʿ-i beşer sāhī vü zāhildir **(Kaside 38/44)**

1.5. kusūrumla:-*(u)m, -da*
Harīm-i ʿafvine ettim dehālet her kusūrumla
***Kusūrumdan** güzer kıl serde sultānım gedālık var* **(Gazel 60/2)**

1.6. kusūrumdan:-*(u)m, -dan*
Harīm-i ʿafvine ettim dehālet her kusūrumla
***Kusūrumdan** güzer kıl serde sultānım gedālık var* **(Gazel 60/2)**

1.7. kusūrundan:-*u, -n, -dan*
ʿAbd-i ʿācizdir yapar noksān noksān üstüne
*Pādişāhım geç **kusūrundan** şu kemter bendenin* **(Gazel 206/5)**

kusūr et-/eyle-:

1.) Hatalı, hoş karşılanmayacak bir davranışta bulunmak, kabahat işlemek; eksiklik yapmak.

1.1. kusūr et-:-*miş*
*Ben riʿāyette **kusūr etmiş** değilken zerrece*
Sāde bu zıddiyet istilzām edip beynūneti **(Kaside 37/44)**

1.2. kusūr et-:-*ti, -m*
*Bir **kusūr ettim** de gönlünde kırıklık var ise*
Geçsin ifşā etmesin ağyāra Allah ʿaşkına **(Gazel 191/3)**

1.3. kusūr et-:-*ti, -m, -se*
*Ger **kusūr ettimse** maʿzūrum bağışla cürmümü*
Pādişāhım lutfedip eyle kabūl-i iʿtizār **(Kaside 39/33)**

1.4. kusūr eyle-:-*dik, -se*
Niçin mazhar-ı ʿafv etmiyor ol şeh-i hūbān
***Kusūr eyledikse** ger peşīmān değil miyiz* **(Gazel 70/6)**

1.5. kusūr eyle-:-*miş, -im*
*Vatanın şükrünü īfāda **kusūr eylemişim***
Tevbeler eylemeyem bir daha şekvā-yı vatan **(Gazel 165/4)**

1.6. kusūr eyle-:-*y, -e, -me, -m*
*Mümkün oldukça **kusūr eylemem** īfāsında*
Bence vācip gibidir hizmet-i şükrān-ı kerem **(Kaside 41/35)**

kusūr etme-/eyleme-:

1.) Hoş karşılanmayacak bir davranışta bulunmamak; eksiklik yapmamak.

1.1. kusūr etme-:
*Kadrini bil ihtirām et **etme** hürmette **kusūr***
Ādemi şefkatli bir māder gibi besler kalem **(Kaside 24/9)**

1.2. kusūr etme-:-*z, -di, -m*
Hālime rahm etse ol rūh-ı musavver kāşki
*Cān atıp ʿarz-ı niyāz **etmekte** etmezdim **kusūr*** **(Gazel 215/5)**

1.3. kusūr eyleme-:-*y, -iz*
*Merd-i ciddīyi sitāyişde **kusūr eylemeyiz***
Süfehāyı hedef-i nāvek-i düşnām ederiz **(Gazel 80/6)**

kusūr u töhmet:

1.) Suç ve kabahat.

1.1. kusūr u töhmet:-*i*
Sonradan teftīş edip gerçi müfettiş ʿĀlī bey
*Anladı bu ʿācizin yokdur **kusūr u töhmeti*** **(Kaside 37/72)**

kusūr-ı bende:

1.) Kulun kusuru, eksiği.

1.1. kusūr-ı bende:-*y, -e*
*Bakma gel şevketli Hünkārım **kusūr-ı bendeye***
İhtizāz-ı zerreden hurşīde gelmez iğbirār **(Kaside 39/34)**

kūt:

1.) Mutluluk; İlahi bir kaynaktan gelen rahmet, bereket.

1.1. kūt:
*Hikmeti var o **kūt** cān oldu süveydāda nihān*
Yoksa zemīn ü āsumān ʿaşka karār-gāh olamaz **(Gazel 67/3)**

kutb-ı aʿzam:

1.) En büyük kutup; birçok Müslüman'ın kendisine bağlandığı büyük evliyalardan olup zamanının en büyük mürşidi.

1.1. kutb-ı aʿzam:
*Müzekkā **kutb-ı aʿzam** mazhar-ı mısdāk-ı Lā tahzen*
Muhakkak merd-i ekmel hāʾiz-i nūr-ı necābettir **(Kaside 30/6)**

kutb-ı medār-ı maʿdelet:

1.) Adaletle dönen merkez.

1.1. kutb-ı medār-ı maʿdelet:-*tir*
Görmemiştir dīde-i devrān böyle ʿadl ü dād
*Hāsılı **kutb-ı medār-ı maʿdelettir** Hazreti* **(Kaside 37/18)**

kutbiyet:

1.) Manevi mertebelerin en yükseği, yücelik.

1.1. kutbiyeti:-*i*
Zīver-i ser-halka-i bezm-i Ricālullāhdır
ʿĀrif-i āgāhdır bī-şübhedir ***kutbiyeti*** **(Kaside 37/27)**

kutr-ı semāya sığma-:

1.) Gökyüzüne sığmamak; çok fazla olmak.

1.1. kutr-ı semāya sığma-:-*ma, -sa-sa*
Figān-ı vālideyn ʿarşa dayansa
ʿAceb mi ***sığmasa kutr-ı semāya*** **(Tarih 13/7)**

kuvā-yı ʿakl u fikr:

1.) Akıl ve fikir kuvvetleri; aklın tamamı.

1.1. kuvā-yı ʿakl u fikr:-*i*
Vücūdumdan eser yok cism ü cānı yāre verdim hep
Kuvā-yı ʿakl u fikri *topladım dildāra verdim hep* **(Gazel 9/1)**

kuvve-i bātışa-i cevr:

1.) Eziyetin zorlayıcı kuvveti.

1.1. kuvve-i bātışa-i cevr:
Kuvve-i bātışa-i cevr *ile imsāk ederek*
Tevsen-i bahtıma göstermedi cāy-ı cevelān **(Kaside 45/3)**

kuvve-i izʿān:

1.) Anlama kuvveti; feraset gücü, çabuk kavrayış.

1.1. kuvve-i izʿān:-*(ı)m, -dır*
Beni gözden düşüren ***kuvve-i izʿānımdır***
Künc-i gamda bırakan pertev-i ʿirfānımdır **(Gazel 31/1)**

kuvve-i nātıka:

1.) Konuşma gücü, talakat.

1.1. kuvve-i nātıka:-*m, -a*
Bir gazel tarh edeyim şevk ile ruhsat var ise
Kuvve-i nātıkama *vüsʿü talākat geliyor* **(Kaside 48/29)**

1.2. kuvve-i nātıka:-*m, -a*
Gülşen-i meşrebime reng-i tarāvet gelsin
Kuvve-i nātıkama *tāze talākat gelsin* **(Müsebba 2/55)**

1.3. kuvve-i nātıka:-*m, -ın*
Kuvve-i nātıkamın *revnakıdır midhat-ı Pīr*
Dil-i gam-perverimin bāʿis-i feyz ü ferāhı **(Kaside 33/18)**

1.4. kuvve-i nātıka:-*s, -ı*
Havze-i hāfızası mahfaza-i reʾy-i musīb
Kuvve-i nātıkası *meʾhaz-ı hüsn-i tedbīr* **(Kaside 47/10)**

kuvvet:

1.) Güç, takat, kudret.

1.1. kuvvet:
Kuvvet *anın kudret anın*
Rahman odur rahmet anın **(Diğer 5/19)**

1.2. kuvvet:
Dūzah anın cennet anın
Bāzūdaki ***kuvvet*** *anın* **(Diğer 5/21)**

1.3. kuvvet:
Paraya Fennī gibi etmezdim ammā iltifāt
Celb-i erzāk eyleyen ***kuvvet*** *ne çāre pāradır* **(Gazel 56/5)**

1.4. kuvvet:
Var iken elde ***kuvvet*** *etme dirīğ-ı himmet*
Zīrā ki vakt-i fırsat vakt-i zevāle benzer **(Gazel 63/2)**

1.5. kuvvet:
Her nasılsa felek insāfa gelip su veriyor
Nihāl-i ümīd-i hakīrāneme ***kuvvet*** *geliyor* **(Kaside 48/2)**

1.5. kuvvet:
Nām-ı ʿulyāsı gibi tabʿ-ı dilārāsı cevād
Nāmını yād edenin tabʿına ***kuvvet*** *geliyor* **(Kaside 48/15)**

1.6. kuvvet:-*e*
Ol serv-i kaddin celbi biraz servete muhtāc
Bir doğru nihāl eğmek epey ***kuvvete*** *muhtāc* **(Gazel 17/1)**

1.7. kuvveti:-*i*
Ot gibi ***kuvveti*** *her vechile topraktan alır*
Mübdelün ʿanh işini nākısān eyler itmām **(Muamma 1/4)**

kuvvet ver-:

1.) Kuvvetlendirmek.

1.1. kuvvet ver-:-*(i)r, -ler*
Verirler *rūha* ***kuvvet*** *az zamānda menzil almak için*
Teyakkūn-kerde-i hāl-i seferdir Nakşibendīler **(Kaside 36/7)**

kuvvet-i bāzū:

1.) Pazı kuvveti; ***mec.*** İnsanın kendi gücü.

1.1. kuvvet-i bāzū:-*y, -a*
Sāla māla ***kuvvet-i bāzūya*** *etme iʿtimād*
Hākde binlerle Cem binlerle Rüstem gizlidir **(Gazel 41/4)**

1.2. kuvvet-i bāzū:-*y, -a*
Nīrū-yı peşen Sāʿid-i Rüstem kime kaldı
Allaha dayan ***kuvvet-i bāzūya*** *dayanma* **(Gazel 222/4)**

kuvvet-i nutk u beyān:

1.) Söz söyleme gücü, kuvveti.

1.1. kuvvet-i nutk u beyān:-*(ı)m, -dır*
Zemān-ı miknetimde ***kuvvet-i nutk u beyānımdır***
Evān-ı vahşetimde mūnisim ārām-ı cānımdır **(Muhammes 2/9)**

kuvvet-i servet:

1.) Varlığın, zenginliğin gücü.

1.1. kuvvet-i servet:-*le*
Kuvvet-i servetle *kişi Haydar-ı Kerrār olamaz*
Gizli gerek anın işi sakla yürekde sūzişi **(Gazel 74/4)**

kuvvet-i teʿsīr-i sihr:

1.) Sihrin (sözlerin) etkili kuvveti.

1.1. kuvvet-i teʿsīr-i sihr:-*in*
Bir tasavvur sāhibinden sor inanmazsan eğer
Kuvvet-i teʿsīr-i sihrin *neydüğün tasdīk eder* **(Tahmis 4/12)**

kuvvetli:

1.) Gücü çok olan; zorlu, şiddetli.

1.1. kuvvetli:
ʿAfīf olmaz ʿafīfin gayrīye ʿiffetli yazmakla
Kıvām-ı ʿiffeti ***kuvvetli*** *bir ikdām eder tashīh* **(Gazel 19/6)**

kūy:

1.) Köy, mahalle, semt; sevgilinin bulunduğu yer.

1.1. kūy:-*(u)n*

Elverir āh-ı hezār eyleyerek beklediğim
Kūyun ey gonca-dehen beyt-i muʿazzam değil ā **(Gazel 5/4)**

1.2. kūyuna:-*u, -n, -a*
Mesken-i ifrīt ola sahn-ı cānān-ı ʿālīyāt
Gel yanaştırma rakībi ***kūyuna*** *cāʾiz midir* **(Gazel 10/5)**

1.3. kūyuna:-*u, -n, -a*
Görsem yüzünü ahz-ı füyūz-ı seher etsem
Erken uyanıp ***kūyuna*** *ʿazm-i sefer etsem* **(Gazel 149/1)**

1.4. kūyuna:-*u, -n, -a*
Bu sūziş-i hicrān ile tā ***kūyuna*** *gitsin Cānānı acıtsın*
Feryādımı terfīk edeyim bād-ı sabāya Emvāc-ı hevāya **(Müstezad 1/3)**

1.5. kūyunda:-*(u)n, -da*
Ben bir ümīd ile feryād ederim ***kūyunda***
Eyledim āhımı gūyā ki müvellā-yı ümīd **(Kaside 46/61)**

1.6. kūyunuzda:-*(u)nuz, -da*
Kūyunuzda *bu gibi hāle nezāket mi denir*
Seni bir kerre sararsam yıkılır mı dünyā **(Gazel 27/4)**

1.7. kūyunu:-*u, -n, -u*
Fikr-i vaslınla ne kāşāne ne külhān biliriz
Dil-i gam-dīdemize ***kūyunu*** *mesken biliriz* **(Gazel 82/1)**

kūy-ı ʿaşk:

1.) Aşk semti, mahallesi, köyü.

1.1. kūy-ı ʿaşk:-*(ı)n, -dan*
Tecessüs eyledim ayrılmıyor dil ***kūy-ı ʿaşkından***
Ne yapsın gālibā bī-çārecikde mübtelālık var **(Gazel 60/3)**

kūy-ı dildār:

1.) Sevgilinin semti, mahallesi.

1.1. kūy-ı dildār:-*ı*
Rakīb-i fitne-kāra ***kūy-ı dildārı*** *suʾāl etme*
Reh-i cennette İblīs ādeme hāşā delīl olmaz **(Gazel 76/6)**

1.2. kūy-ı dildār:-*ı*
Kūy-ı dildārı *tavāf ettikçe āh-ı iştiyāk*
Her sefer bahs-i dil sūziş-nişānım söylesin **(Gazel 166/5)**

kūy-ı firkat:

1.) Ayrılık mahallesi, yeri.

1.1. kūy-ı firkat:-*te*
Şām-ı gurbette ne cānānla iftār ettim
Kūy-ı firkatte *ne bir ʿĪd-i visāl oldu ʿayān* **(Kaside 45/4)**

kūy-ı gurbet:

1.) Gurbet köyü, mahallesi.

1.1. kūy-ı gurbet:-*te*
Benimçün ***kūy-ı gurbette*** *ikāmet mümteniʿ ammā*
Melāhat bağının mahsūlü bir nevres-nihālim var **(Gazel 25/4)**

1.2. kūy-ı gurbet:-*te*
Kūy-ı gurbette *biz eller eline bakmadayız*
Feyz alırken yapışan kūşe-i dāmānımıza **(Gazel 182/4)**

kūy-ı mahbūb-ı Hudā:

1.) Allah'ın sevgilisinin (Hz. Peygamber) semti, bulunduğu yer.

1.1. kūy-ı mahbūb-ı Hudā:-*dır*
Ne rütbe ʿarz-ı taʿzīmāta saʿy etsen sezādır bu
Sakın terk-i edebden ***kūy-ı mahbūb-ı Hudādır*** *bu* **(Tahmis 1/2)**

1.2. kūy-ı mahbūb-ı Hudā:-*y, -a*
Kūy-ı mahbūb-ı Hudāya *ol kadar müştāk kim*
Şevk ile pervāz ederdi bulsa bāl ü per kalem **(Kaside 24/19)**

kūy-i melāmet:

1.) Kınanacak, azarlanacak yer.

1.1. kūy-i melāmet:
Mest-i müdām ***kūy-i melāmet*** *değil miyim*
Meslekçe vāsıl-ı hadd-i gāyet değil miyim **(Taştir 1/1)**

kūy-ı rahmete er-:

1.) Rahmet köyüne ulaşmak; Hakk'ın rahmetine kavuşmak, ölmek.

1.1. kūy-ı rahmete er-:-*di*
Geldi bir ʿulvī ferişteh söyledi tārīhini
Hacı Mustafā Efendi ***erdi kūy-ı rahmete*** **(Tarih 17/7)**

kūy-ı vatan:

1.) Vatan, yurt.

1.1. kūy-ı vatan:
Fennīyā bāğ-ı behişt olsa bile ***kūy-ı vatan***
Ādeme gurbet olur yoksa ehıbbā kokusu **(Gazel 238/7)**

kūy-ı yār:

1.) Sevgilinin semti, mahallesi, bulunduğu yer.

1.1. kūy-i yār:-*a*
Kūy-i yāra *gideriz Cennet-i aʿlāya bedel*
Pāyine yüz süreriz Kaʿbe-i ʿUlyāya bedel **(Gazel 141/1)**

1.2. kūy-ı yār:-*ı*
Tavāf eyle ***kūy-ı yārı*** *ʿarz-ı delāʾil et*
*Daʿvā-yı muhabbet Fennīyā bātıl olmasın***(Gazel 164/8)**

1.3. kūy-ı yār:-*ı*
Şemʿe ile pervāne timsāl-i mücessemdir bize
Kūy-ı yārı *çok zaman dönmüş dolanmışlardanız* **(Gazel 77/9)**

1.4. kūy-ı yār:-*i*
Kūy-ı yāri *dūr edip vuslatla mesʿūd olmayan*
Aldırır ʿakl u şuʿūru vālih u hayrān gider **(Gazel 45/2)**

1.5. kūy-ı yār:-*i*
Kūy-ı yāri *terke yārān gerçi vermişler karār*
Bunda Fennī-i hakīkat-perverin imzāsı yok **(Gazel 107/5)**

kuyūd-ı nefs:

1.) Nefse bağlanmak, uymak.

1.1. kuyūd-ı nefs:-*den*
Kuyūd-ı nefsden *āzādeyiz bī-bāk ü pervāyız*
Hakīmiz feylesofuz ʿāleme ferzāne geldik biz **(Gazel 69/4)**

kuzgun:

1.) Kuzgun; ötücü kuşlar takımının kargagiller familyasından, Kuzey Amerika'nın dağlık, fundalık yerlerinde bulunan, tüyleri siyah renkte olup mavi renkte parlayan bir tür kuş, karakarga; ***mec.*** Rakib*.

1.1. kuzgun:
Açarım ʿavdet için şehper-i istiʿcāli
Kekliğim ***kuzgun*** *ile zāğ ile pervāz etme* **(Gazel 189/5)**

L

lā:

1.) "Hayır, yok " anlamına gelen Arapça bir olumsuzluk edatı.

1.1. lā:
Ben ne rütbe ağlasam olsam taleb-kār-ı visāl
*Merhametsiz kāfirin ağzından ancak **lā** çıkar* **(Gazel 34/4)**

1.2. lā:
İncāz ederim vaʿdimi illā demedin mi
*Ādābı gözet **lā** deme fermānıma karşı* **(Gazel 239/5)**

lā taknatū:

1.) "Ümit kesmeyin" anlamında olup "Lâ taknetû min rahmetillâh: Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin." âyetinden iktibastır (Zümer, 39/53).

1.1. lā taknatū:
Nedāmet köşesinde kaldım artık hāʾifʿü melhūfʿ
*Ümīdim yalnız **lā taknatū** fermānına maʿtūfʿ* **(Müseddes 2/17)**

1.2. lā taknatū:-*dan*
Ki müstebʿid değildir ʿafv-ı Haktan feth-i bāb olmak
*ʿUsātın hakkıdır **lā taknatū** dan kām-yāb olmak* **(Müseddes 2/20)**

lā-büdd:

1.) Lazım, gerekli.

1.1. lā-büdd:-*i, -ken*
Kaybedildi hakk-ı meşrūʿum ʿale'l-ʿamyā benim
*Hikmeten **lā-büdd** iken bir hükme merbūtiyeti* **(Kaside 37/68)**

2.) Mutlaka, elbette.

2.1. lā-büdd:
***Lā-büdd** beni baştan çıkarır zülf-i ziyāhın*
Bu mesʾelenin halli biraz dikkate muhtāc **(Gazel 17/5)**

1. lā-büdd:-*(u)r, -du*
ʿĀlī-himem ʿālī-cenāb idi bu zāt-ı muhterem
*Her bī-kes ü bī-çārenin **Iā-büdd** olurdu nāsırı* **(Tarih 5/2)**

lā-cerem:

1.) Şüphesiz, elbette, besbelli.

1.1. lā-cerem:
Hasūdu çok olur tehzīb-i ahlāk eyleyen merdin
*Ki olmaz **lā-cerem** kurb-ı hazāʾin mardan hālī* **(Gazel 242/5)**

lāf:

1.) Söz, lakırtı; konuşma.

1.1. lāfa:-*a*
*Öyle yanlış yamalak **lāfa** muʿammā mı denir*
Şu muʿammā-yı rekīkinle İlāhī yere bat **(Gazel 12/2)**

1.2. lāfla:-*la*
Mekātibde medāriste garaz hall-i mesāʾildir
*Açılmaz ʿāmiyāne lā-ʾubālī **lāfla** efvāh* **(Kaside 38/2)**

lāfını bil-:

1.) Akıllı uslu konuşup başkasını rahatsız etmemek, yerinde, güzel ve tutarlı konuşmak.

1.1. lāfını bil-:-*mez, -ler*
*Hākezā **lāfını bilmezler** eşektir bī-şek*
Sana bed söyleyene sen ne dayak ur ne kötek **(Müsemmen 1/15)**

lafz:

1.) Anlamlı veya anlamsız olarak ağızdan çıkan veya yazılan söz.

1.1. lafz:
Ey müderris sanma tertīb-i kazāyādır hüner
***Lafz** ile aldanma tahlīl-i mezāyādır hüner* **(Gazel 51/1)**

1.2. lafz:
Hüsn-i hatla yazılan nutk-ı belīğ eblağ olur
***Lafz** için bāʿis-i efzāyiş-i āndır kalemim* **(Gazel 152/8)**

lāhūtī:

1.) Uluhiyet âlemine mensup ve müteallik olan; sır âlemi; gaybî âleme ait; ruhanî âlemle alakalı.

1.1. lāhūtīlerin:-*ler, -in*
*Yüz sürüp her lāhza **lāhūtīlerin** akdāmına*
Hāk-i dehlīz-i ulü'l-ʿİrfān olaydım kāşki **(Gazel 235/2)**

lāhza:

1.) An, dem; vakit, zaman.

1.1. lāhza:
*Ki kıble-nümā her **lāhza** lerzān gelir gider*
Dil-i ʿārif ihtizāz eder havf-ı Hakla **(Gazel 46/2)**

1.2. lahzā:
Hayālim bir zamān hālī değil fikr-i visālinden
*Visālindir benim her **lahzā** gönlümden geçen şimdi* **(Gazel 220/2)**

1.3. lāhza:
*Yüz sürüp her **lāhza** lāhūtīlerin akdāmına*
Hāk-i dehlīz-i ulü'l-ʿİrfān olaydım kāşki **(Gazel 235/2)**

1.4. lāhza:
*Hudā-yı lem-yezel bir **lāhza** münfek etmesin ondan*
Gam-ı ʿaşkın dil-i Fennīde müdgam yā Resūlallah **(Kaside 17/8)**

1.5. lāhza:
*Pāyına her **lāhza** yüz sürmekle eyler iftihār*
Öyle Şāhen-şāh-ı hikmet-āşinā kim her hakīm **(Kaside 39/3)**

1.6. lahzada:-*da*
Tīz-pervāzım ziyā-yı neyyirin hemtāsıyım
*Bedevīyim ʿarşı seyrān eylerim bir **lahzada*** **(Kaside 35/9)**

lāhzacık:

1.) Bir anlık, kısa bir zaman için.

1.1. lāhzacık:
ʿĀşıkın tabʿından ey vāʿiz dönerdin der-ʿakab
***Lāhzacık** manzūrun olsaydı o şūh-ı işve-kār* **(Kaside 39/49)**

lākin:

1.) "ama, ancak, fakat" anlamlarında bağlaç.

1.1. lākin:
Sanma bir iş yapılır hükm-i kaderden hāric
***Lākin** idrāki anın tavk-ı beşerden hāric* **(Gazel 18/1)**

1.2. lākin:
Rabt eden zencīr-i ʿaşk-ı yāre gönlümdür beni
***Lākin** el bu hāleti zülf-i nigārımdan bilir* **(Gazel 28/3)**

1.3. lākin:
Sen henüz şāyeste görmezsin nigāh-ı şefkate
*Eyledi **lākin** sirişk-i çeşmime kan ihtilāt* **(Gazel 98/5)**

1.4. lākin:

İʿtibār u pāyesi etmezdi lākin iʿtilā
Olmasaydı sıdk ile vassāf-ı Peygamber kalem **(Kaside 24/32)**

lāl:

1.) Dilsiz; sessiz, suskun.

1.1. lāl:-*i, -di, -m*
Lāl idim *hayli zamāndır elem-i dehr ile ben*
Beni nutka getiren lāʿl ü şeker-bārındır **(Gazel 30/4)**

laʿl:

1.) Yakuta benzeyen kırmızı ve değerli bir süs taşıdır. Rivayete göre aslında ak bir taş olduğu hâlde ciğer kanıyla boyanıp güneşe bırakılmış ve güneşin etkisiyle kırmızı renge bürünmüştür. Klasik Türk Edebiyatında en çok sevgilinin dudağı için benzeyen olmaktadır (Pala, 2017: 283).

1.1. lāʿlden:-*den*
Fem-i yāri temāşā eyledim güftāra geldikçe
Yapılmış ***lāʿlden*** *bir hokka gūyā dürr-i nāb üzre* **(Gazel 193/2)**

1.2. laʿlin:-*in*
Laʿlin emeli tevbeyi bastım mey-i nāba
Eyler mi Hızır ʿatf-ı nazar semt-i serāba **(Gazel 201/1)**

1.3. laʿlinle:-*(i)n, -le*
Ādemin ʿömr-i ʿazīzin tāzeler her kıblesi
Gālibā ***laʿlinle*** *etmiş āb-ı hayvān ihtilāt* **(Gazel 98/2)**

lāl eyle-:

1.) Dilsiz etmek, susturmak.

1.1. lāl eyle-:-*di*
Gülşen-i fazl u maʿārifte şakır bülbül idim
Feleğin sillesi susturdu beni ***eyledi lāl*** **(Kaside 40/37)**

lāl ol-:

1.) Dilsiz olmak; konuşamamak, susmak.

1.1. lāl ol-:-*(u)r*
Edemez feth-i dehen mahzar-ı ʿulyāsında
Lāl olur *İbn-i Kemāl ʿaczini eyler ikrar* **(Kaside 43/15)**

1.2. lāl ol-:-*(u)r*
Lāl olur *dergeh-i fazlında zebān-ı tahrīr*
Gaşy olur meclis-i ʿilminde İmām-ı Nevevī **(Kaside 47/13)**

lāl ü ebkem kıl-:

1.) Sessiz ve dilsiz etmek, konuşamamak.

1.1. lāl ü ebkem kıl-:-*dı*
Hezār-āsā şakırken ***lāl ü ebkem kıldı*** *maʿsūmu*
Ruh-ı gül-gūnunu hem-reng-i evrāk-ı hazān etti **(Gazel 251/3)**

1.2. lāl ü ebkem kıl-:-*dı*
Hezār-āsā şakırken ***lāl ü ebkem kıldı*** *maʿsūmu*
Ruh-ı gül-gūnunu hem-reng-i evrāk-ı hazān etti **(Tarih 22/3)**

laʿl ü gevher:

1.) Lal ve cevher.

1.1. laʿl ü gevher:-*de*
Takāddüm eyledikçe ***laʿl ü gevherde*** *bahā artar*
Meşīhat bāʿis-i rifʿattir ehl-i hāle ey Fennī **(Gazel 59/5)**

1.2. laʿl ü gevher:
Kāşki tartılsa bir mīzān ile ʿayb u hüner
Laʿl ü gevher *Kıbrıs elmasıyla seyyān olmasa* **(Gazel 183/6)**

laʿl ü leʾāl:

1.) Değerli taşlar ve inciler; mücevherler.

1.1. laʿl ü leʾāl:
Seng-i siyāha benzer
Laʿl ü leʾal *içinde* **(Diğer 1/16)**

1.2. laʿl ü leʾāl:
Erbāb-ı dil yanında duran bir ehl-i gaflet
Seng-i siyāha benzer ***laʿl ü leʾāl*** *içinde* **(Gazel 203/8)**

1.3. laʿl ü leʾāl:-*in*
Bazı şeyler de nezāʾirle bulunmuş farazā
Leb ü dendāndadır ***laʿl ü leʾālin*** *sırrı* **(Tarih 8/8)**

lāʿl ü şeker-bār:

1.) Kırmızı ve şeker saçan (dudak).

1.1. lāʿl ü şeker-bār:-*(ı)n, -dır*
Lāl idim hayli zamāndır elem-i dehr ile ben
Beni nutka getiren ***lāʿl ü şeker-bārındır*** **(Gazel 30/4)**

lāle:

1.) Zambakgiller familyasından, yaprakları uzun ve mızraksı, çiçekleri kadeh biçiminde, türlü renklerde ve güzel görünüşlü süs bitkisidir. Klasik Türk şiirinde sözü edilen lale çoğunlukla şakayık denilen gelincik lalesidir. Bu lalenin ortasındaki kara tohumlar, kanlı gönül ve yanık bağır olarak nitelenmektedir. Bağrının yanık olması, yara ve dağlanmalar, sevgilinin yanaklarına özenme ve onu kıskanma dolayısıyladır (Zavotçu, 2018: 414; Pala, 2017: 284).

1.1. lāle:
Rağbet etsem devlet-i dünyā şitāb eyler bana
Lāle *hadler servi kadler intisāb eyler bana* **(Kıt'a 5/1)**

1.2. lāle:
Temāşā-yı rūyunla olur ***lāle*** *dāğ-dār*
Eder goncalar çāk-i girībān taraf taraf **(Gazel 104/6)**

1.3. lāleden:-*den*
Var ise isbāt edilsin bir dil-i endūh-nāk
Gösterilsin ***lāleden*** *başka hazīn ü dāğ-dār* **(Kaside 39/26)**

lāle-ʿizār:

1.) Lale gibi kırmızı yanaklı (sevgili).

1.1. lāle-ʿizārım:-*(ı)m*
Doyası bakmadım ey ***lāle-ʿizārım*** *yüzüne*
Bana bu hāleti bir dāğ-ı derūn etti felek **(Gazel 111/5)**

lāle-ruhsār:

1.) Lale yanaklı, yanağı lale gibi kırmızı olan (sevgili).

1.1. lāle-ruhsārım:-*(ı)m*
Al giyinmiş ***lāle-ruhsārım*** *açılmış gül gibi*
Zihnimi ammā perīşān eyledi kākül gibi **(Gazel 228/1)**

lāle-zār ol-:

1.) Lale bahçesi (gibi) olmak.

1.1. lāle-zār ol-:-*du*
Dāne-i hāl-i siyāh ile tutuldu dāme dil
ʿAks-i rūyundan harīm-i sīne ***oldu lāle-zār*** **(Kaside 39/50)**

laʿl-i Bedahşān:

1.) Bedahşan yakutu. Bedahşan; bugün bir kısmı Afganistan, bir kısmı da Rusya sınırları içinde yer alan yukarı Sind ve Horasan bölgesinde, Kâbil ile Yarkent arasında dağlık bir memlekettir. Çok eski zamanlardan beri burada "bedahş" denilen yakut madeni çıkarılır. Edebiyatta daima, kırmızı bir cins yakut olan "la'l" ile birlikte anılmakta olup sevgilinin dudağını temsil etmekte ve

sevgilinin dudağı la'l-i Bedahşān'a benzetilmektedir (Pala, 2017: 61).

1.1. laʿl-i Bedahşān:
Leb-i dildāra ne yākūt u ne mercān diyelim
İttifāk eyleyelim laʿl-i ***Bedahşān*** *diyelim* **(Gazel 148/1)**

laʿl-i cān-bahşā:

1.) Sevgilinin can veren dudağı.

1.1. laʿl-i cān-bahşā:*-s, -ı, -n, -ı*
Neş'en artsın okşadıkça gerden-i billūrunu
Çatlasın öptükçe sāgar ***laʿl-i cān-bahşāsını*** **(Gazel 219/5)**

lāʿl-i dilārā:

1.) Sevgilinin kırmızı dudağı.

1.1. lāʿl-i dilārā:*-dan*
Var mı bir şey ʿāşıka ***lāʿl-i dilārādan*** *lezīz*
Sor bilenlerden ne var dünyāda sahbādan lezīz **(Gazel 24/1)**

lāʿl-i dilber:

1.) Sevgilinin kırmızı dudağı.

1.1. lāʿl-i dilber:
Söze geldikçe şekerler akıtır ağzından
Lāʿl-i dilber *gibi şīrīn-zebāndır kalemim* **(Gazel 152/9)**

lāʿl-i müzāb:

1.) Erimiş lal; ***mec.*** Şarap.

1.1. lāʿl-i müzāb:
Ümīd-i vuslatı ben āfitāba benzetirim
Sirişk-i hasreti ***lāʿl-i müzāba*** *benzetirim* **(Gazel 158/1)**

1.2. lāʿl-i müzāb:*-a*
Ümīd-i vuslatı ben āfitāba benzetirim
Sirişk-i hasreti ***lāʿl-i müzāba*** *benzetirim* **(Gazel 158/1)**

laʿl-i nāb:

1.) Halis, katkısız kırmızı şarap.

1.1. laʿl-i nāb:
Eyler leb-i rengīnine ʿarz-ı tahassür ***laʿl-i nāb***
Kurbān olam āyīnine çeşm-i serāʾir-bīnine **(Kaside 20/14)**

laʿl-i nāb ol-:

1.) Halis, katkısız kırmızı şarap olmak.

1.1. laʿl-i nāb ol-:*-du*
Sirişk-i hasrete kanlar karıştı ***laʿl-i nāb oldu***
Döküp saçma anı ey dīde-i ter yāre ithāf et **(Gazel 11/4)**

lām ol-:

1.) Lâm gibi eğilmiş olmak (lâm: Arap alfabesinin yirmi üçüncü harfidir).

1.1. lām ol-:*-(u)r*
Şimdilik sevdā-yı zülfünle perīşān hātırım
Ey elif-i kad kāmetim ʿaşkınla āhir ***lām olur*** **(Gazel 33/4)**

lām ü cīm olma-:

1.) "Lâmı cimi yok" şeklinde de ifade edilen; "kati, değişmez, itiraz olunmaz, kabulü icap eder." anlamına gelen ifade.

1.1. lām ü cīm olma-:*-z*
Der-i mürşiddedir derlerse Kāʿbe iʿtimād eyle
Telakkī-i kıyām-ı Hakta katʿā ***lām ü cīm olmaz*** **(Gazel 68/7)**

lāne:

1.) Yuva, kuş yuvası.

1.1. lāne:
Semt-i ʿuşşāka yanaş ol bukʿada bir hāne tut
Zirve-i Kāf-ı muhabbetten buyur bir ***lāne*** *tut* **(Tahmis 5/1)**

1.2. lāneler:*-ler*
Gel ey mürg-i muhabbet ***lāneler*** *mahzūndur sensiz*
Mükedderdir bizi koynunda hem-hāb eyleyen miskīn **(Gazel 75/2)**

1.3. lāneler:*-ler*
Çekilmiş ehl-i dilber hep tehī kāşāneler kalmış
Hezārānı uçup bu gülsitānın ***lāneler*** *kalmış* **(Gazel 94/1)**

1.4. lānesinde:*-s, -i, -n, -de*
Anılsa nāmın ʿankā-yı hayālin geçse hātırdan
Değil cism-i nizārım ***lānesinde*** *mürg-ı cān titrer* **(Gazel 40/4)**

lāneden uç-:

1.) Yuvadan uçmak; ***mec.*** Gitmek, ölmek.

1.1. lāneden uç-:*-unca*
ʿAcabā kimlere cenāh açarsın
Uçunca *sevdiğim ben bu* ***lāneden*** **(Şarkı 2/2)**

lāne-gīr-i zirve-i kāf et-:

1.) Kaf dağı zirvesinin, tepesinin yuva yapmak.

1.1. lāne-gīr-i zirve-i kāf et-:
Seversen dilberin en ser-firāzın sev
Hümā-yı tabʿ-ı pāki ***lāne-gīr-i zirve-i kāf et*** **(Gazel 11/5)**

laʿnetle:

1.) Kötü bir şekilde, lanet ederek.

1.1. laʿnetle:*-le*
Yezīd-i bed-sirişti ***laʿnetle*** *yād eyleyip her bār*
Seven Şāh-ı şehīdānı hemān ağlar hemān ağlar **(Gazel 249/6)**

laʿnet olsun!:

1.) Öfke veya kini ifade etmek için kullanılan bir ilenme sözü.

1.1. laʿnet olsun:
Laʿnet olsun *yüreğe kan oturur misk olsa*
Bir emelde var ise menn ü müdārā kokusu **(Gazel 238/7)**

1.2. laʿnet olsun:
Tā-be-mahşer ***laʿnet olsun*** *düşman-ı ikbālime*
Eylemişken hizmetim uğrunda ben terk-i huzūr **(Muhammes 4/3)**

1.3. laʿnet olsun:
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime
Tā-be-mahşer ***laʿnet olsun*** *düşman-ı ikbālime* **(Muhammes 4/5)**

1.4. laʿnet olsun:
Tā-be-mahşer ***laʿnet olsun*** *düşman-ı ikbālime*
Gerçi yoktur minnetim gerdūn-ı dūna cāh için **(Muhammes 4/8)**

1.5. laʿnet olsun:
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime
Tā-be-mahşer ***laʿnet olsun*** *düşman-ı ikbālime* **(Muhammes 4/10)**

1.6. laʿnet olsun:
Tā-be-mahşer ***laʿnet olsun*** *düşman-ı ikbālime*
Sehm-i maʿtūhāne düştü imtihān-ı ʿilm ü fen **(Muhammes 4/13)**

1.7. laʿnet olsun:
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime
Tā-be-mahşer ***laʿnet olsun*** *düşman-ı ikbalime* **(Muhammes 4/15)**
1.8. laʿnet olsun:

Tā-be-mahşer ***laʿnet olsun*** *düşman-ı ikbālime*
Hīn-i meʾmūriyetimde kimseyi incitmedim **(Muhammes 4/18)**

1.9. laʿnet olsun:
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime
Tā-be-mahşer ***laʿnet olsun*** *düşman-ı ikbālime* **(Muhammes 4/20)**

1.10. laʿnet olsun!:
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime
Tā-be-mahşer ***laʿnet olsun*** *düşman-ı ikbālime* **(Muhammes 4/23)**

1.11. laʿnet olsun:
Bir emelde var ise menn ü müdārā kokusu
Laʿnet olsun *yüreğe kan oturur misk olsa* **(Gazel 238/7)**

la-siyyeme:

1.) Özellikle, bilhassa (E. Balı, kişisel iletişim, 17 Mart 2020).

1.1. la-siyyeme:
Gad habeni fiʿlul radiyyi me min sevābin fī yedi
Feşfaaʿ lene ye seyyidi ***la siyyeme*** *yevme'l-hisābi* **(Kaside 51/1)**

lā-übālī/ lā-ʾubālī::

1.) Ciddi ve saygılı olma endişesi taşımayan, saygısız, gayriciddi.

1.1. lā-übālī:
Rifʾati bunca gama dūçār eden ey mehlikā
Şīveli nazlı edālı ***lā-übālī*** *gözlerin* **(Tahmis 6/18)**

1.2. lā-ʾubālī:
Mekātibde medāriste garaz hall-i mesāʾildir
Açılmaz ʿāmiyāne ***lā-ʾubālī*** *lāfla efvāh* **(Kaside 38/2)**

lāyık:

1.) Münasip, uygun, yaraşır, şayan.

1.1. lāyık:
Merd isen ʿavret sözüyle etme katʿ-ı iltifāt
Ādeme ***lāyık*** *mıdır igvā ile nakz-ı sebāt* **(Gazel 10/1)**

1.2. lāyık:
Visāl-i yāri bulmaksa merām ayrılma mürşidden
Der-i Hak var iken ***lāyık*** *mıdır diğerden istimdād* **(Gazel 22/8)**

1.3. lāyık:
Gerçi ***lāyık*** *değilim bezm-i visāl-i yāre*
Bir kerem sāhibi vaʿdetti inandım kaldım **(Gazel 151/4)**

1.4. lāyık:
Ne revādır ki muʿattal kala istiʿdādım
Söyle ***lāyık*** *mıdır ey dāver-i devrān-ı kerem* **(Kaside 41/29)**

1.5. lāyık:
Dest-gīr ol beni fazlımla bırakma yerde
Pāyimāl olmağa ***lāyık*** *mı nigīn-i zerrīn* **(Kaside 42/20)**

1.6. lāyık:
Bir sīnede kim nāmı tecellī ede her gāh
Lāyık *mı ki āteşlere yaksın onu Allah* **(Müfret 10/1)**

1.7. lāyık:
Sitem ***lāyık*** *mıdır nāsa husūsā müʿminīn olsun*
ʿUmūmen halk-ı ʿālem şerr ü mekrinden emīn olsun **(Müsebba 1/13)**

1.8. lāyık:
Zünūb ashābına ***lāyık*** *mıdır melūf-ı hāb olmak*
Sezādır günc-i istiʿfāda hem savt-ı zübāb olmak **(Müseddes 2/19)**

1.9. lāyık:
Bilmedin kadrimi bir gevher idim
Hırz-i cān etmeğe ***lāyık*** *er idim* **(Şarkı 9/7)**

1.10. lāyık:-*i, -di, -m*
Ben bu gurbetlere kürbetlere ***lāyık*** *mı idim*
Okurum bāʿis-i hüsrānıma elbet nefrīn **(Kaside 42/28)**

1.11. lāyıkdır:-*dır*
Mālik-i genc-i maʿārikdir ana ***lāyıkdır***
Etse her uğradığı bukʿayı reşk-i gülzār **(Kaside 43/13)**

1.12. lāyıdtır:-*dır*
Fazīletli ile bād eyliyorlar şimdi nādānı
Bu ʿünvān kimlere ***lāyıkdır*** *ey üstād sen söyle* **(Gazel 197/4)**

1.13. lāyıkdır:-*dır*
Her türlü tahiyyāt u teʿālī sana mahsūs
Her medh ü sitāyiş sana ***lāyıkdır*** *efendim* **(Kaside 18/2)**

lāyık görün-:

1.) Uygun bulmak, münasip görmek, yaraştırmak.

1.1. lāyık görün-:-*(ü)r*
Dil vermeğe ***lāyık görünür*** *mü zen-i ser-bāz*
İnsān tenezzül mü eder suʾr-ı kilāba **(Gazel 201/3)**

lāyık ol-:

1.) Uygun, münasip olmak; yaraşmak.

1.1. lāyık ol-:-*(u)r*
İşte ben de o zülāl-i keremin teşnesiyim
Etmemek ***lāyık olur*** *mu beni reyyān-ı kerem* **(Kaside 41/31)**

lāyık-ı bezm-i ulü'l-ebsār ol-:

1.) Meclisin basiret sahiplerinden olmaya layık olmak.

1.1. lāyık-ı bezm-i ulü'l-ebsār ol-:-*(u)r*
Alıp eşyāyı çeşm-i ibrete tahsīl-i ʿirfan et
Her ādem ***lāyık-ı bezm-i ulü'l-ebsār olur*** *sanma* **(Gazel 194/6)**

lāyık-ı bīmār ol-:

1.) Hastaya (âşık) uygun, yaraşır olmak.

1.1. lāyık-ı bīmār ol-:-*a, -maz*
Mürşide dil bağlamayan ʿaşka düşüp çağlamayan
Yāralanıp ağlamayan ***lāyık-ı bīmār olamaz*** **(Gazel 74/3)**

lāyık-ı ihsān:

1.) İhsana, lütfa, iyiliğe layık olmak, hak etmek.

1.1. lāyık-ı ihsān:-*(ı)m, -dır*
Demedin kendi kulum ***lāyık-ı ihsānımdır***
Bırakıp Fennīyi bī-çāreyi cāh-ı gamda **(Gazel 31/8)**

lāyık-ı merhamet:

1) Merhamete layık olma.

1.1. lāyık-ı merhamet:-*(i)m*
Lāyık-ı merhametim *hālimi istifsār et*
Beni bī-tāb ü tüvān eyledi hummā-yı ümīd **(Kaside 46/62)**

lāyıkını bul-:

1.) Dengini, hak ettiğini bulmak.

1.1. lāyıkını bul-:-*mak, -a*
Fuzelā-yı kalemin çünkü bilindi kadri
Başladı ***lāyıkını bulmağa*** *her merd-i güzīn* **(Kaside 42/5)**

lāzım:

1.) Gerekli, elzem.

1.1. lāzım:
Mürüvvet-pīşe bir ʿālī cenāba ilticā ***lāzım***
Başında sāye-i pür-hümā-yı devlet istersen **(Gazel 246/6)**

1.2. lāzım:
Gün gibi zāhirken ihlāsım cedel ***lāzım*** *değil*
İstenir mi hiç bedīhiyyāta karşı beyyināt **(Gazel 10/2)**

1.3. lāzım:
Cenāb-ı Mürşīde ***lāzım*** *mı Fennī şerh-i mā fi'l-bāl*
Zamīr-i ehl-i derdi ʿārif-i āgāh bilmez mi **(Gazel 234/5)**

1.4. lāzım:
Sipihr-i kīne-perdāzın sayılmaz cevrine karşı
Ser-ā-pā saf āhenden yapılmış bir beden ***lāzım*** **(Müfret 8/1)**

1.5. lāzım:
Birisi mār-ı zehr-ālūd biri dūzah ʿazābıdır
Hazer ***lāzım*** *münāfıkla refīk-i nā-muvāfıktan* **(Müfret 22/1)**

lāzım gel-:

1.) Gerekmek, elzem olmak.

1.1. lāzım gel-:*-(i)r*
Lāzım gelir *ki vuslata bir hāʾil olmasın*
Mümkün müdür ki cevrine dil kāʾil olmasın **(Gazel 164/1)**

leʾalī:

1.) İnciler.

1.1. leʾalī:
Gurbette teʿālī eder eshāb-ı fezāʾil
Başlarda gezer çıksa ***leʾalī*** *sadefinden* **(Gazel 173/2)**

leʾālī-i eşk:

1.) Gözyaşı incileri.

1.1. leʾālī-i eşk:*-i*
Leʾālī-i eşki *armağan etmek isterim*
Zerāfetle yāri imtihān etmek isterim **(Gazel 157/1)**

leʾālī-i sirişk:

1.) Gözyaşı incileri.

1.1. leʾālī-i sirişk:*-i*
Leyālīde ***leʾālī-i sirişki*** *durma īsār et*
Garaz kāşānesin yık hıtta-i ʿirfānı iʿmār et **(Müsebba 1/20)**

leb:

1.) Dudak.

1.1. leb:
Leb *şeker dil tatlı gerdān tatlı gözler mübtesim*
Bünye-i dilberde yenbū-ı ʿuzūbet bir değil **(Gazel 139/6)**

1.2. lebde:*-de*
Lezzetli sühan ʿārife ehl-i dile mahsūs
Her lehçede her ***lebde*** *ʿuzūbet bulamazsın* **(Gazel 132/2)**

1.3. lebin: *-in*
Sīneden yāre yemek gam sayılır mıydı bana
Bu şifā-hānede tabʿımca ***lebin*** *emsem idi* **(Gazel 210/3)**

1.4. lebin: *-in*
Mey şeker-rīz oluyor destini messetmekle
Lebin *öpmekle leb-cāma halāvet geliyor* **(Kaside 48/34)**

1.5. lebin:*-in*
Neşʾe-bahşādır ***lebin*** *ʿuşşāka cām-ı Cem gibi*
Dur ayağ üzere elin aç sākiyā Hātem gibi **(Gazel 214/1)**

1.6. lebinden:*-in, -den*
Lebinden *ruhlarından būseler vaʿd eylemiş dilber*
Bu vaʿdin sıdkını ātīdeki bayram eder tashīh **(Gazel 19/9)**

1.7. lebler:*-ler*
Gonca ***lebler*** *goncalar çāk-i girībān eylesin*
Ebkem olsun ʿandelīb zār gülzār ağlasın **(Gazel 250/3)**

1.8. leblerine:*-leri, -n, -e*
Tutamam ***leblerine*** *mülk-i Bedahşānı bedel*
Hāl-i hindūsuna yek-pāre fedā Hindistān **(Kaside 45/52)**

leb ü dendān:

1.) Dudak ve diş.

1.1. leb ü dendān:*-da, -dır*
Bazı şeyler de nezāʾirle bulunmuş farazā
Leb ü dendāndadır *laʿl ü leʾālin sırrı* **(Tarih 8/8)**

leb-cām:

1.) Kadehin dudağı, kadehin kenarı.

1.1. leb-cāma:*-a*
Mey şeker-rīz oluyor destini messetmekle
Lebin öpmekle ***leb-cāma*** *halāvet geliyor* **(Kaside 48/34)**

leb-cūyā:

1.) Dudak arayan, isteyen.

1.1. leb-cūyā:
Cihān halkı keyfince dizildi ***leb-cūyā***
Gūşa gelmekte naʿre-i rindān taraf taraf **(Gazel 104/2)**

leb-i dil-cū:

1.) Gönül alan, cezbeden dudak.

1.1. leb-i dil-cū:
Herze-hār olma sakın eyleme telvīs-i dehen
Mahrec olmaz hezeyāna ***leb-i dil-cū*** *dediğin* **(Gazel 118/8)**

leb-i dildār:

1.) Sevgilinin dudağı.

1.1. leb-i dildār:*-a*
Leb-i dildāra *ne yākūt u ne mercān diyelim*
İttifāk eyleyelim laʿl-i Bedahşān diyelim **(Gazel 148/1)**

leb-i hāmūş:

1.) Suskun dudak, ağız.

1.1. leb-i hāmūş:
Yā nasıl sabr eyleyip dursun ***leb-i hāmūş*** *ile*
Meclis-i rindānda hālāt-ı cūşā-cūş ile **(Tahmis 6/7)**

leb-i rengīn:

1.) Parlak renkli, güzel dudak.

1.1. leb-i rengīn:*-(i)n, -e*
Eyler ***leb-i rengīnine*** *ʿarz-ı tahassür laʿl-i nāb*
Kurbān olam āyīnine çeşm-i serāʾir-bīnine **(Kaside 20/14)**

leb-i rengīn-i yār:

1.) Sevgilinin parlak, renkli dudağı.

1.1. leb-i rengīn-i yār:*-e*

Başka söz sığmaz ***leb-i rengīn-i yāre*** *doğrusu*
Koymuş üstād-ı ezel mercān mercān üstüne **(Gazel 181/2)**

leb-i şīrīn:

1.) Şirin, tatlı dudak; tatlı sözler söyleyen dudak.

1.1. leb-i şīrīn:-*i, -n, -e*
Yakışır mı ***leb-i şīrīnine*** *yārin acı söz*
Kınd ile hanzalı mecnūn bile tahmīr etmez **(Gazel 71/3)**

leb-i şīrīn-ter:

1.) Çok tatlı olan dudak.

1.1. leb-i şīrīn-ter:
Leb-i şīrīn-terin *şehd ile perverde midir*
Ne kadar zāʾika-pīrā ne kadar rūh-efzā **(Gazel 36/3)**

lebrīz eyle-:

1.) Doldurup taşırmak.

1.1. lebrīz eyle-:
Fezā-yı sīnemi ʿaşkınla ***lebrīz eyle*** *yā Rabbī*
Uyandır dīde-i cānı seher-hīz eyle yā Rabbī **(Kaside 12/1)**

lede'l-īcāb:

1.) İcap ettiği zaman, gerektiği zaman.

1.1. lede'l-īcāb:
Sen erkeksen ***lede'l-īcāb*** *kıl bir erden istimdād*
Efāhim eylemez dellāk ile berberden istimdād **(Gazel 22/1)**

lehçe:

1.) Bir dilin tarihsel, bölgesel ve siyasal sebeplerden dolayı ses, yapı ve söz dizimi özellikleriyle ayrılan kolu, diyalekt; konuşma tarzı.

1.1. lehçede:-*de*
Lezzetli sühan ʿārife ehl-i dile mahsūs
Her ***lehçede*** *her lebde ʿuzūbet bulamazsın* **(Gazel 132/2)**

1.2. lehçeme:-*m, -e*
Husūsā sākit ü gam-nāk iken ben
Sevindim ***lehçeme*** *geldi talākat* **(Tarih 19/12)**

lehce-i ʿirfān:

1.) İrfan sözü.

1.1. lehce-i ʿirfān:
Fennī kulunu ***lehce-i ʿirfān*** *ile yād et İrşād ile şād et*
Maksūd-ı hakīrānesi bir lutf-ı nihāndır İmdād u amāndır
(Müstezad 2/7)

lehce-i istirhām:

1.) Merhamet isteyerek, yalvararak konuşma.

1.1. lehce-i istirhām:-*ı*
Çünkü hakkiyle bilir ***lehce-i istirhāmı***
Nükte-perverdir o Memdūh-ı mürüvvet-mendān **(Kaside 45/25)**

lehce-i sarhūş:

1.) Sarhoşun ağzı, dili.

1.1. lehce-i sarhūş:-*a*
Türrehātı ***lehce-i sarhūşa*** *sahbā söyletir*
Ādemin ahlākını tağyīr eder sūʾ-i karīn **(Gazel 52/5)**

lehü'l-hamd:

1.) "Hamd Allah içindir, Allah'a şükürler olsun." anlamında bir Arapça ibare.

1.1. lehü'l-hamd:
Lehü'l-hamd *ʿasrımız dānişçe mağbūt-ı evāʾildir*
Memālik maʿden-i fazl u hünercā-yı efāzıldır **(Kaside 38/1)**

leʾīm:

1.) Alçak, aşağılık, cimri.

1.1. leʾīme:-*e*
Nuhās-ı ahmere yaldız geçirmekle olur mu zer
Leʾīme *mekremet isnād edilmekle kerīm olmaz* **(Gazel 68/4)**

1.2. leʾīme:-*e*
Denmez insān ona olmazsa garazdan sālim
O ***leʾīme*** *nasıl ıtlāk olunur ādem-zād* **(Taştir 2/5)**

1.3. leʾīmin:-*in*
Kilābın ʿav ʿavı mihr-i münīri harīde-dār etmez
Leʾīmin *taʿn u kadhiyle kemāl ehli leʾīm olmaz* **(Gazel 68/3)**

1.4. leʾīmin:-*in*
Seng-i taʿnından ***leʾīmin*** *baʿzan eyler ihtirāz*
İktisā eyler anınçün fiddadan miğfer kalem **(Kaside 24/24)**

leʾīm ol-:

1.) Alçak, aşağılık, cimri olmak.

1.1. leʾīm ol-:-*maz*
Kilābın ʿav ʿavı mihr-i münīri harīde-dār etmez
Leʾīmin taʿn u kadhiyle kemāl ehli ***leʾīm olmaz*** **(Gazel 68/3)**

leʾīmān et-:

1.) Alçak, aşağılık kimse; cimri etmek.

1.1. leʾīmān et-:-*ti, -n*
Beni ihsān ile mahsūdu ***leʾīmān ettin***
Eylesin ʿömrünü efzūn Kerīm-i mutlak **(Kaside 44/11)**

1.2. leʾīmān et-:-*ti, -n*
Ne kerīm olduğunu ʿāleme iʿlān ettin
Beni ihsān ile mahsūdu ***leʾīmān ettin*** **(Kaside 44/1)**

leke-dārān:

1.) Leke tutanlar, lekeli.

1.1. leke-dārān:
Leke dārān *ile mestūr imiş defterde*
O bizim sehv ile pākīze hesāb ettiğimiz **(Gazel 73/2)**

lemeʿān et-:

1.) Parlamak, parıldamak.

1.1. lemeʿān et-:-*me, -de, -dir*
Maksad erbābına karşı ***lemeʿān etmededir***
Ufk-u ʿātıfetinden meh-i garrā-yı ümīd **(Kaside 46/20)**

1.2. lemeʿān et-:-*(i)yor*
Cebhesinde ***ediyor*** *nūr-ı sabāhat* ***lemeʿān***
Kim bakarsa yüzüne hayr ü beşāret geliyor **(Kaside 48/32)**

1.3. lemeʿān et-:-*ti*
Nazar-ı şefkat ile baktı o meh-rū yüzüme
Uyanıp şemʿ-i ümīdim ***lemeʿān etti*** *yine* **(Gazel 190/2)**

lemeʿān ver-:

1.) Parlaklık vermek, parlatmak, aydınlatmak.

1.1. lemeʿān ver-:-*me, -di*
Setr edip gurre-i ikbālimi çarh-ı gerdān
Kevkeb-i tāliʿime ***vermedi*** *Hakk* ***lemeʿān*** **(Kaside 45/1)**

lem-yezel:

1.) "Zail olmaz, zeval bulmaz, baki, kalıcı" anlamında olup Allah'ın sıfatlarındandır.

1.1. lem-yezel:
*İnâyet etti **Lem-yezel** mürşidimi sevdim ezel*
Mürşidimin gayri güzel taht-ı dile şâh olamaz **(Gazel 67/4)**

Len terânī:

1.) Hz. Musa'nın Allah'ı görmeyi talep ederek, "Rabb'im, bana kendini göster, seni göreyim" dediği, Rabb'inin de ona, *"Sen beni göremezsin (len terânî),* fakat şu dağa bak, eğer yerinde durabilirse beni görürsün" diye cevap verdiği, tecelli neticesinde dağı paramparça edince Hz. Musa'nın bayılıp düştüğü (mahv), nihayet kendine gelince (sahv), "Senin duyu ötesi olduğunu kabul eder, sana tövbe ederim, ben müminlerin ilkiyim (A'râf 7/143)" dediği âyete telmihtir (Pala, 2003: 138).

1.1. Len terānī:
Senin çün rüʾyet-i envār-ı dîdâra açıldı râh
*Kelîme **Len terānī** hutbesi sedd-i merâm oldu* **(Kaside 14/4)**

1.2. Len terānī:
Cenâbındır harîm-i vasla mahrem yâ Resûlallah
*Kelîme **Len terānī** oldu gerçi perde-i hırmân* **(Kaside 17/3)**

lerzān:

1.) Titreyerek.

1.1. lerzān:
*Ki kable-nümâ her lâhza **lerzān** gelir gider*
Dil-i ʿârif ihtizâz eder havf-ı Hakla **(Gazel 46/2)**

lerzān et-:

1.) Titretmek.

1.1. lerzān et-:-*ti*
*Şark u garba yayılıp ʿâlemi **lerzān etti***
Şöhret-i hançer-i bürrân-ı Cenâb-ı Fârûk **(Kaside 25/3)**

lerze:

1.) Titreme, titreyiş.

1.1. lerze:
Karşıdan ʿarz-ı hirâm eyledi bir serv-i revân
***Lerze** düştü dil-i bîmârıma geldi buhrân* **(Kaside 45/51)**

lerze ver-:

1.) Titretmek, sallamak, sarsmak.

1.1. lerze ver-:-*(i)r*
*Sâk-ı arşa dayanır **lerze verir** cebr ile*
Âh-ı ʿuşşâk için ecrâm-ı felek perde midir **(Gazel 36/6)**

lerze-nāk eyle-:

1.) Titretmek.

1.1. lerze-nāk eyle-:-*r*
Yâ kalır mı ʿâşık-i dil-hastanın cisminde tâb
***Lerze-nāk eyler** beyim şîr olsa da bî-irtiyâb* **(Tahmis 6/12)**

letāfet:

1.) Hoşluk, güzellik, incelik.

1.1. letāfet:
***Letāfet** kesb eder kişmirlenirsin böyle kalmazsın*
Nezâket öğrenir dilberlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/1)**

1.2. letāfet:
*Nâdân ile sohbette **letāfet** bulamazsın*
Hayvân ile ülfette nezâket bulamazsın **(Gazel 132/1)**

1.3. letāfet:
***Letāfet** kesb eder rûyun ʿarakla pür-nem oldukça*
Tarâvet-yâb olur gülşende güller şebnem oldukça **(Gazel 200/1)**

levh-ı dil:

1.) Gönül levhası, gönül sayfası.

1.1. levh-ı dil:-*de*
*Şu daʿvâtı ararken **levh-ı dilde** mürtesem buldum*
Yeter Fennî yeter itnâb anı vird-i zebân eyle **(Gazel 155/6)**

Levlāk:

1.) "Sen olmasaydın." anlamında olup "Sen olmasaydın, sen olmasaydın felekleri yaratmazdım" mealindeki "Levlâke levlâke lemâ halaktü'l-eflâk." hadis-i şerifine telmihtir.

1.1. Levlāk:
*Hayrân felekler ânına **Levlāk** okundu şânına*
Meftûn olup dendânına deldirdi bağrın dürr-i nâb **(Kaside 20/12)**

leyālī:

1.) Geceler.

1.1. leyālīde:-*de*
***Leyālīde** ne mümkün hâb görsün çeşm-i giryânım*
Melek manzar musaffâ sîne meh-rû bir civân gözler **(Gazel 62/4)**

1.2. leyālīde:-*de*
***Leyālīde** leʾâlî-i sirişki durma îsâr et*
Garaz kâşânesin yık hıtta-i ʿirfânı iʿmâr et **(Müsebba 1/20)**

1.3. leyālīde:-*de*
***Leyālīde** anınçün hemdemim feryâd u âh oldu*
Seherlerde sirişkim gıbta-fermâ-yı miyâl oldu **(Müseddes 2/23)**

leyāl-i firkat:

1.) Ayrılık geceleri.

1.1. leyāl-i firkat:-*i*
***Leyāl-i firkati** ey şemʿ-i emel*
Fikr-i cemâlinle rûşen eylerim **(Şarkı 1/2)**

leyālī-hīz:

1.) Geceleri kaldıran (geceleri ibadet için kalkan, uyumayan).

1.1. leyālī-hīz:-*dir*
***Leyālī-hîzdir** ehl-i seherdir Nakşibendîler*
Anın çün nezd-i Hakkta muʿteberdir Nakşibendîler **(Kaside 36/1)**

leyl ü nehār:

1.) Gece ve gündüz.

1.1. leyl ü nehār:
Yana yana bî-ihtiyâr dağlara düştü âfitâb
*ʿAşkıyla olmuş bî-karâr ârâmı yok **leyl ü nehār*** **(Kaside 20/11)**

1.2. leyl ü nehār:
Gûş eden daʿvâtını olsun seninle hem-zebân
*Durmasın vird-i zebân etsin anı **leyl ü nehār*** **(Kaside 39/55)**

1.3. leyl ü nehār:
Okşasam nûrunla hemle cebîn-i pâkin
*Nâʾil olsam şeref-i sohbetine **leyl ü nehār*** **(Kaside 43/34)**

1.4. leyl ü nehār:

Ne durursun uyan ey şemʿ-i ümīd-i dil-i zār
Böyle fırsat mı düşer ādeme her ***leyl ü nehār*** **(Müsebba 2/26)**

1.5. leyl ü nehār:
O himmete ***leyl ü nehār*** *ederler ʿarz-ı iftikār*
Ebr-i güher-bār-ı bahār cūduna timsāl olamaz **(Gazel 83/2)**

1.6. leyl ü nehār:-*(ı)m*
Bana sensiz safā-bahş olmuyor ***leyl ü nehārım*** *gel*
Yeter ağlatma artık gül-ʿızārım nazlı yārim gel **(Müsebba 3/2)**

Leylā:

1.) "Çok karanlık gece" anlamında olup Leyla ile Mecnun hikâyesinin kadın kahramanıdır (sevgili).

1.1. Leylā:
Yoktur zamānede sana bir benzer
Şīrīn misin yoksa ***Leylā*** *mısın sen* **(Diğer 2/2)**

1.2. leylā:
Ey saçı ***Leylā*** *diler Mecnūn diler dīvāne tut*
Varsa ihlāsın eğer kalbinde kalsın dāʾimā **(Tahmis 5/8)**

1.3. leylāya:-*y, -a*
Boş değildir dil-i şeydāya ʿitāb ettiğimiz
Fennīyā bir nice ***Leylāya*** *sataştırdı bizi* **(Gazel 73/7)**

Leylālan-:

1.) Kendini Leyla sanmak, Leyla gibi olmak.

1.1. Leylālanmasın:-*ma, -sın*
An odur kim bir görüşte ʿāşıkı Mecnūn eder
Öyle her zülf-i siyeh zuʿmunca ***Leylālanmasın*** **(Gazel 171/7)**

leylā-yı ümīd:

1.) Ümit sevgilisi.

1.1. Leylā-yı ümīd:
Dest-gīr olsa nolur ʿātıfet ü ihsānın
Bana daʿarz-ı cemāl eylese ***Leylā-yı ümīd*** **(Kaside 46/33)**

Leyle-i hablā-yı ümīd:

1.) Ümide hamile olan gece (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. Leyle-i hablā-yı ümīd:
İktirān eyler ise reʾy-i vezīrānen ile
Çok metālib doğurur ***leyle-i hablā-yı ümīd*** **(Kaside 46/24)**

leyle-i hasret:

1.) Hasret gecesi (karanlığı).

1.1. leyle-i hasret:
Uzandı kasvet-engīz oldu kalbe ***leyle-i hasret***
Tulūʿ-ı subh teşrīfinle olsun rūşenā tez gel **(Gazel 136/3)**

leyle-i hüsn:

1.) Güzellik gecesi; ***mec.*** Sevgilinin siyah saçı.

1.1. leyle-i hüsn:-*(ü)n*
Cilve-sāz et bedr-i hüsnünde hilāl ebrūları
Gurre-i māh-ı felek bālāda garrālanmasın **(Gazel 171/2)**

leylī-i devrān:

1.) Devrin Leyla'sı.

1.1. leylī-i devrān:-*dan*
Her gönül maʿşūkunun zikrinden istişvāk eder
Kays-ı ʿasra etmeli ***Leylī-i devrāndan*** *bahis* **(Gazel 14/5)**

lezāʾiz:

1.) Hoşlanılacak şeyler, zevkler.

1.1. lezāʾizden:-*den*
Her ***lezāʾizden*** *elezdir çāşnī-i vasl-ı yār*
çāşnī-i vasl-ı dilberden nedir āyā lezīz **(Gazel 23/2)**

lezīz:

1.) Lezzetli, tatlı, hoş; zevkli.

1.1. lezīz:
Yāri devlet-hānesinde bulmadır tenhā ***lezīz***
Sīneden derd-i firākı etmedir imhā lezīz **(Gazel 23/1)**

1.2. lezīz:
Yāri devlet-hānesinde bulmadır tenhā lezīz
Sīneden derd-i firākı etmedir imhā ***lezīz*** **(Gazel 23/1)**

1.3. lezīz:
Her lezāʾizden elezdir çāşnī-i vasl-ı yār
çāşnī-i vasl-ı dilberden nedir āyā ***lezīz*** **(Gazel 23/2)**

1.4. lezīz:
Hangi uzvun okşasam öpsem halāvet-bahş olur
Şekker olmuş her yeri yārin ki ser-tā-pā ***lezīz*** **(Gazel 23/3)**

1.5. lezīz:
Dīde-i ʿibrette ki zevk u safādan hazzı yok
Zanneder ehl-i şikem hoşāb ile helvā ***lezīz*** **(Gazel 23/4)**

1.6. lezīz:
Var mı bir şey ʿāşıka lāʿl-i dilārādan ***lezīz***
Sor bilenlerden ne var dünyāda sahbādan lezīz **(Gazel 24/1)**

1.7. lezīz:
Var mı bir şey ʿāşıka lāʿl-i dilārādan lezīz
Sor bilenlerden ne var dünyāda sahbādan ***lezīz*** **(Gazel 24/1)**

1.8. lezīz:
Kām-ı vaslın lezzeti dildāra yalvarmaktadır
Būse-çīn olmak değil ʿarz-ı temennādan ***lezīz*** **(Gazel 24/2)**

1.9. lezīz:
Başka bir şeyler görünmez ʿārif-i dānā-dile
ʿAynın ʿibret ile dünyāyı temāşādan lezīz **(Gazel 24/3)**

1.10. lezīz:
Zevk-ı eşyāyı tahayyülde ibāret zann eder
Elde hiç bir nesne yok dervīşe hülyādan ***lezīz*** **(Gazel 24/4)**
1.11. lezīz:
Tatlılardan tatlıdır ʿuşşāka tedmīr-i rakīb
Söylesin dostlar nedir tenkīl-i aʿdādan ***lezīz*** **(Gazel 24/6)**

1.12. lezīz:
Tā ebed çıkmaz dimāğımdan o lezzet doğrusu
Görmedim būs-ı leb-i laʾl-i şeker-hādan ***lezīz*** **(Gazel 24/7)**

1.13. lezīz:
Her ne teklīf etse kırmam Fennīyā dildārımı
Bir gönül yapmak bana şehd-i musaffādan ***lezīz*** **(Gazel 24/8)**

lezīz gel-:

1.) Tatlı, lezzetli olmak; hoşa gitmek, zevk vermek.

1.1. lezīz gel-:-*en*
Aç kef-i ihsānı sor zevk-i selīm ashābına
Yok ki hiçbir şey ***gelen*** *tabʿ-ı ʿatāyādan* ***lezīz*** **(Gazel 24/5)**

1.2. lezīz gel-:-*(i)r*

Fennīyā her cins hem-cinsinden istilzāz eder
Tabʿ-ı dānāya ***gelir*** *ünsiyyet-i dānā* ***lezīz*** **(Gazel 23/6)**

lezīz ol-:

1.) Tatlı, lezzetli olmak; hoşa gitmek, zevk vermek.

1.1. lezīz ol-:*-ma, -mış*
Boş kalır mı hātır-ı ʿārif gam u endīşeden
Olmamış *īcād-ı ʿālemden beri deryā* ***lezīz*** **(Gazel 23/5)**

lezzet:

1.) Tat, çeşni; zevk, haz.

1.1. lezzet:
Dağıtır şevk-ı meyi makdem-i serheng-i humār
Sanma kim meclis-i sākīdeki ***lezzet*** *bākī* **(Gazel 243/5)**

1.2. lezzet:
Tā ebed çıkmaz dimāğımdan o ***lezzet*** *doğrusu*
Görmedim būs-ı leb-i laʿl-i şeker-hādan lezīz **(Gazel 24/7)**

1.3. lezzet:
Her güzelde şīve her helvada ***lezzet*** *bir değil*
Sevmesin mi gördüğü her şūhu erbāb-ı mezāk **(Gazel 139/3)**

1.4. lezzeti:*-i*
Lezzeti *hükmü bakāsı yok sudandır neşʾesi*
Minnet-i sākī çekilmez sāğār u sahbā için **(Gazel 172/2)**

1.5. lezzeti:*-i*
Kām-ı vaslın ***lezzeti*** *dildāra yalvarmaktadır*
Būse-çīn olmak değil ʿarz-ı temennādan lezīz **(Gazel 24/2)**

1.6. lezzeti:*-i*
Ne kadar gayret edilse sesi çıkmaz bir elin
Vatanın ***lezzeti*** *cemʿiyyet-i yārān iledir* **(Gazel 32/5)**

1.7. lezzeti:*-i*
Eyle bir şīrīn-edā dilberle terkīb-i sühan
Dersen efzāyiş-pezīr olsun kelāmın ***lezzeti*** **(Kaside 37/99)**

1.8. lezzetin:*-i, -n*
Cihānda zevk-ı inʿāmı kerem-sāz olmayan bilmez
Şikārın ***lezzetin*** *aslında şehbāz olmayan bilmez* **(Gazel 66/1)**

lezzet al-:

1.) Tat almak, zevk almak.

1.1. lezzet al-:*-dı*
Hemān bir ***lezzet aldı*** *nebzece sükker-i dudağımdan*
Sırr-ı devlet ısr-i mūnisler iken ʿakl ü ʿirfānım **(Tahmis 7/3)**

lezzet-efzā-yı dimāğ-ı ʿālem ol-:

1.) Herkesin zihninde lezzet arttıran olmak; hoşça hatırlanmak.

1.1. lezzet-efzā-yı dimāğ-ı ʿālem ol-:
Dilşikenlik yapma hiç bir şahsı etme telh-kām
Lezzet-efzā-yı dimāğ-ı ʿālem ol *helvā gibi* **(Gazel 233/4)**

lezzet-i ʿaşk:

1.) Aşk lezzeti; aşktan duyulan manevi haz.

1.1. lezzet-i ʿaşk:*-a*
Yoksa gāv-i mīşe benzer pā-resādan çok ne var
Lezzet-i ʿaşka *alıştırsın dimāğın merd olan* **(Gazel 47/4)**

lezzetli:

1.) Tatlı, zevkli.

1.1. lezzetli:
Lezzetli *sühan ʿārife ehl-i dile mahsūs*
Her lehçede her lebde ʿuzūbet bulamazsın **(Gazel 132/2)**

1.2. lezzetli:
Nūş edip sahbā-yı ʿaşkı sen de gir o ʿāleme
Var mı bir ***lezzetli*** *ʿālem ʿālem-i maʿnā gibi* **(Gazel 233/5)**

1.3. lezzetli:
Kerīmī sen bilirsin kim hilāfı irtikāb etmem
Felekte çok şükür bir neşʾeli ***lezzetli*** *dem buldum* **(Kaside 49/5)**

libās-ı fāhır:

1.) Övünç elbisesi.

1.1. libās-ı fāhır:*-e*
İmtihān et tenk ise girme ***libās-ı fāhıre***
Nā-sezādır cāmeden sıktırma cānānım sana **(Gazel 2/3)**

lihāzā:

1.) Bundan dolayı, buna binaen, bunun için.

1.1. lihāzā:
Yaparsan bir fenālık hāzır olʿayn-ı mücāzāta
Lihāzā *müstakīm ol inhimāk etme huzūzāta* **(Müsebba 1/33)**

lihyesine el verecek şāne bul-:

1.) "Sakalına göre tarak vurmak" deyimi; birinin hoşlanacağı biçimde konuşmak veya davranmak.

1.1. lihyesine el verecek şāne bul-:*-(u)r-ecek*
Bend eder halkı bir rişte-i ümīde felek
Herkesin ***lihyesine el verecek şāne bulur*** **(Gazel 44/6)**

līk:

1.) "Lakin; fakat, amma, ancak" anlamlarında bir bağlaç.

1.1. līk:
Līk *ben ol vakte dek oldum harāb ender harāb*
Senden ümīd eylerim esbāb-ı maʿmūriyeti **(Kaside 37/72)**

1.2. līk:
Līk *ben zerreyim ol şems-i cihān-ārādır*
Ben hakīrem o Şehin-şāh-ı veliyyü'l-efdāl **(Kaside 40/24)**

1.3. līk:
Līk *pek dar görünür dīde-i istiʿāle*
Ne kadar vāsiʿ ise sāha-i sahrā-yı ümīd **(Kaside 46/49)**

1.4. līk:
Sipihre ***līk*** *feryād ü figānım etmedi teʾsīr*
Sumāh-ı çarhı ʿirfān ehline karşı ehem buldum **(Kaside 49/12)**

1.5. līk:
Pek mücessemdir anın māder-i sengīn güheri
Līk *kendisi değil dāhil-i silk-i ecsām* **(Muamma 1/3)**

likā-yı yār:

1.) Sevgilinin yüzü; ***tas.*** Allah'ın cemali.

1.1. likā-yı yār:*-i*
Safā ʿaddederiz cefā-yı yāri
Hemīşe özleriz ***likā-yı yāri*** **(Şarkı 3/11)**

lisān:

1.) Dil; konuşma, ağızdan çıkan sözler.

1.1. lisān:
Elinden çektiğim cevr ü gamı varsın cihān görsün
Yazılsın mācerāmız her ***lisān*** *üzre kitāb olsun* **(Gazel 159/5)**

1.2. lisānında:-*(ı)n, -da*
Sebep noldu vefāsız yād olunmaz şimdicek nāmım
***Lisānında** hemîşe sübha vü ezkār idim evvel* **(Tahmis 3/5)**

lisān-ı ehl-i tezvīr:

1.) Yalan söyleyenlerin dili.

1.1. lisān-ı ehl-i tezvīr:-*e*
Hakkı bātıl bātılı hak gösterir teʾvîl ile
*Hak **lisān-ı ehl-i tezvīre** talākat vermesin* **(Gazel 175/4)**

lisān-ı hāl:

1.) Hâl dili; sözle değil, hâl ve davranışla olan ifade.

1.1. lisān-ı hāl:
*Yād kılsın çehre-i zerdim **lisān-ı hāl** ile*
Cevr-i devr-i firkati dāğ-ı nihānım söylesin **(Gazel 166/6)**

1.2. lisān-ı hāl:
Hazînāne o āhū gözleriyle baktı son demde
***Lisān-ı hāl** ile resm-i vedāʿı der-meyān etti* **(Gazel 251/6)**

1.3. lisān-ı hāl:
Hazînāne o āhū gözleriyle baktı son demde
***Lisān-ı hāl** ile resm-i vedāʿı der-meyān etti* **(Tarih 22/6)**

lisān-ı sıdk:

1.) Sadakat, doğruluk dili; doğru, samimi söz.

1.1. lisān-ı sıdk:
*ʿArz-ı şükrān eylesin millet **lisān-ı sıdk** ile*
Çok şereflerle müşerref kıldı bu cemʿiyeti **(Kaside 37/24)**

livā-yı satvet:

1.) Güç bayrağı.

1.1. livā-yı satvet:-*i*
*Rekz edip bārū-yı gerdūna **livā-yı satveti***
ʿAdli etsin ʿālemi şarkan ve garban tāb-dār **(Kaside 39/57)**

liyākat:

1.) Layık olma, uygunluk; layık olmaya sebep teşkil eden yetenek, yeterlilik, kifayet.

1.1. liyākat:
***Liyākat** kesb ederler meclis-i erbāb-ı ʿirfāna*
Edenler sıdk ile pīr-i kerem-perverden istimdād **(Gazel 22/7)**

1.2. liyākat:
*Pek zār ü nizār oldum takrīre **liyākat** yok*
Ancak gam-ı firkatten hāmemde şikāyet var **(Gazel 58/4)**

1.3. liyākat:
Tecāhül gösterip iğmāz-ı ʿayn etti felek bizden
***Liyākat** vardı ammā Mīr-i mīrān olmadık gittik* **(Gazel 109/6)**

1.4. liyākat:
Etme pīr ʿaşkına ey şūh-ı sitem-kār etme
*Cevrini çekmeye Fennîde **liyākat** yoktur* **(Gazel 185/7)**

1.5. liyākat:
***Liyākat** yoksa kudret yoksa kudret ver liyākat ver*
Kulun Fennîyi her lutfa sezā-vār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/6)**

1.6. liyākat:
*Liyākat yoksa kudret yoksa kudret ver **liyākat** ver*
Kulun Fennîyi her lutfa sezā-vār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/6)**

1.7. liyākat:
*İlāhī hāme-i Fennîye kudret ver **liyākat** ver*
Kulun Fennîyi her lutfa sezā-vār eyle yā Rabbī **(Kaside 12/5)**

1.8. liyākat:
Hem senin himmet ü ʿulviyetine olsun dāl
*Çünkü terfîʿ ve terakkîye **liyākat** var iken* **(Kaside 40/56)**

1.9. liyākat:
*Her ne lutfeyler isen bende **liyākat** mevcūd*
Olmamış sanma kerîmā beni şāyān-ı kerem **(Kaside 41/27)**

Lokmān:

1.) Hekim, doktor. Bir peygamber veya nebi olduğu rivayet edilen ancak çoğunlukla "salih bir kul" olarak kabul edilen mübarek kişi; hikmet ve hekimliğin piri ve sembolü.

1.1. Lokmāna:-*a*
Sūziş-i hicrānı dil etmek diler cānāna ʿarz
*Derdini derd ehli elbette eder **Lokmāna** ʿarz* **(Gazel 96/1)**

1.2. Lokmānım:-*(ı)m*
Ne zamānlar sürecek yāreme yārām bilmem
*Ne zamānlar tutacak nabzımı **Lokmānım** ʿaceb* **(Kaside 6/5)**

1.3. Lokmān'ım:-*(ı)m*
Ne zamānlar sürecek yāreme yārām bilmem
*Ne zamānlar tutacak nabzımı **Lokmān'ım** ʿaceb* **(Kaside 6/5)**

1.4. Lokmānımdır:-*(ı)m, -dır*
Öyle bir serv-i revān-ı yār-ı vefā-perver kim
*Derdimin çāresi yārem emi **Lokmānımdır*** **(Gazel 31/5)**

Lokman ol-:

1.) Doktor, hekim olmak; çare bulmak.

1.1. Lokmān ol-:-*ma, -sın*
İlāhī senden istidʿā-yı dārū eyleyen bīmār
*Bu eczāhāne-i hikmette **Lokmān olmasın** nolsun* **(Kaside 8/9)**

Lokmān üstüne lokmān gel-:

1.) Doktor üstüne doktor gelmek, art arda doktorların gelmesi.

1.1. Lokmān üstüne lokmān gel-:-*se*
Hasta-i ʿaşka devā ancak visāl-i yārdır
*Sūd vermez **gelse** de **Lokmān Lokmān üstüne*** **(Gazel 181/4)**

Lokmān-ı kerem:

1.) Cömert Lokman (***bk.*** Lokmān).

1.1. Lokmān-ı kerem:
Renciş-i buhl ile bī-tāb kalırdı dünyā
*Nev-be-nev çāre-resān olmasa **Lokmān-ı kerem*** **(Kaside 41/6)**

luʿb:

1.) Eğlence, oyun.

1.1. luʿb:
*Tıfl-veş **luʿb** ile evkat-güzār olmayalım*
Fennîyā eyleyelim meslek-i ʿirfāna sülūk **(Gazel 147/9)**

luʿb-ı nevʿ:

1.) Yeni oyun.

1.1. luʿb-ı nevʿ:
*Koşarız her nerede **luʿb-ı nevʿ** īcād olsa*
Tekkeye mescide girsek sıkılır cānlarımız **(Gazel 196/5)**

lücce-i isām:

1.) Ceza ummanı.

1.1. lücce-i isām:

Necāt ister isen tut mürşidin dāmānını yoksa
Mukarrerdir helākin ***lücce-i isāma*** *düşmüşsün* **(Gazel 129/5)**

lücce-i zevk u server:

1.) Büyük ve eğlenceli girdap.

1.1. lücce-i zevk u server:-*e*
Lücce-i zevk u servere *olsa müstağrak cihān*
Cürʿa nūş olmaz furāt ü şevk u şādīden garīb **(Gazel 6/4)**

lüʾlüʾ:

1.) İnci.

1.1. lüʾlüʾ:
Görse dendānını ***lüʾlüʾ*** *su olur deryāda*
Eritir ʿarz-ı cemāl etse eğer fūlāda **(Kaside 34/2)**

lutf:

1.) Yardım, bağış, iyilik; ihsan, cömertlik.

1.1. lutf:
Mazhar-ı rağbet eden ʿūdu güzel rāyihadır
Küberānın şerefi ***lutf*** *ile ihsān iledir* **(Gazel 32/4)**

1.2. lutf:
Dāmeninden sarılıp ***lutf*** *umacak kim kaldı*
Asya kıtʿasını kaht-ı ricāl etti felek **(Gazel 115/4)**

1.3. lutf:
Hoş görüp kahrını zımnında ***lutf*** *bekleyerek*
Keşf-i rāz eyledim kimseye hālim demedim **(Gazel 154/2)**

1.4. lutf:
Yaramazlık yapanı ***lutf*** *ile şermende bırak*
ʿĀkıbet ettiğine kendi peşīmān olsun **(Gazel 169/5)**

1.5. lutf:
Kıl beni sāhil-i şādīye efendim īsāl
Beni ***lutf*** *ile şu girdāb-ı elemden kurtar* **(Kaside 40/60)**

1.6. lutfa:-*a*
Liyākat yoksa kudret yoksa kudret ver liyākat ver
Kulun Fennīyi her ***lutfa*** *sezā-vār eyle yā Rabbī* **(Kaside 9/6)**

1.7. lutfile:-*i, -le*
Bir Süleymān ***lutfile*** *dünyāyı taʿmīr eyledi*
Bir de şimdi Hazret-i Sultān Hamīd-i zī-fünūn **(Kıt'a 1/1)**

1.8. lutfu:-*u*
Lutfu *kahrından füzūn dilber seven üftādenin*
Hücresi sayf ü şitā buhbūha-i gülzār olur **(Gazel 50/3)**

1.9. lutfu:-*u*
Lutfu *çok ihsānı çok inʿāmı çok sānīsi yok*
Böyle bir metbūʿ-ı aʿzamdır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/5)**

1.10. lutfu:-*u*
Lutfu *da ihyā eder ʿuşşākını āzārı da*
Cān-fezādır can-fezā her tavrı her vaziyeti **(Kaside 37/105)**

1.11. lutfu:-*u*
Ederim zīb-i dehen nām-ı Veliy-yi niʿamı
Bana ibzāl edilen ***lutfu*** *unutmam zinhār* **(Kaside 43/26)**

1.12. lutfun: -*(u)n*
Senin fazlın senin ***lutfun*** *nigeh-bān olmasın nolsun*
İlāhī senden istihdā eden bir ʿabd-i gümrāhın **(Kaside 8/6)**

1.13. lutfun:-*(u)n*
İlāhī senden istiʾsām eden bir sālik-i ʿaşka
Senin fazlın senin ***lutfun*** *nigeh-bān olmasın nolsun* **(Kaside 8/5)**

1.14. lutfün:-*(u)n*
Lutfün *envāʿını seyr etsin esātīn-i evvel*
Muksim-i ʿavn ü ʿatā mübzil-i himmet geliyor **(Kaside 48/12)**

1.15. lutfuna:-*u, -n, -a*
Sığınır ***lutfuna*** *ben dāmen-i yāri tutarım*
Fennīyā sūfī ise hırka-i peşmīne tutar **(Gazel 49/6)**

1.16. lutfuna:-*u, -n, -a*
Bahşīşidir nān ü nemek bendesidir ins ü melek
Tās-ı muallā-yı felek ***lutfuna*** *mikyāl olamaz* **(Gazel 83/4)**

1.17. lutfuna:-*u, -n, -a*
Muzdarip olma gam ile Fennīyā
Muntazır ol ***lutfuna*** *Mevlā Kerīm* **(Gazel 145/6)**

1.18. lutfuna:-*(u)n, -a*
Lutfuna *mazhar edersin beni inşāallah*
Ki değilsin bilirim öyle her āsān-ı kerem **(Kaside 41/36)**

1.19. lutfundan:-*u, -n, -dan*
Bermekīler dahi şermende kalır ***lutfundan***
Cūd u ihsānı kılar Hātemi hayrān-ı kerem **(Kaside 41/17)**

1.20. lutfunla:-*(u)n, -la*
Dil-i hābīdemi lutfunla bīdār eyle yā Rabbī
Ser-ā-ser nūr-ı ʿaşkınla ziyādār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/1)**

1.21. lutfunla:-*(u)n, -la*
El-amān ey rūh-ı ʿālem kıl beni ***lutfunla*** *şād*
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel **(Muhammes 3/7)**

1.22. lutfunu:-*u, -n, -u*
Mümsik-i bed-māyeye sāmān u servet vermesin
Lutfunu *şahs-ı muhannesden dirīğ etsin Hudā* **(Gazel 175/3)**

1.23. lutfunu:-*u, -n, -u*
İstinād eyler kemāl-i ʿafvine pür-şevk olur
ʿAfvını eyler temennī ***lutfunu*** *bekler kalem* **(Kaside 24/53)**

1.24. lutfunu:-*(u)n, -u*
Lutfunu *yād eyledikçe şāhid-i maksūdumun*
ʿAkseder āyine-i ümīde hüsn-i sureti **(Kaside 37/83)**

1.25. lutfunu:-*u, -n, -u*
İsm-i sāmīsi gibi hulk-ı hümāyūnu hamīd
Zuʿafā kullarına ***lutfunu*** *eyler ibzāl* **(Kaside 40/11)**

1.26. lutfunu:-*(u)n, -u*
Lutfunu *cūdunu ihsānını yād ettikçe*
Doluyor hātırıma neşe-i feyezān-ı kerem **(Kaside 41/38)**

lutf et-/eyle-:

1.) Lütfetmek, iyilik etmek, ihsanda bulunmak.

1.1. lutf et-:-*ip*
Fakat sen ***lutf edip*** *kurtar sipihrin dest-i cevrinden*
Seni gökte ararken yerde ey ʿālī-himem buldum **(Kaside 49/14)**

1.2. lutf eyle-:
Kalmasın ***lutf eyle*** *gel Fennī garīb ve fen garīb*
Ben muhibbim sen muhabbet-i Fennīnin mevzūʿusun **(Gazel 6/10)**

1.3. lutf eyle-:
Sen de ***lutf eyle*** *beni hātırdan ihrāc eyleme*
Ben unutmam sevgilim āşūb-ı devrānım seni **(Gazel 224/4)**

lutf u ʿatā:

1.) Bağış ve yardım.

1.1. lutf u ʿatā:-*s, -ı*
Fennīyā ***lutf u ʿatāsı*** *yine cāhilleredir*
Tutalım kim seni pür-fazl u kemāl etti felek **(Gazel 115/6)**

lutf u inʿām-ı hümāyūn:

1.) Mübarek lütuf ve nimetler.

1.1. lutf u inʿām-ı hümāyūn:-*(u)n, -la*
Hāsılı işfāk u ihsānınla herkes pür-sürūr
Lutf u inʿām-ı hümāyūnunla *ʿālem kām-kār* **(Kaside 39/27)**

lutf u kahhārāne:

1.) Lütuf ve kahırlar.

1.1. lutf u kahhārāne:-*y, -e*
Her biri destinde cān vermekle eyler iftihār
Lutf u kahhārāneye *eyler anın-çün ictisār* **(Tahmis 2/9)**

lutf u kerem:

1.) Lütuf, iyilik, cömertlik.

1.1. lutf u kerem:
ʿİsyān benim gufrān anın
Lutf u kerem *ihsān anın* **(Diğer 5/17)**

lutf u şiyem:

1.) Lütuf ve huylar.

1.1. lutf u şiyem:
Sendedir fazl u semāhat sendedir ***lutf u şiyem***
Sende cemʿ etmiş Hudā bil-cümle memdūhiyeti **(Kaside 37/31)**

lutfen:

1.) "Lütuf olarak" anlamına gelerek "dilerim, rica ederim" anlamında kullanılan bir temenni sözü.

1.1. lūtfen:
Şaşırmış matlaʿ-ı işrākını ***lūtfen*** *delālet kıl*
Tulūʿ-ı inkişāfa istiyormuş reh-nümā tāliʿ **(Gazel 102/7)**

1.2. lutfen:
Beni ***lutfen*** *der-i Devlet-medāra āsitān eyle*
Mübārek pāyini mesh eylesin vechim şereflensin **(Gazel 178/2)**

1.3. lutfen:
Gönül āzürde husūsiyle bıdāʿam noksān
Yüzüme gelme hatīʾātımı ***lutfen*** *ʿafvet* **(Kaside 45/48)**

lutfet-/eyle-:

1.) Lütfetmek, lütufta bulunmak, ihsan etmek, bağışlamak, vermek.

1.1. lutfet:
Reʾy u fermānına eylerse tevāfuk ***lutfet***
O da emsāli meyānında olunsun işgāl **(Kaside 40/49)**

1.2. lutfet:
Her yanaʿ akıl saldım gāyet perīşān oldum
Āhir kapına geldim ***lutfet*** *meded Allahım Hū* **(Müfret 30/1)**

1.3. lutfet-:-*ip*
Ger kusūr ettimse maʿzūrum bağışla cürmümü
Pādişāhım ***lutfedip*** *eyle kabūl-i iʿtizār* **(Kaside 39/33)**

1.4. lutfet-:-*ip*
Lutf edip *baht-ı siyāhımla barıştır yoksa*
Tāliʿimden bana bu hāl ile nefret geliyor **(Kaside 48/25)**

1.5. lutfet-:-*ip*
Mahrem-i erbāb-ı ʿaşk ol zāhidi bī-gāne tut
Lutf edip *rūyun efendim meclisi rindāne tut* **(Tahmis 5/2)**

1.6. lutfeyle:
Kemāl-i lutfunu ***lutfeyle*** *andan da dirīğ etme*
Hezāran girye-nāki himmetinden mübtesim buldum **(Gazel 155/4)**

1.7. lutfeyle:
Edeyim kudret ü ehliyetimi istiʿmāl
Koyma ***lutfeyle*** *efendim beni peygūle-nişīn* **(Kaside 42/21)**

1.8. lutfeyle:
Böyle tasdīʿe sebep gayret-i akrāndır hep
Deme ***lutfeyle*** *efendim bu ne arsız cerrār* **(Kaside 43/24)**

1.9. lutfeyle:
Havza-i lutfuna al sen de beni ***lutfeyle***
Çünki her ehl-i emel buldu bir recā-yı ümīd **(Kaside 46/38)**

1.10. lutfeyler:-*r*
Her ne ***lutfeyler*** *isen bende liyākat mevcūd*
Olmamış sanma kerīmā beni şāyān-ı kerem **(Kaside 41/27)**

lutf-ı girān-kadr:

1.) Çok kıymetli lütuf, değeri büyük olan lütuf.

1.1. lutf-ı girān-kadr:
Beni bu ***lutf-ı girān-kadr*** *ile taltīf et kim*
Eylesün tā hasedinden rukabā izmihlāl **(Kaside 40/54)**

1.2. lutf-ı girān-kadr:
Beni bir ***lutf-ı girān-kadr*** *ile taltīf eyle*
Pādişāh başı için koyma hazīn ü giryān **(Kaside 45/36)**

lutf-ı Hak:

1.) Allah'ın lütfu, yardımı.

1.1. lutf-ı Hak:
Lutf-ı Hak *yāver ola yoksa ne mümkün Fennī*
Elem-i fırkati tedbīr ile taʿdīl etmek **(Gazel 117/7)**

1.2. lutf-ı Hak:-*a*
Teberrī ettim iʿrāz eyledim semt-i sefāhetten
Sığındım ***lutf-ı Hakka*** *hisse-mend oldum selāmetten* **(Muhammes 2/14)**

lutf-ı hüdāvend-i celīl:

1.) Yüce Allah'ın lütfu.

1.1. lutf-ı hüdāvend-i celīl:
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
Sence matlūb ise ger ***lutf-ı Hüdāvend-i Celīl*** **(Müsebba 2/39)**

lutf-ı nihān:

1.) Gizli lütuf.

1.1. lutf-ı nihān:-*dır*
Fennī kulunu lehce-i ʿirfān ile yād et İrşād ile şād et
Maksūd-ı hakīrānesi bir ***lutf-ı nihāndır*** *İmdād u amandır*
(Müstezad 2/7)

lutf-ı Rabbānī:

1.) Allah'ın lütfu.

1.1. lutf-ı Rabbānī:
Hak ona vermişti bir mahdūm Muhammed Bey gibi
Lutf-ı Rabbānī *ile olmuştu mesrūrü'l-fuʾād* **(Tarih 6/2)**

M

mā:

1.) Su, ab.

1. 1. mā:
*Bi't-tezellül hāki-pāy-i Pīre yüz sür **mā** gibi*
İʿtilā-yı kadr ise maksūd eğer tūbā gibi **(Gazel 233/1)**

mā bihī yüfta:

1.) "Hakkında verilen fetva" anlamında Arapça bir ifade (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1. 1. mā bihī yüfta:-*y, -a*
Hayr u dayrın fark u temyīzinde göster ihtimām
***Mā bihī yüfta** ya tevfīk eyle her efʿālini* **(Gazel 208/6)**

mā eger mektūb be-nivisīm ʿayb-i mā me-kun:

1.) "Eğer biz mektup yazarsak bizi ayıplama." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1. 1. mā eger mektūb be-nivisīm ʿayb-i mā me-kun:
Mā eger mektūb be-nivisīm ʿayb-i mā me-kun
Der-meyān-i rāz müştākān-i kalem nā-mahrem-est **(Tahmis 9/5)**

maʿan:

1.) Beraber, birlikte.

1. 1. maʿan:
*Vālideyniyle **maʿan** olsun İlāhī kāmrān*
Oldular başbaşa ihvān ü hūşyāverdī şād **(Tarih 6/5)**

maʿārif:

1.) Bilgi, kültür.

1. 1. maʿārif:
Dürerbār-ı ʿavārif öyle feyyāz-ı maʿārif kim
***Maʿārif** devre-i feyzinde taʿammüm etse kābildir* **(Kaside 38/10)**

maʿārif cevheri:

1.) İlim cevheri, hazinesi.

1. 1. maʿārif cevheri:-*i, -n*
Sühandān-ı vatan takdīr eder āsārımı Fennī
***Maʿārif cevherin** ehl-i maʿārif kem-behā tutmaz* **(Gazel 89/7)**

maʿārif-perverān:

1.) İlim, irfan sahipleri.

1. 1. maʿārif-perverān:
*Olmaktalardır şādümān cümle **maʿārif-perverān***
Buldu bahā-yı bī-gerān ʿasrında kālā-yı hüner **(Tarih 16/3)**

maʿāş:

1.) Bir kimseye aydan aya ödenen para, ücret, aylık.

1. 1. maʿāş:
*Dün **maʿāş** ile günüm geçti yirmi beş sāl*
Bana da münʿatif olsun nazar-ı ʿātıfetin **(Kaside 40/57)**

maāzallāh:

1.) "Allah saklasın, Allah esirgesin, Allah göstermesin!" anlamlarında bir ünlem ifadesi.

1. 1. maāzallāh:
***Maāzallāh** hele hiç kurtuluş yoktur tuzağımdan*
Benim şimdi şeh-i şevket-ver-i iklīm-i hüsn ü ān **(Tahmis 7/8)**

maʿbūd:

1.) Kayıtsız şartsız kulluk edilmeye layık olan, kendisine ibadet edilen varlık, İlah, Allah.

1. 1. maʿbūd:
Hūbi maʿyūb görür çeşm-i hasūd
*Hāsidin cānını alsın **Maʿbūd*** **(Müfret 16/1)**

maʿbūd-ı ʿavālim:

1.) Âlemlerin Rabb'i.

1. 1. maʿbūd-ı ʿavālim:-*im, -sin*
*Sen ki **maʿbūd-ı ʿavālimsin** İlāhī bilirim*
Kimse şāyeste değil ʿarz-ı ʿibādet sana hās **(Kaside 2/2)**

maʿbūd-i zī-kudret:

1.) Her şeye gücü yeten, kudret sahibi Allah.

1. 1. maʿbūd-i zī-kudret:
Mevcūd-ı bī-ʿillet odur
***Maʿbūd-i zī-kudret** odur* **(Diğer 5/23)**

mācerā:

1.) Geçmişte yaşanmış veya bir kimsenin başından geçen olay, sergüzeşt, serüven.

1. 1. mācerāmız:-*mız*
Elinden çektiğim cevr ü gamı varsın cihān görsün
*Yazılsın **mācerāmız** her lisān üzre kitāb olsun* **(Gazel 159/5)**

1. 2. mācerāmızı:-*mız, -ı*
Fıkra-ı ʿaşkımız sığmaz kitāba
*Kalem zaptedemez **mācerāmızı*** **(Şarkı 8/6)**

1. 3. mācerāsın:-*s, -ı, -n(ı)*
*Sirişk-i iftirākin **mācerāsın** āh bilmez mi*
Muvāfık-ı hem-rehin ahvālini hem-rāh bilmez mi **(Gazel 234/1)**

1. 4. mācerānın:-*(n)ın* (Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi olayı)
Fedā etti felek şāh-ı Hüseyni bir içim suya
*Anıp bu **mācerānın** dehşetin āb-ı revān ağlar* **(Gazel 249/2)**

mācerā-yı ʿaşk:

1.) Aşk macerası, serüveni.

1. 1. mācerā-yı ʿaşk:-*a*
***Mācerā-yı ʿaşka** vākıftır nihān ü āşikār*
Dāne dāne derdimi eşk-i revānım söylesin **(Gazel 166/4)**

mācerā-yı bezm-i ahbāb:

1.) Dost meclisinin macerası.

1. 1. mācerā-yı bezm-i ahbāb:-*ı*
***Mācerā-yı bezm-i ahbābı** tezekkürden merām*
Hāce Nasreddīn gibi huzzārı güldürmek midir **(Gazel 54/3)**

mācerā-yı dem-i vuslat:

1.) Kavuşma zamanının macerası.

1. 1. mācerā-yı dem-i vuslat:
***Mācerā-yı dem-i vuslat** ki gelip hātırıma*
Kıdr-i hūnāb-ı sirişkim feverān etti yine **(Gazel 190/3)**

mācerā-yı girye-i hicrān:

1.) Ayrılık gözyaşının serüveni.

1. 1. mācerā-yı girye-i hicrān:-*ı*

*Uzatma **mācerā-yı girye-i hicrānı** ey hāme*
Dil-i sengīn-i yāre celb-i rahm u rikkat etmezsen **(Gazel 124/6)**

mācerā-yı gurbet:

1.) Gurbet macerası.

1. 1. mācerā-yı gurbet:-*i*
Sāmiʿīni gaşy eder mīzāb edip müjgānını
***Mācerā-yı gurbeti** gurbette söylerken garīb* **(Gazel 6/5)**

mā-dāme'l-hayāt:

1.) Hayat devam ettiği müddetçe, ömür boyunca.

1. 1. mā-dāme'l-hayāt:
Her nasıl mümkünse ahlāfa bırak bir yādigār
*Hayra teşvīk eyle **mā dāme'l-hayāt** encālini* **(Gazel 208/7)**

1. 2. mā-dāme'l-hayāt:
*Ben seni unutmam **mā dāme'l-hayāt***
Kavlimi fiʿlimle eylerim isbāt **(Şarkı 1/7)**

mādāmki:

1.) "Mademki, değil mi ki" anlamlarına gelen bağlaç.

1. 1. mādāmki:
*Dilde **mādāmki** var sana fart-ı muhabbetim*
Gam-ı hicri andırır ne etsen cezā bana **(Gazel 4/5)**

maʿdelet:

1.) Adalet, hakkaniyet.

1. 1. maʿdelet:
***Maʿdelet** kāʿidesin ʿāleme göstermek için*
Kırk yarardı kılı ʿirfān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/6)**

1. 2. maʿdelet:
***Maʿdelet** kişverinin Şāh-ı vefā-perveridir*
Dād-hāhāna muhakkak erişir dād-ı ʿAlī **(Kaside 26/3)**

maʿden:

1.) Maden ocağı; cevherin çıkarıldığı veya bulunduğu yer; kaynak.

1. 1. maʿden:
Cefā-gersin edersin günde bin nāz ü sitem peydā
*Tükenmez nāz ü istiğnāların **maʿden** misin kāfir* **(Gazel 39/6)**

1. 2. maʿdeni:-*i*
*Bilirim aslını ol sīm-tenin **maʿdeni** pāk*
Cevheri silsile-i tīneti tāhir teni pāk **(Gazel 116/1)**

maʿden-i fazl u hünercā-yı efāzıl:

1.) Fazilet sahiplerinin marifetlerini gösterdikleri yer ve faziletin kaynağı.

1. 1. maʿden-i fazl u hünercā-yı efāzıl:-*dır*
Lehü'l-hamd ʿasrımız dānişçe mağbūt-ı evāʾildir
*Memālik **maʿden-i fazl u hünercā-yı efāzıldır*** **(Kaside 38/1)**

maʿden-i gevher:

1.) Mücevher kaynağı.

1. 1. maʿden-i gevher:
Bunca āsār-ı güzīn oldu onunla pāydār
*Mahzen-i fazl u şerefdir **maʿden-i gevher** kalem* **(Kaside 24/5)**

māder:

1.) Anne, valide.

1. 1. māder:
Kadrini bil ihtirām et etme hürmette kusūr
*Ādemi şefkatli bir **māder** gibi besler kalem* **(Kaside 24/9)**

māder-i eyyām:

1.) Zamanın, devrin annesi; felek.

1. 1. māder-i eyyām:
Felek bāzīçe-i etfāle döndürmüşse de devri
*Bu güne sehvi bir gün **māder-i eyyām** eder tashīh* **(Gazel 19/4)**

māder-i sengīn:

1.) Taşların anası, en değerlisi.

1. 1. māder-i sengīn:-*dir*
*Pek mücessemdir anın **māder-i sengīn** güheri*
Līk kendisi değil dāhil-i silk-i ecsām **(Muamma 1/3)**

māder-i tıfl-ı emel et-:

1.) Ümit çocuğunun annesi yapmak.

1. 1. māder-i tıfl-ı emel et-:-*sin*
Etmesin Allah şeb-i bahtım ʿakīm
***Māder-i tıfl-ı emel etsin** anı* **(Gazel 145/4)**

maʿdūm:

1.) Var olmayan, mevcut olmayan, yok.

1. 1. maʿdūm:
*Sīnemizde suver-i kīn ü ʿadāvet **maʿdūm***
Rūy-ı āyīne gibi sāf-zamīrānız biz **(Gazel 84/3)**

mā-dūn:

1.) Alt taraf, alt; mevki, rütbe, seviye, servet vb. bakımından aşağı durumda olan kimse.

1. 1. mā-dūnuma:-*(u)m, -a*
Mā-fevkıma takdīm edecek bir hünerim yok
***Mā-dūnuma** tevdīʿ edecek bir eserim yok* **(Müseddes 3/18)**

mā-fāt:

1.) Elden çıkan, kaybolan, kaybedilen şey.

1. 1. mā-fātı:-*ı*
Tahassür sanki bir dā-i ʿaffāl olmuştu gönlümde
*Telāfī eyledim **mā-fātı** dārūyu sekam buldum* **(Kaside 49/4)**

mā-fevk:

1.) Üst taraf, üst; mevki, rütbe, seviye, servet vb. bakımından yüksek durumda olan kimse.

1. 1. mā-fevkıma:-*(ı)m, -a*
***Mā-fevkıma** takdīm edecek bir hünerim yok*
Mā-dūnuma tevdīʿ edecek bir eserim yok **(Müseddes 3/18)**

mağbūn:

1.) Alışverişte aldatılmış, maddi zarara uğramış, kandırılmış; aldanmış, kanmış; şaşkın.

1. 1. mağbūndur:-*dur*
Ona nefʿ-ı hakīkī devlet-i vaslındadır yoksa
*Ne kār etse kulun Fennī yine **mağbūndur** sensiz* **(Gazel 75/7)**

mağbūt-ı evāʾil:

1.) Evvelkilerin imrendiği (şey).

1. 1. mağbūt-ı evāʾil:-*dir*
*Lehü'l-hamd ʿasrımız dānişçe **mağbūt-ı evāʾildir***
Memālik maʿden-i fazl u hünercā-yı efāzıldır **(Kaside 38/1)**

mağdūr-ı idbār:

1.) Talihsizliğe uğrayan, bahtsız olan.

1. 1. mağdūr-ı idbār:-*ı*
*Seninçün iş mi bir **mağdūr-ı idbārı** sevindirmek*
Hezāran girye-nāki himmetinden mübtesim buldum **(Gazel 155/3)**

mağdūriyet:

1.) Mağdur olma durumu, mağdurluk.

1. 1. mağdūriyeti:-*i*
Almadım ahkām-ı kānūn-ı ʿadaletten nasīb
*Görmedim gördüm diyen bu rütbe **mağdūriyeti*** **(Kaside 37/70)**

mağlūb ol-:

1.) Yenik düşmek, yenilmek.

1. 1. mağlūb ol-:-*up*
*Yeʾse **mağlūb olup** olma kasīrül'l-himme*
Kimseyi koymaz ayakta yed-i tūlā-yı ümīd **(Kaside 46/9)**

mağlūb-ı nefs ol-:

1.) Nefse yenilmek.

1. 1. mağlūb-ı nefs ol-:-*mak, -tan*
*Fennīyā **mağlūb-ı nefs olmaktan** eyle ittikā*
Cehd eder merd-i mücāhid hasma istiʿlā için **(Gazel 172/6)**

mağmūm:

1.) Gamlı, kederli.

1. 1. mağmūmu:-*u*
Velīniʿmetim Pīrim efendim kān-ı ʿirfanım
*Bu **mağmūmu** husūl-ı nisbetinle kāmrān eyle* **(Gazel 178/5)**

mağmūm ol-:

1.) Gamlı, kederli, üzüntülü olmak.

1. 1. mağmūm ol-:-*(u)r, -sa*
***Mağmūm olursa** bir fuʾadʿümrānı eyler izdiyād*
Fikr et günāhın olma şād dil mülkünü yıkmakla yap **(Kaside 20/5)**

mağrūr:

1.) Kendini beğenmiş, gururlu, kibirli.

1. 1. mağrūr:
*Eshāb-ı rüteb tāliʿi huşyār ile **mağrūr***
Eshāb-ı gına kesret-i emvāl ile mesrūr **(Müseddes 3/22)**

1. 2. mağrūr:
*İsmet ü irfān ile **mağrūr** bir tahrīr idi*
Kurb-ı Hakka vāsıl oldu maʾnen etti iʿtilā **(Tarih 12/3)**

mağrūr kıl-:

1.) Kibre düşürmek, gururlandırmak.

1. 1. mağrūr kıl-:-*(a)r, -dı*
*Hani **mağrūr kılardı** seni hüsn-i sūret*
O da elʾān pezīrā-yı zevāl olmadı mı **(Gazel 212/3)**

mağrūr ol-:

1.) Kendini beğenmek, böbürlenmek, gururlanmak, kibirlenmek.

1. 1. mağrūr ol-:-*ma*
Niʾmet-i vaslınla dilsīr eyle Fennī bendeni
*Pek de **mağrūr olma** çok sürmez bu hüsn ü ān gider* **(Gazel 45/6)**

1. 2. mağrūr ol-:-*ma, -sın*
Zārını ihzār edip hāzır bulunsun rihlete
*Kimse **mağrūr olmasın** dār-ı fenāda ʿizzete* **(Tarih 17/1)**

1. 3. mağrūr ol-:-*up*
*Başa geçtim diye **mağrūr olup** isyān etme*
Zülf-i yāri sakın ey şāne perīşan etme **(Müfret 4/1)**

1. 4. mağrūr ol-:-*(u)r, -sun*
*Niçin **mağrūr olursun** bu ruh-ı rengīne bu hüsne*
Nukūş-ı kāʾinātın hiç biri reng-i bakā tutmaz **(Gazel 89/2)**

mağrūr-ı melāhat:

1.) Güzellik kibri, gururu (olan sevgili).

1. 1. mağrūr-ı melāhat:
*Bakmaz bu gün ʿuşşāka o **mağrūr-ı melāhat***
Tāvūs gibi kendine baktıkça kabarmış **(Gazel 92/4)**

mağşuş:

1.) Saf ve halis olmayan, içine hile karıştırılmış olan, karışık, hileli.

1. 1. mağşūşu:-*u*
Hālisıyyetle giren cīb-i kibāra pāradır
*ʿAsrımızda ādemin **mağşūşu** rāyictir fakat* **(Gazel 56/4)**

mağşuş ol-:

1.) Karışık, hileli olmak; saflık bulunmamak.

1. 1. mağşuş ol-:-*du, -m*
*Hālis iken **oldum** nazar-ı yārda **mağşuş***
Akrān ü emāsīl beni hep etti ferāmūş **(Müseddes 3/8)**

mağz-ı Kurʾān:

1.) Kur'an'ın özü, esasları.

1. 1. mağz-ı Kurʾān:
Dinlemem öyle kuru efsāne makbūlüm değil
***Mağz-ı Kurʾāndan** hakīkatten haber ver vāʿızā* **(Gazel 140/5)**

mağzına sığma-:

1.) Aklına dimağına sığmamak; idrak edememek, anlayamamak.

1. 1. mağzına sığma-:-*z*
Çatlar tasasından kara kanlar kusar āhir
*Çün kim kalemin vasf-ı likā **mağzına sığmaz*** **(Kıt'a 20/2)**

māh:

1.) Gökteki ay, kamer; ***mec.*** Ay gibi parlak ve güzel yüzlü sevgili.

1. 1. māh:
*Sīne-bendin çizer ol **māh** bana sīne tutar*
Başını bağla deyü karşıma āyīne tutar **(Gazel 49/1)**

1. 2. māh:
*Kudūmüyle bu şeb tenvīr-i meclis etti ol **māh***
Ne menzil içre akşamladı bilmem nerde kalmıştır **(Gazel 57/3)**

1. 3. māh:
*Bir gece ansızın ol **māh** bedīdār olsa*
Ay doğup yer yüzü müstağrak-ı envār olsa **(Gazel 184/1)**

1. 4. māh:
Almış āgūş-ı hayālāta gönül maʿşūkunu
***Māh** ile mihr-i cihān-ārā kırān etmiş yine* **(Gazel 186/3)**

1. 5. māh:
***Māh** alıp pertev-i hurşīd-i cemālinden tāb*
Yanağından dökülürdü hani güldükçe gülāb **(Müsebba 2/50)**

1. 6. māh:
Dūş oldu gönül dün gece bir kaşları yāya Bir çehresi aya
Kāʾil idin ol ***māh*** *ile gelsek bir araya Yılda birer aya* **(Müstezad 1/1)**

1. 7. māh:
Fennī -i vefā-perverī hakkında der ol ***māh*** *Sağ eylesin Allah*
Pākīze edā nükte-ver üstād-ı sühandır Mahsūl-i vatandır
(Müstezad 3/8)

1. 8. māh:
Āteş-i ʿaşkınla yandım eylerim efgān vāh
Vuslatın arzū ederler ʿāşıkān ey yüzü ***māh*** **(Tahmis 8/11)**

1. 9. māh:
Tecāhül-pīşedir iğmāz eder bilmezlenir yoksa
Benim ahvāl-i diğer-gūnumu ol ***māh*** *bilmez mi* **(Gazel 234/2)**

1. 10. māha:-*a*
Makardır Fennīyā bu ʿarz-ı akdes bir şehinşāha
Değişmem bir avuç toprağını hurşīd ile ***māha*** **(Tahmis 1/11)**

1. 11. māhdan:-*dan*
Māhdan *māhīye dek şāyiʿ olur tāliʿ bu yā*
Māhımı fırsat bulup alsam bir akşam yanıma **(Gazel 199/2)**

1. 12. māhe:-*e*
Nedir bu rütbe ʿarz-ı şevk ü şādī ey gönül sende
Kemāl-i mihr ile bu ***māhe*** *zannım mukarrensin sen* **(Gazel 247/7)**

1. 13. māhımı:-*(ı)m, -ı*
Māhdan māhīye dek şāyiʿ olur tāliʿ bu yā
Māhımı *fırsat bulup alsam bir akşam yanıma* **(Gazel 199/2)**

1. 14. māhımdan:-*(ı)m, -dan*
Şeb-i firkatte kaldım dūr düştüm dūr ***māhımdan***
Figān baht-ı siyāhımdan figān baht-ı siyāhımdan **(Gazel 245/1)**

1. 15. māhımın:-*(ı)m, -ın*
Çehremdeki solgunluğu sorarsan
Gün yüzlü ***māhımın*** *yādigārıdır* **(Şarkı 7/1)**

1. 16. māhın:-*ın*
Teşhīr etmesin gūş-ı rakībe girmesin derken
O ***māhın*** *şöhreti ayyūka çıktı āfitāb oldu* **(Gazel 226/5)**

1. 7. māhın:-*ın*
Dīde-i mihri kamaştırdı o ***māhın*** *talʿatı*
Vech-i berrākında berk urmaktadır Nūr āyeti **(Kaside 37/100)**

mahal kalma-:

1.) Gerek kalmamak, gereği olmamak.

1. 1. mahal kalma-:-*dı*
Bence teklīfe ***mahal kalmadı*** *cānānım için*
Gözde nem var ise ol gözleri fettānım için **(Gazel 163/1)**

mahāret:

1.) Bir işteki ustalık, beceriklilik, marifet, hüner.

1. 1. mahāret:
Mahāret *kesb eder hep öğrenirsin var ise sabrın*
Fünūn-ı aşkta üstād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/2)**

mahāretli:

1.) Becerikli, marifetli, hünerli, usta.

1. 1. mahāretli:
Kāşki şu hak sözü etmek-çün umūma īlān
Göklere yazsa ***mahāretli*** *bir üstād olsa* **(Gazel 196/8)**

mahbes-i hicrān:

1.) Ayrılık hapishanesi, zindanı.

1. 1. mahbes-i hicrān:-*ı*
Bī-bakā bir verd için āh-ı hezār etmek değil
Mahbes-i hicrānı *bir gülşen tahayyüldür hüner* **(Gazel 37/2)**

mahbūb-ı cān-efzā:

1.) Cana can katan sevgili.

1. 1. mahbūb-ı cān-efzā:
Kim ki bir ***mahbūb-ı cān-efzā*** *sever üftādedir*
Cān ü serle emrini infāz için āmādedir **(Gazel 38/1)**

māh-cemāl:

1.) Ay yüzlü (sevgili).

1. 1. māh-cemālim:-*(i)m*
Sana benden rukābā nakl-i kelām etmişler
İftirādır demedim ***māh-cemālim*** *demedim* **(Gazel 154/6)**

mahcūb ü lāl ol-:

1.) Utanmak ve dilsiz, sessiz olmak.

1. 1. mahcūb ü lāl ol-:-*(u)r*
İbn-i Hācib bezm-i fazlında olur ***mahcūb ü lāl***
Belki Beyzāvī eder mebhūten ʿarz-ı ihmirār **(Kaside 39/6)**

mahdūm:

1.) Erkek evlat, oğul.

1. 1. mahdūm:
Hak ona vermişti bir ***mahdūm*** *Muhammed Bey gibi*
Lutf-ı Rabbānī ile olmuştu mesrūrü'l-fuʾād **(Tarih 6/2)**

1. 2. mahdūm:
Verdi bir ***mahdūm*** *o ʿālī-himmete perverdigār*
Tūtī-i hoş-gū gibi kundakta eyler zemzeme **(Tarih 7/2)**

1. 3. mahdūmudur:-*u, -dur*
Hākim-i Yozgad Mīr Rifʿatin ***mahdūmudur***
İşte şu maʿsūm-ı merhūm tıfl-i pākīze-güher **(Tarih 4/1)**

mahdūm-ı necīb:

1.) Soylu evlat, oğul; soyundan gelen oğullar.

1. 1. mahdūm-ı necīb:-*(i)n*
Dilerim sen olasın feyz-i vezāretle bekām
Ola ***mahdūm-ı necībin*** *de vezīr-ibn-i vezīr* **(Kaside 47/16)**

mahdūm-ı pāk:

1.) Temiz, mübarek çocuk (II. Abdülhamid Han yakınlarından Hacı Ali Bey'in oğlu Muhammed Bey).

1. 1. mahdūm-ı pāk:
Sinn-i rüşde vāsıl oldu şimdi ol ***mahdūm-ı pāk***
Bi't-tabʿ gösterdi emr-i fenkihū ya inkiyād **(Tarih 6/3)**

mahfaza-i reʾy-i musīb:

1.) Doğru, isabetli fikrin saklandığı, korunduğu yer.

1. 1. mahfaza-i reʾy-i musīb:
Havze-i hāfızası ***mahfaza-i reʾy-i musīb***
Kuvve-i nātıkası meʾhaz-ı hüsn-i tedbīr **(Kaside 47/10)**

mahfel-i feyz ü rızā:

1.) Lütuf ve istek meclisi, yeri.

1. 1. mahfel-i feyz ü rızā:-*dır*
Medār-ı gavs-i vuslat hayyiz-i ʿarş-ı iʿtilādır bu
Makām-ı fevz ü rahmet ***mahfel-i feyz ü rızādır*** *bu* **(Tahmis 1/1)**

mahfī:

1.) Gizli, saklı.

1. 1. mahfīdir:-*dir*
Sende ***mahfīdir*** *murādın senden eyle cüst ü cū*
El atıp etrāfa çırpınmak nedir aʿmā gibi **(Gazel 233/8)**

mahfūz:

1.) Saklanmış, korunmuş, muhafaza edilmiş.

1. 1. mahfūzdur:-*dur*
Dilde ʿaşkın cān-ı şīrīnim gibi ***mahfūzdur***
Kimseler bilmez bilir Allah sevdim ben seni **(Kaside 19/4)**

māh-güzerān-ı kerem et-:

1.) Lütuf, cömertlik zamanı geçmek.

1. 1. māh-güzerān-ı kerem et-:
Kerem et etmeden ey ***māh-güzerān-ı kerem***
Ān-be-ān āngeh-ān katsa gerek ān-ı kerem **(Kaside 41/47)**

māhī:

1.) Balık.

1. 1. māhīye:-*y, -e*
Māhdan ***māhīye*** *dek şāyiʿ olur tāliʿ bu yā*
Māhımı fırsat bulup alsam bir akşam yanıma **(Gazel 199/2)**

māh-ı ʿālem-ārā:

1.) Cihanı süsleyen ay, ay yüzlü sevgili.

1. 1. māh-ı ʿālem-ārā:
Ey ***māh-ı ʿālem-ārā*** *kaddin nihāle benzer*
Bedr-i tamāme vechin kaşın hilāle benzer **(Gazel 63/1)**

māh-ı evc-ārā-yı zühd ü istikāmet:

1.) Doğruluk ve takva zirvesini süsleyen ay (Seyyid Ahmed er-Rifâî).

1. 1. māh-ı evc-ārā-yı zühd ü istikāmet:-*tir*
Muʿattar gonca-i gülşen tırāz-ı ʿālem-i tevhīd
Münevver ***māh-ı evc-ārā-yı zühd ü istikāmettir*** **(Kaside 30/5)**

māh-ı leyāl-ārā:

1.) Geceleri süsleyen ay (sevgili).

1. 1. māh-ı leyāl-ārā:-*y, -ı*
Çok görürmüş bana bir ***māh-ı leyāl-ārāyı***
Tīşe-i āh ile yıksam mı ne yapsam feleği **(Gazel 229/4)**

māh-ı muharrem:

1.) Muharrem ayı [Hz Hüseyin (r.a) ve arkadaşlarının şehit edildiği ay].

1. 1. māh-ı Muharrem:-*dir*
Bu gün ***māh-ı Muharremdir*** *muhibb-i hānedān ağlar*
Havā āteş saçıp inler humāra āsumān ağlar **(Gazel 249/1)**

māh-ı münīr:

1.) Parlak ay.

1. 1. māh-ı münīr:
Birisi neyyir-i envār öbürü ***māh-ı münīr***
Pertev-efşān olalar ʿāleme her rūz u leyāl **(Kaside 40/74)**

1. 2. māh-ı münīr:
Beni üftāde-i ʿaşk eyledi bir ***māh-ı münīr***
Taşımak āteş-i hicrānını bir emr-i ʿasīr **(Kaside 47/29)**

māh-ı nahvet:

1.) Gururlu, kibirli ay yüzlü sevgili.

1. 1. māh-ı nahvet:-*in*
Hüsnünü tasvīr eder her dem o ***māh-ı nahvetin***
Hüsnü hāvīdir olur elbette hoşter sözlerim **(Tahmis 4/15)**

māh-ı nev:

1.) Yeni ay, hilal.

1. 1. māh-ı nev:
Felekte ***māh-ı nev*** *Bābü's-selāmın sīne-çākidir*
Anın kandīlidir hūr matlaʿ-ı nūr-ı ziyādır bu **(Tahmis 1/5)**

1. 2. māh-ı nev:
Resm-i ebrūsun gören ***māh-ı nev*** *hātırlasın*
Mihri yād etsin bilenler çehre-i garrāsını **(Gazel 219/2)**

1. 3. māh-ı nev:-*den*
Edemez oldu gönül āteş-i hicri ızmār
Māh-ı nevden *bedel ebrūların eyle izhār* **(Müsebba 2/37)**

māh-ı rahşān:

1.) Parlak ay.

1. 1. māh-ı rahşān:-*a*
Hātır-ı sūzānımı kıldı hayālin cāy-gāh
Sīnemi sen ***māh-ı rahşāna*** *sümmāk etsem gerek* **(Gazel 248/6)**

1. 2. māh-ı rahşān:-*e*
Sīnemi sen ***māh-ı rahşāne*** *sümmāk etsem gerek*
Dökme āb-rūyun olmaz ilticā her bābda **(Tahmis 8/13)**

māh-ı şeb:

1.) Ay; gece ortaya çıkan ay.

1. 1. māh-ı şeb:
Var mıdır hiç dil-i pür-kīn ile bir feyz almış
Münhasif ***māh-ı şeb*** *muzlimi tenvīr etmez* **(Gazel 71/5)**

māh-ı tābān:

1.) Yüzü ay gibi parlayan, ay gibi parlak yüzlü (sevgili).

1. 1. māh-ı tābān:
Çok kamer talʿat der-āgūş ettim ammā sevdiğim
Ben sana benzer felekte ***māh-ı tābān*** *görmedim* **(Gazel 156/2)**

1. 2. māh-ı tābān:-*(ı)m*
Menzil-i ağyārı teşrīf etmemek şartıyladır
Bir fotin diktirdim ammā ***māh-ı tābānım*** *sana* **(Gazel 2/8)**

1. 3. māh-ı tābān:-*(ı)m*
Neden mahzūn dursun ***māh-ı tābānım*** *niçin küstün*
Şeker-handım efendim şūh-fettānım niçin küstün **(Gazel 133/1)**

1. 4. māh-ı tābān:-*(ı)m*
Zulmet-i gamdan halās olmaz süveydā-yı derūn
Görmesem birkaç gece ey ***māh-ı tābānım*** *seni* **(Gazel 224/2)**

māhī-i deryā-yı muhabbet:

1.) Aşk, sevda denizindeki balık.

1. 1. māhī-i deryā-yı muhabbet:
Benim ***māhī-i deryā-yı muhabbet*** *kaçmaz āğımdan*
Temevvüc eyledi bahr-ı muhīt ʿaşk-ver ü āğumdan **(Tahmis 7/1)**

māhir:

1.) Usta, becerikli, maharetli.

1. 1. māhir:
İşte görsünler ki bir ***māhir*** *muhāsibken bu zāt*
Bağladı cümle hesābātı yekūn-ı rihlete **(Tarih 17/3)**

māhiyet-i eşyā:

1.) Eşyanın, varlıkların niteliği.

1. 1. māhiyet-i eşyā:
Kurta-yı kūs kabūl et ʿārifin taʿrīfini
Bilmez ʿārif olmayan ***māhiyet-i eşyā*** *nedir* **(Kıt'a 4/2)**

māhiyyet-i cān:

1.) Canın, ruhun özü, aslı; sevgilinin vasfı.

1. 1. māhiyyet-i cān:*-dan*
Sorma bir rūh-ı musavverdir o şūhun aslını
Nas ile memnūʿdur ***māhiyyet-i cāndan*** *bahis* **(Gazel 14/3)**

mahkūm et-:

1.) Hükümlü yapmak; ***mec.*** Mecbur bırakmak.

1. 1. mahkūm et-:*-me*
Mevte ***mahkūm etme*** *ʿaşkınla yanıp pāk olmadan*
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan **(Kaside 7/2)**

mahkūm-ı hevā ol-:

1.) Arzuların, heveslerin hükmü altında bulunmak.

1. 1. mahkūm-ı hevā ol-:*-up*
Mahkūm-ı hevā olup *zen-i dehre aldanan*
Eremez kemāle zen gibi noksan gelir gider **(Gazel 46/3)**

mahkūmu kal-:

1.) Hükmü altında bulunmak.

1. 1. mahkūmu kal-:*-(ı)r*
Hazret-i Seyyidi her bahiste elzem eyler
Daʿvā-yı fazlda ***mahkūmu kalır*** *Saʿeddīn* **(Kaside 42/11)**

māh-likā:

1.) Ay yüzlü (sevgili).

1. 1. māh-likā:
Uyudu halk-ı beled kaldı tarāʾik tenhā
Menzilinden daha çıkmaz mısın ey ***māh-likā*** **(Müsebba 2/12)**

mahmūr:

1.) Süzgün, baygın.

1. 1. mahmūrum:*-(u)m*
Beni ağlatma gel ey gözleri ***mahmūrum*** *gel*
Ağlaya ağlaya kan oldu sirişk-i dīdem **(Müsebba 2/4)**

1. 2. mahmūrum:*-(u)m*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
Beni ağlatma gel ey gözleri ***mahmūrum*** *gel* **(Müsebba 2/7)**

1. 3. mahmūrum:*-(u)m*
Beni ağlatma gel ey gözleri ***mahmūrum*** *gel*
Müjde ey kān-ı kerem bertarāf oldu rukebā **(Müsebba 2/11)**

1. 4. mahmūrum:*-(u)m*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
Beni ağlatma gel ey gözleri ***mahmūrum*** *gel* **(Müsebba 2/14)**

1. 5. mahmūrum:*-(u)m*
Beni ağlatma gel ey gözleri ***mahmūrum*** *gel*
ʿUdlar kalb-i hazīnim gibi sūzān olsun **(Müsebba 2/18)**

1. 6. mahmūrum:*-(u)m*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
Beni ağlatma gel ey gözleri ***mahmūrum*** *gel* **(Müsebba 2/21)**

1. 7. mahmūrum: *-(u)m*
Beni ağlatma gel ey gözleri ***mahmūrum*** *gel*
Rukebānın gözünü tuttu sevād-ı şeb-i tār **(Müsebba 2/25)**

1. 8. mahmūrum: *-(u)m*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
Beni ağlatma gel ey gözleri ***mahmūrum*** *gel* **(Müsebba 2/28)**

1. 9. mahmūrum: *-(u)m*
Beni ağlatma gel ey gözleri ***mahmūrum*** *gel*
Bana bār oldu hayatım kederimden sensiz **(Müsebba 2/32)**

1. 10. mahmūrum: *-(u)m*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
Beni ağlatma gel ey gözleri ***mahmūrum*** *gel* **(Müsebba 2/35)**

1. 11. mahmūrum: *-(u)m*
Beni ağlatma gel ey gözleri ***mahmūrum*** *gel*
Sence matlūb ise ger lutf-ı Hüdāvend-i Celīl **(Müsebba 2/39)**

1. 12. mahmūrum: *-(u)m*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
Beni ağlatma gel ey gözleri ***mahmūrum*** *gel* **(Müsebba 2/42)**

1. 13. mahmūrum: *-(u)m*
Beni ağlatma gel ey gözleri ***mahmūrum*** *gel*
Ney-i kudūmun şerefin his ile nālān olsun **(Müsebba 2/46)**

1. 14. mahmūrum: *-(u)m*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
Beni ağlatma gel ey gözleri ***mahmūrum*** *gel* **(Müsebba 2/49)**

1. 15. mahmūrum: *-(u)m*
Beni ağlatma gel ey gözleri ***mahmūrum*** *gel*
Makdeminle ten-i bīmārıma sıhhat gelsin **(Müsebba 2/53)**

1. 16. mahmūrum: *-(u)m*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
Beni ağlatma gel ey gözleri ***mahmūrum*** *gel* **(Müsebba 2/56)**

1. 17. mahmūrum:*-(u)m*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
Beni ağlatma gel ey gözleri ***mahmūrum*** *gel* **(Müsebba 2/60)**

mahmūr kıl-:

1.) Baygın etmek, baygınlaştırmak.

1. 1. mahmūr kıl-:
Dīde-i bādāmını ***mahmūr kıl*** *mestāne tut*
Mihrime karşı bu istiğnālar ey mehveş nedir **(Tahmis 5/3)**

mahrec ol-:

1.) Dışarı çıkmak.

1. 1. mahrec ol-:*-maz*
Herze-hār olma sakın eyleme telvīs-i dehen
Mahrec olmaz *hezeyāna leb-i dil-cū dediğin* **(Gazel 118/8)**

mahrem:

1.) Gizli olan, gizlenen şey; bir kimsenin sırlarını bilecek derecede yakını ve samimi dostu olan kimse, sırdaş.

1. 1. mahrem:
Cenābındır harīm-i vasla ***mahrem*** *yā Resūlallah*
Kelīme Len terānī oldu gerçi perde-i hırmān **(Kaside 17/3)**

1. 2. mahremdir:-*dir*
Hutbe-i Levlāk e mazhar hıtta-i lāhūta şāh
Sırr-ı mā-evhā ya ***mahremdir*** *Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 23/3)**

1. 3. mahrem:-*i, -di*
Şimdi bīgāne midir gözde dil-i bī-çārem
Hani her hāline her rāzına ol ***mahrem*** *idi* **(Gazel 210/5)**

mahrem ol-:

1.) Yakın olmak; nüfuz etmek.

1. 1. mahrem ol-:-*maz, -dı*
Cān ü ten kaydında olma sırrı bilmekse merām
Mahrem olmazdı *şuʾūne vermeseydi ser kalem* **(Kaside 24/20)**

mahrem-i erbāb-ı ʿaşk ol-:

1.) Aşk ehlinin, rintlerin dostu olmak (***bk.*** rind).

1. 1. mahrem-i erbāb-ı ʿaşk ol-:
Mahrem-i erbāb-ı ʿaşk ol *zāhidi bī-gāne tut*
Lutf edip rūyun efendim meclisi rindāne tut **(Tahmis 5/2)**

mahrem-i esrār ol-:

1.) Sırdaş olmak.

1. 1. mahrem-i esrār ol-:-*(u)r*
Ağırlıkla girer ceyb-i kibāra dirhem ü dīnār
Sebük-mağzān-ı asrı ***mahrem-i esrār olur*** *sanma* **(Gazel 194/5)**

mahrem-i esrār-ı kibār et-:

1.) Seçkin kimselerin sırlarında saklamak.

1. 1. mahrem-i esrār-ı kibār et-:
Fennī kulunu ***mahrem-i esrār-ı kibār et***
Hem-meclis-i erbāb-ı fücūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/7)**

mahrem-i rāz ol-:

1.) Sır saklamak.

1. 1. mahrem-i rāz ol-:
Ekābir meclisinden çıkma Fennī ***mahrem-i rāz ol***
Kanāʿat göster aza devlet-i fakr ile mümtāz ol **(Müsebba 1/36)**

mah-ruh:

1.) Ay yüzlü (sevgili).

1. 1. mah-ruhun:-*un*
Bir ***mah-ruhun*** *mihri süveydāda nihāndır Bir hayli zamāndır*
Şevk-i şeref-i vuslatı bir hayli zamāndır Sīnemde nihāndır
(Müstezad 2/1)

mahrūm et-/eyle-:

1.) Yoksun bırakmak.

1. 1. mahrūm et-:-*(e)r, -sin*
Beni seyr-i hırāmından ***edersin*** *daiʾmā* ***mahrūm***
Nasıl bir merhametsiz seng-dil-i serv ü semensin sen **(Gazel 247/6)**

1. 2. mahrūm et-:-*me*
Nazar-ı merhametinden beni ***mahrūm etme***
Yoksa ben dīde-i cānımda nebāhat bulamam **(Gazel 153/3)**

1. 3. mahrūm et-:-*me*
ʿArz-ı mihr eyleyen üftādeyi ***mahrūm etme***
Sen bilirsin ki budur aʿzam-ı erkān-ı kerem **(Kaside 41/50)**

1. 4. mahrūm et-:-*mez*
Umarım ʿātıfetinden bizi ***mahrūm etmez***
İltifāt etmedir ʿācizlere muʿtād-ı ʿAlī **(Kaside 26/8)**

1. 5. mahrūm eyle-:-*me*
Ki hiç bir mücrime etmiş değilsin fazlını imsāk
Kulun Fennīyi ***mahrūm eyleme*** *feyz-i şefāʿattan* **(Kaside 15/9)**

mahrūm-ı cemāl et-:

1.) Allah'ın güzel yüzünden (zatı) mahrum bırakması.

1. 1. mahrūm-ı cemāl et-:
ʿİzzet-i şānla daʿavāta icābet sana hās
Etme *Fennīyi Resūl ʿaşkına* ***mahrūm-ı Cemāl*** **(Kaside 2/5)**

1. 2. mahrūm-ı cemāl et-:-*me*
ʿİzzet-i şānla daʿavāta icābet sana hās
Etme *Fennīyi Resūl ʿaşkına* ***mahrūm-ı Cemāl*** **(Kaside 2/5)**

mahrūm-ı dīdār et-:

1.) Allah'ın cemalinden yoksun bırakmak; sevgilinin güzel yüzünü görememek.

1. 1. mahrūm-ı dīdār et-:-*me*
Dīdemi ***mahrūm-ı dīdār etme*** *var Müftīye sor*
Şerʿ-i enver saddeder mi bāğa nāzır revzeni **(Gazel 218/2)**

mahrūm-ı ihsān et-:

1.) Lütfundan yoksun bırakmak.

1. 1. mahrūm-ı ihsān et-:-*me*
Meded ***mahrūm-ı ihsān etme*** *ey Pīr-i kerem-fermā*
Muʿallā āsitānın masdar-ı lutfuʿ ʿināyettir **(Kaside 30/12)**

mahrūm-ı ināyet et-:

1.) Lütfundan mahrum bırakmak.

1. 1. mahrūm-ı ināyet et-:-*me*
Ben ümīd-i feyz ile geldim der-i aʿtāfına
Etme mahrūm-ı ināyet *ey Şeh-i ālī-tebār* **(Kaside 39/36)**

mahrūm-ı ümīd et-:

1.) Ümitten yoksun bırakmak, ümidini yitirmesine sebep olmak.

1. 1. mahrūm-ı ümīd et-:-*mez*
ʿArz-ı hāl etsem eğer dergāhına sızlansam
Beni ***mahrūm-ı ümīd etmez*** *o Şāh-ı müfzāl* **(Kaside 40/23)**

mahsūd:

1.) Kıskanılacak bir hâlde veya bir mevkide bulunan; kıskanılan, haset edilen (kimse).

1. 1. mahsūdu:-*u*
Ne kerīm olduğunu ʿāleme iʿlān ettin
Beni ihsān ile ***mahsūdu*** *leʾīmān ettin* **(Kaside 44/1)**

1. 2. mahsūdu:-*u*
Beni ihsān ile ***mahsūdu*** *leʾīmān ettin*
Eylesin ʿömrünü efzūn Kerīm-i mutlak **(Kaside 44/11)**

mahsūd-ı ezmān ol-:

1.) Zamanlarının kıskanılan kişisi olmak.

1. 1. mahsūd-ı ezmān ol-:-*sa*
Rūz-ı vuslat çok mudur ***mahsūd-ı ezmān olsa*** *da*
Muhterem bir gün mü var yār ile geçmiş dem gibi **(Gazel 214/3)**

mahsūd-ı ihvān ol-:

1.) Dostlar tarafından kıskanılmak, imrenilmek.

1. 1. mahsūd-ı ihvān ol-:-*mak*
Mihenden kaçma ger ***mahsūd-ı ihvān olmak*** *istersen*
Yetiş imdād-ı mazlūmāna arslan olmak istersen **(Müsebba 1/1)**

mahsūl:

1.) Ürün, semere; kazanç, kâr.

1. 1. mahsūl:
Bedenin dürr-i ʿAden'den masnūʿ
Kākülün misk-i hıtādan ***mahsūl*** **(Gazel 100/4)**

1. 2. mahsūlü:-*ü*
Benimçün kūy-ı gurbette ikāmet mümteniʿ ammā
Melāhat bağının ***mahsūlü*** *bir nevres-nihālim var* **(Gazel 25/4)**

mahsūl-i çeşm:

1.) Göz sermayesi, kazancı.

1. 1. mahsūl-i çeşm:-*(i)m*
Efendim sen gidelden kanlı yaşdır zīb-i ruhsārım
Efendim hāsılı ***mahsūl-i çeşmim*** *hūndur sensiz* **(Gazel 75/6)**

mahsūl-i firkat:

1.) Ayrılık mahsulü, ürünü.

1. 1. mahsūl-i firkat:-*tir*
Mütehassir kaldım çoktan o yāre
Mahsūl-i firkattir *dildeki yāre* **(Şarkı 7/7)**

mahsūl-i vatan:

1.) Vatan mahsulü.

1. 1. mahsūl-i vatan:-*dır*
Zencīre çeken gönlümü bir serv-i semendir Bir zülf-i resendir
Tahdīş eden endīşemi ol gonca dehendir ***Mahsūl-i vatandır***
(Müstezad 3/1)

1. 2. mahsūl-i vatan:-*dır*
Fennī -i vefā-perverī hakkında der ol māh Sağ eylesin Allah
Pākīze edā nükte-ver üstād-ı sühandır ***Mahsūl-i vatandır***
(Müstezad 3/8)

mahsūs:

1.) Hususi, has, özel, özgü.

1. 1. mahsūs:
Lezzetli sühan ʿārife ehl-i dile ***mahsūs***
Her lehçede her lebde ʿuzūbet bulamazsın **(Gazel 132/2)**

1. 2. mahsūs:
Her türlü tahiyyāt u teʿālī sana ***mahsūs***
Her medh ü sitāyiş sana lāyıktır efendim **(Kaside 18/2)**

1. 3. mahsūs:
Benim ol şāʿir-i münşī-yi maʿārif-perver
Bana ***mahsūs*** *gibidir eylemek inşā-yı ümīd* **(Kaside 46/52)**

1. 4. mahsūstur:-*tur*
Alıp vermek yapıp çatmak ona ***mahsūstur*** *ancak*
Vücūd iklīmini īcād eden miʿmāra verdim hep **(Gazel 9/3)**

1. 5. mahsūstur:-*tur*
Sana ***mahsūstur*** *ey şūh-ı fetānet-perver*
Anlamak muzmerimi feth-ı dehān eylemeden **(Gazel 170/7)**

1. 6. mahsūstur:-*tur*
Gel ol bu gülşen-i ʿālemde hālī kal dikenlikten
Kibir Allaha ***mahsūstur*** *tevakkī eyle benlikten* **(Müseddes 1/17)**

māh-tāb:

1.) Ay ışığı, mehtap; dolunay.

1. 1. māh-tāb:
Āsitān-ı mührüne yüz sürmek ister ***māh-tāb***
Āfitāb vechine meh-rūlar eyler ser-fürū **(Gazel 176/4)**

mahvet-:

1.) Yok etmek, ortadan kaldırmak, varlığına son vermek.

1. 1. mahvet-:-*(e)r*
Her nazarda ***mahv eder*** *endūh-ı bālī gözlerin*
Neşʾe-i devrān ile gūyā ki mālī gözlerin **(Tahmis 6/1)**

1. 2. mahvet-:-*me*
Ey şafak dur hele ***mahv etme*** *zalām-ı leyli*
Bu gece işte o meh hānede mihmānımdır **(Gazel 31/6)**

1. 3. mahveyle-:
Mahv eyle *beni sende benlik koma şu bende*
Kıl zātına efkende ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/3)**

1. 4. mahveyle-:-*r*
Eshāb-ı ʿakl u temkīn şaşmaz mı işvesinden
Serden alır şuʿūru ***mahv eyler*** *ıstıbārı* **(Gazel 244/3)**

mahvol-:

1.) Yol olmak.

1. 1. mahvol-:-*(u)r*
Zulām-ı gam gönülden mahv olur hüsn-i nigāhınla
Karanlık yeryüzünden talʿat-ı mihr ile zāʾildir **(Kaside 38/32)**

1. 2. mahv ol-:-*(u)r*
Mahv olur *mu kalb-i encāl-i ʿadüvden intikām*
Cevf-i dendānında besler zehri ejder yavrusu **(Gazel 241/6)**

mahv u isbāt:

1.) Bir müsveddenin bazı yerlerini çizip bazı yerlerini ilâvelerle düzeltme (Devellioğlu, 2007: 659).

1. 1. mahv u isbāt:-*a*
Değilken muktedir her zī-fazīlet ***mahv u isbāta***
Sütūr-ı münşeʾātı şimdi bir sersem eder tashīh **(Gazel 19/3)**

mahv-ı eneʾiyyet et-:

1.) Benliğini yok etmek.

1. 1. mahv-ı eneʾiyyet et-:-*ip*
Gelirse nefse hiddet kibriyā-yı Hakkı tezkār et
Edip mahv-ı eneʾiyyet *ʿubūdiyyette isrār et* **(Müsebba 1/19)**

mahv-ı vücūd et-/eyle-:

1.) Varlıktan, benlikten sıyrılmak, kurtulmak; varlığı yok etmek; ***tas.*** Allah için feda etmek.

1. 1. mahv-ı vücūd et-:-*eydim*
Tek ***edeydim*** *yāne yāne Fennīyā* ***mahv-ı vücūd***
Dilberin bezm-i visālinde olaydım şeb-çerāğ **(Gazel 103/5)**

1. 2. mahv-ı vücūd eyle-:-*me, -y, -en*
Kesb-i şühūd eylemeyen ʿarz-ı sücūd eylemeyen
Mahv-ı vücūd eylemeyen *vāra erip vār olamaz* **(Gazel 74/2)**

mahz:

1.) Saf, sırf, halis; bir şeyin aslı.

1. 1. mahzı:-*ı*
Mahzı *bahşāyiş-i Hakktır niʿamın aʿzamıdır*
Nūrdur dilde zuhūr-ı eser-i nisbet-i Pīr **(Kaside 33/6)**

mahzar-ı ʿulyā:

1.) Yüceliğe ulaşma, erişme.

1. 1. mahzar-ı ʿulyā:-*s, -ı, -n, -da*
Edemez feth-i dehen ***mahzar-ı ʿulyāsında***
Lāl olur İbn-i Kemāl ʿaczini eyler ikrar **(Kaside 43/15)**

mahzen:

1.) Ambar, yer altı deposu; kıymetli şeylerin saklandığı yer.

1. 1. mahzeni:-*i*
Bırakmam Fennīyā dāmānını dest-i temennīden
ʿAvātıf ***mahzeni*** *kān-ı kerem kān-ı mürüvettir* **(Kaside 30/11)**

1. 2. mahzeni:-*i*
Sāye-i sāye-i Yezdānda senin çün yok yok
Ey ʿatā ***mahzeni*** *ey merciʿ-i erbāb-ı kemāl* **(Kaside 40/33)**

1. 3. mahzeni:-*i*
Yetişir tarh-ı gazel eyle duʿā ey Fennī
Ey hüner ***mahzeni*** *ey kıdve-i yārān-ı kerem* **(Kaside 41/53)**

1.4. mahzeni:-*i*
Hangi bir vasfını tezkār edeyim ʿaczimle
Ey ʿatā ***mahzeni*** *ey dāver-i sāhib-i ihsān* **(Kaside 45/46)**

mahzen-i endīşe:

1.) Düşünce, kaygı mahzeni, deposu.

1. 1. mahzen-i endīşe:-*de*
Mahzen-i endīşede *tedbīr-i vuslat bir değil*
Kurtuluş yoktur der-āgūş eylerim bir gün seni **(Gazel 139/7)**

mahzen-i fazl u şeref:

1.) Lütuf ve şeref mahzeni.

1. 1. mahzen-i fazl u şeref:-*dir*
Bunca āsār-ı güzīn oldu onunla pāydār
Mahzen-i fazl u şerefdir *maʿden-i gevher kalem* **(Kaside 24/5)**

mahz-ı bahşāyiş:

1.) Bağışlama, ihsanın ta kendisi; sırf bağışlama ve ihsanda bulunma.

1. 1. mahz-ı bahşāyiş:
Münʿimā bezl-i ʿatāyāda nazīrin yokdur
Mahz-ı bahşāyiş *haktır sana bu tabʿ-ı metīn* **(Kaside 42/14)**

mahzūn:

1.) Üzüntülü, kederli, hüzünlü.

1. 1. mahzūn:
Merāmım fiʿle çıkmazsa bozulsun çarh-ı nā-mevzūn
Diğerler Fennīyā şād oldu kaldım sāde ben ***mahzūn*** **(Muhammes 1/24)**

1. 2. mahzūndur:-*dur*
Gel ey mürg-i muhabbet lāneler ***mahzūndur*** *sensiz*
Mükedderdir bizi koynunda hem-hāb eyleyen miskīn **(Gazel 75/2)**

1. 3. mahzūnu:-*u*
Eşk-i hūn-āmīzimi gördükçe her an rahm edip
ʿİd-i vasla gördü bu ***mahzūnu*** *şāyān rahm edip* **(Tahmis 2/11)**

mahzūn dur-:

1.) Hüzünlü olmak.

1. 1. mahzūn dur-:-*(u)r, -sun*
Neden ***mahzūn dursun*** *māh-ı tābānım niçin küstün*
Şeker-handım efendim şūh-fettānım niçin küstün **(Gazel 133/1)**

mahzūz ol-:

1.) Memnun, hoşnut olmak; nasiplenmek.

1. 1. mahzūz ol-:-*(u)r*
Taşdan çıkarır zevkini erbāb-ı basīret
Mahzūz olur *erbāb-ı vefā seng-i cefādan* **(Kaside 50/2)**

māʾil:

1.) Meyilli, istekli, hevesli.

1. 1. māʾil:
Bilmem nesine ***māʾil*** *o şūhun dil-i şeydā*
Bilmem ser-i kūyunda zavallı ne ararmış **(Gazel 92/3)**

1. 2. māʾildir:-*dir*
Dil-i gam-gīnimi isʿāf-ı mesʾūlümle pür-şevk et
Ki tabʿ-ı āfitābın dāʾimā işrāka ***māʾildir*** **(Kaside 38/33)**

1. 3. māʾildir:-*dir*
Hālıku'l-ervāh verdi feyzi rūhāniyyete
Rūh ***māʾildir*** *anınçün dāʾimā ʿulviyyete* **(Tahmis 4/6)**

māʾil ol-:

1.) Meyletmek, yönelmek; gönlünü kaptırmak, âşık olmak.

1. 1. māʾil ol-:-*ma, -sın*
Gūyā ki her nefesinde bir nezʿ-i rūh eder
Vefāsız dilbere merd olan ***māʾil olmasın*** **(Gazel 164/6)**

mā-iştibāh:

1.) Şüphe edilecek şey.

1. 1. mā-iştibāhım:-*(ı)m*
Benim yok zerreten ***mā-iştibāhım***
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/6)**

makāl:

1.) Söz , kelam.

1. 2. makāl:
O Şehin-şāh-ı muʿazzam o vezīr-i aʿzam
Etme tasdīʿ-i sarāy hāme-i rengīn ***makāl*** **(Kaside 40/66)**

1. 1. makālin:-*in*
Kalemim bunları bir sırra bināʿen yazıyor
Beyt-i ātīde gelir işbu ***makālin*** *sırrı* **(Tarih 8/10)**

makām:

1.) Durulacak yer, durak, mekân, mahal.

1. 1. makāmın:-*(ı)n*
Ey tarak sensin olan ʿālemde şād u bahtiyār
Cilve-gāhın zülf-i dilberdir ***makāmın*** *dest-i yār* **(Müfret 13/1)**

1. 2. makāmında:-*ı, -n, -da*
Şu tahrīrātı takdīm-i huzūr-ı yār eden var mı
Beni çākerliğe etsin kabūl ücret ***makāmında*** **(Gazel 213/3)**

makāmāt-ı sarīrī:

1.) (Kalemin) Gıcırtı makamları.

1. 1. makāmāt-ı sarīrī:
O tūtī-yi terennüm-sāz-ı hikmet kim benim hāmem
Makāmāt-ı sarīrī *gıbta-fermā-yı ʿanādildir* **(Kaside 38/42)**

makām-ı ehl-i ʿiffet:

1.) Namuslu kimselerin makamı, yeri.

1. 1. makām-ı ehl-i ʿiffet:-*tir*
Muhabbet bezmine sūfī gibi yād-āşinā gelmez
***Makām-ı ehl-i ʿiffettir** ki ashāb-ı riyā gelmez* **(Gazel 90/1)**

makām-ı fevz ü rahmet:

1.) Rahmet ve feyiz makamı.

1. 1. makām-ı fevz ü rahmet:
Medār-ı gavs-i vuslat hayyiz-i ʿarş-ı iʿtilādır bu
***Makām-ı fevz ü rahmet** mahfel-i feyz ü rızādır bu* **(Tahmis 1/1)**

makām-ı feyz:

1.) Feyiz makamı.

1. 1. makām-ı feyz:-*i, -n, -e*
Senindir rütbe-i ʿulyā senindir halvet-i kübrā
***Makām-ı feyzine** ermekten ʿāciz tāʾir-i idrāk* **(Kaside 15/5)**

makām-ı fuzalā:

1.) Fazilet sahiplerinin yeri.

1. 1. makām-ı fuzalā:
*Cühelā gökte **makām-ı fuzalā** yerde ise*
Evc-i aʿlāya çıkarsın beni beyne'l-akrān **(Gazel 180/3)**

makām-ı Mustafā:

1.) Hz. Peygamber makamı, bulunduğu yer.

1. 1. makām-ı Mustafā:-*dır*
*Nazargāh-ı İlāhīdir **makām-ı Mustafadır** bu*
Melekler ser-te-ser bu hıttanın fırāş-ı hākidir **(Tahmis 1/3)**

makām-ı rahmete er-:

1.) Allah'ın rahmetine kavuşmak; vefat etmek.

1. 1. makām-ı rahmete er-:-*di*
İşte bu fāzıl dahi bir derde oldu mübtelā
Zikr ü fikr-i Hakla **erdi *makām-ı rahmete*** **(Tarih 11/2)**

makām-ı ʿuzlet:

1.) Yalnızlık makamı.

1. 1. makām-ı ʿuzlet:-*i*
*On bir aydır bekledim kaldım **makām-ı ʿuzleti***
Bakmıyor erkān-ı ʿadlīye nigāh-ı ʿādille **(Kaside 37/78)**

makām-ı vasl:

1.) Kavuşma yeri.

1. 1. makām-ı vasl:-*ı, -n, -a*
*Sadā-yı sāz-ı ʿaşk etdi **makām-ı vaslına** takrīb*
Hem-āgūş olmağa cānān ile bir perde kalmıştır **(Gazel 57/2)**

makām-ı vilāyet:

1.) Valilik makamı.

1. 1. makām-ı vilāyet:-*e*
Tārīhi sebt olunsun geldi bir ʿālī-güher
*Verdi kemāl-i revnak **makām-ı vilāyete*** **(Tarih 9/5)**

makāmın(ı) al-:

1.) Makam sahibi olmak.

1. 1. makāmın(ı) al-:-*mış*
*Gurāb-ı bed-makāl **almış makāmın** sadr-ı gülşende*
Makarrı bülbül-i şūrīde-i aşkın diken şimdi **(Gazel 220/8)**

makar:

1.) (Ar. makarr) Durulan, mesken edinilen yer; payitaht, başkent, merkez.

1. 1. makardır:-*dır*
***Makardır** Fennīyā bu ʿarz-ı akdes bir şehinşāha*
Değişmem bir avuç toprağını hurşīd ile māha **(Tahmis 1/11)**

1. 2. makarrı:-*ı*
Gurāb-ı bed-makāl almış makāmın sadr-ı gülşende
***Makarrı** bülbül-i şūrīde-i aşkın diken şimdi* **(Gazel 220/8)**

makar ol-:

1.) Durulan, oturulan, mesken edilen yer olmak.

1. 1. makar ol-:-*sun*
*Şefkatle eyle bir nazar dil ʿaşkına **olsun makar***
Hāk-i siyeh olsun güher ʿaynü'l-hayāt olsun serāb **(Kaside 20/25)**

makarr-ı çarh:

1.) Feleğin, göğün katları; gökyüzü.

1. 1. makarr-ı çarh:-*a*
*Çıktı **makarr-ı çarha** tārīhin yazarken dūd-ı āh*
Rūh-ı Mekkī açtı Firdevs-i berīne doğru per **(Tarih 4/2)**

makarr-ı hār ü hāşāk ol-:

1.) Çer çöp ve diken bulunan yer.

1. 1. makarr-ı hār ü hāşāk ol-:-*ma, -dan*
Sakla yā Rab gönlümü gafletle gam-nāk olmadan
*Hubb-i dünyādan **makarr-ı hār ü hāşāk olmadan*** **(Kaside 7/1)**

makber:

1.) Kabir, mezarlık.

1. 1. makberinden:-*ı, -n, -dan*
Nūr-ı gufrānınla tenvīr et İlāhī kabrini
***Makberinden** revzen açılsın riyāz-ı Cennete* **(Tarih 17/6)**

makbūl:

1.) Kabul edilen; beğenilen hoş karşılanan; geçerli.

1. 1. makbūlüm:-*(ü)m*
*Türrehāt-ı suhbet-i dīvāne **makbūlüm** değil*
Çünkü girmez defter-i dīvāna makbūlüm değil **(Gazel 140/1)**

1. 2. makbūlüm:-*(ü)m*
*Türrehāt-ı suhbet-i dīvāne **makbūlüm** değil*
Çünkü girmez defter-i dīvāna makbūlüm değil **(Gazel 140/1)**

1. 3. makbulüm:-*(ü)m*
Der-ʿakab hāzırlanır tahmīl-bār-ı minnete
*Her ne ikrām eylese çingāne **makbulüm** değil* **(Gazel 140/2)**

1. 4. makbūlüm:-*(ü)m*
Nāzikāne dil-nüvāzāne gerektir iltifāt
*Sevmem aslā vazʿ-ı küstahāne **makbūlüm** değil* **(Gazel 140/3)**

1. 5. makbūlüm:-*(ü)m*
Gün gibi pertev-feşān ol yoksa ey necm-i emel
*İstemem bu şevk-ı şeb-tābāne **makbūlüm** değil* **(Gazel 140/4)**

1. 6. makbūlüm:-*(ü)m*
Mağz-ı Kurʾāndan hakīkatten haber ver vāʿızā
*Dinlemem öyle kuru efsāne **makbūlüm** değil* **(Gazel 140/5)**

1. 7. makbūlüm:-*(ü)m*

İsterim Fennī gibi bir şāʿir-i mūciz-beyān
Herze-gūlar gelmesin meydāna ***makbūlüm*** *değil* **(Gazel 140/6)**

makbūl-i bezm-i sohbeti ol-:

1.) Sohbet meclisine kabul edilmek.

1. 1. makbūl-i bezm-i sohbeti ol-:*-ma, -dı, -m*
Sūʾ-i sīretle o ʿiffetle kulun şöhret bulup
Bu sebeble olmadım ***makbūl-i bezm-i sohbeti*** **(Kaside 37/43)**

makbūl-ı kerīmān:

1.) Muteber, saygın büyükler.

1. 1. makbūl-ı kerīmān:*-ız*
Gam mıdır bizlere menfūr-ı leʾīmān olmak
Cevher-i cān gibi ***makbūl-ı kerīmānız*** *biz* **(Gazel 84/7)**

makdem:

1.) Ayak basma, gelme, geliş, teşrif etme.

1. 1. makdemi:*-i*
Makdemi *tārīhini taʿyīn için*
Şöyle duʿā etti benūn u benāt **(Tarih 20/5)**

1. 2. makdeminde:*-i, -n, -de*
Ne haberle dönecektir görelim peyk-i nesīm
Makdeminde *eser-i būy-ı beşāret var mı* **(Gazel 227/2)**

1. 3. makdeminden:*-(i)n, -den*
Efendim sen gidelden derde düştü mübtelā tez gel
O derde ***makdeminden*** *başka yoktur bir devā tez gel* **(Gazel 136/1)**

1. 4. makdeminle:*-(i)n, -le*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
Makdeminle *ten-i bīmārıma sıhhat gelsin* **(Müsebba 2/53)**

makdem-i ağyār:

1.) Rakib*lerin, yabancıların gelişi, bulunması.

1. 1. makdem-i ağyār:*-dan*
Kalır mı bezm-i dilber ***makdem-i ağyārdan*** *hālī*
Olur mu dāmen-i gül izdihām-ı hārdan hālī **(Gazel 217/1)**

1. 2. makdem-i ağyār:*-dan*
Kalır mı bezm-i dilber ***makdem-i ağyārdan*** *hālī*
Olur mu dāmen-i gül izdihām-ı hārdan hālī **(Gazel 242/1)**

makdem-i serheng-i humār:

1.) Mahmurluk bekçisinin (saki) gelişi.

1. 1. makdem-i serheng-i humār:
Dağıtır şevk-ı meyi ***makdem-i serheng-i humār***
Sanma kim meclis-i sākīdeki lezzet bākī **(Gazel 243/5)**

makdem-i şūm:

1.) Uğursuz geliş.

1. 1. makdem-i şūm:*-i, -(y)le*
Kalırsa bezmimiz yümn-i kudūm-i yārden hālī
Rakībin ***makdem-i şūmiyle*** *bārī olmayız meşʾūm* **(Gazel 242/3)**

makrūn-ı hidāyet ol-:

1.) Hidayete ulaşmak, erişmek.

1. 1. makrūn-ı hidāyet ol-:*-a*
Ola ***makrūn-ı hidāyet*** *o Vezīr-i memdūh*
Hizmetinden kala hoşnūd Şehin-şāh-ı cihān **(Kaside 45/59)**

makrūn-i hulūs eyle-:

1.) Temiz, halis, samimiliğe eriştirmek.

1. 1. makrūn-i hulūs eyle-:
Āʿmālimi ***makrūn-i hulūs eyle*** *Īlāhī*
Emmāre ile ahz ü ʿatādan sakla **(Kıt'a 19/2)**

makrūn-ı kusūr eyle-:

1.) Kusura yakın, kusurlu, hatalı etmek.

1. 1. makrūn-ı kusūr eyle-:*-me*
Efkārımı bī-nūr u şuʿūr eyleme yā Rab
Āsārımı ***makrūn-ı kusūr eyleme*** *yā Rab* **(Kaside 13/1)**

maksad:

1.) Maksat; amaç, niyet, istek.

1. 1. maksad:
Maksad *erbābına karşı lemeʿān etmededir*
Ufk-u ʿātıfetinden meh-i garrā-yı ümīd **(Kaside 46/20)**

1. 2. maksad:
Söyle ***maksad*** *ne bu sūzişli gazelden Fennī*
Yoksa zımnında bunun yāre şikāyet var mı **(Gazel 227/6)**

1. 3. maksadımdan:*-(ı)m, -dan*
Gubār-ı rāhine yüz sürmek ister gerçi dil ammā
Beni bu ***maksadımdan*** *dūr eden buʿd-ı merāhildir* **(Kaside 38/34)**

1. 4. maksadın:*-(ı)n*
Böyle iksār-ı sitemden ***maksadın*** *cānım nedir*
Söyle Mevlāyı seversen söyle cānānım nedir **(Gazel 29/1)**

1. 5. maksadın:*-(ı)n*
Nā-şenīde bir gazel tarh eyledin Fennī yine
Maksadın *bundan Cenāb-ı yāri güldürmek midir* **(Gazel 54/5)**

1. 6. maksadın:*-(ı)n*
Maksadın *efzayiş-i ālişten ey bülbül nedir*
İmtihān olmak mı istersin dil-i şeydā ile **(Gazel 187/3)**

maksad-ı aʿlā:

1.) Yüce maksat, amaç, gaye.

1. 1. maksad-ı aʿlā:
Bilirsen sen seni besdir sana bu ***maksad-ı aʿlā***
Uzun āmāl ile mālī gönül put-hāneden kalmaz **(Gazel 87/3)**

maksad-ı ʿālī:

1.) Yüce amaç.

1. 1. maksad-ı ʿālī:*-y, -e*
ʿAvn-i Hakkla yaparım ***maksad-ı ʿālīye*** *göre*
Ki beni eyledi gurbette felek tecrübe-bīn **(Kaside 42/19)**

maksadını ver-:

1.) Amacına ulaşmak, istediği bir şeyi elde etmek.

1. 1. maksadını ver-:
Beni al koynuna ***ver maksadımı*** *bāşın için*
Kara toprak bizi koynunda nihān eylemeden **(Gazel 170/6)**

maksem-i ʿadl:

1.) Adalet dağıtılan yer.

1. 1. maksem-i ʿadl:*-i, -di*
Maksem-i ʿadl *idi dīvān-ı Cenāb-ı Fārūk*
Hem-ser-i çarh idi eyvān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/1)**

maksūd:

1.) İstenilen şey, amaç, gaye, maksat.

1. 1. maksūd:
Bi't-tezellül hāki-pāy-i Pīre yüz sür mā gibi
İʿtilā-yı kadr ise ***maksūd*** *eğer tūbā gibi* **(Gazel 233/1)**

1. 2. maksūd:
Der-i Hünkārdan dūr olma Fennī feyz ise ***maksūd***
Kul ol bir Pādişāha Bādīyā hürriyet istersen **(Gazel 246/8)**

1. 3. maksūd:
Dilā bülbül gibi āh dem-ā-demden nedir ***maksūd***
Meğer bu gülistānda sākin-i beyti'l-hüzünsün sen **(Gazel 247/5)**

1. 4. maksūd:
ʿAceb ***maksūd*** *bilsem kimden istinsāra kalmıştır*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/2)**

1. 5. maksūdum:-*(u)m*
Der-i devlette bulunmaktır asıl ***maksūdum***
Bundan artık olamaz ʿārife īmā-yı ümīd **(Kaside 46/30)**

1. 6. maksūdumu:-*(u)m, -u*
Tevhīdi ʿayān bildir ey rahmeti bol Mevlā
Maksūdumu *ver güldür ey rahmeti bol Mevlā* **(Kaside 11/1)**

1. 7. maksūdumu:-*(u)m, -u*
Maksūdumu *yā Rahmān etsen bana ger ihsān*
Gelmez sana bir noksān ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/5)**

1. 8. maksūdum:-*(u)m*
Evsāfını yazmak muhāl tasnīf olunsa bin kitāb
Ey Pādişāh-ı ʿāli'l-ʿāl ***maksūdum*** *ancak ʿarz-ı hāl* **(Kaside 20/21)**

1. 9. maksūdumuz:-*(u)muz*
Bāğ-bānı bilmedir bu bāğa gelmekten ʿarz
Başka bir ***maksūdumuz*** *yok gül gibi sünbül gibi* **(Gazel 228/3)**

1. 10. maksūdun:-*(u)n*
Cihānda hayr ile ibkā-yı nām etmekse ***maksūdun***
Bu rengīn nutku Fennī yādigār-ı bezm-i ahlāf et **(Gazel 11/6)**

1. 11. maksūdun:-*(u)n*
Gülmeden ***maksūdun*** *ey dil yāri güldürmek midir*
Būs edip ruhsārım tekrār güldürmek midir **(Gazel 54/1)**

1. 12. maksūdunu:-*u, -n, -u*
Dīde-i tālīʿini merhameten īkāz et
Sāyenizde ede tā ***maksūdunu*** *istihsāl* **(Kaside 40/47)**

maksūd-ı hakīrāne:

1.) Değersizce, küçük istek, arzu.

1. 1. maksūd-ı hakīrāne:-*s, -i*
Fennī kulunu lehce-i ʿirfān ile yād et İrşād ile şād et
Maksūd-ı hakīrānesi *bir lutf-ı nihāndır İmdād u amāndır*
(Müstezad 2/7)

maksūd-ı süveydā-yı derūn:

1.) Gönlündeki arzu.

1. 1. maksūd-ı süveydā-yı derūn:-*u*
Maksūd-ı süveydā-yı derūnu sezerim yok
Yā Rab şu gönül ʿukdesini bir çizerim yok **(Müseddes 3/27)**

maʿkūl:

1.) Makul, uygun, mantıklı.

1. 1. maʿkūl:
Bī-sīm ü zer etme ruh-ı dildāra teşebbüs
Maʿkūl *değil vāsıtasız nāra teşebbüs* **(Gazel 15/1)**

māl:

1.) Bir kimsenin sahip olduğu her şey, mal mülk, servet, varlık.

1. 1. māl:
Müzevvirlikle şerr ü şeytānātla cemʿ-i māl etme
O türlü ***māl*** *ile infāk-ı evlād ü ʿiyāl etme* **(Müseddes 1/7)**

1. 2. māl:
Hüner sanma çalıp çarpıp da sāhib-i mülk ü māl olmak
Nasīb olmaz o gūna ***māl*** *ile āsūde-hāl olmak* **(Müseddes 1/10)**

1. 3. māla:-*a*
Sāla ***māla*** *kuvvet-i bāzūya etme iʿtimād*
Hākde binlerle Cem binlerle Rüstem gizlidir **(Gazel 41/4)**

1. 4. māla:-*a*
Hastanın tabʿınca söz dārūdan aʿlā iş görür
Māla *cāha hüsne muhtasdır ʿavāmın rağbeti* **(Müfret 18/1)**

1. 5. māla:-*a*
İsāra çalış varını meyl eyleme ***māla*** *Aldanma hayāle*
İsnād-ı vefā ʿāleme Vallāhi yalandır Billāhi yalandır **(Müstezad 2/3)**

1. 6. mālını:-*ı, -n, -ı*
Mālını *emlākini evlādını terk eyledi*
El-Vedāʿ gūyā olup gitti gınā vü servete **(Tarih 17/5)**

1. 7. māliyle:-*ı, -(y)la*
Elin ***māliyle*** *servet sāhibi oldum hayāl etme*
Mükerrem nefsini beyhūde hammāl ü bāl etme **(Müseddes 1/8)**

Mal Sandığı:

1.) Para, kıymetli evrak vb. devlet gelirlerinin saklandığı, hesaplarının tutulduğu maliye dairesi.

1. 1. mal sandığı:-*n, -dan*
Veyā ***Mal Sandığından*** *māl-i mīrī sirkat ettinse*
Rücūʿ et tevbe-kār ol her ne cürme cürʾet ettinse **(Müseddes 1/20)**

māl ü cāh:

1.) Mal mülk ve makam, mevki.

1. 1. māl ü cāh:
Sāmih cihānda gam mı yerim ***māl ü cāh*** *için*
Ki bende-i Sultān-ı Risālet değil miyim **(Taştir 1/9)**

1. 2. māl ü cāh:-*ı, -n, -ı*
Aldanmayız çarhın mihr ü māhına
Göz dikmeyiz dehrin ***māl ü cāhına*** **(Şarkı 3/3)**

māl ü menāl:

1.) Bir kimsenin sahip olduğu her şey, mal mülk, servet.

1. 1. māl ü menāl:
Oldum fakīr ü nākes ***māl ü menāl*** *içinde*
Kaldım garīb ü bī-kes ehl ü ʿiyāl içinde **(Gazel 203/1)**

1. 2. māl ü menāl:
Oldum fakīr ü nākes
Māl ü menāl *içinde* **(Diğer 1/1)**

1. 3. māl ü menāl:
Māl ü menāl *ehl ü ʿiyāl*
Haysiyyet ü cāh ü celāl **(Diğer 5/11)**

mālā-māl:

1.) Dopdolu, çok dolu.

1. 1. mālā-māl:
Şöhret-i lutfun ile gerçi cihān ***mālā-māl***
Nūrı şāhit kamerin menba-ı nūr olduğuna **(Kaside 40/58)**

mālī:

1.) Dolu, çok fazla.

1. 1. mālī:
Der-i inʿāmına yā Rab şerm-sārāne geldik biz
ʿAmel tomarını ***mālī*** *bulup cürm ü cināyetle* **(Gazel 69/6)**

1. 2. mālī:
Bilirsen sen seni besdir sana bu maksad-ı aʿlā
Uzun āmāl ile ***mālī*** *gönül put-hāneden kalmaz* **(Gazel 87/3)**

1. 3. mālī:
Her nazarda mahv eder endūh-ı bālī gözlerin
Neşʾe-i devrān ile gūyā ki ***mālī*** *gözlerin* **(Tahmis 6/1)**

mālī eyle-:

1.) Dolu etmek, doldurmak.

1. 1. mālī eyle-:*-me*
Hülyānı enāniyyet ile ***eyleme mālī*** *Kadrin olaʿālī*
Sarf-ı himem et celb-i kulūb-ı fukarāya Tahsīl-i Rızāya **(Müstezad 1/5)**

māl-i mīrī:

1.) Devlet hazinesine ait mal, devlet malı.

1. 1. māl-i mīrī:
Veyā Mal Sandığından ***māl-i mīrī*** *sirkat ettinse*
Rücūʿ et tevbe-kār ol her ne cürme cürʾet ettinse **(Müseddes 1/20)**

māl-i sirkat:

1.) Çalınan, çalıntı mal (eserler).

1. 1. māl-i sirkat:
Māl-i sirkat *girmemiştir Fennīyā Dīvānıma*
Var ise şüphen ara mecmūʿa-ı āsārımı **(Gazel 199/6)**

mālik:

1.) Bir şeye sahip olan kimse, sahip.

1. 1. mālik:
Sālik tarīk-ı nısfete ***mālik*** *ʿulüvv-i himmete*
ʿÜmrān mülk-i millete tedbīr-i bī-pāyān eder **(Tarih 16/4)**

1. 2. māliksin:*-sin*
Sen o nisbette ʿulūvv-i himeme ***māliksin***
Ne kadar hāʾif-i himmetse Bahīl-i Sehhāl **(Kaside 40/35)**

mālik ol-:

1.) Sahip olmak.

1. 1. mālik ol-:*-aydım*
Mālik olaydım *ben sana*
Etmez idim celb-i gınā **(Diğer 5/15)**

mālik-i dūzah:

1.) Cehennemi muhafaza ve idare etmekle görevli melek.

1. 1. mālik-i dūzah:
Beni taʾyīre ne güne mütecāsir iseler
Eylesin anları da ***mālik-i dūzah*** *teşhīr* **(Kaside 47/24)**

mālik-i genc-i maʿārik:

1.) Savaş alanlarındaki (harabelerdeki) hazinelerin sahibi.

1. 1. mālik-i genc-i maʿārik:*-dir*
Mālik-i genc-i maʿārikdir *ana lāyıkdır*
Etse her uğradığı bukʿayı reşk-i gülzār **(Kaside 43/13)**

mālik-i hāsiyet-i tīr ü sinān:

1.) Mızrak ve ok tesiri olan.

1. 1. mālik-i hāsiyet-i tīr ü sinān:*-dır*
Batar ehl-i hasedin patlayası gözlerine
Mālik-i hāsiyet-i tīr ü sināndır *kalemim* **(Gazel 152/6)**

mālik-i reʾy-i zerrīn:

1.) Altın (değerli) fikirlerin sahibi (Ankara valisi Cevad Bey).

1. 1. mālik-i reʾy-i zerrīn:
ʿĀrif-i sırr-ı hikem vākıf-ı eştāt-ı şuʾūn
Mālik-i reʾy-i zerrīn *sāhib-i miknet geliyor* **(Kaside 48/9)**

mālik-i vech-i besīm:

1.) Güler yüzlü bir çehreye sahip olan (Hz. Peygamber).

1. 1. mālik-i vech-i besīm:
Ey sāhib-i halk-ı ʿāzim ey ***mālik-i vech-i besīm***
Zülfün hevāsında nesīm ʿaşkın gamında nüh-kıbāb **(Kaside 20/18)**

maʿlūl:

1.) Hasta, illetli.

1. 1. maʿlūle:*-e* ***(mec.*** Bilgisiz, cahil kimseler)
Hükemā zümresi ***maʿlūle*** *müdāvāt eyler*
Vüzerā cümlesi menkūbe ederler ihsān **(Kaside 45/40)**

1. 2. maʿlūlüm:*-(ü)m* **(*mec.*** Âşık)
O ***maʿlūlüm*** *ki ʿālem ʿāşık-ı derd-i derūnumdur*
Ben ol Ferhād-ı ʿaşkım kim felekler bī-sütūnumdur **(Muhammes 2/12)**

maʿlūm:

1.) Belli; bilinen.

1. 1. maʿlūmdur:*-dur*
Vakt u hāl ***maʿlūmdur*** *ey āşūb-ı devrānım sana*
Var ise noksānı Fennīnin efendim ʿafüv kıl **(Gazel 2/9)**

1. 2. maʿlūm:*-i, -di*
Salāh ü zühdün evvelden dahi ***maʿlūm idi*** *ammā*
Bu defʿa büsbütün hem-sīret-i şeyhüʾl-harem buldum **(Kaside 49/8)**

maʿlūm ol-:

1.) Bilinmek, anlaşılmak.

1. 1. maʿlūm ol-:*-(u)r*
Kāle gelmez harfe sığmaz sevk ile ***maʿlūm olur***
Ehl-i dil kādir midir taʿrīfe meşhūdātını **(Gazel 240/3)**

maʿlūm-ı ʿālī:

1.) Değerli, değeri bilinen (bir şey).

1. 1. maʿlūm-ı ʿālī:*-dir*
Esīr-i kayd-ı hicrān olduğum ***maʿlūm-ı ʿālīdir***
Şu mihnetten beni kurtarsan āzād etsen olmaz mı **(Gazel 207/2)**

mā-melek:

1.) Sahip olunan her şey, mal varlığı.

1. 1. mā-melek:

Hasedinden rukabā hāk ile yeksān olsun
***Mā-melek** müjde-i teşrīfine kurbān olsun* **(Müsebba 2/48)**

mā-mezā:

1.) Geçen veya geçmiş şey; geçmiş zaman; mazi.

1. 1. mā-mezādan:-*dan*
*Garaz hammālı olma kīni terk et **mā-mezādan** geç*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/31)**

maʿmūr ol-:

1.) İmar edilmek, yapılmak.

1. 1. maʿmūr ol-:-*an*
*Zulm ile **maʿmūr olan** kāşāne tez vīrān kalır*
Satma ikbālinle ey zālim gurūr u übbehet **(Gazel 48/6)**

maʿnā:

1.) Anlam; ***mec.*** Asıl, gerçek, hakikat.

1. 1. maʿnā:
Doğrulukla bir temāşādır temāşā-yı cemāl
*Zihnine ey serv-kāmet eğri **maʿnā** gelmesin* **(Gazel 167/2)**

1. 2. maʿnā:
Ah ne müşkil derd imiş dilde muhabbet saklamak
*Söylesem diğer sükūt etsem diğer **maʿnā** çıkar* **(Gazel 34/2)**

1. 3. maʿnāda:-*da*
*Biz yine **maʿnāda** Allaha dayanmışlardanız*
Rızk için Fennī resāʾil-cū isen de sūretā **(Gazel 77/8)**

1. 4. maʿnāda:-*da*
Es-Salā meydāna çıksın Fennīyā gördüm diyen
*Mislini sūret değil **maʿnāda** görmüş var mıdır* **(Gazel 26/7)**

1. 5. maʿnādan:-*dan*
*Sūrete eyler nazar **maʿnādan** almaz bir haber*
Gālibā insān sanır binlerce hayvān kendini **(Gazel 231/2)**

1. 6. maʿnāsı:-*s, -ı*
Vasl için ey dil rızā-yı yāri bul tahte'l-lafz
*Sūretā ibrām u ısrār etmenin **maʿnāsı** yok* **(Gazel 107/3)**

maʿnā-yı ümīd:

1.) Ümidin anlamı.

1. 1. maʿnā-yı ümīd:
Hakka şükr olsun açık bāsıra-i ʿirfānım
*Değilim hāsid-i fāsid gibi **aʿmā-yı ümīd*** **(Kaside 46/54)**

manda:

1.) Geviş getirenlerden, derisinin rengi siyaha yakın, uzun seyrek kıllı bir hayvan, su sığırı, camız, kömüş.

1. 1. mandaya:-*y, -a*
Ser-te-ser ehl-i kalemdir hūşmendān-ı cihān
*Yoksa gāve **mandaya** bār-gīre vermezler kalem* **(Kaside 24/25)**

maʿnen:

1.) Manevi bakımdan, ruhsal olarak.

1. 1. maʿnen:
İsmet ü irfān ile mağrūr bir tahrīr idi
*Kurb-ı Hakka vāsıl oldu **maʿnen** etti iʿtilā* **(Tarih 12/3)**

mānend:

1.) Benzer, eş.

1. 1. mānendini:-*i, -n, -i*
*Yerde ben keşf etmedim ey meh senin **mānendini***
Bilmem ammā ʿālem-i bālāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/5)**

1. 2. mānendini:-*i, -n, -i*
*Görmedi **mānendini** çeşm-i felek görmez yine*
ʿĀlem-ārā-yı melāhattir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/5)**

1. 3. mānendini:-*i, -n, -i*
*Felek **mānendini** göstermeden izhār-ı ʿacz etsin*
Mizāc-ı kevne vākıf Şehr-i yārı bī-muʿādildir **(Kaside 38/6)**

manende-i ejder:

1.) Ejdere benzeyen; ejder gibi ağzından ateş (kırıcı sözler) saçan.

1. 1. manende-i ejder:
Vakt olur ağzın açıp nāsa çatal dil gösterir
*Herkesi tehdīd eder **manende-i ejder** kalem* **(Kaside 24/22)**

mānend-i Deber-nūş:

1.) Yedi Uyurlardan (Ashab-ı Kehf) biri olan "Debernuş" gibi.

1. 1. mānend-i deber-nūş:
Tāliʿ bana ettirmedi dildārı der-āğūş
*Dalmış bir ağır uykuya **mānend-i deber-nūş*** **(Müseddes 3/7)**

mānend-i miknātīs:

1.) Mıknatısın benzeri, mıknatıs gibi.

1. 1. mānend-i miknātīs:
*Hemīşe müncezibdir Fennīyā **mānend-i miknātīs***
Teveccüh eyleyen dergāh-ı Hakka her zemān titrer **(Gazel 40/10)**

mānend-i şarāb:

1.) Şarap gibi (fıçıda bekletilen şarabın bir süre sonra köpürerek taşması misali).

1. 1. mānend-i şarāb:
Bazı ashāb-ı hased zemmini etse işrāb
*Sen ona öfkelenip kükreme **mānend-i şarāb*** **(Müsemmen 1/21)**

mānend-i sehāb et-:

1.) Buluta benzetmek.

1. 1. mānend-i sehāb et-:
Dūd-ı āhım sana şemsiyelik et yāre dedim
*Kabarıp cürmünü **mānend-i sehāb** et mi dedim* **(Gazel 146/7)**

maʿnevī:

1.) Gözle görülüp elle tutulamayan, madde ve cisimle ilgisi bulunmayan; içe, öze, ruha ait.

1. 1. maʿnevī:
***Maʿnevī** meskenimiz dāʾire-i vuslat-ı yār*
Sūretā zāviye-i meclis-i bīgānedeyiz **(Gazel 86/3)**

1. 2. maʿnevī:
Tūtiyāsız kaldı çeşm-i hīre-dār hasretim
*Hāk-i pā-ye **maʿnevī** bir iktirān ister gönül* **(Kaside 29/6)**

māniʿ ol-:

1.) Engel olmak, önlemek.

1. 1. mānī ol-:-*maz*
*Sehāb **olmaz** bu **mānī** pertev-i mihr-i cihān-tāba*
Kalır mı neşʾe-i dilde hasretinle pür-gam oldukça **(Gazel 200/3)**

māniʿ ol-:

1.) Engel olmak, önlemek.

1. 1. māniʿ ol-:-*a, -maz*
Māniʿ olamaz *cürm ü hatā fazl-ı kerīme*
Ümīdini katʿ etme esīmā demedin mi **(Gazel 239/4)**

maʿnī-i müphem-i ümīd:

1.) Ümidin belirsiz anlamı.

1. 1. maʿnī-i müphem-i ümīd:-*i*
Maʿnī-i müphem-i ümīdi *nasıl şārih isem*
Kelime-i vāhidede eylerim ihfā-yı ümīd **(Kaside 46/56)**

mansıba otur-:

1.) Devlet hizmetinde büyük memurluğa, erişilmek istenen yüksek mevki, makama gelmek.

1. 1. mansıba otur-:-*muş*

Oturmuş mansıba *nādān-ı har-pūş küp gibi gümler*
Yatar gencīne-veş vīrānelerde ehl-i fen şimdi **(Gazel 220/7)**

mansıb-ı tārīh:

1.) Makam zamanı (Sırrı Paşa'nın vali olduğu tarih, zaman).

1. 1. mansıb-ı tārīh:-*i, -n, -de*
Geldi üçler dediler ***mansıb-ı tārīhinde***
Yā niçin şüphe edersin bu ricālin sırrı **(Tarih 8/17)**

mantık:

1.) Söz, kelam.

1. 1. mantıkın:-*ın*
Mantıkın *fikr etme mevzūʿāt u mahmūlātını*
Eyle hakkıyle tezekkür Hālıkın āyātını **(Gazel 240/1)**

manzar:

1.) Görünüş; yüz, çehre.

1. 1. manzar:
Leyālīde ne mümkün hāb görsün çeşm-i giryānım
Melek ***manzar*** *musaffā sīne meh-rū bir civān gözler* **(Gazel 62/4)**

manzara-i pāk:

1.) Saf, temiz görünüş.

1. 1. manzara-i pāk:-*i, -n, -i*
Yāre dikkatle nigāh eyleme ey çeşm-i rakīb
Geri git manzara-i pākini murdār etme ***(Gazel 185/2)***

manzūr:

1.) Beğenilerek nazar edilen, bakılan.

1. 1. manzūrum:-*(u)m*
Nāzikāne vaʿd eder çünkü visāli gözlerin
Karşıdan ***manzūrum*** *oldukça gazālī gözlerin* **(Tahmis 6/2)**

manzūr ol-:

1.) Gösterilmek.

1. 1. manzūr ol-:-*(u)n, -ca*
Şaştım sana ***manzūr olunca*** *bana resmin Kimsin nedir ismin*
Terkīb-i tenin dürr ü güherden mi nedendir Bir başka bedendir
(Müstezad 3/6)

1. 2. manzūr ol-:-*sa, -y, -dı*
ʿĀşıkın tabʿından ey vāʿiz dönerdin der-ʿakab
Lāhzacık ***manzūrun olsaydı*** *o şūh-ı işve-kār* **(Kaside 39/49)**

mār:

1.) Yılan.

1. 1. māra:-*a*
Rakīb-i kīneverden sakla vaʿd u vuslat-ı yāri
Rumūz-ı tılsım-ı genc-i nihānı ***māra*** *bildirme* **(Gazel 188/4)**

1. 2. mārdan:-*dan*
Hasūdu çok olur tehzīb-i ahlāk eyleyen merdin
Ki olmaz lā-cerem kurb-ı hazāʾin ***mardan*** *hālī* **(Gazel 242/5)**

mārān:

1.) Yılanlar.

1. 1. mārānı:-*ı*
Efsūn var ise tatlı sühandır bu cihānda
Mārānı *bile rām kılar hüsn-i hitāba* **(Gazel 201/5)**

maraz-ı kalb:

1.) Kalp hastalığı; ***mec.*** Aşk derdi.

1. 1. maraz-ı kalb:-*e*
Teşneyim cāh-ı zen-haddānını istişmāma
Maraz-ı kalbe *devādır gül-i beyzā kokusu* **(Gazel 238/3)**

mār-ı ʿadüv-peyker:

1.) Düşman yüzlü yılan; ***mec.*** Umulmadık ve tehlikeli olabilecek kişiler ve şeyler.

1. 1. mār-ı ʿadüv-peyker:-*den*
Zarūrette müdārā muktezīdir şahs-ı gaddāra
Eder bahre düşen ***mār-ı ʿadüv-peykerden*** *istimdād* **(Gazel 22/4)**

mār-ı bed-girdār:

1.) Kötü tabiatlı yılan.

1. 1. mār-ı bed-girdār:
Mār-ı bed-girdār *için pervāza kudret vermesin*
Fırka-i hussāda Rabbim fevz ü fırsat vermesin **(Gazel 175/1)**

mār-ı hufte(nin) başına bas-:

1.) Uyuyan yılanın başına basmak; ***mec.*** Kötü bir kimsenin yeni bir kötülük yapmasına fırsat vermek.

1. 1. mār-ı hufte(nin) başına bas-:-*ma*
Başına basma *sakın gūyā ki* ***mār-ı huftedir***
Eylemez şakk-ı dehen kalmazsa ger muztar kalem **(Kaside 24/23)**

mār-ı zehr-ālūd:

1.) Zehirli yılan.

1. 1. mār-ı zehr-ālūd:
Birisi ***mār-ı zehr-ālūd*** *biri dūzah ʿazābıdır*
Hazer lāzım münāfıkla refīk-i nā-muvāfıktan **(Müfret 22/1)**

maʿrifet:

1.) Bilgi, bilme, irfan; ***tas.*** Allah'a erişme yolundaki dört kapı, dört mertebeden (şeriat, tarikat, hakikat, marifet) dördüncüsü; Allah'ı sıfat ve isimleri ile bilme.

1. 1. maʿrifet:
Maʿrifet *bī-ʿaşk olan dilde tecellī eylemez*
Şemse maʿrūz olmayan her meyve mutlak hām olur **(Gazel 33/7)**

1.2. maʿrifet:
Sādıkım Sıddīk-ı Aʿzamdır melāz ü melceʾim
ʿĀşık-ı vech-i cemīlim ***maʿrifet*** *deryāsıyım* **(Kaside 35/2)**

1. 3. maʿrifetten:-*ten*
Tarikat ʿāleminde ***maʿrifetten*** *bī-nasīb etme*
Hakikatten hüviyyetten haberdār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/4)**

2.) Maharet, hüner, üstünlük.

2.1. maʿrifet:
*Gizlemektir **maʿrifet** pervāne-veş feryādını*
Fennīyā zannetme kim taklīd-i bülbüldür hüner **(Gazel 37/7)**

maʿrifet-i nefs:

1.) Nefsi bilme (***bk.*** Men ʿaref).

1. 1. maʿrifet-i nefs:
*Gönlümü **maʿrifet-i nefs** ile tenvīr eyle*
Kara cāhil koma bu nüsha-i kübrāda beni **(Gazel 223/3)**

maʿrūf:

1.) Herkesçe bilinen, tanınan, belli; ünlü, meşhur.

1. 1. maʿrūf:
*Fazīletle **maʿrūf** ehl-i ʿirfān değil miyiz*
Fesāhatla mevsūf merd-i meydān değil miyiz **(Gazel 70/1)**

1. 2. maʿrūf:
*Küçükler cürm ile meʾlūf büyükler ʿafv ile **maʿrūf***
Kusūrum var ise ʿafv eyle sultānım niçin küstün **(Gazel 133/5)**

1. 3. maʿrūf:
Nekāyısla kemāl-i mücrimiyyetle benim mevsūf
*Miyān-ı ümmet-i merhūmede ʿisyān ile **maʿrūf*** **(Müseddes 2/16)**

1. 4. maʿrūf:
*Doğrulukla saʿy ile gayret ile **maʿrūf** iken*
İktidār u fazl ile ʿirfān ile mevsūf iken **(Muhammes 4/21)**

maʿrūriyet:

1.) Mağrurluk.

1. 1. maʿrūriyeti:-*i*
Pādişāhım al o zālimden benim bu āhımı
*İntibāh etsin de terketsin şu **maʿrūriyeti*** **(Kaside 37/73)**

maʿrūz:

1.) Arz edilmiş, sunulmuş olan (şey).

1. 1. maʿrūzum:-*(u)m*
Sirişk-i dīde-i hasret-keşānım döndü mercāna
*Hakīkatdir şu **maʿrūzum** değil bī-hūde efsāne* **(Müsebba 3/12)**

1. 2. maʿrūzunu:-*u, -n, -u*
*Şāh-ı merāhim-intimā **maʿrūzunu** gördü becā*
Fermān buyurdu cā-be-cā inşāsı oldu müstakar **(Tarih 16/9)**

maʿrūz ol-:

1.) Bir şeyin karşısında veya etkisinde bulunmak.

1. 1. maʿrūz ol-:-*ma, -y, -an*
Maʿrifet bī-ʿaşk olan dilde tecellī eylemez
*Şemse **maʿrūz olmayan** her meyve mutlak hām olur* **(Gazel 33/7)**

maʿrūzāt:

1.) Mevki, makam veya yaş bakımından büyük birine sunulan, bildirilen dilek veya bilgi, sunuş.

1. 1. maʿrūzātı:-*ı*
*Şu **maʿrūzātı** ihmāl etme zīrā cevr-i tāliʿden*
Teʾessür eyledim dest-i felekten çok sitem buldum **(Gazel 155/5)**

1. 2. maʿrūzātıma:-*(ı)m, -a*
*Eyle **maʿrūzātıma** ʿatf-ı nigāh iʿtibār*
Ben esīr-i kākül-i reyhānının bī-ihtiyār **(Tahmis 5/7)**

maʿrūz-ı metāʾib:

1.) Eziyete maruz kalmak, eziyet çekmek.

1. 1. maʿrūz-ı metāʾib:
Cūyende-i ezvāk-ı huzūr-ı zürefāyım
***Maʿrūz-ı metāʾib** hedef-i tīr-i cefāyım* **(Müseddes 3/14)**

maʿrūz-ı suʿāl ol-:

1.) Sorularla karşı karşıya kalmak; sorguya çekilmek.

1. 1. maʿrūz-ı suʿāl ol-:-*mak*
Hayāl ü hātıra gelmez mi hiç Kārūn-misāl olmak
*Çetindir ʿarsa-i mahşerde **maʿrūz-ı suʿāl olmak*** **(Müseddes 1/11)**

marzī-i selef:

1.) Öncekilerden (kendinden önce yaşamış olan şairler) hoşnut olma, onları (eserlerini) beğenme.

1. 1. marzī-i selef:
Meʾmūl-i halef hüsn-i eserdir selefinden
***Marzī-i selef** hayır duʿādır halefinden* **(Gazel 173/1)**

māşaallah:

1.) Beğenme ve övme ile birlikte nazardan sakındırma sözü olarak "Ne iyi, ne kadar güzel, Allah nazardan saklasın!" manasında kullanılan bir söz.

1. 1. māşaallah:
*Nazar ettikçe dīdem hüsnüne **māşaallah***
Sūre-i Kehf okudum ol şeh-i hübānım için **(Gazel 163/6)**

mā-sadak:

1.) Uygun, muvafık, mutabık.

1. 1. mā-sadak:
Kīmyā nutk-ı hümāyūnudur ancak birinin
*Nazm u nesri birinin **mā sadak** sihr-i halāl* **(Kaside 40/71)**

masdar:

1.) Kaynak, memba.

1. 1. masdardır:-*dır*
Şāhinşeh-i ʿatā-ver-i Abdülhamīd-i Sānī
***Masdardır** āsitānı ihsān ü ʿadālete* **(Tarih 9/1)**

masdar-ı esrār-ı Hū:

1.) Allah'ın sırlarının kaynağı.

1. 1. masdar-ı esrār-ı Hū:
***Masdar-ı esrār-ı Hū** āyīne-i dīdār-ı Hak*
Āb-ı rūy-ı ādemiyyettir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/3)**

masdar-ı lutf u ʿināyet:

1.) Lütuf ve ihsan kaynağı.

1. 1. masdar-ı lutf u ʿināyet:-*tir*
Meded mahrūm-ı ihsān etme ey Pīr-i kerem-fermā
*Muʿallā āsitānın **masdar-ı lutf u ʿināyettir*** **(Kaside 30/12)**

masdar-ı tevhīd eyle-:

1.) Tevhidin kaynağı.

1. 1. masdar-ı tevhīd eyle-:
*Yā Rab dilimi **masdar-ı Tevhīd eyle***
Endişemi Tevhīd ile tesʿīd eyle **(Kaside 1/1)**

mā-sebak:

1.) Geçmişte, daha önce.

1. 1. mā-sebaktan:-*tan*
*Ne zevk ettimse Fennī **mā-sebaktan** zāhir ü pinhān*
Ne vakt oldumsa teʾmīn-i sürūr-ı nefs ile handān **(Müseddes 2/25)**

1. 2. ma-sebakta:-*ta*
*Benimle **ma-sebakta** ülfetin sürī imiş sürī*
Süzersin şimdi eller meclisinde çeşm-i mahmūru **(Tahmis 3/11)**

maʿşer-i ʿuşşāk:

1.) Âşıklar topluluğu.

1. 1. maʿşer-i ʿuşşāk:
*Kerem kıl **maʿşer-i ʿuşşāk** içinde koyma bīgāne*
Muhabbet meclisinde sohbet-āmīz eyle yā Rabbī **(Kaside 12/2)**

1. 2. maʿşer-i ʿuşşāk:-*a*
Tecellī eylesin ʿaşk-ı cemālin sahn-ı sīnemde
*Fakīri **maʿşer-i ʿuşşāka** ser-dār eyle yā Rabbī* **(Kaside 9/5)**

māsivā:

1.) Allah'tan başka her şey, insanı Allah'tan uzaklaştıran, dünyaya bağlayan her şey.

1. 1. māsivādan:-*dan*
*Biz artık **māsivādan** Fennīyā iʿrāza cezm ettik*
Visāl-ı yāre erdik sohbet-i bī-gāneden geçtik **(Gazel 114/6)**

1. 2. māsivādan:-*dan*
Fesād ü mekri çoktur çerh ile ahz ü ʿatādan geç
*Has ü hāşāk ile doldurma kalbi **māsivādan** geç* **(Müsebba 1/29)**

1. 3. māsivādan:-*dan*
Ko cihān emrini dil boş yere gavgādan geç
***Māsivādan** çek elin ahsen ü ednādan geç* **(Müseddes 4/2)**

1. 4. māsivādan:-*dan*
Bu hayālī ʿaşk ile terk-i zevvāk etsem gerek
***Māsivādan** el yuyub tā intibāk etsem gerek* **(Tahmis 8/1)**

1. 5. māsivādan:-*dan*
Destime iksīr-i aʿzam girse etmem iltifāt
***Māsivādan** ettim istikrāh sevdim ben seni* **(Kaside 19/2)**

masivā-yı yār:

1.) Sevgilinin dışındaki her şey; ***tas.*** İnsanı Allah'tan uzaklaştıran her şey.

1. 1. masivā-yı yār:-*dan*
***Masivā-yı yārdan** iʿrāzı telkīn ettiler*
Hangi dāniş ehline gittimse istiftā için **(Gazel 172/4)**

maʿsiyyet:

1.) Günah, suç.

1. 1. maʿsiyyetle:-*le*
ʿĀsımı tahrīf ü tashīf eyleyip āsim dedi
*Yaʿni **maʿsiyyetle** tefsīr etti maʿsūmiyeti* **(Kaside 37/51)**

masnūʿ:

1.) Sanatla yapılmış, sanat mahsulü.

1. 1. masnūʿ:
*Bedenin dürr-i ʿAden'den **masnūʿ***
Kākülün misk-i hıtādan mahsūl **(Gazel 100/4)**

masnūʿāt:

1.) Allah'ın sanatının tezahürü olan tüm varlıklar, mevcudat.

1. 1. masnūʿātını:-*ı, -n, -ı*
*Var mı hiçbir sevmeyen ʿālemde **masnūʿātını***
Sen hemān Allahı sev yoksa sever Allah seni **(Gazel 240/2)**

masrūf:

1.) Sarf edilmiş; çevrilmiş, yöneltilmiş.

1. 1. masrūf:-*i, -ken*
*Dāʾimā fikrim yoluyla hizmete **masrūf** iken*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/22)**

mastar:

1.) Bir şeyin çıktığı yer, kaynak; ***bk.*** masdar.

1. 1. mastardan:-*dan*
*Meseldir eğri **mastardan** çıkan hat müstakīm olmaz*
Uyan sūfī-i hod-bīne sekāmetten selīm olmaz **(Gazel 68/1)**

mastar-ı hall-i eşkāl:

1.) Şekillerin çözüldüğü kaynak (sadrazam Said Paşa'nın konuşma gücü).

1. 1. mastar-ı hall-i eşkāl:
Birinin nāsıyesi matlaʿ-ı envār u şeref
*Birinin nātıkası **mastar-ı hall-i eşkāl*** **(Kaside 40/69)**

mastar-ı şükrān et-:

1.) Şükür kaynağı etmek.

1. 1. mastar-ı şükrān et-:-*ti, -n*
Tāb-gerden beni niʾmetlere müstağrak edüp
*Hakk bilir nātıkamı **mastar-ı şükrān ettin*** **(Kaside 44/3)**

maʿşūk:

1.) Âşık olunan, gönül verilen sevgili.

1. 1. maʿşūk:-*(u)m*
*Fennīyā ʿāşıkının ʿāşıkıdır **maʿşūkum***
Bana her sırrını vaktiyle ʿayān etti o şūh **(Gazel 20/5)**

1. 2. maʿşūkunu:-*u, -n, -u*
*Almış āgūş-ı hayālāta gönül **maʿşūkunu***
Māh ile mihr-i cihān-ārā kırān etmiş yine **(Gazel 186/3)**

1. 3. maʿşūkunun:-*u, -nun*
*Her gönül **maʿşūkunun** zikrinden istişvāk eder*
Kays-ı ʿasra etmeli Leylī-i devrāndan bahis **(Gazel 14/5)**

maʿşūk-ı dilārā:

1.) Gönül süsleyen sevgili.

1. 1. maʿşūk-ı dilārā:-*y, -a*

*Bulamaz kimse o **maʿşūk-ı dilārāya** bedel*
Ser-te-ser geşt ü güzār eyleseler dünyāyı **(Gazel 141/7)**

maʿşūk-ı şevk-efzā:

1.) Neşe arttıran, neşelendiren sevgili.

1. 1. maʿşūk-ı şevk-efzā:-*s, -ı, -dır*
*Belāgat hāmemin **maʿşūk-ı şevk-efzāsıdır** Fennī*
Anınçün tabʿıma ʿarz-ı belāgattan gınā gelmez **(Gazel 90/6)**

maʿsūm:

1.) Suçsuz, günahsız; saf, temiz; küçük çocuk (Fennî'nin iki buçuk yaşlarındayken irtihal eden oğlu Mehmed Âkif için).

1. 1. maʿsūmu:-*u*
*Hezār-āsā şakırken lāl ü ebkem kıldı **maʿsūmu***
Ruh-ı gül-gūnunu hem-reng-i evrāk-ı hazān etti **(Gazel 251/3)**

1. 2. maʿsūmu:-*u*
*Hezār-āsā şakırken lāl ü ebkem kıldı **maʿsūmu***
Ruh-ı gül-gününu hem-reng-i evrāk-ı hazān etti **(Tarih 22/3)**

maʿsūm-ı merhūm:

1.) Vefat eden, rahmetli küçük çocuk (Yozgatlı hâkim Rıfat Bey'in vefat eden oğlu).

1. 1. maʿsūm-ı merhūm:
Hākim-i Yozgad Mīr Rifʿatin mahdūmudur
*İşte şu **maʿsūm-ı merhūm** tıfl-i pākīze-güher* **(Tarih 4/1)**

maʿsūm-ı pāk:

1.) Temiz, saf, mübarek çocuk (Mümtaz Efendi'nin oğlu İsmail Sûdî).

1. 1. maʿsūm-ı pāk:
Tūl-i ʿömr ile muʿammer olsun ol maʿsūm-ı pāk
Ehl-i ʿirfān et mukārin etme sūʾ-i hemdeme **(Tarih 7/4)**

maʿsūmiyet:

1.) Masumluk, suçsuzluk, günahsızlık.

1. 1. maʿsūmiyeti:-*i*
ʿĀsımı tahrīf ü tashīf eyleyip āsim dedi
*Yaʿni maʿsiyyetle tefsīr etti **maʿsūmiyeti*** **(Kaside 37/51)**

masūn ol-:

1.) Korunmak, muhafaza edilmek.

1. 1. masūn ol-:-*sun*
***Masūn olsun** nazardan görmesin zīrā ziyān gözler*
Gören taʿvīz-hān olsa derim ʿayn-ı isābettir **(Gazel 62/3)**

1. 2. masūn ol-:-*sun*
Bāğ-ı hüsnü görmesin yā Rab o dildārın hazān
*Rīh-i Āsaftan **masūn olsun** bahār-ı behceti* **(Kaside 37/107)**

mat et-:

1.) Mağlup etmek, yenmek.

1. 1. mat et-:-*(e)r, -di, -m*
***Mat ederdim** bülbülü tūtīyi ol gül-fem dese*
Fennī-i şīrīn-makālim nüktedānım söylesin **(Gazel 166/10)**

mā-tekaddüm:

1.) Eskiden söylenilmiş şey, söz.

1. 1. mā-tekaddüm:-*den*
Vefāsızlardan ümīd-i vefā ʿayn-ı belāhattır
*Meseldir **mā tekaddümden** ki murdardan şifā gelmez* **(Gazel 90/4)**

mātem:

1.) Derin üzüntü, keder ve ümitsizlik.

1. 1. mātem:
Fennīyā aldanma şevk u zevkine bu ʿālemin
*Hep sürūrunda sitem sürunda **mātem** gizlidir* **(Gazel 41/5)**

1. 2. mātem:
Pertev-endāz kılıp ol behçet ü şādī sıfāt
*Kasvet-efzā-yı derūn olma sakın **mātem** gibi* **(Gazel 214/2)**

mātem et-:

1.) Yas tutmak.

1. 1. mātem et-:-*me, -sin*
Ki bir handān yurdunda bir tek fidān idi
*Akārib ü ahbābı nasıl **mātem etmesin*** **(Tarih 14/4)**

1. 2. mātem et-:-*sin*
*Sevinsin āşinālar **mātem etsin** zümre-i ezdād*
Kulun Fennīyi yā Rab halk-ı ʿālem kām-rān görsün **(Gazel 159/7)**

1. 3. mātem et-:-*sin*
***Mātem etsin** bir zamān bāğ-ı bahār-ı ʿālemin*
Gülmesin rūy-ı çemen eşcār ü ezhār ağlasın **(Gazel 250/4)**

matlab:

1.) İstenilen, talep edilen şey; istek.

1. 1. matlab:
*Girse bir **matlab** ele bī-minnet ü bī-intizār*
Bundadır el-Hakk cihānın feyz ü mesʿūdiyeti **(Kaside 37/5)**

1. 2. matlab:
*Dāmenin būs edenin destine **matlab** giriyor*
Zülfüne bend olanın başına devlet geliyor **(Kaside 48/36)**

1. 3. matlabı:-*ı*
Al koynuna havf etme ne işler sana Fennī
*Bu **matlabı** her saat o bīçāre kurarmış* **(Gazel 92/9)**

matlab-ı sengīn ol-:

1.) Taş gibi katı (yürekli), zalim bir sevgili olmak.

1. 1. matlab-ı sengīn ol-:-*sa*
Kesb-i nermi eder elbet yed-i ihsānınla
*Ne kadar **olsa** dil-i şāhid **matlab-ı sengīn*** **(Kaside 42/15)**

matlaʿ-ı envār u şeref:

1.) Şeref ve nurların doğduğu yer (II. Abdülhamid Han'ın alnı, yüzü).

1. 1. matlaʿ-ı envār u şeref:
*Birinin nāsıyesi **matlaʿ-ı envār u şeref***
Birinin nātıkası mastar-ı hall-i eşkāl **(Kaside 40/68)**

matlaʿ-ı işrāk:

1.) (Güneş ve ayın) Doğmaya, doğup etrafı aydınlatmaya başlaması.

1. 1. matlaʿ-ı işrāk:-*ın, -ı*
*Şaşırmış **matlaʿ-ı işrākını** lütfen delālet kıl*
Tulūʿ-ı inkişāfa istiyormuş reh-nümā tāliʿ **(Gazel 102/7)**

matlaʿ-ı nūr-ı muhabbet kıl-:

1.) Sevgi nurunun doğduğu yer yapmak.

1. 1. matlaʿ-ı nūr-ı muhabbet kıl-:
***Matlaʿ-ı nūr-ı muhabbet kıl** İlāhī gönlümü*
Serd ü tārik olmasın yā Rab şeb-i yeldā gibi **(Gazel 233/11)**

matlaʿ-ı nūr-ı siyādet:

1.) Efendilik nurunun doğduğu yer.

1. 1. matlaʿ-ı nūr-ı siyādet:
*Cebīnin **matlaʿ-ı nūr-ı siyādet***
Dilin fevvāre-i envār-ı hikmet **(Kaside 28/3)**

matlaʿ-ı nūr-ı ziyā:

1.) Aydınlığın, ışığın nurlu kaynağı.

1. 1. matlaʿ-ı nūr-ı ziyā:-*dır*
Felekte māh-ı nev Bābü's-selām'ın sīne-çākidir
*Anın kandīlidir hūr **matlaʿ-ı nūr-ı ziyādır** bu* **(Tahmis 1/5)**

matlūb:

1.) İstenilen, aranılan, talep edilen, arzu edilen şey.

1. 1. matlūb:
Taharrī eylemek yok mu niçin meydāna geldik biz
Konup göçmek midir yāhud yeyip içmek midir ***matlūb*** **(Gazel 69/3)**

1. 2. matlūb:
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
Sence ***matlūb*** *ise ger lutf-ı Hüdāvend-i Celīl* **(Müsebba 2/39)**

1. 3. matlūb: *-a*
Ayaktır başı īsāl eyleyen her yerde ***matlūba***
Kibārın iʿtilā-yı kadrini huddām eder tashīh **(Gazel 19/7)**

1. 4. matlūba:*-a*
Kerem et yerde koma bende-i nāçīzini de
Kalmasın hasret ***matlūba*** *meʾyūs ü hazīn* **(Kaside 42/16)**

maʿtūf:

1.) Bir tarafa doğru yönelmiş, eğilmiş, meyletmiş.

1. 1. maʿtūf:
Nedāmet köşesinde kaldım artık hāʾif ü melhūf
Ümīdim yalnız lā taknatū fermānına ***maʿtūf*** **(Müseddes 2/17)**

māye-i ʿaşk:

1.) Aşkın mayası, özü.

1. 1. māye-i ʿaşk:
Māye-i ʿaşk *ʿacabā dilde mi dilberde midir*
O güzel rāyiha āteşte mi ʿanberde midir **(Gazel 36/1)**

māye-i derd-i nihān:

1.) Gizli derdin aslı, sebebi.

1. 1. māye-i derd-i nihān:*-(ı)m, -sın*
Enīs-i rūh-ı eşver ***māye-i derd-i nihānımsın***
Tabīb-i tesliyet-bahş-ı dil-i sūzīş nişānımsın **(Müsebba 3/19)**

maʿyūb:

1.) Ayıplanmış, kusuru ve ahlaksızlığı herkesçe bilinen; kusurlu.

1. 1. maʿyūb:
Hūbi ***maʿyūb*** *görür çeşm-i hasūd*
Hāsidin cānını alsın Maʿbūd **(Müfret 16/1)**

mazhar:

1.) Ulaşan, erişen, nail olan.

1. 1. mazhar:
Hutbe-i Levlāk e ***mazhar*** *hıtta-i lāhūta şāh*
Sırr-ı mā-evhā ya mahremdir Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/3)**

mazhar et-/eyle-:

1.) Eriştirmek, ulaştırmak.

1. 1. mazhar et-:*-(e)r, -sin*
Lutfuna ***mazhar edersin*** *beni inşāallah*
Ki değilsin bilirim öyle her āsān-ı kerem **(Kaside 41/36)**

1. 2. mazhar eyle-:
Kemāl-i rahmetinle ***mazhar eyle*** *sırr-ı mūtū ya*
Sivādan meylimi kes zātına yār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/3)**

mazhar ol-:

1.) Erişmek, ulaşmak.

1. 1. mazhar ol-:*-a, -bil, -di, -n*
Mazhar olabildin *mi gönül hüsn-i kabūle*
Yāhud der-i dilberde büzüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/8)**

1. 2. mazhar ol-:*-(u)r*
Feyz-i Mevlāya ***olur*** *bu sāyede* ***mazhar*** *kalem*
Hırz-ı cāndır hüsn-i īmāndır senā-yı Hazreti **(Kaside 24/56)**

mazhar-ı ʿafv et-:

1.) Affına eriştirmek, affetmek, bağışlamak.

1. 1. mazhar-ı ʿafv et-:*-me, -yor*
Niçin ***mazhar-ı ʿafv etmiyor*** *ol şeh-i hūbān*
Kusūr eyledikse ger peşīmān değil miyiz **(Gazel 70/6)**

mazhar-ı ʿafv ol-:

1.) Affına ulaşmak, bağışlanmak.

1. 1. mazhar-ı ʿafv ol-:*-duk, -um*
Mazhar-ı ʿafv olduğum *bildir Muhammed ʿaşkına*
Taʿn ü taʾzīb etmesin yā Rab vicdānım beni **(Kaside 5/7)**

mazhar-ı ʿafv ü ʿatā kıl-:

1.) Affedip ihsanda bulunmak.

1. 1. mazhar-ı ʿafv ü ʿatā kıl-:*-maz, -sa*
Mazhar-ı ʿafv ü ʿatā kılmazsa *Yezdānım beni*
Ney gibi sūrāh sūrāh eyler efgānım beni **(Kaside 5/6)**

mazhar-ı ʿafvet:

1.) Affına ulaşmak, suçu bağışlanmak.

1. 1. mazhar-ı ʿafvet:
Sevgilim ***mazhar-ı ʿafvet*** *ne günāhım var ise*
Beni taʿdād-ı kusūrumla şerm-sār etme **(Gazel 185/6)**

mazhar-ı āyāt-ı Hak:

1.) Allah'ın âyetlerinin tecellisi.

1. 1. mazhar-ı āyāt-ı Hak:*-tır*
Mazhar-ı āyāt-ı Haktır *mazhar-ı zāt u sıfat*
Şems-i tābān-ı hidāyettir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/2)**

mazhar-ı cemʿiyyet kıl-:

1.) Toplamak, bir araya getirmek.

1. 1. mazhar-ı cemʿiyyet kıl-:
ʿAvn ü ihsānın ile ***mazhar-ı cemʿiyyet kıl***
Gerçi meşdūd ise endīşece eczā-yı ümīd **(Kaside 46/40)**

mazhar-ı gufrān et-:

1.) Affetmek, bağışlamak.

1. 1. mazhar-ı gufrān et-:*-sin*
Başka kim var ki bizi ***mazhar-ı gufrān etsin***
Bezl-i gencīne-i bī-gāye-i rahmet sana hās **(Kaside 2/4)**

mazhar-ı himmet ol-:

1.) Yardımına, lütfuna erişmek, ulaşmak.

1. 1. mazhar-ı himmet ol-:*-ma, -y, -an*
Hazret-i Pīre ermeyen nuhbe-i emsāl olamaz
Mazhar-ı himmet olmayan *nāʾil-i āmāl olamaz* **(Gazel 83/1)**

mazhar-ı hüsn-i kabūl ol-:

1.) (Sevgilinin) Huzuruna kabul edilmenin güzelliğine erişmek.

1. 1. mazhar-ı hüsn-i kabūl ol-:*-sa*

Kaht-ı evlād-ı beşerde o da bir ādem idi
***Mazhar-ı hüsn-i kabūl olsa** nolurdu Fennī* **(Gazel 210/7)**

mazhar-ı hüsn-i kabūl-i üdebā:

1.) Ediplerin (edebiyatçıların) benimsediği güzelliğin açığa çıkması.

1. 1. mazhar-ı hüsn-i kabūl-i üdebā:*-dır*
***Mazhar-ı hüsn-i kabūl-i üdebādır** ammā*
Cühelā zümresine āfet-i cāndır kalemim **(Gazel 152/11)**

mazhar-ı hüsn-i kabūl-i yār ol-:

1.) Sevgilinin kabulünün güzelliğine ulaşmak.

1. 1. mazhar-ı hüsn-i kabūl-i yār ol-:*-(u)r*
*ʿĀşık olur mu **mazhar-ı hüsn-i kabūl-i yār***
El-ān ki sālik-i semt-i rāhat değil miyim **(Taştir 1/7)**

mazhar-ı hüsn-i nigāh:

1.) Bakış güzelliğine erişme, ulaşma.

1. 1. mazhar-ı hüsn-i nigāh:
Olasın hayr ile her emre muvaffak olasın
***Mazhar-ı hüsn-i nigāh** şeh-i ʿulvī-āsār* **(Kaside 43/19)**

mazhar-ı irşād ol-:

1.) Doğru yola ulaşmak; manen aydınlanmak, gafletten kurtulmak.

1. 1. mazhar-ı irşād ol-:
Dil-i Fennîde İlāhī koma gafletten eser
*Sana noksān mı gelir **mazhar-ı irşād olsa*** **(Gazel 196/9)**

1. 2. mazhar-ı irşād ol-:*-sa*
Dil-i Fennîde İlāhī koma gafletten eser
*Sana noksān mı gelir **mazhar-ı irşād olsa*** **(Gazel 196/9)**

1. 3. mazhar-ı irşād ol-:*-(u)r, -sun*
Seni zulmette koymaz Pīr-i ʿaşkın himmeti Fennī
*Karîben **mazhar-ı irşād olursun** böyle kalmazsın* **(Gazel 126/5)**

mazhar-ı lutf olma:

1.) Lütfuna, iyiliğine erişmek, ulaşmak.

1. 1. mazhar-ı lutf olma:*-dır*
Celb-i rikkattir huzūr-ı yāre şekvādan garaz
***Mazhar-ı lutf olmadır** ʿarz-ı temennādan garaz* **(Gazel 95/1)**

mazhar-ı mağrifet ol-:

1.) Allah'ın mağfiretine ulaşmak, bağışlanmak, affedilmek.

1. 1. mazhar-ı mağrifet ol-:*-sun*
Yādigār eyledin ahlāfa bu rengīn eseri
***Mazhar-ı mağrifet olsun** doğuran anne seni* **(Gazel 230/7)**

mazhar-ı mısdāk-ı Lā tahzen:

1.) La tahzen ["Üzülme" demek olup "Lâ tahzen innallahe meʿanâ: Üzülme Allah bizimle beraberdir." manasına gelen âyetten iktibastır (Tevbe 9/40)] kıstasının tecelli ettiği kimse.

1. 1. mazhar-ı mısdāk-ı Lā tahzen:
*Müzekkā kutb-ı aʿzam **mazhar-ı mısdāk-ı Lā tahzen***
Muhakkak merd-i ekmel hāʾiz-i nūr-ı necābettir **(Kaside 30/6)**

mazhar-ı rağbet:

1.) İstenen şeye ulaşmak, erişmek.

1. 1. mazhar-ı rağbet:*-tir*
Her ne dem açılsa ağzı Hakka hamd eyler kalem
***Mazhar-ı rağbettir** ānınçün cihānda her kalem* **(Kaside 24/1)**

mazhar-ı rağbet et-:

1.) İsteğe, meyil edilen şeye erişmek, ulaşmak.

1. 1. mazhar-ı rağbet et-:*-en*
***Mazhar-ı rağbet eden** ʿūdu güzel rāyihadır*
Küberānın şerefî lutf ile ihsān iledir **(Gazel 32/4)**

mazhar-ı safā-yı kalbe eyle-:

1.) Saf gönle tecelli etmek.

1. 1. mazhar-ı safā-yı kalbe eyle-:*-sin*
Çehre-i gül-gūnunu handān göstersin bana
***Eylesin mazhar-ı safā-yı kalbe** Yezdānım seni* **(Gazel 224/6)**

mazhar-ı takdīri ol-:

1.) Beğenisini kazanmak.

1. 1. mazhar-ı takdīri ol-:*-sun*
*Umūmun **mazhar-ı takdīri olsun** yaptığın efʿāl*
Bu işler nā-becādır denmesin ʿālem becā görsün **(Gazel 160/6)**

mazhar-ı ʿumrān u ʿirfān et-:

1.) Kültür ve medeniliğe ulaştırmak.

1. 1. mazhar-ı ʿumrān u ʿirfān et-:*-ti*
Fiʾlen istikmāl-i esbāb-ı terakkī eyleyip
***Mazhar-ı ʿumrān u ʿirfān etti** bu cemʿiyeti* **(Kaside 37/22)**

mazhar-ı ʿumrān-ı kerem kıl-:

1.) Lütuf yerine ulaştırmak, eriştirmek.

1. 1. mazhar-ı ʿumrān-ı kerem kıl-:
ʿĀşıkān-ı ʿaşkına ey dāver-i maʿmūre-i nāz
*Dil-i vīrānımı **kıl mazhar-ı ʿumrān-ı kerem*** **(Kaside 41/48)**

mazhar-ı zāt u sıfat:

1.) Allah'ın zatı ve sıfatlarıyla tecellisi.

1. 1. mazhar-ı zāt u sıfat:
*Mazhar-ı āyāt-ı Hakktır **mazhar-ı zāt u sıfat***
Şems-i tābān-ı hidāyettir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/2)**

mazhariyyāt-ı niʿam:

1.) Nimetlere ulaşmak.

1. 1. mazhariyyāt-ı niʿam:
Mūcib-i cennet olur sanmaʿ ibādet Fennī
***Mazhariyyāt-ı niʿam** rahmet-i Rahmān iledir* **(Gazel 32/7)**

mazhariyyet:

1.) Mazhar olma, erişme, nail olma.

1. 1. mazhariyyetle:*-le*
*Tecellī-i Cemāle **mazhariyyetle** edip şādān*
Derūnum derdini taʿdīl ü teskīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/2)**

1. 2. mazhariyyettir:*-tir*
Müşerref oldu takbīl-i yed-i pāk-i Muhammedle
*Ne ʿālī rütbedir el-Hakk ne ʿālī **mazhariyyettir*** **(Kaside 30/9)**

māzī:

1.) Geçmiş, geride kalmış, yaşanıp bitmiş.

1. 1. māzīye:*-y, -e*
*Etme ircāʾ-ı nazar **māzīye** hāl-i kevne bak*
Devr-i ikbālinde teʾmīn eyle istikbālini **(Gazel 208/3)**

1. 2. māzīleri:-*ler, -i*
İğtinām eyle hayātı ehl-i derde hem-dem ol
*Çünkü bak **māzīleri** görmektesin rüʾyā gibi* **(Gazel 233/3)**

māzī vü müstakbel ü hāl:

1.) Geçmiş, gelecek ve şimdi.

1. 1. māzī vü müstakbel ü hāl:
Keşfe kābil mi Hudā-yı Müteʿālin sırrı
*Başkadır **māzī vü müstakbel ü hālin** sırrı* **(Tarih 8/1)**

mazlūmān:

1.) Zulme, haksızlığa uğrayan kimseler.

1. 1. mazlūmāna:-*a*
*Hazret-i Allah **mazlūmāna** etsin merhamet*
Sāʿid-i erbāb-ı zulme tāb ü tākat vermesin **(Gazel 175/2)**

mazlūmāne:

1.) Zulüm görmüşçesine, haksızlığa uğramış bir tavırla; sessizce.

1. 1. mazlūmāne:
*Ben de **mazlūmāne** cān attım o ʿālī melceʾe*
ʿArz için bir nebze başımdan geçen keyfiyeti **(Kaside 37/38)**

mazmūn:

1.) Nükteli, cinaslı, sanatlı söz; mana, mefhum; kastedilen asıl anlam. Bir cümlenin, bir mısranın, bir deyimin içerdiği ve onlardan herkesin anladığı hakiki ve mecazî mana. Bir şeyi; o şeyin vasıflarını veya o şeyi çağrıştıracak kelime ve kavramları zikrederek bir ibarenin içinde "gizlemek" (Çavuşoğlu, 1984: 205).

1. 1. mazmūn:
*Fehm-i derrākim eder nā-güfte **mazmūn** ihtirāʿ*
Tabʿ-ı gavvāsım kılar nā-süfte incīler şikār **(Kaside 39/45)**

1. 2. mazmūna:-*a*
*Tāze **mazmūna** verir hüsnü rakamla ziynet*
Sanki meşşāta-i dildārı beyāndır kalemim **(Gazel 152/16)**

1. 3. mazmūnlar:-*lar*
*Tabʿna çok nev-edā **mazmūnlar** īrād edip*
Vasfına mecbūr eder ʿuşşākı ʿālī gözlerin **(Tahmis 6/5)**

1. 4. mazmūnlar:-*lar*
Bu hüner sende mi yā kilk-i sühan-verde midir
Tāze mazmūnlar īcād ediyorsun Fennī **(Gazel 36/7)**

1. 5. mazmūn:-*lar, -la*
Eskiden söylenmedik söz kalmamış der muʿteriz
*Tāze **mazmūnlarla** redd-i iʿtirāz eyler kalem* **(Kaside 24/12)**

maznūn:

1.) Zan ve şüphe olunan kimse; zanlı, sanık.

1. 1. maznūn:
*Teʾvīle çalışmaktan ise cürmünü **maznūn***
Ahsen görünür sūret-i inkāra teşebbüs **(Gazel 15/6)**

maʿzūr:

1.) Mazereti olan, özrü bulunan, özürlü.

1. 1. maʿzūr:
*ʿArz-ı hāl etmede maʿzūrum efendim **maʿzūr***
Siyyemā etmede der hāl-i zarūret icbār **(Kaside 43/25)**

1. 2. maʿzūr:
*Beni **maʿzūr** bırakmıştır o zālim feleğin*
Ahz ü iʿtāsına meczettiği gabn ü taʿzīr **(Kaside 47/19)**

1. 3. maʿzūrum:-*(u)m*
*Ger kusūr ettimse **maʿzūrum** bağışla cürmümü*
Pādişāhım lutfedip eyle kabūl-i iʿtizār **(Kaside 39/33)**

1. 4. maʿzūrum:-*(u)m*
*ʿArz-ı hāl etmede **maʿzūrum** efendim maʿzūr*
Siyyemā etmede der hāl-i zarūret icbār **(Kaside 43/25)**

1. 5. maʿzūrum:-*(u)m*
*Galatım var ise ʿafveyle ki **maʿzūrum** ben*
Beni sermest ü harāb eyledi sahbā-yı ümīd **(Kaside 46/46)**

maʿzūr tut-:

1.) Mazur görmek; kusura bakmamak, hoş görmek, bağışlamak, affetmek.

1. 1. maʿzūr tut-:
*Merhamet kıl vazʿ-ı küstāhānemi **maʿzūr tut***
Çünkü yoktur fikrimin hakkıyla mecmūʿiyeti **(Kaside 37/75)**

1. 2. maʿzūr tut-:
*Merhamet kıl bende-i nāçīzini **maʿzūr tut***
Hāsıl oldu neylesin feryāde mecbūriyeti **(Kaside 37/39)**

1. 3. maʿzūr tut-:-*(a)r*
*Taleb-i vasılda elbet beni **maʿzūr tutar***
İmtizāc etti mi bir yerde pamuk ahker ile **(Gazel 198/5)**

1. 4. maʿzūr tut-:-*(a)r, -sın*
*Sūfī işidirsen beni **maʿzūr tutarsın** Tevbīhi yutarsın*
Yağmaya veren ʿaklımı şu zemzeme-zendir Karşımda gezendir **(Müstezad 3/2)**

maʿzūr-ı nefsāniyeti ol-:

1.) Benliğini mazur görmek.

1. 1. maʿzūr-ı nefsāniyeti ol-:-*du, -m*
Hidmet etmişken sadākatle yirmi beş sene
*ʿĀkıbet oldum onun **maʿzūr-ı nefsāniyeti*** **(Kaside 37/64)**

meʿābir:

1.) Geçitler, köprüler.

1. 1. meʿābir:
*Çok **meʿābir** açtırıp yaptırdı bī-had çeşme-sār*
Mülk-i ʿOsmānīyi tenvīr etti nūr-ı feyz ile **(Kaside 39/14)**

meʿāl:

1.) Anlam, kavram, mefhum; ortaya çıkan şey, sonuç, netice.

1. 1. meʿālin:-*in*
Hālıkın her işi merhūn-ı hikemdir ammā
*Nice kābil ki bilinsin bu **meʿālin** sırrı* **(Tarih 8/2)**

meʿāsī:

1.) Günahlar, isyanlar.

1. 1. meʿāsī:
Bilmem ne yapsam ben seni kıldın siyeh-rū sen beni
*Ettin behey hāʾin denī yüzbin **meʿāsī** irtikāb* **(Kaside 20/2)**

1. 2. meʿāsīden:-*den*
Sefāhat-pīşeyim şermendeyim rū-yı siyāhımdan
***Meʿāsīden** ibārettir çıkan şey dest-gāhımdan* **(Müseddes 2/1)**

meʿāyıb:

1.) Ayıplar, kusurlar.

1. 1. meʿāyıbdan:-*dan*

*Her **meʿāyıbdan** berīsin hilkaten*
Halk olundun sanki dilhāhınca sen **(Kıt'a 2/2)**

1. 2. meʿāyibden:-*den*
Kaçma benden āhū gözlüm ben garībim sen garīb
*Ben seni sarmak **meʿāyibden** garāʾibden midir* **(Gazel 6/2)**

mebhūt ol-:

1.) Şaşırmak, hayret etmek, hayran kalmak.

1. 1. mebhūt ol-:-*(u)r, -lar*
*Nice ʿallāmeler **mebhūt olurlar** bezm-i ʿilminde*
Nice dehrīlerin daʿvāları nezdinde bātıldır **(Kaside 38/13)**

mebhūten:

1.) Şaşırıp hayret edip hayran kalarak.

1. 1. mebhūten:
İbn-i Hācib bezm-i fazlında olur mahcūb ü lāl
*Belki Beyzāvī eder **mebhūten** ʿarz-ı ihmirār* **(Kaside 39/6)**

mebnī:

1.) -den dolayı, den ötürü, binaen.

1. 1. mebnīdir:-*dir*
Reʿy ü tedbīri düşürmez dehen-i ağyāra
*ʿAdle **mebnīdir** o pākīze hisālin sırrı* **(Tarih 8/13)**

mecāl:

1.) Güç, kuvvet, derman, takat.

1. 1. mecāl:
*Tūl-ı āmāle **mecāl** cüst ü cū vermez felek*
Bād-ı hayā sokma her kāmı süveydā-yı dile **(Gazel 113/4)**

1. 2. mecāl:
*Hāsılı cümlesin öğren var iken kesbe **mecāl***
ʿİlmi tahsīl edegör gayret edip rūz ü leyāl **(Müseddes 4/8)**

1. 3. mecālim:-*(i)m*
Yāra derdim derdimi āh u figānım söylesin
*Kalmamış āha **mecālim** hāl ü şānım söylesin* **(Gazel 166/1)**

1. 4. mecālim:-*(i)m*
Sayılmaz seyyiʾātım defterim kāra yüzüm kāra
*Bilir mecmūʿunu Rabbim **mecālim** yoktur inkāra* **(Müseddes 2/4)**

mecāl kalma-:

1.) Gücü, kuvveti kalmamak, güçsüzleşmek.

1. 1. mecāl kalma-:-*dı*
Beni lutf ile şu girdāb-ı elemden kurtar
Kalmadı** bār-ı gamı çekmeye gönlümde **mecāl **(Kaside 40/60)**

mecāli kalma-:

1.) Dermanı, takati, dayanma gücü kalmamak.

1. 1. mecāli kalma-:-*dı*
Olmadım cevrini görmekle harīminden dūr
***Kalmadı** havsalada sabra **mecālim** demedim* **(Gazel 154/5)**

mecālis:

1.) Meclisler, toplantı yerleri.

1. 1. mecāliste:-*te*
*Her **mecāliste** belī sadra geçer merd-i kerīm*
Gösterir kendini ʿulviyyet-i ʿünvān-ı kerem **(Kaside 41/7)**

mecbūr:

1.) Zorunlu; bir şeye veya bir kimseye bağlı, düşkün, tutkun, meftun.

1. 1. mecbūrudur:-*u, -dur*
*Fikrinin **mecbūrudur** tedbīr-i sāʾib cānla*
Aklının meftūnudur her bār-ı reʾy ü istivār **(Kaside 39/8)**

1. 2. mecbūrum:-*(u)m*
*Kaçma benden ki sana cān ile **mecbūrum** gel*
Saklama rūyunu çoktan beri mehcūrum gel **(Müsebba 2/1)**

mecbūr et-:

1.) Zorlamak; düşkün, tutkun ve meftun olmak.

1. 1. mecbūr et-:-*(e)r*
Tabʿna çok nev-edā mazmūnlar īrād edip
*Vasfına **mecbūr eder** ʿuşşākı ʿālī gözlerin* **(Tahmis 6/5)**

1. 2. mecbūr et-:-*(e)r*
*Nālişe **mecbūr eder** her ehl-i hāli gözlerin*
Tīr-i müjgānı havāle eyleyip cānā bana **(Tahmis 6/8)**

mecbūr-i dīdār-ı latīf:

1.) Hoş, güzel yüzünün meftunu, tutkunu.

1. 1. mecbūr-i dīdār-ı latīf:-*in, -dir*
*Senin **mecbūr-i dīdār-ı latīfindir** bütün dünyā*
Senin sergeşte-i sevdā-yı zülfündür dokuz eflāk **(Kaside 15/3)**

mecbūr-ı nāliş eyle-:

1.) Feryat etmeye mecbur bırakmak.

1. 1. mecbūr-ı nāliş eyle-:-*di*
Ses çıkarmazdım yine saklardım ammā nālemi
***Eyledi mecbūr-ı nāliş** rūz-gār-ı zor-kār* **(Kaside 39/30)**

mecbūriyyet:

1.) Mecbur olma, yapmak zorunda kalma durumu, zorunluluk.

1. 1. mecbūriyeti:-*i*
Merhamet kıl bende-i nāçīzini maʿzūr tut
*Hāsıl oldu neylesin feryāde **mecbūriyeti*** **(Kaside 37/39)**

mecbūr-nāz et-:

1.) Zorla naz etmek.

1. 1. mecbūr-nāz et-:-*ti, -m*
Sen ey merhametsiz her ne yapsam sezā bana
*Sana ʿarz-ı mihr etmekle **mecbūr-nāz ettim*** **(Gazel 4/6)**

mechūl:

1.) Hakkında hiçbir bilgi bulunmayan, hakkında bilgi edinilememiş olan, bilinmeyen (şey).

1. 1. mechūl:
Hakkımızda hele bir niʿmet-i ʿuzmā demedir
*Bize **mechūl** ise de gerçi bu hālin sırrı* **(Tarih 8/12)**

meclis:

1.) Bir konuyu konuşmak veya görüşmek için yapılan toplantı; toplanılacak yer; toplum. Sohbet etmek ve eğlenmek amacıyla bir araya gelmiş dost ve arkadaş topluluğu; zevk ve safa toplantısı. Kat, huzur, makam.

1. 1. meclis:
***Meclis** karışır ortaya peymāne düşerse*
Şūriş çoğalır araya dīvāna düşerse **(Gazel 202/1)**

1. 2. meclisde:-*de*

Vefāsız vefāsız bārī bir göz ucuyla bak
Demezsen de her ***meclisde*** *ger merhabā bana* **(Gazel 4/4)**

1. 3. meclise:-*e*
Olursa muhakkaktır ki bir fitne parlatır
Rakīb-i bed- ahter ***meclise*** *dāhil olmasın* **(Gazel 164/2)**

1. 4. meclise:-*e*
Nerd-bān kat kat olup pāyini takbīl ediyor
Geldiği ***meclise*** *āsār-ı şerāfet geliyor* **(Kaside 48/33)**

1. 5. meclise:-*e*
Sohbet edelim ***meclise*** *gel serv-i bülendim Rahm eyle efendim*
Hicrinle dil-i gam-zedenin hāli yamandır Allahaʿayāndır
(Müstezad 2/6)

1. 6. meclisi:-*i*
Vaʿd-i Kemūn-ı ekābirle gönül şād olmaz
Resm-i ezhār-ı çemen ***meclisi*** *taʿtīr etmez* **(Gazel 71/4)**

1. 7. meclisi:-*i*
Mahrem-i erbāb-ı ʿaşk ol zāhidi bī-gāne tut
Lutf edip rūyun efendim ***meclisi*** *rindāne tut* **(Tahmis 5/2)**

1. 8. meclisinde:-*(i)n, -de*
İbn-i Hācib geçemez pīş eder fazlından
Meclisinde *edemez hāce Usām istikrār* **(Kaside 43/14)**

1. 9. meclisinde:-*i, -n, -de*
Meclisinde *edemez bahs-i hikem Eflātun*
Habt olur belki umūm hükemā-yı Yunan **(Kaside 45/45)**

1. 10. meclisinde:-*(i)n, -de*
Bu hicrān zahmına nice tahammül eylesin Nūrī
Dem-a-dem ***meclisinde*** *nāzır-ı dīdār idim evvel* **(Tahmis 3/13)**

1. 11. meclisinde:-*i, -n, -de*
Ger etsen bin nasīhat kimse almaz bir pula vāʿiz
Mey-āşām ol güzeller ***meclisinde*** *hürmet istersen* **(Gazel 246/7)**

1. 12. meclisinde:-*i, -n, -de*
Benimle ma-sebakta ülfetin sūrī imiş sūrī
Süzersin şimdi eller ***meclisinde*** *çeşm-i mahmūru* **(Tahmis 3/11)**

1. 13. meclisinden: -*i, -n, -den*
Ekābir ***meclisinden*** *çıkma Fennī mahrem-i rāz ol*
Kanāʿat göster aza devlet-i fakr ile mümtāz ol **(Müsebba 1/36)**

meclis-i erbāb-ı ʿirfān:

1.) Sezgi, ruhi tecrübe ve manevi yolla edinilen bilgi sahiplerinin meclisi, bulunduğu yer.

1. 1. meclis-i erbāb-ı ʿirfān:-*a*
Liyākat kesb ederler ***meclis-i erbāb-ı ʿirfāna***
Edenler sıdk ile pīr-i kerem-perverden istimdād **(Gazel 22/7)**

meclis-i eshāb-ı şekā:

1.) Uğursuzluk, rezalet sahiplerinin ortamı.

1. 1. meclis-i eshāb-ı şekā:-*dan*
Fennīyi karīn eyle İlāhī süʿadāya Sınf-ı sulehāya
Dūr eyle anı ***meclis-i eshāb-ı şekādan*** *Erbāb-ı hevādan*
(Müstezad 1/7)

meclis-i ʿilm:

1.) İlim meclisi.

1. 1. meclis-i ʿilm:-*i, -n, -de*
Lāl olur dergeh-i fazlında zebān-ı tahrīr
Gaşy olur ***meclis-i ʿilminde*** *İmām-ı Nevevī* **(Kaside 47/13)**

meclis-i ʿirfān u edeb:

1.) Edep ve irfan meclisi; ahlak ve ilim meclisi.

1. 1. meclis-i ʿirfān u edeb:-*de*
Ne gezer ***meclis-i ʿirfān u edebde*** *sūfī*
Tilki kimdir ki bezirgān ile pāzāra gelir **(Gazel 53/3)**

meclis-i mey:

1.) Şarap meclisi (bezm).

1. 1. meclis-i mey:
Meclis-i meyde *kadeh parlatalım*
Dilden āsār-ı gam olsun medfūʿ **(Gazel 100/2)**

1. 2. meclis-i mey:
Kurulsa ***meclis-i mey*** *cām ü sahbā intizām etse*
Burulsa güşu ūdun nağmeye mutrib devām etse **(Muhammes 2/6)**

meclis-i rindān:

1.) Rintlerin meclisi (***bk.*** rind).

1.1. meclis-i rindān:-*a*
Senin-çün dāhil oldum ***meclis-i rindāna*** *sultānım*
Senin-çün düştüm işte naʿle vü efgāne sultānım **(Müsebba 3/16)**

1. 2. meclis-i rindān:-*da*
Yā nasıl sabr eyleyip dursun leb-i hāmūş ile
Meclis-i rindānda *hālāt-ı cūşā-cūş ile* **(Tahmis 6/7)**

meclis-i sākī:

1.) Sakinin meclisi; ***mec.*** Sevgilinin bulunduğu yer.

1. 1. meclis-i sākī:-*de, -ki*
Dağıtır şevk-ı meyi makdem-i serheng-i humār
Sanma kim ***meclis-i sākīdeki*** *lezzet bākī* **(Gazel 243/5)**

meclis-i ülfet:

1.) Dostluk meclisi.

1. 1. meclis-i ülfet:
İcābet etmedin ammā isābet eyledi kat kat
Rakībā ***meclis-i ülfet*** *bu şeb meymūndur sensiz* **(Gazel 75/8)**

meclis-i ünsiyyet:

1.) Dostluk meclisi.

1. 1. meclis-i ünsiyyet:-*e*
Şevk ile ***meclis-i ünsiyyete*** *germī vererek*
Dāʾimā dāğ-zen-i sīne-i ağyār olsun **(Gazel 162/6)**

meclis-i vedād:

1.) Muhabbet, dostluk meclisi.

1. 1. meclis-i vedād:-*(ı)mız, -dan*
Bizden ilelebed infikāk etmez
Zevk alan ***meclis-i vedādımızdan*** **(Şarkı 3/10)**

meclisin şaʿşaʿası:

1.) Meclisin parlaklığı; meclisin gösterişi.

1. 1. meclisin şaʿşaʿası:
Gülşenin zīnetidir bülbül-i şīrīn nağamāt
Meclisin şaʿşaʿası *merd-i sühāndān iledir* **(Gazel 32/2)**

meclūb:

1.) Tutkun, meftun.

1. 1. meclūbudur:-*u, -dur*

*Rızāsıyla gönül **meclūbudur** bir şāh-ı hūbānın*
Ki dil vermem desen her dilbere pīş-i nigāhımdan **(Gazel 245/2)**

mecmaʿ:

1.) Toplanılacak yer.

1. 1. mecmaʿına:-*ı, -n, -a*
*Üdebā **mecmaʿına** hiç yakışır mı hırvāt*
Sen sen ol bir daha Yozgata ayağın basma **(Gazel 12/6)**

1. 2. mecmaʿına:-*ı, -n, -a*
Eserinden ʿurefā zevk-ı diğer hāsıl eder
*Ehl-i dil **mecmaʿına** neşʾe-resāndır kalemim* **(Gazel 152/18)**

mecmaʿ-ı bīgāne:

1.) Yabancıların toplandığı yer.

1. 1. mecmaʿ-ı bīgāne:-*ler*
Kim derd-i derūnun ʿarz eder bir çāre istersin
*Dağılmış āşinālar **mecmaʿ-ı bīgāneler** kalmış* **(Gazel 94/3)**

mecmaʿ-ı envāʿ-ı fazīlet:

1.) Faziletlilerin toplandığı, bir arada bulunduğu yer.

1. 1. mecmaʿ-ı envāʿ-ı fazīlet:
Pāyine ʿıkd-ı Süreyyāları īsār etsin
*Ki felek **mecmaʿ-ı envāʿ-ı fazīlet** geliyor* **(Kaside 48/10)**

mecmaʿ-ı himmet:

1.) Yardımın toplandığı yer, yardım kapısı.

1. 1. mecmaʿ-ı himmet:
*Dağıldı **mecmaʿ-ı himmet** harāb-ender-harāb oldu*
Soğuldu çeşme-sār-ı ʿātıfet ʿaynī serāb oldu **(Gazel 226/1)**

mecmaʿ-ı hūbān-ı daʿvet:

1.) Toplantı yerine (meclis) çağrılan güzeller.

1. 1. mecmaʿ-ı hūbān-ı daʿvet:
Hangisin sevmek becā bilmem bu ʿiffetlilerin
*Şehrimizde **mecmaʿ-ı hūbān-ı daʿvet** bir değil* **(Gazel 139/4)**

mecmaʿ-ı mecmūʿ-ı kirām:

1.) Cömert, yüce kimselerin toplandığı yer.

1. 1. mecmaʿ-ı mecmūʿ-ı kirām:
*Bār-gāh-ı keremi **mecmaʿ-ı mecmūʿ-ı kirām***
Kār-gāh-ı niʾamı menbaʿ-ı seyhān-ı kerem **(Kaside 41/15)**

mecmaʿ-ı nādāna düş-:

1.) Cahil, bilgisiz kimselerin toplandığı yere düşmek; onların arasında bulunmak.

1. 1. mecmaʿ-ı nādāna düş-:-*(e)r, -se*
*Yazık bu eser **mecmaʿ-ı nādāna düşerse***
Mecmūʿa-i ʿirfāna düşür kaydını Fennī **(Gazel 202/9)**

mecmaʿ-ı zıddeyn:

1.) İki zıt şeyin toplandığı yer.

1. 1. mecmaʿ-ı zıddeyn:-*sin*
Visālin şehd-veş şīrīndir nīş-i firākın telh
*Muhakkak **mecmaʿ-ı zıddeynsin** zenbūra benzersin* **(Gazel 120/4)**

mecmūʿ:

1.) Toplam, bütün, hepsi.

1. 1. mecmūʿunu:-*u, -n, -u*
Sayılmaz seyyiʾātım defterim kāra yüzüm kāra
*Bilir mecmūʿunu Rabbim **mecālim** yoktur inkāra* **(Müseddes 2/4)**

mecmūʿa-ı āsār:

1.) Eserlerin toplandığı defter, el yazması kitap.

1. 1. mecmūʿa-ı āsār:-*(ı)m, -ı*
Māl-i sirkat girmemiştir Fennīyā Dīvānıma
*Var ise şüphen ara **mecmūʿa-ı āsārımı*** **(Gazel 199/6)**

mecmūʿa-i ʿirfān:

1.) İrfan kitabı.

1. 1. mecmūʿa-i ʿirfān:-*a*
Yazık bu eser mecmaʿ-ı nādāna düşerse
***Mecmūʿa-i ʿirfāna** düşür kaydını Fennī* **(Gazel 202/9)**

mecmūʿiyet:

1.) Mecmu olma durumu; topluluk, bütünlük.

1. 1. mecmūʿiyeti:-*i*
Merhamet kıl vazʿ-ı küstāhānemi maʿzūr tut
*Çünkü yoktur fikrimin hakkıyla **mecmūʿiyeti*** **(Kaside 37/75)**

Mecnūn:

1.) Çılgın, deli, divane.

1. 2. mecnūn:
Yakışır mı leb-i şīrīnine yārin acı söz
*Kınd ile hanzalı **mecnūn** bile tahmīr etmez* **(Gazel 71/3)**

1. 3. mecnūn:
Niçin şād etmesin erbāb-ı ʿirfān ehl-i ʿirfānı
*Bırakmaz cevheri **mecnūn** dahi görse türāb üzere* **(Gazel 205/5)**

2.) Aşk yüzünden deli divane olmuş, aklı başından gitmiş kimse; Leyla ile Mecnun hikâyelerinin erkek kahramanı, Kays'ın lakabı.

2. 1. Mecnūn:
*Ey saçı Leylā diler **Mecnūn** diler dīvāne tut*
Varsa ihlāsın eğer kalbinde kalsın dāʾimā **(Tahmis 5/8)**

Mecnūn et-:

1.) Deliye, çılgına çevirmek; Mecnun'a (Kays) döndürmek.

1. 1. Mecnūn et-:-*(e)r*
*An odur kim bir görüşte ʿāşıkı **Mecnūn eder***
Öyle her zülf-i siyeh zuʿmunca Leylālanmasın **(Gazel 171/7)**

mecrā:

1.) Suyun aktığı yol, su yatağı, kanal.

1. 1. mecrā:
Hem bu çeşme iki menbaʿdan ederdi nebeʿān
*Gerçi zāhirde ana bir idi ammā **mecrā*** **(Tarih 15/3)**

mecrā-yı hüner:

1.) Hüner yolu, kaynağı.

1. 1. mecrā-yı hüner:
Yani hāmī-i hüner Hazret-i Rifʿat Paşa
*Hāmesiyle açılur ʿāleme **mecrā-yı hüner*** **(Kaside 46/14)**

mecrūh:

1.) Yaralanmış, yaralı.

1. 1. mecrūh:
Seni ben bağrıma basmaz mıyım fırsat düşürdükçe
*Alıp sarmaz mı **mecrūh** yāresine merhem oldukça* **(Gazel 200/5)**

mecrūh eyle-:

1.) Yaralamak.

1. 1. mecrūh eyle-:-*di*
Ebvāb-ı teʾessüf dil-i nālānıma meftūh
Her şāhımı bir seng-i sitem ***eyledi mecrūh*** **(Müseddes 3/11)**

mecrūh kal-:

1.) Yaralanmak.

1. 1. mecrūh kal-:-*ma, -sın*
Dile sebbābe-i lutfün ile bir merhem sür
Kalmasın *yeʾisle* ***mecrūh*** *süveydā-yı ümīd* **(Kaside 46/43)**

meczet-:

1.) Karışmak, karıştırmak (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1. 1. meczettiği:-*tik, -i*
Beni maʿzūr bırakmıştır o zālim feleğin
Ahz ü iʿtāsına ***meczettiği*** *gabn ü taʿzīr* **(Kaside 47/19)**

medār-ı gavs-i vuslat:

1.) En büyük, yüce kavuşma yeri [Miraç gecesi Hz. Peygamber ile Allah yahut Cerail'in (a.s) buluşması, kavuşmasını anlatan âyete telmihte bulunulmaktadır (Necm, 17/5-10).

1. 1. medār-ı gavs-i vuslat:
Medār-ı gavs-i vuslat *hayyiz-i ʿarş-ı iʿtilādır bu*
Makām-ı fevz ü rahmet mahfel-i feyz ü rızādır bu **(Tahmis 1/1)**

medār-ı iftihār:

1.) Övünme sebebi, vesilesi.

1. 1. medār-ı iftihār:-*ı*
Ne yapsın fıtratında cevherinde bir hüner yoksa
Hasūdānın ***medār-ı iftihārı*** *ʿāmm-ı vecddir hep* **(Gazel 7/6)**

1. 2. medār-ı iftihār: -*ı*
Dānişverānın oldur ***medār-ı iftihārı***
Fennī nedir bu cürʾet Sırrīye peyrev oldun **(Gazel 244/6)**

medār-ı iftihār ol-:

1.) Övünç sebebi olmak.

1. 1. medār-ı iftihār ol-:-*du*
İʿtilāf etmiş iken tabʿımla ʿacz ü ibtihāl
Yād-ı evsāfın bana ***oldu medār-ı iftihār*** **(Kaside 39/40)**

1. 2. medār-ı iftihār ol-:-*maz*
Atlas u eksūn bize ***olmaz medār-ı iftihār***
Hilʿat-i fazl u meʿārifle donanmışlardanız **(Gazel 77/2)**

medār-ı mağfiret:

1.) Allah'ın bağışlama sebebi, vesilesi.

1. 1. medār-ı mağfiret:-*tir*
Medār-ı mağfirettir *ehl-i ʿirfāna gelen gamlar*
Ne hakkım var sana ʿızz ü kusūr etmekte yā tāliʿ **(Gazel 102/5)**

medār-ı mefharet ol-:

1.) Övünç sebebi olmak.

1. 1. medār-ı mefharet ol-:-*du, -n*
Dānişinle rütbe-i kutbiyyete verdin şeref
ʿĀlemi irşād için ***oldun medār-ı mefharet*** **(Kaside 32/9)**

medār-ı tehniyet ol-:

1.) Kutlama, tebrik etme vesilesi, sebebi.

1. 1. medār-ı tehniyet ol-:-*sun*
Tārīh-i tāmım Fennīyā ***olsun medār-ı tehniyet***
Buldu nevā-yı yümn ile Ankarayı şimendifer **(Tarih 16/13)**

medāris:

1.) Medreseler.

1. 1. medāriste:-*te*
Mekātibde ***medāriste*** *garaz hall-i mesāʾildir*
Açılmaz ʿāmiyāne lā-ʾubālī lāfla efvāh **(Kaside 38/2)**

meddāh:

1.) Çok öven, metheden (kimse).

1. 1. meddāhıdır:-*ı, -dır*
Öyle Peygamber ki hizmetkārıdır Rūhū'l-emīn
Ez-ezel ***meddāhıdır*** *evsāfın ezberler kalem* **(Kaside 24/33)**

meddāh ol-:

1.) Öven, metheden (kimse) olmak.

1. 1. meddāh ol-:-*(u)r*
Her dü-gītī kabza-i hükmündedir ol serverin
Zātına ***meddāh olur*** *her tāliʿ-i yāver kalem* **(Kaside 24/45)**

meded:

1.) "Yardım et, imdat eyle, yetiş, aman, eyvah!" anlamlarında ünlem.

1. 1. meded:
Görsün gözüm dīdārını sabretti zira insilāb
Göster ***meded*** *ruhsārını kisve-yi ʿanber-bārını* **(Kaside 20/27)**

1. 2. meded:
Meded *mahrūm-ı ihsān etme ey Pīr-i kerem-fermā*
Muʿallā āsitānın masdar-ı lutfʿu ʿināyettir **(Kaside 30/12)**

1. 3. meded:
Her yana ʿakıl saldım gāyet perīşān oldum
Āhir kapına geldim lutfet ***meded*** *Allahım Hū* **(Müfret 30/1)**

meded bekle-:

1.) Yardım beklemek, medet ummak.

1. 1. meded bekle-:-*yor*
Ey bunalmışlar muʿīni mülteciler melceʾi
Bekliyor *senden* ***meded*** *buʿabd-i bī-zuhr u zevād* **(Kaside 27/11)**

meded-kār-ı enām ol-:

1.) Halkın, insanların yardımcısı olmak.

1. 1. meded-kār-ı enām ol-:-*(u)r*
İltifāt etmez ona kimse geniş vaktinde
O ***olur*** *vakt-i zarūrette* ***meded-kār-ı enām*** **(Muamma 1/5)**

medenī:

1.) Şehirli.

1. 1. medenīlerle:-*ler, -le*
Medenīlerle *musahabede yabānīdir*
Bilemez kadr-i muvālātını her tīneti hām **(Muamma 1/7)**

medeniyyet:

1.) Uygarlık, medenilik.

1. 1. medeniyyet:
Yağıyor uğradığın karyelere hayr ü berekāt
Geldiğin şehr-i şehīre ***medeniyyet*** *geliyor* **(Kaside 48/18)**

medfūʿ ol-:

1.) Defetmek, kovmak.

1. 1. medfūʿ ol-:-*sun*
Meclis-i meyde kadeh parlatalım
Dilden āsār-ı gam ***olsun medfūʿ*** **(Gazel 100/2)**

medfūn:

1.) Defnedilen (Kayseri'de türbesi bulunan veli Burhanüddin).

1. 1. medfūnunun:-*un*
Bildi ***medfūnunun*** *ʿulviyyetini*
Kıldı hem mertebe-i çarh-ı berīn **(Tarih 10/6)**

medh:

1.) Övme, övgü.

1. 1. medhini:-*i, -n, -i*
Medhini *derʿuhte ettikçe ol Şāh-ı emcedin*
ʿAczini anlar kemāl-i şerm ile terler kalem **(Kaside 24/49)**

medh eyle-:

1.) Övmek, methetmek.

1. 1. medh eyle-:
Yapış bir kāmilin destinden insān olmak istersen
Nebiyy-i Efhamı ***medh eyle*** *Hassān olmak istersen* **(Müsebba 1/2)**

medh ü sitāyiş:

1.) Övme, yüceltme.

1. 1. medh ü sitāyiş:
Her türlü tahiyyāt u teʿālī sana mahsūs
Her ***medh ü sitāyiş*** *sana lāyıktır efendim* **(Kaside 18/2)**

medh-i celīl:

1.) Yüceliğinin övgüsü.

1. 1. medh-i celīl:-*(i)n, -le*
Hemīşe nātık olsun nātıkam ***medh-i celīlinle***
Hemīşe kalbim olsun neyyir-i ʿaşkınla pertev-nāk **(Kaside 15/7)**

medh-i hümāyūn:

1.) Kutlu, mübarek kişinin, padişahın (Hz. Peygamber) övgüsü.

1. 1. medh-i hümāyūn:-*(u)n*
Yazar gökte ʿUtarid muttasıl ***medh-i Hümāyūnun***
Okur vasf-ı cemīlin Sidrede Rūhu'l-emīn her gāh **(Kaside 14/3)**

medh-i Peygamber:

1.) Peygamber; Hz. Peygamber'in övgüsü.

1. 1. medh-i Peygamber:-*le*
İlāhī hāme-i Fennīye kudret ver liyākat ver
Hemīşe ***medh-i Peygamberle*** *tehzīz eyle yā Rabbī* **(Kaside 12/6)**

medhūliyet:

1.) Ayıplanmış olmak.

1. 1. medhūliyeti:-*i*
Hem hasım hem hākim oldukda bir ādem diğere
Nefsine etmez kabūl elbette ***medhūliyeti*** **(Kaside 37/49)**

medrese:

1.) İslam ülkelerinde, genellikle İslam dini kurallarına uygun bilimlerin okutulduğu yer.

1. 1. medresenin:-*(n)in*
Rāhına ***medresenin*** *ak yürü cūyān gibi*
Eb ü ecdādın olan zāt-ı şerīfān gibi **(Müseddes 4/5)**

mefhar-i ecdād:

1.) Atalarının, kendinden öncekilerin övündüğü kimse.

1. 1. mefhar-i ecdād:
Tekemmül etmemiş mi her usūlü bizde eşʿārın
Bilirsin ey Saʿīd ey ***mefhar-i ecdād*** *sen söyle* **(Gazel 197/6)**

mefhar-ı evlād-ı ādem:

1.) İnsanoğlunun övüncü.

1. 1. mefhar-ı evlād-ı ādem:-*dir*
Pādişāh-ı her dü-ʿālemdir Cenāb-ı Mustafā
Mefhar-ı evlād-ı ādemdir *Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 23/1)**

mefkūd:

1.) Mevcut olmayan, bulunmayan, yok.

1. 1. mefkūd:
Bilir herkes ki ihlāsımda āsār-ı riyā ***mefkūd***
Bu daʿvā biʾl-vücūh āzāde-i kayd-ı delāʾildir **(Kaside 38/37)**

meftūh:

1.) Açılmış, açık.

1. 1. meftūh:
Ebvāb-ı teʾessüf dil-i nālānıma ***meftūh***
Her şāhımı bir seng-i sitem eyledi mecrūh **(Müseddes 3/11)**

meftūn:

1.) Büyülenmişçesine tutkun, vurgun olan (kimse), âşık.

1. 1. meftūndur:-*dur*
Yüzünden feyz-yāb oldu nice zāt
Ona ***meftūndur*** *fazl u füyūzāt* **(Kaside 31/9)**

1. 2. meftūnudur:-*u, -dur*
Aklının meftūnudur her bār-ı reʾy ü üstüvār
Kābil olsa ger tecessüm etse rahm ü reʾfeti **(Kaside 39/9)**

1. 3. meftūnudur:-*u, -dur*
Bu sırr-ı mübhemi hāmemle hem-rāz olmayan bilmez
Kimin ***meftūnudur*** *Fennī niçin kan ağlıyor gönlün* **(Gazel 66/5)**

meftūn kal-:

1.) Tutulmak, hayran kalmak.

1. 1. meftūn kal-:-*(ı)r*
Çehre-i dilkeşi çerkeslere āteş bırakır
Cezbe-i ānına ***meftūn kalır*** *Gürcistān* **(Kaside 45/53)**

meftūn kıl-:

1.) Hayran bırakmak, âşık etmek, büyülemek.

1. 1. meftūn kıl-:-*dı, -m*
Nükte-i eşʿārıma ***meftūn kıldım*** *Sāʾibi*
Cevdet-i eşʿārıma hayrān bıraktım Şevketi **(Kaside 37/96)**

meftūn ol-:

1.) Tutkun, tutulmuş olmak; gönül vermek, âşık olmak.

1. 1. meftūn ol-:-*up*
Hayrān felekler ānına Levlāk okundu şānına
Meftūn olup *dendānına deldirdi bağrın dürr-i nāb* **(Kaside 20/12)**

1. 2. meftūn ol-:-*up*

*Dīde-i fettānına **meftūn olup** her şeyh ü şāb*
Āsitān-ı hüsnüne etmek dilerler intisāb **(Tahmis 6/11)**

meğer:

1.) "Meğerse, oysa, oysaki" anlamlarında kullanılıp bilinmeyen, farkında olunmayan bir durum için kullanılan bir söz.

1. 1. meğer:
Ki bārān-ı belāyı yağdırır başa hıreddir hep
***Meğer** cinnet imiş insān için sermāye-i rāhat* **(Gazel 7/2)**

1. 2. meğer:
*Sabāh olmuş **meğer** ol mest-i nāzım uykudan kalkmış*
Uyandırdı yine bin türlü āşūb-ı cihān gözler **(Gazel 62/2)**

1. 3. meğer:
Dilā bülbül gibi āh dem-ā-demden nedir maksūd
***Meğer** bu gülistānda sākin-i beyti'l-hüzünsün sen* **(Gazel 247/5)**

1. 4. meğer:
Sāde Yūsuf mu hep ebnā-yı beşer sīne döğer
*Kendi rahm etmiş olaʿāşık-ı nā-kāma **meğer*** **(Kaside 34/8)**

1. 5. meğer:
*El **meğer** āfet ile teʾvil edermiş ʿiffeti*
Kalble nācī-yi cānī gösterirmiş el meğer **(Kaside 37/54)**

1. 6. meğer:
*El **meğer** āfet ile teʾvil edermiş ʿiffeti*
Kalble nācī-yi cānī gösterirmiş el meğer **(Kaside 37/54)**

1. 7. meğer:
Kıldı Hürrem beni hiss-i nefahāt-ı feyzin
*Tāze cān verdi **meğer** kalbe mesīhā-yı ümīd* **(Kaside 46/26)**

1. 8. meğer:
*Bī-hünerler çekemezmiş **meğer** ehl-i hüneri*
Beni bil-āhare fazl-ı hünerim kıldı hakīr **(Kaside 47/20)**

1. 9. meğer:
*Terakkī etmeğe fazl u maʿārifmiş **meğer** hāʾil*
Sözüm yok kimseye ben kendimi müttehem buldum **(Kaside 49/13)**

1. 10. meğer:
Bir vakit uzadıkça uzadı rişte-i āmāl
*Olmuş **meğer** āmāle gönül nāfile hammāl* **(Müseddes 3/4)**

meğer kim:

1.) Meğer ki, meğerse.

1. 1. meğer kim:
Meserret üzre geçmiş müddet-i ʿömrümde bir şeb yok
Meğer kim yer yüzünde bana benzer kara kevkeb yok
(Muhammes 1/19)

meğerse:

1.) Meğer.

1. 1. meğerse:
Meğerse zevk-i vaslın var iş zımnında bu sırrın
Umūr-ı kāʾinātı böyle hep tahte'l-hüküm buldum **(Kaside 49/7)**

1. 2. meğerse:
Sīneme bir tāze zahm açtı nigāh-ı hışm ile
*Tīr-i müjgānın **meğerse** imtihān etmiş yine* **(Gazel 186/2)**

meh:

1.) ***bk.*** *māh.*

1. 1. meh:
Esrār-ı dili dilbere takrīr ü hikāyet
*Birkaç geceler ol **meh** ile halvete muhtāc* **(Gazel 17/2)**

1. 2. meh:
*Yerde ben keşf etmedim ey **meh** senin mānendini*
Bilmem ammā ʿālem-i bālāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/5)**

1. 3. meh:
Ey şafak dur hele mahv etme zalām-ı leyli
*Bu gece işte o **meh** hānede mihmānımdır* **(Gazel 31/6)**

1. 4. meh:
*Neden müstehak görmüş ʿitāba o **meh** bizi*
Biz ʿāsī miyiz münkād-ı fermān değil miyiz **(Gazel 70/5)**

1. 5. meh:
Ben sana hāşā gözün üstünde kaşın var demem
*Celb u teshīr eylemiş ey **meh** hilāli gözlerin* **(Gazel 125/4)**

1. 6. meh:
*Yaratan hakkıçün ey **meh** yāreden kalmaz eser*
Sīne-i mecrūhuma sarsam seni merhem gibi **(Gazel 214/6)**

1. 7. meh:
*Ey **meh** giderek mihr-i dırahşān olacaksın*
Āfākı tutup āfet-i devrān olacaksın **(Gazel 131/1)**

1. 8. meh:
*Ben de bir dānişverim red etmesin ol **meh** beni*
Kem behā olmaz atılmaz hāke dürr-i şāh-vār **(Kaside 39/53)**

1. 9. meh:
Hāmī-i ehl-i hüner Hazret-i Memdūh
*Paşa Pertev-i ʿātıfeti **meh** gibi olmuş rahşān* **(Kaside 45/18)**

1. 10. meh:
*Ben ol mihrim ufūlümden eder **meh** rūyunu tesvīd*
Mey-i lezzet-nisār-ı laʿlimin sarhoşudur Cemşīd **(Tahmis 7/11)**

1. 11. mehde:-*de*
*Dil verir miydim o **mehde** cezbe-i ān olmasa*
Cezbe-i ānında hikmetler nümāyān olmasa **(Gazel 183/1)**

1. 12. mehe:-*e*
*Ol **mehe** şevk-i mülākāt öyle müzdād olduğum*
Kubbe-i gerdūnu her şeb tāb-nāk etsem gerek **(Gazel 248/2)**

1. 13. mehe:-*e*
Misk-i ezferle yoğurmuş yed-i fıtrat o mehi
*O **mehe** gıbta-keşāndır nefahāt-ı ezhār* **(Kaside 43/33)**

1. 14. mehe:-*e*
Kubbe-i gerdūnu her şeb tāb-nāk etsem gerek
*Ol **mehe** şevk-i mülākāt ile öyle müzdād olduğum* **(Tahmis 8/5)**

1. 15. mehi:-*i*
*Parlatırdım o **mehi** her gece āgūşumda*
Çarh eder mihver-i matlūbda devvār olsa **(Gazel 184/5)**

1. 16. mehi:-*i*
*Misk-i ezferle yoğurmuş yed-i fıtrat o **mehi***
O mehe gıbta-keşāndır nefahāt-ı ezhār **(Kaside 43/33)**

1. 17. mehi:-*i*
Kendini çekme nikāb arkasına nūrum gel
*Girme tārīk-i husūfa **mehi** meşhūrum gel* **(Müsebba 2/2)**

1. 18. mehin:-*in*
ʿAcabā bu gece tāliʿde saʿādet var mı
*Hātırında o **mehin** gelmeğe niyyet var mı* **(Gazel 227/1)**

1. 19. mehin:-*in*
Cemʿ olunmuş o ***mehin*** *zülf-i dil-āvīzinde*
Misk-i ezfer gül-i terʿanber-i sārā kokusu **(Gazel 238/2)**

1. 20. mehin:-*in*
Tek ol ***mehin*** *olaydım yolunda hāk-sārı*
Tenvīre yol bulaydım şu çeşm-i hīre-dārı **(Gazel 244/1)**

1. 21. mehin:-*in*
Bu şeb o ***mehin*** *menziline daʿvet olundum*
Bak bak hasedinden feleğin karnı kabarmış **(Gazel 92/7)**

1. 22. mehle:-*le*
Ne rütbe dikkat etse merd-i hāsid edemez tefrīk
O ***mehle*** *perde-i teklīfi attık yek vücūd olduk* **(Müfret 24/1)**

meh ü encüm:

1.) Ay ve yıldılar.

1. 1. meh ü encüm:
Meh ü encüm *diye gösterdiği bālāda gerdūnun*
Cemālin görmek üzre taktığı bī-had meşāʾildir **(Kaside 38/8)**

meh ü hurşīd:

1.) Ay ve güneş.

1. 1. meh ü hurşīd:
Zılāl-i reʾfetinde sāyebān olsun bütün dünyā
Meh ü hurşīd *tā kim pertev-endāz-ı menāzildir* **(Kaside 38/49)**

1. 2. meh ü hurşīd:
Felekte seyr ü reftārım görüp cünbüşlenir Nāhīd
Benim pervāne-i şemʿ-i cemālimdir ***meh ü Hurşīd*** **(Tahmis 7/12)**

mehāfil:

1.) Meclisler, toplantılar.

1. 1. mehāfildir:-*dir*
Hayāl-i şāʿirānem çehre-zīb-i şāhid-i maʿnā
ʿArūs-ı fikretim revnak-tırāz-ı her ***mehāfildir*** **(Kaside 38/41)**

mehālik:

1.) Tehlikeli yerler; zararlı, tehlikeli işler.

1. 1. mehālikte:-*te*
Büyüksün sen büyüksün Pādişāhım
Ki oldun çok ***mehālikte*** *penāhım* **(Kaside 28/5)**

1. 2. mehālikten:-*ten*
Mehālikten *çekinmezdim giderdim sevk-i ʿaşkınla*
Ser-i kūyun dolaştım nice yıllar şevk-ı ʿaşkınla **(Tahmis 3/7)**

mehāsin:

1.) İyilikler, manevi güzellikler, iyi ve güzel davranışlar.

1. 1. mehāsinde:-*de*
Sensin efdālü ***mehāsinde*** *Ebül-Fadla hemāl*
Sensin izʿān ü ferāsette Felātūna nazīr **(Kaside 47/12)**

meʾhaz-ı hüsn-i tedbīr:

1.) Güzel tedbirlerin kaynağı.

1. 1. meʾhaz-ı hüsn-i tedbīr:
Havze-i hāfızası mahfaza-i reʾy-i musīb
Kuvve-i nātıkası ***meʾhaz-ı hüsn-i tedbīr*** **(Kaside 47/10)**

meʾhaz-ı sırr-ı hakīkat:

1.) Gerçek sırrın kaynağı.

1. 1. meʾhaz-ı sırr-ı hakīkat:
Dehānın ***meʾhaz-ı sırr-ı hakīkat***
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/4)**

mehbıt-ı feyz-i İlāhī:

1.) Allah'ın lütfunun, bereketinin indiği yer.

1. 1. mehbıt-ı feyz-i ilāhī:-*dir*
Mehbıt-ı feyz-i İlāhīdir *bunun her köşesi*
Çok münāsibdir ger ıtlāk eylesem ʿirfān evi **(Gazel 209/2)**

mehbıt-i ilhām-ı Rabbānī:

1.) İlahî ilhamların belirdiği yer (Seyyid Ahmed er-Rifâî'nin gönlü).

1. 1. mehbıt-i ilhām-ı Rabbānī:
Münevver kalb-i sāfī ***mehbıt-i ilhām-ı Rabbānī***
Hakāyık-bīn-i eşyā hāzin-i esrār-ı hikmettir **(Kaside 30/8)**

mehcūr:

1.) Ayrılmış, ayrı düşmüş.

1. 1. mehcūrum:-*(u)m*
Kaçma benden ki sana cān ile ***mecbūrum*** *gel*
Saklama rūyunu çoktan beri mehcūrum gel **(Müsebba 2/1)**

mehcūr u baʿīd et-:

1.) Uzaklaşmak, ayrı düşmek.

1. 1. mehcūr u baʿīd et-:-*ti*
Neş'esinden yine ʿīd üstüne ʿīd etti felek
Vatanımdan beni ***mehcūr u baʿīd etti*** *felek* **(Gazel 110/1)**

mehcūr-ı dildār-ı emel ol-:

1.) İstek sevgilisinden (II. Abdülhamid Han) ayrı kalmak.

1. 1. mehcūr-ı dildār-ı emel ol-:-*du, -m, -sa*
Gerçi ben ***oldumsa*** *da* ***mehcūr-ı dildār-ı emel***
ʿArz-ı hāle vermedi ruhsat benimçün rūz-gār **(Kaside 39/28)**

mehcūr-i nālān ol-:

1.) Ayrılık sebebiyle ağlamak.

1. 1. mehcūr-i nālān ol-:-*ma, -sın*
İlāhī ʿāşık ***mehcūr-i nālān olmasın*** *nolsun*
Muhabbet şemʿası kalbinde sūzān olmasın nolsun **(Kaside 8/1)**

mehcūr-ı safā:

1.) Huzur, neşe, eğlenceden ayrı kalmış.

1. 1. mehcūr-ı safā:-*y, -ım*
Geldim geleli ʿāleme ***mehcūr-ı safāyım***
Hasret-keş-i dīdār u diyār-ı ʿurefāyım **(Müseddes 3/13)**

meh-i bī-ʿismet:

1.) İffetsiz; dürüst olmayan ay (yüzlü sevgili).

1. 1. meh-i bī-ʿismet:-*e*
Olur olmaz ***meh-i bī-ʿismete*** *meh-rū denmez*
Yüzü ak alnı açık olmalı meh-rū dediğin **(Gazel 118/2)**

meh-i evc-i siyādet:

1.) Yüce göğün ayı.

1. 1. meh-i evc-i siyādet:
Velī-yi niʿmet-i bī-imtinānım mürşid-i rāhım
Meh-i evc-i siyādet *nūr-ı çeşm-i āşıkān Pīrim* **(Gazel 142/4)**

meh-i garrā:

1.) Parlak ay.

1. 1. meh-i garrā:-*da*

Revnak-ı rūyun ruh-ı ʿAzrāda görmüş var mıdır
Pertev-i hüsnün ***meh-i garrāda*** *görmüş var mıdır* **(Gazel 26/1)**

1. 2. meh-i garrā:-*s, -ı, -y, -ım*
Sırr-ı Kurʾān bendedir Ümmü'l-Kitābın Bāsıyım
Zī-Kemālim evc-i ʿirfānın ***meh-i garrāsıyım*** **(Kaside 35/1)**

meh-i garrā-yı ümīd:

1.) Ümidin parlak ayı.

1. 1. meh-i garrā-yı ümīd:
Maksad erbābına karşı lemeʿān etmededir
Ufk-u ʿātıfetinden ***meh-i garrā-yı ümīd*** **(Kaside 46/20)**

meh-i ruhsār:

1.) Sevgilinin ay gibi güzel ve parlak olan yanağı

1. 1. meh-i ruhsār:-*ın*
Vasfını yāda getirmekten o ***meh-i ruhsārın***
Garazım tehniyet-i ʿīd-i Saʿīd-i Ramazān **(Kaside 45/57)**

meh-i tābān:

1.) Parlak ay; ay gibi parlak yüzlü sevgili.

1. 1. meh-i tābān:-*(ı)m*
Yedi kat atlas ile başına taksın bunu çarh
Bir nazar nüshası yazdım ***meh-i tābānım*** *için* **(Gazel 163/7)**

meh-kīn:

1.) Kinli yüz (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1. 1. meh-kīnim:-*(i)m*
Şaşırdınsa rāhını buyur bende-hāneye
Görülmüş mü bir ***meh-kīnim*** *ona menzil olmasın* **(Gazel 164/5)**

mehlikā:

1.) Ay yüzlü güzel (sevgili).

1. 1. mehlikā:
Vatan tuttum ser-i kūyunda yıllarca mukīm oldum
Sitārem sen misin kim olmadın ey ***mehlikā*** *tāliʿ* **(Gazel 102/9)**

1. 2. mehlikā:
Ziyā-yı mihr-i dīdārın gibi sürʿatle reftār et
Şuʿā-ı sāk-ı burākın gibi ey ***mehlikā*** *tez gel* **(Gazel 136/4)**

1. 3. mehlikā:
Açıl ey sīm-ten çeşm-i felek bir ***mehlikā*** *görsün*
ʿUyūn-ı ʿāşıkān bir tāliʿ-i saʿd āşinā görsün **(Gazel 160/1)**

1. 4. mehlikā:
Görme teşnīʿa sezā ʿaşkınla çok söylendiğim
ʿAfv kıl ey ***mehlikā*** *ʿaşkınla çok söylendiğim* **(Tahmis 5/12)**

1. 5. mehlikā:
Vākıʿ-ı hāle muvāfiktır değildir iftirā
Rifʾati bunca gama dūçār eden ey ***mehlikā*** **(Tahmis 6/17)**

mehpāre:

1.) Ay parçası; yüzü ay gibi parlak ve güzel olan (sevgili).

1. 1. mehpāre:
Kasāvetsiz ne bir ʿāşık ne bir ***mehpāre*** *kalmıştır*
Eğer kalmışsa gamsızlık kuru dīvāra kalmıştır **(Gazel 61/1)**

1. 2. meh-pāre:
Yāri ***mehpāre*** *ile eyleme tavsīf a kalem*
Biz o hurşīd-i cemāli daha rūşen biliriz **(Gazel 82/6)**

1. 3. meh-pāre:
Sürmeler çekmiş o ***meh-pāre*** *dilārā gözüne*
Sürmesiz ʿāşık olan yok gibi gūyā gözüne **(Gazel 204/1)**

1. 4. mehpārede:-*de*
Zülfü şeb çehre-i garrāsı ise subh-ı ümīd
İctimāʿ etmiş o **mehpārede** gūyā melevān **(Kaside 45/55)**

1. 5. mehpārelerin:-*ler, -in*
Oldun mu gönül tecrübe-i ʿaşka muzaffer Sevdin nice dilber
Mehpārelerin *hangisi ʿuşşāka hasendir İnsāfa gelendir* **(Müstezad 3/7)**

1. 6. mehpāreye:-*y, -e*
İstimālet etmeden harf atma her ***mehpāreye***
Her yürekte ʿātıfet her yerde ʿādet bir değil **(Gazel 139/5)**

1. 7. mehpāreyim:-*y, -im* (âşık, şair Fennî)
Ben ol ***mehpāreyim*** *yoktur güzellikte bana akrān*
Benim hayrān-ı hüsnümdür melāʾik sol u sāğımdan **(Tahmis 7/10)**

meh-rū:

1.) Ay yüzlü güzel (sevgili).

1. 1. meh-rū:
İltifātınla gönül yap yıkma fırsat var iken
Bu güzellik sanma ey ***meh-rū*** *sana her ān kalır* **(Gazel 48/3)**

1. 2. meh-rū:
Leyālīde ne mümkün hāb görsün çeşm-i giryānım
Melek manzar musaffā sīne ***meh-rū*** *bir civān gözler* **(Gazel 62/4)**

1. 3. meh-rū:
Ab-ı rūdur o senin sehv ile ebrū dediğin
Yüze anınla çıkar işte o meh-rū dediğin **(Gazel 118/1)**

1. 4. meh-rū:
Olur olmaz meh-i bī-ʿismete ***meh-rū*** *denmez*
Yüzü ak alnı açık olmalı meh-rū dediğin **(Gazel 118/2)**

1. 5. meh-rū:
Olur olmaz meh-i bī-ʿismete ***meh-rū*** *denmez*
Yüzü ak alnı açık olmalı meh-rū dediğin **(Gazel 118/2)**

1. 6. meh-rū:
Nazar-ı şefkat ile baktı o ***meh-rū*** *yüzüme*
Uyanıp şemʿ-i ümīdim lemeʿān etti yine **(Gazel 190/2)**

1. 7. meh-rū:
Sīnemi gırbāle döndürmek neden oldu revā
Hālimi şerh edeyim icmālen ey ***meh-rū*** *sana* **(Tahmis 6/9)**

1. 8. meh-rūlar:-*lar*
Āsitān-ı mührüne yüz sürmek ister māh-tāb
Āfitāb vechine ***meh-rūlar*** *eyler ser-fürū* **(Gazel 176/4)**

mehtāb:

1.) Ay ışığı; dolunay.

1. 1. mehtāba:-*a*
Müşfikāne göz ucuyla bir işāret eylese
Mihre nāz eyler olur ***mehtāba*** *reşk-āver kalem* **(Kaside 24/42)**

meh-talʿat:

1.) Ay yüzlü (sevgili).

1. 1. meh-talʿat:

Karardın başıma zindan kesildin ey şeb-i hasret
O ***meh-talʿat*** *gelir enverlenirsin böyle kalmazsın* **(Gazel 119/8)**

mehveş:

1.) Yüzü aya benzeyen, ay yüzlü, ay gibi güzel sevgili.

1. 1. mehveş:
Dîde-i bâdâmını mahmûr kıl mestâne tut
Mihrime karşı bu istiğnâlar ey ***mehveş*** *nedir* **(Tahmis 5/3)**

meh-visāl:

1.) Aya ulaşan, ay gibi olan (sevgili).

1. 1. meh-visālim:-*(i)m*
Ağzıma mühr-i sükût vurdu ümîd-i keremin
Derd-i hicrânla geçti ***meh-visālim*** *demedim* **(Gazel 154/4)**

mekārim:

1.) Keremler, cömertlik.

1. 1. mekārim:
Mesned-ârâ-yı tasarruf mürşid-i imdâd-res
ʿAtıfet-perver himem-pîrâ ***mekārim*** *iʿtiyâd* **(Kaside 27/3)**

mekātib:

1.) Mektepler, okullar.

1. 1. mekātibde:-*de*
Mekātibde *medâriste garaz hall-i mesâʾildir*
Açılmaz ʿâmiyâne lâ-ʾubâlî lâfla efvâh **(Kaside 38/2)**

mekkār:

1.) Hilekârlık, düzenbazlık.

1. 1. mekkāre:-*e*
Siyâh benler dile dağ urmada şöhret kazanmışlar
Çatık kaşlar kemân-keş gamzeler ***mekkāre*** *çıkmışlar* **(Gazel 35/4)**

mekr ü āl:

1.) Hile ve aldatma.

1. 1. mekr ü āl:-*i, -n, -e*
Merd isen ʿâkil isen aldanma ***mekr ü âline***
Aldatır eblehleri bu kahbe dünyâ eskidir **(Gazel 42/2)**

mekremet:

1.) Cömertlik, el açıklığı.

1. 1. mekremet:
Nuhâs-ı ahmere yaldız geçirmekle olur mu zer
Leʾîme ***mekremet*** *isnâd edilmekle kerîm olmaz* **(Gazel 68/4)**

meks ü istikrār:

1.) Durup karar kılma.

1. 1. meks ü istikrār:
Cihânda hâr-ı mihnetten berî gülzâr yoktur yok
Anınçün mürg-ı dilde meks ü istikrâr yoktur yok **(Gazel 105/1)**

meksūrü'l-bāl:

1.) Kırık, kırılmış gönül.

1. 1. meksūrü'l-bāl:
Şöyle ʿarz eyle ki bir merd-i maʿârif-perver
Kaldı peygüle-i hırmânda ***meksūrü'l-bāl*** **(Kaside 40/44)**

mekteb:

1.) Okul.

1. 1. mektebler:-*ler*
Ezkiyâ-yı millete olmaktadır gevher-nisâr
Tekyeler ***mektebler*** *inşâ ettirip ihlâsla* **(Kaside 39/13)**

mektūb:

1.) Başka yerde bulunan bir kimseye haber ulaştırmak, hal hatır sormak, istek bildirmek vb. bir maksatla elden yahut posta aracılığı ile gönderilen yazılı kağıt; name.

1. 1. mektūb:
Beni birkaç satır ***mektûb*** *ile yâd etsen olmaz mı*
Peyâm-ı vaslıla mesrûr ü dilşâd etsen olmaz mı **(Gazel 207/1)**

mektūbī-i fāzıl:

1.) Faziletli mektupçu.

1. 1. mektūbī-i fāzıl:
O nûr-ı ʿayn ***mektûbî-i fâzıl***
Savurdu harman-ı ʿömrü hebâya **(Tarih 13/6)**

mektupçu:

1.) Osmanlı devlet teşkilatında nezaret, vilayet ve diğer resmî dairelerin yazı işlerini yönetmekle görevli olan yüksek dereceli memur, mektubi.

1. 1. mektupçu:
Küfvünün baʿzısı ***Mektupçu*** *kimi Defterdâr*
Yok bu bî-çârede hâlâ müteʿaddid ser-bâl **(Kaside 40/45)**

melāhat:

1.) Güzellik, şirinlik.

1. 1. melāhatle:-*le*
Servetle ***melâhatle*** *sakın etme tefâhur*
Gencîne-i zer-kâkül-i pür-ham kime kaldı **(Gazel 222/5)**

melāhat bağı:

1.) Güzellik bağı.

1. 1. melāhat bağı:-*(n)ın*
Benimçün kûy-ı gurbette ikâmet mümteniʿ ammâ
Melâhat bağının *mahsûlü bir nevres-nihâlim var* **(Gazel 25/4)**

melāhat bağının mahsūlü:

1.) Güzellik bağının ürünü (sevgili).

1. 1. melāhat bağının mahsūlü:
Benimçün kûy-ı gurbette ikâmet mümteniʿ ammâ
Melâhat bağının mahsûlü *bir nevres-nihâlim var* **(Gazel 25/4)**

melāhat Mısrı:

1.) Güzellik ülkesi; Mısır. (Güzelliği ile meşhur Hz. Yusuf'un ülkesine telmihte bulunulmaktadır.)

1. 1. melāhat mısrı:-*ı, -nın*
Saltanatlı bir dilbere kul oldum
Melâhat Mısrının *pâdişâhıdır* **(Diğer 4/2)**

melāʾik:

1.) Melekler.

1. 1. melāʾik:
Ağlaşır nâlişimi hayli ***melâʾik*** *işitüp*
Göklere âh u figânım tayarân etti yine **(Gazel 190/4)**

1. 2. melāʾik:
İntisâb eylersen ey derviş o Pîr-i ekmele
Etkıyâ tahsîn eder eyler ***melâʾik*** *tehniyet* **(Kaside 32/6)**

1. 3. melāʾik:
Ben ol mehpāreyim yoktur güzellikte bana akrān
Benim hayrān-ı hüsnümdür ***melāʾik*** *sol u sāğımdan* **(Tahmis 7/10)**

melāl:

1.) Sıkıntı, gam, keder.

1. 1. melāl:
Hikmet ü heyʾet oku kalmaya hātırda ***melāl***
Fıkh ü ādāb ü meʿānīyi tamām ezbere al **(Müseddes 4/7)**

melāl ver-:

1.) Gam, sıkıntı vermek.

1. melāl ver-:*-me*
Verme artık Fennīyā tabʿ-ı hümāyūna melāl
Kıl duʿā itmām için ādāb-ı memlūkiyeti **(Kaside 37/108)**

melʿanet-perdāz ol-:

1.) Alçaklık eden, lanetli (kimse) olmak.

1. 1. melʿanet-perdāz ol-:*-(u)r*
Melʿanet-perdāz olur *zīrā ki şeytān yavrusu*
Merdüm-i bed-māyeden tıfl-i necīb etmez zuhūr **(Gazel 236/5)**

melāz:

1.) Sığınacak yer, sığınak.

1. 1. melāzım:*-(ı)m*
Efendim dest-gīrim çāre-sāzım āh Efendim āh
Kerem-kārım ***melāzım*** *ser-firāzım āh Efendim āh* **(Gazel 179/1)**

melāz et-:

1.) Sığınılacak yer, sığınak yapmak.

1. 1. melāz et-:*-ti, -n*
Sāye-mend-i ʿadl ü aʿtāfındır ʿālem bā-husūs
Müstemendāne ***melāz ettin*** *cenāh-ı reʾfeti* **(Kaside 37/37)**

melāz ü melceʾ:

1.) Sığınılacak yer, sığınak.

1. 1. melāz ü melceʾ:*-(i)m*
Sādıkım Sıddīk-ı Aʿzamdır ***melāz ü melceʾim***
ʿĀşık-ı vech-i cemīlim maʿrifet deryāsıyım **(Kaside 35/2)**

melceʾ:

1.) Sığınak.

1. 1. melceʾe:*-e*
Ben de mazlūmāne cān attım o ʿālī ***melceʾe***
ʿArz için bir nebze başımdan geçen keyfiyeti **(Kaside 37/38)**

1. 2. melceʾi:*-i*
Ey bunalmışlar muʿīni mülteciler ***melceʾi***
Bekliyor senden meded bu ʿabd-i bī-zuhr u zevād **(Kaside 27/11)**

1. 3. melceʾim:*-(i)m*
Melceʾim *bārgeh-i Āl-i ʿabādır Fennī*
Gözümün nūru başım tācıdır evlād-ı ʿAlī **(Kaside 26/7)**

melceʾ-i mahsūs:

1.) Birine ayrılmış, özel sığınak.

1. 1. melceʾ-i mahsūs:
Umūma āsitān-ı reʿfetindir ***melceʾ-i mahsūs***
Yaratılmış mı vardır senden erham yā Resūlallah **(Kaside 17/4)**

melceʾ-penāh:

1.) Sığınılacak yer.

1. 1. melceʾ-penāhdır:*-dır*
Ādeme fevz ü necāt verir nedāmet ey Şehā
Āsima ***melceʾ-penāhdır*** *ol Habīb-i Kibriyā***(Tahmis 8/16)**

meleğim:

1.) Sevgiliye bir hitap şekli.

1. 1. meleğim:
Dil-i Fennī ***meleğim*** *sabr-ı mücessem değil ā*
Ya soyun pīreheni yāhud uzak ol benden **(Gazel 5/7)**

1. 2. meleğim:
Kākülündür güzelim ʿanber-sārā-yı ümīd
Kāmetindir ***meleğim*** *şuʿbe-i tūbā-yı ümīd* **(Kaside 46/59)**

melek:

1.) Allah katında bulunan ve nur olarak yaratılan varlıkların her biri.

1. 1. melek: (***mec.*** Yüzü, huyu çok güzel, çok temiz olan kimse)

Leyālīde ne mümkün hāb görsün çeşm-i giryānım
Melek *manzar musaffā sīne meh-rū bir civān gözler* **(Gazel 62/4)**

1. 2. melek:
Gönül yıkma gönül yap cins ü mezheb etmeyip tefrīk
Eder bu hak sözü yerde beşer gökte ***melek*** *tasdīk* **(Müsebba 1/9)**

1. 3. melek:
Hüzn ile geldi bir ***melek*** *tārīhini zabt etmeğe*
Şaʿbān Efendi gülbün-i Firdevsin oldu zāʾiri **(Tarih 5/3)**

1. 4. melekler:*-ler*
Nazargāh-ı İlāhīdir makām-ı Mustafadır bu
Melekler *ser-te-ser bu hıttanın firāş-ı hākidir* **(Tahmis 1/3)**

1. 5. melekler:*-ler*
Melekler *de bunu tasdīk edip derler evet öyle*
İşittim fikrini birleştirip Fennī ile böyle **(Tahmis 7/14)**

1. 6. melekler:*-ler*
Fennīyā emr-i tegazzül de nihāyet buldu
Bir duʿā et ki desin gökte ***melekler*** *āmīn***(Kaside 42/35)**

melek-meşreb:

1.) Melek yaradılışlı (sevgili).

1. 1. melek-meşreb:
Yanılır da o ***melek-meşreb*** *ederse teşrīf*
Kasr-ı cennet denilir külbe-i ahzānım için **(Gazel 163/4)**

melek-sīret:

1.) Melek huylu; temiz fıtratlı (II. Abdülhamid Han).

1. 1. melek-sīret:
Beşer-sūret ***melek-sīret*** *ʿadālet-pīşe hayr-endīş*
Dekāʾik-bīn-i hikmet hāʾiz-i hüsn-i hasāʾildir **(Kaside 38/7)**

melevān:

1.) Gece ve gündüz.

1. 1. melevān:
Zülfü şeb çehre-i garrāsı ise subh-ı ümīd
İctimāʿ etmiş o mehpārede gūyā ***melevān*** **(Kaside 45/55)**

meʾlūf:

1.) Ülfet edinilmiş, alışılmış, alışmış; huy edinmiş.

1. 1. meʾlūf:

*Küçükler cürm ile **meʾlūf** büyükler ʿafv ile maʿrūf*
Kusūrum var ise ʿafv eyle sultānım niçin küstün **(Gazel 133/5)**

melūf-ı hāb ol-:

1.) Uykuya alışmak.

1. 1. melūf-ı hāb ol-:-*mak*
*Zünūb ashābına lāyık mıdır **melūf-ı hāb olmak***
Sezādır günc-i istiʿfāda hem savt-ı zübāb olmak **(Müseddes 2/19)**

melūl:

1.) Boynu bükük, üzgün, mahzun.

1. 1. melūl:
*İhsānı vāsiʿ ʿafvi bol sāʾilleri koymaz **melūl***
Eyler ümīdim var kabūl Peygamber-i ʿālī-cenāb **(Kaside 20/7)**

1. 2. melūlüm:-*(ü)m*
Saʿādet-bahş-ı teşrīf ol açılsın dīde-i tāliʿ
***Melūlüm** ey kamer-talʿat sitārem dündur sensiz* **(Gazel 75/4)**

1. 3. melūlum:-*(ü)m*
***Melūlum** himmet-i Pīr-i mugāna iftikārım var*
Zemān-ı nikbetimde tesliyet-bahş-ı cinānımdır **(Muhammes 2/8)**

memālik:

1.) Memleketler, ülkeler.

1. 1. memālik:
Lehü'l-hamd ʿasrımız dānişçe mağbūt-ı evāʾildir
***Memālik** maʿden-i fazl u hünercā-yı efāzıldır* **(Kaside 38/1)**

Memdūh:

1.) "Övülmüş, methedilmiş" manasına gelip II. Abdülhamid döneminde önce vezir sonra Dâhiliye Nazırı olan Mehmet Memduh Paşa, kastedilmektedir.

1. 1. Memdūh:
Etti Fennīye bedel bir kebşi kurbān rahm edip
*Cān iken kurbānı ey **Memdūh** cānān rahm edip* **(Tahmis 2/12)**

memdūh-ı cihān:

1.) Cihanın övülmüşü.

1. 1. memdūh-ı cihān:
*Yani **memdūh-ı cihān** Hazret-i Memdūh Paşa*
Okur evsāfını her lahza ʿabīd u ahrār **(Kaside 43/12)**

Memdūh-ı mürüvvet-mendān:

1.) Lütufkârların övülmüşü, en değerlisi; Memduh Paşa.

1. 1. Memdūh-ı mürüvvet-mendān:
Çünkü hakkiyle bilir lehce-i istirhāmı
*Nükte-perverdir o **Memdūh-ı mürüvvet-mendān*** **(Kaside 45/25)**

memdūh-ı vezīrān et-:

1.) Vezirlerin övülmüşü, övgüye değeni etmek (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için).

1. 1. memdūh-ı vezīrān et-:-*ti, -n*
Seni mümkün mü ki ben ʿaczimle methedeyim
*Çünkü sen kendini **memdūh-ı Vezīrān ettin*** **(Kaside 44/6)**

memdūhiyet:

1.) Memduhluk, makbullük; övülmüş olma durumu.

1. 1. memdūhiyeti:-*i*
Sendedir fazl u semāhat sendedir lutf u şiyem
*Sende cemʿ etmiş Hudā bil-cümle **memdūhiyeti*** **(Kaside 37/31)**

memdūhü's-siyer:

1.) Övülmüş ahlak.

1. 1. memdūhü's-siyerdir:-*dir*
Mukayyed kalmamışlar ez-ezel tezyīn-i sūretle
*Musaffā-sīne **memdūhü's-siyerdir** Nakşibendīler* **(Kaside 36/4)**

meʾmen:

1.) Sığınılacak, güven duyulacak, emin ve emniyetli yer, melce.

1. 1. meʾmen:
Korkarız āhara ısmarlamağa gönlümüzü
*ʿĀşıkız dāʾire-i ʿaşkını **meʾmen** biliriz* **(Gazel 82/2)**

memer:

1.) Geçecek, geçip gidilecek yer, yol, geçit.

1. 1. memer:
Bildi nedir ol nükte-dān fikr-i Şeh-i şevket-nişān
*ʿArz u beyān etti hemān yaptırmak üzre bir **memer*** **(Tarih 16/8)**

memnūʿ:

1.) Yasak.

1. 1. memnūʿdur:-*dur*
Sorma bir rūh-ı musavverdir o şūhun aslını
*Nas ile **memnūʿdur** māhiyyet-i cāndan bahis* **(Gazel 14/3)**

1. 2. memnūʿ:
Edelim būs-ı leb-i câme şürūʿ
*Sākiyā sanma bu ʿādet **memnūʿ*** **(Gazel 100/1)**

memnūn-ı visāl et-:

1.) Kavuşmakla sevindirmek.

1. 1. memnūn-ı visāl et-:
*Beni **memnūn-ı visāl et** kurtul*
Ellerin dilleri kalsın maktūʿ **(Gazel 100/6)**

memnūn-ı visāl eyle-:

1.) Kavuşmayla sevindirmek.

1. 1. memnūn-ı visāl eyle-:
Gūyā yıkacak ʿālemi feryād ile Fennī
***Memnūn-ı visāl eyle** şunu cānım efendim* **(Gazel 144/5)**

meʾmūl-i halef:

1.) Sonradan gelen, sonrakilerin umduğu, beklediği.

1. 1. meʾmūl-i halef:
***Meʾmūl-i halef** hüsn-i eserdir selefinden*
Marzī-i selef hayır duʿādır halefinden **(Gazel 173/1)**

meʾmūr et-:

1.) Bir işle görevlendirmek; devlet hizmetinde bir görev verilmek.

1. 1. meʾmūr et-:
*Beni bir emr-i mühim üstüne **meʾmūr et** de*
Yapamazsam o zemān kayd olunsun terkīn **(Kaside 42/18)**

meʾmūriyet:

1.) Memur olma durumu, memurluk.

1. 1. meʾmūriyeti:-*i*
Sūret-i Hakktan dönüp tahkīme kıldı kıyām
*Yardım etti fikrini icrāya **meʾmūriyeti*** **(Kaside 37/48)**

men ʿaref:

1.) "Kendini bilen Rabb'ini bilir." anlamına gelen, "Men arefe nefsehû fekad arefe Rabbehû." hadis-i şerifinden iktibastır.

1. 1. men ʿaref:-*den*
***Men ʿarefden** ders alır sūret-perest olmazsan*
Gayb eder āyīne-i vahdette insān kendini **(Gazel 231/4)**

men be-rāhī mī-revem ki kadem nā-mahrem-est:

1.) "Ben öyle bir yoldan giderim ki, orada adım diye bir şey yoktur." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1. 1. men be-rāhī mī-revem ki kadem nā-mahrem-est:
Men kitābī rā be-hānem ki rakam nā-mahrem-est
Men be-rāhī mī-revem ki kadem nā-mahrem-est **(Tahmis 9/2)**

menʿ et-:

1.) Yasaklamak, engel olmak.

1. 1. menʿ et-:-*ecek*
*Beni kim **men**ʿ **edecek** dāʾire-i vaslından*
Cāy-gīr oldu zamīrimde bu sevdā bu heves **(Gazel 91/6)**

1. 2. menʿ et-:-*me*
*Beni **men**ʿ **etme** gücenme yüzün okşamadan*
ʿĀdet olmuş ʿurefā elde taşırlar çiçeği **(Gazel 229/3)**

1. 3. menʿ et-:-*ti*
*Otuz yıldır beni **men**ʿ **etti** minhāc-ı terakkīden*
Bakın feryāda hakkım yok mudur baht-ı zebūnumdan **(Kıt'a 9/2)**

men hayātī yāftem kiū rā ʿadem nā-mahrem-est:

1.) "Ben öyle bir hayat buldum ki, yokluk ona yakın değildir." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1. 1. men hayātī yāftem kiū rā ʿadem nā-mahrem-est:
Men hayātī yāftem kiū rā ʿadem nā-mahrem-est
Men sabāhī rā resīdem ki zulm nā-mahrem-est **(Tahmis 9/1)**

men kitābī rā be-hānem ki rakam nā-mahrem-est:

1.) "Ben öyle bir kitap okurum ki, harfle alakası yoktur." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1. 1. men kitābī rā be-hānem ki rakam nā-mahrem-est:
Men kitābī rā be-hānem ki rakam nā-mahrem-est
Men be-rāhī mī-revem ki kadem nā-mahrem-est **(Tahmis 9/2)**

men sabāhī rā resīdem ki zulm nā-mahrem-est:

1.) "Ben öyle bir sabaha kavuştum ki, karanlık ona yakın değildir." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1. 1. men sabāhī rā resīdem ki zulm nā-mahrem-est:
Men hayātī yāftem kiū rā ʿadem nā-mahrem-est
Men sabāhī rā resīdem ki zulm nā-mahrem-est **(Tahmis 9/1)**

menāhī:

1.) Dinen yasaklanmış şeyler.

1. 1. menāhīden:-*den*
İşbu zāt olmuştu hem-nām-ı Cenāb-ı Mustafā
*Cidden eylerdi **menāhīden** humāra ittikā* **(Tarih 12/1)**

menāsıb:

1.) Makamlar, rütbeler.

1. 1. menāsıb:
*Revā mı dāʾim olsun mu **menāsıb** nā-münāsibde*
Takaddüm etmeden kalsın mı bülbüller gurāb üzere **(Gazel 205/3)**

menbaʿ:

1.) Memba, kaynak, pınar.

1. 1. menbaʿdan:-*dan*
*Hem bu çeşme iki **menbaʿdan** ederdi nebeʿān*
Gerçi zāhirde ana bir idi ammā mecrā **(Tarih 15/3)**

1. 2. menbaʿının:-*ı, -nın*
***Menbaʿının** birisi tatlı imiş diğeri telh*
Birbirinden ayırıp yanyana etti icrā **(Tarih 15/4)**

menbaʿ-ı cūd u himem:

1.) Cömertlik ve yardım kaynağı, pınarı.

1. 1. menbaʿ-ı cūd u himem:
***Menbaʿ-ı cūd u himem** Hazreti Vehhāb Paşa*
Bu yıkık çeşmeyi etti yeni baştan inşā **(Tarih 15/1)**

menbaʿ-ı nūr ol-:

1.) Nur, ışık kaynağı olmak.

1. 1. Menbaʿ-ı nūr ol-:-*duk, -u, -n, -a*
Şöhret-i lutfun ile gerçi cihān mālā-māl
*Nūrı şāhit kamerin **menbaʿ-ı nūr olduğuna*** **(Kaside 40/58)**

menbaʿ-ı seyhān-ı kerem:

1.) Cömertlik nehrinin kaynağı.

1. 1. menbaʿ-ı seyhān-ı kerem:
Bār-gāh-ı keremi mecmaʿ-ı mecmūʿ-ı kirām
*Kār-gāh-ı niʿamı **menbaʿ-ı seyhān-ı kerem*** **(Kaside 41/15)**

menʿet-:

1.) Yasaklamak, engel olmak.

1. 1. menʿet-:-*me, -y, -in*
*Beni **men**ʿ **etmeyin** yüz sürmede hāk-i der-i yāre*
Ki çeşm-i hūn-feşān hasretim bir tūtiyā görsün **(Gazel 160/3)**

menfūr-ı ehālī-i kubūr eyle-:

1.) Ölmüş olanların içinde nefret edilen (kimse) etmek.

1. 1. menfūr-ı ehālī-i kubūr eyle-:-*me*
ʿAfv eyle günāhım ile gönderme mezāra
***Menfūr-ı ehālī-i kubūr eyleme** yā Rab* **(Kaside 13/3)**

menfūr-ı leʾīmān olmak:

1.) Nefret edilen bir alçak olmak.

1. 1. menfūr-ı leʾīmān olmak:
*Gam mıdır bizlere **menfūr-ı leʾīmān olmak***
Cevher-i cān gibi makbūl-ı kerīmānız biz **(Gazel 84/7)**

men-hıtta-i hüsn:

1.) Güzellik diyarının beni; ***mec.*** Sevgilinin yüzündeki ben.

1. 1. men-hıtta-i hüsn:-*ün*
*Şām-ver ü **men-hıtta-i hüsnün** temāşā etmişiz*
Dilrübālar dilber-i ʿālem-behālar görmüşüz **(Gazel 78/5)**

menhūs:

1.) Uğursuz.

1. 1. menhūs:
*.....et nezd-i saʿādetten o **menhūs** köpeği*
Ādeme şerr ü şekāvet dokunur engelden **(Gazel 229/5)**

menkabe-hān et-:

1.) Menkıbe okuyan kişi, efsanevi hikâyeler anlatan kişi olmasını sağlamak.

1. 1. menkabe-hān et-:-*ti*
Anarım yārimi yārimle geçen demlerimi
Derd-i firkatla beni ***menkabe-hān etti*** *o şūh* **(Gazel 20/4)**

menkabet-güyā:

1.) Menkıbe söyleyen.

1. 1. menkabet-güyāsıyım:-*s, -ı, -y, -ım*
Mevlevīyim ʿaşk ile inler derūnum ney gibi
Hazret-i Mollā-yı Rūmun ***menkabet-güyāsıyım*** **(Kaside 35/6)**

menkūb:

1.) Felakete uğramış, düşkün, bahtsız (kimse); gözden düşmüş, mevki ve itibarını kaybetmiş (kimse).

1. 1. menkūbe:-*e*
Hükemā zümresi maʿlūle müdāvāt eyler
Vüzerā cümlesi ***menkūbe*** *ederler ihsān* **(Kaside 45/40)**

menn ü müdārā:

1.) Minnet altında bırakma ve yüze gülme, dalkavukluk yapma.

1. 1. menn ü müdārā:
Laʿnet olsun yüreğe kan oturur misk olsa
Bir emelde var ise ***menn ü müdārā*** *kokusu* **(Gazel 238/6)**

menn ü teklīf-i girān:

1.) Ağır minnet ve yükümlülükler.

1. 1. menn ü teklīf-i girān:-*ı*
Menn ü teklīf-i girānı *çekemez meşrebimiz*
Korkarız doğrusu bār olmada divānımıza **(Gazel 182/6)**

menşe-i kār:

1.) Kazanç kaynağı.

1. 1. menşe-i kār:-*ı*
Menşe-i kārı *bilen ʿārif ider sabr u sükūt*
Bazı mihnet-zede cāhil suçu devrāne bulur **(Gazel 44/8)**

menşe-i mekr ü fiten:

1.) Fitnelerin ve hilenin kaynağı, çıktığı yer.

1. 1. menşe-i mekr ü fiten:
Menşe-i mekr ü fiten *turra-i miskīnindir*
Her ne sevdā ki gelir başıma hep bū getirir **(Gazel 43/5)**

mensūb-ı ileyh:

1.) Adı geçen yere (Yabanabad-Kızılcahamam) bağlılık, oranın mensubu olma.

1. 1. mensūb-ı ileyh:-*(i)n*
Ki bir devletli ***mensūb-ı ileyhin*** *var imiş el-hak*
İşittim sītini hāmī-i erbāb-ı kalem buldum **(Kaside 49/15)**

mensūbiyet:

1.) Bir yerle, bir kimseyle ilgili, ilişkili olma durumu, mensupluk.

1. 1. mensūbiyeti:-*i*
Evvel Allāh sonra senden başka kimsem yok benim
Gerçi vardır herkesin bir bāba ***mensūbiyeti*** **(Kaside 37/81)**

1. 2. mensūbiyetin:-*in*
Mutlakā hāsıl olur her neyse fikr ü niyetin
Var ise bir cānib-i ʿālīye ***mensūbiyetin*** **(Müfret 15/1)**

menşūr:

1.) Padişahın rütbe verdiğini gösteren ferman; tas. Bir mürşit veya şeyhin müritlerine verdiği icazet.

1. 1. menşūra:-*a*
Pīşvā-yı ehl-i derdim ʿāşık-ı hasret-keşim
Hāsılı ***menşūra*** *bāb-ı gamın tuğrāsıyım* **(Kaside 35/15)**

meʾnūs-ı figān et-:

1.) Feryat etmeye alışmak.

1. 1. meʾnūs-ı figān et-:-*ti*
ʿAşkı buhbūha-i sīnemde nihān etti o şūh
Dil-i bīçāreyi ***meʾnūs-ı figān etti*** *o şūh* **(Gazel 20/1)**

menzil:

1.) Yolculukta dinlenmek amacıyla durulan yer, konak.

1. 1. menzil:
Kudūmüyle bu şeb tenvīr-i meclis etti ol māh
Ne ***menzil*** *içre akşamladı bilmem nerde kalmıştır* **(Gazel 57/3)**

2.) Varılmak istenen nokta, hedef, yer.

2. 1. menzile:-*e*
Saʿdīyim Bektāşīyim yoklukla erdim ***menzile***
Āsumān-ı mihr ü ʿirfānın meh-i garrāsıyım **(Kaside 35/11)**

2. 2. menzile:-*e*
Rehber-i mekremetin etmese telkīn-i tarīk
Varamaz ***menzile*** *her merhale peymā-yı ümīd* **(Kaside 46/23)**

3.) Yer, mesken, mekân.

3.1. menzilinden:-*(i)n, -den*
Uyudu halk-ı beled kaldı tarāʾik tenhā
Menzilinden *daha çıkmaz mısın ey māh-likā* **(Müsebba 2/1)**

3.2. menziline:-*i, -n, -e*
Bu şeb o mehin ***menziline*** *daʿvet olundum*
Bak bak hasedinden feleğin karnı kabarmış **(Gazel 92/7)**

menzil al-:

1.) Amaçlanan yere ulaşmak için mesafe katetmek; hedefe ulaşmak.

1. 1. menzil al-:
Alamaz menzilini *çok uyuyan ibn-i sebīl*
Gözün aç bister-i gafletten uyan ağla gönül **(Gazel 135/2)**

1. 2. menzil al-:-*mak*
Verirler rūha kuvvet az zamānda ***menzil almak*** *için*
Teyakkūn-kerde-i hāl-i seferdir Nakşibendīler **(Kaside 36/7)**

menzil ol-:

1.) Menzil, konaklama yeri olmak.

1. 1. menzil ol-:-*ma, -sın*
Şaşırdınsa rāhını buyur bende-hāneye
Görülmüş mü bir meh-kīnim ona ***menzil olmasın*** **(Gazel 164/5)**

menzil ü mesken:

1.) Varılacak, yaşanacak yer.

1. 1. menzil ü mesken:

Sen halkı üzer herkesi bī-zār kılarsın
*Rahat edecek **menzil ü mesken** bulamazsın* **(Gazel 128/2)**

menzil-i ağyār:

1.) Yabancıların, rakiplerin yeri.

1. 1. menzil-i ağyār:-*ı*
***Menzil-i ağyārı** teşrīf etmemek şartıyladır*
Bir fotin diktirdim ammā māh-ı tābānım sana **(Gazel 2/8)**

menzil-i cānān:

1.) Sevgilinin olduğu yer.

1. 1. menzil-i cānān:-*a*
Bin özr ü tevāzū ile kıl ʿarz-ı tahiyyāt
*Ey nāme yolun **menzil-i cānāna** düşerse* **(Gazel 202/7)**

menzil-i maksūd:

1.) Varılmak istenen yer; amaç, gaye.

1. 1. menzil-i maksūd:-*a*
Sitem-kār olma bed-bīn olma istihzāya meyl etme
*Bu nā-ber-cār-veşler **menzil-i maksūda** seddir hep* **(Gazel 7/5)**

1. 2. menzil-i maksūd:-*un*
Bī-günāhın feryādından el-hazer
***Menzil-i maksūdun** sedd-i rāhıdır* **(Diğer 4/8)**

menzīl-i ter dāmenān ne-buved harīm-i kūy-i ʿişk:

1.) "Aşk sokağının yakınında suçluların (edepsizlerin) yeri olamaz." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1. 1. menzīl-i ter dāmenān ne-buved harīm-i kūy-i ʿişk:
Menzīl-i ter dāmenān ne-buved harīm-i kūy-i ʿişk
Her ki ne-buved pāk dāmen der-harem nā-mahrem-est **(Tahmis 9/10)**

menzil-res-i maksūd et-:

1.) İstenilen yer, hedef, makama ulaştırmak.

1. 1. menzil-res-i maksūd et-:-*mez*
*Etmez bu revişler seni **menzil-res-i maksūda***
Tahsīle çalış meslek-i Hakkı ʿurefādan **(Kaside 50/12)**

merām:

1.) İstek, maksat, niyet, amaç.

1. 1. merām:
*Visāl-i yāri bulmaksa **merām** ayrılma mürşidden*
Der-i Hak var iken lāyık mıdır diğerden istimdād **(Gazel 22/8)**

1. 2. merām:
*Mācerā-yı bezm-i ahbābı tezekkürden **merām***
Hāce Nasreddīn gibi huzzārı güldürmek midir **(Gazel 54/3)**

1. 3. merām:
*Nāʾil-i feyz olmadır feryād ü nālişden **merām***
Cerr-i muğnimdir hemān tasvīr-i daʿvādan garaz **(Gazel 95/2)**

1. 4. merām:
*Cān ü ten kaydında olma sırrı bilmekse **merām***
*Mahrem olmazdı şuʾūne vermeseydi ser kalem***(Kaside 24/20)**

1. 5. merāmım:-*(ı)m*
*Yād-ı mahlasdan **merāmım** Fennīyā benlik değil*
Gāye vermektir kelāma vazʿ-ı imzādan garaz **(Gazel 95/7)**

1. 6. merāmım:-*(ı)m*
*Eylerim senden **merāmım** üzre ahz-ı intikām*
Hazret-i Mevlā eğer sağlık verirse cānıma **(Gazel 199/5)**

1. 7. merāmım:-*(ı)m*
***Merāmım** fiʿle çıkmazsa bozulsun çarh-ı nā-mevzūn*
Diğerler Fennīyā şād oldu kaldım sāde ben mahzūn **(Muhammes 1/24)**

1. 8. merāmın:-*(ı)n*
*Geçinmekse **merāmın** istirāhatle hakīmāne*
Elinden geldiği müddetçe saʿy et bezl-i ihsāne **(Müsebba 1/16)**

merām-ı ʿācizāne:

1.) Acizce istek.

1. 1. merām-ı ʿācizāne:-*m*
Seni hakkıyla tavsīfe ne haddim hāme-rān olmak
***Merām-ı ʿācizānem** ancak istidʿā-yı himmettir* **(Kaside 30/16)**

merbūtiyet:

1.) Merbut olma durumu, bağlılık.

1. 1. merbūtiyeti:-*i*
Kaybedildi hakk-ı meşrūʿum ʿaleʾl-ʿamyā benim
*Hikmeten lā-büd iken bir hükme **merbūtiyeti*** **(Kaside 37/68)**

mercān:

1.) Ilık denizlerde yaşayan, ağaç gibi kök salarak büyüyüp gelişen, kırmızı renkli, kalker iskeletli hayvan. Bu iskeletten elde edilen ve süs eşyalarının yapımında kullanılan kırmızı madde. Klasik şiirde ise dada çok sevgilinin dudağı, ağzı mercana benzetilmektedir.

1. 1. mercān:
*Leb-i dildāra ne yākūt u ne **mercān** diyelim*
İttifāk eyleyelim laʿl-i Bedahşān diyelim **(Gazel 148/1)**

1. 2. mercāna:-*a*
*Sirişk-i dīde-i hasret-keşānım döndü **mercāna***
Hakīkatdir şu maʿrūzum değil bī-hūde efsāne **(Müsebba 3/12)**

mercān üstüne mercān koy-:

1.) Değerli bir taş üstüne taş koymak; kırmızılığını arttırmak.

1. 1. mercān üstüne mercān koy-:-*muş*
Başka söz sığmaz leb-i rengīn-i yāre doğrusu
Koymuş** üstād-ı ezel **mercān mercān üstüne **(Gazel 181/2)**

merciʿ:

1.) Bir iş için başvurulacak, müracaat edilecek makam veya kimse.

1. 1. merciʿ:
***Merciʿ mi** bulur böyle tereddütlü zamāʾir*
Müphem kalacak vāh-ı süveydāda serāʾir **(Müseddes 3/26)**

merciʿi ashāb-ı emel:

1.) İstek sahiplerinin başvurdukları yer, makam, kimse.

1. 1. merciʿi ashāb-ı emel:
Vey ʿulüvv-i himemi revnak kālā-yı ümīd
*Ey dür-i ʿātıfeti **merciʿi ashāb-ı emel*** **(Kaside 46/22)**

merciʿi efrād-ı sāʾil:

1.) Dilenenlerin başvuracakları makam, yer.

1. 1. merciʿi efrād-ı sāʾil:-*dir*
Gücenme ʿarz-ı hālimden amān şevketli hünkārım
*Kerīmin āsitānı **merciʿi efrād-ı sāʾildir*** **(Kaside 38/29)**

merciʿi erbāb-ı kemāl:

1.) Fazilet ve ilim sahibi olgun kişilerin yeri (sadrazam Said Paşa makamı).

1. 1. merciʿ-i erbāb-ı kemāl:
Sāye-i sāye-i Yezdānda senin çün yok yok
*Ey ʿatā mahzeni ey **merciʿ-i erbāb-ı kemāl*** **(Kaside 40/33)**

mercūh eyle-:

1.) Tercih edilen; başkası ona tercih edilmiş olan.

1. 1. mercūh eyle-:-*di*
*Rācih idim ammā ki felek **eyledi mercūh***
Eyler mi tahammül buna her kālıb-ı bī-rūh **(Müseddes 3/10)**

merd:

1.) Erkek, yiğit, cesur; sözünün eri, güvenilir (kimse).

1. 1. merd:
***Merd** isen ʿavret sözüyle etme katʿ-ı iltifāt*
Ādeme lāyık mıdır igvā ile nakz-ı sebāt **(Gazel 10/1)**

1. 2. merd:
*Her **merd** olamaz çile-keşi zülf-i nigārın*
Her ferd edemez silsile-i şīre teşebbüs **(Gazel 16/4)**

1. 3. merd:
***Merd** isen ʿākil isen aldanma mekr ü āline*
Aldatır eblehleri bu kahbe dünyā eskidir **(Gazel 42/2)**

1. 4. merde:-*e*
Beni hāk üzre bırakmakta felek sehvediyor
*Feleğin himmeti nā-merde değil **merde** ise* **(Gazel 180/2)**

1. 5. merdin:-*in*
*Hasūdu çok olur tehzīb-i ahlāk eyleyen **merdin***
Ki olmaz lā-cerem kurb-ı hazāʾin mardan hālī **(Gazel 242/5)**

1. 6. merd:-*i, -se, -n*
*Yürekte saklı gezdir ʿaşkı gerçek **merd isen***
Fennī Hünerver pehlivān ol penbede nārı nihān eyle **(Gazel 178/6)**

1. 7. merd:-*i, -se, -n*
*Gam-ı dil-sūz-ı ʿaşkı **merd isen** ağyāra bildirme*
Değil ağyār-ı bed-girdāra hattā yāra bildirme **(Gazel 188/1)**

merd ol-:

1.) Cesur, yiğit, sözüne sadık olmak.

1. 1. merd ol-:-*an*
Gūyā ki her nefesinde bir nezʿ-i rūh eder
*Vefāsız dilbere **merd olan** māʾil olmasın* **(Gazel 164/6)**

1. 2. merd ol-:-*an*
Yoksa gāv-i mīşe benzer pā-resādan çok ne var
*Lezzet-i ʿaşka alıştırsın dimāğın **merd olan*** **(Gazel 47/4)**

1. 3. merd ol-:-*an, -lar*
Eylemezler kimseye tahmīl bār-ı imtinān
***Merd olanlar** merdüme bī-minnet eyler himmeti* **(Kaside 37/3)**

1. 4. merd ol-:-*sa*
Yoktur etvārını taklīd edecek bir dilber
*Fitne-kār olmasa **merd olsa** vefā-dār olsa* **(Gazel 184/4)**

1. 5. merd ol-:-*sa*
Yoktur etvārını taklīd edecek bir dilber
*Fitne-kār olmasa **merd olsa** vefā-dār olsa* **(Gazel 184/4)**

1. 6. merd ol-:-*sa*
Yoktur etvārını taklīd edecek bir dilber
*Fitne-kār olmasa **merd olsa** vefā-dār olsa* **(Gazel 184/4)**

merd ü dānā:

1.) İnsan ve âlim, arif.

1. 1. merd ü dānā:
İktidā et ʿaşka ilm ü fazla etme ittikā
*Eskidir dünyā daha çok **merd ü dānā** eskidir* **(Gazel 42/3)**

merd ü zen:

1.) Kadın ve erkek.

1. 1. merd ü zen:
Kürbet-i gurbet dibāgattır hakīkat ādeme
*Anlamaz bu nükteyi olmazsa **merd ü zen** garīb* **(Gazel 6/8)**

1. 2. merd ü zen:
Hiç olur mu böyle bir hālin sonu emr-i hasen
*ʿAdl-i maʿkūsu temāşā eylesin her **merd ü zen*** **(Muhammes 4/14)**

merdān-ı kerem:

1.) Lütuf sahipleri, cömert olan kimseler.

1. 1. merdān-ı kerem:
Mūcib-i tabʾını icrā eder eşyā mutlak
*Kalmaz ibzāl-i keremden geri **merdān-ı kerem*** **(Kaside 41/37)**

merd-i ahmak:

1.) Budala, akılsız adam, kimse.

1. 1. merd-i ahmak:-*la*
*Füzūndur ülfeti dehr-i ʿacūzun **merd-i ahmakla***
Anınçün mü barışmaz yıldızım bu tāk-ı ezrakla **(Muhammes 1/31)**

merd-i ʿālī-tabʿ:

1.) Yüce yaradılışlı, şerefli kimse.

1. 1. merd-i ʿālī-tabʿ:-*i, -miş*
ʿUzlete katlandı minnet-tār-ı eşrār olmadı
*ʿĀferīn Fennīye gerçek **merd-i ʿālī tabʿ** imiş* **(Gazel 232/5)**

merd-i asīl:

1.) Şerefli, soylu, asil kimse.

1. 1. merd-i asīl:
*Tekebbür eylemez **merd-i asīl** asla kafa tutmaz*
Esāfil kārıdır ebnā-yı cinse ʿarz-ı istikbār **(Gazel 89/5)**

1. 2. merd-i asīl:
Çehre-i şāhid-i şān u şerefi mū getirir
*Münciz olmazsa eğer vaʿdini bir **merd-i asīl*** **(Gazel 43/4)**

1. 3. merd-i asīl:-*i*
*Hākezā **merd-i asīli** tanımaz mı eşrāf*
Gam yeme bir eşek eylerse seni istihfāf **(Müsemmen 1/11)**

merd-i asīl ol-:

1.) Asalet sahibi, soylu (kimse) olmak.

1. 1. merd-i asīl ol-:-*a, -maz*
Devā zannettiğin her şey şifā-bahş-ı ʿalīl olmaz
*Her insān sūretinde gördüğün **merd-i asīl olmaz*** **(Gazel 76/1)**

merd-i bed-fercām:

1.) Akıbeti kötü olan kişi, insan.

1. 1. merd-i bed-fercām:
Alır mutlak nigāh-ı iʿtibāra zıddını insan
*Tıbāʿ-ı ezkiyāyı **merd-i bed-fercām** eder tashīh* **(Gazel 19/8)**

merd-i cebīn:

1.) Korkak kimse.

1. 1. merd-i cebīn:
Ne durur hātime-i devre kadar ***merd-i cebīn***
Ne de bu ʿāleme eshāb-ı şecāʿat bākī **(Gazel 243/2)**

merd-i ciddī:

1.) Ağır başlı yiğit, insan, kişi.

1. 1. merd-i ciddī:
Merd-i ciddī *arayan sāhire-i gabrāda*
Ya bulur ya bulamaz bulsa da bir tāne bulur **(Gazel 44/4)**

1. 2. merd-i ciddī:
Merd-i ciddī *bilme her yaldızlı söz ashābını*
Aldanıp sünʿī cilāya sanma gevher her taşı **(Gazel 225/2)**

1. 3. merd-i ciddī:
Gāv-ı merdüm-peykerin sulbünden ādem mi gelir
Merd-i ciddī *çıkmaz insānın bile her yavrusu* **(Gazel 241/3)**

1. 4. merd-i ciddī:*-y, -e*
Ahibbā-yı zemāne minnet etme pest-i ayyār olma
Düşer mi ***merd-i ciddīye*** *muhanneslerden istimdād* **(Gazel 22/3)**

1. 5. merd-i ciddī:*-y, -i*
Merd-i ciddīyi *sitāyişde kusūr eylemeyiz*
Süfehāyı hedef-i nāvek-i düşnām ederiz **(Gazel 80/6)**

merd-i dānā-dil:

1.) Gönlü uyanık, arif kişi (âşık, şair Fennî).

1. 1. merd-i dānā-dil:
Benim ol ***merd-i dānā-dil*** *ki dānālar zebūnumdur*
Felātūn-ı zamān-ı zānū-zen dārü'l-fünūnumdur **(Muhammes 2/11)**

merd-i dānā-yı hüner-perver:

1.) Hünerli âlim bir kimse.

1. 1. merd-i dānā-yı hüner-perver:
Merd-i dānā-yı hüner-perver *isen sen gerçek*
Sen nezāketle hemān kendini topla geri çek **(Müsemmen 1/14)**

merd-i dervīş:

1.) Derviş (Allah yolunda olup kanaatkâr, saf, alçak gönüllü, her şeyi hoş gören) kişi.

1. 1. merd-i dervīş:
Başı her hāneye sığmaz müteʿazzım şahsın
Merd-i dervīş *ise her kūşeyi kāşāne bulur* **(Gazel 44/9)**

merd-i ecmel:

1.) En güzel (yüce) kişi.

1. 1. merd-i ecmel:
Cenāb-ı Seyyid Ahmed Pīr-i ekmel
Mülākkab bi'r-Rufāʿī ***merd-i ecmel*** **(Kaside 31/1)**

merd-i ekmel:

1.) En kâmil kişi (Seyyid Ahmed er-Rifâî).

1. 1. merd-i ekmel:
Müzekkā kutb-ı aʿzam mazhar-ı mısdāk-ı Lā tahzen
Muhakkak ***merd-i ekmel*** *hāʾiz-i nūr-ı necābettir* **(Kaside 30/6)**

merd-i garīb:

1.) Garip, zavallı kimse.

1. 1. merd-i garīb:*-e*
Bakın ***merd-i garībe*** *merhamet izhār eden var mı*
Nedir hālin diye bir kerre istifsār eden var mı **(Gazel 213/1)**

1. 2. merd-i garīb:*-(i)m*
Bir ***merd-i garībim*** *ki şu ʿālemde yerim yok*
Bir ibn-i sebīlim ki muʿīn-i seferim yok **(Müseddes 3/1)**

merd-i güzīn:

1.) Seçkin kişi.

1. 1. merd-i güzīn:
Fuzelā-yı kalemin çünkü bilindi kadri
Başladı lāyıkını bulmağa her ***merd-i güzīn*** **(Kaside 42/5)**

merd-i hakīm:

1.) Âlim, bilgin kişi.

1. 1. merd-i hakīm:
Çeşm-i insāf ile gözden geçiren ***merd-i hakīm***
Eser-i hāmemi oldukça hakīmāne bulur **(Gazel 44/11)**

merd-i hak-perest:

1.) Doğruluktan ayrılmayan, Allah'a iman eden insan, yiğit.

1. 1. merd-i hak-perest:
Girye eyler muttasıl dünyāda ***merd-i hak-perest***
Dār-ı gurbette garībānın enīsi bādedir **(Gazel 38/4)**

merd-i hās:

1.) Seçkin kişi (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1. 1. merd-i hās:
El-Gıyās ey Gavs-ı aʿzam el-gıyās ey ***merd-i hās***
Dilber-i bākī hayāt-ı cāvidān ister gönül **(Kaside 29/7)**

merd-i hāsid:

1.) Haset eden kimse.

1. 1. merd-i hāsid:
Ne rütbe dikkat etse ***merd-i hāsid*** *edemez tefrīk*
O mehle perde-i teklīfi attık yek vücūd olduk **(Müfret 24/1)**

merd-i hüner-ver:

1.) Hünerli, maharetli kimse.

1. 1. merd-i hüner-ver:
Gör nasıl alkışlayıp Fennī seni tahsīn eder
Görse bu eşʿārı bir ***merd-i hüner-ver*** *kāşki* **(Gazel 215/6)**

merd-i kāmil:

1.) İlim, fazilet ve hüner sahibi, belli bir olgunluğa erişmiş kimse.

1. 1. merd-i kāmil:
Dīde-i kalbi küşāde olmayan fark eylemez
Merd-i kāmil *eylemiş ʿālemde pinhān kendini* **(Gazel 231/5)**

merd-i kerīm:

1. 1. merd-i kerīm:
Her mecāliste belī sadra geçer ***merd-i kerīm***
Gösterir kendini ʿulviyyet-i ʿünvān-ı kerem **(Kaside 41/7)**

merd-i maʿārif-perver:

1.) İlim, irfan sahibi (âşık, şair Fennî).

1. 1. merd-i maʿārif-perver:
Şöyle ʿarz eyle ki bir ***merd-i maʿārif-perver***
Kaldı peygūle-i hırmānda meksūrü'l-bāl **(Kaside 40/44)**

merd-i metīnü'l-iʿtikād:

1.) İnancı sağlam kişi (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1. 1. merd-i metīnü'l-iʿtikād:
Seyyid-i ebrār-ı ʿālem muhyi-i Dīn-i mübīn
Pīşvā-yı kudsiyā ***merd-i metīnü'l-iʿtikād*** **(Kaside 27/2)**

merd-i meydān:

1.) Allah, vatan, millet uğrunda kendini feda edebilen, yiğitçe meydana atılabilen çok cesur ve mert kimse.

1. 1. merd-i meydān:
Fazîletle maʿrūf ehl-i ʿirfān değil miyiz
Fesāhatla mevsūf ***merd-i meydān*** *değil miyiz* **(Gazel 70/1)**

merd-i mücāhid:

1.) Allah yolunda cihat eden kişi.

1. 1. merd-i mücāhid:
Fennīyā mağlūb-ı nefs olmaktan eyle ittikā
Cehd eder ***merd-i mücāhid*** *hasma istiʿlā için* **(Gazel 172/6)**

merd-i nīgū-baht:

1.) Bahtı, talihi iyi olan kişi.

1. 1. merd-i nīgū-baht:
Cihānda ***merd-i nīgū-baht*** *ʿazminde hacīl olmaz*
Metālib tāliʿ-i hūşyāre karşı mustahīl olmaz **(Gazel 76/2)**

merd-i pākīze neseb:

1.) Soyu temiz olan kişi.

1. 1. merd-i pākīze neseb:
Merd-i pākīze neseb *ʿālemi pākīze görür*
Aslı çingāne olan herkesi çingāne bulur **(Gazel 44/5)**

merd-i Saʿīd:

1.) "Uğurlu, kutlu, mübarek; ahiretini hazırlamış kimse" anlamında olup Yozgatlı Mehmed Saîd Fennî kastedilmektedir.

1. 1. merd-i Saʿīd:
Rūh-ı eşyādır ʿizārındaki nūr-ı Tevhīd
Çekmeyince reh-i vaslında gam ey ***merd-i Saʿīd*** **(Kaside 34/20)**

merd-i sühāndān:

1.) Söz söylemeyi bilen, düzgün ve güzel söz söyleyen kimse.

1. 1. merd-i sühāndān:
Gülşenin zīnetidir bülbül-i şīrīn nağamāt
Meclisin şaʾşaʿası ***merd-i sühāndān*** *iledir* **(Gazel 32/2)**

merd-i sühan-gū:

1.) Mertçe, cesurca söz söyleyen.

1. 1. merd-i sühan-gū:
Aferin ey kalem-i nükte-nüvīs-i Fennī
Böyle söz söylemeli ***merd-i sühan-gū*** *dediğin* **(Gazel 118/10)**

merd-i sühan-sāz:

1.) Sözüne sadık olan kişi.

1. 1. merd-i sühan-sāz:
Fennīyā ağlayıp ağlatma o gül-i ruhsārı
Etme kābil ise ey ***merd-i sühan-sāz*** *etme* **(Gazel 189/5)**

merd-i zī-kemāl:

1.) Olgunluk sahibi, kâmil [Hacı Hilmi Efendi (ö. H.1314)].

1. 1. merd-i zī-kemāl:-*in*
Bu ***merd-i zī-kemālin*** *İbradıdandır aslı*
Eyyām-ı ʿömrü ammā Kayseride tükendi **(Tarih 18/1)**

merdüm:

1.) İnsan, adam.

1. 1. merdüme:-*e*
Eylemezler kimseye tahmīl bār-ı imtinān
Merd olanlar ***merdüme*** *bī-minnet eyler himmeti* **(Kaside 37/3)**

2.) Göz bebeği.

2.1. merdümun:-*un*
Ey Şehin-şāh-ı zamān ***merdümun*** *çeşm-i cihān*
Şevket u kudretine vermesin Allah zevāl (**Kaside 40/48)**

merdümān:

1.) İnsanlar, adamlar.

1. 1. merdümānın:-*ın*
Şahs-ı nādānı behāʾimden ederler taʿdād
Merdümānın *şerefi fazl ileʿirfān iledir* **(Gazel 32/6)**

merdümek-i çeşm:

1.) Göz bebeği; ***mec.*** Çok sevilen, önem verilen kimse.

1. 1. merdümek-i çeşm:-*i*
Gāfilin ***merdümek-i çeşmi*** *demektir ammā*
Giremez ehl-i dilin cīfe-yi dünyā gözüne **(Gazel 195/3)**

1. 2. merdümek-i çeşm:-*(i)m*
Bana ey ***merdümek-i çeşmim*** *acı*
Dilde ʿaşk āteşi var gözde dümūʿ **(Gazel 100/5)**

merdümek-i dīde-i dünyā-yı ümīd:

1.) Ümit dünyasının göz bebeği.

1. 1. merdümek-i dīde-i dünyā-yı ümīd:
Saklasın sūʾ-i nazardan anı Hallāk-ı cihān
Ki odur ***merdümek-i dīde-i dünyā-yı ümīd*** **(Kaside 46/65)**

merdüm-i bed-māye:

1.) Kötü soylu kişi.

1. 1. merdüm-i bed-māye:-*den*
Doğmamış doğmaz yine hardan küheylān yavrusu
Merdüm-i bed-māyeden *tıfl-i necīb etmez zuhūr* **(Gazel 236/5)**

merdüm-i çeşm-i cihān-bīn:

1.) Cihanı gören göz bebeği.

1. 1. merdüm-i çeşm-i cihān-bīn:-*(i)m, -dir*
Saklasın Mevlā isābet etmesin sūʾ-i nazar
Merdüm-i çeşm-i cihān-bīnimdir *ālī gözlerin***(Gazel 125/2)**

merdüm-i huşyār:

1.) Akıllı insan.

1. 1. merdüm-i huşyār:-*e*
Her nedense ***merdüm-i huşyāre*** *rū vermez felek*
Güldürür az bir zamān nādān-ı bī-sermāyeyi **(Gazel 113/2)**

merdüm-i kāmil efendi:

1.) Olgun ve yetişkin kişi, insan (***bk.*** insān-ı kāmil).

1. 1. merdüm-i kāmil efendi:
ʿĀrif anlar anlamaz erbāb-ı kışrı zāhirī
Merdüm-i kāmil efendi *hem açık hem gizlidir* **(Gazel 41/2)**

merdüm-zāde:

1.) İnsanoğlu.

1. 1. merdüm-zādeler:-*ler*
Feyz alır neşv ü nemā buldukça ***merdüm-zādeler***
Refte refte müstehak bār olur har yavrusu **(Gazel 241/2)**

mergūb ol-:

1.) Rağbet edilmiş olmak, beğenilmek.

1. 1. mergūb ol-:-*a*
Fennīyā eyleme etnāb-ı sühanla tasdīʿ
Bir duā eyle ki ***mergūb ola*** *ʿinde'l-ebrār* **(Kaside 43/35)**

mergūb u şīr-ten ol-:

1.) Güzel ve güçlü olmak.

1. 1. mergūb u şīr-ten ol-:
Feyz-i inşāyı bu vaziyetle etti iğtinām
Oldu hep bu sāyede ***mergūb u şīr-ten*** *ter kalem* **(Kaside 24/4)**

mergūbiyet:

1.) İstenilen, arzu edilen, rağbet gösterilen (kimse veya şey).

1. 1. mergūbiyeti:-*i*
Kendini sālih beni tālih tanıttı ʿāleme
Halka karşı gözgöre gasb etti ***mergūbiyeti*** **(Kaside 37/53)**

merhabā:

1.) "Genişlenin, rahat oturun" anlamına gelen bir selamlaşma sözü.

1. 1. merhabā:
Vefāsız vefāsız bārī bir göz ucuyla bak
Demezsen de her mecliste ger ***merhabā*** *bana* **(Gazel 4/4)**

merhale:

1.) İki konak arasındaki mesafe, normal yolcu yürüyüşüyle bir günlük (ortalama sekiz saatlik) yol, uzaklık, mesafe.

1. 1. merhale:
Rehber-i mekremetin etmese telkīn-i tarīk
Varamaz menzile her ***merhale*** *peymā-yı ümīd* **(Kaside 46/23)**

merhamet:

1.) Acıma, merhamet etme, şefkat gösterme.

1. 1. merhamet:
Mürüvvet ***merhamet*** *insāf yok mu taş mıdır bağrın*
Ne var bir iltifāt et büsbütün āhen misin kāfir **(Gazel 39/9)**

1. 2. merhamet:
Bakın merd-i garībe ***merhamet*** *izhār eden var mı*
Nedir hālin diye bir kerre istifsār eden var mı **(Gazel 213/1)**

1. 3. merhamet:
Āsitānında iki koldur semāhat ***merhamet***
Hāk-i pāye hüsn-i hizmetle ederler iftihār **(Kaside 39/23)**

1. 4. merhamet:
Kul senindir kula ihsān senindir herhāl
Merhamet *kānı veliyyü'n-niʿam ʿālemīn* **(Kaside 40/50)**

1. 5. merhametinden:-*i, -n, -den*
ʿArz edersin o Şehin-şāhe bu minvāl üzre
Eder elbet kulunu ***merhametinden*** *ifzāl* **(Kaside 40/51)**

1. 6. merhametindir:-*(i)n, -dir*
Hep senin ***merhametindir*** *düşüren ümīde*
Āsafā gerçi değilsem de sezā-yı tesvīr **(Kaside 47/27)**

merhamet çeşmesi:

1.) Göz, gözyaşı.

1. 1. merhamet çeşmesi:
Merhamet çeşmesi *bir hayli zamāndır kurudu*
*Garazen cīve dökülmüş gibice tā gözüne***(Gazel 204/5)**

merhamet et-:

1.) Acımak.

1. 1. merhamet et-:
Yüzüme urma yüzüm kāresini ***merhamet et***
Rūz-ı mahşerde gülünç eyleme hussāda beni **(Gazel 223/7)**

1. 2. merhamet et-:
Ey tabīb-i dil ü cān ***merhamet et*** *çāre-res ol*
Yoksa tahrīb edecek öldürecek yāre beni **(Kaside 5/4)**

1. 3. merhamet et-:
Kerem et ***merhamet et*** *hālime zīrā sensin*
Siyyemā müntehāb Şāh-ı ʿadīmü'l-emsāl **(Kaside 40/41)**

1. 4. merhamet et-:
Tut elimden beni meydāna çıkar ***merhamet et***
Yeʾs ü endūh ile bir kūşede kaldım pinhān **(Kaside 45/34)**

1. 5. merhamet et-:
Pāy-māl etti beni cevr-i felek ***merhamet et***
Dil-i gam-dīdemi kıl gerd-i elemden tathīr **(Kaside 47/26)**

1. 6. merhamet et-:
Baʿdemā ***merhamet et*** *gitme bizi koyma garīb*
Sen gidince bize her türlü garābet geliyor **(Kaside 48/19)**

1. 7. merhamet et-:-*mez*
Dağ oldu sīnemde dāğ-ı muhabbet
Bilir de o zālim ***etmez merhamet*** **(Şarkı 7/5)**

1. 8. merhamet et-:-*sin*
Hazret-i Allah mazlūmāna ***etsin merhamet***
Sāʿid-i erbāb-ı zulme tāb ü tākat vermesin **(Gazel 175/2)**

1. 9. merhamet eyle-:
Nisābını buldu āh ü fiğānım
Merhamet eyle *de hele cānım gel* **(Şarkı 4/2)**

merhamet gel-:

1.) Merhamet sahibi olmak, içinde merhamet bulundurmak.

1. 1. merhamet gel-:-*mez*
Merhamet gelmez *dil-i aʿdāya istirhām ile*
Sükker olmaz zehri yüzbin kerre taktīr eylesen **(Gazel 130/2)**

merhamet kıl-:

1.) Merhamet etmek, acımak.

1. 1. merhamet kıl-:
Veliyy-i niʿmet-i ʿālī-tebārım ʿātıfet-kārım
Saʿīde ***merhamet kıl*** *çünkü pek bī-çāre kalmıştır* **(Gazel 61/5)**

1. 2. merhamet kıl-:
Saʿīde ***merhamet kıl*** *himmetinle kām-yāb olsun*
Dahīlek el-emān Pīrim dahīlek el-emān Pīrim **(Gazel 142/6)**

1. 3. merhamet kıl-:
Koyma Fennī kulunu dār u diyārında garīb
Merhamet kıl *aman şūh-ı cihānım gitme* **(Gazel 192/5)**

1. 4. merhamet kıl-:

Senden istirhām u istişfāʿ eder Fennī kulun
Merhamet kıl *gör ānı şāyān-ı lutf u merhamet***(Kaside 32/11)**

1. 5. merhamet kıl-:
Etme Fennī kulunu feyz-i teveccühten dūr
Merhamet kıl *Haseneynʿaşkına yā Hazret-i Pīr***(Kaside 33/16)**

1. 6. merhamet kıl-:
Merhamet kıl *bende-i nāçīzini maʿzūr tut*
Hāsıl oldu neylesin feryāde mecbūriyeti **(Kaside 37/39)**

1. 7. merhamet kıl-:
Merhamet kıl *vazʿ-ı küstāhānemi maʿzūr tut*
Çünkü yoktur fikrimin hakkıyla mecmūʿiyeti **(Kaside 37/75)**

1. 8. merhamet kıl-:
Kerem kıl ***merhamet kıl*** *çāre-sāz ol derd-i hicrāna*
Götür yüzden nikābı hīre-bahş ol mihr-i tābāne **(Müsebba 3/13)**

merhamet üʿātıfet:

1.) Lütuf ve merhamet.

1. 1. merhamet üʿātıfet:-*i*
Senden ümīd ediyor ***merhamet üʿātıfeti***
Dil-i mihnet-zede senden ediyor istinsār **(Kaside 43/27)**

merhamet ü dād ol-:

1.) Merhametli ve adaletli olmak.

1. 1. merhamet ü dād ol-:-*sa*
Bārīʿādetlerimiz ***merhamet ü dād olsa***
İsteriʿömrümüz ādem gibi müzdād olsa **(Gazel 196/1)**

merhameten:

1.) Merhamet göstererek, acıyarak.

1. 1. merhameten:
Dīde-i tālīʿini ***merhameten*** *īkāz et*
Sāyenizde ede tā maksūdunu istihsāl **(Kaside 40/47)**

1. 2. merhameten:
Beni al ***merhameten*** *cevze-i istishāba*
Nice bīkesleri ettin bilirim minetdār **(Kaside 43/21)**

merhāmet-kār:

1.) Merhametli (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1. 1. merhāmet-kārım:-*(ı)m*
Merhāmet-kārım *bu gümrāhın yetiş imdādına*
El-meded bir rehber-i maksad-resān ister gönül **(Kaside 29/4)**

merhamet-kār ol-:

1.) Merhametli olmak.

1. 1. merhamet-kār ol-:
Hamiyyet-perver olʿiffet-şiʿār ol ***merhamet-kār ol***
Eriş bir mürşid-i dānā-dile Hakktan haberdār ol **(Müseddes 1/5)**

merhamet-perver:

1.) Merhametli.

1. 1. merhamet-perversin:-*sin*
Bir kalem uğrat nolursun defter-i isyānıma
Hem güzel hem ***merhamet-perversin*** *eyʿālī-cenāb* **(Gazel 199/3)**

merhametsiz:

1.) Acıması olmayan, katı yürekli, taş kalpli, kalpsiz (sevgili).

1. 1. merhametsiz:-*siz*
Sen ey ***merhametsiz*** *her ne yapsam sezā bana*
Sanaʿarz-ı mihr etmekle mecbūr-nāz ettim **(Gazel 4/6)**

1. 2. merhametsiz:-*siz*
Ben ne rütbe ağlasam olsam taleb-kār-ı visāl
Merhametsiz *kāfirin ağzından ancak lā çıkar* **(Gazel 34/4)**

1. 3. merhametsiz: *siz*
Merhametsiz *kalbini cānānın az çok yandıra*
İhtizāz-ı hāme-i āteş-feşānımdır benim **(Gazel 143/3)**

1. 4. merhametsiz:-*siz*
Beni seyr-i hırāmından edersin daiʾmā mahrūm
Nasıl bir ***merhametsiz*** *seng-dil-i serv ü semensin sen* **(Gazel 247/6)**

merhem:

1.) Çare, derman, ilaç.

1. 1. merhem:
Etme ey şuʿle-i çeşmim bu kadar istiğnā
Sohbetin derd-i dil-i zārıma ***merhem*** *değil ā* **(Gazel 5/5)**

1. 2. merhem:
Darbe-i şemşīr-i ser-tīzinde ***merhem*** *gizlidir*
Tīğ-ı cevr-i yāra karşı sīneni eyle küşād **(Gazel 41/3)**

1. 3. merhem:
Öyle bir yār ile yār ol ki vefā-dār olsun
Yāreye ***merhem*** *enīs-i dil-i gam-hār olsun* **(Gazel 162/1)**

1. 4. merhem:
Yaratan hakkıçün ey meh yāreden kalmaz eser
Sīne-i mecrūhuma sarsam seni ***merhem*** *gibi* **(Gazel 214/6)**

1. 5. merheme:-*e*
Bin dānemiz olur ***merheme*** *muhtāc*
Bir yāre bulunsa bir tānemizde **(Şarkı 6/6)**

merhem ol-:

1.) İlaç, deva olmak; bir derde çare olmak.

1. 1. merhem ol-:-*dukça*
Seni ben bağrıma basmaz mıyım fırsat düşürdükçe
Alıp sarmaz mı mecrūh yāresine ***merhem oldukça*** **(Gazel 200/5)**

merhem sür-:

1.) İlaç, deva olmak; çare olmak.

1. 1. merhem sür-:
Dile sebbābe-i lutfün ile bir ***merhem sür***
Kalmasın yeʾisle mecrūh süveydā-yı ümīd **(Kaside 46/43)**

1. 2. merhem sür-:
Çeşm-i hūnīnimi seyl-i dāğ-ı dile ***sür merhem***
Kalmasın şādī-i teşrīfin ile sīnede gam **(Müsebba 2/6)**

merhem-i dāğ-ı dil-i meksūr:

1.) Kırılan gönlün yarasının ilacı (sevgili).

1. 1. merhem-i dāğ-ı dil-i meksūr:-*(u)m*
Bārī şimdengeri ısgā buyurup sözlerimi
Gel gel ey ***merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum*** *gel* **(Müsebba 2/24)**

1. 2. merhem-i dāğ-ı dil-i meksūr:-*(u)m*
Gel gel ey ***merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum*** *gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/27)**

1. 3. merhem-i dāğ-ı dil-i meksūr:-*(u)m*

ʿUlüvv-i nāʾire-i hasreti teskīn edeyim
*Gel gel ey **merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum** gel* **(Müsebba 2/31)**

1. 4. merhem-i dāğ-ı dil-i meksūr:-*(u)m*
*Gel gel ey **merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum** gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/35)**

1. 5. merhem-i dāğ-ı dil-i meksūr:-*(u)m*
Buyur artık edelim savm-ı firākı iftār
*Gel gel ey **merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum** gel* **(Müsebba 2/38)**

1. 6. merhem-i dāğ-ı dil-i meksūr:-*(u)m*
*Gel gel ey **merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum** gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/42)**

1. 7. merhem-i dāğ-ı dil-i meksūr:-*(u)m*
Hasta Fennī de garībāne seni yād ediyor
*Gel gel ey **merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel*** **(Müsebba 2/45)**

1. 8. merhem-i dāğ-ı dil-i meksūr:-*(u)m*
*Gel gel ey **merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum** gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/49)**

1. 9. merhem-i dāğ-ı dil-i meksūr:-*(u)m*
*Gel gel ey **merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum** gel*
Serpilir hasret ile şimdi gözümden hūn-āb **(Müsebba 2/52)**

1. 10. merhem-i dāğ-ı dil-i meksūr:-*(u)m*
*Gel gel ey **merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum** gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/56)**

1. 11. merhem-i dāğ-ı dil-i meksūr:-*(u)m*
Yerine kāʾim olur sonra güzel bir çerkes
*Gel gel ey **merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum** gel* **(Müsebba 2/59)**

1. 12. merhem-i dāğ-ı dil-i meksūr:-*(u)m*
Üzme hasretkeşini gerdani kāfūrum gel
*Gel gel ey **merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum** gel* **(Müsebba 2/3)**

1. 13. merhem-i dāğ-ı dil-i meksūr:-*(u)m*
*Gel gel ey **merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum** gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/7)**

1. 14. merhem-i dāğ-ı dil-i meksūr:-*(u)m*
Olmadan hāsılı pejmürde o rengīn ruhsār
*Gel gel ey **merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum** gel* **(Müsebba 2/10)**

1. 15. merhem-i dāğ-ı dil-i meksūr:-*(u)m*
*Gel gel ey **merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum** gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/14)**

1. 16. merhem-i dāğ-ı dil-i meksūr:-*(u)m*
Seni eğlendireyim kıssa-i hicrānım ile
*Gel gel ey **merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum** gel* **(Müsebba 2/17)**

1. 17. merhem-i dāğ-ı dil-i meksūr:-*(u)m*
*Gel gel ey **merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum** gel*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel **(Müsebba 2/21)**

merhūn:

1.) Rehin edilmiş, tutsak.

1. 1. merhūn:
Erzānī-i lutfunla pezīrā-yı husūl et
*Yā Rāb neye **merhūn** ise āsāyiş-i ahvāl* **(Gazel 138/4)**

merhūn-ı hikem:

1.) Hikmetlere bağlı olma.

1. 1. merhūn-ı hikem:-*dir*
*Hālıkın her işi **merhūn-ı hikemdir** ammā*
Nice kābil ki bilinsin bu meʿālin sırrı **(Tarih 8/2)**

merhūn-ı istiʿdād-ı zatī:

1.) Kişinin şahsi yeteneğinin tutsağı, şahsi yeteneğe bağlı olma.

1. 1. merhūn-ı istiʿdād-ı zatī:-*dir*
*Kabūl-ı terbiyet **merhūn-ı istiʿdād-ı zatīdir***
Ki her taş ʿaynı pırlanta gibi resm ü cilā tutmaz **(Gazel 89/4)**

merkez-i ʿadl:

1.) Adalet merkezi.

1. 1. merkez-i ʿadl:-*i, -n, -e*
Yani gerdūne-i ikbāline sürʿat vererek
Merkez-i ʿadline** Vālī-yi vilāyet geliyor(Kaside 48/13)**

mermi:

1.) Ateşli silahlardan biriyle atılan delici veya patlayıcı madde, kurşun, gülle vb. ***mec.*** Yaralayıcı, rahatsız edici şeyler.

1. 1. mermi:
Yola gel dāʾire-i pīre yanaş ey zāhid
*Sonra **mermi** dokunur kalma siperden hāric* **(Gazel 18/2)**

mertebe:

1.) Aşama, derece, mertebe.

1. 1. mertebe:
*Bir **mertebe** ihsān buyur kim dū cihānda*
Fennī kulunu eyleye ārāyiş-i emsāl **(Gazel 138/5)**

mertebe-i çarh-ı berīn:

1.) Yüksek gök katları.

1. 1. mertebe-i çarh-ı berīn:
Bildi medfūnunun ʿulviyyetini
*Kıldı hem **mertebe-i çarh-ı berīn*** **(Tarih 10/6)**

Meryem:

1.) "Her anne" kastedilmektedir. [Meryem, Hz. İsâ'nın annesidir; Klasik Türk şiirinde onu doğurması, Cebrail tarafından üfürme yoluyla gebe bırakılması hususiyetleriyle temizlik, namus, iffet, bekâret simgesi olarak ele alınır.]

1. 1. Meryemi:-*i*
Bu emel-hānede nādir yetişir ehl-i kemāl
*Sanma her **Meryemi** bir tıfl-ı sühān-gū getirir* **(Gazel 43/2)**

mesʿadet-efzā-yı ümīd:

1.) Mutluluk ümidini arttırma.

1. 1. mesʿadet-efzā-yı ümīd:
Nahs-ı yeʾsi aradan kaldırır envār-ı hattım
*Reşehāt-ı kalemim ***mesʿadet-efzā-yı ümīd*** **(Kaside 46/55)**

mesāğ ol-:

1.) İzin verilmek, cevaz gösterilmek.

1. 1. mesāğ ol-:-*aydı*
Temyīz-i bahs-i vuslat bence kolaylaştırdı
*Takbīl-i laʾl-i yāre az çok ***mesāğ olaydı*** **(Gazel 211/4)**

meşāhīr-i kirām:

1.) Cömertlikleriyle meşhur olmuş kimseler.

1. 1. meşāhīr-i kirām:-*ın*
*ʿArz-ı minnetle ***meşāhīr-i kirāmın** ekseri*
Āsitān-ı feyzine etmektelerdir istinād **(Kaside 27/10)**

mesāʾib:

1.) Musibetler, belalar ve sıkıntılar.

1. 1. mesāʾibden:-*den*
*Her **mesāʾibden** bu aʿzamdır Hudā göstermesin*
Görmesin ağyār ile çeşm-i dem-efşānım seni **(Gazel 224/7)**

mesāʿib-dīde:

1.) Felaket görmüş, musibete uğramış.

1. 1. mesāʿib-dīde:
Gelip Hay ism-i sāmīsi dile tārīhini yazdım
***Mesāʾib-dīde** yavrum ʿĀkifim ʿazm-i cinān etti* **(Tarih 22/7)**

1. 2. mesāʿib-dīde:
Gelip Hay ism-i sāmīsi dile tārīhini yazdım
***Mesāʿib-dīde** yavrum ʿĀkifim ʿazm-i cinān etti* **(Gazel 251/7)**

meşāʾil:

1.) Meşaleler.

1. 1. meşāʾildir:-*dir*
Meh ü encüm diye gösterdiği bālāda gerdūnun
*Cemālin görmek üzre taktığı bī-had **meşāʾildir*** **(Kaside 38/8)**

meşʿal-i halvet-serā-yı vahdet:

1.) Vahdet sarayında bulunmanın yolu göstericisi; Allah'ı tanıma, bilme konusunda yol gösteren (mürşit).

1. 1. meşʿal-i halvet-serā-yı vahdet:-*(i)m*
Celvetīler cemʿinin fānūs-ı şeb-pīrāsıyım
*Halvetīyim **meşʿal-i halvet-serā-yı vahdetim*** **(Kaside 35/4)**

mesām:

1.) Deri üzerinde bulunan çok sayıda küçük delikler, gözenekler.

1. 1. mesāmımdan:-*(ı)m, -dan*
***Mesāmımdan** akarken nūr-i şādī zevk-ı vaslınla*
Dil-i gam-dīde yād-ı sohbetinle nāle-zen şimdi **(Gazel 220/5)**

meşām-ı cān:

1.) Can burnu; sevgilinin kokusunu almak isteyen (âşığın) burnu.

1. 1. meşām-ı cān:-*a*
*Her seher zülf-i dil-āvīzi **meşām-ı cāna***
Būy-ı nisbet getirir ʿanber-i sārāya bedel **(Gazel 141/6)**

mesāvī tut-:

1.) Kötülük, fenalık olarak görmek.

1. 1. mesāvī tut-:-*tu, -lar*
*Her ne hüsn-i hizmetim varsa **mesāvī tuttular***
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/7)**

mescid:

1.) Müslümanların vakit namazlarını kılmaları ve ibadetlerini yerine getirmeleri için yapılan, içinde cuma ve bayram namazları kılınmayan minaresiz, minbersiz küçük cami.

1. 1. mescide:-*e*
Koşarız her nerede luʿb-ı nevʿ īcād olsa
*Tekkeye **mescide** girsek sıkılır cānlarımız* **(Gazel 196/5)**

1. 2. mescide:-*e*
*Zāhid kapanır **mescide** biz bāde-keşānız Pür-āh-ı nihānız*
Kāʾil idin ol māh ile gelsek bir araya Yılda birer aya **(Müstezad 1/2)**

1. 3. mescide:-*e*
*Zāhid kapanır **mescide** biz bāde-keşānız Pür-āh-ı nihānız*
Zāhid dayanır rişte-i tesbīhe ʿasāya Biz ʿafv-ı Hudāya **(Müstezad 1/2)**

1. 4. mescidleri:-*ler, -i*
*Eski cāmiʿleri **mescidleri** yaptın yeniden*
Kayseri şehrini iʿmār ile ettin tenvīr **(Kaside 47/15)**

meşdūd:

1.) Sımsıkı bağlanmış, şeddedilmiş.

1. 1. meşdūd:
ʿAvn ü ihsānın ile mazhar-ı cemʿiyyet kıl
*Gerçi **meşdūd** ise endīşece eczā-yı ümīd* **(Kaside 46/40)**

mesel:

1.) Atasözü, darb-ı mesel.

1. 1. mesel:
ʿAşk olan sīne olur hubb-i sivādan hālī
*Çünkü meşhūr **mesel** şīrin olur meskeni pāk* **(Gazel 116/7)**

1. 2. meseldir:-*dir*
*Saklayanlarda kalır dert **meseldir** Türkçe*
Saklama derdini nūr-ı basarım noldu sana **(Gazel 1/7)**

1. 3. meseldir:-*dir*
***Meseldir** eğri mastardan çıkan hat müstakīm olmaz*
Uyan sūfī-i hod-bīne sekāmetten selīm olmaz **(Gazel 68/1)**

1. 4. meseldir:-*dir*
Rakīb etrāf-ı kūyunda hemīşe gösterir cevelān
***Meseldir** söylenir azgın köpek bir yerde cā tutmaz* **(Gazel 89/3)**

1. 5. meseldir:-*dir*
Vefāsızlardan ümīd-i vefā ʿayn-ı belāhattır
***Meseldir** mā tekaddümden ki murdardan şifā gelmez* **(Gazel 90/4)**

1. 6. meseldir:-*dir*
Hatīʾātım bağışla ey Vezīr-i merhamet-pīrā
***Meseldir** eskiden ʿaşk ağlatır dert söyletir zīrā* **(Muhammes 1/39)**

2.) Hikâye, masal, söylenti.

2.1. meseldir:-*dir*
Kāʾinātı yutmak ister sığsa ger hulkūmuna
*Āhiret gūyā **meseldir** tālib-i dünyā için* **(Gazel 172/3)**

meselā:

1.) Misal olarak, örnek olarak, söz gelişi.

1. 1. meselā:
*Sana cāhil deseler ʿālim iken sen **meselā***
Kendi noksanlarını etmiş olurlar inbā **(Müsemmen 1/26)**

1. 2. meselā:
*Bazı sır nebzece zıddiyle bilinmiş **meselā***
Çāşni-i hicirdedir zevk-i visālin sırrı **(Tarih 8/5)**

mesʾele:

1.) Konu, mevzu, sorun.

1. 1. mesʾelede:-*de*
*Muktedirsin kılı kırk yarmağa bir **mesʾelede***
Ser-te-ser milket-i maʿnāyı sen ettin teshīr **(Kaside 47/14)**

1. 2. mesʾeledir:-*dir*

Uğrun uğrun seviyorsun gönül ol āfeti sen
*Bildiğim **mesʾeledir** nāfile inkār etme* **(Gazel 185/4)**

1. 3. mesʾeledir:-*dir*
Sevgilim nefse kıyās eyle ki münhal olsun
*Ne girān **mesʾeledir** ādeme hırmān-ı kerem* **(Kaside 41/49)**

1. 4. mesʾelenin:-*(n)in*
Lā-büdd beni baştan çıkarır zülf-i ziyāhın
*Bu **mesʾelenin** halli biraz dikkate muhtāc* **(Gazel 17/5)**

1. 5. mesʾeleyi:-*y, -i*
*Duyduğun **mesʾeleyi** kalbine yaz hāme gibi*
*Keşf-i rāz eyleme her gördüğüne nāme gibi***(Gazel 237/1)**

meserrāt:

1.) Meserretler, sevinçler, mutluluklar.

1. 1. meserrāta:-*a*
Müjde şimdengeri ey hātır-ı āzürde sana
*Olacaksın yine her türlü **meserrāta** karīn* **(Kaside 42/2)**

meserret:

1.) Sevinç, mutluluk.

1. 1. meserret:
*Firkatinle dil-i zārımda **meserret** bulamam*
Sensiz eyyām-ı hayātımda halāvet bulamam **(Gazel 153/1)**

1. 2. meserret:
Meserret üzre geçmiş müddet-i ʿömrümde bir şeb yok
Meğer kim yer yüzünde bana benzer kara kevkeb yok **(Muhammes 1/19)**

meserret-bahş ol-:

1.) Sevinç vermek.

1. 1. meserret-bahş ol-:-*(u)r*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen
***Meserret-bahş olur** gerçi ʿādüvden ahz-ı sār etmek* **(Müsebba 1/4)**

meşgul:

1.) Bir şeyle uğraşan, bir iş yapmakta olan (kimse).

1. 1. meşguldür:-*dür*
*Fennī bir oğuz kuldur zikrin ile **meşguldür***
Ölmezden evvel öldür ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/7)**

mesh eyle-:

1.) Bir şeye el sürmek veya bir şeyi elle sıvazlamak (yüz sürmek).

1. 1. mesh eyle-:-*sin*
Beni lutfen der-i Devlet-medāra āsitān eyle
*Mübārek pāyini **mesh eylesin** vechim şereflensin* **(Gazel 178/2)**

mesh-i evlād-ı beşer:

1.) İnsanoğlunun çirkinliği.

1. 1. mesh-i evlād-ı beşer:
*Sāyesinde refʿ olundu **mesh-i evlād-ı beşer***
ʿĀlemine ʿayn-ı rahmettir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/4)**

meşhūd:

1.) Gözle görülen, şahit olunan, müşahede edilen (şey).

1. 1. meşhūd:-*i, -ken*
*Enfūs u āfākda **meşhūd** iken ʿāyetlerin*
Künhünü bilmekten ʿācizdir yine her feylesof **(Kıt'a 3/2)**

1. 2. meşhūdunu:-*u, -n, -u*
Hüsnüne benzer hüsün dünyāda görmüş var mıdır
*Yok ki görsün de rivāyet eylesin **meşhūdunu*** **(Gazel 26/6)**

1. 3. meşhūdumu:-*(u)m, -u*
Dīde-i hak-bīn-i ʿārif cümleyi telhīd eder
*Çeşm-i uhūldür gören **meşhūdumu** her bār iki* **(Kıt'a 17/2)**

meşhūdāt:

1.) Meşhut olan, gözle görülen, şahit olunan şeyler.

1. 1. meşhūdātını:-*ı, -n, -ı*
Kāle gelmez harfe sığmaz sevk ile maʿlūm olur
*Ehl-i dil kādir midir taʿrīfe **meşhūdātını*** **(Gazel 240/3)**

meşhūr:

1.) Herkesçe bilinen, adı sanı her tarafa yayılmış, ünlü, şöhretli.

1. 1. meşhūr:
ʿAşk olan sīne olur hubb-i sivādan hālī
*Çünkü **meşhūr** mesel şīrin olur meskeni pāk* **(Gazel 116/7)**

1. 2. meşhūr:
*Eshāb-ı hüner fazl u kemālāt ile **meşhūr***
El-kısısa cihān halkı birer vasf ile mezkūr **(Müseddes 3/23)**

1. 3. meşhūrdur:-*dur*
***Meşhūrdur** temyīz ile temyīz-i lutf-āmīz ile*
O mihr-i pertev-rīz ile mesʿūddur devr-i kamer **(Tarih 16/2)**

1. 4. meşhūrdur:-*dur*
*Mürg-ı vahşī dāma düşmez dānesiz **meşhūrdur***
Sayd-ı dildārān için cüzʿ-i dānede sīm ü zer taşı **(Gazel 225/3)**

1. 5. meşhūrdur:-*dur*
*Böyle **meşhūrdur** endāzesi olmaz keremin*
Yapmamışlar küremā sınıfına mīzān-ı kerem **(Kaside 41/3)**

1. 6. meşhūrum:-*(u)m*
Kendini çekme nikāb arkasına nūrum gel
*Girme tārīk-i husūfa mehi **meşhūrum** gel* **(Müsebba 2/2)**

meşhūr ol-:

1.) Bilinmek, tanınmak, ün salmak.

1. 1. meşhūr ol-:-*duk, -u*
*Kendi **meşhūr olduğu** şeyle beni teşhīr içün*
Korkmayıp Hakkdan bana ʿāzv etti sūʾ-i hasleti **(Kaside 37/49)**

meşhūr-ı cihān:

1.) Dünyada meşhur; herkesçe bilinen.

1. 1. meşhūr-ı cihān:-*dır*
Gösterir ehl-i kalem bir birine parmakla
*Hüsn-i tahrīr ile **meşhūr-ı cihāndır** kalemim* **(Gazel 152/3)**

meşhūr-ı cihān et-:

1.) Dünyada meşhur olmak; herkes tarafından bilinmek.

1. 1. meşhūr-ı cihān et-:-*ti*
Derdimi duymayan az kaldı beni nevʿimde
*Beni günden güne **meşhūr-ı cihān etti** o şūh* **(Gazel 20/2)**

meşhūr-ı cihān ol-:

1.) Herkes tarafından bilinir olmak, ün salmak.

1. 1. meşhūr-ı cihān ol-:
*ʿİlm ü irfān ile **meşhūr-ı cihān ol** pīr ol*
ʿĀrif ol ehl-i dil ol Seyyid-i ʿAllāme gibi **(Gazel 237/7)**

meşîhat:

1.) Bir tekkeye şeyh olma durumu, şeyhlik, mürşitlik; şeyhülislamlık.

1. 1. meşîhat:
Takāddüm eyledikçe laʿl ü gevherde behā artar
***Meşîhat** bāʿis-i rifʿattir ehl-i hāle ey Fennī* **(Gazel 59/5)**

mesîhā-yı ümīd:

1.) Nefesi, mucize olarak ölüye hayat veren (Hz. Îsâ'nınki gibi) ümit (sadrazam Rıfat Paşa).

1. 1. mesîhā-yı ümīd:
Kıldı Hürrem beni hiss-i nefahāt-ı feyzin
*Tāze cān verdi meğer kalbe **mesîhā-yı ümīd*** **(Kaside 46/26)**

mesken:

1.) Yaşanılan yer, mekan, ev; yurt, vatan.

1. 1. mesken:
Fikr-i vaslınla ne kāşāne ne külhān biliriz
*Dil-i gam-dīdemize kūyunu **mesken** biliriz* **(Gazel 82/1)**

1. 2. mesken:
Sağ iken bir ebedī hāne tedārik ede gör
*Ne bu **mesken** ne bu miknet ne bu fırsat bākī* **(Gazel 243/7)**

1. 3. mesken:
Tutma zāhidler gibi tesbīhi ālāt-ı riyā
*Git de bir meyhāne **mesken** ile bir peymāne tut* **(Tahmis 5/10)**

1. 4. meskenim:*-(i)m*
Kalb-i meksūr-ı ʿabīdānemi kıldın taʿmīr
***Meskenim** halkını bi'l-cümle duʿā-hān ettin* **(Kaside 44/8)**

1. 5. meskenimiz:*--(i)miz*
*Maʾnevī **meskenimiz** dāʾire-i vuslat-ı yār*
Sūretā zāviye-i meclis-i bīgānedeyiz **(Gazel 86/3)**

mesken eyle-:

1.) Yurt edinmek, yerleşmek.

1. 1. mesken eyle-:*-r, -im*
Ayda bir selāmın gelmezse eğer
*Diyār-ı gurbeti **mesken eylerim*** **(Şarkı 1/6)**

mesken-i ifrīt ol-:

1.) En korkunç, en zararlı cinlerin yeri olmak.

1. 1. mesken-i ifrīt ol-:
***Mesken-i ifrīt ola** sahn-ı cinān-ı ʿālīyāt*
Gel yanaştırma rakībi kūyuna cāʾiz midir **(Gazel 10/5)**

mesken-i yār:

1.) Sevgilinin bulunduğu yer.

1. 1. mesken-i yār:*-i*
*Tavāf et ey sabā ʿavdette mutlak **mesken-i yāri***
Olup miskīn-i nefs ʿanberlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/7)**

meşkūr kıl-:

1.) Teşekküre layık bulmak, beğenilmek.

1. 1. meşkūr kıl-:*-sın*
Bin sevāb ihsān buyursun ol Şehin bir hayrına
*Saʿyini her veçhile **meşkūr kılsın** Girdigār* **(Kaside 39/19)**

meşkūr ol-:

1.) Beğenilmek, teşekküre değer görülmek.

1. 1. meşkūr ol-:*-a*
***Meşkūr ola** her gayreti ihyā etti Vilāyeti*
ʿĀlīdir ʿālī himmeti varolsun olʿālī-güher **(Tarih 16/12)**

meskūt kal-:

1.) Sükut etmek, söylememek.

1. 1. meskūt kal-:*-ma, -sın*
*Cevāb-ı ʿarz-ı hāli ʿācizānem **kalmasın meskūt***
Ki mūrun sohbeti şān-ı Süleymāna halel vermez **(Gazel 79/7)**

meslek:

1.) Bir kimsenin geçimini sağlamak maksadıyla seçtiği sürekli iş; tutulan, benimsenen, tabi olunan yol, tarik.

1. 1. meslekce:*-ce*
Mest-i müdām kūy-i melāmet değil miyim
***Meslekce** vāsıl-ı hadd-i gāyet değil miyim* **(Taştir 1/1)**

1. 2. mesleği:*-i*
*Oʿālī **mesleği** şāhīn-i pervāz olmayan bilmez*
Tevāzūʿdur eʿālī zümresin aʿlā eden ammā **(Gazel 66/2)**

1. 3. mesleğinde:*-i, -n, -de*
*Ederse **mesleğinde** istikāmet*
Anın dervişine gelmez sakāmet **(Kaside 31/5)**

1. 4. meslekinde:*-i, -n, -de*
***Meslekinde** rūhaʿaittir mezīd-i terbiyet*
Gerçi nefsinde edilmez dizgini irhā fakat **(Kaside 32/3)**

meslek ittihāz et-:

1.) Meslek edinmek.

1. 1. meslek ittihāz et-:
Parıltıya aldanma zen-meşreb olma sūfī
*Bir **meslek ittihāz et** deʾb-i ricāle benzer* **(Gazel 63/4)**

meslek-i ehl-i tarīkat:

1.) Tarikat ehlinin yolu.

1. 1. meslek-i ehl-i tarīkat:*-ten*
Kıl kadar emr-i şerīʿatten tebāʿüd eylemez
***Meslek-i ehl-i tarīkatten** tebāʿüd eylemez* **(Tahmis 4/4)**

meslek-i Hak:

1.) Allah yolu, doğru yol.

1. 1. meslek-i Hak:*-ı*
Etmez bu revişler seni menzil-res-i maksūda
*Tahsīle çalış **meslek-i Hakkı** ʿurefādan* **(Kaside 50/12)**

meslek-i ʿirfān:

1.) İrfan yolu.

1. 1. meslek-i ʿirfān:*-a*
*Fennīyā eyleyelim **meslek-i ʿirfāna** sülūk*
Tıfl-veş luʿb ile evkat-güzār olmayalım **(Gazel 147/9)**

1. 2. meslek-i ʿirfān:*-a*
Senin-çün geldim ancak ʿālem-i imkāna sultānım
*Senin-çün girdim ancak **meslek-i ʿirfāna** sultānım* **(Müsebba 3/15)**

meslūb:

1.) Giderilmiş, alınmış, soyulmuş; yok edilmiş.

1. 1. meslūbdur:*-dur*

Dīm ü dūzah ʿāşık-ı dīdārdan ***meslūbdur***
Gam yemez ehl-i muhabbet nefsini ibrā için **(Gazel 172/5)**

mesned-ārā-yı tasarruf:

1.) Tasarruf (Allah'ın eşyayı ve bütün varlıkları velilerinin emri altına vermiş olması sebebiyle velilerin olaylar ve eşya üzerinde hüküm yürütmeleri ve onları idare etmeleri) makamını süsleyen (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1. 1. mesned-ārā-yı tasarruf:
Mesned-ārā-yı tasarruf *mürşid-i imdād-res*
ʿAtıfet-perver himem-pīrā mekārim iʿtiyād **(Kaside 27/3)**

mesned-i ʿālī-meziyyet-bahş ol-:

1.) Yüce, yüksek bir üstünlüğe sahip makam vermek.

1. 1. mesned-i ʿālī-meziyyet-bahş ol-:-*(u)r*
Mesned-i ʿālī-meziyyet-bahş olur *mu cāhile*
Esb olur mu yükseğe çıkmakla bir har yavrusu **(Gazel 241/5)**

mesned-i sūfī-i girān-cān:

1.) Can sıkıcı sofunun (zahid*) dayanağı, makamı.

1. 1. mesned-i sūfī-i girān-cān:
Rīş ü destārını tesbīh ü ʿasāsın gördük
Anladık ***mesned-i sūfī-i girān-cān*** *ne imiş* **(Gazel 93/4)**

meşreb:

1.) Yaradılış, huy, karakter, mizaç.

1. 1. meşreb:
Mükemmel eylemiş tā hilkat-ı ervāhı ʿālemde
Ezelden pāk tīnet pāk ***meşreb*** *pāk fıtrattır* **(Kaside 30/4)**

1. 2. meşreb:
Kendimi dīvāne ***meşreb*** *sözlerim efsāne tut*
Tālib ammā āşinālar bir yüzünden öpmeğe **(Tahmis 5/13)**

1. 3. meşrebi:-*i*
Şimdiki ahbāb u yārānın bozuktur ***meşrebi***
Sābıkan ʿahdinde sābit āşinālar var imiş **(Kıt'a 15/2)**

1. 4. meşrebim:-*(i)m*
İstikāmet-pīşeyim ʿayn-ı hakīkattir sözüm
İltizām eyler hemīşe ***meşrebim*** *ciddiyeti* **(Kaside 37/95)**

1. 5. meşrebimiz:-*(i)miz*
Menn ü teklīf-i girānı çekemez ***meşrebimiz***
Korkarız doğrusu bār olmada divānımıza **(Gazel 182/6)**

1. 6. meşreblerin:-*ler, -in*
Bir reʾīs-i kīne-perverle refākat eyledim
Var idi ***meşreblerin*** *yekdiğere zıddiyeti* **(Kaside 37/41)**

1. 6. meşreblerin:-*ler, -in*
Bir reʾīs-i kīne-perverle refākat eyledim
Var idi ***meşreblerin*** *yekdiğere zıddiyeti* **(Kaside 37/41)**

1. 7. meşrebince:-*ince*
Efāzıl ***meşrebince*** *kām-rān olmaz husūsiyle*
Kef-i ʿuşşāka keyfince dolu bir cām-ı Cem gitmez **(Gazel 81/4)**

1. 8. meşrebinde:-*in, -de*
Güler ben ağladıkça kanlı yaş döktükçe dīdemden
O şūhun ***meşrebinde*** *gāliba insāf yoktur yok* **(Gazel 108/3)**

1. 9. meşreblerin:-*ler, -in*
Bir reʾīs-i kīne-perverle refākat eyledim
Var idi ***meşreblerin*** *yekdiğere zıddiyeti* **(Kaside 37/41)**

meşreben:

1.) Huy, yaradılış, mizaç bakımından.

1. 1. meşreben:
Nefsen ezkā ***meşreben*** *bī-ʿayb u ʿazmen zī-sebāt*
Zāten akdes tabʿan erfaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/5)**

meşreb-i har ol-:

1.) Eşek huylu olmak.

1. 1. meşreb-i har ol-:
Gülden de nezāketli görün dīde-i yāre
Aʿdāya gelince değişip ***meşreb-i har ol*** **(Gazel 137/4)**

meşreb-i lezzet-i ʿaşk:

1.) Aşk lezzetinin yaradılışı, tabiatı.

1. 1. meşreb-i lezzet-i ʿaşk:
Ne bilsin sūfī-efsürde ***meşreb-i lezzet-i ʿaşkı***
Muhabbet ne rūhānī ne ʿālī cān-fezālık var **(Gazel 60/4)**

meşreb-i mişvār:

1.) Hal ve hareketlerinin yaradılışı; davranış biçimi.

1. 1. meşreb-i mişvār:-*ı*
Doğrudur ***meşreb-i mişvārı*** *sever doğruları*
Yürümez ʿadline ʿirfānına karşı tezvīr **(Kaside 47/8)**

meşreb-i pāk:

1.) Pak, temiz yaradılış.

1. 1. meşreb-i pāk:-*in, -de*
Olmasın ***meşreb-i pākinde*** *tecāhülden eser*
Bilsin ahvālini hem-derd ü hem-efkār olsun **(Gazel 162/5)**

meşreb-i pāk-i hümāyūn:

1.) Padişaha (II. Abdülhamid Han) ait temiz yaradılış, huy.

1. 1. meşreb-i pāk-i hümāyūn:-*u, -n, -da, -ki*
Meşreb-i pāk-i hümāyūnundaki *ʿulviyeti*
Şerh u tasvīr iktidār-ı hāmeden bīrūndur **(Kaside 37/28)**

meşreb-i ʿulyā:

1.) Çok yüce tabiat, huy.

1. 1. meşreb-i ʿulyā:-*sı, -n, -da*
Meşreb-i ʿulyāsına *gelmez günā inʿāmdan*
Münʿimiyyetle kurulmuştur esās fıtratı **(Kaside 37/11)**

meşrik-ı envāre feyz et-:

1.) Feyiz nurlarının doğusu, doğduğu yer etmek.

1. 1. meşrik-ı envāre feyz et-:-*ti*
Meşrik-ı envāre feyz etti *o Pīr-i müstefād*
Bukʿa-i rengīn-i Bağdādı nişīmen-gāh edip **(Kaside 27/7)**

mesrūr:

1.) Sevinçli, mutlu, şen.

1. 1. mesrūr:
Eshāb-ı rüteb tāliʿi huşyār ile mağrūr
Eshāb-ı gına kesret-i emvāl ile ***mesrūr*** **(Müseddes 3/22)**

mesrūr ol-:

1.) Sevinmek, memnun olmak.

1. 1. mesrūr ol-:-*(u)r*

Hasmımız her ne kadar hāsir ü berbād olsa
Fazl-ı ʿafvı tanımaz sādece ***mesrūr oluruz*** **(Gazel 196/6)**

mesrūr ü dilşād et-:

1.) Gönlü mutlu ve sevinçli eylemek.

1. 1. mesrūr ü dilşād et-:-*se, -n*
Beni birkaç satır mektūb ile yād etsen olmaz mı
Peyām-ı vaslıla ***mesrūr ü dilşād etsen*** *olmaz mı* **(Gazel 207/1)**

mesrūr u müstebşir ol-:

1.) Müjde ile sevinen, sevinçli olmak.

1. 1. mesrūr u müstebşir ol-:-*(u)r*
Hamdi terdīfen edip Peygambere ʿarz-ı selām
Rahmet-i Hakkla olur ***mesrūr u müstebşir*** *kalem* **(Kaside 24/2)**

mesrūr-ı kām-ı vuslat et-:

1.) Kavuşma arzusuyla mutlu olmak, sevinmek.

1. 1. mesrūr-ı kām-ı vuslat et-:-*mez, -sen*
Bekām olma beni ***mesrūr-ı kām-ı vuslat etmezsen***
Dümūʿ-ı dīdeme atf-ı nigāh-ı şefkat etmezsen **(Gazel 124/1)**

mesrūr-ı mübeşşer kal-:

1.) İyi haberle, müjde ile sevinmek.

1. 1. mesrūr-ı mübeşşer kal-:-*sa*
Vuslat olsa vuslat u hicrān teʿākub etmese
Kalsa *gönlüm öyle* ***mesrūr-ı mübeşşer*** *kāşki* **(Gazel 215/3)**

mesrūr-ı temāşā-yı cemāl eyle-:

1.) Güzelliği, güzel yüzü seyretmekle sevindirmek.

1. 1. mesrūr-ı temāşā-yı cemāl eyle-:-*di*
Eyledi *herkesi* ***mesrūr-ı temāşā-yı cemāl***
Sıra geldikte bana olma peşīmān-ı kerem **(Kaside 41/52)**

mesrūriyet:

1.) Mesrur olma durumu, sevinçli ve memnun olma.

1. 1. mesrūriyeti:
Bir gazel yaz eylesin teʾyīd o ***mesrūriyeti***
Bes bu rütbe iftihār-ı hāme-i sihr-āferīn **(Kaside 37/98)**

mesrūrü'l-fuʾād ol-:

1.) Gönlü sevinçli, mutlu olmak; sevinmek.

1. 1. mesrūrü'l-fuʾād ol-:-*muş, -tu*
Hak ona vermişti bir mahdūm Muhammed Bey gibi
Lutf-ı Rabbānī ile olmuştu ***mesrūrü'l-fuʾād*** **(Tarih 6/2)**

meşşāta:

1.) Eskiden gelinleri giydirip süsleyen, gelin başı yapan, düğün evleri için süsler hazırlayan kadın, bezekçi

1. 1. meşşātadır:-*dır*
Gıll ü gışden sāde fevka'l-ʿāde bir ***meşşātadır***
Şāhid-i maʿnāyı hüsn-i hat ile söyler kalem **(Kaside 24/21)**

meşşāta-i dildār:

1.) Güzel süsleyen, sevgilinin süsleyicisi.

1. 1. meşşāta-i dildār:-*ı*
Tāze mazmūna verir hüsnü rakamla ziynet
Sanki ***meşşāta-i dildārı*** *beyāndır kalemim* **(Gazel 152/16)**

messet-:

1.) Değmek, dokunmak, temas etmek.

1. 1. messet-:-*me, -di*
Sığmaz eltāf-ı mülūkāneleri taʿdāda
Devlet-i ihsānını ***messetmedi*** *zīrā mikyāl* **(Kaside 40/17)**

1. 2. messetmekle:-*mek, -le*
Mey şeker-rīz oluyor destini ***messetmekle***
Lebin öpmekle leb-cāma halāvet geliyor **(Kaside 48/34)**

1. 3. messet-:-*me, -sin*
İsterim bād-ı sabālar da seni okşamasın
Etmesin *zülf-i dilāvīzine katʿā fes* ***mess*** **(Gazel 91/3)**

mest:

1.) Sarhoş, kendinden geçmiş (kimse).

1. 1. mest:
Ben ***mest*** *isem de tavrımı tebdīl eylemem*
Rindān içinde ehl-i tabīʿat değil miyim **(Taştir 1/2)**

mest et-:

1.) Aklı başından gitmek, kendinden geçmek; sarhoş etmek.

1. 1. mest et-:-*(e)r, -ler*
Nūş edenler iltifāt etmez şarāb-ı Kevsere
Mest eder *ʿuşşākı cām-ı sohbet-i dil-cūy-ı dost* **(Gazel 13/4)**

1. 2. mest et-:-*sin*
Çerhi titretsin çekince hançer-i müjgānını
Cāmı ***mest etsin*** *sürünce nergis-i şehlāsını* **(Gazel 219/3)**

mest ü bī-hūş ol-:

1.) Sarhoş ve sersem olmak, aklı başından gitmek.

1. 1. mest ü bī-hūş ol-:-*du, -lar*
Baktığın günden beri ol dīde-i sarhoş ile
Mest ü bī-hūş oldular *sahbā-yı ʿaşkı nūş ile* **(Tahmis 6/6)**

mestāne tut-:

1.) Sarhoşçasına bir hâl vermek, baygın etmek.

1. 1. mestāne tut-:
Dīde-i bādāmını mahmūr kıl ***mestāne tut***
Mihrime karşı bu istiğnālar ey mehveş nedir **(Tahmis 5/3)**

mest-i cām:

1.) Kadeh sarhoşu; aşk sarhoşu.

1. 1. mest-i cām:-*ı*
Keʾenne ***mest-i cāmı*** *feyzidir ʿallāme-i Cāmī*
Der-i fazlında Beyzāvī ise bir kara cāhildir **(Kaside 38/12)**

mest-i cām-ı elest:

1.) Elest kadehinin (meclisinin) sarhoşu (***bk.*** ezel).

1. 1. mest-i cām-ı elest:-*iz*
Mine'l-ezel ***mest-i cām-ı elestiz***
Cām-ı Cem yürümez meyhānemizde **(Şarkı 6/8)**

mest-i müdām:

1.) Devamlı sarhoş, kendinden geçmiş olan.

1. 1. mest-i müdām:
Mest-i müdām *kūy-i melāmet değil miyim*
Meslekçe vāsıl-ı hadd-i gāyet değil miyim **(Taştir 1/1)**

mest-i nāz:

1.) Naz sarhoşu (olan sevgili).

1. 1. mest-i nāz:-*(ı)m*
Sabāh olmuş meğer ol ***mest-i nāzım*** *uykudan kalkmış*
Uyandırdı yine bin türlü āşūb-ı cihān gözler **(Gazel 62/2)**

1. 2. mest-i nāz:-*(ı)m*
Gamze-i gaddār ile bilmem ne kan etmiş yine
Mest-i nāzım *sell-i seyf-i ebruvān etmiş yine* **(Gazel 186/1)**

1. 3. mest-i nāz:-*ın*
Hātırından ne çabuk çıkmış o ***mest-i nāzın***
Yan yatıp naʿre atıp ref-i hicāb ettiğimiz **(Gazel 73/4)**

mest-i sergerdān ol-:

1.) Şaşkınlıktan sarhoş olmak, kendinden geçmek.

1. 1. mest-i sergerdān ol-:-*(u)r*
Havf-ı taksīrātla çatlar dudağı hāmenin
Hayretinden ***mest-i sergerdān olur*** *titrer kalem* **(Kaside 24/50)**

mest-i sevdā ol-:

1.) Sevda sarhoşu olmak.

1. 1. mest-i sevdā ol-:-*duk, -(u)m*
Mest-i sevdā olduğum *dahl etme ey zāhid benim*
Bir bana bir de şu sāhir-i dīde-i mahmūre bak **(Gazel 106/3)**

mesti-i cām-ı muhabbet:

1. 1. mesti-i cām-ı muhabbet:
Saklanır mı ***mesti-i cām-ı muhabbet*** *yārdan*
Var mıdır hāl ü mahal inkāra Allah ʿaşkına **(Gazel 191/4)**

mestūr:

1.) Örtülü, kaplı; gizli, saklı.

1. 1. mestūr:
Āfitāb-ı hünerim ebr-i siyehle ***mestūr***
Gevher-i maʿrifetim hāk-i medellette nihān **(Kaside 45/33)**

1. 2. mestūr:
Ehlinin gayrıya ***mestūr*** *ise de esrārı*
Münkeşifdir bana her vechile maʿnā-yı ümīd **(Kaside 46/53)**

1. 3. mestūr:-*i, -miş*
Leke dārān ile ***mestūr*** *imiş defterde*
O bizim sehv ile pākīze hesāb ettiğimiz **(Gazel 73/2)**

mesʿūd:

1.) Mutlu, saadetli, bahtiyar.

1. 1. mesʿūddur:-*dur*
Meşhūrdur *temyīz ile temyīz-i lutf-āmīz ile*
O mihr-i pertev-rīz ile mesʿūddur devr-i kamer **(Tarih 16/2)**

mesʿūd kal-:

1.) Mutlu, bahtiyar olmak.

1. 1. mesʿūd kal-:-*sın*
Gönül ister mülākātınla ***kalsın*** *rūz u şeb* ***mesʿūd***
Gözüm ammā diler dīdārını subh u mesā görsün **(Gazel 160/2)**

mesʿūd ol-:

1.) Mutlu olmak.

1. 1. mesʿūd ol-:-*ma, -y, -an*
Kūy-ı yāri dūr edip vuslatla ***mesʿūd olmayan***
Aldırır ʿakl u şuʿūru vālih u hayrān gider **(Gazel 45/2)**

1. 1. mesʾūd ol-:-*ma, -y, -an*
Henüz vuslatla ***mesʾūd olmayan*** *bir ʿāşıkın kalbi*
Temelden indirāse uğrayan vīrāneden kalmaz **(Gazel 87/5)**

mesʿūd ü ferahnāk:

1.) Mutlu, sevinçli.

1. 1. mesʿūd ü ferahnāk:
El sohbet-i dildār ile ***mesʿūd ü ferahnāk***
Ben hırkamı çekdim başıma sākit ü gam-nāk **(Müseddes 3/32)**

mesʿūd u müstansır ol-:

1.) Saadetli ve yardım dileyen olmak.

1. 1. mesʿūd u müstansır ol-:-*(u)r*
Baʿdehū ashāba takdīm-i tahiyyāt eyleyip
Zāhir u bātın ***olur mesʿūd u müstansır*** *kalem* **(Kaside 24/3)**

mesʾūl:

1.) Yaptığı veya üstüne aldığı işlerden ve davranışlardan hesap vermeye mecbur olan, sorumluluk yüklenen (kimse), sorumlu.

1. 1. mesʾūlümü:-*(ü)m, -ü*
Şarāb-ı minnet işrāb etme sahbā-yı visālinden
Edersen sākīyā ***mesʾūlümü*** *keyfimce isʿāf et* **(Gazel 11/2)**

1. 2. mesʾūlümün:-*(ü)m, -ün*
Kalmadı bār-ı gamı çekmeye gönlümde mecāl
Yap yıkık gönlümü ***mesʾūlümün*** *isʿāfıyla* **(Kaside 40/61)**

mesʾūl et-:

1.) Sorumlu tutmak.

1. 1. mesʾūl et-:-*en*
Seni ***mesʾūl eden*** *vicdān u efkārından ʿār eyle*
Kitāba ictihāda uymayan kārından ʿār eyle **(Müseddes 1/23)**

mesʾūliyet:

1.) Mesul olma durumu, sorumluluk.

1. 1. mesʾūliyeti:-*i*
Yoksa aslā hidmet-i devlette taksīr etmedim
Yok yere etti bana tahmīl ***mesʾūliyeti*** **(Kaside 37/66)**

meşʾūm ol-:

1.) Uğursuz olmak.

1. 1. meşʾūm ol-:-*ma, -y, -ız*
Kalırsa bezmimiz yümn-i kudūm-i yārden hālī
Rakībin makdem-i şūmiyle bārī ***olmayız meşʾūm*** **(Gazel 242/3)**

meşūmiyet:

1.) Uğursuzluk.

1. 1. meşūmiyeti:-*i*
Sūretā nām-ı ʿÖmer Yümnīdir ammā sīreten
Kayseriye eyledi teʾsīr ***meşūmiyeti*** **(Kaside 37/42)**

meʾsūrāt:

1.) Esir edilenler, tutsak olunanlar; ***mec.*** Dünyadaki varlıklar, dünyaya hapsolmuş olanlar.

1. 1. meʾsūrāta:-*a*
Şu ***meʾsūrāta*** *karşı bir müʾessir yoksa ey münkir*
Eden kimdir vücūd-ı mümkünātı ser-te-ser īcād **(Gazel 21/4)**

mesvā-yı merām:

1.) İstek menzili, meskeni.

1. 1. mesvā-yı merām:

Bārigāh-ı himem ve reʾfeti ***mesvā-yı merām***
Kārgāh-ı kerem ve nısfeti meʾvā-yı ümīd **(Kaside 46/16)**

metāʿ:

1.) Satılacak eşya, mal; elde bulunan varlık, sermaye; ***mec.*** Güzelin, sevgilinin kendisi.

1. 1. metāʿa:-*a*
Donanmış sīm-tenler sahne-i gülzāra çıkmışlar
Metāʿa *müşteri bulmak için pāzāra çıkmışlar* **(Gazel 35/1)**

metaʿ yap-:

1.) Sermaye yapmak.

1. 1. metaʿ yap-:-*ma*
Kalbine sokmaz sanem ***yapmaz metaʿ*** *ʿālemi*
Keşf edenler kāʾinātın asl u māhiyyātını **(Gazel 240/4)**

metāf-ı kudsiyān:

1.) Meleklerin tavaf ettiği yer.

1. 1. metāf-ı kudsiyān:-*dır*
Mürāʿat-ı edeb şartıyla gel Nābī bu dergāha
Metāf-ı kudsiyāndır *būsegāh-ı enbiyādır bu* **(Tahmis 1/13)**

metāf-ı mihnet-i dünyā:

1.) Dünyanın sıkıntılarının, zorluklarının döndüğü edildiği yer.

1. 1. metāf-ı mihnet-i dünyā:
Metāf-ı mihnet-i dünyā *süveydā-yı efāzılsa*
Benim kesb-i yedimdir çektiğim nitsün bana tāliʿ **(Gazel 102/4)**

metāʿ-ı dehr:

1.) Dünya malı.

1. 1. metāʿ-ı dehr:
Bu deyr-i bī-sebāta dil veren dīvāneden kalmaz
Metāʿ-ı dehr *için feryād eden çengāneden kalmaz* **(Gazel 87/1)**

1. 2. metāʿ-ı dehr:-*i*
Yakışmaz hāb-ı gaflet sālikān-ı ʿaşka bīdār ol
Metāʿ-ı dehri *çok yüklenme rācilsin sebük-bār ol* **(Müseddes 1/4)**

metālib:

1.) Talep edilen şeyler, istekler, arzular.

1. 1. metālib:
Cihānda merd-i nīgū-baht ʿazminde hacīl olmaz
Metālib *tāliʿ-i hūşyāre karşı mustahīl olmaz* **(Gazel 76/2)**

1. 2. metālib:
Kapında feyz alır bil-cümle tālib yā Resūlallah
Olur sāyende hāsıl her ***metālib*** *yā Resūlallah* **(Kaside 16/1)**

1. 3. metālib:
İktirān eyler ise reʾy-i vezīrānen ile
Çok ***metālib*** *doğurur leyle-i hablā-yı ümīd* **(Kaside 46/24)**

1. 4. metālib:
Humakā cümlesine açtı ***metālib*** *kapısın*
ʿUkalā zümresini etmedi gamdan āzād **(Taştir 2/2)**

metānetli:

1.) Acılar karşısında dayanma gücünü yitirmeyen, dayanıklı, metîn.

1. 1. metānetli:
Fennī böyle ***metānetli*** *gazel yazdıkça*
Kalemin bāsıra-i düşmana mismār olsun **(Gazel 162/7)**

metāyā-yı ümīd:

1.) Ümit hayvanı.

1. 1. metāyā-yı ümīd:
Zīr-rānında ola tevsen-i ʿizz ü iclāl
Deşt-i efkārı dolaştıkça ***metāyā-yı ümīd*** **(Kaside 46/66)**

metbūʿ:

1.) Kendisine tabi olunan, uyulan (kimse).

1. 1. metbūʿa:-*a*
Deryāya katre zerreler hurşīde eyler incizāb
Bir çāker-i ahkar nider ***metbūʿa*** *hālin ʿarzeder* **(Kaside 20/22)**

metbūʿ-ı aʿzam:

1.) Kendisine tabi olunan, uyulanların yücesi.

1. 1. metbūʿ-ı aʿzam:-*dır*
Lutfu çok ihsānı çok inʿāmı çok sānīsi yok
Böyle bir ***metbūʿ-ı aʿzamdır*** *Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 23/5)**

methet-:

1.) Övmek.

1. 1. methedeyim:-*eyim*
Seni mümkün mü ki benʿaczimle ***methedeyim***
Çünkü sen kendini memdūh-ı Vezīrān ettin **(Kaside 44/6)**

1. 2. methedeyim:-*eyim*
Bir güzel ***methedeyim*** *neşʾe-yi mey kaybeylemeden*
Tabʿıma ʿālem-i ʿulvīden iʿānet geliyor **(Kaside 48/30)**

metīn:

1.) Güçlü, kuvvetli, sağlam.

1. 1. metīn:
Hāsılı dāmeni pīrāmeni pīrāheni pāk
İsmet-i zātı kavī perde-i nāmūsu ***metīn*** **(Gazel 116/3)**

1. 2. metīn:
ʿAyni erdir er gibi zenden doğan er yavrusu
Bir ***metīn*** *arslan olur çünkü gazanfer yavrusu* **(Gazel 241/1)**

1. 3. metīn:
Cūdu çok cürʾeti çok şefkati çok reʾyi ***metīn***
Ezelī mevhibedir halk-ı Hudā dād-ı ʿAlī **(Kaside 26/4)**

metīn ü muhkem:

1.) Sağlam ve dayanıklı.

1. 1. metīn ü muhkem:
Cebhāne-i nev binā geşt ***metīn ü muhkem***
Kultü li'tārīhihi kūlūh hitām misk **(Tarih 2/1)**

mevākīʿ:

1.) Mevkiler, yerler.

1. 1. mevākīʿde:-*de*
Bakma sen baʿzı ***mevākīʿde*** *sükūt ettiğine*
Hurdebīn-i nādire-gū nādire dendāndır kalemim **(Gazel 152/10)**

meʾvā-yı ümīd:

1.) Ümit sığınağı, makamı, yurdu.

1. 1. meʾvā-yı ümīd:
Bārigāh-ı himem ve reʾfeti mesvā-yı merām
Kārgāh-ı kerem ve nısfeti ***meʾvā-yı ümīd*** **(Kaside 46/16)**

meʾvā-yı vatan:

1.) Sığınılacak yer, yurt, vatan; ***tas.*** İnsan ruhunun bu âleme gelmeden önce bulunduğu ruhlar âlemi (***bk.*** ezel).

1. 1. meʾvā-yı vatan:
Eyledim tercübe kendimce bunu gurbette
*Bukʿa-yı cennet imiş ʿĀdeme **meʾvā-yı vatan*** **(Gazel 165/3)**

mevce-zen ol-:

1.) Dalga vurmak; kıyıya vurmak.

1. 1. mevce-zen ol-:*-duk, -u*
***Mevce-zen olduğu** müddetçe bihār u enhār*
Kabza-i himmeti olsun güher-efşān-ı kerem **(Kaside 41/56)**

mevcūd:

1.) Var olan, bulunan (şey).

1. 1. mevcūd:
*Her ne lutfeyler isen bende liyākat **mevcūd***
Olmamış sanma kerīmā beni şāyān-ı kerem **(Kaside 41/27)**

mevcūdāt:

1.) Yaratılmış olan her şey, varlıklar.

1. 1. mevcūdāt:
*ʿAmādan açdı **mevcūdāt** dü çeşmin tūtiyādır bu*
ʿAdīl olmaz bu hāke misk-i ezfer kadr ü kıymette **(Tahmis 1/8)**

mevcūd-ı bī-ʿillet:

1.) Sağlam (sonsuz, tek) varlık.

1. 1. mevcūd-ı bī-ʿillet:
***Mevcūd-ı bī-ʿillet** odur*
Maʿbūd-i zī-kudret odur **(Diğer 5/23)**

mevhibe:

1.) Bahşiş, ihsan, bağış.

1. 1. mevhibedir:*-dir*
Cūdu çok cürʾeti çok şefkati çok reʾyi metīn
*Ezelī **mevhibedir** halk-ı Hudā dād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/4)**

mevhibe-i Hak:

1.) Allah'ın lütfu, ihsanı.

1. 1. mevhibe-i Hak:*-tır*
Yani düstūr-ı kerem-pīşe Saʾīd Paşa kim
*Fıtraten **mevhibe-i Haktır** ana bezl-i nevāl* **(Kaside 40/27)**

mevkiʿ:

1.) Yer, mekân; makam.

1. 1. mevkiʿ:
Anın āsār u evsāfı bütün āfākı şāmildir
*Bu **mevkiʿ** fakat āzāde-i kayd-ı rahım buldum* **(Kaside 49/16)**

1. 2. mevkiʿ:
*Bir **mevkiʿ** tutamadım*
Ehl-i kemāl içinde **(Diğer 1/4)**

1. 3. mevkiʿ:
Ettim cihān-ı ʿaşkın her mevkiʿin temāşā
*Bir **mevkiʿ** bulamadım bezm-i visāle benzer* **(Gazel 63/3)**

1. 4. mevkīʿce:*-ce*
Husūsen muktedirdir nükte-verdir tecrübet bülenddir
*Nice tilmīzi **mevkīʿce** kendimden ehem buldum* **(Gazel 155/1)**

1. 5. mevkiʿin:*-in*
*Ettim cihān-ı ʿaşkın her **mevkiʿin** temāşā*
Bir mevkiʿ bulamadım bezm-i visāle benzer **(Gazel 63/3)**

1. 6. mevkiʿinde:*-i, -n, -de*
Yuvayı kızdır evvelce āteştir kendine bend et
*Soğukluk **mevkiʿinde** yār ile kerem-i ülfet istersen* **(Gazel 246/9)**

1. 7. mevkiʿlerde:*-ler, -de*
*Tercümanlık ederek ekser **mevkiʿlerde***
Bazı bī-çārelere çāre-resāndır kalemim **(Gazel 152/15)**

mevkīʿ tut-:

1.) Yer edinmek; bulunmak.

1. 1. mevkīʿ tut-:*-a, -ma, -dı, -m*
Kuş olup ötemedim gül ile yatamadım
*Bir **mevkīʿ tutamadım** ehl-i kemāl içinde* **(Gazel 203/2)**

mevkīʿ-i ʿālī:

1.) Yüce, yüksek makam.

1. 1. mevkīʿ-i ʿālī:
Sana Mevlā dilerim rütbe-i ʿulyā versin
*Dāʾimā **mevkīʿ-i ʿālīde** bulun hāme gibi* **(Gazel 237/8)**

mevkīʿ-i cevher:

1.) Cevherin yeri, kaynağı.

1. 1. mevkīʿ-i cevher:*-de*
Cā-be-cā himmetini sarf eder ehl-i hünere
*Cevheri **mevkīʿ-i cevherde** eder istiʿmāl* **(Kaside 40/29)**

mevkūf:

1.) Vakfedilmiş, tutuklu, bağlı.

1. 1. mevkūfdur:*-dur*
*Bilmem neye **mevkūfdur** ikbāl ü terakkī*
Bilmem neye vābestedir efzāyiş-i iclāl **(Gazel 138/2)**

Mevlā:

1.) Allah; "Birinin yakını, dostu, arkadaşı ve yardımcısı olmak, onun idaresini elinde bulundurmak" anlamındaki "velâyet (vilâyet)" kökünden mastar ismi ve sıfat olup "birine sevgiyle bağlanan, dost, arkadaş, yardımcı; sahip ve mâlik" gibi manalara gelip Allah'a izafe edildiğinde maddi unsurlar hariç bu yakınlık "sevme, koruma, yardım etme, tasarruf ve himayesi altında bulundurma" gibi anlamlara gelerek manevi yakınlığı ifade etmektedir.

1. 1. Mevlā:
*Muvaffak etti **Mevlā** bir nasīb aldım saʿādetten*
Saʿīdim sāye-i Pīrīde kalb-i hüşyārım var **(Muhammes 2/15)**

1. 2. Mevlā:
*Eylesin **Mevlā** visāliyle müşerref anları*
Tāliʿ-i erbāb-ı ʿirfāna nuhūset vermesin **(Gazel 175/6)**

1. 3. Mevlā:
*Sana **Mevlā** dilerim rütbe-i ʿulyā versin*
Dāʾimā mevkīʿ-i ʿālīde bulun hāme gibi **(Gazel 237/8)**

1. 4. Mevlā:
*Tevhīdi ʿayān bildir ey rahmeti bol **Mevlā***
Maksūdumu ver güldür ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/1)**

1. 5. Mevlā:
Tevhīdi ʿayān bildir ey rahmeti bol Mevlā
*Maksūdumu ver güldür ey rahmeti bol **Mevlā*** **(Kaside 11/1)**

1. 6. Mevlā:

Taklīdimi tahkīk et hem-rāhımı tevfīk et
İmānımı tevsīk et ey rahmeti bol ***Mevlā*** **(Kaside 11/2)**

1. 7. Mevlā:
Mahv eyle beni sende benlik koma şu bende
Kıl zātına efkende ey rahmeti bol ***Mevlā*** **(Kaside 11/3)**

1. 8. Mevlā:
Ayırma Muhammedden yenbūʿ-ı muhabbetten
Ol Şāh-ı mümeccedden ey rahmeti bol ***Mevlā*** **(Kaside 11/4)**

1. 9. Mevlā:
Maksūdumu yā Rahmān etsen bana ger ihsān
Gelmez sana bir noksān ey rahmeti bol ***Mevlā*** **(Kaside 11/5)**

1. 10. Mevlā:
Saldın başımı derdeʿaşkın esiyor serde
Gitsin aradan perde ey rahmeti bol ***Mevlā*** **(Kaside 11/6)**

1. 11. Mevlā:
Fennī bir oğuz kuldur zikrin ile meşguldür
Ölmezden evvel öldür ey rahmeti bol ***Mevlā*** **(Kaside 11/7)**

1. 12. Mevlānın:*-(n)ın*
Kibriyāsından eder havf ü hayā ***Mevlānın***
Hakkı bī-şübhe bilen bende günāh eyleyemez **(Gazel 85/5)**

Mevlā kerīm:

1.) "Allah büyüktür, Allah'a güvenmeli." anlamında kullanılan bir ifade.

1. 1. Mevlā kerīm:
Muzdarip olma gam ile Fennīyā
Muntazır ol lutfuna ***Mevlā Kerīm*** **(Gazel 145/6)**

Mevlā saklasın:

1.) "Allah korusun." anlamında, olumsuz bir durumun gerçekleş-memesi için söylenen bir temenni ifadesi.

1. 1. Mevlā saklasın:
Saklasın Mevlā *isābet etmesin sūʾ-i nazar*
Merdüm-i çeşm-i cihān-bīnimdirʿālī gözlerin **(Gazel 125/2)**

Mevlā'n-niʿam:

1.) Allah'ın nimetleri, lütfu.

1. 1. Mevlā'n-niʿam:
Seni hem bana hem ihvāna ***Mevlā'n-niʿam*** *buldum*
Benimçün ettiğin ihsānla kıl anı da dilber **(Gazel 155/2)**

Mevlā'yı seversen:

1.) "Allah aşkına, Allah'ını seversen" anlamında kullanılan bir yalvarma sözüdür.

1. 1. Mevlāyı seversen:
Beni koy hālime ***Mevlāyı seversen*** *sabr et*
Yāre şu beyti tilāvet edecek ānımdır **(Gazel 31/7)**

1. 2. Mevlāyı seversen:
Böyle iksār-ı sitemden maksadın cānım nedir
Söyle ***Mevlāyı seversen*** *söyle cānānım nedir* **(Gazel 29/1)**

1. 3. Mevlāyı seversen:
Rāz-ı mektūmuna hiç kimseyi hem-rāz etme
Vaʿd ü ikrārım ***Mevlāyı seversen*** *bozma* **(Gazel 189/3)**

1. 4. Mevlāyı seversen:
Söyle ***Mevlāyı seversen*** *bana hayret veriyor*
Bu ne güftār u kıyāfet bu ne reftār-behīn **(Kaside 42/33)**

1. 5. Mevlāyı seversen:
Söyle ***Mevlāyı seversen*** *yerimi hār etme*
Söyle ey gül-dehenim işve-gerim noldu sana **(Gazel 1/4)**

1. 6. Mevlāyı seversen:
Binip bir esb-i tāzi-i sabā-reftāre ilgār et
Ağır davranma ***Mevlāyı seversen*** *mutlakā tez gel* **(Gazel 136/5)**

Mevlevī:

1.) Mevlana Celaleddin-i Rumi'ye (ö. 672/1273) nispet edilen tarikat.

1. 1. Mevlevīyim:*-y, -im*
Mevlevīyim *ʿaşk ile inler derūnum ney gibi*
Hazret-i Mollā-yı Rūmun menkabet-güyāsıyım **(Kaside 35/6)**

mevliden:

1.) Doğanlar, insanlar arasında.

1. 1. mevliden:
Halkan akdem hulken aʿzam ***mevliden*** *aʿlā-yı nās*
Fiʾlen ahsen kavlen esdaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/4)**

mevrid-i merciʿ:

1.) Müracaat edilecek makam ve ya kişilerin yeri.

1. 1. mevrid-i merciʿ:
Ne için geldim ʿaceb ***mevrid-i merciʿ*** *neredir*
Bu sitem-hāneyi bilmem ki ne sandım kaldım **(Gazel 151/2)**

mevrūs-ı peder:

1.) Baba mirası.

1. 1. mevrūs-ı peder:*-dir*
Bize ***mevrūs-ı pederdir*** *bu teʿālī bu nüzūl*
Oku tārīhini gör hādise-i bü'l-beşeri **(Gazel 221/2)**

mevsim-i fırsat:

1.) Fırsat zamanı.

1. 1. mevsim-i fırsat:
Beri gel birbirimizden alalım kāmımızı
Gün geçip ***mevsim-i fırsat*** *güzerān eylemeden* **(Gazel 170/4)**

mevsimi gel-:

1.) Zamanı, vakti gelmek.

1. 1. mevsimi gel-:*-me, -den*
Mevsimi gelmeden *açılıp gülmez gül*
Nābecādır sırasız bir işi taʿcīl etmek **(Gazel 117/2)**

mevsim-i gül:

1.) Gül mevsimi, ilkbahar.

1. 1. mevsim-i gül:
Mevsim-i sayf erişip geçmiş iken ***mevsim-i gül***
Goncalar tāzelenip gülşene zīnet geliyor **(Kaside 48/4)**

1. 2. mevsim-i gül:
Gelsin edelim yār ile tevsī-i muhabbet Tevsīk-i meveddet
Hengām-ı safā ***mevsim-i gül*** *vakt-i çemendir Tīzāb-ı mihendir*
(Müstezad 3/3)

mevsim-i miknet:

1.) Güçlü, kuvvetli zaman; iyi gün.

1. 1. mevsim-i miknet:
Pek çok bulunur ***mevsim-i miknette*** *ehibbā*
Ammā dem-i nikbette riʿāyet bulamazsın **(Gazel 132/3)**

mevsim-i sayf:

1.) Yaz mevsimi.

1. 1. mevsim-i sayf:
Mevsim-i sayf *erişip geçmiş iken mevsim-i gül*
Goncalar tāzelenip gülşene zīnet geliyor **(Kaside 48/4)**

mevsūf:

1.) Vasıflanmış, herhangi bir niteliğe sahip olmuş.

1. 1. mevsūf:
Fazīletle maʿrūf ehl-i ʿirfān değil miyiz
Fesāhatla ***mevsūf*** *merd-i meydān değil miyiz* **(Gazel 70/1)**

1. 2. mevsūf:
Nekāyısla kemāl-i mücrimiyyetle benim ***mevsūf***
Miyān-ı ümmet-i merhūmede ʿisyān ile maʿrūf **(Müseddes 2/16)**

1. 3. mevsūf:-*i, -ken*
Doğrulukla saʾy ile gayret ile maʿrūfiken
İktidār u fazl ile ʿirfān ile ***mevsūf iken*** **(Muhammes 4/21)**

mevt:

1.) Ölüm, dünya hayatının sonu.

1. 1. mevte:-*e*
Mevte *mahkūm etme ʿaşkınla yanıp pāk olmadan*
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan **(Kaside 7/2)**

mevʿūd:

1.) Söz verilmiş, vadedilmiş; vakti, zamanı belli, belirli, vadeli.

1. 1. mevʿūdunu:-*(u)n, -u*
Āvān-ı terakkub uzayıp gitmeyecekti
Mevʿūdunu *katʿiyyen unuttun mu ne yaptın* **(Gazel 123/4)**

mevzūʿ:

1.) Mesele, konu.

1. 1. mevzūʿusun:-*u, -sun*
Kalmasın lutf eyle gel Fennī garīb ve fen garīb
Ben muhibbim sen muhabbet-i Fennīnin ***mevzūʿusun*** **(Gazel 6/10)**

mevzūʿāt u mahmūlāt:

1.) Konular ve yüklenen (anlamlar); ayrıntılar.

1. 1. mevzūʿāt u mahmūlāt:-*ı, -n, -ı*
Mantıkın fikr etme mevzūʿāt u ***mahmūlātını***
Eyle hakkıyle tezekkür Hālıkın āyātını **(Gazel 240/1)**

mevzūn:

1.) Vezinli, ölçülü; düzgün.

1. 1. mevzūn:
Şīve-i reftārını gördü dikildi kaldı serv
Bağda gözler kıyām üzre o ***mevzūn*** *kameti* **(Kaside 37/101)**

mey:

1.) Şarap, bade; ***tas.*** Aşkın galebe çalması, heyecanı ve coşkusu.

1. 1. mey:
Bize sākī-i devrān ***mey*** *değil bir kāse hal vermez*
Bes yeʾsin keyfini ammā ki her cām-ı emel vermez **(Gazel 79/1)**

1. 2. mey:
Muhabbet meclisinden zāʾil olmuş neşʾe āsārı
Dökülmüş ***mey*** *kırılmış şīşeler meyhāneler kalmış* **(Gazel 94/2)**

1. 3. mey:
Akar sular çıkar gözden sebūda zemzem oldukça
Mey *etmez celb-i hāhiş reşha-i lāʿlin vücūduyla* **(Gazel 200/2)**

1. 4. mey:
Evvel bahār ereydi dāğ üstü bāğ olaydı
Mey *sunmak üzre sākī bir el ayağ olaydı* **(Gazel 211/1)**

1. 5. mey:
Mey *şeker-rīz oluyor destini messetmekle*
Lebin öpmekle leb-cāma halāvet geliyor **(Kaside 48/34)**

1. 6. mey:
Sensiz ***mey*** *içersem güzelim derd-i ser olsun*
Mīnā kırılıp mey-gede zīr u zeber olsun **(Kıt'a 12/1)**

1. 7. mey:
Hasret-i laʿlin ile ***mey*** *yerine kan içeriz*
Üfleyip āh-ı şerer-bār ile duhān içeriz **(Müfret 26/1)**

1. 8. meyde:-*de*
Görüp envār-ı ʿaşkı neyde ***meyde*** *vech-i dilberde*
O sırr-ı aʿzamı sūfī-i har-ı mişvāra bildirme **(Gazel 188/5)**

1. 9. meyde:-*e*
Neyde ***meyde*** *hālet-i sūziş-fezādan çok ne var*
Yāri germ ü nerm eder āhım sirişk-i firkatim **(Gazel 47/2)**

mey furuşān key be-dāned bāde nuşān gāfilend:

1.) "Şarap satanlar şarap içmenin ne demek olduğunu nereden bilsin, (bundan) gafildirler." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1. 1. mey furuşān key be-dāned bāde nuşān gāfilend:
Fenniyā ez-neşʾe-i mā mey furuşān gāfilend
Mey furuşān key be-dāned bāde nuşān gāfilend **(Tahmis 9/11)**

meyān:

1.) Ara, orta.

1. 1. meyānında: *-ı, -n, -da*
Sevindir hātır-ı mahzūnumu yārān ***meyānında***
Senin fermānına karşı nenin icrāsı müşkildir **(Kaside 38/28)**

1. 2. meyānında: *-ı, -n, -da*
Reʾy u fermānına eylerse tevāfuk lutfet
O da emsāli ***meyānında*** *olunsun işgāl* **(Kaside 40/49)**

1. 3. meyānında: *-ı, -n, -da*
ʿUmūm bendegānı sāye-i lutfunda şād olsun
Meyānında *benim de kevkeb-i bahtım küşād olsun* **(Muhammes 1/29)**

1. 4. meyānında: *-ı, -n, -da*
Bir güzel sevdim ki taʿrīfinde kāsırdır beşer
Yok benī ādem ***meyānında*** *anın hemtāsı yok* **(Gazel 107/2)**

1. 5. meyānında:-*ı, -n, -da*
Sen olmakla bütün ʿālem kör olmak iktizā etmez
Deme insān ***meyānında*** *ülü'l-ebsār yoktur yok* **(Gazel 105/5)**

mey-āşām ol-:

1.) Şarap içen (kimse) olmak, şarap içmek.

1. 1. mey-āşām ol-:
Ger etsen bin nasīhat kimse almaz bir pula vāʿiz
Mey-āşām ol *güzeller meclisinde hürmet istersen* **(Gazel 246/7)**

meydān:

1.) Geniş yer, açık alan, saha; bir şeyin, bir hususun ortaya dökül-düğü, cereyan ettiği yer.

1. 1. meydān:
*İşte **meydān** işte tārīh-i esātīr-i evvel*
Var mıdır fāʾik o Hākān-ı ferişteh hasleti **(Kaside 37/25)**

1. 2. meydān: (***mec.***Tekkelerde, dergâh)
Söylenir dillerde zīrā pāk olur arslan evi
*Hazret-i Şeyhin ne tāhirdir bakın **meydān** evi* **(Gazel 209/1)**

1. 3. meydāna:-*a*
Etmedi hakkımdaki şekvāyı bir dīvāna ʿarz
*Setredip koydurmadı **meydāna** hakkāniyeti* **(Kaside 37/69)**

1. 4. meydāna:-*a* (***mec.*** Dünya)
*Şu **meydāna** niçindir bu geliş ettinse ger tahkīk*
Bütün efʿālini eyle Kitāba Sünnete tatbīk **(Müsebba 1/8)**

meydān kal-:

1.) Yer olmak; bir şeyin, bir hususun ortaya dökülmesi için fırsat olmak.

1. 1. meydān kal-:-*(ı)r*
Sen gidince belki koymaz hālime sekrān-ı ʿaşk
*Muhtemel kim sırrımız fāş olmağa **meydān kalır*** **(Gazel 48/2)**

meydāna bırak-:

1.) Ortada, herkesin görebileceği şekilde bırakmak; ***mec.*** Mahşer yerine, meydanın bırakmak

1. 1. meydāna bırak-:-*ma*
*Sil defter-i aʿmālimi **meydāna bırakma***
Rüsvā-sūde-i yevm-i nüşūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/4)**

meydāna çık-:

1.) Ortaya çıkmak, belirtmek, kendini göstermek.

1. 1. meydāna çık-:-*sın*
*Es-Salā **meydāna çıksın** Fennīyā gördüm diyen*
Mislini sūret değil maʿnāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/7)**

1. 2. meydāna çık-:-*tı*
Karşı gelsin zāl-i tabʿında cesāret hisseden
*Kilk-i Fennī **çıktı meydāna** yine Rüstem gibi* **(Gazel 214/7)**

meydāna çıkar-:

1.) Açıklığa kavuşturmak, ortaya çıkarmak, belli etmek; ***mec.*** İsteğine ulaştırmak.

1. 1. meydāna çıkar-:
*Tut elimden beni **meydāna çıkar** merhamet et*
Yeʾs ü endūh ile bir kūşede kaldım pinhān **(Kaside 45/34)**

1. 2. meydāna çıkar-:-*(ı)r*
*ʿĀdilin fazlını zālim **çıkarır meydāna***
Elem-i hārdadır gonca-i ālın sırrı **(Tarih 8/7)**

meydāna gel-:

1.) Olmak, oluşmak; ortaya çıkmak.

1. 1. meydāna gel-:-*di, -k*
*Taharrī eylemek yok mu niçin **meydāna geldik** biz*
Konup göçmek midir yāhud yeyip içmek midir matlūb **(Gazel 69/3)**

2.) Belli bir alana varmak, ortalıkta dolaşmak; ***mec.*** Dünyaya gelmek, doğmak.

2.2. meydāna gel-:-*me, -sin*
İsterim Fennī gibi bir şāʿir-i mūciz-beyān
*Herze-gūlar **gelmesin meydāna** makbūlüm değil* **(Gazel 140/6)**

meydāna getir-:

1.) Olmasını sağlamak, oluşturmak; yetiştirmek.

1. 1. meydāna getir-:
Gülşen-i ʿirfāna sevk et Fennīyā evlādını
*Gül yetiştir gül **getir meydāna** şāh-ı gül gibi* **(Gazel 228/5)**

meydān-ı hüner:

1.) Hüner meydanı.

1. 1. meydān-ı hüner:
*Şimdi **meydān-ı hüner** cühhāle etti intikāl*
Rahş-ı gül-günün eşekler tuttu cevlān-gāhını **(Müfret 7/1)**

1. 2. meydān-ı hüner:-*de*
Görmedin miʿaceb ey tāze zebānım galātāt
*Sana kimler dedi **meydān-ı hünerde** galat at* **(Gazel 12/1)**

meydān-ı hünermendān:

1.) Hünerliler meydanı, hünerlerin gösterileceği yer.

1. 1. meydān-ı hünermendān:
*Buyursun işte Fennī işte **meydān-ı hünermendān***
Fezāʾil-āşinā bir şāʿir-i muʿcīz-beyān yok mu **(Gazel 216/10)**

meydān-ı maʿārif:

1.) Hüner meydanı.

1. 1. meydān-ı maʿārif:-*te*
***Meydān-ı maʿārifte** pek azdır at oynatan*
Bu ıstabla gerçi nice fürsān gelir gider **(Gazel 46/8)**

mey-gede:

1.) Meyhane.

1. 1. mey-gede:
Sensiz mey içersem güzelim derd-i ser olsun
*Mīnā kırılıp **mey-gede** zīr u zeber olsun* **(Kıt'a 12/1)**

meyhāne:

1.) İçinde şarap vb. içkiler içilen ve satılan yer; ***mec***. Sevgilinin bulunduğu yer, sohbet meclisi; ***tas.*** Harabat, dostların sohbet meclisi, tekke; kulun aşk ve şevkle Rabb'ine münacat mahalli, kâmil mürşidin kalbi; lahuti âlem (Uludağ, 2016: 248).

1. 1. meyhāne:
*Gözümü kāse-i mey gönlümü **meyhāne** bulur*
Hāl ü keyfiyyetimi anlayan ihvān-ı kirām **(Gazel 44/2)**

1. 2. meyhāne:
Tutma zāhidler gibi tesbīhi ālāt-ı riyā
*Git de bir **meyhāne** mesken ile bir peymāne tut* **(Tahmis 5/10)**

1. 3. meyhāneden:-*den*
*Neşʾe-yāb olmadım şu **meyhāneden***
Gözüm açtırmadı humār-ı mihen **(Şarkı 2/8)**

1. 4. meyhānedeyiz:-*de, -y, -iz*
Sākiyā bāde getir bastı humār-ı gaflet
*Bilelim tā nasıl ʿālemde ne **meyhānedeyiz*** **(Gazel 86/2)**

1. 5. meyhāneler:-*ler*
Muhabbet meclisinden zāʾil olmuş neşʾe āsārı
*Dökülmüş mey kırılmış şīşeler **meyhāneler** kalmış* **(Gazel 94/2)**

1. 6. meyhānemizde:-*miz, -de*

Mine'l-ezel mest-i cām-ı elestiz
Cām-ı Cem yürümez ***meyhānemizde*** **(Şarkı 6/8)**

meyhāne-i ʿaşk:

1.) Aşk meyhanesi, âşıkların mest olduğu yer.

1. 1. meyhāne-i ʿaşk:-*a*
Girip ihlāsla ***meyhāne-i ʿaşka*** *riyādan geç*
Eğer cīrān ile ünsiyyet istersen hatādan geç **(Müsebba 1/30)**

meyhāne-i emel:

1.) Arzu, istek meyhanesi.

1. 1. meyhāne-i emel:-*de*
Meyhāne-i emelde *sermest-i gaflet olma*
Zīrā ki vardır āhir her neşʾenin humārı **(Gazel 244/5)**

mey-i gül-fām:

1.) Gül renkli şarap.

1. 1. mey-i gül-fām:
Eşk-i hūnīnimizi eylemesinler taʿyīb
Mey-i gül-fām *ile def-i gam-ı eyyām ederiz* **(Gazel 80/7)**

mey-i lezzet-nisār-ı laʿl:

1.) Dudağın lezzet saçan şarabı.

1. 1. mey-i lezzet-nisār-ı laʿl:-*(i)m, -in*
Ben ol mihrim ufūlümden eder meh rūyunu tesvīd
Mey-i lezzet-nisār-ı laʿlimin *sarhoşudur Cemşīd* **(Tahmis 7/11)**

mey-i nāb:

1.) Saf, halis şarap.

1. 1. mey-i nāb:-*a*
Laʿlin emeli tevbeyi bastım ***mey-i nāba***
Eyler mi Hızır ʿatf-ı nazar semt-i serāba **(Gazel 201/1)**

meylet-/meyleyle-:

1.) Yönelmek, eğilimli olmak; ***mec.*** İlgi höstermek, gönül vermek.

1. 1. meylet-:-*me*
Sitem-kār olma bed-bīn olma istihzāya ***meyl etme***
Bu nā-ber-cār-veşler menzil-i maksūda seddir hep **(Gazel 7/5)**

1. 2. meyleyle-:-*me*
İsāra çalış varını ***meyl eyleme*** *māla Aldanma hayāle*
İsnād-ı vefā ʿāleme Vallāhi yalandır Billāhi yalandır **(Müstezad 2/3)**

1. 3. meyleyle-:-*me*
Meyleyleme *dehrin bağ u rāğına*
Dolaşıp rakībin düşme ağına **(Şarkı 4/5)**

1. 4. meylet-:-*me, -y, -elim*
Bī-bakā bildiğimiz yār ile yār olmayalım
Güle ***meyletmeyelim*** *bülbül-ı zār olmayalım* **(Gazel 147/1)**

meyl ü incizāb:

1.) Meyledip cazibesine kapılma.

1. 1. meyl ü incizāb:
Hudādan gayra ***meyl ü incizāb*** *ancak belāhattir*
Dū-ʿālemden geçen dervīş Sultān olmasın nolsun **(Gazel 174/3)**

meyli kes-:

1.) İlgiyi, sevgiyi kesmek, sonlandırmak.

1. 1. meyli kes-:-*(i)m, -i*
Kemāl-i rahmetinle mazhar eyle sırr-ı mūtū ya
Sivādan ***meylimi kes*** *zātına yār eyle yā Rabbī* **(Kaside 9/3)**

meyl-i kıyām eyle-:

1.) Ayakta eğilmek.

1. 1. meyl-i kıyām eyle-:
Açıl ey nahl-i nāzım nāz ile ***meyl-i kıyām eyle***
Gözü bu köhne bāğ-ı ʿālemin bir gül fidan görsün **(Gazel 159/4)**

meyl-i mülākāt et-:

1.) Görüşmek, buluşmak eğiliminde olmak, istemek.

1.1. meyl-i mülākāt et-:-*mez*
Didem niçin ***etmez meyl-i mülākāt***
Demiş muvāsalat-ı heyhāte heyhāt **(Şarkı 7/3)**

meymūn:

1.) Uğurlu, kutlu, bereketli.

1. 1. meymūndur:-*dur*
İcābet etmedin ammā isābet eyledi kat kat
Rakībā meclis-i ülfet bu şeb ***meymūndur*** *sensiz* **(Gazel 75/8)**

meʾyūs:

1.) Ümitsiz, karamsar, üzgün.

1. 1. meʾyūsum:-*(u)m*
Öyle ***meʾyūsum*** *ki nā-peydā ederdi gam beni*
Gelmeseydi yād-ı vasfınla dile şevk ü mesār **(Kaside 39/39)**

meʾyūs et-:

1.) Ümitsizliğe düşürmek.

1. 1. meʾyūs et-:-*me*
Nazar-ı merhametinden beni ***meʾyūs etme***
Kırk sene cevrini çektim sana zālim demedim **(Gazel 154/8)**

meʾyūs ol-:

1.) Ümitsiz, karamsar olmak.

1. 1. meʾyūs ol-:-*maz*
Sarılan dāmen-i ihsānına ***olmaz meʾyūs***
Yüz süren dergeh-i inʿāmına kalmaz nāçār **(Kaside 43/28)**

meʾyūs u hāʾib bırak-:

1.) Ümitsiz, karamsar ve mahrum bırakmak.

1. 1. meʾyūs u hāʾib bırak-:-*ma*
Bırakma *el-Kerem* ***meʾyūs u hāʾib*** *yā Resūlallah*
Sığındım dergāh-ı ihsānına her iki ʿālemde **(Kaside 16/2)**

meʾyūs ü hazīn:

1.) Ümitsiz ve hüzünlü.

1. 1. meʾyūs ü hazīn:
Kerem et yerde koma bende-i nāçīzini de
Kalmasın hasret matlūba ***meʾyūs ü hazīn*** **(Kaside 42/16)**

meʾyūs-ı hazīn eyle-:

1.) Kederlendirerek ümitsizliğe düşürmek.

1. 1. meʾyūs-ı hazīn eyle-:-*di*
Çaldı taştan taşa gamdan gama uğrattı felek
Beni ***meʾyūs-ı hazīn eyledi*** *beyneʾl-emsāl* **(Kaside 40/36)**

meʾyūs-ı vuslat ol-:

1.) Kavuşmaktan ümidi kesmek, kavuşmakta ümitsizliğe düşmek.

1. 1. me'yūs-ı vuslat ol-:-*ma, -sın*
*Gönül **me'yūs-ı vuslat olmasın** āh etmesin yoksa*
'Avālim dehşetinden sarsılır kevn ü mekān titrer **(Gazel 40/8)**

meyve:

1.) Bitkilerden meydana gelen yemiş.

1. 1. meyve:
Ma'rifet bī-'aşk olan dilde tecellī eylemez
*Şemse ma'rūz olmayan her **meyve** mutlak hām olur* **(Gazel 33/7)**

1. 2. meyveye:-*y, -e*
Eşk ile ravza-i ikbālini irvā eyle
***Meyveye** tālib olan bağçesine su getirir* **(Gazel 43/10)**

meyve ver-:

1.) Ürün vermek.

1. 1. meyve ver-:-*en*
Beşerin 'aczini isbāta bir enmūzecdir
*Yılda bir **meyve veren** nahl ü nihālin sırrı* **(Tarih 8/3)**

meyve-çīn ol-:

1.) Meyve toplayan (kimse) olmak, meyve toplamak.

1. 1. meyve-çīn ol-:-*ma, -y, -a*
***Meyve-çīn olmağa** 'azmin var ise bāğa su ver*
Nā'il-i kām olamaz ağlamayan ağla gönül **(Gazel 135/7)**

meyve-çīn-i devha-i 'irfān ol-:

1.) İrfanın büyük ağacının meyvesini toplayan (kimse) olmak.

1. 1. meyve-çīn-i devha-i 'irfān ol-:-*(u)r*
***Meyve-çīn-i devha-i 'irfān olur** bu sāyede*
İşte 'ālemde o türlü hāmeye derler kalem **(Kaside 24/55)**

mezāhim:

1.) Zahmetler, sıkıntılar.

1. 1. mezāhim:
*Fakat īcāb eder birçok **mezāhim** ihtiyār etmek*
Benim re'yimce hattā nā-becādır inkisār etmek **(Müsebba 1/5)**

mezāk erbābı:

1.) Zevk sahipleri.

1. 1. mezāk erbābı:-*(n)ın*
***Mezāk erbābının** gayrīye gerçi dediler sūmū*
Hevā-yı kākülünle neş'e-i la'linle sermestim **(Gazel 177/3)**

mezālim:

1.) Zulümler, haksızlıklar.

1. 1. mezālim:
Kırk sene cevrini çektim sana zālim demedim
*Yetişir artık a zālim bu **mezālim** demedim* **(Gazel 154/1)**

1. 2. mezālim:
***Mezālim** ādemiyyetle değildir kābil-i tevfīk*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/10)**

1. 3. mezālimden:-*den*
*Kalmazdı **mezālimden** eser nev'-i beşerde*
İbret alabilseydi her ādem selefinden **(Gazel 173/3)**

mezāmīn:

1.) Mazmûnlar (***bk.*** mazmūn).

1. 1. mezāmīn:
*Īcād ediyor kilk-i terim tāze **mezāmīn***
Söz bulmada Fennī değilim sirkate muhtāc **(Gazel 17/6)**

mezār:

1.) Bir kimsenin öldükten sonra gömüldüğü yer, kabir.

1. 1. mezāra:-*a*
*'Afv eyle günāhım ile gönderme **mezāra***
Menfūr-ı ehālī-i kubūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/3)**

1. 2. mezārımda:-*(ı)m, -da*
Eğer görmezden evvel cān verirsem Ravza-i pāki
***Mezārımda** der eczā-yı 'ızāmım haşredek eyvah* **(Kaside 14/7)**

meze et-:

1.) Lezzet, zevk alınmasını sağlamak.

1. 1. meze et-:-*ti, -m, -se*
Çok değil vasf-ı hümāyūnunla etsem iftihār
*Gerçi **meze ettimse** de şekvāya vassāfiyeti* **(Kaside 37/88)**

mezīd:

1.) Ziyadeleşmiş, artmış.

1. 1. mezīd:
Tab'-ı pākim müşkilāt-ı hikmetin hallālidir
*Celbeder her yerde güftārım **mezīd** rağbeti* **(Kaside 37/97)**

1. 2. mezīd:
*Düşürür herkesi ümīde **mezīd** keremi*
Devr-i 'ulyālarıdır devr-i dilārā-yı ümīd **(Kaside 46/21)**

mezīd ol-:

1.) Ziyadeleşmek, artmak.

1. 1. mezīd ol-:-*sun*
Şebin Kadr ile tev'em gündüzün 'īd-i sa'īd olsun
*Garaz-kār olma hūn-hār olma ikbālin **mezīd olsun*** **(Müseddes 1/25)**

mezīd-i terbiyet:

1.) Terbiyenin artması, çoğalması.

1. 1. mezīd-i terbiyet:
*Meslekinde rūha 'aittir **mezīd-i terbiyet***
Gerçi nefsinde edilmez dizgini irhā fakat **(Kaside 32/3)**

meziyet:

1.) Bir kimse veya bir nesneyi benzerlerinden üstün kılan vasıf, üstünlük.

1. 1. meziyettir:-*tir*
Mukaddes şeyh-i dānā dil mücerred 'āşık-ı dīdār
*Mükerrem 'ābid-i fazl-āşinā 'ālī **meziyettir*** **(Kaside 30/7)**

meziyyet-bahş ol-:

1.) Üstün bir özellik bahşetmek, vermek.

1. 1. meziyyet-bahş ol-:-*an*
*Gevher-i pākīzedir yāra **meziyyet-bahş olan***
Her olur olmaz denī dilber dilārālanmasın **(Gazel 171/6)**

mezkūr:

1.) Zikredilen, anılan (şey veya kimse).

1.1. mezkūr:
Eshāb-ı hüner fazl u kemālāt ile meşhūr
*El-kıssa cihān halkı birer vasf ile **mezkūr*** **(Müseddes 3/23)**

1. 2. mezkūr:-*i*, -*ken*
Müşterā ʿabd ile seyyān tutardı nefsin
*Gökte **mezkūr iken** ʿunvān-ı Cenāb-ı Fārūk* **(Kaside 25/2)**

mı/mi:

1.) "mı/mi" soru edatı.

1. 1. mı:
*Yoksa sevdāsını bir şūha **mı** takyīd etti*
Bu gamın aslı ne āzāde-serim noldu sana **(Gazel 1/6)**

1. 2. mı:
*Fennī taşınır **mı** yār için sūʾ-i endīşe*
Rakīb-i bed-endīş eylemiş iftirā bana **(Gazel 4/9)**

1. 3. mı:
*Öyle yanlış yamalak lāfa muʿammā **mı** denir*
Şu muʿammā-yı rekīkinle İlāhī yere bat

1. 4. mı:
*Üdebā mecmaʿına hiç yakışır **mı** hırvāt*
Sen sen ol bir daha Yozgata ayağın basma **(Gazel 12/6)**

1. 5. mı:
*Boş kalır **mı** hātır-ı ʿārif gam u endīşeden*
Olmamış īcād-ı ʿālemden beri deryā lezīz **(Gazel 23/5)**

1. 6. mı:
*Var **mı** bir şey ʿāşıka lāʿl-i dilārādan lezīz*
Sor bilenlerden ne var dünyāda sahbādan lezīz **(Gazel 24/1)**

1. 7. mı:
Çözüldü ʿukde-i zānū geçerken pīşgāhından
*Şaşırdın şīve-i reftār **mı** reh-zen misin kāfir* **(Gazel 39/12)**

1. 8. mı:
*Bizi hābīdeler anlar **mı** bīdārāne geldik biz*
Terāzū olmayınca tartılır mı sıklet-i eşyā **(Gazel 69/5)**

1. 9. mı:
*Kalan var **mı** bu ʿālemde bākī ile'l-ebed*
Kıyās et gidenlerden ki mihmān değil miyiz **(Gazel 70/8)**

1. 10. mı:
*Yakışır **mı** leb-i şīrīnine yārin acı söz*
Kınd ile hanzalı mecnūn bile tahmīr etmez **(Gazel 71/3)**

1. 11. mı:
*Bilmem ki gam-ı zülfün ile sarʿa **mı** tutmuş*
Cānım ʿacebā sünbüle nolmuş da morarmış **(Gazel 92/2)**

1. 12. mı:
*Acımaz **mı** bana Fennī daha evvel zülf-i siyāh*
Rīşimi derd-i tahassürle sefīd etti felek **(Gazel 110/5)**

1. 13. mı:
*Daha bir reng-i diğer var **mı** ki etsin Fennī*
Seni her renge koyup bukalemūn etti felek **(Gazel 111/6)**

1. 14. mı:
*Dil sūziş-i hırmān ile yansın **mı** ne dersin*
Āhım şerer-i ʿarşa dayansın mı ne dersin **(Gazel 122/1)**

1. 15. mı:
Dil sūziş-i hırmān ile yansın mı ne dersin
*Āhım şerer-i ʿarşa dayansın **mı** ne dersin* **(Gazel 122/1)**

1. 16. mı:
Bir āh ile çarhın ocağın söndüreyim mi
*Yā şemʿa-i ümīdim uyansın **mı** ne dersin* **(Gazel 122/2)**

1. 17. mı:
Bir āteş-i cān-sūz imiş gayret-i akrān
*Tabʿım bu mücāzāta dayansın **mı** ne dersin* **(Gazel 122/4)**

1. 18. mı:
Bir gün bize dönmez mi ʿaceb nevbet-i ikbāl
*Dil ʿarz-ı temennādan usansın **mı** ne dersin* **(Gazel 122/6)**

1. 19. mı:
*Mīʿād-ı kerem böyle uzansın **mı** ne dersin*
İncāz-ı mevāʿīde zamān düşmeyecek mi **(Gazel 122/7)**

1. 20. mı:
İmdādıma gelmez misin ey Hızr-ı mürüvvet
*Dil berzah-ı mihnette bunansın **mı** ne dersin* **(Gazel 122/8)**

1. 21. mı:
Eshāb-ı kerem vaʿdini etsin mi ferāmūş
*Erbāb-ı hüner yoksa aransın **mı** ne dersin* **(Gazel 122/9)**

1. 22. mı:
Fennī kuluna yāver iken himmet-i ʿālī
*Dāmān-ı ahissāya kapansın **mı** ne dersin* **(Gazel 122/10)**

1. 23. mı:
Hakkıyla edip cevher-i hürriyeti takdīr
*Mīzān-ı hukūkun yapışan var **mı** kefinden* **(Gazel 173/7)**

1. 24. mı:
Derim baktıkça ʿayn-ı yāre ʿayn-ı dīde-i āhū
*Hatā var **mı** sözümde çünki her kim görse der āhū* **(Gazel 177/1)**

1. 25. mı:
Ne gelir var ne gider külbe-i ahzānımıza
*Acıyan var **mı** bakın dīde-i giryānımıza* **(Gazel 182/1)**

1. 26. mı:
*ʿAcabā bu gece tāliʿde saʿādet var **mı***
Hātırında o mehin gelmeğe niyyet var mı **(Gazel 227/1)**

1. 27. mı:
*Kalır **mı** bezm-i dilber makdem-i ağyārdan hālī*
Olur mu dāmen-i gül izdihām-ı hārdan hālī **(Gazel 242/1)**

1. 28. mı:
Maksadın efzayiş-i ālişten ey bülbül nedir
*İmtihān olmak **mı** istersin dil-i şeydā ile* **(Gazel 187/3)**

1. 29. mı:
*Saklanır **mı** mesti-i cām-ı muhabbet yārdan*
Var mıdır hāl ü mahal inkāra Allah ʿaşkına **(Gazel 191/4)**

1. 30. mı:
Sözümden dönmem aslā har dedim hardır yine cāhil
*Hatā var **mı** sebāt etmekde bir reʾy-i sevāb üzre* **(Gazel 193/3)**

1. 31. mı:
Tekaddüm etmesin ehl-i kemāle cāhil-i har-gūş
*Revā **mı** cild-i hardan deffe yaptırmak kitāb üzre* **(Gazel 193/4)**

1. 32. mı:
*Asılsız **mı** bu söz ey tīşe-i ferhād sen söyle*
Cihānı hem yapan hem de yakan mihr-i muhabbettir **(Gazel 197/3)**

1. 33. mı:
Sehāb olmaz bu mānī pertev-i mihr-i cihān-tāba
*Kalır **mı** neşʾe-i dilde hasretinle pür-gam oldukça* **(Gazel 200/3)**

1. 34. mı:
*Revā **mı** dāʾim olsun mu menāsıb nā-münāsibde*
Takaddüm etmeden kalsın mı bülbüller gurāb üzere **(Gazel 205/3)**

1. 35. mı:
Revā mı dāʾim olsun mu menāsıb nā-münāsibde
*Takaddüm etmeden kalsın **mı** bülbüller gurāb üzere* **(Gazel 205/3)**

1. 36. mı:
*Var **mı** iklīm-i ʿacemde böyle bir ʿālī-makām*
Cā-be-cā her rüknüne olsun fedā bir Han evi **(Gazel 209/3)**

1. 37. mı:
*Kays-ı hüsnün daha şāyān-ı visāl olmadı **mı***
Çilleler vāsıl-ı ser-hadd-i kemāl olmadı mı **(Gazel 212/1)**

1. 38. mı:
Kays-ı hüsnün daha şāyān-ı visāl olmadı mı
*Çilleler vāsıl-ı ser-hadd-i kemāl olmadı **mı*** **(Gazel 212/1)**

1. 39. mı:
Beni mihnetlere ısmarlayan eyyām-ı fırāk
*Ya sana mūcib-i endūh-ı melāl olmadı **mı*** **(Gazel 212/2)**

1. 40. mı:
Hani mağrūr kılardı seni hüsn-i sūret
*O da elʾān pezīrā-yı zevāl olmadı **mı*** **(Gazel 212/3)**

1. 41. mı:
Sen beğenmez idin ammā güzelim Fennīyi
*Dāhil-i zümre-i erbāb-ı kemāl olmadı **mı*** **(Gazel 212/5)**

1. 42. mı:
Yāri teshīre kifāyetli değil mi şu gazel
*Söyleyin doğrusunu sihr-i helāl olmadı **mı*** **(Gazel 212/6)**

1. 43. mı:
*Bakın merd-i garībe merhamet izhār eden var **mı***
Nedir hālin diye bir kerre istifsār eden var mı **(Gazel 213/1)**

1. 44. mı:
Bakın merd-i garībe merhamet izhār eden var mı
*Nedir hālin diye bir kerre istifsār eden var **mı*** **(Gazel 213/1)**

1. 45. mı:
Kimi dilhaste-i gurbet kimi dem-beste-i hayret
*Felekte rüzgārın zevk ile imrār eden var **mı*** **(Gazel 213/2)**

1. 46. mı:
*Şu tahrīrātı takdīm-i huzūr-ı yār eden var **mı***
Beni çākerliğe etsin kabūl ücret makāmında **(Gazel 213/3)**

1. 47. mı:
Niçin oldun esīr-i ʿaşkı ol şūh-ı sitem-kārın
*Sana hiçbir taraftan ey gönül ihbār eden var **mı*** **(Gazel 213/4)**

1. 48. mı:
Ne bāʿis oldu kim Fennī kurāyı ihtiyār ettin
*Senin reʾs-i livāda hakkını inkār eden var **mı*** **(Gazel 213/5)**

1. 49. mı:
*Kalır **mı** bezm-i dilber makdem-i ağyārdan hālī*
Olur mu dāmen-i gül izdihām-ı hārdan hālī **(Gazel 217/1)**

1. 50. mı:
*Nasīb olmaz **mı** āyā hālimi ʿarz eylemek yāre*
Bulup günlerde bir gün ʿālem-i ağyārdan hālī **(Gazel 217/2)**

1. 51. mı:
*Sabādan **mı** uçan kuştan mı alsam bir haber bilmem*
Ne ʿālemde ne keyfiyyettedir āyā vatan şimdi **(Gazel 220/6)**

1. 52. mı:
*Sabādan mı uçan kuştan **mı** alsam bir haber bilmem*
Ne ʿālemde ne keyfiyyettedir āyā vatan şimdi **(Gazel 220/6)**

1. 53. mı:
*Ben gidersem aramaz **mı** beni yārān-ı vatan*
Eder elbette teʾessür yitirenler güheri **(Gazel 221/5)**

1. 54. mı:
Ayrı düştüm nice demdir şeref-i sohbetten
*Anıyorlar **mı** ʿaceb bezm-i ahıbbāda beni* **(Gazel 223/9)**

1. 55. mı:
ʿAcabā bu gece tāliʿde saʿādet var mı
*Hātırında o mehin gelmeğe niyyet var **mı*** **(Gazel 227/1)**

1. 56. mı:
Ne haberle dönecektir görelim peyk-i nesīm
*Makdeminde eser-i būy-ı beşāret var **mı*** **(Gazel 227/2)**

1. 57. mı:
Severim cān-ı ʿazīzim gibi cānānımı ben
*Bilemem anda da āsār-ı muhabbet var **mı*** **(Gazel 227/3)**

1. 58. mı:
Muttasıl yağdırıyorsun dile gam güllesini
*O kadar kalʿa-i sīnemde resānet var **mı*** **(Gazel 227/4)**

1. 59. mı:
Doğrusun söyleyiver nabzımı çok tutma tabīb
*Hasta-i ʿaşk için ümīd-i ifākat var **mı*** **(Gazel 227/5)**

1. 60. mı:
Çok görürmüş bana bir māh-ı leyāl-ārāyı
*Tīşe-i āh ile yıksam **mı** ne yapsam feleği* **(Gazel 229/4)**

1. 61. mı:
*Cenāb-ı Mürşīde lāzım **mı** Fennī şerh-i mā fi'l-bāl*
Zamīr-i ehl-i derdi ʿārif-i āgāh bilmez mi **(Gazel 234/5)**

1. 62. mı:
*Ey bād-ı seher sormadı **mı** hālimi cānān*
Evsāfın ile nātıka-pīrā demedin mi **(Gazel 239/7)**

1. 63. mı:
*Var **mı** hiçbir sevmeyen ʿālemde masnūʿātını*
Sen hemān Allahı sev yoksa sever Allah seni **(Gazel 240/2)**

1. 64. mı:
*Nasīb olmaz **mı** āyā hālimi ʿarz eylemek yāre*
Bulup günlerde bir gün ʿālem-i ağyārdan hālī **(Gazel 242/2)**

1. 65. mı:
*Eshāb-ı ʿakl u temkīn şaşmaz **mı** işvesinden*
Serden alır şuʿūru mahv eyler ıstıbārı **(Gazel 244/3)**

1. 66. mı:
*Yapacak **mı** ʿacabā hātır-ı meksūrumu yār*
Kesb-i ʿumrān edecek mi dil-i vīrānım ʿaceb **(Kaside 6/12)**

1. 67. mı:
Umūma āsitān-ı reʿfetindir melceʾ-i mahsūs
*Yaratılmış **mı** vardır senden erham yā Resūlallah* **(Kaside 17/4)**

1. 68. mı:
*Yapacak **mı** ʿacabā hātır-ı meksūrumu yār*
Kesb-i ʿumrān edecek mi dil-i vīrānım ʿaceb **(Kaside 6/12)**

1. 69. mı:
Dāğ-dār etmededir sīnemizi hasret-i Pīr
*Bize olmaz **mı** müyesser ʿacebā rüʾyet-i Pīr* **(Kaside 33/1)**

1. 70. mı:
*Bakılır **mı** o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/9)**

1. 71. mı:
*Bakılır **mı** o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/3)**

1. 72. mı:
*Bakılır **mı** o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/6)**

1. 73. mı:
*Bakılır **mı** o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryada **(Kaside 34/12)**

1. 74. mı:
*Bakılır **mı** o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/15)**

1. 75. mı:
*Bakılır **mı** o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/18)**

1. 76. mı:
*Bakılır **mı** o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/21)**

1. 77. mı:
*Olmasın **mı** öyle bir Şāhen-şehe cānlar fedā*
Sāye-i ʿadliyle kāʾimdir umūmun rāhatı **(Kaside 37/19)**

1. 78. mı:
Benzemez āsārıma āsār-ı sürrāk-ı sühan
*Tartılır **mı** cevher-i hālisle sīm-i kem-ʿayār* **(Kaside 39/43)**

1. 79. mı:
İnkişāf eylerse şāyet çehre-i zībā-yı yār
*Bak kalır **mı** dilde ey zāhid sükūn u ıstıbār* **(Kaside 39/47)**

1. 80. mı:
*Bünye-i bī-tābımı yıksın **mı** seylāb-ı firāk*
Hātır-ı meksūrumu yaksın mı nār-ı intizār **(Kaside 39/52)**

1. 81. mı:
Bünye-i bī-tābımı yıksın mı seylāb-ı firāk
*Hātır-ı meksūrumu yaksın **mı** nār-ı intizār* **(Kaside 39/52)**

1. 82. mı:
*Beni incitmede bir fazl u şeref var **mı** sana*
Hakk-ı meşrūʿumu āyā niçin ettin pā-māl **(Kaside 40/4)**

1. 83. mı:
Kūyunuzda bu gibi hāle nezāket mi denir
*Seni bir kerre sararsam yıkılır **mı** dünyā* **(Gazel 27/4)**

1. 84. mı:
Ben sana ʿāşık değilsem āh u efgānım nedir
*İnce ince sormaya var **mı** efendim ihtiyāc* **(Gazel 29/4)**

1. 85. mı:
Yetişir miʿulemā-zādelere zād-ı kalīl
*Yakışır **mı** fuzalā kıtʿasına saff-ı niʿāl* **(Kaside 40/5)**

1. 86. mı:
Dest-gīr ol beni fazlımla bırakma yerde
*Pāyimāl olmağa lāyık **mı** nigīn-i zerrīn* **(Kaside 42/20)**

1. 87. mı:
*Ben bu gurbetlere kürbetlere lāyık **mı** idim*
Okurum bāʿis-i hüsrānıma elbet nefrīn **(Kaside 42/28)**

1. 88. mı:
Seni tavsīfe kifāyet mi eder endīşem
*Yolu var **mı** bir ufak havza sığar mıʿummān* **(Kaside 45/47)**

1. 89. mı:
Seni tavsīfe kifāyet mi eder endīşem
*Yolu var mı bir ufak havza sığar **mı** ʿummān* **(Kaside 45/47)**

1. 90. mı:
Bir sīnede kim nāmı tecellī ede her gāh
*Lāyık **mı** ki āteşlere yaksın onu Allah* **(Müfret 10/1)**

1. 91. mı:
Ne dursun uyan ey şemʿ-i ümīd-i dil-i zār
*Böyle fırsat **mı** düşer ādeme her leyl ü nehār* **(Müsebba 2/26)**

1. 92. mı:
*Köpeğin ʿavʿavasından buluta var **mı** keder*
Kārbān bakmaz itin ürdüğüne yola gider **(Müsemmen 1/6)**

1. 93. mı:
*Hākezā merd-i asīli tanımaz **mı** eşrāf*
Gam yeme bir eşek eylerse seni istihfāf **(Müsemmen 1/11)**

1. 94. mı:
*Yā kalır **mı** ʿāşık-i dil-hastanın cisminde tāb*
Lerze-nāk eyler beyim şīr olsa da bī-irtiyāb **(Tahmis 6/12)**

1. 95. mı:
*Sāmih cihānda gam **mı** yerim māl ü cāh için*
Ki bende-i Sultān-ı Risālet değil miyim **(Taştir 1/9)**

1. 96. mı:
*Nimetin zīnetin olmaz **mı** pezīrā-yı zevāl*
Ne sebep var bu kadar cevre bu istiğnāya **(Kaside 40/7)**

1. 97. mı:
*Müntehā-yı keremi var **mı** bulan ʿālemde*
Sığmaz endīşelere vüsʿat-i eyvān-ı kerem **(Kaside 41/2)**

1. 98. mı:
Bu ne sūret bu ne sīret bu ne hüsn-i fıtrat
*Anı bilmem ki cinândan **mı** kaçırmış Rıdvān* **(Kaside 45/54)**

1. 99. mı:
Gam-ı ʿaşkiyle tahiyyāta oturdum āhir
*Acımaz **mı** bana el-ān ol pākīze zamīr* **(Kaside 47/34)**

1. 100. mı:
*Alır **mı** ol dilsitān beni bezm-i vuslata*
Hālā ki kisve-gīr-i kesāfet değil miyim **(Taştir 1/8)**

1. 101. mı:
Yalnız bir sen misin bülbül yeter bu āh u zār
*Var **mı** bu gülşende hiç āzürde-hār olmadık* **(Kıt'a 16/2)**

1. 102. mı:
Buna kānūn-ı muhabbette cināyet mi denir
*Bī-vefālıklarını anlamasın **mı** Fennīyā* **(Gazel 27/5)**

1. 103. mı:
Mübtezelān muhteremān başka başkadır
*Var **mı** gümān halk-ı cihān şuʿbe şuʿbedir* **(Gazel 64/4)**

1. 104. mı:
Bizi hābīdeler anlar mı bīdārāne geldik biz
*Terāzū olmayınca tartılır **mı** sıklet-i eşyā* **(Gazel 69/5)**

1. 105. mı:

Nāre karşı erir elbette şümūʿ
*Bu ne āndır dayanır **mı** buna cān* **(Gazel 100/3)**

1. 106. mı:
Yā ben mi tecāvüz edeyim kayd-ı emelden
*Yāhud felekʿahdinden utansın **mı** ne dersin* **(Gazel 122/3)**

1. 107. mı:
Şimden-geri gün göstererecekmiş bana devrān
*Gönlüm bu yalan vaʿde inansın **mı** ne dersin* **(Gazel 122/5)**

1. 108. mı:
Dil-i Fennīde İlāhī koma gafletten eser
*Sana noksān **mı** gelir mazhar-ı irşād olsa* **(Gazel 196/9)**

1. 109. mı
Seni ben bağrıma basmaz mıyım fırsat düşürdükçe
*Alıp sarmaz **mı** mecrūh yāresine merhem oldukça* **(Gazel 200/5)**

1. 110. mı:
Neydi bir būse için ettiğin istiğnālar
*Cümlesi her ne ise hāb u hayāl olmadı **mı*** **(Gazel 212/4)**

1. 111. mı:
Söyle maksat ne bu sūzişli gazelden Fennī
*Yoksa zımnında bunun yāre şikāyet var **mı*** **(Gazel 227/6)**

1. 112. mı:
Nūş edip sahbā-yı ʿaşkı sen de gir oʿāleme
*Var **mı** bir lezzetli ʿālem ʿālem-i maʿnā gibi* **(Gazel 233/5)**

1. 113. mı:
Savma bir lokma ile sofra-i inʿāmından
*Ki doyar **mı** az ile dīde-i cīʿān-ı kerem* **(Kaside 41/32)**

1. 114. mıdır:-*dır*
Merd isen ʿavret sözüyle etme katʿ-ı iltifāt
*Ādeme lāyık **mıdır** igvā ile nakz-ı sebāt* **(Gazel 10/1)**

1. 115. mıdır:-*dır*
Visāl-i yāri bulmaksa merām ayrılma mürşidden
*Der-i Hak var iken lāyık **mıdır** diğerden istimdād* **(Gazel 22/8)**

1. 116. mıdır:-*dır*
*Revnak-ı rūyun ruh-ı ʿAzrāda görmüş var **mıdır***
Pertev-i hüsnün meh-i garrāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/1)**

1. 117. mıdır:-*dır*
Revnak-ı rūyun ruh-ı ʿAzrāda görmüş var mıdır
*Pertev-i hüsnün meh-i garrāda görmüş var **mıdır*** **(Gazel 26/1)**

1. 118. mıdır:-*dır*
Var ise görmüşte şerminden yere girmiştir ay
*ʿAks-i māh-ı rūyunu deryāda görmüş var **mıdır*** **(Gazel 26/2)**

1. 119. mıdır:-*dır*
Miske teşbīh eyleyen kılsın hatāsın iʿtirāf
*Būy-ı zülfün ʿanber-i sārāda görmüş var **mıdır*** **(Gazel 26/3)**

1. 120. mıdır:-*dır*
Yerde ben keşf etmedim ey meh senin mānendini
*Bilmem ammā ʿālem-i bālāda görmüş var **mıdır*** **(Gazel 26/5)**

1. 121. mıdır:-*dır*
Yok ki görsün de rivāyet eylesin meşhūdunu
*Hüsnüne benzer hüsün dünyāda görmüş var **mıdır*** **(Gazel 26/6)**

1. 122. mıdır:-*dır*
Es-Salā meydāna çıksın Fennīyā gördüm diyen
*Mislini sūret değil maʿnāda görmüş var **mıdır*** **(Gazel 26/7)**

1. 123. mıdır:-*dır*
*Mürüvvet merhamet insāf yok mu taş **mıdır** bağrın*
Ne var bir iltifāt et büsbütün āhen misin kāfir **(Gazel 39/9)**

1. 124. mıdır:-*dır*
*Var **mıdır** hiç dil-i pür-kīn ile bir feyz almış*
Münhasif māh-ı şeb muzlimi tenvīr etmez **(Gazel 71/5)**

1. 125. mıdır:-*dır*
*Gam **mıdır** bizlere menfūr-ı leʾīmān olmak*
Cevher-i cān gibi makbūl-ı kerīmānız biz **(Gazel 84/7)**

1. 126. mıdır:-*dır*
Saklanır mı mesti-i cām-ı muhabbet yārdan
*Var **mıdır** hāl ü mahal inkāra Allahʿaşkına* **(Gazel 191/4)**

1. 127. mıdır:-*dır*
İşte meydān işte tārīh-i esātīr-i evvel
*Var **mıdır** fāʾik o Hākān-ı ferişteh hasleti* **(Kaside 37/25)**

1. 128. mıdır:-*dır*
Ne revādır ki muʿattal kala istiʿdādım
*Söyle lāyık **mıdır** ey dāver-i devrān-ı kerem* **(Kaside 41/29)**

1. 129. mıdır:-*dır*
*Sitem lāyık **mıdır** nāsa husūsā müʿminīn olsun*
ʿUmūmen halk-ı ʿālem şerr ü mekrinden emīn olsun **(Müsebba 1/13)**

1. 130. mıdır:-*dır*
*Zünūb ashābına lāyık **mıdır** melūf-ı hāb olmak*
Sezādır günc-i istiʿfāda hem savt-ı zübāb olmak **(Müseddes 2/19)**

1. 131. mıdır:-*dır*
Kalmadı kıymeti pāzār-ı cihānda fazlın
*Var **mıdır** cevher-i ʿirfānı tanır bir üstād* **(Taştir 2/3)**

1. 132. mıdır:-*dır*
Mümkün olsaydı sorardım Hazret-i Cibrilden
*Serv-i kaddin tavrını Tūbāda görmüş var **mıdır*** **(Gazel 26/4)**

1. 133. mıdır:-*dır*
Sırr-ı Kurʾān-ı Mübīni ne bilir münkir-i şüm
*Herkesin kārı **mıdır** cevheri tahlīl etmek* **(Gazel 117/4)**

1. 134. mısın:-*sın*
Uyudu halk-ı beled kaldı tarāʾik tenhā
*Menzilinden daha çıkmaz **mısın** ey māh-likā* **(Müsebba 2/12)**

1. 135. mısın:-*sın*
*Hafiyyen Hıfziyā bir dilbere ʿāşık **mısın** bilmem*
Niçün Fennī gibi şām ü seherde nāle-zensin sen **(Gazel 247/8)**

1. 136. mısın:-*sın*
Tebeddül eyledi etvār-ı felek
*Ağlar **mısın** güler misin ne dersin* **(Şarkı 5/1)**

1. 137. mısın:-*sın*
Taʿayyün etmiyor ifrīt ü melek
*Ağlar **mısın** güler misin ne dersin* **(Şarkı 5/2)**

1. 138. mısın:-*sın*
*Ağlar **mısın** güler misin ne dersin*
Çeşm-i imʿān ile bak şu ahvāle **(Şarkı 5/4)**

1. 139. mısın:-*sın*
Bīgānelik yapsa yār-ı kadīmin
*Ağlar **mısın** güler misin ne dersin* **(Şarkı 5/6)**

1. 140. mısın:-*sın*

Belli değil ziyānımız kārımız
*Ağlar **mısın** güler misin ne dersin* **(Şarkı 5/8)**

1. 141. mısın:-*sın*
Gāh ümīd verir gāh eder nāz
*Ağlar **mısın** güler misin ne dersin* **(Şarkı 5/10)**

1. 142. mısın:-*sın*
Bilmiyoruz nedir ʿömrün gāyesi
*Ağlar **mısın** güler misin ne dersin* **(Şarkı 5/12)**

1. 143. mısın:-*sın*
Tecellī eyliyor çeşminde nūr-ı kudret-i Yezdān
*ʿAceb āyīne-i ʿirfān **mısın** revzen misin kāfir* **(Gazel 39/10)**

1. 144. mısın:-*sın*
Nedir bu salınış sende ey dilber
*Cennetten mi çıktın tūbā **mısın** sen* **(Diğer 2/1)**

1. 145. mısın:-*sın*
Yoktur zamānede sana bir benzer
*Şīrīn misin yoksa Leylā **mısın** sen* **(Diğer 2/2)**

1. 146. mısın:-*sın*
Niçin sakınmalı seni sevenden
*Sakınma sultānım şeydā **mısın** sen* **(Diğer 2/6)**

1. 147. mısın:-*sın*
Ya al muhabbetin ya gel yanıma
*Sevdālı başıma belā **mısın** sen* **(Diğer 2/8)**

1. 148. mısın:-*sın*
Fart-ı muhabbete bir bürhān göster
*Görelim vuslata sezā **mısın** sen* **(Diğer 2/10)**

1. 149. mısın:-*sın*
Nedir bu ok kiprik nedir bu ebrū
*Nedir bu kara göz hūrā **mısın** sen* **(Diğer 2/4)**

1. 150. mısın:-*sın*
*Nedir bu parlayış gökten mi indin ay **mısın** yoksa*
Nedir bu penbe ruhlar gül müsün gülşen misin kāfir **(Gazel 39/3)**

1. 151. mıydı:-*y, -dı*
*Sīneden yāre yemek gam sayılır **mıydı** bana*
Bu şifā-hānede tabʿımca lebin emsem idi **(Gazel 210/3)**

1. 152. mıyım:-*y, -ım*
*Seni ben bağrıma basmaz **mıyım** fırsat düşürdükçe*
Alıp sarmaz mı mecrūh yāresine merhem oldukça **(Gazel 200/5)**

1. 153. mi:
Semek sahn-ı deryāda ne mümkün ola sīrāb
*Temāşā-yı rūyundan gelir **mi** gınā bana* **(Gazel 4/8)**

1. 154. mi:
Gün gibi zāhirken ihlāsım cedel lāzım değil
*İstenir **mi** hiç bedīhiyyāta karşı beyyināt* **(Gazel 10/2)**

1. 155. mi:
*Görmedin **mi** ʿaceb ey tāze zebānım galātāt*
Sana kimler dedi meydān-ı hünerde galat at **(Gazel 12/1)**

1. 156. mi:
Çekmem elimi dergeh-i fazlında İlāhī
*Bir ben **mi** bütün halk-ı cihān rahmete muhtāc* **(Gazel 17/7)**

1. 157. mi:
Ahibbā-yı zemāne minnet etme pest-i ayyār olma
*Düşer **mi** merd-i ciddīye muhanneslerden istimdād* **(Gazel 22/3)**

1. 158. mi:
*Māye-i ʿaşk ʿacabā dilde **mi** dilberde midir*
O güzel rāyiha āteşte mi ʿanberde midir **(Gazel 36/1)**

1. 159. mi:
Māye-i ʿaşk ʿacabā dilde mi dilberde midir
*O güzel rāyiha āteşte **mi** ʿanberde midir* **(Gazel 36/1)**

1. 160. mi:
*Bu hüner sende **mi** yā kilk-i sühan-verde midir*
Tāze mazmūnlar īcād ediyorsun Fennī **(Gazel 36/7)**

1. 161. mi:
*Nālişe hācet **mi** var mihnetten ehl-i hāl için*
Her işi Haktan bilip sabra temayüldür hüner **(Gazel 37/5)**

1. 162. mi:
*Nedir bu parlayış gökten **mi** indin ay mısın yoksa*
Nedir bu penbe ruhlar gül müsün gülşen misin kāfir **(Gazel 39/3)**

1. 163. mi:
*Bilir **mi** sanırsın hepsi de kadr-i Āsafı*
Dünyāya gerçi pek çok Süleymān gelir gider **(Gazel 46/9)**

1. 164. mi:
*Gönül senden geçer **mi** sende cānā dilrübālık var*
Husūsā tā ezelden beynimizde āşinālık var **(Gazel 60/1)**

1. 165. mi:
*Gurāb eyler **mi** kebk-i dāne-çīnin tabʿını takdīr*
ʿAfīfin kadrini ʿiffetle mümtāz olmayan bilmez **(Gazel 66/3)**

1. 166. mi:
*Ey gönül fehm edebildin **mi** ne kāşānedeyiz*
Ne ʿimārette mukīmiz ya ne vīrānedeyiz **(Gazel 86/1)**

1. 167. mi:
*Gönül hiç incinir **mi** dilberin cevr ü ʿitābından*
Ki yārin yāre hiç bir tarz u tavrı nā-becā gelmez **(Gazel 90/7)**

1. 168. mi:
Kalmıyor ikide bir seng-i sitemde hālī
*ʿAcebā sīnemi āhen **mi** hayāl etti felek* **(Gazel 115/2)**

1. 169. mi:
Ne vehn ʿārız olur kāmile nākıs demeden
*Gülü eyler **mi** diken ismini tebdīl etmek* **(Gazel 117/3)**

1. 170. mi:
*Hudā zāyiʿ eder **mi** hakkını ey dīde-i hūn-rīz*
Görürsün vech-i yāri ferlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/5)**

1. 171. mi:
*Seni Rıdvān-ı cennet **mi** kaçırdı bāğ-ı cennetten*
Sen ey reşk-i melek insān değilsin hūra benzersin **(Gazel 120/3)**

1. 172. mi:
*Bir āh ile çarhın ocağın söndüreyim **mi***
Yā şemʿa-i ümīdim uyansın mı ne dersin **(Gazel 122/2)**

1. 173. mi:
*Yā ben **mi** tecāvüz edeyim kayd-ı emelden*
Yāhud felek ʿahdinden utansın mı ne dersin **(Gazel 122/3)**

1. 174. mi:
*Bir gün bize dönmez **mi** ʿaceb nevbet-i ikbāl*
Dil ʿarz-ı temennādan usansın mı ne dersin **(Gazel 122/6)**

1. 175. mi:
*Eshāb-ı kerem vaʿdini etsin **mi** ferāmūş*
Erbāb-ı hüner yoksa aransın mı ne dersin **(Gazel 122/9)**

1. 176. mi:
Sen eski feleksin bilirim çok düzenin var
*Zengicek **mi** yurdun uyuttun mu ne yaptın* **(Gazel 123/5)**

1. 177. mi:
*Çāre **mi** var ʿaşka tahammül gibi*
Zālike takdīrü'l-ʿazīzi'l-ʿalīm **(Gazel 145/5)**

1. 178. mi:
*Seni sevdümse bana cevr ü itāb et **mi** dedim*
Gönlüme āteş-i aşkınla ʿazab et mi dedim **(Gazel 146/1)**

1. 179. mi:
Seni sevdümse bana cevr ü itāb et mi dedim
*Gönlüme āteş-i aşkınla ʿazab et **mi** dedim* **(Gazel 146/1)**

1. 180. mi:
Bezm-i ağyāra niçin girdin arak-rīz oldun
*Var kilāb üstüne terşīş-i kilāb et **mi** dedim* **(Gazel 146/2)**

1. 181. mi:
Bir bana ʿarz-ı cemāl et diye tenbīh ettim
*Rukabā nezdine git keşf-ı nikāb et **mi** dedim* **(Gazel 146/3)**

1. 182. mi:
Ey gözüm hasret-i yār ile nihān ağlayarak
*Coş da āgūşumu gencīne-i āb et **mi** dedim* **(Gazel 146/5)**

1. 183. mi:
Heves-i vuslat-ı cānāne düşürdümse seni
*Ey gönül kendini yak yık da harāb et **mi** dedim* **(Gazel 146/6)**

1. 184. mi:
Dūd-ı āhım sana şemsiyelik et yāre dedim
*Kabarıp cürmünü mānend-i sehāb et **mi** dedim* **(Gazel 146/7)**

1. 185. mi:
Sil dedim cürmünü Fennī kuluyun defterden
*Yüzüne karşı otur yād ü hesāb et **mi** dedim* **(Gazel 146/8)**

1. 186. mi:
*Seninçün iş **mi** bir mağdūr-ı idbārı sevindirmek*
Hezāran girye-nāki himmetinden mübtesim buldum ***(Gazel 155/3)***

1. 187. mi:
*Edip hengām-ı nezʿimde sırr-ı bālin **mi** teşrīf*
Ne derde uğramışım hālimi yār ol zamān görsün **(Gazel 159/3)**

1. 188. mi:
Unutup kāʿide-i hıfz-ı hukūku yoksa
*Sildiler **mi** bizi defterden ehıllā-yı vatan* **(Gazel 165/6)**

1. 189. mi:
*Tekemmül etmemiş **mi** her usūlü bizde eşʿārın*
Bilirsin ey Saʿīd ey mefhar-i ecdād sen söyle **(Gazel 197/6)**

1. 190. mi:
Taleb-i vasılda elbet beni maʿzūr tutar
İmtizāc etti mi bir yerde pamuk ahker ile **(Gazel 198/5)**

1. 191. mi:
*Bilemem sende **mi** yok şīme-i rahm-ı insāf*
Yoksa ben mi değilim kābil-i feyz ü ikbāl **(Kaside 40/6)**

1. 192. mi:
Ey ahālī ey ulü'l-ebsār-ı ʿirfān-āşinā
*Bildiniz **mi** kimdir ol Şāh Süleymān haşmeti* **(Kaside 37/26)**

1. 193. mi:
Bilemem sende mi yok şīme-i rahm-ı insāf
*Yoksa ben **mi** değilim kābil-i feyz ü ikbāl* **(Kaside 40/6)**

1. 194. mi:
*Red eder **mi** ʿacabā Āsaf-ı ʿālī himmet*
Bārī etsem o kerem-pervere ʿarz-ı ahvāl **(Kaside 40/26)**

1. 195. mi:
Niçin olsun heder ehliyyet ü istihkākım
*Buna kāʾil **mi** olur sāhib-i vicdān-ı kerem* **(Kaside 41/28)**

1. 196. mi:
*Dediğim rütbeye ermez **mi** ʿaceb dest-i emel*
Umduğum sūrete girmez mi heyūlā-yı ümīd **(Kaside 46/34)**

1. 197. mi:
Dediğim rütbeye ermez mi ʿaceb dest-i emel
*Umduğum sūrete girmez **mi** heyūlā-yı ümīd* **(Kaside 46/34)**

1. 198. mi:
Tahsīl-i kemāl eyle hakīkatte edīb ol
*Yoksa bir şeref **mi** var sana ziyy-i üdebādan* **(Kaside 50/14)**

1. 199. mi:
*Hayāl ü hātıra gelmez **mi** hiç Kārūn-misāl olmak*
Çetindir ʿarsa-i mahşerde maʿrūz-ı suʿāl olmak **(Müseddes 1/11)**

1. 200. mi:
*Ayda bir ruʾyete ibrāz-ı meveddet **mi** denir*
Yılda bir sohbete izhār-ı muhabbet mi denir **(Gazel 27/1)**

1. 201. mi:
Ayda bir ruʾyete ibrāz-ı meveddet mi denir
*Yılda bir sohbete izhār-ı muhabbet **mi** denir* **(Gazel 27/1)**

1. 202. mi:
Geriden şekkere bakmakla halāvet mi çıkar
*Karşıdan karşıya nāz etmeğe ülfet **mi** denir* **(Gazel 27/2)**

1. 203. mi:
Sen beni ben seni sevdikçe edersin tekdīr
*Kūyunuzda bu gibi hāle nezāket **mi** denir* **(Gazel 27/3)**

1. 204. mi:
Seni bir kerre sararsam yıkılır mı dünyā
*Buna kānūn-ı muhabbette cināyet **mi** denir* **(Gazel 27/4)**

1. 205. mi:
Bī-vefālıklarını anlamasın mı Fennīyā
*Öyle bir hiss-i tabīʿīye ferāset **mi** denir* **(Gazel 27/5)**

1. 206. mi:
*Müteʿazzir **mi** efendim anı dilşād etmek*
Bulunur mümkün olan kāra tarīk-i imkān **(Kaside 45/39)**

1. 207. mi:
*Seni tavsīfe kifāyet **mi** eder endīşem*
Yolu var mı bir ufak havza sığar mı ʿummān **(Kaside 45/47)**

1. 208. mi:
*Hikmet-i nusreti kābil **mi** olunsun taʿrīf*
Āyet-i behceti mümkün mü edilsin tefsīr **(Kaside 47/30)**

1. 209. mi:
*Yetişmez **mi** benim kırlarda nālān olduğum böyle*
Nevā-yı andelīb tabʿıma cebān-çemen yok mu **(Kıt'a 21/2)**

1. 210. mi:
*Allah Allah muktezā-yı ʿakl u hikmet böyle **mi***
Böyle mi tartar terāzū-yı ʿadālet böyle mi **(Muhammes 4/11)**

1. 211. mi:
Allah Allah muktezā-yı ʿakl u hikmet böyle mi
Böyle ***mi*** *tartar terāzū-yı ʿadālet böyle mi* **(Muhammes 4/11)**

1. 212. mi:
Allah Allah muktezā-yı ʿakl u hikmet böyle mi
Böyle mi tartar terāzū-yı ʿadālet böyle ***mi*** **(Muhammes 4/11)**

1. 213. mi:
Ey ahālī söyleyin Hakka riʿāyet böyle ***mi***
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/12)**

1. 214. mi:
Rācih idim ammā ki felek eyledi mercūh
Eyler ***mi*** *tahammül buna her kālıb-ı bī-rūh* **(Müseddes 3/10)**

1. 215. mi:
Merciʿ ***mi*** *bulur böyle tereddütlü zamāʾir*
Müphem kalacak vāh-ı süveydāda serāʾir **(Müseddes 3/26)**

1. 216. mi:
Keşfe kābil ***mi*** *Hudā-yı Müteʿālin sırrı*
Başkadır māzī vü müstakbel ü hālin sırrı **(Tarih 8/1)**

1. 217. mi:
Geceler göz göre tahvīl kılar hāletini
Bilinir ***mi*** *yine bak bedr ü hilālin sırrı* **(Tarih 8/4)**

1. 218. mi:
Ayda bir ruʾyete ibrāz-ı meveddet mi denir
Yılda bir sohbete izhār-ı muhabbet ***mi*** *denir* **(Gazel 27/1)**

1. 219. mi:
Fennī ikbāl için çarha minnet ***mi*** *eylerim*
ʿAbd-i kadīm-i Şāh-ı Velāyet değil miyim **(Taştir 1/10)**

1. 220. mi:
ʿAcabā yevm-i kıyāmetten ʿalāmet ***mi*** *nedir*
Şimdi ebnā-yı zemānda görülen fikr-i fesād **(Taştir 2/8)**

1. 221. mi:
Şaştım sana manzūr olunca bana resmin Kimsin nedir ismin
Terkīb-i tenin dürr ü güherden ***mi*** *nedendir Bir başka bedendir*
(Müstezad 3/6)

1. 222. mi:
Tahammül eylemek bu vakʿa-i dil-sūza kābil ***mi***
Bilenler Kerbelā hālin ʿayān ağlar nihān ağlar **(Gazel 249/3)**

1. 223. mi:
Harf-i zāʾid konulur mu kelimāt-ı ʿAraba
Dediler ***mi*** *sana var şehd-ı lezīze sem kat* **(Gazel 12/3)**

1. 224. mi:
Nedir bu sahte ʿiffet sahte ülfet sahte istiğnā
Selānikden ***mi*** *geldin yoksa Pārisden misin kāfir* **(Gazel 39/4)**

1. 225. mi:
Dār-ı gurbette husūsā ibtilālar görmüşüz
Rengini beyhūde mi tahvīl kıldı mūy-ı ser **(Gazel 78/8)**

1. 226. mi:
Mīʿād-ı kerem böyle uzansın mı ne dersin
İncāz-ı mevāʿīde zamān düşmeyecek ***mi*** **(Gazel 122/7)**

1. 227. mi:
Mazhar olabildin ***mi*** *gönül hüsn-i kabūle*
Yāhud der-i dilberde büzüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/8)**

1. 228. mi:
Her güzelde şīve her helvada lezzet bir değil
Sevmesin ***mi*** *gördüğü her şūhu erbāb-ı mezāk* **(Gazel 139/3)**

1. 229. mi:
Arz-ı hāl ettim ise vuslat ümīdiyle sana
Çık da esrārımı iʿlāna şitāb et ***mi*** *dedim* **(Gazel 146/4)**

1. 230. mi:
Zülf-i şeb-fāmın gören mümkün mü sevdālanmasın
Leyle-i hüsnün seven kābil ***mi*** *şeydālanmasın* **(Gazel 171/1)**

1. 231. mi:
Dīdemi mahrūm-ı dīdār etme var Müftīye sor
Şerʿ-i enver saddeder ***mi*** *bāğa nāzır revzeni* **(Gazel 218/2)**

1. 232. mi:
Nedir bu salınış sende ey dilber
Cennetten ***mi*** *çıktın tūbā mısın sen* **(Diğer 2/1)**

1. 233. mi:
Laʿlin emeli tevbeyi bastım mey-i nāba
Eyler ***mi*** *Hızır ʿatf-ı nazar semt-i serāba* **(Gazel 201/1)**

1. 234. mi:
Şerminden ʿarak-rīz oluyor cebhe-i pākin
Hācet ***mi*** *kalır gül var iken reşş-i gülāba* **(Gazel 201/2)**

1. 235. mi:
Server-i kalbi istilzām eder ***mi*** *vaʿd-ı bī-incāz*
Verir mi teşne-i kāna süt sevketmek serāb üzere **(Gazel 205/2)**

1. 236. mi:
Server-i kalbi istilzām eder mi vaʿd-ı bī-incāz
Verir ***mi*** *teşne-i kāna süt sevketmek serāb üzere* **(Gazel 205/2)**

1. 237. mi:
Gösterir ***mi*** *ʿacebā bir daha ol devri felek*
ʿĪd ile gündüzü Kadr ile şebi tevʾem idi **(Gazel 210/2)**

1. 238. mi:
Yāri teshīre kifāyetli değil ***mi*** *şu gazel*
Söyleyin doğrusunu sihr-i helāl olmadı mı **(Gazel 212/6)**

1. 239. mi:
Hesāb-ı āhiret münker ***mi*** *Hallāk-ı cihān yok mu*
Nedir ey çerh-i cānī bu sitemler bizde cān yok mu **(Gazel 216/1)**

1. 240. mi:
Sitāremden midir ben ***mi*** *tesādüf etmedim bilmem*
Huzūr-ı kalb için yoksa felekde bir zamān yok mu **(Gazel 216/3)**

1. 241. mi:
Kalmıyor bir eser-i muʿteberim ahlāfa
Getirirler ***mi*** *ʿaceb rahmet ile yāda beni* **(Gazel 223/10)**

1. 242. mi:
Vuslatın uğruna bilsen ne belālar çekti
Dil-i āfet-zedenin hiçe ***mi*** *gitsin emeği* **(Gazel 229/2)**

1. 243. mi:
Rızk için çekme elem peyrev-i Pīr ol Fennī
Beslemez ***mi*** *getiren ʿālem-i imkāna seni* **(Gazel 230/6)**

1. 244. mi:
Sirişk-i iftirākin mācerāsın āh bilmez ***mi***
Muvāfık-ı hem-rehin ahvālini hem-rāh bilmez mi **(Gazel 234/1)**

1. 245. mi:
Sirişk-i iftirākin mācerāsın āh bilmez mi
Muvāfık-ı hem-rehin ahvālini hem-rāh bilmez ***mi*** **(Gazel 234/1)**

1. 246. mi:
Tecāhül-pīşedir iğmāz eder bilmezlenir yoksa
Benim ahvāl-i diğer-günumu ol māh bilmez ***mi*** **(Gazel 234/2)**

1. 247. mi:
Hulūs-ı bālimi her hālimi Allah bilmez ***mi***
Müdāhinler beni tağyīre hāhişgerse etsinler **(Gazel 234/3)**

1. 248. mi:
Öperdim pāyini girse ele bir ʿārif-i Billāh
Bulur da reh-nümānın kadrini gümrāh bilmez ***mi*** **(Gazel 234/4)**

1. 249. mi:
Cenāb-ı Mürşīde lāzım mı Fennī şerh-i mā fi'l-bāl
Zamīr-i ehl-i derdi ʿārif-i āgāh bilmez ***mi*** **(Gazel 234/5)**

1. 250. mi:
Yād et beni ey ʿāşık-ı şeydā demedin ***mi***
Vaslımla seni eylerim ihyā demedin mi **(Gazel 239/1)**

1. 251. mi:
Yād et beni ey ʿāşık-ı şeydā demedin mi
Vaslımla seni eylerim ihyā demedin ***mi*** **(Gazel 239/1)**

1. 252. mi:
Fāş eyleme esrārımı ağyār arasında
Dilşād ederim ben seni tenhā demedin ***mi*** **(Gazel 239/2)**

1. 253. mi:
Gülzār-ı cemāle seni mihmān edeyim de
Her behcetini eyle temāşā demedin ***mi*** **(Gazel 239/3)**

1. 254. mi:
Mānīʿ olamaz cürm ü hatā fazl-ı kerīme
Ümīdini katʿ etme esīmā demedin ***mi*** **(Gazel 239/4)**

1. 255. mi:
Ādābı gözet lā deme fermānıma karşı
İncāz ederim vaʿdimi illā demedin ***mi*** **(Gazel 239/5)**

1. 256. mi:
Fennī reh-i ʿaşkımda ölürsen de sebāt et
Vaslımla seni eylerim ihyā demedin ***mi*** **(Gazel 239/6)**

1. 257. mi:
Ey bād-ı seher sormadı mı hālimi cānān
Evsāfın ile nātıka-pīrā demedin ***mi*** **(Gazel 239/7)**

1. 258. mi:
Gāv-ı merdüm-peykerin sulbünden ādem ***mi*** *gelir*
Merd-i ciddī çıkmaz insānın bile her yavrusu **(Gazel 241/3)**

1. 259. mi:
Sevk-ı tīnetle sevilmez ***mi*** *birāder yavrusu*
Bir vücūd ki hangi cüzʾünden geçer sāhib-i vücūd **(Gazel 241/4)**

1. 260. mi:
Yapacak mı ʿacabā hātır-ı meksūrumu yār
Kesb-i ʿumrān edecek ***mi*** *dil-i vīrānım ʿaceb* **(Kaside 6/12)**

1. 261. mi:
Yuvarlanmak yorulmak bir şereftir hāk-i rāhına
Gelir ***mi*** *hātıra kayd-ı metāʿib yā Resūlallah* **(Kaside 16/3)**

1. 262. mi:
Geldi herem gitti şebāb oldu sarāy-ı ten harāb
Ey nefs-i bī-şerm ü hicāb ettin ***mi*** *bir hayr iktisāb* **(Kaside 20/1)**

1. 263. mi:
Gāyet ***mi*** *var evsāfına ihsānına eltāfına*
Nisbet yem-i aʿtāfına bahr-ı muhīt bir katre āb **(Kaside 20/13)**

1. 264. mi:
Yapacak mı ʿacabā hātır-ı meksūrumu yār
Kesb-i ʿumrān edecek ***mi*** *dil-i vīrānım ʿaceb* **(Kaside 6/12)**

1. 265. mi:
Yetişir ***mi*** *ʿulemā-zādelere zād-ı kalīl*
Yakışır mı fuzalā kıtʿasına saff-ı niʿāl **(Kaside 40/5)**

1. 266. midir:-*dir*
Beni terk etti artık dil kalır zülfün hevāsında
Hümā kābil ***midir*** *kim hāke insin āşiyān görsün* **(Gazel 159/6)**

1. 267. midir: -*dir*
Bu vazʿ-ı nā-becā Fennī için ciddī ***midir*** *yoksa*
Nedir bu ekşi yüz eğri nazar nīz-nem misin kāfir **(Gazel 39/13)**

1. 268. midir:-*dir*
Gülmeden maksūdun ey dil yāri güldürmek ***midir***
Būs edip ruhsārım tekrār güldürmek midir **(Gazel 54/1)**

1. 269. midir:-*dir*
Gülmeden maksūdun ey dil yāri güldürmek midir
Būs edip ruhsārım tekrār güldürmek ***midir*** **(Gazel 54/1)**

1. 270. midir:-*dir*
Gonca-i raʿnā gibi çāk-i girībāndan garaz
Yāri güldürmek midir ağyārı güldürmek ***midir*** **(Gazel 54/2)**

1. 271. midir:-*dir*
Gonca-i raʿnā gibi çāk-i girībāndan garaz
Yāri güldürmek midir ağyārı güldürmek ***midir*** **(Gazel 54/2)**

1. 272. midir:-*dir*
Müstemiʿ yokken bu türlü hokkabazlıklar nedir
Niyyetin yoksa kuru dīvan güldürmek ***midir*** **(Gazel 54/4)**

1. 273. midir:-*dir*
Nā-şenīde bir gazel tarh eyledin Fennī yine
Maksadın bundan Cenāb-ı yāri güldürmek ***midir*** **(Gazel 54/5)**

1. 274. midir:-*dir*
ʿĀleme yā Rab celālinle tecellīden murad
Müslümānın hāline küffārı güldürmek ***midir*** **(Gazel 54/6)**

1. 275. midir:-*dir*
Māye-i ʿaşk ʿacabā dilde mi dilberde ***midir***
O güzel rāyiha āteşte mi ʿanberde midir **(Gazel 36/1)**

1. 276. midir:-*dir*
Māye-i ʿaşk ʿacabā dilde mi dilberde midir
O güzel rāyiha āteşte mi ʿanberde ***midir*** **(Gazel 36/1)**

1. 277. midir: -*dir*
Ne kadar tatlı bir eyyām idi eyyām-ı visāl
O halāvet o safā hātır-ı enverde ***midir*** **(Gazel 36/2)**

1. 278. midir: -*dir*
Ne kadar zāʾika-pīrā ne kadar rūh-efzā
Leb-i şīrīn-terin şehd ile perverde ***midir*** **(Gazel 36/3)**

1. 279. midir: -*dir*
Kamaşır dīdelerim pertev-i ruhsārından
Ben de şaştım ki güneş gökde midir yerde ***midir*** **(Gazel 36/4)**

1. 280. midir: -*dir*
Kamaşır dīdelerim pertev-i ruhsārından
Ben de şaştım ki güneş gökde midir yerde ***midir*** **(Gazel 36/4)**

1. 281. midir: -*dir*

Taşırız dilde gam-ı ʿaşkını birkaç senedir
Nāmımız yoksa henüz hāric-i defterde ***midir*** **(Gazel 36/5)**

1. 282. midir: *-dir*
Tāze mazmūnlar īcād ediyorsun Fennī
Bu hüner sende mi yā kilk-i sühan-verde ***midir*** **(Gazel 36/7)**

1. 283. midir:*-dir*
Sīnemi nīrān-ı gayret dāğ-ber-dāğ eyledi
Kābil-i merhem ***midir*** *bu yara Allah ʿaşkına* **(Gazel 191/5)**

1. 284. midir:*-dir*
Şimdi bīgāne ***midir*** *gözde dil-i bī-çārem*
Hani her hāline her rāzına ol mahrem idi **(Gazel 210/5)**

1. 285. midir:*-dir*
Sitāremden ***midir*** *ben mi tesādüf etmedim bilmem*
Huzūr-ı kalb için yoksa felekde bir zamān yok mu **(Gazel 216/3)**

1. 286. midir:*-dir*
Kāle gelmez harfe sığmaz sevk ile maʿlūm olur
Ehl-i dil kādir ***midir*** *taʿrīfe meşhūdātını* **(Gazel 240/3)**

1. 287. midir:*-dir*
Kābil ***midir*** *ki sīnede sukbe açılmasın*
Āmāc-ı tīr-ı kahr-ı felāket değil miyim **(Taştir 1/6)**

1. 288. midir:*-dir*
Cürmüne karşı der-i ʿafvi penāh eylemeyen
ʿAceb ādem ***midir*** *ʿālemde günāh eylemeyen* **(Kıt'a 18/1)**

1. 289. midir:*-dir*
Kaçma benden āhū gözlüm ben garībim sen garīb
Ben seni sarmak meʾāyibden garāʾibden ***midir*** **(Gazel 6/2)**

1. 290. midir:*-dir*
Mesken-i ifrīt ola sahn-ı cinān-ı ʿālīyāt
Gel yanaştırma rakībi kūyuna cāʾiz ***midir*** **(Gazel 10/5)**

1. 291. midir:*-dir*
Sāk-ı arşa dayanır lerze verir cebr ile
Āh-ı ʿuşşāk için ecrām-ı felek perde ***midir*** **(Gazel 36/6)**

1. 292. midir:*-dir*
Dağıttın kākülü ruhsāra gūyā eyledin perde
Rakībinden ***midir*** *bu hudʿa yāhud sen misin kāfir* **(Gazel 39/5)**

1. 293. midir:*-dir*
Mācerā-yı bezm-i ahbābı tezekkürden merām
Hāce Nasreddīn gibi huzzārı güldürmek ***midir*** **(Gazel 54/3)**

1. 294. midir:*-dir*
Taharrī eylemek yok mu niçin meydāna geldik biz
Konup göçmek ***midir*** *yāhud yeyip içmek midir matlūb* **(Gazel 69/3)**

1. 295. midir:*-dir*
Taharrī eylemek yok mu niçin meydāna geldik biz
Konup göçmek midir yāhud yeyip içmek ***midir*** *matlūb* **(Gazel 69/3)**

1. 296. midir:*-dir*
Beşerde bulunmaz bu resm-i dil-cū
Kākül müdür ʿanber ***midir*** *nedir bū* **(Diğer 2/3)**

1. 297. midir:*-dir*
Benden ***midir*** *bu cān ü ten*
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/8)**

1. 298. midir:*-dir*
Cürmüm ne ki Fennī bana dildār gücenmiş
Şāyeste ***midir*** *uslu bir insān ʿitāba* **(Gazel 201/6)**

1. 299. mi:*-i, -di, -m*
Ben rakībān ile hürmette berāber ***mi idim***
Cevheri bilmeyerek hāk ile yeksān ettin **(Gazel 121/2)**

1. 300. misin:*-sin*
Amān münkir ***misin*** *yoksa kelām-ı Hakkı duymazsın*
Nedir bu milyoner oldun yine dünyāya doymazsın **(Müseddes 1/29)**

1. 301. misin:*-sin*
Tarīki etme inkār inkāra etme ısrār
Bilir ***misin*** *neler var erbāb-ı hāl içinde* **(Gazel 203/3)**

1. 302. misin:*-sin*
Ağlar mısın güler ***misin*** *ne dersin*
Çeşm-i imʿān ile bak şu ahvāle **(Şarkı 5/4)**

1. 303. misin:*-sin*
Tebeddül eyledi etvār-ı felek
Ağlar mısın güler ***misin*** *ne dersin* **(Şarkı 5/1)**

1. 304. misin:*-sin*
Taʿayyün etmiyor ifrīt ü melek
Ağlar mısın güler ***misin*** *ne dersin* **(Şarkı 5/2)**

1. 305. misin:*-sin*
Bīgānelik yapsa yār-ı kadīmin
Ağlar mısın güler ***misin*** *ne dersin* **(Şarkı 5/6)**

1. 306. misin:*-sin*
Belli değil ziyānımız kārımız
Ağlar mısın güler ***misin*** *ne dersin* **(Şarkı 5/8)**

1. 307. misin:*-sin*
Gāh ümīd verir gāh eder nāz
Ağlar mısın güler ***misin*** *ne dersin* **(Şarkı 5/10)**

1. 308. misin:*-sin*
Bilmiyoruz nedir ʿömrün gāyesi
Ağlar mısın güler ***misin*** *ne dersin* **(Şarkı 5/12)**

1. 309. misin:*-sin*
Yalnız bir sen ***misin*** *bülbül yeter bu āh u zār*
Var mı bu gülşende hiç āzürde-hār olmadık **(Kıt'a 16/2)**

1. 310. misin:*-sin*
Tecellī eyliyor çeşminde nūr-ı kudret-i Yezdān
ʿAceb āyīne-i ʿirfān mısın revzen ***misin*** *kāfir* **(Gazel 39/10)**

1. 311. misin:*-sin*
Bilir ***misin*** *neler var*
Erbāb-ı hāl içinde **(Diğer 1/6)**

1. 312. misin:*-sin*
Yoktur zamānede sana bir benzer
Şīrīn ***misin*** *yoksa Leylā mısın sen* **(Diğer 2/2)**

1. 313. misin:*-sin*
Nezāket ile deldin sīnemi sūzen ***misin*** *kāfir*
Harāb ettin ten-i bīmārımı düşmen misin kāfir **(Gazel 39/1)**

1. 314. misin:*-sin*
Bu vazʿ-ı nā-becā Fennī için ciddī midir yoksa
Nedir bu ekşi yüz eğri nazar nīz-nem ***misin*** *kāfir* **(Gazel 39/13)**

1. 315. misin:*-sin*
Nezāket ile deldin sīnemi sūzen misin kāfir
Harāb ettin ten-i bīmārımı düşmen ***misin*** *kāfir* **(Gazel 39/1)**

1. 316. misin:*-sin*

Göründün câme-i gülgûn ile ettin beni dilhûn
Yine bir al ile iğfâl eden vay sen ***misin*** *kâfir* **(Gazel 39/2)**

1. 317. misin:-*sin*
Cefâ-gersin edersin günde bin nâz ü sitem peydâ
Tükenmez nâz ü istiğnâların maʿden ***misin*** *kâfir* **(Gazel 39/6)**

1. 318. misin:-*sin*
Yıkarsın gözlerinle hânümân-ı sabr u temkîni
Esâs-ı mülket ârâma âteşzen ***misin*** *kâfir* **(Gazel 39/7)**

1. 319. mısın:-*sın*
Bana yüz eğrisi izhâr edip deʿahd-i sâbıkda
Güler oynar mısın ellerle hâlâ şen ***misin*** *kâfir* **(Gazel 39/8)**

1. 320. misin:-*sin*
Bana yüz eğrisi izhâr edip deʿahd-i sâbıkda
Güler oynar mısın ellerle hâlâ şen ***misin*** *kâfir* **(Gazel 39/8)**

1. 321. misin:-*sin*
Mürüvvet merhamet insâf yok mu taş mıdır bağrın
Ne var bir iltifât et büsbütün âhen ***misin*** *kâfir* **(Gazel 39/9)**

1. 322. misin:-*sin*
Derâgûş eyledim yaktın derâgûş eyledin yandım
Yanar âteş misin âteşli pîrâhen ***misin*** *kâfir* **(Gazel 39/11)**

1. 323. misin:-*sin*
Çözüldü ʿukde-i zânû geçerken pîşgâhından
Şaşırdın şîve-i reftâr mı reh-zen ***misin*** *kâfir* **(Gazel 39/12)**

1. 324. misin:-*sin*
Derâgûş eyledim yaktın derâgûş eyledin yandım
Yanar âteş misin âteşli pîrâhen ***misin*** *kâfir* **(Gazel 39/11)**

1. 325. misin:-*sin*
Vatan tuttum ser-i kûyunda yıllarca mukîm oldum
Sitârem sen ***misin*** *kim olmadın ey mehlikâ tâliʿ* **(Gazel 102/9)**

1. 326. misin:-*sin*
İmdâdıma gelmez ***misin*** *ey Hızr-ı mürüvvet*
Dil berzah-ı mihnette bunansın mı ne dersin **(Gazel 122/8)**

1. 327. miydim:-*y, -di, -m*
Dil verir ***miydim*** *o mehde cezbe-i ân olmasa*
Cezbe-i ânında hikmetler nümâyân olmasa **(Gazel 183/1)**

1. 328. miydim:-*y, -di, -m*
İncitir ***miydim*** *seni bu âh-ı âteşnâk ile*
Şemʿa-i ʿaşkın ciğer-gâhımda sûzân olmasa **(Gazel 183/5)**

1. 329. miyim:-*y, -im*
Mest-i müdâm kûy-i melâmet değil ***miyim***
Meslekçe vâsıl-ı hadd-i gâyet değil miyim **(Taştir 1/1)**

1. 330. miyim:-*y, -im*
Mest-i müdâm kûy-i melâmet değil miyim
Meslekçe vâsıl-ı hadd-i gâyet değil ***miyim*** **(Taştir 1/1)**

1. 331. miyim:-*y, -im*
Ben mest isem de tavrımı tebdîl eylemem
Rindân içinde ehl-i tabîʿat değil ***miyim*** **(Taştir 1/2)**

1. 332. miyim:-*y, -im*
Etvâr-ı ʿâşıkâneme taʿnın nedir senin
Zaʿmınca sûfî ehl-i hakîkat değil ***miyim*** **(Taştir 1/3)**

1. 333. miyim:-*y, -im*
Niçin âyet-i tenzîr okursun bana yoksa
Zâhid mutîʿ-i hükm-i irâdet değil ***miyim*** **(Taştir 1/4)**

1. 334. miyim:-*y, -im*
Kaddim kemâna döndü ise çok mudur benim
Ki çille-keş-i mihr ü muhabbet değil ***miyim*** **(Taştir 1/5)**

1. 335. miyim:-*y, -im*
Kâbil midir ki sînede sukbe açılmasın
Âmâc-ı tîr-ı kahr-ı felâket değil ***miyim*** **(Taştir 1/6)**

1. 336. miyim:-*y, -im*
ʿÂşık olur mu mazhar-ı hüsn-i kabûl-i yâr
El-ân ki sâlik-i semt-i râhat değil ***miyim*** **(Taştir 1/7)**

1. 337. miyim:-*y, -im*
Alır mı ol dilsitân beni bezm-i vuslata
Hâlâ ki kisve-gîr-i kesâfet değil ***miyim*** **(Taştir 1/8)**

1. 338. miyim:-*y, -im*
Sâmih cihânda gam mı yerim mâl ü câh için
Ki bende-i Sultân-ı Risâlet değil ***miyim*** **(Taştir 1/9)**

1. 339. miyim:-*y, -im*
Fennî ikbâl için çarha minnet mi eylerim
ʿAbd-i kadîm-i Şâh-ı Velâyet değil ***miyim*** **(Taştir 1/10)**

1. 340. miyiz:-*y, -iz*
Fazîletle maʿrûf ehl-i ʿirfân değil ***miyiz***
Fesâhatla mevsûf merd-i meydân değil miyiz **(Gazel 70/1)**

1. 341. miyiz:-*y, -iz*
Fazîletle maʿrûf ehl-i ʿirfân değil miyiz
Fesâhatla mevsûf merd-i meydân değil ***miyiz*** **(Gazel 70/1)**

1. 342. miyiz:-*y, -iz*
Bizi hicr ile yakmakta yârin ne hakkı var
Hukûk u ʿubûdiyyette yeksân değil ***miyiz*** **(Gazel 70/2)**

1. 343. miyiz:-*y, -iz*
Eder ellere bezl-i kerem ol perî-nihâd
Bizim nefsimiz yok mu biz insân değil ***miyiz*** **(Gazel 70/3)**

1. 344. miyiz:-*y, -iz*
Muʿattar dimâğ etmez bizi bûy-ı kâm ile
Nedir cürmümüz tatyîbe şâyân değil ***miyiz*** **(Gazel 70/4)**

1. 345. miyiz:-*y, -iz*
Neden müstehak görmüş ʿitâba o meh bizi
Biz ʿâsî miyiz münkâd-ı fermân değil ***miyiz*** **(Gazel 70/5)**

1. 346. miyiz:-*y, -iz*
Neden müstehak görmüş ʿitâba o meh bizi
Biz ʿâsî miyiz münkâd-ı fermân değil ***miyiz*** **(Gazel 70/5)**

1. 347. miyiz:-*y, -iz*
Bize Fennîyâ her bâr elzemdir istiʿfâ
Hatâ etmişizdir belki insân değil ***miyiz*** **(Gazel 70/7)**

1. 348. miyiz:-*y, -iz*
Kalan var mı bu ʿâlemde bâkî ile'l-ebed
Kıyâs et gidenlerden ki mihmân değil ***miyiz*** **(Gazel 70/8)**

1. 349. miyiz:-*y, -iz*
Niçin mazhar-ı ʿafv etmiyor ol şeh-i hûbân
Kusûr eyledikse ger peşîmân değil ***miyiz*** **(Gazel 70/6)**

<u>mîʿâd:</u>

1.) Vaat edilen zaman veya yer, müddet.

1. 1. mîʿâdında:-*ı, -n, -da*
Ezel vaʿd-i visâl etmişti ***mîʿâdında*** *hulf etmez*
Ümîdim kesmezem dildâr-ı ciddiyet-penâhımdan **(Gazel 245/3)**

mīʿād-ı kerem:

1.) Lütuf, cömertlik zamanı.

1. 1. mīʿād-ı kerem:
Mīʿād-ı kerem *böyle uzansın mı ne dersin*
İncāz-ı mevāʿīde zamān düşmeyecek mi **(Gazel 122/7)**

mīʿād-ı visāl:

1.) Kavuşma zamanı.

1. 1. mīʿād-ı visāl:-*i*
Dīdeler rūşen diye tebrīk eder gamzen beni
Remz ü īmā etse ***mīʿād-ı visāli*** *gözlerin* **(Gazel 125/6)**

midād:

1.) Mürekkep, yazı mürekkebi.

1. 1. midād:
Gavsü'l-aʿzam bāzü'l-eşheb Seyyid-i Haydar-nihād
ʿĀrif-i sāhib-temeyyüz fāzıl-ı miskīn ***midād*** **(Kaside 27/1)**

1. 2. midādım:-*(ı)m*
Şemmesi āsārımın eshāb-ı fazlı gaşy eder
Misk-i ezferdir ***midādım*** *nevk-i hāmem misk-bār* **(Kaside 39/44)**

1. 3. midādımızdan:-*(ı)mız, -dan*
Misk-i ezfer damlar ***midādımızdan***
Āsārımız dürr ü gevher-kānıdır **(Şarkı 3/14)**

midhat:

1.) Övme, methetme.

1. 1. midhati:-*i*
Ol Şehin sığmaz kitāb-ı kāʿinata ***midhati***
Cümle insān kātib olsa tutsa her eller kalem **(Kaside 24/47)**

1. 2. midhatinde:-*(i)n, -de*
Öyle ʿālī öyle muhsin öyle münʿimsin ki sen
Midhatinde *kāʾināt eyler benimle ittihād* **(Kaside 27/12)**

Midhatā:

1.) Kayserili Gübgüb-zade Ahmed Mithad Efendi için seslenme sözü; "ey Mithad!"

1. 1. Midhatā:
Niyyet etmiş mübtelālar bir yüzünden öpmeğe
Dil uzatma ***Midhatā*** *ol bahsi sen bir yāne tut* **(Tahmis 5/15)**

midhat-ı pīr:

1.) Şeyhin [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)] övgüsü.

1. 1. midhat-ı pīr:
Kuvve-i nātıkamın revnakıdır ***midhat-ı Pīr***
Dil-i gam-perverimin bāʿis-i feyz ü ferāhı **(Kaside 33/13)**

miğfer:

1.) Başın her tarafını örten zırhlı başlık, tolga.

1. 1. miğfer:
Seng-i taʿnından leʾīmin baʿzan eyler ihtirāz
İktisā eyler anınçün fiddadan ***miğfer*** *kalem* **(Kaside 24/24)**

mihber:

1.) (mahber/mahbere): Mürekkep hokkası, divit.

1. 1. mihberinden:-*i, -n, -den*
Kaleminden cereyān etmededir feyz-i Hudā
Mihberinden *nebeʿān etmededir āb-ı zülāl* **(Kaside 40/18)**

mihekk-i imtihān:

1.) Ölçmek, denemek, imtihan etmek.

1. 1. mihekk-i imtihān:
Müsāvīdir müsāvī cevher -i fazl u maʿārifle
Yanında dehr-i nakkādın ***mihekk-i imtihān*** *yok mu* **(Gazel 216/5)**

mihen:

1.) Mihnetler, eziyetler, sıkıntılar.

1. 1. mihenden:-*den*
Mihenden *kaçma ger mahsūd-ı ihvān olmak istersen*
Yetiş imdād-ı mazlūmāna arslan olmak istersen **(Müsebba 1/1)**

mihmān:

1.) Konuk, misafir.

1. 1. mihmān:
Kalan var mı bu ʿālemde bākī ile'l-ebed
Kıyās et gidenlerden ki ***mihmān*** *değil miyiz* **(Gazel 70/8)**

1. 2. mihmān:-*(ı)m, -dır*
Ey şafak dur hele mahv etme zalām-ı leyli
Bu gece işte o meh hānede ***mihmānımdır*** **(Gazel 31/6)**

mihmān et-:

1.) Misafir etmek, ağırlamak.

1. 1. mihmān et-:-*eyim*
Gülzār-ı cemāle seni ***mihmān edeyim*** *de*
Her behcetini eyle temāşā demedin mi **(Gazel 239/3)**

mihmān-sarāy-ı vuslat:

1.) Kavuşma misafirhanesi; kavuşma yeri.

1. 1. mihmān-sarāy-ı vuslat:-*a*
Her taraftan yol gider ***mihmān-sarāy-ı vuslata***
Fennīyā ʿāşıklara münsed değildir sūy-ı dost **(Gazel 13/5)**

mihnet:

1.) Sıkıntı, zorluk, eziyet, zahmet, meşakkat.

1. 1. mihnet:
Ne devām üzre döner çarh ne devlet bākī
Ne kıvām üzre kalır zevk ne ***mihnet*** *bākī* **(Gazel 243/1)**

1. 2. mihnetden:-*den*
Nālişe hācet mi var ***mihnetden*** *ehl-i hāl için*
Her işi Haktan bilip sabra temayüldür hüner **(Gazel 37/5)**

1. 3. mihnetden:-*den*
Esīr-i kayd-ı hicrān olduğum maʿlūm-ı ʿālīdir
Şu ***mihnetden*** *beni kurtarsan āzād etsen olmaz mı* **(Gazel 207/2)**

1. 4. mihnete:-*e*
Bu rütbe ibtilāya ***mihnete*** *bādī nedir bilmem*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/8)**

1. 5. mihneti:-*i*
Zī-fünūnun Fennīyā efzūn olurmuş ***mihneti***
ʿĀleme ahmak gelip nādān olaydım kāşki **(Gazel 235/5)**

1. 6. mihnetlere:-*ler, -e*
Nice ***mihnetlere*** *zahmetlere pādāş ettin*
Acıdı hāl-i diğer-günüme yār u ağyār **(Kaside 43/2)**

1. 7. mihnetlere:-*ler, -e*

*Beni **mihnetlere** ısmarlayan eyyām-ı firāk*
Ya sana mūcib-i endūh-ı melāl olmadı mı **(Gazel 212/2)**

mihnet-hāne:

1.) Üzüntü ve sıkıntı çekilen yer, mihnet yeri. ***mec.*** Dünya.

1. 1. mihnet-hānede:-*de*
*Sāde ben çektim ne çektimse bu **mihnet-hānede***
Ehl ü evlādım da hālimden haber-dār olmadı **(Gazel 232/4)**

mihnet-zede:

1.) Sıkıntı ve eziyet çeken.

1. 1. mihnet-zede:
Menşe-i kārı bilen ʿārif ider sabr u sükūt
*Bazı **mihnet-zede** cāhil suçu devrāne bulur* **(Gazel 44/8)**

mihr:

1.) Güneş, şems, afitap.

1. 1. mihre:-*e*
Müşfikāne göz ucuyla bir işāret eylese
***Mihre** nāz eyler olur mehtāba reşk-āver kalem* **(Kaside 24/42)**

1. 2. mihri:-*i*
Resm-i ebrūsun gören māh-ı nevʿ hātırlasın
***Mihri** yād etsin bilenler çehre-i garrāsını* **(Gazel 219/2)**

1. 3. mihri:-*i*
*Bir mah-ruhun **mihri** süveydāda nihāndır Bir hayli zamāndır*
Şevk-i şeref-i vuslatı bir hayli zamāndır Sīnemde nihāndır
(Müstezad 2/1)

1. 4. mihrim:-*(i)m*
*Ben ol **mihrim** ufūlümden eder meh rūyunu tesvīd*
Mey-i lezzet-nisār-ı laʿlimin sarhoşudur Cemşīd **(Tahmis 7/11)**

1. 5. mihrime:-*(i)m, -e*
Dīde-i bādāmını mahmūr kıl mestāne tut
***Mihrime** karşı bu istiğnālar ey mehveş nedir* **(Tahmis 5/3)**

mihr ü māh:

1.) Güneş ve ay.

1. 1. mihr ü māh:
Olurlar şevk ü zevk-i talʿatınla tā ebed devvār
*Seni gökte ararken yerde buldu çünki **mihr ü māh*** **(Kaside 14/2)**

1. 2. mihr u māh:-*ı, -dır*
Nezāket bağının tāze nihāli
*Evc-i muhabbetin **mihr u māhıdır*** **(Diğer 4/2)**

1. 3. mihr ü māh:-*ı, -n, -a*
*Aldanmayız çarhın **mihr ü māhına***
Göz dikmeyiz dehrin māl ü cāhına **(Şarkı 3/3)**

mihr ü meh ü pervīn ü tīr:

1.) Güneş, ay, Süreyya* ve ok.

1. 1. mihr ü meh ü pervīn ü tīr:
***Mihr ü meh ü pervīn ü tīr** senden olurlar müstenīr*
El-kıssa her cism-i münīr vechinden eyler ahz-i bāb **(Kaside 20/20)**

mihr ü sipihr ü māh-tāb:

1.) Güneş, gökyüzü ve dolunay.

1. 1. mihr ü sipihr ü māh-tāb:
Hasret-keş-i dīdārıdır sergeşte-i devvārıdır
*Pervāne-i ruhsārıdır **mihr ü sipihr ü māh-tāb*** **(Kaside 20/10)**

mihrāb:

1.) Cami, mescit vb. yerlerde Kâbe yönünü gösteren, duvarda bulunan ve imama ayrılmış olan oyuk veya girintili yer.

1. 1. mihrāb:
Der-i tevhīdi çakmaz secdegāh-ı ʿaşkı fark etmez
*Gider sūfī eder **mihrāb** ile minberden istimdād* **(Gazel 22/6)**

mihr-i ʿālem-ārā:

1.) Cihanı süsleyen güneş.

1. 1. mihr-i ʿālem-ārā:
Bütün kerrūbiyānın tūtiyāsı hāk-i pākidir
*Şu **mihr-i ʿālem-ārā** zerresinin tāb-nākidir* **(Tahmis 1/4)**

mihr-i ʿālem-tāb:

1.) Dünyayı aydınlatan güneş.

1. 1. mihr-i ʿālem-tāb:-*sın*
***Mihr-i ʿālem-tābsın** cüzdür cemālinden şafak*
Pür-ziyā kıldın cihānı talʿat-i zībā ile **(Gazel 187/2)**

mihr-i cihān-ārā:

1.) Dünyayı süsleyen güneş (âşık, âşığın gönlü).

1. 1. mihr-i cihān-ārā:
Almış āgūş-ı hayālāta gönül maʿşūkunu
*Māh ile **mihr-i cihān-ārā** kırān etmiş yine* **(Gazel 186/3)**

mihr-i devr-i kamer:

1.) Devreden ayın (dönek sevgili) güneşi (sevgisi).

1. 1. mihr-i devr-i kamer:-*de*
Gönül bir āfete düş cihānda şöhret istersen
*Tutulma her **mihr-i devr-i kamerde** rahat istersen* **(Gazel 246/1)**

mihr-i dırahşān:

1.) Parlak güneş.

1. 1. mihr-i dırahşān:
Kamaşır bāsıralar çehre-i rahşānından
*İştibāh etmeyelim **mihr-i dırahşān** diyelim* **(Gazel 148/2)**

1. 2. mihr-i dırahşān:-*(ı)m*
Şeb-i tārīk-i tahassürde bunandım kaldım
*Ne zamānlar doğacak **mihr-i dırahşānım** ʿaceb* **(Kaside 6/11)**

mihr-i dırahşān ol-:

1.) Parlak güneş gibi olmak.

1. 1. mihr-i dırahşān ol-:-*acak, -sın*
*Ey meh giderek **mihr-i dırahşān olacaksın***
Āfākı tutup āfet-i devrān olacaksın **(Gazel 131/1)**

mihr-i dırahşān-ı kerem:

1.) Cömertliğin parlak güneşi.

1. 1. mihr-i dırahşān-ı kerem:
Dil ehl-i dili kaplardı serāpā zulümāt
*Vermese şevk-ı ümīd **mihr-i dırahşān-ı kerem*** **(Kaside 41/5)**

mihr-i muhabbet:

1.) Sevgi güneşi; ***mec.*** Aşk, muhabbet.

1. 1. mihr-i muhabbet:
Asılsız mı bu söz ey tīşe-i ferhād sen söyle
*Cihānı hem yapan hem de yakan **mihr-i muhabbettir*** **(Gazel 197/3)**

1. 2. mihr-i muhabbet:
Sīnemi ***mihr-i muhabbet*** *ile eyle teshīn*
Zīr-i akdāmına ihlās ile kıl ferş-i cebīn **(Kaside 34/16)**

1. 3. mihr-i muhabbet:-*tir*
Asılsız mı bu söz ey tīşe-i ferhād sen söyle
Cihānı hem yapan hem de yakan ***mihr-i muhabbettir*** **(Gazel 197/3)**

mihr-i münīr:

1.) Parlak güneş.

1. 1. mihr-i münīr:-*i*
Kilābın ʿav ʿavı ***mihr-i münīri*** *harīde-dār etmez*
Leʾīmin taʿn u kadhiyle kemāl ehli leʾīm olmaz **(Gazel 68/3)**

mihr-i pertev-rīz:

1.) Işık saçan güneş (II. Abdülhamid Han).

1. 1. mihr-i pertev-rīz:
Meşhūrdur temyīz ile temyīz-i lutf-āmīz ile
O ***mihr-i pertev-rīz*** *ile mesʿūddur devr-i kamer* **(Tarih 16/2)**

mihr-i rahşān:

1.) Parlak güneş.

1. 1. mihr-i rahşān:-*(ı)m*
Bir kadīfe palto biçtirdim ki zerrīn şemseli
İktisā kıl pek münāsib ***mihr-i rahşānım*** *sana* **(Gazel 2/7)**

mihr-i tābān:

1.) Parlak güneş.

1. 1. mihr-i tābān:-*e*
Kerem kıl merhamet kıl çāre-sāz ol derd-i hicrāna
Götür yüzden nikābı hīre-bahş ol ***mihr-i tābāne*** **(Müsebba 3/13)**

mihr-i tābende:

1.) Parlayan güneş.

1. 1. mihr-i tābende:-*y, -e*
Mihr-i tābendeye *nisbetle nasılsa Nāhid*
Öyledir vech-i dirahşānı yanında Hurşīd **(Kaside 34/19)**

mihver:

1.) Eksen.

1. 1. mihver:
Rubʿ-i meskūnu muhīt oldu ʿuluvv-i himmeti
Kurdu tedvīr-i umūr-i ʿāleme ***mihver*** *kalem* **(Kaside 24/6)**

mihver-i matlūb:

1.) Sevgilinin ekseni, etrafı.

1. 1. mihver-i matlūb:-*da*
Parlatırdım o mehi her gece āgūşumda
Çarh eder ***mihver-i matlūbda*** *devvār olsa* **(Gazel 184/5)**

mikdār u meziyyet:

1.) Değer ve üstünlük.

1. 1. mikdār u meziyyet:-*ce*
Bir hamīr ibn-i hamīr ibn-i hamīr ibn-i hamīr
Seni ***mikdār u meziyyetce*** *ederse taʾyīr* **(Müsemmen 1/1)**

miknet:

1.) Kuvvet, kudret, güç.

1. 1. miknet:
Demem nikbet deminde eyledi sehv ü hatā tāliʿ
Demem ***miknet*** *gününde etti ihsān ü ʿatā tāliʿ* **(Gazel 102/1)**

1. 2. miknet:
Sağ iken bir ebedī hāne tedārik ede gör
Ne bu mesken ne bu ***miknet*** *ne bu fırsat bākī* **(Gazel 243/7)**

miktar:

1.) Nicelik; ölçü.

1. 1. miktar:
Seni şefkattir ancak bezm-i ʿirfāna alan Fennī
Temeddüh etme senden başka kem ***miktar*** *yoktur yok* **(Gazel 105/6)**

miktārınca:

1.) Ölçüsünde, kadar.

1. 1. miktārınca:
Bende-gānın sıdkına azçok delālet eylese
Eyler ancak vüsʿi ***miktārınca*** *hüsn-i hidmeti* **(Kaside 37/61)**

mikyāl:

1.) Tahıl ölçeği, ölçek.

1. 1. mikyāl:
Sığmaz eltāf-ı mülūkāneleri taʿdāda
Devlet-i ihsānını mes etmedi zīrā ***mikyāl*** **(Kaside 40/17)**

mikyāl ol-:

1.) Ölçek olmak; ölçebilmek.

1. 1. mikyāl ol-:-*a, -maz*
Bahşīşidir nān ü nemek bendesidir ins ü melek
Tās-ı muallā-yı felek lutfuna ***mikyāl olamaz*** **(Gazel 83/4)**

milket-i maʿnā:

1.) Mana âlemi.

1. 1. milket-i maʿnā:-*y, -ı*
Muktedirsin kılı kırk yarmağa bir mesʾelede
Ser-te-ser ***milket-i maʿnāyı*** *sen ettin teshīr* **(Kaside 47/14)**

millet:

1.) Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus; ahali, herkes.

1. 1. millet:
Eylesin ***millet*** *vücūd-ı akdesiyle iftihār*
Kapladı baştanbaşa āfākı hüsn-i şöhreti **(Kaside 37/12)**

1. 2. millet:
ʿArz-ı şükrān eylesin ***millet*** *lisān-ı sıdk ile*
Çok şereflerle müşerref kıldı bu cemʿiyeti **(Kaside 37/24)**

1. 3. millet:
Duʿā etsin o Şāha ʿarz-ı şükrān eylesin ***millet***
Ki envāʿ-ı şeref devr-i dilārāsında hāsıldır **(Kaside 38/5)**

1. 4. millete:-*e*
Cennet etsin türbe-i Sultān Mecīd Hānı Hudā
Millete *bu Şāh-ı zī-şān kaldı ondan yādigār* **(Kaside 39/20)**

1. 5. millete:-*e*
Müstedām eyle İlāhī şevket ü iclālini
Millete *yek-ser cenāh-ı ʿadli olsun sāye-dār* **(Kaside 39/59)**

millet-i ʿOsmāniyān:

1.) Osmanlı milleti.

1. 1. millet-i ʿOsmāniyān:-*a*
Millet-i ʿOsmāniyāna *Hazret-i perverdigār*
Verdi bir Şāhen-şeh-i pür-fazl u fārūk iktidār **(Kaside 39/1)**

milyoner ol-:

1.) Zengin olmak.

1. 1. milyoner ol-:-*du, -n*
Amān münkir misin yoksa kelām-ı Hakkı duymazsın
Nedir bu ***milyoner oldun*** *yine dünyāya doymazsın* **(Müseddes 1/29)**

mim ü tā:

1.) Arap alfabesinin üçüncü (م) ve yirmi dördüncü (ت) harfleri.

1. 1. mim ü tā:-*s, -ı, -n(ı)*
Müstakīmin ***mim ü tāsın*** *ihtilāsa yol bulup*
Etti gerçekten himāye hakk-ı meşhūriyeti **(Kaside 37/52)**

miʿmār:

1.) İmar eden, yapan (Allah).

1. 1. miʿmāra:-*a*
Alıp vermek yapıp çatmak ona mahsūstur ancak
Vücūd iklīmini īcād eden ***miʿmāra*** *verdim hep* **(Gazel 9/3)**

1. 2. miʿmārdan:-*dan* (***mec.*** Şair)
Sevād-ı nazm kıldı Fennīyā ***miʿmārdan*** *hālī*
Yıkıldı beyt-i eşʿār zaʿil oldu şīve-i güftār **(Gazel 217/7)**

miʿmār-ı kulūb:

1.) Kalplerin mimarı (Mehmed Nâzım Paşa).

1. 1. miʿmār-ı kulūb:-*a*
Hālini işte o ***miʿmār-ı kulūba*** *ʿarzet*
O senin de dil-i meksūrunu eyler taʿmīr **(Kaside 47/7)**

mīnā:

1.) Kadeh.

1. 1. mīnā:
Sensiz mey içersem güzelim derd-i ser olsun
Mīnā *kırılıp mey-gede zīr u zeber olsun* **(Kıt'a 12/1)**

mīnā-yı beden:

1.) Beden şişesi.

1. 1. mīnā-yı beden:-*den*
Fennīyā sīnede gül-bū-yı muhabbet bākī
Süzülüp çıksa da ***mīnā-yı bedenden*** *rūhum* **(Gazel 243/11)**

min-baʿd:

1.) Bundan böyle, bundan sonra.

1. 1. min-baʿd:
Her kārda ettim yed-i takdīre teşebbüs
Min-baʿd *edemem dāmen-i tedbīre teşebbüs* **(Gazel 16/1)**

1.2. min-baʿd:
Bir gazūbāne nazar gezdir ki savb-ı nergise
Ak su insin çeşmine ***min-baʿd*** *şehlālanmasın* **(Gazel 171/4)**

1. 3. min-baʿd:
Min-baʿd *emre kāʾim ol şerʿ-i münīre hādim ol*
Havf et Hudādan nādim ol eyle Peyamberden hicāb **(Kaside 20/3)**

1. 4. min-baʿd:
Size ***min-baʿd*** *ülü'l-aʿtāf ıtlāk eylesin herkes*
Bu taʿbīri senin-çün en münāsib birʿalem buldum **(Kaside 49/10)**

minber:

1.) Camilerde hutbe okunan merdivenli, yüksekçe yer.

1. 1. minber:
Der-i tevhīdi çakmaz secdegāh-ı ʿaşkı fark etmez
Gider sūfī eder mihrāb ile ***minberden*** *istimdād* **(Gazel 22/6)**

mine'l-ezel:

1.) Ezelden; ezelden beri (***bk.*** ezel).

1. 1. mine'l-ezel:
Mine'l-ezel *mest-i cām-ı elestiz*
Cām-ı Cem yürümez meyhānemizde **(Şarkı 6/8)**

minetdār et-:

1.) Yapılan bir iyiliğe karşı kendisini borçlu hissetmek, minnet duymak.

1. 1. minetdār et-:-*ti, -n*
Beni al merhameten cevze-i istishāba
Nice bīkesleri ***ettin*** *bilirim* ***minetdār*** **(Kaside 43/21)**

minhāc-ı terakkī:

1.) İleri gitme, yükselme (bir makama erişme) yolu.

1. 1. minhāc-ı terakkī:-*den*
Otuz yıldır beni menʿetti ***minhāc-ı terakkīden***
Bakın feryāda hakkım yok mudur baht-ı zebūnumdan **(Kıt'a 9/2)**

minnet:

1.) Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu.

1. 1. minnet:
Evlād-ı beşer rāhat-ı servet ararken
Minnet *yetişir fāriğ olur yüsr ü gınādan* **(Kaside 50/5)**

1. 2. minnetim:-*(i)m*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime
Gerçi yoktur ***minnetim*** *gerdūn-ı dūna cāh için* **(Muhammes 4/8)**

minnet altına girme-:

1.) Birinin iyiliğine karşı kendini borçlu durumdan kurtarmak için karşılık olarak bir iyilikte bulunmak.

1. 1. minnet altına girme-:-*me*
Mümkün oldukça hazer kıl ***girme minnet altına***
Halka minnettār olan pāmāl eder hürriyeti **(Kaside 37/7)**

minnet et-/eyle:

1.) Birinin iyiliğine karşı kendini ona borçlu saymak; boyun eğmek.

1. 1. (minnet) et:
Minnet eylersen de Sultān Hamīdü'z-Zāta ***et***
ʿĀlemin zīrā odur yektā veliyy-i niʿmeti **(Kaside 37/8)**

1. 3. minnet et-:-*me*
Ahibbā-yı zemāne ***minnet etme*** *pest-i ayyār olma*
Düşer mi merd-i ciddīye muhanneslerden istimdād **(Gazel 22/3)**

1. 2. minnet eyle-:
Yarama rahm eyleyip etmezse yārām yāreme
Yāreden ölsem de ***minnet eylemem*** *ağyāra ben* **(Gazel 168/3)**

1. 5. minnet eyle-:-*r, -im*

Fennī ikbāl için çarha ***minnet*** *mi* ***eylerim***
ʿAbd-i kadīm-i Şāh-ı Velāyet değil miyim **(Taştir 1/10)**

1. 6. minnet eyle-:-*r, -se, -n*
Minnet eylersen *de Sultān Hamīdü'z-Zāta et*
ʿĀlemin zīrā odur yektā veliyy-i niʿmeti **(Kaside 37/8)**

minnet-i ağyār:

1.) Rakib*lerin, yabancıların eziyeti, yükü.

1. 1. minnet-i ağyār:-*ı*
ʿAşk ehli çeker ***minnet-i ağyārı*** *zarūrī*
Nā-çār eder bahre düşen māra teşebbüs **(Gazel 15/3)**

minnet-i sākī:

1.) İçki sunan kimseye duyulan minnet.

1. 1. minnet-i sākī:
Lezzeti hükmü bakāsı yok sudandır neşʾesi
Minnet-i sākī *çekilmez sāğār u sahbā için* **(Gazel 172/2)**

minnet-i vasl:

1.) Kavuşma minneti.

1. 1. minnet-i vasl:-*ın, -la*
Minnet-i vaslınla *öptürdün rakībin pāyını*
ʿAşk elinden çektiğim ey şūh-ı fettānım nedir **(Gazel 29/3)**

minnetini çek-:

1.) Minnet altına girmek, bir iyiliğin yükü altında kalmak, ezilmek.

1. 1. minnetini çek-:-*eyim*
Ben niçün sākī-i çarhın ***çekeyim minnetini***
Dolduran sāğarımı dīde-i giryānımdır **(Gazel 31/3)**

minnetsiz:

1.) Minnet etmeden.

1. 1. minnetsiz:
Kim ki bir ümīde ***minnetsiz*** *olursa dest-res*
Cevf-i çarkı doldurur āsār-ı memnūniyeti **(Kaside 37/6)**

minnettār ol-:

1.) Yapılan iyiliğe karşı kendini borçlu saymak.

1. 1. minnettār ol-:-*an*
Mümkün oldukça *hazer kıl girme minnet altına*
Halka minnettār olan pāmāl eder hürriyeti **(Kaside 37/7)**

minnet-tār-ı eşrār ol-:

1.) Fesatçılara, kötü kimselere minnet duymak.

1. 1. minnet-tār-ı eşrār ol-:-*ma, -dı*
ʿUzlete katlandı ***minnet-tār-ı eşrār olmadı***
ʿĀferīn Fennīye gerçek merd-i ʿālī tabʿimiş **(Gazel 232/5)**

minvāl:

1.) Biçim, yol, tarz.

1. 1. minvāl:
ʿArz edersin o Şehin-şāhe bu ***minvāl*** *üzre*
Eder elbet kulunu merhametinden ifzāl **(Kaside 40/51)**

mīr:

1.) Baş, başkan, reis, amir, emîr, bey; yüksek mevkide olan kimseler.

1. 1. mīrden:-*den*
Mīrden *mūra kadar bende-i ihsānın var*
Yapamaz yaptığın ihsānı Süleymān-ı kerem **(Kaside 41/22)**

mīrās:

1.) Bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şey; kalıtım yoluyla gelen bir özellik.

1. 1. mīrās:
Bize ʿisyān ve inābet pederden ***mīrās***
Nā-halef ʿaddolunur cürm edip āh eylemeyen **(Kıt'a 18/2)**

mīrās kal-:

1.) Bir neslin kendinden sonra gelen nesle birtakım değerler bırakması.

1. 1. mīrās kal-:-*dı*
Bu ʿulüvv-i himmet bu ʿālī-meşreb
Bize ***mīrās kaldı*** *ecdādımızdan* **(Şarkı 3/6)**

mirʾāt:

1.) Ayna.

1. 1. mirʾāta:-*a*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse ***mirʾāta*** *nazar ʿaksi gelir feryāda* **(Kaside 34/3)**

1. 2. mirʾāta:-*a*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse ***mirʾāta*** *nazar ʿaksi gelir feryāda* **(Kaside 34/6)**

1. 3. mirʾāta:-*a*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse ***mirʾāta*** *nazar ʿaksi gelir feryāda* **(Kaside 34/9)**

1. 4. mirʾāta:-*a*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse ***mirʾāta*** *nazar ʿaksi gelir feryāda* **(Kaside 34/12)**

1. 5. mirʾāta:-*a*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse ***mirʾāta*** *nazar ʿaksi gelir feryāda* **(Kaside 34/15)**

1. 6. mirʾāta:-*a*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse ***mirʾāta*** *nazar ʿaksi gelir feryāda* **(Kaside 34/18)**

1. 7. mirʾāta:-*a*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse ***mirʾāta*** *nazar ʿaksi gelir feryāda* **(Kaside 34/21)**

1. 8. mirʾātı:-*ı* (***mec.*** Gönül)
Jeng-dār-ı gam idi hayli zemāndır gönlüm
Sen o ***mirʾātı*** *mücellā-dār u dırahşān ettin* **(Kaside 44/7)**

1. 9. mirʾātıdır:-*ı, -dır* (***mec.*** Yansıma)
Bülbül-i gūyāsıdır gūyā ki bāğ-ı behcetin
Hüsnünün ***mirʾātıdır*** *yāhud o zībā sūretin* **(Tahmis 4/14)**

mirʾāt-ı eşyā:

1.) Eşya aynası; ***tas.*** Yaratılmış olan şeyler, Allah'ın tecelli ettiği şeyler (***bk.*** āyîne).

1. 1. mirʾāt-ı eşyā:-*da*
Cemāl-i pākini göster bana ***mirʾāt-ı eşyāda***
Şu giryān çeşmimi dāim Hudā-bīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/5)**

mirʾāt-ı mücellā:

1.) Parlak, cilalanmış ayna; ***tas.*** Manevi kirden arınmış kalp.

1. 1. mirʾāt-ı mücellā:

Sīne-i sīmīn-i dilberdir bizi intāk eden
Mürg-ı hoş-elhānı ***mirʾāt-ı mücellā*** *söyletir* **(Gazel 52/2)**

mirʾāt-ı mücellā-yı ümīd:

1.) Ümidin parlak aynası.

1. 1. mirʾāt-ı mücellā-yı ümīd:
Sūret-i hālini iʿlām için ehl-i fazla
Nazar-ı şefkati ***mirʾāt-ı mücellā-yı ümīd*** **Kaside 46/17)**

mirʾat-ı Sikender:

1.) Büyük İskenderin aynası. (Bu ayna, Büyük İskender'in hocası Aristo tarafından İskenderiye'de yaptırılmış olduğuna inanılan ve uzaktaki düşmanı gösteren aynadır.)

1. 1. mirʾat-ı Sikender:
Kimden kime etti ʿacebā ʿaks ü tevārüs
Mirʾat-ı Sikender *kadeh-i Cem kime kaldı* **(Gazel 222/3)**

mirʾāt-ı tabʿ u sīret:

1.) Karakter, ahlak ve huy aynası.

1. 1. mirʾāt-ı tabʿ u sīret:-*i*
Tīnet-i asliyyesi sūret-nümādır çehreden
Herkesin ***mirʾāt-ı tabʿ u sīreti*** *sīmādadır* **(Gazel 38/6)**

mirʾāt-ı zāt:

1.) Varlık aynası.

1. 1. mirʾāt-ı zāt:-*a*
Mirʾāt-ı zāta *karşı nedir bu sürādikāt*
Burhān-ı vahdet iken baştan başa kāʾināt **(Müfret 6/1)**

mīr-i hālis:

1.) Temiz, samimi bey; Yabanabad'daki (Kızılcahamam) bir kaymakam, Halis Bey.

1. 1. mīr-i hālis:-*i*
Husūsān anda ***Mīr-i Hālisi*** *kāʾim-makām gördüm*
Taharrī ederek gūya ki bir kāse kerem buldum **(Kaside 49/2)**

mīr-i Memdūh:

1.) Ankara valisi Memduh Paşa.

1. 1. mīr-i Memdūh:-*a*
Mīr-i Memdūha *verdi Ankara Vālīliğin*
Büyük Iutuflar etti eshāb-ı fazīlete **(Tarih 9/4)**

mīr-i mīrān:

1.) Beylerbeyi (üst rütbede, makamda olan kimse).

1. 1. mīr-i mīrān:-*a*
Teveccüh etmedik mīrlivāya ***mīr-i mīrāna***
Sığındık āsitān-ı fazlına Sultāna geldik biz **(Gazel 69/7)**

mīr-i mīrān ol-:

1.) Beylerbeyi olmak; üst rütbede, makamda olmak.

1. 1. mīr-i mīrān ol-:-*ma, -dık*
Tecāhül gösterip iğmāz-ı ʿayn etti felek bizden
Liyākat vardı ammā ***Mīr-i mīrān olmadık*** *gittik* **(Gazel 109/6)**

mīrlivā:

1.) Tuğgeneral (üst rütbede, makamda olan kimse).

1. 1. mīrlivāya:-*y, -a*
Teveccüh etmedik ***mīrlivāya*** *mīr-i mīrāna*
Sığındık āsitān-ı fazlına Sultāna geldik biz **(Gazel 69/7)**

mirsād:

1.) Gözetleme yeri.

1. 1. mirsādımızdan:-*(ı)mız, -dan*
Gözetir dururuz rızā-yı yāri
İnhirāf etmeyiz ***mirsādımızdan*** **(Şarkı 3/12)**

mīrül-hāc:

1.) Hac emîri, hacca giden bey (II. Abdülhamid Han yakınlarından Hacı Ali Bey).

1. 1. mīrül-hāc:
Bende-i hāsı Şehin-şāh-ı merāhım iʿtiyād
Yani ***mīrül-hāc*** *Aliʿālī-nihād ʿālī-nijād* **(Tarih 6/1)**

misāfir:

1.) Geçici bulunan, sürekli olmayan (kimse).

1. 1. misāfirdir:-*dir*
İbret alsınlar gidenler kalanlar cā-be-cā
Her gelen zīrā ***misāfirdir*** *bu dār-ı mihnete* **(Tarih 17/2)**

misāl:

1.) Benzer; eş, denk.

1. 1. misāli:-*i*
Aldırır aklını pervāne ***misāli*** *dolaşır*
Āfitāba bile dikkatle bakan göz kamaşır **(Kaside 34/11)**

1. 2. misāli:-*i*
Hastası olmuş idim baygın nigāhı evvelā
Şimdi öldürdü beni āhū ***misāli*** *gözlerin* **(Tahmis 6/10)**

misbāh:

1.) Etrafa ışık veren alet, aydınlatma aracı, kandil, çıra, meşale; ***mec.*** Rahatlatan şey.

1. 1. misbāhıdır:-*ı, -dır*
Ümīd-i nısfetin ***misbāhıdır*** *her kalb-i mehmūmun*
Tecellī-yi hayāl-i Hazretin şevk-āver-i dildir **(Kaside 38/23)**

misbāh-ı kemāl:

1.) Olgunluk, mükemmellik meşalesi.

1. 1. misbāh-ı kemāl:-*(i)m*
Kalmasın sāye-i fazlında muʿattal hünerim
Tā ki ***misbāh-ı kemālim*** *ede neşr-i envār* **(Kaside 43/22)**

misk:

1.) Hıta/Doğu Türkistan ülkesinde bir çeşit ceylanın, yaban keçisinin göbeğindeki siyah, güzel kokulu madde/ur'dur. Buna "nâfe" de denir. Klasik şiirde en çok söz konusu edilen koku ve maddelerden biridir. "Miskin" ile tevriyeli olarak kullanımı yaygındır. Kokusu ve siyah rengi ile sevgilinin saçlarının kokusu, ayva tüyleri, beni, kaşı, saçları; gece, mürekkep vs. de miske benzetilmektedir. Çin, Hıta, Huten kelimeleri, miskin çıktığı yeri; âhû da misk keçisini bildirmektedir (Pala, 2017: 324).

1. 1. miske:-*e*
Miske *teşbīh eyleyen kılsın hatāsın iʿtirāf*
Būy-ı zülfün ʿanber-i sārāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/3)**

misk ol-:

1.) Misk gibi olmak, çok güzel kokmak (***bk.*** misk).

1. 1. misk ol-:
Laʿnet olsun yüreğe kan oturur ***misk olsa***
Bir emelde var ise menn ü müdārā kokusu **(Gazel 238/6)**

1. 2. misk ol-:-*sa*
Bir emelde var ise menn ü müdārā kokusu
Laʿnet olsun yüreğe kan oturur ***misk olsa*** **(Gazel 238/7)**

mişkāt-ı muhabbet:

1.) Sevgi, aşk kandili.

1. 1. mişkāt-ı muhabbet:-*tir*
Bir dil ki hayālinle uyanıktır efendim
Mişkāt-ı muhabbettir *o yanıktır efendim* **(Kaside 18/1)**

misk-bār:

1.) Misk saçmak, güzel koku yaymak.

1. 1. misk-bār:
Şemmesi āsārımın eshāb-ı fazlı gaşy eder
Misk-i ezferdir midādım nevk-i hāmem ***misk-bār*** **(Kaside 39/44)**

misk-i ezfer:

1.) Güzel kokulu misk*.

1. 1. misk-i ezfer:
Çeşme-sār-ı ʿaşkına uğrarsa bir kemter kalem
Yükselir kadri feminden ***misk-i ezfer*** *damlatır* **(Kaside 24/38)**

1. 2. misk-i ezfer:
Dimāğ-ı ehl-i ʿaşkı būy-ı nisbetle eder taʿtīr
Sanırsın ***misk-i ezfer*** *verd-i terdir Nakşibendīler* **(Kaside 36/8)**

1. 3. misk-i ezfer:
Misk-i ezfer *damlar midādımızdan*
Āsārımız dürr ü gevher-kānıdır **(Şarkı 3/14)**

1. 4. misk-i ezfer:
ʿAmādan açdı mevcūdāt dü çeşmin tūtiyādır bu
ʿAdīl olmaz bu hāke ***misk-i ezfer*** *kadr ü kıymette* **(Tahmis 1/8)**

1. 5. misk-i ezfer:
Teşneyim cāh-ı zen-haddānını istişmāma
Misk-i ezfer *gül-i terʿanber-i sārā kokusu* **(Gazel 238/3)**

1. 6. misk-i ezfer:-*dir*
Şemmesi āsārımın eshāb-ı fazlı gaşy eder
Misk-i ezferdir *midādım nevk-i hāmem misk-bār* **(Kaside 39/44)**

1. 7. misk-i ezfer:-*le*
Misk-i ezferle *yoğurmuş yed-i fıtrat o mehi*
O mehe gıbta-keşāndır nefahāt-ı ezhār **(Kaside 43/33)**

misk-i hıtā:

1.) Hıta ülkesinin miski, güzel kokusu (***bk.*** hatā, misk).

1. 1. misk-i hıtā:-*dan*
Bedenin dürr-i ʿAden'den masnūʿ
Kākülün ***misk-i hıtādan*** *mahsūl* **(Gazel 100/4)**

misk-i nāb:

1.) Saf, halis misk*.

1. 1. misk-i nāb:-*e*
Beyaz-ı nāmesi verd-i sefīd ile tevʾem
Sevād-ı hāmesini ***misk-i nābe*** *benzetirim* **(Gazel 158/7)**

misk-i nāf:

1.) Misk* kesesi, göbeği; ur; ***mec.*** Güzel kokulu (sevgili).

1. 1. misk-i nāf:-*(ı)m*
Misk-i nāfım *sen isen belde-i hüsnün göbeği*
İyi bak işte benim hıtta-i ʿaşkın da beyi **(Gazel 229/1)**

miskīn:

1.) Zavallı, biçare, hor ve hakir görülen kimse.

1. 1. miskīn:
Gel ey mürg-i muhabbet lāneler mahzūndur sensiz
Mükedderdir bizi koynunda hem-hāb eyleyen ***miskīn*** **(Gazel 75/2)**

miskīn-i nefs ol-:

1.) Üfürüğü, nefesi misk*li olmak.

1. 1. miskīn-i nefs ol-:-*up*
Tavāfʿet ey sabāʿavdette mutlak mesken-i yāri
Olup miskīn-i nefs *ʿanberlenirsin böyle kalmazsın* **(Gazel 119/7)**

misl:

1.) Misil; eş, benzer, manend.

1. 1. misli:-*i*
Sūret ü sīrette ***misli*** *gelmedi gelmez yine*
Hānis olmaz bin yemin etse bu yolda ger kalem **(Kaside 24/44)**

1. 2. misli:-*i*
Felekte ***misli*** *sebkat etmemiş bir Şāh-ı ʿādildir*
Hudā sūʾ-i nazardan saklasın Zāt-ı hümāyūnun **(Kaside 38/47)**

1. 3. mislini:-*i, -n, -i*
Es-Salā meydāna çıksın Fennīyā gördüm diyen
Mislini *sūret değil maʿnāda görmüş var mıdır* **(Gazel 26/7)**

1. 4. misline:-*i, -n, -e*
Āharin ʿakl-ı Aristo ***misline*** *etmez nazar*
Hod-pesendān-ı ʿasr kendi kemālātın görür **(Gazel 55/3)**

misl-i kitāb:

1.) Kitap misali.

1. 1. misl-i kitāb:
Siyyemā sabr ü sükūt eyler isen ***misl-i kitāb***
Çünkü her kāʾiline ricʿat eder sūʾ-i hitāb **(Müsemmen 1/22)**

mismār ol-:

1.) Çivi olmak.

1. 1. mismār ol-:-*sun*
Fennī böyle metānetli gazel yazdıkça
Kalemin bāsıra-i düşmana ***mismār olsun*** **(Gazel 162/7)**

mısraʿ-ı berceste:

1.) Seçilmiş, güzel, yüksek anlam taşıyan mısra.

1. 1. mısraʿ-ı berceste:
Bu iki ***mısraʿ-ı berceste*** *ancak hasbihālimdir*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/37)**

Mısr-ı dil:

1.) Gönül Mısır'ı, gönül ülkesi.

1. 1. Mısr-ı dil:-*de*
ʿAzīzim ***Mısr-ı dilde*** *Yūsuf-ı gül-i pīrhensin sen*
Beni Yaʿkūb-veş nālān eden sīmīn-i bedensin sen **(Gazel 247/1)**

miyāh-ı telh:

1.) Acı sular.

1. 1. miyāh-ı telh:-*ı*
Fazīlet-yāb olur mu zannedersin cāh ile cāhil
Miyāh-ı telhı *altın tasa koysan selsebīl olmaz* **(Gazel 76/4)**

miyān-ı ümmet-i merhūme:

1.) Mahşer meydanı.

1. 1. miyān-ı ümmet-i merhūme:-*de*
Nekāyısla kemāl-i mücrimiyyetle benim mevsūf
Miyān-ı ümmet-i merhūmede *ʿisyān ile maʿrūf* **(Müseddes 2/16)**

miʿyār:

1.) Herkes tarafından kabul edilmiş, yerleşmiş prensip, ölçü, kıstas.

1. 1. miʿyār:-*dır*
Yek nazarda tanır ihlās-ı dil-i ʿuşşākı
Çeşm-i şūhunda müheyyādır o yārin ***miʿyār*** **(Kaside 43/31)**

miʿyār-ı tekāmül:

1.) Olgunluk ölçüsü.

1. 1. miʿyār-ı tekāmül:
Tahsīl-i hüner eyle ki akvām-ı cihānın
Miʿyār-ı tekāmül *çıkarırlar harfinden* **(Gazel 173/8)**

mīzāb et-:

1.) Su yolu, oluk.

1. 1. mīzāb et-:-*ip*
Sāmiʿīni gaşy eder ***mīzāb edip*** *müjgānını*
Mācerā-yı gurbeti gurbette söylerken garīb **(Gazel 6/5)**

mizāc:

1.) Tabiat, huy, karakter, tıynet, yaradılış.

1. 1. mizācım:-*(ı)m*
Kān-ı ʿirfānım beni ʿārif-ʿayyārımdan bilir
Eylemez bī-maʿrifetlerle ***mizācım*** *imtizāc* **(Gazel 28/2)**

1. 2. mizācından:-*ın, -dan*
Bāde-i ʿaşkın ***mizācından*** *haber-dār olmamış*
Eylemez sūfī-hār-meşreb taassubtan ferağ **(Gazel 103/2)**

1. 3. mizācından:-*ın, -dan*
Nedir hāli aceb hālī değil āh-ı nihānīden
Mizācından *dil-i sevdā-keşānın anlayan yok mu* **(Gazel 216/4)**

1. 4. mizācı:-*ı*
Kabūl-i iʿvicāc etmez ***mizācı***
Muhammer tīnetinde istikāmet **(Tarih 19/5)**

mizac-ı ehl-i zevk:

1.) Zevk sahiplerinin huyları, tabiatları.

1. 1. mizac-ı ehl-i zevk:-*i*
Mizac-ı ehl-i zevki *bāde-i gül-fām eder tashīh*
Küdürāt-ı dil-i āzürdeyi bir cām eder tashīh **(Gazel 19/1)**

mizāc-ı kevn:

1.) Varlıkların yaradılışı, hilkati.

1. 1. mizāc-ı kevn:-*e*
Felek mānendini göstermeden izhār-ı ʿacz etsin
Mizāc-ı kevne *vākıf Şehr-i yārı bī-muʿādildir* **(Kaside 38/6)**

mīzān:

1.) Tartı, ölçü aleti, terazi.

1. 1. mīzān:
Kāşki tartılsa bir ***mīzān*** *ile ʿayb u hüner*
Laʿl ü gevher Kıbrıs elmasıyla seyyān olmasa **(Gazel 183/6)**

mīzān edil-:

1.) Ölçülmek, tartılmak.

1. 1. mīzān edil-:-*se*
Mümkün olsa āh bir ***mīzān edilse*** *ihtirāʿ*
Veznolunsa herkesin ihlāsının kemiyeti **(Kaside 37/62)**

mīzān ol-:

1.) Tartı, ölçü olmak; tartılmak, ölçülmek.

1. 1. mīzān ol-:-*maz*
ʿİlmedir cehle değildir nazar-ı ehl-i kemāl
Tartılan cevherīdir hāk için ***olmaz mīzān*** **(Kaside 45/28)**

mīzān-ı ʿakla vur-:

1.) Akıl terazisine vurmak; tartıp düşünmek.

1. 1. mīzān-ı ʿakla vur-:-*ma , -dan*
Söyleme hiçbir sözü ***mīzān-ı ʿakla*** *vurmadan*
Sonra istihfāf eder herkes seni dirhem gibi **(Gazel 214/5)**

mīzān-ı hukūk:

1.) Hakların terazisi; adalet terazisi.

1. 1. mīzān-ı hukūk:-*un*
Hakkıyla edip cevher-i hürriyeti takdīr
Mīzān-ı hukūkun *yapışan var mı kefinden* **(Gazel 173/7)**

mīzān-ı kerem:

1.) Cömertlik terazisi, ölçüsü.

1. 1. mīzān-ı kerem:
Böyle meşhūrdur endāzesi olmaz keremin
Yapmamışlar küremā sınıfına ***mīzān-ı kerem*** **(Kaside 41/3)**

mizmār:

1.) Üflemeli çalgı; ney, kaval; Davut peygambere gönderilen Zebûr'un her bir suresi.

1. 1. mizmāra:-*a*
Sözümden Fennīyā ashāb-ı gaflet mustefīd olmaz
Gören görsün bu sırr-ı aʿzamı ***mizmāra*** *verdim hep* **(Gazel 9/6)**

m'olur:

1.) "mi olur?" şeklindeki soru ifadesinin vezin gereği kısaltılmış şekli.

1. 1. molur:
Hünerdir tevsen-i kilk-i siyāhı cilve-sāz etmek
Hemān kātib ***molur*** *her zeyy-i kitāba giren zirzop* **(Gazel 112/4)**

morar-:

1.) Mor renge bürünmek, mor bir renk almak.

1. 1. morarmış:-*mış*
Bilmem ki gam-ı zülfün ile sarʿa mı tutmuş
Cānım ʿacebā sünbüle nolmuş da ***morarmış*** **(Gazel 92/2)**

mu/mü:

1.) "mu/mü" soru edatı.

1. 1. mu:
Harf-i zāʾid konulur ***mu*** *kelimāt-ı ʿArabaʿ*
Dediler mi sana var şehd-ı lezīze sem kat **(Gazel 12/3)**

1. 2. mu:

Mürüvvet merhamet insāf yok ***mu*** *taş mıdır bağrın*
Ne var bir iltifāt et büsbütün āhen misin kāfir **(Gazel 39/9)**

1. 3. mu:
Nuhās-ı ahmere yaldız geçirmekle olur ***mu*** *zer*
Leʾīme mekremet isnād edilmekle kerīm olmaz **(Gazel 68/4)**

1. 4. mu:
Taharrī eylemek yok ***mu*** *niçin meydāna geldik biz*
Konup göçmek midir yāhud yeyip içmek midir matlūb **(Gazel 69/3)**

1. 5. mu:
Eder ellere bezl-i kerem ol perī-nihād
Bizim nefsimiz yok ***mu*** *biz insān değil miyiz* **(Gazel 70/3)**

1. 6. mu:
Fazīlet-yāb olur ***mu*** *zannedersin cāh ile cāhil*
Miyāh-ı telhı altın tasa koysan selsebīl olmaz **(Gazel 76/4)**

1. 7. mu:
Ey baht-ı siyeh hāki kuruttun ***mu*** *ne yaptın*
Tohm-ı emeli yoksa çürüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/1)**

1. 8. mu:
Ey kahbe felek bārī işin aslını söyle
Seyyāre-i ikbālimi yuttun ***mu*** *ne yaptın* **(Gazel 123/3)**

1. 9. mu:
Āvān-ı terakkub uzayıp gitmeyecekti
Mevʿūdunu katʿiyyen unuttun ***mu*** *ne yaptın* **(Gazel 123/4)**

1. 10. mu:
Sen eski feleksin bilirim çok düzenin var
Zengicek mi yurdun uyuttun ***mu*** *ne yaptın* **(Gazel 123/5)**

1. 11. mu:
Bekletmedesin İncesu göz-ferlerin alan
Felek emlek-i çarhını tuttun ***mu*** *ne yaptın* **(Gazel 123/6)**

1. 12. mu:
Girmiyor ***mu*** *ʿacebā sāmiʿa-i şefkatine*
ʿArşa çıktı güzelim nāle vü efgān diyelim **(Gazel 148/6)**

1. 13. mu:
Tevbeler eylemeyem bir daha şekvā-yı vatan
Anılıp sıdk u meveddetle olur ***mu*** *ʿacebā* **(Gazel 165/5)**

1. 14. mu:
Revā mı dāʾim olsun ***mu*** *menāsıb nā-münāsibde*
Takaddüm etmeden kalsın mı bülbüller gurāb üzere **(Gazel 205/3)**

1. 15. mu:
Hesāb-ı āhiret münker mi Hallāk-ı cihān yok ***mu***
Nedir ey çerh-i cānī bu sitemler bizde cān yok mu **(Gazel 216/1)**

1. 16. mu:
Tevālī eyledi saf saf gelip her şeş cihātımdan
Beni öldürdü ceyş-i gam amān cān kurtaran yok ***mu*** **(Gazel 216/2)**

1. 17. mu:
Sitāremden midir ben mi tesādüf etmedim bilmem
Huzūr-ı kalb için yoksa felekde bir zamān yok ***mu*** **(Gazel 216/3)**

1. 18. mu:
Nedir hāli aceb hālī değil āh-ı nihānīden
Mizācından dil-i sevdā-keşānın anlayan yok ***mu*** **(Gazel 216/4)**

1. 19. mu:
Müsāvīdir müsāvī cevher -i fazl u maʿārifle
Yanında dehr-i nakkādın mihekk-i imtihān yok ***mu*** **(Gazel 216/5)**

1. 20. mu:
Telāmīzim dahi etdi teʿālī sāde ben kaldım
Bakın tomar-ı tāliʿde benimçün nerdübān yok ***mu*** **(Gazel 216/6)**

1. 21. mu:
Recā etsem de tedbīr-i halāsı ben de öğrensem
Sipihrin dest-i cevrinden kaçıp da kurtulan yok ***mu*** **(Gazel 216/7)**

1. 22. mu:
Cefādan fāriğ olmuş yār taʿdīl-i mizāc etmiş
Bu peygām-ı sürūr-efzāda nevʿan-ma yalan yok ***mu*** **(Gazel 216/8)**

1. 23. mu:
Rakībin gerdeninden çeşme-i hūn eylesem peydā
Verin bir hançer-i ser-tīz ü tīğ-i hūn-feşān yok ***mu*** **(Gazel 216/9)**

1. 24. mu:
Buyursun işte Fennī işte meydān-ı hünermendān
Fezāʾil-āşinā bir şāʿir-i muʿcīz-beyān yok ***mu*** **(Gazel 216/10)**

1. 25. mu:
Kalır mı bezm-i dilber makdem-i ağyārdan hālī
Olur ***mu*** *dāmen-i gül izdihām-ı hārdan hālī* **(Gazel 217/1)**

1. 26. mu:
Mesned-i ʿālī-meziyyet-bahş olur mu cāhile
Esb olur ***mu*** *yükseğe çıkmakla bir har yavrusu* **(Gazel 241/5)**

1. 27. mu:
Mesned-i ʿālī-meziyyet-bahş olur mu cāhile
Esb olur ***mu*** *yükseğe çıkmakla bir har yavrusu* **(Gazel 241/5)**

1. 28. mu:
Mahv olur ***mu*** *kalb-i encāl-i ʿadüvden intikām*
Cevf-i dendānında besler zehri ejder yavrusu **(Gazel 241/6)**

1. 29. mu:
Kalır mı bezm-i dilber makdem-i ağyārdan hālī
Olur ***mu*** *dāmen-i gül izdihām-ı hārdan hālī* **(Gazel 242/1)**

1. 30. mu:
Sāde Yūsuf ***mu*** *hep ebnā-yı beşer sīne döğer*
Kendi rahm etmiş olaʿāşık-ı nā-kāma meğer **(Kaside 34/8)**

1. 31. mu:
Göster ey āyīne-i devrān bana dildārımı
Girye-i hicrān ile olsun ***mu*** *çeşmim cūy-bār* **(Kaside 39/51)**

1. 32. mu:
İşte ben de o zülāl-i keremin teşnesiyim
Etmemek lāyık olur ***mu*** *beni reyyān-ı kerem* **(Kaside 41/31)**

1. 33. mu:
İşte bu neşe-i cān-bahş ile çok ***mu*** *görülür*
İftihār eylese buʿabd-i kadr-dān-ı kerem **(Kaside 41/39)**

1. 34. mu:
Ruhsatın var ise izhār edeyim muzmarımı
ʿAyb olur ***mu*** *ʿacabā eylesem ifşā-yı ümīd* **(Kaside 46/29)**

1. 35. mu:
Söyle ey kān-ı kerem hāsıl olur ***mu*** *kāmım*
Sana pūşīde değil çünki hafāyā-yı ümīd **(Kaside 46/31)**

1. 36. mu:
Hakʿāşıkına sabr u metānet verir şüphesiz
Yoksa olur ***mu*** *ʿaşka muʿādil kibār-bār* **(Kıt'a 7/2)**

1. 37. mu:
ʿĀşık-ı sādıkta dil birdir olur ***mu*** *yār iki*
Taht-gāh-ı saltanatta olamaz Hünkār iki **(Kıt'a 17/1)**

1. 38. mu:
Yazıktır rüzgār isrāf ederse kūh-i Bālāda
Benim şemʿ-i şeb-efrūzum için bir encümen yok ***mu*** **(Kıt'a 21/1)**

1. 39. mu:
Yetişmez mi benim kırlarda nālān olduğum böyle
Nevā-yı andelīb tabʿıma cebān-çemen yok ***mu*** **(Kıt'a 21/2)**

1. 40. mu:
Oldun ***mu*** *gönül tecrübe-i ʿaşka muzaffer Sevdin nice dilber*
Mehpārelerin hangisi ʿuşşāka hasendir İnsāfa gelendir **(Müstezad 3/7)**

1. 41. mu:
Sühanın hāʾiz-i hāsıyyet-i rūh-iksīr
Çok ***mu*** *tedbīr ile ger eylesen ʿakd-i ferrār* **(Kaside 43/17)**

1. 42. mu:
O da akrānı gibi etse temāyüz çok ***mu***
Olmasa bādīye peymāy-ı melāl ü hüsrān **(Kaside 45/38)**

1. 43. mu:
Hiç olur ***mu*** *böyle bir hālin sonu emr-i hasen*
ʿAdl-i maʿkūsu temāşā eylesin her merd ü zen **(Muhammes 4/14)**

1. 44. mu:
Seng-i hārāya desen işte budur pırlanta
Böyle denmekle hacer cevher olur ***mu*** *hāşā* **(Müsemmen 1/25)**

1. 45. mu:
Çok ***mu*** *olduysa kulūbe hikmet-āver sözlerim*
Sıhhāt-i naklü rivāyetten tebāʿüd eylemez **(Tahmis 4/3)**

1. 46. mu:
ʿĀşık olur ***mu*** *mazhar-ı hüsn-i kabūl-i yār*
El-ān ki sālik-i semt-i rāhat değil miyim **(Taştir 1/7)**

1. 47. mudur:*-dur*
Teʾemmül eyle ki istidʿā-yı lutfa yok ***mudur*** *hak*
Hükūmet işlerinde eskidim hayli kıdem buldum **(Kaside 49/11)**

1. 48. mudur:*-dur*
Çok ***mudur*** *çile-i yār ile bükülse belimiz*
Hevl-i tīr-i müje-i sīne-güzārın çekeriz **(Gazel 72/3)**

1. 49. mudur:*-dur*
Kaşların tīğ-ı ecel dīdelerin çifte-rū dil
Söyle zālim bu ***mudur*** *zeyy-i Hülāgū dediğin* **(Gazel 118/4)**

1. 50. mudur:*-dur*
Söyleme kendin gibi ashāb-ı ʿacze hālini
Kul ***mudur*** *her derbeder ihsān eden āmālini* **(Gazel 208/1)**

1. 51. mudur:*-dur*
Rūz-ı vuslat çok ***mudur*** *mahsūd-ı ezmān olsa da*
Muhterem bir gün mü var yār ile geçmiş dem gibi **(Gazel 214/3)**

1. 52. mudur:*-dur*
Ney gibi ben dāğ-dār olsam duyunca çok ***mudur***
Sen bu Dāvūdī sesinle mum edersin āheni **(Gazel 218/3)**

1. 53. mudur:*-dur*
Saʿīdāne şakāvet-perverānın buğzu sābittir
Kelīm olmuş ***mudur*** *bak kīne-i küffārdan hālī* **(Gazel 242/6)**

1. 54. mudur:*-dur*
Çok ***mudur*** *eylese binlerce kulūbu tehzīz*
Cebel-i Kāfı yerinden koparır himmet-i Pīr **(Kaside 33/7)**

1. 55. mudur:*-dur*
Ben de bu neşʾe-i emniyetle fahr ederek
Çok ***mudur*** *nebzece ʿirfānımı etsem tebyīn* **(Kaside 42/24)**

1. 56. mudur:*-dur*
Otuz yıldır beni menʿ etti minhāc-ı terakkīden
Bakın feryāda hakkım yok ***mudur*** *baht-ı zebūnumdan* **(Kıt'a 9/2)**

1. 57. mudur:*-dur*
Kaddim kemāna döndü ise çok ***mudur*** *benim*
Ki çille-keş-i mihr ü muhabbet değil miyim **(Taştir 1/5)**

1. 58. mudur:*-dur*
Hāsılı yalvaralım dāmenini būs edelim
Seni cāndan sevene yok ***mudur*** *ihsān diyelim* **(Gazel 148/8)**

1. 59. muydu:*-y, -du*
Dāğ-ı mihr ile olur ***muydu*** *derūnum dāğ-dār*
Cebhesinde neyyir-i behcet-nümāyān olmasa **(Gazel 183/2)**

1. 60. mü:
Eşkimi dür ***mü*** *kıyās etti niçin ağlatıyor*
ʿAcebā dīdelerimden ne ümīd etti felek **(Gazel 110/3)**

1. 61. mü:
Ey baht-ı siyeh hāki kuruttun mu ne yaptın
Tohm-ı emeli yoksa çürüttün ***mü*** *ne yaptın* **(Gazel 123/1)**

1. 62. mü:
Ey peyk-i ümīd gitmiş idin semt-i merāma
Efkārını oldukça yürüttün ***mü*** *ne yaptın* **(Gazel 123/2)**

1. 63. mü:
Fennī sana tāliʿ ne zamān yār olacaktır
Şekvā ile kendinden üşüttün ***mü*** *ne yaptın* **(Gazel 123/7)**

1. 64. mü:
Şaşırdınsa rāhını buyur bende-hāneye
Görülmüş ***mü*** *bir meh-kīnim ona menzil olmasın* **(Gazel 164/5)**

1. 65. mü:
Zülf-i şeb-fāmın gören mümkün ***mü*** *sevdālanmasın*
Leyle-i hüsnün seven kābil mi şeydālanmasın **(Gazel 171/1)**

1. 66. mü:
Dil vermeğe lāyık görünür ***mü*** *zen-i ser-bāz*
İnsān tenezzül mü eder suʾr-ı kılāba **(Gazel 201/3)**

1. 67. mü:
Rūz-ı vuslat çok mudur mahsūd-ı ezmān olsa da
Muhterem bir gün ***mü*** *var yār ile geçmiş dem gibi* **(Gazel 214/3)**

1. 68. mü:
Seni mümkün ***mü*** *ki ben ʿaczimle methedeyim*
Çünkü sen kendini memdūh-ı Vezīrān ettin **(Kaside 44/6)**

1. 69. mü:
Hikmet-i nusreti kābil mi olunsun taʿrīf
Āyet-i behceti mümkün ***mü*** *edilsin tefsīr* **(Kaside 47/30)**

1. 70. mü:
Füzündur ülfeti dehr-i ʿacūzun merd-i ahmakla
Anınçün ***mü*** *barışmaz yıldızım bu tāk-ı ezrakla* **(Muhammes 1/31)**

1. 71. mü:
Dil firāk-ı yār ile tā şöyle nā-şād olduğum
Gerçi mümkün ***mü*** *amān āh vuslat-ābād olduğum* **(Tahmis 8/4)**

1. 72. mü:
Mazhar olabildin mi gönül hüsn-i kabūle
Yāhud der-i dilberde büzüttün ***mü*** *ne yaptın* **(Gazel 123/8)**

1. 73. mü:
Dil vermeğe lāyık görünür ***mü*** *zen-i ser-bāz*
İnsān tenezzül mü eder suʾr-ı kilāba **(Gazel 201/3)**

1. 74. müdür:-*dür*
Güç ***müdür*** *bendesinin kalbini ihyā etmek*
Dem-i ʿİsā gibidir nefha-i kudsiyyet-i Pīr **(Kaside 33/15)**

1. 75. müdür:-*dür*
Beşerde bulunmaz bu resm-i dil-cū
Kākül ***müdür*** *ʿanber midir nedir bū* **(Diğer 2/3)**

1. 76. müdür:-*dür*
Lāzım gelir ki vuslata bir hāʾil olmasın
Mümkün ***müdür*** *ki cevrine dil kāʾil olmasın* **(Gazel 164/1)**

1. 77. müsün:-*sün*
Nedir bu parlayış gökten mi indin ay mısın yoksa
Nedir bu penbe ruhlar gül ***müsün*** *gülşen misin kāfir* **(Gazel 39/3)**

mū ile zabt-ı şīr-i jiyān et-:

1.) Karınca ile kükreyen aslanı tutmak.

1. 1. mū ile zabt-ı şīr-i jiyān et-:-*mek*
Beni zülfüne dilbeste kıldın dedim dedi
Mū ile zabt-ı şīr-i jiyān etmek *isterim* **(Gazel 157/6)**

muʿādil:

1.) Denk, eşit, müsavi.

1. 1. muʿādildir:-*dir*
Yemin etsem berīyim hānis olmak ihtimālinden
Desem kim devr-i ʿadlin devr-i Fārūka ***muʿādildir*** **(Kaside 38/22)**

muʿādil ol-:

1.) Denk, eş değer olmak.

1. 1. muʿādil ol-:-*(u)r*
Hakʿāşıkına sabr u metānet verir şüphesiz
Yoksa ***olur*** *muʿaşka* ***muʿādil*** *kibār-bār* **(Kıt'a 7/2)**

muʿallā:

1.) En yüksek, görkemli, ihtişamlı.

1. 1. muʿallā:
Meded mahrūm-ı ihsān etme ey Pīr-i kerem-fermā
Muʿallā *āsitānın masdar-ı lutf uʿināyettir* **(Kaside 30/12)**

muʿallak:

1.) Bir yere asılı veya bağlı olmadan boşlukta, havada duran; asılı.

1. 1. muʿallaktır:-*tır*
Sayd-ı mürga gizli dām üzre ederler dāneʿarz
Katra-i eşke ***muʿallaktır*** *visāl-i dilrübā* **(Gazel 96/3)**

muʿallak ol-:

1.) Asılı olmak, asılı kalmak.

1. 1. muʿallak ol-:-*sa*
Ger Süreyyāda ***muʿallak olsa*** *derhāl ahz eder*
ʿİlmi gökten indirir şehbāzʿakl u fikreti **(Kaside 37/20)**

muʿammā:

1.) Bilmece, anlaşılmaz, gizli şey; ***ed.*** Bir kimsenin adını buldurmak için bilmece şeklinde söylenen söz, şiir, mısra, beyit vb.

1. 1. muʿammā:
Öyle yanlış yamalak lāfa ***muʿammā*** *mı denir*
Şu muʿammā-yı rekīkinle İlāhī yere bat **(Gazel 12/2)**

1. 2. muʿammā:
Sanma hādisdir dil-i ʿāşıkta sevdā eskidir
Kimse halletmiş değildir bu ***muʿammā*** *eskidir* **(Gazel 42/1)**

1. 3. muʿammā:
Hasta düşmek küşe-i gurbette sıhhat beklemek
Şāʾire gāhī gazel gāhī ***muʿammā*** *söyletir* **(Gazel 52/8)**

1. 4. muʿammāmızı:-*mız, -ı*
Müphem kaldı sırr-ı süveydā-yı dil
Halleden olmadı ***muʿammāmızı*** **(Şarkı 8/10)**

muʿammā-yı rekīk:

1.) Kusurlu muamma.

1. 1. muʿammā-yı rekīk:-*in, -le*
Öyle yanlış yamalak lāfa muʿammā mı denir
Şu ***muʿammā-yı rekīkinle*** *İlāhī yere bat* **(Gazel 12/2)**

muʿammer ol-:

1.) Uzun ve mutlu bir hayat sürmek.

1. 1. muʿammer ol-:-*sun*
Tūl-i ʿömr ile ***muʿammer olsun*** *ol maʿsūm-ı pāk*
Ehl-i ʿirfān et mukārin etme sūʾ-i hemdeme **(Tarih 7/4)**

muʿānid:

1.) İnat eden, inatçı.

1. 1. muʿāniddir:-*dir*
Muʿāniddir *o āfet gelmez āgūşa recā tutmaz*
Bütün tutmaz değil gerçi tutar ammā becā tutmaz **(Gazel 89/1)**

muʿattal kal-:

1.) Kullanılmamak, işe yaramaz hâle gelmek.

1. 1. muʿattal kal-:-*a*
Ne revādır ki ***muʿattal kala*** *istiʿdādım*
Söyle lāyık mıdır ey dāver-i devrān-ı kerem **(Kaside 41/29)**

1. 2. muʿattal kal-:-*ma, -sın*
Kalmasın *sāye-i fazlında* ***muʿattal*** *hünerim*
Tā ki misbāh-ı kemālim ede neşr-i envār **(Kaside 43/22)**

muʿattar:

1.) Güzel kokulu, ıtırlı.

1. 1. muʿattar:
Muʿattar *dimāğ etmez bizi būy-ı kām ile*
Nedir cürmümüz tatyībe şāyān değil miyiz **(Gazel 70/4)**

1. 2. muʿattar:
Muʿattar *gonca-i gülşen tırāz-ı ʿālem-i tevhīd*
Münevver māh-ı evc-ārā-yı zühd ü istikāmettir **(Kaside 30/5)**

muʿattar eyle-:

1.) Güzel koku yaymak, güzel kokutmak.

1. 1. muʿattar eyle-:-*di, -n*
Muʿattar eyledin *būy-ı dilāvīzile āfākı*
Hatā yoktur sözümde nāşir-i misk-i hatensin sen **(Gazel 247/4)**

mübāhī-ter et-:

1.) Çok övünmek, gururlandırmak.

1. 1. mübāhī-ter et-:-*ti, -n*
Çok zamān ābā vü ecdādınla fahr etti cihān
Şimdi sen ***ettin mübāhī-ter*** *serīr-i devleti* **(Kaside 37/35)**

mübārek:

1.) Bereketli, uğurlu, mukaddes.

1. 1. mübārek:
Beni lutfen der-i Devlet-medāra āsitān eyle
***Mübārek** pāyini mesh eylesin vechim şereflensin* **(Gazel 178/2)**

1. 2. mübārek:
Hani ol gün ki gönül vaslınla Hürrem idi
*Gerçi hayfā ne mukaddes ne **mübārek** dem idi* **(Gazel 210/1)**

1. 3. mübārek:
***Mübārek** zāt-ı zī-şānın şereftir bezm-i ʿirfāna*
Mübeccel nām-ı pākin zīver-i efvāh-ı ümmettir **(Kaside 30/13)**

mübdelün ʿanh:

1.) Ondan bedel, karşılık olarak.

1. 1. mübdelün ʿanh:
Ot gibi kuvveti her vechile topraktan alır
***Mübdelün ʿanh** işini nākısān eyler itmām* **(Muamma 1/4)**

mübeccel:

1.) Yüceltilmiş, ulu, yüce.

1. 1. mübeccel:
Mübārek zāt-ı zī-şānın şereftir bezm-i ʿirfāna
***Mübeccel** nām-ı pākin zīver-i efvāh-ı ümmettir* **(Kaside 30/13)**

mübtelā:

1.) Bir şeye kendini kaptırmış olan, tutkun; âşık.

1. 1. mübtelā:
*Efendim sen gidelden derde düştü **mübtelā** tez gel*
O derde makdeminden başka yoktur bir devā tez gel **(Gazel 136/1)**

1. 2. mübtelālar:-*lar*
*Niyyet etmiş **mübtelālar** bir yüzünden öpmeğe*
Dil uzatma Midhatā ol bahsi sen bir yāne tut **(Tahmis 5/15)**

1. 3. mübtelāya:-*y, -a*
Bezl-i mechūd etmeden doğmaz gönülde nūr-ı ʿaşk
***Mübtelāya** bād-ı hādan hangi dilber rām olur* **(Gazel 33/6)**

mübtelā kıl-:

1.) Tutulmasına sebebiyet vermek; maruz bırakmak, yakalatmak.

1. 1. mübtelā kıl-:-*mış*
***Mübtelā kılmış** Hudā her şahsı bir cins illete*
Kimse illetsiz vedā etmez bu dār-ı mihnete **(Tarih 11/1)**

mübtelā ol-:

1.) Tutulmak.

1. 1. mübtelā ol-:-*du*
*İşte bu fāzıl dahi bir derde **oldu mübtelā***
Zikr ü fikr-i Hakla erdi makām-ı rahmete **(Tarih 11/2)**

mübtelālık:

1.) Bağımlılık, tutkunluk, vurgunluk.

1. 1. mübtelālık:
Tecessüs eyledim ayrılmıyor dil kūy-ı ʿaşkından
*Ne yapsın gālibā bī-çārecikde **mübtelālık** var* **(Gazel 60/3)**

mübtelā-yı hasret:

1.) Hasrete tutulma, hasret çekme.

1. 1. mübtelā-yı hasret:-*im*
*Efendim **mübtelā-yı hasretim** gurbetde ben şimdi*
ʿAceb kimlerle hem-bezm-i safāsın āh sen şimdi **(Gazel 220/1)**

mübtesim:

1.) Gülümseyen, tebessüm eden.

1. 1. mübtesim:
*Leb şeker dil tatlı gerdān tatlı gözler **mübtesim***
Bünye-i dilberde yenbū-ı ʿuzūbet bir değil **(Gazel 139/6)**

1. 2. mübtesim:
Kemāl-i lutfunu lutfeyle andan da dirīğ etme
*Hezāran girye-nāki himmetinden **mübtesim** buldum* **(Gazel 155/4)**

mübtezelān:

1.) Değersiz, bayağı, aşağılık kişiler.

1. mübtezelān:
***Mübtezelān** muhteremān başka başkadır*
Var mı gümān halk-ı cihān şuʿbe şuʿbedir **(Gazel 64/4)**

mübzil-i himmet:

1.) Yardım, ihsan dağıtan (Ankara valisi Cevad Bey).

1. 1. mübzil-i himmet:
Lutfün envāʿını seyr etsin esātīn-i evvel
*Muksim-i ʿavn ü ʿatā **mübzil-i himmet** geliyor* **(Kaside 48/12)**

mücāzāt:

1.) Ceza verme, cezalandırma.

1. 1. mücāzāta:-*a*
Bir āteş-i cān-sūz imiş gayret-i akrān
*Tabʿım bu **mücāzāta** dayansın mı ne dersin* **(Gazel 122/4)**

mücāzātın gör-:

1.) Cezasını çekmek.

1. 1. mücāzātın gör-:-*(ü)r*
Nāʾil-i ihsān olur muhsin şey-i bed-sirişt
*Muktezā-yı fiʿl zātınca **mücāzātın görür*** **(Gazel 55/2)**

mücellā:

1.) Cilalanmış, parlatılmış, cilalı, parlak.

1. 1. mücellā:
Nāz eder elmāsa pırlantaya istiğnā satar
*Dād-ı Haktır bu **mücellā** çehre-nāzānım sana* **(Gazel 2/4)**

mücellā-dār u dırahşān et-:

1.) Cilalanmış, parlak, nurlu yapmak.

1. 1. mücellā-dār u dırahşān et-:-*ti, -n*
Jeng-dār-ı gam idi hayli zemāndır gönlüm
*Sen o mirʾātı **mücellā-dār u dırahşān ettin*** **(Kaside 44/7)**

mücerred:

1.) Dünyalıklardan ve maddi tüm varlıklardan soyutlanmış; saf, halis.

1. 1. mücerred:
*Mukaddes şeyh-i dānā dil **mücerred** ʿāşık-ı dīdār*
Mükerrem ʿābid-i fazl-āşinā ʿālī meziyettir **(Kaside 30/7)**

1. 2. mücerred:
Hakāʾik-bīndir hālī değil keşf ü kerāmetten
***Mücerred** ʿārif-i billāhdır insān-ı kāmildir* **(Kaside 38/14)**

mücessem:

1.) Gözle görülür, elle tutulur şekilde olan, cisim hâlinde bulunan.

1. 1. mücessemdir:-*dir*
*Pek **mücessemdir** anın māder-i sengīn güheri*
Līk kendisi değil dāhil-i silk-i ecsām **(Muamma 1/3)**

Mucībe's-sāilīn:

1.) Soranlara, isteyenlere cevap veren, dualara icabet eden (Allah). Mücib, "İstekleri karşılayan, ihtiyaçlara cevap veren, dua ve niyazları kabul eden" manasına gelen Allah'ın güzel isimlerinden (esmâ-yi hüsnâ) biri (Topaloğlu, 2006: 451).

1. 1. Mucībe's-sāilīn:
*Yā Kerīmü yā Semīʿu yā **Mucībe's-sāilīn***
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan **(Kaside 7/7)**

mūcib-i cehl ol-:

1.) Cahilliğe sebep olmak, cahil etmek.

1. 1. mūcib-i cehl ol-:-*maz*
*ʿĀlime **mūcib-i cehl olmaz** edāt-ı tasgīr*
Cāhile mūris-i fazl olmaz ʿulüvv-i taʿbīr **(Müsemmen 1/28)**

mūcib-i cennet ol-:

1.) Cennete sebep olmak; cennete girmek için bir vesile olmak.

1. 1. mūcib-i cennet ol-:-*(u)r*
***Mūcib-i cennet olur** sanmaʿibādet Fennī*
Mazhariyyāt-ı niʿam rahmet-i Rahmān iledir **(Gazel 32/7)**

mūcib-i endūh-ı melāl ol-:

1.) Gam, keder, tasa getirmek.

1. 1. mūcib-i endūh-ı melāl ol-:-*ma, -dı*
Beni mihnetlere ısmarlayan eyyām-ı fırāk
*Ya sana mūcib-i **endūh-ı melāl olmadı** mı* **(Gazel 212/2)**

mūcib-i intibāh:

1.) Uyanıklık sebebi, gafillikten kurtulma nedeni.

1. 1. mūcib-i intibāh:-*ı, -dır*
Hīle-i vesvāsa düşüp kurtulmak
*Ādemin **mūcib-i intibāhıdır*** **(Diğer 4/10)**

mūcib-i naks ol-:

1.) Eksikliğe sebep olmak; kusurlu etmek.

1. 1. mūcib-i naks ol-:-*maz*
*Kāmile **mūcib-i naks olmaz** edāt-ı tasgīr*
Nākısa mūris-i feyz olmaz ʿulüvv-i taʿbīr **(Müsemmen 1/4)**

1. 2. mūcib-i naks ol-:-*maz*
*Kāmile **mūcib-i naks olmaz** edāt-ı tasgīr*
Nākısa mūris-i feyz olmaz ʿulüvv-i taʿbīr **(Müsemmen 1/8)**

1. 3. mūcib-i naks ol-:-*maz*
*Kāmile **mūcib-i naks olmaz** edāt-ı tasgīr*
Nākısa mūris-i feyz olmaz ʿulüvv-i taʿbīr **(Müsemmen 1/16)**

1. 4. mūcib-i naks ol-:-*maz*
*Kāmile **mūcib-i naks olmaz** edāt-ı tasgīr*
Nākısa mūris-i feyz olmaz ʿulüvv-i taʿbīr **(Müsemmen 1/20)**

1. 5. mūcib-i naks ol-:-*maz*
*Fāzıla **mūcib-i naks olmaz** edāt-ı tasgīr*
Cāhile mūris-i feyz olmaz ʿulüvv-i taʿbīr **(Müsemmen 1/24)**

mūcib-i nefy et-:

1.) Sürgün icap etmek, sürgünü gerektirmek.

1. 1. mūcib-i nefy et-:
Rakībin tabʿı bed güftārı bed evzāʿı beddir hep
*Evet fiʿl-i kerīhi **mūcib-i nefy eder** hep* **(Gazel 7/1)**

mūcib-i tabʿ:

1.) Yaratılış sebebi.

1. 1. mūcib-i tabʿ:-*(ı)n, -ı*
***Mūcib-i tabʿını** icrā eder eşyā mutlak*
Kalmaz ibzāl-i keremden geri merdān-ı kerem **(Kaside 41/37)**

Mücīre'l-hāifīn:

1.) Korkanların koruyucusu, korkuları gideren (Allah).

1. 1. Mücīre'l-hāifīn:
Yā Raʾūfu yā Rahīmü yā İlāhe'l-ʿālemīn
*Yā ʿAtūfu yā ʿAlīmü yā **Mücīre'l-hāifīn*** **(Kaside 7/6)**

mücrim:

1.) Suç işlemiş olan, suçlu, kabahatli kimse.

1. 1. mücrime:-*e*
*Ki hiç bir **mücrime** etmiş değilsin fazlını imsāk*
Kulun Fennīyi mahrūm eyleme feyz-i şefāʿattan **(Kaside 15/9)**

1. 2. mücrimem:-*em*
*O rütbe **mücrimem** kim ger tecessüm etse āsāmım*
Nice dağlar teşekkül eyler envāʿ-ı günāhımdan **(Gazel 245/6)**

1. 3. mücrimi:-*i*
***Mücrimi** bir sille mustantıktan aʿlā söyletir*
Zor-ı bāzū fenne çok yerlerde istiʿlā eder **(Gazel 52/6)**

1. 4. mücrimim:-*(i)m*
Cebhe-sāy olmak için bir āsitān ister gönül
*Dilfikār ım **mücrimim** dārü'l-emān ister gönül* **(Kaside 29/1)**

1. 5. mücrimsek:-*se, -k*
*Gerçi **mücrimsek** deʿālīdir inābet-gāhımız*
Dergeh-i ʿafv-i İlāhīye kapanmışlardanız **(Gazel 77/4)**

müdāhin:

1.) Müdahene eden, dalkavukluk yapan (kimse), dalkavuk.

1. 1. müdāhinler:-*ler*
Hulūs-ı bālimi her hālimi Allah bilmez mi
***Müdāhinler** beni tağyīre hāhişgerse etsinler* **(Gazel 234/3)**

müdārā:

1.) Kin ve düşmanlığı örtüp zahiren dost gibi davranma, iyi geçinme, güler yüzle idare etme; iki yüzlülük.

1. 1. müdārā:
*Zarūrette **müdārā** muktezīdir şahs-ı gaddāra*
Eder bahre düşen mār-ı ʿadüv-peykerden istimdād **(Gazel 22/4)**

1. 2. müdārādan:-*dan*
*Dergeh-i Hakka yapış gayra **müdārādan** geç*
Hırkaya rāzı olup atlas ü dībādan geç **(Müseddes 4/1)**

müdāvāt eyle-:

1.) Hastayı tedavi etme, bakıp ilaç verme; ***mec.*** Yol göstermek.

1. 1. müdāvāt eyle-:-*r*
*Hükemā zümresi maʿlūle **müdāvāt eyler***
Vüzerā cümlesi menkūbe ederler ihsān **(Kaside 45/40)**

müddeʿā:

1.) İddia edilen, ısrarla savunulan husus, görüş, maksat, fikir, düşünce.

1. 1. müddeʿā:
Kadd-i tūbā-hırāmın sevgilim akrān kabūl etmez
Ser-ā-pā doğrudur bu ***müddeʿā*** *butlān kabūl etmez* **(Gazel 88/1)**

müddeā-yı çākerī:

1.) Kula ait düşünce fikir. "Kulunuz, köleniz olan bana ait fikir, düşünce" anlamında konuşan kişinin (âşık, şair Fennî) kendisi için söylediği bir nezaket sözü.

1. 1. müddeā-yı çākerī:-*(n)in*
ʿArzuhāl etmekde şevketlim sığındım ʿafvine
Müddeā-yı çākerīnin *şöyle kim hüviyeti* **(Kaside 37/40)**

müddeʿā-yı hüner-i fazl:

1.) Marifet, hüner fikri, düşüncesi.

1. 1. müddeʿā-yı hüner-i fazl:-*(ı)m, -a*
Fennīyā bu eser-i nādirü'l-emsāl benim
Müddeʿā-yı hüner-i fazlıma *bürhān olsun* **(Gazel 169/6)**

müddet:

1.) Bir şeyin, bir olayın başı ile sonu arasında geçen zaman bölümü, süre; sürece.

1. 2. müddetce:-*ce*
Cā-be-cā kullandığı ***müddetce*** *kātipler kalem*
Bikr-i fikrimden tulūʿ etsin nice böyle nuʿūt **(Kaside 24/60)**

1. 3. müddetce: -*ce*
Devrān ettiği ***müddetce*** *semāvāt u zemīn*
ʿÖmr ü sıhhatlerini artıra Rabb-i müteʿāl **(Kaside 40/75)**

1. 4. müddetce: -*ce*
Mevce-zen olduğu ***müddetce*** *bihār u enhār*
Kabza-i himmeti olsun güher-efşān-ı kerem **(Kaside 41/56)**

1. 5. müddetce: -*ce*
Geçinmekse merāmın istirāhatle hakīmāne
Elinden geldiği ***müddetce*** *saʿy et bezl-i ihsāne* **(Müsebba 1/16)**

1. 1. müddetinin:-*i, -nin*
Doymayız hānede üçyüz senelik zād olsa
ʿÖmrümüz ***müddetinin*** *en çoğu yüz kaç yıl iken* **(Gazel 196/4)**

müddet-i ʿömrüm:

1.) Ömür süresince, ömür boyu.

1. 1. müddet-i ʿömrüm:-*de*
Meserret üzre geçmiş ***müddet-i ʿömrümde*** *bir şeb yok*
Meğer kim yer yüzünde bana benzer kara kevkeb yok **(Muhammes 1/19)**

müderris:

1.) Medrese ve büyük camilerde yüksek seviyede ders okutan icazetli âlim, medrese hocası.

1. 1. müderris:
Ey ***müderris*** *sanma tertīb-i kazāyādır hüner*
Lafz ile aldanma tahlīl-i mezāyādır hüner **(Gazel 51/1)**

müdgam:

1.) İç içe geçmiş, kaynaşmış.

1. 1. müdgam:
Gam-ı ʿaşkın dil-i bīmārıma ***müdgam*** *değil ā*
Çekmem artık çekemem nefse mukaddem değil ā **(Gazel 5/1)**

1. 2. müdgam:
Hudā-yı lem-yezel bir lāhza münfek etmesin ondan
Gam-ı ʿaşkın dil-i Fennīde ***müdgam*** *yā Resūlallah* **(Kaside 17/8)**

müdgām ol-:

1.) İç içe geçmek, kaynaşmak, karışmak.

1. 1. müdgam ol-:-*(u)yor*
Oluyor *hātıra her lahzada bir gam* ***müdgam***
Ediyor derdini günden güne gönlüm teksīr **(Kaside 47/2)**

1. 2. müdgām ol-:-*du*
Kalmadı ağlayarak sanki iki dīdede nem
Oldu *göz yaşıma dem hātırıma gam* ***müdgām*** **(Müsebba 2/5)**

müʾessir:

1.) Tesir eden, iz bırakan; hüküm sahibi; eser sahibi (yaratıcı, Allah).

1. 1. müʾessir:
Şu meʾsūrāta karşı bir ***müʾessir*** *yoksa ey münkir*
Eden kimdir vücūd-ı mümkünātı ser-te-ser īcād **(Gazel 21/4)**

müfettiş:

1.) Bir işin usulüne göre yapılıp yapılmadığını yerinde denetleyip sonucu bir raporla bağlı olduğu kuruma bildirmekle görevli kimse.

1. 1. müfettiş:
Sonradan teftīş edip gerçi ***müfettiş*** *ʿĀlī bey*
Anladı bu ʿācizin yokdur kusūr u töhmeti **(Kaside 37/71)**

müfīd ol-:

1.) Fayda vermek, yararlı olmak.

1. 1. müfīd ol-:-*sun*
Düşün söyle kelāmın muhtasar hem de ***müfīd olsun***
Sözünden sohbetinden dinleyenler müstefīd olsun **(Müseddes 1/26)**

müflis-i bī-māye:

1.) Sermayesiz, sermayesi olmayan (kimse).

1. 1. müflis-i bī-māye:-*y, -im*
Bir ***müflis-i bī-māyeyim***
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/14)**

müflis-i şerm-i şuʿūr:

1.) Akıl yoksunu, akılsız (kimseler).

1. 1. müflis-i şerm-i şuʿūr:
Görmesin derken işimde kimse bir ʿayb u kusūr
Bir yere toplandı birkaç ***müflis-i şerm-i şuʿūr*** **(Muhammes 4/4)**

müfsid:

1.) Ara bozan, bozgunculuk yapan, fitne fesat çıkaran (kimse); bozguncu, karıştırıcı, fesatçı, fitneci.

1. 1. müfsidler:-*ler*
Kilāb-āsā ne rütbe-tīz-i dendān olsa ***müfsidler***
Tehāşī eylemezler andan ʿārifler eseddir hep **(Gazel 7/4)**

müfsid-i bed-fikret:

1.) Kötü düşünceli olan fitneci.

1. 1. müfsid-i bed-fikret:-*i*
Ok gibi yābāna atmak için beni bī-sunʿ iken
Kendine uydurdu birkaç ***müfsid-i bed-fikreti*** **(Kaside 37/45)**

müftehir:

1.) İftihar eden, övünen.

1. 1. müftehir:
Bütün sükkān-ı eflāke seninle ***müftehir*** *ādem*
Bütün sebʿa semāvāta seninle müftehirdir hāk **(Kaside 15/6)**

1. 2. müftehirdir:-*dir*
Bütün sükkān-ı eflāke seninle müftehir ādem
Bütün sebʿa semāvāta seninle ***müftehirdir*** *hāk* **(Kaside 15/6)**

1. 3. müftehirdir:-*dir*
Seninle ***müftehirdir*** *şimdi ekvān*
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/12)**

müftehiren:

1.) İftihar ederek, övünerek.

1. 1. müftehiren:
Taşırım ***müftehiren*** *gerden-i ihlāsımda*
Hırz-ı cānım demedir tavk-ı ubūdiyyet-i Pīr **(Kaside 33/12)**

müftī:

1.) Dinî konularda fetva veren ilim adamı.

1. 1. müftīye:-*y, -e*
Dīdemi mahrūm-ı dīdār etme var ***Müftīye*** *sor*
Şerʿ-i enver saddeder mi bāğa nāzır revzeni **(Gazel 218/2)**

muğber:

1.) Tozlanmış; ***mec.*** Kırgın, küskün, dargın.

1. 1. muğber:
Çok değerli yadigār ihdā ederde ʿāleme
Kalmasaydı tāliʿ-i nā-sāzına ***muğber*** *kalem* **(Kaside 24/29)**

1. 2. muğber:
Sarsar-ı subh-ı elemden ruh-ı zerdim ***muğber***
Gussadan dīdelerim tīre-gönül pür halecān **(Kaside 45/7)**

muğber ol-:

1.) Gücenmek, kırılmak.

1. 1. muğber ol-:-*ma*
Sen hiç aldırma sakın varsa eğer sende hüner
Bilmiyor çünkü seni nāfile ***olma muğber*** **(Müsemmen 1/7)**

muhabbet:

1.) Sevgi; aşk, sevda.

1. 1. muhabbet:
Bir şūh-ı cihān sevdim gönlümde ***muhabbet*** *var*
Düştüm şerer-i ʿaşka sīnemde harāret var **(Gazel 58/1)**

1. 2. muhabbet:
Muhabbet *neydiğin bilmezdi evvel*
Sen ettin Fennī-i gam-hārı īkāz **(Gazel 99/5)**

1. 3. muhabbet:
Ne bilsin sūfī-efsürde meşreb-i lezzet-i ʿaşkı
Muhabbet *ne rūhānī ne ʿālī cān-fezālık var* **(Gazel 60/4)**

1. 4. muhabbet:
Edhemīyim çıktı hātırdan hevā-yı saltanat
Ben ***muhabbet*** *Belhinin şāh-ı serīr-ārāsıyım* **(Kaside 35/12)**

1. 5. muhabbetin:-*(i)n*
Ya al ***muhabbetin*** *ya gel yanıma*
Sevdālı başıma belā mısın sen **(Diğer 2/8)**

muhabbet bezmi:

1.) Sohbet, muhabbet, aşk meclisi.

1. 1. muhabbet bezmi:-*n, -e*
Muhabbet bezmine *sūfī gibi yād-āşinā gelmez*
Makām-ı ehl-i ʿiffettir ki ashāb-ı riyā gelmez **(Gazel 90/1)**

1. 2. muhabbet bezmi:-*n, -e*
Muhabbet bezmine *bir şeb ayak bassan da cānānım*
Ümīdim şemʿini destinle īkād etsen olmaz mı **(Gazel 207/3)**

muhabbet ehli:

1.) Aşk ehli; ***tas.*** İlahi aşk anlayışına sahip kişiler.

1. 1. muhabbet ehli:-*n, -i*
Muhabbet ehlini *hālī bırakmaz āh ü nālişde*
Neşāti bāde-i nūşīnenin kitmān kabūl etmez **(Gazel 88/2)**

muhabbet et-:

1.) Sevgi duymak, bağlanmak.

1. 1. muhabbet et-:-*tik, -in*
Muhabbet ettiğin *evlād ü mālü hemser ey Fennī*
Bakılsa dīde-i imʿān ile hasm-ı eleddir hep **(Gazel 7/7)**

muhabbet meclisi:

1.) Sevgi, aşk meclisi; sohbet meclisi.

1. 1. muhabbet meclisi:-*n, -den*
Muhabbet meclisinden *zāʾil olmuş neşʾe āsārı*
Dökülmüş mey kırılmış şīşeler meyhāneler kalmış **(Gazel 94/2)**

1. 2. muhabbet meclisi:-*n, -de*
Kerem kıl maʿşer-i ʿuşşāk içinde koyma bīgāne
Muhabbet meclisinde *sohbet-āmīz eyle yā Rabbī* **(Kaside 12/2)**

muhabbet sakla-:

1.) Aşkı, sevgiyi gizlemek; söylememek.

1. 1. muhabbet sakla-:-*mak*
Ah ne müşkil derd imiş dilde ***muhabbet saklamak***
Söylesem diğer sükūt etsem diğer maʿnā çıkar **(Gazel 34/2)**

muhabbet şemʿası:

1.) Sevgi mumu; ***mec.*** Sevgiliye duyulan muhabbet.

1. 1. muhabbet şemʿası:
İlāhī ʿāşık mehcūr-i nālān olmasın nolsun
Muhabbet şemʿası *kalbinde sūzān olmasın nolsun* **(Kaside 8/1)**

1. 2. muhabbet şemʿası:
İlāhī senden istirham eden dilteşne-i rahmet
Muhabbet şemʿası *kalbinde sūzān olmasın nolsun* **(Kaside 8/2)**

1. 3. muhabbet şemʿası:
İlāhī ʿāşık mehcūr-ı nālān olmasın nolsun
Muhabbet şemʿası *kalbinde sūzān olmasın nolsun* **(Kaside 8/1)**

muhabbet-i Fennī:

1.) Fennî'nin sevgisi.

1. 1. muhabbet-i Fennī:-*(n)in*
Kalmasın lutf eyle gel Fennī garīb ve fen garīb
Ben muhibbim sen ***muhabbet-i Fennīnin*** *mevzūʿusun* **(Gazel 6/10)**

muhakkak:

1.) Kesinlikle.

1. 1. muhakkak:
Ben tecrübe ettim Fennī ***muhakkak***
Bed-aslın sohbeti muzırdır mutlak **(Diğer 4/9)**

1. 2. muhakkak:

Visālin şehd-veş şīrīndir nīş-i firākın telh
Muhakkak *mecmaʿ-ı zıddeynsin zenbūra benzersin* **(Gazel 120/4)**

1. 3. muhakkak:
Hāk-i pāy-ı yāre yüz sürdük ***muhakkak*** *Fennīyā*
Pür meserretsin yine gāyet cilālı gözlerin **(Gazel 125/8)**

1. 4. muhakkak:
Müzekkā kutb-ı aʿzam mazhar-ı mısdāk-ı Lā tahzen
Muhakkak *merd-i ekmel hāʾiz-i nūr-ı necābettir* **(Kaside 30/6)**

1. 5. muhakkak:
Muhakkıkdır bırakmaz şüphe ebhās ü maʿānīde
Muhakkak *cümle eştāt-ı fünūn dehri şāmildir* **(Kaside 38/11)**

1. 6. muhakkak:
Düşseydi başıma yārin sāyesi
Artardı ***muhakkak*** *nefsin pāyesi* **(Şarkı 5/11)**

1. 7. muhakkak:
Muhakkak *feyz alır kim yüz sürerse bu feyzgāha*
Mürāʿat-ı edeb şartıyla gel Nābī bu dergāha **(Tahmis 1/12)**

1. 8. muhakkak:
Muhakkak *ʿārif-i billāhdır ʿazminde mülhemdir*
Ehil-perverdir eyler ehl-i fazlın kadrini iʿlā **(Tarih 21/2)**

1. 9. muhakkak:
Maʿdelet kişverinin Şāh-ı vefā-perveridir
Dād-hāhāna ***muhakkak*** *erişir dād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/3)**

1. 10. muhakkakdır:-*dır*
Olursa ***muhakkakdır*** *ki bir fitne parlatır*
Rakīb-i bed- ahter meclise dāhil olmasın **(Gazel 164/2)**

muhakkık:

1.) Bir şeyin, bir olay veya durumun aslını esasını, doğru olup olmadığını araştıran, gerçeği ortaya koyan, tahkik eden kimse (II. Abdülhamid Han).

1. 1. muhakkıkdır:-*dır*
Muhakkıkdır *bırakmaz şüphe ebhās ü maʿānīde*
Muhakkak cümle eştāt-ı fünūn dehri şāmildir **(Kaside 38/11)**

muhāl:

1.) Gerçekleşmesi mümkün olmayan, imkânsız.

1. 1. muhāl:
Evsāfını yazmak ***muhāl*** *tasnīf olunsa bin kitāb*
Ey Pādişāh-ı ʿāli'l-ʿāl maksūdum ancak ʿarz-ı hāl **(Kaside 20/21)**

1. 2. muhāl:
Emr ü fermānı değil bendelere taşa geçer
ʿArz-ı imkān eder ārāsına her emri ***muhāl*** **(Kaside 40/19)**

muhalif rūzgāra uğra-:

1.) Ters (esen) yele denk gelmek; ters (kötü) zamana denk gelmek.

1. 1. muhalif rūzgāra uğra-:-*mış, -sın*
Muhalif rūzgāra uğramışsın *gönlün incinmiş*
Ne bādī oldu ey zülfü perīşānım niçin küstün **(Gazel 133/3)**

Muhammed:

1.) "Birçok defa hamd ü sena olunmuş, defalarca övülmüş" anlamında; İslam'ın son peygamberi Hz. Peygamber.

1. 1. Muhammed:
Mazhar-ı ʿafv olduğum bildir ***Muhammed*** *ʿaşkına*
Taʿn ü taʿzīb etmesin yā Rab vicdānım beni **(Kaside 5/7)**

1. 2. Muhammed:
Sen mürüvvet-kānısın bakma sevād-ı vechime
Yā ***Muhammed*** *yā Resūlallah sevdim ben seni* **(Kaside 19/5)**

1. 3. Muhammed:
Hak ***Muhammed*** *ʿaşkına sūʾ-i nazardan saklasın*
Eyledin hakkiyle iʿlā şān-ı İslāmiyeti **(Kaside 37/36)**

1. 4. Muhammedden:-*den*
Ol Şāh-ı mümeccedden ey rahmeti bol Mevlā
Ayırma ***Muhammedden*** *yenbūʿ-ı muhabbetten* **(Kaside 11/4)**

Muhammed Bey:

1.) II. Abdülhamid Han yakınlarından Hacı Ali Bey'in oğlu Muhammed Bey.

1. 1. Muhammed Bey:
Hak ona vermişti bir mahdūm ***Muhammed Bey*** *gibi*
Lutf-ı Rabbānī ile olmuştu mesrūrü'l-fuʾād **(Tarih 6/2)**

muhammer:

1.) Yoğrulmuş.

1. 1. muhammer:
Kabūl-i iʿcāc etmez mizācı
Muhammer *tīnetinde istikāmet* **(Tarih 19/5)**

muhannes:

1.) Güvenilmez, hain, namert.

1. 1. muhanneslerden:-*ler, -den*
Ahibbā-yı zemāne minnet etme pest-i ayyār olma
Düşer mi merd-i ciddīye ***muhanneslerden*** *istimdād* **(Gazel 22/3)**

muhāsib:

1.) Muhasebeci [Kayseri muhasebe başkatibi Mustafa Efendi (ö. H.1311)].

1. 1. muhāsibken:-*ken*
İşte görsünler ki bir māhir ***muhāsibken*** *bu zāt*
Bağladı cümle hesābātı yekūn-ı rihlete **(Tarih 17/3)**

muhāsib ol-:

1.) Hesap eden (kimse) olmak.

1. 1. muhāsib ol-:-*unca*
Utandırma hesābımla beni ferdā-yı mahşerde
Olunca fāturu'l-eşyā ***muhāsib*** *yā Resūlallah* **(Kaside 16/4)**

müheyyā:

1.) Hazır, hazırlanmış, amade.

1. 1. müheyyādır:-*dır*
Yek nazarda tanır ihlās-ı dil-i ʿuşşākı
Çeşm-i şūhunda ***müheyyādır*** *o yārin miʿyār* **(Kaside 43/31)**

müheyyā edil-:

1.) Hazır edilmek, hazırlanmak.

1. 1. müheyyā edil-:-*miş, -ken*
Nigāh-endāz olurken şeş cihāta çeşm-i fettānım
Edilmişken müheyyā *tīğ-i ebrū-yı dem-efşānım* **(Tahmis 7/4)**

muhibb:

1.) Muhabbetli, seven, sevgi besleyen, dost.

1. 1. muhibbim:-*(i)m*
Kalmasın lutf eyle gel Fennī garīb ve fen garīb
Ben ***muhibbim*** *sen muhabbet-i Fennīnin mevzūʿusun* **(Gazel 6/10)**

muhibb-i hānedān:

1.) Soylu aile (ehl-i beyt) sevgisi besleyenler.

1. 1. muhibb-i hānedān:
Bu gün māh-ı Muharremdir ***muhibb-i hānedān*** *ağlar*
Havā āteş saçıp inler humāra āsumān ağlar **(Gazel 249/1)**

1. 2. muhibb-i hānedān:-*ın*
Muhibb-i hānedānın *nālişi sığmaz semāvāta*
Girīban-çāk olur gerdūn zemīn ağlar zamān ağlar **(Gazel 249/5)**

muhibb-i hānedan-ı fahr-ı ʿālem:

1.) Âlemin övülen soylu ailesini (Hz. Peygamber'in ailesi) seven.

1. 1. muhibb-i hānedan-ı fahr-ı ʿālem:-*dir*
Muhibb-i hānedan-ı fahr-ı ʿālemdir *kulun*
Seni bulmakla müstağnī-i dermān olmasın nolsun **(Kaside 8/12)**

muhibb-i sādık:

1.) Sadık dost.

1. 1. muhibb-i sādık:-*ın, -dır*
Muhibb-i sādıkındır *yār-ı gārın yoksa ʿālemde*
Mürüvvetsiz vefāsız akrabā bīgāneden kalmaz **(Gazel 87/2)**

muhīt ol-:

1.) Kuşatmak.

1. 1. muhīt ol-:-*du*
Rubʿ-i meskūnu ***muhīt oldu*** *ʿuluvv-i himmeti*
Kurdu tedvīr-i umūr-i ʿāleme mihver kalem **(Kaside 24/6)**

muhkem:

1.) Dayanıklı, güçlü duruma getirilmiş, sağlamlaştırılmış, sağlam; güvenilir.

1. 1. muhkem:
Hedef-i tīr-i cefā etme yazıktır yıkılır
Çünkü dil kalʿa-i āhen gibi **muhkem** *değil ā* **(Gazel 5/3)**

1. 2. muhkem:
Feyz-yāb olmak için dilde ümīdim **muhkem**
Çünkü sevk eylediler dergeh-i irşāda beni **(Gazel 223/8)**

1. 3. muhkem:-*i, -di*
Rū-be-rū ʿahd ü yemīnin ne kadar **muhkem** *idi*
Nakz-ı eymāna sebep noldu efendim bilmem **(Gazel 210/6)**

mühlik:

1.) Helak eden, can alıcı.

1. 1. mühlik:
Yani verdi pençe-i tāʿūna āhir dāmeni
Çoklar ile uğradı āhir bu ***mühlik*** *illete* **(Tarih 17/4)**

mühr-i Süleymān:

1.) Hz. Süleyman'ın mührü (***bk.*** Süleymān).

1. 1. mühr-i Süleymān:
Teshīr-i enʿām etmiş idi ***mühr-i Süleymān***
Bir kerre hesāb eyle o hātem kime kaldı **(Gazel 222/2)**

muhrik:

1.) Yakan, yakıcı.

1. 1. muhrikdir:-*dir*
Kemālet-bahş olur ʿaşk-ı cemālin gerçi ***muhrikdir***
Güzelsin āteşīn-ruhsārsın bāhūra benzersin **(Gazel 120/5)**

muhsin:

1.) İyilik eden, iyi ve güzel işler yapan, iyilikte bulunan, lütuf ve ihsan eden (kimse).

1. 1. muhsin:
Nāʾil-i ihsān olur ***muhsin*** *şey-i bed-sirişt*
Muktezā-yı fiʿl zātınca mücāzātın görür **(Gazel 55/2)**

1. 2. muhsin:
Öyle ʿālī öyle ***muhsin*** *öyle münʿimsin ki sen*
Midhatinde kāʾināt eyler benimle ittihād **(Kaside 27/12)**

muhtāc:

1.) Bir şeye veya kimseye ihtiyacı olan, ihtiyaç duyan.

1. 1. muhtāc:
Ol serv-i kaddin celbi biraz servete ***muhtāc***
Bir doğru nihāl eğmek epey kuvvete muhtāc **(Gazel 17/1)**

1. 2. muhtāc:
Esrār-ı dili dilbere takrīr ü hikāyet
Birkaç geceler ol meh ile halvete ***muhtāc*** **(Gazel 17/2)**

1. 3. muhtāc:
Īcād ediyor kilk-i terim tāze mezāmīn
Söz bulmada Fennī değilim sirkate ***muhtāc*** **(Gazel 17/6)**

1. 4. muhtāc:
Çekmem elimi dergeh-i fazlında İlāhī
Bir ben mi bütün halk-ı cihān rahmete ***muhtāc*** **(Gazel 17/7)**

1. 5. muhtāc:
Ol serv-i kaddin celbi biraz servete muhtāc
Bir doğru nihāl eğmek epey kuvvete ***muhtāc*** **(Gazel 17/1)**

1. 6. muhtāc:
Tabʿından o āhū-nigehin refʿ-i tevahhuş
Üç beş sene ʿuşşāk ile ünsiyyete ***muhtāc*** **(Gazel 17/3)**

1. 7. muhtāc:
Lā-büdd beni baştan çıkarır zülf-i ziyāhın
Bu mesʾelenin halli biraz dikkate ***muhtāc*** **(Gazel 17/5)**

1. 8. muhtāc:
Değiliz vāsıta-i savt-ı hurūfa ***muhtāc***
Yāre ahvālimizi bī-sühan iʿlām ederiz **(Gazel 80/2)**

1. 9. muhtāc:
Müstağni-i meşşātadır ey şūh cemālin
Zīrā ki değil rahş-ı ʿArap zīnete ***muhtāc*** **(Gazel 17/4)**

1. 10. muhtācınım:-*ı, -n, -ım*
Arzū eyler visālinle dem-ā-dem dil seni
Sāʾilim ***muhtācınım*** *eyle ʿināyet ey Ganī* **(Tahmis 8/6)**

muhtāc et-:

1.) Bir kimseye, bir şeye ihtiyaç duyar hâle getirmek.

1. 1. muhtāc et-:-*(e)r*
Sana ***muhtāc eder*** *āhir onu Rabbü'l-erbāb*
Etmesin öyle sühanlar seni asla ağdāb **(Müsemmen 1/23)**

1. 2. muhtāc et-:-*me*
Kulun Fennīyi ***muhtāc etme*** *ebvāb-ı edānīye*
Ki sensin hāʾiz-i ʿale'l-merātib yā Resūlallah **(Kaside 16/5)**

muhtāc ol-:

1.) Bir kimse veya şeye ihtiyaç duymak.

1. 1. muhtāc ol-:-*(u)r*
Bin dānemiz ***olur*** *merheme* ***muhtāc***
Bir yāre bulunsa bir tānemizde **(Şarkı 6/6)**

muhtāc-ı imdād ol-:

1.) Yardıma ihtiyaç duymak.

1. 1. muhtāc-ı imdād ol-:-*du*
Sohbetinle şād olanlar şimdi nā-şād oldu gel
Ceyş-i gam bastı gönül ***muhtāc-ı imdād oldu*** *gel* **(Muhammes 3/2)**

1. 2. muhtāc-ı imdād ol-:-*du*
Ceyş-i gam bastı gönül ***muhtāc-ı imdād oldu*** *gel*
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu gel **(Muhammes 3/5)**

1. 3. muhtāc-ı imdād ol-:-*du*
El-amān ey rūh-ı ʿālem kıl beni lutfunla şād
Ceyş-i gam bastı gönül ***muhtāc-ı imdād oldu*** *gel* **(Muhammes 3/7)**

1. 4. muhtāc-ı imdād ol-:-*du*
Ceyş-i gam bastı gönül ***muhtāc-ı imdād oldu*** *gel*
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu gel **(Muhammes 3/10)**

muhtāc-ı tabīb eyle-:

1.) Doktora ihtiyaç duymak.

1. 1. muhtāc-ı tabīb eyle-:-*me, -sin*
Zīrā der-i ihsānı her āyīne-penāhım
Muhtāc-ı tabīb eylemesin *yoksa İlāhım* **(Müseddes 3/29)**

muhtār:

1.) Seçilmiş (kimse).

1. 1. muhtārıdır:-*ı, -dır*
Var bir Vezīr-i hurde-bīn ***muhtārıdır*** *reʾy-i zerrīn*
Hem-nām-ı Zeynelābidīn hem ʿadl-i Bū Bekr ü Ömer **(Tarih 16/7)**

muhtas:

1.) Bir kimse veya bir şey için ayrılmış olan, birine veya bir şeye mahsus, hususi, özel.

1. 1. muhtasdır:-*dır*
Jaj-hā-yı ʿasra ***muhtasdır*** *nüfūz-ı kīl ü kāl*
Āhen-i şemşīr-i ehl-i hāle su vermez felek **(Gazel 113/7)**

1. 2. muhtasdır:-*dır*
Hastanın tabʿınca söz dārūdan aʿlā iş görür
Māla cāha hüsne ***muhtasdır*** *ʿavāmın rağbeti* **(Müfret 18/1)**

muhtasar ol-:

1.) Kısa, öz olmak.

1. 1. muhtasar:-*sun*
Düşün söyle kelāmın ***muhtasar*** *hem de müfīd* ***olsun***
Sözünden sohbetinden dinleyenler müstefīd olsun **(Müseddes 1/26)**

muhtekir:

1.) İhtikar yapan, yolsuz kazanç elde eden, vurguncular, istifçi.

1. 1. muhtekirler:-*ler*
Muhtekirler *almasın feyz-i İlāhīden nasīb*
Bu gürūh-ı ekābire Allah vüsʿat vermesin **(Gazel 175/5)**

muhtemel:

1.) Gerçekleşmesi de gerçekleşmemesi de ihtimal dâhilinde olan, beklenen, beklenir, umulur, olası, olasılı, mümkün.

1. 1. muhtemel:
Sen gidince belki koymaz hālime sekrān-ı ʿaşk
Muhtemel *kim sırrımız fāş olmağa meydān kalır* **(Gazel 48/2)**

muhterem:

1.) Saygı gösterilen, saygıya layık olan, saygı değer.

1. 1. muhterem:
Rūz-ı vuslat çok mudur mahsūd-ı ezmān olsa da
Muhterem *bir gün mü var yār ile geçmiş dem gibi* **(Gazel 214/3)**

muhteremān:

1.) Saygı gösterilen, saygıya layık olan, saygı değer kişiler.

1. 1. muhteremān:
Mübtezelān ***muhteremān*** *başka başkadır*
Var mı gümān halk-ı cihān şuʿbe şuʿbedir **(Gazel 64/4)**

muhyi-i dīn-i mübīn:

1.) İslam dinini canlandıran, güçlendiren (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1. 1. muhyi-i dīn-i mübīn:
Seyyid-i ebrār-ı ʿālem ***muhyi-i Dīn-i mübīn***
Pīşvā-yı kudsiyā merd-i metīnü'l-iʿtikād **(Kaside 27/2)**

muʿīn:

1.) Yardım eden, yardımcı (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1. 1. muʿīni:-*i*
Ey bunalmışlar ***muʿīni*** *mülteciler melceʾi*
Bekliyor senden meded bu ʿabd-i bī-zuhr u zevād **(Kaside 27/11)**

muʿīn ol-:

1.) Yardımcı olmak.

1. 1. muʿīn ol-:
Muʿīn ol *ebnā-yı cinsine mümkün oldukça*
Fırsat zamānı gāyet şitābāna gelir gider **(Gazel 46/7)**

1. 2. muʿīn ol-:-*a*
Bir ādemin ki hem-demi şahs-ı mehīn ola
Her hālde o bī-çāreye Allah ***muʿīn ola*** **(Müfret 2/1)**

muʿīn-i sefer:

1.) Yolculuk, yol muavini.

1.1. muʿīn-i sefer:-*(i)m*
Bir merd-i garībim ki şu ʿālemde yerim yok
Bir ibn-i sebīlim ki ***muʿīn-i seferim*** *yok* **(Müseddes 3/1)**

müjde!:

1.) Sevindirici haber verileceği zaman söylenen bir ünlem.

1.1. müjde:
Müjde *şimdengeri ey hātır-ı āzürde sana*
Olacaksın yine her türlü meserrāta karīn **(Kaside 42/2)**

1.2. müjde:
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
Müjde *ey kān-ı kerem bertarāf oldu rukebā* **(Müsebba 2/11)**

müjde-i cān-bahş:

1.) Can bahşeden müjde.

1.1. müjde-i cān-bahş:
Dād ü imdādıma bir hātif-i gaybī yetişip
Beni bir ***müjde-i cān-bahş*** *ile etti tebşīr* **(Kaside 47/4)**

müjde-i teşrīf:

1.) Gelişinin müjdesi.

1.1. müjde-i teşrīf:-*i, -n, -e*

Hasedinden rukabā hāk ile yeksān olsun
Mā-melek ***müjde-i teşrīfine*** *kurbān olsun* **(Müsebba 2/48)**

1.2. müjde-i teşrīf:-*i, -n, -i*
Nāzikāne ***müjde-i teşrīfini*** *tezkīr eder*
ʿIyd-gāhı tāki kurbān olduğum tenvīr eder **(Tahmis 2/2)**

müjde-i vuslat:

1.) Kavuşma müjdesi.

1.1. müjde-i vuslat:
Hālimi ʿarz eyle yāra ***müjde-i vuslat*** *getir*
Āh ü zārım ey sabā cīrāna dehşet vermesin **(Gazel 175/8)**

1.2. müjde-i vuslat:-*tır*
Her cevri o dildārın bir ***müjde-i vuslattır***
Hoş gör anı ey cānım sonunda saʿādet var **(Gazel 58/5)**

müjdeler olsun:

1.) Aşırı sevinç bildirmek için kullanılan bir kelime grubu.

1.1. müjdeler olsun:
Fennī sen o vasfeylediğim yāri seversin
Her müşkil işin fetholunur ***müjdeler olsun*** **(Gazel 134/5)**

müjgān:

1.) Kirpikler.

1.1. müjgānım:-*(ı)m*
Doldurup camları dīde-i giryānım ile
Hep süpürdüm suladım yolları ***müjgānım*** *ile* **(Müsebba 2/16)**

1.2. müjgānım:-*(ı)m*
Dururken pāsibānım gamze-i hūn-rīz ***müjgānım***
Kimin haddine şeftāli koparsın vasl-bāğımdan **(Tahmis 7/5)**

1.3. müjgānını:-*ı, -n, -ı*
Sāmiʿīni gaşy eder mīzāb edip ***müjgānını***
Mācerā-yı gurbeti gurbette söylerken garīb **(Gazel 6/5)**

mukābil:

1.) Bir şeye karşılık olarak yapılan, bir şeyin karşılığı olan; karşılık olarak.

1.1. mukābil:
Tut kulluğunu devlet-i dünyāya ***mukābil***
Baştan başa nahl-i emelin pür-semer olsun **(Gazel 134/6)**

mukaddem:

1.) Önde olan, değerli üstün.

1.1. mukaddem:
Gam-ı ʿaşkın dil-i bīmārıma müdgam değil ā
Çekmem artık çekemem nefse ***mukaddem*** *değil ā* **(Gazel 5/1)**

2.) Önce, evvel; öncelikle.

1.1. mukaddem:
ʿĪd-i Ekberdir keser kurbān kurbān üstüne
Mukaddem *cānān ile Fennīyi tebşīr etseler* **(Gazel 181/7)**

mukadder:

1.) Allah tarafından ezelde belirlenip takdir edilen, alın yazısında bulunan (şey).

1.1. mukadder:
Ne yapalım böyle imiş ***mukadder***
Ayrılık demleri oldu mukarrer **(Şarkı 1/5)**

mukaddes:

1.) Her türlü ayıp ve noksanlıktan arındırılmış, yüce ve kutsal bilinmiş, kutsal.

1.1. mukaddes:
Hani ol gün ki gönül vaslınla Hürrem idi
Gerçi hayfā ne ***mukaddes*** *ne mübārek dem idi* **(Gazel 210/1)**

1.2. mukaddes:
Mukaddes *şeyh-i dānā dil mücerred ʿāşık-ı dīdār*
Mükerrem ʿābid-i fazl-āşinā ʿālī meziyettir **(Kaside 30/7)**

mükāfat:

1.) Bir hizmet veya muvaffakiyete ve iyiliğe karşı verilen karşılık.

1.1. mükāfāta:-*a*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen
Edersen bir iyilik intizār eyle ***mükāfāta*** **(Müsebba 1/32)**

mükāfātın gör-:

1.) Herhangi bir olumlu, iyi veya olumsuz, kötü davranışın, durumun karşılığını almak.

1.1. mükāfātın gör-:-*(ü)r*
Ettiği zulmün o da elbet ***mükāfātın görür***
Bir şahıs kim nās anın zulm ü beliyyātın görür **(Gazel 55/1)**

mukārin et-:

1.) Yakın etmek, yaklaşmak, birlikte bulunmak.

1.1. mukārin et-:-*me*
Tūl-i ʿömr ile muʿammer olsun ol maʿsūm-ı pāk
Ehl-i ʿirfān et ***mukārin etme*** *sūʾ-i hemdeme* **(Tarih 7/4)**

mukārin-i riyā ol-:

1.) Riyaya karışmış olmak.

1.1. mukārin-i riyā ol-:-*an*
Mukārin-i riyā olan *salāh u takvāyı*
İbādethānede darb u rübāba benzetirim **(Gazel 158/2)**

mukarren:

1.) Yakın olmuş, yakınlaşmış.

1.1. mukarrensin:-*sin*
Nedir bu rütbe ʿarz-ı şevk ü şādī ey gönül sende
Kemāl-i mihr ile bu māhe zannım ***mukarrensin*** *sen* **(Gazel 247/7)**

mukarrer:

1.) Hakkında karar alınmış, karar verilmiş, kararlaştırılmış. Olacağı veya yapılacağı şüpheye yer bırakmayacak şekilde kesinleşmiş, kesin, şüphesiz, muhakkak.

1.1. mukarrerdir:-*dir*
Mukarrerdir *helākın aldanırsan nakş u elvāna*
Kumaşı ʿālemin dām üzre konmuş dāneden kalmaz **(Gazel 87/4)**

1.2. mukarrerdir:-*dir*
Necāt ister isen tut mürşidin dāmānını yoksa
Mukarrerdir *helākin lücce-i isāma düşmüşsün* **(Gazel 129/5)**

mukarrer ol-:

1.) Kararlaştırılmış olmak, kesinleşmek.

1.1. mukarrer ol-:-*du*
Ne yapalım böyle imiş mukadder
Ayrılık demleri ***oldu mukarrer*** **(Şarkı 1/5)**

mukayyed kal-:

1.) Kayıtlı kalmak, bağlı olmak, bağlanmak.

1.1. mukayyed kal-:-*ma, -mış, -lar*
Mukayyed kalmamışlar *ez-ezel tezyīn-i sūretle*
Musaffā-sīne memdūhü's-siyerdir Nakşibendīler **(Kaside 36/4)**

mükedder:

1.) Kederli, sıkıntılı, dertli.

1.1. mükedder:
Ben de kalmazdım ***mükedder*** *sāye-i şāhānede*
Olmadı bu āna dek bahtım ne çāre bana yār **(Kaside 39/29)**

1.2. mükedderdir:-*dir*
Gel ey mürg-i muhabbet lāneler mahzūndur sensiz
Mükedderdir *bizi koynunda hem-hāb eyleyen miskīn* **(Gazel 75/2)**

1.3. mükedderdir:-*dir*
Mükedderdir *hücūm-ı ceyş-i ālām-ı tahassürden*
Kulun Fennīye az bir ʿavn ü imdād etsen olmaz mı **(Gazel 207/7)**

mükedder et-:

1.) Kederlendirmek, hüzünlendirmek.

1.1. mükedder et-:-*me*
Nazargāh-ı Haktır kulūb-ı beşer
Bī-sebep kimseyi ***etme mükedder*** **(Diğer 4/7)**

mükemmel:

1.) Olabileceği en üstün, en kusursuz şekilde olan, eksiksiz, kusursuz, tam.

1.1. mükemmel:
Taranmışlar ***mükemmel*** *ʿıtr-ı şāhīyi sürünmüşler*
Nihāl-i yāsemīn-āsā ser-i divāra çıkmışlar **(Gazel 35/2)**

1.2. mükemmel:
Ezerler dīv-i nefsi sāye-i Pīr-i muʿazzamda
Mükemmel *pehlivandır şīr-i nerdir Nakşibendīler* **(Kaside 36/6)**

1.3. mükemmel:
Görmedim senden ***mükemmel*** *bir güzel*
Senden ecmel doğmadı bir anneden **(Kıt'a 2/1)**

mükemmel eyle-:

1.) Üstün, eksiksiz, kusursuz, tam etmek.

1.1. mükemmel eyle-:-*miş*
Mükemmel eylemiş *tā hilkat-ı ervāhı ʿālemde*
Ezelden pāk tīnet pāk meşreb pāk fitrattır **(Kaside 30/4)**

mükerrem:

1.) Saygı değer, hürmete layık, yüce, aziz, muhterem.

1.1. mükerrem:
Mukaddes şeyh-i dānā dil mücerred ʿāşık-ı dīdār
Mükerrem *ʿābid-i fazl-āşinā ʿālī meziyettir* **(Kaside 30/7)**

1.2. mükerrem:
Elin māliyle servet sāhibi oldum hayāl etme
Mükerrem *nefsini beyhūde hammāl ü bāl etme* **(Müseddes 1/8)**

1.3. mükerremdir:-*dir*
ʿİzz-i vuslatla müşerref sıdk u reʾfetle şehīr
Nūr-ı rüʾyetle ***mükerremdir*** *Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 23/4)**

mükerrem ol-:

1.) Saygıdeğer olmak.

1.1. mükerrem ol-:
Aç der-i mekremeti ben de mükerrem olayım
Künc-i vaslın güzelim künc-i mutalsam değil ā **(Gazel 5/2)**

1.2. mükerrem ol-:-*ayım*
Aç der-i mekremeti ben de ***mükerrem olayım***
Künc-i vaslın güzelim künc-i mutalsam değil ā **(Gazel 5/2)**

mukīm:

1.) Bir yere yerleşen, bir yerde oturan, kalıcı olan, ikamet eden kimse; ***tas.*** Dinen misafir veya seferi sayılmayan kimse.

1.1. mukīmiz:-*iz*
Ey gönül fehm edebildin mi ne kāşānedeyiz
Neʿimārette ***mukīmiz*** *ya ne vīrānedeyiz* **(Gazel 86/1)**

mukīm ol-:

1.) İkamet etmek, bir yere yerleşip orada kalmak; bağlanmak.

1.1. mukīm ol-:-*du, -m*
Vatan tuttum ser-i kūyunda yıllarca ***mukīm oldum***
Sitārem sen misin kim olmadın ey mehlikā tāliʿ **(Gazel 102/9)**

1.2. mukīm ol-:
Mukīm ol *hāngāh-ı himmetinden infikāk etme*
Tecellīgāh-ı feyzā-feyz-i tevfīk u hidāyettir **(Kaside 30/2)**

mükrim ol-:

1.) Misafirperver olmak.

1.1. mükrim ol-:-*dukça*
Felekte irtifā ettikçe hurşīd pertev-efkendir
Eder ehl-i edep ʿarz-ı tevāzū ***mükrim oldukça*** **(Gazel 200/8)**

muksim-i ʿavn ü ʿatā:

1.) Lütuf ve yardımları paylaştıran, bölüştüren (Ankara valisi Cevad Bey).

1.1. muksim-i ʿavn ü ʿatā:
Lutfün envāʿını seyr etsin esātīn-i evvel
Muksim-i ʿavn ü ʿatā *mübzil-i himmet geliyor* **(Kaside 48/12)**

muktedā-yı ins ü cān:

1.) İnsanların ve cinlerin rehberi.

1.1. muktedā-yı ins ü cān:
Kābiren ʿan kābirin böyle beyān eyler kalem
Pādişāh-ı her dü-ʿālem ***muktedā-yı ins ü cān*** **(Kaside 24/35)**

muktedir:

1.) Bir işe gücü yeten, o işi yapacak veya yaptıracak güce, bilgi ve yeteneğe sahip olan, güçlü, kudretli (kimse).

1.1. muktedir:
Değilken ***muktedir*** *her zī-fazīlet mahv u isbāta*
Sütūr-ı münşeʿātı şimdi bir sersem eder tashīh **(Gazel 19/3)**

1.2. muktedirdir:-*dir*
Husūsen ***muktedirdir*** *nükte-verdir tecrübet bülenddir*
Nice tilmīzi mevkīʿce kendimden ehem buldum **(Gazel 155/1)**

1.3. muktedirsin:-*sin*
Muktedirsin *kılı kırk yarmağa bir mesʾelede*
Ser-te-ser milket-i maʿnāyı sen ettin teshīr **(Kaside 47/14)**

muktezāsın(ı) icrā eyle-:

1.) Gereğini yapmak, yerine getirmek.

1.1. muktezāsın(ı) icrā eyle-:-*di*
Verip Enver Beye ez-cümle ūlā sınf-ı sānīsin
ʿUlüvv-i şān-ı Şāhı ***muktezāsın eyledi icrā*** **(Tarih 21/3)**

muktezā-yı ʿakl u hikmet:

1.) Akıl ve hikmet gereği, akıl ve hikmetin gerektirdiği (şey).

1.1. muktezā-yı ʿakl u hikmet:
Allah Allah ***muktezā-yı ʿakl u hikmet*** *böyle mi*
Böyle mi tartar terāzū-yı ʿadālet böyle mi **(Muhammes 4/11)**

muktezā-yı cürm:

1.) Suç gereği; suçun gerektirdiği şey.

1.1. muktezā-yı cürm:-*ü, -dür*
Müttehim zahmet çekerse ***muktezā-yı cürmüdür***
Bī-günāh olmakla ālāma tahammüldür hüner **(Gazel 37/3)**

muktezā-yı fiʿl:

1.) Davranış gereği, işin gereği.

1.1. muktezā-yı fiʿl:
Nāʾil-i ihsān olur muhsin şey-i bed-sirişt
Muktezā-yı fiʿl *zātınca mücāzātın görür* **(Gazel 55/2)**

muktezā-yı kerem:

1.) Cömertliğin, iyiliğin gereği.

1.1. muktezā-yı kerem:-*in, -dir*
Muktezā-yı keremindir *güzer et cürmümden*
Beni cānā elem-i hicr ile etme taʿzīb **(Gazel 8/2)**

muktezā-yı tāliʿ:

1.) Kader, kısmet gereğince.

1.1. muktezā-yı tāliʿ:
Çektiğim gam ***muktezā-yı tāliʿi*** *nā-sāzdır*
Hātır-ı meksūrumun hiç kimseden şekvāsı yok **(Gazel 107/4)**

1.2. muktezā-yı tāliʿ:-*dir*
Nikāb-ı veche-i ikbāli gerdūn tāzeler her şeb
Ki idbār u mezāhim ***muktezā-yı tāliʿimdir*** *hep* **(Muhammes 1/11)**

muktezā-yı tıynet:

1.) Yaradılış gereği.

1.1. muktezā-yı tıynet:-*i*
Kalkışıp hakkımda cürm-i bī-vücūd isnādına
Ettiler onlar da icrā ***muktezā-yı tıyneti*** **(Kaside 37/46)**

muktezī:

1.) Gerekli, lüzumlu, lazım.

1.1. muktezīdir:-*dir*
Zarūrette müdārā ***muktezīdir*** *şahs-ı gaddāra*
Eder bahre düşen mār-ı ʿadüv-peykerden istimdād **(Gazel 22/4)**

1.2. muktezīdir:-*dir*
Sadāʿ-ı sır verir üftādeye her bār nāz etmek
Cenāb-ı dilrübāya ***muktezīdir*** *nāzı az etmek* **(Gazel 112/1)**

mülākāt:

1.) Bir yerde buluşmak suretiyle karşılıklı konuşma, görüşme.

1.1. mülākāta:-*a*
Rağbeti yoksa ***mülākāta*** *ne lāzım acı söz*
Herkes ey dilber-i şīrīn-dehen ebkem değil ā **(Gazel 5/6)**

1.2. mülakātı:-*ı*
Mülakātı *yeter ol rütbe mürūr ettiğim hattā*
Süveydā-yı dilimde neşve-yi sahbā-yı Cem buldum **(Kaside 49/3)**

1.3. mülākātınla:-*(ı)n, -la*
Gönül ister ***mülākātınla*** *kalsın rūz u şeb mesʿūd*
Gözüm ammā diler dīdārını subh u mesā görsün **(Gazel 160/2)**

mülākī kıl-:

1.) Kavuşturmak.

1.1. mülākī kıl-:
Yok tahammül gam-ı hicrāna bilirsin yā Rab
Kıl mülākī *kerem et bir kerem-kāra beni* **(Kaside 5/5)**

mülākkab bi'r-Rufāʿī:

1.) Rufâî/Rifâî olarak lakaplandırılmış kimse (Seyyid Ahmed er-Rifâî).

1.1. mülākkab bi'r-Rufāʿī:
Cenāb-ı Seyyid Ahmed Pīr-i ekmel
Mülākkab bi'r-Rufāʿī *merd-i ecmel* **(Kaside 31/1)**

mülāzım:

1.) Bir yere, kimseye sarılıp ayrılmayan, bağlanıp kalan.

1.1. mülāzım:
Ol ***mülāzım*** *genç iken erbāb-ı hālin bezmine*
Pīr-i ʿaşka uymayan Fennī gibi nādān kalır **(Gazel 48/7)**

1.2. mülāzımdır:-*dır*
Demiş Fennī niçin dergāh-ı ʿaşkımda ***mülāzımdır***
Dedim bir iltifāta nāʾil olmakçün zamān gözler **(Gazel 62/5)**

mülhak eyle-:

1.) Katmak, eklemek; bağlamak.

1.1. mülhak eyle-:
Eyle mülhak *ʿurefā silkine Fennī kulunu*
Kuhl-ı ʿirfān nasīb eyle Hudāyā gözüne **(Gazel 195/8)**

mülhem:

1.) İlhama mazhar olmuş, ilham almış (kimse).

1.1. mülhemī:-*i*
Böyledir tārīh-i temām ***mülhemī***
Hakk-ı buldu Hakkı zikrullāh ile **(Tarih 3/3)**

1.2. mülhemdir:-*dir*
Muhakkak ʿārif-i billāhdır ʿazminde ***mülhemdir***
Ehil-perverdir eyler ehl-i fazlın kadrini iʿlā **(Tarih 21/2)**

mülhid:

1.) Allah'ı tanımayan, inkâr eden; dinsiz, imansız kimse.

1.1. mülhidi:-*i*
Mülhidi *titretecek hevl-i kıyāmı's-sāʿa*
O zamān anlayacak heybet ü hüsrān ne imiş **(Gazel 93/3)**

mülk:

1.) Memleket, ülke.

1. mülkünü:-*ü, -n, -ü*
Her ne semte gitsem gönül ***mülkünü***
Hayāl-i rūyunla gülşen eylerim **(Şarkı 1/1)**

mülk ü melek:

1.) Dünya ve melekler âlemi.

1.1. mülk ü melek:
Neşʾesinden oluyor hande-nümā ***mülk ü melek***
Atlas-ı çarha kadar hiss-i beşāşet geliyor **(Kaside 48/5)**

mülk-i Bedahşān:

1.) Bedahşan ülkesi; yakut madeninin çıkarıldığı memleket (***bk.*** laʿl-i Bedahşān).

1.1. mülk-i bBedahşān:-*ı*
*Tutamam leblerine **mülk-i Bedahşānı** bedel*
Hāl-i hindūsuna yek-pāre fedā Hindistān **(Kaside 45/52)**

mülk-i İslām:

1.) İslam coğrafyası, Osmanlı Devleti.

1.1. mülk-i İslām:
Şeh-i ʿālī-tebār Abdülhamīd-i ʿātıfet-pīrā
*Ki oldu sāyesinde **mülk-i İslām** cenetü'l-meʾvā* **(Tarih 21/1)**

mülk-i millet:

1.) Halkın memleketi, ülkesi.

1.1. mülk-i millet:-*e*
Sālik tarīk-ı nısfete mālik ʿulüvv-i himmete
*ʿÜmrān **mülk-i millete** tedbīr-i bī-pāyān eder* **(Tarih 16/4)**

mülk-i ʿOsmānī:

1.) Osmanlı mülkü.

1.1. mülk-i ʿOsmānī:-*y, -i*
Çok meʿābir açtırıp yaptırdı bī-had çeşme-sār
***Mülk-i ʿOsmānīyi** tenvīr etti nūr-ı feyz ile* **(Kaside 39/14)**

mülteci:

1.) Bir yere veya kimseye sığınan, sığınmacı.

1.1. mülteciler:-*ler*
*Ey bunalmışlar muʿīni **mülteciler** melceʾi*
Bekliyor senden meded bu ʿabd-i bī-zuhr u zevād **(Kaside 27/11)**

mültezem:

1.) Gerekli görülen, gerekli, lüzumlu.

1.1. mültezem:
Hudā her ikisini kām-yāb u kām-rān etsin
*Bu sūretle duʿā-yı hayrı gāyet **mültezem** buldum* **(Gazel 155/7)**

mum:

1.) Bal mumu, erimiş iç yağı, parafin, stearik asit gibi maddelerden daha çok çubuk şeklinde dondurularak yapılan ve ışığından faydalanmak için ortasına yerleştirilmiş bir fitili üst kısmından yakmak sûretiyle kullanılan basit bir aydınlatma aracı, şem; ***mec.*** Sevda, aşk.

1.1. mum:
Sevdāsız olunmaz ʿarz-ı muhabbet
***Mum** sönünce çıkmaz ziyā hāneden* **(Şarkı 2/4)**

mum et-:

1.) Mum gibi eritmek; kendinden geçirmek.

1.1. mum et-:-*(e)r, -sin*
Ney gibi ben dāğ-dār olsam duyunca çok mudur
*Sen bu Dāvūdī sesinle **mum edersin** āheni* **(Gazel 218/3)**

mümāsil:

1.) Benzer, andıran.

1.1. mümāsildir:-*dir*
Bakın ahvāl-i ahlāfa bakın tārīh-i eslāfa
*Kurūnun hangisi bu karn-ı ʿālīye **mümāsildir*** **(Kaside 38/3)**

müʾmin:

1.) Allah'ın varlığına ve birliğine iman eden, inanan; kalp ile tasdik, dil ile ikrar eden kimse.

1.1. müʾminin:-*in*
***Müʾminin** yā Rab yed-i ʿirfānına olsun silāh*
Münkirin ursun ser-i bī-mağzına şeşber kalem **(Kaside 24/27)**

müʿminīn ol-:

1.) Müminler, Müslümanlar(dan) olmak.

1.1. müʿminīn ol-:-*sun*
*Sitem lāyık mıdır nāsa husūsā **müʿminīn olsun***
ʿUmūmen halk-ı ʿālem şerr ü mekrinden emīn olsun **(Müsebba 1/13)**

mümkün:

1.) Olması, gerçekleşmesi imkân dahilinde olan, olabilir, muhtemel.

1.1. mümkün:
*Zülf-i şeb-fāmın gören **mümkün** mü sevdālanmasın*
Leyle-i hüsnün seven kābil mi şeydālanmasın **(Gazel 171/1)**

1.2. mümkünse:-*se*
*Her nasıl **mümkünse** ahlāfa bırak bir yādigār*
Hayra teşvīk eyle mā dāme'l-hayāt encālini **(Gazel 208/7)**

1.3. mümkün:
*Vüsʿat-i āsārına taʿyīn-i had **mümkün** değil*
Hüsn-i icrāātının hayrātının yok gāyeti **(Kaside 37/23)**

1.4. mümkün:
*Seni **mümkün** mü ki ben ʿaczimle methedeyim*
Çünkü sen kendini memdūh-ı Vezīrān ettin **(Kaside 44/6)**

1.5. mümkün:
Temāşā-yı çemenden kalb-i mağmūma safā gelmez
*Eğer **mümkün** değilse defʿ-i gam bir hüsn-i sūretle* **(Gazel 90/3)**

1.6. mümkün:
Lāzım gelir ki vuslata bir hāʾil olmasın
***Mümkün** müdür ki cevrine dil kāʾil olmasın* **(Gazel 164/1)**

1.7. mümkün:
Hikmet-i nusreti kābil mi olunsun taʿrīf
*Āyet-i behceti **mümkün** mü edilsin tefsīr* **(Kaside 47/30)**

1.8. mümkün:
Dil fırāk-ı yār ile tā şöyle nā-şād olduğum
*Gerçi **mümkün** mü amān āh vuslat-ābād olduğum* **(Tahmis 8/4)**

1.9. mümkünse:-*se*
Tecvīz olunur vaʿde-i hūbāna inanmak
***Mümkünse** eğer sāyeye envāra teşebbüs* **(Gazel 15/2)**

mümkün ol-:

1.) Mümkün olmak, imkân dâhilinde olmak.

1.1. mümkün ol-:-*a*
*Semek sahn-ı deryāda ne **mümkün ola** sīrāb*
Temāşā-yı rūyundan gelir mi gınā bana **(Gazel 4/8)**

1.2. mümkün ol-:-*an*
Müteʿazzir mi efendim anı dil-şād etmek
*Bulunur **mümkün olan** kāra tarīk-i imkān* **(Kaside 45/39)**

1.3. mümkün ol-:-*dukça*
***Mümkün oldukça** hazer kıl girme minnet altına*
Halka minnettār olan pāmāl eder hürriyeti **(Kaside 37/7)**

1.4. mümkün ol-:-*dukça*
*Muʿīn ol ebnā-yı cinsine **mümkün oldukça***
Fırsat zamānı gāyet şitābāna gelir gider **(Gazel 46/7)**

1.5. mümkün ol-:-*dukça*
Mümkün oldukça *kusūr eylemem īfāsında*
Bence vācip gibidir hizmet-i şükrān-ı kerem **(Kaside 41/35)**

1.6. mümkün ol-:-*dukça*
Mümkün oldukça *sakın hār-ı nigehden kendini*
Ey gül-i raʿnā tehī zannetme sen bu gülşeni **(Gazel 218/6)**

1.7. mümkün ol-:-*sa*
Mümkün olsa *āh bir mīzān edilse ihtirāʿ*
Veznolunsa herkesin ihlāsının kemiyeti **(Kaside 37/57)**

1.8. mümkün ol-:-*sa, -y, -dı*
Mümkün olsaydı *sorardım Hazret-i Cibrilden*
Serv-i kaddin tavrını Tūbāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/4)**

mümsik-i bed-māye:

1.) Mayası, yaradılışı bozuk olan cimri (kimse).

1.1. mümsik-i bed-māye:-*y, -e*
Mümsik-i bed-māyeye *sāmān u servet vermesin*
Lutfunu şahs-ı muhannesden dirīğ etsin Hudā **(Gazel 175/3)**

mümtāz:

1.) Seçilmiş, seçkin, imtiyazlı.

1.1. mümtāzı:-*ı*
Şimdi sensin cümlenin ***mümtāzı*** *ey ʿālī-mizāc*
Eylemem bühtān isbāt-ı misāl etmem sana **(Gazel 3/3)**

mümtāz ol-:

1.) Ayrı tutulmak, üstün tutulmak, seçkin olmak.

1.1. mümtāz ol-:
Ekābir meclisinden çıkma Fennī mahrem-i rāz ol
Kanāʿat göster aza devlet-i fakr ile ***mümtāz ol*** **(Müsebba 1/36)**

1.2. mümtāz ol-:-*ma, -y, -an*
Gurāb eyler mi kebk-i dāne-çīnin tabʿını takdīr
ʿAfīfin kadrini ʿiffetle ***mümtāz olmayan*** *bilmez* **(Gazel 66/3)**

mümtāz ü müstesnā:

1.) Seçkin ve emsalsiz.

1.1. mümtāz ü müstesnā:-*s, -ı, -n, -ı*
Sev seversen dilberin ***mümtāz ü müstesnāsını***
Sidre başeğsin görünce kāmet-i bālāsını **(Gazel 219/1)**

1.2. mümtāz ü müstesnā:-*s, -ı, -y, -ım*
Kādirīyim hāk-i pā-yi kelb-i Gavs-i Aʿzamım
Bu şerefle ʿālemin ***mümtāz ü müstesnāsıyım*** **(Kaside 35/3)**

mümtāz-ı erbāb-ı fazīlet:

1.) Fazilet sahiplerinin seçkini.

1.1. mümtāz-ı erbāb-ı fazīlet:
Cenāb-ı Mīr Hāzımdır hakīkat
Bugün ***mümtāz-ı erbāb-ı fazīlet*** **(Tarih 19/1)**

mümteniʿ:

1.) Mümkün olmayan, imkânsız.

1.1. mümteniʿ:
Benimçün kūy-ı gurbette ikāmet ***mümteniʿ*** *ammā*
Melāhat bağının mahsūlü bir nevres-nihālim var **(Gazel 25/4)**

1.2. mümteniʿdir:-*dir*
Mümteniʿdir *ahz-ı kām ʿālemde ber-vefk-ı merām*
Ger Süleymān olsan ins ü cinni teshīr eylesen **(Gazel 130/4)**

1.3. mümtenīʿdir:-*dir*
Hikmetin yā Rab ulü'l-ʿirfāna hayret-bahş olur
Mümtenīʿdir *sırrına hakkıyla tahsīl-i vukūf* **(Kıt'a 3/1)**

münʿadim:

1.) Yok olan (kimse veya şey), yok olucu.

1.1. münʿadimdir:-*dir*
Münʿadimdir *sofra-i cūdunda bū-yı imtinān*
Siyyemā vābeste-i külfet değildir himmeti **(Kaside 37/10)**

münāfık:

1.) İkiyüzlü; zahiren müslim ve bâtınen kâfir olan.

1.1. münāfıkla:-*la*
Birisi mār-ı zehr-ālūd biri dūzah ʿazābıdır
Hazer lāzım ***münāfıkla*** *refīk-i nā-muvāfıktan* **(Müfret 22/1)**

münāsib:

1.) Layık, yaraşır, uygun.

1.1. münāsib:
Bir kadīfe palto biçtirdim ki zerrīn şemseli
İktisā kıl pek ***münāsib*** *mihr-i rahşānım sana* **(Gazel 2/7)**

1.2. münāsib:
Size min baʿd ülü'l-aʿtāf ıtlāk eylesin herkes
Bu taʿbīri senin-çün en ***münāsib*** *bir ʿalem buldum* **(Kaside 49/10)**

1.3. münāsibdir:-*dir*
Mehbıt-ı feyz-i İlāhīdir bunun her köşesi
Çok ***münāsibdir*** *ger ıtlāk eylesem ʿirfān evi* **(Gazel 209/2)**

münʿatıf:

1.1. münʿatıftır:-*tır*
Eltāfı ***münʿatıftır*** *erbāb-ı maʿārife*
Aʿtāfı münsarıftır esnāf-ı raʿiyyete **(Tarih 9/2)**

münʿatif ol-:

1.) Bir tarafa doğru yönelmek, meyletmek.

1.1. münʿatıf ol-:-*ma, -sın*
Münʿatıf olmasın *ağyāra nigāh-ı keremin*
Doğmasın naʿş-ı kilāb üstüne nūr-ı akdes **(Gazel 91/4)**

1.2. münʿatif ol-:-*sun*
Dūn maʿāş ile günüm geçti yirmi beş sāl
Bana da ***münʿatif olsun*** *nazar-ı ʿātıfetin* **(Kaside 40/57)**

müncelī:

1.) Parlayan, parlak; açık, aşikâr.

1.1. müncelīdir:-*dir*
Müncelīdir *her birinde hilye-i sürūrümüz*
Güş kıldıkça eder üftāde-gānı sīne-sūz **(Tahmis 4/9)**

müncer ol-:

1.) Çekilip götürülmek, çekilmek, sürüklenmek.

1.1. müncer ol-:-*(u)r*
Fennīyā her fıkrası sīm ü zere ***müncer olur***
Kimyādan bahse benzer vasl-ı cānāndan bahis **(Gazel 14/7)**

1.2. müncer ol-:-*acak*
Ne zamānlar dinecek eşk-i hurūşānım ʿaceb
Neye ***müncer olacak*** *hāl-i perīşānım ʿaceb* **(Kaside 6/2)**

müncezib:

1.) Bir şeye, bir tarafa doğru çekilen; tutulmuş, tutkun, cezbedilen.

1.1. müncezibdir:-*dir*
*Hemîşe **müncezibdir** Fennîyā mānend-i miknātīs*
Teveccüh eyleyen dergāh-ı Hakka her zemān titrer **(Gazel 40/10)**

münciz ol-:

1.) Sözünü yerine getiren kimse olmak (Doğan, 2011: 837).

1.1. münciz ol-:-*maz, -sa*
Çehre-i şāhid-i şān u şerefî mū getirir
***Münciz** olmazsa eğer vaʿdini bir merd-i asīl* **(Gazel 43/4)**

münevver:

1.) Nurlu, aydınlık, parlak, ışıklı.

1.1. münevver:
Muʿattar gonca-i gülşen tırāz-ı ʿālem-i tevhīd
***Münevver** māh-ı evc-ārā-yı zühd ü istikāmettir* **(Kaside 30/5)**

1.2. münevver:
***Münevver** kalb-i sāfî mehbıt-i ilhām-ı Rabbānī*
Hakāyık-bīn-i eşyā hāzin-i esrār-ı hikmettir **(Kaside 30/8)**

1.3. münevver:
Doldurur hātırlara envār-ı enver sözlerim
*Şevk alır feyz-i tabīʿatten **münevver** sözlerim* **(Tahmis 4/2)**

münevver kıl-:

1.) Aydınlatmak.

1.1. münevver kıl-:-*dı*
Nūr-ı nazret ʿārızında öyle pertev-bār kim
*ʿĀlem-i hüsnü **münevver kıldı** nūrāniyeti* **(Kaside 37/104)**

münevver ol-:

1.) Nurlanmak, aydınlanmak, parlamak.

1.1. münevver ol-:-*sa*
Sıyrılıp inse husūf-āsā cemālinden nikāb
***Olsa** çeşmim nūr-ı vechinden **münevver** kāşki* **(Gazel 215/2)**

1.2. münevver ol-:-*sun*
Olsun** yüreğim pertev-i ʿaşkınla **münevver
Senden beni bir sāniye dūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/6)**

münezzeh:

1.) Eksiklik, noksanlık, kötülük vb.nden arındırılmış olan, uzak. (Allah için) İnsanlara mahsus her türlü sıfat, zaaf ve noksanlıktan uzak olan, hiçbir şeye ihtiyacı bulunmayan.

1.1. münezzehsin:-*sin*
*Avālim-āferīnsin ʿacz ü noksandan **münezzehsin***
Edersin isteyince hāriku'l-ʿāde neler peydā **(Kaside 4/2)**

münfek et-:

1.) Ayırmak.

1.1. münfek et-:-*me, -sin*
*Hudā-yı lem-yezel bir lāhza **münfek etmesin** ondan*
Gam-ı ʿaşkın dil-i Fennîde müdgam yā Resūlallah **(Kaside 17/8)**

münhal ol-:

1.) Çözülmek, halledilmek.

1.1. münhal ol-:-*(u)r*
Olur** her müşkilāt ʿindinde **münhal
Hüve'l-kutbu hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel **(Kaside 31/2)**

1.2. münhal ol-:-*sun*
*Sevgilim nefse kıyās eyle ki **münhal olsun***
Ne girān mesʾeledir ādeme hırmān-ı kerem **(Kaside 41/49)**

münhasif:

1.) Tutulmuş; parlaklığı az olan, sönük (ay için).

1.1. münhasif:
Var mıdır hiç dil-i pür-kīn ile bir feyz almış
***Münhasif** māh-ı şeb muzlimi tenvīr etmez* **(Gazel 71/5)**

Münîf Bey:

1.) Ankara valisi olan Münif Bey (H.1327).

1.1. Münîf Bey:
*Yani **Münîf Bey** ki açıktır onun*
Kudret ü ehliyyeti ez-her-cihāt **(Tarih 20/3)**

münʿim:

1.) Yedirip içirmeyi, ikram etmeyi seven, iyilik sahibi (kimse), cömert; bir kimsenin geçimini sağlayan (kimse), velinimet.

1.1. münʿim:
*Tesādüf etmedi Fennî bize hakkiyle bir **münʿim***
Görüp eltāfu aʿtāfin duʿā-hān olmadık gittik **(Gazel 109/8)**

1.2. münʿimsin:-*sin* (Hz. Abdülkadir Geylanî)
*Öyle ʿālī öyle muhsin öyle **münʿimsin** ki sen*
Midhatinde kāʾināt eyler benimle ittihād **(Kaside 27/12)**

münʿimā:

1.) " Ey münim, velinimet!" anlamında bir hitap sözü.

1.1. münʿimā: (sadrazam Said Paşa için)
***Münʿimā** bende-nevāzāsını teslīm eyler*
ʿAsrımızda ne kadar var ise erbāb-ı kemāl **(Kaside 40/32)**

1.2. münʿimā: (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için)
***Münʿimā** bezl-i ʿatāyāda nazīrin yokdur*
Mahz-ı bahşāyiş haktır sana bu tabʿ-ı metīn **(Kaside 42/14)**

1.3. münʿimā: (sadrazam Rıfat Paşa için)
***Münʿimā** sıyt-i merāhımla tutup āfākı*
Hātır-ı fātırıma eyledin ilgā-yı ümīd **(Kaside 46/25)**

1.4. münʿimā: (Ankara valisi Cevad Bey için)
***Münʿimā** sen gideli hasta-dil olmuştuk hep*
Hamdülillāh yine āsār-ı ifākat geliyor **(Kaside 48/17)**

münʿim-i ʿālī:

1.) Cömertlerin yücesi, yüce velinimet (Ankara valisi Cevad Bey).

1.1. münʿim-i ʿālī:
Görmeyen kalmadı artık eser-i himmetini
*Gayri ey **münʿim-i ʿālī** bana nevbet geliyor* **(Kaside 48/26)**

münʿim-i ʿālī-nesebā:

1.) "Ey soyu yüce olan velinimet" anlamında (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için) bir hitap sözü.

1.1. münʿim-i ʿālī-nesebā:
Eylesin ʿömrünü efzūn Cenāb-ı Yezdān
*Āsafā zī-keremā **münʿim-i ʿālī-nesebā*** **(Kaside 45/32)**

münʿim-i bī-misl-i fetānet-ver:

1.) Eşi benzeri bulunmayan, anlayış sahibi olan cömert (kimse).

1.1. münʿim-i bī-misl-i fetānet-ver:
*Öyle bir **münʿim-i bī-misl-i fetānet-ver** kim*
Öğretir ʿakl-ı Felātūna vekār u temkīn **(Kaside 42/9)**

münʿim-i hātem-girdār:

1.) Hatem yaradılışlı velinimet (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa), (***bk.*** Hātem-i Tāʾî).

1.1. münʿim-i Hātem-girdār:
Ey Veliyyü'l-himem ey dāver-i pākīze-şiyem
Ey Veliyyü'l-kerem ey ***münʿim-i Hātem-girdār*** **(Kaside 43/16)**

münʿimiyyet:

1.) Cömertlik.

1.1. münʿimiyyet:
Nām-ı Tāʾī tayy olunsun ***münʿimiyyet*** *nāmeden*
Ol Şeh-i zī-şāna nisbetle takınsın hisseti **(Kaside 37/13)**

1.2. münʿimiyyetle:-*le*
Meşreb-i ʿulyāsına gelmez gınā inʿāmdan
Münʿimiyyetle *kurulmuştur esās fıtratı* **(Kaside 37/11)**

mūnis:

1.) Dost, can yoldaşı.

1.1. munisim:-*(i)m*
Enīsim ***munisim*** *yārim sen oldun*
Hemīşe dilde ezkārım sen oldun sen oldun **(Müfret 29/1)**

1.2. mūnisim:-*(i)m*
Zemān-ı miknetimde kuvvet-i nutk u beyānımdır
Evān-ı vahşetimde ***mūnisim*** *ārām-ı cānımdır* **(Muhammes 2/9)**

mūnis-i cān:

1.) Can dostu (sevgili).

1.1. mūnis-i cān:-*(ı)m*
Beni tenhā koyup ey ***mūnis-i cānım*** *gitme*
Etme bu zulmü bana rūh-ı revānım gitme **(Gazel 192/1)**

mūnis-i gussa-keşān:

1.) Gamı, kederi götüren, kaldıran dost.

1.1. mūnis-i gussa-keşān:
Bana eğlence olur ʿālem-i tenhāyīde
Mūnis-i gussa-keşān *yār-i nihāndır kalemim* **(Gazel 152/12)**

münkād et-:

1.) İtaatkâr etmek.

1.1. münkād et-:-*se, -n*
Beni taltīf ile her emre ***münkād etsen*** *olmaz mı*
Tahammül eylemez tabʿ-ı selīmim kahr u āzāra **(Gazel 207/4)**

münkād-ı fermān:

1.) Emre boyun eğen, itaatkâr.

1.1. münkād-ı fermān:
Neden müstehak görmüş ʿitāba o meh bizi
Biz ʿāsī miyiz ***münkād-ı fermān*** *değil miyiz* **(Gazel 70/5)**

münkalib ol-:

1.) Dönmek, değişmek.

1.1. münkalib ol-:-*du*
Eleme ***münkalib oldu*** *emelim dünyāda*
Olmadım şāhid-i maksūdum ile işve-keşān **(Kaside 45/11)**

münker:

1.) İnkâr edilen, reddedilen.

1.1. münker:
Hesāb-ı āhiret ***münker*** *mi Hallāk-ı cihān yok mu*
Nedir ey çerh-i cānī bu sitemler bizde cān yok mu **(Gazel 216/1)**

münkeşif:

1.) Meydana, açığa çıkmış, görünür, bilinir duruma gelmiş, aşikâr.

1.1. münkeşifdir:-*dir*
Ehlinin gayrıya mestūr ise de esrārı
Münkeşifdir *bana her vechile maʿnā-yı ümīd* **(Kaside 46/53)**

münkeşif ol-:

1.) Görünür, bilinir duruma gelmek.

1.1. münkeşif ol-:-*muş*
Her biri bilāhare zıd ile ***olmuş münkeşif***
Çehre-i berrāk-ı yāre ferve-i semmūra bak **(Gazel 106/2)**

münkesirü'l-bāl:

1.) Kolu kanadı kırık; kalbi kırık.

1.1. münkesirü'l-bāl:
Dilhāha göre parlamadı kevkeb-i ikbāl
Kaldım şu nedāmet-gede de ***münkesirü'l-bāl*** **(Müseddes 3/5)**

münkir:

1.) Reddeden, kabul ve İtiraf etmeyen kimse; İslam dinindeki iman esaslarını inkar eden, inanmayan kimse, imansız, inkârcı.

1.1. münkir:
Şu meʾsūrāta karşı bir müʾessir yoksa ey ***münkir***
Eden kimdir vücūd-ı mümkünātı ser-te-ser īcād **(Gazel 21/4)**

1.2. münkir:
Amān ***münkir*** *misin yoksa kelām-ı Hakkı duymazsın*
Nedir bu milyoner oldun yine dünyāya doymazsın **(Müseddes 1/29)**

1.3. münkiri:-*i*
Çekerim besmeleyi ***münkiri*** *kahr etmek için*
Bana pek tatlı gelir düşmeni tenkīl etmek **(Gazel 117/6)**

1.4. münkirin:-*in*
Müʾminin yā Rab yed-i ʿirfānına olsun silāh
Münkirin *ursun ser-i bī-mağzına şeşber kalem* **(Kaside 24/27)**

münkirān:

1.) İslam dinindeki iman esaslarını inkâr eden, inanmayan (kimse), imansız, inkârcı.

1.1. münkirānın:-*ın*
Ol Şehin-şāhın kemālātından ettikçe bahis
Münkirānın *bağrına hançer gibi işler kalem* **(Kaside 24/46)**

münkir-i iʿcāz-hāne:

1.) Mucize (gibi eserler veren) evi (gönlü, şairi) inkâr edenler.

1.1. münkir-i iʿcāz-hāne:-*m*
Yoğrulsun ***münkir-i iʿcāz-hānem*** *reşk ile Fennī*
Desinler Nilde Firʿavn-ı Mūsā gark-ı āb oldu **(Gazel 226/7)**

münkir-i şūm:

1.) Uğursuz inkârcı, iman etmeyen.

1.1. münkir-i şūm:
Sırr-ı Kurʾān-ı Mübīni ne bilir ***münkir-i şūm***
Herkesin kārı mıdır cevheri tahlīl etmek **(Gazel 117/4)**

münsarıf:

1.) Geri dönen.

1.1. münsarıftır:-*tır*
Eltāfı münʿatıftır erbāb-ı maʿārife
Aʿtāfı ***münsarıftır*** *esnāf-ı raʿiyyete* **(Tarih 9/2)**

münsed:

1.) Kapalı olan, kapanmış, tıkanmış.

1.1. münsed:
Her taraftan yol gider mihmān-sarāy-ı vuslata
Fennīyā ʿāşıklara ***münsed*** *değildir sūy-ı dost* **(Gazel 13/5)**

münşiʿ-i erkān-ı anāsır:

1.) Unsurların, varlıkların esasını inşa eden (Allah).

1.1. münşiʿ-i erkān-ı anāsır:
Şimdide tahtına hüsne Şehin-şāh etmiş
Yaratıp ***münşiʿ-i erkān-ı anāsır*** *seni pāk* **(Gazel 116/4)**

münşī-yi ekmel:

1.) Mükemmel yazar.

1.1. münşī-yi ekmel:
Zencebīl-i kerem eyler kaleminden feyezān
Öyle bir ***münşī-yi ekmel*** *ki alırsa eline* **(Kaside 45/21)**

muntazam:

1.) Düzenli, düzgün.

1.1. muntazam:
Yaban-ābāda geldim İncesudan ***muntazam*** *buldum*
Temāşā eyledim her bukʿasın bāğ-ı İrem buldum **(Kaside 49/1)**

muntazır:

1.) Bekleyen, gözleyen, intizar eden.

1.1. muntazırdır:-*dır*
Kulu Fennī hemīşe ***muntazırdır*** *himmet-i pīre*
Gedā dest-i ʿatā-yı şāha nigerān olmasın nolsun **(Gazel 174/5)**

1.2. muntazırım:-*(ı)m*
Nısfı geçti gecenin ***muntazırım*** *ben hālā*
Subh-ı sādık gibi çık parlayarak bī-pervā **(Müsebba 2/13)**

muntazır ol-:

1.) Hazırlıklı olarak beklemek.

1.1. muntazır ol-:
Muzdarip olma gam ile Fennīyā
Muntazır ol *lutfuna Mevlā Kerīm* **(Gazel 145/6)**

muntazır-ı merhamet ol-:

1.) Merhamet beklemek.

1.1. muntazır-ı merhamet ol-:
Dāmen-i Pīre sarıl ***muntazır-ı merhamet ol***
Çünkü gāyette büyüktür şeref-i hizmet-i Pīr **(Kaside 33/4)**

müntehāb:

1.) İntihap edilmiş, seçilmiş, güzide.

1.1. müntehāb:
Kerem et merhamet et hālime zīrā sensin
Siyyemā ***müntehāb*** *Şāh-ı ʿadīmü'l-emsāl* **(Kaside 40/41)**

müntehā-yı kerem:

1.) Cömertliğin son noktası, en üst seviyesi.

1.1. müntehā-yı kerem:-*i*
Müntehā-yı keremi *var mı bulan ʿālemde*
Sığmaz endīşelere vüsʿat-i eyvān-ı kerem **(Kaside 41/2)**

müntic-i gam:

1.) Gam ortaya çıkaran, gama sebep olan.

1.1. müntic-i gam:-*dır*
Aldanma ki şādī-i felek ***müntic-i gamdır***
Fennī ne şarab iç ne giriftār-ı humār ol **(Gazel 137/6)**

müphem:

1.) Ne olduğu açıkça anlaşılmayan, belirsiz.

1.1. müphem:
Merciʿ mi bulur böyle tereddütlü zamāʾir
Müphem *kalacak vāh-ı süveydāda serāʾir* **(Müseddes 3/26)**

1.2. müphem:
Müphem *kaldı sırr-ı süveydā-yı dil*
Halleden olmadı muʿammāmızı **(Şarkı 8/10)**

müphem ol-:

1.) Anlaşılmamak, belirsiz olmak.

1.1. müphem ol-:-*dukça*
O şūh ahvālimi bilmez ki rahm u iltifāt etsin
Tedāvī saʿb olur teşhīs-i ʿillet ***müphem oldukça*** **(Gazel 200/7)**

mūr:

1.) Karınca; ***mec.*** Aşağı, küçük mevkilerde olan kimseler.

1.1. mūra:-*a*
Mīrden ***mūra*** *kadar bende-i ihsānın var*
Yapamaz yaptığın ihsānı Süleymān-ı kerem **(Kaside 41/22)**

mūr u mekes:

1.) Karınca ve sinek.

1.1. mūr u mekes:
Nağme-i nāy-ı enīnimden usandı herkes
Acıyor hāl-i diger-gūnuma hep ***mūr u mekes*** **(Müsebba 2/57)**

mürāʿat-ı edeb:

1.) Edebe riayet etme, edepli davranma.

1.1. mürāʿat-ı edeb:
Muhakkak feyz alır kim yüz sürerse bu feyzgāha
Mürāʿat-ı edeb *şartıyla gel Nābī bu dergāha* **(Tahmis 1/12)**

murād:

1.) Erişilmek istenen, olması, gerçekleşmesi arzu edilen şey, istek, dilek, amaç.

1.1. murād:
ʿĀleme yā Rab celālinle tecellīden ***murād***
Müslümānın hāline küffārı güldürmek midir **(Gazel 54/6)**

1.2. murād:
Āsitānındır seng-i Firdevs-i aʿlādan ***murād***
Hāk-i pāyindir efendim yād-ı kimyādan garaz **(Gazel 95/3)**

1.3. murād:
Haktan geleni her ne ise hak kabul et
Ayrılma ***murād*** *ister isen bāb-ı rızādan* **(Kaside 50/10)**

1.4. murādım:-*(ı)m*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
Murādım *hāsıl olmazsa yıkılsın kubbe-i gerdūn* **(Muhammes 1/23)**

1.5. murādımızdan:-*(ı)mız, -dan*
Bırakıp her kārı murādullaha
Vaz gelmişiz kendi ***murādımızdan*** **(Şarkı 3/2)**

1.6. murādın:-*ın, -(ı)*
Sende mahfîdir ***murādın*** *senden eyle cüst ü cū*
El atıp etrāfa çırpınmak nedir aʿmā gibi **(Gazel 233/8)**

murādullaha bırak-:

1.) Allah'a bırakmak; Hakk'a teslim olmak.

1.1. murādullaha bırak-:-*ıp*
Bırakıp *her kārı* ***murādullaha***
Vaz gelmişiz kendi murādımızdan **(Şarkı 3/2)**

mūrçe:

1.) Küçük karınca.

1.1. mūrçe:
Zāhiren ***mūrçe*** *bātında Süleymānız biz*
İctināb et bizi tahkīrden ey Āsāf-ı dehr **(Gazel 84/6)**

1.2. mūrçenin:-*(n)in*
Nā-hak yere bir ***mūrçenin*** *gönlünü kırma*
Kām almağa ʿarzū-keş isen feyz-i Hudādan **(Kaside 50/11)**

murdar:

1.) Pis, kirli, temiz olmayan; ***mec.*** Rakip.

1.1. murdarı:-*ı*
Nedir böyle rakībin imtinān-ı gayret-engīzi
O ***murdarı*** *dizinden tard ü ibʿād etsen olmaz mı* **(Gazel 207/5)**

murdār et-:

1.) Kirletmek, kullanılamaz hâle getirmek; ziyan etmek.

1.1. murdār et-:-*me*
Yāre dikkatle nigāh eyleme ey çeşm-i rakīb
Geri git manzara-i pākini ***murdār etme*** **(Gazel 185/2)**

murdardan şifā gelmez:

1.) Kirli, pis, cünüp olan kimseden şifa, fayda gelmez.

1.1. murdardan şifā gelmez:
Vefāsızlardan ümīd-i vefā ʿayn-ı belāhattır
Meseldir mā tekaddümden ki ***murdardan şifā gelmez*** **(Gazel 90/4)**

mürde:

1.) Ölü, ölmüş; ***mec.*** Perişan olmuş.

1.1. mürde:
Mürde diller ***mürde*** *derlerse galāttır mutlakā*
Zindedir hālā verir kār-ı cihāna temşiyet **(Kaside 32/4)**

mürde-dil:

1.)Ölü gönül; hissiz, duygusuz (kimse).

1.1. mürde-dil:
Mürde*-dil cāʾize-i vasl ile şādān olsun*
Aç gözüm rüʾyet-i dīdar ile şebʿān olsun **(Müsebba 2/47)**

1.2. mürde-dile:-*e*
Pīrim beni öldürme alıp farkı serimden Kesme üzerimden
Feyz-i nazarın ***mürde-dile*** *rūh-ı revāndır Sermāye-i cāndır*
(Müstezad 2/5)

1.3. mürde-dil: -*ler*
Mürde-diller *mürde derlerse galāttır mutlakā*
Zindedir hālā verir kār-ı cihāna temşiyet **(Kaside 32/4)**

mürde-dil et-:

1.) Gönlü ölü etmek; hissizleştirmek, duygusuzlaştırmak.

1.1. mürde-dil et-:-*miş, -ti*
Yeʾs-i devrān-ı denī ***mürde-dil etmişti*** *beni*
Etti nāmın yeniden sīnede ihyā-yı ümīd **(Kaside 46/27)**

mürde-dilān:

1.) Ölü gönüller; ***mec.*** Hissiz, duygusuz, hiçbir şeyin farkında olmayanlar, basiretsizler.

1.1. mürde-dilān:
Yol şaşıran Hakkı bulan fırka fırkadır
Mürde-dilān *zinde-dilān başka başkadır* **(Gazel 64/6)**

1.2. mürde-dilānı:-*ı*
Nutk-ı cān-bahşı kılar ***mürde-dilānı*** *ihyā*
Sohbet-i dil-keşi hakkā dem-i ʿĪsāya bedel **(Gazel 141/4)**

mürekkep:

1.) Yazı yazmakta, desen çizmekte, baskı işlerinde kullanılan, çeşitli renk ve kıvamda sıvı hâlindeki birleşik.

1.1. mürekkep:
Batmasaydı dīde-i hussāda hār u tīr-veş
Kullanırdım her zaman altun ***mürekkep*** *zer kalem* **(Kaside 24/30)**

mürekkep ol-:

1.) Mürekkep (yazı yazmak için kullanılan sıvı madde) olmak; -den oluşmak, birleşmek.

1.1. mürekkep ol-: -*sa*
Ol Şehin bulmaz kemālātı rakamla intihā
Olsa *deryālar* ***mürekkep*** *şāhılar neyler kalem* **(Kaside 24/48)**

müretteb:

1.) Tertip edilmiş, sıraya konulmuş, düzenlenmiş.

1.1. mürettebtir:-*tir*
Hatā varsa senin çeşm-i hatā-bīnindedir mutlak
Mürettebtir *bütün eşyā ʿabes bir kār yoktur yok* **(Gazel 105/2)**

murg/mürg:

1.) Kuş.

1.1. murga:-*a*
Gerçi şāʾir çoksa da nādirdir erbāb-ı sühan
Çünkü her ***murga*** *dehān-ı nağme-gū vermez felek* **(Gazel 113/6)**

mürg-ı cān:

1.) Can kuşu, gönül kuşu.

1.1. mürg-ı cān:
Anılsa nāmın ʿankā-yı hayālin geçse hātırdan
Değil cism-i nizārım lānesinde ***mürg-ı cān*** *titrer* **(Gazel 40/4)**

mürg-ı dil:

1.) Gönül kuşu.

1.1. mürg-ı dil:-*de*
Cihānda hār-ı mihnetten berī gülzār yoktur yok
Anınçün ***mürg-ı dilde*** *meks ü istikrār yoktur yok* **(Gazel 105/1)**

murg-ı garīb olmak:

1.) Garip, zavallı kuş olmak.

1.1. murg-ı garīb olmak:

Bize pek tatlı geldi şöyle bir ***murg-ı garīb olmak***
Hevālandık anınçün ittihāz-ı lāneden geçtik **(Gazel 114/5)**

mürg-i hazīn:

1.) Hüzünlü kuş.

1.1. mürg-i hazīn:-*(i)m*
Bir ***mürg-i hazīnim*** *uçacak bāl ü perim yok*
Feryād edecek çırpınacak tāb u ferim yok **(Müseddes 3/6)**

mürg-ı hoş-elhān:

1.) Güzel, hoş sesli kuş (papağan/âşık).

1.1. mürg-ı hoş-elhān:-*ı*
Sīne-i sīmīn-i dilberdir bizi intāk eden
Mürg-ı hoş-elhānı *mirʾāt-ı mücellā söyletir* **(Gazel 52/2)**

mürg-i muhabbet:

1.) Muhabbet kuşu (sevgili).

1.1. mürg-i muhabbet:
Gel ey ***mürg-i muhabbet*** *lāneler mahzūndur sensiz*
Mükedderdir bizi koynunda hem-hāb eyleyen miskīn **(Gazel 75/2)**

mürg-i nāzenīn:

1.) Narin, nazlı kuş (sevgili).

1.1. mürg-i nāzenīn:-*e*
Kabūl-i tāʾir-i kudsī-yi ʿaşka kābiliyet ver
Dil-i zārı o ***mürg-i nāzenīne*** *āşiyān eyle* **(Gazel 178/4)**

murg-i seher:

1.) Seher vakti kuşu, bülbül.

1.1. mürg-i seher:-*in*
Güleʿāit değil elhānı o ***mürg-i seherin***
Gülşen hüsnünü takdīs ediyor bülbül-i zār **(Kaside 43/32)**

1.2. murg-i seher:-*in*
Kadri olmaz idi zāğ olmasa ***murg-i seherin***
İns-i nādāndadır ehl-i kemālin sırrı **(Tarih 8/6)**

murg-ı tāvūs:

1.) Tavus kuşu ***(bk. tāvūs).***

1.1. murg-ı tāvūs:
Murg-ı tāvūs *ile hem-şīve-i reftār olsun*
Her gören kaddini cennetten atılmış sansın **(Gazel 162/2)**

mürg-ı vahşī:

1.) Yabani kuş.

1.1. mürg-ı vahşī:
Mürg-ı vahşī *dāma düşmez dānesiz meşhūrdur*
Sayd-ı dildārān için cüzʿ-i dānede sīm ü zer taşı **(Gazel 225/3)**

mürg-ı zī-cenāh:

1.) Kanatlı kuş.

1.1. mürg-ı zī-cenāh:-*a*
Edīb-i nükte-dānın hādim-i ikbāli gurbettir
Ki ***mürg-ı zī-cenāha*** *āşiyānında gıdā gelmez* **(Gazel 90/2)**

mūr-ı Süleymān:

1.) Hz. Süleyman'ın karıncası (***bk.*** Süleymān).

1.1. mūr-ı Süleymān:-*la*
Nazar-ı feyzi eder ***mūr-ı Süleymānla*** *denk*
Ne ki hışmı kılar şīr-i jiyānı izlāl **(Kaside 40/13)**

mürīdān:

1.) Müritler; tarikata girip bir mürşide bağlanan kimseler, dervişler.

1.1. mürīdānı:-*ı*
Mürīdānı *çekinmez nār u mār u şīr u hançerden*
Bu hāletler Cenāb-ı Pīre āʾit bir kerāmettir **(Kaside 30/10)**

müris-i fazl ol-:

1.) Değer, meziyet kazandırmak.

1.1. müris-i fazl ol-:-*maz*
ʿĀlime mücib-i cehl olmaz edāt-ı tasgīr
Cāhile ***müris-i fazl olmaz*** *ʿulüvv-i taʾbīr* **(Müsemmen 1/28)**

müris-i feyz ol-:

1.) İlim, irfan kazandırmak.

1.1. müris-i feyz ol-:-*maz*
Kāmile mücib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr
Nākısa ***müris-i feyz olmaz*** *ʿulüvv-i taʾbīr* **(Müsemmen 1/4)**

1.2. müris-i feyz ol-:-*maz*
Kāmile mücib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr
Nākısa müris-i feyz olmaz *ʿulüvv-i taʾbīr* **(Müsemmen 1/8)**

1.3. müris-i feyz ol-:-*maz*
Kāmile mücib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr
Nākısa müris-i feyz olmaz *ʿulüvv-i taʾbīr* **(Müsemmen 1/16)**

1.4. müris-i feyz ol-:-*maz*
Kāmile mücib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr
Nākısa ***müris-i feyz olmaz*** *ʿulüvv-i taʾbīr* **(Müsemmen 1/20)**

1.5. müris-i feyz ol-:-*maz*
Fāzıla mücib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr
Cāhile ***müris-i feyz olmaz*** *ʿulüvv-i taʾbīr* **(Müsemmen 1/24)**

mürsel-i feyyāz-ı mutlak:

1.) Allah'ın peygamberi, resulü ; Hz. Muhammed.

1.1. mürsel-i feyyāz-ı mutlak:-*tır*
Nāzenīn-i Hazret-i Hakktır Cenāb-ı Mustafā
Mürsel-i Feyyāz-ı Mutlaktır *Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 21/1)**

mürsel-i rūşen-nazar:

1.) Aydın görüşlü peygamber; Hz. Peygamber.

1.1. mürsel-i rūşen-nazar:
Ey ecmel-i nev-i beşer vey ***mürsel-i rūşen-nazar***
Dünyā değil cennet değer vaslınla olam kām-yāb **(Kaside 20/16)**

mürşid:

1.) Rehber, delil, kılavuz, yol gösteren; ***tas.*** Sırat-ı müstakimi (doğru yol) gösteren, dalaletten önce hak yoluna ileten; şeyh, veli, pir, er, eren. Asıl mürşit, Hz. Peygamber'dir, diğer mürşitler, manevi mirasını elde etmeye muvaffak olmuş kişilerdir (Cebecioğlu, 2014: 350).

1.1. mürşidden:-*den*
Visāl-i yāri bulmaksa merām ayrılma ***mürşidden***
Der-i Hak var iken lāyık mıdır diğerden istimdād **(Gazel 22/8)**

1.2. mürşide:-*e*
Mürşide *dil bağlamayan cürmün anıp ağlamayan*
Sīnesini dağlamayan nāʾil-i dilhāh olamaz **(Gazel 67/2)**

1.3. mürşide:-*e*
Mürşide *dil bağlamayan ʿaşka düşüp çağlamayan*
Yāralanıp ağlamayan lāyık-ı bīmār olamaz **(Gazel 74/3)**

1.4. mürşidimi:-*(i)m, -i*
İnâyet etti Lem-yezel mürşidimi sevdim ezel
***Mürşidimin** gayri güzel taht-ı dile şâh olamaz* **(Gazel 67/4)**

1.5. mürşidimin:-*(i)m, -i*
İnâyet etti Lem-yezel mürşidimi sevdim ezel
***Mürşidimin** gayri güzel taht-ı dile şâh olamaz* **(Gazel 67/4)**

1.6. mürşidin:-*in*
*Necât ister isen tut **mürşidin** dâmânını yoksa*
Mukarrerdir helâkin lücce-i isâma düşmüşsün **(Gazel 129/5)**

1.7. mürşidine:-*i, -n, -e*
***Mürşidine** bîʾat eden gittiği şehrâha giden*
Nâsa ayak uyduramaz herkese hem-râh olamaz **(Gazel 67/5)**

mürşid-i dânâ-dil:

1.) Gönlü uyanık, arif olan şeyh.

1.1. mürşid-i dânâ-dil:
Hamiyyet-perver ol ʿiffet-şiʿâr ol merhamet-kâr ol
*Eriş bir **mürşid-i dânâ-dile** Hakktan haberdâr ol* **(Müseddes 1/5)**

mürşid-i imdâd-res:

1.) İmdada, yardıma yetişen şeyh (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1.1. mürşid-i imdâd-res:
*Mesned-ârâ-yı tasarruf **mürşid-i imdâd-res***
ʿAtıfet-perver himem-pîrâ mekârim iʿtiyâd **(Kaside 27/3)**

mürşid-i ʿirfân-penâh:

1.) İrfan sığınağı, hamisi olan şeyh [Bahaeddin Nakşidend (k.s.)].

1.1. mürşid-i ʿirfân-penâh:
*Ey Veliyy-i zî-himem ey **mürşid-i ʿirfân-penâh***
Hıtta-i ʿirfânı tenvîr eyledin ez-her cihet **(Kaside 32/7)**

mürşid-i râh:

1.) Doğru yolu gösteren mürşit, şeyh.

1.1. mürşid-i râh:-*(ı)m*
*Velî-yi niʾmet-i bî-imtinânım **mürşid-i râhım***
Meh-i evc-i siyâdet nûr-ı çeşm-i âşıkân Pîrim **(Gazel 142/4)**

mürtekib-i har-meniş:

1.) Eşek tabiatlı günahkâr, rüşvetçi.

1.1. mürtekib-i har-meniş:
*Ey **mürtekib-i har-meniş** ʿâlem kime kaldı*
Hiç kimseye kalmaz bu cihân hem kime kaldı **(Gazel 222/1)**

mürtekiblik:

1.) Günahkâr olma, kötü işler yapma; rüşvet alma.

1.1. mürtekiblik:
*Nedir bu **mürtekiblik** rîş ü destârından ʿâr eyle*
Ne derdin vaʿz ederken kendi güftârından ʿâr eyle **(Müseddes 1/22)**

mürtesem:

1.) Resmedilmiş, çizilmiş, resmi çıkarılmış olan; iz düşüm.

1.1. mürtesem:
*Şu daʿvâtı ararken levh-ı dilde **mürtesem** buldum*
Yeter Fennî yeter itnâb anı vird-i zebân eyle **(Gazel 155/6)**

mûrun sohbeti:

1.) Karınca sohbeti (***bk.*** Süleymân).

1.1. mûrun sohbeti:
Cevâb-ı ʿarz-ı hâli ʿâcizânem kalmasın meskût
*Ki **mûrun sohbeti** şân-ı Süleymâna halel vermez* **(Gazel 79/7)**

mürûr et-/eyle-:

1.) Geçmek, geçip gitmek.

1.1. mürûr et-:-*ti*
*El verir cehillede hayli zamân **etti mürûr***
Hocadan her ne ki gûş eyler isen hıfz edegör **(Müseddes 4/11)**

1.2. mürûr et-:-*tik, -in*
*Mülakâtı yeter ol rütbe **mürûr ettiğim** hattâ*
Süveydâ-yı dilimde neşve-yi sahbâ-yı Cem buldum **(Kaside 49/3)**

1.1. mürûr eyle-:-*r*
Gel bana cevr etme sultânım gurûr-ı hüsn ile
*Tez **mürûr eyler** bu günler tez geçer zîra bu çağ* **(Gazel 103/4)**

mürüvvet:

1.) Yiğitlik, mertlik, insanlık; cömertlik.

1.1. mürüvvet:
***Mürüvvet** merhamet insâf yok mu taş mıdır bağrın*
Ne var bir iltifât et büsbütün âhen misin kâfir **(Gazel 39/9)**

1.2. mürüvvet:
İnfiʿâl etse de düştükçe yeri bi'l-îcâb
*Yine ahlâk-ı ehıbbâda **mürüvvet** bâkî* **(Gazel 243/9)**

1.3. mürüvvet:
*ʿÂtıfet sende kerem sende **mürüvvet** sende*
Câmiʿ-i reʾfet ü ihsânsın eyâ kân-ı kerem **(Kaside 41/20)**

2.) Mürüvvet Hanım (ö. H.1307).

2.1. Mürüvvet:
Dedim târîh-i tâmın zâr ü giryân
*Vedâʿ etti **Mürüvvet** de fenâya* **(Tarih 13/9)**

Mürüvvet Hanım:

1.) Mürüvvet Hanım (ö. H.1307).

1.1. Mürüvvet Hanım:-*ın*
*Ez-ân cümle **Mürüvvet Hanımın** hayf*
Makâmıyken henüz âgûş-ı dâye **(Tarih 13/3)**

mürüvvet-kân:

1.) Cömertlik kaynağı; insanlık kaynağı, sebebi (***bk.*** Levlâk).

1.1. mürüvvet-kânısın:-*ı, -sın*
Sen mürüvvet-kânısın bakma sevâd-ı vechime
Yâ Muhammed yâ Resûlallah sevdim ben seni **(Kaside 19/5)**

mürüvvet-muʿtâd:

1.) İnsanlığa alışmak, insanca davranır olmak.

1.1. mürüvvet-muʿtâd:
Sâbit olmaz kuru daʿvâ ile insâniyyet
*Çünkü âdem ola vüsʿünce **mürüvvet-muʿtâd*** **(Taştir 2/6)**

mürüvvet-perver:

1.) Cömert, lütufkâr (sevgili).

1.1. mürüvvet-perver:
*O **mürüvvet-perver** etmezse isgâ*
Kime ʿarz edelim iştikâmızı **(Şarkı 8/2)**

mürüvvet-pîşe:

1.) Cömertlik, iyilik, mertliği huy edinmiş.

1.1. mürüvvet-pīşe:
Mürüvvet-pīşe *bir ʿālī cenāba ilticā lāzım*
Başında sāye-i pür-hümā-yı devlet istersen **(Gazel 246/6)**

mürüvvetsiz:

1.) Mürüvvet sahibi olmayan, insanlıktan nasibi bulunmayan, namert.

1.1. mürüvvetsiz:
Muhibb-i sādıkındır yār-ı gārın yoksa ʿālemde
Mürüvvetsiz *vefāsız akrabā bīgāneden kalmaz* **(Gazel 87/2)**

müşābih:

1.) Benzeyen, benzer.

1.1. müşābihtir:-*tir*
Dāğ-ı süveydādır sevdā-yı hāli
Hūra ***müşābihtir*** *bence her hāli* **(Diğer 4/3)**

müsādif:

1.) Tesadüf eden, rastlayan, denk gelen.

1.1. müsādiftir:-*tir*
Gelenler devre bir dāğ-ı dile mutlak ***müsādiftir***
Değil her dāʾire bir nokta-i pür-kārdan hālī **(Gazel 242/4)**

musaffā:

1.) Yabancı maddelerden temizlenmiş, arı duru ve saf duruma getirilmiş, arıtılmış.

1.1. musaffā:
Leyālīde ne mümkün hāb görsün çeşm-i giryānım
Melek manzar ***musaffā*** *sīne meh-rū bir civān gözler* **(Gazel 62/4)**

musaffā-sīne:

1.) Saf, temiz sine, gönül.

1.1. musaffā-sīne:
Mukayyed kalmamışlar ez-ezel tezyīn-i sūretle
Musaffā-sīne *memdūhü's-siyerdir Nakşibendīler* **(Kaside 36/4)**

musahabe:

1.) Karşılıklı konuşma, görüşme, sohbet.

1.1. musahabede:-*de*
Medenīlerle ***musahabede*** *yabānīdir*
Bilemez kadr-i muvālātını her tīneti hām **(Muamma 1/7)**

müsāʿid ol-:

1.) Uygun, elverişli olmak; yardım etmek.

1.1. müsāʿid ol-:-*ma, -dı*
Müsāʿid olmadı *tāliʿ şu āvān-ı terakkīde*
Terakkī etmedik hem-cāh-ı akrān olmadık gittik **(Gazel 109/7)**

1.2. müsāʿid ol-:-*maz, -sa*
Vuslat-ı dildāra ***olmazsa müsāʿid*** *rūz-gār*
Sahn-ı sīnemde kopar tūfān tūfān üstüne **(Gazel 181/5)**

1.3. müsāʿid ol-:-*sa*
Fennī bana devr ***olsa*** *da bir kerre* ***müsāʿid***
Dilhāhı gibi dilbere ʿarz-ı hüner etsem **(Gazel 149/5)**

musannaʿ:

1.) Çok süslü.

1.1. musannaʿ:
Bir ***musannaʿ*** *kurta yaptırdım kulaklar duymadık*
Bir nigīn dil-nişīn aldım Süleymānım sana **(Gazel 2/5)**

müşārün bi'l-benān:

1.) Parmakla gösterilen, meşhur.

1.1. müşārün bi'l-benān:
İşāret eyledikçe ol ***müşārün bi'l-benān*** *gözler*
Zamīr-i kalbi bī-savt u hurūf eyler beyān gözler **(Gazel 62/1)**

müsāvāt:

1.) Aynı seviyede olma, eşitlik, denklik.

1.1. müsāvāta:-*a*
Değil Fennī kulun ağyār ile rāzı ***müsāvāta***
Takaddüm eyler elbet bülbül-i hoş-gū gurāb üzere **(Gazel 205/6)**

1.2. müsāvāta:-*a*
En ednāsı rızā göstermez Āsafla ***müsāvāta***
Sunūf-ı bendegānın zirve-i ikbāle vāsıldır **(Kaside 38/24)**

müsāvī:

1.) Birbirinden ne fazla ne eksik olan, eşit.

1.1. müsāvī:
Müsāvīdir ***müsāvī*** *cevher -i fazl u maʿārifle*
Yanında dehr-i nakkādın mihekk-i imtihān yok mu **(Gazel 216/5)**

1.2. müsāvīdir:-*dir*
Müsāvīdir *müsāvī cevher -i fazl u maʿārifle*
Yanında dehr-i nakkādın mihekk-i imtihān yok mu **(Gazel 216/5)**

müsāvī tut-:

1.) Denk tutmak, bir tutmak; aynı kefeye koymak.

1.1. müsāvī tut-:-*tu, -lar*
Hāl-i meʾmūrīne bir kezzābı rāvī tuttular
Ehl ile nā-ehli cāhiller ***müsāvī tuttular*** **(Muhammes 4/6)**

müsellem:

1.) Doğruluğu, gerçekliği ispatlanmış, herkes tarafından kabul edilmiş, şüphe götürmez, inkâr edilemez.

1.1. müsellemdir:-*dir*
ʿİlm-i zāhirde ***müsellemdir*** *yed-i tūlāları*
ʿİlm-i bātında husūsā kāmil-i zī-ictihād **(Kaside 27/8)**

müselsel:

1.) Ardı ardına, birbirine bağlı, zincirleme, silsileli.

1.1. müselsel:
Benimçün kurtuluş yok devr-i zencīr-i muhabbetten
Şu sūretle ***müselsel*** *kīsvānın pür-ham oldukça* **(Gazel 200/4)**

müşerref:

1.) Şeref kazanmış, şereflenmiş, şerefli.

1.1. müşerref:
ʿİzz-i vuslatla ***müşerref*** *sıdk u reʾfetle şehīr*
Nūr-ı rüʾyetle mükerremdir Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/4)**

müşerref eyle-:

1.) Şereflendirmek; onurlandırmak.

1.1. müşerref eyle-:-*sin*
Eylesin *Mevlā visāliyle* ***müşerref*** *anları*
Tāliʿ-i erbāb-ı ʿirfāna nuhūset vermesin **(Gazel 175/6)**

müşerref kıl-:

1.) Şereflendirmek, şerefli kılmak.

1.1. müşerref kıl-:-*dı*
ʿArz-ı şükrān eylesin millet lisān-ı sıdk ile
Çok şereflerle ***müşerref kıldı*** *bu cemʿiyeti* **(Kaside 37/24)**

müşerref ol-:

1.) Şereflenmek, onurlanmak.

1.1. müşerref ol-:-*du*
Müşerref oldu *takbīl-i yed-i pāk-i Muhammedle*
Ne ʿālī rütbedir el-Hakk ne ʿālī mazhariyettir **(Kaside 30/9)**

müşfikāne:

1.) Müşfik bir kimseye yakışır tarzda, şefkatle.

1.1. müşfikāne:
Müşfikāne *göz ucuyla bir işāret eylese*
Mihre nāz eyler olur mehtāba reşk-āver kalem **(Kaside 24/42)**

1.2. müşfikāne:
Cevher-i fazl u hüner devrinde buldu iʿtibār
Müşfikāne *eyleyip teşmīr-i sāk-ı ʿātıfet* **(Kaside 39/11)**

musīb ol-:

1.) İsabetli, doğru olmak; yanılmamak.

1.1. musīb ol-:-*duk, -un, -u*
Her şeyde ***musīb olduğunu*** *eyleme daʿvā*
Hālī kalamaz nevʿ-i beşer sehv ü hatādan **(Kaside 50/9)**

musībet:

1.) Ansızın gelen felaket, sıkıntı veren şey, bela.

1.1. musībetleri:-*ler, -i*
Dilerim yārimi hem bezm-i rakīb eylemesin
O ***musībetleri*** *Allah nasīb eylemesin* **(Kıt'a 14/1)**

müşīrāne:

1.) Müşircesine.

1.1. müşīrāne:
Yine şīrāne ***müşīrāne*** *o āfet geliyor*
Her adım başına bir güne saʿādet geliyor **(Kaside 48/31)**

müşkil:

1.) Güçlük, zorluk, sıkıntı.

1.1. müşkil:
Ne zamān olsa müyesser açılır her ***müşkil***
Büs-ı dāmānını yārin müteyemmen biliriz **(Gazel 82/5)**

1.2. müşkil:
Ah ne ***müşkil*** *derd imiş dilde muhabbet saklamak*
Söylesem diğer sükūt etsem diğer maʿnā çıkar **(Gazel 34/2)**

1.3. müşkil:
Müşkil *iştir cīveyi altuna tahvīl etmek*
Nefsi āsān değil ʿirfān ile tekmīl etmek **(Gazel 117/1)**

1.4. müşkil:
Fennī sen o vasfeylediğim yāri seversin
Her ***müşkil*** *işin fetholunur müjdeler olsun* **(Gazel 134/5)**

1.5. müşkil:
İnzimām-ı himemin çāre-res-i her ***müşkil***
İntizām-ı sühanın gıbta-res-i nazm-ı leʾāl **(Kaside 40/34)**

1.6. müşkil:
Gönül reʾy-i husūl-i kām ile āvāre kalmıştır
Bir ***müşkil*** *işten artık ʿāciz ü bīçāre kalmıştır* **(Muhammes 1/1)**

1.7. müşkil:
Düştüm şeb-i tārīke elimde fenerim yok
Müşkil bu ki bir hem-reh-i rūşen seyirim yok **(Müseddes 3/2)**

1.8. müşkildir:-*dir*
Çürüdür ādemi hülyā-yı visāl
Gāyet de ***müşkildir*** *sevdā-yı visāl* **(Şarkı 2/5)**

1.9. müşkildir:-*dir*
Kalemle ʿarz-ı hāl etmek o yāre hayli ***müşkildir***
Sebük-mağzāne zīrā cāʾiz olmak keşf-i rāz etmek **(Gazel 112/2)**

1.10. müşkildir:-*dir*
Sevindir hātır-ı mahzūnumu yārān meyānında
Senin fermānına karşı nenin icrāsı ***müşkildir*** **(Kaside 38/28)**

1.11. müşkili:-*i*
Hakīmāne eder her ***müşkili*** *hal*
Ona Hak vergisidir istitāʿat **(Tarih 19/4)**

müşkilāt:

1.) Güçlükler, zorluklar.

1.1. müşkilāt:
Olur her ***müşkilāt*** *ʿindinde münhal*
Hüve'l-kutbu hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel **(Kaside 31/2)**

1.2. müşkilātı:-*ı*
Müşkilātı *getirir dāʾire-i imkāna*
Sāʿid-i himmeti ger cidden ederse teşmīr **(Kaside 47/9)**

müşkilāt-ı hikmet:

1.) Bilgeliğin zorlukları.

1.1. müşkilāt-ı hikmet:-*in*
Tabʿ-ı pākim ***müşkilāt-ı hikmetin*** *hallālidir*
Celbeder her yerde güftārım mezīd rağbeti **(Kaside 37/97)**

müşkülce:

1.) Zor bir şekilde.

1.1. müşkülcedir:-*dir*
Hayf kim isbāt-ı māhiyyet biraz ***müşkülcedir***
Şüphesizce anlaşılmaz kimsenin hüviyeti **(Kaside 37/60)**

müşkül-küşā:

1.) Zor, çetin işleri veya meseleleri halleden, çözüme kavuşturan, zorlukları yenen (kimse).

1.1. müşkül-küşālar:-*lar*
Retk u fetk-i dehr ile uğraşmışız tūl-i zamān
Çile-keşler çileler ***müşkül-küşālar*** *görmüşüz* **(Gazel 78/6)**

Müslümān:

1.) İslam dininden olan, Müslim.

1.1. Müslümānın:-*ın*
ʿĀleme yā Rab celālinle tecellīden murad
Müslümānın *hāline küffārı güldürmek midir* **(Gazel 54/6)**

Müslümāne:

1.) Müslüman olarak.

1.1. Müslümāne:
Müslümāne *ya Katolik yāhud Rūm*
Ben de bir dilber-i raʿnā bulurum **(Şarkı 9/9)**

müstağfir ol-:

1.) Tövbe eden ve af dileyen olmak.

1.1. müstağfir ol-:-*muş*
Sitemden gālibā ***müstağfir olmuş***
Umulmazdı felekten bu ʿināyet **(Tarih 19/9)**

müstağnī-i dermān ol-:

1.) Çareyi umursamak, çareye tenezzül etmek.

1.1. müstağnī-i dermān ol-:-*ma, -sın*
Seni bulmakla ***müstağnī-i dermān olmasın*** *nolsun*
Muhibb-i hānedan-ı fahr-ı ʿālemdir kulun **(Kaside 8/12)**

1.2. müstağnī-i dermān ol-:-*ma, -sın*
İlāhī senden iştişfā eden dilhaste-i hicrān
Seni bulmakla ***müstağnī-i dermān olmasın*** *nolsun* **(Kaside 8/11)**

müstağni-i meşşāta:

1.) Bir gelin süsleyene ihtiyaç duymama; sevgili için, zaten çok güzel olma (***bk.*** meşşata).

1.1. müstağni-i meşşāta:-*dır*
Müstağni-i meşşātadır *ey şūh cemālin*
Zīrā ki değil rahş-ı ʿArap zīnete muhtāc **(Gazel 17/4)**

müstağrak et-:

1.) Gark olmak, batmak.

1.1. müstağrak et-:-*ip*
Tāb-gerden beni niʿmetlere ***müstağrak edüp***
Hakk bilir nātıkamı mastar-ı şükrān ettin **(Kaside 44/3)**

müstağrak ol-:

1.) Gark olmak, batmak.

1.1. müstağrak ol-:
Lücce-i zevk u servere ***olsa müstağrak*** *cihān*
Cürʿa nūş olmaz furāt ü şevk u şādīden garīb **(Gazel 6/4)**

1.2. müstağrak ol-:-*(u)r*
Feyzine ***müstağrak olur*** *ʿālem-i insāniyyet*
Ne zemān etse beni nevʿine erzān-ı kerem **(Kaside 41/18)**

müstağrak-i deryā-yı hayret:

1.) Hayret denizinde boğulma; ***tas.*** Hayret; Allah'ın tecellisini temaşa etmekle şaşkına dönme, kendinden geçme hâli.

1.1. müstağrak-i deryā-yı hayret:-*tir*
Gönül ***müstağrak-i deryā-yı hayrettir*** *yürek-yāra*
Dehālet eyledim ancak Rasūl-i merhamet-kāra **(Müseddes 2/5)**

müstağrak-ı envār ol-:

1.) Nurlara gark olmak, nurlarla dolmak.

1.1. müstağrak-ı envār ol-:-*sa*
Bir gece ansızın ol māh bedīdār olsa
Ay doğup yer yüzü ***müstağrak-ı envār olsa*** **(Gazel 184/1)**

müstahak:

1.) Hak etmek, layık olmak, yakışmak.

1.1. müstahak:-*tır*
Al giyinmek ***müstahaktır*** *al giyin cānım sana*
Al giyinmezsen yeşillenmezler ey hānım sana **(Gazel 2/1)**

mustahīl ol-:

1.) Olması, gerçekleşmesi mümkün olmamak, imkânsız olmak

1.1. mustahīl ol-:-*maz*
Cihānda merd-i nīgū-baht ʿazminde hacīl olmaz
Metālib tāliʿ-i hūşyāre karşı ***mustahīl olmaz*** **(Gazel 76/2)**

1.2. müstahīl ol-:-*du*
Ağla ey şemʿ-ı şebistān-ı muhabbet elvedāʿ
Müstahīl oldu *bize bu yerde imkān-ı karār* **(Gazel 101/3)**

müstahkem ol-:

1.) Sağlam, dayanıklı olmak.

1.1. müstahkem ol-:-*du*
İştibāhım kalmadı artık husūl-i maksada
Oldu müstahkem *dil-i nā-şādımın emniyeti* **(Kaside 37/85)**

müstaʿid:

1.) Kabiliyetli, yetenekli.

1.1. müstaʿiddir:-*dir*
Hüsn-i istiʿmāline her elde istiʿdād yok
Yoksa tasvīr-i merāma ***müstaʿiddir*** *her kalem* **(Kaside 24/8)**

müstaʿidd-i nūr-ı ʿirfan et-:

1.) İrfan nuruyla yeteneklendirmek, irfan sahibi yapmak.

1.1. müstaʿidd-i nūr-ı ʿirfan et-:
Olur sen emredince şīşeden şīr ü şeker peydā
Dil-i Fennīyi yā Rab ***müstaʿidd-i nūr-ı ʿirfān et*** **(Kaside 4/6)**

1.2. müstaʿidd-i nūr-ı ʿirfān et-:
Olur sen emredince şīşeden şīr ü şeker peydā
Dil-i Fennīyi yā Rab ***müstaʿidd-i nūr-ı ʿirfān et*** **(Kaside 4/6)**

müştāk:

1.) Şiddetle arzu eden, özleyen, hasretini çeken, gönülden isteyen.

1.1. müştāk:
Kūy-ı mahbūb-ı Hudāya ol kadar ***müştāk*** *kim*
Şevk ile pervāz ederdi bulsa bāl ü per kalem **(Kaside 24/19)**

1.2. müştākıyım:-*ı, -y, -ım*
Bende-i ʿUşşākīyim ʿāşıkların ***müştākıyım***
Çeşm-i cānım var cihānın āşinā-bīnāsıyım **(Kaside 35/7)**

müştāk ol-:

1.) Hasretini çekmek, âşık olmak.

1.1. müştāk ol-:-*muş, -lar*
Etmişler ʿahd ü mīsāk
Olmuşlar *Hakka* ***müştāk*** **(Diğer 1/11)**

2. müştāk ol-:-*muş, -lar*
Etmişler ʿahd ü mīsāk ***olmuşlar*** *Hakka* ***müştāk***
Āh eyler ağlar ʿuşşāk rūz ü leyāl içinde **(Gazel 203/6)**

müstakar ol-:

1.) Yerleştirilmek; kurulmak, yapılmak.

1.1. müstakar ol-:-*du*
Şāh-ı merāhim-intimā maʿrūzunu gördü becā
Fermān buyurdu cā-be-cā inşāsı ***oldu müstakar*** **(Tarih 16/9)**

müstakīm:

1.) Doğru yolda olan, doğru, dürüst, namuslu.

1.1. müstakīmin:-*in*
Müstakīmin *mim ü tāsın ihtilāsa yol bulup*
Etti gerçekten himāye hakk-ı meşhūriyeti **(Kaside 37/52)**

1.2. müstakīmin:-*in*
Ya basılsa belli bir damga sakīmin alnına
Yāhud olsa ***müstakīmin*** *imtiyāz-ı heyʾeti* **(Kaside 37/58)**

müstakīm ol-:

1.) İstikametli olmak, doğru, düzgün olmak.

1.1. müstakīm ol-:
İʿvicāc etme şerīʿat yolunu taʿkīb et
Müstakīm ol *her umūrunda amān hāme gibi* **(Gazel 237/10)**

1.2. müstakīm ol-:
Müstakīm ol *istikāmetten edersen inhirāf*
Beş bölük eyler emīn ol tīğ-ı bürrānım seni **(Gazel 224/8)**

1.3. müstakīm ol-:
Yaparsan bir fenālık hāzır ol ʿayn-ı mücāzāta
Lihāzā ***müstakīm ol*** *inhimāk etme huzūzāta* **(Müsebba 1/33)**

1.4. müstakīm ol-:-*maz*
Meseldir eğri mastardan çıkan hat ***müstakīm olmaz***
Uyan sūfī-i hod-bīne sekāmetten selīm olmaz **(Gazel 68/1)**

mustantık:

1.) Müstantik, istintak eden, söyletmek isteyen; sorgulayan, sorgu hâkimi.

1.1. mustantıktan:-*tan*
Mücrimi bir sille ***mustantıktan*** *aʿlā söyletir*
Zor-ı bāzū fenne çok yerlerde istiʿlā eder **(Gazel 52/6)**

müsteʿār:

1.) Geçici olarak gerçeğinin yerine konulan, gelip geçici, eğreti (şey), sahte.

1.1. müsteʿār:
Öyle Şāhen-şāh-ı ʿālī-şān gazenfer fer dilīr
Kim ona nisbetle şīr ıtlākı şīre ***müsteʿār*** **(Kaside 39/2)**

müstebʿid:

1.) Baskı yapan, zorba; zor.

1.1. müstebʿid:
Ki ***müstebʿid*** *değildir ʿafv-ı Haktan feth-i bāb olmak*
ʿUsātın hakkıdır lā taknatū dan kām-yāb olmak **(Müseddes 2/20)**

müstebiddān:

1.) Zorbalar.

1.1. müstebiddāna:-*a*
Müstebiddāna *husūsiyle refākat etmedim*
İstikāmet rāhının gayrı tarīka gitmedim **(Muhammes 4/19)**

müstedām eyle-:

1.) Devamlı, sürekli hāle getirmek, kalıcı yapmak.

1.1. müstedām eyle-:
Müstedām eyle *İlāhī şevket ü iclālini*
Millete yek-ser cenāh-ı ʿadli olsun sāye-dār **(Kaside 39/59)**

müştedd ü müzdād ol-:

1.) Şiddetlenip artmak.

1.1. müştedd ü müzdād ol-:-*du*
Hasretinle derd-i dil ***müştedd ü müzdād oldu*** *gel*
Firkatinle sahn-ı sīnem şüyūn-ābād oldu gel **(Muhammes 3/1)**

müstefīd ol-:

1.) İstifade etmek, faydalanmak.

1.1. müstefīd ol-:
Her rūzum olsa yevm-i ʿīd
ʿĪdimden ***olsam müstefīd*** **(Diğer 5/5)**

1.2. müstefīd ol-:-*a, -maz*
Vasla ermeyince şeydā-yı visāl
Müstefīd olamaz *şifā-hāneden* **(Şarkı 2/6)**

1.3. müstefīd ol-:-*du*
Yani yapıp hatt-ı hadīd celb eyledi feyz-i cedīd
Oldu *ahālī* ***müstefīd*** *eyler duʿā şām ü seher* **(Tarih 16/11)**

1.4. müstefīd ol-:-*du*
Oldu ikdāmıyla sırr-ı tilke'l-eyyām āşikār
Nass-ı Kānūn-ı Hümāyūnundan **oldu *müstefīd*** **(Kaside 39/15)**

1.5. mustefīd ol-:-*maz*
Sözümden Fennīyā ashāb-ı gaflet ***mustefīd olmaz***
Gören görsün bu sırr-ı aʿzamı mizmāra verdim hep **(Gazel 9/6)**

1.6. müstefīd ol-:-*sun*
Düşün söyle kelāmın muhtasar hem de müfīd olsun
Sözünden sohbetinden dinleyenler ***müstefīd olsun*** **(Müseddes 1/26)**

müstehak bār ol-:

1.) Yük çekmeye, sıkıntı çekmeye layık olmak.

1. müstehak bār ol-:-*(u)r*
Feyz alır neşv ü nemā buldukça merdüm-zādeler
Refte refte ***müstehak bār olur*** *har yavrusu* **(Gazel 241/2)**

müstehak gör-:

1.) Layık görmek, hak ettiğini düşünmek, yakıştırmak.

1.1. müstehak gör-:-*müş*
Neden ***müstehak görmüş*** *ʿitāba o meh bizi*
Biz ʿāsī miyiz münkād-ı fermān değil miyiz **(Gazel 70/5)**

müstehakk-ı lutf:

1.) Lütfu hak etmiş, lütfa layık olma.

1.1. müstehakk-ı lutf:-*i, -di, -m*
Müstehakk-ı lutf idim *ammā ki kahr-ı dehrile*
Erbaʿīnimde kazandım hālet-i şeyhūhati **(Kaside 37/79)**

müstemendāne:

1.) Zavallı, biçare, dertli kimseye yakışır tarzda, yalvarırcasına.

1.1. müstemendāne:
Sāye-mend-i ʿadl ü aʿtāfındır ʿālem bā-husūs
Müstemendāne *melāz ettin cenāh-ı reʾfeti* **(Kaside 37/37)**

müstemend-i ʿāciz:

1.) Güçsüz, zavallı, gamlı (kimse).

1. müstemend-i ʿāciz:-*in*

Felek bir yüz verip göstermedi āsār-ı handānı
Nedir bu ***müstemend-i ʿācizin*** *bilmem ki isyānı* **(Muhammes 1/21)**

müstemiʿ:

1.) Dinleyen kulak veren (kimse).

1.1. müstemiʿ:
Müstemiʿ *yokken bu türlü hokkabazlıklar nedir*
Niyyetin yoksa kuru dīvan güldürmek midir **(Gazel 54/4)**

müstenīr ol-:

1.) Bir şeyin ışığı ile aydınlanmak, nuru ile nurlanmak; ışıklı, parlak olmak.

1.1. müstenīr ol-:-*(u)r, -lar*
*Mihr ü meh ü pervīn ü tīr senden **olurlar müstenīr***
El-kıssa her cism-i münīr vechinden eyler ahz-i bāb **(Kaside 20/20)**

müşterā:

1.) Satın alınmış.

1.1. müşterā:
***Müşterā** ʿabd ile seyyān tutardı nefsin*
Gökte mezkūr iken ʿunvān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/2)**

müşteri:

1.) Alıcı, isteyen, talepkâr.

1.1. müşteri:
Donanmış sīm-tenler sahne-i gülzāra çıkmışlar
*Metāʿa **müşteri** bulmak için pāzāra çıkmışlar* **(Gazel 35/1)**

müsterih ol-:

1.) Her türlü kaygıdan kurtulmuş olmak, gönlü rahat olmak, rahatlamak.

1.1. müsterih ol-:
Rızk için etme teʾessüf olma hem tavr-ı mekes
***Müsterih ol** kāf-ı temkīne çekil ʿAnkā gibi* **(Gazel 233/2)**

1.2. müsterih ol-:-*sun*
*Sāyesinde **müsterih olsun** bütün ʿOsmāniyān*
Müstezād olsun cihān durdukça şān u şevketi **(Kaside 37/109)**

müsteşār:

1.) İstişare edilen, kendisine danışılan kimse.

1.1. müsteşārımdan:-*(ı)m, -dan*
Fennīyā āzāde-i şerh ü beyāndır sīretim
*Hālimi erbāb-ı dikkat **müsteşārımdan** bilir* **(Gazel 28/7)**

1.2. müsteşārımdan:-*(ı)m, -dan*
*Bilinmiş gālibā Fennī ʿayārım **müsteşārımdan***
Beni zem eyleyenler şimdi istiʿzāra çıkmışlar **(Gazel 35/5)**

müsteşārı olma-:

1.) Danışmamak; uymamak.

1.1. müsteşārı olmamak: -*mak*
*Şeyātīn **müsteşārın olmamak** īcāb eder yoksa*
Bozulmaz ahd ü mīsākın karīnin ādem oldukça **(Gazel 200/6)**

müstezād ol-:

1.) Artırmak, çoğaltmak.

1.1. müstezād ol-:-*ma, -da*
Eyledi çoktan beri eyyām-ı fırkat imtidād
*Izdırābım **olmada** yevmen fe yevmā **müstezād*** **(Muhammes 3/6)**

2. müstezād ol-:-*sun*
Sāyesinde müsterih olsun bütün ʿOsmāniyān
***Müstezād olsun** cihān durdukça şān u şevketi* **(Kaside 37/109)**

1.3. müstezād ol-:-*sun*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
*O bir Vāli-i vālā-şāndır ʿömrü **müstezād olsun*** **(Muhammes 1/28)**

muʿtād:

1.) Alışılmış, âdet edinilmiş şey, alışkanlık.

1.1. muʿtādı:-*ı*
*ʿĀşık-ı dil-hastanın ***muʿtādı** feryād oldu gel*
Nerdesin ey dilber-i ʿālī-tebārım nerdesin **(Muhammes 3/3)**

1.2. muʿtādı:-*ı*
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel
*ʿĀşık-ı dil-hastanın ***muʿtādı** feryād oldu gel* **(Muhammes 3/5)**

1.3. muʿtādı:-*ı*
*ʿĀşık-ı dil-hastanın ***muʿtādı** feryād oldu gel*
Ey veren tāb-ı rūhıyla kāʾināta nūr u fer **(Muhammes 3/8)**

1.4. muʿtādı:-*ı*
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel
*ʿĀşık-ı dil-hastanın ***muʿtādı** feryād oldu gel* **(Muhammes 3/10)**

muʿtād-ı ʿAlī:

1.) Hz. Ali'nin âdeti.

1.1. muʿtād-ı ʿAlī:
Umarım ʿātıfetinden bizi mahrūm etmez
*İltifāt etmedir ʿācizlere ***muʿtād-ı ʿAlī*** **(Kaside 26/8)**

müteʿaddid:

1.) Çok sayıda, birçok.

1.1. müteʿaddid:
Küfvünün baʿzısı Mektupçu kimi Defterdār
*Yok bu bī-çārede hālā ***müteʿaddid** ser-bāl* **(Kaside 40/45)**

müteʿālī:

1.) Yükselen, yücelmiş; yüce.

1.1. müteʿālīdir:-*dir*
Hālet-i buhl ü leʾīmi ne kadar alçaksa
***Müteʿālīdir** o nisbette belī şān-ı kerem* **(Kaside 41/4)**

müteʿazzım şahsın başı:

1.) Kibirli kişinin başı, kendisi, huyu.

1.1. müteʿazzım şahsın başı:
Başı** her hāneye sığmaz ***müteʿazzım şahsın
Merd-i dervīş ise her kūşeyi kāşāne bulur **(Gazel 44/9)**

müteʿazzir:

1.) Yapılması güç olan, yapılamaz, güç, zor, imkânsız.

1.1. müteʿazzir:
***Müteʿazzir** mi efendim anı dilşād etmek*
Bulunur mümkün olan kāra tarīk-i imkān **(Kaside 45/39)**

muʿteber:

1.) İtibarlı, güvenilir, üstün ve değerli kabul edilen.

1.1. muʿteber:
Neden bīgāneler dost oldu ben bīgāneyim şimdi
*Yanında ***muʿteber** bir dost-ı kıymet-dār idim evvel* **(Tahmis 3/10)**

1.2. muʿteberdir:-*dir*
Leyālī-hīzdir ehl-i seherdir Nakşibendīler
*Anın çün nezd-i Hakkta ***muʿteberdir** Nakşibendīler* **(Kaside 36/1)**

1.3. muʿteberdir:-*dir*
***Muʿteberdir** taşınır serde sevād-ı hāmem*
Eder āsārımı her bār ʿUtārid tahsīn **(Kaside 42/27)**

muʿteber ol-:

1.) İtibarlı, değerli olmak.

1.1. muʿteber ol-:-*sun*
Dīvānını evsāfı ile eyle ki imlā
*ʿUşşāk arasında eserin **muʿteber olsun*** **(Gazel 134/7)**

mütebessim:

1.) Gülümseyen, tebessüm eden.

1.1. mütebessim:
*ʿAyn-ı insāna her eşyā **mütebessim** görünür*
İbtisām etse eğer çehre-i zībā-yı ümīd **(Kaside 46/5)**

mütecāsir:

1.) Bir işi veya davranışı yapmaya kalkışan, yeltenen, cüret eden; saygısızca davranan (kimse).

1.1. mütecāsir:
Eylesin anları da mālik-i dūzah teşhīr
*Beni taʿyīre ne güne **mütecāsir** iseler* **(Kaside 47/24)**

mütecāsir ol-:

1.) Bir işi veya davranışı yapmaya kalkışmak, yeltenmek, cüret etmek.

1.1. mütecāsir ol-:-*maz*
Dil derd-i derūnun değil ızmārına kādir
*Kābil değil izhāra da **olmaz mütecāsir*** **(Müseddes 3/25)**

mütecellī:

1.) Meydana çıkan, görünür duruma gelen, görünen, tecelli eden.

1.1. mütecellī:
*Karşımda bütün ʿaks-i ümīdim **mütecellī***
Bīçāre gönül yā nasıl olsun mütessellī **(Müseddes 3/20)**

mütehallī ol-:

1.) Süslenmek, bezenmek; ***mec.*** Kendinde bir niteliği bulundurmak.

1.1. mütehallī ol-:-*du, -m*
*Feyz almak için sabr ile **oldum mütehallī***
Bir hüsn-i nazar etmedi farkımda tecellī **(Müseddes 3/19)**

mütehassir kal-:

1.) Hasret kalmak, özlemek.

1.1. mütehassir kal-:-*dı, -m*
***Mütehassir kaldım** çoktan o yāre*
Mahsūl-i firkattir dildeki yāre **(Şarkı 7/7)**

mütenekkid:

1.) Tenkitçi, tenkit eden.

1.1. mütenekkidler:-*ler*
Gözümün nūru tehī sanma serīr-i kalemi
***Mütenekkidler** için hande-künāndır kalemim* **(Gazel 152/17)**

muʿteriz:

1.) Bir sözü, bir fikir veya kararı beğenmeyip çeşitli bahaneler bularak karşı çıkan, itiraz eden (kimse).

1.1. muʿteriz:
*Eskiden söylenmedik söz kalmamış der **muʿteriz***
Tāze mazmūnlarla redd-i iʿtirāz eyler kalem **(Kaside 24/12)**

mütesellī kıl-:

1.) Teselli bulmak, avunmak.

1.1. mütesellī kıl-:-*ayım*
*Dil-i dīvāneyi neyle **mütesellī kılayım***
Ney gibi inletip artırma figānım gitme **(Gazel 192/3)**

mütessellī ol-:

1.) Acısını, kederini, derdini unutur gibi olmak, avunmak, teselli bulmak.

1.1. mütessellī ol-:-*sun*
Karşımda bütün ʿaks-i ümīdim mütecellī
*Bīçāre gönül yā nasıl **olsun mütessellī*** **(Müseddes 3/20)**

mütevekkil:

1.) Her işini Allah'a veya oluruna bırakmış, kadere boyun eğmiş.

1.1. mütevekkil:
Pīre teslīm olalım gāʾileden kurtulalım
***Mütevekkil** yaşayıp zār ü nizār olmayalım* **(Gazel 147/3)**

müteyemmen:

1.) Uğurlu, kutlu, mübarek.

1.1. müteyemmen:
Ne zamān olsa müyesser açılır her müşkil
*Būs-ı dāmānını yārin **müteyemmen** biliriz* **(Gazel 82/5)**

müthiş:

1.) Korkuya düşüren, korkunç, dehşetli; şaşılacak kadar değişik.

1.1. müthiş:
Nihāndır giryemiz feryādımız peygūle-i dilde
*O **müthiş** nālelerden naʿre-i mestāneden geçtik* **(Gazel 114/2)**

muʿtī-i bī-enbāza et-:

1.) Emsalsiz bir eş edinmek (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. muʿtī-i bī-enbāza et-:
*Arz edersen Fennīyā **muʿtī-i bī-enbāza et***
Söyleme kendin gibi ashāb-ı ʿacze hālini **(Gazel 208/8)**

mutīʿ-i hükm-i irādet:

1.) Allah'ın irade kudretine itaat eden (kimse).

1.1. mutīʿ-i hükm-i irādet:
Niçin āyet-i tenzīr okursun bana yoksa
*Zāhid **mutīʿ-i hükm-i irādet** değil miyim* **(Taştir 1/4)**

mutlak:

1.) Muhakkak, şüphesiz, kesin.

1.1. mutlak:
Maʿrifet bī-ʿaşk olan dilde tecellī eylemez
*Şemse maʿrūz olmayan her meyve **mutlak** hām olur* **(Gazel 33/7)**

1.2. mutlak:
Ben tecrübe ettim Fennī muhakkak
*Bed-aslın sohbeti muzırdır **mutlak*** **(Diğer 4/9)**

1.3. mutlak:
*Alır **mutlak** nigāh-ı iʿtibāra zıddını insan*
Tıbāʿ-ı ezkiyāyı merd-i bed-fercām eder tashīh **(Gazel 19/8)**

1.4. mutlak:
*Hatā varsa senin çeşm-i hatā-bīnindedir **mutlak***
Mürettebtir bütün eşyā ʿabes bir kār yoktur yok **(Gazel 105/2)**

1.5. mutlak:
*Tavāf et ey sabā ʿavdette **mutlak** mesken-i yāri*
Olup miskīn-i nefs ʿanberlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/7)**

1.6. mutlak:
Gelenler devre bir dāğ-ı dile ***mutlak*** *müsādiftir*
Değil her dāʾire bir nokta-i pür-kārdan hālī **(Gazel 242/4)**

1.7. mutlak:
İştibāh etme ki Sultān-ı cihānsın ***mutlak***
Olabildinse eğer hāʾiz-i rukiyyet-i Pīr **(Kaside 33/11)**

1.8. mutlak:
Mūcib-i tabʿını icrā eder eşyā ***mutlak***
Kalmaz ibzāl-i keremden geri merdān-ı kerem **(Kaside 41/37)**

mutlakā:

1.) Kesinlikle.

1.1. mutlakā:
Binip bir esb-i tāzi-i sabā-reftāre ılgār et
Ağır davranma Mevlāyı seversen ***mutlakā*** *tez gel* **(Gazel 136/5)**

1.2. mutlakā:
Mürde-diller mürde derlerse galāttır ***mutlakā***
Zindedir hālā verir kār-ı cihāna temşiyet **(Kaside 32/4)**

1.3. mutlakā:
Teʾessür-yāb olurdu ***mutlakā*** *āh-ı füzūnumdan*
Habīr olsa velīniʿmetim derd-i derūnumdan **(Kıt'a 9/1)**

1.4. mutlakā:
Mutlakā *hāsıl olur her neyse fikr ü niyetin*
Var ise bir cānib-i ʿālīye mensūbiyetin **(Müfret 15/1)**

mutrib:

1.) Bir musiki aleti çalan kimse; çalgıcı, sazende.

1.1. mutrib:
Kurulsa meclis-i mey cām ü sahbā intizām etse
Burulsa gūşu ūdun nağmeye ***mutrib*** *devām etse* **(Muhammes 2/6)**

1.2. mutrıbda:-*da*
Yetişir Pīr-i muğānın bize hüsn-i nazarı
Biz ne ***mutrıbda*** *ne sākīde ne peymānedeyiz* **(Gazel 86/4)**

muttaliʿ ol-:

1.) Haberdar olmak, bilgi edinmek.

1.1. muttaliʿ ol-:-*sa*
Muttaliʿ olsa *ne derdiʿaceb ihvān-ı vatan*
Dār-ı gurbetteki ahvāl-i perīşānımıza **(Gazel 182/3)**

muttasıl:

1.) Aralıksız, devamlı, biteviye.

1.1. muttasıl:
Girye eyler ***muttasıl*** *dünyāda merd-i hak-perest*
Dār-ı gurbette garībānın enīsi bādedir **(Gazel 38/4)**

1.2. muttasıl:
Muttasıl *yağdırıyorsun dile gam güllesini*
O kadar kalʿa-i sīnemde resānet var mı **(Gazel 227/4)**

1.3. muttasıl:
Dokunma zülf-i yāre ***muttasıl*** *ʿarz-ı muhabbet kıl*
Gönül gam-hānesinde rūz ü şeb cemʿiyyet istersen **(Gazel 246/2)**

1.4. muttasıl:
Yazar gökteʿ Utarid ***muttasıl*** *medh-i Hümāyūnun*
Okur vasf-ı cemīlin Sidrede Rūhu'l-emīn her gāh **(Kaside 14/3)**

1.5. muttasıl:
Giderler ***muttasıl*** *bir gizli yoldan semt-i maksūda*
Fakat zāhirde bī-isr ü eserdir Nakşibendīler **(Kaside 36/2)**

müttehem:

1.) Kabahatli, suçlu.

1.1. müttehem:
Terakkī etmeğe fazl u maʿārifmiş meğer hāʾil
Sözüm yok kimseye ben kendimi ***müttehem*** *buldum* **(Kaside 49/13)**

müttehim:

1.) İtham eden, suçlayan.

1.1. müttehim:
Müttehim *zahmet çekerse muktezā-yı cürmüdür*
Bī-günāh olmakla ālāma tahammüldür hüner **(Gazel 37/3)**

müttekī:

1.) Takva sahibi; Allah'tan korkup, haramlardan, dinde yasak edilen şeylerden sakınan kimse.

1.1. müttekīler:-*ler*
Çoğalsın ***müttekīler*** *parlasın envār-ı şerʿiyye*
Görülsün tā şu kevkeb ser-te-ser eşrārdan hālī **(Gazel 217/3)**

muvaffak et-:

1.) Başarılı kılmak.

1.1. muvaffak et-:-*ti*
Muvaffak etti *Mevlā bir nasīb aldım saʿādetten*
Saʿīdim sāye-i Pīrīde kalb-i hüşyārım var **(Muhammes 2/15)**

muvaffak kıl-:

1.) Başarılı etmek.

1.1. muvaffak kıl-:
İlāhī sen ***muvaffak kıl*** *açılsın kevkeb-i bahtım*
İfāte ettiği fırsatları etsin kazā tālīʿ **(Gazel 102/8)**

1.2. muvaffak kıl-:
Hakīkat ʿāleminde fark maʿal cemʿa ***muvaffak kıl***
Şerīʿat ʿāleminde ehl-i temyīz eyle yā Rabbī **(Kaside 12/3)**

muvaffak ol-:

1.) Başarmak, üstesinden gelmek.

1.1. muvaffak ol-:-*a, -sın*
Olasın hayr ile her emre ***muvaffak olasın***
Mazhar-ı hüsn-i nigāh şeh-i ʿulvī-āsār **(Kaside 43/19)**

muvāfık:

1.) Aynı tarafı destekleyen, aynı görüşü paylaşan, birbirine muhalif olmayan kimselerden her biri; uygun, münasip.

1.1. muvāfık:
Vākıʿā çoktandır ammā hep ***muvāfık*** *vākıʿa*
Eski demler yāre yanlışlıkla rüʾyā gelmesin **(Gazel 167/4)**

2. muvāfıktır:-*tır*
Vākıʿ-ı hāle ***muvāfıktır*** *değildir iftirā*
Rifʾati bunca gama dūçār eden ey mehlikā **(Tahmis 6/17)**

muvāfık-ı hem-reh:

1.) Yol arkadaşı, yoldaş olanlar.

1.1. muvāfık-ı hem-reh:-*in*
Sirişk-i iftirākin mācerāsın āh bilmez mi
Muvāfık-ı hem-rehin *ahvālini hem-rāh bilmez mi* **(Gazel 234/1)**

muvakkat:

1.) Belirli bir zamana mahsus olan, az süren, sürekli ve devamlı olmayan, geçici.

1.1. muvakkattir:-*tir*
Muvakkattir *sabâhat ʿâlemi nâzı dirâz etme*
Dem ü devrân döner esmerlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/4)**

muvâsalat-ı heyhât:

1.) Kederli, esefli kavuşma.

1.1. muvâsalat-ı heyhât:-*e*
Didem niçin etmez meyl-i mülâkât
Demiş ***muvâsalat-ı heyhâte*** *heyhât* **(Şarkı 7/3)**

müvellâ-yı ümîd eyle-:

1.) Ümidin hâkimi etmek.

1.1. müvellâ-yı ümîd eyle-:-*di, -m*
Ben bir ümîd ile feryâd ederim kûyunda
Eyledim *âhımı gûyâ ki* ***müvellâ-yı ümîd*** **(Kaside 46/61)**

mû(y):

1.) Kıl, tüy.

1.1. mû: (sevgilinin ayva tüyleri)
Çehre-i şâhid-i şân u şerefi ***mû*** *getirir*
Münciz olmazsa eğer vaʿdini bir merd-i asîl **(Gazel 43/4)**

1.2. mûyuna:-*u, -n, -a* (sevgilinin saç teli)
Bin kadar dil-besteler var zülf-i ʿanber bûyuna
Bir sürü arslanı gûyâ bağlamış bir ***mûyuna*** **(Tahmis 2/6)**

müyesser:

1.) Kolay, kolaylıkla.

1.1. müyesser:
Ne zamân olsa ***müyesser*** *açılır her müşkil*
Bûs-ı dâmânını yârin müteyemmen biliriz **(Gazel 82/5)**

müyesser ol-:

1.) Nasip olmak.

1.1. müyesser ol-:-*ma, -dı*
Karîn-i bendegân-ı Şâh-ı devrân olmadık gittik
Müyesser olmadı *hâk-i İstanbula ayak basmak* **(Gazel 109/5)**

1.2. müyesser ol-:-*ma, -dı*
Yâr ile bir kerrecik vuslat ***müyesser olmadı***
Geçti gitti nâzenîn ʿömrüm kuru sevdâ ile **(Gazel 187/4)**

1.3. müyesser ol-:-*maz*
Dâğ-dâr etmededir sînemizi hasret-i Pîr
Bize ***olmaz*** *mı* ***müyesser*** *ʿacebâ rüʾyet-i Pîr* **(Kaside 33/1)**

1.4. müyesser ol-:-*sa*
ʿÂşıka ***olsa müyesser*** *Kâbe-i vaslın tavâf*
ʿÎd-i Ekberdir keser kurbân kurbân üstüne **(Gazel 206/2)**

mûy-ı ser:

1.) Baş kılı, saç.

1.1. mûy-ı ser:
Dâr-ı gurbette husûsâ ibtilâlar görmüşüz
Rengini beyhûde mi tahvîl kıldı ***mûy-ı ser*** **(Gazel 78/8)**

1.2. mûy-ı ser:
Tecerrüd etmedik hâlâ behîme libâsıdan
Ağardı ***mûy-ı ser*** *yekpâre insân olmadık gittik* **(Gazel 109/3)**

muzaffer ol-:

1.) Zafer kazanmak, galip olmak, üstün gelmek.

1.1. muzaffer ol-:-*du, -n*
Oldun *mu gönül tecrübe-i ʿaşka* ***muzaffer*** *Sevdin nice dilber*
Mehpârelerin hangisi ʿuşşâka hasendir İnsâfa gelendir **(Müstezad 3/7)**

müzdâd ol-:

1.) Artmak, çoğalmak, ziyadeleşmek.

1.1. müzdâd ol-:-*duk, -um*
Kubbe-i gerdûnu her şeb tâb-nâk etsem gerek
Ol mehe şevk-i mülâkât ile öyle ***müzdâd olduğum*** **(Tahmis 8/5)**

1.2. müzdâd ol-:-*duk, -um*
Ol mehe şevk-i mülâkât öyle ***müzdâd olduğum***
Kubbe-i gerdûnu her şeb tâb-nâk etsem gerek **(Gazel 248/2)**

1.3. müzdâd ol-:-*sa*
Bârî ʿâdetlerimiz merhamet ü dâd olsa
İsteriz ʿömrümüz âdem gibi ***müzdâd olsa*** **(Gazel 196/1)**

1.4. müzdâd ol-:-*sun*
Dem-be-dem şevketi ***müzdâd olsun***
Gelmesin zerre kadar şânına şeyn **(Tarih 10/4)**

muzdarip eyle-:

1.) Izdırap ve acı çektirmek.

1.1. muzdarip eyle-:-*r*
Âh-ı Fennî seni pek ***muzdarip eyler*** *hazer et*
Sarsılır bâdlar esdikçe nihâl-i nevres **(Gazel 91/7)**

muzdarip ol-:

1.) Izdırap ve acı çeken (kimse) olmak.

1.1. muzdarip ol-:-*ma*
Muzdarip olma *gam ile Fennîyâ*
Muntazır ol lutfuna Mevlâ Kerîm **(Gazel 145/6)**

müzekkâ:

1.) Temizlenmiş, arındırılmış, temiz, pak.

1.1. müzekkâ:
Müzekkâ *kutb-ı aʿzam mazhar-ı mısdâk-ı Lâ tahzen*
Muhakkak merd-i ekmel hâʾiz-i nûr-ı necâbettir **(Kaside 30/6)**

müzevvirlik:

1.) Müzevir olma durumu; arabozanlık.

1.1. müzevvirlikle:-*te*
Müzevvirlikle *şerr ü şeytânâtla cemʿ-i mâl etme*
O türlü mâl ile infâk-ı evlâd ü ʿiyâl etme **(Müseddes 1/7)**

müzeyyen:

1.) Bezenmiş, süslenmiş, ziynetli.

1.1. müzeyyen:
Bir ***müzeyyen*** *câme kestirdim kadd-i mevzûnuna*
Giy salın şâyestedir serv-i hırâmânım sana **(Gazel 2/6)**

1.2. müzeyyen:
Yanağı çifte benlerle ***müzeyyen*** *çok sanem gördük*
Geçenler çîn-i hüsne uğradık büt-hâneden geçtik **(Gazel 114/3)**

muzır:

1.) Zarar veren, zararlı.

1.1. muzırdır:-*dır*
Ben tecrübe ettim Fennī muhakkak
Bed-aslın sohbeti ***muzırdır*** *mutlak* **(Diğer 4/9)**

muzlim:

1.) Karanlık; ***mec.*** Kötülük, kin.

1.1. muzlimi:-*i*
Var mıdır hiç dil-i pür-kīn ile bir feyz almış
Münhasif māh-ı şeb ***muzlimi*** *tenvīr etmez* **(Gazel 71/5)**

muzmar/ muzmer:

1.) Gizlenmiş, saklanmış, dışarıya vurulmamış (şey); gönül, gönüldeki sır.

1.1. muzmarımı:-*(ı)m, -ı*
Ruhsatın var ise izhār edeyim ***muzmarımı***
ʿAyb olur muʿacabā eylesem ifşā-yı ümīd **(Kaside 46/29)**

1.2. muzmerimi:-*(i)m, -i*
Sana mahsūstur ey şūh-ı fetānet-perver
Anlamak ***muzmerimi*** *feth-ı dehān eylemeden* **(Gazel 170/7)**

muztar:

1.) Bir işi, bir davranışı yapmak zorunda kalmış, zorlandığı için aksini yapamaz, başka türlü davranamaz duruma gelmiş, çaresiz (kimse).

1.1. muztarlara:-*lar, -a*
Nice tāgīleri eylersin irşād
Nice ***muztarlara*** *eylersin imdād* **(Kaside 28/7)**

muztar kal-:

1.) Çaresiz kalmak.

1.1. muztar kal-:-*maz, -sa*
Başına basma sakın gūyā ki mār-ı huftedir
Eylemez şakk-ı dehen ***kalmazsa*** *ger* ***muztar*** *kalem* **(Kaside 24/23)**

N

nā-becā:

1.) Uygunsuz, münasip olmayan.

1.1. nā-becādır:-*dır*
Umūmun mazhar-ı takdīri olsun yaptığın efʿāl
*Bu işler **nā-becādır** denmesin ʿālem becā görsün* **(Gazel 160/6)**

1.2. nā-becādır:-*dır*
Fakat īcāb eder birçok mezāhim ihtiyār etmek
*Benim reʾyimce hattā **nā-becādır** inkisār etmek* **(Müsebba 1/5)**

1.3. nā-becādır:-*dır*
Mevsimi gelmeden açılıp gülmez gül
***Nā-becādır** sırasız bir işi taʿcīl etmek* **(Gazel 117/2)**

1.4. nā-becādır:-*dır*
Sormasın ʿazm-i çemen esbābını yāra rakīb
***Nā-be-cādır** dīve esrār-ı Süleymāndan bahis* **(Gazel 14/6)**

1.5. nā-becādır:-*dır*
Nisbet etmem ʿadlini Nūşirevānın ʿadline
***Nā-becādır** katraya bahr-ı muhitin nisbeti* **(Kaside 37/17)**

nā-becā gel-:

1.) Uygunsuz gelmek, münasip değilmiş gibi görünmek.

1.1. nā-becā gel-:-*mez*
Gönül hiç incinir mi dilberin cevr ü ʿitābından
*Ki yārin yāre hiç bir tarz u tavrı **nā-becā gelmez*** **(Gazel 90/7)**

nā-ber-cār-veş:

1.) Uygunsuz, zamansız, sırasız gibi (olan) şeyler.

1.1. nā-ber-cār-veşler:-*ler*
Sitem-kār olma bed-bīn olma istihzāya meyl etme
*Bu **nā-ber-cār-veşler** menzil-i maksūda seddir hep* **(Gazel 7/5)**

Nābī:

1.) XVII. Yüzyılda yaşamış, hikemî şiirin Divan Edebiyatındaki en önemli temsilcilerinden olan şair (Şentürk-Kartal, 2014: 422).

1.1. Nābī:
Muhakkak feyz alır kim yüz sürerse bu feyzgāha
*Mürāʿat-ı edeb şartıyla gel **Nābī** bu dergāha* **(Tahmis 1/12)**

nabz:

1.) Atardamarın vuruşu.

1.1. nabzıma:-*ım, -a*
Hasta-i hicrim tabībimde hazākat ber-kemāl
***Nabzıma** el vurmadan reng-i ʿizārımdan bilir* **(Gazel 28/6)**

nabzı(n)ı tut-:

1.) Bileği tutup bir dakikadaki kalp atışı miktarını saymak; ***mec.*** Eğilim, düşünce, niyetini tespit etmek.

1.1. nabzı(n)ı tut-:-*ma*
*Doğrusun söyleyiver **nabzımı** çok **tutma** tabīb*
Hasta-i ʿaşk için ümīd-i ifākat var mı **(Gazel 227/5)**

1.2. nabzı(n)ı tut-:-*acak*
Ne zamānlar sürecek yāreme yārām bilmem
*Ne zamānlar **tutacak nabzımı** Lokmānım ʿaceb* **(Kaside 6/5)**

1.3. nabzı(n)ı tut-:-*acak*
Ne zamānlar sürecek yāreme yārām bilmem
*Ne zamānlar **tutacak nabzımı** Lokmānım ʿaceb* **(Kaside 6/5)**

nā-çār:

1.) Çaresiz, mecburen.

1.1. nā-çār:
ʿAşk ehli çeker minnet-i ağyārı zarūrī
***Nā-çār** eder bahre düşen māra teşebbüs* **(Gazel 15/3)**

nā-çār kal-:

1.) Çaresiz kalmak, elden bir şey gelmemek.

1.1. nā-çār kal-:-*maz*
Sarılan dāmen-i ihsānına olmaz meʾyūs
*Yüz süren dergeh-i inʿāmına **kalmaz nā-çār*** **(Kaside 43/28)**

nācī:

1.) Necat bulan, kurtulan, selamete eren (kimse); ***mec.*** Dost.

1.1. nācī-yi:-*y, -i*
El meğer āfet ile teʾvil edermiş ʿiffeti
*Kalble nācī-yi **cānī** gösterirmiş el meğer* **(Kaside 37/54)**

Nācī Efendi:

1.) Yozgatlı Bekir Efendizade Mustafa Efendi'nin oğlu Hacı Naci Efendi (ö. H.1310), (Ergin; 1996: 229).

1.1. Nācī Efendi:
***Nācī Efendi** hakkiyle bir nükte-dān idi*
Āsār-ı asālet cebhesinde ʿayān idi **(Tarih 14/1)**

nā-cins:

1.) Cinci bozuk, soysuz.

1.1. nā-cinse:-*e*
*ʿAbes şeydir ümīd-i lutf ile **nā-cinse** yalvarmak*
Ki Nemrūd-ı şakī ʿarz-ı tevāzūʿyla Halīl olmaz ***(Gazel 76/5)***

nādān:

1.) Cahil, bilgisiz kimse.

1.1. nādān:
Ol mülāzım genç iken erbāb-ı hālin bezmine
*Pīr-i ʿaşka uymayan Fennī gibi **nādān** kalır* **(Gazel 48/7)**

1.2. nādān:
***Nādān** ile sohbette letāfet bulamazsın*
Hayvān ile ülfette nezāket bulamazsın **(Gazel 132/1)**

1.3. nādāna:-*a*
*Dānā ile hem-bezm ol **nādāna** yakın olma*
Dānā ile nādānın vechinde ʿalāmet var **(Gazel 58/10)**

1.4. nādānı:-*ı*
*Vār iken Fennī niçin **nādānı** taltīf eyledin*
Fıtnat u ʿirfānına bu hāli cesbān görmedim **(Gazel 156/7)**

1.5. nādānı:-*ı*
*Fazīletli ile bād eyliyorlar şimdi **nādānı***
Bu ʿünvān kimlere lāyıktır ey üstād sen söyle **(Gazel 197/4)**

1.6. nādānın:-*ın*
Dānā ile hem-bezm ol nādāna yakın olma
*Dānā ile **nādānın** vechinde ʿalāmet var* **(Gazel 58/10)**

nādān ol-:

1.) Cahil, akılsız, bilgisiz olmak.

1.1. nādān ol-:-*aydım*
Zī-fünūnun Fennīyā efzūn olurmuş mihneti
*ʿĀleme ahmak gelip **nādān olaydım** kāşki* **(Gazel 235/5)**

nādān-ı bī-idrāk:

1.) Akılsız cahil.

1. nādān-ı bī-idrāk:-*e*
*Zātını **nādān-ı bī-idrāke** nā-mahrem tutar*
Karşısında çehre-i maʿnāyı hep örter kalem **(Kaside 24/14)**

nādān-ı bī-sermāye:

1.) Varlıksız, değersiz cahil.

1.1. nādān-ı bī-sermāye:-*y, -i*
Her nedense merdüm-i huşyāre rū vermez felek
*Güldürür az bir zamān **nādān-ı bī-sermāyeyi*** **(Gazel 113/2)**

nādān-ı har-pūş:

1.) Oturmuş eşek (gibi olan) cahil [**har-pūş:** Oturmuş eşek (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020)].

1.1. nādān-ı har-pūş:
*Oturmuş mansıba **nādān-ı har-pūş** küp gibi gümler*
Yatar gencīne-veş vīrānelerde ehl-i fen şimdi **(Gazel 220/7)**

nādān-ı kerem:

1.) Lütuftan, cömertlikten anlamayan.

1.1. nādān-ı kerem:
Bilirim kıymetini cevher-i lutf u keremin
*Değilim öyle denīler gibi **nādān-ı kerem*** **(Kaside 41/25)**

nādim ol-:

1.) Pişman olmak, pişmanlık duymak.

1.1. nādim ol-:-*sun*
Dört buçuk yıldır sana rāhat yüzü göstermedi
***Nādim olsun** cevrine çarh-ı sitem-kār ağlasın* **(Gazel 250/6)**

1.2. nādim ol-:
*Min baʿd emre kāʾim olʿşerʿ-i münīre **hādim ol***
Havf et Hudādan nādim ol eyle Peyamberden hicāb **(Kaside 20/3)**

nādir:

1.) Az bulunur, az görülür, seyrek, ender.

1.1. nādir:
*Bu emel-hānede **nādir** yetişir ehl-i kemāl*
Sanma her Meryemi bir tıfl-ı sühān-gū getirir **(Gazel 43/2)**

1.2. nādir:
Çok olur dağda bayırda kırda arslan yavrusu
*Dehre pek **nādir** gelir ammā ki insān yavrusu* **(Gazel 236/1)**

1.3. nādirdir:-*dir*
*Gerçi şāʿir çoksa da **nādirdir** erbāb-ı sühan*
Çünkü her murga dehān-ı nağme-gū vermez felek **(Gazel 113/6)**

1.4. nādirdir:-*dir*
***Nādirdir** olan nefsinin esrārına vākıf*
Gāfil bulunur ekser insān şerefinden **(Gazel 173/4)**

1.5. nādire:-*e*
Bakma sen baʿzı mevākīʿde sükūt ettiğine
*Hurdebīn-i nādire-gū **nādire** dendāndır kalemim***(Gazel 152/10)**

nā-ehl:

1.) Bir işin ehli, ustası olmayan, o işten anlamayan (kimse).

1.1. nā-ehli:-*i*
Hāl-i meʾmūrīne bir kezzābı rāvī tuttular
*Ehl ile **nā-ehli** cāhiller müsāvī tuttular* **(Muhammes 4/6)**

nāfe-i müşkīn:

1.) Misk kokusu (***bk.*** misk).

1.1. nāfe-i müşkīn:-*i, -n, -e*
Şīve-i reftārına çok ser ü kadler baş eğer
***Nāfe-i müşkīnine** āhūlar eyler ser-fürū* **(Gazel 176/3)**

nāfile:

1.) Boş yere, boşuna.

1.1. nāfile:
Kendi noksānını gör eyleme teftīş-i ʿuyūb
*Eyleme **nāfile** halt u hezeyān ağla gönül* **(Gazel 135/3)**

1.2. nāfile:
Uğrun uğrun seviyorsun gönül ol āfeti sen
*Bildiğim mesʾeledir **nāfile** inkār etme* **(Gazel 185/4)**

1.3. nāfile:
*Gafletin sevk ediyor **nāfile** yabana seni*
Sendedir daʿvet eden vuslat-ı cānāna seni **(Gazel 230/1)**

1.4. nāfile:
Bir vakit uzadıkça uzadı rişte-i āmāl
*Olmuş meğer āmāle gönül **nāfile** hammāl* **(Müseddes 3/4)**

1.5. nāfile:
Sen hiç aldırma sakın varsa eğer sende hüner
*Bilmiyor çünkü seni **nāfile** olma muğber* **(Müsemmen 1/7)**

1.6. nāfiledir:-*dir*
*Fennīyā hāside ibrāz-ı hüner **nāfiledir***
Dür dökülse deheninden yine takdīr etmez **(Gazel 71/7)**

1.7. nāfiledir:-*dir*
*Hep **nāfiledir** saʿy ü himem her ne yapılsa*
Tevfīk u Hudā olmaz ise Hak tarafından **(Gazel 173/5)**

2.) Boş, faydasız, yararsız.

2.1. nāfile:
*Dersine devrine bak **nāfile** hülyādan geç*
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç **(Müseddes 4/3)**

2.2. nāfile:
*Dersine devrine bak **nāfile** hülyādan geç*
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç **(Müseddes 4/6)**

2.3. nāfile:
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç
*Dersine devrine bak **nāfile** hülyādan geç* **(Müseddes 4/9)**

2.4. nāfile:
*Dersine devrine bak **nāfile** hülyādan geç*
Cīfe-i ʿāleme aldanma şu dünyādan geç **(Müseddes 4/12)**

2.5. nāfile:
Ey Saʿīd eyleme beyhūde yere efkārı
*Dersine devrine bak **nāfile** hülyādan geç* **(Müseddes 4/15)**

Nāfiz-zāde:

1.) Çorumlu Nafiz Hamdi Efendi.

1.1. Nāfiz-zāde:
*Dilermiş pūs-ı destim **Nāfiz-zāde** sabā söyle*
Benim sādık kulumdur gelsin öpsün şu ayağımdan **(Tahmis 7/15)**

nağamāt:

1.) Nağmeler.

1.1. nağamāt:
Gülşenin zīnetidir bülbül-i şīrīn ***nağamāt***
Meclisin şaʿşaʿası merd-i sühāndān iledir **(Gazel 32/2)**

nağam-ı nāy-ı ümīd:

1.) Ümit neyinin nağmeleri.

1.1. nağam-ı nāy-ı ümīd:
Yakışır ben de biraz ʿarz-ı tefāhur etsem
Geliyor gūşuma zīra ***nağam-ı nāy-ı ümīd*** **(Kaside 46/56)**

nağme:

1.) Kulağa hoş gelen ahenkli ses, ezgi.

1.1. nağmeler:-*ler*
Ne tedbīr ittihāz etsem duyursam yāre feryādım
O sūzişli nevālar ***nağmeler*** *savt-ı zübāb oldu* **(Gazel 226/4)**

1.2. nağmeye:-*y, -e*
Kurulsa meclis-i mey cām ü sahbā intizām etse
Burulsa gūşu ūdun ***nağmeye*** *mutrib devām etse* **(Muhammes 2/6)**

nağme-i nāy-ı enīn:

1.) İnleyen neyin sesi.

1. 1. nağme-i nāy-ı enīn:-*(i)m, -den*
Nağme-i nāy-ı enīnimden *usandı herkes*
Acıyor hāl-i diger-gūnuma hep mūr u mekes **(Müsebba 2/57)**

nağme-i nāy ü mevvāl:

1.) Ney ve türkü nağmesi, sesi.

1.1. nağme-i nāy ü mevvāl:-*(i)m, -dir*
Veliyy-i niʿmetā āvārelik cāh ü celālimdir
Nihānı āh u nāle ***nağme-i nāy ü mevvālimdir*** **(Muhammes 1/36)**

nağme-serā ol-:

1.) Şarkı söyleyen (kimse) olmak; şarkı söylemek.

1.1. nağme-serā ol-:-*acak*
Ne zamānlar ***olacak*** *bülbül-i* ***cān nağme-serā***
Ne zamān açılacak verd-i gülistānım ʿaceb **(Kaside 6/4)**

nā-güfte:

1.) Söylenmemiş, dile getirilmemiş söz.

1.1. nā-güfte:
Fehm-i derrākim eder ***nā-güfte*** *mazmūn ihtirāʿ*
Tabʿ-ı gavvāsım kılar nā-süfte incīler şikār **(Kaside 39/45)**

nā-hak yere:

1.) Haksız yere, boşu boşuna.

1.1. nā-hak yere:
Nā-hak yere *bir mürçenin gönlünü kırma*
Kām almağa ʿarzū-keş isen feyz-i Hudādan **(Kaside 50/11)**

1.2. nā-hak yere:
Seni taʿn eylese ***nā-hak yere*** *bir şahs-ı leʾīm*
Öyle bir kāv-ı sebük-mağzı sen etme tecrīm **(Müsemmen 1/17)**

nā-halef:

1.) Soyuna çekmemiş olan hayırsız evlat.

1.1. nā-halef:
Bize ʿisyān ve inābet pederden mīrās
Nā-halef *ʿaddolunur cürm edip āh eylemeyen* **(Kıt'a 18/2)**

nah-i yābis:

1.) Sert tel, ip.

1.1. nah-i yābis:-*den*
Edersin hārdan gül ***nah-i yābisden*** *semer peydā*
Dil-i Fennīyi yā Rab kābil-i feyz ü muhabbet kıl **(Kaside 4/7)**

Nāhid:

1.) Venüs gezegeni, Zühre; Güneş ve Ay'dan sonra gökyüzünde en parlak görünen cisim, feleğin üçüncü katındaki seyyaresi. Yunan tanrıçalarından Afrodit'e tekabül eden bu gezegene Romalılar "Venüs", İranlılar da "Nahid" demektedir (Şentürk, 1994:115).

1.1. Nāhid:
Mihr-i tābendeye nisbetle nasılsa ***Nāhid***
Öyledir vech-i dirahşānı yanında Hurşīd **(Kaside 34/19)**

1.2. Nāhīd:
Felekte seyr ü reftārım görüp cünbüşlenir ***Nāhīd***
Benim pervāne-i şemʿ-i cemālimdir meh ü Hurşīd **(Tahmis 7/12)**

nahl ü nihāl:

1.) Ağaç, fidan.

1.1. nahl ü nihāl:-*in*
Beşerin ʿaczini isbāta bir enmūzecdir
Yılda bir meyve veren ***nahl ü nihālin*** *sırrı* **(Tarih 8/3)**

nahl-i emel:

1.) Arzu,istek fidanı.

1.1. nahl-i emel:-*in*
Tut kulluğunu devlet-i dünyāya mukābil
Baştan başa ***nahl-i emelin*** *pür-semer olsun* **(Gazel 134/6)**

1.2. nahl-i emel: (sevgili)
Yandı ey ***nahl-i emel*** *rābıta-i sabr ü karār*
Dil-i gam dīdeme gāyetle girān geldi bu bār **(Müsebba 2/36)**

nahl-i gül-i rengīn:

1.) Parlak renkli, hoş gül fidanı.

1.1. nahl-i gül-i rengīn:-*i, -di, -n-*
Evvelcesi ***nahl-i gül-i rengīn idin*** *ammā*
Şimdengeri bir serv-i hırāmān olacaksın **(Gazel 131/2)**

nahl-i nāz:

1.) Naz fidanı; boyu nazla salınan sevgili.

1.1. nahl-i nāz:-*ı*
Çınarı servi dahl etme cibāl üstünde bulmakla
O ***nahl-i nāzı*** *istikbāl için kūhsāra çıkmışlar* **(Gazel 35/3)**

1.2. nahl-i nāz:-*(ı)m*
Açıl ey ***nahl-i nāzım*** *nāz ile meyl-i kıyām eyle*
Gözü bu köhne bāğ-ı ʿālemin bir gül fidan görsün **(Gazel 159/4)**

1.3. nahl-ı nāz:-*(ı)m*
Nahl-ı nāzım *sütle-perver olma ʿālī-meşreb ol*
Ol ki el uzatmasın esmār-ı vasla her denī **(Gazel 218/4)**

nahs-ı yeʾs:

1.) Ümitsizliğin, kederin uğursuzluğu.

1.1. nahs-ı yeʾs:-*i*
Nahs-ı yeʾsi *aradan kaldırır envār-ı hattım*
Reşehāt-ı kalemim mesʿadet-efzā-yı ümīd **(Kaside 46/55)**

nāʾib-i şerʿī:

1.) Din vekili; kadı.

1.1. nāʾib-i şerʿī:-*i, -ken*
*Gitti Yozgatlı Ayaşta **Nāʾib-i Şerʿī** iken*
Rüzgār etti anın da harman-ı ʿömrün hebā **(Tarih 12/2)**

nāʾil:

1.) İstediği şeye erişen, arzu ettiğini ele geçiren, muradına eren (kimse).

1.1. nāʾildir:-*dir*
Fakat peygūle-gīr-i yeʾs ü hırmān sāde ben kaldım
*Benim emsāl ü akrānım nice eltāfa **nāʾildir*** **(Kaside 38/25)**

nāʾil ol-:

1.) Erişmek, elde etmek, ulaşmak.

1.1. nāʾil olmak:-*çün*
Demiş Fennī niçin dergāh-ı ʿaşkımda mülāzımdır
*Dedim bir iltifāta **nāʾil olmakçün** zamān gözler* **(Gazel 62/5)**

1.2. nāʾil ol-:-*du*
*Yüzünden çok ekābir **nāʾil oldu** feyz-i cāvide*
O Pīr-i muhteşem seccāde-pīrā-yı velāyettir **(Kaside 30/3)**

1.3. nāʾil ol-:-*sa, -m*
Okşasam nūrunla hemle cebīn-i pākin
***Nāʾil olsam** şeref-i sohbetine leyl ü nehār* **(Kaside 43/34)**

nāʾil-i ʿālā-yı ümīd ol-:

1.) Büyük ümitlere ulaşmak.

1.1. nāʾil-i ʿālā-yı ümīd ol-:-*ayım*
İntizār āteşine yakma süründürme beni
*Az vakitte **olayım nāʾil-i ʿālā-yı ümīd*** **(Kaside 46/50)**

nāʾil-i āmāl ol-:

1.) Emellerine ulaşmak.

1.1. nāʾil-i āmāl ol-:-*a, -maz*
Hazret-i Pīre ermeyen nuhbe-i emsāl olamaz
*Mazhar-ı himmet **olmayan nāʾil-i āmāl olamaz*** **(Gazel 83/1)**

nāʾil-i dilhāh ol-:

1.) Gönlün arzu ettiğine ulaşmış olmak; muradına ermek.

1.1. nāʾil-i dilhāh ol-:-*a, -maz*
Mürşide dil bağlamayan cürmün anıp ağlamayan
*Sīnesini dağlamayan **nāʾil-i dil-hāh olamaz*** **(Gazel 67/2)**

nāʾil-i feyz olma:

1.) İhsanına ulaşan (kişi) olmak.

1.1. nāʾil-i feyz olma:-*dır*
***Nāʾil-i feyz olmadır** feryād ü nālişden merām*
Cerr-i muğnimdir hemān tasvīr-i daʿvādan garaz **(Gazel 95/2)**

nāʾil-i ihsān ol-:

1.) Lütfa erişmek.

1.1. nāʾil-i ihsān ol-:-*(u)r*
***Nāʾil-i ihsān olur** muhsin şey-i bed-sirişt*
Muktezā-yı fiʿl zātınca mücāzātın görür **(Gazel 55/2)**

nāʾil-i inʿām et-:

1.) Lütfuna ulaştırmak.

1.1. nāʾil-i inʿām et-:-*mek*
*Güç değildir beni de **nāʾil-i inʿām etmek***
Şīme-i ʿātıfetin eylemiş idmān-ı kerem **(Kaside 41/24)**

nāʾil-i kām ol-:

1.) Muradına ermek, arzuladığını elde etmek.

1.1. nāʾil-i kām ol-:-*a, -maz*
Meyve-çīn olmağa ʿazmin var ise bāğa su ver
***Nāʾil-i kām olamaz** ağlamayan ağla gönül* **(Gazel 135/7)**

nāʾil-i rahmet et-:

1.) Rahmete eriştirmek.

1.1. nāʾil-i rahmet et-:-*(e)r*
Gülme şu ʿālem-i fānīde hazīnü'l-kalb ol
***Nāʾil-i rahmet eder** vazʿ-ı hazīnāne seni* **(Gazel 230/5)**

nāʾire-i şevk-ı visāl:

1.) Kavuşma arzusunun ateşi, alevi.

1.1. nāʾire-i şevk-ı visāl:
Deliyor sīnemi hicr-i gül-i raʿnā-yı vatan
*Yakıyor havsalamı **nāʾire-i şevk-ı visāl*** **(Gazel 165/8)**

nakd ü vakt:

1.) Para ve vakit.

1.1. nakd ü vakt:-*i*
*Huzūzāta kapıldım **nakd ü vakti** hep hebā ettim*
Hayāle aldanıp ʿahd-i şebābı ber-havā etti **(Müseddes 2/10)**

nakd-i ʿömr:

1.) Ömür sermayesi, hayat.

1.1. nakd-i ʿömr:-*ü, -n, -ü*
*Nūr-ı ʿirfāna sarf etmeyip **nakd-i ʿömrünü***
İsrāf eden hayātını hayvān gelir gider **(Gazel 46/5)**

nakd-i rāyic:

1.) Geçerli, değerli para.

1.1. nakd-i rāyic:-*dir*
***Nakd-i rāyicdir** anı beyhūde israf etmeyip*
Cūy-ı eşki reh-güzār-ı yāre icrādır hüner **(Gazel 51/3)**

nakd-i revān:

1.) Akan para; ***mec.*** Can sermayesi.

1.1. nakd-i revān:
ʿAşk-ı Hudā hubb-i sivā ayrı ayrıdır
*Genc-i nihān **nakd-i revān** başka başkadır* **(Gazel 64/7)**

nākıs:

1.) Tam olmayan, eksik, noksan; ***mec.*** Olgunluğa erişmemiş, ham (kimse).

1.1. nākıs:
*Ne vehn ʿārız olur kāmile **nākıs** demeden*
Gülü eyler mi diken ismini tebdīl etmek **(Gazel 117/3)**

1.2. nākıs:
Fennīyā hallini ʿāriflere ısmarlayalım
*Ki bunu anlayamaz fıtnatı **nākıs** ser-sām* **(Muamma 1/9)**

1.3. nākısa:-*a*
Kāmile mūcib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr
***Nākısa** mūris-i feyz olmaz ʿulüvv-i taʿbīr* **(Müsemmen 1/4)**

1.4. nākısa:-*a*
Kāmile mūcib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr
Nākısa *mūris-i feyz olmaz ʿulüvv-i taʾbīr* **(Müsemmen 1/8)**

1.5. nākısa:-*a*
Fāzılın fazlını selb etmez edāt-ı tasgīr
Nākısa *celb-i kemāl etmez ʿulüvv-i taʾbīr* **(Müsemmen 1/12)**

1.6. nākısa:-*a*
Kāmile mūcib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr
Nākısa *mūris-i feyz olmaz ʿulüvv-i taʾbīr* **(Müsemmen 1/16)**

1.7. nākısa:-*a*
Kāmile mūcib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr
Nākısa *mūris-i feyz olmaz ʿulüvv-i taʾbīr* **(Müsemmen 1/20)**

nākısān:

1.) Eksik olanlar.

1.1. nākısān:
Ot gibi kuvveti her vechile topraktan alır
Mübdelün ʿanh işini ***nākısān*** *eyler itmām* **(Muamma 1/4)**

nākısü'l-iʿrāz ol-:

1.) Gizli, saklı olmamak.

1.1. nākısü'l-iʿrāz ol-:-*sa*
Zann-ı sāhīye düşer taş atarız takdīre
Şöyle bir kaç günümüz ***nākısü'l-iʿrāz olsa*** **(Gazel 196/3)**

nakīz:

1.) Zıt, karşıt.

1.1. nakīz:
Etme bir kāra teşebbüs reviş-i pīre ***nakīz***
Hazret-i Pīrin efendi izini taʿkīb et **(Gazel 97/3)**

nakl ü tasvīr eyle-:

1.) Aktarıp anlatmak.

1.1. nakl ü tasvīr eyle-:-*me*
Eyleme *tercüme-i hālini* ***nakl ü tasvīr***
Ne çiçek olduğunu tā temelinden biliriz **(Gazel 82/4)**

nakl-i kelām et-:

1.) Sözü, söylenenleri aktarmak.

1.1. nakl-i kelām et-:-*miş, -ler*
Sana benden rukābā ***nakl-i kelām etmişler***
İftirādır demedim māh-cemālim demedim **(Gazel 154/6)**

nakş eyle-:

1.) Resmetmek, çizmek.

1.1. nakş eyle-:-*y, -ip*
Nakş eyleyip *hayālime ruhsār-ı ālını*
Nār-ı lehībi dilde nihān etmek isterim **(Gazel 157/5)**

nakş olun-:

1.) Resmedilmek; kalıcı bir şekilde iyice yerleştirmek.

1.1. nakş olun-:-*muş*
Bilinmez yā senim ben sevdiğim yāhud ki bensin sen
O sūretle hayālin hātırımda ***nakş olunmuş*** *kim* **(Gazel 247/3)**

nakş u elvān:

1.) Renkler ve şekil.

1.1. nakş u elvān:-*ı, -n, -da*
Sayılmaz hudʿalar var ***nakş u elvānında*** *gerdūnun*
Füsūn-ı çerhı kurnaz oğlu kurnaz olmayan bilmez **(Gazel 66/4)**

1.2. nakş u elvān:
Mukarrerdir helākın aldanırsan ***nakş u elvāna***
Kumaşı ʿālemin dām üzre konmuş dāneden kalmaz **(Gazel 87/4)**

nakş yap-:

1.) Resmini, tasvirini yapmak, resmini çizmek (sevgilinin yolunda âşığın ayak izinin çıkması kastedilmektedir).

1.1. nakş yap-:-*mak, -tan*
Nakş yapmaktan *gubār-ı reh-güzārımdan bilir*
İsterim her şeb tavāf-ı kūyunu ammā rakīb **(Gazel 28/5)**

nakş-ı habāb:

1.) Su üzerinde meydana gelen hava kabarcıklarının sureti, şekli.

1.1. nakş-ı habāb:-*a*
Ben ʿizz ü sebāt etmem ahibbāsına ʿasrın
Beyhūdedir isnād-ı bakā ***nakş-ı habāba*** **(Gazel 201/4)**

nakş-ı hāme:

1.) Kalem nakışı, deseni; ***mec.*** Yazılanlar.

1.1. nakş-ı hāme:-*m, -dir*
Fikrimi istediğim vechile tasvīr eyler
Nakş-ı hāmemdir *olan zīb-i temennā-yı ümīd* **(Kaside 46/57)**

nakş-ı mermer:

1.) Mermer nakşı, işlemesi.

1.1. nakş-ı mermer:
Fennīyā gurbete çıkmakla gönülden çıkmaz
Nakş-ı mermer *gibidir sīnede sevdā-yı vatan* **(Gazel 165/11)**

nakş-ı ʿuyūn et-:

1.) Gözlere çizmek, yerleştirmek.

1.1. nakş-ı ʿuyūn et-:-*ti*
Sakladı fazl u maʿārifte olan kudretimi
Her neʿaybım var ise nakş-ı ʿuyūn etti felek **(Gazel 111/29)**

Nakşibend/ Nakşibendī:

1.) Nakşibendî; İslam dünyasında Kadirî'den sonra en yaygın olan ve Bahaeddin Nakşibend'e (ö. 791/1389) nispet edilen tarikat ve bu tarikata mensup kimse (Algar, 2003: 335).

1.1. Nakşibendim:-*(i)m*
Bende gör eşyāyı ʿārifsen ʿavālim bendedir
Nakşibendim *kāʾinatın nüsha-i kübrāsıyım* **(Kaside 35/59)**

1.2. Nakşibendim:-*(i)m*
Bendegān-ı hazretin ammā ki en ednāsıyım
Nakşibendim *Hālidīyim gūş-ı kalbim var benim* **(Kaside 35/13)**

1.3. Nakşibendīler:-*ler*
Leyālī-hīzdir ehl-i seherdir ***Nakşibendīler***
Anın çün nezd-i Hakkta muʿteberdir Nakşibendīler **(Kaside 36/1)**

1.4. Nakşibendīler:-*ler*
Leyālī-hīzdir ehl-i seherdir ***Nakşibendīler***
Anın çün nezd-i Hakkta muʿteberdir Nakşibendīler **(Kaside 36/1)**

1.5. Nakşibendīler:-*ler*
Giderler muttasıl bir gizli yoldan semt-i maksūda
Fakat zāhirde bī-isr ü eserdir ***Nakşibendīler*** **(Kaside 36/2)**

1.6. Nakşibendîler:-*ler*
Birer şâhindir gûyâ ki bunlar ʿâlem-i Kudsî
Tavâf etmekte gâyet tîz-perdir ***Nakşibendîler*** **(Kaside 36/3)**

1.7. Nakşibendîler:-*ler*
Mukayyed kalmamışlar ez-ezel tezyîn-i sûretle
Musaffâ-sîne memdûhü's-siyerdir ***Nakşibendîler*** **(Kaside 36/4)**

1.8. Nakşibendîler:-*ler*
Bakarlar cüz-i ferd-i kâʾinata çeşm-i ʿibretle
Ulü'l-ebsâr-ı evlâd-ı beşerdir ***Nakşibendîler*** **(Kaside 36/5)**

1.9. Nakşibendîler:-*ler*
Ezerler dîv-i nefsi sâye-i Pîr-i muʿazzamda
Mükemmel pehlivandır şîr-i nerdir ***Nakşibendîler*** **(Kaside 36/6)**

1.10. Nakşibendîler:-*ler*
Dimâğ-ı ehl-i ʿaşkı bûy-ı nisbetle eder taʿtîr
Sanırsın misk-i ezfer verd-i terdir ***Nakşibendîler*** **(Kaside 36/8)**

1.11. Nakşibendîler:-*ler*
Kaparlar gerçi zâhir çeşmini gâfil gibi ammâ
Serâʾir-bîndir rûşen-nazardır ***Nakşibendîler*** **(Kaside 36/9)**

1.12. Nakşibendîler:-*ler*
Bahâüddîn-i Nakşîden alırlar feyz-i ʿirfânı
Takîdir pâkdir ʿâlî-makardır ***Nakşibendîler*** **(Kaside 36/10)**

1.13. Nakşibendîler:-*ler*
Verirler rûha kuvvet az zamânda menzil almak için
Teyakkûn-kerde-i hâl-i seferdir ***Nakşibendîler*** **(Kaside 36/7)**

nakz-ı eymân:

1.) Yeminleri bozma.

1.1. nakz-ı eymân:-*a*
Rû-be-rû ʿahd ü yemînin ne kadar muhkem idi
Nakz-ı eymâna *sebep noldu efendim bilmem* **(Gazel 210/6)**

nakz-ı sebât:

1.) Sözünü, kararını bozma, yok sayma; sözünde durmama.

1.1. nakz-ı sebât:
Merd isen ʿavret sözüyle etme katʿ-ı iltifât
Âdeme lâyık mıdır igvâ ile ***nakz-ı sebât*** **(Gazel 10/1)**

nâlân:

1.) İnleyen, feryat ve figan eden.

1.1. nâlân:
Elif iken vâv-ı siyâkat gibi oldum iki kat
Kaldım encâmı şu peygûle-i gamda ***nâlân*** **(Kaside 45/9)**

1.2. nâlâne:-*e*
Yeter oldu fenâ bağında ***nâlâne***
Yürü bülbül yürü dost ellerine **(Müfret 31/1)**

1.3. nâlânız:-*ız*
ʿÂşıkız âh-keşiz ʿaşk ile ***nâlânız*** *biz*
Bülbül-i nağme-serâ zîb ü gülistânız biz **(Gazel 84/1)**

nâlân et-:

1.) Ağlayıp inletmek.

1.1. nâlân et-:-*en*
ʿAzîzim Mısr-ı dilde Yûsuf-ı gül-i pîrhensin sen
Beni Yaʿkûb-veş ***nâlân eden*** *sîmîn-i bedensin sen* **(Gazel 247/1)**

nâlân ol-:

1.) İnleyip sızlanmak.

1.1. nâlân ol-:-*duk, -um*
Yetişmez mi benim kırlarda ***nâlân olduğum*** *böyle*
Nevâ-yı andelîb tabʿıma cebân-çemen yok mu **(Kıt'a 21/2)**

1.2. nâlân ol-:-*sun*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmûrum gel
Ney-i kudûmun şerefin his ile ***nâlân olsun*** **(Müsebba 2/46)**

nâle:

1.) İnleme, inilti; feryat, figan.

1.1. nâleden:-*den*
Giryeden başka o yâre ne hediyyem bulunur
Nâleden *başka ne tuhfem var o dildâra cedîr* **(Kaside 47/33)**

1.2. nâleler:-*ler*
Ciğer pür-dâğ-ı hasret eşk ter-i gülgûnedir sensiz
Tabîʿat bülbülünde ***nâleler*** *efzûndur sensiz* **(Gazel 75/1)**

1.3. nâlelerden:-*ler, -den*
Nihândır giryemiz feryâdımız peygûle-i dilde
O müthiş nâlelerden naʿre-i mestâneden geçtik **(Gazel 114/2)**

1.4. nâlemi:-*m, -i*
Ses çıkarmazdım yine saklardım ammâ ***nâlemi***
Eyledi mecbûr-ı nâliş rûz-gâr-ı zor-kâr **(Kaside 39/30)**

1.5. nâleni:-*n, -i*
Öte git ***nâleni*** *dinletme bize ey bülbül*
Biz anın bir gecede belki hezârın çekeriz **(Gazel 72/2)**

nâle vü efgân:

1.) Ağlayıp inleme, feryat figan.

1.1. nâle vü efgân:
Girmiyor muʿacebâ sâmiʿa-i şefkatine
ʿArşa çıktı güzelim ***nâle vü efgân*** *diyelim* **(Gazel 148/6)**

1.2. nâle vü efgân:-*e*
Seninçün dâhil oldum meclis-i rindâna sultânım
Seninçün düştüm işte ***nale vü efgâne*** *sultânım* **(Müsebba 3/16)**

nâle-zen:

1.) İnleyen.

1.1. nâle-zen:
Mesâmımdan akarken nûr-i şâdî zevk-ı vaslınla
Dil-i gam-dîde yâd-ı sohbetinle ***nâle-zen*** *şimdi* **(Gazel 220/5)**

1.2. nâle-zensin:-*sin*
Hafîyyen Hıfziyâ bir dilbere ʿâşık mısın bilmem
Niçün Fennî gibi şâm ü seherde ***nâle-zensin*** *sen* **(Gazel 247/8)**

nâliş:

1.) İnilti, inleyiş.

1.1. nâlişe:-*e*
Nâlişe *hâcet mi var mihnetten ehl-i hâl için*
Her işi Haktan bilip sabra temayüldür hüner **(Gazel 37/5)**

1.2. nâlişe:-*e*
Nâlişe *mecbûr eder her ehl-i hâli gözlerin*
Tîr-i müjgânı havâle eyleyip cânâ bana **(Tahmis 6/8)**

1.3. nâlişi:-*i*
Bilirim âhım o gül çehreye teʾsîr etmez
Bülbülün ***nâlişi*** *reng-i gülü tağyîr etmez* **(Gazel 71/1)**

1.4. nâlişimi:-*(i)m, -i*

*Ağlaşır **nālişimi** hayli melāʾik işitüp*
Göklere āh u figānım tayarān etti yine **(Gazel 190/4)**

nālişi semāvāta sığma-:

1.) İnleyişi göklere sığmamak; çok fazla inleyip feryat etmek.

1.1. nālişi semāvāta sığma-:-*i-z*
*Muhibb-i hānedānın **nālişi sığmaz semāvāta***
Girīban-çāk olur gerdūn zemīn ağlar zamān ağlar **(Gazel 249/5)**

nām:

1.) Ad, san; şan, şöhret.

1.1. nāmı:-*ı*
*Ben **nāmı** nām-ı müsteʿār*
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/10)**

1.2. nāmı:-*ı*
*Bir sīnede kim **nāmı** tecellī ede her gāh*
Lāyık mı ki āteşlere yaksın onu Allah **(Müfret 10/1)**

1.3. nāmı:-*ı*
Nāmı İsmāʾīl Sūdīdir o gevher pārenin
Hādim et yā Rab anı şerʿi Nebiyy-i Efhame **(Tarih 7/3)**

1.4. nāmım:-*(ı)m*
Öpüp destin açıl güller gibi çāk-ı girībān et
*Huzūr-ı Pīrde ey nāme **nāmım** dermeyān eyle* **(Gazel 178/8)**

1.5. nāmım:-*(ı)m*
*Sebep noldu vefāsız yād olunmaz şimdicek **nāmım***
Lisānında hemīşe sübha vü ezkār idim evvel **(Tahmis 3/5)**

1.6. nāmımız:-*(ı)mız*
Taşırız dilde gam-ı ʿaşkını birkaç senedir
***Nāmımız** yoksa henüz hāric-i defterde midir* **(Gazel 36/5)**

1.7. nāmımız:-*(ı)mız*
Anılıp sıdk u meveddetle olur muʿacebā
***Nāmımız** encümen-ārā-yı ehıbbā-yı vatan* **(Gazel 165/5)**

1.8. namımızı:-*(ı)mız*
*Biz gidince buradan kim anacak **namımızı***
Gitmeden eylesin ihsān Hudā kāmımızı **(Müfret 1/1)**

1.9. nāmımızı:-*(ı)mız*
Cān gözüyle nūr-ı zāta bakmışız
***Nāmımızı** sāk-ı ʿarşa takmışız* **(Şarkı 6/3)**

1.10. nāmın:-*(ı)n*
*Anılsa **nāmın** ʿankā-yı hayālin geçse hātırdan*
Değil cism-i nizārım lānesinde mürg-ı cān titrer **(Gazel 40/4)**

1.11. nāmın:-*(ı)n*
*Sen gidince **nāmın** ʿālemde yine insān kalır*
İʿtiyād eyler isen insāna insāniyyeti **(Gazel 48/5)**

1.12. nāmın:-*(ı)n*
Yeʾs-i devrān-ı denī mürde-dil etmişti beni
*Etti **nāmın** yeniden sīnede ihyā-yı ümīd* **(Kaside 46/27)**

1.13. nāmındır:-*(ı)n, -dır*
*Dolaşan havl-i zebānımda senin **nāmındır***
Gece gündüz emelim fikr ü hayālim sensin **(Gazel 127/9)**

1.14. nāmını:-*ı, -n, -ı*
Nām-ı nāmī-i hümāyūn-ı Muhammed Mustafā
***Nāmını** yād eyledikçe āh edip inler kalem* **(Kaside 24/34)**

1.15. nāmını:-*ı, -n, -ı*
İstimāʿ ettikçe takdīs et o Pīr-i efhamı
***Nāmını** her bār taʿzīm ü edeble eyle yād* **(Kaside 27/9)**

1.16. nāmını:-*ı, -n, -ı*
*Hātemin **nāmını** tay etti sehā bābından*
Eyledi şöhretini Nūşirevānın ibtāl **(Kaside 40/16)**

1.17. nāmını:-*ı, -n, -ı*
Yerde ebnā-yı beşer kadrini eyler iʿzām
*Gökte ervāh-ı melek **nāmını** eyler ibcāl* **(Kaside 40/20)**

1.18. nāmını:-*ı, -n, -ı*
Nām-ı ʿulyāsı gibi tabʿ-ı dilārāsı cevād
***Nāmını** yād edenin tabʿına kuvvet geliyor* **(Kaside 48/15)**

1.19. nāmını:-*ı, -n, -ı*
Buluyor vasfını tasvīr kılan hāme şeref
***Nāmını** yād eden efvāha ʿazūbet geliyor* **(Kaside 48/35)**

1.20. nāmıyle:-*ı, -(y)la*
Yandırır sakf-ı sipihri āh-ı āteş-bār hālini
*Her vatan **nāmıyle** tahrīk-i leb eylerken garīb* **(Gazel 6/6)**

nā-mahrem:

1.) Mahrem olmayan, yabancı.

1.1. nā-mahreme:-*e*
Sevgilim ʿahd ü yemīninde sebāt et göreyim
*Sakla dīdārını **nā-mahreme** ibrāz etme* **(Gazel 189/2)**

nā-mahrem tut-:

1.) Sır verilmeyen, içli dışlı olunmayan kimse gibi görmek; yabancı görmek.

1.1. nā-mahrem tut-:-*(a)r*
*Zātını nādān-ı bī-idrāke **nā-mahrem tutar***
Karşısında çehre-i maʿnāyı hep örter kalem **(Kaside 24/14)**

nāme:

1.) Mektup.

1.1. nāme:
Duyduğun mesʾeleyi kalbine yaz hāme gibi
*Keşf-i rāz eyleme her gördüğüne **nāme** gibi* **(Gazel 237/1)**

1.2. nāme:
Cihet-i hayra fakat vakf-ı vücūd eyle derim
*Diyemem vāsıta-i hayr ü şer ol **nāme** gibi* **(Gazel 237/3)**

1.3. nāme:
*Korkarım sonra yüzün kara çıkar **nāme** gibi*
Gözümün nūru amān olma sakın zü'l-vecheyn **(Gazel 237/5)**

1.4. nāme:
*Ey **nāme** dil-i hasret-keşin hālini yāre*
Talākatla ʿarz eyle dehān u zebānım ol **(Kıt'a 8/2)**

1.5. nāme:
Öpüp destin açıl güller gibi çāk-ı girībān et
*Huzūr-ı Pīrde ey **nāme** nāmım dermeyān eyle* **(Gazel 178/8)**

1.6. nāmeden:-*den*
*Nām-ı Tāʾī tayy olunsun münʿimiyyet **nāmeden***
Ol Şeh-i zī-şāna nisbetle takınsın hisseti **(Kaside 37/13)**

1.7. nāmeme:-*m, -e*
Fazl ü ʿirfānımı ger duysa Şehin-şāh-ı cihān
*Şüphesiz sānih olur **nāmeme** fermān-ı kerem* **(Kaside 41/45)**

2.) Sevgiliye yazılan mektup, aşk mektubu.

2.1. nāme:
Seni dest-i kazā ey ***nāme*** *tutsun çāk çāk etsin*
Giderken yāre karşı iltizām-ı sürʿat etmezsen **(Gazel 124/5)**

2.2. nāme:
Bin özr ü tevāzū ile kılʿarz-ı tahiyyāt
Ey ***nāme*** *yolun menzil-i cānāna düşerse* **(Gazel 202/7)**

2.3. nāmeler:-*ler*
Bana bir kerrecik derse Saʿīdim ol şeker-güftār
Eder tūtī-i tabʿım türlü türlü ***nāmeler*** *īcād* **(Gazel 21/9)**

nāme-i rāz-āşinā:

1.) Sırrı bilen mektup.

1.1. nāme-i rāz-āşinā:
Huzūr-ı yāre var çāk-i girībān eyle giryān ol
Peyām-ı vasl ile ey ***nāme-i rāz-āşinā*** *tez gel* **(Gazel 136/9)**

nā-merd:

1.) Sözünün eri olmayan, insanlıktan mahrum, güvenilmeyen, korkak, alçak (kimse).

1.1. nā-merde:-*e*
Beni hāk üzre bırakmakta felek sehvediyor
Feleğin himmeti ***nā-merde*** *değil merde ise* **(Gazel 180/2)**

nām-ı eflātūn:

1.) Eflatun'un adı, şöhreti (***bk.*** Felātūn).

1.1. nām-ı Eflātūn:-*u*
Nām-ı Eflātūnu *Cālīnūsu artık kim anar*
Hüsn-i tedbīrin dühāt-iʿasra verdi hayreti **(Kaside 37/32)**

nām-ı Fennī:

1.) Fennî'nin adı, şöhreti.

1.1. nām-ı Fennī:-*y, -i*
Nām-ı Fennīyi *yazıp defter-i memlūkāne*
Nazar-ı feyz ile ārāyiş-i akrān ettin **(Kaside 44/10)**

nām-ı Muhammed:

1.) Muhammed (s.a.v) ismi.

1.1. nām-ı Muhammed:
Kadr ü şerefin cümleyi fāʿiktir efendim
Etmiş seni ***Hak nām-ı Muhammed*** *ile tevsim* **(Kaside 18/3)**

nām-ı müsteʿār:

1.) Geçici ad, san.

1.1. nām-ı müsteʿār:
Ben nāmı ***nām-ı müsteʿār***
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/10)**

nām-ı nāmī-i hümāyūn-ı Muhammed Mustafā:

1.) Mübarek ve meşhur adıyla Muhammed Mustafa (s.a.v).

1.1. nām-ı nāmī-i hümāyūn-ı Muhammed Mustafā:
Nām-ı nāmī-i hümāyūn-ı Muhammed Mustafā
Nāmını yād eyledikçe āh edip inler kalem **(Kaside 24/34)**

nām-ı ʿÖmer Yümnī:

1.) Ömer Yümnî'nin adı, sanı. Ömer Yümnî; Kayseri eşrafından Gübgübzade adıyla meşhur Ömer Ağa.

1.1. nām-ı ʿÖmer Yümnī:-*dir*
Sūretā ***nām-ı ʿÖmer Yümnīdir*** *ammā sīreten*
Kayseriye eyledi teʾsīr meşūmiyeti **(Kaside37/42)**

nām-ı pāk:

1.) Temiz, mübarek isim, şan.

1.1. nām-ı pāk:-*(i)n*
Mübārek zāt-ı zī-şānın şereftir bezm-iʿirfāna
Mübeccel ***nām-ı pākin*** *zīver-i efvāh-ı ümmettir* **(Kaside 30/13)**

nām-ı sāmī:

1.) Yüce ad, san.

1.1. nām-ı sāmī:-*leri*
Zāt-ı devletleri bir Āsaf-ıʿālī-meşreb
Nām-ı sāmīleridir *encümen-ārā-yı ümīd* **(Kaside 46/15)**

nām-ı Tāʾī:

1.) Hâtim et-Tâî'nin (cömertlikle anılan) adı, şöhreti (***bk.*** Hātem-i Tāʾī).

1.1. nām-ı Tāʾī:
Nām-ı Tāʾī *tayy olunsun münʿimiyyet nāmeden*
Ol Şeh-i zī-şāna nisbetle takınsın hisseti **(Kaside 37/13)**

nām-ı ʿulyā:

1.) Yüce ad.

1.1. nām-ı ʿulyā:-*s, -ı*
Nām-ı ʿulyāsı *gibi tabʿ-ı dilārāsı cevād*
Nāmını yād edenin tabʿına kuvvet geliyor **(Kaside 48/159**

nām-ı veliy-yi niʿam:

1.) Velinimetin (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa) namı, adı.

1.1. nām-ı veliy-yi niʿam:-*ı*
Ederim zīb-i dehen ***nām-ı Veliy-yi niʿamı***
Bana ibzāl edilen lutfu unutmam zinhār **(Kaside 43/26)**

nā-münāsib:

1.) Münasip, uygun olmayan.

1.1. nā-münāsibde:-*de*
Revā mı dāʾim olsun mu menāsıb ***nā-münāsibde***
Takaddüm etmeden kalsın mı bülbüller gurāb üzere **(Gazel 205/3)**

nān ü nemek:

1.) Ekmek ve tuz.

1.1. nān ü nemek:-*i*
Eder az bir şey ile sofra-i ünsü pür-şūr
Gözlemez her gözü aç ger sele ***nān ü nemeği*** **(Gazel 229/6)**

1.2. nān ü nemek:
Bahşīşidir ***nān ü nemek*** *bendesidir ins ü melek*
Tās-ı muallā-yı felek lutfuna mikyāl olamaz **(Gazel 83/4)**

nān-pāre:

1.) Ekmek, ekmek parçası; bir lokma ekmek.

1.1. nān-pāreyi:-*y, -i*
Ya dendānın söker ya gasb eder zevki dimāğından
Felek ***nān-pāreyi*** *ehl-i kemāle bī-bedel vermez* **(Gazel 79/3)**

nā-peydā et-:

1.) Görünmeyen, belli ve aşikâr olmayan (kimse) etmek; gizlemek.

1.1. nā-peydā et-:-*(e)r, -di*

Öyle meʾyūsum ki ***nā-peydā ederdi*** *gam beni*
Gelmeseydi yād-ı vasfınla dile şevk ü mesār **(Kaside 39/39)**

nār:

1.) Ateş, od.

1.1. nāre:-*e*
Nāre *karşı erir elbette şümūʿ*
Bu ne āndır dayanır mı buna cān **(Gazel 100/3)**

1.2. nāra:-*a* (sevgilinin yanağı)
Bī-sīm ü zer etme ruh-ı dildāra teşebbüs
Maʿkūl değil vāsıtasız ***nāra*** *teşebbüs* **(Gazel 15/1)**

1.3. nārdan:-*dan* (cehennem)
Ger istersen ahıllāya kılarsın külhanı gülşen
Ki hükmün ***nārdan*** *āb ābdan nīrān eder peydā* **(Kaside 4/4)**

nār ol-:

1.) Ateş olmak; cehennem olmak.

1.1. nār ol-:-*sun*
Beni gül yüzlü halīlimden uzak eyleyenin
Dilerim gülşen-i ʿālemde yeri ***nār olsun*** **(Gazel 161/3)**

nār u mār u şīr u hançer:

1.) Ateş, yılan, aslan ve hançer.

1.1. nār u mār u şīr u hançer:-*den*
Mürīdānı çekinmez ***nār u mār u şīr u hançerden***
Bu hāletler Cenāb-ı Pīre āʾit bir kerāmettir **(Kaside 30/10)**

naʿra:

1.) Yüksek sesle bağırma, haykırma.

1.1. naʿramı:-*m, -ı*
Naʿramı *güş eyleyen sūfī beni taʿn etmesin*
Gülşenīyim bāğ-ı ʿaşkın bülbül-i gūyāsıyım **(Kaside 35/10)**

naʿre at-:

1.) Yüksek sesle bağırmak, haykırmak.

1.1. naʿre at-:
Hātırından ne çabuk çıkmış o mest-i nāzın
Yan yatıp ***naʿre atıp*** *ref-i hicāb ettiğimiz* **(Gazel 73/4)**

naʿre-i mestāne:

1.) Sarhoş çığlığı.

1.1. naʿre-i mestāne:-*den*
Nihāndır giryemiz feryādımız peygūle-i dilde
O müthiş nālelerden ***naʿre-i mestāneden*** *geçtik* **(Gazel 114/2)**

naʿre-i rindān:

1.) Rind*lerin haykırışları.

1.1. naʿre-i rindān:
Cihān halkı keyfince dizildi leb-cūyā
Güşa gelmekte ***naʿre-i rindān*** *taraf taraf* **(Gazel 104/2)**

naʿre-keşān:

1.) Nara çeken, atan; haykıran.

1.1. naʿre-keşān:
ʿAhd-i hevā nāy-ı nevā perde perdedir
Sīne-zenān ***naʿre-keşān*** *başka başkadır* **(Gazel 64/2)**

naʿre-zenlik:

1.) Nara atma durumu.

1.1. naʿre-zenlikten:-*ten*
Yeter artık yeter vaz gel ʿaraktan ***naʿre-zenlikten***
Sitemden kīneden el çek husūsa dilşikenlikten **(Müseddes 1/16)**

nār-ı ʿaşk:

1.) Aşkın ateşi.

1.1. nār-ı ʿaşk:-*a*
Nār-ı ʿaşka *yan yakıl derd ehli ol pervāne-veş*
Derd için feryāda düşme bülbül-i şeydā gibi **(Gazel 233/6)**

nār-ı ʿaşka yak-:

1.) Aşk ateşine atmak, aşk için feda etmek.

1.1. nār-ı ʿaşka yak-:-*mış, -ız*
Cismimizi ***nār-ı ʿaşka yakmışız***
Bāl ü per bulunmaz pervānemizde **(Şarkı 6/4)**

nār-ı dūzah:

1.) Cehennem ateşi.

1.1. nār-ı dūzah:
Tatmayanlar çāşnī-i vasl u firākı bilemez
Nār-ı dūzah *ne demek Ravza-ı Rıdvān ne imiş* **(Gazel 93/2)**

nār-ı firkat:

1.) Ayrılık ateşi.

1.1. nār-ı firkat:
Nār-ı firkat *teʾsīr etti cānıma*
Cānım yandı dedim dilsitānıma **(Diğer 2/7)**

nār-ı intizār:

1.) Bekleyiş ateşi (acısı).

1.1. nār-ı intizār:
Bünye-i bī-tābımı yıksın mı seylāb-ı firāk
Hātır-ı meksūrumu yaksın mı ***nār-ı intizār*** **(Kaside 39/52)**

nār-ı lehīb:

1.) Yakan ateş.

1.1. nār-ı lehīb:-*i*
Nakş eyleyip hayālime ruhsār-ı ālını
Nār-ı lehībi *dilde nihān etmek isterim* **(Gazel 157/5)**

nār-ı muhabbet:

1.) Sevda, aşk ateşi.

1.1. nār-ı muhabbet:
Alevlenir dilde ***nār-ı muhabbet***
Tā ciğerden kaynar hūn-āb-ı hasret **(Şarkı 8/7)**

1.2. nār-ı muhabbet:-*le*
Etmem o temennī ile ālūde dehānı
Yanmakda gönül ***nār-ı muhabbetle*** *nihānı* **(Müseddes 3/36)**

1.3. nār-ı muhabbet:
Sönmedi sīnemden ***nār-ı muhabbet***
Gittikçe tezāyüd etmekte kat kat **(Şarkı 4/3)**

nār-ı Nemrūd:

1.) Nemrut'un (Hz. İbrahim'i ateşe attıran ve Babil'in kurucusu olduğu söylenen hükümdar) ateşi.

1.1. nār-ı Nemrūd:-*un*
Nūr-ı ʿaşkım söndürür nārı rufā-ʿīlerdenim
Nār-ı Nemrūdun *da hattā bādī-i itfāsıyım* **(Kaside 35/8)**

nārı Rufā-ʿī:

1.) Rifâîlik (Rifâîlik tarikatına mensup kimse) ateşi.

1.1. nārı Rufā-ʿī:-*ler, -den, -im*
*Nūr-ı ʿaşkım söndürür **nārı rufā-ʿīlerdenim***
Nār-ı Nemrūdun da hattā bādī-i itfāsıyım **(Kaside 35/8)**

nār-ı sūzān:

1.) Yakıcı, yakan ateş; cehennem.

1.1. nār-ı sūzān:-*dan*
Hālet-i hicr-i nigārı yād ü tasvīr eyleme
*El-emān ey hāme etme **nār-ı sūzāndan** bahis* **(Gazel 14/2)**

nār-ı yeʾs:

1.) Ümitsizlik ateşi.

1.1. nār-ı yeʾs:-*i, -le*
Yüzde yüz vardır ümīdim ki acır bendesine
***Nār-ı yeʾsile** yanan kalbime serper selsāl* **(Kaside 40/57)**

nās:

1.) İnsanlar, halk; herkes.

1.1. nas:
Sorma bir rūh-ı musavverdir o şūhun aslını
***Nas** ile memnūʿdur māhiyyet-i cāndan bahis* **(Gazel 14/3)**

1.2. nās:
Ettiği zulmün o da elbet mükāfātın görür
Bir şahıs kim nās anın zulm ü beliyyātın görür **(Gazel 55/1)**

1.3. nāsa:-*a*
Mürşidine bīʿat eden gittiği şehrāha giden
***Nāsa** ayak uyduramaz herkese hem-rāh olamaz* **(Gazel 67/5)**

1.4. nāsa:-*a*
Sūfī beni zem etme kalender diye nāsa
Asl-ı emeli ben bulurum sen bulamazsın **(Gazel 128/7)**

5. nāsa:-*a*
*Vakt olur ağzın açıp **nāsa** çatal dil gösterir*
Herkesi tehdīd eder manende-i ejder kalem **(Kaside 24/22)**

1.6. nāsa:-*a*
*Sitem lāyık mıdır **nāsa** husūsā müʿminīn olsun*
ʿUmūmen halk-ı ʿālem şerr ü mekrinden emīn olsun **(Müsebba 1/13)**

nā-şād ol-:

1.) Mutsuz olmak, kederlenmek.

1.1. nā-şād ol-:-*du*
*Sohbetinle şād olanlar şimdi **nā-şād oldu** gel*
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel **(Muhammes 3/2)**

1.2. nā-şād ol-:-*duk, -um*
*Dil firāk-ı yār ile tā şöyle **nā-şād olduğum***
Gerçi mümkün mü amān āh vuslat-ābād olduğum **(Tahmis 8/4)**

nā-sāz:

1.) Uygunsuz, uymaz, aykırı.

1.1. nā-sāzdır:-*dır*
*Çektiğim gam muktezā-yı tāliʿi **nā-sāzdır***
Hātır-ı meksūrumun hiç kimseden şekvāsı yok **(Gazel 107/4)**

nasb-ı enzār eyle-:

1.) Bakışlarını dikmek.

1.1. nasb-ı enzār eyle-:-*miş, -ler, -ken*
***Nasb-ı enzār eylemişlerken** ruh-ı dil-cūyuna*
Öldürür hem ruhsat-ı nezzāre vermez rūyuna **(Tahmis 2/7)**

nasb-ı nazar eyle-:

1.) Bakışları dikmek; dikkatlice ve başka bir yöne bakmadan bir kişiye bakmak.

1.1. nasb-ı nazar eyle-:
*Yāre **nasb-ı nazar eyle** Fennī*
Rukabā ortadan olsun merfūʿ **(Gazel 100/7)**

nasb-ı nigāh:

1.) Bakışlarını dikme; dikkatlice ve başka bir yöne bakmadan bir kişiye bakma.

1.1. nasb-ı nigāh:-*a*
*Kim ki nūr-ı ruhuna **nasb-ı nigāha** savaşır*
Gaşyolup hāke düşer hadd-i helāke yanaşır **(Kaside 34/10)**

nā-şenīde:

1.) Duyulmamış, işitilmemiş.

1.1. nā-şenīde:
***Nā-şenīde** bir gazel tarh eyledin Fennī yine*
Maksadın bundan Cenāb-ı yāri güldürmek midir **(Gazel 54/5)**

nā-sezā:

1.) Münasip olmayan, layık olmayan.

1.1. nā-sezādır:-*dır*
İmtihān et tenk ise girme libās-ı fāhıre
***Nā-sezādır** cāmeden sıktırma cānānım sana* **(Gazel 2/3)**

naʿş-ı kilāb:

1.) Köpek ölüsü, cesedi.

1.1. naʿş-ı kilāb:
Münʿatıf olmasın ağyāra nigāh-ı keremin
*Doğmasın **naʿş-ı kilāb** üstüne nūr-ı akdes* **(Gazel 91/4)**

nasīb al-:

1.) Faydalanmak, nasiplenmek.

1.1. nasīb al-:-*dı, -m*
*Muvaffak etti Mevlā bir **nasīb aldım** saʿādetten*
Saʿīdim sāye-i Pīrīde kalb-i hüşyārım var **(Muhammes 2/15)**

1.2. nasīb al-:-*ma, -dı, -m*
Almadım** ahkām-ı kānūn-ı ʿadaletten **nasīb
Görmedim gördüm diyen bu rütbe mağdūriyeti **(Kaside 37/70)**

1.3. nasīb al-:-*ma, -sın*
*Muhtekirler **almasın** feyz-i İlāhīden **nasīb***
Bu gürūh-ı ekābire Allah vüsʿat vermesin **(Gazel 175/5)**

nasīb eyle-:

1.) Kısmet etmek.

1.1. nasīb eyle-:
Eyle mülhak ʿurefā silkine Fennī kulunu
*Kuhl-ı ʿirfān **nasīb eyle** Hudāyā gözüne* **(Gazel 195/8)**

1.2. nasīb eyle-:-*me, -sin*
Dilerim yārimi hem bezm-i rakīb eylemesin
*O musībetleri Allah **nasīb eylemesin*** **(Kıt'a 14/1)**

nasīb ol-:

1.) Kısmet olmak.

1.1. nasīb ol-:-*maz*
Nasīb olmaz *mı āyā hālimi ʿarz eylemek yāre*
Bulup günlerde bir gün ʿālem-i ağyārdan hālī **(Gazel 217/2)**

1.2. nasīb ol-:-*maz*
Nasīb olmaz *mı āyā hālimi ʿarz eylemek yāre*
Bulup günlerde bir gün ʿālem-i ağyārdan hālī **(Gazel 242/2)**

1.3. nasīb ol-:-*maz*
Hüner sanma çalıp çarpıp da sāhib-i mülk ü māl olmak
Nasīb olmaz *o güna māl ile āsūde-hāl olmak* **(Müseddes 1/10)**

nasīhat tut-:

1.) Öğüt dinlemek.

1.1. nasīhat tut-:-*ma, -yor*
Gönül ***nasīhat tutmuyor***
Buna bilmem ne hāl oldu **(Diğer 3/4)**

nasıl:

1.) Bir işin ne şekilde, hangi yolla olduğunu belirtmek için kullanılan bir soru ifadesi.

1.1. nasıl:
Sākiyā bāde getir bastı humār-ı gaflet
Bilelim tā ***nasıl*** *ʿālemde ne meyhānedeyiz* **(Gazel 86/2)**

1.2. nasıl:
Nasıl *sabreylesin ʿāşık husūsā ʿāşık-ı sādık*
Ki eyler sūziş-i hasret yürekde şemʿalar īcād **(Gazel 21/2)**

1.3. nasıl:
Nasıl *şerh-ı hāl etsem diye āşināsına*
Kimi hande eyler kimi giryān taraf taraf **(Gazel 104**

1.4. nasıl:
Ey perī bilmem ***nasıl*** *çarpıldım oldum bī-şuʿūr*
Ben benī ādem içinde böyle bir ān görmedim **(Gazel 156/4)**

1.5. nasıl:
Derdimi āyā ***nasıl*** *ʿarz eylesem dildāra ben*
Yarama rahm eyleyip etmezse yārām yāreme **(Gazel 168/3)**

1.6. nasıl:
Ādemiyyette nezākette nazīrin göremem
Ben ***nasıl*** *tarh-ı muhabbet edeyim āhar ile* **(Gazel 198/3)**

1.7. ***nasıl:***
Ey sabā var söyle ahvāl-i dili cānānıma
Bak ***nasıl*** *tedbīr eder şu derd-i bī-dermānıma* **(Gazel 199/1)**

1.8. nasıl:
Gör ***nasıl*** *alkışlayıp Fennī seni tahsīn eder*
Görse bu eşʿārı bir merd-i hüner-ver kāşki **(Gazel 215/6)**

1.9. nasıl:
Beni seyr-i hırāmından edersin daiʾmā mahrūm
Nasıl *bir merhametsiz seng-dil-i serv ü semensin sen* **(Gazel 247/6)**

1.10. nasıl:
Ne ile setr olunur söyle ziyā-yı hurşīd
Nasıl *inkār olunur rütbe-i rüçhān-ı kerem* **(Kaside 41/8)**

1.11. nasıl:
Maʿnī-i müphem-i ümīdi ***nasıl*** *şārih isem*
Kelime-i vāhidede eylerim ihfā-yı ümīd **(Kaside 46/56)**

1.12. nasıl:
Ben sana hāl-i dil-i zārı ***nasıl*** *anlatsam*
Ben sana derd-i derūnu nasıl etsem tasvīr **(Kaside 47/18)**

1.13. nasıl:
Ben sana hāl-i dil-i zārı nasıl anlatsam
Ben sana derd-i derūnu ***nasıl*** *etsem tasvīr* **(Kaside 47/18)**

1.14. nasıl:
Nasıl *izhār-ı sürūr eylemesin cān-ı cemād*
Gevher-i nādire-i dūzah-asālet geliyor **(Kaside 48/7)**

1.15. nasıl:
Felsefī genc-i hükümden bir fülūs bulmuş değil
Diğerāna yā ***nasıl*** *rehber olur ehl-i sefeh* **(Kıt'a 22/2)**

1.16. nasıl:
Karşımda bütün ʿaks-i ümīdim mütecellī
Bīçāre gönül yā ***nasıl*** *olsun mütessellī* **(Müseddes 3/20)**

1.17. nasıl:
Etsin ***nasıl*** *isterse cihān öyle tekeyyüf*
Etmez bana evzāʿ-ı felek celb-i teʾessüf **(Müseddes 3/38)**

1.18. nasıl:
Yā ***nasıl*** *sabr eyleyip dursun leb-i hāmūş ile*
Meclis-i rindānda hālāt-ı cūşā-cūş ile **(Tahmis 6/7)**

1.19. nasıl:
En ednā himmetiyle oldu bu cebhāne-i zībā
Nasıl *herkes duʿā-hān olmasın Abdülhamīd Hāna* **(Tarih 1/1)**

1.20. nasıl:
Ki bir handān yurdunda bir tek fidān idi
Akārib ü ahbābı ***nasıl*** *mātem etmesin* **(Tarih 14/4)**

1.21. nasıl:
O ***nasıl*** *etmiş ise ehl-i mezākı irvā*
Katārātınca Hudā ecrini ihsān etsin **(Tarih 15/5)**

1.22. nasıl:
Denmez insān ona olmazsa garazdan sālim
O leʾīme ***nasıl*** *ıtlāk olunur ādem-zād* **(Taştir 2/5)**

1.23. nasılsa:-*sa*
Mihr-i tābendeye nisbetle ***nasılsa*** *Nāhid*
Öyledir vech-i dirahşānı yanında Hurşīd **(Kaside 34/19)**

nasıl et-:

1.) Bir işin veya durumun nasıl olacağını, gerçekleşeceğini sormak.

1.1. nasıl et-:-*(e)r, -sin*
Fennī ***nasıl edersin*** *daʿvā-yı istikāmet*
Yok sende bir ʿalāmet ehl-i kemāle benzer **(Gazel 63/6)**

nasılsa:

1.) Herhangi bir sebeple veya bilinmeyen bir sebeple; nedense?

1.1. nasılsa:
Felek çekti ***nasılsa*** *çehre-i āmālime perde*
Nefes aldırmadan bir kerre hemdem eyledi derde **(Muhammes 1/16)**

nā-şinīde:

1.) Duyulmamış, işitilmemiş, daha önce benzeri görülmemiş.

1.1. nā-şinīde:

Nā-şinīde *çok eserler cemʿ ederdim Fennīyā*
Gerdiş-i eyyām ile zihnim perīşān olmasa **(Gazel 183/7)**

nāşir-i misk-i haten:

1.) Huten/Hata miskini yayan (***bk.*** hatā).

1.1. nāşir-i misk-i haten:-*sin*
Muʿattar eyledin būy-ı dilāvīzile āfākı
Hatā yoktur sözümde ***nāşir-i misk-i hatensin*** *sen* **(Gazel247/4)**

nāsırı ol-:

1.) Yardımcı olmak; yardım etmek.

1.1. nāsırı ol-:-*(u)r, -du*
ʿĀlī-himem ʿālī-cenāb idi bu zāt-ı muhterem
Her bī-kes ü bī-çārenin Iā-büd ***olurdu nāsırı*** **(Tarih 5/2)**

nāsıye:

1.) Alın; yüz.

1.1. nāsıyesi:-*s, -i*
Birinin ***nāsıyesi*** *matlaʿ-ı envār u şeref*
Birinin nātıkası mastar-ı hall-i eşkāl **(Kaside 40/69)**

nāsiye-i hāl:

1.) Yüzün gösterişi, tavır, vaziyet.

1.1. nāsiye-i hāl:-*(i)m, -i*
Kıl ***nāsiye-i hālimi*** *rikkatle temāşā*
Her vechile şāyeste-i ihsānım efendim **(Gazel 144/2)**

nāsiye-i lāmiʿa-i cān-efzā:

1.) Cana can katan parlak alın [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.) alnı].

1.1. nāsiye-i lāmiʿa-i cān-efzā:
Nedir ol ***nāsiye-i lāmiʿa-i cān-efzā***
Allah Allah nedir ol cāzibe-i hoş-ruya **(Kaside 34/13)**

nass-ı kānūn-ı hümāyūn:

1.) Padişah (II. Abdülhamid Han) kanunun hükmü.

1.1. nass-ı kānūn-ı hümāyūn:-*u, -n, -dan*
Oldu ikdāmıyla sırr-ı tilke'l-eyyām āşikār
Nass-ı Kānūn-ı Hümāyūnundan *oldu müstefīd* **(Kaside 39/15)**

nā-süfte:

1.) Delinmemiş.

1.1. nā-süfte:
Fehm-i derrākim eder nā-güfte mazmūn ihtirāʿ
Tabʿ-ı gavvāsım kılar ***nā-süfte*** *incīler şikār* **(Kaside 39/45)**

naʿt-i celīl:

1.) Yüce övgüler, sıfatlar.

1.1. naʿt-i celīl:-*i, -n, -den*
Hayt kim takdīrine kādir değil ekser kalem
Bir kalem kim olmaya ***naʿt-i celīlinden*** *habīr* **(Kaside 24/57)**

nātık:

1.) Konuşan, söz söyleyen.

1.1. nātıktır:-*tır*
Her nātıka evsāfını ***nātıktır*** *efendim*
Her zerre senin yād-ı cemīlin ile gūyā **(Kaside 18/4)**

nātık ol-:

1.) Söz söyleyen, konuşan (kimse) olmak.

1.1. nātık ol-:-*sun*
Hemīşe ***nātık olsun*** *nātıkam medh-i celīlinle*
Hemīşe kalbim olsun neyyir-i ʿaşkınla pertev-nāk **(Kaside 15/7)**

nātıka:

1.) Düşünüp söyleme, konuşma hassası; düzgün, dokunaklı söz söyleme.

1.1. nātıka:
Her ***nātıka*** *evsāfını nātıktır efendim*
Her zerre senin yād-ı cemīlin ile gūyā **(Kaside 18/4)**

1.2. nātıkam:-*m*
Hemīşe nātık olsun ***nātıkam*** *medh-i celīlinle*
Hemīşe kalbim olsun neyyir-i ʿaşkınla pertev-nāk **(Kaside 15/7)**

1.3. nātıkam:-*m*
Hāzin-i gencīne-i fazl ü hünerdir ***nātıkam***
Yapmadım ʿömrümce āsār-ı seleften sirkati **(Kaside 37/90)**

1.4. nātıkamı:-*m, -ı*
Tāb-gerden beni niʿmetlere müstağrak edüp
Hakk bilir ***nātıkamı*** *mastar-ı şükrān ettin* **(Kaside 44/3)**

1.5. nātıkası:-*s, -ı*
Birinin nāsıyesi matlaʿ-ı envār u şeref
Birinin ***nātıkası*** *mastar-ı hall-i eşkāl* **(Kaside 40/69)**

nātıka-pīrā:

1.) Güzel ve doğru söz söyleyen, fesahat ve belagatle konuşan, natuk.

1.1. nātıka-pīrā:
Ey bād-ı seher sormadı mı hālimi cānān
Evsāfın ile ***nātıka-pīrā*** *demedin mi* **(Gazel 239/7)**

nātıka-pīrā-yı ümīd:

1.) Ümidin güzel ve doğru söz söyleyeni.

1.1. nātıka-pīrā-yı ümīd:
Fennīyā sıdk ile tālī-yi duʿā-yı hayr ol
Yetişir olgun ise ***nātıka-pīrā-yı ümīd*** **(Kaside 46/64)**

nā-tüvān:

1.) Zayıf, güçsüz, çaresiz.

1.1. nā-tüvān:
ʿĀşık isen Fennī gözde kan göster
Vücūdunu yāre ***nā-tüvān*** *göster* **(Diğer 2/9)**

1.2. nā-tüvāna:-*a*
Tīğ-ı hasret değdi cāna
Rahm eyle ben ***nā-tüvāna*** **(Diğer 3/79)**

nāvek-i müjgān-ı yār:

1.) Sevgilinin kirpik okları (***bk.*** tīr-i müjgān).

1.1. nāvek-i müjgān-ı yār:-*e*
Karşı tuttum ***nāvek-i müjgān-ı yāre*** *sīnemi*
Bir nişān-gāhdır ki gūyā eyledim peykāne ʿarz **(Gazel 96/2)**

nāy-ı kalem:

1.) Kalemin neyi, kamışı.

1.1. nāy-ı kalem:
İnliyorsun Fennī gibi yine ey ***nāy-ı kalem***
Fāzılın pür-hünerim nükte-verim noldu sana **(Gazel 1/8)**

nāy-ı nevā:

1.) Neyin nağmesi, sesi.

1.1. nāy-ı nevā:
ʿAhd-i hevā ***nāy-ı nevā*** *perde perdedir*
Sīne-zenān naʿre-keşān başka başkadır **(Gazel 64/2)**

nāz:

1.) Eda, işve, cilve.

1.1. nāz:
Sen ey şīrīn-zebānım ***nāz*** *ile güftāre geldikçe*
ʿIzāmım birbirinden ayrılır hep üstühān titrer **(Gazel 40/5)**

1.2. nāz:
Nāzenīnim ne zamān ***nāz*** *ile güftāre gelir*
O zamān işte gönül yāresine çāre gelir **(Gazel 53/1)**

1.3. nāz:
Açıl ey nahl-i nāzım ***nāz*** *ile meyl-i kıyām eyle*
Gözü bu köhne bāğ-ı ʿālemin bir gül fidan görsün **(Gazel 159/4)**

1.4. nāz:
Gül femin açıp tekellüm eyledikçe ***nāz*** *ile*
Gülşenin ebkem bıraksın bülbül-i gūyāsını **(Gazel 219/6)**

1.5. nāzı:-*ı*
Sağlık olsun bakalım sultānım
Ettiğin ***nāzı*** *sana hep satarım* **(Şarkı 9/6)**

1.6. nāzı:-*ı*
Sadāʿ-ı sır verir üftādeye her bār nāz etmek
Cenāb-ı dilrübāya muktezīdir ***nāzı*** *az etmek* **(Gazel 112/1)**

1.7. nāzı:-*ı*
Muvakkattir sabāhat ʿālemi ***nāzı*** *dirāz etme*
Dem ü devrān döner esmerlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/4)**

1.8. nāzına:-*ı, -n, -a*
Üftādelerin çektiği ʿālām-ı tahassür
Nevrestelerin ***nāzına*** *etvārına değmez* **(Gazel 65/3)**

nāz et-/eyle-:

1.) Nazlanmak.

1.1. nāz et-:
Nāziksin efendim yakışır sen yine ***nāz et*** *Ammā ki biraz et*
Etvārını her vechile dünyāya beğendir Öğren bu da fendir
(Müstezad 3/4)

1.2. nāz et-:
Sadāʿ-ı sır verir üftādeye her bār nāz etmek
Cenāb-ı dilrübāya muktezīdir nāzı az etmek **(Gazel 112/1)**

1.3. nāz et-:-*(e)r*
Nāz eder *elmāsa pırlantaya istiğnā satar*
Dād-ı Haktır bu mücellā çehre-nāzānım sana **(Gazel 2/4)**

1.4. nāz et-:-*(e)r*
Gāh ümīd verir gāh ***eder nāz***
Ağlar mısın güler misin ne dersin **(Şarkı 5/10)**

1.5. nāz et-:-*ip*
Gönül ayrılmıyor bir tanem senden
Sen de ***nāz edip*** *de çekinme benden* **(Diğer 2/5)**

1.6. nāz et-:-*me*
Kırılma ey nihāl-i nevresim karşımda nāz etme
Büyürsün gıbta-i şimşād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/3)**

1.7. nāz et-:-*me*
Edip haddinden artık ***nāz etme*** *kadrini tenzīl*
Düşürme kendini kıymetten olma kem-behā tez gel **(Gazel 136/6)**

1.8. nāz et-:-*me*
Ayrılık demleridir yanıma gel ***nāz etme***
Sil gözüm yāşını ey dilber-i mümtāz etme **(Gazel 189/1)**

1.9. nāz et-:-*mek, -e*
Geriden şekkere bakmakla halāvet mi çıkar
Karşıdan karşıya ***nāz etmeğe*** *ülfet mi denir* **(Gazel 27/2)**

1.10. nāz eyle-:-*r*
Müşfikāne göz ucuyla bir işāret eylese
Mihre nāz eyler olur mehtāba reşk-āver kalem **(Kaside 24/42)**

nāz ü istiğnā:

1.) Naz, işve, cilve.

1.1. nāz ü istiğnā:-*lar, -ın*
Cefā-gersin edersin günde bin nāz ü sitem peydā
Tükenmez ***nāz ü istiğnāların*** *maʿden misin kāfir* **(Gazel 39/6)**

1.2. nāz ü istiğnā:-*s, -ı, -n, -ı*
Vākıf olsun olmasın Fennī vefādan bī-haber
Hāsılı değsin çekersen ***nāz ü istiğnāsını*** **(Gazel 219/9)**

nāz ü mihnet:

1.) Naz ve keder.

1.1. nāz ü mihnet:-*(i)m*
Geçmedi dildāra ***nāz ü mihnetim***
Bād-ı havā gitti saʿy ü himmetim **(Şarkı 2/9)**

nāz ü sitem:

1.) Naz ve sitem.

1.1. nāz ü sitem:
Cefā-gersin edersin günde bin ***nāz ü sitem*** *peydā*
Tükenmez nāz ü istiğnāların maʿden misin kāfir **(Gazel 39/6)**

nāz u sitem eyle-:

1.) Nazlanmak ve eziyet etmek.

1.1. nāz u sitem eyle-:-*mez*
Her gece ʿālem-i maʿnāda gelir āgūşa
Eylemez nāz u sitem *dilber-i raʿnā-yı ümīd* **(Kaside 46/2)**

nāz ü zülāl-i yār:

1.) Sevgilinin [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)] dudağındaki ölümsüzlük suyu ve nazı.

1.1. nāz ü zülāl-i yār:-*i*
Her gönül kaldıramaz ***nāz ü zülāl-i yāri***
Her bakan göz göremez yoksa cemāl-i yāri **(Kaside 34/5)**

nazar:

1.) Bakış, bakma.

1.1. nazarda:-*da*
Her ***nazarda*** *mahv eder endūh-ı bālī gözlerin*
Neşʾe-i devrān ile gūyā ki mālī gözlerin **(Tahmis 6/1)**

1.2. nazarda:-*da*
Yek ***nazarda*** *zümre-i ʿuşşāka kayd etti dili*
Bir tecellīde bana verdi kemāli gözlerin **(Tahmis 6/15)**

1.3. nazardan:-*dan*

Masūn olsun ***nazardan*** *görmesin zīrā ziyān gözler*
Gören taʿvīz-hān olsa derim ʿayn-ı isābettir **(Gazel 62/3)**

1.4. nazardan:-*dan*
Gözler kamaşır gabgab-ı berrāka ***nazardan***
Yaşmak büzülür çāk-i girībāna düşerse **(Gazel 202/5)**

1.5. nazarıyla:-*ı, -(y)la*
Dīdār-ı dil ü dīdeni pür-nūr u fer etsin
Ednā ***nazarıyla*** *kara toprak güher olsun***(Gazel 134/3)**

nazar et-/eyle-:

1.) Bakmak.

1.1. nazar et-:-*mez*
Āharin ʿakl-ı Aristo misline ***etmez nazar***
Hod-pesendān-ı ʿasr kendi kemālātın görür **(Gazel 55/3)**

1.2. nazar et-:-*se*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse *mirʾāta* ***nazar*** *ʿaksi gelir feryāda* **(Kaside 34/3)**

1.3. nazar et-:-*se*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse *mirʾāta* ***nazar*** *ʿaksi gelir feryāda* **(Kaside 34/6)**

1.4. nazar et-:-*se*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse *mirʾāta* ***nazar*** *ʿaksi gelir feryāda* **(Kaside 34/9)**

1.5. nazar et-:-*se*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse *mirʾāta* ***nazar*** *ʿaksi gelir feryāda* **(Kaside 34/12)**

1.6. nazar et-:-*se*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse *mirʾāta* ***nazar*** *ʿaksi gelir feryāda* **(Kaside 34/15)**

1.7. nazar et-:-*se*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse *mirʾāta* ***nazar*** *ʿaksi gelir feryāda* **(Kaside 34/18)**

1.8. nazar et-:-*se*
Bakılır mı o Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda
Etse *mirʾāta* ***nazar*** *ʿaksi gelir feryāda* **(Kaside 34/21)**

1.9. nazar et-:-*tikce*
Nazar ettikce *dīdem hüsnüne māşaallah*
Sūre-i Kehf okudum ol şeh-i hūbānım için **(Gazel 163/69)**

1.10. nazar eyle-:
Şefkatle ***eyle*** *bir* ***nazar*** *dil ʿaşkına olsun makar*
Hāk-i siyeh olsun güher ʿaynü'l-hayāt olsun serāb **(Kaside 20/25)**

1.11. nazar eyle-:-*r*
Sūrete ***eyler nazar*** *maʿnādan almaz bir haber*
Gālibā insān sanır binlerce hayvān kendini **(Gazel 231/2)**

nazar gezdir-:

1.) Bakmak, temaşa etmek.

1.1. nazar gezdir-:
Bir gazūbāne ***nazar gezdir*** *ki savb-ı nergise*
Ak su insin çeşmine min-baʿd şehlālanmasın **(Gazel 171/4)**

nazar kıl-:

1.) Bakmak, temaşa etmek.

1.1. nazar kıl-:
Bir ***nazar kıl*** *kalmasın sīnemde āsār-ı keder*
Vuslatınla kām-yāb et olmasın ʿömrüm heder **(Muhammes 3/9)**

1.2. nazar kıl-:
Neler īcād kılmış sānī-i yektā neler īcād
Nazar kıl kāʾināta ʿāşık ol sunʿ-ı İlāhīye **(Gazel 21/3)**

1.3. nazar kıl-:-*sa*
Ol dese hāk-i siyeh yek-pāre dürr-i nāb olur
Bir ***nazar kılsa*** *eder peydā-yı berk ü ber kalem* **(Kaside 24/36)**

nazar nüshası:

1.) Nazar muskası; nazar değmemesi için içerisine dua yazılarak üçgen biçiminde taşınan kağıt, hamaylı.

1.1. nazar nüshası:
Yedi kat atlas ile başına taksın bunu çarh
Bir ***nazar nüshası*** *yazdım meh-i tābānım için* **(Gazel 163/7)**

nazardan düşür-:

1.) Gözden düşürmek; bir kimsenin nazarında değerini yitirmek, rağbet görmemek.

1.1. nazardan düşür-:-*(ü)r*
Zāhid geçemez hırka-i tezvīr ü riyādan
ʿĀrifler ***düşürür*** *her iki dünyāyı* ***nazardan*** **(Kaside 50/3)**

nazardan geçir-:

1.) Bakıştan, gözden geçirmek; ayrıntılı bir şekilde inceleyerek bakmak.

1.1. nazardan geçir-:-*ip*
Sunʿu āsārını hayretle ***nazardan geçirüb***
Hikmet-i bāliga-i Sāniʿi andım kaldım **(Gazel 150/4)**

nazargāh-ı Hak:

1.) Allah'ın nazar ettiği yer.

1.1. nazargāh-ı Hak:-*tır*
Nazargāh-ı Haktır *kulūb-ı beşer*
Bī-sebep kimseyi etme mükedder **(Diğer 4/7)**

nazargāh-ı İlāhī:

1.) Allah'ın nazar ettiği, sürekli baktığı, tecelli ettiği yer.

1.1. nazargāh-ı İlāhī:-*dir*
Nazargāh-ı İlāhīdir *makām-ı Mustafadır bu*
Melekler ser-te-ser bu hıttanın firāş-ı hākidir **(Tahmis 1/3)**

nazar-ı ʿātıfet:

1.) Lütufkâr bakış.

1.1. nazar-ı ʿātıfet:-*(i)n*
Dūn maʿāş ile günüm geçti yirmi beş sāl
Bana da münʿatif olsun ***nazar-ı ʿātıfetin*** **(Kaside 40/57)**

nazar-ı ātıfet:

1.) Şefkatli bakış.

1.1. nazar-ı ātıfet:-*in*
Bana yār olmasa yārā ***nazar-ı ātıfetin***
Dil-i bīmārede āsār-ı ifākat bulamam **(Gazel 153/2)**

nazar-ı bārid:

1.) Soğuk bakış; ***mec.*** Hoş olmayan, sevimsiz, insanın üzerinde soğuk bir etki bırakan, nâhoş bakış.

1.1. nazar-ı bārid:

Kimi görsek geçiyor bir ***nazar-ı bārid*** *ile*
Bilmiyor kimse bizi uğramıyor yānımıza **(Gazel 182/2)**

nazar-ı dikkat:

1.) Dikkatli bakış.

1.1. nazar-ı dikkat:-*(i)n, -i*
Dāʾim ***nazar-ı dikkatini*** *sīrete ʿatfet*
Sūrette kıyāfette kerāmet bulamazsın **(Gazel 132/4)**

nazar-ı ehl-i kemāl:

1.) Olgunluk sahiplerinin bakışı.

1.1. nazar-ı ehl-i kemāl:
ʿİlmedir cehle değildir ***nazar-ı ehl-i kemāl***
Tartılan cevherīdir hāk için olmaz mīzān **(Kaside 45/28)**

nazar-ı feyz:

1.) Feyizli bakış.

1.1. nazar-ı feyz:
Nām-ı Fennīyi yazıp defter-i memlūkāne
Nazar-ı feyz *ile ārāyiş-i akrān ettin* **(Kaside 44/10)**

1.2. nazar-ı feyz:-*i*
Nazar-ı feyzi *eder mūr-ı Süleymānla denk*
Ne ki hışmı kılar şīr-i jiyānı izlāl **(Kaside 40/13)**

nazar-ı gayr:

1.) Başkalarının (rakib*) bakışı.

1.1. nazar-ı gayr:-*e*
Nazar-ı gayre *tahammül edemez gönlüm pes*
Çehre-i enverini dīdelerim görsün pes **(Gazel 91/1)**

nazar-ı ʿibret:

1.) İbretli bakış.

1.1. nazar-ı ʿibret:-*(i)m, -i*
Cāndan acıyan Sādık Efendī pederim yok
Andan ***nazar-ı ʿibretimi*** *etmeyip imsāk* **(Müseddes 3/31)**

nazar-ı lutf:

1.) Lütuf bakışı.

1.1. nazar-ı lutf:
Nazar-ı lutf *ile baksın gözüme rahm etsin*
Neme lāzım demesin dīde-i giryānım için **(Gazel 163/2)**

1.2. nazar-ı lutf:-*u*
Nazar-ı lutfu *kılar goncayı şād ü handān*
Nigeh-i çeşmi eder çehre-i şīri tağyīr **(Kaside 47/31)**

nazar-ı merhamet:

1.) Merhametli bakış.

1.1. nazar-ı merhamet:-*(i)n, -den*
Nazar-ı merhametinden *beni mahrūm etme*
Yoksa ben dīde-i cānımda nebāhat bulamam **(Gazel 153/3)**

1.2. nazar-ı merhamet:-*in, -le*
Nazar-ı merhametinden *beni meʾyūs etme*
Kırk sene cevrini çektim sana zālim demedim **Gazel 154/8)**

nazar-ı mīzāna çek-:

1.) Terazi gözüne koymak, tartmak.

1.1. nazar-ı mīzāna çek-:-*(e)r, -se*
Yeʾs ü ümīdi ***çekerse nazar-ı mīzāna***
Hakk-ı rüçhān verir ümīdine dānā-yı ümīd **(Kaside 46/7)**

nazar-ı şefkat:

1.) Şefkatli bakış.

1.1. nazar-ı şefkat:
Her kimin tutsa elinden ***nazar-ı şefkat*** *ile*
Kāmına sāye-i şāhānede eyler īsāl **(Kaside 40/30)**

1.2. nazar-ı şefkat:
Nazar-ı şefkat *ile baktı o meh-rū yüzüme*
Uyanıp şemʿ-i ümīdim lemeʿān etti yine **(Gazel 190/2)**

1.3. nazar-ı şefkat:-*i*
Sūret-i hālini iʾlām için ehl-i fazla
Nazar-ı şefkati *mirʾāt-ı mücellā-yı ümīd* **(Kaside 46/17)**

1.4. nazar-ı şefkat:-*i*
Taşa tevcīh-i hitāb eylese güftāre gelir
Nazar-ı şefkati *cānsız cesede rūh verir* **(Gazel 53/2)**

1.5. nazar-ı şefkat:-*(i)n*
Saʿy-i zātī ile ben benliğimi terk edemem
Nazar-ı şefkatin *olmazsa saʿādet bulamam* **(Gazel 153/4)**

nazar-ı yār:

1.) Sevgilinin bakışı.

1.1. nazar-ı yār:-*da*
Hālis iken oldum ***nazar-ı yārda*** *mağşuş*
Akrān ü emāsīl beni hep etti ferāmūş **(Müseddes 3/8)**

nazarı(n)dan düş-:

1.) Gözünden düşmek; bir değeri kalmamak.

1.1. nazarı(n)dan düş-:-*tü*
Bıktım āmed ü şüd-i şām ü seherimden sensiz
Düştü *ārāyiş-i dünyā* ***nazarımdan*** *sensiz* **(Müsebba 2/33)**

nāzenīn:
1.) İşveli, cilveli, nazlı (sevgili).

1.1. nāzenīn:
Yār ile bir kerrecik vuslat müyesser olmadı
Geçti gitti ***nāzenīn*** *ʿömrüm kuru sevdā ile* **(Gazel 187/4)**

1.2. nāzenīn:
Ey sitemkār u cefā-pīşe sipihr-i gaddār
Nāzenīn *ʿömrümü endūh ile ettin imrār* **(Kaside 43/1)**

1.3. nāzenīn:
Açık yer kalmadı tomār-ı cürmüm simsiyāh oldu
Hevā-yı nefse uyduk ***nāzenīn*** *ʿömrüm tebāh oldu* **(Müseddes 2/22)**

1.4. nāzenīnim:-*(i)m*
Nāzenīnim *ne zamān nāz ile güftāre gelir*
O zamān işte gönül yāresine çāre gelir **(Gazel 53/1)**

1.5. nāzenīnim:-*(i)m*
Uzaktan seyrederken ***nāzenīnim*** *nūra benzersin*
Yakīninden gehī sīme gehī kāfūra benzersin **(Gazel 120/1)**

1.6. nāzenīnim:-*(i)m*
Efendim ***nāzenīnim*** *nükte-perdāzım kibārım gel*
Şereflensin seni görmekle çeşm-i eşk-bārım gel **(Müsebba 3/1)**

nāzenīn-i dilşikār:

1.) Gönül avlayan nazlı (sevgili).

1.1. nāzenīn-i dilşikār:-*(ı)m*
*Nerdesin ey **nāzenīn-i dilşikārım** nerdesin*
Nerdesin ey şehriyār-ı bī-ʿayārım nerdesin **(Muhammes 3/4)**

nāzenīn-i hazret-i Hak:

1.) Yüce Allah'ın narin (kulu, elçisi).

1.1. nāzenīn-i hazret-i Hak:-*tır*
***Nāzenīn-i Hazret-i Hakktır** Cenāb-ı Mustafā*
Mürsel-i Feyyāz-ı Mutlaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/1)**

nāzik:

1.) İnce yapılı, narin, zarif (sevgili).

1.1. nāziksin:-*sin*
***Nāziksin** efendim yakışır sen yine nāz et Ammā ki biraz et*
Etvārını her vechile dünyāya beğendir Öğren bu da fendir
(Müstezad 3/4)

nāzikçe:

1.) Zarif bir şekilde, incelikle.

1.1. nāzikçe:-*çe*
*Fakat **nāzikçe** bir taʿrīz ile ilzām-ı hasm eyler*
Dehān-ı pāk-i kāmilden kelām-ı nā-sezā gelmez **(Gazel 90/5)**

nāzikāne:

1.) İnce, nazik, kibar bir şekilde.

1.1. nāzikāne:
***Nāzikāne** dil-nüvāzāne gerektir iltifāt*
Sevmem aslā vazʿ-ı küstahāne makbūlüm değil **(Gazel 140/3)**

1.2. nāzikāne:
*Zamīr-i yāri gāyet **nāzikāne** eyle istiknāh*
Hekīm-i evvel ile teşhīs-i marazı bīmāra bildirme **(Gazel 188/2)**

1.3. nāzikāne:
***Nāzikāne** müjde-i teşrīfini tezkīr eder*
ʿIyd-gāhı tāki kurbān olduğum tenvīr eder **(Tahmis 2/2)**

1.4. nāzikāne:
***Nāzikāne** vaʿd eder çünkü visāli gözlerin*
Karşıdan manzūrum oldukça gazālī gözlerin **(Tahmis 6/2)**

nāzil:

1.) Nüzul olan, yukarıdan aşağı inen.

1.1. nāzildir:-*dir*
*Semādan katre-i bārān hemīşe hāke **nāzildir***
Kerem bir ʿādet-i dīrīnedir āʿlādan ednāya **(Kaside 38/30)**

nāzım:

1.) Düzenleyen, tanzim eden; manzume yazan kimse.

1.1. nāzımını:-*ın, -ı*
*Gelin alkışlayalım şu gazelin **nāzımını***
Yaşa ey hāme-i Fennī-i sühandan diyelim **(Gazel 148/9)**

nāzir:

1.) Bakan, nazar eden.

1.1. nāzır:
Dīdemi mahrūm-ı dīdār etme var Müftīye sor
*Şerʿ-i enver saddeder mi bāğa **nāzır** revzeni* **(Gazel 218/2)**

nazīr

1.) Eş, benzer, denk.

1.1. nazīr:
Sensin efdālü mehāsinde Ebül-Fadla hemāl
*Sensin izʿān ü ferāsette Felātūna **nazīr*** **(Kaside 47/12)**

1.2. nazīri:-*i*
*Gelmemiş bu āna dek gelmez **nazīri** ʿāleme*
Her senā vü medhe elyaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/2)**

1.3. nazīrin:-*(i)n*
*Münʿimā bezl-i ʿatāyāda **nazīrin** yokdur*
Mahz-ı bahşāyiş haktır sana bu tabʿ-ı metīn **(Kaside 42/14)**

1.4. nazīrin:-*i, -n(i)*
*Ādemiyyette nezākette **nazīrin** göremem*
Ben nasıl tarh-ı muhabbet edeyim āhar ile **(Gazel 198/3)**

nāzır eyle-:

1.) Bakmak, ilgilenmek; bakan, vekil olmak.

1.1. nāzır eyle-:-*di*
*Dāhīlī işleri īfāya **eyledi nāzır***
Ki ede ʿadl ile aktār-ı cihānı teşhīn **(Kaside 42/7)**

nāzır-ı dīdār:

1.) Yüzüne bakan, yakınında olan (kimse).

1.1. nāzır-ı dīdār:-*i, -di, -m*
Bu hicrān zahmına nice tahammül eylesin Nūrī
*Dem-a-dem meclisinde **nāzır-ı dīdār** idim evvel* **(Tahmis 3/13)**

nazīr-i nazret:

1.) Tazelik, parlaklık benzeri, eşi.

1.1. nazīr-i nazret:-*i*
ʿAynı olmuş ʿayn-ı insānīde pes insān-ı ʿayn
*Yoksa yok hāriçte ol şūhun **nazīr-i nazreti*** **(Kaside 37/103)**

nazlı:

1.) İşveli, cilveli, edalı.

1.1. nazlı:
Bana sensiz safā-bahş olmuyor leyl ü nehārım gel
*Yeter ağlatma artık gül-ʿızārım **nazlı** yārim gel* **(Müsebba 3/2)**

1.2. nazlı:
Rifʾati bunca gama dūçār eden ey mehlikā
*Şīveli **nazlı** edālı lā-übālī gözlerin* **(Tahmis 6/18)**

nazm:

1.) Nazım, şiir.

1.1. nazmı:-*ı*
Reşīd-i efhama karşı Fennīyā tahakkümdür
*Desem ki **nazmı** o ʿālī hubāba benzetirim* **(Gazel 158/6)**

nazm u nesr:

1.) Nazım ve nesir; şiir ve düzyazı.

1.1. nazm u nesr:-*i*
Kīmyā nutk-ı hümāyūnudur ancak birinin
***Nazm u nesri** birinin mā sadak sihr-i halāl* **(Kaside 40/71)**

nazma çek-:

1.) Şiir yazmak veya söylemek.

1.1. nazma çek-:-*(e)r, -di, -m*

Daha bin böyle gazel ***nazma çekerdim*** *Fennī*
Hall ü tanzīri ʿasīr olmasa ihvānım için **(Gazel 163/8)**

nazm-ı Reşīd:

1.) Sivas valisi Reşid Paşa'nın nazmı, şiiri.

1.1. nazm-ı Reşīd:
Nazm-ı Reşīd *şiʿr-i rekīkimle bir değil*
Zelc-i lisān hüsn-i beyān başka başkadır **(Gazel 64/9)**

ne:

1.) "Nasıl, nasıl bir şey; neden, hangi sebepten?" anlamlarında soru zamiri.

1.1. ne:
Dedi sık sık ***ne*** *sorarsın şu benim gülmememi*
Söyle noldun dedim ey gonca dehen gülmezsin **(Müfret 20/1)**

1.2. ne:
Ne *durursun uyan ey şemʿ-i ümīd-i dil-i zār*
Böyle fırsat mı düşer ādeme her leyl ü nehār **(Müsebba 2/26)**

1.3. ne:
Ne *gezer meclis-i ʿirfān u edebde sūfī*
Tilki kimdir ki bezirgān ile pāzāra gelir **(Gazel 53/3)**

1.4. nedir:-*dir*
Sırr-ı īcādı düşün dīde-i imʿān ile bak
Nedir *ʿālem nedir ādem ne hayāl-hānedeyiz* **(Gazel 86/5)**

1.5. nedir:-*dir*
Sırr-ı īcādı düşün dīde-i imʿān ile bak
Nedir *ʿālem nedir ādem ne hayāl-hānedeyiz* **(Gazel 86/5)**

1.6. nedir:-*dir*
Nedir *hāli aceb hālī değil āh-ı nihānīden*
Mizācından dil-i sevdā-keşānın anlayan yok mu **(Gazel 216/4)**

1.7. nedir:-*dir*
Sende mahfīdir murādın senden eyle cüst ü cū
El atıp etrāfa çırpınmak ***nedir*** *aʿmā gibi* **(Gazel 233/8)**

1.8. nedir:-*dir*
Nedir *bu rütbe ʿarz-ı şevk ü şādī ey gönül sende*
Kemāl-i mihr ile bu māhe zannım mukarrensin sen **(Gazel 247/7)**

1.9. nedir:-*dir*
Nedir *ol nāsiye-i lāmiʿa-i cān-efzā*
Allah Allah nedir ol cāzibe-i hoş-ruya **(Kaside 34/13)**

1.10. nedir:-*dir*
Dest ü dāmānına düş anla ***nedir*** *Dīn-i mübīn*
Dīde-i cānda husūsā var ise kuhl-ı yakīn **(Kaside 34/17)**

1.11. nedir:-*dir*
O ***nedir*** *kim edemez kimseye ʿarz-ı endām*
Yüzünü görmek için fāʿide vermez akdām **(Muamma 1/1)**

1.12. nedir:-*dir*
Nedir *bu tāliʿ-i şeb-renk elinden çektiğim zahmet*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/7)**

1.13. nedir:-*dir*
Nedir *bu salınış sende ey dilber*
Cennetten mi çıktın tūbā mısın sen **(Diğer 2/1)**

1.14. nedir:-*dir*
Beşerde bulunmaz bu resm-i dil-cū
Kākül müdür ʿanber midir ***nedir*** *bū* **(Diğer 2/3)**

1.15. nedir:-*dir*
Nedir *bu ok kiprik nedir bu ebrū*
Nedir bu kara göz hūrā mısın sen **(Diğer 2/4)**

1.16. nedir:-*dir*
Nedir bu ok kiprik ***nedir*** *bu ebrū*
Nedir bu kara göz hūrā mısın sen **(Diğer 2/4)**

1.17. nedir:-*dir*
Nedir bu ok kiprik nedir bu ebrū
Nedir *bu kara göz hūrā mısın sen* **(Diğer 2/4)**

1.18. nedir:-*dir*
Nedir *bu parlayış gökten mi indin ay mısın yoksa*
Nedir bu penbe ruhlar gül müsün gülşen misin kāfir **(Gazel 39/3)**

1.19. nedir:-*dir*
Usūl-i şiʿr ü inşāda frenge oldular peyrev
Nedir *bu türre-hāt ey hāme-i nakkād sen söyle* **(Gazel 197/5)**

1.20. nedir:-*dir*
Bakın merd-i garībe merhamet izhār eden var mı
Nedir *hālin diye bir kerre istifsār eden var mı* **(Gazel 213/1)**

1.21. nedir:-*dir*
Dīde-i bādāmını mahmūr kıl mestāne tut
Mihrime karşı bu istiğnālar ey mehveş ***nedir*** **(Tahmis 5/3)**

1.22. nedir:-*dir*
Etme el-insāf āteş üstüne āteş ***nedir***
Karşı durma āhıma āhım bir āteş deşnedir **(Tahmis 5/4)**

1.23. nedir:-dir
Ben sana ʿāşık değilsem āh u efgānım ***nedir***
İnce ince sormaya var mı efendim ihtiyāc **(Gazel 29/4)**

1.24. nedir:-*dir*
Nedir ol nāsiye-i lāmiʿa-i cān-efzā
Allah Allah ***nedir*** *ol cāzibe-i hoş-ruya* **(Kaside 34/13)**

1.25. nedir:-*dir*
Nedir *böyle rakībin imtinān-ı gayret-engīzi*
O murdarı dizinden tard ü ibʿād etsen olmaz mı **(Gazel 207/3)**

1.26. nedir:-*dir*
Dānişverānın oldur medār-ı iftihārı
Fennī ***nedir*** *bu cürʾet Sırrīye peyrev oldun* **(Gazel 244/6)**

1.27. nedir:-*dir*
Müstemiʿ yokken bu türlü hokkabazlıklar ***nedir***
Niyyetin yoksa kuru dīvan güldürmek midir **(Gazel 54/4)**

1.28. nedir:-*dir*
Felek bir yüz verip göstermedi āsār-ı handānı
Nedir *bu müstemend-i ʿācizin bilmem ki isyānı* **(Muhammes 1/21)**

1.29. nedir:-*dir*
Nedir *bu mürtekiblik rīş ü destārından ʿār eyle*
Ne derdin vaʿz ederken kendi güftārından ʿār eyle **(Müseddes 1/22)**

1.30. nedir:-*dir*
Amān münkir misin yoksa kelām-ı Hakkı duymazsın
Nedir *bu milyoner oldun yine dünyāya doymazsın* **(Müseddes 1/29)**

1.31. nedir:-*dir*
Hesāb-ı āhiret münker mi Hallāk-ı cihān yok mu
Nedir *ey çerh-i cānī bu sitemler bizde cān yok mu* **(Gazel 216/1)**

1.32. nedir:-*dir*

Mirʾāt-ı zāta karşı **nedir** *bu sürādikāt*
Burhān-ı vahdet iken baştan başa kāʾināt **(Müfret 6/1)**

1.33. nedir: *-dir*
Bakarsın nigāh-ı hışm ile dāʾimā bana
Nedir *sence bilmem bunca ayni ezā bana* **(Gazel 4/1)**

1.34. nedir: *-dir*
Nedir bu parlayış gökten mi indin ay mısın yoksa
Nedir *bu penbe ruhlar gül müsün gülşen misin kāfir* **(Gazel 39/3)**

1.35. nedir: *-dir*
Nedir *bu sahteʿiffet sahte ülfet sahte istiğnā*
Selānikden mi geldin yoksa Pārisden misin kāfir **(Gazel 39/4)**

1.36. nedir: *-dir*
Bu vazʿ-ı nā-becā Fennī için ciddī midir yoksa
Nedir *bu ekşi yüz eğri nazar nīz-nem misin kāfir* **(Gazel 39/13)**

1.37. neydi:*-i, -di*
Neydi *bir būse için ettiğin istiğnālar*
Cümlesi her ne ise hāb u hayāl olmadım **(Gazel 212/4)**

1.38. ne:*-i, -miş*
Her işinde ana tevfīk-i Hudā yāver ola
Göreʿālem ***ne imiş*** *cāh ü celālin sırrı* **(Tarih 8/16)**

1.39. ne:*-i, -miş*
Rīş ü destārını tesbīh üʿasāsın gördük
Anladık mesned-i sūfī-i girān-cān ***ne imiş*** **(Gazel 93/4)**

1.40. ne:*-i, -miş*
Fennīyā sıdk ile var Pīre dehālet eyle
Göreceksin o zamān pertev-i īmān ***ne imiş*** **(Gazel 93/5)**

1.41. ne:*-i, -miş*
Yanmayanlar bilemez āteş-i hicrān ***ne imiş***
Çekmeyenler tanımaz çille-i cānān ne imiş **(Gazel 93/1)**

1.42. ne:*-i, -miş*
Yanmayanlar bilemez āteş-i hicrān ne imiş
Çekmeyenler tanımaz çille-i cānān ***ne imiş*** **(Gazel 93/1)**

1.43. ne:*-i, -miş*
Tatmayanlar çāşnī-i vasl u fırākı bilemez
Nār-ı dūzah ne demek Ravza-ı Rıdvān ***ne imiş*** **(Gazel 93/2)**

1.44. ne:*-i, -miş*
Rīş ü destārını tesbīh üʿasāsın gördük
Anladık mesned-i sūfī-i girān-cān ne imiş **(Gazel 93/4)**

1.45. ne:*-i, -miş*
Fennīyā sıdk ile var Pīre dehālet eyle
Göreceksin o zamān pertev-i īmān ***ne imiş*** **(Gazel 93/6)**

2.) "Hangi, nasıl bir, ne kadar?" anlamlarında soru ifadesi.

2.1. ne:
Benim bār-ı cefāyı çekmeye kābil ***ne*** *hālim var*
Amān ey seng-i dil zār ü nizār oldum fırākınla **(Gazel 25/2)**

2.2. ne:
Getirirse dile bir neşʾe yine bu getirir
Ne *zamān semt-i vatandan ki sabā bū getirir* **(Gazel 43/1)**

2.3. ne:
Nāzenīnim ***ne*** *zamān nāz ile güftāre gelir*
O zamān işte gönül yāresine çāre gelir **(Gazel 53/1)**

2.4. ne:
Kudūmüyle bu şeb tenvīr-i meclis etti ol māh
Ne *menzil içre akşamladı bilmem nerde kalmıştır* **(Gazel 57/3)**

2.5. ne:
Ne *cānibde bedīdār olsa bir ebr-i zalām-engīz*
Gelir başında kışlar ehl-i derdin hayli dem gitmez **(Gazel 81/2)**

2.6. ne:
Ne *zamān olsa müyesser açılır her müşkil*
Būs-ı dāmānını yārin müteyemmen biliriz **(Gazel 82/5)**

2.7. ne:
Ey gönül fehm edebildin mi ***ne*** *kāşānedeyiz*
Neʿimārette mukīmiz ya ne vīrānedeyiz **(Gazel 86/1)**

2.8. ne:
Ey gönül fehm edebildin mi ne kāşānedeyiz
Ne *ʿimārette mukīmiz ya ne vīrānedeyiz* **(Gazel 86/1)**

2.9. ne:
Ey gönül fehm edebildin mi ne kāşānedeyiz
Neʿimārette mukīmiz ya ***ne*** *vīrānedeyiz* **(Gazel 86/1)**

2.10. ne:
Sākiyā bāde getir bastı humār-ı gaflet
Bilelim tā nasılʿālemde ***ne*** *meyhānedeyiz* **(Gazel 86/2)**

2.11. ne:
Sırr-ı īcādı düşün dīde-i imʿān ile bak
Nedirʿālem nedir ādem ***ne*** *hayāl-hānedeyiz* **(Gazel 86/5)**

2.12. ne:
Al koynuna havf etme ***ne*** *işler sana Fennī*
Bu matlabı her saat o bīçāre kurarmış **(Gazel 92/9)**

2.13. ne:
Ne *yana nigāh etsen cinândan nişāne var*
Sahraya çıktı zümre-i hūbān taraf taraf **(Gazel 104/3)**

2.14. ne:
Kevkeb-i tāliʿime gör ki ***ne*** *āl etti felek*
Sadr iken cilve-gehim saff-ı niʿāl etti felek **(Gazel 115/1)**

2.15. ne:
Fennī sana tāliʿ ***ne*** *zamān yār olacaktır*
Şekvā ile kendinden üşüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/7)**

2.16. ne:
Ey dil sana ol gonca ***ne*** *gün açılacaktır*
Āyā ne zamān gül gibi handān olacaksın **(Gazel 131/4)**

2.17. ne:
Ey dil sana ol gonca ne gün açılacaktır
Āyā ***ne*** *zamān gül gibi handān olacaksın* **(Gazel 131/4)**

2.18. ne:
Fennī ***ne*** *vakit vazgeçeceksin bu hevādan*
Yāhū ne zamān kābil-iʿirfān olacaksın **(Gazel 131/5)**

2.19. ne:
Fennī ne vakit vazgeçeceksin bu hevādan
Yāhū ***ne*** *zamān kābil-iʿirfān olacaksın* **(Gazel 131/5)**

2.20. ne:
Muhalif rūzgāra uğramışsın gönlün incinmiş
Ne *bādī oldu ey zülfü perīşānım niçin küstün* **(Gazel 133/3)**

2.21. ne:
Ne *hāletten kırıldı hātır-ı nāzik-terin cānım*
Tehāşī etme söyle söyle cānānım niçin küstün **(Gazel 133/4)**

2.22. ne:
*Bilmem **ne** zamān parlayacak kevkeb-i āmāl*
Bilmem ne vakit deprenecek tevsen-i ikbāl **(Gazel 138/1)**

2.23. ne:
Bilmem ne zamān parlayacak kevkeb-i āmāl
*Bilmem **ne** vakit deprenecek tevsen-i ikbāl* **(Gazel 138/1)**

2.24. ne:
*Bilmem ki **ne** günde uyanır tāliʿ-i hufte*
Āyā ne zamānlar oluruz hürrem ü hoş-hāl **(Gazel 138/3)**

2.25. ne:
Bilmem ki ne günde uyanır tāliʿ-i hufte
*Āyā **ne** zamānlar oluruz hürrem ü hoş-hāl* **(Gazel 138/3)**

2.26. ne:
*Sünbül-i zülfün **ne** sūretlerde kıldı tār ü mār*
Fikrimi bu āna dek böyle perīşān görmedim **(Gazel 156/5)**

2.27. ne:
Edip hengām-ı nezʿimde sırr-ı bālin mi teşrīʿ
***Ne** derde uğramışım hālimi yār ol zamān görsün* **(Gazel 159/3)**

2.28. ne:
*Bulayım tāliʿ-i nā-sāzı **ne** yerlerde ise*
Bana taʿrīfini ihsān ediniz nerde ise **(Gazel 180/1)**

2.29. ne:
ʿĀşıkın dūzah olur cennet-i meʾvā gözüne
***Ne** zamānlar ki görünmezse dilārā gözüme* **(Gazel 195/1)**

2.30. ne:
Sabādan mı uçan kuştan mı alsam bir haber bilmem
***Ne** ʿālemde ne keyfiyyettedir āyā vatan şimdi* **(Gazel 220/6)**

2.31. ne:
***Ne** haberle dönecektir görelim peyk-i nesīm*
Makdeminde eser-i būy-ı beşāret var mı **(Gazel 227/2)**

2.32. ne:
*Vuslatın uğruna bilsen **ne** belālar çekti*
Dil-i āfet-zedenin hiçe mi gitsin emeği **(Gazel 229/2)**

2.33. ne:
***Ne** zamānlar tutacak tevbelerim cāy-ı kabūl*
Ne dem imzalanacak hüccet-i gufrānım ʿaceb **(Kaside 6/3)**

2.34. ne:
Ne zamānlar tutacak tevbelerim cāy-ı kabūl
***Ne** dem imzalanacak hüccet-i gufrānım ʿaceb* **(Kaside 6/3)**

2.35. ne:
***Ne** zamānlar olacak bülbül-i cān nağme-serā*
Ne zamān açılacak verd-i gülistānım ʿaceb **(Kaside 6/4)**

2.36. ne:
Ne zamānlar olacak bülbül-i cān nağme-serā
***Ne** zamān açılacak verd-i gülistānım ʿaceb* **(Kaside 6/4)**

2.37. ne:
***Ne** zamānlar sürecek yāreme yārām bilmem*
Ne zamānlar tutacak nabzımı Lokmānım ʿaceb **(Kaside 6/5)**

2.38. ne:
Ne zamānlar sürecek yāreme yārām bilmem
***Ne** zamānlar tutacak nabzımı Lokmānım ʿaceb* **(Kaside 6/5)**

2.39. ne:
***Ne** zamān refʿ olacak perde-i gaflet benden*
Ne zamān açılacak bāsıra-i cānım ʿaceb **(Kaside 6/6)**

2.40. ne:
Ne zamān refʿ olacak perde-i gaflet benden
***Ne** zamān açılacak bāsıra-i cānım ʿaceb* **(Kaside 6/6)**

2.41. ne:
***Ne** zamān rām olacak rūhuma emmāre benim*
Ne zamān hükmedecek dīve Süleymānım ʿaceb **(Kaside 6/7)**

2.42. ne:
Ne zamān rām olacak rūhuma emmāre benim
***Ne** zamān hükmedecek dīve Süleymānım ʿaceb* **(Kaside 6/7)**

2.43. ne:
***Ne** zamān açılacak subh-ı ümīdim yā Rab*
Ne zamān parlayacak tāliʿ-i fettānım ʿaceb **(Kaside 6/8)**

2.44. ne:
Ne zamān açılacak subh-ı ümīdim yā Rab
***Ne** zamān parlayacak tāliʿ-i fettānım ʿaceb* **(Kaside 6/8)**

2.45. ne:
***Ne** zamānlar girecek destime dāmān-ı emel*
Ne zamān yükselecek pāye-i ʿirfānım ʿaceb **(Kaside 6/9)**

2.46. ne:
Ne zamānlar girecek destime dāmān-ı emel
***Ne** zamān yükselecek pāye-i ʿirfānım ʿaceb* **(Kaside 6/9)**

2.47. ne:
Şeb-i tārīk-i tahassürde bunandım kaldım
***Ne** zamānlar doğacak mihr-i dırahşānım ʿaceb* **(Kaside 6/11)**

2.48. ne:
Bana sen göster İlāhī o dem-i fīrūzu
***Ne** zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb* **(Kaside 6/13)**

2.49. ne:
***Ne** zamān rahm-edecek hālime sultānım ʿaceb*
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/1)**

2.50. ne:
Ne zamān rahm-edecek hālime sultānım ʿaceb
***Ne** zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb* **(Kaside 6/1)**

2.51. ne:
***Ne** zamānlar dinecek eşk-i hurūşānım ʿaceb*
Neye müncer olacak hāl-i perīşānım ʿaceb **(Kaside 6/2)**

2.52. ne:
***Ne** zamānlar tutacak tevbelerim cāy-ı kabūl*
Ne dem imzalanacak hüccet-i gufrānım ʿaceb **(Kaside 6/3)**

2.53. ne:
Ne zamānlar tutacak tevbelerim cāy-ı kabūl
***Ne** dem imzalanacak hüccet-i gufrānım ʿaceb* **(Kaside 6/3)**

2.54. ne:
***Ne** zamānlar olacak bülbül-i cān nağme-serā*
Ne zamān açılacak verd-i gülistānım ʿaceb **(Kaside 6/4)**

2.55. ne:
Ne zamānlar olacak bülbül-i cān nağme-serā
***Ne** zamān açılacak verd-i gülistānım ʿaceb* **(Kaside 6/4)**

2.56. ne:
***Ne** zamānlar sürecek yāreme yārām bilmem*
Ne zamānlar tutacak nabzımı Lokmān'ım ʿaceb **(Kaside 6/5)**

2.57. ne:
Ne zamānlar sürecek yāreme yārām bilmem
***Ne** zamānlar tutacak nabzımı Lokmān'ım ʿaceb* **(Kaside 6/5)**

2.58. ne:
***Ne** zamān refʿ olacak perde-i gaflet benden*
Ne zamān açılacak bāsıra-i cānım ʿaceb **(Kaside 6/6)**

2.59. ne:
Ne zamān refʿ olacak perde-i gaflet benden
***Ne** zamān açılacak bāsıra-i cānım ʿace*b **(Kaside 6/6)**

2.60. ne:
***Ne** zamān rām olacak rūhuma emmāre benim*
Ne zamān hükmedecek dīve Süleymān'ım ʿaceb **(Kaside 6/7)**

2.61. ne:
Ne zamān rām olacak rūhuma emmāre benim
***Ne** zamān hükmedecek dīve Süleymānım ʿaceb* **(Kaside 6/7)**

2.62. ne:
***Ne** zamān açılacak subh-ı ümīdim yā Rab*
Ne zamān parlayacak tāliʿ-i fettānım ʿaceb **(Kaside 6/8)**

2.63. ne:
Ne zamān açılacak subh-ı ümīdim yā Rab
***Ne** zamān parlayacak tāliʿ-i fettānım ʿaceb* **(Kaside 6/8)**

2.64. ne:
***Ne** zamānlar girecek destime dāmān-ı emel*
Ne zamān yükselecek pāye-i ʿirfānım ʿaceb **(Kaside 6/9)**

2.65. ne:
Ne zamānlar girecek destime dāmān-ı emel
***Ne** zamān yükselecek pāye-i ʿirfānım ʿaceb* **(Kaside 6/9)**

2.66. ne:
Şeb-i tārīk-i tahassürde bunandım kaldım
***Ne** zamānlar doğacak mihr-i dırahşānım ʿaceb* **(Kaside 6/11)**

2.67. ne:
Bana sen göster İlāhī o dem-i fīrūzu
***Ne** zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb* **(Kaside 6/13)**

2.68. ne:
***Ne** zamān rahm-edecek hālime sultānım ʿaceb*
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/1)**

2.69. ne:
***Ne** zamānlar dinecek eşk-i hurūşānım ʿaceb*
Neye müncer olacak hāl-i perīşānım ʿaceb **(Kaside 6/2)**

2.70. ne:
*Her **ne** dem açılsa ağzı Hakka hamd eyler kalem*
Mazhar-ı rağbettir ānınçün cihānda her kalem **(Kaside 24/1)**

2.71. ne:
Nimetin zīnetin olmaz mı pezīrā-yı zevāl
***Ne** sebep var bu kadar cevre bu istiğnāya* **(Kaside 40/7)**

2.72. ne:
Feyzine müstağrak olur ʿālem-i insāniyyet
***Ne** zemān etse beni nevʿine erzān-ı kerem* **(Kaside 41/18)**

2.73. ne:
*Giryeden başka o yāre **ne** hediyyem bulunur*
Nāleden başka ne tuhfem var o dildāra cedīr **(Kaside 47/33)**

2.74. ne:
Giryeden başka o yāre ne hediyyem bulunur
*Nāleden başka **ne** tuhfem var o dildāra cedīr* **(Kaside 47/33)**

2.75. ne:
Daha yükseklere ʿatf-ı tamaʿ ʿayn-i cināyettir
*Seni bu ihtirāsa sevk eden bilmem **ne** hālettir* **(Müseddes 1/14)**

2.76. ne:
***Ne** zevk ettimse Fennī mā-sebaktan zāhir ü pinhān*
Ne vakt oldumsa teʾmīn-i sürūr-ı nefs ile handān **(Müseddes 2/25)**

2.77. ne:
***Ne** emrin var ise emr et ki ben her emrine rāmım*
Nedir bāʿis ki geçmez şimdi istirhām u ibrāmım **(Tahmis 3/4)**

2.78. ne:
***Ne** sebeple ʿacabā bu felek tünd-i nihād*
Künc-i gamda kalan ehl-i dile etmez imdād **(Taştir 2/1)**

2.79. ne:
Eyleme tercüme-i hālini nakl ü tasvīr
***Ne** çiçek olduğunu tā temelinden biliriz* **(Gazel 82/4)**

2.80. ne:
Nāre karşı erir elbette şümūʿ
*Bu **ne** āndır dayanır mı buna cān* **(Gazel 100/3)**

2.81. ne:
Hele bir kerre nezāketle salınsın yürüsün
***Ne** kıyāmet kopacak serv-i hırāmānım için* **(Gazel 163/3)**

2.82. ne:
Elleri taʾyīb eder etmiş de nisyān kendini
*Eyyühe'l-ihvān Fennīnin **ne** ʿaceb hāli var* **(Gazel 231/6)**

2.83. ne:
Söyle Mevlāyı seversen bana hayret veriyor
*Bu **ne** güftār u kıyāfet bu ne reftār-behīn* **(Kaside 42/33)**

2.84. ne:
*Bu **ne** sūret bu ne sīret bu ne hüsn-i fıtrat*
Anı bilmem ki cinândan mı kaçırmış Rıdvān **(Kaside 45/54)**

2.85. ne:
*Bu ne sūret bu **ne** sīret bu ne hüsn-i fıtrat*
Anı bilmem ki cinândan mı kaçırmış Rıdvān **(Kaside 45/54)**

2.86. ne:
*Bu ne sūret bu ne sīret bu **ne** hüsn-i fıtrat*
Anı bilmem ki cinândan mı kaçırmış Rıdvān **(Kaside 45/54)**

2.87. ne:
*Semek sahn-ı deryāda **ne** mümkün ola sīrāb*
Temāşā-yı rūyundan gelir mi gınā bana **(Gazel 4/8)**

2.88. ne:
*Kilāb-āsā **ne** rütbe-tīz-i dendān olsa müfsidler*
Tehāşī eylemezler andan ʿārifler eseddir hep **(Gazel 7/4)**

2.89. ne:
*Ah **ne** müşkil derd imiş dilde muhabbet saklamak*
Söylesem diğer sükūt etsem diğer maʿnā çıkar **(Gazel 34/2)**

2.90. ne:
*Ben **ne** rütbe ağlasam olsam taleb-kār-ı visāl*
Merhametsiz kāfirin ağzından ancak lā çıkar **(Gazel 34/4)**

2.91. ne:
*Aʿmāk-ı hayālimde bilsem ki **ne** hālet var*
Bilmem ne arar gönlüm ārām ü karār etmez **(Gazel 58/6)**

2.92. ne:
Bizi hicr ile yakmakta yārin ***ne*** *hakkı var*
Hukūk u ʿubūdiyyette yeksān değil miyiz **(Gazel 70/2)**

2.93. ne:
Hātırından ***ne*** *çabuk çıkmış o mest-i nāzın*
Yan yatıp naʾre atıp ref-i hicāb ettiğimiz **(Gazel 73/4)**

2.94. ne:
Ona nefʿ-ı hakīkī devlet-i vaslındadır yoksa
Ne *kār etse kulun Fennī yine mağbūndur sensiz* **(Gazel 75/7)**

2.95. ne:
Medār-ı mağfirettir ehl-i ʿirfāna gelen gamlar
Ne *hakkım var sanaʿ ızz ü kusūr etmekte yā tāliʿ* **(Gazel 102/5)**

2.96. ne:
Ne *vehn ʿārız olur kāmile nākıs demeden*
Gülü eyler mi diken ismini tebdīl etmek **(Gazel 117/3)**

2.97. ne:
İhtiyār eyledi Allah beni hamd olsun
Ne *büyük fazl-ı İlāhī ki civāndır kalemim* **(Gazel 152/2)**

2.98. ne:
Gönül yüz sürer her hatvede hāk-i pāyine
Ne *şey var ki hükm-i tīneti fāʿil olmasın* **(Gazel 164/4)**

2.99. ne:
Sevgilim mazhar-ı ʿafvet ***ne*** *günāhım var ise*
Beni taʿdād-ı kusūrumla şerm-sār etme **(Gazel 185/6)**

2.100. ne:
Gamze-i gaddār ile bilmem ***ne*** *kan etmiş yine*
Mest-i nāzım sell-i seyf-i ebruvān etmiş yine **(Gazel 186/1)**

2.101. ne:
Sitem-keşlikte sebkat eyledim akrānımı kat kat
Ne *hālim kaldı ey çerh-ı cefā-muʿtād sen söyle* **(Gazel 197/2)**

2.102. ne:
Söylenir dillerde zīrā pāk olur arslan evi
Hazret-i Şeyhin ***ne*** *tāhirdir bakın meydān evi* **(Gazel 209/1)**

2.103. ne:
Hani ol gün ki gönül vaslınla Hürrem idi
Gerçi hayfā ne mukaddes ***ne*** *mübārek dem idi* **(Gazel 210/1)**

2.104. ne:
Hani ol gün ki gönül vaslınla Hürrem idi
Gerçi hayfā ***ne*** *mukaddes ne mübārek dem idi* **(Gazel 210/1)**

2.105. ne:
Ne *tedbīr ittihāz etsem duyursam yāre feryādım*
O sūzişli nevālar nağmeler savt-ı zübāb oldu **(Gazel 226/4)**

2.106. ne:
Müşerref oldu takbīl-i yed-i pāk-i Muhammedle
Ne *ʿālī rütbedir el-Hakk ne ʿālī mazhariyettir* **(Kaside 30/9)**

2.107. ne:
Müşerref oldu takbīl-i yed-i pāk-i Muhammedle
Ne ʿālī rütbedir el-Hakk ***ne*** *ʿālī mazhariyettir* **(Kaside 30/9)**

2.108. ne:
Ne *revādır ki muʿattal kala istiʿdādım*
Söyle lāyık mıdır ey dāver-i devrān-ı kerem **(Kaside 41/29)**

2.109. ne:
Sevgilim nefse kıyās eyle ki münhal olsun
Ne *girān mesʾeledir ādeme hırmān-ı kerem* **(Kaside 41/49)**

2.110. ne:
Ne *kerīm olduğunu ʿāleme iʿlān ettin*
Beni ihsān ile mahsūdu leʾīmān ettin **(Kaside 44/1)**

2.111. ne:
Sekar hükmün alırdı bu sefer ger olmasaydın sen
Tamam ol gök seyyāhında ***ne*** *gam çektin niʿam buldum* **(Kaside 49/6)**

2.112. ne:
Ne zamān rahm-edecek hālime sultānım ʿaceb
Ne *zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb* **(Kaside 6/1)**

2.113. ne:
Söyle Mevlāyı seversen bana hayret veriyor
Bu ***ne*** *güftār u kıyāfet bu ne reftār-behīn* **(Kaside 42/33)**

2.114. ne:
Böyle tasdīʿe sebep gayret-i akrāndır hep
Deme lutfeyle efendim bu ***ne*** *arsız cerrār* **(Kaside 43/24)**

3.) "Hangi şey?" anlamında soru zamiri.

3.1. ne:
Ben ʿācizim bende ***ne*** *var*
Hükmümde yoktur zerre var **(Diğer 5/9)**

3.2. ne:
Yoksa sevdāsını bir şūha mı takyīd etti
Bu gamın aslı ***ne*** *āzāde-serim noldu sana* **(Gazel 1/6)**

3.3. ne:
Var mı bir şey ʿāşıka lāʿl-i dilārādan lezīz
Sor bilenlerden ***ne*** *var dünyāda sahbādan lezīz* **(Gazel 24/1)**

3.4. ne:
Çünki Hū kalbe cilā kālıba nūrū getirir
Hūdan artık ***ne*** *var ʿālemde tezekkür edecek* **(Gazel 43/6)**

3.5. ne:
Fennīyā şimdi beni zemmeden evlād-ı vatan
Kadrimi sonradan anlar arar amma ***ne*** *bulur* **(Gazel 44/10)**

3.6. ne:
Dil verirsen şehrimizde dilrübādan çok ***ne*** *var*
Bī-mürüvvettir demezsen āşinādan çok ne var **(Gazel 47/1)**

3.7. ne:
Dil verirsen şehrimizde dilrübādan çok ne var
Bī-mürüvvettir demezsen āşinādan çok ***ne*** *var* **(Gazel 47/1)**

3.8. ne:
Yāri germ ü nerm eder āhım sirişk-i firkatim
Neyde meyde hālet-i sūziş-fezādan çok ***ne*** *var***(Gazel 47/2)**
3.9. ne:
Sen çalış çeşminde istiʿdād peydā etmeğe
ʿĀrife āyīne-i ʿibret-nümādan çok ***ne*** *var* **(Gazel 47/3)**

3.10. ne:
Lezzet-i ʿaşka alıştırsın dimāğın merd olan
Yoksa gāv-i mīşe benzer pā-resādan çok ***ne*** *var* **(Gazel 47/4)**

3.11. ne:
Şu cihānda yokluk erbāb-ı maʿārif yokluğu
Fennīyā zīr-i felekte jāj-hādan çok ***ne*** *var* **(Gazel 47/5)**

3.12. ne:
Ten-i nāzik-terine benzeyen āyā ***ne*** *disem*
Uzatır barmağın āyīne-i sīmīne tutar **(Gazel 49/2)**

3.13. ne:
Aʿmāk-ı hayālimde bilsem ki ne hālet var
Bilmem ***ne*** *arar gönlüm ārām ü karār etmez* **(Gazel 58/6)**

3.14. ne:
Bilmem nesine māʾil o şūhun dil-i şeydā
Bilmem ser-i kūyunda zavallı ***ne*** *ararmış* **(Gazel 92/3)**

3.15. ne:
Ben ***ne*** *yaptım ki felek yıktı benim hātırımı*
Süziş-i hasreti sīnemde bedīd etti felek **(Gazel 110/2)**

3.16. ne:
Eşkimi dür mü kıyās etti niçin ağlatıyor
ʿAcebā dīdelerimden ***ne*** *ümīd etti felek* **(Gazel 110/3)**

3.17. ne:
Bastırır rāyiha-i ʿanberi zülfüm dersin
Ne *verirsin bana çıkmazsa eğer bu dediğin* **(Gazel 118/3)**

3.18. ne:
Dil süziş-i hırmān ile yansın mı ***ne*** *dersin*
Āhım şerer-i ʿarşa dayansın mı ne dersin **(Gazel 122/1)**

3.19. ne:
Dil süziş-i hırmān ile yansın mı ne dersin
Āhım şerer-i ʿarşa dayansın mı ***ne*** *dersin* **(Gazel 122/1)**

3.20. ne:
Bir āh ile çarhın ocağın söndüreyim mi
Yā şemʿa-i ümīdim uyansın mı ***ne*** *dersin* **(Gazel 122/2)**

3.21. ne:
Yā ben mi tecāvüz edeyim kayd-ı emelden
Yāhud felek ʿahdinden utansın mı ***ne*** *dersin* **(Gazel 122/3)**

3.22. ne:
Bir āteş-i cān-sūz imiş gayret-i akrān
Tabʿım bu mücāzāta dayansın mı ***ne*** *dersin* **(Gazel 122/4)**

3.23. ne:
Şimden-geri gün gösterecekmiş bana devrān
Gönlüm bu yalan vaʿde inansın mı ***ne*** *dersin* **(Gazel 122/5)**

3.24. ne:
Bir gün bize dönmez mi ʿaceb nevbet-i ikbāl
Dil ʿarz-ı temennādan usansın mı ***ne*** *dersin* **(Gazel 122/6)**

3.25. ne:
İncāz-ı mevāʿīde zamān düşmeyecek mi
Mīʿād-ı kerem böyle uzansın mı ***ne*** *dersin* **(Gazel 122/7)**

3.26. ne:
İmdādıma gelmez misin ey Hızr-ı mürüvvet
Dil berzah-ı mihnette bunansın mı ***ne*** *dersin* **(Gazel 122/8)**

3.27. ne:
Eshāb-ı kerem vaʿdini etsin mi ferāmūş
Erbāb-ı hüner yoksa aransın mı ***ne*** *dersin* **(Gazel 122/9)**

3.28. ne:
Fennī kuluna yāver iken himmet-i ʿālī
Dāmān-ı ahissāya kapansın mı ***ne*** *dersin* **(Gazel 122/10)**

3.29. ne:
Ey baht-ı siyeh hāki kuruttun mu ***ne*** *yaptın*
Tohm-ı emeli yoksa çürüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/1)**

3.30. ne:
Ey baht-ı siyeh hāki kuruttun mu ne yaptın
Tohm-ı emeli yoksa çürüttün mü ***ne*** *yaptın* **(Gazel 123/1)**

3.31. ne:
Ey peyk-i ümīd gitmiş idin semt-i merāma
Efkārını oldukça yürüttün mü ***ne*** *yaptın* **(Gazel 123/2)**

3.32. ne:
Ey kahbe felek bārī işin aslını söyle
Seyyāre-i ikbālimi yuttun mu ***ne*** *yaptın* **(Gazel 123/3)**

3.33. ne:
Āvān-ı terakkub uzayıp gitmeyecekti
Mevʿūdunu katʿiyyen unuttun mu ***ne*** *yaptın* **(Gazel 123/4)**

3.34. ne:
Sen eski feleksin bilirim çok düzenin var
Zengicek mi yurdun uyuttun mu ***ne*** *yaptın* **(Gazel 123/5)**

3.35. ne:
Bekletmedesin İncesu göz-ferlerin alan
Felek emlek-i çarhını tuttun mu ***ne*** *yaptın* **(Gazel 123/6)**

3.36. ne:
Fennī sana tāliʿ ne zamān yār olacaktır
Şekvā ile kendinden üşüttün mü ***ne*** *yaptın* **(Gazel 123/7)**

3.37. ne:
Mazhar olabildin mi gönül hüsn-i kabūle
Yāhud der-i dilberde büzüttün mü ***ne*** *yaptın* **(Gazel 123/8)**

3.38. ne:
Ne *için geldim ʿaceb mevrid-i merciʿ neredir*
Bu sitem-hāneyi bilmem ki ne sandım kaldım **(Gazel 151/2)**

3.39. ne:
Ne için geldim ʿaceb mevrid-i merciʿ neredir
Bu sitem-hāneyi bilmem ki ***ne*** *sandım kaldım* **(Gazel 151/2)**

3.40. ne:
Cürm ü isyānım nedir bilmem ***ne*** *yaptım yāre ben*
Bilmedim hayfā ne yüzden uğradım azara ben **(Gazel 168/1)**

3.41. ne:
Fennīyā bikr-i mezāmīn ile dīvānı donat
Sirkatin farkı ***ne*** *sarf-ı hezeyān eylemeden* **(Gazel 170/9)**

3.42. ne:
Muttaliʿ olsa ***ne*** *derdi ʿaceb ihvān-ı vatan*
Dār-ı gurbetteki ahvāl-i perīşānımıza **(Gazel 182/3)**

3.43. ne:
Senin reʾs-i livāda hakkını inkār eden var mı
Ne *bāʿis oldu kim Fennī kurāyı ihtiyār ettin* **(Gazel 213/5)**

3.44. ne:
Söyle maksat ***ne*** *bu sūzişli gazelden Fennī*
Yoksa zımnında bunun yāre şikāyet var mı **(Gazel 227/6)**

3.45. ne:
Çok görürmüş bana bir māh-ı leyāl-ārāyı
Tīşe-i āh ile yıksam mı ***ne*** *yapsam feleğ* **(Gazel 229/4)**

3.46. ne:
Sāde ben çektim ***ne*** *çektimse bu mihnet-hānede*
Ehl ü evlādım da hālimden haber-dār olmadı **(Gazel 232/4)**

3.47. ne:
Bilmem ***ne*** *yapsam ben seni kıldın siyeh-rū sen beni*
Ettin behey hāʾin denī yüzbin meʿāsī irtikāb **(Kaside 20/2)**

3.48. ne:
Ne *ile setr olunur söyle ziyā-yı hurşīd*
Nasıl inkār olunur rütbe-i rüçhān-ı kerem **(Kaside 41/8)**

3.49. ne:
Her ***ne*** *yapsam ne desem şükrünü īfā edemem*
Beni ol mertebe şermende-i ihsān ettin **(Kaside 44/4)**

3.50. ne:
Sen bilirsin ***ne*** *demek olduğunu ümīdin*
Cühelā etmese de fehm-i mezāyā-yı ümīd **(Kaside 46/37)**

3.51. ne:
Cā-be-cā etmedelerdir beni halka taʿyīr
Ne *desem bilmem o hüssād-ı siʾāyet-kāra* **(Kaside 47/22)**

3.52. ne:
Ben ***ne*** *yaptım ki felek rāhatımı çok görüyor*
Hidemāt-ı hasenem halka kabāhat geliyor **(Kaside 48/22)**

3.53. ne:
Hem barıştır beni gerdūn ile hem eyle bekām
Sana ey kān-ı kerem bunda ***ne*** *ʿusret geliyor* **(Kaside 48/27)**

3.54. ne:
Erbāb-ı nazar ***ne*** *kapar emvāc-ı hevādan*
Gāfil göremez cūşiş-i deryādaki sırrı **(Kaside 50/13)**

3.55. ne:
Bir ʿārif-i billāha edip ʿarz-ı dehālet
Fermān-ı İlāhī ***ne*** *ise eyle itāʿat* **(Kaside 50/15)**

3.56. ne:
Edip taltīfine himmet bırakma berzah-ı gamda
Ne *buldun saklamakla surre-i dīnār u dirhemden* **(Müsebba 1/26)**

3.57. ne:
Nedir bu mürtekiblik rīş ü destārından ʿār eyle
Ne *derdin vaʿz ederken kendi güftārından ʿār eyle* **(Müseddes 1/22)**

3.58. ne:
Yaktın beni āteşlere bu zaʿf-ı tenimle Derdin ***ne*** *benimle*
Ahen değil ey şūh-cefā-cū bu da tendir Bī-şerr ü fitendir
(Müstezad 3/5)

3.59. ne:
Tebeddül eyledi etvār-ı felek
Ağlar mısın güler misin ***ne*** *dersin* **(Şarkı 5/1)**

3.60. ne:
Taʿayyün etmiyor ifrīt ü melek
Ağlar mısın güler misin ***ne*** *dersin* **(Şarkı 5/2)**

3.61. ne:
Çeşm-i imʿān ile bak şu ahvāle
Ağlar mısın güler misin ***ne*** *dersin* **(Şarkı 5/4)**

3.62. ne:
Bīgānelik yapsa yār-ı kadīmin
Ağlar mısın güler misin ***ne*** *dersin* **(Şarkı 5/6)**

3.63. ne:
Belli değil ziyānımız kārımız
Ağlar mısın güler misin ***ne*** *dersin* **(Şarkı 5/8)**

3.64. ne
Gāh ümīd verir gāh eder nāz
Ağlar mısın güler misin ***ne*** *dersin* **(Şarkı 5/10)**

3.65. ne:
Bilmiyoruz nedir ʿömrün gāyesi
Ağlar mısın güler misin ***ne*** *dersin* **(Şarkı 5/12)**

3.66. ne:
Ben cin değilim cinsiyim ol āfete söyle
Gelsin yānıma ādeme ādem ***ne*** *yaparmış* **(Gazel 92/6)**

3.67. ne:
ʿUyūn-ı baht-ı hābīdem uyansın iltifātınla
Senin eltāfına aʿtāfına hāşā ***ne*** *hāʾildir* **(Kaside 38/27)**

3.68. ne:
ʿÖmrü gafletle geçirdin seni dīvāne seni
Çıkarınca ***ne*** *yaparsın Ulu dīvāne seni* **(Müfret 25/1)**

3.69. nedir:-*dir*
Her lezāʾizden elezdir çāşnī-i vasl-ı yār
Çāşnī-i vasl-ı dilberden ***nedir*** *āyā lezīz* **(Gazel 23/2)**

3.70. nedir:-*dir*
Tatlılardan tatlıdır ʿuşşāka tedmīr-i rakīb
Söylesin dostlar ***nedir*** *tenkīl-i aʿdādan lezīz* **(Gazel 24/6)**

3.71. nedir:-*dir*
Böyle iksār-ı sitemden maksadın cānım ***nedir***
Söyle Mevlāyı seversen söyle cānānım nedir **(Gazel 29/1)**

3.72. nedir:-*dir*
Böyle iksār-ı sitemden maksadın cānım nedir
Söyle Mevlāyı seversen söyle cānānım ***nedir*** **(Gazel 29/1)**

3.73. nedir:-*dir*
Var husūf-āsā yine çehrende zıll-i infiʿāl
Ey kamer-talʿat senin sevmekte noksānın ***nedir*** **(Gazel 29/2)**

3.74. nedir:-*dir*
Minnet-i vaslınla öptürdün rakībin pāyını
ʿAşk elinden çektiğim ey şūh-ı fettānım ***nedir*** **(Gazel 29/3)**

3.75. nedir:-dir
Bī-mecāl etti beni teʾsīr-i istiğnā-yı yār
Fennīyā bu derd için tedbīr-i dermānım ***nedir*** **(Gazel 29/5)**

3.76. nedir:-*dir*
Muʿattar dimāğ etmez bizi būy-ı kām ile
Nedir *cürmümüz tatyībe şāyān değil miyiz* **(Gazel 70/4)**

3.77. nedir:-*dir*
Gözüne girmeğe yārin çok özendin ammā
Nedir *esbābı niçin girmedin āyā gözüne* **(Gazel 204/2)**

3.78. nedir:-*dir*
Tāliʿ-i hābīde feryādımla bīdār olmadı
Sır ***nedir*** *bilmem felek tabʿımca devvār olmadı* **(Gazel 232/1)**

3.79. nedir:-*dir*
Cürm ü isyānım ***nedir*** *bilmem ne yaptım yāre ben*
Bilmedim hayfā ne yüzden uğradım azara ben **(Gazel 168/1)**

3.80. nedir:-*dir*
Maksadın efzayiş-i ālişten ey bülbül ***nedir***
İmtihān olmak mı istersin dil-i şeydā ile **(Gazel 187/3)**

3.81. nedir:-*dir*
Dilā bülbül gibi āh dem-ā-demden ***nedir*** *maksūd*
Meğer bu gülistānda sākin-i beytiʾl-hüzünsün sen **(Gazel 247/5)**

3.82. nedir:-*dir*
İnfisāl ettirdiler cürmüm tebeyyün etmeden
Bilmezem hālā ***nedir*** *esbāb-ı maʿzūliyeti* **(Kaside 37/69)**

3.83. nedir:-*dir*
***Nedir** ehliyyet ü ʿirfānımı taʿtīle sebep*
Niçin etti beni peygūle-i gamda ızrār **(Kaside 43/5)**

3.84. nedir:-*dir*
Kurta-yı kūs kabūl et ʿārifin taʿrīfini
*Bilmez ʿārif olmayan māhiyet-i eşyā **nedir*** **(Kıt'a 4/2)**

3.85. nedir:-*dir*
*Bu rütbe ibtilāya mihnete bādī **nedir** bilmem*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır **(Muhammes 1/8)**

3.86. nedir:-*dir*
*Bana devrin hemīşe zulm ü bīdādı **nedir** bilmem*
Benimçün sālib-i gam cālib-i şādī nedir bilmem **(Muhammes 1/9)**

3.87. nedir:-*dir*
Bana devrin hemīşe zulm ü bīdādı nedir bilmem
*Benimçün sālib-i gam cālib-i şādī **nedir** bilmem* **(Muhammes 1/9)**

3.88. nedir:-*dir*
*Şaştım sana manzūr olunca bana resmin Kimsin **nedir** ismin*
Terkīb-i tenin dürr ü güherden mi nedendir Bir başka bedendir
(Müstezad 3/6)

3.89. nedir:-*dir*
*Bilmiyoruz **nedir** ʿömrün gāyesi*
Ağlar mısın güler misin ne dersin **(Şarkı 5/12)**

3.90. nedir:-*dir*
Ne emrin var ise emr et ki ben her emrine rāmım
***Nedir** bāʿis ki geçmez şimdi istirhām u ibrāmım* **(Tahmis 3/4)**

3.91. nedir:-*dir*
*Bildi **nedir** ol nükte-dān fikr-i Şeh-i şevket-nişān*
ʿArz u beyān etti hemān yaptırmak üzre bir memer **(Tarih 16/8)**

3.92. nedir:-*dir*
*Etvār-ı ʿāşıkāneme taʿnın **nedir** senin*
Zaʿmınca sūfī ehl-i hakīkat değil miyim **(Taştir 1/3)**

3.93. nedir:-*dir*
*ʿAcabā yevm-i kıyāmetten ʿalāmet mi **nedir***
Şimdi ebnā-yı zemānda görülen fikr-i fesād **(Taştir 2/8)**

3.94. neler:-*ler*
Kevkeb-i ikbālini parlak göreydi bir zamān
*Gör **neler** īcād ederdi şevk ile esmer kalem* **(Kaside 24/28)**

3.95. neler:-*ler*
*Bilir misin **neler** var*
Erbāb-ı hāl içinde **(Diğer 1/6)**

3.96. neler:-*ler*
Tarīki etme inkār inkāra etme ısrār
*Bilir misin **neler** var erbāb-ı hāl içinde* **(Gazel 203/3)**

3.97. neler:-*ler*
Pençe-i nādān-ı bī-sermāyede ebkem kalır
*Keff-i erbāb-ı maʿārifte **neler** söyler kalem* **(Kaside 24/11)**

3.98. nem:-*m*
Benden midir bu cān ü ten
*Hiç ortada **nem** var benim* **(Diğer 5/8)**

3.99. nem:-*m*
Ben nāmı nām-ı müsteʿār
*Hiç ortada **nem** var benim* **(Diğer 5/10)**

3.100. nem:-*m*
Yekpāre hep zıll ü hayāl
*Hiç ortada **nem** var benim* **(Diğer 5/12)**

3.101. nem:-*m*
Bir müflis-i bī-māyeyim
*Hiç ortada **nem** var benim* **(Diğer 5/14)**

3.102. nem:-*m*
Çekmez idim cevr ü cefā
*Ben ʿācizim **nem** var benim* **(Diğer 5/16)**

3.103. nem:-*m*
Hem ten anın hem cān anın
*Hiç ortada **nem** var benim* **(Diğer 5/18)**

3.104. nem:-*m*
Cūd u ʿatā servet anın
*Hiç ortada **nem** var benim* **(Diğer 5/20)**

3.105. nem:-*m*
Gözlerdeki rüʾyet anın
*Hiç ortada **nem** var benim* **(Diğer 5/22)**

3.106. nem:-*m*
Sultān-ı zī-satvet odur
*Hiç ortada **nem** var benim* **(Diğer 5/24)**

3.107. nem:-*m*
Noksānımı itmām eder
*Hiç ortada **nem** var benim* **(Diğer 5/26)**

3.108. nem:-*m*
Hattā figān ü zārıma
*Hiç ortada **nem** var benim* **(Diğer 5/28)**

3.109. nem:-*m*
Vardır demek ʿayn-ı hatā
*Ben ʿācizim **nem** var benim* **(Diğer 5/30)**

3.110. nenin:-*n, -in*
Sevindir hātır-ı mahzūnumu yārān meyānında
*Senin fermānına karşı **nenin** icrāsı müşkildir* **(Kaside 38/28)**

3.111. nesine:-*s, -i, -n, -e*
*Bilmem **nesine** māʾil o şūhun dil-i şeydā*
Bilmem ser-i kūyunda zavallı ne ararmış **(Gazel 92/3)**

3.112. neye:-*y, -e*
*Bilmem **neye** mevkūfdur ikbāl ü terakkī*
Bilmem neye vābestedir efzāyiş-i iclāl **(Gazel 138/2)**

3.113. neye:-*y, -e*
Bilmem neye mevkūfdur ikbāl ü terakkī
*Bilmem **neye** vābestedir efzāyiş-i iclāl* **(Gazel 138/2)**

3.114. neye:-*y, -e*
Erzānī-i lutfunla pezīrā-yı husūl et
*Yā Rāb **neye** merhūn ise āsāyiş-i ahvāl* **(Gazel 138/4)**

3.115. neye:-*y, -e*
Ne zamānlar dinecek eşk-i hurūşānım ʿaceb
***Neye** müncer olacak hāl-i perīşānım ʿaceb* **(Kaside 6/2)**

3.116. neye:
Ne zamānlar dinecek eşk-i hurūşānım ʿaceb
***Neye** müncer olacak hāl-i perīşānım ʿaceb* **(Kaside 6/2)**

3.117. neyim:-*y, -im*
Ke-en başka bir şemʿa döner pervāneyim şimdi
*O eski bildiğin ʿāşık değilsem yā **neyim** şimdi* **(Tahmis 3/9)**

ne ʿālemde:

1.) Nasıl, hangi durumda?

1.1. ne ʿālemde:
Sabādan mı uçan kuştan mı alsam bir haber bilmem
***Ne ʿālemde** ne keyfiyyettedir āyā vatan şimdi* **(Gazel 220/6)**

ne bilir:

1.) "Bilmez, anlamaz" anlamında bir kalıp ifade.

1.1. ne bilir:
*Sırr-ı Kurʾān-ı Mübīni **ne bilir** münkir-i şūm*
Herkesin kārı mıdır cevheri tahlīl etmek **(Gazel 117/4)**

ne bilsin:

1.) "Nasıl bilsin, nereden bilsin; bilmez" anlamlarına gelen ifade.

1.1. ne bilsin:
*Üss-i eşyāyı **ne bilsin** sūfī-i kūteh nazar*
Asl-ı eşyāyı hakīme fikr-i ʿulyā söyletir **(Gazel 52/4)**

1.2. ne bilsin:
***Ne bilsin** sūfī-efsürde meşreb-i lezzet-i ʿaşkı*
Muhabbet ne rūhānī ne ʿālī cān-fezālık var **(Gazel 60/4)**

ne çāre:

1.) "Çaresi yok, elden ne gelir?" anlamında kullanılan bir ifade.

1.1. ne çāre:
Paraya Fennī gibi etmezdim ammā iltifāt
*Celb-i erzāk eyleyen kuvvet **ne çāre** pāradır* **(Gazel 56/5)**

1.2. ne çāre:
Ben de kalmazdım mükedder sāye-i şāhānede
*Olmadı bu āna dek bahtım **ne çāre** bana yār* **(Kaside 39/29)**

1.3. ne çāre:
Dehā evsāfını silk-i beyāna böyle çekmezdim
***Ne çāre** hātırım āzürde-i ceyş-i gavāʾildir* **(Kaside 38/43)**

ne çıkar:

1.) "Ne işe yarar, önemsenecek bir yanı yok, bir sonuç vermez." anlamlarında kullanılan bir ifade.

1.1. ne çıkar:
***Ne çıkar** aldatıp imrār-ı zamān eylemeden*
Vakt iken vaʿdini incāzda ihmāl etme **(Gazel 170/2)**

ne demek:

1.) "Ne anlama gelir, nasıl bir şeydir?" anlamlarında bir soru ifadesi.

1.1. ne demek:
Tatmayanlar çāşnī-i vasl u firākı bilemez
*Nār-ı dūzah **ne demek** Ravza-ı Rıdvān ne imiş* **(Gazel 93/2)**

ne etsen cezā (ol-):

1.) Bir konuda her ne yapılırsa yapılsın, ceza kabul edilmesi.

1.1. ne etsen cezā (ol-):
Dilde mādāmki var sana fart-ı muhabbetim
*Gam-ı hicri andırır **ne etsen cezā** bana* **(Gazel 4/5)**

ne gelir var ne gider:

1.) "Ne gelen var ne giden" anlamında, kimsenin uğramadığını ifade eden bir kelime.

1.1. ne gelir var ne gider:
***Ne gelir var ne gider** külbe-i ahzānımıza*
Acıyan var mı bakın dīde-i giryānımıza **(Gazel 182/1)**

ne günā/ ne güne:

1.) Ne şekilde, ne tarzda; nasıl?

1.1. ne günā:
*Fennīyā ʿaşk-ı süveydāda **ne günā** taşıdın*
Āteşi yine içinde nice pinhān ettin **(Gazel 121/5)**

1.2. ne günā:
Kāʾinātın her işi bir hikmete vābestedir
*Süt vermezsen **ne günā** sarf-ı tedbīr eylesen* **(Gazel 130/3)**

1.3. ne güne:
Eylesin anları da mālik-i dūzah teşhīr
*Beni taʿyīre **ne güne** mütecāsir iseler* **(Kaside 47/24)**

ne hācet:

1.) Ne gerek; gereksiz, gerek yok.

1.1. ne hācet:
Ol rūh-ı revān-bahşın benden dileği varsa
*Cān olsa dirīğ etmem teklīfe **ne hācet** var* **(Gazel 58/2)**

ne haddim:

1.) "Haddim değil, bana düşmez!" anlamlarına gelen bir ifade.

1.1. ne haddim:
*Seni hakkıyla tavsīfe **ne haddim** hāme-rān olmak*
Merām-ı ʿācizānem ancak istidʿā-yı himmettir **(Kaside 30/14)**

ne hāl ol-:

1.) Ne hâlde, hangi vaziyette olmak.

1.1. ne hāl ol-:
Gönül nasīhat tutmuyor
*Buna bilmem **ne hāl oldu*** **(Diğer 3/4)**

ne hikmet ise:

1.) "Sebebi he ne ise, nedendir bilinmez" anlamlarına gelerek bilinmeyen veya bilmezlikten gelinen durumlarda kullanılan bir ifade.

1.1. ne hikmet ise:
Her hangi emel sīnede etti ise tasavvur
***Hikmet ne ise** etmedi fikrimce teyessür* **(Müseddes 3/16)**

ne kadar:

1.) Her ne kadar; ne ölçüde, çok fazla.

1.1. ne kadar:
Münʿimā bende-nevāzāsını teslīm eyler
*ʿAsrımızda **ne kadar** var ise erbāb-ı kemāl* **(Kaside 40/32)**

1.2. ne kadar:
Sen o nisbette ʿulūvv-i himeme māliksin
***Ne kadar** hāʾif-i himmetse Bahīl-i Sehhāl* **(Kaside 40/35)**

1.3. ne kadar:
*Hālet-i buhl ü leʾīmi **ne kadar** alçaksa*
Müteʿālīdir o nisbette belī şān-ı kerem **(Kaside 41/4)**

1.4. ne kadar:
Eyledin halkı zülāl-i kereminden irvā
***Ne kadar** var ise hep kandılar ʿatşān-ı kerem* **(Kaside 41/30)**

1.5. ne kadar:
Kesb-i nermi eder elbet yed-i ihsānınla
***Ne kadar** olsa dil-i şāhid matlab-ı sengīn* **(Kaside 42/15)**

1.6. ne kadar:
Lîk pek dar görünür dîde-i istiʿcâle
***Ne kadar** vâsiʿ ise sâha-i sahrâ-yı ümîd* **(Kaside 46/49)**

1.7. ne kadar:
***Ne kadar** gayret edilse sesi çıkmaz bir elin*
Vatanın lezzeti cemʿiyyet-i yârân iledir **(Gazel 32/5)**

1.8. ne kadar:
***Ne kadar** tatlı bir eyyâm idi eyyâm-ı visâl*
O halâvet o safâ hâtır-ı enverde midir **(Gazel 36/2)**

1.9. ne kadar:
Acır elbet gün olur giryeme feryâdıma yâr
***Ne kadar** cevr ü cefâ etse sitem-kâr olsa* **(Gazel 184/6)**

1.10. ne kadar:
*Rû-be-rûʿahd ü yemînin **ne kadar** muhkem idi*
Nakz-ı eymâna sebep noldu efendim bilmem **(Gazel 210/6)**

1.11. ne kadar:
*Gizli gizli **ne kadar** âh edecek kalb-i hazîn*
Ne kadar yaş dökecek dîde-i giryânım ʿace **(Kaside 6/10)**

1.12. ne kadar:
*Gizli gizli **ne kadar** âh edecek kalb-i hazîn*
Ne kadar yaş dökecek dîde-i giryânım ʿace **(Kaside 6/10)**

1.13. ne kadar:
*Gizli gizli **ne kadar** âh edecek kalb-i hazîn*
Ne kadar yaş dökecek dîde-i giryânım ʿace **(Kaside 6/10)**

1.14. ne kadar:
*Gizli gizli **ne kadar** âh edecek kalb-i hazîn*
Ne kadar yaş dökecek dîde-i giryânım ʿaceb **(Kaside 6/10)**

1.15. ne kadar:
Yine vasfındaki noksânını ikmâl edemez
Ne kadar saʿy ü şitâb eylese şehbâz-ı hayâl **(Kaside 40/21)**

1.16. ne kadar:
Leb-i şîrîn-terin şehd ile perverde midir
***Ne kadar** zâʾika-pîrâ ne kadar rûh-efz* **(Gazel 36/3)**

1.17. ne kadar:
Leb-i şîrîn-terin şehd ile perverde midir
***Ne kadar** zâʾika-pîrâ ne kadar rûh-efzâ* **(Gazel 36/3)**

ne ki:

1.) Nedir, her nedir?

1.1. ne ki:
*Cürmüm **ne ki** Fennî bana dildâr gücenmiş*
Şâyeste midir uslu bir insân ʿitâba **(Gazel 201/6)**

2.) "Ne var ki, ama, fakat, lakin, gelgelelim" anlamlarında kullanılan bir ifade.

2.1. ne ki:
Nazar-ı feyzi eder mûr-ı Süleymânla denk
***Ne ki** hışmı kılar şîr-i jiyânı izlâl* **(Kaside 40/13)**

3.) "Çünkü, ne var ki, şöyle ki" anlamlarında kullanılan bir ifade.

3.1. ne ki:
O sırrı ʿAşkîyâ erbâb-ı zâhır eylemez idrâk
***Ne ki** Sâdık kelâmım var Saʿîd söyler şifâhımdan* **(Gazel 245/7)**

ne lâzım:

1.) Ne gerek var, lazım değil.

1.1. ne lâzım:
*Rağbeti yoksa mülâkâta **ne lâzım** acı söz*
Herkes ey dilber-i şîrîn-dehen ebkem değil â **(Gazel 5/6)**

1.2. ne lâzım:
Dokunma hâtır-ı mûra Süleymân olmak istersen
***Ne lâzım** hasmı taʿkîb eylemek taʿdîl-i efkâr et* **(Müsebba 1/18)**

ne mümkün:

1.) "Mümkün mü, mümkün değil" anlamlarına gelen bir ifade.

1.1. ne mümkün:
*Lutf-ı Hakk yâver ola yoksa **ne mümkün** Fennî*
Elem-i firkati tedbîr ile taʿdîl etmek **(Gazel 117/7)**

1.2. ne mümkün:
*Leyâlîde **ne mümkün** hâb görsün çeşm-i giryânım*
Melek manzar musaffâ sîne meh-rû bir civân gözler **(Gazel 62/4)**

1.3. ne mümkün:
Ezelde olmayınca bir işe kilk-i gazâ-cârî
***Ne mümkün** hayra dayra göstere bir iktizâ tâliʿ* **(Gazel 102/2)**

ne... ne...:

1.) Görevdeş veya zıt anlamlı kelimelerin başına gelerek bunları arka arkaya sıralayan ve sıraladığı ögelerden "hiçbiri" anlamını veren bir red veya olumsuzluk bildirme işlevi yüklenen sıralama bağlacıdır. Bu bağlaç ikiden fazla tekrarlı olarak da kullanılır, *de* bağlacı ile de pekiştirilebilir. (Korkmaz, 2007: 1111).

1.1. ne... ne...:
***Ne** devâm üzre döner çarh **ne** devlet bâkî*
Ne kıvâm üzre kalır zevk ne mihnet bâkî **(Gazel 243/1)**

1.2. ne... ne...:
Ne devâm üzre döner çarh ne devlet bâkî
***Ne** kıvâm üzre kalır zevk **ne** mihnet bâkî* **(Gazel 243/1)**

1.3. ne... ne...:
*Şâm-ı gurbette **ne** cânânla iftâr ettim*
*Kûy-ı firkatte **ne** bir ʿÎd-i visâl oldu ʿayân* **(Kaside 45/4)**

1.4. ne... ne...:
*Garîbim hâne-berdûşum **ne** dârım **ne** diyârım var*
Fakat bir dilrubâ-yı bî-behâ ʿâlî tebârım var **(Muhammes 2/2)**

1.5. ne... ne...:
Hâkezâ lâfını bilmezler eşektir bî-şek
*Sana bed söyleyene sen **ne** dayak ur **ne** kötek* **(Müsemmen 1/15)**

1.6. ne... ne...:
***Ne** bilsin sûfî-efsürde meşreb-i lezzet-i ʿaşkı*
*Muhabbet ne rûhânî **ne** ʿâlî cân-fezâlık var* **(Gazel 60/4)**

1.7. ne... ne...:
Çünkü taʿrîz u taʿarruz seni eyler temrîz
***Ne** zamâna **ne** vukûʿâtına etme taʿrîz* **(Gazel 97/1)**

1.8. ne... ne...:
***Ne** ikbâlinde sâbittir **ne** idbârında râsihdim*
Hemîşe tavr-ı ʿâlem dikkat etsen inkılâb üzre **(Gazel 193/5)**

1.9. ne... ne...:

*Biz **ne** ihvāndan **ne** devrāndan vefālar görmüşüz*
Rūzgār-ı bī-mürüvvetten cefālar görmüşüz **(Gazel 78/1)**

1.10. ne... ne...:
*Kasāvetsiz **ne** bir ʿāşık **ne** bir mehpāre kalmıştır*
Eğer kalmışsa gamsızlık kuru dīvāra kalmıştır **(Gazel 61/1)**

1.11. ne... ne...:
*Fikr-i vaslınla **ne** kāşāne **ne** külhān biliriz*
Dil-i gam-dīdemize kūyunu mesken biliriz **(Gazel 82/1)**

1.12. ne... ne...:
Yetişir Pīr-i muğānın bize hüsn-i nazarı
*Biz **ne** mutrıbda **ne** sākīde ne peymānedeyiz* **(Gazel 86/4)**

1.13. ne... ne...:
Aldanma ki şādī-i felek müntic-i gamdır
*Fennī **ne** şarab iç **ne** giriftār-ı humār ol* **(Gazel 137/6)**

1.14. ne... ne...:
*Leb-i dildāra **ne** yākūt u **ne** mercān diyelim*
İttifāk eyleyelim laʾl-i Bedahşān diyelim **(Gazel 148/1)**

1.15. ne... ne...:
Sağ iken bir ebedī hāne tedārik ede gör
***Ne** bu mesken **ne** bu miknet ne bu fırsat bākī* **(Gazel 243/7)**

1.16. ne... ne de...:
Pek girāndır bize taʿrīzi rakīb-i şūmun
***Ne** bugün tākatımız var **ne de** yarın çekeriz* **(Gazel 72/6)**

1.17. ne...ne de..:
***Ne** durur hātime-i devre kadar merd-i cebīn*
***Ne de** bu ʿāleme eshāb-ı şecāʿat bākī* **(Gazel 243/2)**

1.18. ne... ne de...:
***Ne** sebāt üzre kalır encümen-i ʿayş u sürūr*
***Ne de** bir hāl ile ālām ü meşakkat bākī* **(Gazel 243/4)**

1.19. ne... ne de...:
***Ne** yaşar āhir-i devrāna kadar şahs-ı cehūl*
***Ne de** bu dehr için erbāb-ı fetānet bākī* **(Gazel 243/3)**

ne olur:

1.) "Yalvarırım, lütfen, rica ederim" anlamında kullanılan bir yalvarma sözü.

1.1. ne olur:
***Ne olur** kadrimizi anlasa sarrāf-ı dehr*
Etse takvīm-i bahā cevher-i ʿirfānımıza **(Gazel 182/5)**

1.2. ne olur:
***Ne olur** kadrimizi anlasa sarrāf-ı dehr*
Etse takvīm-i bahā cevher-i ʿirfānımıza **(Gazel 182/5)**

ne rütbe:

1.) Ne derece, ne kadar; çok fazla.

1.1. ne rütbe:
***Ne rütbe** dikkat etse merd-i hāsid edemez tefrīk*
O mehle perde-i teklīfi attık yek vücūd olduk **(Müfret 24/1)**

1.2. ne rütbe:
***Ne rütbe** ʿarz-ı taʿzīmāta saʾy etsen sezādır bu*
Sakın terk-i edebden kūy-ı mahbūb-ı Hudādır bu **(Tahmis 1/2)**

ne vakt:

1) Ne vakit, ne zaman?

1.1. ne vakt:
Ne zevk ettimse Fennī mā-sebaktan zāhir ü pinhān
***Ne vakt** oldumsa teʾmīn-i sürūr-ı nefs ile handān* **(Müseddes 2/25)**

ne var:

1.) Ne olur, ne çıkar?

1.1. ne var:
Mürüvvet merhamet insāf yok mu taş mıdır bağrın
***Ne var** bir iltifāt et büsbütün āhen misin kāfir* **(Gazel 39/9)**

ne yapalım:

1.) Ne çare ki.

1.1. ne yapalım:
***Ne yapalım** böyle imiş mukadder*
Ayrılık demleri oldu mukarrer **(Şarkı 1/5)**

ne yap(ıp) yap(ıp):

1.) "Her çareye başvurup, bir yolunu bulup" anlamında bir deyim.

1.1. ne yap(ıp) yap(ıp):
***Ne yap yap** evvel diril kal hāsılı bir yār ile bākī*
Sünāʾīlik sülāsīlik eder çok derd-i ser īcād **(Gazel 21/8)**

ne yapsın:

1.) "Ne yapılabilir ki?" anlamında bir durum karşısında çaresizlik ve elden bir şey gelmediğini bildiren söz.

1.1. ne yapsın:

***Ne yapsın** fıtratında cevherinde bir hüner yoksa*
Hasūdānın medār-ı iftihārı ʿāmm-ı vecddir hep **(Gazel 7/6)**

1.2. ne yapsın:
Tecessüs eyledim ayrılmıyor dil kūy-ı ʿaşkından
***Ne yapsın** gālibā bī-çārecikde mübtelālık var* **(Gazel 60/3)**

1.3. ne yapsın:
Gönül buʿd-ı merāhilden de etmez ihtirāz ammā
***Ne yapsın** bī-kes ü bī-vāyedir bī-çāre rācildir* **(Kaside 38/35)**

1.4. ne yapsın:
Sürme sürme sürmelenmiştir yed-i fıtratla o
*Çünkü zāʾiddir **ne yapsın** iktihāli gözlerin* **(Gazel 125/3)**

ne yüzden:

1.) Neden, niçin; hangi sebeple?

1.1. ne yüzden:
*Dil **ne yüzden** ʿacebā uğradı bāhūr-ı gama*
Çünkü bir serv-i kaddin zıllı nigehbānımdır **(Gazel 31/4)**

1.2. ne yüzden:
Cürm ü isyānım nedir bilmem ne yaptım yāre ben
*Bilmedim hayfā **ne yüzden** uğradım azara ben* **(Gazel 168/1)**

ne zamān:

1.) "Her ne zaman, hangi vakit" anlamlarında bir zaman zarfı.

1.1. ne zamān:
***Ne zamān** şark u şimālīye teveccüh etsem*
Geliyor rāyiha-i gonca-i zībā-yı vatan **(Gazel 165/9)**

1.2. ne zamān:
***Ne zamān** eylese teşrīf dilārā-yı ümīd*
Yer komaz sāha-yı hātırda rakīb yeʾse **(Kaside 46/3)**

nebāhat:

1.) Şan, şeref.

1.1. nebāhat:
Nazar-ı merhametinden beni mahrūm etme
Yoksa ben dīde-i cānımda ***nebāhat*** *bulamam* **(Gazel 153/3)**

nebeʿān et-/eyle-:

1.) Çıkıp fışkırmak, kaynaklanmak, çıkmak.

1.1. nebeʿān et-:*-me, -de, -dir*
Kaleminden cereyān etmededir feyz-i Hudā
Mihberinden ***nebeʿān etmededir*** *āb-ı zülāl* **(Kaside 40/18)**

1.2. nebeʿān et-:*-(e)r, -di*
Hem bu çeşme iki menbaʿdan ***ederdi nebeʿān***
Gerçi zāhirde ana bir idi ammā mecrā **(Tarih 15/3)**

1.3. nebeʿān eyle-:*-r*
Öyle bir Āsaf-ı zī-şān ki der-i lutfundan
Selsebīl kerem üʿātıfet ***eyler nebeʿān*** **(Kaside 45/20)**

nebī:

1.) Yeni bir kitap ve şeraitle gelmeyip kendinden evvelki Resulün getirdiği kitap ve şeraiti devam ettiren peygamber.

1.1. nebī:
Seninle olmadı hiç bir ***nebī*** *hem-pāye-i rifʿat*
Senin cāh-ı hümāyūnun değildir kābil-i işrāk **(Kaside 15/4)**

Nebiyy-i Efham:

1.) En şerefli, yüce peygamber; Hz. Peygamber.

1.1. Nebiyy-i Efham:*-ı*
Yapış bir kāmilin destinden insān olmak istersen
Nebiyy-i Efhamı *medh eyle Hassān olmak istersen* **(Müsebba 1/2)**

nebzece:

1.) Çok az, bir nebze.

1.1. nebzece:
Yaşmağın bozmaz idi bülbülün āmācında
Olmasa gülde dahi ***nebzece*** *sevdā kokusu* **(Gazel 238/6)**

1.2. nebzece:
Ben de bu neşʾe-i emniyetle fahr ederek
Çok mudur nebzece ʿirfānımı etsem tebyīn **(Kaside 42/24)**

1.3. nebzece:
Hemān bir lezzet aldı ***nebzece*** *sükker-i dudağımdan*
Sırr-ı devlet isr-i mūnisler iken ʿakl üʿirfānım **(Tahmis 7/3)**

1.4. nebzece:
Bazı sır ***nebzece*** *zıddiyle bilinmiş meselā*
Çāşni-i hicirdedir zevk-i visālin sırrı **(Tarih 8/5)**

necābetli:

1.) Soylu, asaletli.

1.1. necābetli:
İki kimse geldi yazdı tārīh-i fevtini
Necābetli *himmetli zekī bir civān idi* **(Tarih 14/5)**

necāt:

1.) Kurtulma, kurtuluş, halas.

1.1. necāt:
Necāt *ister isen tut mürşidin dāmānını yoksa*
Mukarrerdir helākin lücce-i isāma düşmüşsün **(Gazel 129/5)**

necm-i emel:

1.) Dilek yıldızı.

1.1. necm-i emel:
Gün gibi pertev-feşān ol yoksa ey ***necm-i emel***
İstemem bu şevk-ı şeb-tābāne makbūlüm değil **(Gazel 140/4)**

nedāmet:

1.) Pişmanlık.

1.1. nedāmet:
Nedāmet *köşesinde kaldım artık hāʾif ü melhūf*
Ümīdim yalnız lā taknatū fermānına maʿtūf **(Müseddes 2/17)**

1.2. nedāmet:
Ādeme fevz ü necāt verir ***nedāmet*** *ey Şehā*
Āsima melceʾ-penāhdır ol Habīb-i Kibriyā **(Tahmis 8/16)**

1.3. nedāmetle:*-le*
Benimçün oldu encāmında bir bir bāʿis-i hüsrān
Nedāmetle *akar şimdi gözümden eşk-i istīʿmān* **(Müseddes 2/26)**

nedāmet-gede:

1.) Pişmanlık yeri.

1.1. nedāmet-gede:*-de*
Dilhāha göre parlamadı kevkeb-i ikbāl
Kaldım şu ***nedāmet-gede*** *de münkesirü'l-bāl* **(Müseddes 3/5)**

neden:

1.) "Niçin, hangi sebepten?" anlamında soru zarfı.

1.1. neden:
Neden *müstehak görmüş ʿitāba o meh bizi*
Biz ʿāsī miyiz münkād-ı fermān değil miyiz **(Gazel 70/5)**

1.2. neden:
Neden *dilsūzdur dilber niçin dilhastedir ʿuşşāk*
Bu sırr-ı ser-nüvişt-i müphemi keşşāf yoktur yok **(Gazel 108/2)**

1.3. neden:
Neden *mahzūn dursun māh-ı tābānım niçin küstün*
Şeker-handım efendim şūh-fettānım niçin küstün **(Gazel 133/1)**

1.4. neden:
Gonca-i pür-hārına şebnem kadar bār olmadık
Biz bu bāğ-ı ʿāleme bilmem ***neden*** *yār olmadık* **(Kıt'a 16/1)**

1.5. neden:
Çekmeden tīğ-ı niyāmendin olur kurbānı cān
Sāʿidin zālim ***neden*** *zahmet çekip teşmīr eder* **(Tahmis 2/5)**

1.6. neden:
Neden *bīgāneler dost oldu ben bīgāneyim şimdi*
Yanında muʿteber bir dost-ı kıymet-dār idim evvel **(Tahmis 3/10)**

1.7. neden:
Sīnemi gırbāle döndürmek ***neden*** *oldu revā*
Hālimi şerh edeyim icmālen ey meh-rū sana **(Tahmis 6/9)**

1.8. neden:
Gālibā kesreti var kıymetini kesr ediyor
Geldi kālā-yı kemālāta ***neden*** *böyle kesād* **(Taştir 2/4)**

1.9. nedendir:*-den, -dir*
Şaştım sana manzūr olunca bana resmin Kimsin nedir ismin
Terkīb-i tenin dürr ü güherden mi ***nedendir*** *Bir başka bedendir*
(Müstezad 3/6)

nedīm-i kadīm:

1.) Eski dost.

1.1. nedīm-i kadīm:-*i, -n(i)*
Nedīm-i kadīmin *o şūh-ı zībā*
Bīgāne yurduna koymasın aslā **(Şarkı 8/11)**

nefʿ:

1.) Menfaat, fayda, çıkar.

1.1. nefʿine:-*i, -n, -e*
Binde bir çıkmaz umūmun ***nefʿine*** *hizmet eden*
Her dimāğa böyle ulvī arzū vermez felek **(Gazel 113/3)**

nefʿ ver-:

1.) Fayda vermek, yarar sağlamak.

1.1. nefʿ ver-:-*di*
Hānedānın eylerim tebrīk bu tām tārīh ile
Talʿat-ı Sūdī efendi ***verdi nefʿi*** *ʿāleme* **(Tarih 7/5)**

nefahāt-ı ezhār:

1.) Çiçeklerin güzel kokusu.

1.1. nefahāt-ı ezhār:
Misk-i ezferle yoğurmuş yed-i fıtrat o mehi
O mehe gıbta-keşāndır ***nefahāt-ı ezhār*** **(Kaside 43/33)**

nefes:

1.) Soluk; ***mec.*** An.

1.1. nefes:
Sağ oldukça dilinden bir ***nefes*** *şükr-i niʿam gitmez*
Hayāt-ı müsteʾārı ʿārif-i āgāh eder takdīr **(Gazel 81/5)**

1.2. nefesinde:-*in, -de*
Gūyā ki her ***nefesinde*** *bir nezʿ-i rūh eder*
Vefāsız dilbere merd olan māʾil olmasın **(Gazel 164/6)**

2.) Şifa amacıyla hastaya okuyup üfleme.

2.1. nefes:
İʿtibār etme zer ü sīmine Fennī feleğin
Yetişir bir ***nefes*** *himmeti kimyāya bedel* **(Gazel 141/5)**

nefes aldırma-:

1.) Dinlenmesine fırsat vermemek, aralık vermemek.

1.1. nefes aldırma-:-*dan*
Felek çekti nasılsa çehre-i āmālime perde
Nefes aldırmadan *bir kerre hemdem eyledi derde* **(Muhammes 1/16)**

nefes-gerdān ol-:

1.) Nefes veren olmak.

1.1. nefes-gerdān ol-:-*a, -(y)dı*
Nefes-gerdān olaydı *ger cihānda*
Verirdi gıbta pek çok dilrübāya **(Tarih 13/5)**

nefha-i kudsiyyet-i pīr:

1.) Şeyhin [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)] kutsal nefesi.

1.1. nefha-i kudsiyyet-i pīr:
Güç müdür bendesinin kalbini ihyā etmek
Dem-i ʿİsā gibidir ***nefha-i kudsiyyet-i Pīr*****(Kaside 33/15)**

nefha-yı ʿanber:

1.) Amberin güzel kokusu (***bk.*** ʿanber).

1.1. nefha-yı ʿanber:
Şemme-i ihsānı girseydi dimağ-ı hāmeye
ʿĀlemine neşrederdi ***nefha-yı ʿanber*** *kalem* **(Kaside 24/41)**

nefʿ-ı ʿazīm ol-:

1.) Büyük fayda, kâr, kazanç, menfaat olmak.

1.1. nefʿ-ı ʿazīm ol-:-*maz*
Bunun fevkinde Fennī ādeme ***nefʿ-ı ʿazīm olmaz***
Kapan akdām-ı pīre nefsini etsin sana taʿlīm **(Gazel 68/8)**

nefʿ-ı hakīkī:

1.) Gerçek kâr, kazanç, fayda.

1.1. nefʿ-ı hakīkī:
Ona ***nefʿ-ı hakīkī*** *devlet-i vaslındadır yoksa*
Ne kār etse kulun Fennī yine mağbūndur sensiz **(Gazel 75/7)**

nefret:

1.) Bir kimsenin kötülüğünü, mutsuzluğunu istemeye yönelik duygu.

1.1. nefretle:-*le*
Etme hiç bir şahsa hiç bir şeye ***nefretle*** *nigāh*
Kāʾil ol her ne gelirse kābil ol deryā gibi **(Gazel 233/7)**

nefret gel-:

1.) Nefret etmek, nefret duygusuyla dolu olmak.

1.1. nefret gel-:-*(i)yor*
Lutf edip baht-ı siyāhımla barıştır yoksa
Tāliʿimden bana bu hāl ile ***nefret geliyor*** **(Kaside 48/25)**

nefrīn oku-:

1.) Lanet okumak, beddua etmek, ilenmek.

1.1. nefrīn oku-:-*r, -um*
Ben bu gurbetlere kürbetlere lāyık mı idim
Okurum *bāʿis-i hüsrānıma elbet* ***nefrīn*** **(Kaside 42/28)**

nefs:

1.) Nefis, can, benlik, ruh; aşağı duygular; ***tas.*** Kulun kötü huyları ve çirkin vasıfları, kötü his ve huyların mahalli.

1.1. nefse:-*e*
Gam-ı ʿaşkın dil-i bīmārıma müdgam değil ā
Çekmem artık çekemem ***nefse*** *mukaddem değil ā* **(Gazel 5/1)**

1.2. nefse:-*e*
Deyū ***nefse*** *ittibāʿan işledim hadsiz günāh*
ʿAfv-i taksīrāt içün āh sīne-çāk etsem gerek **(Gazel 248/4)**

1.3. nefse:-*e*
Sevgilim ***nefse*** *kıyās eyle ki münhal olsun*
Ne girān mesʾeledir ādeme hırmān-ı kerem **(Kaside 41/49)**

1.4. nefse:-*e*
Gelirse ***nefse*** *hiddet kibriyā-yı Hakkı tezkār et*
Edip mahv-ı eneʾiyyet ʿubūdiyyette isrār et **(Müsebba 1/19)**

1.5. nefse:-*e*
Deyū ***nefse*** *ittibāʿen işledim hadsiz günāh*
ʿAfv-i taksīrāt içün tā sīne-çāk etsem gerek **(Tahmis 8/10)**

1.6. nefsi:-*i*
Nefsi *tehdīd etmeyen*
Rūhu tesʿīd etmeyen **(Diğer 1/9)**

1.7. nefsi:-*i*

Geçme sūfī gördüğün her şeyi tahkīk etmeden
Nefsi *ʿārif olmadır tedkīk-i eşyādan garaz* **(Gazel 95/4)**

1.8. nefsi:-*i*
Müşkil iştir cīveyi altuna tahvīl etmek
Nefsi *āsān değil ʿirfān ile tekmīl etmek* **(Gazel 117/1)**

1.9. nefsi:-*i*
Nefsi *tehdīd etmeyen rūhu tesʿīd etmeyen*
Hakkı tevhīd etmeyen kalır vebāl içinde **(Gazel 203/5)**

1.10. nefsin:-*in*
Düşme ***nefsin*** *peşine tesviye-i reftār et*
Cezb eder öyle reviş cānib-i nīrāna seni **(Gazel 230/4)**

1.11. nefsin:-*i, -n(i)*
Müşterā ʿabd ile seyyān tutardı ***nefsin***
Gökte mezkūr iken ʿunvān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/2)**

1.12. nefsimiz:-*(i)miz*
Eder ellere bezl-i kerem ol perī-nihād
Bizim ***nefsimiz*** *yok mu biz insān değil miyiz* **(Gazel 70/3)**

1.13. nefsimizi:-*(i)miz*
Sanki tevsīʿ-i maʿīşet yolunu tutmaktır
Dem-be-dem ***nefsimizi*** *vakf-ı ʿazāb ettiğimiz* **(Gazel 73/6)**

1.14. nefsin:-*in*
Düşseydi başıma yārin sāyesi
Artardı muhakkak ***nefsin*** *pāyesi* **(Şarkı 5/11)**

1.15. nefsinde:-*i, -n, -de*
Meslekinde rūha ʿaittir mezīd-i terbiyet
Gerçi ***nefsinde*** *edilmez dizgini irhā fakat* **(Kaside 32/3)**

1.16. nefsine:-*i, -n, -e*
Hem hasım hem hākim oldukda bir ādem diğere
Nefsine *etmez kabūl elbette medhūliyeti* **(Kaside 37/49)**

1.17. nefsine:-*i, -n, -i*
Benliği terk eylemeyen nefsine āgāh olamaz
Nefsini *derk eylemeyen ʿārif-i Billāh olamaz* **(Gazel 67/1)**

1.18. nefsini:-*i, -n, -i*
Benliği terk eylemeyen nefsine āgāh olamaz
Nefsini *derk eylemeyen ʿārif-i Billāh olamaz* **(Gazel 67/1)**

1.19. nefsini:-*(i)n, -i*
Bunun fevkinde Fennī ādeme nefʿ-ı ʿazīm olmaz
Kapan akdām-ı pīre ***nefsini*** *etsin sana taʿlīm* **(Gazel 68/8)**

1.20. nefsini:-*i, -n, -i*
Dīm ü dūzah ʿāşık-ı dīdārdan meslūbdur
Gam yemez ehl-i muhabbet ***nefsini*** *ibrā için* **(Gazel 172/5)**

1.21. nefsini:-*i, -n, -i*
İnsān olayım dersen eğer ***nefsini*** *öğren*
Bir lahza uzağ olma huzūr-ı ʿurefādan **(Kaside 50/8)**

1.22. nefsini:-*(i)n, -i*
Elin māliyle servet sāhibi oldum hayāl etme
Mükerrem ***nefsini*** *beyhūde hammāl ü bāl etme* **(Müseddes 1/8)**

1.23. nefsinin:-*i, -nin*
Nādirdir olan ***nefsinin*** *esrārına vākıf*
Gāfil bulunur ekser insān şerefinden **(Gazel 173/4)**

nefsen:

1.) Nefis olarak, nefis bakımından.

1.1. nefsen:
Nefsen *ezkā meşreben bī-ʿayb u ʿazmen zī-sebāt*
Zāten akdes tabʿan erfaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/5)**

nefs-i bī-şerm ü hicāb:

1.) Utanıp sıkılmayan nefis.

1.1. nefs-i bī-şerm ü hicāb:
Geldi herem gitti şebāb oldu sarāy-ı ten harāb
Ey ***nefs-i bī-şerm ü hicāb*** *ettin mi bir hayr iktisāb* **(Kaside 20/1)**

nefs-i nefīs:

1.) Tatlı, hoşa giden nefis.

1.1. nefs-i nefīs:
Cilā ver dīde-i cāna safā ver kalb-i nālāna
Beni ***nefs-i nefīsimden*** *haberdār eyle yā Rabbī* **(Kaside 9/2)**

1.2. nefs-i nefīs:-*(i)m, -den*
Cilā ver dīde-i cāna safā ver kalb-i nālāna
Beni ***nefs-i nefīsimden*** *haberdār eyle yā Rabbī* **(Kaside 9/2)**

nefsimce:

1.) Nefsime göre, kendimce.

1.1. nefsimce:
Cānıma tuttum bedel ***nefsimce*** *cānānım seni*
Etmesin Allah cismimden cüdā cānım seni **(Gazel 224/1)**

nefsini bil-:

1.) Nefsini, kendini bilmek (***bk.*** men aʿref).

1.1. nefsini bil-:
İkilikten güzer et ***nefsini bil*** *insān ol*
Beşeriyyetle bilinmez kıdem-i rütbet-i Pīr **(Kaside 33/5)**

nekāyıs:

1.) Noksanlar, eksikler.

1.1. nekāyısla:-*la*
Nekāyısla *kemāl-i mücrimiyyetle benim mevsūf*
Miyān-ı ümmet-i merhūmede ʿisyān ile maʿrūf **(Müseddes 2/16)**

neler:

1.) Çok ve çeşitli şeyler.

1.1. neler:
Dār-ı gurbette ***neler*** *geçti serimden sensiz*
Yaş değil āteş akar dīdelerimden sensiz **(Müsebba 2/34)**

1.2. neler:
Avālim-āferīnsin ʿacz ü noksandan münezzehsin
Edersin isteyince hāriku'l-ʿāde ***neler*** *peydā* **(Kaside 4/2)**

neler īcād kılmış neler īcād:

1.) "Neler yapmış neler" anlamındaki bir söz (Allah'ın yoktan var ettiği şeylerin vurgusu yapılmaktadır).

1.1. neler īcād kılmış neler īcād:
Neler īcād kılmış *sānī-i yektā* ***neler īcād***
Nazar kıl kā'ināta ʿāşık ol sunʿ-ı İlāhīye **(Gazel 21/3)**

nem:

1.) Hafif ıslaklık; ***mec.*** Gözyaşı.

1.1. nem:

*Gözünde **nem** yüzünden ʿāşıkın āsār-ı gam gitmez*
Serinden sarsar-ı sevdā derūnundan elem gitmez **(Gazel 81/1)**

1.2. nem:
Bence teklīfe mahal kalmadı cānānım için
*Gözde **nem** var ise ol gözleri fettānım için* **(Gazel 163/1)**

1.3. nem:
*Kalmadı ağlayarak sanki iki dīdede **nem***
Oldu göz yaşıma dem hātırıma gam müdgām **(Müsebba 2/5)**

nemçe-veş:

1.) Avusturyalılar (yabancılar) gibi.

1.1. nemçe-veş:
*Güzeller **nemçe-veş** refʿ-ı şikāf olmuştur*
Bu gülzār-ı gınāda sanma ehl-i perde kalmıştır **(Gazel 57/4)**

neme lāzım:

1.) "Neme gerek; bu işle ilgilenmem, buna karışmam" anlamlarında kullanılan bir ifade.

1.1. neme lāzım:
Nazar-ı lutf ile baksın gözüme rahm etsin
***Neme lāzım** demesin dīde-i giryānım için* **(Gazel 163/2)**

Nemrūd-ı şakī:

1.) Eşkiya, haydut, kötü huylu, acımasız Nemrud. [Nemrud, Hz. İbrahim'i ateşe attırmasıyla ünlü bir Babil kralıdır. İbrahim peygamberi ateşe attıktan sonra da iman etmemiştir. Rivayete göre burnundan giren ve beynini kemiren bir sinek sebebiyle tokmakçının kafasına pamuğun içindeki gürz ile vurması sonucu ölmüştür (Pala, 2017: 356)].

1.1. Nemrūd-ı şakī:
ʿAbes şeydir ümīd-i lutf ile nā-cinse yalvarmak
*Ki **Nemrūd-ı şakī** ʿarz-ı tevāzūʿyla Halīl olmaz* **(Gazel 76/5)**

nerd-bān:

1.) Merdiven.

1.1. nerd-bān:
***Nerd-bān** kat kat olup pāyini takbīl ediyor*
Geldiği meclise āsār-ı şerāfet geliyor **(Kaside 48/33)**

nerde:

1.) Nerede, hangi yerde?

1.1. nerde:
Bulayım tāliʿ-i nā-sāzı ne yerlerde ise
*Bana taʾrīfini ihsān ediniz **nerde** ise* **(Gazel 180/1)**

1.2. nerde:
Kudūmüyle bu şeb tenvīr-i meclis etti ol māh
*Ne menzil içre akşamladı bilmem **nerde** kalmıştır* **(Gazel 57/3)**

1.3. nerdesin:-*sin*
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu gel
***Nerdesin** ey dilber-i ʿālī-tebārım nerdesin* **Muhammes 3/3)**

1.4. nerdesin:-*sin*
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu gel
*Nerdesin ey dilber-i ʿālī-tebārım **nerdesin*** **(Muhammes 3/3)**

1.5. nerdesin:-*sin*
***Nerdesin** ey nāzenīn-i dilşikārım nerdesin*
Nerdesin ey şehriyār-ı bī-ʿayārım nerdesin **(Muhammes 3/4)**

1.6. nerdesin:-*sin*
*Nerdesin ey nāzenīn-i dilşikārım **nerdesin***
Nerdesin ey şehriyār-ı bī-ʿayārım nerdesin **(Muhammes 3/4)**

1.7. nerdesin:-*sin*
Nerdesin ey nāzenīn-i dilşikārım nerdesin
***Nerdesin** ey şehriyār-ı bī-ʿayārım nerdesin* **(Muhammes 3/4)**

1.8. nerdesin:-*sin*
Nerdesin ey nāzenīn-i dilşikārım nerdesin
*Nerdesin ey şehriyār-ı bī-ʿayārım **nerdesin*** **(Muhammes 3/4)**

nerdübān:

1.) "Merdiven" kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli.

1.1. nerdübān:
*Bakın tomar-ı tāliʿde benimçün **nerdübān** yok mu*
Telāmīzim dahi etdi teʾālī sāde ben kaldım **(Gazel 216/6)**

nerdübān eyle-:

1.) Merdiven etmek, merdiven hâline getirmek.

1.1. nerdübān eyle-:
Sebāt etsin yolunda kat kat olsun cism-i bītābım
*Beni ʿirfān-sarāy-ı hazretinde **nerdübān eyle*** **(Gazel 178/3)**

nere:

1.) Hangi yer, hangi taraf?

1.1. neredir:-*dir*
*Ne için geldim ʿaceb mevrid-i merciʿ **neredir***
Bu sitem-hāneyi bilmem ki ne sandım kaldım **(Gazel 151/2)**

nerede

1.) Hangi yerde, hangi tarafta?

1.1. nerede:-*de*
*Koşarız her **nerede** luʿb-ı nevʿ īcād olsa*
Tekkeye mescide girsek sıkılır cānlarımız **(Gazel 196/5)**

2.) "Hani, nerede kaldı, ne oldu?" anlamlarında kullanılan bir ifade.

2.2. nerede:
Hani Hātem hani Dārā hani Keyhüsrevler
*Hani Sührāb-ı tüvānā **nerede** Rüstem-i Zāl* **(Kaside 40/8)**

ne-reved ānki be-şehrāh-i şerīʿat bakar-est:

1.) "Şeriatın ana caddesinde gitmez o inek." anlamındaki bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. ne-reved ānki be-şehrāh-i şerīʿat bakar-est:
Ne-reved ānki be-şehrāh-i şerīʿat bakar-est
Bakarī nīz ne-şāyed ne-bakar belki hār-est **(Gazel 252/1)**

nergis:

1.) Daha çok beyaz ve sarı taç yapraklarıyla yere eğik olan, kokusuz ve meyvesiz olması, ince ve zarif görüntüsüyle bilinen çiçek; ***mec.*** "Sevgilin gözü" nü ifade etmektedir. Ayrıca yine görüntüsü itibariyle şiirde genellikle hasta, sarhoş ve âşık ile benzerlik ilişkisi kurulmaktadır (Bayram, 2007: 214).

1.1. nergisleri:-*ler, -i*
Her nigāhı dile bir ok gibi teʾsir etsin
*Hasta gönlü gibi **nergisleri** bīmār olsun* **(Gazel 162/4)**

nergis-i bīmār:

1.) Hasta nergis; hasta, baygın bakan göz (***bk.*** nergis).

1.1. nergis-i bīmār:-*(ı)n, -dır*

Kākülündür geçiren boynuma sevdā bağını
Gönlümü hasta kılan ***nergis-i bīmārındır*** **(Gazel 30/2)**

nergis-i mest:

1.) Baygın, mahmur göz ***(bk. nergis).***

1.1. nergis-i mest:-*(i)n, -e*
Nūr-ı ʿaynım nice sarf-ı nazar etsin ʿādem
Nergis-i mestine *hayrān kalıyor hūru'l-īyn* **(Kaside 42/31)**

nergis-i mey-gūne:

1.) Şarap rengindeki nergis (***bk.*** nergis).

1.1. nergis-i mey-gūne:-*n, -e*
Sen de ey sūfī olurdun ben gibi bīmār-ı ʿaşk
Nergis-i mey-gūnene *bir nebzecik gelse humār* **(Kaside 39/48)**

nergis-i şehlā:

1.) Güzel ve baygın bakışlı göz (***bk.*** nergis).

1.1. nergis-i şehlā:-*s, -ı, -n, -ı*
Çerhi titretsin çekince hançer-i müjgānını
Cāmı mest etsin sürünce ***nergis-i şehlāsını*** **(Gazel 219/3)**

nermi-i mahviyyet:

1.) Tevazu yumuşaklığı.

1.1. nermi-i mahviyyet:-*te, -dir*
Hāk yüz bin renge girse iʿtilā eyler havā
Gālibiyet dāʾimā ***nermi-i mahviyyettedir*** **(Müfret 27/1)**

nermi-i vuslat:

1.) Kavuşma yumuşaklığı, merhameti.

1.1. nermi-i vuslat:
Germi-i suhbet veren bāzār-ı yāre pāradır
Nermi-i vuslat *veren ol şīvekāre pāradır* **(Gazel 56/1)**

nesak-ı şekl-i ʿakīme gir-:

1.) Sonu olmayan bir yola girmek.

1.1. nesak-ı şekl-i ʿakīme gir-:-*mez*
Umarım kim ***nesak-ı şekl-i ʿakīme girmez***
Bir netīce verir encāmı kazāyā-yı ümīd **(Kaside 46/47)**

neşāt:

1.) Sevinç, neşe.

1.1. neşāti:-*ı*
Muhabbet ehlini hālī bırakmaz āh ü nālişde
Neşāti bāde-i nūşīnenin kitmān kabūl etmez **(Gazel 88/2)**

neşʾe:

1.) Sevinç, mutluluk.

1.1. neşʾe:
Getirirse dile bir ***neşʾe*** *yine bu getirir*
Ne zamān semt-i vatandan ki sabā bū getirir **(Gazel 43/1)**

1.2. neşʾe:
Muhabbet meclisinden zāʾil olmuş ***neşʾe*** *āsārı*
Dökülmüş mey kırılmış şīşeler meyhāneler kalmış **(Gazel 94/2)**

1.3. neşʾen:-*n*
Neşʾen *artsın okşadıkça gerden-i billūrunu*
Çatlasın öptükçe sāgar laʿl-i cān-bahşāsını **(Gazel 219/5)**

1.4. neşʾenin:-*(n)in*
Meyhāne-i emelde sermest-i gaflet olma
Zīrā ki vardır āhir her ***neşʾenin*** *humārı* **(Gazel 244/5)**

1.5. neşʾesi:-*si*
Lezzeti hükmü bakāsı yok sudandır ***neşʾesi***
Minnet-i sākī çekilmez sāğār u sahbā için **(Gazel 172/2)**

1.6. neşʾesinden:-*si, -n, -den*
Neşʾesinden *yine ʿīd üstüne ʿīd etti felek*
Vatanımdan beni mehcūr u baʿīd etti felek **(Gazel 110/1)**

1.7. neşʾesinden:-*si, -n, -den*
Neşʾesinden *oluyor hande-nümā mülk ü melek*
Atlas-ı çarha kadar hiss-i beşāşet geliyor **(Kaside 48/5)**

neşʾe ver-:

1.) Keyif vermek, neşelendirmek, mutlu etmek.

1.1. neşʾe ver-:-*mez*
Neşʾe vermez *sūfī-i nā-puhteye tavsīf-i ʿaşk*
Sūd hāsıl eylemez aʿmāya elvāndan bahis **(Gazel 14/4)**

1.2. neşʾe ver-:-*(i)r*
ʿĀşıka ***neşʾe verir*** *seng-i cefā-yı maʿşūk*
Hār-ı gül gül görünür bülbül-i şeydā gözüne **(Gazel 195/2)**

neşʾe-bahş ol-:

1.) Neşe vermek.

1.1. neşʾe-bahş ol-:-*maz*
Çekti eyyām-ı fırākın sīneme dāğ üzre dāğ
Neşʾe-bahş olmaz *bana sensiz efendim seyr-i bāğ* **(Gazel 103/1)**

neşʾe-bahşā:

1.) Neşe bahşeden, neşe veren.

1.1. neşʾe-bahşādır:-*dır*
Neşʾe-bahşādır *lebin ʿuşşāka cām-ı Cem gibi*
Dur ayağ üzere elin aç sākiyā Hātem gibi **(Gazel 214/1)**

neşʾe-dār ol-:

1.) Neşelenmek, keyiflenmek.

1.1. neşʾe-dār ol-:-*du, -m*
ʿĀşıkāne bir gazel tarh eylesem şāyestedir
Sāğār-ı ümmīd-i ihsānınla ***oldum neşʾe-dār*** **(Kaside 39/46)**

neşʾe-i cām-ı mülākāt:

1.) Buluşma kadehinin sevinci, sarhoşluğu.

1.1. neşʾe-i cām-ı mülākāt:
Neşʾe-i cām-ı mülākāt *ile güldürmelidir*
Dīdeden eşk-i tahassür cereyān eylemeden **(Gazel 170/5)**

neşe-i cān-bahş:

1.) Cana can katan neşe.

1.1. neşe-i cān-bahş:
İşte bu ***neşe-i cān-bahş*** *ile çok mu görülür*
İftihār eylese buʿabd-i kadr-dān-ı kerem **(Kaside 41/39)**

neşʾe-i devrān:

1.) Devrin, dünyanın neşesi.

1.1. neşʾe-i devrān:
Her nazarda mahv eder endūh-ı bālī gözlerin
Neşʾe-i devrān *ile gūyā ki mālī gözlerin* **(Tahmis 6/1)**

neşʾe-i dil:

1.) Gönlün neşesi.

1.1. neşʾe-i dil:-*de*
Sehāb olmaz bu mānī pertev-i mihr-i cihān-tāba
Kalır mı ***neşʾe-i dilde*** *hasretinle pür-gam oldukça* **(Gazel 200/3)**

neşʾe-i emniyet:

1.) Güvenme neşesi, güvende olmanın verdiği sevinç.

1.1. neşʾe-i emniyet:-*le*
Ben de bu ***neşʾe-i emniyetle*** *fahr ederek*
Çok mudur nebzece ʿirfānımı etsem tebyīn **(Kaside 42/24)**

neşe-i feyezān-ı kerem:

1.) Lütuf bolluğunun neşesi.

1.1. neşe-i feyezān-ı kerem:
Lutfunu cūdunu ihsānını yād ettikçe
Doluyor hātırıma ***neşe-i feyezān-ı kerem*** **(Kaside 41/38)**

neşʾe-i laʿl:

1.) (Sevgilinin) Lal dudaklarının neşesi.

1.1. neşʾe-i laʿl:-*(i)n, -le*
Mezāk erbābının gayrīye gerçi dediler sūmū
Hevā-yı kākülünle ***neşʾe-i laʿlinle*** *sermestim* **(Gazel 177/3)**

neşʾe-i mülākāt:

1.) Görüşme sevinci.

1.1. neşʾe-i mülākāt:
Dilde kalaydı bākī tek ***neşʾe-i mülākāt***
İsterse bāde içmek her dem yasağ olaydı **(Gazel 211/3)**

neşʾe-i sahbā:

1.) Şarabın verdiği mutluluk.

1.1. neşʾe-i sahbā:-*s, -ı*
Bezm-i rindānın bu şeb sākī-i meh-sīmāsı yok
Pertev-i ʿikbāli sönmüş ***neşʾe-i sahbāsı*** *yok* **(Gazel 107/1)**

neşʾelen-:

1.) Neşeli duruma getirmek, neşe vermek, keyiflendirmek.

1.1. neşʾelendirdi:-*dir, -di*
Bu tecellī bu tasavvur ***neşʾelendirdi*** *beni*
İgtinām ettim şu sūretle felekten fırsatı **(Kaside 37/87)**

1.2. neşʾelendirdi:-*dir, -di*
Neşʾelendirdi *beni işte bu cām-ı ümīd*
Bu hevesle yakışır gazel etsem tastīr **(Kaside 47/28)**

neşʾeli:

1.) Sevinçli, mutlu, şen.

1.1. neşʾeli:
Bu tekyede dil-rīşin olur hem-demi dilrīş
Bir bağrı bütün ***neşʾeli*** *neyzen bulamazsın* **(Gazel 128/6)**

1.2. neşʾeli:
Kerīmī sen bilirsin kim hilāfı irtikāb etmem
Felekte çok şükür bir ***neşʾeli*** *lezzetli dem buldum* **(Kaside 49/5)**

neşʾe-pezīr ol-:

1.) Neşe bulmak, neşelenmek.

1.1. neşʾe-pezīr ol-:-*du*
Bu tasavvurla fakat ***neşʾe-pezīr oldu*** *gönül*
Bu tezekkürle fakat zīb ü şerefʾ buldu zebān **(Kaside 45/49)**

neşʾe-resān:

1.) Neşelendiren, neşe veren.

1.1. neşʾe-resāndır:-*dır*
Eserinden ʿurefā zevk-ı diğer hāsıl eder
Ehl-i dil mecmaʿına ***neşʾe-resāndır*** *kalemim* **(Gazel 152/18)**

neşʾe-yāb ol-:

1.) Sevinçli olmak, neşelenmek, memnun olmak.

1.1. neşʾe-yāb ol-:-*ma, -dı, -m*
Neşʾe-yāb olmadım *şu meyhāneden*
Gözüm açtırmadı humār-ı mihen **(Şarkı 2/8)**

neşʾe-yāb-ı ʿaşk ol-:

1.) Aşktan dolayı neşeli olmak.

1.1. neşʾe-yāb-ı ʿaşk ol-:-*an*
Ber-murād eyle tenim ālūde-i hāk olmadan
Neşʾe-yāb-ı ʿaşk olan *ashāb-ı ʿirfān ʿaşkına* **(Kaside 7/3)**

neşʾe-yi mey:

1.) Şarap neşesi.

1.1. neşʾe-yi mey:
Bir güzel methedeyim ***neşʾe-yi mey*** *kaybeylemeden*
Tabʿıma ʿālem-i ʿulvīden iʿānet geliyor **(Kaside 48/30)**

nesīm:

1.) Hafif esen, (sevgiliden) koku ve haber taşıyan rüzgâr, esinti.

1.1. nesīm:
Nesīm *etmez o gül-i ruhsārı īkāz*
Seherde āhım eyler yāri īkāz **(Gazel 99/1)**

1.2. nesīm:
Ey sāhib-i halk-ı ʿāzim ey mālik-i vech-i besīm
Zülfün hevāsında ***nesīm*** *ʿaşkın gamında nüh-kıbāb* **(Kaside 20/18)**

nesne:

1.) Varlık, madde, şey, obje.

1.1. nesne:
Zevk-ı eşyāyı tahayyülde ibāret zann eder
Elde hiç bir ***nesne*** *yok dervīşe hülyādan lezīz* **(Gazel 24/4)**

neşret-:

1.) Yaymak, dağıtmak, saçmak.

1.1. neşrederdi:-*(e)r, -di*
Şemme-i ihsānı girseydi dimağ-ı hāmeye
ʿĀlemine ***neşrederdi*** *nefha-yı ʿanber kalem* **(Kaside 24/41)**

neşrevle-:

1.) Yayımlamak.

1.1. neşreyle-:-*di, -m*
Duʿā-yı hayr ile tezkār eder evlād ü akrānım
Cihānda çok eser ***neşr eyledim*** *çok yādigārım var* **(Muhammes 2/18)**

nesr-i dürer et-:

1.) İnciler saçmak, yaymak.

1.1. nesr-i dürer et-:-*se, -m*

Bahtım bana el verse de sarılsam eteğinden
Feryād ederek pāyine ***nesr-i dürer etsem*** **(Gazel 149/4)**

neşr-i envār et-:

1.) Nurunu yaymak.

1.1. neşr-i envār et-:-*e*
Kalmasın sāye-i fazlında muʿattal hünerim
Tā ki misbāh-ı kemālim ***ede neşr-i envār*** **(Kaside 43/22)**

neşv ü nemā:

1.) Gelişme, büyüme, gelişim.

1.1. neşv ü nemā:
Sāha-i ravza-i lutfunda bulup ***neşv ü nemā***
Deste deste tagılır herkese reyhān-ı kerem **(Kaside 41/21)**

neşv ü nemā bul-:

1.) Gelişip büyümek.

1.1. neşv ü nemā bul-:-*dukça*
Feyz alır ***neşv ü nemā buldukça*** *merdüm-zādeler*
Refte refte müstehak bār olur har yavrusu **(Gazel 241/2)**

neşvelen-:

1.) Neşelenmek, sevinmek.

1.1. neşvelendi:-*di*
Neşvelendi *hüsn-i tedbīriyle verdi berk ü bār*
Etmeseydi az daha imdād-ı ʿulüvv-i himmeti **(Kaside 39/17)**

neşve-yāb:

1.) Neşelenmek, keyiflenmek.

1.1. neşve-yāb:
Henüz ***neşve-yāb*** *ʿālem ʿunfuvān idi*
Humār-ı ecel bī-çāreyi telh-kām etti **(Tarih 14/2)**

neşve-yi sahbā-yı cem:

1.) Cem'in kadehinin neşesi, keyfi (***bk.*** Cem).

1.1. neşve-yi sahbā-yı Cem:
Mülakātı yeter ol rütbe mürūr ettiğim hattā
Süveydā-yı dilimde ***neşve-yi sahbā-yı Cem*** *buldum* **(Kaside 49/3)**

netīce:

1.) Sonuç, son.

1.1. netīce:
Kaydolunmaz derse de sāziç husūd-ı bī-hüner
Çok ***netīce*** *gösterir ettikçe imʿān-ı nazar* **(Tahmis 4/11)**

netīce ver-:

1.) Sonuç vermek.

1.1. netīce ver-:-*(i)r*
Umarım kim nesak-ı şekl-i ʿakīme girmez
Bir ***netīce verir*** *encāmı kazāyā-yı ümīd* **(Kaside 46/47)**

nevʿ:

1.) Çeşit, cins, tür.

1.1. nevʿimde:-*(i)m, -de*
Derdimi duymayan az kaldı beni ***nevʿimde***
Beni günden güne meşhūr-ı cihān etti o şūh **(Gazel 20/2)**

1.2. nevʿine:-*i, -n, -e*
Feyzine müstağrak olur ʿālem-i insāniyyet
Ne zemān etse beni ***nevʿine*** *erzān-ı kerem* **(Kaside 41/18)**

nevā:

1.) Nağme, ahenk, ses.

1.1. nevālar:-*lar*
Ne tedbīr ittihāz etsem duyursam yāre feryādım
O sūzişli ***nevālar*** *nağmeler savt-ı zübāb oldu* **(Gazel 226/4)**

nevʿan-ma:

1.) Bir türlü, bir şekilde, bir suretle; bir dereceye kadar.

1.1. nevʿan-ma:
Cefādan fārig olmuş yār taʿdīl-i mizāc etmiş
Bu peygām-ı sürūr-efzāda ***nevʿan-ma*** *yalan yok mu* **(Gazel 216/8)**

nevā-yı andelīb:

1.) Bülbül sesi.

1.1. nevā-yı andelīb:
Yetişmez mi benim kırlarda nālān olduğum böyle
Nevā-yı andelīb *tabʿıma cebān-çemen yok mu* **(Kıt'a 21/2)**

nevā-yı diğer:

1.) Diğer, başka ses, nağme.

1.1. nevā-yı diğer:
Yeter artık ***nevā-yı diğer*** *īcād etsen olmaz mı*
Ser-i dildārı tasdīʿ eyledin feryād ile ey dil **(Gazel 207/6)**

1.2. nevā-yı diğer:-*e*
İltifāt etmeyiz sāza santūra
Nevā-yı diğer *var dilhānemizde* **(Şarkı 6/2)**

nevā-yı yümn:

1.) Uğurlu ses.

1.1. nevā-yı yümn:
Tārīh-i tāmum Fennīyā olsun medār-ı tehniyet
Buldu ***nevā-yı yümn*** *ile Ankarayı şimendifer* **(Tarih 16/13)**

nevāziş:

1.) Okşama, gönül alma, iltifat etme.

1.1. nevāzişle:-*le*
Halkı esrār-ı maʿāriften haberdār eyleyip
Aldı gözlerden ***nevāzişle*** *hicāb-ı gafleti* **(Kaside 37/21)**

nev-be-nev:

1.) Yepyeni, çeşit çeşit, türlü türlü.

1.1. nev-be-nev:
Kaynar endīşemde yenbūʿ-ı fesāhat ***nev-be-nev***
Bendedir el-ān icrā-yı belāgat nevbeti **(Kaside 37/89)**

1.2. nev-be-nev:
Renciş-i buhl ile bī-tāb kalırdı dünyā
Nev-be-nev *çāre-resān olmasa Lokmān-ı kerem* **(Kaside 41/6)**

1.3. nev-be-nev:
İşve-i cān-bahş ile dil-hürrem ü dilşād edip
Nev-be-nev *kalb-i hümūm-ālūduna imdād edip* **(Tahmis 6/4)**

nevbet:

1.) Nöbet; sıra.

1.1. nevbeti:-*i*

Kaynar endîşemde yenbūʿ-ı fesâhat nev-be-nev
Bendedir el-ân icrâ-yı belâgat ***nevbeti*** **(Kaside 37/89)**

1.2. nevbet:
Âteşîn bir gazel inşâdına geldi ***nevbet***
Feyz-i medhin ki dil ü tabʿımı etti teshîn **(Kaside 42/29)**

nevbet gel-:

1.) Bir başkasından sonra sıra birinin veya bir şeyin olmak; sırası düşmek, uygun zaman gelmek.

1.1. nevbet gel-:-*(i)yor*
Görmeyen kalmadı artık eser-i himmetini
Gayri ey münʿim-i ʿâlî bana ***nevbet geliyor*** **(Kaside 48/26)**

1.2. nevbet gel-:-*(i)yor*
Her işi sâye-i şâhânede ikmâl ettik
Vaʿd-i terfîʿimin incâzına ***nevbet geliyor*** **(Kaside 48/23)**

nevbet-i ikbâl(i) dön-:

1.) Devrin dönmesi; talihi dönmek.

1.1. nevbet-i ikbâl(i) dön-: -*mez*
Bir gün bize ***dönmez*** *mi ʿaceb* ***nevbet-i ikbâl***
Dil ʿarz-ı temennâdan usansın mı ne dersin **(Gazel 122/6)**

nev-edâ:

1.) Yeni eda, tarz.

1.1. nev-edâ:
Tabʿna çok ***nev-edâ*** *mazmûnlar îrâd edip*
Vasfına mecbûr eder ʿuşşâkı ʿâlî gözlerin **(Tahmis 6/5)**

nev-eser:

1.) Yeni eser.

1.1. nev-eser:
Fennîyâ şâyestedir Allah için bu ***nev-eser***
Zer kalemle cebhe-i hurşîde tastîr eylesen **(Gazel 130/5)**

nevʿ-i beşer:

1.) İnsan türü, insanlar, insanoğlu.

1.1. nevʿ-i beşer:-*de*
Kalmazdı mezâlimden eser ***nevʿ-i beşerde***
İbret alabilseydi her âdem selefinden **(Gazel 173/3)**

1.2. nevʿ-i beşer:
Kusûrum varsa ʿafvet Pâdişâhım yâd-ı vasfında
Kabûl et ʿözrümü ***nevʿ-i beşer*** *sâhî vü zâhildir* **(Kaside 38/44)**

1.3. nevʿ-i beşer:
Her şeyde musîb olduğunu eyleme daʿvâ
Hâlî kalamaz ***nevʿ-i beşer*** *sehv ü hatâdan* **(Kaside 50/9)**

nevk-i hâme:

1.) Kalem ucu.

1.1. nevk-i hâme:-*m*
Şemmesi âsârımın eshâb-ı fazlı gaşy eder
Misk-i ezferdir midâdım ***nevk-i hâmem*** *misk-bâr* **(Kaside 39/44)**

nev-mîd et-:

1.) Ümitsiz etmek.

1.1. nev-mîd et-:-*me*
Etme emsâl-i ʿabîdâneme karşı ahcâl
Etme *Fennî kulunu ʿâtıfetinden* ***nev-mîd*** **(Kaside 40/64)**

nev-nihâl-i maʿdelet:

1.) Yeni yetişen adalet fidanı.

1.1. nev-nihâl-i maʿdelet:
Çok gözettim bitmedi bir ***nev-nihâl-i maʿdelet***
Olmadı hâk-i vatan keyfimce gül-zâr olmadı **(Gazel 232/2)**

nevres-nihâl:

1.) Yeni yetişen fidan (sevgili).

1.1. nevres-nihâlim:-*(i)m*
Benimçün kûy-ı gurbette ikâmet mümteniʿ ammâ
Melâhat bağının mahsûlü bir ***nevres-nihâlim*** *var* **(Gazel 25/4)**

nevreste:

1.) Yeni yetişmiş, genç.

1.1. nevrestelerin:-*ler, -in*
Üftâdelerin çektiği ʿâlâm-ı tahassür
Nevrestelerin *nâzına etvârına değmez* **(Gazel 65/3)**

ney:

1.) Asıl adı "nây" olup kamıştan yapılmış, bir arşın uzunluğunda nefesli çalgıdır. Sesi yanık ve lahutidir. Rivayete göre Peygamberimiz (s.a.v), İlahi aşk sırrını Hz. Ali'ye söylemiştir. Bu sırrın yükü altında ezilen Hz. Ali, Medine dışında kör bir kuyuya bu sırrı anlatmış, kör kuyu ise bu sır ile coşup köpürmüş ve taşmıştır. Su, her yeri kaplayınca kenarlarından kamışlar yetişip oralardaki bir çoban bu kamışlardan birini kesip muhtelif yerlerinden delmiş ve üflemeye başlamıştır. İşte bu çıkan ses de kalplere coşku ve heyecan verip İlahi sırrı anlatır olmuştur. Peygamberimiz (s.a.v) de bu çobanın ney sesini işitince durumu anlamış ve o günden sonra ney, bir ilham kaynağı olmuş ve yanık yanık ses çıkarmasının sebebi, bu İlahi sırra yorulmuştur (Pala, 2017: 358). Bu vasıflarıyla da ney, Klasik Türk şiirine konu olmuştur.

1.1. ney:
Gelir de hâtıra şâyet sorarsan hâlimi ey şûh
Figânım ***ney*** *sirişkim seyl ü kaddim nûndur sensiz* **(Gazel 75/3)**

1.2. ney:
Dil-i dîvâneyi neyle mütesellî kılayım
Ney *gibi inletip artırma figânım gitme* **(Gazel 192/3)**

1.3. ney:
Ney *gibi ben dâğ-dâr olsam duyunca çok mudur*
Sen bu Dâvûdî sesinle mum edersin âheni **(Gazel 218/3)**

1.4. ney:
Mazhar-ı ʿafv ü ʿatâ kılmazsa Yezdânım beni
Ney *gibi sûrâh sûrâh eyler efgânım beni* **(Kaside 5/6)**

1.5. ney:
Mevlevîyim ʿaşk ile inler derûnum ***ney*** *gibi*
Hazret-i Mollâ-yı Rûmun menkabet-güyâsıyım **(Kaside 35/6)**

1.6. neyde:-*de*
Neyde *meyde hâlet-i sûziş-fezâdan çok ne var*
Yâri germ ü nerm eder âhım sirişk-i firkatim **(Gazel 47/2)**

1.7. neyde:-*de*
Görüp envâr-ı ʿaşkı ***neyde*** *meyde vech-i dilberde*
O sırr-ı aʿzamı sûfî-i har-ı mişvâra bildirme **(Gazel 188/5)**

1.8. neyle:-*le*
Dil-i dîvâneyi neyle mütesellî kılayım
Ney *gibi inletip artırma figânım gitme* **(Gazel 192/3)**

neydiğin/ neydüğün:

1.) "Ne olduğunu" anlamında bir kalıp ifade.

1.1. neydiğin:
*Muhabbet **neydiğin** bilmezdi evvel*
Sen ettin Fennī-i gam-hārı īkāz **(Gazel 99/5)**

1.2. neydüğün:
Bir tasavvur sāhibinden sor inanmazsan eğer
*Kuvvet-i teʾsīr-i sihrin **neydüğün** tasdīk eder* **(Tahmis 4/12)**

ney-i kudūm:

1.) Uzak yerden gelen ney (sesi).

1.1. ney-i kudūm:-*(u)n*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
***Ney-i kudūmun** şerefin his ile nālān olsun* **(Müsebba 2/46)**

neyle-:

1.) Elden bir şey gelmediğini ifade eden bir söz.

1.1. neyleyim:-*eyim*
*İştikāya ictisār etmezdim ammā **neyleyim***
Genc-i gamda kaldım āhir bī-kes ü bī-gam-küsār **(Kaside 39/32)**

1.2. neyler: -*r*
Ol Şehin bulmaz kemālātı rakamla intihā
*Olsa deryālar mürekkep şāhılar **neyler** kalem* **(Kaside 24/48)**

1.3. neylesin: -*sin*
Merhamet kıl bende-i nāçīzini maʿzūr tut
*Hāsıl oldu **neylesin** feryāde mecbūriyeti* **(Kaside 37/39)**

1.4. neylesünler:-*sün, -ler*
***Neylesünler** parasız āgūşa gelmez dilberān*
Parasızlıktan dil-i zen-pāre pāre pāredir **(Gazel 56/2)**

neyyir-i ʿaşk:

1.) Aşkın nurları.

1.1. neyyir-i ʿaşk:-*(ı)n, -la*
Hemīşe nātık olsun nātıkam medh-i celīlinle
*Hemīşe kalbim olsun **neyyir-i ʿaşkınla** pertev-nāk* **(Kaside 15/7)**

neyyir-i ʿātıfet:

1.) Lütuf, cömertlik nuru.

1.1. neyyir-i ʿātıfet:-*(i)n*
***Neyyir-i ʿātıfetin** fer verir inşāallah*
Olurum sahn-ı gülistān-ı emelde gülçīn **(Kaside 42/22)**

neyyir-i behcet-nümāyān ol-:

1.) Güzellik saçan nur, parlaklık olması.

1.1. neyyir-i behcet-nümāyān ol-:-*ma, -sa*
Dāğ-ı mihr ile olur muydu derūnum dāğ-dār
*Cebhesinde **neyyir-i behcet-nümāyān olmasa*** **(Gazel 183/2)**

neyyir-i ekber:

1.) En büyük, en parlak nur.

1.1. neyyir-i ekber:
Sev cenāb-ı Ahmedi hubb-ı sivādan fāriğ ol
*Fennīyā āfāk-ı dilde **neyyir-i ekber** taşı* **(Gazel 225/5)**

neyyir-i envār:

1.) Nurlu güneş (II. Abdülhamid Han).

1.1. neyyir-i envār:
*Birisi **neyyir-i envār** öbürü māh-ı münīr*
Pertev-efşān olalar ʿāleme her rūz u leyāl **(Kaside 40/74)**

neyyir-i evc-i sabāhat:

1.) Güzelliğin en yüksek noktasının nuru (sevgili).

1.1. neyyir-i evc-i sabāhat:
*Elvedāʿ ey **neyyir-i evc-i sabāhat** elvedāʿ*
Elvedāʿ ey Ahter-i burc-ı saʿādet elvedāʿ **(Gazel 101/1)**

neyzen:

1.) Ney çalan kimse.

1.1. neyzen:
Bu tekyede dil-rīşin olur hem-demi dilrīş
*Bir bağrı bütün neşʾeli **neyzen** bulamazsın* **(Gazel 128/6)**

nezāʾir:

1.) Nazireler, benzerler.

1.1. nezāʾirle:-*le*
*Bazı şeyler de **nezāʾirle** bulunmuş farazā*
Leb ü dendāndadır laʿl ü leʾālin sırrı **(Tarih 8/6)**

nezāket:

1.) Naziklik, incelik, zariflik.

1.1. nezāket:
***Nezāket** bağının tāze nihāli*
Evc-i muhabbetin mihr u māhıdır **(Diğer 4/2)**

1.2. nezāket:
*Kūyunuzda bu gibi hāle **nezāket** mi denir*
Seni bir kerre sararsam yıkılır mı dünyā **(Gazel 27/4)**

13. nezāket:
***Nezāket** ile deldin sīnemi sūzen misin kāfir*
Harāb ettin ten-i bīmārımı düşmen misin kāfi **(Gazel 39/1)**

1.4. nezāket:
Ey bād-ı seher yāre kıl ʿarz-ı selām ammā
*Ādāba özen gāyet tabʿında **nezāket** var* **(Gazel 58/11)**

1.5. nezāket:
Letāfet kesb eder kişmirlenirsin böyle kalmazsın
***Nezāket** öğrenir dilberlenirsin böyle kalmazsın* **(Gazel 119/1)**

1.6. nezāket:
Nādān ile sohbette letāfet bulamazsın
*Hayvān ile ülfette **nezāket** bulamazsın* **(Gazel 132/1)**

1.7. nezāket:
*Şart-ı aʿzamdır güzellerde **nezāket** iltifāt*
Yoksa dil vermem yanılmam sūret-i dīvāra ben **(Gazel 168/5)**

1.8. nezāketle:-*le*
*Hele bir kerre **nezāketle** salınsın yürüsün*
Ne kıyāmet kopacak serv-i hırāmānım için **(Gazel 163/3)**

1.9. nezāketle:-*le*
Merd-i dānā-yı hüner-perver isen sen gerçek
*Sen **nezāketle** hemān kendini topla geri çek* **(Müsemmen 1/14)**

1.10. nezākette:-*te*
*Ādemiyyette **nezākette** nazīrin göremem*
Ben nasıl tarh-ı muhabbet edeyim āhar ile **(Gazel 198/3)**

nezāketli:

1.) İnce, nazik.

1.1. nezāketli:
*Gülden de **nezāketli** görün dîde-i yâre*
Aʿdâya gelince değişip meşreb-i hâr ol **(Gazel 137/4)**

nezd:

1.) Kat, huzur.

1.1. nezdinde:*-i, -n, -de*
Nice ʿallâmeler mebhût olurlar bezm-i ʿilminde
Nice dehrîlerin daʿvâları ***nezdinde*** *bâtıldır* **(Kaside 38/13)**

1.1. nezdine:*-i, -n, -e*
Bir bana ʿarz-ı cemâl et diye tenbîh ettim
Rukabâ ***nezdine*** *git keşf-ı nikâb et mi dedim* **(Gazel 146/3)**

1.1. nezdine:*-i, -n, -e*
Basmasa ***nezdine*** *ağyâr-ı bed-efkâr kadem*
Gülşen-i gam-şiken ü vuslatı bî-hâr olsa **(Gazel 184/3)**

nezd-i ʿālī:

1.) Yüce kat, huzur.

1.1. nezd-i ʿālī:*-de*
Gubâr etmez takarrür cevher üzere dürr-i nâb üzere
Kusûrum var ise ʿafv et efendim ***nezd-i ʿâlîde*** **(Gazel 205/4)**

nezd-i devlet:

1.) Devlet nazarında, devlete göre.

1.1. nezd-i devlet:*-te*
Siyyemâ hizmet-i memdûha-i Memdûh Paşa
Nezd-i devlette *olup bâsıra-pîrâ-yı yakîn* **(Kaside 42/6)**

nezd-i Hak:

1.) Allah'ın katı, huzuru.

1.1. nezd-i Hak:*-ta*
Leyâlî-hîzdir ehl-i seherdir Nakşibendîler
Anın çün ***nezd-i Hakkta*** *muʿteberdir Nakşibendîler* **(Kaside 36/1)**

nezd-i saʿâdet:

1.) Saadetli huzur, kat.

1.1. nezd-i saʿâdet:*-ten*
.....et ***nezd-i saʿâdetten*** *o menhûs köpeği*
Âdeme şerr ü şekâvet dokunur engelden **(Gazel 229/5)**

nezʿ-i rûh et-:

1.) Can çekişmek.

1.1. nezʿ-i rûh et-:*-(e)r*
Gûyâ ki her nefesinde bir ***nezʿ-i rûh eder***
Vefâsız dilbere merd olan mâʾil olmasın **(Gazel 164/6)**

niʿam:

1.) Nimetler.

1.1. niʿam:
Sekar hükmün alırdı bu sefer ger olmasaydın sen
Tamam ol gök seyyâhında ne gam çektin ***niʿam*** *buldum* **(Kaside 49/6)**

1.2. niʿamın:*-ın*
Mahzı bahşâyiş-i Hakktır ***niʿamın*** *aʿzamıdır*
Nûrdur dilde zuhûr-ı eser-i nisbet-i Pîr **(Kaside 33/6)**

nice:

1.) "Nasıl?" anlamında imkânsızlık ifade eden soru zarfı.

1.1. nice:
Fennîyâ ʿaşk-ı süveydâda ne gûnâ taşıdın
Âteşi yine içinde ***nice*** *pinhân ettin* **(Gazel 121/5)**

1.2. nice:
Nûr-ı ʿaynım ***nice*** *sarf-ı nazar etsin ʿâdem*
Nergis-i mestine hayrân kalıyor hûru'l-îyn **(Kaside 42/31)**

1.3. nice:
Ferâmuş etme Allah ʿaşkına Fennî-yi mehcûru
Bu hicrân zahmına ***nice*** *tahammül eylesin Nûrî* **(Tahmis 3/12)**

1.4. nice:
Hâlıkın her işi merhûn-ı hikemdir ammâ
Nice *kâbil ki bilinsin bu meʿâlin sırrı* **(Tarih 8/2)**

2.) "Pek çok, birçok, hayli" anlamında sıfat.

2.1. nice:
Vech-i tâbânına ʿâşık arayıp çekme taʿab
Şemʿ-i sûzân ayağında ***nice*** *pervâne bulur* **(Gazel 44/3)**

2.2. nice:
Gönül verme Fennî hiçbiri câvidân değil
Bu bâğa ***nice*** *serv ü hırâmân gelir gider* **(Gazel 46/11)**

2.3. nice:
Bir nigehle ***nice*** *bin fitne edersin îkâz*
Seni ey gözleri âhû küçücükten biliriz **(Gazel 82/3)**

2.4. nice:
Geçenler yapmamış dünyâyı yıkmışlar da gitmişler
Ki eslâfından ahlâfa ***nice*** *vîraneler kalmış* **(Gazel 94/4)**

2.5. nice:
Nice *göz yaşı döktük eyledik yıllarca istirhâm*
Nigâh-ı iltifât-ı yâre şâyân olmadık gittik **(Gazel 109/2)**

2.6. nice:
Husûsen muktedirdir nükte-verdir tecrübet bülenddir
Nice *tilmîzi mevkîʿce kendimden ehem buldum* **(Gazel 155/1)**

2.7. nice:
Hem-dem ettin ***nice*** *âdemlere dünyâda beni*
Âdem etsin ʿalenen sûret ü sîmâda beni **(Gazel 223/1)**

2.8. nice:
Ayrı düştüm ***nice*** *demdir şeref-i sohbetten*
Anıyorlar mı ʿaceb bezm-i ahıbbâda beni **(Gazel 223/9)**

2.9. nice:
O rütbe mücrimem kim ger tecessüm etse âsâmım
Nice *dağlar teşekkül eyler envâʿ-ı günâhımdan* **(Gazel 245/6)**

2.10. nice:
Câ-be-câ kullandığı müddetçe kâtipler kalem
Bikr-i fikrimden tulûʿ etsin ***nice*** *böyle nuʿût* **(Kaside 24/60)**

2.11. nice:
Eylemiştir ***nice*** *ʿatşânı bihakkın irvâ*
Câyiʿânı doyurup keff-i kerem-zâd-ı ʿAlî **(Kaside 26/6)**

2.12. nice:
Nice *tâgîleri eylersin irşâd*
Nice muztarlara eylersin imdâd **(Gaside 28/7)**

2.13. nice:
Nice tâgîleri eylersin irşâd
Nice *muztarlara eylersin imdâd* **(Kaside 28/7)**

2.14. nice:
Yüzünden feyz-yāb oldu ***nice*** *zāt*
Ona meftūndur fazl u füyūzāt **(Kaside 31/9)**

2.15. nice:
Nice *ʿallāmeler mebhūt olurlar bezm-i ʿilminde*
Nice dehrīlerin daʿvāları nezdinde bātıldır **(Kaside 38/13)**

2.16. nice:
Nice ʿallāmeler mebhūt olurlar bezm-i ʿilminde
Nice *dehrīlerin daʿvāları nezdinde bātıldır* **(Kaside 38/13)**

2.17. nice:
Fakat peygūle-gīr-i yeʾs ü hırmān sāde ben kaldım
Benim emsāl ü akrānım ***nice*** *eltāfa nāʾildir* **(Kaside 38/25)**

2.18. nice:
Öyle Şāhen-şāh-ı ʿādil kim ***nice*** *Nūşirevān*
Zīr-i naʿl tevsen-i ʿadlinde hāk-i rehgüzār **(Kaside 39/5)**

2.19. nice:
Bende-i asdakıdır Şāh-ı cemīlü'ş-şiyemin
Sāyesinde ***nice*** *bī-kesler eder istizlāl* **(Kaside 40/28)**

2.20. nice:
Nice *mihnetlere zahmetlere pādāş ettin*
Acıdı hāl-i diğer-günüme yār u ağyār **(Kaside 43/2)**

2.21. nice:
Beni al merhameten cevze-i istishāba
Nice *bīkesleri ettin bilirim minetdār* **(Kaside 43/21)**

2.22. nice:
Rūze-i hasret ile geçti ***nice*** *eyyāmım*
Kalmadı çektiğim endīşe-i hicre pāyān **(Kaside 45/5)**

2.23. nice:
Pür-tanīn oldu felek şöhret-i inʿāmıyla
Sāyesinde ***nice*** *gam-dīdeler oldu şādān* **(Kaside 45/23)**

2.24. nice:
Sana da rahm eder el-kıssa bulur bir çāre
Nice *bīçārelere olmadadır çāre-resān* **(Kaside 45/26)**

2.25. nice:
Dedi fahrü'l-üdebā Hazreti Nāzım Paşa
Eylemiştir ***nice*** *bin kalb-i hazīni tesrīr* **(Kaside 47/5)**

2.26. nice:
Eylemiştir ***nice*** *dilteşne-i kāmı irvā*
Eylemiştir nice cūyende-i lutfu dilsīr **(Kaside 47/6)**

2.27. nice:
Eylemiştir nice dilteşne-i kāmı irvā
Eylemiştir ***nice*** *cūyende-i lutfu dilsīr* **(Kaside 47/6)**

2.28. nice:
Demedin şimdiye dek yād edeyim gözlerimi
Gam-ı hicrinle şeb ettin ***nice*** *gündüzlerimi* **(Müsebba 2/23)**

2.29. nice:
Düşürdün ben gibi bin bin ***nice*** *ʿāşıkları derde*
Visālin fikridir ancak tecellī eyleyen serde **(Müsebba 3/5)**

2.30. nice:
Oldun mu gönül tecrübe-i ʿaşka muzaffer Sevdin ***nice*** *dilber*
Mehpārelerin hangisi ʿuşşāka hasendir İnsāfa gelendir **(Müstezad 3/7)**

2.31. nice:
Mehālikten çekinmezdim giderdim sevk-i ʿaşkınla
Ser-i kūyun dolaştım ***nice*** *yıllar şevk-ı ʿaşkınla* **(Tahmis 3/7)**

2.32. nice:
Felekte ***nice*** *bin kimseler kāmrān idi*
Nolurdu o da kām alsa bu köhne ʿālemde **(Tarih 14/39)**

1.33. nice:
Meydān-ı maʿārifte pek azdır at oynatan
Bu ıstabla gerçi ***nice*** *fürsān gelir gider* **(Gazel 46/13)**

<u>niçin:</u>

1.) "Ne için, neden, hangi sebepten?" anlamlarında soru zarfı.

1.1. niçin:
Niçin *sakınmalı seni sevenden*
Sakınma sultānım şeydā mısın sen **(Diğer 2/6)**

1.2. niçin:
Niçin *iʿzāb edersin gönlümü cevr ü ʿitābınla*
Benim de Hālıkım perverdigār-ı zīl-Celālim var **(Gazel 25/3)**

1.3. niçin:
Yā ***niçin*** *bess-i şikāyet etsin andan ehl-i ʿaşk*
ʿĀşıka efzāyiş-i lezzet ki istiğnādadır **(Gazel 38/3)**

1.4. niçin*:*
Demiş Fennī ***niçin*** *dergāh-ı ʿaşkımda mülāzımdır*
Dedim bir iltifāta nāʾil olmakçün zamān gözler **(Gazel 62/5)**

1.5. niçin:
Bu sırr-ı mübhemi hāmemle hem-rāz olmayan bilmez
Kimin meftūnudur Fennī ***niçin*** *kan ağlıyor gönlün* **(Gazel 66/5)**

1.6. niçin:
Taharrī eylemek yok mu ***niçin*** *meydāna geldik biz*
Konup göçmek midir yāhud yeyip içmek midir matlūb **(Gazel 69/3)**

1.7. niçin:
Niçin *mazhar-ı ʿafv etmiyor ol şeh-i hūbān*
Kusūr eyledikse ger peşīmān değil miyiz **(Gazel 70/6)**

1.8. niçin:
Niçin *mağrūr olursun bu ruh-ı rengīne bu hüsne*
Nukūş-ı kāʾinātın hiç biri reng-i bakā tutmaz **(Gazel 89/2)**

1.9. niçin:
Neden dilsūzdur dilber ***niçin*** *dilhastedir ʿuşşāk*
Bu sırr-ı ser-nüvişt-i müphemi keşşāf yoktur yok **(Gazel 108/2)**

1.10. niçin:
Eşkimi dür mü kıyās etti ***niçin*** *ağlatıyor*
ʿAcebā dīdelerimden ne ümīd etti felek **(Gazel 110/3)**

1.11. niçin:
Niçin *zāhirden eylersin taharrī Zāt-ı maksūdu*
Ya sarhoşsun ya dīvāne yāhud evhāma düşmüşsün **(Gazel 129/3)**

1.12. niçin:
Neden mahzūn dursun māh-ı tābānım ***niçin*** *küstün*
Şeker-handım efendim şūh-fettānım niçin küstün **(Gazel 133/1)**

1.13. niçin:
Neden mahzūn dursun māh-ı tābānım niçin küstün
Şeker-handım efendim şūh-fettānım ***niçin*** *küstün* **(Gazel 133/1)**

1.14. niçin:
Niçin *gül-fem açılmaz gonca ruhlar ibtisām etmez*
Sana kimler dokundu verd-i handānım niçin küstün **(Gazel 133/2)**

1.15. niçin:

Niçin gül-fem açılmaz gonca ruhlar ibtisām etmez
Sana kimler dokundu verd-i handānım ***niçin*** *küstün* **(Gazel 133/2)**

1.16. niçin:
Muhalif rūzgāra uğramışsın gönlün incinmiş
Ne bādī oldu ey zülfü perīşānım ***niçin*** *küstün* **(Gazel 133/3)**

1.17. niçin:
Ne hāletten kırıldı hātır-ı nāzik-terin cānım
Tehāşī etme söyle söyle cānānım ***niçin*** *küstün* **(Gazel 133/4)**

1.18. niçin:
Küçükler cürm ile meʾlūf büyükler ʿafv ile maʿrūf
Kusūrum var ise ʿafv eyle sultānım ***niçin*** *küstün* **(Gazel 133/5)**

1.19. niçin:
Var kilāb üstüne terşīş-i kilāb et mi dedim
Bezm-i ağyāra ***niçin*** *girdin arak-rīz oldun* **(Gazel 146/2)**

1.20. niçin:
Vār iken Fennī ***niçin*** *nādānı taltīf eyledin*
Fıtnat u ʿirfānına bu hāli cesbān görmedim **(Gazel 156/7)**

1.21. niçin:
Gözüne girmeğe yārin çok özendin ammā
Nedir esbābı ***niçin*** *girmedin āyā gözüne* **(Gazel 204/2)**

1.22. niçin:
Niçin *şād etmesin erbāb-ı ʿirfān ehl-i ʿirfānı*
Bırakmaz cevheri mecnūn dahi görse türāb üzere **(Gazel 205/5)**

1.23. niçin:
Niçin *oldun esīr-i ʿaşkı ol şūh-ı sitem-kārın*
Sana hiçbir taraftan ey gönül ihbār eden var mı **(Gazel 213/4)**

1.24. niçin:
Beni incitmede bir fazl u şeref var mı sana
Hakk-ı meşrūʿumu āyā ***niçin*** *ettin pā-māl* **(Kaside 40/4)**

1.25. niçin:
Niçin *olsun heder ehliyyet ü istihkākım*
Buna kāʾil mi olur sāhib-i vicdān-ı kerem **(Kaside 41/28)**

1.26. niçin:
Nedir ehliyyet ü ʿirfānımı taʿtīle sebep
Niçin *etti beni peygūle-i gamda ızrār* **(Kaside 43/5)**

1.27. niçin:
Niçin *āyet-i tenzīr okursun bana yoksa*
Zāhid mutīʿ-i hükm-i irādet değil miyim **(Taştir 1/4)**

1.28. niçin:
Sana suʿālim var ***niçin*** *kaçarsın*
Gücenme bu vazʿ-ı küstāhāneden **(Şarkı 2/1)**

1.29. niçin:
Didem ***niçin*** *etmez meyl-i mülākāt*
Demiş muvāsalat-ı heyhāte heyhāt **(Şarkı 7/3)**

1.30. niçin:
Bizden selām eyle yāre ey sabā
Niçin *kabūl etmez temennāmızı* **(Şarkı 8/1)**

1.31. niçin:
Fennīyā yāre sor sen bu suʿāli
Niçin *kabūl etmez temennāmızı* **(Şarkı 8/14)**

1.32. niçin:
Geldi üçler dediler mansıb-ı tārīhinde
Yā ***niçin*** *şüphe edersin bu ricālin sırrı* **(Tarih 8/17)**

1.33. niçindir:-*dir*
Şu meydāna ***niçindir*** *bu geliş ettinse ger tahkīk*
Bütün efʿālini eyle Kitāba Sünnete tatbīk **(Müsebba 1/8)**

niçün:

1.) (E.T.) niçin; (***bk.*** niçin).

1.1. niçün:
Ben ***niçün*** *sākī-i çarhın çekeyim minnetini*
Dolduran sāğarımı dīde-i giryānımdır **(Gazel 31/3)**

1.2. niçün:
Hafiyyen Hıfziyā bir dilbere ʿāşık mısın bilmem
Niçün *Fennī gibi şām ü seherde nāle-zensin sen* **(Gazel 247/8)**

nider:

1.) Ne eder, ne yapar?

1.1. nider:-*(e)r*
Deryāya katre zerreler hurşīde eyler incizāb
Bir çāker-i ahkar ***nider*** *metbūʿa hālin ʿarzeder* **(Kaside 20/22)**

nifāk ehli:

1.) Münafıklar, ikiyüzlüler.

1.1. nifāk ehli:
Yaklaşma ***nifāk ehli*** *seni etsede ser-tāc*
Zīr-i kadem-i ehl-i hakīkatte gubār ol **(Gazel 137/3)**

nigāh:

1.) Bakış, bakma, nazar.

1.1. nigāhı:-*ı*
Her ***nigāhı*** *dile bir ok gibi teʾsir etsin*
Hasta gönlü gibi nergisleri bīmār olsun **(Gazel 162/4)**

1.2. nigāhı:-*ı*
Hastası olmuş idim baygın ***nigāhı*** *evvelā*
Şimdi öldürdü beni āhū misāli gözlerin **(Tahmis 6/10)**

1.3. nigāhımın:-*(ı)m, -ın*
Güzel sakla Fennī bu emāneti
Āhū ***nigāhımın*** *yādigārıdır* **(Şarkı 7/10)**

1.4. nigāhında:-*(ı)n, -da*
Gark-ı envār-ı safā eyler hayālī gözlerin
Her ***nigāhında*** *hezārān işveler īcād edip* **(Tahmis 6/3)**

nigāh et-/eyle-:

1.) Bakmak, nazar etmek.

1.1. nigāh et-:-*me*
Etme *hiç bir şahsa hiç bir şeye nefretle* ***nigāh***
Kāʾil ol her ne gelirse kābil ol deryā gibi **(Gazel 233/7)**

1.2. nigāh et-:-*se, -n*
Ey dāver-i ümmet-penāh ey şāh-ı şefkat-iktināh
Etsen *siyah taşa* ***nigāh*** *yākūta eyler inkılāb* **(Kaside 20/15)**

1.3. nigāh et-:-*se, -n*
Ne yana ***nigāh etsen*** *cinândan nişāne var*
Sahraya çıktı zümre-i hūbān taraf taraf **(Gazel 104/3)**

1.4. nigāh et-:-*tikçe*
Yāra ***ettikçe nigāh*** *artar gönülde ızdırāb*
Şuʿle-i şemʿi gören pervāne bī-ārām olur **(Gazel 33/2)**

1.5. nigāh eyle-:-*me*
Yāre dikkatle ***nigāh eyleme*** *ey çeşm-i rakīb*
Geri git manzara-i pākini murdār etme **(Gazel 185/2)**

1.6. nigāh eyle-:-*se*
Ger gazūbāna ***nigāh eylerse*** *ʿālī gözlerin*
Sanki gafletten uyandırdı yine bir gāfili **(Tahmis 6/13)**

nigāh-endāz ol-:

1.) Bakış atmak, bakmak.

1.1. nigāh-endāz ol-:-*(u)r, -ken*
Nigāh-endāz olurken *şeş cihāta çeşm-i fettānım*
Edilmişken müheyyā tīğ-i ebrū-yı dem-efşānım **(Tahmis 7/4**)

nigāh-ı ʿādil:

1.) Adaletli bakış.

1.1. nigāh-ı ʿādil:-*le*
On bir aydır bekledim kaldım makām-ı ʿuzleti
Bakmıyor erkān-ı ʿadlīye ***nigāh-ı ʿādille*** **(Kaside 37/78)**

nigāh-ı āzmāyiş:

1.) Tecrübeli, deneyimli bakış.

1.1. nigāh-ı āzmāyiş:-*den*
Nigāh-ı āzmāyişden *geçirdim tām otuz yıldır*
Tereffuʿ hakkını ʿasrın kibārı bī-cedel vermez **(Gazel 79/4)**

nigāh-ı hışm:

1.) Kızgın, öfkeli bakış.

1.1. nigāh-ı hışm:
Bakarsın ***nigāh-ı hışm*** *ile dāʾimā bana*
Nedir sence bilmem bunca ayni ezā bana **(Gazel 4/1)**

1.2. nigāh-ı hışm:
Sīneme bir tāze zahm açtı ***nigāh-ı hışm*** *ile*
Tīr-i müjgānın meğerse imtihān etmiş yine **(Gazel 186/2)**

nigāh-ı iltifāt-ı yār:

1.) Sevgilinin ilgili bakışları, bakması.

1. nigāh-ı iltifāt-ı yār:-*e*
Nice göz yaşı döktük eyledik yıllarca istirhām
Nigāh-ı iltifāt-ı yāre *şāyān olmadık gittik* **(Gazel 109/2)**

nigāh-ı iʿtibār:

1.) İtibar bakışı; saygı duyarak, değer vererek bakmak.

1.1. nigāh-ı iʿtibār:-*a*
Alır mutlak ***nigāh-ı iʿtibāra*** *zıddını insan*
Tıbāʿ-ı ezkiyāyı merd-i bed-fercām eder tashīh **(Gazel 19/8)**

nigāh-ı kerem:

1.) Kerem bakışlı.

1. nigāh-ı kerem:-*in*
Münʿatıf olmasın ağyāra ***nigāh-ı keremin***
Doğmasın naʿş-ı kilāb üstüne nūr-ı akdes **(Gazel 91/4**)

nigāh-ı şefkat:

1.) Merhametli, şefkatli bakış.

1.1. nigāh-ı şefkat:-*e*
Sen henüz şāyeste görmezsin ***nigāh-ı şefkate***
Eyledi lākin sirişk-i çeşmime kan ihtilāt **(Gazel 98/5**)

1.2. nigāh-ı şefkat:-*(i)m*
Taşa bir söz söylesem redd-i cevāb eyler bana
Hande-nāk eyler çemen-zārı ***nigāh-ı şefkatim*** **(Kıt'a 5/2**)

nigār:

1.) Put; resim gibi güzel sevgili.

1.1. nigāra:-*a*
Ben de bir başka ***nigāra*** *çatarım*
Senin endīşeni baştan atarım **(Şarkı 9/5)**

1.2. nigārım:-*(ı)m*
Tükendi tāb u tākat kalmadı sabr u karārım gel
Keremkārım ***nigārım*** *dilşikārım şīve-kārım gel* **(Müsebba 3/3)**

1.3. nigārım:-*(ı)m*
Keremkārım ***nigārım*** *dilşikārım şīve-kārım gel*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel **(Müsebba 3/7)**

1.4. nigārım:-*(ı)m*
Açılsın yümn-i teşrīfinle bu şeb subh-ı ikbālim
Keremkārım ***nigārım*** *dilşikārım şīve-kārım gel* **(Müsebba 3/10)**

1.5. nigārım:-*(ı)m*
Keremkārım ***nigārım*** *dilşikārım şīve-kārım gel*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel **(Müsebba 3/14)**

1.6. nigārım:-*(ı)m*
Cemālin ʿaşkına tutma beni bī-gāne sultānım
Keremkārım ***nigārım*** *dilşikārım şīve-kārım gel* **(Müsebba 3/17)**

1.7. nigārım:-*(ı)m*
Keremkārım ***nigārım*** *dilşikārım şīve-kārım gel*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel **(Müsebba 3/21)**

nigārende-i Çin:

1.) Çin ressamları.

1.1. nigārende-i Çin:
Gelse Veysī benim āsārımı tanzīr edemez
Edemez hattımı taklīd ***nigārende-i Çin*** **(Kaside 42/26)**

nigeh:

1.) ***bk.*** nigāh.

1.1. nigehle:-*le*
Bir ***nigehle*** *nice bin fitne edersin īkāz*
Seni ey gözleri āhū küçücükten biliriz **(Gazel 82/3)**

nigehbān:

1.) Gözcü, bekçi.

1.1. nigehbānımdır:-*(ı)m, -dır*
Dil ne yüzden ʿacebā uğradı bāhūr-ı gama
Çünkü bir serv-i kaddin zıllı ***nigehbānımdır*** **(Gazel 31/4)**

nigeh-bān ol-:

1.) Bekçi, gözcü olmak; yönetmek, hükmü altına almak, korumak.

1.1. nigeh-bān ol-:-*ma, -sın*
Senin fazlın senin lutfün ***nigeh-bān olmasın*** *nolsun*
İlāhī senden istihdā eden bir ʿabd-i gümrāhın **(Kaside 8/6**)

1.2. nigeh-bān ol-:-*ma, -sın*
İlāhī senden istiʾsām eden bir sālik-i ʿaşka
Senin fazlın senin lutfun ***nigeh-bān olmasın*** *nolsun* **(Kaside 8/5)**

nigeh-i çeşm:

1.) Gözün bakışı; bakma, bakış.

1.1. nigeh-i çeşm:-*i*

Nazar-ı lutfu kılar goncayı şād ü handān
***Nigeh-i çeşmi** eder çehre-i şīri tağyīr* **(Kaside 47/31)**

nigeh-i lutf:

1.) Lütuf bakışı, lütufkâr bakış.

1.1. nigeh-i lutf:
Üzme artık beni ey dilber-i ʿismet-āyīn
***Nigeh-i lutf** ile kıl āteş-i ʿaşkı tehvīn* **(Kaside 42/30)**

1.2. nigeh-i lutf:
***Nigeh-i lutf** ile şād eyle sevādü'l-ʿaynım*
Vaʿd-i memdūd ile gel eyleme şeydā-yı ümīd **(Kaside 46/63)**

nigeh-i merhamet:

1.) Merhametli bakış (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için).

1.1. nigeh-i merhamet:-*i*
Dergeh-i ʿātıfeti kehfü'l-emān-ı fukarā
***Nigeh-i merhameti** revnak-ı eyvān-ı kerem* **(Kaside 41/16)**

nigerān:

1.) Bakan, seyreden.

1.1. nigerāndır:-*dır*
Hīn-i tahrīr-i garazda gözetir pīş ü peşi
*Cānib-i nefʿ u ziyāna **nigerāndır** kalemim* **(Gazel 152/14)**

nigerān ol-:

1.) Bakan, seyreden (kimse) olmak.

1.1. nigerān ol-:-*du, -m*
*Tulūʿ-ı neyyir-i ikbāle **oldum** her seher **nigerān***
Emel sūretlerin göstermedi āyīne-i devrān **(Muhammes 1/14)**

1.2. nigerān ol-:-*ma, -sın*
Kulu Fennī hemīşe muntazırdır himmet-i pīre
*Gedā dest-i ʿatā-yı şāha **nigerān olmasın** nolsun* **(Gazel 174/5)**

nigīn:

1.) Mühür, yüzük.

1.1. nigīn:
Bir musannaʿ kurta yaptırdım kulaklar duymadık
Bir nigīn dil-nişīn aldım Süleymānım sana **(Gazel 2/5)**

nigīn-i zerrīn:

1.) Altın yüzük.

1.1. nigīn-i zerrīn:
Dest-gīr ol beni fazlımla bırakma yerde
*Pāyimāl olmağa lāyık mı **nigīn-i zerrīn*** **(Kaside 42/20)**

nihāl:

1.) Fidan; ***mec.*** Fidan boylu sevgili.

1.1. nihāl:
Ol serv-i kaddin celbi biraz servete muhtāc
*Bir doğru **nihāl** eğmek epey kuvvete muhtāc* **(Gazel 17/1)**

1.2. nihāle:-*e*
*Ey māh-ı ʿālem-ārā kaddin **nihāle** benzer*
Bedr-i tamāme vechin kaşın hilāle benzer **(Gazel 63/1)**

1.3. nihāli:-*i*
*Nezāket bağının tāze **nihāli***
Evc-i muhabbetin mihr u māhıdır **(Diğer 4/2)**

1.4. nihālim:-*(i)m*
*Dāl eden kāmetimi tāze **nihālim** sensin*
Kan eden sīnemi ey ruhları ʿālem sensin **(Gazel 127/1)**

nihāl-i emel:

1.) Umut fidanı.

1.1. nihāl-i emel:-*i*
*Yebes-i firkate uğratma **nihāl-i emeli***
Gülşen-i hüsnünü devrān-ı hazān eylemeden **(Gazel 170/3)**

nihāl-i maʿrifet:

1.) Marifet fidanı.

1.1. nihāl-i maʿrifet:-*ten*
Pertev-i ʿadl eyledi aktār-ı çerha intişār
*İsteyen etsin **nihāl-i maʿrifetten** iktitāf* **(Kaside 39/16)**

nihāl-i nevres:

1.) Yeni yetişen, taze fidan (sevgili).

1.1. nihāl-i nevres:
Āh-ı Fennī seni pek muzdarip eyler hazer et
*Sarsılır bādlar esdikçe **nihāl-i nevres*** **(Gazel 91/7)**

1.2. nihāl-i nevres:-*(i)m*
*Kırılma ey **nihāl-i nevresim** karşımda nāz etme*
Büyürsün gıbta-i şimşād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/3)**

nihāl-i ümīd-i hakīrāne:

1.) Değersiz kulun (şair Fennî) ümit fidanı.

1.1. nihāl-i ümīd-i hakīrāne:-*m, -e*
Her nasılsa felek insāfa gelip su veriyor
***Nihāl-i ümīd-i hakīrāneme** kuvvet geliyor* **(Kaside 48/2)**

nihāl-i yāsemīn-āsā:

1.) Yasemin fidanı gibi; yasemin fidanına benzer şekilde. [Yâsemin; yumuşak dokulu, beyaz ve sarı çiçekli, güzel kokulu ve tırmanıcı özellikleriyle dikkat çeken bir ağaççıktır. Kasik Türk şiirinde sevgilinin zülfü, yüzü, yanağı, sinesi ve teni gibi uzuvlarıyla benzerlik ilişkisi göstermektedir (Bayram, 2007: 214)].

1.1. nihāl-i yāsemīn-āsā:
Taranmışlar mükemmel ʿıtr-ı şāhīyi sürünmüşler
***Nihāl-i yāsemīn-āsā** ser-i divāra çıkmışlar* **(Gazel 35/2)**

nihān:

1.) Gizli, saklı.

1.1. nihān:
*Hikmeti var o kūt cān oldu süveydāda **nihān***
Yoksa zemīn ü āsumān ʿaşka karār-gāh olamaz **(Gazel 67/3)**

1.2. nihān:
*Ey gözüm hasret-i yār ile **nihān** ağlayarak*
Coş da āgūşumu gencīne-i āb et mi dedim **(Gazel 146/5)**

1.3. nihān:
Āfītāb-ı hünerim ebr-i siyehle mestūr
*Gevher-i maʿrifetim hāk-i medellette **nihān*** **(Kaside 45/33)**

1.4. nihān:
Tahammül eylemek bu vakʿa-i dil-sūza kābil mi
*Bilenler Kerbelā hālin ʿayān ağlar **nihān** ağlar* **(Gazel 249/3)**

1.5. nihānı:-*ı*
Veliyy-i niʿmetā āvārelik cāh ü celālimdir
Nihānı *āh u nāle nağme-i nāy ü mevālimdir* **(Muhammes 1/36)**

1.6. nihānı:-*ı*
Etmem o temennī ile ālūde dehānı
Yanmakda gönül nār-ı muhabbetle ***nihānı*** **(Müseddes 3/35)**

1.7. nihāndır:-*dır*
Bir mah-ruhun mihri süveydāda ***nihāndır*** *Bir hayli zamāndır*
Şevk-i şeref-i vuslatı bir hayli zamāndır Sīnemde nihāndır
(Müstezad 2/1)

1.8. nihāndır:-*dır*
Bir mah-ruhun mihri süveydāda nihāndır Bir hayli zamāndır
Şevk-i şeref-i vuslatı bir hayli zamāndır Sīnemde ***nihāndır***
(Müstezad 2/1)

1.9. nihāndır:-*dır*
Nihāndır *giryemiz feryādımız peygūle-i dilde*
O müthiş nālelerden naʿre-i mestāneden geçtik **(Gazel 114/2)**

nihān et-/eyle-:

1.) Gizlemek, saklamak.

1.1. nihān et-:-*mek*
Nakş eyleyip hayālime ruhsār-ı ālını
Nār-ı lehībi dilde ***nihān etmek*** *isterim* **(Gazel 157/5)**

1.2. nihān et-:-*ti*
ʿAşkı buhbūha-i sīnemde ***nihān etti*** *o şūh*
Dil-i bīçāreyi meʾnūs-ı figān etti o şūh **(Gazel 20/1)**

1.3. nihān et-:-*ti*
Firkatin fāş edeyazmışsa da Fennī kulunu
Cehd edip sırrı süveydāda ***nihān etti*** *yine* **(Gazel 190/5)**

1.4. nihān eyle-:-*me, -den*
Beni al koynuna ver maksadımı bāşın için
Kara toprak bizi koynunda ***nihān eylemeden*** **(Gazel 170/6)**

nihān ü āşikār:

1.) Gizli ve açık.

1.1. nihān ü āşikār:
Ya yıkarız eşk-i nedāmetle ***nihān ü āşikār***
Defter-i cürmün sevādından utanmışlardanız **(Gazel 77/5)**

1.2. nihān ü āşikār:
Mācerā-yı ʿaşka vākıftır ***nihān ü āşikār***
Dāne dāne derdimi eşk-i revānım söylesin **(Gazel 166/4)**

nihāyāt:

1.) Nihayetler, sonlar, bitimler.

1.1. nihāyātın:-*ı, -n(ı)*
Dūr-bīn ʿakılla Fennī ülü'l-elbāb olan
Her umūrun bed eden evvel ***nihāyātın*** *görür* **(Gazel 55/5)**

nihāyet:

1.) En son, sonunda.

1.1. nihāyet:
Halvet-i hās-ı nigāra gerçi daʿvet bir değil
Bī-bekādır inkılāb eyler ***nihāyet*** *ʿavdete* **(Gazel 139/8)**

1.2. nihāyet:
Oldular bādī ***nihāyet*** *inkisār-ı bālime*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/2)**

1.3. nihāyet:
Tefekkür eyleyip efālimi Haktan hayā ettim
Nihāyet *dergeh-i ʿafv-ı Hudāya iltecā ettim* **(Müseddes 2/11)**

1.4. nihāyet:
Teharrī eyliyordu hāsirāne
Vilāyet ehlini buldu ***nihāyet*** **(Tarih 19/8)**

nihāyet bul-:

1.) Son bulmak, bitmek.

1.1. nihāyet bul-:-*du*
Fennīyā emr-i tegazzül de ***nihāyet buldu***
Bir duʿā et ki desin gökte melekler āmīn **(Kaside 42/35)**

nihāyet kıl-:

1.) Son vermek, sona erdirmek.

1.1. nihāyet kıl-:
Yeter ey hāme şekvā-yı pezīrāyı ***nihāyet kıl***
Sakın sūʾ-i edebten kasr u īcāza riʿāyet kıl **(Muhammes 1/41)**

nīk ü bed:

1.) İyi ve kötü.

1.1. nīk ü bed:
Şīve-i takdīri tezkār u teʾemmüldür hüner
Nīk ü bed *her işte Allaha tevekküldür hüner* **(Gazel 37/1)**

nikāb:

1.) Yüz örtüsü, peçe.

1.1. nikāb:
Sıyrılıp inse husūf-āsā cemālinden ***nikāb***
Olsa çeşmim nūr-ı vechinden münevver kāşki **(Gazel 215/2)**

1.2. nikābı:-*ı*
Kerem kıl merhamet kıl çāre-sāz ol derd-i hicrāna
Götür yüzden ***nikābı*** *hīre-bahş ol mihr-i tābāne* **(Müsebba 3/13)**

nikāb almış bulun-:

1.) Peçe örtmüş olmak.

1.1. nikāb almış bulun-:-*mış, -sa*
Nikāb almış bulunsa *yār vech-i māh-ı tāb üzre*
Sanırsın dūd-ı ʿanber-sāya çekmiş āfitāb üzre **(Gazel 193/1)**

nikāb arkasına çek-:

1.) Perde arkasına çekilmek, kendini göstermemek, gizlemek.

1.1. nikāb arkasına çek-:-*me*
Kendini ***çekme nikāb arkasına*** *nūrum gel*
Girme tārīk-i husūfa mehi meşhūrum gel **(Müsebba 2/2)**

nikāb ol-:

1.) Örtü olmak; örtmek, kapatmak.

1.1. nikāb ol-:-*du*
Teʾeddüb şāhid-i ümīdi derdim işve-sāz etsin
Teʾeddüb çehre-i ikbālime hayfā ***nikāb oldu*** **(Gazel 226/3)**

nikāb-ı veche-i ikbāl:

1.) Bahtın yüzündeki peçe, örtü.

1.1. nikāb-ı veche-i ikbāl:-*i*
Nikāb-ı veche-i ikbāli *gerdūn tāzeler her şeb*
Ki idbār u mezāhim muktezā-yı tāliʿimdir hep **(Muhammes 1/11)**

nikbet:

1.) Talihsizlik, bahtsızlık; felaket, musibet.

1.1. nikbet:
Demem ***nikbet*** *deminde eyledi sehv ü hatā tāliʿ*
Demem miknet gününde etti ihsān ü ʿatā tāliʿ **(Gazel 102/1)**

Nil:

1.) Dünyanın en uzun nehridir. Havzası Afrika kıtasının onda birini kaplayan güneyden kuzeye doğru akan ve üç ana kolu olan nehir; Nil Nehri.

1.1. Nilde:-*de*
Yoğrulsun münkir-i iʿcāz-hānem reşk ile Fennī
Desinler ***Nilde*** *Firʿavn-ı Mūsā gark-ı āb oldu* **(Gazel 226/7)**

nimet:

1.) İyilik, lütuf, ihsan.

1.1. nimetin:-*(i)n*
Nimetin *zīnetin olmaz mı pezīrā-yı zevāl*
Ne sebep var bu kadar cevre bu istiğnāya **(Kaside 40/7)**

niʿmet:

1.) İyilik, lütuf, ihsan; Allah'ın kullarına bağışı olan yiyecek içecek, özellikle ekmek.

1.1. niʿmet:
Etsen īkād gönül şemʿini şāhāne olur
Bana ***niʿmet*** *sana bir himmet şāhāne olur* **(Müfret 9/1)**

1.2. niʿmet:
Niʿmet *bulayım dersen eğer zahmete katlan*
Çekmem der isen zahmeti niʿmet bulamazsın **(Gazel 132/9)**

1.3. niʿmet:
Niʿmet *bulayım dersen eğer zahmete katlan*
Çekmem der isen zahmeti niʿmet bulamazsın **(Gazel 132/9)**

1.4. niʿmeti:-*i*
Bir emel kim bī-taleb bī-minnet eylerse zuhūr
İşte dünyānın budur ancak elez ***niʿmeti*** **(Kaside 37/4)**

1.5. niʿmetlere:-*ler, -e*
Tāb-gerden beni ***niʿmetlere*** *müstağrak edüp*
Hakk bilir nātıkamı mastar-ı şükrān etti **(Kaside 44/3)**

niʿmet-i ʿuzmā:

1.) En büyük lütuf, ihsan.

1.1. niʿmet-i ʿuzmā:
Hakkımızda hele bir ***niʿmet-i ʿuzmā*** *demedir*
Bize mechūl ise de gerçi bu hālin sırrı **(Tarih 8/12)**

1.2. niʿmet-i ʿuzmā:-*y, -a*
Vücūd-ı akdesi el-hāsıl aʿlā-yı niʿamdır kim
Teşekkür etmeyen bu ***niʿmet-i ʿuzmāya*** *cāhildir* **(Kaside 38/15)**

niʿmet-i vasl:

1.) Kavuşma lütfu, iyiliği.

1.1. niʿmet-i vasl:-*(ı)n, -la*
Niʿmet-i vaslınla *dilsīr eyle Fennī bendeni*
Pek de mağrūr olma çok sürmez bu hüsn ü ān gider **(Gazel 45/6)**

nīrān:

1.) Ateş; cehennem.

1.1. nīrān:
Ger istersen ahıllāya kılarsın külhanı gülşen
Ki hükmün nārdan āb ābdan ***nīrān*** *eder peydā* **(Kaside 4/4)**

nīrān-ı gayret:

1.) Gayret ateşi; aşkın çabasından duyulan acı.

1.1. nīrān-ı gayret:
Sīnemi ***nīrān-ı gayret*** *dāğ-ber-dāğ eyledi*
Kābil-i merhem midir bu yara Allah ʿaşkına **(Gazel 191/5)**

nīrū:

1.) Güç, kuvvet.

1.1. nīrū:
Çünki Hū kalbe cilā kālıba ***nīrū*** *getirir*
Hūdan artık ne var ʿālemde tezekkür edecek **(Gazel 43/6)**

nīrū-yı Peşen:

1.) Peşenk/Peşeng'in gücü [**Peşeng:** Turan hükümdarı Efrasiyâb'ın babası ya da bir oğlunun adıdır; Asıl adı ise Şîde'dir (Onay, 2016: 33).]

1.1. nīrū-yı Peşen
Nīrū-yı peşen *Sāʿid-i Rüstem kime kaldı*
Allaha dayan kuvvet-i bāzūya dayanma **(Gazel 222/4)**

nisāb:

1.) Sermaye, mal.

1.1. nisāba:-*a*
Nukre-i çeşmimiz bakmaz ***nisāba***
Katra-i eşkimiz gelmez hisāba **(Şarkı 8/5)**

nisābını bul-:

1.) Yetmek, kâfi gelmek.

1.1. nisābını bul-:-*du*
Nisābını buldu *āh ü figānım*
Merhamet eyle de hele cānım gel **(Şarkı 4/2)**

nişān:

1.) İşaret, belirti, iz, alamet.

1.1. nişān:
İştiʿāl etmeğe yüz tuttu sevād-ı rīşim
Hayt-ı ebyaz gibi ekser yerine düştü ***nişān*** **(Şaside 45/6)**

1.2. nişānımsın:-*(ı)m, -sın*
Enīs-i rūh-ı eşver māye-i derd-i nihānımsın
Tabīb-i tesliyet-bahş-ı dil-i sūzīş ***nişānımsın*** **(Müsebba 3/19)**

nişān-āsā:

1.) İşaret, alamet gibi.

1.1. nişān-āsā:
Hakīkat kendime mālik değildim zevk-ı ʿaşkınla
Nişān-āsā *takınmıştım gezerdim tavk-ı ʿaşkınla* **(Tahmis 3/6)**

nişāne:

1.) İşaret, alamet, belirti, iz.

1.1. nişāne:
Ne yana nigāh etsen cinândan ***nişāne*** *var*
Sahraya çıktı zümre-i hūbān taraf taraf **(Gazel 104/3)**

nişān-gāh:

1. nişān-gāhdır:-*dır*
Karşı tuttum nāvek-i müjgān-ı yāre sīnemi
*Bir **nişān-gāhdır** ki gūyā eyledim peykāne ʿarz* **(Gazel 96/2)**

nīsān-ı kerem:

1.) İhsan, cömertlik nisanı.

1.1. nīsān-ı kerem:
Açılır hande ile verd-i gülistān-ı kerem
*Katre-rīz olduğu dem ʿāleme **nīsān-ı kerem*** **(Kaside 41/1)**

nisbet:

1.) Oran, ölçü, derece.

1.1. nisbet:
Gāyet mi var evsāfına ihsānına eltāfına
***Nisbet** yem-i aʿtāfına bahr-ı muhīt bir katre āb* **(Kaside 20/13)**

1.2. nisbeti:-*i*
Nisbet etmem ʿadlini Nūşirevānın ʿadline
*Nā-be-cādır katraya bahr-ı muhitin **nisbeti*** **(Kaside 37/17)**

1.3. nisbetinde:-*(i)n, -de*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
*Nüfūzun **nisbetinde** derd-mendāna devā-sāz ol* **(Müsebba 1/38)**

nisbet et-:

1.) Kıyaslamak, karşılaştırmak.

1.1. nisbet et-:-*me, -m*
***Nisbet etmem** ʿadlini Nūşirevānın ʿadline*
Nā-be-cādır katraya bahr-ı muhitin nisbeti **(Kaside 37/17)**

1.2. nisbet et-:-*mez, -sen*
Bulursun bendeni her ʿahd ü peymānında rāsih-dem
*Eğer sen kendini bed-māye kāne **nisbet etmezsen*** **(Gazel 124/4)**

nisbetle:

1.) Göre, nazaran, kıyas edildiğinde.

1.1. nisbetle:
O kadar göz yaşı döktüm ki dem-i firkatte
*Yedi deryā ona **nisbetle** birer şeb-nem idi* **(Gazel 210/4)**

1.2. nisbetle:
*Mihr-i tābendeye **nisbetle** nasılsa Nāhid*
Öyledir vech-i dirahşānı yanında Hurşīd **(Kaside 34/19)**

1.3. nisbetle:
Nām-ı Tāʾī tayy olunsun münʿimiyyet nāmeden
*Ol Şeh-i zī-şāna **nisbetle** takınsın hisseti* **(Kaside 37/139)**

1.4. nisbetle:
Öyle Şāhen-şāh-ı ʿālī-şān gazenfer fer dilīr
*Kim ona **nisbetle** şīr ıtlākı şīre müsteʿār* **(Kaside 39/2)**

1.5. nisbetle:
Biri bir kāse sudur diğeri bir deste giyāh
*ʿAnberīn zülfüne **nisbetle** gülāb u nesrīn* **(Kaside 42/32)**

1.6. nisbetle:
*Rifʿat-i şānına **nisbetle** felek alçaktır*
ʿUlemā kadrini bu mertebe kılmış iʿzām **(Muamma 1/8)**

nısf:

1.) Yarı, yarım.

1.1. nısfı:-*ı*
***Nısfı** geçti gecenin muntazırım ben hālā*
Subh-ı sādık gibi çık parlayarak bī-pervā **(Müsebba 2/13)**

nısfet:

1.) Hak ve adalete uygunluk, insaf, hakkaniyet.

1.1. nısfeti:-*i*
Bārigāh-ı himem ve reʾfeti mesvā-yı merām
*Kārgāh-ı kerem ve **nısfeti** meʾvā-yı ümīd* **(Kaside 46/16)**

nīş-i firāk:

1.) Ayrılık dikeni, zehri.

1.1. nīş-i firāk:-*ın*
*Visālin şehd-veş şīrīndir **nīş-i firākın** telh*
Muhakkak mecmaʿ-ı zıddeynsin zenbūra benzersin **(Gazel 120/4)**

nişīmen-gāh et-:

1.) Mesken, meclis etmek, edinmek.

1.1. nişīmen-gāh et-:-*ip*
Meşrik-ı envāre feyz etti o Pīr-i müstefād
*Bukʿa-i rengīn-i Bağdādı **nişīmen-gāh edip*** **(Kaside 27/7)**

nisyān et-:

1.) Unutmak.

1.1. nisyān et-:-*miş*
*Elleri taʾyīb eder **etmiş** de **nisyān** kendini*
Eyyühe'l-ihvān Fennīnin neʿaceb hāli var **(Gazel 231/6)**

nisyān-ı kerem et-:

1.) Lütfu unutmak, lütuftan bihaber olmak.

1.1. nisyān-ı kerem et-:-*me, -m*
Cān gibi hıfz ederim sīnede hakk-ı keremi
*Çürüse heyʾetim **etmem** yine **nisyān-ı kerem*** **(Kaside 41/26)**

nitsün:

1.) Ne etsin, ne yapsın ?

1.1. nitsün:
Metāf-ı mihnet-i dünyā süveydā-yı efāzılsa
*Benim kesb-i yedimdir çektiğim **nitsün** bana tāliʿ* **(Gazel 102/4)**

niyet:

1.) Bir şeyi yapmayı önceden isteyip düşünme, maksat.

1.1. niyeti:-*i*
Şīşe olsa sīne-i ebnā-yı ādem kāşkī
*Bī-tereddüt keşf olunsa her kulūbun **niyeti*** **(Kaside 37/55)**

niyyāt:

1.) Niyetler.

1.1. niyyātını:-*ı, -n, -ı*
*Bilsin cihān **niyyātını** niyyāt-ı hayr-āyātını*
Ezberlesin daʿvātını sükkān-ı ʿālem ser-te-ser **(Tarih 16/5)**

niyyāt-ı hayr-āyāt:

1.) Hayra alamet olan niyetler; iyi niyetler.

1.1. niyyāt-ı hayr-āyāt:-*ı, -n, -ı*
*Bilsin cihān niyyātını **niyyāt-ı hayr-āyātını***
Ezberlesin daʿvātını sükkān-ı ʿālem ser-te-ser **(Tarih 16/5)**

niyyet:

1.) ***bk.*** niyet.

1.1. niyyet:
ʿAcabā bu gece tāliʿde saʿādet var mı
Hātırında o mehin gelmeğe ***niyyet*** *var mı* **(Gazel 227/1)**

1.2. niyyeti:-*i*
Hazret-i Mümtaz Efendi-i mekārim-perverin
Niyyeti *bezl-i mürüvvettir hemīşe ādeme* **(Tarih 7/1)**

1.3. niyyetin:-*in*
Müstemiʿ yokken bu türlü hokkabazlıklar nedir
Niyyetin *yoksa kuru dīvan güldürmek midir* **(Gazel 54/4)**

niyyet et-:

1.) Bir şeyi yapmayı zihinde tasarlamak, düşünmek.

1.1. niyyet et-:-*miş*
Niyyet etmiş *mübtelālar bir yüzünden öpmeğe*
Dil uzatma Midhatā ol bahsi sen bir yāne tut **(Tahmis 5/15)**

nizām:

1.) Dirlik, tertip, düzen.

1.1. nizāmın:-*ın*
Fürūg-ı neyyir-i evc-i ʿadāletsin ki ʿālemde
Nizāmın *hakk u ʿadli bulmağa kāfī vü kāfildir* **(Kaside 38/19)**

nīze-i müjgān:

1.) Kirpiklerin mızrağı (***bk.*** tīr-i müjgān).

1.1. nīze-i müjgān:-*ı, -n, -ı*
Câme-i gül-gün giyer kāküllerin taʿtīr eder
Nīze-i müjgānını *teşhīz edip teşhīr eder* **(Tahmis 2/1)**

nīz-nem:

1.) Nemli; ***mec.*** Asık suratlı (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. nīz-nem:
Bu vazʿ-ı nā-becā Fennī için ciddī midir yoksa
Nedir bu ekşi yüz eğri nazar ***nīz-nem*** *misin kāfir* **(Gazel 39/13)**

noksān:

1.) Eksik, yetersiz, kusurlu.

1.1. noksān:
Mahkūm-ı hevā olup zen-i dehre aldanan
Eremez kemāle zen gibi ***noksān*** *gelir gider* **(Gazel 46/3)**

1.2. noksān:
Gerçi ʿādettir bulunmak her güzelde bir kusūr
Bedr-i hüsnünde senin bir türlü ***noksān*** *görmedim* **(Gazel 156/3)**

1.3. noksān:
Dil-i Fennîde İlāhī koma gafletten eser
Sana ***noksān*** *mı gelir mazhar-ı irşād olsa* **(Gazel 196/9)**

1.4. noksān:
Maksūdumu yā Rahmān etsen bana ger ihsān
Gelmez sana bir ***noksān*** *ey rahmeti bol Mevlā* **(Kaside 11/5)**

1.5. noksān:
Bu cihetle ederim cehlimi setr ü ihfā
Buna mebnī diyemem fazl u bizaʿām ***noksān*** **(Kaside 45/30)**

1.6. noksān:
Gönül āzürde husūsiyle bıdāʿam ***noksān***
Yüzüme gelme hatīʾātımı lutfen ʿafvet **(Kaside 45/48)**

1.7. noksān:
Olmasın sıhhat ü iclāline ***noksān*** *tārī*
Bu dürūd ile söze hüsn-i nihāyet geliyor **(Kaside 48/38)**

1.8. noksānı:-*ı*
Vakt u hāl maʿlūmdur ey āşūb-ı devrānım sana
Var ise ***noksānı*** *Fennînin efendim ʿafüv kıl* **(Gazel 2/9)**

1.9. noksānı:-*ı*
Eylemez zerre kadar fazlayı ***noksānı*** *kabūl*
Çarşū-yı medeniyyette terāzū dediğin **(Gazel 118/7)**

1.10. noksānımı:-*(ı)m, -ı*
Noksānımı *itmām eder*
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/26)**

1.11. noksānın:-*(ı)n*
Var husūf-āsā yine çehrende zıll-i infiʿāl
Ey kamer-talʿat senin sevmekte ***noksānın*** *nedir* **(Gazel 29/2)**

1.12. noksānını:-*(ı)n, -ı*
Kendi ***noksānını*** *gör eyleme teftīş-i ʿuyūb*
Eyleme nāfile halt u hezeyān ağla gönül **(Gazel 135/3)**

1.13. noksānını:-*ı, -n, -ı*
Gerçi ʿācizdir bilir ez-her cihet ***noksānını***
ʿAfvını eyler temennī lutfunu bekler kalem **(Kaside 24/52)**

1.14. noksānını:-*ı, -n, -ı*
Yine vasfındaki ***noksānını*** *ikmāl edemez*
Ne kadar saʿy ü şitāb eylese şehbāz-ı hayāl **(Kaside 40/21)**

1.15. noksanlarını:-*ları*
Sana cāhil deseler ʿālim iken sen meselā
Kendi ***noksanlarını*** *etmiş olurlar inbā* **(Müsemmen 1/26)**

noksan gel-:

1.) Eksilmek.

1.1. noksan gel-: -*ir*
Dil-i Fennîde İlāhī koma gafletten eser
Sana ***noksān*** *mı* ***gelir*** *mazhar-ı irşād olsa* **(Gazel 196/9)**

1.2. noksan gel-:-*mez*
ʿArz-ı dīdār ile etsen bu garībi tatyīb
Bilirim übbehet-i şānına ***noksan gelmez*** **(Gazel 8/4)**

1.3. noksan gel-: -*mez*
Maksūdumu yā Rahmān etsen bana ger ihsān
Gelmez *sana bir* ***noksān*** *ey rahmeti bol Mevlā* **(Kaside 11/5)**

noksān ol-:

1.) Eksik olmak; değerinin altında olmak.

1.1. noksān ol-:-*ma, -sa*
Kābil olmazdı ona ʿālemde takvīm-i bahā
Āh o elmas-pārenin kıratı ***noksān olmasa*** **(Gazel 183/3)**

noksān üstüne noksān yap-:

1.) Kusur üstüne kusur işlemek; çok hata yapmak.

1.1. noksān üstüne noksān yap-:-*(a)r*
ʿAbd-i ʿācizdir ***yapar noksān noksān üstüne***
Pādişāhım geç kusūrundan şu kemter bendenin **(Gazel 206/5)**

noksān-ı kerem kal-:

1.) Cömertliğinden eksilmek.

1.1. noksān-ı kerem kal-:-*ma, -sın*
ʿĀtıfet-dīdelere bendeni de ilhāk et
Kalmasın *tabʿ-ı vezīrānede* ***noksān-ı kerem*** **(Kaside 41/23)**

nokta:

1.) Biçimi, kalemin kâğıda bir defa dokunması ile meydana gelen ufak şekil.

1.1. nokta:
Sahne-i kırtāsta bir ***nokta*** *gördüm ben garīb*
Sadr-ı sīmīninde zannettim ki kalmış ben garīb **(Gazel 6/1)**

2.) Nokta kadar küçük; zerre, azıcık.

2.1. nokta:
Ben seni gördükte kalmaz bende ***nokta*** *iktidār*
Bārī emret hāme-i muʿciz-beyānım söylesin **(Gazel 166/8)**

3.) Konu, konu ile ilgili önemli bölüm.

3.1. noktayı:-*y, -ı*
Ben ders-i hakīkat okudum Pīr-i muğāndan
Sen ʿakılla bu ***noktayı*** *yekden bulamazsın* **(Gazel 128/8)**

3.2. noktada:-*da*
Ki dedim ʿarz edeyim hālimi bir zī-kereme
İçtimā eyledi bu ***noktada*** *ārā-yı ümīd* **(Kaside 46/12)**

nokta darb et-:

1.) Nokta atışı yapmak; ***mec.*** Hedefi tam tutturmak.

1.1. nokta darb et-:-*miş, -i, -di, -m*
Nokta darb etmiş idim *çıktı o fālin sırrı*
Vālī-i Ankara olsa diye Sırrı Paşa **(Tarih 8/11)**

nokta-i icmāl:

1.) Özetlenmiş nokta.

1.1. nokta-i icmāl:-*e*
Edersin kāle-i hüsn ü cemālin kıymetin tezyīd
Sen ey hāl-i siyeh-rū ***nokta-i icmāle*** *benzersin* **(Gazel 120/8)**

nokta-i mergūbe:

1.) Beğenilen, güzel nokta (sevgili).

1.1. nokta-i mergūbe:
Ki sen bir ***nokta-i mergūbe*** *ben pür-kār idim evvel*
Evvel ʿākil tanırdın gālibā dīvāneyim şimdi **(Tahmis 3/8)**

nokta-i pür-kār:

1.) Çok kârlı, kazançlı nokta.

1.1. nokta-i pür-kār:
Gelenler devre bir dāğ-ı dile mutlak müsādiftir
Değil her dāʾire bir ***nokta-i pür-kārdan*** *hālī* **(Gazel 242/4)**

noldu:

1.) Ne oldu?

1.1. noldu:
Acı sözler atıyorsun şekerim ***noldu*** *sana*
Şekerim şīve-gerim verd-i terim noldu sana **(Gazel 1/1)**

1.2. noldu:
Acı sözler atıyorsun şekerim noldu sana
Şekerim şīve-gerim verd-i terim ***noldu*** *sana* **(Gazel 1/1)**

1.3. noldu:
Seni zannım bana ağyār yüreklendirmiş
Eskiden böyle değildin ciğerim ***noldu*** *sana* **(Gazel 1/2)**

1.4. noldu:
Senin evvelleri sīnende salābet yoğ idi
Söyle Elmascığım ālī-güherim ***noldu*** *sana* **(Gazel 1/3)**

1.5. noldu:
Söyle Mevlāyı seversen yerimi hār etme
Söyle ey gül-dehenim işve-gerim ***noldu*** *sana* **(Gazel 1/4)**

1.6. noldu:
Sen evāʾilde yalan söylemeyi bilmez idin
Şimdi ey yār-ı hakīkat eserim ***noldu*** *sana* **(Gazel 1/5)**

1.7. noldu:
Yoksa sevdāsını bir şūha mı takyīd etti
Bu gamın aslı ne āzāde-serim ***noldu*** *sana* **(Gazel 1/6)**

1.8. noldu:
Saklayanlarda kalır dert meseldir Türkçe
Saklama derdini nūr-ı basarım ***noldu*** *sana* **(Gazel 1/7)**

1.9. noldu:
İnliyorsun Fennī gibi yine ey nāy-ı kalem
Fāzılım pür-hünerim nükte-verim ***noldu*** *sana* **(Gazel 1/8)**

1.10. noldu:
Rū-be-rū ʿahd ü yemīnin ne kadar muhkem idi
Nakz-ı eymāna sebep ***noldu*** *efendim bilmem* **(Gazel 210/6)**

1.11. noldu:
Sebep ***noldu*** *vefāsız yād olunmaz şimdicek nāmım*
Lisānında hemīşe sübha vü ezkār idim evvel **(Tahmis 3/5)**

noldun:

1.) Ne oldun; sana ne oldu?

1.1. noldun:
Dedi sık sık ne sorarsın şu benim gülmememi
Söyle ***noldun*** *dedim ey gonca dehen gülmezsin* **(Müfret 20/1)**

nolmuş:

1.) Ne olmuş; ne hâle, hangi duruma gelmiş?

1.1. nolmuş:
Bilmem ki gam-ı zülfün ile sarʿa mı tutmuş
Cānım ʿacebā sünbüle ***nolmuş*** *da morarmış* **(Gazel 92/2)**

nolsun:

1.) ...da ne olsun, ne yapsın?

1.1. nolsun:
Çıkanlar bāğ-ı Cennetden peşīmān olmasın ***nolsun***
Vatandan ayrılanlar zār ü giryān olmasın nolsun **(Gazel 174/1)**

1.2. nolsun:
Çıkanlar bāğ-ı Cennetden peşīmān olmasın nolsun
Vatandan ayrılanlar zār ü giryān olmasın ***nolsun*** **(Gazel 174/1)**

1.3. nolsun:
Cüdālık cālib-i hüzn ü elemdir kalb-i ʿuşşāka
Gidenler aslına dilşād ü handen olmasın ***nolsun*** **(Gazel 174/2)**

1.4. nolsun:
Hudādan gayra meyl ü incizāb ancak belāhattir
Dū-ʿālemden geçen dervīş Sultān olmasın ***nolsun*** **(Gazel 174/3)**

1.5. nolsun:
Cihānın fark maʿa'l-cemʿindedir cemʿiyyet-i hātır
Bunu fehm etmeyen diller perīşān olmasın ***nolsun*** **(Gazel 174/4)**

1.6. nolsun:

Kulu Fennī hemīşe muntazırdır himmet-i pīre
Gedā dest-i ʿatā-yı şāha nigerān olmasın ***nolsun*** **(Gazel 174/5)**

1.7. nolsun:
Cenāb-ı Mustafāyı Haydarı Şāh-ı şehīdānı
Seven hasm-ı eledd-i ālimerdān olmasın ***nolsun*** **(Gazel 174/6)**

1.8. nolsun:
İlāhī ʿāşık mehcūr-ı nālān olmasın ***nolsun***
Muhabbet şemʿası kalbinde sūzān olmasın nolsun **(Kaside 8/1)**

1.9. nolsun:
İlāhī ʿāşık mehcūr-ı nālān olmasın nolsun
Muhabbet şemʿası kalbinde sūzān olmasın ***nolsun*** **(Kaside 8/1)**

1.10. nolsun:
İlāhī senden istirhām eden dilteşne-i rahmet
Zülāl-i rahmet ü feyzinle reyyān olmasın ***nolsun*** **(Kaside 8/2)**

1.11. nolsun:
İlāhī senden istīmān eden bir bende-i ʿāciz
Şeref-yāb-ı emān u emn ü īmān olmasın ***nolsun*** **(Kaside 8/3)**

1.12. nolsun:
İlāhī senden istimdād eden bir bende-i muztar
Senin imdād ü aʿtāfınla şādān olmasın ***nolsun*** **(Kaside 8/4)**

1.13. nolsun:
İlāhī senden istiʾsām eden bir sālik-i ʿaşka
Senin fazlın senin lutfun nigeh-bān olmasın ***nolsun*** **(Kaside 8/5)**

1.14. nolsun:
İlāhī senden istihdā eden bir ʿabd-i gümrāhın
Enīs ü hem-rehi erbāb-ı ʿirfān olmasın ***nolsun*** **(Kaside 8/6)**

1.15. nolsun:
İlāhī senden istinsār eden bir bende-i mağdūr
Karīn-i mecmaʿ-ı ashāb-ı vicdān olmasın ***nolsun*** **(Kaside 8/7)**

1.16. nolsun:
İlāhī senden istiğfār eden bir bende-i mücrim
Saʿādetle sezā-yı ʿafv ü gufrān olmasın nolsun **(Kaside 8/8)**

1.17. nolsun:
İlāhī senden istidʿā-yı dārū eyleyen bīmār
Bu eczāhāne-i hikmette Lokmān olmasın ***nolsun*** **(Kaside 8/9)**

1.18. nolsun:
İlāhī herkese ʿarz-ı tevāzu eyleyen rindin
Seri sakf-ı semāvāt ile seyyān olmasın ***nolsun*** **(Kaside 8/10)**

1.19. nolsun:
İlāhī senden iştişfā eden dilhaste-i hicrān
Seni bulmakla müstağnī-i dermān olmasın ***nolsun*** **(Kaside 8/11)**

1.20. nolsun:
Muhibb-i hānedan-ı fahr-ı ʿālemdir kulun Fennī
Gulām-ı āsitān-ı Şāh-ı Merdān olmasın ***nolsun*** **(Kaside 8/12)**

nolur:

1.) "Ne olur; yalvarırım, lütfen, rica ederim" anlamında kullanılan bir yalvarma sözü.

1.1. nolur:
Dest-gīr olsa ***nolur*** *ʿātıfet ü ihsānın*
Bana daʿarz-ı cemāl eylese Leylā-yı ümīd **(Kaside 46/33)**

1.2. nolur:
Gam-ālūd olduğun seyreylesem zār olduğun görsem
Nolur *şu künbetin keyfimce devvār olduğun görsem* **(Muhammes 1/4)**

1.3. nolur:
Gönül sākīden envār-ı teveccüh iğtinām etse
Nolur *bir sāğar-ı ser-şār içirse şād-gām etse* **(Muhammes 2/7)**

1.4. nolurdu:-*du*
Felekte nice bin kimseler kāmrān idi
Nolurdu *o da kām alsa bu köhne ʿālemde* **(Tarih 14/3)**

1.5. nolurdu:-*du*
Kaht-ı evlād-ı beşerde o da bir ādem idi
Mazhar-ı hüsn-i kabūl olsa ***nolurdu*** *Fennī* **(Gazel 210/7)**

nolursun:

1.) "Ne olursun; yalvarırım, lütfen, rica ederim" anlamlarında kullanılan bir yalvarma sözü.

1.1. nolursun:
Açtığın yara biraz kābil-i tīmār olsun
O kadar kıyma ***nolursun*** *bana ey tīr-i firāk* **(Gazel 161/4)**

1.2. nolursun:
Bir kalem uğrat ***nolursun*** *defter-i isyānıma*
Hem güzel hem merhamet-perversin ey ʿālī-cenāb **(Gazel 199/3)**

nüfūz:

1.) Bir kimse, topluluk vb.nin söz geçirme ve otorite kurma gücü, etki gücü, söz geçirme gücü, erk.

1.1. nüfūzun:-*(u)n*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
Nüfūzun *nisbetinde derd-mendāna devā-sāz ol* **(Müsebba 1/38)**

nüfūz-ı kīl ü kāl:

1.) Dedikodunun gücü, etkisi.

1.1. nüfūz-ı kīl ü kāl:
Jaj-hā-yı ʿasra muhtasdır ***nüfūz-ı kīl ü kāl***
Āhen-i şemşīr-i ehl-i hāle su vermez felek **(Gazel 113/7)**

nuhās-ı ahmer:

1.) Kızıl, kırmızı bakır.

1.1. nuhās-ı ahmer:-*e*
Nuhās-ı ahmere *yaldız geçirmekle olur mu zer*
Leʾīme mekremet isnād edilmekle kerīm olmaz **(Gazel 68/4)**

nuhbe-i aʿlām-ı devrān:

1.) Devrin, zamanın elemlerinin aslı, kökü.

1.1. nuhbe-i aʿlām-ı devrān:-*sın*
Ufaksın gerçi Fennī ***nuhbe-i aʿlām-ı devrānsın***
Cibāl-i şāmihāt-ı arz içinde Tūra benzersin **(Gazel 120/7)**

nuhbe-i āmāl:

1.) Emellerin en önde geleni, ideal.

1.1. nuhbe-i āmāl:-*(i)miz*
Nuhbe-i āmālimizdir *bir cemāl-i bī-misāl*
Ateş-i ʿaşka taleb-kārāne yanmışlardanız **(Gazel 77/7)**

nühbe-i cumhūr-ı kibār-ı sikāt:

1.) Güvenilir, şerefli halkın seçkini (Ankara valisi olan Münif Bey /H.1327/).

1.1. nühbe-i cumhūr-ı kibār-ı sikāt:
Zīver-i ser-defter-i sınf-ı vülāt
Nühbe-i cumhūr-ı kibār-ı sikāt **(Tarih 20/1)**

nuhbe-i emsāl ol-:

1.) Benzerleri (arasında) seçkin, mümtaz olmak.

1.1. nuhbe-i emsāl ol-:-*a, -maz*
Hazret-i Pīre ermeyen ***nuhbe-i emsāl olamaz***
Mazhar-ı himmet olmayan nāʾil-i āmāl olamaz **(Gazel 83/1)**

nüh-kıbāb:

1.) Dokuz kubbe, felek.

1.1. nüh-kıbāb:
Ey sāhib-i halk-ı ʿāzim ey mālik-i vech-i besīm
Zülfün hevāsında nesīm ʿaşkın gamında ***nüh-kıbāb*** **(Kaside 20/18)**

nuhūset:

1.) Uğursuzluk.

1.1. nuhūset:
Eylesin Mevlā visāliyle müşerref anları
Tāliʿ-i erbāb-ı ʿirfāna ***nuhūset*** *vermesin* **(Gazel 175/6)**

nükāt-ı şīʿr:

1.) Şiirin ince manalı zarif sözleri.

1.1. nükāt-ı şīʿr:-*(i)m*
Fennī ***nükāt-ı şīʿrim*** *teslīm ederdi Şevket*
Tasvīb ederdi Sāʾib asrımda sağ olaydı **(Gazel 211/5)**

nükhet:

1.) Güzel koku.

1.1. nükheti:-*i*
İstirāka eylemiş rūyunda anın reng-i gül
İstiʿāre eylemiş zülfünden ʿanber ***nükheti*** **(Kaside 37/102)**

nükrān ol-:

1.) Yakın olmak, yakınlaşmak; yaklaşmak.

1.1. nükrān ol-:-*sun*
Yār eğer kendine eş bulmaya eylerse heves
Gelsin āyīne-i endīşeme ***nükrān olsun*** **(Gazel 169/3)**

nukre-i çeşm:

1.) Mütevazı, tok göz.

1.1. nukre-i çeşm:-*(i)miz*
Nukre-i çeşmimiz *bakmaz nisāba*
Katra-i eşkimiz gelmez hisāba **(Şarkı 8/5)**

nükte:

1.) Ancak dikkat edildiğinde anlaşılan ince söz ve mana.

1.1. nükteyi:-*y, -i*
Kürbet-i gurbet dibāgattır hakīkat ādeme
Anlamaz bu nükteyi olmazsa merd ü zen garīb **(Gazel 6/8)**

nükte vü īmā:

1.) İnce manalı söz ve üstü kapalı, dolaylı ifade.

1.1. nükte vü īmā:
Zübdedir āsār-ı kilk-i zī fünūnum Fennīyā
Şerh olunsa dürlü dürlü ***nükte vü īmā*** *çıkar* **(Gazel 34/7)**

nükte-dān:

1.) Nükteli söz söyleyen, nükte yapmakta mahir olan (kimse), nükteci.

1.1. nükte-dān: (II. Abdülhamid Han)
Bildi nedir ol ***nükte-dān*** *fikr-i Şeh-i şevket-nişān*
ʿArz u beyān etti hemān yaptırmak üzre bir memer **(Tarih 16/8)**

1.2. nükte-dānım:-*(ı)m*
Fennī-i şīrīn-makālim ***nükte-dānım*** *söylesin*
Mat ederdim bülbülü tūtīyi ol gül-fem dese **(Gazel 166/9)**

1.3. nükte-dān:-*i, -di*
Nācī Efendi hakkiyle bir ***nükte-dān idi***
Āsār-ı asālet cebhesinde ʿayān idi **(Tarih 14/1)**

nükte-dānān-ı edep:

1.) Edepli söz söyleyenler.

1.1. nükte-dānān-ı edep:-*ten*
Nükte-dānān-ı edepten *güş edenler sözlerim*
İşvesinden ʿārızından bahseder bir āfetin **(Tahmis 4/13)**

nükte-i eşʿār:

1.) Şiirlerin ince manası; nükteli şiirler.

1.1. nükte-i eşʿār:-*(ı)m, -a*
Nükte-i eşʿārıma *meftūn kıldım Sāʾibi*
Cevdet-i eşʿārıma hayrān bıraktım Şevketi **(Kaside 37/96)**

nükte-perdāz:

1.) Nükteli söz söyleyen (sevgili).

1.1. nükte-perdāzım:-*(ı)m*
Efendim nāzenīnim ***nükte-perdāzım*** *kibārım gel*
Şereflensin seni görmekle çeşm-i eşk-bārım gel **(Müsebba 3/1)**

nükte-perver:

1.) Nükteli söz söyleyen (kimse).

1.1. nükte-perverdir:-*dir*
Çünkü hakkiyle bilir lehce-i istirhāmı
Nükte-perverdir *o Memdūh-ı mürüvvet-mendān* **(Kaside 45/25)**

nükte-şināsān-ı kerem:

1.) Cömertlik, lütuf sözünden anlayanlar, lütfun ince manasını bilenler.

1.1. nükte-şināsān-ı kerem:
Ki benim vākıf-ı maʿnā-yı ināyet şimdi
Dersi hep benden alır ***nükte-şināsān-ı kerem*** **(Kaside 41/40)**

nükte-ver:

1.) İnce manaya sahip, nükteli.

1.1. nükte-ver:
Fennī -i vefā-perverī hakkında der ol māh Sağ eylesin Allah
Pākīze edā ***nükte-ver*** *üstād-ı sühandır Mahsūl-i vatandır*
(Müstezad 3/8)

1.2. nükte-verdir:-*dir*
Husūsen muktedirdir ***nükte-verdir*** *tecrübet bülenddir*
Nice tilmīzi mevkīʿce kendimden ehem buldum **(Gazel 155/1)**

1.3. nükte-verim:-*(i)m*
İnliyorsun Fennī gibi yine ey nāy-ı kalem
Fāzılım pür-hünerim ***nükte-verim*** *noldu sana* **(Gazel 1/8)**

nukūş-ı kāʾināt:

1.) Kâinatın nakışları, süsleri.

1. nukūş-ı kāʾināt:-*ın*
Niçin mağrūr olursun bu ruh-ı rengîne bu hüsne
Nukūş-ı kāʾinātın *hiç biri reng-i bakā tutmaz* **(Gazel 89/2)**

nümāyān ol-:

1.) Görünmek, açığa çıkmak.

1.1. nümāyān ol-:-*du*
Asār-ı fuyūz ***oldu nümāyān*** *taraf taraf*
Seylāb-ı bahār oldu hurūşān taraf taraf **(Gazel 104/1)**

1.2. nümāyān ol-:-*ma, -sa*
Dil verir miydim o mehde cezbe-i ān olmasa
Cezbe-i ānında hikmetler ***nümāyān olmasa*** **(Gazel 183/1)**

1.3. nümāyān ol-:-*sun*
Rūy-ı gül-gūnuna baktıkça açılsın bahtım
Eser-i meymenet alnında ***nümāyān olsun*** **(Gazel 162/3)**

nūn:

1.) Arap alfabesinin yirmi sekizinci harfi (şekli itibariyle âşığın bükülmüş boyu kastedilmektedir).

1.1. nūndur:-*dur*
Gelir de hātıra şāyet sorarsan hālimi ey şūh
Figānım ney sirişkim seyl ü kaddim ***nūndur*** *sensiz* **(Gazel 75/3)**

nūn et-:

1.) Nun harfine benzetmek; bükmek.

1.1. nūn et-:-*ti*
Çille-i hasret ile kaddimi ***nūn etti*** *felek*
Çekeyim cevrini hey kaşı kemānım ammā **(Gazel 111/4)**

nūr:

1.) Aydınlık, ışık, parıltı, ziya; İlahi bir güç tarafından gönderildiğine inanılan parlaklık.

1.1. nūr:
Cisme cān cāna gıda kalbe safā dīdeye ***nūr***
Yāreye çāre bütün derde devā vuslat-ı Pīr **(Kaside 33/2)**

1.2. nūr:
Tecāvüz etti kat kat atlas-ı çarhı saʿādette
Ser-ā-ser ***nūr*** *ile tahmīr edilmiş dest-i fıtratta* **(Tahmis 1/9)**

1.3. nūra:-*a*
Uzaktan seyrederken nāzenīnim ***nūra*** *benzersin*
Yakīninden gehī sīme gehī kāfūra benzersin **(Gazel 120/1)**

1.4. nūra:-*a*
Çok dokunma zülf-i yāra gerden-i billūra bak
Tār-ı şebde tel kırarsın sonra yāhu ***nūra*** *bak* **(Gazel 106/1)**

1.5. nūrdur:-*dur*
Mahzı bahşāyiş-i Hakktır niʿamın aʿzamıdır
Nūrdur *dilde zuhūr-ı eser-i nisbet-i Pīr* **(Kaside 33/6)**

1.6. nūr: (Kur'an-ı Kerim'in 24. suresi)
Dīde-i mihri kamaştırdı o māhın talʿatı
Vech-i berrākında berk urmaktadır ***Nūr*** *āyeti* **(Kaside 37/100)**

1.7. nūrı:-*ı*
Şöhret-i lutfun ile gerçi cihān mālā-māl
Nūrı *şāhit kamerin menba-ı nūr olduğuna* **(Kaside 40/58)**

1.8. nūrunla:-*un, -la*
Okşasam ***nūrunla*** *hemle cebīn-i pākin*
Nāʾil olsam şeref-i sohbetine leyl ü nehār **(Kaside 43/34)**

1.9. nūruna:-*u, -n, -a*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel
Cemālin ***nūruna*** *zülf-i siyāhı eyleyip perde* **(Müsebba 3/4)**

nūr u fer:

1.) Işık ve aydınlık.

1.1. nūr u fer:-*i*
Çeşmimin ***nūr u feri*** *tāb ü mecālim sensin*
Döndüren dāʾire-i sıhhatimi ʿaşkındır **(Gazel 127/3)**

nūr u fer ver-:

1.) Nurlandırmak, ışık saçmak; canlandırmak.

1.1. nūr u fer ver-:-*en*
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu gel
Ey ***veren*** *tāb-ı rūhıyla kāʾināta* ***nūr u fer*** **(Muhammes 3/8)**

nūrāniyet:

1.) Parlaklık; mübareklik.

1.1. nūrāniyeti:-*i*
Nūr-ı nazret ʿārızında öyle pertev-bār kim
ʿĀlem-i hüsnü münevver kıldı ***nūrāniyeti*** **(Kaside 37/104)**

1.2. nūrāniyyeti:-*i*
Zāhir olmaz herkesin destinde ***nūrāniyyeti***
İttihāz etmiş yed-i ehl-i dili hāver kalem **(Kaside 24/31)**

Nūrī:

1.) Abdülcebbarzadelerden merhum Hacı Osman Bey (Ergin, 1996: 82).

1. Nūrī:
Ferāmuş etme Allah ʿaşkına Fennī-yi mehcūru
Bu hicrān zahmına nice tahammül eylesin ***Nūrī*** **(Tahmis 3/12)**

nūr-ı akdes:

1.) En kutsal, mukaddes nur.

1.1. nūr-ı akdes:
Münʿatıf olmasın ağyāra nigāh-ı keremin
Doğmasın naʿş-ı kilāb üstüne ***nūr-ı akdes*** **(Gazel 91/4)**

nūr-i ʿaşk:

1.) Aşkın nuru, manevi parlaklığı, aydınlığı.

1.1. nūr-ı ʿaşk:
Bezl-i mechūd etmeden doğmaz gönülde ***nūr-ı ʿaşk***
Mübtelāya bād-ı hādan hangi dilber rām olur **(Gazel 33/6)**

1.2. nūr-i ʿaşk:
Dil-i hābīdemi lutfunla bīdār eyle yā Rabbī
Ser-ā-ser ***nūr-ı ʿaşkınla*** *ziyādār eyle yā Rabbī* **(Kaside 9/1)**

1.3. nūr-ı ʿaşk:-*(ı)m*
Nūr-ı ʿaşkım *söndürür nārı rufā-ʿīlerdenim*
Nār-ı Nemrūdun da hattā bādī-i itfāsıyım **(Kaside 35/8)**

1.4. nūr-ı ʿaşk:-*ın, -la*
Dil-i hābīdemi lutfunla bīdār eyle yā Rabbī
Ser-ā-ser ***nūr-i ʿaşkınla*** *ziyādār eyle yā Rabbī* **(Kaside 9/1)**

nūr-ı ʿayn:

1.) Gözün nuru; değerli kimse.

1.1. nūr-ı ʿayn:

*O **nūr-ı ʿayn** mektūbī-i fāzıl*
Savurdu harman-ı ʿömrü hebāya **(Tarih 13/6)**

nūr-ı ʿaynım:

1.) "Gözümün nuru!" anlamında sevgi anlatan bir hitap sözü; nuruçeşmim, nurudidem.

1.1. nūr-ı ʿaynim:-*ım*
***Nūr-ı ʿaynim** sen safā-yāb ol visāl-i Hakkla*
Vālideynin derd-i hicrānınla her bār ağlasın **(Gazel 250/7)**

1.2. nūr-ı ʿaynım: -*ım*
***Nūr-ı ʿaynım** nice sarf-ı nazar etsin ʿādem*
Nergis-i mestine hayrān kalıyor hūru'l-īyn **(Kaside 42/31)**

nūr-ı basar:

1.) Gözün nuru (olan sevgili).

1.1. nūr-ı basar:-*(ı)m*
Saklayanda kalır dert meseldir Türkçe
*Saklama derdini **nūr-ı basarım** noldu sana* **(Gazel 1/7)**

nūr-ı çeşm-i āşıkān:

1.) Aşıkların gözünün nuru, aydınlığı, parlaklığı.

1.1. nūr-ı çeşm-i āşıkān:
Velī-yi niʿmet-i bī-imtinānım mürşid-i rāhım
*Meh-i evc-i siyādet **nūr-ı çeşm-i āşıkān** Pīrim* **(Gazel 142/4)**

nūr-ı çeşmim:

1.) "Gözümün nuru!" anlamında sevgi anlatan bir hitap sözü; nuruaynım, nurudidem.

.11. nūr-ı çeşmim:
İftirāk-ı laʿl-i handānınla giryān olmasa
***Nūr-ı çeşmim** gözlerim olmazdı böyle hīre-dār* **(Gazel 183/4)**

nūr-ı dīde:
1.) Göz nuru.

1.1. nūr-ı dīde:-*m*
Durmak olmaz dāne-i kısmet bizi cezb eyledi
***Nūr-ı dīdem** siz kalın sağ u selāmet elvedāʿ* **(Gazel 101/4)**

1.2. nūr-ı dīde:-*m*
*Sıkılma **nūr-ı dīdem** ʿarz-ı dīdār ile serbest ol*
Temāşā-yı cemālin çeşm-i müştāka kesel vermez **(Gazel 79/5)**

1.3. nūr-ı dīde:-*m, -dir*
Fennīyā cānān bendendir ben andan hāsılı
***Nūr-ı dīdemdir** benim rūh-ı revānımdır benim* **(Gazel 143/5)**

nūr-ı dīdem:

1.) "Gözümün nuru!" anlamında sevgi anlatan bir hitap sözü; nuruçeşmim, nuruaynım.

1.1. nūr-ı dīdem:
Etti yangın gönlümü sevdā-yı vuslat hāmili
***Nūr-ı dīdem** ʿāşık-ı dīdārın oldum hāsılı* **(Tahmis 6/14)**

1.2. nūr-ı dīdem:
***Nūr-ı dīdem** var ise sende eğer ʿakl-ı selīm*
Sen o bed-māyeyi tercīme bedel kıl tekrīm **(Müsemmen 1/18)**

nūr-ı eşfāk:

1.) Çok şefkatli nur, ışık.

1.1. nūr-ı eşfāk:-*ın*
***Nūr-ı eşfākın** hayālimde tecellī eyleyip*
Kalb-i kāsī-yi ʿabīdānemden aldı kasveti **(Kaside 37/84)**

nūr-ı fer:

1.) Parlak nur.

1.1. nūr-ı fer:
Cemāl-i pākine hasr-ı nigāh-ı iştiyāk eyle
*Cemāl-ı yār eder gözde gönülde **nūr-ı fer** īcād* **(Gazel 21/7)**

nūr-ı feyz:

1.) Feyzin, bereketin nuru.

1.1. nūr-ı feyz:
Çok meʿābir açtırıp yaptırdı bī-had çeşme-sār
*Mülk-i ʿOsmānīyi tenvīr etti **nūr-ı feyz** ile* **(Kaside 39/14)**

nūr-ı garrā:

1.) Parlak nur.

1.1. nūr-ı garrā:-*dan*
Eyā Fahr-ı cemīʿ-i Enbiyā vey Şāh-ı ʿālī-cāh
*Seni bir **nūr-ı garrādan** yaratdı Hazret-i Allāh* **(Kaside 14/1)**

1.2. nūr-ı garrā:-*dır*
Ki andan zerredir hurşīd-i aʿzam yā Resūlallah
*Ser-ā-pā **nūr-ı garrādır** vücūd-ı rahmet-ālūdun* **(Kaside 17/7)**

nūr-ı gufrān:

1.) Af, merhamet nuru.

1.1. nūr-ı gufrān:-*(ı)n, -la*
***Nūr-ı gufrānınla** tenvīr et İlāhī kabrini*
Makberinden revzen açılsın riyāz-ı Cennete **(Tarih 17/6)**

nūr-ı ʿirfān:

1.) İlim ışığı.

1.1. nūr-ı ʿirfān:
***Nūr-ı ʿirfān** ile īkān ile yoldaş eyle*
Yalnız yollama yā Rab ʿadem-ābāda beni **(Gazel 223/5)**

1.2. nūr-ı ʿirfān:-*a*
***Nūr-ı ʿirfāna** sarf etmeyip nakd-i ömrünü*
İsrāf eden hayātını hayvān gelir gider **(Gazel 46/5)**

nūr-ı kudret-i Yezdān:

1.) Allah'ın kudretinin ışığı, varlıklara yansıyan aydınlığı, belirtisi.

1.1. nūr-ı kudret-i Yezdān:
*Tecellī eyliyor çeşminde **nūr-ı kudret-i Yezdān***
ʿAceb āyīne-i ʿirfān mısın revzen misin kāfir **(Gazel 39/10)**

nūr-ı muʿazzam:

1.) Büyük, yüce nur (Allah'ın, Tur Dağı'na yansıyan tecellisi, nuru).

1.1. nūr-ı muʿazzam:
*Parlasa **nūr-ı muʿazzam** gibi karşımda āh*
Etse tenvīr-i basar kūh-ı muʿallā-yı vatan **(Gazel 165/10)**

nūr-ı nazret:

1.) Parlak nur, ışık.

1.1. nūr-ı nazret:
***Nūr-ı nazret** ʿārızında öyle pertev-bār kim*
ʿĀlem-i hüsnü münevver kıldı nūrāniyeti **(Kaside 37/104)**

nūr-ı ruh:

1.) Yanağın, yüzün nuru, parlaklığı [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.) için].

1.1. nūr-ı ruh:-*u, -n, -a*
*Kim ki **nūr-ı ruhuna** nasb-ı nigāha savaşır*
Gaşyolup hāke düşer hadd-i helāke yanaşır **(Kaside 34/10)**

nūr-ı rüʾyet:

1.) Nuru görme, İlahi tecellilerin nurunu temaşa etme. Necm suresi 9. âyete telmihte bulunularak tefsirlerde itibar edilen bir yoruma göre Miraç'ta Allah ile peygamberi arasındaki yakınlık; Hz. Peygamber 'in Allah'ı görmesi kastedilmektedir (Arslan, 503).

1.1. nūr-ı rüʾyet: -*le*
ʿİzz-i vuslatla müşerref sıdk u reʾfetle şehīr
***Nūr-ı rüʾyetle** mükerremdir Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 23/4)**

nūr-ı sabāhat:

1.) Güzellik nuru, ışığı.

1.1. nūr-ı sabāhat:
*Cebhesinde ediyor **nūr-ı sabāhat** lemeʿān*
Kim bakarsa yüzüne hayr ü beşāret geliyor **(Kaside 48/32)**

nūr-i şādī:

1.) Mutluluğun nuru.

1.1. nūr-i şādī:
*Mesāmımdan akarken **nūr-i şādī** zevk-ı vaslınla*
Dil-i gam-dīde yād-ı sohbetinle nāle-zen şimdi **(Gazel 220/5)**

nūr-ı tevhīd:

1.) Allah'ın birliğinin nuru, yansıması.

1.1. nūr-ı tevhīd:
*Rūh-ı eşyādır ʿizārındaki **nūr-ı Tevhīd***
Çekmeyince reh-i vaslında gam ey merd-i Saʿīd **(Kaside 34/20)**

nūr-ı vech:

1.) Yüzün nuru.

1. nūr-ı vech:-*in, -den*
Sıyrılıp inse husūf-āsā cemālinden nikāb
*Olsa çeşmim **nūr-ı vechinden** münevver kāşki* **(Gazel 215/2)**

nūr-ı zāt:

1.) Allah'ın nuru (tecellisi).

1.1. nūr-ı zāt:-*a*
*Cān gözüyle **nūr-ı zāta** bakmışız*
Nāmımızı sāk-ı ʿarşa takmışız **(Şarkı 6/3)**

nūr-ı zulmet:

1.) Karanlığın nuru, karanlıktaki ışık.

1.1. nūr-ı zulmet:
Ehl-i idrākin yanında kubh u nefret bir değil
*Dīde-i huşyāre karşı **nūr-ı zulmet** bir değil* **(Gazel 139/1)**

nūrum:

1.) Sevgiliye bir tür hitap sözü "(ey) nur gibi parlak sevgilim!"

1.1. nūrum:
*Kendini çekme nikāb arkasına **nūrum** gel*
Girme tārīk-i husūfa mehi meşhūrum gel **(Müsebba 2/2)**

nūş:

1.) İçme, içiş.

1.1. nūş:
Baktığın günden beri ol dīde-i sarhoş ile
*Mest ü bī-hūş oldular sahbā-yı ʿaşkı **nūş** ile* **(Tahmis 6/6)**

nūş et-:

1.) İçmek.

1.1. nūş et-:-*ip*
***Nūş edip** sahbā-yı ʿaşkı sen de gir o ʿāleme*
Var mı bir lezzetli ʿālem ʿālem-i maʿnā gibi **(Gazel 233/5)**

1.2. nūş et-:-*en, -ler*
***Nūş edenler** iltifāt etmez şarāb-ı Kevsere*
Mest eder ʿuşşākı cām-ı sohbet-i dil-cūy-ı dost **(Gazel 13/4)**

nūş ol-:

1.) İçmek.

1.1. nūş ol-:-*maz*
Lücce-i zevk u servere olsa müstağrak cihān
*Cürʿa **nūş olmaz** furāt ü şevk u şādīden garīb* **(Gazel 6/4)**

nush:

1.) Nasihat, öğüt.

1.1. nushi:-*i*
Eğer kesende paran var ise sarf eyle hayrāta
*Şu **nushi** dinlemezsen düş olursun çok beliyyāta* **(Müsebba 1/34)**

nüsha-i kübrā:

1.) İnsan-ı kâmil.

1.1. nüsha-i kübrā:-*s, -ı, -y, -ım*
Bende gör eşyāyı ʿārifsen ʿavālim bendedir
*Nakşibendim kāʾinatın **nüsha-i kübrāsıyım*** **(Kaside 35/5)**

2.) Büyük sahife; kâinat sayfası.

2.1. nüsha-i kübrā:-*da*
Gönlümü maʿrifet-i nefs ile tenvīr eyle
*Kara cāhil koma bu **nüsha-i kübrāda** beni* **(Gazel 223/3)**

nush-ı hālisāne:

1.) Samimi bir şekilde söylenen nasihat.

1.1. nush-ı hālisāne:-*m, -de*
ʿUlūm-ı dīni tahsīl et teʿallümde hayā yoktur
*Güzel dinle şu **nush-ı hālisānemde** riyā yoktur* **(Müseddes 1/2)**

nush-ı şīrīn:

1.) Tatlı nasihat, öğüt.

1.1. nush-ı şīrīn:
*Hasūd-ı tīre-tabʿı **nush-ı şīrīn** eylemez ıslāh*
Şeker katmakla zehre hem-mizāc-ı zencebīl olmaz **(Gazel 76/3)**

Nūşirevān:

1.) İran'ın Sasani sülalesinden, M.S. 531 ile 579 yılları arasında saltanat sürüp adaletiyle ve adaletini uygulamak için bulduğu yöntemle ün yapmış bir hükümdardır. Şöyle ki, ondan istekte bulunacak kimselerin doğrudan kendisiyle görüşebilmeleri için penceresine, yedi yaşındaki çocukların bile erişebileceği yükseklikte, ucunda zil bulunan bir zincir astırır. İstek ve şikâyeti olan kimse zinciri sallayınca zil ses çıkarır. Böylelikle Nuşirevan'ın da o kimse ile doğrudan ilgilendiği rivayet edilmektedir. Aynı zamanda "Kisra" lakabının da ilk defa bu kişiye verildiği söylenilmektedir (Zavotçu, 2018: 533).

1.1. Nūşirevān:
Öyle Şāhen-şāh-ı ʿādil kim nice ***Nūşirevān***
Zīr-i naʿl tevsen-i ʿadlinde hāk-i rehgüzār **(Kaside 39/5)**

1.2. Nūşirevānın:-*ın*
Hātemin nāmını tay etti sehā bābından
Eyledi şöhretini ***Nūşirevānın*** *ibtāl* **(Kaside 40/16)**

1.3. Nūşirevānın:-*ın*
Nisbet etmem ʿadlini ***Nūşirevānın*** *ʿadline*
Nā-be-cādır katraya bahr-ı muhitin nisbeti **(Kaside 37/17)**

1.4. Nūşirevānlar:-*lar*
O yektā kahramān-ı rezm-gāh-ı maʿdeletsin sen
Ki çok ***Nūşirevānlar*** *zīr-i aʿlāmında dāhildir* **(Kaside 38/21)**

nutk:

1.) Söz, kelam.

1.1. nutku:-*u*
Cihānda hayr ile ibkā-yı nām etmekse maksūdun
Bu rengīn ***nutku*** *Fennī yādigār-ı bezm-i ahlāf et* **(Gazel 11/6)**

1.2. nutkunda:-*un, -da*
Ey kilk-i hüner-perver ey fāzıl-ı şīrīn-ter
Sen durma hemān söyle ***nutkunda*** *ʿazūbet var* **(Gazel 58/9)**

1.3. nutkum:-*(u)m*
En sonraki ***nutkum*** *yine Tevhīd olsun*
Benden beni Tevhīd ile tecrīd eyle **(Kaside 1/2)**

nutka getir-:

1.) Söyletmek, konuşturmak.

1.1. nutka getir-:-*en*
Lāl idim hayli zamāndır elem-i dehr ile ben
Beni ***nutka getiren*** *lāʿl ü şeker-bārındır* **(Gazel 30/4)**

1.2. nutka getir-:-*miş*
Almış āğūşa ***getirmiş nutka*** *heyzum pāreyi*
İsmini koymuş kemānī bülbül-āsā söyletir **(Gazel 52/3)**

nutk-ı belīğ:

1.) Etkili, güzel ve yerinde söylenmiş söz.

1.1. nutk-ı belīğ:
Hüsn-i hatla yazılan ***nutk-ı belīğ*** *eblağ olur*
Lafz içün bāʿis-i efzāyiş-i āndır kalemim **(Gazel 152/8)**

nutk-ı cān-bahş:

1.) Can veren söz.

1.1. nutk-ı cān-bahş:-*ı*
Nutk-ı cān-bahşı *kılar mürde-dilānı ihyā*
Sohbet-i dil-keşi hakkā dem-i ʿĪsāya bedel **(Gazel 141/4)**

nutk-ı hümāyūn:

1.) Mübarek söz, kelam (II. Abdülhamid Han'ın sözü).

1.1. nutk-ı hümāyūn:-*u, -dur*
Kīmyā ***nutk-ı hümāyūnudur*** *ancak birinin*
Nazm u nesri birinin mā sadak sihr-i halāl **(Kaside 40/71)**

nuʿūt:

1.) Naatlar.

1.1. nuʿūt:
Cā-be-cā kullandığı müddetçe kātipler kalem
Bikr-i fikrimden tulūʿ etsin nice böyle ***nuʿūt*** **(Kaside 24/60)**

nüzūl:

1.) Yukarıdan aşağıya inme, iniş.

1.1. nüzūl:
Bize mevrūs-ı pederdir bu teʿālī bu ***nüzūl***
Oku tārīhini gör hādise-i bü'l-beşeri **(Gazel 221/2)**

O

o:

1.) "O" üçüncü tekil şahıs zamiri.

1.1. o: (ayıplayan kişiler)
Gam-ı zülfün beni eyledi bî-sabr ü şekîb
***O** da düşsün bu gama her kim ederse taʿyîb* **(Gazel 8/1)**

1.2. o: (gönlünde aşk ve sevda bulunmayan kimse)
Kim ki yoktur sînesinde ʿaşk u sevdâdan eser
*Her iki gûşı bir arşındır **o** hayvân-zâdedir* **(Gazel 38/2)**

1.3. o: (sevgili)
*Ettiği zulmün **o** da elbet mükâfâtın görür*
Bir şahıs kim nâs anın zulm ü beliyyâtın görür **(Gazel 55/1)**

1.4. o: (sevgili)
Leke dârân ile mestûr imiş defterde
***O** bizim sehv ile pâkîze hesâb ettiğimiz* **(Gazel 73/2)**

1.5. o: (herhangi kimse)
***O** sen ben siz demek zâhirde emr-i iʿtibârîdir*
Bakılsa dîde-i imʿân ile ağyâr yoktur yok **(Gazel 105/7)**

1.6. o: (âşık, şair Fennî)
*Kaht-ı evlâd-ı beşerde **o** da bir âdem idi*
Mazhar-ı hüsn-i kabûl olsa nolurdu Fennî **(Gazel 210/7)**

1.7. o: (âşık, şair Fennî).
Reʾy u fermânına eylerse tevâfuk lutfet
***O** da emsâli meyânında olunsun işgâl* **(Kaside 40/49)**

1.8. o: (âşık, şair Fennî).
O da akrânı gibi etse temâyüz çok mu
Olmasa bâdîye peymây-ı melâl ü hüsrân **(Kaside 45/38)**

1.9. o: (âşık, şair Fennî)
***O** maʿlûlüm ki ʿâlem ʿâşık-ı derd-i derûnumdur*
Ben ol Ferhâd-ı ʿaşkım kim felekler bî-sütûnumdur **(Muhammes 2/12)**

1.10. o: (kerem sahibi olan II. Abdülhamid Han)
Red eder mi ʿacabâ Âsaf-ı ʿâlî himmet
*Bârî etsem **o** kerem-pervere ʿarz-ı ahvâl* **(Kaside 40/26)**

1.11. o: (Giritli Sırrî Paşa)
***O** da imdâd etmezse kime yâ eyleyem feryâd*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/27)**

1.12. o: (Çorumlu Nâfiz Hamdi Efendi).
Kalemden yâd-ı vasf-ı zâtını yâr iltimâs etmiş
***O** da tutmuş sebük-mağzâne yâre iltibâs etmiş* **(Tahmis 7/16)**

1.13. o: (alçak, aşağılık kimse)
Denmez insân ona olmazsa garazdan sâlim
***O** leʾîme nasıl ıtlâk olunur âdem-zâd* **(Taştir 2/5)**

1.14. o: (Fennî'nin iki buçuk yaşlarındayken irtihal eden oğlu Mehmed Âkif)
Ana bir ravza-i huld-ı berîni eyledik tebrîk
***O** da ev halkına derd-i firâkı armağan etti* **(Gazel 251/5)**

1.15. o: (Yozgatlı Bekir Efendizade Mustafa Efendi'nin oğlu Hacı Naci Efendi)
Felekte nice bin kimseler kâmrân idi
*Nolurdu **o** da kâm alsa bu köhne ʿâlemde* **(Tarih 14/3)**

1.16. o: (Yozgat'ta bulunan "Şeker Pınar" çeşmesini yeniden inşa ettiren Vehhab Paşa)
***O** nasıl etmiş ise ehl-i mezâkı irvâ*
Katârâtınca Hudâ ecrini ihsân etsin **(Tarih 15/5)**

1.17. o: (Işık saçan güneş; II. Abdülhamid Han)
Meşhûrdur temyîz ile temyîz-i lutf-âmîz ile
***O** mihr-i pertev-rîz ile mesʿûddur devr-i kamer* **(Tarih 16/2)**

1.18. o: (Ankara valisi Abidin Paşa)
*Etti **o** da zâhir-nihân dâmân-ı gayret der-miyân*
Sarf eyleyip tâb u tüvân gösterdi bir ʿâlî eser **(Tarih 16/10)**

1.19. o: (âşık, şair Fennî)
***O** nedir kim edemez kimseye ʿarz-ı endâm*
Yüzünü görmek için fâʿide vermez akdâm **(Muamma 1/1)**

1.20. o: (âşık, şair Fennî)
İltifât etmez ona kimse geniş vaktinde
***O** olur vakt-i zarûrette meded-kâr-ı enâm* **(Muamma 1/5)**

1.21. odur:-*dur* (sadrazam Rıfat Paşa).
Dâmen-i lutfunu ammâ ki bırakmam elden
*Dil-i nâ-kâme **odur** ʿUrve-i Vuskâ-yı ümîd* **(Kaside 46/37)**

1.22. odur:-*dur* (sadrazam Rıfat Paşa).
Saklasın sûʾ-i nazardan anı Hallâk-ı cihân
*Ki **odur** merdümek-i dîde-i dünyâ-yı ümîd* **(Kaside 46/65)**

1.23. odur:-*dur* (II. Abdülhamid Han).
Minnet eylersen de Sultân Hamîdü'z-Zâta et
*ʿÂlemin zîrâ **odur** yektâ veliyy-i niʿmeti* **(Kaside 37/8)**

1.24. odur:-*dur* (II. Abdülhamid Han).
ʿArz-ı hâl eylerim artık Şeh-i zî-şânımıza
*Ki **odur** bezl-i ʿatâyâda ʿadîmü'l-emsâl* **(Kaside 40/10)**

1.25. odur:-*dur* (cömertlik sahiplerinin baş süsü, tacı; Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Yani Şeyhü'l-küremâ Hazreti Memdûh Paşa
*Ki **odur** zîver-i ser-defter-i aʿyân-ı kerem* **(Kaside 41/12)**

1.26. odur:-*dur* (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa).
Fenn-i ikrâmı felek eylesin andan tahsîl
*Ki **odur** hâce-i dânâ-yı debistân-ı kerem* **(Kaside 41/13)**

1.27. odur:-*dur* (talihi yardım eden, talihli kimse)
*Saʿâdet-mend **odur** kim tâliʿi kendüye yâr olmuş*
Cihânda yoksa kim fazl u hünerle kâmkâr olmuş **(Müfret 3/1)**

1.28. odur:-*dur* (yüce Allah)
***Odur** yapan seni beni seviştiren cân ü teni*
Halka-i gerdûn-ı denî destine halhâl olamaz **(Gazel 83/3)**

1.29. odur:-*dur* (Allah)
Kuvvet anın kudret anın
*Rahman **odur** rahmet anın* **(Diğer 5/19)**

1.30. odur:-*dur* (Allah)
*Mevcûd-ı bî-ʿillet **odur***
Maʿbûd-i zî-kudret odur **(Diğer 5/23)**

1.31. odur:-*dur* (Allah)
*Sultân-ı zî-satvet **odur***
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/24)**

1.32. odur:-*dur* (Allah)
Mevcûd-ı bî-ʿillet odur
*Maʿbûd-i zî-kudret **odur*** **(Diğer 5/23)**

1.33. ona:-*n, -a* (Allah)
*Alıp vermek yapıp çatmak **ona** mahsûstur ancak*
Vücûd iklîmini îcâd eden miʿmâra verdim hep **(Gazel 9/3)**

1.34. ona:-*n, -a* (sevgili)
Ona *nefʿ-ı hakīkī devlet-i vaslındadır yoksa*
Ne kār etse kulun Fennī yine mağbūndur sensiz **(Gazel 75/7)**

1.35. ona:-*n, -a* (sevgili).
Şaşırdınsa rāhını buyur bende-hāneye
Görülmüş mü bir meh-kīnim ***ona*** *menzil olmasın* **(Gazel 164/5)**

1.36. ona:-*n, -a* (sevgili)
Kābil olmazdı ***ona*** *ʿālemde takvīm-i bahā*
Āh o elmas-pārenin kıratı noksān olmasa **(Gazel 183/3)**

1.37. ona:-*n, -a* (sevgili)
Şevk verdim ***ona*** *āh-ı dil-i sūzānım ile*
Döşedim savmaʿamı çāk-i girībānım ile **(Müsebba 2/15)**

1.38. ona: *-n, -a* (Seyyid Ahmed er-Rifâî)
Ona *hizmet eder şīr u efāʿī*
Hüve'l-kutbu hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel **(Kaside 31/4)**

1.39. ona:-*n, -a* (Seyyid Ahmed er-Rifâî)
Yüzünden feyz-yāb oldu nice zāt
Ona *meftūndur fazl u füyūzāt* **(Kaside 31/9)**

1.40. ona:-*n, -a* (mayası, yaradılışı bozuk olan, sütü bozuk, soysuz kimse)
Senin ikrāmın olur āhir ***ona*** *hasm-ı garīm*
Bunu her ilm ü zekā sāhibi eyler teslīm **(Müsemmen 1/19)**

1.41. ona:-*n, -a* (kıskanç kimse)
Bazı ashāb-ı hased zemmini etse işrāb
Sen ***ona*** *öfkelenip kükreme mānend-i şarāb* **(Müsemmen 1/21)**

1.42. ona:-*n, -a* (insan, kişi)
Denmez insān ***ona*** *olmazsa garazdan sālim*
O leʾīme nasıl ıtlāk olunur ādem-zād **(Taştir 2/5)**

1.43. ona:-*n, -a* (II. Abdülhamid Han yakınlarından Hacı Ali Bey)
Hak ***ona*** *vermişti bir mahdūm Muhammed Bey gibi*
Lutf-ı Rabbānī ile olmuştu mesrūrü'l-fuʾād **(Tarih 6/2)**

1.44. ona: :-*n, -a* [Ankara valisi Hâzım Bey Efendi (H.1326)]
Hakīmāne eder her müşkili hal
Ona *Hak vergisidir istitāʿat* **(Tarih 19/4)**

1.45. ona: *-n, -a* (II. Abdülhamid Han)
Öyle Şāhen-şāh-ı ʿālī-şān gazenfer fer dilīr
Kim ***ona*** *nisbetle şīr ıtlākı şīre müsteʿār* **(Kaside 39/2)**

1.46. ona: *-n, -a* (II. Abdülhamid Han huzuruna yüz süren kimse)
Hāk-i dergāhına her kim ki cebīn-sāy olsa
İnkişāf eyler ***ona*** *küfl-i ümīd ü āmāl* **(Kaside 40/12)**

1.47. ona: *-n, -a* (âşık, şair Fennî)
İltifāt etmez ***ona*** *kimse geniş vaktinde*
O olur vakt-i zarūrette meded-kār-ı enām **(Muamma 1/5)**

1.48. ondan:-*n, -dan* (yardıma muhtaç kimse)
Yā görür göz yumarız ya kaçarız ***ondan*** *biz*
İçimizden biri şāyeste-i imdād olsa **(Gazel 196/2)**

1.49. ondan:-*n, -dan* (Hz. Peygamber)
Hudā-yı lem-yezel bir lāhza münfek etmesin ***ondan***
Gam-ı ʿaşkın dil-i Fennīde müdgam yā Resūlallah **(Kaside 17/8)**

1.50. ondan:-*n, -dan* (II. Abdülhamid Han)
Cennet etsin türbe-i Sultān Mecīd Hānı Hudā
Millete bu Şāh-ı zī-şān kaldı ***ondan*** *yādigār* **(Kaside 39/20)**

1.51. ondan:-*n, -dan* (canan, sevgili)
Zevk-ı rūhānī verir cānāna cānāndan bahis
İşte anınçün eder cānāna cān ***ondan*** *bahis* **(Gazel 14/1)**

1.52. onu:-*n, -u* (düşman)
Fazīlettir ***onu*** *ʿafv-ı keremle şerm-sār etmek*
Cināyettir dil-i ebnā-yı cinsi dāğ-dār etmek **(Müsebba 1/6)**

1.53. onu:-*n, -u* (kıskanç kimse)
Sana muhtāc eder āhir ***onu*** *Rabbü'l-erbāb*
Etmesin öyle sühanlar seni asla ağdāb **(Müsemmen 1/23)**

1.54. onu: *-n, -u* (Allah'ın namının her zaman gönlünde tecelli ettiği kimse)
Bir sīnede kim nāmı tecellī ede her gāh
Lāyık mı ki āteşlere yaksın ***onu*** *Allah* **(Müfret 10/1)**

1.55. onun:-*nun* (Ömer Yümnî).
Hidmet etmişken sadākatle yirmi beş sene
ʿĀkıbet oldum ***onun*** *maʿzūr-ı nefsāniyeti* **(Kaside 37/64)**

1.56. onun:-*nun* [Ankara valisi olan Münif Bey (H.1327)]
Yani Münīf Bey ki açıktır ***onun***
Kudret ü ehliyyeti ez-her-cihāt **(Tarih 20/3)**

1.57. onunla:-*nun, -la* (hoş, güzel sevgili)
Her şeb ***onunla*** *hem-āgūş olurum*
Sağlık olsun bakalım sultānım **(Şarkı 9/10)**

2.) "O" işaret zamiri.

2.1. o: (yanlışlıkla ebru , kaş denilen şey)
Ab-ı rūdur ***o*** *senin sehv ile ebrū dediğin*
Yüze anınla çıkar işte o meh-rū dediğin **(Gazel 118/1)**

2.2. o: (şem; sevgili)
O *yanar ben yanarım dāʾire-i firkatte*
Hasbihālin geceler şemʿ-i şebistān iledir **(Gazel 32/8)**

2.3. o: (Allah'ın zikri)
Zevk u şevk-i dil-i ashāb-ı dile ***o*** *getirir*
Perde-i gafleti at Hūya devām et Fennī **(Gazel 43/8)**

2.4. o: (siyah gözler)
Eder tahrīk-i sevdā her bakışta ol siyah gözler
Ki celb-i hātıra bin dürlü efsūn eyler īcād ***o*** **(Gazel 177/2)**

2.5. o: (sevgilinin yüz güzelliği)
Hani mağrūr kılardı seni hüsn-i sūret
O *da elʾān pezīrā-yı zevāl olmadı mı* **(Gazel 212/3)**

2.6. o: (ayıpları meydana çıkarmak)
Fennīyā keşf-i ʿuyūb etme ***o*** *hayvān işidir*
Setr-i ʿayba çalışır ādem olan câme gibi **(Gazel 237/9)**

2.7. o: (hırkanın sırrı)
Ki ancak orta yerde hükmü yok bir kethüdā tāliʿ
O *da sırr-ı bürde ahkām-ı fermān-ı İlāhīdir* **(Gazel 102/3)**

2.8. odur:-*dur* (âşığı Mecnun eden an)
An ***odur*** *kim bir görüşte ʿāşıkı Mecnūn eder*
Öyle her zülf-i siyeh zuʿmunca Leylālanmasın **(Gazel 171/7)**

2.9. ona:-*n, -a* (kalp, sîne)
Açıl āyīne-veş tenhāda ʿarz-ı sīne-i sāf et
Ona *tabʿım gibi bir tūti-i gūyāyı vassāf et* **(Gazel 11/1)**

2.10. ona:-*n, -a* (kuru çöp; kalem).
Bir kuru çöptür ***ona*** *ıtlak etmezler kalem*
Etmem inʿāmından ol Şāhın-şehin katʿ-ı ümīd **(Kaside 24/58)**

2.11. ona:-*n, -a* (eşek)
Sana bir tekme ile ursa āhırda bir eşek
*Sende ursan **ona** āhırda eşek kalmaz tek* **(Müsemmen 1/13)**

2.12. ona: :-*n, -a* (gözyaşı)
O kadar göz yaşı döktüm ki dem-i firkatte
*Yedi deryā **ona** nisbetle birer şeb-nem idi* **(Gazel 210/4)**

2.13. onu:-*n, -u* (gurbet tasası)
Kulunu Hazreti Allah garīb eylemesin
*Çekmeyen bilmez **onu** kürbet-i gurbet güçtür* **(Kıt'a 14/2)**

2.14. onu:-*n, -u* (eşekler; aptallar)
*ʿĀkıl ü ʿārif isen sen **onu** etme tahkīr*
Kābiliyet var ise kıl o hatāyı taʾmīr **(Müsemmen 1/2)**

2.15. onunla:-*nun, -la* (kalem; şair).
*Bunca āsār-ı güzīn oldu **onunla** pāydār*
Mahzen-i fazl u şerefdir maʿden-i gevher kalem **(Kaside 24/5)**

3.) "O" işaret sıfatı.

3.1. o: (sevgili)
*Fennī gücenip kaşlarını çatmış **o** āfet*
Hiddetlenip etmiş gibi şemşīre teşebbüs **(Gazel 16/5)**

3.2. o: (sevgilinin ceylan gibi bakışı)
*Tabʿından **o** āhū-nigehin refʿ-i tevahhuş*
Üç beş sene ʿuşşāk ile ünsiyyete muhtāc **(Gazel 17/3)**

3.3. o: (sevgili)
*ʿAşkı buhbūha-i sīnemde nihān etti **o** şūh*
Dil-i bīçāreyi meʾnūs-ı figān etti o şūh **(Gazel 20/1)**

3.4. o: (sevgili)
Derdimi duymayan az kaldı beni nevʿimde
*Beni günden güne meşhūr-ı cihān etti **o** şūh* **(Gazel 20/2)**

3.5. o: (sevgili)
Yüreğim titrer ayak bassam eğer dergehine
*Hāne-i vuslatı dārü'l-halecān etti **o** şūh* **(Gazel 20/3)**

3.6. o: (sevgili)
Fennīyā ʿāşıkının ʿāşıkıdır maʿşūkum
*Bana her sırrını vaktiyle ʿayān etti **o** şūh* **(Gazel 20/5)**

3.7. o: (sevgili)
*Kimse inkār eylemez ehl-i basīrettir **o** yār*
Rütbe-i hüsn-i cemālin iʿtibārımdan bilir **(Gazel 28/4)**

3.8. o: (ay yüzlü sevgili)
Ey şafak dur hele mahv etme zalām-ı leyli
*Bu gece işte **o** meh hānede mihmānımdır* **(Gazel 31/6)**

3.9. o: (naz fidanı; sevgili)
Çınarı servi dahl etme cibāl üstünde bulmakla
***O** nahl-i nāzı istikbāl için kūhsāra çıkmışlar* **(Gazel 35/3)**

3.10. o: (hâlden anlamayan sevgili)
***O** derdin bilmeyen şerh u beyāna ibtidār ettim*
Enīn-i dil-şikāfım ihtizāz eyler zebān titrer **(Gazel 40/2)**

3.11. o: (sevgili)
*Her cevri **o** dildārın bir müjde-i vuslattır*
Hoş gör anı ey cānım sonunda saʿādet var **(Gazel 58/5)**

3.12. o: (ay yüzlü sevgili)
*Neden müstehak görmüş ʿitāba **o** meh bizi*
Biz ʿāsī miyiz münkād-ı fermān değil miyiz **(Gazel 70/5)**

3.13. o: (gül yüzlü sevgili)
*Bilirim āhım **o** gül çehreye teʾsīr etmez*
Bülbülün nālişi reng-i gülü tağyīr etmez **(Gazel 71/1)**

3.14. o: (peri yüzlü sevgili)
ʿİvaz ister sana bir vefk-ı merām olmağa rām
*Kuru sözler **o** perī-peykeri teshīr etmez* **(Gazel 71/6)**

3.15. o: (naz sarhoşu olan sevgili)
*Hātırından ne çabuk çıkmış **o** mest-i nāzın*
Yan yatıp naʿre atıp ref-i hicāb ettiğimiz **(Gazel 73/4)**

3.16. o: (sevgili)
Fātih-i Bāb-ı Haybere yaʿnī Cenāb-ı Haydara
*Gönül veren **o** dilbere gayrīlere yār olamaz* **(Gazel 74/5)**

3.17. o: (sevgili)
*Muʿāniddir **o** āfet gelmez āgūşa recā tutmaz*
Bütün tutmaz değil gerçi tutar ammā becā tutmaz **(Gazel 89/1)**

3.18. o: (güzelliğinden dolayı kibirlenen sevgili)
*Bakmaz bu gün ʿuşşāka **o** mağrūr-ı melāhat*
Tāvūs gibi kendine baktıkça kabarmış **(Gazel 92/4)**

3.19. o: (sevgili)
*Fennīyā bir şeb-i çerāğ olsam **o** şūhun bezmine*
Eylesem rāz-ı nihānım yāre yana yana ʿarz **(Gazel 96/5)**

3.20. o: (sevgili)
*Kalemle ʿarz-ı hāl etmek **o** yāre hayli müşkildir*
Sebük-mağzāne zīrā cāʾiz olmak keşf-i rāz etmek **(Gazel 112/2)**

3.21. o: (sevgili)
ʿAşkı buhbūha-i sīnemde nihān etti o şūh
*Dil-i bīçāreyi meʾnūs-ı figān etti **o** şūh* **(Gazel 20/1)**

3.22. o: (sevgili)
Güler ben ağladıkça kanlı yaş döktükçe dīdemden
***O** şūhun meşrebinde gāliba insāfʿyoktur yok* **(Gazel 108/3)**

3.23. o: (lezzet)
*Tā ebed çıkmaz dimāğımdan **o** lezzet doğrusu*
Görmedim būs-ı leb-i laʿl-i şeker-hādan lezīz **(Gazel 24/7)**

3.24. o: (güzel koku)
Māye-i ʿaşk ʿacabā dilde mi dilberde midir
***O** güzel rāyiha āteşte mi ʿanberde midir* **(Gazel 36/1)**

3.25. o: (halavet)
Ne kadar tatlı bir eyyām idi eyyām-ı visāl
***O** halāvet o safā hātır-ı enverde midir* **(Gazel 36/2)**

3.26. o: (safa)
Ne kadar tatlı bir eyyām idi eyyām-ı visāl
*O halāvet **o** safā hātır-ı enverde midir* **(Gazel 36/2)**

3.27. o: (sohbet)
*Sūfiyānı **o** güzel sohbete bīgāne bulur*
Rind-i sāhib-nazarı şemʿine pervāne bulur **(Gazel 44/1)**

3.28. o: (zaman)
Nāzenīnim ne zamān nāz ile güftāre gelir
***O** zamān işte gönül yāresine çāre gelir* **(Gazel 53/1)**

3.29. o: (zaman)
Fennīyā sıdk ile var Pīre dehālet eyle
*Göreceksin **o** zamān pertev-i īmān ne imiş* **(Gazel 93/5)**

3.30. o: (yüce meslek)
***O** ʿālī mesleği şāhīn-i pervāz olmayan bilmez*
Tevāzūʿdur eʿālī zümresin aʿlā eden ammā **(Gazel 66/2)**

3.31. o: (kut)
*Hikmeti var **o** kūt cān oldu süveydāda nihān*
Yoksa zemīn ü āsumān ʿaşka karār-gāh olamaz **(Gazel 67/3)**

3.32. o: (sevgilinin güzel yüzünün parlaklığı)
Yāri meh-pāre ile eyleme tavsīf'a kalem
*Biz **o** hurşīd-i cemāli daha rūşen biliriz* **(Gazel 82/6)**

3.33. o: (himmet)
***O** himmete leyl ü nehār ederler ʿarz-ı iftikār*
Ebr-i güher-bār-ı bahār cūduna timsāl olamaz **(Gazel 83/2)**

3.34. o: (ay yüzlü güzel)
*Bu şeb **o** mehin menziline daʿvet olundum*
Bak bak hasedinden feleğin karnı kabarmış **(Gazel 92/7)**

3.35. o: (gül yüzlü sevgili)
*Nesīm etmez **o** gül-i ruhsārı īkāz*
Seherde āhım eyler yāri īkāz **(Gazel 99/1)**

3.36. o: (topluluk)
*Izdırāb u gamla kardaştır **o** zümre gālibā*
Ehl-i derde bir enīs-i neşʾe-cū vermez felek **(Gazel 113/5)**

3.37. o: (dehşetli feryat)
Nihāndır giryemiz feryādımız peygūle-i dilde
***O** müthiş nālelerden naʿre-i mestāneden geçtik* **(Gazel 114/2)**

3.38. o: (gül gibi olan sevgili)
Esmemiş bağçe-i hüsnünde bī-gāne sabā
*Düşmemiş pençe-i hāra **o** gülün gülşeni pāk* **(Gazel 116/2)**

3.39. o: (ay yüzlü sevgili)
Karardın başıma zindan kesildin ey şeb-i hasret
***O** meh-talʿat gelir enverlenirsin böyle kalmazsın* **(Gazel 119/8)**

3.40. o: (sevgili)
*Sürme sürme sürmelenmiştir yed-i fıtratla **o***
Çünkü zāʾiddir ne yapsın iktihāli gözlerin **(Gazel 125/3)**

3.41. o: (sevgilinin baygın gözleri)
Gördüğüm günden beri gitmez hayāl-i dīdeden
*Āh **o** baygın gözlerin āh o belālı gözlerin* **(Gazel 125/5)**

3.42. o: (sevgilinin belalı gözleri)
Gördüğüm günden beri gitmez hayāl-i dīdeden
*Āh o baygın gözlerin āh **o** belālı gözlerin* **(Gazel 125/5)**

3.43. o: (tarif edilen , övülen sevgili)
*Fennī sen **o** vasfeylediğim yāri seversin*
Her müşkil işin fetholunur müjdeler olsun **(Gazel 134/5)**

3.44. o: (dert)
Efendim sen gidelden derde düştü mübtelā tez gel
***O** derde makdeminden başka yoktur bir devā tez gel* **(Gazel 136/1)**

3.45. o: (gönlü süsleyen sevgili)
*Bulamaz kimse **o** maʿşūk-ı dilārāya bedel*
Ser-te-ser geşt ü güzār eyleseler dünyāyı **(Gazel 141/7)**

3.46. o: (huri mizaçlı sevgili)
***O** hūrī-mizācın koklayıp kīsvānını*
ʿAhz-ı hevā-yı bāğ-ı cinān etmek isterim **(Gazel 157/3)**

3.47. o: (gül goncası gibi olan sevgili)
***O** gül goncayı gördükçe her dem küşāde-rū*
İʿāde-i ʿahd-i ʿunfüvān etmek isterim **(Gazel 157/4)**

3.48. o: (cilveli sevgili)
*Fennī zebānın alıp **o** şūhun dehānıma*
Taʿallüm-i şīve-i lisān etmek isterim **(Gazel 157/7)**

3.49. o: (melek yaradılışlı sevgili)
*Yanılır da **o** melek-meşreb ederse teşrīf*
Kasr-ı cennet denilir külbe-i ahzānım için **(Gazel 163/4)**

3.50. o: (ay yüzlü sevgili)
*Dil verir miydim **o** mehde cezbe-i ān olmasa*
Cezbe-i ānında hikmetler nümāyān olmasa **(Gazel 183/1)**

3.51. o: (ay yüzlü sevgili)
*Parlatırdım **o** mehi her gece āgūşumda*
Çarh eder mihver-i matlūbda devvār olsa **(Gazel 184/5)**

3.52. o: (büyük sır)
Görüp envār-ı ʿaşkı neyde meyde vech-i dilberde
***O** sırr-ı aʿzamı sūfī-i har-ı mişvāra bildirme* **(Gazel 188/5)**

3.53. o: (gül yüzlü sevgili)
*Fennīyā ağlayıp ağlatma **o** gül-i ruhsārı*
Etme kābil ise ey merd-i sühan-sāz etme **(Gazel 189/5)**

3.54. o: (ay yüzlü sevgili)
*Nazar-ı şefkat ile baktı **o** meh-rū yüzüme*
Uyanıp şemʿ-i ümīdim lemeʿān etti yine **(Gazel 190/2)**

3.55. o: (peri yüzlü sevgili)
*Küçücükten sevişirdik **o** perī-peyker ile*
Beni celb etmiş idi gamze-i efsūn-ger ile **(Gazel 198/1)**

3.56. o: (cilveli sevgili)
***O** şūh ahvālimi bilmez ki rahm u iltifāt etsin*
Tedāvī saʿb olur teşhīs-i ʿillet müphem oldukça **(Gazel 200/7)**

3.57. o: (ay parçası gibi olan sevgili)
*Sürmeler çekmiş **o** meh-pāre dilārā gözüne*
Sürmesiz ʿāşık olan yok gibi gūyā gözüne **(Gazel 204/1)**

3.58. o: (öpücük ümidi)
Būse vaʿd etmişdi üç sene evvel bana yār
*Bakarım işte **o** ümīd ile hālā gözüne* **(Gazel 204/3)**

3.59. o: (Hz. Süleyman'ın mührü)
Teshīr-i enʿām etmiş idi mühr-i Süleymān
*Bir kerre hesāb eyle **o** hātem kime kaldı* **(Gazel 222/2)**

3.60. o: (etkili sesler)
Ne tedbīr ittihāz etsem duyursam yāre feryādım
***O** sūzişli nevālar nağmeler savt-ı zübāb oldu* **(Gazel 226/4)**

3.61. o: (ay yüzlü sevgili)
Teşhīr etmesin gūş-ı rakībe girmesin derken
***O** māhın şöhreti ayyūka çıktı āfītāb oldu* **(Gazel 226/5)**

3.62. o: (ay yüzlü sevgili)
ʿAcabā bu gece tāliʿde saʿādet var mı
*Hātırında **o** mehin gelmeğe niyyet var mı* **(Gazel 227/1)**

3.63. o: (İlahi aşk âlemi)
*Nūş edip sahbā-yı ʿaşkı sen de gir **o** ʿāleme*
Var mı bir lezzetli ʿālem ʿālem-i maʿnā gibi **(Gazel 233/5)**

3.64. o: (ay yüzlü sevgili)
*Cemʿ olunmuş **o** mehin zülf-i dil-āvīzinde*
Misk-i ezfer gül-i terʿanber-i sārā kokusu **(Gazel 238/2)**

3.65. o: (sevgili)
Vasl ile eylese tatyīb-i meşām-ı hātır
*Olmasa āh **o** dilberde sitiğnā kokusu* **(Gazel 238/4)**

3.66. o: (uğurlu, mesut an)

Bana sen göster İlāhī ***o*** *dem-i fīrūzu*
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/13)**

3.67. o: (aşk kandili)
Bir dil ki hayālinle uyanıktır efendim
Mişkāt-ı muhabbettir ***o*** *yanıktır efendim* **(Kaside 18/1)**

3.68. o: (çaresiz kimse)
Eylersen eğer sābıka-i cürmünü taʿdād
Yazıktır ***o*** *bī-çāreye yazıktır efendim* **(Kaside 18/8)**

3.69. o: (uğurlu, mesut an)
Bana sen göster İlāhī ***o*** *dem-i fīrūzu*
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/13)**

3.70. o: (çok yüce olan kalem, şair)
Sū-i istiʿmālle eyler kepāze hāmeyi
Kalmasın dest-i esāfilde ***o*** *ʿālī-ter kalem* **(Kaside 24/26)**

3.71. o: (kendisinden istifade edilen şeyh; Hz. Abdülkadir Geylanî)
Meşrik-ı envāre feyz etti o Pīr-i müstefād
Bukʿa-i rengīn-i Bağdādı nişīmen-gāh edip **(Kaside 27/7)**

3.72. o: (en şerefli, yüce şeyh; Hz. Abdülkadir Geylanî)
İstimāʿ ettikçe takdīs et ***o*** *Pīr-i efhamı*
Nāmını her bār taʿzīm ü edeble eyle yād **(Kaside 27/9)**

3.73. o: (muhteşem pir, şeyh; Seyyid Ahmed er-Rifâî)
Yüzünden çok ekābir nāʾil oldu feyz-i cāvide
O *Pīr-i muhteşem seccāde-pīrā-yı velāyettir* **(Kaside 30/3)**

3.74. o: (gönül avlayan şeyh; Seyyid Ahmed er-Rifâî)
Olan peyrev ***o*** *Pīr-i dilşikāra*
Dalar bahre girer tennūr-ı nāra **(Kaside 31/7)**

3.75. o: [en kâmil olan şeyh; Bahaeddin Nakşibend (k.s.)]
İntisāb eylersen ey derviş ***o*** *Pīr-i ekmele*
Etkıyā tahsīn eder eyler melāʾik tehniyet **(Kaside 32/6)**

3.76. o: [sevgili, dost; Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)]
Taʿmı cennetten alıp Kevsere dönse bāde
Devr-i laʿlinde ***o*** *yārin getirilmez yāde* **(Kaside 34/1)**

3.77. o: [güzellik, güzelliği bol olan ülkenin sultanı; Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)]
Bakılır mı ***o*** *Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/9)**

3.78. o: [güzellik, güzelliği bol olan ülkenin sultanı; Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)]
Bakılır mı ***o*** *Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/3)**

3.79. o: [güzellik, güzelliği bol olan ülkenin sultanı; Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)]
Bakılır mı ***o*** *Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/6)**

3.80. o: [güzellik, güzelliği bol olan ülkenin sultanı; Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)]
Bakılır mı ***o*** *Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryada **(Kaside 34/12)**

3.81. o: [güzellik, güzelliği bol olan ülkenin sultanı; Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)]
Bakılır mı ***o*** *Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/15)**

3.82. o: [güzellik, güzelliği bol olan ülkenin sultanı; Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)]
Bakılır mı ***o*** *Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/18)**

3.83. o: [güzellik, güzelliği bol olan ülkenin sultanı; Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)]
Bakılır mı ***o*** *Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda*
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/21)**

3.84. o: (rütbe, derece)
Bir kılı kırk yarsa istiksār olunmaz ol Şehe
ʿAdl ü hakkaniyete vardır ***o*** *rütbe dikkati* **(Kaside 37/16)**

3.85. o: (melek yaradılışlı padişah; II. Abdülhamid Han)
İşte meydān işte tārīh-i esātīr-i evvel
Var mıdır fāʾik ***o*** *Hākān-ı ferişteh hasleti* **(Kaside 37/25)**

3.86. o: (yüce sığınak olan II Abdülhamid Han'ın himayesi)
Ben de mazlūmāne cān attım ***o*** *ʿālī melceʾe*
ʿArz için bir nebze başımdan geçen keyfiyeti **(Kaside 37/38)**

3.87. o: (iffet)
Sūʾ-i sīretle ***o*** *ʿiffetle kulun şöhret bulup*
Bu sebeble olmadım makbūl-i bezm-i sohbeti **(Kaside 37/43)**

3.88. o: (zalim; Ömer Yümnî)
Pādişāhım al ***o*** *zālimden benim bu āhımı*
İntibāh etsin de terketsin şu maʿrūriyeti **(Kaside 37/73)**

3.89. o: (sevinçli olma)
Bir gazel yaz eylesin teʾyīd ***o*** *mesrūriyeti*
Bes bu rütbe iftihār-ı hāme-i sihr-āferīn **(Kaside 37/98)**

3.90. o: (ay yüzlü sevgili)
Dīde-i mihri kamaştırdı ***o*** *māhın talʿatı*
Vech-i berrākında berk urmaktadır Nūr āyeti **(Kaside 37/100)**

3.91. o: (sevgilinin düzgün boyu)
Şīve-i reftārını gördü dikildi kaldı serv
Bağda gözler kıyām üzre ***o*** *mevzūn kameti* **(Kaside 37/101)**

3.92. o: (sevgili)
Bāğ-ı hüsnü görmesin yā Rab ***o*** *dildārın hazān*
Rīh-i Āsaftan masūn olsun bahār-ı behceti **(Kaside 37/107)**

3.93. o: . (padişah; II. Abdülhamid Han)
Duʿā etsin ***o*** *Şāha ʿarz-ı şükrān eylesin millet*
Ki envāʿ-ı şeref devr-i dilārāsında hāsıldır **(Kaside 38/5)**

3.94. o: (savaş meydanının tek adaletli kahramanı olan; II. Abdülhamid Han)
O *yektā kahramān-ı rezm-gāh-ı maʿdeletsin sen*
Ki çok Nūşirevānlar zīr-i aʿlāmında dāhildir **(Kaside 38/21)**

3.95. o: (hikmeti terennüm eden papağan)
O *tūtī-yi terennüm-sāz-ı hikmet kim benim hāmem*
Makāmāt-ı sarīrī gıbta-fermā-yı ʿanādildir **(Kaside 38/42)**

3.96. o: (II. Abdülhamid Han)
Serīr-i saltanatta āfiyetle ber-devām olsun
O *bir Sultān-ı ʿālī-şān o bir Hākān-ı fāzıldır* **(Kaside 38/48)**

3.97. o: (II. Abdülhamid Han)
Serīr-i saltanatta āfiyetle ber-devām olsun
O bir Sultān-ı ʿālī-şān ***o*** *bir Hākān-ı fāzıldır* **(Kaside 38/48)**

3.98. o: (işveli, cilveli sevgili)
ʿĀşıkın tabʿından ey vāʿiz dönerdin der-ʿakab
Lāhzacık manzūrun olsaydı ***o*** *şūh-ı işve-kār* **(Kaside 39/49)**

3.99. o: (faziletli ve lütuf sahibi olan padişahlar padişahı; II. Abdülhamid Han)
Lîk ben zerreyim ol şems-i cihān-ārādır
Ben hakīrem ***o*** *Şehin-şāh-ı veliyyü'l-efdāl* **(Kaside 40/24)**

3.100. o: . (Hz. Ali yaradılışlı padişahlar padişahı; II. Abdülhamid Han)
Sen ***o*** *Şāhen-şeh-i Haydar-siyerin bendesisin*
Ki okur vasfını her lāhza kibār u etfāl **(Kaside 40/42)**

3.101. o: (padişahların padişahı; II. Abdülhamid Han)
ʿArz edersin ***o*** *Şehin-şāhe bu minvāl üzre*
Eder elbet kulunu merhametinden ifzāl **(Kaside 40/51)**

3.102. o: (yüce padişahlar padişahı; II. Abdülhamid Han)
O *Şehin-şāh-ı muʿazzam o vezīr-i aʿzam*
Etme tasdīʿ-i sarāy hāme-i rengīn makāl **(Kaside 40/66)**

3.103. o: (sadrazam Said Paşa)
O Şehin-şāh-ı muʿazzam ***o*** *vezīr-i aʿzam*
Etme tasdīʿ-i sarāy hāme-i rengīn makāl **(Kaside 40/66)**

3.104. o: (cömertliğin saf, tatlı, latif suyu; lütuf)
İşte ben de ***o*** *zülāl-i keremin teşnesiyim*
Etmemek lāyık olur mu beni reyyān-ı kerem **(Kaside 41/31)**

3.105. o: (lütuf sahibi, cömert; Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Dāʾir oldukça felekler ***o*** *veliyyü'l-keremin*
Beklesin pīş-i der-i fazlını derbān-ı kerem **(Kaside 41/54)**

3.106. o: (nimetlerin sahibi, lütuf gösteren; Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Dāʾīm olsun ***o*** *Veliy-yi niʿamın farkında*
Feyz-i hüsn-i nazar-ı Pādişeh-i ʿadl-ʿāyīn **(Kaside 42/36)**

3.107. o: (Memduh Paşa)
Öyle bir Āsaf-ı aʿkal ki ***o*** *yoktur şüphe*
Sehl olur dergehine ʿarzolunan her düşvār **(Kaside 43/9)**

3.108. o: (sevgili)
Yek nazarda tanır ihlās-ı dil-i ʿuşşākı
Çeşm-i şūhunda müheyyādır ***o*** *yārin miʿyār* **(Kaside 43/31)**

3.109. o: (seher vakti kuşu; bülbül)
Güle ʿāit değil elhānı ***o*** *mürg-i seherin*
Gülşen hüsnünü takdīs ediyor bülbül-i zār **(Kaside 43/32)**

3.110. o: (ay yüzlü sevgili)
Misk-i ezferle yoğurmuş yed-i fıtrat ***o*** *mehi*
O mehe gıbta-keşāndır nefahāt-ı ezhār **(Kaside 43/33)**

3.111. o: (II. Abdülhamid Han'ın veziri Memduh Paşa,
Devlet ü şān ü şerefle ***o*** *Vezir Memdūh*
Pīr ola vār ola oldukça felekler devvār **(Kaside 43/36)**

3.112. o: (ayna; Fennî'nin gönlü)
Jeng-dār-ı gam idi hayli zemāndır gönlüm
Sen ***o*** *mirʾātı mücellā-dār u dırahşān ettin* **(Kaside 44/7)**

3.113. o: (cömert tabiatlı; vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Bāb-ı lutfün kapamaz fazlını imsāk etmez
O *kerīmü'ş-şiyem ol Āsaf-ı sāmīʾ-ʿünvān* **(Kaside 45/19)**

3.114. o: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Çünkü hakkiyle bilir lehce-i istirhāmı
Nükte-perverdir ***o*** *Memdūh-ı mürüvvet-mendān* **(Kaside 45/25)**

3.115. o: (lütuf sahibi, cömert; vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Tamaʿım var ***o*** *Veliyyü'l-keremin himmetine*
Eylerim yoksa da daʿvā-yı kemāl-i ʿirfān **(Kaside 45/31)**

3.116. o: . (sevgilinin ay gibi olan yanağı)
Vasfını yāda getirmekten ***o*** *meh-i ruhsārın*
Garazım tehniyet-i ʿīd-i Saʿīd-i Ramazān **(Kaside 45/57)**

3.117. o: (övülmüş vezir; vezir, sadrazam Memduh Paşa)
Ola makrūn-ı hidāyet ***o*** *Vezīr-i memdūh*
Hizmetinden kala hoşnūd Şehin-şāh-ı cihān **(Kaside 45/59)**

3.118. o: (ay parçası; ay gibi parlak ve güzel yüzlü sevgili,
Zülfü şeb çehre-i garrāsı ise subh-ı ümīd
İctimāʿ etmiş ***o*** *mehpārede gūyā melevān* **(Kaside 45/55)**

3.119. o: (kalplerin mimarı; Mehmed Nâzım Paşa)
Hālini işte ***o*** *miʿmār-ı kulūba ʿarzet*
O senin de dil-i meksūrunu eyler taʿmīr **(Kaside 47/7)**

3.120. o: (kalplerin mimarı; Mehmed Nâzım Paşa)
Hālini işte o miʿmār-ı kulūba ʿarzet
O *senin de dil-i meksūrunu eyler taʿmīr* **(Kaside 47/7)**

3.121. o: (zalim felek)
Beni maʿzūr bırakmıştır ***o*** *zālim feleğin*
Ahz ü iʿtāsına meczettiği gabn ü taʿzīr **(Kaside 47/19)**

3.122. o: (sevgili)
Sorma bir rūh-ı musavverdir ***o*** *şūhun aslını*
Nas ile memnūʿdur māhiyyet-i cāndan bahis **(Gazel 14/3)**

3.123. o: (sevgili)
Giryeden başka ***o*** *yāre ne hediyyem bulunur*
Nāleden başka ne tuhfem var o dildāra cedīr **(Kaside 47/33)**

3.124. o: (sevgili)
Giryeden başka o yāre ne hediyyem bulunur
Nāleden başka ne tuhfem var ***o*** *dildāra cedīr* **(Kaside 47/33)**

3.125. o: (lütuf sahibi, cömert; Mehmed Nâzım Paşa)
Bir duʿā et ***o*** *Veliyyü'l-keremin hakkında*
Eylesin anı eʿālī vü edānī tezkīr **(Kaside 47/36)**

3.126. o: (sevgili)
Yine şīrāne müşīrāne ***o*** *āfet geliyor*
Her adım başına bir güne saʿādet geliyor **(Kaside 48/31)**

3.127. o: (lütuf sahibi, cömert; vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Cilvelendikçe heyūlāt ***o*** *veliyyü'l-keremin*
Zīr-rānında ola tevsen-i yek-rān-ı kerem **(Kaside 41/55)**

3.128. o: (ay; ay gibi parlak ve güzel olan sevgili)
Misk-i ezferle yoğurmuş yed-i fıtrat ***o*** *mehi*
O mehe gıbta-keşāndır nefahāt-ı ezhār **(Kaside 43/33)**

3.129. o: (dedikodu eden hasetçiler)
Cā-be-cā etmedelerdir beni halka taʿyīr
Ne desem bilmem ***o*** *hüssād-ı siʿāyet-kāra* **(Kaside 47/22)**

3.130. o: (edepli, edebî yazılar yazan vezir; Giritli Sırrî Paşa)
O *düstūr-ı edībe sāde bu beyti tilāvet kıl*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/42)**

3.131. o: (şanı yüce vali; Giritli Sırrî Paşa)
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
O *bir Vāli-i vālā-şāndır ʿömrü müstezād olsun* **(Muhammes 1/28)**

3.132. o: (sevgili)
O *yāra hālimi ʿarzeylerim āh-ı nihānımla*
Ezelden ʿahd ü peymān eyledim cān ü cānānımla **(Muhammes 2/4)**

3.133. o: (işveli, cilveli sevgili)
Çeşmini kurbānının bend etmeğe tedbīr eder
Hāl-i ʿuşşākı bilir katʿī ***o*** *şūh-ı işve-kār* **(Tahmis 2/8)**

3.134. o: (eskiden bilinen, tanınan âşık)
Ke-en başka bir şemʿa döner pervāneyim şimdi
O *eski bildiğin ʿāşık değilsem yā neyim şimdi* **(Tahmis 3/9)**

3.135. o: (sevgilinin güzel yüzü)
Bülbül-i gūyāsıdır gūyā ki bāğ-ı behcetin
Hüsnünün mirʾātıdır yāhud ***o*** *zībā sūretin* **(Tahmis 4/14)**

3.136. o: (gururlu, kibirli ay yüzlü sevgili)
Hüsnünü tasvīr eder her dem ***o*** *māh-ı nahvetin*
Hüsnü hāvīdir olur elbette hoşter sözlerim **(Tahmis 4/15)**

3.137. o: (gelip geçici olan gösterişlerin temennisi)
Etmem ***o*** *temennī ile ālūde dehānı*
Yanmakda gönül nār-ı muhabbetle nihānı **(Müseddes 3/35)**

3.138. o: (parlak renkli, güzel yanak)
Olmadan hāsılı pejmürde ***o*** *rengīn ruhsār*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/10)**

3.139. o: (dem, vakit)
Söyledikçe deheninden görünürdü dürr-i nāb
Senden ayrı düşeli oldu ***o*** *demler bana harāb* **(Müsebba 2/51)**

3.140. o: (hata)
ʿĀkıl ü ʿārif isen sen onu etme tahkīr
Kābiliyet var ise kıl o hatāyı taʿmīr **(Müsemmen 1/2)**

3.141. o: (garip, tuhaf davranışlı kimse)
Ki efādıl arasında edilirsin takdīr
Sana ***o*** *tavr-ı garīb etmesin asla teʾsīr* **(Müsemmen 1/3)**

3.142. o: (mayası, yaradılışı bozuk olan, sütü bozuk, soysuz kimse)
Nūr-ı dīdem var ise sende eğer ʿakl-ı selīm
Sen ***o*** *bed-māyeyi tercīme bedel kıl tekrīm* **(Müsemmen 1/18)**

3.143. o: (sır)
O *sırrı ʿAşkīyā erbāb-ı zāhır eylemez idrāk*
Ne ki Sādık kelāmım var Saʿīd söyler şifāhımdan **(Gazel 245/7)**

3.144. o: (gençlerin başkanı, şeyhi)
Gam u ālām-ı dehri ihtiyār et āsitānında
O *şeyh-ı şāba cāndan hizmet eyle himmet istersen* **(Gazel 246/4)**

3.145. o: (pembe vücutlu sevgili)
Yürü çāk-i girībān ile pīr-āhen gibi evvel
O *şūh-ı penbe cisme bī-tekellüf vuslat istersen* **(Gazel 246/5)**

3.146. o: (Âkif için; ceylan gibi iri ve siyah göz)
Hazīnāne ***o*** *āhū gözleriyle baktı son demde*
Lisān-ı hāl ile resm-i vedāʿı der-meyān etti **(Gazel 251/6)**

3.147. o: (cevher parçası; çok kıymetli kimse; II. Abdülhamid Han yakınlarından Hacı Ali Bey'in oğlu Muhammed Bey)
Yaptı bir cemʿiyyet-i kübrā ***o*** *gevher-pāreye*
Oldular başbaşa ihvān ü hūşyāverdī şād **(Tarih 6/4)**

3.148. o: (ihsan ve keremi çok olan; Mümtaz Efendi)
Verdi bir mahdūm ***o*** *ʿālī-himmete perverdigār*
Tūtī-i hoş-gū gibi kundakta eyler zemzeme **(Tarih 7/2)**

3.149. o: (cevher parçası; çok kıymetli kimse olan Mümtaz Efendi'nin oğlu İsmail Sûdî)
Nāmı İsmāʿīl Sūdīdir ***o*** *gevher pārenin*
Hādim et yā Rab anı şerʿ-i Nebiyy-i Efhame **(Tarih 7/3)**

3.150. o: (güzel huyların sırrı)
Reʿy ü tedbīri düşürmez dehen-i ağyāra
ʿAdle mebnīdir ***o*** *pākīze hisālin sırrı* **(Tarih 8/13)**

3.151. o: (Eflatun gibi olan; akıllı, hikmetli ve isabetli görüşleri olan; Sırrı Paşa)
Hikmet-āmizdir akvāli de efʿāli de hep
Anlaşılmaz ***o*** *Felātūn-misālin sırrı* **(Tarih 8/14)**

3.152. o: (Sırrı Paşa'nın Ankara valisi olması düşüncesi, hayali)
Nokta darb etmiş idim çıktı ***o*** *fālin sırrı*
Vālī-i Ankara olsa diye Sırrı Paşa **(Tarih 8/11)**

3.153. o: (dini koruyan, dindar padişah; II. Abdülhamid Han)
Bahşāyiş-i Hudādır ***o*** *şāh-ı dīn-penāha*
Hakkā vukūf-ı kāmil hikmet ü hükūmete **(Tarih 9/3)**

3.154. o: (gözün nuru; değerli kimse)
O *nūr-ı ʿayn mektūbī-i fāzıl*
Savurdu harman-ı ʿömrü hebāya **(Tarih 13/6)**

3.155. o: (melek görünüşlü insan; Ankara valisi olan Münif Bey)
Ankara Vālīliğin ihrāz edip
Geldi ***o*** *insān-ı ferişteh-simāt* **(Tarih 20/4)**

3.156. o: (Fennî'nin iki buçuk yaşlarındayken irtihal eden oğlu Mehmed Âkif)
Ana bir ravza-i huld-ı berīni eyledik tebrīk
O *da ev halkına derd-i firākı armağan etti* **(Tarih 22/5)**

3.157. o: . (Fennî'nin iki buçuk yaşlarındayken irtihal eden oğlu Mehmed Âkifin ahu gözleri)
Hazīnāne ***o*** *āhū gözleriyle baktı son demde*
Lisān-ı hāl ile resm-i vedāʿı der-meyān etti **(Tarih 22/6)**

3.158. o: (güzide, işveli sevgili)
Kām-ı visālini ***o*** *şūh-ı mümtaz*
Vaʿd eder vaʿdini eylemez incāz **(Şarkı 5/9)**

3.159. o: (zalim sevgili)
Dağ oldu sīnemde dāğ-ı muhabbet
Bilir de ***o*** *zālim etmez merhamet* **(Şarkı 7/5)**

3.160. o: (sevgili)
Mütehassir kaldım çoktan ***o*** *yāre*
Mahsūl-i fırkattir dildeki yāre **(Şarkı 7/7)**

3.161. o: (gönül yarası)
Tabīb ***o*** *yāreye istemem çāre*
Şīrīn şifāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/8)**

3.162. o: (cömert, lütufkâr; sevgili)
O *mürüvvet-perver etmezse isgā*
Kime ʿarz edelim iştikāmızı **(Şarkı 8/2)**

3.163. o: (yol; vefa yolu)
Vefā yolun tuttu sārbānımız
Ayrılmaz ***o*** *yoldan kārbānımız* **(Şarkı 8/3)**

3.164. o: (güzel, işveli sevgili)
Nedīm-i kadīmin ***o*** *şūh-ı zībā*
Bīgāne yurduna koymasın aslā **(Şarkı 8/11)**

3.165. o: (ansızın gelen felaket, sıkıntı veren şey, bela; sevgilinin rakiple aynı mecliste bulunması)
Dilerim yārimi hem bezm-i rakīb eylemesin
O *musībetleri Allah nasīb eylemesin* **(Kıt'a 14/1)**

3.166. o: (değersiz, hor, hakir görülen zavallı kimse)
Bir ādemin ki hem-demi şahs-ı mehīn ola
Her hālde ***o*** *bī-çāreye Allah muʿīn ola* **(Müfret 2/1)**

3.167. o: (ay yüzlü sevgili)
Ne rütbe dikkat etse merd-i hāsid edemez tefrīk
***O** mehle perde-i teklīfi attık yek vücūd olduk* **(Müfret 24/1)**

3.168. o: (zaman; sevgilinin güzel yüzünün gösterdiği an)
Bilemem kendimi yār eylese ʿarz-ı dīdār
*Ki olur ʿakl **o** zamān kāse-i serden hāric* **(Gazel 18/4)**

3.169. o: (sevgili)
Anarım yārimi yārimle geçen demlerimi
*Derd-i firkatla beni menkabe-hān etti **o** şūh* **(Gazel 20/4)**

3.170. o: (sevgili)
*Bilmem nesine māʾil **o** şūhun dil-i şeydā*
Bilmem ser-i kūyunda zavallı ne ararmış **(Gazel 92/3)**

3.171. o: (sevgili)
*Sabr eyle gönül şimdilik el ermez **o** yāre*
Şehbāz-ı hayālim gibi yüksekten uçarmış **(Gazel 92/5)**

3.172. o: (biçare âşık, şair Fennî)
Al koynuna havf etme ne işler sana Fennī
*Bu matlabı her saat **o** bīçāre kurarmış* **(Gazel 92/9)**

3.173. o: (zaman)
Mülhidi titretecek hevl-i kıyāmı's-sāʿa
***O** zamān anlayacak heybet ü hüsrān ne imiş* **(Gazel 93/3)**

3.174. o: (zaman)
Fennīyā sıdk ile var Pīre dehālet eyle
*Göreceksin **o** zamān pertev-i īmān ne imiş* **(Gazel 93/5)**

3.175. o: (zaman)
Beni bir emr-i mühim üstüne meʾmūr et de
*Yapamazsam **o** zemān kayd olunsun terkīn* **(Kaside 42/18)**

3.176. o: (zamanın baharı)
Refīk u rehberinden bellidir āyīn ü ahvāli
***O** hadrāü'd-deminde umduğum evsāf yoktur yok* **(Gazel 108/4)**

3.177. o: (ay yüzlü sevgili)
Ab-ı rūdur o senin sehv ile ebrū dediğin
*Yüze anınla çıkar işte **o** meh-rū dediğin* **(Gazel 118/1)**

3.178. o: (sevgili)
Versem dile bir şaʿşaʿa defʿ-i keder etsem
*Āyīne-i ruhsārına baktıkça **o** şūhun* **(Gazel 149/3)**

3.179. o: (yüce sevgili)
Reşīd-i efhama karşı Fennīyā tahakkümdür
Desem ki nazmı o ʿālī hubāba benzetirim **(Gazel 158/6)**

3.180. o: (narin, nazlı kuş; sevgili)
Kabūl-i tāʾir-i kudsī-yi ʿaşka kābiliyet ver
*Dil-i zārı **o** mürg-i nāzenīne āşiyān eyle* **(Gazel 178/4)**

3.181. o: (elmas parçası gibi değerli olan sevgili)
Kābil olmazdı ona ʿālemde takvīm-i bahā
*Āh **o** elmas-pārenin kıratı noksān olmasa* **(Gazel 183/3)**

3.182. o: (murdar, rakip)
Nedir böyle rakībin imtinān-ı gayret-engīzi
***O** murdarı dizinden tard ü ibʿād etsen olmaz mı* **(Gazel 207/5)**

3.183. o: (sevgili)
*Hāsılı **o** şūhun adn-i cemāli*
Tāvūs-ı fikrimin cevlāngāhıdır **(Diğer 4/4)**

3.184. o: (menhus köpek gibi davranan kimseler)
*.....et nezd-i saʿādetten **o** menhūs köpeği*
Ādeme şerr ü şekāvet dokunur engelden **(Gazel 229/5)**

3.185. o: (faziletli, üstün padişah; II. Abdülhamid Han)
ʿArz-ı hāl etsem eğer dergāhına sızlansam
*Beni mahrūm-ı ümīd etmez **o** Şāh-ı müfzāl* **(Kaside 40/23)**

<u>o güne:</u>

1.) O çeşit, o tür.

1. 1. o güne:
Hüner sanma çalıp çarpıp da sāhib-i mülk ü māl olmak
*Nasīb olmaz **o güna** māl ile āsūde-hāl olmak* **(Müseddes 1/10)**

<u>o kadar:</u>

1.) O derece, o ölçüde; çok fazla.

1. 1. o kadar:
*Sīnesinde **o kadar** fart-ı harāret var kim*
Az gelir hasta-i ʿaşkın yedi deryā gözüne **(Gazel 204/4)**

1. 2. o kadar:
***O kadar** göz yaşı döktüm ki dem-i firkatte*
Yedi deryā ona nisbetle birer şeb-nem idi **(Gazel 210/4)**

1. 3. o kadar:
Muttasıl yağdırıyorsun dile gam güllesini
***O kadar** kalʿa-i sīnemde resānet var mı* **(Gazel 227/4)**

1. 4. o kadar:
Açtığın yara biraz kābil-i tīmār olsun
***O kadar** kıyma nolursun bana ey tīr-i firāk* **(Gazel 161/4)**

<u>o nisbette:</u>

1.) O ölçüde, o derecede; çok fazla.

1. 1. o nisbette:
*Sen **o nisbette** ʿulūvv-i himeme māliksin*
Ne kadar hāʾif-i himmetse Bahīl-i Sehhāl **(Kaside 40/35)**

1. 2. o nisbette:
*Reʾy-i helālı **o nisbette** ki isterse eğer*
Āteş-i pembede bir yol bulup eyler ızmār **(Kaside 43/10)**

1. 3. o nisbette:-*te*
Hālet-i buhl ü leʾīmi ne kadar alçaksa
*Müteʿālīdir **o nisbette** belī şān-ı kerem* **(Kaside 41/4)**

<u>o rütbe:</u>

1.) O derece, o kadar; çok fazla.

1. 1. o rütbe:
***O rütbe** mücrimem kim ger tecessüm etse āsāmım*
Nice dağlar teşekkül eyler envāʿ-ı günāhımdan **(Gazel 245/6)**

1. 2. o rütbe:
***O rütbe** töhmetim vardır ki yoktur cürmüme pāyān*
Tefekkür eyledikçe tā ciger-gāhım olur sūzān **(Müseddes 2/13)**

<u>o sūretle:</u>

1.) O şekilde, o derece; o kadar çok.

1. 1. o sūretle:
Bilinmez yā senim ben sevdiğim yāhud ki bensin sen
***O sūretle** hayālin hātırımda nakş olunmuş kim* **(Gazel 247/3)**

<u>o türlü:</u>

1.) O çeşit, öyle.

1. 1. o türlü:

Meyve-çīn-i devha-i ʿirfān olur bu sāyede
İşte ʿālemde ***o türlü*** *hāmeye derler kalem* **(Kaside 24/55)**

1. 2. o türlü:
Müzevvirlikle şerr ü şeytānātla cemʿ-i māl etme
O türlü *māl ile infāk-ı evlād ü ʿiyāl etme* **(Müseddes 1/7)**

ocağ-ı gül:

1.) Gül ocağı; ***mec.*** Yangın yerine benzeyen kırmızı gül bahçesi.

1. 1. ocağ-ı gül:
Derūn-ı lāle yandı simsiyāh germī-i dāğımdan
Ocağ-ı gül *tutuştu āteşīn reng-i yanağımdan* **(Tahmis 7/2)**

ocağın(ı) söndür-:

1.) Ailenin dağılmasına sebep olmak, çoluk çocuğunu yok etmek; yok etmek, mahvetmek.

1. 1. ocağın(ı) söndür-:*-eyim*
Bir āh ile çarhın ***ocağın söndüreyim*** *mi*
Yā şemʿa-i ümīdim uyansın mı ne dersin **(Gazel 122/2)**

ocak-zāde:

1.) Belli bir ailenin çocuğu; nesli.

1. 1. ocak-zāde:*-i, -di, -m*
Bir ***Ocak-zāde*** *idim etmedi aslā hürmet*
Eyledi gam-ı tütün ile gözümü eşk-efşān **(Kaside 45/14)**

oğ(u)l:

1.) Erkek çocuk, erkek evlat.

1. 1. oğlum:*-(u)m*
Gelip bir derd-i müşkil cism-i pākin bī-tüvān etti
Şuʿā-yı dīde-i gam dīdem ***oğlum*** *ʿĀkife ansız* **(Gazel 251/2)**

1. 2. oğlum:*-(u)m*
Şuʿā-yı dīde-i gam dīdem ***oğlum*** *ʿĀkife ansız*
Gelip bir derd-i müşkil cism-i pākin bī-tüvān etti **(Tarih 22/2)**

oğuz:

1.) İyi yaratılışlı, mübarek, temiz.

1. 1. oğuz:
Fennī bir ***oğuz*** *kuldur zikrin ile meşguldür*
Ölmezden evvel öldür ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/7)**

ok:

1.) Yay denilen aletle fırlatılan ve ucunda sivri bir demir bulunan ince kısa değnek, tir, sehim, navek.

1. 1. ok: [***mec.*** Sevgilinin kirpikleri (***bk.*** tīr-i müjgān)]
Her nigāhı dile bir ***ok*** *gibi teʾsir etsin*
Hasta gönlü gibi nergisleri bīmār olsun **(Gazel 162/4)**

1. 2. ok:
Ok *gibi yābāna atmak için beni bī-sunʿ iken*
Kendine uydurdu birkaç müfsid-i bed-fikreti **(Kaside 37/45)**

ok kiprik:

1.) Oka benzeyen kirpik; kirpik okları (***bk.*** tīr-i müjgān).

1. 1. ok kiprik:
Nedir bu ***ok kiprik*** *nedir bu ebrū*
Nedir bu kara göz hūrā mısın sen **(Diğer 2/4)**

okşa-:

1.) Sevgi, şefkat belirtisi olarak elini bir şeyin üzerinde yavaş yavaş gezdirmek veya ona hafifçe vurmak.

1. 1. okşarsa:*-(a)r, -sa*
Seni ***okşarsa*** *dest-i iştiyākım çeşm-i müştākım*
Cilā peydā eder cevherlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/3)**

1. 2. okşadıkça:*-dıkça*
Neşʾen artsın ***okşadıkça*** *gerden-i billūrunu*
Çatlasın öptükçe sāgar laʿl-i cān-bahşāsını **(Gazel 219/5)**

1. 3. okşamadan:*-ma, -dan*
Beni menʿ etme gücenme yüzün ***okşamadan***
ʿĀdet olmuş ʿurefā elde taşırlar çiçeği **(Gazel 229/3)**

1. 4. okşamasın:*-ma, -sın*
İsterim bād-ı sabālar da seni ***okşamasın***
Etmesin zülf-i dilāvīzine katʿā fes mes **(Gazel 91/3)**

1. 5. okşasam:*-sa, -m*
Hangi uzvun ***okşasam*** *öpsem halāvet-bahş olur*
Şekker olmuş her yeri yārin ki ser-tā-pā lezīz **(Gazel 23/3)**

1. 6. okşasam:*-sa, -m*
Okşasam *nūrunla hemle cebīn-i pākin*
Nāʾil olsam şeref-i sohbetine leyl ü nehār **(Kaside 43/34)**

1. 7. okşuyor:*-(u)yor*
Okşuyor *hātır-ı gam-gīnimi bir tatlı ümīd*
Güş-ı vicdānıma peygām-ı beşāret geliyor **(Kaside 48/28)**

oku-:

1.) Bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları çözümlemek veya seslendirmek; öğrenmek.

1. 1. oku:
Bize mevrūs-ı pederdir bu teʿālī bu nüzūl
Oku *tārīhini gör hādise-i bü'l-beşeri* **(Gazel 221/2)**

1. 2. oku:
Hikmet ü heyʾet ***oku*** *kalmaya hātırda melāl*
Fıkh ü ādāb ü meʿānīyi tamām ezbere al **(Müseddes 4/7)**

1. 3. okudum:*-du, -m*
Nazar ettikçe dīdem hüsnüne māşaallah
Sūre-i Kehf ***okudum*** *ol şeh-i hūbānım için* **(Gazel 163/6)**

1. 4. okur:*-r*
Yazar gökte ʿUtarid muttasıl medh-i Hümāyūnun
Okur *vasf-ı cemīlin Sidrede Rūhu'l-emīn her gāh* **(Kaside 14/3)**

1. 5. okur:*-r*
Sen o Şāhen-şeh-i Haydar-siyerin bendesisin
Ki ***okur*** *vasfını her lāhza kibār u etfāl* **(Kaside 40/42)**

1. 6. okur:*-r*
Yani memdūh-ı cihān Hazret-i Memdūh Paşa
Okur *evsāfını her lahza ʿabīd u ahrār* **(Kaside 43/12)**

1. 7. okursun:*-r, -sun*
Niçin āyet-i tenzīr ***okursun*** *bana yoksa*
Zāhid mutīʿ-i hükm-i irādet değil miyim **(Taştir 1/4)**

okun-:

1.) Bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları çözümlemek veya seslendirmek, sesli olarak söylemek.

1. 1. okundu:*-du*
Hayrān felekler ānına Levlāk ***okundu*** *şānına*
Meftūn olup dendānına deldirdi bağrın dürr-i nāb **(Kaside 20/12)**

ol-:

1.) Bulunmak, mevcut olmak, var olmak.

1. 1. olaydı:-*a, -y, -dı*
Çoktan beri yanıktır hicr-i āteşle gönlüm
Halvet-gehinde bārī bir şeb çerāğ ***olaydı*** **(Gazel 211/2)**

1. 2. olduğun:-*duk, -u, -n, (u)*
Gösterir de kārd-ı ser-tīzini destinde bār
Kendi desti ***olduğun*** *kurbānına tebşīr eder* **(Tahmis 2/10)**

1. 3. olmasa:-*ma, -sa*
Vasl ile eylese tatyīb-i meşām-ı hātır
Olmasa *āh o dilberde sitiğnā kokusu* **(Gazel 238/5)**

1. 4. olmasa:-*ma, -sa*
Yaşmağın bozmaz idi bülbülün āmācında
Olmasa *gülde dahi nebzece sevdā kokusu* **(Gazel 238/6)**

1. 5. olmasa:-*ma, -sa, -y, -dı*
Kadri olmaz idi zāğ ***olmasa*** *murg-i seherin*
İns-i nādāndadır ehl-i kemālin sırrı **(Tarih 8/6)**

1. 6. olmasaydın:-*ma, -sa, -y, -dı, -n*
Sekar hükmün alırdı bu sefer ger ***olmasaydın*** *sen*
Tamam ol gök seyyāhında ne gam çektin niʿam buldum **(Kaside 49/6)**

1. 7. olmayınca:-*ma, -y, -ınca*
Bizi hābīdeler anlar mı bīdārāne geldik biz
Terāzū ***olmayınca*** *tartılır mı sıklet-i eşyā* **(Gazel 69/5)**

1. 8. olmazsa:-*maz, -sa*
Saʿy-i zātī ile ben benliğimi terk edemem
Nazar-ı şefkatin ***olmazsa*** *saʿādet bulamam* **(Gazel 153/4)**

1. 9. olursa:-*(u)r, -sa*
Olursa *muhakkaktır ki bir fitne parlatır*
Rakīb-i bed- ahter meclise dāhil olmasın **(Gazel 164/2)**

2.) Bir hâli, bir vasfı kazanmak.

2.1. olan:-*an*
Sakladı fazl u maʿārifte ***olan*** *kudretimi*
Her neʿaybım var ise nakş-ı ʿuyūn etti felek **(Gazel 111/2)**

2.2. olan:-*an*
Rāhına medresenin ak yürü cūyān gibi
Eb ü ecdādın ***olan*** *zāt-ı şerīfān gibi* **(Müseddes 4/5)**

2.3. olasın:-*a, -sın*
Olasın *hayr ile her emre muvaffak olasın*
Mazhar-ı hüsn-i nigāh şeh-i ʿulvī-āsār **(Kaside 43/19)**

2.4. olduğunu:-*duk, -u, -n, -u*
Eyleme tercüme-i hālini nakl ü tasvīr
Ne çiçek ***olduğunu*** *tā temelinden biliriz* **(Gazel 82/4)**

2.5. olduğunu:-*duk, -u, -n, -u*
Sen bilirsin ne demek ***olduğunu*** *ümīdin*
Cühelā etmese de fehm-i mezāyā-yı ümīd **(Kaside 46/32)**

2.6. oldun:-*du, -n*
Enīsim munisim yārim sen ***oldun***
Hemīşe dilde ezkārım sen oldun sen oldun **(Müfret 29/1)**

2.7. oldun:-*du, -n*
Enīsim munisim yārim sen oldun
Hemīşe dilde ezkārım sen ***oldun*** *sen oldun* **(Müfret 29/1)**

2.8. oldun:-*du, -n*
Enīsim munisim yārim sen oldun
Hemīşe dilde ezkārım sen oldun sen ***oldun*** **(Müfret 29/1)**

2.9. olmadı:-*ma, -dı*
Çok gözettim bitmedi bir nev-nihāl-i maʿdelet
Olmadı *hāk-i vatan keyfīmce gül-zār olmadı* **(Gazel 232/2)**

2.10. olmakla:-*mak, -la*
Sen ***olmakla*** *bütün ʿālem kör olmak iktizā etmez*
Deme insān meyānında ülü'l-ebsār yoktur yok **(Gazel 105/5)**

2.11. olmaz:-*maz*
Durmak ***olmaz*** *dāne-i kısmet bizi cezb eyledi*
Nūr-ı dīdem siz kalın sağ u selāmet elvedāʿ **(Gazel 101/4)**

2.12. olmaz:-*maz*
Tevekkülʿāleminde ratb u yābis kāl u kīl ***olmaz***
Hamūş ol Fennīyā takdīr-i Hakka rabt-ı kalb eyle **(Gazel 76/8)**

2.13. olsa:-*sa*
Ne zamān ***olsa*** *müyesser açılır her müşkil*
Būs-ı dāmānını yārin müteyemmen biliriz **(Gazel 82/5)**

2.14. olur:-*(u)r*
Tevbeler eylemeyem bir daha şekvā-yı vatan
Anılıp sıdk u meveddetle ***olur*** *muʿacebā* **(Gazel 165/5)**

2.15. olur:-*(u)r*
Ol Şehin-şāhın eğer imdāt ederse himmeti
Gāh Eşref gāh Hassān gāh ***olur*** *Caʿfer kalem* **(Kaside 24/43)**

2.16. olur:-*(u)r*
Hiç ***olur*** *mu böyle bir hālin sonu emr-i hasen*
ʿAdl-i maʿkūsu temāşā eylesin her merd ü zen **(Muhammes 4/14)**

3.) Yapılmak, inşa edilmek.

3.1. oldu:-*du*
En ednā himmetiyle ***oldu*** *bu cebhāne-i zībā*
Nasıl herkes duʿā-hān olmasın Abdülhamīd Hāna **(Tarih 1/1)**

4.) Sahip olmak.

4.1. olsa:-*sa*
Gitmez benim ***olsa*** *cihān*
Gönlümde bir gam var benim **(Diğer 5/2)**

ol:

1.) (E.T.) "O" işaret sıfatı.

1. 1. ol: (eziyet eden sevgili)
Niçin oldun esīr-i ʿaşkı ***ol*** *şūh-ı sitem-kārın*
Sana hiçbir taraftan ey gönül ihbār eden var mı **(Gazel 213/4)**

1. 2. ol: (bağlanan genç)
Ol *mülāzım genç iken erbāb-ı hālin bezmine*
Pīr-i ʿaşka uymayan Fennī gibi nādān kalır **(Gazel 48/7)**

1. 3. ol: (ay yüzlü sevgili)
Esrār-ı dili dilbere takrīr ü hikāyet
Birkaç geceler ***ol*** *meh ile halvete muhtāc* **(Gazel 17/2)**

1. 4. ol: (ay yüzlü sevgili)
Sīne-bendin çizer ***ol*** *māh bana sīne tutar*
Başını bağla deyū karşıma āyīne tutar **(Gazel 49/1)**

1. 5. ol: (ay yüzlü sevgili)
Kudūmüyle bu şeb tenvīr-i meclis etti ***ol*** *māh*
Ne menzil içre akşamladı bilmem nerde kalmıştır **(Gazel 57/3)**

1. 6. ol: (naz sarhoşu olan sevgili)
Sabāh olmuş meğer ***ol*** *mest-i nāzım uykudan kalkmış*
Uyandırdı yine bin türlü āşūb-ı cihān gözler **(Gazel 62/2)**

1. 7. ol: (melek huylu sevgili)
*Eder ellere bezl-i kerem **ol** perī-nihād*
Bizim nefsimiz yok mu biz insān değil miyiz **(Gazel 70/3)**

1. 8. ol: (güzeller padişahı olan sevgili)
*Niçin mazhar-ı ʿafv etmiyor **ol** şeh-i hūbān*
Kusūr eyledikse ger peşīmān değil miyiz **(Gazel 70/6)**

1. 9. ol: (tatlı sözlü sevgili)
*Bana bir kerrecik derse Saʿīdim **ol** şeker-güftār*
Eder tūtī-i tabʿım türlü türlü nāmeler īcād **(Gazel 21/9)**

1. 10. ol: (işveli sevgili)
Germi-i suhbet veren bāzār-ı yāre pāradır
*Nermi-i vuslat veren **ol** şīvekāre pāradır* **(Gazel 56/1)**

1. 11. ol: (parlak göz, parlak gözlü sevgili)
Harām olsun bakarsam Fennīyā dīdār-ı ağyāra
*Gözüm gönlüm hemen **ol** dīde-i enverde kalmıştır* **(Gazel 57/5)**

1. 12. ol: (can veren sevgili)
***Ol** rūh-ı revān-bahşın benden dileği varsa*
Cān olsa dirīğ etmem teklīfe ne hācet var **(Gazel 58/2)**

1. 13. ol: (meşhur gözler)
*İşāret eyledikçe **ol** müşārün bi'l-benān gözler*
Zamīr-i kalbi bī-savt u hurūf eyler beyān gözler **(Gazel 62/1)**

1. 14. ol: (sevgili)
*Ben cin değilim cinsiyim **ol** āfete söyle*
Gelsin yānıma ādeme ādem ne yaparmış **(Gazel 92/6)**

1. 15. ol: (sihirli gözler)
Uyandırma yine fitne ocağın
*Edip **ol** gözleri sehhārı īkāz* **(Gazel 99/3)**

1. 16. ol: (peri gibi davranan sevgili)
Henüz öğrenmemişken kadr-i hüsnü
*Ben ettim **ol** perī-girdārı īkāz* **(Gazel 99/4)**

1. 17. ol: (gümüş tenli sevgili)
*Bilirim aslını **ol** sīm-tenin maʿdeni pāk*
Cevheri silsile-i tīneti tāhir teni pāk **(Gazel 116/1)**

1. 18. ol: (gonca gibi açılmamış olan sevgili)
*Ey dil sana **ol** gonca ne gün açılacaktır*
Āyā ne zamān gül gibi handān olacaksın **(Gazel 131/4)**

1. 19. ol: (güzellik bahçesinin goncası, sevgili)
*Açıp **ol** gonca-i gülzār-ı hüsnü eyle istirhām*
Alıp bir būy-ı dil-cū-yı muhabbet ey sabā tez gel **(Gazel 136/8)**

1. 20. ol: (zaman)
*Ne derde uğramışım hālimi yār **ol** zamān görsün*
Beni bu dīde-i hūn-bār ile yārim amān görsün **(Gazel 159/3)**

1. 21. ol: (fitneci gözleri olan sevgili)
Bence teklīfe mahal kalmadı cānānım için
*Gözde nem var ise **ol** gözleri fettānım için* **(Gazel 163/1)**

1. 22. ol: (yeni açılmış goncaya benzeyen sevgili)
*Sevdim **ol** gonca-i nev-şükūfteyi öz cānım için*
Teşneyim kanına Billāhi ana göz dikenin **(Gazel 163/5)**

1. 23. ol: (güzeller padişahı olan sevgili)
Nazar ettikçe dīdem hüsnüne māşaallah
*Sūre-i Kehf okudum **ol** şeh-i hūbānım için* **(Gazel 163/6)**

1. 24. ol: (sevgilinin siyah gözleri)
*Eder tahrīk-i sevdā her bakışta **ol** siyah gözler*
Ki celb-i hātıra bin dürlü efsūn eyler īcād o **(Gazel 177/2)**

1. 25. ol: (ay yüzlü sevgili)
*Bir gece ansızın **ol** māh bedīdār olsa*
Ay doğup yer yüzü müstağrak-ı envār olsa **(Gazel 184/1)**

1. 26. ol: (sevgili)
*Uğrun uğrun seviyorsun gönül **ol** āfeti sen*
Bildiğim mesʾeledir nāfile inkār etme **(Gazel 185/4)**

1. 27. ol: (gül yüzlü sevgili)
Hal ederse gire vuslatı tavʿan etsin
*Pek sıkıştırma **ol** gül-çehreye ibrām etme* **(Gazel 185/5)**

1. 28. ol: (güzellik sultanı olan sevgili)
*Beni **ol** Pādişeh-i hüsne kul et kim yā Rab*
Kuhl-ı mā-zāğ çekilmiş ola zībā gözüne **(Gazel 195/9)**

1. 29. ol: (vefalı sevgili)
Fennīyā sağ iken ayrılmağa yoktur imkān
*Böyledir ʿahdimiz **ol** yār-i vefā-perver ile* **(Gazel 198/6)**

1. 30. ol: (gün)
*Hani **ol** gün ki gönül vaslınla Hürrem idi*
Gerçi hayfā ne mukaddes ne mübārek dem idi **(Gazel 210/1)**

1. 31. ol: (devir)
*Gösterir miʿacebā bir daha **ol** devri felek*
ʿĪd ile gündüzü Kadr ile şebi tevʾem idi **(Gazel 210/2)**

1. 32. ol: (sevinç ve mutluluk)
*Pertev-endāz kılıp **ol** behçet ü şādī sıfāt*
Kasvet-efzā-yı derūn olma sakın mātem gibi **(Gazel 214/2)**

1. 33. ol: (cisimleşmiş, hayal edilmiş ruh; sevgili)
*Hālime rahm etse **ol** rūh-ı musavver kāşki*
Cān atıp ʿarz-ı niyāz etmekte etmezdim kusūr **(Gazel 215/5)**

1. 34. ol: (peri yüzlü sevgili)
*Sīne-i sīmīnin açmış **ol** perī-peyker yine*
Ādem ol da sen buna karşı yürekte fer taşı **(Gazel 225/4)**

1. 35. ol: (servet olan sevgili)
Tecāhül-pīşedir iğmāz eder bilmezlenir yoksa
*Benim ahvāl-i diğer-gūnumu **ol** māh bilmez mi* **(Gazel 234/2)**

1. 36. ol: (ay yüzlü sevgili)
*Tek **ol** mehin olaydım yolunda hāk-sārı*
Tenvīre yol bulaydım şu çeşm-i hīre-dārı **(Gazel 244/1)**

1. 37. ol: (yüceltilmiş şah; Hz. Peygamber)
***Ol** Şāh-ı mümeccedden ey rahmeti bol Mevlā*
Ayırma Muhammedden yenbūʿ-ı muhabbetten **(Kaside 11/4)**

1. 38. ol: (padişahlar padişah; Hz. Peygamber)
***Ol** Şehin-şāhın eğer imdāt ederse himmeti*
Gāh Eşref gāh Hassān gāh olur Caʿfer kalem **(Kaside 24/43)**

1. 39. ol: (padişahlar padişahı; Hz. Peygamber)
***Ol** Şehin-şāhın kemālātından ettikçe bahis*
Münkirānın bağrına hançer gibi işler kalem **(Kaside 24/46)**

1. 40. ol: (padişahlar padişahı; Hz. Peygamber)
***Ol** Şehin sığmaz kitāb-ı kāʿinata midhati*
Cümle insān kātib olsa tutsa her eller kalem **(Kaside 24/47)**

1. 41. ol: (padişahlar padişahı; Hz. Peygamber)
***Ol** Şehin bulmaz kemālātı rakamla intihā*
Olsa deryālar mürekkep şāhılar neyler kalem **(Kaside 24/48)**

1. 42. ol: (padişahlar padişahı; Hz. Peygamber)
Medhini derʿuhte ettikçe ***ol*** *Şāh-ı emcedin*
ʿAczini anlar kemāl-i şerm ile terler kalem **(Kaside 24/49)**

1. 43. ol: (padişahlar padişahı; Hz. Peygamber)
Bir kuru çöptür ona ıtlak etmezler kalem
Etmem inʾāmından ***ol*** *Şāhın-şehin katʿ-ı ümīd* **(Kaside 24/58)**

1. 44. ol: (padişahlar padişahı; Hz. Peygamber)
Her dü-gītī kabza-i hükmündedir ***ol*** *serverin*
Zātına meddāh olur her tāliʿ-i yāver kalem **(Kaside 24/45)**

1. 45. ol: (padişahlar padişahı; Hz. Peygamber)
Ol *dese hāk-i siyeh yek-pāre dürr-i nāb olur*
Bir nazar kılsa eder peydā-yı berk ü ber kalem **(Kaside 24/36)**

1. 46. ol: (Seyyid Ahmed er-Rifâî)
Kime el verse ***ol*** *Pīr-i Rufāʿī*
Bulur elbette feyz u irtifāʿī **(Kaside 31/3)**

1. 47. ol: [cana can katan parlak alın; Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.) alnı]
Nedir ***ol*** *nāsiye-i lāmiʿa-i cān-efzā*
Allah Allah nedir ol cāzibe-i hoş-ruya **(Kaside 34/13)**

1. 48. ol: [güzel yüzün cazibesi; Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi'nin (k.s) güzel yüzünün cazibesi]
Nedir ***ol*** *nāsiye-i lāmiʿa-i cān-efzā*
Allah Allah nedir ol cāzibe-i hoş-ruya **(Kaside 34/13)**

1. 49. ol: (şanlı padişah; II. Abdülhamid Han)
Ol *Şeh-i zī-şāna kim der-kārdır kudsiyeti*
Her ne güneʿarz-ı minnet eylesen şāyestedir **(Kaside 37/9)**

1. 50. ol: (şanlı padişah; II. Abdülhamid Han)
Nām-ı Tāʾī tayy olunsun münʿimiyyet nāmeden
Ol *Şeh-i zī-şāna nisbetle takınsın hisseti* **(Kaside 37/13)**

1. 51. ol: (padişah; II. Abdülhamid Han)
Bir kılı kırk yarsa istiksār olunmaz ***ol*** *Şehe*
ʿAdl ü hakkaniyete vardır o rütbe dikkati **(Kaside 37/16)**

1. 52. ol: (doğru ve hatalı kimselerin açıkça belli olduğu zaman)
Ol *vakit sābit olur sıdkı buʿabd-iʾācizin*
Ol zamān eyler tahakkuk hakk-ı rüçhāniyeti **(Kaside 37/59)**

1. 53. ol: (doğru ve hatalı kimselerin açıkça belli olduğu zaman)
Ol vakit sābit olur sıdkı buʿabd-iʾācizin
Ol *zamān eyler tahakkuk hakk-ı rüçhāniyeti* **(Kaside 37/59)**

1. 54. ol: (vakit)
Līk ben ***ol*** *vakte dek oldum harāb ender harāb*
Senden ümīd eylerim esbāb-ı maʿmūriyeti **(Kaside 37/72)**

1. 55. ol: (işveli, cilveli sevgili)
ʿAynı olmuşʿayn-ı insānīde pes insān-ıʿayn
Yoksa yok hāriçte ***ol*** *şūhun nazīr-i nazreti* **(Kaside 37/103)**

1. 56. ol: (sonsuz ihsan ve lütuf denizi olan II. Abdülhamid Han)
Sen ***ol*** *deryā-yı bī-pāyān-ı inʿam uʿavātıfsın*
Ki tabʿ-ı Hātem-i Tāʾī yanında biʾr-i sāhildir **(Kaside 38/17)**

1. 57. ol: (lütuf ve hikmetlerin arsasının tek, eşsiz binicisi olan; II. Abdülhamid Han)
Sen ***ol*** *yektā-süvār-ı arsa-i lutf u himemsin kim*
Semend-i fikretin savb-ı savāba hayraʿācildir **(Kaside 38/20)**

1. 58. ol: (marifetli ve tatlı dilli olan şair; Fennî)
Benim ***ol*** *şāʿir-i şīrīn-zebān ü maʿrifet-perver*
Benim āsār-ı hāmem zīver-efzā-yı enāmildir **(Kaside 38/39)**

1. 59. ol: (örfî edalı, Sâib sözlü olan Fennî)
Benim ***ol*** *şāʿir-i Örfî-edā Sāʾib-i sühan şimdi*
Sözüm şāyānsa baş eʿālī ve esāfildir **(Kaside 38/40)**

1. 60. ol: (padişah; II. Abdülhamid Han)
Bin sevāb ihsān buyursun ***ol*** *Şehin bir hayrına*
Saʾyini her veçhile meşkūr kılsın Girdigār **(Kaside 39/19)**

1. 61. ol: (ay yüzlü sevgili)
Ben de bir dānişverim red etmesin ***ol*** *meh beni*
Kem behā olmaz atılmaz hāke dürr-i şāh-vār **(Kaside 39/53)**

1. 62. ol: (güneş padişahı)
Pür-ziyā ettikçe dünyāyı çerāğ-ı āfītāb
Saltanat-perdāz ola ***ol*** *Şāh-ı hurşīd iştihār* **(Kaside 39/56)**

1. 63. ol: (cihanı süsleyen güneş; II. Abdülhamid Han)
Līk ben zerreyim ***ol*** *şems-i cihān-ārādır*
Ben hakīrem o Şehin-şāh-ı veliyyü'l-efdāl **(Kaside 40/24)**

1. 64. ol: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Sensin ***ol*** *Āsaf-ı zī-şān Veliyyü'l-inʿām*
Kiʿināyātına Hātemleri hayrān ettin **(Kaside 44/5)**

1. 65. ol: (yüksek, yüce unvanlı vezir; Memduh Paşa)
Bāb-ı lutfün kapamaz fazlını imsāk etmez
O kerīmü'ş-şiyem ***ol*** *Āsaf-ı sāmī-ʿünvān* **(Kaside 45/19)**

1. 66. ol: (marifetli yazılar yazan, eseler meydana getiren şair; Fennî)
Benim ***ol*** *şāʿir-i münşī-yi maʿārif-perver*
Bana mahsūs gibidir eylemek inşā-yı ümīd **(Kaside 46/52)**

1. 67. ol: (temiz, güzel kalpli sevgili)
Gam-ıʿaşkiyle tahiyyāta oturdum āhir
Acımaz mı bana el-ān ***ol*** *pākīze zamīr* **(Kaside 47/34)**

1. 68. ol: (sadakatli, vefalı, gerçek âşık)
Benim ***ol*** *ʿāşık-ı sādık ki çeşm-i dür-nisārım var*
Ruh-ı zerdim dil-i gam-perverim cism-i nizārım var **(Muhammes 2/1)**

1. 69. ol: (gönlü uyanık, arif kişi Fennî)
Benim ***ol*** *merd-i dānā-dil ki dānālar zebūnumdur*
Felātūn-ı zamān-ı zānū-zen dārü'l-fünūnumdur **(Muhammes 2/11)**

1. 70. ol: (aşkın Ferhat'ı olan Fennî)
O maʿlūlüm kiʿālemʿāşık-ı derd-i derūnumdur
Ben ***ol*** *Ferhād-ıʿaşkım kim felekler bī-sütūnumdur* **(Muhammes 2/12)**

1. 71. ol: (sevgilinin yüzünden öpme konusu)
Niyyet etmiş mübtelālar bir yüzünden öpmeğe
Dil uzatma Midhatā ***ol*** *bahsi sen bir yāne tut* **(Tahmis 5/15)**

1. 72. ol: (sevgilinin baygın bakışı)
Baktığın günden beri ***ol*** *dīde-i sarhoş ile*
Mest ü bī-hūş oldular sahbā-yıʿaşkı nūş ile **(Tahmis 6/6)**

1. 73. ol: (güneş; âşık, şair Fennî)
Ben ***ol*** *mihrim ufūlümden eder meh rūyunu tesvīd*
Mey-i lezzet-nisār-ı laʿlimin sarhoşudur Cemşīd **(Tahmis 7/11)**

1. 74. ol: (ay parçası; âşık, şair Fennî)
Ben ***ol*** *mehpāreyim yoktur güzellikte bana akrān*
Benim hayrān-ı hüsnümdür melāʾik sol u sāğımdan **(Tahmis 7/10)**

1. 75. ol: (ay yüzlü sevgili)
Kubbe-i gerdūnu her şeb tāb-nāk etsem gerek
Ol *mehe şevk-i mülākāt ile öyle müzdād olduğum* **(Tahmis 8/5)**

1. 76. ol: (gönül alan güzel, sevgili; ***tas.*** Allah)
*Alır mı **ol** dilsitān beni bezm-i vuslata*
Hālā ki kisve-gīr-i kesāfet değil miyim **(Taştir 1/8)**

1. 77. ol: (sevgilinin aşkıyla gül bahçesini süsleyen gonca)
*Benim **ol** gonca-i gülşen-tırāz-ı ʿaşk-ı cānān kim*
Gülāb-ı mihr eder dāʾim tereşşüh hāb-gāhımdan **(Gazel 245/4)**

1. 78. ol: (sevgi diyarındaki çölün sümbülü)
*Benim **ol** sünbül-ü sahrā-yı iklīm-i muhabbet kim*
Alır bū-yı muhabbet hep geçenler pīş-gāhından **(Gazel 245/5)**

1. 79. ol: (ay yüzlü sevgili)
***Ol** mehe şevk-i mülākāt öyle müzdād olduğum*
Kubbe-i gerdūnu her şeb tāb-nāk etsem gerek **(Gazel 248/2)**

1. 80. ol: (ay yüzlü sevgili)
Dūş oldu gönül dün gece bir kaşları yāya Bir çehresi aya
*Kāʾil idin **ol** māh ile gelsek bir araya Yılda birer aya* **(Müstezad 1/1)**

1. 81. ol: (ay yüzlü sevgili)
*Fennī -i vefā-perverī hakkında der **ol** māh Sağ eylesin Allah*
Pākīze edā nükte-ver üstād-ı sühandır Mahsūl-i vatandır
(Müstezad 3/8)

1. 82. ol: (gonca ağızlı sevgili)
Zencīre çeken gönlümü bir serv-i semendir Bir zülf-i resendir
*Tahdīş eden endīşemi **ol** gonca dehendir Mahsūl-i vatandır*
(Müstezad 3/1)

1. 83. ol: (II. Abdülhamid Han yakınlarından Hacı Ali Bey'in oğlu Muhammed Bey)
*Sinn-i rüşde vāsıl oldu şimdi **ol** mahdūm-ı pāk*
Biʾt-tabʿ gösterdi emr-i fenkihū ya inkiyād **(Tarih 6/3)**

1. 84. ol: (temiz, saf, mübarek çocuk; Mümtaz Efendi'nin oğlu İsmail Sûdî)
*Tūl-i ʿömr ile muʿammer olsun **ol** maʿsūm-ı pāk*
Ehl-i ʿirfān et mukārin etme sūʾ-i hemdeme **(Tarih 7/4)**

1. 85. ol: (saygıdeğer padişah; II. Abdülhamid Han)
***Ol** Pādişāh-ı muhterem hem zī-ʿatā hem zī-kerem*
Fehm eylesin kadrin ümem etsin yolunda terk-i ser **(Tarih 16/6)**

1. 86. ol: (nükteli söz söyleyen kimse)
*Bildi nedir **ol** nükte-dān fikr-i Şeh-i şevket-nişān*
ʿArz u beyān etti hemān yaptırmak üzre bir memer **(Tarih 16/8)**

1. 87. ol: (mayası yüce olan, soylu; Ankara valisi Abidin Paşa)
Meşkūr ola her gayreti ihyā etti Vilāyeti
*ʿĀlīdir ʿālī himmeti varolsun **ol** ʿālī-güher* **(Tarih 16/12)**

1. 88. ol: (kadeh)
*Sākī getir **ol** cāmı dil-i pür-gam açılsın*
Sed iledir zühdü ki bezm-i Cem açılsın **(Kıt'a 10/1)**

1. 89. ol: (selvi boylu sevgili)
***Ol** serv-i kaddin celbi biraz servete muhtāc*
Bir doğru nihāl eğmek epey kuvvete muhtāc **(Gazel 17/1)**

1. 90. ol: (sevgili)
*Sohbetimden Fennīyā eylermiş **ol** şūh ictināb*
ʿĀlim olsa hālime eylerdi her ān ihtilāt **(Gazel 98/6)**

1. 91. ol: (gül ağızlı sevgili)
Fennī-i şīrīn-makālim nüktedānım söylesin
*Mat ederdim bülbülü tūtīyi **ol** gül-fem dese* **(Gazel 166/9)**

1. 92. ol: (gök seyyahı)
Sekar hükmün alırdı bu sefer ger olmasaydın sen
*Tamam **ol** gök seyyāhında ne gam çektin niʿam buldum* **(Kaside 49/6)**

1. 93. ol: (Kanuni Sultan Süleyman'ın haşmeti)
Ey ahālī ey ulü'l-ebsār-ı ʿirfān-āşinā
*Bildiniz mi kimdir **ol** Şāh Süleymān haşmeti* **(Kaside 37/26)**

1. 94. ol: (Hz. Peygamber)
Ādeme fevz ü necāt verir nedāmet ey Şehā
*Āsima melceʾ-penāhdır **ol** Habīb-i Kibriyā* **(Tahmis 8/16)**

1. 95. ol: (ay yüzlü sevgili)
Esrār-ı dili dilbere takrīr ü hikāyet
*Birkaç geceler **ol** meh ile halvete muhtāc* **(Gazel 17/2)**

2.) (E.T.) "O" işaret zamiri.

2.1. ol: (âşığın çaresiz gönlü)
Şimdi bīgāne midir gözde dil-i bī-çārem
*Hani her hāline her rāzına **ol** mahrem idi* **(Gazel 210/5)**

2.2. oldur:-*dur* (Sırrî'ye uymak, tabi olmak)
*Dānişverānın **oldur** medār-ı iftihārı*
Fennī nedir bu cürʾet Sırrīye peyrev oldun **(Gazel 244/6)**

ol kadar:

1.) O kadar, öyle çok; çok fazla.

1. 1. ol kadar:
***Ol kadar** tahmīl-i men etmekte kim dünyā bize*
Sāyesinde kām alıp gūyā safālar görmüşüz **(Gazel 78/3)**

1. 2. ol kadar:
*Kūy-ı mahbūb-ı Hudāya **ol kadar** müştāk kim*
Şevk ile pervāz ederdi bulsa bāl ü per kalem **(Kaside 24/19)**

ol ki:

1.) O ki, şöyle ki.

1. 1. ol ki:
Nahl-ı nāzım sütle-perver olma ʿālī-meşreb ol
***Ol ki** el uzatmasın esmār-ı vasla her denī* **(Gazel 218/4)**

ol mertebe:

1.) O derece; çok fazla.

1. 1. ol mertebe:
Her ne yapsam ne desem şükrünü īfā edemem
*Beni **ol mertebe** şermende-i ihsān ettin* **(Kaside 44/4)**

ol rütbe:

1.) O derece; çok fazla.

1. 1. ol rütbe:
*Mülakātı yeter **ol rütbe** mürūr ettiğim hattā*
Süveydā-yı dilimde neşve-yi sahbā-yı Cem buldum **(Kaside 49/3)**

oldukça:

1.) Olabildiğince, epey.

1. 1. oldukça:
Çeşm-i insāf ile gözden geçiren merd-i hakīm
*Eser-i hāmemi **oldukça** hakīmāne bulur* **(Gazel 44/11)**

1. 2. oldukça:
Ey peyk-i ümīd gitmiş idin semt-i merāma
*Efkārını **oldukça** yürüttün mü ne yaptın* **(Gazel 123/2)**

1. 3. oldukça:
Eylemiş devrini taʿdīl sipihr-i gaddār
*Devr-i nā-sāzına **oldukça** saʿādet geliyor* **(Kaside 48/3)**

olgun:

1.) Bilgi, görgü ve tecrübe bakımından olaylara isabetle, tarafsızlık ve hoş görü ile bakacak seviyeye gelmiş olan (kimse), yetkin, kâmil.

1. 1. olgun:
Fennīyā sıdk ile tālī-yi duʿā-yı hayr ol
*Yetişir **olgun** ise nātıka-pīrā-yı ümīd* **(Kaside 46/64)**

olmaz mı?:

1.) "Nasıl olur? (olur)" anlamında, gerçekleşmesi mümkün olabilecek bir şeyin karşıdaki kişinin insafına bağlı olması durumundan dolayı, o kişiden medet umarak söylenilen bir soru ifadesi.

1. 1. olmaz mı:
Ser-i dildārı tasdīʿ eyledin feryād ile ey dil
*Yeter artık nevā-yı diğer īcād etsen **olmaz mı*** **(Gazel 207/6)**

1. 2. olmaz mı:
Tahammül eylemez tabʿ-ı selīmim kahr u āzāra
*Beni taltīf ile her emre münkād etsen **olmaz mı*** **(Gazel 207/4)**

1. 3. olmaz mı:
Muhabbet bezmine bir şeb ayak bassan da cānānım
*Ümīdim şemʿini destinle īkād etsen **olmaz mı*** **(Gazel 207/3)**

1. 4. olmaz mı:
Esīr-i kayd-ı hicrān olduğum maʿlūm-ı ʿālīdir
*Şu mihnetten beni kurtarsan āzād etsen **olmaz mı*** **(Gazel 207/2)**

1. 5. olmaz mı:
*Beni birkaç satır mektūb ile yād etsen **olmaz mı***
Peyām-ı vaslıla mesrūr ü dilşād etsen olmaz mı **(Gazel 207/1)**

1. 6. olmaz mı:
Beni birkaç satır mektūb ile yād etsen olmaz mı
*Peyām-ı vaslıla mesrūr ü dilşād etsen **olmaz mı*** **(Gazel 207/1)**

1. 7. olmaz mı:
Ser-i dildārı tasdīʿ eyledin feryād ile ey dil
*Yeter artık nevā-yı diğer īcād etsen **olmaz mı*** **(Gazel 207/6)**

1. 8. olmaz mı:
Nedir böyle rakībin imtinān-ı gayret-engīzi
*O murdarı dizinden tard ü ibʿād etsen **olmaz mı*** **(Gazel 207/8)**

olmaz ... olur:

1.) İki ihtimalden birinin olayıp diğerinin olabileceğini anlatan ifade.

1. 1. olmaz ... olur:
Zahiren cevr etse de geçmez yine üftādeden
*ʿĀşıkın hāmisi ağyār **olmaz** ancak yār **olur*** **(Gazel 50/4)**

olur olmaz:

1.) Sıradan; kim olduğu, niteliği belirsiz; önemsiz, yersiz; iyi mi kötü mü olduğuna bakılmaksızın.

1. 1. olur olmaz:
***Olur olmaz** gözle eylemeyiz ʿatf-ı nigāh*
Fennīyā dilberin āgūşa kibārın çekeriz **(Gazel 72/7)**

1. 2. olur olmaz:
***Olur olmaz** meh-i bī-ʿismete meh-rū denmez*
Yüzü ak alnı açık olmalı meh-rū dediğin **(Gazel 118/2)**

1. 3. olur olmaz:
Gevher-i pākīzedir yāra meziyyet-bahş olan
*Her **olur olmaz** denī dilber dilārālanmasın* **(Gazel 171/6)**

on:

1.) "On (10)" sayı sıfatı.

1. 1. on:
***On** onbeş gün kadar buhrān içinde kaldı bī-çāre*
Kemāl-i zaʿfa düştü en nihāyet terk-i cān etti **(Gazel 251/4)**

1. 2. on:
***On** onbeş gün kadar buhrān içinde kaldı bī-çāre*
Kemāl-i zaʿfa düştü en nihāyet terk-i cān etti **(Tarih 22/4)**

on bir:

1.) "On bir (11)" sayı sıfatı.

1. 1. on bir:
***On bir** aydır bekledim kaldım makām-ı ʿuzleti*
Bakmıyor erkān-ı ʿadlīye nigāh-ı ʿādille **(Kaside 37/78)**

onbeş:

1.) "On beş (15)" sayı sıfatı.

1. 1. onbeş:
***On onbeş** gün kadar buhrān içinde kaldı bī-çāre*
Kemāl-i zaʿfa düştü en nihāyet terk-i cān etti **(Gazel 251/4)**

1. 2. onbeş:
***On onbeş** gün kadar buhrān içinde kaldı bī-çāre*
Kemāl-i zaʿfa düştü en nihāyet terk-i cān etti **(Tarih 22/4)**

onlar:

1.) "Onlar" üçüncü çoğul şahıs zamiri.

1. 1. onlar: (fitne sahipleri)
Kalkışıp hakkımda cürm-i bī-vücūd isnādına
*Ettiler **onlar** da icrā muktezā-yı tıyneti* **(Kaside 37/46)**

orta:

1.) Bir şeyin kenarlarından merkeze doğru yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer; bir topluluğun orta yeri.

1. 1. ortaya:*-y, -a*
*Meclis karışır **ortaya** peymāne düşerse*
Şūriş çoğalır araya dīvāna düşerse **(Gazel 202/1)**

orta yer:

1.) Meydanda, ortada, görünen yerde.

1. 1. orta yer:*-de*
*Ki ancak **orta yerde** hükmü yok bir kethüdā tālīʿ*
O da sırr-ı bürde ahkām-ı fermān-ı İlāhīdir **(Gazel 102/3)**

ortada:

1.) Görünürde, göz önünde.

1. 1. ortada:
Yekpāre hep zıll ü hayāl
*Hiç **ortada** nem var benim* **(Diğer 5/12)**

1. 2. ortada:
Bir müflis-i bī-māyeyim
*Hiç **ortada** nem var benim* **(Diğer 5/14)**

1. 3. ortada:
Hem ten anın hem cān anın
*Hiç **ortada** nem var benim* **(Diğer 5/18)**

1. 4. ortada:
Cūd u ʿatā servet anın
*Hiç **ortada** nem var benim* **(Diğer 5/20)**

1. 5. ortada:
Gözlerdeki rüʾyet anın
*Hiç **ortada** nem var benim* **(Diğer 5/22)**

1. 6. ortada:
Sultān-ı zī-satvet odur
*Hiç **ortada** nem var benim* **(Diğer 5/24)**

1. 7. ortada:
Noksānımı itmām eder
*Hiç **ortada** nem var benim* **(Diğer 5/26)**

1. 8. ortada:
Hattā figān ü zārıma
*Hiç **ortada** nem var benim* **(Diğer 5/28)**

1. 9. ortada:
Benden midir bu cān ü ten
*Hiç **ortada** nem var benim* **(Diğer 5/8)**

1. 10. ortada:
Ben nāmı nām-ı müsteʿār
*Hiç **ortada** nem var benim* **(Diğer 5/10)**

ortadan merfūʿ ol-:

1.) Ortadan kalkmak; yok olmak.

1. 1. ortadan merfūʿ ol-:*-sun*
Yāre nasb-ı nazar eyle Fennī
*Rukabā **ortadan olsun merfūʿ*** **(Gazel 100/7)**

ortalığı kapla-:

1.) Her tarafı doldurmak, yayılmak.

1. 1. ortalığı kapla-:*-dı*
Zīr ü bālāda edīb kalmadı ehl-i vicdān
*Büsbütün **ortalığı kapladı** gadr ü bīdād* **(Taştir 2/9)**

ʿOsmāniyān:

1.) Osmanlılar.

1. 1. ʿOsmāniyān:
*Sāyesinde müsterih olsun bütün ʿ**Osmāniyān***
Müstezād olsun cihān durdukça şān u şevketi **(Kaside 37/109)**

ot:

1.) Toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp yumuşak kalan, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkiler.

1. 1. ot:
***Ot** gibi kuvveti her vechile topraktan alır*
Mübdelün ʿanh işini nākısān eyler itmām **(Muamma 1/4)**

otur-:

1.) Herhangi bir durumda belli bir süre kalmak.

1. 1. otur:
Sil dedim cürmünü Fennī kuluyun defterden
*Yüzüne karşı **otur** yād ü hesāb et mi dedim* **(Gazel 146/8)**

2.) Bir yerde sürekli olarak kalmak, ikâmet etmek.

2.1. otursun:*-sun*
Refīk olsun cinānda hūr-ı ʿayne
***Otursun** kasr-ı Firdevs-i ʿalāya* **(Tarih 13/8)**

otuz:

1.) "Otuz (30)" sayı sıfatı.

1. 1. otuz:
*Nigāh-ı āzmāyişden geçirdim tām **otuz** yıldır*
Tereffuʿ hakkını ʿasrın kibārı bī-cedel vermez **(Gazel 79/4)**

1. 2. otuz:
*Çekerim bār-ı gamı böyle **otuz** kırk senedir*
Bana yüz vermedi güldürmedi hālā devrān **(Kaside 45/13)**

1. 3. otuz:
***Otuz** yıldır beni menʿ etti minhāc-ı terakkīden*
Bakın feryāda hakkım yok mudur baht-ı zebūnumdan **(Kıt'a 9/2)**

oyalan-:

1.) Boşuna zaman harcamak; vakit geçirmek; beklemek.

1. 1. oyalandım:*-dı, -m*
İʾtilāya var iken kudret u istiʿdādım
*Vaʿd-i kemnūn-ı felekle **oyalandım** kaldım* **(Gazel 150/2)**

Ö/ʿÖ

öbürü:

1.) Öteki, diğeri, öbür kişi

1.1. öbürü: (sadrazam Said Paşa)
O Şehin-şāh-ı muʿazzam o vezīr-i aʿzam
Ki biri fahr-ı selātīn ***öbürü*** *fahr-i ricāl* **(Kaside 40/66)**

1.2. öbürü: (sadrazam Said Paşa).
Birisi gevher-i şehdāne-i derc-iʿazamet
Öbürü *verd-i nazar-ı zīb-i gülistān-ı kemāl* **(Kaside 40/67)**

1.3. öbürü (sadrazam Said Paşa).
Biri hem sīret ve hem ʿadl-i cenāb-ı Fārūk
Öbürü *Āsaf-ı meşhūrla cidden hemhāl* **(Kaside 40/68)**

1.4. öbürü: (sadrazam Said Paşa).
Birisi ziver-ı sernāme-i şāhān-ı cihān
Öbürü *revnak-ı tomār-ı sunūf-ı efhāl* **(Kaside 40/70)**

1.5. öbürü: (sadrazam Said Paşa).
Biri örnek Hilāfette Şehin-şāh-ı vakūr
Öbürü *sadr-ı fehāmette Vezīr-i faʿāl* **(Kaside 40/72)**

1.6. öbürü: (sadrazam Said Paşa).
Birisi revnak-ı ruhsār-ı cemāl-i hūbān
Öbürü *çehre-i ashāb-ı melāhattaki hāl* **(Kaside 40/73)**

1.7. öbürü: (sadrazam Said Paşa).
Birisi neyyir-i envār ***öbürü*** *māh-ı münīr*
Pertev-efşān olalar ʿāleme her rūz u leyāl **(Kaside 40/74)**

öfkelen-:

1.) Öfkeli duruma düşmek, kızmak, hiddetlenmek.

1.1. öfkelenip:-*ip*
Bazı ashāb-ı hased zemmini etse işrāb
Sen ona ***öfkelenip*** *kükreme mānend-i şarāb* **(Müsemmen 1/21)**

öğ-:

1.) Övmek, yüceltmek.

1.1. öğmüş:-*müş*
Kurʾān ile Rabb-ı Ganī ***öğmüş*** *yaratmıştır seni*
Feyz-i şefāʿattan beni rahm eyleyip kıl hisse-yāb **(Kaside 20/24)**

öğren-:

1.) Bilgi edinmek, bilgi sahibi olmak; anlamak, idrak etmek; bir yeteneği veya beceriyi kazanmak.

1.1. öğren:
İnsān olayım dersen eğer nefsini ***öğren***
Bir lahza uzağ olma huzūr-ı ʿurefādan **(Kaside 50/8)**

1.2. öğren:
Hāsılı cümlesin ***öğren*** *var iken kesbe mecāl*
ʿİlmi tahsīl edegör gayret edip rūz ü leyāl **(Müseddes 4/8)**

1.3. öğren:
Nāziksin efendim yakışır sen yine nāz et Ammā ki biraz et
Etvārını her vechile dünyāya beğendir ***Öğren*** *bu da fendir*
(Müstezad 3/4)

1.4. öğrenir:-*(i)r*
Letāfet kesb eder kişmirlenirsin böyle kalmazsın
Nezāket ***öğrenir*** *dilberlenirsin böyle kalmazsın* **(Gazel 119/1)**

1.5. öğrenirsin:-*(i)r, -sin*
Mahāret kesb eder hep ***öğrenirsin*** *var ise sabrın*
Fünūn-ı aşkta üstād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/2)**

1.6. öğrenmemişken:-*me, -miş, -ken*
Henüz ***öğrenmemişken*** *kadr-i hüsnü*
Ben ettim ol perī-girdārı īkāz **(Gazel 99/4)**

1.7. öğrenmiş:-*miş*
Kimden ***öğrenmiş*** *gözün bilmem bu efsūn-kārlığı*
Bū ʿAlī Sīnā yanında tıfl-ı ebced-hān kalır **(Gazel 48/4)**

1.8. öğrensem:-*se, -m*
Recā etsem de tedbīr-i halāsı ben de ***öğrensem***
Sipihrin dest-i cevrinden kaçıp da kurtulan yok mu **(Gazel 216/7)**

öğret-:

1.) Bir kimseye bir konuda bilgi ve beceri kazandırmak.

1.1. öğretir:-*(i)r*
Öyle bir münʾim-i bī-misl-i fetānet-ver kim
Öğretir *ʿakl-ı Felātūna vekār u temkīn* **(Kaside 42/9)**

öl-:

1.) Hayatı sona ermek, yaşamaz olmak, can vermek, vefat etmek.

1. 1. ölmeden:-*me, -den*
Felekte ***ölmeden*** *bir kām alaydım āsitānından*
Süreydim rūyumu hāk-i Hicāza āh efendim āh **(Kaside 14/8)**

1. 2. ölünce:-*ün, -ce*
Ben sana senden şikāyet eylemem ben sağ iken
Ben ***ölünce*** *gel suʾāl et üstühānım söylesin* **(Gazel 166/7)**

1. 3. ölürsen:-*(ü)r, -se, -m*
Fennī reh-i ʿaşkımda ***ölürsen*** *de sebāt et*
Vaslımla seni eylerim ihyā demedin mi **(Gazel 239/6)**

1. 4. ölürsen:-*(ü)r, -se, -n*
İkāmetgāh-ı Pīri kendine dārü'l-emān eyle
Ölürsen *de tebāʿud etme Pīrin āsitānından* **(Gazel 178/7)**

1. 5. ölsek:-*se, -k*
Ölsek *de çürüse üstühānımız*
Yine unutmayız eviddāmızı **(Şarkı 8/4)**

1. 6. ölsem:-*se, -m*
Muhtāc-ı tabīb eylemesin yoksa İlāhım
Ben yāreden ***ölsem*** *de tedāvī ederim yok* **(Müseddes 3/30)**

1. 7. ölsem:-*se, -m*
Yarama rahm eyleyip etmezse yārām yāreme
Yāreden ***ölsem*** *de minnet eylemem ağyāra ben* **(Gazel 168/3)**

öldür-:

1.) Hayatına son vermek; ***mec.*** Çok üzmek, çok acı çektirmek.

1.1. öldürdü:-*dü*
Tevālī eyledi saf saf gelip her şeş cihātımdan
Beni ***öldürdü*** *ceyş-i gam amān cān kurtaran yok mu* **(Gazel 216/2)**

1.2. öldürdü:-*dü*
Hastası olmuş idim baygın nigāhı evvelā
Şimdi ***öldürdü*** *beni āhū misāli gözlerin* **(Tahmis 6/10)**

1.3. öldürecek:-*ecek*
Ey tabīb-i dil ü cān merhamet et çāre-res ol
Yoksa tahrīb edecek ***öldürecek*** *yāre beni* **(Kaside 5/2)**

1.4. öldürme:-*me*

*Pīrim beni **öldürme** alıp farkı serimden Kesme üzerimden*
Feyz-i nazarın mürde-dile rūh-ı revāndır Sermāye-i cāndır
(Müstezad 2/5)

1.5. öldürsün:-*sün*
*Hafī tut ki ağyārı hased boğsun **öldürsün***
Serāʾir-i vaslın kaʿrına vāsıl olmasın **(Gazel 164/3)**

1.6. öldürür:-*(ü)r*
Nasb-ı enzār eylemişlerken ruh-ı dil-cūyuna
***Öldürür** hem ruhsat-ı nezzāre vermez rūyuna* **(Tahmis 2/7)**

ölmekle:

1.) "Ölünce, öldüğüm zaman" anlamında bir zarf.

1.1. ölmekle:
Kabre girsemde kalır ʿaşkın benimle pāyidār
*Yani ben **ölmekle** benden sanma bu sevdā çıkar* **(Gazel 34/5)**

ölmezden evvel öl-:

1.) "Dünyada iken nefsî arzularını bırakarak Allah'ın varlığına rücu etmek" manasına gelen hadis-i şerif olduğu rivayet edilen bir sözden iktibastır.

1.1. ölmezden evvel öl-:-*dür*
Fennī bir oğuz kuldur zikrin ile meşguldür
***Ölmezden evvel öldür** ey rahmeti bol Mevlā* **(Kaside 11/7)**

ʿömr:

1.) Ömür; hayat, yaşam süresi.

1.1. ʿ**ömrü:**-*ü*
*ʿ**Ömrü** gafletle geçirdin seni dīvāne seni*
Çıkarınca ne yaparsın Ulu dīvāne seni **(Müfret 25/1)**

1.2. ʿ**ömrü:**-*ü*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
*O bir Vāli-i vālā-şāndır ʿ**ömrü** müstezād olsun* **(Muhammes 1/28)**

1.3. ʿ**ömrüm:**-*(ü)m*
Yār ile bir kerrecik vuslat müyesser olmadı
*Geçti gitti nāzenīn ʿ**ömrüm** kuru sevdā ile* **(Gazel 187/4)**

1.4. ʿ**ömrüm:**-*(ü)m*
Bir nazar kıl kalmasın sīnemde āsār-ı keder
*Vuslatınla kām-yāb et olmasın ʿ**ömrüm** heder* **(Muhammes 3/9)**

1.5. ʿ**ömrüm:**-*(ü)m*
Açık yer kalmadı tomār-ı cürmüm simsiyāh oldu
*Hevā-yı nefse uyduk nāzenīn ʿ**ömrüm** tebāh oldu* **(Müseddes 2/22)**

1.6. ʿ**ömrümü:**-*(ü)m, -ü*
Ey sitemkār u cefā-pīşe sipihr-i gaddār
*Nāzenīn ʿ**ömrümü** endūh ile ettin imrār* **(Kaside 43/1)**

1.7. ʿ**ömrümüz:**-*(ü)müz*
Bārī ʿādetlerimiz merhamet ü dād olsa
*İsteriz ʿ**ömrümüz** ādem gibi müzdād olsa* **(Gazel 196/1)**

1.8. ʿ**ömrümüz:**-*(ü)müz*
Doymayız hānede üçyüz senelik zād olsa
*ʿ**Ömrümüz** müddetinin en çoğu yüz kaç yıl iken* **(Gazel 196/4)**

1.9. ʿ**ömrün:**-*ü, -n*
*Cenāb-ı Pīrin ihvān-ı kirāmın ʿ**ömrün** efzūn et*
İlāhī bezm-i ʿālem kalmasın ebrārdan hālī **(Gazel 217/5)**

1.10. ʿ**ömrün:**-*ün*
*Bilmiyoruz nedir ʿ**ömrün** gāyesi*
Ağlar mısın güler misin ne dersin **(Şarkı 5/12)**

1.11. ʿ**ömrüne:**-*ü, -n, -e*
*ʿ**Ömrüne** Hakk bereket cismine sıhhat versin*
Eylesin ʿātıfet ü reʾfet ile şöhret-gīr **(Kaside 47/37)**

1.12. ʿ**ömrünü:**-*(ü)n, -ü*
*Hudā ʿ**ömrünü** ʿikbālini etsin efzūn-ter*
Sana Fennīyā dostlar duʿā-hān taraf taraf **(Gazel 104/7)**

1.13. ʿ**ömrünü:**-*ü, -n, -ü*
Derd-i hicrānı tefekkür eder ashāb-ı ʿukūl
*ʿ**Ömrünü** cehl ile gafletle tebāh eyleyemez* **(Gazel 85/2)**

1.14. ʿ**ömrünü:**-*(ü)n, -ü*
*Eylesin ʿ**ömrünü** efzūn Cenāb-ı Yezdān*
Āsafā zī-keremā münʿim-i ʿālī-nesebā **(Kaside 45/32)**

1.15. ʿ**ömrünü:**-*(ü)n, -ü*
Beni ihsān ile mahsūdu leʾīmān ettin
*Eylesin ʿ**ömrünü** efzūn Kerīm-i mutlak* **(Kaside 44/11)**

ʿömr ü şevket-şāhāne:

1.) Mükemmel haşmet ve ömür.

1.1. ʿ**ömr ü şevket-şāhāne:**-*s, i, -n(i)*
*Hudā artırsın ʿ**ömr ü şevket-şāhānesin** anın*
Cihān durdukça olsun taht-ı Şāhīde ʿuyūn-ārā **(Tarih 21/4)**

ʿömr ü sıhhat:

1.) Ömür ve sağlık.

1.1. ʿ**ömr ü sıhhat:**-*leri, -n, -i*
Devrān ettiği müddetçe semāvāt u zemīn
*ʿ**Ömr ü sıhhatlerini** artıra Rabb-i müteʿāl* **(Kaside 40/75)**

1.2. ʿ**ömr ü sıhhat:**-*i*
Vālideyniyle maʿan olsun İlāhī kāmrān
*Etsin ʿ**ömr ü sıhhati** ānen fe ānā izdiyād* **(Tarih 6/6)**

ʿömr-i ʿazīz:

1.) Yüce, değerli, kıymetli ömür.

1.1. ʿ**ömr-i ʿazīz:**-*i*
Çünkü hayāt-ı dünyā zıll ü hayāle benzer
*ʿ**Ömr-i ʿazīzi** cānā gafletle etme ifnā* **(Gazel 63/5)**

1.2. ʿ**ömr-i ʿazīz:**-*i, -n*
*Ādemin ʿ**ömr-i ʿazīzin** tāzeler her kıblesi*
Gālibā laʿlinle etmiş āb-ı hayvān ihtilāt **(Gazel 98/2)**

ʿömr-i ebedī:

1.) Sonsuz hayat.

1.1. ʿ**ömr-i ebedī:**
*Verip ʿ**ömr-i ebedī** her birine bahş etsin*
Anı Sultān Hamīd Hāna Hudā-yı Mennān **(Kaside 45/61)**

ʿömrümce:

1.) Ömür boyu, yaşam boyunca.

1.1. ʿ**ömrümce:**
Hāzin-i gencîne-i fazl ü hünerdir nātıkam
*Yapmadım ʿ**ömrümce** āsār-ı seleften sirkati* **(Kaside 37/90)**

öp-:

1.) Sevgi, saygı, bağlılık duygusunu belirtmek amacıya dudaklarını değdirmek.

1.1. öpmeğe:-*mek, -e*

Kendimi dîvâne meşreb sözlerim efsâne tut
Tâlib ammâ âşinâlar bir yüzünden ***öpmeğe*** **(Tahmis 5/13)**

1.2. öpmeğe:-*mek, -e*
Kāʾil olmaz dilrübâlar bir yüzünden ***öpmeğe***
Çekti Fennî çok ezâlar bir yüzünden öpmeğe **(Tahmis 5/14)**

1.3. öpmeğe:-*mek, -e*
Kāʾil olmaz dilrübâlar bir yüzünden öpmeğe
Çekti Fennî çok ezâlar bir yüzünden ***öpmeğe*** **(Tahmis 5/14)**

1.4. öpmeğe:-*mek, -e*
Niyyet etmiş mübtelâlar bir yüzünden ***öpmeğe***
Dil uzatma Midhatâ ol bahsi sen bir yâne tut **(Tahmis 5/15)**

1.5. öpmekle:-*mek, -le*
Mey şeker-rîz oluyor destini messetmekle
Lebin ***öpmekle*** *leb-câma halâvet geliyor* **(Kaside 48/34)**

1.6. öpsem:-*se, -m*
Hangi uzvun okşasam ***öpsem*** *halâvet-bahş olur*
Şekker olmuş her yeri yârin ki ser-tâ-pâ lezîz **(Gazel 23/3)**

1.7. öpüp:-*üp*
Öpüp *destin açıl güller gibi çâk-ı girîbân et*
Huzûr-ı Pîrde ey nâme nâmım dermeyân eyle **(Gazel 178/8)**

1.8. öptükçe:-*tükçe*
Neşʾen artsın okşadıkça gerden-i billûrunu
Çatlasın ***öptükçe*** *sâgar laʿl-i cân-bahşâsını* **(Gazel 219/5)**

öptür-:

1.) Öpme işini yaptırmak veya öpmesine izin vermek.

1.1. öptürdün:-*dü, -n*
Minnet-i vaslınla ***öptürdün*** *rakîbin pâyını*
ʿAşk elinden çektiğim ey şûh-ı fettânım nedir **(Gazel 29/3)**

örnek:

1.) Benzeri yapılacak olan, benzetilmek istenen şey, model.

1.1. örnek:
Biri ***örnek*** *Hilâfette Şehin-şâh-ı vakûr*
Öbürü sadr-ı fehâmette Vezîr-i faʿâl **(Kaside 40/72)**

ört-:

1.) Gizlemek, saklamak.

1.1. örter:-*er*
Zâtını nâdân-ı bî-idrâke nâ-mahrem tutar
Karşısında çehre-i maʿnâyı hep ***örter*** *kalem* **(Kaside 24/14)**

öt-:

1.) Kuşların değişik tonda ses çıkarması; ***mec.*** Konuşmak, derdini anlatmak.

1.1. ötemedim:-*e, -me, -di, -m*
Kuş olup ***ötemedim***
Gül ile yatamadım **(Diğer 1/3)**

1.2. ötemedim:-*e, -me, -di, -m*
Kuş olup ***ötemedim*** *gül ile yatamadım*
Bir mevkīʿ tutamadım ehl-i kemâl içinde **(Gazel 203/2)**

öte git-:

1.) İleri gitmek, ilerlemek; aradaki mesafeyi açmak.

1.1. öte git-:
Öte git *nâleni dinletme bize ey bülbül*
Biz anın bir gecede belki hezârın çekeriz **(Gazel 72/2)**

öyle:

1.) O biçimde, o tarzda.

1.1. öyle:
Öyle *yanlış yamalak lâfa muʿammâ mı denir*
Şu muʿammâ-yı rekîkinle İlâhî yere bat **(Gazel 12/2)**

1.2. öyle:
Bî-vefâlıklarını anlamasın mı Fennîyâ
Öyle *bir hiss-i tabîʿîye ferâset mi denir* **(Gazel 27/5)**

1.3. öyle:
Dinlemem ***öyle*** *kuru efsâne makbûlüm değil*
Mağz-ı Kurʾândan hakîkatten haber ver vâʿızâ **(Gazel 140/5)**

1.4. öyle:
Fennîyâ ʿâlemi baştan başa teftîş etsem
Öyle *bir dilber-i nâdîde kıyâfet bulamam* **(Gazel 153/7)**

1.5. öyle:
Öyle *bir yâr ile yâr ol ki vefâ-dâr olsun*
Yâreye merhem enîs-i dil-i gam-hâr olsun **(Gazel 162/1)**

1.6. öyle:
Vuslat olsa vuslat u hicrân teʿâkub etmese
Kalsa gönlüm ***öyle*** *mesrûr-ı mübeşşer kâşki* **(Gazel 215/3)**

1.7. öyle:
Öyle *bir Pâdişehin çâkeridir Fennî kim*
Bir işâretle dû-nîm eyledi kurs-ı kameri **(Gazel 221/6)**

1.8. öyle:
Düşme nefsin peşine tesviye-i reftâr et
Cezb eder ***öyle*** *reviş cânib-i nîrâna seni* **(Gazel 230/4)**

1.9. öyle:
Öyle *Peygamber ki hizmetkârıdır Rûhû'l-emîn*
Ez-ezel meddâhıdır evsâfın ezberler kalem **(Kaside 24/33)**

1.10. öyle:
Nûr-ı nazretʿârızında ***öyle*** *pertev-bâr kim*
ʿÂlem-i hüsnü münevver kıldı nûrâniyeti **(Kaside 37/104)**

1.11 öyle:
Etsin nasıl isterse cihân ***öyle*** *tekeyyüf*
Etmez bana evzāʿ-ı felek celb-i teʾessüf **(Müseddes 3/38)**

1.12 öyle:
Seni taʿn eylese nâ-hak yere bir şahs-ı leʾîm
Öyle *bir kâv-ı sebük-mağzı sen etme tecrîm* **(Müsemmen 1/17)**

1.13 öyle:
Sana muhtâc eder âhir onu Rabbü'l-erbâb
Etmesin ***öyle*** *sühanlar seni asla ağdâb* **(Müsemmen 1/23)**

15. öyle:
Melekler de bunu tasdîk edip derler evet ***öyle***
İşittim fikrini birleştirip Fennî ile böyle **(Tahmis 7/14)**

1.14. öyledir:-*dir*
Mihr-i tâbendeye nisbetle nasılsa Nâhid
Öyledir *vech-i dirahşânı yanında Hurşîd* **(Kaside 34/19)**

2.) O denli, o kadar, o derece; çok fazla.

2. 1. öyle:
Öyle *bir serv-i revân-ı yâr-ı vefâ-perver kim*
Derdimin çâresi yârem emi Lokmânımdır **(Gazel 31/5)**

2. 2. öyle:

An odur kim bir görüşte ʿāşıkı Mecnūn eder
***Öyle** her zülf-i siyeh zuʿmunca Leylālanmasın* **(Gazel 171/7)**

2. 3. öyle:
*Ol mehe şevk-i mülākāt **öyle** müzdād olduğum*
Kubbe-i gerdūnu her şeb tāb-nāk etsem gerek **(Gazel 248/2)**

2. 4. öyle:
***Öyle** ʿālī öyle muhsin öyle münʿimsin ki sen*
Midhatinde kāʾināt eyler benimle ittihād **(Kaside 27/12)**

2. 5. öyle:
*Öyle ʿālī **öyle** muhsin öyle münʿimsin ki sen*
Midhatinde kāʾināt eyler benimle ittihād **(Kaside 27/12)**

2. 6. öyle:
*Öyle ʿālī öyle muhsin **öyle** münʿimsin ki sen*
Midhatinde kāʾināt eyler benimle ittihād **(Kaside 27/12)**

2. 7. öyle:
*Olmasın mı **öyle** bir Şāhen-şehe cānlar fedā*
Sāye-i ʿadliyle kāʾimdir umūmun rāhatı **(Kaside 37/19)**

2. 8. öyle:
*Dürerbār-ı ʿavārif **öyle** feyyāz-ı maʿārif kim*
Maʿārif devre-i feyzinde taʿammüm etse kābildir **(Kaside 38/10)**

2. 9. öyle:
***Öyle** Şāhen-şāh-ı ʿālī-şān gazenfer fer dilīr*
Kim ona nisbetle şīr ıtlākı şīre müsteʿār **(Kaside 39/2)**

2. 10. öyle:
Pāyına her lāhza yüz sürmekle eyler iftihār
***Öyle** Şāhen-şāh-ı hikmet-āşinā kim her hakīm* **(Kaside 39/3)**

2. 11. öyle:
İbn-i Sīnālar Aristolar kalırlar şerm-sār
***Öyle** Şāhen-şāh-ı dānā kim huzūrunda anın* **(Kaside 39/4)**

2. 12. öyle:
***Öyle** Şāhen-şāh-ı ʿādil kim nice Nūşirevān*
Zīr-i naʿl tevsen-i ʿadlinde hāk-i rehgüzār **(Kaside 39/5)**

1. 13. öyle:
***Öyle** meʾyūsum ki nā-peydā ederdi gam beni*
Gelmeseydi yād-ı vasfınla dile şevk ü mesār **(Kaside 39/39)**

2. 14. öyle:
Bilirim kıymetini cevher-i lutf u keremin
*Değilim **öyle** denīler gibi nādān-ı kerem* **(Kaside 41/25)**

2. 15. öyle:
Lutfuna mazhar edersin beni inşāallah
*Ki değilsin bilirim **öyle** her āsān-ı kerem* **(Kaside 41/36)**

2. 16. öyle:
Kubbe-i gerdūnu her şeb tāb-nāk etsem gerek
*Ol mehe şevk-i mülākāt ile **öyle** müzdād olduğum* **(Tahmis 8/5)**

öyle bir:

1.) O şekilde, o tarzda; öyle çok, çok fazla.

1. 1. öyle bir:
ʿAlem olsa yakışır Āsaf-ı zī-şān-ı kerem
***Öyle bir** dāmen-i ʿulyā ki anın sāhibine* **(Kaside 41/11)**

1. 2. öyle bir:
***Öyle bir** münʿim-i bī-misl-i fetānet-ver kim*
Öğretir ʿakl-ı Felātūna vekār u temkīn **(Kaside 42/9)**

1. 3. öyle bir:
***Öyle bir** Āsaf-ı zī-şān ki hakīkat doludur*
Şöhret-i ʿadl ü ʿatāsıyla serāpā aktār **(Kaside 43/8)**

1. 4. öyle bir:
Zencebīl-i kerem eyler kaleminden feyezān
***Öyle bir** münşī-yi ekmel ki alırsa eline* **(Kaside 45/21)**

1. 5. öyle bir:
***Öyle bir** Āsaf-ı aʿkal ki o yoktur şüphe*
Sehl olur dergehine ʿarzolunan her düşvār **(Kaside 43/9)**

1. 6. öyle bir:
***Öyle bir** Āsaf-ı zī-şān ki der-i lutfundan*
Selsebīl kerem ü ʿātıfet eyler nebeʿān **(Kaside 45/20)**

1. 7. öyle bir:
***Öyle bir** şāʿir-i māhir ki sözü reşk-dürer*
Tabʿ-ı pākīzesine tabʿ-ı ʿUtārid hayrān **(Kaside 45/22)**

1. 8. öyle bir:
***Öyle bir** ehl-i kerem kim der-i ihsānında*
Serilir herkese bir sofra-yı ālā-yı ümīd **(Kaside 46/13)**

öz:

1.) Bir kimsenin kendi manevi varlığı, zatı, kendisi.

1. 1. öz:
*Sevdim ol gonca-i nev-şüküfteyi **öz** cānım için*
Teşneyim kanına Billāhi ana göz dikenin **(Gazel 163/5)**

özen-:

1.) Beğendiği şeye benzemeye çalışmak, yapmaya kalkışmak; birini veya bir şeyi taklit etmeye çalışmak.

1. 1. özen:
Ey bād-ı seher yāre kıl ʿarz-ı selām ammā
*Ādāba **özen** gāyet tabʿında nezāket var* **(Gazel 58/11)**

1. 2. özenir:-*(i)r*
Ger bu rengīn eseri gökte ʿUtarid görse
***Özenir** cebhe-i gerdūna yazan bir takrīz* **(Gazel 97/6)**

2.) Bir şeyi yaparken elden geldiğince iyi yapmaya çabalamak, bir şeye büyük dikkat ve ilgi göstermek, itina etmek.

2.1. özendin:-*di, -n*
*Gözüne girmeğe yārin çok **özendin** ammā*
Nedir esbābı niçin girmedin āyā gözüne **(Gazel 204/2)**

özle-:

1.) Arzulamak, hasret duymak.

1. 1. özler:-*r*
Dū çeşm-i iştiyākım katre-bār-ı derd-i hasrettir
*Seni **özler** dil-i pür-ihtizāzım āh Efendim āh* **(Gazel 179/2)**

1. 2. özler:-*r*
*Gözüm gönlüm seni gözler seni **özler** Hudā ʿālim*
Gel ey aksā-yı ümīdim gel aksā-yı āmālim **(Müsebba 3/9)**

1. 3. özleriz:-*r, -iz*
Safā ʿaddederiz cefā-yı yāri
*Hemīşe **özleriz** likā-yı yāri* **(Şarkı 3/11)**

ʿözr:

1.) Özür; yapılan bir kabahat ve kusur üzerine affını dilemek üzere gösterilen bahane veya sebep, mazeret.

1. 1. ʿözrümü:-*(ü)m, -ü*

Kusūrum varsa ʿafvet Pādişāhım yād-ı vasfında
*Kabūl et ʿ**özrümü** nevʿ-i beşer sāhī vü zāhildir* **(Kaside 38/44)**

<u>özr ü tevāzū:</u>

1.) Özür ve alçak gönüllülük.

1. 1. özr ü tevāzū:
*Bin **özr ü tevāzū** ile kıl ʿarz-ı tahiyyāt*
Ey nāme yolun menzil-i cānāna düşerse **(Gazel 202/7)**

P

pādāş et-:

1.) Yoldaş, arkadaş etmek.

1.1. pādāş et-:-*ti, -n*
*Nice mihnetlere zahmetlere **pādāş ettin***
Acıdı hāl-i diğer-günüme yār u ağyār **(Kaside 43/2)**

pādişāh/pādişeh:

1.) Bir devletin başkanı olan ve hükmetme, emretme hakkını elinde bulunduran kimse, hükümdar, sultan.

1.1. pādişāh: (II. Abdülhamid Han)
Ey veliyyü'l-kerem Āsaf-ı sāhib-insāf
***Pādişāh** başıçün etme ricāmı ihmāl* **(Kaside 40/53)**

1.2. pādişāha:-*a* (Allah)
Der-i Hünkārdan dūr olma Fennī feyz ise maksūd
*Kul ol bir **Pādişāha** Bādīyā hürriyet istersen* **(Gazel 246/8)**

1.3. pādişāhımdan:-*(ı)m, -dan* (Allah)
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir **Pādişāhımdan*** **(Müseddes 2/3)**

1.4. pādişāhımdan:-*(ı)m, -dan* (Allah)
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/6)**

1.5. pādişāhımdan:-*(ı)m, -dan* (Allah)
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir **Pādişāhımdan*** **(Müseddes 2/9)**

1.6. pādişāhımdan:-*(ı)m, -dan* (Allah)
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir **Pādişāhımdan*** **(Müseddes 2/12)**

1.7. pādişāhımdan:-*(ı)m, -dan* (Allah)
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir **Pādişāhımdan*** **(Müseddes 2/15)**

1.8. pādişāhımdan:-*(ı)m, -dan* (Allah)
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir **Pādişāhımdan*** **(Müseddes 2/18)**

1.9. pādişāhımdan:-*(ı)m, -dan* (Allah)
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir **Pādişāhımdan*** **(Müseddes 2/21)**

1.10. pādişāhımdan:-*(ı)m, -dan* (Allah)
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir Pādişāhımdan **(Müseddes 2/24)**

1.11. pādişāhımdan:-*(ı)m, -dan* (Allah)
Günāhım çoksa da katʿ-ı ümīd etmem İlāhımdan
*ʿİnāyet beklerim her lāhza Kādir **Pādişāhımdan*** **(Müseddes 2/27)**

1.12. pādişāhım:-*(ı)m* (sevgili)
ʿAbd-i ʿācizdir yapar noksān noksān üstüne
***Pādişāhım** geç kusūrundan şu kemter bendenin* **(Gazel 206/5)**

1.13. pādişāhıdır:-*ı, -dır* (sevgili)
Saltanatlı bir dilbere kul oldum
*Melāhat Mısrının **pādişāhıdır*** **(Diğer 4/1)**

1.14. pādişehin:-*in* (Hz. Peygamber)
*Öyle bir **Pādişehin** çākeridir Fennī kim*
B1ir işāretle dū-nīm eyledi kurs-ı kameri **(Gazel 221/6)**

pādişāh başı için:

1.) "Padişah hürmetine" anlamında bir yalvarma sözü.

1.1. pādişāh başı için:
Beni bir lutf-ı girān-kadr ile taltīf eyle
***Pādişāh başı için** koyma hazīn ü giryān* **(Kaside 45/36)**

pādişāhā:

1.) Ey ulu Padişah (Hz. Peygamber)!

1.1. pādişāhā:
*Kerīmā **Pādişāhā** sāʾiliz dergāh-ı lutfunda*
Biz ihsān görmeyice gitmeyiz ihsāne geldik biz **(Gazel 69/9)**

pādişāh-ı ʿāli'l-ʿāl:

1.) Yüceler yücesi, en yüce padişah; Hz. Peygamber).

1.1. pādişāh-ı ʿāli'l-ʿāl:
Evsāfını yazmak muhāl tasnīf olunsa bin kitāb
*Ey **Pādişāh-ı ʿāli'l-ʿāl** maksūdum ancak ʿarz-ı hāl* **(Kaside 20/21)**

pādişāh-ı her dü-ʿālem:

1.) Her iki âlemin şahı, sultanı (Hz. Peygamber).

1.1. pādişāh-ı her dü-ʿālem:-*dir*
***Pādişāh-ı her dü-ʿālemdir** Cenāb-ı Mustafā*
Mefhar-ı evlād-ı ādemdir Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/1)**

1.2. pādişāh-ı her dü-ʿālem:
Kābiren ʿan kābirin böyle beyān eyler kalem
***Pādişāh-ı her dü-ʿālem** muktedā-yı ins ü cān* **(Kaside 24/35)**

pādişāh-ı hıtta-i Levlāk:

1.) "Levlâk" diyarının padişahı (Hz. Peygamber), (***bk.*** Levlâk).

1.1. pādişāh-ı hıtta-i Levlāk:
*Kerem kıl el-amān ey **Pādişāh-ı hıtta-i Levlāk***
Sevād-ı defter-i aʿmāl ile koyma beni gam-nāk **(Kaside 15/1)**

pādişāh-ı muhterem:

1.) Saygıdeğer padişah (II. Abdülhamid Han).

1.1. pādişāh-ı muhterem:
*Ol **Pādişāh-ı muhterem** hem zī-ʿatā hem zī-kerem*
Fehm eylesin kadrin ümem etsin yolunda terk-i ser **(Tarih 16/6)**

pādişāhım:

1.) "Sultanım, hükümdarım" anlamlarında olup bir hitap sözü.

1.1. pādişāhım: -*(ı)m* (Allah için)
***Pādişāhım** yüzümün kārası çoktur bilirim*
Yüzüme urma gülünç eyleme ağyāre beni **(Kaside 5/3)**

1.2. pādişāhım: -*(ı)m* (Hz. Abdülkadir Geylanî için)
*Büyüksün sen büyüksün **Pādişāhım***
Ki oldun çok mehālikte penāhım **(Kaside 28/5)**

1.3. pādişāhım: -*(ı)m* ((II. Abdülhamid Han için)
***Pādişāhım** al o zālimden benim bu āhımı*
İntibāh etsin de terketsin şu maʿrūriyeti **(Kaside 37/73)**

1.4. pādişāhım: -*(ı)m* ((II. Abdülhamid Han için)
Ger kusūr ettimse maʿzūrum bağışla cürmümü
***Pādişāhım** lutfedip eyle kabūl-i iʿtizār* **(Kaside 39/33)**

1.5. pādişāhım: -*(ı)m* ((II. Abdülhamid Han için)
*Kusūrum varsa ʿafvet **Pādişāhım** yād-ı vasfında*
Kabūl et ʿözrümü nevʿ-i beşer sāhī vü zāhildir **(Kaside 38/44)**

1.6. pādişehim:-*(i)m* (Allah için)

Eyleme sūretimi sīretime şāhid-i zor
*Ādem et **Pādişehim** ʿālem-i maʿnāda beni* **(Gazel 223/2)**

pādişāhlar pādişāhı:

1.) Her şeyin sahibi olan Allah.

1.1. pādişāhlar pādişāhı:
Ya Gıyāse'l-müstagīsīn yā İlāhī el-amān
*El-amān ey **pādişāhlar padişāhı** el-amān* **(Kaside 7/9)**

1.2. pādişāhlar padişāhı:
Ya Gıyāse'l-müstagīsīn yā İlāhī el-amān
*El-amān ey **pādişāhlar padişāhı** el-amān* **(Kaside 7/9)**

pādişeh-i ʿadl-āyīn:

1.) Adaletli padişah (II. Abdülhamid Han).

1.1. pādişeh-i ʿadl-āyīn:
Bārekallah şeh-i zī-temkīn
*Ced-be-ced **pādişeh-i ʿadl-āyīn*** **(Tarih 10/1)**

pādişeh-i hüsn:

1.) Güzellik sultanı; sevgili.

1.1. pādişeh-i hüsn:-*e*
*Beni ol **Pādişeh-i hüsne** kul et kim yā Rab*
Kuhl-ı mā-zāğ çekilmiş ola zībā gözüne **(Gazel 195/9)**

pāk:

1.) Temiz, saf; kutlu, mübarek.

1.1. pāk:
*Bilirim aslını ol sīm-tenin maʿdeni **pāk***
Cevheri silsile-i tīneti tāhir teni pāk **(Gazel 116/1)**

1.2. pāk:
Bilirim aslını ol sīm-tenin maʿdeni pāk
*Cevheri silsile-i tīneti tāhir teni **pāk*** **(Gazel 116/1)**

1.3. pāk:
Esmemiş bağçe-i hüsnünde bī-gāne sabā
*Düşmemiş pençe-i hāra o gülün gülşeni **pāk*** **(Gazel 116/2)**

1.4. pāk:
İsmet-i zātı kavī perde-i nāmūsu metīn
*Hāsılı dāmeni pīrāmeni pīrāheni **pāk*** **(Gazel 116/3)**

1.5. pāk:
Şimdide tahtına hüsne Şehin-şāh etmiş
*Yaratıp münşiʿ-i erkān-ı anāsır seni **pāk*** **(Gazel 116/4)**

1.6. pāk:
Mükemmel eylemiş tā hilkat-ı ervāhı ʿālemde
*Ezelden pāk tīnet pāk meşreb **pāk** fıtrattır* **(Kaside 30/4)**

1.7. pāk:
Mükemmel eylemiş tā hilkat-ı ervāhı ʿālemde
*Ezelden pāk tīnet **pāk** meşreb pāk fıtrattır***(Kaside 30/4)**

1.8. pāk:
Mükemmel eylemiş tā hilkat-ı ervāhı ʿālemde
*Ezelden pāk tīnet pāk meşreb **pāk** fıtrattır* **(Kaside 30/4)**

1.9. pākdir:-*dir*
Bahāüddīn-i Nakşīden alırlar feyz-i ʿirfānı
*Takīdir **pākdir** ʿālī-makardır Nakşibendīler* **(Kaside 36/10)**

pāk et-:

1.) Arındırmak, temizlemek.

1.1. pāk et-:-*(e)r*
Gerçi ālūde-i çirkāb-ı günāhım Fennī
*Var ümīdim ki **eder** rahmet-i Rahmān beni **pāk*** **(Gazel 116/5)**

1.2. pāk et-:-*(e)r*
Bahre girsen de çıkarmaz vesah-ı isyānı
*Reşha-ı eşk-i nedāmet **eder** ancak seni **pāk*** **(Gazel 116/6)**

1.3. pāk et-:-*se, -m*
Hātır-ı Hıfzīyi telvīs eylemiş hubb-i sivā
*Fennīyā tevhīd çārūbiyle **pāk etsem** gerek* **(Gazel 248/6)**

1.4. pāk et-:-*se, -m*
Hātır-ı Hıfzīyi telvīs eylemiş hubb-ı sivā
*Fennīyā tevhīd çārūbiyle **pāk etsem** gerek* **(Tahmis 8/18)**

pāk ol-:

1.) Temiz, arı olmak.

1.1. pāk ol-:-*ma, -dan*
*Mevte mahkūm etme ʿaşkınla yanıp **pāk olmadan***
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan **(Kaside 7/2)**

1.2. pāk ol-:-*(u)r*
*Söylenir dillerde zīrā **pāk olur** arslan evi*
Hazret-i Şeyhin ne tāhirdir bakın meydān evi **(Gazel 209/1)**

pākīze:

1.) Temiz, pak, halis; latif, güzel.

1.1. pākīze:
*Merd-i pākīze neseb ʿālemi **pākīze** görür*
Aslı çingāne olan herkesi çingāne bulur **(Gazel 44/5)**

1.2. pākīze:
Leke dārān ile mestūr imiş defterde
*O bizim sehv ile **pākīze** hesāb ettiğimiz* **(Gazel 73/2)**

1.3. pākīze:
Eylemez halt-ı ekāzīb ile telvīs-i sühan
*Kalb-i sāfım gibi **pākīze** dehāndır kalemim* **(Gazel 152/4)**

1.4. pākīze:
Gam-ı ʿaşkiyle tahiyyāta oturdum āhir
*Acımaz mı bana el-ān ol **pākīze** zamīr* **(Kaside 47/34)**

1.5. pākīze:
Fennī -i vefā-perverī hakkında der ol māh Sağ eylesin Allah
***Pākīze** edā nükte-ver üstād-ı sühandır Mahsūl-i vatandır*
(Müstezad 3/8)

1.6. pākīze:
Reʿy ü tedbīri düşürmez dehen-i ağyāra
*ʿAdle mebnīdir o **pākīze** hisālin sırrı* **(Tarih 8/13)**

pāk-zamīr:

1.) Temiz kalpli (kimse); mübarek insan.

1.1. pāk-zamīr:
Fennīyā kaht-ı ricāl oldu ʿadālet bitti
*Gösterilsin var ise **pāk-zamīr** sāhib-i dād* **(Taştir 2/10)**

palto:

1.) Soğuk havalarda diğer giyeceklerin üstüne giyilen kalın kumaştan giysi.

1.1. palto:
*Bir kadīfe **palto** biçtirdim ki zerrīn şemseli*
İktisā kıl pek münāsib mihr-i rahşānım sana **(Gazel 2/7)**

pāmāl et-:

1.) Ayaklar altına almak, çiğnemek.

1.1. pāmāl et-:-*(e)r*
Mümkün oldukça hazer kıl girme minnet altına
Halka minnettār olan ***pāmāl eder*** *hürriyeti* **(Kaside 37/7)**

1.2. pāmāl et-:-*ti, -n*
Beni incitmede bir fazl u şeref var mı sana
Hakk-ı meşrūʿumu āyā niçin ***ettin pāmāl*** **(Kaside 40/4)**

pāmāl-i erāzil et-:

1.) Çok rezil, bayağı kimselerin ayakları altına vermek; perişan etmek.

1.1. pāmāl-i erāzil et-:-*mez*
Göstermemek isterse de gün baht-ı siyāhım
Etmez yine ***pāmāl-i erāzil*** *beni şāhım* **(Müseddes 3/28)**

pamuk:

1.) Ebegümecigillerden, koza biçimindeki meyvesi üç, dört, beş dilimli olan, sıcak bölgelerde yetişen tarım bitkisi.

1.1. pamuk:
Taleb-i vasılda elbet beni maʿzūr tutar
İmtizāc etti mi bir yerde ***pamuk*** *ahker ile* **(Gazel 198/5)**

para:

1.) Devletçe bastırılan, üzerinde değeri yazılı kâğıt veya metalden ödeme aracı, nakit.

1.1. pāradır:-*dır*
Germi-i suhbet veren bāzār-ı yāre ***pāradır***
Nermi-i vuslat veren ol şīvekāre pāradır **(Gazel 56/1)**

1.2. pāradır:-*dır*
Germi-i suhbet veren bāzār-ı yāre pāradır
Nermi-i vuslat veren ol şīvekāre ***pāradır*** **(Gazel 56/1)**

1.3. pāradır:-*dır*
Dikkat etsen ferve-i semmūredir hep ihtirām
Ādemi hoş gösteren ağyār u yāre ***pāradır*** **(Gazel 56/3)**

1.4. pāradır:-*dır*
ʿAsrımızda ādemin mağşūşu rāyictir fakat
Hālisıyyetle giren cīb-i kibāra ***pāradır*** **(Gazel 56/4)**

1.5. pāradır:-*dır*
Paraya Fennī gibi etmezdim ammā iltifāt
Celb-i erzāk eyleyen kuvvet ne çāre ***pāradır*** **(Gazel 56/5)**

1.6. paran:-*n*
Eğer kesende ***paran*** *var ise sarf eyle hayrāta*
Şu nushi dinlemezsen dūş olursun çok beliyyāta **(Müsebba 1/34)**

1.7. paraya:-*y, -a*
Paraya *Fennī gibi etmezdim ammā iltifāt*
Celb-i erzāk eyleyen kuvvet ne çāre pāradır **(Gazel 56/5)**

parasız āgūş:

1.) Parasız kucak; parası olmayan kişi.

1.1. parasız āgūş:
Neylesünler ***parasız āgūşa*** *gelmez dilberān*
Parasızlıktan dil-i zen-pāre pāre pāredir **(Gazel 56/2)**

parasızlık:

1.) Parasız olma durumu.

1.1. parasızlıktan:-*tan*
Neylesünler parasız āgūşa gelmez dilberān
Parasızlıktan *dil-i zen-pāre pāre pāredir* **(Gazel 56/2)**

pāre:

1.) Parça.

1.1. pāreyi:-*y, -i*
Almış āğūşa getirmiş nutka heyzum ***pāreyi***
İsmini koymuş kemānī bülbül-āsā söyletir **(Gazel 52/3)**

pāre et-:

1.) Para etmek, değeri olmak.

1.1. pāre et-:-*mez*
Pāre etmez *burada hāsılı Sīvas teresi*
Satma bostancıya bostancıların gayrīye sat **(Gazel 12/7)**

pāre pāre:

1.) Parça parça.

1.1. pāre pāre:-*dir*
Neylesünler parasız āgūşa gelmez dilberān
Parasızlıktan dil-i zen-pāre ***pāre pāredir*** **(Gazel 56/2)**

pāre pāre ol-:

1.) Parça parça olmak, parçalanmak.

1.1. pāre pāre ol-:-*du*
Zülāl ü vaslına susadım gāyet
Pāre pāre oldu *şefetānım gel* **(Şarkı 4/4)**

pā-resā:

1.) Ayağa erişen, yetişen.

1.1. pā-resādan:-*dan*
Yoksa gāv-i mīşe benzer ***pā-resādan*** *çok ne var*
Lezzet-i ʿaşka alıştırsın dimāğın merd olan **(Gazel 47/4)**

parıltıya aldan-:

1.) Gösterişe aldanmak.

1.1. parıltıya aldan-:-*ma*
Parıltıya aldanma *zen-meşreb olma sūfī*
Bir meslek ittihāz et deʾb-i ricāle benzer **(Gazel 63/4)**

Pāris:

1.) Fransa'nın başkenti.

1.1. Pārisden:-*den*
Nedir bu sahte ʿiffet sahte ülfet sahte istiğnā
Selānikden mi geldin yoksa ***Pārisden*** *misin kāfir* **(Gazel 39/4)**

parla-:

1.) Işık saçmak, ışıldamak.

1.1. parladı:-*dı* (***mec.*** Herkesçe tanınıp bilinmek, ün salmak)
İdelim secde-i şükrāne içün vazʿ-ı cebīn
Parladı *tāliʿ-i ʿālī-i velīniʿamı* **(Kaside 42/8)**

1.2. parladıkça:-*dıkça* (***mec.*** Herkesçe tanınıp bilinmek, ün salmak)
Parladıkça *kabza-i ʿadlinde tīğ-ı satveti*
Dehşetinden dīde-i Mirrīhi eyler hīre-dār **(Kaside 37/15)**

1.3. parladıkça:-*dıkça* (***mec.*** Herkesçe tanınıp bilinmek, ün salmak)
Hāme-i zerrīn ile yazdım sitāyiş-nāmeni
Parladıkça *dīde-i hussādı etsin hīre-dār* **(Kaside 39/41)**

1.4. parlasa:-*sa*
Parlasa *nūr-ı muʿazzam gibi karşımda āh*
Etse tenvīr-i basar kūh-ı muʿallā-yı vatan **(Gazel 165/10)**

1.5. parlasın:-*sın* (***mec.*** Herkesçe tanınıp bilinmek, ün salmak)
Çoğalsın müttekīler ***parlasın*** *envār-ı şerʿiyye*
Görülsün tā şu kevkeb ser-te-ser eşrārdan hālī **(Gazel 217/3)**

1.6. parlasın:-*sın* (***mec.*** Herkesçe tanınıp bilinmek, ün salmak)
Tām tārīhi yazılsın zer ile
Parlasın *türbe-i Bürhānüddīn* **(Tarih 10/7)**

1.7. parlayacak:-*y, -acak* (***mec.*** Talihin gülmesi)
Bilmem ne zamān ***parlayacak*** *kevkeb-i āmāl*
Bilmem ne vakit deprenecek tevsen-i ikbāl **(Gazel 138/1)**

1.8. parlayacak:-*y, -acak* (***mec.*** Talihin gülmesi)
Ne zamān açılacak subh-ı ümīdim yā Rab
Ne zamān ***parlayacak*** *tāliʿ-i fettānım ʿaceb* **(Kaside 6/8)**

1.9. parlayarak:-*y, -arak*
Nısfı geçti gecenin muntazırım ben hālā
Subh-ı sādık gibi çık ***parlayarak*** *bī-pervā* **(Müsebba 2/13)**

1.10. parlayış:-*y, -ış*
Nedir bu ***parlayış*** *gökten mi indin ay mısın yoksa*
Nedir bu penbe ruhlar gül müsün gülşen misin kāfir **(Gazel 39/3)**

parlak:

1.) Parlayan, ışıldayan; açık.

1.1. parlak:
Kevkeb-i ikbālini ***parlak*** *göreydi bir zamān*
Gör neler īcād ederdi şevk ile esmer kalem **(Kaside 24/28)**

parlat-:

1.) Parlak duruma getirmek; görünür kılmak.

1.1. parlatırdım:-*(ı)r, -dı, -m*
Parlatırdım *o mehi her gece āgūşumda*
Çarh eder mihver-i matlūbda devvār olsa **(Gazel 184/5)**

parmak:

1.) İnsanda ve bazı hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri.

1.1. parmağına:-*ı, -n, -a*
Bī-vefāya olma yār ahdinde sābit er taşı
Takma Kıbrıs taşını ***parmağına*** *gevher taşı* **(Gazel 225/1)**

parmakla göster-:

1.) Az bulunmak; çok ünlü bir kimse olmak, seçkin olmak.

1.1. parmakla göster-:-*(i)r*
Gösterir *ehl-i kalem bir birine* ***parmakla***
Hüsn-i tahrīr ile meşhūr-ı cihāndır kalemim **(Gazel 152/3)**

Paşa:

1.) "(Ey) Memduh Paşa!" anlamında hitap sözü.

1.1. Paşa:
Hāmī-i ehl-i hüner Hazret-i Memdūh
Paşa *Pertev-i ʿātıfeti meh gibi olmuş rahşān* **(Kaside 45/18)**

pās-bān ol-:

1.) Gece bekçisi olmak.

1.1. pās-bān ol-:-*sa*
Rikābında Ferīdūn ile Cem sāyisliğe rāzı
Kapında Şāh-ı kisrā ***pās-bānın olsa*** *kāʾildir* **(Kaside 38/18)**

pāsibān:

1.) (pâsbân): Gece bekçisi, bekçi, gözetici (sevgili).

1.1. pāsibānım:-*(ı)m*
Dururken ***pāsibānım*** *gamze-i hūn-rīz müjgānım*
Kimin haddine şeftāli koparsın vasl-bāğımdan **(Tahmis 7/5)**

patlayası gözlerine bat-:

1.) (Kıskançlıktan) gözlerin açılması, büyümesi.

1.1. patlayası gözlerine bat-:-*(a)r*
Batar *ehl-i hasedin* ***patlayası gözlerine***
Mālik-i hāsiyet-i tīr ü sināndır kalemim **(Gazel 152/6)**

pā(y):

1.) Ayak, kadem.

1.1. pāyına:-*ı, -n, -a* (***mec.*** Huzur, makam)
Pāyına *her lāhza yüz sürmekle eyler iftihār*
Öyle Şāhen-şāh-ı hikmet-āşinā kim her hakīm **(Kaside 39/3)**

1.2. pāyını:-*ı, -n, -ı*
Minnet-i vaslınla öptürdün rakībin ***pāyını***
ʿAşk elinden çektiğim ey şūh-ı fettānım nedir **(Gazel 29/3)**

1.3. pāyine:-*i, -n, -e*
Bahtım bana el verse de sarılsam eteğinden
Feryād ederek ***pāyine*** *nesr-i dürer etsem* **(Gazel 149/4)**

1.4. pāyine:-*i, -n, -e*
Kūy-i yāra gideriz Cennet-i aʿlāya bedel
Pāyine *yüz süreriz Kaʿbe-i ʿUlyāya bedel* **(Gazel 141/1)**

1.5. pāyine:-*i, -n, -e*
Cūy-ı eşkim dökeyim ***pāyine*** *reyyān olsun*
Gül fidānım büyüsün serv ile seyyān olsun **(Gazel 169/1)**

1.6. pāyine:-*i, -n, -e*
Pāyine *ʿıkd-ı Süreyyāları īsār etsin*
Ki felek mecmaʿ-ı envāʿ-ı fazīlet geliyor **(Kaside 48/10)**

1.7. pāyini:-*i, -n, -i*
Nerd-bān kat kat olup ***pāyini*** *takbīl ediyor*
Geldiği meclise āsār-ı şerāfet geliyor **(Kaside 48/33)**

1.8. pāyini:-*i, -n, -i*
Beni lutfen der-i Devlet-medāra āsitān eyle
Mübārek ***pāyini*** *mesh eylesin vechim şereflensin* **(Gazel 178/2)**

pāy uydur-:

1.) Ayak uydurmak; uyum sağlamak.

1.1. pāy uydur-:
İʿtidāle dikkat et ***uydur*** *siyāk-ı ʿasra* ***pāy***
Tavr u seyrinde tecāvüz eyleme emsālini **(Gazel 208/5)**

pāyān:

1.) Sınır, son, nihayet.

1.1. pāyān:
O rütbe töhmetim vardır ki yoktur cürmüme ***pāyān***
Tefekkür eyledikçe tā ciger-gāhım olur sūzān **(Müseddes 2/13)**

pāyān kal-:

1.) Son, nihayet bulmak; bitmek.

1.1. pāyān kal-:-*ma, -dı*
Rūze-i hasret ile geçti nice eyyāmım

Kalmadı** çektiğim endîşe-i hicre **pāyān **(Gaside 45/65)**

pāydār ol-:

1.) Kalıcı, devamlı olmak.

1.1. pāydār ol-:-*du*
*Bunca āsār-ı güzīn **oldu** onunla **pāydār***
Mahzen-i fazl u şerefdir maʿden-i gevher kalem **(Kaside 24/5)**

pāye:

1.) Rütbe, mertebe, derece.

1.1. pāyesi:-*s, -i*
Düşseydi başıma yārin sāyesi
*Artardı muhakkak nefsin **pāyesi*** **(Şarkı 5/11)**

pāye ver-:

1.) Değer, kıymet vermek.

1.1. pāye ver-:-*mek*
*Yezīde **pāye vermek** ʿadl ü dādı gāʾib etmektir*
Edilmez dest-i aʿdāya giren hançerden istimdād **(Gazel 22/5)**

pāye-i hurşīd-veş:

1.) Güneş gibi bir mertebe; yüksek bir makam, mevki.

1.1. pāye-i hurşīd-veş:
Gözün aç āsitān-ı yāre yüz sür her seher ey dil
*Felekte **pāye-i hurşīd-veş** ʿulviyyet istersen* **(Gazel 246/3)**

pāye-i ʿirfān:

1.) İrfan mertebesi, derecesi.

1.1. pāye-i ʿirfān:-*(ı)m*
Ne zamānlar girecek destime dāmān-ı emel
*Ne zamān yükselecek **pāye-i ʿirfānım** ʿaceb* **(Kaside 6/9)**

1.2. pāye-i ʿirfān:-*(ı)m*
Ne zamānlar girecek destime dāmān-ı emel
*Ne zamān yükselecek **pāye-i ʿirfānım** ʿaceb* **(Kaside 6/9)**

pāy-i dervīşān:

1.) Dervişlerin ayağı (huzuru).

1.1. pāy-i dervīşān:
*Cebhe-sāyı **pāy-i dervīşān** olaydım kāşki*
Sırr-ı esmāyı bilip insān olaydım kāşki **(Gazel 235/1)**

pāyidār kal-:

1.) Yok olmamak, sürekli kalmak, varlığını devam ettirmek, sonsuza dek sürmek.

1.1. pāyidār kal-:-*(ı)r*
*Kabre girsemde **kalır** ʿaşkın benimle **pāyidār***
Yani ben ölmekle benden sanma bu sevdā çıkar **(Gazel 34/5)**

1.2. pāyidār kal-:-*sın*
*İstemez erbāb-ı dil farkında **kalsın pāyidār***
Evc-i minnetten düşen zıll-i hümā-yı devleti **(Kaside 37/2)**

1.3. pāyidār kal-:-*sın*
Feyz ü sıhhat yāri olsun ʿavn ü nusret yāveri
*Taht-ı ʿālī baht-ı ʿOsmānīde **kalsın pāyidār*** **(Kaside 39/8)**

pāyimāl ol-:

1.) Ayaklar altında kalmak, çiğnenmek; perişan olmak.

1.1. pāyimāl ol-:-*mak, -a*
Dest-gīr ol beni fazlımla bırakma yerde
***Pāyimāl olmağa** lāyık mı nigīn-i zerrīn* **(Kaside 42/20)**

pāyini öp-:

1.) Ayağını öpmek; bağlanmak, yolundan gitmek.

1.1. pāyini öp-:-*(e)r, -di, -m*
***Öperdim pāyini** girse ele bir ʿārif-i Billāh*
Bulur da reh-nümānın kadrini gümrāh bilmez mi **(Gazel 234/4)**

pāy-māl et-:

1.) Ayaklar altına almak, çiğnemek; hâkir düşürmek, perişan etmek.

1.1. pāy-māl et-:-*ti*
***Pāy-māl etti** beni cevr-i felek merhamet et*
Dil-i gam-dīdemi kıl gerd-i elemden tathīr **(Kaside 47/26)**

pāzar:

1.) Pazar, çarşı. Satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri belirli geçici yer. Belli bir şeyin satıldığı yer. Alım satım, alışveriş.

1.1. pāzāra:-*a*
Donanmış sīm-tenler sahne-i gülzāra çıkmışlar
*Metāʿa müşteri bulmak için **pāzāra** çıkmışlar* **(Gazel 35/1)**

1.2. pāzāra:-*a*
Ne gezer meclis-i ʿirfān u edebde sūfī
*Tilki kimdir ki bezirgān ile **pāzāra** gelir* **(Gazel 53/3)**

pāzār-ı cihān:

1.) Dünya pazarı.

1.1. pāzār-ı cihān:-*da*
*Kalmadı kıymeti **pāzār-ı cihānda** fazlın*
Var mıdır cevher-i ʿirfānı tanır bir üstād **(Taştir 2/3)**

pāzede-i yeʾs ü melāl ol-:

1.) Ümitsizlik ve kederden perişan olmak.

1.1. pāzede-i yeʾs ü melāl ol-:-*up*
Şevk ü şādîden eser kalmadı vicdānımda
*Dil-i gam-gīnim **olup pāzede-i yeʾs ü melāl*** **(Kaside 40/38)**

peder:

1.) Baba.

1.1. peder:
Şimdi hep ʿaksinedir kār-ı cihān ez-cümle
*Bir **peder** iş yapamaz emr-i püserden hāric* **(Gazel 18/3)**

1.2. pederden:-*den* (Fennî'nin babası; Kadızade Hacı Sadık Efendi).
*Bize ʿisyān ve inābet **pederden** mīrās*
Nā-halef ʿaddolunur cürm edip āh eylemeyen **(Kıt'a 18/2)**

1.3. pederim:-*(i)m*
*Cāndan acıyan Sādık Efendī **pederim** yok*
Andan nazar-ı ʿibretimi etmeyip imsāk **(Müseddes 3/31)**

1.4. pederin:-*in* (Fennî'nin babası; Kadızade Hacı Sadık Efendi).
***Pederin** sāye-i ʿulyāsı olurken cārī*
Etmiş ihsān bize anı Cenāb-ı Bārī **(Müseddes 4/13)**

peder-i müşfīk:

1.) Şefkatli baba (hami); (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa).

1.1. peder-i müşfīk:-*i, -sin*

Zuʿafā-yı ümemin bir ***peder-i müşfīkisin***
Rıfk ile girye-i tıfl-ı dili eyle teskīn **(Kaside 42/17)**

pehlivan:

1.) Yiğit, cesur, kahraman.

1.1.pehlivān:
Pehlivān-ı ʿaşk olan vermez ayağın destine
Yoksa pek çok ***pehlivānı*** *çarh-ı mīnā eskidir* **(Gazel 42/4)**

1.2. pehlivandır:*-dır*
Ezerler dīv-i nefsi sāye-i Pīr-i muʿazzamda
Mükemmel ***pehlivandır*** *şīr-i nerdir Nakşibendīler* **(Kaside 36/6)**

pehlivān ol-:

1.) Güçlü, yiğit olmak.

1.1. pehlivān ol-:
Yürekte saklı gezdir ʿaşkı gerçek merd isen
Fennī Hünerver ***pehlivān ol*** *penbede nārı nihān eyle* **(Gazel 178/6)**

pehlivān-ı ʿaşk ol-:

1.) Aşk güreşçisi, kahramanı olmak; aşk için mücadele etmek.

1.1. pehlivān-ı ʿaşk ol-:*-an*
Pehlivān-ı ʿaşk olan *vermez ayağın destine*
Yoksa pek çok pehlivānı çarh-ı mīnā eskidir **(Gazel 42/4)**

pejmürde ol-:

1.) Canlılığını yitirmek, solmak.

1.1. pejmürde ol-:*-ma, -dan*
Olmadan *hāsılı* ***pejmürde*** *o rengīn ruhsār*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/10)**

pek:

1.) "Çok fazla, oldukça" anlamında kullanılan bir zarf.

1.1. pek:
Bir kadīfe palto biçtirdim ki zerrīn şemseli
İktisā kıl ***pek*** *münāsib mihr-i rahşānım sana* **(Gazel 2/7)**

1.2. pek:
Niʿmet-i vaslınla dilsīr eyle Fennī bendeni
Pek *de mağrūr olma çok sürmez bu hüsn ü ān gider* **(Gazel 45/6)**

1.3. pek:
Pek *zār ü nizār oldum takrīre liyākat yok*
Ancak gam-ı firkatten hāmemde şikāyet var **(Gazel 58/4)**

1.4. pek:
Veliyy-i niʿmet-i ʿālī-tebārım ʿātıfet-kārım
Saʿīde merhamet kıl çünkü ***pek*** *bī-çāre kalmıştır* **(Gazel 61/5)**

1.5. pek:
Pek *girāndır bize taʿrīzi rakīb-i şūmun*
Ne bugün tākatımız var ne de yarın çekeriz **(Gazel 72/6)**

1.6. pek:
Āh-ı Fennī seni ***pek*** *muzdarip eyler hazer et*
Sarsılır bādlar esdikçe nihāl-i nevres **(Gazel 91/7)**

1.7. pek:
Bize ***pek*** *tatlı geldi şöyle bir murg-ı garīb olmak*
Hevālandık anınçün ittihāz-ı lāneden geçtik **(Gazel 114/5)**

1.8. pek:
Çekerim besmeleyi münkiri kahr etmek için
Bana ***pek*** *tatlı gelir düşmeni tenkīl etmek* **(Gazel 117/6)**

1.9. pek:
Hal ederse gire vuslatı tavʿan etsin
Pek *sıkıştırma ol gül-çehreye ibrām etme* **(Gazel 185/5)**

1.10. pek:
Çok olur dağda bayırda kırda arslan yavrusu
Dehre ***pek*** *nādir gelir ammā ki insān yavrusu* **(Gazel 236/1)**

1.11. pek:
Līk ***pek*** *dar görünür dīde-i istiʿāle*
Ne kadar vāsiʿ ise sāha-i sahrā-yı ümīd **(Kaside 46/49)**

1.12. pek:
Pek *mücessemdir anın māder-i sengīn güheri*
Līk kendisi değil dāhil-i silk-i ecsām **(Muamma 1/3)**

1.13. pek:
Oldular bādī nihāyet inkisār-ı bālime
Pek *açık gadrettiler ümīd-i istikbālime* **(Muhammes 4/2)**

1.14. pek:
Pek *açık gadrettiler ümīd-i istikbālime*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime **(Muhammes 4/5)**

1.15. pek:
Her ne hüsn-i hizmetim varsa mesāvī tuttular
Pek *açık gadrettiler ümīd-i istikbālime* **(Muhammes 4/7)**

1.16. pek:
Pek *çalışmazsam daʿarzū-yı dil-i gümrāh için*
Var ise kizbim bilenler söylesin Allah için **(Muhammes 4/9)**

1.17. pek:
Pek *açık gadrettiler ümīd-i istikbālime*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime **(Muhammes 4/10)**

1.18. pek:
Ey ahālī söyleyin Hakka riʿāyet böyle mi
Pek *açık gadrettiler ümīd-i istikbālime* **(Muhammes 4/12)**

1.19. pek:
Pek *açık gadrettiler ümīd-i istikbālime*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbalime **(Muhammes 4/15)**

1.20. pek:
Hükm-i nā-hak yaptılar kānūna tatbīk etmeyip
Pek *açık gadrettiler ümīd-i istikbālime* **(Muhammes 4/17)**

1.21. pek:
Pek *açık gadrettiler ümīd-i istikbālime*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime **(Muhammes 4/20)**

1.22. pek:
Dāʾimā fikrim yoluyla hizmete masrūf iken
Pek *açık gadrettiler ümīd-i istikbālime* **(Muhammes 4/22)**

1.23. pek:
ʿAnberīn zülfünden etmiş himmeti
Bence ***pek*** *büyüktür bunun kıymeti* **(Şarkı 7/9)**

pek az:

1.) Çok az olma, nadir bulunma.

1.1. pek az:
Meydān-ı maʿārifte ***pek azdır*** *at oynatan*
Bu ıstabla gerçi nice fürsān gelir gider **(Gazel 46/8)**

1.2. pek az:
Pek az *görür çeşm-i felek böyle vücūd-ı nādiri*
Etti velākin āyīnede hāk ile yeksān āhiri **(Tarih 5/1)**

pek çok:

1.) Yeterinden fazla, bir hayli.

1.1. pek çok:
*Sana tālib olan rızk uğruna **pek çok** riyā yapmış*
Yazıklar sana şaşkın dāne derken dāme düşmüşsün **(Gazel 129/2)**

1.2. pek çok:
***Pek çok** bulunur mevsim-i miknette ehibbā*
Ammā dem-i nikbette riʿāyet bulamazsın **(Gazel 132/3)**

1.3. pek çok:
*Hāsılı **pek çok** şerefler verdi bu cemʿiyete*
Himmetinden şüphesiz şād oldu rūh-ı Çār-yār **(Kaside 39/18)**

1.4. pek çok:
Nefes-gerdān olaydı ger cihānda
*Verirdi gıbta **pek çok** dilrübāya* **(Tarih 13/5)**

1.5. pek çok:
Bilir mi sanırsın hepsi de kadr-i Āsāfı
*Dünyāya gerçi **pek çok** Süleymān gelir gider* **(Gazel 46/9)**

1.6. pek çok:
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
*Husūl-i maksada **pek çok** çalıştım zāhir ü pinhān* **(Muhammes 1/13)**

1.7. pek çok
Pehlivān-ı ʿaşk olan vermez ayağın destine
*Yoksa **pek çok** pehlivānı çarh-ı mīnā eskidir* **(Gazel 42/4)**

penāh:

1.) Sığınacak yer, melce.

1.1. penāhı: *-ı*
Ber-murād eyle tenim ālūde-i hāk olmadan
*Ey günahkārlar siyeh-rūlar **penāhı** el-amān* **(Kaside 7/8)**

1.2. penāhımdan:-*(ı)m, -dan*
Peşīmānım peşīmān sebk eden cürm ü günāhımdan
*Beni dūr etme yā Rab Pīr-i gavsiyyet **penāhımdan*** **(Müseddes 2/2)**

penāh eyle-:

1.) Sığınmak.

1.1. penāh eyle-:-*y, -e, -mez*
Dergeh-i Pīre gelip sıdk ile ruhsūde olan
*Kendine dergeh-i ağyārı **penāh eyleyemez*** **(Gazel 85/4)**

1.2. penāh eyle-:-*me, -y, -en*
*Cürmüne karşı der-i ʿafvi **penāh eylemeyen***
ʿAceb ādem midir ʿālemde günāh eylemeyen **(Kıt'a 18/1)**

penāh ol-:

1.) Sığınacak yer, sığınak olmak.

1.1. penāh ol-:-*du, -n*
Büyüksün sen büyüksün Pādişāhım
*Ki **oldun** çok mehālikte **penāhım*** **(Kaside 28/5)**

penāh u melceʿ:

1.) Sığınılacak yer.

1.1. penāh u melceʿ:-*(i)n*
***Penāh u melceʿin** bāb-ı Rasūl-i Efham oldukça*
Karīn-i ʿafv olursun Fennīyā katʿ-ı ümīd etme **(Gazel 200/9)**

penāh-gāh:

1.) Sığınılacak yer, melce.

1.1. penāh-gāhıdır:-*ı, -dır*
Getirme hātır-ı yāra gubārı
*Zümre-i ʿuşşākın **penāh-gāhıdır*** **(Diğer 4/6)**

penbe:

1.) Pamuk; açık kırmızı renk, pembe.

1.1. penbe:
İşve-kārım tıfl-ı nevresken tanırdım ben seni
*Der idim şu **penbe** ten bir şūh-ı müstesnā çıkar* **(Gazel 34/6)**

1.2. penbe:
Nedir bu parlayış gökten mi indin ay mısın yoksa
*Nedir bu **penbe** ruhlar gül müsün gülşen misin kāfir* **(Gazel 39/3)**

penbede nārı nihān eyle-:

1.) Pamukta ateşi gizlemek; imkânsızı başarmak.

1.1. penbede nārı nihān eyle-:
Yürekte saklı gezdir ʿaşkı gerçek merd isen
*Fennī Hünerver pehlivān ol **penbede** nārı nihān eyle* **(Gazel 178/6)**

pençe-i emmāre:

1.) Emreden nefsin pençesi, etkisi (***bk.*** emmāre).

1.1. pençe-i emmāre:
Ki etsin sāye-i fazlında bir zevk-i diğer peydā
*Dil-i Fennīyi yā Rab **pençe-i emmāreden** kurtar* **(Kaside 4/5)**

1.2. pençe-i emmāre:-*den*
Ki etsin sāye-i fazlında bir zevk-i diğer peydā
*Dil-i Fennīyi yā Rab **pençe-i emmāreden** kurtar* **(Kaside 4/5)**

pençe-i hār:

1.) Dikenin (rakip) pençesi.

1.1. pençe-i hār:-*a*
Esmemiş bağçe-i hüsnünde bī-gāne sabā
*Düşmemiş **pençe-i hāra** o gülün gülşeni pāk* **(Gazel 116/2)**

1.2. pençe-i hār:
*Tutmadan ey gül-i ter dāmenini **pençe-i hār***
Etmeden çehreni tağyīr-i gubār-ı enzār **(Müsebba 2/8)**

pençe-i mihnet:

1.) Gam pençesi.

1.1. pençe-i mihnet:-*te*
Hünerin kesreti kesretti benim kıymetimi
*Yoksa ben olmaz idim **pençe-i mihnette** esīr* **(Kaside 47/21)**

pençe-i nādān-ı bī-sermāye:

1.) Değersiz, yeteneksiz cahilin eli.

1.1. pençe-i nādān-ı bī-sermāye:-*de*
***Pençe-i nādān-ı bī-sermāyede** ebkem kalır*
Keff-i erbāb-ı maʿārifte neler söyler kalem **(Kaside 24/11)**

pençe-i tāʿūn:

1.) Veba pençesi, veba hastalığı.

1.1. pençe-i tāʿūn:-*a*
*Yani verdi **pençe-i tāʿūna** āhir dāmeni*
Çoklar ile uğradı āhir bu mühlik illete **(Tarih 17/4)**

per aç-:

1.) Kanat açmak, uçmak; vefat etmek.

1.1. per aç-:-*tı*
Çıktı makarr-ı çarha tārīhin yazarken dūd-ı āh
Rūh-ı Mekkī ***açtı*** *Firdevs-i berîne doğru* ***per*** **(Tarih 4/2)**

perde:

1.) Hicap, örtü; ***mec.*** Engel; ***tas.*** Allah ile kul arasındaki engel, Hakk'ı görmeye ve ona erişmeye engel.

1.1. perde:
Sadā-yı sāz-ı ʿaşk etdi makām-ı vaslına takrīb
Hem-āgūş olmağa cānān ile bir ***perde*** *kalmıştır* **(Gazel 57/2)**

1.2. perde:
Sāk-ı arşa dayanır lerze verir cebr ile
Āh-ı ʿuşşāk için ecrām-ı felek ***perde*** *midir* **(Gazel 36/6)**

1.3. perde:
Bārī gerdūn bana arsızlığı telkīn etsin
Feyz u ikbālime şermendeliğim ***perde*** *ise* **(Gazel 180/4)**

1.4. perde:
Saldın başımı derde ʿaşkın esiyor serde
Gitsin aradan ***perde*** *ey rahmeti bol Mevlā* **(Kaside 11/6)**

perde çek-:

1.) Örtmek, gizlemek; engel olmak.

1.1. perde çek-:-*me*
Perde *çekme pertev-i ruh-sāre Allah ʿaşkına*
Eylesin Fennī kulun tenvīr-i çeşmi iştiyāk **(Gazel 191/6)**

1.2. perde çek-:-*ti*
Felek ***çekti*** *nasılsa çehre-i āmālime* ***perde***
Nefes aldırmadan bir kerre hemdem eyledi derde **(Muhammes 1/16)**

perde eyle-:

1.) Örtü, engel yapmak ***(bk. kâkül).***

1.1. perde eyle-:-*di, -n*
Dağıttın kākülü ruhsāra gūyā ***eyledin perde***
Rakībinden midir bu hudʿa yāhud sen misin kāfir **(Gazel 39/5)**

1.2. perde eyle-:-*y, -ip*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel
Cemālin nūruna zülf-i siyāhı ***eyleyip perde*** **(Müsebba 3/4)**

perde perde:

1.) Yavaş yavaş.

1.1. perde perde:-*dir*
ʿAhd-i hevā nāy-ı nevā ***perde perdedir***
Sīne-zenān naʿre-keşān başka başkadır **(Gazel 64/2)**

perde-ber-endāz-ı hicāb ol-:

1.) Perdeyi kaldırıp atmak; ***mec.*** Engelleri kaldırmak.

1.1. perde-ber-endāz-ı hicāb ol-:-*a, -maz*
İbn-i Hācib olamaz ***perde-ber-endāz-ı hicāb***
Der-i fazlında Harīrī edemez feth-i dehān **(Kaside 45/43)**

perde-i gaflet:

1.) Gaflet perdesi; insanı etrafında olup bitenleri ve gerçeği görmesini engelleyen engel, durum.

1.1. perde-i gaflet:-*i*
Zevk u şevk-i dil-i ashāb-ı dile o getirir
Perde-i gafleti *at Hūya devām et Fennī* **(Gazel 43/8)**

1.2. perde-i gaflet:
Ne zamān refʿ olacak ***perde-i gaflet*** *benden*
Ne zamān açılacak bāsıra-i cānım ʿaceb **(Kaside 6/6)**

1.3. perde-i gaflet:
Ne zamān refʿ olacak ***perde-i gaflet*** *benden*
Ne zamān açılacak bāsıra-i cānım ʿaceb **(Kaside 6/6)**

1.4. perde-i gaflet:-*ten*
Çık ***perde-i gafletten*** *kurtul gam u mihnetten*
Havf eyle ihānetten ʿuhdende emānet var **(Gazel 58/8)**

perde-i hırmān ol-:

1.) Nasipsizlik perdesine, engeline sebep olmak.

1.1. perde-i hırmān ol-:-*du*
Cenābındır harīm-i vasla mahrem yā Resūlallah
Kelīme Len terānī ***oldu*** *gerçi* ***perde-i hırmān*** **(Kaside 17/3)**

perde-i nāmūs:

1.) Namus perdesi.

1.1. perde-i nāmūs:-*u*
Hāsılı dāmeni pīrāmeni pīrāheni pāk
İsmet-i zātı kavī ***perde-i nāmūsu*** *metīn* **(Gazel 116/3)**

perde-i teklīf:

1.) Teklif perdesi.

1.1. perde-i teklīf:-*i*
Ne rütbe dikkat etse merd-i hāsid edemez tefrīk
O mehle ***perde-i teklīfi*** *attık yek vücūd olduk* **(Müfret 24/1)**

perde-i zülf:

1.) Zülüf, saç örtüsü.

1.1. perde-i zülf:-*ü, -n, -ü*
Perde-i zülfünü *kaldırsa cemālinden eğer*
Pertev-i hüsn-i cihān-sūzuna Yūsuf bāş eğer **(Kaside 34/7)**

perhīz-i katʿī et-:

1.) Kesin olarak kısıtlamak, yasaklamak.

1.1. perhīz-i katʿī et-:-*ip*
Benim bir dilber-i ʿālī-cenābım dilşikārım var
Edip perhīz-i katʿī *el yudum şerr ü şekāvetten* **(Muhammes 2/13)**

perī:

1.) Doğaüstü güçleri olduğuna inanaılan hayal ürünü varlık; çekici güzelliği olan çok alımlı kız veya kadın, sevgili.

1.1. perī:
Ey ***perī*** *bilmem nasıl çarpıldım oldum bī-şuʿūr*
Ben benī ādem içinde böyle bir ān görmedim **(Gazel 156/4)**

perī-girdār:

1.) Peri gibi davranan (sevgili).

1.1. perī-girdārı:-*ı*
Henüz öğrenmemişken kadr-i hüsnü
Ben ettim ol ***perī-girdārı*** *īkāz* **(Gazel 99/4)**

perī-nihād:

1.) Peri tabiatlı, yaradılışlı; peri gibi çok güzel olan (sevgili).

1.1. perī-nihād:
Eder ellere bezl-i kerem ol ***perī-nihād***
Bizim nefsimiz yok mu biz insān değil miyiz **(Gazel 70/3)**

perī-peyker:

1.) Peri yüzlü (güzel, sevgili).

1.1. perī-peyker:
Küçücükten sevişirdik o ***perī-peyker*** *ile*
Beni celb etmiş idi gamze-i efsūn-ger ile **(Gazel 198/1)**

1.2. perī-peyker:
Sīne-i sīmīnin açmış ol ***perī-peyker*** *yine*
Ādem ol da sen buna karşı yürekte fer taşı **(Gazel 225/4)**

1.3. perī-peykeri:-*i*
ʿİvaz ister sana bir vefk-ı merām olmağa rām
Kuru sözler o ***perī-peykeri*** *teshīr etmez* **(Gazel 71/6)**

perīşān:

1.) Karışık, dağınık; acınacak durumda, zavallı, kederli, muzdarip.

1.1. perīşān:
Şimdilik sevdā-yı zülfünle ***perīşān*** *hātırım*
Ey elif-i kad kāmetim ʿaşkınla āhir lām olur **(Gazel 33/4)**

1.2. perīşān:
İctimaʿ eyleyelim hāk-i der-i lutfunda
Hālimiz hasret-i zülfünle ***perīşān*** *diyelim* **(Gazel 148/4)**

1.3. perīşān:
Sünbül-i zülfün ne sūretlerde kıldı tār ü mār
Fikrimi bu āna dek böyle ***perīşān*** *görmedim* **(Gazel 156/5)**

1.4. perīşān:
Siyeh-rū dil ***perīşān*** *dīde pür-nem yā Resūlallah*
Şefāʿat kıl kerem kıl pür-kusūrum kapına geldim **(Kaside 17/6)**

1.5. perīşān:
Sāde ben hāk-i mezellette ***perīşān*** *kaldım*
Herkesi fāʾide-mend etti şu devr-i ikbāl **(Kaside 40/39)**

1.6. perīşān:
Sūretā fakr u zarūretle ***perīşān*** *ise de*
Rind-i sāhib-nazarın sohbetini eyle kabūl **(Kıt'a 6/2)**

1.7. perīşānım:-*(ı)m*
Muhalif rūzgāra uğramışsın gönlün incinmiş
Ne bādī oldu ey zülfü ***perīşānım*** *niçin küstün* **(Gazel 133/3)**

perīşan et-/eyle-:

1.) Dağıtmak, karmakarışık duruma getirmek; ***mec.*** Kederlendirmek.

1.1. perīşān et-:-*(i)yor*
Beni ez-cümle ***perīşān ediyor*** *tāliʿ-i dūn*
Hālimi anlayanın fikrine hayret geliyor **(Kaside 48/20)**

1.2. perīşan et-:-*me*
Başa geçtim diye mağrūr olup isyān etme
Zülf-i yāri sakın ey şāne ***perīşan etme*** **(Müfret 4/1)**

1.3. perīşān et-:-*ti, -n*
Sığadın zülfünü gūyā ki sabādan sakınıp
Tek duran gönlümü billāhi ***perīşān ettin*** **(Gazel 121/3)**

1.4. perīşān eyle-:-*di*
Al giyinmiş lāle-ruhsārım açılmış gül gibi
Zihnimi ammā ***perīşān eyledi*** *kākül gibi* **(Gazel 228/1)**

1.5. perīşān eyle-:-*me*
Ey sabā dağıtma zülf-i nigārı
Perīşān eyleme *hātır-ı yārı* **(Diğer 4/5)**

1.6. perīşān eyle-:-*r*
Gün olur fırka-i ezdādı ***perīşān eyler***
Rukabā yerde kalır sanmasın āh-ı seheri **(Gazel 221/4)**

perīşān ol-:

1.) Dağılmak, karmakarışık duruma gelmek, düzeni bozulmak; ***mec.*** Acınacak durumda, zavallı, kederli olmak.

1.1. perīşān ol-:
Giriftār-ı gam-ı zülfün gibi āhır ***perīşān ol***
Perīşānī-i hāl-i ʿāşıkāne dikkat etmezsen **(Gazel 124/2)**

1.2. perīşān ol-:-*acak, -sın*
Cemʿiyyet-i hātır komadın bende a zālim
Zülfün gibi encāmı ***perīşān olacaksın*** **(Gazel 131/3)**

1.3. perīşān ol-:-*du*
Sabā esdi zülf-i dilberi kıldı tārümār
Üftādegānı ***oldu perīşān*** *taraf taraf* **(Gazel 104/4)**

1.4. perīşān ol-:-*du, -m*
Her yana ʿakıl saldım gāyet ***perīşān oldum***
Āhir kapına geldim lutfet meded Allahım Hū **(Müfret 30/1)**

1.5. perīşān ol-:-*ma, -sa*
Nā-şinīde çok eserler cemʿ ederdim Fennīyā
Gerdiş-i eyyām ile zihnim ***perīşān olmasa*** **(Gazel 183/7)**

1.6. perīşān ol-:-*ma, -sın*
Cihānın fark maʿa'l-cemʿindedir cemʿiyyet-i hātır
Bunu fehm etmeyen diller ***perīşān olmasın*** *nolsun* **(Gazel 174/4)**

perīşānāne:

1.) Perişan bir şekilde.

1.1. perīşānāne:
Vasfını hattā ***perīşānāne*** *kaydetmez idim*
Hātır-ı nā-şādımın olsaydı ger cemʿiyeti **(Kaside 37/76)**

perīşānī-i hāl-i ʿāşıkān:

1.) Âşıkların durumlarının perişanlığı.

1.1. perīşānī-i hāl-i ʿāşıkān:-*e*
Giriftār-ı gam-ı zülfün gibi āhır perīşān ol
Perīşānī-i hāl-i ʿāşıkāne *dikkat etmezsen* **(Gazel 124/2)**

pertev:

1.) Işık, parlaklık.

1.1. pertevinden:-*i, -n, -den*
Vücūd-ı kāʾināta baʿis-i feyz oldu ve'l-hāsıl
Bu hākin ***pertevinden*** *oldu deycūr-ı ʿadem zāil* **(Tahmis 1/7)**

pertev-bār:

1.) Işık saçan.

1.1. pertev-bār:
Nūr-ı nazret ʿārızında öyle ***pertev-bār*** *kim*
ʿĀlem-i hüsnü münevver kıldı nūrāniyeti **(Kaside 37/104)**

pertev-efken:

1.) Işık salan, saçan; parlak.

1.1. pertev-efkendir:-*dir*
Felekte irtifā ettikçe hurşīd ***pertev-efkendir***
Eder ehl-i edep ʿarz-ı tevāzū mükrim oldukça **(Gazel 200/8)**

pertev-efşān ol-:

1.) Işık saçmak.

1.1. pertev-efşān ol-:-*a, -lar*
Birisi neyyir-i envār öbürü māh-ı münīr
Pertev-efşān olalar *ʿāleme her rūz u leyāl* **(Kaside 40/74)**

pertev-endāz:

1.) Işık saçan, ışık veren, nurlandıran.

1.1. pertev-endāz:
Pertev-endāz *kılıp ol behçet ü şādī sıfāt*
Kasvet-efzā-yı derūn olma sakın mātem gibi **(Gazel 214/2)**

pertev-endāz-ı menāzil:

1.) Işık saçan, nurlandıran menziller.

1.1. pertev-endāz-ı menāzil:
Zılāl-i reʾfetinde sāyebān olsun bütün dünyā
Meh ü hurşīd tā kim ***pertev-endāz-ı menāzildir*** **(Kaside 38/49)**

pertev-feşān ol-:

1.) Işık saçan (şey) olmak.

1.1. pertev-feşān ol-:
Gün gibi ***pertev-feşān ol*** *yoksa ey necm-i emel*
İstemem bu şevk-ı şeb-tābāne makbūlüm değil **(Gazel 140/4)**

pertev-i ʿadl:

1.) Adalet ışığı, parıltısı.

1.1. pertev-i ʿadl:
Nass-ı Kānūn-ı Hümāyūnundan oldu müstefīd
Pertev-i ʿadl *eyledi aktār-ı çerha intişār* **(Kaside 39/15)**

pertev-i ʿaşk:

1.) Aşkın ışığı, parıltısı.

1.1. pertev-i ʿaşk:
Eden sensin İlāhī seng-i hārādan güher peydā
Dil-i Fennīyi yā Rab ***pertev-i ʿaşkınla*** *tenvīr et* **(Kaside 4/8)**

1.2. pertev-i ʿaşk:-*(ı)n, -la*
Olsun yüreğim ***pertev-i ʿaşkınla*** *münevver*
Senden beni bir sāniye dūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/6)**

1.3. pertev-i ʿaşk:-*(ı)n, -la*
Eden sensin İlāhī seng-i hārādan güher peydā
Dil-i Fennīyi yā Rab ***pertev-i ʿaşkınla*** *tenvīr et* **(Kaside 4/8)**

pertev-i ʿātıfet:

1.) Lütuf ışığı.

1.1. pertev-i ʿātıfet:-*i*
Hāmī-i ehl-i hüner Hazret-i Memdūh Paşa
Pertev-i ʿātıfeti *meh gibi olmuş rahşān* **(Kaside 45/18)**

pertev-i hurşīd-i cemāl:

1.) Güneş gibi parlayan güzel yüzün ışığı.

1.1. pertev-i hurşīd-i cemāl:-*(i)n, -den*
Māh alıp ***pertev-i hurşīd-i cemālinden*** *tāb*
Yanağından dökülürdü hani güldükçe gülāb **(Müsebba 2/50)**

pertev-i hurşīd-i eltāf:

1.) Lütuf güneşinin ışığı.

1.1. pertev-i hurşīd-i eltāf:-*ın*
Pertev-i hurşīd-i eltāfın *düşerse başıma*
İktitāfa başlarım esmār-ı sıdk u gayreti **(Kaside 37/86)**

pertev-i hüsn:

1.) Güzellik ışığı, aydınlığı.

1.1. pertev-i hüsn:-*(ü)n*
Revnak-ı rūyun ruh-ı ʿAzrāda görmüş var mıdır
Pertev-i hüsnün *meh-i garrāda görmüş var mıdır* **(Gazel 26/1)**

pertev-i hüsn-i cihān-sūz:

1.) Cihanı yakan güzelliğin ışığı, parlaklığı.

1.1. pertev-i hüsn-i cihān-sūz:-*a*
Perde-i zülfünü kaldırsa cemālinden eğer
Pertev-i hüsn-i cihān-sūzuna *Yūsuf bāş eğer* **(Kaside 34/7)**

pertev-i ʿikbāli sön-:

1.) Talih, baht ışığının sönmesi; talihsiz, bahtsız, şanssız olmak.

1.1. pertev-i ʿikbāli sön-:-*müş*
Bezm-i rindānın bu şeb sākī-i meh-sīmāsı yok
Pertev-i ʿikbāli sönmüş *neşʾe-i sahbāsı yok* **(Gazel 107/1)**

pertev-i īmān:

1.) İman ışığı, iman gücü.

1.1. pertev-i īmān:
Fennīyā sıdk ile var Pīre dehālet eyle
Göreceksin o zamān ***pertev-i īmān*** *ne imiş* **(Gazel 93/5)**

1.2. pertev-i īmān:
Fennīyā sıdk ile var Pīre dehālet eyle
Göreceksin o zamān ***pertev-i īmān*** *ne imiş* **(Gazel 93/5)**

pertev-i ʿirfān:

1.) Gerçeği anlamak, sezmekteki parlaklık; güçlü bir anlama ve sezme kabiliyeti.

1.1. pertev-i ʿirfān:-*(ı)m, -dır*
Beni gözden düşüren kuvve-i izʿānımdır
Künc-i gamda bırakan ***pertev-i ʿirfānımdır*** **(Gazel 31/1)**

pertev-i mehtāb-ı ruh:

1.) Dolunay gibi parlak yüzün ışığı.

1.1. pertev-i mehtāb-ı ruh:-*u, -n, -dan*
Bürkaʿ-ı nāzı eğer alsa yüzünden dildār
Kamaşır ***pertev-i mehtāb-ı ruhundan*** *ebsār* **(Kaside 43/30)**

pertev-i mihr-i cemāl:

1.) (Sevgilinin) güneşe benzeyen güzel yüzünün ışığı, parlaklığı.

1.1. pertev-i mihr-i cemāl:
Pertev-i mihr-i cemāl *anda tecellī eylemez*
Behre-yāb-ı lezzet-i ʿaşk olmadıkça bir dimāğ **(Gazel 103/3)**

1.2. pertev-i mihr-i cemāl:-*i, -(y)le*
Çok dolaşma kākül-i zer-tār-ı yāre ey tarak
Pertev-i mihr-i cemāliyle *edersin ihtirāk* **(Müfret 12/1)**

pertev-i mihr-i cemāleş şod drahşān der-dilem:

1.) "Onun güzel merhametinin ışığı gönlümde parlamaktadır." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. pertev-i mihr-i cemāleş şod drahşān der-dilem:
Der-ezel lutf u tecelli kerd cānān der-dilem
Pertev-i mihr-i cemāleş şod drahşān der-dilem **(Tahmis 9/6)**

pertev-i mihr-i cihān-tāb:

1.) Dünyanın parlak güneşinin ışığı.

1.1. pertev-i mihr-i cihān-tāb:-*a*

Sehāb olmaz bu mānī ***pertev-i mihr-i cihān-tāba***
Kalır mı neşʾe-i dilde hasretinle pür-gam oldukça **(Gazel 200/3)**

pertev-i ruhsār:

1.) Yanağın ışığı, parlaklığı.

1.1. pertev-i ruhsār:-*e*
Perde çekme ***pertev-i ruhsāre*** *Allah ʿaşkına*
Eylesin Fennī kulun tenvīr-i çeşmi iştiyāk **(Gazel 191/6)**

1.2. pertev-i ruhsār:-*(ı)n, -dan*
Kamaşır dīdelerim ***pertev-i ruhsārından***
Ben de şaştım ki güneş gökde midir yerde midir **(Gazel 36/4)**

pertev-i şemʿ-i cemāl:

1.) Güzellik mumunun ışığı; mum ışığı gibi parlayan güzel yüz.

1.1. pertev-i şemʿ-i cemāl:
Pertev-i şem*ʿ*-i cemāl *yāre dil-pervānedir*
Şemʿ için cāndan geçen pervāneye pervānedir **(Kıt'a 4/1)**

pertev-nāk ol-:

1.) Nurlanmak, aydınlanmak.

1.1. pertev-nāk ol-:-*sun*
Hemīşe nātık olsun nātıkam medh-i celīlinle
Hemīşe kalbim ***olsun*** *neyyir-i ʿaşkınla* ***pertev-nāk*** **(Kaside 15/7)**

pertev-şādī:

1.) Sevinç, mutluluk ışığı.

1.1. pertev-şādī:
Açmadın üstüme bir subh-ı meserret-āsār
Etmedin cebheme bir ***pertev-şādī*** *īsāl* **(Kaside 40/2)**

pervāne:

1.) "Şem/mum" un etrafında dolanan gece kelebeğidir. Bu kelebek, gündüzleri karanlık yerlerde durup ortalık kararınca da fener, lamba şişesi, ampul veya mumdan yayılan ışığa doğru koşar. Bir süre sonra gözleri kamaştığı için de bu ışıktan ayrılamaz ve sonunda bu ışığa/aleve çarpar ve ölür. Bu ikili yani "şem ü pervane", KlasiK şiirde ise âşık/pervane, sevgili/şem olarak yansır ve âşık/pervane, sevgili/şem uğruna canını vermeye hazırdır. Bu nedenle pervanenin aşkı, başkalarına örnek gösterilir. Çünkü pervane sessizce ve gürültü etmeden can veren sadık bir âşıktır. Tek bir ışık etrafında döner ve kendini yakıp yok eder (Pala, 2017: 370/Onay, 2016: 333).

1.1. pervāne:
Aldırır aklını ***pervāne*** *misāli dolaşır*
Āfītāba bile dikkatle bakan göz kamaşır **(Kaside 34/11)**

1.2. pervāne:
Yāra ettikçe nigāh artar gönülde ızdırāb
Şuʿle-i şemʿi gören ***pervāne*** *bī-ārām olur* **(Gazel 33/2)**

1.3. pervāne:
Sūfiyānı o güzel sohbete bīgāne bulur
Rind-i sāhib-nazarı şemʿine ***pervāne*** *bulur* **(Gazel 44/1)**

1.4. pervāne:
Vech-i tābānına ʿāşık arayıp çekme taʿab
Şemʿ-i sūzān ayağında nice ***pervāne*** *bulur* **(Gazel 44/3)**

1.5. pervānedir:-*dir*
Pertev-i şemʿ-i cemāl yāre dil-pervānedir
Şemʿ için cāndan geçen pervāneye ***pervānedir*** **(Kıt'a 4/1)**

1.6. pervānemizde:-*miz, -de*
Cismimizi nār-ı ʿaşka yakmışız
Bāl ü per bulunmaz ***pervānemizde*** **(Şarkı 6/4)**

1.7. pervāneye:-*y, -e*
Tek ü pū eyleme ***pervāneye*** *olma peyrev*
Şemʿa-i bezm-i muhabbet gibi yan ağla gönül **(Gazel 135/5)**

1.8. pervāneye:-*y, -e*
Pertev-i şemʿ-i cemāl yāre dil-pervānedir
Şemʿ için cāndan geçen ***pervāneye*** *pervānedir* **(Kıt'a 4/1)**

1.9. pervāneyim:-*y, -im*
Ke-en başka bir şemʿa döner ***pervāneyim*** *şimdi*
O eski bildiğin ʿāşık değilsem yā neyim şimdi **(Tahmis 3/9)**

pervāne-i ruhsār:

1.) (Hz. Peygamber'in) yüzünün pervanesi (âşığı).

1.1. pervāne-i ruhsār:-*ı, -dır*
Hasret-keş-i dīdārıdır sergeşte-i devvārıdır
Pervāne-i ruhsārıdır *mihr ü sipihr ü māh-tāb* **(Kaside 20/10)**

pervāne-i şemʿ-i cemāl:

1.) Güzellik mumunun pervanesi (***bk.*** pervāne).

1.1. pervāne-i şemʿ-i cemāl:-*(i)m, -dir*
Felekte seyr ü reftārım görüp cünbüşlenir Nāhīd
Benim ***pervāne-i şem*ʿ***-i cemālimdir*** *meh ü Hurşīd* **(Tahmis 7/12)**

pervāne-i ser-geşte:

1.) Başı dönmüş pervane, gece kelebeği.

1.1. pervāne-i ser-geşte:-*s, -i*
Pervāne-i ser-geştesi *şems ü kamer olsun*
Çārūb-keş-i dergehi ervāh-ı melāʾik **(Gazel 134/4)**

pervāne-veş:

1.) Pervane gibi (***bk.*** pervāne).

1.1. pervāne-veş:
Gizlemektir maʿrifet ***pervāne-veş*** *feryādını*
Fennīyā zannetme kim taklīd-i bülbüldür hüner **(Gazel 37/7)**

1.2. pervāne-veş:
Nār-ı ʿaşka yan yakıl derd ehli ol ***pervāne-veş***
Derd için feryāda düşme bülbül-i şeydā gibi **(Gazel 233/6)**

pervāz:

1.) Uçma, uçuş.

1.1. pervāza:-*a*
Mār-ı bed-girdār için ***pervāza*** *kudret vermesin*
Fırka-i hussāda Rabbim fevz ü fırsat vermesin **(Gazel 175/1)**

pervāz et-:

1.) Uçmak.

1.1. pervāz et-:-*(e)r, -di*
Kūy-ı mahbūb-ı Hudāya ol kadar müştāk kim
Şevk ile ***pervāz ederdi*** *bulsa bāl ü per kalem* **(Kaside 24/19)**

1.2. pervāz et-:-*me*
Açarım ʿavdet için şehper-i istiʿcāli
Kekliğim kuzgun ile zāğ ile ***pervāz etme*** **(Gazel 189/4)**

perverde:

1.) Beslenmiş, büyütülmüş, terbiye edilmiş.

1.1. perverde:

Leb-i şīrīn-terin şehd ile ***perverde*** *midir*
Ne kadar zāʾika-pīrā ne kadar rūh-efzā **(Gazel 36/3)**

perverdigār:

1.) Besleyici, rızıklandırıcı olan Allah.

1.1. perverdigār:
Verdi bir mahdūm o ʿālī-himmete ***perverdigār***
Tütī-i hoş-gū gibi kundakta eyler zemzeme **(Tarih 7/2)**

perverdigār-ı zīl-celāl:

1.) Azamet, izzet sahibi ve kahredici olan Allah.

1.1. perverdigār-ı zīl-celāl:*-(i)m*
Niçin iʿzāb edersin gönlümü cevr ü ʿitābınla
Benim de Hālıkım ***perverdigār-ı zīl-Celālim*** *var* **(Gazel 25/3)**

Pervīn:

1.) Peren, Süreyya, Ülker yıldızı olarak da adlandırılan takım yıldızı (***bk.*** Süreyyā).

1.1. Pervīn:
İhtiyārıyla değil andaki raks u harekāt
Atacak kendini āgūşuna gūyā ***Pervīn*** **(Kaside 42/34)**

pes:

1.) Şu hâlde, öyleyse, imdi.

1.1. pes:
Nazar-ı gayre tahammül edemez gönlüm ***pes***
Çehre-i enverini dīdelerim görsün pes **(Gazel 91/1)**

1.2. pes:
Nazar-ı gayre tahammül edemez gönlüm pes
Çehre-i enverini dīdelerim görsün ***pes*** **(Gazel 91/1)**

1.3. pes:
ʿAynı olmuş ʿayn-ı insānīde ***pes*** *insān-ı ʿayn*
Yoksa yok hāriçte ol şūhun nazīr-i nazreti **(Kaside 37/103)**

peşīmān:

1.) Yaptığına üzülüp hayıflanan, esef eden, nâdim, pişman.

1.1. peşīmān:
Niçin mazhar-ı ʿafv etmiyor ol şeh-i hūbān
Kusūr eyledikse ger ***peşīmān*** *değil miyiz* **(Gazel 70/6)**

1.2. peşīmān:
Peşīmānım ***peşīmān*** *sebk eden cürm ü günāhımdan*
Beni dūr etme yā Rab Pīr-i gavsiyyet penāhımdan **(Müseddes 2/2)**

1.3. peşīmānım:*-(ı)m*
Peşīmānım *peşīmān sebk eden cürm ü günāhımdan*
Beni dūr etme yā Rab Pīr-i gavsiyyet penāhımdan **(Müseddes 2/2)**

peşīmān et-:

1.) Pişman etmek.

1.1. peşīmān et-:*-ti, -n*
Āh ü giryem sana hep ʿaksine etti teʾsīr
ʿArz-ı hāle beni bin kerre ***peşīmān ettin*** **(Gazel 121/4)**

1.2. peşīmān et-:*-ti, -n*
Kulunu tāliʿ-i gaddārım ile sulha çeküp
Bana ettiklerine çarhı ***peşīmān ettin*** **(Kaside 44/2)**

peşīmān ol-:

1.) Pişman olmak; yaptığı bir işin yanlış veya uygunsuz sonuç verdiğini anlayarak üzülmek.

1.1. peşīmān ol-:*-du*
Devr-i nā-sāzına gerdūn ***peşīmān oldu***
Kalmadı sāye-i şāhānede bir kalb-i hazīn **(Kaside 42/3)**

1.2. peşīmān ol-:*-ma, -dı, -k*
Tekāsüf etti gittikçe hicāb-ı hāciz-i gaflet
Tamāʿdan hubb-ı dünyādan ***peşīmān olmadık*** *gittik* **(Gazel 109/4)**

1.3. peşīmān ol-:*-ma, -sın*
Vatandan ayrılanlar zār ü giryān olmasın nolsun
Çıkanlar bāğ-ı Cennetden ***peşīmān olmasın*** *nolsun* **(Gazel 174/1)**

1.4. peşīmān ol-:*-sun*
Yaramazlık yapanı lutf ile şermende bırak
ʿĀkıbet ettiğine kendi ***peşīmān olsun*** **(Gazel 169/5)**

peşīmān-ı kerem ol-:

1.) Lütuftan, cömertlikten pişman olmak, vazgeçmek.

1.1. peşīmān-ı kerem ol-:*-ma*
Eyledi herkesi mesrūr-ı temāşā-yı cemāl
Sıra geldikte bana olma ***peşīmān-ı kerem*** **(Kaside 41/52)**

peşīn:

1.) Önceden, daha önce; başlangıçta, ilk başta.

1.1. peşīn:
Çek yār-ı gamı sonra bürün kisve-i ʿaşka
Tecrīd-i vücūd eyle ***peşīn*** *rızk-ı riyādan* **(Kaside 50/7)**

peşine düş-:

1.) Arkasından gitmek, izlemek; itaat etmek.

1.1. peşine düş-:*-me*
Düşme *nefsin* ***peşine*** *tesviye-i reftār et*
Cezb eder öyle reviş cānib-i nīrāna seni **(Gazel 230/4)**

pest:

1.) Alçak, adi, bayağı, deni.

1.1. pest:
Hünkār-ı ʿaşk ile dest-be-destiz
Bālā ile bālā pest ile ***pestiz*** **(Şarkı 6/7)**

1.2. pestiz:*-iz*
Hünkār-ı ʿaşk ile dest-be-destiz
Bālā ile bālā pest ile ***pestiz*** **(Şarkı 6/7)**

pest ol-:

1.) Hor, hakir, aşağı olmak; alçak gönüllü olmak.

1.1. pest ol-:
Ki hussādın seni hem-pāye-i mürg-ı hümā görsün
Tevazuʿ göster ihvān karşısında hākden ***pest ol*** **(Gazel 160/4)**

pest-ʿayār ol-:

1.) Alçak, düşük seviyede, derecede olmak (değer bakımından).

1.1. pest-ʿayār ol-:*-ma, -y, -alım*
İhtilat etmeyelim şirzime-i esrāra
Zer-i hālis kalalım ***pest-ʿayār olmayalım*** **(Gazel 147/7)**

pest-i ayyār ol-:

1.) Hilekârlığın bayağısı; çok fazla hilekâr olmak.

1.1. pest-i ayyār ol-:*-ma*
Ahibbā-yı zemāne minnet etme ***pest-i ayyār olma***
Düşer mi merd-i ciddīye muhanneslerden istimdād **(Gazel 22/3)**

peyām-ı vasl:

1.) Kavuşma haberi.

1.1. peyām-ı vasl:
Huzūr-ı yāre var çāk-i girībān eyle giryān ol
Peyām-ı vasl *ile ey nāme-i rāz-āşinā tez gel* **(Gazel 136/9)**

1.2. peyām-ı vasl:*-ı, -la*
Beni birkaç satır mektūb ile yād etsen olmaz mı
Peyām-ı vaslıla *mesrūr ü dilşād etsen olmaz mı* **(Gazel 207/1)**

pey-ā-pey:

1.) Birbiri arkasından gelen, birbiri ardınca.

1.1. pey-ā-pey:
Kim dayanır bu hicrāna
Pey-ā-pey *yedi sāl oldu* **(Diğer 3/8)**

peydā et-/eyle-:

1.) Meydana getirmek, ortaya çıkarmak, aşikâr etmek.

1.1. peydā et-:*-en*
Eden *sensin İlāhī seng-i hārādan güher* ***peydā***
Dil-i Fennīyi yā Rab pertev-i ʿaşkınla tenvīr et **(Kaside 4/8)**

1.2. peydā et-:*-(e)r*
Seni okşarsa dest-i iştiyākım çeşm-i müştākım
Cilā ***peydā eder*** *cevherlenirsin böyle kalmazsın* **(Gazel 119/3)**

1.3. peydā et-:*-(e)r*
Ger istersen ahıllāya kılarsın külhanı gülşen
Ki hükmün nārdan āb ābdan nīrān ***eder peydā*** **(Kaside 4/4)**

1.4. peydā et-:*-(e)r*
Firākın tāze tāze dağlar ***peydā eder*** *dilde*
Efendim zahm-ı hecrin kābil-i tımar olur sanma **(Gazel 194/2)**

1.5. peydā et-:*-(e)r, -sin*
Cefā-gersin ***edersin*** *günde bin nāz ü sitem* ***peydā***
Tükenmez nāz ü istiğnāların maʿden misin kāfir **(Gazel 39/6)**

1.6. peydā et-:*-(e)r, -sin*
Avālim-āferīnsin ʿacz ü noksandan münezzehsin
Edersin *isteyince hārikuʾl-ʿāde neler* ***peydā*** **(Kaside 4/2)**

1.7. peydā et-:*-(e)r, -sin*
Dilersen ʿālemi bir zerrede icmāle kādirsin
Dilersen ger ***edersin*** *zerreden şems ü kamer* ***peydā*** **(Kaside 4/3)**

1.8. peydā et-:*-(e)r, -sin*
Edersin *hārdan gül nah-i yābisden semer* ***peydā***
Dil-i Fennīyi yā Rab kābil-i feyz ü muhabbet kıl **(Kaside 4/7)**

1.9. peydā et-:*-sin*
Ki ***etsin*** *sāye-i fazlında bir zevk-i diğer* ***peydā***
Dil-i Fennīyi yā Rab pençe-i emmāreden kurtar **(Kaside 4/5)**

1.10. peydā eyle-:*-di, -n*
İlāhī ***eyledin*** *bir kabza topraktan beşer* ***peydā***
Beşerde oldu fermanınla idrāk ü nazar peydā **(Kaside 4/1)**

1.11. peydā eyle-:*-miş*
Bütün ebnā-yı ādem tabʿ-ı diğer ***eylemiş peydā***
Ulü'l-ihsānı gitmiş cihānın çingāneler kalmış **(Gazel 94/5)**

1.12. peydā eyle-:*-se, -m*
Rakībin gerdeninden çeşme-i hūn ***eylesem peydā***
Verin bir hançer-i ser-tīz ü tīğ-i hūn-feşān yok mu **(Gazel 216/9)**

peydā etmeğe çalış-:

1.) Edinmek, elde etmek için uğraşmak.

1.1. peydā etmeğe çalış-:
Sen ***çalış*** *çeşminde istiʿdād* ***peydā etmeğe***
ʿĀrife āyīne-i ʿibret-nümādan çok ne var **(Gazel 47/3)**

peydā ol-:

1.) Ortaya çıkmak, belirmek, görünmek.

1.1. peydā ol-:*-du*
İlāhī eyledin bir kabza topraktan beşer peydā
Beşerde ***oldu*** *fermanınla idrāk ü nazar* ***peydā*** **(Kaside 4/1)**

1.2. peydā ol-:*-(u)r*
Eyādī-i beşerde çok hüner ***peydā olur*** *ammā*
Hakīkat iʿtibāriyle Cenāb-ı Hak eder īcād **(Gazel 21/6)**

1.3. peydā ol-:*-(u)r*
Olur *sen emredince şīşeden şīr ü şeker* ***peydā***
Dil-i Fennīyi yā Rab müstaʿidd-i nūr-ı ʿirfān et **(Kaside 4/6)**

1.4. peydā ol-:*-(u)r*
Seherde girye-nāk ol dilde feyz ister isen Fennī
Olur *cevf-i sadefte ebr-i nīsāndan dürer* ***peydā*** **(Kaside 4/9)**

peydā-yı berk ü ber et-:

1.) Yaprak ve meyve bitirmek, meydana getirmek.

1.1. peydā-yı berk ü ber et-:*-(e)r*
Ol dese hāk-i siyeh yek-pāre dürr-i nāb olur
Bir nazar kılsa ***eder peydā-yı berk ü ber*** *kalem* **(Kaside 24/36)**

peydā-yı ümīd eyle-:

1.) Ümidin belirmesi, ümit etmek.

1.1. peydā-yı ümīd eyle-:*-dü, -m*
Herkes āmālini ümīd ile tahsīl eyler
Eyledüm *ben de anunçün bana* ***peydā-yı ümīd*** **(Kaside 46/11)**

Peygamber:

1.) Allah tarafından emirlerini kullarına bildirmekle görevlendirilmiş kimse; Tanrı elçisi, nebi, resul; Hz. Peygamber.

1.1. peygamber:
Öyle ***Peygamber*** *ki hizmetkārıdır Rūhū'l-emīn*
Ez-ezel meddāhıdır evsāfın ezberler kalem **(Kaside 24/33)**

1.2. peygamberden:*-den*
Min baʿd emre kāʾim ol şerʿ-i münīre hādim ol
Havf et Hudādan nādim ol eyle ***Peyamberden*** *hicāb* **(Kaside 20/3)**

1.3. peygambere:*-e*
Hamdi terdīfen edip ***Peygambere*** *ʿarz-ı selām*
Rahmet-i Hakkla olur mesrūr u müstebşir kalem **(Kaside 24/2)**

1.4. peygambere:*-e*
Vasf-ı ruhsārıyla terşīş-i gülāb eyler kalem
Bir kalem kim şevkle vassāf olur ***Peygambere*** **(Kaside 24/54)**

Peygamber-i ʿālī-cenāb:

1.) Yüksek şeref ve haysiyet sahibi Hz. Peygamber.

1.1. peygamber-i ʿālī-cenāb:
İhsānı vāsiʿ ʿafvi bol sāʾilleri koymaz melūl
Eyler ümīdim var kabūl ***Peygamber-i ʿālī-cenāb*** **(Kaside 20/7)**

peygamber-i zī-şān:

1.) Şanlı peygamber; Hz. Peygamber.

1.1. peygamber-i zī-şān:
Su serpip kalb-i sūzāna fakat ***Peygamber-i zī-şān***
Dedi sāhip-cerāʾimdir sezā-yı rahmet-i Rahman **(Müseddes 2/14)**

peygām-ı beşāret:

1.) Müjdeli haber.

1.1. peygām-ı beşāret:
Okşuyor hātır-ı gam-gīnimi bir tatlı ümīd
Güş-ı vicdānıma ***peygām-ı beşāret*** *geliyor* **(Kaside 48/28)**

peygām-ı sürūr-efzā:

1.) Sevinç veren, arttıran haber.

1.1. peygām-ı sürūr-efzā:-*da*
Cefādan fārig olmuş yār taʿdīl-i mizāc etmiş
Bu ***peygām-ı sürūr-efzāda*** *nevʿan-ma yalan yok mu* **(Gazel 216/8)**

peygūle-gīr-i yeʾs ü hırmān:

1.) Nasipsizlik ve ümitsizlik köşesini tutan.

1.1. peygūle-gīr-i yeʾs ü hırmān:
Fakat ***peygūle-gīr-i yeʾs ü hırmān*** *sāde ben kaldım*
Benim emsāl ü akrānım nice eltāfa nāʾildir **(Kaside 38/25)**

peygūle-i dil:

1.) Gönül köşesi.

1.1. peygūle-i dil:
Nihāndır giryemiz feryādımız ***peygūle-i dilde***
O müthiş nālelerden naʿre-i mestāneden geçtik **(Gazel 114/2)**

peygūle-i gam:

1.) Gam, keder köşesi.

1.1. peygūle-i gam:-*da*
Nedir ehliyyet ü ʿirfānımı taʿtīle sebep
Niçin etti beni ***peygūle-i gamda*** *ızrār* **(Kaside 43/5)**

1.2. peygūle-i gam:-*da*
Elif iken vāv-ı siyākat gibi oldum iki kat
Kaldım encāmı şu ***peygūle-i gamda*** *nālān* **(Kaside 45/9)**

peygūle-i hırmān:

1.) Nasipsizlik köşesi.

1.1. peygūle-i hırmān:-*da*
Şöyle ʿarz eyle ki bir merd-i maʿārif-perver
Kaldı ***peygūle-i hırmānda*** *meksūrü'l-bāl* **(Kaside 40/44)**

peygūle-nişīn koy-:

1.) Bir köşeye çekilip oturan, yalnızlığı seçip dünya ile ilgisini kesen (kimse) yapmak.

1.1. peygūle-nişīn koy-:-*ma*
Edeyim kudret ü ehliyetimi istiʿmāl
Koyma *lutfeyle efendim beni* ***peygūle-nişīn*** **(Kaside 42/21)**

peykān:

1.) Temren, başak, okun ucundaki sivri demir. Klasik şiirde sevgilinin gamzesi, kirpik okları olarak kullanılır.

1.1. peykāne:-*e*
Karşı tuttum nāvek-i müjgān-ı yāre sīnemi
Bir nişān-gāhdır ki gūyā eyledim ***peykāne*** *ʿarz* **(Gazel 96/2)**

peyk-i nesīm:

1.) Haberci rüzgâr.

1.1. peyk-i nesīm:
Yanıyor dāğ-ı muhabbetle dil ey ***peyk-i nesīm***
Söyle dildāra bunu zelc-i lisān eylemeden **(Gazel 170/8)**

1.2. peyk-i nesīm:
Ne haberle dönecektir görelim ***peyk-i nesīm***
Makdeminde eser-i būy-ı beşāret var mı **(Gazel 227/2)**

peyk-i ümīd:

1.) Ümit habercisi.

1.1. peyk-i ümīd:
Ey ***peyk-i ümīd*** *gitmiş idin semt-i merāma*
Efkārını oldukça yürüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/2)**

peyk-i vuslat:

1.) Kavuşma ulağı; Azrail.

1.1. peyk-i vuslat:-*a*
ʿArşa yazdırmak için tārīh-i tām-ı rıhletin
Hacı ʿAbdullah Efendi gitti ***peyk-i vuslata*** **(Tarih 11/3)**

peymān üstüne peymān et-:

1.) Yemin üstüne yemin etmek; sözler vermek.

1.1. peymān üstüne peymān et-:
Sevmeyiz dünyāda biz cānān cānān üstüne
Etmişiz *cānān ile* ***peymān peymān üstüne*** **(Gazel 181/1)**

peymāne:

1.) Kadeh.

1.1. peymāne:
Meclis karışır ortaya ***peymāne*** *düşerse*
Şūriş çoğalır araya dīvāna düşerse **(Gazel 202/1)**

1.2. peymāne:
Tutma zāhidler gibi tesbīhi ālāt-ı riyā
Git de bir meyhāne mesken ile bir ***peymāne*** *tut* **(Tahmis 5/10)**

1.3. peymānedeyiz:-*de, -y, -iz*
Yetişir Pīr-i muğānın bize hüsn-i nazarı
Biz ne mutrıbda ne sākīde ne ***peymānedeyiz*** **(Gazel 86/4)**

1.4. peymānemizde:-*miz, -de*
Ser-fürū etmeyiz sākī-i dehre
Gözyaşı doludur ***peymānemizde*** **(Şarkı 6/1)**

peymāy-ı melāl ü hüsrān:

1.) Keder ve hüzün ölçen.

1.1. peymāy-ı melāl ü hüsrān:
O da akrānı gibi etse temāyüz çok mu
Olmasa bādīye ***peymāy-ı melāl ü hüsrān*** **(Kaside 45/38)**

peymā-yı ümīd:

1.) Ümidi ölçen, ümitle dolaşan, giden.

1.1. peymā-yı ümīd:
Rehber-i mekremetin etmese telkīn-i tarīk
Varamaz menzile her merhale ***peymā-yı ümīd*** **(Kaside 46/23)**

peyrev:

1.) Arkası sıra giden; izinden giden, uyan.

1.1. peyrevi:-*i*
Her şebin bir gündüzü her zor için bir şām olur
Gussanın şādı sürürün ***peyrevi*** *ālām olur* **(Gazel 33/1)**

peyrev ol-:

1.) Ardı sıra gitmek, tabi olmak, izinden gitmek, uymak.

1.1. peyrev ol-:-*an*
Olan peyrev *o Pīr-i dilşikāra*
Dalar bahre girer tennūr-ı nāra **(Kaside 31/7)**

1.2. peyrev ol-:-*du, -lar*
Usūl-i şiʿr ü inşāda frenge ***oldular peyrev***
Nedir bu türre-hāt ey hāme-i nakkād sen söyle **(Gazel 197/5)**

1.3. peyrev ol-:-*du, -n*
Fennī nedir bu cürʾet Sırrīye ***peyrev oldun***
Dānişverānın oldur medār-ı iftihārı **(Gazel 244/6)**

1.4. peyrev ol-:-*ma*
Tek ü pū eyleme pervāneye ***olma peyrev***
Şemʿa-i bezm-i muhabbet gibi yan ağla gönül **(Gazel 135/5)**

peyrev-i pīr ol-:

1.) Şeyhin, mürşidin arkasından gitmek, ona tabi olmak.

1.1. peyrev-i pīr ol-:
Rızk için çekme elem ***peyrev-i Pīr ol*** *Fennī*
Beslemez mi getiren ʿālem-i imkāna seni **(Gazel 230/6)**

pezīrā-yı husūl et-:

1.) Olanları kabul etmek.

1.1. pezīrā-yı husūl et-:
Erzānī-i lutfunla ***pezīrā-yı husūl et***
Yā Rāb neye merhūn ise āsāyiş-i ahvāl **(Gazel 138/4)**

pezīrā-yı vücūd ol-:

1.) Vücudun, bedenin kabul edeceği bir şey olmak.

1.1. pezīrā-yı vücūd ol-:
Pezīrā-yı vücūd olmaz *elemsiz bir emel Fennī*
Cihānda herkesin aʿmālini ālām eder tashīh **(Gazel 19/10)**

pezīrā-yı zevāl ol-:

1.) Zevali kabul etmek; bozulmak, yok olmak.

1.1. pezīrā-yı zevāl ol-:-*ma, -dı*
Hani mağrūr kılardı seni hüsn-i sūret
O da elʾān ***pezīrā-yı zevāl olmadı*** *mı* **(Gazel 212/3)**

1.2. pezīrā-yı zevāl ol-:-*maz*
Nimetin zīnetin ***olmaz*** *mı* ***pezīrā-yı zevāl***
Ne sebep var bu kadar cevre bu istiğnāya **(Kaside 40/7)**

pinhān:

1.) Saklı, gizli.

1.1. pinhān:
Cevher-i nāmūsunu takdīr eden ehl-i hıred
Foyasın meydāna koymaz yārine ***pinhān*** *gider* **(Gazel 45/4)**

1.2. pinhān:
Tut elimden beni meydāna çıkar merhamet et
Yeʾs ü endūh ile bir kūşede kaldım ***pinhān*** **(Kaside 45/34)**

pinhān et-/eyle-:

1.) Gizlemek, saklamak.

1.1. pinhān et-:-*ti, -n*
Fennīyā ʿaşk-ı süveydāda ne gūnā taşıdın
Āteşi yine içinde nice ***pinhān ettin*** **(Gazel 121/5)**

1.2. pinhān eyle-:-*miş*
Dīde-i kalbi küşāde olmayan fark eylemez
Merd-i kāmil ***eylemiş*** *ʿālemde* ***pinhān*** *kendini* **(Gazel 231/5)**

pīr:

1.) Yaşlı, ihtiyar kimse; ***tas.*** Bir tarikatın kurucusu, şeyh, mürşit.

1.1. pīr:
Bir ***Pīr*** *dedi Fennī esrārını fāş etme*
Cān ile kabūl ettim reʾyinde isābet var **(Gazel 58/7)**

1.2. pīre:-*e*
Fennīyā sıdk ile var ***Pīre*** *dehālet eyle*
Göreceksin o zamān pertev-i īmān ne imiş **(Gazel 93/5)**

1.3. pīre:-*e*
Pīre *teslīm olalım gāʾileden kurtulalım*
Mütevekkil yaşayıp zār ü nizār olmayalım **(Gazel 147/3)**

1.4. pīre:-*e*
Yoksa şaşar kalırsın kīl u makāl içinde
Gel ***Pīre*** *intisāb et efʿālini hesāb et* **(Gazel 203/4)**

1.5. pīre:-*e*
Gel Pīre intisāb et
Efʿālini hesāb et **(Diğer 1/7)**

1.6. pīrim:-*(i)m* (Şeyh Ahmed Hüsameddin Efendi)
Velīniʿmetim ***Pīrim*** *efendim kān-ı ʿirfanım*
Bu mağmūmu husūl-ı nisbetinle kāmrān eyle **(Gazel 178/5)**

1.7. pīrim:-*(i)m* (Hz. Peygamber)
Amān ey pür-merāhim çāre-i derd-i nihān ***Pīrim***
Amān ey zī-mürüvvet zī-kerem sāhib-zamān Pīrim **(Gazel 142/1)**

1.8. pīrim:-*(i)m* (Hz. Peygamber)
Amān ey pür-merāhim çāre-i derd-i nihān Pīrim
Amān ey zī-mürüvvet zī-kerem sāhib-zamān ***Pīrim*** **(Gazel 142/1)**

1.9. pīrim:-*(i)m* (Hz. Peygamber)
Amān ey rehnümā-yı sālikān-ı mersad-ı ʿirfān
Amān ey dest-gīr-i müstemendān-ı cihān ***Pīrim*** **(Gazel 142/2)**

1.10. pīrim:-*(i)m* (Hz. Peygamber)
Serīr-ārā-yı kutbiyyet serāʾirdān-ı kudsiyyet
Zamāʾir-bīn-i ümmet hem-dem-i kerrūbiyān ***Pīrim*** **(Gazel 142/3)**

1.11. pīrim:-*(i)m* (Hz. Peygamber)
Velī-yi niʿmet-i bī-imtinānım mürşid-i rāhım
Meh-i evc-i siyādet nūr-ı çeşm-i āşıkān ***Pīrim*** **(Gazel 142/4)**

1.12. pīrim:-*(i)m* (Hz. Peygamber)
Garaz vasfıla tenvīr-i dil ü cān etmedir yoksa
Senin takrīr-i evsāfında kāsırdır zebān ***Pīrim*** **(Gazel 142/5)**

1.13. pīrim:-*(i)m* (Hz. Peygamber)
Saʿīde merhamet kıl himmetinle kām-yāb olsun
Dahīlek el-emān Pīrim dahīlek el-emān ***Pīrim*** **(Gazel 142/6)**

1.14. pīrim:-*(i)m* (Hz. Peygamber)
Saʿīde merhamet kıl himmetinle kām-yāb olsun
Dahīlek el-emān Pīrim dahīlek el-emān ***Pīrim*** **(Gazel 142/6)**

1.15. pīr:-*(i)m*
Pīrim *beni öldürme alıp farkı serimden Kesme üzerimden*
Feyz-i nazarın mürde-dile rūh-ı revāndır Sermāye-i cāndır
(Müstezad 2/5)

1.16. pīrimize:-*(i)miz* (Hz. Peygamber)
Ser-fürū eyler isek ***Pīrimize*** *eyleyelim*
Ab-ı rū dökmeyelim āhara hār olmayalım **(Gazel 147/2)**

1.17. pīrin:-*in* (Şeyh Ahmed Hüsameddin Efendi)
İkāmetgāh-ı Pīri kendine dārü'l-emān eyle
Ölürsen de tebāʿud etme ***Pīrin*** *āsitānından* **(Gazel 178/7)**

1.18. pīrin:-*in* (Hz. Peygamber)
Yüz süreriz ***Pīrin*** *hāk-i rāhına*
Böyle gördük eb ü ecdādımızdan **(Şarkı 3/4)**

1.19. pīrin:-*in* (Hz. Peygamber)
Sohbetimiz ehl-i derdin cānıdır
Zebānımız ***Pīrin*** *senā-hānıdır* **(Şarkı 3/13)**

pīr ʿaşkına:

1.) Bir amaç uğruna, hiçbir karşılık beklemeden.

1.1. pīr ʿaşkına:
Etme ***pīr ʿaşkına*** *ey şūh-ı sitem-kār etme*
Cevrini çekmeye Fennīde liyākat yoktur **(Gazel 185/7)**

1.2. pīr ʿaşkına:
Rahm edip sevgili ***pīr ʿaşkına*** *feryādımı kes*
Bundan artık da sana ʿarz-ı niyāz etmem bes **(Müsebba 2/58)**

pīr ol-:

1.) Yaşlanmak, olgunlaşmak, üstat olmak; mürşit olmak.

1.1. pīr ol-:-*ma, -dan*
Biz henüz ***Pīr olmadan*** *hubb-ı sivādan geçmişiz*
Subh-ı sādık doğmadan evvel uyanmışlardanız **(Gazel 77/6)**

2.) "Çok yaşa, çok yaşasın!" anlamında bir hayır dua sözü.

2.1. pīr ol-:
ʿİlm ü irfān ile meşhūr-ı cihān ol ***pīr ol***
ʿĀrif ol ehl-i dil ol Seyyid-i ʿAllāme gibi **(Gazel 237/7)**

2.2. pīr ol-:-*a*
Devlet ü şān ü şerefle o Vezir Memdūh
Pīr ola *vār ola oldukça felekler devvār* **(Kaside 43/36)**

pīr ü civān:

1.) Yaşlı ve genç.

1.1. pīr ü civān:
Pīr ü civān *zaʿf u tüvān başka başkadır*
Bād-ı vezān vakt-i hazān başka başkadır **(Gazel 64/1)**

pīrāhen/pīrehen:

1.) Gömlek, kamis.

1.1. pīrāhen:
Yürü çāk-i girībān ile ***pīrāhen*** *gibi evvel*
O şūh-ı penbe cisme bī-tekellüf vuslat istersen **(Gazel 246/5)**

1.2. pīrāheni:-*i*
Hāsılı dāmeni pīrāmeni ***pīrāheni*** *pāk*
İsmet-i zātı kavī perde-i nāmūsu metīn **(Gazel 116/3)**

1.3. pīrāheni:-*i*
Yer de bulsun cürm-i māh-ı enveri Fennī kulun
Üzme artık cism-i pākinden çıkar ***pīrāheni*** **(Gazel 218/5)**

1.4. pīreheni:-*i*
Dil-i Fennī meleğim sabr-ı mücessem değil ā
Ya soyun ***pīreheni*** *yāhud uzak ol benden* **(Gazel 5/7)**

pīrāmen:

1.) Çevre, etraf.

1.1. pīrāmeni:-*i*
Hāsılı dāmeni ***pīrāmeni*** *pīrāheni pāk*
İsmet-i zātı kavī perde-i nāmūsu metīn **(Gazel 116/3)**

pīrāmen-i kādı:

1.) Kadının çevresi, etrafı.

1.1. pīrāmen-i kādı:
Himmet diye ***pīrāmen-i kādıya*** *sarılmam*
Etmem rize-i bār-geh-i mīre teşebbüs **(Gazel 16/2)**

pīrāye ol-:

1.) Süs, güzellik olmak.

1.1. pīrāye ol-:-*up*
ʿĀşık-ı dīdāra buldun gizli bir vuslat yolu
Tekye-i ʿaşka ***olup pīrāye*** *bahş-ı maʿrifet* **(Kaside 32/8)**

pīrāye-i engüşt-i şeffāf et-:

1.) İnce parmakların süsü, ziyneti yapmak.

1.1. pīrāye-i engüşt-i şeffāf et-:
Kırılsın ʿādetā andan revāc-ı pençe-i hurşīd
Şu elmas hātemi ***pīrāye-i engüşt-i şeffāf et*** **(Gazel 11/3)**

pīrehen ol-:

1.) Gömlek olmak; gömlek gibi kaplayıp örtmek.

1.1. pīrehen ol-:-*du*
Haktır bana cānı veren
Cān ***oldu*** *cisme* ***pīrehen*** **(Diğer 5/7)**

pīr-i ʿaşk:

1.) Aşkın pîri, ustası; mürşid.

1.1. pīr-i ʿaşk:-*a*
Ol mülāzım genç iken erbāb-ı hālin bezmine
Pīr-i ʿaşka *uymayan Fennī gibi nādān kalır* **(Gazel 48/7)**

1.2. pīr-i ʿaşk:-*ın*
Seni zulmette koymaz ***Pīr-i ʿaşkın*** *himmeti Fennī*
Karīben mazhar-ı irşād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/5)**

1.3. pīr-i ʿaşk:-*ın*
Secde-gāh et ***pīr-i ʿaşkın*** *āsitānın Fennīyā*
Vāʿizin semʿ-ı kabūle alma şathiyyātını **(Gazel 240/5)**

pīr-i dilşikār:

1.) Gönül avlayan şeyh (Seyyid Ahmed er-Rifâî).

1.1. pīr-i dilşikār:-*a*
Olan peyrev o ***Pīr-i dilşikāra***
Dalar bahre girer tennūr-ı nāra **(Kaside 31/7)**

pīr-i efham:

1.) En şerefli, yüce şeyh (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1.1. pīr-i efham:-*ı*
İstimāʿ ettikçe takdīs et o ***Pīr-i efhamı***
Nāmını her bār taʿzīm ü edeble eyle yād **(Kaside 27/9)**

pīr-i ekmel:

1.) Kâmillerin şeyhi, mürşidi.

1.1. pīr-i ekmel:
Cenāb-ı Seyyid Ahmed ***Pīr-i ekmel***
Mülākkab bi'r-Rufāʿī merd-i ecmel **(Kaside 31/1)**

1.2. pīr-i ekmel:-*e* [Bahaeddin Nakşibend (k.s.)]

*İntisāb eylersen ey derviş o **Pīr-i ekmele***
Etkıyā tahsīn eder eyler melāʾik tehniyet **(Kaside 32/6)**

pīr-i gavsiyyet:

1.) Gavs makamının başı; evliyaların başı.

1.1. pīr-i gavsiyyet:
Peşīmānım peşīmān sebk eden cürm ü günāhımdan
*Beni dūr etme yā Rab **Pīr-i gavsiyyet** penāhımdan* **(Müseddes 2/2)**

pīr-i hāsü'l-hās-ı ümmet:

1.) Ümmetin en kıymetli piri, şeyhi (Seyyid Ahmed er-Rifâî).

1.1. pīr-i hāsü'l-hās-ı ümmet:*-tir*
*Cenāb-ı Seyyid Ahmed **Pīr-i hāsü'l-hās-ı ümmettir***
İkāmetgāh-ı ʿāli'l-ʿālī yenbūʿ-ı saʿādettir **(Kaside 30/1)**

pīr-i kerem-fermā:

1.) İyiliği emreden, cömertliği buyuran şeyh (Seyyid Ahmed er-Rifâî).

1.1. pīr-i kerem-fermā:
*Meded mahrūm-ı ihsān etme ey **Pīr-i kerem-fermā***
Muʿallā āsitānın masdar-ı lutfʿuʿināyettir **(Kaside 30/12)**

pīr-i kerem-perver:

1.) Kerem sahibi pir; cömert bir pir, mürşit, üstat.

1.1. pīr-i kerem-perver:*-den*
Liyākat kesb ederler meclis-i erbāb-ı ʿirfāna
*Edenler sıdk ile **pīr-i kerem-perverden** istimdād* **(Gazel 22/7)**

pīr-i muğān:

1.) Meyhaneci; baş keşiş; ***tas.*** Aşk şarabını sunan hakiki ve kâmil mürşit, rehber.

1.1. pīr-i muğān:*-(n)ın*
*Yetişir **Pīr-i muğānın** bize hüsn-i nazarı*
Biz ne mutrıbda ne sākīde ne peymānedeyiz **(Gazel 86/4)**

1.2. pīr-i muğān:*-dan*
*Ben ders-i hakīkat okudum **Pīr-i muğāndan***
Senʿakılla bu noktayı yekden bulamazsın **(Gazel 128/8)**

pīr-i muhteşem:

1.) Muhteşem pir, şeyh (Seyyid Ahmed er-Rifâî).

1.1. pīr-i muhteşem:
Yüzünden çok ekābir nāʾil oldu feyz-i cāvide
*O **Pīr-i muhteşem** seccāde-pīrā-yı velāyettir* **(Kaside 30/3)**

pīr-i müstefād:

1.) (Kendisinde) İstifade edilen şeyh (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1.1. pīr-i müstefād:
*Meşrik-ı envāre feyz etti o **Pīr-i müstefād***
Bukʿa-i rengīn-i Bağdādı nişīmen-gāh edip **(Kaside 27/7)**

pīr-i nahīf eyle-:

1.) Zayıf, düşkün bir yaşlı etmek.

1.1. pīr-i nahīf eyle-:*-di*
*Erbaʿīnimde beni **pīr-i nahīf eyledi** çarh*
Yeni baştan olayım şevkle bernā-yı ümīd **(Kaside 46/44)**

pīr-i Rufāʿī:

1.) Şeyh Seyyid Ahmed er-Rifâî (d. 512/1118 - ö. 578/1182). Bağdat'la Basra arasında kalan Bataih bölgesinde Ümmüabide köyünde doğan ve Hz. Hüseyin soyundan gelen âlim, muhaddis ve müfessir bir sufidir (Tahralı, 1989: 127).

1.1. pīr-i Rufāʿī:
*Kime el verse ol **Pīr-i Rufāʿī***
Bulur elbette feyz u irtifāʿī **(Kaside 31/3)**

pırlanta:

1.) Birçok façetası olacak biçimde yontulmuş foyasız parlak elmas.

1.1. pırlanta:
Kabūl-ı terbiyet merhūn-ı istiʿdād-ı zatīdir
*Ki her taş ʿaynı **pırlanta** gibi resm ü cilā tutmaz* **(Gazel 89/4)**

1.2. pırlanta:
*Seng-i hārāya desen işte budur **pırlanta***
Böyle denmekle hacer cevher olur mu hāşā **(Müsemmen 1/25)**

1.3. pırlantaya:*-y, -a*
*Nāz eder elmāsa **pırlantaya** istiğnā satar*
Dād-ı Haktır bu mücellā çehre-nāzānım sana **(Gazel 2/4)**

pīr-zen-i turfa:

1.) Garip, tuhaf kocakarı.

1.1. pīr-zen-i turfa:
*Ey cefā-cū felek ey **pīr-zen-i turfa** hisāl*
Gösterirsin bana her kār ü emelde eşkāl **(Kaside 40/1)**

pīş et-:

1.) Önünde, huzurunda durmak; saygı duymak.

1.1. pīş et-:*-(e)r*
*İbn-i Hācib geçemez **pīş eder** fazlından*
Meclisinde edemez hāce Usām istikrār **(Kaside 43/14)**

pīş ez-īn reng-i diger der-hātırem mevcūd būd:

1.) "Bundan önce hatıramda başka renkler vardı." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. pīş ez-īn reng-i diger der-hātırem mevcūd būd:
Sīne bā-mihr u hayāleş maʾden-i fīrūze geşt
Pīş ez-īn reng-i diger der-hātırem mevcūd būd **(Gazel 253/2)**

pīş ü peş:

1.) Ön ve arka.

1.1. pīş ü peş:
*Hīn-i tahrīr-i garazda gözetir **pīş ü peşi***
Cānib-i nefʿu ziyāna nigerāndır kalemim **(Gazel 152/14)**

pīşe:

1.) Yer, mahal.

1.1. pīşeyi:*-y, -i*
*Her **pīşeyi** arslan yatağı zannediverme*
Her beldede eshāb-ı fazīlet bulamazsın **(Gazel 132/7)**

pīş-gāh:

1.) Ön, huzur.

1.1. pīş-gāhından:*-ı, -n, -dan*
Benim ol sünbül-ü sahrā-yı iklīm-i muhabbet kim
*Alır bū-yı muhabbet hep geçenler **pīş-gāhından*** **(Gazel 245/5)**

1.2. pīşgāhından:*-(ı)n, -dan*
*Çözüldü ʿukde-i zānū geçerken **pīşgāhından***
Şaşırdın şīve-i reftār mı reh-zen misin kāfir **(Gazel 39/12)**

pīş-gāh-ı kalem:

1.) Kalemin (şairlik yeteneğinin) huzuru, önü.

1.1. pīş-gāh-ı kalem:-*(i)m, -den*
Pīş-gāh-ı kalemimden *geri dur ey hāsid*
Tepeler sonra seni pür-heyecāndır kalemim **(Gazel 152/5)**

pīş-i derd:

1.) Derdin önü, huzuru.

1.1. pīş-i derd:-*en*
Pīş-i derden *defolunsun sūfī-i sermā-mizāc*
Bezm-i aşka gelmesin yārāna sıklet vermesin **(Gazel 175/7)**

pīş-i der-i fazl:

1.) Cömertlik kapısının önü (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa'nın kapısı, huzuru).

1.1. pīş-i der-i fazl:-*ı, -n, -ı*
Dāʾir oldukça felekler o veliyyü'l-keremin
Beklesin ***pīş-i der-i fazlını*** *derbān-ı kerem* **(Kaside 41/56)**

pīş-i nigāh:

1.) Bakışının önü, göz ucu.

1.1. pīş-i nigāh:-*(ı)m, -dan*
Rızāsıyla gönül meclūbudur bir şāh-ı hūbānın
Ki dil vermem desen her dilbere ***pīş-i nigāhımdan*** **(Gazel 245/2)**

pister ü bālin:

1.) Yatak ve yastık.

1.1. pister ü bālin:-*in*
Bir taraftan ***pister ü bālinin*** *olsun dāğ-dār*
Bir taraftan hasretinle dār ü dīvār ağlasın **(Gazel 250/2)**

pīşvā-yı ehl-i derd:

1.) Dert ehlinin önderi.

1.1. pīşvā-yı ehl-i derd:-*(i)m*
Pīşvā-yı ehl-i derdim *ʿāşık-ı hasret-keşim*
Hāsılı menşūra bāb-ı gamın tuğrāsıyım **(Kaside 35/15)**

pīşvā-yı evliyā:

1.) Velilerin önderi, başı.

1.1. pīşvā-yı evliyā:-*sın*
Büyüksün fıtraten rāz-āşināsın
Büyüksün ***pīşvā-yı evliyāsın*** **(Kaside 28/9)**

pīşvā-yı kudsiyā:

1.) "Ey mübarek önder!" anlamında (Hz. Abdülkadir Geylanî için) bir hitap sözü.

1.1. pīşvā-yı kudsiyā:
Seyyid-i ebrār-ı ʿālem muhyi-i Dīn-i mübīn
Pīşvā-yı kudsiyā *merd-i metīnü'l-iʿtikād* **(Kaside 27/2)**

postu ser-:

1.) Gittiği yerde uzun süre kalmak.

1.1. postu ser-:-*elim*
Serelim postumuzu *encümen-i rindāna*
Kurb-ı sūfī-i riyā-pīşeye cār olmayalım **(Gazel 147/8)**

pul:

1.) Akçe, para.

1.1. pula:-*a*
Der-i devlet-meʾābından ayırma yoksa hünkārım
Kim eyler bir ***pula*** *bu bende-i pür-cürmü istimlāk* **(Kaside 15/8)**

2.) Mektup zarfı, kartpostal ve damga resmine karşılık kâğıtlara yapıştırılan, basılı küçük kâğıt parçası.

2.1. pul:
Cūy-bār-ı eşkimi gelsin temāşā eylesin
Cebhemi ferş eylerim akdām-ı yāre ***pul*** *gibi* **(Gazel 228/2)**

pür-āh-ı nihān:

1.) Gizli ahlarla dolu.

1.2. pür-āh-ı nihān:-*(ı)z*
Zāhid kapanır mescide biz bāde-keşānız ***Pür-āh-ı nihānız***
Zāhid dayanır rişte-i tesbīhe ʿasāya Biz ʿafv-ı Hudāya **(Müstezad 1/2)**

pür-cürm:

1.) Suçu, günahı çok olan; günahkâr.

1.1. pür-cürm:
Redd etme anı kūşe-i hırmāna bırakma
Pür-cürm *ise de ʿāşık-ı sādıktır efendim* **(Kaside 18/9)**

pür-dāğ-ı cedīd et-:

1.) Yeni yaralarla dolu olamak, doldurmak.

1.1. pür-dāğ-ı cedīd et-:-*ti*
Eskiden şerha-i endūh ile āzürde iken
Sahne-i sīnemi ***pür-dāğ-ı cedīd etti*** *felek* **(Gazel 110/4)**

pür-dāğ-ı hasret:

1.) Hasret dolu dağ, hasretle dolu yara.

1.1. pür-dāğ-ı hasret:
Ciğer ***pür-dāğ-ı hasret*** *eşk ter-i gülgūnedir sensiz*
Tabīʿat bülbülünde nāleler efzūndur sensiz **(Gazel 75/1)**

pür-fazl u kemāl et-:

1.) Çok faziletli ve olgun yapmak.

1.1. pür-fazl u kemāl et-:-*ti*
Fennīyā lutf u ʿatāsı yine cāhilleredir
Tutalım kim seni ***pür-fazl u kemāl etti*** *felek* **(Gazel 115/6)**

pür-fezāʾil:

1.) Faziletlerle dolu, çok üstün.

1.1. pür-fezāʾildir:-*dir*
Bu rütbe ehl-i fazlın izdiyād-ı fazlına bādī
Şehin-şāh-ı cihān Abdülhamīd ***pür-fezāʾildir*** **(Kaside 38/4)**

pür-gam ol-:

1.) Gam dolu olmak; çok üzüntülü, kederli olmak.

1.1. pür-gam ol-:-*dukça*
Sehāb olmaz bu mānī pertev-i mihr-i cihān-tāba
Kalır mı neşʾe-i dilde hasretinle ***pür-gam oldukça*** **(Gazel 200/3)**

pür-halecān:

1.) Çarpıntı, heyecan dolu.

1.1. pür-halecān:
Sarsar-ı subh-ı elemden ruh-ı zerdim muğber
Gussadan dīdelerim tīre-gönül ***pür halecān*** **(Kaside 45/7)**

pür-ham ol-:

1.) Kıvrımlı olmak.

1.1. pür-ham ol-:-*dukça*
Benimçün kurtuluş yok devr-i zencīr-i muhabbetten
Şu sūretle müselsel kīsvānın ***pür-ham oldukça*** **(Gazel 200/4)**

pür-heyecān:

1.) Heyecan dolu.

1.1. pür-heyecāndır:-*dır*
Pīş-gāh-ı kalemimden geri dur ey hāsid
Tepeler sonra seni ***pür-heyecāndır*** *kalemim* **(Gazel 152/5)**

pür-hüner:

1.) Hünerli, becerikli, sanatkâr (sevgili).

1.1. pür-hünerim:-*(i)m*
İnliyorsun Fennī gibi yine ey nāy-ı kalem
Fāzılım ***pür-hünerim*** *nükte-verim noldu sana* **(Gazel 1/8)**

pür-ızdırāb:

1.) Izdırap dolu, çok ızdıraplı.

1.1. pür-ızdırāb:
Ente'l-Halīl İbn-ü Halīl innī fakīrun bel zelīl
Ey Çāre-sāz-ı her ʿalīl Fennī kulun ***pür-ızdırāb*** **(Kaside 20/26)**

pür-kār:

1.) Perkâr/pergâr: Pergel, daire çizmeye mahsus alet (âşık, şair Fennî).

1.1. pür-kār:-*i, -di, -m*
Ki sen bir nokta-i mergūbe ben ***pür-kār*** *idim evvel*
Evvel ʿākil tanırdın gālibā dīvāneyim şimdi **(Tahmis 3/8)**

pür-kusūr:

1.) Kusur, noksanlık dolu; çok kusurlu.

1.1. pür-kusūrum:-*(u)m*
Siyeh-rū dil perīşān dīde pür-nem yā Resūlallah
Şefāʿat kıl kerem kıl ***pür-kusūrum*** *kapına geldim* **(Kaside 17/6)**

pür-melāl ol-:

1.) Gam ve kederle dolmak.

1.1. pür-melāl ol-:-*du*
Şīve-kārım sen gideli
Gönüller ***pür-melāl oldu*** **(Diğer 3/1)**

pür-merāhim:

1.) Çok merhametli.

1.1. pür-merāhim:
Amān ey ***pür-merāhim*** *çāre-i derd-i nihān Pīrim*
Amān ey zī-mürüvvet zī-kerem sāhib-zamān Pīrim **(Gazel 142/1)**

pür-meserret:

1.) Sevinç dolu.

1.1. pür-meserret:-*sin*
Hāk-i pāy-ı yāre yüz sürdük muhakkak Fennīyā
Pür-meserretsin *yine gāyet cilālı gözlerin* **(Gazel 125/8)**

pür-nem:

1.) Nemli, yaş dolu.

1.1. pür-nem:
Siyeh-rū dil perīşān dīde ***pür-nem*** *yā Resūlallah*
Şefāʿat kıl kerem kıl pür-kusūrum kapına geldim **(Kaside 17/6)**

1.2. pür-nem:
Dil şikeşte dīde ***pür-nem*** *kef be-sīne rū be-hāk*
Eyleyüp dergāhına takdīm-i zill ü meskenet **(Kaside 32/10)**

pür-nem ol-:

1.) Nemlenmek, ıslanmak.

1.1. pür-nem ol-:-*dukça*
Letāfet kesb eder rūyun ʿarakla ***pür-nem oldukça***
Tarāvet-yāb olur gülşende güller şebnem oldukça **(Gazel 200/1)**

pür-nūr u fer et-:

1.) Nur ve aydınlık dolu yapmak; nurlandırmak.

1.1. pür-nūr u fer et-:-*sin*
Dīdār-ı dil ü dīdeni ***pür-nūr u fer etsin***
Ednā nazarıyla kara toprak güher olsun **(Gazel 134/3)**

pür-semer ol-:

1.) Yemiş, meyve dolu olmak.

1.1. pür-semer ol-:-*sun*
Tut kulluğunu devlet-i dünyāya mukābil
Baştan başa nahl-i emelin ***pür-semer olsun*** **(Gazel 134/6)**

pür-şevk et-:

1.) Çok neşelendirmek, keyiflendirmek.

1.1. pür-şevk et-:
Dil-i gam-gīnimi isʿāf-ı mesʾūlümle ***pür-şevk et***
Ki tabʿ-ı āfitābın dāʾimā işrāka māʾildir **(Kaside 38/33)**

pür-şevk ol-:

1.) Çok hevesli ve neşe dolu olmak.

1.1. pür-şevk ol-:-*(u)r*
İstinād eyler kemāl-i ʿafvine ***pür-şevk olur***
ʿAfvını eyler temennī lutfunu bekler kalem **(Kaside 24/53)**

pür-şūr et-:

1.) Acılaştırmak, karıştırmak.

1.1. pür-şūr et-:-*(e)r*
Eder *az bir şey ile sofra-i ünsü* ***pür-şūr***
Gözlemez her gözü aç ger sele nān ü nemeği **(Gazel 229/6)**

pür-sürūr:

1.) Sevinçle dolu.

1.1. pür-sürūr:
Hāsılı işfāk u ihsānınla herkes ***pür-sürūr***
Lutf u inʿām-ı hümāyūnunla ʿālem kām-kār **(Kaside 39/27)**

pür-tāb u tüvān:

1.) Çok güçlü ve kuvvetli.

1.1. pür-tāb u tüvān:-*dır*
Rīşime bakma beni zaʿf ile ithām etme
Himmet-i Pīr ile pür tāb u tüvāndır kalemim **(Gazel 152/7)**

pür-tanīn et-:

1.) Çınlamayla, yüksek sesle doldurmak.

1.1. pür-tanīn et-:-*ti, -n*
Fennīyā artık bırak baht-ı siyāhın bahsini
Pür-tanīn ettin *sumāh-ı ʿālemi şekva ile* **(Gazel 187/5)**

pür-tanīn ol-:

1.) Çınlamak; inlemek.

1.1. pür-tanīn ol-:-*du*
Pür-tanīn oldu *felek şöhret-i inʿāmıyla*
Sāyesinde nice gam-dīdeler oldu şādān **(Kaside 45/23)**

pür-yāre:

1.) Yarayla dolu, çok yaralı.

1.1. pür-yāre:
Bir gül koparan şevk ile gülzār-ı fenādan
Pür-yāre *bulur sīnesini hār-ı habādan* **(Kaside 50/1)**

pür-ziyā et-:

1.) Işıklandırmak, parlatmak.

1.1. pür-ziyā et-:-*tikçe*
Pür-ziyā ettikçe *dünyāyı çerāğ-ı āfitāb*
Saltanat-perdāz ola ol Şāh-ı hurşīd iştihār **(Kaside 39/56)**

pür-ziyā kıl-:

1.) Işıkla doldurmak, aydınlatmak.

1.1. pür-ziyā kıl-:-*dı, -n*
Mihr-i ʿālem-tābsın cüzdür cemālinden şafak
Pür-ziyā kıldın *cihānı talʿat-i zībā ile* **(Gazel 187/2)**

pūs-ı dest:

1.) Elini öpme.

1.1. pūs-ı dest:-*(i)m*
Dilermiş ***pūs-ı destim*** *Nāfiz-zāde sabā söyle*
Benim sādık kulumdur gelsin öpsün şu ayağımdan **(Tahmis 7/15)**

pūşīde:

1.) Örtülü, örtülmüş; gizlenmiş.

1.1. pūşīde:
Söyle ey kān-ı kerem hāsıl olur mu kāmım
Sana ***pūşīde*** *değil çünki hafāyā-yı ümīd* **(Kaside 46/31)**

put-hāne:

1.) Putların konulduğu yer, tapınak.

1.1. put-hāneden:-*den*
Bilirsen sen seni besdir sana bu maksad-ı aʿlā
Uzun āmāl ile mālī gönül ***put-hāneden*** *kalmaz* **(Gazel 87/3)**

R

Rab:

1.) (Ar. Rabb) "Bir şeyi yetkinlik noktasına varıncaya kadar kademe kademe inşa edip geliştirmek" anlamında olup "mâlik, seyyid, idare eden, terbiye eden, gözetip koruyan, nimet veren, ıslah edip geliştiren, mâbud" olan Allah (Topaloğlu, 2007: 372).

1.1. Rab:
*ʿĀleme yā **Rab** celālinle tecellīden murad*
Müslümānın hāline küffārı güldürmek midir **(Gazel 54/6)**

1.2. Rab:
*Bu ʿabd-i aʿcezi yā **Rab** rehā-yāb eyle gafletten*
Ki yār āgūş-ı vuslatta henüz bende cüdālık var **(Gazel 60/5)**

1.3. Rab:
*Der-i inʿāmına yā **Rab** şerm-sārāne geldik biz*
ʿAmel tomarını mālī bulup cürm ü cināyetle **(Gazel 69/6)**

1.4. Rab:
*Beni ʿafv eyle şerm-i cürmü gönlümden çıkar yā **Rab***
Ki senden gayrī bir sāhib-kerem gaffār yoktur yok **(Gazel 105/8)**

1.5. Rab:
Erzānī-i lutfunla pezīrā-yı husūl et
*Yā **Rab** neye merhūn ise āsāyiş-i ahvāl* **(Gazel 138/4)**

1.6. Rab:
Sevinsin āşinālar mātem etsin zümre-i ezdād
*Kulun Fennīyi yā **Rab** halk-ı ʿālem kām-rān görsün* **(Gazel 159/7)**

1.7. Rab:
*Amān yā **Rab** defīn-i hāk-i hicrān etme Fennīyi*
Vatan dīdarını dünyā gözüyle bir daha görsün **(Gazel 160/5)**

1.8. Rab:
*Hikmetin yā **Rab** ulü'l-ʿirfāna hayret-bahş olur*
Mümtenīʿdir sırrına hakkıyla tahsīl-i vukūf **(Kıt'a 3/1)**

1.9. Rab:
*Beni ol Pādişeh-i hüsne kul et kim yā **Rab***
Kuhl-ı mā-zāğ çekilmiş ola zībā gözüne **(Gazel 195/9)**

1.10. Rab:
*Değil dünyāda hattā āhirette olmasın yā **Rab***
Derūnum iştiyāk-ı Haydar-ı Kerrārdan hālī **(Gazel 217/6)**

1.11. Rab:
Nūr-ı irfān ile īkān ile yoldaş eyle
*Yalnız yollama yā **Rab** ʿadem-ābāda beni* **(Gazel 223/5)**

1.12. Rab:
*Bu günahkārı visālinle bekām et yā **Rab***
Dergeh-i ʿātıfetinden budur ancak dileği **(Gazel 229/8)**

1.13. Rab:
Matlaʿ-ı nūr-ı muhabbet kıl İlāhī gönlümü
*Serd ü tārik olmasın yā **Rab** şeb-i yeldā gibi* **(Gazel 233/11)**

1.14. Rab:
*Yā **Rab** dilimi masdar-ı Tevhīd eyle*
Endīşemi Tevhīd ile tesʿīd eyle **(Kaside 1/1)**

1.15. Rab:
*Yā **Rab** dilimi sehv ü hatādan sakla*
Endīşemi tezvīr ü riyādan sakla **(Kaside 3/1)**

1.16. Rab:
Ki etsin sāye-i fazlında bir zevk-i diğer peydā
*Dil-i Fennīyi yā **Rab** pençe-i emmāreden kurtar* **(Kaside 4/5)**

1.17. Rab:
Olur sen emredince şīşeden şīr ü şeker peydā
*Dil-i Fennīyi yā **Rab** müstaʿidd-i nūr-ı ʿirfān et* **(Kaside 4/6)**

1.18. Rab:
Edersin hārdan gül nah-i yābisden semer peydā
*Dil-i Fennīyi yā **Rab** kābil-i feyz ü muhabbet kıl* **(Kaside 4/7)**

1.19. Rab:
Eden sensin İlāhī seng-i hārādan güher peydā
*Dil-i Fennīyi yā **Rab** pertev-i ʿaşkınla tenvīr et* **(Kaside 4/8)**

1.20. Rab:
*Yok tahammül gam-ı hicrāna bilirsin yā **Rab***
Kıl mülākī kerem et bir kerem-kāra beni **(Kaside 5/5)**

1.21. Rab:
Mazhar-ı ʿafv olduğum bildir Muhammed ʿaşkına
*Taʿn ü taʿzīb etmesin yā **Rab** vicdānım beni* **(Kaside 5/7)**

1.22. Rab:
*Ne zamān açılacak subh-ı ümīdim yā **Rab***
Ne zamān parlayacak tāliʿ-i fettānım ʿaceb **(Kaside 6/8)**

1.23. Rab:
*Ne zamān açılacak subh-ı ümīdim yā **Rab***
Ne zamān parlayacak tāliʿ-i fettānım ʿaceb **(Kaside 6/8)**

1.24. Rab:
*Sakla yā **Rab** gönlümü gafletle gam-nāk olmadan*
Hubb-i dünyādan makarr-ı hār ü hāşāk olmadan **(Kaside 7/1)**

1.25. Rab:
*Efkārımı bī-nūr u şuʿūr eyleme yā **Rab***
Āsārımı makrūn-ı kusūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/1)**

1.26. Rab:
Efkārımı bī-nūr u şuʿūr eyleme yā Rab
*Āsārımı makrūn-ı kusūr eyleme yā **Rab*** **(Kaside 13/1)**

1.27. Rab:
Fırsat-eteğin verme yed-i nefs-i leʾīme
*Īcād-ı maʿāsīde cesūr eyleme yā **Rab*** **(Kaside 13/2)**

1.28. Rab:
ʿAfv eyle günāhım ile gönderme mezāra
*Menfūr-ı ehālī-i kubūr eyleme yā **Rab*** **(Kaside 13/3)**

1.29. Rab:
Sil defter-i aʿmālimi meydāna bırakma
*Rüsvā-sūde-i yevm-i nüşūr eyleme yā **Rab*** **(Kaside 13/4)**

1.30. Rab:
Kıl ʿarz-ı ʿubūdiyyete bu ezʿāfı tahsīs
*Āfetzede-i yeʾs ü futūr eyleme yā **Rab*** **(Kaside 13/5)**

1.31. Rab:
Olsun yüreğim pertev-i ʿaşkınla münevver
*Senden beni bir sāniye dūr eyleme yā **Rab*** **(Kaside 13/6)**

1.32. Rab:
Fennī kulunu mahrem-i esrār-ı kibār et
*Hem-meclis-i erbāb-ı fücūr eyleme yā **Rab*** **(Kaside 13/7)**

1.33. Rab:
*Āsitānından kulun Fennīyi yā **Rab** etme dūr*
Bāʿis-i fevz ü saʿādettir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/6)**

1.34. Rab:
Müʾminin yā ***Rab*** *yed-i ʿirfānına olsun silāh*
Münkirin ursun ser-i bī-mağzına şeşber kalem **(Kaside 24/27)**

1.35. Rab:
Bāğ-ı hüsnü görmesin yā ***Rab*** *o dildārın hazān*
Rīh-i Āsaftan masūn olsun bahār-ı behceti **(Kaside 37/107)**

1.36. Rab:
Yā ***Rab*** *dilimi kavl-i hatādan sakla*
Endīşemi tezvīr ü riyādan sakla **(Kıt'a 19/1)**

1.37. Rab:
Peşīmānım peşīmān sebk eden cürm ü günāhımdan
Beni dūr etme yā ***Rab*** *Pīr-i gavsiyyet penāhımdan* **(Müseddes 2/2)**

1.38. Rab:
Maksūd-ı süveydā-yı derūnu sezerim yok
Yā ***Rab*** *şu gönül ʿukdesini bir çizerim yok* **(Müseddes 3/27)**

1.39. Rab:
Hattā beni tefrīh edemez sahne-i gülşen
Yā ***Rab*** *beni dūr eyleme dergāh-ı Nebīden* **(Müseddes 3/41)**

1.40. Rab:
Nāmı İsmāʿīl Sūdīdir o gevher pārenin
Hādim et yā ***Rab*** *anı şerʿ-i Nebiyy-i Efhame* **(Tarih 7/3)**

1.41. Rabbim:-*(i)m*
Mār-ı bed-girdār için pervāza kudret vermesin
Fırka-i hussāda ***Rabbim*** *fevz ü fırsat vermesin* **(Gazel 175/1)**

1.42. Rabbim:-*(i)m*
Sayılmaz seyyiʾātım defterim kāra yüzüm kāra
Bilir mecmūʿunu ***Rabbim*** *mecālim yoktur inkāra* **(Müseddes 2/4)**

Rabbī:

1.) "Rabb'im, Allah'ım" anlamında bir hitap sözü.

1.1. Rabbī:
Dil-i hābīdemi lutfunla bīdār eyle yā ***Rabbī***
Ser-ā-ser nūr-ı ʿaşkınla ziyādār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/1)**

1.2. Rabbī:
Dil-i hābīdemi lutfunla bīdār eyle yā Rabbī
Ser-ā-ser nūr-ı ʿaşkınla ziyādār eyle yā ***Rabbī*** **(Kaside 9/1)**

1.3. Rabbī:
Cilā ver dīde-i cāna safā ver kalb-i nālāna
Beni nefs-i nefīsimden haberdār eyle yā ***Rabbī*** **(Kaside 9/2)**

1.4. Rabbī:
Kemāl-i rahmetinle mazhar eyle sırr-ı mūtū ya
Sivādan meylimi kes zātına yār eyle yā ***Rabbī*** **(Kaside 9/3)**

1.5. Rabbī:
Tarikat ʿāleminde maʿrifetten bī-nasīb etme
Hakikatten hüviyyetten haberdār eyle yā ***Rabbī*** **(Kaside 9/4)**

1.6. Rabbī:
Tecellī eylesin ʿaşk-ı cemālin sahn-ı sīnemde
Fakīri maʿşer-i ʿuşşāka ser-dār eyle yā ***Rabbī*** **(Kaside 9/5)**

1.7. Rabbī:
Liyākat yoksa kudret yoksa kudret ver liyākat ver
Kulun Fennīyi her lutfa sezā-vār eyle yā ***Rabbī*** **(Kaside 9/6)**

1.8. Rabbī:
Dil-i efsürdemi ʿaşkınla teshīn eyle yā ***Rabbī***
Küşād et dīde-i cānı Hudā-bīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/1)**

1.9. Rabbī:
Dil-i efsürdemi ʿaşkınla teshīn eyle yā Rabbī
Küşād et dīde-i cānı Hudā-bīn eyle yā ***Rabbī*** **(Kaside 10/1)**

1.10. Rabbī:
Tecellī-i Cemāle mazhariyyetle edip şādān
Derūnum derdini taʿdīl ü teskīn eyle yā ***Rabbī*** **(Kaside 10/2)**

1.11. Rabbī:
Sıyānet kıl bu ʿabd-i pür-kusūru ʿakla uymaktan
Televvünden halās et ehl-i temkīn eyle yā ***Rabbī*** **(Kaside 10/3)**

1.12. Rabbī:
Sana zannım hüsündür sen bilirsin hadd-i zātında
Bu hüsn-i zannımı tahkīk u tersīn eyle yā ***Rabbī*** **(Kaside 10/4)**

1.13. Rabbī:
Cemāl-i pākini göster bana mirʾāt-ı eşyāda
Şu giryān çeşmimi dāim Hudā-bīn eyle yā ***Rabbī*** **(Kaside 10/5)**

1.14. Rabbī:
Kulun Fennīyi dūr etme tarīk-i istikāmetten
Hemīşe hilʿat-ı ʿismetle tezyīn eyle yā ***Rabbī*** **(Kaside 10/6)**

1.15. Rabbī:
Fezā-yı sīnemi ʿaşkınla lebrīz eyle yā ***Rabbī***
Uyandır dīde-i cānı seher-hīz eyle yā Rabbī **(Kaside 12/1)**

1.16. Rabbī:
Fezā-yı sīnemi ʿaşkınla lebrīz eyle yā Rabbī
Uyandır dīde-i cānı seher-hīz eyle yā ***Rabbī*** **(Kaside 12/1)**

1.17. Rabbī:
Kerem kıl maʿşer-i ʿuşşāk içinde koyma bīgāne
Muhabbet meclisinde sohbet-āmīz eyle yā ***Rabbī*** **(Kaside 12/2)**

1.18. Rabbī:
Hakīkat ʿāleminde fark maʿal cemʿa muvaffak kıl
Şerīʿat ʿāleminde ehl-i temyīz eyle yā ***Rabbī*** **(Kaside 12/3)**

1.19. Rabbī:
Seherlerde enīn-i iştiyākım olmasın zāyī
Harīm-i ʿizzetinde rahmet-engiz eyle yā ***Rabbī*** **(Kaside 12/4)**

1.20. Rabbī:
İlāhī hāme-i Fennīye kudret ver liyākat ver
Hemīşe medh-i Peygamberle tehzīz eyle yā ***Rabbī*** **(Kaside 12/5)**

Rabb-i Cevād:

1.) Cömert, kerim olan Allah.

1.1. Rabb-i Cevād:
Çıktı bir tārīh hāmemden anı tebrīk için
Hüsn-i āmīzişle taltīf eyleye ***Rabb-i Cevād*** **(Tarih 6/6)**

Rabb-i ekrem:

1.) Son derece cömert olan Rab, Allah.

1.1. Rabb-i ekrem:
Seni ahsen yaratmış ***Rabb-i Ekrem*** *yā Resūlallah*
Hasendir gerçi ebnā-yı beşerde Hazret-i Yūsuf **(Kaside 17/5)**

Rabb-ı Ganī:

1.) Hiçbir şeye ve hiçbir kimseye muhtaç olmayan, kullarının bütün ihtiyacını karşılayan mutlak zengin olan Allah.

1.1. Rabb-ı ganī:
Kurʾān ile ***Rabb-ı Ganī*** *öğmüş yaratmıştır seni*
Feyz-i şefāʿattan beni rahm eyleyip kıl hisse-yāb **(Kaside 20/24)**

Rabb-i müteʿāl:

1.) Yüce Allah.

1.1. Rabb-i müteʿāl:
Devrān ettiği müddetçe semāvāt u zemīn
ʿÖmr ü sıhhatlerini artıra ***Rabb-i müteʿāl*** **(Kaside 40/75)**

Rabbü'l-erbāb:

1.) Bütün esmanın menşei, ilk zuhurun mazharı olan ve rububiyet kendisine mahsus bulunan Allah.

1.1. Rabbü'l-erbāb:
Sana muhtāc eder āhir onu ***Rabbü'l-erbāb***
Etmesin öyle sühanlar seni asla ağdāb **(Müsemmen 1/23)**

rābıta-i sabr ü karār:

1.) Sabır ve karar bağı.

1.1. rābıta-i sabr ü karār:
Yandı ey nahl-i emel ***rābıta-i sabr ü karār***
Dil-i gam dīdeme gāyetle girān geldi bu bār **(Müsebba 2/36)**

rabt et-:

1.) Bağlamak.

1.1. rabt et-:*-en*
Rabt eden *zencīr-i ʿaşk-ı yāre gönlümdür beni*
Lākin el bu hāleti zülf-i nigārımdan bilir **(Gazel 28/3)**

rabt-ı kalb eyle-:

1.) Kalbi bağlamak; gönül vermek, bağlanmak.

1.1. rabt-ı kalb eyle-:
Rabt-ı kalb eyle *hemān gāʾileden āzād ol*
Başka bir ʿālem olur ʿālem-i hürriyet-i Pīr **(Kaside 33/17)**

1.2. rabt-ı kalb eyle-:
Tevekkül ʿāleminde ratb u yābis kāl u kīl olmaz
Hamūş ol Fennīyā takdīr-i Hakka ***rabt-ı kalb eyle*** **(Gazel 76/8)**

rācih:

1.) Tercih eden; üstün, kıymetli, itibarlı olan.

1.1. rācih:*-i, -di, -m*
Rācih idim *ammā ki felek eyledi mercūh*
Eyler mi tahammül buna her kālıb-ı bī-rūh **(Müseddes 3/10)**

rācil:

1.) Yaya; ***mec.*** Bilgisiz, ham.

1.1. rācildir:*-dir*
Gönül buʿd-ı merāhilden de etmez ihtirāz ammā
Ne yapsın bī-kes ü bī-vāyedir bī-çāre ***rācildir*** **(Kaside 38/35)**

1.2. rācilsin:*-sin*
Yakışmaz hāb-ı gaflet sālikān-ı ʿaşka bīdār ol
Metāʿ-ı dehri çok yüklenme ***rācilsin*** *sebük-bār ol* **(Müseddes 1/4)**

rağbet:

1.) İstek, arzu, ilgi.

1.1. rağbeti:*-i*
Rağbeti *yoksa mülākāta ne lāzım acı söz*
Herkes ey dilber-i şīrīn-dehen ebkem değil ā **(Gazel 5/6)**

1.2. rağbeti:*-i*
Tabʿ-ı pākim müşkilāt-ı hikmetin hallālidir
Celbeder her yerde güftārım mezīd ***rağbeti*** **(Kaside 37/97)**

1.3. rağbeti:*-i*
Hastanın tabʿınca söz dārūdan aʿlā iş görür
Māla cāha hüsne muhtasdır ʿavāmın ***rağbeti*** **(Müfret 18/1)**

rağbet et-:

1.) İsteyip alaka göstermek, meyletmek, teveccüh etmek.

1.1. rağbet et-:*-ti, -n, -se*
Sana yazıklar olsun irtişāya ***rağbet ettinse***
ʿAdāletten ʿudūl etmek için ahz-ı rüşvet ettinse **(Müseddes 1/19)**

1.2. rağbet et-:*-se, -m*
Rağbet etsem *devlet-i dünyā şitāb eyler bana*
Lāle hadler servi kadler intisāb eyler bana **(Kıt'a 5/1)**

rağmen:

1.) "karşın" anlamında bir edat.

1.1. rağmen:
Sana ***rağmen*** *severim bir dilber*
Belki senden de ola bālā ter **(Şarkı 9/11)**

rāh:

1.) Yol, tarik.

1.1. rāh:
Senin çün rüʾyet-i envār-ı dīdāra açıldı ***rāh***
Kelīme Len terānī hutbesi sedd-i merām oldu **(Kaside 14/4)**

1.2. rāhına:*-ı, -n, -a*
Rāhına *medresenin ak yürü cūyān gibi*
Eb ü ecdādın olan zāt-ı şerīfān gibi **(Müseddes 4/5)**

3. rāhının:*-ı, -nın*
Müstebiddāna husūsiyle refākat etmedim
İstikāmet ***rāhının*** *gayrı tarīka gitmedim* **(Muhammes 4/19)**

rāhat:

1.) Üzüntüsüz ve sıkıntısız olma durumu, huzur.

1.1. rāhat:
Gönül bir āfete düş cihānda şöhret istersen
Tutulma her mihr-i devr-i kamerde ***rāhat*** *istersen* **(Gazel 246/1)**

1.2. rāhat:
Rāhat arama Hakkı ara cümleyi hoş gör
Yanlışlarını yād ile ʿafv iste Hudādan **(Kaside 50/6)**

1.3. rāhatı:*-ı*
Olmasın mı öyle bir Şāhen-şehe cānlar fedā
Sāye-i ʿadliyle kāʾimdir umūmun ***rāhatı*** **(Kaside 37/19)**

1.4. rāhatımı:*-(ı)m, -ı*
Ben ne yaptım ki felek ***rāhatımı*** *çok görüyor*
Hidemāt-ı hasenem halka kabāhat geliyor **(Kaside 48/22)**

rāhat et-:

1.) Sıkıntısız durumda olmak, ferahlanmak, dinlenmek.

1.1. rāhat et-:*-ecek*
Sen halkı üzer herkesi bī-zār kılarsın
Rāhat edecek *menzil ü mesken bulamazsın* **(Gazel 128/2)**

rāhat ol-:

1.) Huzur içinde olmak.

1.1. rāhat olmak:*-mak*
Haberdār olma hiçbir ʿilm ü fenden ***rāhat olmak*** *istersen*
Edībin ensesinden sille-i cevr ü sitem gitmez **(Gazel 81/3)**

rāhat yaşa-:

1.) Huzurlu, sıkıntı duymadan ömrü geçirmek.

1.1. rāhat yaşamak:-*mak*
Fikrin gama düşmekse eğer eyle tezevvüc
***Rāhat yaşamak** ister isen ferd ü bekār ol* **(Gazel 137/5)**

rāhat yüzü gösterme-:

1.) Hiç rahat ettirmemek.

1.1. rāhat yüzü gösterme-:-*di*
*Dört buçuk yıldır sana **rāhat yüzü göstermedi***
Nādim olsun cevrine çarh-ı sitem-kār ağlasın **(Gazel 250/6)**

1.2. rāhat yüzü gösterme-:-*sin*
Dürlü dürlü gussa gam versin Hudā hussādıma
*Bir nefes **rāhat yüzü göstermesin** ezdādıma* **(Kıt'a 13/1)**

rāhat-ı bāl:

1.) Gönül rahatlığı; huzur, refah.

1.1. rāhat-ı bāl:-*(i)m*
*Seninle dāʾim ü kāʾim hayātım **rāhat-ı bālim***
Anın-çün iftikārınla diğer-gün oldu ahvālim **(Müsebba 3/8)**

rāhat-ı cān:

1.) Gönül rahatlığı.

1.1. rāhat-ı cān:
Uğraşır her dem belā-yı hicr ile bī-çāre dil
*Sevdiğim günden beri bir **rāhat-ı cān** görmedim* **(Gazel 156/6)**

rāhat-ı servet:

1.) Varlığın, zenginliğin verdiği rahatlık.

1.1. rāhat-ı servet:
*Evlād-ı beşer **rāhat-ı servet** ararken*
Minnet yetişir fāriğ olur yüsr ü gınādan **(Kaside 50/5)**

rāhatta kal-:

1.) Rahat olmak, huzurlu olmak.

1.1. rāhatta kal-:-*(ı)r*
*Yine **rāhatta kalır** cism-i nizārım Fennī*
Yār yanımda iken yastığım ahcār olsa **(Gazel 184/7)**

rāh-ber:

1.) Rehber, yol gösteren.

1.1. rāh-berim:-*(i)m*
Agreb bu ki ʿazmettiğim işten haberim yok
*Esʿab bu ki yol gösterecek **rāh-berim** yok* **(Müseddes 3/3)**

rāh-ı maksūd:

1.) Hedeflenilen, varılmak istenen yol.

1.1. rāh-ı maksūd:-*a*
***Rāh-ı maksūda** hakīkat inhimāk etsem gerek*
Kendimi ʿaşk-ı ruhunla cezbe-nāk etsem gerek **(Tahmis 8/2)**

rāh-ı taleb:

1.) İstek yolu; arzulanan şeye ulaşmak için gidilen veya tutulan yol.

1.1. rāh-ı taleb:
Etmedi teşne-dili cürʿa-i matlab-ı reyyān
*Çeşme-sār-ı emele uğramadı **rāh-ı taleb*** **(Kaside 45/10)**

Rahīm:

1.) "Ahirette mümin kullarına acıyan, merhamet eden" manasındaki Allah'ın isimlerinden (esmâ-i hüsnâ) biri.

1.1. Rahīmü:-*ü*
*Yā Raʾūfu yā **Rahīmü** yā İlāhe'l-ʿālemīn*
Yā ʿAtūfu yā ʿAlīmü yā Mücīre'l-hāifīn **(Kaside 7/6)**

rāhına cānlar fedā:

1.) "Bir kimsenin yoluna, uğruna canını vermek, ölmek" manasında bir ifade.

1.1. rāhına cānlar fedā:-*dır-lar*
Yüz sürmeğe dergāhına kerrūbiyān eyler şitāb
*Dildādedir Allahına **canlar fedādır rāhına*** **(Kaside 20/8)**

rāhını şaşır-:

1.) Yolunu şaşırmak, ne yapacağını bilememek; doğru yoldan ayrılmak.

1.1. rāhını şaşır-:-*dı, -n, -sa*
***Şaşırdınsa rāhını** buyur bende-hāneye*
Görülmüş mü bir meh-kīnim ona menzil olmasın **(Gazel 164/5)**

rahm:

1.) Merhamet, acıma.

1.1. rahme:-*e*
*Rızā bābında bekle **rahme** şāyān olmak istersen*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/3)**

rahm et-/eyle-:

1.) Merhamet etmek.

1.1. rahm et-:
ʿAşk āteşine yandı dil-i cānım efendim
*Bak hālime **rahm et** bana cānānım efendim* **(Gazel 144/1)**

1.2. rahm et-:-*ecek*
Emniyyet ile cān atacak bir siperim yok
*İmdād umacak **rahm edecek** kimselerim yok* **(Müseddes 3/15)**

1.3. rahm-edecek:-*ecek*
*Ne zamān **rahm-edecek** hālime sultānım ʿaceb*
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/1)**

1.4. rahm et-:-*(e)r*
*Sana da **rahm eder** el-kıssa bulur bir çāre*
Nice bīçārelere olmadadır çāre-resān **(Kaside 45/26)**

1.5. rahm et-:-*(e)r, -iz*
Bizde ʿādet değil tefrīk-i mezheb
***Rahm ederiz** şāyān olanlara hep* **(Şarkı 3/5)**

1.6. rahm et-:-*ip*
***Rahm edip** sevgili pīr ʿaşkına feryādımı kes*
Bundan artık da sana ʿarz-ı niyāz etmem bes **(Müsebba 2/58)**

1.7. rahm et-:-*ip*
*Eşk-i hūn-āmīzimi gördükçe her an **rahm edip***
ʿĪd-i vasla gördü bu mahzūnu şāyān rahm edip **(Tahmis 2/11)**

1.8. rahm et-:-*ip*
*Etti Fennīye bedel bir kebşi kurbān **rahm edip***
Cān iken kurbānı ey Memdūh cānān rahm edip **(Tahmis 2/12)**

1.9. rahm et-:-*ip*
Etti Fennīye bedel bir kebşi kurbān rahm edip
*Cān iken kurbānı ey Memdūh cānān **rahm edip*** **(Tahmis 2/12)**

1.10. rahm et-:-*ip*

Eşk-i hūn-āmīzimi gördükçe her an rahm edip
ʿİd-i vasla gördü bu mahzūnu şāyān ***rahm edip*** **(Tahmis 2/11)**

1.11. rahm et-:-*se*
Hālime ***rahm etse*** *ol rūh-ı musavver kāşki*
Cān atıp ʿarz-ı niyāz etmekte etmezdim kusūr **(Gazel 215/5)**

1.12. rahm et-:-*sin*
Nazar-ı lutf ile baksın gözüme ***rahm etsin***
Neme lāzım demesin dīde-i giryānım için **(Gazel 163/2)**

1.13. rahm eyle-:
Sohbet edelim meclise gel serv-i bülendim ***Rahm eyle*** *efendim*
Hicrinle dil-i gam-zedenin hāli yamandır Allaha ʿayāndır
(Müstezad 2/6)

1.14. rahm eyle-:
Tīğ-ı hasret değdi cāna
Rahm eyle *ben nā-tüvāna* **(Diğer 3/7)**

1.15. rahm eyle-:-*y, -ip*
Kurʾān ile Rabb-ı Ganī öğmüş yaratmıştır seni
Feyz-i şefāʿattan beni ***rahm eyleyip*** *kıl hisse-yāb* **(Kaside 20/24)**

1.16. rahm eyle-:-*y, -ip*
Yarama ***rahm eyleyip*** *etmezse yārām yāreme*
Yāreden ölsem de minnet eylemem ağyāra ben **(Gazel 168/3)**

rahm etmiş ol-:

1.) Merhamet etmiş, acımış olmak.

1.1. rahm etmiş ol-:-*a*
Sāde Yūsufʿmu hep ebnā-yı beşer sīne döğer
Kendi ***rahm etmiş ola*** *ʿāşık-ı nā-kāma meğer* **(Kaside 34/8)**

rahm u iltifāt et-:

1.) Merhamet edip ilgi, alaka göstermek.

1.1. rahm u iltifāt et-:-*sin*
O şūh ahvālimi bilmez ki ***rahm u iltifāt etsin***
Tedāvī saʿb olur teşhīs-i ʿillet müphem oldukça **(Gazel 200/7)**

rahm ü reʾfet:

1.) Merhamet etme, acıma, esirgeme.

1.1. rahm ü reʾfet:-*i*
Aklının meftūnudur her bār-ı reʾy ü üstüvār
Kābil olsa ger tecessüm etse ***rahm ü reʾfeti*** **(Kaside 39/9)**

Rahmān:

1.) "Sonsuz merhametiyle lütuf ve ihsanda bulunan" manasına gelen Allah'ın güzel isimlerinden (esmâ-yi hüsnâ) biri.

1.1. Rahmān:
Maksūdumu yā ***Rahmān*** *etsen bana ger ihsān*
Gelmez sana bir noksān ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/5)**

1.2. Rahman:
Kuvvet anın kudret anın
Rahman *odur rahmet anın* **(Diğer 5/19)**

rahmet:

1.) Allah'ın yaratıklarına olan merhameti, acıma ve esirgemesi.

1.1. rahmet:
Kuvvet anın kudret anın
Rahman odur ***rahmet*** *anın* **(Diğer 5/19)**

1.2. rahmet:
Kalmıyor bir eser-i muʿteberim ahlāfa
Getirirler mi ʿaceb ***rahmet*** *ile yāda beni* **(Gazel 223/10)**

1.3. rahmet:
Düşen bī-keslere ***rahmet*** *tarīk-i iʿtilā göster*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/24)**

1.4. rahmet:-*e*
Çekmem elimi dergeh-i fazlında İlāhī
Bir ben mi bütün halk-ı cihān ***rahmete*** *muhtāc* **(Gazel 17/7)**

1.5. rahmeti:-*i*
Tevhīdi ʿayān bildir ey ***rahmeti*** *bol Mevlā*
Maksūdumu ver güldür ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/1)**

1.6. rahmeti:-*i*
Tevhīdi ʿayān bildir ey ***rahmeti*** *bol Mevlā*
Maksūdumu ver güldür ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/1)**

1.7. rahmeti:-*i*
İmānımı tevsīk et ey ***rahmeti*** *bol Mevlā*
Taklīdimi tahkīk et hem-rāhımı tevfīk et **(Kaside 11/2)**

1.8. rahmeti:-*i*
Mahv eyle beni sende benlik koma şu bende
Kıl zātına efkende ey ***rahmeti*** *bol Mevlā* **(Kaside 11/3)**

1.9. rahmeti:-*i*
Ol Şāh-ı mümeccedden ey ***rahmeti*** *bol Mevlā*
Ayırma Muhammedden yenbūʿ-ı muhabbetten **(Kaside 11/4)**

1.10. rahmeti:-*i*
Maksūdumu yā Rahmān etsen bana ger ihsān
Gelmez sana bir noksān ey ***rahmeti*** *bol Mevlā* **(Kaside 11/5)**

1.11. rahmeti:-*i*
Saldın başımı derde ʿaşkın esiyor serde
Gitsin aradan perde ey ***rahmeti*** *bol Mevlā* **(Kaside 11/6)**

1.12. rahmeti:-*i*
Fennī bir oğuz kuldur zikrin ile meşguldür
Ölmezden evvel öldür ey ***rahmeti*** *bol Mevlā* **(Kaside 11/7)**

1.13. rahmetine:-*i, -n, -e*
Ecdādımı gark eyleyim ***rahmetine***
Evlādımı her türlü belādan sakla **(Kaside 3/2)**

rahmet-engiz eyle-:

1.) Rahmete sebep olmak, rahmet saçmak.

1.1. rahmet-engiz eyle-:
Harīm-i ʿizzetinde ***rahmet-engiz eyle*** *yā Rabbī*
Seherlerde enīn-i iştiyākım olmasın zāyī **(Kaside 12/4)**

rahmet-i Hak:

1.) Allah'ın rahmeti.

1.1. rahmet-i hakk:-*la*
Hamdi terdīfen edip Peygambere ʿarz-ı selām
Rahmet-i Hakkla *olur mesrūr u müstebşir kalem* **(Kaside 24/2)**

rahmet-i Rahmān:

1.) Allah'ın merhameti, acıma ve esirgemesi.

1.1. rahmet-i Rahmān:
Gerçi ālūde-i çirkāb-ı günāhım Fennī
Var ümīdim ki eder ***rahmet-i Rahmān*** *beni pāk* **(Gazel 116/5)**

1.2. rahmet-i Rahmān:

Mūcib-i cennet olur sanma ʿibādet Fennī
Mazhariyyāt-ı niʿam ***rahmet-i Rahmān*** *iledir* **(Gazel 32/7)**

rahmetle an-:

1.) Ölen bir kimsenin arkasından iyilikle bahsetmek.

1.1. rahmetle an-:-*(a)r*
Ümīdim var ki ***rahmetle anar*** *ihvān u yārānım*
Duʿā-yı hayr ile tezkār eder evlād ü akrānım **(Muhammes 2/17)**

rahm-ı insāf et-:

1.) Adaletle merhamet etmek; merhametli olmak.

1.1. rahm-ı insāf et-:
Efendim ***rahm-ı insāf et*** *gözümde eşk-i ālim var*
Dilimde sūziş-i hasret elimde ʿarz-ı hālim var **(Gazel 25/1)**

rahşān ol-:

1.) Parlamak.

1.1. rahşān ol-:-*muş*
Hāmī-i ehl-i hüner Hazret-i Memdūh Paşa
Pertev-i ʿātıfeti meh gibi ***olmuş rahşān*** **(Kaside 45/18)**

rahş-ı ʿArap:

1.) Arap atı [rahş; Zaloğlu Rüstem'in gösterişli olması ile meşhur olan at (Levend, 2017: 372)].

1.1. rahş-ı ʿArap:
Müstağni-i meşşātadır ey şūh cemālin
Zīrā ki değil ***rahş-ı ʿArab*** *zīnete muhtāc* **(Gazel 17/4)**

rahş-ı gül-gūn:

1.) Gül renkli at (Hüsrev ü Şirin mesnevisinde geçen ve çok hızlı koşan iki attan birine telmihte bulunulmaktadır).

1.1. rahş-ı gül-gūn:-*ün*
Şimdi meydān-ı hüner cühhāle etti intikāl
Rahş-ı gül-gūnün *eşekler tuttu cevlān-gāhını* **(Müfret 7/1)**

rakam:

1.) Sayıları göstermek için kullanılan işaretlerden her biri; miktar; yazı yazma.

1.1. rakamla:-*la*
Tāze mazmūna verir hüsnü ***rakamla*** *ziynet*
Sanki meşşāta-i dildārı beyāndır kalemim **(Gazel 152/16)**

rakamla:

1.) Sayıyla; sayarak.

1.1. rakamla:
Ol Şehin bulmaz kemālātı ***rakamla*** *intihā*
Olsa deryālar mürekkep şāhılar neyler kalem **(Kaside 24/48)**

rakīb:

1.) Rakip; herhangi bir işte birbirinden üstün olmaya çalışanlardan her biri. Klasik şiirde âşık-maşuk ilişkisi arasında âşık ile yarışan ve ona ortak olan kişidir. Rakip, âşığın nazarında kötü olandır. Âşığa, sevgili kadar eziyet eder. Sevgiliyi âşıktan uzaklaştırmaya çalışan, sevgili ile âşığın kavuşmasına engel olan kimsedir (Pala, 2017: 374); ***tas.*** Dünya, şeytan (Uludağ, 2016: 291).

1.1. rakīb:
Sormasın ʿazm-i çemen esbābını yāra ***rakīb***
Nā-be-cādır dīve esrār-ı Süleymāndan bahis **(Gazel 14/6)**

1.2. rakīb:
Nakş yapmaktan gubār-ı reh-güzārımdan bilir
İsterim her şeb tavāf-ı kūyunu ammā ***rakīb*** **(Gazel 28/5)**

1.3. rakīb:
Ne zamān eylese teşrīf dilārā-yı ümīd
Yer komaz sāha-yı hātırda ***rakīb*** *yeʾse* **(Kaside 46/3)**

1.4. rakīb:
Oldu ***rakīb*** *şerh-i merāma hāʾil*
Cānāna tefhīmi olmadı kābil **(Şarkı 8/9)**

1.5. rakīb:
Rakīb *etrāf-ı kūyunda hemīşe gösterir cevelān*
Meseldir söylenir azgın köpek bir yerde cā tutmaz **(Gazel 89/3)**

1.6. rakībi:-*i*
Mesken-i ifrīt ola sahn-ı cinān-ı ʿālīyāt
Gel yanaştırma ***rakībi*** *kūyuna cāʾiz midir* **(Gazel 10/5)**

1.7. rakībin:-*in*
Minnet-i vaslınla öptürdün ***rakībin*** *pāyını*
ʿAşk elinden çektiğim ey şūh-ı fettānım nedir **(Gazel 29/3)**

1.8. rakībin:-*in*
Nedir böyle ***rakībin*** *imtinān-ı gayret-engīzi*
O murdarı dizinden tard ü ibʿād etsen olmaz mı **(Gazel 207/5)**

1.9. rakībin:-*in*
Rakībin *gerdeninden çeşme-i hūn eylesem peydā*
Verin bir hançer-i ser-tīz ü tīğ-i hūn-feşān yok mu **(Gazel 216/9)**

1.10. rakībin:-*in*
Kalırsa bezmimiz yümn-i kudūm-i yārden hālī
Rakībin *makdem-i şūmiyle bārī olmayız meşʾūm* **(Gazel 242/3)**

1.11. rakībin:-*in*
Meyleyleme dehrin bağ u rāğına
Dolaşıp ***rakībin*** *düşme ağına* **(Şarkı 4/5)**

1.12. rakībin: -*in*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
Rakībin *çeşm-i dilber gibi bīmār olduğun görsem* **(Muhammes 1/3)**

1.13. rakībin:-*in*
Rakībin *tabʿı bed güftārı bed evzāʿı beddir hep*
Evet fiʿl-i kerīhi mūcib-i nefy eder hep **(Gazel 7/1)**

1.14. rakībinden:-*(i)n, -den*
Dağıttın kākülü ruhsāra gūyā eyledin perde
Rakībinden *midir bu hudʿa yāhud sen misin kāfir* **(Gazel 39/5)**

rakībā:

1.) Rakibe hitap şekli; "ey Rakip!" (***bk.*** rakīb).

1.1. rakībā:
İcābet etmedin ammā isābet eyledi kat kat
Rakībā *meclis-i ülfet bu şeb meymūndur sensiz* **(Gazel 75/8)**

rakībān:

1.) Rakipler.

1.1. rakībān:
Ben ***rakībān*** *ile hürmette berāber mi idim*
Cevheri bilmeyerek hāk ile yeksān ettin **(Gazel 121/2)**

rakīb-i bed-ahter:

1.) Kötü talihli, uğursuz rakip (***bk.*** rakīb).

1.1. rakīb-i bed-ahter:

Olursa muhakkaktır ki bir fitne parlatır
***Rakīb-i bed- ahter** meclise dāhil olmasın* **(Gazel 164/2)**

rakīb-i bed-endīş:

1.) Kötülük düşünen rakip (***bk.*** rakīb).

1.1. rakīb-i bed-endīş:
Fennī taşınır mı yār için sūʾ-i endīşe
***Rakīb-i bed-endīş** eylemiş iftirā bana* **(Gazel 4/9)**

rakīb-i fitne-kār:

1.) Ortalığı bozmaya çalışan, fitneci rakip (***bk.*** rakīb).

1.1. rakīb-i fitne-kār:-*a*
***Rakīb-i fitne-kāra** kūy-ı dildārı suʾāl etme*
Reh-i cennette İblīs ādeme hāşā delīl olmaz **(Gazel 76/6)**

rakīb-i har-nihād:

1.) Eşek mizaçlı rakip.

1.1. rakīb-i har-nihād:
*Uslu dursun bezm-i sohbette **rakīb-i har-nihād***
Sūretā bārī sözüm tutsun heyūlālanmasın **(Gazel 171/8)**

rakīb-i kīne-perver:

1.) Kin besleyen, kin tutan rakip (***bk.*** rakīb).

1.1. rakīb-i kīne-perver:
Taʿm-ı kandi bozmasa āmīziş-i zehrāb-ı telh
*Gelmese bezme **rakīb-i kīne-perver** kāşki* **(Gazel 215/4)**

rakīb-i kīnever:

1.) Kin tutan rakip ***(bk. rakīb).***

1.1. rakīb-i kīnever:-*den*
***Rakīb-i kīneverden** sakla vaʿd u vuslat-ı yāri*
Rumūz-ı tılsım-ı genc-i nihānı māra bildirme **(Gazel 188/4)**

rakīb-i mār-sīmā:

1.) Yılan yüzlü rakip (***bk.*** rakīb).

1.1. rakīb-i mār-sīmā:
*Yādına yārā **rakīb-i mār-sīmā** gelmesin*
Sükkere telhī-i zehr-i kām-fersā gelmesin **(Gazel 167/1)**

rakīb-i şūm:

1.) Uğursuz rakip (***bk.*** rakīb).

1.1. rakīb-i şūm:
*Pek girāndır bize taʿrīzi **rakīb-i şūmun***
Ne bugün tākatımız var ne de yarın çekeriz **(Gazel 72/6)**

raks u harekāt:

1.) Ahenkli, oynak hareketler.

1.1. raks u harekāt:
*İhtiyārıyla değil andaki **raks u harekāt***
Atacak kendini āgūşuna gūyā Pervīn **(Kaside 42/34)**

rām:

1.) İtaat eden, boyun eğen.

1.1. rāmım:-*(ı)m*
*Ne emrin var ise emr et ki ben her emrine **rāmım***
Nedir bāʿis ki geçmez şimdi istirhām u ibrāmım **(Tahmis 3/4)**

rām kıl-:

1.) Boyun eğdirmek, itaat ettirmek.

1.1. rām kıl-:-*(a)r*
Efsūn var ise tatlı sühandır bu cihānda
*Mārānı bile **rām kılar** hüsn-i hitāba* **(Gazel 201/5)**

rām ol-:

1.) Boyun eğmek, itaat etmek, uymak.

1.1. rām ol-:-*acak*
*Ne zamān **rām olacak** rūhuma emmāre benim*
Ne zamān hükmedecek dīve Süleymānım ʿaceb **(Kaside 6/7)**

1.2. rām ol-:-*acak*
*Ne zamān **rām olacak** rūhuma emmāre benim*
Ne zamān hükmedecek dīve Süleymānım ʿaceb **(Kaside 6/7)**

1.3. rām ol-:-*mak, -a*
*ʿİvaz ister sana bir vefk-ı merām **olmağa rām***
Kuru sözler o perī-peykeri teshīr etmez **(Gazel 71/6)**

1.4. rām ol-:-*(u)r*
Bezl-i mechūd etmeden doğmaz gönülde nūr-ı ʿaşk
*Mübtelāya bād-ı hādan hangi dilber **rām olur*** **(Gazel 33/6)**

raʿnālan-:

1.) Güzelleşmek, hoş görünmek.

1.1. raʿnālanmasın:-*ma, -sın*
Gülşen-i dehre kudūmundan haber versin sabā
*Ser-fürū etsin benefşe gonca **raʿnālanmasın*** **(Gazel 171/3)**

rāsih:

1.) Sağlam, kuvvetli, metin, muhkem.

1.1. rāsihdim:-*di, -m*
*Ne ikbālinde sābittir ne idbārında **rāsihdim***
Hemīşe tavr-ı ʿālem dikkat etsen inkılāb üzre **(Gazel 193/5)**

2.) "üstüne" redifli gazeliyle şöhretini kazanan XVIII. yüzyıl şairlerinden Balıkesirli Ahmet Bey.

2.1. Rāsihi:-*i*
Dediler sevk eyledin arslan arslan üstüne
***Rāsihi** tanzīr için Fennīye ibrām eyleyip* **(Gazel 206/7)**

rāsih-dem:

1.) Nefesi, ağzı sağlam; sözünde duran.

1.1. rāsih-dem:
*Bulursun bendeni her ʿahd ü peymānında **rāsih-dem***
Eğer sen kendini bed-māye kāne nisbet etmezsen **(Gazel 124/4)**

rāsih-dem ol-:

1.) Sözünde durmak.

1.1. rāsih-dem ol-:
*Sen hemān **rāsih-dem ol** ihlāsta ādem gibi*
Şeytānat fikriyle ağyār-ı mürāʿī çatlasın **(Gazel 214/4)**

Rasūl-i Efham:

1.) Yüce resul; Hz. Peygamber.

1.1. Rasūl-i Efham:-*ın*
Sāyesinde halk olunmuştur vücūd-ı mümkünāt
*İlticā et zılline Fennī **Rasūl-i Efhamın*** **(Gazel 10/6)**

Rasūl-i merhamet-kār:

1.) Merhametli Resul; Hz. Peygamber.

1.1. Rasūl-i merhamet-kār:-*a*

Gönül müstağrak-i deryā-yı hayrettir yürek-yāra
Dehālet eyledim ancak ***Rasūl-i merhamet-kāra*** **(Müseddes 2/5)**

ratb u yābis:

1.) Kuru ve yaş; ***mec.*** Münasebetli münasebetsiz, yerli yersiz.

1.1. ratb u yābis:
Tevekkül ʿāleminde ***ratb u yābis*** *kāl u kīl olmaz*
Hamūş ol Fennīyā takdīr-i Hakka Rabt-ı kalb eyle **(Gazel 76/8)**

Raʾūf:

1.) "İleri derecede şefkatli ve merhametli" manasına gelen Allah'ın isimlerinden (esmâ-yi hüsnâ) biri.

1.1. Raʾūfu:-*u*
Yā ***Raʾūfu*** *yā Rahīmü yā İlāhe'l-ʿālemīn*
Yā ʿAtūfu yā ʿAlīmü yā Mücīre'l-hāifīn **(Kaside 7/6)**

rāvī tut-:

1.) Rivayet etmek, anlatmak, nakletmek için görevlendirmek.

1.1. rāvī tut-:-*tu, -lar*
Hāl-i meʾmūrîne bir kezzābı ***rāvī tuttular***
Ehl ile nā-ehli cāhiller müsāvī tuttular **(Muhammes 4/6)**

ravza-ı Firdevs:

1.) Firdevs bahçesi; Firdevs cenneti.

1.1. ravza-ı Firdevs:-*e*
Bir avuç toprağını vermem riyāz-ı cennete
Ravza-ı Firdevse *fāʾikdir riyāz-ı kūy-ı dost* **(Gazel 13/2)**

ravza-i huld-ı berīn:

1.) Kutsal, yüce cennet bahçesi.

1.1. ravza-i huld-ı berīn:-*i*
Ana bir ***ravza-i huld-ı berīni*** *eyledik tebrīk*
O da ev halkına derd-i firākı armağan etti **(Tarih 22/5)**

1.2. ravza-i huld-ı berīn:-*i*
Ana bir ***ravza-i huld-ı berīni*** *eyledik tebrīk*
O da ev halkına derd-i firākı armağan etti **(Gazel 251/5)**

ravza-i ikbāl:

1.) Talih bahçesi, saadet bahçesi.

1.1. ravza-i ikbāl:-*(i)n, -i*
Eşk ile ***ravza-i ikbālini*** *irvā eyle*
Meyveye tālib olan bağçesine su getirir **(Gazel 43/10)**

ravza-i pāk:

1.) Temiz ve nurlu bahçe; Hz. Peygamber'in nurlu kabri.

1.1. ravza-i pāk:-*i*
Eğer görmezden evvel cān verirsem ***Ravza-i pāki***
Mezārımda der eczā-yı ʿızāmım haşredek eyvah **(Kaside 14/7)**

ravza-ı Rıdvān:

1.) Cennet bahçesi.

1.1. ravza-ı Rıdvān:
Tatmayanlar çāşnī-i vasl u firākı bilemez
Nār-ı dūzah ne demek ***Ravza-ı Rıdvān*** *ne imiş* **(Gazel 93/2)**

ravza-i ʿulyā:

1.) Çok yüce bahçe; Hz. Peygamber'in kabri.

1.1. ravza-i ʿulyā:-*s, -ı, -n, -a*
Fennīyā eczā-yı cismim ola ser-tā-ser kalem
Ravza-i ʿulyāsına *olsun selām-ı bī-hesāb* **(Kaside 24/59)**

ravza-ı ümīd:

1.) Ümit bahçesi.

1.1. ravza-ı ümīd:
Rebīʿ-i vuslat-ı dilber gelir ey ***ravza-ı ümīd***
Tarāvet-yāb olur ahdarlanırsın böyle kalmazsın **(Gazel 119/6)**

ravza-pīrā-yı sevāhil:

1.) Sahil bahçelerini süslemek, donatmak.

1.1. ravza-pīrā-yı sevāhil:-*dir*
Kirām ikrāmını erbāb-ı istihkāka bezl eyler
Sehāb-ı rahmet-āver ***ravza-pīrā-yı sevāhildir*** **(Kaside 38/31)**

rāyic:

1.) Revaçta olan, geçerli; değerli.

1.1. rāyictir:-*tir*
Hālisıyyetle giren cīb-i kibāra pāradır
ʿAsrımızda ādemin mağşūşu ***rāyictir*** *fakat* **(Gazel 56/4)**

rāyiha:

1.) Koku, güzel koku.

1.1. rāyiha:
Māye-i ʿaşk ʿacabā dilde mi dilberde midir
O güzel ***rāyiha*** *āteşte mi ʿanberde midir* **(Gazel 36/1)**

1.2. rāyihadır:-*dır*
Mazhar-ı rağbet eden ʿūdu güzel ***rāyihadır***
Küberānın şerefi lutf ile ihsān iledir **(Gazel 32/4)**

rāyiha-i ʿanberi zülf:

1.) (Sevgilinin) saçının amber kokusu (***bk.*** ʿanber).

1.1. rāyiha-i ʿanberi zülf:-*(ü)m*
Bastırır ***rāyiha-i ʿanberi zülfüm*** *dersin*
Ne verirsin bana çıkmazsa eğer bu dediğin **(Gazel 118/3)**

rāyiha-i gonca-i zībā-yı vatan:

1.) Vatanı süsleyen goncanın (sevgilinin) kokusu; [elest bezminin (***bk.*** ezel), süsü olan Hz. Peygamber'in kokusu.]

1.1. rāyiha-i gonca-i zībā-yı vatan:
Ne zamān şark u şimālīye teveccüh etsem
Geliyor ***rāyiha-i gonca-i zībā-yı vatan*** **(Gazel 165/9)**

rāz:

1.) Gizlenen şey, sır.

1.1. rāzım:-*(ı)m*
Huzūr-u devlete ʿarz-ı metālib emr-i zāʾiddir
ʿAyāndır Hazretinde cümle ***rāzım*** *āh Efendim āh* **(Gazel 179/4)**

1.2. rāzına:-*(ı)n, -a*
Şimdi bīgāne midir gözde dil-i bī-çārem
Hani her hāline her ***rāzına*** *ol mahrem idi* **(Gazel 210/5)**

rāz-āşinā:

1.) Sırra aşina olan, bir sırrı bilen (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1.1. rāz-āşināsın:-*sın*
Büyüksün fıtraten ***rāz-āşināsın***
Büyüksün pīşvā-yı evliyāsın **(Kaside 28/9)**

rāzı:

1.) Uygun bulan, benimseyen, isteyen, kabul eden (kimse).

1.1. rāzı:
Rikābında Ferīdūn ile Cem sāyisliğe ***rāzı***
Kapında Şāh-ı kisrā pās-bānın olsa kāʾildir **(Kaside 38/18)**

1.2. rāzıyız:-*y, -ız*
Takmışız boynumuza ribka-i rukbetini
Rāzıyız *kulluğuna rütbe-i bālāya bedel* **(Gazel 141/2)**

rāz-ı ʿaşk:

1.) Aşk sırrı.

1.1. rāz-ı ʿaşk:-*ı*
Fennīyā gizlerdim ammā ***rāz-ı ʿaşkı*** *sīnede*
Ādemi hāl-i süveydā bülbül-āsā söyletir **(Gazel 52/7)**

rāzı değil:

1.) Razı olmama, istememe, hoşnut olmama.

1.1. rāzı değil:
Değil *Fennī kulun ağyār ile* ***rāzı*** *müsāvāta*
Takaddüm eyler elbet bülbül-i hoş-gū gurāb üzere **(Gazel 205/6)**

rāz-ı mektūm:

1.) Gizli sır.

1.1. rāz-ı mektūm:-*u, -n, -a*
Rāz-ı mektūmuna *hiç kimseyi hem-rāz etme*
Vaʿd ü ikrārım Mevlāyı seversen bozma **(Gazel 189/3)**

rāz-ı nihān:

1.) Gizli tutulan sır.

1.1. rāz-ı nihān:
Hāl-i cünūn derd-i derūn türlü türlüdür
Āh ü figān ***rāz-ı nihān*** *başka başkadır* **(Gazel 64/3)**

1.2. rāz-ı nihān:-*(ı)m*
Fennīyā bir şeb-i çerāğ olsam o şūhun bezmine
Eylesem ***rāz-ı nihānım*** *yāre yana yana ʿarz* **(Gazel 96/5)**

rāzı ol-:

1.) Rıza göstermek, uygun bulmak, benimsemek.

1.1. rāzı ol-:-*up*
Dergeh-i Hakka yapış gayra müdārādan geç
Hırkaya ***rāzı olup*** *atlas ü dībādan geç* **(Müseddes 4/1)**

rebīʿ-i vuslat-ı dilber:

1.) Sevgiliye kavuşma baharı.

1.1. rebīʿ-i vuslat-ı dilber:
Rebīʿ-i vuslat-ı dilber *gelir ey ravza-ı ümīd*
Tarāvet-yāb olur ahdarlanırsın böyle kalmazsın **(Gazel 119/6)**

recā et-:

1.) Rica etmek, istemek, dilemek.

1.1. recā et-:-*se, -m*
Recā etsem *de tedbīr-i halāsı ben de öğrensem*
Sipihrin dest-i cevrinden kaçıp da kurtulan yok mu **(Gazel 216/7)**

recā tut-:

1.) Ricayı, isteği kabul etmek.

1.1. recā tut-:-*maz*
Muʿāniddir o āfet gelmez āgūşa ***recā tutmaz***
Bütün tutmaz değil gerçi tutar ammā becā tutmaz **(Gazel 89/1)**

recā-yı ümīd:

1.) Ümit edilen istekler, dilekler.

1.1. recā-yı ümīd:
Havza-i lutfuna al sen de beni lutfeyle
Çünki her ehl-i emel buldu bir ***recā-yı ümīd*** **(Kaside 46/38)**

reddet-:

1.) Verilen veya yapılması istenen bir şeyi kabul etmemek, geri çevirmek.

1.1. reddet-:-*(e)r*
Red eder *mi ʿacabā Āsaf-ı ʿālī himmet*
Bārī etsem o kerem-pervere ʿarz-ı ahvāl **(Kaside 40/26)**

1.2. reddet-:-*me*
Girībānım tutup dest-i hacālet etmesin sad çāk
Şefīʿ u dest-gīr ol ***etme red*** *yevm-i kıyāmette* **(Kaside 15/2)**

1.3. reddet-:-*me*
Redd etme *anı kūşe-i hırmāna bırakma*
Pür-cürm ise de ʿāşık-ı sādıktır efendim **(Kaside 18/9)**

1.4. reddet-:-*me*
Bir rū-siyāhım ***etme red*** *görme sezāvār-ı ʿitāb*
İnnī dahīlü'l-meded āzürdedir cān ü cesed **(Kaside 20/23)**

1.5. reddet-:-*me, -sin*
Ben de bir dānişverim ***red etmesin*** *ol meh beni*
Kem behā olmaz atılmaz hāke dürr-i şāh-vār **(Kaside 39/53)**

redd-i cevāb eyle-:

1.) Cevabını reddetmek, cevap vermemek.

1.1. redd-i cevāb eyle-:-*r*
Taşa bir söz söylesem ***redd-i cevāb eyler*** *bana*
Hande-nāk eyler çemen-zārı nigāh-ı şefkatim **(Kıt'a 5/2)**

redd-i iʿtirāz eyle-:

1.) İtirazını reddetmek.

1.1. redd-i iʿtirāz eyle-:-*r*
Eskiden söylenmedik söz kalmamış der muʿteriz
Tāze mazmūnlarla ***redd-i iʿtirāz eyler*** *kalem* **(Kaside 24/12)**

refʿ ol-:

1.) Ortadan kaldırmak, hükümsüz kılmak.

1.1. refʿ ol-:-*acak*
Ne zamān ***refʿ olacak*** *perde-i gaflet benden*
Ne zamān açılacak bāsıra-i cānım ʿaceb **(Kaside 6/6)**

refʿ olun-:

1.) Kaldırılmak, giderilmek.

1.1. refʿ olun-:-*du*
Sāyesinde ***refʿ olundu*** *mesh-i evlād-ı beşer*
ʿĀlemine ʿayn-ı rahmettir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/4)**

refākat et-/eyle-:

1.) Beraberinde gitmek, arkadaşlık etmek, eşlik etmek.

1.1. refākat et-:-*me, -di, -m*
Müstebiddāna husūsiyle ***refākat etmedim***
İstikāmet rāhının gayrı tarīka gitmedim **(Muhammes 4/19)**

1.1. refākat eyle-:-*di, -m*
Bir reʾīs-i kīne-perverle ***refākat eyledim***

Var idi meşreblerin yekdiğere zıddiyeti **(Kaside 37/40)**

reʾfet:

1.) Merhamet etme, acıma, esirgeme.

1.1. reʾfeti:-*i*
*Bārigāh-ı himem ve **reʾfeti** mesvā-yı merām*
Kārgāh-ı kerem ve nısfeti meʾvā-yı ümīd **(Kaside 46/16)**

ref-i hicāb et-:

1.) Örtüyü kaldırmak, engelleri kaldırmak.

1.1. ref-i hicāb et-:-*tik, -(i)miz*
Hātırından ne çabuk çıkmış o mest-i nāzın
*Yan yatıp naʿre atıp **ref-i hicāb ettiğimiz*** **(Gazel 73/4)**

refʿ-ı melāl et-:

1.) Kederleri ortadan kaldırmak, sıkıntıları yok etmek.

1.1. refʿ-ı melāl et-:-*(e)r*
Āsitān-ı güher-efşānına ermez destim
*Dil-i gam-gīnden āyā kim **eder refʿ-ı melāl*** **(Kaside 40/25)**

refʾ-ı şikāf ol-:

1.) Yarıkları ortadan kaldırmak.

1.1. refʾ-ı şikāf ol-:-*muş, -tur*
*Güzeller nemçe-veş **refʾ-ı şikāf olmuştur***
Bu gülzār-ı gınāda sanma ehl-i perde kalmıştır **(Gazel 57/4)**

refʿ-i tevahhuş:

1.) Vahşiliği, korkuyu hükümsüz bırakmak, kaldırmak.

1.1. refʿ-i tevahhuş:
*Tabʿından o āhū-nigehin **refʿ-i tevahhuş***
Üç beş sene ʿuşşāk ile ünsiyyete muhtāc **(Gazel 17/3)**

refīk ol-:

1.) Dost, arkadaş olmak.

1.1. refīk ol-:-*sun*
***Refīk olsun** cinānda hūr-ı ʿayne*
Otursun kasr-ı Firdevs-i ʿalāya **(Tarih 13/8)**

refīk u rehber:

1.) Yol arkadaşı ve kılavuz.

1.1. refīk u rehber:-*(i)n, -de*
***Refīk u rehberinden** bellidir āyīn ü ahvāli*
O hadrāü'd-deminde umduğum evsāf yoktur yok **(Gazel 108/4)**

refīk-i nā-muvāfık:

1.) Uygun olmayan arkadaş, eş.

1.1. refīk-i nā-muvāfık:-*tan*
Birisi mār-ı zehr-ālūd biri dūzah ʿazābıdır
*Hazer lāzım münāfıkla **refīk-i nā-muvāfıktan*** **(Müfret 22/1)**

reftār:

1.) Gidiş, yürüyüş; tarz, üslup.

1.1. reftārımız:-*(ı)mız*
*Doğrudur her vechile **reftārımız** güftārımız*
İstikāmetle ʿulüvv-i şān kazanmışlardanız **(Gazel 77/3)**

1.2. reftārımı:-*(ı)m, -ı*
*Saʿyimi **reftārımı** bir nebze tahkīk etmeyip*
Yazdığım evrāk-ı bī-pāyānı tedkīk etmeyip **(Muhammes 4/16)**

reftār et-:

1.) Gitmek, yürümek.

1.1. reftār et-:
*Ziyā-yı mihr-i dīdārın gibi sürʿatle **reftār et***
Şuʿā-ı sāk-ı burākın gibi ey mehlikā tez gel **(Gazel 136/4)**

reftār-behīn:

1.) Yürüyüş güzelliği.

1.1. reftār-behīn:
Söyle Mevlāyı seversen bana hayret veriyor
*Bu ne güftār u kıyāfet bu ne **reftār-behīn*** **(Kaside 42/33)**

refte refte:

1.) Gitgide, gide gide, azar azar, yavaş yavaş.

1.1. refte refte:
Feyz alır neşv ü nemā buldukça merdüm-zādeler
***Refte refte** müstehak bār olur har yavrusu* **(Gazel 241/2)**

1.2. refte refte:
Ya tesādüf ederim bir daha yāhut edemem
Refte refte küremā cemʿine kıllet geliyor **(Kaside 48/24)**

rehā-yāb eyle-:

1.) Kurtulanlardan eylemek; kurtarmak.

1.1. rehā-yāb eyle-:
*Buʿabd-i aʿcezi yā Rab **rehā-yāb eyle** gafletten*
Ki yār āgūş-ı vuslatta henüz bende cüdālık var **(Gazel 60/5)**

rehber ol-:

1.) Kılavuz, yol gösterici olmak.

1.1. rehber ol-:-*(u)r*
Tercümān-ı sırr-ı hikmettir düşerse ehline
*Sālik-i şeh-rāh-ı ʿirfāna **olur rehber** kalem* **(Kaside 24/16)**

1.2. rehber ol-:-*(u)r*
Felsefī genc-i hükümden bir fülūs bulmuş değil
*Diğerāna yā nasıl **rehber olur** ehl-i sefeh* **(Kıt'a 22/2)**

1.3. rehber ol-:-*(u)yor*
Oluyor** fikrine ilhām-ı İlāhī **rehber
Ediyor ʿazmini tevfīk-i Hudā istikbāl **(Kaside 40/14)**

rehber-i ʿaşk:

1.) Aşk rehberi; mürşit.

1.1. rehber-i ʿaşk:-*a*
*Çıkar rızk-ı riyāyı iktidā et **rehber-i ʿaşka***
Fenersiz ʿazm-i rāh etme zalām-ı şāma düşmüşsün **(Gazel 129/4)**

rehber-i maksad-resān:

1.) İsteğe ulaştıran rehber (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1.1. rehber-i maksad-resān:
Merhāmet-kārım bu gümrāhın yetiş imdādına
*El-meded bir **rehber-i maksad-resān** ister gönül* **(Kaside 29/4)**

rehber-i mekremet:

1.) Lütuf, kerem rehberliği.

1.1. rehber-i mekremet:-*(i)n*
***Rehber-i mekremetin** etmese telkīn-i tarīk*
Varamaz menzile her merhale peymā-yı ümīd **(Kaside 46/23)**

rehber-i rūh u revān ol-:

1.) Can bahşeden (sevgiliye götüren) bir kılavuz olmak.

1.1. rehber-i rūh u revān ol-:
Tavāf-ı kūy-ı dildāre çok iştiyākı var
Ey bād-ı seher ***rehber-i rūh u revānım ol*** **(Kıt'a 8/1)**

reh-güzār-ı yār:

1.) Sevgilinin geçtiği yol.

1.1. reh-güzār-ı yār:-*e*
Nakd-i rāyicdir anı beyhūde isrāf etmeyip
Cūy-ı eşki ***reh-güzār-ı yāre*** *icrādır hüner* **(Gazel 51/3)**

reh-i ʿaşk:

1.) Aşk yolu; sevgilinin uğruna.

1.1. reh-i ʿaşk:-*(ı)m, -da*
Fennī ***reh-i ʿaşkımda*** *ölürsen de sebāt et*
Vaslımla seni eylerim ihyā demedin mi **(Gazel 239/6)**

reh-i cennet:

1.) Cennet yolu; doğru yol.

1.1. reh-i cennet:-*te*
Rakīb-i fitne-kāra kūy-ı dildārı suʾāl etme
Reh-i cennette *İblīs ādeme hāşā delīl olmaz* **(Gazel 76/6)**

reh-i inkāra git-:

1.) İnkâr yoluna gitmek; Allah'ı tanımamak.

1.1. reh-i inkāra git-:-*me*
Gitme reh-i inkāra
Bu emr-i muhakkaktır **(Kıt'a 11/2)**

reh-i ʿirfān:

1.) İrfan yolu.

1.1. reh-i ʿirfān:-*ı*
Şereftir ādeme hem-cins içinden imtiyāz etmek
Reh-i ʿirfānı *taʿkīb ile tābiʿ olma ceryāna* **(Gazel 112/5)**

reh-i teşrīf:

1.) (Sevgilinin) Geliş yolu.

1.1. reh-i teşrīf:-*i, -n, -e*
Zīr-i akdāmına vazʿ etmek için yüzlerimi
Reh-i teşrīfine *vakfettim iki gözlerimi* **(Müsebba 2/22)**

reh-i vasl:

1.) Sevgiliye [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)] kavuşma yolu.

1.1. reh-i vasl:-*ı, -n, -da*
Rūh-ı eşyādır ʿizārındaki nūr-ı Tevhīd
Çekmeyince ***reh-i vaslında*** *gam ey merd-i Saʿīd* **(Kaside 34/20)**

rehīn-i keselān ol-:

1.) Tembelliğe rehin olmak.

1.1. rehīn-i keselān ol-:-*ma*
Yeter ey hāme-i Fennī yeter ey fāzıl-ı şūh
Bir duʿa kaydına bak ***olma rehīn-i keselān*** **(Kaside 45/58)**

reh-nümā:

1.) Yol gösteren, rehber, kılavuz.

1.1. reh-nümā:
Şaşırmış matlaʿ-ı işrākını lütfen delālet kıl
Tulūʿ-ı inkişāfa istiyormuş ***reh-nümā*** *tāliʿ* **(Gazel 102/7)**

1.2. reh-nümānın:-*(n)ın*
Öperdim pāyini girse ele bir ʿārif-i Billāh
Bulur da ***reh-nümānın*** *kadrini gümrāh bilmez mi* **(Gazel 234/4)**

rehnümā-yı sālikān-ı mersad-ı ʿirfān:

1.) İrfanı rasathanesinin müritlerine yol gösteren (***bk.*** mürid).

1.1. rehnümā-yı sālikān-ı mersad-ı ʿirfān:
Amān ey ***rehnümā-yı sālikān-ı mersad-ı ʿirfān***
Amān ey dest-gīr-i müstemendān-ı cihān Pīrim **(Gazel 142/2)**

reh-zen:

1.) Yol kesen, haydut, eşkıya.

1.1. reh-zen:
Çözüldü ʿukde-i zānū geçerken pīşgāhından
Şaşırdın şīve-i reftār mı ***reh-zen*** *misin kāfir* **(Gazel 39/12)**

reh-zenān-ı dehr:

1.) Zamanın yol kesenleri, eşkıyalar.

1.1. reh-zenān-ı dehr:-*den*
Harīm-i vuslata bir gizli yoldan dāhil ol Fennī
Hazer kıl ***reh-zenān-ı dehrden*** *eşrāra bildirme* **(Gazel 188/9)**

reʾīs-i kīne-perver:

1.) Kin besleyen reis, kişi.

1.1. reʾīs-i kīne-perver:-*le*
Bir ***reʾīs-i kīne-perverle*** *refākat eyledim*
Var idi meşreblerin yekdiğere zıddiyeti **(Kaside 37/41)**

rekz et-:

1.) Dikmek, saplamak.

1.1. rekz et-:-*ip*
Rekz edip *bārū-yı gerdūna livā-yı satveti*
ʿAdli etsin ʿālemi şarkan ve garban tāb-dār **(Kaside 39/57)**

remz ü īmā et-:

1.) Üstü kapalı olarak anlatarak işaret etmek.

1.1. remz ü īmā et-:-*se*
Dīdeler rūşen diye tebrīk eder gamzen beni
Remz ü īmā etse *mīʿād-ı visāli gözlerin* **(Gazel 125/6)**

renc-i humār:

1.) Mahmurluğun sıkıntısı.

1.1. renc-i humār:-*ı, -n(ı)*
Ellerin yaptığı töhmet bize isnād olunur
El içer bādeyi biz ***renc-i humārın*** *çekeriz* **(Gazel 72/5)**

renciş-i buhl:

1.) Cimrilik sızlanışı, yakınması.

1.1. renciş-i buhl:
Renciş-i buhl *ile bī-tāb kalırdı dünyā*
Nev-be-nev çāre-resān olmasa Lokmān-ı kerem **(Kaside 41/6)**

rencīş-i hātır:

1.) Gönül sızısı.

1.1. rencīş-i hātır:-*la*
İltifāt u germi ʿaksinedir devrānın
Hālimi ***rencīş-i hātırla*** *suʾāl etti felek* **(Gazel 115/3)**

reng-i bakā:

1.) Beka rengi; bakilik, devamlılık.

1.1. reng-i bakā:
Yoktur ammā hiç birinde Fennīyā ***reng-i bakā***
Cennet-āsā gülşen-i nüzhet-fezālar görmüşüz **(Gazel 78/9)**

reng-i bakā tut-:

1.) Bakilik, devamlılık göstermek.

1.1. reng-i bakā tut-:*-maz*
Niçin mağrūr olursun bu ruh-ı rengīne bu hüsne
Nukūş-ı kāʾinātın hiç biri ***reng-i bakā*** *tutmaz* **(Gazel 89/2)**

reng-i bekā:

1.) Sonsuzluk rengi; sonsuzluktan bir eser, bir işaret.

1.1. reng-i bekā:
Ārāyiş-i eşyāda ise ***reng-i bekā*** *yok*
Hengām-ı çemen bülbülünün zārına değmez **(Gazel 65/2)**

reng-i diğer:

1.) Farklı renkli.

1.1. reng-i diğer:
Daha bir ***reng-i diğer*** *var mı ki etsin Fennī*
Seni her renge koyup bukalemūn etti felek **(Gazel 111/6)**

reng-i gül:

1.) Gül rengi.

1.1. reng-i gül:
İstirāka eylemiş rūyunda ānın ***reng-i gül***
İstiʿāre eylemiş zülfünden ʿanber nükheti **(Kaside 37/101)**

1.2. reng-i gül:*-ü*
Bilirim āhım o gül çehreye teʾsīr etmez
Bülbülün nālişi ***reng-i gülü*** *tağyīr etmez* **(Gazel 71/1)**

reng-i ʿizār:

1.) Yanak rengi.

1.1. reng-i ʿizār:*-(ı)m, -dan*
Hasta-i hicrim tabībimde hazākat ber-kemāl
Nabzıma el vurmadan ***reng-i ʿizārımdan*** *bilir* **(Gazel 28/6)**

1.2. reng-i ʿizār:*-(ı)n*
Gün olur ***reng-i ʿizārın*** *solar ey şūh elbet*
Deme rūyumda bu gül gūn-ı kıyāfet bākī **(Gazel 243/6)**

reng-i letāfet:

1.) Hoşluk, güzellik rengi.

1.1. reng-i letāfet:
Köhne bağ-ı emele tāb-ı tarāvet geliyor
Çemenistān-ı dile ***reng-i letāfet*** *geliyor* **(Kaside 48/1)**

reng-i rūy-ı dost:

1.) Dostun, sevgilinin yüzünün rengi.

1.1. reng-i rūy-ı dost:
ʿAnber ü miskin şikest eyler revācın būy-ı dost
Şerm-sār eyler gül-i raʿnāyı ***reng-i rūy-ı dost*** **(Gazel 13/1)**

reng-i sirişk:

1.) Gözyaşının rengi.

1.1. reng-i sirişk:*-(i)m*
Hālimi ***reng-i sirişkim*** *arzeder cānānıma*
Katre-i hūnīn-i eşkim tercümānımdır benim **(Gazel 143/2)**

reng-i tarāvet:

1.) Taze, canlı renk.

1.1. reng-i tarāvet:
Gülşen-i meşrebime ***reng-i tarāvet*** *gelsin*
Kuvve-i nātıkama tāze talākat gelsin **(Müsebba 2/55)**

reng-i yanağ:

1.) Yanağın rengi.

1.1. reng-i yanağ:*-(ı)m, -dan*
Derūn-ı lāle yandı simsiyāh germī-i dāğımdan
Ocağ-ı gül tutuştu āteşīn ***reng-i yanağımdan*** **(Tahmis 7/2)**

rengīn:

1.) Renkli, parlak; güzel, hoş, latif.

1.1. rengīn:
Cihānda hayr ile ibkā-yı nām etmekse maksūdun
Bu ***rengīn*** *nutku Fennī yādigār-ı bezm-i ahlāf et* **(Gazel 11/6)**

1.2. rengīn:
Ger bu ***rengīn*** *eseri gökte ʿUtarid görse*
Özenir cebhe-i gerdūna yazan bir takrīz **(Gazel 97/6)**

1.3. rengīn:
Yādigār eyledin ahlāfa bu ***rengīn*** *eseri*
Mazhar-ı mağrifet olsun doğuran anne seni **(Gazel 230/7)**

1.4. rengīn:
Olmadan hāsılı pejmürde o ***rengīn*** *ruhsār*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/10)**

renk:

1.) Cisimler tarafından yansıyan ışığın gözde oluşturduğu duyum.

1.1. rengi: *-i*
Endīşe-i vaslınla gülün ***rengi*** *kızarmış*
Efzāyiş-i ʿaşkınla günün benzi sararmış **(Gazel 92/1)**

1.2. rengini:*-i, -n, -i*
Dār-ı gurbette husūsā ibtilālar görmüşüz
Rengini *beyhūde mi tahvīl kıldı mūy-ı ser* **(Gazel 78/8)**

resāʾil-cū:

1.) Risaleler arayan.

1.1. resāʾil-cū:
Biz yine maʿnāda Allaha dayanmışlardanız
Rızk için Fennī ***resāʾil-cū*** *isen de sūretā* **(Gazel 77/8)**

resānet:

1.) Sağlamlık, dayanıklılık.

1.1. resānet:
Muttasıl yağdırıyorsun dile gam güllesini
O kadar kalʿa-i sīnemde ***resānet*** *var mı* **(Gazel 227/4)**

reşehāt-ı kalem:

1.) Kalem damlaları. ***mec.*** Kalemden dökülen hikmetli sözler.

1.1. reşehāt-ı kalem:*-(i)m*
Teşnegān-ı kereme vāsıta-i ʿarz olarak
Reşehāt-ı kalemim *etmede reyyān-ı kerem* **(Kaside 41/43)**

1.2. reşehāt-ı kalem:*-(i)m*
Nahs-ı yeʾsi aradan kaldırır envār-ı hattım

Reşehāt-ı kalemim *mesʿadet-efzā-yı ümīd* **(Kaside 46/55)**

reşha-ı eşk-i nedāmet:

1.) Pişmanlık gözyaşının damlası.

1.1. reşha-ı eşk-i nedāmet:
Bahre girsen de çıkarmaz vesah-ı isyānı
Reşha-ı eşk-i nedāmet *eder ancak seni pāk* **(Gazel 116/6)**

reşha-i lāʿl:

1.) Şarap damlası, sızıntısı; (sevgilinin) lal gibi kırmızı dudağının damlası.

1.1. reşha-i lāʿl:-*in*
Akar sular çıkar gözden sebūda zemzem oldukça
Mey etmez celb-i hāhiş ***reşha-i lāʿlin*** *vücūduyla* **(Gazel 200/2)**

reʾs-i livā:

1.) Bayrağın başı, önü.

1.1. reʾs-i livā:-*da*
Senin ***reʾs-i livāda*** *hakkını inkār eden var mı*
Ne bāʿis oldu kim Fennī kurāyı ihtiyār ettin **(Gazel 213/5)**

reşīd-i efham:

1.) Yüce Allah.

1.1. Reşīd-i efham:-*a*
Reşīd-i efhama *karşı Fennīyā tahakkümdür*
Desem ki nazmı oʿālī hubāba benzetirim **(Gazel 158/6)**

reşk:

1.) Kıskançlık, haset.

1.1. reşk:
Yoğrulsun münkir-i iʿcāz-hānem ***reşk*** *ile Fennī*
Desinler Nilde Firʿavn-ı Mūsā gark-ı āb oldu **(Gazel 226/7)**

1.2. reşkile:-*i, -le*
Erbāb-ı ʿaşka ***reşkile*** *eyle ʿinābet eşkile*
İş bitmez āh-ı huşk ile bī-āb dönmez āsiyāb **(Kaside 20/4)**

reşk et-:

1.) Kıskanmak.

1.1. reşk et-:-*(e)r, -di*
Reşk ederlerdi *hased ashābı hüsn-i hālime*
Göz dikerlerdi hemīşe hāme-i faʿālime **(Muhammes 4/1)**

reşk-āver ol-:

1.) Haset getiren, hasede düşüren, kıskançlık uyandıran (kimse) olmak.

1.1. reşk-āver ol-:-*(u)r*
Müşfikāne göz ucuyla bir işāret eylese
Mihre nāz eyler ***olur*** *mehtāba* ***reşk-āver*** *kalem* **(Kaside 24/42)**

reşk-āver-i ağyār:

1.) Rakipleri kıskançlığa düşürme, kıskandırma.

1.1. reşk-āver-i ağyār:-*i, -di, -m*
Senin her bezm-i hās-ı ülfetinde var idim evvel
Bırakmazdın beni ***reşk-āver-i ağyār*** *idim evvel* **(Tahmis 3/1)**

reşk-dürer:

1.) İncileri kıskandıran.

1.1. reşk-dürer:
Öyle bir şāʿir-i māhir ki sözü ***reşk-dürer***
Tabʿ-ı pākīzesine tabʿ-ı ʿUtārid hayrān **(Kaside 45/22)**

reşk-i cinān et-:

1.) Cennetleri kıskandırmak.

1.1. reşk-i cinān et-:-*miş*
Bāde-i gül-fām ile sākī-i sīm-endām ile
Bezm-i rindānı felek ***reşk-i cinān etmiş*** *yine* **(Gazel 186/4)**

reşk-i gülzār et-:

1.) Gül bahçesini kıskandırmak.

1.1. reşk-i gülzār et-:-*se*
Mālik-i genc-i maʿārikdir ana lāyıkdır
Etse *her uğradığı bukʿayı* ***reşk-i gülzār*** **(Kaside 43/13)**

reşk-i melek:

1.) Melekleri kıskandıran (sevgili).

1.1. reşk-i melek:
Seni Rıdvān-ı cennet mi kaçırdı bāğ-ı cennetten
Sen ey ***reşk-i melek*** *insān değilsin hūra benzersin* **(Gazel 120/3)**

reşk-i miyāh eyle-:

1.) Suları kıskanmak.

1.1. reşk-i miyāh eyle-:-*y, -e, -mez*
Sīnede dāğ-ı nihān olmayan āh eyleyemez
Rişte-i dīdesini ***reşk-i miyāh eyleyemez*** **(Gazel 85/1)**

reşk-i safā-hān et-:

1.) İsfahan'ı kıskandırmak; oradan daha güzel bir yer olmak.

1.1. reşk-i safā-hān et-:-*ti*
Kuru bir körfez iken ***reşk-i safā-hān etti***
Basrayı tīşe-i bünyān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/5)**

resm:

1.) Resim, fotoğraf; suret, görünüş.

1.1. resmin:-*(i)n*
Şaştım sana manzūr olunca bana ***resmin*** *Kimsin nedir ismin*
Terkīb-i tenin dürr ü güherden mi nedendir Bir başka bedendir
(Müstezad 3/6)

resm ü cilā tut-:

1.) Resim ve parlaklık tutmak, bulundurmak.

1.1. resm ü cilā tut-:-*maz*
Kabūl-ı terbiyet merhūn-ı istiʿdād-ı zatīdir
Ki her taş ʿaynı pırlanta gibi ***resm ü cilā tutmaz*** **(Gazel 89/4)**

resm-i dil-cū:

1.) Gönül çeken resim, görünüş.

1.1. resm-i dil-cū:
Beşerde bulunmaz bu ***resm-i dil-cū***
Kākül müdür ʿanber midir nedir bū **(Diğer 2/3)**

resm-i ebrū:

1.) (Sevgilinin) kaşının şekli.

1.1. resm-i ebrū:-*s, -u, -n(u)*
Resm-i ebrūsun *gören māh-ı nevʿ hātırlasın*
Mihri yād etsin bilenler çehre-i garrāsını **(Gazel 219/2)**

resm-i ezhār-ı çemen:

1.) Bahçedeki çiçeklerin biçimleri, görünüşleri.

1.1. resm-i ezhār-ı çemen:
Vaʿd-i Kemūn-ı ekābirle gönül şād olmaz
Resm-i ezhār-ı çemen *meclisi taʿtīr etmez* **(Gazel 71/4)**

resm-i vedāʿ:

1.) Veda resmi; son görünüş.

1.1. resm-i vedāʿ:
Hazīnāne o āhū gözleriyle baktı son demde
Lisān-ı hāl ile ***resm-i vedāʿı*** *der-meyān etti* **(Gazel 251/6)**

2. resm-i vedāʿ:-*ı*
Hazīnāne o āhū gözleriyle baktı son demde
Lisān-ı hāl ile ***resm-i vedāʿı*** *der-meyān etti* **(Tarih 22/6)**

reşş-i gülāb:

1.) Gül suyu serpmek, saçmak.

1.1. reşş-i gülāb:-*a*
Şerminden ʿarak-rīz oluyor cebhe-i pākin
Hācet mi kalır gül var iken ***reşş-i gülāba*** **(Gazel 201/2)**

Resūl:

1.) Peygamber, nebi, elçi; Allah'ın elçisi, Hz. Peygamber.

1.1. Resūl:
ʿİzzet-i şānla daʿavāta icābet sana hās
Etme Fennīyi ***Resūl*** *ʿaşkına mahrūm-ı Cemāl* **(Kaside 2/5)**

Resūlallah:

1.) Allah'ın resulü, Hz. Peygamber.

1.1. Resūlallah:
Kapında feyz alır bil-cümle tālib yā ***Resūlallah***
Olur sāyende hāsıl her metālib yā Resūlallah **(Kaside 16/1)**

1.2. Resūlallah:
Kapında feyz alır bil-cümle tālib yā Resūlallah
Olur sāyende hāsıl her metālib yā ***Resūlallah*** **(Kaside 16/1)**

1.3. Resūlallah:
Sığındım dergāh-ı ihsānına her iki ʿālemde
Bırakma el-Kerem meʾyūs u hāʾib yā ***Resūlallah*** **(Kaside 16/2)**

1.4. Resūlallah:
Yuvarlanmak yorulmak bir şereftir hāk-i rāhına
Gelir mi hātıra kayd-ı metāʿib yā ***Resūlallah*** **(Kaside 16/3)**

1.5. Resūlallah:
Utandırma hesābımla beni ferdā-yı mahşerde
Olunca fātıruʾl-eşyā muhāsib yā ***Resūlallah*** **(Kaside 16/4)**

1.6. Resūlallah:
Kulun Fennīyi muhtāç etme ebvāb-ı edānīye
Ki sensin hāʾiz-i ʿale'l-merātib yā Resūlallah **(Kaside 16/5)**

1.7. Resūlallah:
Kemālin bāʿis-i tekvīn-i ʿālem yā ***Resūlallah***
Cemālin bādī-i tasvīr-i ādem yā Resūlallah **(Kaside 17/1)**

1.8. Resūlallah:
Kemālin bāʿis-i tekvīn-i ʿālem yā Resūlallah
Cemālin bādī-i tasvīr-i ādem yā ***Resūlallah*** **(Kaside 17/1)**

1.9. Resūlallah:
Selātīn sāʾil-āsā el açıp senden diler ihsān
Anılmaz dergeh-i cūdunda Hātem yā ***Resūlallah*** **(Kaside 17/2)**

1.10. Resūlallah:
Umūma āsitān-ı reʿfetindir melceʾ-i mahsūs
Yaratılmış mı vardır senden erham yā ***Resūlallah*** **(Kaside 17/4)**

1.11. Resūlallah:
Hasendir gerçi ebnā-yı beşerde Hazret-i Yūsuf
Seni ahsen yaratmış Rabb-i Ekrem yā ***Resūlallah*** **(Kaside 17/5)**

1.12. Resūlallah:
Şefāʿat kıl kerem kıl pür-kusūrum kapına geldim
Siyeh-rū dil perīşān dīde pür-nem yā ***Resūlallah*** **(Kaside 17/6)**

1.13. Resūlallah:
Ser-ā-pā nūr-ı garrādır vücūd-ı rahmet-ālūdun
Ki andan zerredir hurşīd-i aʿzam yā ***Resūlallah*** **(Kaside 17/7)**

1.14. Resūlallah:
Hudā-yı lem-yezel bir lāhza münfek etmesin ondan
Gam-ı ʿaşkın dil-i Fennīde müdgam yā ***Resūlallah*** **(Kaside 17/8)**

1.15. Resūlallah:
Kelīme Len terānī oldu gerçi perde-i hırmān
Cenābındır harīm-i vasla mahrem yā ***Resūlallah*** **(Kaside 17/3)**

1.16. Resūlallah:
Sen mürüvvet-kānısın bakma sevād-ı vechime
Yā Muhammed yā ***Resūlallah*** *sevdim ben seni* **(Kaside 19/5)**

1.17. Resūlallah:
Yā ***Resūlallah*** *dökmezler seherde āb-rū*
Rīş-i pākinden arar ʿuşşāk feyz u rifʿati **(Kıt'a 24/1)**

retk u fetk-i dehr:

1.) Dünyanın birleştirilmesi ve ayrılması; dünyayı onarma, düzeltme, iyi yönetip yoluna koyma.

1.1. retk u fetk-i dehr:
Retk u fetk-i dehr *ile uğraşmışız tūl-i zamān*
Çile-keşler çileler müşkül-küşālar görmüşüz **(Gazel 78/6)**

revā:

1.) Layık, uygun, yerinde, münasip.

1.1. revā:
Tekaddüm etmesin ehl-i kemāle cāhil-i har-gūş
Revā *mı cild-i hardan deffe yaptırmak kitāb üzre* **(Gazel 193/4)**

1.2. revā:
Revā *mı dāʾim olsun mu menāsıb nā-münāsibde*
Takaddüm etmeden kalsın mı bülbüller gurāb üzere **(Gazel 205/3)**

1.3. revādır:-*dır*
Ne ***revādır*** *ki muʿattal kala istiʿdādım*
Söyle lāyık mıdır ey dāver-i devrān-ı kerem **(Kaside 41/29)**

revā ol-:

1.) Layık, uygun, münasip olmak.

1.1. revā ol-:-*du*
Sīnemi gırbāle döndürmek neden ***oldu revā***
Hālimi şerh edeyim icmālen ey meh-rū sana **(Tahmis 6/9)**

revāc-ı pençe-i hurşīd:

1.) Güneşin pençesinin (pençe şeklindeki ışınlarının) kıymeti.

1.1. revāc-ı pençe-i hurşīd:
Kırılsın ʿādetā andan ***revāc-ı pençe-i hurşīd***
Şu elmas hātemi pīrāye-i engüşt-i şeffāf et **(Gazel 11/3)**

revān ol-:

1.) Akmak.

1.1. revān ol-:-*sun*
Eşk-i gül-gūnum ***revān olsun*** *karışsın cūlara*
Hīre-dār olsun hurūşān olsun enhār ağlasın **(Gazel 250/5)**

reviş:

1.) Gidiş, tarz, tavır, üslup.

1.1. reviş:
Düşme nefsin peşine tesviye-i reftār et
Cezb eder öyle ***reviş*** *cānib-i nīrāna seni* **(Gazel 230/4)**

1.2. revişler:-*ler*
Etmez bu ***revişler*** *seni menzil-res-i maksūda*
Tahsīle çalış meslek-i Hakkı ʿurefādan **(Kaside 50/12)**

reviş-i pīr:

1.) Şeyhin yolu.

1.1. reviş-i pīr:-*e*
Etme bir kāra teşebbüs ***reviş-i pīre*** *nakīz*
Hazret-i Pīrin efendi izini taʿkīb et **(Gazel 97/3)**

revnak:

1.) Göz alıcı güzellik, parlaklık, tazelik, letafet.

1.1. revnak
Ey dür ʿātıfeti merciʿ-i ashāb-ı emel
Vey ʿulüvv-i himemi ***revnak*** *kālā-yı ümīd* **(Kaside 46/22)**

1.2. revnakıdır:-*ı, -dır*
Kuvve-i nātıkamın ***revnakıdır*** *midhat-ı Pīr*
Dil-i gam-perverimin bāʿis-i feyz ü ferāhı **(Kaside 33/13)**

revnak-ı dīdār:

1.) Bakış tazeliği, parlaklığı.

1.1. revnak-ı dīdār:-*ı, -n, -a*
Benzin atsın ***revnak-ı dīdārına*** *baksın da gül*
Gamzesin görsün değişsin yāsemen sīmāsını **(Gazel 219/7)**

revnak-ı eyvān-ı kerem:

1.) Cömertlik köşkünün parıltısı.

1.1. revnak-ı eyvān-ı kerem:
Dergeh-i ʿātıfeti kehfü'l-emān-ı fukarā
Nigeh-i merhameti ***revnak-ı eyvān-ı kerem*** **(Kaside 41/16)**

revnak-ı gülzār-ı çarh:

1.) Feleğin gül bahçesinin parıltısı.

1.1. revnak-ı gülzār-ı çarh:-*a*
Revnak-ı gülzār-ı çarha *etme katʿā iltifāt*
Gül kurur sünbül çürür āhir kalır gülşen garīb **(Gazel 6/9)**

revnak-ı ruhsār-ı cemāl-i hūbān:

1.) Güzellerin güzel yüzünün parlaklığı, parıltısı (gibi olan II. Abdülhamid Han).

1.1. revnak-ı ruhsār-ı cemāl-i hūbān:
Birisi ***revnak-ı ruhsār-ı cemāl-i hūbān***
Öbürü çehre-i ashāb-ı melāhattaki hāl **(Kaside 40/73)**

revnak-ı rū(y):

1.) Yüzün parlaklığı, göz alıcı güzelliği.

1.1. revnak-ı rū(y):-*un*
Revnak-ı rūyun *ruh-ı ʿAzrāda görmüş var mıdır*
Pertev-i hüsnün meh-i garrāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/1)**

revnak-ı rūy-ı çemen:

1.) Bahçenin, çimenin yüzündeki parlaklık.

1.1. revnak-ı rūy-ı çemen:
Feyz-i ebnā-yı beşer dīde-i giryān iledir
Revnak-ı rūy-ı çemen *karte-i bārān iledir* **(Gazel 32/1)**

revnak-ı tomār-ı sunūf-ı efhāl:

1.) Soylu sınıfların kâğıtlarının parıltısı [efhāl: Kök, soy, sülale (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020)].

1.1. revnak-ı tomār-ı sunūf-ı efhāl:
Birisi ziver-ı sernāme-i şāhān-ı cihān
Öbürü ***revnak-ı tomār-ı sunūf-ı efhāl*** **(Kaside 40/70)**

revnak-şiken-i bāğ-ı bahār ol-:

1.) İlkbahar bahçesinin parlaklığını, güzelliğini kıran (şey) olmak.

1.1. revnak-şiken-i bāğ-ı bahār ol-:
Çık karşıma ey serv-i revān cilve-nisār ol
Aç rūyunu ***revnak-şiken-i bāğ-ı bahār*** *ol* **(Gazel 137/1)**

revnak-tırāz-ı her:

1.) Tüm güzellikleri süsleyen; güzelliklerle donatılan (meclis).

1.1. revnak-tırāz-ı her:
Hayāl-i şāʿirānem çehre-zīb-i şāhid-i maʿnā
ʿArūs-ı fikretim ***revnak-tırāz-ı her*** *mehāfildir* **(Kaside 38/41)**

revzen:

1.) Pencere.

1.1. revzen:
Ashāb-ı dilin çeşmini rūşen bulamazsın
Gencīne-i kesb etmeğe ***revzen*** *bulamazsın* **(Gazel 128/1)**

1.2. revzen:
Nūr-ı gufrānınla tenvīr et İlāhī kabrini
Makberinden ***revzen*** *açılsın riyāz-ı Cennete* **(Tarih 17/6)**

1.3. revzen: (***mec.*** Sıradan bir cam)
Tecellī eyliyor çeşminde nūr-ı kudret-i Yezdān
ʿAceb āyīne-i ʿirfān mısın ***revzen*** *misin kāfir* **(Gazel 39/10)**

1.4. revzeni:-*i*
Dīdemi mahrūm-ı dīdār etme var Müftīye sor
Şerʿ-i enver saddeder mi bāğa nāzır ***revzeni*** **(Gazel 218/2)**

reʾy:

1.) Fikir, düşünce, görüş.

1.1. reʾyi:-*i*
Cūdu çok cürʾeti çok şefkati çok ***reʾyi*** *metīn*
Ezelī mevhibedir halk-ı Hudā dād-ı ʿAlī **(Kaside 26/4)**

1.2. reʾyimce:-*(i)m, -ce*
Fakat īcāb eder birçok mezāhim ihtiyār etmek
Benim ***reʾyimce*** *hattā nā-becādır inkisār etmek* **(Müsebba 1/5)**

1.3. reʾyinde:-*in, -de*
Bir Pīr dedi Fennī esrārını fāş etme
Cān ile kabūl ettim ***reʾyinde*** *isābet var* **(Gazel 58/7)**

reʾy u fermān:

1.) Fikir, görüş ve emir, buyruk.

1.1. reʾy u fermān:-*(ı)n, -a*
Reʾy u fermānına *eylerse tevāfuk lutfet*
O da emsāli meyānında olunsun işgāl **(Kaside 40/49)**

reʿy ü tedbīr:

1.) Düşünüp önlem alma.

1.1. reʿy ü tedbīr:-*i*
Reʿy ü tedbīri *düşürmez dehen-i ağyāra*
ʿAdle mebnīdir o pākīze hisālin sırrı **(Tarih 8/13)**

reʾy u tedbīr:

1.) Fikir ve önlem.

1.1. reʾy u tedbīr:-*i, -n, -i*
Reʾy u tedbīrini *bi'l-cümle eder istihsān*
Zī-fünūnān-ı pesīn ve fuzalā-yı pīşīn **(Kaside 42/10)**

reʾyen:

1.) Fikren, fikir bakımından.

1.1. reʾyen:
ʿAklen ekmel hüsnen ecmel fıtraten aslü'l-usūl
ʿAhden evfā ***reʾyen*** *evsaktır Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 21/3)**

reyhān:

1.) Fesleğen denilen güzel kokulu bir bitki.

1.1. reyhān:
Eylemiş yekdiğere verd ile ***reyhān*** *ihtilāt*
Kaplamış ruhsārını geysū-yı ʿanber-bār-ı yār **(Gazel 98/4)**

reyhān-ı kerem:

1.) Lütuf reyhanı, fesleğeni.

1.1. reyhān-ı kerem:
Sāha-i ravza-i lutfunda bulup neşv ü nemā
Deste deste tagılır herkese ***reyhān-ı kerem*** **(Kaside 41/21)**

reʾy-i helāl:

1.) Helal, iyi, güzel fikir.

1.1. reʾy-i helāl:-*ı*
Reʾy-i helālı *o nisbette ki isterse eğer*
Āteş-i pembede bir yol bulup eyler ızmār **(Kaside 43/10)**

reʾy-i husūl-i kām:

1.) İsteğin gerçekleşmesi fikri.

1.1. reʾy-i husūl-i kām:
Gönül ***reʾy-i husūl-i kām*** *ile āvāre kalmıştır*
Bir müşkil işten artık ʿāciz ü bīçāre kalmıştır **(Muhammes 1/1)**

reʾy-i sāʾib:

1.) Doğru, isabetli, hatasız düşünce.

1.1. reʾy-i sāʾib:-*le*
Her ʿasīri ***reʾy-i sāʾible*** *kılıp emr-i yesīr*
Cehd ile her şeyde isbāt etti faʿāliyeti **(Kaside 37/14)**

reʾy-i sevāb:

1.) Sevap kazandıran düşünce.

1.1. reʾy-i sevāb:
Sözümden dönmem aslā har dedim hardır yine cāhil
Hatā var mı sebāt etmekde bir ***reʾy-i sevāb*** *üzre* **(Gazel 193/3)**

reʾy-i tabīb-i hāzık:

1.) Usta doktorun görüşü, düşüncesi.

1.1. reʾy-i tabīb-i hāzık:
Artırır āfiyeti ***reʾy-i tabīb-i hāzık***
ʿAşkın efzāyişi bir yār-ı kadr-dān iledir **(Gazel 32/3)**

reʾy-i vezīrāne:

1.) Bir vezire yakışacak tarzda, vezire layık olan fikirler.

1.1. reʾy-i vezīrāne:-*n*
İktirān eyler ise ***reʾy-i vezīrānen*** *ile*
Çok metālib doğurur leyle-i hablā-yı ümīd **(Kaside 46/24)**

reʾy-i zerrīn:

1.) Altın (değerli) fikir.

1.1. reʾy-i zerrīn:
Var bir Vezīr-i hurde-bīn muhtārıdır ***reʾy-i zerrīn***
Hem-nām-ı Zeynelābidīn hem ʿadl-i Bū Bekr ü Ömer **(Tarih 16/7)**

reyyān ol-:

1.) Suya kanmış, suya doymuş olmak.

1.1. reyyān ol-:-*ma, -sın*
İlāhī senden istirhām eden dil-teşne-i rahmet
Zülāl-i rahmet ü feyzinle ***reyyān olmasın*** *nolsun* **(Kaside 8/2)**

1.2. reyyān ol-:-*ma, -sın*
İlāhī senden istirhām eden dilteşne-i rahmet
Zülāl-i rahmet ü feyzinle ***reyyān olmasın*** *nolsun* **(Kaside 8/2)**

1.3. reyyān ol-:-*sun*
Cūy-ı eşkim dökeyim pāyine ***reyyān olsun***
Gül fidānım büyüsün serv ile seyyān olsun **(Gazel 169/1)**

reyyān-cū-yı merhamet eyle-:

1.) Merhamet ırmağına kanmak, doymak; merhamet göstermek.

1.1. reyyān-cū-yı merhamet eyle-:-*r*
Bāğ-bān ***eyler*** *seni* ***reyyān-cū-yı merhamet***
Gül gibi sabr eyle feryād eyleme bülbül gibi **(Gazel 228/4)**

reyyān-ı kerem et-:

1.) Lütuf, cömertlik suyuna kanmak, doymak.

1.1. reyyān-ı kerem et-:-*me, -de*
Teşnegān-ı kereme vāsıta-i ʿarz olarak
Reşehāt-ı kalemim etmede ***reyyān-ı kerem*** **(Kaside 41/43)**

1.2. reyyān-ı kerem et-:-*me, -mek*
İşte ben de o zülāl-i keremin teşnesiyim
Etmemek lāyık olur mu beni ***reyyān-ı kerem*** **(Kaside 41/31)**

rezālet:

1.) Toplumun duygularını inciten olay veya durum, kepazelik, maskaralık, rezillik.

1.1. rezālettir:-*tir*
ʿAle'l-ʿāde temettüʿ gerçi şerʿī bir ticārettir
Fakat yüzde otuzbeşle alıp satmak ***rezālettir*** **(Müseddes 1/13)**

riʿāyet:

1.) Saygı, sayma, itibar; uyma, itaat etme.

1.1. riʿāyet:
Pek çok bulunur mevsim-i miknette ehibbā
Ammā dem-i nikbette ***riʿāyet*** *bulamazsın* **(Gazel 132/3)**

1.2. riʿāyet:
Ey ahālī söyleyin Hakka ***riʿāyet*** *böyle mi*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/12)**

1.3. riʿāyette:-*te*
*Ben **riʿāyette** kusūr etmiş değilken zerrece*
Sāde bu zıddiyet istilzām edip beynūneti **(Kaside 37/44)**

riʿāyet eyle-:

1.) Saymak; saygı, itibar göstermek.

1.1. riʿāyet eyle-:-*r, -iz*
***Eyleriz** hātır-ı ahbāba **riʿāyet** her bār*
Vakt olur hasmı da şermende-i ikrām ederiz **(Gazel 80/3)**

riʿāyet kıl-:

1.) Riayet etmek, uymak.

1.1. riʿāyet kıl-:
Yeter ey hāme şekvā-yı pezīrāyı nihāyet kıl
*Sakın sūʾ-i edebten kasr u īcāza **riʿāyet kıl*** **(Muhammes 1/41)**

ribka-i rukbet:

1.) Diz bağı.

1.1. ribka-i rukbet:-*i, -n, -i*
*Takmışız boynumuza **ribka-i rukbetini***
Rāzıyız kulluğuna rütbe-i bālāya bedel **(Gazel 141/2)**

ricā:

1.) Dilek, istek.

1.1. ricāmı:-*m, -ı*
Ey veliyyü'l-kerem Āsaf-ı sāhib-insāf
*Pādişāh başıçün etme **ricāmı** ihmāl* **(Kaside 40/53)**

ricā et-:

1.) Birinden bir şeyin yapılmasını istemek, dilemek.

1.1. ricā et-:-*ti, -m*
*Fennīyā teşrīf-i cānānı **ricā ettim** dedim*
Arzū eyler hemīşe cān u vicdānım seni **(Gazel 224/9)**

ricāl:

1.) Büyük mevkilerde bulunanlar, ileri gelen devlet adamları.

1.1. ricālin:-*in*
Geldi üçler dediler mansıb-ı tārīhinde
*Yā niçin şüphe edersin bu **ricālin** sırrı* **(Tarih 8/17)**

ricʿat et-:

1.) Geri dönmek.

1.1. ricʿat et-:-*(e)r*
Siyyemā sabr ü sükūt eyler isen misl-i kitāb
*Çünkü her kāʾiline **ricʿat eder** sūʾ-i hitāb* **(Müsemmen 1/22)**

Rıdvān:

1.) "Rıza" anlamında olup cennetin muhafızı kabul edilen, cennetin kapısını bekleyen büyük melek.

1.1. Rıdvān:
Bu ne sūret bu ne sīret bu ne hüsn-i fıtrat
*Anı bilmem ki cinândan mı kaçırmış **Rıdvān*** **(Kaside 45/54)**

Rıdvān-ı cennet:

1.) Cennetin kapısında bulunan melek, muhafız meleği.

1.1. Rıdvān-ı cennet:
*Seni **Rıdvān-ı cennet** mi kaçırdı bāğ-ı cennetten*
Sen ey reşk-i melek insān değilsin hūra benzersin **(Gazel 120/3)**

Rifʾat:

1.) Kayserili Gübgüb-zade Rıfat Efendi (âşık).

1.1. Rifʾati:-*i*
Vākıʿ-ı hāle muvāfıktır değildir iftirā
***Rifʾati** bunca gama dūçār eden ey mehlikā* **(Tahmis 6/17)**

rifʾat-i şān:

1.) Şöhretinin yüceliği.

1.1. rifʾat-i şān:-*ı, -n, -a*
***Rifʾat-i şānına** nisbetle felek alçaktır*
ʿUlemā kadrini bu mertebe kılmış iʿzām **(Muamma 1/8)**

rıfk:

1.) Yumuşaklık, naziklik, mülayimlik.

1.1. rıfk:
Zuʿafā-yı ümemin bir peder-i müşfīkisin
***Rıfk** ile girye-i tıfl-ı dili eyle teskīn* **(Kaside 42/17)**

rīh-i Āsaf:

1.) Asaf'ın (Hz. Süleyman'ın veziri) rüzgârı.

1.1. rīh-i Āsaf:-*tan*
Bāğ-ı hüsnü görmesin yā Rab o dildārın hazān
***Rīh-i Āsaftan** masūn olsun bahār-ı behceti* **(Kaside 37/107)**

rihlet:

1.) Göç; dünyadan ahirete göçme, ölüm.

1.1. rihlete:-*e*
*Zārını ihzār edip hāzır bulunsun **rihlete***
Kimse mağrūr olmasın dār-ı fenādaʿizzete **(Tarih 17/1)**

rikāb:

1.) Büyük bir kimsenin katı, huzuru (II. Abdülhamid Han için).

1.1. rikābında:-*(ı)n, -da*
***Rikābında** Ferīdūn ile Cem sāyisliğe rāzı*
Kapında Şāh-ı kisrā pās-bānın olsa kāʾildir **(Kaside 38/18)**

rikkat:

1.) İncelik; acıma, şefkat, merhamet.

1.1. rikkatle:-*le*
*Kıl nāsiye-i hālimi **rikkatle** temāşā*
Her vechile şāyeste-i ihsānım efendim **(Gazel 144/2)**

rikkat-ārā:

1.) Merhametli, ince söz.

1.1. rikkat-ārādır:-*dır*
***Rikkat-ārādır** anınçün rūh-perver sözlerim*
Bikr-i fikrim tarz-ı lākaydānede etmez burūz **(Tahmis 4/8)**

rind:

1.) Halkın hakkındaki söylediklerine aldırmadan gönlünce hareket eden, keyfince davranan, içi irfanla süslü olup ilimle dolu olduğu hâlde halktan biri gibi sade yaşayan bilge kişi. Rıza mertebesine erdiği için her şeyin ilahi takdire göre meydana geldiğini bilip bunun şuur ve idrakine varan kâmil insan. Tefviz ve tevekkül ehli, zahit ve abitler gibi dinin şeklî yanıyla sınırlı kalmayıp özüne içine nüfuz ettiğini iddia eden mutasavvıf. Daha çok Melamiler ve Kalenderler gibi gelenek ve göreneklere aldırmadan geniş bir hürriyet ve gönül rahatlığı içinde yaşayan kimseler (Uludağ, 2016: 297).

1.1. rindin:-*(i)n*
*İlāhī herkese ʿarz-ı tevāzu eyleyen **rindin***
Seri sakf-ı semāvāt ile seyyān olmasın nolsun **(Kaside 8/10)**

rindān:

1.) Rintler (***bk.*** rind).

1.1. rindān:
Ben mest isem de tavrımı tebdīl eylemem
Rindān *içinde ehl-i tabīʿat değil miyim* **(Taştir 1/2)**

rindāne:

1.) Rintler gibi, rintlere yakışır şekilde (***bk.*** rind).

1.1. rindāne:
Mahrem-i erbāb-ı ʿaşk ol zāhidi bī-gāne tut
Lutf edip rūyun efendim meclisi ***rindāne*** *tut* **(Tahmis 5/2)**

rind-i sāhib-nazar:

1.) Bakış (basiret) sahibi rint (***bk.*** rind).

1.1. rind-i sāhib-nazar:-*ı*
Sūfiyānı o güzel sohbete bīgāne bulur
Rind-i sāhib-nazarı *şemʿine pervāne bulur* **(Gazel 44/1)**

1.2. rind-i sāhib-nazar:-*ın*
Sūretā fakr u zarūretle perīşān ise de
Rind-i sāhib-nazarın *sohbetini eyle kabūl* **(Kıt'a 6/2)**

rīş:

1.) Tüy; sakal.

1.1. rīşimi:-*(i)m, -i*
Acımaz mı bana Fennī daha evvel zülf-i siyāh
Rīşimi *derd-i tahassürle sefīd etti felek* **(Gazel 110/5)**

1.2. rīşimi:-*(i)m, -i*
Eski demler yāre yanlışlıkla rüʾyā gelmesin
Fennīyā hülyā-yı zülf-i yār ağarttı ***rīşimi*** **(Gazel 167/5)**

2.) Yara.

2.1. rīşime:-*(i)m, -e*
Rīşime *bakma beni zaʿf ile ithām etme*
Himmet-i Pīr ile pür tāb u tüvāndır kalemim **(Gazel 152/7)**

rīş ü destār:

1.) Sakal ve sarık.

1.1. rīş ü destār:-*ı, -n, -ı*
Rīş ü destārını *tesbīh ü ʿasāsın gördük*
Anladık mesned-i sūfī-i girān-cān ne imiş **(Gazel 93/4)**

1.2. rīş ü destār:-*(ı)n, -dan*
Nedir bu mürtekiblik ***rīş ü destārından*** *ʿār eyle*
Ne derdin vaʿz ederken kendi güftārından ʿār eyle **(Müseddes 1/22)**

rīş-i pāk:

1.) Temiz, mübarek sakal.

1.1. rīş-i pāk:-*(i)n, -de*
Yā Resūlallah dökmezler seherde āb-rū
Rīş-i pākinden *arar ʿuşşāk feyz u rifʿati* **(Kıt'a 24/1)**

rişte-i āmāl:

1.) Emellerin bağı.

1.1. rişte-i āmāl:
Bir vakit uzadıkça uzadı ***rişte-i āmāl***
Olmuş meğer āmāle gönül nāfile hammāl **(Müseddes 3/4)**

rişte-i dīde:

1.) Göz bağı.

1.1. rişte-i dīde:-*s,-i, -n, -i*
Sīnede dāğ-ı nihān olmayan āh eyleyemez
Rişte-i dīdesini *reşk-i miyāh eyleyemez* **(Gazel 85/1)**

rişte-i tesbīh:

1.) Tesbih ipi.

1.1. rişte-i tesbīh:-*e*
Zāhid kapanır mescide biz bāde-keşānız Pür-āh-ı nihānız
Zāhid dayanır ***rişte-i tesbīhe*** *ʿasāya Biz ʿafv-ı Hudāya* **(Müstezad 1/2)**

rişte-i ümīd:

1.) Ümit ipi, bağı.

1.1. rişte-i ümīd:
Bend eder halkı bir ***rişte-i ümīde*** *felek*
Herkesin lihyesine el verecek şāne bulur **(Gazel 44/6)**

rivāyet:

1.) Bir haberi, söz veya olayı nakletme, anlatma; halk arasında söylenen söz, söylenti.

1.1. rivāyetten:-*ten*
Çok mu olduysa kulūbe hikmet-āver sözlerim
Sıhhāt-i naklü ***rivāyetten*** *tebāʿüd eylemez* **(Tahmis 4/3)**

rivāyet eyle-:

1.) Nakletmek, anlatmak, aktarmak.

1.1. rivāyet eyle-:-*sin*
Hüsnüne benzer hüsün dünyāda görmüş var mıdır
Yok ki görsün de ***rivāyet eylesin*** *meşhūdunu* **(Gazel 26/6)**

riyā:

1.) İki yüzlülük, gösteriş.

1.1. riyā:
ʿUlūm-ı dīni tahsīl et teʿallümde hayā yoktur
Güzel dinle şu nush-ı hālisānemde ***riyā*** *yoktur* **(Müseddes 1/2)**

1.2. riyādan:-*dan*
Girip ihlāsla meyhāne-i ʿaşka ***riyādan*** *geç*
Eğer cīrān ile ünsiyyet istersen hatādan geç **(Müsebba 1/30)**

riyā yap-:

1.) İkiyüzlülük göstermek.

1.1. riyā yap-:-*mış*
Sana tālib olan rızk uğruna pek çok ***riyā yapmış***
Yazıklar sana şaşkın dāne derken dāme düşmüşsün **(Gazel 129/2)**

riyāset u kuvvet:

1.) Başkanlık ve iktidar.

1.1. riyāset u kuvvet:-*i*
Ben de kendiden şikāyet eyledim ammā çi sūd
Eyledi efkārına hizmet ***riyāset u kuvveti*** **(Kaside 37/47)**

riyāsız:

1.) İçine riya, iki yüzlülük karışmamış olarak.

1.1. riyāsız:
Biz ehibbā-yı vefādārı ***riyāsız*** *severiz*
Bende-i muhlis-ı yārān-ı sādıkānız biz **(Gazel 84/5)**

riyāz-ı cennet:

1.) Cennet bahçesi.

1.1. riyāz-ı cennet:-*e*
Bir avuç toprağını vermem ***riyāz-ı cennete***
Ravza-ı Firdevse fāʾikdir riyāz-ı kūy-ı dost **(Gazel 13/2)**

1.2. riyāz-ı cennet:-*e*
Nūr-ı gufrānınla tenvīr et İlāhī kabrini
Makberinden revzen açılsın ***riyāz-ı Cennete*** **(Tarih 17/6)**

riyāz-ı kūy-ı dost:

1.) Dostun, sevgilinin mahallesinin bahçesi.

1.1. riyāz-ı kūy-ı dost:
Bir avuç toprağını vermem riyāz-ı cennete
Ravza-ı Firdevse fāʾikdir ***riyāz-ı kūy-ı dost*** **(Gazel 13/2)**

rızā:

1.) Hoşnutluk, memnunluk, razı olma; ***tas.*** Allah'ın, kulun hâli ve yaptıkları karşısında duyduğu hoşnutluk.

1.1. rızā:
Rızā *bābında bekle rahme şāyān olmak istersen*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/3)**

rızā göster-:

1.) Uygun bulup kabul etmek, razı olmak.

1.1. rızā göster-:-*mez*
En ednāsı ***rızā göstermez*** *Āsafla müsāvāta*
Sunūf-ı bendegānın zirve-i ikbāle vāsıldır **(Kaside 38/24)**

1.2. rızā göster-:
Şikāyet etme Haktan halka her hāle ***rızā göster***
Tamaʿdan kıl ferāgat ehl-i īsār ol sehā göster **(Müsebba 1/23)**

rızā-yı Hak:

1.) Allah'ın rızası.

1.1. rızā-yı Hak:-*ı*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen
Gözetmekte ***rızā-yı Hakkı*** *çeşmin hurdebīn olsun* **(Müsebba 1/11)**

rızā-yı yār:

1.) Sevgilinin rızası.

1.1. rızā-yı yār:-*i*
Vasl için ey dil ***rızā-yı yāri*** *bul tahte'l-lafz*
Süretā ibrām u ısrār etmenin maʿnāsı yok **(Gazel 107/3)**

1.2. rızā-yı yār:-*i*
Gözetir dururuz ***rızā-yı yāri***
İnhirāf etmeyiz mirsādımızdan **(Şarkı 3/12)**

rize-i bār-geh-i mīr:

1.) Valinin makamının kırıntısı, ufak parçası.

1.1. rize-i bār-geh-i mīr:-*e*
Himmet diye pīrāmen-i kādıya sarılmam
Etmem ***rize-i bār-geh-i mīre*** *teşebbüs* **(Gazel 16/2)**

rızk:

1.) Allah'ın, mahlukatına hayatını devam ettirebilmesi için tayin ettiği yiyecek ve içecek, nimet, rızık.

1.1. rızk: .
Biz yine maʿnāda Allaha dayanmışlardanız
Rızk *için Fennī resāʾil-cū isen de sūretā* **(Gazel 77/8)**

1.2. rızk:
Rızk *için çekme elem peyrev-i Pīr ol Fennī*
Beslemez mi getiren ʿālem-i imkāna seni **(Gazel 230/6)**

1.3. rızk:
Rızk *için etme teʾessüf olma hem tavr-ı mekes*
Müsterih ol kāf-ı temkīne çekil ʿAnkā gibi **(Gazel 233/2)**

1.4. rızk:
Sana tālib olan ***rızk*** *uğruna pek çok riyā yapmış*
Yazıklar sana şaşkın dāne derken dāme düşmüşsün **(Gazel 129/2)**

rızk-ı riyā:

1.) İkiyüzlülük rızkı.

1.1. rızk-ı riyā:-*dan*
Çek yār-ı gamı sonra bürün kisve-i ʿaşka
Tecrīd-i vücūd eyle peşīn ***rızk-ı riyādan*** **(Kaside 50/7)**

1.2. rızk-ı riyā:-*y, -ı*
Çıkar ***rızk-ı riyāyı*** *iktidā et rehber-i ʿaşka*
Fenersiz ʿazm-i rāh etme zalām-ı şāma düşmüşsün **(Gazel 129/4)**

rū verme-:

1.) Yüz vermemek; ilgi ve yakınlık göstermemek, önemsememek.

1.1. rū verme-:-*z*
Her nedense merdüm-i huşyāre ***rū vermez*** *felek*
Güldürür az bir zamān nādān-ı bī-sermāyeyi **(Gazel 113/2)**

rū-be-rū:

1.) Yüz yüze, karşı karşıya.

1.1. rū-be-rū:
Rū-be-rū *ʿahd ü yemīnin ne kadar muhkem idi*
Nakz-ı eymāna sebep noldu efendim bilmem **(Gazel 210/6)**

rubʿ-i meskūn:

1.) Dünyanın dörtte biri (eski coğrafyacılara göre dünya üzerinde yaşamaya elverişli kara parçaları).

1.1. rubʿ-i meskūn:-*u*
Rubʿ-i meskūnu *muhīt oldu ʿuluvv-i himmeti*
Kurdu tedvīr-i umūr-i ʿāleme mihver kalem **(Kaside 24/6)**

rücūʿ et-:

1.) Dönmek, geri dönmek.

1.1. rücūʿ et-:
Veyā Mal Sandığından māl-i mīrī sirkat ettinse
Rücūʿ et *tevbe-kār ol her ne cürme cürʾet ettinse* **(Müseddes 1/20)**

rücūʿ-ı tövbe:

1.) Tövbeden dönmek.

1.1. rücūʿ-ı tövbe:-*y, -i*
Sevād-ı çehreyi eşk-i nedāmetle silerek
Rücūʿ-ı tövbeyi *cebr-i hisāba benzetirim* **(Gazel 158/5)**

ruh:

1.) Yanak, yüz.

1.1. ruhlar:-*lar*
Nedir bu parlayış gökten mi indin ay mısın yoksa
Nedir bu penbe ***ruhlar*** *gül müsün gülşen misin kāfir* **(Gazel 39/3)**

1.2. ruhlar:-*lar*
Niçin gül-fem açılmaz gonca ***ruhlar*** *ibtisām etmez*
Sana kimler dokundu verd-i handānım niçin küstün **(Gazel 133/2)**

1.3. ruhları:-*lar, -ı*

Dāl eden kāmetimi tāze nihālim sensin
Kan eden sīnemi ey ***ruhları*** *ʿālem sensin* **(Gazel 127/1)**

1.4. ruhlarından:-*ları, -n, -dan*
Kākülünden saçıyor sünbül-i sahrā kokusu
Ruhlarından uçuyor gonca-i hamrā kokusu **(Gazel 238/1)**

1.5. ruhlarından:-*ları, -n, -dan*
Lebinden ***ruhlarından*** *büseler vaʿd eylemiş dilber*
Bu vaʿdin sıdkını ātīdeki bayram eder tashih **(Gazel 19/9)**

rūh:

1.) Allah tarafından yaratıldıktan sonra insan bedenine üflenen, ölümden sonra da varlığı devam eden ve mahiyeti tam olarak bilinemeyen ilahi ve manevi cevher; can, gönül.

1.1. rūh:
Hālıku'l-ervāh verdi feyzi rūhāniyyete
Rūh *māʾildir anınçün dāʾimā ʿulviyyete* **(Tahmis 4/6)**

1.2. rūha:-*a*
Meslekinde ***rūha*** *ʿaittir mezīd-i terbiyet*
Gerçi nefsinde edilmez dizgini irhā fakat **(Kaside 32/3)**

1.3. rūha:-*a*
Verirler ***rūha*** *kuvvet az zamānda menzil almak için*
Teyakkūn-kerde-i hāl-i seferdir Nakşibendīler **(Kaside 36/7)**

1.4. rūhdan:-*dan*
Rūhdur insānı isʿād eyleyen kudsiyyete
Rūhdan *ilhām ʿāʾiddir hep insāniyyete* **(Tahmis 4/7)**

1.5. rūhdur:-*dur*
Rūhdur *insānı isʿād eyleyen kudsiyyete*
Rūhdan ilhām ʿāʾiddir hep insāniyyete **(Tahmis 4/7)**

1.6. rūhu:-*u*
Nefsi tehdīd etmeyen
Rūhu *tesʿīd etmeyen* **(Diğer 1/9)**

1.7. rūhu:-*u*
Nefsi tehdīd etmeyen ***rūhu*** *tesʿīd etmeyen*
Hakkı tevhīd etmeyen kalır vebāl içinde **(Gazel 203/5)**

1.8. rūhum:-*(u)m*
Fennīyā sīnede gül-bū-yı muhabbet bākī
Süzülüp çıksa da mīnā-yı bedenden ***rūhum*** **(Gazel 243/11)**

1.9. rūhuma:-*(u)m, -a*
Ne zamān rām olacak ***rūhuma*** *emmāre benim*
Ne zamān hükmedecek dīve Süleymānım ʿaceb **(Kaside 6/7)**

1.10. rūhuma:-*(u)m, -a*
Ne zamān rām olacak ***rūhuma*** *emmāre benim*
Ne zamān hükmedecek dīve Süleymān'ım ʿaceb **(Kaside 6/7)**

rūh ver-:

1.) Can vermek, hayat vermek.

1.1. rūh ver-:-*(i)r*
O zamān işte gönül yāresine çāre gelir
Taşa tevcīh-i hitāb eylese güftāre gelir
Nazar-ı şefkati cānsız cesede rūh verir **(Gazel 53/2)**

rūhānī:

1.) Ruhla ilgili, ruha ait.

1.1. rūhānī:
Ne bilsin sūfī-efsürde meşreb-i lezzet-i ʿaşkı
Muhabbet ne rūhānī ne ʿālī cān-fezālık var **(Gazel 60/4)**

rūhāniyet:

1.) Ruhanilik; manen büyük bir kimsenin öldükten sonra da devam eden manevi gücü.

1.1. rūhāniyeti:-*i*
Kimse daʿvā-yı sühan etmez benimle kim bana
Hazret-i Hassānın imdāt etti ***rūhāniyeti*** **(Kaside 37/93)**

2.) Ruhla ilgili olma, ruhun hakim olması durumu, ruhanilik, manevilik.

2.1. rūhāniyyete:-*e*
Hālıku'l-ervāh verdi feyzi ***rūhāniyyete***
Rūh māʾildir anınçün dāʾimā ʿulviyyete **(Tahmis 4/6)**

rūh-efzā:

1.) Cana can katan.

1.1. rūh-efzā:
Leb-i şīrīn-terin şehd ile perverde midir
Ne kadar zāʾika-pīrā ne kadar ***rūh-efzā*** **(Gazel 36/3)**

ruh-ı āl:

1.) Al, kırmızı yanak.

1.1. ruh-ı āl:-*(ı)m*
Gül iken gülşen-i ʿālemde sarardım soldum
Döndü evrāk-ı hazāna ***ruh-ı ālım*** *demedim* **(Gazel 154/3)**

rūh-ı ʿālem:

1.) Dünyanın ruhu, canı, özü (sevgili).

1.1. rūh-ı ʿālem:
El-amān ey ***rūh-ı ʿālem*** *kıl beni lutfunla şād*
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel **(Muhammes 3/7)**

ruh-ı ʿAzrā:

1.) Azrâ'nın yanağı. [Azrâ: "Vâmık u Azrâ" adlı mesnevisinin, güzelliği dillere destan, kadın kahramanıdır. Ayrıca bu kelime "bakire" anlamına geldiği için Hz. Meryem için de kullanılmaktadır (Pala, 2017: 50)].

1.1. ruh-ı ʿAzrā:-*da*
Revnak-ı rūyun ***ruh-ı ʿAzrāda*** *görmüş var mıdır*
Pertev-i hüsnün meh-i garrāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/1)**

rūh-ı çār-yār:

1.) Dört dost, dört halifenin (Hz. Ebubekir, Ömer, Osman, Ali) ruhu.

1.1. rūh-ı çār-yār:
Hāsılı pek çok şerefler verdi bu cemʿiyete
Himmetinden şüphesiz şād oldu ***rūh-ı Çār-yār*** **(Kaside 39/18)**

ruh-ı dilber:

1.) Sevgilinin yüzü.

1.1. ruh-ı dilber:
Ruh-ı dilber *gibi āyīne-i şeffāf yoktur yok*
Anınçün tūtī-i tabʿım gibi vassāf yoktur yok **(Gazel 108/1)**

ruh-ı dil-cūy:

1.) Gönlü çeken, cezbeden yanak, yüz.

1.1. ruh-ı dil-cūy:-*u, -n, -a*
Nasb-ı enzār eylemişlerken ***ruh-ı dil-cūyuna***
Öldürür hem ruhsat-ı nezzāre vermez rūyuna **(Tahmis 2/7)**

ruh-ı dildār:

1.) Sevgilinin yüzü, yanağı.

1.1. ruh-ı dildār:-*a*
Bī-sīm ü zer etme ***ruh-ı dildāra*** *teşebbüs*
Maʿkūl değil vāsıtasız nāra teşebbüs **(Gazel 15/1)**

rūh-ı eşyā:

1.) Nesnelerin, yaratılmış olan şeylerin ruhu.

1.1. rūh-ı eşyā:-*da*
Rūh-ı eşyāda *tecessüm ediyor hiss-i sürūr*
ʿAraz ü cevhere bir rūh-ı meserret geliyor **(Kaside 48/6)**

1.2. rūh-ı eşyā:-*dır*
Rūh-ı eşyādır *ʿizārındaki nūr-ı Tevhīd*
Çekmeyince reh-i vaslında gam ey merd-i Saʿīd **(Kaside 34/20)**

ruh-ı gül-gūn:

1.) Gül renkli yanak.

1.1. ruh-ı gül-gūn:-*u, -n, -u*
Hezār-āsā şakırken lāl ü ebkem kıldı maʿsūmu
Ruh-ı gül-gūnunu *hem-reng-i evrāk-ı hazān etti* **(Gazel 251/3)**

1.2. ruh-ı gül-gūn:-*u, -n, -u*
Hezār-āsā şakırken lāl ü ebkem kıldı maʿsūmu
Ruh-ı gül-gūnunu *hem-reng-i evrāk-ı hazān etti* **(Tarih 22/3)**

rūh-ı Mekkī:

1.) Mekkeli ruh (Yozgatlı hâkim Rıfat Bey'in vefat eden oğlu).

1.1. rūh-ı Mekkī:
Çıktı makarr-ı çarha tārīhin yazarken dūd-ı āh
Rūh-ı Mekkī *açtı Firdevs-i berīne doğru per* **(Tarih 4/2)**

rūh-ı meserret:

1.) Sevinç hissi.

1.1. rūh-ı meserret:
Rūh-ı eşyāda tecessüm ediyor hiss-i sürūr
ʿAraz ü cevhere bir ***rūh-ı meserret*** *geliyor* **(Kaside 48/6)**

rūh-ı musavver:

1.) Şekil ve suret verilmiş ruh; hayal edilen ruh; sevgili.

1.1. rūh-ı musavver:
Hālime rahm etse ol ***rūh-ı musavver*** *kāşki*
Cān atıp ʿarz-ı niyāz etmekte etmezdim kusūr **(Gazel 215/5)**

1.2. rūh-ı musavver:-*dir*
Sorma bir ***rūh-ı musavverdir*** *o şūhun aslını*
Nas ile memnūʿdur māhiyyet-i cāndan bahis **(Gazel 14/3)**

ruh-ı rengīn:

1.) Parlak renkli, güzel, hoş yanak.

1.1. ruh-ı rengīn:
Niçin mağrūr olursun bu ***ruh-ı rengīne*** *bu hüsne*
Nukūş-ı kāʾinātın hiç biri reng-i bakā tutmaz **(Gazel 89/2)**

rūh-ı revān:

1.) Can, ruh (can veren sevgili).

1.1. rūh-ı revān:-*dır*
Pīrim beni öldürme alıp farkı serimden Kesme üzerimden
*Feyz-i nazarın mürde-*dile ***rūh-ı revāndır*** *Sermāye-i cāndır*
(Müstezad 2/5)

1.2. rūh-ı revān:-*(ı)m*
Gitme ey ***rūh-ı revānım*** *çünkü ten bī-cān*
Hasretinle dīdeler giryān ciğer büryān kalır **(Gazel 48/1)**

1.3. rūh-ı revān:-*(ı)m*
Beni tenhā koyup ey mūnis-i cānım gitme
Etme bu zulmü bana ***rūh-ı revānım*** *gitme* **(Gazel 192/1)**

1.4. rūh-ı revān:-*(ı)m, -dır*
Fennīyā cānān bendendir ben andan hāsılı
Nūr-ı dīdemdir benim ***rūh-ı revānımdır*** *benim* **(Gazel 143/5)**

rūh-ı revān-bahş:

1.) Ruh, can bağışlayan, hayat veren can (sevgili).

1.1. rūh-ı revān-bahş:
Ol ***rūh-ı revān-bahşın*** *benden dileği varsa*
Cān olsa dirīğ etmem teklīfe ne hācet var **(Gazel 58/2)**

rūh-ı serdār:

1.) İleri gelen, yüce ruh.

1.1. rūh-ı serdār:-*(ı)m*
Erince ʿālem-i ʿulvī-yi kudse ***rūh-ı serdārım***
Girince hufre-i tārīk-i hāke cism-i ʿuryānım **(Muhammes 2/16)**

ruh-ı zerd:

1.) Sararmış, solgun yüz.

1.1. ruh-ı zerd:-*(i)m*
Sarsar-ı subh-ı elemden ***ruh-ı zerdim*** *muğber*
Gussadan dīdelerim tīre-gönül pür halecān **(Kaside 45/7)**

1.2. ruh-ı zerd:-*(i)m*
Benim ol ʿāşık-ı sādık ki çeşm-i dür-nisārım var
Ruh-ı zerdim *dil-i gam-perverim cism-i nizārım var* **(Muhammes 2/1)**

ruh-ı zībā:

1.) Süslü yüzü.

1.1. ruh-ı zībā:-*s, -ı, -n, -ı*
Gösterince sīne-i sāfın yürekler oynasın
ʿAklı sersem etsin açtıkça ***ruh-ı zībāsını*** **(Gazel 219/4)**

rūh-perver:

1.) Ruha kuvvet verici, ruh besleyici.

1.1. rūh-perver:
Rikkat-ārādır anınçün ***rūh-perver*** *sözlerim*
Bikr-i fikrim tarz-ı lākaydānede etmez burūz **(Tahmis 4/8)**

ruhsār:

1.) Yanak, yüz.

1.1. ruhsār:
Olmadan hāsılı pejmürde o rengīn ***ruhsār***
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/10)**

1.2. ruhsāra:-*a*
Dağıttın kākülü ***ruhsāra*** *gūyā eyledin perde*
Rakībinden midir bu hudʿa yāhud sen misin kāfir **(Gazel 39/5)**

1.3. ruhsārım:-*(ı)m*
Gülmeden maksūdun ey dil yāri güldürmek midir
Būs edip ***ruhsārım*** *tekrār güldürmek midir* **(Gazel 54/1)**

1.4. ruhsārını:-*ı, -n, -ı*

Eylemiş yekdiğere verd ile reyhān ihtilāt
*Kaplamış **ruhsārını** geysū-yı ʿanber-bār-ı yār* **(Gazel 98/4)**

1.5. ruhsārını:-*(ı)n, -ı*
Görsün gözüm dīdārını sabretti zira insilāb
*Göster meded **ruhsārını** kisve-yi ʿanber-bārını* **(Kaside 20/27)**

ruhsār-ı āl:

1.) (Sevgilinin) kırmızı yanağı.

1.1. ruhsār-ı āl:-*ı, -n, -ı*
*Nakş eyleyip hayālime **ruhsār-ı ālını***
Nār-ı lehībi dilde nihān etmek isterim **(Gazel 157/5)**

ruhsār-ı gül-gūn:

1.) Gül renkli yanak.

1.1. ruhsār-ı gül-gūn:-*(u)n*
*Al giyin allar kuşan **ruhsār-ı gül-gūnun** gibi*
Güller istikbāle çıksın verd-i handānım sana **(Gazel 2/2)**

ruhsat:

1.) İzin, müsaade.

1.1. ruhsat:
*Bir gazel tarh edeyim şevk ile **ruhsat** var ise*
Kuvve-i nātıkama vüsʿü talākat geliyor **(Kaside 48/29)**

1.2. ruhsatın:-*(ı)n*
***Ruhsatın** var ise izhār edeyim muzmarımı*
ʿAyb olur muʿacabā eylesem ifşā-yı ümīd **(Kaside 46/29)**

ruhsat ver-:

1.) İzin vermek, müsaade etmek.

1.1. ruhsat ver-:-*me, -di*
Gerçi ben oldumsa da mehcūr-ı dildār-ı emel
*ʿArz-ı hāle **vermedi ruhsat** benimçün rūz-gār* **(Kaside 39/28)**

ruhsat-ı cevelān:

1.) Dolaşma, gezme izni.

1.1. ruhsat-ı cevelān:
*Hāmeme **ruhsat-ı cevelān** edilirse iʿtā*
Hüsn-i saytımla dolar sāmiʿā-yı ʿilliyyīn **(Kaside 42/25)**

ruhsat-ı nezzāre ver-:

1.) Bakış izni vermek, bakmasına müsaade etmek.

1.1. ruhsat-ı nezzāre ver-:-*z*
Nasb-ı enzār eylemişlerken ruh-ı dil-cūyuna
*Öldürür hem **ruhsat-ı nezzāre vermez** rūyuna* **(Tahmis 2/7)**

ruhsā-yı ümīd ol-:

1.) Ümit ile karşı karşıya olmak; ümitli olmak [**ruhsā:** Yüze karşı, yüzyüze (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020)].

1.1. ruhsā-yı ümīd ol-:-*(u)r*
Dūr isem sūret-i zāhirde efendimden eğer
*ʿArz-ı hālim olur ikdāmına **ruhsā-yı ümīd*** **(Kaside 46/39)**

ruhsūde ol-:

1.) Yüz sürmek.

1.1. ruhsūde ol-:-*an*
*Dergeh-i Pīre gelip sıdk ile **ruhsūde olan***
Kendine dergeh-i ağyārı penāh eyleyemez **(Gazel 85/4)**

Rūhu'l-emīn:

1.) Dört büyük melekten biri olan Cebrail (a.s).

1.1. Rūhu'l-emīn:
Yazar gökteʿ Utarid muttasıl medh-i Hümāyūnun
*Okur vasf-ı cemīlin Sidrede **Rūhu'l-emīn** her gāh* **(Kaside 14/3)**

1.2. Rūhū'l-emīn:
*Öyle Peygamber ki hizmetkārıdır **Rūhū'l-emīn***
Ez-ezel meddāhıdır evsāfın ezberler kalem **(Kaside 24/33)**

rukabā/ rukebā:

1.) Rakipler (***bk.*** rakip).

1.1. rukabā:
Yāre nasb-ı nazar eyle Fennī
***Rukabā** ortadan olsun merfūʿ* **(Gazel 100/7)**

1.2. rukabā:
Bir banaʿarz-ı cemāl et diye tenbīh ettim
***Rukabā** nezdine git keşf-ı nikāb et mi dedim* **(Gazel 146/3)**

1.3. rukābā:
*Sana benden **rukābā** nakl-i kelām etmişler*
İftirādır demedim māh-cemālim demedim **(Gazel 154/6)**

1.4. rukabā:
Gün olur fırka-i ezdādı perīşān eyler
***Rukabā** yerde kalır sanmasın āh-ı seheri* **(Gazel 221/4)**

1.5. rukabā:
*Hasedinden **rukabā** hāk ile yeksān olsun*
Mā-melek müjde-i teşrīfine kurbān olsun **(Müsebba 2/48)**

1.6. rukabā:
Beni bu lutf-ı girān-kadr ile taltīf et kim
*Eylesün tā hasedinden **rukabā** izmihlāl* **(Kaside 40/54)**

1.7. rukabādan:-*dan*
*Etme efendim **rukabādan** hazer*
Fāʾide vermez ecele havf u bīm **(Gazel 145/2)**

1.8. rukabānın:-*(n)ın*
Der-i cennette şeyātīne güzergeh yoktur
***Rukabānın** ayağın bāb-ı saʿādetten kes* **(Gazel 91/5)**

1.9. rukebā:
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
*Müjde ey kān-ı kerem bertarāf oldu **rukebā*** **(Müsebba 2/11)**

10. rukebānın:-*(n)ın*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
***Rukebānın** gözünü tuttu sevād-ı şeb-i tār* **(Müsebba 2/25)**

rükn:

1.) Sütun, direk.

1.1. rüknüne:-*ü, -n, -e*
Var mı iklīm-i ʿacemde böyle bir ʿālī-makām
*Cā-be-cā her **rüknüne** olsun fedā bir Han evi* **(Gazel 209/3)**

Rūm:

1.) Yunan asıllı kimse.

1.1. Rūm:
*Müslümāne ya Katolik yāhud **Rūm***
Ben de bir dilber-i raʿnā bulurum **(Şarkı 9/9)**

rū-māl ol-:

1.) Yüz sürmek.

1.1. rū-māl ol-:

Hāk-i eyvān-ı hümāyūnuna hālim ʿarzet
Ol** der-i şevketine bir de benim-çün **rū-māl **(Kaside 40/43)**

rumūz-ı hikmet:

1.) Hikmetli işaretler, simgeler.

1.1. rumūz-ı hikmet:-*i*
Yoktur āsār-ı hakīmānemde hezl-i bī-meʾāl
*Ser-te-ser cāmīdir eş ʿārım **rumūz-ı hikmeti*** **(Kaside 37/91)**

rümūz-ı sırr-ı hikmet:

1.) Hikmet sırrının işaretleri, belirtileri.

1.1. rümūz-ı sırr-ı hikmet:-*ten*
Kulak tut her kelāma var ise gūşunda istiʿdād
***Rümūz-ı sırr-ı hikmetten** tehī güftār yoktur yok* **(Gazel 105/3)**

rumūz-ı tılsım-ı genc-i nihān:

1.) Gizli hazinenin tılsımının işareti.

1.1. rumūz-ı tılsım-ı genc-i nihān:-*ı*
Rakīb-i kīneverden sakla vaʿd u vuslat-ı yāri
***Rumūz-ı tılsım-ı genc-i nihānı** māra bildirme* **(Gazel 188/4)**

rūşen:

1.) Parlak, aydın, aydınlık; aşikâr, belli.

1.1. rūşen:
Yāri meh-pāre ile eyleme tavsīf a kalem
*Biz o hurşīd-i cemāli daha **rūşen** biliriz* **(Gazel 82/6)**

1.2. rūşen:
*Dīdeler **rūşen** diye tebrīk eder gamzen beni*
Remz ü īmā etse mīʿād-ı visāli gözlerin **(Gazel 125/6)**

1.3. rūşen:
*Ashāb-ı dilin çeşmini **rūşen** bulamazsın*
Gencīne-i kesb etmeğe revzen bulamazsın **(Gazel 128/1)**

1.4. rūşen:
Dünyāda iken şemʿanı yakmazsan elinle
*Zulmet-gede-i medfeni **rūşen** bulamazsın* **(Gazel 128/4)**

rūşen eyle-:

1.) Parlatmak, aydınlatmak.

1.1. rūşen eyle-:-*r, -im*
Leyāl-i fırkati ey şemʿ-i emel
*Fikr-i cemālinle **rūşen eylerim*** **(Şarkı 1/2)**

rūşenā:

1.) Ey aydın, ışıklı, münevver (sevgili)!

1.1. rūşenā:
Uzandı kasvet-engīz oldu kalbe leyle-i hasret
*Tulūʿ-ı subh teşrīfinle olsun **rūşenā** tez gel* **(Gazel 136/3)**

rūşen-nazar:

1.) Aydın bakış, bakışlı.

1.1. rūşen-nazardır:-*dır*
Kaparlar gerçi zāhir çeşmini gāfil gibi ammā
*Serāʾir-bīndir **rūşen-nazardır** Nakşibendīler* **(Kaside 36/9)**

rū-siyāh:

1.) Yüzü kara, utanılacak bir şey yapmış kimse; günahkâr.

1.1. rū-siyāhım:-*(ı)m*
*Bir **rū-siyāhım** etme red görme sezāvār-ı ʿitāb*
İnnī dahīlü'l-meded āzürdedir cān ü cesed **(Kaside 20/23)**

Rüstem:

1.) Şehname'de adı övgüyle anılan İran'ın ünlü kahramanıdır. Cemşid soyundan gelen Neriman'ın torunu , Sicistan ve Seyistan hükümdarı Zal'ın oğludur. Daha delikanlılığında birçok devleri öldürmüş ve olağanüstü başarılar göstermiştir. Klasik Türk Edebiyatında kahramanlık ve yiğitlik sembolü olarak çok sık kullanılmaktadır (Pala, 2017: 382).

1.1. Rüstem:
Sāla māla kuvvet-i bāzūya etme iʿtimād
*Hākde binlerle Cem binlerle **Rüstem** gizlidir* **(Gazel 41/4)**

1.2. Rüstem:
Karşı gelsin zāl-i tabʿında cesāret hisseden
*Kilk-i Fennī çıktı meydāna yine **Rüstem** gibi* **(Gazel 214/7)**

Rüstem-i zāl:

1.) Zaloğlu Rüstem (***bk.*** Rüstem).

1.1. rüstem-i zāl:
Hani Hātem hani Dārā hani Keyhüsrevler
*Hani Sihrāb-ı tüvānā nerede **Rüstem-i Zāl*** **(Kaside 40/8)**

rüsvā-sūde-i yevm-i nüşūr eyle-:

1.) Kıyamet günü rezillik bulaşmış olarak bulunmak.

1.1. rüsvā-sūde-i yevm-i nüşūr eyle-:-*me*
Sil defter-i aʿmālimi meydāna bırakma
***Rüsvā-sūde-i yevm-i nüşūr eyleme** yā Rab* **(Kaside 13/4)**

rüsvā-yı cihān eyle-:

1.) Dünyaya rezil etmek.

1.1. rüsvā-yı cihān eyle-:-*r, -i, -di, -k*
*Şu köyün halkını **rüsvā-yı cihān eyler** idik*
Hicv ü teşhīri düşürseydik eğer şānımıza **(Gazel 182/7)**

rüsvā-yı enām eyle-:

1.) İnsanlara rezil etmek.

1.1. rüsvā-yı enām eyle-:-*r*
*Sen gidersen beni **rüsvā-yı enām eyler** ʿaşk*
Gizli kalsın aman esrār-ı nihānım gitme **(Gazel 192/2)**

rütbe:

1.) Derece, basamak, mertebe, makam, paye.

1.1. rütbe:
*Ben ne **rütbe** ağlasam olsam taleb-kār-ı visāl*
Merhametsiz kāfirin ağzından ancak lā çıkar **(Gazel 34/4)**

1.2. rütbe:
Bir kılı kırk yarsa istiksār olunmaz ol Şehe
*ʿAdl ü hakkaniyete vardır o **rütbe** dikkati* **(Kaside 37/16)**

1.3. rütbe:
*Bu **rütbe** ehl-i fazlın izdiyād-ı fazlına bādī*
Şehin-şāh-ı cihān Abdülhamīd pür-fezāʾildir **(Kaside 38/4)**

1.4. rütbedir:-*dir*
Müşerref oldu takbīl-i yed-i pāk-i Muhammedle
*Ne ʿālī **rütbedir** el-Hakk ne ʿālī mazhariyettir* **(Kaside 30/9)**

1.5. rütbeye:-*y, -e*
*Dediğim **rütbeye** ermez miʿaceb dest-i emel*
Umduğum sūrete girmez mi heyūlā-yı ümīd **(Kaside 46/34)**

rütbe rütbe:

1.) Derece derece, basamak basamak, sırasına göre.

1.1. rütbe rütbe:-*dir*
Fikr ü nazar ʿakl-ı beşer ***rütbe rütbedir***
Zī-haberān bī-haberān başka başkadır **(Gazel 64/5)**

rütbe-i bālā:

1.) En yüce makam.

1.1. rütbe-i bālā:-*y, -a*
Takmışız boynumuza ***ribka-i rukbetini***
Rāzıyız kulluğuna rütbe-i bālāya bedel **(Gazel 141/2)**

rütbe-i feyz-i nigāh:

1.) Cömertliğe bakış derecesi; çok fazla lütufta bulunmak.

1.1. rütbe-i feyz-i nigāh:-*(ı)n, -la*
Rütbe-i feyz-i nigāhınla *temāyüz edeyim*
Olayım zümre-i emsāl ile handān-ı kerem **(Kaside 41/34)**

rütbe-i hüsn-i cemāl:

1.) Yüz güzelliğinin derecesi.

1.1. rütbe-i hüsn-i cemāl:-*i, -n*
Kimse inkār eylemez ehl-i basīrettir o yār
Rütbe-i hüsn-i cemālin *iʿtibārımdan bilir* **(Gazel 28/4)**

rütbe-i ilm ü kemāl:

1.) Olgunluk ve ilim derecesi.

1.1. rütbe-i ilm ü kemāl:
Rütbe-i ilm ü kemāl *ʿasrında etti iʿtilā*
Karşısında zerreden kemter kalırdı kūh-sār **(Kaside 39/10)**

rütbe-i kutbiyyet:

1.) Kutupluk derecesi; manevi mertebelerin en yükseği, kutup olan kimsenin makamı.

1.1. rütbe-i kutbiyyet:-*e*
Dānişinle ***rütbe-i kutbiyyete*** *verdin şeref*
ʿĀlemi irşād için oldun medār-ı mefharet **(Kaside 32/9)**

rütbe-i rüçhān-ı kerem:

1.) Cömertliğin üstün rütbesi, mertebesi.

1.1. rütbe-i rüçhān-ı kerem:
Ne ile setr olunur söyle ziyā-yı hurşīd
Nasıl inkār olunur ***rütbe-i rüçhān-ı kerem*** **(Kaside 41/8)**

rütbe-i ʿulyā:

1.) Yüce, yüksek derece, makam.

1.1. rütbe-i ʿulyā:
Sana Mevlā dilerim ***rütbe-i ʿulyā*** *versin*
Dāʾimā mevkīʿ-i ʿālīde bulun hāme gibi **(Gazel 237/8)**

1.2. rütbe-i ʿulyā:
Senindir ***rütbe-i ʿulyā*** *senindir halvet-i kübrā*
Makām-ı feyzine ermekten ʿāciz tāʾir-i idrāk **(Kaside 15/5)**

rütbe-tīz-i dendān ol-:

1.) Dişleri sık olarak sıralanmış olmak.

1.1. rütbe-tīz-i dendān ol-:-*sa*
Kilāb-āsā ne ***rütbe-tīz-i dendān olsa*** *müfsidler*
Tehāşī eylemezler andan ʿārifler eseddir hep **(Gazel 7/4)**

rutūbet göster-:

1.) Nemlenmek, çiylenmek.

1.1. rutūbet göster-:-*(i)r, -se*
Rutūbet gösterirse *berk-i gül şebnem kıyās etme*
Cemāl-i yāri gördükçe ʿarak-rīz-i hicāb oldu **(Gazel 226/6)**

rū(y):

1.) Yüz, sima, çehre.

1.1. rū:
Dil şikeşte dīde pür-nem kef be-sīne ***rū*** *be-hāk*
Eyleyüp dergāhına takdīm-i zill ü meskenet **(Kaside 32/10)**

1.2. rūyum:-*(u)m*
Sīreten ***rūyum*** *siyeh tomar-ı aʿmālim siyāh*
Böyle insān olmadan hayvān olaydım kāşki **(Gazel 235/4)**

1.3. rūyumda: -*(u)m, -da*
Gün olur reng-i ʿizārın solar ey şūh elbet
Deme ***rūyumda*** *bu gül gūn-ı kıyāfet bākī* **(Gazel 243/6)**

1.4. rūyun:-*(u)n*
Letāfet kesb eder ***rūyun*** *ʿarakla pür-nem oldukça*
Tarāvet-yāb olur gülşende güller şebnem oldukça **(Gazel 200/1)**

1.5. rūyun:-*(u)n*
Mahrem-i erbāb-ı ʿaşk ol zāhidi bī-gāne tut
Lutf edip ***rūyun*** *efendim meclisi rindāne tut* **(Tahmis 5/2)**

1.6. rūyuna:-*u, -n, -a*
Nasb-ı enzār eylemişlerken ruh-ı dil-cūyuna
Öldürür hem ruhsat-ı nezzāre vermez ***rūyuna*** **(Tahmis 2/7)**

1.7. rūyunda:-*(u)n, -da*
İstirāka eylemiş ***rūyunda*** *anın reng-i gül*
İstiʿāre eylemiş zülfünden ʿanber nükheti **(Kaside 37/102)**

1.8. rūyunu:-*(u)n, -u*
Gül ***rūyunu*** *gördükçe utansın da kızarsın*
Sünbül ki göre rūyunu gülden beter olsun **(Gazel 134/2)**

1.9. rūyunu:-*(u)n, -u*
Gül ***rūyunu*** *gördükçe utansın da kızarsın*
Sünbül ki göre rūyunu gülden beter olsun **(Gazel 134/2)**

1.10. rūyunu:-*(u)n, -u*
Çık karşıma ey serv-i revān cilve-nisār ol
Aç ***rūyunu*** *revnak-şiken-i bāğ-ı bahār ol* **(Gazel 137/1)**

1.11. rūyunu:-*(u)n, -u*
Kaçma benden ki sana cān ile mecbūrum gel
Saklama ***rūyunu*** *çoktan beri mehcūrum gel* **(Müsebba 2/1)**

1.12. rūyunu:-*u, -n, -u*
Ben ol mihrim ufūlümden eder meh ***rūyunu*** *tesvīd*
Mey-i lezzet-nisār-ı laʿlimin sarhoşudur Cemşīd **(Tahmis 7/11)**

rüʾyā:

1.) Düş, gerçekleşmesi imkânsız durum, hayal.

1.1. rüʾyā:
Bir hakīkī iltifātın görmedim görsem bile
Rūz ise āsār-ı hülyā şeb ise ***rüʾyā*** *çıkar* **(Gazel 34/3)**

1.2. rüʾyā:
İğtinām eyle hayātı ehl-i derde hem-dem ol
Çünkü bak māzīleri görmektesin ***rüʾyā*** *gibi* **(Gazel 233/3)**

1.3. rüʾyā:
*Eski demler yāre yanlışlıkla **rüʾyā** gelmesin*
Fennīyā hülyā-yı zülf-i yār ağarttı rīşimi **(Gazel 167/5)**

1.4. rüʾyā:-*i, -miş*
Andan nazar-ı ʿibretimi etmeyip imsāk
***Rüʾyā imiş** ezvāk-ı cihān eyledim idrāk* **(Müseddes 3/32)**

rüʾyet:

1.) Görme, bakış, görüş.

1.1. rüʾyet:
*Gözlerdeki **rüʾyet** anın*
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/22)**

1.2. ruʾyete:-*e*
*Ayda bir **ruʾyete** ibrāz-ı meveddet mi denir*
Yılda bir sohbete izhār-ı muhabbet mi denir **(Gazel 27/1)**

1.3. rüʾyeti:-*i*
Hurdebīn-āsā bir ālet olsa daʿayne'l-yakīn
*Her süveydā-yı dilin kābil bulunsa **rüʾyeti*** **(Kaside 37/56)**

rüʾyet-i dīdar:

1.) Yüzüne görmek, seyretmek.

1.1. rüʾyet-i dīdār:
*Dilerim **rüʾyet-i dīdār** ile şādān olsun*
Götürüp bende kılan Efdal-i Pīrāna seni **(Gazel 230/8)**

1.2. rüʾyet-i dīdar:
Mürde-dil cāʾize-i vasl ile şādān olsun
*Aç gözüm **rüʾyet-i dīdar** ile şebʿān olsun* **(Müsebba 2/47)**

1.3. rüʾyet-i dīdār:-*(ı)n*
*ʿAyn-ı nūr et gözümü **rüʾyet-i dīdārın** ile*
Dil tecellī-i cemālinle dırahşān olsun **(Gazel 169/4)**

rüʾyet-i envār-ı dīdār:

1.) Güzel yüzün nurunu görme.

1.1. rüʾyet-i envār-ı dīdār:-*a*
*Senin çün **rüʾyet-i envār-ı dīdāra** açıldı rāh*
Kelīme Len terānī hutbesi sedd-i merām oldu **(Kaside 14/4)**

rüʾyet-i pīr:

1.) Şeyhin [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)] görmesi (himayesi altına alması).

1.1. rüʾyet-i pīr:
Dāğ-dār etmededir sīnemizi hasret-i Pīr
*Bize olmaz mı müyesser ʿacebā **rüʾyet-i Pīr*** **(Kaside 33/1)**

rūy-ı āyīne:

1.) Aynanın yüzü (***bk.*** āyīne).

1.1. rūy-ı āyīne:
Sīnemizde suver-i kīn ü ʿadāvet maʿdūm
***Rūy-ı āyīne** gibi sāf-zamīrānız biz* **(Gazel 84/3)**

rūy-ı çemen:

1.) Çimenliğin, bahçenin yüzü.

1.1. rūy-ı çemen:
Mātem etsin bir zamān bāğ-ı bahār-ı ʿālemin
*Gülmesin **rūy-ı çemen** eşcār ü ezhār ağlasın* **(Gazel 250/4)**

rūy-ı gül-gūn:

1.) (Sevgilinin) Gül renkli yüzü.

1.1. rūy-ı gül-gūn:-*(u)n, -a*
***Rūy-ı gül-gūnuna** baktıkça açılsın bahtım*
Eser-i meymenet alnında nümāyān olsun **(Gazel 162/3)**

rūy-ı siyāh:

1.) Siyah yüzlü, yüzü kara; ***mec.*** Günahkâr, ayıbı çok olma.

1.1. rūy-ı siyāh:-*(ı)m, -dan*
*Sefāhat-pīşeyim şermendeyim **rūy-ı siyāhımdan***
Meʿāsīden ibārettir çıkan şey dest-gāhımdan **(Müseddes 2/1)**

1.2. rūy-ı siyāh:-*(ı)m, -la*
*Varmaya **rūy-ı siyāhımla** utandım kaldım*
Arzū çoksa da būs etmeğe dildār eteğin **(Gazel 151/3)**

rūyu(n)u sür-:

1.) Yüzünü sürmek; gitmek, varmak; aşırı sevgi göstermek için yere eğilmek.

1.1. rūyu(n)u sür-:-*eydim*
Felekte ölmeden bir kām alaydım āsitānından
***Süreydim rūyumu** hāk-i Hicāza āh efendim āh* **(Kaside 14/8)**

rūz:

1.) Gün.

1.1. rūz:
Bir hakīkī iltifātın görmedim görsem bile
***Rūz** ise āsār-ı hülyā şeb ise rüʾyā çıkar* **(Gazel 34/3)**

1.2. rūzü:-*u*
Ayrılık zahmın çekip vasla eren bir ʿāşıkın
*Her şebi Kadre bedel her **rūzü** bir bayram olur* **(Gazel 33/5)**

1.3. rūzum:-*(u)m*
*Her **rūzum** olsa yevm-i ʿīd*
ʿİdimden olsam müstefīd **(Diğer 5/5)**

rūz ü leyāl:

1.) Gün ve geceler.

1.1. rūz ü leyāl:
Āh eyler ağlar ʿuşşak
***Rūz ü leyāl** içinde* **(Diğer 1/12)**

1.2. rūz ü leyāl:
Etmişler ʿahd ü mīsāk olmuşlar Hakka müştāk
*Āh eyler ağlar ʿuşşāk **rūz ü leyāl** içinde* **(Gazel 203/6)**

1.3. rūz ü leyāl:
Hāsılı cümlesin öğren var iken kesbe mecāl
*ʿİlmi tahsīl edegör gayret edip **rūz ü leyāl*** **(Müseddes 4/8)**

1.4. rūz u leyāl:
Birisi neyyir-i envār öbürü māh-ı münīr
*Pertev-efşān olalar ʿāleme her **rūz u leyāl*** **(Kaside 40/74)**

rūz u şeb:

1.) Gündüz ve gece.

1.1. rūz u şeb:
*Gönül ister mülākātınla kalsın **rūz u şeb** mesʿūd*
Gözüm ammā diler dīdārını subh u mesā görsün **(Gazel 160/2)**

1.2. rūz ü şeb:
Dokunma zülf-i yāre muttasıl ʿarz-ı muhabbet kıl
*Gönül gam-hānesinde **rūz ü şeb** cemʿiyyet istersen* **(Gazel 246/2)**

1.3. rūz u şeb:
*Sādıkāne cān-siperāne çalışdım **rūz u şeb***

Yaslanıp birçok zamān hattā diyār-ı gurbeti **(Kaside 37/63)**

rūze-i hasret:

1.) Hasret günü.

1.1. rūze-i hasret:
Rūze-i hasret *ile geçti nice eyyāmım*
Kalmadı çektiğim endīşe-i hicre pāyān **(Kaside 45/5)**

rūz-gār:

1.) Devir, zaman, vakit, felek; rüzgâr.

1.1. rūz-gār:
Vuslat-ı dildāra olmazsa müsāʿid ***rūz-gār***
Sahn-ı sīnemde kopar tūfān tūfān üstüne **(Gazel 181/5)**

1.2. rūz-gār:
Gerçi ben oldumsa da mehcūr-ı dildār-ı emel
ʿArz-ı hāle vermedi ruhsat benimçün ***rūz-gār*** **(Kaside 39/28)**

rüzgār:

1.) Havanın yer değiştirmesiyle oluşan esinti, yel, bad; devir, zaman.

1.1. rüzgār:
Yazıktır ***rüzgār*** *isrāf ederse kūh-i Bālāda*
Benim şemʿ-i şeb-efrūzum için bir encümen yok mu **(Kıt'a 21/1)**

1.2. rüzgār:
Gitti Yozgatlı Ayaşta Nāʾib-i Şerʿī iken
Rüzgār *etti anın da harman-ı ʿömrün hebā* **(Tarih 12/2)**

1.3. rüzgārın:*-ı, -n(ı)*
Kimi dilhaste-i gurbet kimi dem-beste-i hayret
Felekte ***rüzgārın*** *zevk ile imrār eden var mı* **(Gazel 213/2)**

rūzgār-ı bī-mürüvvet:

1.) Mürüvvetsiz, namert zaman, dünya.

1.1. rūzgār-ı bī-mürüvvet:*-ten*
Biz ne ihvāndan ne devrāndan vefālar görmüşüz
Rūzgār-ı bī-mürüvvetten *cefālar görmüşüz* **(Gazel 78/1)**

rūz-gār-ı zor-kār:

1.) Zorlu, zor geçen zamanlar.

1.1. rūz-gār-ı zor-kār:
Ses çıkarmazdım yine saklardım ammā nālemi
Eyledi mecbūr-ı nāliş ***rūz-gār-ı zor-kār*** **(Kaside 39/30)**

rūz-ı mahşer:

1.) Mahşer günü, kıyamet günü.

1.1. rūz-ı mahşer:*-de*
Yüzüme urma yüzüm kāresini merhamet et
Rūz-ı mahşerde *gülünç eyleme hussāda beni* **(Gazel 223/7)**

rūz-ı vuslat:

1.) Sevgiliye kavuşma günü.

1.1. rūz-ı vuslat:
Rūz-ı vuslat *çok mudur mahsūd-ı ezmān olsa da*
Muhterem bir gün mü var yār ile geçmiş dem gibi **(Gazel 214/3)**

rūzigār:

1.) ***bk.*** *rūz-gār.*

1.1. rūzigār:

Rūzigār *āteşi itfā edecekmiş gūyā*
Āh ile tesliyet-i hātır-ı nākām ederiz **(Gazel 80/9)**

S

saʿādet:

1.) Mutluluk, bahtiyarlık.

1.1. saʿādet:
Her cevri o dildārın bir müjde-i vuslattır
*Hoş gör anı ey cānım sonunda **saʿādet** var* **(Gazel 58/5)**

1.2. saʿādet:
Saʿy-i zātī ile ben benliğimi terk edemem
*Nazar-ı şefkatin olmazsa **saʿādet** bulamam* **(Gazel 153/4)**

1.3. saʿādet:
*ʿAcabā bu gece tāliʿde **saʿādet** var mı*
Hātırında o mehin gelmeğe niyyet var mı **(Gazel 227/1)**

1.4. saʿādet:
*Bulur her iki ʿālemde **saʿādet***
Hüve'l-kutbu hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel **(Kaside 31/6)**

1.5. saʿādet:
Eylemiş devrini taʿdīl sipihr-i gaddār
*Devr-i nā-sāzına oldukça **saʿādet** geliyor* **(Kaside 48/3)**

1.6. saʿādet:
Yine şīrāne müşīrāne o āfet geliyor
*Her adım başına bir gūne **saʿādet** geliyor* **(Kaside 48/1)**

1.7. saʿādetle:-*le*
***Saʿādetle** sezā-yı ʿafv ü gufrān olmasın n'olsun*
İlāhī senden istidʿā-yı dārū eyleyen bīmār **(Kaside 8/9)**

1.8. saʿādetle:-*le*
İlāhī senden istiğfār eden bir bende-i mücrim
***Saʿādetle** sezā-yı ʿafv ü gufrān olmasın nolsun* **(Kaside 8/8)**

1.9. saʿādette:-*te*
*Tecāvüz etti kat kat atlas-ı çarhı **saʿādette***
Ser-ā-ser nūr ile tahmīr edilmiş dest-i fıtratta **(Tahmis 1/9)**

1.10. saʿādetten:-*ten*
*Muvaffak etti Mevlā bir nasīb aldım **saʿādetten***
Saʿīdim sāye-i Pīrīde kalb-i hüşyārım var **(Muhammes 2/15)**

saʿādet-bahş-ı teşrīf ol-:

1.) Gelmesiyle mutluluk bahşeden (kimse) olmak.

1.1. saʿādet-bahş-ı teşrīf ol-:
***Saʿādet-bahş-ı teşrīf ol** açılsın dīde-i tāliʿ*
Melūlüm ey kamer-talʿat sitārem dündur sensiz **(Gazel 75/4)**

saʿādetlü:

1.) Saadetli, mutlu; padişahlar, yüksek makam sahipleri.

1.1. saʿādetlüler:-*ler*
Devlet-i ʿaşkın devām ettikçe cānā dehrde
*Hāk-i pāye çok **saʿādetlüler** eyler ser-fürū* **(Gazel 176/5)**

saʿādet-mend:

1.) Saadetli, mutlu, bahtiyar.

1.1. saʿādet-mend:
***Saʿādet-mend** odur kim tāliʿi kendüye yār olmuş*
Cihānda yoksa kim fazl u hünerle kāmkār olmuş **(Müfret 3/1)**

saat:

1.) Bir günlük sürenin yirmi dörtte birine eşit, altmış dakikalık zaman dilimi; an, zaman, vakit.

1.1. saat:
Al koynuna havf etme ne işler sana Fennī
*Bu matlabı her **saat** o bīçāre kurarmış* **(Gazel 92/9)**

saʿb ol-:

1.) Zor, çetin, müşkül olmak.

1.1. saʿb ol-:-*(u)r*
O şūh ahvālimi bilmez ki rahm u iltifāt etsin
*Tedāvī **saʿb olur** teşhīs-i ʿillet müphem oldukça* **(Gazel 200/7)**

sabā:

1.) Doğudan esen hafif ve latif rüzgârdır. Sabâ yeli sevgilinin kokusunu taşıması, dağıtması ve yayması esası üzerine kurulmuştur. Daima sevgilinin saçlarından bir iz ve koku taşır. Aynı zamanda âşığa sevgiliden haber getiren bir postacıdır. Sevgilinin saçındaki misk, anber, sünbül ve reyhan kokularına sahiptir (Pala, 2017: 383).

1.1. sabā:
*Dağıtma ey **sabā** geysū-yı yāri*
Amān etme uyuyan mārı īkāz **(Gazel 99/2)**

1.2. sabā:
***Sabā** esdi zülf-i dilberi kıldı tārümār*
Üftādegānı oldu perīşān taraf taraf **(Gazel 104/4)**

1.3. sabā:
*Esmemiş bağçe-i hüsnünde bī-gāne **sabā***
Düşmemiş pençe-i hāra o gülün gülşeni pāk **(Gazel 116/2)**

1.4. sabā:
*Tavāf et ey **sabā** ʿavdette mutlak mesken-i yāri*
Olup miskīn-i nefsʿanberlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/7)**

1.5. sabā:
Açıp ol gonca-i gülzār-ı hüsnü eyle istirhām
*Alıp bir būy-ı dil-cū-yı muhabbet ey **sabā** tez gel* **(Gazel 136/8)**

1.6. sabā:
*Gülşen-i dehre kudūmundan haber versin **sabā***
Ser-fürū etsin benefşe gonca raʿnālanmasın **(Gazel 171/3)**

1.7. sabā:
Hālimi ʿarz eyle yāra müjde-i vuslat getir
*Āh ü zārım ey **sabā** cirāna dehşet vermesin* **(Gazel 175/8)**

1.8. sabā:
*Ey **sabā** derdimi duyur dildāra Allah ʿaşkına*
ʿArz-ı hālim sun huzūr-ı yāre Allah ʿaşkına **(Gazel 191/1)**

1.9. sabā:
*Ey **sabā** var söyle ahvāl-i dili cānānıma*
Bak nasıl tedbīr eder şu derd-i bī-dermānıma **(Gazel 199/1)**

1.10. sabā:
*Yüz bulup da zülf-i miskīnin dağıttıkça **sabā***
Āteşe atsın felekler ʿanber-i sārāsını **(Gazel 219/8)**

1.11. sabā:
*Bizden selām eyle yāre ey **sabā***
Niçin kabūl etmez temennāmızı **(Şarkı 8/1)**

1.12. sabā:
*Dilermiş pūs-ı destim Nāfiz-zāde **sabā** söyle*
Benim sādık kulumdur gelsin öpsün şu ayağımdan **(Tahmis 7/15)**

1.13. sabā:
*Ey **sabā** dağıtma zülf-i nigārı*
Perīşān eyleme hātır-ı yārı **(Diğer 4/5)**

1.14. sabā:
Getirirse dile bir neşʾe yine bu getirir
*Ne zamān semt-i vatandan ki **sabā** bū getirir* **(Gazel 43/1)**

1.15. sabādan:-*dan*
*Sığadın zülfünü gūyā ki **sabādan** sakınıp*
Tek duran gönlümü billāhi perīşān ettin **(Gazel 121/3)**

1.16. sabādan:-*dan*
***Sabādan** mı uçan kuştan mı alsam bir haber bilmem*
Ne ʿālemde ne keyfiyyettedir āyā vatan şimdi **(Gazel 220/6)**

sabāh ol-:

1.) Güneş doğup ortalık aydınlanmak.

1.1. sabāh ol-:-*muş*
***Sabāh olmuş** meğer ol mest-i nāzım uykudan kalkmış*
Uyandırdı yine bin türlü āşūb-ı cihān gözler **(Gazel 62/2)**

sabāhat ʿālemi:

1.) Güzellik dünyası.

1.1. sabāhat ʿālemi:
*Muvakkattir **sabāhat ʿālemi** nāzı dirāz etme*
Dem ü devrān döner esmerlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/4)**

sabāvet:

1.) Çocukluk, sabilik.

1.1. sabāvetten:-*ten*
Ben dahi göstermeğe ihlāsımın āsārını
*Tā **sabāvetten** edip teşmīr-i sāk gayreti* **(Kaside 37/62)**

sābıka-i cürm:

1.) Geçmişte yapılan, işlenen suçlar, günahlar.

1.1. sābıka-i cürm:-*(ü)n, -ü*
*Eylersen eğer **sābıka-i cürmünü** taʿdād*
Yazıktır o bī-çāreye yazıktır efendim **(Kaside 18/8)**

sābıkan:

1.) Bundan önce, önceden, evvelce.

1.1. sābıkan:
Şimdiki ahbāb u yārānın bozuktur meşrebi
Sābıkan** ʿahdinde sābit āşinālar var imiş(Kıt'a 15/2)**

1.2. sābıkan:
***Sābıkan** yapmış idi bunu Vecīhī Paşa*
Bu da taʿmīr ile termīm ile kıldı ihyā **(Tarih 15/2)**

sābit:

1.) Gerçekliği tespit edilmiş; açık, belli, değişmeyen; durağan.

1.1. sābit:
*Bī-vefāya olma yār ahdinde **sābit** er taşı*
Takma Kıbrıs taşını parmağına gevher taşı **(Gazel 225/1)**

1.2. sābit:
Beni tesrīre vaʿd etmiş idin akdemce tahrīren
*Teşekkür eylerim encāzına **sābit** kadem buldum* **(Kaside 49/9)**

1.3. sābittir:-*tir*
*Saʿīdāne şakāvet-perverānın buğzu **sābittir***
Kelīm olmuş mudur bak kīne-i küffārdan hālī **(Gazel 242/6)**

1.4. sābittir:-*tir*
*Ne ikbālinde **sābittir** ne idbārında rāsihdim*
Hemīşe tavr-ı ʿālem dikkat etsen inkılāb üzre **(Gazel 193/5)**

sābit ol-:

1.) Gerçekliği, doğruluğu ortaya konmak, ispatlanmak.

1.1. sābit ol-:-*(u)r*
*Ol vakit **sābit olur** sıdkı buʿabd-i ʿācizin*
Ol zamān eyler tahakkuk hakk-ı rüçhāniyeti **(Kaside 37/59)**

1.2. sābit ol-:-*(u)r*
Etseler yeʾs ile ümīdi eğer isticvāb
*Hakla **sābit olur** sūret-i daʿvā-yı ümīd* **(Kaside 46/8)**

1.3. sābit ol-:-*maz*
***Sābit olmaz** kuru daʿvā ile insāniyyet*
Çünkü ādem ola vüsʿünce mürüvvet-muʿtād **(Taştir 2/6)**

sabr:

1.) Sabır; acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi.

1.1. sabr:
*Feyz almak için **sabr** ile oldum mütehallī*
Bir hüsn-i nazar etmedi farkımda tecellī **(Müseddes 3/19)**

1.2. sabra:-*a*
Nālişe hācet mi var mihnetten ehl-i hāl için
*Her işi Haktan bilip **sabra** temayüldür hüner* **(Gazel 37/5)**

1.3. sabra:-*a*
Olmadım cevrini görmekle harīminden dūr
*Kalmadı havsalada **sabra** mecālim demedim* **(Gazel 154/5)**

1.4. sabrın:-*ın*
*Mahāret kesb eder hep öğrenirsin var ise **sabrın***
Fünūn-ı aşkta üstād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/2)**

sabret-/eyle-:

1.) Sabretmek, dayanmak, beklemek.

1.1. sabret-:
*Beni koy hālime Mevlāyı seversen **sabret***
Yāre şu beyti tilāvet edecek ānımdır **(Gazel 31/7)**

1.2. sabret-:
*Hele izhār-ı kemāl eyleme **sabr et** Fennī*
Anlaşılsın feleğin himmeti kimlerde ise **(Gazel 180/5)**

1.3. sabret-:-*e, -nin*
***Sabr edenin** gelir av ayağına*
Sabreyle bir müddet balabanım gel **(Şarkı 4/6)**

1.4. sabretti:-*ti*
*Görsün gözüm dīdārını **sabretti** zira insilāb*
Göster meded ruhsārını kisve-yi ʿanber-bārını **(Kaside 20/27)**

1.5. sabr eyle-:
*Sirişk-i ālımı ey dest-i mālim silme **sabreyle***
Beni bu dīde-i hūn-bār ile yārim amān görsün **(Gazel 159/2)**

1.6. sabreyle-:
***Sabr eyle** gönül şimdilik el ermez o yāre*
Şehbāz-ı hayālim gibi yüksekten uçarmış **(Gazel 92/5)**

1.7. sabreyle-:
Sabredenin gelir av ayağına
***Sabreyle** bir müddet balabanım gel* **(Şarkı 4/6)**

1.8. sabreyle-:
Bāğ-bān eyler seni reyyān-cū-yı merhamet
*Gül gibi **sabreyle** feryād eyleme bülbül gibi* **(Gazel 228/4)**

1.9. sabreylesin:-*si, -n*
*Nasıl **sabreylesin** ʿāşık husūsā ʿāşık-ı sādık*
Ki eyler sūziş-i hasret yürekde şem ʿalar īcād **(Gazel 21/2)**

1.10. sabreyle-:-*ip*
*Yā nasıl **sabr eyleyip** dursun leb-i hāmūş ile*
Meclis-i rindānda hālāt-ı cūşā-cūş ile **(Tahmis 6/7)**

sabr u ārām:

1.) Sabır ve huzur.

1.1. sabr u ārām:-*(ı)m*
Hani ol günlerim hem-bezm ü hem-esrār idim evvel
*Evvel derdin ki yoktur sensiz aslā **sabr u ārāmım*** **(Tahmis 3/3)**

sabr u karār:

1.) Sabır ve tahammül.

1.1. sabr u karār:-*(ı)m*
*Yanar **sabr u karārım** Fennīyā ben eylerim feryād*
Yazarken bu ser-encāmı elimde hāme kan ağlar **(Gazel 249/7)**

1.2. sabr u karār:-*(ı)m*
*Tükendi tāb u tākat kalmadı **sabr u karārım** gel*
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel **(Müsebba 3/3)**

sabr u metānet:

1.) Sabır ve dayanma.

1.1. sabr u metānet:
Kalkıp ayağa eliyle verdi yārim bir kadeh
*Elvedā ʿ ey tövbe ey **sabr u metānet** elvedā ʿ* **(Gazel 101/7)**

1.2. sabr u metānet:
*Hak ʿāşıkına **sabr u metānet** verir şüphesiz*
Yoksa olur mu ʿaşka muʿādil kibār-bār **(Kıt'a 7/2)**

sabr u sükūt et-/eyle-:

1.) Sabredip susmak.

1.1. sabr u sükūt et-:-*(e)r*
*Menşe-i kārı bilen ʿārif **ider sabr u sükūt***
Bazı mihnet-zede cāhil suçu devrāne bulur **(Gazel 44/8)**

1.2. sabr ü sükūt eyle:-*r*
*Siyyemā **sabr ü sükūt eyler** isen misl-i kitāb*
Çünkü her kāʾiline ricʿat eder sūʾ-i hitāb **(Müsemmen 1/22)**

sabr u tahammül:

1.) Dayanmak ve katlanmak.

11. sabr u tahammül:-*se, -m*
Hālimi cānānıma ʿarz eylesem şekvā çıkar
*Etmesem **sabr u tahammül** etsem istiğnā çıkar* **(Gazel 34/1)**

sabr u tākat:

1.) Sabır ve tahammül.

1.1. sabr u tākat:-*i*
*Tükendi **sabr u tākati***
Sezā-vār-ı misāl oldu **(Diğer 3/10)**

sabr-ı mücessem:

1.) Cisimleşmiş, görünür hâle gelmiş sabır; sabrın ta kendisi.

1.1. sabr-ı mücessem:
*Dil-i Fennī meleğim **sabr-ı mücessem** değil ā*
Ya soyun pīreheni yāhud uzak ol benden **(Gazel 5/7)**

saç:

1.) Baş derisini kaplayan kıllar, zülf.

1.1. saçı:-*ı*
*Ey **saçı** Leylā diler Mecnūn diler dīvāne tut*
Varsa ihlāsın eğer kalbinde kalsın dāʾimā **(Tahmis 5/8)**

saç-:

1.) Bir şeyi ortalığa dağıtmak, yaymak.

1.1. saçıyor:-*(ı)yor*
*Kākülünden **saçıyor** sünbül-i sahrā kokusu*
Ruhlarından uçuyor gonca-i hamrā kokusu **(Gazel 238/1)**

sad:

1.) Yüz (100); çok, pek çok.

1.1. sad:
*Girībānım tutup dest-i hacālet etmesin **sad** çāk*
Şefiʿ u dest-gīr ol etme red yevm-i kıyāmette **(Kaside 15/2)**

şad:

1.) Sevinçli, memnun, mesrur.

1.1. şādı:-*ı*
Her şebin bir gündüzü her zor için bir şām olur
*Gussanın **şādı** sürürün peyrevi ālām olur* **(Gazel 33/1)**

sadāʿ-ı sır ver-:

1.) Sırrın sesini vermek; sırrı belirtmek.

1.1. sadāʿ-ı sır ver-:-*(i)r*
***Sadāʿ-ı sır verir** üftādeye her bār nāz etmek*
Cenāb-ı dilrübāya muktezīdir nāzı az etmek **(Gazel 112/1)**

sadākatle:

1.) Doğruluk, içten bağlılık, vefalılık ile.

1.1. sadākatle:
*Hidmet etmişken **sadākatle** yirmi beş sene*
ʿĀkıbet oldum onun maʿzūr-ı nefsāniyeti **(Kaside 37/64)**

sadā-yı sāz-ı ʿaşk:

1.) Aşk sazının sesi.

1.1. sadā-yı sāz-ı ʿaşk:
***Sadā-yı sāz-ı ʿaşk** etdi makām-ı vaslına takrīb*
Hem-āgūş olmağa cānān ile bir perde kalmıştır **(Gazel 57/2)**

sāddet-:

1.) Kapatmak, engellemek, örtmek.

1.1. saddeder:-*(e)r*
Dīdemi mahrūm-ı dīdār etme var Müftīye sor
*Şerʿ-i enver **saddeder** mi bāğa nāzır revzeni* **(Gazel 218/2)**

sāde:

1.) Süsü, gösterişi olmayan, yalın, gösterişsiz; uzak.

1.1. sāde:
*Gıll ü gışden **sāde** fevka'l-ʿāde bir meşşātadır*
Şāhid-i maʿnāyı hüsn-i hat ile söyler kalem **(Kaside 24/21)**

2.) Sadece, yalnızca.

2.1. sāde:
Bakın tomar-ı tāliʿde benimçün nerdübān yok mu
*Telāmīzim dahi etdi teʿālī **sāde** ben kaldım* **(Gazel 216/6)**

2.2. sāde:
Sāde *ben çektim ne çektimse bu mihnet-hānede*
Ehl ü evlādım da hālimden haber-dār olmadı **(Gazel 232/4)**

2.3. sāde:
Sāde *Yūsuf mu hep ebnā-yı beşer sīne döğer*
Kendi rahm etmiş olaʿāşık-ı nā-kāma meğer **(Kaside 34/8)**

2.4. sāde:
Ben riʿāyette kusūr etmiş değilken zerrece
Sāde *bu zıddiyet istilzām edip beynūneti* **(Kaside 37/44)**

2.5. sāde:
Fakat peygūle-gīr-i yeʾs ü hırmān ***sāde*** *ben kaldım*
Benim emsāl ü akrānım nice eltāfa nāʾildir **(Kaside 38/25)**

2.6. sāde:
Sāde *ben hāk-i mezellette perīşān kaldım*
Herkesi fāʾide-mend etti şu devr-i ikbāl **(Kaside 40/39)**

2.7. sāde:
Merāmım fiʿle çıkmazsa bozulsun çarh-ı nā-mevzūn
Diğerler Fennīyā şād oldu kaldım ***sāde*** *ben mahzūn* **(Muhammes 1/24)**

2.8. sāde:
O düstūr-ı edībe ***sāde*** *bu beyti tilāvet kıl*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/42)**

sādece:

1.) Yalnızca.

1.1. sādece:
Hasmımız her ne kadar hāsir ü berbād olsa
Fazl-ı ʿafvı tanımaz ***sādece*** *mesrūr oluruz* **(Gazel 196/6)**

Saʿdeddīn:

1.) Adaletiyle ünlü Sadeddin Teftazanî (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020). XIV. yüzyılda yaşamış Fars mutasavvıf ve İslam düşünürü Sadeddin Teftazanî (Sa'düddîn Mesud bin Fahriddîn Ömer - ö.1390), (Özen, 2011: 299).

1.1. Saʿdeddīn:
Hazret-i Seyyidi her bahiste elzem eyler
Daʿvā-yı fazlda mahkūmu kalır ***Saʿdeddīn*** **(Kaside 42/11)**

sadef:

1.) Sedef; inci kabuğu, inciyi yapan hayvan. Bu hayvan daha çok Hint ve Çin denizlerinde bulunup deniz kaplumbağasına benzeyen bir tür istiridyedir. Nisan ayında denizin yüzüne veya sahile çıkarak ağzını açıp yağmur tanesi yutarak daha sonra bu yağmur tanesini inciye dönüştürmesiyle bilinmektedir. "Midye, istiridye vb. deniz hayvanlarının kabuklarının iç tarafında teşekkül eden ve süslemelerde, süs eşyalarında kullanılan beyaz menevişli, çok sert, parlak madde." olarak tanımlanmaktadır (Pala, 2017: 385).

1.1. sadefinden:-*in, -den*
Gurbette teʿālī eder eshāb-ı fezāʾil
Başlarda gezer çıksa leʾalī ***sadefinden*** **(Gazel 173/2)**

Saʿdī:

1.) Fas'ta hüküm süren bir İslam hanedanıdır.

1.1. Saʿdīyim:-*y, -im*
Saʿdīyim *Bektāşīyim yoklukla erdim menzile*
Āsumān-ı mihr üʿirfānın meh-i garrāsıyım **(Kaside 35/11)**

sādık:

1.) Doğru, hakikatli, sadakatli, dürüst.

1.1. sādık:
Dilermiş pūs-ı destim Nāfiz-zāde sabā söyle
Benim ***sādık*** *kulumdur gelsin öpsün şu ayağımdan* **(Tahmis 7/15)**

1.2. sādık: (Kadızade Hacı Sadık Efendi; Fennî'nin babası)
O sırrıʿAşkīyā erbāb-ı zāhır eylemez idrāk
Ne ki ***Sādık*** *kelāmım var Saʿīd söyler şifāhımdan* **(Gazel 245/7)**

1.3. sādıkım:-*(ı)m*
Sādıkım *Sıddīk-ı Aʿzamdır melāz ü melceʾim*
ʿĀşık-ı vech-i cemīlim maʿrifet deryāsıyım **(Kaside 35/2)**

Sādık Efendī:

1.) Sadakatli bir kimse (Kadızade Hacı Sadık Efendi; Fennî'nin babası).

1. Sādık Efendī:
Cāndan acıyan ***Sādık Efendī*** *pederim yok*
Andan nazar-ı ʿibretimi etmeyip imsāk **(Müseddes 3/31)**

sādıkāne:

1.) Samimiyetle, sadakatle.

1.1. sādıkāne:
Sādıkāne *cān-siperāne çalışdım rūz u şeb*
Yaslanıp birçok zamān hattā diyār-ı gurbeti **(Kaside 37/63)**

sādık-ı devlet:

1.) Devlete sadık, bağlı (olan Ankara valisi Cevad Bey).

1.1. sādık-ı devlet:
Cāmiʿ-i fazl u kerem encümen-ārā-yı fuhūl
Ser-bülend-i nücebā ***sādık-ı devlet*** *geliyor* **(Kaside 48/8)**

sadr:

1.) Göğüs, bağır; gönül, yürek, kalp.

1.1. sadra:-*a*
Hayālim fotoğrafıyla aldım seni ***sadra***
Uzaktır visālin gerçi kim sūretā bana **(Gazel 4/7)**

2.) Baş, başkan, reis.

2.1. sadr:-*i, -ken*
Kevkeb-i tāliʿime gör ki ne āl etti felek
Sadr iken *cilve-gehim saff-ı niʿāl etti felek* **(Gazel 115/1)**

sadra geç-:

1.) Başa, baş köşeye geçmek.

1.1. sadra geç-:-*(e)r*
Her mecāliste belī ***sadra geçer*** *merd-i kerīm*
Gösterir kendini ʿulviyyet-i ʿünvān-ı kerem **(Kaside 41/7)**

sadr-ı fehāmet:

1.) Büyük, yüce başkanlık, sadrazamlık.

1.1. sadr-ı fehāmet:-*te*
Biri örnek Hilāfette Şehin-şāh-ı vakūr
Öbürü ***sadr-ı fehāmette*** *Vezīr-i faʿāl* **(Kaside 40/72)**

sadr-ı gülşen:

1.) Gül bahçesinin başı; ***mec.*** En kıymetli, nüfuzlu yer, baş köşe.

1.1. sadr-ı gülşen:-*de*
Gurāb-ı bed-makāl almış makāmın ***sadr-ı gülşende***
Makarrı bülbül-i şūrīde-i aşkın diken şimdi **(Gazel 220/8)**

sadr-ı sīmīn:

1.) Gümüşten, parlak göğüs.

1.1. sadr-ı sīmīn:-*i, -n, -de*
Sahne-i kırtāsta bir nokta gördüm ben garīb
***Sadr-ı sīmīninde** zannettim ki kalmış ben garīb* **(Gazel 6/1)**

saf:

1.) Arı, katışıksız, halis, has.

1.1. saf:
Sipihr-i kīne-perdāzın sayılmaz cevrine karşı
*Ser-ā-pā **saf** āhenden yapılmış bir beden lāzım* **(Müfret 8/1)**

saf saf:

1.) Sıra sıra, yan yana.

1.1. saf saf:
*Tevālī eyledi **saf saf** gelip her şeş cihātımdan*
Beni öldürdü ceyş-i gam amān cān kurtaran yok mu **(Gazel 216/2)**

1.2. saf saf:
Durup karşımda saf saf ser-fürū eyler bana hūbān
Humāre vālihān-ı ʿārızımdır cümle dildārān **(Tahmis 7/9)**

safā:

1.) Gönül şenliği, rahat, huzur, kedersizlik; neşe, zevk, eğlence.

1.1. safā:
Ne kadar tatlı bir eyyām idi eyyām-ı visāl
*O halāvet o **safā** hātır-ı enverde midir* **(Gazel 36/2)**

1.2. safā:
*Tevālī-i belādan kalb-i ʿārifte **safā** artar*
Göğüs verdikçe zor-ı çerha cevherde cilā artar **(Gazel 59/1)**

1.13. safā:
*Temāşā-yı çemenden kalb-i mağmūma **safā** gelmez*
Eğer mümkün değilse defʿ-i gam bir hüsn-i sūretle **(Gazel 90/3)**

1.4. safā:
*Cilā ver dīde-i cāna **safā** ver kalb-i nālāna*
Beni nefs-i nefīsimden haberdār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/2)**

1.5. safā:
*Cisme cān cāna gıda kalbe **safā** dīdeye nūr*
Yāreye çāre bütün derde devā vuslat-ı Pīr **(Kaside 33/2)**

1.6. safā:
Sefāhat-pīşegāna ittibāʿ etme vefā yoktur
*Bir üstāda çerāğ ol serserīlikte **safā** yoktur* **(Müseddes 1/1)**

1.7. safā:
***Safā** ʿaddederiz cefā-yı yāri*
Hemīşe özleriz likā-yı yāri **(Şarkı 3/11)**

1.8. safālar:-*lar*
Eskiden dünyāda çok ehl-i vefālar var imiş
*Seyr u sahrālar temāşālar **safālar** var imiş* **(Kıt'a 15/1)**

1.9. safālar:-*lar*
Ol kadar tahmīl-i men etmekte kim dünyā bize
*Sāyesinde kām alıp gūyā **safālar** görmüşüz* **(Gazel 78/3)**

safā-bahş ol-:

1.) Mutluluk vermek.

1.1. safā-bahş ol-:-*ma, -yor*
*Bana sensiz **safā-bahş olmuyor** leyl ü nehārım gel*
Yeter ağlatma artık gül-ʿızārım nazlı yārim gel **(Müsebba 3/2)**

safā-yāb ol-:

1.) Safa bulmak; mutlu, neşeli, huzurlu olmak.

1.1. safā-yāb ol-:
*Nūr-ı ʿaynim sen **safā-yāb ol** visāl-i Hakkla*
Vālideynin derd-i hicrānınla her bār ağlasın **(Gazel 250/7)**

safā-yı kalb:

1.) Kalp huzuru.

1.1. safā-yı kalb:-*le*
***Safā-yı kalble** āzāde-i resm-i tabasbusdur*
Ki eshāb-ı tevekkül dilde kayd-ı māsivā tutmaz **(Gazel 89/6)**

saff-ı niʿāl:

1.) Ev, çadır gibi yerlerde ayakkabı, terlik vb.nin çıkarılıp bırakıldığı yer, ayakkabılık***; mec.*** Bir toplulukta oturulacak en aşağı, en önemsiz yer.

1.1. saff-ı niʿāl:
Yetişir mi ʿulemā-zādelere zād-ı kalīl
*Yakışır mı fuzalā kıtʿasına **saff-ı niʿāl*** **(Kaside 40/5)**

saff-ı niʿāl et-:

1.) Bir toplulukta oturulacak en aşağı ve en önemsiz yer etmek.

1.1. saff-ı niʿāl et-:-*ti*
Kevkeb-i tāliʿime gör ki ne āl etti felek
*Sadr iken cilve-gehim **saff-ı niʿāl etti** felek* **(Gazel 115/1)**

safret:

1.) Sarı renkte olma hâli, sarılık.

1.1. safret:
*Çehresinde gāh humret gāh **safret** gösterir*
Hasta-i ʿaşka gelir buhrān buhrān üstüne **(Gazel 181/3)**

safvet-i kalb:

1.) Kalp temizliği.

1.1. safvet-i kalb:-*(i)m, -i*
***Safvet-i kalbimi** ihlāsımı bī-şübhe bilir*
Tercümān istemez ahvālime Hallāk-ı basīr **(Kaside 47/23)**

sāf-zamīrān:

1.) Saf, temiz kalpli.

1.1. sāf-zamīrānız:-*ız*
Sīnemizde suver-i kīn ü ʿadāvet maʿdūm
*Rūy-ı āyīne gibi **sāf-zamīrānız** biz* **(Gazel 84/3)**

sağ:

1.) Diri, canlı, sağlam, hayatta; esen.

1.1. sağ:-*i, -ken*
*Ben sana senden şikāyet eylemem ben **sağ iken***
Ben ölünce gel suʾāl et üstühānım söylesin **(Gazel 166/7)**

1.2. sağ: -*i, -ken*
***Sağ iken** bir ebedī hāne tedārik ede gör*
Ne bu mesken ne bu miknet ne bu fırsat bākī **(Gazel 243/7)**

1.3. sağ:-*i, -ken*
Kalır bir gün bu diller şīve-i güftārdan hālī
*Hemīşe Hakkı zikr et **sağ iken** kalb ü lisānınla* **(Gazel 217/8)**

1.4. sağ iken:-*i, -ken*
*Fennīyā **sağ iken** ayrılmağa yoktur imkān*
Böyledir ʿahdimiz ol yār-i vefā-perver ile **(Gazel 198/6)**

sağ eyle-:

1.) Hayatta kalmasını sağlamak, iyileştirmek, mevcut kılmak.

1.1. sağ eyle-:-*sin*
Fennī -i vefā-perverī hakkında der ol māh ***Sağ eylesin*** *Allah*
Pākīze edā nükte-ver üstād-ı sühandır Mahsūl-i vatandır
(Müstezad 3/8)

sağ ol-:

1.) Hayatta olmak, yaşamak.

1.1. sağ ol-:-*an, -lar*
Sağ olanlar *kavuşur bir gün olur*
Sağlık olsun bakalım sultānım **(Şarkı 9/2)**

1.2. sağ ol-:-*aydı*
Fennī nükāt-ı şīʿrim teslīm ederdi Şevket
Tasvīb ederdi Sāʾib asrımda ***sağ olaydı*** **(Gazel 211/5)**

1.3. sağ ol-:-*dukça*
Sağ oldukça *dilinden bir nefes şükr-i niʿam gitmez*
Hayāt-ı müsteʿārı ʿārif-i āgāh eder takdīr **(Gazel 81/5)**

1.4. sağ ol-:-*sa*
Gaznevī ***sağ olsa*** *Hātem gelse tekrār ʿāleme*
Can atarlar havze-i ihsānına bī-ihtiyār **(Kaside 39/22)**

sağ u selāmet kal-:

1.) Sağ ve sağlam bir şekilde, başına kötü bir şey gelmeden, hiçbir zarara uğramadan kalmak.

1.1. sağ u selāmet kal-:-*ın*
Durmak olmaz dāne-i kısmet bizi cezb eyledi
Nūr-ı dīdem siz ***kalın sağ u selāmet*** *elvedāʿ* **(Gazel 101/4)**

sāğar:

1.) İçki bardağı, kadeh.

1.1. sāgar:
Neşʾen artsın okşadıkça gerden-i billūrunu
Çatlasın öptükçe ***sāgar*** *laʿl-i cān-bahşāsını* **(Gazel 219/5)**

1.2. sāğarımı:-*(ı)m, -ı*
Ben niçün sākī-i çarhın çekeyim minnetini
Dolduran ***sāğarımı*** *dīde-i giryānımdır* **(Gazel 31/3)**

sāğar u sahbā:

1.) Şarap ve kadeh.

1.1. sāğar u sahbā:
Lezzeti hükmü bakāsı yok sudandır neşʾesi
Minnet-i sākī çekilmez ***sāğar u sahbā*** *için* **(Gazel 172/2)**

sāğar-ı ser-şār:

1.) Ağzına kadar dolu kadeh.

1.1. sāğar-ı ser-şār:
Gönül sākīden envār-ı teveccüh iğtinām etse
Nolur bir ***sāğar-ı ser-şār*** *içirse şād-gām etse* **(Muhammes 2/7)**

sāğār-ı ümmīd-i ihsān:

1.) Lütuf ümidinin kadehi.

1.1. sāğār-ı ümmīd-i ihsān:-*(ı)n, -la*
ʿĀşıkāne bir gazel tarh eylesem şāyestedir
Sāğār-ı ümmīd-i ihsānınla *oldum neşʾe-dār* **(Kaside 39/46)**

sağlık:

1.) Vücut esenliği, esenlik, sıhhat, afiyet.

1.1. sağlık:
Eylerim senden merāmım üzre ahz-ı intikām
Hazret-i Mevlā eğer ***sağlık verirse*** *cānıma* **(Gazel 199/5)**

sağlık olsun:

1.) Üzücü bir durum veya bir zarar karşısında avunma sözü olarak söylenen bir söz.

1.1. sağlık olsun:
Şimdilik çilekeş-i hicrānım
Sağlık olsun *bakalım sultānım* **(Şarkı 9/1)**

1.2. sağlık olsun:
Sağ olanlar kavuşur bir gün olur
Sağlık olsun *bakalım sultānım* **(Şarkı 9/2)**

1.3. sağlık olsun:
Kalb-i mahzūnumu şād eylemedin
Sağlık olsun *bakalım sultānım* **(Şarkı 9/4)**

1.4. sağlık olsun:
Ettiğin nāzı sana hep satarım
Sağlık olsun *bakalım sultānım* **(Şarkı 9/6)**

1.5. sağlık olsun:
Gām-ı hicrānla ammā eridim
Sağlık olsun *bakalım sultānım* **(Şarkı 9/8)**

1.6. sağlık olsun:
Her şeb onunla hem-āgūş olurum
Sağlık olsun *bakalım sultānım* **(Şarkı 9/10)**

1.7. sağlık olsun:
Koklarım gül yerine gonca-ter
Sağlık olsun *bakalım sultānım* **(Şarkı 9/12)**

sāha-i ravza-i lutf:

1.) Lütuf bahçesinin meydanı.

1.1. sāha-i ravza-i lutf:-*(u)n, -da*
Sāha-i ravza-i lutfunda *bulup neşv ü nemā*
Deste deste tagılır herkese reyhān-ı kerem **(Kaside 41/21)**

sāha-i sahrā-yı ümīd:

1.) Ümit çölünün meydanı.

1.1. sāha-i sahrā-yı ümīd:
Līk pek dar görünür dīde-i istiʿāle
Ne kadar vāsiʿ ise ***sāha-i sahrā-yı ümīd*** **(Kaside 46/49)**

sāha-yı hātır:

1.) Gönül sahası, gönül.

1.1. sāha-yı hātır:-*da*
Ne zamān eylese teşrīf dilārā-yı ümīd
Yer komaz ***sāha-yı hātırda*** *rakīb yeʾse* **(Kaside 46/3)**

sahbā:

1.) Şarap, bade.

1.1. sahbādan:-*dan*
Var mı bir şeyʿāşıka lāʿl-i dilārādan lezīz
Sor bilenlerden ne var dünyāda ***sahbādan*** *lezīz* **(Gazel 24/1)**

1.2. sahbā:
Türrehātı lehce-i sarhūşa ***sahbā*** *söyletir*
Ādemin ahlākını tağyīr eder sūʾ-i karīn **(Gazel 52/5)**

sahbā-yı ʿaşk:

1.) Aşk şarabı; ***tas.*** İlahi aşk.

1.1. sahbā-yı ʿaşk:-*ı*
*Nūş edip **sahbā-yı ʿaşkı** sen de gir o ʿāleme*
Var mı bir lezzetli ʿālem ʿālem-i maʿnā gibi **(Gazel 233/5)**

1.2. sahbā-yı ʿaşk:-*ı*
Baktığın günden beri ol dīde-i sarhoş ile
*Mest ü bī-hūş oldular **sahbā-yı ʿaşkı** nūş ile* **(Tahmis 6/6)**

sahbā-yı ümīd:

1.) Ümit şarabı.

1.1. sahbā-yı ümīd:
Galatım var ise ʿafveyle ki maʿzūrum ben
*Beni sermest ü harāb eyledi **sahbā-yı ümīd*** **(Kaside 46/46)**

sahbā-yı visāl:

1.) Vuslat, kavuşma kadehi.

1.1. sahbā-yı visāl:-*in, -den*
*Şarāb-ı minnet işrāb etme **sahbā-yı visālinden***
Edersen sākīyā mesʾūlümü keyfîmce isʾāf et **(Gazel 11/2)**

sāhī vü zāhil:

1.) Yanılan ve ihmalkâr.

1.1. sāhī vü zāhil:-*dir*
Kusūrum varsa ʿafvet Pādişāhım yād-ı vasfında
*Kabūl et ʿözrümü nevʿ-i beşer **sāhī vü zāhildir*** **(Kaside 38/44)**

sāhib:

1.) Bir şeyin mülkiyetini ve o şeyi istediği gibi kullanabilme hakkını elinde bulunduran kimse, malik.

1.1. sāhibi:-*i*
Gerçi lāyık değilim bezm-i visāl-i yāre
*Bir kerem **sāhibi** vaʿdetti inandım kaldım* **(Gazel 151/4)**

1.2. sāhibi:-*i*
Senin ikrāmın olur āhir ona hasm-ı garīm
*Bunu her ilm ü zekā **sāhibi** eyler teslīm* **(Müsemmen 1/19)**

1.3. sāhibinden:-*i, -n, -den*
*Bir tasavvur **sāhibinden** sor inanmazsan eğer*
Kuvvet-i teʿsīr-i sihrin neydüğün tasdīk eder **(Tahmis 4/12)**

1.4. sāhibine:-*i, -n, -e*
ʿAlem olsa yakışır Āsaf-ı zī-şān-ı kerem
*Öyle bir dāmen-i ʿulyā ki anın **sāhibine*** **(Kaside 41/11)**

sāhibe:

1.) Bir şeye sahip olan kadın, kadın sahip.

1.1. sāhibesi:-*s, -i*
Fennī er isen hiç birine etme temāyül
*Dünyāda vefā **sāhibesi** zen bulamazsın* **(Gazel 128/10)**

sāhib-i dād:

1.) Adalet sahibi.

1.1. sāhib-i dād:
Fennīyā kaht-ı ricāl oldu ʿadālet bitti
*Gösterilsin var ise pāk-zamīr **sāhib-i dād*** **(Taştir 2/10)**

sāhib-i devlet:

1.) Makam ve mutluluk sahibi.

1.1. sāhib-i devlet:
Bulunur gerçi sana ben gibi bin bin bende
*Ben efendim gibi bir **sāhib-i devlet** bulamam* **(Gazel 153/6)**

sāhib-i fetānet:

1.) Çabuk anlayış ve kavrayış sahibi [Ankara valisi Hâzım Bey Efendi (H.1326)].

1.1. sāhib-i fetānet:
Sevinsin Ankara etsin tefahhur
*Ki Vālī oldu bu **sāhib-i fetānet*** **(Tarih 19/7)**

sāhib-i halk-ı ʿāzim:

1.) Kararlı, azimli topluluğun, ümmetin sahibi; Hz. Peygamber).

1.1. sāhib-i halk-ı ʿāzim:
*Ey **sāhib-i halk-ı ʿāzim** ey mālik-i vech-i besīm*
Zülfün hevāsında nesīm ʿaşkın gamında nüh-kıbāb **(Kaside 20/18)**

sāhib-i miknet:

1.) Güç, kudret sahibi (Ankara valisi Cevad Bey).

1.1. sāhib-i miknet:
ʿĀrif-i sırr-ı hikem vākıf-ı eştāt-ı şuʾūn
*Mālik-i reʾy-i zerrīn **sāhib-i miknet** geliyor* **(Kaside 48/9)**

sāhib-i mülk ü māl ol-:

1.) Mal mülk sahibi olmak, zengin olmak.

1.1. sāhib-i mülk ü māl ol-:-*mak*
*Hüner sanma çalıp çarpıp da **sāhib-i mülk ü māl olmak***
Nasīb olmaz o gūna māl ile āsūde-hāl olmak **(Müseddes 1/10)**

sāhib-i vicdān-ı kerem:

1.) Lütuf vicdanının sahibi.

1.1. sāhib-i vicdān-ı kerem:
Niçin olsun heder ehliyyet ü istihkākım
*Buna kāʾil mi olur **sāhib-i vicdān-ı kerem*** **(Kaside 41/28)**

sāhib-i vücūd:

1.) Vücut, varlık sahibi.

1.1. sāhib-i vücūd:
Sevk-ı tīnetle sevilmez mi birāder yavrusu
*Bir vücūd ki hangi cüzʾünden geçer **sāhib-i vücūd*** **(Gazel 241/4)**

sāhib-kerem:

1.) İyilik ve bağış sahibi (Allah).

1.1. sāhib-kerem:
Beni ʿafv eyle şerm-i cürmü gönlümden çıkar yā Rab
*Ki senden gayrī bir **sāhib-kerem** gaffār yoktur yok* **(Gazel 105/8)**

sāhib-zamān:

1.) Zamanın sahibi; ***tas.*** Allah'ın emriyle kâinatta tasarruf sahibi olan kimse, kutup.

1.1. sāhib-zamān:
Amān ey pür-merāhim çāre-i derd-i nihān Pīrim
*Amān ey zī-mürüvvet zī-kerem **sāhib-zamān** Pīrim* **(Gazel 142/1)**

sāhil:

1.) Karanın deniz, göl, ırmak boyunca uzanan bölümü, kıyı, yaka.

1.1. sāhile:-*e*
*Umduğum **sāhile** yaklaşmadı keştī-i emel*
Sahn-ı girdāb-ı felākette dolandım kaldım **(Gazel 150/3)**

sāhil-i bahr:

1.) Deniz kıyısı (İstanbul).

1.1. sāhil-i bahr:-*e*
Karada kuruda her hükmü revāndır su gibi
Sāhil-i bahre *varıp edemez icrā-yı merām* **(Muamma 1/6)**

sāhil-i necat:

1.) Kurtuluş sahili.

1.1. sāhil-i necāt:-*ı*
Göremez ***sāhil-i necātı*** *deryā-dil olmayan*
Çünkü hātıra bin türlü tūfān gelir gider **(Gazel 46/4)**

sāhil-i şādī:

1.) Mutluluk kıyısı.

1.1. sāhil-i şādī:
İncesuda ʿazf-i gamla boğuldum kaldım
Kıl beni ***sāhil-i şādīye*** *efendim īsāl* **(Kaside 40/59)**

sāhip-cerāʾim:

1.) Günahların sahibi.

1.1. sāhip-cerāʾimdir:-*dir*
Su serpip kalb-i sūzāna fakat Peygamber-i zī-şān
Dedi ***sāhip-cerāʾimdir*** *sezā-yı rahmet-i Rahman* **(Müseddes 2/14)**

sāhire-i ʿālem:

1.) Yeryüzü, dünya.

1.1. sāhire-i ʿālem:-*i*
Feyzle ***sāhire-i ʿālemi*** *tenvīr ettin*
Eyle bu ʿabd-i hakīrin de çerāğın işʿāl **(Kaside 40/46)**

sāhire-i bezm:

1.) Meclisin yeri; meclisin her tarafı.

1.1. sāhire-i bezm:-*e*
ʿAnber kokusu ***sāhire-i bezme*** *yayılsın*
Al bürkaʿ-ı gīysūyu ham-ender-ham açılsın **(Kıt'a 10/2)**

sāhire-i gabrā:

1.) Yeryüzü.

1.1. sāhire-i gabrā:-*da*
Merd-i ciddī arayan ***sāhire-i gabrāda***
Ya bulur ya bulamaz bulsa da bir tāne bulur **(Gazel 44/4)**

sāhir-i dīde-i mahmūr:

1.) Sarhoş gözlerin sihri, büyüsü.

1.1. sāhir-i dīde-i mahmūr:-*e*
Mest-i sevdā olduğum dahl etme ey zāhid benim
Bir bana bir de şu ***sāhir-i dīde-i mahmūre*** *bak* **(Gazel 106/3)**

sahne-i gülşen:

1.) Gül bahçesinin ortası, meydanı.

1.1. sahne-i gülşen:
Hattā beni tefrīh edemez ***sahne-i gülşen***
Yā Rab beni dūr eyleme dergāh-ı Nebīden **(Müseddes 3/41)**

sahne-i gülzār:

1.) Gül bahçesindeki yüksekçe yer; gül bahçesinde kolaylıkla görülebilecek bir yer.

1.1. sahne-i gülzār:-*a*
Donanmış sīm-tenler ***sahne-i gülzāra*** *çıkmışlar*
Metāʿa müşteri bulmak için pāzāra çıkmışlar **(Gazel 35/1)**

sahne-i kırtās:

1.) Kâğıt, sayfa sahnesi, yüzü.

1.1. sahne-i kırtās:-*ta*
Sahne-i kırtāsta *bir nokta gördüm ben garīb*
Sadr-ı sīmīninde zannettim ki kalmış ben garīb **(Gazel 6/1)**

sahne-i sīne:

1.) Göğsün, kalbin ortası.

1.1. sahne-i sīne:-*m, -i*
Eskiden şerha-i endūh ile āzürde iken
Sahne-i sīnemi *pür-dāğ-ı cedīd etti felek* **(Gazel 110/4)**

sahn-ı cinān-ı ʿālīyāt:

1.) En yüksek cennetlerin ortası.

1.1. sahn-ı cinān-ı ʿālīyāt:
Mesken-i ifrīt ola ***sahn-ı cinān-ı ʿālīyāt***
Gel yanaştırma rakībi kūyuna cāʾiz midir **(Gazel 10/5)**

sahn-ı deryā:

1.) Denizin ortası.

1.1. sahn-ı deryā:-*da*
Semek ***sahn-ı deryāda*** *ne mümkün ola sīrāb*
Temāşā-yı rūyundan gelir mi gınā bana **(Gazel 4/8)**

sahn-ı girdāb-ı felāket:

1.) Felaket girdabının ortası.

1.1. sahn-ı girdāb-ı felāket:-*te*
Umduğum sāhile yaklaşmadı keştī-i emel
Sahn-ı girdāb-ı felākette *dolandım kaldım* **(Gazel 150/3)**

sahn-ı gülistān-ı emel:

1.) Ümit bahçesinin meydanı.

1.1. sahn-ı gülistān-ı emel:-*de*
Neyyir-i ʿātıfetin fer verir inşāallah
Olurum ***sahn-ı gülistān-ı emelde*** *gülçīn* **(Kaside 42/22)**

sahn-ı kenīsā:

1.) Kilise meydanı.

1.1. sahn-ı kenīsā:-*da*
Gerek ***sahn-ı kenīsāda*** *gerek Beyt-i mükerremde*
Hüner bir kalb-i mahzūnu sevindirmektir ʿālemde **(Müsebba 1/27)**

sahn-ı sīne:

1.) Göğsün, gönlün orta yeri.

1.1. sahn-ı sīne:
Vuslat-ı dildāra olmazsa müsāʿid rūz-gār
Sahn-ı sīnemde *kopar tūfān tūfān üstüne* **(Gazel 181/5)**

1.2. sahn-ı sīne:-*m*
Hasretinle derd-i dil müştedd ü müzdād oldu gel
Firkatinle ***sahn-ı sīnem*** *şüyūn-ābād oldu gel* **(Muhammes 3/1)**

1.3. sahn-ı sīne:-*m, -de*
Tecellī eylesin ʿaşk-ı cemālin ***sahn-ı sīnemde***
Fakīri maʿşer-i ʿuşşāka ser-dār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/5)**

sahrā:

1.) Çöl, kır, ova.

1.1. sahraya:-*y, -a*
Ne yana nigāh etsen cinândan nişāne var
Sahraya *çıktı zümre-i hūbān taraf taraf* **(Gazel 104/3)**

sahrā-yı sefāhāt:

1.) Zevk ve eğlence çölü, kırı.

1.1. sahrā-yı sefāhāt:-*ta*
Bazı gülzārı temāşāya çık insān gibi
*Gezme **sahrā-yı sefāhātta** hayvān gibi* **(Müseddes 4/4)**

sahte:

1.) Bir şeyin aslına benzetilerek yapılan, düzme, düzmece; gerçek olmayan, yapmacık, gösterişten ibaret olan şey.

1.1. sahte:
*Nedir bu **sahte** ʿiffet sahte ülfet sahte istiğnā*
Selānikden mi geldin yoksa Pārisden misin kāfir **(Gazel 39/4)**

1.2. sahte:
*Nedir bu sahte ʿiffet **sahte** ülfet sahte istiğnā*
Selānikden mi geldin yoksa Pārisden misin kāfir **(Gazel 39/4)**

1.3. sahte:
*Nedir bu sahte ʿiffet sahte ülfet **sahte** istiğnā*
Selānikden mi geldin yoksa Pārisden misin kāfir **(Gazel 39/4)**

1.4. sahte:
ʿUkalā hubb-ı ehıbbāyı süveydāda taşır
*Cühelā ʿādetidir **sahte** tekāpū dediğin* **(Gazel 118/9)**

Sāʾib:

1.) Asıl adı Muhammed Ali olup İran Edebiyatının XVII. yüzyılda yetişen ünlü şairlerinden; Sâ'ib-i Tebrîzî (ö. 1087/1676 [?]). Sebk-i Hindî (Hint usulü, Hint tarzı) şiirinin önemli temsilcilerinden olan şair (Zavotçu, 2018: 581).

1.1. Sāʾib:
Fennī nükāt-ı şīʿrim teslīm ederdi Şevket
*Tasvīb ederdi **Sāʾib** asrımda sağ olaydı* **(Gazel 211/5)**

1.2. Sāʾibe:-*e*
*Fehm-i derrāki kılar **Sāʾibe** telkīn-i tarīk*
Fikr-i faʿāli Felātūnu eder istisgār **(Kaside 43/11)**

1.3. Sāʾibi:-*i*
*Nükte-i eşʿārıma meftūn kıldım **Sāʾibi***
Cevdet-i eşʿārıma hayrān bıraktım Şevketi **(Kaside 37/96)**

Sāʾib-i sühan:

1.) Sâib-i Tebrîzî sözlü (şair; Fennî).

1.1. Sāʾib-i sühan:
*Benim ol şāʿir-i Örfī-edā **Sāʾib-i sühan** şimdi*
Sözüm şāyānsa baş eʿālī ve esāfildir **(Kaside 38/40)**

Saʿīd:

1.) "Uğurlu, kutlu, mübarek; ahiretini hazırlamış kimse." anlamında olup Yozgatlı Mehmed Saîd Fennî kastedilmektedir.

1.1. Saʿīd:
Tekemmül etmemiş mi her usūlü bizde eşʿārın
*Bilirsin ey **Saʿīd** ey mefhar-i ecdād sen söyle* **(Gazel 197/6)**

1.2. Saʿīd:
O sırrı ʿAşkīyā erbāb-ı zāhır eylemez idrāk
*Ne ki Sādık kelāmım var **Saʿīd** söyler şifāhımdan* **(Gazel 245/7)**

1.3. Saʿīd:
*Ey **Saʿīd** eyleme beyhūde yere efkārı*
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç **(Müseddes 4/15)**

1.4. Saʿīde:-*e*
Veliyy-i niʿmet-i ʿālī-tebārım ʿātıfet-kārım
***Saʿīde** merhamet kıl çünkü pek bī-çāre kalmıştır* **(Gazel 61/5)**

1.5. Saʿīde:-*e*
***Saʿīde** merhamet kıl himmetinle kām-yāb olsun*
Dahīlek el-emān Pīrim dahīlek el-emān Pīrim **(Gazel 142/6)**

1.6. Saʿīdim:-*(i)m*
*Bana bir kerrecik derse **Saʿīdim** ol şeker-güftār*
Eder tūtī-i tabʿım türlü türlü nāmeler īcād **(Gazel 21/9)**

1.7. Saʿīdim:-*(i)m*
Muvaffak etti Mevlā bir nasīb aldım saʿādetten
***Saʿīdim** sāye-i Pīrīde kalb-i hüşyārım var* **(Muhammes 2/15)**

Saʾīd Paşa:

1.) Osmanlı sadrazamı Küçük Said Paşa (1838-1914).

1.1. Saʾīd Paşa:
*Yani düstūr-ı kerem-pīşe **Saʾīd Paşa** kim*
Fıtraten mevhibe-i Hakktır ana bezl-i nevāl **(Kaside 40/27)**

Saʿīdāne:

1.) Mehmed Said Fennî'ye göre.

1.1. Saʿīdāne:
***Saʿīdāne** şakāvet-perverānın buğzu sābittir*
Kelīm olmuş mudur bak kīne-i küffārdan hālī **(Gazel 242/6)**

Sāʿid-i bīmār:

1.) Hastanın kolu.

1.1. Sāʿid-i bīmār:-*a*
Ey şūh-ı şifā-bahş-ı tahassür tut elimden
*Eyler hükemā **sāʿid-i bīmāra** teşebbüs* **(Gazel 15/5)**

Sāʿid-i erbāb-ı zulm:

1.) Zulmedenlerin kolu.

1.1. Sāʿid-i erbāb-ı zulm:-*e*
Hazret-i Allah mazlūmāna etsin merhamet
***Sāʿid-i erbāb-ı zulme** tāb ü tākat vermesin* **(Gazel 175/2)**

Sāʿid-i himmet:

1.) Mübarek yardım, lütuf.

1.1. Sāʿid-i himmet:-*i*
Müşkilātı getirir dāʾire-i imkāna
***Sāʿid-i himmeti** ger cidden ederse teşmīr* (**Kaside 47/9)**

Sāʿid-i Rüstem:

1.) Rüstem'in kolu; gücü, kuvveti (***bk.*** Rüstem).

1. Sāʿid-i Rüstem:
*Nīrū-yı peşen **Sāʿid-i Rüstem** kime kaldı*
Allaha dayan kuvvet-i bāzūya dayanma **(Gazel 222/4)**

Sāʿidin(i) teşmīr et-:

1.) Kollarını sıvamak, bir işi yapmak için girişimde bulunmak.

1.1. sāʿidin(i) teşmīr et-:-*(e)r*
Çekmeden tīğ-ı niyāmendin olur kurbānı cān
Sāʿidin** zālim neden zahmet çekip **teşmīr eder **(Tahmis 2/5)**

sāʾil:

1.) Sual eden, soran; dilenci.

1. sāʾildir:-*dir*

Veliyy-i niʿmetā cūd ü mekārim bende-i hāsın
ʿAtā ʿabdin sehā dergāh-ı ihsānında ***sāʾildir*** **(Kaside 38/16)**

1.2. sāʾilim:-*(i)m*
Arzū eyler visālinle dem-ā-dem dil seni
Sāʾilim *muhtācınım eyle ʿināyet ey Ganī* **(Tahmis 8/6)**

1.3. sāʾilleri:-*ler, -i*
İhsānı vāsiʿ ʿafvi bol ***sāʾilleri*** *koymaz melūl*
Eyler ümīdim var kabūl Peygamber-i ʿālī-cenāb **(Kaside 20/7)**

1.4. sāʾiliz:-*iz*
Kerīmā Pādişāhā ***sāʾiliz*** *dergāh-ı lutfunda*
Biz ihsān görmeyice gitmeyiz ihsāne geldik biz **(Gazel 69/9)**

sāʾil-āsā:

1.) Dilenci gibi.

1.1. sāʾil-āsā:
Selātīn ***sāʾil-āsā*** *el açıp senden diler ihsān*
Anılmaz dergeh-i cūdunda Hātem yā Resūlallah **(Kaside 17/2)**

sāʾim:

1.) Oruç tutan (kimse), oruçlu.

1.1. sāʾim:
Dilkeş ebrūları gūyā ki hilāl-i meh-i ʿīd
Görse bir ***sāʾim*** *olur savmı karīn-i butlān* **(Kaside 45/56)**

sakāmet gel-:

1.) Yanlışlık, aksaklık uğramak.

1.1. sakāmet gel-:-*mez*
Ederse mesleğinde istikāmet
Anın dervişine ***gelmez sakāmet*** **(Kaside 31/5)**

sakf-ı semāvāt:

1.) Göklerin, göğün katlarının tavanı, çatısı.

1.1. sakf-ı semāvāt:
İlāhī herkese ʿarz-ı tevāzu eyleyen rindin
Seri ***sakf-ı semāvāt*** *ile seyyān olmasın nolsun* **(Kaside 8/10)**

1.2. sakf-ı semāvāt:
İlāhī herkese ʿarz-ı tevāzu eyleyen rindin
Seri ***sakf-ı semāvāt*** *ile seyyān olmasın nolsun* **(Kaside 8/10)**

sakf-ı sipihr:

1.) Feleğin çatısı.

1.1. sakf-ı sipihr:-*i*
Yandırır ***sakf-ı sipihri*** *āh-ı āteş-bār hālini*
Her vatan nāmıyle tahrīk-i leb eylerken garīb **(Gazel 6/6)**

sākī:

1.) İçki meclisinde içki sunan, dağıtan kimse; sevgili; ***tas.*** Mürşit.

1.1. sākī:
Evvel bahār ereydi dāğ üstü bāğ olaydı
Mey sunmak üzre ***sākī*** *bir el ayağ olaydı* **(Gazel 211/1)**

1.2. sākī:
Sākī *getir ol cāmı dil-i pür-gam açılsın*
Sed iledir zühdü ki bezm-i Cem açılsın **(Kıt'a 10/1)**

1.3. sākīde:-*de*
Yetişir Pīr-i muğānın bize hüsn-i nazarı
Biz ne mutrıbda ne ***sākīde*** *ne peymānedeyiz* **(Gazel 86/4)**

1.4. sākīden:-*den*
Gönül ***sākīden*** *envār-ı teveccüh iğtinām etse*
Nolur bir sāğar-ı ser-şār içirse şād-gām etse **(Muhammes 2/7)**

sāk-ı ʿarş:

1.) Arşın bacağı, sapı, kökü; gökyüzünün dibi; ***mec.*** Göğün en yüksek noktası.

1.1. sāk-ı ʿarş:-*a*
Cān gözüyle nūr-ı zāta bakmışız
Nāmımızı ***sāk-ı ʿarşa*** *takmışız* **(Şarkı 6/3)**

sāk-ı arş:

1.) Arşın bacağı, dizi, sapı.

1.1. sāk-ı arş:-*a*
Sāk-ı arşa *dayanır lerze verir cebr ile*
Āh-ı ʿuşşāk için ecrām-ı felek perde midir **(Gazel 36/6)**

sākī-i çarh:

1.) Feleğin kadeh sunucusu; felek gibi dönek sevgili.

1.1. sākī-i çarh:-*ın*
Ben niçün ***sākī-i çarhın*** *çekeyim minnetini*
Dolduran sāğarımı dīde-i giryānımdır **(Gazel 31/3)**

sākī-i dehr:

1.) Feleğin, zamanın içki sunanı; ***mec.*** Fâni dünyadaki sevgili.

1.1. sākī-i dehr:-*e*
Ser-fürū etmeyiz ***sākī-i dehre***
Gözyaşı doludur peymānemizde **(Şarkı 6/1)**

sākī-i devrān:

1.) Zamanın, feleğin sakisi (şarap sunucusu); dönerek şarap sunan saki (***bk.*** çarh-ı mīnā).

1.1. sākī-i devrān:
Bize ***sākī-i devrān*** *mey değil bir kāse hal vermez*
Bes yeʾsin keyfīni ammā ki her cām-ı emel vermez **(Gazel 79/1)**

sākī-i meh-sīmā:

1.) Ay yüzlü saki (sevgili).

1.1. sākī-i meh-sīmā:-*s, -ı*
Bezm-i rindānın bu şeb ***sākī-i meh-sīmāsı*** *yok*
Pertev-i ʿikbāli sönmüş neşʾe-i sahbāsı yok **(Gazel 107/1)**

sākī-i sīm-endām:

1.) Gümüş vücutlu saki (sevgili).

1.1. sākī-i sīm-endām:
Bāde-i gül-fām ile ***sākī-i sīm-endām*** *ile*
Bezm-i rindānı felek reşk-i cinān etmiş yine **(Gazel 186/4)**

sakīm:

1.) Yanlış, hatalı, bozuk, sakat.

1.1. sakīmin:-*in*
Ya basılsa belli bir damga ***sakīmin*** *alnına*
Yāhud olsa müstakīmin imtiyāz-ı heyʾeti **(Kaside 37/58)**

sakīm ü müstakīm:

1.) Hatalı ve doğru, dürüst (kimse).

1.1. sakīm ü müstakīm:
Birbiriyle ittihād etmez ***sakīm ü müstakīm***

Tîri yâbâna düşürmektir kemânın ʿâdeti **(Kaside 37/65)**

sakın-:

1.) Çekinmek, geri durmak.

1.1. sakın:
Mümkün oldukça sakın hâr-ı nigehden kendini
Ey gül-i raʿnâ tehî zannetme sen bu gülşeni **(Gazel 218/6)**

1.2. sakın:
ʿAyb olur kelb oğlu kelbe dersen arslan yavrusu
Şahs-ı nâ-cinsin hemîşe şerr ü mekrinden ***sakın*** **(Gazel 236/4)**

1.3. sakınıp:-*ıp*
Sığadın zülfünü gûyâ ki sabâdan ***sakınıp***
Tek duran gönlümü billâhi perîşân ettin **(Gazel 121/3)**

1.4. sakınma:-*ma*
Niçin sakınmalı seni sevenden
Sakınma *sultânım şeydâ mısın sen***(Diğer 2/6)**

1.5. sakınmalı:-*malı*
Niçin ***sakınmalı*** *seni sevenden*
Sakınma sultânım şeydâ mısın sen **(Diğer 2/6)**

sakın!:

1.) "Asla; yapma, yapmaktan çekin!" anlamında, yapılması istenmeyen bir davranışa engel olmak için söylenen bir ünlem.

1.1. sakın:
Gözümün nûru amân olma ***sakın*** *zü'l-vecheyn*
Korkarım sonra yüzün kara çıkar nâme gibi **(Gazel 237/5)**

1.2. sakın:
Başa geçtim diye mağrûr olup isyân etme
Zülf-i yâri ***sakın*** *ey şâne perîşan etme* **(Müfret 4/1)**

1.3. sakın:
Yeter ey hâme şekvâ-yı pezîrâyı nihâyet kıl
Sakın *sûʾ-i edebten kasr u îcâza riʿâyet kıl* **(Muhammes 1/41)**

1.4. sakın:
Rızâ bâbında bekle rahme şâyân olmak istersen
Sakın *bir dîdeyi ağlatma handân olmak istersen* **(Müsebba 1/3)**

1.5. sakın:
Sakın *bir dîdeyi ağlatma handân olmak istersen*
Dokunma hâtır-ı mûra Süleymân olmak istersen **(Müsebba 1/7)**

1.6. sakın:
Mezâlim âdemiyyetle değildir kâbil-i tevfîk
Sakın *bir dîdeyi ağlatma handân olmak istersen* **(Müsebba 1/10)**

1.7. sakın:
Sakın *bir dîdeyi ağlatma handân olmak istersen*
Dokunma hâtır-ı mûra Süleymân olmak istersen **(Müsebba 1/14)**

1.8. sakın:
Sezâ ancak budur her sâlik-i şeh-râh-ı ʿirfâne
Sakın *bir dîdeyi ağlatma handân olmak istersen* **(Müsebba 1/17)**

1.9. sakın:
Sakın *bir dîdeyi ağlatma handân olmak istersen*
Dokunma hâtır-ı mûra Süleymân olmak istersen **(Müsebba 1/21)**

1.10. sakın:
Düşen bî-keslere rahmet tarîk-i iʿtilâ göster
Sakın *bir dîdeyi ağlatma handân olmak istersen* **(Müsebba 1/24)**

1.11. sakın:
Sakın *bir dîdeyi ağlatma handân olmak istersen*
Dokunma hâtır-ı mûra Süleymân olmak istersen **(Müsebba 1//28)**

1.12. sakın:
Garaz hammâlı olma kîni terk et mâ-mezâdan geç
Sakın *bir dîdeyi ağlatma handân olmak istersen* **(Müsebba 1/31)**

1.13. sakın:
Sakın *bir dîdeyi ağlatma handân olmak istersen*
Dokunma hâtır-ı mûra Süleymân olmak istersen **(Müsebba 1/35)**

1.14. sakın:
Sakın *bir dîdeyi ağlatma handân olmak istersen*
Nüfûzun nisbetinde derd-mendâna devâ-sâz ol **(Müsebba 1/38)**

1.15. sakın:
Sen hiç aldırma ***sakın*** *varsa eğer sende hüner*
Bilmiyor çünkü seni nâfile olma muğber **(Müsemmen 1/7)**

1.16. sakın:
Ne rütbe ʿarz-ı taʿzîmâta saʿy etsen sezâdır bu
Sakın *terk-i edebden kûy-ı mahbûb-ı Hudâdır bu* **(Tahmis 1/2)**

1.17. sakın:
Yâr olma ***sakın*** *dilber-i etrâk ile Fennî*
Vaslındaki dem gılzet-i güftârına değmez **(Gazel 65/6)**

1.18. sakın:
Herze-hâr olma ***sakın*** *eyleme telvîs-i dehen*
Mahrec olmaz hezeyâna leb-i dil-cû dediğin **(Gazel 118/8)**

1.19. sakın:
Fennî ***sakın*** *ayrılma huzûr-ı ʿurefâdan*
Ünsiyyet-i câhilde halâvet bulamazsın **(Gazel 132/11)**

1.20. sakın:
Pertev-endâz kılıp ol behçet ü şâdî sıfât
Kasvet-efzâ-yı derûn olma ***sakın*** *mâtem gibi* **(Gazel 214/2)**

1.21. sakın:
Servetle melâhatle ***sakın*** *etme tefâhur*
Gencîne-i zer-kâkül-i pür-ham kime kaldı **(Gazel 222/5)**

1.22. sakın:
Başına basma ***sakın*** *gûyâ ki mâr-ı huftedir*
Eylemez şakk-ı dehen kalmazsa ger muztar kalem **(Kaside 24/23)**

1.23. sakın:
Taylasan ü rîş ile olma ***sakın*** *kâlıb-nümâ*
Etme sûfîler gibi çöp-ʿasâya ittikâ **(Tahmis 5/9)**

sâkin-i beyti'l-ahzân:

1.) Hüzünler evinin sakini.

1.1. sâkin-i beyti'l-ahzân:
Hâmî-i ehl-i hüner Hazret-i Memdûh
Paşa Pertev-i ʿâtıfeti meh gibi ***olmuş rahşân*** **(Kaside 45/18)**

sâkin-i beyti'l-hüzün:

1.) Hüzün evinin sakini, oturanı.

1.1. sâkin-i beyti'l-hüzün:-*sün*
Dilâ bülbül gibi âh dem-â-demden nedir maksûd
Meğer bu gülistânda ***sâkin-i beyti'l-hüzünsün*** *sen***(Gazel 247/5)**

sâkit ü gam-nâk:

1.) Sessiz ve gamlı.

1.1. sâkit ü gam-nâk:
El sohbet-i dildâr ile mesʿûd ü ferahnâk
Ben hırkamı çekdim başıma ***sâkit ü gam-nâk*** **(Müseddes 3/32)**

1.2. sākit ü gam-nāk:-*i, -ken*
Husūsā ***sākit ü gam-nāk iken*** *ben*
Sevindim lehçeme geldi talākat **(Tarih 19/12)**

sākīyā:

1.) Sakiye hitap; "ey saki!".

1.1. sākīyā: (mürşit için)
Şarāb-ı minnet işrāb etme sahbā-yı visālinden
Edersen ***sākīyā*** *mesʾūlümü keyfîmce isʿāf et* **(Gazel 11/2)**

1.2. sākiyā: (mürşit için)
Sākiyā *bāde getir bastı humār-ı gaflet*
*Bilelim tā nasıl ʿālemde ne meyhānedeyiz***(Gazel 86/2)**

1.3. sākiyā: (sevgili için)
Edelim būs-ı leb-i câme şürūʿ
Sākiyā *sanma bu ʿādet memnūʿ* **(Gazel 100/1)**

1.4. sākīyā: (sevgili için)
İçemem ben bana teklîfte ısrār etme
Sākīyā *ʿaklımı alma beni ızrār etme* **(Gazel 185/1)**

1.5. sākiyā: (sevgili için)
Neşʾe-bahşādır lebin ʿuşşāka câm-ı Cem gibi
Dur ayağ üzere elin aç ***sākiyā*** *Hātem gibi* **(Gazel 214/1)**

sakla-:

1.) Bir şeyi söylememek, bilgi ve haber vermemek suretiyle başkalarından gizli tutmak, gizlemek.

1.1. sakla:
Kuvvet-i servetle kişi Haydar-ı Kerrār olamaz
Gizli gerek anın işi ***sakla*** *yürekde sūzişi* **(Gazel 74/4)**

1.2. sakla:
Gevher-i nā-yāb edilmez bezm-i bezzāzāna ʿarz
Sakla *Elmasım cemāl-i pākini ağyārdan* **(Gazel 96/4)**

1.3. sakla:
Rakīb-i kīneverden ***sakla*** *vaʿd u vuslat-ı yāri*
Rumūz-ı tılsım-ı genc-i nihānı māra bildirme **(Gazel 188/4)**

1.4. sakla:
Sevgilim ʿahd ü yemīninde sebāt et göreyim
Sakla *dīdārını nā-mahreme ibrāz etme* **(Gazel 189/2)**

1.5. sakla:
Yā Rab dilimi sehv ü hatādan ***sakla***
Endîşemi tezvīr ü riyādan sakla **(Kaside 3/1)**

1.6. sakla:
Yā Rab dilimi sehv ü hatādan sakla
Endîşemi tezvīr ü riyādan ***sakla*** **(Kaside 3/1)**

1.7. sakla:
Ecdādımı gark eyleyim rahmetine
Evlādımı her türlü belādan ***sakla*** **(Kaside 3/2)**

1.8. sakla:
Sakla *yā Rab gönlümü gafletle gam-nāk olmadan*
Hubb-i dünyādan makarr-ı hār ü hāşāk olmadan **(Kaside 7/1)**

1.9. sakla:
Güzel ***sakla*** *Fennī bu emāneti*
Āhū nigāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/10)**

1.10. sakladı:-*dı*
Sakladı *fazl u maʿārifte olan kudretimi*
Her neʿaybım var ise nakş-ı ʿuyūn etti felek **(Gazel 111/2)**

1.12. saklama:-*ma*
Kaçma benden ki sana cān ile mecbūrum gel
Saklama *rūyunu çoktan beri mehcūrum gel* **(Müsebba 2/1)**

1.13. saklama:-*ma*
Saklayanlarda kalır dert meseldir Türkçe
Saklama *derdini nūr-ı basarım noldu sana* **(Gazel 1/7)**

1.14. saklamakla:-*mak, -la*
Edip taltîfine himmet bırakma berzah-ı gamda
Ne buldun ***saklamakla*** *surre-i dīnār u dirhemden* **(Müsebba 1/26)**

1.15. saklardım:-*r, -dı, -m*
Ses çıkarmazdım yine saklardım ammā nālemi
Eyledi mecbūr-ı nāliş rūz-gār-ı zor-kār **(Kaside 39/30)**

2.) Korumak, esirgemek.

1.1. sakla:
Yā Rāb dilimi kavl-i hatādan ***sakla***
Endîşemi tezvīr ü riyādan sakla **(Kıt'a 19/1)**

1.2. sakla:
Yā Rāb dilimi kavl-i hatādan sakla
Endîşemi tezvīr ü riyādan ***sakla*** **(Kıt'a 19/1)**

1.3. sakla:
Āʿmālimi makrūn-i hulūs eyle Îlāhī
Emmāre ile ahz ü ʿatādan ***sakla*** **(Kıt'a 19/2)**

saklan-:

1.) Gizlenmek, saklı tutulmasını sağlamak.

1.1. saklanır:-*(ı)r*
Saklanır *mı mesti-i câm-ı muhabbet yārdan*
Var mıdır hāl ü mahal inkāra Allah ʿaşkına **(Gazel 191/4)**

saklayanda dert kal-:

1.) "Derdini söylemeyen derman bulamaz." ile de ifade edilebilen bir atasözüdür; derdini saklayanda, bu dertlerin daima kalacağına işaret edilir.

1.1. saklayanda dert kal-:-*(ı)r*
Saklayanlarda kalır dert *meseldir Türkçe*
Saklama derdini nūr-ı basarım noldu sana **(Gazel 1/7)**

saklı gezdir-:

1.) Saklı tutmak, saklamak.

1.1. saklı gezdir-:
Yürekte ***saklı gezdir*** *ʿaşkı gerçek merd isen*
Fennī Hünerver pehlivān ol penbede nārı nihān eyle **(Gazel 178/6)**

sāl:

1.) Sene, yıl.

1.1. sāl:
Dün maʿāş ile günüm geçti yirmi beş ***sāl***
Bana da münʿatif olsun nazar-ı ʿātıfetin **(Kaside 40/57)**

1.2. sāla:-*a*
Sāla *māla kuvvet-i bāzūya etme iʿtimād*
Hākde binlerle Cem binlerle Rüstem gizlidir **(Gazel 41/4)**

sāl ol-:

1.) Yıl, sene olmak.

1.1. sāl ol-:-*du*
Kim dayanır bu hicrāna
Pey-ā-pey yedi ***sāl oldu*** **(Diğer 3/8)**

salābet:

1.) Peklik, katılık, sağlamlık.

1.1. salābet:
Senin evvelleri sīnende ***salābet*** *yoğ idi*
Söyle Elmascığım ālī-güherim noldu sana **(Gazel 1/3)**

salāh u takvā:

1.) Günahlardan çekinme ve salih ameller işleme.

1.1. salāh u takvā:-*y, -ı*
Mukārin-i riyā olan ***salāh u takvāyı***
İbādethānede darb u rübāba benzetirim **(Gazel 158/2)**

salāh ü zühd:

1.) Dürüstlükten ayrılmama ve dinin gereklerini yapıp kendini ibadete verme.

1.1. salāh ü zühd:-*(ü)n*
Salāh ü zühdün *evvelden dahi maʿlūm idi ammā*
Bu defʿa büsbütün hem-sīret-i şeyhü'l-harem buldum **(Kaside 49/8)**

sālib-i gam:

1.) Gamı götüren; kederden kurtaran (şey).

1.1. sālib-i gam:
Bana devrin hemīşe zulm ü bīdādı nedir bilmem
Benimçün ***sālib-i gam*** *cālib-i şādī nedir bilmem* **(Muhammes 1/9)**

sālih:

1.) Dinin emrettiği hususlara uygun davranan, iyi amel sahibi, günah işlemekten kaçınan (kimse).

1.1. sālih:
Kendini ***sālih*** *beni tālih tanıttı ʿāleme*
Halka karşı gözgöre gasb etti mergūbiyeti **(Kaside 37/53)**

sālihu'l-aʿmāl ol-:

1.) Güzel işler yapanlardan olmak; güzel işler yapmak.

1.1. sālihu'l-aʿmāl ol-:-*an*
Yüklenir bār u bāli tālihu'l-efʿāl olan
Sālihu'l-aʿmāl olan *ecr ü mesūbātın görür* **(Gazel 55/4)**

sālik:

1.) Süluk eden, bir yola girmiş, bir yolda giden (kimse).

1.1. sālik:
Sālik *tarīk-ı nısfete mālik ʿulüvv-i himmete*
ʿÜmrān mülk-i millete tedbīr-i bī-pāyān eder **(Tarih 16/4)**

sālikān-ı ʿaşk:

1.) Aşk yolcuları; müritler.

1.1. sālikān-ı ʿaşk:-*a*
Yakışmaz hāb-ı gaflet ***sālikān-ı ʿaşka*** *bīdār ol*
Metāʿ-ı dehri çok yüklenme rācilsin sebük-bār ol **(Müseddes 1/4)**

sālik-i ʿaşk:

1.) Aşk yolcusu; ***tas.*** Allah aşkına ulaşmak içim süluk eden (kimse).

1.1. sālik-i ʿaşk:-*a*
Senin imdād ü aʿtāfınla şādān olmasın nolsun
İlāhī senden istiʾsām eden bir ***sālik-i ʿaşka*** **(Kaside 8/5)**

1.2. sālik-i ʿaşk:-*a*
İlāhī senden istiʾsām eden bir ***sālik-i ʿaşka***
Senin fazlın senin lutfun nigeh-bān olmasın nolsun **(Kaside 8/5)**

sālik-i şeh-rāh-ı ʿirfān:

1.) İrfan yolunun yolcusu.

1.1. sālik-i şeh-rāh-ı ʿirfān:-*a*
Tercümān-ı sırr-ı hikmettir düşerse ehline
Sālik-i şeh-rāh-ı ʿirfāna *olur reh-ber kalem* **(Kaside 24/16)**

1.2. sālik-i şeh-rāh-ı ʿirfān:-*e*
Sezā ancak budur her ***sālik-i şeh-rāh-ı ʿirfāne***
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/17)**

sālik-i semt-i rāhat:

1.) Huzur tarafının yolcusu.

1.1. sālik-i semt-i rāhat:
ʿĀşık olur mu mazhar-ı hüsn-i kabūl-i yār
El-ān ki ***sālik-i semt-i rāhat*** *değil miyim* **(Taştir 1/7)**

sālim ol-:

1.) Uzak, güvenli ve emin olmak.

1.1. sālim ol-:-*maz, -sa*
Denmez insān ona ***olmazsa*** *garazdan* ***sālim***
O leʾīme nasıl ıtlāk olunur ādem-zād **(Taştir 2/5)**

salın-:

1.) Yürürken hoş bir eda ile sağa sola hafifçe eğilmek; sallanmak, sarsılmak.

1.1. salın:
Bir müzeyyen câme kestirdim kadd-i mevzūnuna
Giy ***salın*** *şāyestedir serv-i hırāmānım sana* **(Gazel 2/6)**

1.2. salınsın:-*sın*
Hele bir kerre nezāketle ***salınsın*** *yürüsün*
Ne kıyāmet kopacak serv-i hırāmānım için **(Gazel 163/3)**

salınış:

1.) Salınma; nazla, eda ile yürüme.

1.1. salınış:
Nedir bu ***salınış*** *sende ey dilber*
Cennetten mi çıktın tūbā mısın sen **(Diğer 2/1)**

saltanat:

1.) Hükümdarlık, sultanlık; hakimiyet, güç; bolluk, zenginlik.

1.1. saltanat:
Çok ***saltanat*** *gizlidir*
Züll-i suʿāl içinde **(Diğer 1/18)**

1.2. saltanat:
Fakīri etme tahkīr şeytānı etme tanzīr
Çok ***saltanat*** *gizlidir züll-i suʾāl içinde* **(Gazel 203/9)**

saltanatlı:

1.) Zengin, gösterişli, şatafatlı, debdebeli.

1.1. saltanatlı:
Saltanatlı *bir dilbere kul oldum*
Melāhat Mısrının pādişāhıdır **(Diğer 4/1)**

saltanat-perdāz ol-:

1.) Saltanat sürmek.

1.1. saltanat-perdāz ol-:-*a*
Pür-ziyā ettikçe dünyāyı çerāğ-ı āfitāb
Saltanat-perdāz ola *ol Şāh-ı hurşīd iştihār* **(Kaside 39/56)**

sāmān u servet:

1.) Servet ve zenginlik.

1.1. sāmān u servet:
Mümsik-i bed-māyeye ***sāmān u servet*** *vermesin*
Lutfunu şahs-ı muhannesden dirīğ etsin Hudā **(Gazel 175/3)**

sāmiʿa-i şefkate gir-:

1.) Şefkatli kulağa girmek; şefkatli kimsenin (sevgilinin) duyması.

1.1. sāmiʿa-i şefkate gir-:-*mi, -yor*
Girmiyor muʿacebā ***sāmiʿa-i şefkatine***
*ʿArşa çıktı güzelim nāle vü efgān diyelim***(Gazel 148/6)**

sāmiʿā-yı ʿilliyyīn:

1.) Gökyüzünün en yüksek yerindeki kulak.

1.1. sāmiʿā-yı ʿilliyyīn:
Hāmeme ruhsat-ı cevelān edilirse iʿtā
Hüsn-i saytımla dolar ***sāmiʿā-yı ʿilliyyīn*** **(Kaside 42/25)**

sāmih:

1.) Eli açık, cömert.

1.1. sāmih:
Sāmih *cihānda gam mı yerim māl ü cāh için*
Ki bende-i Sultān-ı Risālet değil miyim **(Taştir 1/9)**

sāmiʿīn:

1.) İşitenler, dinleyenler, dinleyiciler.

1.1. sāmiʿīni:-*i*
Sāmiʿīni *gaşy eder mīzāb edip müjgānını*
Mācerā-yı gurbeti gurbette söylerken garīb **(Gazel 6/5)**

samīmī:

1.) Can u gönülden, yürekten, içtenlikle.

1.1. samīmī:
ʿAdālet istikāmet istitāʿat
Samīmī *sevdiği şeydir cihānda* **(Tarih 19/2)**

san-:

1.) Zannetmek, öyle olduğunu düşünmek.

1.1. sandım:-*dı, -m*
Ne için geldim ʿaceb mevrid-i merciʿ neredir
Bu sitem-hāneyi bilmem ki ne ***sandım*** *kaldım* **(Gazel 151/2)**

1.2. sanır:-*(ı)r*
Cenāb-ı Mustafāyı tā ezelden etmeşiz tasdīk
Sanır *sūfī-i ebleh sonradan īmāna geldik biz* **(Gazel 69/2)**

1.3. sanır:-*(ı)r*
Sürete eyler nazar maʿnādan almaz bir haber
Gālibā insān ***sanır*** *binlerce hayvān kendini* **(Gazel 231/2)**

1.4. sanırdım:-*(ı)r, -dı, -m*
Ben ***sanırdım*** *ihtiyār ettim diyār-ı gurbeti*
Bilmedim hayfā ki gurbet ihtiyar etmiş beni **(Müfret 21/1)**

1.5. sanırsın:-*(ı)r, -sın*
Nikāb almış bulunsa yār vech-i māh-ı tāb üzre
Sanırsın *dūd-ı ʿanber-sāya çekmiş āfitāb üzre* **(Gazel 193/1)**

1.6. sanırsın:-*(ı)r, -sın*
Bilir mi ***sanırsın*** *hepsi de kadr-i Āsafı*
Dünyāya gerçi pek çok Süleymān gelir gider **(Gazel 46/9)**

1.7. sanırsın:-*(ı)r, -sın*
Dimāğ-ı ehl-i ʿaşkı būy-ı nisbetle eder taʿtīr
Sanırsın *misk-i ezfer verd-i terdir Nakşibendīler* **(Kaside 36/8)**

1.8. sanma:-*ma*
Sanma *bir iş yapılır hükm-i kaderden hāric*
Lākin idrāki anın tavk-ı beşerden hāric **(Gazel 18/1)**

1.9. sanma:-*ma*
Sirişk-i laʿl-i famı ***sanma*** *eyler çeşm-ter īcād*
Eder anı teʾessürle yanan hūn-ı ciğer īcād **(Gazel 21/1)**

1.10. sanma:-*ma*
Mūcib-i cennet olur ***sanma*** *ʿibādet Fennī*
Mazhariyyāt-ı niʿam rahmet-i Rahmān iledir **(Gazel 32/7)**

1.11. sanma:-*ma*
Kabre girsemde kalır ʿaşkın benimle pāyidār
Yani ben ölmekle benden ***sanma*** *bu sevdā çıkar* **(Gazel 34/5)**

1.12. sanma:-*ma*
Sanma *hādisdir dil-i ʿāşıkta sevdā eskidir*
Kimse halletmiş değildir bu muʿammā eskidir **(Gazel 42/1)**

1.13. sanma:-*ma*
Bu emel-hānede nādir yetişir ehl-i kemāl
Sanma *her Meryemi bir tıfl-ı sühān-gū getirir* **(Gazel 43/2)**

1.14. sanma:-*ma*
İltifātınla gönül yap yıkma fırsat var iken
Bu güzellik ***sanma*** *ey meh-rū sana her ān kalır* **(Gazel 48/3)**

1.15. sanma:-*ma*
Ey müderris ***sanma*** *tertīb-i kazāyādır hüner*
Lafz ile aldanma tahlīl-i mezāyādır hüner **(Gazel 51/1)**

1.16. sanma:-*ma*
Güzeller nemçe-veş refʾ-ı şikāf olmuştur
Bu gülzār-ı gınāda ***sanma*** *ehl-i perde kalmıştır* **(Gazel 57/4)**

1.17. sanma:-*ma*
Edelim būs-ı leb-i câme şürūʿ
Sākiyā ***sanma*** *bu ʿādet memnūʿ* **(Gazel 100/1)**

1.18. sanma:-*ma*
Gözümün nūru tehī ***sanma*** *serīr-i kalemi*
Mütenekkidler için hande-künāndır kalemim **(Gazel 152/17)**

1.19. sanma:-*ma*
Ben usandım ***sanma*** *āh ü figān eylemeden*
Bıkmıyorsun daha sen sīnemi kan eylemeden **(Gazel 170/1)**

1.20. sanma:-*ma*
Bana cevreylemekle yār iken ağyār olur ***sanma***
Güle āb-ı mükedder sepmek ile hār olur sanma **(Gazel 194/1)**

1.21. sanma:-*ma*
Bana cevreylemekle yār iken ağyār olur sanma
Güle āb-ı mükedder sepmek ile hār olur ***sanma*** **(Gazel 194/1)**

1.22. sanma:-*ma*
Firākın tāze tāze dağlar peydā eder dilde
Efendim zahm-ı hecrin kābil-i tımar olur ***sanma*** **(Gazel 194/2)**

1.23. sanma:-*ma*

Kemālinden düşürmez kāmili ikbālden düşmek
Cevāhir hākde kalmakla bī-mikdār olur ***sanma*** **(Gazel 194/3)**

1.24. sanma:-*ma*
Dirīğ-ı himmet etme ehlini buldukça ihsān et
Dem-i fırsat sehāb-āsā geçer her bār olur ***sanma*** **(Gazel 194/4)**

1.25. sanma:-*ma*
Ağırlıkla girer ceyb-i kibāra dirhem ü dīnār
Sebük-mağzān-ı asrı mahrem-i esrār olur ***sanma*** **(Gazel 194/5)**

1.26. sanma:-*ma*
Alıp eşyāyı çeşm-i ibrete tahsīl-i ʿirfan et
Her ādem lāyık-ı bezm-i ulü'l-ebsār olur ***sanma*** **(Gazel 194/6)**

1.27. sanma:-*ma*
Merd-i ciddī bilme her yaldızlı söz ashābını
Aldanıp sünʿī cilāya ***sanma*** *gevher her taşı* **(Gazel 225/2)**

1.28. sanma:-*ma*
Etmeli girye-i bisyār ile telvīn-i sirişk
Kurtarır ***sanma*** *azīzim kuru efsāne seni* **(Gazel 230/3)**

1.29. sanma:-*ma*
Dağıtır şevk-ı meyi makdem-i serheng-i humār
Sanma *kim meclis-i sākīdeki lezzet bākī* **(Gazel 243/5)**

1.30. sanma:-*ma*
Sanma *kim havsala-i hāmeye kırtāsa sığar*
Sanma taʿrīf olunur ʿakılla ʿulviyyet-i Pīr **(Kaside 33/9)**

1.31. sanma:-*ma*
Sanma kim havsala-i hāmeye kırtāsa sığar
Sanma *taʿrīf olunur ʿakılla ʿulviyyet-i Pīr* **(Kaside 33/9)**

1.32. sanma:-*ma*
Her ne lutfeyler isen bende liyākat mevcūd
Olmamış ***sanma*** *kerīmā beni şāyān-ı kerem* **(Kaside 41/27)**

1.33. sanma:-*ma*
Sanma *bu bādiyede hāne yıkan hāne bulur*
Eskiden var ise eğer anı da vīrāne bulur **(Müfret 17/1)**

1.34. sanma:-*ma*
Hüner ***sanma*** *çalıp çarpıp da sāhib-i mülk ü māl olmak*
Nasīb olmaz o gūna māl ile āsūde-hāl olmak **(Müseddes 1/10)**

1.35. sanmasın:-*ma, -sın*
Gün olur fırka-i ezdādı perīşān eyler
Rukabā yerde kalır ***sanmasın*** *āh-ı seheri* **(Gazel 221/4)**

1.36. sanmayın:-*ma, -y, -ın*
ʿĀrizīdir ***sanmayın*** *kudsiyyet-i zātiyyesin*
Ez-ezel etmiştir ihrāz-ı ʿuluvv-i menzilet **(Kaside 32/2)**

1.37. sansın:-*sın*
Murg-ı tāvūs ile hem-şīve-i reftār olsun
Her gören kaddini cennetten atılmış ***sansın*** **(Gazel 162/2)**

sana:

1.) "Sen" ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme hâli almış şekli.

1.1. sana: (Pesendî)
Görmedin mi ʿaceb ey tāze zebānım galātāt
Sana *kimler dedi meydān-ı hünerde galat at* **(Gazel 12/1)**

1.2. sana: (felek, felek gibi dönek olan sevgili)
Anladım vābeste-i hüküm kadardır her umūr
Baʿd-ez-īn ey çarh-ı mümsik ʿarz-ı hāl etmem ***sana*** **(Gazel 3/4)**

1.3. sana: (sevgili)
Al giyinmek müstahaktır al giyin cānım ***sana***
Al giyinmezsen yeşillenmezler ey hānım sana **(Gazel 2/1)**

1.4. sana: (sevgili)
Al giyinmek müstahaktır al giyin cānım sana
Al giyinmezsen yeşillenmezler ey hānım ***sana*** **(Gazel 2/1)**

1.5. sana: (sevgili)
İmtihān et tenk ise girme libās-ı fāhıre
Nā-sezādır cāmeden sıktırma cānānım ***sana*** **(Gazel 2/3)**

1.6. sana: (sevgili)
Bir müzeyyen cāme kestirdim kadd-i mevzūnuna
Giy salın şāyestedir serv-i hırāmānım ***sana*** **(Gazel 2/6)**

1.7. sana: (sevgili)
Bir kadīfe palto biçtirdim ki zerrīn şemseli
İktisā kıl pek münāsib mihr-i rahşānım ***sana*** **(Gazel 2/7)**

1.8. sana: (sevgili)
Menzil-i ağyārı teşrīf etmemek şartıyladır
Bir fotin diktirdim ammā māh-ı tābānım ***sana*** **(Gazel 2/8)**

1.9. sana: (sevgili)
Var ise noksānı Fennīnin efendim ʿafüv kıl
Vakt u hāl maʿlūmdur ey āşūb-ı devrānım ***sana*** **(Gazel 2/9)**

1.10. sana: (sevgili)
Yaralar hār-ı nigehle ʿārız-ı gül-fāmını
Bakmasın çeşm-i rakīb dikkatle sultānım ***sana*** **(Gazel 2/10)**

1.11. sana: (sevgili)
Bir cināyettir bu söz ʿafv u helāl etmem ***sana***
Dersen ey āşūb-ı dil ʿarz-ı cemāl etmem sana **(Gazel 3/1)**

1.12. sana: (sevgili)
Sen bu istiğnāyı hep benden taʿallüm eyledin
Her kabāhat bende tahmīl-i vebāl etmem ***sana*** **(Gazel 3/2)**

1.13. sana: (sevgili)
Şimdi sensin cümlenin mümtāzı ey ʿālī-mizāc
Eylemem bühtān isbāt-ı misāl etmem ***sana*** **(Gazel 3/3)**

1.14. sana: (sevgili)
Dilde mādāmki var ***sana*** *fart-ı muhabbetim*
Gam-ı hicri andırır ne etsen cezā bana **(Gazel 4/5)**

1.15. sana: (sevgili)
Ben ***sana*** *ʿāşık değilsem āh u efgānım nedir*
İnce ince sormaya var mı efendim ihtiyāc **(Gazel 29/4)**

1.16. sana: (sevgili)
İltifātınla gönül yap yıkma fırsat var iken
Bu güzellik sanma ey meh-rū ***sana*** *her ān kalır* **(Gazel 48/3)**

1.17. sana: (sevgili)
Arz-ı hāl ettim ise vuslat ümīdiyle ***sana***
Çık da esrārımı iʿlāna şitāb et mi dedim **(Gazel 146/4)**

1.18. sana: (sevgili)
Bulunur gerçi ***sana*** *ben gibi bin bin bende*
Ben efendim gibi bir sāhib-i devlet bulamam **(Gazel 153/6)**

1.19. sana: (sevgili)
Sana *benden rukābā nakl-i kelām etmişler*
İftirādır demedim māh-cemālim demedim **(Gazel 154/6)**

1.20. sana: (sevgili)
Nazar-ı merhametinden beni meʾyūs etme
Kırk sene cevrini çektim ***sana*** *zālim demedim* **(Gazel 154/8)**

1.21. sana: (sevgili)
Çok kamer talʿat der-āgūş ettim ammā sevdiğim
*Ben **sana** benzer felekte māh-ı tābān görmedim* **(Gazel 156/2)**

1.22. sana: (sevgili)
***Sana** mahsūstur ey şūh-ı fetānet-perver*
Anlamak muzmerimi feth-ı dehān eylemeden **(Gazel 170/7)**

1.23. sana: (sevgili)
Al giyin allar kuşan ruhsār-ı gül-gūnun gibi
*Güller istikbāle çıksın verd-i handānım **sana*** **(Gazel 2/2)**

1.24. sana: (âşığın, şâirin gönlü)
Fennī-yi bīçāreyi yordu hayāl-i hām ile
*Ey dil-i dīvāne artık imtisāl etmem **sana*** **(Gazel 3/5)**

1.25. sana:
*ʿİvaz ister **sana** bir vefk-ı merām olmağa rām*
Kuru sözler o perī-peykeri teshīr etmez **(Gazel 71/6)**

1.26. sana: (okuyucu, kişi)
*Bilirsen sen seni besdir **sana** bu maksad-ı aʿlā*
Uzun āmāl ile mālī gönül put-hāneden kalmaz **(Gazel 87/3)**

1.27. sana: (âşık, şair Fennî)
Al koynuna havf etme ne işler sana Fennī
Bu matlabı her saat o bīçāre kurarmış **(Gazel 92/9)**

1.28. sana: (âşık, şair Fennî)
Cihānın germ ü serdi zevk u derdi zıll-i zāʾildir
*Elem çekme **sana** yār olmadıysa Fennīyā tāliʿ* **(Gazel 102/6)**

1.29. sana: (âşık, şair Fennî)
Şuʿasr-ı ʿātıfet hasr-ı cenāb-ı pādişāhīde
*Yazıklar **sana** Fennī iktisāb-ı rifʿat etmezsen* **(Gazel 124/7)**

1.30. sana: (âşık, şair Fennî)
*Ey dil **sana** ol gonca ne gün açılacaktır*
Āyā ne zamān gül gibi handān olacaksın **(Gazel 131/4)**

1.31. sana: (âşık, şair Fennî)
*Kırk sene cevrini çektim **sana** zālim demedim*
Yetişir artık a zālim bu mezālim demedim **(Gazel 154/1)**

1.32. sana: (talih)
Medār-ı mağfirettir ehl-i ʿirfāna gelen gamlar
*Ne hakkım var **sana** ʿızz ü kusūr etmekte yā tāliʿ* **(Gazel 102/5)**

1.33. sana: (sevgili)
*Āh ü giryem **sana** hep ʿaksine etti teʾsīr*
ʿArz-ı hāle beni bin kerre peşīmān ettin **(Gazel 121/4)**

1.34. sana: (sevgili)
*Ben **sana** hāşā gözün üstünde kaşın var demem*
Celb u teshīr eylemiş ey meh hilāli gözlerin **(Gazel 125/4)**

1.35. sana: (sevgili)
*Ben **sana** senden şikāyet eylemem ben sağ iken*
Ben ölünce gel suʾāl et üstühānım söylesin **(Gazel 166/7)**

1.36. sana: (âşık, şair, Fennî)
*Fennī **sana** tāliʿ ne zamān yār olacaktır*
Şekvā ile kendinden üşüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/7)**

1.37. sana: (sufi)
***Sana** tālib olan rızk uğruna pek çok riyā yapmış*
Yazıklar sana şaşkın dāne derken dāme düşmüşsün **(Gazel 129/2)**

1.38. sana: (sufi)
***Sana** tālib olan rızk uğruna pek çok riyā yapmış*
Yazıklar sana şaşkın dāne derken dāme düşmüşsün **(Gazel 129/2)**

1.39. sana: (sevgili)
Niçin gül-fem açılmaz gonca ruhlar ibtisām etmez
***Sana** kimler dokundu verd-i handānım niçin küstün* **(Gazel 133/2)**

1.40. sana: (sevgili)
*Hangi derdin ʿarz u takrīr eylesin Fennī **sana***
Serde sevdā dilde āşūb-ı muhabbet bir değil **(Gazel 139/9)**

1.41. sana: (ah dumanı)
*Dūd-ı āhım **sana** şemsiyelik et yāre dedim*
Kabarıp cürmünü mānend-i sehāb et mi dedim **(Gazel 146/7)**

1.42. sana: (sevgili)
Beni mihnetlere ısmarlayan eyyām-ı firāk
*Ya **sana** mūcib-i endūh-ı melāl olmadı mı* **(Gazel 212/2)**

1.43. sana: (gönül)
Niçin oldun esīr-i ʿaşkı ol şūh-ı sitem-kārın
***Sana** hiçbir taraftan ey gönül ihbār eden var mı* **(Gazel 213/4)**

1.44. sana: (insan/kişi)
***Sana** Mevlā dilerim rütbe-i ʿulyā versin*
Dāʾimā mevkīʿ-i ʿālīde bulun hāme gibi **(Gazel 237/8)**

1.45. sana: (Allah)
Fātıriyyet Ahadiyyet Ebediyyet sana hās
*Kıdem-i Zāt u Sıfāt-ı Samadiyyet **sana** hās* **(Kaside 2/1)**

1.46. sana: (Allah)
Sen ki maʿbūd-ı ʿavālimsin İlāhī bilirim
*Kimse şāyeste değil ʿarz-ı ʿibādet **sana** hās* **(Kaside 2/2)**

1.47. sana: (Allah)
*Kibriyā vü ʿazamet ʿafv ü ʿināyet **sana** hās*
Āciziz biz değiliz cürm ü hatādan hālī **(Kaside 2/3)**

1.48. sana: (Allah)
Başka kim var ki bizi mazhar-ı gufrān etsin
*Bezl-i gencīne-i bī-gāye-i rahmet **sana** hās* **(Kaside 2/4)**

1.49. sana: Allah)
*ʿİzzet-i şānla daʿavāta icābet **sana** hās*
Etme Fennīyi Resūl ʿaşkına mahrūm-ı Cemāl **(Kaside 2/5)**

1.50. sana: (Allah)
***Sana** zannım hüsündür sen bilirsin hadd-i zātında*
Bu hüsn-i zannımı tahkīk u tersīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/4)**

1.51. sana: (Allah)
*Fātıriyyet Ahadiyyet Ebediyyet **sana** hās*
Kıdem-i Zāt u Sıfāt-ı Samadiyyet sana hās **(Kaside 2/1)**

1.52. sana: (Hz. Peygamber)
Kapansın arsa-i ʿālemde āhir teşne-leb kalsın
***Sana** taʿzīm ile ʿarz-ı tahiyyāt etmeyen efvāh* **(Kaside 14/6)**

1.53. sana: (Hz. Peygamber)
*Her türlü tahiyyāt u teʿālī **sana** mahsūs*
Her medh ü sitāyiş sana lāyıktır efendim **(Kaside 18/2)**

1.54. sana: (Hz. Peygamber)
Her türlü tahiyyāt u teʾālī sana mahsūs
*Her medh ü sitāyiş **sana** lāyıktır efendim* **(Kaside 18/2)**

1.55. sana: (Hz. Peygamber)
Ey Seyyid-i ʿālī-yi makām ey dāver-i ʿarş-ihtişām
*Olsun **sana** her subh u şām Hakktan selām-ı bī-hesāb* **(Kaside**

20/17)

1.56. sana: (Allah)
Maksūdumu yā Rahmān etsen bana ger ihsān
*Gelmez **sana** bir noksān ey rahmeti bol Mevlā* **(Kaside 11/5)**

1.57. sana: (Hz. Abdülkadir Geylanî)
***Sana** feryād eder efrād ü evtād*
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/8)**

1.58. sana: (felek)
*Beni incitmede bir fazl u şeref var mı **sana***
Hakk-ı meşrūʿumu āyā niçin ettin pā-māl **(Kaside 40/4)**

1.59. sana: (âşık, şair Fennî)
*Müjde şimdengeri ey hātır-ı āzürde **sana***
Olacaksın yine her türlü meserrāta karīn **(Kaside 42/2)**

1.60. sana: (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Münʿimā bezl-i ʿatāyāda nazīrin yokdur
*Mahz-ı bahşāyiş haktır **sana** bu tabʿ-ı metīn* **(Kaside 42/14)**

1.61. sana: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
***Sana** bahşāyiş-i Hallāk-ı Cihāndır ancak*
Cūd u inʿām u ʿatā hüsn-i mizāc u mişvār **(Kaside 43/18)**

1.62. sana: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Beni de kendi çırāgānına etsen ilhāk
***Sana** ey kān-ı mürüvvet kim eder istiksār* **(Kaside 43/23)**

1.63. sana: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
*Hep duʿā-hān oluyor ʿālem-i ʿulvīde **sana***
Eb ü ecdādımın ervāhını şādān ettin **(Kaside 44/9)**

1.64. sana: (âşık, şair Fennî)
***Sana** da rahm eder el-kıssa bulur bir çāre*
Nice bīçārelere olmadadır çāre-resān **(Kaside 45/26)**

1.65. sana: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Hükm-i ʿālīsini hakkımda dahi icrā kıl
*Dād-ı Hakktır **sana** bu tabʿ-ı mekārim-bünyān* **(Kaside 45/41)**

1.66. sana: (sadrazam Rıfat Paşa)
Söyle ey kān-ı kerem hāsıl olur mu kāmım
***Sana** pūşīde değil çünki hafāyā-yı ümīd* **(Kaside 46/31)**

1.67. sana: (Mehmed Nâzım Paşa)
*Ben **sana** hāl-i dil-i zārı nasıl anlatsam*
Ben sana derd-i derūnu nasıl etsem tasvīr **(Kaside 47/18)**

1.68. sana: (Mehmed Nâzım Paşa)
Ben sana hāl-i dil-i zārı nasıl anlatsam
*Ben **sana** derd-i derūnu nasıl etsem tasvīr* **(Kaside 47/18)**

1.69. sana: (Ankara valisi Cevad Bey)
Hem barıştır beni gerdūn ile hem eyle bekām
***Sana** ey kān-ı kerem bunda neʿusret geliyor* **(Kaside 48/27)**

1.70. sana: (insan/insanoğlu/kişi)
Tahsīl-i kemāl eyle hakīkatte edīb ol
*Yoksa bir şeref mi var **sana** ziyy-i üdebādan* **(Kaside 50/14)**

1.71. sana:
Taşırdın baş için gūyā gül-i raʿnā yār idim evvel
***Sana** ez-cān ü dil ey verd-i raʿnā yār idim evvel* **(Tahmis 3/2)**

1.72. sana: (sevgili)
Sīnemi gırbāle döndürmek neden oldu revā
*Hālimi şerh edeyim icmālen ey meh-rū **sana*** **(Tahmis 6/9)**

1.73. sana: (insan/insanoğlu/kişi)
***Sana** yazıklar olsun irtişāya rağbet ettinse*
ʿAdāletten ʿudūl etmek için ahz-ı rüşvet ettinse **(Müseddes 1/19)**

1.74. sana:
*Kaçma benden ki **sana** cān ile mecbūrum gel*
Saklama rūyunu çoktan beri mehcūrum gel **(Müsebba 2/1)**

1.75. sana: (sevgili)
Rahm edip sevgili pīr ʿaşkına feryādımı kes
*Bundan artık da **sana** ʿarz-ı niyāz etmem bes* **(Müsebba 2/58)**

1.76. sana: (insan, kişi)
***Sana** isnād-ı fücūr eylese bir cāhil-i har*
Korkma bühtānla gelmez sana bir güne zarar **(Müsemmen 1/5)**

1.77. sana: (insan, kişi)
Ki efādıl arasında edilirsin takdīr
***Sana** o tavr-ı garīb etmesin asla teʾsīr* **(Müsemmen 1/3)**

1.78. sana: (insan, kişi)
***Sana** isnād-ı fücūr eylese bir cāhil-i har*
Korkma bühtānla gelmez sana bir güne zarar **(Müsemmen 1/5)**

1.79. sana: (insan, kişi)
*Harf atarsa **sana** şāyet cühelā-yı eclāf*
İltifāt etme demişler fudalā-yı eslāf **(Müsemmen 1/9)**

1.80. sana: (insan, kişi)
***Sana** bir tekme ile ursa āhırda bir eşek*
Sende ursan ona āhırda eşek kalmaz tek **(Müsemmen 1/13)**

1.81. sana: (insan, kişi)
Hākezā lāfını bilmezler eşektir bī-şek
***Sana** bed söyleyene sen ne dayak ur ne kötek* **(Müsemmen 1/15)**

1.82. sana: (insan, kişi)
***Sana** muhtāc eder āhir onu Rabbü'l-erbāb*
Etmesin öyle sühanlar seni asla ağdāb **(Müsemmen 1/23)**

1.83. sana: (insan, kişi)
***Sana** cāhil deseler ʿālim iken sen meselā*
Kendi noksanlarını etmiş olurlar inbā **(Müsemmen 1/26)**

1.84. sana: (sevgili)
*Şaştım **sana** manzūr olunca bana resmin Kimsin nedir ismin*
Terkīb-i tenin dürr ü güherden mi nedendir Bir başka bedendir
(Müstezad 3/6)

1.85. sana: (Fennî'nin henüz on yaşına girmiş olan merhum oğlu Muhammed Ârif)
*ʿĀrifim yavrum **sana** ervāh-ı ebrār ağlasın*
Giryeler kopsun ciğerden yār u ağyar ağlasın **(Gazel 250/1)**

1.86. sana: (Fennî'nin henüz on yaşına girmiş olan merhum oğlu Muhammed Ârif)
*Dört buçuk yıldır **sana** rāhat yüzü göstermedi*
Nādim olsun cevrine çarh-ı sitem-kār ağlasın **(Gazel 250/6)**

1.87. sana:
***Sana** suʿālim var niçin kaçarsın*
Gücenme bu vazʿ-ı küstāhāneden **(Şarkı 2/1)**

1.88. sana: (sevgili)
***Sana** rağmen severim bir dilber*
Belki senden de ola bālā ter **(Şarkı 9/11)**

1.89. sana: (sevgili)
Sağlık olsun bakalım sultānım
*Ettiğin nāzı **sana** hep satarım* **(Şarkı 9/6)**

1.90. sana: (sevgili)

Etsen īkād gönül şemʿini şāhāne olur
Bana niʿmet ***sana*** *bir himmet şāhāne olur* **(Müfret 9/1)**

1.91. sana: (sevgili)
Acı sözler atıyorsun şekerim noldu ***sana***
Şekerim şīve-gerim verd-i terim noldu sana **(Gazel 1/1)**

1.92. sana: (sevgili)
Acı sözler atıyorsun şekerim noldu sana
Şekerim şīve-gerim verd-i terim noldu ***sana*** **(Gazel 1/1)**

1.93. sana: (sevgili)
Seni zannım bana ağyār yüreklendirmiş
Eskiden böyle değildin ciğerim noldu ***sana*** **(Gazel 1/2)**

1.94. sana: (sevgili)
Senin evvelleri sīnende salābet yoğ idi
Söyle Elmascığım ālī-güherim noldu ***sana*** **(Gazel 1/3)**

1.95. sana (sevgili)
Nāz eder elmāsa pırlantaya istiğnā satar
Dād-ı Haktır bu mücellā çehre-nāzānım ***sana*** **(Gazel 2/4)**

1.96. sana: (sevgili)
Bir musannaʿ kurta yaptırdım kulaklar duymadık
Bir nigīn dil-nişīn aldım Süleymānım ***sana*** **(Gazel 2/5)**

1.97. sana: (âşık, şair, Fennî)
Bir cināyettir bu sözʿafv u helāl etmem ***sana***
Dersen ey āşūb-ı dilʿarz-ı cemāl etmem sana **(Gazel 3/1)**

1.98. sana: (sevgili)
Sen ey merhametsiz her ne yapsam sezā bana
Sana *ʿarz-ı mihr etmekle mecbūr-nāz ettim* **(Gazel 4/6)**

1.99. sana: (sevgili)
Söyle Mevlāyı seversen yerimi hār etme
Söyle ey gül-dehenim işve-gerim noldu ***sana*** **(Gazel 1/4)**

1.100. sana: (sevgili)
Sen evāʾilde yalan söylemeyi bilmez idin
Şimdi ey yār-ı hakīkat eserim noldu ***sana*** **(Gazel 1/5)**

1.101. sana: (sevgili)
Yoksa sevdāsını bir şūha mı takyīd etti
Bu gamın aslı ne āzāde-serim noldu ***sana*** **(Gazel 1/6)**

1.102. sana: (sevgili)
Saklayanlarda kalır dert meseldir Türkçe
Saklama derdini nūr-ı basarım noldu ***sana*** **(Gazel 1/7)**

1.103. sana: (sevgili)
İnliyorsun Fennī gibi yine ey nāy-ı kalem
Fāzılım pür-hünerim nükte-verim noldu ***sana*** **(Gazel 1/8)**

1.104. sana: (Pesendî)
Harf-i zāʾid konulur mu kelimāt-ı ʿAraba
Dediler mi ***sana*** *var şehd-ı lezīze sem kat* **(Gazel 12/3)**

1.105. sana: (insan, kişi)
Bunun fevkinde Fennī ādeme nefʿ-ı ʿazīm olmaz
Kapan akdām-ı pīre nefsini etsin ***sana*** *taʿlīm* **(Gazel 68/8)**

1.106. sana: (âşık, şair, Fennî)
Hudā ʿömrünü ʿikbālini etsin efzūn-ter
Sana *Fennīyā dostlar duʿā-hān taraf taraf* **(Gazel 104/7)**

1.107. sana: (Allah)
Dil-i Fennīde İlāhī koma gafletten eser
Sana *noksān mı gelir mazhar-ı irşād olsa* **(Gazel 196/9)**

1.108. sana: (sevgili)
Yoktur zamānede ***sana*** *bir benzer*
Şīrīn misin yoksa Leylā mısın sen **(Diğer 2/2)**

1.109. sana: (âşık, şair Fennî)
Mālik olaydım ben ***sana***
Etmez idim celb-i gınā **(Diğer 5/15)**

sana noldu:

1.) Sana ne oldu, neden bu hâldesin?

1.1. sana noldu:
Acı sözler atıyorsun şekerim ***noldu sana***
Şekerim şīve-gerim verd-i terim noldu sana **(Gazel 1/1)**

sanem:

1.) Put; put gibi güzel olan sevgili.

1.1. sanem:
Yanağı çifte benlerle müzeyyen çok ***sanem*** *gördük*
Geçenler çīn-i hüsne uğradık büt-hāneden geçtik **(Gazel 114/3)**

1.2. sanem:
Kalbine sokmaz ***sanem*** *yapmaz metāʿ ʿālemi*
Keşf edenler kāʾinātın asl u māhiyyātını **(Gazel 240/4)**

sānī:

1.) İkinci; eş, benzer.

1.1. sānīsi:-*s, -i*
Lutfu çok ihsānı çok inʿāmı çok ***sānīsi*** *yok*
Böyle bir metbūʿ-ı aʿzamdır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/5)**

sānih ol-:

1.) Zihne doğup ortaya çıkmak.

1.1. sānih ol-:-*(u)r*
Fazl üʿirfānımı ger duysa Şehin-şāh-ı cihān
Şüphesiz ***sānih olur*** *nāmeme fermān-ı kerem* **(Kaside 41/45)**

sāniʿ-i bī-bedel:

1.) Bedelsiz, karşılıksız yaratan, halk eden Allah.

1.1. sāniʿ-i bī-bedel:-*in*
Vech-i dildār bize vāsıta-i ʿibrettir
Sāniʿ-i bī-bedelin *sunʿuna hayrānız biz* **(Gazel 84/2)**

sānī-i yektā:

1.) Eşsiz bir sanatla yaratan Allah.

1.1. sānī-i yektā:
Neler īcād kılmış ***sānī-i yektā*** *neler īcād*
Nazar kıl kāʾināta ʿāşık ol sunʿ-ı İlāhīye **(Gazel 21/3)**

sāniye:

1.) Bir dakikanın altmışta biri olan zaman birimi.

1.1. sāniye:
Olsun yüreğim pertev-i ʿaşkınla münevver
Senden beni bir ***sāniye*** *dūr eyleme yā Rab* **(Kaside 13/6)**

sanki:

1.) Âdeta, farz edelim ki, güya.

1.1. sanki:
Sanki *tevsīʿ-i maʿīşet yolunu tutmaktır*
Dem-be-dem nefsimizi vakf-ı ʿazāb ettiğimiz **(Gazel 73/6)**

1.2. sanki:

Tāze mazmūna verir hüsnü rakamla ziynet
Sanki *meşşāta-i dildārı beyāndır kalemim* **(Gazel 152/16)**

1.3. sanki:
Velī gerdānıma bağlandığım tavk-ı ʿubūdiyet
Çözülmez tā-be-mahşer ***sanki*** *akvā-yı selāsildir* **(Kaside 38/36)**

1.4. sanki:
Küremāyı kerem ü reʾfete tahrīz eyler
Sanki *hāme-meder olan bānī-yi bünyān-ı kerem* **(Kaside 41/44)**

1.5. sanki:
Tahassür ***sanki*** *bir dā-i ʿaffāl olmuştu gönlümde*
Telāfī eyledim mā-fātı dārūyu sekam buldum **(Kaside 49/4)**

1.6. sanki:
Her meʿāyıbdan berīsin hilkaten
Halk olundun ***sanki*** *dilhāhınca sen* **(Kıt'a 2/2)**

1.7. sanki:
Kalmadı ağlayarak ***sanki*** *iki dīdede nem*
Oldu göz yaşıma dem hātırıma gam müdgām **(Müsebba 2/5)**

1.8. sanki:
Ger gazūbāna nigāh eylerse ʿālī gözlerin
Sanki *gafletten uyandırdı yine bir gāfili* **(Tahmis 6/13)**

santūr:

1.) Tellerine iki küçük tokmakla vurulmak suretiyle çalınan kanuna benzer çalgı.

1.1. santūra:-*a*
İltifāt etmeyiz sāza ***santūra***
Nevā-yı diğer var dilhānemizde **(Şarkı 6/2)**

sar-:

1.) Sarıp sarmalamak, kucaklamak.

1.1. sararsam:-*(a)r, -sa, -m*
Kūyunuzda bu gibi hāle nezāket mi denir
Seni bir kerre ***sararsam*** *yıkılır mı dünyā* **(Gazel 27/4)**

1.2. sarmak:-*mak*
Kaçma benden āhū gözlüm ben garībim sen garīb
Ben seni ***sarmak*** *meʿāyibden garāʾibden midir* **(Gazel 6/2)**

1.3. sarmaz:-*maz*
Seni ben bağrıma basmaz mıyım fırsat düşürdükçe
Alıp ***sarmaz*** *mı mecrūh yāresine merhem oldukça* **(Gazel 200/5)**

1.4. sarsam:-*sa, -m*
Yaratan hakkıçün ey meh yāreden kalmaz eser
Sīne-i mecrūhuma ***sarsam*** *seni merhem gibi* **(Gazel 214/6)**

sarʿa tut-:

1.) Zaman zaman kendini kaybederek olduğu yere düşmek, vücutta şiddetli çırpınmalar ve ağız köpürmesi ile ortaya çıkan bir sinir hastalığı, tutarık, epilepsi geçirmek.

1.1. sarʿa tut-:-*muş*
Bilmem ki gam-ı zülfün ile ***sarʿa mı tutmuş***
Cānım ʿacebā sünbüle nolmuş da morarmış **(Gazel 92/2)**

sarar-:

1.) Sarı olmak, rengi sarıya dönmek; korku, üzüntü vb. sebeplerle yüzün rengi solmak.

1.1. sararmış:-*mış*
Endīşe-i vaslınla gülün rengi kızarmış
Efzāyiş-i ʿaşkınla günün benzi ***sararmış*** **(Gazel 92/1)**

sarar(ıp) sol-:

1.) Giderek daha çok solmak; sağlığı bozulmak.

1.1. sarar(ıp) sol-:-*du, -m*
Gül iken gülşen-i ʿālemde ***sarardım soldum***
Döndü evrāk-ı hazāna ruh-ı ālım demedim **(Gazel 154/3)**

sarāy-ı ten:

1.) Ten sarayı; vücut, beden.

1.1. sarāy-ı ten:
Geldi herem gitti şebāb oldu ***sarāy-ı ten*** *harāb*
Ey nefs-i bī-şerm ü hicāb ettin mi bir hayr iktisāb **(Kaside 20/1)**

sārbān:

1.) Deve sürücüsü, deveci, sarvan.

1.1. sārbānımız:-*(ı)mız*
Vefā yolun tuttu ***sārbānımız***
Ayrılmaz o yoldan kārbānımız **(Şarkı 8/3)**

sārbān-ı gam:

1.) Gam devesinin sürücüsü; ***mec.*** Gam çekenlerin önde geleni.

1.1. sārbān-ı gam:-*ız*
Sārbān-ı gamız *endîşe katārın çekeriz*
Yaʿni çarhın gam-ı bī-hadd ü şümārın çekeriz **(Gazel 72/1)**

sarf et-/eyle-:

1.) Harcamak, kullanmak.

1.1. sarf et-:
Nūr-ı ʿirfāna ***sarf etmeyip*** *nakd-i ömrünü*
İsrāf eden hayātını hayvān gelir gider **(Gazel 46/5)**

1.2. sarf et-:-*(e)r*
Cā-be-cā himmetini ***sarf eder*** *ehl-i hünere*
Cevheri mevkīʿ-i cevherde eder istiʿmāl **(Kaside 40/29)**

1.3. sarf eyle-:
Hayr ise bir sözü ***sarf eyle*** *yeri düştükçe*
Ağzına alma hemān her sühānı hāme gibi **(Gazel 237/2)**

1.4. sarf eyle-:
Eğer kesende paran var ise ***sarf eyle*** *hayrāta*
Şu nushi dinlemezsen düş olursun çok beliyyāta **(Müsebba 1/34)**

1.5. sarf eyle-:-*y, -ip*
Etti o da zāhir-nihān dāmān-ı gayret der-miyān
Sarf eyleyip *tāb u tüvān gösterdi bir ʿālī eser* **(Tarih 16/10)**

sarf-ı hezeyān eyle-:

1.) Saçma sapan, boş sözler söylemek.

1.1. sarf-ı hezeyān eyle-:-*me, -den*
Fennīyā bikr-i mezāmīn ile dīvānı donat
Sirkatin farkı ne ***sarf-ı hezeyān eylemeden*** **(Gazel 170/9)**

sarf-ı himem et-:

1.) Gayret, çaba göstermek; yardım, ihsan etmek.

1.1. sarf-ı himem et-:
Hülyānı enāniyyet ile eyleme mālī Kadrin ola ʿālī
Sarf-ı himem et *celb-i kulūb-ı fukarāya Tahsīl-i Rızāya* **(Müstezad 1/5)**

sarf-ı nazar et-:

1.) Bakışını çevirmek, bakmamak; vazgeçmek.

1.1. sarf-ı nazar et-:-*sin*
Nūr-ı ʿaynım nice ***sarf-ı nazar etsin*** *ʿādem*
Nergis-i mestine hayrān kalıyor hūru'l-īyn **(Kaside 4/31)**

sarf-ı tedbīr eyle-:

1.) Tedbir, önlem almak.

1.1. sarf-ı tedbīr eyle-:-*se, -n*
Kāʾinātın her işi bir hikmete vābestedir
Süt vermezsen ne günā ***sarf-ı tedbīr eylesen*** **(Gazel 130/3)**

sarhoş:

1.) Alkollü bir içki veya keyif verici bir madde etkisiyle az veya çok kendini bilmez, kendine hakim olamaz duruma gelmiş (kimse).

1.1. sarhoşsun:-*sun*
Niçin zāhirden eylersin taharrī Zāt-ı maksūdu
Ya ***sarhoşsun*** *ya dīvāne yāhud evhāma düşmüşsün* **(Gazel 129/3)**

1.2. sarhoşudur:-*u, -dur*
Ben ol mihrim ufūlümden eder meh rūyunu tesvīd
Mey-i lezzet-nisār-ı laʿlimin ***sarhoşudur*** *Cemşīd* **(Tahmis 7/11)**

sarhoş ol-:

1.) İçki içip kendinden geçmek; aklı başında olmamak.

1.1. sarhoş ol-:
Bādeden ***sarhoş olup*** *zevzeklik etmek iş değil*
Bozmayıp etvārı setr-i hālet-i müldür hüner **(Gazel 37/4)**

sarıl-:

1.) Sımsıkı tutunmak, yapışıp bırakmamak; güvenmek, medet ummak.

1.1. sarıl:
Dāmen-i Pīre ***sarıl*** *muntazır-ı merhamet ol*
Çünkü gāyette büyüktür şeref-i hizmet-i Pīr **(Kaside 33/4)**

1.2. sarılmam:-*ma, -m*
Himmet diye pīrāmen-i kādıya ***sarılmam***
Etmem rize-i bār-geh-i mīre teşebbüs **(Gazel 16/2)**

sarīr-i hāme:

1.) Kalem gıcırtısı, sesi; ***mec.*** Şairin yazmış olduğu mana.

1.1. sarīr-i hāme:-*y, -i*
ʿĀrifāne istimāʿ eyle ***sarīr-i hāmeyi***
Dāʾimā ism-i Celīl-i Hūyu zikreyler kalem **(Kaside 24/18)**

sarrāf:

1.) Altın, değerli kağıt ve metalleri birbiriyle değiştiren, tahvil alışverişi yapan meslek erbabı. Bir işten iyi anlayan, o işin erbabı olan kimse.

1.1. sarrāf:
Hebādır dür dökülse Fennīyā derc-i dehānından
Hazef ile cevheri temyīz eder ***sarrāf*** *yoktur yok* **(Gazel 108/5)**

1.2. sarrāf:
Çünkü bir cevheri seng-i siyeh etmez kuru lāf
Kadr ü māhiyyetini fark eder ancak ***sarrāf*** **(Müsemmen 1/10)**

sarrāf-ı dehr:

1.) Zaman sarrafı; ***mec.*** Zaman ehli.

1.1. sarrāf-ı dehr:
Ne olur kadrimizi anlasa ***sarrāf-ı dehr***
Etse takvīm-i bahā cevher-i ʿirfānımıza **(Gazel 182/5)**

sarsar-ı sevdā:

1.) Sevda rüzgârı.

1.1. sarsar-ı sevdā:
Gözünde nem yüzünden ʿāşıkın āsār-ı gam gitmez
Serinden ***sarsar-ı sevdā*** *derūnundan elem gitmez* **(Gazel 81/1)**

sarsar-ı subh-ı elem:

1.) Keder sabahının şiddetli rüzgârı.

1.1. sarsar-ı subh-ı elem:-*den*
Sarsar-ı subh-ı elemden *ruh-ı zerdim muğber*
Gussadan dīdelerim tīre-gönül pür halecān **(Kaside 45/7)**

sarsıl-:

1.) Sallanmak, şiddetle titremek.

1.1. sarsılır:-*(ı)r*
Gönül meʾyūs-ı vuslat olmasın āh etmesin yoksa
ʿAvālim dehşetinden ***sarsılır*** *kevn ü mekān titrer* **(Gazel 40/8)**

1.2. sarsılır:-*(ı)r*
Āh-ı Fennī seni pek muzdarip eyler hazer et
Sarsılır *bādlar esdikçe nihāl-i nevres* **(Gazel 91/7)**

sat-:

1.) Bir malı veya mülkü para karşılığı elden çıkarmak.; ***mec.*** Şiirleri sunmak.

1.1. sat:
Pāre etmez burada hāsılı Sīvas teresi
Satma bostancıya bostancıların gayrīye ***sat*** **(Gazel 12/7)**

2.) Göstermek, yansıtmak.

2.1. satarım:-*(a)r, -ım*
Sağlık olsun bakalım sultānım
Ettiğin nāzı sana hep ***satarım*** **(Şarkı 9/6)**

3.) Kendinde olmayan bir şeyi var gibi göstermek, taslamak.

3.1. satar:-*(a)r*
Nāz eder elmāsa pırlantaya istiğnā ***satar***
Dād-ı Haktır bu mücellā çehre-nāzānım sana **(Gazel 2/4)**

3.2. satma:-*ma*
Zulm ile maʿmūr olan kāşāne tez vīrān kalır
Satma *ikbālinle ey zālim gurūr u übbehet* **(Gazel 48/6)**

sataş-:

1.) İstenmeyen bir duruma uğramak, tutulmak, bulaşmak, duçar ve giriftar olmak.

1.1. sataştırdı:-*tır, -dı*
Boş değildir dil-i şeydāya ʿitāb ettiğimiz
Fennīyā bir nice Leylāya ***sataştırdı*** *bizi* **(Gazel 73/7)**

sath-ı zemīn:

1.) Yeryüzü.

1.1. sath-ı zemīn:
Yakışır inlese āvāze-i şevk ile felek
Dolsa āsār-ı meserretle eğer ***sath-ı zemīn*** **(Kaside 42/4)**

satır:

1.) Bir sayfa üzerinde yan yana gelen kelimelerden oluşan ve alt alta sıralanmış her bir dizi.

1.1. satır:
Beni birkaç ***satır*** *mektūb ile yād etsen olmaz mı*
Peyām-ı vaslıla mesrūr ü dilşād etsen olmaz mı **(Gazel 207/1)**

sav-:

1.) Uzak tutmak, uzaklaştırmak.

1.1. savma:-*ma*
Savma *bir lokma ile sofra-i inʿāmından*
Ki doyar mı az ile dīde-i cīʿān-ı kerem **(Kaside 41/32)**

savaş-:

1.) Savaşmak, mücadele etmek; kavga etmek.

1.1. savaşır:-*(ı)r*
Kim ki nūr-ı ruhuna nasb-ı nigāha ***savaşır***
Gaşyolup hāke düşer hadd-i helāke yanaşır **(Kaside 34/10)**

savb-ı nergis:

1.) Nergisin tarafı, yönü (***bk.*** nergis).

1.1. savb-ı nergis:-*e*
Bir gazūbāne nazar gezdir ki ***savb-ı nergise***
Ak su insin çeşmine min-baʿd şehlālanmasın **(Gazel 171/4)**

savb-ı savāb:

1.) Doğruluk yönü, doğru taraf.

1.1. savb-ı savāb:-*a*
Sen ol yektā-süvār-ı arsa-i lutf u himemsin kim
Semend-i fikretin ***savb-ı savāba*** *hayra ʿācildir* **(Kaside 38/20)**

savm:

1.) Oruç.

1.1. savmı:-*ı*
Dilkeş ebrūları gūyā ki hilāl-i meh-i ʿīd
Görse bir sāʾim olur ***savmı*** *karīn-i butlān* **(Kaside 45/56)**

savmaʿa:

1.) İbadethane, ibadet yeri.

1.1. savmaʿamı:-*m, -ı*
Şevk verdim ona āh-ı dil-i sūzānım ile
Döşedim ***savmaʿamı*** *çāk-i girībānım ile* **(Müsebba 2/15)**

savm-ı firāk:

1.) Ayrılık orucu.

1.1. savm-ı firāk:-*ı*
Buyur artık edelim ***savm-ı firākı*** *iftār*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/38)**

savt:

1.) Ses, seda; bağırma.

1.1. savtı:-*ı*
Savtı *kilābın yeme vermez keder*
Etmez eser tabʿıma taʿn-ı leʾīm **(Gazel 145/3)**

savt-ı zübāb ol-:

1.) Sivrisinek sesi (gibi) olmak.

1.1. savt-ı zübāb ol-:-*du* (***mec.*** değersiz, anlamsız ses bir olmak)
Ne tedbīr ittihāz etsem duyursam yāre feryādım
O sūzişli nevālar nağmeler ***savt-ı zübāb oldu*** **(Gazel 226/4)**

1.2. savt-ı zübāb ol-:-*mak* (***mec.*** Az ses çıkarmak, bir köşeye çekilip sessizce Allah'a yalvarmak)
Zünūb ashābına lāyık mıdır melūf-ı hāb olmak
Sezādır günc-i istiʿfāda hem ***savt-ı zübāb olmak*** **(Müseddes 2/19)**

saʿy:

1.) Çalışma, çalışıp çabalama, emek sarf etme.

1.1. saʿy:
Doğrulukla ***saʿy*** *ile gayret ile maʿrūf iken*
İktidār u fazl ile ʿirfān ile mevsūf iken **(Muhammes 4/21)**

1.2. saʿyimi:-*(i)m, -i*
Saʿyimi *reftārımı bir nebze tahkīk etmeyip*
Yazdığım evrāk-ı bī-pāyānı tedkīk etmeyip **(Muhammes 4/16)**

1.3. saʿyini:-*i, -n, -i*
Bin sevāb ihsān buyursun ol Şehin bir hayrına
Saʿyini *her veçhile meşkūr kılsın Girdigār***(Kaside 39/19)**

say-:
1.) Varsaymak, tutmak, farz etmek.

1.1. sayarız:-*(a)r, -ız*
Bī-vefā bulduğumuz herkesi ithām ederiz
Vaʿd-i ʿUrkūbu hakīkatte cināyet ***sayarız*** **(Gazel 80/5)**

saʿy et-:

1.) Uğraşmak, çabalamak, gayret etmek.

1.1. saʿy et-:
Kimseye bākī değil bu kubbe-i gerdan evi
Bī-fenā bir hāneyi iʿmāra ***saʿy et*** *Fennīyā* **(Gazel 209/5)**

1.2. saʿy et-:
Geçinmekse merāmın istirāhatle hakīmāne
Elinden geldiği müddetçe ***saʿy et*** *bezl-i ihsāne* **(Müsebba 1/16)**

1.3. saʿy et-:-*se, -n*
Ne rütbe ʿarz-ı taʿzīmāta ***saʿy etsen*** *sezādır bu*
Sakın terk-i edebden kūy-ı mahbūb-ı Hudādır bu **(Tahmis 1/2)**

saʿy ü himem:

1.) Çaba ve gayret.

1.1. saʿy ü himem:
Hep nāfiledir ***saʿy ü himem*** *her ne yapılsa*
Tevfīk u Hudā olmaz ise Hak tarafından **(Gazel 173/5)**

saʿy ü himmet:

1.) Gayret, çaba.

1.1. saʿy ü himmet:-*(i)m*
Geçmedi dildāra nāz ü mihnetim
Bād-ı havā gitti ***saʿy ü himmetim*** **(Şarkı 2/9)**

saʿy ü şitāb eyle-:

1.) Çabalamak ve acele etmek.

1.1. saʿy ü şitāb eyle-:-*se*
Yine vasfındaki noksānını ikmāl edemez
Ne kadar ***saʿy ü şitāb eylese*** *şehbāz-ı hayāl* **(Kaside 40/21)**

sayd-ı dildārān:

1.) Güzelleri, sevgilileri avlama.

1.1. sayd-ı dildārān:
Mürg-ı vahşī dāma düşmez dānesiz meşhūrdur
Sayd-ı dildārān *için cüzʿ-i dānede sīm ü zer taşı* **(Gazel 225/3)**

sayd-ı mürg:

1.) Kuş avlama.

1.1. sayd-ı mürg:-*a*
Sayd-ı mürga *gizli dām üzre ederler dāne ʿarz*
Katra-i eşke muʿallaktır visāl-i dilrübā **(Gazel 96/3)**

sāye:

1.) Gölge.

1.1. sāyesi:-*s, -i* (***mec.*** İlgi, alaka)
Düşseydi başıma yārin ***sāyesi***
Artardı muhakkak nefsin pāyesi **(Şarkı 5/11)**

1.2. sāyeye:-*y, -e*
Tecvīz olunur vaʿde-i hūbāna inanmak
Mümkünse eğer ***sāyeye*** *envāra teşebbüs* **(Gazel 15/2)**

sāye vü hülyā:

1.) Gölge ve hayal.

1.1. sāye vü hülyā:
Doğruluktan inhirāf etmem yalan dünyā için
Eylemem terk-i hakīkat ***sāye vü hülyā*** *için* **(Gazel 172/1)**

sāyebān ol-:

1.) Himaye altına alınmak, korunmak.

1.1. sāyebān ol-:-*sun*
Zılāl-i reʾfetinde ***sāyebān olsun*** *bütün dünyā*
Meh ü hurşīd tā kim pertev-endāz-ı menāzildir **(Kaside 38/49)**

sāye-dār ol-:

1.) Gölgesi olmak; ***mec.*** Koruyanı olmak.

1.1. sāye-dār ol-:-*sun*
Müstedām eyle İlāhī şevket ü iclālini
Millete yek-ser cenāh-ı ʿadli ***olsun sāye-dār*** **(Kaside 39/59)**

sāye-i ʿadl:

1.) Adaletin gölgesi.

1.1. sāye-i ʿadl:-*i, -n, -de*
Ebr-i bārāndır olan devrinde ancak katre-rīz
Yoksa yoktur ***sāye-i ʿadlinde*** *çeşm-i eşk-bār* **(Kaside 39/24)**

1.2. sāye-i ʿadl:-*i, -(y)le* (II. Abdülhamid Han)
Olmasın mı öyle bir Şāhen-şehe cānlar fedā
Sāye-i ʿadliyle *kāʾimdir umūmun rāhatı* **(Kaside 37/19)**

sāye-i fazl:

1.) Lütfunun gölgesi; himayesi.

1.1. sāye-i fazl:-*(ı)n, -da*
Ki etsin ***sāye-i fazlında*** *bir zevk-i diğer peydā*
Dil-i Fennīyi yā Rab pençe-i emmāreden kurtar **(Kaside 4/5)**

1.2. sāye-i fazl:-*(ı)n, -da*
Kalmasın ***sāye-i fazlında*** *muʿattal hünerim*
Tā ki misbāh-ı kemālim ede neşr-i envār **(Kaside 43/22)**

sāye-i feyz:

1.) Lütuf gölgesi, himayesi.

1.1. sāye-i feyz:-*(i)n, -de*
Sāye-i feyzinde *istiksār olunmaz gerd-i sīm*
Şāʿir-i dānişverim fikrimde yoktur inhisār **(Kaside 39/42)**

sāye-i laʿl-i şeker-bār:

1.) (Sevgilinin) şeker saçan kırmızı dudağının gölgesi ***(bk. laʿl).***

1.1. sāye-i laʿl-i şeker-bār:-*(ı)n, -da*
Telhī-i hicri çeken tūtī-i dil bir gün gelir
Sāye-i laʿl-i şeker-bārında *şīrin-kām olur* **(Gazel 33/3)**

sāye-i lutf:

1.) Lütuf gölgesi, himayesi (Giritli Sırrî Paşa için).

1.1. sāye-i lutf:-*u, -n, -da*
ʿUmūm bendegānı ***sāye-i lutfunda*** *şād olsun*
Meyānında benim de kevkeb-i bahtım küşād olsun **(Muhammes 1/29)**

sāye-i merhametinde ol-:

1.) Merhamet gölgesinde, himayesinde olmak.

1.1. sāye-i merhametinde ol-:-*(i)n, -de-ur*
Sāye-i merhametinde olur *inşāallah*
Şāhsār-ı emelim hemser-i cevzā-yı ümīd **(Kaside 46/48)**

sāye-i pīrī:

1.) İhtiyarlığın gölgesi; mürşitlik gölgesi, himayesi.

1.1. sāye-i pīrī:-*de*
Muvaffak etti Mevlā bir nasīb aldım saʿādetten
Saʿīdim ***sāye-i Pīrīde*** *kalb-i hüşyārım var* **(Muhammes 2/15)**

sāye-i pīr-i muʿazzam:

1.) Büyük, yüce şeyhin gölgesi, himayesi.

1.1. sāye-i pīr-i muʿazzam:-*da*
Ezerler dīv-i nefsi ***sāye-i Pīr-i muʿazzamda***
Mükemmel pehlivandır şīr-i nerdir Nakşibendīler **(Kaside 36/6)**

sāye-i pür-hümā-yı devlet:

1.) Devlet kuşunun büyük gölgesi.

1.1. sāye-i pür-hümā-yı devlet:
Mürüvvet-pīşe bir ʿālī cenāba ilticā lāzım
Başında ***sāye-i pür-hümā-yı devlet*** *istersen* **(Gazel 246/6)**

sāye-i şāhāne:

1.) Güzel, mükemmel gölge, himaye.

1.1. sāye-i şāhāne:-*de* (II. Abdülhamid Han'ın himayesi)
Ben de kalmazdım mükedder ***sāye-i şāhānede***
Olmadı bu āna dek bahtım ne çāre bana yār **(Kaside 39/29)**

1.2. sāye-i şāhāne:-*de* (sadrazam Said Paşa'nın himayesi)
Her kimin tutsa elinden nazar-ı şefkat ile
Kāmına ***sāye-i şāhānede*** *eyler īsāl* **(Kaside 40/30)**

1.3. sāye-i şāhāne:-*de*
Devr-i nā-sāzına gerdūn peşīmān oldu
Kalmadı ***sāye-i şāhānede*** *bir kalb-i hazīn* **(Kaside 42/3)**

1.4. sāye-i şāhāne:-*de* (Ankara valisi Cevad Paşa)
Her işi ***sāye-i şāhānede*** *ikmāl ettik*
Vaʿd-i terfīʿimin incāzına nevbet geliyor **(Kaside 48/23)**

sāye-i şāh-ı cihān:

1.) Cihan padişahının gölgesi, himayesi.

1.1. sāye-i şāh-ı cihān:-*da*
Sāye-i şāh-ı cihānda *kim eder istiksār*
Olsa bu bende-i ahkar dahi şād ü handān **(Kaside 45/37)**

sāye-i sāye-i Yezdān:

1.) Allah'ın gölgesinin gölgesi, himayesinin himayesi (sadrazam Said Paşa).

1.1. sāye-i sāye-i Yezdān:-*da*
Sāye-i sāye-i Yezdānda *senin çün yok yok*
Ey ʿatā mahzeni ey merciʿ-i erbāb-ı kemāl **(Kaside 40/33)**

sāye-i ʿulyā:

1.) Yüce gölge, himaye.

1.1. sāye-i ʿulyā:-*s, -ı*
Pederin ***sāye-i ʿulyāsı*** *olurken cārī*
Etmiş ihsān bize anı Cenāb-ı Bārī ***(Müseddes 4/13)***

sāye-mend-i ʿadl ü aʿtāf:

1.) Adalet ve şefkat gölgeli (II. Abdülhamid Han).

1.1. sāye-mend-i ʿadl ü aʿtāf:-*dır*
Sāye-mend-i ʿadl ü aʿtāfındır *ʿālem bā-husūs*
Müstemendāne melāz ettin cenāh-ı reʾfeti **(Kaside 37/37)**

sāyede:

1.) (Bu) sebepten, (bu) yolla.

1.1. sāyede:-*de*
Feyz-i inşāyı bu vaziyetle etti iğtinām
Oldu hep bu ***sāyede*** *mergūb u şīr-ten ter kalem***(Kaside 24/4)**

1.2. sāyede:-*de*
Meyve-çīn-i devha-i ʿirfān olur bu ***sāyede***
İşte ʿālemde o türlü hāmeye derler kalem **(Kaside 24/55)**

1.3. sāyede:-*de*
Feyz-i Mevlāya olur bu ***sāyede*** *mazhar kalem*
Hırz-ı cāndır hüsn-i īmāndır senā-yı Hazreti **(Kaside 24/56)**

sāyende/ sāyesinde:

1.) (Bir kimsenin) aracılığıyla, yardımıyla; gölgesinde, himayesinde.

1.1. sāyende:
Emel sūretlerin görmekle ***sāyende*** *cilālansın*
Benim çoktan beri āyīne-i ʿirfanım ʿātıldır **(Kaside 38/26)**

1.2. sāyende:
Hāline bir kerre kıl ʿatf-ı nigāh-ı ʿātıfet
Eylesin ***sāyende*** *çarh-ı kīne-verden ahz-ı sār* **(Kaside 39/38)**

1.3. sāyende:
Sāyende *gördüğüm günler*
Bütün hāb u hayāl oldu **(Diğer 3/2)**

1.4. sāyende:
Kapında feyz alır bil-cümle tālib yā Resūlallah
Olur ***sāyende*** *hāsıl her metālib yā Resūlallah* **(Kaside 16/1)**

1.5. sāyen(iz)de:
Dīde-i tālīʿini merhameten īkāz et
Sāyenizde *ede tā maksūdunu istihsāl* **(Kaside 40/47)**

1.6. sāyesinde:
Ol kadar tahmīl-i men etmekte kim dünyā bize
Sāyesinde *kām alıp gūyā safālar görmüşüz* **(Gazel 78/3)**

1.7. sāyesinde:
Sāyesinde *refʿ olundu mesh-i evlād-ı beşer*
ʿĀlemine ʿayn-ı rahmettir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/4)**

1.8. sāyesinde:
Sāyesinde *müsterih olsun bütün ʿOsmāniyān*
Müstezād olsun cihān durdukça şān u şevketi **(Kaside 37/109)**

1.9. sāyesinde:
Sāyesinde *kāle-i fazl ile doldu her diyār*
Dest-i fazliyle açıldı tılsım-i genc-i hüner **(Kaside 39/12)**

1.10. sāyesinde:
Bende-i asdakıdır Şāh-ı cemīlü'ş-şiyemin
Sāyesinde *nice bī-kesler eder istizlāl* **(Kaside 40/28)**

1.11. sāyesinde:
Pür-tanīn oldu felek şöhret-i inʿāmıyla
Sāyesinde *nice gam-dīdeler oldu şādān* **(Kaside 45/23)**

1.12. sāyesinde:
Şeh-i ʿālī-tebār Abdülhamīd-i ʿātıfet-pīrā
Ki oldu ***sāyesinde*** *mülk-i İslām cenetü'l-meʿvā* **(Tarih 21/1)**

sāye-ver:

1.) Gölgeli, gölge sahibi; ***mec.*** Himaye eden (kimse).

1.1. sāye-verim:-*(i)m*
Efkārımı tervīc edecek ***sāye-verim*** *yok*
Amālimi teshīr edecek sīm ü zerim yok **(Müseddes 3/21)**

sayf ü şitā:

1.) Yaz ve kış.

1.1. sayf ü şitā:
Lutfu kahrından füzūn dilber seven üftādenin
Hücresi ***sayf ü şitā*** *buhbūha-i gülzār olur* **(Gazel 50/3)**

saʿy-i zātī:

1.) Özel, kişisel çalışma, çabalama.

1.1. saʿy-i zātī:
Saʿy-i zātī *ile ben benliğimi terk edemem*
Nazar-ı şefkatin olmazsa saʿādet bulamam **(Gazel 153/4)**

sayıl-:

1.) Addedilmek, öyle kabul edilmek.

1.1. sayılır:-*(ı)r*
Sīneden yāre yemek gam ***sayılır*** *mıydı bana*
Bu şifā-hānede tabʿımca lebin emsem idi **(Gazel 210/3)**

2.) Hesaplanmak.

2.1. sayılmaz:-*maz*
Sayılmaz *hudʿalar var nakş u elvānında gerdūnun*
Füsūn-ı çerhı kurnaz oğlu kurnaz olmayan bilmez **(Gazel 66/4)**

2.2. sayılmaz:-*maz*
Sayılmaz *seyyiʾātım defterim kāra yüzüm kāra*
Bilir mecmūʿunu Rabbim mecālim yoktur inkāra **(Müseddes 2/4)**

sāyislik:

1.) Seyislik, at bakıcılığı.

1.1. sāyisliğe:-*e*
Rikābında Ferīdūn ile Cem ***sāyisliğe*** *rāzı*
Kapında Şāh-ı kisrā pās-bānın olsa kāʾildir **(Kaside 38/18)**

sāz:

1.) Her tür müzik aracı, çalgı. Türk halk müziğinde kullanılan, gövdesi ağaçtan oyularak yapılmış, telli, uzun saplı çalgı, bağlama.

1.1. sāza:-*a*

*İltifāt etmeyiz **sāza** santūra*
Nevā-yı diğer var dilhānemizde **(Şarkı 6/2)**

sāziç:

1.) Sāzec; sade, basit.

1.1. sāziç:
*Kaydolunmaz derse de **sāziç** husūd-ı bī-hüner*
Çok netīce gösterir ettikçe imʿān-ı nazar **(Tahmis 4/11)**

sebʿa:

1.) Yedi.

1.1. sebʿa:
Bütün sükkān-ı eflāke seninle müftehir ādem
*Bütün **sebʿa** semāvāta seninle müftehirdir hāk* **(Kaside 15/6)**

sebāt:

1.) Kararından ve sözünden dönmeme, bir iş veya davranışta azim ve kararlılık gösterme.

1.1. sebāt:
*Zamāne hükmünce ʿahdinde **sebāt***
Eller etmese de bir ben eylerim **(Şarkı 1/8)**

sebāt et-/eyle-:
1.) Kararından ve sözünden dönmemek, azim ve kararında devam etmek, dayanmak, yılmamak.

1.1. sebāt et-:
*İhlās ile teslīm ü tevekkülde **sebāt et***
Kıl halka-i bāb-ı himem-i Pīre teşebbüs **(Gazel 16/3)**

1.2. sebāt et-:
*Sevgilim ʿahd ü yemīninde **sebāt et** göreyim*
Sakla dīdārını nā-mahreme ibrāz etme **(Gazel 189/2)**

1.3. sebāt et-:
*Fennī reh-i ʿaşkımda ölürsen de **sebāt et***
Vaslımla seni eylerim ihyā demedin mi **(Gazel 239/6)**

1.4. sebāt et-:-*mek, -te*
Sözümden dönmem aslā har dedim hardır yine cāhil
*Hatā var mı **sebāt etmekde** bir reʾy-i sevāb üzre* **(Gazel 193/3)**

1.5. (sebat) etmese:-*me, -se*
*Zamāne hükmünce ʿahdinde **sebāt***
*Eller **etmese** de bir ben eylerim* **(Şarkı 1/8)**

1.6. sebāt et-:-*sin*
***Sebāt etsin** yolunda kat kat olsun cism-i bītābım*
Beni ʿirfān-sarāy-ı hazretinde nerdübān eyle **(Gazel 178/3)**

1.7. sebāt eyle-:-*di, -m*
Eyledim** bunca zamān dergeh-i ʿaşkınla **sebāt
Başka bir şūha gidip tāze-nihālim demedim **(Gazel 154/7)**

1.8. (sebat) eylerim:-*r, -im*
*Zamāne hükmünce ʿahdinde **sebāt***
*Eller etmese de bir ben **eylerim** (Şarkı 1/8)*

sebāt üzre kal-:

1.) Devamlı olmak, sürmek.

1.1. sebāt üzre kal-:-*(ı)r*
Ne de bir hāl ile ālām ü meşakkat bākī
Ne sebāt üzre kalır encümen-i ʿayş u sürūr **(Gazel 243/4)**

sebbābe-i lutf:

1.) Lütuf parmağı.

1.1. sebbābe-i lutf:-*(ü)n*
Dile sebbābe-i lutfün ile bir merhem sür
Kalmasın yeʾisle mecrūh süveydā-yı ümīd **(Kaside 46/43)**

sebep:

1.) Bir şeyin olmasına veya belli bir hâlde bulunmasına yol açan şey.

1.1. sebep:
Rū-be-rū ʿahd ü yemīnin ne kadar muhkem idi
Nakz-ı eymāna sebep noldu efendim bilmem **(Gazel 210/6)**

1.2. sebep:
Nimetin zīnetin olmaz mı pezīrā-yı zevāl
Ne sebep var bu kadar cevre bu istiğnāya **(Kaside 40/7)**

1.3. sebep:
Keşke Hazret-i Hakk bir sebep ihsān etse
Eylesem hāk-i der-i ʿātıfetin istikhāl **(Kaside 40/22)**

1.4. sebep:
Nedir ehliyyet ü ʿirfānımı taʿtīle sebep
Niçin etti beni peygūle-i gamda ızrār **(Kaside 43/5)**

1.5. sebep:
Böyle tasdīʿe sebep gayret-i akrāndır hep
Deme lutfeyle efendim bu ne arsız cerrār **(Kaside 43/24)**

1.6. sebep:
Sebep noldu vefāsız yād olunmaz şimdicek nāmım
Lisānında hemīşe sübha vü ezkār idim evvel **(Tahmis 3/5)**

1.7. sebeple:-*le*
Ne sebeple ʿacabā bu felek tünd-i nihād
Künc-i gamda kalan ehl-i dile etmez imdād **(Taştir 2/1)**

sebk et-:

1.) İleri geçmek, üstünlük sağlamak, takaddüm etmek.

1.1. sebk et-:-*en*
Peşīmānım peşīmān sebk eden cürm ü günāhımdan
*Beni dūr etme yā Rab Pīr-i gavsiyyet penāhımdan***(Müseddes 2/2)**

sebkat et-/eyle-:

1.) Önceden geçmiş olmak, geçmek (yaşamak).

1.1. sebkat et-:-*me, -miş*
*Felekte misli **sebkat etmemiş** bir Şāh-ı ʿādildir*
Hudā sūʾ-i nazardan saklasın Zāt-ı hümāyūnun **(Kaside 38/47)**

1.1. sebkat eyle-:-*di, -m*
*Sitem-keşlikte **sebkat eyledim** akrānımı kat kat*
Ne hālim kaldı ey çerh-i cefā-muʿtād sen söyle **(Gazel 197/2)**

sebkat-ı neyl-i ekfā:

1.) Denklerin isteklerine ulaşmadaki üstünlüğü.

1.1. sebkat-ı neyl-i ekfā:
Şüphesiz kām alırım dergeh-i aʿtāfında
***Sebkat-ı neyl-i ekfā** beni etti teʿmīn* **(Kaside 42/23)**

sebt olun-:

1.) Yazılmak, kaydedilmek.

1.1. sebt olun-:-*sun*
*Tārīhi **sebt olunsun** geldi bir ʿālī-güher*
Verdi kemāl-i revnak makām-ı vilāyete **(Tarih 9/5)**

sebū:

1.) Testi, şarap testisi.

1.1. sebū:
Teşne-gān-ı Kerbelā-yı ʿaşka su vermez felek
*Haste-i hicrāna su verse **sebū** vermez felek* **(Gazel 113/1)**

1.2. sebūda:-*da*
*Akar sular çıkar gözden **sebūda** zemzem oldukça*
Mey etmez celb-i hāhiş reşha-i lāʾlin vücūduyla **(Gazel 200/2)**

sebük-bār ol-:

1.) Yükünü hafifletmek.

1.1. sebük-bār ol-:
Yakışmaz hāb-ı gaflet sālikān-ı ʿaşka bīdār ol
*Metāʿ-ı dehri çok yüklenme rācilsin **sebük-bār ol*** **(Müseddes 1/4)**

sebük-bārān:

1. Hafif esen rüzgâr.

1.1. sebük-bārān:-*a*
Ayağın nakşı zāhir olmamak şartıyla gez karda
***Sebük-bārāna** sudan kıl güzer enhāra bildirme* **(Gazel 188/7)**

sebük-mağzāne:

1.) Akılsızca, düşüncesizce.

1.1. sebük-mağzāne:
Kalemle ʿarz-ı hāl etmek o yāre hayli müşkildir
Sebük-mağzāne** zīrā cāʾiz olmak keşf-i rāz etmek(Gazel 112/2)**

1.2. sebük-mağzāne:
Kalemden yād-ı vasf-ı zātını yār iltimās etmiş
*O da tutmuş **sebük-mağzāne** yāre iltibās etmiş* **(Tahmis 7/16)**

sebük-mağzān-ı asr:

1.) Devrin akılsızları.

1.1. sebük-mağzān-ı asr:-*ı*
Ağırlıkla girer ceyb-i kibāra dirhem ü dīnār
***Sebük-mağzān-ı asrı** mahrem-i esrār olur sanma* **(Gazel 194/5)**

sebük-reh-i hāne:

1.) Evine çabucak gitmek, ulaşmak.

1.1. sebük-reh-i hāne:
*Eylerim yāre **sebük-reh-i hāne** ʿarz-ı arzū*
Etmese bu bahse sūfī-i girān-cān ihtilāt **(Gazel 98/3)**

seccāde-pīrā-yı velāyet:

1.) Velilik seccadesini süsleyen (Seyyid Ahmed er-Rifâî).

1.1. seccāde-pīrā-yı velāyet:-*tir*
Yüzünden çok ekābir nāʾil oldu feyz-i cāvide
*O Pīr-i muhteşem **seccāde-pīrā-yı velāyettir*** **(Kaside 30/3)**

secde et-:

1.) Alnı, eli, ayakları, dizleri, ayak parmaklarını yere getirmek; ***mec.*** Saygı göstermek.

1.1. secde et-:-*(e)r*
Her kim haberdār ola kendi şerefinden
*Yatmaz uyumaz **secde eder** Hazret-i Hakka* **(Gazel 173/4)**

secde-gāh et-:

1.) Secde edilecek yer hâline getirmek.

1.1. secde-gāh et-:
***Secde-gāh et** pīr-i ʿaşkın āsitānın Fennīyā*
Vāʿizin semʿ-ı kabūle alma şathiyyātını **(Gazel 240/5)**

secdegāh-ı ʿaşk:

1.) Aşkın secde yeri.

1.1. secdegāh-ı ʿaşk:-*ı*
*Der-i tevhīdi çakmaz **secdegāh-ı ʿaşkı** fark etmez*
Gider sūfī eder mihrāb ile minberden istimdād **(Gazel 22/6)**

secde-i rahmāna koy-:

1.) Allah'a secde etmek, namaz kılmak.

1.1. secde-i rahmāna koy-:-*maz, -sın*
Cemāʿatta bulunmazsın İmām-ı şerʿa uymazsın
*Ser-i bī-mağzı hergiz **secde-i Rahmāna koymazsın*** **(Müseddes 1/28)**

secde-i şükrāne:

1.) Şükür secdesi.

1.1. secde-i şükrāne:
*İdelim **secde-i şükrāne** için vazʿ-ı cebīn*
Parladı tāliʿ-i ʿālī-i velīniʿamı **(Kaside 42/8)**

sed:

1.) (Ar. sedd) Set; engel, mâni.

1.1. sed:
Sākī getir ol cāmı dil-i pür-gam açılsın
***Sed** iledir zühdü ki bezm-i Cem açılsın* **(Kıt'a 10/1)**

1.2. seddir:-*dir*
Sitem-kār olma bed-bīn olma istihzāya meyl etme
*Bu nā-ber-cār-veşler menzil-i maksūda **seddir** hep* **(Gazel 7/5)**

sedd-i merām ol-:

1.) İsteğine engel olmak.

1.1. sedd-i merām ol-:-*du*
Senin çün rüʾyet-i envār-ı dīdāra açıldı rāh
*Kelīme Len terānī hutbesi **sedd-i merām oldu*** **(Kaside 14/4)**

sedd-i rāh:

1.) Yoldaki engel.

1.1. sedd-i rāh:-*ı, -dır*
Bī-günāhın feryādından el-hazer
*Menzil-i maksūdun **sedd-i rāhıdır*** **(Diğer 4/8)**

sefāhat-pīşe:

1.) Eğlenceye düşkün olan (kimse).

1.1. sefāhat-pīşeyim:-*y, -im*
***Sefāhat-pīşeyim** şermendeyim rū-yı siyāhımdan*
Meʿāsīden ibārettir çıkan şey dest-gāhımdan **(Müseddes 2/1)**

sefāhat-pīşegān:

1.) Eğlenceye düşkün olanlar.

1.1. sefāhat-pīşegāna:-*a*
***Sefāhat-pīşegāna** ittibāʿ etme vefā yoktur*
Bir üstāda çerāğ ol serserīlikte safā yoktur **(Müseddes 1/1)**

sefeh:

1.) Akılsızlık.

1.1. sefeh:
*Felsefe bir kelimedir kim ekser-i anın **sefeh***
Ekser için hükm-i kül vardır sefehdir felsefe **(Kıt'a 22/1)**

1.1. sefehdir: *-dir*
Felsefe bir kelimedir kim ekser-i anın sefeh
Ekser içün hükm-i kül vardır ***sefehdir*** *felsefe* **(Kıt'a 22/1)**

sefîd et-:

1.) Beyazlaştırmak.

1.1. sefîd et-:*-ti*
Acımaz mı bana Fennī daha evvel zülf-i siyāh
Rīşimi derd-i tahassürle ***sefīd etti*** *felek* **(Gazel 110/5)**

sefîd-i vassāf:

1.) Tarif edilen beyazlık.

1.1. sefîd-i vassāf:*-sın*
Görürler gerdeninden su içerken cürʿa-i ābı
Sefīd-i vassāfsın *şeffafsın billüre benzersin* **(Gazel 120/2)**

sehā:

1.) Cömertlik, kerem, el açıklığı.

1.1. sehā:
Veliyy-i niʿmetā cūd ü mekārim bende-i hāsın
ʿAtā ʿabdin ***sehā*** *dergāh-ı ihsānında sāʾildir* **(Kaside 38/16)**

1.2. sehā:
Hātemin nāmını tay etti ***sehā*** *bābından*
Eyledi şöhretini Nūşirevānın ibtāl **(Kaside 40/16)**

1.3. sehā:
Şikāyet etme Haktan halka her hāle rızā göster
Tamaʿdan kıl ferāgat ehl-i īsār ol ***sehā*** *göster* **(Müsebba 1/23)**

şehā:

1.) "Ey padişah, ey sultan!" anlamında sevgiliye bir hitap sözü.

1.1. şehā:
Gerçī vermez bir şifā ʿaşkınla çok söylendiğim
Izdırārīdir ***şehā*** *ʿaşkınla çok söylendiğim* **(Tahmis 5/11)**

1.2. şehā:
Ādeme fevz ü necāt verir nedāmet ey ***Şehā***
Āsima melceʾ-penāhdır ol Habīb-i Kibriyā **(Tahmis 8/16)**

sehāb:

1.) Bulut, ebr.

1.1. sehāb:
Sehāb *olmaz bu mānī pertev-i mihr-i cihān-tāba*
Kalır mı neşʾe-i dilde hasretinle pür-gam oldukça **(Gazel 200/3)**

sehāb-āsā geç-:

1.) Bulut gibi geçmek; çabucak geçip gitmek.

1.1. sehāb-āsā geç-:*-(e)r*
Dirīğ-ı himmet etme ehlini buldukça ihsān et
Dem-i fırsat ***sehāb-āsā geçer*** *her bār olur sanma* **(Gazel 194/4)**

sehāb-ı rahmet-āver:

1.) Rahmet getiren (yağdıran) bulut.

1.1. sehāb-ı rahmet-āver:
Kirām ikrāmını erbāb-ı istihkāka bezl eyler
Sehāb-ı rahmet-āver *ravza-pīrā-yı sevāhildir* **(Kaside 38/31)**

seher:

1.) Tan yerinin ağarmasından biraz önceki zaman veya şafağın sökmek üzere olduğu vakit.

1.1. seher:
Her ***seher*** *zülf-i dil-āvīzi meşām-ı cāna*
Būy-ı nisbet getirir ʿanber-i sārāya bedel **(Gazel 141/6)**

1.2. seher:
Gözün aç āsitān-ı yāre yüz sür her ***seher*** *ey dil*
Felekte pāye-i hurşīd-veş ʿulviyyet istersen **(Gazel 246/3)**

1.3. seher:
Bir ***seher*** *hātif-i gaybī beni īkāz etti*
Dedi aç dīdeni ey sākin-i beyti'l-ahzān **(Kaside 45/17)**

1.4. seher:
Tulūʿ-ı neyyir-i ikbāle oldum her ***seher*** *nigerān*
Emel sūretlerin göstermedi āyīne-i devrān **(Muhammes 1/14)**

1.5. seherde:*-de*
Yā Resūlallah dökmezler ***seherde*** *āb-rū*
Rīş-i pākinden arar ʿuşşāk feyz u rifʾati **(Kıt'a 24/1)**

1.6. seherde:*-de*
Nesīm etmez o gül-i ruhsārı īkāz
Seherde *āhım eyler yāri īkāz* **(Gazel 99/1)**

1.7. seherde:*-de*
Seherde *girye-nāk ol dilde feyz ister isen Fennī*
Olur cevf-i sadefte ebr-i nīsāndan dürer peydā **(Kaside 4/9)**

1.8. seherlerde:*-ler, -de*
Harīm-i ʿizzetinde rahmet-engiz eyle yā Rabbī
Seherlerde *enīn-i iştiyākım olmasın zāyī* **(Kaside 12/4)**

1.9. seherlerde:*-ler, -de*
Leyālīde anınçün hemdemim feryād u āh oldu
Seherlerde *sirişkim gıbta-fermā-yı miyāl oldu* **(Müseddes 2/23)**

seher-hīz eyle:

1.) Sabahın erken saatlerinde kalkan; erken, önceden uyanan.

1.1. seher-hīz eyle:
Fezā-yı sīnemi ʿaşkınla lebrīz eyle yā Rabbī
Uyandır dīde-i cānı ***seher-hīz eyle*** *yā Rabbī* **(Kaside 12/1)**

seherī:

1.) Sabah olmaya başladığı vakitte olan, seher vaktine ait.

1.1. seherī:
Fennīyā vechini ʿisyānla ettin tesvīd
Bu sevādı ***seherī*** *eşk ile eyle tebyīz* **(Gazel 97/5)**

sehhār:

1.) Güçlü ve etkili büyü yapan kimse, büyücü, sihirbaz; büyüleyici, sihirli.

1.1. sehhārı:*-ı*
Uyandırma yine fitne ocağın
Edip ol gözleri ***sehhārı*** *īkāz* **(Gazel 99/3)**

sehl ol-:

1.) Kolay olmak, kolaylaşmak.

1.1. sehl ol-:*-(u)r*
Öyle bir Āsaf-ı aʿkal ki o yoktur şüphe
Sehl olur *dergehine ʿarzolunan her düşvār* **(Kaside 43/9)**

sehm-i maʿtūhāne:

1.) Bunamışçasına bir nasip, pay.

1.1. sehm-i maʿtūhāne:

Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime
***Sehm-i maʿtūhāne** düştü imtihān-ı ʿilm ü fen* **(Muhammes 4/13)**

sehv:

1.) Kasten yapılmayan, yanılmaktan doğan yanlış, hata.

1.1. sehv:
Leke dārān ile mestūr imiş defterde
*O bizim **sehv** ile pākīze hesāb ettiğimiz* **(Gazel 73/2)**

1.2. sehv:
***Sehv** ile etme yekūn-ı cühelāya idhal*
Fennīyā zīver-i ser-defteri ʿirfānız biz **(Gazel 84/8)**

1.3. sehv:
*Ab-ı rūdur o senin **sehv** ile ebrū dediğin*
Yüze anınla çıkar işte o meh-rū dediğin **(Gazel 118/1)**

1.4. sehvi:-*i*
Felek bāzīçe-i etfāle döndürmüşse de devri
*Bu güne **sehvi** bir gün māder-i eyyām eder tashīh* **(Gazel 19/4)**

sehv ü hatā:

1.) Hata ve yanlış, yanılma.

1.1. sehv ü hatā:-*dan*
Her şeyde musīb olduğunu eyleme daʿvā
*Hālī kalamaz nevʿ-i beşer **sehv ü hatādan*** **(Kaside 50/9)**

1.2. sehv ü hatā:-*dan*
*Yā Rab dilimi **sehv ü hatādan** sakla*
Endīşemi tezvīr ü riyādan sakla **(Kaside 3/1)**

sehv ü hatā eyle-:

1.) Hata ve yanlış yapmak.

1.1. sehv ü hatā eyle-:-*di*
*Demem nikbet deminde eyledi **sehv ü hatā** tāliʿ*
Demem miknet gününde etti ihsān ü ʿatā tāliʿ **(Gazel 102/1)**

sehvet-:

1.) Hata etmek, yanlışlık yapmak.

1.1. sehvediyor:-*(i)yor*
*Beni hāk üzre bırakmakta felek **sehvediyor***
Feleğin himmeti nā-merde değil merde ise **(Gazel 180/2)**

sekam:

1.) Hastalık, illet, dert, maraz.

1.1. sekam:
Tahassür sanki bir dā-i ʿaffāl olmuştu gönlümde
*Telāfī eyledim mā-fātı dārūyu **sekam** buldum* **(Kaside 49/4)**

sekāmet:

1.) Yanlışlık, bozukluk, sakatlık.

1.1. sekāmetten:-*ten*
Meseldir eğri mastardan çıkan hat müstakīm olmaz
*Uyan sūfī-i hod-bīne **sekāmetten** selīm olmaz* **(Gazel 68/1)**

sekar:

1.) Felek (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. sekar:

***Sekar** hükmün alırdı bu sefer ger olmasaydın sen*
Tamam ol gök seyyāhında ne gam çektin niʿam buldum **(Kaside 49/6)**

sekrān-ı ʿaşk:

1.) Aşk sarhoşu.

1.1. sekrān-ı ʿaşk:
*Sen gidince belki koymaz hālime **sekrān-ı ʿaşk***
Muhtemel kim sırrımız fāş olmağa meydān kalır **(Gazel 48/2)**

selām:

1.) Bir kimseye veya bir topluluğa yakınlık, sevgi ve nezaket göstermek, sağlık, esenlik ve başarı dilemek için söylenen söz.

1.1. selāmın:-*ı, -n*
*Ayda bir **selāmın** gelmezse eğer*
Diyār-ı gurbeti mesken eylerim **(Şarkı 1/6)**

selām eyle-:

1.) Uzakta olan birine esenlik dilemek.

1.1. selām eyle-:
*Bizden **selām eyle** yāre ey sabā*
Niçin kabūl etmez temennāmızı **(Şarkı 8/1)**

selāmet:

1.) Ruh ve beden yönünden sağlıklı olma, esenlik; tehlikeden uzak olma, güvenlik; kurtulma, kurtuluş.

1.1. selāmet:
İhlās ile bir kāmile kıl ʿarz-ı dehālet
*Yoksa iki ʿālemde **selāmet** bulamazsın* **(Gazel 132/10)**

1.2. selāmet:
Tevakkufsuz bulur her hüsn ü kubhu
*Celīdir tabʿ u fikrinde **selāmet*** **(Tarih 19/6)**

1.3. selāmetten:-*ten*
Teberrī ettim iʿrāz eyledim semt-i sefāhetten
*Sığındım lutf-ı Hakka hisse-mend oldum **selāmetten*** **(Muhammes 2/1)**

selām-ı bī-hesāb ol-:

1.) Hesapsız, sayısız, pek çok selam olmak.

1.1. selām-ı bī-hesāb ol-:-*sun*
Ey Seyyid-i ʿālī-yi makām ey dāver-i ʿarş-ihtişām
Olsun** sana her subh u şām Hakktan **selām-ı bī-hesāb **(Kaside 20/17)**

1.2. selām-ı bī-hesāb ol-:-*ol-, -sun*
Fennīyā eczā-yı cismim ola ser-tā-ser kalem
*Ravza-i ʿulyāsına **olsun selām-ı bī-hesāb*** **(Kaside 24/59)**

Selānik:

1.) Yunanistan'daki bir şehir.

1.1. Selānikden:-*den*
Nedir bu sahte ʿiffet sahte ülfet sahte istiğnā
***Selānikden** mi geldin yoksa Pārisden misin kāfir* **(Gazel 39/4)**

selātīn:

1.) Sultanlar, padişahlar.

1.1. selātīn:
***Selātīn** sāʾil-āsā el açıp senden diler ihsān*
Anılmaz dergeh-i cūdunda Hātem yā Resūlallah **(Kaside 17/2)**

selb et-:

1.) Ortadan kaldırmak, yok etmek.

1.1. selb et-:-*mez*
Fāzılın fazlını ***selb etmez*** *edāt-ı tasgīr*
Nākısa celb-i kemāl etmez ʿulüvv-i taʾbīr **(Müsemmen 1/12)**

selb-i maraz:

1.) Hastalığı yok etmek, gidermek.

1.1. selb-i maraz:
Gelmez elimden Fennīyā
Selb-i maraz *celb-i devā* **(Diğer 5/26)**

sele:

1.) Yayvan sepet.

1.1. sele:
Eder az bir şey ile sofra-i ünsü pür-şūr
Gözlemez her gözü aç ger ***sele*** *nān ü nemeği* **(Gazel 229/6)**

selef:

1.) Bir mevkide daha önce bulunan ve yerine geçilen kimse; öncekiler, atalar, ecdatlar.

1.1. selefinden:-*i, -n, -den*
Meʾmūl-i halef hüsn-i eserdir ***selefinden***
Marzī-i selef hayır duʿādır halefinden **(Gazel 173/1)**

1.2. selefinden:-*i, -n, -den*
Kalmazdı mezālimden eser nevʿ-i beşerde
İbret alabilseydi her ādem ***selefinden*** **(Gazel 173/3)**

selh et-:

1.) Sahiplenmek.

1.1. selh et-:-*(e)r*
Selh eder *az bir zamān zarfında çarh idbār ile*
İntikāma ālet etme gurre-i ikbālini **(Gazel 208/2)**

selīm ol-:

1.) Doğru, sağlam olmak.

1.1. selīm ol-:-*maz*
Meseldir eğri mastardan çıkan hat müstakīm olmaz
Uyan sūfī-i hod-bīne sekāmetten ***selīm olmaz*** **(Gazel 68/1)**

sell-i seyf-i ebrūvān et-/eyle-:

1.) Kaşların kılıcını çekmek.

1.1. sell-i seyf-i ebrūvān et-:-*me, -sin*
Kudsiyān ʿarş-ı Hudādan vecd ile tekbīr eder
Etmesin beyhūde dilber ***sell-i seyf-i ebrūvān*** **(Tahmis 2/3)**

1.2. sell-i seyf-i ebruvān et-:-*miş*
Gamze-i gaddār ile bilmem ne kan etmiş yine
Mest-i nāzım ***sell-i seyf-i ebruvān etmiş*** *yine* **(Gazel 186/1)**

1.3. sell-i seyf-i ebruvān eyle-:-*r, -se, -n*
Büyür de ***sell-i seyf-i ebruvān eylersen*** *ey āfet*
Yürekler yāreler cellād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/4)**

selsāl:

1.) Tatlı, lezzetli, hafif su.

1.1. selsāl:
Yüzde yüz vardır ümīdim ki acır bendesine
Nār-ı yeʾsile yanan kalbime serper ***selsāl*** **(Kaside 40/52)**

selsebīl:

1.) İçilmesi hoş; tatlı, latif su; cennette bir çeşme veya ırmak.

1.1. selsebīl:
Öyle bir Āsaf-ı zī-şān ki der-i lutfundan
Selsebīl *kerem ü ʿātıfet eyler nebeʿān* **(Kaside 45/20)**

selsebīl ol-:

1.) Tatlı, hafif bir su olmak.

1.1. selsebīl ol-:-*maz*
Fazīlet-yāb olur mu zannedersin cāh ile cāhil
Miyāh-ı telhı altın tasa koysan ***selsebīl olmaz*** **(Gazel 76/4)**

sem:

1.) (Ar. semm) Zehir.

1.1. sem:
Harf-i zāʾid konulur mu kelimāt-ı ʿAraba
Dediler mi sana var şehd-ı lezīze ***sem*** *kat* **(Gazel 12/3)**

semā:

1.) Gök, gökyüzü; ***mec.*** Yüksek mertebede olanlar.

1.1. semādan:-*dan*
Semādan *katre-i bārān hemīşe hāke nāzildir*
Kerem bir ʿādet-i dīrīnedir āʿlādan ednāya **(Kaside 38/30)**

semāhat:

1.) Cömertlik etme, cömertlik.

1.1. semāhat:
Semāhat *şīme-i mevrūse ecdād-ı ʿzāmından*
Kerem-perverliği destūr-ı tīnet üzre fāʿildir **(Kaside 38/9)**

1.2. semāhat:
Āsitānında iki koldur ***semāhat*** *merhamet*
Hāk-i pāye hüsn-i hizmetle ederler iftihār **(Kaside 39/23)**

1.3. semāhatle:-*le*
Verip dilbere dīdemde her nem ki var ise
Semāhatle *ahz-ı nām ü şān etmek isterim* **(Gazel 157/2)**

semāvāt:

1.) Semalar, gökler.

1.1. semāvāta:-*a*
Bütün sükkān-ı eflāke seninle müftehir ādem
Bütün sebʿa ***semāvāta*** *seninle müftehirdir hāk* **(Kaside 15/6)**

semāvāt u zemīn:

1.) Gökler ve yer; gökyüzü ve yeryüzü.

1.1. semāvāt u zemīn:
Devrān ettiği müddetçe ***semāvāt u zemīn***
ʿÖmr ü sıhhatlerini artıra Rabb-i müteʿāl **(Kaside 40/75)**

semāya çık-:

1.) Gökyüzüne çıkmak, yükseğe çıkmak; yüceltmek.

1.1. semāya çık-:-*sa, -n*
Şeytānı sokan cennet-i aʿlāya yılandır Denmez ki yalandır
Bed-māyeyi bed-māye eder hıfz u himāye ***Çıksan*** *da* ***semāya*** **(Müstezad 1/4)**

semek:

1.) Balık, mâhi.

1.1. semek:
Semek *sahn-ı deryāda ne mümkün ola sīrāb*
Temāşā-yı rūyundan gelir mi gınā bana **(Gazel 4/8)**

semend-i fikret:

1.) Düşünce atı; fikrin süratli, çevik atı.

1.1. semend-i fikret:-*(i)n*
Sen ol yektā-süvār-ı arsa-i lutf u himemsin kim
Semend-i fikretin *savb-ı savāba hayraʿācildir* **(Kaside 38/20)**

semer:

1.) Hamalların yük taşırken kullandığı deriden sırt yastığı, arkalık.

1.1. semer:
Edersin hārdan gül nah-i yābisden ***semer*** *peydā*
Dil-i Fennīyi yā Rab kābil-i feyz ü muhabbet kıl **(Kaside 4/7)**

Semīʿ:

1.) "İşitilmeye konu teşkil eden her şeyi işiten" manasına gelen Allah'ın isimlerinden (esmâ-yi hüsnâ) biri.

1.1. Semīʿu:-*u*
Yā Kerīmü yā ***Semīʿu*** *yā Mucībe's-sāilīn*
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan **(Kaside 7/7)**

semʿ-ı kabūle al-:

1.) Kabul kulağı almak; dinleyip onaylamak, tasdik etmek.

1.1. semʿ-ı kabūle al-:-*ma*
Secde-gāh et pīr-i ʿaşkın āsitānın Fennīyā
Vāʿizin ***sem*** *ʿ****-ı kabūle alma*** *şathiyyātını* **(Gazel 240/5)**

semt:

1.) Şehirlerde birkaç mahalleyi içine alan bölüm, bölge; yan, taraf, cihet, yön.

1.1. semte:-*e*
Her ne ***semte*** *gitsem gönül mülkünü*
Hayāl-i rūyunla gülşen eylerim **(Şarkı 1/1)**

1.2. semtin:-*in*
Hangi ***semtin*** *gül-sitānından edilsin cüst ü cū*
Koklamak istersem ey gül-berk-i handānım seni **(Gazel 224/5)**

semt-i ʿadem:

1.) Yokluk semti.

1.1. semt-i ʿadem:-*den*
Bir seyl-i hurūşān ki çıkar ***semt-i ʿademden***
Bir sürʿat-i sākitle akar sū-yı fenādan **(Kaside 50/16)**

semt-i dilārā:

1.) Gönül süsleyen sevgilinin mahallesi.

1.1. semt-i dilārā:-*y, -a*
Gel dese ***semt-i dilārāya*** *gönül bī-cān gider*
İltifāt etse ederdi kāʾināta iftihār **(Gazel 45/3)**

semt-i gülzār-ı visāl:

1.) Sevgiliye kavuşulacak bahçenin/gül bahçesinin semti.

1.1. semt-i gülzār-ı visāl:-*in, -den*
Sevgilim tā hilkat-i ādemde sevdim ben seni
Semt-i gülzār-ı visālinden *ayırma sen beni* **(Gazel 218/1)**

semt-i maksūd:

1.) Arzu edilen yer; ***tas.*** Tasavvuf veya tarikat yolculuğunun nihai hedefi; insan-ı kâmil olma.

1.1. semt-i maksūd:-*a*
Giderler muttasıl bir gizli yoldan ***semt-i maksūda***
Fakat zāhirde bī-isr ü eserdir Nakşibendīler **(Kaside 36/2)**

semt-i merām:

1.) İstek, maksat semti, yeri.

1.1. semt-i merām:-*a*
Ey peyk-i ümīd gitmiş idin ***semt-i merāma***
Efkārını oldukça yürüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/2)**

semt-i safā:

1.) Huzur semti.

1.1. semt-i safā:-*da*
Ammā ki benim kendi özümden haberim yok
Bir gam-zedeyim ***semt-i safāda*** *güzerim yok* **(Müseddes 3/24)**

semt-i sefāhet:

1.) Zevk ve eğlence yönü; akılsızlık tarafı.

1.1. semt-i sefāhet:-*ten*
Teberrī ettim iʿrāz eyledim ***semt-i sefāhetten***
Sığındım lutf-ı Hakka hisse-mend oldum selāmetten **(Muhammes 2/14)**

semt-i serāb:

1.) Çöl şehri, çöl.

1.1. semt-i serāb:-*a*
Laʿlin emeli tevbeyi bastım mey-i nāba
Eyler mi Hızır ʿatf-ı nazar ***semt-i serāba*** **(Gazel 201/1)**

semt-i terakki:

1.) İlerleme, yükselme semti, tarafı.

1.1. semt-i terakki:-*y, -e*
Hüsn-i hizmet yoluna eyledim ifnā-yı vücūd
Düşmedi ***semt-i terakkiye*** *tarīkim elʾān* **(Kaside 45/12)**

semt-i ʿuşşāk:

1.) Âşıkların semti, tarafı.

1.1. semt-i ʿuşşāk:-*a*
Semt-i ʿuşşāka *yanaş ol bukʿada bir hāne tut*
Zirve-i Kāf-ı muhabbetten buyur bir lāne tut **(Tahmis 5/1)**

semt-i vatan:

1.) Vatan tarafı, yönü.

1.1. semt-i vatan:-*dan*
Getirirse dile bir neşʾe yine bu getirir
Ne zamān ***semt-i vatandan*** *ki sabā bū getirir* **(Gazel 43/1)**

sen:

1.) "Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

1.1. sen: (Pesendî)
Doğrudan doğruya söz söylemede ʿaczin var
Sen *bu güftār ile şāʿir olacaksın heyhāt* **(Gazel 12/4)**

1.2. sen: (sevgili)
Sen *evāʾilde yalan söylemeyi bilmez idin*
Şimdi ey yār-ı hakīkat eserim noldu sana **(Gazel 1/5)**

1.3. sen: (sevgili)
Sen *bu istiğnāyı hep benden taʿallüm eyledin*
Her kabāhat bende tahmīl-i vebāl etmem sana **(Gazel 3/2)**

1.4. sen: (sevgili)

***Sen** ey merhametsiz her ne yapsam sezā bana*
Sana ʿarz-ı mihr etmekle mecbūr-nāz ettim **(Gazel 4/6)**

1.5. sen: (sevgili)
*Kaçma benden āhū gözlüm ben garībim **sen** garīb*
Ben seni sarmak meʿāyibden garāʾibden midir **(Gazel 6/2)**

1.6. sen: (sevgili)
Karşıdan karşıya nāz etmeğe ülfet mi denir
***Sen** beni ben seni sevdikçe edersin tekdīr* **(Gazel 27/3)**

1.7. sen: (sevgili)
Göründün cāme-i gülgūn ile ettin beni dilhūn
*Yine bir al ile iğfāl eden vay **sen** misin kāfir* **(Gazel 39/2)**

1.8. sen: (sevgili)
***Sen** ey şīrīn-zebānım nāz ile güftāre geldikçe*
ʾIzāmım birbirinden ayrılır hep üstühān titrer **(Gazel 40/5)**

1.9. sen: (sevgili)
***Sen** gidince belki koymaz hālime sekrān-ı ʿaşk*
Muhtemel kim sırrımız fāş olmağa meydān kalır **(Gazel 48/2)**

1.10. sen: (sevgili)
*Efendim **sen** gidelden kanlı yaşdır zīb-i ruhsārım*
Efendim hāsılı mahsūl-i çeşmim hūndur sensiz **(Gazel 75/6)**

1.11. sen: (sevgili)
Huzūra emr ü fermān ile gelsin ʿabd-i memlūkün
***Sen** ey serasker-i hūbān ayağa gitmek el vermez* **(Gazel 79/6)**

1.12. sen: (sevgili)
Muhabbet neydiğin bilmezdi evvel
***Sen** ettin Fennī-i gam-hārı īkāz* **(Gazel 99/5)**

1.13. sen: (sevgili)
Vatan tuttum ser-i kūyunda yıllarca mukīm oldum
*Sitārem **sen** misin kim olmadın ey mehlikā tāliʿ* **(Gazel 102/9)**

1.14. sen: (sevgili)
Edersin kāle-i hüsn ü cemālin kıymetin tezyīd
***Sen** ey hāl-i siyeh-rū nokta-i icmāle benzersin* **(Gazel 120/8)**

1.15. sen: (okuyucu, kişi)
***Sen** sūret-i ādemde ferişteh görülürsün*
Ferrāce kayar kūşe-i dāmāna düşerse **(Gazel 202/4)**

1.16. sen: (okuyucu, kişi)
***Sen** o nisbette ʿulūvv-i himeme māliksin*
Ne kadar hāʾif-i himmetse Bahīl-i Sehhāl **(Kaside 40/35)**

1.17. sen: (Allah)
*İlāhī **sen** muvaffak kıl açılsın kevkeb-i bahtım*
İfāte ettiği fırsatları etsin kazā tāliʿ **(Gazel 102/8)**

1.18. sen: (âşık, şair Fennî)
***Sen** şikāyet eyleme her hāle Fennī şākir ol*
Gerçi tāliʿden felekten bess-i şekvā eskidir **(Gazel 42/5)**

1.19. sen: (âşık, şair Fennî)
Gel yānıma fırsat var iken eyleme iʿrāz
*Her istediğin yerde beni **sen** bulamazsın* **(Gazel 128/9)**

1.20. sen: (âşık, şair Fennî)
*Fennī **sen** o vasfeylediğim yāri seversin*
Her müşkil işin fetholunur müjdeler olsun **(Gazel 134/5)**

1.21. sen: (âşık, şair Fennî)
*Uğrun uğrun seviyorsun gönül ol āfeti **sen***
Bildiğim mesʾeledir nāfile inkār etme **(Gazel 185/4)**

1.22. sen: (âşık, şair Fennî)
Tekemmül etmemiş mi her usūlü bizde eşʿārın
*Bilirsin ey Saʿīd ey mefhar-i ecdād **sen** söyle* **(Gazel 197/6)**

1.23. sen: (âşık, şair Fennî)
Sīne-i sīmīnin açmış ol perī-peyker yine
*Ādem ol da **sen** buna karşı yürekte fer taşı* **(Gazel 225/4)**

1.24. sen: (insan / insanoğlu / kişi)
***Sen** erkeksen lede'l-īcāb kıl bir erden istimdād*
Efāhim eylemez dellāk ile berberden istimdād **(Gazel 22/1)**

1.25. sen: (insan / insanoğlu / kişi)
***Sen** çalış çeşminde istiʿdād peydā etmeğe*
ʿĀrife āyīne-i ʿibret-nümādan çok ne var **(Gazel 47/3)**

1.26. sen: (insan / insanoğlu / kişi)
***Sen** gidince nāmın ʿālemde yine insān kalır*
İʿtiyād eyler isen insāna insāniyyeti **(Gazel 48/5)**

1.27. sen: (insan / insanoğlu / kişi)
Ey kilk-i hüner-perver ey fāzıl-ı şīrīn-ter
***Sen** durma hemān söyle nutkunda ʿazūbet var* **(Gazel 58/9)**

1.28. sen: (insan / insanoğlu / kişi)
*Bilirsen **sen** seni besdir sana bu maksad-ı aʿlā*
Uzun āmāl ile mālī gönül put-hāneden kalmaz **(Gazel 87/3)**

1.29. sen: (insan / insanoğlu / kişi)
***Sen** henüz şāyeste görmezsin nigāh-ı şefkate*
Eyledi lākin sirişk-i çeşmime kan ihtilāt **(Gazel 98/5)**

1.30. sen: (insan / insanoğlu / kişi)
***Sen** olmakla bütün ʿālem kör olmak iktizā etmez*
Deme insān meyānında ülü'l-ebsār yoktur yok **(Gazel 105/5)**

1.31. sen: (insan / insanoğlu / kişi)
*O **sen** ben siz demek zāhirde emr-i iʿtibārīdir*
Bakılsa dīde-i imʿān ile ağyār yoktur yok **(Gazel 105/7)**

1.32. sen: . (felek)
***Sen** eski feleksin bilirim çok düzenin var*
Zengicek mi yurdun uyuttun mu ne yaptın **(Gazel 123/5)**

1.33. sen: (sevgili)
Bulursun bendeni her ʿahd ü peymānında rāsih-dem
*Eğer **sen** kendini bed-māye kāne nisbet etmezsen* **(Gazel 124/4)**

1.34. sen: (sevgili)
***Sen** halkı üzer herkesi bī-zār kılarsın*
Rahat edecek menzil ü mesken bulamazsın **(Gazel 128/2)**

1.35. sen: (sufi)
Sūfī beni zem etme kalender diye nāsa
*Asl-ı emeli ben bulurum **sen** bulamazsın* **(Gazel 128/7)**

1.36. sen: (sufi)
Ben ders-i hakīkat okudum Pīr-i muğāndan
***Sen** ʿakılla bu noktayı yekden bulamazsın* **(Gazel 128/8)**

1.37. sen: (sufi)
*İşittim sūfiyā **sen** bir hayāl-i hāma düşmüşsün*
Yolu kayb eylemiş de kayd-ı neng ü nāme düşmüşsün **(Gazel 129/1)**

1.38. sen: (sevgili)
*Efendim **sen** gidelden derde düştü mübtelā tez gel*
O derde makdeminden başka yoktur bir devā tez gel **(Gazel 136/1)**

1.39. sen:

Sen *hemān rāsih-dem ol ihlāsta ādem gibi*
Şeytānat fikriyle ağyār-ı mürāʿī çatlasın **(Gazel 214/4)**

1.40. sen: (okuyucu)
Bakma ***sen*** *baʿzı mevākīʿde sükūt ettiğine*
Hurdebīn-i nādire-gū nādire dendāndır kalemim **(Gazel 152/10)**

1.41. sen: (sevgili)
Ben usandım sanma āh ü figān eylemeden
Bıkmıyorsun daha ***sen*** *sīnemi kan eylemeden* **(Gazel 170/1)**

1.42. sen: (sevgili)
Sen *gidersen beni rüsvā-yı enām eyler ʿaşk*
Gizli kalsın aman esrār-ı nihānım gitme **(Gazel 192/2)**

1.43. sen: (sevgili)
Derūnum dāğını dildāra ey feryād ***sen*** *söyle*
Yā ey bād-ı seher yā ey dil-i nā-şād sen söyle **(Gazel 197/1)**

1.44. sen: (kederli gönül ve seher yeli)
Derūnum dāğını dildāra ey feryād sen söyle
Yā ey bād-ı seher yā ey dil-i nā-şād ***sen*** *söyle* **(Gazel 197/1)**

1.45. sen: (felek)
Sitem-keşlikte sebkat eyledim akrānımı kat kat
Ne hālim kaldı ey çerh-ı cefā-muʿtād ***sen*** *söyle* **(Gazel 197/2)**

1.46. sen: (Ferhat'ın kazması)
Cihānı hem yapan hem de yakan mihr-i muhabbettir
Asılsız mı bu söz ey tīşe-i ferhād ***sen*** *söyle* **(Gazel 197/3)**

1.47. sen: (üstat)
Fazīletli ile bād eyliyorlar şimdi nādānı
Bu ʿünvān kimlere lāyıktır ey üstād ***sen*** *söyle* **(Gazel 197/4)**

1.48. sen:
Sen *gül oyna gül gibi eşkimden etme ictināb*
Dāne-i dürdür ki takdīm eylerim sultānıma **(Gazel 199/4)**

1.49. sen: (Allah'tan başka şeylerin sevgisi)
Sīnede hubb-ı ʿAli var ***sen*** *dur ey hubb-ı sivā*
Olamaz bir hıttada sultān sultān üstüne **(Gazel 206/4)**

1.50. sen: (sevgili)
Sevgilim tā hilkat-i ādemde sevdim ben seni
Semt-i gülzār-ı visālinden ayırma ***sen*** *beni* **(Gazel 218/1)**

1.51. sen: (sevgili)
Ney gibi ben dāğ-dār olsam duyunca çok mudur
Sen *bu Dāvūdī sesinle mum edersin āheni* **(Gazel 218/3)**

1.52. sen: (gül; sevgili)
Mümkün oldukça sakın hār-ı nigehden kendini
Ey gül-i raʿnā tehī zannetme ***sen*** *bu gülşeni* **(Gazel 218/6)**

1.53. sen: (sevgili)
Efendim mübtelā-yı hasretim gurbetde ben şimdi
ʿAceb kimlerle hem-bezm-i safāsın āh ***sen*** *şimdi* **(Gazel 220/1)**

1.54. sen: (sevgili)
Sen *de lutf eyle beni hātırdan ihrāc eyleme*
Ben unutmam sevgilim āşūb-ı devrānım seni **(Gazel 224/4)**

1.55. sen: (insan/insanoğlu/kişi)
Nūş edip sahbā-yı ʿaşkı ***sen*** *de gir o ʿāleme*
Var mı bir lezzetli ʿālem ʿālem-i maʿnā gibi **(Gazel 233/5)**

1.56. sen: (Allah)
Sen *ki maʿbūd-ı ʿavālimsin İlāhī bilirim*
Kimse şāyeste değil ʿarz-ı ʿibādet sana hās **(Kaside 2/2)**

1.57. sen: (Allah)
Olur ***sen*** *emredince şīşeden şīr ü şeker peydā*
Dil-i Fennīyi yā Rab müstaʿidd-i nūr-ı ʿirfān et **(Kaside 4/6)**

1.58. sen: (Allah)
Bana ***sen*** *göster İlāhī o dem-i fīrūzu*
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/13)**

1.59. sen: (Allah)
Sana zannım hüsündür ***sen*** *bilirsin hadd-i zātında*
Bu hüsn-i zannımı tahkīk u tersīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/4)**

1.60. sen: (Allah)
Kerīmī ***sen*** *bilirsin kim hilāfı irtikāb etmem*
Felekte çok şükür bir neşʾeli lezzetli dem buldum **(Kaside 49/5)**

1.61. sen: (Allah)
Sekar hükmün alırdı bu sefer ger olmasaydın ***sen***
Tamam ol gök seyyāhında ne gam çektin niʿam buldum **(Kaside 49/6)**

1.62. sen: (Allah)
Ben günāhkār Āsıma ***sen*** *kıl hidāyet doğru rāh*
Çirk-i ʿisyān defter-i aʿmālimi kıldı siyāh **(Tahmis 8/9)**

1.63. sen: (utanıp sıkılmayan nefis)
Bilmem ne yapsam ben seni kıldın siyeh-rū ***sen*** *beni*
Ettin behey hāʾin denī yüzbin meʿāsī irtikāb **(Kaside 20/2)**

1.64. sen: (Allah)
Bana ***sen*** *göster İlāhī o dem-i fīrūzu*
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/13)**

1.65. sen: (Hz. Abdülkadir Geylanî)
Öyle ʿālī öyle muhsin öyle münʿimsin ki ***sen***
Midhatinde kāʾināt eyler benimle ittihād **(Kaside 27/12)**

1.66. sen: (Hz. Abdülkadir Geylanî)
Büyüksün ***sen*** *büyüksün Pādişāhım*
Ki oldun çok mehālikte penāhım **(Kaside 28/5)**

1.67. sen: (II. Abdülhamid Han)
Çok zamān ābā vü ecdādınla fahr etti cihān
Şimdi ***sen*** *ettin mübāhī-ter serīr-i devleti* **(Kaside 37/35)**

1.68. sen: (II. Abdülhamid Han)
Sen *ol deryā-yı bī-pāyān-ı inʿam u ʿavātıfsın*
Ki tabʿ-ı Hātem-i Tāʾī yanında biʾr-i sāhildir **(Kaside 38/17)**

1.69. sen: (II. Abdülhamid Han)
Sen *ol yektā-süvār-ı arsa-i lutf u himemsin kim*
Semend-i fikretin savb-ı savāba hayra ʿācildir **(Kaside 38/20)**

1.70. sen: (II. Abdülhamid Han)
O yektā kahramān-ı rezm-gāh-ı maʿdeletsin ***sen***
Ki çok Nūşirevānlar zīr-i aʿlāmında dāhildir **(Kaside 38/21)**

1.71. sen: (sufi)
Sen *de ey sūfī olurdun ben gibi bīmār-ı ʿaşk*
Nergis-i mey-gūnene bir nebzecik gelse humār **(Kaside 39/48)**

1.72. sen: (II. Abdülhamid Han)
Sen *o Şāhen-şeh-i Haydar-siyerin bendesisin*
Ki okur vasfını her lāhza kibār u etfāl **(Kaside 40/42)**

1.73. sen: (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
ʿArz-ı mihr eyleyen üftādeyi mahrūm etme
Sen *bilirsin ki budur aʿzam-ı erkān-ı kerem* **(Kaside 41/50)**

1.74. sen: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)

Seni mümkün mü ki ben ʿaczimle methedeyim
*Çünkü **sen** kendini memdūh-ı Vezīrān ettin* **(Kaside 44/6)**

1.75. sen: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Jeng-dār-ı gam idi hayli zemāndır gönlüm
***Sen** o mirʾātı mücellā-dār u dırahşān ettin* **(Kaside 44/7)**

1.76. sen: (sadrazam Rıfat Paşa)
***Sen** bilirsin ne demek olduğunu ümīdin*
Cühelā etmese de fehm-i mezāyā-yı ümīd **(Kaside 46/32)**

1.77. sen: (sadrazam Rıfat Paşa)
*Havza-i lutfuna al **sen** de beni lutfeyle*
Çünki her ehl-i emel buldu bir recā-yı ümīd **(Kaside 46/38)**

1.78. sen: (Mehmed Nâzım Paşa)
Muktedirsin kılı kırk yarmağa bir mesʾelede
*Ser-te-ser milket-i maʿnāyı **sen** ettin teshīr* **(Kaside 47/14)**

1.79. sen: (Mehmed Nâzım Paşa)
Etmiyor hizmetimi çarh-ı cefā-cū takdīr
*Bārī **sen** hüsn-i mükāfātını istihzār et* **(Kaside 47/25)**

1.80. sen: (Mehmed Nâzım Paşa)
*Dilerim **sen** olasın feyz-i vezāretle bekām*
Ola mahdūm-ı necībin de vezīr-ibn-i vezīr **(Kaside 47/16)**

1.81. sen: (Ankara valisi Cevad Bey)
*Āsafā **sen** gideli sevinmişti şemʿ-i kulūb*
Yümn-i teşrīfin ile şevk ü şetāret geliyor **(Kaside 48/16)**

1.82. sen: (Ankara valisi Cevad Bey)
*Münʿimā **sen** gideli hasta-dil olmuştuk hep*
Hamdülillāh yine āsār-ı ifākat geliyor **(Kaside 48/17)**

1.83. sen: (Ankara valisi Cevad Paşa)
Baʿdemā merhamet et gitme bizi koyma garīb
***Sen** gidince bize her türlü garābet geliyor* **(Kaside 48/19)**

1.84. sen: (sevgili)
*Ki **sen** bir nokta-i mergūbe ben pür-kār idim evvel*
Evvel ʿākil tanırdın gālibā dīvāneyim şimdi **(Tahmis 3/9)**

1.85. sen: (Kayserili Gübgüb-zade Ahmed Mithad Efendi)
Niyyet etmiş mübtelālar bir yüzünden öpmeğe
*Dil uzatma Midhatā ol bahsi **sen** bir yāne tut* **(Tahmis 5/15)**

1.86. sen: (sevgili)
*Sīnemi **sen** māh-ı rahşāne sümmāk etsem gerek*
Dökme āb-rūyun olmaz iltecā her bābda **(Tahmis 8/13)**

1.87. sen: (insan,kişi)
***Sen** hiç aldırma sakın varsa eğer sende hüner*
Bilmiyor çünkü seni nāfile olma muğber **(Müsemmen 1/7)**

1.88. sen: (insan, kişi)
*ʿĀkıl ü ʿārif isen **sen** onu etme tahkīr*
Kābiliyet var ise kıl o hatāyı taʿmīr **(Müsemmen 1/2)**

1.89. sen: (insan, kişi)
Merd-i dānā-yı hüner-perver isen sen gerçek
***Sen** nezāketle hemān kendini topla geri çek* **(Müsemmen 1/14)**

1.90. sen: (insan, kişi)
*Merd-i dānā-yı hüner-perver isen **sen** gerçek*
Sen nezāketle hemān kendini topla geri çek **(Müsemmen 1/14)**

1.91. sen: (insan, kişi)
Hākezā lāfını bilmezler eşektir bī-şek
*Sana bed söyleyene **sen** ne dayak ur ne kötek* **(Müsemmen 1/15)**

1.92. sen: (insan, kişi)
Nūr-ı dīdem var ise sende eğer ʿakl-ı selīm
***Sen** o bed-māyeyi tercīme bedel kıl tekrīm* **(Müsemmen 1/18)**

1.93. sen: (insan, kişi)
Bazı ashāb-ı hased zemmini etse işrāb
***Sen** ona öfkelenip kükreme mānend-i şarāb* **(Müsemmen 1/21)**

1.94. sen: (insan, kişi)
*Sana cāhil deseler ʿālim iken **sen** meselā*
Kendi noksanlarını etmiş olurlar inbā **(Müsemmen 1/26)**

1.95. sen: (sevgili)
*ʿAzīzim Mısr-ı dilde Yūsuf-ı gül-i pīrhensin **sen***
Beni Yaʿkūb-veş nālān eden sīmīn-i bedensin sen **(Gazel 247/1)**

1.96. sen: (sevgili)
ʿAzīzim Mısr-ı dilde Yūsuf-ı gül-i pīrhensin sen
*Beni Yaʿkūb-veş nālān eden sīmīn-i bedensin **sen*** **(Gazel 247/1)**

1.97. sen: (sevgili)
Kızıl kanlara garkolmuş gibi bünye-i dāğım
*Şehīd-i ʿaşk olursam ʿākıbet cisme kefensin **sen*** **(Gazel 247/2)**

1.98. sen: (sevgili)
O sūretle hayālin hātırımda nakş olunmuş kim
*Bilinmez yā senim ben sevdiğim yāhud ki bensin **sen*** **(Gazel 247/3)**

1.99. sen: (sevgili)
Muʿattar eyledin būy-ı dilāvīzile āfākı
*Hatā yoktur sözümde nāşir-i misk-i hatensin **sen*** **(Gazel 247/4)**

1.100. sen: (sevgili)
Dilā bülbül gibi āh dem-ā-demden nedir maksūd
*Meğer bu gülistānda sākin-i beytiʾl-hüzünsün **sen*** **(Gazel 247/5)**

1.101. sen: (sevgili)
Beni seyr-i hurāmından edersin daiʾmā mahrūm
*Nasıl bir merhametsiz seng-dil-i serv ü semensin **sen*** **(Gazel 247/6)**

1.102. sen: (gönül)
Nedir bu rütbe ʿarz-ı şevk ü şādī ey gönül sende
*Kemāl-i mihr ile bu māhe zannım mukarrensin **sen*** **(Gazel 247/7)**

1.103. sen: (gönül)
Hafiyyen Hıfziyā bir dilbere ʿāşık mısın bilmem
*Niçün Fennī gibi şām ü seherde nāle-zensin **sen*** **(Gazel 247/8)**

1.104. sen: (sevgili)
Hātır-ı sūzānımı kıldı hayālin cāy-gāh
*Sīnemi **sen** māh-ı rahşāna sümmāk etsem gerek* **(Gazel 248/6)**

1.105. sen: (sevgili)
*Nāziksin efendim yakışır **sen** yine nāz et Ammā ki biraz et*
Etvārını her vechile dünyāya beğendir Öğren bu da fendir
(Müstezad 3/4)

1.106. sen: (Fennî'nin henüz on yaşında vefat eden oğlu Muhammed Ârif)
*Nūr-ı ʿaynim **sen** safā-yāb ol visāl-i Hakkla*
Vālideynin derd-i hicrānınla her bār ağlasın **(Gazel 250/7)**

1.107. sen: (âşık, şair Fennî)
*Fennīyā yāre sor **sen** bu suʿāli*
Niçin kabūl etmez temennāmızı **(Şarkı 8/14)**

1.108. sen: (sevgili)
***Sen** var iken ey gonca-i gülzār-ı melāhat*
Bīgāne çiçek koklamayım tövbeler olsun **(Kıt'a 12/2)**

1.109. sen: (bülbül)

*Yalnız bir **sen** misin bülbül yeter bu āh u zār*
Var mı bu gülşende hiç āzürde-hār olmadık **(Kıt'a 16/2)**

1.110. sen: (sevgili)
*Enīsim munisim yārim **sen** oldun*
Hemīşe dilde ezkārım sen oldun sen oldun **(Müfret 29/1)**

1.111. sen: (sevgili)
Enīsim munisim yārim sen oldun
*Hemīşe dilde ezkārım **sen** oldun sen oldun* **(Müfret 29/1)**

1.112. sen: (sevgili)
Enīsim munisim yārim sen oldun
*Hemīşe dilde ezkārım sen oldun **sen** oldun* **(Müfret 29/1)**

1.113. sen: (sevgili)
Kalmasın lutf eyle gel Fennī garīb ve fen garīb
*Ben muhibbim **sen** muhabbet-i Fennīnin mevzūʿusun* **(Gazel 6/10)**

1.114. sen: (sevgili)
Dağıttın kākülü ruhsāra gūyā eyledin perde
*Rakībinden midir bu hudʿa yāhud **sen** misin kāfir* **(Gazel 39/5)**

1.115. sen: (sevgili)
Seni Rıdvān-ı cennet mi kaçırdı bāğ-ı cennetten
***Sen** ey reşk-i melek insān değilsin hūra benzersin* **(Gazel 120/3)**

1.116. sen: (münekkidin kalemi, sözleri)
Usūl-i şiʾr ü inşāda frenge oldular peyrev
*Nedir bu türre-hāt ey hāme-i nakkād **sen** söyle***(Gazel 197/5)**

1.117. sen: (sevgili)
Dāhil-i zümre-i erbāb-ı kemāl olmadı mı
***Sen** beğenmez idin ammā güzelim Fennīyi* **(Gazel 212/5)**

1.118. sen: (insan/insanoğlu/kişi)
Var mı hiçbir sevmeyen ʿālemde masnūʿātını
***Sen** hemān Allahı sev yoksa sever Allah seni* **(Gazel 240/2)**

1.119. sen: (sevgili)
Nedir bu salınış sende ey dilber
*Cennetten mi çıktın tūbā mısın **sen*** **(Diğer 2/1)**

1.120. sen: (sevgili)
Yoktur zamānede sana bir benzer
*Şīrīn misin yoksa Leylā mısın **sen*** **(Diğer 2/2)**

1.121. sen: (sevgili)
Gönül ayrılmıyor bir tanem senden
***Sen** de nāz edip de çekinme benden* **(Diğer 2/5)**

1.122. sen: (sevgili)
Niçin sakınmalı seni sevenden
*Sakınma sultānım şeydā mısın **sen*** **(Diğer 2/6)**

1.123. sen: (sevgili)
Ya al muhabbetin ya gel yanıma
*Sevdālı başıma belā mısın **sen*** **(Diğer 2/8)**

1.124. sen: (sevgili)
Fart-ı muhabbete bir bürhān göster
*Görelim vuslata sezā mısın **sen*** **(Diğer 2/10)**

1.125. sen: (cilveli sevgili)
*Şīve-kārım **sen** gideli*
Gönüller pür-melāl oldu **(Diğer 3/1)**

1.126. sen: (sevgili)
Nedir bu ok kiprik nedir bu ebrū
*Nedir bu kara göz hūrā mısın **sen*** **(Diğer 2/4)**

1.127. sen: (Yabanabad-Kızılcahamam kaymakamı Halis Bey)
*Fakat **sen** lutf edip kurtar sipihrin dest-i cevrinden*
Seni gökte ararken yerde ey ʿālī-himem buldum **(Kaside 49/14)**

1.128. sen: (insan, kişi)
Seni taʾn eylese nā-hak yere bir şahs-ı leʾīm
*Öyle bir kāv-ı sebük-mağzı **sen** etme tecrīm* **(Müsemmen 1/17)**

1.129. sen: (Aşkî; Fennî'nin kardeşi Mahmud Efendi)
*İlticā eyle der-i ihsānına **sen** ʿAşkıyā*
Hātır-ı Hıfzīyi telvīs eylemiş hubb-ı sivā **(Tahmis 8/17)**

1.130. sen: (sevgili)
Her meʿāyıbdan berīsin hilkaten
*Halk olundun sanki dilhāhınca **sen*** **(Kıt'a 2/2)**

1.131. sen: (Hz. Peygamber)
***Sen** mürüvvet-kānısın bakma sevād-ı vechime*
Yā Muhammed yā Resūlallah sevdim ben seni **(Kaside 19/5)**

1.132. sende:-*de*
*Yok **sende** bir ecr-i cezīl kaldın günāhınla hacīl*
Fahr-ı cihāna ol dahīl ancak budur emr-i savāb **(Kaside 20/6)**

1.133. sende:-*de* (sevgili)
*Gönül senden geçer mi **sende** cānā dilrübālık var*
Husūsā tā ezelden beynimizde āşinālık var **(Gazel 60/1)**

1.134. sende:-*de* (âşık, şair Fennî)
*Bu hüner **sende** mi yā kilk-i sühan-verde midir*
Tāze mazmūnlar īcād ediyorsun Fennī **(Gazel 36/7)**

1.135. sende:-*de* (âşık, şair Fennî)
Fennī nasıl edersin daʿvā-yı istikāmet
*Yok **sende** bir ʿalāmet ehl-i kemāle benzer* **(Gazel 63/6)**

1.136. sende:-*de* (insan/insanoğlu/kişi)
***Sende** mahfīdir murādın senden eyle cüst ü cū*
El atıp etrāfa çırpınmak nedir aʿmā gibi **(Gazel 233/8)**

1.137. sende:-*de* (sabah yeli)
Gālibā uğradın ey bād-ı sabā cānāna
*Çünkü var **sende** yine cennet-i meʾvā kokusu* **(Gazel 238/9)**

1.138. sende:-*de* (Allah)
*Mahv eyle beni **sende** benlik koma şu bende*
Kıl zātına efkende ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/3)**

1.139. sende:-*de* (II. Abdülhamid Han)
Sendedir fazl u semāhat sendedir lutf u şiyem
***Sende** cemʿ etmiş Hudā bil-cümle memdūhiyeti* **(Kaside 37/31)**

1.140. sende:-*de* (felek)
*Bilemem **sende** mi yok şīme-i rahm-ı insāf*
Yoksa ben mi değilim kābil-i feyz ü ikbāl **(Kaside 40/6)**

1.141. sende:-*de* (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
*ʿĀtıfet sende kerem **sende** mürüvvet sende*
Cāmiʿ-i reʾfet ü ihsānsın eyā kān-ı kerem **(Kaside 41/20)**

1.142. sende:-*de* (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
*ʿĀtıfet **sende** kerem sende mürüvvet sende*
Cāmiʿ-i reʾfet ü ihsānsın eyā kān-ı kerem **(Kaside 41/20)**

1.143. sende:-*de* (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
*ʿĀtıfet **sende** kerem sende mürüvvet sende*
Cāmiʿ-i reʾfet ü ihsānsın eyā kān-ı kerem **(Kaside 41/20)**

1.144. sende:-*de* (sadrazam Rıfat Paşa)

***Sende** kaldı benim ümīdim efendim sende*
Başka kim var ki edeyim hall-i muʿammā-yı ümīd **(Kaside 46/35)**

1.145. sende:-*de* (sadrazam Rıfat Paşa)
***Sende** kaldı benim ümīdim efendim sende*
Başka kim var ki edeyim hall-i muʿammā-yı ümīd **(Kaside 46/35)**

1.146. sende:-*de* (insan, kişi)
*Sen hiç aldırma sakın varsa eğer **sende** hüner*
Bilmiyor çünkü seni nāfile olma muğber **(Müsemmen 1/7)**

1.147. sende:-*de* (insan, kişi)
Sana bir tekme ile ursa āhırda bir eşek
***Sende** ursan ona āhırda eşek kalmaz tek* **(Müsemmen 1/13)**

1.148. sende:-*de* (insan, kişi)
*Nūr-ı dīdem var ise **sende** eğer ʿakl-ı selīm*
Sen o bed-māyeyi tercīme bedel kıl tekrīm **(Müsemmen 1/18)**

1.149. sende:-*de* (Yozgatlı şair Hıfzî)
*Nedir bu rütbe ʿarz-ı şevk ü şādī ey gönül **sende***
Kemāl-i mihr ile bu māhe zannım mukarrensin sen **(Gazel 247/7)**

1.150. sende:-*de* (sevgili)
*Nedir bu salınış **sende** ey dilber*
Cennetten mi çıktın tūbā mısın sen **(Diğer 2/1)**

1.151. sendedir:-*de* (âşık, şair Fennî)
Gafletin sevk ediyor nāfile yabana seni
***Sendedir** daʿvet eden vuslat-ı cānāna seni* **(Gazel 230/1)**

1.152. sendedir:-*de, -dir* (II. Abdülhamid Han)
***Sendedir** fazl u semāhat sendedir lutf u şiyem*
Sende cemʿ etmiş Hudā bil-cümle memdūhiyeti **(Kaside 37/31)**

1.153. sendedir:-*de, -dir* (II. Abdülhamid Han)
*Sendedir fazl u semāhat **sendedir** lutf u şiyem*
Sende cemʿ etmiş Hudā bil-cümle memdūhiyeti **(Kaside 37/31)**

1.154. sendedir:-*de, -dir* (sevgili)
Buna tedbīr-i müdāvāt edemez başka tabīb
Sendedir çāre yine derd-i dil-i Fennīye **(Gazel 8/5)**

1.155. senden:-*den* (insan/insanoğlu/kişi)
*Sende mahfīdir murādın **senden** eyle cüst ü cū*
El atıp etrāfa çırpınmak nedir aʿmā gibi **(Gazel 233/8)**

1.156. senden:-*den* (insan / insanoğlu / kişi)
Seni şefkattir ancak bezm-i ʿirfāna alan Fennī
*Temeddüh etme **senden** başka kem miktar yoktur yok* **(Gazel 105/6)**

1.157. senden:-*den* (Allah)
*İlāhī **senden** istirhām eden dilteşne-i rahmet*
Zülāl-i rahmet ü feyzinle reyyān olmasın nolsun **(Kaside 8/2)**

1.158. senden:-*den* (Hz. Abdülkadir Geylanî)
Ey bunalmışlar muʿīni mülteciler melceʾi
*Bekliyor **senden** meded bu ʿabd-i bī-zuhr u zevād* **(Kaside 27/11)**

1.159. senden:-*den* [Bahaeddin Nakşidend (k.s.)]
***Senden** istirhām u istişfāʿ eder Fennī kulun*
Merhamet kıl gör ānı şāyān-ı lutf u merhamet **(Kaside 32/11)**

1.160. senden:-*den* (sevgili)
*Gönül **senden** geçer mi sende cānā dilrübālık var*
Husūsā tā ezelden beynimizde āşinālık var **(Gazel 60/1)**

1.161. senden:-*den* (sevgili)
Edānīye arz-ı minnet eyler kıyās etme
*Gerekse yine **senden** gerektir ʿatā bana* **(Gazel 4/3)**

1.162. senden:-*den* (sevgili)
Sensin düşüren şu ser-i bī-derdimi derde
***Senden** gelecektir yine dermānım efendim* **(Gazel 144/3)**

1.163. senden:-*den* (sevgili)
*Ben sana **senden** şikāyet eylemem ben sağ iken*
Ben ölünce gel suʾāl et üstühānım söylesin **(Gazel 166/7)**

1.164. senden:-*den* (sevgili)
*Eylerim **senden** merāmım üzre ahz-ı intikām*
Hazret-i Mevlā eğer sağlık verirse cānıma **(Gazel 199/5)**

1.165. senden:-*den* (sevgili)
Söyledikçe deheninden görünürdü dürr-i nāb
***Senden** ayrı düşeli oldu o demler bana harāb* **(Müsebba 2/51)**

1.166. senden:-*den* (sevgili)
Sana rağmen severim bir dilber
*Belki **senden** de ola bālā ter* **(Şarkı 9/11)**

1.167. senden:-*den* (Allah)
Beni ʿafv eyle şerm-i cürmü gönlümden çıkar yā Rab
*Ki **senden** gayrī bir sāhib-kerem gaffār yoktur yok* **(Gazel 105/8)**

1.168. senden:-*den* (Allah)
*İlāhī **senden** istirham eden dilteşne-i rahmet*
Muhabbet şemʿası kalbinde sūzān olmasın nolsun **(Kaside 8/2)**

1.169. senden:-*den* (Allah)
Zülāl-i rahmet ü feyzinle reyyān olmasın nolsun
*İlāhī **senden** istīmān eden bir bende-i ʿāciz* **(Kaside 8/3)**

1.170. senden:-*den* (Allah)
Şeref-yāb-ı emān u emn ü īmān olmasın nolsun
*İlāhī **senden** istimdād eden bir bende-i muztar* **(Kaside 8/4)**

1.171. senden:-*den* (Allah)
Senin imdād ü aʿtāfınla şādān olmasın n'olsun
*İlāhī **senden** istiʾsām eden bir sālik-i ʿaşka* **(Kaside 8/5)**

1.172. senden:-*den* (Allah)
Senin fazlın senin lutfun nigeh-bān olmasın n'olsun
İlāhī senden istihdā eden bir ʿabd-i gümrāhın **(Kaside 8/6)**

1.173. senden:-*den* (Allah)
Enīs ü hem-rehi erbāb-ı ʿirfān olmasın n'olsun
*İlāhī **senden** istinsār eden bir bende-i mağdūr* **(Kaside 8/7)**

1.174. senden:-*den* (Allah)
Karīn-i mecmaʿ-ı ashāb-ı vicdān olmasın n'olsun
*İlāhī **senden** istiğfār eden bir bende-i mücrim* **(Kaside 8/8)**

1.175. senden:-*den* (Allah)
Saʿādetle sezā-yı ʿafv ü gufrān olmasın n'olsun
*İlāhī **senden** istidʿā-yı dārū eyleyen bīmār* **(Kaside 8/9)**

1.176. senden:-*den* (Allah)
Seri sakf-ı semāvāt ile seyyān olmasın n'olsun
*İlāhī **senden** iştişfā eden dilhaste-i hicrān* **(Kaside 8/11)**

1.177. senden:-*den* (Allah)
*İlāhī **senden** istīmān eden bir bende-i ʿāciz*
Şeref-yāb-ı emān u emn ü īmān olmasın nolsun **(Kaside 8/3)**

1.178. senden:-*den* (Allah)
*İlāhī **senden** istimdād eden bir bende-i muztar*
Senin imdād ü aʿtāfınla şādān olmasın nolsun **(Kaside 8/4)**

1.179. senden:-*den* (Allah)
*İlāhī **senden** istiʾsām eden bir sālik-i ʿaşka*
Senin fazlın senin lutfun nigeh-bān olmasın nolsun **(Kaside 8/5)**

1.180. senden:-*den* (Allah)
*İlāhī **senden** istihdā eden bir ʿabd-i gümrāhın*
Enīs ü hem-rehi erbāb-ı ʿirfān olmasın nolsun **(Kaside 8/6)**

1.181. senden:-*den* (Allah)
Karīn-i mecmaʿ-ı ashāb-ı vicdān olmasın nolsun
*İlāhī **senden** istinsār eden bir bende-i mağdūr* **(Kaside 8/7)**

1.182. senden:-*den* (Allah)
*İlāhī **senden** istiğfār eden bir bende-i mücrim*
Saʿādetle sezā-yı ʿafv ü gufrān olmasın nolsun **(Kaside 8/8)**

1.183. senden:-*den* (Allah)
*İlāhī **senden** istidʿā-yı dārū eyleyen bīmār*
Bu eczāhāne-i hikmette Lokmān olmasın nolsun **(Kaside 8/9)**

1.184. senden:-*den* (Allah)
*İlāhī **senden** iştişfā eden dilhaste-i hicrān*
Seni bulmakla müstağnī-i dermān olmasın nolsun **(Kaside 8/11)**

1.185. senden:-*den* (Allah)
Olsun yüreğim pertev-i ʿaşkınla münevver
***Senden** beni bir sāniye dūr eyleme yā Rab* **(Kaside 13/6)**

1.186. senden:-*den* (II. Abdülhamid Han)
Līk ben ol vakte dek oldum harāb ender harāb
***Senden** ümīd eylerim esbāb-ı maʿmūriyeti* **(Kaside 37/72)**

1.187. senden:-*den* (II. Abdülhamid Han)
*Evvel Allāh sonra **senden** başka kimsem yok benim*
Gerçi vardır herkesin bir bāba mensūbiyeti **(Kaside 37/81)**

1.188. senden:-*den* (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
***Senden** ümīd ediyor merhamet ü ʿātıfeti*
Dil-i mihnet-zede senden ediyor istinsār **(Kaside 43/27)**

1.189. senden:-*den* (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Senden ümīd ediyor merhamet ü ʿātıfeti
*Dil-i mihnet-zede **senden** ediyor istinsār* **(Kaside 43/27)**

1.190. senden:-*den* (Hz. Peygamber)
*Görmedim **senden** mükemmel bir güzel*
Senden ecmel doğmadı bir anneden **(Kıt'a 2/1)**

1.191. senden:-*den* (Hz. Peygamber)
Görmedim senden mükemmel bir güzel
***Senden** ecmel doğmadı bir anneden* **(Kıt'a 2/1)**

1.192. senden:-*den* (sevgili)
*Gönül ayrılmıyor bir tanem **senden***
Sen de nāz edip de çekinme benden **(Diğer 2/5)**

1.193. senden:-*den* (Hz. Peygamber)
*Selātīn sāʾil-āsā el açıp **senden** diler ihsān*
Anılmaz dergeh-i cūdunda Hātem yā Resūlallah **(Kaside 17/2)**

1.194. senden:-*den* (Hz. Peygamber)
Umūma āsitān-ı reʿfetindir melceʾ-i mahsūs
*Yaratılmış mı vardır **senden** erham yā Resūlallah* **(Kaside 17/4)**

1.195. senden:-*den* (Hz. Peygamber)
***Senden** eyā Şāh-ı rusül eyler tederrüs ʿakl-ı kül*
Vechin terinden geldi gül gülden zuhūr etti gülāb **(Kaside 20/17)**

1.196. senden:-*den* (Hz. Peygamber)
*Mihr ü meh ü pervīn ü tīr **senden** olurlar müstenīr*
El-kıssa her cism-i münīr vechinden eyler ahz-i bāb **(Kaside 20/20)**

1.197. sen:-*i* (sevgili)
*Hayālim fotoğrafıyla aldım **seni** sadra*
Uzaktır visālin gerçi kim sūretā bana **(Gazel 4/7)**

1.198. seni:-*i* (sevgili)
*Ben **seni** gördükte kalmaz bende nokta iktidār*
Bārī emret hāme-i muʿciz-beyānım söylesin **(Gazel 166/8)**

1.199. seni:-*i* (sevgili)
Karşıdan karşıya nāz etmeğe ülfet mi denir
*Sen beni ben **seni** sevdikçe edersin tekdīr* **(Gazel 27/3)**

1.200. seni:-*i* (sevgili)
*İşve-kārım tıfl-ı nevresken tanırdım ben **seni***
Der idim şu penbe ten bir şūh-ı müstesnā çıkar **(Gazel 34/6)**

1.201. seni:-*i* (sevgili)
Bir nigehle nice bin fitne edersin īkāz
***Seni** ey gözleri āhū küçücükten biliriz* **(Gazel 82/3)**

1.202. seni:-*i* (sevgili)
*İsterim bād-ı sabālar da **seni** okşamasın*
Etmesin zülf-i dilāvīzine katʿā fes mes **(Gazel 91/3)**

1.203. seni:-*i* (sevgili)
*Āh-ı Fennī **seni** pek muzdarip eyler hazer et*
Sarsılır bādlar esdikçe nihāl-i nevres **(Gazel 91/7)**

1.204. seni:-*i* (sevgili)
***Seni** okşarsa dest-i iştiyākım çeşm-i müştākım*
Cilā peydā eder cevherlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/3)**

1.205. seni:-*i* (sevgili)
***Seni** Rıdvān-ı cennet mi kaçırdı bāğ-ı cennetten*
Sen ey reşk-i melek insān değilsin hūra benzersin **(Gazel 120/3)**

1.206. seni:-*i* (sevgili)
***Seni** zulmette koymaz Pīr-i ʿaşkın himmeti Fennī*
Karīben mazhar-ı irşād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/5)**

1.207. seni:-*i* (sevgili)
Mahzen-i endīşede tedbīr-i vuslat bir değil
*Kurtuluş yoktur der-āgūş eylerim bir gün **seni*** **(Gazel 139/7)**

1.208. seni:-*i* (sevgili)
***Seni** sevdümse bana cevr ü itāb et mi dedim*
Gönlüme āteş-i aşkınla ʿazab et mi dedim **(Gazel 146/1)**

1.209. seni:-*i* (sevgili)
*Heves-i vuslat-ı cānāne düşürdümse **seni***
Ey gönül kendini yak yık da harāb et mi dedim **(Gazel 146/6)**

1.210. seni:-*i* (sevgili)
***Seni** zannım bana ağyār yüreklendirmiş*
Eskiden böyle değildin ciğerim noldu sana **(Gazel 1/2)**

1.211. seni:-*i* (sevgili)
***Seni** ey çeşm-i ter çeşm-i dilārā hūn-feşān görsün*
Ki şefkat eylesin şāyān-ı bezm-i iktirān görsün **(Gazel 159/1)**

1.212. seni:-*i* (sevgili)
*İncitir miydim **seni** bu āh-ı āteşnāk ile*
Şemʿa-i ʿaşkın ciğer-gāhımda sūzān olmasa **(Gazel 183/5)**

1.213. seni:-*i* (sevgili)
*Hani mağrūr kılardı **seni** hüsn-i sūret*
O da elʾān pezīrā-yı zevāl olmadı mı **(Gazel 212/3)**

1.214. seni:-*i* (sevgili)
*Sevgilim tā hilkat-i ādemde sevdim ben **seni***
Semt-i gülzār-ı visālinden ayırma sen beni **(Gazel 218/1)**

1.215. seni:-*i* (sevgili)
Cānıma tuttum bedel nefsimce cānānım ***seni***
Etmesin Allah cismimden cüdā cānım seni **(Gazel 224/1)**

1.216. seni:-*i* (sevgili)
Cānıma tuttum bedel nefsimce cānānım seni
Etmesin Allah cismimden cüdā cānım ***seni*** **(Gazel 224/1)**

1.217. seni:-*i* (sevgili)
Zulmet-i gamdan halās olmaz süveydā-yı derūn
Görmesem birkaç gece ey māh-ı tābānım ***seni*** **(Gazel 224/2)**

1.218. seni:-*i* (sevgili)
Cümle āfāt ü belāyādan seni hıfz eylesin
Hakka tefvīz ettim ey hurşīd-i rahşānım ***seni*** **(Gazel 224/3)**

1.219. seni:-*i* (sevgili)
Sen de lutf eyle beni hātırdan ihrāc eyleme
Ben unutmam sevgilim āşūb-ı devrānım ***seni*** **(Gazel 224/4)**

1.220. seni:-*i* (sevgili)
Hangi semtin gül-sitānından edilsin cüst ü cū
Koklamak istersem ey gül-berk-i handānım ***seni*** **(Gazel 224/5)**

1.221. seni:-*i* (sevgili)
Her mesāʾibden bu aʿzamdır Hudā göstermesin
Görmesin ağyār ile çeşm-i dem-efşānım ***seni*** **(Gazel 224/7)**

1.222. seni:-*i* (sevgili)
Fennīyā teşrīf-i cānānı ricā ettim dedim
Arzū eyler hemīşe cān u vicdānım ***seni*** **(Gazel 224/9)**

1.223. seni:-*i* (sevgili)
Seni *yād ü tezekkür eylerim her lāhza her yerde*
Tek ü tenhā bırakma ben garībi gurbet ellerde **(Müsebba 3/6)**

1.224. seni:-*i* (sevgili)
Arzū eyler visālinle dem-ā-dem dil ***seni***
Sāʾilim muhtācınım eyle ʿināyet ey Ganī **(Tahmis 8/6)**

1.225. seni:-*i* (Allah)
Çehre-i gül-gūnunu handān göstersin bana
Eylesin mazhar-ı safā-yı kalbe Yezdānım ***seni*** **(Gazel 224/6)**

1.226. seni:-*i* (Allah)
Seni *bulmakla müstağnī-i dermān olmasın nolsun*
Muhibb-i hānedan-ı fahr-ı ʿālemdir kulun **(Kaside 8/12)**

1.227. seni:-*i* (Allah)
İlāhī senden iştişfā eden dilhaste-i hicrān
Seni *bulmakla müstağnī-i dermān olmasın nolsun* **(Kaside 8/11)**

1.228. seni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Daha bir reng-i diğer var mı ki etsin Fennī
Seni *her renge koyup bukalemūn etti felek* **(Gazel 111/6)**

1.229. seni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Yaklaşma nifāk ehli ***seni*** *etsede ser-tāc*
Zīr-i kadem-i ehl-i hakīkatte gubār ol **(Gazel 137/3)**

1.230. seni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Gör nasıl alkışlayıp Fennī ***seni*** *tahsīn eder*
Görse bu eşʿārı bir merd-i hüner-ver kāşki **(Gazel 215/6)**

1.231. seni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Müstakīm ol istikāmetten edersen inhirāf
Beş bölük eyler emīn ol tīğ-ı bürrānım ***seni*** **(Gazel 224/8)**

1.232. seni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Rızk için çekme elem peyrev-i Pīr ol Fennī
Beslemez mi getiren ʿālem-i imkāna ***seni*** **(Gazel 230/6)**

1.233. seni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Yādigār eyledin ahlāfa bu rengīn eseri
Mazhar-ı mağrifet olsun doğuran anne ***seni*** **(Gazel 230/7)**

1.234. seni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Dilerim rüʾyet-i dīdār ile şādān olsun
Götürüp bende kılan Efdal-i Pīrāna ***seni*** **(Gazel 230/8)**

1.235. seni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Yād et beni ey ʿāşık-ı şeydā demedin mi
Vaslımla ***seni*** *eylerim ihyā demedin mi* **(Gazel 239/1)**

1.236. seni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Fāş eyleme esrārımı ağyār arasında
Dilşād ederim ben ***seni*** *tenhā demedin mi* **(Gazel 239/2)**

1.237. seni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Gülzār-ı cemāle ***seni*** *mihmān edeyim de*
Her behcetini eyle temāşā demedin mi **(Gazel 239/3)**

1.238. seni:-*i* (âşık, şair Fennî)
Fennī reh-i ʿaşkımda ölürsen de sebāt et
Vaslımla ***seni*** *eylerim ihyā demedin mi* **(Gazel 239/6)**

1.239. seni:-*i* (insan / insanoğlu / kişi)
Devr-i ikbāl ü sürūrunda ahbāb-ı kirām
Dem-i idbār u elemde ***seni*** *bīgāne bulur* **(Gazel 44/7)**

1.240. seni:-*i* (insan / insanoğlu / kişi)
Bilirsen sen ***seni*** *besdir sana bu maksad-ı aʿlā*
Uzun āmāl ile mālī gönül put-hāneden kalmaz **(Gazel 87/3)**

1.241. seni:-*i* (insan / insanoğlu / kişi)
Çünkü taʿrīz u taʿarruz ***seni*** *eyler temrīz*
Ne zamāna ne vukūʿātına etme taʿrīz **(Gazel 97/1)**

1.242. seni:-*i* (insan / insanoğlu / kişi)
Seni *şefkattir ancak bezm-i ʿirfāna alan Fennī*
Temeddüh etme senden başka kem miktar yoktur yok **(Gazel 105/6)**

1.243. seni:-*i* (insan / insanoğlu / kişi)
Şimdide tahtına hüsne Şehin-şāh etmiş
Yaratıp münşiʿ-i erkān-ı anāsır ***seni*** *pāk* **(Gazel 116/4)**

1.244. seni:-*i* (insan / insanoğlu / kişi)
Bahre girsen de çıkarmaz vesah-ı isyānı
Reşha-ı eşk-i nedāmet eder ancak ***seni*** *pāk* **(Gazel 116/6)**

1.245. seni:-*i* (insan / insanoğlu / kişi)
Ki hussādın ***seni*** *hem-pāye-i mürg-ı hümā görsün*
Tevazuʿ göster ihvān karşısında hākden pest ol **(Gazel 160/4)**

1.246. seni:-*i* (mektup)
Seni *dest-i kazā ey nāme tutsun çāk çāk etsin*
Giderken yāre karşı iltizām-ı sürʿat etmezsen **(Gazel 124/5)**

1.247. seni:-*i* (mürşit; Şeyh Ahmed Hüsameddin Efendi)
Seni *hem bana hem ihvāna Mevlā'n-niʿam buldum*
Benimçün ettiğin ihsānla kıl anı da dilber **(Gazel 155/2)**

1.248. seni:-*i* (mürşit; Şeyh Ahmed Hüsameddin Efendi)
Kemāl-i lutfunu lutfeyle andan da dirīğ etme
Seni *şöhretli şanlı bir vezīr-i muhteşem buldum* **(Gazel 155/4)**

1.249. seni:-*i* (şeyh, mürşit)
Dū çeşm-i iştiyākım katre-bār-ı derd-i hasrettir
Seni *özler dil-i pür-ihtizāzım āh Efendim āh* **(Gazel 179/2)**

1.250. seni:-*i*

Söyleme hiçbir sözü mīzān-ı ʿakla vurmadan
*Sonra istihfāf eder herkes **seni** dirhem gibi* **(Gazel 214/5)**

1.251. seni:-*i* (insan/insanoğlu/kişi)
Fennīyā lutf u ʿatāsı yine cāhilleredir
*Tutalım kim **seni** pür-fazl u kemāl etti felek* **(Gazel 115/6)**

1.252. seni:-*i* (insan/insanoğlu/kişi)
*Bāğ-bān eyler **seni** reyyān-cū-yı merhamet*
Gül gibi sabr eyle feryād eyleme bülbül gibi **(Gazel 228/4)**

1.253. seni:-*i* (insan/insanoğlu/kişi)
*Etmez bu revişler **seni** menzil-res-i maksūda*
Tahsīle çalış meslek-i Hakkı ʿurefādan **(Kaside 50/12)**

1.254. seni:-*i* (insan/insanoğlu/kişi)
Daha yükseklere ʿatf-ı tamaʿ ʿayn-i cināyettir
***Seni** bu ihtirāsa sevk eden bilmem ne hālettir* **(Müseddes 1/19)**

1.255. seni:-*i* (insan/insanoğlu/kişi)
Tağyīr eylese kār-ı kadīmin
***Seni** bilmezlerse cār-ı kadīmin* **(Şarkı 5/5)**

1.256. seni:-*i* (âşık, şair Fennî / insan, kişi)
*Gafletin sevk ediyor nāfile yabana **seni***
Sendedir daʿvet eden vuslat-ı cānāna seni **(Gazel 230/1)**

1.257. seni:-*i* (âşık, şair Fennî / insan, kişi)
Gafletin sevk ediyor nāfile yabana seni
*Sendedir daʿvet eden vuslat-ı cānāna **seni*** **(Gazel 230/1)**

1.258. seni:-*i* (âşık, şair Fennî / insan, kişi)
Zādını vakt ü zamān ile tedārik edegör
*Ebedī besleyemez çünkü bu vīrāne **seni*** **(Gazel 230/2)**

1.259. seni:-*i* (âşık, şair Fennî / insan, kişi)
Etmeli girye-i bisyār ile telvīn-i sirişk
*Kurtarır sanma azīzim kuru efsāne **seni*** **(Gazel 230/3)**

1.260. seni:-*i* (âşık, şair Fennî / insan, kişi)
Düşme nefsin peşine tesviye-i reftār et
*Cezb eder öyle reviş cānib-i nīrāna **seni*** **(Gazel 230/4)**

1.261. seni:-*i* (âşık, şair Fennî / insan, kişi)
Gülme şu ʿālem-i fānīde hazīnü'l-kalb ol
*Nāʾil-i rahmet eder vazʿ-ı hazīnāne **seni*** **(Gazel 230/5)**

1.262. seni:-*i* (utanıp sıkılmayan nefis)
*Bilmem ne yapsam ben **seni** kıldın siyeh-rū sen beni*
Ettin behey hāʾin denī yüzbin meʿāsī irtikāb **(Kaside 20/2)**

1.263. seni:-*i* (Seyyid Ahmed er-Rifâî)
***Seni** hakkıyla tavsīfe ne haddim hāme-rān olmak*
Merām-ı ʿācizānem ancak istidʿā-yı himmettir **(Kaside 30/14)**

1.264. seni:-*i* (âşık, şair Fennî'nin gönlü)
Ey gönül olmuşdun hayli zemāndır gam-gīn
***Seni** etmişti felek çehre-i gamda teskīn* **(Kaside 42/1)**

1.265. seni:-*i* (felek)
***Seni** ey zālim-geçer u seni ey vaʿde-şiken*
Yeter ettiğin yeter ızrārıma kast u ısrār **(Kaside 43/6)**

1.266. seni:-*i* (felek)
***Seni** bir Āsaf-ı zī-miknete şekvā edeyim*
Ettiğin cevr u ezādan edesin istiğfār **(Kaside 43/7)**

1.267. seni:-*i* (felek)
***Seni** ey zālim-geçer u seni ey vaʿde-şiken*
Yeter ettiğin yeter ızrārıma kast u ısrār **(Kaside 43/6)**

1.268. seni:-*i* (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
***Seni** mümkün mü ki ben ʿaczimle methedeyim*
Çünkü sen kendini memdūh-ı Vezīrān ettin **(Kaside 44/6)**

1.269. seni:-*i* (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
***Seni** tahrīr yazar deftere Kātip Çelebi*
Böyle fetvā çıkarır hazretine Kādıhān **(Kaside 45/44)**

1.270. seni:-*i* (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
***Seni** tavsīfe kifāyet mi eder endīşem*
Yolu var mı bir ufak havza sığar mı ʿummān **(Kaside 45/47)**

1.271. seni:-*i* (Mehmed Nâzım Paşa)
Çenber-i gam ediyor kalbimi hālā taʿsīr
***Seni** tavsīf ü senā böyle değildi ammā* **(Kaside 47/17)**

1.272. seni:-*i* (zahit)
***Seni** mesʾūl eden vicdān u efkārından ʿār eyle*
Kitāba ictihāda uymayan kārından ʿār eyle **(Müseddes 1/23)**

1.273. seni:-*i* (sevgili)
***Seni** eğlendireyim kıssa-i hicrānım ile*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/17)**

1.274. seni:-*i* (sevgili)
Kısadır dāmen-i fırsat ele girmez her bār
*Korkma görmez **seni** hiç kimse işitmez ağyār* **(Müsebba 2/27)**

1.275. seni:-*i* (sevgili)
*Hasta Fennī de garībāne **seni** yād ediyor*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/45)**

1.276. seni:-*i* (sevgili)
Efendim nāzenīnim nükte-perdāzım kibārım gel
*Şereflensin **seni** görmekle çeşm-i eşk-bārım gel* **(Müsebba 3/1)**

1.277. seni:-*i* (sevgili)
*Gözüm gönlüm **seni** gözler seni özler Hudā ʿālim*
Gel ey aksā-yı ümīdim gel aksā-yı āmālim **(Müsebba 3/9)**

1.278. seni:-*i* (sevgili)
*Gözüm gönlüm seni gözler **seni** özler Hudā ʿālim*
Gel ey aksā-yı ümīdim gel aksā-yı āmālim **(Müsebba 3/9)**

1.279. seni:-*i* (insan, kişi)
Bir hamīr ibn-i hamīr ibn-i hamīr ibn-i hamīr
***Seni** mikdār u meziyyetçe ederse taʿyīr* **(Müsemmen 1/1)**

1.280. seni:-*i* (insan, kişi)
***Seni** taʿn eylese nā-hak yere bir şahs-ı leʾīm*
Öyle bir kāv-ı sebük-mağzı sen etme tecrīm **(Müsemmen 1/17)**

1.281. seni:-*i* (insan, kişi)
Sen hiç aldırma sakın varsa eğer sende hüner
*Bilmiyor çünkü **seni** nāfile olma muğber* **(Müsemmen 1/7)**

1.282. seni:-*i* (insan, kişi)
Hākezā merd-i asīli tanımaz mı eşrāf
*Gam yeme bir eşek eylerse **seni** istihfāf* **(Müsemmen 1/11)**

1.283. seni:-*i* (sevgili)
*Ben **seni** unutmam mā dāme'l-hayāt*
Kavlimi fiʿlimle eylerim isbāt **(Şarkı 1/7)**

1.284. seni:-*i* (sevgili)
***Seni** görmeyeli çeşm-i giryānım*
Artıyor gönlümde helecānım gel **(Şarkı 4/1)**

1.285. seni:-*i* (akılsız kimse)
*ʿÖmrü gafletle geçirdin **seni** dīvāne seni*
Çıkarınca ne yaparsın Ulu dīvāne seni **(Müfret 25/1)**

1.286. seni:-*i* (akılsız kimse)
ʿÖmrü gafletle geçirdin seni dīvāne ***seni***
Çıkarınca ne yaparsın Ulu dīvāne seni **(Müfret 25/1)**

1.287. seni:-*i* (akılsız kimse)
ʿÖmrü gafletle geçirdin seni dīvāne seni
Çıkarınca ne yaparsın Ulu dīvāne ***seni*** **(Müfret 25/1)**

1.288. seni:-*i* (sevgili)
Kaçma benden āhū gözlüm ben garībim sen garīb
Ben ***seni*** *sarmak meʾāyibden garāʾibden midir* **(Gazel 6/2)**

1.289. seni:-*i* (sevgili)
Kūyunuzda bu gibi hāle nezāket mi denir
Seni *bir kerre sararsam yıkılır mı dünyā* **(Gazel 27/4)**

1.300. seni:-*i* (sevgili)
Hāsılı yalvaralım dāmenini būs edelim
Seni *cāndan sevene yok mudur ihsān diyelim* **(Gazel 148/8)**

1.301. seni:-*i* (haset eden)
Pīş-gāh-ı kalemimden geri dur ey hāsid
Tepeler sonra ***seni*** *pür-heyecāndır kalemim* **(Gazel 152/5)**

1.302. seni:-*i* (sevgili)
Seni *ben bağrıma basmaz mıyım fırsat düşürdükçe*
Alıp sarmaz mı mecrūh yāresine merhem oldukça **(Gazel 200/5)**

1.303. seni:-*i* (sevgili)
Yaratan hakkıçün ey meh yāreden kalmaz eser
Sīne-i mecrūhuma sarsam ***seni*** *merhem gibi* **(Gazel 214/6)**

1.304. seni:-*i* (sevgili)
Cümle āfāt ü belāyādan ***seni*** *hıfz eylesin*
Hakka tefvīz ettim ey hurşīd-i rahşānım seni **(Gazel 224/3)**

1.305. seni:-*i* (insan/insanoğlu/kişi)
Var mı hiçbir sevmeyen ʿālemde masnūʿātını
Sen hemān Allahı sev yoksa sever Allah ***seni*** **(Gazel 240/2)**

1.306. seni:-*i* (sevgili)
Niçin sakınmalı ***seni*** *sevenden*
Sakınma sultānım şeydā mısın sen **(Diğer 2/6)**

1.307. seni:-*i* (Yabanabad-Kızılcahamam kaymakamı Halis Bey)
Fakat sen lutf edip kurtar sipihrin dest-i cevrinden
Seni *gökte ararken yerde ey ʿālī-himem buldum* **(Kaside 49/14)**

1.308. seni:-*i* (insan, kişi)
Sana muhtāc eder āhir onu Rabbü'l-erbāb
Etmesin öyle sühanlar ***seni*** *asla ağdāb* **(Müsemmen 1/23)**

1.309. seni:-*i* (sevgili)
Temeyyüz eyledi bīgānelerden āşinā tez gel
Seni *Fennī gibi yok şimdi cāndan arzū eyler* **(Gazel 136/7)**

1.310. seni:-*i* (Hz. Peygamber)
Eyā Fahr-ı cemīʿ-i Enbiyā vey Şāh-ı ʿālī-cāh
Seni *bir nūr-ı garrādan yaratdı Hazret-i Allāh* **(Kaside 14/1)**

1.311. seni:-*i* (Hz. Peygamber)
Olurlar şevk ü zevk-i talʿatınla tā ebed devvār
Seni *gökte ararken yerde buldu çünki mihr ü māh* **(Kaside 14/2)**

1.312. seni:-*i* (Hz. Peygamber)
Seni *ahsen yaratmış Rabb-i Ekrem yā Resūlallah*
Hasendir gerçi ebnā-yı beşerde Hazret-i Yūsuf **(Kaside 17/5)**

1.313. seni:-*i* (Hz. Peygamber)
Kadr ü şerefin cümleyi fāʿiktir efendim
Etmiş ***seni*** *Hak nām-ı Muhammed ile tevsim* **(Kaside 18/3)**

1.314. seni:-*i* (Hz. Peygamber)
ʿĀlem-i ervāhda ey Şāh sevdim ben ***seni***
Hasretinle inlerim her gāh sevdim ben seni **(Kaside 19/1)**

1.315. seni:-*i* (Hz. Peygamber)
ʿĀlem-i ervāhda ey Şāh sevdim ben seni
Hasretinle inlerim her gāh sevdim ben ***seni*** **(Kaside 19/1)**

1.316. seni:-*i* (Hz. Peygamber)
Destime iksīr-i aʿzam girse etmem iltifāt
Māsivādan ettim istikrāh sevdim ben ***seni*** **(Kaside 19/2)**

1.317. seni:-*i* (Hz. Peygamber)
Gizli kaldı çok zamān dāğ-ı muhabbet sīnede
Kāʾinātı etmeden āgāh sevdim ben ***seni*** **(Kaside 19/3)**

1.318. seni:-*i* (Hz. Peygamber)
Dilde ʿaşkın cān-ı şīrīnim gibi mahfūzdur
Kimseler bilmez bilir Allah sevdim ben ***seni*** **(Kaside 19/4)**

1.319. seni:-*i* (Hz. Peygamber)
Sen mürüvvet-kānısın bakma sevād-ı vechime
Yā Muhammed yā Resūlallah sevdim ben ***seni*** **(Kaside 19/5)**

1.320. seni:-*i* (Hz. Peygamber)
Kurʾān ile Rabb-ı Ganī öğmüş yaratmıştır ***seni***
Feyz-i şefāʿattan beni rahm eyleyip kıl hisse-yāb **(Kaside 20/24)**

1.321. sen:-*i* (sevgili)
Seni *zannım bana ağyār yüreklendirmiş*
Eskiden böyle değildin ciğerim noldu sana **(Gazel 1/2)**

1.322. senim:-*im* (sevgili)
Bilinmez yā ***senim*** *ben sevdiğim yāhud ki bensin sen*
O sūretle hayālin hātırımda nakş olunmuş kim **(Gazel 247/3)**

1.323. senin:-*in* (sevgili)
Yerde ben keşf etmedim ey meh ***senin*** *mānendini*
Bilmem ammā ʿālem-i bālāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/5)**

1.324. senin:-*in* (sevgili)
Var husūf-āsā yine çehrende zıll-i infiʿāl
Ey kamer-talʿat ***senin*** *sevmekte noksānın nedir* **(Gazel 29/2)**

1.325. senin:-*in* (sevgili)
Dolaşan havl-i zebānımda ***senin*** *nāmındır*
Gece gündüz emelim fikr ü hayālim sensin **(Gazel 127/2)**

326. senin:-*in* (sevgili)
Gerçi ʿādettir bulunmak her güzelde bir kusūr
Bedr-i hüsnünde ***senin*** *bir türlü noksān görmedim* **(Gazel 156/3)**

1.327. senin:-*in* (sevgili)
Ben de bir başka nigāra çatarım
Senin *endīşeni baştan atarım* **(Şarkı 9/5)**

1.328. senin:-*in* (sevgili)
Senin *her bezm-i hās-ı ülfetinde var idim evvel*
Bırakmazdın beni reşk-āver-i ağyār idim evvel **(Tahmis 3/1)**

1.329. senin:-*in*
Hatā varsa ***senin*** *çeşm-i hatā-bīnindedir mutlak*
Mürettebtir bütün eşyā ʿabes bir kār yoktur yok **(Gazel 105/2)**

1.330. senin:-*in*
Ab-ı rūdur o ***senin*** *sehv ile ebrū dediğin*
Yüze anınla çıkar işte o meh-rū dediğin **(Gazel 118/1)**

1.331. senin:-*in* (âşık, şair Fennî)
Senin *reʾs-i livāda hakkını inkār eden var mı*
Ne bāʿis oldu kim Fennī kurāyı ihtiyār ettin **(Gazel 213/5)**

1.332. senin:-*in* (Allah)
Senin *imdād ü aʿtāfınla şādān olmasın nolsun*
İlāhī senden istiʾsām eden bir sālik-i ʿaşka **(Kaside 8/5)**

1.333. senin:-*in* (Allah)
Senin *fazlın senin lutfun nigeh-bān olmasın nolsun*
İlāhī senden istihdā eden bir ʿabd-i gümrāhın **(Kaside 8/6)**

1.334. senin:-*in* (Allah)
Senin fazlın ***senin*** *lutfun nigeh-bān olmasın nolsun*
İlāhī senden istihdā eden bir ʿabd-i gümrāhın **(Kaside 8/6)**

1.335. senin:-*in* (Allah)
İlāhī senden istimdād eden bir bende-i muztar
Senin *imdād ü aʿtāfınla şādān olmasın nolsun* **(Kaside 8/4)**

1.336. senin:-*in* (Allah)
İlāhī senden istiʾsām eden bir sālik-i ʿaşka
Senin *fazlın senin lutfun nigeh-bān olmasın nolsun* **(Kaside 8/5)**

1.337. senin:-*in* (Allah)
İlāhī senden istiʾsām eden bir sālik-i ʿaşka
Senin fazlın ***senin*** *lutfun nigeh-bān olmasın nolsun***(Kaside 8/5)**

1.338. senin:-*in* (II. Abdülhamid Han)
ʿUyūn-ı baht-ı hābīdem uyansın iltifātınla
Senin *eltāfına aʿtāfına hāşā ne hāʾildir* **(Kaside 38/27)**

1.339. senin:-*in* (II. Abdülhamid Han)
Sevindir hātır-ı mahzūnumu yārān meyānında
Senin *fermānına karşı nenin icrāsı müşkildir* **(Kaside 38/28)**

1.340. senin:-*in* (sadrazam Said Paşa)
Hem ***senin*** *himmet ü ʿulviyetine olsun dāl*
Çünkü terfīʿ ve terakkīye liyākat var iken **(Kaside 40/56)**

1.341. senin:-*in*
Hālini işte o miʿmār-ı kulūba ʿarzet
O ***senin*** *de dil-i meksūrunu eyler taʾmīr* **(Kaside 47/7)**

1.342. senin:-*in* (Mehmed Nâzım Paşa)
Hep ***senin*** *merhametindir düşüren ümīde*
Āsafā gerçi değilsem de sezā-yı tesvīr **(Kaside 47/27)**

1.343. senin:-*in* (insan, kişi)
Senin *ikrāmın olur āhir ona hasm-ı garīm*
Bunu her ilm ü zekā sāhibi eyler teslīm **(Müsemmen 1/19)**

1.344. senin:-*in* (sufi, zahit)
Etvār-ı ʿāşıkāneme taʿnın nedir ***senin***
Zaʿmınca sūfī ehl-i hakīkat değil miyim **(Taştir 1/3)**

1.345. senin:-*in* (Şeyh Ahmed Hüsameddin Efendi)
Garaz vasfıla tenvīr-i dil ü cān etmedir yoksa
Senin *takrīr-i evsāfında kāsırdır zebān Pīrim* **(Gazel 142/5)**

1.346. senin:-*in* (Hz. Abdülkadir Geylanî)
Eyle Fennīyi dahi imdād u irşādınla şād
Var ***senin*** *yüz bin çerāğ-ı himmetin ʿālem bilir* **(Kaside 27/13)**

1.347. senin:-*in* (Hz. Peygamber)
Senin *çün rüʾyet-i envār-ı dīdāra açıldı rāh*
Kelīme Len terānī hutbesi sedd-i merām oldu **(Kaside 14/4)**

1.348. senin:-*in* (Hz. Peygamber)
Senin *mecbūr-i dīdār-ı latīfindir bütün dünyā*
Senin sergeşte-i sevdā-yı zülfündür dokuz eflāk **(Kaside 15/3)**

1.349. senin:-*in* (Hz. Peygamber)
Senin mecbūr-i dīdār-ı latīfindir bütün dünyā
Senin *sergeşte-i sevdā-yı zülfündür dokuz eflāk* **(Kaside 15/3)**

1.350. senin:-*in* (Hz. Peygamber)
Seninle olmadı hiç bir nebī hem-pāye-i rifʿat
Senin *cāh-ı hümāyūnun değildir kābil-i işrāk* **(Kaside 15/4)**

1.351. senin:-*in* (Hz. Peygamber)
Her nātıka evsāfını nātıktır efendim
Her zerre ***senin*** *yād-ı cemīlin ile gūyā* **(Kaside 18/4)**

1.352. senindir:-*in* (Hz. Peygamber)
Senindir *rütbe-i ʿulyā senindir halvet-i kübrā*
Makām-ı feyzine ermekten ʿāciz tāʾir-i idrāk **(Kaside 15/5)**

1.353. senindir:-*in* (Hz. Peygamber)
Senindir *rütbe-i ʿulyā senindir halvet-i kübrā*
Makām-ı feyzine ermekten ʿāciz tāʾir-i idrāk **(Kaside 15/5)**

1.354. seninle:-*(i)n, -le* (Hz. Abdülkadir Geylanî)
Seninle *müftehirdir şimdi ekvān*
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/12)**

355. seninle:-*(i)n, -le* (sevgili)
Seninle *dāʾim ü kāʾim hayātım rāhat-ı bālim*
Anınçün iftikārınla diğer-gün oldu ahvālim **(Müsebba 3/8)**

1.356. seninle:-*in, -le* (Hz. Peygamber)
Seninle *olmadı hiç bir nebī hem-pāye-i rifʿat*
Senin cāh-ı hümāyūnun değildir kābil-i işrāk **(Kaside 15/4)**

1.357. seninle:-*in, -le* (Hz. Peygamber)
Bütün sükkān-ı eflāke ***seninle*** *müftehir ādem*
Bütün sebʿa semāvāta seninle müftehirdir hāk **(Kaside 15/6)**

1.358. seninle:-*in, -le* (Hz. Peygamber)
Bütün sükkān-ı eflāke seninle müftehir ādem
Bütün sebʿa semāvāta ***seninle*** *müftehirdir hāk* **(Kaside 15/6)**

1.359. seninle:-*in, -le* (âşık, şair Fennî)
Gūş eden daʿvātını olsun ***seninle*** *hem-zebān*
Durmasın vird-i zebān etsin anı leyl ü nehār **(Kaside 39/55)**

1.360. sen:-*i, -se, -n* (sevgili)
Misk-i nāfım ***sen isen*** *belde-i hüsnün göbeği*
İyi bak işte benim hıtta-i ʿaşkın da beyi **(Gazel 229/1)**

1.361. sen:-*sin* (sevgili)
Şimdi ***sensin*** *cümlenin mümtāzı ey ʿālī-mizāc*
Eylemem bühtān isbāt-ı misāl etmem sana **(Gazel 3/3)**

1.362. sensin:-*sin* (sevgili)
Dolaşan havl-i zebānımda senin nāmındır
Gece gündüz emelim fikr ü hayālim ***sensin*** **(Gazel 127/2)**

1.363. sensin:-*sin* (sevgili)
Döndüren dāʾire-i sıhhatimi ʿaşkındır
Çeşmimin nūr u feri tāb ü mecālim ***sensin*** **(Gazel 127/3)**

1.364. sensin:-*sin* (sevgili)
Dil-i dīvānededir asl-ı kabāhat ammā
Beni bu hāle koyan sensin a zālim ***sensin*** **(Gazel 127/4)**

1.365. sensin:-*sin* (sevgili)
Dil-i dīvānededir asl-ı kabāhat ammā
Beni bu hāle koyan sensin a zālim ***sensin*** **(Gazel 127/4)**

1.366. sensin:-*sin* (sevgili)

Cevr ü āzār ile Fennī'yi vatandan ayırıp
Düşüren dağlara ey çeşm-i gazālim ***sensin*** **(Gazel 127/5)**

1.367. sensin:-*sin* (sevgili)
Sensin *düşüren şu ser-i bī-derdimi derde*
Senden gelecektir yine dermānım efendim **(Gazel 144/3)**

1.368. sensin:-*sin* (sevgili)
Dāl eden kāmetimi tāze nihālim ***sensin***
Kan eden sīnemi ey ruhları ʿālem sensin **(Gazel 127/1)**

1.369. sensin:-*sin* (Allah)
Eden ***sensin*** *İlāhī seng-i hārādan güher peydā*
Dil-i Fennīyi yā Rab pertev-i ʿaşkınla tenvīr et **(Kaside 4/8)**

1.370. sensin:-*sin* (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Sensin *ol Āsaf-ı zī-şān Veliyyü'l-inʿām*
Ki ʿināyātına Hātemleri hayrān ettin **(Kaside 44/5)**

1.371. sensin:-*sin* (II. Abdülhamid Han)
Kerem et merhamet et hālime zīrā ***sensin***
Siyyemā müntehāb Şāh-ı ʿadīmü'l-emsāl **(Kaside 40/41)**

1.372. sensin:-*sin* (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Āsafā zī-küremā hāsılı ***sensin*** *şimdi*
Hāris-i ehl-i hüner fāris-i meydān-ı kerem **(Kaside 41/19)**

1.373. sensin:-*sin* (Mehmed Nâzım Paşa)
Sensin *efdālü mehāsinde Ebül-Fadla hemāl*
Sensin izʿān ü ferāsette Felātūna nazīr **(Kaside 47/12)**

1.374. sensin:-*sin* (Mehmed Nâzım Paşa)
Sensin efdālü mehāsinde Ebül-Fadla hemāl
Sensin *izʿān ü ferāsette Felātūna nazīr* **(Kaside 47/12)**

1.375. sensin:-*sin* (tarak)
Ey tarak ***sensin*** *olan ʿālemde şād u bahtiyār*
Cilve-gāhın zülf-i dilberdir makāmın dest-i yār **(Müfret 13/1)**

1.376. sensin:-*sin* (sevgili)
Dāl eden kāmetimi tāze nihālim sensin
Kan eden sīnemi ey ruhları ʿālem ***sensin*** **(Gazel 127/1)**

1.377. sensin:-*sin* (Hz. Peygamber)
Kulun Fennīyi muhtāç etme ebvāb-ı edānīye
Ki ***sensin*** *hāʾiz-i ʿale'l-merātib yā Resūlallah* **(Kaside 16/5)**

1.378. senindir:-*in, -dir* (II. Abdülhamid Han)
Kul senindir kula ihsān senindir herhāl
*Merhamet kānı veliyyü'n-niʿam ʿālemīn***(Kaside 40/50)**

1.379. senindir:-*in, -dir* (II. Abdülhamid Han)
Kul ***senindir*** *kula ihsān senindir herhāl*
Merhamet kānı veliyyü'n-niʿam ʿālemīn **(Kaside 40/50)**

<u>şen:</u>

1.) Neşeli, sevinçli.

1.1. şen:
Bana yüz eğrisi izhār edip deʿahd-i sābıkda
Güler oynar mısın ellerle hālā ***şen*** *misin kāfir* **(Gazel 39/8)**

<u>sen sen ol!:</u>

1.) "Aklını başına al, dikkatli ol!" anlamında kullanılan bir uyarı sözü.

1.1. sen sen ol:
Üdebā mecmaʿına hiç yakışır mı hırvāt
Sen sen ol *bir daha Yozgata ayağın basma* **(Gazel 12/6)**

<u>senā vü medh:</u>

1.) Yüceltme, övme.

1.1. senā vü medh:-*e*
Gelmemiş bu āna dek gelmez nazīri ʿāleme
Her ***senā vü medhe*** *elyaktır Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 21/2)**

<u>senā vü midhat:</u>

1.) Övme, methetme.

1.1. senā vü midhat:-*i*
Dāne dāne ʿadd-i evsāfından ʿācizdir zebān
Hāsılı sığmaz hayālāta ***senā vü midhat*** **(Kaside 37/29)**

<u>senā-hān:</u>

1.) Sena okuyan, öven, metheden.

1.1. senā-hānıdır:-*ı, -dır*
Sohbetimiz ehl-i derdin cānıdır
Zebānımız Pīrin ***senā-hānıdır*** **(Şarkı 3/13)**

<u>senā-hān-ı kerem ol-:</u>

1.) Keremi, lütfu övmek, methetmek.

1.1. senā-hān-ı kerem ol-:-*a, -maz*
Olamaz *böyle belīgāne* ***senā-hān-ı kerem***
Farazā ircāʿ-ı hayāt etse cenāb-ı Nābī **(Kaside 41/42)**

<u>senā-yı hazret:</u>

1.) Hz. Peygamber'in övgüsü.

1.1. senā-yı hazret:-*i*
Feyz-i Mevlāya olur bu sāyede mazhar kalem
Hırz-ı cāndır hüsn-i īmāndır ***senā-yı Hazreti*** **(Kaside 24/56)**

<u>sence:</u>

1.) Sana göre, senin düşüncene göre (sevgili için).

1.1. sence:
Bakarsın nigāh-ı hışm ile dāʾimā bana
Nedir ***sence*** *bilmem bunca ayni ezā bana* **(Gazel 4/1)**

1.2. sence:
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
Sence *matlūb ise ger lutf-ı Hüdāvend-i Celīl* **(Müsebba 2/39)**

<u>sencīde ol-:</u>

1.) Dengeli olmak; denk gelmek.

1.1. sencīde ol-:-*ma, -sın*
Olmasın *sīneme* ***sencīde*** *sihām-ı ağyār*
Dil olursa hedef gamze-i cānān olsun **(Gazel 169/2)**

<u>sene:</u>

1.) Yıl, sal.

1.1. sene:
Kırk ***sene*** *cevrini çektim sana zālim demedim*
Yetişir artık a zālim bu mezālim demedim **(Gazel 154/1)**

1.2. sene:
Nazar-ı merhametinden beni meʾyūs etme
Kırk ***sene*** *cevrini çektim sana zālim demedim* **(Gazel 154/8)**

1.3. sene:
Būse vaʿd etmişdi üç ***sene*** *evvel bana yār*
Bakarım işte o ümīd ile hālā gözüne **(Gazel 204/3)**

1.4. sene:
Hidmet etmişken sadākatle yirmi beş ***sene***
ʿĀkıbet oldum onun maʿzūr-ı nefsāniyeti **(Kaside 37/64)**

1.5. senedir:-*dir*
Çekerim bār-ı gamı böyle otuz kırk ***senedir***
Bana yüz vermedi güldürmedi hālā devrān **(Kaside 45/13)**

1.6. senedir:-*dir*
Taşırız dilde gam-ı ʿaşkını birkaç ***senedir***
Nāmımız yoksa henüz hāric-i defterde midir **(Gazel 36/5)**

1.7. seneler:-*ler*
Seneler *devr edip ettikçe tekerrür-i aʿyād*
Günleri şevk ü meserrāt ile etsin güzerān **(Kaside 45/60)**

senelik:

1.) Yıllık (yaş kastedilmektedir).

1.1. senelik:
Doymayız hānede üçyüz ***senelik*** *zād olsa*
ʿÖmrümüz müddetinin en çoğu yüz kaç yıl iken **(Gazel 196/4)**

seng:

1.) Taş.

1.1. sengi:-*i*
Gūsfend olmaz ***sengi*** *ʿanberle taʿtīr eylesen*
Adam olmaz cāhili Cennetle tebşīr eylesen **(Gazel 130/1)**

seng-dil-i serv ü semen:

1.) Taş gönüllü selvi ve yasemin (sevgili).

1.1. seng-dil-i serv ü semen:-*sin*
Beni seyr-i hurāmından edersin daiʾmā mahrūm
Nasıl bir merhametsiz ***seng-dil-i serv ü semensin*** *sen* **(Gazel 247/6)**

seng-i cefā:

1.) Eziyet taşı.

1.1. seng-i cefā:-*dan*
Taşdan çıkarır zevkini erbāb-ı basīret
Mahzūz olur erbāb-ı vefā ***seng-i cefādan*** **(Kaside 50/2)**

seng-i cefā-yı maʿşūk:

1.) Sevgilinin cefa taşı; sevgiliden gelen eziyet, zulüm.

1.1. seng-i cefā-yı maʿşūk:
ʿĀşıka neşʾe verir ***seng-i cefā-yı maʿşūk***
Hār-ı gül gül görünür bülbül-i şeydā gözüne **(Gazel 195/2)**

seng-i dil:

1.) Taş kalpli; vefasız (sevgili).

1.1. seng-i dil:
Benim bār-ı cefāyı çekmeye kābil ne hālim var
Amān ey ***seng-i dil*** *zār ü nizār oldum firākınla***(Gazel 25/2)**

seng-i firdevs-i aʿlā:

1.) Yüce, yüksek cennet, cennet bahçesinin taşı.

1.1. seng-i firdevs-i aʿlā:-*dan*
Āsitānındır ***seng-i Firdevs-i aʿlādan*** *murād*
Hāk-i pāyindir efendim yād-ı kimyādan garaz **(Gazel 95/3)**

seng-i hārā:

1.) Çok sert taş, mermer taşı.

1.1. seng-i hārā:-*dan*
Eden sensin İlāhī ***seng-i hārādan*** *güher peydā*
Dil-i Fennīyi yā Rab pertev-i ʿaşkınla tenvīr et **(Kaside 4/8)**

1.2. seng-i hārā:-*y, -a*
Seng-i hārāya *desen işte budur pırlanta*
Böyle denmekle hacer cevher olur mu hāşā **(Müsemmen 1/25)**

seng-i hārā-yı necef:

1.) Tepedeki sert taş.

1.1. seng-i hārā-yı necef:
Kereminden umarım kalbimi tenvīr eyler
Seng-i hārā-yı necef *hāline kor şefkat-i Pīr* **(Kaside 33/19)**

seng-i sitem:

1.) Eziyet taşı.

1.1. seng-i sitem:-*de*
Kalmıyor ikide bir ***seng-i sitemde*** *hālī*
ʿAcebā sīnemi āhen mi hayāl etti felek **(Gazel 115/2)**

1.2. seng-i sitem:
Ebvāb-ı teʾessüf dil-i nālānıma meftūh
Her şāhımı bir ***seng-i sitem*** *eyledi mecrūh* **(Müseddes 3/11)**

seng-i siyāh:

1.) Siyah taş.

1.1. seng-i siyāh:
Seng-i siyāha *benzer*
Laʾl ü leʾal içinde **(Diğer 1/16)**

1.2. seng-i siyāh:-*a*
Erbāb-ı dil yanında duran bir ehl-i gaflet
Seng-i siyāha *benzer laʾl ü leʾāl içinde* **(Gazel 203/8)**

seng-i siyeh et-:

1.) Siyah taş etmek; karalamak, kötü niteliği kazandırmak.

1.1. seng-i siyeh et-:-*mez*
Çünkü bir cevheri ***seng-i siyeh etmez*** *kuru lāf*
Kadr ü māhiyyetini fark eder ancak sarrāf **(Müsemmen 1/10)**

seng-i taʿn:

1.) Ayıplama taşı; kötüleme, dedikodu.

1.1. seng-i taʿn:-*ı, -n, -dan*
Seng-i taʿnından *leʾīmin baʿzan eyler ihtirāz*
İktisā eyler anınçün fiddadan miğfer kalem **(Kaside 24/24)**

seni beni:

1.) Tüm insanlar, herkes.

1.1. seni beni:-*i*
Odur yapan ***seni beni*** *seviştiren cān ü teni*
Halka-i gerdün-ı denī destine halhāl olamaz **(Gazel 83/3)**

seninçün:

1.) Senin için.

1.1. seninçün:
Seninçün *geldim ancak ʿālem-i imkāna sultānım*
Seninçün girdim ancak meslek-i ʿirfāna sultānım **(Müsebba 3/15)**

1.2. seninçün:
Seninçün geldim ancak ʿālem-i imkāna sultānım
Seninçün *girdim ancak meslek-i ʿirfāna sultānım* **(Müsebba 3/15)**

1.3. seninçün:

Seninçün *dāhil oldum meclis-i rindāna sultānım*
Seninçün düştüm işte naʿle vü efgāne sultānım **(Müsebba 3/16)**

1.4. seninçün:
Seninçün dāhil oldum meclis-i rindāna sultānım
Seninçün *düştüm işte naʿle vü efgāne sultānım* **(Müsebba 3/16)**

1.5. seninçün:
Size min baʿd ülü'l-aʿtāf ıtlāk eylesin herkes
Bu taʿbīri ***seninçün*** *en münāsib birʿalem buldum* **(Kaside 49/10)**

1.6. seninçün:
Dedi koklar isen hāzır ***seninçün*** *işte her şebbū*
Dedim teşmīm-i zülfün hangi yüzden hangi gün cāʾiz **(Gazel 177/4)**

1.7. seninçün:
Sāye-i sāye-i Yezdānda ***seninçün*** *yok yok*
Eyʿatā mahzeni ey merciʿ-i erbāb-ı kemāl **(Kaside 40/33)**

1.8. seninçün:
Seninçün *iş mi bir mağdūr-ı idbārı sevindirmek*
Hezāran girye-nāki himmetinden mübtesim buldum **(Gazel 155/3)**

sensiz:

1.) Sen olmaksızın, sen olmadan

1.1. sensiz: (sevgili için)
Ciğer pür-dāğ-ı hasret eşk ter-i gülgūnedir ***sensiz***
Tabīʿat bülbülünde nāleler efzūndur sensiz **(Gazel 75/1)**

1.2. sensiz: (sevgili için)
Ciğer pür-dāğ-ı hasret eşk ter-i gülgūnedir sensiz
Tabīʿat bülbülünde nāleler efzūndur ***sensiz*** **(Gazel 75/1)**

1.3. sensiz: (sevgili için)
Mükedderdir bizi koynunda hem-hāb eyleyen miskīn
Gel ey mürg-i muhabbet lāneler mahzūndur ***sensiz*** **(Gazel 75/2)**

1.4. sensiz: (sevgili için)
Gelir de hātıra şāyet sorarsan hālimi ey şūh
Figānım ney sirişkim seyl ü kaddim nūndur ***sensiz*** **(Gazel 75/3)**

1.5. sensiz: (sevgili için)
Saʿādet-bahş-ı teşrīf ol açılsın dīde-i tāliʿ
Melūlüm ey kamer-talʿat sitārem dūndur ***sensiz*** **(Gazel 75/4)**

1.6. sensiz: (sevgili için)
Bayıldım cām-ı zehr-āmīz-i hicrinle gözüm nūru
Ki aklım kāse-i serden yine bīrūndur ***sensiz*** **(Gazel 75/5)**

1.7. sensiz: (sevgili için)
Efendim sen gidelden kanlı yaşdır zīb-i ruhsārım
Efendim hāsılı mahsūl-i çeşmim hūndur ***sensiz*** **(Gazel 75/6)**

1.8. sensiz: (sevgili için)
Ona nefʿ-ı hakīkī devlet-i vaslındadır yoksa
Ne kār etse kulun Fennī yine mağbūndur ***sensiz*** **(Gazel 75/7)**

1.9. sensiz: (sevgili için)
Çekti eyyām-ı firākın sīneme dāğ üzre dāğ
Neşʾe-bahş olmaz bana ***sensiz*** *efendim seyr-i bāğ* **(Gazel 103/1)**

1.10. sensiz: (sevgili için)
Firkatinle dil-i zārımda meserret bulamam
Sensiz *eyyām-ı hayātımda halāvet bulamam* **(Gazel 153/1)**

1.11. sensiz: (sevgili için)
Sensiz *mey içersem güzelim derd-i ser olsun*
Mīnā kırılıp mey-gede zīr u zeber olsun **(Kıt'a 12/1)**

1.12. sensiz: (sevgili için)
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
Bana bār oldu hayatım kederimden ***sensiz*** **(Müsebba 2/32)**

1.13. sensiz: (sevgili için)
Bıktım āmed ü şüd-i şām ü seherimden ***sensiz***
Düştü ārāyiş-i dünyā nazarımdan sensiz **(Müsebba 2/33)**

1.14. sensiz: (sevgili için)
Bıktım āmed ü şüd-i şām ü seherimden sensiz
Düştü ārāyiş-i dünyā nazarımdan ***sensiz*** **(Müsebba 2/33)**

1.15. sensiz: (sevgili için)
Dār-ı gurbette neler geçti serimden ***sensiz***
*Yaş değil āteş akar dīdelerimden sensiz***(Müsebba 2/34)**

1.16. sensiz: (sevgili için)
Dār-ı gurbette neler geçti serimden sensiz
Yaş değil āteş akar dīdelerimden ***sensiz*** **(Müsebba 2/34)**

1.17. sensiz: (sevgili için)
Bana ***sensiz*** *safā-bahş olmuyor leyl ü nehārım gel*
Yeter ağlatma artık gül-ʿızārım nazlı yārim gel **(Müsebba 3/2)**

1.18. sensiz: (rakip için)
İcābet etmedin ammā isābet eyledi kat kat
Rakībā meclis-i ülfet bu şeb meymūndur ***sensiz*** **(Gazel 75/8)**

1.19. sensiz: (âşık, şair Fennî)
Hani ol günlerim hem-bezm ü hem-esrār idim evvel
Evvel derdin ki yoktur ***sensiz*** *aslā sabr u ārāmım* **(Tahmis 3/3)**

sep-:

1.) Serpmek, dökmek.

1.1. sepmek:-*mek*
Bana cevreylemekle yār iken ağyār olur sanma
Güle āb-ı mükedder ***sepmek*** *ile hār olur sanma* **(Gazel 194/1)**

ser:

1.) Baş, kafa; akıl, zihin.

1.1. serde:-*de*
Hayāl-i dīde-i sevdā-yı zülfü ***serde*** *kalmıştır*
Hevā-yı kākül-i dilberle başım derde kalmıştır **(Gazel 57/1)**

1.2. serde:-*de*
Harīm-i ʿafvine ettim dehālet her kusūrumla
Kusūrumdan güzer kıl ***serde*** *sultānım gedālık var* **(Gazel 60/2)**

1.3. serde:-*de*
Düşürdün ben gibi bin bin niceʿāşıkları ***derde***
Visālin fikridir ancak tecellī eyleyen serde **(Müsebba 3/5)**

1.4. serde:-*de*
Girān-bār olmasın īcāb eder keştīye istihkām
Tahammül eyledikçe ***serde*** *tūfān-ı belā artar* **(Gazel 59/2)**

1.5. serde:-*de*
Ayrılık dellālı artık etti iʿlān-ı firāk
Tāzelendi ***serde*** *sevdā-yı seyāhat elvedāʿ* **(Gazel 101/5)**

1.6. serde:-*de*
Hangi derdinʿarz u takrīr eylesin Fennī sana
Serde *sevdā dilde āşūb-ı muhabbet bir değil* **(Gazel 139/9)**

1.7. seri:-*i*
Seri *sakf-ı semāvāt ile seyyān olmasın nolsun*
İlāhī senden iştişfā eden dilhaste-i hicrān **(Kaside 8/11)**

1.8. seri:-*i*

İlāhī herkese ʿarz-ı tevāzu eyleyen rindin
Seri *sakf-ı semāvāt ile seyyān olmasın nolsun* **(Kaside 8/10)**

1.9. serimde:-*(i)m, -de*
Taʿyīn-i makām eylerim ey şūh ***serimde***
Yümn-i kademin külbe-i ahzāna düşerse **(Gazel 202/2)**

1.10. serimi:-*(i)m, -i*
Gönlümü halka-i gīsūsuna taktı yārin
Serimi *silsile-cünbān-ı cünūn etti felek* **(Gazel 111/3)**

1.11. serinden:-*in, -den*
Gözünde nem yüzünden ʿāşıkın āsār-ı gam gitmez
Serinden *sarsar-ı sevdā derūnundan elem gitmez***(Gazel 81/1)**

ser ü kad:

1.) Baş ve boy.

1.1. ser ü kad:-*ler*
Şīve-i reftārına çok ***ser ü kadler*** *baş eğer*
Nāfe-i müşkīnine āhūlar eyler ser-fürū **(Gazel 176/3)**

ser ver-:

1.) Baş vermek, kendini feda etmek.

1.1. ser ver-:-*me, -se, -y, -di*
Cān ü ten kaydında olma sırrı bilmekse merām
Mahrem olmazdı şuʾūne ***vermeseydi ser*** *kalem* **(Kaside 24/20)**

serāb:

1.) Çöl, çorak arazi vb. yerlerde atmosferdeki ışık kırılması ve sıcaklık sebebiyle ortaya çıkan su görüntüsü.

1.1. serāb:
Server-i kalbi istilzām eder mi vaʿd-ı bī-incāz
Verir mi teşne-i kāna süt sevketmek ***serāb*** *üzere* **(Gazel 205/2)**

1.2. serāb:
Şefkatle eyle bir nazar dil ʿaşkına olsun makar
Hāk-i siyeh olsun güher ʿaynü'l-hayāt olsun ***serāb*** **(Kaside 20/25)**

serāb ol-:

1.) Serap olmak; hayal olmak, erişilmesi ya da gerçekleşmesi imkansız şey olmak.

1.1. serāb ol-:-*du*
Dağıldı mecmaʿ-ı himmet harāb-ender-harāb oldu
Soğuldu çeşme-sār-ı ʿātıfet ʿaynī ***serāb oldu*** **(Gazel 226/1)**

serāʾir:

1.) Sırlar.

1.1. serāʾir:
Merciʿ mi bulur böyle tereddütlü zamāʾir
Müphem kalacak vāh-ı süveydāda ***serāʾir*** **(Müseddes 3/26)**

serāʾir-bīn:

1.) Sırları gören.

1.1. serāʾir-bīndir:-*dir*
Kaparlar gerçi zāhir çeşmini gāfil gibi ammā
Serāʾir-bīndir *rūşen-nazardır Nakşibendīler***(Kaside 36/9)**

serāʾirdān-ı kudsiyyet:

1.) Kutsallık sırları.

1.1. serāʾirdān-ı kudsiyyet:
Serīr-ārā-yı kutbiyyet ***serāʾirdān-ı kudsiyyet***
Zamāʾir-bīn-i ümmet hem-dem-i kerrūbiyān Pīrim **(Gazel 142/3)**

serāʾir-i vasl:

1.) Kavuşma sırları.

1.1. serāʾir-i vasl:-*ın*
Hafī tut ki ağyārı hased boğsun öldürsün
Serāʾir-i vaslın *kaʿrına vāsıl olmasın* **(Gazel 164/3)**

ser-ā-pā:

1.) Baştan ayağa, baştan başa, tamamıyla,büsbütün.

1.1. ser-ā-pā:
Kadd-i tūbā-hırāmın sevgilim akrān kabūl etmez
Ser-ā-pā *doğrudur bu müddeʿā butlān kabūl etmez* **(Gazel 88/1)**

1.2. ser-ā-pā:
Çekildik bir karanlık köşeye kāşāneden geçtik
Ser-ā-pā *kasr-ı ʿasrı tālib-i dünyāya terk ettik* **(Gazel 114/4)**

1.3. ser-ā-pā:
Ki andan zerredir hurşīd-i aʿzam yā Resūlallah
Ser-ā-pā *nūr-ı garrādır vücūd-ı rahmet-ālūdun* **(Kaside 17/7)**

1.4. ser-ā-pā:
Sipihr-i kīne-perdāzın sayılmaz cevrine karşı
Ser-ā-pā *saf āhenden yapılmış bir beden lāzım* **(Müfret 8/1)**

1.5. ser-ā-pā:
Dil ehl-i dili kaplardı ***ser-ā-pā*** *zulümāt*
Vermese şevk-ı ümīd mihr-i dırahşān-ı kerem **(Kaside 41/5)**

1.6. ser-ā-pā:
Öyle bir Āsaf-ı zī-şān ki hakīkat doludur
Şöhret-i ʿadl ü ʿatāsıyla ***ser-ā-pā*** *aktār* **(Kaside 43/8)**

1.7. ser-ā-pā:
Tuttu āfākı bütün sīt-ı ʿulüvv-ü himmetin
Şöhret-i fazlın ile doldu ***ser-ā-pā*** *āzān* **(Kaside 45/42)**

se-rā-pā-yı ümīd ol-:

1.) Tamamen ümitle dolmak.

1.1. serāpā-yı ümīd ol-:-*du*
Göreli zümre-i yārāna olan ihsānı
Gönlümün her tarafı ***oldu ser-ā-pā-yı ümīd*** **(Kaside 46/28)**

ser-ā-ser:

1.) Baştan başa, tamamen.

1.1. ser-ā-ser:
Teveccühle dil-i gam-perverānı gülistān eyle
Tebessümle ***ser-ā-ser*** *kāʾinatı bostān eyle* **(Gazel 178/1)**

1.2. ser-ā-ser:
Gam-ı ferdāyı unutmaz bugün erbāb-ı kemāl
Kürre-i hāk ***ser-ā-ser*** *ferah-ābād olsa* **(Gazel 196/7)**

1.3. ser-ā-ser:
Dil-i hābīdemi lutfunla bīdār eyle yā Rabbī
Ser-ā-ser *nūr-ı ʿaşkınla ziyādār eyle yā Rabbī* **(Kaside 9/1)**

1.4. ser-ā-ser:
Tecāvüz etti kat kat atlas-ı çarhı saʿādette
Ser-ā-ser *nūr ile tahmīr edilmiş dest-i fıtratta* **(Tahmis 1/9)**

1.5. ser-ā-ser:
Şöhret-i ʿakl ü hakīkatten tebāʿüd eylemez
Cān-fezā ferheng-i ʿirfāndır ***ser-ā-ser*** *sözlerim* **(Tahmis 4/5)**

1.6. ser-ā-ser:

Ser-ā-ser *dilberān-ı çarha karşı iftihārım var*
Haberdār etmeyip ağyārı feryād u figānımla **(Muhammes 2/3)**

ser-asker-i hūbān:

1.) Güzellerin komutanı, başı (olan sevgili).

1.1. serasker-i hūbān:
Huzūra emr ü fermān ile gelsin ʿabd-i memlūkün
Sen ey ***ser-asker-i hūbān*** *ayağa gitmek el vermez* **(Gazel 79/6)**

ser-bāl:

1.) (ser-bālā): Yüksek, yüce (makam, mevki).

1.1. ser-bāl:
Küfvünün baʿzısı Mektupçu kimi Defterdār
Yok bu bī-çārede hālā müteʿaddid ***ser-bāl*** **(Kaside 40/45)**

serbest ol-:

1.) Hiçbir şarta bağlı olmamak, istediği gibi davranabilmek; özgür, hür olmak.

1.1. serbest ol-:
Sıkılma nūr-ı dīdem ʿarz-ı dīdār ile ***serbest ol***
Temāşā-yı cemālin çeşm-i müştāka kesel vermez **(Gazel 79/5)**

ser-bülend-i nücebā:

1.) Soyu temiz olan kimselerin en yücesi (Ankara valisi Cevad Bey).

1.1. ser-bülend-i nücebā:
Cāmiʿ-i fazl u kerem encümen-ārā-yı fuhūl
Ser-bülend-i nücebā *sādık-ı devlet geliyor* **(Kaside 48/8)**

ser-bürde-i tāʿat ol-:

1.) İbadet, takva ile başı (akıl) götüren; aklı başından alan.

1.1. ser-bürde-i tāʿat ol-:*-(u)r, -uz*
Emr ü fermānına ***ser-bürde-i tāʿat oluruz***
Yaparız hizmetini devlet-i düyāya bedel **(Gazel 141/3)**

serd ü tārik ol-:

1.) Soğuk ve karanlık olmak.

1.1. serd ü tārik ol-:*-ma, -sın*
Matlaʿ-ı nūr-ı muhabbet kıl İlāhī gönlümü
Serd ü tārik olmasın *yā Rab şeb-i yeldā gibi* **(Gazel 233/11)**

ser-dār eyle-:

1.) Kumandan, komutan, baş yapmak.

1.1. ser-dār eyle-:
Tecellī eylesin ʿaşk-ı cemālin sahn-ı sīnemde
Fakīri maʿşer-i ʿuşşāka ***ser-dār eyle*** *yā Rabbī* **(Kaside 9/5)**

serde taşın-:

1.) Baş üstünde taşınmak; ***mec.*** Çok değer verilmek.

1.1. serde taşın-:*-de*
Muʿteberdir ***taşınır serde*** *sevād-ı hāmem*
Eder āsārımı her bār ʿUtārid tahsīn **(Kaside 42/27)**

ser-encām:

1.) Başa gelen hâl, olay veya olaylar zinciri; macera.

1.1. ser-encāmı:*-ı*
Yanar sabr u karārım Fennīyā ben eylerim feryād
Yazarken bu ***ser-encāmı*** *elimde hāme kan ağlar* **(Gazel 249/7)**

ser-firāz:

1.) Başını kaldıran, yücelere, yükseklere uzanan; ***mec.*** Benzerlerinden üstün olan (kimse), seçkin, mümtaz.

1.1. ser-firāzım:*-(ı)m*
Efendim dest-gīrim çāre-sāzım āh Efendim āh
Kerem-kārım melāzım ***ser-firāzım*** *āh Efendim āh* **(Gazel 179/1)**

1.2. ser-firāzın:*-ı, -n*
Seversen dilberin en ***ser-firāzın*** *sev*
Hümā-yı tabʿ-ı pāki lāne-gīr-i zirve-i kāf et **(Gazel 11/5)**

ser-firāz-ı evliyā:

1.) Velilerin en seçkini, başı.

1.1. ser-firāz-ı evliyā:
Ser-firāz-ı evliyā *hem-meclis-i kerrūbiyān*
Bende-i makbūl-i dergāh-ı Cennāb-ı Rabb-i Hād **(Kaside 27/4)**

ser-firāz-ı sebük-āmūz-ı semāhat:

1.) Cömertliği çabuk öğretenlerin veya öğrenenlerin en üstünü (Ankara valisi Cevad Bey).

1.1. ser-firāz-ı sebük-āmūz-ı semāhat:
Feleğin Hātem-i Tāʾīsi çekilsin geriye
Ser-firāz-ı sebük-āmūz-ı semāhat *geliyor* **(Kaside 48/11)**

ser-fürū et-/eyle-:

1.) Baş eğmek, itaat etmek, minnet etmek.

1.1. ser-fürū et-:*-me, -y, -iz*
Ser-fürū etmeyiz *sākī-i dehre*
Gözyaşı doludur peymānemizde **(Şarkı 6/1)**

1.2. ser-fürū eyle-:*-r*
Āb-ı rūy-ı hüsnüne ebrūlar ***eyler ser-fürū***
Çeşm-i efsūnkārına cādūlar eyler ser-fürū **(Gazel 176/1)**

1.3. ser-fürū eyle-:*-r*
Āb-ı rūy-ı hüsnüne ebrūlar ***eyler ser-fürū***
Çeşm-i efsūnkārına cādūlar eyler ser-fürū **(Gazel 176/1)**

1.4. ser-fürū eyle-:*-r*
ʿĀrız-ı rengīnine gülşende güller imrenir
Kākül-i şeb-fāmına şebbūlar ***eyler ser-fürū*** **(Gazel 176/2)**

1.5. ser-fürū eyle-:*-r*
Şīve-i reftārına çok ser ü kadler baş eğer
Nāfe-i müşkīnine āhūlar ***eyler ser-fürū*** **(Gazel 176/3)**

1.6. ser-fürū eyle-:*-r*
Āsitān-ı mührüne yüz sürmek ister māh-tāb
Āfitāb vechine meh-rūlar ***eyler ser-fürū*** **(Gazel 176/4)**

1.7. ser-fürū eyle-:*-r*
Devlet-i ʿaşkın devām ettikçe cāna dehrde
Hāk-i pāye çok saʿādetlüler ***eyler ser-fürū*** **(Gazel 176/5)**

1.8. ser-fürū eyle-:*-r*
Vaʿd u vuslatla olursam Fennīyā hulvi'l-mezāk
Tabʿıma tūtī-i şīrīn-gūlar ***eyler ser-fürū*** **(Gazel 176/6)**

1.9. ser-fürū eyle-:*-r*
Āsitān-ı fazlına ***eyler*** *hemīşe* ***ser-fürū***
Bu şerefle ʿarş-ı Rahmāna olur hem-ser kalem **(Kaside 24/39)**

1.10. ser-fürū eyle-:*-r*

Ser-fürū eyler *isek Pīrimize eyleyelim*
Ab-ı rū dökmeyelim āhara hār olmayalım **(Gazel 147/2)**

1.11. ser-fürū eyle-:-*r*
Durup karşımda saf saf ***ser-fürū eyler*** *bana hūbān*
Humāre vālihān-ı ʿārızımdır cümle dildārān **(Tahmis 7/9)**

1.12. ser-fürū et-:-*sin*
Gülşen-i dehre kudūmundan haber versin sabā
Ser-fürū etsin *benefşe gonca raʿnālanmasın* **(Gazel 171/3)**

ser-gerdān et-:

1.) Başı dönmek, sersemleşmek, perişan olmak.

1.1. ser-gerdān et-:-*en*
Hevā-yı zülf-i dilberdir ***eden*** *ʿuşşākı* ***ser-gerdān***
Dolaşmış bir kıla gūyā ki bin şīr-i jiyān titrer **(Gazel 40/9)**

ser-geşte-i devvār:

1.) Çok fazla başı dönen, şaşkın (kimse).

1.1. ser-geşte-i devvār:-*ı, -dır*
Hasret-keş-i dīdārıdır ***ser-geşte-i devvārıdır***
Pervāne-i ruhsārıdır mihr ü sipihr ü māh-tāb **(Kaside 20/10)**

ser-geşte-i sevdā-yı zülf:

1.) Saçının aşkı/karası ile başı dönmüş, şaşkına dönmüş.

1.1. ser-geşte-i sevdā-yı zülf:-*(ü)n, -dür*
Senin mecbūr-i dīdār-ı latīfindir bütün dünyā
Senin ***ser-geşte-i sevdā-yı zülfündür*** *dokuz eflāk* **(Kaside 15/3)**

sergüzeşt-i ʿaşk:

1.) Aşk macerası, serüveni.

1.1. sergüzeşt-i ʿaşk:-*a*
ʿArz-ı hālim sīne-çāk olsun huzūr-ı yārda
Sergüzeşt-i ʿaşka *dāʾir dāsitānım söylesin* **(Gazel 166/2)**

ser-i bī-derdi derde düşür-:

1.) Dertsiz başı derde düşürmek.

1.1. ser-i bī-derdi derde düşür-:-*en*
Sensin düşüren şu ***ser-i bī-derdimi*** *derde*
Senden gelecektir yine dermānım efendim **(Gazel 144/3)**

ser-i bī-mağz:

1.) Akılsız baş.

1.1. ser-i bī-mağz:-*ı, -n, -a*
Müʾminin yā Rab yed-i ʿirfānına olsun silāh
Münkirin ursun ***ser-i bī-mağzına*** *şeşber kalem* **(Kaside 24/27)**

1.2. ser-i bī-mağz:-*i*
Cemāʿatta bulunmazsın İmām-ı şerʿa uymazsın
Ser-i bī-mağzı *hergiz secde-i Rahmāna koymazsın* **(Müseddes 1/28)**

ser-i bīmār:

1.) Hasta insan.

1.1. ser-i bīmār:
Fennīyā düşme telāşa gelecektir bize yār
Çünkü ʿādettir etıbbā ***ser-i bīmāra*** *gelir* **(Gazel 53/5)**

ser-i dildār:

1.) Sevgilinin başı.

1.1. ser-i dildār:-*ı*
Ser-i dildārı *tasdīʿ eyledin feryād ile ey dil*
Yeter artık nevā-yı diğer īcād etsen olmaz mı **(Gazel 207/6)**

ser-i divār:

1.) Duvarın başı.

1.1. ser-i divār:-*a*
Taranmışlar mükemmel ʿıtr-ı şāhīyi sürünmüşler
Nihāl-i yāsemīn-āsā ***ser-i divāra*** *çıkmışlar* **(Gazel 35/2)**

ser-i kūy:

1.) Mahalle başı, sokak başı, yol; sevgilinin yanı başı, yolu.

1.1. ser-i kūy:-*(u)n*
Mehālikten çekinmezdim giderdim sevk-i ʿaşkınla
Ser-i kūyun *dolaştım nice yıllar şevk-ı ʿaşkınla* **(Tahmis 3/7)**

1.2. ser-i kūy:-*(u)n, -da*
Vatan tuttum ***ser-i kūyunda*** *yıllarca mukīm oldum*
Sitārem sen misin kim olmadın ey mehlikā tāliʿ **(Gazel 102/9)**

1.3. ser-i kūy:-*u, -n, -da*
Bilmem nesine māʾil o şūhun dil-i şeydā
Bilmem ***ser-i kūyunda*** *zavallı ne ararmış* **(Gazel 92/3)**

seril-:

1.) Düz bir yere yaymak.

1.1. serilir:-*(i)r*
Öyle bir ehl-i kerem kim der-i ihsānında
Serilir *herkese bir sofra-yı ālā-yı ümīd* **(Kaside 46/13)**

seri(n)den al-:

1.) Başından almak; bir özelliği bulundurmamak.

1.1. seri(n)den al-:-*ıp*
Pīrim beni öldürme ***alıp*** *farkı* ***serimden*** *Kesme üzerimden*
Feyz-i nazarın mürde-dile rūh-ı revāndır Sermāye-i cāndır
(Müstezad 2/5)

seri(n)den geç-:

1.) Başından geçmek; başına gelmek; beklenmedik, şaşırtıcı bir olay veya durumla karşılaşmak.

1.1. seri(n)den geç-:-*ti*
Dār-ı gurbette neler ***geçti serimden*** *sensiz*
Yaş değil āteş akar dīdelerimden sensiz **(Müsebba 2/34)**

serīr-ārā-yı kutbiyyet:

1.) Kutupluğun (manevi mertebelerin en yükseği, kutup olan kimsenin makamı) tahtını süsleyen.

1.1. serīr-ārā-yı kutbiyyet:
Serīr-ārā-yı kutbiyyet *serāʾirdān-ı kudsiyyet*
Zamāʾir-bīn-i ümmet hem-dem-i kerrūbiyān Pīrim **(Gazel 142/3)**

serīr-i devlet:

1.) Devlet tahtı; devletin yönetildiği makam.

1.1. serīr-i devlet:-*i*
Çok zamān ābā vü ecdādınla fahr etti cihān
Şimdi sen ettin mübāhī-ter ***serīr-i devleti*** **(Kaside 37/35)**

serīr-i kalem:

1.) Kalem tahtı.

1.1. serīr-i kalem:-*i*
Gözümün nūru tehī sanma ***serīr-i kalemi***
Mütenekkidler için hande-künāndır kalemim **(Gazel 152/17)**

serīr-i saltanat:

1.) Saltanat tahtı; hükümdarlık makamı.

1.1. serīr-i saltanat:-*ta*
Serīr-i saltanatta *āfiyetle ber-devām olsun*
O bir Sultān-ı ʿālī-şān o bir Hākān-ı fāzıldır **(Kaside 38/48)**

serīu'l-cereyān:

1.) Hızlı akmak, çabuk geçmek.

1.1. serīu'l-cereyāndır:-*dır*
Kaldır düşeni elde iken dāmen-i fırsat Eyyām-ı saʿādet
Eyyām-ı saʿādet ki ***serīu'l-cereyāndır*** *İsrāfı ziyāndır* **(Müstezad 2/4)**

serkeş:

1.) Dik başlı, dik kafalı, inatçı, itaatsiz (kimse).

1.1. serkeştir:-*tir*
Ağbiyā-yı millete ***serkeştir*** *etmez inkıyād*
Ezkiyā-yı ümmete Sūdanlı bir çāker kalem **(Kaside 24/15)**

sermāye-i cān:

1.) Can sermayesi.

1.1. sermāye-i cān:-*dır*
Pīrim beni öldürme alıp farkı serimden Kesme üzerimden
Feyz-i nazarın mürde-dile rūh-ı revāndır ***Sermāye-i cāndır*** **(Müstezad 2/5)**

sermāye-i istiʿdād:

1.) Kabiliyet, yetenek serveti, değeri.

1.1. sermāye-i istiʿdād:-*(ı)m*
Var iken sīnede ***sermāye-i istiʿdādım***
İltifāt eylemedin eylemedin fāʾide-dār **(Kaside 43/4)**

sermāye-i rāhat:

1.) Rahatlık sermayesi.

1.1. sermāye-i rāhat:
Ki bārān-ı belāyı yağdırır başa hıreddir hep
Meğer cinnet imiş insān için ***sermāye-i rāhat*** **(Gazel 7/2)**

sermest:

1.) Sarhoş, kendinden geçmiş.

1.1. sermestim:-*(i)m*
Mezāk erbābının gayrīye gerçi dediler sūmū
Hevā-yı kākülünle neşʾe-i laʿlinle ***sermestim*** **(Gazel 177/3)**

sermest ü harāb et-/eyle-:

1.) Sarhoş, kendinden geçmiş ve viran, yıkılmış olmak.

1.1. sermest ü harāb et-:-*sin*
Tek bana hitāb etsin isterse ʿitāb etsin
Sermest ü harāb etsin *zımnında ʿināyet var***(Gazel 58/3)**

1.2. sermest ü harāb eyle-:-*di*
Galatım var ise ʿafveyle ki maʿzūrum ben
Beni ***sermest ü harāb eyledi*** *sahbā-yı ümīd* **(Kaside 46/46)**

sermest-i gaflet ol-:

1.) Gaflet sarhoşu olmak; gaflete düşmek.

1.1. sermest-i gaflet ol-:-*ma*
Meyhāne-i emelde ***sermest-i gaflet olma***
Zīrā ki vardır āhir her neşʾenin humārı **(Gazel 244/5)**

serp-:

1.) Bir şeyi dağılacak biçimde dökmek, saçmak.

1.1. serper:-*(e)r*
Yüzde yüz vardır ümīdim ki acır bendesine
Nār-ı yeʾsile yanan kalbime ***serper*** *selsāl* **(Kaside 40/52)**

serpil-:

1.) Bir şeyi dağılacak biçimde dökmek, saçmak.

1.1. serpilen:-*en*
Tezelzül-bahş olur kalb-i rakīka girye-i hasret
Gözümden katra katra ***serpilen*** *eşk-i revān titrer* **(Gazel 40/7)**

1.2. serpilen:-*en*
Terahhum et gözümden ***serpilen*** *hūn-āb-ı hicrāna*
Amān ey şūh-ı gül-fem dilber-i ʿālem-behā tez gel **(Gazel 136/2)**

1.3. serpilir:-*(i)r*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
Serpilir *hasret ile şimdi gözümden hūn-āb* **(Müsebba 2/52)**

ser-sām:

1.) Sersem.

1.1. ser-sām:
Fennīyā hallini ʿāriflere ısmarlayalım
Ki bunu anlayamaz fıtnatı nākıs ***ser-sām*** **(Muamma 1/9)**

sersem:

1.1. sersem:
Şaşkın, aptal kimse (yeteneksiz şairler).

Değilken muktedir her zī-fazīlet mahv u isbāta
Sütūr-ı münşeʿātı şimdi bir ***sersem*** *eder tashīh* **(Gazel 19/3)**

serserīlik:

1.) Serseri olma, serseri gibi davranma.

1.1. serserīlikte:-*te*
Sefāhat-pīşegāna ittibāʿ etme vefā yoktur
Bir üstāda çerāğ ol ***serserīlikte*** *safā yoktur* **(Müseddes 1/1)**

ser-tāc et-:

1.) Baş tacı etmek; çok sevmek ve saymak, el üstünde tutmak.

1.1. ser-tāc et-:-*se*
Yaklaşma nifāk ehli seni ***etse*** *de* ***ser-tāc***
Zīr-i kadem-i ehl-i hakīkatte gubār ol **(Gazel 137/3)**

ser-tā-pā:

1.) Baştan ayağa, baştan aşağı, baştan başa, tamamıyla,büsbütün.

1.1. ser-tā-pā:
Hangi uzvun okşasam öpsem halāvet-bahş olur
Şekker olmuş her yeri yārin ki ***ser-tā-pā*** *lezīz* **(Gazel 23/3)**

ser-tā-ser:

1.) Baştan başa, tamamen.

1.1. ser-tā-ser:
Fennīyā eczā-yı cismim ola ***ser-tā-ser*** *kalem*
Ravza-i ʿulyāsına olsun selām-ı bī-hesāb **(Kaside 24/59)**

ser-te-ser:

1.) Baştan başa, bütünüyle, tamamen.

1.1. ser-te-ser:

Şu meʾsūrāta karşı bir müʾessir yoksa ey münkir
Eden kimdir vücūd-ı mümkünātı ***ser-te-ser*** *īcād* **(Gazel 21/4)**

1.2. ser-te-ser:
Bulamaz kimse o maʿşūk-ı dilārāya bedel
Ser-te-ser *geşt ü güzār eyleseler dünyāyı* **(Gazel 141/7)**

1.3. ser-te-ser:
Çoğalsın müttekīler parlasın envār-ı şerʿiyye
Görülsün tā şu kevkeb ***ser-te-ser*** *eşrārdan hālī* **(Gazel 217/3)**

1.4. ser-te-ser:
Ser-te-ser *ehl-i kalemdir hūşmendān-ı cihān*
Yoksa gāve mandaya bār-gīre vermezler kalem **(Kaside 24/25)**

1.5. ser-te-ser:
Yoktur āsār-ı hakīmānemde hezl-i bī-meʾāl
Ser-te-ser *cāmīdir eşʿārım rumūz-ı hikmeti* **(Kaside 37/61)**

1.6. ser-te-ser:
Muktedirsin kılı kırk yarmağa bir mesʾelede
Ser-te-ser *milket-i maʿnāyı sen ettin teshīr* **(Kaside 47/14)**

1.7. ser-te-ser:
Nazargāh-ı İlāhīdir makām-ı Mustafadır bu
Melekler ***ser-te-ser*** *bu hıttanın fırāş-ı hākidir* **(Tahmis 1/3)**

1.8. ser-te-ser:
Bilsin cihān niyyātını niyyāt-ı hayr-āyātını
Ezberlesin daʿvātını sükkān-ı ʿālem ***ser-te-ser*** **(Tarih 16/5)**

serv:

1.) "Servi" kelimesinin eski metinlerde görülen asıl şekli. Serv/servi/selvi ağacı, uzun boylu ve koyu yeşil yapraklı bir ağaçtır. Klasik Türk şiirinde adından en çok bahsedilen ağaçtır. Sevgilinin boyu için hem benzeyen hem de benzetilendir. Hatta zamanla sevgilinin boyu ile bütünleşmiş olup "boy" kelimesinin kullanımına dahi ihtiyaç kalmamıştır ve mecaz yoluyla ifade edilmektedir. Selvinin hafif rüzgârla salınışı, sevgilinin salınarak yürüyüşünü andırmaktadır (Pala, 2017: 400).

1.1. serv:
Şīve-i reftārını gördü dikildi kaldı ***serv***
Bağda gözler kıyām üzre o mevzūn kāmeti **(Kaside 37/101)**

1.2. serv:
Cūy-ı eşkim dökeyim pāyine reyyān olsun
Gül fidānım büyüsün ***serv*** *ile seyyān olsun* **(Gazel 169/1)**

1.3. serve:-*e*
Serve *taʿlīm-i hırām et şu kadd-i dil-cū ile*
Kāmetim ʿālī diye beyhude ʿulyālanmasın **(Gazel 171/5)**

1.4. servi:-*i*
Çınarı ***servi*** *dahl etme cibāl üstünde bulmakla*
O nahl-i nāzı istikbāl için kūhsāra çıkmışlar **(Gazel 35/3)**

serv ü hırāmān:

1.) Selvi gibi uzun olan ve naz ile salınan, yürüyen sevgili. (***bk.*** serv).

1.1. serv ü hırāmān:
Gönül verme Fennī hiçbiri cāvidān değil
Bu bāğa nice ***serv ü hırāmān*** *gelir gider* **(Gazel 46/11)**

server:

1.) Bir topluluğun en ileri geleni, başkan, reis (Hz. Peygamber).

1.1. serverin:-*in*
Her dü-gītī kabza-i hükmündedir ol ***serverin***
Zātına meddāh olur her tāliʿ-i yāver kalem **(Kaside 24/45)**

server-i kalb:

1.) Kalbin başkanı, reisi; sevgili.

1.1. server-i kalb:-*i*
Server-i kalbi *istilzām eder mi vaʿd-ı bī-incāz*
Verir mi teşne-i kāna süt sevketmek serāb üzere **(Gazel 205/2)**

servet:

1.) Zenginlik, varlık, para, mal mülk.

1.1. servet:
Cūd u ʿatā ***servet*** *anın*
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/20)**

1.2. servet:-*e*
Ol serv-i kaddin celbi biraz ***servete*** *muhtāc*
Bir doğru nihāl eğmek epey kuvvete muhtāc **(Gazel 17/1)**

1.3. servetle:-*le*
Servetle *melāhatle sakın etme tefāhur*
Gencīne-i zer-kākül-i pür-ham kime kaldı **(Gazel 222/5)**

servet sāhibi ol-:

1.) Malı mülkü çok olmak; varlıklı, zengin olmak.

1.1. servet sāhibi ol-:-*du, -m*
Elin māliyle ***servet sāhibi oldum*** *hayāl etme*
Mükerrem nefsini beyhūde hammāl ü bāl etme **(Müseddes 1/8)**

servi:

1.) (***bk.*** *serv).*

1.1. servi:-*i*
Rağbet etsem devlet-i dünyā şitāb eyler bana
Lāle hadler ***servi*** *kadler intisāb eyler bana* **(Kıt'a 5/1)**

1.2. serviler:-*ler*
Serviler *şīve-i reftārına hayrān olsun*
Tāliʿim evc-i saʿādette dırahşān olsun **(Müsebba 2/20)**

serv-i bülend:

1.) Uzun boylu, selvi boylu (sevgili), (***bk.*** serv).

1.1. serv-i bülend:-*(i)m*
Sohbet edelim meclise gel ***serv-i bülendim*** *Rahm eyle efendim*
Hicrinle dil-i gam-zedenin hāli yamandır Allahʿ ayāndır
(Müstezad 2/6)

serv-i hırāmān:

1.) Salınarak yürüyen selvi boylu sevgili.

1.1. serv-i hırāmān:-*(ı)m*
Bir müzeyyen câme kestirdim kadd-i mevzūnuna
Giy salın şāyestedir ***serv-i hırāmānım*** *sana* **(Gazel 2/6)**

1.2. serv-i hırāmān:-*(ı)m*
Hele bir kerre nezāketle salınsın yürüsün
Ne kıyāmet kopacak ***serv-i hırāmānım*** *için* **(Gazel 163/3)**

serv-i hırāmān ol-:

1.) Nazlı nazlı salınan selvi boylu sevgili olmak.

1.1. serv-i hırāmān ol-:-*acak, -sın*
Evvelcesi nahl-i gül-i rengīn idin ammā
Şimdengeri bir ***serv-i hırāmān olacaksın*** **(Gazel 131/2)**

serv-i kad:

1.) Selvi boylu sevgili (***bk.*** serv).

1.1. serv-i kadd:-*in*
Dil ne yüzden ʿacebā uğradı bāhūr-ı gama
Çünkü bir ***serv-i kaddin*** *zıllı nigehbānımdır* **(Gazel 31/4)**

1.2. serv-i kadd:-*in*
Ol ***serv-i kaddin*** *celbi biraz servete muhtāc*
Bir doğru nihāl eğmek epey kuvvete muhtāc **(Gazel 17/1)**

1.3. serv-i kadd:-*in*
Mümkün olsaydı sorardım Hazret-i Cibrilden
Serv-i kaddin *tavrını Tūbāda görmüş var mıdır* **(Gazel 26/4)**

serv-i revān:

1.) Salına salına yürüyen selvi boylu sevgili (***bk.*** serv).

1.1. serv-i revān:
Çık karşıma ey ***serv-i revān*** *cilve-nisār ol*
Aç rūyunu revnak-şiken-i bāğ-ı bahār ol **(Gazel 137/1)**

1.2. serv-i revān:
Karşıdan ʿarz-ı hirām eyledi bir ***serv-i revān***
Lerze düştü dil-i bīmārıma geldi buhrān **(Kaside 45/51)**

serv-i revān-ı yār-ı vefā-perver:

1.) Salınarak yürüyen vefalı sevgili (***bk.*** serv).

1.1. serv-i revān-ı yār-ı vefā-perver:
Öyle bir ***serv-i revān-ı yār-ı vefā-perver*** *kim*
Derdimin çāresi yārem emi Lokmānımdır **(Gazel 31/5)**

serv-i semen:

1.) Yasemin kokulu, uzun boylu sevgili (***bk.*** serv).

1.1. serv-i semen:
Zencīre çeken gönlümü bir ***serv-i semendir*** *Bir zülf-i resendir*
Tahdīş eden endīşemi ol gonca dehendir Mahsūl-i vatandır
(Müstezad 3/1)

serv-kāmet:

1.) Selvi boylu sevgili (***bk.*** serv).

1.1. serv-kāmet:
Doğrulukla bir temāşādır temāşā-yı cemāl
Zihnine ey ***serv-kāmet*** *eğri maʿnā gelmesin* **(Gazel 167/2)**

ses çıkarma-:

1.) Bir şeyi hoş görerek karşı çıkmamak, itiraz etmemek.

1.1. ses çıkarma-:-*z, -dı, -m*
Ses çıkarmazdım *yine saklardım ammā nālemi*
Eyledi mecbūr-ı nāliş rūz-gār-ı zor-kār **(Kaside 39/30)**

setr ü ihfā:

1.) Gizleyip saklamak.

1.1. setr ü ihfā:-*dır*
Ah ü feryād eyleyip halka duyurmak iş değil
Āteş-i ʿaşkı yürekte ***setr ü ihfādır*** *hüner* **(Gazel 51/2)**

setr ü ihfā et-:

1.) Örtmek, gizlemek, saklamak.

1.1. setr ü ihfā et-:-*(e)r, -im*
Bu cihetle ***ederim*** *cehlimi* ***setr ü ihfā***
Buna mebnī diyemem fazl u bizaʿām noksān **(Kaside 45/30)**

setret-:

1.) Örtmek, gizlemek.

1.1. setredip:-*ip*
Etmedi hakkımdaki şekvāyı bir dīvāna ʿarz
Setredip *koydurmadı meydāna hakkāniyeti* **(Kaside 37/67)**

1.2. setret-:-*ip*
Setr edip *gurre-i ikbālimi çarh-ı gerdān*
Kevkeb-i tāliʿime vermedi Hakk lemeʿān **(Kaside 45/1)**

setr-i ʿayb:

1.) Ayıp örtme.

1.1. setr-i ʿayb:-*a*
Fennīyā keşf-i ʿuyūb etme o hayvān işidir
Setr-i ʿayba *çalışır ādem olan câme gibi* **(Gazel 237/9)**

setr-i envār-ı cemāl eyle-:

1.) Güzel yüzün nurunu örtmek, gizlemek.

1.1. setr-i envār-ı cemāl eyle-:-*me*
Setr-i envār-ı cemāl eyleme *kurbān olayım*
Hande-sāz ol açıl ey gonca-i raʿnā-i ümīd **(Kaside 46/60)**

setr-i hālet-i mül:

1.) Şarabın vermiş olduğu keyfiyetin örtülmesi, gizlenmesi.

1.1. setr-i hālet-i mül:-*dür*
Bādeden sarhoş olup zevzeklik etmek iş değil
Bozmayıp etvārı ***setr-i hālet-i müldür*** *hüner* **(Gazel 37/4)**

setrolun-:

1.) Örtülmek; gizlenmek.

1.1. setrolun-:-*(u)r*
Ne ile ***setr olunur*** *söyle ziyā-yı hurşīd*
Nasıl inkār olunur rütbe-i rüçhān-ı kerem **(Kaside 41/8)**

sev-:

1.) Bir kimseye karşı aşk, sevgi, muhabbet beslemek.

1.1. sev:
Seversen dilberin en ser-fırāzın ***sev***
Hümā-yı tabʿ-ı pāki lāne-gīr-i zirve-i kāf et **(Gazel 11/5)**

1.2. sev:
Sev *seversen dilberin mümtāz ü müstesnāsını*
Sidre başeğsin görünce kāmet-i bālāsını **(Gazel 219/1)**

1.3. sev:
Sev *cenāb-ı Ahmedi hubb-ı sivādan fāriğ ol*
Fennīyā āfāk-ı dilde neyyir-i ekber taşı **(Gazel 225/5)**

1.4. sev:
Var mı hiçbir sevmeyen ʿālemde masnūʿātını
Sen hemān Allahı ***sev*** *yoksa sever Allah seni* **(Gazel 240/2)**

1.5. sevdikçe:-*dikçe*
Karşıdan karşıya nāz etmeğe ülfet mi denir
Sen beni ben seni ***sevdikçe*** *edersin tekdīr* **(Gazel 27/3)**

1.6. sevdiği:-*dik, -i*
Ellerin ***sevdiği*** *yekdiğere imdād ediyor*
Soruyor hātırını vuslat ile şād ediyor **(Müsebba 2/43)**

1.7. sevdiği:-*dik, -i*
ʿAdālet istikāmet istitāʿat
Samīmī ***sevdiği*** *şeydir cihānda* **(Tarih 19/2)**

1.8. sevdiğim:-*dik, -im*

Uğraşır her dem belā-yı hicr ile bī-çāre dil
***Sevdiğim** günden beri bir rāhat-ı cān görmedim* **(Gazel 156/6)**

1.9. sevdim:-*di, -m*
*Bir şūh-ı cihān **sevdim** gönlümde muhabbet var*
Düştüm şerer-i ʿaşka sīnemde harāret var **(Gazel 58/1)**

1.10. sevdim:-*di, -m*
*İnāyet etti Lem-yezel mürşidimi **sevdim** ezel*
Mürşidimin gayri güzel taht-ı dile şāh olamaz **(Gazel 67/4)**

1.11. sevdim:-*di, -m*
*Bir güzel **sevdim** ki taʾrīfinde kāsırdır beşer*
Yok benī ādem meyānında anın hemtāsı yok **(Gazel 107/2)**

1.12. sevdim:-*di, -m*
***Sevdim** ol gonca-i nev-şüküfteyi öz cānım için*
Teşneyim kanına Billāhi ana göz dikenin **(Gazel 163/5)**

1.13. sevdim:-*di, -m*
*Sevgilim tā hilkat-i ādemde **sevdim** ben seni*
Semt-i gülzār-ı visālinden ayırma sen beni **(Gazel 218/1)**

1.14. sevdim:-*di, -m*
*ʿĀlem-i ervāhda ey Şāh **sevdim** ben seni*
Hasretinle inlerim her gāh sevdim ben seni **(Kaside 19/1)**

1.15. sevdim:-*di, -m*
Destime iksīr-i aʿzam girse etmem iltifāt
*Māsivādan ettim istikrāh **sevdim** ben seni* **(Kaside 19/2)**

1.16. sevdim:-*di, -m*
*Kāʾinātı etmeden āgāh **sevdim** ben seni*
Gizli kaldı çok zamān dāğ-ı muhabbet sīnede **(Kaside 19/3)**

1.17. sevdim:-*di, -m*
Dilde ʿaşkın cān-ı şīrīnim gibi mahfūzdur
*Kimseler bilmez bilir Allah **sevdim** ben seni* **(Kaside 19/4)**

1.18. sevdim:-*di, -m*
Sen mürüvvet-kānısın bakma sevād-ı vechime
*Yā Muhammed yā Resūlallah **sevdim** ben seni* **(Kaside 19/5)**

1.19. sevdim:-*di, -m*
ʿĀlem-i ervāhda ey Şāh sevdim ben seni
*Hasretinle inlerim her gāh **sevdim** ben seni* **(Kaside 19/1)**

1.20. sevdin:-*di, -n*
*Oldun mu gönül tecrübe-i ʿaşka muzaffer **Sevdin** nice dilber*
Mehpārelerin hangisi ʿuşşāka hasendir İnsāfa gelendir **(Müstezad 3/7)**

1.21. sevdümse:-*dü, -m, -se*
*Seni **sevdümse** bana cevr ü itāb et mi dedim*
Gönlüme āteş-i aşkınla ʿazab et mi dedim **(Gazel 146/1)**

1.22. seven:-*en*
*Hakkı **seven** zikreder*
Hāb ü hayāl içinde **(Diğer 1/14)**

1.23. seven:-*en*
*Lutfu kahrından füzūn dilber **seven** üftādenin*
Hücresi sayf ü şitā buhbūha-i gülzār olur **(Gazel 50/3)**

1.24. seven:-*en*
Zülf-i şeb-fāmın gören mümkün mü sevdālanmasın
*Leyle-i hüsnün **seven** kābil mi şeydālanmasın* **(Gazel 171/1)**

1.25. seven:-*en*
***Seven** hasm-ı eledd-i ālimerdān olmasın nolsun*
Cenāb-ı Mustafāyı Haydarı Şāh-ı şehīdānı **(Gazel 174/6)**

1.26. seven:-*en*
Şādī-i zār dilinden çıkmaz hazīne-dārın
*Hakkı **seven** zikr eder hāb u hayāl içinde* **(Gazel 203/7)**

1.27. seven:-*en*
Yezīd-i bed-sirişti laʿnetle yād eyleyip her bār
***Seven** Şāh-ı şehīdānı hemān ağlar hemān ağlar* **(Gazel 249/6)**

1.28. sevene:-*en, -e*
Hāsılı yalvaralım dāmenini būs edelim
*Seni cāndan **sevene** yok mudur ihsān diyelim* **(Gazel 148/8)**

1.29. sevenden:-*en, -den*
*Niçin sakınmalı seni **sevenden***
Sakınma sultānım şeydā mısın sen **(Diğer 2/6)**

1.30. sever:-*(e)r*
*Kim ki bir mahbūb-ı cān-efzā **sever** üftādedir*
Cān ü serle emrini infāz için āmādedir **(Gazel 38/1)**

1.31. sever:-*(e)r*
*El **sever** dilberi buhtānı bize āʾittir*
Gülü eller koklar biz gam-ı hārın çekeriz **(Gazel 72/4)**

1.32. sever:-*(e)r*
*Doğrudur meşreb-i mişvārı **sever** doğruları*
Yürümez ʿadline ʿirfānına karşı tezvīr **(Kaside 47/8)**

1.33. sever:-*(e)r*
Var mı hiçbir sevmeyen ʿālemde masnūʿātını
*Sen hemān Allahı sev yoksa **sever** Allah seni* **(Gazel 240/2)**

1.34. severim:-*(e)r, -im*
*Sana rağmen **severim** bir dilber*
Belki senden de ola bālā ter **(Şarkı 9/11)**

1.35. severim:-*(e)r, -im*
***Severim** cān-ı ʿazīzim gibi cānānımı ben*
Bilemem anda da āsār-ı muhabbet var mı **(Gazel 227/3)**

1.36. seversen:-*(e)r, -se, -n*
*Sev **seversen** dilberin mümtāz ü müstesnāsını*
Sidre başeğsin görünce kāmet-i bālāsını **(Gazel 219/1)**

1.37. sev-:-*(e)r, -se, -n*
Seversen dilberin en ser-fırāzın sev
Hümā-yı tabʿ-ı pāki lāne-gīr-i zirve-i kāf'et **(Gazel 11/5)**

1.38. seversin:-*(e)r, -sin*
*Fennī sen o vasfeylediğim yāri **seversin***
Her müşkil işin fetholunur müjdeler olsun **(Gazel 134/5)**

1.39. severiz:-*(e)r, -iz*
*Biz ehibbā-yı vefādārı riyāsız **severiz***
Bende-i muhlis-ı yārān-ı sādıkānız biz **(Gazel 84/5)**

1.40. sevilmez:-*(i)l, -mez*
*Sevk-ı tīnetle **sevilmez** mi birāder yavrusu*
Bir vücūd ki hangi cüzʾünden geçer sāhib-i vücūd **(Gazel 241/4)**

1.41. seviyorsun:-*(i)yor, -sun*
*Uğrun uğrun **seviyorsun** gönül ol āfeti sen*
Bildiğim mesʿeledir nāfile inkār etme **(Gazel 185/4)**

1.42. sevme:-*me*
***Sevme** hercāyi güzel āfet revān ise de*
Başına takma belāyı gül-i handān ise de **(Kıt'a 23/1)**

1.43. sevmek:-*mek*
*Hangisin **sevmek** becā bilmem buʿiffetlilerin*
Şehrimizde mecmaʿ-ı hūbān-ı daʿvet bir değil **(Gazel 139/4)**

1.44. sevmem:-*me, -m*
Nāzikāne dil-nüvāzāne gerektir iltifāt
***Sevmem** aslā vazʿ-ı küstahāne makbūlüm değil* **(Gazel 140/3)**

1.45. sevmesin:-*me, -sin*
Her güzelde şīve her helvada lezzet bir değil
***Sevmesin** mi gördüğü her şūhu erbāb-ı mezāk* **(Gazel 139/3)**

1.46. sevmeyen:-*me, -y, -en*
*Var mı hiçbir **sevmeyen** ʿālemde masnūʿātını*
Sen hemān Allahı sev yoksa sever Allah seni **(Gazel 240/2)**

1.47. sevsem:-*se, -m*
*Kimi **sevsem** beni cāh-ı gama atmak ister*
Başka düşman aramam düşmenim ihvānımdır **(Gazel 31/2)**

sevāb:

1.) Allah tarafından mükâfatlandırılacak doğruluk ve iyilik karşılığı. Allah'ın rızasını kazanmaya mahsus iyi amel ve hayırlı işler.

1.1. sevāb:
*Bin **sevāb** ihsān buyursun ol Şehin bir hayrına*
Saʿyini her veçhile meşkūr kılsın Girdigār **(Kaside 39/19)**

sevād:

1.) Karalık, siyahlık, karartı.

1.1. sevādı:-*i*
Fennīyā vechiniʿisyānla ettin tesvīd
*Bu **sevādı** seherī eşk ile eyle tebyīz* **(Gazel 97/5)**

sevād-ı çehre:

1.) Yüzdeki siyahlık; yüz karası.

1.1. sevād-ı çehre:-*y, -i*
***Sevād-ı çehreyi** eşk-i nedāmetle silerek*
Rücūʿ-ı tövbeyi cebr-i hisāba benzetirim **(Gazel 158/5)**

sevād-ı defter-i aʿmāl:

1.) Ameller defterinin karalığı; günahlar.

1.1. sevād-ı defter-i aʿmāl:
Kerem kıl el-amān ey Pādişāh-ı hıtta-i Levlāk
***Sevād-ı defter-i aʿmāl** ile koyma beni gam-nāk* **(Kaside 15/1)**

sevād-ı hāme:

1.) Kalemin karası.

1.1. sevād-ı hāme:-*s, -i, -n, -i*
Beyaz-ı nāmesi verd-i sefīd ile tevʾem
***Sevād-ı hāmesini** misk-i nābe benzetirim* **(Gazel 158//7)**

1.2. sevād-ı hāme:-*m*
*Muʿteberdir taşınır serde **sevād-ı hāmem***
Eder āsārımı her bārʿUtārid tahsīn **(Kaside 42/27)**

sevād-ı mümkināt:

1.) Varlıklar topluluğu; yaratılmışların tümü.

1.1. sevād-ı mümkināt:-*ı*
Sebük-bārāna sudan kıl güzer enhāra bildirme
***Sevād-ı mümkinātı** çeşm-iʿibretten uzak tutma* **(Gazel 188/8)**

sevād-ı nazm:

1.) Şiir karalama; nazım şehri.

1.1. sevād-ı nazm:
***Sevād-ı nazm** kıldı Fennīyā miʿmārdan hālī*
Yıkıldı beyt-i eşʿār zaʿil oldu şīve-i güftār **(Gazel 217/7)**

sevād-ı rīş:

1.) Kara sakal.

1.1. sevād-ı rīş:-*(i)m*
*İştiʿāl etmeğe yüz tuttu **sevād-ı rīşim***
Hayt-ı ebyaz gibi ekser yerine düştü nişān **(Kaside 45/6)**

sevād-ı şeb-i tār:

1.) Karanlık gecenin karartısı.

1.1. sevād-ı şeb-i tār:
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
*Rukebānın gözünü tuttu **sevād-ı şeb-i tār*** **(Müsebba 2/25)**

sevād-ı vech:

1.) Yüz karası; utanılacak bir durum veya şey; suç, günah.

1.1. sevād-ı vech:-*(i)m, -e*
*Sen mürüvvet-kānısın bakma **sevād-ı vechime***
Yā Muhammed yā Resūlallah sevdim ben seni **(Kaside 19/5)**

1.2. sevād-ı vech:-*(i)n, -e*
*Cürmünü yād eyleyip bakmaz **sevād-ı vechine***
Güş-ı dil eyler temennī çeşm-i cān ister gönül **(Kaside 29/6)**

sevādü'l-ʿaynım:

1.) "Göz bebeğim" anlamında sevgiliye bir hitap sözü.

1.1. sevādü'l-ʿaynım:
*Nigeh-i lutf ile şād eyle **sevādü'l-ʿaynım***
Vaʿd-i memdūd ile gel eyleme şeydā-yı ümīd **(Kaside 46/63)**

sevdā:

1.) Kuvvetli sevgi, aşk, muhabbet; arzu, heves, istek [(8 ve 9. beyit) "Çok kara, çok siyah" anlamını da içermektedir].

1.1. sevdā:
*Beni teşhīr etti **sevdā***
Her hālim oldu hüveydā **(Diğer 3/5)**

1.2. sevdā:
Kabre girsemde kalırʿaşkın benimle pāyidār
*Yani ben ölmekle benden sanma bu **sevdā** çıkar* **(Gazel 34/5)**

1.3. sevdā:
*Sanma hādisdir dil-iʿāşıkta **sevdā** eskidir*
Kimse halletmiş değildir bu muʿammā eskidir **(Gazel 42/1)**

1.4. sevdā:
Beni kim menʿ edecek dāʾire-i vaslından
*Cāy-gīr oldu zamīrimde bu **sevdā** bu heves* **(Gazel 91/6)**

1.5. sevdā:
Hangi derdinʿarz u takrīr eylesin Fennī sana
*Serde **sevdā** dilde āşūb-ı muhabbet bir değil* **(Gazel 139/9)**

1.6. sevdā:
Fennīyā hülyā-yı zülf-i yār ağarttı rīşimi
*Başına ebnā-yı cinnin böyle **sevdā** gelmesin* **(Gazel 167/6)**

1.7. sevdā:

Yaşmağın bozmaz idi bülbülün āmācında
*Olmasa gülde dahi nebzece **sevdā** kokusu* **(Gazel 238/6)**

1.8. sevdā:
Menşe-i mekr ü fiten turra-i miskīnindir
*Her ne **sevdā** ki gelir başıma hep bū getirir* **(Gazel 43/5)**

1.9. sevdānın:-*(n)ın*
*Bu **sevdānın** aslın araştırırsan*
Zülfü siyāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/2)**

1.10. sevdāsını:-*s, -ı, -n, -ı*
*Yoksa **sevdāsını** bir şūha mı takyīd etti*
Bu gamın aslı ne āzāde-serim noldu sana **(Gazel 1/6)**

sevdā bağı:

1.) Aşk bağı, zinciri (kâkül); sevdalanma (***bk.*** zülf).

1.1. sevdā bağı:-*n, -ı*
*Kākülündür geçiren boynuma **sevdā bağını***
Gönlümü hasta kılan nergis-i bīmārındır **(Gazel 30/2)**

sevdālan-:

1.) Sevdaya tutulmak, âşık olmak.

1.1. sevdālanmasın:-*ma, -sın*
*Zülf-i şeb-fāmın gören mümkün mü **sevdālanmasın***
Leyle-i hüsnün seven kābil mi şeydālanmasın **(Gazel 171/1)**

sevdālı:

1.) Sevdaya düşmüş, âşık.

1.1. sevdālı:
Ya al muhabbetin ya gel yanıma
***Sevdālı** başıma belā mısın sen* **(Diğer 2/8)**

sevdāsız ol-:

1.) Sevdaya tutulmamak, sevdası olmamak.

1.1. sevdāsız ol-:-*(u)n, -maz*
***Sevdāsız olunmaz** ʿarz-ı muhabbet*
Mum sönünce çıkmaz ziyā hāneden **(Şarkı 2/4)**

sevdā-yı hāl:

1.) Benin sevdası, kara ben.

1.1. sevdā-yı hāl:-*i*
*Dāğ-ı süveydādır **sevdā-yı hāli***
Hūra müşābihtir bence her hāli **(Diğer 4/3)**

sevdā-yı seyāhat:

1.) Gezme isteği, arzusu.

1.1. sevdā-yı seyāhat:
Ayrılık dellālı artık etti iʿlān-ı firāk
*Tāzelendi serde **sevdā-yı seyāhat** elvedāʿ* **(Gazel 101/5)**

sevdā-yı süveydā-yı dil:

1.) Gönlün ortasındaki, derinlerindeki aşk; gönlün ortasındaki karalık (***bk.*** *süveydā).*

1.1. sevdā-yı süveydā-yı dil:-*i*
*Yāre **sevdā-yı süveydā-yı dili** anlatalım*
Yakıyor sīnemizi āteş-i hicrān diyelim **(Gazel 148/5)**

sevdā-yı vatan:

1.) Vatan sevdası, sevgisi.

1.1. sevdā-yı vatan:
Fennīyā gurbete çıkmakla gönülden çıkmaz
*Nakş-ı mermer gibidir sīnede **sevdā-yı vatan*** **(Gazel 165/11)**

sevdā-yı visāl:

1.) Kavuşma arzusu.

1.1. sevdā-yı visāl:
Çürüdür ādemi hülyā-yı visāl
*Gāyet de müşkildir **sevdā-yı visāl*** **(Şarkı 2/5)**

sevdā-yı vuslat:

1.) Sevgiliye kavuşma arzusu.

1.1. sevdā-yı vuslat:
*Etti yangın gönlümü **sevdā-yı vuslat** hāmili*
Nūr-ı dīdem ʿāşık-ı dīdārın oldum hāsılı **(Tahmis 6/14)**

sevdā-yı zülf:

1.) Sevgilinin saçının sevdası; sevgilinin saçının karası (***bk.*** zülf).

1.1. sevdā-yı zülf:-*(ü)n, -le*
*Şimdilik **sevdā-yı zülfünle** perīşān hātırım*
Ey elif-i kad kāmetim ʿaşkınla āhir lām olur **(Gazel 33/4)**

sevdiğim:

1.) Sevgiliye bir tür hitap şekli.

1.1. sevdiğim:
*Çok kamer talʿat der-āgūş ettim ammā **sevdiğim***
Ben sana benzer felekte māh-ı tābān görmedim **(Gazel 156/2)**

1.2. sevdiğim:
*Bilinmez yā senim ben **sevdiğim** yāhud ki bensin sen*
*O süretle hayālin hātırımda nakş olunmuş kim***(Gazel 247/3)**

1.3. sevdiğim:
ʿAcabā kimlere cenāh açarsın
*Uçunca **sevdiğim** ben bu lāneden* **(Şarkı 2/2)**

sevdir-:

1.) Sevmesini sağlamak.

1.1. sevdiren:-*en*
***Sevdiren** āsār-ı hāmemdir beni cānānıma*
Hilye-i fazl u maʿārif hüsn ü ānımdır benim **(Gazel 143/4)**

sevgili:

1.) Sevilen ve âşık olunan kimse, dost, yâr, canan. (Sevgiliye hitap sözü; "ey sevgili!")

1.1. sevgili:
*Rahm edip **sevgili** pīr ʿaşkına feryādımı kes*
Bundan artık da sana ʿarz-ı niyāz etmem bes **(Müsebba 2/58)**

1.2. sevgili:
Gabgab-i āvīzeden bir būse ver dil teşnedir
*Kıymet ü mislin dilersen **sevgili** bir cāne tut* **(Tahmis 5/5)**

sevgilim:

1.) Sevgiliye hitap sözü; "(ey) sevgilim!".

1.1. sevgilim:
*Kadd-i tūbā-hırāmın **sevgilim** akrān kabūl etmez*
Ser-ā-pā doğrudur bu müddeʿā butlān kabūl etmez **(Gazel 88/1)**

1.2. sevgilim:
***Sevgilim** mazhar-ı ʿafvet ne günāhım var ise*
Beni taʿdād-ı kusūrumla şerm-sār etme **(Gazel 185/6)**

1.3. sevgilim:

Sevgilim *ʿahd ü yemīninde sebāt et göreyim*
Sakla dīdārını nā-mahreme ibrāz etme **(Gazel 189/2)**

1.4. sevgilim:
Sevgilim *tā hilkat-i ādemde sevdim ben seni*
Semt-i gülzār-ı visālinden ayırma sen beni **(Gazel 218/1)**

1.5. sevgilim:
Sen de lutf eyle beni hātırdan ihrāc eyleme
Ben unutmam ***sevgilim*** *āşūb-ı devrānım seni* **(Gazel 224/4)**

1.6. sevgilim:
Sevgilim *nefse kıyās eyle ki münhal olsun*
Ne girān mesʾeledir ādeme hırmān-ı kerem **(Kaside 41/49)**

1.7. sevgilim:
Efendim gel gülüm gel ***sevgilim*** *ʿālī-tebārım gel*
Cemālin nūruna zülf-i siyāhı eyleyip perde **(Müsebba 3/4)**

1.8. sevgilim:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim gel gülüm gel ***sevgilim*** *ʿālī-tebārım gel* **(Müsebba 3/7)**

1.9. sevgilim:
Efendim gel gülüm gel ***sevgilim*** *ʿālī-tebārım gel*
Dem-ā-dem ayrılık ālāmı teʿsīr eyliyor cāna **(Müsebba 3/11)**

1.10. sevgilim:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim gel gülüm gel ***sevgilim*** *ʿālī-tebārım gel***(Müsebba 3/14)**

1.11. sevgilim:
Efendim gel gülüm gel ***sevgilim*** *ʿālī-tebārım gel*
Girīzān olma benden cism içinde ʿayn-ı cānımsın **(Müsebba 3/18)**

1.12. sevgilim:
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel
Efendim gel gülüm gel ***sevgilim*** *ʿālī-tebārım gel* **(Müsebba 3/21)**

sevin-:

1.) Sevinç duymak; memnun, hoşnut olmak.

1.1. sevindi:*-di*
Günü doğdu efāzıl zümresinin
Sevindi *cümle eshāb-ı bidāʿat* **(Tarih 19/11)**

1.2. sevindim:*-di, -m*
Husūsā sākit ü gam-nāk iken ben
Sevindim *lehçeme geldi talākat* **(Tarih 19/12)**

1.3. sevinmişti:*-miş, -ti*
Āsafā sen gideli ***sevinmişti*** *şemʿ-i kulūb*
Yümn-i teşrīfin ile şevk ü şetāret geliyor **(Kaside 48/16)**

1.4. sevinsin:*-sin*
Sevinsin *Ankara etsin tefahhur*
Ki Vālī oldu bu sāhib-i fetānet **(Tarih 19/7)**

1.5. sevinsin:*-sin*
Sevinsin *āşinālar mātem etsin zümre-i ezdād*
Kulun Fennīyi yā Rab halk-ı ʿālem kām-rān görsün **(Gazel 159/7)**

sevindir-:

1.) Mutlu etmek.

1.1. sevindir:
Sevindir *hātır-ı mahzūnumu yārān meyānında*
Senin fermānına karşı nenin icrāsı müşkildir **(Kaside 38/28)**

1.2. sevindirmek:*-mek*
Seninçün iş mi bir mağdūr-ı idbārı ***sevindirmek***
Hezāran girye-nāki himmetinden mübtesim buldum **(Gazel 155/3)**

1.3. sevindirmektir:*-mek, -tir*
Gerek sahn-ı kenīsāda gerek Beyt-i mükerremde
Hüner bir kalb-i mahzūnu ***sevindirmektir*** *ʿālemde* **(Müsebba 1/27)**

seviş-:

1.) Karşılıklı sevmek, muhabbet beslemek.

1.1. sevişirdik:*-(i)r, -dik*
Küçücükten ***sevişirdik*** *o perī-peyker ile*
Beni celb etmiş idi gamze-i efsūn-ger ile **(Gazel 198/1)**

seviştir-:

1.) Herkesin birbirini sevmesini sağlamak.

1.1. seviştiren:*-en*
Odur yapan seni beni ***seviştiren*** *cān ü teni*
Halka-i gerdūn-ı denī destine halhāl olamaz **(Gazel 83/3)**

sevk et-/eyle-:

1.) Göndermek, götürmek.

1.1. sevk et-:
Gülşen-i ʿirfāna ***sevk et*** *Fennīyā evlādını*
Gül yetiştir gül getir meydāna şāh-ı gül gibi **(Gazel 228/5)**

1.2. sevk et-:*-en*
Daha yükseklere ʿatf-ı tamaʿ ʿayn-i cināyettir
Seni bu ihtirāsa ***sevk eden*** *bilmem ne hālettir* **(Müseddes 1/14)**

1.3. sevk et-:*-(i)yor*
Gafletin ***sevk ediyor*** *nāfile yabana seni*
Sendedir daʿvet eden vuslat-ı cānāna seni **(Gazel 230/1)**

1.4. sevk et-:*-mek*
Server-i kalbi istilzām eder mi vaʿd-ı bī-incāz
Verir mi teşne-i kāna süt ***sevketmek*** *serāb üzere* **(Gazel 205/2)**

1.5. sevk eyle-:*-di, -ler*
Feyz-yāb olmak için dilde ümīdim muhkem
Çünkü ***sevk eylediler*** *dergeh-i irşāda beni* **(Gazel 223/8)**

1.6. sevk eyle-:*-di, -m*
Fikrimi ***sevk eyledim*** *idrāk-i Zāta sū-be-sū*
Anladım beyhūdedir hāriçten etmek cüst ü cū **(Kaside 7/11)**

sevk-i ʿaşk:

1.) Aşkın yönlendirmesi, arzusu.

1.1. sevk-i ʿaşk:*-(ı)n, -la*
Mehālikten çekinmezdim giderdim ***sevk-i ʿaşkınla***
Ser-i kūyun dolaştım nice yıllar şevk-ı ʿaşkınla **(Tahmis 3/7)**

sevk-ı tīnet:

1.) Yaradılış, huy idaresi, yönetimi.

1.1. sevk-ı tīnet:*-le*
Sevk-ı tīnetle *sevilmez mi birāder yavrusu*
Bir vücūd ki hangi cüzʾünden geçer sāhib-i vücūd **(Gazel 241/4)**

sevmekte:

1.) Sevmek konusunda, sevmekle ilgili.

1.1. sevmekte:
Var husūf-āsā yine çehrende zıll-i infiʿāl
Ey kamer-talʿat senin ***sevmekte*** *noksānın nedir* **(Gazel 29/2)**

seyir:

1.) Yolculuk, sefer.

1.1. seyirim:-*(i)m*
Düştüm şeb-i tārīke elimde fenerim yok
Müşkil bu ki bir hem-reh-i rūşen ***seyirim*** *yok* **(Müseddes 3/2)**

seyl:

1.) Sel.

1.1. seyl:
Gelir de hātıra şāyet sorarsan hālimi ey şūh
Figānım ney sirişkim ***seyl*** *ü kaddim nūndur sensiz* **(Gazel 75/3)**

seylāb:

1.) Sel suyu, sel; ***mec.*** Gözyaşı.

1.1. seylāb:
Dīde-i mestine karşı beni giryān ettin
Hāne-i hātırı ***seylāb*** *ile vīrān ettin* **(Gazel 121/1)**

1.2. seylāb
Gözlerindir ağlatan Fennī-yi zārī dāʾima
Cedvel açtı vechine gūyā ki ***seylāb*** *bana* **(Tahmis 6/16)**

seylāb-ı bahār:

1.) Bahar seli.

1.1. seylāb
Asār-ı fuyūz oldu nümāyān taraf taraf
Seylāb-ı bahār *oldu hurūşān taraf taraf* **(Gazel 104/1)**

seylāb-ı firāk:

1.) Ayrılık seli.

1.1. seylāb-ı firāk:
Bünye-i bī-tābımı yıksın mı ***seylāb-ı firāk***
Hātır-ı meksūrumu yaksın mı nār-ı intizār **(Kaside 39/52)**

seyl-i dāğ-ı dil:

1.) Gönül yarasının seli.

1.1. seyl-i dāğ-ı dil:-*e*
Çeşm-i hūnīnimi ***seyl-i dāğ-ı dile*** *sür merhem*
Kalmasın şādī-i teşrīfin ile sīnede gam **(Müsebba 2/6)**

seyl-i hurūşān:

1.) Çağlayan sel.

1.1. seyl-i hurūşān:
Bir ***seyl-i hurūşān*** *ki çıkar semt-i ʿademden*
Bir sürʿat-i sākitle akar sū-yı fenādan **(Kaside 50/16)**

seyr ü reftār:

1.) Bakış ve yürüyüş.

1.1. seyr ü reftār:-*(ı)m, -ı*
Felekte ***seyr ü reftārım*** *görüp cünbüşlenir Nāhīd*
Benim pervāne-i şemʿ-i cemālimdir meh ü Hurşīd **(Tahmis 7/12)**

seyr u sahrā:

1.) Gezilecek yer ve çöl.

1.1. seyr u sahrā:-*lar*
Eskiden dünyāda çok ehl-i vefālar var imiş
Seyr u sahrālar *temāşālar safālar var imiş* **(Kıt'a 15/1)**

seyrān eyle-:

1.) Gezinti yapmak, gezmek, dolaşmak.

1.1. seyrān eyle-:-*r, -im*
Tīz-pervāzım ziyā-yı neyyirin hemtāsıyım
Bedevīyim ʿarşı ***seyrān eylerim*** *bir lahzada* **(Kaside 35/9)**

seyre çık-:

1.) Gezintiye çıkmak, alay, merasim vb. görülecek şeyleri görmeye gitmek; yürümek, gitmek.

1.1. seyre çık-:-*(a)r, -sa, -m*
Temennā-yı visālimle dolanırlar uzağımdan
Çıkarsam seyre *derler ins ü cin yok bir civān şöyle* **(Tahmis 7/13)**

seyret-/eyle-:

1.) Bir şeyin durumunu, oluşumunu gözlemek, bakmak, izlemek.

1.1. seyret-:-*(e)r, -ken*
Uzaktan ***seyrederken*** *nāzenīnim nūra benzersin*
Yakīninden gehī sīme gehī kāfūra benzersin **(Gazel 120/1)**

1.2. seyret-:-*sin*
Lutfün envāʿını ***seyr etsin*** *esātīn-i evvel*
Muksim-i ʿavn üʿatā mübzil-i himmet geliyor **(Kaside 48/12)**

1.3. seyreyle-:-*se, -m*
Gam-ālūd olduğun ***seyreylesem*** *zār olduğun görsem*
Nolur şu künbetin keyfīmce devvār olduğun görsem **(Muhammes 1/4)**

seyr-i bāğ:

1.) Bağ, bahçe gezmesine çıkmak.

1.1. seyr-i bāğ:
Çekti eyyām-ı firākın sīneme dāğ üzre dāğ
Neşʾe-bahş olmaz bana sensiz efendim ***seyr-i bāğ*** **(Gazel 103/1)**

seyr-i gül:

1.) Gülün seyredilmesi; ***mec.*** Dünyalık zevklere kapılma.

1.1. seyr-i gül:-*ü*
İkbāl-i felek gussa-i idbārı değmez
Bu bağçenin seyr-i gülü hārına değmez **(Gazel 65/1)**

seyr-i hırām:

1.) (Sevgilinin) salınışının seyri, izlenmesi.

1.1. seyr-i hırām:-*(ı)n, -dan*
Beni ***seyr-i hırāmından*** *edersin daiʾmā mahrūm*
Nasıl bir merhametsiz seng-dil-i serv ü semensin sen **(Gazel 247/6)**

seyr-i semā:

1.) Gökyüzünün izlenmesi.

1.1. seyr-i semā:-*y, -a*
Zamān-ı fırsatı ***seyr-i semāya*** *benzetirim*
Anı gafletle ifāte büyük hamākattır **(Gazel 158/3)**

seyyāh:

1.) Gezen, gezgin.

1.1. seyyāhında:-*ı, -n, -da*
Sekar hükmün alırdı bu sefer ger olmasaydın sen
Tamam ol gök ***seyyāhında*** *ne gam çektin niʿam buldum* **(Kaside 49/6)**

seyyān ol-:

1.) Eşit, denk olmak.

1.1. seyyān ol-:-*ma, -sa*

Kāşki tartılsa bir mīzān ile ʿayb u hüner
Laʿl ü gevher Kıbrıs elmasıyla ***seyyān olmasa*** **(Gazel 183/6)**

1.2. seyyān ol-:-*ma, -sın*
Seri sakf-ı semāvāt ile ***seyyān olmasın*** *nolsun*
İlāhī senden iştişfā eden dil-haste-i hicrān **(Kaside 8/11)**

1.3. seyyān ol-:-*ma, -sın*
İlāhī herkese ʿarz-ı tevāzu eyleyen rindin
Seri sakf-ı semāvāt ile ***seyyān olmasın*** *nolsun* **(Kaside 8/10)**

1.4. seyyān ol-:-*sun*
Cūy-ı eşkim dökeyim pāyine reyyān olsun
Gül fidānım büyüsün serv ile ***seyyān olsun*** **(Gazel 169/1)**

seyyān tut-:

1.) Denk tutmak; aynı görmek.

1.1. seyyān tut-:-*(a)r, -dı*
Müşterā ʿabd ile ***seyyān tutardı*** *nefsin*
Gökte mezkūr iken ʿunvān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/2)**

1.2. seyyān tut-:-*maz*
Derecāt üzredir eltāfı husūsiyle anın
Ki hazef-pāre ile cevheri ***tutmaz seyyān*** **(Kaside 45/27)**

seyyāre-i ikbāl:

1.) Baht, talih yıldızı.

1.1. seyyāre-i ikbāl:-*(i)m, -i*
Ey kahbe felek bārī işin aslını söyle
Seyyāre-i ikbālimi *yuttun mu ne yaptın* **(Gazel 123/3)**

seyyiʾāt:

1.) Fenalıklar, kötülükler.

1.1. seyyiʾātı:-*ı*
Su alır hāsılı evsāhını her eşyānın
Seyyiʾātı *suya ver durma hemān ağla gönül* **(Gazel 135/6)**

1.2. seyyiʾātım:-*(ı)m*
Sayılmaz ***seyyiʾātım*** *defterim kāra yüzüm kāra*
Bilir mecmūʿunu Rabbim mecālim yoktur inkāra **(Müseddes 2/4)**

seyyid-iʿālī-yi makām:

1.) Makamı yüce olan efendi; Hz. Peygamber).

1.1. seyyid-iʿālī-yi makām:
Ey ***Seyyid-iʿālī-yi makām*** *ey dāver-iʿarş-ihtişām*
Olsun sana her subh u şām Hakktan selām-ı bī-hesāb **(Kaside 20/17)**

Seyyid-iʿAllāme:

1.) Âlimlerin efendisi, önderi; Hz. Peygamber).

1.1. seyyid-iʿallāme:
ʿİlm ü irfān ile meşhūr-ı cihān ol pīr ol
ʿĀrif ol ehl-i dil ol ***Seyyid-iʿAllāme*** *gibi* **(Gazel 237/7)**

seyyid-i ebrār-ıʿālem:

1.) Dünyanın fazilet sahiplerinin önderi (şeyhi olan Abdülkadir Geylanî).

1.1. seyyid-i ebrār-ıʿālem:
Seyyid-i ebrār-ıʿālem *muhyi-i Dīn-i mübīn*
Pīşvā-yı kudsiyā merd-i metīnüʾl-iʿtikād **(Kaside 27/2)**

seyyid-i Haydar-nihād:

1.) Aslan tabiatlı önder (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1.1. seyyid-i Haydar-nihād:
Gavsüʾl-aʿzam bāzüʾl-eşheb ***Seyyid-i Haydar-nihād***
ʿĀrif-i sāhib-temeyyüz fāzıl-ı miskīn midād **(Kaside 27/1)**

seyyidüʾl-ahyār:

1.) Fazilet ve kemal sahiplerinin efendisi; Hz. Peygamber).

1.1. seyyidüʾl-ahyāre:-*e*
Geç hatīʾatımı fazlınla İlāhī bahşet
Bende-i hāsın olan ***Seyyidüʾl-ahyāre*** *beni* **(Kaside 57/4)**

sez-:

1.) Açık bir kanıt olmaksızın, olmuş veya olacak bir şeyi anlamak, kestirmek, hissetmek; fark etmek.

1.1. sezerim:-*(e)r, -im*
Maksūd-ı süveydā-yı derūnu ***sezerim*** *yok*
Yā Rab şu gönülʿukdesini bir çizerim yok **(Müseddes 3/27)**

sezā:

1.) Münasib, uygun, layık, şayan.

1.1. sezā:
Fart-ı muhabbete bir bürhān göster
Görelim vuslata ***sezā*** *mısın sen* **(Diğer 2/10)**

1.2. sezā:
Sen ey merhametsiz her ne yapsam ***sezā*** *bana*
Sanaʿarz-ı mihr etmekle mecbūr-nāz ettim **(Gazel 4/6)**

1.3. sezā:
Görme teşnīʿa ***sezā*** *ʿaşkınla çok söylendiğim*
ʿAfv kıl ey mehlikāʿaşkınla çok söylendiğim **(Tahmis 5/12)**

1.4. sezā:
Sezā *ancak budur her sālik-i şeh-rāh-ı ʿirfāne*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 17/17)**

1.5. sezādır:-*dır*
Sıdk u ciddiyetle hādimdir kıvām-ı ʿāleme
Bu sıfatla iktisā etse ***sezādır*** *zer kalem* **(Kaside 24/7)**

1.6. sezādır:-*dır*
Zünūb ashābına lāyık mıdır melūf-ı hāb olmak
Sezādır *günc-i istiʿfāda hem savt-ı zübāb olmak* **(Müseddes 2/19)**

1.7. sezādır:-*dır*
Ne rütbeʿarz-ı taʿzīmāta saʿy etsen ***sezādır*** *bu*
Sakın terk-i edebden kūy-ı mahbūb-ı Hudādır bu **(Tahmis 1/2)**

sezā-vār eyle-:

1.) Layık etmek.

1.1. sezā-vār eyle-:
Liyākat yoksa kudret yoksa kudret ver liyākat ver
Kulun Fennīyi her lutfa ***sezā-vār eyle*** *yā Rabbī* **(Kaside 9/6)**

1.2. sezā-vār eyle-:
Liyākat yoksa kudret yoksa kudret ver liyākat ver
Kulun Fennīyi her lutfa ***sezā-vār eyle*** *yā Rabbī* **(Kaside 9/6)**

sezāvār-ıʿitāb gör-:

1.) Azarlamaya layık görmek.

1.1. sezāvār-ıʿitāb gör-:-*me*
Bir rū-siyāhım etme red ***görme sezāvār-ıʿitāb***
İnnī dahīlüʾl-meded āzürdedir cān ü cesed **(Kaside 20/23)**

sezā-vār-ı misāl ol-:

1.) Misaline uygun olmak.

1.1. sezā-vār-ı misāl ol-:-*du*
Tükendi sabr u tākati
Sezā-vār-ı misāl oldu **(Diğer 3/10)**

sezā-yı ʿafv ü gufrān ol-:

1.) Bağışlama ve affetmeye layık olmak.

1.1. sezā-yı ʿafv ü gufrān ol-:-*ma, -sın*
Karīn-i mecmaʿ-ı ashāb-ı vicdān olmasın nolsun
İlāhī senden istiğfār eden bir bende-i mücrim **(Kaside 8/8)**

1.2. sezā-yı ʿafv ü gufrān ol-:-*ma, -sın*
İlāhī senden istiğfār eden bir bende-i mücrim
Saʿādetle ***sezā-yı ʿafv ü gufrān olmasın*** *nolsun* **(Kaside 8/8)**

sezā-yı rahmet-i Rahman:

1.) Allah'ın merhametine layık, merhamet gösterdiği (kimse).

1.1. sezā-yı rahmet-i Rahman:
Su serpip kalb-i sūzāna fakat Peygamber-i zī-şān
Dedi sāhip-cerāʾimdir ***sezā-yı rahmet-i Rahman*** **(Müseddes 2/14)**

sezā-yı tesvīr:

1.) Araştırmaya layık.

1.1. sezā-yı tesvīr:
Hep senin merhametindir düşüren ümīde
Āsafā gerçi değilsem de ***sezā-yı tesvīr*** **(Kaside 47/27)**

sicne düş-:

1.) Hapishane, zindana düşmek, girmek.

1.1. sicne düş-:-*müş*
Vurmamışken el Züleyhā-yı zamānın zeyline
Yüsuf-āsā ***sicne düşmüş*** *iftirālar görmüşüz* **(Gazel 78/2)**

sıçra-:

1.) Ayaklarla, birdenbire ve kuvvetle yeri teperek hızla yukarıya veya ileriye atılmak.

1.1. sıçramış:-*mış*

Sūfī-i merkeb-süvārı her gören güldü dedi
Sıçramış *binmiş bakın hayvān hayvān üstüne* **(Gazel 181/6)**

Sıddīk-ı Aʿzam:

1.) Sadıkların en büyüğü, yücesi; Hz. Ebubekir.

1.1. sıddīk-ı aʿzam:-*dır*
Sādıkım ***Sıddīk-ı Aʿzamdır*** *melāz ü melceʾim*
ʿĀşık-ı vech-i cemīlim maʿrifet deryāsıyım **(Kaside 35/2)**

sıdk:

1.) Doğruluk; sadakat, içten bağlılık.

1.1. sıdk:
Liyākat kesb ederler meclis-i erbāb-ı ʿirfāna
Edenler sıdk ile pīr-i kerem-perverden istimdād **(Gazel 22/7)**

1.2. sıdk:
Dil veren ***sıdk*** *ile dildāra sitemden kaçmaz*
Kūh iken başın açıp tīşe-i şīrīne tutar **(Gazel 49/4)**

1.3. sıdk:
Dergeh-i Pīre gelip ***sıdk*** *ile ruhsūde olan*
Kendine dergeh-i ağyārı penāh eyleyemez **(Gazel 85/4)**

1.4. sıdk:
Fennīyā ***sıdk*** *ile var Pīre dehālet eyle*
Göreceksin o zamān pertev-i īmān ne imiş **(Gazel 93/5)**

1.5. sıdk:
Her kim etse türbe-i pīri ziyāret ***sıdk*** *ile*
İzdihām-ı şevk ile eyler tezelzül cān evi **(Gazel 209/4)**

1.6. sıdk:
İʿtibār u pāyesi etmezdi lākin iʿtilā
Olmasaydı ***sıdk*** *ile vassāf-ı Peygamber kalem* **(Kaside 24/32)**

1.7. sıdk:
Zeyl-i ihsānını tut ***sıdk*** *ile istirhām et*
Yetişir her bunalan bī-kese imdād-ı ʿAlī **(Kaside 26/5)**

1.8. sıdk:
Yeniden başlamasın dahle kirve dahhāl
Kıl duā ***sıdk*** *ile tekrīr-i senādan sonra* **(Kaside 40/65)**

1.9. sıdk:
Fennīyā ***sıdk*** *ile tālī-yi duʿā-yı hayr ol*
Yetişir olgun ise nātıka-pīrā-yı ümīd **(Kaside 46/64)**

1.10. sıdk:
Fennīyā oldu tegazzülde karīn-i encām
Sıdk *ile eyle duʿā vakt-i icābet geliyor* **(Kaside 48/37)**

1.11. sıdkı:-*ı*
Ol vakit sābit olur ***sıdkı*** *bu ʿabd-i ʿācizin*
Ol zamān eyler tahakkuk hakk-ı rüçhāniyeti **(Kaside 37/59)**

1.12. sıdkına:-*ı, -n, -a*
Bende-gānın ***sıdkına*** *azçok delālet eylese*
Eyler ancak vüsʿi miktārınca hüsn-i hidmeti **(Kaside 37/61)**

1.13. sıdkını:-*ı, -n, -ı*
Lebinden ruhlarından būseler vaʿd eylemiş dilber
Bu vaʿdin ***sıdkını*** *ātīdeki bayram eder tashīh* **(Gazel 19/9)**

1.14. sıdkile:-*i, -le*
Etme itnāb-ı sühan Fennī tegazzül elverir
Sıdkile *el kaldırıp eyle duʿāya ibtidār* **(Kaside 39/54)**

sıdk u ciddiyet:

1.) Doğruluk ve ciddilik.

1.1. sıdk u ciddiyet:-*le*
Sıdk u ciddiyetle *hādimdir kıvām-ı ʿāleme*
Bu sıfatla iktisā etse sezādır zer kalem **(Kaside 24/7)**

sıdk u meveddet:

1.) Doğruluk, sadakat ve muhabbet, sevgi.

1.1. sıdk u meveddet:
Tevbeler eylemeyem bir daha şekvā-yı vatan
Anılıp ***sıdk u meveddetle*** *olur muʿacebā* **(Gazel 165/5)**

sıdk u reʾfet:

1.) Doğruluk, sadakat ve merhamet etme.

1.1. sıdk u reʾfet:-*le*
ʿİzz-i vuslatla müşerref ***sıdk u reʾfetle*** *şehīr*
Nūr-ı rüʾyetle mükerremdir Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/4)**

Sidre:

1.) "Arabistan kirazı" demek olup tefsirlerde bu ağacın "Arşın sağ yanındaki İlahi bir ağaç" olduğu bildirilir. Hadislere göre ise altıncı ya da yedinci kat göktedir (Hadislerdeki bu iki farklılık şöyle telif edilmiştir ki "Kökü altıncı gökte, dalları yedinci göktedir."). Gökyüzüne yükselenlerin ancak buraya kadar çıkabileceği bildirilir. Sidre'nin ötesi Allah'ın Zat âlemidir. Sidre, beşer bilgisi ve amellerinin son hudududur. Sidre, kelimesi daha çok "münteha" kelimesi ile birlikte kullanılır. "Sidretü'l-münteha (Son uçtaki kiraz ağacı)" anlamındadır. Hz. Peygamber'in, Miraç gecesinde Cebrail ile birlikte yükseldiği yedinci kat semada bir makamdır. Klasik Türk şiirinde ise ulaşılabilecek en yüksek yer olduğu için sevgilinin uzun boyunu anlatmak için kullanılır (Pala, 2017: 404).

1.1. Sidre:
Sev seversen dilberin mümtāz ü müstesnāsını
***Sidre** başeğsin görünce kāmet-i bālāsını* **(Gazel 219/1)**

1.2. Sidrede:-*de*
Yazar gökteʿUtarid muttasıl medh-i Hümāyūnun
*Okur vasf-ı cemīlin **Sidrede** Rūhu'l-emīn her gāh* **(Kaside 14/3)**

sıfat:

1.) Nitelik, vasıf, özellik.

1.1. sıfatla:-*la*
Sıdk u ciddiyetle hādimdir kıvām-ı ʿāleme
*Bu **sıfatla** iktisā etse sezādır zer kalem* **(Kaside 24/7)**

1.2. sıfattır:-*tır*
*Yakışmaz bir **sıfattır** dilşikenlik tabʿ-ı merdāne*
Bu gülşende gül ol hār olma çeşm-i andelībāne **(Müsebba 1/15)**

sıfāt kıl-:

1.) Özellik eylemek.

1.1. sıfāt kıl-:-*ıp*
*Pertev-endāz **kılıp** ol behçet ü şādī **sıfāt***
Kasvet-efzā-yı derūn olma sakın mātem gibi **(Gazel 214/2)**

sıfrü'l-yed koy-:

1.) Eli boş bırakmak.

1.1. sıfrü'l-yed koy-:-*ma*
*Beni ihvān-ı yārānım içinde **koyma sıfrü'l-yed***
ʿAtāsız kalmasın dest-i niyāzım āh Efendim āh **(Gazel 179/3)**

sığ-:

1.) Bir şeyin sınırları içine girebilmek; bir şeye uygun düşmek, yakışmak, kabul edilebilir olmak.

1.1. sığar:-*(a)r*
*Sanma kim havsala-i hāmeye kırtāsa **sığar***
Sanma taʿrīf olunurʿakılla ʿulviyyet-i Pīr **(Kaside 33/9)**

1.2. sığar:-*(a)r*
Seni tavsīfe kifāyet mi eder endīşem
*Yolu var mı bir ufak havza **sığar** mı ʿummān* **(Kaside 45/47)**

1.3. sığmaz:-*maz*
*Başka söz **sığmaz** leb-i rengīn-i yāre doğrusu*
Koymuş üstād-ı ezel mercān mercān üstüne **(Gazel 181/2)**

1.4. sığmaz:-*maz*
*Ol Şehin **sığmaz** kitāb-ı kāʿinata midhati*
Cümle insān kātib olsa tutsa her eller kalem **(Kaside 24/47)**

1.5. sığmaz:-*maz*
Dāne dāneʿadd-i evsāfından ʿācizdir zebān
*Hāsılı **sığmaz** hayālāta senā vü midhati***(Kaside 37/29)**

1.6. sığmaz:-*maz*
***Sığmaz** eltāf-ı mülūkāneleri taʿdāda*
Devlet-i ihsānını mes etmedi zīrā mikyāl **(Kaside 40/17)**

1.7. sığmaz:-*maz*
Müntehā-yı keremi var mı bulanʿālemde
***Sığmaz** endīşelere vüsʿat-i eyvān-ı kerem* **(Kaside 41/2)**

1.8. sığmaz:-*maz*
*Fıkra-ı ʿaşkımız **sığmaz** kitāba*
Kalem zaptedemez mācerāmızı **(Şarkı 8/6)**

1.9. sığmaz:-*maz*
*Başı her hāneye **sığmaz** müteʿazzım şahsın*
Merd-i dervīş ise her kūşeyi kāşāne bulur **(Gazel 44/9)**

1.10. sığsa:-*sa*
*Kāʾinātı yutmak ister **sığsa** ger hulkūmuna*
Āhiret gūyā meseldir tālib-i dünyā için **(Gazel 172/3)**

sığa-:

1.) Sıvamak, okşamak (örtmek).

1.1. sığadın:-*dı, -n*
***Sığadın** zülfünü gūyā ki sabādan sakınıp*
*Tek duran gönlümü billāhi perīşān ettin***(Gazel 121/3)**

sığın-:

1.) (Birinin veya bir makamın) Himayesine, kolu kanadı altına girmek.

1.1. sığın:
Hāline elleri bülbül gibi āgāh etme
*Himmet-i pīre **sığın** gül gibi kan ağla gönül* **(Gazel 135/4)**

1.2. sığındık:-*dı, -k*
Teveccüh etmedik mīrlivāya mīr-i mīrāna
***Sığındık** āsitān-ı fazlına Sultāna geldik biz* **(Gazel 69/7)**

1.3. sığındım:-*dı, -m*
Bırakma el-Kerem meʾyūs u hāʾib yā Resūlallah
***Sığındım** dergāh-ı ihsānına her iki ʿālemde* **(Kaside 16/2)**

1.4. sığındım:-*dı, -m*
*ʿArzuhāl etmekde şevketlim **sığındım** ʿafvine*
Müddeā-yı çākerīnin şöyle kim hüviyeti **(Kaside 37/40)**

1.5. sığındım:-*dı, -m*

Güvenmek, yardım istemek veya ummak.
Teberrī ettim iʿrāz eyledim semt-i sefāhetten
***Sığındım** lutf-ı Hakka hisse-mend oldum selāmetten* **(Muhammes 2/14)**

1.6. sığınır:-*(ı)r*
***Sığınır** lutfuna ben dāmen-i yāri tutarım*
Fennīyā sūfī ise hırka-i peşmīne tutar **(Gazel 49/6)**

sihām-ı ağyār:

1.) Rakiplerin okları; rakiplerden gelen kötülükler (***bk.*** rakib).

1.1. sihām-ı ağyār:
*Olmasın sīneme sencīde **sihām-ı ağyār***
Dil olursa hedef gamze-i cānān olsun **(Gazel 169/2)**

1.2. sihām-ı ağyār:
*Olmasın sīneme sencīde **sihām-ı ağyār***
Dil olursa hedef gamze-i cānān olsun **(Gazel 169/2)**

sıhhat:

1.) Sağlık, afiyet, esenlik.

1.1. sıhhat:
Hasta düşmek küşe-i gurbette ***sıhhat*** *beklemek*
Şāʿire gāhī gazel gāhī muʿammā söyletir **(Gazel 52/8)**

1.2. sıhhat:
ʿÖmrüne Hakk bereket cismine ***sıhhat*** *versin*
Eylesin ʾātıfet ü reʾfet ile şöhret-gīr **(Kaside 47/37)**

1.3. sıhhat:
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
Makdeminle ten-i bīmārıma ***sıhhat*** *gelsin* **(Müsebba 2/53)**

sıhhat ü iclāl:

1.) Doğruluk ve azamet; sağlık ve saygınlık.

1.1. sıhhat ü iclāl:*-i, -n, -e*
Olmasın ***sıhhat ü iclāline*** *noksān tārī*
Bu dürūd ile söze hüsn-i nihāyet geliyor **(Kaside 48/38)**

sıhhāt-i nakl:

1.) Doğru bir şekilde aktarma, anlatma.

1.1. sıhhāt-i nakl:*-ü*
Çok mu olduysa kulūbe hikmet-āver sözlerim
Sıhhāt-i naklü *rivāyetten tebāʿüd eylemez* **(Tahmis 4/3)**

sihr-i halāl:

1.) Büyüleyici güzellikteki söz; ***ed.*** Beyitler arasında hem kendisinden önceki sözlerin hem de kendisinden sonraki sözlerin başı olabilecek şekilde söz söylemek (Saraç, 2012: 297).

1.1. sihr-i halāl:
Kīmyā nutk-ı hümāyūnudur ancak birinin
Nazm u nesri birinin mā sadak ***sihr-i halāl*** **(Kaside 40/71)**

sihr-i helāl ol-:

1.) Büyüleyici güzellikteki söz olmak (***bk.*** sihr-i halāl).

1.1. sihr-i helāl ol-:*-ma, -dı*
Yāri teshīre kifāyetli değil mi şu gazel
Söyleyin doğrusunu ***sihr-i helāl*** *olmadı mı* **(Gazel 212/6)**

sık sık:

1.) Devamlı, sürekli.

1.1. sık sık:
Dedi ***sık sık*** *ne sorarsın şu benim gülmememi*
Söyle noldun dedim ey gonca dehen gülmezsin **(Müfret 20/1)**

sikāt:

1.) İnanılır, güvenilir, emin kimseler.

1.1. sikāt:
Siyyemā her söz eden olsun karīn ü iʿtimād
Hükm-i katʿī vermeğe şerʿ-i münīr ister ***sikāt*** **(Gazel 10/3)**

sıkıl-:

1.) Can sıkıntısı duymak; utanıp çekinmek.

1.1. sıkılma:*-ma*
Sıkılma *nūr-ı dīdem ʿarz-ı dīdār ile serbest ol*
Temāşā-yı cemālin çeşm-i müştāka kesel vermez **(Gazel 79/5)**

sıkıştır-:

1.) (Bir kimseyi) çok zor bir duruma düşürmek, bir şeyi yapmaya zorlamak.

1.1. sıkıştırma:*-ma*
Hal ederse gire vuslatı tavʿan etsin
Pek ***sıkıştırma*** *ol gül-çehreye ibrām etme* **(Gazel 185/5)**

sikke-i sīmīn:

1.) Gümüş para.

1.1. sikke-i sīmīn:
Kaddini sırmalı fistān ile tezyīn edeyim
Ceybini ***sikke-i sīmīn*** *ile teşhīn edeyim* **(Müsebba 2/29)**

sıklet:

1.) Ağırlık, yük; sıkıntı.

1.1. sıkleti:*-i*
Andadır gūyā bütün ʿarz u semānın ***sıkleti***
Kim çekerse ʿaşk ola bār-girān-ı minneti **(Kaside 37/1)**

sıklet ver-:

1.) Ağırlık, sıkıntı vermek.

1.1. sıklet ver-:*-me, -sin*
Pīş-i derden defolunsun sūfī-i sermā-mizāc
Bezm-i aşka gelmesin yārāna ***sıklet vermesin*** **(Gazel 175/7)**

sıklet-i eşyā:

1.) Eşyanın ağırlığı.

1.1. sıklet-i eşyā:
Bizi hābīdeler anlar mı bīdārāne geldik biz
Terāzū olmayınca tartılır mı ***sıklet-i eşyā*** **(Gazel 69/5)**

sıklet-i mişvār:

1.) Sıkıntılı tavırlar, sıkıntı veren üslup.

1.1. sıklet-i mişvār:*-ı, -n, -a*
Bir dilber-i nāzikle hafīfāne görüşmek
Hemdemlerinin ***sıklet-i mişvārına*** *değmez* **(Gazel 65/5)**

sıktırma:

1.) Dar gelme, vücuda oturma (elbise için).

1. sıktırma:
İmtihān et tenk ise girme libās-ı fāhıre
Nā-sezādır cāmeden ***sıktırma*** *cānānım sana* **(Gazel 2/3)**

sil-:

1.) Temizlemek, gidermek, görünmez hâle getirmek.

1.1. sil:
Sil *dedim cürmünü Fennī kuluyun defterden*
Yüzüne karşı otur yād ü hesāb et mi dedim **(Gazel 146/8)**

1.2. sil:
Sil *defter-i aʿmālimi meydāna bırakma*
Rüsvā-sūde-i yevm-i nüşūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/4)**

1.3. silerek:*-erek*
Sevād-ı çehreyi eşk-i nedāmetle ***silerek***
Rücūʿ-ı tövbeyi cebr-i hisāba benzetirim **(Gazel 158/5)**

1.4. silme:*-me*
Sirişk-i ālımı ey dest-i mālim ***silme*** *sabr eyle*
Beni bu dīde-i hūn-bār ile yārim amān görsün **(Gazel 159/2)**

silāh ol-:

1.) Saldırılara karşı kullanılan her türlü savunma aleti olmak.

1.1. silāh ol-:*-sun*

Müʾminin yā Rab yed-i ʿirfānına ***olsun silāh***
Münkirin ursun ser-i bī-mağzına şeşber kalem **(Kaside 24/27)**

silin-:

1.) Yok etmek, ortadan kalkmak.

1.1. silinmiş:-*miş*
Silinmiş *şīme-i lutf u kerem kalb-i ehibbādan*
Hamiyyet şahs-ı bī-ʿāra vefāʾ ʿayyāra kalmıştır **(Gazel 61/3)**

silk:

1.) Dizi, iplik; tutulan yol.

1.1. silkine:-*i, -n, -e*
Eyle mülhak ʿurefā ***silkine*** *Fennī kulunu*
Kuhl-ı ʿirfān nasīb eyle Hudāyā gözüne **(Gazel 195/8)**

silk-i beyān:

1.) Anlatma, bildirme yolu.

1.1. silk-i beyān:-*a*
Dehā evsāfını ***silk-i beyāna*** *böyle çekmezdim*
Ne çāre hātırım āzerde-i ceyş-i gavāʾildir **(Kaside 38/43)**

sille:

1.) Tokat, şamar; ***mec.*** Bela, felaket, musibet.

1.1. sille:
Mücrimi bir ***sille*** *mustantıktan aʾlā söyletir*
Zor-ı bāzū fenne çok yerlerde istiʾlā eder **(Gazel 52/6)**

1.2. sillesi:-*s, -i*
Gülşen-i fazl u maʿārifte şakır bülbül idim
Feleğin ***sillesi*** *susturdu beni eyledi lāl* **(Kaside 40/37)**

sille-i cevr ü sitem:

1.) Cefa, eziyet, sitem tokadı.

1.1. sille-i cevr ü sitem:
Haberdār olma hiçbir ʿilm ü fenden rāhat olmak istersen
Edîbin ensesinden ***sille-i cevr ü sitem*** *gitmez* **(Gazel 81/3)**

silsile-cünbān-ı cünūn et-:

1.) Deliliğin, çılgınlığın zincirini sallamak, kımıldatmak (sevgilinin saçlarının hareketlerinin âşığın aklını başından alması).

1.1. silsile-cünbān-ı cünūn et-:-*ti*
Gönlümü halka-i gīsūsuna taktı yārin
Serimi ***silsile-cünbān-ı cünūn etti*** *felek* **(Gazel 111/3)**

silsile-i şīr:

1.) Aslanın zinciri; ***mec.*** Sevgilinin ulaşılması güç olan ve zincire benzeyen saçları (***bk.*** zülf).

1.1. silsile-i şīr:-*e*
Her merd olamaz çile-keşi zülf-i nigārın
Her ferd edemez ***silsile-i şīre*** *teşebbüs* **(Gazel 16/4)**

silsile-i tīnet:

1.) Soyunun huyu, yaradılışı.

1.1. silsile-i tīnet:-*i*
Bilirim aslını ol sīm-tenin maʾdeni pāk
Cevheri ***silsile-i tīneti*** *tāhir teni pāk* **(Gazel 116/1)**

silsile-i zülf:

1.) (Sevgilinin) saçının kıvrımı, zinciri (***bk.*** zülf).

1.1. silsile-i zülf:-*ü, -n, -den*
Vechi var ayrılamaz ***silsile-i zülfünden***
Bağladı gönlümü gūyā ki demīr çenber ile **(Gazel 198/2)**

sīm:

1.) Gümüş.

1.1. sīme:-*e*
Uzaktan seyrederken nāzenīnim nūra benzersin
Yakīninden gehī ***sīme*** *gehī kāfūra benzersin* **(Gazel 120/1)**

sīm ü zer:

1.) Gümüş ve altın.

1.1. sīm ü zer:
Mürg-ı vahşī dāma düşmez dānesiz meşhūrdur
Sayd-ı dildārān için cüzʿ-i dānede ***sīm ü zer*** *taşı* **(Gazel 225/3)**

1.2. sīm ü zer:-*e*
Fennīyā her fıkrası ***sīm ü zere*** *müncer olur*
Kimyādan bahse benzer vasl-ı cānāndan bahis **(Gazel 14/7)**

1.3. sīm ü zer:-*(i)m*
Efkārımı tervīc edecek sāye-verim yok
Amālimi teshīr edecek ***sīm ü zerim*** *yok* **(Müseddes 3/21)**

sīmā:

1.) Yüz, çehre, beniz.

1.1. sīmādadır:-*da, -dır*
Tīnet-i asliyyesi sūret-nümādır çehreden
Herkesin mirʾāt-ı tabʿ u sīreti ***sīmādadır*** **(Gazel 38/6)**

1.2. sīmāsını:-*s, -ı, -n, -ı*
Benzin atsın revnak-ı dīdārına baksın da gül
Gamzesin görsün değişsin yāsemen ***sīmāsını*** **(Gazel 219/7)**

sīm-i kem-ʿayār:

1.) Düşük ayar gümüş.

1.1. sīm-i kem-ʿayār:
Benzemez āsārıma āsār-ı sürrāk-ı sühan
Tartılır mı cevher-i hālisle ***sīm-i kem-ʿayār*** **(Kaside 39/43)**

sīmīn-ber ol-:

1.) Gümüş gibi beyaz göğüslü olmak.

1.1. sīmīn-ber ol-:-*sun*
Bir dilbere dil bağla ki ***sīmīn-ber olsun***
Sīmīn-ber u sīmīn-ten ü ālī-güher olsun **(Gazel 134/1)**

sīmīn-ber u sīmīn-ten ü ālī-güher ol-:

1.) Gümüş gibi beyaz göğüslü, tenli ve mayası yüce (yüksek yaradılışlı) olmak.

1.1. sīmīn-ber u sīmīn-ten ü ālī-güher ol-:-*sun*
Bir dilbere dil bağla ki sīmīn-ber olsun
Sīmīn-ber u sīmīn-ten ü ālī-güher olsun **(Gazel 134/1)**

sīmīn-i beden:

1.) Gümüş gibi parlak bir beden.

1.1. sīmīn-i beden:-*sin*
ʿAzīzim Mısr-ı dilde Yūsuf-ı gül-i pīrhensin sen
Beni Yaʿkūb-veş nālān eden ***sīmīn-i bedensin*** *sen* **(Gazel 247/1)**

sīm-per:

1.) Gümüş gibi beyaz ve parlak olan peri (sevgili).

1.1. sīm-peri:

*Her dîdede bir **sîm-peri** cilveye başlar*
ʿAks-i ruhun âyîne-i çeşmâne düşerse **(Gazel 202/6)**

simsiyâh:

1.) Kapkara.

1.1. simsiyâh:
*Derûn-ı lâle yandı **simsiyâh** germî-i dâğımdan*
Ocağ-ı gül tutuştu âteşîn reng-i yanağımdan **(Tahmis 7/2)**

simsiyâh ol-:

1.) Kararmak; ***mec.*** Günah dolu olmak.

1.1. simsiyâh ol-:-*du*
*Açık yer kalmadı tomâr-ı cürmüm **simsiyâh oldu***
Hevâ-yı nefse uyduk nâzenîn ʿömrüm tebâh oldu **(Müseddes 2/22)**

sîm-ten:

1.) Gümüş tenli (sevgili).

1.1. sîm-ten:
*Açıl ey **sîm-ten** çeşm-i felek bir mehlikâ görsün*
ʿUyûn-ı ʿâşıkân bir tâliʿ-i saʿd âşinâ görsün **(Gazel 160/1)**

1.2. sîm-tenin:-*in*
*Bilirim aslını ol **sîm-tenin** maʿdeni pâk*
Cevheri silsile-i tîneti tâhir teni pâk **(Gazel 116/1)**

1.3. sîm-tenler:-*ler*
*Donanmış **sîm-tenler** sahne-i gülzâra çıkmışlar*
Metâʿa müşteri bulmak için pâzâra çıkmışlar **(Gazel 35/1)**

sîne:

1.) Göğüs, bağır; gönül, yürek; derun, iç.

1.1. sîne:
*Sîne-bendin çizer ol mâh bana **sîne** tutar*
Başını bağla deyû karşıma âyîne tutar **(Gazel 49/1)**

1.2. sîne:
Leyâlîde ne mümkün hâb görsün çeşm-i giryânım
*Melek manzar musaffâ **sîne** meh-rû bir civân gözler* **(Gazel 62/4)**

1.3. sîne:
*ʿAşk olan **sîne** olur hubb-i sivâdan hâlî*
Çünkü meşhûr mesel şîrin olur meskeni pâk **(Gazel 116/7)**

1.4. sînede:-*de*
*Fennîyâ gizlerdim ammâ râz-ı ʿaşkı **sînede***
Âdemi hâl-i süveydâ bülbül-âsâ söyletir **(Gazel 52/7)**

1.5. sînede:-*de*
***Sînede** dâğ-ı nihân olmayan âh eyleyemez*
*Rişte-i dîdesini reşk-i miyâh eyleyemez***(Gazel 85/1)**

1.6. sînede:-*de*
Fennîyâ gurbete çıkmakla gönülden çıkmaz
*Nakş-ı mermer gibidir **sînede** sevdâ-yı vatan* **(Gazel 165/11)**

1.7. sînede:-*de*
Yâri gördüm bütün ʿaşkım galeyân etti yine
Sînede çarh-ı muhabbet deverân etti yine **(Gazel 190/1)**

1.8. sînede:-*de*
Sînede hubb-ı ʿAli var sen dur ey hubb-ı sivâ
Olamaz bir hıttada sultân sultân üstüne **(Gazel 206/4)**

1.9. sînede:-*de*
*Fennîyâ **sînede** gül-bû-yı muhabbet bâkî*
Süzülüp çıksa da mînâ-yı bedenden rûhum **(Gazel 243/11)**

1.10. sînede:-*de*
Kâʾinâtı etmeden âgâh sevdim ben seni
*Gizli kaldı çok zamân dâğ-ı muhabbet **sînede*** **(Kaside 19/3)**

1.11. sînede:-*de*
*Cân gibi hıfz ederim **sînede** hakk-ı keremi*
Çürüse heyʾetim etmem yine nisyân-ı kerem **(Kaside 41/26)**

1.12. sînede:-*de*
*Var iken **sînede** sermâye-i istiʿdâdım*
İltifât eylemedin eylemedin fâʾide-dâr **(Kaside 43/4)**

1.13. sînede:-*de*
Yeʾs-i devrân-ı denî mürde-dil etmişti beni
*Etti nâmın yeniden **sînede** ihyâ-yı ümîd* **(Kaside 46/27)**

1.14. sînede:-*de*
*Bir **sînede** kim nâmı tecellî ede her gâh*
Lâyık mı ki âteşlere yaksın onu Allah **(Müfret 10/1)**

1.15. sînede:-*de*
Çeşm-i hûnînimi seyl-i dâğ-ı dile sür merhem
*Kalmasın şâdî-i teşrîfin ile **sînede** gam* **(Müsebba 2/6)**

1.16. sînede:-*de*
*Her hangi emel **sînede** etti ise tasavvur*
Hikmet ne ise etmedi fikrimce teyessür **(Müseddes 3/16)**

1.17. sînede:-*de*
*Kâbil midir ki **sînede** sukbe açılmasın*
Âmâc-ı tîr-ı kahr-ı felâket değil miyim **(Taştir 1/6)**

1.18. sîneden:-*den*
*Kovarsın **sîneden** hubb-ı sivâyı ʿâkıbet eyʿaşk*
Kesersin zehri gûyâ kâse-i fağfûra benzersin **(Gazel 120/6)**

1.19. sîneden:-*den*
***Sîneden** yâre yemek gam sayılır mıydı bana*
Bu şifâ-hânede tabʿımca lebin emsem idi **(Gazel 210/3)**

1.20. sîneden:-*den*
Yâri devlet-hânesinde bulmadır tenhâ lezîz
Sîneden** derd-i firâkı etmedir imhâ lezîz(Gazel 23/1)**

1.21. sînemde:-*m, -de*
Bir şûh-ı cihân sevdim gönlümde muhabbet var
*Düştüm şerer-i ʿaşka **sînemde** harâret var* **(Gazel 58/1)**

1.22. sînemde:-*m, -de*
Ben ne yaptım ki felek yıktı benim hâtırımı
*Sûziş-i hasreti **sînemde** bedîd etti felek* **(Gazel 110/2)**

1.23. sînemde:-*m, -de*
*Yine **sînemde** şimşîr-i cefâsın imtihân etti*
Felek bir yara açtı çeşm-i cânı dem-feşân etti **(Gazel 251/1)**

1.24. sînemde:-*m, -de*
*Bir nazar kıl kalmasın **sînemde** âsâr-ı keder*
Vuslatınla kâm-yâb et olmasın ʿömrüm heder **(Muhammes 3/9)**

1.25. sînemde:-*m, -de*
Bir mah-ruhun mihri süveydâda nihândır Bir hayli zamândır
*Şevk-i şeref-i vuslatı bir hayli zamândır **Sînemde** nihândır*
(Müstezad 2/1)

1.26. sînemde:-*m, -de*
*Dağ oldu **sînemde** dâğ-ı muhabbet*
Bilir de o zâlim etmez merhamet **(Şarkı 7/5)**

1.27. sînemde:-*m, -de*

*Yine **sīnemde** şimşīr-i cefāsın imtihān etti*
Felek bir yara açtı çeşm-i cānı dem-feşān etti **(Tarih 22/1)**

1.28. sīnemden:-*m, -den*
*Sönmedi **sīnemden** nār-ı muhabbet*
Gittikçe tezāyüd etmekte kat kat **(Şarkı 4/3)**

1.29. sīneme:-*m, -e*
*Çekti eyyām-ı fırākın **sīneme** dāğ üzre dāğ*
Neşʾe-bahş olmaz bana sensiz efendim seyr-i bāğ **(Gazel 103/1)**

1.30. sīneme:-*m, -e*
*Olmasın **sīneme** sencīde sihām-ı ağyār*
Dil olursa hedef gamze-i cānān olsun **(Gazel 169/2)**

1.31. sīneme:-*m, -e*
***Sīneme** bir tāze zahm açtı nigāh-ı hışm ile*
Tīr-i müjgānın meğerse imtihān etmiş yine **(Gazel 186/2)**

1.32. sīneme:-*m, -e*
*Sitem-i çerh-ı denī **sīneme** etti teʿsīr*
ʿAcabā hālimi ben kimlere etsem takrīr **(Kaside 47/1)**

1.33. sīnemi:-*m, -i*
*Nezāket ile deldin **sīnemi** sūzen misin kāfir*
Harāb ettin ten-i bīmārımı düşmen misin kāfir **(Gazel 39/1)**

1.34. sīnemi:-*m, -i*
*Karşı tuttum nāvek-i müjgān-ı yāre **sīnemi***
Bir nişān-gāhdır ki gūyā eyledim peykāne ʿarz **(Gazel 96/2)**

1.35. sīnemi:-*m, -i*
Kalmıyor ikide bir seng-i sitemde hālī
*ʿAcebā **sīnemi** āhen mi hayāl etti felek* **(Gazel 115/2)**

1.36. sīnemi:-*m, -i*
Dāl eden kāmetimi tāze nihālim sensin
*Kan eden **sīnemi** ey ruhları ʿālem sensin* **(Gazel 127/1)**

1.37. sīnemi:-*m, -i*
Ben usandım sanma āh ü figān eylemeden
*Bıkmıyorsun daha sen **sīnemi** kan eylemeden* **(Gazel 170/1)**

1.38. sīnemi:-*m, -i*
***Sīnemi** nīrān-ı gayret dāğ-ber-dāğ eyledi*
Kābil-i merhem midir bu yara Allah ʿaşkına **(Gazel 191/5)**

1.39. sīnemi:-*m, -i*
Hātır-ı sūzānımı kıldı hayālin cāy-gāh
***Sīnemi** sen māh-ı rahşāna sümmāk etsem gerek* **(Gazel 248/6)**

1.40. sīnemi:-*m, -i*
***Sīnemi** mihr-i muhabbet ile eyle teshīn*
Zīr-i akdāmına ihlās ile kıl ferş-i cebīn **(Kaside 34/16)**

1.41. sīnemi:-*m, -i*
***Sīnemi** gırbāle döndürmek neden oldu revā*
Hālimi şerh edeyim icmālen ey meh-rū sana **(Tahmis 6/9)**

1.42. sīnemi:-*m, -i*
***Sīnemi** sen māh-ı rahşāne sümmāk etsem gerek*
Dökme āb-rūyun olmaz ilticā her bābda **(Tahmis 8/13)**

1.43. sīnemizde:-*miz, -de*
***Sīnemizde** suver-i kīn ü ʿadāvet maʿdūm*
Rūy-ı āyīne gibi sāf-zamīrānız biz **(Gazel 84/3)**

1.44. sīnemizi:-*miz, -i*
Yāre sevdā-yı süveydā-yı dili anlatalım
*Yakıyor **sīnemizi** āteş-i hicrān diyelim* **(Gazel 148/5)**

1.45. sīnemizi:-*miz, -i*
*Dāğ-dār etmededir **sīnemizi** hasret-i Pīr*
Bize olmaz mı müyesser ʿacebā rüʾyet-i Pīr **(Kaside 33/1)**

1.46. sīnemizi:-*miz, -i*
***Sīnemizi** yaralıyor yārimiz*
Gülmezdir bu gülşende hārımız **(Şarkı 5/7)**

1.47. sīnende:-*n, -de*
*Senin evvelleri **sīnende** salābet yoğ idi*
Söyle Elmascığım ālī-güherim noldu sana **(Gazel 1/3)**

1.48. sīneni:-*n, -i*
Darbe-i şemşīr-i ser-tīzinde merhem gizlidir
*Tīğ-ı cevr-i yāra karşı **sīneni** eyle küşād* **(Gazel 41/3)**

1.49. sīneni:-*n, -i*
*Edersen Fennīyā hubb-ı sivādan **sīneni** tecrīd*
Zen-i dünyāya karşı erlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/9)**

1.50. sīnesinde:-*s,-i, -n, -de*
*Kim ki yoktur **sīnesinde** ʿaşk u sevdādan eser*
Her iki gūşı bir arşındır o hayvān-zādedir **(Gazel 38/2)**

1.51. sīnesinde:-*s, -i, -n, -de*
***Sīnesinde** o kadar fart-ı hārāret var kim*
Az gelir hasta-i ʿaşkın yedi deryā gözüne **(Gazel 204/4)**

1.52. sīnesini:-*s, -i, -n, -i*
Mürşide dil bağlamayan cürmün anıp ağlamayan
***Sīnesini** dağlamayan nāʾil-i dilhāh olamaz* **(Gazel 67/2)**

1.53. sīnesini:-*s, -i, -n, -i*
Bir gül koparan şevk ile gülzār-ı fenādan
*Pür-yāre bulur **sīnesini** hār-ı habādan* **(Kaside 50/1)**

sīne bā-mihr u hayāleş maʿden-i fīrūze geşt:

1.) "Göğsüm onun sevgi ve hayaliyle firuze madeni oldu." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. sīne bā-mihr u hayāleş maʿden-i fīrūze geşt:
Sīne bā-mihr u hayāleş maʿden-i fīrūze geşt
Pīş ez-īn reng-i diger der-hātırem mevcūd būd **(Gazel 253/2)**

sīne döğ-:

1.) Büyük bir üzüntü neticesinde göğsüne vurmak.

1.1. sīne döğ-:-*(e)r*
*Sāde Yūsuf mu hep ebnā-yı beşer **sīne döğer***
Kendi rahm etmiş ola ʿāşık-ı nā-kāma meğer **(Kaside 34/8)**

sīne-bend:

1.) Göğüs bağı, sütyen.

1.1. sīne-bendin:-*i, n(i)*
***Sīne-bendin** çizer ol māh bana sīne tutar*
Başını bağla deyū karşıma āyīne tutar **(Gazel 49/1)**

sīne-çāk:

1.) Yüreği yaralı (âşık).

1.1. sīne-çākidir:-*i, -dir*
*Felekte māh-ı nev Bābü's-selāmın **sīne-çākidir***
Anın kandīlidir hūr matlaʿ-ı nūr-ı ziyādır bu **(Tahmis 1/5)**

sīne-çāk et-:

1.) Gönlü paramparça etmek, yaralamak.

1.1. sīne-çāk et-:-*se, -m*

Deyū nefse ittibāʿan işledim hadsiz günāh
ʿAfv-i taksīrāt içün āh ***sīne-çāk etsem*** *gerek* **(Gazel 248/4)**

1.2. sīne-çāk et-:*-se, -m*
Deyū nefse ittibāʿen işledim hadsiz günāh
ʿAfv-i taksīrāt içün tā ***sīne-çāk etsem*** *gerek* **(Tahmis 8/10)**

sīne-çāk ol-:

1.) Gönlün paramparça, yaralı olması.

1.1. sīne-çāk ol-:*-sun*
ʿArz-ı hālim ***sīne-çāk olsun*** *huzūr-ı yārda*
Sergüzeşt-i ʿaşka dāʾir dāsitānım söylesin **(Gazel 166/2)**

sīne-i ebnā-yı ādem:

1.) İnsanoğlunun gönlü.

1.1. sīne-i ebnā-yı ādem:
Şīşe olsa ***sīne-i ebnā-yı ādem*** *kāşkī*
Bī-tereddüt keşf olunsa her kulūbun niyeti **(Kaside 37/55)**

sīne-i mecrūh:

1.) Yaralı gönül; acılı, kederli gönül.

1.1. sīne-i mecrūh:*-(u)m, -a*
Yaratan hakkıçün ey meh yāreden kalmaz eser
Sīne-i mecrūhuma *sarsam seni merhem gibi* **(Gazel 214/6)**

sīne-i sāf:

1.) Temiz, berrak göğüs.

1.1. sīne-i sāf:*-ı, -n(ı)*
Gösterince ***sīne-i sāfın*** *yürekler oynasın*
ʿAklı sersem etsin açtıkça ruh-ı zībāsını **(Gazel 219/4)**

sīne-i sīmīn:

1.) Gümüş gibi beyaz, parlak olan göğüs.

1.1. sīne-i sīmīn:*-i, -n(i)*
Sīne-i sīmīnin *açmış ol perī-peyker yine*
Ādem ol da sen buna karşı yürekte fer taşı **(Gazel 225/4)**

sīne-i sīmīn-i dilber:

1.) Sevgilinin gümüş gibi olan göğsü.

1.1. sīne-i sīmīn-i dilber:*-dir*
Sīne-i sīmīn-i dilberdir *bizi intāk eden*
Mürg-ı hoş-elhānı mirʾāt-ı mücellā söyletir **(Gazel 52/2)**

sīne-sūz et-:

1.) Bağrı yanmak, yüreği yanmak.

1.1. sīne-sūz et-:*-(e)r*
Müncelīdir her birinde hilye-i sürūrümüz
Güş kıldıkça ***eder*** *üftāde-gānı* ***sīne-sūz*** **(Tahmis 4/9)**

sīneyi del-:

1. Sinesini, gönlünü delmek; ***mec.*** Dayanılmaz bir acı vermek.

1.1. sīneyi del-:*-(i)yor*
Batıyor hātırıma hār-ı cefā-yı gurbet
Deliyor sīnemi *hicr-i gül-i raʿnā-yı vatan* **(Gazel 165/7)**

sīne-zenān:

1.) Göğüs dövenler, göğsüne vurarak dövünenler.

1.1. sīne-zenān:
ʿAhd-i hevā nāy-ı nevā perde perdedir
Sīne-zenān *naʿre-keşān başka başkadır* **(Gazel 64/2)**

sınf-ı sānī:

1.) İkinci sınıf.

1.1. sınf-ı sānī:*-s, -i, -n(i)*
Verip Enver Beye ez-cümle ūlā ***sınf-ı sānīsin***
ʿUlüvv-i şān-ı Şāhı muktezāsın eyledi icrā **(Tarih 21/3)**

sınf-ı sulehā:

1.) Salihler sınıfı.

1.1. sınf-ı sulehā:*-y, -a*
Fennīyi karīn eyle İlāhī süʿadāya ***Sınf-ı sulehāya***
Dūr eyle anı meclis-i eshāb-ı şekādan Erbāb-ı hevādan **(Müstezad 1/7)**

sınıf:

1.) Belli bir vasfı taşıyan topluluk, grup.

1.1. sınıfına:*-ı, -n, -a*
Böyle meşhūrdur endāzesi olmaz keremin
Yapmamışlar küremā ***sınıfına*** *mīzān-ı kerem* **(Kaside 41/3)**

sinn-i rüşd:

1.) Olgunluk yaşı; ergenlik çağı.

1.1. sinn-i rüşd:*-e*
Sinn-i rüşde *vāsıl oldu şimdi ol mahdūm-ı pāk*
Bi't-tabʿ gösterdi emr-i fenkihū ya inkiyād **(Tarih 6/3)**

siper:

1.) Ardına gizlenecek, ardına sığınacak şey; kalkan.

1.1. siperden:*-den*
Yola gel dāʾire-i pīre yanaş ey zāhid
Sonra mermi dokunur kalma ***siperden*** *hāric* **(Gazel 18/2)**

1.2. siperim:*-(i)m*
Emniyyet ile cān atacak bir ***siperim*** *yok*
İmdād umacak rahm edecek kimselerim yok **(Müseddes 3/15)**

siperi ol-:

1.) Kalkanı, engelleyeni, önleyicisi olmak.

1.1. siperi ol-:*-ma, -dı, -ğı, -n(ı)*
Hoş görür ʿārif olan şīve-i hükm-i kaderi
Ki bilir ***olmadığın*** *tīr-i kazānın* ***siperi*** **(Gazel 221/1)**

siper-i seng-i şüʾūn et-:

1.) Olayların, hadiselerin taşına siper etmek.

1.1. siper-i seng-i şüʾūn et-:*-ti*
Beni hayfā ***siper-i seng-i şüʾūn etti*** *felek*
Çeşmimi ağlatarak çeşme-i hūn etti felek **(Gazel 111/1)**

sipihr:

1.) Gök, gökyüzü, felek*.

1.1. sipihre:*-e*
Sipihre *līk feryād ü figānım etmedi teʾsīr*
Sumāh-ı çarhı ʿirfān ehline karşı ehem buldum **(Kaside 49/12)**

1.2. sipihrin:*-in*
Recā etsem de tedbīr-i halāsı ben de öğrensem
Sipihrin *dest-i cevrinden kaçıp da kurtulan yok mu* **(Gazel 216/7)**

1.3. sipihrin:*-in*

*Fakat sen lutf edip kurtar **sipihrin** dest-i cevrinden*
Seni gökte ararken yerde ey ʿālī-himem buldum **(Kaside 49/14)**

sipihr-i gaddār:

1.) Zalim, insafsız felek *.

1.1. sipihr-i gaddār:
*Ey sitemkār u cefā-pīşe **sipihr-i gaddār***
Nāzenīn ʿömrümü endūh ile ettin imrār **(Kaside 43/1)**

1.2. sipihr-i gaddār:
*Eylemiş devrini taʿdīl **sipihr-i gaddār***
Devr-i nā-sāzına oldukça saʿādet geliyor **(Kaside 48/3)**

sipihr-i kīne-perdāz:

1.) Kin tutan sema, felek.

1.1. sipihr-i kīne-perdāz:-*ın*
***Sipihr-i kīne-perdāzın** sayılmaz cevrine karşı*
Ser-ā-pā saf āhenden yapılmış bir beden lāzım **(Müfret 8/1)**

sıra:

1.) Sınıf, rütbe, derece, mertebe.

1.1. sırasından:-*s, -ı, -n, -dan*
*Cühelāyı edip insān **sırasından** tecrīd*
Fuzalāyız fuzalā kadrini iʿzām ederiz **(Gazel 80/4)**

sıra gel-:

1.) Bir başkasından veya başkalarından sonra sıranın birinin olması.

1.1. sıra gel-:-*dik, -te*
Eyledi herkesi mesrūr-ı temāşā-yı cemāl
***Sıra geldikte** bana olma peşīmān-ı kerem* **(Kaside 41/52)**

sīrāb:

1.) Suya kanmak, ihtiyaç duymamak.

1.1. sīrāb:
*Semek sahn-ı deryāda ne mümkün ola **sīrāb***
Temāşā-yı rūyundan gelir mi gınā bana **(Gazel 4/8)**

sırasız:

1.) Sırası olmayan; vakti gelmeyen.

1.1. sırasız:
Mevsimi gelmeden açılıp gülmez gül
*Nābecādır **sırasız** bir işi taʿcīl etmek* **(Gazel 117/2)**

sīret:

1.) Bir kimsenin ahlâkı, seciyesi, karakteri, dışa akseden davranışı.

1.1. sīret:
*Biri hem **sīret** ve hem ʿadl-i cenāb-ı Fārūk*
Öbürü Āsaf-ı meşhūrla cidden hemhāl **(Kaside 40/68)**

1.2. sīret:
*Bu ne sūret bu ne **sīret** bu ne hüsn-i fıtrat*
Anı bilmem ki cinândan mı kaçırmış Rıdvān **(Kaside 45/54)**

1.3. sīrete:-*e*
*Dāʾim nazar-ı dikkatini **sīrete** ʿatfet*
Sūrette kıyāfette kerāmet bulamazsın **(Gazel 132/4)**

1.4. sīretim:-*(i)m*
*Fennīyā āzāde-i şerh ü beyāndır **sīretim***
Hālimi erbāb-ı dikkat müsteşārımdan bilir **(Gazel 28/7)**

1.5. sīretime:-*(i)m, -i*
*Eyleme sūretimi **sīretime** şāhid-i zor*
*Ādem et Pādişehim ʿālem-i maʿnāda beni***(Gazel 223/2)**

sīreten:

1.) Huy ve karakteri bakımından.

1.1. sīreten:
***Sīreten** rūyum siyeh tomar-ı aʿmālim siyāh*
Böyle insān olmadan hayvān olaydım kāşki **(Gazel 235/4)**

1.2. sīreten:
*Sūretā nām-ı ʿÖmer Yümnīdir ammā **sīreten***
Kayseriye eyledi teʾsīr meşūmiyeti **(Kaside 37/42)**

sirişk:

1.) Gözyaşı.

1.1. sirişkim:-*(i)m*

Gelir de hātıra şāyet sorarsan hālimi ey şūh
*Figānım ney **sirişkim** seyl ü kaddim nündur sensiz* **(Gazel 75/3)**

1.2. sirişkim:-*(i)m*
Leyālīde anınçün hemdemim feryād u āh oldu
*Seherlerde **sirişkim** gıbta-fermā-yı miyāl oldu* **(Müseddes 2/23)**

sirişk-efşān ol-:

1.) Gözyaşı saçan (biri) olmak.

1.1. sirişk-efşān ol-:
*Geceler dergeh-i Mevlāya **sirişk-efşān ol***
Bendegān ekserī Şāhen-şeh-i lüʾlü getirir **(Gazel 43/9)**

sirişk-i āl:

1.) Kırmızı gözyaşı; kanlı gözyaşı.

1.1. sirişk-i āl:-*(ı)m, -ı*
***Sirişk-i ālımı** ey dest-i mālim silme sabr eyle*
Beni bu dīde-i hūn-bār ile yārim amān görsün **(Gazel 159/2)**

sirişk-i çeşm:

1.) Gözyaşı.

1.1. sirişk-i çeşm:-*(i)m, -e*
Sen henüz şāyeste görmezsin nigāh-ı şefkate
*Eyledi lākin **sirişk-i çeşmime** kan ihtilāt* **(Gazel 98/5)**

sirişk-i dīde:

1.) Gözyaşı.

1.1. sirişk-i dīde:-*m*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
*Ağlaya ağlaya kan oldu **sirişk-i dīdem*** **(Müsebba 2/4)**

sirişk-i dīde-i hasret-keşān:

1.) Hasret çeken gözün yaşı.

1.1. sirişk-i dīde-i hasret-keşān:-*(ı)m*
***Sirişk-i dīde-i hasret-keşānım** döndü mercāna*
Hakīkatdir şu maʿrūzum değil bī-hūde efsāne **(Müsebba 3/12)**

sirişk-i firkat:

1.) Ayrılık gözyaşı.

1.1. sirişk-i firkat:-*(i)m*
Neyde meyde hālet-i sūziş-fezādan çok ne var
*Yāri germ ü nerm eder āhım **sirişk-i firkatim*** **(Gazel 47/2)**

1.2. sirişk-i firkat:
Taşar dîdelerden ***sirişk-i firkat***
Yâda getirdikçe dilrübâmızı **(Şarkı 8/8)**

sirişk-i hasret:

1.) Hasret gözyaşı.

1.1. sirişk-i hasret:
Ümîd-i vuslatı ben âfitâba benzetirim
Sirişk-i hasreti *lâʿl-i müzâba benzetirim* **(Gazel 158/1)**

1.2. sirişk-i hasret:-*e*
Sirişk-i hasrete *kanlar karıştı laʿl-i nâb oldu*
Döküp saçma anı ey dîde-i ter yâre ithâf et **(Gazel 11/4)**

1.3. sirişk-i hasret:-*i*
Ümîd-i vuslatı ben âfitâba benzetirim
Sirişk-i hasreti *lâʿl-i müzâba benzetirim* **(Gazel 158/1)**

sirişk-i iftirâk:

1.) Ayrılık gözyaşı.

1.1. sirişk-i iftirâk:
Etmesin beyhûde isrâf-ı leʾâlî gözlerin
Çâre-i derd-i firâk olmaz ***sirişk-i iftirâk*** **(Gazel 125/7)**

1.2. sirişk-i iftirâk:-*in*
Sirişk-i iftirâkin *mâcerâsın âh bilmez mi*
Muvâfık-ı hem-rehin ahvâlini hem-râh bilmez mi **(Gazel 234/1)**

sirişk-i laʿl-i fam:

1.) Kırmızı renkli gözyaşı; kanlı gözyaşı.

1.1. sirişk-i laʿl-i fam:-*ı*
Sirişk-i laʿl-i famı *sanma eyler çeşm-ter îcâd*
Eder anı teʾessürle yanan hûn-ı ciğer îcâd **(Gazel 21/1)**

sirkat:

1.) Çalma, hırsızlık.

1.1. sirkate:-*e*
İcâd ediyor kilk-i terim tâze mezâmîn
Söz bulmada Fennî değilim ***sirkate*** *muhtâc* **(Gazel 17/6)**

1.2. sirkatin:-*in*
Fennîyâ bikr-i mezâmîn ile dîvânı donat
Sirkatin *farkı ne sarf-ı hezeyân eylemeden* **(Gazel 170/9)**

sirkat et-:

1.) Çalmak.

1.1. sirkat et-:-*ti, -n, -se*
Veyâ Mal Sandığından mâl-i mîrî ***sirkat ettinse***
Rücûʿ et tevbe-kâr ol her ne cürme cürʾet ettinse **(Müseddes 1/20)**

sirkat yap-:

1.) Hırsızlık yapmak, çalmak.

1.1. sirkat yap-:-*ma, -dı, -m*
Hâzin-i gencîne-i fazl ü hünerdir nâtıkam
Yapmadım *ʿömrümce âsâr-ı seleften* ***sirkati*** **(Kaside 37/90)**

sırmalı:

1.) Sırması olan, sırma ile işlenmiş veya süslenmiş.

1.1. sırmalı:
Kaddini ***sırmalı*** *fistân ile tezyîn edeyim*
Ceybini sikke-i sîmîn ile teşhîn edeyim **(Müsebba 2/29)**

sırr:

1.) Bilinmesi, duyulması, açığa vurulması istenmeyen, gizli tutulan şey.

1.1. sır:
Bazı sır nebzece zıddiyle bilinmiş meselâ
Çâşni-i hicirdedir zevk-i visâlin ***sırrı*** **(Tarih 8/5)**

1.2. sırrı:-*ı*
Firkatin fâş edeyazmışsa da Fennî kulunu
Cehd edip ***sırrı*** *süveydâda nihân etti yine* **(Gazel 190/5)**

1.3. sırrı:-*ı*
O ***sırrı*** *ʿAşkîyâ erbâb-ı zâhır eylemez idrâk*
Ne ki Sâdık kelâmım var Saʿîd söyler şifâhımdan **(Gazel 245/7)**

1.4. sırrı:-*ı*
Cân ü ten kaydında olma ***sırrı*** *bilmekse merâm*
Mahrem olmazdı şuʾûne vermeseydi ser kalem **(Kaside 24/20)**

1.5. sırrı:-*ı*
Erbâb-ı nazar ne kapar emvâc-ı hevâdan
Gâfil göremez cûşiş-i deryâdaki ***sırrı*** **(Kaside 50/13)**

1.6. sırrı:-*ı*
Keşfe kâbil mi Hudâ-yı Müteʿâlin ***sırrı***
Başkadır mâzî vü müstakbel ü hâlin sırrı **(Tarih 8/1)**

1.7. sırrı:-*ı*
Keşfe kâbil mi Hudâ-yı Müteʿâlin sırrı
Başkadır mâzî vü müstakbel ü hâlin ***sırrı*** **(Tarih 8/1)**

1.8. sırrı:-*ı*
Hâlıkın her işi merhûn-ı hikemdir ammâ
Nice kâbil ki bilinsin bu meʿâlin ***sırrı*** **(Tarih 8/4)**

1.9. sırrımız:-*ı, -mız*
Sen gidince belki koymaz hâlime sekrân-ı ʿaşk
Muhtemel kim ***sırrımız*** *fâş olmağa meydân kalır* **(Gazel 48/2)**

1.10. sırrın:-*ın*
Meğerse zevk-i vaslın var iş zımnında bu ***sırrın***
Umûr-ı kâʾinâtı böyle hep tahte'l-hüküm buldum **(Kaside 49/7)**

1.11. sırrını:-*ı, -n, -ı*
Fennîyâ ʿâşıkının ʿâşıkıdır maʿşûkum
Bana her ***sırrını*** *vaktiyle ʿayân etti o şûh* **(Gazel 20/5)**

2.) Aklın erişemediği, açıklanamayan veya çözülemeyen şey, giz, gizem.

2.1. sırrı:-*ı*
Beşerin ʿaczini isbâta bir enmûzecdir
Yılda bir meyve veren nahl ü nihâlin ***sırrı*** **(Tarih 8/3)**

2.2. sırrı:-*ı*
Geceler göz göre tahvîl kılar hâletini
Bilinir mi yine bak bedr ü hilâlin ***sırrı*** **(Tarih 8/4)**

2.3. sırrı:-*ı*
Hakkımızda hele bir niʿmet-i ʿuzmâ demedir
Bize mechûl ise de gerçi bu hâlin ***sırrı*** **(Tarih 8/12)**

2.4. sırrı:-*ı*
Hikmet-âmizdir akvâli de efʿâli de hep
Anlaşılmaz o Felâtûn-misâlin ***sırrı*** **(Tarih 8/14)**

2.5. sırrı:-*ı*
Geldi üçler dediler mansıb-ı târîhinde
Yâ niçin şüphe edersin bu ricâlin ***sırrı*** **(Tarih 8/17)**

2.6. sırrına:-*ı, -n, -a*

Hikmetin yā Rab ulü'l-ʿirfāna hayret-bahş olur
*Mümtenīʿdir **sırrına** hakkıyla tahsīl-i vukūf* **(Kıt'a 3/1)**

3.) Bir şeyin dikkat, yetenek, deneyim ve sezgi yardımıyla kavranabilen en zor, en ince yanı.

3.1. sırra:-*a*
*Kalemim bunları bir **sırra** bināʿen yazıyor*
Beyt-i ātīde gelir işbu makālin sırrı **(Tarih 8/10)**

3.2. sırrı:-*ı*
Bazı sır nebzece zıddiyle bilinmiş meselā
*Çāşni-i hicirdedir zevk-i visālin **sırrı*** **(Tarih 8/5)**

3.3. sırrı: -*ı*
Kadri olmaz idi zāğ olmasa murg-i seherin
*İns-i nādāndadır ehl-i kemālin **sırrı*** **(Tarih 8/6)**

3.4. sırrı: -*ı*
ʿĀdilin fazlını zālim çıkarır meydāna
*Elem-i hārdadır gonca-i ālın **sırrı*** **(Tarih 8/7)**

3.5. sırrı: -*ı*
Bazı şeyler de nezāʾirle bulunmuş farazā
*Leb ü dendāndadır laʿl ü leʾālin **sırrı*** **(Tarih 8/8)**

3.6. sırrı:-*i*
Vālī-i ʿādile vābestedir āsāyiş-i nās
*ʿAnberīn hāldedir hüsn-i cemālin **sırrı*** **(Tarih 8/9)**

3.7. sırrı:-*ı*
Kalemim bunları bir sırra bināʿen yazıyor
*Beyt-i ātīde gelir işbu makālin **sırrı*** **(Tarih 8/10)**

3.8. sırrı:-*i*
Vālī-i Ankara olsa diye Sırrı Paşa
*Nokta darb etmiş idim çıktı o fālin **sırrı*** **(Tarih 8/11)**

3.9. sırrı:-*i*
Reʾy ü tedbīri düşürmez dehen-i ağyāra
*ʿAdle mebnīdir o pākīze hisālin **sırrı*** **(Tarih 8/13)**

3.10. sırrı:-*i*
Bir duʾā bir deʿubūdiyyetin ʿarz etmektir
*Kavl-i Fennīdeki efkār u hayālin **sırrı*** **(Tarih 8/15)**

3.11. sırrı:-*i*
Her işinde ana tevfīk-i Hudā yāver ola
*Göreʿālem ne imiş cāh ü celālin **sırrı*** **(Tarih 8/16)**

sırr u maʿānī:

1.) Sır ve manalar.

1.1. sırr u maʿānī:-*de*
*Andaki **sırr u maʿānīde** tenāhī yoktur*
Şüphesiz feyz-i Hudā sūretidir sūret-i Pīr **(Kaside 33/8)**

Sırrī:

1.) *bk. Sırrı Paşa.*

1.1. Sırrīye:-*y, -e*
Dānişverānın oldur medār-ı iftihārı
*Fennī nedir bu cürʾet **Sırrīye** peyrev oldun* **(Gazel 244/6)**

sırr-ı aʿzam:

1.) Büyük sır.

1.1. sırr-ı aʿzam:-*ı*
Sözümden Fennīyā ashāb-ı gaflet mustefīd olmaz
*Gören görsün bu **sırr-ı aʿzamı** mizmāra verdim hep* **(Gazel 9/6)**

1.2. sırr-ı aʿzam:-*ı*
Görüp envār-ı ʿaşkı neyde meyde vech-i dilberde
*O **sırr-ı aʿzamı** sūfī-i har-ı mişvāra bildirme* **(Gazel 188/5)**

sırr-ı bāl:

1.) Gönül sırrı.

1.1. sırr-ı bāl:-*(i)n*
*Edip hengām-ı nezʿimde **sırr-ı bālin** mi teşrīf*
*Ne derde uğramışım hālimi yār ol zamān görsün **(Gazel 159/3)***

sırr-ı bürde:

1.) Hırkanın sırrı.

1.1. sırr-ı bürde:
Ki ancak orta yerde hükmü yok bir kethüdā tāliʿ
*O da **sırr-ı bürde** ahkām-ı fermān-ı İlāhīdir* **(Gazel 102/3)**

sırr-ı devlet:

1.) Mutluluk sırrı.

1.1. sırr-ı devlet:
Hemān bir lezzet aldı nebzece sükker-i dudağımdan
***Sırr-ı devlet** isr-i mūnisler iken ʿakl ü ʿirfānım* **(Tahmis 7/3)**

sırr-ı esmā:

1.1.) Allah'ın en güzel isimlerinin sırrı.

1.1. sırr-ı esmā:-*y, -ı*
Cebhe-sāyı pāy-i dervīşān olaydım kāşki
***Sırr-ı esmāyı** bilip insān olaydım kāşki* **(Gazel 235/1)**

sırr-ı īcād:

1.) İcat edilmiş olan sır (kâinatın, tüm varlıkların yaratılma sebebi).

1.1. sırr-ı īcād:-*ı*
***Sırr-ı īcādı** düşün dīde-i imʿān ile bak*
Nedir ʿālem nedir ādem ne hayāl-hānedeyiz **(Gazel 86/5)**

sırr-ı Kurʾān:

1.) Kur'an-ı Kerim'in sırrı.

1.1. sırr-ı Kurʾān:
***Sırr-ı Kurʾān** bendedir Ümmü'l-Kitābın Bāsıyım*
Zī-Kemālim evc-i ʿirfānın meh-i garrāsıyım **(Kaside 35/1)**

sırr-ı Kurʾān-ı mübīn:

1.) Hak ile batılı, doğru ile yanlışı, iyi ile kötüyü ayıran Kur'an'ın sırrı.

1.1. sırr-ı Kurʾān-ı mübīn:-*i*
***Sırr-ı Kurʾān-ı Mübīni** ne bilir münkir-i şūm*
Herkesin kārı mıdır cevheri tahlīl etmek **(Gazel 117/4)**

sırr-ı mā-evhā:

1.) Vahyolunan sırlar. (mâ-evhâ; " Allah kuluna 'vahyedeceğini' vahyetti." anlamını taşıyan Necm suresinin 10. âyetinden iktibas edilen bir ifadedir.)

1.1. sırr-ı mā-evhā:-*y, -a*
Hutbe-i Levlāk e mazhar hıtta-i lāhūta şāh
***Sırr-ı mā-evhā** ya mahremdir Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 23/3)**

sırr-ı mübhem:

1.) Belirsiz, kimsenin bilmediği sır.

1.1. sırr-ı mübhem:-*i*
*Bu **sırr-ı mübhemi** hāmemle hem-rāz olmayan bilmez*
Kimin meftūnudur Fennī niçin kan ağlıyor gönlün **(Gazel 66/5)**

sırr-ı mūtū:

1.) "Ölünüz" sırrı; "Mûtû kable en-temût: "Ölmeden önce ölünüz." hadis-i şerifinden iktibas.

1.1. sırr-ı mūtū:-*y, -a*
*Kemāl-i rahmetinle mazhar eyle **sırr-ı mūtū** ya*
Sivādan meylimi kes zātına yār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/3)**

Sırrı Paşa:

1.) Bir edip, şair ve âlim olan Ankara valisi Giritli Sırrı Paşa (1844-1895), (Kurnaz, 2009: 127).

1.1. Sırrı Paşa:
Nokta darb etmiş idim çıktı o fālin sırrı
*Vālī-i Ankara olsa diye **Sırrı Paşa*** **(Tarih 8/11)**

sırr-ı ser-nüvişt-i mübhem:

1.) Belirsiz (bilinmeyen) alın yazısının, kaderin sırrı.

1.1. sırr-ı ser-nüvişt-i mübhem:-*i*
Neden dilsūzdur dilber niçin dilhastedir ʿuşşāk
*Bu **sırr-ı ser-nüvişt-i müphemi** keşşāf yoktur yok* **(Gazel 108/2)**

sırr-ı süveydā:

1.) Gönüldeki sır (***bk.*** süveydā).

1.1. sırr-ı süveydā:
*Duyuldu **sırr-ı süveydā***
Āzāde-i suʾāl oldu **(Diğer 3/6)**

sırr-ı süveydā-yı dil:

1.) Gönüldeki sır (***bk.*** süveydā).

1.1. sırr-ı süveydā-yı dil:
Müphem kaldı sırr-ı süveydā-yı dil
Halleden olmadı muʿammāmızı **(Şarkı 8/10)**

sırr-ı tilke'l-eyyām:

1.) İşte bu günlerin, zamanın (Osmanlı'nın II. Abdülhamid Han zamanı) sırrı.

1.1. sırr-ı tilke'l-eyyām:
Mülk-i ʿOsmānīyi tenvīr etti nūr-ı feyz ile
*Oldu ikdāmıyla **sırr-ı tilke'l-eyyām** āşikār* **(Kaside 39/14)**

sīt:

1.) Ses; şan, şöhret.

1.1. sītini:-*i, -n, -i*
Ki bir devletli mensūb-ı ileyhin var imiş el-hak
*İşittim **sītini** hāmī-i erbāb-ı kalem buldum* **(Kaside 49/15)**

sitāre:

1.) Yıldız; ***mec.*** Talih, baht.

1.1. sitārem:-*m*
Vatan tuttum ser-i kūyunda yıllarca mukīm oldum
***Sitārem** sen misin kim olmadın ey mehlikā tāliʿ* **(Gazel 102/9)**

1.2. sitāremden:-*m, -en*
***Sitāremden** midir ben mi tesādüf etmedim bilmem*
Huzūr-ı kalb için yoksa felekde bir zamān yok mu **(Gazel 216/3)**

sitāre(si) dūn (olmak):

1.) Yıldızı düşük olmak; talihi, bahtı, şansı olmamak.

1.1. sitāre(si) dūn (olmak):-*dur*
Saʿādet-bahş-ı teşrīf ol açılsın dīde-i tāliʿ
*Melūlüm ey kamer-talʿat **sitārem** dūndur sensiz* **(Gazel 75/4)**

sitāyiş:

1.) Övme, övgü.

1.1. sitāyişde:-*de*
*Merd-i ciddīyi **sitāyişde** kusūr eylemeyiz*
Süfehāyı hedef-i nāvek-i düşnām ederiz **(Gazel 80/6)**

1.2. sitāyişte:-*de*
*Her kusūrile **sitāyişde** yine eyler devām*
Çünkü dilde iştiyāk u ārzū besler kalem **(Kaside 24/51)**

sitāyiş-nāme:

1.) Övgü mektubu.

1.1. sitāyiş-nāmeni:-*n, -i*
*Hāme-i zerrīn ile yazdım **sitāyiş-nāmeni***
Parladıkça dīde-i hussādı etsin hīre-dār **(Kaside 39/41)**

sitem:

1.) Eziyet, cefa, zulüm; şikâyet, çıkışma.

1.1. sitem:
Fennīyā aldanma şevk u zevkine bu ʿālemin
*Hep sürūrunda **sitem** sūrunda mātem gizlidir* **(Gazel 41/5)**

1.2. sitem:
***Sitem** lāyık mıdır nāsa husūsā müʿminīn olsun*
ʿUmūmen halk-ı ʿālem şerr ü mekrinden emīn olsun **(Müsebba 1/13)**

1.3. sitemden:-*den*
Yeter artık yeter vaz gel ʿaraktan naʿre-zenlikten
***Sitemden** kīneden el çek husūsa dilşikenlikten* **(Müseddes 1/16)**

1.4. sitemden:-*den*
Sitemden gālibā müstağfir olmuş
Umulmazdı felekten bu ʾināyet **(Tarih 19/9)**

1.5. sitemden:-*den*
Gül toplayamaz eylemeyen hāra teşebbüs
*Hāhiş-ger olan vasla **sitemden** hazer etmez* **(Gazel 15/4)**

1.6. sitemden:-*den*
*Dil veren sıdk ile dildāra **sitemden** kaçmaz*
Kūh iken başın açıp tīşe-i şīrīne tutar **(Gazel 49/4)**

1.7. sitemler:-*ler*
Hesāb-ı āhiret münker mi Hallāk-ı cihān yok mu
*Nedir ey çerh-i cānī bu **sitemler** bizde cān yok mu* **(Gazel 216/1)**

sitem bul-:

1.) Eziyet görmek, haksızlığa uğramak.

1.1. sitem bul-:-*du, -m*
Şu maʿrūzātı ihmāl etme zīrā cevr-i tāliʿden
*Teʾessür eyledim dest-i felekten çok **sitem buldum*** **(Gazel 155/5)**

sitem-dīde:

1.) Haksızlık görmüş, zulme uğramış.

1.1. sitem-dīde:
*Dilhasta **sitem-dīde** bir ʿāşıktır efendim*
Fennī kulunu derde koyup der-be-der etme **(Kaside 18/5)**

sitem-hāne:

1.) Sitem evi, yeri; ***mec.*** Dünya.

1.1. sitem-hāneyi:-*y, -i*
Ne için geldim ʿaceb mevrid-i merciʿ neredir
*Bu **sitem-hāneyi** bilmem ki ne sandım kaldım* **(Gazel 151/2)**

sitem-i çerh-ı denī:

1.) Alçak feleğin sitemi eziyeti (***bk.*** felek).

1.1. sitem-i çerh-ı denī:
***Sitem-i çerh-ı denī** sīneme etti teʿsīr*
ʿAcabā hālimi ben kimlere etsem takrīr **(Kaside 47/1)**

sitem-kār ol-:

1.) Zulüm ve haksızlık etmek.

1.1. sitem-kār ol-:-*ma*
***Sitem-kār olma** bed-bīn olma istihzāya meyl etme*
Bu nā-ber-cār-veşler menzil-i maksūda seddir hep **(Gazel 7/5)**

1.2. sitem-kār ol-:-*sa*
Acır elbet gün olur giryeme feryādıma yār
*Ne kadar cevr ü cefā etse **sitem-kār olsa*** **(Gazel 184/6)**

sitemkār u cefā-pīşe:

1.) Cefa çektiren, eziyet eden, zalim.

1.1. sitemkār u cefā-pīşe:
*Ey **sitemkār u cefā-pīşe** sipihr-i gaddār*
Nāzenīn ʿömrümü endūh ile ettin imrār **(Kaside 43/1)**

sitem-keşlik:

1.) Eziyet çeken kimse olma.

1.1. sitem-keşlikte:-*te*
***Sitem-keşlikte** sebkat eyledim akrānımı kat kat*
Ne hālim kaldı ey çerh-ı cefā-muʿtād sen söyle **(Gazel 197/2)**

sīt-ı ʿulüvv-ü himmet:

1.) Yüce lütfunun şanı, şöhreti.

1.1. sīt-ı ʿulüvv-ü himmet:-*in*
Tuttu āfākı bütün sīt-ı ʿulüvv-ü himmetin
Şöhret-i fazlın ile doldu serāpā āzān **(Kaside 45/42)**

sitiğnā:

1.) İstiğna; nazlanma.

1.1. sitiğnā:
Vasl ile eylese tatyīb-i meşām-ı hātır
*Olmasa āh o dilberde **sitiğnā** kokusu* **(Gazel 238/4)**

sivā:

1.) "Başka, gayrı" demek olup dilimizde daha çok "Allah'tan başka varlıklar" manasında kullanılan kelime.

1.1. sivādan:-*dan*
Kemāl-i rahmetinle mazhar eyle sırr-ı mūtū ya
***Sivādan** meylimi kes zātına yār eyle yā Rabbī* **(Kaside 9/3)**

sīvas teresi:

1.) Sivas teresi (bitkisi); ***mec.*** Sivaslı Pesendî'nin şiirleri kastedilmektedir.

1.1. Sīvas teresi:
*Pāre etmez burada hāsılı **Sīvas teresi***
Satma bostancıya bostancıların gayrīye sat **(Gazel 12/7)**

siyāb:

1.) Giyilecek şeyler, elbiseler.

1.1. siyāba:-*a*
Her vücūda gelir endāze-i dībā-yı ümīd
*Her **siyāba** yakışır kāmet-i bālā-yı ümīd* **(Kaside 46/1)**

siyāh:

1.) Kara, esved.

1.1. siyāh:
***Siyāh** benler dile dağ urmada şöhret kazanmışlar*
Çatık kaşlar kemān-keş gamzeler mekkāre çıkmışlar **(Gazel 35/4)**

1.2. siyah:
*Eder tahrīk-i sevdā her bakışta ol **siyah** gözler*
Ki celb-i hātıra bin dürlü efsūn eyler īcād o **(Gazel 177/2)**

1.3. siyāh:
*Sīreten rūyum siyeh tomar-ı aʿmālim **siyāh***
Böyle insān olmadan hayvān olaydım kāşki **(Gazel 235/4)**

1.4. siyah:
Ey dāver-i ümmet-penāh ey şāh-ı şefkat-iktināh
*Etsen **siyah** taşa nigāh yākūta eyler inkılāb* **(Kaside 20/15)**

siyāh eyle-:

1.) Karartmak.

1.1. siyāh eyle-:-*y, -e, -mez*
*Zemm ü takbīh ile hiç kimse **siyāh eyleyemez***
İstikāmetle ağarmış ola bir yüz ki anı **(Gazel 85/3)**

siyāh kıl-:

1.) Karartmak; ***mec.*** Kirletmek.

1.1. siyāh kıl-:-*dı*
Ben günāhkār Āsıma sen kıl hidāyet doğru rāh
*Çirk-i ʿisyān defter-i aʿmālimi **kıldı siyāh*** **(Tahmis 8/9)**

siyāk-ı ʿasr:

1.) Devrin, zamanın tarzı.

1.1. siyāk-ı ʿasr:-*a*
*İʿtidāle dikkat et uydur **siyāk-ı ʿasra** pāy*
Tavr u seyrinde tecāvüz eyleme emsālini **(Gazel 208/5)**

sıyānet kıl-:

1.) Korumak, himaye ve muhafaza etmek.

1.1. sıyānet kıl-:
***Sıyānet kıl** bu ʿabd-i pür-kusūru ʿakla uymaktan*
Televvünden halās et ehl-i temkīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/3)**

siyeh:

1.) Siyah, kara.

1.1. siyeh:
*Sīreten rūyum **siyeh** tomar-ı aʿmālim siyāh*
Böyle insān olmadan hayvān olaydım kāşki **(Gazel 235/4)**

siyeh-rū:

1.) Yüzü kara; günahkâr.

1.1. siyeh-rū:

***Siyeh-rū** dil perīşān dīde pür-nem yā Resūlallah*
*Şefāʿat kıl kerem kıl pür-kusūrum kapına geldim***(Kaside 17/6)**

1.2. siyeh-rūlar:-*lar*
Ber-murād eyle tenim ālūde-i hāk olmadan
*Ey günahkārlar **siyeh-rūlar** penāhı el-amān* **(Kaside 7/8)**

siyeh-rū kıl-:

1.) Yüz karası, günahkâr etmek.

1.1. siyeh-rū kıl-:-*dı, -n*
*Bilmem ne yapsam ben seni **kıldın siyeh-rū** sen beni*
Ettin behey hāʾin denī yüzbin meʿāsī irtikāb **(Kaside 20/2)**

sıyrıl-:

1.) Kayarak bir yerden düşmek, inmek.

1.1. sıyrılıp:-*ıp*
***Sıyrılıp** inse husūf-āsā cemālinden nikāb*
Olsa çeşmim nūr-ı vechinden münevver kāşki **(Gazel 215/2)**

sıyt-ı hüsn:

1.) Güzellik şanı, şöhreti.

1.1. sıyt-ı hüsn:-*(ü)m*
*Yayıldı **sıyt-ı hüsnüm** Çīn ü Hind ü Sind ü Sencāre*
İşitmişler kemāl-i şöhretim bir nīce gam-hāre **(Tahmis 7/6)**

sıyt-i merāhım:

1.) Merhametinin ünü, şöhreti.

1.1. sıyt-i merāhım:-*la*
*Münʿimā **sıyt-i merāhımla** tutup āfākı*
Hātır-ı fātırıma eyledin ilgā-yı ümīd **(Kaside 46/25)**

siyyemā:

1.) Özellikle, bilhassa.

1.1. siyyemā:
***Siyyemā** her söz eden olsun karīn ü iʿtimād*
Hükm-i katʿī vermeğe şerʿ-i münīr ister sikāt **(Gazel 10/3)**

1.2. siyyemā:
Her elin kuvveti kāfī gelemez kaldıramaz
***Siyyemā** cāhil-i bī-mağza girāndır kalemim* **(Gazel 152/13)**

1.3. siyyemā:
Münʿadimdir sofra-i cūdunda bū-yı imtinān
***Siyyemā** vābeste-i külfet değildir himmeti* **(Kaside 37/10)**

1.4. siyyemā:
Kerem et merhamet et hālime zīrā sensin
***Siyyemā** müntehāb Şāh-ı ʿadīmü'l-emsāl* **(Kaside 40/41)**

1.5. siyyemā:
***Siyyemā** hizmet-i memdūha-i Memdūh Paşa*
Nezd-i devlette olup bāsıra-pīrā-yı yakīn **(Kaside 42/6)**

1.6. siyyemā:
ʿArz-ı hāl etmede maʿzūrum efendim maʿzūr
***Siyyemā** etmede der hāl-i zarūret icbār* **(Kaside 43/25)**

1.7. siyyemā:
***Siyyemā** gussa yağıp başıma şu günlerde*
Gerçi olmakta idim cevr-i felekten dilgīr **(Kaside 47/3)**

1.8. siyyemā:
***Siyyemā** sabr ü sükūt eyler isen misl-i kitāb*
*Çünkü her kāʾiline ricʿat eder sūʾ-i hitāb***(Müsemmen 1/22)**

siz:

1.) "Siz" ikinci çoğul şahıs zamiri

1.1. siz: (sevgili)
Durmak olmaz dāne-i kısmet bizi cezb eyledi
*Nūr-ı dīdem **siz** kalın sağ u selāmet elvedāʿ* **(Gazel 101/4)**

1.2. siz: (herkes)
*O sen ben **siz** demek zāhirde emr-i iʿtibārīdir*
Bakılsa dīde-i imʿān ile ağyār yoktur yok **(Gazel 105/7)**

1.3. size: (Yabanabad-Kızılcahamam kaymakamı Halis Bey)
***Size** min baʿd ülü'l-aʿtāf ıtlāk eylesin herkes*
Bu taʾbīri senin-çün en münāsib bir ʿalem buldum **(Kaside 49/10)**

1.4. size:-*e* (II. Abdülhamid Han ve sadrazam Said Paşa)
Yap yıkık gönlümü mesʾūlümün isʿāfıyla
***Size** olsun bu da bir fidye-i cāh u iclāl* **(Kaside 40/62)**

sızlan-:

1.) Bulunduğu durumdan hoşnut olmadığını dile getirmek, yakınmak, şikâyet etmek.

1.1. sızlanmadır:-*ma, -dır*
Haddimi ettim tecāvüz ıztırāb-ı kalbile
*ʿAfüv kıl **sızlanmadır** ashāb-ı ʿaczin ʿādeti* **(Kaside 37/74)**

1.2. sızlansam:-*sa, -m*
*ʿArz-ı hāl etsem eğer dergāhına **sızlansam***
Beni mahrūm-ı ümīd etmez o Şāh-ı müfzāl **(Kaside 40/23)**

sofra-i cūd:

1.) Cömertlik sofrası.

1.1. sofra-i cūd:-*u, -n, -da*
*Münʿadimdir **sofra-i cūdunda** bū-yı imtinān*
Siyyemā vābeste-i külfet değildir himmeti **(Kaside 37/10)**

sofra-i inʿām:

1.) Lütfunun safrası (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa).

1.1. sofra-i inʿām:-*(ı)n, -dan*
*Savma bir lokma ile **sofra-i inʿāmından***
*Ki doyar mı az ile dīde-i cīʿān-ı kerem***(Kaside 41/32)**

sofra-i üns:

1.) Dostluk sofrası.

1.1. sofra-i üns:-*ü*
*Eder az bir şey ile **sofra-i ünsü** pür-şūr*
Gözlemez her gözü aç ger sele nān ü nemeği **(Gazel 229/6)**

sofra-yı ālā-yı ümīd:

1.) Ümidin yüce sofrası.

1.1. sofra-yı ālā-yı ümīd:
Öyle bir ehl-i kerem kim der-i ihsānında
*Serilir herkese bir **sofra-yı ālā-yı ümīd*** **(Kaside 46/13)**

soğu-:

1.) Birine veya bir şeye duyulan istek, sevgi ve ilgi kalmamak.

1.1. soğurum:-*r, -um*
***Soğurum** ederse yād ile sohbet*
Umma benden sonra germī-i ülfet **(Şarkı 2/3)**

Soğukluk:

1.) Yozgat şehrindeki ormanlık bölge; günümüzdeki Çamlık millî parkı (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. Soğukluk:
Yuvayı kızdır evvelce āteştir kendine bend et
***Soğukluk** mevkiʿinde yār ile kerem-i ülfet istersen* **(Gazel 246/9)**

soğul-:

1.) Suyu çekilmek, kurumak, kaynağını yitirmek.

1.1. soğuldu:-*du*
Dağıldı mecmaʿ-ı himmet harāb-ender-harāb oldu
***Soğuldu** çeşme-sār-ı ʿātıfet ʿaynī serāb oldu* **(Gazel 226/1)**

sohbet:

1.) Dostça, arkadaşça konuşarak hoş bir vakit geçirme, söyleşi, yârenlik, hasbihâl; ***tas.*** Allah'a gönül veren insanların bir araya gelip her an O'nunla beraber olduklarını bilmenin edebi ve huzuru içinde, şeyhlerinin veya aralarından ehil birinin yönlendirmesiyle yaptıkları arifane söyleşme ve halleşme.

1.1. sohbete:-*e*
Ayda bir ruʾyete ibrāz-ı meveddet mi denir
*Yılda bir **sohbete** izhār-ı muhabbet mi denir* **(Gazel 27/1)**

1.2. sohbete:-*e*
*Sūfiyānı o güzel **sohbete** bīgāne bulur*
Rind-i sāhib-nazarı şemʿine pervāne bulur **(Gazel 44/1)**

1.3. sohbeti:-*i*
Ben tecrübe ettim Fennī muhakkak
*Bed-aslın **sohbeti** muzırdır mutlak* **(Diğer 4/9)**

1.4. sohbetimden:-*(i)m, -den*
***Sohbetimden** Fennīyā eylermiş ol şūh ictināb*
ʿĀlim olsa hālime eylerdi her ān ihtilāt **(Gazel 98/6)**

1.5. sohbetimden:-*(i)m, -den*
***Sohbetimden** zevk alır herkes benim Bayrāmīyim*
Her dil-i gam-perverin şādī-i feyz-efzāsıyım **(Kaside 35/14)**

1.6. sohbetimiz:-*(i)miz, -den*
***Sohbetimiz** ehl-i derdin cānıdır*
Zebānımız Pīrin senā-hānıdır **(Şarkı 3/13)**

1.7. sohbetin:-*(i)n*
Etme ey şuʿle-i çeşmim bu kadar istiğnā
***Sohbetin** derd-i dil-i zārıma merhem değil ā* **(Gazel 5/5)**

1.8. sohbetinden:-*(i)n, -den*
Düşün söyle kelāmın muhtasar hem de müfīd olsun
*Sözünden **sohbetinden** dinleyenler müstefīd olsun* **(Müseddes 1/26)**

1.9. sohbetini:-*i, -n, -i*
Sūretā fakr u zarūretle perīşān ise de
*Rind-i sāhib-nazarın **sohbetini** eyle kabūl***(Kıt'a 6/2)**

1.10. sohbetinle:-*(i)n, -le*
***Sohbetinle** şād olanlar şimdi nā-şād oldu gel*
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel **(Muhammes 3/2)**

1.11. sohbette:-*te*
*Nādān ile **sohbette** letāfet bulamazsın*
Hayvān ile ülfette nezāket bulamazsın **(Gazel 132/1)**

sohbet et-:

1.) Konuşmak, muhabbet etmek.

1.1. sohbet et-:-*(e)r, -se*
*Soğurum **ederse** yād ile **sohbet***
Umma benden sonra germī-i ülfet **(Şarkı 2/3)**

1.2. sohbet et-:-*elim*
***Sohbet edelim** meclise gel serv-i bülendim Rahm eyle efendim*
Hicrinle dil-i gam-zedenin hāli yamandır Allahaʿayāndır
(Müstezad 2/6)

sohbet-āmīz eyle-:

1.) Sohbete karışan, sohbet eden (kimse) etmek.

1.1. sohbet-āmīz eyle-:
Kerem kıl maʾşer-iʿuşşāk içinde koyma bīgāne
*Muhabbet meclisinde **sohbet-āmīz eyle** yā Rabbī* **(Kaside 12/2)**

sohbet-iʿārif-i āgāh:

1.) Basiretli irfan sahibinin sohbeti.

1.1. sohbet-iʿārif-i āgāh:
Zevk alır şevk alırız hāsılı bayrām ederiz
***Sohbet-iʿārif-i āgāh** ile ārām ederiz* **(Gazel 80/1)**

sohbet-i bī-gāne:

1.) Yabancıları sohbeti.

1.1. sohbet-i bī-gāne:-*den*
Biz artık māsivādan Fennīyā iʿrāza cezm ettik
*Visāl-ı yāre erdik **sohbet-i bī-gāneden** geçtik* **(Gazel 114/6)**

sohbet-i dildār:

1.) Sevgilinin sohbeti.

1.1. sohbet-i dildār:
Rüyā imiş ezvāk-ı cihān eyledim idrāk
*El **sohbet-i dildār** ile mesʿūd ü ferahnāk* **(Müseddes 3/32)**

sohbet-i dil-keş:

1.) Gönül cezbeden sohbet; sevgilinin sohbeti.

1.1. sohbet-i dil-keş:-*i*
Nutk-ı cān-bahşı kılar mürde-dilānı ihyā
***Sohbet-i dil-keşi** hakkā dem-iʿĪsāya bedel* **(Gazel 141/4)**

sohbet-i mūr:

1.) Karıncanın sohbeti (***bk.*** Süleymān).

1.1. sohbet-i mūr:
*Hālisāne **sohbet-i mūra** tenezzüldür hüner*
Bittabiʿ eyler Süleymāna kim olsa ihtirām **(Gazel 37/6)**

sohbet-i pīr:

1.) Şeyhin [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)] sohbeti (dinî söyleşi).

1.1. sohbet-i pīr:
Hāk-i dergāhına yüz sür işini altun et
*Kimyādır dil-i müsterşid için **sohbet-i Pīr*** **(Kaside 33/3)**

sok-:

1.) İçine veya arasına girmesini sağlamak.

1.1. sokan:-*an*
*Şeytānı **sokan** cennet-i aʿlāya yılandır Denmez ki yalandır*
Bed-māyeyi bed-māye eder hıfz u himāye Çıksan da semāya
(Müstezad 1/4)

1.2. sokma:-*ma*
Tūl-ı āmāle mecāl cüst ü cū vermez felek
*Bād-ı hayā **sokma** her kāmı süveydā-yı dile* **(Gazel 113/4)**

sök-:

1.) Bir şeyi bulunduğu yerden kuvvet kullanarak veya gevşeterek çıkarmak, çekip ayırmak.

1.1. söker:-*er*
Ya dendānın ***söker*** *ya gasb eder zevki dimāğından*
Felek nān-pāreyi ehl-i kemāle bī-bedel vermez **(Gazel 79/3)**

sol-:

1.) Rengini veya tazeliğini, diriliğini veya parlaklığını yitirmek.

1.1. solar:-*(a)r*
Gün olur reng-i ʿizārın ***solar*** *ey şūh elbet*
Deme rūyumda bu gül gūn-ı kıyāfet bākī **(Gazel 243/6)**

1.2. solmadan:-*ma, -dan*
Geçmeden gülşen-i hüsnündeki zīnetli bahār
Solmadan *gonca-i raʿnā-i melāhat ey yār* **(Müsebba 2/9)**

sol u sāğ:

1.) Sol ve sağ.

1.1. sol u sāğ:-*(ı)m, -dan*
Ben ol mehpāreyim yoktur güzellikte bana akrān
Benim hayrān-ı hüsnümdür melāʾik ***sol u sāğımdan*** **(Tahmis 7/10)**

solgunluk:

1.) Solgun olma durumu; rengini, tazeliğini, canlılığını veya parlaklığını yitirmiş olma.

1.1. solgunluğu:-*u*
Çehremdeki ***solgunluğu*** *sorarsan*
Gün yüzlü māhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/1)**

sön-:

1.) Yanmaz, aydınlatmaz, parlamaz olmak; ***mec.*** Etkisini kaybetmek, yok olmak.

1.1. sönmedi:-*me, -di*
Sönmedi *sīnemden nār-ı muhabbet*
Gittikçe tezāyüd etmekte kat kat **(Şarkı 4/3)**

1.2. sönünce:-*ünce*
Sevdāsız olunmaz ʿarz-ı muhabbet
Mum ***sönünce*** *çıkmaz ziyā hāneden* **(Şarkı 2/4)**

son:

1.) Bir şeyin en arkadan gelen bölümü, bitimi, nihayet, akıbet.

1.1. sonu:-*u*
Hiç olur mu böyle bir hālin ***sonu*** *emr-i hasen*
ʿAdl-i maʿkūsu temāşā eylesin her merd ü zen **(Muhammes 4/14)**

son dem:

1.) Son an, son nefes; hayatın sonu.

1.1. son dem:-*de*
Hazīnāne o āhū gözleriyle baktı ***son demde***
Lisān-ı hāl ile resm-i vedāʿı der-meyān etti **(Gazel 251/6)**

1.2. son dem:-*de*
Hazīnāne o āhū gözleriyle baktı ***son demde***
Lisān-ı hāl ile resm-i vedāʿı der-meyān etti **(Tarih 22/6)**

söndür-:

1.) Ateş ve ışığın yanmasına, aydınlatmasına son vermek.

1.1. söndürür:-*(ü)r*
Nūr-ı ʿaşkım ***söndürür*** *nārı rufā-ʿīlerdenim*
Nār-ı Nemrūdun da hattā bādī-i itfāsıyım **(Kaside 35/8)**

sonra:

1.) Daha ileri bir zamanda, müteakiben.

1.1. sonra:
Evvel Allāh ***sonra*** *senden başka kimsem yok benim*
Gerçi vardır herkesin bir bāba mensūbiyeti **(Kaside 37/81)**

1.2. sonra:
Yeniden başlamasın dahle kirve dahhāl
Kıl duā sıdk ile tekrīr-i senādan ***sonra*** **(Kaside 40/65)**

1.3. sonra:
Çek yār-ı gamı ***sonra*** *bürün kisve-i ʿaşka*
Tecrīd-i vücūd eyle peşīn rızk-ı riyādan **(Kaside 50/7)**

1.4. sonra:
Soğurum ederse yād ile sohbet
Umma benden ***sonra*** *germī-i ülfet* **(Şarkı 2/3)**

2.) Yoksa, aksi hâlde.

2.1. sonra:
Yola gel dāʾire-i pīre yanaş ey zāhid
Sonra *mermi dokunur kalma siperden hāric***(Gazel 18/2)**

2.2. sonra:
Çok dokunma zülf-i yāra gerden-i billūra bak
Tār-ı şebde tel kırarsın ***sonra*** *yāhu nūra bak* **(Gazel 106/1)**

2.3. sonra:
Pīş-gāh-ı kalemimden geri dur ey hāsid
Tepeler ***sonra*** *seni pür-heyecāndır kalemim* **(Gazel 152/5)**

2.4. sonra:
Söyleme hiçbir sözü mīzān-ı ʿakla vurmadan
Sonra *istihfāf eder herkes seni dirhem gibi* **(Gazel 214/5)**

2.5. sonra:
Yerine kāʾim olur ***sonra*** *güzel bir çerkes*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/59)**

2.6. sonra:
Hazer et bir yere kesretle girip çıkmaktan
Karalar yüzünü ***sonra*** *yazık hāme gibi* **(Gazel 237/6)**

2.7. sonra:
Gözümün nūru amān olma sakın zü'l-vecheyn
Korkarım ***sonra*** *yüzün kara çıkar nāme gibi* **(Gazel 237/5)**

sonradan:

1.) Daha sonra, daha ileri bir zamanda.

1.1. sonradan:
Cenāb-ı Mustafāyı tā ezelden etmeşiz tasdīk
Sanır sūfī-i ebleh ***sonradan*** *īmāna geldik biz* **(Gazel 69/2)**

1.2. sonradan: -*dan*
Sonradan *teftīş edip gerçi müfettiş ʿĀlī bey*
Anladı bu ʿācizin yokdur kusūr u töhmeti **(Kaside 37/71)**

1.3. sonradan:-*dan*
Fennīyā şimdi beni zemmeden evlād-ı vatan
Kadrimi ***sonradan*** *anlar arar amma ne bulur* **(Gazel 44/10)**

sonraki:

1.) Daha sonra olan, daha sonra meydana gelen.

1.1. sonraki:

*En **sonraki** nutkum yine Tevhīd olsun*
Benden beni Tevhīd ile tecrīd eyle **(Kaside 1/2)**

sonunda:

1.) En son zamanda, nihayetinde.

1.1. sonunda:
Her cevri o dildārın bir müjde-i vuslattır
*Hoş gör anı ey cānım **sonunda** saʿādet var* **(Gazel 58/5)**

sor-:

1.) Birine soru yönelterek herhangi bir konuda bilgi istemek, sual etmek.

1.1. sor:
Var mı bir şey ʿāşıka lāʿl-i dilārādan lezīz
***Sor** bilenlerden ne var dünyāda sahbādan lezīz* **(Gazel 24/1)**

1.2. sor:
*Aç kef-i ihsānı **sor** zevk-i selīm ashābına*
Yok ki hiçbir şey gelen tabʿ-ı ʿatāyādan lezīz **(Gazel 24/5)**

1.3. sor:
*Dīdemi mahrūm-ı dīdār etme var Müftīye **sor***
Şerʿ-i enver saddeder mi bāğa nāzır revzeni **(Gazel 218/2)**

1.4. sor:
*Fennīyā yāre **sor** sen bu suʿāli*
Niçin kabūl etmez temennāmızı **(Şarkı 8/14)**

1.5. sor:
*Bir tasavvur sāhibinden **sor** inanmazsan eğer*
Kuvvet-i teʿsīr-i sihrin neydüğün tasdīk eder **(Tahmis 4/12)**

1.6. sorardım:-*(a)r, -dı, -m*
*Mümkün olsaydı **sorardım** Hazret-i Cibrilden*
Serv-i kaddin tavrını Tūbāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/4)**

1.7. sorarsan:-*(a)r, -sa, -n*
*Çehremdeki solgunluğu **sorarsan***
Gün yüzlü māhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/1)**

1.8. sorarsın:-*(a)r, -sın*
*Dedi sık sık ne **sorarsın** şu benim gülmememi*
Söyle noldun dedim ey gonca dehen gülmezsin **(Müfret 20/1)**

1.9. sorma:-*ma*
***Sorma** bir rūh-ı musavverdir o şūhun aslını*
Nas ile memnūʿdur māhiyyet-i cāndan bahis **(Gazel 14/3)**

1.10. sormadı:-*ma, -dı*
*Ey bād-ı seher **sormadı** mı hālimi cānān*
Evsāfın ile nātıka-pīrā demedin mi **(Gazel 239/7)**

1.11. sormasın:-*ma, -sın*
***Sormasın** ʿazm-i çemen esbābını yāra rakīb*
Nā-be-cādır dīve esrār-ı Süleymāndan bahis **(Gazel 14/6)**

1.12. sormaya:-*ma, -y, -a*
Ben sana ʿāşık değilsem āh u efgānım nedir
*İnce ince **sormaya** var mı efendim ihtiyāc* **(Gazel 29/4)**

1.13. sormayın:-*ma, -y, -ın*
***Sormayın** cānānımı cānım cānānımdır benim*
Vazʿ-ı akdām ettiği yerler cinānımdır benim **(Gazel 143/1)**

söyle-:

1.) Demek, dile getirmek, ifade etmek.

1.1. söyle:
Ey kilk-i hüner-perver ey fāzıl-ı şīrīn-ter
*Sen durma hemān **söyle** nutkunda ʿazūbet var* **(Gazel 58/9)**

1.2. söyle:
*Dilermiş pūs-ı destim Nāfiz-zāde sabā **söyle***
Benim sādık kulumdur gelsin öpsün şu ayağımdan **(Tahmis 7/15)**

1.3. söyle:
*Düşün **söyle** kelāmın muhtasar hem de müfīd olsun*
Sözünden sohbetinden dinleyenler müstefīd olsun **(Müseddes 1/26)**

1.4. söyle:
*Ben cin değilim cinsiyim ol āfete **söyle***
Gelsin yānıma ādeme ādem ne yaparmış **(Gazel 92/6)**

1.5. söyledikçe:-*dikçe*
***Söyledikçe** deheninden görünürdü dürr-i nāb*
Senden ayrı düşeli oldu o demler bana harāb **(Müsebba 2/51)**

1.6. söyleme:-*me*
***Söyleme** kendin gibi ashāb-ı ʿacze hālini*
Kul mudur her derbeder ihsān eden āmālini **(Gazel 208/1)**

1.7. söyleme:-*me*
Arz edersen Fennīyā muʿīn-i bī-enbāza et
***Söyleme** kendin gibi ashāb-ı ʿacze hālini* **(Gazel 208/8)**

1.8. söyleme:-*me*
***Söyleme** hiçbir sözü mīzān-ı ʿakla vurmadan*
Sonra istihfāf eder herkes seni dirhem gibi **(Gazel 214/5)**

1.9. söyler:-*r*
O sırrı ʿAşkīyā erbāb-ı zāhır eylemez idrāk
*Ne ki Sādık kelāmım var Saʿīd **söyler** şifāhımdan* **(Gazel 245/7)**

1.10. söyler:-*r*
Pençe-i nādān-ı bī-sermāyede ebkem kalır
*Keff-i erbāb-ı maʿārifte neler **söyler** kalem* **(Kaside 24/11)**

1.11. söyler:-*r*
Gıll ü gışden sāde fevkaʾl-ʿāde bir meşşātadır
*Şāhid-i maʿnāyı hüsn-i hat ile **söyler** kalem* **(Kaside 24/21)**

1.12. söylesem:-*se, -m*
Ah ne müşkil derd imiş dilde muhabbet saklamak
***Söylesem** diğer sükūt etsem diğer maʿnā çıkar* **(Gazel 34/2)**

1.13. söylesem:-*se, -m*
***Söylesem** dönmez dilim yazsam kalem tutmaz elim*
Derdimi āyā nasıl ʿarz eylesem dildāra ben **(Gazel 168/2)**

1.14. söylesem:-*se, -m*
*Taşa bir söz **söylesem** redd-i cevāb eyler bana*
Hande-nāk eyler çemen-zārı nigāh-ı şefkatim **(Kıt'a 5/2)**

1.15. söylesin:-*sin*
Pek çalışmazsam daʿ ʿarzū-yı dil-i gümrāh için
*Var ise kizbim bilenler **söylesin** Allah için* **(Muhammes 4/9)**

1.16. söylesin:-*sin*
*Derdini Fennī hafīyyen bir zarīfe **söylesin***
Ecnebī-i fıtnat u ʿirfāna şekvālanmasın **(Gazel 1/9)**

1.17. söylesin:-*sin*
Tatlılardan tatlıdır ʿuşşāka tedmīr-i rakīb
***Söylesin** dostlar nedir tenkīl-i aʿdādan lezīz* **(Gazel 24/6)**

1.18. söylesin:-*sin*
*Yāra derdim derdimi āh u fīgānım **söylesin***
Kalmamış āha mecālim hāl ü şānım söylesin **(Gazel 166/1)**

1.19. söylesin:-*sin*
Yāra derdim derdimi āh u figānım söylesin
Kalmamış āha mecālim hāl ü şānım ***söylesin*** **(Gazel 166/1)**

1.20. söylesin:-*sin*
ʿArz-ı hālim sīne-çāk olsun huzūr-ı yārda
Sergüzeşt-i ʿaşka dāʾir dāsitānım ***söylesin*** **(Gazel 166/2)**

1.21. söylesin:-*sin*
İftirāk-nāmem gözünden kan akıtsın ağlasın
Hālimi āsār-ı kilk-i hūn-çekānım ***söylesin*** **(Gazel 166/3)**

1.22. söylesin:-*sin*
Mācerā-yı ʿaşka vākıftır nihān ü āşikār
Dāne dāne derdimi eşk-i revānım ***söylesin*** **(Gazel 166/4)**

1.23. söylesin:-*sin*
Kūy-ı dildārı tavāf ettikçe āh-ı iştiyāk
Her sefer bahs-i dil sūziş-nişānım ***söylesin*** **(Gazel 166/5)**

1.24. söylesin:-*sin*
Yād kılsın çehre-i zerdim lisān-ı hāl ile
Cevr-i devr-i firkati dāğ-ı nihānım ***söylesin*** **(Gazel 166/6)**

1.25. söylesin:-*sin*
Ben sana senden şikāyet eylemem ben sağ iken
Ben ölünce gel suʾāl et üstühānım ***söylesin*** **(Gazel 166/7)**

1.26. söylesin:-*sin*
Ben seni gördükte kalmaz bende nokta iktidār
Bārī emret hāme-i muʿciz-beyānım ***söylesin*** **(Gazel 166/8)**

1.27. söylesin:-*sin*
Mat ederdim bülbülü tūtīyi ol gül-fem dese
Fennī-i şīrīn-makālim nüktedānım ***söylesin*** **(Gazel 166/9)**

1.28. söylerken:-*r, -ken*
Sāmiʿīni gaşy eder mīzāb edip müjgānını
Mācerā-yı gurbeti gurbette ***söylerken*** *garīb* **(Gazel 6/5)**

1.29. söyleyen:-*y, -en*
Bilen kim bildiren kim söyleyen kim ***söyleten*** *kimdir*
Bütün idrākimi vazʿiyyet-i āsāra verdim hep **(Gazel 9/7)**

1.30. söyleyene:-*y, -en, -e*
Hākezā lāfını bilmezler eşektir bī-şek
Sana bed ***söyleyene*** *sen ne dayak ur ne kötek* **(Müsemmen 1/15)**

1.31. söyleyin:-*y, -in*
Yāri teshīre kifāyetli değil mi şu gazel
Söyleyin *doğrusunu sihr-i helāl olmadı mı* **(Gazel 212/6)**

1.32. söyleyin:-*y, -in*
Ey ahālī ***söyleyin*** *Hakka riʿāyet böyle mi*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/12)**

2.) "Konuş, anlat!" anlamlarına gelen bir emir veya istek bildiren bir ünlem.

2.1. söyle:
Senin evvelleri sīnende salābet yoğ idi
Söyle *Elmascığım ālī-güherim noldu sana* **(Gazel 1/3)**

2.2. söyle:
Söyle *Mevlāyı seversen yerimi hār etme*
*Söyle ey gül-dehenim işve-gerim noldu sana***(Gazel 1/4)**

2.3. söyle:
Söyle Mevlāyı seversen yerimi hār etme
Söyle *ey gül-dehenim işve-gerim noldu sana* **(Gazel 1/4)**

2.4. söyle:
Böyle iksār-ı sitemden maksadın cānım nedir
Söyle *Mevlāyı seversen söyle cānānım nedir* **(Gazel 29/1)**

2.5. söyle:
Böyle iksār-ı sitemden maksadın cānım nedir
Söyle Mevlāyı seversen ***söyle*** *cānānım nedir* **(Gazel 29/1)**

2.6. söyle:
Yanıyor dāğ-ı muhabbetle dil ey peyk-i nesīm
Söyle *dildāra bunu zelc-i lisān eylemeden* **(Gazel 170/8)**

2.7. söyle
Derūnum dāğını dildāra ey feryād sen ***söyle***
*Yā ey bād-ı seher yā ey dil-i nā-şād sen söyle***(Gazel 197/1)**

2.8. söyle:
Derūnum dāğını dildāra ey feryād sen söyle
Yā ey bād-ı seher yā ey dil-i nā-şād sen ***söyle*** **(Gazel 197/1)**

2.9. söyle:
Sitem-keşlikte sebkat eyledim akrānımı kat kat
Ne hālim kaldı ey çerh-ı cefā-muʿtād sen ***söyle*** **(Gazel 197/2)**

2.10. söyle:
Cihānı hem yapan hem de yakan mihr-i muhabbettir
Asılsız mı bu söz ey tīşe-i ferhād sen ***söyle*** **(Gazel 197/3)**

2.11. söyle:
Fazīletli ile bād eyliyorlar şimdi nādānı
Bu ʿünvān kimlere lāyıktır ey üstād sen ***söyle*** **(Gazel 197/4)**

2.12. söyle:
Usūl-i şiʿr ü inşāda frenge oldular peyrev
Nedir bu türre-hāt ey hāme-i nakkād sen ***söyle*** **(Gazel 197/5)**

2.13. söyle:
Tekemmül etmemiş mi her usūlü bizde eşʿārın
Bilirsin ey Saʿīd ey mefhar-i ecdād sen ***söyle*** **(Gazel 197/6)**

2.14. söyle:
Söyle *maksat ne bu sūzişli gazelden Fennī*
Yoksa zımnında bunun yāre şikāyet var mı **(Gazel 227/6)**

2.15. söyle:
Ne ile setr olunur ***söyle*** *ziyā-yı hurşīd*
Nasıl inkār olunur rütbe-i rüçhān-ı kerem **(Kaside 41/8)**

2.16. söyle:
Ne revādır ki muʿattal kala istiʿdādım
Söyle *lāyık mıdır ey dāver-i devrān-ı kerem* **(Kaside 41/29)**

2.17. söyle:
Söyle *Mevlāyı seversen bana hayret veriyor*
Bu ne güftār u kıyāfet bu ne reftār-behīn **(Kaside 42/33)**

2.18. söyle:
Söyle *ey kān-ı kerem hāsıl olur mu kāmım*
Sana püşīde değil çünki hafāyā-yı ümīd **(Kaside 46/31)**

2.19. söyle:
Dedi sık sık ne sorarsın şu benim gülmememi
Söyle *noldun dedim ey gonca dehen gülmezsin* **(Müfret 20/1)**

2.20. söyle:
Kaşların tīğ-ı ecel dīdelerin çifte-rū dil
Söyle *zālim bu mudur zeyy-i Hülāgū dediğin* **(Gazel 118/4)**

2.21. söyle:
Ey kahbe felek bārī işin aslını ***söyle***
Seyyāre-i ikbālimi yuttun mu ne yaptın **(Gazel 123/3)**

2.22. söyle:
Ne hāletten kırıldı hātır-ı nāzik-terin cānım
*Tehāşī etme **söyle** söyle cānānım niçin küstün* **(Gazel 133/4)**

2.23. söyle:
Ne hāletten kırıldı hātır-ı nāzik-terin cānım
*Tehāşī etme söyle **söyle** cānānım niçin küstün* **(Gazel 133/4)**

2.24. söyle:
*Ey sabā var **söyle** ahvāl-i dili cānānıma*
Bak nasıl tedbīr eder şu derd-i bī-dermānıma **(Gazel 199/1)**

söylen-:

1.) Anlatılmak, konuşulmak, ifade edilmek.

1.1. söylenir:-*(i)r*
Rakīb etrāf-ı kūyunda hemīşe gösterir cevelān
*Meseldir **söylenir** azgın köpek bir yerde cā tutmaz* **(Gazel 89/3)**

1.2. söylenir:-*(i)r*
***Söylenir** dillerde zīrā pāk olur arslan evi*
Hazret-i Şeyhin ne tāhirdir bakın meydān evi **(Gazel 209/1)**

2.) Kendi kendine konuşmak, kendi kendine bir şeyler söylemek; ***mec.*** Sızlanmak, yakınmak.

2.1. söylendiğim:-*dik, -im*
*Gerçī vermez bir şifā ʿaşkınla çok **söylendiğim***
Izdırārīdir şehā ʿaşkınla çok söylendiğim **(Tahmis 5/11)**

2.2. söylendiğim:-*dik, -im*
Gerçī vermez bir şifā ʿaşkınla çok söylendiğim
*Izdırārīdir şehā ʿaşkınla çok **söylendiğim*** **(Tahmis 5/11)**

2.3. söylendiğim:-*dik, -im*
*Görme teşnīʿa sezā ʿaşkınla çok **söylendiğim***
ʿAfv kıl ey mehlikā ʿaşkınla çok söylendiğim **(Tahmis 5/12)**

2.4. söylendiğim:-*dik, -im*
Görme teşnīʿa sezā ʿaşkınla çok söylendiğim
*ʿAfv kıl ey mehlikā ʿaşkınla çok **söylendiğim***(Tahmis 5/12)

söylenmedik söz:

1.) Dile getirilmemiş olan söz; daha önceden yazılmamış olan şiir.

1.1. söylenmedik söz:-*me, -dik*
*Eskiden **söylenmedik** söz kalmamış der muʿteriz*
Tāze mazmūnlarla redd-i iʿtirāz eyler kalem **(Kaside 24/12)**

söylet-:

1.) Konuşturmak; içindekileri döktürmek.

1.1. söyleten:-*en*
*Bilen kim bildiren kim söyleyen kim **söyleten** kimdir*
Bütün idrākimi vazʿiyyet-i āsāra verdim hep **(Gazel 9/7)**

1.2. söyletir:-*(i)r*
*ʿĀşık-ı hasret-keşi vech-i dilārā **söyletir***
Bülbül-i şūrīde hāli verd-i raʿnā söyletir **(Gazel 52/1)**

1.3. söyletir:-*(i)r*
ʿĀşık-ı hasret-keşi vech-i dilārā söyletir
*Bülbül-i şūrīde hāli verd-i raʿnā **söyletir*** **(Gazel 52/1)**

1.4. söyletir: -*(i)r*
Sīne-i sīmīn-i dilberdir bizi intāk eden
*Mürg-ı hoş-elhānı mirʾāt-ı mücellā **söyletir*** **(Gazel 52/2)**

1.5. söyletir:-*(i)r*
Almış āğūşa getirmiş nutka heyzum pāreyi
*İsmini koymuş kemānī bülbül-āsā **söyletir*** **(Gazel 52/3)**

1.6. söyletir:-*(i)r*
Üss-i eşyāyı ne bilsin sūfī-i kūteh nazar
*Asl-ı eşyāyı hakīme fikr-i ʿulyā **söyletir*** **(Gazel 52/4)**

1.7. söyletir:-*(i)r*
Ādemin ahlākını tağyīr eder sūʾ-i karīn
*Türrehātı lehce-i sarhūşa sahbā **söyletir*** **(Gazel 52/5)**

1.8. söyletir:-*(i)r*
Zor-ı bāzū fenne çok yerlerde istiʿlā eder
*Mücrimi bir sille mustantıktan aʿlā **söyletir*** **(Gazel 52/6)**

1.9. söyletir:-*(i)r*
Fennīyā gizlerdim ammā rāz-ı ʿaşkı sīnede
*Ādemi hāl-i süveydā bülbül-āsā **söyletir*** **(Gazel 52/7)**

1.10. söyletir:-*(i)r*
Hasta düşmek küşe-i gurbette sıhhat beklemek
*Şāʿire gāhī gazel gāhī muʿammā **söyletir*** **(Gazel 52/8)**

1.11. söyletir:-*(i)r*
Bir gazel tarzına hāmemde yine hāhiş var
***Söyletir** çünkü beni bāde-i büşrā-yı ümīd* **(Kaside 46/58)**

söyleyiş:

1.) Söyleme eylemi ya da biçimi.

1.1. söyleyişinden:-*i, -n, -den*
Fennīyā kebg-i hırāmānı sesinden biliriz
*ʿĀtıfetli güzeli **söyleyişinden** tanırız* **(Gazel 82/7)**

söyleviver-:

1.) Çabucak, hemen söylemek.

1.1. söyleyiver:
*Doğrusun **söyleyiver** nabzımı çok tutma tabīb*
Hasta-i ʿaşk için ümīd-i ifākat var mı **(Gazel 227/5)**

soyun-:

1.) Üstteki giysileri çıkarmak.

1.1. soyun:
Dil-i Fennī meleğim sabr-ı mücessem değil ā
*Ya **soyun** pīreheni yāhud uzak ol benden* **(Gazel 5/7)**

söz:

1.) Ağızdan çıkan, bir veya daha çok heceden meydana gelen kelime veya kelime dizisi; kelam, lafız, kavil.

1.1. söz:
*Bir cināyettir bu **söz** ʿafv u helāl etmem sana*
Dersen ey āşūb-ı dil ʿarz-ı cemāl etmem sana **(Gazel 3/1)**

1.2. söz:
*Başka **söz** sığmaz leb-i rengīn-i yāre doğrusu*
Koymuş üstād-ı ezel mercān mercān üstüne **(Gazel 181/2)**

1.3. söz:
*Asılsız mı bu **söz** ey tīşe-i ferhād sen söyle*
*Cihānı hem yapan hem de yakan mihr-i muhabbettir***(Gazel 197/3)**

1.4. söz:
*Merd-i ciddī bilme her yaldızlı **söz** ashābını*
Aldanıp sünʿī cilāya sanma gevher her taşı **(Gazel 225/2)**

1.5. söz:

*Taşa bir **söz** söylesem redd-i cevāb eyler bana*
Hande-nāk eyler çemen-zārı nigāh-ı şefkatim **(Kıt'a 5/2)**

1.6. söz:
*Hastanın tabʿınca **söz** dārūdan aʿlā iş görür*
Māla cāha hüsne muhtasdır ʿavāmın rağbeti **(Müfret 18/1)**

1.7. söz:
*Vākıʿa gayr-ı muvāfık **söz** olunmaz ısgā*
Etme kāʾillerini zahmet alıp istiksā **(Müsemmen 1/27)**

1.8. söze:-*e*
Olmasın sıhhat ü iclāline noksān tārī
*Bu dürūd ile **söze** hüsn-i nihāyet geliyor* **(Kaside 48/38)**

1.9. sözlerim:-*ler, -im*
*Hāzin-i künc-i bedāyī-dir tüvānger **sözlerim***
Cān bağışlar cāna ʿ Īsā demdir ekser sözlerim **(Tahmis 4/1)**

1.10. sözlerim:-*ler, -im*
Hāzin-i künc-i bedāyī-dir tüvānger sözlerim
*Cān bağışlar cāna ʿ Īsā demdir ekser **sözlerim*** **(Tahmis 4/14)**

1.11. sözlerim:-*ler, -im*
*Doldurur hātırlara envār-ı enver **sözlerim***
Şevk alır feyz-i tabīʿatten münevver sözlerim **(Tahmis 4/2)**

1.12. sözlerim:-*ler, -im*
Doldurur hātırlara envār-ı enver sözlerim
*Şevk alır feyz-i tabīʿatten münevver **sözlerim*** **(Tahmis 4/2)**

1.13. sözlerim:-*ler, -im*
*Çok mu olduysa kulūbe hikmet-āver **sözlerim***
Sıhhāt-i naklü rivāyetten tebāʿüd eylemez **(Tahmis 4/3)**

1.15. sözlerim:-*ler, -im*
Şöhret-i ʿakl ü hakīkatten tebāʿüd eylemez
*Cān-fezā ferheng-i ʿirfāndır ser-ā-ser **sözlerim*** **(Tahmis 4/5)**

1.16. sözlerim:-*ler, -im*
*Rikkat-ārādır anınçün rūh-perver **sözlerim***
Bikr-i fikrim tarz-ı lākaydānede etmez burūz **(Tahmis 4/8)**

1.17. sözlerim:-*ler, -im*
Āşināyān-ı mezāyāyı kıla hātır-fürūz
*Ter-zebānānı belāgāt-küster eyler **sözlerim*** **(Tahmis 4/10)**

1.18. sözlerim:-*ler, -im*
*Nükte-dānān-ı edepten güş edenler **sözlerim***
İşvesinden ʿārızından bahseder bir āfetin **(Tahmis 4/13)**

1.19. sözlerim:-*ler, -im*

Hüsnünü tasvīr eder her dem o māh-ı nahvetin
*Hüsnü hāvīdir olur elbette hoşter **sözlerim*** **(Tahmis 4/15)**

1.20. sözlerim:-*ler, -im*
*Kendimi dīvāne meşreb **sözlerim** efsāne tut*
Tālib ammā āşinālar bir yüzünden öpmeğe **(Tahmis 5/13)**

1.21. sözlerimi:-*ler, -im, -i*
*Bārī şimdengeri ısgā buyurup **sözlerimi***
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/24)**

1.22. sözü:-*ü*
*Söyleme hiçbir **sözü** mīzān-ı ʿakla vurmadan*
Sonra istihfāf eder herkes seni dirhem gibi **(Gazel 214/5)**

1.23. sözü:-*ü*
*Kāşki şu hak **sözü** etmek-çün umūma ilān*
Göklere yazsa mahāretli bir üstād olsa **(Gazel 196/8)**

1.24. sözü:-*ü*
*Hayr ise bir **sözü** sarf eyle yeri düştükçe*
Ağzına alma hemān her sühānı hāme gibi **(Gazel 237/2)**

1.25. sözü:-*ü*
*Öyle bir şāʿir-i māhir ki **sözü** reşk-dürer*
Tabʿ-ı pākīzesine tabʿ-ı ʿUtārid hayrān **(Kaside 45/22)**

1.26. sözü:-*ü*
Gönül yıkma gönül yap cins ü mezheb etmeyip tefrīk
*Eder bu hak **sözü** yerde beşer gökte melek tasdīk* **(Müsebba 1/9)**

1.27. sözüm:-*(ü)m*
*İstikāmet-pīşeyim ʿayn-ı hakīkattir **sözüm***
İltizām eyler hemīşe meşrebim ciddiyeti **(Kaside 37/95)**

1.28. sözüm:-*(ü)m*
Benim ol şāʿir-i Örfî-edā Sāʾib-i sühan şimdi
***Sözüm** şāyānsa baş eʿālī ve esāfildir* **(Kaside 38/40)**

1.29. sözüm:-*(ü)m*
Terakkī etmeğe fazl u maʿārifmiş meğer hāʾil
***Sözüm** yok kimseye ben kendimi müttehem buldum* **(Kaside 49/13)**

1.30. sözümde:-*(ü)m, -de*
Derim baktıkça ʿayn-ı yāre ʿayn-ı dīde-i āhū
*Hatā var mı **sözümde** çünki her kim görse der āhū* **(Gazel 177/1)**

1.31. sözümde:-*(ü)m, -de*
Muʿattar eyledin būy-ı dilāvīzile āfākı
*Hatā yoktur **sözümde** nāşir-i misk-i hatensin sen* **(Gazel 247/4)**

1.33. sözümden:-*(ü)m, -den*
***Sözümden** Fennīyā ashāb-ı gaflet mustefīd olmaz*
Gören görsün bu sırr-ı aʿzamı mizmāra verdim hep **(Gazel 9/6)**

1.34. sözünden:-*(ü)n, -den*
Düşün söyle kelāmın muhtasar hem de müfīd olsun
***Sözünden** sohbetinden dinleyenler müstefīd olsun* **(Müseddes 1/26)**

söz anlat-:

1.) Laf anlatmak; sözünü dinletmek, karşıdakini ikna edinceye kadar konuşmak.

1.1. söz anlat-:
*Kerem et baht-ı cefā-kārıma bir **söz anlat***
Yetişir tālīʿ ile ettiğimiz ceng ü cidāl **(Kaside 40/40)**

söz bul-:

1.) Söz bulmak; yeni şeyler (şiirler) söyleyebilmek.

1.1. söz bul-:-*ma, -da*
Īcād ediyor kilk-i terim tāze mezāmīn
***Söz bulmada** Fennī değilim sirkate muhtāc* **(Gazel 17/6)**

söz et-:

1.) Söz söylemek, konuşmak, laf etmek.

1.1. söz et-:-*en*
*Siyyemā her **söz eden** olsun karīn ü iʿtimād*
Hükm-i katʿī vermeğe şerʿ-i münīr ister sikāt **(Gazel 10/3)**

söz söyle-:

1.) Konuşmak, söz (şiir) söylemek.

1.1. söz söyle-:-*me, -de*

*Doğrudan doğruya **söz söylemede** ʿaczin var*
Sen bu güftār ile şāʿir olacaksın heyhāt **(Gazel 12/4)**

1.2. söz söyle-:-*meli*
Aferin ey kalem-i nükte-nüvīs-i Fennī
*Böyle **söz söylemeli** merd-i sühan-gū dediğin* **(Gazel 118/10)**

söze gel-:

1.) Söylemek, konuşmaya başlamak.

1.1. söze gel-:-*dikçe*
***Söze geldikçe** şekerler akıtır ağzından*
Lāʿl-i dilber gibi şīrīn-zebāndır kalemim **(Gazel 152/9)**

sözünden dönme-:

1.) Verdiği sözü yerine getirmek veya tutmak.

1.1. sözünden dönme-:-*m*
***Sözümden dönmem** aslā har dedim hardır yine cāhil*
Hatā var mı sebāt etmekde bir reʾy-i sevāb üzre **(Gazel 193/3)**

sözü(nü) tut-:

1.) Öğüdüne uymak.

1.1. sözü(nü) tut-:-*sun*
Uslu dursun bezm-i sohbette rakīb-i har-nihād
*Sūretā bārī **sözüm tutsun** heyūlālanmasın* **(Gazel 171/8)**

su:

1.) Hidrojen ve oksijen karışımından oluşan, sıvı durumda bulunan, bütün varlıkların yaşam kaynağı olan akıcı madde, ab.

1.1. su: (***mec.*** İnanç, ibadet, Allah'ı zikretmek)
Eşk ile ravza-i ikbālini irvā eyle
*Meyveye tālib olan bağçesine **su** getirir* **(Gazel 43/10)**

1.2. su:
*Teşne-gān-ı Kerbelā-yı ʿaşka **su** vermez felek*
Haste-i hicrāna su verse sebū vermez felek **(Gazel 113/1)**

1.3. su:
Teşne-gān-ı Kerbelā-yı ʿaşka su vermez felek
*Haste-i hicrāna **su** verse sebū vermez felek* **(Gazel 113/1)**

1.4. su:
Jaj-hā-yı ʿasra muhtasdır nüfūz-ı kīl ü kāl
*Āhen-i şemşīr-i ehl-i hāle **su** vermez felek* **(Gazel 113/7)**

1.5. su:
*Görürler gerdeninden **su** içerken cürʿa-i ābı*
Sefīd-i vassāfsın şeffafsın billūre benzersin **(Gazel 120/2)**

1.6. su:
*Meyve-çīn olmağa ʿazmin var ise bāğa **su** ver*
Nāʾil-i kām olamaz ağlamayan ağla gönül **(Gazel 135/7)**

1.7. su:
***Su** gibi dāʾire-i yāri dolandım kaldım*
Feth-i bāb olmadı ammā ki bulandım kaldım **(Gazel 150/1)**

1.8. su:
*Her nasılsa felek insāfa gelip **su** veriyor*
Nihāl-i ümīd-i hakīrāneme kuvvet geliyor **(Kaside 48/2)**

1.9. sudan:-*dan*
*Sebük-bārāna **sudan** kıl güzer enhāra bildirme*
Sevād-ı mümkinātı çeşm-i ʿibretten uzak tutma **(Gazel 188/8)**

1.10. sudandır:-*dan, -dır*
*Lezzeti hükmü bakāsı yok **sudandır** neşʾesi*
Minnet-i sākī çekilmez sāğār u sahbā için **(Gazel 172/2)**

1.11. sudur:-*dur*
*Biri bir kāse **sudur** diğeri bir deste giyāh*
ʿAnberīn zülfüne nisbetle gülāb u nesrīn **(Kaside 42/32)**

1.12. sular:-*lar*
*Akar **sular** çıkar gözden sebūda zemzem oldukça*
Mey etmez celb-i hāhiş reşha-i lāʿlin vücūduyla **(Gazel 200/2)**

su gibi revān (ol-):

1.) Su gibi akmak; ***mec.*** Geçerli olmak.

1.1. su gibi revān (ol-):-*dır*
*Karada kuruda her hükmü **revāndır su gibi***
Sāhil-i bahre varıp edemez icrā-yı merām **(Muamma 1/6)**

su ol-:

1.) Suya dönüşmek.

1.1. su ol-:-*(u)r*
*Görse dendānını lüʾlüʾ **su olur** deryāda*
Eritir ʿarz-ı cemāl etse eğer fūlāda **(Kaside 34/2)**

su serp-:

1.) Ferahlatmak, rahatlatmak.

1.1. su serp-:-*ip*
***Su serpip** kalb-i sūzāna fakat Peygamber-i zī-şān*
Dedi sāhip-cerāʾimdir sezā-yı rahmet-i Rahman **(Müseddes 2/14)**

süʿadā:

1.) Kutlu, mübarek, hak katında makbul ve kurtulmuşlardan olan kimseler, saitler.

1.1. süʿadāya:-*y, -a*
*Fennīyi karīn eyle İlāhī ***süʿadāya** Sınf-ı sulehāya*
Dūr eyle anı meclis-i eshāb-ı şekādan Erbāb-ı hevādan **(Müstezad 1/7)**

suʿāl:

1.) Soru.

1.1. suʿāli:-*i*
*Fennīyā yāre sor sen bu ***suʿāli***
Niçin kabūl etmez temennāmızı **(Şarkı 8/14)**

1.2. suʿālim:-*(i)m*
*Sana ***suʿālim** var niçin kaçarsın*
Gücenme bu vazʿ-ı küstāhāneden **(Şarkı 2/1)**

suʾāl et-:

1.) Sormak.

1.1. suʾāl et-:
Ben sana senden şikāyet eylemem ben sağ iken
*Ben ölünce gel ***suʾāl et** üstühānım söylesin* **(Gazel 166/7)**

1.2. suʾāl et-:-*me*
*Rakīb-i fitne-kāra küy-ı dildārı ***suʾāl etme***
Reh-i cennette İblīs ādeme hāşā delīl olmaz **(Gazel 76/6)**

1.3. suʾāl et-:-*ti*
İltifāt u germi ʿaksinedir devrānın
*Hālimi rencīş-i hātırla ***suʾāl etti** felek* **(Gazel 115/3)**

sū-be-sū:

1.) Taraf taraf, her tarafa, her yana.

1.1. sū-be-sū:
Fikrimi sevk eyledim idrāk-i Zāta ***sū-be-sū***
Anladım beyhūdedir hāriçten etmek cüst ü cū **(Kaside 7/11)**

1.2. sū-be-sū:
Her iki gözden ʿalīl olsun sürünsün ***sū-be-sū***
Bāʿis olmak isteyen taʿtīl-i istiʿdādıma **(Kıt'a 13/2)**

subh:

1.) Sabah, sabah vakti; tan yerinin ağardığı zaman.

1.1. subha:-*a*
Yanar ağlar geceler ***subha*** *kadar şemʿa gibi*
Uyku girmez ebeden bende-i Mevlā gözüne **(Gazel 195/6)**

subh u mesā:

1.) Sabah ve akşam.

1.1. subh u mesā:
Gönül ister mülākātınla kalsın rūz ü şeb mesʿūd
Gözüm ammā diler dīdārını ***subh u mesā*** *görsün* **(Gazel 160/2)**

subh u şām:

1.) Sabah ve akşam.

1.1. subh u şām:
Ey Seyyid-i ʿālī-yi makām ey dāver-i ʿarş-ihtişām
Olsun sana her ***subh u şām*** *Hakktan selām-ı bī-hesāb* **(Kaside 20/17)**

sübha vü ezkār:

1.) Tespih ve zikirler.

1.1. sübha vü ezkār:-*i, -di, -m*
Sebep noldu vefāsız yād olunmaz şimdicek nāmım
Lisānında hemīşe ***sübha vü ezkār*** *idim evvel* **(Tahmis 3/5)**

subha vü seccāde:

1.) Tesbih ve seccade.

1.1. subha vü seccāde:
Yā İlāhī beni dilşād edecek ʿafvındır
Bilirim kurtaramaz ***subha vü seccāde*** *beni* **(Gazel 223/4)**

subh-ı ikbāl:

1.) Talihin, saadetin sabahı (aydınlığı).

1.1. subh-ı ikbāl:-*(i)m*
Açılsın yümn-i teşrīfînle bu şeb ***subh-ı ikbālim***
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel **(Müsebba 3/10)**

subh-ı meserret-āsār:

1.) Sevinç belirtileri, izleri (olan) sabah.

1.1. subh-ı meserret-āsār:
Açmadın üstüme bir ***subh-ı meserret-āsār***
Etmedin cebheme bir pertev-şādī īsāl **(Kaside 40/2)**

subh-ı sādık:

1.) Subh-i kâzibden sonra tan yerinde ufuk boyunca görülen ve gittikçe yayılarak güneşin doğusuna kadar kesintisiz devam eden aydınlık, hakiki fecir, ikinci fecir, fecr-i sadık.

1.1. subh-ı sādık:
Biz henüz Pīr olmadan hubb-ı sivādan geçmişiz
Subh-ı sādık *doğmadan evvel uyanmışlardanız* **(Gazel 77/6)**

1.2. subh-ı sādık:
Nısfı geçti gecenin muntazırım ben hālā
Subh-ı sādık *gibi çık parlayarak bī-pervā* **(Müsebba 2/13)**

subh-ı ümīd:

1.) Ümit sabahı.

1.1. subh-ı ümīd:-*(i)m*
Ne zamān açılacak ***subh-ı ümīdim*** *yā Rab*
Ne zamān parlayacak tāliʿ-i fettānım ʿaceb **(Kaside 6/8)**

1.2. subh-ı ümīd:-*(i)m*
Ne zamān açılacak ***subh-ı ümīdim*** *yā Rab*
Ne zamān parlayacak tāliʿ-i fettānım ʿaceb **(Kaside 6/8)**

1.3. subh-ı ümīd:
Zülfü şeb çehre-i garrāsı ise ***subh-ı ümīd***
İctimāʿ etmiş o mehpārede gūyā melevān **(Kaside 45/55)**

suç:

1.) Kabahat, hata.

1.1. suçu:-*u*
Menşe-i kārı bilen ʿārif ider sabr u sükūt
Bazı mihnet-zede cāhil ***suçu*** *devrāne bulur* **(Gazel 44/8)**

sūd:

1.) Fayda, kâr.

1.1. sūd:
Neşʾe vermez sūfī-i nā-puhteye tavsīf-i ʿaşk
Sūd *hāsıl eylemez aʿmāya elvāndan bahis* **(Gazel 14/4)**

sūd ver-:

1.) Fayda vermek, kâr etmek.

1.1. sūd ver-:-*mez*
Hasta-i ʿaşka devā ancak visāl-i yārdır
Sūd vermez *gelse de Lokmān Lokmān üstüne* **(Gazel 181/4)**

Sūdanlı:

1.) Sudan ülkesinden (Doğu Afrika ülkesi) olan.

1.1. Sūdanlı:-*lı*
Ağbiyā-yı millete serkeştir etmez inkıyād
Ezkiyā-yı ümmete ***Sūdanlı*** *bir çāker kalem* **(Kaside 24/15)**

süfehā:

1.) Sefihler, adi, bayağı kimseler.

1.1. süfehāyı:-*y, -ı*
Merd-i ciddīyi sitāyişde kusūr eylemeyiz
Süfehāyı *hedef-i nāvek-i düşnām ederiz* **(Gazel 80/6)**

sūfī:

1.) Dinin emir ve yasaklarına sıkı sıkıya bağlı olan, kaba sofu; zahit (***bk.*** zāhid).

1.1. sūfī:
Der-i tevhīdi çakmaz secdegāh-ı ʿaşkı fark etmez
Gider ***sūfī*** *eder mihrāb ile minberden istimdād* **(Gazel 22/6)**

1.2. sūfī:
Sığınır lutfuna ben dāmen-i yāri tutarım
Fennīyā ***sūfī*** *ise hırka-i peşmīne tutar* **(Gazel 49/6)**

1.3. sūfī:
Ne gezer meclis-i ʿirfān u edebde ***sūfī***
Tilki kimdir ki bezirgān ile pāzāra gelir **(Gazel 53/3)**

1.4. sūfī:

Parıltıya aldanma zen-meşreb olma ***sūfī***
Bir meslek ittihāz et deʾb-i ricāle benzer **(Gazel 63/4)**

1.5. sūfī:
Muhabbet bezmine ***sūfī*** *gibi yād-āşinā gelmez*
Makām-ı ehl-i ʿiffettir ki ashāb-ı riyā gelmez **(Gazel 90/1)**

1.6. sūfī:
Geçme ***sūfī*** *gördüğün her şeyi tahkīk etmeden*
Nefsi ʿārif olmadır tedkīk-i eşyādan garaz **(Gazel 95/4)**

1.7. sūfī:
Sūfī *beni zem etme kalender diye nāsa*
Asl-ı emeli ben bulurum sen bulamazsın **(Gazel 128/7)**

1.8. sūfī:
Naʿramı gūş eyleyen ***sūfī*** *beni taʿn etmesin*
Gülşenīyim bāğ-ı ʿaşkın bülbül-i gūyāsıyım **(Kaside 35/10)**

1.9. sūfī:
Sen de ey ***sūfī*** *olurdun ben gibi bīmār-ı ʿaşk*
Nergis-i mey-gūnene bir nebzecik gelse humār **(Kaside 39/48)**

1.10. sūfī: (ey sufi, zahit!)
Sūfī *işidirsen beni maʿzūr tutarsın Tevbīhi yutarsın*
Yağmaya veren ʿaklımı şu zemzeme-zendir Karşımda gezendir
(Müstezad 3/2)

1.11. sūfī: (ey sufi, zahit!)
Etvār-ı ʿāşıkāneme taʿnın nedir senin
Zaʿmınca ***sūfī*** *ehl-i hakīkat değil miyim* **(Taştir 1/3)**

1.12. sūfīler:-*ler*
Taylasan ü rīş ile olma sakın kālıb-nümā
Etme ***sūfīler*** *gibi çöp-ʿasāya ittikā* **(Tahmis 5/9)**

sūfī-efsürde:

1.) Donuk, duygusuz, soğuk (mizaçlı) sufi (***bk.*** zāhid).

1.1. sūfī-efsürde:
Ne bilsin ***sūfī-efsürde*** *meşreb-i lezzet-i ʿaşkı*
Muhabbet ne rūhānī ne ʿālī cān-fezālık var **(Gazel 60/4)**

sūfī-hār-meşreb:

1.) Eşek huylu sufi, zahit (***bk.*** zāhid).

1.1. sūfī-hār-meşreb:
Bāde-i ʿaşkın mizācından haber-dār olmamış
Eylemez ***sūfī-hār-meşreb*** *taassubtan ferāğ* **(Gazel 103/2)**

sūfī-i ebleh:

1.) Ahmak sufi, zahit (***bk.*** zāhid).

1.1. sūfī-i ebleh:
Cenāb-ı Mustafāyı tā ezelden etmeşiz tasdīk
Sanır ***sūfī-i ebleh*** *sonradan īmāna geldik biz* **(Gazel 69/2)**

sūfī-i girān-cān:

1.) Ağır canlı, sıkıcı sufu, zahit (***bk.*** zāhid).

1.1. sūfī-i girān-cān:
Eylerim yāre sebük-reh-i hāne ʿarz-ı arzū
Etmese bu bahse ***sūfī-i girān-cān*** *ihtilāt* **(Gazel 98/3)**

sūfī-i har-ı mişvār:

1.) Eşek tavırlı, tabiatlı sufi, zahit (***bk.*** zāhid).

1.1. sūfī-i har-ı mişvār:-*a*
Görüp envār-ı ʿaşkı neyde meyde vech-i dilberde
O sırr-ı aʿzamı ***sūfī-i har-ı mişvāra*** *bildirme* **(Gazel 188/5)**

sūfī-i hod-bīn:

1.) Mağrur, kibirli, bencil sufi ***(bk. zāhid).***

1.1. sūfī-i hod-bīn:-*e*
Meseldir eğri mastardan çıkan hat müstakīm olmaz
Uyan ***sūfī-i hod-bīne*** *sekāmetten selīm olmaz* **(Gazel 68/1)**

sūfī-i kūteh-nazar:

1.) Kısa görüşlü olan, ileriyi görmeyen sofu (***bk.*** zāhid).

1.1. sūfī-i kūteh-nazar:
Üss-i eşyāyı ne bilsin ***sūfī-i kūteh nazar***
Asl-ı eşyāyı hakīme fikr-i ʿulyā söyletir **(Gazel 52/4)**

sūfī-i merkeb-süvār:

1.) Eşeğe binmiş sufi, zahit (***bk.*** zāhid).

1.1. sūfī-i merkeb-süvār:-*ı*
Sūfī-i merkeb-süvārı *her gören güldü dedi*
Sıçramış binmiş bakın hayvān hayvān üstüne **(Gazel 181/6)**

sūfī-i nā-puhte:

1.) Ham sufi; olgunluğa erişmemiş, tecrübesiz sufi, zahit (***bk.*** zāhid).

1.1. sūfī-i nā-puhte:-*y, -e*
Neş'e vermez sūfī-i ***nā-puhteye*** *tavsīf-i ʿaşk*
Sūd hāsıl eylemez aʿmāya elvāndan bahis **(Gazel 14/4)**

sūfī-i sermā-mizāc:

1.) Soğuk yaradılışlı sufi, zahit (***bk.*** zāhid).

1.1. sūfī-i sermā-mizāc:
Pīş-i derden defolunsun ***sūfī-i sermā-mizāc***
Bezm-i aşka gelmesin yārāna sıklet vermesin **(Gazel 175/7)**

sūfiyā:

1.) "Ey sufi, sofu, zahit" anlamında seslenme sözü.

1.1. sūfiyā:
İşittim ***sūfiyā*** *sen bir hayāl-i hāma düşmüşsün*
Yolu kayb eylemiş de kayd-ı neng ü nāme düşmüşsün **(Gazel 129/1)**

sūfiyān:

1.) Sufiler, mutasavvıflar.

1.1. sūfiyānı:-*ı*
Sūfiyānı *o güzel sohbete bīgāne bulur*
Rind-i sāhib-nazarı şemʿine pervāne bulur **(Gazel 44/1)**

sühan:

1.) Söz, kelam.

1.1. sühan:
Lezzetli ***sühan*** *ʿārife ehl-i dile mahsūs*
Her lehçede her lebde ʿuzūbet bulamazsın **(Gazel 132/2)**

1.2. sühan:
Yārin dehenin vasıfta çok tenk-dil oldum
Zīra bu sühan her kişinin ağzına sığmaz **(Kıt'a 20/1)**

1.3. sühan:-*dır*
Efsūn var ise tatlı ***sühandır*** *bu cihānda*
Mārānı bile rām kılar hüsn-i hitāba **(Gazel 201/5)**

1.4. sühānı:-*ı*

Hayr ise bir sözü sarf eyle yeri düştükçe
*Ağzına alma hemān her **sühānı** hāme gibi* **(Gazel 237/2)**

1.5. sühanın:-*ın*
***Sühanın** hāʾiz-i hāsıyyet-i rūh-iksīr*
Çok mu tedbīr ile ger eylesen ʿakd-i ferrār **(Kaside 43/17)**

1.6. sühanlar:-*lar*
Sana muhtāc eder āhir onu Rabbü'l-erbāb
*Etmesin öyle **sühanlar** seni asla ağdāb* **(Müsemmen 1/23)**

sühandān-ı vatan:

1.) Yurttaki söz söylemeyi bilen kimseler.

1.1. sühandān-ı vatan:
***Sühandān-ı vatan** takdīr eder āsārımı Fennī*
Maʿārif cevherin ehl-i maʿārif kem-behā tutmaz **(Gazel 89/7)**

Sührāb-ı tüvānā:

1.) Güçlü, kuvvetli Sührab. [Sührab; Rüstem'in, Semengan sultanının kızından olan oğludur. Şehname'de yaşamı, gücü ve yiğitliğinden övgüyle söz edilen İran'ın meşhur kahramanıdır. Ayrıca Sührab, Şehname'de Rüstem'i yenen tek kahramandır. Böylece adı Divan şiir ve nesrinde gücün ve yiğitliğin simgesi olarak anılmaktadır (Zavotçu, 2018: 632).]

1.1. Sührāb-ı tüvānā:
Hani Hātem hani Dārā hani Keyhüsrevler
*Hani **Sührāb-ı tüvānā** nerede Rüstem-i Zāl* **(Kaside 40/8)**

sūʾ-i edeb:

1.) Kötü ahlak, edepsizlik.

1.1. sūʾ-i edeb:-*ten*
Yeter ey hāme şekvā-yı pezīrāyı nihāyet kıl
*Sakın **sūʾ-i edebten** kasr u īcāza riʿāyet kıl* **(Muhammes 1/41)**

1.2. sūʾ-i edeb:-*ten*
Yeter itnāb ile tasdīʿ-i ser etme Fennī
*Eyle artık kalemi **sūʾ-i edebten** tahzīr* **(Kaside 47/35)**

sūʾ-i efʿāl:

1.) Kötü işler.

1.1. sūʾ-i efʿāl:-*e*
*Ahālī koyuldu **sūʾ-i efʿāle***
Temāyül kalmadı hüsn-i aʿmāle **(Şarkı 5/3)**

sūʾ-i endīşe:

1.) Kötü düşünce, kuruntu.

1.1. sūʾ-i endīşe:
*Fennī taşınır mı yār için **sūʾ-i endīşe***
*Rakīb-i bed-endīş eylemiş iftirā bana***(Gazel 4/9)**

sūʾ-i haslet:

1.) Huy kötülüğü, kötü huy.

1.1. sūʾ-i haslet:-*i*
Kendi meşhūr olduğu şeyle beni teşhīr içün
*Korkmayıp Hakkdan bana ʿāzv etti **sūʾ-i hasleti*** **(Kaside 37/50)**

sūʾ-i hemdem:

1.) Dostun kötüsü; kötü dost.

1.1. sūʾ-i hemdem:-*e*
Tūl-i ʿömr ile muʿammer olsun ol maʿsūm-ı pāk
*Ehl-i ʿirfān et mukārin etme **sūʾ-i hemdeme*** **(Tarih 7/4)**

sūʾ-i hitāb:

1.) Kötü söz.

1.1. sūʾ-i hitāb:
Siyyemā sabr ü sükūt eyler isen misl-i kitāb
*Çünkü her kāʾiline ricʿat eder **sūʾ-i hitāb*** **(Müsemmen 1/22)**

sūʾ-i istiʿmāl:

1.) Yetki, görev, hak vb.ni kötüye kullanma, kötü ve yersiz kullanma; yolsuzluk yapma.

1.1. sūʾ-i istiʿmāl:-*le*
***Sūʾ-i istiʿmālle** eyler kepāze hāmeyi*
Kalmasın dest-i esāfilde o ʿālī-ter kalem **(Kaside 24/26)**

sūʾ-i karīn:

1.) Dostun kötüsü, kötü huylu dost.

1.1. sūʾ-i karīn:
Türrehātı lehce-i sarhūşa sahbā söyletir
*Ādemin ahlākını tağyīr eder **sūʾ-i karīn*** **(Gazel 52/5)**

sūʾ-i nazar:

1.) Kötü bakış.

1.1. sūʾ-i nazar:
*Saklasın Mevlā isābet etmesin **sūʾ-i nazar***
Merdüm-i çeşm-i cihān-bīnimdir ʿālī gözlerin **(Gazel 125/2)**

sūʾ-i nazardan sakla-:

1.) Kötü bakışlardan korumak.

1.1. sūʾ-i nazardan sakla-:-*dan, -sın*
*Hak Muhammed ʿaşkına **sūʾ-i nazardan saklasın***
Eyledin hakkiyle iʿlā şān-ı İslāmiyeti **(Kaside 37/36)**

1.2. sūʾ-i nazardan sakla-:-*sın*
Felekte misli sebkat etmemiş bir Şāh-ı ʿādildir
*Hudā **sūʾ-i nazardan saklasın** Zāt-ı hümāyūnun* **(Kaside 38/47)**

1.3. sūʾ-i nazardan sakla-:-*sın*
***Saklasın sūʾ-i nazardan** anı Hallāk-ı cihān*
Ki odur merdümek-i dīde-i dünyā-yı ümīd **(Kaside 46/65)**

sūʾ-i sevābık:

1.) Geçmişteki hâlleri, yapıp ettikleri kötü (olan).

1.1. sūʾ-i sevābık:-*tır*
Bakma yüzünün kāresine eyleme tahcīl
*Şermende-i her **sūʾ-i sevābıktır** efendim* **(Kaside 18/7)**

sūʾ-i sīret:

1.) Kötü ahlak.

1.1. sūʾ-i sīret:-*le*
***Sū-i sīretle** o ʿiffetle kulun şöhret bulup*
Bu sebeble olmadım makbūl-i bezm sohbeti **(Kaside 37/43)**

sukbe aç-:

1.) Delikler açmak; yaralar açmak.

1.1. sukbe aç-:-*tı, n*
*Tīr-i müjgān ile çok **sukbeler açtın** ciğere*
İşleten bunları hep dīde-i sehhārındır **(Gazel 30/3)**

sukbe açıl-:

1.) Delik açılmak; yara açılmak, yaralanmak.

1.1. sukbe açıl-:-*ma, -sın*
*Kābil midir ki sīnede **sukbe açılmasın***
Āmāc-ı tīr-ı kahr-ı felāket değil miyim **(Taştir 1/6)**

sükkān-ı ʿālem:

1.) Dünya sakinleri; insanlar, ahali.

1.1. sükkān-ı ʿālem:
Bilsin cihān niyyātını niyyāt-ı hayr-āyātını
Ezberlesin daʿvātını ***sükkān-ı ʿālem*** *ser-te-ser* **(Tarih 16/5)**

sükkān-ı eflāk:

1.) Feleklerin sakinleri; dünyadaki yaratılmışlar.

1.1. sükkān-ı eflāk:
Bütün ***sükkān-ı eflāke*** *seninle müftehir ādem*
Bütün sebʿa semāvāta seninle müftehirdir hāk **(Kaside 15/6)**

sükker:

1.) Şeker; ***mec.*** Şeker gibi tatlı olan sevgili, sevgilinin aklı.

1.1. sükkere:-*e*
Yādına yārā rakīb-i mār-sīmā gelmesin
Sükkere *telhī-i zehr-i kām-fersā gelmesin* **(Gazel 167/1)**

sükker ol-:

1.) Şeker gibi tatlı olmak.

1.1. sükker ol-:-*maz*
Merhamet gelmez dil-i aʿdāya istirhām ile
Sükker olmaz *zehri yüzbin kerre taktīr eylesen* **(Gazel 130/2)**

sükker-i dudak:

1.) Şeker dudak; şeker gibi tatlı dudak.

1.1. sükker-i dudak:-*(ı)m, -dan*
Hemān bir lezzet aldı nebzece ***sükker-i dudağımdan***
Sırr-ı devlet ısr-i mūnisler iken ʿakl ü ʿirfānım **(Tahmis 7/3)**

sükūn u ıstıbār:

1.) Sessizlik, sakinlik ve sabır.

1.1. sükūn u ıstıbār:
İnkişāfʿeylerse şāyet çehre-i zībā-yı yār
Bak kalır mı dilde ey zāhid ***sükūn u ıstıbār*** **(Kaside 39/47)**

sükūnet-bahş ol-:

1.) Sakinlik bahşetmek/vermek, sakinleştirmek.

1. sükūnet-bahş ol-:-*(u)r*
Sükūnet-bahş olur *kelb-i ʿakūra üstühān-pāre*
Derūn-ı kīne-gīr-i düşmeni ikrām eder tashīh **(Gazel 19/5)**

sükūt et-:

1.) Susmak, sessiz kalmak; bir şey anlatmamak.

1.1. sükūt et-:-*se, -m*
Ah ne müşkil derd imiş dilde muhabbet saklamak
Söylesem diğer ***sükūt etsem*** *diğer maʿnā çıkar* **(Gazel 34/2)**

1.2. sükūt et-:-*tik, -i, -n, -e*
Bakma sen baʿzı mevākīʿde ***sükūt ettiğine***
Hurdebīn-i nādire-gū nādire dendāndır kalemim **(Gazel 152/10)**

sula-:

1.) Su vermek.

1.1. suladım:-*dı, -m*
Doldurup camları dīde-i giryānım ile
Hep süpürdüm ***suladım*** *yolları müjgānım ile* **(Müsebba 2/16)**

sülāsī:

1.) Üçlü, üçlük.

1.1. sülāsīlik:-*lik*
Ne yap yap evvel diril kal hāsılı bir yār ile bākī
Sünāʾīlik ***sülāsīlik*** *eder çok derd-i ser īcād* **(Gazel 21/8)**

sulb:

1.) Döl, nesil, zürriyet.

1.1. sulbünden:-*ü, -n, -den*
Gāv-ı merdüm-peykerin ***sulbünden*** *ādem mi gelir*
Merd-i ciddī çıkmaz insānın bile her yavrusu **(Gazel 241/3)**

Süleymān:

Davut peygamberin oğludur. Babası gibi hem peygamber hem de padişah olmuştur. Hz. Süleyman'ın kuvvet ve şevketi çok büyüktür. İns ve cin, dev ve peri, vuhuş (vahşi, yabani hayvanlar) ve tuyur (kuşlar), yılan ve karınca, rüzgâr onun hükmüne uymuş ve boyun eğmişlerdir. Birçok kıssası bulunan Hz. Süleyman'ın en meşhur kıssalarından biri; karınca kıssasıdır. Hz. Süleyman, ordusuyla sefere giderken karınca beyinin söylediklerini işitmesi üzerine onunla sohbet edip ondan öğütler alır. Hz. Süleyman'ın şiirlerde en çok anılmasına vesile olan bir başka vasıta da "hatem (mühür)" olarak anılan yüzüğüdür. Rivayete göre Hz. Süleyman'ın gücü ve saltanatı bu yüzükte gizlidir. Yüzüğü parmağına taktığı anda insanlar, hayvanlar, cinler ve diğer yaratıklar hemen ona itaat eder. Bundan dolayı "Keramet yüzüktedir." denir. Fakat yüzüğü çıkardığı bir gün cinin (şeytan ya da bir dev), yüzüğü ele geçirip parmağına takıp Hz. Süleyman'ın yerine geçmesiyle tahta oturup (kerametli yüzük sayesiyle de) hükmü ele geçirir. İşte bu yüzüğün (kerametin, sırrın), bir cin tarafından ele geçirilmesi de şiirlerde sıkça telmihte bulunulan bir vasıtadır (Levend, 2017:121).

1.1. Süleymān:
Etmesin ağyār-ı bed-meşreble cānān ihtilāt
Eylemez zīrā efārīte ***Süleymān*** *ihtilāt* **(Gazel 98/1)**

1.2. Süleymān:
Bir ***Süleymān*** *lutfile dünyāyı taʿmīr eyledi*
Bir de şimdi Hazret-i Sultān Hamīd-i zī-fünūn **(Kıt'a 1/1)**

1.3. Süleymān:
Bilir mi sanırsın hepsi de kadr-i Āsafı
Dünyāya gerçi pek çok ***Süleymān*** *gelir gider* **(Gazel 46/9)**

1.4. Süleymāna:-*a*
Hālisāne sohbet-i mūra tenezzüldür hüner
Bittabiʿ eyler ***Süleymāna*** *kim olsa ihtirām* **(Gazel 37/6)**

1.5. Süleymān'ım:-*(ı)m*
Ne zamān rām olacak rūhuma emmāre benim
Ne zamān hükmedecek dīve Süleymānım ʿaceb **(Kaside 6/7)**

1.6. Süleymānım:-*(ı)m*
Ne zamān rām olacak rūhuma emmāre benim
Ne zamān hükmedecek dīve ***Süleymānım*** *ʿaceb* **(Kaside 6/7)**

1.7. Süleymānım:-*(ı)m*
Bir musannaʿ kurta yaptırdım kulaklar duymadık
Bir nigīn dil-nişīn aldım ***Süleymānım*** *sana* **(Gazel 2/5)**

1.8. Süleymānız:-*ız*
Zāhiren mūrçe bātında ***Süleymānız*** *biz*
İctināb et bizi tahkīrden ey Āsāf-ı dehr **(Gazel 84/6)**

Süleymān ol-:

1.) Süleyman peygamber gibi olmak (Karınca kıssasına telmihte bulunulmaktadır; ***bk.*** Süleymān).

1.1. Süleymān ol-:-*mak*

*Dokunma hātır-ı mūra **Süleymān olmak** istersen* **(Müsebba 1/39)**

1.2. Süleymān ol-:-*mak*
*Dokunma hātır-ı mūra **Süleymān olmak** istersen*
Meserret-bahş olur gerçi ʿādüvden ahz-ı sār etmek **(Müsebba 1/4)**

1.3. Süleymān ol-:-*mak*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
*Dokunma hātır-ı mūra **Süleymān olmak** istersen* **(Müsebba 1/7)**

1.4. süleymān ol-:-*mak*
*Dokunma hātır-ı mūra **Süleymān olmak** istersen*
Gözetmekte rızā-yı Hakkı çeşmin hurdebīn olsun **(Müsebba 1/11)**

1.5. süleymān ol-:-*mak*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
*Dokunma hātır-ı mūra **Süleymān olmak** istersen* **(Müsebba 1/14)**

1.6. süleymān ol-:-*mak*
*Dokunma hātır-ı mūra **Süleymān olmak** istersen*
Ne lāzım hasmı taʿkīb eylemek taʿdīl-i efkār et **(Müsebba 1/18)**

1.7. süleymān ol-:-*mak*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
*Dokunma hātır-ı mūra **Süleymān olmak** istersen* **(Müsebba 1/21)**

1.8. süleymān ol-:-*mak*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen
Tesādüf eyledikçe bir fakīr ebnā-yı ādemde **(Müsebba 1/25)**

1.9. süleymān ol-:-*mak*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
*Dokunma hātır-ı mūra **Süleymān olmak** istersen* **(Müsebba 1/28)**

1.10. süleymān ol-:-*mak*
*Dokunma hātır-ı mūra **Süleymān olmak** istersen*
Edersen bir iyilik intizār eyle mükāfāta **(Müsebba 1/32)**

1.11. süleymān ol-:-*mak*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen
*Dokunma hātır-ı mūra **Süleymān olmak** istersen* **(Müsebba 1/35)**

1.12. Süleymān ol-:-*sa, -n*
Mümtenīʿdir ahz-ı kām ʿālemde ber-vefk-ı merām
*Ger **Süleymān olsan** ins ü cinni teshīr eylesen* **(Gazel 130/4)**

Süleymān-ı kerem:

1.) Lütuf sahibi Hz. Süleyman.

1.1. Süleymān-ı kerem:
Mīrden mūra kadar bende-i ihsānın var
*Yapamaz yaptığın ihsānı **Süleymān-ı kerem*** **(Kaside 41/22)**

sulha çek-:

1.) Barıştırmak, uzlaştırmak.

1.1. sulha çek-:-*ip*
*Kulunu tālīʿ-i gaddārım ile **sulha çeküp***
Bana ettiklerine çarhı peşīmān ettin **(Kaside 44/2)**

sultān:

1.) Padişah, hükümdar.

1.1. sultān:
*Zen-i dünyāya gönül bağlama **sultān** ise de*
Bezm-i nādāna ayak basma gülistān ise de **(Kıt'a 6/1)**

1.2. sultāna:-*a*
Sultan, sevgili (Hz. Peygamber)
Teveccüh etmedik mīrlivāya mīr-i mūrāna
*Sığındık āsitān-ı fazlına **Sultāna** geldik biz* **(Gazel 69/7)**

1.3. sultānıma:-*(ı)m, -a* (sevgili)
Sen gül oyna gül gibi eşkimden etme ictināb
*Dāne-i dürdür ki takdīm eylerim **sultānıma*** **(Gazel 199/4)**

2.) "Sultanım, padişahım, sevgilim" anlamlarına gelen bir hitap sözü.

2.1. sultānım: (Allah için)
*Ne zamān rahm-edecek hālime **sultānım** ʿaceb*
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/1)**

2.3. sultānım: (sevgili için)
Niçin sakınmalı seni sevenden
*Sakınma **sultānım** şeydā mısın sen* **(Diğer 2/6)**

2.4. sultānım:-*(ı)m* (sevgili)
Yaralar hār-ı nigehle ʿārız-ı gül-fāmını
*Bakmasın çeşm-i rakīb dikkatle **sultānım** sana* **(Gazel 2/10)**

1.5. sultānım: (sevgili için)
Harīm-i ʿafvine ettim dehālet her kusūrumla
*Kusūrumdan güzer kıl serde **sultānım** gedālık var***(Gazel 60/2)**

2.6. sultānım: (sevgili için)
*Gel bana cevr etme **sultānım** gurūr-ı hüsn ile*
*Tez mürūr eyler bu günler tez geçer zīra bu çağ***(Gazel 103/4)**

2.7. sultānım: (sevgili için)
Küçükler cürm ile meʾlūf büyükler ʿafv ile maʿrūf
*Kusūrum var ise ʿafv eyle **sultānım** niçin küstün* **(Gazel 133/5)**

2.8. sultānım: (sevgili için)
*Senin-çün geldim ancak ʿālem-i imkāna **sultānım***
Senin-çün girdim ancak meslek-i ʿirfāna sultānım **(Müsebba 3/15)**

2.9. sultānım: (sevgili için)
Senin-çün geldim ancak ʿālem-i imkāna sultānım
*Senin-çün girdim ancak meslek-i ʿirfāna **sultānım*** **(Müsebba 3/15)**

2.10. sultānım: (sevgili için)
*Senin-çün dāhil oldum meclis-i rindāna **sultānım***
Senin-çün düştüm işte naʿle vü efgāne sultānım **(Müsebba 3/16)**

2.11. sultānım: (sevgili için)
Senin-çün dāhil oldum meclis-i rindāna sultānım
*Senin-çün düştüm işte naʿle vü efgāne **sultānım*** **(Müsebba 3/16)**

2.12. sultānım: (sevgili için)
*Cemālin ʿaşkına tutma beni bī-gāne **sultānım***
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım ge **(Müsebba 3/17)**

2.13. sultānım: (sevgili için)
Şimdilik çilekeş-i hicrānım
*Sağlık olsun bakalım **sultānım*** **(Şarkı 9/1)**

2.14. sultānım: (sevgili için)
Sağ olanlar kavuşur bir gün olur
*Sağlık olsun bakalım **sultānım*** **(Şarkı 9/2)**

2.15. sultānım: (sevgili için)
Kalb-i mahzūnumu şād eylemedin
*Sağlık olsun bakalım **sultānım*** **(Şarkı 9/4)**

2.16. sultānım: (sevgili için)
Ettiğin nāzı sana hep satarım
*Sağlık olsun bakalım **sultānım*** **(Şarkı 9/6)**

2.17. sultānım: (sevgili için)

Gām-ı hicrānla ammā eridim
Sağlık olsun bakalım ***sultānım*** **(Şarkı 9/8)**

2.18. sultānım: (sevgili için)
Her şeb onunla hem-āgūş olurum
Sağlık olsun bakalım ***sultānım*** **(Şarkı 9/10)**

2.19. sultānım: (sevgili için)
Koklarım gül yerine gonca-ter
Sağlık olsun bakalım ***sultānım*** **(Şarkı 9/12)**

Sultān Hamīd Hān:

1.) Osmanlı padişahı; II. Abdülhamid Han (1876-1909).

1.1. Sultān Hamīd Hān:-*a*
Verip ʿömr-i ebedī her birine bahş etsin
Anı ***Sultān Hamīd Hāna*** *Hudā-yı Mennān* **(Kaside 45/61)**

sultan Hamīd-i Sānī:

1.) Osmanlı padişahı; II. Abdülhamid Han (1876-1909).

1.1. sultan Hamīd-i Sānī:
Yani ***Sultan Hamīd-i Sānī***
Hayr ile kıldı cihānı teşhīn **(Tarih 10/3)**

sultān hamīdü'z-zāt:

1.) Osmanlı padişahı; II. Abdülhamid Han (1842-1918).

1.1. sultān hamīdü'z-zāt:-*a*
Minnet eylersen de ***Sultān Hamīdü'z-Zāta*** *et*
ʿĀlemin zīrā odur yektā veliyy-i niʿmeti **(Kaside 37/8)**

sultān ol-:

1.) Hükümdar, padişah olmak; ***mec.*** Yüksek, yüce mertebelerde bulunmak.

1.1. sultān ol-:-*ma, -sın*
Hudādan gayra meyl ü incizāb ancak belāhattir
Dū-ʿālemden geçen dervīş ***Sultān olmasın*** *nolsun* **(Gazel 174/3)**

sultān üstüne sultān olama-:

1.) (Bir ülkede) İki padişahın birden bulunamaması; ***mec.*** (Bir gönülde) Birden fazla kişinin olamaması, birden fazla kişiye âşık olunamaması.

1.1. sultān üstüne sultān olama-:-*z*
Sīnede hubb-ı ʿAli var sen dur ey hubb-ı sivā
Olamaz *bir hıttada* ***sultān sultān üstüne*** **(Gazel 206/4)**

sultān-ı ʿālī-şān:

1.) Şanı ve şerefi büyük, yüce padişah (II. Abdülhamid Han).

1.1. sultān-ı ʿālī-şān:
Serīr-i saltanatta āfiyetle ber-devām olsun
O bir ***Sultān-ı ʿālī-şān*** *o bir Hākān-ı fāzıldır* **(Kaside 38/48)**

sultān-ı cihān:

1.) Cihanın sultanı (Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi).

1.1. sultān-ı cihān:-*sın*
İştibāh etme ki ***Sultān-ı cihānsın*** *mutlak*
Olabildinse eğer hāʾiz-i rukiyyet-i Pīr **(Kaside 33/11)**

sultān-ı zī-satvet:

1.) Güçlü, her şeye gücü yeten padişah (Allah).

1.1. sultān-ı zī-satvet:
Sultān-ı zī-satvet *odur*
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/24)**

sülūk eyle-:

1.) Bir yere veya bir amaca ulaşmak için yola koyulmak; ***tas.*** Tarikata girmek, intisap etmek.

1.1. sülūk eyle-:-*y, -elim*
Fennīyā ***eyleyelim*** *meslek-i ʿirfāna* ***sülūk***
Tıfl-veş luʿb ile evkat-güzār olmayalım **(Gazel 147/9)**

sumāh-ı ʿālem:

1.) Âlemin sumağı, âlemin tadı.

1.1. sumāh-ı ʿālem:-*i*
Fennīyā artık bırak baht-ı siyāhın bahsini
Pür-tanīn ettin ***sumāh-ı ʿālemi*** *şekva ile* **(Gazel 187/5)**

sumāh-ı çarh:

1.) Feleğin, dünyanın tadı [**sumāh:** Sumak, tat veren şey (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020)].

1.1. sumāh-ı çarh:-*ı*
Sipihre līk feryād ü figānım etmedi teʾsīr
Sumāh-ı çarhı *ʿirfān ehline karşı ehem buldum* **(Kaside 49/12)**

sümmāk et-:

1.) Sumak etmek (Kanar, 2007); ***mec.*** Öğütülmek, parça parça etmek.

1.1. sümmāk et-:-*se, -m*
Sīnemi sen māh-ı rahşāne ***sümmāk etsem*** *gerek*
Dökme āb-rūyun olmaz ilticā her bābda **(Tahmis 8/13)**

1.2. sümmāk et-:-*se, -m*
Hātır-ı sūzānımı kıldı hayālin cāy-gāh
Sīnemi sen māh-ı rahşāna ***sümmāk etsem*** *gerek* **(Gazel 248/6)**

sūmū:

1.) "Oruç tutunuz" anlamında bir ifade (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. sūmū:
Mezāk erbābının gayrīye gerçi dediler ***sūmū***
Hevā-yı kākülünle neşʾe-i laʿlinle sermestim **(Gazel 177/3)**

sun-:

1.) Belirtmek, bildirmek.

1.1. sun:
Ey sabā derdimi duyur dildāra Allah ʿaşkına
ʿArz-ı hālim ***sun*** *huzūr-ı yāre Allah ʿaşkına* **(Gazel 191/1)**

1.2. sun:
Fennīyā yāra ***sun*** *bu ʿarzıhāli*
Fennīyā yār ile et hasbihāli **(Şarkı 8/13)**

2.) Vermek, uzatmak, takdim etmek.

2.1. sunmak:-*mak*
Evvel bahār ereydi dāğ üstü bāğ olaydı
Mey ***sunmak*** *üzre sākī bir el ayağ olaydı* **(Gazel 211/1)**

sunʿ:

1.) Yapma, yapış.

2.1. sunʿu:-*u*
Sunʿu *āsārını hayretle nazardan geçirüb*
Hikmet-i bāliga-i Sāniʿi andım kaldım **(Gazel 150/4)**

2.2. sunʿuna:-*u, -n, -a*
Vech-i dildār bize vāsıta-i ʿibrettir
*Sāniʿ-i bī-bedelin **sunʿuna** hayrānız biz* **(Gazel 84/2)**

sünāʾī:

1.) İkili, ikilik.

2.1. sünāʾī:-*lik*
Ne yap yap evvel diril kal hāsılı bir yār ile bākī
***Sünāʾīlik** sülāsīlik eder çok derd-i ser īcād* **(Gazel 21/8)**

sünbül:

1.) Sümbül; daha çok açık mor renkli, keskin ve güzel kokulu çiçek. Klasik Türk şiirinde sümbül ile genellikle sevgilinin dağınık ve kıvrımlı olan saçı hatırlatılmaktadır.

2.1. sünbül:
Bu süziş eyledi bāğ-ı bahār-ı ʿālemi dilhūn
*Gül ağlar **sünbül** ağlar bülbül ağlar gülsitān ağlar* **(Gazel 249/4)**

2.2. sünbül:
Revnak-ı gülzār-ı çarha etme katʿā iltifāt
*Gül kurur **sünbül** çürür āhir kalır gülşen garīb* **(Gazel 6/9)**

2.3. sünbül:
Gül rūyunu gördükçe utansın da kızarsın
***Sünbül** ki göre rūyunu gülden beter olsun* **(Gazel 134/2)**

2.4. sünbül:
Bāğ-bānı bilmedir bu bāğa gelmekten ʿarz
*Başka bir maksūdumuz yok gül gibi **sünbül** gibi* **(Gazel 228/3)**

2.5. sünbüle:-*e*
Bilmem ki gam-ı zülfün ile sarʿa mı tutmuş
*Cānım ʿacebā **sünbüle** nolmuş da morarmış* **(Gazel 92/2)**

sünbül-i sahrā:

1.) Çöl sümbülü (***bk.*** sünbül).

1.1. sünbül-i sahrā:
*Kākülünden saçıyor **sünbül-i sahrā** kokusu*
Ruhlarından uçuyor gonca-i hamrā kokusu **(Gazel 238/1)**

sünbül-i zülf:

1.) Sümbül gibi olan saç, saç kıvrımı; sevgilinin dağınık ve kıvrımlı olan saçı (***bk.*** sünbül).

1.1. sünbül-i zülf:-*ün*
***Sünbül-i zülfün** ne sūretlerde kıldı tār ü mār*
Fikrimi bu āna dek böyle perīşān görmedim **(Gazel 156/5)**

sünbül-ü sahrā-yı iklīm-i muhabbet:

1.) Sevgi diyarındaki çölün sümbülü.

1.1. sünbül-ü sahrā-yı iklīm-i muhabbet:
*Benim ol **sünbül-ü sahrā-yı iklīm-i muhabbet** kim*
Alır bū-yı muhabbet hep geçenler pīş-gāhından **(Gazel 245/5)**

sünʿī:

1.) İnsan eliyle tabii örneklerine benzetilerek yapılan, doğal olmayan, yapma, yapay.

1.1. sünʿī:
Merd-i ciddī bilme her yaldızlı söz ashābını
*Aldanıp **sünʿī** cilāya sanma gevher her taşı* **(Gazel 225/2)**

sunʿ-ı İlāhī:

1.) Allah'ın kudreti, tesiri, eseri ["sunʿullah" (Develliođlu, 2007: 1125)].

1.1. sunʿ-ı ilāhī:-*y, -e*
Neler īcād kılmış sānī-i yektā neler īcād
*Nazar kıl kāʾināta ʿāşık ol **sunʿ-ı İlāhīye*** **(Gazel 21/3)**

sünnet:

1.) Hz. Peygamber'in ehl-i İslam için örnek olan veya ders alınan sözleri ve davranışları.

1.1. sünnete:-*e*
Şu meydāna niçindir bu geliş ettinse ger tahkīk
*Bütün efʿālini eyle Kitāba **Sünnete** tatbīk* **(Müsebba 1/8)**

sunūf-ı bendegān:

1.) Köleler sınıfı.

1.1. sunūf-ı bendegān:-*(ı)n*
En ednāsı rızā göstermez Āsafla müsāvāta
***Sunūf-ı bendegānın** zirve-i ikbāle vāsıldır* **(Kaside 38/24)**

süpür-:

1.) Bir şeyin, bir yerin üstündeki çer çöp, toz toprak vb. şeyleri süpürge, fırça veya başka bir araçla toplamak, temizlemek.

1.1. süpürdüm:-*dü, -m*
Doldurup camları dīde-i giryānım ile
*Hep **süpürdüm** suladım yolları müjgānım ile* **(Müsebba 2/16)**

sür-:

1.) Bir maddeyi ince bir tabaka hâlinde yaymak.

1.1. sürecek:-*ecek*
*Ne zamānlar **sürecek** yāreme yārām bilmem*
Ne zamānlar tutacak nabzımı Lokmānım ʿaceb **(Kaside 6/5)**

1. sürünce:-*ünce*
Çerhi titretsin çekince hançer-i müjgānını
*Cāmı mest etsin **sürünce** nergis-i şehlāsını* **(Gazel 219/3)**

2.) Devam etmek, varlığını sürdürmek.

2.1. sürecek:-*ecek*
*Ne zamānlar **sürecek** yāreme yārām bilmem*
Ne zamānlar tutacak nabzımı Lokmān'ım ʿaceb **(Kaside 6/5)**

2.2. sürmez:-*mez*
Niʿmet-i vaslınla dilsīr eyle Fennī bendeni
*Pek de mağrūr olma çok **sürmez** bu hüsn ü ān gider* **(Gazel 45/6)**

3.) Sürgün etmek; uzaklaştırmak.

3.1. sürdü:-*dü*
***Sürdü** ceyş-i gamı dilden yed-i imdād-ı ʿAlī*
Kalb-i mahzūnumu şād eyledi irşād-ı ʿAlī **(Kaside 26/1)**

sūr:

1.) Düğün, şölen; mutlu anlar.

1.1. sūrunda:-*un, -da*
Fennīyā aldanma şevk u zevkine bu ʿālemin
*Hep sürūrunda sitem **sūrunda** mātem gizlidir* **(Gazel 41/5)**

sürādikāt:

1.) Perdeler; ***mec.*** Engeller.

1.1. sürādikāt:

*Mirʾāt-ı zāta karşı nedir bu **sürādikāt***
Burhān-ı vahdet iken baştan başa kāʾināt **(Müfret 6/1)**

sürāh sürāh eyle-:

1.) Delik deşik etmek; ***mec.*** Yaralamak, acı çektirmek.

1.1. sürāh sürāh eyle-:*-r*
Mazhar-ı ʿafv ü ʿatā kılmazsa Yezdānım beni
*Ney gibi **sürāh sürāh eyler** efgānım beni* **(Kaside 5/6)**

sürʿat:

1.) Çabukluk, hız.

1.1. sürʿatle:*-le*
*Ziyā-yı mihr-i dīdārın gibi **sürʿatle** reftār et*
Şuʿā-ı sāk-ı burākın gibi ey mehlikā tez gel **(Gazel 136/4)**

sürʿat ver-:

1.) Hızlandırmak.

1.1. sürʿat ver-:*-erek*
*Yani gerdūne-i ikbāline **sürʿat vererek***
*Merkez-i ʿadline Vālī-yi vilāyet geliyor***(Kaside 48/13)**

sürʿat-i sākit:

1.) Merih'in hızı (***bk.*** dīde-i Mirrīh).

1.1. sürʿat-i sākit:*-le*
Bir seyl-i hurūşān ki çıkar semt-i ʿademden
*Bir **sürʿat-i sākitle** akar sū-yı fenādan***(Kaside 50/16)**

sūre-i Kehf:

1.) Kehf suresi; Kur'an'ın 110 âyetten oluşan 18. suresi.

1.1. sūre-i Kehf:
Nazar ettikçe dīdem hüsnüne māşaallah
***Sūre-i Kehf** okudum ol şeh-i hūbānım için* **(Gazel 163/6)**

sūret:

1.) Gözün ilk bakışta gördüğü şey, dış görünüş; şekil, biçim.

1.1. sūret:
Es-Salā meydāna çıksın Fennīyā gördüm diyen
*Mislini **sūret** değil maʿnāda görmüş var mıdır* **(Gazel 26/7)**

1.2. sūret:
*Bu ne **sūret** bu ne sīret bu ne hüsn-i fıtrat*
Anı bilmem ki cinândan mı kaçırmış Rıdvān **(Kaside 45/54)**

1.3. sūrete:*-e*
***Sūrete** eyler nazar maʿnādan almaz bir haber*
Gālibā insān sanır binlerce hayvān kendini **(Gazel 231/2)**

1.4. sūretidir:*-i, -dir*
Andaki sırr u maʿānīde tenāhī yoktur
*Şüphesiz feyz-i Hudā **sūretidir** sūret-i Pīr* **(Kaside 33/8)**

1.5. sūretimi:*-(i)m, -i*
*Eyleme **sūretimi** sīretime şāhid-i zor*
Ādem et Pādişehim ʿālem-i maʿnāda beni **(Gazel 223/2)**

1.6. sūretin:*-(i)n*
Bülbül-i gūyāsıdır gūyā ki bāğ-ı behcetin
*Hüsnünün mirʾātıdır yāhud o zībā **sūretin*** **(Tahmis 4/14)**

1.7. sūretinde:*-i, -n, -de*
Devā zannettiğin her şey şifā-bahş-ı ʿalīl olmaz
*Her insān **sūretinde** gördüğün merd-i asīl olmaz* **(Gazel 76/1)**

1.8. sūretle:*-le*
Benimçün kurtuluş yok devr-i zencīr-i muhabbetten
*Şu **sūretle** müselsel kīsvānın pür-ham oldukça* **(Gazel 200/4)**

1.9. sūretle:*-le*
Bu tecellī bu tasavvur neşʾelendirdi beni
*İgtinām ettim şu **sūretle** felekten fırsatı* **(Kaside 37/87)**

1.10. sūretlerde:*-ler, -de*
*Sünbül-i zülfün ne **sūretlerde** kıldı tār ü mār*
Fikrimi bu āna dek böyle perīşān görmedim **(Gazel 156/5)**

1.11. sūretlerin:*-ler, -(i)n*
*Emel **sūretlerin** görmekle sāyende cilālansın*
Benim çoktan beri āyīne-i ʿirfanım ʿātıldır **(Kaside 38/26)**

1.12. sūretlerin:*-ler, -i, -n, -i*
Tulūʿ-ı neyyir-i ikbāle oldum her seher nigerān
*Emel **sūretlerin** göstermedi āyīne-i devrān* **(Muhammes 1/14)**

1.13. sūrette:*-te*
Dāʾim nazar-ı dikkatini sīrete ʿatfet
***Sūrette** kıyāfette kerāmet bulamazsın* **(Gazel 132/4)**

sūret ü sīmā:

1.) Görünüşte, şahsiyet olarak.

1.1. sūret ü sīmā:*-da*
Hem-dem ettin nice ādemlere dünyāda beni
*Ādem etsin ʿalenen **sūret ü sīmāda** beni* **(Gazel 223/1)**

sūret ü sīret:

1.) Görünüş ve ahlak.

1.1. sūret ü sīret:*-te*
***Sūret ü sīrette** misli gelmedi gelmez yine*
Hānis olmaz bin yemin etse bu yolda ger kalem **(Kaside 24/44)**

sūretā:

1.) Dış görünüşe göre, görünüşte, zahiren.

1.1. sūretā:
Hayālim fotoğrafıyla aldım seni sadra
*Uzaktır visālin gerçi kim **sūretā** bana* **(Gazel 4/7)**

1.2. sūretā:
Dil harāb-ı ʿaşk olan şāyān-ı vasl-ı yār olur
***Sūretā** ağyār içinde gerçi bī-miktār olur* **(Gazel 50/1)**

1.3. sūretā:
Biz yine maʿnāda Allaha dayanmışlardanız
*Rızk için Fennī resāʾil-cū isen de **sūretā*** **(Gazel 77/8)**

1.4. sūretā:
Maʿnevī meskenimiz dāʾire-i vuslat-ı yār
***Sūretā** zāviye-i meclis-i bīgānedeyiz* **(Gazel 86/3)**

1.5. sūretā:
Vasl için ey dil rızā-yı yāri bul tahte'l-lafz
***Sūretā** ibrām u ısrār etmenin maʿnāsı yok* **(Gazel 107/3)**

1.6. sūretā:
Uslu dursun bezm-i sohbette rakīb-i har-nihād
***Sūretā** bārī sözüm tutsun heyūlālanmasın* **(Gazel 171/8)**

1.7. sūretā:
***Sūretā** insāna benzer gāv çoktur dikkat et*
Gizlemiş hayvān içinde çünkü insān kendini **(Gazel 231/3)**

1.8. sūretā:

Sūretā *nām-ı ʿÖmer Yümnīdir ammā sūreten*
Kayseriye eyledi teʾsīr meşūmiyeti **(Kaside 37/42)**

1.9. sūretā:
Sūretā *fakr u zarūretle perīşān ise de*
Rind-i sāhib-nazarın sohbetini eyle kabūl **(Kıt'a 6/2)**

sūrete gir-:

1.) Bir şekle bürünmek, varlık kazanmak, tecessüm etmek.

1.1. sūrete gir-:*-mek*
Dediğim rütbeye ermez mi ʿaceb dest-i emel
Umduğum ***sūrete girmez*** *mi heyūlā-yı ümīd* **(Kaside 46/34)**

sūret-i ādem:

1.) İnsanoğlu, insanın görünüşü, biçimi.

1.1. sūret-i ādem:*-de*
Sen ***sūret-i ādemde*** *ferişteh görülürsün*
Ferrāce kayar kūşe-i dāmāna düşerse **(Gazel 202/4)**

sūret-i daʿvā-yı ümīd:

1.) Ümit davasının yolu.

1.1. sūret-i daʿvā-yı ümīd:
Etseler yeʾs ile ümīdi eğer isticvāb
Hakla sābit olur ***sūret-i daʿvā-yı ümīd*** **(Kaside 46/8)**

sūret-i dīvār:

1.) Duvarın yüzü; ***mec.*** Cansız, duygusuz şey.

1.1. sūret-i dīvār:*-a*
Şart-ı aʿzamdır güzellerde nezāket iltifāt
Yoksa dil vermem yanılmam ***sūret-i dīvāra*** *ben* **(Gazel 168/4)**

sūret-i Hak:

1.) Allah'ın sureti, huzuru.

1.1. sūret-i Hak:*-tan*
Sūret-i Haktan *dönüp tahkīme kıldı kıyām*
Yardım etti fikrini icrāya meʾmūriyeti **(Kaside 37/48)**

sūret-i hāl:

1.) İçinde bulunulan durumun ortaya çıkardığı görünüm, hâl.

1.1. sūret-i hāl:*-i, -n, -i*
Sūret-i hālini *iʿlām için ehl-i fazla*
Nazar-ı şefkati mirʾāt-ı mücellā-yı ümīd **(Kaside 46/17)**

1.2. sūret-i hāl:*-i, -n, -i*
Alamaz sūretini hāme-i Behzād olsa
Sūret-i hālini *yazmışsa da kilk-i aʿlām* **(Muamma 1/2)**

sūret-i imkān:

1.) İmkân dahilinde olma, mümkün olma.

1.1. sūret-i imkān:
ʿAbestir iştigāli sür çıkar āyīne-i dilden
Cihānda bir emel kim ***sūret-i imkān*** *kabūl etmez* **(Gazel 88/4)**

sūret-i inkār:

1.) İnkâr sureti; inkâr ediyormuş gibi görünmek, görünüşte münkirlik.

1.1. sūret-i inkār:*-a*
Teʾvīle çalışmaktan ise cürmünü maznūn
Ahsen görünür ***sūret-i inkāra*** *teşebbüs* **(Gazel 15/6)**

sūret-i maksūd:

1.) Arzulanan çehre, yüz.

1.1. sūret-i maksūd:*-u*
Gösterse felek ***sūret-i maksūdu*** *bu yüzden*
Āyīne-i ruhsārına vakf-ı nazar etsem **(Gazel 149/2)**

sūret-i pīr:

1.) Şeyhin [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)] görünüşü, çehresi.

1.1. sūret-i pīr:
Andaki sırr u maʿānīde tenāhī yoktur
Şüphesiz feyz-i Hudā sūretidir ***sūret-i Pīr*** **(Kaside 33/8)**

sūret-i zāhir:

1.) Dış görünüşüyle, görünürde.

1.1. sūret-i zāhir:*-de*
Dūr isem ***sūret-i zāhirde*** *efendimden eğer*
ʿArz-ı hālim olur ikdāmına ruhsā-yı ümīd **(Kaside 46/39)**

sūretini al-:

1.) Görünüşünü veya yüzünün çizmek, resmetmek.

1.1. sūretini al-:*-a, -maz*
Alamaz sūretini *hāme-i Behzād olsa*
Sūret-i hālini yazmışsa da kilk-i aʿlām **(Muamma 1/2)**

sūret-nümā:

1.) Şekil ve suret gösteren, meydana gelen.

1.1. sūret-nümādır:*-dır*
Tīnet-i asliyyesi ***sūret-nümādır*** *çehreden*
Herkesin mirʾāt-ı tabʿ u sūreti sīmādadır **(Gazel 38/6)**

sūret-perest ol-:

1.) Dış görünüşe değer verip görüntünün ardındaki hakikate eremeyen kimse olmak, madde düşkünü olmak.

1.1. sūret-perest ol-:*-mak, -tan*
Fennīyā ***sūret-perest olmaktan*** *eyle ictināb*
Feyz-i ʿirfān u muhabbet ʿālem-i maʿnādadır **(Gazel 38/7)**

1.2. sūret-perest ol-:*-maz, -sa, -n*
Men ʿarefden ders alır ***sūret-perest olmazsan***
Gayb eder āyīne-i vahdette insān kendini **(Gazel 231/4)**

Süreyyā:

1.) Pervin, Ülker yıldızı; Kuzey yarım kürede toplam altı veya yedi yıldızdan oluşan bir yıldız kümesidir. İkişer ikişer olup karşılıklı durur ve ayın geçtiği yerlere yakın görünürler. Kasidelerde memduhun erdemi, yeteneği ve kişiliği bu takım yıldızı ile kıyaslanır ve ondan üstün görülür. Ayrıca gerdanlığa benzemesi sebebiyle de "Ikd-ı Süreyya" adıyla da anılır (Zavotçu, 2018:645).

1.1. Süreyyāda:*-da*
Ger ***Süreyyāda*** *muʿallak olsa derhāl ahz eder*
ʿİlmi gökten indirir şehbāz ʿakl u fikreti **(Kaside 37/20)**

sūrī:

1.) Surete ait, görünüşte, zahirî; hakiki, ciddi, samimi olmayan, sahte.

1.1. sūrī:*-i, -miş*
Benimle ma-sebakta ülfetin ***sūrī*** *imiş sūrī*
Süzersin şimdi eller meclisinde çeşm-i mahmūru **(Tahmis 3/11)**

1.2. sūrī:

Benimle ma-sebakta ülfetin sürī imiş ***sürī***
Süzersin şimdi eller meclisinde çeşm-i mahmūru **(Tahmis 3/11)**

suʾr-ı kilāb:

1.) Köpeklerin artığı.

1.1. suʾr-ı kilāb:-*a*
Dil vermeğe lāyık görünür mü zen-i ser-bāz
İnsān tenezzül mü eder ***suʾr-ı kilāba*** **(Gazel 201/3)**

sürme çek-:

1.) Gözleri sürme ile boyamak.

1.1. sürme çek-:-*miş*
Sürmeler çekmiş *o meh-pāre dilārā gözüne*
Sürmesiz ʿāşık olan yok gibi gūyā gözüne **(Gazel 204/1)**

sürme sürme sürmelen-:

1.) Kat kat sürme çekilmek, sürülmek.

1.1. sürme sürme sürmelen-:-*miş, -tir*
Sürme sürme sürmelenmiştir *yed-i fıtratla o*
Çünkü zāʾiddir ne yapsın iktihāli gözlerin **(Gazel 125/3)**

sürmesiz:

1.) Sürme ile boyalı olmayan.

1.1. sürmesiz:
Sürmeler çekmiş o meh-pāre dilārā gözüne
Sürmesiz *ʿāşık olan yok gibi gūyā gözüne* **(Gazel 204/1)**

surre-i dīnār u dirhem:

1.) Altın ve gümüş para kesesi.

1.1. surre-i dīnār u dirhem:-*den*
Edip taltīfine himmet bırakma berzah-ı gamda
Ne buldun saklamakla ***surre-i dīnār u dirhemden*** **(Müsebba 1/26)**

sürün-:

1.) Koku sürmek.

1.1. sürünmüşler:-*müş, -ler*
Taranmışlar mükemmel ʿıtr-ı şāhīyi ***sürünmüşler***
Nihāl-i yāsemīn-āsā ser-i divāra çıkmışlar **(Gazel 35/2)**

2.) Yoksul ve perişan olmak.

2.2. sürünsün:-*sün*
Her iki gözden ʿalīl olsun ***sürünsün*** *sū-be-sū*
Bāʿis olmak isteyen taʿtīl-i istiʿdādıma **(Kıt'a 13/2)**

süründür-:

1.) Sürünmesine sebep olmak; ***mec.*** Sefil, perişan etmek, sıkıntıya uğratmak.

1.1. süründürme:-*me*
İntizār āteşine yakma ***süründürme*** *beni*
Az vakitte olayım nāʾil-i ʿālā-yı ümīd **(Kaside 46/50)**

sür(üp) çıkar-:

1.) Uzaklaştırıp göndermek.

1.1. sür(üp) çıkar-:
ʿAbestir iştigāli ***sür çıkar*** *āyīne-i dilden*
Cihānda bir emel kim sūret-i imkān kabūl etmez **(Gazel 88/4)**

sürūr:

1.) Sevinç, mutluluk.

1.1. sürūr:
Herkese hüsn-i tevāzuʿda bulun satma gurūr
Ver bununla dil-i gam-dīdeye bir parça ***sürūr*** **(Müseddes 4/10)**

1.2. sürūrün:-*un*
Her şebin bir gündüzü her zor için bir şām olur
Gussanın şādı ***sürūrün*** *peyrevi ālām olur* **(Gazel 33/1)**

1.3. sürūrunda:-*un, -da*
Fennīyā aldanma şevk u zevkine bu ʿālemin
Hep ***sürūrunda*** *sitem sürunda mātem gizlidir* **(Gazel 41/5)**

sürūr-ı sīne:

1.) Gönlün neşesi.

1.1. sürūr-ı sīne:-*m*
Bütün dünyāya hükmetsem açılmaz kalb-i mahzūnum
Sürūr-ı sīnem *ancak iltifāt-ı yāre kalmıştır* **(Gazel 61/4)**

susa-:

1.) Su ihtiyacı olmak.

1.1. susadım:-*dı, -m*
Zülāl ü vaslına ***susadım*** *gāyet*
Pāre pāre oldu şefetānım gel **(Şarkı 4/4)**

sustur-:

1.) Susmasını sağlamak, susmasına sebep olmak.

1.1. susturdu:-*du*
Gülşen-i fazl u maʿārifte şakır bülbül idim
Feleğin sillesi ***susturdu*** *beni eyledi lāl* **(Kaside 40/37)**

süt:

1.) Kadınların ve memeli dişi hayvanların yavrularını besledikleri, memelerinden gelen, besin değeri yüksek beyaz sıvı.

1.1. süt:
Server-i kalbi istilzām eder mi vaʿd-ı bī-incāz
Verir mi teşne-i kāna ***süt*** *sevketmek serāb üzere* **(Gazel 205/2)**

süt ver-:

1.) Beslemek; ***mec.*** Karşılığını vermek.

1.1. süt ver-:-*mez, -se, -n*
Kāʾinātın her işi bir hikmete vābestedir
Süt vermezsen *ne günā sarf-ı tedbīr eylesen* **(Gazel 130/3)**

sütle-perver ol-:

1.) Sütle beslenen, süt seven olmak; ***mec.*** Yumuşak huylu olmak.

1.1. sütle-perver ol-:-*ma*
Nahl-ı nāzım ***sütle-perver olma*** *ʿālī-meşreb ol*
Ol ki el uzatmasın esmār-ı vasla her denī **(Gazel 218/4)**

sütūn ol-:

1.) Direk olmak; dimdik, dosdoğru olmak.

1.1. sütūn ol-:-*malı*
Gezenin çizmesi lā-büd bulaşır çirkāba
Genc-i ʿismette ***sütūn olmalı*** *bānū dediğin* **(Gazel 118/5)**

sütūr-ı münşeʾāt:

1.) Münşeat satırları; kaleme alınan yazıların, nesir yazılarının, mektupların satırları.

1.1. sütūr-ı münşeʾāt:-*ı*
Değilken muktedir her zī-fazīlet mahv u isbāta
Sütūr-ı münşeʾātı *şimdi bir sersem eder tashīh* **(Gazel 19/3)**

suver-i kīn ü ʿadāvet:

1.) Kin ve düşmanlık suretleri, şekilleri.

1.1. suver-i kīn ü ʿadāvet:
Sīnemizde ***suver-i kīn ü ʿadāvet*** *maʿdūm*
Rūy-ı āyīne gibi sāf-zamīrānız biz **(Gazel 84/3)**

süveydā:

1.) Kalbin ortasında bulunan kara benek (gönül). Eskiden "nefs-i nâtıka (konuşan nefis)" denilen ve insanın manevi varlığının, idrakının merkezi olarak bilinen bir noktadır. Daha sonra modern tıbbın da ortaya koyduğu ve kalbin tam ortasında bulunan bu siyah nokta "ahlât-ı erbaa" denilen ve insan sağlığı için önemli olan dört büyük sıvıdan biridir. Buna "sevdâ" denildiği de olur. Rivayete göre kalbin ortasında gönül, gönlün içinde de "süveydâ" vardır. Dolayısıyla "süveydâ" en üstün anlayış noktası ve ilahi aşkın tecelli ettiği yerdir (Pala, 2017: 416).

1.1. süveydāda:-*da*
Firkatin fāş edeyazmışsa da Fennī kulunu
Cehd edip sırrı ***süveydāda*** *nihān etti yine* **(Gazel 190/5)**

1.2. süveydāda:-*da*
Bir mah-ruhun mihri ***süveydāda*** *nihāndır Bir hayli zamāndır*
Şevk-i şeref-i vuslatı bir hayli zamāndır Sīnemde nihāndır
(Müstezad 2/1)

1.3. süveydāda:-*da*
Hikmeti var o kūt cān oldu ***süveydāda*** *nihān*
Yoksa zemīn ü āsumān ʿaşka karār-gāh olamaz **(Gazel 67/3)**

1.4. süveydāya:-*y, -a*
Attı ***süveydāya*** *temel*
Gönlümde bir gam var benim **(Diğer 5/4)**

süveydāda taşı-:

1.) Kalbin tam ortasında, derinlerinde taşımak, bulundurmak.

1.1. süveydāda taşı-:-*r*
ʿUkalā hubb-ı ehıbbāyı ***süveydāda taşır***
Cühelā ʿādetidir sahte tekāpū dediğin **(Gazel 118/9)**

süveydā-yı derūn:

1.) Gönül, gönlün derinlikleri, içi (***bk.*** süveydā).

1.1. süveydā-yı derūn:
Zulmet-i gamdan halās olmaz ***süveydā-yı derūn***
Görmesem birkaç gece ey māh-ı tābānım seni **(Gazel 224/2)**

süveydā-yı dil:

1.) Gönül, gönlün derinlikleri, içi (***bk.*** süveydā).

1.1. süveydā-yı dil:-*e*
Bād-ı hayā sokma her kāmı ***süveydā-yı dile***
Tūl-ı āmāle mecāl cüst ü cū vermez felek **(Gazel 113/4)**

1.2. süveydā-yı dil:-*(i)m, -de*
Mülakātı yeter ol rütbe mürūr ettiğim hattā
Süveydā-yı dilimde *neşve-yi sahbā-yı Cem buldum* **(Kaside 49/3)**

1.3. süveydā-yı dil:-*in*
Hurdebīn-āsā bir ālet olsa daʿayne'l-yakīn
Her ***süveydā-yı dilin*** *kābil bulunsa rüʾyeti* **(Kaside 37/56)**

süveydā-yı efāzıl:

1.) Faziletli kimselerin gönlü (***bk.*** süveydā).

1.1. süveydā-yı efāzıl:-*sa*
Metāf-ı mihnet-i dünyā ***süveydā-yı efāzılsa***
Benim kesb-i yedimdir çektiğim nitsün bana tāliʿ **(Gazel 102/4)**

süveydā-yı ümīd:

1.) Ümit süveydası (***bk.*** süveydā).

1.1. süveydā-yı ümīd:
Dile sebbābe-i lutfün ile bir merhem sür
Kalmasın yeʾisle mecrūh ***süveydā-yı ümīd*** **(Kaside 46/43)**

suya ver-:

1.) Su içinde bırakmak; ***mec.*** Ağlamak.

1.1. suya ver-:
Su alır hāsılı evsāhını her eşyānın
Seyyiʿātı ***suya ver*** *durma hemān ağla gönül* **(Gazel 135/6)**

süy-ı dost:

1.) Dostun, sevgilinin yanı, yönü, tarafı.

1.1. süy-ı dost:
Her taraftan yol gider mihmān-sarāy-ı vuslata
Fennīyā ʿāşıklara münsed değildir ***süy-ı dost*** **(Gazel 13/5)**

sū-yı fenā:

1.) Yokluk yönü, tarafı.

1.1. sū-yı fenā:-*dan*
Bir seyl-i hurūşān ki çıkar semt-i ʿademden
Bir sürʿat-i sākitle akar ***sū-yı fenādan*** **(Kaside 50/16)**

süz-:

1.) Gözle inceleyerek dikkatle bakmak.

1.1. süzersin:-*(e)r, -sin*
Benimle ma-sebakta ülfetin sūrī imiş sūrī
Süzersin *şimdi eller meclisinde çeşm-i mahmūru* **(Tahmis 3/11)**

sūzān ol-:

1.) Yanmak.

1.1. sūzān ol-:-*du*
Dīde-i gafletime verdi küşāyiş bu hitāb
Oldu *kānūn-ı ümīdim yeni baştan* ***sūzān*** **(Kaside 45/29)**

1.2. sūzān ol-:-*ma, -sa*
İncitir miydim seni bu āh-ı āteşnāk ile
Şemʿa-i ʿaşkın ciğer-gāhımda ***sūzān olmasa*** **(Gazel 183/5)**

1.3. sūzān ol-:-*ma, -sın*
İlāhī ʿāşık mehcūr-i nālān olmasın nolsun
Muhabbet şemʿası kalbinde ***sūzān olmasın*** *nolsun* **(Kaside 8/1)**

1.4. sūzān ol-:-*ma, -sın*
İlāhī senden istirham eden dilteşne-i rahmet
Muhabbet şemʿası kalbinde ***sūzān olmasın*** *nolsun* **(Kaside 8/2)**

1.5. sūzān ol-:-*ma, -sın*
İlāhī ʿāşık mehcūr-ı nālān olmasın nolsun
Muhabbet şemʿası kalbinde ***sūzān olmasın*** *nolsun* **(Kaside 8/1)**

1.6. sūzān ol-:-*(u)r*
O rütbe töhmetim vardır ki yoktur cürmüme pāyān
Tefekkür eyledikçe tā ciger-gāhım ***olur sūzān*** **(Müseddes 2/13)**

1.7. sūzān ol-:-*sun*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
ʿUdlar kalb-i hazīnim gibi ***sūzān olsun*** **(Müsebba 2/18)**

sūzen:

1.) İğne.

1.1. sūzen:
Nezāket ile deldin sīnemi ***sūzen*** *misin kāfir*
Harāb ettin ten-i bīmārımı düşmen misin kāfir **(Gazel 39/1)**

sūziş:

1.) Yanma, yanış; ***mec.*** Acı, ızdırap.

1.1. sūziş:
Bu ***sūziş*** *eyledi bāğ-ı bahār-ı ʿālemi dilhūn*
Gül ağlar sünbül ağlar bülbül ağlar gülsitān ağlar **(Gazel 249/4)**

1.2. sūzişi:-*i*
Kuvvet-i servetle kişi Haydar-ı Kerrār olamaz
Gizli gerek anın işi sakla yürekde ***sūzişi*** **(Gazel 74/4)**

sūziş-i hasret:

1.) Özlem ızdırabı.

1.1. sūziş-i hasret:
Efendim rahm-ı insāf et gözümde eşk-i ālim var
Dilimde ***sūziş-i hasret*** *elimde ʿarz-ı hālim var* **(Gazel 25/1)**

1.2. sūziş-i hasret:
Nasıl sabreylesin ʿāşık husūsā ʿāşık-ı sādık
Ki eyler ***sūziş-i hasret*** *yürekde şemʿalar īcād* **(Gazel 21/2)**

1.3. sūziş-i hasret:-*i*
Ben ne yaptım ki felek yıktı benim hātırımı
Sūziş-i hasreti *sīnemde bedīd etti felek* **(Gazel 110/2)**

sūziş-i hicrān:

1.) Ayrılık ateşi.

1.1. sūziş-i hicrān:
Bu ***sūziş-i hicrān*** *ile tā kūyuna gitsin Cānānı acıtsın*
*Feryādımı terfīk edeyim bād-ı sabāya Emvāc-ı hevāya***(Müstezad 1/3)**

1.2. sūziş-i hicrān:-***ı***
Sūziş-i hicrānı *dil etmek diler cānāna ʿarz*
Derdini derd ehli elbette eder Lokmāna ʿarz **(Gazel 96/1)**

sūziş-i hırmān:

1.) Mahrumiyet ateşi.

1.1. sūziş-i hırmān:
Dil ***sūziş-i hırmān*** *ile yansın mı ne dersin*
Āhım şerer-i ʿarşa dayansın mı ne dersin **(Gazel 122/1)**

sūzişli:

1.) Yakıcı, acıklı, dokunaklı, etkili.

1.1. sūzişli:
Ne tedbīr ittihāz etsem duyursam yāre feryādım
O ***sūzişli*** *nevālar nağmeler savt-ı zübāb oldu* **(Gazel 226/4)**

1.2. sūzişli:
Söyle maksat ne bu ***sūzişli*** *gazelden Fennī*
Yoksa zımnında bunun yāre şikāyet var mı **(Gazel 227/6)**

sūziş-nişān:

1.) Yanık izi, yakıcı iz.

1.1. sūziş-nişānım:-*(ı)m*
Kūy-ı dildārı tavāf ettikçe āh-ı iştiyāk
Her sefer bahs-i dil ***sūziş-nişānım*** *söylesin* **(Gazel 166/5)**

süzülüp çık-:

1.) Akıp gitmek; yok olmak, ölmek.

1.1. süzülüp çık-:-*sa*
Fennīyā sīnede gül-bū-yı muhabbet bākī
Süzülüp çıksa *da mīnā-yı bedenden rūhum* **(Gazel 243/11)**

Ş

Şaʿbān Efendi:

1.) Kayserili Şaban Efendi.

1.1. Şaʿbān Efendi:
Hüzn ile geldi bir melek tārīhini zabt etmeğe
***Şaʿbān Efendi** gülbün-i Firdevsin oldu zāʾiri* **(Tarih 5/3)**

şād et-/eyle-:

1.) Mutlu etmek, sevindirmek.

1.1. şād et-:
*Fennī kulunu lehce-i ʿirfān ile yād et İrşād ile **şād et***
Maksūd-ı hakīrānesi bir lutf-ı nihāndır İmdād u amāndır
(Müstezad 2/7)

1.2. şād eyle-:
Eyle** Fennīyi dahi imdād u irşādınla **şād
Var senin yüz bin çerāğ-ı himmetin ʿālem bilir **(Kaside 27/13)**

1.3. şād eyle-:
*Nigeh-i lutf ile **şād eyle** sevādü'l-ʿaynım*
Vaʿd-i memdūd ile gel eyleme şeydā-yı ümīd **(Kaside 46/63)**

1.4. şād eyle-:-*di*
Sürdü ceyş-i gamı dilden yed-i imdād-ı ʿAlī
*Kalb-i mahzūnumu **şād eyledi** irşād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/1)**

1.5. şād et-:-*(i)yor*
Ellerin sevdiği yekdiğere imdād ediyor
*Soruyor hātırını vuslat ile **şād ediyor*** **(Müsebba 2/43)**

1.6. şād eyle-:-*me, -di, -n*
*Kalb-i mahzūnumu **şād eylemedin***
Sağlık olsun bakalım sultānım **(Şarkı 9/4)**

1.7. şād et-:-*me, -sin*
*Niçin **şād etmesin** erbāb-ı ʿirfān ehl-i ʿirfānı*
Bırakmaz cevheri mecnūn dahi görse türāb üzere **(Gazel 205/5)**

şād kıl-:

1.) Sevindirmek, mutlu etmek.

1.1. şād kıl-:
*El-amān ey rūh-ı ʿālem **kıl** beni lutfunla **şād***
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel **(Muhammes 3/7)**

şād ol-:

1.) Mutlu ve huzurlu olmak.

1.1. şād ol-:-*an, -lar*
*Sohbetinle **şād olanlar** şimdi nā-şād oldu gel*
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel **(Muhammes 3/2)**

1.2. şād ol-:-*du*
Hāsılı pek çok şerefler verdi bu cemʿiyete
*Himmetinden şüphesiz **şād oldu** rūh-ı Çār-yār* **(Kaside 39/18)**

1.3. şād ol-:-*du*
Merāmım fiʿle çıkmazsa bozulsun çarh-ı nā-mevzūn
*Diğerler Fennīyā **şād oldu** kaldım sāde ben mahzūn* **(Muhammes 1/24)**

1.4. şād ol-:-*du, -lar*
Vālideyniyle maʿan olsun İlāhī kāmrān
Oldular** başbaşa ihvān ü hūşyāverdī **şād **(Tarih 6/5)**

1.5. şād ol-:-*ma*
Mağmūm olursa bir fuʾad ʿümrānı eyler izdiyād
*Fikr et günāhın **olma şād** dil mülkünü yıkmakla yap* **(Kaside 20/5)**

1.6. şād ol-:-*maz*
*Vaʿd-i Kemūn-ı ekābirle gönül **şād olmaz***
Resm-i ezhār-ı çemen meclisi taʿtīr etmez **(Gazel 71/4)**

1.7. şād ol-:-*sun*
*ʿUmūm bendegānı sāye-i lutfunda **şād olsun***
Meyānında benim de kevkeb-i bahtım küşād olsun **(Muhammes 1/29)**

1.8. şād ol-:-*(u)r, -sun*
*Teʾessüf etme gönlüm **şād olursun** böyle kalmazsın*
Elemden gussadan āzād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/1)**

şād u bahtiyār ol-:

1.) Sevinçli, mutlu, neşeli olmak.

1.1. şād u bahtiyār ol-:-*an*
*Ey tarak sensin **olan** ʿālemde **şād u bahtiyār***
Cilve-gāhın zülf-i dilberdir makāmın dest-i yār **(Müfret 13/1)**

şād ü handān kıl-:

1.) Mutlu etmek, sevindirmek.

1.1. şād ü handān kıl-:-*(a)r*
*Nazar-ı lutfu **kılar** goncayı **şād ü handān***
Nigeh-i çeşmi eder çehre-i şīri tağyīr **(Kaside 47/31)**

şād ü handān ol-:

1.) Mutlu, sevinçli olmak.

1.1. şād ü handān ol-:-*sa*
Sāye-i şāh-ı cihānda kim eder istiksār
*Olsa bu bende-i ahkar dahi **şād ü handān*** **(Kaside 45/37)**

şādān et-:

1.) Mutlu, bahtiyar etmek.

1.1. şādān et-:-*ip*
*Tecellī-i Cemāle mazhariyyetle **edip şādān***
Derūnum derdini taʿdīl ü teskīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/2)**

1.2. şādān et-:-*ti, -n*
Hep duʿā-hān oluyor ʿālem-i ʿulvīde sana
*Eb ü ecdādımın ervāhını **şādān ettin*** **(Kaside 44/9)**

şādān ol-:

1.) Sevinçli, mutlu olmak.

1.1. şādān ol-:-*du*
Pür-tanīn oldu felek şöhret-i inʿāmıyla
*Sāyesinde nice gam-dīdeler **oldu şādān*** **(Kaside 45/23)**

1.2. şādān ol-:-*ma, -sın*
*Senin imdād ü aʿtāfınla **şādān olmasın** nolsun*
İlāhī senden istiʾsām eden bir sālik-i ʿaşka **(Kaside 8/5)**

1.3. şādān ol-:-*ma, -sın*
İlāhī senden istimdād eden bir bende-i muztar
*Senin imdād ü aʿtāfınla **şādān olmasın** nolsun* **(Kaside 8/4)**

1.4. şādān ol-:-*sun*
*Dilerim rüʾyet-i dīdār ile **şādān olsun***
Götürüp bende kılan Efdal-i Pīrāna seni **(Gazel 230/8)**

1.5. şādān ol-:-*sun*

Mürde-dil cāʾize-i vasl ile ***şādān olsun***
Aç gözüm rüʾyet-i dīdar ile şebʿān olsun **(Müsebba 2/47)**

şād-gām et-:

1.) (şād-kām et-): İsteğine kavuşup sevindirmek, amacına ulaşıp memnun etmek; sevinçli, mutlu etmek.

1.1. şād-gām et-:-*se*
Gönül sākīden envār-ı teveccüh iğtinām etse
Nolur bir sāğar-ı ser-şār içirse ***şād-gām etse*** **(Muhammes 2/7)**

şādī-i felek:

1.) Feleğin huzuru, mutluluğu.

1.1. şādī-i felek:
Aldanma ki ***şādī-i felek*** *müntic-i gamdır*
Fennī ne şarab iç ne giriftār-ı humār ol **(Gazel 137/6)**

şādī-i feyz-efzā:

1.) Feyiz arttıran, bereketi çoğaltan mutluluk.

1.1. şādī-i feyz-efzā:-*sı, -y, -ım*
Sohbetimden zevk alır herkes benim Bayrāmīyim
Her dil-i gam-perverin ***şādī-i feyz-efzāsıyım*** **(Kaside 35/14)**

şādī-i teşrīf:

1.) (Sevgilinin) Gelişinin mutluluğu, (sevgiliye) kavuşma sevinci.

1.1. şādī-i teşrīf:-*(i)n*
Çeşm-i hūnīnimi seyl-i dāğ-ı dile sür merhem
Kalmasın ***şādī-i teşrīfin*** *ile sīnede gam* **(Müsebba 2/6)**

şādī-i zār:

1.) Ağlayanın mutluluğu; ağlayan Acemi Ocağı neferi.

1.1. şādī-i zār:
Şādī-i zār *dilinden*
Çıkmaz hazīne-dārın **(Diğer 1/13)**

1.2. şādī-i zār:
Şādī-i zār *dilinden çıkmaz hazīne-dārın*
Hakkı seven zikr eder hāb u hayāl içinde **(Gazel 203/7)**

şādümān ol-:

1.) Mutlu, bahtiyar olmak.

1.1. şādümān ol-:-*mak, -ta, -lar, -dır*
Olmaktalardır şādümān *cümle maʿārif-perverān*
Buldu bahā-yı bī-gerān ʿasrında kālā-yı hüner **(Tarih 16/3)**

şafak:

1.) Güneş doğmadan az önce beliren aydınlık.

1.1. şafak:
Ey ***şafak*** *dur hele mahv etme zalām-ı leyli*
Bu gece işte o meh hānede mihmānımdır **(Gazel 31/6)**

1.2. şafak:
Mihr-i ʿālem-tābsın cüzdür cemālinden ***şafak***
Pür-ziyā kıldın cihānı talʿat-i zībā ile **(Gazel 187/2)**

şāh:

1.) Padişah, hükümdar, sultan

1.1. şāh: (Hz. Peygamber)
ʿĀlem-i ervāhda ey ***Şāh*** *sevdim ben seni*
Hasretinle inlerim her gāh sevdim ben seni **(Kaside 19/1)**

1.2. şāh: (Hz. Peygamber)
Hutbe-i Levlāk e mazhar hıtta-i lāhūta ***şāh***
Sırr-ı mā-evhā ya mahremdir Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/3)**

1.3. şāha:-*a* (II. Abdülhamid Han)
Duʿā etsin o ***Şāha*** *ʿarz-ı şükrān eylesin millet*
Ki envāʿ-ı şeref devr-i dilārāsında hāsıldır **(Kaside 38/5)**

1.4. şāhım:-*(ı)m* (Allah)
Kulun Fennīye ***Şāhım*** *devlet-i vaslın gerek yoksa*
Verilse ana karşı hıtta-i İran kabūl etmez **(Gazel 88/5)**

1.5. şāhım:-*(ı)m* (Allah)
Göstermemek isterse de gün baht-ı siyāhım
Etmez yine pāmāl-i erāzil beni ***şāhım*** **(Müseddes 3/28)**

2.) Dal, budak; ***mec.*** Kol kanat.

2. şāhımı:-*(ı)m, -ı*
Ebvāb-ı teʾessüf dil-i nālānıma meftūh
Her ***şāhımı*** *bir seng-i sitem eyledi mecrūh* **(Müseddes 3/11)**

şāh ol-:

1.) Padişah, sultan (sevgili) olmak.

1.1. şāh ol-:-*a, -maz*
İnāyet etti Lem-yezel mürşidimi sevdim ezel
Mürşidimin gayri güzel taht-ı dile ***şāh olamaz*** **(Gazel 67/4)**

Şāh Süleymān:

1.) Osmanlı padişahı Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566).

1.1. Şāh Süleymān:
Ey ahālī ey ulü'l-ebsār-ı ʿirfān-āşinā
Bildiniz mi kimdir ol ***Şāh Süleymān*** *haşmeti* **(Kaside 37/26)**

şāhāne ol-:

1.) Harika, çok güzel, mükemmel olmak.

1.1. şāhāne ol-:-*(u)r*
Etsen īkād gönül şemʿini ***şāhāne olur***
Bana niʿmet sana bir himmet şāhāne olur **(Müfret 9/1)**

1.2. şāhāne ol-:
Etsen īkād gönül şemʿini şāhāne olur
Bana niʿmet sana bir himmet ***şāhāne olur*** **(Müfret 9/1)**

şahbāz ol-:

1.) Doğan kuşu, avcı kuş (gibi) olmak; çevik olmak.

1.1. şahbāz ol-:
Teʿālī kıl şikār-ı himmeti kapmakta ***şahbāz ol***
Tārīk-i dil-nüvāzīde alıklık yapma kurnaz ol **(Müsebba 1/37)**

şāhen-şāh-ı ʿādil:

1.) Adaletli şahlar şahı (II. Abdülhamid Han).

1.1. şāhen-şāh-ı ʿādil:
Öyle ***Şāhen-şāh-ı ʿādil*** *kim nice Nūşirevān*
Zīr-i naʿl tevsen-i ʿadlinde hāk-i rehgüzār **(Kaside 39/5)**

şāhen-şāh-ı ʿālī-şān:

1.) Şanı yüce olan şahlar şahı (II. Abdülhamid Han).

1.1. şāhen-şāh-ı ʿālī-şān:
Öyle ***Şāhen-şāh-ı ʿālī-şān*** *gazenfer fer dilīr*
Kim ona nisbetle şīr ıtlākı şīre müsteʿār **(Kaside 39/2)**

şāhen-şāh-ı dānā:

1.) Âlim, bilgin olan şahlar şahı (II. Abdülhamid Han).

1.1. şāhen-şāh-ı dānā:
İbn-i Sīnālar Aristolar kalırlar şerm-sār
*Öyle **Şāhen-şāh-ı dānā** kim huzūrunda anın* **(Kaside 39/4)**

şāhen-şāh-ı hikmet-āşinā:

1.) Hikmet bilen şahlar şahı (II. Abdülhamid Han).

1.1. şāhen-şāh-ı hikmet-āşinā:
Pāyına her lāhza yüz sürmekle eyler iftihār
*Öyle **Şāhen-şāh-ı hikmet-āşinā** kim her hakīm* **(Kaside 39/3)**

şāhen-şeh:

1.) En büyük padişah, şahlar şahı, padişahlar padişahı (II. Abdülhamid Han).

1.1. şāhen-şehe:-*e*
*Olmasın mı öyle bir **Şāhen-şehe** cānlar fedā*
Sāye-i ʿadliyle kāʾimdir umūmun rāhatı **(Kaside 37/19)**

şāhen-şeh-i haydar-siyer:

1.) Hz. Ali yaradılışlı padişahlar padişahı (II. Abdülhamid Han).

1.1. şāhen-şeh-i haydar-siyer:-*in*
*Sen o **Şāhen-şeh-i Haydar-siyerin** bendesisin*
Ki okur vasfını her lāhza kibār u etfāl **(Kaside 40/42)**

şāhen-şeh-i lüʾlü:

1.) İncinin (gözyaşının) şahının şahı (Allah).

1.1. şāhen-şeh-i lüʾlü:
Geceler dergeh-i Mevlāya sirişk-efşān ol
*Bendegān ekserī **Şāhen-şeh-i lüʾlü** getirir* **(Gazel 43/9)**

şāhen-şeh-i pür-fazl u Fārūk:

1.) Çok adaletli ve cömert olan şahlar şahı (II. Abdülhamid Han).

1.1. şāhen-şeh-i pür-fazl u Fārūk:
Millet-i ʿOsmāniyāna Hazret-i perverdigār
*Verdi bir **Şāhen-şeh-i pür-fazl u fārūk** iktidār* **(Kaside 39/1)**

şāh-ı ʿādil:

1.) Adaletli padişah (II. Abdülhamid Han).

1.1. şāh-ı ʿādil:-*dir*
*Felekte misli sebkat etmemiş bir **Şāh-ı ʿādildir***
Hudā sūʾ-i nazardan saklasın Zāt-ı hümāyūnun **(Kaside 38/47)**

şāh-ı ʿadīmü'l-emsāl:

1.) Eşi benzeri olmayan padişah (II. Abdülhamid Han).

1.1. şāh-ı ʿadīmü'l-emsāl:
Kerem et merhamet et hālime zīrā sensin
*Siyyemā müntehāb **Şāh-ı ʿadīmü'l-emsāl*** **(Kaside 40/41)**

şāh-ı ʿālī-cāh:

1.) Yüce makamlı padişah (Hz. Peygamber).

1.1. şāh-ı ʿālī-cāh:
*Eyā Fahr-ı cemīʿ-i Enbiyā vey **Şāh-ı ʿālī-cāh***
Seni bir nūr-ı garrādan yaratdı Hazret-i Allāh **(Kaside 14/1)**

şāh-ı cemīlü'ş-şiyem:

1.) Güzel huylu padişah (II. Abdülhamid Han).

1.1. şāh-ı cemīlü'ş-şiyem:-*in*
*Bende-i asdakıdır **Şāh-ı cemīlü'ş-şiyemin***
Sāyesinde nice bī-kesler eder istizlāl **(Kaside 40/28)**

şāh-ı dīn-penāh:

1.) Dini koruyan, dindar padişah (II. Abdülhamid Han).

1.1. şāh-ı dīn-penāh:-*a*
*Bahşāyiş-i Hudādır o **şāh-ı dīn-penāha***
Hakkā vukūf-ı kāmil hikmet ü hükūmete **(Tarih 9/3)**

şāh-ı emced:

1.) Çok şerefli padişah (Hz. Peygamber).

1.1. şāh-ı emced:-*in*
*Medhini derʿuhte ettikçe ol **Şāh-ı emcedin***
ʿAczini anlar kemāl-i şerm ile terler kalem **(Kaside 24/49)**

şāh-ı Gīylān:

1.) Kadirîliğin kurucusu Hz. Abdülkadir Geylanî.

1.1. şāh-ı gīylān:
Vāsıl-ı Kurb-ı İlāhī ʿāşık-ı dīdār-ı Hakk
***Şāh-ı Gīylān** yāʿni ʿAbdülkādir-i ʿālī-nijād* **(Kaside 27/6)**

şāh-ı gül:

1.) Gül padişahı; Hz. Peygamber.

1.1. şāh-ı gül:
Gülşen-i ʿirfāna sevk et Fennīyā evlādını
*Gül yetiştir gül getir meydāna **şāh-ı gül** gibi* **(Gazel 228/5)**

şāh-ı hūbān:

1.) Güzellerin şahı, en güzeli.

1.1. şāh-ı hūbān:-*ın*
*Rızāsıyla gönül meclūbudur bir **şāh-ı hūbānın***
Ki dil vermem desen her dilbere pīş-i nigāhımdan **(Gazel 245/2)**

şāh-ı hurşīd:

1.) Güneş padişahı.

1.1. şāh-ı hurşīd:
Pür-ziyā ettikçe dünyāyı çerāğ-ı āfītāb
*Saltanat-perdāz ola ol **Şāh-ı hurşīd** iştihār* **(Kaside 39/56)**

Şāh-ı Hüseyn:

1.) Hz. Ali'nin oğlu, Hz. Peygamber'in torunu; Hz. Hüseyin. Muharremin onuncu günü Kerbela'da çok acıklı bir şekilde ve susuz bırakılarak şehit edilen imam.

1.1. Şāh-ı Hüseyn:-*i*
*Fedā etti felek **şāh-ı Hüseyni** bir içim suya*
Anıp bu mācerānın dehşetin āb-ı revān ağlar **(Gazel 249/2)**

Şāh-ı kisrā:

1.) Padişahlar padişahı; Nuşirevan (***bk.*** Nūşirevān).

1.1. şāh-ı kisrā:
Rikābında Ferīdūn ile Cem sāyisliğe rāzı
*Kapında **Şāh-ı kisrā** pās-bānın olsa kāʾildir* **(Kaside 38/18)**

şāh-ı maʿnā:

1.) Mana padişahı (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1.1. şāh-ı maʿnā:
***Şāh-ı maʿnā** hāce-i dānā-yı ders-i men aʿref*
Kāşif-i hāl-i süveydā vākıf-ı sırr-ı meʿād **(Kaside 27/5)**

şāh-ı merāhim-intimā:

1.) Merhametli padişah.

1.1. şāh-ı merāhim-intimā:

Şāh-ı merāhim-intimā *maʿrūzunu gördü becā*
Fermān buyurdu cā-be-cā inşāsı oldu müstakar **(Tarih 16/9)**

şāh-ı müfzāl:

1.) Faziletli, üstün padişah (II. Abdülhamid Han).

1.1. şāh-ı müfzāl:
ʿArz-ı hāl etsem eğer dergāhına sızlansam
Beni mahrūm-ı ümīd etmez o ***Şāh-ı müfzāl*** **(Kaside 40/23)**

şāh-ı mümecced:

1.) Yüceltilmiş şah (Hz. Peygamber).

1.1. şāh-ı mümecced:*-den*
Ol ***Şāh-ı mümeccedden*** *ey rahmeti bol Mevlā*
Ayırma Muhammedden yenbūʿ-ı muhabbetten **(Kaside 11/4)**

şāh-ı rusül:

1.) Peygamberler sultanı, Hz. Peygamber.

1.1. Şāh-ı rusül:
Senden eyā ***Şāh-ı rusül*** *eyler tederrüs ʿakl-ı kül*
Vechin terinden geldi gül gülden zuhūr etti gülāb **(Kaside 20/19)**

şāh-ı şefkat-iktināh:

1.) Şefkatin aslını anlayan, asıl şefkat gösteren padişah; Hz. Peygamber.

1.1. şāh-ı şefkat-iktināh:
Ey dāver-i ümmet-penāh ey ***şāh-ı şefkat-iktināh***
Etsen siyah taşa nigāh yākūta eyler inkılāb **(Kaside 20/15)**

şāh-ı şehīdān:

1.) Şehitlerin şahı; Hz. Hüseyin.

1.1. şāh-ı şehīdān:
Derd ile kan ağlayan her derd-mendān ʿaşkına
Fahr-ı kevneyn ʿaşkına ***Şāh-ı şehīdān*** *ʿaşkına* **(Kaside 7/4)**

1.2. şāh-ı şehīdān:*-ı*
Yezīd-i bed-sirişti laʿnetle yād eyleyip her bār
Seven ***Şāh-ı şehīdānı*** *hemān ağlar hemān ağlar* **(Gazel 249/6)**

1.3. şāh-ı şehīdān:*-ı*
Seven hasm-ı eledd-i ālimerdān olmasın nolsun
Cenāb-ı Mustafāyı Haydarı ***Şāh-ı şehīdānı*** **(Gazel 174/6)**

şāh-ı serīr-ārā:

1.) Taht süsleyen padişah.

1.1. şāh-ı serīr-ārā:*-s, -ı, -y, -ım*
Edhemīyim çıktı hātırdan hevā-yı saltanat
Ben muhabbet Belhinin ***şāh-ı serīr-ārāsıyım*** **(Kaside 35/12)**

şāh-ı vefā-perver:

1.) Vefalı padişahı, sultanı.

1.1. şāh-ı vefā-perver:*-i, -dir*
Maʿdelet kişverinin ***Şāh-ı vefā-perveridir***
Dād-hāhāna muhakkak erişir dād-ı ʿAlī **(Kaside 26/3)**

şāh-ı velāyet:

1.) Velilerin şahı.

1.1. şāh-ı velāyet:*-ten*
Beklerim ***Şāh-ı velāyetten*** *ʿatā-yı bi-hisāb*
Kul umar Hünkārından ihsān ihsān üstüne **(Gazel 206/6)**

şāh-ı zī-şān:

1.) Şanlı padişah (II. Abdülhamid Han).

1.1. şāh-ı zī-şān:
Cennet etsin türbe-i Sultān Mecīd Hānı Hudā
Millete bu ***Şāh-ı zī-şān*** *kaldı ondan yādigār* **(Kaside 39/20)**

şāhid-i maksūd:

1.) Arzu edilen sevgili.

1.1. şāhid-i maksūd:*-(u)m, -un*
Lutfunu yād eyledikçe ***şāhid-i maksūdumun***
ʿAkseder āyine-i ümīde hüsn-i sūreti **(Kaside 37/83)**

1.2. şāhid-i maksūd:*-(u)m*
Eleme münkalib oldu emelim dünyāda
Olmadım ***şāhid-i maksūdum*** *ile işve-keşān* **(Kaside 45/11)**

şāhid-i maʿnā:

1.) Anlam güzeli.

1.1. şāhid-i maʿnā:*-y, -ı*
Gıll ü gışden sāde fevkaʾl-ʿāde bir meşşātadır
Şāhid-i maʿnāyı *hüsn-i hat ile söyler kalem* **(Kaside 24/21)**

şāhid-i matlab:

1.) İstenilen, kavuşma isteği duyulan sevgili.

1.1. şāhid-i matlab:
Beni hicrān ile hasretle ciger-hūn ettin
Etmedin ***şāhid-i matlab*** *ile hem-āgūş visāl* **(Kaside 40/3)**

şāhid-i ümīd:

1.) Sevgilinin ümidi, sevgiliye kavuşma ümidi.

1.1. şāhid-i ümīd:*-i*
Teʾeddüb ***şāhid-i ümīdi*** *derdim işve-sāz etsin*
Teʾeddüb çehre-i ikbālime hayfā nikāb oldu **(Gazel 226/3)**

şāhid-i vahdet:

1.) (Allah'ın) birlik, bütünlüğünün şahidi, tanığı.

1.1. şāhid-i vahdet:*-tir*
Çeşm-i ʿibretle temāşā kıl hemīşe ʿālemi
Zerre zerre ***şāhid-i vahdettir*** *işbu kāʾināt* **(Gazel 10/7)**

şāhid-i zībā-yı vatan:

1.) Vatanın süslü dilberi, güzeli.

1.1. şāhid-i zībā-yı vatan:
Dīdeden dūr olalı ***şāhid-i zībā-yı vatan***
Beni dil-teng u harāb eyledi hülyā-yı vatan **(Gazel 165/1)**

şāhid-i zor eyle-:

1.) Zor şahitlik yapmak.

1.1. şāhid-i zor eyle-:*-me*
Eyleme *sūretimi sīretime* ***şāhid-i zor***
Ādem et Pādişehim ʿālem-i maʿnāda beni **(Gazel 223/2)**

şāhıla-:

1.) Coşmak (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. şāhılar:*-r*
Ol Şehin bulmaz kemālātı rakamla intihā
Olsa deryālar mürekkep ***şāhılar*** *neyler kalem* **(Kaside 24/48)**

şāhin:

1.) Diğer adıyla "Doğan kuşu"; tüyleri kahverengi ve benekli, güçlü gagalı ve zayıf tırnaklı, iri ve yırtıcı bir kuştur. Türk

kültürünün en gözde kuşu olup av kuşlarının en değerlisidir. Keskin ve etkili bakışları ile yükseklere süzülmek vb. gibi özellikleri bulunmaktadır (Eskigün, 2006: 40).

1.1. şāhindir:-*dir*
*Birer **şāhindir** gūyā ki bunlar ʿālem-i Kudsī*
Tavāf etmekte gāyet tīz-perdir Nakşibendīler **(Kaside 36/3)**

şāhīn-i pervāz ol-:

1.) Şahin gibi uçmak ya da uçan şahin gibi olmak; ***mec.*** Şahin gibi yırtıcı ve keskin bakışlı olmak.

1.1. şāhīn-i pervāz ol-:-*ma, -y, -an*
*O ʿālī mesleği **şāhīn-i pervāz olmayan** bilmez*
Tevāzūʿdur eʿālī zümresin aʿlā eden ammā **(Gazel 66/2)**

şāhın-şeh:

1.) Padişahlar padişahı, yüce sultan (Hz. Peygamber).

1.1. şāhın-şehin:-*in*
Bir kuru çöptür ona ıtlak etmezler kalem
*Etmem inʿāmından ol **Şāhın-şehin** katʿ-ı ümīd* **(Kaside 24/58)**

şāhinşeh-i ʿatā-ver-i abdülhamīd-i sānī:

1.) En cömert padişah II. Abdülhamid Han (1876-1909).

1.1. şāhinşeh-i ʿatā-ver-i Abdülhamīd-i Sānī:
Şāhinşeh-i ʿatā-ver-i Abdülhamīd-i Sānī
Masdardır āsitānı ihsān ü ʿadālete **(Tarih 9/1)**

şāhin-şeh-i Fārūk-fer:

1.) En keskin, etkili bir nüfuza sahip olan padişah; Hz. Ömer gibi bir iktidara sahip olan padişah (II. Abdülhamid Han).

1.1. şāhin-şeh-i Fārūk-fer:
***Şāhin-şeh-i fārūk-fer** fermān-revā-yı bahr ü ber*
Haydar sirişt ü Cem gulām Abdülhamīd kām-ver **(Tarih 16/1)**

şahıs:

1.) Kişi, kimse.

1.1. şahıs:
Ettiği zulmün o da elbet mükāfātın görür
*Bir **şahıs** kim nās anın zulm ü beliyyātın görür* **(Gazel 55/1)**

şāhit:

1.) Bir şeyin olduğu yerde hazır bulunup olanları gören kimse, tanık.

1.1. şāhit:
Şöhret-i lutfun ile gerçi cihān mālā-māl
*Nūrı **şāhit** kamerin menba-ı nūr olduğuna* **(Kaside 40/58)**

şahs:

1.) Şahıs; kişi, kimse.

1.1. şahsa:-*a*
*Etme hiç bir **şahsa** hiç bir şeye nefretle nigāh*
Kāʾil ol her ne gelirse kābil ol deryā gibi **(Gazel 233/7)**

1.2. şahsa:-*a*
Ehemm-i kār u bārın hidmet-i dīn-i mübīn olsun
*Taʿārruz etme bir **şahsa** cesūr olsun cebīn olsun* **(Müsebba 1/12)**

1.3. şahsı:-*ı*
*Dilşikenlik yapma hiç bir **şahsı** etme telh-kām*
Lezzet-efzā-yı dimāğ-ı ʿālem ol helvā gibi **(Gazel 233/4)**

1.4. şahsı:-*ı*
*Mübtelā kılmış Hudā her **şahsı** bir cins illete*
Kimse illetsiz vedā etmez bu dār-ı mihnete **(Tarih 11/1)**

şāhsār-ı emel:

1.) İstek ağacı.

1.1. şāhsār-ı emel:-*(i)m*
Sāye-i merhametinde olur inşāallah
***Şāhsār-ı emelim** hemser-i cevzā-yı ümīd* **(Kaside 46/48)**

şahs-ı bī-ʿār:

1.) Utanmaz, arsız kişi.

1.1. şahs-ı bī-ʿār:-*a*
Silinmiş şīme-i lutf u kerem kalb-i ehibbādan
*Hamiyyet **şahs-ı bī-ʿāra** vefā ʿayyāra kalmıştır* **(Gazel 61/3)**

şahs-ı bī-sermāye:

1.) Sermayesiz, varlıksız kimse.

1.1. şahs-ı bī-sermāye:-*y, -im*
Bir kemter-i bī-pāyeyim
*Bir **şahs-ı bī-sermāyeyim*** **(Diğer 5/13)**

şahs-ı cehūl:

1.) Çok cahil kimse.

1.1. şahs-ı cehūl:
*Ne yaşar āhir-i devrāna kadar **şahs-ı cehūl***
Ne de bu dehr için erbāb-ı fetānet bākī **(Gazel 243/3)**

şahs-ı gaddār:

1.) Zalim, merhametsiz kişi.

1.1. şahs-ı gaddār:-*a*
*Zarūrette müdārā muktezīdir **şahs-ı gaddāra***
Eder bahre düşen mār-ı ʿadüv-peykerden istimdād **(Gazel 22/4)**

şahs-ı leʾīm:

1.) Alçak, aşağılık kimse.

1.1. şahs-ı leʾīm:
*Seni taʿn eylese nā-hak yere bir **şahs-ı leʾīm***
Öyle bir kāv-ı sebük-mağzı sen etme tecrīm **(Müsemmen 1/17)**

şahs-ı mehīn ol-:

1.) Değersiz, hor, hakir, önemsiz görülmek.

1.1. şahs-ı mehīn ol-:-*a*
*Bir ādemin ki hem-demi **şahs-ı mehīn ola***
Her hālde o bī-çāreye Allah muʿīn ola **(Müfret 2/1)**

şahs-ı muhannes:

1.) Korkak, alçak, namert kimse.

1.1. şahs-ı muhannes:-*den*
*Lutfunu **şahs-ı muhannesden** dirīğ etsin*
Hudā Mümsik-i bed-māyeye sāmān u servet vermesin **(Gazel 175/3)**

şahs-ı münāfık:

1.) İkiyüzlü kimse.

1.1. şahs-ı münāfık:-*la*
Girmek gibidir kelb-i ʿakūr ile çuvala
*Bir **şahs-ı münāfıkla** ʿalelāde görüşmek* **(Müfret 19/1)**

şahs-ı nā-cins:

1.) Cinsi, soyu bozuk kişi.

1.1. şahs-ı nā-cins:-*in*
ʿAyb olur kelb oğlu kelbe dersen arslan yavrusu
Şahs-ı nā-cinsin *hemīşe şerr ü mekrinden sakın* **(Gazel 236/4)**

şahs-ı nādān:

1.) Cahil, bilgisiz kişi.

1.1. şahs-ı nādān:-*ı*
Şahs-ı nādānı *behāʾimden ederler taʿdād*
Merdümānın şerefi fazl ile ʿirfān iledir **(Gazel 32/6)**

şāʿir:

1.) Şiir söyleyen veya yazan kimse; ***mec.*** Hayal gücü geniş olan, duyarlı, duygulu (kimse).

1.1. şāʿir:
Gerçi ***şāʿir*** *çoksa da nādirdir erbāb-ı sühan*
Çünkü her murga dehān-ı nağme-gū vermez felek **(Gazel 113/6)**

1.2. şāʿire:-*e*
Hasta düşmek kūşe-i gurbette sıhhat beklemek
Şāʿire *gāhī gazel gāhī muʿammā söyletir* **(Gazel 52/8)**

şāʿir ol-:

1.) Şair olabilmek, şiir söyleyebilmek.

1.1. şāʿir ol-:-*acak, -sın*
Doğrudan doğruya söz söylemede ʿaczin var
Sen bu güftār ile ***şāʿir olacaksın*** *heyhāt* **(Gazel 12/4)**

şāʿir-i dānişver:

1.) Âlim, bilgin şair (Fennî).

1.1. şāʿir-i dānişver:-*(i)m*
Sāye-i feyzinde istiksār olunmaz gerd-i sīm
Şāʿir-i dānişverim *fikrimde yoktur inhisār* **(Kaside 39/42)**

şāʿir-i māhir:

1.) Yetenekli şair.

1.1. şāʿir-i māhir:
Haydi bir ***şāʿir-i māhir*** *ile birkaç gece yat*
Şāʿiriyyet yalınız taktiʿe bilmekle değil **(Gazel 12/5)**

1.2. şāʿir-i māhir: (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa)
Öyle bir ***şāʿir-i māhir*** *ki sözü reşk-dürer*
Tabʿ-ı pākīzesine tabʿ-ı ʿUtārid hayrān **(Kaside 45/22)**

şāʿir-i mūʿciz-beyān:

1.) Taklit edilemeyecek bir üslup ve ifade tarzına erişen şair.

1.1. şāʿir-i mūciz-beyān:
İsterim Fennī gibi bir ***şāʿir-i mūʿciz-beyān***
Herze-gūlar gelmesin meydāna makbūlüm değil **(Gazel 140/6)**

1.2. şāʿir-i muʿcīz-beyān:
Buyursun işte Fennī işte meydān-ı hünermendān
Fezāʾil-āşinā bir ***şāʿir-i muʿcīz-beyān*** *yok mu* **(Gazel 216/10)**

şāʿir-i münşī-yi maʿārif-perver:

1.) Marifetli yazılar yazan, eseler meydana getiren şair (Fennî).

1.1. şāʿir-i münşī-yi maʿārif-perver:
Benim ol ***şāʿir-i münşī-yi maʿārif-perver***
Bana mahsūs gibidir eylemek inşā-yı ümīd **(Kaside 46/54)**

şāʿir-i Örfī-edā:

1.) Örfî-i Şirâzî edalı şair (Fennî).

1.1. şāʿir-i Örfī-edā:
Benim ol ***şāʿir-i Örfī-edā*** *Sāʾib-i sühan şimdi*
Sözüm şāyānsa baş eʿālī ve esāfildir **(Kaside 38/40)**

şāʿir-i şīrīn-zebān ü maʿrifet-perver:

1.) Marifetli ve tatlı dilli şair (Fennî).

1.1. şāʿir-i şīrīn-zebān ü maʿrifet-perver:
Benim ol ***şāʿir-i şīrīn-zebān ü maʿrifet-perver***
Benim āsār-ı hāmem zīver-efzā-yı enāmildir **(Kaside 38/39)**

şāʿiriyyet:

1.) Şairlik, şair olma durumu.

1.1. şāʿiriyyet:
Haydi bir şāʿir-i māhir ile birkaç gece yat
Şāʿiriyyet *yalınız taktiʿe bilmekle değil* **(Gazel 12/5)**

şakāvet-perverān:

1.) Eşkıyalık besleyen, eşkıya, kötü yaradılışlı kimse.

1.1. şakāvet-perverānın:-*ın*
Saʿīdāne ***şakāvet-perverānın*** *buğzu sābittir*
Kelīm olmuş mudur bak kīne-i küffārdan hālī **(Gazel 242/6)**

şakı-:

1.) Ötücü kuşlar ezgili ses çıkarmak, ötmek, şakramak, terennüm etmek.

1.1. şakır:-*r* (***mec.*** Güzel şiir söylemek)
Gülşen-i fazl u maʿārifte ***şakır*** *bülbül idim*
Feleğin sillesi susturdu beni eyledi lāl **(Kaside 40/37)**

1.2. şakırken:-*r, -ken* (***mec.*** Güzel bir sesle, neşeyle konuşmak)
Hezār-āsā ***şakırken*** *lāl ü ebkem kıldı maʿsūmu*
Ruh-ı gül-gūnunu hem-reng-i evrāk-ı hazān etti **(Tarih 22/3)**

şākir ol-:

1.) Şükreden, şükredici olmak.

1.1. şākir ol-:
Sen şikāyet eyleme her hāle Fennī ***şākir ol***
Gerçi tāliʾden felekten bess-i şekvā eskidir **(Gazel 42/5)**

şakk-ı dehen eyle-:

1.) Ağzını açmak; konuşmak.

1.1. şakk-ı dehen eyle-:-*mez*
Başına basma sakın gūyā ki mār-ı huftedir
Eylemez şakk-ı dehen *kalmazsa ger muztar kalem* **(Kaside 24/23)**

şakkol-:

1.) Yarılmak, parçalanmak.

1.1. şakkolur:-*(u)r*
İzdiyād-ı reşkile kilk-i ʿUtārid ***şakkolur***
Görse ger hānemdeki āsār-ı feyz u cevdeti **(Kaside 37/92)**

şām ol-:

1.) Akşam olmak (sıkıntılı vakit).

1.1. şām ol-:-*(u)r*
Her şebin bir gündüzü her zor için bir ***şām olur***
Gussanın şādı sürürün peyrevi ālām olur **(Gazel 33/1)**

şām ü seher:

1.) Akşam ve sabah.

1.1. şām ü seher:-*de*
Hafiyyen Hıfziyā bir dilbere ʿāşık mısın bilmem
*Niçün Fennī gibi **şām ü seherde** nāle-zensin sen* **(Gazel 247/8)**

1.2. şām ü seher:
Yani yapıp hatt-ı hadīd celb eyledi feyz-i cedīd
*Oldu ahālī müstefīd eyler duʿā **şām ü seher*** **(Tarih 16/11)**

<u>şām-ı garībān:</u>

1.) Gariplerin akşamı.

1.1. şām-ı garībān:
Eşk-i hūnīnimizi ʿarz edelim Hazretine
*İşte hep böyle geçer **şām-ı garībān** diyelim* **(Gazel 148/7)**

<u>şām-ı gurbet:</u>

1.) Gurbet akşamı.

1.1. şām-ı gurbet:-*te*
***Şām-ı gurbette** ne cānānla iftār ettim*
Küy-ı fırkatte ne bir ʿĪd-i visāl oldu ʿayān **(Kaside 45/4)**

<u>şāmil:</u>

1.) İçine alan, kaplayan, kapsayan.

1.1. şāmildir:-*dir*
Muhakkıkdır bırakmaz şüphe ebhās ü maʿānīde
*Muhakkak cümle eştāt-ı fünūn dehri **şāmildir*** **(Kaside 38/11)**

1.2. şāmildir:-*dir*
*Anın āsār u evsāfı bütün āfākı **şāmildir***
Bu mevkī fakat āzāde-i kayd-ı rahım buldum **(Kaside 49/16)**

<u>şām-ver:</u>

1.) Şamelere, benlere sahip; benli (olan sevgili).

1.1. şām-ver:
***Şām-ver** ü men-hıtta-i hüsnün temāşā etmişiz*
Dilrübālar dilber-i ʿālem-behālar görmüşüz **(Gazel 78/5)**

<u>şān:</u>

1.) Ün, şöhret, itibar.

1.1. şānına:-*(ı)n, -a*
*Hayrān felekler ānına Levlāk okundu **şānına***
Meftūn olup dendānına deldirdi bağrın dürr-i nāb **(Kaside 20/12)**

1.2. şānına:-*ı, -n, -a*
Dem-be-dem şevketi müzdād olsun
*Gelmesin zerre kadar **şānına** şeyn* **(Tarih 10/4)**

<u>şān u şevket:</u>

1.) Ululuk ve azamet.

1.1. şān u şevket:-*i*
Sāyesinde müsterih olsun bütün ʿOsmāniyān
*Müstezād olsun cihān durdukça **şān u şevketi*** **(Kaside 37/109)**

<u>şāne:</u>

1.) Tarak.

1.1. şāne:
Başa geçtim diye mağrūr olup isyān etme
*Zülf-i yāri sakın ey **şāne** perīşan etme* **(Müfret 4/1)**

1.2. şāne:
*Dağıtma kākül-i zer-tārını ey **şāne** tel kırma*
Tararken zülf-i yāri gaşyolup būy-i muhabbetle **(Müfret 11/1)**

1.3. şāneden:-*den*
*Dolaştık zülf-i ʿanber-bāri yāra **şāneden** geçtik*
Takıldık kayd-ı ʿaşka tūr-i ser-bostāneden geçtik **(Gazel 114/1)**

<u>şān-ı islāmiyet:</u>

1.) İslamiyetin şanı, şöhreti.

1.1. şān-ı islāmiyet:-*i*
Hak Muhammed ʿaşkına sūʾ-i nazardan saklasın
*Eyledin hakkiyle iʿlā **şān-ı İslāmiyeti*** **(Kaside 37/36)**

<u>şān-ı kerem:</u>

1.) Cömertliğin şanı.

1.1. şān-ı kerem:
Hālet-i buhl ü leʾīmi ne kadar alçaksa
*Müteʿālīdir o nisbette belī **şān-ı kerem*** **(Kaside 41/4)**

<u>şān-ı Süleymān:</u>

1.) Hz. Süleyman'ın şanı, şöhreti, itibarı.

1.1. şān-ı süleymān:-*a*
Cevāb-ı ʿarz-ı hāli ʿācizānem kalmasın meskūt
*Ki mūrun sohbeti **şān-ı Süleymāna** halel vermez* **(Gazel 79/7)**

<u>şānı(na) düşür-:</u>

1.) Şanına, kendine yakıştırmak.

1.1. şānı(na) düşür-:-*se, -y, -di, -k*
Şu köyün halkını rüsvā-yı cihān eyler idik
*Hicv ü teşhīri **düşürseydik** eğer **şānımıza*** **(Gazel 182/7)**

<u>şanlı:</u>

1.) Tanınmış, ünlü; yüce, ulu, büyük.

1.1. şanlı:
Kemāl-i lutfunu lutfeyle andan da dirīğ etme
*Seni şöhretli **şanlı** bir vezīr-i muhteşem buldum* **(Gazel 155/4)**

<u>şarab:</u>

1.) İçki; mey, bade.

1.1. şarab:
Aldanma ki şādī-i felek müntic-i gamdır
*Fennī ne **şarab** iç ne giriftār-ı humār ol* **(Gazel 137/6)**

<u>şarāb-ı Kevser:</u>

1.) Kevser şarabı.

1.1. şarāb-ı kevser:-*e*
*Nūş edenler iltifāt etmez **şarāb-ı Kevsere***
Mest eder ʿuşşākı cām-ı sohbet-i dil-cūy-ı dost **(Gazel 13/4)**

<u>şarāb-ı minnet:</u>

1.) Minnet şarabı.

1.1. şarāb-ı minnet:
***Şarāb-ı minnet** işrāb etme sahbā-yı visālinden*
Edersen sākīyā mesʾūlümü keyfimce isʿāf et **(Gazel 11/2)**

<u>şārih:</u>

1.) Şerh eden, açıklayan.

1.1. şārih:
*Maʿnī-i müphem-i ümīdi nasıl **şārih** isem*
Kelime-i vāhidede eylerim ihfā-yı ümīd **(Kaside 46/56)**

<u>şark u garb:</u>

1.) Doğu ve batı; tüm dünya, herkes.

1.1. şark u garb:-*a*
Şark u garba *yayılıp ʿālemi lerzān etti*
Şöhret-i hançer-i bürrān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/3)**

şark u şimālī:

1.) Doğu ve Kuzey; Doğu ve Kuzey'e mensup olan.

1.1. şark u şimālī:-*y, -e*
Ne zamān ***şark u şimālīye*** *teveccüh etsem*
Geliyor rāyiha-i gonca-i zībā-yı vatan **(Gazel 165/9)**

şarkan ve garban:

1.) Şarktan garba, doğudan batıya; her taraf.

1.1. şarkan ve garban:
Rekz edip bārū-yı gerdūna livā-yı satveti
ʿAdli etsin ʿālemi ***şarkan ve garban*** *tāb-dār* **(Kaside 39/57)**

şart:

1.) Olması başka durumların gerçekleşmesini gerektiren şey, koşul.

1.1. şartıyla:-*ı, -(y)la*
Muhakkak feyz alır kim yüz sürerse bu feyzgāha
Mürāʿat-ı edeb ***şartıyla*** *gel Nābī bu dergāha* **(Tahmis 1/12)**

1.2. şartıyladır:-*ı, -(y)la, -dır*
Menzil-i ağyārı teşrīf etmemek ***şartıyladır***
Bir fotin diktirdim ammā māh-ı tābānım sana **(Gazel 2/8)**

şart-ı aʿzam:

1.) En büyük (önemli) şart.

1.1. şart-ı aʿzam:-*dır*
Şart-ı aʿzamdır *güzellerde nezāket iltifāt*
Yoksa dil vermem yanılmam sūret-i dīvāra ben **(Gazel 168/4)**

şaş-:

1.) Umulmayan, beklenmeyen veya olağanüstü bir olay, bir olgu karşısında şaşkın duruma gelmek, hayret etmek.

1.1. şaşar:-*(a)r*
Yoksa ***şaşar*** *kalırsın*
Kīl ü mekāl içinde **(Diğer 1/8)**

1.2. şaşar:-*(a)r*
Yoksa ***şaşar*** *kalırsın kīl u makāl içinde*
Gel Pīre intisāb et efʿālini hesāb et **(Gazel 203/4)**

1.3. şaşmaz:-*maz*
Eshāb-ı ʿakl u temkīn ***şaşmaz*** *mı işvesinden*
Serden alır şuʿūru mahv eyler ıstıbārı **(Gazel 244/3)**

1.4. şaştım:-*tı, -m*
Kamaşır dīdelerim pertev-i ruhsārından
Ben de ***şaştım*** *ki güneş gökde midir yerde midir* **(Gazel 36/4)**

1.5. şaştım:-*tı, -m*
Şaştım *sana manzūr olunca bana resmin Kimsin nedir ismin*
Terkīb-i tenin dürr ü güherden mi nedendir Bir başka bedendir
(Müstezad 3/6)

şaʿşaʿa ver-:

1.) Parlaklık vermek; ***mec.*** Rahatlatmak.

1.1. şaʿşaʿa ver-:-*se, -m*
Versem *dile bir* ***şaʿşaʿa*** *defʿ-i keder etsem*
Āyīne-i ruhsārına baktıkça o şūhun **(Gazel 149/3)**

şaşır-:

1.) Doğru, gerçek ve gerekli olanı ayırt edemeyecek duruma gelmek.

1.1. şaşırdı:-*dı*
Şaşırdı *ʿādetā tedbīrimi endīşe-i mihnet*
Atup bir gussa-i ʿuzmāya verdi zihnime hayret **(Muhammes 1/6)**

1.2. şaşırdın:-*dı, -n*
Çözüldü ʿukde-i zānū geçerken pīşgāhından
Şaşırdın *şīve-i reftār mı reh-zen misin kāfir* **(Gazel 39/12)**

1.3. şaşırmış:-*mış*
Şaşırmış *matlaʿ-ı işrākını lūtfen delālet kıl*
Tulūʿ-ı inkişāfa istiyormuş reh-nümā tāliʿ **(Gazel 102/7)**

şaşkın:

1.) Düşünceleri dağılmış, karışmış, ne yapacağını bilemez duruma gelmiş; akılsız, sersem, budala.

1.1. şaşkın:
Sana tālib olan rızk uğruna pek çok riyā yapmış
Yazıklar sana ***şaşkın*** *dāne derken dāme düşmüşsün* **(Gazel 129/2)**

şathiyyāt:

1.) Şathiyeler, şatıhlar; manevi coşkunluk anında söylenen, vahdet-i vücut anlayışına dayalı oldukları hâlde zahiren şeriata aykırı gibi görünen taşkın ve rumuzlu sözler, şiirler.

1.1. şathiyyātını:-*ı, -n, -ı*
Secde-gāh et pīr-i ʿaşkın āsitānın Fennīyā
Vāʿizin semʿ-ı kabūle alma ***şathiyyātını*** **(Gazel 240/5)**

şāyān:

1.) Layık, yaraşır, uygun.

1.1. şāyān:
Muʿattar dimāğ etmez bizi būy-ı kām ile
Nedir cürmümüz tatyībe ***şāyān*** *değil miyiz* **(Gazel 70/4)**

1.2. şāyānsa:-*sa*
Benim ol şāʿir-i Örfī-edā Sāʾib-i sühan şimdi
Sözüm ***şāyānsa*** *baş eʿālī ve esāfildir* **(Kaside 38/40)**

şāyān gör-:

1.) Layık görmek.

1.1. şāyān gör-:-*dü*
Eşk-i hūn-āmīzimi gördükçe her an rahm edip
ʿĪd-i vasla ***gördü*** *bu mahzūnu* ***şāyān*** *rahm edip* **(Tahmis 2/11)**

şāyān ol-:

1.) Layık olmak; ulaşmak, erişmek.

1.1. şāyān ol-:-*lar, -a*
Bizde ʿādet değil tefrīk-i mezheb
Rahm ederiz ***şāyān olanlara*** *hep* **(Şarkı 3/5)**

1.2. şāyān ol-:-*ma, -dık*
Nice göz yaşı döktük eyledik yıllarca istirhām
Nigāh-ı iltifāt-ı yāre ***şāyān olmadık*** *gittik* **(Gazel 109/2)**

1.3. şāyān ol-:-*mak*
Rızā bābında bekle rahme ***şāyān olmak*** *istersen*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/3)**

şāyān-ı bezm-i iktirān:

1.) Mecliste bulunmaya layık olma.

1.1. şāyān-ı bezm-i iktirān:

Seni ey çeşm-i ter çeşm-i dilārā hūn-feşān görsün
*Ki şefkat eylesin **şāyān-ı bezm-i iktirān** görsün* **(Gazel 159/1)**

şāyān-ı kerem ol-:

1.) Lütfa layık olmak.

1.1. şāyān-ı kerem ol-:*-ma, -mış*
Her ne lutfeyler isen bende liyākat mevcūd
Olmamış** sanma kerīmā beni **şāyān-ı kerem **(Kaside 41/27)**

şāyān-ı lutf u merhamet:

1.) Lütuf ve merhamete layık olma.

1.1. şāyān-ı lutf u merhamet:
Senden istirhām u istişfāʿ eder Fennī kulun
*Merhamet kıl gör ānı **şāyān-ı lutf u merhamet*** **(Kaside 32/11)**

şāyān-ı vasl-ı yār ol-:

1.) Sevgiliye kavuşmaya layık olmak.

1.1. şāyān-ı vasl-ı yār ol-:*-(u)r*
*Dil harāb-ı ʿaşk olan **şāyān-ı vasl-ı yār olur***
Sūretā ağyār içinde gerçi bī-miktār olur **(Gazel 50/1)**

şāyān-ı visāl ol-:

1.) Kavuşmaya layık olmak.

1.1. şāyān-ı visāl ol-:*-ma, -dı*
*Kays-ı hüsnün daha **şāyān-ı visāl olmadı** mı*
Çilleler vāsıl-ı ser-hadd-i kemāl olmadı mı **(Gazel 212/1)**

şāyān-ter:

1.) Daha (en, pek) layık.

1.1. şāyān-terdir:*-dir*
*Bu ümīd-i ferah-efzā ile **şāyān-terdir***
Tāze bir hāme kesüb bir gazel etsem izbār **(Kaside 43/29)**

şāyeste:

1.) Layık, yaraşır, uygun, şayan.

1.1. şāyeste:
*Hakīm ıtlākına **şāyeste** ancak ehl-i sünnettir*
Şuʾūnu tabʿ-ı eşyāya veren ahmak hakīm olmaz **(Gazel 68/5)**

1.2. şāyeste:
Cürmüm ne ki Fennī bana dildār gücenmiş
***Şāyeste** midir uslu bir insān ʿitāba* **(Gazel 201/6)**

1.3. şāyeste:
Sen ki maʿbūd-ı ʿavālimsin İlāhī bilirim
*Kimse **şāyeste** değil ʿarz-ı ʿibādet sana hās* **(Kaside 2/2)**

1.4. şāyestedir:*-dir*
Bir müzeyyen câme kestirdim kadd-i mevzūnuna
*Giy salın **şāyestedir** serv-i hırāmānım sana* **(Gazel 2/6)**

1.5. şāyestedir:*-dir*
*Fennīyā **şāyestedir** Allah için bu nev-eser*
Zer kalemle cebhe-i hurşīde tastīr eylesen **(Gazel 130/5)**

1.6. şāyestedir:*-dir*
Ol Şeh-i zī-şāna kim der-kārdır kudsiyeti
*Her ne gūne ʿarz-ı minnet eylesen **şāyestedir*** **(Kaside 37/9)**

1.7. şāyestedir:*-dir*
*Biraz bende tefāhür eylesem **şāyestedir** zīrā*
Dilim zikr-i senā-yı satvetinden gayrı gāfildir **(Kaside 38/38)**

1.8. şāyestedir:*-dir*
*ʿĀşıkāne bir gazel tarh eylesem **şāyestedir***
Sāğār-ı ümmīd-i ihsānınla oldum neşʾe-dār **(Kaside 39/46)**

şāyeste gör-:

1.) Uygun, layık, yaraşır görmek.

1.1. şāyeste gör-:*-mez, -sin*
*Sen henüz **şāyeste görmezsin** nigāh-ı şefkate*
Eyledi lākin sirişk-i çeşmime kan ihtilāt **(Gazel 98/5)**

şāyeste-i ihsān:

1.) Lütufa layık olma.

1.1. şāyeste-i ihsān:*-(ı)m*
Kıl nāsiye-i hālimi rikkatle temāşā
*Her vechile **şāyeste-i ihsānım** efendim* **(Gazel 144/2)**

şāyeste-i imdād ol-:

1.) Yardıma muhtaç olmak.

1.1. şāyeste-i imdād ol-:*-sa*
Yā görür göz yumarız ya kaçarız ondan biz
*İçimizden biri **şāyeste-i imdād olsa*** **(Gazel 196/2)**

şāyet:

1.) "Eğer" anlamında bir bağlaç.

1.1. şāyet:
*Gelir de hātıra **şāyet** sorarsan hālimi ey şūh*
Figānım ney sirişkim seyl ü kaddim nūndur sensiz **(Gazel 75/3)**

1.2. şāyet:
*İnkişāf eylerse **şāyet** çehre-i zībā-yı yār*
Bak kalır mı dilde ey zāhid sükūn u ıstıbār **(Kaside 39/47)**

1.3. şāyet:
*Kabzası **şāyet** girerse dest-i düşmen-gīrime*
Āhenīn cevşen dayanmaz darbe-yi şimşīrime **(Müfret 5/1)**

1.4. şāyet:
*Harf atarsa sana **şāyet** cühelā-yı eclāf*
İltifāt etme demişler fudalā-yı eslāf **(Müsemmen 1/9)**

şāyiʿ ol-:

1.) Duyulmuş, herkesçe bilinen, yayılmış olmak.

1.1. şāyiʿ ol-:*-(u)r*
*Māhdan māhīye dek **şāyiʿ olur** tāliʿ bu yā*
Māhımı fırsat bulup alsam bir akşam yanıma **(Gazel 199/2)**

şeb:

1.) Gece.

1.1. şeb:
Nakş yapmaktan gubār-ı reh-güzārımdan bilir
*İsterim her **şeb** tavāf-ı kūyunu ammā rakīb* **(Gazel 28/5)**

1.2. şeb:
Bir hakīkī iltifātın görmedim görsem bile
*Rūz ise āsār-ı hülyā **şeb** ise rüʾyā çıkar* **(Gazel 34/3)**

1.3. şeb:
*Kudūmüyle bu **şeb** tenvīr-i meclis etti ol māh*
Ne menzil içre akşamladı bilmem nerde kalmıştır **(Gazel 57/3)**

1.4. şeb:
İcābet etmedin ammā isābet eyledi kat kat
*Rakībā meclis-i ülfet bu **şeb** meymūndur sensiz* **(Gazel 75/8)**

1.5. şeb:

*Bu **şeb** o mehin menziline daʿvet olundum*
Bak bak hasedinden feleğin karnı kabarmış **(Gazel 92/7)**

1.6. şeb:
*Bezm-i rindānın bu **şeb** sākī-i meh-sīmāsı yok*
Pertev-i ʿikbāli sönmüş neşʾe-i sahbāsı yok **(Gazel 107/1)**

1.7. şeb:
*Muhabbet bezmine bir **şeb** ayak bassan da cānānım*
Ümīdim şemʿini destinle īkād etsen olmaz mı **(Gazel 207/3)**

1.8. şeb:
Çoktan beri yanıktır hicr-i āteşle gönlüm
*Halvet-gehinde bārī bir **şeb** çerāğ olaydı* **(Gazel 211/2)**

1.9. şeb:
Ol mehe şevk-i mülākāt öyle müzdād olduğum
*Kubbe-i gerdūnu her **şeb** tāb-nāk etsem gerek* **(Gazel 248/2)**

1.10. şeb:
*Nikāb-ı veche-i ikbāli gerdūn tāzeler her **şeb***
Ki idbār u mezāhim muktezā-yı tāliʿimdir hep **(Muhammes 1/11)**

11. şeb:
*Meserret üzre geçmiş müddet-i ʿömrümde bir **şeb** yok*
Meğer kim yer yüzünde bana benzer kara kevkeb yok **(Muhammes 1/19)**

1.12. şeb:
*Açılsın yümn-i teşrīfinle bu **şeb** subh-ı ikbālim*
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel **(Müsebba 3/10)**

1.13. şeb:
*Her **şeb** onunla hem-āgūş olurum*
Sağlık olsun bakalım sultānım **(Şarkı 9/10)**

1.14. şeb:
*Kubbe-i gerdūnu her **şeb** tāb-nāk etsem gerek*
Ol mehe şevk-i mülākāt ile öyle müzdād olduğum **(Tahmis 8/5)**

1.15. şeb: (***mec.*** Karanlık, siyah)
*Zülfü **şeb** çehre-i garrāsı ise subh-ı ümīd*
İctimāʿ etmiş o mehpārede gūyā melevān **(Kaside 45/55)**

1.16. şebi:-*i*
Ayrılık zahmın çekip vasla eren bir ʿāşıkın
*Her **şebi** Kadre bedel her rūzü bir bayram olur* **(Gazel 33/5)**

1.17. şebi:-*i*
Gösterir miʿacebā bir daha ol devri felek
*ʿĪd ile gündüzü Kadr ile **şebi** tevʾem idi* **(Gazel 210/2)**

1.18. şebin:-*(i)n*
***Şebin** Kadr ile tevʾem gündüzünʿīd-i saʿīd olsun*
Garaz-kār olma hūn-hār olma ikbālin mezīd olsun **(Müseddes 1/25)**

şeb et-:

1.) Gece (gibi) yapmak; karartmak.

1.1. şeb et-:-*ti, -n*
Demedin şimdiye dek yād edeyim gözlerimi
*Gam-ı hicrinle **şeb ettin** nice gündüzlerimi* **(Müsebba 2/23)**

şebāb:

1.) Gençlik, tazelik, civanlık.

1.1. şebāb:
*Geldi herem gitti **şebāb** oldu sarāy-ı ten harāb*
Ey nefs-i bī-şerm ü hicāb ettin mi bir hayr iktisāb **(Kaside 20/1)**

şebʿān ol-:

1.) Tok olmak, doymak.

1.1. şebʿān ol-:-*sun*
Mürde-dil cāʾize-i vasl ile şādān olsun
*Aç gözüm rüʾyet-i dīdar ile **şebʿān olsun*** **(Müsebba 2/47)**

şebbū:

1.) Şebbû, şebbûy (şebboy); Turpgiller familyasından, özellikle geceleri kokusu etrâfı kaplayan, güzel kokulu, değişik renkli çiçekler açan, dik saplı süs bitkisi. Klasik Türk şiirinde az rastlanan çiçeklerden olan şebboy, beyitlerde daha çok "geceleri açması ve güzel kokması" açısından dikkat çekmiş ve bu sebeple en çok "sevgilinin zülfü, saçları"yla ilişkilendirilmiştir (Bayram, 2017: 216).

1.1. şebbū:
*Dedi koklar isen hāzır seninçün işte her **şebbū***
Dedim teşmīm-i zülfün hangi yüzden hangi gün cāʾiz **(Gazel 177/4)**

1.2. şebbūlar:-*lar*
ʿĀrız-ı rengīnine gülşende güller imrenir
*Kākül-i şeb-fāmına **şebbūlar** eyler ser-fürū* **(Gazel 176/2)**

şeb-çerāğ ol-:

1.) Gece parlayan kıymetli taş olmak.

1.1. şeb-çerāğ ol-:-*aydım*
Tek edeydim yāne yāne Fennīyā mahv-ı vücūd
*Dilberin bezm-i visālinde **olaydım şeb-çerāğ*** **(Gazel 103/5)**

şeb-i baht:

1.) Baht, talih gecesi.

1.1. şeb-i baht:
*Etmesin Allah **şeb-i bahtım** ʿakīm*
Māder-i tıfl-ı emel etsin anı **(Gazel 145/4)**

şeb-i çerāğ ol-:

1.) Gece mumu olmak.

1.1. şeb-i çerāğ ol-:-*sa, -m*
*Fennīyā bir **şeb-i çerāğ olsam** o şūhun bezmine*
Eylesem rāz-ı nihānım yāre yana yana ʿarz **(Gazel 96/5)**

şeb-i firkat:

1.) Ayrılık gecesi.

1.1. şeb-i firkat:-*te*
***Şeb-i firkatte** kaldım dūr düştüm dūr māhımdan*
Figān baht-ı siyāhımdan figān baht-ı siyāhımdan **(Gazel 245/1)**

şeb-i hasret:

1.) Özlem gecesi.

1.1. şeb-i hasret:
*Karardın başıma zindan kesildin ey **şeb-i hasret***
O meh-talʿat gelir enverlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/8)**

şeb-i tārīk:

1.) Karanlık gece; ***mec.*** Olumuz bir durum.

1.1. şeb-i tārīk:-*e*
*Düştüm **şeb-i tārīke** elimde fenerim yok*
Müşkil bu ki bir hem-reh-i rūşen seyirim yok **(Müseddes 3/2)**

şeb-i tārīk-i tahassür:

1.) Hasretin karanlık gecesi.

1.1. şeb-i tārīk-i tahassür:-*de*
Şeb-i tārīk-i tahassürde *bunandım kaldım*
Ne zamānlar doğacak mihr-i dırahşānım ʿaceb **(Kaside 6/11)**

şeb-i yeldā:

1.) Yılın en uzun gecesi.

1.1. şeb-i yeldā:
Matlaʿ-ı nūr-ı muhabbet kıl İlāhī gönlümü
Serd ü tārik olmasın yā Rab ***şeb-i yeldā*** *gibi* **(Gazel 233/11)**

şebnem:

1.) Çiy tanesi, jale.

1.1. şebnem:
Rutūbet gösterirse berk-i gül ***şebnem*** *kıyās etme*
Cemāl-i yāri gördükçe ʿarak-rīz-i hicāb oldu **(Gazel 226/6)**

1.2. şebnem:
Gonca-i pür-hārına ***şebnem*** *kadar bār olmadık*
Biz bu bāğ-ı ʿāleme bilmem neden yār olmadık **(Kıt'a 16/1)**

1.3. şebnem:-*i, -di*
O kadar göz yaşı döktüm ki dem-i firkatte
Yedi deryā ona nisbetle birer ***şebnem*** *idi* **(Gazel 210/4)**

şebnem ol-:

1.) Çiy tanesi olmak, (güllerin üstüne) çiy tanelerinin birikmesi.

1.1. şebnem ol-:-*dukça*
Letāfet kesb eder rūyun ʿarakla pür-nem oldukça
Tarāvet-yāb olur gülşende güller ***şebnem oldukça*** **(Gazel 200/1)**

şefāʿat kıl-:

1.) Bir suçun bağışlanması veya bir isteğin yerine getirilmesi için aracı olmak.

1.1. şefāʿat kıl-:
Siyeh-rū dil perīşān dīde pür-nem yā Resūlallah
Şefāʿat kıl *kerem kıl pür-kusūrum kapına geldim* **(Kaside 17/6)**

şefetān:

1.) (şefeteyn): İki dudak, alt ve üst dudak.

1.1. şefetānım:-*(ı)m*
Zülāl ü vaslına susadım gāyet
Pāre pāre oldu ***şefetānım*** *gel* **(Şarkı 4/4)**

şeffaf:

1.) Saydam; kusursuz.

1.1. şeffafsın:-*sın*
Görürler gerdeninden su içerken cürʿa-i ābı
Sefīd-i vassāfsın ***şeffafsın*** *billūre benzersin* **(Gazel 120/2)**

şefīʿ u dest-gīr ol-:

1.) Şefaat eden ve düşenin elinden tutan (kimse) olmak.

1.1. şefīʿ u dest-gīr ol-:
Girībānım tutup dest-i hacālet etmesin sad çāk
Şefīʿ u dest-gīr ol *etme red yevm-i kıyāmette* **(Kaside 15/2)**

şefkat:

1.) Koruma, acıma ve esirgeme duygusu ile karışık olan sevgi.

1.1. şefkati:-*i*
Cūdu çok cürʾeti çok ***şefkati*** *çok reʾyi metīn*
Ezelī mevhibedir halk-ı Hudā dād-ı ʿAlī **(Kaside 26/4)**

1.2. şefkatle:-*le*
Şefkatle *eyle bir nazar dil ʿaşkına olsun makar*
Hāk-i siyeh olsun güher ʿaynü'l-hayāt olsun serāb **(Kaside 20/25)**

1.3. şefkattir:-*tir*
Seni ***şefkattir*** *ancak bezm-i ʿirfāna alan Fennī*
Temeddüh etme senden başka kem miktar yoktur yok **(Gazel 105/6)**

şefkat eyle-:

1.) Merhamet etmek.

1.1. şefkat eyle-:-*sin*
Seni ey çeşm-i ter çeşm-i dilārā hūn-feşān görsün
Ki ***şefkat eylesin*** *şāyān-ı bezm-i iktirān görsün* **(Gazel 159/1)**

şefkat-i pīr:

1.) Şeyhin [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)] merhameti.

1.1. şefkat-i pīr:
Kereminden umarım kalbimi tenvīr eyler
Seng-i hārā-yı necef hāline kor şefkat-i Pīr **(Kaside 33/14)**

şefkatli:

1.) Davranışları şefkat dolu olan, sevecen.

1.1. şefkatli:
Kadrini bil ihtirām et etme hürmette kusūr
Ādemi ***şefkatli*** *bir māder gibi besler kalem* **(Kaside 24/9)**

şeftāli:

1.) Gülgillerden, ılıman bölgelerde yetişen, çiçekleri pembe renkli olan bir ağacın meyvesi.

1.1. şeftāli:
Dururken pāsibānım gamze-i hūn-rīz müjgānım
Kimin haddine ***şeftāli*** *koparsın vasl-bāğımdan* **(Tahmis 7/5)**

şeh:

1.) Padişah (Hz. Peygamber).

1.1. şehe:-*e* (II. Abdülhamid Han).
Bir kılı kırk yarsa istiksār olunmaz ol ***Şehe***
ʿAdl ü hakkaniyete vardır o rütbe dikkati **(Kaside 37/16)**

1.2. şehin:-*in*
Ol ***Şehin*** *sığmaz kitāb-ı kāʿinata midhati*
Cümle insān kātib olsa tutsa her eller kalem **(Kaside 24/47)**

1.3. şehin:-*in*
Ol ***Şehin*** *bulmaz kemālātı rakamla intihā*
Olsa deryālar mürekkep şāhılar neyler kalem **(Kaside 24/48)**

1.4. şehin:-*in*
Bin sevāb ihsān buyursun ol ***Şehin*** *bir hayrına*
Saʿyini her veçhile meşkūr kılsın Girdigār **(Kaside 39/19)**

şehbāz:

1.) İri ve beyaz bir doğan cinsi; ***mec.*** Yiğit, gösterişli ve şanlı kimse (II. Abdülhamid Han).

1.1. şehbāz:
Ger Süreyyāda muʿallak olsa derhāl ahz eder
ʿİlmi gökten indirir ***şehbāz*** *ʿakl u fikreti* **(Kaside 37/20)**

şehbāz ol-:

1.) Şahbaz olmak; iri ve beyaz bir doğan kuşu olmak; ***mec.*** Yiğit, gösterişli ve şanlı bir kişi olmak.

1.1. şehbāz ol-:

Cihānda zevk-ı inʿāmı kerem-sāz olmayan bilmez
Şikārın lezzetin aslında ***şehbāz olmayan*** *bilmez* **(Gazel 66/1)**

şehbāz-ı hayāl:

1.) Hayal kuşu.

1.1. şehbāz-ı hayāl:
Yine vasfındaki noksānını ikmāl edemez
Ne kadar saʿy ü şitāb eylese ***şehbāz-ı hayāl*** **(Kaside 40/21)**

1.2. şehbāz-ı hayāl:-*(i)m*
Sabr eyle gönül şimdilik el ermez o yāre
Şehbāz-ı hayālim *gibi yüksekten uçarmış* **(Gazel 92/5)**

şehd:

1.) Bal.

1.1. şehd:
Leb-i şīrīn-terin ***şehd*** *ile perverde midir*
Ne kadar zāʾika-pīrā ne kadar rūh-efzā **(Gazel 36/3)**

şehd-ı lezīz:

1.) Lezzetli, tatlı bal.

1.1. şehd-ı lezīz:-*e*
Harf-i zāʾid konulur mu kelimāt-ı ʿAraba
Dediler mi sana var ***şehd-ı lezīze*** *sem kat* **(Gazel 12/3)**

şehd-i musaffā:

1.) Arı, katıksız, saf bal.

1.1. şehd-i musaffā:-*dan*
Her ne teklīf etse kırmam Fennīyā dildārımı
Bir gönül yapmak bana ***şehd-i musaffādan*** *lezīz* **(Gazel 24/8)**

şehd-i musaffā-yı ümīd:

1.) Ümidin saf balı.

1.1. şehd-i musaffā-yı ümīd:
Der-i lutfunda akan eşkimi taʿyīb etme
ʿĀcizin göz yaşıdır ***şehd-i musaffā-yı ümīd*** **(Kaside 46/45)**

şehd-veş:

1.) Bal gibi.

1.1. şehd-veş:
Visālin ***şehd-veş*** *şīrīndir nīş-i firākın telh*
Muhakkak mecmaʿ-ı zıddeynsin zenbūra benzersin **(Gazel 120/4)**

şeh-i ʿālī-tebār:

1.) Soyu yüce olan, soylu padişah (II. Abdülhamid Han).

1.1. şeh-i ʿālī-tebār:
Şeh-i ʿālī-tebār *Abdülhamīd-i ʿātıfet-pīrā*
Ki oldu sāyesinde mülk-i İslām cenetü'l-meʿvā **(Tarih 21/1)**

şeh-i ālī-tebār:

1.) Yüce soylu padişah (II. Abdülhamid Han).

1.1. şeh-i ālī-tebār:
Ben ümīd-i feyz ile geldim der-i aʿtāfına
Etme mahrūm-ı ināyet ey ***Şeh-i ālī-tebār*** **(Kaside 39/36)**

şeh-i hūbān:

1.) Güzeller padişahı (sevgili).

1.1. şeh-i hūbān:
Bakma endāmına dil verme husūsā Türke
Hüsn-i sūrette eğer çi ***şeh-i hūbān*** *ise de* **(Kıt'a 23/2)**

1.2. şeh-i hūbān:
Niçin mazhar-ı ʿafv etmiyor ol ***şeh-i hūbān***
Kusūr eyledikse ger peşīmān değil miyiz **(Gazel 70/6)**

1.3. şeh-i hūbān:-*(ı)m*
Nazar ettikçe dīdem hüsnüne māşaallah
Sūre-i Kehf okudum ol ***şeh-i hūbānım*** *için* **(Gazel 163/6)**

şeh-i kişver-i hüsn-ābād:

1.) Güzellik, güzelliği bol olan ülkenin sultanı [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)].

1.1. şeh-i kişver-i hüsn-ābād:-*a*
Bakılır mı o ***Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda***
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/9)**

1.2. şeh-i kişver-i hüsn-ābād:-*a*
Bakılır mı o ***Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda***
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/3)**

1.3. şeh-i kişver-i hüsn-ābād:-*a*
Bakılır mı o ***Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda***
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/6)**

1.4. şeh-i kişver-i hüsn-ābād:-*a*
Bakılır mı o ***Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda***
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryada **(Kaside 34/12)**

1.5. şeh-i kişver-i hüsn-ābād:-*a*
Bakılır mı o ***Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda***
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/15)**

1.6. şeh-i kişver-i hüsn-ābād:-*a*
Bakılır mı o ***Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda***
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/18)**

1.7. şeh-i kişver-i hüsn-ābād:-*a*
Bakılır mı o ***Şeh-i kişver-i hüsn-ābāda***
Etse mirʾāta nazar ʿaksi gelir feryāda **(Kaside 34/21)**

şeh-i şevket-ver-i iklīm-i hüsn ü ān:

1.) Güzellik diyarının haşmetli padişahı.

1.1. şeh-i şevket-ver-i iklīm-i hüsn ü ān:
Maāzallāh hele hiç kurtuluş yoktur tuzağımdan
Benim şimdi ***şeh-i şevket-ver-i iklīm-i hüsn ü ān*** **(Tahmis 7/8)**

şeh-i ʿulvī-āsār:

1.) Yüce eserlerin şahı.

1.1. şeh-i ʿulvī-āsār:
Olasın hayr ile her emre muvaffak olasın
Mazhar-ı hüsn-i nigāh ***şeh-i ʿulvī-āsār*** **(Kaside 43/19)**

şeh-i zī-şān:

1.) Şanlı padişah (II. Abdülhamid Han).

1.1. şeh-i zī-şān:-*a*
Her ne güne ʿarz-ı minnet eylesen şāyestedir
Ol ***Şeh-i zī-şāna*** *kim der-kārdır kudsiyeti* **(Kaside 37/9)**

1.2. şeh-i zī-şān:-*a*
Nām-ı Tāʾī tayy olunsun münʿimiyyet nāmeden
Ol ***Şeh-i zī-şāna*** *nisbetle takınsın hisseti* **(Kaside 37/13)**

1.3. şeh-i zī-şān:-*(ı)mız*
ʿArz-ı hāl eylerim artık ***Şeh-i zī-şānımıza***
Ki odur bezl-i ʿatāyāda ʿadīmü'l-emsāl **(Kaside 40/10)**

şeh-i zī-temkīn:

1.) Temkinli şah (II. Abdülhamid Han).

1.1. şeh-i zī-temkīn:
*Bārekallah **şeh-i zī-temkīn***
Ced-be-ced pādişeh-i ʿadl-āyīn **(Tarih 10/1)**

şehīd-i ʿaşk ol-:

1.) Aşk şehidi olmak.

1.1. şehīd-i ʿaşk ol-:*-(u)r, -sa, -m*
Kızıl kanlara garkolmuş gibi bünye-i dāğım
***Şehīd-i ʿaşk olursam** ʿākıbet cisme kefensin sen* **(Gazel 247/2)**

şehinşāh:

1.) Padişahların padişahı (Hz. Peygamber).

1.1. şehinşāha:*-a*
*Makardır Fennīyā bu ʿarz-ı akdes bir **şehinşāha***
Değişmem bir avuç toprağını hurşīd ile māha **(Tahmis 1/11)**

şehin-şāh:

1.) Padişahların padişahı (II. Abdülhamid Han).

1.1. şehin-şāhe:*-e*
*ʿArz edersin o **Şehin-şāhe** bu minvāl üzre*
Eder elbet kulunu merhametinden ifzāl **(Kaside 40/51)**

1.2. şehin-şāhın:*-ın* (Hz. Peygamber)
*Ol **Şehin-şāhın** eğer imdāt ederse himmeti*
Gāh Eşref gāh Hassān gāh olur Caʿfer kalem **(Kaside 24/43)**

1.3. şehin-şāhın:*-ın* (Hz. Peygamber).
*Ol **Şehin-şāhın** kemālātından ettikçe bahis*
Münkirānın bağrına hançer gibi işler kalem **(Kaside 24/46)**

şehin-şāh et-:

1.) Padişahların padişahı yapmak.

1.1. şehin-şāh et-:*-miş*
*Şimdide tahtına hüsne **Şehin-şāh etmiş***
Yaratıp münşiʾ-i erkān-ı anāsır seni pāk **(Gazel 116/4)**

şehin-şāh-ı cihān:

1.) Dünyanın yüce padişahı, cihanın şahlar şahı.

1.1. şehin-şāh-ı cihān:
Ola makrūn-ı hidāyet o Vezīr-i memdūh
*Hizmetinden kala hoşnūd **Şehin-şāh-ı cihān*** **(Kaside 45/59)**

1.2. şehin-şāh-ı cihān:
Bu rütbe ehl-i fazlın izdiyād-ı fazlına bādī
***Şehin-şāh-ı cihān** Abdülhamīd pür-fezāʾildir* **(Kaside 38/4)**

1.3. şehin-şāh-ı cihān:
*Fazl üʿirfānımı ger duysa **Şehin-şāh-ı cihān***
Şüphesiz sānih olur nāmeme fermān-ı kerem **(Kaside 41/45)**

şehin-şāh-ı merāhim:

1.) Merhametli padişahlar padişahı; padişahların en merhametlisi.

1.1. şehin-şāh-ı merāhim:
*Bende-i hāsı **Şehin-şāh-ı merāhım** iʿtiyād*
Yani mīrül-hāc Ali ʿālī-nihād ʿālī-nijād **(Tarih 6/1)**

şehin-şāh-ı muʿazzam:

1.) Yüce padişahlar padişahı (II. Abdülhamid Han).

1.1. şehin-şāh-ı muʿazzam:
*O **Şehin-şāh-ı muʿazzam** o vezīr-i aʿzam*
Etme tasdīʿ-i sarāy hāme-i rengīn makāl **(Kaside 40/66)**

şehin-şāh-ı münevver:

1.) Aydın olan padişahlar padişahı; en aydın padişah (II. Abdülhamid Han).

1.1. şehin-şāh-ı münevver:
Buyursun bir çıkartan varsa tārīhim gibi tārīh
***Şehin-şāh-ı münevver** eyledi Enver Beyi ihyā* **(Tarih 21/5)**

şehin-şāh-ı vakūr:

1.) Şerefli padişahlar padişahı (II. Abdülhamid Han).

1.1. şehin-şāh-ı vakūr:
*Biri örnek Hilāfette **Şehin-şāh-ı vakūr***
Öbürü sadr-ı fehāmette Vezīr-i faʿāl **(Kaside 40/72)**

şehin-şāh-ı veliyyü'l-efdāl:

1.) Faziletli ve lütuf sahibi olan padişahlar padişahı (II. Abdülhamid Han).

1.1. şehin-şāh-ı veliyyü'l-efdāl:
Līk ben zerreyim ol şems-i cihān-ārādır
*Ben hakīrem o **Şehin-şāh-ı veliyyü'l-efdāl*** **(Kaside 40/24)**

şehin-şāh-ı zamān:

1.) Zamanın padişahlar padişahı, yüce padişah (II. Abdülhamid Han).

1.1. şehin-şāh-ı zamān:
*Ey **Şehin-şāh-ı zamān** merdümun çeşm-i cihān*
Şevket u kudretine vermesin Allah zevāl **(Kaside 40/48)**

şehīr:

1.) Ün kazanmış, namlı, meşhur.

1.1. şehīr:
*ʿİzz-i vuslatla müşerref sıdk u reʾfetle **şehīr***
Nūr-ı rüʾyetle mükerremdir Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/4)**

şehlālan-:

1.) Baygın baygın bakmak.

1.1. şehlālanmasın:*-ma, -sın*
Bir gazūbāne nazar gezdir ki savb-ı nergise
*Ak su insin çeşmine min-baʿd **şehlālanmasın*** **(Gazel 171/4)**

şehper-i istiʿcāl:

1.) Acele eden, sabırsız kuş kanadının en uzun tüyü.

1.1. şehper-i istiʿcāl:*-i*
*Açarım ʿavdet için **şehper-i istiʿcāli***
Kekliğim kuzgun ile zāğ ile pervāz etme **(Gazel 189/4)**

şehr/şehir:

1.) Kent.

1.1. şehrimizde:*-imiz, -de* (***mec.*** Gönül)
*Dil verirsen **şehrimizde** dilrübādan çok ne var*
Bī-mürüvvettir demezsen āşinādan çok ne var **(Gazel 47/1)**

1.2. şehrimizde:*-(i)miz, -de* (***mec.*** Gönül)
Hangisin sevmek becā bilmem buʿiffetlilerin
***Şehrimizde** mecmaʿ-ı hūbān-ı daʾvet bir değil* **(Gazel 139/4)**

1.3. şehrini:*-i, -n, -i*

Eski cāmiʿleri mescidleri yaptın yeniden
Kayseri ***şehrini*** *iʿmār ile ettin tenvīr* **(Kaside 47/15)**

şehrāh:

1.) Büyük ve işlek yol; şaşırılması mümkün olmayan büyük ve açık yol, selamet yolu.

1.1. şehrāha:-*a*
Mürşidine bīʿat eden gittiği ***şehrāha*** *giden*
Nāsa ayak uyduramaz herkese hem-rāh olamaz **(Gazel 67/5)**

şehr-i şehīr:

1.) Meşhur şehir, halk.

1.1. şehr-i şehīr:-*e*
Yağıyor uğradığın karyelere hayr ü berekāt
Geldiğin ***şehr-i şehīre*** *medeniyyet geliyor* **(Kaside 48/18)**

şehr-i yār:

1.) Hükümdar, padişah (II. Abdülhamid Han).

1.1. şehr-i yār:-*ı*
Felek mānendini göstermeden izhār-ı ʿacz etsin
Mizāc-ı kevne vākıf ***Şehr-i yārı*** *bī-muʿādildir* **(Kaside 38/6)**

2.) Hükümdar, padişah (sevgili).

2.1. şehriyārım:-*(ı)m*
Anın fermān-ber-i fermānıyım vicdān ü cānımla
Gönül iklīmine hükm eyleyen bir ***şehriyārım*** *var* **(Muhammes 2/5)**

şehriyār-ı bī-ʿayār:

1.) Ayarsız, ölçüsüz (davranışlarında kararsız olan) padişah (sevgili).

1.1. şehriyār-ı bī-ʿayār:-*(ı)m*
Nerdesin ey nāzenīn-i dilşikārım nerdesin
Nerdesin ey şehriyār-ı bī-ʿayārım nerdesin **(Muhammes 3/4)**

şehr-yār:

1.) Hükümdar, şah (II. Abdülhamid Han).

1.1. şehr-yāri:-*i*
Ey cihānın ***Şehr-yāri*** *bī-ʿadīl ü efhamı*
Ey zamānın Haydar-ı kerrār-ı sāhip-kudreti **(Kaside 37/30)**

şeker:

1.) Şeker kamışı, şeker pancarı vb. bitkilerin öz suyundan veya nişastasından çıkarılan, ağızda tatlı bir lezzet bırakan maddelere verilen ortak isim; şeker gibi olan, tatlı.

1.1. şeker:
Leb ***şeker*** *dil tatlı gerdān tatlı gözler mübtesim*
Bünye-i dilberde yenbū-ı ʿuzūbet bir değil **(Gazel 139/6)**

1.2. şeker:
Buyurun ʿaynı ***şeker*** *ʿaynı şifādır hakkā*
Fennīyā söyledi tārīhin anın çıktı bir er **(Tarih 15/6)**

şeker-güftār:

1.) Sözü şeker gibi olan, tatlı sözlü (sevgili).

1.1. şeker-güftār:
Bana bir kerrecik derse Saʿīdim ol ***şeker-güftār***
Eder tūtī-i tabʿım türlü türlü nāmeler īcād **(Gazel 21/9)**

şeker-hand:

1.) Tatlı gülüşlü.

1.1. şeker-handım:-*(ı)m*
Neden mahzūn dursun māh-ı tābānım niçin küstün
Şeker-handım *efendim şūh-fettānım niçin küstün* **(Gazel 133/1)**

şekerim:

1.) Sevgi bildiren bir seslenme sözü (sevgili için).

1.1. şekerim:-*(i)m*
Acı sözler atıyorsun şekerim noldu sana
Şekerim *şīve-gerim verd-i terim noldu sana* **(Gazel 1/1)**

1.2. şekerim:-*(i)m*
Acı sözler atıyorsun şekerim noldu sana
Şekerim *şīve-gerim verd-i terim noldu sana* **(Gazel 1/1)**

şekerlen-:

1.) Tatlanmak.

1.1. şekerlenirsin:-*(i)r, -sin*
Beni şīrīn-mezāk eylersen ey gül-çehre vuslatla
Şurūb-ı gül gibi ***şekerlenirsin*** *böyle kalmazsın* **(Gazel 119/2)**

şeker-rīz ol-:

1.) Şeker saçan olmak, tatlı olmak.

1.1. şeker-rīz ol-:-*(u)yor*
Mey ***şeker-rīz oluyor*** *destini messetmekle*
Lebin öpmekle leb-cāma halāvet geliyor **(Kaside 48/34)**

şekker:

1.) *bk. şeker.*

1.1. şekkere:-*e* (***mec.*** Şeker gibi tatlı olan sevgili)
Geriden ***şekkere*** *bakmakla halāvet mi çıkar*
Karşıdan karşıya nāz etmeğe ülfet mi denir **(Gazel 27/2)**

şekker ol-:

1.) Şeker gibi tatlı olmak.

1.1. şekker ol-:-*muş*
Hangi uzvun okşasam öpsem halāvet-bahş olur
Şekker olmuş *her yeri yārin ki ser-tā-pā lezīz* **(Gazel 23/3)**

şekl:

1.) Şekil, biçim.

1.1. şeklin:-*i, -n(i)*
Kabza-i cāhilde heyzüm-pāre ***şeklin*** *gösterir*
Dest-i fāzılda olur yekpāre bir cevher kalem **(Kaside 24/10)**

şekl-i hilāl-i ramazān kıl-:

1.) Ramazan hilalinin şekli (gibi) yapmak; inceltmek.

1.1. şekl-i hilāl-i ramazān kıl-:-*dı*
Kaddimi dest-i teʿaddī-i felek büktü benim
Kıldı endāmımı hem ***şekl-i hilāl-i Ramazān*** **(Kaside 45/2)**

şekvā:

1.) Şikâyet, yakınma.

1.1. şekvā:
Hālimi cānānıma ʿarz eylesem ***şekvā*** *çıkar*
Etmesem sabr u tahammül etsem istiğnā çıkar **(Gazel 34/1)**

1.2. şekvā:
Fennī sana tāliʿ ne zamān yār olacaktır
Şekvā *ile kendinden üşüttün mü ne yaptın* **(Gazel 123/7)**

1.3. şekva:

Fennīyā artık bırak baht-ı siyāhın bahsini
Pür-tanīn ettin sumāh-ı ʿālemi ***şekva*** *ile* **(Gazel 187/5)**

1.4. şekvādan:-*dan*
Celb-i rikkattir huzūr-ı yāre ***şekvādan*** *garaz*
Mazhar-ı lutf olmadır ʿarz-ı temennādan garaz **(Gazel 95/1)**

1.5. şekvāsı:-*s, -ı*
Çektiğim gam muktezā-yı tāliʿi nā-sāzdır
Hātır-ı meksūrumun hiç kimseden ***şekvāsı*** *yok* **(Gazel 107/4)**

1.6. şekvāya:-*y, -a*
Çok değil vasf-ı hümāyūnunla etsem iftihār
Gerçi meze ettimse de ***şekvāya*** *vassāfiyeti* **(Kaside 37/88)**

1.7. şekvāyı:-*y, -ı*
Etmedi hakkımdaki ***şekvāyı*** *bir dīvāna ʿarz*
Setredip koydurmadı meydāna hakkāniyeti **(Kaside 37/67)**

<u>şekvā et-:</u>

1.) Şikâyet etmek.

1.1. şekvā et-:-*(e)r, -im*
Seni bir Āsaf-ı zī-miknete ***şekvā edeyim***
Ettiğin cevr u ezādan edesin istiğfār **(Kaside 43/7)**

<u>şekvālan-:</u>

1.) Şikâyet etmek, yakınmak.

1.1. şekvālanmasın:-*ma, -sın*
Derdini Fennī hafiyyen bir zarīfe söylesin
Ecnebī-i fitnat u ʿirfāna ***şekvālanmasın*** **(Gazel 171/9)**

<u>şekvā-yı pezīrā:</u>

1.) Şikayette bulunmak, şikâyet etmek.

1.1. şekvā-yı pezīrā:-*y, -ı*
Yeter ey hāme ***şekvā-yı pezīrāyı*** *nihāyet kıl*
Sakın sūʾ-i edebten kasr u īcāza riʿāyet kıl **(Muhammes 1/41)**

<u>şekvā-yı vatan eyle-:</u>

1.) Vatanı şikâyet etmek.

1.1. şekvā-yı vatan eyle-:-*me, -y, -em*
Vatanın şükrünü īfāda kusūr eylemişim
Tevbeler ***eylemeyem*** *bir daha* ***şekvā-yı vatan*** **(Gazel 165/4)**

<u>şemʿ:</u>

1.) Mum.

1.1. şemʿ: [***mec.*** Sevgili; Allah (***bk.*** pervāne)]
Pertev-i şemʿ-i cemāl yāre dil-pervānedir
Şemʿ *için cāndan geçen pervāneye pervānedir* **(Kıt'a 4/1)**

1.2. şemʿin:-*in* [***mec.*** Sevgili (***bk.*** pervāne)]
Gittim bu gece şevk-ı ruh-ı yār ile yāre
Şemʿin *yanarak yakılarak kalbi kararmış* **(Gazel 92/8)**

1.3. şemʿini:-*i, -n, -i*
Muhabbet bezmine bir şeb ayak bassan da cānānım
Ümīdim ***şemʿini*** *destinle īkād etsen olmaz mı* **(Gazel 207/3)**

1.4. şemʿini:-*i, -n, -i*
Etsen īkād gönül ***şemʿini*** *şāhāne olur*
Bana niʿmet sana bir himmet şāhāne olur **(Müfret 9/1)**

1.5. şemʿine:-*i, -n, -e* [***mec.*** Sevgili (***bk.*** pervāne)]
Sūfiyānı o güzel sohbete bīgāne bulur
Rind-i sāhib-nazarı ***şemʿine*** *pervāne bulur* **(Gazel 44/1)**

<u>şemʿa:</u>

1.) Muma batırılmış fitil, şama; şem, mum.

1.1. şemʿa:
Yanar ağlar geceler subha kadar ***şemʿa*** *gibi*
Uyku girmez ebeden bende-i Mevlā gözüne **(Gazel 195/6)**

1.2. şemʿa: [***mec.*** Sevgili (***bk.*** pervāne)]
Ke-en başka bir ***şemʿa*** *döner pervāneyim şimdi*
O eski bildiğin ʿāşık değilsem yā neyim şimdi **(Tahmis 3/9)**

1.3. şemʿadan:-*dan*
Yok zamān-ı şevketinde ***şemʿadan*** *gayri yanar*
Hakk çerāğ-ı ʿadlini dāʾim fürūzān eylesin **(Kaside 39/25)**

1.4. şemʿalar:-*lar*
Nasıl sabreylesin ʿāşık husūsā ʿāşık-ı sādık
Ki eyler sūziş-i hasret yürekde ***şemʿalar*** *īcād* **(Gazel 21/2)**

1.5. şemʿalar:-*lar*
Cāmlar gonca dehānın gibi handān olsun
Şemʿalar *şevk-ı kudūmunla fürūzān olsun* **(Müsebba 2/19)**

<u>şemʿa-i ʿaşk:</u>

1.) Aşk mumu, aşk ateşi.

1.1. şemʿa-i ʿaşk:-*ın*
İncitir miydim seni bu āh-ı āteşnāk ile
Şemʿa-i ʿaşkın *ciğer-gāhımda sūzān olmasa* **(Gazel 183/5)**

<u>şemʿa-i bezm-i muhabbet:</u>

1.) Muhabbet meclisinin mumu.

1.1. şemʿa-i bezm-i muhabbet:
Tek ü pū eyleme pervāneye olma peyrev
Şemʿa-i bezm-i muhabbet *gibi yan ağla gönül* **(Gazel 135/5)**

<u>şemʿa-i ümīd(in) uyan(ması):</u>

1.) Ümit mumunun yanması; ümidin ortaya çıkması, ümit etmek.

1.1. şemʿa-i ümīd(in) uyan(ması):
Bir āh ile çarhın ocağın söndüreyim mi
Yā ***şemʿa-i ümīdim uyansın*** *mı ne dersin* **(Gazel 122/2)**

<u>şemʿe ile pervāne:</u>

1.) Mum ile gece kelebeği (***bk.*** pervāne).

1.1. şemʿe ile pervāne:
Şemʿe ile pervāne *timsāl-i mücessemdir bize*
Kūy-ı yārı çok zaman dönmüş dolanmışlardanız **(Gazel 77/9)**

<u>şemʿ-i dīdār:</u>

1.) Yüzün nuru, aydınlığı.

1.1. şemʿ-i dīdār:-*(ı)n*
Şemʿ-i dīdārın *gibi şemʿ-i fürūzān görmedim*
Hāl-i ruhsārın gibi bir dāğ-ı sūzān görmedim **(Gazel 156/1)**

<u>şemʿ-i emel:</u>

1.) Arzu mumu; ***mec.*** Arzu edilen sevgili.

1.1. şemʿ-i emel:
Leyāl-i firkati ey ***şemʿ-i emel***
Fikr-i cemālinle rūşen eylerim **(Şarkı 1/2)**

<u>şemʿ-i fürūzān:</u>

1.) Aydınlatan, ışık saçan mum.

1.1. şemʿ-i fürūzān:
*Şemʿ-i dīdārın gibi **şemʿ-i fürūzān** görmedim*
Hāl-i ruhsārın gibi bir dāğ-ı sūzān görmedim **(Gazel 156/1)**

şemʿ-i kulūb:

1.) Kalplerin mumu.

1.1. şemʿ-i kulūb:
*Āsafā sen gideli sevinmişti **şemʿ-i kulūb***
Yümn-i teşrīfin ile şevk ü şetāret geliyor **(Kaside 48/16)**

şemʿ-i şeb-efrūz:

1.) Geceyi aydınlatan mum.

1.1. şemʿ-i şeb-efrūz:-*(u)m*
Yazıktır rüzgār isrāf ederse kūh-i Bālāda
*Benim **şemʿ-i şeb-efrūzum** için bir encümen yok mu* **(Kıt'a 21/1)**

şemʿ-i şebistān:

1.) Yatak odasındaki mum.

1.1. şemʿ-i şebistān:
O yanar ben yanarım dāʾire-i firkatte
*Hasbihālin geceler **şemʿ-i şebistān** iledir* **(Gazel 32/8)**

şemʿ-ı şebistān-ı muhabbet:

1.) İçinde muhabbet edilen yatak odasının mumu.

1.1. şemʿ-ı şebistān-ı muhabbet:
*Ağla ey **şemʿ-ı şebistān-ı muhabbet** elvedāʿ*
Müstahīl oldu bize bu yerde imkān-ı karār **(Gazel 101/3)**

şemʿ-i sūzān:

1.) Yanan mum; ***mec.*** Aşk ateşiyle yanan sevgili.

1.1. şemʿ-i sūzān:
Vech-i tābānına ʿāşık arayıp çekme taʿab
***Şemʿ-i sūzān** ayağında nice pervāne bulur* **(Gazel 44/3)**

şemʿ-i ümīd:

1.) Ümit mumu.

1.1. şemʿ-i ümīd:-*(i)m*
Nazar-ı şefkat ile baktı o meh-rū yüzüme
*Uyanıp **şemʿ-i ümīdim** lemeʿān etti yine* **(Gazel 190/2)**

şemʿ-i ümīd-i dil-i zār:

1.) Sızlayan gönlün ümit mumu (sevgili).

1.1. şemʿ-i ümīd-i dil-i zār:
*Ne dursun uyan ey **şemʿ-i ümīd-i dil-i zār***
Böyle fırsat mı düşer ādeme her leyl ü nehār **(Müsebba 2/26)**

semme:

1.) Çok az miktar, zerre miktarı.

1.1. şemmesi:-*s, -i*
***Şemmesi** āsārımın eshāb-ı fazlı gaşy eder*
Misk-i ezferdir midādım nevk-i hāmem misk-bār **(Kaside 39/44)**

semme-i ihsān:

1.) Lütuf kokusu, lütfun çok azı.

1.1. şemme-i ihsān:-*ı*
***Şemme-i ihsānı** girseydi dimağ-ı hāmeye*
ʿĀlemine neşrederdi nefha-yı ʿanber kalem **(Kaside 24/41)**

semme-i sıdk u vefā:

1.) Vefa, doğruluk, sadakatin çok az miktarı.

1.1. şemme-i sıdk u vefā:
*Hiç birinde bulmadık bir **şemme-i sıdk u vefā***
Biz felekte türlü türlü āşinālar görmüşüz **(Gazel 78/4)**

şems:

1.) Güneş; ***mec.*** Aşk.

1.1. şemse:-*e*
Maʿrifet bī-ʿaşk olan dilde tecellī eylemez
***Şemse** maʿrūz olmayan her meyve mutlak hām olur* **(Gazel 33/7)**

şems ü kamer:

1.) Güneş ve ay.

1.1. şems ü kamer:
Dilersen ʿālemi bir zerrede icmāle kādirsin
*Dilersen ger edersin zerreden **şems ü kamer** peydā* **(Kaside 4/3)**

şems ü kamer ol-:

1.) Güneş ve ay olmak.

1.1. şems ü kamer ol-:-*sun*
*Pervāne-i ser-geştesi **şems ü kamer olsun***
Çārūb-keş-i dergehi ervāh-ı melāʾik **(Gazel 134/4)**

şemse:

1.) Tezhip, ciltçilik ve işlemelerde güneş şeklinde süsleme motifi.

1.1. şemseli:-*li*
*Bir kadīfe palto biçtirdim ki zerrīn **şemseli***
İktisā kıl pek münāsib mihr-i rahşānım sana **(Gazel 2/7)**

şems-i cihān-ārā:

1.) Cihanı, dünyayı süsleyen güneş (II. Absülhamid Han).

1.1. şems-i cihān-ārā:-*dır*
*Līk ben zerreyim ol **şems-i cihān-ārādır***
Ben hakīrem o Şehin-şāh-ı veliyyü'l-efdāl **(Kaside 40/24)**

şems-i tābān-ı hidāyet:

1.) Hidayet güneşinin ışığı.

1.1. şems-i tābān-ı hidāyet:-*tir*
Mazhar-ı āyāt-ı Hakktır mazhar-ı zāt u sıfat
***Şems-i tābān-ı hidāyettir** Cemāl-i Mustafā* **(Kaside 22/2)**

şems-i ziyā-küster:

1.) Işık yayan, döşeyen güneş.

1.1. şems-i ziyā-küster:-*den*
Eʿālīden umar ihsān esāfil böyledir ʿādet
*Eder arz u kamer **şems-i ziyā-küsterden** istimdād* **(Gazel 22/2)**

şemşīr:

1.) Kılıç.

1.1. şemşīre:-*e*
Fennī gücenip kaşlarını çatmış o āfet
*Hiddetlenip etmiş gibi **şemşīre** teşebbüs* **(Gazel 16/5)**

şemsiyelik et-:

1.) Şemsiye tutmak; ***mec.*** Engellemek.

1.1. şemsiyelik et-:
*Dūd-ı āhım sana **şemsiyelik et** yāre dedim*
Kabarıp cürmünü mānend-i sehāb et mi dedim **(Gazel 146/7)**

şen eyle-:

1.) Şenlendirmek, mutlu etmek.

1.1. şen eyle-:-*r, -im*
Her nerede tek ü tenhā kalırım
Anar tatlı dilin hep ***şen eylerim*** **(Şarkı 1/4)**

şeref:

1.) Bir kimseye gösterilen saygının dayandığı manevi yücelik, manevi ululuk, onur, haysiyet.

1.1. şeref:
Var ise ***şeref*** *ʿafv u ʿatūfettedir ancak*
Kin tutmada bir fazl u meziyyet bulamazsın **(Gazel 132/12)**

1.2. şeref:
Tahsīl-i kemāl eyle hakīkatte edīb ol
Yoksa bir ***şeref*** *mi var sana ziyy-i üdebādan* **(Kaside 50/14)**

1.3. şerefi:-*i*
Mazhar-ı rağbet eden ʿūdu güzel rāyihadır
Küberānın ***şerefi*** *lutf ile ihsān iledir* **(Gazel 32/4)**

1.4. şerefi:-*i*
Şahs-ı nādānı behāʾimden ederler taʿdād
Merdümānın ***şerefi*** *fazl ile ʿirfān iledir* **(Gazel 32/6)**

1.5. şerefin:-*(i)n*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
Ney-i kudūmun ***şerefin*** *his ile nālān olsun* **(Müsebba 2/46)**

1.6. şerefinden:-*i, -n, -den*
Nādirdir olan nefsinin esrārına vākıf
Gāfil bulunur ekser insān ***şerefinden*** **(Gazel 173/4)**

1.7. şerefinden:-*i, -n, -den*
Her kim haberdār ola kendi ***şerefinden***
Yatmaz uyumaz secde eder Hazret-i Hakka **(Gazel 173/6)**

1.8. şerefle:-*le*
Āsitān-ı fazlına eyler hemīşe ser-fürū
Bu ***şerefle*** *ʿarş-ı Rahmāna olur hem-ser kalem* **(Kaside 24/39)**

1.9. şerefle:-*le*
Kādirīyim hāk-i pā-yi kelb-i Gavs-i Aʿzamım
Bu ***şerefle*** *ʿālemin mümtāz ü müstesnāsıyım* **(Kaside 35/3)**

1.10. şerefler:-*ler*
Büsbütün olmuştu eczā-yı maʿārif tār ü mār
Hāsılı pek çok ***şerefler*** *verdi bu cemʿiyete* **(Kaside 39/18)**

1.11. şereflerle:-*ler, -le*
ʿArz-ı şükrān eylesin millet lisān-ı sıdk ile
Çok ***şereflerle*** *müşerref kıldı bu cemʿiyeti* **(Kaside 37/24)**

1.12. şereftir:-*tir*
Şereftir *ādeme hem-cins içinden imtiyāz etmek*
Reh-i ʿirfānı taʿkīb ile tābiʿ olma ceryāna **(Gazel 112/5)**

1.13. şereftir:-*tir*
Yuvarlanmak yorulmak bir ***şereftir*** *hāk-i rāhına*
Gelir mi hātıra kayd-ı metāʿib yā Resūlallah **(Kaside 16/3)**

1.14. şereftir:-*tir*
Mübārek zāt-ı zī-şānın ***şereftir*** *bezm-i ʿirfāna*
Mübeccel nām-ı pākin zīver-i efvāh-ı ümmettir **(Kaside 30/13)**

şeref bul-:

1.) Şeref duymak, onurlanmak.

1.1. şeref bul-:-*(u)yor*
Buluyor *vasfını tasvīr kılan hāme* ***şeref***
Nāmını yād eden efvāha ʿazūbet geliyor **(Kaside 48/35)**

şeref ü neşʾe:

1.) Şeref ve neşe.

1.1. şeref ü neşʾe:-*(n)in*
İşte ben bu ***şeref ü neşʾenin*** *ümīdiyle*
Ederim bir gazel inşāsına ircāʿ-ı ʿinān **(Kaside 45/50)**

şeref ver-:

1.) Şereflendirmek, onurlandırmak.

1.1. şeref ver-:-*di, -n*
Dānişinle rütbe-i kutbiyyete ***verdin şeref***
ʿĀlemi irşād için oldun medār-ı mefharet **(Kaside 32/9)**

şerefehullāhu bi-tūli'l-hayāt:

1.) "Hayatın uzunluğu ile onu şereflendirdi." anlamında bir Arapça ibare.

1.1. şerefehullāhu bi-tūli'l-hayāt:
Zeyyenehu'llāhu bi-ālāihī
Şerefehullāhu bi-tūli'l-hayāt **(Tarih 20/6)**

şeref-i hizmet-i pīr:

1.) Şeyhin [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)] hizmetine olma şerefi.

1.1. şeref-i hizmet-i pīr:
Dāmen-i Pīre sarıl muntazır-ı merhamet ol
Çünkü gāyette büyüktür ***şeref-i hizmet-i Pīr*** **(Kaside 33/4)**

şeref-i sohbet:

1.) Şerefli, maneviyatı büyük sohbet.

1.1. şeref-i sohbet:-*i, -n, -e*
Okşasam nūrunla hemle cebīn-i pākin
Nāʾil olsam ***şeref-i sohbetine*** *leyl ü nehār* **(Kaside 43/34)**

1. 2. şeref-i sohbet:-*ten*
Ayrı düştüm nice demdir ***şeref-i sohbetten***
Anıyorlar mı ʿaceb bezm-i ahıbbāda beni **(Gazel 223/9)**

şeref-i vasl:

1.) Kavuşma onuru, şöhreti.

1.1. şeref-i vasl:
Gerçi ***şeref-i vasl*** *ile handān idim evvel*
Şimdi elem-i hicr ile giryānım efendim **(Gazel 144/4)**

şereflen-:

1.) Onurlanmak, teşerrüf etmek.

1.1. şereflendi:-*di*
Şu tārīhi dedim tebrīk ederken
Kudūmünle ***şereflendi*** *Vilāyet* **(Tarih 19/13)**

1.2. şereflensin:-*sin*
Beni lutfen der-i Devlet-medāra āsitān eyle
Mübārek pāyini mesh eylesin vechim ***şereflensin*** **(Gazel 178/2)**

1.3. şereflensin:-*sin*
Kulun Fennī ***şereflensin*** *dürründen*
Der-i hāver-fer ü feyz-āverinden **(Kaside 28/15)**

1.4. şereflensin:-*sin*
Efendim nāzenīnim nükte-perdāzım kibārım gel
Şereflensin *seni görmekle çeşm-i eşk-bārım gel* **(Müsebba 3/1)**

serefyāb-ı ʿavātıf ol-:

1.) Lütuf şerefini bulmak; lütuflara erişmek.

1.1. şerefyāb-ı ʿavātıf ol-:-*(n)ın*
*Āsitānında **şerefyāb-ı ʿavātıf olanın***
Görünür dīdesine evc-i muʿallā-yı ümīd **(Kaside 46/19)**

seref-yāb-ı emān u emn ü īmān ol-:

1.) İman, emniyet ve yardımla şeref bulmuş olmak.

1.1. şeref-yāb-ı emān u emn ü īmān ol-:-*ma, -sın*
İlāhī senden istīmān eden bir bende-i ʿāciz
***Şeref-yāb-ı emān u emn ü īmān olmasın** nolsun* **(Kaside 8/3)**

serer:

1.) Kıvılcım.

1.1. şererim:-*(i)m*
*Bir āteş-i mestūrum açıkta **şererim** yok*
Hayfā ki henüz ʿālem-i mānāda yerim yok **(Müseddes 3/36)**

şerer-i ʿarş:

1.) Gökyüzü (göğün en yüksek katının) kıvılcımı.

1.1. şerer-i ʿarş:-*a*
Dil sūziş-i hırmān ile yansın mı ne dersin
*Āhım **şerer-i ʿarşa** dayansın mı ne dersin* **(Gazel 122/1)**

şerer-i ʿaşka düş-:

1.) Aşk kıvılcımına (yangınına) düşmek; âşık olmak.

1.1. şerer-i ʿaşka düş-:-*tü, -m*
Bir şūh-ı cihān sevdim gönlümde muhabbet var
***Düştüm şerer-i ʿaşka** sīnemde harāret var* **(Gazel 58/1)**

şerh et-:

1.) Açıklamak, ayrıntısına inerek açıklamak, yorumlamak.

1.1. şerh et-:-*me, -y, -elim*
*Bezm-i sohbette gönül dāğını **şerh etmeyelim***
Hātır-ı enver-i ihvāna gubār olmayalım **(Gazel 147/6)**

1.2. şerh et-:-*eyim*
Sīnemi gırbāle döndürmek neden oldu revā
*Hālimi **şerh edeyim** icmālen ey meh-rū sana* **(Tahmis 6/9)**

şerh olun-:

1.) Açık açık anlatılmak, izah edilmek.

1.1. şerh ol-: -*sa*
Zübdedir āsār-ı kilk-i zī fünūnum Fennīyā
***Şerh olunsa** dürlü dürlü nükte vü īmā çıkar* **(Gazel 34/7)**

şerh u beyān:

1.) Açıklayarak ifade etme.

1.1. şerh u beyān:-*a*
*O derdin bilmeyen **şerh u beyāna** ibtidār ettim*
Enīn-i dil-şikāfım ihtizāz eyler zebān titrer **(Gazel 40/2)**

şerh u tasvīr:

1.) Açıklama ve anlatma.

1.1. şerh u tasvīr:
***Şerh u tasvīr** iktidār-ı hāmedan bīrūndur*
Meşreb-i pāk-i hümāyūnundaki ʿulviyeti **(Kaside 37/28)**

1.2. şerh u tasvīr:
Meşreb-i pāk-i hümāyūnundaki ʿulviyeti
***Şerh u tasvīr** iktidār-ı hāmeden bīrūndur* **(Kaside 37/28)**

şerha-i endūh:

1.) Gam yarası.

1.1. şerha-i endūh:
*Eskiden **şerha-i endūh** ile āzürde iken*
Sahne-i sīnemi pür-dāğ-ı cedīd etti felek **(Gazel 110/4)**

şerh-ı hāl et-:

1.) Hâlini, durumunu anlatmak, izah etmek.

1.1. şerh-ı hāl et-:-*se, -m*
*Nasıl **şerh-ı hāl etsem** diye āşināsına*
Kimi hande eyler kimi giryān taraf taraf **(Gazel 104/5)**

şerh-i mā fi'l-bāl:

1.) Gönülde olanı açıklamak, izah etmek.

1.1. şerh-i mā fi'l-bāl:
*Cenāb-ı Mürşīde lāzım mı Fennī **şerh-i mā fi'l-bāl***
Zamīr-i ehl-i derdi ʿārif-i āgāh bilmez mi **(Gazel 234/5)**

şerh-i merām:

1.) İsteğini, niyetini açıklama, bildirme.

1.1. şerh-i merām:-*a*
*Oldu rakīb **şerh-i merāma** hāʾil*
Cānāna tefhīmi olmadı kābil **(Şarkı 8/9)**

şerʿī:

1.) Şeriatla ilgili, şeriata uygun.

1.1. şerʿī:
*ʿAle'l-ʿāde temettüʿ gerçi **şerʿī** bir ticārettir*
Fakat yüzde otuzbeşle alıp satmak rezālettir **(Müseddes 1/13)**

şerʿ-i akvem:

1.) En doğru kanunlar, kurallar.

1.1. şerʿ-i akvem:
***Şerʿ-i akvemle** ʿadāletle kemāl-i lutf ile*
Kıldın efzāyiş-pezīr āsāyiş ü emniyeti **(Kaside 37/33)**

şerʿ-i enver:

1.) Nurlu şeriat.

1.1. şerʿ-i enver:
Dīdemi mahrūm-ı dīdār etme var Müftīye sor
***Şerʿ-i enver** saddeder mi bāğa nāzır revzeni* **(Gazel 218/2)**

şerʿ-i münīr:

1.) Parlak, nurlu şeriat, din.

1.1. şerʿ-i münīr:
Siyyemā her söz eden olsun karīn ü iʿtimād
*Hükm-i katʿī vermeğe **şerʿ-i münīr** ister sikāt* **(Gazel 10/3)**

1.2. şerʿ-i münīr:-*e*
*Min baʿd emre kāʾim ol **şerʿ-i münīre** hādim ol*
Havf et Hudādan nādim ol eyle Peyamberden hicāb **(Kaside 20/3)**

şerʿ-i Nebiyy-i Efham:

1.) Yüce peygamberin (Hz. Peygamber) dini.

1.1. şerʿ-i nebiyy-i efham:-*e*
Nāmı İsmāʿīl Sūdīdir o gevher pārenin
*Hādim et yā Rab anı **şerʿ-i Nebiyy-i Efhame*** **(Tarih 7/3)**

serīʿat:

1.) Açık, doğru ve düz yol; ***tas.*** Allah'a erişme yolundaki dört makamdan (şeriat, tarikat, hakikat, marifet) birincisi; kulların Allah'a vasıl olabilmesi için uyulması gereken kulluk hükümlerini yerine getirme makamı.

1.1. şerīʿat:
Hakīkat ʿāleminde fark maʿal cemʿ a muvaffak kıl
***Şerīʿat** ʿāleminde ehl-i temyīz eyle yā Rabbī* **(Kaside 12/3)**

serīʿat yolu:

1.) Doğru yol, Hak yolu.

1.1. şerīʿat yolu:-*n, -u*
*İʿvicāc etme **şerīʿat yolunu** taʿkīb et*
Müstakīm ol her umūrunda amān hāme gibi **(Gazel 237/10)**

şerm:

1.) Utanç, mahcubiyet.

1.1. şerminden:-*i, -n, -den*
*Var ise görmüşte **şerminden** yere girmiştir ay*
ʿAks-i māh-ı rūyunu deryāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/2)**

1.2. şerminden:-*i, -n, -den*
***Şerminden** ʿarak-rīz oluyor cebhe-i pākin*
Hācet mi kalır gül var iken reşş-i gülāba **(Gazel 201/2)**

şermende:

1.) Utangaç, utanan, mahcup.

1.1. şermendeliğim:-*lik, -im*
Bārī gerdūn bana arsızlığı telkīn etsin
*Feyz u ikbālime **şermendeliğim** perde ise* **(Gazel 180/4)**

1.2. şermendesi:-*s, -i*
*Hayl-i melek **şermendesi** hūr u cinān efkendesi*
Hep bendesinin bendesi Keyhüsrev ü Efrāsiyāb **(Kaside 20/9)**

1.3. şermendeyim:-*y, -im*
*Sefāhat-pīşeyim **şermendeyim** rū-yı siyāhımdan*
Meʿāsīden ibārettir çıkan şey dest-gāhımdan **(Müseddes 2/1)**

şermende bırak-:

1.) Mahcup etmek, utandırmak.

1.1. şermende bırak-:
*Yaramazlık yapanı lutf ile **şermende bırak***
ʿĀkıbet ettiğine kendi peşīmān olsun **(Gazel 169/5)**

şermende kal-:

1.) Mahcup olmak, utanmak.

1.1. şermende kal-:-*(ı)r*
*Bermekīler dahi **şermende kalır** lutfundan*
Cūd u ihsānı kılar Hātemi hayrān-ı kerem **(Kaside 41/17)**

şermende-i her:

1.) Utananların tümü; her utanılacak şey.

1.1. şermende-i her:
Bakma yüzünün kāresine eyleme tahcīl
***Şermende-i her** sū-i sevābıktır efendim* **(Kaside 18/7)**

şermende-i ihsān et-:

1.) Lütufla mahcup etmek.

1.1. şermende-i ihsān et-:-*ti, -n*
Her ne yapsam ne desem şükrünü īfā edemem
*Beni ol mertebe **şermende-i ihsān ettin*** **(Kaside 44/4)**

şermende-i ikrām et-:

1.) Ağırlayarak, hürmet edip saygı göstererek utandırmak, mahcup etmek.

1.1. şermende-i ikrām et-:-*(e)r, -iz*
Eyleriz hātır-ı ahbāba riʿāyet her bār
*Vakt olur hasmı da **şermende-i ikrām ederiz*** **(Gazel 80/3)**

şerm-i cürm:

1.) Günahların mahcubiyeti.

1.1. şerm-i cürm:-*ü*
*Beni ʿafv eyle **şerm-i cürmü** gönlümden çıkar yā Rab*
Ki senden gayrī bir sāhib-kerem gaffār yoktur yok **(Gazel 105/8)**

şerm-sār et-:

1.) Mahcup etmek, utandırmak.

1.1. şerm-sār et-:-*me*
Sevgilim mazhar-ı ʿafvet ne günāhım var ise
*Beni taʿdād-ı kusūrumla **şerm-sār etme*** **(Gazel 185/6)**

1.2. şerm-sār et-:-*mek*
*Fazīlettir onu ʿafv-ı keremle **şerm-sār etmek***
Cināyettir dil-i ebnā-yı cinsi dāğ-dār etmek **(Müsebba 1/6)**

şerm-sār eyle-:

1.) Mahcup duruma düşürmek, utandırmak.

1.1. şerm-sār eyle-:-*r*
ʿAnber ü miskin şikest eyler revācın būy-ı dost
***Şerm-sār eyler** gül-i raʿnāyı reng-i rūy-ı dost* **(Gazel 13/1)**

şerm-sār kal-:

1.) Utanıp kalmak, mahçup olmak.

1.1. şerm-sār kal-:-*(ı)r, -lar*

*İbn-i Sīnālar Aristolar **kalırlar şerm-sār***
Öyle Şāhen-şāh-ı dānā kim huzūrunda anın **(Kaside 39/4)**

şerm-sārāne:

1.) Utangaç, mahcup bir şekilde.

1.1. şerm-sārāne:
*Der-i inʿāmına yā Rab **şerm-sārāne** geldik biz*
ʿAmel tomarını mālī bulup cürm ü cināyetle **(Gazel 69/6)**

şerr ü mekr:

1.) Kötülük ve hile.

1.1. şerr ü mekr:-*i, -n, -den*
ʿAyb olur kelb oğlu kelbe dersen arslan yavrusu
*Şahs-ı nā-cinsin hemīşe **şerr ü mekrinden** sakın* **(Gazel 236/4)**

1.2. şerr ü mekr:-*(i)n, -den*
Sitem lāyık mıdır nāsa husūsā müʿminīn olsun
*ʿUmūmen halk-ı ʿālem **şerr ü mekrinden** emīn olsun* **(Müsebba 1/13)**

şerr ü şekāvet:

1.) Kötü yaradılışlı olma, kötülük işleme.

1.1. şerr ü şekāvet:
.....et nezd-i saʿādetten o menhūs köpeği
*Ādeme **şerr ü şekāvet** dokunur engelden* **(Gazel 229/5)**

1.2. şerr ü şekāvet:-*ten*
Benim bir dilber-i ʿālī-cenābım dilşikārım var
Edip perhīz-i katʿī el yudum ***şerr ü şekāvetten*** **(Muhammes 2/13)**

şerr ü şeytānāt:

1.) Kötülük ve şeytanlar.

1.1. şerr ü şeytānāt:-*la*
Müzevvirlikle ***şerr ü şeytānātla*** *cemʿ-i māl etme*
O türlü māl ile infāk-ı evlād ü ʿiyāl etme **(Müseddes 1/7)**

ses:

1.) Kulağın duyabildiği titreşim, seda, ün.

1.1. sesinden:-*i, -n, -den*
Fennīyā kebg-i hurāmānı ***sesinden*** *biliriz*
ʿĀtıfetli güzeli söyleyişinden tanırız **(Gazel 82/7)**

1.2. sesinden:-*i, -n, -den*
Cemāl-i pākini görmesek hattā
Sesinden *tanırız āşināmızı* **(Şarkı 8/12)**

1.3. sesinle:-*(i)n, -le*
Ney gibi ben dāğ-dār olsam duyunca çok mudur
Sen bu Dāvūdī ***sesinle*** *mum edersin āheni* **(Gazel 218/3)**

ses:

1.) Altı; beşten sonra gelen sayı.

1.1. şeş:
Nigāh-endāz olurken ***şeş*** *cihāta çeşm-i fettānım*
Edilmişken müheyyā tīğ-i ebrū-yı dem-efşānım **(Tahmis 7/4)**

şeş cihāt:

1.) Altı yön; her taraf, bütün taraflar.

1.1. şeş cihāt:-*(ı)m, -dan*
Tevālī eyledi saf saf gelip her ***şeş cihātımdan***
Beni öldürdü ceyş-i gam amān cān kurtaran yok mu **(Gazel 216/2)**

şeşber:

1.) (şeşper): "Altı kanat" harp aletlerinden altı dilimli topuz.

1.1. şeşber:
Müʾminin yā Rab yed-i ʿirfānına olsun silāh
Münkirin ursun ser-i bī-mağzına ***şeşber*** *kalem* **(Kaside 24/27)**

sevk:

1.) Önüne katıp götürme, yöneltme, gönderme.

1.1. sevk:
Kāle gelmez harfe sığmaz ***sevk*** *ile maʿlūm olur*
Ehl-i dil kādir midir taʿrīfe meşhūdātını **(Gazel 240/3)**

şevk:

1.) Şiddetli arzu, istek, heves; sevinç, neşe, keyif.

1.1. şevk:
Şevk *ile meclis-i ünsiyyete germī vererek*
Dāʾimā dāğ-zen-i sīne-i ağyār olsun **(Gazel 162/6)**

1.2. şevk:
Kūy-ı mahbūb-ı Hudāya ol kadar müştāk kim
Şevk *ile pervāz ederdi bulsa bāl ü per kalem* **(Kaside 24/19)**

1.3. şevk:
Kevkeb-i ikbālini parlak göreydi bir zamān
Gör neler īcād ederdi ***şevk*** *ile esmer kalem* **(Kaside 24/28)**

1.4. şevk:
Bir gazel tarh edeyim ***şevk*** *ile ruhsat var ise*
Kuvve-i nātıkama vüsʿü talākat geliyor **(Kaside 48/29)**

1.5. şevk:
Bir gül koparan ***şevk*** *ile gülzār-ı fenādan*
Pür-yāre bulur sīnesini hār-ı habādan **(Kaside 50/1)**

1.6. şevkle:-*le*
Vasf-ı ruhsārıyla terşīş-i gülāb eyler kalem
Bir kalem kim ***şevkle*** *vassāf olur Peygambere* **(Kaside 24/54)**

1.7. şevkle:-*le*
Erbaʿīnimde beni pīr-i nahīf eyledi çarh
Yeni baştan olayım ***şevkle*** *bernā-yı ümīd* **(Kaside 46/44)**

şevk ver-:

1.)İstek ve coşkunluk vermek, şevklendirmek.

1.1. şevk:
Şevk verdim *ona āh-ı dil-i sūzānım ile*
Döşedim savmaʿamı çāk-i girībānım ile **(Müsebba 2/15)**

şevk al-:

1.) Arzu, istek uyandırmak; ilham almak.

1.1. şevk al-:-*(ı)r, -ız*
Zevk alır şevk alırız hāsılı bayrām ederiz
Sohbet-i ʿārif-i āgāh ile ārām ederiz **(Gazel 80/1)**

1.2. şevk al-:-*(ı)r*
Doldurur hātırlara envār-ı enver sözlerim
Şevk alır *feyz-i tabīʿatten münevver sözlerim* **(Tahmis 4/2)**

şevk u ferah:

1.) Neşe ve sevinç.

1.1. şevk u ferah:
Kederin var ise evsāfını tezkār eyle
Dil-i mağmūma verir ***şevk u ferah*** *yād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/2)**

şevk ü mesār:

1.) Neşe ve sevinçler.

1.1. şevk ü mesār:
Öyle meʾyūsum ki nā-peydā ederdi gam beni
Gelmeseydi yād-ı vasfınla dile ***şevk ü mesār*** **(Kaside 39/39)**

şevk ü meserrāt:

1.) Neşe ve sevinçler.

1.1. şevk ü meserrāt:
Seneler devr edip ettikçe tekerrür-i aʿyād
Günleri ***şevk ü meserrāt*** *ile etsin güzerān* **(Kaside 45/60)**

şevk ü şādī:

1.) Neşe ve mutluluk.

1.1. şevk ü şādī:-*den*
Şevk ü şādīden *eser kalmadı vicdānımda*
Dil-i gam-gīnim olup pāzede-i yeʾs ü melāl **(Kaside 40/38)**

şevk ü şetāret:

1.) Neşe ve sevinç.

1.1. şevk ü şetāret:
Āsafā sen gideli sevinmişti şemʿ-i kulūb
Yümn-i teşrīfin ile ***şevk ü şetāret*** *geliyor* **(Kaside 48/16)**

şevk u zevk:

1.) Arzu ve tat; eğlence.

1.1. şevk u zevk:-*i, -n, -e*
*Fennīyā aldanma **şevk u zevkine** bu ʿālemin*
Hep sürūrunda sitem sūrunda mātem gizlidir **(Gazel 41/5)**

şevk ü zevk-i talʿat:

1.) Yüzün arzusu, isteği; yüzünün ışığı, parıltısı.

1.1. şevk ü zevk-i talʿat:-*(ı)n, -la*
*Olurlar **şevk ü zevk-i talʿatınla** tā ebed devvār*
Seni gökte ararken yerde buldu çünki mihr ü māh **(Kaside 14/2)**

şevk-āver-i dil:

1.) Gönle neşe veren, gönlü şevklendiren.

1.1. şevk-āver-i dil:-*dir*
Ümīd-i nısfetin misbāhıdır her kalb-i mehmūmun
*Tecellī-yi hayāl-i Hazretin **şevk-āver-i dildir*** **(Kaside 38/23)**

şevket:

1.) Heybet, büyüklük, azamet.

1.1. şevketi:-*i*
*Dem-be-dem **şevketi** müzdād olsun*
Gelmesin zerre kadar şānına şeyn **(Tarih 10/4)**

2.) Fars Edebiyatının önemli şairi, İranlı büyük şair; Şevket-i Buhârî (ö. 1111/1700). XVII. yüzyılda Hindistan ve İran'da etkili olan Sebk-i Hindî (Hint tarzı, Hint usulü) şiirinin önemli temsilcilerinden olan şair (Zavotçu, 2018: 69).

2.1. Şevket:
*Fennī nükāt-ı şīʿrim teslīm ederdi **Şevket***
Tasvīb ederdi Sāʾib asrımda sağ olaydı **(Gazel 211/5)**

2.2. Şevketi:-*i*
Nükte-i eşʿārıma meftūn kıldım Sāʾibi
*Cevdet-i eşʿārıma hayrān bıraktım **Şevketi*** **(Kaside 37/96)**

şevket ü iclāl:

1.) Büyüklük, yücelik, azamet, kudret.

1.11. şevket ü iclāl:-*i, -n, -i*
*Müstedām eyle İlāhī **şevket ü iclālini***
Millete yek-ser cenāh-ı ʿadli olsun sāye-dār **(Kaside 39/59)**

şevket u kudret:

1.) Güç, kuvvet ve heybet.

1.1. şevket u kudret:-*(i)n, -e*
Ey Şehin-şāh-ı zamān merdümun çeşm-i cihān
***Şevket u kudretine** vermesin Allah zevāl* **(Kaside 40/48)**

şevket-i şāhāne:

1.) Şahlara yakışır heybet, azamet.

1.1. şevket-i şāhāne:-*s, -i*
Dāʾim olsun taht-ı Şāhīde ilā yevmi't-tenād
***Şevket-i şāhānesi** günden güne olsun füzūn* **(Kıt'a 1/2)**

şevketli:

1.) Şevket sahibi, yüce, ulu azametli.

1.1. şevketli:
*Gücenme ʿarz-ı hālimden amān **şevketli** hünkārım*
Kerīmin āsitānı merciʿ-i efrād-ı sāʾildir **(Kaside 38/29)**

1.2. şevketli:
*Bakma gel **şevketli** Hünkārım kusūr-ı bendeye*
İhtizāz-ı zerreden hurşīde gelmez iğbirār **(Kaside 39/34)**

1.3. şevketlim:-*m* (II. Abdülhamid Han)
*ʿArzuhāl etmekde **şevketlim** sığındım ʿafvine*
Müddeā-yı çākerīnin şöyle kim hüviyeti **(Kaside 37/40)**

şevk-ı kudūm:

1.) (Sevgilinin) Gelişinin neşesi.

1.1. şevk-ı kudūm:-*(u)n, -la*
Cāmlar gonca dehānın gibi handān olsun
*Şemʿalar **şevk-ı kudūmunla** fürūzān olsun* **(Müsebba 2/19)**

şevk-ı mey:

1.) Şarab içmeye duyulan arzu, istek.

1.1. şevk-ı mey:-*i*
*Dağıtır **şevk-ı meyi** makdem-i serheng-i humār*
Sanma kim meclis-i sākīdeki lezzet bākī **(Gazel 243/5)**

şevk-i mülākāt:

1.) Görüşme arzusu.

1.1. şevk-i mülākāt:
*Ol mehe **şevk-i mülākāt** öyle müzdād olduğum*
Kubbe-i gerdūnu her şeb tāb-nāk etsem gerek **(Gazel 248/2)**

1.2. şevk-i mülākāt:
Kubbe-i gerdūnu her şeb tāb-nāk etsem gerek
*Ol mehe **şevk-i mülākāt** ile öyle müzdād olduğum* **(Tahmis 8/5)**

şevk-ı ruh-ı yār:

1.) Sevgilinin yanağının arzusu.

1.1. şevk-ı ruh-ı yār:
*Gittim bu gece **şevk-ı ruh-ı yār** ile yāre*
Şemʿin yanarak yakılarak kalbi kararmış **(Gazel 92/8)**

şevk-ı şeb-tābāne:

1.) Geceyi aydınlatırcasına oluşan heves, arzu.

1.1. şevk-ı şeb-tābāne:
Gün gibi pertev-feşān ol yoksa ey necm-i emel
*İstemem bu **şevk-ı şeb-tābāne** makbūlüm değil* **(Gazel 140/4)**

şevk-i şeref-i vuslat:

1.) Kavuşma şerefinin arzusu.

1.1. şevk-i şeref-i vuslat:-*ı*
Bir mah-ruhun mihri süveydāda nihāndır Bir hayli zamāndır
***Şevk-i şeref-i vuslatı** bir hayli zamāndır Sīnemde nihāndır*
(Müstezad 2/1)

şevk-ı ümīd:

1.) Ümit hevesi, sevinci.

1.1. şevk-ı ümīd:
Dil ehl-i dili kaplardı serāpā zulümāt
*Vermese **şevk-ı ümīd** mihr-i dırahşān-ı kerem* **(Kaside 41/5)**

şey:

1.) Madde, eşya, söz, olay, iş, durum vb.nin yerine kullanılan, belirsiz anlamda bir söz.

1.1. şey:
Gönül yüz sürer her hatvede hāk-i pāyine
*Ne **şey** var ki hükm-i tīneti fāʿil olmasın* **(Gazel 164/4)**

1.2. şey:
Sefâhat-pîşeyim şermendeyim rû-yı siyâhımdan
*Meʿâsîden ibârettir çıkan **şey** dest-gâhımdan* **(Müseddes 2/1)**

1.3. şeydir:-*dir*
ʿAdâlet istikâmet istitâʿat
*Samîmî sevdiği **şeydir** cihânda* **(Tarih 19/2)**

1.4. şeydir:-*dir*
*ʿAbes **şeydir** ümîd-i lutf ile nâ-cinse yalvarmak*
Ki Nemrûd-ı şakî ʿarz-ı tevâzûʿyla Halîl olmaz **(Gazel 76/5)**

1.5. şeyle:-*le*
*Kendi meşhûr olduğu **şeyle** beni teşhîr içün*
Korkmayıp Hakkdan bana ʿâzv etti sûʾ-i hasleti **(Kaside 37/50)**

1.6. şeyler:-*ler*
*Bazı **şeyler** de nezâʾirle bulunmuş farazâ*
Leb ü dendândadır laʿl ü leʾâlin sırrı **(Tarih 8/8)**

şeyâtîn:

1.) Şeytanlar.

1.1. şeyâtîne:-*e*
*Der-i cennette **şeyâtîne** güzergeh yoktur*
Rukabânın ayağın bâb-ı saʿâdetten kes **(Gazel 91/5)**

1.2. şeyâtîn:
***Şeyâtîn** müsteşârın olmamak îcâb eder yoksa*
Bozulmaz ahd ü mîsâkın karînin âdem oldukça **(Gazel 200/6)**

şeyb:

1.) Saçın sakalın ağarması, ihtiyarlık, kocama.

1.1. şeyb:
Hatt-ı âverlikten evvel bir kitâb-ı hüsn idin ammâ
*Bozup dağıttık anı **şeyb** ile şîrâzeden çıktık* **(Müfret 14/1)**

şeydâ:

1.) Deli, divane, çılgın.

1.1. şeydâ:
Niçin sakınmalı seni sevenden
*Sakınma sultânım **şeydâ** mısın sen* **(Diğer 2/6)**

şeydâlan-:

1.) Çılgın, divane, âşık olmak.

1.1. şeydâlanmasın:-*ma, -sın*
*Zülf-i şeb-fâmın gören mümkün mü **sevdâlanmasın***
Leyle-i hüsnün seven kâbil mi şeydâlanmasın **(Gazel 171/1)**

şeydâ-yı ümîd eyle-:

1.) Ümit çılgını etmek.

1.1. şeydâ-yı ümîd eyle-:
Nigeh-i lutf ile şâd eyle sevâdü'l-ʿaynım
*Vaʿd-i memdûd ile gel **eyleme şeydâ-yı ümîd*** **(Kaside 46/63)**

şeydâ-yı visâl:

1.) Kavuşma çılgınlığı, tutkusu.

1.1. şeydâ-yı visâl:
*Vasla ermeyince **şeydâ-yı visâl***
Müstefîd olamaz şifâ-hâneden **(Şarkı 2/6)**

şeyh ü şâb:

1.) İhtiyar ve genç.

1.1. şeyh ü şâb:
*Dîde-i fettânına meftûn olup her **şeyh ü şâb***
Âsitân-ı hüsnüne etmek dilerler intisâb **(Tahmis 6/11)**

şeyh-i dânâ:

1.) Âlim, bilgin şeyh (Seyyid Ahmed er-Rifâî).

1.1. şeyh-i dânâ:
*Mukaddes **şeyh-i dânâ** dil mücerred ʿâşık-ı dîdâr*
Mükerrem ʿâbid-i fazl-âşinâ ʿâlî meziyettir **(Kaside 30/7)**

şeyh-ı şâb:

1.) Gençlerin başkanı, şeyhi.

1.1. şeyh-ı şâb:
Gam u âlâm-ı dehri ihtiyâr et âsitânında
*O **şeyh-ı şâba** cândan hizmet eyle himmet istersen* **(Gazel 246/4)**

şeyhü'l-küremâ:

1.) Cömertlik sahibi; cömertliğin piri, başı.

1.1. şeyhü'l-küremâ:
*Yani **Şeyhü'l-küremâ** Hazreti Memdûh Paşa*
Ki odur zîver-i ser-defter-i aʾyân-ı kerem **(Kaside 41/12)**

şey-i bed-sirişt:

1.) Kötü huylu şey, kimse.

1.1. şey-i bed-sirişt:
*Nâʾil-i ihsân olur muhsin **şey-i bed-sirişt***
Muktezâ-yı fiʿl zâtınca mücâzâtın görür **(Gazel 55/2)**

şeyn gel-:

1.) Leke gelmek; onur kıracak, şanı alçaltacak bir durumla karşılaşmak.

1.1. şeyn gel-:-*me, -sin*
Dem-be-dem şevketi müzdâd olsun
Gelmesin** zerre kadar şânına **şeyn **(Tarih 10/4)**

şeytân:

1.) Hz. Âdem'e secde etmediği için cennetten kovulan, insanları Allah'ın emirlerine karşı kışkırtan, kötülüğe yönelten cin, iblis; ***mec.*** Kötü düşünceli, kötü niyetli kimse.

1.1. şeytân:
Dâʾimâ alçak görür her şeyden insân kendini
*Gerçi ʿâlî gösterir insâna **şeytân** kendini* **(Gazel 231/1)**

1.2. şeytân:
*Melʿanet-perdâz olur zîrâ ki **şeytân** yavrusu*
Merdüm-i bed-mâyeden tıfl-i necîb etmez zuhûr **(Gazel 236/5)**

1.3. şeytânı:-*ı*
Fakîri etme tahkîr
***Şeytânı** etme tanzîr* **(Diğer 1/17)**

1.4. şeytânı:-*ı*
*Fakîri etme tahkîr **şeytânı** etme tanzîr*
Çok saltanat gizlidir züll-i suʾâl içinde **(Gazel 203/9)**

1.5. şeytânı:-*ı*
***Şeytânı** sokan cennet-i aʿlâya yılandır Denmez ki yalandır*
Bed-mâyeyi bed-mâye eder hıfz u himâye Çıksan da semâya
(Müstezad 1/4)

şeytânat:

1.) Şeytanlar.

1.1. şeytânat:

Sen hemān rāsih-dem ol ihlāsta ādem gibi
***Şeytānat** fikriyle ağyār-ı mürāʿī çatlasın* **(Gazel 214/4)**

şifā:

1.) İyileştirici, çare olan şey; ilaç, deva.

1.1. şifā:-*den*
Becādır cāhili taʿlīm için tekdīr ü darb etmek
*ʿAlīle telh-i dārūyı tenāvülden **şifā** artar* **(Gazel 59/4)**

1.2. şifādır:-*dır*
*Buyurun ʿaynı şeker ʿaynı **şifādır** hakkā*
Fennīyā söyledi tārīhin anın çıktı bir er **(Tarih 15/6)**

şifā ver-:

1.) İyi etmek, sağlığına kavuşturmak; rahatlatmak.

1.1. şifā ver-:-*meli*
Acı şeylerle a doktor beni iʿzāb etme
*Haste-i ʿaşka **şifā vermeli** dārū dediğin* **(Gazel 118/6)**

1.2. şifā ver-:-*mez*
*Gerçī **vermez** bir **şifā** ʿaşkınla çok söylendiğim*
Izdırārīdır şehā ʿaşkınla çok söylendiğim **(Tahmis 5/11)**

şifā-bahş-ı ʿalīl ol-:

1.) Hastaya şifa bahşeden, veren (şey) olmak.

1.1. şifā-bahş-ı ʿalīl ol-:-*maz*
*Devā zannettiğin her şey **şifā-bahş-ı ʿalīl olmaz***
Her insān sūretinde gördüğün merd-i asīl olmaz **(Gazel 76/1)**

şifāh:

1.) Dudaklar.

1.1. şifāhımın:-*(ı)m, -ın*
Tabīb o yāreye istemem çāre
*Şīrīn **şifāhımın** yādigārıdır* **(Şarkı 7/8)**

1.2. şifāhımdan:-*(ı)m, -dan*
O sırrı ʿAşkīyā erbāb-ı zāhır eylemez idrāk
*Ne ki Sādık kelāmım var Saʿīd söyler **şifāhımdan*** **(Gazel 245/7)**

şifā-hāne:

1.) Şifa yeri, hastane.

1.1. şifā-hānede:-*de*
Sīneden yāre yemek gam sayılır mıydı bana
*Bu **şifā-hānede** tabʿımca lebin emsem idi* **(Gazel 210/3)**

1.2. şifā-hāneden:-*den*
Vasla ermeyince şeydā-yı visāl
*Müstefīd olamaz **şifā-hāneden*** **(Şarkı 2/6)**

şifā-yāb ol-:

1.) Şifa bulmak, iyileşmek.

1.1. şifā-yāb ol-:-*ma, -nın*
*Cennete girse **şifā-yāb olmanın** imkānı yok*
Hasta-i ʿaşka yetişmezse eğer dārū-yı dost **(Gazel 13/3)**

şikār:

1.) Av, avlanma; ***mec.*** Değerli, kolay ele geçmeyen, nadir bulunan şey (sevgili).

1.1. şikārı:-*ı*
*Hikmet ü ʿirfāna dāʾir her **şikārı** kayd edip*
Zaptedip ağyāra kaptırmaz gazanfer fer kalem **(Kaside 24/17)**

1.2. şikārımdan:-*(ı)m, -dan*
Tabʿımın ʿulviyyetin ağyār yārımdan bilir
*Himmet-i şīrānemi ʿālem **şikārımdan** bilir* **(Gazel 28/1)**

1.3. şikārın:-*ın*
Cihānda zevk-ı inʿāmı kerem-sāz olmayan bilmez
***Şikārın** lezzetin aslında şehbāz olmayan bilmez* **(Gazel 66/1)**

şikār kıl-:

1.) Avlamak.

1.1. şikār kıl-:-*(a)r*
Fehm-i derrākim eder nā-güfte mazmūn ihtirāʿ
*Tabʿ-ı gavvāsım **kılar** nā-süfte incīler **şikār*** **(Kaside 39/45)**

şikār-ı himmet:

1.) Gayret, yardım avı.

1.1. şikār-ı himmet:-*i*
*Teʿālī kıl **şikār-ı himmeti** kapmakta şahbāz ol*
Tārīk-i dil-nüvāzīde alıklık yapma kurnaz ol **(Müsebba 1/37)**

şikāye ettir-:

1.) Şikâyet ettirmek, sızlanmak.

1.1. şikāye ettir-:-*di*
Henüz üç yaşını etmişken ikmāl
*Ecel zahmından **ettirdi şikāye*** **(Tarih 13/4)**

şikāyet:

1.) Hoşnutsuzluk belirten söz veya yazı, sızlanma, yakınma.

1.1. şikāyet:
Pek zār ü nizār oldum takrīre liyākat yok
*Ancak gam-ı firkatten hāmemde **şikāyet** var* **(Gazel 58/4)**

1.2. şikāyet:
Söyle maksat ne bu sūzişli gazelden Fennī
*Yoksa zımnında bunun yāre **şikāyet** var mı* **(Gazel 227/6)**

1.3. şikāyetleri:-*ler, -i*
*Eylemezdim bu **şikāyetleri** katʿā tezkār*
Olmasa dilde ger endīşe-i infāk-ı ʿıyāl **(Kaside 40/9)**

şikāyet et-/eyle-:

1.) Durumundan yakınmak, sızlanmak, memnuniyetsizliğini ifade etmek.

1.1. şikāyet et-:-*en*
Cefāya göğüs germek gerek yāra dil veren
*Cefādan **şikāyet eden** ehl-i dil olmasın* **(Gazel 164/7)**

1.2. şikāyet et-:-*me*
***Şikāyet etme** Haktan halka her hāle rızā göster*
Tamaʿdan kıl ferāgat ehl-i īsār ol sehā göster **(Müsebba 1/23)**

1.3. şikāyet eyle-:-*di, -m*
*Ben de kendiden **şikāyet eyledim** ammā çi sūd*
Eyledi efkārına hizmet riyāset u kuvveti **(Kaside 37/47)**

1.4. şikāyet eyle-:-*me*
*Sen **şikāyet eyleme** her hāle Fennī şākir ol*
Gerçi tāliʿden felekten bess-i şekvā eskidir **(Gazel 42/5)**

1.5. şikāyet eyle-:-*me, -m*
*Ben sana senden **şikāyet eylemem** ben sağ iken*
Ben ölünce gel suʾāl et üstühānım söylesin **(Gazel 166/7)**

şikest eyle-:

1.) Kırmak, mağlup etmek (daha değerli olup üstün gelmek).

1.1. şikest eyle-:-*r*
*ʿAnber ü miskin **şikest eyler** revācın būy-ı dost*
Şerm-sār eyler gül-i raʿnāyı reng-i rūy-ı dost **(Gazel 13/1)**

şikeste:

1.) Kırılmış, kırık.

1.1. şikeşte:
*Dil **şikeşte** dīde pür-nem kef be-sīne rū be-hāk*
Eyleyüp dergāhına takdīm-i zill ü meskenet **(Kaside 32/10)**

şimdengeri:

1.) Bundan sonra, bundan böyle, şimdiden sonra.

1.1. şimdengeri:
Evvelcesi nahl-i gül-i rengīn idin ammā
***Şimdengeri** bir serv-i hırāmān olacaksın* **(Gazel 131/2)**

1.2. şimdengeri:
*Müjde **şimdengeri** ey hātır-ı āzürde sana*
Olacaksın yine her türlü meserrāta karīn **(Kaside 42/2)**

1.3. şimdengeri:
*Bārī **şimdengeri** ısgā buyurup sözlerimi*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/24)**

1.4. şimdengeri:
***Şimdengeri** gün gösterecekmiş bana devrān*
Gönlüm bu yalan vaʿde inansın mı ne dersin **(Gazel 122/5)**

şimdi:

1.) İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an; artık, bundan böyle.

1.1. şimdi:
Sen evāʾilde yalan söylemeyi bilmez idin
***Şimdi** ey yār-ı hakīkat eserim noldu sana* **(Gazel 1/5)**

1.2. şimdi:
***Şimdi** sensin cümlenin mümtāzı ey ʿālī-mizāc*
Eylemem bühtān isbāt-ı misāl etmem sana **(Gazel 3/3)**

1.3. şimdi:
***Şimdi** hep ʿaksinedir kār-ı cihān ez-cümle*
Bir peder iş yapamaz emr-i püserden hāric **(Gazel 18/3)**

1.4. şimdi:
Değilken muktedir her zī-fazīlet mahv u isbāta
*Sütūr-ı münşeʾātı **şimdi** bir sersem eder tashīh* **(Gazel 19/3)**

1.5. şimdi:
Bilinmiş gālibā Fennī ʿayārım müsteşārımdan
*Beni zem eyleyenler **şimdi** istiʿzāra çıkmışlar* **(Gazel 35/5)**

1.6. şimdi:
*Fennīyā **şimdi** beni zemmeden evlād-ı vatan*
Kadrimi sonradan anlar arar amma ne bulur **(Gazel 44/10)**

1.7. şimdi:
Hıtbede dīn ü asālet aranırdı evvel
***Şimdi** kızlar karılar kesret-i dınāra gelir* **(Gazel 53/4)**

1.8. şimdi:
*Tabīb-i hāzıkın kadri kırıktır **şimdi** ʿālemde*
Tabābet kendi derdin bilmeyen bīmāra kalmıştır **(Gazel 61/2)**

1.9. şimdi:
***Şimdi** de tahtına hüsne Şehin-şāh etmiş*
Yaratıp münşiʾ-i erkān-ı anāsır seni pāk **(Gazel 116/4)**

1.10. şimdi:
Temeyyüz eyledi bīgānelerden āşinā tez gel
*Seni Fennī gibi yok **şimdi** cāndan arzū eyler* **(Gazel 136/7)**

1.11. şimdi:
Gerçi şeref-i vasl ile handān idim evvel
***Şimdi** elem-i hicr ile giryānım efendim* **(Gazel 144/4)**

1.12. şimdi:
***Şimdi** uğraşmaktasın caʿlī bir istiğnā ile*
Evvel aldı ʿaklımı bir tavr-ı cān-bahşā ile **(Gazel 187/1)**

1.13. şimdi:
*Fazīletli ile bād eyliyorlar **şimdi** nādānı*
Bu ʿünvān kimlere lāyıktır ey üstād sen söyle **(Gazel 197/4)**

1.14. şimdi:
***Şimdi** bīgāne midir gözde dil-i bī-çārem*
Hani her hāline her rāzına ol mahrem idi **(Gazel 210/5)**

1.15. şimdi:
*Efendim mübtelā-yı hasretim gurbetde ben **şimdi***
ʿAceb kimlerle hem-bezm-i safāsın āh sen şimdi **(Gazel 220/1)**

1.16. şimdi:
Efendim mübtelā-yı hasretim gurbetde ben şimdi
*ʿAceb kimlerle hem-bezm-i safāsın āh sen **şimdi*** **(Gazel 220/1)**

1.17. şimdi:
Hayālim bir zamān hālī değil fikr-i visālinden
*Visālindir benim her lahzā gönlümden geçen **şimdi*** **(Gazel 220/2)**

1.18. şimdi:
Çekinmezdim evāʾilde çekerdim cevrini ammā
*Tahammül etmiyor bār-ı gam-ı hicrāna ten **şimdi*** **(Gazel 220/3)**

1.19. şimdi:
Yasağ etdi temāşā-yı bahān çeşm-i hūn-pāşa
*Tehīdir çünkü verd-i rūy-ı ālinden çemen **şimdi*** **(Gazel 220/4)**

1.20. şimdi:
Mesāmımdan akarken nūr-i şādī zevk-ı vaslınla
*Dil-i gam-dīde yād-ı sohbetinle nāle-zen **şimdi*** **(Gazel 220/5)**

1.21. şimdi:
Sabādan mı uçan kuştan mı alsam bir haber bilmem
*Ne ʿālemde ne keyfiyyettedir āyā vatan **şimdi*** **(Gazel 220/6)**

1.22. şimdi:
Oturmuş mansıba nādān-ı har-pūş küp gibi gümler
*Yatar gencīne-veş vīrānelerde ehl-i fen **şimdi*** **(Gazel 220/7)**

1.23. şimdi:
Gurāb-ı bed-makāl almış makāmın sadr-ı gülşende
*Makarrı bülbül-i şūrīde-i aşkın diken **şimdi*** **(Gazel 220/8)**

1.24. şimdi:
*Seninle müftehirdir **şimdi** ekvān*
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/12)**

1.25. şimdi:
Çok zamān ābā vü ecdādınla fahr etti cihān
***Şimdi** sen ettin mübāhī-ter serīr-i devleti* **(Kaside 37/35)**

1.26. şimdi:
*Benim ol şāʿir-i Örfī-edā Sāʾib-i sühan **şimdi***
Sözüm şāyānsa baş eʿālī ve esāfildir **(Kaside 38/40)**

1.27. şimdi:
*Āsafā zī-küremā hāsılı sensin **şimdi***
Hāris-i ehl-i hüner fāris-i meydān-ı kerem **(Kaside 41/19)**

1.28. şimdi:
Ki benim vākıf-ı maʿnā-yı ināyet ***şimdi***
Dersi hep benden alır nükte-şināsān-ı kerem **(Kaside 41/40)**

1.29. şimdi:
Bir Süleymān lutfîle dünyāyı taʿmīr eyledi
Bir de ***şimdi*** *Hazret-i Sultān Hamīd-i zī-fünūn* **(Kıt'a 1/1)**

1.30. şimdi:
Şimdi *meydān-ı hüner cühhāle etti intikāl*
Rahş-ı gül-günün eşekler tuttu cevlān-gāhını **(Müfret 7/1)**

1.31. şimdi:
Sohbetinle şād olanlar ***şimdi*** *nā-şād oldu gel*
Ceyş-i gam bastı gönül muhtāc-ı imdād oldu gel **(Muhammes 3/2)**

1.32. şimdi:
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel
Serpilir hasret ile ***şimdi*** *gözümden hūn-āb* **(Müsebba 2/52)**

1.33. şimdi:
Benimçün oldu encāmında bir bir bāʿis-i hüsrān
Nedāmetle akar ***şimdi*** *gözümden eşk-i istīʿmān* **(Müseddes 2/26)**

1.34. şimdi:
Ne emrin var ise emr et ki ben her emrine rāmım
Nedir bāʿis ki geçmez ***şimdi*** *istirhām u ibrāmım* **(Tahmis 3/4)**

1.35. şimdi:
Ki sen bir nokta-i mergūbe ben pür-kār idim evvel
Evvel ʿākil tanırdın gālibā dīvāneyim ***şimdi*** **(Tahmis 3/8)**

1.36. şimdi:
Ke-en başka bir şemʿa döner pervāneyim ***şimdi***
O eski bildiğin ʿāşık değilsem yā neyim şimdi **(Tahmis 3/9)**

1.37. şimdi:
Ke-en başka bir şemʿa döner pervāneyim şimdi
O eski bildiğin ʿāşık değilsem yā neyim ***şimdi*** **(Tahmis 3/9)**

1.38. şimdi:
Neden bīgāneler dost oldu ben bīgāneyim ***şimdi***
Yanında muʿteber bir dost-ı kıymet-dār idim evvel **(Tahmis 3/10)**

1.39. şimdi:
Benimle ma-sebakta ülfetin sūrī imiş sūrī
Süzersin ***şimdi*** *eller meclisinde çeşm-i mahmūru* **(Tahmis 3/11)**

1.40. şimdi:
Hastası olmuş idim baygın nigāhı evvelā
Şimdi *öldürdü beni āhū misāli gözlerin* **(Tahmis 6/10)**

1.41. şimdi:
Maāzallāh hele hiç kurtuluş yoktur tuzağımdan
Benim ***şimdi*** *şeh-i şevket-ver-i iklīm-i hüsn ü ān* **(Tahmis 7/8)**

1.42. şimdi:
Sinn-i rüşde vāsıl oldu ***şimdi*** *ol mahdūm-ı pāk*
Bi't-tabʿ gösterdi emr-i fenkihū ya inkiyād **(Tarih 6/3)**

1.43. şimdi:
ʿAcabā yevm-i kıyāmetten ʿalāmet mi nedir
Şimdi *ebnā-yı zemānda görülen fikr-i fesād* **(Taştir 2/8)**

şimdicek:

1.) Şimdi, şu anda.

1.1. şimdicek:
Sebep noldu vefāsız yād olunmaz ***şimdicek*** *nāmım*
Lisānında hemīşe sübha vü ezkār idim evvel **(Tahmis 3/5)**

şimdiki:

1.) İçinde bulunulan zamandaki, şu anki.

1.1. şimdiki:
Şimdiki *ahbāb u yārānın bozuktur meşrebi*
Sābıkan ʿahdinde sābit āşinālar var imiş **(Kıt'a 15/2)**

şimdilik:

1.) Belirli bir süre için; geçici olarak; muvakkaten.

1.1. şimdilik:
Şimdilik *sevdā-yı zülfünle perīşān hātırım*
Ey elif-i kad kāmetim ʿaşkınla āhir lām olur **(Gazel 33/4)**

1.2. şimdilik:
Tāvūs gibi kendine baktıkça kabarmış
Sabr eyle gönül ***şimdilik*** *el ermez o yāre* **(Gazel 92/5)**

1.3. şimdilik:
Şimdilik *çilekeş-i hicrānım*
Sağlık olsun bakalım sultānım **(Şarkı 9/1)**

1.4. şimdilik:
Fennīyā ***şimdilik*** *ahvālini dergāhına ʿarz et*
De kim bir āşinā-yı mübtelā-yı hemm ü gam buldum **(Kaside 49/17)**

şimdiye dek:

1.) Şimdiye kadar, bugüne kadar.

1.1. şimdiye dek:
Demedin ***şimdiye dek*** *yād edeyim gözlerimi*
Gam-ı hicrinle şeb ettin nice gündüzlerimi **(Müsebba 2/23)**

şīme-i ʿātıfet:

1.) Lütuf haleti, huyu.

1.1. şīme-i ʿātıfet:-*in*
Güç değildir beni de nāʾil-i inʿām etmek
Şīme-i ʿātıfetin *eylemiş idmān-ı kerem* **(Kaside 41/24)**

şīme-i lutf u kerem:

1.) İhsan ve cömertlik huyu.

1.1. şīme-i lutf u kerem:
Silinmiş ***şīme-i lutf u kerem*** *kalb-i ehibbādan*
Hamiyyet şahs-ı bī-ʿāra vefā ʿayyāra kalmıştır **(Gazel 61/3)**

şīme-i mevrūse:

1.) Miras kalmış huy.

1.1. şīme-i mevrūse:
Semāhat ***şīme-i mevrūse*** *ecdād-ı ʿızāmından*
Kerem-perverliği destūr-ı tīnet üzre fāʿildir **(Kaside 38/9)**

şīme-i rahm-ı insāf:

1.) Merhamet etme, acıma huyu.

1.1. şīme-i rahm-ı insāf:
Bilemem sende mi yok ***şīme-i rahm-ı insāf***
Yoksa ben mi değilim kābil-i feyz ü ikbāl **(Kaside 40/6)**

şimendifer:

1.) Demir yolu; tren.

1.1. şimendifer:
Tārīh-i tāmım Fennīyā olsun medār-ı tehniyet
Buldu nevā-yı yümn ile Ankarayı ***şimendifer*** **(Tarih 16/13)**

şimşīr-i cefā:

1.) Eziyet kılıcı.

1.1. şimşīr-i cefā:-*s, -ı, -n(ı)*
*Yine sīnemde **şimşīr-i cefāsın** imtihān etti*
Felek bir yara açtı çeşm-i cānı dem-feşān etti **(Gazel 251/1)**

1.2. şimşīr-i cefā:-*sı, -n(ı)*
*Yine sīnemde **şimşīr-i cefāsın** imtihān etti*
Felek bir yara açtı çeşm-i cānı dem-feşān etti **(Tarih 22/1)**

1.3. şimşīr-i cefā:-*sı, -n(ı)*
*Yine sīnemde **şimşīr-i cefāsın** imtihān etti*
Felek bir yara açtı çeşm-i cānı dem-feşān etti **(Tarih 22/1)**

sır:

1.) Bilinmesi, duyulması, açığa vurulması istenmeyen, gizli tutulan şey.

1.1. sır:
Tāliʿ-i hābīde feryādımla bīdār olmadı
***Sır** nedir bilmem felek tabʿımca devvār olmadı* **(Gazel 232/1)**

şīr:

1.) Aslan.

1.1. şīre:-*e*
Öyle Şāhen-şāh-ı ʿālī-şān gazenfer fer dilīr
*Kim ona nisbetle **şīr** ıtlākı şīre müsteʿār* **(Kaside 39/2)**

1.2. şīr:
Öyle Şāhen-şāh-ı ʿālī-şān gazenfer fer dilīr
*Kim ona nisbetle **şīr** ıtlākı şīre müsteʿār* **(Kaside 39/2)**

şīr ol-:

1.) Aslan olmak; aslan gibi korkusuz olmak.

1.1. şīr ol-:-*sa*
Yā kalır mı ʿāşık-i dil-hastanın cisminde tāb
*Lerze-nāk eyler beyim **şīr olsa** da bī-irtiyāb* **(Tahmis 6/12)**

şīr u efāʿī:

1.) Aslan ve engerek yılanları.

1.1. şīr u efāʿī:
*Ona hizmet eder **şīr u efāʿī***
Hüve'l-kutbu hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel **(Kaside 31/4)**

şīr ü şeker:

1.) Süt ve şeker; ***mec.*** İrfan nuru.

1.1. şīr ü şeker:
*Olur sen emredince şīşeden **şīr ü şeker** peydā*
Dil-i Fennīyi yā Rab müstaʿidd-i nūr-ı ʿirfān et **(Kaside 4/6)**

şīrāne:

1.) Aslan gibi.

1.1. şīrāne:
*Kılarsın herkese **şīrāne** ihsān*
Ki cedd-i emcedindir Şīr-i Yezdān **(Kaside 28/11)**

1.2. şīrāne:
*Bana **şīrāne** dilīrāne bir ikrām eyle*
Ey veliyy-i niʿam ey eşcaʿ-ı şücāʿān-ı kerem **(Kaside 41/33)**

1.3. şīrāne:
*Yine **şīrāne** müşīrāne o āfet geliyor*
Her adım başına bir güne saʿādet geliyor **(Kaside 48/31)**

şīrāzeden çık-:

1.) Düzenini bozmak; akıl dengesini kaybetmek.

1.1. şīrāzeden çık-:-*tı, -k*
Hatt-ı āverlikten evvel bir kitāb-ı hüsn idin ammā
*Bozup dağıttık anı şeyb ile **şīrāzeden çıktık*** **(Müfret 14/1)**

şīr-i jiyān:

1.) Kükremiş aslan.

1.1. şīr-i jiyān:
Hevā-yı zülf-i dilberdir eden ʿuşşākı ser-gerdān
*Dolaşmış bir kıla gūyā ki bin **şīr-i jiyān** titrer* **(Gazel 40/9)**

1.2. şīr-i jiyān:-*ı*
Nazar-ı feyzi eder mūr-ı Süleymānla denk
*Ne ki hışmı kılar **şīr-i jiyānı** izlāl* **(Kaside 40/13)**

şīr-i ner:

1.) Erkek aslan.

1.1. şīr-i ner:-*dir*
Ezerler dīv-i nefsi sāye-i Pīr-i muʿazzamda
*Mükemmel pehlivandır **şīr-i nerdir** Nakşibendīler* **(Kaside 36/6)**

şiʿr-i rekīk:

1.) Kusurlu, ahenksiz şiir.

1.1. şiʿr-i rekīk:-*(i)m, -le*
*Nazm-ı Reşīd **şiʿr-i rekīkimle** bir değil*
Zelc-i lisān hüsn-i beyān başka başkadır **(Gazel 64/9)**

şīr-i Yezdān:

1.) Allah'ın aslanı; Hz. Ali.

1.1. şīr-i Yezdān:
Kılarsın herkese şīrāne ihsān
*Ki cedd-i emcedindir **Şīr-i Yezdān*** **(Kaside 28/11)**

şīrīn:

1.) Güzel, hoş, tatlı. "Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikâyesinin kadın kahramanı.

1.1. şīrīn:
Tabīb o yāreye istemem çāre
***Şīrīn** şifāhımın yādigārıdır* **(Şarkı 7/8)**

1.2. şīrīn:
Yoktur zamānede sana bir benzer
***Şīrīn** misin yoksa Leylā mısın sen* **(Diğer 2/2)**

1.3. şīrīndir:-*dir*
*Visālin şehd-veş **şīrīndir** nīş-i firākın telh*
Muhakkak mecmaʿ-ı zıddeynsin zenbūra benzersin **(Gazel 120/4)**

şīrin meskeni pāk olur:

1.) "Aslanın yuvası temiz olur" anlamında bir ifade.

1.1. şīrin meskeni pāk olur:
ʿAşk olan sīne olur hubb-i sivādan hālī
*Çünkü meşhūr mesel **şīrin olur meskeni pāk*** **(Gazel 116/7)**

şīrīn-edā:

1.) Tatlı dilli, güzel sözlü.

1.1. şīrīn-edā:
*Eyle bir **şīrīn-edā** dilberle terkīb-i sühan*
Dersen efzāyiş-pezīr olsun kelāmın lezzeti **(Kaside 37/99)**

şīrīn-kām et-:

1.) Tadı damağında kalmak.

1.1. şīrīn-kām et-:-*(e)r*
*İsterse **şīrīn-kām eder***
İsterse bī-ārām eder **(Diğer 5/25)**

şīrin-kām ol-:

1.) Tadı damağında kalmak; hoşa giden, zevk alınan bir şeyi unutamamak.

1.1. şīrin-kām ol-:-*(u)r*
Telhī-i hicri çeken tūtī-i dil bir gün gelir
*Sāye-i laʿl-i şeker-bārında **şīrin-kām olur*** **(Gazel 33/3)**

şīrīn-mezāk eyle-:

1.) Lezzetini tatlı eylemek, tatlandırmak.

1.1. şīrīn-mezāk eyle-:-*r, -sin*
*Beni **şīrīn-mezāk eylersen** ey gül-çehre vuslatla*
Şurūb-ı gül gibi şekerlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/2)**

şīrīn-zebān:

1.) Tatlı dilli.

1.1. şīrīn-zebāndır:-*dır*
Söze geldikçe şekerler akıtır ağzından
*Lāʿl-i dilber gibi **şīrīn-zebāndır** kalemim* **(Gazel 152/9)**

1.2. şīrīn-zebānım:-*(ı)m*
*Sen ey **şīrīn-zebānım** nāz ile güftāre geldikçe*
ʿIzāmım birbirinden ayrılır hep üstühān titrer **(Gazel 40/5)**

şirzime-i bāğıye:

1.) Doğru yoldan ayrılanlar, azgınlar topluluğu.

1.1. şirzime-i bāğıye:-*(n)in*
*Çatlatır zehresini **şirzime-i bāğıyenin***
Dehşet-i çehre-i rahşān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/4)**

şirzime-i esrār:

1.) Gizli, herkesçe bilinmeyen küçük topluluklar.

1.1. şirzime-i esrār:-*a*
*İhtilat etmeyelim **şirzime-i esrāra***
Zer-i hālis kalalım pest-ʿayār olmayalım **(Gazel 147/7)**

şīşe:

1.) Camdan yapılmış, ağzı dar uzunca kap.

1.1. şīşeden:-*den* (***mec.*** Gönül, dil)
*Olur sen emredince **şīşeden** şīr ü şeker peydā*
Dil-i Fennīyi yā Rab müstaʿidd-i nūr-ı ʿirfān et **(Kaside 4/6)**

1.2. şīşeler:-*ler* (şarap kabı)
Muhabbet meclisinden zāʾil olmuş neşʾe āsārı
*Dökülmüş mey kırılmış **şīşeler** meyhāneler kalmış* **(Gazel 94/2)**

şīşe ol-:

1.) Cam, sırça içinde olmak; ***mec.*** Net bir şekilde görünmek.

1.1. şīşe ol-:-*sa*
***Şīşe olsa** sīne-i ebnā-yı ādem kāşkī*
Bī-tereddüt keşf olunsa her kulūbun niyeti **(Kaside 37/55)**

şitāb et-/eyle-:

1.) Acele etmek, seğirtmek, çabuk davranmak.

1.1. şitāb et-:
Arz-ı hāl ettim ise vuslat ümīdiyle sana
*Çık da esrārımı iʿlāna **şitāb et** mi dedim* **(Gazel 146/4)**

1.2. şitāb et-:-*tik, -i, -miz*
*Boş imiş cānib-i cānāna **şitāb ettiğimiz***
Heves-i vasl ile tahrīk-i rikāb ettiğimiz **(Gazel 73/1)**

1.3. şitāb eyle-:-*r*
*Rağbet etsem devlet-i dünyā **şitāb eyler** bana*
Lāle hadler servi kadler intisāb eyler bana **(Kıt'a 5/1)**

1.4. şitāb eyle-:-*r*
*Yüz sürmeğe dergāhına kerrūbiyān **eyler şitāb***
Dildādedir Allahına canlar fedādır rāhına **(Kaside 20/8)**

şitābān:

1.) Aceleyle, koşarak, çabucak.

1.1. şitābāna:-*a*
Muʿīn ol ebnā-yı cinsine mümkün oldukça
*Fırsat zamānı gāyet **şitābāna** gelir gider* **(Gazel 46/7)**

şīve:

1.) Naz, eda, işve, cilve.

1.1. şīve:
*Her güzelde **şīve** her helvada lezzet bir değil*
Sevmesin mi gördüğü her şūhu erbāb-ı mezāk **(Gazel 139/3)**

şīve-ger:

1.) (şivekâr): şiveli, işveli, cilveli (sevgili).

1.1. şīve-gerim:-*(i)m*
Acı sözler atıyorsun şekerim noldu sana
*Şekerim **şīve-gerim** verd-i terim noldu sana* **(Gazel 1/1)**

şīve-i güftār:

1.) Sözün edası, söyleyiş tarzı, üslup.

1.1. şīve-i güftār:
Sevād-ı nazm kıldı Fennīyā miʿmārdan hālī
*Yıkıldı beyt-i eşʿār zaʿil oldu **şīve-i güftār*** **(Gazel 217/7)**

1.2. şīve-i güftār:-*a*
*Gözümde her ne varsa **şīve-i güftāra** verdim hep*
Kelām-ı bī-hurūf u savta hayrān kaldım encāmı **(Gazel 9/5)**

1.3. şīve-i güftār:-*dan*
*Kalır bir gün bu diller **şīve-i güftārdan** hālī*
Hemīşe Hakkı zikr et sağ iken kalb ü lisānınla **(Gazel 217/8)**

1.4. şīve-i güftār:-*(ı)n, -dır*
*Beni dem-beste kılan **şīve-i güftārındır***
Gözümü yolda koyan cünbüş-i reftārındır **(Gazel 30/1)**

şīve-i hükm-i kader:

1.) Kaderin hüküm tarzı, yolu.

1.1. şīve-i hükm-i kader:-*i*
*Hoş görür ʿārif olan **şīve-i hükm-i kaderi***
Ki bilir olmadığın tīr-i kazānın siperi **(Gazel 221/1)**

şīve-i reftār:

1.) Nazlı nazlı yürüme, salınma.

1.1. şīve-i reftār:
Çözüldü ʿukde-i zānū geçerken pīşgāhından
*Şaşırdın **şīve-i reftār** mı reh-zen misin kāfir* **(Gazel 39/12)**

1.2. şīve-i reftār:-*ı, -n, -a*
Şīve-i reftārına *çok ser ü kadler baş eğer*
Nāfe-i müşkīnine āhūlar eyler ser-fürū **(Gazel 176/3)**

1.3. şīve-i reftār:-*ı, -n, -a*
Şemʿalar şevk-ı kudūmunla fürūzān olsun
Serviler ***şīve-i reftārına*** *hayrān olsun* **(Müsebba 2/20)**

1.4. şīve-i reftār:-*ı, -n, -ı*
Şīve-i reftārını *gördü dikildi kaldı serv*
Bağda gözler kıyām üzre o mevzūn kāmeti **(Kaside 37/101)**

şive-i şām-ı garībān:

1.) Gariplerin akşam tarzı (gariplerin geçirdikleri akşam gibi).

1.1. şive-i şām-ı garībān:
Çekeriz başa girībān-ı ʿabā dehri
Şīve-i şām-ı garībān *ile ahşam ederiz* **(Gazel 80/8)**

şīve-i takdīr:

1.) Allah'ın ezelî kararı.

1.1. şīve-i takdīr:-*i*
Şīve-i takdīri *tezkār u teʾemmüldür hüner*
Nīk ü bed her işte Allaha tevekküldür hüner **(Gazel 37/1)**

şīve-kār:

1.) Nazlı, işveli, cilveli (sevgili).

1.1. şīve-kāre:-*e*
Germi-i suhbet veren bāzār-ı yāre pāradır
Nermi-i vuslat veren ol ***şīve-kāre*** *pāradır* **(Gazel 56/1)**

1.2. şīve-kārım:-*(ı)m*
Şīve-kārım *sen gideli*
Gönüller pür-melāl oldu **(Diğer 3/1)**

1.3. şīve-kārım:-*(ı)m*
Tükendi tāb u tākat kalmadı sabr u karārım gel
Keremkārım nigārım dilşikārım ***şīve-kārım*** *gel* **(Müsebba 3/3)**

1.4. şīve-kārım:-*(ı)m*
Keremkārım nigārım dilşikārım ***şīve-kārım*** *gel*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel **(Müsebba 3/7)**

1.5. şīve-kārım:-*(ı)m*
Açılsın yümn-i teşrīfinle bu şeb subh-ı ikbālim
Keremkārım nigārım dilşikārım ***şīve-kārım*** *gel* **(Müsebba 3/10)**

1.6. şīve-kārım:-*(ı)m*
Keremkārım nigārım dilşikārım ***şīve-kārım*** *gel*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel **(Müsebba 3/14)**

1.7. şīve-kārım:-*(ı)m*
Cemālin ʿaşkına tutma beni bī-gāne sultānım
Keremkārım nigārım dilşikārım ***şīve-kārım*** *gel* **(Müsebba 3/17)**

1.8. şīve-kārım:-*(ı)m*
Keremkārım nigārım dilşikārım ***şīve-kārım*** *gel*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel **(Müsebba 3/21)**

şīveli:

1.) İşveli, cilveli, nazlı.

1.1. şīveli:
Rifʿati bunca gama dūçār eden ey mehlikā
Şīveli *nazlı edālı lā-übālī gözlerin* **(Tahmis 6/18)**

şöhret:

1.) Her yerde herkesçe tanınma, meşhurluk, ün, san, nam.

1.1. şöhret:
Gönül bir āfete düş cihānda ***şöhret*** *istersen*
Tutulma her mihr-i devr-i kamerde rāhat istersen **(Gazel 246/1)**

1.2. şöhreti:-*i*
Teşhīr etmesin gūş-ı rakībe girmesin derken
O māhın ***şöhreti*** *ayyūka çıktı āfitāb oldu* **(Gazel 226/5)**

1.3. şöhretini:-*i, -n, -i*
Hātemin nāmını tay etti sehā bābından
Eyledi ***şöhretini*** *Nūşirevānın ibtāl* **(Kaside 40/16)**

şöhret bul-:

1.) Meşhur olmak, ünlenmek, herkes tarafından bilinmek, tanınmak.

1.1. şöhret bul-:-*up*
Sūretā nām-ı ʿÖmer Yümnīdir ammā sīreten
Kayseriye eyledi teʾsīr meşūmiyeti **(Kaside 37/42)**

şöhret kazan-:

1.) Ün, nam kazanmak; herkes tarafından tanınmak; meşhur olmak.

1.1. şöhret kazan-:-*mış, -tır*
Siyāh benler dile dağ urmada ***şöhret kazanmışlar***
Çatık kaşlar kemān-keş gamzeler mekkāre çıkmışlar **(Gazel 35/4)**

şöhret-gīr eyle-:

1.) Şöhreti her tarafa yayılmak, ünlendirmek.

1.1. şöhret-gīr eyle-:-*sin*
ʿÖmrüne Hakk bereket cismine sıhhat versin
Eylesin *ʿātıfet ü reʾfet ile* ***şöhret-gīr*** **(Kaside 47/37)**

şöhret-i ʿadl ü ʿatā:

1.) Lütuf ve adalet şöhreti.

1.1. şöhret-i ʿadl ü ʿatā:-*s, -ı, -y, -la*
Öyle bir Āsaf-ı zī-şān ki hakīkat doludur
Şöhret-i ʿadl ü ʿatāsıyla *serāpā aktār* **(Kaside 43/8)**

şöhret-i ʿakl ü hakīkat:

1.) Akıl ve gerçeklerin şöhreti.

1.1. şöhret-i ʿakl ü hakīkat:-*ten*
Şöhret-i ʿakl ü hakīkatten *tebāʿüd eylemez*
Cān-fezā ferheng-i ʿirfāndır ser-ā-ser sözlerim **(Tahmis 4/5)**

şöhret-i fazl:

1.) Lütfunun, cömertliğinin şöhreti.

1.1. şöhret-i fazl:-*(ı)n*
Tuttu āfākı bütün sīt-ı ʿulüvv-ü himmetin
Şöhret-i fazlın *ile doldu serāpā āzān* **(Kaside 45/42)**

şöhret-i hançer-i bürrān-ı Cenāb-ı Fārūk:

1.) Hz. Ömer'in keskin kılıcının şöhreti, şanı.

1.1. şöhret-i hançer-i bürrān-ı Cenāb-ı Fārūk:
Şark u garba yayılıp ʿālemi lerzān etti
Şöhret-i hançer-i bürrān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/3)**

şöhret-i inʿām:

1.) Nimetinin şöhreti.

1.1. şöhret-i inʿām:-*ı, -(y)la*
Pür-tanīn oldu felek ***şöhret-i inʿāmıyla***
Sāyesinde nice gam-dīdeler oldu şādān **(Kaside 45/23)**

şöhret-i lutf:

1.) Cömertlik şöhreti.

1.1. şöhret-i lutf:-*(u)n*
Bana da münʿatif olsun nazar-ı ʿātıfetin
***Şöhret-i lutfun** ile gerçi cihān mālā-māl* **(Kaside 40/58)**

şöhretini kır-:

1.) Adını, şanını yok etmek.

1.1. şöhretini kır-:-*dı*
*ʿAlenen **şöhretini kırdı** Büzürc-mihrin*
Andaki cerbeze-i kāmile fikr-i faʿāl **(Kaside 40/31)**

şöhretli:

1.) Ünlü.

1.1. şöhretli:
Kemāl-i lutfunu lutfeyle andan da dirīğ etme
*Seni **şöhretli** şanlı bir vezīr-i muhteşem buldum* **(Gazel 155/4)**

söyle:

1.) "Şunun gibi, şuna benzer biçimde" anlamlarında bir ifade.

1.1. şöyle:
*Bize pek tatlı geldi **şöyle** bir murg-ı garīb olmak*
Hevālandık anınçün ittihāz-ı lāneden geçtik **(Gazel 114/5)**

1.2. şöyle:
Zann-ı sāhīye düşer taş atarız takdīre
***Şöyle** bir kaç günümüz nākısü'l-iʿrāz olsa* **(Gazel 196/3)**

1.3. şöyle:
***Şöyle** ʿarz eyle ki bir merd-i maʿārif-perver*
Kaldı peygūle-i hırmānda meksūrü'l-bāl **(Kaside 40/44)**

1.4. şöyle:
Temennā-yı visālimle dolanırlar uzağımdan
*Çıkarsam seyre derler ins ü cin yok bir civān **şöyle*** **(Tahmis 7/13)**

1.5. şöyle:
*Dil firāk-ı yār ile tā **şöyle** nā-şād olduğum*
Gerçi mümkün mü amān āh vuslat-ābād olduğum **(Tahmis 8/4)**

1.6. şöyle:
Makdemi tārīhini taʾyīn için
***Şöyle** duʿā etti benūn u benāt* **(Tarih 20/5)**

söyle kim:

1.) "Şöyle ki; şu şekilde" anlamında bir ifade.

1.1. şöyle kim:
ʿArzuhāl etmekde şevketlim sığındım ʿafvine
*Müddeā-yı çākerīnin **şöyle kim** hüviyeti* **(Kaside 37/40)**

şu:

1.) "Şu" işaret sıfatı.

1.1. şu: (elmas yüzük)
Kırılsın ʿādetā andan revāc-ı pençe-i hurşīd
Şu elmas hātemi pīrāye-i engüşt-i şeffāf et **(Gazel 11/3)**

1.2. şu: (kusurlu muamma)
Öyle yanlış yamalak lāfa muʿammā mı denir
***Şu** muʿammā-yı rekīkinle İlāhī yere bat* **(Gazel 12/2)**

1.3. şu: (esir edilenler)
***Şu** meʾsūrāta karşı bir müʾessir yoksa ey münkir*
Eden kimdir vücūd-ı mümkünātı ser-te-ser īcād **(Gazel 21/4)**

1.4. şu: (beyit)
Beni koy hālime Mevlāyı seversen sabr et
*Yāre **şu** beyti tilāvet edecek ānımdır* **(Gazel 31/7)**

1.5. şu: (ten)
İşve-kārım tıfl-ı nevresken tanırdım ben seni
*Der idim **şu** penbe ten bir şūh-ı müstesnā çıkar* **(Gazel 34/6)**

1.6. şu: (sarhoş gözlerin sihri, büyüsü)
Mest-i sevdā olduğum dahl etme ey zāhid benim
*Bir bana bir de **şu** sāhir-i dīde-i mahmūre bak* **(Gazel 106/3)**

1.7. şu: (yükselme zamanı, işaret edilmektedir).
*Müsāʿid olmadı tāliʿ **şu** āvān-ı terakkīde*
Terakkī etmedik hem-cāh-ı akrān olmadık gittik **(Gazel 109/7)**

1.8. şu: (cömertlik devri)
***Şu** ʿasr-ı ʿātıfet hasr-ı cenāb-ı pādişāhīde*
Yazıklar sana Fennī iktisāb-ı rifʾat etmezsen **(Gazel 124/7)**

1.9. şu: (dertsiz başı derde düşüren kişi)
*Sensin düşüren **şu** ser-i bī-derdimi derde*
Senden gelecektir yine dermānım efendim **(Gazel 144/3)**

1.10. şu: . (gazel yazan kişi)
*Gelin alkışlayalım **şu** gazelin nāzımını*
Yaşa ey hāme-i Fennī-i sühandan diyelim **(Gazel 148/9)**

1.11. şu: (maruzat)
***Şu** maʿrūzātı ihmāl etme zīrā cevr-i tāliʿden*
Teʾessür eyledim dest-i felekten çok sitem buldum **(Gazel 155/5)**

1.12. şu: (davetler, dualar)
***Şu** daʿvātı ararken levh-ı dilde mürtesem buldum*
Yeter Fennī yeter itnāb anı vird-i zebān eyle **(Gazel 155/6)**

1.13. şu: (sevgilinin gönül cezbeden boyu)
*Serve taʿlīm-i hırām et **şu** kadd-i dil-cū ile*
Kāmetim ʿālī diye beyhude ʿulyālanmasın **(Gazel 171/5)**

1.14. şu: (köy halkı)
***Şu** köyün halkını rüsvā-yı cihān eyler idik*
Hicv ü teşhīri düşürseydik eğer şānımıza **(Gazel 182/7)**

1.15. şu: (doğru söz)
*Kāşki **şu** hak sözü etmek-çün umūma īlān*
Göklere yazsa mahāretli bir üstād olsa **(Gazel 196/8)**

1.16. şu: (dermansız dert)
Ey sabā var söyle ahvāl-i dili cānānıma
*Bak nasıl tedbīr eder **şu** derd-i bī-dermānıma* **(Gazel 199/1)**

1.17. şu:
Benimçün kurtuluş yok devr-i zencīr-i muhabbetten
***Şu** sūretle müselsel kīsvānın pür-ham oldukça* **(Gazel 200/4)**

1.18. şu: (değersiz kul, köle)
ʿAbd-i ʿācizdir yapar noksān noksān üstüne
*Pādişāhım geç kusūrundan **şu** kemter bendenin* **(Gazel 206/5)**

1.19. şu: (mihnet)
Esīr-i kayd-ı hicrān olduğum maʿlūm-ı ʿālīdir
***Şu** mihnetten beni kurtarsan āzād etsen olmaz mı* **(Gazel 207/2)**

1.20. şu: (gazel)
*Yāri teshīre kifāyetli değil mi **şu** gazel*
Söyleyin doğrusunu sihr-i helāl olmadı mı **(Gazel 212/6)**

1.21. şu: (yazma, eser)

***Şu** tahrīrātı takdīm-i huzūr-ı yār eden var mı*
Beni çākerliğe etsin kabūl ücret makāmında **(Gazel 213/3)**

1.22. şu: (geçici dünya)
*Gülme **şu** ʿālem-i fānīde hazīnü'l-kalb ol*
Nāʾil-i rahmet eder vazʿ-ı hazīnāne seni **(Gazel 230/5)**

1.23. şu: (kamaşmış, fersiz göz)
Tek ol mehin olaydım yolunda hāk-sārı
*Tenvīre yol bulaydım **şu** çeşm-i hīre-dārı* **(Gazel 244/1)**

1.24. şu: (ağlayan göz)
Cemāl-i pākini göster bana mirʾāt-ı eşyāda
***Şu** giryān çeşmimi dāim Hudā-bīn eyle yā Rabbī* **(Kaside 10/5)**

1.25. şu: (âşık, şair Fennî)
*Mahv eyle beni sende benlik koma **şu** bende*
Kıl zātına efkende ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/3)**

1.26. şu: (mağrurluk)
Pādişāhım al o zālimden benim bu āhımı
*İntibāh etsin de terketsin **şu** maʿrūriyeti* **(Kaside 37/73)**

1.27. şu: (suret)
Bu tecellī bu tasavvur neşʾelendirdi beni
*İgtinām ettim **şu** sūretle felekten fırsatı* **(Kaside 37/87)**

1.28. şu: (saadet devri, bahtlı devir)
Sāde ben hāk-i mezellette perīşān kaldım
*Herkesi fāʾide-mend etti **şu** devr-i ikbāl* **(Kaside 40/39)**

1.29. şu: (gam, keder girdabı)
Kıl beni sāhil-i şādīye efendim īsāl
*Beni lutf ile **şu** girdāb-ı elemden kurtar* **(Kaside 40/60)**

1.30. şu: (gam köşesi)
Elif iken vāv-ı siyākat gibi oldum iki kat
*Kaldım encāmı **şu** peygūle-i gamda nālān* **(Kaside 45/9)**

1.31. şu: (kubbe, felek)
Gam-ālūd olduğun seyreylesem zār olduğun görsem
*Nolur **şu** künbetin keyfimce devvār olduğun görsem* **(Muhammes 1/4)**

1.32. şu: (cihanı süsleyen güneş)
Bütün kerrūbiyānın tūtiyāsı hāk-i pākidir
***Şu** mihr-i ʿālem-ārā zerresinin tāb-nākidir* **(Tahmis 1/4)**

1.33. şu: (ayak)
Dilermiş pūs-ı destim Nāfiz-zāde sabā söyle
*Benim sādık kulumdur gelsin öpsün **şu** ayağımdan* **(Tahmis 7/15)**

1.34. şu: (samimi bir şekilde söylenen nasihat)
ʿUlūm-ı dīni tahsīl et teʿallümde hayā yoktur
*Güzel dinle **şu** nush-ı hālisānemde riyā yoktur* **(Müseddes 1/2)**

1.135. şu: (âlem)
*Bir merd-i garībim ki **şu** ʿālemde yerim yok*
Bir ibn-i sebīlim ki muʿīn-i seferim yok **(Müseddes 3/1)**

1.36. şu: (pişmanlık yeri)
Dilhāha göre parlamadı kevkeb-i ikbāl
*Kaldım **şu** nedāmet-gede de münkesirü'l-bāl* **(Müseddes 3/5)**

1.37. şu: (gönül ukdesi)
Maksūd-ı süveydā-yı derūnu sezerim yok
*Yā Rab **şu** gönül ʿukdesini bir çizerim yok* **(Müseddes 3/27)**

1.38. şu: (dünya)
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç
*Cīfe-i ʿāleme aldanma **şu** dünyādan geç* **(Müseddes 4/3)**

1.39. şu: (gelip geçici dünya)
*Cīfe-i ʿāleme aldanma **şu** dünyādan geç*
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç **(Müseddes 4/9)**

1.40. şu: (gelip geçici dünya)
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç
*Cīfe-i ʿāleme aldanma **şu** dünyādan geç* **(Müseddes 4/6)**

1.41. şu: (gelip geçici dünya)
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç
*Cīfe-i ʿāleme aldanma **şu** dünyādan geç* **(Müseddes 4/12)**

1.42. şu: (gelip geçici dünya)
Dersine devrine bak nāfile hülyādan geç
*Cīfe-i ʿāleme aldanma **şu** dünyādan geç* **(Müseddes 4/16)**

1.43. şu: (dünya)
***Şu** meydāna niçindir bu geliş ettinse ger tahkīk*
Bütün efʿālini eyle Kitāba Sünnete tatbīk **(Müsebba 1/8)**

1.44. şu: (öğüt)
Eğer kesende paran var ise sarf eyle hayrāta
***Şu** nushi dinlemezsen dūş olursun çok beliyyāta* **(Müsebba 1/34)**

1.45. şu: (ayrılığın acı suyu)
*Kıl icābetle **şu** zehr-āb-ı fırākı taʿdīl*
Yazılır her ādemin başına bin ecr-i cezīl **(Müsebba 2/41)**

1.46. şu: (arz edilmiş, sunulmuş olan şey)
Sirişk-i dīde-i hasret-keşānım döndü mercāna
*Hakīkatdir **şu** maʿrūzum değil bī-hūde efsāne* **(Müsebba 3/12)**

1.47. şu: (ezgili sözler söyleyen kimse)
Sūfī işidirsen beni maʿzūr tutarsın Tevbīhi yutarsın
*Yağmaya veren ʿaklımı **şu** zemzeme-zendir Karşımda gezendir* **(Müstezad 3/2)**

1.48. şu: (vefat eden, rahmetli küçük çocuk; Yozgatlı hâkim Rıfat Bey'in vefat eden oğlu)
Hākim-i Yozgad Mīr Rifʿatin mahdūmudur
*İşte **şu** maʿsūm-ı merhūm tıfl-i pākīze-güher* **(Tarih 4/1)**

1.49. şu: (Hâzım Efendi'nin Ankara valisi olduğu tarih; o tarihe yazılan manzume)
***Şu** tārīhi dedim tebrīk ederken*
Kudūmünle şereflendi Vilāyet **(Tarih 19/13)**

1.50. şu: . (zaman)
***Şu** zamāna kadar yārim elinden*
Keyfimce bir bāde içemedim ben **(Şarkı 2/7)**

1.51. şu: (meyhane işaret edilmektedir.).
*Neşʾe-yāb olmadım **şu** meyhāneden*
Gözüm açtırmadı humār-ı mihen **(Şarkı 2/8)**

1.52. şu: (virane; gönül)
Fennīyā bilinmez kadr ü kıymetim
*Ayak çekmeyince **şu** vīrāneden* **(Şarkı 2/10)**

1.53. şu: (durumlar, hâller, davranışlar)
Ağlar mısın güler misin ne dersin
*Çeşm-i imʿān ile bak **şu** ahvāle* **(Şarkı 5/4)**

1.54. şu: (sevgilinin gülmemesi)
*Dedi sık sık ne sorarsın **şu** benim gülmememi*
Söyle noldun dedim ey gonca dehen gülmezsin **(Müfret 20/1)**

1.55. şu: (cihan)
Fennīyā zīr-i felekte jāj-hādan çok ne var
***Şu** cihānda yokluk erbāb-ı maʿārif yokluğu* **(Gazel 47/5)**

1.56. şu: (yıldız; talih, baht)
Çoğalsın müttekîler parlasın envār-ı şerʿiyye
Görülsün tā ***şu*** *kevkeb ser-te-ser eşrārdan hālī* **(Gazel 217/3)**

2.) "Şu" işaret zamiri.

2.1. şunu:-*n, -u* (âşık, şair Fennî)
Gūyā yıkacak ʿālemi feryād ile Fennī
Memnūn-ı visāl eyle ***şunu*** *cānım efendim* **(Gazel 144/5)**

2.2. şudur:-*dur* (bazı insanlarda bulunan kibir ve inadın alçaklık ve cehalet eseri olması)
Şüphe ***şudur*** *ki denāʾetle cehālet eseri*
Bazı evlād-ı beşerde bulunan kibr ü inād **(Taştir 2/7)**

şu günlerde:

1.) Yakın zamandan beri, bu ara.

1.1. şu günlerde:
Siyyemā gussa yağıp başıma ***şu günlerde***
Gerçi olmakta idim cevr-i felekten dilgīr **(Kaside 47/3)**

şuʿā-ı sāk-ı Burāk:

1.) Burak'ın (Hz. Peygamber'in, üzerine binerek miraca çıkması için emrine verilen semavi binek) baldırının, inciğinin (ayak) ışığı, nuru.

1.1. şuʿā-ı sāk-ı Burāk:-*ın*
Ziyā-yı mihr-i dīdārın gibi sürʿatle reftār et
Şu*ʿā-ı sāk-ı burākın gibi ey mehlikā tez gel* **(Gazel 136/4)**

şuʿāʿ-ı şeb:

1.) Gece ışını, ışıkları.

1.1. şuʿāʿ-ı şeb:
Bu bir dilber dehānından gazeldir iktibās etmiş
Kalem bezm-i tabīʿatte ***şu****ʿāʿ-ı şeb çerağımdan* **(Tahmis 7/18)**

şuʿā-yı dīde-i gam:

1.) Gamlı gözün ışığı, feri.

1.1. şuʿā-yı dīde-i gam:
Gelip bir derd-i müşkil cism-i pākin bī-tüvān etti
Şu*ʿā-yı dīde-i gam dīdem oğlum ʿĀkife ansız* **(Gazel 251/2)**

1.2. şuʿā-yı dīde-i gam:
Şu*ʿā-yı dīde-i gam dīdem oğlum ʿĀkife ansız*
Gelip bir derd-i müşkil cism-i pākin bī-tüvān etti **(Tarih 22/2)**

şuʿbe:

1.) Dal, budak.

1.1. şuʿbelerim:-*ler, -im*
Bir devha-i mihnet-zedeyim berk ü berim yok
Etrāfıma zıll-efken olur ***şu****ʿbelerim yok* **(Müseddes 3/12)**

şuʿbe şuʿbe:

1.) Bölük bölük, takım takım.

1.1. şuʿbe şuʿbe:-*dir*
Mübtezelān muhteremān başka başkadır
Var mı gümān halk-ı cihān ***şu****ʿbe şu****ʿbedir*** **(Gazel 64/4)**

şuʿbe-i tūbā-yı ümīd:

1.) Ümit ağacının dalları (***bk.*** Tūbā).

1.1. şuʿbe-i Tūbā-yı ümīd:
Kākülündür güzelim ʿanber-sārā-yı ümīd
Kāmetindir meleğim ***şu****ʿbe-i tūbā-yı ümīd* **(Kaside 46/59)**

şūh:

1.) Serbest ve neşeli tavırlı, işveli, cilveli, nazlı (sevgili).

1.1. şūh:
Müstağni-i meşşātadır ey ***şūh*** *cemālin*
Zīrā ki değil rahş-ı ʿArap zīnete muhtāc **(Gazel 17/4)**

1.2. şūh:
ʿAşkı buhbūha-i sīnemde nihān etti o ***şūh***
Dil-i bīçāreyi meʾnūs-ı fîgān etti o şūh **(Gazel 20/1)**

1.3. şūh:
ʿAşkı buhbūha-i sīnemde nihān etti o şūh
Dil-i bīçāreyi meʾnūs-ı fîgān etti o ***şūh*** **(Gazel 20/1)**

1.4. şūh:
Derdimi duymayan az kaldı beni nevʿimde
Beni günden güne meşhūr-ı cihān etti o ***şūh*** **(Gazel 20/2)**

1.5. şūh:
Yüreğim titrer ayak bassam eğer dergehine
Hāne-i vuslatı dārü'l-halecān etti o ***şūh*** **(Gazel 20/3)**

1.6. şūh:
Anarım yārimi yārimle geçen demlerimi
Derd-i firkatla beni menkabe-hān etti o ***şūh*** **(Gazel 20/4)**

1.7. şūh:
Fennīyā ʿāşıkının ʿāşıkıdır maʿşūkum
Bana her sırrını vaktiyle ʿayān etti o ***şūh*** **(Gazel 20/5)**

1.8. şūh:
Gelir de hātıra şāyet sorarsan hālimi ey ***şūh***
Figānım ney sirişkim seyl ü kaddim nūndur sensiz **(Gazel 75/3)**

1.9. şūh:
Sohbetimden Fennīyā eylermiş ol ***şūh*** *ictināb*
ʿĀlim olsa hālime eylerdi her ān ihtilāt **(Gazel 98/6)**

1.10. şūh:
O ***şūh*** *ahvālimi bilmez ki rahm u iltifāt etsin*
Tedāvī saʿb olur teşhīs-i ʿillet müphem oldukça **(Gazel 200/7)**

1.11. şūh:
Taʿyīn-i makām eylerim ey ***şūh*** *serimde*
Yümn-i kademin külbe-i ahzāna düşerse **(Gazel 202/2)**

1.12. şūh:
Gün olur reng-i ʿizārın solar ey ***şūh*** *elbet*
Deme rūyumda bu gül gūn-ı kıyāfet bākī **(Gazel 243/6)**

1.13.şūh: -*a*
Yoksa sevdāsını bir ***şūha*** *mı takyīd etti*
Bu gamın aslı ne āzāde-serim noldu sana **(Gazel 1/6)**

1.14. şūha:-*a*
Yoksa sevdāsını bir ***şūha*** *mı takyīd etti*
Bu gamın aslı ne āzāde-serim noldu sana **(Gazel 1/6)**

1.15. şūha:-*a*
Eyledim bunca zamān dergeh-i ʿaşkınla sebāt
Başka bir ***şūha*** *gidip tāze-nihālim demedim* **(Gazel 154/7)**

1.16. şūhu:-*u*
Her güzelde şīve her helvada lezzet bir değil
Sevmesin mi gördüğü her ***şūhu*** *erbāb-ı mezāk* **(Gazel 139/3)**

1.17. şūhun:-*un*

*Hāsılı o **şūhun** adn-i cemāli*
Tāvūs-ı fikrimin cevlāngāhıdır **(Diğer 4/4)**

1.18. şūhun:-*un*
*Sorma bir rūh-ı musavverdir o **şūhun** aslını*
Nas ile memnūʿdur māhiyyet-i cāndan bahis **(Gazel 14/3)**

1.19. şūhun:-*un*
*Bilmem nesine māʾil o **şūhun** dil-i şeydā*
Bilmem ser-i kūyunda zavallı ne ararmış **(Gazel 92/3)**

1.20. şūhun:-*un*
*Fennīyā bir şeb-i çerāğ olsam o **şūhun** bezmine*
Eylesem rāz-ı nihānım yāre yana yanaʿarz **(Gazel 96/5)**

1.21. şūhun:-*un*
Güler ben ağladıkça kanlı yaş döktükçe dīdemden
*O **şūhun** meşrebinde gāliba insāf yoktur yok* **(Gazel 108/3)**

1.22. şūhun:-*un*
Versem dile bir şaʿşaʿa defʿ-i keder etsem
*Āyīne-i ruhsārına baktıkça o **şūhun*** **(Gazel 149/3)**

1.23. şūhun:-*un*
*Fennī zebānın alıp o **şūhun** dehānıma*
Taʿallüm-i şīve-i lisān etmek isterim **(Gazel 157/7)**

1.24. şūhun:-*un*
ʿAynı olmuş ʿayn-ı insānīde pes insān-ı ʿayn
*Yoksa yok hāriçte ol **şūhun** nazīr-i nazreti* **(Kaside 37/103)**

<u>şūh-cefā-cū:</u>

1.) Eziyet eden sevgili.

1.1. şūh-cefā-cū:
Yaktın beni āteşlere bu zaʿf-ı tenimle Derdin ne benimle
*Ahen değil ey **şūh-cefā-cū** bu da tendir Bī-şerr ü fitendir*
(Müstezad 3/5)

<u>şūh-fettān:</u>

1.) Gönlü kendine çeken, kendine hayran eden sevgili.

1.1. şūh-fettānım:-*(ı)m*
Neden mahzūn dursun māh-ı tābānım niçin küstün
*Şeker-handım efendim **şūh-fettānım** niçin küstün* **(Gazel 133/1)**

<u>şūh-gül-fem:</u>

1.) Gül ağızlı sevgili; ağzı gül gibi güzel ve kırmızı olan sevgili.

1.1. şūh-gül-fem:
Benim için aslā çekmeyesin gam
*Vedāʿ için geldim ey **şūh-gül-fem*** **(Şarkı 1/3)**

<u>şūh-ı cihān:</u>

1.) Dünyanın nazlısı; dünyalar güzeli (sevgili).

1.1. şūh-ı cihān:
*Bir **şūh-ı cihān** sevdim gönlümde muhabbet var*
Düştüm şerer-i ʿaşka sīnemde harāret var **(Gazel 58/1)**

1.2. şūh-ı cihān:-*(ı)m*
Koyma Fennī kulunu dār u diyārında garīb
*Merhamet kıl aman **şūh-ı cihānım** gitme* **(Gazel 192/5)**

<u>şūh-ı fetānet-perver:</u>

1.) Fetanetli güzel, sevgili.

1.1. şūh-ı fetānet-perver:
*Sana mahsūstur ey **şūh-ı fetānet-perver***
Anlamak muzmerimi feth-ı dehān eylemeden **(Gazel 170/7)**

<u>şūh-ı fettān:</u>

1.) Gönlü kendine çeken, kendine hayran eden sevgili.

1.1. şūh-ı fettān:-*(ı)m*
Minnet-i vaslınla öptürdün rakībin pāyını
*ʿAşk elinden çektiğim ey **şūh-ı fettānım** nedir* **(Gazel 29/3)**

<u>şūh-ı gül-fem:</u>

1.) Gül ağızlı sevgili.

1.1. şūh-ı gül-fem:
Terahhum et gözümden serpilen hūn-āb-ı hicrāna
*Amān ey **şūh-ı gül-fem** dilber-i ʿālem-behā tez gel* **(Gazel 136/2)**

<u>şūh-ı işve-kār:</u>

1.) İşveli, cilveli sevgili.

1.1. şūh-ı işve-kār:
ʿĀşıkın tabʿından ey vāʿiz dönerdin der-ʿakab
*Lāhzacık manzūrun olsaydı o **şūh-ı işve-kār*** **(Kaside 39/49)**

1.2. şūh-ı işve-kār:
Çeşmini kurbānının bend etmeğe tedbīr eder
*Hāl-i ʿuşşākı bilir katʿī o **şūh-ı işve-kār*** **(Tahmis 2/8)**

<u>şūh-ı mümtaz:</u>

1.) Seçkin sevgili.

1.1. şūh-ı mümtaz:
*Kām-ı visālini o **şūh-ı mümtaz***
Vaʿd eder vaʿdini eylemez incāz **(Şarkı 5/9)**

<u>şūh-ı müstesnā:</u>

1.) Seçkin, eşi benzeri bulunmayan cilveli sevgili.

1.1. şūh-ı müstesnā:
İşve-kārım tıfl-ı nevresken tanırdım ben seni
*Der idim şu penbe ten bir **şūh-ı müstesnā** çıkar* **(Gazel 34/6)**

<u>şūh-ı penbe-cism:</u>

1.) Pembe vücutlu sevgili.

1.1. şūh-ı penbe-cism:-*e*
Yürü çāk-i girībān ile pīr-āhen gibi evvel
*O **şūh-ı penbe cisme** bī-tekellüf vuslat istersen* **(Gazel 246/5)**

<u>şūh-ı şifā-bahş-ı tahassür:</u>

1.) Hasret çekene şifa bahşeden, onu iyileştiren sevgili.

1.1. şūh-ı şifā-bahş-ı tahassür:
*Ey **şūh-ı şifā-bahş-ı tahassür** tut elimden*
Eyler hükemā sāʿid-i bīmāra teşebbüs **(Gazel 15/5)**

<u>şūh-ı sitem-kār:</u>

1.) Zulmeden, eziyet eden sevgili.

1.1. şūh-ı sitem-kār:
*Etme pīr ʿaşkına ey **şūh-ı sitem-kār** etme*
Cevrini çekmeye Fennīde liyākat yoktur **(Gazel 185/7)**

1.2. şūh-ı sitem-kār:-*ın*
*Niçin oldun esīr-i ʿaşkı ol **şūh-ı sitem-kārın***
Sana hiçbir taraftan ey gönül ihbār eden var mı **(Gazel 213/4)**

<u>şūh-ı zībā:</u>

1.) Güzel, işveli sevgili.

1.1. şūh-ı zībā:

*Nedīm-i kadīmin o **şūh-ı zībā***
Bīgāne yurduna koymasın aslā **(Şarkı 8/11)**

şühūd:

1.) Gözle görülecek şekilde var olma, vücut bulma; ***tas.*** İlahi tecellilere şahit olma, mana âlemini seyretme.

1.1. şühūd:
*Vücūdu olmasaydı ger **şühūd** iklīmine vāsıl*
Olurdu hilkat-i eşyāya tārīk-i ʿadem hāʾil **(Tahmis 1/6)**

şükür:

1.) Allah'a duyulan minneti dile getirme, minnettarlık.

1.1. şükrünü:-*(ü)n, -ü*
*Her ne yapsam ne desem **şükrünü** īfā edemem*
Beni ol mertebe şermende-i ihsān ettin **(Kaside 44/4)**

1.2. şükrünü:-*ü, -n, -ü*
*Vatanın **şükrünü** īfāda kusūr eylemişim*
Tevbeler eylemeyem bir daha şekvā-yı vatan **(Gazel 165/4)**

şükr eyle-:

1.) Şükretmek.

1.1. şükr eyle-:
Etmiş ihsān bize anı Cenāb-ı Bārī
*Hakka **şükr eyle** bırak baʿd-ez-īn her kārı* **(Müseddes 4/14)**

şükr-i niʿam:

1.) Nimete (edilen) şükür.

1.1. şükr-i niʿam:
*Sağ oldukça dilinden bir nefes **şükr-i niʿam** gitmez*
Hayāt-ı müsteʿārı ʿārif-i āgāh eder takdīr **(Gazel 81/5)**

şük(ü)r(ler) olsun!:

1.) Duyulan hoşnutluğu, minnettarlığı bildirmek için kullanılan bir söz.

1.1. şük(ü)r(ler) olsun!:
*Hakka **şükr olsun** açık bāsıra-i ʿirfānım*
Değilim hāsid-i fāsid gibi aʿmā-yı ümīd **(Kaside 46/54)**

şuʿle-bahşā-yı ʿuyūn-ı ʿāşıkān:

1.) Âşıkların gözlerine alev bahşeden (sevgili).

1.1. şuʿle-bahşā-yı ʿuyūn-ı ʿāşıkān:
*Elvedāʿ ey **şuʿle-bahşā-yı ʿuyūn-ı ʿāşıkān***
Elvedāʿ ey gonca-i bāğ-ı melāhat elvedāʿ **(Gazel 101/2)**

şuʿle-i çeşm:

1.) Gözdeki alev, parıltı; gözün feri (olan sevgili).

1.1. şuʿle-i çeşm:-*(i)m*
*Etme ey **şuʿle-i çeşmim** bu kadar istiğnā*
Sohbetin derd-i dil-i zārıma merhem değil ā **(Gazel 5/5)**

şuʿle-i şemʿ:

1.) Mum alevi.

1.1. şuʿle-i şemʿ:-*i*
Yāra ettikçe nigāh artar gönülde ızdırāb
***Şuʿle-i şemʿi** gören pervāne bī-ārām olur* **(Gazel 33/2)**

şümūʿ:

1.) Mumlar.

1.1. şümūʿ:
*Nāre karşı erir elbette **şümūʿ***
Bu ne āndır dayanır mı buna cān **(Gazel 100/3)**

şüphe:

1.) Tereddüt, kuşku.

1.1. şüphe:
*Öyle bir Āsaf-ı aʿkal ki o yoktur **şüphe***
Sehl olur dergehine ʿarzolunan her düşvār **(Kaside 43/9)**

1.2. şüphe:
***Şüphe** şudur ki denāʾetle cehālet eseri*
Bazı evlād-ı beşerde bulunan kibr ü inād **(Taştir 2/7)**

1.3. şüphen:-*n*
Māl-i sirkat girmemiştir Fennīyā Dīvānıma
*Var ise **şüphen** ara mecmūʿa-ı āsārımı* **(Gazel 199/6)**

şüphe bırakma-:

1.) Kuşkuya sebep olan bütün ihtimalleri ortadan kaldırmak.

1.1. şüphe bırakma-:-*z*
*Muhakkıkdır **bırakmaz şüphe** ebhās ü maʿānīde*
Muhakkak cümle eştāt-ı fünūn dehri şāmildir **(Kaside 38/11)**

şüphe et-:

1.) Kuşkulanmak.

1.1. şüphe et-:-*(e)r, -sin*
Geldi üçler dediler mansıb-ı tārīhinde
*Yā niçin **şüphe edersin** bu ricālin sırrı* **(Tarih 8/17)**

şüphesiz:

1.) Kuşkusuz, kesinlikle.

1.1. şüphesiz:
Andaki sırr u maʿānīde tenāhī yoktur
***Şüphesiz** feyz-i Hudā sūretidir sūret-i Pīr* **(Kaside 33/8)**

1.2. şüphesiz:
Hāsılı pek çok şerefler verdi bu cemʿiyete
*Himmetinden **şüphesiz** şād oldu rūh-ı Çār-yār* **(Kaside 39/18)**

1.3. şüphesiz:
Fazl üʿirfānımı ger duysa Şehin-şāh-ı cihān
***Şüphesiz** sānih olur nāmeme fermān-ı kerem* **(Kaside 41/45)**

1.4. şüphesiz:
***Şüphesiz** kām alırım dergeh-i aʿtāfında*
Sebkat-ı neyl-i ekfā beni etti teʿmīn **(Kaside 42/23)**

1.5. şüphesiz:
*Hakʿāşıkına sabr u metānet verir **şüphesiz***
Yoksa olur muʿaşka muʿādil kibār-bār **(Kıt'a 7/2)**

şüphesizce:

1.) Şüphe olmaksızın, kuşku duymayarak, tereddütsüzce.

1.1. şüphesizce:
Hayf kim isbāt-ı māhiyyet biraz müşkülcedir
***Şüphesizce** anlaşılmaz kimsenin hüviyeti* **(Kaside 37/60)**

şūriş:

1.) Kargaşa, karışıklık.

1.1. şūriş:
Meclis karışır ortaya peymāne düşerse
***Şūriş** çoğalır araya dīvāna düşerse* **(Gazel 202/1)**

şürūʿ et-:

1.) Başlamak.

1.1. şürūʿ et-:-*elim*
Edelim *būs-ı leb-i câme* ***şürūʿ***
Sâkiyâ sanma buʿâdet memnūʿ **(Gazel 100/1)**

<u>şurūb-ı gül:</u>

1.) Gül şurubu, şerbeti.

1.1. şurūb-ı gül:
Beni şîrîn-mezâk eylersen ey gül-çehre vuslatla
Şurūb-ı gül *gibi şekerlenirsin böyle kalmazsın* **(Gazel 119/2)**

<u>şuʾūn:</u>

1.) İşler, olan şeyler, olaylar, hadiseler.

1.1. şuʾūne:-*e*
Cân ü ten kaydında olma sırrı bilmekse merâm
Mahrem olmazdı ***şuʾūne*** *vermeseydi ser kalem* **(Kaside 24/20)**

1.2. şuʾūnu:-*u*
Hakîm ıtlâkına şâyeste ancak ehl-i sünnettir
Şuʾūnu *tabʿ-ı eşyâya veren ahmak hakîm olmaz* **(Gazel 68/5)**

<u>şuʿūnât-ı İlâhiyye:</u>

1.) İlahi olaylar, hadiseler.

1. şuʿūnât-ı İlâhiyye:
Şuʿūnât-ı İlâhiyye *değil esrârdan hâlî*
Taʿarruz eyleme vazʿiyyet-i efʿâl ü âsâra **(Gazel 217/4)**

<u>şüʾūn-ı garîb:</u>

1.) Garip, tuhaf işler; yeni hadiseler.

1.1. şüʾūn-ı garîb:
İştirâk et derdime ey derdimin dermânı gel
Firkatinle var dil-i şeydâda bir ***şüʾūn-ı garîb*** **(Gazel 6/3)**

<u>şuʿūru serden al-:</u>

1.) Aklını başından almak.

1.1. şuʿūru serden al-:-*(ı)r*
Eshâb-ı ʿakl u temkîn şaşmaz mı işvesinden
Serden alır şuʿūru *mahv eyler ıstıbârı* **(Gazel 244/3)**

<u>şüyūn-âbâd ol-:</u>

1.) Yayılmak, dolmak (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. şüyūn-âbâd ol-:-*du*
Hasretinle derd-i dil müştedd ü müzdâd oldu gel
Firkatinle sahn-ı sînem ***şüyūn-âbâd oldu*** *gel* **(Muhammes 3/1)**

T

tā:

1.) "-e kadar, -den beri" anlamlarında, bir şeyin başladığı veya sona erdiği noktayı, zaman ve uzaklık bakımından abartarak anlatan bir söz.

1.1. tā:
Gönül senden geçer mi sende cānā dilrübālık var
*Husūsā **tā** ezelden beynimizde āşinālık var* **(Gazel 60/1)**

1.2. tā:
Sākiyā bāde getir bastı humār-ı gaflet
*Bilelim **tā** nasıl ʿālemde ne meyhānedeyiz* **(Gazel 86/2)**

1.3. tā:
Merhamet çeşmesi bir hayli zamāndır kurudu
*Garazen cīve dökülmüş gibice **tā** gözüne* **(Gazel 204/5)**

1.4. tā:
*Sevgilim **tā** hilkat-i ādemde sevdim ben seni*
Semt-i gülzār-ı visālinden ayırma sen beni **(Gazel 218/1)**

1.5. tā:
*Olurlar şevk ü zevk-i talʿatınla **tā** ebed devvār*
Seni gökte ararken yerde buldu çünki mihr ü māh **(Kaside 14/2)**

1.6. tā:
*Mükemmel eylemiş **tā** hilkat-ı ervāhı ʿālemde*
Ezelden pāk tīnet pāk meşreb pāk fıtrattır **(Kaside 30/4)**

1.7. tā:
Ben dahi göstermeğe ihlāsımın āsārını
***Tā** sabāvetten edip teşmīr-i sāk gayreti* **(Kaside 37/62)**

1.8. tā:
O rütbe töhmetim vardır ki yoktur cürmüme pāyān
*Tefekkür eyledikçe **tā** ciger-gāhım olur sūzān* **(Müseddes 2/13)**

1.9. tā:
*Bu süziş-i hicrān ile **tā** kūyuna gitsin Cānānı acıtsın*
Feryādımı terfīk edeyim bād-ı sabāya Emvāc-ı hevāya **(Müstezad 1/3)**

1.10. tā:
Alevlenir dilde nār-ı muhabbet
***Tā** ciğerden kaynar hūn-āb-ı hasret* **(Şarkı 8/7)**

1.11. tā:
*Dil fırāk-ı yār ile **tā** şöyle nā-şād olduğum*
Gerçi mümkün mü amān āh vuslat-ābād olduğum **(Tahmis 8/4)**

2.) "Böylece, bu vesileyle" anlamı katan zarf.

2.1. tā:
Çoğalsın müttekīler parlasın envār-ı şerʿiyye
*Görülsün **tā** şu kevkeb ser-te-ser eşrārdan hālī* **(Gazel 217/3)**

2.2. tā:
Dīde-i tālīʿini merhameten īkāz et
*Sāyenizde ede **tā** maksūdunu istihsāl* **(Kaside 40/47)**

2.3. tā:
Beni bu lutf-ı girān-kadr ile taltīf et kim
*Eylesün **tā** hasedinden rukabā izmihlāl* **(Kaside 40/54)**

2.4. tā:
Kaçıp gerdūn-ı cevr-āyīn elinden ettim istimdād
*Cenāb-ı Sırrī Paşadan ki etsin **tā** bana imdād* **(Muhammes 1/26)**

2.5. tā:
Bu hayālī ʿaşk ile terk-i zevvāk etsem gerek
*Māsivādan el yuyub **tā** intibāk etsem gerek* **(Tahmis 8/1)**

2.6. tā:
Deyū nefse ittibāʿen işledim hadsiz günāh
*ʿAfv-i taksīrāt için **tā** sīne-çāk etsem gerek* **(Tahmis 8/10)**

tā be-yendārend seylāb-i fenā hāhām rā:

1.) "Hahamı fâni serabın içerisine attıklarında" anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. tā be-yendārend seylāb-i fenā hāhām rā:
Tā be-yendārend seylāb-i fenā hāhām rā
Ber hem āteş mī-zenend ez-dīdeneş kavm-i cehūd **(Gazel 253/4)**

tā ki:

1.) Öyle ki, yeter ki.

1.1. tā ki:
Görüp de İnşikāk-ı māhı īmān etmeyen gümrāh
*Belā-yı āsumāna uğrasın **tā ki** dū-nīm olsun* **(Kaside 14/5)**

1.2. tā ki:
Kalmasın sāye-i fazlında muʿattal hünerim
***Tā ki** misbāh-ı kemālim ede neşr-i envār* **(Kaside 43/22)**

tā kim:

1.) Ta ki, öyle ki.

1.1. tā kim:
Zılāl-i reʾfetinde sāyebān olsun bütün dünyā
*Meh ü hurşīd **tā kim** pertev-endāz-ı menāzildir* **(Kaside 38/49)**

taʿab çek-:

1.) Zahmet ve meşakkat çekmek.

1.1. taʿab çek-:-*me*
*Vech-i tābānına ʿāşık arayıp **çekme taʿab***
Şemʿ-i sūzān ayağında nice pervāne bulur **(Gazel 44/3)**

taʿallüm eyle-:

1.) Öğrenmek; okuyarak, ders alarak öğrenmek.

1.1. taʿallüm eyle-:-*di*, -*n*
*Sen bu istiğnāyı hep benden **taʿallüm eyledin***
Her kabāhat bende tahmīl-i vebāl etmem sana **(Gazel 3/2)**

taʿallüm-i şīve-i lisān et-:

1.) Konuşma tarzını öğrenmek.

1.1. taʿallüm-i şīve-i lisān et-:-*mek*
Fennī zebānın alıp o şūhun dehānıma
***Taʿallüm-i şīve-i lisān etmek** isterim* **(Gazel 157/7)**

taʿammüm et-:

1.) Genelleşmek, yaygınlaşmak, yaygınlık kazanmak.

1.1. taʿammüm et-:-*se*
Dürerbār-ı ʿavārif öyle feyyāz-ı maʿārif kim
*Maʿārif devre-i feyzinde **taʿammüm etse** kābildir* **(Kaside 38/10)**

taʿārruz et-/eyle-:

1.) Saldırmak, sataşmak.

1.1. taʿārruz et-:-*me*
Ehemm-i kār u bārın hidmet-i dīn-i mübīn olsun
***Taʿārruz etme** bir şahsa cesūr olsun cebīn olsun* **(Müsebba 1/12)**

1.2. taʿarruz eyle-:-*me*
Şuʿūnāt-ı İlāhiyye değil esrārdan hālī
***Taʿarruz eyleme** vazʿiyyet-i efʿāl ü āsāra* **(Gazel 217/4)**

taassub:

1.) Bir din ve inanışa, bir fikre aşırı derecede bağlı olup onun dışındakileri düşman gibi görme. Bir kimseye veya bir şeye karşı aşırı taraftarlık gösterme, aşırı derecede tutma.

1.1. taassubtan:-*tan*
Bāde-i ʿaşkın mizācından haber-dār olmamış
*Eylemez sūfī-hār-meşreb **taassubtan** ferāğ* **(Gazel 103/2)**

taʿayyün et-:

1.) Ortaya çıkmak, aşikâr olmak, belli olmak.

1.1. taʿayyün et-:-*me, -yor*
***Taʿayyün etmiyor** ifrīt ü melek*
Ağlar mısın güler misin ne dersin **(Şarkı 5/2)**

tāb:

1.) Güç, kuvvet, takat.

1.1. tāb:
*Yā kalır mı ʿāşık-i dil-hastanın cisminde **tāb***
Lerze-nāk eyler beyim şīr olsa da bī-irtiyāb **(Tahmis 6/12)**

tabʿ:

1.) Tabiat; huy, karakter, mizaç, yaradılış.

1.1. tabʿı:-*ı*
*Rakībin **tabʿı** bed güftārı bed evzāʿı beddir hep*
Evet fiʾl-i kerīhi mūcib-i nefy eder hep **(Gazel 7/1)**

1.2. tabʿım:-*(ı)m*
Açıl āyīne-veş tenhāda ʿarz-ı sīne-i sāf et
*Ona **tabʿım** gibi bir tūti-i gūyāyı vassāf et* **(Gazel 11/1)**

1.3. tabʿım:-*(ı)m*
Bir āteş-i cān-sūz imiş gayret-i akrān
***Tabʿım** bu mücāzāta dayansın mı ne dersin* **(Gazel 122/4)**

1.4. tabʿıma:-*(ı)m, -a*
Savtı kilābın yeme vermez keder
*Etmez eser **tabʿıma** taʿn-ı leʾīm* **(Gazel 145/3)**

1.5. tabʿıma:-*(ı)m, -a*
Vaʿd u vuslatla olursam Fennīyā hulvi'l-mezāk
***Tabʿıma** tūtī-i şīrīn-gūlar eyler ser-fürū* **(Gazel 176/6)**

1.6. tabʿıma:-*(ı)m, -a*
Bir güzel methedeyim neşʾe-yi mey kaybeylemeden
***Tabʿıma** ʿālem-i ʿulvīden iʿānet geliyor* **(Kaside 48/30)**

1.7. tabʿımca:-*(ı)m, -ca*
Sīneden yāre yemek gam sayılır mıydı bana
*Bu şifā-hānede **tabʿımca** lebin emsem idi* **(Gazel 210/3)**

1.8. tabʿıma:-*(ı)m, -a*
Belāgat hāmemin maʿşūk-ı şevk-efzāsıdır Fennī
*Anınçün **tabʿıma** ʿarz-ı belāgattan gınā gelmez* **(Gazel 90/6)**

1.9. tabʿıma:-*(ı)m, -a*
Yetişmez mi benim kırlarda nālān olduğum böyle
*Nevā-yı andelīb **tabʿıma** cebān-çemen yok mu* **(Kıt'a 21/2)**

1.10. tabʿımca:-*(ı)m, -ca*
Tāliʿ-i hābīde feryādımla bīdār olmadı
*Sır nedir bilmem felek **tabʿımca** devvār olmadı* **(Gazel 232/1)**

1.11. tabʿımın:-*(ı)m, -ın*
***Tabʿımın** ʿulviyyetin ağyār yārımdan bilir*
Himmet-i şīrānemi ʿālem şikārımdan bilir **(Gazel 28/1)**

1.12. tabʿımla:-*(ı)m, -la*
*İʿtilāf etmiş iken **tabʿımla** ʿacz ü ibtihāl*
Yād-ı evsāfın bana oldu medār-ı iftihār **(Kaside 39/40)**

1.13. tabʿına:-*(ı)n, -a*
***Tabʿına** çok nev-edā mazmūnlar īrād edip*
Vasfına mecbūr eder ʿuşşākı ʿālī gözlerin **(Tahmis 6/5)**

1.14. tabʿınca:-*ınca*
*Hastanın **tabʿınca** söz dārūdan aʿlā iş görür*
Māla cāha hüsne muhtasdır ʿavāmın rağbeti **(Müfret 18/1)**

1.15. tabʿında:-*(ı)n, -da*
Ey bād-ı seher yāre kıl ʿarz-ı selām ammā
*Ādāba özen gāyet **tabʿında** nezāket var* **(Gazel 58/11)**

1.16. tabʿından:-*(ı)n, -dan*
***Tabʿından** o āhū-nigehin refʿ-i tevahhuş*
Üç beş sene ʿuşşāk ile ünsiyyete muhtāc **(Gazel 17/3)**

1.17. tabʿından:-*ı, -n, -dan*
*ʿĀşıkın **tabʿından** ey vāʿiz dönerdin der-ʿakab*
Lāhzacık manzūrun olsaydı o şūh-ı işve-kār **(Kaside 39/49)**

1.18. tabʿını:-*ı, -nı*
*Gurāb eyler mi kebk-i dāne-çînin **tabʿını** takdīr*
ʿAfīfin kadrini ʿiffetle mümtāz olmayan bilmez **(Gazel 66/3)**

tāb al-:

1.) Işık, parıltı almak.

1.1. tāb al-:-*ıp*
*Māh **alıp** pertev-i hurşīd-i cemālinden **tāb***
Yanağından dökülürdü hani güldükçe gülāb **(Müsebba 2/50)**

tāb u fer:

1.) Güç, kuvvet.

1.1. tāb u fer:-*(i)m*
Bir mürg-i hazīnim uçacak bāl ü perim yok
*Feryād edecek çırpınacak **tāb u ferim** yok* **(Müseddes 3/6)**

tabʿ u fikr:

1.) Huy ve düşünce.

1.1. tabʿ u fikr:-*i, -n, -de*
Tevakkufsuz bulur her hüsn ü kubhu
*Celīdir **tabʿ u fikrinde** selāmet* **(Tarih 19/6)**

tāb ü mecāl:

1.) Güç, kuvvet, derman.

1.1. tāb ü mecāl:-*(i)m*
*Çeşmimin nūr u feri **tāb ü mecālim** sensin*
Döndüren dāʾire-i sıhhatimi ʿaşkındır **(Gazel 127/3)**

tāb u tākat:

1.) Güç ve kuvvet.

1.1. tāb u tākat:
*Tükendi **tāb u tākat** kalmadı sabr u karārım gel*
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel **(Müsebba 3/3)**

1.2. tāb ü tākat:
Hazret-i Allah mazlūmāna etsin merhamet
*Sāʿid-i erbāb-ı zulme **tāb ü tākat** vermesin* **(Gazel 175/2)**

tāb u tüvān:

1.) Güç ve kuvvet.

1.1. tāb ü tüvān:-*(ı)m*
Kurtar Allah ʿaşkına kayd-ı felāketten beni
*Kalmadı **tāb ü tüvānım** çekmeğe bu zucreti* **(Kaside 37/77)**

1.2. tāb u tüvān:
Etti o da zāhir-nihān dāmān-ı gayret der-miyān
*Sarf eyleyip **tāb u tüvān** gösterdi bir ʿālī eser* **(Tarih 16/10)**

tabābet:

1.) Hekimlik, doktorluk.

1.1. tabābet:
Tabīb-i hāzıkın kadri kırıktır şimdi ʿālemde
***Tabābet** kendi derdin bilmeyen bīmāra kalmıştır* **(Gazel 61/2)**

tabʿan:

1.) Yaradılış bakımından.

1.1. tabʿan:
Nefsen ezkā meşreben bī-ʿayb u ʿazmen zī-sebāt
*Zāten akdes **tabʿan** erfaktır Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 21/5)**

tāb-dār et-:

1.) Parlatmak, aydınlatmak.

1.1. tāb-dār et-:-*sin*
Rekz edip bārū-yı gerdūna livā-yı satveti
*ʿAdli **etsin** ʿālemi şarkan ve garban **tāb-dār*** **(Kaside 39/7)**

tā-be-mahşer:

1.) Mahşere kadar.

1.1. tā-be-mahşer:
Velī gerdānıma bağlandığım tavk-ı ʿubūdiyet
*Çözülmez **tā-be-mahşer** sanki akvā-yı selāsildir* **(Kaside 38/36)**

1.2. tā-be-mahşer:
***Tā-be-mahşer** laʿnet olsun düşman-ı ikbālime*
Eylemişken hizmetim uğrunda ben terk-i huzūr **(Muhammes 4/3)**

1.3. tā-be-mahşer:
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime
***Tā-be-mahşer** laʿnet olsun düşman-ı ikbālime* **(Muhammes 4/5)**

1.4. tā-be-mahşer:
***Tā-be-mahşer** laʿnet olsun düşman-ı ikbālime*
Gerçi yoktur minnetim gerdūn-ı dūna cāh için **(Muhammes 4/8)**

1.5. tā-be-mahşer:
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime
***Tā-be-mahşer** laʿnet olsun düşman-ı ikbālime* **(Muhammes 4/10)**

1.6. tā-be-mahşer:
***Tā-be-mahşer** laʿnet olsun düşman-ı ikbālime*
Sehm-i maʿtūhāne düştü imtihān-ı ʿilm ü fen **(Muhammes 4/13)**

1.7. tā-be-mahşer:
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime
***Tā-be-mahşer** laʿnet olsun düşman-ı ikbalime* **(Muhammes 4/15)**

1.8. tā-be-mahşer:
***Tā-be-mahşer** laʿnet olsun düşman-ı ikbālime*
Hīn-i meʾmūriyetimde kimseyi incitmedim **(Muhammes 4/18)**

1.9. tā-be-mahşer:
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime
***Tā-be-mahşer** laʿnet olsun düşman-ı ikbālime* **(Muhammes 4/20)**

1.10. tā-be-mahşer:
Velī gerdānıma bağlandığım tavk-ı ʿubūdiyet
***Tā-be-mahşer** laʿnet olsun düşman-ı ikbālime* **(Muhammes 4/23)**

tāb-ger:

1.) Sıkıntılı olma; yoksul olma.

1.1. tāb-gerden:-*den*
***Tāb-gerden** beni niʿmetlere müstağrak edüp*
Hakk bilir nātıkamı mastar-ı şükrān ettin **(Kaside 44/3)**

tabʿ-ı āfitāb:

1.) Güneş tabiatı, yaradılışı.

1.1. tabʿ-ı āfitāb:-*(ı)n*
Dil-i gam-gīnimi isʿāf-ı mesʾūlümle pür-şevk et
*Ki **tabʿ-ı āfitābın** dāʾimā işrāka māʾildir* **(Kaside 38/33)**

tabʿ-ı ʿatāyā:

1.) Hediyelerin çoğalması, çok şey ihsan etmek.

1.1. tabʿ-ı ʿatāyā:-*dan*
Aç kef-i ihsānı sor zevk-i selīm ashābına
*Yok ki hiçbir şey gelen **tabʿ-ı ʿatāyādan** lezīz* **(Gazel 24/5)**

tabʿ-ı dānā:

1.) Âlim, bilgin yaradılışlı.

1.1. tabʿ-ı dānā:-*y, -a*
Fennīyā her cins hem-cinsinden istilzāz eder
***Tabʿ-ı dānāya** gelir ünsiyyet-i dānā lezīz* **(Gazel 23/6)**

tabʿ-ı diğer:

1.) Başka, farklı huylar, tabiatlar.

1.1. tabʿ-ı diğer:
*Bütün ebnā-yı ādem **tabʿ-ı diğer** eylemiş peydā*
Ulü'l-ihsānı gitmiş cihānın çingāneler kalmış **(Gazel 94/5)**

tabʿ-ı dilārā:

1.) Gönle hoş gelen tabiat, huy.

1.1. tabʿ-ı dilārā:-*s, -ı*
*Nām-ı ʿulyāsı gibi **tabʿ-ı dilārāsı** cevād*
Nāmını yād edenin tabʿına kuvvet geliyor **(Kaside 48/15)**

tabʿ-ı ehibbā:

1.) Dostların huyu.

1.1. tabʿ-ı ehibbā:-*da*
Gūyā ki benim kimsede bir yādigārım yok
*Yā **tabʿ-ı ehibbāda** vefā yā değerim yok* **(Müseddes 3/9)**

tabʿ-ı eşyā:

1.) Eşyanın, varlıkların tabiatı.

1.1. tabʿ-ı eşyā:-*y, -a*
Hakīm ıtlākına şāyeste ancak ehl-i sünnettir
*Şuʾūnu **tabʿ-ı eşyāya** veren ahmak hakīm olmaz* **(Gazel 68/5)**

tabʿ-ı gavvās:

1.) Dalgıç yaradılışlı (şair Fennî).

1.1. tabʿ-ı gavvās:-*(ı)m*

Fehm-i derrākim eder nā-güfte mazmūn ihtirāʿ
Tabʿ-ı gavvāsım *kılar nā-süfte incīler şikār* **(Kaside 39/45)**

tabʿ-ı Hātem-i Tāʾī:

1.) Hâtem-i Tâî'nin tabiatı, huyu (***bk.*** Hātem-i Tāʾī).

1.1. tabʿ-ı Hātem-i Tāʾī:
Sen ol deryā-yı bī-pāyān-ı inʿām u ʿavātıfsın
*Ki **tabʿ-ı Hātem-i Tāʾī** yanında biʾr-i sāhildir* **(Kaside 38/17)**

tabʿ-ı hümāyūn:

1.) Mübarek yaradılışlı.

1.1. tabʿ-ı hümāyūn:-*a*
*Verme artık Fennīyā **tabʿ-ı hümāyūna** melāl*
Kıl duʿā itmām için ādāb-ı memlūkiyeti **(Kaside 37/108)**

tabʿ-ı mekārim-bünyān:

1.) Cömert yapılı yaradılış (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için).

1.1. tabʿ-ı mekārim-bünyān:
Hükm-i ʿālīsini hakkımda dahi icrā kıl
*Dād-ı Hakktır sana bu **tabʿ-ı mekārim-bünyān*** **(Kaside 45/42)**

tabʿ-ı merdān:

1.) Mertlerin tabiatı, huyu.

1.1. tabʿ-ı merdān:-*e*
*Yakışmaz bir sıfattır dilşikenlik **tabʿ-ı merdāne***
Bu gülşende gül ol hār olma çeşm-i andelībāne **(Müsebba 1/15)**

tabʿ-ı metīn:

1.) Sağlam tabiat, yaradılış.

1.1. tabʿ-ı metīn:
Münʿimā bezl-i ʿatāyāda nazīrin yokdur
*Mahz-ı bahşāyiş haktır sana bu **tabʿ-ı metīn*** **(Kaside 42/14)**

tābiʿ ol-:

1.) Birinin kontrolü altına girmek, bir şeye veya bir kimseye bağlı olmak.

1.1. tābiʿ ol-:-*ma*
Şereftir ādeme hem-cins içinden imtiyāz etmek
*Reh-i ʿirfānı taʿkīb ile **tābiʿ olma** ceryāna* **(Gazel 112/5)**

tabʿ-ı pāk:

1.) Temiz, saf yaradılış.

1.1. tabʿ-ı pāk:-*(i)m*
Tabʿ-ı pākim *müşkilāt-ı hikmetin hallālidir*
Celbeder her yerde güftārım mezīd rağbeti **(Kaside 37/97)**

tabʿ-ı pākīze:

1.) Saf, temiz yaradılış.

1.1. tabʿ-ı pākīze:-*s, -i, -n, -e*
Öyle bir şāʿir-i māhir ki sözü reşk-dürer
Tabʿ-ı pākīzesine *tabʿ-ı ʿUtārid hayrān* **(Kaside 45/22)**

tāb-ı rūh:

1.) Ruhun ışığı, parlaklığı.

1.1. tāb-ı rūh:-*ı, -(y)la*
ʿĀşık-ı dil-hastanın muʿtādı feryād oldu gel
*Ey veren **tāb-ı rūhıyla** kāʾināta nūr u fer* **(Muhammes 3/8)**

tabʿ-ı selīm:

1.) İyi huylu, dürüst.

1.1. tabʿ-ı selīm:-*(i)m*
Beni taltīf ile her emre münkād etsen olmaz mı
*Tahammül eylemez **tabʿ-ı selīmim** kahr u āzāra* **(Gazel 207/4)**

tabʿ-ı sühandān:

1.) Yaradılışça güzel ve düzgün söz söyleyen (kimse).

1.1. tabʿ-ı sühandān:-*(ı)m*
Dilde kāʾimdir gam-ı dehşet-fezā-yı ʿākıbet
*Gerçi handān gösterir **tabʿ-ı sühandānım** beni* **(Kaside 5/8)**

tāb-ı tarāvet:

1.) Tazelik parıltısı.

1.1. tāb-ı tarāvet:
*Köhne bağ-ı emele **tāb-ı tarāvet** geliyor*
Çemenistān-ı dile reng-i letāfet geliyor **(Kaside 48/1)**

tabʿ-ı ʿUtārid:

1.) Utarit'in tabiatı (***bk.*** ʿUtārid).

1.1. tabʿ-ı ʿUtārid:
Öyle bir şāʿir-i māhir ki sözü reşk-dürer
*Tabʿ-ı pākīzesine **tabʿ-ı ʿUtārid** hayrān* **(Kaside 45/22)**

1.2. tabʿ-ı ʿUtārid:
Öyle bir şāʿir-i māhir ki sözü reşk-dürer
*Tabʿ-ı pākīzesine **tabʿ-ı ʿUtārid** hayrān* **(Kaside 45/22)**

tabʿ-ı vezīrāne:

1.) Vezirlere yakışır tarzda huy.

1.1. tabʿ-ı vezīrāne:-*de*
ʿĀtıfet-dīdelere bendeni de ilhāk et
*Kalmasın **tabʿ-ı vezīrānede** noksān-ı kerem* **(Kaside 41/23)**

tabīʿat:

1.) Doğa, tabiat.

1.1. tabīʿat:
Ciğer pür-dāğ-ı hasret eşk ter-i gülgünedir sensiz
Tabīʿat *bülbülünde nāleler efzündur sensiz* **(Gazel 75/1)**

tabīb:

1.) Hekim, doktor.

1.1. tabīb:
*Buna tedbīr-i müdāvāt edemez başka **tabīb***
Sendedir çāre yine derd-i dil-i Fennīye **(Gazel 8/5)**

1.2. tabīb:
Yakmasın āteş-i hicre dil-i sevdā-zedemi
*Çünkü bīmāra **tabīb** ʿaksine tedbīr etmez* **(Gazel 71/2)**

1.3. tabīb:
*Doğrusun söyleyiver nabzımı çok tutma **tabīb***
Hasta-i ʿaşk için ümīd-i ifākat var mı **(Gazel 227/5)**

1.4. tabīb:
Tabīb *o yāreye istemem çāre*
Şīrīn şifāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/8)**

1.5. tabībimde:-*(i)m, -de*
*Hasta-i hicrim **tabībimde** hazākat ber-kemāl*
Nabzıma el vurmadan reng-i ʿizārımdan bilir **(Gazel 28/6)**

tabībā:

1.) "Ey tabip!" anlamında seslenme ünlemi.

1.1. tabībā:
Tedāvī kıl cemālin ʿaşkına dārū-yı vuslatla
***Tabībā** derdimiz var can atıp dermāna geldik biz* **(Gazel 69/8)**

1.2. tabībā:
***Tabībā** çek elin benden ki ben dilhaste-i ʿaşkım*
Benim derd-i dil-i hasret-keşim dermān kabūl etmez **(Gazel 88/3)**

tabīb-i dil ü cān:

1.) Canın ve gönlün doktoru.

1.1. tabīb-i dil ü cān:
*Ey **tabīb-i dil ü cān** merhamet et çāre-res ol*
Yoksa tahrīb edecek öldürecek yāre beni **(Kaside 5/2)**

tabīb-i hāzık:

1.) İşinin ehli olan, usta, maharetli doktor.

1.1. tabīb-i hāzık:
***Tabīb-i hāzıkın** kadri kırıktır şimdi ʿālemde*
Tabābet kendi derdin bilmeyen bīmāra kalmıştır **(Gazel 61/2)**

tabīb-i tesliyet-bahş-ı dil-i sūzīş:

1.) Yanan gönle teselli veren doktor.

1.1. tabīb-i tesliyet-bahş-ı dil-i sūzīş:
Enīs-i rūh-ı eşver māye-i derd-i nihānımsın
***Tabīb-i tesliyet-bahş-ı dil-i sūzīş** nişānımsın* **(Müsebba 3/19)**

taʿbīr:

1.) Bir anlam ifade eden söz, deyiş.

1.1. taʿbīri:-*i*
Size min baʿd ülü'l-aʿtāf ıtlāk eylesin herkes
*Bu **taʿbīri** senin-çün en münāsib birʿālem buldum* **(Kaside 49/10)**

taʿbīr-i kabīh:

1.) Kötü, ayıp yorum.

1.1. taʿbīr-i kabīh:
Bir vākıʿa efvāh-ı leʾīmāne düşerse
***Taʿbīr-i kabīh** üzre ederler anı iʿzām* **(Gazel 202/8)**

tāb-nāk:

1.) Parlak, parıltılı.

1.1. tāb-nākidir:-*i, -dir*
Bütün kerrūbiyānın tūtiyāsı hāk-i pākidir
*Şu mihr-i ʿālem-ārā zerresinin **tāb-nākidir*** **(Tahmis 1/4)**

tāb-nāk et-:

1.) Parlatmak, aydınlatmak.

1.1. tāb-nāk et-:-*se, -m*
Ol mehe şevk-i mülākāt öyle müzdād olduğum
*Kubbe-i gerdūnu her şeb **tāb-nāk etsem** gerek* **(Gazel 248/2)**

1.2. tāb-nāk et-:-*se, -m*
*Kubbe-i gerdūnu her şeb **tāb-nāk etsem** gerek*
Ol mehe şevk-i mülākāt ile öyle müzdād olduğum **(Tahmis 8/5)**

taʿcīl et-:

1.) Çabuklaştırmak, hızlandırmak.

1.1. taʿcīl et-:-*mek*
Mevsimi gelmeden açılıp gülmez gül
*Nābecādır sırasız bir işi **taʿcīl etmek*** **(Gazel 117/2)**

tāʿdād:

1.) Sayıp dökmek, birer birer söylemek, sıralamak.

1.1. taʿdāda:-*a*
*Sığmaz eltāf-ı mülūkāneleri **taʿdāda***
Devlet-i ihsānını mes etmedi zīrā mikyāl **(Kaside 40/17)**

taʿdād et-/eyle-:

1.) Sayıp dökmek, birer birer söylemek, sıralamak.

1.1. taʿdād et-:-*(e)*r, *-ler*
*Şahs-ı nādānı behāʾimden **ederler taʿdād***
Merdümānın şerefi fazl ileʿirfān iledir **(Gazel 32/6)**

1.1. taʿdād eyle-:-*r, -se, -n*
Eylersen** eğer sābıka-i cürmünü **taʿdād
Yazıktır o bī-çāreye yazıktır efendim **(Kaside 18/8)**

taʿdād-ı kusūr:

1.) Kusurları birer birer sayma.

1.1. taʿdād-ı kusūr:-*(u)m, -la*
Sevgilim mazhar-ı ʿafvet ne günāhım var ise
*Beni **taʿdād-ı kusūrumla** şerm-sār etme* **(Gazel 185/6)**

tādiʿ-i felek:

1.) Feleğin düşmanlığı (***bk.*** felek) [**tādiʿ:** Düşmanlık, düşmanlık etme (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020)].

1.1. tādiʿ-i felek:-*ten*
Çekemez oldu gönül bār-ı gam-ı gerdūnu
*Oldum el-kıssa **tādiʿ-i felekten** bī-zār* **(Kaside 43/20)**

taʿdīl et-/eyle-:

1.) Değiştirmek, düzeltmek.

1.1. taʿdīl et-:-*mek*
Lutf-ı Hakk yāver ola yoksa ne mümkün Fennī
*Elem-i firkati tedbīr ile **taʿdīl etmek*** **(Gazel 117/7)**

1.2. taʿdīl eyle-:-*miş*
***Eylemiş** devrini **taʿdīl** sipihr-i gaddār*
Devr-i nā-sāzına oldukça saʿādet geliyor **(Kaside 48/3)**

taʿdīl kıl-:

1.) Düzeltmek, doğru hâle getirmek; değiştirmek.

1.1. taʿdīl kıl-:
Kıl** icābetle şu zehr-āb-ı firākı **taʿdīl
Yazılır her ādemin başına bin ecr-i cezīl **(Müsebba 2/41)**

taʿdīl ü teskīn eyle-:

1.) Düzeltip sakinleştirmek.

1.1. taʿdīl ü teskīn eyle-:
Tecellī-i Cemāle mazhariyyetle edip şādān
*Derūnum derdini **taʿdīl ü teskīn eyle** yā Rabbī* **(Kaside 10/2)**

taʿdīl-i efkār et-:

1.) Fikrini değiştirmek, düzeltmek.

1.1. taʿdīl-i efkār et-:
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen
*Ne lāzım hasmı taʿkīb eylemek **taʿdīl-i efkār et*** **(Müsebba 1/18)**

taʿdīl-i mizāc et-:

1.) Mizacını, huyunu değiştirmek.

1.1. taʿdīl-i mizāc et-:-*miş*
Cefādan fārig olmuş yār ***taʿdīl-i mizāc etmiş***
Bu peygām-ı sürūr-efzāda nevʿan-ma yalan yok mu **(Gazel 216/8)**

tā-ebed:

1.) Sonsuza kadar.

1.1. tā-ebed:
Ebr-i feyzinden eğer bir katre düşse hāmeye
Tā-ebed *icrā ederdi ʿāleme kevser kalem* **(Kaside 24/40)**

tafralı:

1.) Kendisini olduğundan büyük gösterip böbürlenen, yüksekten atan kimse.

1.1. tafralı:
Kendini bilmezlere keşf-i serāʾir eylemez
Tafralı *bir dilber-i dil-pervere benzer kalem* **(Kaside 24/13)**

tāgī:

1.) Azgın, azmış; isyan eden.

1.1. tāgīleri:-*ler, -i*
Nice ***tāgīleri*** *eylersin irşād*
Nice muztarlara eylersin imdād **(Kaside 28/7)**

tagıl-:

1.) Dağılmak, dağıtmak.

1.1. tagılır:-*(ı)r*
Sāha-i ravza-i lutfunda bulup neşv ü nemā
Deste deste ***tagılır*** *herkese reyhān-ı kerem* **(Kaside 41/21)**

tağyīr:

1.) Değiştirme, bozma.

1.1. tağyīre:-*e*
Hulūs-ı bālimi her hālimi Allah bilmez mi
Müdāhinler beni ***tağyīre*** *hāhişgerse etsinler* **(Gazel 234/3)**

tağyīr et-/eyle-:

1.) Değiştirmek, başkalaştırmak.

1.1. tağyīr et-:-*(e)r*
Türrehātı lehce-i sarhūşa sahbā söyletir
Ādemin ahlākını ***tağyīr eder*** *sūʾ-i karīn* **(Gazel 52/5)**

1.2. tağyīr et-:-*(e)r*
Nazar-ı lutfu kılar goncayı şād ü handān
Nigeh-i çeşmi ***eder*** *çehre-i şīri* ***tağyīr*** **(Kaside 47/31)**

1.3. tağyīr et-:-*mez*
Bilirim āhım o gül çehreye teʾsīr etmez
Bülbülün nālişi reng-i gülü tağyīr etmez **(Gazel 71/1)**

1.4. tağyīr eyle-:-*se*
Tağyīr eylese *kār-ı kadīmin*
Seni bilmezlerse cār-ı kadīmin **(Şarkı 5/5)**

tağyīr-i gubār-ı enzār et-:

1.) Sürmeli bakışların değiştirmesi, bozması.

1.1. tağyīr-i gubār-ı enzār et-:-*me, -den*
Tutmadan ey gül-i ter dāmenini pençe-i hār
Etmeden çehreni ***tağyīr-i gubār-ı enzār*** **(Müsebba 2/8)**

tahakkuk eyle:

1.) Gerçekleştirmek.

1.1. tahakkuk eyle:-*r*
Ol vakit sābit olur sıdkı bu ʿabd-i ʿācizin
Ol zamān ***eyler tahakkuk*** *hakk-ı rüçhāniyeti* **(Kaside 37/59)**

tahakküm:

1.) Hükmetme, hüküm sürme.

1.1. tahakkümdür:-*dür*
Reşīd-i efhama karşı Fennīyā ***tahakkümdür***
Desem ki nazmı o ʿālī hubāba benzetirim **(Gazel 158/6)**

tahammül:

1.) Dayanma gücü, katlanma.

1.1. tahammül:
Çāre mi var ʿaşka ***tahammül*** *gibi*
Zālike takdīrü'l-ʿazīzi'I-ʿalīm **(Gazel 145/5)**

1.2. tahammül:
Yok ***tahammül*** *gam-ı hicrāna bilirsin yā Rab*
Kıl mülākī kerem et bir kerem-kāra beni **(Kaside 5/5)**

1.3. tahammüldür:-*dür*
Müttehim zahmet çekerse muktezā-yı cürmüdür
Bī-günāh olmakla ālāma ***tahammüldür*** *hüner* **(Gazel 37/3)**

tahammül et-/eyle-:

1.) Dayanmak, katlanmak.

1.1. tahammül et-:-*me, -y, -en*
Derde tekeffül etmeyen vākıf-ı esrār olamaz
Hāre ***tahammül etmeyen*** *dāhil-i gülzār olamaz* **(Gazel 74/1)**

1.2. tahammül et-:-*me, -yor*
Tahammül etmiyor *bār-ı gam-ı hicrāna ten şimdi*
Çekinmezdim evāʾilde çekerdim cevrini ammā **(Gazel 220/3)**

1.3. tahammül et-:-*e, -mez*
Nazar-ı gayre ***tahammül edemez*** *gönlüm pes*
Çehre-i enverini dīdelerim görsün pes **(Gazel 91/1)**

1.4. tahammül eyle-:-*dik, -çe*
Girān-bār olmasın īcāb eder keştīye istihkām
Tahammül eyledikçe *serde tūfān-ı belā artar* **(Gazel 59/2)**

1.5. tahammül eyle-:-*mek*
Tahammül eylemek *bu vakʿa-i dil-sūza kābil mi*
Bilenler Kerbelā hālinʿayān ağlar nihān ağlar **(Gazel 249/3)**

1.6. tahammül eyle-:-*r*
Rācih idim ammā ki felek eyledi mercūh
Eyler *mi* ***tahammül*** *buna her kālıb-ı bī-rūh* **(Müseddes 3/10)**

1.7. tahammül eyle-:-*sin*
Ferāmuş etme Allah ʿaşkına Fennī-yi mehcūru
Bu hicrān zahmına nice ***tahammül eylesin*** *Nūrī* **(Tahmis 3/12)**

1.8. tahammül eyle-:-*mez*
Beni taltīf ile her emre münkād etsen olmaz mı
Tahammül eylemez *tabʿ-ı selīmim kahr u āzāra* **(Gazel 207/4)**

tahammül kıl-:

1.) Dayanmak, katlanmak.

1.1. tahammül kıl-:
Cevr-i devre ***kıl tahammül*** *tezgeçer bu kara gün*
Fennīyā vakt-i zemistānda çabuk akşām olur **(Gazel 33/8)**

taharrī et-:

1.) Aramak, araştırmak.

1.1. taharrī et-:-*erek*
Husūsān anda Mīr-i Hālisi kāʾim-makām gördüm
Taharrī ederek *gūya ki bir kāse kerem buldum* **(Kaside 49/2)**

taharrī eyle-:

1.) Bir şeyi bulmaya çalışmak; aramak, araştırmak.

1.1. taharrī eyle-:-*r, -sin*
Niçin zāhirden ***eylersin taharrī*** *Zāt-ı maksūdu*
Ya sarhoşsun ya dīvāne yāhud evhāma düşmüşsün **(Gazel 129/3)**

1.2. taharrī eyle-: -*mek*
Taharrī eylemek *yok mu niçin meydāna geldik biz*
Konup göçmek midir yāhud yeyip içmek midir matlūb **(Gazel 69/3)**

taharrī-i muhabbet et-:

1.) Aşk, sevgi aramak.

1.1. taharrī-i muhabbet et-:-*me*
Etme dil-i sūfīde ***taharrī-i muhabbet***
İmkānı mı var buzda harāret bulamazsın **(Gazel 132/8)**

tahassür:

1.) Hasret çekme, özlem duyma.

1.1. tahassür:
Tahassür *sanki bir dā-i ʿaffāl olmuştu gönlümde*
Telāfī eyledim mā-fātı dārūyu sekam buldum **(Kaside 49/4)**

tahayyül:

1.) Hayalde canlandırma; hayal.

1.1. tahayyülde:-*de*
Zevk-ı eşyāyı ***tahayyülde*** *ibāret zann eder*
Elde hiç bir nesne yok dervīşe hülyādan lezīz **(Gazel 24/4)**

1.2. tahayyüldür:-*dür*
Bī-bakā bir verd için āh-ı hezār etmek değil
Mahbes-i hicrānı bir gülşen ***tahayyüldür*** *hüner* **(Gazel 37/2)**

tahcīl eyle-:

1.) Utandırmak, mahcup etmek.

1.1. tahcīl eyle-:-*me*
Bakma yüzünün kāresine ***eyleme tahcīl***
Şermende-i her sū-i sevābıktır efendim **(Kaside 18/7)**

tahdīs:

1.) Söyleme, nakletme, rivayet etme.

1.1. tahdīs:
Yetişir tūtī-yi tabʿa bu kadarcık ***tahdīs***
Olsun endīşe-i feyzinle gazel-hān-ı kerem **(Kaside 41/46)**

tahdīş et-:

1.) Karıştırmak, kurcalamak, bulandırmak.

1.1. tahdīş et-:-*en*
Zencīre çeken gönlümü bir serv-i semendir Bir zülf-i resendir
Tahdīş eden *endīşemi ol gonca dehendir Mahsūl-i vatandır*
(Müstezad 3/1)

tāhir:

1.) Temiz, pak, arık.

1.1. tāhirdir:-*dir*
Söylenir dillerde zīrā pāk olur arslan evi
Hazret-i Şeyhin ne ***tāhirdir*** *bakın meydān evi* **(Gazel 209/1)**

1.2. tāhir:
Bilirim aslını ol sīm-tenin maʿdeni pāk
Cevheri silsile-i tīneti ***tāhir*** *teni pāk* **(Gazel 116/1)**

tahiyyāt u teʿālī:

1.) Selamlar, hayır dualar ve yüceltme.

1.1. tahiyyāt u teʿālī:
Her türlü ***tahiyyāt u teʿālī*** *sana mahsūs*
Her medh ü sitāyiş sana lāyıktır efendim **(Kaside 18/2)**

tahiyyāta otur-:

1.) Namazda "ettehiyyâtu" suresini okumak; uzun ömür dilemek, hayır dua etmek.

1.1. tahiyyāta otur-:-*du, -m*
Gam-ı ʿaşkiyle ***tahiyyāta oturdum*** *āhir*
Acımaz mı bana el-ān ol pākīze zamīr **(Kaside 47/34)**

tahkīk et-:

1.) Bir şeyin ne olduğunu, doğru olup olmadığını anlamak için araştırma yapmak, soruşturmak***; tas.*** Hakk'a ermek, hakikati bulmak için gayret sarf edip neticede Hakk'ın sıfatlarıyla sıfatlanma, Hakk'ı âlemde müşahede etmek.

1.1. tahkīk et-:
İmānımı tevsīk et ey rahmeti bol Mevlā
Taklīdimi ***tahkīk et*** *hem-rāhımı tevfīk et* **(Kaside 11/2)**

1.2. tahkīk et-:-*me, -den*
Geçme sūfī gördüğün her şeyi ***tahkīk etmeden***
Nefsi ʿārif olmadır tedkīk-i eşyādan garaz **(Gazel 95/4)**

1.3. tahkīk et-:-*me, -y, -ip*
Saʿyimi reftārımı bir nebze ***tahkīk etmeyip***
Yazdığım evrāk-ı bī-pāyānı tedkīk etmeyip **(Muhammes 4/16)**

1.4. tahkīk et-:-*ti, -n, -se*
Şu meydāna niçindir bu geliş ***ettinse*** *ger* ***tahkīk***
Bütün efʿālini eyle Kitāba Sünnete tatbīk **(Müsebba 1/8)**

tahkīk u tersīn eyle-:

1.) Araştırıp sağlamlaştırmak.

1.1. tahkīk u tersīn eyle-:
Sana zannım hüsündür sen bilirsin hadd-i zātında
Bu hüsn-i zannımı ***tahkīk u tersīn eyle*** *yā Rabbī* **(Kaside 10/4)**

tahkīm:

1.) Kuvvetlendirmek, sağlamlaştırmak.

1.1. tahkīme:-*e*
Sūret-i Hakktan dönüp ***tahkīme*** *kıldı kıyām*
Yardım etti fikrini icrāya meʾmūriyeti **(Kaside 37/48)**

tahkīr:

1.) Aşağılama, onur kırma, küçümseme.

1.1. tahkīrden:-*den*
Zāhiren mūrçe bātında Süleymānız biz
İctināb et bizi ***tahkīrden*** *ey Āsāf-ı dehr* **(Gazel 84/6)**

tahkīr et-:

1.) Küçümsemek, hor görmek.

1.1. tahkīr et-:
Ādemi bul ādem ol ʿālemde ādem gizlidir
***Etme tahkīr** ādemi ādemde ʿālem gizlidir* **(Gazel 41/1)**

1.2. tahkīr et-:-*me*
*Fakīri **etme tahkīr***
Şeytānı etme tanzīr **(Diğer 1/17)**

1.3. tahkīr et-:-*me*
*Fakīri **etme tahkīr** şeytānı etme tanzīr*
Çok saltanat gizlidir züll-i suʾāl içinde **(Gazel 203/9)**

1.4. tahkīr et-:-*me*
*ʿĀkıl ü ʿārif isen sen onu **etme tahkīr***
Kābiliyet var ise kıl o hatāyı taʿmīr **(Müsemmen 1/2)**

tahlīl et-:

1.) Analiz etmek, çözümlemek.

1.1. tahlīl et-:-*mek*
Sırr-ı Kurʾān-ı Mübīni ne bilir münkir-i şūm
*Herkesin kārı mıdır cevheri **tahlīl etmek*** **(Gazel 117/4)**

tahlīl-i mezāyā:

1.) Üstün vasıflar, üstünlük sağlayan nitelikler, meziyetlerin incelenmesi.

1.1. tahlīl-i mezāyā:-*dır*
Ey müderris sanma tertīb-i kazāyādır hüner
*Lafz ile aldanma **tahlīl-i mezāyādır** hüner* **(Gazel 51/1)**

tahmīl et-/eyle-:

1.) Yüklemek.

1.1. tahmīl et-:-*ti*
Yoksa aslā hidmet-i devlette taksīr etmedim
*Yok yere **etti** bana **tahmīl** mesʾūliyeti* **(Kaside 37/66)**

1.2. tahmīl eyle-:-*mez*
***Eylemezler** kimseye **tahmīl** bār-ı imtinān*
Merd olanlar merdüme bī-minnet eyler himmeti **(Kaside 37/3)**

tahmīl-bār-ı minnet:

1.) Minnet yüklemek.

1.1. tahmīl-bār-ı minnet:-*e*
*Der-ʿakab hāzırlanır **tahmīl-bār-ı minnete***
Her ne ikrām eylese çingāne makbulüm değil **(Gazel 140/2)**

tahmīl-i men et-:

1.) Yasaklanmış olan şeyleri yükleme.

1.1. tahmīl-i men et-:-*mek, -te*
*Ol kadar **tahmīl-i men etmekte** kim dünyā bize*
Sāyesinde kām alıp gūyā safālar görmüşüz **(Gazel 78/3)**

tahmīl-i vebāl et-:

1.) Günah yüklemek.

1.1. tahmīl-i vebāl et-:-*me, -m*
Sen bu istiğnāyı hep benden taʿallüm eyledin
*Her kabāhat bende **tahmīl-i vebāl etmem** sana* **(Gazel 3/2)**

tahmīr edil-:

1.) Yoğrulmak.

1.1. tahmīr edil-:-*miş*
Tecāvüz etti kat kat atlas-ı çarhı saʿādette
*Ser-ā-ser nūr ile **tahmīr edilmiş** dest-i fıtratta* **(Tahmis 1/9)**

tahmīr et-:

1.) Yoğurmak.

1.1. tahmīr et-:
Yakışır mı leb-i şīrīnine yārin acı söz
*Kand ile hanzalı mecnūn bile **tahmīr etmez*** **(Gazel 71/3)**

tahrīb et-:

1.) Kırıp dökmek, yıkmak, harap etmek, perişan etmek.

1.1. tahrīb et-:-*ecek*
Ey tabīb-i dil ü cān merhamet et çāre-res ol
*Yoksa **tahrīb edecek** öldürecek yāre beni* **(Kaside 5/2)**

tahrīf ü tashīf eyle-:

1.) Bir kelimeyi veya ibareyi yanlış yazıp bozmak.

1.1. tahrīf ü tashīf eyle-:-*y, -ip*
*ʿĀsımı **tahrīf ü tashīf eyleyip** āsim dedi*
Yaʿni maʿsiyyetle tefsīr etti maʿsūmiyeti **(Kaside 37/51)**

tahrīk-i leb eyle-:

1.) Dudağı kımıldatmak, hareket ettirmek.

1.1. tahrīk-i leb eyle-:-*r, -ken*
Yandırır sakf-ı sipihri āh-ı āteş-bār hālini
*Her vatan nāmıyle **tahrīk-i leb eylerken** garīb* **(Gazel 6/6)**

tahrīk-i rikāb et-:

1.) Üzengiyi harekete geçirmek, yola çıkarmak.

1.1. tahrīk-i rikāb et-:-*tik, -imiz*
Boş imiş cānib-i cānāna şitāb ettiğimiz
*Heves-i vasl ile **tahrīk-i rikāb ettiğimiz*** **(Gazel 73/1)**

tahrīk-i sevdā et-:

1.) Aşkı uyandırmak, arttırmak.

1.1. tahrīk-i sevdā et-:-*(e)r*
***Eder tahrīk-i sevdā** her bakışta ol siyah gözler*
Ki celb-i hātıra bin dürlü efsūn eyler īcād o **(Gazel 177/2)**

tahrīr:

1.) Yazı.

1.1. tahrīr:-*i, -di*
*İsmet ü irfān ile mağrūr bir **tahrīr idi***
Kurb-ı Hakka vāsıl oldu maʿnen etti iʿtilā **(Tarih 12/3)**

tahrīr yaz-:

1.) Yazı yazmak; kaydetmek.

1.1. tahrīr yaz-:-*(a)r*
*Seni **tahrīr yazar** deftere Kātip Çelebi*
Böyle fetvā çıkarır hazretine Kādıhān **(Kaside 45/44)**

tahrīrāt:

1.) Kaleme alınan eserler, yazmalar.

1.1. tahrīrātı:-*ı*
*Şu **tahrīrātı** takdīm-i huzūr-ı yār eden var mı*
Beni çākerliğe etsin kabūl ücret makāmında **(Gazel 213/3)**

tahrīren:

1.) Yazılı olarak, yazı ile.

1.1. tahrīren:

Beni tesrīre vaʿd etmiş idin akdemce ***tahrīren***
Teşekkür eylerim encāzına sābit kadem buldum **(Kaside 49/9)**

tahrīz eyle-:

1.) İyi bir şeye teşvik etmek, şevklendirmek.

1.1. tahrīz eyle-:
Yār ü akrānına enmūzec-i ʿisyān olma
Eyle *ihvānını hayr ü hasenāta* ***tahrīz*** **(Gazel 97/2)**

1.2. tahrīz eyle-:-*r*
Küremāyı kerem ü reʾfete ***tahrīz eyler***
Sanki hāme-meder olan bānī-yi bünyān-ı kerem **(Kaside 41/44)**

tahsīl:

1.) Öğrenme, bilgi edinme.

1.1. tahsīle:-*e*
Etmez bu revişler seni menzil-res-i maksūda
Tahsīle *çalış meslek-i Hakkı ʿurefādan* **(Kaside 50/12)**

tahsīl edegör-:

1.) Tahsil etmek, öğrenmek.

1.1. tahsīl edegör-:
Hāsılı cümlesin öğren var iken kesbe mecāl
ʿİlmi ***tahsīl edegör*** *gayret edip rūz ü leyāl* **(Müseddes 4/8)**

tahsīl et-/eyle-:

1.) Kazanmak, sahip olmak.

1.1. tahsīl et-:-*mek, -e*
Etmeğe *ʿāzim isen feyz-ı Rızāyı* ***tahsīl***
Koymak istersen eğer ʿāleme bir yād-ı cemīl **(Müsebba 2/40)**

1.2. tahsīl eyle-:-*r*
Herkes āmālini ümīd ile ***tahsīl eyler***
Eyledüm ben de anunçün bana peydā-yı ümīd **(Kaside 46/11)**

2.) İlim görmek; okumak, öğrenmek.

2.1. tahsīl et-:
ʿUlūm-ı dīni ***tahsīl et*** *teʿallümde hayā yoktur*
Güzel dinle şu nush-ı hālisānemde riyā yoktur **(Müseddes 1/2)**

2.2. tahsīl eyle-:-*sin*
Fenn-i ikrāmı felek ***eylesin*** *andan* ***tahsīl***
Ki odur hāce-i dānā-yı debistān-ı kerem **(Kaside 41/13)**

tahsīl-i hüner eyle-:

1.) Hüner, marifet kazanmak.

1.1. tahsīl-i hüner eyle-:
Tahsīl-i hüner eyle *ki akvām-ı cihānın*
Miʿyār-ı tekāmül çıkarırlar harfinden **(Gazel 173/8)**

tahsīl-i ʿirfan et-:

1.) İrfan, marifet öğrenmek.

1.1. tahsīl-i ʿirfan et-:
Alıp eşyāyı çeşm-i ibrete ***tahsīl-i ʿirfan et***
Her ādem lāyık-ı bezm-i ulü'l-ebsār olur sanma **(Gazel 194/6)**

tahsīl-i kemāl eyle-:

1.) Öğrenimi tamamlamak; olgunluk kazanmak.

1.1. tahsīl-i kemāl eyle-:
Tahsīl-i kemāl eyle *hakīkatte edīb ol*
Yoksa bir şeref mi var sana ziyy-i üdebādan **(Kaside 50/14)**

tahsīl-i rızā:

1.) Allah'ın rızasını kazanma.

1.1. tahsīl-i rızā:-*y, -a*
Hülyānı enāniyyet ile eyleme mālī Kadrin olaʿālī
Sarf-ı himem et celb-i kulūb-ı fukarāya ***Tahsīl-i Rızāya*** **(Müstezad 1/5)**

tahsīl-i rızā-yı dilberān:

1.) Sevgililerin rızasını kazanmak.

1.1. tahsīl-i rızā-yı dilberān:
Bir güç iştir çünkü ***tahsīl-i rızā-yı dilberān***
Der-kenār etmek dilersen dilrübā-yı zūra bak **(Gazel 106/4)**

tahsīl-i vukūf:

1.) Bilgi öğrenme; bilme, anlama, idrak etme.

1.1. tahsīl-i vukūf:
Hikmetin yā Rab ulü'l-ʿirfāna hayret-bahş olur
Mümtenīʿdir sırrına hakkıyla ***tahsīl-i vukūf*** **(Kıt'a 3/1)**

tahsīn et-/eyle-:

1.) Beğenmek, takdir etmek.

1.1. tahsīn et-:-*(e)r*
Gör nasıl alkışlayıp Fennī seni ***tahsīn eder***
Görse bu eşʿārı bir merd-i hüner-ver kāşki **(Gazel 215/6)**

1.2. tahsīn et-:-*(e)r*
İntisāb eylersen ey derviş o Pīr-i ekmele
Etkıyā ***tahsīn eder*** *eyler melāʾik tehniyet* **(Kaside 32/6)**

1.3. tahsīn et-:-*(e)r*
Muʿteberdir taşınır serde sevād-ı hāmem
Eder *āsārımı her bārʿUtārid* ***tahsīn*** **(Kaside 42/27)**

1.4. tahsīn eyle-:-*r*
Cūd ü ihsānını Hātem bile eyler teslīm
Himem ü lutfunu Āsaf dahi ***eyler tahsīn*** **(Kaside 42/13)**

tahsīs kıl-:

1.) Ayırmak, mahsus kılmak.

1.1. tahsīs kıl-:
Kıl *ʿarz-ı ʿubūdiyyete bu ezʿāfı* ***tahsīs***
Āfetzede-i yeʾs ü futūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/5)**

taht:

1.) Hükümdarların üzerine oturdukları koltuk; hükümdarlık makamı; makam.

1.1. tahtına:-*ı, -n, -a*
Şimdide ***tahtına*** *hüsne Şehin-şāh etmiş*
Yaratıp münşiʿ-i erkān-ı anāsır seni pāk **(Gazel 116/4)**

tahte'l-hüküm:

1.) Hükmün altında, hükümsüz; önemsiz.

1.1. tahte'l-hüküm:
Meğerse zevk-i vaslın var iş zımnında bu sırrın
Umūr-ı kāʾinātı böyle hep ***tahte'l-hüküm*** *buldum* **(Kaside 49/7)**

tahte'l-lafz:

1.) Söz altı.

1.1. tahte'l-lafz:

Vasl için ey dil rızā-yı yāri bul ***tahte'l-lafz***
Sūretā ibrām u ısrār etmenin maʿnāsı yok **(Gazel 107/3)**

taht-gāh-ı saltanat:

1.) Saltanat payitahtı.

1.1. taht-gāh-ı saltanat:-*ta*
ʿĀşık-ı sādıkta dil birdir olur mu yār iki
Taht-gāh-ı saltanatta *olamaz Hünkār iki* **(Kıt'a 17/1)**

taht-ı ʿālī:

1.) Yüce taht.

1.1. taht-ı ʿālī:
Feyz ü sıhhat yāri olsun ʿavn ü nusret yāveri
Taht-ı ʿālī *baht-ı ʿOsmānīde kalsın pāyidār* **(Kaside 39/58)**

taht-ı dil:

1.) Gönül tahtı.

1.1. taht-ı dil:-*e*
İnāyet etti Lem-yezel mürşidimi sevdim ezel
Mürşidimin gayri güzel ***taht-ı dile*** *şāh olamaz* **(Gazel 67/4)**

taht-ı şāhī:

1.) Hükümdarlık tahtı; saltanat.

1.1. taht-ı şāhī:-*de*
Dāʾim olsun ***taht-ı Şāhīde*** *ilā yevmi't-tenād*
Şevket-i şāhānesi günden güne olsun füzūn **(Kıt'a 1/2)**

taht-ı şāhīd:

1.) Şahitlerin tahtı.

1.1. taht-ı şāhīd:-*e*
Hudā artırsın ʿömr ü şevket-şāhānesin anın
Cihān durdukça olsun ***taht-ı Şāhīde*** *ʿuyūn-ārā* **(Tarih 21/4)**

tahvīl et-:

1.) Değiştirmek, bir durumdan başka duruma çevirmek.

1.1. tahvīl et-:-*mek*
Müşkil iştir cīveyi altuna ***tahvīl etmek***
Nefsi āsān değil ʿirfān ile tekmīl etmek **(Gazel 117/1)**

tahvīl kıl-:

1.) Değiştirmek.

1.1. tahvīl kıl-:-*(a)r*
Geceler göz göre ***tahvīl kılar*** *hāletini*
Bilinir mi yine bak bedr ü hilālin sırrı **(Tarih 8/4)**

1.2. tahvīl kıl-:-*dı*
Dār-ı gurbette husūsā ibtilālar görmüşüz
Rengini beyhūde mi ***tahvīl kıldı*** *mūy-ı ser* **(Gazel 78/8)**

tahzīr eyle-:

1.) Sakındırmak, çekindirmek.

1.1. tahzīr eyle-:
Yeter itnāb ile tasdīʿ-i ser etme Fennī
Eyle *artık kalemi sūʾ-i edebten* ***tahzīr*** **(Kaside 47/35)**

taʾib ol-:

1.) Tövbe eden (kimse) olmak, tövbe etmek.

1.1. taʾib ol-:
Cürmünü eyleme ağyāra beyān ağla gönül
Taʾib ol *ʿafv-ı İlāhīye dayan ağla gönül* **(Gazel 135/1)**

tāʾir-i idrāk:

1.) Anlayış kuşu, kabiliyeti.

1.1. tāʾir-i idrāk:
Senindir rütbe-i ʿulyā senindir halvet-i kübrā
Makām-ı feyzine ermekten ʿāciz ***tāʾir-i idrāk*** **(Kaside 15/5)**

tak-:

1.) Bir şeyi başka bir yere uygun bir biçimde tutturmak, iliştirmek, geçirmek.

1.1. takma:-*ma*
Bī-vefāya olma yār ahdinde sābit er taşı
Takma *Kıbrıs taşını parmağına gevher taşı* **(Gazel 225/1)**

1.2. takmışız:-*mış, -ız*
Takmışız *boynumuza ribka-i rukbetini*
Rāzıyız kulluğuna rütbe-i bālāya bedel **(Gazel 141/2)**

1.3. takmışız:-*mış, -ız*
Cān gözüyle nūr-ı zāta bakmışız
Nāmımızı sāk-ı ʿarşa ***takmışız*** **(Şarkı 6/3)**

1.4. taksın:-*sın*
Yedi kat atlas ile başına ***taksın*** *bunu çarh*
Bir nazar nüshası yazdım meh-i tābānım için **(Gazel 163/7)**

1.5. taktı:-*tı*
Her biri ***taktı*** *dil-i şeydāya bir zencīr-i ʿaşk*
İşve-perver dilber-i ʿazrā-kıyāfet bir değil **(Gazel 139/2)**

1.6. taktığı:-*tık, -ı*
Meh ü encüm diye gösterdiği bālāda gerdūnun
Cemālin görmek üzre ***taktığı*** *bī-had meşāʾildir* **(Kaside 38/8)**

tāk:

1.) Bayram ve şenliklerde caddelere geçici olarak kurulan süslü kemer; kubbe, kümbet.

1.1. tāki:-*i*
Nāzikāne müjde-i teşrīfini tezkīr eder
ʿIyd-gāhı ***tāki*** *kurbān olduğum tenvīr eder* **(Tahmis 2/2)**

takaddüm et-/eyle-:

1.) İleri geçmek, ilerlemek; yükselmek.

1.1. takāddüm eyle-:-*dikçe*
Takāddüm eyledikçe *laʾl ü gevherde behā artar*
Meşīhat bāʿis-i rifʿattir ehl-i hāle ey Fennī **(Gazel 59/5)**

1.2. takaddüm et-:-*me, -den*
Revā mı dāʾim olsun mu menāsıb nā-münāsibde
Takaddüm etmeden *kalsın mı bülbüller gurāb üzere* **(Gazel 205/3)**

1.3. takaddüm eyle-:-*r*
Değil Fennī kulun ağyār ile rāzı müsāvāta
Takaddüm eyler *elbet bülbül-i hoş-gū gurāb üzere* **(Gazel 205/6)**

takarrür et-:

1.) Karar kılmak, bir yere yerleşmek.

1.1. takarrür et-:-*mez*
Gubār ***etmez takarrür*** *cevher üzere dürr-i nāb üzere*
Kusūrum var ise ʿafv et efendim nezd-i ʿālīde **(Gazel 205/4)**

tākat:

1.) Güç, kuvvet, derman.

1.1. tākatımız:-*(ı)mız*

Pek girāndır bize taʿrīzi rakīb-i şūmun
*Ne bugün **tākatımız** var ne de yarın çekeriz* **(Gazel 72/6)**

tākati kalma-:

1.) Gücü azalmak, bitmek.

1.1. tākati kalma-:-*dı*
Keşf-i esrār-ı hakīkat için uydum ʿakla
***Tākatim kalmadı** bu yolda ya yandım kaldım* **(Gazel 150/5)**

takbīl et-:

1.) Öpmek.

1.1. takbīl et-:
*Yārin uykuda iken gerdenini **takbīl et***
Ettiğin cürm ü hatā kābil-i inkār olsun **(Gazel 161/2)**

1.2. takbīl et-:-*(i)yor*
*Nerd-bān kat kat olup pāyini **takbīl ediyor***
Geldiği meclise āsār-ı şerāfet geliyor **(Kaside 48/33)**

takbīl-i laʿl-i yār:

1.) Sevgilinin lal'e benzeyen dudağını öpme.

1.1. takbīl-i laʿl-i yār:-*e*
Temyīz-i bahs-i vuslat bence kolaylaştırdı
***Takbīl-i laʿl-i yāre** az çok mesāğ olaydı* **(Gazel 211/4)**

takbīl-i yed-i pāk-i Muhammed:

1.) Hz. Peygamber, temiz, mübarek elinin öpülmesi. [Seyyid Ahmed er-Rifâî'nin hac dönüşü Medine'ye uğrayarak Ravza-i Mutahhara'ya girip selamına icabet edilince cezbeye gelerek diz çöküp, "Uzakta iken benim yerime varıp toprağını öpsün diye sana ruhumu gönderiyordum; şimdi bu devlet bedenime de nasip oldu; uzat elini de dudaklarımla öpeyim" manasına gelen meşhur şiirini okuyunca, bunun üzerine Hz. Peygamber'in kabrinden dışarıya nurani bir elin uzandığı ve Rifâî'nin bu eli öpmüş olduğu meşhur menkıbeye işaret edilmektedir (Tahralı, 189: 127].

1.1. takbīl-i yed-i pāk-i Muhammed:-*le*
*Müşerref oldu **takbīl-i yed-i pāk-i Muhammedle***
Ne ʾālī rütbedir el-Hakk ne ʾālī mazhariyettir **(Kaside 30/9)**

takdīm et-/eyle-:

1.) Sunmak, arz etmek.

1.1. takdīm et-:-*ecek*
*Mā-fevkıma **takdīm edecek** bir hünerim yok*
Mā-dūnuma tevdīʿ edecek bir eserim yok **(Müseddes 3/18)**

1.2. takdīm eyle-:-*r, -im*
Sen gül oyna gül gibi eşkimden etme ictināb
*Dāne-i dürdür ki **takdīm eylerim** sultānıma* **(Gazel 199/4)**

1.3. takdīm eyle-:-*r, -im*
Sen gül oyna gül gibi eşkimden etme ictināb
*Dāne-i dürdür ki **takdīm eylerim** sultānıma* **(Gazel 199/4)**

1.4. takdīm eyle-:-*r, -im*
Sen gül oyna gül gibi eşkimden etme ictināb
*Dāne-i dürdür ki **takdīm eylerim** sultānıma* **(Gazel 199/4)**

1.5. takdīm eyle-:-*r, -im*
Sen gül oyna gül gibi eşkimden etme ictināb
*Dāne-i dürdür ki **takdīm eylerim** sultānıma* **(Gazel 199/4)**

takdīm-i huzūr-ı yār et-:

1.) Sevgilinin huzuruna sunmak.

1.1. takdīm-i huzūr-ı yār et-:-*en*
*Şu tahrīrātı **takdīm-i huzūr-ı yār eden** var mı*
Beni çākerliğe etsin kabūl ücret makāmında **(Gazel 213/3)**

takdīm-i tahiyyāt eyle-:

1.) Selamlar, hayır dualar sunmak, göndermek.

1.1. takdīm-i tahiyyāt eyle-:-*y, -ip*
*Baʿdehū ashāba **takdīm-i tahiyyāt eyleyip***
Zāhir u bātın olur mesʿūd u müstansır kalem **(Kaside 24/3)**

takdīm-i zıll ü meskenet eyle-:

1.) Allah karşısında aczini ve himaye (isteğini) sunmak, belirtmek.

1.1. takdīm-i zıll ü meskenet eyle-:-*y, -üp*
Dil şikeşte dīde pür-nem kef be-sīne rū be-hāk
*Eyleyüp dergāhına **takdīm-i zill ü meskenet*** **(Kaside 32/10)**

takdīr:

1.) Ezel*de Cenâb-ı Hakk'ın olmasını dilediği şeyler, her şey hakkında vermiş olduğu ezeli karar, alın yazısı, kader.

1.1. takdīre:-*e*
*Zann-ı sāhīye düşer taş atarız **takdīre***
Şöyle bir kaç günümüz nākısü'l-iʿrāz olsa **(Gazel 196/3)**

2.) Beğenme, beğenip belirtme, değer verme.

2.1. takdīrine:-*i, -n, -e*
*Hayt kim **takdīrine** kādir değil ekser kalem*
Bir kalem kim olmaya naʿt-i celīlinden habīr **(Kaside 24/57)**

takdīr et-/eyle-:

1.) Kıymet vermek, değerini anlamak; beğenmek.

1.1. takdīr et-:-*en*
*Cevher-i nāmūsunu **takdīr eden** ehl-i hıred*
Foyasın meydāna koymaz yārine pinhān gider **(Gazel 45/4)**

1.2. takdīr et-:-*(e)r*
Sağ oldukça dilinden bir nefes şükr-i niʿam gitmez
*Hayāt-ı müsteʿārı ʿārif-i āgāh **eder takdīr*** **(Gazel 81/5)**

1.3. takdīr et-:-*(e)r*
*Sühandān-ı vatan **takdīr eder** āsārımı Fennī*
Maʿārif cevherin ehl-i maʿārif kem-behā tutmaz **(Gazel 89/7)**

1.4. takdīr et-:-*(i)l, -ir, -sin*
*Ki efādıl arasında **edilirsin takdīr***
Sana o tavr-ı garīb etmesin asla teʾsīr **(Müsemmen 1/3)**

1.5. takdīr et-:-*ip*
*Hakkıyla **edip** cevher-i hürriyeti **takdīr***
Mīzān-ı hukūkun yapışan var mı kefinden **(Gazel 173/7)**

1.6. takdīr et-:-*me, -yor*
Bārī sen hüsn-i mükāfatını istihzār et
Etmiyor** hizmetimi çarh-ı cefā-cū **takdīr **(Kaside 47/25)**

1.7. takdīr et-:-*mez*
Fennīyā hāside ibrāz-ı hüner nāfiledir
*Dür dökülse deheninden yine **takdīr etmez*** **(Gazel 71/7)**

1.8. takdīr et-:-*mez*
*Kevser aksa kaleminden yine **takdīr etmez***
Batar ehl-i hünerin hāmesi aʿdā gözüne **(Gazel 195/7)**

1.9. takdīr eyle-:-*r*
*Gurāb **eyler** mi kebk-i dāne-çīnin tabʿını **takdīr***
ʿAfīfin kadrini ʿiffetle mümtāz olmayan bilmez **(Gazel 66/3)**

takdīr-i Hak:

1.) Allah'ın takdir ve tayini, kader.

1.1. takdīr-i Hak:-*a*
Tevekkül ʿāleminde ratb u yābis kāl u kīl olmaz
*Hamūş ol Fennīyā **takdīr-i Hakka** rabt-ı kalb eyle* **(Gazel 76/8)**

takdīr-i tavr-ı eymeni et-:

1.) Mübarek, uğurlu davranışın değerini belirlemek. (Hz. Mûsâ'nın Tur dağında Allah'ın tecellisine mazhar olması.)

1.1. takdīr-i tavr-ı eymeni et-:-*en*
*Bir tecellīdir eden **takdīr-i tavr-ı eymeni***
Hikmet ammā ictisār-ı Hazret-i Mūsādadır **(Gazel 38/5)**

takdīs et-:

1.) Kutsal saymak, mübarek kabul etmek.

1.1. takdīs et-:
*İstimāʿ ettikçe **takdīs et** o Pīr-i efhamı*
Nāmını her bār taʿzīm ü edeble eyle yād **(Kaside 27/9)**

1.2. takdīs et-:-*(i)yor*
Güleʿāit değil elhānı o mürg-i seherin
*Gülşen hüsnünü **takdīs ediyor** bülbül-i zār* **(Kaside 43/32)**

takī:

1.) Haramdan, günahtan kaçınan, takva sahibi (kimse); müttaki.

1.1. takīdir:-*dir*
Bahāüddīn-i Nakşīden alırlar feyz-iʿirfānı
***Takīdir** pākdirʿālī-makardır Nakşibendīler* **(Kaside 36/10)**

tāk-ı ezrak:

1.) Mavi kubbe; gökyüzü.

1.1. tāk-ı ezrak:-*la*
Füzündur ülfeti dehr-iʿacūzun merd-i ahmakla
*Anınçün mü barışmaz yıldızım bu **tāk-ı ezrakla*** **(Muhammes 1/31)**

taʿkīb:

1.) Birinin veya bir şeyin arkasından gitme, arkasına düşme, izleme.

1.1. taʿkīb:
Şereftir ādeme hem-cins içinden imtiyāz etmek
*Reh-iʿirfānı **taʿkīb** ile tābiʿ olma ceryāna* **(Gazel 112/5)**

taʿkīb et-:

1.) Birinin veya bir şeyin arkasından gitmek, arkasına düşmek, izlemek.

1.1. taʿkīb et-:
*İʿvicāc etme şerīʿat yolunu **taʿkīb et***
Müstakīm ol her umūrunda amān hāme gibi **(Gazel 237/10)**

1.2. taʿkīb et-:-*(e)r, -iz*
*Hakīkat yolunu **ederiz taʿkīb***
Böyle ders almışız üstādımızdan **(Şarkı 3/8)**

1.3. taʿkīb eyle-:-*mek*
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen
*Ne lāzım hasmı **taʿkīb eylemek** taʿdīl-i efkār et* **(Müsebba 1/18)**

takıl-:

1.) Bağlanmak.

1.1. takıldık:-*dı, -k*
Dolaştık zülf-iʿanber-bārı yāra şāneden geçtik
***Takıldık** kayd-ıʿaşka tūr-i ser-bostāneden geçtik* **(Gazel 114/1)**

takın-:

1.) Kendine takmak; ***mec.*** Bir niteliğe veya duruma bürünmek.

1.1. takınsın:-*sın*
Nām-ı Tāʾī tayy olunsun münʿimiyyet nāmeden
*Ol Şeh-i zī-şāna nisbetle **takınsın** hisseti* **(Kaside 37/13)**

1.2. takınmıştım:-*mış, -tı, -m*
Hakīkat kendime mālik değildim zevk-ıʿaşkınla
*Nişān-āsā **takınmıştım** gezerdim tavk-ıʿaşkınla* **(Tahmis 3/6)**

taklīd:

1.) Belli birine veya bir şeye benzemeye veya benzetmeye çalışma, öykünme; ***tas.*** Hâl ve makam ehlinin sözlerini söyleme fakat huyları ile huylanmama, onlar gibi olgun olmadığı halde olgun görünmeye çalışma.

1.1. taklīdimi:-*(i)m, -i*
İmānımı tevsīk et ey rahmeti bol Mevlā
***Taklīdimi** tahkīk et hem-rāhımı tevfīk et* **(Kaside 11/2)**

taklīd et-:

1.) Bir kimseye veya bir şeye benzemeye çalışmak, öykünmek.

1.1. taklīd et-:-*ecek*
*Yoktur etvārını **taklīd edecek** bir dilber*
Fitne-kār olmasa merd olsa vefā-dār olsa **(Gazel 184/4)**

1.2. taklīd et-:-*e, -mez*
Gelse Veysī benim āsārımı tanzīr edemez
***Edemez** hattımı **taklīd** nigārende-i Çin* **(Kaside 42/26)**

taklīd-i bülbül:

1. Bülbülün taklidi; bülbülü taklit edip yani onun gibi feryat edip sesini (aşk acısını), sevgiliye ve herkese duyurma (***bk.*** bülbül).

1.1. taklīd-i bülbül:-*dür*
Gizlemektir maʿrifet pervāne-veş feryādını
*Fennīyā zannetme kim **taklīd-i bülbüldür** hüner* **(Gazel 37/7)**

takrīb et-:

1.) Yaklaştırmak.

1.1. takrīb et-:-*di*
*Sadā-yı sāz-ıʿaşk **etdi** makām-ı vaslına **takrīb***
Hem-āgūş olmağa cānān ile bir perde kalmıştır **(Gazel 57/2)**

takrīr:

1.) Anlatma, ifade etme.

1.1. takrīre:-*e*
*Pek zār ü nizār oldum **takrīre** liyākat yok*
Ancak gam-ı fırkatten hāmemde şikāyet var **(Gazel 58/4)**

takrīr et-:

1.) Anlatmak, ifade etmek.

1.1. takrīr et-:-*se, -m*
Sitem-i çerh-ı denī sīneme etti teʿsīr
*ʿAcabā hālimi ben kimlere **etsem takrīr*** **(Kaside 47/1)**

takrīr ü hikāyet:

1.) Anlatma, ifade etme.

1.1. takrīr ü hikāyet:

*Esrār-ı dili dilbere **takrīr ü hikāyet***
Birkaç geceler ol meh ile halvete muhtāc **(Gazel 17/2)**

takrīr-i evsāf:

1.) Vasıflarını anlatma.

1.1. takrīr-i evsāf:-*(ı)n, -da*
Garaz vasfıla tenvīr-i dil ü cān etmedir yoksa
*Senin **takrīr-i evsāfında** kāsırdır zebān Pīrim* **(Gazel 142/5)**

takrīz:

1.) Bir eserin başına konulan yetkili bir kimsenin yazdığı, övücü tanıtma yazısı.

1.1. takrīz:
Ger bu rengīn eseri gökte ʿUtarid görse
*Özenir cebhe-i gerdūna yazan bir **takrīz*** **(Gazel 97/6)**

taksīr et-:

1.) Kusur etmek, kabahat işlemek.

1.1. taksīr et-:-*me, -di, -m*
Yoksa aslā hidmet-i devlette taksīr etmedim
Yok yere etti bana tahmīl mesʾūliyeti **(Kaside 37/66)**

taktiʿ:

1.) Kesme, parçalama, ayırma; şiiri vezin parçalarına göre ayırıp aralıklı okuyabilme.

1.1. taktiʿe:-*e*
Haydi bir şāʿir-i māhir ile birkaç gece yat
*Şāʿiriyyet yalnız **taktiʿe** bilmekle değil* **(Gazel 12/5)**

taktīr et-/eyle-:

1.) Damla damla akıtmak, damlatmak; damıtmak.

1.1. taktīr et-:-*mek*
Gönlümü eyledi teshīn hayāl-i rūyu
*Ab-ı gül **etmek** için dīdelerimden **taktīr*** **(Kaside 47/32)**

1.1. taktīr eyle-:-*se, -n*
Merhamet gelmez dil-i aʿdāya istirhām ile
*Sükker olmaz zehri yüzbin kerre **taktīr eylesen*** **(Gazel 130/2)**

takvīm-i bahā:

1.) Değerini, kıymetini belirleme.

1.1. takvīm-i bahā:
*Kābil olmazdı ona ʿālemde **takvīm-i bahā***
Āh o elmas-pārenin kıratı noksān olmasa **(Gazel 183/3)**

takvīm-i bahā et-:

1.) Değerini, kıymetini belirlemek.

1.1. takvīm-i bahā et-:-*se*
Ne olur kadrimizi anlasa sarrāf-ı dehr
***Etse takvīm-i bahā** cevher-i ʿirfānımıza* **(Gazel 182/5)**

takyīd et-:

1.) Kayıt ve şartla bağlamak, şart koşmak.

1.1. takyīd et-:-*ti*
*Yoksa sevdāsını bir şūha mı **takyīd etti***
Bu gamın aslı ne āzāde-serim noldu sana **(Gazel 1/6)**

talākat:

1.) Düzgün, güzel ve rahat söz söyleme, dil açıklığı.

1.1. talākat:
Hakkı bātıl bātılı hak gösterir teʾvīl ile
*Hak lisān-ı ehl-i tezvīre **talākat** vermesin* **(Gazel 175/4)**

1.2. talākat:
Bir gazel tarh edeyim şevk ile ruhsat var ise
*Kuvve-i nātıkama vüsʿü **talākat** geliyor* **(Kaside 48/29)**

1.3. talākat:
Gülşen-i meşrebime reng-i tarāvet gelsin
*Kuvve-i nātıkama tāze **talākat** gelsin* **(Müsebba 2/55)**

1.4. talākat:
Husūsā sākit ü gam-nāk iken ben
*Sevindim lehçeme geldi **talākat*** **(Tarih 19/12)**

1.5. talākatla:-*la*
Ey nāme dil-i hasret-keşin hālini yāre
***Talākatla** ʿarz eyle dehān u zebānım ol* **(Kıt'a 8/2)**

talʿat:

1.) Yüz, çehre, güzel yüz; güzellik.

1.1. talʿatı:-*ı*
*Dīde-i mihri kamaştırdı o māhın **talʿatı***
Vech-i berrākında berk urmaktadır Nūr āyeti **(Kaside 37/100)**

talʿat-ı bī-minnet:

1.) Minnetsiz, minnet altında bırakmayan parlaklık.

1.1. talʿat-ı bī-minnet:
Bırakırdı dili zulmette zalām-ı şeb-i yeʾs
*Olmasa ***talʿat-ı bī-minnet** ferdā-yı ümīd* **(Kaside 46/6)**

talʿat-ı mihr:

1.) Güneşin parlaklığı.

1.1. talʿat-ı mihr:
*Karanlık yeryüzünden ***talʿat-ı mihr** ile zāʾildir*
Zalām-ı gam gönülden mahv olur hüsn-i nigāhınla **(Kaside 38/32)**

talʿat-ı Sūdī Efendi:

1.) Mümtaz Efendi'nin oğlu İsmail Sûdî Efendi'nin yüzü, güzelliği (kendisi).

1.1. talʿat-ı sūdī efendi:
Hānedānın eylerim tebrīk bu tām tārīh ile
***Talʿat-ı Sūdī efendi** verdi nefʿi ʿāleme* **(Tarih 7/5)**

talʿat-i zībā:

1.) Güzel, parlak yüz.

1.1. talʿat-i zībā:
Mihr-i ʿālem-tābsın cüzdür cemālinden şafak
*Pür-ziyā kıldın cihānı ***talʿat-i zībā** ile* **(Gazel 187/2)**

taleb-i vasıl:

1.) Kavuşma talebi, arzusu.

1.1. taleb-i vasıl:-*da*
***Taleb-i vasılda** elbet beni maʿzūr tutar*
İmtizāc etti mi bir yerde pamuk ahker ile **(Gazel 198/5)**

taleb-kārāne:

1.) İsteyerek, istekli olarak.

1.1. taleb-kārāne:
Nuhbe-i āmālimizdir bir cemāl-i bī-misāl
*Ateş-i ʿaşka **taleb-kārāne** yanmışlardanız* **(Gazel 77/7)**

taleb-kār-ı visāl ol-:

1.) Vuslata, kavuşmaya istekli olmak.

1.1. taleb-kār-ı visāl ol-:-*sa, -m*
Ben ne rütbe ağlasam ***olsam taleb-kār-ı visāl***
Merhametsiz kāfirin ağzından ancak lā çıkar **(Gazel 34/4)**

tāliʿ:

1.) Talih, baht, kader.

1.1. tāliʿ:
Demem nikbet deminde eyledi sehv ü hatā ***tāliʿ***
Demem miknet gününde etti ihsān ü ʿatā tāliʿ **(Gazel 102/1)**

1.2. tāliʿ:
Demem nikbet deminde eyledi sehv ü hatā tāliʿ
Demem miknet gününde etti ihsān ü ʿatā ***tāliʿ*** **(Gazel 102/1)**

1.3. tāliʿ:
Ezelde olmayınca bir işe kilk-i gazā-cārī
Ne mümkün hayra dayra göstere bir iktizā ***tāliʿ*** **(Gazel 102/2)**

1.4. tāliʿ:
O da sırr-ı bürde ahkām-ı fermān-ı İlāhīdir
Ki ancak orta yerde hükmü yok bir kethüdā ***tāliʿ*** **(Gazel 102/3)**

1.5. tāliʿ:
Metāf-ı mihnet-i dünyā süveydā-yı efāzılsa
Benim kesb-i yedimdir çektiğim nitsün bana ***tāliʿ*** **(Gazel 102/4)**

1.6. tāliʿ:
Medār-ı mağfirettir ehl-i ʿirfāna gelen gamlar
Ne hakkım var sana ʿızz ü kusūr etmekte yā ***tāliʿ*** **(Gazel 102/5)**

1.7. tāliʿ:
Cihānın germ ü serdi zevk u derdi zıll-i zāʾildir
Elem çekme sana yār olmadıysa Fennīyā ***tāliʿ*** **(Gazel 102/6)**

1.8. tāliʿ:
Şaşırmış matlaʿ-ı işrākını lūtfen delālet kıl
Tulūʿ-ı inkişāfa istiyormuş reh-nümā ***tāliʿ*** **(Gazel 102/7)**

1.9. tāliʿ:
İlāhī sen muvaffak kıl açılsın kevkeb-i bahtım
İfāte ettiği fırsatları etsin kazā ***tāliʿ*** **(Gazel 102/8)**

1.10. tāliʿ:
Müsāʿid olmadı ***tāliʿ*** *şu āvān-ı terakkīde*
Terakkī etmedik hem-cāh-ı akrān olmadık gittik **(Gazel 109/7)**

1.11. tāliʿ:
Fennī sana ***tāliʿ*** *ne zamān yār olacaktır*
Şekvā ile kendinden üşüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/7)**

1.12. tāliʿ:
Māhdan māhīye dek şāyiʿ olur ***tāliʿ*** *bu yā*
Māhımı fırsat bulup alsam bir akşam yanıma **(Gazel 199/2)**

1.13. tāliʿ:
Kerem et baht-ı cefā-kārıma bir söz anlat
Yetişir ***tāliʿ*** *ile ettiğimiz ceng ü cidāl* **(Kaside 40/40)**

1.14. tāliʿ:
Tāliʿ *bana ettirmedi dildārı der-āğūş*
Dalmış bir ağır uykuya mānend-i deber-nūş **(Müseddes 3/7)**

1.15. tāliʿde:-*de*
ʿAcabā bu gece ***tāliʿde*** *saʿādet var mı*
Hātırında o mehin gelmeğe niyyet var mı **(Gazel 227/1)**

1.16. tāliʿden:-*den*
Sen şikāyet eyleme her hāle Fennī şākir ol
Gerçi ***tāliʿden*** *felekten bess-i şekvā eskidir* **(Gazel 42/5)**

1.17. tāliʿi:-*i*
Eshāb-ı rüteb ***tāliʿi*** *huşyār ile mağrūr*
Eshāb-ı gına kesret-i emvāl ile mesrūr **(Müseddes 3/22)**

1.18. tāliʿi:-*i*
Saʿādet-mend odur kim ***tāliʿi*** *kendüye yār olmuş*
Cihānda yoksa kim fazl u hünerle kāmkār olmuş **(Müfret 3/1)**

1.19. tāliʿim:-*(i)m*
Serviler şīve-i reftārına hayrān olsun
Tāliʿim *evc-i saʿādette dırahşān olsun* **(Müsebba 2/20)**

1.20. tāliʿim:-*(i)m*
Zümre-i tāgīye-i dehrile oldu hempā
Tāliʿim *eyledi zaʿf ile berāber tuğyān* **(Kaside 45/8)**

1.21. tāliʿimden:-*(i)m, -den*
Lutf edip baht-ı siyāhımla barıştır yoksa
Tāliʿimden *bana bu hāl ile nefret geliyor* **(Kaside 48/25)**

tāliʿ ol-:

1.) Doğmak, ortaya çıkmak.

1.1. tāliʿ ol-:-*ma, -dı, -n*
Vatan tuttum ser-i kūyunda yıllarca mukīm oldum
Sitārem sen misin kim ***olmadın*** *ey mehlikā* ***tāliʿ*** **(Gazel 102/9)**

tālib:

1.) İsteyen, arayan, talep ve arzu eden (kimse).

1.1. tālib:
Kapında feyz alır bil-cümle ***tālib*** *yā Resūlallah*
Olur sāyende hāsıl her metālib yā Resūlallah **(Kaside 16/1)**

1.2. tālib:
Kendimi dīvāne meşreb sözlerim efsāne tut
Tālib *ammā āşinālar bir yüzünden öpmeğe* **(Tahmis 5/13)**

tālib ol-:

1.) İstemek, istediğini bildirmek.

1.1. tālib ol-:-*an*
Sana ***tālib olan*** *rızk uğruna pek çok riyā yapmış*
Yazıklar sana şaşkın dāne derken dāme düşmüşsün **(Gazel 129/2)**

1.2. tālib ol-:-*an*
Eşk ile ravza-i ikbālini irvā eyle
Meyveye ***tālib olan*** *bağçesine su getirir* **(Gazel 43/10)**

tālib-i dünyā:

1.) Dünyayı talep eden, arzulayan.

1.1. tālib-i dünyā:
Kāʾinātı yutmak ister sığsa ger hulkūmuna
Āhiret gūyā meseldir ***tālib-i dünyā*** *için* **(Gazel 172/3)**

1.2. tālib-i dünyā:
Olmasın ammā derūnunda hevā-yı māl ü cāh
Fennīyā bir işle uğraş ***tālib-i dünyā*** *gibi* **(Gazel 233/9)**

1.3. tālib-i dünyā:-*y, -a*
Çekildik bir karanlık köşeye kāşāneden geçtik
Ser-ā-pā kasr-ı ʿasrı ***tālib-i dünyāya*** *terk ettik* **(Gazel 114/4)**

tālih:

1.) Yaramaz, faydasız (kötü).

1.1. tālih:
Kendini sālih beni ***tālih*** *tanıttı ʿāleme*
Halka karşı gözgöre gasb etti mergūbiyeti **(Kaside 37/53)**

tālihu'l-efʿāl ol-:

1.) Faydasız işler yapanlardan olmak; faydasız işler yapmak.

1.1. tālihu'l-efʿāl ol-:-*an*
Yüklenir bār u bāli ***tālihu'l-efʿāl olan***
Sālihu'l-aʿmāl olan ecr ü mesūbātın görür **(Gazel 55/4)**

tāliʿ-i ʿālī-i velīniʿam:

1.) Velinimetlerin yüce talihi, bahtı.

1.1. tāliʿ-i ʿālī-i velīniʿam:-*i*
İdelim secde-i şükrāne içün vazʿ-ı cebīn
Parladı ***tāliʿ-i ʿālī-i velīniʿamı*** **(Kaside 42/8)**

tāliʿ-i dūn:

1.) Alçak talih, felek (***bk.*** felek).

1.1. tāliʿ-i dūn:
Beni ez-cümle perīşān ediyor ***tāliʿ-i dūn***
Hālimi anlayanın fikrine hayret geliyor **(Kaside 48/20)**

tāliʿ-i erbāb-ı ʿirfān:

1.) İrfan sahiplerinin talihi, bahtı.

1.1. tāliʿ-i erbāb-ı ʿirfān:
Eylesin Mevlā visāliyle müşerref anları
Tāliʿ-i erbāb-ı ʿirfāna *nuhūset vermesin* **(Gazel 175/6)**

tāliʿ-i fettān:

1.) Fitneci talih, baht.

1.1. tāliʿ-i fettān:-*(ı)m*
Ne zamān açılacak subh-ı ümīdim yā Rab
Ne zamān parlayacak ***tāliʿ-i fettānım*** *ʿaceb* **(Kaside 6/8)**

1.2. tāliʿ-i fettān:-*(ı)m*
Ne zamān açılacak subh-ı ümīdim yā Rab
Ne zamān parlayacak ***tāliʿ-i fettānım*** *ʿaceb* **(Kaside 6/8)**

tāliʿ-i gaddār:

1.) Zalim, merhametsiz talih, baht.

1.1. tāliʿ-i gaddār:-*(ı)m*
Kulunu ***tāliʿ-i gaddārım*** *ile sulha çeküp*
Bana ettiklerine çarhı peşīmān ettin **(Kaside 44/2)**

tāliʿ-i hābībe:

1.) Sevgilinin talihi, bahtı.

1.1. tāliʿ-i hābībe:-*m*
Zulmet-gede-i gamda bırakma beni tenhā
Ey ***tāliʿ-i hābībem*** *uyan gel bana yār ol* **(Gazel 137/2)**

tāliʿ-i hābide:

1.) Uykuya dalmış olan talih; kötü talih, baht.

1.1. tāliʿ-i hābide:
Tāliʿ-i hābide *feryādımla bīdār olmadı*
Sır nedir bilmem felek tabʿımca devvār olmadı **(Gazel 232/1)**

1.2. tāliʿ-i hābide:-*m, -i*
İltifātınla uyandır ***tāliʿ-i hābidemi***
Āsitān-ı lutfuna düştü buʿabd-i hāk-sār **(Kaside 39/37)**

tāliʿ-i hufte:

1.) Uykuda olan talih; gülmeyen baht.

1.1. tāliʿ-i hufte:
Bilmem ki ne günde uyanır ***tāliʿ-i hufte***
Āyā ne zamānlar oluruz hürrem ü hoş-hāl

tāliʿ-i hūşyār:

1.) Uyanık talihli; bahtı açık.

1.1. tāliʿ-i hūşyār:-*e*
Cihānda merd-i nīgū-baht ʿazminde hacīl olmaz
Metālib ***tāliʿ-i hūşyāre*** *karşı mustahīl olmaz* **(Gazel 76/2)**

tāliʿ-i nā-sāz:

1.) Uygunsuz talih; kötü baht.

1.1. tāliʿ-i nā-sāz:
Bir vakit gelmez idi harf-i şikāyet yādıma
Olmasaydım ***tāliʿ-i nā-sāz*** *elinden dilfikār* **(Kaside 39/31)**

1.2. tāliʿ-i nā-sāz:-*ı*
Bulayım ***tāliʿ-i nā-sāzı*** *ne yerlerde ise*
Bana taʿrīfini ihsān ediniz nerde ise **(Gazel 180/1)**

1.3. tāliʿ-i nā-sāz:-*ı, -n, -a*
Çok değerli yadigār ihdā ederde ʿāleme
Kalmasaydı ***tāliʿ-i nā-sāzına*** *muğber kalem* **(Kaside 24/29)**

tāliʿ-i saʿd:

1.) Uğurlu, kutlu talih.

1.1. tāliʿ-i saʿd:
Açıl ey sīm-ten çeşm-i felek bir meh-likā görsün
ʿUyūn-ı ʿāşıkān bir ***tāliʿ-i saʿd*** *āşinā görsün* **(Gazel 160/1)**

tāliʿ-i şeb-renk:

1.) Kara talih; kötü baht.

1.1. tāliʿ-i şeb-renk:
Nedir bu ***tāliʿ-i şeb-renk*** *elinden çektiğim zahmet*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/7)**

tāliʿ-i yāver:

1.) Yardımcı talih; talihi iyi olma, işi yolunda gitme.

1.1. tāliʿ-i yāver:
Her dü-gītī kabza-i hükmündedir ol serverin
Zātına meddāh olur her ***tāliʿ-i yāver*** *kalem* **(Kaside 24/45)**

tāliʿiyle barış-:

1.) Talihiyle barışmak; saadetli, mutlu olmak.

1.1. tāliʿiyle barış-:-*tı*
Kemāl ehli ***barıştı tāliʿiyle***
Dirahşān oldu hurşīd-i seʿādet **(Tarih 19/10)**

taʿlīk eyle-:

1.) Asmak; yazmak.

1.1. taʿlīk eyle-:-*sin*
Çıksın üçler çerha ***taʿlīk eylesin*** *tārīhini*
Eyledi tesbīh ü tahmīd ileʿazm-i bekā **(Tarih 12/4)**

taʿlīm:

1.) Öğrenme, öğretme, öğretim; ders verme, okutma.

1.1. taʿlīm:
Becādır cāhili ***taʿlīm*** *için tekdīr ü darb etmek*
ʿAlīle telh-i dārūyı tenāvülden şifā artar **(Gazel 59/4)**

taʿlīm et-:

1.) Öğretmek, bilgi kazandırmak.

1.1. taʿlīm et-:-*(e)r*
Ulü'l-ebsāra ***eder*** *ders-i ʿibreti* ***taʿlīm***
Hayāl-i hattını yārin kitāba benzetirim **(Gazel 158/4)**

1.2. taʿlīm et-:-*sin*
Bunun fevkinde Fennī ādeme nefʿ-ı ʿazīm olmaz
Kapan akdām-ı pīre nefsini ***etsin*** *sana* ***taʿlīm*** **(Gazel 68/8)**

taʿlīm-i hırām et-:

1.) Salınarak ve naz ile yürüyüşü öğretmek.

1.1. taʿlīm-i hırām et-:
Serve ***taʿlīm-i hırām et*** *şu kadd-i dil-cū ile*
Kāmetim ʿālī diye beyhude ʿulyālanmasın **(Gazel 171/5)**

tālī-yi duʿā-yı hayr ol-:

1.) Hayırlı duaya geçmek.

1.1. tālī-yi duʿā-yı hayr ol-:
Fennīyā sıdk ile ***tālī-yi duʿā-yı hayr ol***
Yetişir olgun ise nātıka-pīrā-yı ümīd **(Kaside 46/64)**

taltīf:

1.) Gönlü hoş etme, iyilik ederek ve güzel davranarak gönül alma.

1.1. taltīf:
Beni ***taltīf*** *ile her emre münkād etsen olmaz mı*
Tahammül eylemez tabʿ-ı selīmim kahr u āzāra **(Gazel 207/4)**

1.2. taltīfine:-*i, -n, -e*
Edip ***taltīfine*** *himmet bırakma berzah-ı gamda*
Ne buldun saklamakla surre-i dīnār u dirhemden **(Müsebba 1/26)**

taltīf et-/eyle-:

1.) Gönlü hoş etmek, iyilik ederek ve güzel davranarak gönül almak; ölüllendirmek.

1.1. taltīf et-:
Beni bu lutf-ı girān-kadr ile ***taltīf et*** *kim*
Eylesün tā hasedinden rukabā izmihlāl **(Kaside 40/54)**

1.2. taltīf eyle-:
Çerha küsmüşleri düşmüşleri ***taltīf eyle***
Gün geçip emr-i muhāl olmadan imkān-ı kerem **(Kaside 41/51)**

1.3. taltīf eyle-:
Beni bir lutf-ı girān-kadr ile ***taltīf eyle***
Pādişāh başı için koyma hazīn ü giryān **(Kaside 45/36)**

1.4. taltīf eyle-:-*di, -n*
Vār iken Fennī niçin nādānı ***taltīf eyledin***
Fıtnat u ʿirfānına bu hāli cesbān görmedim **(Gazel 156/7)**

1.15. taltīf eyle-:-*y, -e*
Çıktı bir tārīh hāmemden anı tebrīk için
Hüsn-i āmīzişle ***taltīf eyleye*** *Rabb-i Cevād* **(Tarih 6/6)**

taʿm:

1.) Tat, lezzet.

1.1. taʿmı:-*ı*
Taʿmı *cennetten alıp Kevsere dönse bāde*
Devr-i laʿlinde o yārin getirilmez yāde **(Kaside 34/1)**

tām:

1.) Eksiksiz, kesintisiz; tam olarak.

1.1. tām:
Nigāh-ı āzmāyişden geçirdim ***tām*** *otuz yıldır*
Tereffuʿ hakkını ʿasrın kibārı bī-cedel vermez **(Gazel 79/4)**

1.2. tām:
Hānedānın eylerim tebrīk bu ***tām*** *tārīh ile*
Talʿat-ı Sūdī efendi verdi nefʿi ʿāleme **(Tarih 7/5)**

1.3. tām:
Tām *tārīhi yazılsın zer ile*
Parlasın türbe-i Bürhānüddīn **(Tarih 10/7)**

tamāʿ:

1.) Tamah, açgözlülük.

1.1. tamāʿdan:-*dan*
Tekāsüf etti gittikçe hicāb-ı hāciz-i gaflet
Tamāʿdan *hubb-ı dünyādan peşīmān olmadık gittik* **(Gazel 109/4)**

1.2. tamaʿdan:-*dan*
Şikāyet etme Haktan halka her hāle rızā göster
Tamaʿdan *kıl ferāgat ehl-i īsār ol sehā göster* **(Müsebba 1/23)**

1.3. tamaʿım:-*(ı)m*
Tamaʿım *var o Veliyyü'l-keremin himmetine*
Eylerim yoksa da daʿvā-yı kemāl-i ʿirfān **(Kaside 45/31)**

tamām:

1.) Tamamen, bütünüyle.

1.1. tamam:
Sekar hükmün alırdı bu sefer ger olmasaydın sen
Tamam *ol gök seyyāhında ne gam çektin niʿam buldum* **(Kaside 49/6)**

1.2. tamām:
Hikmet ü heyʾet oku kalmaya hātırda melāl
Fıkh ü ādāb ü meʿānīyi ***tamām*** *ezbere al* **(Müseddes 4/7)**

tamāmen:

1.) Bütünüyle, tümüyle.

1.1. tamāmen:
Ben hatt-ı ruhsārına verdim ***tamāmen*** *gönlümü*
Yokdur ʿindimde cihānın kıl kadar haysiyeti **(Kıt'a 24/2)**

tāmiʿ:

1.) Tamah eden kimse, tamahkâr, açgözlü.

1.1. tāmiʿin:-*in*
Kāniʿin çeşmine vāsiʿ görünür külbe-i ʿaşk
Tāmiʿin *dar görünür ʿarsa-i dünyā gözüne* **(Gazel 195/4)**

taʿm-ı kand:

1.) Şekerin tadı, lezzeti.

1.1. taʿm-ı kand:-*i*
Taʿm-ı kandi *bozmasa āmīziş-i zehrāb-ı telh*
Gelmese bezme rakīb-i kīne-perver kāşki **(Gazel 215/4)**

taʿmīr:

1.) Onarma, onarım.

1.1. taʿmīr:
Sābıkan yapmış idi bunu Vecīhī Paşa
Bu da ***taʿmīr*** *ile termīm ile kıldı ihyā* **(Tarih 15/2)**

taʿmīr eyle-:

1.) Bozuk şeyi düzeltmek, eski şeyi düzeltip yeni hâline getirmek, onarmak.

1.1. taʿmīr eyle-:-*di*
*Bir Süleymān lutfile dünyāyı **taʿmīr eyledi***
Bir de şimdi Hazret-i Sultān Hamīd-i zī-fünūn **(Kıt'a 1/1)**

1.2. taʿmīr eyle-:-*r*
Hālini işte o miʿmār-ı kulūba ʿarzet
*O senin de dil-i meksūrunu **eyler taʿmīr*** **(Kaside 47/7)**

taʿmīr kıl-:

1.) Tamir etmek, onarmak.

1.1. taʿmīr kıl-:
ʿĀkıl ü ʿārif isen sen onu etme tahkīr
*Kābiliyet var ise **kıl** o hatāyı **taʿmīr*** **(Müsemmen 1/2)**

1.2. taʿmīr kıl-:-*dı, -n*
*Kalb-i meksūr-ı ʿabīdānemi **kıldın taʿmīr***
Meskenim halkını bi'l-cümle duʿā-hān ettin **(Kaside 44/8)**

taʿn:

1.) Ayıplama, kınama.

1.1. taʿnın:-*(ı)n*
*Etvār-ı ʿāşıkāneme **taʿnın** nedir senin*
Zaʿmınca sūfî ehl-i hakīkat değil miyim **(Taştir 1/3)**

taʿn et-/eyle-:

1.) Kınamak, ayıplamak.

1.1. taʿn et-:-*me, -sin*
*Naʾramı güş eyleyen sūfî beni **taʿn etmesin***
Gülşenîyim bāğ-ı ʿaşkın bülbül-i gūyāsıyım **(Kaside 35/10)**

1.2. taʿn eyle-:-*se*
*Seni **taʿn eylese** nā-hak yere bir şahs-ı leʾīm*
Öyle bir kāv-ı sebük-mağzı sen etme tecrīm **(Müsemmen 1/17)**

taʿn u kadh:

1.) Ayıplama, kınama, yerme, zemmetme.

1.1. taʿn u kadh:-*i, -(y)le*
Kilābın ʿav ʿavı mihr-i münīri harīde-dār etmez
*Leʾīmin **taʿn u kadhiyle** kemāl ehli leʾīm olmaz* **(Gazel 68/3)**

taʿn ü taʿzīb et-:

1.) Ayıplayıp cezalandırmak.

1.1. taʿn ü taʿzīb et-:-*me, -sin*
Mazhar-ı ʿafv olduğum bildir Muhammed ʿaşkına
***Taʿn ü taʿzīb etmesin** yā Rab vicdānım beni* **(Kaside 5/7)**

tāne:

1.) Dane, tohum; parça.

1.1. tānemizde:-*miz, -de*
Bin dānemiz olur merheme muhtāc
*Bir yāre bulunsa bir **tānemizde*** **(Şarkı 6/6)**

tanı-:

1.) Daha önce görmüş olmak, ilişkisi bulunmak, bilmek; hatırlamak.

1.1. tanırdım:-*r, -dı, -m*
*İşve-kārım tıfl-ı nevresken **tanırdım** ben seni*
Der idim şu penbe ten bir şūh-ı müstesnā çıkar **(Gazel 34/6)**

1.2. tanırız:-*r, -ız*
Fennīyā kebg-i hırāmānı sesinden biliriz
*ʿĀtıfetli güzeli söyleyişinden **tanırız*** **(Gazel 82/7)**

1.3. tanımaz:-*maz*
Yanmayanlar bilemez āteş-i hicrān ne imiş
*Çekmeyenler **tanımaz** çille-i cānān ne imiş* **(Gazel 93/1)**

1.4. tanımışlar:-*mış, -lar*
***Tanımışlar** keremin kadrini ʿulviyyetini*
Olur ebnā-yı zemān cān ile cūyān-ı kerem **(Kaside 41/9)**

1.5. tanımaz:-*maz*
*Hākezā merd-i asīli **tanımaz** mı eşrāf*
Gam yeme bir eşek eylerse seni istihfāf **(Müsemmen 1/11)**

1.6. tanırız:-*r, -ız*
Cemāl-i pākini görmesek hattā
*Sesinden **tanırız** āşināmızı* **(Şarkı 8/12)**

1.7. tanırdın:-*r, -dı, -n*
Ki sen bir nokta-i mergūbe ben pür-kār idim evvel
*Evvel ʿākil **tanırdın** gālibā dīvāneyim şimdi* **(Tahmis 3/8)**

2.) Bir şeyle ilgili, doğru ve tam bilgisi bulunmak; bilip ayırt etmek, seçmek.

2.1. tanımaz:-*maz*
Hasmımız her ne kadar hāsir ü berbād olsa
*Fazl-ı ʿafvı **tanımaz** sādece mesrūr oluruz* **(Gazel 196/6)**

2.2. tanır:-*r*
*Yek nazarda **tanır** ihlās-ı dil-i ʿuşşākı*
Çeşm-i şūhunda müheyyādır o yārin miʿyār **(Kaside 43/31)**

2.3. tanır:-*r*
Kalmadı kıymeti pāzār-ı cihānda fazlın
*Var mıdır cevher-i ʿirfānı **tanır** bir üstād* **(Taştir 2/3)**

taʿn-ı leʾīm:

1.) Aşağılıkların (rakib*ler) ayıplaması.

1.1. taʿn-ı leʾīm:
Savtı kilābın yeme vermez keder
*Etmez eser tabʿıma **taʿn-ı leʾīm*** **(Gazel 145/3)**

tanıt-:

1.) Bir kimsenin veya bir şeyin tanınmasını sağlamak.

1.1. tanıttı:-*tı*
*Kendini sālih beni tālih **tanıttı** ʿāleme*
Halka karşı gözgöre gasb etti mergūbiyeti **(Kaside 37/53)**

tanzīr:

1.) Benzetme, benzetilme; ***ed.*** Bir şiirin şekil ve mana bakımından benzerini yazma.

1.1. tanzīr:
Dediler sevk eyledin arslan arslan üstüne
*Rāsihi **tanzīr** için Fennīye ibrām eyleyip* **(Gazel 206/7)**

1.2. tanzīre:-*e*
Fenersiz ʿurūc-ı āsumān etmek isterim
*Cesāret edip ʿaczimle Āgāhı **tanzīre*** **(Gazel 157/8)**

tanzīr et-:

1.) Benzemeye çalışmak, örnek almak.

1.1. tanzīr et-:-*e, -mez* (***ed.*** Nazire yazmak)
*Gelse Veysī benim āsārımı **tanzīr edemez***
Edemez hattımı taklīd nigārende-i Çin **(Kaside 42/26)**

1.2. tanzīr et-:-*me*
Fakīri ***etme tahkīr***
Şeytānı etme tanzīr **(Diğer 1/17)**

1.3. tanzīr et-:-*me*
Fakīri etme tahkīr şeytānı ***etme tanzīr***
Çok saltanat gizlidir züll-i suʾāl içinde **(Gazel 203/9)**

1.4. tanzīr eyle-:-*di, -n*
Ey kerīmu'ş-şiyem ey Āsaf-ı ʿālī-miktār
Eyledin** Hātem-i Tāʾīyi keremde **tanzīr **(Kaside 47/11)**

tār ü mār kıl-:

1.) Dağıtmak, perişan etmek.

1.1. tār ü mār kıl-:-*dı*
Sünbül-i zülfün ne sūretlerde ***kıldı tār ü mār***
Fikrimi bu āna dek böyle perīşān görmedim **(Gazel 156/5)**

tār ü mār ol-:

1.) Darmadağın olmak, dağılmak.

1.1. tār ü mār ol-:-*muş, -tu*
Etmeseydi az daha imdād-ı ʿulüvv-i himmeti
Büsbütün ***olmuştu*** *eczā-yı maʿārif* ***tār ü mār*** **(Kaside 39/17)**

tara-:

1.) Saçın tellerini birbirinden ayırıp karışıklığını gidermek.

1.1. tararken:-*r, -ken*
Dağıtma kākül-i zer-tārını ey şāne tel kırma
***Tararken** zülf-i yāri gaşyolup būy-i muhabbetle* **(Müfret 11/1)**

taraf:

1.) Cihet, yan, yön, yer.

1.1. taraftan:-*tan*
Niçin oldun esīr-i ʿaşkı ol şūh-ı sitem-kārın
Sana hiçbir ***taraftan*** *ey gönül ihbār eden var mı* **(Gazel 213/4)**

taraf taraf:

1.) Farklı yönlerden, her taraftan.

1.1. taraf taraf:
Temāşā-yı rūyunla olur lāle dāğ-dār
Eder goncalar çāk-i girībān ***taraf taraf*** **(Gazel 104/6)**

1.2. taraf taraf:
Asār-ı fuyūz oldu nümāyān ***taraf taraf***
Seylāb-ı bahār oldu hurūşān taraf taraf **(Gazel 104/1)**

1.3. taraf taraf:
Cihān halkı keyfince dizildi leb-cūyā
Gūşa gelmekte naʿre-i rindān ***taraf taraf*** **(Gazel 104/2)**

1.4. taraf taraf:
Ne yana nigāh etsen cinândan nişāne var
Sahraya çıktı zümre-i hūbān ***taraf taraf*** **(Gazel 104/3)**

1.5. taraf taraf:
Sabā esdi zülf-i dilberi kıldı tārümār
Üftādegānı oldu perīşān ***taraf taraf*** **(Gazel 104/4)**

1.6. taraf taraf:
Nasıl şerh-ı hāl etsem diye āşināsına
Kimi hande eyler kimi giryān ***taraf taraf*** **(Gazel 104/5)**

1.7. taraf taraf:
Asār-ı fuyūz oldu nümāyān taraf taraf
Seylāb-ı bahār oldu hurūşān ***taraf taraf*** **(Gazel 104/1)**

1.8. taraf taraf:
Hudā ʿömrünü ʿikbālini etsin efzūn-ter
Sana Fennīyā dostlar duʿā-hān ***taraf taraf*** **(Gazel 104/7)**

tarafından:

1.) "Yönünden, cihetinden" anlamlarında bahsedilen kimse veya varlığı belirten söz.

1.1. tarafından:
Hep nāfiledir saʿy ü himem her ne yapılsa
Tevfīk u Hudā olmaz ise Hak ***tarafından*** **(Gazel 173/5)**

tarāʾik:

1.) Yollar.

1.1. tarāʾik:
Uyudu halk-ı beled kaldı ***tarāʾik*** *tenhā*
Menzilinden daha çıkmaz mısın ey māh-likā **(Müsebba 2/12)**

tarak:

1.) Saçların karışıklığını gidermeye veya saçların tutturulmasına yarayan dişli araç.

1.1. tarak:
Çok dolaşma kākül-i zer-tār-ı yāre ey ***tarak***
Pertev-i mihr-i cemāliyle edersin ihtirāk **(Müfret 12/1)**

1.2. tarak:
Ey ***tarak*** *sensin olan ʿālemde şād u bahtiyār*
Cilve-gāhın zülf-i dilberdir makāmın dest-i yār **(Müfret 13/1)**

taran-:

1.) Saç taramak.

1.1. taranmışlar:-*mış, -lar*
***Taranmışlar** mükemmel ʿıtr-ı şāhīyi sürünmüşler*
Nihāl-i yāsemīn-āsā ser-i divāra çıkmışlar **(Gazel 35/2)**

tarāvet-bāb-ı ʿadl ü ʿātıfet ol-:

1.) Cömertlik ve adaletin taze, yeni kapısı.

1.1. tarāvet-bāb-ı ʿadl ü ʿātıfet ol-:-*du*
Oldu** her cānib **tarāvet-bāb-ı ʿadl ü ʿātıfet
Hamdü-lilllāh andırır her bukʿa bāğ-ı Cenneti **(Kaside 37/34)**

tarāvet-yāb ol-:

1.) Tazelenmek.

1.1. tarāvet-yāb ol-:-*(u)r*
Rebīʿ-i vuslat-ı dilber gelir ey ravza-ı ümīd
***Tarāvet-yāb olur** ahdarlanırsın böyle kalmazsın* **(Gazel 119/6)**

1.2. tarāvet-yāb ol-:-*(u)r*
Letāfet kesb eder rūyunʿarakla pür-nem oldukça
***Tarāvet-yāb olur** gülşende güller şebnem oldukça* **(Gazel 200/1)**

tard ü ibʿād et-:

1.) Uzaklaştırmak, kovmak.

1.1. tard ü ibʿād et-:-*se, -n*
Nedir böyle rakībin imtinān-ı gayret-engīzi
O murdarı dizinden ***tard ü ibʿād etsen*** *olmaz mı* **(Gazel 207/5)**

tarh et-/eyle-:

1.) Kurmak, tertip ve tanzim etmek.

1.1. tarh eyle-:-*di, -n*
Nā-şenīde bir gazel ***tarh eyledin*** *Fennī yine*
Maksadın bundan Cenāb-ı yāri güldürmek midir **(Gazel 54/5)**

1.2. tarh et-:-*eyim*
Bir gazel ***tarh edeyim*** *şevk ile ruhsat var ise*
Kuvve-i nātıkama vüsʿü talākat geliyor **(Kaside 48/29)**

1.3. tarh eyle-:-*se, -m*
ʿĀşıkāne bir gazel ***tarh eylesem*** *şāyestedir*
Sāğār-ı ümmīd-i ihsānınla oldum neşʾe-dār **(Kaside 39/46)**

tarh-ı gazel:

1.) Gazel yazma, tertip etme.

1.1. tarh-ı gazel:
Yetişir ***tarh-ı gazel*** *eyle duʿā ey Fennī*
Ey hüner mahzeni ey kıdve-i yārān-ı kerem **(Kaside 41/53)**

tarh-ı muhabbet et-:

1.) Sohbet düzenlemek; sevgi göstermek.

1.1. tarh-ı muhabbet et-:-*eyim*
Ādemiyyette nezākette nazīrin göremem
Ben nasıl ***tarh-ı muhabbet edeyim*** *āhar ile* **(Gazel 198/3)**

tār-i gīsūy-i siyāheş ez-serem hūşem rubūd:

1.) "Onun siyah saçının teli aklımı başımdan aldı." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. tār-i gīsūy-i siyāheş ez-serem hūşem rubūd:
Goftegūy-i lʿal rengīneş zebānem lāl kerd
Tār-i gīsūy-i siyāheş ez-serem hūşem rubūd **(Gazel 253/5)**

tārī ol-:

1.) Ortaya çıkmak, belirmek, ârız olmak.

1.1. tārī ol-:-*ma, -sın*
Olmasın *sıhhat ü iclāline noksān* ***tārī***
Bu dürūd ile söze hüsn-i nihāyet geliyor **(Kaside 48/38)**

tār-ı şeb:

1.) Gece karanlığı.

1.1. tār-ı şeb:-*de*
Çok dokunma zülf-i yāra gerden-i billūra bak
Tār-ı şebde *tel kırarsın sonra yāhu nūra bak* **(Gazel 106/1)**

taʿrīf:

1.) Bir şey veya kavramı, ne olduğunu ve ne olmadığını gösterecek şekilde temel unsurlarını, özelliklerini belirterek eksiksiz olarak tanıtma, tanımlama.

1.1. taʿrīfe:-*e*
Kāle gelmez harfe sığmaz sevk ile maʿlūm olur
Ehl-i dil kādir midir ***taʿrīfe*** *meşhūdātını* **(Gazel 240/3)**

1.2. taʿrīfinde:-*i, -n, -de*
Bir güzel sevdim ki ***taʿrīfinde*** *kāsırdır beşer*
Yok benī ādem meyānında anın hemtāsı yok **(Gazel 107/2)**

1.3. taʿrīfını:-*i, -n, -i*
Bulayım tāliʿ-i nā-sāzı ne yerlerde ise
Bana ***taʿrīfını*** *ihsān ediniz nerde ise* **(Gazel 180/1)**

1.4. taʿrīfini:-*i, -n, -i*
Kurta-yı kūs kabūl et ʿārifin ***taʿrīfini***
Bilmez ʿārif olmayan māhiyet-i eşyā nedir **(Kıt'a 4/2)**

taʿrīf olun-:

1.) Tarifi yapılabilmek; tanımlanabilir, açıklanabilir olmak.

1.1. taʿrīf olun-:-*(u)r*
Sanma kim havsala-i hāmeye kırtāsa sığar
Sanma ***taʿrīf olunur*** *ʿakılla ʿulviyyet-i Pīr* **(Kaside 33/9)**

1.2. taʿrīf olun-:-*sun*
Hikmet-i nusreti kābil mi ***olunsun taʿrīf***
Āyet-i behceti mümkün mü edilsin tefsīr **(Kaside 47/30)**

tārīh:

1.) Bir olayın gerçekleşme zamanı; ***ed.*** Bir olayın oluş zamanını bildirmek üzere ebcet hesabıyla söylenmiş mısra, beyit veya manzume.

1.1. tārīh:
Hānedānın eylerim tebrīk bu tām ***tārīh*** *ile*
Talʿat-ı Sūdī efendi verdi nefʿi ʿāleme **(Tarih 7/5)**

1.2. tārīhi:-*i*
Tārīhi *sebt olunsun geldi bir ʿālī-güher*
Verdi kemāl-i revnak makām-ı vilāyete **(Tarih 9/5)**

1.3. tārīhi:-*i*
Tām ***tārīhi*** *yazılsın zer ile*
Parlasın türbe-i Bürhānüddīn **(Tarih 10/7)**

1.4. tārīhi:-*i*
Şu ***tārīhi*** *dedim tebrīk ederken*
Kudümünle şereflendi Vilāyet **(Tarih 19/13)**

1.5. tārīhim:-*(i)m*
Buyursun bir çıkartan varsa ***tārīhim*** *gibi tārīh*
Şehin-şāh-ı münevver eyledi Enver Beyi ihyā **(Tarih 21/5)**

1.6. tārīhini:-*i, -n, -i*
Çıksın üçler çerha taʿlīk eylesin ***tārīhini***
Eyledi tesbīh ü tahmīd ile ʿazm-i bekā **(Tarih 12/4)**

1.7. tārīhini:-*i, -n, -i*
Bize mevrūs-ı pederdir bu teʿālī bu nüzūl
Oku ***tārīhini*** *gör hādise-i bü'l-beşeri* **(Gazel 221/2)**

1.8. tārīhini:-*i, -n, -i*
Gelip Hay ism-i sāmīsi dile ***tārīhini*** *yazdım*
Mesāʿib-dīde yavrum ʿĀkifim ʿazm-i cinān etti **(Gazel 251/7)**

1.9. tārīhini:-*i, -n, -i*
Makdemi ***tārīhini*** *taʿyīn için*
Şöyle duʿā etti benūn u benāt **(Tarih 20/5)**

tārīh çık-:

1.) Yapılış tarihini belirtmek; ***ed.*** Tarih düşürmek, ebcet hesabıyla tarih manzumesi yazmak.

1.1. tārīh çık-:-*tı*
Çıktı *bir* ***tārīh*** *hāmemden anı tebrīk için*
Hüsn-i āmīzişle taltīf eyleye Rabb-i Cevād **(Tarih 6/6)**

tārīh çıkart-:

1.) Yapılış tarihini belirtmek; ***ed.*** Tarih düşürmek, ebcet hesabıyla tarih manzumesi yazmak.

1.1. tārīh çıkart-:-*an*
Buyursun bir ***çıkartan*** *varsa* ***tārīhim*** *gibi tārīh*
Şehin-şāh-ı münevver eyledi Enver Beyi ihyā **(Tarih 21/5)**

tārīh söyle-:

1.) Yapılış tarihini belirtmek; ***ed.*** Tarih düşürmek, ebcet hesabıyla tarih manzumesi yazmak.

1.1. tārīh söyle-:-*di*
Buyurun ʿaynı şeker ʿaynı şifādır hakkā
Fennīyā ***söyledi tārīhin*** *anın çıktı bir er* **(Tarih 15/6)**

1.2. tārīh söyle-:-*di*
Geldi bir ʿulvī ferişteh ***söyledi tārīhini***
Hacı Mustafā Efendi erdi kūy-ı rahmete **(Tarih 17/7)**

tārīh yaz-:

1.) Yapılış tarihini belirtmek; ***ed.*** Tarih düşürmek, ebcet hesabıyla tarih manzumesi yazmak.

1.1. tārīh yaz-:-*(a)r, -ken*
Çıktı makarr-ı çarha ***tārīhin yazarken*** *dūd-ı āh*
Rūh-ı Mekkī açtı Firdevs-i berîne doğru per **(Tarih 4/2)**

1.2. tārīh yaz-:-*dı, -m*
Gelip Hay ism-i sāmīsi dile ***tārīhini yazdım***
Mesāʾib-dīde yavrum ʿĀkifîm ʿazm-i cinān etti **(Tarih 22/7)**

tārīh-i esātīr-i evvel:

1.) Önceki tarihî hikâyeler.

1.1. tārīh-i esātīr-i evvel:
İşte meydān işte ***tārīh-i esātīr-i evvel***
Var mıdır fāʾik o Hākān-ı ferişteh hasleti **(Kaside 37/25)**

tārīh-i eslāf:

1.) Seleflerin (evvelkiler) tarihi, zamanı.

1.1. tārīh-i eslāf:-*a*
Bakın ahvāl-i ahlāfa bakın ***tārīh-i eslāfa***
Kurūnun hangisi bu karn-ı ʿālīye mümāsildir **(Kaside 38/3)**

tārīh-i fevtini yaz-:

1.) Ölüm tarihini bildirmek; bir kimsenin ölüm tarihini ebcet hesabıyla ve manzume şeklinde yazmak.

1.1. tārīh-i fevtini yaz-:-*dı*
İki kimse geldi ***yazdı tārīh-i fevtini***
Necābetli himmetli zekī bir civān idi **(Tarih 14/5)**

tārīh-i tām:

1.) Ebced hesabıyla bir olayın tarihini tam olarak veren mısra, beyit veya manzume.

1.1. tārīh-i tām:-*(ı)m*
Tārīh-i tāmım *Fennīyā olsun medār-ı tehniyet*
Buldu nevā-yı yümn ile Ankarayı şimendifer **(Tarih 16/13)**

1.2. tārīh-i tām:-*(ı)n*
Dedim ***tārīh-i tāmın*** *zār ü giryān*
Vedāʿ etti Mürüvvet de fenāya **(Tarih 13/9)**

tārīh-i tām-ı fevt:

1.) Ölüm tarihini yazma; Ölüm tarihini belli etmek için tam bir tarih söyleme, tarih düşürme.

1.1. tārīh-i tām-ı fevt:-*i*
İlhamla yazıldı ***tārīh-i tām-ı fevti***
ʿĀzim-i dār-ı bihişt oldu Hilmi Efendi **(Tarih 18/3)**

tārīh-i tām-ı rıhlet:

1.) Vefatının tam, kesin tarihi.

1.1. tārīh-i tām-ı rıhlet:-*i, -n(i)*
ʿArşa yazdırmak için ***tārīh-i tām-ı rıhletin***
Hacı ʿAbdullah Efendi gitti peyk-i vuslata **(Tarih 11/3)**

tārīh-i temām:

1.) Tam, eksiksiz tarih manzumesi; tamamlanmış, bitmiş tarih manzumesi.

1.1. tārīh-i temām:
Böyledir ***tārīh-i temām*** *mülhemī*
Hakk-ı buldu Hakkı zikrullāh ile **(Tarih 3/3)**

tārīhini zabt et-:

1.) Tarihini tutmak, tarih düşürmek; ***mec***. Ölüm vaktini belirtmek.

1.1. tārīhini zabt et-:-*mek, -e*
Hüzn ile geldi bir melek ***tārīhini zabt etmeğe***
Şaʿbān Efendi gülbün-i Firdevsin oldu zāʾiri **(Tarih 5/3)**

tarīk:

1.) Yol; ***mec.*** Takip edilen yol, usul.

1.1. tarīka:-*a*
Müstebiddāna husūsiyle refākat etmedim
İstikāmet rāhının gayrı ***tarīka*** *gitmedim* **(Muhammes 4/19)**

1.2. tarīki:-*i*
Tarīki *etme inkār*
İnkāra etme ısrār **(Diğer 1/5)**

1.3. tarīki:-*i*
Tarīki *etme inkār inkāra etme ısrār*
Bilir misin neler var erbāb-ı hāl içinde **(Gazel 203/3)**

tarikat:

1.) Allah'a ulaşmak maksadıyla tutulan yol; bir mürşide bağlanıp belli şartlara uyarak ahlakını güzelleştirmeyi, kötülüklerden arınmayı, tevhidin hakikatine varmayı ve Allah'a ulaşmayı amaç edinen tasavvuf yolu.

1.1. tarikat:
Tarikat *ʿāleminde maʿrifetten bī-nasīb etme*
Hakikatten hüviyyetten haberdār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/4)**

tārīk-i ʿadem:

1.) Fena, yokluk yolu.

1.1. tārīk-i ʿadem:
Vücūdu olmasaydı ger şühūd iklīmine vāsıl
Olurdu hilkat-i eşyāya ***tārīk-i ʿadem*** *hāʾil* **(Tahmis 1/6)**

tārīk-i dil-nüvāzī:

1.) Hoş, latif karanlık (gece).

1.1. tārīk-i dil-nüvāzī:-*de*
Teʿālī kıl şikār-ı himmeti kapmakta şahbāz ol
Tārīk-i dil-nüvāzīde *alıklık yapma kurnaz ol* **(Müsebba 1/37)**

tarīki düş-:

1.) Yolu düşmek; bir yerden geçmesi gerekmek; bir yere ulaşmak.

1.1. tarīki düş-:-*me, -di*
Hüsn-i hizmet yoluna eyledim ifnā-yı vücūd
Düşmedi *semt-i terakkiye* ***tarīkim*** *elʾān* **(Kaside 45/12)**

tārīk-i husūf:

1.) Ayın tutulmasında meydana gelen karanlık.

1.1. tārīk-i husūf:-*a*
Kendini çekme nikāb arkasına nūrum gel
Girme ***tārīk-i husūfa*** *mehi meşhūrum gel* **(Müsebba 2/2)**

tarīk-i imkān:

1.) Mümkün olan bir yol, usul.

1.1. tarīk-i imkān:
Müteʿazzir mi efendim anı dil-şād etmek
Bulunur mümkün olan kāra ***tarīk-i imkān*** **(Kaside 45/39)**

tarīk-i istikamet:

1.) Doğru yol (Allah yolu).

1.1. tarīk-i istikamet:
Hemīşe hilʿat-ı ʿismetle tezyīn eyle yā Rabbī
Kulun Fennīyi dūr etme ***tarīk-i istikāmetten*** **(Kaside 10/6)**

1.2. tarīk-i istikāmet:-*ten*
Hemīşe hilʿat-ı ʿismetle tezyīn eyle yā Rabbī
Kulun Fennīyi dūr etme ***tarīk-i istikāmetten*** **(Kaside 10/6)**

tarīk-i iʿtilā:

1.) Yükselen, yücelen yol; Hak yolu.

1.1. tarīk-i iʿtilā:
Düşen bī-keslere rahmet ***tarīk-i iʿtilā*** *göster*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/24)**

tarīk-ı nısfet:

1.) Hakkaniyet yolu.

1.1. tarīk-ı nısfet:-*e*
Sālik ***tarīk-ı nısfete*** *mālik ʿulüvv-i himmete*
ʿÜmrān mülk-i millete tedbīr-i bī-pāyān eder **(Tarih 16/4)**

taʿrīz:

1.) Dokunaklı söz söyleme; dokundurma, taşlama.

1.1. taʿrīz:
Fakat nāzikçe bir ***taʿrīz*** *ile ilzām-ı hasm eyler*
Dehān-ı pāk-i kāmilden kelām-ı nā-sezā gelmez **(Gazel 90/5)**

1.2. taʿrīzi:-*i*
Pek girāndır bize ***taʿrīzi*** *rakīb-i şūmun*
Ne bugün tākatımız var ne de yarın çekeriz **(Gazel 72/6)**

taʿrīz et-:

1.) Dokunaklı söz söylemek; dokundurmak, taşlamak.

1.1. taʿrīz et-:-*me*
Çünkü taʿrīz u taʿarruz seni eyler temrīz
Ne zamāna ne vukūʿātına ***etme taʿrīz*** **(Gazel 97/1)**

taʿrīz u taʿarruz:

1.) Taşlama ve saldırma.

1.1. taʿrīz u taʿarruz:
Çünkü ***taʿrīz u taʿarruz*** *seni eyler temrīz*
Ne zamāna ne vukūʿātına etme taʿrīz **(Gazel 97/1)**

tart-:

1.) Ölçmek; ***mec.*** Değerini belirlemek.

1.1. tartar:-*(a)r*
Allah Allah muktezā-yı ʿakl u hikmet böyle mi
Böyle mi ***tartar*** *terāzū-yı ʿadālet böyle mi* **(Muhammes 4/11)**

tartıl-:

1.) Ölçülmek, değer biçilmek.

1.1. tartılan:-*an*
ʿİlmedir cehle değildir nazar-ı ehl-i kemāl
Tartılan *cevherīdir hāk için olmaz mīzān* **(Kaside 45/28)**

1.2. tartılır:-*(ı)r*
Benzemez āsārıma āsār-ı sürrāk-ı sühan
Tartılır *mı cevher-i hālisle sīm-i kem-ʿayār* **(Kaside 39/43)**

1.3. tartılır:-*(ı)r*
Bizi hābīdeler anlar mı bīdārāne geldik biz
Terāzū olmayınca ***tartılır*** *mı sıklet-i eşyā* **(Gazel 69/5)**

1.4. tartılsa:-*sa*
Kāşki ***tartılsa*** *bir mīzān ile ʿayb u hüner*
Laʿl ü gevher Kıbrıs elmasıyla seyyān olmasa **(Gazel 183/6)**

tārümār kıl-:

1.) Darmadağın etmek, perişan etmek.

1.1. tārümār kıl-:-*dı*
Sabā esdi zülf-i dilberi ***kıldı tārümār***
Üftādegānı oldu perīşān taraf taraf **(Gazel 104/4)**

tarz:

1.) Biçim, şekil, suret.

1.1. tarzına:-*ı, -n, -a*
Bir gazel ***tarzına*** *hāmemde yine hāhiş var*
Söyletir çünkü beni bāde-i büşrā-yı ümīd **(Kaside 46/58)**

tarz u tavr:

1.) Tavır ve hareketler.

1.1. tarz u tavr:-*ı*
Gönül hiç incinir mi dilberin cevr ü ʿitābından
Ki yārin yāre hiç bir ***tarz u tavrı*** *nā-becā gelmez* **(Gazel 90/7)**

tarz-ı lākaydāne:

1.) İlgisiz, alakasızca bir üslup.

1.1. tarz-ı lākaydāne:-*de*
Rikkat-ārādır anınçün rūh-perver sözlerim
Bikr-i fikrim ***tarz-ı lākaydānede*** *etmez burūz* **(Tahmis 4/8)**

taş-:

1.) Coşmak, fışkırmak.

1.1. taşar:-*(a)r*
Taşar *dīdelerden sirişk-i firkat*
Yāda getirdikçe dilrübāmızı **(Şarkı 8/8)**

taş:

1.) Kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde.

1.1. taş:
Kabūl-ı terbiyet merhūn-ı istiʿdād-ı zatīdir
Ki her ***taş*** *ʿaynı pırlanta gibi resm ü cilā tutmaz* **(Gazel 89/4)**

1.2. taş: (***mec.*** Katı yürekli, merhametsiz)
Mürüvvet merhamet insāf yok mu ***taş*** *mıdır bağrın*
Ne var bir iltifāt et büsbütün āhen misin kāfir **(Gazel 39/9)**

1.3. taşa:-*a*
Ey dāver-i ümmet-penāh ey şāh-ı şefkat-iktināh
Etsen siyah ***taşa*** *nigāh yākūta eyler inkılāb* **(Kaside 20/15)**

1.4. taşa:-*a*
Taşa *tevcīh-i hitāb eylese güftāre gelir*
Nazar-ı şefkati cānsız cesede rūh verir **(Gazel 53/2)**

1.5. taşa:-*a* (***mec.*** Katı yürekli, merhametsiz)
Emr ü fermānı değil bendelere ***taşa*** *geçer*
ʿArz-ı imkān eder ārāsına her emri muhāl **(Kaside 40/19)**

1.6. taşa:-*a* (***mec.*** Katı yürekli, merhametsiz)
Taşa *bir söz söylesem redd-i cevāb eyler bana*
Hande-nāk eyler çemen-zārı nigāh-ı şefkatim **(Kıt'a 5/2)**

1.7. taşı:-*ı* (***mec.*** Katı yürekli, merhametsiz)
Merd-i ciddī bilme her yaldızlı söz ashābını
Aldanıp sünʿī cilāya sanma gevher her ***taşı*** **(Gazel 225/2)**

taş at-:

1.) Taşlamak, taş fırlatmak; ***mec.*** Birine dolaylı olarak iğneleyici, dokunacak bir söz söylemek.

1.1. taş at-:
Yār eliyle ***taş atsa*** *gül kadar etmez eser*
Cismime ağyār elinde gül dokunsa hār olur **(Gazel 50/2)**

1.2. taş at-:-*(a)r, -ız*
Zann-ı sāhīye düşer ***taş atarız*** *takdīre*
Şöyle bir kaç günümüz nākısü'l-iʿrāz olsa **(Gazel 196/3)**

tasarruf et-:

1.) Sahiplenmek; himayesi altına almak.

1.1. tasarruf et-:-*sin*
Fennī yapışıp destime bir ehl-i tasavvuf
Etsin *de dil-i zārımı hakkıyla* ***tasarruf*** **(Müseddes 3/37)**

tasasından çatla-:

1.) Çok fazla gam çekmek, çok fazla endişelenmek.

1.1. tasasından çatla-:-*r*
Çatlar tasasından *kara kanlar kusar āhir*
Çün kim kalemin vasf-ı likā mağzına sığmaz **(Kıt'a 20/2)**

tasavvur:

1.) Göz önüne getirme, hayal etme, zihinde canlandırma; düşünce.

1.1. tasavvur:
Bu tecellī bu ***tasavvur*** *neşʾelendirdi beni*
İgtinām ettim şu sūretle felekten fırsatı **(Kaside 37/88)**

1.2. tasavvur:
Bir ***tasavvur*** *sāhibinden sor inanmazsan eğer*
Kuvvet-i teʿsīr-i sihrin neydüğün tasdīk eder **(Tahmis 4/12)**

1.3. tasavvurla:-*la*
Bu ***tasavvurla*** *fakat neşʾe-pezīr oldu gönül*
Bu tezekkürle fakat zīb ü şeref buldu zebān **(Kaside 45/49)**

tasavvur et-:

1.) Zihinde canlandırmak, tahayyül etmek.

1.1. tasavvur et-:-*ti*
Her hangi emel sīnede ***etti*** *ise* ***tasavvur***
Hikmet ne ise etmedi fikrimce teyessür **(Müseddes 3/16)**

tasdīʿ:

1.) Baş ağrıtma, can sıkma, rahatsız etme.

1.1. tasdīʿe:-*e*
Böyle ***tasdīʿe*** *sebep gayret-i akrāndır hep*
Deme lutfeyle efendim bu ne arsız cerrār **(Kaside 43/24)**

1.2. tasdīʿa:-*a*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
Uzattım bahsi ***tasdīʿa*** *cesāret eyledim ammā* **(Muhammes 1/38)**

tasdīʿ eyle-:

1.) Baş ağrıtmak, rahatsız etmek.

1.1. tasdīʿ eyle-:-*di, -n*
Ser-i dildārı ***tasdīʿ eyledin*** *feryād ile ey dil*
Yeter artık nevā-yı diğer īcād etsen olmaz mı **(Gazel 207/6)**

1.2. tasdīʿ eyle-:-*me*
Fennīyā ***eyleme*** *etnāb-ı sühanla* ***tasdīʿ***
Bir duā eyle ki mergūb olaʿinde'l-ebrār **(Kaside 43/35)**

tasdīʿ-i sarāy et-:

1.) Sarayı rahatsız etmek; saray mensuplarının (padişah ve sadrazamın) başını ağrıtmak, rahatsız etmek.

1.1. tasdīʿ-i sarāy et-:-*me*
Kıl duā sıdk ile tekrīr-i senādan sonra
Etme tasdīʿ-i saray *hāme-i rengīn makāl* **(Kaside 40/66)**

tasdīʿ-i ser:

1.) Baş ağrıması.

1.1. tasdīʿ-i ser:-*den*
Bulundum gerçi ben ***tasdīʿ-i serden*** *ictināb üzere*
Gönül ammā ki kaldı intizār u ızdırāb üzere **(Gazel 205/1)**

tasdīʿ-i ser et-:

1.) Başını ağrıtmak, canını sıkmak, rahatsız etmek.

1.1. tasdīʿ-i ser et-:-*me*
Yeter itnāb ile ***tasdīʿ-i ser etme*** *Fennī*
Eyle artık kalemi sūʾ-i edebten tahzīr **(Kaside 47/35)**

tasdīk et-:

1.) Onaylamak; doğrulamak.

1.1. tasdīk et-:-*(e)r, -ken*
Kastedildi ʿadetā taʿtīl-i istiʿdādıma
Düşmenim ***tasdīk ederken*** *bendeki ehliyeti* **(Kaside 37/80)**

1.2. tasdīk et-:-*(e)r*
Gönül yıkma gönül yap cins ü mezheb etmeyip tefrīk
Eder *bu hak sözü yerde beşer gökte melek* ***tasdīk*** **(Müsebba 1/9)**

1.3. tasdīk et-:-*(e)r*
Bir tasavvur sāhibinden sor inanmazsan eğer
Kuvvet-i teʿsīr-i sihrin neydüğün ***tasdīk eder*** **(Tahmis 4/12)**

1.4. tasdīk et-:-*ip*
Melekler de bunu ***tasdīk edip*** *derler evet öyle*
İşittim fikrini birleştirip Fennī ile böyle **(Tahmis 7/14)**

1.5. tasdīk et-:-*miş, -iz*
Cenāb-ı Mustafāyı tā ezelden ***etmişiz tasdīk***
Sanır sūfī-i ebleh sonradan īmāna geldik biz **(Gazel 69/2)**

tashīh et-:

1.) Daha iyi, daha doğru hâle getirmek, sağlamlaştırmak, iyileştirmek; düzeltmek.

1.1. tashīh et-:-*(e)r*
ʿAfīf olmaz ʿafīfin gayrīye ʿiffetli yazmakla
Kıvām-ı ʿiffeti kuvvetli bir ikdām ***eder tashīh*** **(Gazel 19/6)**

1.2. tashīh et-:-*(e)r*
Tehāşī etmeyin ashāb-ı teslīm ü tevekkülden
Tevekkül ehlinin vicdānını ilhām ***eder tashīh*** **(Gazel 19/2)**

1.3. tashīh et-:-*(e)r*
Lebinden ruhlarından būseler vaʿd eylemiş dilber
Bu vaʿdin sıdkını ātīdeki bayram ***eder tashīh*** **(Gazel 19/9)**

1.4. tashīh et-:-*(e)r*

Ayaktır başı īsāl eyleyen her yerde matlūba
Kibārın iʿtilā-yı kadrini huddām ***eder tashīh*** **(Gazel 19/7)**

1.5. tashīh et-:-*(e)r*
Pezīrā-yı vücūd olmaz elemsiz bir emel Fennī
Cihānda herkesin aʿmālini ālām ***eder tashīh*** **(Gazel 19/10)**

6. tashīh et-:-*(e)r*
Alır mutlak nigāh-ı iʿtibāra zıddını insan
Tıbāʿ-ı ezkiyāyı merd-i bed-fercām ***eder tashīh*** **(Gazel 19/8)**

1.7. tashīh et-:-*(e)r*
Mizac-ı ehl-i zevki bāde-i gül-fām ***eder tashīh***
Küdürāt-ı dil-i āzürdeyi bir cām eder tashīh **(Gazel 19/1)**

1.8. tashīh et-:-*(e)r*
Mizac-ı ehl-i zevki bāde-i gül-fām eder tashīh
Küdürāt-ı dil-i āzürdeyi bir cām ***eder tashīh*** **(Gazel 19/1)**

1.9. tashīh et-:-*(e)r*
Sükūnet-bahş olur kelb-i ʿakūra üstühān-pāre
Derūn-ı kīne-gīr-i düşmeni ikrām ***eder tashīh*** **(Gazel 19/5)**

1.10. tashīh et-:-*(e)r*
Felek bāzīçe-i etfāle döndürmüşse de devri
Bu güne sehvi bir gün māder-i eyyām ***eder tashīh*** **(Gazel 19/4)**

1.11. tashīh et-:-*(e)r*
Değilken muktedir her zī-fazīlet mahv u isbāta
Sütūr-ı münşeʾātı şimdi bir sersem ***eder tashīh*** **(Gazel 19/3)**

taşı-:

1.) Bir şeyin ağırlığını yüklenmek; ***mec.*** Katlanmak, üstlenmek, yüklenmek, çekmek.

1.1. taşı-:
Sev cenāb-ı Ahmedi hubb-ı sivādan fāriğ ol
Fennīyā āfāk-ı dilde neyyir-i ekber ***taşı*** **(Gazel 225/5)**

1.2. taşıdın:-*dı, -n*
Fennīyā ʿaşk-ı süveydāda ne gūnā ***taşıdın***
Āteşi yine içinde nice pinhān ettin **(Gazel 121/5)**

1.3. taşımak:-*mak*
Beni üftāde-i ʿaşk eyledi bir māh-ı münīr
Taşımak *āteş-i hicrānını bir emr-i ʿasīr* **(Kaside 47/29)**

1.4. taşınır:-*n, -(ı)r*
Fennī ***taşınır*** *mı yār için sūʾ-i endīşe*
Rakīb-i bed-endīş eylemiş iftirā bana **(Gazel 4/9)**

1.5. taşırız:-*r, -ız*
Taşırız *dilde gam-ı ʿaşkını birkaç senedir*
Nāmımız yoksa henüz hāric-i defterde midir **(Gazel 36/5)**

2.) Bir nesnenin ağırlığını yüklenmek; ***mec.*** Sahip olmak, özellik olarak bulundurmak.

2.1. taşı-:
Bī-vefāya olma yār ahdinde sābit er ***taşı***
Takma Kıbrıs taşını parmağına gevher taşı **(Gazel 225/1)**

2.2. taşı-:
Bī-vefāya olma yār ahdinde sābit er taşı
Takma Kıbrıs taşını parmağına gevher ***taşı*** **(Gazel 225/1)**

2.3. taşı-:
Mürg-ı vahşī dāma düşmez dānesiz meşhūrdur
Sayd-ı dildārān için cüzʿ-i dānede sīm ü zer ***taşı*** **(Gazel 225/3)**

2.4. taşı-:-*r, -(ı)m*
Taşırım *müftehiren gerden-i ihlāsımda*
Hırz-ı cānım demedir tavk-ı ubūdiyyet-i Pīr **(Kaside 33/12)**

tās-ı muallā-yı felek:

1.) Yüksek gökyüzü (yüce Allah).

2.1. tās-ı muallā-yı felek:
Bahşīşidir nān ü nemek bendesidir ins ü melek
Tās-ı muallā-yı felek *lutfuna mikyāl olamaz* **(Gazel 83/4)**

taʿsīr et-:

1.) Zor duruma sokmak, sıkıştırmak.

1.1. taʿsīr et-:-*(i)yor*
Çenber-i gam ***ediyor*** *kalbimi hālā* ***taʿsīr***
Seni tavsīf ü senā böyle değildi ammā **(Kaside 47/17)**

tasnīf olun-:

1.) Kitap tertip edilmek, kitap yazılmak.

1.1. tasnīf olun-:-*sa*
Evsāfını yazmak muhāl ***tasnīf olunsa*** *bin kitāb*
Ey Pādişāh-ı ʿāli'l-ʿāl maksūdum ancak ʿarz-ı hāl **(Kaside 20/21)**

taştan taşa çal-:

1.) Bir dertten ötekine uğratmak, sürekli sıkıntı çekmek.

1.1. taştan taşa çal-:-*dı*
Çaldı taştan taşa *gamdan gama uğrattı felek*
Beni meʾyūs-ı hazīn eyledi beyne'l-emsāl **(Kaside 40/36)**

tastīr et-/eyle-:

1.) Satır hâline koymak, satır hâlinde yazmak.

1.1. tastīr et-:-*se, -m*
Neş'elendirdi beni işte bu cām-ı ümīd
Bu hevesle yakışır gazel ***etsem tastīr*** **(Kaside 47/28)**

1.1. tastīr eyle-:-*se, -n*
Fennīyā şāyestedir Allah için bu nev-eser
Zer kalemle cebhe-i hurşīde ***tastīr eylesen*** **(Gazel 130/5)**

tasvīb et-:

1.) Doğru bulmak, doğru olduğunu belirtmek, onamak.

1.1. tasvīb et-:-*(e)r, -di*
Fennī nükāt-ı şīʿrim teslīm ederdi Şevket
Tasvīb ederdi *Sāʾib asrımda sağ olaydı* **(Gazel 211/5)**

tasvīr et-:

1.) Ayrıntılı biçimde anlatmak, betimlemek.

1.1. tasvīr et-:-*e, -mez*
Keremin ben gibi evzāʿını ***tasvīr edemez***
Gelse ger bir yere bin kāfiye-sencān-ı kerem **(Kaside 41/41)**

1.2. tasvīr et-:-*(e)r*
Hüsnünü ***tasvīr eder*** *her dem o māh-ı nahvetin*
Hüsnü hāvīdir olur elbette hoşter sözlerim **(Tahmis 4/15)**

1.3. tasvīr et-:-*se, -m*
Izdırābātımı baştanbaşa ***tasvīr etsem***
Hālime dīde-i merdüm değil ağlar vicdān **(Kaside 45/15)**

1.4. tasvīr et-:-*se, -m*
Ben sana hāl-i dil-i zārı nasıl anlatsam
Ben sana derd-i derūnu nasıl ***etsem tasvīr*** **(Kaside 47/18)**

1.5. tasvīr eyle-:-*r*

Fikrimi istediğim vechile ***tasvīr eyler***
Nakş-ı hāmemdir olan zīb-i temennā-yı ümīd **(Kaside 46/57)**

tasvīr kıl-:

1.) Tasvir etmek; betimlemek, ayrıntılı bir şekilde anlatmak.

1.1. tasvīr kıl-:-*an*
Buluyor vasfını ***tasvīr kılan*** *hāme şeref*
Nāmını yād eden efvāha ʿazūbet geliyor **(Kaside 48/35)**

tasvīr-i daʿvā:

1.) Meselenin ayrıntılı bir şekilde anlatılması.

1.1. tasvīr-i daʿvā:-*dan*
Nāʾil-i feyz olmadır feryād ü nālişden merām
Cerr-i muğnimdir hemān ***tasvīr-i daʿvādan*** *garaz* **(Gazel 95/2)**

tasvīr-i merām:

1.) İsteğini, maksadını anlatma.

1.1. tasvīr-i merām:-*a*
Hüsn-i istiʿmāline her elde istiʿdād yok
Yoksa ***tasvīr-i merāma*** *müstaʿiddir her kalem* **(Kaside 24/8)**

tat-:

1.) Dil yardımıyla bir şeyin tadının nasıl olduğunu anlamak; ***mec.*** Duymak, hissetmek; yaşamak, tecrübe etmek.

1.1. tatmayanlar:-*ma, -y, -an, -lar*
Tatmayanlar *çāşnī-i vasl u firākı bilemez*
Nār-ı dūzah ne demek Ravza-ı Rıdvān ne imiş **(Gazel 93/2)**

tatbīk et-/eyle-:

1.) Uygulamak.

1.1. tatbīk et-:-*me, -y, -ip*
Hükm-i nā-hak yaptılar kānūna ***tatbīk etmeyip***
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/17)**

1.2. tatbīk eyle-:
Şu meydāna niçindir bu geliş ettinse ger tahkīk
Bütün efʿālini ***eyle*** *Kitāba Sünnete* ***tatbīk*** **(Müsebba 1/8)**

tathīr kıl-:

1.) Temizlemek, arındırmak.

1.1. tathīr kıl-:
Pāy-māl etti beni cevr-i felek merhamet et
Dil-i gam-dīdemi ***kıl*** *gerd-i elemden* ***tathīr*** **(Kaside 47/26)**

taʿtīl:

1.) Ara vermek, durdurmak; işsiz bırakmak (ehemmiyetsizleştirmek).

1.1. taʿtīle:-*e*
Nedir ehliyyet ü ʿirfānımı ***taʿtīle*** *sebep*
Niçin etti beni peygūle-i gamda ızrār **(Kaside 43/5)**

taʿtīl-i istiʿdād:

1.) Yeteneğini kaybetme.

1.1. taʿtīl-i istiʿdād:-*(ı)m, -a*
Kastedildi ʿadetā ***taʿtīl-i istiʿdādıma***
Düşmenim tasdīk ederken bendeki ehliyeti **(Kaside 37/80)**

1.2. taʿtīl-i istiʿdād:-*(ı)m, -a*
Her iki gözden ʿalīl olsun sürünsün sū-be-sū
Bāʿis olmak isteyen ***taʿtīl-i istiʿdādıma*** **(Kıt'a 13/2)**

taʿtīr et-:

1.) Itırlandırmak, güzel kokmasını sağlamak.

1.1. taʿtīr et-:-*(e)r*
Dimāğ-ı ehl-i ʿaşkı būy-ı nisbetle ***eder taʿtīr***
Sanırsın misk-i ezfer verd-i terdir Nakşibendīler **(Kaside 36/8)**

1.2. taʿtīr et-:-*(e)r*
Cāme-i gül-gūn giyer kāküllerin ***taʿtīr eder***
Nīze-i müjgānını teşhīz edip teşhīr eder **(Tahmis 2/1)**

1.3. taʿtīr et-:-*mez*
Vaʿd-i Kemūn-ı ekābirle gönül şād olmaz
Resm-i ezhār-ı çemen meclisi ***taʿtīr etmez*** **(Gazel 71/4)**

1.4. taʿtīr eyle-:-*sen*
Gūsfend olmaz sengi ʿanberle ***taʿtīr eylesen***
Adam olmaz cāhili Cennetle tebşīr eylesen **(Gazel 130/1)**

tatlı:

1.) Lezzetli; hoş, güzel, etkileyici.

1.1. tatlı:
Ne kadar ***tatlı*** *bir eyyām idi eyyām-ı visāl*
O halāvet o safā hātır-ı enverde midir **(Gazel 36/2)**

1.2. tatlı:
Leb şeker dil ***tatlı*** *gerdān tatlı gözler mübtesim*
Bünye-i dilberde yenbū-ı ʿuzūbet bir değil **(Gazel 139/6)**

1.3. tatlı:
Leb şeker dil ***tatlı*** *gerdān tatlı gözler mübtesim*
Bünye-i dilberde yenbū-ı ʿuzūbet bir değil **(Gazel 139/6)**

1.4. tatlı:
Okşuyor hātır-ı gam-gīnimi bir ***tatlı*** *ümīd*
Güş-ı vicdānıma peygām-ı beşāret geliyor **(Kaside 48/28)**

1.5. tatlı
Efsūn var ise ***tatlı*** *sühandır bu cihānda*
Mārānı bile rām kılar hüsn-i hitāba **(Gazel 201/5)**

1.6. tatlı:-*i, -miş*
Menbaʿının birisi ***tatlı*** *imiş diğeri telh*
Birbirinden ayırıp yanyana etti icrā **(Tarih 15/4)**

tatlı dil:

1.) Gönül alıcı söz, tatlı söz.

1.1. tatlı dil:-*(i)n*
Her nerede tek ü tenhā kalırım
Anar ***tatlı dilin*** *hep şen eylerim* **(Şarkı 1/4)**

tatlı gel-:

1.) Hoş gelmek.

1.1. tatlı gel-:-*di*
Bize pek ***tatlı geldi*** *şöyle bir murg-ı garīb olmak*
Hevālandık anınçün ittihāz-ı lāneden geçtik **(Gazel 114/5)**

1.2. tatlı gel-:-*(i)r*
Çekerim besmeleyi münkiri kahr etmek için
Bana pek ***tatlı gelir*** *düşmeni tenkīl etmek* **(Gazel 117/6)**

tatlılardan tatlı

1.) Çok, fazla, en tatlı.

1.1. tatlılardan tatlı:-*dır*

Tatlılardan tatlıdır *ʿuşşāka tedmīr-i rakīb*
Söylesin dostlar nedir tenkīl-i aʿdādan lezīz **(Gazel 24/6)**

tatyīb:

1.) Birinin gönlünü hoş etme, ona karşı iyi davranma.

1.1. tatyībe:-*e*
Muʿattar dimāğ etmez bizi būy-ı kām ile
Nedir cürmümüz ***tatyībe*** *şāyān değil miyiz* **(Gazel 70/4)**

tatyīb et-/eyle-:

1.) Gönlünü hoş etmek.

1.1. tatyīb et-:-*se, -n*
ʿArz-ı dīdār ile ***etsen*** *bu garībi* ***tatyīb***
Bilirim übbehet-i şānına noksan gelmez **(Gazel 8/4)**

1.2. tatyīb eyle-:-*r, -iz*
Etmeyiz kimseyi techīl ü taʿyīb
İmkānı var ise ***eyleriz tatyīb*** **(Şarkı 3/7)**

tatyīb-i meşām-ı hātır eyle-:

1.) Gönül, can burnunu hoşnut etmek; gönül almak, gönlü hoş etmek.

1.1. tatyīb-i meşām-ı hātır eyle-:-*se*
Maraz-ı kalbe devādır gül-i beyzā kokusu
Vasl ile ***eylese tatyīb-i meşām-ı hātır*** **(Gazel 238/4)**

tavāf:

1.) Etrafını dolaşmak, etrafında dönmek.

1.1. tavāf:
ʿĀşıka olsa müyesser Kābe-i vaslın ***tavāf***
ʿİd-i Ekberdir keser kurbān kurbān üstüne **(Gazel 206/2)**

tavāf et-/eyle-:

1.) Etrafında dönmek, etrafını dolaşmak.

1.1. tavāf et-:
Tavāf et *ey sabā ʿavdette mutlak mesken-i yāri*
Olup miskīn-i nefs ʿanberlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/7)**

1.2. tavāf et-:
Çemenzārı ***tavāf et*** *her çiçekten eyle istişmam*
Çemenzārı tavāf et her çiçekten eyle istişmām **(Gazel 188/6)**

1.3. tavāf et-:
Çemenzārı tavāf et her çiçekten eyle istişmam
Çemenzārı ***tavāf et*** *her çiçekten eyle istişmām* **(Gazel 188/6)**

4. tavāf et-:-*mek, -te*
Birer şāhindir gūyā ki bunlar ʿālem-i Kudsī
Tavāf etmekte *gāyet tīz-perdir Nakşibendīler* **(Kaside 36/3)**

1.5. tavāf et-:-*tikçe*
Kūy-ı dildārı ***tavāf ettikçe*** *āh-ı iştiyāk*
Her sefer bahs-i dil sūziş-nişānım söylesin **(Gazel 166/5)**

1.6. tavāf eyle-:
Tavāf eyle *kūy-ı yārı ʿarz-ı delāʾil et*
Daʿvā-yı muhabbet Fennīyā bātıl olmasın **(Gazel 164/8)**

tavāf-ı kūy:

1.) (Sevgilinin) Köyü, mahallesi ya da bulunduğu yerin etrafında dolaşma.

1.1. tavāf-ı kūy:-*(u)n, -u*
Nakş yapmaktan gubār-ı reh-güzārımdan bilir
İsterim her şeb ***tavāf-ı kūyunu*** *ammā rakīb* **(Gazel 28/5)**

tavāf-ı kūy-ı dildār:

1.) Sevgilinin köyü, mahallesi ya da bulunduğu yerin etrafında dolaşma.

1.1. tavāf-ı kūy-ı dildār:-*e*
Tavāf-ı kūy-ı dildāre *çok iştiyākı var*
Ey bād-ı seher rehber-i rūh u revānım ol **(Kıt'a 8/1)**

tavʿan et-:

1.) İsteyerek, zorlanmadan, kendi isteğiyle (kabul) etmek.

1.1. tavʿan et-:-*sin*
Hal ederse gire vuslatı ***tavʿan etsin***
Pek sıkıştırma ol gül-çehreye ibrām etme **(Gazel 185/5)**

taʿvīz-hān ol-:

1.) Muska okuyan, yapan (kişi) olmak.

1.1. taʿvīz-hān ol-:-*sa*
Masūn olsun nazardan görmesin zīrā ziyān gözler
Gören ***taʿvīz-hān olsa*** *derim ʿayn-ı isābettir* **(Gazel 62/3)**

tavk-ı ʿaşk:

1.) Aşk halkası.

1.1. tavk-ı ʿaşk:-*(ı)n, -la*
Hakīkat kendime mālik değildim zevk-ı ʿaşkınla
Nişān-āsā takınmıştım gezerdim ***tavk-ı ʿaşkınla*** **(Tahmis 3/6)**

tavk-ı beşer:

1.) İnsan gücü.

1.1. tavk-ı beşer:-*den*
Sanma bir iş yapılır hükm-i kaderden hāric
Lākin idrāki anın ***tavk-ı beşerden*** *hāric* **(Gazel 18/1)**

tavk-ı ʿubūdiyet:

1.) Kulluk halkası.

1.1. tavk-ı ʿubūdiyet:
Velī gerdānıma bağlandığım ***tavk-ı ʿubūdiyet***
Çözülmez tā-be-mahşer sanki akvā-yı selāsildir **(Kaside 38/36)**

tavk-ı ubūdiyyet-i pīr:

1.) Şeyhin [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)] kulluk halkası; şeyhin etrafında olmak, ona intisap etmek.

1.1. tavk-ı ubūdiyyet-i pīr:
Taşırım müftehiren gerden-i ihlāsımda
Hırz-ı cānım demedir ***tavk-ı ubūdiyyet-i Pīr*** **(Kaside 33/12)**

tavr:

1.) Tavır; durum, vaziyet, hâl.

1.1. tavrı:-*ı*
Lutfu da ihyā eder ʿuşşākını āzārı da
Cān-fezādır can-fezā her ***tavrı*** *her vaziyeti* **(Kaside 37/105)**

1.2. tavrımı:-*(ı)m, -ı*
Ben mest isem de ***tavrımı*** *tebdīl eylemem*
Rindān içinde ehl-i tabīʿat değil miyim **(Taştir 1/2)**

1.3. tavrını:-*ı, -n, -ı*
Mümkün olsaydı sorardım Hazret-i Cibrilden
Serv-i kaddin ***tavrını*** *Tūbāda görmüş var mıdır* **(Gazel 26/4)**

tavr u seyr:

1.) Bakış ve davranış.

1.1. tavr u seyr:-*in, -de*
İʿtidāle dikkat et uydur siyāk-ı ʿasra pāy
Tavr u seyrinde *tecāvüz eyleme emsālini* **(Gazel 208/5)**

tavr-ı ʿālem:

1.) Âlemin tavrı, durumu.

1.1. tavr-ı ʿālem:
Ne ikbālinde sābittir ne idbārında rāsihdim
Hemīşe ***tavr-ı ʿālem*** *dikkat etsen inkılāb üzre* **(Gazel 193/5)**

tavr-ı cān-bahşā:

1.) Can veren tavır, vaziyet.

1.1. tavr-ı cān-bahşā:
Şimdi uğraşmaktasın caʿlī bir istiğnā ile
Evvel aldı ʿaklımı bir ***tavr-ı cān-bahşā*** *ile* **(Gazel 187/1)**

tavr-ı garīb:

1.) Garip, tuhaf davranışlı (kimse).

1.1. tavr-ı garīb:
Ki efādıl arasında edilirsin takdīr
Sana o ***tavr-ı garīb*** *etmesin asla teʾsīr* **(Müsemmen 1/3)**

tavr-ı mekes ol-:

1.) Sinek tavırlı olmak; her yiyeceğe konma çabası içinde olmak.

1.1. tavr-ı mekes ol-:-*ma*
Rızk için etme teʾessüf ***olma*** *hem* ***tavr-ı mekes***
Müsterih ol kāf-ı temkīne çekil ʿAnkā gibi **(Gazel 233/2)**

tavsīf:

1.) Vasıflarını, niteliklerini sayma; tarif etme.

1.1. tavsīfe:-*e*
Seni hakkıyla ***tavsīfe*** *ne haddim hāme-rān olmak*
Merām-ı ʿācizānem ancak istidʿā-yı himmettir **(Kaside 30/14)**

1.2. tavsīfe:-*e*
Seni ***tavsīfe*** *kifāyet mi eder endīşem*
Yolu var mı bir ufak havza sığar mı ʿummān **(Kaside 45/47)**

tavsīf eyle-:

1.) Vasıflarını, niteliklerini saymak; övmek.

1.1. tavsīf eyle-:-*me*
Yāri meh-pāre ile ***eyleme tavsīf*** *a kalem*
Biz o hurşīd-i cemāli daha rūşen biliriz **(Gazel 82/6)**

tavsīf ü senā:

1.) Vasıflandırma ve övme.

1.1. tavsīf ü senā:
Çenber-i gam ediyor kalbimi hālā taʿsīr
Seni ***tavsīf ü senā*** *böyle değildi ammā* **(Kaside 47/17)**

1.2. tavsīf ü senā:
Çenber-i gam ediyor kalbimi hālā taʿsīr
Seni ***tavsīf ü senā*** *böyle değildi ammā* **(Kaside 47/17)**

tavsīf-i ʿaşk:

1.) Aşkın vasıfları, nitelikleri.

1.1. tavsīf-i ʿaşk:
Neş'e vermez sūfī-i nā-puhteye ***tavsīf-i ʿaşk***
Sūd hāsıl eylemez aʿmāya elvāndan bahis **(Gazel 14/4)**

tāvūs:

1.) Göz alıcı bir parlak renkte, uzun bacaklı, çok büyük bir kuştur. Tavusun erkeğinde, uzun ve süslü kuyruk telekleri bulunur. Çok güzel bir kuş olmasından dolayı tavus kuşu, bu güzelliği ile gururlanıp kibirlenmesiyle bilinir. Bu nedenle Allah'ın, onun kibrini kırmak için ayaklarını çirkin yaratmış olduğu rivayet edilmektedir. Ayrıca tavus kuşunun sesi de çirkin olup, ötüşü "ah!" kelimesidir. Ah etmesi de ayaklarının bu çirkinliğinden dolayıdır (Eskigün, 2006: 71).

1.1. tāvūs:
Bakmaz bu gün ʿuşşāka o mağrūr-ı melāhat
Tāvūs *gibi kendine baktıkça kabarmış* **(Gazel 92/4)**

tāvūs-ı fikr:

1.) Fikir tavusu, fikir kuşu.

1.1. tāvūs-ı fikr:-*(i)m, -in*
Hāsılı o şūhun adn-i cemāli
Tāvūs-ı fikrimin *cevlāngāhıdır* **(Diğer 4/4)**

tay et-:

1.) (**Ar**. tayy) Aşmak, geçmek.

1.1. tay et-:-*ti*
Hātemin nāmını ***tay etti*** *sehā bābından*
Eyledi şöhretini Nūşirevānın ibtāl **(Kaside 40/16)**

tay ol-:

1.) (**Ar.** tayy) Geçmek, aşmak.

1.1. tay ol-:-*(u)n, -mak*
Etmesin ağyār bezm-i hās-ı yāre izdihām
ʿĀdet-i dīrīnedendir ***tay olunmak*** *zāʾidāt* **(Gazel 10/4)**

tay olun-:

1.) (**Ar.** tayy) Bükülmek, dürülmek.

1.1. tay olun-:-*sun*
Nām-ı Tāʾī ***tayy olunsun*** *münʿimiyyet nāmeden*
Ol Şeh-i zī-şāna nisbetle takınsın hisseti **(Kaside 37/13)**

tayarān et-:

1.) Uçmak.

1.1. tayarān et-:
Ağlaşır nālişimi hayli melāʾik işitüp
Göklere āh u figānım ***tayarān etti*** *yine* **(Gazel 190/4)**

1.2. tayarān et-:
Ağlaşır nālişimi hayli melāʾik işitüp
Göklere āh u figānım ***tayarān etti*** *yine* **(Gazel 190/4)**

1.3. tayarān et-:-*ti*
Ağlaşır nālişimi hayli melāʾik işitüp
Göklere āh u figānım ***tayarān etti*** *yine* **(Gazel 190/4)**

taʿyīb et-:

1.) Ayıplamak.

1.1. taʿyīb et-:-*(e)r*
Elleri ***taʿyīb eder*** *etmiş de nisyān kendini*
Eyyühe'l-ihvān Fennīnin ne ʿaceb hāli var **(Gazel 231/6)**

1.2. taʿyīb et-:-*(e)r, -ler*
ʿĀşık olanları ***taʿyīb ederler***
Er yarın hak dīvānında belli olur **(Müfret 28/1)**

1.3. taʿyīb et-:-*(e)r, -se*
Gam-ı zülfün beni eyledi bī-sabr ü şekīb
O da düşsün bu gama her kim ***ederse taʿyīb*** **(Gazel 8/1)**

1.4. taʿyīb et-:-*me*
*Der-i lutfunda akan eşkimi **taʿyīb etme***
ʿĀcizin göz yaşıdır şehd-i musaffā-yı ümīd **(Kaside 46/45)**

1.5. taʿyīb eyle-:-*me, -sin, -ler*
*Eşk-i hūnīnimizi **eylemesinler taʿyīb***
Mey-i gül-fām ile def-i gam-ı eyyām ederiz **(Gazel 80/7)**

taʿyīn:

1.) Belli etme, belirli duruma getirme.

1.1. taʿyīn:
*Makdemi tārīhini **taʿyīn** için*
Şöyle duʿā etti benūn u benāt **(Tarih 20/5)**

taʿyīn et-:

1.) Belirlemek.

1.1. taʿyīn et-:-*e, -mez*
*Kimse **taʿyīn edemez** cāh ü celāl-i yāri*
Bilemez kimse kemāliyle kemāl-i yāri **(Kaside 34/4)**

taʿyīn-i had:

1.) Sınır, derece, mertebesini belirleme.

1.1. taʿyīn-i had:
*Vüsʿat-i āsārına **taʿyīn-i had** mümkün değil*
Hüsn-i icrāātının hayrātının yok gāyeti **(Kaside 37/23)**

taʿyīn-i makām eyle-:

1.) Makamını, yerini belirlemek, kararlaştırmak.

1.1. taʿyīn-i makām eyle-:-*r, -im*
***Taʿyīn-i makām eylerim** ey şūh serimde*
Yümn-i kademin külbe-i ahzāna düşerse **(Gazel 202/2)**

taʿyīr:

1.) Kabahati yüze vurarak utandırma.

1.1. taʿyīre:-*e*
Eylesin anları da mālik-i dūzah teşhīr
*Beni **taʿyīre** ne güne mütecāsir iseler* **(Kaside 47/24)**

taʿyīr et-:

1.) Kabahati yüze vurarak utandırmak.

1.1. taʿyīr et-:-*(e)r, -se*
Bir hamīr ibn-i hamīr ibn-i hamīr ibn-i hamīr
*Seni mikdār u meziyyetçe **ederse taʿyīr*** **(Müsemmen 1/1)**

1.2. taʿyīr et-:-*me, -de, -dir, -ler*
*Cā-be-cā **etmedelerdir** beni halka **taʿyīr***
Ne desem bilmem o hüssād-ı siʿāyet-kāra **(Kaside 47/22)**

taylasan ü rīş:

1.) Sarık ucu ve sakal, sarık ve sakal.

1.1. taylasan ü rīş:
***Taylasan ü rīş** ile olma sakın kālıb-nümā*
Etme sūfîler gibi çöp-ʿasāya ittikā **(Tahmis 5/9)**

tāze:

1.) Yeni; daha önce söylenmemiş, orijinal.

1.1. tāze:
Gülşen-i meşrebime reng-i tarāvet gelsin
*Kuvve-i nātıkama **tāze** talākat gelsin* **(Müsebba 2/55)**

1.2. tāze:
*Īcād ediyor kilk-i terim **tāze** mezāmīn*
Söz bulmada Fennī değilim sirkate muhtāc **(Gazel 17/6)**

1.3. tāze:
Bu hüner sende mi yā kilk-i sühan-verde midir
***Tāze** mazmūnlar īcād ediyorsun Fennī* **(Gazel 36/7)**

1.4. tāze:
***Tāze** mazmūna verir hüsnü rakamla ziynet*
Sanki meşşāta-i dildārı beyāndır kalemim **(Gazel 152/16)**

1.5. tāze:
Eskiden söylenmedik söz kalmamış der muʿteriz
***Tāze** mazmūnlarla redd-i iʿtirāz eyler kalem* **(Kaside 24/12)**

1.6. tāze:
*Görmedin miʿaceb ey **tāze** zebānım galātāt*
Sana kimler dedi meydān-ı hünerde galat at **(Gazel 12/1)**

2.) Yeni yetişen; körpe.

2.1. tāze:
*Nezāket bağının **tāze** nihāli*
Evc-i muhabbetin mihr u māhıdır **(Diğer 4/2)**

2.2. tāze:
*Dāl eden kāmetimi **tāze** nihālim sensin*
Kan eden sīnemi ey ruhları ʿālem sensin **(Gazel 127/1)**

3.) Yeni, zamanı geçmemiş.

3.1. tāze:
*Sīneme bir **tāze** zahm açtı nigāh-ı hışm ile*
Tīr-i müjgānın meğerse imtihān etmiş yine **(Gazel 186/2)**

tāze bir hāme kes-:

1.) Yeni bir kalem kesmek; ***mec.*** Yeni bir bölüme (tegazzül) geçmek, yeni, orijinal şeyler söylemek.

1.1. tāze bir hāme kes-:-*ip*
Bu ümīd-i ferah-efzā ile şāyān-terdir
***Tāze bir hāme kesüb** bir gazel etsem izbār* **(Kaside 43/29)**

tāze cān ver-:

1.) Yeniden hayat bahşetmek; diriltmek, canlandırmak.

1.1. tāze cān ver-:-*di*
Kıldı Hürrem beni hiss-i nefahāt-ı feyzin
***Tāze cān verdi** meğer kalbe mesīhā-yı ümīd* **(Kaside 46/26)**

tāze dilber seven gönül:

1.) Körpe bir sevgiliyi seven gönül.

1.1. tāze dilber seven gönül:
*Çöker germ ü serdi **tāze dilber seven gönül***
Cism-i marīza elbette buhrān gelir gider **(Gazel 46/10)**

tāze tāze:

1.) Sürekli yenilenen, yeni.

1.1. tāze tāze:
*Firākın **tāze tāze** dağlar peydā eder dilde*
Efendim zahm-ı hecrin kābil-i tımar olur sanma **(Gazel 194/2)**

tāzele-:

1.) Değiştirmek, yenilemek; canlandırmak.

1.1. tāzeler:-*r*

Ādemin ʿömr-i ʿazīzin ***tāzeler*** *her kıblesi*
Gālibā laʿlinle etmiş āb-ı hayvān ihtilāt **(Gazel 98/2)**

1.2. tāzeler:-*r*
Nikāb-ı veche-i ikbāli gerdūn ***tāzeler*** *her şeb*
Ki idbār u mezāhim muktezā-yı tāliʿimdir hep **(Muhammes 1/11)**

tāzelen-:

1.) Canlanmak, yenilenmek.

1.1. tāzelendi:-*di*
Ayrılık dellālı artık etti iʿlān-ı fîrāk
Tāzelendi *serde sevdā-yı seyāhat elvedāʿ* **(Gazel 101/5)**

1.2. tāzelenip:-*ip*
Mevsim-i sayf erişip geçmiş iken mevsim-i gül
Goncalar ***tāzelenip*** *gülşene zīnet geliyor* **(Kaside 48/4)**

tāze-nihāl:

1.) Yeni, taze fidan (sevgili).

1.1. tāze-nihālim:-*(i)m*
Eyledim bunca zamān dergeh-i ʿaşkınla sebāt
Başka bir şūha gidip ***tāze-nihālim*** *demedim* **(Gazel 154/7)**

taʿzīb et-:

1.) Eziyet etmek.

1.1. taʿzīb et-:-*me*
Muktezā-yı keremindir güzer et cürmümden
Beni cānā elem-i hicr ile ***etme taʿzīb*** **(Gazel 8/2)**

taʿzīm et-:

1.) Hürmet etmek, saygı göstermek.

1.1. taʿzīm et-:-*me, -y, -en*
Kapansın arsa-i ʿālemde āhir teşne-leb kalsın
Sana ***taʿzīm*** *ile ʿarz-ı tahiyyāt* ***etmeyen*** *efvāh* **(Kaside 14/6)**

taʿzīm ü edeb:

1.) Saygı ve terbiye gösterme.

1.1. taʿzīm ü edeb:-*le*
İstimāʿ ettikçe takdīs et o Pīr-i efhamı
Nāmını her bār ***taʿzīm ü edeble*** *eyle yād* **(Kaside 27/9)**

teʿākub et-:

1.) Birbiri arkasından gelmek, art arda gelmek.

1.1. teʿākub et-:-*me, -se*
Vuslat olsa vuslat u hicrān ***teʿākub etmese***
Kalsa gönlüm öyle mesrūr-ı mübeşşer kāşki **(Gazel 215/3)**

teʿālī:

1.) Yükselme, yücelme, ali olma, yükseliş.

1.1. teʿālī:
Bize mevrūs-ı pederdir bu ***teʿālī*** *bu nüzūl*
Oku tārīhini gör hādise-i bü'l-beşeri **(Gazel 221/2)**

teʿālī et-:

1.) Yüceltmek, yükseltmek.

1.1. teʿālī et-:-*(e)r*
Gurbette ***teʿālī eder*** *eshāb-ı fezāʾil*
Başlarda gezer çıksa leʾalī sadefinden **(Gazel 173/2)**

1.2. teʿālī et-:-*ti*
Bakın tomar-ı tāliʿde benimçün nerdübān yok mu
Telāmīzim dahi ***etdi teʿālī*** *sāde ben kaldım* **(Gazel 216/6)**

teʿālī kıl-:

1.) Yükselmek; ***mec.*** Uçmak.

1.1. teʿālī kıl-:
Teʿālī kıl *şikār-ı himmeti kapmakta şahbāz ol*
Tārīk-i dil-nüvāzīde alıklık yapma kurnaz ol **(Müsebba 1/37)**

teʿallüm:

1.) Ders alarak öğrenme, belleme.

1.1. teʿallümde:-*de*
ʿUlūm-ı dīni tahsīl et ***teʿallümde*** *hayā yoktur*
Güzel dinle şu nush-ı hālisānemde riyā yoktur **(Müseddes 1/2)**

tebāh eyle-:

1.) Berbat etmek, harap etmek, mahvetmek, tüketmek.

1.1. tebāh eyle-:-*y, -e, -mez*
Derd-i hicrānı tefekkür eder ashāb-ı ʿukūl
ʿÖmrünü cehl ile gafletle ***tebāh eyleyemez*** **(Gazel 85/2)**

tebāh ol-:

1.) Harap olmak, yıkılmak, yok olmak.

1.1. tebāh ol-:-*du*
Açık yer kalmadı tomār-ı cürmüm simsiyāh oldu
Hevā-yı nefse uyduk nāzenīn ʿömrüm ***tebāh oldu*** **(Müseddes 2/22)**

tebār:

1.) Soy, nesil.

1.1. tebārım:-*(ı)m*
Garībim hāne-berdūşum ne dārım ne diyārım var
Fakat bir dilrubā-yı bī-behā ʿālī ***tebārım*** *var* **(Muhammes 2/2)**

tebār-bār olmaz ol-:

1.) Yok olmak; bulunmamak.

1.1. tebār-bār olmaz ol-:-*(u)r*
Bir vakit olur ki kalbe olur tek gubār-bār
Bir dem gelir ki ***olmaz olur bir tebār-bār*** **(Kıt'a 7/1)**

tebāʿüd et-/eyle-:

1.) Uzak düşmek, ayrılmak; uzaklaştırmak.

1.1. tebāʿud et-:-*me*
İkāmetgāh-ı Pīri kendine dārü'l-emān eyle
Ölürsen de ***tebāʿud etme*** *Pīrin āsitānından* **(Gazel 178/7)**

1.2. tebāʿüd eyle-:-*mez*
Çok mu olduysa kulūbe hikmet-āver sözlerim
Sıhhāt-i naklü rivāyetten ***tebāʿüd eylemez*** **(Tahmis 4/3)**

1.3. tebāʿüd eyle-:-*mez*
Kıl kadar emr-i şerīʿatten ***tebāʿüd eylemez***
Meslek-i ehl-i tarīkatten tebāʿüd eylemez **(Tahmis 4/4)**

1.4. tebāʿüd eyle-:-*mez*
Kıl kadar emr-i şerīʿatten tebāʿüd eylemez
Meslek-i ehl-i tarīkatten ***tebāʿüd eylemez*** **(Tahmis 4/4)**

1.5. tebāʿüd eyle-:-*mez*
Şöhret-i ʿakl ü hakīkatten ***tebāʿüd eylemez***
Cān-fezā ferheng-i ʿirfāndır ser-ā-ser sözlerim **(Tahmis 4/5)**

tebdīl et-/eyle-:

1.) Değiştirmek, başka şekle sokmak.

1.1. tebdīl et-:-*mek*
Ne vehn ʿārız olur kāmile nākıs demeden
Gülü eyler mi diken ismini ***tebdīl etmek*** **(Gazel 117/3)**

1.2. tebdīl eyle-:-*y, -e, -me, -m*
Ben mest isem de tavrımı ***tebdīl eylemem***
Rindān içinde ehl-i tabīʿat değil miyim **(Taştir 1/2)**

tebeddül eyle-:

1.) Değişmek.

1.1. tebeddül eyle-:-*di*
Tebeddül eyledi *etvār-ı felek*
Ağlar mısın güler misin ne dersin **(Şarkı 5/1)**

teberrī et-:

1.) Uzaklaşmak, uzak durmak, yüz çevirmek.

1.1. teberrī et-:-*ti, -m*
Teberrī ettim *iʿrāz eyledim semt-i sefāhetten*
Sığındım lutf-ı Hakka hisse-mend oldum selāmetten **(Muhammes 2/14)**

tebessüm:

1.) Gülümseme.

1.1. tebessümden:-*den*
Eyledim vakf-ı nazar āyīne-i dīdārına
Bir ***tebessümden*** *ibāret vech-i meşrūtiyeti* **(Kaside 37/106)**

1.2. tebessümle:-*le*
Teveccühle dil-i gam-perverānı gülistān eyle
Tebessümle *ser-ā-ser kāʾinatı bostān eyle* **(Gazel 178/1)**

tebeyyün et-:

1.) Belli olmak, meydana çıkmak.

1.1. tebeyyün et-:-*me, -den*
İnfisāl ettirdiler cürmüm ***tebeyyün etmeden***
Bilmezem hālā nedir esbāb-ı maʿzūliyeti **(Kaside 37/69)**

tebrīk:

1.) Uğurlu ve hayırlı olmasını dileme, kutlama.

1.1. tebrīk:
Çıktı bir tārīh hāmemden anı ***tebrīk*** *için*
Hüsn-i āmīzişle taltīf eyleye Rabb-i Cevād **(Tarih 6/6)**

tebrīk et-/eyle-:

1.) Kutlamak.

1.1. tebrīk et-:-*(e)r*
Dīdeler rūşen diye ***tebrīk eder*** *gamzen beni*
Remz ü īmā etse mīʿād-ı visāli gözlerin **(Gazel 125/6)**

1.2. tebrīk et-:-*(e)r, -ken*
Şu tārīhi dedim ***tebrīk ederken***
Kudūmünle şereflendi Vilāyet **(Tarih 19/13)**

1.3. tebrīk eyle-:-*le, -dik*
Ana bir ravza-i huld-ı berīni ***eyledik tebrīk***
O da ev halkına derd-i fırākı armağan etti **(Gazel 251/5)**

1.4. tebrīk eyle-:-*r, -im*
Hānedānın ***eylerim tebrīk*** *bu tām tārīh ile*
Talʿat-ı Sūdī efendi verdi nefʿi ʿāleme **(Tarih 7/5)**

1.5. tebrīk eyle-:-*dik*
Ana bir ravza-i huld-ı berīni ***eyledik tebrīk***
O da ev halkına derd-i fırākı armağan etti **(Tarih 22/5)**

tebşīr et-:

1.) Müjdelemek.

1.1. tebşīr et-:-*(e)r*
Gösterir de kārd-ı ser-tīzini destinde bār
Kendi desti olduğun kurbānına ***tebşīr eder*** **(Tahmis 2/10)**

1.2. tebşīr et-:-*se, -ler*
ʿĪd-i Ekberdir keser kurbān kurbān üstüne
Mukaddem cānān ile Fennīyi ***tebşīr etseler*** **(Gazel 181/7)**

1.3. tebşīr et-:-*ti*
Dād ü imdādıma bir hātif-i gaybī yetişip
Beni bir müjde-i cān-bahş ile ***etti tebşīr*** **(Kaside 47/4)**

1.4. tebşīr eyle-:-*se, -n*
Gūsfend olmaz sengi ʿanberle taʿtīr eylesen
Adam olmaz cāhili Cennetle ***tebşīr eylesen*** **(Gazel 130/1)**

tebyīn et-:

1.) Açık açık anlatmak, beyan etmek.

1.1. tebyīn et-:-*se, -m*
Ben de bu neşʾe-i emniyetle fahr ederek
Çok mudur nebzece ʿirfānımı ***etsem tebyīn*** **(Kaside 42/24)**

tebyīz eyle-:

1.) Beyazlatmak, ağartmak.

1.1. tebyīz eyle-:
Fennīyā vechini ʿisyānla ettin tesvīd
Bu sevādı seherī eşk ile ***eyle tebyīz*** **(Gazel 97/5)**

tecāhül:

1.) Bilmez gibi görünme, bilmezlikten gelme.

1.1. tecāhülden:-*den*
Olmasın meşreb-i pākinde ***tecāhülden*** *eser*
Bilsin ahvālini hem-derd ü hem-efkār olsun **(Gazel 162/5)**

tecāhül göster-:

1.) Bilmezlikten gelmek, bilmiyormuş gibi görünmek.

1.1. tecāhül göster-:-*ip*
Tecāhül gösterip *iğmāz-ı ʿayn etti felek bizden*
Liyākat vardı ammā Mīr-i mīrān olmadık gittik **(Gazel 109/6)**

tecāhül-pīşe:

1.) Bilmiyormuş gibi davranmayı huy edinmiş, daima görmezlikten gelen.

1.1. tecāhül-pīşedir:-*dir*
Tecāhül-pīşedir *iğmāz eder bilmezlenir yoksa*
Benim ahvāl-i diğer-gūnumu ol māh bilmez mi **(Gazel 234/2)**

tecāvüz et-/eyle-:

1.) Saldırmak, hücum etmek; aşmak, geçmek; haddi aşmak.

1.1. tecāvüz et-:-*eyim*
Yā ben mi ***tecāvüz edeyim*** *kayd-ı emelden*
Yāhud felekʿahdinden utansın mı ne dersin **(Gazel 122/3)**

1.2. tecāvüz et-:-*ti*
Tecāvüz etti *kat kat atlas-ı çarhı saʿādette*
Ser-ā-ser nūr ile tahmīr edilmiş dest-i fıtratta **(Tahmis 1/9)**

1.3. tecāvüz et-:-*ti, -m*

*Haddimi **ettim tecāvüz** ıztırāb-ı kalbile*
ʿAfüv kıl sızlanmadır ashāb-ı ʿaczin ʿādeti **(Kaside 37/74)**

1.4. tecāvüz eyle-:-*me*
İʿtidāle dikkat et uydur siyāk-ı ʿasra pāy
*Tavr u seyrinde **tecāvüz eyleme** emsālini* **(Gazel 208/5)**

tecellī:

1.) Belirme, görünme, ortaya çıkma, zuhur etme; ***tas.*** Allah'ın kudretinin ve sırlarının kişilerde ya da nesnelerde görünmesi; gaipten gelen, kalpte ortaya çıkan bir nur; bir yansıma.

1.1. tecellī:
*Bu **tecellī** bu tasavvur neşʾelendirdi beni*
İgtinām ettim şu sūretle felekten fırsatı **(Kaside 37/87)**

1.2. tecellīde:-*de*
Yek nazarda zümre-i ʿuşşāka kayd etti dili
*Bir **tecellīde** bana verdi kemāli gözlerin* **(Tahmis 6/15)**

1.3. tecellīden:-*den*
*ʿĀleme yā Rab celālinle **tecellīden** murad*
Müslümānın hāline küffārı güldürmek midir **(Gazel 54/6)**

1.4. tecellīdir:-*dir*
*Bir **tecellīdir** eden takdīr-i tavr-ı eymeni*
Hikmet ammā ictisār-ı Hazret-i Mūsādadır **(Gazel 38/5)**

tecellī et-:

1.) Görünmek, belirmek; yansımak.

1.1. tecellī et-:-*me, -di*
Feyz almak için sabr ile oldum mütehallī
*Bir hüsn-i nazar **etmedi** farkımda **tecellī*** **(Müseddes 3/19)**

1.2. tecellī et-:-*e*
*Bir sīnede kim nāmı **tecellī ede** her gāh*
Lāyık mı ki āteşlere yaksın onu Allah **(Müfret 10/1)**

1.3. tecellī eyle-:-*mez*
*Maʿrifet bī-ʿaşk olan dilde **tecellī eylemez***
Şemse maʿrūz olmayan her meyve mutlak hām olur **(Gazel 33/7)**

1.4. tecellī eyle-:-*sin*
***Tecellī eylesin** ʿaşk-ı cemālin sahn-ı sīnemde*
Fakīri maʿşer-i ʿuşşāka ser-dār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/5)**

1.5. tecellī eyle-:-*mez*
*Pertev-i mihr-i cemāl anda **tecellī eylemez***
Behre-yāb-ı lezzet-i ʿaşk olmadıkça bir dimāğ **(Gazel 103/3)**

1.6. tecellī eyle-:-*y, -en*
Düşürdün ben gibi bin bin nice ʿāşıkları derde
*Visālin fikridir ancak **tecellī eyleyen** serde* **(Müsebba 3/5)**

1.7. tecellī eyle-:-*y, -ip*
*Nūr-ı eşfākın hayālimde **tecellī eyleyip***
Kalb-i kāsī-yi ʿabīdānemden aldı kasveti **(Kaside 37/84)**

1.8. tecellī eyle-:-*yor*
***Tecellī eyliyor** çeşminde nūr-ı kudret-i Yezdān*
ʿAceb āyīne-i ʿirfān mısın revzen misin kāfir **(Gazel 39/10)**

tecellīgāh-ı feyzā-feyz-i tevfīk u hidāyet:

1.) Hak yolunun ve Allah'ın yardımının feyizle dolu olan tecelli yeri (Seyyid Ahmed er-Rifâî'nin dergâhı).

1.1. tecellīgāh-ı feyzā-feyz-i tevfīk u hidāyet:-*tir*
Mukīm ol hāngāh-ı himmetinden infikāk etme
Tecellīgāh-ı feyzā-feyz-i tevfīk u hidāyettir **(Kaside 30/2)**

tecellī-i cemāl:

1.) Güzelliğin yansıması; ***tas.*** Allah'ın cemal sıfatıyla tecellisi.

1.1. tecellī-i cemāl:-*e*
***Tecellī-i Cemāle** mazhariyyetle edip şādān*
Derūnum derdini taʿdīl ü teskīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/2)**

1.2. tecellī-i cemāl:-*(i)n, -le*
ʿAyn-ı nūr et gözümü rüʾyet-i dīdārın ile
*Dil **tecellī-i cemālinle** dırahşān olsun* **(Gazel 169/4)**

tecellī-i hayāl:

1.) Hayalin belirmesi, göz önüne gelmesi.

1.1. tecellī-i hayāl:-*(i)n, -le*
***Tecellī-i hayālinle** gönülde ızdırāb artar*
Düşünce āb-ı sāfa ʿaks-i hurşīd-i cihān titrer **(Gazel 40/6)**

tecellī-yi hayāl-i hazret:

1.) (II. Abdülhamin Han) Hazretlerinin hayalinin zuhur etmesi.

1.1. tecellī-yi hayāl-i hazret:-*in*
Ümīd-i nısfetin misbāhıdır her kalb-i mehmūmun
***Tecellī-yi hayāl-i Hazretin** şevk-āver-i dildir* **(Kaside 38/23)**

tecerrüd et-:

1.) Soyunmak; ***mec.*** Uzaklaşmak, soyutlanmak.

1.1. tecerrüd et-:-*me, -dik*
Tecerrüd etmedik hālā behīme libāsıdan
Ağardı mūy-ı ser yekpāre insān olmadık gittik **(Gazel 109/3)**

tecessüm et-:

1.) Cisim ve vücut peyda etmek, belirmek, görünmek; göz önüne gelmek.

1.1. tecessüm et-:-*(i)yor*
*Rūh-ı eşyāda **tecessüm ediyor** hiss-i sürūr*
ʿAraz ü cevhere bir rūh-ı meserret geliyor **(Kaside 48/6)**

1.2. tecessüm et-:-*se*
Aklının meftūnudur her bār-ı reʾy ü üstüvār
*Kābil olsa ger **tecessüm etse** rahm ü reʾfeti* **(Kaside 39/9)**

1.3. tecessüm et-:-*se*
*O rütbe mücrimem kim ger **tecessüm etse** āsāmım*
Nice dağlar teşekkül eyler envāʿ-ı günāhımdan **(Gazel 245/6)**

tecessüs eyle-:

1.) Araştırmak, gizlice soruşturmak.

1.1. tecessüs eyle-:-*di, -m*
***Tecessüs eyledim** ayrılmıyor dil kūy-ı ʿaşkından*
Ne yapsın gālibā bī-çārecikde mübtelālık var **(Gazel 60/3)**

techīl ü taʿyīb et-:

1.) Cehaletini yüzüne vurmak ve ayıplamak.

1.1. techīl ü taʿyīb et-:-*me, -y, -iz*
Etmeyiz** kimseyi **techīl ü taʿyīb
İmkānı var ise eyleriz tatyīb **(Şarkı 3/7)**

tecrīd et-/eyle-:

1.) Soyutlamak, ayırmak; ***tas.*** Dünyaya ait şeylerden vazgeçerek gönlünü Allah'a bağlamak, kalbi masivadan arındırmak.

1.1. tecrīd et-:-*(e)r, -sin*

Edersen *Fennîyâ hubb-ı sivâdan sîneni* ***tecrîd***
Zen-i dünyâya karşı erlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/9)**

1.2. tecrîd et-:-*ip*
Cühelâyı ***edip*** *insân sırasından* ***tecrîd***
Fuzalâyız fuzalâ kadrini iʿzâm ederiz **(Gazel 80/4)**

1.3. tecrîd eyle-:
En sonraki nutkum yine Tevhîd olsun
Benden beni Tevhîd ile ***tecrîd eyle*** **(Kaside 1/2)**

tecrîd-i vücûd eyle-:

1.) Bedeninden, varlığından ayırmak, temizlemek.

1.1. tecrîd-i vücûd eyle-:
Çek yâr-ı gamı sonra bürün kisve-i ʿaşka
Tecrîd-i vücûd eyle *peşîn rızk-ı riyâdan* **(Kaside 50/7)**

tecrîm et-:

1.) Suçlamak, cezalandırmak.

1.1. tecrîm et-:-*me*
Seni taʿn eylese nâ-hak yere bir şahs-ı leʾîm
Öyle bir kâv-ı sebük-mağzı sen ***etme tecrîm*** **(Müsemmen 1/17)**

tecrübe et-:

1.) Denemek.

1.1. tecrübe et-:-*ti, -m*
Ben ***tecrübe ettim*** *Fennî muhakkak*
Bed-aslın sohbeti muzırdır mutlak **(Diğer 4/9)**

tecrübe-bîn eyle-:

1.) Tecrübe görmüş olmak.

1.1. tecrübe-bîn eyle-:-*di*
ʿAvn-i Hakkla yaparım maksad-ı ʿâlîye göre
Ki beni ***eyledi*** *gurbette felek* ***tecrübe-bîn*** **(Kaside 42/19)**

tecrübe-i ʿaşk:

1.) Aşk tecrübesi.

1.1. tecrübe-i ʿaşk:-*a*
Oldun mu gönül ***tecrübe-i ʿaşka*** *muzaffer Sevdin nice dilber*
Mehpârelerin hangisi ʿuşşâka hasendir İnsâfa gelendir **(Müstezad 3/7)**

tecrübet:

1.) Tecrübe; deneme, görgü, görmüş geçirmiş olma hâli.

1.1. tecrübet:
Husûsen muktedirdir nükte-verdir ***tecrübet*** *bülenddir*
Nice tilmîzi mevkîʿce kendimden ehem buldum **(Gazel 155/1)**

tecvîz ol-:

1.) Caiz görmek, izin vermek.

1.1. tecvîz ol-:-*(u)n, -ur*
Tecvîz olunur *vaʿde-i hûbâna inanmak*
Mümkünse eğer sâyeye envâra teşebbüs **(Gazel 15/2)**

tedârik edegör-:

1.) Tedarik etmek; bulmak, sağlamak.

1.1. tedârik edegör-:
Zâdını vakt ü zamân ile ***tedârik edegör***
Ebedî besleyemez çünkü bu vîrâne seni **(Gazel 230/2)**

1.2. tedârik edegör-:
Sağ iken bir ebedî hâne ***tedârik edegör***
Ne bu mesken ne bu miknet ne bu fırsat bâkî **(Gazel 243/7)**

tedâvî:

1.) İyileştirmek için ilaç vererek, tıbbi bakımdan gerekeni yaparak bakma; iyileştirme.

1.1. tedâvîden:-*den*
İtirâf etmiş ***tedâvîden*** *etibbâ ʿaczini*
Bir devâ bulsun dil-i bîmâre Allah ʿaşkına **(Gazel 191/2)**

1.2. tedâvî:
O şûh ahvâlimi bilmez ki rahm u iltifât etsin
Tedâvî *saʿb olur teşhîs-i ʿillet müphem oldukça* **(Gazel 200/7)**

tedâvî et-:

1.) İyileştirmek, hastalığını gidermek.

1.1. tedâvî et-:-*(e)r, -im*
Muhtâc-ı tabîb eylemesin yoksa İlâhım
Ben yâreden ölsem de ***tedâvî ederim*** *yok* **(Müseddes 3/30)**

tedâvî kıl-:

1.) Tedavi etmek, iyileştirmek için bakmak.

1.1. tedâvî kıl-:
Tedâvî kıl *cemâlin ʿaşkına dârû-yı vuslatla*
Tabîbâ derdimiz var can atıp dermâna geldik biz **(Gazel 69/8)**

tedbîr:

1.) Bir şeyi önlemek veya olmasını sağlamak için yapılan hazırlık, baş vurulan çare, önlem.

1.1. tedbîr:
Lutf-ı Hakk yâver ola yoksa ne mümkün Fennî
Elem-i firkati ***tedbîr*** *ile taʿdîl etmek* **(Gazel 117/7)**

1.2. tedbîr:
Ne ***tedbîr*** *ittihâz etsem duyursam yâre feryâdım*
O sûzişli nevâlar nağmeler savt-ı zübâb oldu **(Gazel 226/4)**

1.3. tedbîr:
Sühanın hâʾiz-i hâsıyyet-i rûh-iksîr
Çok mu ***tedbîr*** *ile ger eylesen ʿakd-i ferrâr* **(Kaside 43/17)**

1.4. tedbîrimi:-*(i)m, -i*
Şaşırdı ʿâdetâ ***tedbîrimi*** *endîşe-i mihnet*
Atup bir gussa-i ʿuzmâya verdi zihnime hayret **(Muhammes 1/6)**

1.5. tedbîrimizle:-*(i)miz*
Her ne iş yaptıksa ***tedbîrimizle***
Ziyân gördük dâd ü sitâdımızdan **(Şarkı 3/1)**

tedbîr et-:

1.) Önlem almak; çare bulmak.

1.1. tedbîr et-:-*mez*
Yakmasın âteş-i hicre dil-i sevdâ-zedemi
Çünkü bîmâra tabîb ʿaksine ***tedbîr etmez*** **(Gazel 71/2)**

1.2. tedbîr et-:-*(e)r*
Ey sabâ var söyle ahvâl-i dili cânânıma
Bak nasıl ***tedbîr eder*** *şu derd-i bî-dermânıma* **(Gazel 199/1)**

1.3. tedbîr et-:-*(e)r*
Çeşmini kurbânının bend etmeğe ***tedbîr eder***
Hâl-i ʿuşşâkı bilir katʿî o şûh-ı işve-kâr **(Tahmis 2/8)**

tedbîr-i bî-pâyân et-:

1.) Sonsuz, sınırsız önlem aldırmak, idare etmek.

1.1. tedbīr-i bī-pāyān et-:*-(e)r*
Sālik tarīk-ı nısfete mālik ʿulüvv-i himmete
ʿÜmrān mülk-i millete ***tedbīr-i bī-pāyān eder*** **(Tarih 16/4)**

tedbīr-i dermān:

1.) İlaç, çare, şifa önlemi; çare.

1.1. tedbīr-i dermān:*-(ı)m*
Bī-mecāl etti beni teʾsīr-i istiğnā-yı yār
Fennīyā bu derd için ***tedbīr-i dermānım*** *nedir* **(Gazel 29/5)**

tedbīr-i halās:

1.) Kurtulma önlemi; kurtuluş çaresi, yöntemi.

1.1. tedbīr-i halās:*-ı*
Recā etsem de ***tedbīr-i halāsı*** *ben de öğrensem*
Sipihrin dest-i cevrinden kaçıp da kurtulan yok mu **(Gazel 216/7)**

tedbīr-i müdāvāt et-:

1.) Tedavi etmek, deva bulmak (için) önlem almak.

1.1. tedbīr-i müdāvāt et-:*-e, -mez*
Buna ***tedbīr-i müdāvāt edemez*** *başka tabīb*
Sendedir çāre yine derd-i dil-i Fennīye **(Gazel 8/5)**

tedbīr-i sāʾib:

1.) Doğru önlem.

1.1. tedbīr-i sāʾib:
Fikrinin mecbūrudur ***tedbīr-i sāʾib*** *cānla*
Aklının meftūnudur her bār-ı reʾy ü üstivār **(Kaside 39/8)**

tedbīr-i vuslat:

1.) Kavuşma önlemi.

1.1. tedbīr-i vuslat:
Mahzen-i endīşede ***tedbīr-i vuslat*** *bir değil*
Kurtuluş yoktur der-āgūş eylerim bir gün seni **(Gazel 139/7)**

tederrüs eyle-:

1.) Ders almak.

1.1. tederrüs eyle-:*-r*
Senden eyā Şāh-ı rusül ***eyler tederrüs*** *ʿakl-ı kül*
Vechin terinden geldi gül gülden zuhūr etti gülāb **(Kaside 20/19)**

tedkīk et-:

1.) İncelemek.

1.1. tedkīk et-:*-me, -y, -ip*
Saʿyimi reftārımı bir nebze tahkīk etmeyip
Yazdığım evrāk-ı bī-pāyānı ***tedkīk etmeyip*** **(Muhammes 4/16)**

tedkīk-i eşyā:

1.) Nesneleri, yaratılmış olan her şeyi incelemek.

1.1. tedkīk-i eşyā:
Geçme sūfī gördüğün her şeyi tahkīk etmeden
Nefsi ʿārif olmadır ***tedkīk-i eşyādan*** *garaz* **(Gazel 95/4)**

tedmīr-i rakīb:

1.) Rakib*i mahvetmek, yok etmek.

1.1. tedmīr-i rakīb:
Tatlılardan tatlıdır ʿuşşāka ***tedmīr-i rakīb***
Söylesin dostlar nedir tenkīl-i aʿdādan lezīz **(Gazel 24/6)**

tedvīr-i umūr-i ʿālem:

1.) Dünya işlerini döndürme, çevirme, yönetme.

1.1. tedvīr-i umūr-i ʿālem:*-e*
Rubʿ-i meskūnu muhīt oldu ʿuluvv-i himmeti
Kurdu ***tedvīr-i umūr-i ʿāleme*** *mihver kalem* **(Kaside 24/6)**

teʾeddüb:

1.) Edebini ve terbiyesini takınma, edepli olma; utanma.

1.1. teʾeddüb:
Teʾeddüb *şāhid-i ümīdi derdim işve-sāz etsin*
Teʾeddüb çehre-i ikbālime hayfā nikāb oldu **(Gazel 226/3)**

1.2. teʾeddüb:
Teʾeddüb şāhid-i ümīdi derdim işve-sāz etsin
Teʾeddüb *çehre-i ikbālime hayfā nikāb oldu* **(Gazel 226/3)**

teʾemmül eyle-:

1.) İyice, etraflıca düşünmek, derin derin düşünmek.

1.1. teʾemmül eyle-:
Teʾemmül eyle *ki istidʿā-yı lutfa yok mudur hak*
Hükūmet işlerinde eskidim hayli kıdem buldum **(Kaside 49/11)**

teʾessüf et-:

1.) Eseflenmek, kederlenmek.

1.1. teʾessüf et-:*-me*
Teʾessüf etme *gönlüm şād olursun böyle kalmazsın*
Elemden gussadan āzād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/1)**

1.2. teʾessüf et-:*-me*
Rızk için ***etme teʾessüf*** *olma hem tavr-ı mekes*
Müsterih ol kāf-ı temkīne çekil ʿAnkā gibi **(Gazel 233/2)**

teʾessür:

1.) Üzüntü, keder.

1.1. teʾessürle:*-le*
Sirişk-i laʿl-i famı sanma eyler çeşm-ter īcād
Eder anı ***teʾessürle*** *yanan hūn-ı ciğer īcād* **(Gazel 21/1)**

teʾessür et-:

1.) Kederlenmek, üzülmek.

1.1. teʾessür et-:*-(e)r*
Ben gidersem aramaz mı beni yārān-ı vatan
Eder *elbette* ***teʾessür*** *yitirenler güheri* **(Gazel 221/5)**

teʾessür eyle-:

1.) Üzüntü duymak, üzülmek, kederlenmek.

1.1. teʾessür eyle-:*-di, -m*
Şu maʿrūzātı ihmāl etme zīrā cevr-i tāliʿden
Teʾessür eyledim *dest-i felekten çok sitem buldum* **(Gazel 155/5)**

teʾessür-yāb ol-:

1.) Müteessir olmak, üzüntü duymak.

1.1. teʾessür-yāb ol-:*-(u)r, -du*
Teʾessür-yāb olurdu *mutlakā āh-ı füzūnumdan*
Habīr olsa velīniʿmetim derd-i derūnumdan **(Kıt'a 9/1)**

tefahhur et-:

1.) Övünmek.

1.1. tefahhur et-:-*sin*
Sevinsin Ankara ***etsin tefahhur***
Ki Vālī oldu bu sāhib-i fetānet **(Tarih 19/7)**

tefāhur et-/eyle:

1.) Övünmek.

1.1. tefāhur et-:-*me*
Servetle melāhatle sakın ***etme tefāhur***
Gencīne-i zer-kākül-i pür-ham kime kaldı **(Gazel 222/5)**

1.2. tefāhür eyle-:-*se, -m*
Biraz bende ***tefāhür eylesem*** *şāyestedir zīrā*
Dilim zikr-i senā-yı satvetinden gayrı gāfildir **(Kaside 38/38)**

tefavvuk-kerde-i arş-ı cenāb-ı kibriyā:

1.) Yüce Allah katında üstünlük verilen (yer).

1.1. tefavvuk-kerde-i arş-ı cenāb-ı kibriyā:-*dır*
Habīb-i kibriyānın hāb-gāhıdır fazīlette
Tefavvuk-kerde-i arş-ı Cenāb-ı kibriyādır *bu* **(Tahmis 1/10)**

tefekkür et-/eyle-:

1.) Düşünmek; ***tas.*** Hayrı ve şerri görmeye yarayan kalpteki ışık, vicdan.

1.1. tefekkür et-:-*(e)r*
Derd-i hicrānı ***tefekkür eder*** *ashāb-ı ʿukūl*
ʿÖmrünü cehl ile gafletle tebāh eyleyemez **(Gazel 85/2)**

1.2. tefekkür eyle-:-*dikçe*
O rütbe töhmetim vardır ki yoktur cürmüme pāyān
Tefekkür eyledikçe *tā ciger-gāhım olur sūzān* **(Müseddes 2/13)**

1.3. tefekkür eyle-:-*y, -ip*
Tefekkür eyleyip *efālimi Haktan hayā ettim*
Nihāyet dergeh-i ʿafv-ı Hudāya ilticā ettim **(Müseddes 2/11)**

tefhīm:

1.) Bildirmek, anlatmak.

1.1. tefhīmi:-*i*
Oldu rakīb şerh-i merāma hāʾil
Cānāna ***tefhīmi*** *olmadı kābil* **(Şarkı 8/9)**

tefrīh et-:

1.) Ferahlaştırmak, rahatlatmak.

1.1. tefrīh et-:-*e, -mez*
Hattā beni ***tefrīh edemez*** *sahne-i gülşen*
Yā Rab beni dūr eyleme dergāh-ı Nebīden **(Müseddes 3/41)**

tefrīk et-:

1.) Ayırmak, ayrı tutmak.

1.1. tefrīk et-:-*me, -y, -ip*
Gönül yıkma gönül yap cins ü mezheb ***etmeyip tefrīk***
Eder bu hak sözü yerde beşer gökte melek tasdīk **(Müsebba 1/9)**

1.2. tefrīk et-:-*e, -mez*
Ne rütbe dikkat etse merd-i hāsid ***edemez tefrīk***
O mehle perde-i teklīfi attık yek vücūd olduk **(Müfret 24/1)**

tefrīk-i mezheb:

1.) Mezhep ayırma.

1.1. tefrīk-i mezheb:
Bizde ʿādet değil ***tefrīk-i mezheb***
Rahm ederiz şāyān olanlara hep **(Şarkı 3/5)**

tefsīr edil-:

1.) Yorumlanmak, izah edilmek.

1.1. tefsīr edil-:-*sin*
Hikmet-i nusreti kābil mi olunsun taʿrīf
Āyet-i behceti mümkün mü ***edilsin tefsīr*** **(Kaside 47/30)**

tefsīr et-:

1.) Açıklamak, yorumlamak.

1.1. tefsīr et-:-*ti*
ʿĀsımı tahrīf ü tashīf eyleyip āsim dedi
Yaʿni maʿsiyyetle ***tefsīr etti*** *maʿsūmiyeti* **(Kaside 37/51)**

2.) Kur'an-ı Kerim'in âyet ve surelerini açıklamak, yorumlamak.

1.1. tefsīr et-:-*(e)r*
Cān iken kurbānı ey Memdūh cānān rahm edip
Ve fedeynāhu bi-zebhin āyetin ***tefsīr eder*** **(Tahmis 2/13)**

teftīş et-:

1.) Araştırmak, denetlemek.

1.1. teftīş et-:-*ip*
Sonradan ***teftīş edip*** *gerçi müfettiş*
ʿĀlī bey Anladı bu ʿācizin yokdur kusūr u töhmeti **(Kaside 37/71)**

1.2. teftīş et-:-*se, -m*
Fennīyā ʿālemi baştan başa ***teftīş etsem***
Öyle bir dilber-i nādīde kıyāfet bulamam **(Gazel 153/7)**

teftīş-i ʿuyūb eyle-:

1.) Ayıpları araştırmak.

1.1. teftīş-i ʿuyūb eyle-:-*me*
Kendi noksānını gör ***eyleme teftīş-i ʿuyūb***
Eyleme nāfile halt u hezeyān ağla gönül **(Gazel 135/3)**

tefvīz et-/eyle-:

1.) Bir işi bir kimsenin üzerinde bırakmak, ihale.

1.1. tefvīz et-:-*ti, -m*
Cümle āfāt ü belāyādan seni hıfz eylesin
Hakka ***tefvīz ettim*** *ey hurşīd-i rahşānım seni* **(Gazel 224/3)**

1.2. tefvīz eyle-:-*y, -en*
İstirāhatle yaşar gussadan āzāde kalır
Eyleyen *her işini Hazret-i Hakka* ***tefvīz*** **(Gazel 97/4)**

tegazzül:

1.) Gazel söyleme; ***ed.*** Kaside içerisinde gazel tarzında şiir yazma.

1.1. tegazzül:
Etme itnāb-ı sühan Fennī ***tegazzül*** *elverir*
Sıdkile el kaldırıp eyle duʿāya ibtidār **(Kaside 39/54)**

1.2. tegazzülde:-*de*
Fennīyā oldu ***tegazzülde*** *karīn-i encām*
Sıdk ile eyle duʿā vakt-i icābet geliyor **(Kaside 48/37)**

teharrī eyle-:

1.) Aramak, araştırmak.

1.1. teharrī eyle-:-*yor, -du*
Teharrī eyliyordu *hāsirāne*
Vilāyet ehlini buldu nihāyet **(Tarih 19/8)**

tehāşī et-/eyle-:

1.) Korkmak, sakınmak, çekinmek.

1.1. tehāşī et-:
Tehāşī etmeyin *ashāb-ı teslīm ü tevekkülden*
Tevekkül ehlinin vicdānını ilhām eder tashīh **(Gazel 19/2)**

1.2. tehāşī et-:*-me*
Ne hāletten kırıldı hātır-ı nāzik-terin cānım
Tehāşī etme *söyle söyle cānānım niçin küstün* **(Gazel 133/4)**

1.3. tehāşī eyle-:*-mez, -ler*
Kilāb-āsā ne rütbe-tīz-i dendān olsa müfsidler
Tehāşī eylemezler *andan ʿārifler eseddir hep* **(Gazel 7/4)**

tehdīd et-:

1.) Korkutmak, gözdağı vermek.

1.1. tehdīd et-:*-(e)r*
Vakt olur ağzın açıp nāsa çatal dil gösterir
Herkesi ***tehdīd eder*** *manende-i ejder kalem* **(Kaside 24/22)**

1.2. tehdīd et-:*-me, -y, -en*
Nefsi ***tehdīd etmeyen***
Rūhu tesʿīd etmeyen **(Diğer 1/9)**

1.3. tehdīd et-:*-me, -y, -en*
Nefsi ***tehdīd etmeyen*** *rūhu tesʿīd etmeyen*
Hakkı tevhīd etmeyen kalır vebāl içinde **(Gazel 203/5)**

tehī:

1.) Boş; iş yaramaz, faydasız.

1.1. tehī:
Gözümün nūru ***tehī*** *sanma serīr-i kalemi*
Mütenekkidler için hande-künāndır kalemim **(Gazel 152/17)**

2.) Boş; tenha, ıssız.

2.1. tehī:
Çekilmiş ehl-i dilber hep ***tehī*** *kāşāneler kalmış*
Hezārānı uçup bu gülsitānın lāneler kalmış **(Gazel 94/1)**

2.2. tehī:
Mümkün oldukça sakın hār-ı nigehden kendini
Ey gül-i raʿnā ***tehī*** *zannetme sen bu gülşeni* **(Gazel 218/6)**

3.) Boş; uzak, eksik.

3.1. tehīdir:*-dir*
Yasağ etdi temāşā-yı bahān çeşm-i hūn-pāşa
Tehīdir *çünkü verd-i rūy-ı ālinden çemen şimdi* **(Gazel 220/4)**

4.) Boş; başka.

4.1. tehī:
Kulak tut her kelāma var ise gūşunda istiʿdād
Rümūz-ı sırr-ı hikmetten ***tehī*** *güftār yoktur yok* **(Gazel 105/3)**

tehniyet eyle-:

1.) Kutlamak, tebrik etmek.

1.1. tehniyet eyle-:*-r*
İntisāb eylersen ey derviş o Pīr-i ekmele
Etkıyā tahsīn eder ***eyler*** *melāʾik* ***tehniyet*** **(Kaside 32/6)**

tehniyet-i ʿīd-i Saʿīd-i Ramazān:

1.) Mübarek Ramazan Bayramı kutlaması, tebriği.

1.1. tehniyet-i ʿīd-i Saʿīd-i Ramazān:
Vasfını yāda getirmekten o meh-i ruhsārın
Garazım ***tehniyet-i ʿīd-i Saʿīd-i Ramazan*** **(Kaside 45/57)**

tehvīn kıl-:

1.) Hafifletmek.

1.1. tehvīn kıl-:
Üzme artık beni ey dilber-i ʿismet-āyīn
Nigeh-i lutf ile ***kıl*** *āteş-i ʿaşkı* ***tehvīn*** **(Kaside 42/30)**

tehzīb-i ahlāk eyle-:

1.) Ahlakını süslemek, ahlaklı olmak.

1.1. tehzīb-i ahlāk eyle-:*-y, -en*
Hasūdu çok olur ***tehzīb-i ahlāk eyleyen*** *merdin*
Ki olmaz lā-cerem kurb-ı hazāʾin mardan hālī **(Gazel 242/5)**

tehzīz et-/eyle-:

1.) Uzun uzun hafifçe titremek.

1.1. tehzīz eyle-:
İlāhī hāme-i Fennīye kudret ver liyākat ver
Hemīşe medh-i Peygamberle ***tehzīz eyle*** *yā Rabbī* **(Kaside 12/5)**

1.2. tehzīz et-:*-(e)r, -se*
Tutup engüşt-i ʿınāyetle ***ederse tehzīz***
Yağdırır gülün güher-bārına bārān-ı kerem **(Kaside 41/14)**

1.3. tehzīz eyle-:*-se*
Çok mudur ***eylese*** *binlerce kulūbu* ***tehzīz***
Cebel-i Kāfı yerinden koparır himmet-i Pīr **(Kaside 33/7)**

tek:

1.) Yeter ki, sadece.

1.1. tek:
Tek *bana hitāb etsin isterse ʿitāb etsin*
Sermest ü harāb etsin zımnında ʿınāyet var **(Gazel 58/3)**

1.2. tek:
Tek *edeydim yāne yāne Fennīyā mahv-ı vücūd*
Dilberin bezm-i visālinde olaydım şeb-çerāğ **(Gazel 103/5)**

1.3. tek:
Dilde kalaydı bākī ***tek*** *neşʾe-i mülākāt*
İsterse bāde içmek her dem yasağ olaydı **(Gazel 211/3)**

1.4. tek:
Tek *ol mehin olaydım yolunda hāk-sārı*
Tenvīre yol bulaydım şu çeşm-i hīre-dārı **(Gazel 244/1)**

1.5. tek:
Bir vakit olur ki kalbe olur ***tek*** *gubār-bār*
Bir dem gelir ki olmaz olur bir tebār-bār **(Kıt'a 7/1)**

1.6. tek:
Sana bir tekme ile ursa āhırda bir eşek
Sende ursan ona āhırda eşek kalmaz ***tek*** **(Müsemmen 1/13)**

tek dur-:

1.) Tek başına durmak; tek parça hâlinde durmak.

1.1. tek dur-:*-an*
Sığadın zülfünü gūyā ki sabādan sakınıp
Tek duran *gönlümü billāhi perīşān ettin* **(Gazel 121/3)**

tek ü pū eyle-:

1.) Koşma, koşuşturma.

1.1. tek ü pū eyle-:*-me*

Tek ü pū eyleme *pervāneye olma peyrev*
Şemʿa-i bezm-i muhabbet gibi yan ağla gönül **(Gazel 135/5)**

tek ü tenhā:

1.) Tek başına, yalnız.

1.1. tek ü tenhā:
Seni yād ü tezekkür eylerim her lāhza her yerde
Tek ü tenhā *bırakma ben garībi gurbet ellerde* **(Müsebba 3/6)**

1.2. tek ü tenhā:
Her nerede ***tek ü tenhā*** *kalırım*
Anar tatlı dilin hep şen eylerim **(Şarkı 1/4)**

tekaddüm et-:

1.) Önden gelmek, ileri gitmek; üstün gelmek.

1.1. tekaddüm et-:*-me, -sin*
Tekaddüm etmesin *ehl-i kemāle cāhil-i har-güş*
Revā mı cild-i hardan deffe yaptırmak kitāb üzre **(Gazel 193/4)**

1.2. tekaddüm et-:*-me, -sin*
Tekaddüm etmesin *ehl-i kemāle cāhil-i har-güş*
Revā mı cild-i hardan deffe yaptırmak kitāb üzre **(Gazel 193/4)**

tekāpū:

1.) Dalkavukluk etme, birinin yaptığı her işi onaylama.

1.1. tekāpū:
ʿUkalā hubb-ı ehıbbāyı süveydāda taşır
Cühelā ʿādetidir sahte ***tekāpū*** *dediğin* **(Gazel 118/9)**

tekāsüf et-:

1.) Bir araya toplanıp sıklaşma, koyulaşma, yoğunlaşma.

1.1. tekāsüf et-:*-ti*
Tekāsüf etti *gittikçe hicāb-ı hāciz-i gaflet*
Tamāʿdan hubb-ı dünyādan peşīmān olmadık gittik **(Gazel 109/4)**

tekbīr et-:

1.) Allah büyüklüğünü hatırlamak ve "Allahu ekber" demek.

1.1. tekbīr et-:*-(e)r*
Kudsiyān ʿarş-ı Hudādan vecd ile ***tekbīr eder***
Etmesin beyhūde dilber sell-i seyf-i ebrūvān **(Tahmis 2/3)**

tekdīr et-:

1.) Azarlamak.

1.1. tekdīr et-:*-(e)r, -sin*
Karşıdan karşıya nāz etmeğe ülfet mi denir
Sen beni ben seni sevdikçe ***edersin tekdīr*** **(Gazel 27/3)**

tekdīr ü darb et-:

1.) Azarlamak ve vurmak, dövmek.

1.1. tekdīr ü darb et-:*-mek*
Becādır cāhili taʿlīm için ***tekdīr ü darb etmek***
ʿAlīle telh-i dārūyı tenāvülden şifā artar **(Gazel 59/4)**

tekebbür eyle-:

1.) Kibirlenmek.

1.1. tekebbür eyle-:*-mez*
Tekebbür eylemez *merd-i asīl asla kafa tutmaz*
Esāfil kārıdır ebnā-yı cinse ʿarz-ı istikbār **(Gazel 89/5)**

tekeffül et-:

1.) Kefil olmak, bir şeyin sorumluluğunu üstüne almak.

1.1. tekeffül et-:*-me, -y, -en*
Derde ***tekeffül etmeyen*** *vākıf-ı esrār olamaz*
Hāre tahammül etmeyen dāhil-i gülzār olamaz **(Gazel 74/1)**

tekellüm eyle-:

1.) Söylemek, konuşmak.

1.1. tekellüm eyle-:
Tekellüm eyle *Fennī bezm-i erbāb-ı maʿārifte*
Becādır bülbül-i kūyunda bī-gülşen-tırāz etmek **(Gazel 112/6)**

1.2. tekellüm eyle-:*-dikçe*
Gül femin açıp ***tekellüm eyledikçe*** *nāz ile*
Gülşenin ebkem bıraksın bülbül-i gūyāsını **(Gazel 219/6)**

tekemmül et-:

1.) Kemale erdirmek, olgunluğa ulaştırmak.

1.1. tekemmül et-:*-me, -miş*
Tekemmül etmemiş *mi her usūlü bizde eşʿārın*
Bilirsin ey Saʿīd ey mefhar-i ecdād sen söyle **(Gazel 197/6)**

tekerrür-i aʿyād et-:

1.) Bayramlar tekrarlanmak.

1.1. tekerrür-i aʿyād et-:*-tikçe*
Seneler devr edip ***ettikçe tekerrür-i aʿyād***
Günleri şevk ü meserrāt ile etsin güzerān **(Kaside 45/60)**

tekeyyüf et-:

1.) Keyiflenmek.

1.1. tekeyyüf et-:*-sin*
Etmez bana evzā-ı felek celb-i teʾessüf
Etsin *nasıl isterse cihān öyle* ***tekeyyüf*** **(Müseddes 3/38)**

tekke:

1.) Tarikat mensuplarının topluca ibadet ve törenlerini yaptıkları yer, dergâh.

1.1. tekkeye:*-y, -e*
Koşarız her nerede luʿb-ı nevʿīcād olsa
Tekkeye *mescide girsek sıkılır cānlarımız* **(Gazel 196/5)**

teklīf:

1.) Bir hususta yapılması veya yapılmaması düşünülen şeyler hakkında başkalarına görüş sunma, öneride bulunma.

1.1. teklīfe:*-e*
Ol rūh-ı revān-bahşın benden dileği varsa
Cān olsa dirīğ etmem ***teklīfe*** *ne hācet var* **(Gazel 58/2)**

1.2. teklīfe:*-e*
Bence ***teklīfe*** *mahal kalmadı cānānım için*
Gözde nem var ise ol gözleri fettānım için **(Gazel 163/1)**

1.3. teklīfte:*-te*
İçemem ben bana ***teklīfte*** *ısrār etme*
Sākīyā ʿaklımı alma beni ızrār etme **(Gazel 185/1)**

teklīf et-:

1.) Öneride bulunmak.

1.1. teklīf et-:*-se*
Her ne ***teklīf etse*** *kırmam Fennīyā dildārımı*
Bir gönül yapmak bana şehd-i musaffādan lezīz **(Gazel 24/8)**

tekme:

1.) Hayvanın art ayağıyla vurması, çifte.

1.1. tekme:
*Sana bir **tekme** ile ursa āhırda bir eşek*
Sende ursan ona āhırda eşek kalmaz tek **(Müsemmen 1/13)**

tekmīl et-:

1.) Tamamlamak, kemale erdirmek.

1.1. tekmīl et-:-*mek*
Müşkil iştir cīveyi altuna tahvīl etmek
*Nefsi āsān değil ʿirfān ile **tekmīl etmek*** **(Gazel 117/1)**

tekrār:

1.) Bir daha, yine, yeniden.

1.1. tekrār:
Gülmeden maksūdun ey dil yāri güldürmek midir
*Būs edip ruhsārım **tekrār** güldürmek midir* **(Gazel 54/1)**

1.2. tekrār:
*Gaznevī sağ olsa Hātem gelse **tekrār** ʿāleme*
Can atarlar havze-i ihsānına bī-ihtiyār **(Kaside 39/22)**

tekrīm kıl-:

1.) Saygı göstermek, lütuf ve kerem etmek.

1.1. tekrīm kıl-:
Nūr-ı dīdem var ise sende eğer ʿakl-ı selīm
*Sen o bed-māyeyi tercīme bedel **kıl tekrīm*** **(Müsemmen 1/18)**

tekrīr-i senā:

1.) Övgüyü tekrarlama.

1.1. tekrīr-i senā:-*dan*
Yeniden başlamasın dahle kirve dahhāl
*Kıl duā sıdk ile **tekrīr-i senādan** sonra* **(Kaside 40/65)**

teksīr et-:

1.) Çoğaltmak.

1.1. teksīr et-:-*(i)yor*
Oluyor hātıra her lahzada bir gam müdgam
Ediyor** derdini günden güne gönlüm **teksīr **(Kaside 47/2)**

tekye:

1.) ***bk.*** *tekke.*

1.1. tekyede:-*de*
*Bu **tekyede** dil-rīşin olur hem-demi dilrīş*
Bir bağrı bütün neşʾeli neyzen bulamazsın **(Gazel 128/6)**

1.2. tekyeler:-*ler*
Ezkiyā-yı millete olmaktadır gevher-nisār
***Tekyeler** mektebler inşā ettirip ihlāsla* **(Kaside 39/13)**

tekye-i ʿaşk:

1.) Aşk tekkesi.

1.1. tekye-i ʿaşk:-*a*
ʿĀşık-ı dīdāra buldun gizli bir vuslat yolu
***Tekye-i ʿaşka** olup pīrāye bahş-ı maʿrifet* **(Kaside 32/8)**

tel kır-:

1.) Sevgilinin saçının telini kırmak.

1.1. tel kır-:-*(a)r, -sın*
Çok dokunma zülf-i yāra gerden-i billūra bak
*Tār-ı şebde **tel kırarsın** sonra yāhu nūra bak* **(Gazel 106/1)**

1.2. tel kır-:-*ma*
*Dağıtma kākül-i zer-tārını ey şāne **tel kırma***
Tararken zülf-i yāri gaşyolup būy-i muhabbetle **(Müfret 11/1)**

telāfī eyle-:

1.) (Bir ziyanı, bir eksiği) Karşılamak, yerini doldurmak.

1.1. telāfī eyle-:-*di, -m*
Tahassür sanki bir dā-i ʿaffāl olmuştu gönlümde
***Telāfī eyledim** mā-fātı dārūyu sekam buldum* **(Kaside 49/4)**

telāfı-i vuslat et-:

1.) Kavuşmayı karşılamak, kavuşmanın yerini doldurmak.

1.1. telāfı-i vuslat et-:-*se*
***Telāfı-i vuslat etse de** kalb-i ʿāşıka*
Endîşe-i hātır-sūz-ı hicrān gelir gider **(Gazel 46/6)**

telakkī-i kıyām-ı Hak:

1.) Allah'ı kıyamda (namazda ayakta durma) düşünme.

1.1. telakkī-i kıyām-ı Hak:-*ta*
Der-i mürşiddedir derlerse Kāʿbe iʿtimād eyle
***Telakkī-i kıyām-ı Hakta** katʿā lām ü cīm olmaz* **(Gazel 68/7)**

telāmīz:

1.) Öğrenciler.

1.1. telāmīzim:-*(i)m*
Bakın tomar-ı tāliʿde benimçün nerdübān yok mu
***Telāmīzim** dahi etdi teʿālī sāde ben kaldım* **(Gazel 216/6)**

telāşa düş-:

1.) Telaşlanmak, endişelenmek.

1.1. telāşa düş-:-*me*
*Fennīyā **düşme telāşa** gelecektir bize yār*
Çünkü ʿādettir etıbbā ser-i bīmāra gelir **(Gazel 53/5)**

televvün:

1.) Renk değiştirme, kararsızlık; ***tas.*** Bir makamda karar edemeyip bir hâlden bir hâle geçme, telvin ehli olma, telvin hâlinde bulunma.

1.1. televvünden:-*den*
Sıyānet kıl bu ʿabd-i pür-kusūru ʿakla uymaktan
***Televvünden** halās et ehl-i temkīn eyle yā Rabbī* **(Kaside 10/3)**

telh:

1.) Acı.

1.1. telh:
Visālin şehd-veş şīrīndir nīş-i firākın telh
Muhakkak mecmaʿ-ı zıddeynsin zenbūra benzersin **(Gazel 120/4)**

1.2. telh:
*Menbaʿının birisi tatlı imiş diğeri **telh***
Birbirinden ayırıp yanyana etti icrā **(Tarih 15/4)**

telh-i dārū:

1.) Acı ilaç.

1.1. telh-i dārū:-*y, -ı*
Becādır cāhili taʿlīm için tekdīr ü darb etmek
*ʿAlīle **telh-i dārūyı** tenāvülden şifā artar* **(Gazel 59/4)**

telhīd et-:

1.) Gömmek.

1.1. telhīd et-:-*(e)r*

Dîde-i hak-bîn-i ʿārif cümleyi ***telhîd eder***
Çeşm-i uhûldür gören meşhûdumu her bâr iki **(Kıt'a 17/2)**

telhî-i hicri çek-:

1.) Ayrılık acısı çekmek.

1.1. telhî-i hicri çek-:-*en*
Telhî-i hicri çeken *tûtî-i dil bir gün gelir*
Sâye-i laʿl-i şeker-bârında şîrin-kâm olur **(Gazel 33/3)**

telhî-i zehr-i kâm-fersâ:

1.) Tadı bozuk zehrin acılığı, acımsı zehir; ***mec.*** Rakip.

1.1. telhî-i zehr-i kâm-fersâ:
Yâdına yârâ rakîb-i mâr-sîmâ gelmesin
Sükkere ***telhî-i zehr-i kâm-fersâ*** *gelmesin* **(Gazel 167/1)**

telh-kâm et-:

1.) Kederlendirmek.

1.1. telh-kâm et-:-*me*
Dilşikenlik yapma hiç bir şahsı ***etme telh-kâm***
Lezzet-efzâ-yı dimâğ-ı ʿâlem ol helvâ gibi **(Gazel 233/4)**

1.2. telh-kâm et-:-*ti*
Henüz neşve-yâb ʿâlem ʿunfuvân idi
Humâr-ı ecel bî-çâreyi ***telh-kâm etti*** **(Tarih 14/2)**

telkîn et-:

1.) Bir duyguyu, bir düşünceyi aşılamak.

1.1. telkîn et-:-*ti, -ler*
Masivâ-yı yârdan iʿrâzı ***telkîn ettiler***
Hangi dâniş ehline gittimse istiftâ için **(Gazel 172/4)**

1.2. telkîn et-:-*sin*
Bârî gerdûn bana arsızlığı ***telkîn etsin***
Feyz u ikbâlime şermendeliğim perde ise **(Gazel 180/4)**

telkîn-i tarîk et-:

1.) Yol göstermek.

1.1. telkîn-i tarîk et-:-*me, -se*
Rehber-i mekremetin ***etmese telkîn-i tarîk***
Varamaz menzile her merhale peymâ-yı ümîd **(Kaside 46/23)**

telkîn-i tarîk kıl-:

1.) Yol göstermek, usul öğretmek.

1.1. telkîn-i tarîk kıl-:-*(a)r*
Fehm-i derrâki ***kılar*** *Sâʾibe* ***telkîn-i tarîk***
Fikr-i faʿâli Felâtûnu eder istisgâr **(Kaside 43/11)**

telvîn-i sirişk et-:

1.) Gözyaşını boyamak; kanlı gözyaşı dökmek.

1.1. telvîn-i sirişk et-:-*meli*
Etmeli *girye-i bisyâr ile* ***telvîn-i sirişk***
Kurtarır sanma azîzim kuru efsâne seni **(Gazel 230/3)**

telvîs et-/eyle-:

1.) Kirletmek.

1.1. telvîs et-:-*me, -sin*
Her ne işlersen karîn olsun hulûs-i niyyete
Etmesin telvîs *çirkâb-ı riyâ aʿmâlini* **(Gazel 208/4)**

1.2. telvîs eyle-:-*miş*
Hâtır-ı Hıfzîyi ***telvîs eylemiş*** *hubb-i sivâ*
Fennîyâ tevhîd çârûbiyle pâk etsem gerek **(Gazel 248/7)**

1.3. telvîs eyle-:-*miş*
İlticâ eyle der-i ihsânına sen ʿAşkıyâ
Hâtır-ı Hıfzîyi ***telvîs eylemiş*** *hubb-ı sivâ* **(Tahmis 8/17)**

telvîs-i dehen eyle-:

1.) Ağzını kirletmek.

1.1. telvîs-i dehen eyle-:-*me*
Herze-hâr olma sakın ***eyleme telvîs-i dehen***
Mahrec olmaz hezeyâna leb-i dil-cû dediğin **(Gazel 118/8)**

telvîs-i sühan eyle-:

1.) Sözü kirletmek, bozmak.

1.1. telvîs-i sühan eyle-:-*mez*
Eylemez *halt-ı ekâzîb ile* ***telvîs-i sühan***
Kalb-i sâfım gibi pâkîze dehândır kalemim **(Gazel 152/4)**

temâm:

1.) Eksiksiz, tam olarak, tamamen.

1.1. temâm:
Temâm *ettim temâşâ dîde-i gayretle akrânı*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/22)**

temâşâ:

1.) Bakıp seyretme, zevkle, hayranlıkla seyretme, izleme.

1.1. temâşâdan:-*dan*
Başka bir şeyler görünmez ʿârif-i dânâ-dile
ʿAynın ʿibret ile dünyâyı ***temâşâdan*** *lezîz* **(Gazel 24/3)**

1.2. temâşâdan:-*dan*
ʿÂlem-i ervâha âʾit bir hakîkat bulmadır
ʿÂlem-i eşbâhı dikkatle ***temâşâdan*** *garaz* **(Gazel 95/5)**

1.3. temâşâdır:-*dır*
Doğrulukla bir ***temâşâdır*** *temâşâ-yı cemâl*
Zihnine ey serv-kâmet eğri maʿnâ gelmesin **(Gazel 167/2)**

1.4. temâşâlar:-*lar*
Eskiden dünyâda çok ehl-i vefâlar var imiş
Seyr u sahrâlar ***temâşâlar*** *safâlar var imiş* **(Kıt'a 15/1)**

temâşâ et-/eyle-:

1.) Bakıp seyretmek; zevkle, hayranlıkla seyretmek, izlemek.

1.1. temâşâ eyle-:
Bu gülzârın göz altından ***temâşâ eyle*** *ezhârın*
Hezârın ağzına bir söz düşürme hâra bildirme **(Gazel 188/3)**

1.2. temâşâ eyle-:
Gülzâr-ı cemâle seni mihmân edeyim de
Her behcetini ***eyle temâşâ*** *demedin mi* **(Gazel 239/3)**

1.3. temâşâ eyle-:-*dikçe*
Temâşâ eyledikçe *zülf-i yâri vech-i pâkinde*
Derîn bir derde düştüm inceden ince hayâlim var **(Gazel 25/5)**

1.4. temâşâ eyle-:-*di, -m*
Yaban-âbâda geldim İncesudan muntazam buldum
Temâşâ eyledim *her bukʿasın bâğ-ı İrem buldum* **(Kaside 49/1)**

1.5. temâşâ eyle-:-*di, -m*
Fem-i yâri ***temâşâ eyledim*** *güftâra geldikçe*
Yapılmış lâʿlden bir hokka gûyâ dürr-i nâb üzre **(Gazel 193/2)**

1.6. temāşā et-:-*miş, -iz*
Şām-ver ü men-hıtta-i hüsnün ***temāşā etmişiz***
Dilrübālar dilber-i ʿālem-behālar görmüşüz **(Gazel 78/5)**

1.7. temāşā eyle-:-*sin*
Hiç olur mu böyle bir hālin sonu emr-i hasen
ʿAdl-i maʾkūsu ***temāşā eylesin*** *her merd ü zen* **(Muhammes 4/14)**

1.8. temāşā eyle-:-*sin*
Cūy-bār-ı eşkimi gelsin ***temāşā eylesin***
Cebhemi ferş eylerim akdām-ı yāre pul gibi **(Gazel 228/2)**

1.9. temāşā et-:-*ti, -m*
Ettim *cihān-ı ʿaşkın her mevkiʿin* ***temāşā***
Bir mevkiʿ bulamadım bezm-i visāle benzer **(Gazel 63/3)**

1.10. temāşā et-:-*ti, -m*
Temām ***ettim temāşā*** *dīde-i gayretle akrānı*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/22)**

temāşā kıl-:

1.) Temaşa etmek.

1.1. temāşā kıl-:
Kıl *nāsiye-i hālimi rikkatle* ***temāşā***
Her vechile şāyeste-i ihsānım efendim **(Gazel 144/2)**

1.2. temāşā kıl-:
Çeşm-i ʿibretle ***temāşā kıl*** *hemīşe ʿālemi*
Zerre zerre şāhid-i vahdettir işbu kāʾināt **(Gazel 10/7)**

temāşā-gāh-ı ʿirfān et-:

1.) İrfanın izleneceği yer etmek.

1.1. temāşā-gāh-ı ʿirfān et-:
Kemāl-i sanʿatı göstermeyen ezhār yoktur yok
Bahāristānını dehrin ***temāşā-gāh-ı ʿirfān et*** **(Gazel 105/4)**

temāşāya çık-:

1.) Bakıp seyretmek, ibret alarak hayranlıkla izlemek.

1.1. temāşāya çık-:
Bazı gülzārı ***temāşāya çık*** *insān gibi*
Gezme sahrā-yı sefāhātta hayvān gibi **(Müseddes 4/4)**

temāşā-yı bahā:

1.) (Sevgilinin) Güzelliğinin hayranlıkla seyredilmesi.

1.1. temāşā-yı bahā:-*n*
Yasağ etdi ***temāşā-yı bahān*** *çeşm-i hūn-pāşa*
Tehīdir çünkü verd-i rūy-ı ālinden çemen şimdi **(Gazel 220/4)**

temāşā-yı cemāl:

1.) Güzelliğin, güzel yüzün seyredilmesi.

1.1. temāşā-yı cemāl:-*in*
Sıkılma nūr-ı dīdem ʿarz-ı dīdār ile serbest ol
Temāşā-yı cemālin *çeşm-i müştāka kesel vermez* **(Gazel 79/5)**

1.2. temāşā-yı cemāl:
Doğrulukla bir temāşādır ***temāşā-yı cemāl***
Zihnine ey serv-kāmet eğri maʿnā gelmesin **(Gazel 167/2)**

temāşā-yı çemen:

1.) Bahçeyi gezip seyretmek.

1.1. temāşā-yı çemen:-*den*
Temāşā-yı çemenden *kalb-i mağmūma safā gelmez*
Eğer mümkün değilse defʿ-i gam bir hüsn-i sūretle **(Gazel 90/3)**

temāşā-yı rūy:

1.) Yüzün seyredilmesi, hayranlıkla izlenmesi (sevgili için).

1.1. temāşā-yı rūy:-*(u)n, -da*
Semek sahn-ı deryāda ne mümkün ola sīrāb
Temāşā-yı rūyundan *gelir mi gınā bana* **(Gazel 4/8)**

1.2. temāşā-yı rūy:-*(u)n, -la*
Temāşā-yı rūyunla *olur lāle dāğ-dār*
Eder goncalar çāk-i girībān tarafʿtaraf **(Gazel 104/6)**

temāyül:

1.) Meyletme.

1.1. temāyül:
Ahālī koyuldu sūʾ-i efʿāle
Temāyül *kalmadı hüsn-i aʿmāle* **(Şarkı 5/3)**

1.2. temayüldür:-*dür*
Nālişe hācet mi var mihnetten ehl-i hāl için
Her işi Haktan bilip sabra ***temayüldür*** *hüner* **(Gazel 37/5)**

temāyül et-:

1.) Bir kimseye yakınlaşma, ilgi duyma, gönlü akma; meyletme.

1.1. temāyül et-:-*me*
Fennī er isen hiç birine ***etme temāyül***
Dünyāda vefā sāhibesi zen bulamazsın **(Gazel 128/10)**

temāyüz et-:

1.) Sivrilmek, öne çıkmak, kendini göstermek.

1.1. temāyüz et-:-*se*
O da akrānı gibi ***etse temāyüz*** *çok mu*
Olmasa bādīye peymāy-ı melāl ü hüsrān **(Kaside 45/38)**

1.2. temāyüz et-:-*y, -im*
Rütbe-i feyz-i nigāhınla ***temāyüz edeyim***
Olayım zümre-i emsāl ile handān-ı kerem **(Kaside 41/34)**

temeddüh et-:

1.) Kendini övmek.

1.1. temeddüh et-:-*me*
Seni şefkattir ancak bezm-i ʿirfāna alan Fennī
Temeddüh etme *senden başka kem miktar yoktur yok* **(Gazel 105/6)**

temel:

1.) Bir yapının toprak altında kalan ve yapıya dayanak olan duvar, taban vb. bölümlerinin tümü; mec. En önemli, belli başlı, ana, taban, esas, asıl, baz.

1.1. temelden:-*den*
Henüz vuslatla mesʾūd olmayan bir ʿāşıkın kalbi
Temelden *indirāse uğrayan vīrāneden kalmaz* **(Gazel 87/5)**

1.2. temelinden:-*i, -n, -den*
Eyleme tercüme-i hālini nakl ü tasvīr
Ne çiçek olduğunu tā ***temelinden*** *biliriz* **(Gazel 82/4)**

temel at-:

1.) Herhangi bir işe başlamak, girişmek, bir şeyin gelişmesinin, büyümesinin başlangıcını oluşturmak.

1.1. temel at-:-*tı*
Attı *süveydāya* ***temel***
Gönlümde bir gam var benim **(Diğer 5/4)**

temennā:

1.) Arzu, istek, temenni.

1.1. temennāmızı:-*mız, -ı*
Bizden selām eyle yāre ey sabā
Niçin kabūl etmez ***temennāmızı*** **(Şarkı 8/1)**

1.2. temennāmızı:-*mız, -ı*
Fennīyā yāre sor sen bu suʿāli
Niçin kabūl etmez ***temennāmızı*** **(Şarkı 8/14)**

temennā-yı visāl:

1.) Kavuşma isteği.

1.1. temennā-yı visāl:-*(i)m, -le*
Temennā-yı visālimle *dolanırlar uzağımdan*
Çıkarsam seyre derler ins ü cin yok bir civān şöyle **(Tahmis 7/13)**

temennī:

1.) Dilek, istek, talep.

1.1. temennī:
Etmem o ***temennī*** *ile ālūde dehānı*
Yanmakda gönül nār-ı muhabbetle nihānı **(Müseddes 3/35)**

temennī eyle-:

1.) Dilemek, istemek.

1.1. temennī eyle-:-*r*
İstinād eyler kemāl-i ʿafvine pür-şevk olur
ʿAfvını ***eyler temennī*** *lutfunu bekler kalem* **(Kaside 24/53)**

1.2. temennī eyle-:-*r*
Cürmünü yād eyleyip bakmaz sevād-ı vechine
Gūş-ı dil ***eyler temennī*** *çeşm-i cān ister gönül* **(Kaside 29/7)**

1.3. temennī eyle-:-*r, -im*
Yoksa cism ü cānımı bu yolda hāk etsem gerek
Eylerim ʿafvin ***temennī ey*** *Kerīm ü ey İlāh* **(Tahmis 8/8)**

temettüʿ:

1.) Kazanma, kâr etme, kazanç.

1.1. temettüʿ:
ʿAle'l-ʿāde ***temettüʿ*** *gerçi şerʿī bir ticārettir*
Fakat yüzde otuzbeşle alıp satmak rezālettir **(Müseddes 1/13)**

temevvüc eyle-:

1.) Dalgalanmak; coşmak.

1.1. temevvüc eyle-:-*di*
Benim māhī-i deryā-yı muhabbet kaçmaz āğımdan
Temevvüc eyledi *bahr-ı muhīt ʿaşk-ver ü āğumdan* **(Tahmis 7/1)**

temeyyüz eyle-:

1.) Benzerleri içinde sivrilmek, seçilir duruma gelmek, kendini göstermek, temayüz.

1.1. temeyyüz eyle-:-*di*
Temeyyüz eyledi *bīgānelerden āşinā tez gel*
Seni Fennī gibi yok şimdi cāndan arzū eyler **(Gazel 136/7)**

1.2. temeyyüz eyle-:-*di, -m*
Günāhımla ***temeyyüz eyledim*** *ebnā-yı ādemden*
Anınçün boynum eğri hātırım āzürdedir gamdan **(Müseddes 2/7)**

teʾmīn et-/eyle-:

1.) Güvence altına almak, sağlamak; elde etmek, sahip olmak.

1.1. teʾmīn eyle-:
Etme ircāʿ-ı nazar māzīye hāl-i kevne bak
Devr-i ikbālinde ***teʾmīn eyle*** *istikbālini* **(Gazel 208/3)**

1.2. teʿmīn et-:-*ti*
Şüphesiz kām alırım dergeh-i aʿtāfında
Sebkat-ı neyl-i ekfā beni ***etti teʿmīn*** **(Kaside 42/23)**

teʾmīn-i sürūr-ı nefs:

1.) Nefsin hevesleriyle mutlu olan kimseler.

1.1. teʾmīn-i sürūr-ı nefs:
Ne zevk ettimse Fennī mā-sebaktan zāhir ü pinhān
Ne vakt oldumsa ***teʾmīn-i sürūr-ı nefs*** *ile handān* **(Müseddes 2/25)**

temrīz eyle-:

1.) Zayıf göstermek.

1.1. temrīz eyle-:-*r*
Çünkü taʿrīz u taʿarruz seni ***eyler temrīz***
Ne zamāna ne vukūʿātına etme taʾrīz **(Gazel 97/1)**

temşiyet ver-:

1.) Yürütmek, ilerletmek.

1.1. temşiyet ver-:-*(i)r*
Mürde-diller mürde derlerse galāttır mutlakā
Zindedir hālā ***verir*** *kār-ı cihāna* ***temşiyet*** **(Kaside 32/4)**

temyīz:

1.) Ayırma, ayrılma, seçme, seçilme.

1.1. temyīz:
Meşhūrdur ***temyīz*** *ile temyīz-i lutf-āmīz ile*
O mihr-i pertev-rīz ile mesʿūddur devr-i kamer **(Tarih 16/2)**

temyīz et-:

1.) Ayırmak, ayırt etmek.

1.1. temyīz et-:-*(e)r*
Hebādır dür dökülse Fennīyā derc-i dehānından
Hazef ile cevheri ***temyīz eder*** *sarrāf yoktur yok* **(Gazel 108/5)**

temyīz-i bahs-i vuslat:

1.) Sevgiliye kavuşma konusunun ayrımı, ayırt edilmesi.

1.1. temyīz-i bahs-i vuslat:
Temyīz-i bahs-i vuslat *bence kolaylaştırdı*
Takbīl-i laʿl-i yāre az çok mesāğ olaydı **(Gazel 211/4)**

temyīz-i lutf-āmīz:

1.) Lütufkârlığı seçme.

1.1. temyīz-i lutf-āmīz:
Meşhūrdur temyīz ile ***temyīz-i lutf-āmīz*** *ile*
O mihr-i pertev-rīz ile mesʿūddur devr-i kamer **(Tarih 16/2)**

ten:

1.) Beden, cisim, gövde, vücut.

1.1. ten:
Hem ***ten*** *anın hem cān anın*
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/18)**

1.2. ten:
İşve-kārım tıfl-ı nevresken tanırdım ben seni
Der idim şu penbe ***ten*** *bir şūh-ı müstesnā çıkar* **(Gazel 34/6)**

1.3. ten:
Gitme ey rūh-ı revānım çünkü ***ten*** *bī-cān*
Hasretinle dīdeler giryān ciğer büryān kalır **(Gazel 48/1)**

1.4. ten:
Az çok bulunur yara her efrād-ı beşerde
Bu deyrde ʿārızasız ***ten*** *bulamazsın* **(Gazel 128/5)**

1.5. ten:
Tahammül etmiyor bār-ı gam-ı hicrāna ***ten*** *şimdi*
Çekinmezdim evāʾilde çekerdim cevrini ammā **(Gazel 220/3)**

1.6. tendir:-*dir*
Yaktın beni āteşlere bu zaʿf-ı tenimle Derdin ne benimle
Ahen değil ey şūh-cefā-cū bu da ***tendir*** *Bī-şerr ü fitendir*
(Müstezad 3/5)

1.7. teni:-*i*
Bilirim aslını ol sīm-tenin maʿdeni pāk
Cevheri silsile-i tīneti tāhir ***teni*** *pāk* **(Gazel 116/1)**

1.8. tenim:-*(i)m*
Ber-murād eyle ***tenim*** *ālūde-i hāk olmadan*
Neşʾe-yāb-ı ʿaşk olan ashāb-ı ʿirfān ʿaşkına **(Kaside 7/3)**

1.9. tenim:-*(i)m*
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levāk olmadan
Ber-murād eyle ***tenim*** *ālūde-i hāk olmada* **(Kaside 7/5)**

1.10. tenim:-*(i)m*
Ber-murād eyle ***tenim*** *ālūde-i hāk olmadan*
Ey günahkārlar siyeh-rūlar penāhı el-amān **(Kaside 7/8)**

1.11. tenim:-*(i)m*
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan
Ber-murād eyle ***tenim*** *ālūde-i hāk olmadan* **(Kaside 7/10)**

1.12. tenim:-*(i)m*
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan
Ber-murād eyle ***tenim*** *ālūde-i hāk olmadan* **(Kaside 7/13)**

tenāhī:

1.) Bitme, tükenme.

1.1. tenāhī:
Andaki sırr u maʿānīde ***tenāhī*** *yoktur*
Şüphesiz feyz-i Hudā sūretidir sūret-i Pīr **(Kaside 33/8)**

tenāvül:

1.) Alıp yeme, içme.

1.1. tenāvülden:-*den*
Becādır cāhili taʿlīm için tekdīr ü darb etmek
ʿAlīle telh-i dārūyı ***tenāvülden*** *şifā artar* **(Gazel 59/4)**

tenbīh et-:

1.) Bir şeyin belli biçimde ve yolla yapılmasını istemek, söylemek, uyarmak.

1.1. tenbīh et-:-*ti, -m*
Bir bana ʿarz-ı cemāl et diye ***tenbīh ettim***
Rukabā nezdine git keşf-ı nikāb et mi dedim **(Gazel 146/3)**

tenezzül:

1.) Gönül alçaklığı, alçak gönüllülük gösterme

1.1. tenezzüldür:-*dür*
Hālisāne sohbet-i mūra ***tenezzüldür*** *hüner*
Bittabiʿ eyler Süleymāna kim olsa ihtirām **(Gazel 37/6)**

tenezzül et-:

1.) Kendi durumuna, düzeyine aykırı düşen bir şeyi veya işi kabul etmek.

1.1. tenezzül et-:-*(e)r*
Dil vermeğe lāyık görünür mü zen-i ser-bāz
İnsān ***tenezzül*** *mü* ***eder*** *suʾr-ı kilāba* **(Gazel 201/3)**

1.2. tenezzül et-:-*mez*
Būs-i dāmān-ı ahissāya ***tenezzül etmez***
Zirve-i Kāf-ı hamiyyetdir ʿAnkā-yı ümīd **(Kaside 46/36)**

1.3. tenezzül et-:-*se*
Hasbihāl etmeğe bir parça ***tenezzül etse***
Anlasa derd-i dili vākıf-ı esrār olsa **(Gazel 184/2)**

teng-dil ol-:

1.) Gönlü dar, sıkıntılı, kederli olmak.

1.1. teng-dil ol-:-*du, -m*
Yārin dehenin vasıfta çok ***tenk-dil oldum***
Zīra bu sühan her kişinin ağzına sığmaz **(Kıt'a 20/1)**

tenhā:

1.) Yalnız, tek başına.

1.1. tenhā:
Yāri devlet-hānesinde bulmadır ***tenhā*** *lezīz*
Sīneden derd-i firākı etmedir imhā lezīz **(Gazel 23/1)**

1.2. tenhā:
Fāş eyleme esrārımı ağyār arasında
Dilşād ederim ben seni ***tenhā*** *demedin mi* **(Gazel 239/2)**

2.) Boş, ıssız.

2.1. tenhā:
Uyudu halk-ı beled kaldı tarāʾik ***tenhā***
Menzilinden daha çıkmaz mısın ey māh-likā **(Müsebba 2/12)**

2.2. tenhāda:-*da*
Açıl āyīne-veş ***tenhāda*** *ʿarz-ı sīne-i sāf et*
Ona tabʿım gibi bir tūti-i gūyāyı vassāf et **(Gazel 11/1)**

tenhā bırak-:

1.) Yalnız, kimsesiz bırakmak.

1.1. tenhā bırak-:-*ma*
Zulmet-gede-i gamda ***bırakma*** *beni* ***tenhā***
Ey tāliʿ-i hābībem uyan gel bana yār ol **(Gazel 137/2)**

tenhā koy-:

1.) Yalnız bırakmak.

1.1. tenhā koy-:-*up*
Beni ***tenhā koyup*** *ey mūnis-i cānım gitme*
Etme bu zulmü bana rūh-ı revānım gitme **(Gazel 192/1)**

ten-i bīmār:

1.) Hasta beden.

1.1. ten-i bīmār:-*(ı)m, -ı*
Nezāket ile deldin sīnemi sūzen misin kāfir
Harāb ettin ***ten-i bīmārımı*** *düşmen misin kāfir* **(Gazel 39/1)**

1.2. ten-i bīmār:-*(ı)m, -a*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
Makdeminle ***ten-i bīmārıma*** *sıhhat gelsin* **(Müsebba 2/53)**

ten-i nāzik-ter:

1.) Çok nazik beden.

1.1. ten-i nāzik-ter:-*i, -n, -e*
Ten-i nāzik-terine *benzeyen āyā ne disem*
Uzatır barmağın āyīne-i sīmīne tutar **(Gazel 49/2)**

tenk:

1.) Teng; dar.

1.1. tenk:
İmtihān et ***tenk*** *ise girme libās-ı fāhıre*
Nā-sezādır cāmeden sıktırma cānānım sana **(Gazel 2/3)**

tenk ol-:

1.) Dar, sıkıntılı olmak, sıkıntı vermek.

1.1. tenk ol-:-*(u)r*
Geri korsan beni emsāl-i hakīrānemden
Tenk olur *dīde-i gam dīdeme feyfā-yı ümīd* **(Kaside 46/41)**

tenkīl etmek:

1.) Kovmak, uzaklaştırmak.

1.1. tenkīl etmek:-*mek*
Çekerim besmeleyi münkiri kahr etmek için
Bana pek tatlı gelir düşmeni ***tenkīl etmek*** **(Gazel 117/6)**

tenkīl-i aʿdā:

1.) Düşmanın uzaklaştırma, cezalandırma.

1.1. tenkīl-i aʿdā:-*dan*
Tatlılardan tatlıdır ʿuşşāka tedmīr-i rakīb
Söylesin dostlar nedir ***tenkīl-i aʿdādan*** *lezīz* **(Gazel 24/6)**

tenk-nā-yı kabr:

1.) Dar, sıkıntılı yer; kabir.

1.1. tenk-nā-yı kabr:-*e*
Çıkar dünyāya āit ihtisārı dilden ey Fennī
Bilirsin ***tenk-nā-yı kabre*** *bu hayl ü hışm gitmez* **(Gazel 81/6)**

tennūr-ı nār:

1.) Ateş ocağı, tandırı.

1.1. tennūr-ı nār:-*a*
Olan peyrev o Pīr-i dilşikāra
Dalar bahre girer ***tennūr-ı nāra*** **(Kaside 31/7)**

tenvīr:

1.) Nurlandırma, aydınlatma.

1.1. tenvīre:-*e*
Tek ol mehin olaydım yolunda hāk-sārı
Tenvīre *yol bulaydım şu çeşm-i hīre-dārı* **(Gazel 244/1)**

tenvīr et-/eyle-:

1.) Nurlandırmak, aydınlatmak.

1.1. tenvīr et-:
Eden sensin İlāhī seng-i hārādan güher peydā
Dil-i Fennīyi yā Rab pertev-i ʿaşkınla ***tenvīr et*** **(Kaside 4/8)**

1.2. tenvīr et-:
Et *gönlünü ıskat-ı izāfāt ile* ***tenvīr***
Ālūde-i evsāh-ı ʿalāyıktır efendim **(Kaside 18/6)**

1.3. tenvīr et-:
Eden sensin İlāhī seng-i hārādan güher peydā
Dil-i Fennīyi yā Rab pertev-i ʿaşkınla ***tenvīr et*** **(Kaside 4/8)**

1.4. tenvīr et-:-*en*
Dīdār-ı ehibbādır ***eden*** *dīdeyi* ***tenvīr*** *Cān u dili tesrīr*
Dīdār-ı ʿadüv dīdelere ʿayn-ı ziyāndır Bakmak hezeyāndır
(Müstezad 2/2)

1.5. tenvīr et-:-*(e)r*
Nāzikāne müjde-i teşrīfini tezkīr eder
ʿIyd-gāhı tāki kurbān olduğum ***tenvīr eder*** **(Tahmis 2/2)**

1.6. tenvīr et-:-*mez*
Var mıdır hiç dil-i pür-kīn ile bir feyz almış
Münhasif māh-ı şeb muzlimi ***tenvīr etmez*** **(Gazel 71/5)**

1.7. tenvīr et-:-*ti*
Çok meʿābir açtırıp yaptırdı bī-had çeşme-sār
Mülk-i ʿOsmānīyi ***tenvīr etti*** *nūr-ı feyz ile* **(Kaside 39/14)**

1.8. tenvīr et-:-*ti*
Nūr-ı gufrānınla ***tenvīr et*** *İlāhī kabrini*
Makberinden revzen açılsın riyāz-ı Cennete **(Tarih 17/6)**

1.9. tenvīr et-:-*ti, -n*
Feyzle sāhire-i ʿālemi ***tenvīr ettin***
Eyle bu ʿabd-i hakīrin de çerāğın işʿāl **(Kaside 40/46)**

1.10. tenvīr et-:-*ti, -n*
Eski cāmiʿleri mescidleri yaptın yeniden
Kayseri şehrini iʿmār ile ***ettin tenvīr*** **(Kaside 47/15)**

1.11. tenvīr eyle-:
Gönlümü maʿrifet-i nefs ile ***tenvīr eyle***
Kara cāhil koma bu nüsha-i kübrāda beni **(Gazel 223/3)**

1.12. tenvīr eyle-:-*di, -n*
Ey Veliyy-i zī-himem ey mürşid-i ʿirfān-penāh
Hıtta-i ʿirfānı ***tenvīr eyledin*** *ez-her cihet* **(Kaside 32/7)**

1.13. tenvīr eyle-:-*r*
Kereminden umarım kalbimi ***tenvīr eyler***
Seng-i hārā-yı necef hāline kor şefkat-i Pīr **(Kaside 33/14)**

tenvīr-i basar et-:

1.) Gözü, görüşü nurlandırmak.

1.1. tenvīr-i basar et-:-*se*
Parlasa nūr-ı muʿazzam gibi karşımda āh
Etse tenvīr-i basar *kūh-ı muʿallā-yı vatan* **(Gazel 165/10)**

tenvīr-i çeşm:

1.) Gözün nuru.

1.1. tenvīr-i çeşm:-*i*
Perde çekme pertev-i ruh-sāre Allah ʿaşkına
Eylesin Fennī kulun ***tenvīr-i çeşmi*** *iştiyāk* **(Gazel 191/6)**

tenvīr-i dil ü cān et-:

1.) Ruhu ve gönlü aydınlatmak.

1.1. tenvīr-i dil ü cān et-:-*me, -dir*
Garaz vasfıla ***tenvīr-i dil ü cān etmedir*** *yoksa*
Senin takrīr-i evsāfında kāsırdır zebān Pīrim **(Gazel 142/5)**

tenvīr-i meclis et-:

1.) Meclisi aydınlatmak.

1.1. tenvīr-i meclis et-:-*ti*

*Kudūmüyle bu şeb **tenvīr-i meclis etti** ol māh*
Ne menzil içre akşamladı bilmem nerde kalmıştır **(Gazel 57/3)**

tenzīl et-:

1.) Aşağı indirmek; değerini azaltmak.

1.1. tenzīl et-:-*ip*
Edip** haddinden artık nāz etme kadrini **tenzīl
Düşürme kendini kıymetten olma kem-behā tez gel **(Gazel 136/6)**

1.2. tenzīl et-:-*mek*
Vādī-i muzlim-i cehle koşarak gitmektir
*Hüner ü maʿrifetin kadrini **tenzīl etmek*** **(Gazel 117/5)**

tepele-:

1.) Ayakları altında ezmek; ***mec.*** Bozguna uğratmak, hırpalamak; üstün gelmek.

1.1. tepeler:-*r*
Pīş-gāh-ı kalemimden geri dur ey hāsid
***Tepeler** sonra seni pür-heyecāndır kalemim* **(Gazel 152/5)**

ter:

1.) Deriden sızan, kendine has kokulu, yapışkan, renksiz, tuzlu sıvı.

1.1. terinden:-*(i)n, -den*
Senden eyā Şāh-ı rusül eyler tederrüs ʿakl-ı kül
*Vechin **terinden** geldi gül gülden zuhūr etti gülāb* **(Kaside 20/19)**

2.) Taze, yeni.

2.1. ter:
Feyz-i inşāyı bu vaziyetle etti iğtinām
*Oldu hep bu sāyede mergūb u şīr-ten **ter** kalem* **(Kaside 24/4)**

ter ol-:

1.) Taze, genç olmak.

1.1. ter ol-:-*a*
Sana rağmen severim bir dilber
*Belki senden de **ola** bālā **ter*** **(Şarkı 9/11)**

terahhum et-:

1.) Merhamet etmek, acımak.

1.1. terahhum et-:
***Terahhum et** gözümden serpilen hūn-āb-ı hicrāna*
Amān ey şūh-ı gül-fem dilber-i ʿālem-behā tez gel **(Gazel 136/2)**

terahhüm kıl-:

1.) Merhamet etmek, acımak.

1.1. terahhüm kıl-:
Bār-ı gurbet çekmeyen bilmez garībin hālini
***Kıl terahhüm** dost değil düşmüşse bir düşman garīb* **(Gazel 6/7)**

terakkī:

1.) İleri gitme, ilerleme, gelişme; yükselme.

1.1. terakkīye:-*y, -e*
Hem senin himmet ü ʿulviyetine olsun dāl
*Çünkü terfīʿ ve **terakkīye** liyākat var iken* **(Kaside 40/56)**

terakkī et-:

1.) İlerlemek, yükselmek.

1.1. terakkī et-:-*me, -dik*
Müsāʿid olmadı tāliʿ şu āvān-ı terakkīde
***Terakkī etmedik** hem-cāh-ı akrān olmadık gittik* **(Gazel 109/7)**

1.2. terakkī et-:-*mek, -e*
***Terakkī etmeğe** fazl u maʿārifmiş meğer hāʾil*
Sözüm yok kimseye ben kendimi müttehem buldum **(Kaside 49/13)**

terāzū:

1.) Terazi, tartı.

1.1. terāzū:
Bizi hābīdeler anlar mı bīdārāne geldik biz
***Terāzū** olmayınca tartılır mı sıklet-i eşyā* **(Gazel 69/5)**

1.2. terāzū:
Eylemez zerre kadar fazlayı noksānı kabūl
*Çarşū-yı medeniyyette **terāzū** dediğin* **(Gazel 118/7)**

terāzū-yı ʿadālet:

1.) Adalet terazisi.

1.1. terāzū-yı ʿadālet:
Allah Allah muktezā-yı ʿakl u hikmet böyle mi
*Böyle mi tartar **terāzū-yı ʿadālet** böyle mi* **(Muhammes 4/11)**

tercīm:

1.) Bir suçluyu taşlayarak öldürme.

1.1. tercīme:-*e*
Nūr-ı dīdem var ise sende eğer ʿakl-ı selīm
*Sen o bed-māyeyi **tercīme** bedel kıl tekrīm* **(Müsemmen 1/18)**

tercübe eyle-:

1.) Deneyim kazanmak.

1.1. tercübe eyle-:-*di, -m*
***Eyledim tercübe** kendimce bunu gurbette*
Bukʿa-yı cennet imiş ʿĀdeme meʾvā-yı vatan **(Gazel 165/3)**

tercümān:

1.) Çevirmen; ***mec.*** Bir şeyi anlatmaya yardımcı olan vasıta veya kimse.

1.1. tercümān:
İnle ey cism-i nizārım ağla ey çeşm-i terim
*Yāre karşı ʿarz-ı hāle **tercümān** ister gönül* **(Kaside 29/2)**

1.2. tercümān:
Safvet-i kalbimi ihlāsımı bī-şübhe bilir
***Tercümān** istemez ahvālime Hallāk-ı basīr* **(Kaside 47/23)**

1.3. tercümānımdır:-*(ı)m, -dır*
Hālimi reng-i sirişkim arzeder cānānıma
*Katre-i hūnīn-i eşkim **tercümānımdır** benim* **(Gazel 143/2)**

tercümān-ı sırr-ı hikmet:

1.) Hikmet sırrının anlatanı.

1.1. tercümān-ı sırr-ı hikmet:
***Tercümān-ı sırr-ı hikmettir** düşerse ehline*
Sālik-i şeh-rāh-ı ʿirfāna olur reh-ber kalem **(Kaside 24/16)**

tercümanlık et-:

1.) Bir şeyi birine anlatmaya vasıta olmak, birinin duygu ve düşüncelerini dile getirmek.

1.1. tercümanlık et-:-*erek*
***Tercümanlık ederek** ekser mevkīlerde*
Bazı bī-çārelere çāre-resāndır kalemim **(Gazel 152/15)**

tercüme-i hāl:

1.) Bir kimsenin hayatını ve eserlerini anlatan yazı veya eser, öz geçmiş, yaşam öyküsü, hâl tercümesi, biyografi.

1.1. tercüme-i hāl:-*in, -i*
*Eyleme **tercüme-i hālini** nakl ü tasvīr*
Ne çiçek olduğunu tā temelinden biliriz **(Gazel 82/4)**

terdīfen:

1.) Arkasından yürüyerek, takip ederek.

1.1. terdīfen:
*Hamdi **terdīfen** edip Peygambere ʿarz-ı selām*
Rahmet-i Hakkla olur mesrūr u müstebşir kalem **(Kaside 24/2)**

tereddütlü:

1.) Tereddüdü olan, duraksamalı.

1.1. tereddütlü:
*Merciʿ mi bulur böyle **tereddütlü** zamāʾir*
Müphem kalacak vāh-ı süveydāda serāʾir **(Müseddes 3/26)**

tereffuʿ:

1.) Yükselme, yukarı kalkma.

1.1. tereffuʿ:
Nigāh-ı āzmāyişden geçirdim tām otuz yıldır
***Tereffuʿ** hakkını ʿasrın kibārı bī-cedel vermez* **(Gazel 79/4)**

tereşşüh et-:

1.) Sızmak; ***mec.*** Dışarı vurup varlığını belli etmek.

1.1. tereşşüh et-:-*(e)r*
Benim ol gonca-i gülşen-tırāz-ı ʿaşk-ı cānān kim
*Gülāb-ı mihr **eder** dāʾim **tereşşüh** hāb-gāhımdan* **(Gazel 245/4)**

terfīʿ:

1.) Derece, makam bakımından yükselme.

1.1. terfīʿ:
Hem senin himmet ü ʿulviyetine olsun dāl
*Çünkü **terfīʿ** ve terakkīye liyākat var iken* **(Kaside 40/56)**

1.2. terfīʿidir:-*i, -dir*
*Fidye-i cāh ise **terfīʿidir** ehl-i hünerin*
ʿAynı emvāle düşer çünkü zekāt-ı emvāl **(Kaside 40/62)**

terfīk et-:

1.) Arkadaş, dost etmek.

1.1. terfīk et-:-*eyim*
Bu süziş-i hicrān ile tā kūyuna gitsin Cānānı acıtsın
*Feryādımı **terfīk edeyim** bād-ı sabāya Emvāc-ı hevāya* **(Müstezad 1/3)**

ter-i gülgüne:

1.) Gül renkli yaş, ıslaklık (gözyaşı).

1.1. ter-i gülgüne:-*dir*
*Ciğer pür-dāğ-ı hasret eşk **ter-i gülgünedir** sensiz*
Tabīʿat bülbülünde nāleler efzūndur sensiz **(Gazel 75/1)**

terk:

1.) Terk etme, bırakma.

1.1. terke:-*e*
*Kūy-ı yāri **terke** yārān gerçi vermişler karār*
Bunda Fennī-i hakīkat-perverin imzāsı yok **(Gazel 107/5)**

terk et-/eyle-:

1.) Bırakmak, vazgeçmek, ayrılmak.

1.1. terk et-:
*Garaz hammālı olma kīni **terk et** mā-mezādan geç*
Sakın bir dīdeyi ağlatma handān olmak istersen **(Müsebba 1/31)**

1.2. terk et-:-*e, -me, -m*
*Saʿy-i zātī ile ben benliğimi **terk edemem***
Nazar-ı şefkatin olmazsa saʿādet bulamam **(Gazel 153/4)**

1.3. terketsin:-*sin*
Pādişāhım al o zālimden benim bu āhımı
*İntibāh etsin de **terketsin** şu maʿrūriyeti* **(Kaside 37/73)**

1.4. terk et-:-*ti*
*Beni **terk etti** artık dil kalır zülfün hevāsında*
Hümā kābil midir kim hāke insin āşiyān görsün **(Gazel 159/6)**

1.5. terk et-:-*ti, -k*
Çekildik bir karanlık köşeye kāşāneden geçtik
*Ser-ā-pā kasr-ı ʿasrı tālib-i dünyāya **terk ettik*** **(Gazel 114/4)**

1.6. terk eyle-:-*di*
*Mālını emlākini evlādını **terk eyledi***
El-Vedāʿ gūyā olup gitti gınā vü servete **(Tarih 17/5)**

1.7. terk eyle-:-*me, -y, -en*
*Benliği **terk eylemeyen** nefsine āgāh olamaz*
Nefsini derk eylemeyen ʿārif-i Billāh olamaz **(Gazel 67/1)**

terk-i bī-dād et-:

1.) Adaletsizliği, zalimliği terk etmek, bırakmak.

1.1. terk-i bī-dād et-:
*Garazdan kīn ü ʿudvāndan hazer kıl **terk-i bī-dād et***
Bu vazʿ-ı nā-becālar bāʿis-i yār-ı cemīl olmaz **(Gazel 76/7)**

terk-i cān et-:

1.) Ölmek.

1.1. terk-i cān et-:-*ti*
On onbeş gün kadar buhrān içinde kaldı bī-çāre
*Kemāl-i zaʿfa düştü en nihāyet **terk-i cān etti*** **(Gazel 251/4)**

1.2. terk-i cān et-:-*ti*
On onbeş gün kadar buhrān içinde kaldı bī-çāre
*Kemāl-i zaʿfa düştü en nihāyet **terk-i cān etti*** **(Tarih 22/4)**

terk-i edeb:

1.) Edebi terk etme, edepsizlik yapma.

1.1. terk-i edeb:-*den*
Ne rütbe ʿarz-ı taʿzīmāta saʿy etsen sezādır bu
*Sakın **terk-i edebden** kūy-ı mahbūb-ı Hudādır bu* **(Tahmis 1/2)**

terk-i hakīkat eyle-:

1.) Gerçeklerden, doğruluktan ayrılmak.

1.1. terk-i hakīkat eyle-:-*me, -m*
Doğruluktan inhirāf etmem yalan dünyā için
***Eylemem terk-i hakīkat** sāye vü hülyā için* **(Gazel 172/1)**

terk-i huzūr eyle-:

1.) Huzuru terk etmek.

1.1. terk-i huzūr eyle-:-*miş, -ken*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime
Eylemişken** hizmetim uğrunda ben **terk-i huzūr **(Muhammes 4/3)**

terk-i zevvāk et-:

1.) Zevke düşkünlüğü terk etmek.

1.1. terk-i zevvāk et-:-*se, -m*
Bu hayālī ʿaşk ile ***terk-i zevvāk etsem*** *gerek*
Māsivādan el yuyub tā intibāk etsem gerek **(Tahmis 8/1)**

terkīb-i sühan eyle-:

1.) Sözünü, şiirini birleştirmek.

1.1. terkīb-i sühan eyle-:
Eyle *bir şīrīn-edā dilberle* ***terkīb-i sühan***
Dersen efzāyiş-pezīr olsun kelāmın lezzeti **(Kaside 37/99)**

terkīb-i ten:

1.) Bedenin birleşimi, düzeni, tamamlanması.

1.1. terkīb-i ten:-*(i)n*
Şaştım sana manzūr olunca bana resmin Kimsin nedir ismin
Terkīb-i tenin *dürr ü güherden mi nedendir Bir başka bedendir*
(Müstezad 3/6)

terkīn olun-:

1.) Yazılı bir şeyi silmek.

1.1. terkīn olun-:-*sun*
Beni bir emr-i mühim üstüne meʾmūr et de
Yapamazsam o zemān kayd ***olunsun terkīn*** **(Kaside 42/18)**

terle-:

1.) Ter ter dökmek; ***mec.*** Bir iş yaparken yorulmak veya o işi çok emek harcayarak güçlükle başarmak.

1.1. terler:-*r*
Medhini derʿuhte ettikçe ol Şāh-ı emcedin
ʿAczini anlar kemāl-i şerm ile ***terler*** *kalem* **(Kaside 24/49)**

termīm:

1.) Onarmak, tamir etmek.

1.1. termīm:
Sābıkan yapmış idi bunu Vecīhī Paşa
Bu da taʿmīr ile ***termīm*** *ile kıldı ihyā* **(Tarih 15/2)**

terşīş-i gülāb eyle-:

1.) Gül suyu saçmak, serpmek.

1.1. terşīş-i gülāb eyle-:-*r*
Vasf-ı ruhsārıyla ***terşīş-i gülāb eyler*** *kalem*
Bir kalem kim şevkle vassāf olur Peygambere **(Kaside 24/54)**

tertīb-i kazāyā:

1.) Vaktinde yerine getirilmeyen ibadet ve taatın edası demek olan kazada bu ibadet ve taatın yapılmasında düzene ve sıraya özen göstermek.

1.1. tertīb-i kazāyā:-*dır*
Ey müderris sanma ***tertīb-i kazāyādır*** *hüner*
Lafz ile aldanma tahlīl-i mezāyādır hüner **(Gazel 51/1)**

tervīc et-:

1.) Değerini arttırmak, revaç vermek; bir düşünceyi tutmak, tuttuğunu belirtmek, desteklemek.

1.1. tervīc et-:-*ecek*
Efkārımı ***tervīc edecek*** *sāye-verim yok*
Amālimi teshīr edecek sīm ü zerim yok **(Müseddes 3/21)**

ter-zebānān:

1.) Taze, yeni sözler.

1.1. ter-zebānānı:-*ı*
Āşināyān-ı mezāyāyı kıla hātır-fürūz
Ter-zebānānı *belāgāt-küster eyler sözlerim* **(Tahmis 4/10)**

tesādüf et-/eyle-:

1.) Rastlamak, denk gelmek.

1.1. tesādüf et-:-*en*
Fitne-i çarha ***tesādüf eden*** *erbāb-ı şuʿūr*
İnzivāgāh-ı sükūta çekilir hāme gibi **(Gazel 237/4)**

1.2. tesādüf et-:-*(e)r, -im*
Ya ***tesādüf ederim*** *bir daha yāhut edemem*
Refte refte küremā cemʿine kıllet geliyor **(Kaside 48/24)**

1.3. tesādüf et-:-*me, -di*
Tesādüf etmedi *Fennī bize hakkiyle bir münʿim*
Görüp eltāf u aʿtāfın duʿā-hān olmadık gittik **(Gazel 109/8)**

1.4. tesādüf et-:-*me, -di, -m*
Sitāremden midir ben mi ***tesādüf etmedim*** *bilmem*
Huzūr-ı kalb için yoksa felekde bir zamān yok mu **(Gazel 216/3)**

1.5. tesādüf eyle-:
Dokunma hātır-ı mūra Süleymān olmak istersen
Tesādüf eyledikçe *bir fakīr ebnā-yı ādemde* **(Müsebba 1/25)**

tesbīh:

1.) Allah'ı zikir ve tenzih ederken sayının anlaşılması için kullanılan, ibrişim veya ipliğe dizilmiş, çeşitli ağaç veya taşlardan yapılmış, genellikle 33 veya 99 taneden meydana gelen dizi.

1.1. tesbīhi:-*i*
Tutma zāhidler gibi ***tesbīhi*** *ālāt-ı riyā*
Git de bir meyhāne mesken ile bir peymāne tut **(Tahmis 5/10)**

teşbīh eyle-:

1.) Benzetmek.

1.1. teşbīh eyle-:-*y, -en*
Miske ***teşbīh eyleyen*** *kılsın hatāsın iʿtirāf*
Būy-ı zülfün ʿanber-i sārāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/3)**

tesbīh ü ʿasā:

1.) Tesbih ve asa.

1.1. tesbīh ü ʿasā:-*s, -ı, -n*
Rīş ü destārını ***tesbīh ü ʿasāsın*** *gördük*
Anladık mesned-i sūfī-i girān-cān ne imiş **(Gazel 93/4)**

tesbīh ü tahmīd:

1.) Zikir ve şükür.

1.1. tesbīh ü tahmīd:
Çıksın üçler çerha taʿlīk eylesin tārīhini
Eyledi ***tesbīh ü tahmīd*** *ile ʿazm-i bekā* **(Tarih 12/4)**

teşebbüs:

1.) Bir işe kalkışma, girişme.

1.1. teşebbüs:
Teʾvīle çalışmaktan ise cürmünü maznūn
Ahsen görünür sūret-i inkāra ***teşebbüs*** **(Gazel 15/6)**

2.) Yapışma, sarılma.

2.1. teşebbüs:
Bī-sīm ü zer etme ruh-ı dildāra teşebbüs
Maʿkūl değil vāsıtasız nāra ***teşebbüs*** **(Gazel 15/1)**

2.2. teşebbüs:
Tecvīz olunur vaʿde-i hūbāna inanmak
Mümkünse eğer sāyeye envāra ***teşebbüs*** **(Gazel 15/3)**

teşebbüs et-/eyle-:

1.) Kalkışmak.

1.1. teşebbüs eyle-:-*r*
Ey şūh-ı şifā-bahş-ı tahassür tut elimden
Eyler *hükemā sāʿid-i bīmāra* ***teşebbüs*** **(Gazel 15/5)**

2.) Yapışmak, sarılmak.

2.1. teşebbüs et-:-*e, -me, -m*
Her kārda ettim yed-i takdīre teşebbüs
Min-baʿd edemem dāmen-i tedbīre teşebbüs **(Gazel 16/1)**

2.2. teşebbüs et-:-*e, -mez*
Her merd olamaz çile-keşi zülf-i nigārın
Her ferd ***edemez*** *silsile-i şīre* ***teşebbüs*** **(Gazel 16/4)**

2.3. teşebbüs et-:-*me*
Bī-sīm ü zer ***etme*** *ruh-ı dildāra* ***teşebbüs***
Maʿkūl değil vāsıtasız nāra teşebbüs **(Gazel 15/1)**

2.4. teşebbüs et-:-*me*
Etme *bir kāra* ***teşebbüs*** *reviş-i pīre nakīz*
Hazret-i Pīrin efendi izini taʿkīb et **(Gazel 97/3)**

2.5. teşebbüs et-:-*me, -m*
Himmet diye pīrāmen-i kādıya sarılmam
Etmem *rize-i bār-geh-i mīre* ***teşebbüs*** **(Gazel 16/2)**

2.6. teşebbüs et-:-*miş*
Fennī gücenip kaşlarını çatmış o āfet
Hiddetlenip ***etmiş*** *gibi şemşīre* ***teşebbüs*** **(Gazel 16/5)**

2.7. teşebbüs et-:-*se, -y, -di, -m*
Baştan başa ʿarz eyler idim derdimi Fennī
Etseydim *eğer dāmen-i dildāra* ***teşebbüs*** **(Gazel 15/7)**

2.8. teşebbüs et-:-*ti, -m*
Her kārda ***ettim*** *yed-i takdīre* ***teşebbüs***
Min-baʿd edemem dāmen-i tedbīre teşebbüs **(Gazel 16/1)**

2.9. teşebbüs eyle-:-*me, -y, -en*
Hāhiş-ger olan vasla sitemden hazer etmez
Gül toplayamaz ***eylemeyen*** *hāra* ***teşebbüs*** **(Gazel 15/4)**

teşebbüs kıl-:

1.) Yapışmak, sarılmak.

1.1. teşebbüs kıl-:
İhlās ile teslīm ü tevekkülde sebāt et
Kıl *halka-i bāb-ı himem-i Pīre* ***teşebbüs*** **(Gazel 16/3)**

teşekkül eyle-:

1.) Meydana gelmek, oluşmak.

1.1. teşekkül eyle-:-*r*
O rütbe mücrimem kim ger tecessüm etse āsāmım
Nice dağlar ***teşekkül eyler*** *envāʿ-ı günāhımdan* **(Gazel 245/6)**

teşekkür et-/eyle-:

1.) Hoşnutluğunu anlatmak, minnetini bildirmek.

1.1. teşekkür et-:-*me, -y, -en*
Vücūd-ı akdesi el-hāsıl aʿlā-yı niʿamdır kim
Teşekkür etmeyen *bu niʿmet-i ʿuzmāya cāhildir* **(Kaside 38/15)**

1.2. teşekkür eyle-:-*r, -im*
Beni tesrīre vaʿd etmiş idin akdemce tahrīren
Teşekkür eylerim *encāzına sābit kadem buldum* **(Kaside 49/9)**

teshīn et-/eyle-:

1.) Isıtmak, kızdırmak.

1.1. teshīn eyle-:
Dil-i efsürdemi ʿaşkınla ***teshīn eyle*** *yā Rabbī*
Küşād et dīde-i cānı Hudā-bīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/1)**

1.2. teshīn eyle-:
Sīnemi mihr-i muhabbet ile ***eyle teshīn***
Zīr-i akdāmına ihlās ile kıl ferş-i cebīn **(Kaside 34/16)**

1.3. teshīn eyle-:-*di*
Gönlümü ***eyledi teshīn*** *hayāl-i rūyu*
Āb-ı gül etmek için dīdelerimden taktīr **(Kaside 47/32)**

1.4. teshīn et-:-*eyim*
Cismini kıble ile bir gül-i rengīn edeyim
Üşüdükçe alayım koynuma ***teshīn edeyim*** **(Müsebba 2/30)**

1.5. teshīn et-:-*ti*
Āteşīn bir gazel inşādına geldi nevbet
Feyz-i medhin ki dil ü tabʿımı ***etti teshīn*** **(Kaside 42/29)**

teşhīn et:

1.) Doldurmak (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. teşhīn et-:-*e*
Dāhīlī işleri īfāya eyledi nāzır
Ki ***ede*** *ʿadl ile aktār-ı cihānı* ***teşhīn*** **(Kaside 42/7)**

1.2. teşhīn et-:-*eyim*
Kaddini sırmalı fistān ile tezyīn edeyim
Ceybini sikke-i sīmīn ile ***teşhīn edeyim*** **(Müsebba 2/29)**

teşhīn kıl-:

1.) Doldurmak (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. teşhīn kıl-:-*dı*

Yani Sultan Hamīd-i Sānī
Hayr ile ***kıldı*** *cihānı* ***teşhīn*** **(Tarih 10/3)**

teshīr:

1.) Büyüleme, etkileme.

1.1. teshīre:-*e*
Yāri ***teshīre*** *kifāyetli değil mi şu gazel*
Söyleyin doğrusunu sihr-i helāl olmadı mı **(Gazel 212/6)**

teshīr et/eyle-:

1.) Büyülemek, etkilemek.

1.1. teshīr et-:-*ecek*
Efkārımı tervīc edecek sāye-verim yok
Amālimi ***teshīr edecek*** *sīm ü zerim yok* **(Müseddes 3/21)**

1.2. teshīr et-:-*mez*
ʿİvaz ister sana bir vefk-ı merām olmağa rām
Kuru sözler o perī-peykeri ***teshīr etmez*** **(Gazel 71/6)**

1.3. teshīr et-:-*ti, -n*
Muktedirsin kılı kırk yarmağa bir mesʾelede
Ser-te-ser milket-i maʿnāyı sen ***ettin teshīr*** **(Kaside 47/14)**

1.4. teshīr eyle-:-*se, -n*

Mümteniʿdir ahz-ı kām ʿālemde ber-vefk-ı merām
Ger Süleymān olsan ins ü cinni ***teshīr eylesen*** **(Gazel 130/4)**

teşhīr:

1.) Herkese duyurma, dile düşürme, ortaya dökme.

1.1. teşhīr:
Kendi meşhūr olduğu şeyle beni ***teşhīr*** *için*
Korkmayıp Hakkdan bana ʿāzv etti sūʾ-i hasleti **(Kaside 37/50)**

teşhīr et-/eyle-:

1.1. teşhīr et-:*-(e)r*
Câme-i gül-gūn giyer kāküllerin ***taʿtīr eder***
Nīze-i müjgānını teşhīz edip teşhīr eder **(Tahmis 2/1)**

1.2. teşhīr et-:*-me, -sin*
Teşhīr etmesin *güş-ı rakībe girmesin derken*
O māhun şöhreti ayyūka çıktı āfītāb oldu **(Gazel 226/5)**

1.3. teşhīr et-:*-ti*
Beni ***teşhīr etti*** *sevdā*
Her hālim oldu hüveydā **(Diğer 3/5)**

1.4. teşhīr eyle-:*-sin*
Beni taʿyīre ne güne mütecāsir iseler
Eylesin *anları da mālik-i dūzah* ***teşhīr*** **(Kaside 47/24)**

teshīr-i enʿām et-:

1.) Herkesi büyülemek, etkilemek.

1.1. teshīr-i enʿām et-:*-miş, -i, -di*
Teshīr-i enʿām etmiş *idi mühr-i Süleymān*
Bir kerre hesāb eyle o hātem kime kaldı **(Gazel 222/2)**

teshīr-i feyz ü mesʿadet eyle-:

1.) Kutluluk ve feyzi ele geçirmek; kutluluk ve feyiz sahibi olmak.

1.1. teshīr-i feyz ü mesʿadet eyle-:*-miş*
Hazret-i Seyyid Bahāüddīn-i ʿālī-menkabet
Eylemiş ʿirfān ile ***teshīr-i feyz ü mesʿadet*** **(Kaside 32/1)**

teşhīs-i ʿillet:

1.) Hastalığı teşhis etme, tanıma.

1.1. teşhīs-i ʿillet:
O şūh ahvālimi bilmez ki rahm u iltifāt etsin
Tedāvī saʿb olur ***teşhīs-i ʿillet*** *müphem oldukça* **(Gazel 200/7)**

teşhīs-i maraz:

1.) Hastalık tanımı, hastalığın ne olduğu.

1.1. teşhīs-i maraz:*-ı*
Zamīr-i yāri gāyet nāzikāne eyle istiknāh
Hekīm-i evvel ile ***teşhīs-i marazı*** *bīmāra bildirme* **(Gazel 188/2)**

teşhīz et-:

1.) Sivriltmek, keskinleştirmek.

1.1. teşhīz et-:*-ip*
Câme-i gül-gūn giyer kāküllerin taʿtīr eder
Nīze-i müjgānını ***teşhīz edip*** *teşhīr eder* **(Tahmis 2/1)**

tesʿīd et-/eyle-:

1.) Kutlamak, tebrik etmek; sevindirmek.

1.1. tesʿīd et-:*-me, -y, -en*
Nefsi tehdīd etmeyen
Rūhu ***tesʿīd etmeyen*** **(Diğer 1/9)**

1.2. tesʿīd et-:*-me, -y, -en*
Nefsi tehdīd etmeyen rūhu ***tesʿīd etmeyen***
Hakkı tevhīd etmeyen kalır vebāl içinde **(Gazel 203/5)**

1.3. tesʿīd eyle-:
Yā Rab dilimi masdar-ı Tevhīd eyle
Endīşemi Tevhīd ile ***tesʿīd eyle*** **(Kaside 1/1)**

teʾsīr et-/eyle-:

1.) Etki etmek, etkilemek.

1.1. teʾsīr et-:*-(e)r*
Dil-i sengīn-i yāre Fennīyā ***teʾsīr eder*** *āhır*
Hakīkatle dayanmaz āh-ı āteş-bāre her bārū **(Gazel 177/5)**

1.2. teʾsīr et-:*-me, -di*
Sipihre līk feryād ü figānım ***etmedi teʾsīr***
Sumāh-ı çarhı ʿirfān ehline karşı ehem buldum **(Kaside 49/12)**

1.3. teʾsīr et-:*-me, -sin*
Ki efādıl arasında edilirsin takdīr
Sana o tavr-ı garīb ***etmesin*** *asla* ***teʾsīr*** **(Müsemmen 1/3)**

1.4. teʾsīr et-:*-mez*
Bilirim āhım o gül çehreye ***teʾsīr etmez***
Bülbülün nālişi reng-i gülü tağyīr etmez **(Gazel 71/1)**

1.5. teʾsir et-:*-sin*
Her nigāhı dile bir ok gibi ***teʾsir etsin***
Hasta gönlü gibi nergisleri bīmār olsun **(Gazel 162/4)**

1.6. teʾsīr et-:*-ti*
Āh ü giryem sana hep ʿaksine ***etti teʾsīr***
ʿArz-ı hāle beni bin kerre peşīmān ettin **(Gazel 121/4)**

1.7. teʾsīr et-:*-ti*
Nār-ı fırkat teʾsīr etti cānıma
Cānım yandı dedim dilsitānıma **(Diğer 2/7)**

1.8. teʾsīr et-:*-ti*
Sitem-i çerh-ı denī sīneme ***etti teʾsīr***
ʿAcabā hālimi ben kimlere etsem takrīr **(Kaside 47/1)**

1.9. teʾsīr eyle-:*-di*
Sūretā nām-ı ʿÖmer Yümnīdir ammā sīreten
Kayseriye ***eyledi teʾsīr*** *meşūmiyeti* **(Kaside 37/42)**

1.10. teʾsīr eyle-:*-(i)yor*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel
Dem-ā-dem ayrılık ālāmı ***teʾsīr eyliyor*** *cāna* **(Müsebba 3/11)**

teʾsīr-i istiğnā-yı yār:

1.) Sevgilinin nazlanmasının etkisi.

1.1. teʾsīr-i istiğnā-yı yār:
Bī-mecāl etti beni ***teʾsīr-i istiğnā-yı yār***
Fennīyā bu derd için tedbīr-i dermānım nedir **(Gazel 29/5)**

teskīn et-/eyle-:

1.) Yatıştırmak, sakinleşmek.

1.1. teskīn et-:*-eyim*
ʿUlüvv-i nāʾire-i hasreti ***teskīn edeyim***
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/31)**

1.2. teskīn et-:*-miş, -ti*
Ey gönül olmuşdun hayli zemāndır gam-gīn
Seni ***etmişti*** *felek çehre-i gamda* ***teskīn*** **(Kaside 42/1)**

1.3. teskīn eyle-:

Zuʿafā-yı ümemin bir peder-i müşfikisin
Rıfk ile girye-i tıfl-ı dili ***eyle teskīn*** **(Kaside 42/17)**

teslīm et-/eyle-:

1.) Bir şeyi sahibine, verilmesi gereken yere vermek.

1.1. teslīm et-:*-(e)r, -di*
Fennī nükāt-ı şīʿrim ***teslīm ederdi*** *Şevket*
Tasvīb ederdi Sāʾib asrımda sağ olaydı **(Gazel 211/5)**

1.2. teslīm eyle-:*-r*
Münʿimā bende-nevāzāsını ***teslīm eyler***
ʿAsrımızda ne kadar var ise erbāb-ı kemāl **(Kaside 40/32)**

1.3. teslīm eyle-:*-r*
Cūd ü ihsānını Hātem bile ***eyler teslīm***
Himem ü lutfunu Āsaf dahi eyler tahsīn **(Kaside 42/13)**

1.4. teslīm eyle-:*-r*
Senin ikrāmın olur āhir ona hasm-ı garīm
Bunu her ilm ü zekā sāhibi ***eyler teslīm*** **(Müsemmen 1/19)**

teslīm ol-:

1.) Boyun eğmek.

1.1. teslīm ol-:*-alım*
Pīre ***teslīm olalım*** *gāʾileden kurtulalım*
Mütevekkil yaşayıp zār ü nizār olmayalım **(Gazel 147/3)**

teslīm ü tevekkül:

1.) Allah'ın emirlerine razı olma, boyun eğme ve elden geleni yaptıktan sonra Allah'ın takdirine bırakma.

1.1. teslīm ü tevekkül:*-de*
İhlās ile ***teslīm ü tevekkülde*** *sebāt et*
Kıl halka-i bāb-ı himem-i Pīre teşebbüs **(Gazel 16/3)**

tesliyet-bahş-ı cinān:

1.) Cennetlerdeki teselli veren, cennet avutucusu.

1.1. tesliyet-bahş-ı cinān:*-dır*
Melūlum himmet-i Pīr-i mugāna iftikārım var
Zemān-ı nikbetimde ***tesliyet-bahş-ı cinānımdır*** **(Muhammes 2/8)**

tesliyet-i hātır-ı nākām et-:

1.) Nasipsiz, bahtsız gönlü teselli etmek, avutmak.

1.1. tesliyet-i hātır-ı nākām et-:*-(e)r, -iz*
Rūzigār āteşi itfā edecekmiş gūyā
Āh ile ***tesliyet-i hātır-ı nākām ederiz*** **(Gazel 80/9)**

teşmīm-i zülf:

1.) Saçını koklatma.

1.1. teşmīm-i zülf:*-(ü)n*
Dedi koklar isen hāzır seninçün işte her şebbū
Dedim ***teşmīm-i zülfün*** *hangi yüzden hangi gün cāʾiz* **(Gazel 177/4)**

teşmīr et-:

1.) Sıvamak, büyük bir gayretle bir işe girişmek.

1.1. teşmīr et-:*-(e)r, -se*
Müşkilātı getirir dāʾire-i imkāna
Sāʿid-i himmeti ger cidden ***ederse teşmīr*** **(Kaside 47/9)**

teşmīr-i sāk et-:

1.) Paçaları sıvamak; ***mec.*** Büyük bir gayretle teşebbüs etmek, işe girişmek.

1.1. teşmīr-i sāk et-:*-ip*
Ben dahi göstermeğe ihlāsımın āsārını
Tā sabāvetten ***edip teşmīr-i sāk*** *gayreti* **(Kaside 37/62)**

teşmīr-i sāk-ı ʿātıfet eyle-:

1.) Cömertlik paçalarını sıvamak; cömert, lütufkâr davranmak.

1.1. teşmīr-i sāk-ı ʿātıfet eyle-:*-y, -ip*
Cevher-i fazl u hüner devrinde buldu iʾtibār
Müşfikāne ***eyleyip teşmīr-i sāk-ı ʿātıfet*** **(Kaside 39/11)**

teşne:

1.) Susamış; ***mec.*** Çok istekli, çok hevesli, çok arzulu.

1.1. teşnesiyim:*-s, -i, -y, -im*
İşte ben de o zülāl-i keremin ***teşnesiyim***
Etmemek lāyık olur mu beni reyyān-ı kerem **(Kaside 41/31)**

1.2. teşneyim:*-y, -im*
Teşneyim *cāh-ı zen-haddānını istişmāma*
Misk-i ezfer gül-i terʿanber-i sārā kokusu **(Gazel 238/3)**

teşne-dil:

1.) Susamış, bir şeyi çok arzulayan gönül.

1.1. teşne-dili:*-i*
Etmedi ***teşne-dili*** *cürʿa-i matlab-ı reyyān*
Çeşme-sār-ı emele uğramadı rāh-ı taleb **(Kaside 45/10)**

teşne-gān-ı Kerbelā-yı ʿaşk:

1.) Kerbela (matem yeri) aşkının susuzları. (Hz. Hüseyin'in Kerbela topraklarında çok acıklı bir şekilde ve susuz bırakılarak şehit edilmesine telmihte bulunulmaktadır.)

1.1. teşne-gān-ı kerbelā-yı ʿaşk:*-a*
Teşne-gān-ı Kerbelā-yı ʿaşka *su vermez felek*
Haste-i hicrāna su verse sebū vermez felek **(Gazel 113/1)**

teşnegān-ı kerem:

1.) Lütfa, cömertliğe susayanlar.

1.1. teşnegān-ı kerem:*-e*
Teşnegān-ı kereme *vāsıta-i ʿarz olarak*
Reşehāt-ı kalemim etmede reyyān-ı kerem **(Kaside 41/43)**

teşne-i kān:

1.) Susayan, kuruyan kaynak.

1.1. teşne-i kān:*-a*
Server-i kalbi istilzām eder mi vaʿd-ı bī-incāz
Verir mi ***teşne-i kāna*** *süt sevketmek serāb üzere* **(Gazel 205/2)**

teşne-leb:

1.) Dudağı kurumuş, susamış.

1.1. teşne-leb:
Kapansın arsa-i ʿālemde āhir ***teşne-leb*** *kalsın*
Sana taʿzīm ileʿarz-ı tahiyyāt etmeyen efvāh **(Kaside 14/6)**

teşnīʿ:

1.) Ayıplama, kötü görme, ayıp ve çirkin bulma.

1.1. teşnīʿa:*-a*
Görme ***teşnīʿa*** *sezāʿaşkınla çok söylendiğim*
ʿAfv kıl ey mehlikāʿaşkınla çok söylendiğim **(Tahmis 5/12)**

teşrīf:

1.) Gelmesiyle bir yeri onurlandırma, şereflendirme.

1.1. teşrīfinle:-*(i)n, -le*
Uzandı kasvet-engīz oldu kalbe leyle-i hasret
Tulūʿ-ı subh ***teşrīfinle*** *olsun rūşenā tez gel* **(Gazel 136/3)**

teşrīf et-/eyle-:

1.) Şereflendirmek, onurlandırmak.

1.1. teşrīf et-:-*(e)r, -se*
Yanılır da o melek-meşreb ***ederse teşrīf***
Kasr-ı cennet denilir külbe-i ahzānım için **(Gazel 163/4)**

1.2. teşrīf et-:-*ip*
Edip *hengām-ı nezʿimde sırr-ı bālin mi* ***teşrīf***
Ne derde uğramışım hālimi yār ol zamān görsün **(Gazel 159/3)**

1.3. teşrīf et-:-*me, -mek*
Menzil-i ağyārı ***teşrīf etmemek*** *şartıyladır*
Bir fotin diktirdim ammā māh-ı tābānım sana **(Gazel 2/8)**

1.4. teşrīf eyle-:-*se*
Ne zamān ***eylese teşrīf*** *dilārā-yı ümīd*
Yer komaz sāha-yı hātırda rakīb yeʾse **(Kaside 46/3)**

teşrīf-i cānān:

1.) Sevgilinin şereflendirmesi, gelmesi.

1.1. teşrīf-i cānān:-*i*
Fennīyā ***teşrīf-i cānānı*** *ricā ettim dedim*
Arzū eyler hemīşe cān u vicdānım seni **(Gazel 224/9)**

teşrīh et-:

1.) Açmak, izah etmek.

1.1. teşrīh et-:-*erek*
Yāra derd-i dili ***teşrīh ederek*** *varmayalım*
Dāmen-i gonca-i nāzik-tere hār olmayalım **(Gazel 147/5)**

tesrīr:

1.) Sevindirme, sevinç verme.

1.1. tesrīr:
Dīdār-ı ehibbādır eden dīdeyi tenvīr Cān u dili ***tesrīr***
Dīdār-ı ʿadüv dīdelereʿayn-ı ziyāndır Bakmak hezeyāndır
(Müstezad 2/2)

1.2. tesrīre:-*e*
Beni ***tesrīre*** *vaʿd etmiş idin akdemce tahrīren*
Teşekkür eylerim encāzına sābit kadem buldum **(Kaside 49/9)**

tesrīr eyle-:

1.1. tesrīr eyle-:-*miş, -tir*
Dedi fahrü'l-üdebā Hazreti Nāzım Paşa
Eylemiştir *nice bin kalb-i hazīni* ***tesrīr*** **(Kaside 47/5)**

tesvīd et-:

1.) Karalamak, karartmak.

1.1. tesvīd et-:-*(e)r*
Ben ol mihrim ufūlümden ***eder*** *meh rūyunu* ***tesvīd***
Mey-i lezzet-nisār-ı laʿlimin sarhoşudur Cemşīd **(Tahmis 7/11)**

1.2. tesvīd et-:-*ti, -n*
Fennīyā vechiniʿisyānla ***ettin tesvīd***
Bu sevādı seherī eşk ile eyle tebyīz **(Gazel 97/5)**

teşvīk eyle-:

1.) Özendirmek, isteklendirmek.

1.1. teşvīk eyle-:
Her nasıl mümkünse ahlāfa bırak bir yādigār
Hayra ***teşvīk eyle*** *mā dāme'l-hayāt encālini* **(Gazel 208/7)**

tesviye-i reftār et-:

1.) Seviyeli yürümek, gitmek; doğru yolda yürümek.

1.1. tesviye-i reftār et-:
Düşme nefsin peşine ***tesviye-i reftār et***
Cezb eder öyle reviş cānib-i nīrāna seni **(Gazel 230/4)**

tevāfuk eyle-:

1.) Uygun gelmek, denk gelmek.

1.1. tevāfuk eyle-:-*r, -se*
Reʾy u fermānına ***eylerse tevāfuk*** *lutfet*
O da emsāli meyānında olunsun işgāl **(Kaside 40/49)**

tevakkī eyle-:

1.) Çekinmek, sakınmak.

1.1. tevakkī eyle-:
Gel ol bu gülşen-iʿālemde hālī kal dikenlikten
Kibir Allaha mahsūstur ***tevakkī eyle*** *benlikten* **(Müseddes 1/17)**

tevakkufsuz:

1.) Durmadan, tereddüt etmeden; daima, her zaman.

1.1. tevakkufsuz:
Tevakkufsuz *bulur her hüsn ü kubhu*
Celīdir tabʿu fikrinde selāmet **(Tarih 19/6)**

tevālī eyle-:

1.) Birbiri ardınca gelmek.

1.1. tevālī eyle-:
Tevālī eyledi *saf saf gelip her şeş cihātımdan*
Beni öldürdü ceyş-i gam amān cān kurtaran yok mu **(Gazel 216/2)**

tevālī-i belā:

1.) Belanın devam etmesi; sürekli gam keder çekmek.

1.1. tevālī-i belā:
Tevālī-i belādan *kalb-iʿārifte safā artar*
Göğüs verdikçe zor-ı çerha cevherde cilā artar **(Gazel 59/1)**

tevāzūʿ:

1.) Alçak gönüllülük.

1.1. tevāzūʿdur:-*dur*
Oʿālī mesleği şāhīn-i pervāz olmayan bilmez
Tevāzūʿdur *eʿālī zümresin aʿlā eden ammā* **(Gazel 66/2)**

tevazuʿ göster-:

1.) Alçak gönüllü davranmak, kibirli olmamak.

1.1. tevazuʿ göster-:
Ki hussādın seni hem-pāye-i mürg-ı hümā görsün
Tevazuʿ göster *ihvān karşısında hākden pest ol* **(Gazel 160/4)**

tevbe:

1.) ***bk.*** *tövbe.*

1.1. tevbelerim:-*ler, -(i)m*
Ne zamānlar tutacak ***tevbelerim*** *cāy-ı kabūl*
Ne dem imzalanacak hüccet-i gufrānımʿaceb **(Kaside 6/3)**

tevbe-kār ol-:

1.) Tövbe etmek.

1.1. tevbe-kār ol-:
Veyā Mal Sandığından māl-i mīrī sirkat ettinse
Rücūʿ et ***tevbe-kār ol*** *her ne cürme cürʾet ettinse* **(Müseddes 1/20)**

tevbeler:

1.) "Tövbeler olsun!" anlamında kullanılıp işlenilen bir günah veya suçtan pişman olarak bir daha yapmamaya karar verme.

1.1. tevbeler:
Tevbeler *eylemeyem bir daha şekvā-yı vatan*
Anılıp sıdk u meveddetle olur muʿacebā **(Gazel 165/5)**

tevbeyi bas-:

1.) Tövbe etmek.

1.1. tevbeyi bas-:-*tı, -m*
Laʿlin emeli ***tevbeyi bastım*** *mey-i nāba*
Eyler mi Hızır ʿatf-ı nazar semt-i serāba **(Gazel 201/1)**

tevbīh:

1.) Azarlama, paylama.

1.1. tevbīhi:-*i*
Sūfī işidirsen beni maʿzūr tutarsın ***Tevbīhi*** *yutarsın*
Yağmaya veren ʿaklımı şu zemzeme-zendir Karşımda gezendir
(Müstezad 3/2)

tevcīh-i hitāb eyle-:

1.) Hitap etmek, söz söylemek.

1.1. tevcīh-i hitāb eyle-:-*se*
Nazar-ı şefkati cānsız cesede rūh verir
Taşa ***tevcīh-i hitāb eylese*** *güftāre gelir* **(Gazel 53/2)**

tevcīh-i nigāh eyle-:

1.) Nazar etmek, bakmak.

1.1. tevcīh-i nigāh eyle-:-*me, -se*
Çeşm-i mestin bana ***tevcīh-i nigāh eylemese***
Bezm-i rindān-ı vefā-pīşede hürmet bulamam **(Gazel 153/5)**

tevdīʿ et-:

1.) Teslim etmek, emanet etmek, vermek.

1.1. tevdīʿ et-:-*ecek*
Mā-fevkıma takdīm edecek bir hünerim yok
Mā-dūnuma ***tevdīʿ edecek*** *bir eserim yok* **(Müseddes 3/18)**

teveccüh:

1.) Sevgi ve yakınlık göstermek, ilgilenmek, iltifat etmek.

1.1. teveccühle:-*le*
Teveccühle *dil-i gam-perverānı gülistān eyle*
Tebessümle ser-ā-ser kāʾinatı bostān eyle **(Gazel 178/1)**

1.2. teveccühle:-*le*
Bir ***teveccühle*** *eder ʿādemi hem-pāye-i ʿarş*
ʿAkl u endīşeye hayret getirir kudret-i Pīr **(Kaside 33/10)**

teveccüh et-/eyle-:

1.) Yönelmek, ilgi ve yakınlık göstermek.

1.1. teveccüh et-:-*me, -di, -k*
Teveccüh etmedik *mīrlivāya mīr-i mīrāna*
Sığındık āsitān-ı fazlına Sultāna geldik biz **(Gazel 69/7)**

1.2. teveccüh et-:-*se, -m*
Ne zamān şark u şimālīye ***teveccüh etsem***
Geliyor rāyiha-i gonca-i zībā-yı vatan **(Gazel 165/9)**

1.3. teveccüh eyle-:-*y, -en*
Hemīşe müncezibdir Fennīyā mānend-i miknātīs
Teveccüh eyleyen *dergāh-ı Hakka her zemān titrer* **(Gazel 40/10)**

tevekkül:

1.) Her türlü gerekli sebebe baş vurduktan sonra kadere razı olup sonucu Allah'tan bekleme, işini Allah'a bırakma.

1.1. tevekküldür:-*dür*
Şīve-i takdīri tezkār u teʾemmüldür hüner
Nīk ü bed her işte Allaha ***tevekküldür*** *hüner* **(Gazel 37/1)**

tevekkül ʿālemi:

1.) Allah'a güvenme, sığınma dünyası.

1.1. tevekkül ʿālemi:-*n, -de*
Tevekkül ʿāleminde *ratb u yābis kāl u kīl olmaz*
Hamūş ol Fennīyā takdīr-i Hakka rabt-ı kalb eyle **(Gazel 76/8)**

tevekkül ehli:

1.) İşleri Allah'ın iradesine terk ederek kadere razı olan, her hâlükârda Allah'a güvenen.

1.1. tevekkül ehli:
Tehāşī etmeyin ashāb-ı teslīm ü tevekkülden
Tevekkül ehlinin *vicdānını ilhām eder tashīh* **(Gazel 19/2)**

tevʾem:

1.) Benzer, eş, denk.

1.1. tevʾem:
Beyaz-ı nāmesi verd-i sefīd ile ***tevʾem***
Sevād-ı hāmesini misk-i nābe benzetirim **(Gazel 158/7)**

1.2. tevʾem:
Şebin Kadr ile ***tevʾem*** *gündüzün ʿīd-i saʿīd olsun*
Garaz-kār olma hūn-hār olma ikbālin mezīd olsun **(Müseddes 1/25)**

1.3. tevʾem:-*i, -di*
Gösterir miʿacebā bir daha ol devri felek
ʿĪd ile gündüzü Kadr ile şebi ***tevʾem*** *idi* **(Gazel 210/2)**

tevfīk et-/eyle-:

1.) Allah'ın yardımına erişmek, kulunu kendi rızasına uygun işler yapmaya muvaffak kılması.

1.1. tevfīk et-:
İmānımı tevsīk et ey rahmeti bol Mevlā
Taklīdimi tahkīk et hem-rāhımı ***tevfīk et*** **(Kaside 11/2)**

1.1. tevfīk eyle-:
Hayr u dayrın fark u temyīzinde göster ihtimām
Mā bihī yüfta ya ***tevfīk eyle*** *her efʿālini* **(Gazel 208/6)**

tevfīk-i Hudā ol-:

1.) Allah'ın yardımına erişmek.

1.1. tevfīk-i Hudā ol-:-*maz*
Hep nāfiledir saʾy ü himem her ne yapılsa
Tevfīk-i Hudā olmaz *ise Hak tarafından* **(Gazel 173/5)**

tevfīk-i Hudā:

1.) Allah'ın yardımı.

1.1. tevfīk-i Hudā:
Oluyor fikrine ilhām-ı İlāhī rehber

Ediyor ʿazmini ***tevfīk-i Hudā*** *istikbāl* **(Kaside 40/14)**

1.2. tevfīk-i Hudā:
Her işinde ana ***tevfīk-i Hudā*** *yāver ola*
Göre ʿālem ne imiş cāh ü celālin sırrı **(Tarih 8/16)**

tevhīd:

1.) Allah'ın birliğine inanma, bir ve tek olduğunu kabul edip söyleme; "Lâ ilâhe illallah" lafzını söyleme, zikretme.

1.1. tevhīd:
Hātır-ı Hıfzīyi telvīs eylemiş hubb-i sivā
Fennīyā ***tevhīd*** *çārūbiyle pāk etsem gerek* **(Gazel 248/7)**

1.2. tevhīd:
Yā Rab dilimi masdar-ı Tevhīd eyle
Endīşemi ***Tevhīd*** *ile tesʿīd eyle* **(Kaside 1/1)**

1.3. tevhīd:
En sonraki nutkum yine Tevhīd olsun
Benden beni ***Tevhīd*** *ile tecrīd eyle* **(Kaside 1/2)**

14. tevhīd:
Hātır-ı Hıfzīyi telvīs eylemiş hubb-ı sivā
Fennīyā ***tevhīd*** *çārūbiyle pāk etsem gerek* **(Tahmis 8/18)**

1.5. tevhīdi:*-i*
Tevhīdi *ʿayān bildir ey rahmeti bol Mevlā*
Maksūdumu ver güldür ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/1)**

tevhīd et-:

1.) Allah'ın birliğine inanmak, bir ve tek olduğunu kabul edip söylemek.

1.1. tevhīd et-:
Yapış bir kāmilin dāmānına hakkiyle ***Tevhīd et***
Veren zīnet ʿumūma kul hüva'l-lahü ahad dir hep **(Gazel 7/3)**

1.2. tevhīd et-:*-me, -y, -en*
Hakkı ***tevhīd etmeyen***
Kalır vebāl içinde **(Diğer 1/10)**

1.3. tevhīd et-:*-me, -y, -en*
Nefsi tehdīd etmeyen rūhu tesʿīd etmeyen
Hakkı ***tevhīd etmeyen*** *kalır vebāl içinde* **(Gazel 203/5)**

tevhīd ol-:

1.) "Lâ ilâhe illallah" lafzını söylemiş, zikretmiş olmak.

1.1. tevhīd ol-:*-sun*
En sonraki nutkum yine ***Tevhīd olsun***
Benden beni Tevhīd ile tecrīd eyle **(Kaside 1/2)**

tevhīd-i hakīkī:

1.) İnkâr edilemeyecek birlik; tek hakikat, Allah.

1.1. tevhīd-i hakīkī:*-y, -i*
Bana ***tevhīd-i hakīkīyi*** *ʿıyānen bildir*
Kuru daʿvāda bırakma kuru daʿvāda beni **(Gazel 223/6)**

teʾvīl:

1.) Bir söz veya davranışa bilinen anlamından başka bir anlam verme, başka bir mana ile yorumlama.

1.1. teʾvīl:
Hakkı bātıl bātılı hak gösterir ***teʾvīl*** *ile*
Hak lisān-ı ehl-i tezvīre talākat vermesin **(Gazel 175/4)**

1.2. teʾvīle:*-e*
Teʾvīle *çalışmaktan ise cürmünü maznūn*
Ahsen görünür sūret-i inkāra teşebbüs **(Gazel 15/6)**

teʾvil et-:

1.) Yorumlamak.

1.1. teʾvil et-:*-(e)r, -miş*
Kalble nāc ī -yi cānī gösterirmiş el meğer
El meğer āfet ile ***teʾvil edermiş*** *ʿiffeti* **(Kaside 37/54)**

tevsen-i ʿadl:

1.) Adaletin azgın atı.

1.1. tevsen-i ʿadl:*-i, -n, -de*
Öyle Şāhen-şāh-ı ʿādil kim nice Nūşirevān
Zīr-i naʿl ***tevsen-i ʿadlinde*** *hāk-i rehgüzār* **(Kaside 39/5)**

tevsen-i baht:

1.) Bahtın asi atı; kötü baht.

1.1. tevsen-i baht:*-(ı)m, -a*
Kuvve-i bātışa-i cevr ile imsāk ederek
Tevsen-i bahtıma *göstermedi cāy-ı cevelān* **(Kaside 45/3)**

tevsen-i ikbāl:

1.) Talihin, saadetin asi atı.

1.1. tevsen-i ikbāl:
Bilmem ne zamān parlayacak kevkeb-i āmāl
Bilmem ne vakit deprenecek ***tevsen-i ikbāl*** **(Gazel 138/1)**

tevsen-i ʿizz ü iclāl:

1.) Büyük, azametli, değerli at.

1.1. tevsen-i ʿizz ü iclāl:
Zīr-rānında ola ***tevsen-i ʿizz ü iclāl***
Deşt-i efkārı dolaştıkça metāyā-yı ümīd **(Kaside 46/66)**

tevsen-i kilk-i siyāh:

1.) Siyah kalemin huysuz atı (***bk.*** ʿUtarid).

1.1. tevsen-i kilk-i siyāh:*-ı*
Hünerdir ***tevsen-i kilk-i siyāhı*** *cilve-sāz etmek*
Hemān kātib molur her zeyy-i kitāba giren zirzop **(Gazel 112/4)**

tevsen-i yek-rān-ı kerem ol-:

1.) Cömertlik atına hükmeden, cömertlik atını süren (kimse) olmak.

1.1. tevsen-i yek-rān-ı kerem ol-:*-a*
Cilvelendikçe heyūlāt o veliyyü'l-keremin
Zīr-rānında ***ola tevsen-i yek-rān-ı kerem*** **(Kaside 41/55)**

tevsīʿ-i maʿīşet:

1.) Ömrü, yaşamı genişletme (uzatma); geçim sağlama.

1.1. tevsīʿ-i maʿīşet:
Sanki ***tevsīʿ-i maʿīşet*** *yolunu tutmaktır*
Dem-be-dem nefsimizi vakf-ı ʿazāb ettiğimiz **(Gazel 73/6)**

tevsīʿ-i muhabbet et-:

1.) Muhabbeti, sevgiyi yaymak, genişletmek.

1.1. tevsīʿ-i muhabbet et-:*-elim*
Gelsin ***edelim*** *yār ile* ***tevsī-i muhabbet*** *Tevsīk-i meveddet*
Hengām-ı safā mevsim-i gül vakt-i çemendir Tīzāb-ı mihendir
(Müstezad 3/3)

tevsīk et-:

1.) Kuvvetlendirmek, sağlamlaştırmak.

1.1. tevsīk et-:
İmānımı tevsīk et ey rahmeti bol Mevlā
Taklīdimi tahkīk et hem-rāhımı ***tevfīk et*** **(Kaside 11/2)**

tevsīk-i meveddet:

1.) Muhabbeti, sevgiyi sağlamlaştırmak, ispat etmek.

1.1. tevsīk-i meveddet:
Gelsin edelim yār ile tevsī-i muhabbet ***Tevsīk-i meveddet***
Hengām-ı safā mevsim-i gül vakt-i çemendir Tīzāb-ı mihendir
(Müstezad 3/3)

tevsim et-:

1.) Adlandırmak.

1.1. tevsim et-:*-miş*
Kadr ü şerefin cümleyi fāʿiktir efendim
Etmiş *seni Hak nām-ı Muhammed ile* ***tevsim*** **(Kaside 18/3)**

teyakkūn-kerde-i hāl-i sefer:

1.) Hâl yolculuğunu şüpheye yer bırakmayacak şekilde bilme.

1.1. teyakkūn-kerde-i hāl-i sefer:*-dir*
Verirler rūha kuvvet az zamānda menzil almak için
Teyakkūn-kerde-i hāl-i seferdir *Nakşibendīler* **(Kaside 36/7)**

teyessür et-:

1.) Nasip ve müyesser olmak.

1.1. teyessür et-:*-me, -di*
Her hangi emel sīnede etti ise tasavvur
Hikmet ne ise ***etmedi*** *fikrimce* ***teyessür*** **(Müseddes 3/16)**

teʾyīd eyle-:

1.) Teyit etmek; doğrulamak, kuvvetlendirmek.

1.1. teʾyīd eyle-:*-sin*
Bir gazel yaz ***eylesin teʾyīd*** *o mesrūriyeti*
Bes bu rütbe iftihār-ı hāme-i sihr-āferīn **(Kaside 37/98)**

tez:

1.) Çabuk, hızlı.

1.1. tez:
Zulm ile maʿmūr olan kāşāne ***tez*** *vīrān kalır*
Satma ikbālinle ey zālim gurūr u übbehet **(Gazel 48/6)**

1.2. tez:
Gel bana cevr etme sultānım gurūr-ı hüsn ile
Tez mürūr eyler bu günler ***tez*** *geçer zīra bu çağ* **(Gazel 103/4)**

1.3. tez:
Efendim sen gidelden derde düştü mübtelā ***tez*** *gel*
O derde makdeminden başka yoktur bir devā tez gel **(Gazel 136/1)**

1.4. tez:
Efendim sen gidelden derde düştü mübtelā tez gel
O derde makdeminden başka yoktur bir devā ***tez*** *gel* **(Gazel 136/1)**

1.5. tez:
Terahhum et gözümden serpilen hūn-āb-ı hicrāna
Amān ey şūh-ı gül-fem dilber-i ʿālem-behā ***tez*** *gel* **(Gazel 136/2)**

1.6. tez:
Uzandı kasvet-engīz oldu kalbe leyle-i hasret
Tulūʿ-ı subh teşrīfinle olsun rūşenā ***tez*** *gel* **(Gazel 136/3)**

1.7. tez:
Ziyā-yı mihr-i dīdārın gibi sürʿatle reftār et
Şuʿā-ı sāk-ı burākın gibi ey mehlikā ***tez*** *gel* **(Gazel 136/4)**

1.8. tez:
Binip bir esb-i tāzi-i sabā-reftāre ılgār et
Ağır davranma Mevlāyı seversen mutlakā ***tez*** *gel* **(Gazel 136/5)**

1.9. tez:
Edip haddinden artık nāz etme kadrini tenzīl
Düşürme kendini kıymetten olma kem-behā ***tez*** *gel* **(Gazel 136/6)**

1.10. tez:
Seni Fennī gibi yok şimdi cāndan arzū eyler
Temeyyüz eyledi bīgānelerden āşinā ***tez*** *gel* **(Gazel 136/7)**

1.11. tez:
Açıp ol gonca-i gülzār-ı hüsnü eyle istirhām
Alıp bir būy-ı dil-cū-yı muhabbet ey sabā ***tez*** *gel* **(Gazel 136/8)**

1.12. tez:
Huzūr-ı yāre var çāk-i girībān eyle giryān ol
Peyām-ı vasl ile ey nāme-i rāz-āşinā ***tez*** *gel* **(Gazel 136/9)**

tez geç-:

1.) Çabuk, hemen geçmek.

1.1. tezgeçer:*-(e)r*
Cevr-i devre kıl tahammül ***tezgeçer*** *bu kara gün*
Fennīyā vakt-i zemistānda çabuk akşām olur **(Gazel 33/8)**

1.2. tez geç-:*-(e)r*
Gel bana cevr etme sultānım gurūr-ı hüsn ile
Tez mürūr eyler bu günler ***tez geçer*** *zīra bu çağ* **(Gazel 103/4)**

tezāyüd et-:

1.) Artmak, çoğalmak.

1.1. tezāyüd et-:*-mek, -te*
Sönmedi sīnemden nār-ı muhabbet
Gittikçe ***tezāyüd etmekte*** *kat kat* **(Şarkı 4/3)**

tezekkür:

1.) Hatıra getirme, hatırlama.

1.1. tezekkürden:*-den*
Mācerā-yı bezm-i ahbābı ***tezekkürden*** *merām*
Hāce Nasreddīn gibi huzzārı güldürmek midir **(Gazel 54/3)**

1.2. tezekkürle:*-le*
Bu tasavvurla fakat neşʾe-pezīr oldu gönül
Bu ***tezekkürle*** *fakat zīb ü şeref buldu zebān* **(Kaside 45/49)**

tezekkür et-/eyle-:

1.) Allah'ı sürekli hatıra getirmek; anmak, zikretmek.

1.1. tezekkür et-:*-ecek*
Çünki Hū kalbe cilā kālıba nūrū getirir
Hūdan artık ne varʿālemde ***tezekkür edecek*** **(Gazel 43/6)**

1.2. tezekkür eyle-:
Mantıkın fikr etme mevzūʿāt u mahmūlātını
Eyle *hakkıyle* ***tezekkür*** *Hālıkın āyātını* **(Gazel 240/1)**

tezelzül eyle-:

1.) Sarsılmak, titremek.

1.1. tezelzül eyle-:*-r*
Her kim etse türbe-i pīri ziyāret sıdk ile
İzdihām-ı şevk ile ***eyler tezelzül*** *cān evi* **(Gazel 209/4)**

tezelzül-bahş ol-:

1.) Alçak gönüllü olana, kibri bulunmayana verilmek.

1.1. tezelzül-bahş ol-:-*(u)r*
Tezelzül-bahş olur *kalb-i rakīka girye-i hasret*
Gözümden katra katra serpilen eşk-i revān titrer **(Gazel 40/7)**

tezevvüc eyle-:

1.) Evlenmek.

1.1. tezevvüc eyle-:
Fikrin gama düşmekse eğer ***eyle tezevvüc***
Rāhat yaşamak ister isen ferd ü bekār ol **(Gazel 137/5)**

tezkār et-/eyle-:

1.) Zikretmek, hatırlamak, anmak, hatıra getirmek.

1.1. tezkār et-:
Gelirse nefse hiddet kibriyā-yı Hakkı ***tezkār et***
Edip mahv-ı eneʾiyyet ʿubūdiyyette isrār et **(Müsebba 1/19)**

1.2. tezkār et-:-*(e)r*
Ümīdim var ki rahmetle anar ihvān u yārānım
Duʿā-yı hayr ile ***tezkār eder*** *evlād ü akrānım* **(Muhammes 2/17)**

1.3. tezkār et-:-*eyim*
Hangi bir vasfını ***tezkār edeyim*** *ʿaczimle*
Ey ʿatā mahzeni ey dāver-i sāhib-i ihsān **(Kaside 45/46)**

1.4. tezkār eyle-:
Kederin var ise evsāfını ***tezkār eyle***
Dil-i mağmūma verir şevk u ferah yād-ı ʿAlī **(Kaside 26/2)**

1.5. tezkār eyle-:-*mez, -di, -m*
Eylemezdim *bu şikāyetleri katʿā* ***tezkār***
Olmasa dilde ger endīşe-i infāk-ı ʿıyāl **(Kaside 40/9)**

tezkār u teʾemmül:

1.) Hatırlama ve etraflıca düşünme.

1.1. tezkār u teʾemmül:-*dür*
Şīve-i takdīri ***tezkār u teʾemmüldür*** *hüner*
Nīk ü bed her işte Allaha tevekküldür hüner **(Gazel 37/1)**

tezkīr et-/eyle-:

1.) Zikretmek, hatırlamak, anmak.

1.1. tezkīr et-:-*(e)r*
Nāzikāne müjde-i teşrīfini ***tezkīr eder***
ʿIyd-gāhı tāki kurbān olduğum tenvīr eder **(Tahmis 2/2)**

1.2. tezkīr eyle-:-*sin*
Bir duʿā et o Veliyyü'l-keremin hakkında
Eylesin *anı eʿālī vü edānī* ***tezkīr*** **(Kaside 47/36)**

tezvīr ü riyā:

1.) Yalan ve ikiyüzlülük.

1.1. tezvīr ü riyā:-*dan*
Yā Rab dilimi sehv ü hatādan sakla
Endīşemi ***tezvīr ü riyādan*** *sakla* **(Kaside 3/1)**

1.2. tezvīr ü riyā:-*dan*
Yā Rāb dilimi kavl-i hatādan sakla
Endīşemi ***tezvīr ü riyādan*** *sakla* **(Kıt'a 19/1)**

tezvīr yürüme-:

1.) Yalan dolan söylememek; dedikodu yapılmamak.

1.1. tezvīr yürüme-:-*z*
Doğrudur meşreb-i mişvārı sever doğruları
Yürümez *ʿadline ʿirfānına karşı* ***tezvīr*** **(Kaside 47/8)**

tezyīd et-:

1.) Çoğaltmak, arttırmak, ziyadeleştirmek.

1.1. tezyīd et-:-*(e)r, -sin*
Edersin *kāle-i hüsn ü cemālin kıymetin* ***tezyīd***
Sen ey hāl-i siyeh-rū nokta-i icmāle benzersin **(Gazel 120/8)**

tezyīn et-/eyle-:

1.) Süslemek.

1.1. tezyīn et-:-*(e)r*
Dāme düşürmek ister erbāb-ı iʿtibārı
Bir dānedir ki hāli ***tezyīn eder*** *cemāli* **(Gazel 244/2)**

1.2. tezyīn et-:-*eyim*
Kaddini sırmalı fistān ile ***tezyīn edeyim***
Ceybini sikke-i sīmīn ile teşhīn edeyim **(Müsebba 2/29)**

1.3. tezyīn et-:-*ti*
İşte bu türbe-i ʿulyāyı dahi
Yeniden yaptırdıp ***etti tezyīn*** **(Tarih 10/5)**

1.4. tezyīn eyle-:
Hemīşe hilʿat-ı ʿismetle ***tezyīn eyle*** *yā Rabbī*
Kulun Fennīyi dūr etme tarīk-i istikāmetten **(Kaside 10/6)**

tezyīn olun-:

1.) Süslenmek.

1.1. tezyīn olun-:-*muş*
Hātır-ı ʿātırı hikmetle ***olunmuş tezyīn***
Giremez bahse anınla hukemāsı ʿasrın **(Kaside 42/12)**

tezyīn-i sūret:

1.) Görünüşteki süs; dünyalık şeylerin gösterişi.

1.1. tezyīn-i sūret:-*le*
Mukayyed kalmamışlar ez-ezel ***tezyīn-i sūretle***
Musaffā-sīne memdūhü's-siyerdir Nakşibendīler **(Kaside 36/4)**

tıbāʿ-ı ezkiyā:

1.) Saf, temiz kimselerin tabiatları.

1.1. tıbāʿ-ı ezkiyā:-*y, -ı*
Alır mutlak nigāh-ı iʿtibāra zıddını insan
Tıbāʿ-ı ezkiyāyı *merd-i bed-fercām eder tashīh* **(Gazel 19/8)**

ticāret:

1.) Kazanç elde etmek için yapılan mal ve ürün alım satımı, alışveriş ve böylelikle elde edilen kâr.

1.1. ticārettir:-*tir*
ʿAle'l-ʿāde temettüʿ gerçi şerʿī bir ***ticārettir***
Fakat yüzde otuzbeşle alıp satmak rezālettir **(Müseddes 1/13)**

tıfl-ı ebced-hān:

1.) Ebced okuyan çocuk; okula yeni başlayan, alfabeyi yeni öğrenen çocuk; herhangi bir şeyi yeni yeni öğrenen, acemi.

1.1. tıfl-ı ebced-hān:
Kimden öğrenmiş gözün bilmem bu efsūn-kārlığı
Bū ʿAlī Sīnā yanında ***tıfl-ı ebced-hān*** *kalır* **(Gazel 48/4)**

tıfl-ı elf-bā-hān:

1.) Elifba okuyan çocuk

1.1. tıfl-ı elf-bā-hān:-*ı, -dır*
ʿAkl-ı kül ʿirfānının ***tıfl-ı elf-bā-hānıdır***
Cümleden aʿlā vü aʿlemdir Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/2)**

tıfl-i necīb:

1.) Soyu temiz, asil çocuk.

1.1. tıfl-i necīb:
Merdüm-i bed-māyeden ***tıfl-i necīb*** *etmez zuhūr*
Doğmamış doğmaz yine hardan küheylān yavrusu **(Gazel 236/5)**

tıfl-ı nevres:

1.) Yeni yetişen çocuk.

1.1. tıfl-ı nevres:-*ken*
İşve-kārım ***tıfl-ı nevresken*** *tanırdım ben seni*
Der idim şu penbe ten bir şūh-ı müstesnā çıkar **(Gazel 34/6)**

tıfl-ı nevresken tanı-:

1.) Yeni yetişen bir çocukken tanımak.

1.1. tıfl-ı nevresken tanı-:
İşve-kārım ***tıfl-ı nevresken tanırdım*** *ben seni*
Der idim şu penbe ten bir şūh-ı müstesnā çıkar **(Gazel 34/6)**

tıfl-i pākīze-güher:

1.) Cevheri, yaratılışı temiz çocuk (Yozgatlı hâkim Rıfat Bey'in vefat eden oğlu).

1.1. tıfl-i pākīze-güher:
Hākim-i Yozgad Mīr Rifʿatin mahdūmudur
İşte şu maʿsūm-ı merhūm ***tıfl-i pākīze-güher*** **(Tarih 4/1)**

tıfl-ı sühān-gū:

1.) Söz söyleyen (konuşan) çocuk(bebek). Hz. İsa'nın Allah'ın izniyle beşikte konuşması olayına telmihtir (Al-i İmran 3/46, Meryem 19/29-33); (Aykan, 2012: 682).

1.1. tıfl-ı sühān-gū:
Bu emel-hānede nādir yetişir ehl-i kemāl
Sanma her Meryemi bir ***tıfl-ı sühān-gū*** *getirir* **(Gazel 43/2)**

tıfl-veş:

1.) Çocuk gibi.

1.1. tıfl-veş:
Tıfl-veş *luʿb ile evkat-güzār olmayalım*
Fennīyā eyleyelim meslek-i ʿirfāna sülūk **(Gazel 147/9)**

tīğ-ı bürrān:

1.) Kanlı keskin kılıç; ***mec.*** Sevgilinin kılıç gibi keskin bakışları.

1.1. tīğ-ı bürrān:-*(ı)m*
Müstakīm ol istikāmetten edersen inhirāf
Beş bölük eyler emīn ol ***tīğ-ı bürrānım*** *seni* **(Gazel 224/8)**

tīğ-ı cevr-i yār:

1.) Sevgilinin eziyet kılıcı. [tîğ/kılıç: Bir savaş aleti olmakla birlikte sevgili ile âşık arasında önemli bir unsurdur. Sevgilinin kirpiği, gamzesi, cevr ü cefası âşık üzerinde kılıç etkisi yapar ve onu yaralar (Pala, 2017: 269).]

1.1. tīğ-ı cevr-i yār:-*a*
Darbe-i şemşīr-i ser-tīzinde merhem gizlidir
Tīğ-ı cevr-i yāra *karşı sīneni eyle küşād* **(Gazel 41/3)**

tīğ-i ebrū-yı dem-efşān:

1.) Kan saçan kaş okları; kirpikler (***bk.*** tīr-i müjgān).

1.1. tīğ-i ebrū-yı dem-efşān:-*(ı)m*
Nigāh-endāz olurken şeş cihāta çeşm-i fettānım
Edilmişken müheyyā ***tīğ-i ebrū-yı dem-efşānım*** **(Tahmis 7/4)**

tīğ-ı ecel:

1.) Ecel kılıcı.

1.1. tīğ-ı ecel:
Kaşların ***tīğ-ı ecel*** *dīdelerin çifte-rū dil*
Söyle zālim bu mudur zeyy-i Hülāgū dediğin **(Gazel 118/4)**

tīğ-ı hasret:

1.) Hasret, özlem kılıcı.

1.1. tīğ-ı hasret:
Tīğ-ı hasret *değdi cāna*
Rahm eyle ben nā-tüvāna **(Diğer 3/7)**

tīğ-ı niyāmend çek-:

1.) Kılıcı kınından çekmek, çıkarmak.

1.1. tīğ-ı niyāmend çek-:-*me, -den*
Çekmeden tīğ-ı niyāmendin *olur kurbānı cān*
Sāʿidin zālim neden zahmet çekip teşmīr eder **(Tahmis 2/5)**

tīğ-ı satvet:

1.) Güç, kuvvet kılıcı; güçlü, keskin kılıç.

1.1. tīğ-ı satvet:-*i*
Parladıkça kabza-i ʿadlinde ***tīğ-ı satveti***
Dehşetinden dīde-i Mirrīhi eyler hīre-dār **(Kaside 37/15)**

tilāvet et-:

1.) Güzel ve usulünce okumak.

1.1. tilāvet et-:-*ecek*
Beni koy hālime Mevlāyı seversen sabr et
Yāre şu beyti ***tilāvet edecek*** *ānımdır* **(Gazel 31/7)**

tilāvet kıl-:

1.) Güzel ve usulünce okumak.

1.1. tilāvet kıl-:
O düstūr-ı edībe sāde bu beyti ***tilāvet kıl***
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/42)**

tilki:

1.) Köpekgillerden ağzı ve burnu uzun bir hayvan; ***mec.*** Çok kurnaz.

1.1. tilki:
Ne gezer meclis-i ʿirfān u edebde sūfī
Tilki *kimdir ki bezirgān ile pāzāra gelir* **(Gazel 53/3)**

tilmīz:

1.) Öğrenci, talebe, çırak.

1.1. tilmīzi:-*i*
Husūsen muktedirdir nükte-verdir tecrübet bülenddir
Nice ***tilmīzi*** *mevkīʿce kendimden ehem buldum* **(Gazel 155/1)**

tılsım-i genc-i hüner:

1.) Marifet hazinesinin büyüsü, gücü.

1.1. tılsım-i genc-i hüner:
Sāyesinde kāle-i fazl ile doldu her diyār
Dest-i fazliyle açıldı ***tılsım-i genc-i hüner*** **(Kaside 39/12)**

timsāl ol-:

1.) Örnek, denk olmak.

1.1. timsāl ol-:-*a, -maz*
O himmete leyl ü nehār ederler ʿarz-ı iftikār
Ebr-i güher-bār-ı bahār cūduna ***timsāl olamaz*** **(Gazel 83/2)**

timsāl-i mücessem:

1.) Gözle görülür, cisimleşmiş örnek.

1.1. timsāl-i mücessem:-*dir*
Şemʿe ile pervāne ***timsāl-i mücessemdir*** *bize*
Kūy-ı yārı çok zaman dönmüş dolanmışlardanız **(Gazel 77/9)**

tīnet:

1.) Huy, yaradılış.

1.1. tīnet:
Mükemmel eylemiş tā hilkat-ı ervāhı ʿālemde
Ezelden pāk ***tīnet*** *pāk meşreb pāk fıtrattır* **(Kaside 30/4)**

1.2. tīneti:-*i*
Medenīlerle musahabede yabānīdir
Bilemez kadr-i muvālātını her ***tīneti*** *hām* **(Muamma 1/7)**

1.3. tīnetinde:-*i, -n, -de*
Kabūl-i iʿvicāc etmez mizācı
Muhammer ***tīnetinde*** *istikāmet* **(Tarih 19/5)**

tīnet-i asliyye:

1.) Asıl yaradılış, fıtrat.

1.1. tīnet-i asliyye:-*s, -i*
Tīnet-i asliyyesi *sūret-nümādır çehreden*
Herkesin mirʾāt-ı tabʿu sīreti sīmādadır **(Gazel 38/6)**

tīr:

1.) Ok; ***mec.*** Doğru, dürüst olan kimse.

1.1. tīri:-*i*
Birbiriyle ittihād etmez sakīm ü müstakīm
Tīri *yābāna düşürmektir kemānın ʿādeti* **(Kaside 37/65)**

tırāz-ı ʿālem-i tevhīd:

1.) Tevhit âleminin süsü.

1.1. tırāz-ı ʿālem-i tevhīd:
Muʾattar gonca-i gülşen ***tırāz-ı ʿālem-i tevhīd***
Münevver māh-ı evc-ārā-yı zühd ü istikāmettir **(Kaside 30/5)**

tīre-gönül:

1.) Karanlık, kararmış gönül.

1.1. tīre-gönül:
Sarsar-ı subh-ı elemden ruh-ı zerdim muğber
Gussadan dīdelerim ***tīre-gönül*** *pür halecān* **(Kaside 45/7)**

tīr-i firāk:

1.) Ayrılık okları; ***mec.*** Sevgilinin kirpik okları.

1.1. tīr-i firāk:
Açtığın yara biraz kābil-i tīmār olsun
O kadar kıyma nolursun bana ey ***tīr-i firāk*** **(Gazel 161/4)**

tīr-i kazā:

1.) Kaza oku; kader.

1.1. tīr-i kazā:-*(n)ın*
Hoş görür ʿārif olan şīve-i hükm-i kaderi
Ki bilir olmadığın ***tīr-i kazānın*** *siperi* **(Gazel 221/1)**

tīr-i müjgān:

1.) Kirpik okları. Klasik Türk şiirinde sevgilinin kirpikleri "ok"a benzetilir. Bu oklar da âşığın bağrına, gönlüne saplanır, gönlünü dağlar ve ona acı çektirir. Buna rağmen âşık, bu okların gönlünden çıkarılmasını istemez. Çünkü onun için bu oklar âdeta sevgiliden gelen bir armağandır. Âşık onları en kıymetli varlığı gibi saklar (Pala, 2017: 264).

1.1. tīr-i müjgān:
Tīr-i müjgān *ile çok sukbeler açtın ciğere*
İşleten bunları hep dīde-i sehhārındır **(Gazel 30/3)**

1.2. tīr-i müjgān:-*ı*
Nālişe mecbūr eder her ehl-i hāli gözlerin
Tīr-i müjgānı *havāle eyleyip cānā bana* **(Tahmis 6/8)**

1.3. tīr-i müjgān:-*ın*
Sīneme bir tāze zahm açtı nigāh-ı hışm ile
Tīr-i müjgānın *meğerse imtihān etmiş yine* **(Gazel 186/2)**

tīşe-i āh:

1.) Ah kazması (***bk.*** āh[2]).

1.1. tīşe-i āh:
Çok görürmüş bana bir māh-ı leyāl-ārāyı
Tīşe-i āh *ile yıksam mı ne yapsam feleği* **(Gazel 229/4)**

tīşe-i bünyān-ı Cenāb-ı Fārūk:

1.) Hz. Ömer'in yapısının külüngü, baltası.

1.1. tīşe-i bünyān-ı Cenāb-ı Fārūk:
Kuru bir körfez iken reşk-i safā-hān etti
Basrayı ***tīşe-i bünyān-ı Cenāb-ı Fārūk*** **(Kaside 25/5)**

tīşe-i ferhād:

1.) Ferhat'ın kazması. (Şirin'in aşkı için, aşk için dağı deldiği kazmaya telmihte bulunulmaktadır.)

1.1. tīşe-i ferhād:
Asılsız mı bu söz ey ***tīşe-i ferhād*** *sen söyle*
Cihānı hem yapan hem de yakan mihr-i muhabbettir **(Gazel 197/3)**

tīşe-i şīrīn:

1.) Tatlı, hoş (sevgilinin) baltası.

1.1. tīşe-i şīrīn:-*e*
Dil veren sıdk ile dildāra sitemden kaçmaz
Kūh iken başın açıp ***tīşe-i şīrīne*** *tutar* **(Gazel 49/4)**

titre-:

1.) (Korku, heyecan, keder vb. durumlarda) Küçük ve hızlı salınım hareketleri yapmak, sarsılmak.

1.1. titrer:-*r*
Belā-yı firkatin bālā-terīndir her belāyādan
Belā-yı iftirākından belā-yı āsumān ***titrer*** **(Gazel 40/3)**

1.2. titrer:-*r*
Hemīşe müncezibdir Fennīyā mānend-i miknātīs
Teveccüh eyleyen dergāh-ı Hakka her zemān ***titrer*** **(Gazel 40/10)**

1.3. titrer:-*r*
Hikāyet eylesem derd-i dili yāra dehān ***titrer***
Yürek oynar yerinden cism-i bī-tāb ü tüvān titrer **(Gazel 40/1)**

1.4. titrer:-*r*
O derdin bilmeyen şerh u beyāna ibtidār ettim
Enīn-i dil-şikāfım ihtizāz eyler zebān ***titrer*** **(Gazel 40/2)**

1.5. titrer:-*r*
Hikāyet eylesem derd-i dili yāra dehān titrer
Yürek oynar yerinden cism-i bī-tāb ü tüvān ***titrer*** **(Gazel 40/1)**

1.6. titrer:-*r*
Anılsa nāmın ʿankā-yı hayālin geçse hātırdan
Değil cism-i nizārım lānesinde mürg-ı cān ***titrer*** **(Gazel 40/4)**

1.7. titrer:-*r*
Sen ey şīrīn-zebānım nāz ile güftāre geldikçe
ʿIzāmım birbirinden ayrılır hep üstühān ***titrer*** **(Gazel 40/5)**

1.8. titrer:-*r*
Tecellī-i hayālinle gönülde ızdırāb artar
Düşünce āb-ı sāfa ʿaks-i hurşīd-i cihān ***titrer*** **(Gazel 40/6)**

1.9. titrer:-*r*
Tezelzül-bahş olur kalb-i rakīka girye-i hasret
Gözümden katra katra serpilen eşk-i revān ***titrer*** **(Gazel 40/7)**

1.10. titrer:-*r*
Gönül meʾyūs-ı vuslat olmasın āh etmesin yoksa
ʿAvālim dehşetinden sarsılır kevn ü mekān ***titrer*** **(Gazel 40/8)**

1.11. titrer:-*r*
Hevā-yı zülf-i dilberdir eden ʿuşşākı ser-gerdān
Dolaşmış bir kıla gūyā ki bin şīr-i jiyān ***titrer*** **(Gazel 40/9)**

1.12. titrer:-*r*
Havf-ı taksīrātla çatlar dudağı hāmenin
Hayretinden mest-i sergerdān olur ***titrer*** *kalem* **(Kaside 24/50)**

titret-:

1.) Titremesine yol açmak, korku salmak, etkilemek.

1.1. titretecek:-*ecek*
Mülhidi ***titretecek*** *hevl-i kıyāmı's-sāʿa*
O zamān anlayacak heybet ü hüsrān ne imiş **(Gazel 93/3)**

1.2. titretsin:-*sin*
Çerhi ***titretsin*** *çekince hançer-i müjgānını*
Cāmı mest etsin sürünce nergis-i şehlāsını **(Gazel 219/3)**

tīzāb-ı mihen:

1.) Eziyetler kezzabı.

1.1. tīzāb-ı mihen:-*dir*
Gelsin edelim yār ile tevsī-i muhabbet Tevsīk-i meveddet
Hengām-ı safā mevsim-i gül vakt-i çemendir ***Tīzāb-ı mihendir*** **(Müstezad 3/3)**

tīz-per:

1.) Süratle uçan, hızlı uçan.

1.1. tīz-perdir:-*dir, -ler*
Birer şāhindir gūyā ki bunlar ʿālem-i Kudsī
Tavāf etmekte gāyet ***tīz-perdir*** *Nakşibendīler* **(Kaside 36/3)**

tīz-pervāz:

1.) Süratle uçan, hızlı uçan.

1.1. tīz-pervāzım:-*(ı)m*
Tīz-pervāzım *ziyā-yı neyyirin hemtāsıyım*
Bedevīyim ʿarşı seyrān eylerim bir lahzada **(Kaside 35/9)**

töhmet:

1.) Suç, kabahat.

1.1. töhmetim:-*(i)m*
O rütbe ***töhmetim*** *vardır ki yoktur cürmüme pāyān*
Tefekkür eyledikçe tā ciger-gāhım olur sūzān **(Müseddes 2/13)**

töhmet yap-:

1.) Kesin olarak ispat edilmediği halde birine suç yüklemek, suçlanmak; suç, kabahat.

1.1. töhmet yap-:-*tık, -ı*
Ellerin ***yaptığı töhmet*** *bize isnād olunur*
El içer bādeyi biz renc-i humārın çekeriz **(Gazel 72/5)**

tohm-ı emel:

1.) Emel tohumu; arzular, istekler.

1.1. tohm-ı emel:-*i*
Ey baht-ı siyeh hāki kuruttun mu ne yaptın
Tohm-ı emeli *yoksa çürüttün mü ne yaptın* **(Gazel 123/1)**

tomar:

1.) Dürülmüş nesne, kâğıtlar (defter).

1.1. tomarını:-*ı, -n, -ı*
Der-i inʿāmına yā Rab şerm-sārāne geldik biz
ʿAmel ***tomarını*** *mālī bulup cürm ü cināyetle* **(Gazel 69/6)**

tomar-ı aʿmāl:

1.) Amel defteri.

1.1. tomar-ı aʿmāl:-*(i)m*
Sīreten rūyum siyeh ***tomar-ı aʿmālim*** *siyāh*
Böyle insān olmadan hayvān olaydım kāşki **(Gazel 235/4)**

tomār-ı cürm:

1.) Günah defteri.

1.1. tomār-ı cürm:-*(ü)m*
Açık yer kalmadı ***tomār-ı cürmüm*** *simsiyāh oldu*
Hevā-yı nefse uyduk nāzenīn ʿömrüm tebāh oldu **(Müseddes 2/22)**

tomar-ı tāliʿ:

1.) Kader defteri; amel defteri.

1.1. tomar-ı tāliʿ:-*de*
Bakın ***tomar-ı tāliʿde*** *benimçün nerdübān yok mu*
Telāmīzim dahi etdi teʿālī sāde ben kaldım **(Gazel 216/6)**

topla-:

1.) Bir araya getirmek.

1.1. topladım:-*dı, -m*
Vücūdumdan eser yok cism ü cānı yāre verdim hep
Kuvā-yı ʿakl u fikri ***topladım*** *dildāra verdim hep* **(Gazel 9/1)**

toplan-:

1.) Bir araya gelmek.

1.1. toplandı:-*dı*
Görmesin derken işimde kimse bir ʿayb u kusūr
Bir yere ***toplandı*** *birkaç müflis-i şerm-i şuʿūr* **(Muhammes 4/4)**

toprak:

1.) Evrenin etrafını kaplayan katı madde, hâk, türab [Hz. Âdem'in yaratıldığı, insanoğlunun kaynağı madde].

1.1. toprağını:-*ı, -n*
Makardır Fennīyā bu ʿarz-ı akdes bir şehinşāha
Değişmem bir avuç ***toprağını*** *hurşīd ile māha* **(Tahmis 1/11)**

1.2. toprağını:-*ı, -n, -ı*

*Bir avuç **toprağını** vermem riyāz-ı cennete*
Ravza-ı Firdevse fāʾikdir riyāz-ı kūy-ı dost **(Gazel 13/2)**

1.3. topraktan:-*tan*
*İlāhī eyledin bir kabza **topraktan** beşer peydā*
Beşerde oldu fermanınla idrāk ü nazar peydā **(Kaside 4/1)**

1.4. topraktan:-*tan*
*Ot gibi kuvveti her vechile **topraktan** alır*
Mübdelün ʿanh işini nākısān eyler itmām **(Muamma 1/4)**

tövbe:

1.) Günah ve kabahatten Cenab-ı Hakk'a sığınmak.

1.1. tövbe:
Kalkıp ayağa eliyle verdi yārim bir kadeh
*Elvedāʿ ey **tövbe** ey sabr u metānet elvedāʿ* **(Gazel 101/7)**

tövbeler olsun!:

1.) Bir kimsenin herhangi bir işten çok pişman olarak tekrarlamama kararı aldığını anlatan bir söz.

1.1. tövbeler olsun:
Sen var iken ey gonca-i gülzār-ı melāhat
*Bīgāne çiçek koklamayım **tövbeler olsun*** **(Kıt'a 12/2)**

Tūbā:

1.) Sidre'de bulunan ve kökü yukarıda, dalları aşağıda olmak üzere bütün cenneti gölgeleyen İlahi bir ağaçtır. Klasik Türk şiirinde gölgesi ve boyunun yüksekliği nedeniyle anılır ve sevgilinin boyu Tûbâ'ya benzetilir (Pala, 2017: 459).

1.1. Tūbā:
Nedir bu salınış sende ey dilber
*Cennetten mi çıktın **tūbā** mısın sen* **(Diğer 2/1)**

1.2. Tūbā:
Biʾt-tezellül hāki-pāy-i Pīre yüz sür mā gibi
*İʿtilā-yı kadr ise maksūd eğer **tūbā** gibi* **(Gazel 233/1)**

1.3. Tūbāda:-*da*
Mümkün olsaydı sorardım Hazret-i Cibrilden
*Serv-i kaddin tavrını **Tūbāda** görmüş var mıdır* **(Gazel 26/4)**

tūfān:

1.) Çok şiddetli yağmur ve fırtına; ***mec.*** Sıkıntılar, belalar.

1.1. tūfān:
Göremez sāhil-i necātı deryā-dil olmayan
*Çünkü hātıra bin türlü **tūfān** gelir gider* **(Gazel 46/4)**

tūfān üstüne tūfān kop-:

1.) Üst üste, sürekli olarak tufanların kopması; ***mec.*** Gönlün sıkıntı içinde olması, acı çekmesi.

1.1. tūfān üstüne tūfān kop-:-*(a)r*
Vuslat-ı dildāra olmazsa müsāʿid rūz-gār
*Sahn-ı sīnemde **kopar tūfān tūfān üstüne*** **(Gazel 181/5)**

tūfān-ı belā:

1.) Bela tufanı.

1.1. tūfān-ı belā:
Girān-bār olmasın īcāb eder keştīye istihkām
*Tahammül eyledikçe serde **tūfān-ı belā** artar* **(Gazel 59/2)**

tuğrā:

1.) Fermanlarda imza yerine kullanılan işaret.

1.1. tuğra:
*Zīver-i ser-nāme-i ʿirfān olur **tuğra** gibi*
Yüz sürenler hāk-i Dergāh-ı Cenāb-ı Ahmede **(Gazel 233/10)**

1.2. tuğrāsıyım:-*s, -ı, -y, -ım*
Pīşvā-yı ehl-i derdim ʿāşık-ı hasret-keşim
*Hāsılı menşūra bāb-ı gamın **tuğrāsıyım*** **(Kaside 35/15)**

tuğyān eyle-:

1.) Baş kaldırmak, isyan etmek.

1.1. tuğyān eyle-:-*di*
Zümre-i tāgīye-i dehrile oldu hempā
*Tāliʿim **eyledi** zaʿf ile berāber **tuğyān*** **(Kaside 45/8)**

tuhfe:

1.) Hediye, armağan.

1.1. tuhfem:-*m*
Giryeden başka o yāre ne hediyyem bulunur
*Nāleden başka ne **tuhfem** var o dildāra cedīr* **(Kaside 47/33)**

1.2. tuhfesi:-*s, -i*
*Başka bir **tuhfesi** yok zümre-i dervīşānın*
Uğradıkça ʿurefā bezmine bir Hū getirir **(Gazel 43/7)**

tüken-:

1.) Bitmek, sona ermek, kalmamak.

1.1. tükendi:-*di*
***Tükendi** sabr u tākati*
Sezā-vār-ı misāl oldu **(Diğer 3/10)**

1.2. tükendi:-*di*
***Tükendi** tāb u tākat kalmadı sabr u karārım gel*
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel **(Müsebba 3/3)**

1.3. tükendi:-*di*
Bu merd-i zī-kemālin İbradıdandır aslı
*Eyyām-ı ʿömrü ammā Kayseride **tükendi*** **(Tarih 18/1)**

1.4. tükenmez:-*mez*
Cefā-gersin edersin günde bin nāz ü sitem peydā
***Tükenmez** nāz ü istiğnāların maʿden misin kāfir* **(Gazel 39/6)**

tūl ü eyyām:

1.) Ömür ve günler (boyunca).

1.1. tūl ü eyyām:
Fazl u irfānımı bilāhere ettin inkār
*Hem-reh ettin cühelāya beni **tūl ü eyyām*** **(Kaside 43/3)**

tūl-ı āmāl:

1.) Sonu gelmeyen, tükenmez arzular.

1.1. tūl-ı āmāl:-*e*
Tūl-ı āmāle mecāl cüst ü cū vermez felek
Bād-ı hayā sokma her kāmı süveydā-yı dile **(Gazel 113/4)**

tūl-i ʿömr:

1.) Ömrün uzunluğu.

1.1. tūl-i ʿömr:
Tūl-i ʿömr ile muʿammer olsun ol maʿsūm-ı pāk
Ehl-i ʿirfān et mukārin etme sūʾ-i hemdeme **(Tarih 7/4)**

tūl-i zamān:

1.) Zamanın uzunluğu; uzun zaman.

1.1. tūl-i zamān:

Retk u fetk-i dehr ile uğraşmışız ***tūl-i zamān***
Çile-keşler çileler müşkül-küşālar görmüşüz **(Gazel 78/6)**

tulūʿ et-:

1.) Doğmak; ortaya çıkmak, meydana gelmek.

1.1. tulūʿ et-:-*sin*
Cā-be-cā kullandığı müddetçe kātipler kalem
Bikr-i fikrimden ***tulūʿ etsin*** *nice böyle nuʿūt* **(Kaside 24/60)**

tulūʿ-ı inkişāf:

1.) Meydana çıkma, doğma.

1.1. tulūʿ-ı inkişāf:-*a, -mış*
Şaşırmış matlaʿ-ı işrākını lūtfen delālet kıl
Tulūʿ-ı inkişāfa *istiyormuş reh-nümā tāliʿ* **(Gazel 102/7)**

tulūʿ-ı neyyir-i ikbāl:

1.) Talihin nurlu doğuşu.

1.1. tulūʿ-ı neyyir-i ikbāl:-*e*
Tulūʿ-ı neyyir-i ikbāle *oldum her seher nigerān*
Emel sūretlerin göstermedi āyīne-i devrān **(Muhammes 1/14)**

tulūʿ-ı subh ol-:

1.) Sabahın doğuşu, sabah olmak.

1.1. tulūʿ-ı subh ol-:-*sun*
Uzandı kasvet-engīz oldu kalbe leyle-i hasret
Tulūʿ-ı subh *teşrīfînle* **olsun** *rūşenā tez gel* **(Gazel 136/3)**

tünd-i nihād:

1.) Sert huylu.

1.1. tünd-i nihād:
Ne sebeple ʿacabā bu felek ***tünd-i nihād***
Künc-i gamda kalan ehl-i dile etmez imdād **(Taştir 2/1)**

Tūr:

1.) Dağ; Sina çölündeki bir dağın adıdır, "Tûr-ı Sinâ veya Tûr dağı" olarak bilinir. Hz. Musa'nın Allah ile konuştuğu ve aynı zamanda Allah'ın, Musa peygambere tecelli ettiği dağdır. Bunun sonucunda dağ paramparça olmuştur (Pala, 2017: 461).

1.1. Tūra:-*a*
Ufaksın gerçi Fennī nuhbe-i aʿlām-ı devrānsın
Cibāl-i şāmihāt-ı arz içinde ***Tūra*** *benzersin* **(Gazel 120/7)**

türāb:

1.) Toprak, hâk.

1.1. türāb:
Niçin şād etmesin erbāb-ı ʿirfān ehl-i ʿirfānı
Bırakmaz cevheri mecnūn dahi görse ***türāb*** *üzere* **(Gazel 205/5)**

türbe-i Bürhānüddīn:

1.) Kayseri'de bulunan veli Burhanüddin türbesi.

1.1. türbe-i Bürhānüddīn:
Tām tārīhi yazılsın zer ile
Parlasın ***türbe-i Bürhānüddīn*** **(Tarih 10/7)**

türbe-i pīr:

1.) Şeyhin (Balım Sultan) türbesi.

1.1. türbe-i pīr:-*i*
Her kim etse ***türbe-i pīri*** *ziyāret sıdk ile*
İzdihām-ı şevk ile eyler tezelzül cān evi **(Gazel 209/4)**

türbe-i Sultān Mecīd Hān:

1.) Sultan Abdülmecid Han'ın (1839-1861) türbesi.

1.1. türbe-i sultān mecīd hān:-*ı*
Cennet etsin ***türbe-i Sultān Mecīd Hānı*** *Hudā*
Millete bu Şāh-ı zī-şān kaldı ondan yādigār **(Kaside 39/20)**

türbe-i ʿulyā:

1.) Yüce türbe (Kayseri'de bulunan veli Burhanüddin türbesi).

1.1. türbe-i ʿulyā:-y, -ı
İşte bu ***türbe-i ʿulyāyı*** *dahi*
Yeniden yaptırdıp etti tezyīn **(Tarih 10/5)**

tür-ı kalb:

1.) Gönül dağı; İlahi feyiz ve tecellilerin belirdiği yer.

1.1. tür-ı kalb:-*(i)m*
Hulāsa ***tür-ı kalbim*** *çāre-i derd-i nihānımdır*
Benim bir dest-gīrim āşinā-yı gam-güsārım var **(Muhammes 2/10)**

tür-i ser-bostāne:

1.) Bağ, bahçe gezintisi.

1.1. tür-i ser-bostāne:-*den*
Dolaştık zülf-i ʿanber-bārı yāra şāneden geçtik
Takıldık kayd-ı ʿaşka ***tür-i ser-bostāneden*** *geçtik* **(Gazel 114/1)**

Türk:

1.) Ana yurdu Orta Asya olan, buradan çeşitli yönlere yayılarak büyük devletler kuran, Türkçenin değişik lehçeleriyle konuşan millet ve bu milletten olan kimse.

1.1. Türke:-*e*
Bakma endāmına dil verme husūsā ***Türke***
Hüsn-i sūrette eğer çi şeh-i hūbān ise de **(Kıt'a 23/2)**

Türkçe:

1.) Türk dili.

1.1. Türkçe:
Saklayanlarda kalır dert meseldir ***Türkçe***
Saklama derdini nūr-ı basarım noldu sana **(Gazel 1/7)**

türlü:

1.) Çok çeşitli özellikleri olan, çeşit çeşit, muhtelif.

1.1. türlü:
Müstemiʿ yokken bu ***türlü*** *hokkabazlıklar nedir*
Niyyetin yoksa kuru dīvan güldürmek midir **(Gazel 54/4)**

türlü türlü:

1.) Çeşit çeşit, farklı.

1.1. türlü türlü:
Bana bir kerrecik derse Saʿīdim ol şeker-güftār
Eder tūtī-i tabʿım ***türlü türlü*** *nāmeler īcād* **(Gazel 21/9)**

1.2. türlü türlü:
Hiç birinde bulmadık bir şemme-i sıdk u vefā
Biz felekte ***türlü türlü*** *āşinālar görmüşüz* **(Gazel 78/4)**

1.3. türlü türlü:-*dür*
Hāl-i cünūn derd-i derūn ***türlü türlüdür***
Āh ü figān rāz-ı nihān başka başkadır **(Gazel 64/3)**

turra-i miskīn:

1.) Miskli saç, misk kokulu saç lülesi (***bk.*** misk).

1.1. turra-i miskīn:-*in, -dir*
Menşe-i mekr ü fiten ***turra-i miskīnindir***
Her ne sevdā ki gelir başıma hep bū getirir **(Gazel 43/5)**

türre-hāt:

1.) Saçma, manasız, boş sözler.

1.1. türre-hāt:
Usūl-i şiʿr ü inşāda frenge oldular peyrev
Nedir bu ***türre-hāt*** *ey hāme-i nakkād sen söyle* **(Gazel 197/5)**

türrehāt:

1.) Saçma, manasız, boş sözler.

1.1. türrehātı:-*ı*
Türrehātı *lehce-i sarhūşa sahbā söyletir*
Ādemin ahlākını tağyīr eder sūʾ-i karīn **(Gazel 52/5)**

türrehāt-ı suhbet-i dīvāne:

1.) Deli sohbetinin saçma sözleri.

1.1. türrehāt-ı suhbet-i dīvāne:
Türrehāt-ı suhbet-i dīvāne *makbūlüm değil*
Çünkü girmez defter-i dīvāna makbūlüm değil **(Gazel 140/1)**

tut-:

1.) Üzerine geçirmek, giymek.

1.1. tutar:-*(a)r*
Sığınır lutfuna ben dāmen-i yāri tutarım
Fennīyā sūfī ise hırka-i peşmīne ***tutar*** **(Gazel 49/6)**

2.) Birinin bir isteğini kabul edip yerine getirmek.

2.1. tutar: -*(a)r*
Muʿāniddir o āfet gelmez āgūşa recā tutmaz
Bütün tutmaz değil gerçi ***tutar*** *ammā becā tutmaz* **(Gazel 89/1)**

2.2. tutmaz:-*maz*
Muʿāniddir o āfet gelmez āgūşa recā tutmaz
Bütün tutmaz değil gerçi ***tutar*** *ammā becā tutmaz* **(Gazel 89/1)**

3.) Ele almak, elde bulundurmak; ele geçirmek, yakalamak.

3.1. tut:
Zeyl-i ihsānını ***tut*** *sıdk ile istirhām et*
Yetişir her bunalan bī-kese imdād-ı ʿAlī **(Kaside 26/5)**

3.2. tut:
Gabgab-i āvīzeden bir būse ver dil teşnedir
Kıymet ü mislin dilersen sevgili bir cāne ***tut*** **(Tahmis 5/5)**

3.3. tut:
Tutma zāhidler gibi tesbīhi ālāt-ı riyā
Git de bir meyhāne mesken ile bir peymāne ***tut*** **(Tahmis 5/10)**

3.4. tut:
Ey saçı Leylā diler Mecnūn diler dīvāne ***tut***
Varsa ihlāsın eğer kalbinde kalsın dāʾimā **(Tahmis 5/8)**

3.5. tutma:-*ma*
Tutma zāhidler gibi tesbīhi ālāt-ı riyā
Git de bir meyhāne mesken ile bir peymāne ***tut*** **(Tahmis 5/10)**

3.6. tutsun:-*sun*
Seni dest-i kazā ey nāme ***tutsun*** *çāk çāk etsin*
Giderken yāre karşı iltizām-ı sürʿat etmezsen **(Gazel 124/5)**

3.7. tutup:-*up*
Girībānım ***tutup*** *dest-i hacālet etmesin sad çāk*
Şefīʿ u dest-gīr ol etme red yevm-i kıyāmette **(Kaside 15/2)**

3.8. tutup:-*up*
Tutup *engüşt-i ʿināyetle ederse tehzīz*
Yağdırır gülün güher-bārına bārān-ı kerem **(Kaside 41/14)**

4.) Farz etmek, varsaymak, gibi görmek.

4.1. tut:
Kendimi dīvāne meşreb sözlerim efsāne ***tut***
Tālib ammā āşinālar bir yüzünden öpmeğe **(Tahmis 5/13)**

4.2. tut:
Mahrem-i erbāb-ı ʿaşk ol zāhidi bī-gāne ***tut***
Lutf edip rūyun efendim meclisi rindāne tut **(Tahmis 5/2)**

5.) Bir şeyi, birine doğru yaklaştırmak.

5.1. tutar:-*(a)r*
Sīne-bendin çizer ol māh bana sīne ***tutar***
Başını bağla deyū karşıma āyīne tutar **(Gazel 49/1)**

5.2. tutar:-*(a)r*
Sīne-bendin çizer ol māh bana sīne tutar
Başını bağla deyū karşıma āyīne ***tutar*** **(Gazel 49/1)**

5.3. tutar:-*(a)r*
Ten-i nāzik-terine benzeyen āyā ne disem
Uzatır barmağın āyīne-i sīmīne ***tutar*** **(Gazel 49/2)**

5.4. tutar:-*(a)r*
Güllere haddini bildirmek için bağda yār
Koparır berk-i gülü ʿārız-ı rengīne ***tutar*** **(Gazel 49/3)**

5.5. tutar:-*(a)r*
Dil veren sıdk ile dildāra sitemden kaçmaz
Kūh iken başın açıp tīşe-i şīrīne ***tutar*** **(Gazel 49/4)**

6.) Sahiplenmek, sahip olmak.

6.1. tut:
Semt-i ʿuşşāka yanaş ol bukʿada bir hāne ***tut***
Zirve-i Kāf-ı muhabbetten buyur bir lāne tut **(Tahmis 5/1)**

6.2. tutamadım:-*a, -ma, -dı, -m*
Bir mevkīʿ ***tutamadım***
Ehl-i kemāl içinde **(Diğer 1/4)**

7.) Bulundurmak, mevcut olmak.

7.1. tutar:-*(a)r*
Yıkma hātırcığım ey dāver-i maʿmūre-i nāz
Etme vīrāneyi vīrāne ki gencīne ***tutar*** **(Gazel 49/5)**

8.) Yerini doldurmak, yerine geçmek.

8.1. tuttu:-*tu*
Şimdi meydān-ı hüner cühhāle etti intikāl
Rahş-ı gül-gūnün eşekler ***tuttu*** *cevlān-gāhını* **(Müfret 7/1)**

tutalım kim:

1.) Tutalım ki; varsayalım ki.

1.1. tutalım kim:
Fennīyā lutf u ʿatāsı yine cāhilleredir
Tutalım kim *seni pür-fazl u kemāl etti felek* **(Gazel 115/6)**

tūtī:

1.) İşittiği sesleri taklit eden, bazı kelimeleri söyleyebilen papağan türünden bir kuş, dudu, dudu kuşu. Şeker ile beslenmesinden dolayı tatlı dilli oluşu ve güzel söz söyleyişi ile şiirlere konu olmaktadır.

1.1. tūtīyi:-*y, -i*
Fennī-i şīrīn-makālim nüktedānım söylesin
Mat ederdim bülbülü ***tūtīyi*** *ol gül-fem dese* **(Gazel 166/9)**

tūtī-i dil:

1.) Papağan dilli (sevgili). Tûtî; Papağan, dudu kuşu, Klasik Türk şiirinde, tatlı dilli olması yönüyle sevgili için kullanılmaktadır. Tûtînin tatlı dilli olarak anılması, şekerle beslenmesinden dolayıdır. Bununla birlikte bir ayna vasıtasıyla konuşmayı öğrendiği için, ayna ile birlikte kullanımı da yaygındır. Ayrıca renkli bir kuş oluşu da zaman zaman söz konusu edilir (Eskigün, 2006: 67).

1.1. tūtī-i dil:
Telhī-i hicri çeken ***tūtī-i dil*** *bir gün gelir*
Sāye-i laʿl-i şeker-bārında şīrin-kām olur **(Gazel 33/3)**

tūtī-i gūyā:

1.) Söyleyen, konuşan papağan

1.1. tūtī-i gūyā:-*y, -ı*
Açıl āyīne-veş tenhāda ʿarz-ı sīne-i sāf et
Ona tabʿım gibi bir ***tūti-i gūyāyı*** *vassāf et* **(Gazel 11/1)**

tūtī-i hoş-gū:

1.) Güzel söz söyleyen papağan (***bk.*** tūtī-i dil).

1.1. tūtī-i hoş-gū:
Verdi bir mahdūm o ʿālī-himmete perverdigār
Tūtī-i hoş-gū *gibi kundakta eyler zemzeme* **(Tarih 7/2)**

tūtī-i şīrīn-gū:

1.) Tatlı, hoş söz söyleyen papağan ***(bk. tūtī-i dil).***

1.1. tūtī-i şīrīn-gū:-*lar*
Vaʿd u vuslatla olursam Fennīyā hulvi'l-mezāk
Tabʿıma ***tūtī-i şīrīn-gūlar*** *eyler ser-fürū* **(Gazel 176/6)**

tūtī-i tabʿ:

1.) Papağan yaratılışlı (***bk.*** tūtī-i dil).

1.1. tūtī-i tabʿ:-*(ı)m*
Bana bir kerrecik derse Saʿīdim ol şeker-güftār
Eder ***tūtī-i tabʿım*** *türlü türlü nāmeler īcād* **(Gazel 21/9)**

1.2. tūtī-i tabʿ:-*(ı)m*
Ruh-ı dilber gibi āyīne-i şeffāf yoktur yok
Anınçün ***tūtī-i tabʿım*** *gibi vassāf yoktur yok* **(Gazel 108/1)**

tūtiyā:

1.) Göze parlaklık ve kuvvet veren sürme taşının göze sürülen tozu, tutya; sürme.

1.1. tūtiyā:
Beni menʿ etmeyin yüz sürmede hāk-i der-i yāre
Ki çeşm-i hūn-feşān hasretim bir ***tūtiyā*** *görsün* **(Gazel 160/3)**

1.2. tūtiyādır:-*dır*
ʿAmādan açdı mevcūdāt dü çeşmin ***tūtiyādır*** *bu*
ʿAdīl olmaz bu hāke misk-i ezfer kadr ü kıymette **(Tahmis 1/8)**

1.3. tūtiyāsı:-*s, -ı*
Bütün kerrūbiyānın ***tūtiyāsı*** *hāk-i pākidir*
Şu mihr-i ʿālem-ārā zerresinin tāb-nākidir **(Tahmis 1/4)**

1.4. tūtiyāsız:-*sız*
Tūtiyāsız *kaldı çeşm-i hīre-dār hasretim*
Hāk-i pā-ye maʿnevī bir iktirān ister gönül **(Kaside 29/6)**

tūtī-yi tabʿ:

1.) Papağan yaradılışlı; güzel, tatlı söz söyleyen (şair Fennî).

1.1. tūtī-yi tabʿ:-*a*
Yetişir ***tūtī-yi tabʿa*** *bu kadarcık tahdīs*
Olsun endīşe-i feyzinle gazel-hān-ı kerem **(Kaside 41/46)**

tūtī-yi terennüm-sāz-ı hikmet:

1.) Hikmeti terennüm eden papağan.

1.1. tūtī-yi terennüm-sāz-ı hikmet:
O ***tūtī-yi terennüm-sāz-ı hikmet*** *kim benim hāmem*
Makāmāt-ı sarīrī gıbta-fermā-yı ʿanādildir **(Kaside 38/42)**

tutmuş:

1.) "Tutup da, gidip de" anlamında bir şeyi yapmaya teşebbüs etme, girişme durumunu anlatan ifade.

1.1. tutmuş:-*muş*
Kalemden yād-ı vasf-ı zātını yār iltimās etmiş
O da ***tutmuş*** *sebük-mağzāne yāre iltibās etmiş* **(Tahmis 7/16)**

tutul-:

1.) Birine tutkun olmak, sevmek, âşık olmak.

1.1. tutulma:-*ma*
Gönül bir āfete düş cihānda şöhret istersen
Tutulma *her mihr-i devr-i kamerde rāhat istersen* **(Gazel 246/1)**

tutuş-:

1.) Yanmak, ateş almak; ***mec.*** Aşk ateşiyle yanıp tutuşmak.

1.1. tutuştu:-*tu*
Derūn-ı lāle yandı simsiyāh germī-i dāğımdan
Ocağ-ı gül ***tutuştu*** *āteşīn reng-i yanağımdan* **(Tahmis 7/2)**

tüvānger:

1.) Zengin; güçlü.

1.1. tüvānger:
Hāzin-i künc-i bedāyī-dir ***tüvānger*** *sözlerim*
Cān bağışlar cāna ʿ Īsā demdir ekser sözlerim **(Tahmis 4/1)**

tuz ekmek hakkı:

1.) Birinin ekmek yedirip iyilik ettiği kimse üzerindeki manevi hakkı.

1.1. tuz ekmek hakkı:-*n, -ı*
Tuz ekmek hakkını *hıfz eylemekte iʿtinā göster*
Hudādan gayre ʿarz-ı ihtiyāç etme gınā göster **(Müsebba 1/22)**

tuzak:

1.) Birini veya bir topluluğu güç duruma düşürmek için kurulan düzen.

1.1. tuzağımdan:-*(ı)m, -dan*
Maāzallāh hele hiç kurtuluş yoktur ***tuzağımdan***
Benim şimdi şeh-i şevket-ver-i iklīm-i hüsn ü ān **(Tahmis 7/8)**

U/Ū/ʿU

u:

1.) "ve" bağlacının sessiz harflerle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonra kullanılan şekli.

1.1. u:
Leb-i dildāra ne yākūt ***u*** *ne mercān diyelim*
İttifāk eyleyelim laʾl-i Bedahşān diyelim **(Gazel 148/1)**

1.2. u:
Nefsen ezkā meşreben bī-ʿayb ***u*** *ʿazmen zī-sebāt*
Zāten akdes tabʿan erfaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/5)**

1.3. u:
Seni ey zālim-geçer ***u*** *seni ey vaʿde-şiken*
Yeter ettiğin yeter ızrārıma kast u ısrār **(Kaside 43/6)**

ʿubūdiyyet:

1.) Kulluk, kulluğun gereklerini daha dikkatli bir şekilde yerine getirme, ileri derecede ibadet ve kulluk etme.

1.1. ʿubūdiyyette:-*te*
Gelirse nefse hiddet kibriyā-yı Hakkı tezkār et
Edip mahv-ı eneʾiyyet ***ʿubūdiyyette*** *isrār et* **(Müsebba 1/19)**

1.2. ʿubūdiyyetin:-*i, -n(i)*
Bir duʿā bir de ***ʿubūdiyyetin*** *ʿarz etmektir*
Kavl-i Fennīdeki efkār u hayālin sırrı **(Tarih 8/15)**

uç-:

1.) Havaya kalkıp gitmek, tayeran etmek.

1.1. uçacak:-*acak*
Bir mürg-i hazīnim ***uçacak*** *bāl ü perim yok*
Feryād edecek çırpınacak tāb u ferim yok **(Müseddes 3/6)**

1.2. uçup:-*up* (***mec.*** Ayrılmak, uzaklaşmak)
Çekilmiş ehl-i dilber hep tehī kāşāneler kalmış
Hezārānı ***uçup*** *bu gülsitānın lāneler kalmış* **(Gazel 94/1)**

1.3. uçuyor:-*(u)yor*
Kākülünden saçıyor sünbül-i sahrā kokusu
Ruhlarından ***uçuyor*** *gonca-i hamrā kokusu* **(Gazel 238/1)**

uçan kuştan haber al-:

1.) Herkesten bilgi edinmeye çalışmak, herkesten medet ummak.

1.1. uçan kuştan haber al-:-*sa, -m*
Sabādan mı ***uçan kuştan*** *mı* ***alsam*** *bir* ***haber*** *bilmem*
Ne ʿālemde ne keyfiyyettedir āyā vatan şimdi **(Gazel 220/6)**

ʿud:

1.) Öd ağacı; ateşte yakıldığı zaman güzel bir koku ifraz eden küçük ve ince çubuklar hâlinde bulunan özellikle toplantılarda tekkelerde vs. yakılan bir ağaçtır. Güzel kokusu, Klasik Türk şiirinde ele alınan özelliklerden biridir (Pala, 2017: 464).

1.1. ʿūdu:-*u*
Mazhar-ı rağbet eden ***ʿūdu*** *güzel rāyihadır*
Küberānın şerefî lutf ile ihsān iledir **(Gazel 32/4)**

2.) Odun, ağaç.

2.1. ʿudlar:-*lar*
Beni ağlatma gel ey gözleri mahmūrum gel
ʿUdlar kalb-i hazīnim gibi sūzān olsun **(Müsebba 2/18)**

ūd:

1.) Klasik Türk müziği araçlarından, iri karınlı, kirişli, mızrapla çalınan perdesiz bir müzik aleti.

1.1. ūdun:-*un*
Kurulsa meclis-i mey cām ü sahbā intizām etse
Burulsa gūşu ***ūdun*** *nağmeye mutrib devām etse* **(Muhammes 2/6)**

ʿudūl et-:

1.) Geri dönmek, sapmak, vazgeçmek.

1.1. ʿudūl et-:-*mek*
Sana yazıklar olsun irtişāya rağbet ettinse
ʿAdāletten ***ʿudūl etmek*** *için ahz-ı rüşvet ettinse* **(Müseddes 1/19)**

ufak:

1.) Küçük.

1.1. ufak:
Seni tavsīfe kifāyet mi eder endīşem
Yolu var mı bir ***ufak*** *havza sığar mı ʿummān* **(Kaside 45/47)**

1.2. ufaksın:-*sın*
Ufaksın *gerçi Fennī nuhbe-i aʾlām-ı devrānsın*
Cibāl-i şāmihāt-ı arz içinde Tūra benzersin **(Gazel 120/7)**

ufk-ı ʿātıfet:

1.) Lütuf ufku.

1.1. ufk-ı ʿātıfet:-*i, -n, -den*
Maksad erbābına karşı lemeʿān etmededir
Ufk-u ***ʿātıfetinden*** *meh-i garrā-yı ümīd* **(Kaside 46/20)**

ufūl:

1.) Batma, gözden kaybolma.

1.1. ufūlümden:-*(ü)m, -den*
Ben ol mihrim ***ufūlümden*** *eder meh rūyunu tesvīd*
Mey-i lezzet-nisār-ı laʿlimin sarhoşudur Cemşīd **(Tahmis 7/11)**

uğra-:

1.) Uğramak, ziyaret etmek.

1.1. uğradık:-*dık*
Yanağı çifte benlerle müzeyyen çok sanem gördük
Geçenler çīn-i hüsne ***uğradık*** *büt-hāneden geçtik* **(Gazel 114/3)**

1.2. uğradıkça:-*dıkça*
Başka bir tuhfesi yok zümre-i dervīşānın
Uğradıkça *ʿurefā bezmine bir Hū getirir* **(Gazel 43/7)**

1.3. uğradığın:-*dık, -ın*
Yağıyor ***uğradığın*** *karyelere hayr ü berekāt*
Geldiğin şehr-i şehīre medeniyyet geliyor **(Kaside 48/18)**

1.4. uğradın:-*dı, -n*
Gālibā ***uğradın*** *ey bād-ı sabā cānāna*
Çünkü var sende yine cennet-i meʾvā kokusu **(Gazel 238/9)**

1.5. uğramıyor:-*mı(ma), -yor*
Kimi görsek geçiyor bir nazar-ı bārid ile
Bilmiyor kimse bizi ***uğramıyor*** *yānımıza* **(Gazel 182/2)**

2.) Denk gelmek, isabet etmek, maruz kalmak.

2.1. uğradı:-*dı*
Yani verdi pençe-i tāʾūna āhir dāmeni
Çoklar ile ***uğradı*** *āhir bu mühlik* illete **(Tarih 17/4)**

2.2. uğramadı:-*ma, -dı*
Etmedi teşne-dili cürʿa-i matlab-ı reyyān
Çeşme-sār-ı emele ***uğramadı*** *rāh-ı taleb* **(Kaside 45/10)**

2.3. uğrarsa:-*r, -sa*
*Çeşme-sār-ı ʿaşkına **uğrarsa** bir kemter kalem*
Yükselir kadri feminden misk-i ezfer damlatır **(Kaside 24/38)**

2.4. uğrasın:-*sın*
Görüp de İnşikāk-ı māhı īmān etmeyen gümrāh
*Belā-yı āsumāna **uğrasın** tā ki dū-nīm olsun* **(Kaside 14/5)**

uğraş-:

1.) Bir iş üzerinde sürekli çalışmak; bir işi başarmaya çalışmak, iş edinmek.

1.1. uğraş:
Olmasın ammā derūnunda hevā-yı māl ü cāh
*Fennīyā bir işle **uğraş** tālib-i dünyā gibi* **(Gazel 233/9)**

1.2. uğraşmaktasın:-*mak, -ta, -sın*
*Şimdi **uğraşmaktasın** caʿlī bir istiğnā ile*
Evvel aldı ʿaklımı bir tavr-ı cān-bahşā ile **(Gazel 187/1)**

1.3. uğraşmışız:-*mış, -ız*
*Retk u fetk-i dehr ile **uğraşmışız** tūl-i zamān*
Çile-keşler çileler müşkül-küşālar görmüşüz **(Gazel 78/6)**

1.4. uğraşır:-*(ı)r*
***Uğraşır** her dem belā-yı hicr ile bī-çāre dil*
Sevdiğim günden beri bir rāhat-ı cān görmedim **(Gazel 156/6)**

uğrun uğrun:

1.) Gizli gizli, gizli olarak.

1.1. uğrun uğrun:
***Uğrun uğrun** seviyorsun gönül ol āfeti sen*
Bildiğim mesʾeledir nāfile inkār etme **(Gazel 185/4)**

uğruna:

1.) Yoluna, için.

1.1. uğruna:
*Sana tālib olan rızk **uğruna** pek çok riyā yapmış*
Yazıklar sana şaşkın dāne derken dāme düşmüşsün **(Gazel 129/2)**

1.2. uğruna:
*Vuslatın **uğruna** bilsen ne belālar çekti*
Dil-i āfet-zedenin hiçe mi gitsin emeği **(Gazel 229/2)**

uğrunda:

1.) "Amacında, yolunda" anlamlarında bir zarf.

1.1. uğrunda:
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime
*Eylemişken hizmetim **uğrunda** ben terk-i huzūr* **(Muhammes 4/3)**

ʿuhde:

1.) Sorumluluk.

1.1. ʿuhdende:-*n, -de*
Çık perde-i gafletten kurtul gam u mihnetten
*Havf eyle ihānetten **ʿuhdende** emānet var* **(Gazel 58/8)**

ʿukalā:

1.) Akıllılar.

1.1. ʿukalā:
*ʿ**Ukalā** hubb-ı ehıbbāyı süveydāda taşır*
Cühelā ʿādetidir sahte tekāpū dediğin **(Gazel 118/9)**

1.2. ʿukalā:
Humakā cümlesine açtı metālib kapısın
*ʿ**Ukalā** zümresini etmedi gamdan āzād* **(Taştir 2/2)**

ʿukde:

1.) Düğüm; ***mec.*** Elde edilemediği veya yapılamadığı için insanın içinde düğüm gibi kalan, içine dert olan şey.

1.1. ʿukdesini:-*s, -i, -n, -i*
Maksūd-ı süveydā-yı derūnu sezerim yok
*Yā Rab şu gönül ʿ**ukdesini** bir çizerim yok* **(Müseddes 3/27)**

ʿukde-i zānū çözül-:

1.) Dizlerinin bağı çözülmek; heyecandan ayakta duramayacak duruma gelmek.

1.1. ʿukde-i zānū çözül-:-*dü*
***Çözüldü ʿukde-i zānū** geçerken pīşgāhından*
Şaşırdın şīve-i reftār mı reh-zen misin kāfir **(Gazel 39/12)**

ūlā:

1.) Birinci, ilk; Osmanlı Devleti'nde mülki bir rütbe.

1.1. ūlā:
*Verip Enver Beye ez-cümle **ūlā** sınf-ı sānīsin*
ʿUlūvv-i şān-ı Şāhı muktezāsın eyledi icrā **(Tarih 21/3)**

ʿulemā:

1.) Âlimler, bilginler.

1.1. ʿulemā:
Rifʾat-i şānına nisbetle felek alçaktır
*ʿ**Ulemā** kadrini bu mertebe kılmış iʿzām* **(Muamma 1/8)**

ʿulemā-zāde:

1.) Âlimlerin oğulları.

1.1. ʿulemā-zādelere:-*ler, -e*
*Yetişir mi ʿ**ulemā-zādelere** zād-ı kalīl*
Yakışır mı fuzalā kıtʿasına saff-ı niʿāl **(Kaside 40/10)**

ulu:

1.) Çok büyük, yüce; Allah.

1.1. ulu:
ʿÖmrü gafletle geçirdin seni dīvāne seni
*Çıkarınca ne yaparsın **Ulu** dīvāne seni* **(Müfret 25/1)**

ulü'l-ebsār-ı evlād-ı beşer:

1.) İnsanoğlunun basiret sahipleri.

1.1. ulü'l-ebsār-ı evlād-ı beşer:-*dir*
Bakarlar cüz-i ferd-i kāʾinata çeşm-i ʿibretle
***Ulü'l-ebsār-ı evlād-ı beşerdir** Nakşibendīler* **(Kaside 36/5)**

ulü'l-ebsār-ı ʿirfān-āşinā:

1.) İrfan bilen basiret sahipleri.

1.1. ulü'l-ebsār-ı ʿirfān-āşinā:
*Ey ahālī ey **ulü'l-ebsār-ı ʿirfān-āşinā***
Bildiniz mi kimdir ol Şāh Süleymān haşmeti **(Kaside 37/52)**

ulü'l-ezkār:

1.) Zikirlerin, sözlerin sahipleri.

1.1. ulü'l-ezkāra:-*a*
Sevād-ı mümkinātı çeşm-i ʿibretten uzak tutma
*Fakat bu zikr-i mahfīyi **ulü'l-ezkāra** bildirme* **(Gazel 188/9)**

ulü'l-ihsān:

1.) İhsan, lütuf sahipleri.

1.1. ulü'l-ihsānı:-*ı*
Bütün ebnā-yı ādem tabʿ-ı diğer eylemiş peydā
Ulü'l-ihsānı *gitmiş cihānın çingāneler kalmış* **(Gazel 94/5)**

ulü'l-ʿirfān:

1.) İrfan sahipleri.

1.1. ulü'l-ʿirfāna:-*a*
Hikmetin yā Rab ***ulü'l-ʿirfāna*** *hayret-bahş olur*
Mümtenīʿdir sırrına hakkıyla tahsīl-i vukūf **(Kıt'a 3/1)**

ʿulūm-ı dīn:

1.) Din ilimleri.

1.1. ʿulūm-ı dīn:-*i*
*ʿ****Ulūm-ı dīni*** *tahsīl et teʿallümde hayā yoktur*
Güzel dinle şu nush-ı hālisānemde riyā yoktur **(Müseddes 1/2)**

ʿulūvv-i himem:

1.) Himmetlerin yüceliği.

1.1. ʿulūvv-i himem:-*e*
Sen o nisbette ʿ***ulūvv-i himeme*** *māliksin*
Ne kadar hāʾif-i himmetse Bahīl-i Sehhāl **(Kaside 40/35)**

1.2. ʿulüvv-i himem:-*i*
Vey ʿ***ulüvv-i himemi*** *revnak kālā-yı ümīd*
Ey dür-i ʿātıfeti merciʿ-i ashāb-ı emel **(Kaside 46/22)**

ʿulüvv-i himmet:

1.) Gayret, emek ve lütufların en yücesi.

1.1. ʿuluvv-i himmet:-*i*
Rubʿ-i meskūnu muhīt oldu ʿ***uluvv-i himmeti***
Kurdu tedvīr-i umūr-i ʿāleme mihver kalem **(Kaside 24/6)**

1.2. ʿulüvv-i himmet:
Sālik tarīk-ı nısfete mālik ʿ***ulüvv-i himmete***
ʿÜmrān mülk-i millete tedbīr-i bī-pāyān eder **(Tarih 16/4)**

1.3. ʿulüvv-i himmet:
Bu ʿ***ulüvv-i himmet*** *bu ʿālī-meşreb*
Bize mīrās kaldı ecdādımızdan **(Şarkı 3/6)**

ʿulüvv-i nāʾire-i hasret:

1.) Hasret ateşinin büyüklüğü.

1.1. ʿulüvv-i nāʾire-i hasret:-*i*
*ʿ****Ulüvv-i nāʾire-i hasreti*** *teskīn edeyim*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/31)**

ʿulüvv-i şān:

1.) Şanın yüceliği.

1.1. ʿulüvv-i şān:
Doğrudur her vechile reftārımız güftārımız
İstikāmetle ʿ***ulüvv-i şān*** *kazanmışlardanız* **(Gazel 77/3)**

ʿulüvv-i şān-ı şāh:

1.) Yüce, şanlı padişah (II. Abdülhamid Han).

1.1. ʿulüvv-i şān-ı şāh:-*ı*
Verip Enver Beye ez-cümle ūlā sınf-ı sānīsin
ʿ***Ulüvv-i şān-ı Şāhı*** *muktezāsın eyledi icrā* **(Tarih 21/3)**

ʿulüvv-i taʿbīr:

1.) İfade büyüklüğü, yüceliği.

1.1. ʿulüvv-i taʿbīr:
Kāmile mūcib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr
Nākısa mūris-i feyz olmaz ʿ***ulüvv-i taʿbīr*** **(Müsemmen 1/4)**

1.2. ʿulüvv-i taʿbīr:
Kāmile mūcib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr
Nākısa mūris-i feyz olmaz ʿ***ulüvv-i taʿbīr*** **(Müsemmen 1/8)**

1.3. ʿulüvv-i taʿbīr:
Kāmile mūcib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr
Nākısa mūris-i feyz olmaz ʿ***ulüvv-i taʿbīr*** **(Müsemmen 1/12)**

1.4. ʿulüvv-i taʿbīr:
Kāmile mūcib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr
Nākısa mūris-i feyz olmaz ʿ***ulüvv-i taʿbīr*** **(Müsemmen 1/16)**

1.5. ʿulüvv-i taʿbīr:
Kāmile mūcib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr
Nākısa mūris-i feyz olmaz ʿ***ulüvv-i taʿbīr*** **(Müsemmen 1/20)**

1.6. ʿulüvv-i taʿbīr:
Fāzıla mūcib-i naks olmaz edāt-ı tasgīr
Cāhile mūris-i feyz olmaz ʿ***ulüvv-i taʿbīr*** **(Müsemmen 1/24)**

1.7. ʿulüvv-i taʿbīr:
ʿĀlime mūcib-i cehl olmaz edāt-ı tasgīr
Cāhile mūris-i fazl olmaz ʿ***ulüvv-i taʿbīr*** **(Müsemmen 1/28)**

ʿulvī:

1.) Yüksek, yüce.

1.1. ʿulvī:
Binde bir çıkmaz umūmun nefʿine hizmet eden
Her dimāğa böyle ʿ***ulvī*** *arzū vermez felek* **(Gazel 113/2)**

1.2. ʿulvī:
Geldi bir ʿ***ulvī*** *ferişteh söyledi tārīhini*
Hacı Mustafā Efendi erdi kūy-ı rahmete **(Tarih 17/7)**

ʿulviyyet:

1.) Ulvilik, yücelik, yükseklik, ululuk.

1.1. ʿulviyyet:
Gözün aç āsitān-ı yāre yüz sür her seher ey dil
Felekte pāye-i hurşīd-veş ʿ***ulviyyet*** *istersen* **(Gazel 246/3)**

1.2. ʿulviyyete:-*e*
Hālıku'l-ervāh verdi feyzi rūhāniyyete
Rūh māʾildir anınçün dāʾimā ʿ***ulviyyete*** **(Tahmis 4/6)**

1.3. ʿulviyeti:-*i*
Meşreb-i pāk-i hümāyūnundaki ʿ***ulviyeti***
Şerh u tasvīr iktidār-ı hāmeden bīrūndur **(Kaside 37/28)**

1.4. ʿulviyyetini:-*i, -n, -i*
Tanımışlar keremin kadrini ʿ***ulviyyetini***
Olur ebnā-yı zemān cān ile cūyān-ı kerem **(Kaside 41/9)**

1.5. ʿulviyyetin:-*i, -n(i)*
Tabʿımın ʿ***ulviyyetin*** *ağyār yārımdan bilir*
Himmet-i şīrānemi ʿālem şikārımdan bilir **(Gazel 28/2)**

1.6. ʿulviyyetini:-*i, -n, -i*
Bildi medfūnunun ʿ***ulviyyetini***
Kıldı hem mertebe-i çarh-ı berīn **(Tarih 10/6)**

ʿulviyyet-i pīr:

1.) Şeyhin [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)] yüceliği.

1.1. ʿulviyyet-i pīr:
Sanma kim havsala-i hāmeye kırtāsa sığar
Sanma taʿrīf olunur ʿakılla ***ʿulviyyet-i Pīr*** **(Kaside 33/9)**

ʿulviyyet-i ʿünvān-ı kerem:

1.) Cömertlik unvanının yüceliği.

1.1. ʿulviyyet-i ʿünvān-ı kerem:
Her mecāliste belī sadra geçer merd-i kerīm
Gösterir kendini ***ʿulviyyet-i ʿünvān-ı kerem*** **(Kaside 41/7)**

ʿulyālan-:

1.) Yükseklenmek, yüce görünmek.

1.1. ʿulyālanmasın:-*ma, -sın*
Serve taʿlīm-i hırām et şu kadd-i dil-cū ile
Kāmetim ʿālī diye beyhude ***ʿulyālanmasın*** **(Gazel 171/5)**

um-:

1.) Bir şeyin olmasını istemek, beklemek; sanmak, tahmin etmek.

1.1. umacak:-*acak*
Dāmeninden sarılıp lutf ***umacak*** *kim kaldı*
Asya kıtʿasını kaht-ı ricāl etti felek **(Gazel 115/4)**

1.2. umar:-*(a)r*
Eʿālīden ***umar*** *ihsān esāfil böyledir ʿādet*
Eder arz u kamer şems-i ziyā-küsterden istimdād **(Gazel 22/2)**

1.3. umarım:-*(a)r, -ım*
Umarım *ʿātıfetinden bizi mahrūm etmez*
İltifāt etmedir ʿācizlere muʿtād-ı ʿAlī **(Kaside 26/8)**

1.4. umarım:-*(a)r, -ım*
Kereminden ***umarım*** *kalbimi tenvīr eyler*
Seng-i hārā-yı necef hāline kor şefkat-i Pīr **(Kaside 33/14)**

1.5. umarım:-*(a)r, -ım*
Umarım *kim nesak-ı şekl-i ʿakīme girmez*
Bir netīce verir encāmı kazāyā-yı ümīd **(Kaside 46/47)**

1.6. umduğum:-*duk, -um*
Refīk u rehberinden bellidir āyīn ü ahvāli
O hadrāü'd-deminde ***umduğum*** *evsāf yoktur yok* **(Gazel 108/4)**

1.7. umduğum:-*duk, -um*
Umduğum *sāhile yaklaşmadı keştī-i emel*
Sahn-ı girdāb-ı felākette dolandım kaldım **(Gazel 150/3)**

1.8. umduğum:-*duk, -um*
Dediğim rütbeye ermez mi ʿaceb dest-i emel
Umduğum *sūrete girmez mi heyūlā-yı ümīd* **(Kaside 46/34)**

1.9. umma:-*ma*
Soğurum ederse yād ile sohbet
Umma *benden sonra germī-i ülfet* **(Şarkı 2/3)**

ʿummān:

1.) Çok büyük engin deniz, okyanus.

1.1. ʿummān:
Seni tavsīfe kifāyet mi eder endīşem
Yolu var mı bir ufak havza sığar mı ***ʿummān*** **(Kaside 45/47)**

umul-:

1.) Beklenmek, ümit edilmek.

1.1. umulmazdı:-*maz, -dı*
Sitemden gālibā müstağfir olmuş
Umulmazdı *felekten bu ʿināyet* **(Tarih 19/9)**

ʿumūm:

1.) Bütün, tüm, kamu, genel; herkes.

1.1. ʿumūm:
Meclisinde edemez bahs-i hikem Eflātun
Habt olur belki ***ʿumūm*** *hükemā-yı Yunan* **(Kaside 45/45)**

1.2. ʿumūm:
ʿUmūm *bendegānı sāye-i lutfunda şād olsun*
Meyānında benim de kevkeb-i bahtım küşād olsun **(Muhammes 1/29)**

1.3. ʿumūma:-*a*
Yapış bir kāmilin dāmānına hakkiyle Tevhīd et
Veren zīnet ***ʿumūma*** *kul hüva'l-lahü ahad dir hep* **(Gazel 7/3)**

1.4. ʿumūma:-*a*
Kāşki şu hak sözü etmek-çün ***ʿumūma*** *īlān*
Göklere yazsa mahāretli bir üstād olsa **(Gazel 196/8)**

1.5. ʿumūma:-*a*
ʿUmūma *āsitān-ı reʿfetindir melceʾ-i mahsūs*
Yaratılmış mı vardır senden erham yā Resūlallah **(Kaside 17/4)**

1.6. ʿumūmun:-*un*
Binde bir çıkmaz ***ʿumūmun*** *nefʿine hizmet eden*
Her dimāğa böyle ulvī arzū vermez felek **(Gazel 113/3)**

1.7. ʿumūmun:-*un*
ʿUmūmun *mazhar-ı takdīri olsun yaptığın efʿāl*
Bu işler nā-becādır denmesin ʿālem becā görsün **(Gazel 160/6)**

1.8. ʿumūmun:-*un*
Olmasın mı öyle bir Şāhen-şehe cānlar fedā
Sāye-i ʿadliyle kāʾimdir ***ʿumūmun*** *rāhatı* **(Kaside 37/19)**

ʿumūmen:

1.) Bütün, tamamen.

1.1. ʿumūmen:
Sitem lāyık mıdır nāsa husūsā müʿminīn olsun
ʿUmūmen *halk-ı ʿālem şerr ü mekrinden emīn olsun* **(Müsebba 1/13)**

umūr:

1.) İşler, hususlar, hadiseler.

1.1. umūr:
Anladım vābeste-i hüküm kadardır her ***umūr***
Baʿd-ez-īn ey çarh-ı mümsik ʿarz-ı hāl etmem sana **(Gazel 3/4)**

1.2. umūrunda:-*un, -da*
İʾvicāc etme şerīʿat yolunu taʿkīb et
Müstakīm ol her ***umūrunda*** *amān hāme gibi* **(Gazel 237/10)**

1.3.umūrunda:-*u, -n, -da*
Her ***umūrunda*** *ana hüsn-i zafer versin Hakk*
Eylesin zātını bi'l-cümle ʿavārızdan emīn **(Kaside 42/37)**

1.4. umūrun:-*u, -n(u)*
Dūr-bīn ʿakılla Fennī ülüʾl-elbāb olan
Her ***umūrun*** *bed eden evvel nihāyātın görür* **(Gazel 55/5)**

umūr-ı kāʾināt:

1.) Dünya işleri.

1.1. umūr-ı kāʾināt:-*ı*
Meğerse zevk-i vaslın var iş zımnında bu sırrın
Umūr-ı kāʾinātı *böyle hep tahte'l-hüküm buldum* **(Kaside 49/7)**

unut-:

1.) Aklında kalmamak, hatırlamamak.

1.1. unutmam:-*ma, -m*
Sen de lutf eyle beni hātırdan ihrāc eyleme
*Ben **unutmam** sevgilim āşūb-ı devrānım seni* **(Gazel 224/4)**

1.2. unutmam:-*ma, -m*
Ederim zīb-i dehen nām-ı Veliy-yi niʿamı
*Bana ibzāl edilen lutfu **unutmam** zinhār* **(Kaside 43/26)**

1.3. unutmam:-*ma, -m*
*Ben seni **unutmam** mā dāme'l-hayāt*
Kavlimi fiʿlimle eylerim isbāt **(Şarkı 1/7)**

1.4. unutmayız:-*ma, -y, -ız*
Ölsek de çürüse üstühānımız
*Yine **unutmayız** eviddāmızı* **(Şarkı 8/4)**

1.5. unutmaz:-*maz*
*Gam-ı ferdāyı **unutmaz** bugün erbāb-ı kemāl*
Kürre-i hāk ser-ā-ser ferah-ābād olsa **(Gazel 196/7)**

1.6. unutup:-*up*
***Unutup** kāʾide-i hıfz-ı hukūku yoksa*
Sildiler mi bizi defterden ehıllā-yı vatan **(Gazel 165/6)**

1.7. unuttun:-*tu, -n*
Āvān-ı terakkub uzayıp gitmeyecekti
*Mevʿūdunu katʿiyyen **unuttun** mu ne yaptın* **(Gazel 123/4)**

ʿunvān:

1.) Derece, mertebe, rütbe; şan, şöhret.

1.1. ʿunvān:
Fazīletli ile bād eyliyorlar şimdi nādānı
*Bu ʿ**ünvān** kimlere lāyıktır ey üstād sen söyle* **(Gazel 197/4)**

ʿunvān-ı Cenāb-ı Fārūk:

1.) Hz. Ömer'in unvanı; Faruk unvanı (Hakkı hak olmayandan, bâtıldan ayırması ve çok âdil olması sebebiyle verilen unvan).

1.1. ʿunvān-ı Cenāb-ı Fārūk:
Müşterā ʿabd ile seyyān tutardı nefsin
*Gökte mezkūr iken ʿ**unvān-ı Cenāb-ı Fārūk*** **(Kaside 25/2)**

ur-:

1.) Vurmak.

1.1. ur:
Hākezā lāfını bilmezler eşektir bī-şek
*Sana bed söyleyene sen ne dayak **ur** ne kötek* **(Müsemmen 1/15)**

1.2. ursa:-*sa*
Sana bir tekme ile ursa āhırda bir eşek
*Sende **ursan** ona āhırda eşek kalmaz tek* **(Müsemmen 1/13)**

1.3. ursan:-*sa, -n*
Sana bir tekme ile ursa āhırda bir eşek
*Sende **ursan** ona āhırda eşek kalmaz tek* **(Müsemmen 1/13)**

1.4. ursun:-*sun*
Müʾminin yā Rab yed-i ʿirfānına olsun silāh
*Münkirin **ursun** ser-i bī-mağzına şeşber kalem* **(Kaside 24/27)**

ʿurefā:

1.) İrfan sahibi kimseler, arif olan kişiler.

1.1. ʿurefā:
*Eserinden ʿ**urefā** zevk-ı diğer hāsıl eder*
Ehl-i dil mecmaʿına neşʾe-resāndır kalemim **(Gazel 152/18)**

1.2. ʿurefā:
*Eyle mülhak ʿ**urefā** silkine Fennī kulunu*
Kuhl-ı ʿirfān nasīb eyle Hudāyā gözüne **(Gazel 195/8)**

1.3. ʿurefā:
Beni menʿetme gücenme yüzün okşamadan
*ʿĀdet olmuş ʿ**urefā** elde taşırlar çiçeği* **(Gazel 229/3)**

1.4. ʿurefādan:-*dan*
Etmez bu revişler seni menzil-res-i maksūda
*Tahsīle çalış meslek-i Hakkı ʿ**urefādan*** **(Kaside 50/12)**

ʿurefā bezmi:

1.) Ariflerin meclisi, dergâhı.

1.1. ʿurefā bezmi:-*i, -n, -e*
Başka bir tuhfesi yok zümre-i dervīşānın
*Uğradıkça ʿ**urefā bezmine** bir Hū getirir* **(Gazel 43/7)**

ʿurūc-ı āsumān et-:

1.) Gökyüzüne yükselmek.

1.1. ʿurūc-ı āsumān et-:-*mek*
*Fenersiz ʿ**urūc-ı āsumān etmek** isterim*
Cesāret edip ʿaczimle Āgāhı tanzīre **(Gazel 157/8)**

ʿurve-i vuskā-yı ümīd:

1.) Ümidin tutunacak yeri (sığınılacak yer).

1.1. ʿurve-i vuskā-yı ümīd:
Dāmen-i lutfunu ammā ki bırakmam elden
*Dil-i nā-kāme odur ʿ**Urve-i Vuskā-yı ümīd*** **(Kaside 46/37)**

usan-:

1.) (Bir kimse veya şeyden) Sıkılıp artık ondan hoşlanmaz, onu istemez duruma gelmek, bıkmak, bezmek.

1.1. usandı:-*dı*
*Nağme-i nāy-ı enīnimden **usandı** herkes*
Acıyor hāl-i diger-gūnuma hep mūr u mekes **(Müsebba 2/57)**

1.2. usandım:-*dı, -m*
*Ben **usandım** sanma āh ü figān eylemeden*
Bıkmıyorsun daha sen sīnemi kan eylemeden **(Gazel 170/1)**

1.3. usanmışlardanız:-*mış, -lar, -dan, -ız*
Dehrde dolāb-veş olmuş boşanmışlardanız
*Zīnet-i dünyāyı çok görmüş **usanmışlardanız*** **(Gazel 77/1)**

1.4. usansın:-*sın*
Bir gün bize dönmez mi ʿaceb nevbet-i ikbāl
*Dil ʿarz-ı temennādan **usansın** mı ne dersin* **(Gazel 122/6)**

ʿusāt:

1.) Asiler, isyan edenler, baş kaldıranlar.

1.1. ʿusātın:-*ın*
Ki müstebʿid değildir ʿafv-ı Haktan feth-i bāb olmak
*ʿ**Usātın** hakkıdır lā taknatū dan kām-yāb olmak* **(Müseddes 2/20)**

uslu:

1.) Akıllı, idrak sahibi.

1.1. uslu:
Cürmüm ne ki Fennī bana dildār gücenmiş
*Şāyeste midir **uslu** bir insān ʿitāba* **(Gazel 201/6)**

uslu dur-:

1.) Akıllı durmak.

1.1. uslu dur-:-*sun*
Uslu dursun *bezm-i sohbette rakīb-i har-nihād*
Sūretā bārī sözüm tutsun heyūlālanmasın **(Gazel 171/8)**

ʿusret çek-:

1.) Zorluk çekmek, zorlanmak.

1.1. ʿ**usret çek-:**-*mez, -em*
İncizāb eyler dolar bikr-i meʿānī fikrime
Çekmezem *īcād-ı mazmūn-ı cedīde* ʿ***usreti*** **(Kaside 37/94)**

ʿusret gel-:

1.) Zor, zahmetli görünmek.

1.1. ʿ**usret gel-:**-*(i)yor*
Hem barıştır beni gerdūn ile hem eyle bekām
Sana ey kān-ı kerem bunda ne ʿ***usret geliyor*** **(Kaside 48/27)**

ʿuşşak:

1.) Âşıklar.

1.1. ʿ**uşşāka:**
Bakmaz bu gün ʿ***uşşāka*** *o mağrūr-ı melāhat*
*Tāvūs gibi kendine baktıkça kabarmış***(Gazel 92/4)**

1.2. ʿ**uşşāk:**
Dīvānını evsāfı ile eyle ki imlā
ʿ***Uşşāk*** *arasında eserin muʿteber olsun* **(Gazel 134/7)**

1.3. ʿ**uşşāk:**
Neden dilsūzdur dilber niçin dilhastedir ʿ***uşşāk***
Bu sırr-ı ser-nüvişt-i müphemi keşşāf yoktur yok **(Gazel 108/2)**

1.4. ʿ**uşşāk:**
Tabʿından o āhū-nigehin refʿ-i tevahhuş
Üç beş sene ʿ***uşşāk*** *ile ünsiyyete muhtāc* **(Gazel 17/3)**

1.5. ʿ**uşşāk:**
Yā Resūlallah dökmezler seherde āb-rū
Rīş-i pākinden arar ʿ***uşşāk*** *feyz u rifʿati* **(Kıt'a 24/1)**

1.6. ʿ**uşşāk:**
Etmişler ʿ*ahd ü mīsāk olmuşlar Hakka müştāk*
Āh eyler ağlar ʿ***uşşāk*** *rūz ü leyāl içinde* **(Gazel 203/6)**

1.7. ʿ**uşşak:**
Āh eyler ağlar ʿ***uşşak***
Rūz ü leyāl içinde **(Diğer 1/12)**

1.8. ʿ**uşşāk:**-*a*
Tatlılardan tatlıdır ʿ***uşşāka*** *tedmīr-i rakīb*
Söylesin dostlar nedir tenkīl-i aʿdādan lezīz **(Gazel 24/6)**

1.9. ʿ**uşşāka:**-*a*
Neşʾe-bahşādır lebin ʿ***uşşāka*** *cām-ı Cem gibi*
Dur ayağ üzere elin aç sākiyā Hātem gibi **(Gazel 214/1)**

1.10. ʿ**uşşāka:**-*a*
Oldun mu gönül tecrübe-i ʿ*aşka muzaffer Sevdin nice dilber*
Mehpārelerin hangisi ʿ***uşşāka*** *hasendir İnsāfa gelendir* **(Müstezad 3/7)**

1.11. ʿ**uşşākı:**-*ı*
Nūş edenler iltifāt etmez şarāb-ı Kevsere
Mest eder ʿ***uşşākı*** *cām-ı sohbet-i dil-cūy-ı dost* **(Gazel 13/4)**

1.12. ʿ**uşşākı:**-*ı*
Hevā-yı zülf-i dilberdir eden ʿ***uşşākı*** *ser-gerdān*
Dolaşmış bir kıla gūyā ki bin şīr-i jiyān titrer **(Gazel 40/9)**

1.13. ʿ**uşşākı:**-*ı*
Tabʿna çok nev-edā mazmūnlar īrād edip
Vasfına mecbūr eder ʿ***uşşākı*** ʿ*ālī gözlerin* **(Tahmis 6/5)**

1.14. ʿ**uşşākını:**-*ı, -n, -ı*
Lutfu da ihyā eder ʿ***uşşākını*** *āzārı da*
Cān-fezādır can-fezā her tavrı her vaziyeti **(Kaside 37/105)**

usūl:

1.) Tarz, yöntem.

1.1. usūlü:-*ü*
Tekemmül etmemiş mi her ***usūlü*** *bizde eşʿārın*
Bilirsin ey Saʿīd ey mefhar-i ecdād sen söyle **(Gazel 197/6)**

usūl-i şiʿr ü inşā:

1.) Nazım ve nesir, şiir ve düzyazı.

1.1. usūl-i şiʿr ü inşā:-*da*
Usūl-i şiʿr ü inşāda *frenge oldular peyrev*
Nedir bu türre-hāt ey hāme-i nakkād sen söyle **(Gazel 197/5)**

utan-:

1.) Onursuz sayılacak veya gülünç olacak bir duruma düşmekten üzüntü duymak, mahcup olmak; sıkılmak, çekinmek.

1.1. utandım:-*dı, -m*
Varmaya rūy-ı siyāhımla ***utandım*** *kaldım*
Arzū çoksa da būs etmeğe dildār eteğin **(Gazel 151/3)**

1.2. utanmışlardanız:-*mış, -lar, -dan, -ız*
Ya yıkarız eşk-i nedāmetle nihān ü āşikār
Defter-i cürmün sevādından ***utanmışlardanız*** **(Gazel 77/5)**

1.3. utansın:-*sın*
Yā ben mi tecāvüz edeyim kayd-ı emelden
Yāhud felek ʿ*ahdinden* ***utansın*** *mı ne dersin* **(Gazel 122/3)**

1.4. utansın:-*sın*
Gül rūyunu gördükçe ***utansın*** *da kızarsın*
Sünbül ki göre rūyunu gülden beter olsun **(Gazel 134/2)**

utandır-:

1.) Utanmasına yol açmak, utanmasına sebep olmak.

1.1. utandırma:-*ma*
Utandırma *hesābımla beni ferdā-yı mahşerde*
Olunca fātıru'l-eşyā muhāsib yā Resūlallah **(Kaside 16/4)**

ʿUtarid:

1.) İkinci feleğin seyyaresi; Merkür gezegeni. Feleğin kâtibi sayılmaktadır. Güzel söz ve yazı ile sanatkârlığın sembolüdür. Debir-i felek de denilen bu seyyare, kâtip ve yazarların piri sayılmaktadır. Ayrıca hile ve yalancılık da onun özelliklerindendir (Şentürk, 1994: 152; Pala, 2017: 465).

1.1. ʿ**Utarid:**
Yazar gökte ʿ***Utarid*** *muttasıl medh-i Hümāyūnun*
Okur vasf-ı cemīlin Sidrede Rūhu'l-emīn her gāh **(Kaside 14/3)**

1.2. ʿ**Utārid:**
Muʿteberdir taşınır serde sevād-ı hāmem
Eder āsārımı her bār ʿ***Utārid*** *tahsīn* **(Kaside 42/27)**

1.3. ʿ**Utarid:**

*Ger bu rengīn eseri gökte ʿ**Utarid** görse*
Özenir cebhe-i gerdūna yazan bir takrīz **(Gazel 97/6)**

uy-:

1.) Davranışlarını, hareket, fikir vb. ni karşısında mevcut kimse veya şeye göre ayarlamak, ona tabi olmak, bağlı kalmak, ayak uydurmak.

1.1. uydum:-*du, -m*
*Keşf-i esrār-ı hakīkat için **uydum** ʿakla*
Tākatim kalmadı bu yolda ya yandım kaldım **(Gazel 150/5)**

1.2. uymaktan:-*mak, -tan*
*Sıyānet kıl bu ʿabd-i pür-kusūru ʿakla **uymaktan***
Televvünden halās et ehl-i temkīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/3)**

1.3. uymayan:-*ma, -y, -a*
Ol mülāzım genç iken erbāb-ı hālin bezmine
*Pīr-i ʿaşka **uymayan** Fennī gibi nādān kalır* **(Gazel 48/7)**

1.4. uymayan:-*ma, -y, -an*
Seni mesʾūl eden vicdān u efkārından ʿār eyle
*Kitāba ictihāda **uymayan** kārından ʿār eyle* **(Müseddes 1/23)**

uyan-:

1.) Uyku durumundan çıkmak.

1.1. uyanıp:-*ıp*
Görsem yüzünü ahz-ı füyūz-ı seher etsem
*Erken **uyanıp** kūyuna ʿazm-i sefer etsem* **(Gazel 149/1)**

2.) Uyku durumundan çıkmak; gaflet içinde ve olup bitenden habersiz durumda iken gerçeklerin farkına varmaya başlamak, hakikati görmek, gözü açılmak.

2.1. uyan-:
Meseldir eğri mastardan çıkan hat müstakīm olmaz
***Uyan** sūfī-i hod-bīne sekāmetten selīm olmaz* **(Gazel 68/1)**

2.2. uyan-:
Zulmet-gede-i gamda bırakma beni tenhā
*Ey tāliʿ-i hābībem **uyan** gel bana yār ol* **(Gazel 137/2)**

2.3. uyan-:
*Ne dursun **uyan** ey şemʿ-i ümīd-i dil-i zār*
Böyle fırsat mı düşer ādeme her leyl ü nehār **(Müsebba 2/26)**

2.4. uyandım:-*dı, -m*
Heves-i cāh ile çok renge boyandım kaldım
*Hāb-ı gafletden ibāretmiş **uyandım** kaldım* **(Gazel 151/1)**

2.5. uyanmışlardanız:-*mış, -lar, -dan, -ız*
Biz henüz Pīr olmadan hubb-ı sivādan geçmişiz
*Subh-ı sādık doğmadan evvel **uyanmışlardanız** (Gazel 77/6)*

2.6. uyansın:-*sın*
*ʿUyūn-ı baht-ı hābīdem **uyansın** iltifātınla*
Senin eltāfına aʿtāfına hāşā ne hāʾildir **(Kaside 38/27)**

3.) Yüze gülmek.

3.1. uyanır:-*(ı)r*
*Bilmem ki ne günde **uyanır** tāliʿ-i hufte*
Āyā ne zamānlar oluruz hürrem ü hoş-hāl **(Gazel 138/3)**

4.) Canlanmak, ümidi yeşermek.

4.1. uyanıp:-*ıp*
Nazar-ı şefkat ile baktı o meh-rū yüzüme
***Uyanıp** şemʿ-i ümīdim lemeʿān etti yine* **(Gazel 190/2)**

uyandır-:

1.) Uyku durumundan çıkarmak; gaflet içinde ve olup bitenden habersiz durumda iken gerçeklerin farkına varmaya başlamasını sağlamak, hakikati göstermek, gözünü açmak.

1.1. uyandır-:
Fezā-yı sīnemi ʿaşkınla lebrīz eyle yā Rabbī
***Uyandır** dīde-i cānı seher-hīz eyle yā Rabbī* **(Kaside 12/1)**

1.2. uyandır-:
*İltifātınla **uyandır** tāliʿ-i hābidemi*
Āsitān-ı lutfuna düştü bu ʿabd-i hāk-sār **(Kaside 39/37)**

1.3. uyandırdı:-*dı*
Ger gazūbāna nigāh eylerse ʿālī gözlerin
*Sanki gafletten **uyandırdı** yine bir gāfili* **(Tahmis 6/13)**

1.4. uyandırdı:-*dı*
Sabāh olmuş meğer ol mest-i nāzım uykudan kalkmış
***Uyandırdı** yine bin türlü āşūb-ı cihān gözler* **(Gazel 62/2)**

uyanık:

1.) Uyumamış, bidar.

1.1. uyanıktır:-*tır*
*Bir dil ki hayālinle **uyanıktır** efendim*
Mişkāt-ı muhabbettir o yanıktır efendim **(Kaside 18/1)**

uyku:

1.) Dış uyaranlara karşı bilincin tümden ya da bir bölümünün yittiği, tepki gücünün zayıfladığı ve her türlü etkinliğin büyük ölçüde azaldığı doğal dinlenme durumu.

1.1. uyku:-*da, -i, -ken*
*Yārin **uykuda iken** gerdenini takbīl et*
Ettiğin cürm ü hatā kābil-i inkār olsun **(Gazel 161/2)**

uykudan kalk-:

1.) Uykudan uyanmak.

1.1. uykudan kalk-:-*mış*
*Sabāh olmuş meğer ol mest-i nāzım **uykudan kalkmış***
Uyandırdı yine bin türlü āşūb-ı cihān gözler **(Gazel 62/2)**

uyu-:

1.) Uyku durumunda olmak.

1.1. uyudu:-*du*
***Uyudu** halk-ı beled kaldı tarāʾik tenhā*
Menzilinden daha çıkmaz mısın ey māh-likā **(Müsebba 2/12)**

1.2. uyumaz:-*maz*
Her kim haberdār ola kendi şerefinden
*Yatmaz **uyumaz** secde eder Hazret-i Hakka* **(Gazel 173/6)**

1.3. uyuyan:-*y, -an* (***mec.*** Çevresindeki olayları fark etmemek, görmemek)
*Alamaz menzilini çok **uyuyan** ibn-i sebīl*
Gözün aç bister-i gafletten uyan ağla gönül **(Gazel 135/2)**

ʿuyūn-ārā ol-:

1.) Gözlerini süslemek.

1.1. ʿuyūn-ārā ol-:-*sun*
Hudā artırsın ʿömr ü şevket-şāhānesin anın
*Cihān durdukça **olsun** taht-ı Şāhīde **ʿuyūn-ārā** (Tarih 21/4)*

ʿuyūn-ı ʿāşıkān:

1.1. ʿuyūn-ı ʿāşıkān:
Açıl ey sīm-ten çeşm-i felek bir meh-likā görsün
*ʿ**Uyūn-ı ʿāşıkān** bir tāliʿ-i saʿd āşinā görsün* **(Gazel 160/1)**

ʿuyūn-ı baht-ı hābīde:

1.) Uykuya dalmış (gaflet uykusunda olan) talih gözü.

1.1. ʿuyūn-ı baht-ı hābīde:-*m*
*ʿ**Uyūn-ı baht-ı hābīdem** uyansın iltifātınla*
Senin eltāfına aʿtāfına hāşā ne hāʿildir **(Kaside 38/27)**

uyut-:

1.) Uyumasını sağlamak, uyur duruma getirmek.

1.1. uyuttun:-*tu, -n* (***mec.*** Aldatmak, kandırmak)
Sen eski feleksin bilirim çok düzenin var
*Zengicek mi yurdun **uyuttun** mu ne yaptın* **(Gazel 123/5)**

1.2. uyutmuyor:-*ma, -yor*
*ʿAşkın beni **uyutmuyor***
Göz yaşımı kurutmuyor **(Diğer 3/3)**

uyuyan mārı īkāz et-:

1.) Uyuyan yılanı uyandırmak; ***mec.*** Bilerek ya da farkında olmadan birinin dikkatini bir yöne çekmek.

1.1. uyuyan mārı īkāz et-:-*me*
Dağıtma ey sabā geysū-yı yāri
*Amān **etme uyuyan mārı īkāz*** **(Gazel 99/2)**

uzadıkça uza-:

1.) Uzunluğu gitgide artmak; ***mec.*** Gerçekleşmesi gecikmek.

1.1. uzadıkça uza-:-*dı*
*Bir vakit **uzadıkça uzadı** rişte-i āmāl*
Olmuş meğer āmāle gönül nāfile hammāl **(Müseddes 3/4)**

uzağ ol-:

1.) Uzak olmak, uzaklaşmak.

1.1. uzağ ol-:-*ma*
İnsān olayım dersen eğer nefsini öğren
*Bir lahza **uzağ olma** huzūr-ı ʿurefādan* **(Kaside 50/8)**

uzak:

1.) Gidilmesi çok süren, çok ötelerde bulunan, ırak.

1.1. uzağımdan:-*(ı)m, -dan*
*Temennā-yı visālimle dolanırlar **uzağımdan***
Çıkarsam seyre derler ins ü cin yok bir civān şöyle **(Tahmis 7/13)**

1.2. uzaktır:-*tır*
Hayālim fotoğrafıyla aldım seni sadra
***Uzaktır** visālin gerçi kim sūretā bana* **(Gazel 4/7)**

uzak eyle-:

1.) Uzaklaştırmak, ayrı koymak.

1.1. uzak eyle-:-*y, -en, -in*
*Beni gül yüzlü halīlimden **uzak eyleyenin***
Dilerim gülşen-i ʿālemde yeri nār olsun **(Gazel 161/3)**

uzak ol-:

1.) Uzaklaşmak, yaklaşmamak.

1.1. uzak ol-:
Dil-i Fennī meleğim sabr-ı mücessem değil ā
*Ya soyun pīreheni yāhud **uzak ol** benden* **(Gazel 5/7)**

uzak tut-:

1.) Uzakta kalmasını sağlamak.

1.1. uzak tut-:-*ma*
Sebük-bārāna sudan kıl güzer enhāra bildirme
*Sevād-ı mümkinātı çeşm-i ʿibretten **uzak tutma*** **(Gazel 188/8)**

uzaktan:

1.) Yakın olmayan yerden, mesafeli olarak.

1.1. uzaktan:
***Uzaktan** seyrederken nāzenīnim nūra benzersin*
Yakīninden gehī sīme gehī kāfūra benzersin **(Gazel 120/1)**

uzan-:

1.) Uzatmak, vaktini geciktirmek.

1.1. uzansın:-*sın*
*Mīʿād-ı kerem böyle **uzansın** mı ne dersin*
İncāz-ı mevāʿīde zamān düşmeyecek mi **(Gazel 122/7)**

uzat-:

1.) Aradaki zamanı, süreyi arttırmak

1.1. uzatma:-*ma*
***Uzatma** mācerā-yı girye-i hicrānı ey hāme*
Dil-i sengīn-i yāre celb-i rahm u rikkat etmezsen **(Gazel 124/6)**

uzayıp git-:

1.) Çok fazla uzamak.

1.1. uzayıp git-:-*me, -y, -ecek, -ti*
*Āvān-ı terakkub **uzayıp gitmeyecekti***
Mevʿūdunu katʿiyyen unuttun mu ne yaptın **(Gazel 123/4)**

ʿuzlet:

1.) Bir köşeye çekilip toplumdan, insanlardan uzak, yalnız başına yaşama; tas. Görünürde halkın içinde olduğu halde kalben onlardan ayrı olma.

1.1. ʿuzlete:-*e*
*ʿ**Uzlete** katlandı minnet-tār-ı eşrār olmadı*
ʿĀferīn Fennīye gerçek merd-i ʿālī tabʿ imiş **(Gazel 232/5)**

ʿuzūbet:

1.) Tatlılık, şirinlik.

1.1. ʿuzūbet:
Lezzetli sühan ʿārife ehl-i dile mahsūs
*Her lehçede her lebde ʿ**uzūbet** bulamazsın* **(Gazel 132/2)**

uzun:

1.) Başlangıcı ile bitişi arasında fazla zaman bulunan, çok süren, çok zaman alan; çok fazla.

1.1. uzun:
Bilirsen sen seni besdir sana bu maksad-ı aʿlā
***Uzun** āmāl ile mālī gönül put-hāneden kalmaz* **(Gazel 87/3)**

uzv:

1.) Uzuv; bir vücudu meydana getiren ve belli görevleri olan parçalardan her biri, organ.

1.1. uzvun:-*u, -n*
*Hangi **uzvun** okşasam öpsem halāvet-bahş olur*
Şekker olmuş her yeri yārin ki ser-tā-pā lezīz **(Gazel 23/3)**

Ü

ü:

1.) "ve" bağlacının sessiz harflerle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonra kullanılan şekli.

1.1. ü:
Gelir de hâtıra şâyet sorarsan hâlimi ey şûh
Figânım ney sirişkim seyl ***ü*** *kaddim nündur sensiz* **(Gazel 75/3)**

1.2. ü:
Şâm-ver ***ü*** *men-hıtta-i hüsnün temâşâ etmişiz*
Dilrübâlar dilber-i ʿâlem-behâlar görmüşüz **(Gazel 78/5)**

1.3. ü:
Yoksa cism ü cânımı bu yolda hâk etsem gerek
Eylerim ʿafvin temennî ey Kerîm ***ü*** *ey İlâh* **(Tahmis 8/8)**

1.4. ü:
Şâhin-şeh-i fârûk-fer fermân-revâ-yı bahr ü ber
Haydar sirişt ***ü*** *Cem gulâm Abdülhamîd kâm-ver* **(Tarih 16/1)**

übbehet-i şân:

1.) Şanının yüceliği, büyüklüğü.

1.1. übbehet-i şân:*-ı, -n, -a*
ʿArz-ı dîdâr ile etsen bu garîbi tatyîb
Bilirim ***übbehet-i şânına*** *noksan gelmez* **(Gazel 8/4)**

üç:

1.) "Üç (3)" sayı sıfatı.

1.1. üç:
Büse vaʿd etmişdi ***üç*** *sene evvel bana yâr*
Bakarım işte o ümîd ile hâlâ gözüne **(Gazel 204/3)**

1.2. üç:
Henüz ***üç*** *yaşını etmişken ikmâl*
Ecel zahmından ettirdi şikâye **(Tarih 13/4)**

üç beş sene:

1.) Birkaç sene; geçici vakit.

1.1. üç beş sene:
Tabʿından o âhû-nigehin refʿ-i tevahhuş
Üç beş sene *ʿuşşâk ile ünsiyyete muhtâc* **(Gazel 17/3)**

üç yüz:

1.) "Üçyüz (300)" sayı sıfatı.

1.1. üçyüz:
Doymayız hânede ***üçyüz*** *senelik zâd olsa*
ʿÖmrümüz müddetinin en çoğu yüz kaç yıl iken **(Gazel 196/4)**

üçler:

1.) Bir kutup ve iki imamdan oluşan üç büyük veli, gaip erenlerinden üç ulu ermiş (Uludağ, 2016: 367).

1.1. üçler:
Geldi ***üçler*** *dediler mansıb-ı târîhinde*
Yâ niçin şüphe edersin bu ricâlin sırrı **(Tarih 8/17)**

1.2. üçler:
Çıksın ***üçler*** *çerha taʿlîk eylesin târîhini*
Eyledi tesbîh ü tahmîd ile ʿazm-i bekâ **(Tarih 12/4)**

ücret:

1.) Karşılık, bedel.

1.1. ücret:
Şu tahrîrâtı takdîm-i huzûr-ı yâr eden var mı
Beni çâkerliğe etsin kabûl ***ücret*** *makâmında* **(Gazel 213/3)**

üdebâ:

1.) Edipler, edebî eser yazan kimseler, edebiyatçılar.

1.1. üdebâ:
Üdebâ *mecmaʿına hiç yakışır mı hırvât*
Sen sen ol bir daha Yozgata ayağın basma **(Gazel 12/6)**

1.2. üdebâdan:*-dan*
Üdebâdan *birini zâyiʿ edince gerdûn*
Her ne dense yerine bir hezeyân-gû getirir **(Gazel 43/3)**

üfle-:

1.) Yanmakta olan bir şeyi söndürmek veya canlandırmak için soluk vermek.

1.1. üfleyip:*-y, -ip*
Hasret-i laʿlin ile mey yerine kan içeriz
Üfleyip *âh-ı şerer-bâr ile duhân içeriz* **(Müfret 26/1)**

üftâde:

1.) Düşkün, zavallı (âşık).

1.1. üftâdeden:*-den*
Zahiren cevr etse de geçmez yine ***üftâdeden***
ʿÂşıkın hâmisi ağyâr olmaz ancak yâr olur **(Gazel 50/4)**

1.2. üftâdedir:*-dir*
Kim ki bir mahbûb-ı cân-efzâ sever ***üftâdedir***
Cân ü serle emrini infâz için âmâdedir **(Gazel 38/1)**

1.3. üftâdelerin:*-ler, -in*
Üftâdelerin *çektiği ʿâlâm-ı tahassür*
Nevrestelerin nâzına etvârına değmez **(Gazel 65/3)**

1.4. üftâdenin:*-(n)in*
Lutfu kahrından füzûn dilber seven ***üftâdenin***
Hücresi sayf ü şitâ buhbûha-i gülzâr olur **(Gazel 50/3)**

1.5. üftâdeye:*-y, -e*
Sadâʿ-ı sır verir ***üftâdeye*** *her bâr nâz etmek*
Cenâb-ı dilrübâya muktezîdir nâzı az etmek **(Gazel 112/1)**

1.6. üftâdeyi:*-y, -i*
ʿArz-ı mihr eyleyen ***üftâdeyi*** *mahrûm etme*
Sen bilirsin ki budur aʿzam-ı erkân-ı kerem **(Kaside 41/50)**

üftâdegân:

1.) Düşkünler (sevgilinin saçına düşkün olan âşıklar).

1.1. üftâdegânı:*-ı*
Sabâ esdi zülf-i dilberi kıldı târümâr
Üftâdegânı *oldu perîşân taraf taraf* **(Gazel 104/4)**

üftâde-gân:

1.) Düşkünler (âşıklar).

1.1. üftâde-gânı:*-ı*
Müncelîdir her birinde hilye-i sürûrümüz
Güş kıldıkça eder ***üftâde-gânı*** *sîne-sûz* **(Tahmis 4/9)**

üftâde-i ʿaşk eyle-:

1.) Aşka düşürmek, âşık etmek.

1.1. üftâde-i ʿaşk eyle-:*-di*
Beni ***üftâde-i ʿaşk eyledi*** *bir mâh-ı münîr*
Taşımak âteş-i hicrânını bir emr-i ʿasîr **(Kaside 47/29)**

ülfet:

1.) Alışma, kaynaşma; görüşme, konuşma; yakınlık, ahbaplık, dostluk.

1.1. ülfet:
Karşıdan karşıya nāz etmeğe ***ülfet*** *mi denir*
Sen beni ben seni sevdikçe edersin tekdīr **(Gazel 27/3)**

1.2. ülfet:
Nedir bu sahte ʿiffet sahte ***ülfet*** *sahte istiğnā*
Selānikden mi geldin yoksa Pārisden misin kāfir **(Gazel 39/4)**

1.3. ülfeti:-*i*
Füzündur ***ülfeti*** *dehr-i ʿacūzun merd-*i *ahmakla*
Anınçün mü barışmaz yıldızım bu tāk-ı ezrakla **(Muhammes 1/31)**

1.4. ülfetin:-*(i)n*
Benimle ma-sebakta ***ülfetin*** *sūrī imiş sūrī*
Süzersin şimdi eller meclisinde çeşm-i mahmūru **(Tahmis 3/11)**

1.5. ülfette:-*te*
Nādān ile sohbette letāfet bulamazsın
Hayvān ile ***ülfette*** *nezāket bulamazsın* **(Gazel 132/1)**

ulü'l-aʿtāf:

1.) İyilik sahipleri, şefkatli kimseler.

1.1. ülü'l-aʿtāf:
Size min baʿd ***ülü'l-aʿtāf*** *ıtlāk eylesin herkes*
Bu taʿbīri senin-çün en münāsib birʿalem buldum **(Kaside 49/10)**

ülü'l-ebsār:

1.) Basiret sahipleri; anlayışı keskin olup ibret nazarıyla bakan kişiler.

1.1. ülü'l-ebsār:
Sen olmakla bütünʿālem kör olmak iktizā etmez
Deme insān meyānında ***ülü'l-ebsār*** *yoktur yok* **(Gazel 105/5)**

1.2. ulü'l-ebsāra:-*a*
Ulü'l-ebsāra *eder ders-iʿibreti taʿlīm*
Hayāl-i hattını yārin kitāba benzetirim **(Gazel 158/4)**

1.3. ulü'l-ebsāra:-*a*
İştibāh etmem olur Fennī karīn-i iʿtibār
Hālimiʿarz u beyān etsem ***ulü'l-ebsāra*** *ben* **(Gazel 168/6)**

ülü'l-elbāb ol-:

1.) Akıl sahiplerinden olmak.

1.1. ülü'l-elbāb ol-:-*an*
Dūr-bīnʿakılla Fennī ***ülü'l-elbāb olan***
Her umūrun bed eden evvel nihāyātın görür **(Gazel 55/5)**

ümem:

1.) Ümmetler; toplum, halk.

1.1. ümem:
Ol Pādişāh-ı muhterem hem zī-ʿatā hem zī-kerem
Fehm eylesin kadrin ***ümem*** *etsin yolunda terk-i ser* **(Tarih 16/6)**

ümīd:

1.) Arzu edilen bir iyiliği bekleme, umma, umut.

1.1. ümīd:
Būse vaʿd etmişdi üç sene evvel bana yār
Bakarım işte o ***ümīd*** *ile hālā gözüne* **(Gazel 204/3)**

1.2. ümīd:
Herkes āmālini ***ümīd*** *ile tahsīl eyler*
Eyledüm ben de anunçün bana peydā-yı ümīd **(Kaside 46/11)**

1.3. ümīd:
Ben bir ***ümīd*** *ile feryād ederim kūyunda*
Eyledim āhımı gūyā ki müvellā-yı ümīd **(Kaside 46/61)**

1.4. ümīd:
Okşuyor hātır-ı gam-gīnimi bir tatlı ***ümīd***
Güş-ı vicdānıma peygām-ı beşāret geliyor **(Kaside 48/28)**

1.5. ümīde:-*e*
Kim ki bir ***ümīde*** *minnetsiz olursa dest-res*
Cevf-i çarkı doldurur āsār-ı memnūniyeti **(Kaside 37/6)**

1.6. ümīdi:-i
Etseler yeʾs ile ***ümīdi*** *eğer isticvāb*
Hakla sābit olur sūret-i daʿvā-yı ümīd **(Kaside 46/8)**

1.7. ümīdim:-*(i)m*
Muhabbet bezmine bir şeb ayak bassan da cānānım
Ümīdim *şemʿini destinle īkād etsen olmaz mı* **(Gazel 207/3)**

1.8. ümīdim:-*(i)m*
Feyz-yāb olmak için dilde ***ümīdim*** *muhkem*
Çünkü sevk eylediler dergeh-i irşāda beni **(Gazel 223/8)**

1.9. ümīdim:-*(i)m*
İhsānı vāsiʿ ʿafvi bol sāʾilleri koymaz melūl
Eyler ***ümīdim*** *var kabūl Peygamber-iʿālī-cenāb* **(Kaside 20/7)**

1.10. ümīdim:-*(i)m*
Gerçi ālūde-i çirkāb-ı günāhım Fennī
Var ***ümīdim*** *ki eder rahmet-i Rahmān beni pāk* **(Gazel 116/5)**

1.11. ümīdim:-*(i)m*
Yüzde yüz vardır ***ümīdim*** *ki acır bendesine*
Nār-ı yeʾsile yanan kalbime serper selsāl **(Kaside 40/52)**

1.12. ümīdim:-*(i)m*
Sende kaldı benim ***ümīdim*** *efendim sende*
Başka kim var ki edeyim hall-i muʿammā-yı ümīd **(Kaside 46/35)**

1.13. ümīdim:-*(i)m*
Ümīdim *var ki rahmetle anar ihvān u yārānım*
Duʿā-yı hayr ile tezkār eder evlād ü akrānım **(Muhammes 2/17)**

1.14. ümīdim:-*(i)m*
Nedāmet köşesinde kaldım artık hāʾif ü melhūf
Ümīdim *yalnız lā taknatū fermānına maʿtūf* **(Müseddes 2/17)**

1.15. ümīdin:-*in*
Sen bilirsin ne demek olduğunu ***ümīdin***
Cühelā etmese de fehm-i mezāyā-yı ümīd **(Kaside 46/32)**

1.16. ümīdine:-*i, -n, -e*
Yeʾs ü ümīdi çekerse nazar-ı mīzāna
Hakk-ı rüçhān verir ***ümīdine*** *dānā-yı ümīd* **(Kaside 46/7)**

1.17. ümīdiyle:-*i, -(y)le*
Arz-ı hāl ettim ise vuslat ***ümīdiyle*** *sana*
Çık da esrārımı iʿlāna şitāb et mi dedim **(Gazel 146/4)**

1.18. ümīdiyle:-*i, -y, -le*
İşte ben bu şeref ü neşʾenin ***ümīdiyle***
Ederim bir gazel inşāsına ircāʿ-ıʿinān **(Kaside 45/50)**

ümīd et-/eyle-:

1.) Umut etmek, ummak.

1.1. ümīd et-:-*(i)yor*

*Senden **ümīd ediyor** merhamet ü ʿātıfeti*
Dil-i mihnet-zede senden ediyor istinsār **(Kaside 43/27)**

1.2. ümīd et-:-*ti*
Eşkimi dür mü kıyās etti niçin ağlatıyor
*ʿAcebā dīdelerimden ne **ümīd etti** felek* **(Gazel 110/3)**

1.3. ümīd eyle-:-*r, -im*
Līk ben ol vakte dek oldum harāb ender harāb
*Senden **ümīd eylerim** esbāb-ı maʿmūriyeti* **(Kaside 37/72)**

ümīd(i) kesil-:

1.) Umudunu kesmek, bir şeyin artık gerçekleşemeyeceği inancına varmak, ummaz olmak.

1.1. ümīd kes-: -*di*
***Kesildi** iktitāf-ı lutfundan **ümīdler** eyvāh*
Bozuldu būsitān-ı mekremet bī-āb u tāb oldu **(Gazel 226/2)**

ümīd ver-:

1.) Ümit edilmeye, umulmaya sebep olmak.

1.1. ümīd ver-:-*(i)r*
*Gāh **ümīd verir** gāh eder nāz*
Ağlar mısın güler misin ne dersin **(Şarkı 5/10)**

ümīde düşür-:

1.) Umut ettirmek, ümitlendirmek.

1.1. ümīde düşür-:-*en*
*Hep senin merhametindir **düşüren ümīde***
Āsafā gerçi değilsem de sezā-yı tesvīr **(Kaside 47/27)**

1.2. ümīde düşür-:-*(ü)r*
***Düşürür** herkesi **ümīde** mezīd keremi*
Devr-i ʿulyālarıdır devr-i dilārā-yı ümīd **(Kaside 46/21)**

ümīd-i ferah-efzā:

1.) Ferahlatan ümit.

1.1. ümīd-i ferah-efzā:
*Bu **ümīd-i ferah-efzā** ile şāyān-terdir*
Tāze bir hāme kesüb bir gazel etsem izbār **(Kaside 43/29)**

ümīd-i feyz:

1.) Bolluk, bereket ümidi; ihsan umudu.

1.1. ümīd-i feyz:
*Ben **ümīd-i feyz** ile geldim der-i aʿtāfına*
Etme mahrūm-ı ināyet ey Şeh-i ālī-tebār **(Kaside 39/36)**

ümīd-i ifākat:

1.) İyileşme ümidi.

1.1. ümīd-i ifākat:
Doğrusun söyleyiver nabzımı çok tutma tabīb
*Hasta-i ʿaşk için **ümīd-i ifākat** var mı* **(Gazel 227/5)**

ümīd-i istikbāl:

1.) Gelecekteki ümit.

1.1. ümīd-i istikbāl:-*(i)m, -e*
Oldular bādī nihāyet inkisār-ı bālime
*Pek açık gadrettiler **ümīd-i istikbālime*** **(Muhammes 4/2)**

1.2. ümīd-i istikbāl:-*(i)m, -e*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime
*Tā-be-mahşer laʿnet olsun **düşman-ı ikbālime*** **(Muhammes 4/5)**

1.3. ümīd-i istikbāl:-*(i)m, -e*
Her ne hüsn-i hizmetim varsa mesāvī tuttular
*Pek açık gadrettiler **ümīd-i istikbālime*** **(Muhammes 4/7)**

1.4. ümīd-i istikbāl:-*(i)m, -e*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime
*Tā-be-mahşer laʿnet olsun **düşman-ı ikbālime*** **(Muhammes 4/10)**

1.5. ümīd-i istikbāl:-*(i)m, -e*
Ey ahālī söyleyin Hakka riʿāyet böyle mi
*Pek açık gadrettiler **ümīd-i istikbālime*** **(Muhammes 4/12)**

1.6. ümīd-i istikbāl:-*(i)m, -e*
*Pek açık gadrettiler **ümīd-i istikbālime***
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbalime **(Muhammes 4/15)**

1.7. ümīd-i istikbāl:-*(i)m, -e*
Hükm-i nā-hak yaptılar kānūna tatbīk etmeyip
*Pek açık gadrettiler **ümīd-i istikbālime*** **(Muhammes 4/17)**

1.8. ümīd-i istikbāl:-*(i)m, -e*
*Pek açık gadrettiler **ümīd-i istikbālime***
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime **(Muhammes 4/20)**

1.9. ümīd-i istikbāl:-*(i)m, -e*
Dāʾimā fikrim yoluyla hizmete masrūf iken
*Pek açık gadrettiler **ümīd-i istikbālime*** **(Muhammes 4/22)**

ümīd-i kerem:

1.) İyilik ümidi, beklentisi.

1.1. ümīd-i kerem:-*(i)n*
*Ağzıma mühr-i sükūt vurdu **ümīd-i keremin***
Derd-i hicrānla geçti meh-visālim demedim **(Gazel 154/4)**

ümīd-i lutf:

1.) Lütuf, ihsan umma, bekleme; iyi muamele görmeyi umma.

1.1. ümīd-i lutf:
*ʿAbes şeydir **ümīd-i lutf** ile nā-cinse yalvarmak*
Ki Nemrūd-ı şakī ʿarz-ı tevāzūʿyla Halīl olmaz **(Gazel 76/5)**

ümīd-i nısfet:

1.) Hak ve adalete uygunluk ümidi.

1.1. ümīd-i nısfet:-*(i)n*
***Ümīd-i nısfetin** misbāhıdır her kalb-i mehmūmun*
Tecellī-yi hayāl-i Hazretin şevk-āver-i dildir **(Kaside 38/23)**

ümīd-i vefā:

1.) Vefa ümidi.

1.1. ümīd-i vefā:
*Vefāsızlardan **ümīd-i vefā** ʿayn-ı belāhattır*
Meseldir mā tekaddümden ki murdardan şifā gelmez **(Gazel 90/4)**

ümīd-i vuslat:

1.) Kavuşma ümidi, arzusu.

1.1. ümīd-i vuslat:-*ı*
***Ümīd-i vuslatı** ben āfītāba benzetirim*
Sirişk-i hasreti lāʿl-i müzāba benzetirim **(Gazel 158/1)**

ümīdini katʿ et-:

1.) Ümidini kesmek; umudu kalmamak.

1.1. ümīdini katʿ et-:-*me*
Mānıʿ olamaz cürm ü hatā fazl-ı kerīme
***Ümīdini katʿ etme** esīmā demedin mi* **(Gazel 239/4)**

ümīdini kes-:

1.) Bir şeyin olacağını beklememek, bir şeye kavuşamayacağını anlamak.

1.1. ümīdin(i) kes-:-*(e)r*
Yine el kaldırır ʿafv isterim Gaffār-ı Erhamdan
***Ümīdin** kim **keser** ki ben kesem Hallāk-ı ʿālemden* **(Müseddes 2/8)**

1.2. ümīdi(ni) kes-:-*mez, -em*
Ezel vaʿd-i visāl etmişti mīʿādında hulf etmez
***Ümīdim kesmezem** dildār-ı ciddiyet-penāhımdan* **(Gazel 245/3)**

1.3. (ümidini) kes-:-*em*
Yine el kaldırır ʿafv isterim Gaffār-ı Erhamdan
***Ümīdin** kim **keser** ki ben kesem Hallāk-ı ʿālemden* **(Müseddes 2/8)**

ümmīd-i ʿināyet et-:

1.) Yardım ummak.

1.1. ümmīd-i ʿināyet et-:-*ecek*
***Ümmīd-i ʿināyet edecek** başka yerim yok*
Bir başka kerem-perverim imdād-gerim yok **(Müseddes 3/42)**

Ümmü'l-Kitāb:

1.) Kitapların anası; Kur'an-ı Kerim.

1.1. Ümmü'l-Kitābın:-*ın*
*Sırr-ı Kurʾān bendedir **Ümmü'l-Kitābın** Bāsıyım*
Zī-Kemālim evc-i ʿirfānın meh-i garrāsıyım **(Kaside 35/1)**

ʿümrān:

1.) Medeniyet, ilerleme; ***mec.*** refah, saadet.

1.1. ʿümrān:
Sālik tarīk-ı nısfete mālik ʿulüvv-i himmete
*ʿ**Ümrān** mülk-i millete tedbīr-i bī-pāyān eder* **(Tarih 16/4)**

1.2. ʿümrānı:-*ı*
*Mağmūm olursa bir fuʾad ʿ**ümrānı** eyler izdiyād*
Fikr et günāhın olma şād dil mülkünü yıkmakla yap **(Kaside 20/5)**

ünsiyyet:

1.) Dostluk, yakınlık.

1.1. ünsiyyet:
Girip ihlāsla meyhāne-i ʿaşka riyādan geç
Eğer cīrān ile ünsiyyet istersen hatādan geç **(Müsebba 1/30)**

1.2. ünsiyyete:-*e*
Tabʿından o āhū-nigehin refʿ-i tevahhuş
*Üç beş sene ʿuşşāk ile **ünsiyyete** muhtāc* **(Gazel 17/3)**

ünsiyyet et-:

1.) Dostluk, ahbaplık.

1.1. ünsiyyet et-:-*mez, -sen*
Emīn ol kim görülmez vahşiyāne bir eser benden
*Eğer ey āhū gözlüm gayr ile **ünsiyyet etmezsen*** **(Gazel 124/3)**

ünsiyyet-i cāhil:

1.) Cahilin dostluğu.

1.1. ünsiyyet-i cāhil:-*de*
Fennī sakın ayrılma huzūr-ı ʿurefādan
***Ünsiyyet-i cāhilde** halāvet bulamazsın* **(Gazel 132/11)**

ünsiyyet-i dānā:

1.) Âlimin, bilginin dostluğu.

1.1. ünsiyyet-i dānā:
Fennīyā her cins hem-cinsinden istilzāz eder
*Tabʿ-ı dānāya gelir **ünsiyyet-i dānā** lezīz* **(Gazel 23/6)**

ür(ü)-:

1.) Havlamak; ***mec.*** Sözle edepsizce hücum etme, saçma sapan konuşma.

1.1. ürdüğüne:-*dük, -ü, -n, -e*
Köpeğin ʿavʿavasından buluta var mı keder
*Kārbān bakmaz itin **ürdüğüne** yola gider* **(Müsemmen 1/6)**

üss-i eşyā:

1.) Eşyanın, varlığın aslı, esası.

1.1. üss-i eşyā:-*y, -ı*
***Üss-i eşyāyı** ne bilsin sūfī-i kūteh nazar*
Asl-ı eşyāyı hakīme fikr-i ʿulyā söyletir **(Gazel 52/4)**

üst:

1.) Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı; üzeri.

1.1. üstüme:-*(ü)m, -e*
*Açmadın **üstüme** bir subh-ı meserret-āsār*
Etmedin cebheme bir pertev-şādī īsāl **(Kaside 40/2)**

1.2. üstünde:-*ü(n), -de*
*Çınarı servi dahl etme cibāl **üstünde** bulmakla*
O nahl-i nāzı istikbāl için kūhsāra çıkmışlar **(Gazel 35/3)**

1.3. üstüne:-*ü, -n, -e*
Münʿatıf olmasın ağyāra nigāh-ı keremin
*Doğmasın naʿş-ı kilāb **üstüne** nūr-ı akdes* **(Gazel 91/4)**

1.4. üstüne:-*ü, -n, -e* (binek hayvanın sırtı)
Sūfī-i merkeb-süvārı her gören güldü dedi
*Sıçramış binmiş bakın hayvān hayvān **üstüne*** **(Gazel 181/6)**

üstād:

1.) Herhangi bir ilimde veya sanat alanında bilgi ve söz sahibi olan, üstün bir yeri, tam vukufu bulunan kimse; ***tas.*** Mürşit, şeyh.

1.1. üstād:
Fazīletli ile bād eyliyorlar şimdi nādānı
*Bu ʿünvān kimlere lāyıktır ey **üstād** sen söyle* **(Gazel 197/4)**

1.2. üstād:
Kalmadı kıymeti pāzār-ı cihānda fazlın
*Var mıdır cevher-i ʿirfānı tanır bir **üstād*** **(Taştir 2/3)**

1.3. üstāda:-*a*
Sefāhat-pīşegāna ittibāʿ etme vefā yoktur
*Bir **üstāda** çerāğ ol serserīlikte safā yoktur* **(Müseddes 1/1)**

1.4. üstādımızdan:-*(ı)mız, -dan*
Hakīkat yolunu ederiz taʿkīb
*Böyle ders almışız **üstādımızdan*** **(Şarkı 3/8)**

üstād ol-:

1.) Ustalaşmak, yetenek sahibi olmak.

1.1. üstād ol-:-*sa*
Kāşki şu hak sözü etmek-çün umūma īlān
*Göklere yazsa mahāretli bir **üstād olsa*** **(Gazel 196/8)**

1.2. üstād ol-:-*(u)r, -sun*
Mahāret kesb eder hep öğrenirsin var ise sabrın
*Fünūn-ı aşkta **üstād olursun** böyle kalmazsın* **(Gazel 126/2)**

üstād-ı ezel:

1.) Ezel* üstadı; başlangıçtan beri ilim sahibi olan Allah.

1.1. üstād-ı ezel:
Başka söz sığmaz leb-i rengīn-i yāre doğrusu
*Koymuş **üstād-ı ezel** mercān mercān üstüne* **(Gazel 181/2)**

üstād-ı sühan:

1.) Söz ustası.

1.1. üstād-ı sühan:*-dır*
Fennī -i vefā-perverī hakkında der ol māh Sağ eylesin Allah
*Pākīze edā nükte-ver **üstād-ı sühandır** Mahsūl-i vatandır*
(Müstezad 3/8)

üstühān:

1.) Kemik.

1.1. üstühān:
Sen ey şīrīn-zebānım nāz ile güftāre geldikçe
*ʿIzāmım birbirinden ayrılır hep **üstühān** titrer* **(Gazel 40/5)**

1.2. üstühānım:*-(ı)m*
Ben sana senden şikāyet eylemem ben sağ iken
*Ben ölünce gel suʾāl et **üstühānım** söylesin* **(Gazel 166/7)**

1.3. üstühānımız:*-(ı)mız*
*Ölsek de çürüse **üstühānımız***
Yine unutmayız eviddāmızı **(Şarkı 8/4)**

üstühān-pāre:

1.) Kemik parçası.

1.1. üstühān-pāre:
*Sükūnet-bahş olur kelb-i ʿakūra **üstühān-pāre***
Derūn-ı kīne-gīr-i düşmeni ikrām eder tashīh **(Gazel 19/5)**

üstüne:

1.) İlişkin, üzerine, dair, hakkında.

1.1. üstüne:
*Beni bir emr-i mühim **üstüne** meʾmūr et de*
Yapamazsam o zemān kayd olunsun terkīn **(Kaside 42/18)**

üşü-:

1.) Isı yokluğundan, azlığından veya ısı kaybından etkilenmek, soğuğun etkisini duymak.

1.1. üşüdükçe:*-dükçe*
Cismini kıble ile bir gül-i rengīn edeyim
***Üşüdükçe** alayım koynuma teshīn edeyim* **(Müsebba 2/30)**

üşüt-:

1.) Üşüyüp hasta olmak, soğuk almak; delirmek, aklını yitirmek.

1.1. üşüttün:*-tü, -n*
Fennī sana tālīʿ ne zamān yār olacaktır
*Şekvā ile kendinden **üşüttün** mü ne yaptın* **(Gazel 123/7)**

üz-:

1.) Üzüntü vermek, incitmek.

1.1. üzer:*-(e)r*
*Sen halkı **üzer** herkesi bī-zār kılarsın*
Rahat edecek menzil ü mesken bulamazsın **(Gazel 128/2)**

1.2. üzme:*-me*
Yer de bulsun cürm-i māh-ı enveri Fennī kulun
***Üzme** artık cism-i pākinden çıkar pīrāheni* **(Gazel 218/5)**

1.3. üzme:*-me*
***Üzme** artık beni ey dilber-i ʿismet-āyīn*
Nigeh-i lutf ile kıl āteş-i ʿaşkı tehvīn **(Kaside 42/30)**

1.4. üzme:*-me*
***Üzme** hasretkeşini gerdani kāfūrum gel*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/3)**

üzere:

1.) Üzerine, üzerinden, üstüne.

1.1. üzere:
*Bulundum gerçi ben tasdīʿ-i serden ictināb **üzere***
Gönül ammā ki kaldı intizār u ızdırāb üzere **(Gazel 205/1)**

1.2. üzere:
Server-i kalbi istilzām eder mi vaʿd-ı bī-incāz
*Verir mi teşne-i kāna süt sevketmek serāb **üzere** **(Gazel 205/2)**

1.3. üzere:
Revā mı dāʾim olsun mu menāsıb nā-münāsibde
*Takaddüm etmeden kalsın mı bülbüller gurāb **üzere** **(Gazel 205/3)**

1.4. üzere:
Kusūrum var ise ʿafv et efendim nezd-i ʿālīde
*Gubār etmez takarrür cevher **üzere** dürr-i nāb üzere* **(Gazel 205/4)**

1.5. üzere:
Kusūrum var ise ʿafv et efendim nezd-i ʿālīde
*Gubār etmez takarrür cevher üzere dürr-i nāb **üzere** **(Gazel 205/4)**

1.6. üzere:
Niçin şād etmesin erbāb-ı ʿirfān ehl-i ʿirfānı
*Bırakmaz cevheri mecnūn dahi görse türāb **üzere** **(Gazel 205/5)**

1.7. üzere:
Değil Fennī kulun ağyār ile rāzı müsāvāta
*Takaddüm eyler elbet bülbül-i hoş-gū gurāb **üzere** **(Gazel 205/6)**

üzere kal-:

1.) Üstünde, içerisinde kalmak.

1.1. üzere kal-:*-dı*
Bulundum gerçi ben tasdīʿ-i serden ictināb üzere
*Gönül ammā ki **kaldı** intizār u ızdırāb **üzere** **(Gazel 205/1)**

üzeri(n)den kes-:

1.) Bir niteliği kendisinden mahrum etmek.

1.1. üzeri(n)den kes-:*-me*
*Pīrim beni öldürme alıp farkı serimden **Kesme üzerimden***
Feyz-i nazarın mürde-dile rūh-ı revāndır Sermāye-i cāndır
(Müstezad 2/5)

üzre:

1.) Üzerine, üstüne.

1.1. üzre:
Nikāb almış bulunsa yār vech-i māh-ı tāb üzre
Sanırsın dūd-ı ʿanber-sāya çekmiş āfitāb üzre **(Gazel 193/1)**

1.2. üzre:
Fem-i yāri temāşā eyledim güftāra geldikçe
*Yapılmış lāʾlden bir hokka gūyā dürr-i nāb **üzre** **(Gazel 193/2)**

1.3. üzre:
Sözümden dönmem aslā har dedim hardır yine cāhil
*Hatā var mı sebāt etmekde bir reʾy-i sevāb **üzre** **(Gazel 193/3)**

1.4. üzre:

Tekaddüm etmesin ehl-i kemāle cāhil-i har-gūş
Revā mı cild-i hardan deffe yaptırmak kitāb ***üzre*** **(Gazel 193/4)**

1.5. üzre:
Ne ikbālinde sābittir ne idbārında rāsihdim
Hemīşe tavr-ı ʿālem dikkat etsen inkılāb ***üzre*** **(Gazel 193/5)**

1.6. üzre:
Mukarrerdir helākın aldanırsan nakş u elvāna
Kumaşı ʿālemin dām ***üzre*** *konmuş dāneden kalmaz* **(Gazel 87/4)**

1.7. üzre:
Nikāb almış bulunsa yār vech-i māh-ı tāb üzre
Sanırsın dūd-ı ʿanber-sāya çekmiş āfitāb ***üzre*** **(Gazel 193/1)**

2.) "Amaç, koşul, zamanda yakınlık, gibilik" anlamları katan ifade "üzere".

2.1. üzre:
Kudūm-ı Şāh-ı kevneyni duyunca cāna geldik biz
Ana kul olmak ***üzre*** *ʿālem-i imkāna geldik biz* **(Gazel 69/1)**

2.2. üzre:
Sayd-ı mürga gizli dām ***üzre*** *ederler dāne ʿarz*
Katra-i eşke muʿallaktır visāl-i dilrübā **(Gazel 96/3)**

2.3. üzre:
Elinden çektiğim cevr ü gamı varsın cihān görsün
Yazılsın mācerāmız her lisān ***üzre*** *kitāb olsun* **(Gazel 159/5)**

2.4. üzre:
Eylerim senden merāmım ***üzre*** *ahz-ı intikām*
Hazret-i Mevlā eğer sağlık verirse cānıma **(Gazel 199/5)**

2.5. üzre:
Bir vākıʿa efvāh-ı leʾīmāne düşerse
Taʿbīr-i kabīh ***üzre*** *ederler anı iʿzām* **(Gazel 202/8)**

2.6. üzre:
Evvel bahār ereydi dāğ üstü bāğ olaydı
Mey sunmak ***üzre*** *sākī bir el ayağ olaydı* **(Gazel 211/1)**

2.7. üzre:
Meh ü encüm diye gösterdiği bālāda gerdūnun
Cemālin görmek ***üzre*** *taktığı bī-had meşāʾildir* **(Kaside 38/8)**

2.8. üzre:
Bildi nedir ol nükte-dān fikr-i Şeh-i şevket-nişān
ʿArz u beyān etti hemān yaptırmak ***üzre*** *bir memer* **(Tarih 16/8)**

2.9. üzre:
Şīve-i reftārını gördü dikildi kaldı serv
Bağda gözler kıyām ***üzre*** *o mevzūn kameti* **(Kaside 37/101)**

2.10. üzre:
Semāhat şīme-i mevrūse ecdād-ı ıʿzāmından
Kerem-perverliği destūr-ı tīnet ***üzre*** *fāʿildir* **(Kaside 38/9)**

2.11. üzre:
ʿArz edersin o Şehin-şāhe bu minvāl ***üzre***
Eder elbet kulunu merhametinden ifzāl **(Kaside 40/51)**

2.12. üzre:
Meserret ***üzre*** *geçmiş müddet-i ʿömrümde bir şeb yok*
Meğer kim yer yüzünde bana benzer kara kevkeb yok **(Muhammes 1/19)**

2.13. üzre:
Ārāyiş-i cihāna etmezdi ʿatf-ı rağbet
Vaktin ʿibādet ***üzre*** *imrār ederdi kendi* **(Tarih 18/2)**

2.14. üzredir:-*dir*
Derecāt ***üzredir*** *eltāfı husūsiyle anın*
Ki hazef-pāre ile cevheri tutmaz seyyān **(Kaside 45/27)**

V

vābeste:

1.) Bağlı.

1.1. vābestedir:-*dir*
*Kāʾinātın her işi bir hikmete **vābestedir***
Süt vermezsen ne günā sarf-ı tedbīr eylesen **(Gazel 130/3)**

1.2. vābestedir:-*dir*
Bilmem neye mevkūfdur ikbāl ü terakkī
*Bilmem neye **vābestedir** efzāyiş-i iclāl* **(Gazel 138/2)**

1.3. vābestedir:-*dir*
ʿAnberīn hāldedir hüsn-i cemālin sırrı
*Vālī-i ʿādile **vābestedir** āsāyiş-i nās* **(Tarih 8/9)**

vābeste-i hüküm:

1.) Hükme bağlılık.

1.1. vābeste-i hüküm:
*Anladım **vābeste-i hüküm** kadardır her umūr*
Baʿd-ez-īn ey çarh-ı mümsik ʿarz-ı hāl etmem sana **(Gazel 3/4)**

vābeste-i külfet:

1.) Sıkıntı, zorluğa bağlı.

1.1. vābeste-i külfet:
Münʿadimdir sofra-i cūdunda bū-yı imtinān
*Siyyemā **vābeste-i külfet** değildir himmeti* **(Kaside 37/10)**

vācip:

1.) Din bakımından yapılması zaruri olan, farz derecesinde olan.

1.1. vācip:
Mümkün oldukça kusūr eylemem īfāsında
*Bence **vācip** gibidir hizmet-i şükrān-ı kerem* **(Kaside 41/35)**

vaʿd:

1.) Vaat; bir işi yerine getirmek için verilen söz, söz verme.

1.1. vaʿde:-*e*
Şimden-geri gün gösterecekmiş bana devrān
*Gönlüm bu yalan **vaʿde** inansın mı ne dersin* **(Gazel 122/5)**

1.2. vaʿdimi:-*(i)m, -i*
*İncāz ederim **vaʿdimi** illā demedin mi*
Ādābı gözet lā deme fermānıma karşı **(Gazel 239/5)**

1.3. vaʿdin:-*in*
Lebinden ruhlarından būseler vaʿd eylemiş dilber
*Bu **vaʿdin** sıdkını ātīdeki bayram eder tashīh* **(Gazel 19/9)**

1.4. vaʿdini:-*i, -n, -i*
Çehre-i şāhid-i şān u şerefī mū getirir
*Münciz olmazsa eğer **vaʿdini** bir merd-i asīl* **(Gazel 43/4)**

1.5. vaʿdini:-*i, -n, -i*
*Eshāb-ı kerem **vaʿdini** etsin mi ferāmūş*
Erbāb-ı hüner yoksa aransın mı ne dersin **(Gazel 122/9)**

1.6. vaʿdini:-*i, -n, -i*
Ne çıkar aldatıp imrār-ı zamān eylemeden
*Vakt iken **vaʿdini** incāzda ihmāl etme* **(Gazel 170/2)**

1.7. vaʿdini:-*i, -n, -i*
Kām-ı visālini o şūh-ı mümtaz
*Vaʿd eder **vaʿdini** eylemez incāz* **(Şarkı 5/9)**

vaʿd et-/eyle-:

1.) Söz vermek.

1.1. vaʿd et-:-*(e)r*
Kām-ı visālini o şūh-ı mümtaz
***Vaʿd eder** vaʿdini eylemez incāz* **(Şarkı 5/9)**

1.2. vaʿd et-:-*(e)r*
*Nāzikāne **vaʿd eder** çünkü visāli gözlerin*
Karşıdan manzūrum oldukça gazālī gözlerin **(Tahmis 6/2)**

1.3. vaʿd et-:-*miş, -di*
*Būse **vaʿd etmişdi** üç sene evvel bana yār*
Bakarım işte o ümīd ile hālā gözüne **(Gazel 204/3)**

1.4. vaʿd et-:-*miş, -i, -di, -n*
*Beni tesrīre **vaʿd etmiş** idin akdemce tahrīren*
Teşekkür eylerim encāzına sābit kadem buldum **(Kaside 49/9)**

1.5. vaʿd et-:-*ti*
Gerçi lāyık değilim bezm-i visāl-i yāre
*Bir kerem sāhibi **vaʿdetti** inandım kaldım* **(Gazel 151/4)**

1.6. vaʿd eyle-:-*miş*
*Lebinden ruhlarından būseler **vaʿd eylemiş** dilber*
Bu vaʿdin sıdkını ātīdeki bayram eder tashīh **(Gazel 19/9)**

vaʿd ü ikrār:

1.) Söz verme.

1.1. vaʿd ü ikrār:-*(ı)m*
Rāz-ı mektūmuna hiç kimseyi hem-rāz etme
***Vaʿd ü ikrārım** Mevlāyı seversen bozma* **(Gazel 189/3)**

vaʿd u vuslat:

1.) Verilen söz ve kavuşma.

1.1. vaʿd u vuslat:-*la*
***Vaʿd u vuslatla** olursam Fennīyā hulvi'l-mezāk*
Tabʿıma tūtī-i şīrīn-gūlar eyler ser-fürū **(Gazel 176/6)**

vaʿd u vuslat-ı yār:

1.) Sevgiliye kavuşma sözü.

1.1. vaʿd u vuslat-ı yār:-*i*
*Rakīb-i kīneverden sakla **vaʿd u vuslat-ı yāri***
Rumūz-ı tılsım-ı genc-i nihānı māra bildirme **(Gazel 188/4)**

vaʿde-i hūbān:

1.) Güzellerin verdikleri sözler.

1.1. vaʿde-i hūbān:-*a*
*Tecvīz olunur **vaʿde-i hūbāna** inanmak*
Mümkünse eğer sāyeye envāra teşebbüs **(Gazel 15/2)**

vaʿde-şiken:

1.) Vaadini bozan, sözünde durmayan.

1.1. vaʿde-şiken:
*Seni ey zālim-geçer u seni ey **vaʿde-şiken***
Yeter ettiğin yeter ızrārıma kast u ısrār **(Kaside 43/6)**

vādī:

1.) Alan, saha, meydan.

1.1. vādīde:-*de*
Eller arsızlanarak feyz ü terakkī buluyor
*Bana ammā ki bu **vādīde** hacālet geliyor* **(Kaside 48/21)**

vaʿd-ı bī-incāz:

1.) Yerine getirilemeyen söz.

1.1. vaʿd-ı bī-incāz:
Server-i kalbi istilzām eder mi ***vaʿd-ı bī-incāz***
Verir mi teşne-i kāna süt sevketmek serāb üzere **(Gazel 205/2)**

vaʿd-i kemnūn-ı felek:

1.) Felek otunun vaadi [kemnūn: Ot (Ergin, 1996: 166)]

1.1. vaʿd-i kemnūn-ı felek:-*le*
İʿtilāya var iken kudret u istiʿdādım
Vaʿd-i kemnūn-ı felekle *oyalandım kaldım* **(Gazel 150/2)**

vaʿd-i Kemūn-ı ekābir:

1.) Yüksek makama sahip olan Kemun'un vaadi. [Kemun: Yalancılık, sözünde durmamak huyu ile meşhur bir kimse (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).]

1.1. vaʿd-i Kemūn-ı ekābir:-*le*
Vaʿd-i Kemūn-ı ekābirle *gönül şād olmaz*
Resm-i ezhār-ı çemen meclisi taʿzīr etmez **(Gazel 71/4)**

vaʿd-i memdūd:

1.) Uzun vaat.

1.1. vaʿd-i memdūd:
Nigeh-i lutf ile şād eyle sevādü'l-ʿaynım
Vaʿd-i memdūd *ile gel eyleme şeydā-yı ümīd* **(Kaside 46/63)**

vaʿd-i terfīʿ:

1.) Rütbesini, derecesini arttırma sözü, ümidi.

1.1. vaʿd-i terfīʿ:-*(i)m, -in*
Her işi sāye-i şāhānede ikmāl ettik
Vaʿd-i terfīʿimin *incāzına nevbet geliyor* **(Kaside 48/23)**

vaʿd-i ʿUrkūb:

1.) Urkub / Aşil'in vaatleri (Johnson, 1852: 849). Aşil (Akhilleus); bilhassa Homeros'un İlyada destanında adı geçen Yunan mitolojisinin en önemli kahramanlarından biri olup gücü, cesareti öfkesi, acımasızlığı ve Truva Savaşı'na katılmasıyla anlmaktadır (Öztürk, 2017).

1.1. vaʿd-i ʿUrkūb:-*u*
Bī-vefā bulduğumuz herkesi ithām ederiz
Vaʿd-i ʿUrkūbu *hakīkatte cināyet sayarız* **(Gazel 80/5)**

vaʿd-i visāl et-:

1.) Kavuşma sözü vermek.

1.1. vaʿd-i visāl et-:-*miş, -ti*
Ezel ***vaʿd-i visāl etmişti*** *mīʿādında hulf etmez*
Ümīdim kesmezem dildār-ı ciddiyet-penāhımdan **(Gazel 245/3)**

vādī-i muzlim-i cehl:

1.) Cehaletin, cahilliğin karanlık vadisi.

1.1. vādī-i muzlim-i cehl:-*e*
Vādī-i muzlim-i cehle *koşarak gitmektir*
Hüner ü maʿrifetin kadrini tenzīl etmek **(Gazel 117/5)**

vāh:

1.) "Yazık!" anlamında olup üzüntü, keder bildiren bir ünlem.

1.1. vāh:
Āteş-i ʿaşkınla yandım eylerim efgān ***vāh***
Vuslatın arzū ederler ʿāşıkān ey yüzü māh **(Tahmis 8/11)**

vāh-ı süveydā:

1.) Gönüldeki feryat figanlar (***bk.*** süveydā).

1.1. vāh-ı süveydā:-*da*
Merciʿ mi bulur böyle tereddütlü zamāʾir
Müphem kalacak ***vāh-ı süveydāda*** *serāʾir* **(Müseddes 3/26)**

vahīm ol-:

1.) Çok tehlikeli, tehlikeli sonuç doğuracak nitelikte olmak.

1.1. vahīm ol-:-*maz*
Büyük korku Hudā göstermesin gaflettedir yoksa
Emīn ol ehl-i zikrin gāye-i hāli ***vahīm olmaz*** **(Gazel 68/6)**

vahşiyāne:

1.) Vahşice.

1.1. vahşiyāne:
Emīn ol kim görülmez ***vahşiyāne*** *bir eser benden*
Eğer ey āhū gözlüm gayr ile ünsiyyet etmezsen **(Gazel 124/3)**

vāʿiz:

1.) Dini öğütlerde bulunan kişi, zahit (***bk.*** zāhid).

1.1. vāʿiz:
Ger etsen bin nasīhat kimse almaz bir pula ***vāʿiz***
Mey-āşām ol güzeller meclisinde hürmet istersen **(Gazel 246/7)**

1.2. vāʿiz:
ʿĀşıkın tabʿından ey ***vāʿiz*** *dönerdin der-ʿakab*
Lāhzacık manzūrun olsaydı o şūh-ı işve-kār **(Kaside 39/49)**

1.3. vāʿizin:-*in*
Secde-gāh et pīr-i ʿaşkın āsitānın Fennīyā
Vāʿizin *semʿ-ı kabūle alma şathiyyātını* **(Gazel 240/5)**

vāʿızā:

1.) "Ey vaiz, zahit!" anlamında seslenme ünlemi.

1.1. vāʿızā:
Dinlemem öyle kuru efsāne makbūlüm değil
Mağz-ı Kurʾāndan hakīkatten haber ver ***vāʿızā*** **(Gazel 140/5)**

vakʿa-i dil-sūz:

1.) Yürek yakan olay (Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi olayı).

1.1. vakʿa-i dil-sūz:-*a*
Tahammül eylemek bu ***vakʿa-i dil-sūza*** *kābil mi*
Bilenler Kerbelā hālinʿayān ağlar nihān ağlar **(Gazel 249/3)**

vakfet-:

1.) Adamak, bir şeyin bütününü bir işe vermek.

1.1. vakfettim:-*ti, -m*
Zīr-i akdāmına vazʿ etmek için yüzlerimi
Reh-i teşrīfine ***vakfettim*** *iki gözlerimi* **(Müsebba 2/22)**

vakf-ı ʿazāb et-:

1.) Kederi, sıkıntıyı durdurmak.

1.1. vakf-ı ʿazāb et-:-*tik, -(i)miz*
Sanki tevsīʿ-i maʿīşet yolunu tutmaktır
Dem-be-dem nefsimizi ***vakf-ı ʿazāb ettiğimiz*** **(Gazel 73/6)**

vakf-ı nazar et-/eyle-:

1.) Bakışları bir şey üzerine bağlı kılmak; sürekli bakmak.

1.1. vakf-ı nazar et-:-*se, -m*

Gösterse felek sūret-i maksūdu bu yüzden
Āyīne-i ruhsārına ***vakf-ı nazar etsem*** **(Gazel 149/2)**

1.2. vakf-ı nazar eyle-:-*di, -m*
Eyledim vakf-ı nazar *āyīne-i dīdārına*
Bir tebessümden ibāret vech-i meşrūtiyeti **(Kaside 37/106)**

vakf-ı vücūd eyle-:

1.) Vücudunu, varlığını tamamıyla bir şey veya kimseye vermek, bağlamak.

1.1. vakf-ı vücūd eyle-:
Cihet-i hayra fakat ***vakf-ı vücūd eyle*** *derim*
Diyemem vāsıta-i hayr ü şer ol nāme gibi **(Gazel 237/3)**

vākıʿa:

1.) Olmuş olan şey, geri çevrilmesi mümkün olmayan olay, olgu.

1.1. vākıʿa:
Vākıʿā *çoktandır ammā hep muvāfık vākıʿa*
Eski demler yāre yanlışlıkla rüʾyā gelmesin **(Gazel 167/4)**

1.2. vākıʿa:
Bir ***vākıʿa*** *efvāh-ı leʾīmāne düşerse*
Taʿbīr-i kabīh üzre ederler anı iʿzām **(Gazel 202/8)**

2.) Gerçi, her ne kadar, filvaki.

2.1. vākıʿā:
Vākıʿā çoktandır ammā hep muvāfık ***vākıʿa***
Eski demler yāre yanlışlıkla rüʾyā gelmesin **(Gazel 167/4)**

2.2. vākıʿā:
Vākıʿa *gayr-ı muvāfık söz olunmaz ısgā*
Etme kāʾillerini zahmet alıp istiksā **(Müsemmen 1/27)**

vākıf:

1.) Bilen, haberdar olan, farkında olan.

1.1. vākıf:
Felek mānendini göstermeden izhār-ı ʿacz etsin
Mizāc-ı kevne ***vākıf*** *Şehr-i yārı bī-muʿādildir* **(Kaside 38/6)**

1.2. vākıftır:-*tır*
Mācerā-yı ʿaşka ***vākıftır*** *nihān ü āşikār*
Dāne dāne derdimi eşk-i revānım söylesin **(Gazel 166/4)**

vākıf ol-:

1.) Bilmek, öğrenmek, haberdar olmak.

1.1. vākıf ol-:-*an*
Nādirdir ***olan*** *nefsinin esrārına* ***vākıf***
Gāfil bulunur ekser insān şerefinden **(Gazel 173/4)**

1.2. vākıf ol-:-*sun*
Vākıf olsun *olmasın Fennī vefādan bī-haber*
Hāsılı değsin çekersen nāz ü istiğnāsını **(Gazel 219/9)**

vākıf-ı esrār ol-:

1.) Sırlara vakıf olabilmek, öğrenebilmek; gizli sırlardan haberdar olmak.

1.1. vākıf-ı esrār ol-:-*a, -maz*
Derde tekeffül etmeyen ***vākıf-ı esrār olamaz***
Hāre tahammül etmeyen dāhil-i gülzār olamaz **(Gazel 74/1)**

1.2. vākıf-ı esrār ol-:-*sa*
Hasbihāl etmeğe bir parça tenezzül etse
Anlasa derd-i dili ***vākıf-ı esrār olsa*** **(Gazel 184/2)**

vākıf-ı eştāt-ı şuʾūn:

1.) Olayların, hadiselerin türlerini bilen (Ankara valisi Cevad Bey).

1.1. vākıf-ı eştāt-ı şuʾūn:
ʿĀrif-i sırr-ı hikem ***vākıf-ı eştāt-ı şuʾūn***
Mālik-i reʾy-i zerrīn sāhib-i miknet geliyor **(Kaside 48/9)**

vākıf-ı maʿnā-yı ināyet:

1.) Lütfun anlamını, ne demek olduğunu bilen.

1.1. vākıf-ı maʿnā-yı ināyet:
Ki benim ***vākıf-ı maʿnā-yı ināyet*** *şimdi*
Dersi hep benden alır nükte-şināsān-ı kerem **(Kaside 41/40)**

vākıf-ı sırr-ı meʿād:

1.) Ahiret sırlarını bilen (Hz. Abdülkadir Geylanî).

1.1. vākıf-ı sırr-ı meʿād:
Şāh-ı maʿnā hāce-i dānā-yı ders-i men aʿref
Kāşif-i hāl-i süveydā ***vākıf-ı sırr-ı meʿād*** **(Kaside 27/5)**

vākıʿ-ı hāl:

1.) Hâlin hakikati.

1.1. vākıʿ-ı hāl:-*e*
Vākıʿ-ı hāle *muvāfiktır değildir iftirā*
Rifʿati bunca gama dūçār eden ey mehlikā **(Tahmis 6/17)**

vakit:

1.) Zaman, an, süre.

1.1. vakit:
Fennī ne ***vakit*** *vazgeçeceksin bu hevādan*
Yāhū ne zamān kābil-i ʿirfān olacaksın **(Gazel 131/5)**

1.2. vakit:
Bilmem ne zamān parlayacak kevkeb-i āmāl
Bilmem ne ***vakit*** *deprenecek tevsen-i ikbāl* **(Gazel 138/1)**

1.3. vakit:
Ol ***vakit*** *sābit olur sıdkı bu ʿabd-i ʿācizin*
Ol zamān eyler tahakkuk hakk-ı rüçhāniyeti **(Kaside 37/59)**

1.4. vakitte:-*te*
İntizār āteşine yakma süründürme beni
Az ***vakitte*** *olayım nāʾil-i ʿālā-yı ümīd* **(Kaside 46/50)**

1.5. vaktinde:-*i, -n, -de*
İltifāt etmez ona kimse geniş ***vaktinde***
O olur vakt-i zarūrette meded-kār-ı enām **(Muamma 1/5)**

1.6. vaktin:-*i, -(n)i*
Ārāyiş-i cihāna etmezdi ʿatf-ı rağbet
Vaktin *ʿibādet üzre imrār ederdi kendi* **(Tarih 18/2)**

vakit olur:

1.) Vakti, zamanı gelmek.

1.1. vakit olur:-*(u)r*
Bir ***vakit olur*** *ki kalbe olur tek gubār-bār*
Bir dem gelir ki olmaz olur bir tebār-bār **(Kıt'a 7/1)**

1.2. vakt olur:-*(u)r*
Eyleriz hātır-ı ahbāba riʿāyet her bār
Vakt olur *hasmı da şermende-i ikrām ederiz* **(Gazel 80/3)**

1.3. vakt olur:-*(u)r*
Vakt olur *ağzın açıp nāsa çatal dil gösterir*
Herkesi tehdīd eder manende-i ejder kalem **(Kaside 24/22)**

vakt iken:

1.) "Vakit olur; gün gelir, zaman gelir" anlamlarına gelerek; gelecekte ulaşılması umulan bir zamanın, günün, anın geleceğini belirmek için kullanılan bir ifade.

1.1. vakt iken:
Ne çıkar aldatıp imrār-ı zamān eylemeden
Vakt iken *vaʿdini incāzda ihmāl etme* **(Gazel 170/2)**

vakt u hāl:

1.) Paraca olan vaziyet (Devellioğlu, 2007: 1323). Hâli vakti; durum, vaziyet.

1.1. vakt u hāl:
Vakt u hāl *maʿlūmdur ey āşūb-ı devrānım sana*
Var ise noksānı Fennînin efendim ʿafüv kıl **(Gazel 2/9)**

vakt ü zamān:

1.) Vaktinde, zamanında; uygun zamanda.

1.1. vakt ü zamān:
Zādını ***vakt ü zamān*** *ile tedārik edegör*
Ebedī besleyemez çünkü bu vīrāne seni **(Gazel 230/2)**

vakt-i çemen:

1.) Çimenlik, yeşillik zamanı; bahçe, bahar vakti.

1.1. vakt-i çemen:-*dir*
Gelsin edelim yār ile tevsī-i muhabbet Tevsīk-i meveddet
Hengām-ı safā mevsim-i gül ***vakt-i çemendir*** *Tīzāb-ı mihendir*
(Müstezad 3/3)

vakt-i fırsat:

1.) Fırsat vakti, zamanı.

1.1. vakt-i fırsat:
Var iken elde kuvvet etme dirīğ-ı himmet
Zīrā ki ***vakt-i fırsat*** *vakt-i zevāle benzer* **(Gazel 63/2)**

vakt-i hazān:

1.) Sonbahar mevsimi.

1.1. vakt-i hazān:
Pīr ü civān zaʿf u tüvān başka başkadır
Bād-ı vezān ***vakt-i hazān*** *başka başkadır* **(Gazel 64/1)**

vakt-i icābet:

1.) Kabul etme vakti; uygun zaman.

1.1. vakt-i icābet:
Fennīyā oldu tegazzülde karīn-i encām
Sıdk ile eyle duʿā ***vakt-i icābet*** *geliyor* **(Kaside 48/37)**

vakt-i seher:

1.) Seher vakti.

1.1. vakt-i seher:-*de*
Bī-haber ***vakt-i seherde*** *gelse dilber kāşki*
Ben de bir gün görsem ellerle berāber kāşki **(Gazel 215/1)**

vakt-i zarūret:

1.) Zorluk, sıkıntı zamanı.

1.1. vakt-i zarūret:-*te*
İltifāt etmez ona kimse geniş vaktinde
O olur ***vakt-i zarūrette*** *meded-kār-ı enām* **(Muamma 1/5)**

vakt-i zemistān:

1.) Kış mevsimi; ***mec.*** Kara günler; sıkıntılı günler.

1.1. vakt-i zemistān:-*da*
Cevr-i devre kıl tahammül tezgeçer bu kara gün
Fennīyā ***vakt-i zemistānda*** *çabuk akşām olur* **(Gazel 33/8)**

vakt-i zevāl:

1.) Yok olma zamanı, yokluk zamanı; öğle zamanı.

1.1. vakt-i zevāl:-*e*
Var iken elde kuvvet etme dirīğ-ı himmet
Zīrā ki vakt-i fırsat ***vakt-i zevāle*** *benzer* **(Gazel 63/2)**

vaktiyle:

1.) Zamanında, uygun zamanda.

1.1. vaktiyle:
Fennīyā ʿāşıkının ʿāşıkıdır maʿşūkum
Bana her sırrını ***vaktiyle*** *ʿayān etti o şūh* **(Gazel 20/5)**

vālī ol-:

1.) Valilik görevinde bulunmak.

1.1. vālī ol-:-*du*
Sevinsin Ankara etsin tefahhur
Ki ***Vālī oldu*** *bu sāhib-i fetānet* **(Tarih 19/7)**

vālideyn:

1.) Anne ve baba.

1.1. vālideynin:-*(i)n*
Nūr-ı ʿaynim sen safā-yāb ol visāl-i Hakkla
Vālideynin *derd-i hicrānınla her bār ağlasın* **(Gazel 250/7)**

1.2. vālideyniyle:-*i, -(y)le*
Vālideyniyle *maʿan olsun İlāhī kāmrān*
Oldular başbaşa ihvān ü hūşyāverdī şād **(Tarih 6/5)**

vālih u hayrān:

1.) Hayret ve hayran (***bk.*** hayrān).

1.1. vālih u hayrān:
Kūy-ı yāri dūr edip vuslatla mesʿūd olmayan
Aldırır ʿakl u şuʿūru ***vālih u hayrān*** *gider* **(Gazel 45/2)**

vālihān-ı ʿārız:

1.) Yanağın şaşkını olan kimse; yanağının güzelliği ile şaşırıp kalmış kimseler.

1.1. vālihān-ı ʿārız:-*(ı)m, -dır*
Durup karşımda saf saf ser-fürū eyler bana hūbān
Humāre ***vālihān-ı ʿārızımdır*** *cümle dildārān* **(Tahmis 7/9)**

vālī-i ʿādil:

1.) Adaletli vali (Ankara valisi Sırrı Paşa).

1.1. vālī-i ʿādil:
ʿAnberīn hāldedir hüsn-i cemālin sırrı
Vālī-i ʿādile *vābestedir āsāyiş-i nās* **(Tarih 8/9)**

vālī-i Ankara ol-:

1.) Ankara valisi olmak.

1.1. vālī-i Ankara ol-:-*sa*
Nokta darb etmiş idim çıktı o fālin sırrı
Vālī-i Ankara olsa *diye Sırrı Paşa* **(Tarih 8/11)**

vāli-i vālā-şān:

1.) Şanı yüce vali (Giritli Sırrî Paşa).

1.1. vāli-i vālā-şān:-*dır*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
*O bir **Vāli-i vālā-şāndır** ʿömrü müstezād olsun* **(Muhammes 1/28)**

vālīlik:

1.) Vali olma durumu, vali görevi.

1.1. vālīliğin:-*i, -n(i)*
*Mīr-i Memdūha verdi Ankara **Vālīliğin***
Büyük Iutuflar etti eshāb-ı fazīlete **(Tarih 9/4)**

1.2. vālīliğin:-*i, -n(i)*
*Ankara **Vālīliğin** ihrāz edip*
Geldi o insān-ı ferişteh-simāt **(Tarih 20/4)**

vālī-yi vilāyet:

1.) İl valisi (Ankara valisi Cevad Bey).

1.1. vālī-yi vilāyet:
Yani gerdūne-i ikbāline sürʿat vererek
*Merkez-i ʿadline **Vālī-yi vilāyet** geliyor* **(Kaside 48/13)**

vallāhi:

1.) "Allah'a and olsun ki, Allah hakkı için" anlamlarında bir yemin sözü.

1.1. vallāhi:
İsāra çalış varını meyl eyleme māla Aldanma hayāle
*İsnād-ı vefā ʿāleme **Vallāhi** yalandır Billāhi yalandır* **(Müstezad 2/3)**

var:

1.) Bulunma, mevcut olma.

1.1. var:
*Bilir misin neler **var***
Erbāb-ı hāl içinde **(Diğer 1/6)**

1.2. var:
Ağlar hemīşe çeşm-i cān
*Gönlümde bir gam **var** benim* **(Diğer 5/1)**

1.3. var:
*Ben ʿācizim bende ne **var***
Hükmümde yoktur zerre var **(Diğer 5/9)**

1.5. var:
Vakt u hāl maʿlūmdur ey āşūb-ı devrānım sana
***Var** ise noksānı Fennīnin efendim ʿafüv kıl* **(Gazel 2/9)**

1.6. var:
*Dilde mādāmki **var** sana fart-ı muhabbetim*
Gam-ı hicri andırır ne etsen cezā bana **(Gazel 4/5)**

1.7. var:
İştirāk et derdime ey derdimin dermānı gel
*Firkatinle **var** dil-i şeydāda bir şüʿūn-ı garīb* **(Gazel 6/3)**

1.8. var:
*Doğrudan doğruya söz söylemede ʿaczin **var***
Sen bu güftār ile şāʿir olacaksın heyhāt **(Gazel 12/4)**

1.9. var:
Var mı bir şey ʿāşıka lāʿl-i dilārādan lezīz
*Sor bilenlerden ne **var** dünyāda sahbādan lezīz* **(Gazel 24/1)**

1.10. var:
*Efendim rahm-ı insāf et gözümde eşk-i ālim **var***
Dilimde sūziş-i hasret elimde ʿarz-ı hālim var **(Gazel 25/1)**

1.11. var:
Efendim rahm-ı insāf et gözümde eşk-i ālim var
*Dilimde sūziş-i hasret elimde ʿarz-ı hālim **var*** **(Gazel 25/1)**

1.12. var:
Niçin iʿzāb edersin gönlümü cevr ü ʿitābınla
*Benim de Hālıkım perverdigār-ı zīl-Celālim **var*** **(Gazel 25/3)**

1.13. var:
Benimçün kūy-ı gurbette ikāmet mümteniʿ ammā
*Melāhat bağının mahsūlü bir nevres-nihālim **var*** **(Gazel 25/4)**

1.14. var:
Temāşā eyledikçe zülf-i yāri vech-i pākinde
*Derīn bir derde düştüm inceden ince hayālim **var*** **(Gazel 25/5)**

1.15. var:
*Revnak-ı rūyun ruh-ı ʿAzrāda görmüş **var** mıdır*
Pertev-i hüsnün meh-i garrāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/1)**

1.16. var:
Revnak-ı rūyun ruh-ı ʿAzrāda görmüş var mıdır
*Pertev-i hüsnün meh-i garrāda görmüş **var** mıdır* **(Gazel 26/1)**

1.17. var:
Var ise görmüşte şerminden yere girmiştir ay
*ʿAks-i māh-ı rūyunu deryāda görmüş **var** mıdır* **(Gazel 26/2)**

1.18. var:
Var ise görmüşte şerminden yere girmiştir ay
*ʿAks-i māh-ı rūyunu deryāda görmüş **var** mıdır* **(Gazel 26/2)**

1.19. var:
Miske teşbīh eyleyen kılsın hatāsın iʿtirāf
*Būy-ı zülfün ʿanber-i sārāda görmüş **var** mıdır* **(Gazel 26/3)**

1.20. var:
Yerde ben keşf etmedim ey meh senin mānendini
*Bilmem ammā ʿālem-i bālāda görmüş **var** mıdır* **(Gazel 26/5)**

1.21. var:
Yok ki görsün de rivāyet eylesin meşhūdunu
*Hüsnüne benzer hüsün dünyāda görmüş **var** mıdır* **(Gazel 26/6)**

1.22. var:
Es-Salā meydāna çıksın Fennīyā gördüm diyen
*Mislini sūret değil maʿnāda görmüş **var** mıdır* **(Gazel 26/7)**

1.23. var:
***Var** husūf-āsā yine çehrende zıll-i infiʿāl*
Ey kamer-talʿat senin sevmekte noksānın nedir **(Gazel 29/2)**

1.24. var:
*Dil verirsen şehrimizde dilrübādan çok ne **var***
Bī-mürüvvettir demezsen āşinādan çok ne var **(Gazel 47/1)**

1.25. var:
Dil verirsen şehrimizde dilrübādan çok ne var
*Bī-mürüvvettir demezsen āşinādan çok ne **var*** **(Gazel 47/1)**

1.26. var:
Sen çalış çeşminde istiʿdād peydā etmeğe
*ʿĀrife āyīne-i ʿibret-nümādan çok ne **var*** **(Gazel 47/3)**

1.27. var:
Lezzet-i ʿaşka alıştırsın dimāğın merd olan
*Yoksa gāv-i mīşe benzer pā-resādan çok ne **var*** **(Gazel 47/4)**

1.28. var:
Şu cihānda yokluk erbāb-ı maʿārif yokluğu
*Fennīyā zīr-i felekte jāj-hādan çok ne **var*** **(Gazel 47/5)**

1.29. var:
Yāri germ ü nerm eder āhım sirişk-i firkatim
Neyde meyde hālet-i sūziş-fezādan çok ne ***var*** **(Gazel 47/2)**

1.30. var:
Bir şūh-ı cihān sevdim gönlümde muhabbet ***var***
Düştüm şerer-i ʿaşka sīnemde harāret var **(Gazel 58/1)**

1.31. var:
Bir şūh-ı cihān sevdim gönlümde muhabbet var
Düştüm şerer-i ʿaşka sīnemde harāret ***var*** **(Gazel 58/1)**

1.32. var:
Pek zār ü nizār oldum takrīre liyākat yok
Ancak gam-ı firkatten hāmemde şikāyet ***var*** **(Gazel 58/4)**

1.33. var:
Her cevri o dildārın bir müjde-i vuslattır
Hoş gör anı ey cānım sonunda saʿādet ***var*** **(Gazel 58/5)**

1.34. var:
Bilmem ne arar gönlüm ārām ü karār etmez
Aʿmāk-ı hayālimde bilsem ki ne hālet ***var*** **(Gazel 58/6)**

1.35. var:
Bir Pīr dedi Fennī esrārını fāş etme
Cān ile kabūl ettim reʾyinde isābet ***var*** **(Gazel 58/7)**

1.36. var:
Çık perde-i gafletten kurtul gam u mihnetten
Havf eyle ihānetten ʿuhdende emānet ***var*** **(Gazel 58/8)**

1.37. var:
Ey kilk-i hüner-perver ey fāzıl-ı şīrīn-ter
Sen durma hemān söyle nutkunda ʿazūbet ***var*** **(Gazel 58/9)**

1.38. var:
Dānā ile hem-bezm ol nādāna yakın olma
Dānā ile nādānın vechinde ʿalāmet ***var*** **(Gazel 58/10)**

1.39. var:
Ey bād-ı seher yāre kıl ʿarz-ı selām ammā
Ādāba özen gāyet tabʿında nezāket ***var*** **(Gazel 58/11)**

1.40. var:
Tek bana hitāb etsin isterse ʿitāb etsin
Sermest ü harāb etsin zımnında ʿināyet ***var*** **(Gazel 58/2)**

1.41. var:
Gönül senden geçer mi sende cānā dilrübālık ***var***
Husūsā tā ezelden beynimizde āşinālık var **(Gazel 60/1)**

1.42. var:
Gönül senden geçer mi sende cānā dilrübālık var
Husūsā tā ezelden beynimizde āşinālık ***var*** **(Gazel 60/1)**

1.43. var:
Harīm-i ʿafvine ettim dehālet her kusūrumla
Kusūrumdan güzer kıl serde sultānım gedālık ***var*** **(Gazel 60/2)**

1.44. var:
Tecessüs eyledim ayrılmıyor dil kūy-ı ʿaşkından
Ne yapsın gālibā bī-çārecikde mübtelālık ***var*** **(Gazel 60/3)**

1.45. var:
Bu ʿabd-i aʿcezi yā Rab rehā-yāb eyle gafletten
Ki yār āgūş-ı vuslatta henüz bende cüdālık ***var*** **(Gazel 60/5)**

1.46. var:
Mübtezelān muhteremān başka başkadır
Var *mı gümān halk-ı cihān şuʿbe şuʿbedir* **(Gazel 64/4)**

1.47. var:
Sayılmaz hudʿalar ***var*** *nakş u elvānında gerdūnun*
Füsūn-ı çerhı kurnaz oğlu kurnaz olmayan bilmez **(Gazel 66/4)**

1.48. var:
Hikmeti ***var*** *o kūt cān oldu süveydāda nihān*
Yoksa zemīn ü āsumān ʿaşka karār-gāh olamaz **(Gazel 67/3)**

1.49. var:
Tedāvī kıl cemālin ʿaşkına dārū-yı vuslatla
Tabībā derdimiz ***var*** *can atıp dermāna geldik biz* **(Gazel 69/8)**

1.50. var:
Bizi hicr ile yakmakta yārin ne hakkı ***var***
Hukūk u ʿubūdiyyette yeksān değil miyiz **(Gazel 70/2)**

1.51. var:
Kalan ***var*** *mı bu ʿālemde bākī ile'l-ebed*
Kıyās et gidenlerden ki mihmān değil miyiz **(Gazel 70/8)**

1.52. var:
Var *mıdır hiç dil-i pür-kīn ile bir feyz almış*
Münhasif māh-ı şeb muzlimi tenvīr etmez **(Gazel 71/5)**

1.53. var:
Bana ey merdümek-i çeşmim acı
Dilde ʿaşk āteşi ***var*** *gözde dümūʿ* **(Gazel 100/5)**

1.54. var:
Medār-ı mağfirettir ehl-i ʿirfāna gelen gamlar
Ne hakkım ***var*** *sana ʿızz ü kusūr etmekte yā tāliʿ* **(Gazel 102/5)**

1.55. var:
Ne yana nigāh etsen cināndan nişāne ***var***
Sahraya çıktı zümre-i hūbān taraf taraf **(Gazel 104/3)**

1.56. var:
Kulak tut her kelāma ***var*** *ise gūşunda istiʿdād*
Rümūz-ı sırr-ı hikmetten tehī güftār yoktur yok **(Gazel 105/3)**

1.57. var:
Sakladı fazl u maʿārifte olan kudretimi
Her neʿaybım ***var*** *ise nakş-ı ʿuyūn etti felek* **(Gazel 111/2)**

1.58. var:
Daha bir reng-i diğer ***var*** *mı ki etsin Fennī*
Seni her renge koyup bukalemūn etti felek **(Gazel 111/6)**

1.59. var:
Gerçi ālūde-i çirkāb-ı günāhım Fennī
Var *ümīdim ki eder rahmet-i Rahmān beni pāk* **(Gazel 116/5)**

1.60. var:
Sen eski feleksin bilirim çok düzenin ***var***
Zengicek mi yurdun uyuttun mu ne yaptın **(Gazel 123/5)**

1.61. var:
Mahāret kesb eder hep öğrenirsin ***var*** *ise sabrın*
Fünūn-ı aşkta üstād olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/2)**

1.62. var:
Var *ise şeref ʿafv u ʿatūfettedir ancak*
Kin tutmada bir fazl u meziyyet bulamazsın **(Gazel 132712)**

1.63. var:
Küçükler cürm ile meʾlūf büyükler ʿafv ile maʿrūf
Kusūrum ***var*** *ise ʿafv eyle sultānım niçin küstün* **(Gazel 133/5)**

1.64. var:
Meyve-çīn olmağa ʿazmin ***var*** *ise bāğa su ver*
Nāʾil-i kām olamaz ağlamayan ağla gönül **(Gazel 135/7)**

1.65. var:
Çāre mi ***var*** *ʿaşka tahammül gibi*
Zālike takdīrü'l-ʿazīzi'l-ʿalīm **(Gazel 145/5)**

1.66. var:
Verip dilbere dīdemde her nem ki ***var*** *ise*
Semāhatle ahz-ı nām ü şān etmek isterim **(Gazel 157/2)**

1.67. var:
Bence teklīfe mahal kalmadı cānānım için
Gözde nem ***var*** *ise ol gözleri fettānım için* **(Gazel 163/1)**

1.68. var:
Gönül yüz sürer her hatvede hāk-i pāyine
Ne şey ***var*** *ki hükm-i tīneti fāʿil olmasın* **(Gazel 164/4)**

1.69. var:
Hakkıyla edip cevher-i hürriyeti takdīr
Mīzān-ı hukūkun yapışan var mı kefinden **(Gazel 173/7)**

1.70. var:
Derim baktıkça ʿayn-ı yāre ʿayn-ı dīde-i āhū
Hatā ***var*** *mı sözümde çünki her kim görse der āhū* **(Gazel 177/1)**

1.71. var:
Ne gelir ***var*** *ne gider külbe-i ahzānımıza*
Acıyan var mı bakın dīde-i giryānımıza **(Gazel 182/1)**

1.72. var:
Sevgilim mazhar-ı ʿafvet ne günāhım ***var*** *ise*
Beni taʿdād-ı kusūrumla şerm-sār etme **(Gazel 185/6)**

1.73. var:
Bir kusūr ettim de gönlünde kırıklık ***var*** *ise*
Geçsin ifşā etmesin ağyāra Allah ʿaşkına **(Gazel 191/3)**

1.74. var:
Saklanır mı mesti-i cām-ı muhabbet yārdan
Var *mıdır hāl ü mahal inkāra Allah ʿaşkına* **(Gazel 191/4)**

1.75. var:
Sözümden dönmem aslā har dedim hardır yine cāhil
Hatā ***var*** *mı sebāt etmekde bir reʾy-i sevāb üzre* **(Gazel 193/3)**

1.76. var:
Vechi ***var*** *ayrılamaz silsile-i zülfünden*
Bağladı gönlümü gūyā ki demīr çenber ile **(Gazel 198/2)**

1.77. var:
Māl-i sirkat girmemiştir Fennīyā Dīvānıma
Var *ise şüphen ara mecmūʿa-ı āsārımı* **(Gazel 199/6)**

1.78. var:
Efsūn ***var*** *ise tatlı sühandır bu cihānda*
Mārānı bile rām kılar hüsn-i hitāba **(Gazel 201/5)**

1.79. var:
Tarīki etme inkār inkāra etme ısrār
Bilir misin neler ***var*** *erbāb-ı hāl içinde* **(Gazel 203/3)**

1.80. var:
Sīnesinde o kadar fart-ı harāret ***var*** *kim*
Az gelir hasta-i ʿaşkın yedi deryā gözüne **(Gazel 204/4)**

1.81. var:
Gubār etmez takarrür cevher üzere dürr-i nāb üzere
Kusūrum ***var*** *ise ʿafv et efendim nezd-i ʿālīde* **(Gazel 205/4)**

1.82. var:
Sīnede hubb-ı ʿAli ***var*** *sen dur ey hubb-ı sivā*
Olamaz bir hıttada sultān sultān üstüne **(Gazel 206/4)**

1.83. var:
Var *mı iklīm-i ʿacemde böyle bir ʿālī-makām*
Cā-be-cā her rüknüne olsun fedā bir Han evi **(Gazel 209/3)**

1.84. var:
Bakın merd-i garībe merhamet izhār eden ***var*** *mı*
Nedir hālin diye bir kerre istifsār eden var mı **(Gazel 213/1)**

1.85. var:
Bakın merd-i garībe merhamet izhār eden var mı
Nedir hālin diye bir kerre istifsār eden ***var*** *mı* **(Gazel 213/1)**

1.86. var:
Kimi dilhaste-i gurbet kimi dem-beste-i hayret
Felekte rüzgārın zevk ile imrār eden ***var*** *mı* **(Gazel 213/2)**

1.87. var:
Beni çākerliğe etsin kabūl ücret makāmında
Şu tahrīrātı takdīm-i huzūr-ı yār eden ***var*** *mı* **(Gazel 213/3)**

1.88. var:
Niçin oldun esīr-i ʿaşkı ol şūh-ı sitem-kārın
Sana hiçbir taraftan ey gönül ihbār eden ***var*** *mı* **(Gazel 213/4)**

1.89. var:
Ne bāʿis oldu kim Fennī kurāyı ihtiyār ettin
Senin reʾs-i livāda hakkını inkār eden ***var*** *mı* **(Gazel 213/5)**

1.90. var:
Rūz-ı vuslat çok mudur mahsūd-ı ezmān olsa da
Muhterem bir gün mü var yār ile geçmiş dem gibi **(Gazel 214/3)**

1.91. var:
Dīdemi mahrūm-ı dīdār etme ***var*** *Müftīye sor*
Şerʿ-i enver saddeder mi bāğa nāzır revzeni **(Gazel 218/2)**

1.92. var:
ʿAcabā bu gece tāliʿde saʿādet ***var*** *mı*
Hātırında o mehin gelmeğe niyyet var mı **(Gazel 227/1)**

1.93. var:
ʿAcabā bu gece tāliʿde saʿādet var mı
Hātırında o mehin gelmeğe niyyet ***var*** *mı* **(Gazel 227/1)**

1.94. var:
Ne haberle dönecektir görelim peyk-i nesīm
Makdeminde eser-i būy-ı beşāret ***var*** *mı* **(Gazel 227/2)**

1.95. var:
Severim cān-ı ʿazīzim gibi cānānımı ben
Bilemem anda da āsār-ı muhabbet ***var*** *mı* **(Gazel 227/3)**

1.96. var:
Muttasıl yağdırıyorsun dile gam güllesini
O kadar kalʿa-i sīnemde resānet ***var*** *mı* **(Gazel 227/4)**

1.97. var:
Doğrusun söyleyiver nabzımı çok tutma tabīb
Hasta-i ʿaşk için ümīd-i ifākat ***var*** *mı* **(Gazel 227/5)**

1.98. var:
Söyle maksat ne bu sūzişli gazelden Fennī
Yoksa zımnında bunun yāre şikāyet ***var*** *mı* **(Gazel 227/6)**

1.99. var:

Elleri taʿyīb eder etmiş de nisyān kendini
Eyyühe'l-ihvān Fennīnin ne ʿaceb hāli ***var*** **(Gazel 231/6)**

1.100. var:
Nūş edip sahbā-yı ʿaşkı sen de gir o ʿāleme
Var *mı bir lezzetli ʿālem ʿālem-i maʿnā gibi* **(Gazel 233/5)**

1.101. var:
Bir emelde ***var*** *ise menn ü müdārā kokusu*
Laʿnet olsun yüreğe kan oturur misk olsa **(Gazel 238/7)**

1.102. var:
Gālibā uğradın ey bād-ı sabā cānāna
Çünkü ***var*** *sende yine cennet-i meʾvā kokusu* **(Gazel 238/9)**

1.103. var:
Var *mı hiçbir sevmeyen ʿālemde masnūʿātını*
Sen hemān Allahı sev yoksa sever Allah seni **(Gazel 240/2)**

1.104. var:
O sırrı ʿAşkīyā erbāb-ı zāhır eylemez idrāk
Ne ki Sādık kelāmım ***var*** *Saʿīd söyler şifāhımdan* **(Gazel 245/7)**

1.105. var:
Başka kim ***var*** *ki bizi mazhar-ı gufrān etsin*
Bezl-i gencīne-i bī-gāye-i rahmet sana hās **(Kaside 2/4)**

1.106. var:
İhsānı vāsiʿ ʿafvi bol sāʾilleri koymaz melūl
Eyler ümīdim ***var*** *kabūl Peygamber-i ʿālī-cenāb* **(Kaside 20/7)**

1.107. var:
Gāyet mi ***var*** *evsāfına ihsānına eltāfına*
Nisbet yem-i aʿtāfına bahr-ı muhīt bir katre āb **(Kaside 20/13)**

1.108. var:
Kederin ***var*** *ise evsāfını tezkār eyle*
Dil-i mağmūma verir şevk u ferah yād-ı ʿAlī **(Kaside 26/2)**

1.109. var:
Eyle Fennīyi dahi imdād u irşādınla şād
Var *senin yüz bin çerāğ-ı himmetin ʿālem bilir* **(Kaside 27/13)**

1.110. var:
Dest ü dāmānına düş anla nedir Dīn-i mübīn
Dīde-i cānda husūsā ***var*** *ise kuhl-ı yakīn* **(Kaside 34/17)**

1.111. var:
Bende-i ʿUşşākīyim ʿāşıkların müştākıyım
Çeşm-i cānım ***var*** *cihānın āşinā-bīnāsıyım* **(Kaside 35/7)**

1.112. var:
Bendegān-ı hazretin ammā ki en ednāsıyım
Nakşibendim Hālidīyim gūş-ı kalbim ***var*** *benim* **(Kaside 35/13)**

1.113. var:
İşte meydān işte tārīh-i esātīr-i evvel
Var *mıdır fāʾik o Hākān-ı ferişteh hasleti* **(Kaside 37/25)**

1.114. var:
Var *ise isbāt edilsin bir dil-i endūh-nāk*
Gösterilsin lāleden başka hazīn ü dāğ-dār **(Kaside 39/26)**

1.115. var:
Beni incitmede bir fazl u şeref ***var*** *mı sana*
Hakk-ı meşrūʿumu āyā niçin ettin pā-māl **(Kaside 40/4)**

1.116. var:
Münʿimā bende-nevāzāsını teslīm eyler
ʿAsrımızda ne kadar ***var*** *ise erbāb-ı kemāl* **(Kaside 40/32)**

1.117. var:
Müntehā-yı keremi ***var*** *mı bulan ʿālemde*
*Sığmaz endīşelere vüsʿat-i eyvān-ı kerem***(Kaside 41/2)**

1.118. var:
Mīrden mūra kadar bende-i ihsānın ***var***
Yapamaz yaptığın ihsānı Süleymān-ı kerem **(Kaside 41/22)**

1.119. var:
Eyledin halkı zülāl-i kereminden irvā
Ne kadar ***var*** *ise hep kandılar ʿatşān-ı kerem* **(Kaside 41/30)**

1.120. var:
Tamaʿım ***var*** *o Veliyyü'l-keremin himmetine*
Eylerim yoksa da daʿvā-yı kemāl-i ʿirfān **(Kaside 45/31)**

1.121. var:
Ruhsatın ***var*** *ise izhār edeyim muzmarımı*
ʿAyb olur muʿacabā eylesem ifşā-yı ümīd **(Kaside 46/29)**

1.122.var:
Galatım ***var*** *ise ʿafveyle ki maʿzūrum ben*
Beni sermest ü harāb eyledi sahbā-yı ümīd **(Kaside 46/46)**

1.123. var:
Bir gazel tarzına hāmemde yine hāhiş ***var***
Söyletir çünkü beni bāde-i büşrā-yı ümīd **(Kaside 46/58)**

1.124. var:
Bir gazel tarh edeyim şevk ile ruhsat ***var*** *ise*
Kuvve-i nātıkama vüsʿü talākat geliyor (**Kaside 48/29)**

1.125. var:
Meğerse zevk-i vaslın ***var*** *iş zımnında bu sırrın*
Umūr-ı kāʾinātı böyle hep tahte'l-hüküm buldum **(Kaside 49/7)**

1.126. var:
Tahsīl-i kemāl eyle hakīkatte edīb ol
Yoksa bir şerefʾmi ***var*** *sana ziyy-i üdebādan* **(Kaside 50/14)**

1.127. var:
Tavāf-ı kūy-ı dildāre çok iştiyākı ***var***
Ey bād-ı seher rehber-i rūh u revānım ol **(Kıt'a 8/1)**

1.128. var:
Mutlakā hāsıl olur her neyse fikr ü niyetin
Var *ise bir cānib-i ʿālīye mensūbiyetin* **(Müfret 15/1)**

1.129. var:
Sanma bu bādiyede hāne yıkan hāne bulur
Eskiden ***var*** *ise eğer anı da vīrāne bulur* **(Müfret 17/1)**

1.130. var:
Benim ol ʿāşık-ı sādık ki çeşm-i dür-nisārım ***var***
Ruh-ı zerdim dil-i gam-perverim cism-i nizārım var **(Muhammes 2/1)**

1.131. var:
Benim ol ʿāşık-ı sādık ki çeşm-i dür-nisārım var
Ruh-ı zerdim dil-i gam-perverim cism-i nizārım ***var*** **(Muhammes 2/1)**

1.132. var:
Garībim hāne-berdūşum ne dārım ne diyārım ***var***
Fakat bir dilrubā-yı bī-behā ʿālī tebārım var **(Muhammes 2/2)**

1.133. var:
Garībim hāne-berdūşum ne dārım ne diyārım var
Fakat bir dilrubā-yı bī-behā ʿālī tebārım ***var*** **(Muhammes 2/2)**

1.134. var:

Serāser dilberān-ı çarha karşı iftihārım ***var***
Haberdār etmeyip ağyārı feryād u figānımla **(Muhammes 2/3)**

1.135. var:
Anın fermān-ber-i fermānıyım vicdān ü cānımla
Gönül iklīmine hükm eyleyen bir şehriyārım ***var*** **(Muhammes 2/5)**

1.136. var:
Melūlum himmet-i Pīr-i mugāna iftikārım ***var***
Zemān-ı nikbetimde tesliyet-bahş-ı cinānımdır **(Muhammes 2/8)**

1.137. var:
Hulāsa tūr-ı kalbim çāre-i derd-i nihānımdır
Benim bir dest-gīrim āşinā-yı gam-güsārım ***var*** **(Muhammes 2/10)**

1.138. var:
Benim bir dilber-i ʿālī-cenābım dilşikārım ***var***
Edip perhīz-i katʿī el yudum şerr ü şekāvetten **(Muhammes 2/13)**

1.139. var:
Muvaffak etti Mevlā bir nasīb aldım saʿādetten
Saʿīdim sāye-i Pīrīde kalb-i hüşyārım ***var*** **(Muhammes 2/15)**

1.140. var:
Ümīdim ***var*** *ki rahmetle anar ihvān u yārānım*
Duʿā-yı hayr ile tezkār eder evlād ü akrānım **(Muhammes 2/17)**

1.141. var:
Duʿā-yı hayr ile tezkār eder evlād ü akrānım
Cihānda çok eser neşr eyledim çok yādigārım ***var*** **(Muhammes 2/18)**

1.142. var:
Pek çalışmazsam da ʿarzū-yı dil-i gümrāh için
Var *ise kizbim bilenler söylesin Allah için* **(Muhammes 4/9)**

1.143. var:
Eğer kesende paran var ise sarf eyle hayrāta
Şu nushi dinlemezsen dūş olursun çok beliyyāta **(Müsebba 1/34)**

1.144. var:
ʿĀkıl ü ʿārif isen sen onu etme tahkīr
Kābiliyet ***var*** *ise kıl o hatāyı taʿmīr* **(Müsemmen 1/2)**

1.145. var:
Köpeğin ʿavʿavasından buluta ***var*** *mı keder*
Kārbān bakmaz itin ürdüğüne yola gider **(Müsemmen 1/6)**

1.146. var:
Nūr-ı dīdem ***var*** *ise sende eğer ʿakl-ı selīm*
Sen o bed-māyeyi tercīme bedel kıl tekrīm **(Müsemmen 1/18)**

1.147. var:
Sana suʿālim ***var*** *niçin kaçarsın*
Gücenme bu vazʿ-ı küstāhāneden **(Şarkı 2/1)**

1.148. var:
Etmeyiz kimseyi techīl ü taʿyīb
İmkānı ***var*** *ise eyleriz tatyīb* **(Şarkı 3/7)**

1.149. var:
İltifāt etmeyiz sāza santūra
Nevā-yı diğer ***var*** *dilhānemizde* **(Şarkı 6/2)**

1.150. var:
Fennī bizden alır ders-i hikmeti
ʿAkl-ı Felātūn ***var*** *dīvānemizde* **(Şarkı 6/10)**

1.151. var:
Bin kadar dil-besteler ***var*** *zülf-i ʿanber būyuna*
Bir sürü arslanı gūyā bağlamış bir mūyuna **(Tahmis 2/6)**

1.152. var:
Ne emrin ***var*** *ise emr et ki ben her emrine rāmım*
Nedir bāʿis ki geçmez şimdi istirhām u ibrāmım **(Tahmis 3/4)**

1.153. var:
Var *bir Vezīr-i hurde-bīn muhtārıdır reʾy-i zerrīn*
Hem-nām-ı Zeynelābidīn hem ʿadl-i Bū Bekr ü Ömer **(Tarih 16/7)**

1.154. var:
Gālibā kesreti ***var*** *kıymetini kesr ediyor*
Geldi kālā-yı kemālāta neden böyle kesād **(Taştir 2/4)**

1.155. var:
Fennīyā kaht-ı ricāl oldu ʿadālet bitti
Gösterilsin ***var*** *ise pāk-zamīr sāhib-i dād* **(Taştir 2/10)**

1.156. vardı:-*dı*
Tecāhül gösterip iğmāz-ı ʿayn etti felek bizden
Liyākat ***vardı*** *ammā Mīr-i mīrān olmadık gittik* **(Gazel 109/6)**

1.157. vardır:-*dır*
Bir kılı kırk yarsa istiksār olunmaz ol Şehe
ʿAdl ü hakkaniyete ***vardır*** *o rütbe dikkati* **(Kaside 37/16)**

1.158. vardır:-*dır*
Evvel Allāh sonra senden başka kimsem yok benim
Gerçi ***vardır*** *herkesin bir bāba mensūbiyeti* **(Kaside 37/81)**

1.159. vardır:-*dır*
Vardır *demek ʿayn-ı hatā*
Ben ʿācizim nem var benim **(Diğer 5/30)**

1.160. vardır:-*dır*
Meyhāne-i emelde sermest-i gaflet olma
Zīrā ki ***vardır*** *āhir her neşʾenin humārı* **(Gazel 244/5)**

1.161. vardır:-*dır*
Umūma āsitān-ı reʿfetindir melceʾ-i mahsūs
Yaratılmış mı ***vardır*** *senden erham yā Resūlallah* **(Kaside 17/4)**

1.162. vardır:-*dır*
Yüzde yüz ***vardır*** *ümīdim ki acır bendesine*
Nār-ı yeʾsile yanan kalbime serper selsāl **(Kaside 40/52)**

1.163. vardır:-*dır*
Felsefe bir kelimedir kim ekser-i anın sefeh
Ekser içün hükm-i kül ***vardır*** *sefehdir felsefe* **(Kıt'a 22/1)**

1.164. vardır:-*dır*
O rütbe töhmetim ***vardır*** *ki yoktur cürmüme pāyān*
Tefekkür eyledikçe tā ciger-gāhım olur sūzān **(Müseddes 2/13)**

1.165. var:-*i, -di*
Bir reʾīs-i kīne-perverle refākat eyledim
Var idi *meşreblerin yekdiğere zıddiyeti* **(Kaside 37/40)**

1.166. var:-*i, -di, -m*
Senin her bezm-i hās-ı ülfetinde ***var idim*** *evvel*
Bırakmazdın beni reşk-āver-i ağyār idim evvel **(Tahmis 3/1)**

1.167. var:-*i, -ken*
Olmasun yeʾse zebūn ādem olan ʿālemde
Var iken *ādem içün himmet-i vālā-yı ümīd* **(Kaside 46/10)**

1.168. var:-*i, -ken*
Hāsılı cümlesin öğren ***var iken*** *kesbe mecāl*
ʿİlmi tahsīl edegör gayret edip rūz ü leyāl **(Müseddes 4/8)**

1.169. var:-*i, -ken*

*Sen **var iken** ey gonca-i gülzār-ı melāhat*
Bīgāne çiçek koklamayım tövbeler olsun **(Kıt'a 12/2)**

1.170. var:-*i, -ken*
Hem senin himmet ü ʿulviyetine olsun dāl
*Çünkü terfīʿ ve terakkīye liyākat **var iken** **(Kaside 40/56)**

1.171. var: *-i, -ken*
***Var iken** sīnede sermāye-i istiʿdādım*
İltifāt eylemedin eylemedin fāʾide-dār **(Kaside 43/4)**

1.172. var:-*i, -miş*
*Eskiden dünyāda çok ehl-i vefālar **var imiş***
Seyr u sahrālar temāşālar safālar var imiş **(Kıt'a 15/1)**

1.173. var:-*i, -miş*
Eskiden dünyāda çok ehl-i vefālar var imiş
*Seyr u sahrālar temāşālar safālar **var imiş*** **(Kıt'a 15/1)**

1.174. var:-*i, -miş*
Şimdiki ahbāb u yārānın bozuktur meşrebi
*Sābıkan ʿahdinde sābit āşinālar **var imiş*** **(Kıt'a 15/2**

1.175. varsa:-*sa*
*Gözümde her ne **varsa** şīve-i güftāra verdim hep*
Kelām-ı bī-hurūf u savta hayrān kaldım encāmı **(Gazel 9/5)**

1.176. varsa:-*sa*
*Hatā **varsa** senin çeşm-i hatā-bīnindedir mutlak*
Mürettebtir bütün eşyā ʿabes bir kār yoktur yok **(Gazel 105/2)**

1.177. varsa:-*sa*
*Ol rūh-ı revān-bahşın benden dileği **varsa***
Cān olsa dirīğ etmem teklīfe ne hācet var **(Gazel 58/2)**

1.178. varsa:-*sa*
*Kusūrum **varsa** ʿafvet Pādişāhım yād-ı vasfında*
Kabūl et ʿözrümü nevʿ-i beşer sāhī vü zāhildir **(Kaside 38/44)**

1.179. varsa:-*sa*
*Her ne hüsn-i hizmetim **varsa** mesāvī tuttular*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/7)**

1.180. varsa:-*sa*
*Sen hiç aldırma sakın **varsa** eğer sende hüner*
Bilmiyor çünkü seni nāfile olma muğber **(Müsemmen 1/7)**

1.181. varsa:-*sa*
Ey saçı Leylā diler Mecnūn diler dīvāne tut
***Varsa** ihlāsın eğer kalbinde kalsın dāʾimā* **(Tahmis 5/8)**

1.182. varsa:-*sa*
*Buyursun bir çıkartan **varsa** tārīhim gibi tārīh*
Şehin-şāh-ı münevver eyledi Enver Beyi ihyā **(Tarih 21/5)**

2.) "Git, var; gidip de, varıp da" anlamlarına gelerek yapılmaması gereken bir şeyin yapılması durumunda söylenen bir ifade.

2.1. var:
Harf-i zāʾid konulur mu kelimāt-ı ʿAraba
*Dediler mi sana **var** şehd-ı lezīze sem kat* **(Gazel 12/3)**

2.2. var:
***Var** kilāb üstüne terşīş-i kilāb et mi dedim*
Bezm-i ağyāra niçin girdin arak-rīz oldun **(Gazel 146/2)**

2.3. varsın: *-sın*
*Elinden çektiğim cevr ü gamı **varsın** cihān görsün*
Yazılsın mācerāmız her lisān üzre kitāb olsun **(Gazel 159/5)**

3.) Bulunma mevcut olma; soru eki ya da zamiri ile birlikte "yok" anlamı katıp cümleyi anlamca olumsuz yapan bir kelime.

3.1. var:
***Var** mı bir şey ʿāşıka lāʿl-i dilārādan lezīz*
Sor bilenlerden ne var dünyāda sahbādan lezīz **(Gazel 24/1)**

3.2. var:
*Benim bār-ı cefāyı çekmeye kābil ne hālim **var***
Amān ey seng-i dil zār ü nizār oldum fırākınla **(Gazel 25/2)**

3.3. var:
Mümkün olsaydı sorardım Hazret-i Cibrilden
*Serv-i kaddin tavrını Tūbāda görmüş **var** mıdır* **(Gazel 26/4)**

3.4. var:
Ben sana ʿāşık değilsem āh u efgānım nedir
*İnce ince sormaya **var** mı efendim ihtiyāc* **(Gazel 29/4)**

3.5. var:
*Nālişe hācet mi **var** mihnetten ehl-i hāl için*
*Her işi Haktan bilip sabra temayüldür hüner***(Gazel 37/5)**

3.6. var:
Ol rūh-ı revān-bahşın benden dileği varsa
*Cān olsa dirīğ etmem teklīfe ne hācet **var*** **(Gazel 58/2)**

3.7. var:
Ne bilsin sūfī-efsürde meşreb-i lezzet-i ʿaşkı
*Muhabbet ne rūhānī ne ʿālī cān-fezālık **var*** **(Gazel 60/4)**

3.8. var:
Nimetin zīnetin olmaz mı pezīrā-yı zevāl
*Ne sebep **var** bu kadar cevre bu istiğnāya***(Kaside 40/7)**

3.9. var:
Seni tavsīfe kifāyet mi eder endīşem
*Yolu **var** mı bir ufak havza sığar mı ʿummān* **(Kaside 45/47)**

3.10. var:
Sende kaldı benim ümīdim efendim sende
*Başka kim **var** ki edeyim hall-i muʿammā-yı ümīd* **(Kaside 46/35)**

3.11. var:
Giryeden başka o yāre ne hediyyem bulunur
*Nāleden başka ne tuhfem **var** o dildāra cedīr* **(Kaside 47/33)**

3.12. var:
Yalnız bir sen misin bülbül yeter bu āh u zār
***Var** mı bu gülşende hiç āzürde-hār olmadık* **(Kıt'a 16/2)**

3. 13. var:
Kalmadı kıymeti pāzār-ı cihānda fazlın
***Var** mıdır cevher-i ʿirfānı tanır bir üstād* **(Taştir 2/3)**

3.14. var:
Gitmez benim olsa cihān
*Gönlümde bir gam **var** benim* **(Diğer 5/2)**

3.15. var:
Attı süveydāya temel
*Gönlümde bir gam **var** benim* **(Diğer 5/4)**

3.16. var:
Olmaz yine benden baʿīd
*Gönlümde bir gam **var** benim* **(Diğer 5/6)**

3.17. var:
Benden midir bu cān ü ten
*Hiç ortada nem **var** benim* **(Diğer 5/8)**

3.18. var:

Ben nāmı nām-ı müsteʿār
*Hiç ortada nem **var** benim* **(Diğer 5/10)**

3.19. var:
Yekpāre hep zıll ü hayāl
*Hiç ortada nem **var** benim* **(Diğer 5/12)**

3.20. var:
Bir müflis-i bī-māyeyim
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/14)**

3.21. var:
Çekmez idim cevr ü cefā
*Ben ʿācizim nem **var** benim* **(Diğer 5/16)**

3.22. var:
Hem ten anın hem cān anın
*Hiç ortada nem **var** benim* **(Diğer 5/18)**

3.23. var:
Cūd u ʿatā servet anın
*Hiç ortada nem **var** benim* **(Diğer 5/20)**

3. 24. var:
Gözlerdeki rüʾyet anın
*Hiç ortada nem **var** benim* **(Diğer 5/22)**

3.25. var:
Sultān-ı zī-satvet odur
*Hiç ortada nem **var** benim* **(Diğer 5/24)**

3.26. var:
Noksānımı itmām eder
*Hiç ortada nem **var** benim* **(Diğer 5/26)**

3.27. var:
Hattā fiġān ü zārıma
*Hiç ortada nem **var** benim* **(Diğer 5/28)**

3.28. var:
Vardır demek ʿayn-ı hatā
*Ben ʿācizim nem **var** benim* **(Diğer 5/30)**

3.29. var:
Çünki Hū kalbe cilā kālıba nīrū getirir
*Hūdan artık ne **var** ʿālemde tezekkür edecek* **(Gazel 43/6)**

3.30. var:
Pek girāndır bize taʿrīzi rakīb-i şūmun
*Ne bugün tākatımız **var** ne de yarın çekeriz* **(Gazel 72/6)**

3.31. var:-*i, -ken*
*İltifātınla gönül yap yıkma fırsat **var iken***
Bu güzellik sanma ey meh-rū sana her ān kalır **(Gazel 48/3)**

3.32. var:-*i, -ken*
***Var iken** elde kuvvet etme dirīğ-ı himmet*
Zīrā ki vakt-i fırsat vakt-i zevāle benzer **(Gazel 63/2)**

3.33. var:-*i, -ken*
*Gel yānıma fırsat **var iken** eyleme iʿrāz*
Her istediğin yerde beni sen bulamazsın **(Gazel 128/9)**

3.34. var:-*i, -ken*
*İʿtilāya **var iken** kudret u istiʿdādım*
Vaʿd-i kemnūn-ı felekle oyalandım kaldım **(Gazel 150/2)**

3.35. var iken: -*i, -ken*
Visāl-i yāri bulmaksa merām ayrılma mürşidden
*Der-i Hak **var iken** lāyık mıdır diğerden istimdād* **(Gazel 22/8)**

3.36. var iken:-*i, -ken*
Şerminden ʿarak-rīz oluyor cebhe-i pākin
*Hācet mi kalır gül **var iken** reşş-i gülāba* **(Gazel 201/2)**

3.37. var:-*i, -miş*
*Ki bir devletli mensūb-ı ileyhin **var imiş** el-hak*
İşittim sītini hāmī-i erbāb-ı kalem buldum **(Kaside 49/15)**

4.) Sahip olunan şeylerin bütünü, mal, servet, varlık.

4.1. var:
Ben ʿācizim bende ne var
*Hükmümde yoktur zerre **var*** **(Diğer 5/9)**

4.2. vārını:-*ı, -n, -ı*
Cürm-i aʿzamdır vücūd isnād edersen kendine
***Vārını** Fennī vücūd-ı Hakta ifnādır hüner* **(Gazel 51/6)**

4.3. varını:-*ı, -n, -ı*
*İsāra çalış **varını** meyl eyleme māla Aldanma hayāle*
İsnād-ı vefā ʿāleme Vallāhi yalandır Billāhi yalandır **(Müstezad 2/3)**

5.) Sahip, mâlik olan (Allah), (Johnson, 1852: 1350).

5.1. Vār'a:-*a*
Bana her kim vücūd isnād ederse zann-ı sāhīdir
*Yok ettim varlığı yok olmayan bir **vāra** verdim hep* **(Gazel 9/2)**

5.1. Vār'a: -*a*
Kesb-i şühūd eylemeyen ʿarz-ı sücūd eylemeyen
*Mahv-ı vücūd eylemeyen **vāra** erip vār olamaz* **(Gazel 74/2)**

var-:

1.) Bir maksat için bir yere gitmek, ulaşmak, erişmek.

1.1. var-:
*Fennīyā sıdk ile **var** Pīre dehālet eyle*
Göreceksin o zamān pertev-i īmān ne imiş **(Gazel 93/5)**

1.2. var-:
*Huzūr-ı yāre **var** çāk-i girībān eyle giryān ol*
Peyām-ı vasl ile ey nāme-i rāz-āşinā tez gel **(Gazel 136/9)**

1.3. var-:
*Ey sabā **var** söyle ahvāl-i dili cānānıma*
Bak nasıl tedbīr eder şu derd-i bī-dermānıma **(Gazel 199/1)**

1.4. varamaz:-*a, -maz*
Rehber-i mekremetin etmese telkīn-i tarīk
***Varamaz** menzile her merhale peymā-yı ümīd* **(Kaside 46/23)**

1.5. varıp:-*ıp*
Karada kuruda her hükmü revāndır su gibi
*Sāhil-i bahre **varıp** edemez icrā-yı merām* **(Muamma 1/6)**

1.6. varma: -*ma*
***Varma** ey āh-ı seher hāb-geh-i cānāna*
Bozma āsāyişini zor ile bīdār etme **(Gazel 185/3)**

1.7. varmaya:-*ma, -y, -a*
***Varmaya** rūy-ı siyāhımla utandım kaldım*
Arzū çoksa da būs etmeğe dildār eteğin **(Gazel 151/3)**

1.8. varmayalım:-*ma, -y, -alım*
*Yāra derd-i dili teşrīh ederek **varmayalım***
Dāmen-i gonca-i nāzik-tere hār olmayalım **(Gazel 147/5)**

var ol!:

1.) "Yaşa, yaşasın!" anlamında bir ünlem ifadesi.

1.1. var ol-:
Battın yine hançercesine çeşm-i hasūda
Ey hāme-i pakīze-rakam çok yaşa ***var ol*** **(Gazel 137/7)**

1.2. vār ol-:-*a*
Devlet ü şān ü şerefle o Vezir Memdūh
Pīr ola ***vār ola*** *oldukça felekler devvār* **(Kaside 43/36)**

vār ol-:

1.) Bulunmak, mevcut olmak; ***tas.*** Fena makamına ulaşıp bu bilinç ile var olmaya devam etmek.

1.1. vār ol-:-*a, -maz*
Kesb-i şühūd eylemeyen ʿarz-ı sücūd eylemeyen
Mahv-ı vücūd eylemeyen vāra erip ***vār olamaz*** **(Gazel 74/2)**

1.2. var ol-:-*ma, -dı*
Zümre-i eshāb-ı dil yok olmadan ***var olmadı***
Geç enāʾiyyetten istersen hayāt-ı cāvidān **(Gazel 232/6)**

varlık:

1.) Mevcudiyet, vücut.

1.1. varlığı:-*ı*
Bana her kim vücūd isnād ederse zann-ı sāhīdir
Yok ettim ***varlığı*** *yok olmayan bir vāra verdim hep* **(Gazel 9/2)**

varolsun!:

1.) "Var olsun, yaşasın!" anlamlarında, iyi dilekte bulunmak için söylenen bir söz.

1.1. varolsun:
Yāre ahvālimi ʿarz etmede imsāk etmez
Fennīyā kilk-i semāhat eserim ***varolsun*** **(Gazel 161/5)**

1.2. varolsun:
Meşkūr ola her gayreti ihyā etti Vilāyeti
ʿĀlīdir ʿālī himmeti ***varolsun*** *ol ʿālī-güher* **(Tarih 16/12)**

vasf:

1.) Vasıf, nitelik, özellik.

1.1. vasf:
Eshāb-ı hüner fazl u kemālāt ile meşhūr
El-kıssa cihān halkı birer ***vasf*** *ile mezkūr* **(Müseddes 3/23)**

1.2. vasfıla:-*ı, -la*
Garaz ***vasfıla*** *tenvīr-i dil ü cān etmedir yoksa*
Senin takrīr-i evsāfında kāsırdır zebān Pīrim **(Gazel 142/5)**

1.3. vasfına:-*(ı)n, -a*
Tabʿna çok nev-edā mazmūnlar īrād edip
Vasfına *mecbūr eder ʿuşşākı ʿālī gözlerin* **(Tahmis 6/5)**

1.4. vasfındaki:-*ı, -n, -da, -ki*
Yine ***vasfındaki*** *noksānını ikmāl edemez*
Ne kadar saʿy ü şitāb eylese şehbāz-ı hayāl **(Kaside 40/21)**

1.5. vasfını:-*ı, -n, -ı*
Vasfını *hattā perīşānāne kaydetmez idim*
Hātır-ı nā-şādımın olsaydı ger cemʿiyeti **(Kaside 37/76)**

1.6. vasfını:-*(ı)n, -ı*
Sen o Şāhen-şeh-i Haydar-siyerin bendesisin
Ki okur ***vasfını*** *her lāhza kibār u etfāl* **(Kaside 40/42)**

1.7. vasfını:-*(ı)n, -ı*
Hangi bir ***vasfını*** *tezkār edeyim ʿaczimle*
Ey ʿatā mahzeni ey dāver-i sāhib-i ihsān **(Kaside 45/46)**

1.8. vasfını:-*ı, -n, -ı*
Vasfını *yāda getirmekten o meh-i ruhsārın*
Garazım tehniyet-i ʿīd-i Saʿīd-i Ramazān **(Kaside 45/57)**

1.9. vasfını:-*ı, -n, -ı*
Buluyor ***vasfını*** *tasvīr kılan hāme şeref*
Nāmını yād eden efvāha ʿazūbet geliyor **(Kaside 48/35)**

vasfeyle-:

1.) (Bir şey veya kimsenin) Durumunu, sıfatlarını ve niteliklerini sayarak tarif etmek; övmek.

1.1. vasfeylediğim:-*dik, -im*
Fennī sen o ***vasfeylediğim*** *yāri seversin*
Her müşkil işin fetholunur müjdeler olsun **(Gazel 134/5)**

vasf-ı cemīl:

1.) Güzel vasıf, özellik.

1.1. vasf-ı cemīl:-*in*
Yazar gökte ʿUtarid muttasıl medh-i Hümāyūnun
Okur ***vasf-ı cemīlin*** *Sidrede Rūhu'l-emīn her gāh* **(Kaside 14/3)**

vasf-ı hümāyūn:

1.) Kutlu, mübarek vasıflar, nitelikler.

1.1. vasf-ı hümāyūn:-*(u)n, -la*
Çok değil vasf-ı hümāyūnunla etsem iftihār
Gerçi meze ettimse de şekvāya vassāfiyeti **(Kaside 37/88)**

vasf-ı likā:

1.) Yüzünün nitelikleri.

1.1. vasf-ı likā:
Çatlar tasasından kara kanlar kusar āhir
Çün kim kalemin ***vasf-ı likā*** *mağzına sığmaz* **(Kıt'a 20/2)**

vasf-ı ruhsār:

1.) Yanağın, yüzün özellikleri.

1.1. vasf-ı ruhsār:-*ı, -(y)la*
Vasf-ı ruhsārıyla *terşīş-i gülāb eyler kalem*
Bir kalem kim şevkle vassāf olur Peygambere **(Kaside 24/54)**

vāsiʿ:

1.) Geniş.

1.1. vāsiʿ:
Kāniʿin çeşmine ***vāsiʿ*** *görünür külbe-i ʿaşk*
Tāmiʿin dar görünür ʿarsa-i dünyā gözüne **(Gazel 195/4)**

1.2. vāsiʿ:
İhsānı ***vāsiʿ*** *ʿafvi bol sāʾilleri koymaz melūl*
Eyler ümīdim var kabūl Peygamber-i ʿālī-cenāb **(Kaside 20/7)**

1.3. vāsiʿ:
Līk pek dar görünür dīde-i istiʿāle
Ne kadar ***vāsiʿ*** *ise sāha-i sahrā-yı ümīd* **(Kaside 46/49)**

vasıfta:

1.) Vasıf olarak, özellikle.

1.1. vasıfta:-*ta*
Yārin dehenin ***vasıfta*** *çok tenk-dil oldum*
Zīra bu sühan her kişinin ağzına sığmaz **(Kıt'a 20/1)**

vāsıl:

1.) Vusul bulan, yetmiş, ulaşan.

1.1. vāsıldır:-*dır*
En ednāsı rızā göstermez Āsafla müsāvāta
Sunūf-ı bendegānın zirve-i ikbāle ***vāsıldır*** **(Kaside 38/24)**

vāsıl ol-:

1.) Ulaşmak, erişmek; kavuşmak.

1.1. vāsıl ol-:-*du*
İsmet ü irfān ile mağrūr bir tahrīr idi
Kurb-ı Hakka ***vāsıl oldu*** *maʿnen etti iʿtilā* **(Tarih 12/3)**

1.2. vāsıl ol-:-*du*
Sinn-i rüşde ***vāsıl oldu*** *şimdi ol mahdūm-ı pāk*
Bi't-tabʿ gösterdi emr-i fenkihū ya inkiyād **(Tarih 6/3)**

1.3. vāsıl ol-:-*ma, -sa, -y, -dı*
Vücūdu ***olmasaydı*** *ger şühūd iklīmine vāsıl*
Olurdu hilkat-i eşyāya tārīk-i ʿadem hāʾil **(Tahmis 1/6)**

1.4. vāsıl ol-:-*ma, -sın*
Hafī tut ki ağyārı hased boğsun öldürsün
Serāʾir-i vaslın kaʿrına ***vāsıl olmasın*** **(Gazel 164/3)**

vāsıl-ı hadd-i gāyet:

1.) Son sınıra, mertebeye ulaşan.

1.1. vāsıl-ı hadd-i gāyet:
Mest-i müdām kūy-i melāmet değil miyim
Meslekçe ***vāsıl-ı hadd-i gāyet*** *değil miyim* **(Taştir 1/1)**

vāsıl-ı kurb-ı İlāhī:

1.) Allah'ın yakınlığına erişen, Allah'a yakın olan.

1.1. vāsıl-ı kurb-ı İlāhī:
Vāsıl-ı Kurb-ı İlāhī *ʿāşık-ı dīdār-ı Hakk*
Şāh-ı Gīylān yāʿni ʿAbdülkādir-i ʿālī-nijād **(Kaside 27/6)**

vāsıl-ı ser-hadd-i kemāl ol-:

1.) Olgunluk sınırına ulaşmak; olmak, pişmek.

1.1. vāsıl-ı ser-hadd-i kemāl ol-:-*ma, -dı*
Kays-ı hüsnün daha şāyān-ı visāl olmadı mı
Çilleler ***vāsıl-ı ser-hadd-i kemāl olmadı*** *mı* **(Gazel 212/1)**

vāsıta:

1.) Bir işin gerçekleşmesi için gerekli olan şey, kullanılan nesne, alet, araç.

1.1. vāsıtasız:-*sız*
Bī-sīm ü zer etme ruh-ı dildāra teşebbüs
Maʿkūl değil ***vāsıtasız*** *nāra teşebbüs* **(Gazel 15/1)**

vāsıta-i ʿarz ol-:

1.) Sunmak, bildirmek (için) aracı olmak.

1.1. vāsıta-i ʿarz ol-:-*arak*
Teşnegān-ı kereme ***vāsıta-i ʿarz olarak***
Reşehāt-ı kalemim etmede reyyān-ı kerem **(Kaside 41/43)**

vāsıta-i hayr ü şer ol-:

1.) Hayra ve şerre vesile olmak.

1.1. vāsıta-i hayr ü şer ol-:
Cihet-i hayra fakat vakf-ı vücūd eyle derim
Diyemem ***vāsıta-i hayr ü şer ol*** *nāme gibi* **(Gazel 237/3)**

vāsıta-i ʿibret:

1.) Uyarıcı bir ders, sonuç aracı, sebebi.

1.1. vāsıta-i ʿibret:-*tir*
Vech-i dildār bize ***vāsıta-i ʿibrettir***
Sāniʿ-i bī-bedelin sunʿuna hayrānız biz **(Gazel 84/2)**

vāsıta-i savt-ı hurūf:

1.) Harflerin (sözlerin) sesinin aracılığı.

1.1. vāsıta-i savt-ı hurūf:-*a*
Değiliz ***vāsıta-i savt-ı hurūfa*** *muhtāc*
Yāre ahvālimizi bī-sühan iʿlām ederiz **(Gazel 80/2)**

vasl:

1.) Ulaşma, birleşme; kavuşma, vuslat.

1.1. vasl:
Vasl *için ey dil rızā-yı yāri bul tahte'l-lafz*
Sūretā ibrām u ısrār etmenin maʿnāsı yok **(Gazel 107/3)**

1.2. vasl:
Maraz-ı kalbe devādır gül-i beyzā kokusu
Vasl *ile eylese tatyīb-i meşām-ı hātır* **(Gazel 238/4)**

1.3. vasla:-*a*
Gül toplayamaz eylemeyen hāra teşebbüs
Hāhiş-ger olan ***vasla*** *sitemden hazer etmez* **(Gazel 15/4)**

1.4. vaslıla:-*(ı)m, -la*
Yād et beni ey ʿāşık-ı şeydā demedin mi
Vaslımla *seni eylerim ihyā demedin mi* **(Gazel 239/1)**

1.5. vaslımla:-*(ı)m, -la*
Fennī reh-i ʿaşkımda ölürsen de sebāt et
Vaslımla *seni eylerim ihyā demedin mi* **(Gazel 239/6)**

1.6. vaslındaki:-*ın, -da, -ki*
Yār olma sakın dilber-i etrāk ile Fennī
Vaslındaki *dem gılzet-i güftārına değmez* **(Gazel 65/6)**

1.7. vaslınla:-*ın, -la*
Hani ol gün ki gönül ***vaslınla*** *Hürrem idi*
Gerçi hayfā ne mukaddes ne mübārek dem idi **(Gazel 210/1)**

1.8. vaslınla:-*(ı)n, -la*
Ey ecmel-i nev-i beşer vey mürsel-i rūşen-nazar
Dünyā değil cennet değer ***vaslınla*** *olam kām-yāb* **(Kaside 20/16)**

vasla er-:

1.) Kavuşmak, ulaşmak.

1.1. vasla er-:-*en*
Ayrılık zahmın çekip ***vasla eren*** *bir ʿāşıkın*
Her şebi Kadre bedel her rūzü bir bayram olur **(Gazel 33/5)**

1.2. vasla er-:-*me, -y, -ince*
Vasla ermeyince *şeydā-yı visāl*
Müstefīd olamaz şifā-hāneden **(Şarkı 2/6)**

vasl-bāğ:

1.) Kavuşma bağı, bahçesi.

1.1. vasl-bāğımdan:-*(ı)m, -dan*
Dururken pāsibānım gamze-i hūn-rīz müjgānım
Kimin haddine şeftāli koparsın ***vasl-bāğımdan*** **(Tahmis 7/5)**

vasl-ı cānān:

1.) Sevgiliye kavuşma.

1.1. vasl-ı cānān:-*dan*
Fennīyā her fıkrası sīm ü zere müncer olur
Kimyādan bahse benzer ***vasl-ı cānāndan*** *bahis* **(Gazel 14/7)**

vasl-ı milyān et-:

1.) Kavuşmayla dolmak; kavuşma arzuyla (gözleri) dolmak [**milyān:** Dolmuş, dolu (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).]

1.1. vasl-ı milyān et-:-*ti*
Başımı eylemedim bu gece vazʿ-ı bālīn
Gözlerim eşk ile ***vasl-ı milyān etti*** *yine* **(Gazel 190/6)**

vassāf:

1.) Niteliklerini, vasıflarını, özelliklerini sayarak anlatan kimse.

1.1. vassāf:
Ruh-ı dilber gibi āyīne-i şeffāf yoktur yok
Anınçün tūtī-i tabʿım gibi ***vassāf*** *yoktur yok* **(Gazel 108/1)**

vassāf et-:

1.) Vasıflarını saymak, tarif etmek.

1.1. vassāf et-:
Açıl āyīne-veş tenhāda ʿarz-ı sīne-i sāf et
Ona tabʿım gibi bir tūti-i gūyāyı ***vassāf et*** **(Gazel 11/1)**

vassāf ol-:

1.) Niteliklerini, vasıflarını, özelliklerini sayarak anlatan kişi olmak.

1.1. vassāf ol-:-*(u)r*
Vasf-ı ruhsārıyla terşīş-i gülāb eyler kalem
Bir kalem kim şevkle ***vassāf olur*** *Peygambere* **(Kaside 24/54)**

vassāf-ı Peygamber ol-:

1.) Hz. Peygamber'in vasıflarını anlatan kimse.

1.1. vassāf-ı Peygamber ol-:-*ma, -sa, -y, -dı*
İʿtibār u pāyesi etmezdi lākin iʿtilā
Olmasaydı *sıdk ile* ***vassāf-ı Peygamber*** *kalem* **(Kaside 24/32)**

vassāfiyet:

1.) Vasıflarını, özelliklerini anlatarak övme durumu.

1.1. vassāfiyeti:-*i*
Çok değil vasf-ı hümāyūnunla etsem iftihār
Gerçi meze ettimse de şekvāya ***vassāfiyeti*** **(Kaside 37/88)**

vatan:

1.) Bir kimsenin doğduğu, yaşadığı yer, memleket (Fennî'nin memleketi, Yozgat.)

1.1. vatan:
Sabādan mı uçan kuştan mı alsam bir haber bilmem
Ne ʿālemde ne keyfiyyettedir āyā ***vatan*** *şimdi* **(Gazel 220/6)**

1.2. vatan:
Amān yā Rab defīn-i hāk-i hicrān etme Fennīyi
Vatan *dīdarını dünyā gözüyle bir daha görsün* **(Gazel 160/5)**

1.4. vatanımdan:-*(ı)m, -dan*
Neşʾesinden yine ʿīd üstüne ʿīd etti felek
Vatanımdan *beni mehcūr u baʿīd etti felek* **(Gazel 110/1)**

1.5. vatanın:-*ın*
Ne kadar gayret edilse sesi çıkmaz bir elin
Vatanın *lezzeti cemʿiyyet-i yārān iledir* **(Gazel 32/5)**

1.6. vatanın:-*ın*
Vatanın *şükrünü īfāda kusūr eylemişim*
Tevbeler eylemeyem bir daha şekvā-yı vatan **(Gazel 165/4)**

2.) ***tas.*** İnsan ruhunun bu âleme gelmeden önce bulunduğu ruhlar âlemi, İlahi yurt (*bk. ezel).*

2.1. vatan:
Yandırır sakf-ı sipihri āh-ı āteş-bār hālini
Her ***vatan*** *nāmıyle tahrīk-i leb eylerken garīb* **(Gazel 6/6)**

2.2. vatandan:-*dan*
Çıkanlar bāğ-ı Cennetden peşīmān olmasın nolsun
Vatandan *ayrılanlar zār ü giryān olmasın nolsun* **(Gazel 174/1)**

vatan tut-:

1.) Bir yeri yurt edinmek.

1.1. vatan tut-:-*tu, -m*
Vatan tuttum *ser-i kūyunda yıllarca mukīm oldum*
Sitārem sen misin kim olmadın ey mehlikā tāliʿ **(Gazel 102/9)**

vatandan ayır-:

1.) Yurdundan, memleketinden ayırmak; yerinden yurdundan etmek.

1.1. vatandan ayır-:-*ıp*
Cevr ü āzār ile Fennīyi ***vatandan ayırıp***
Düşüren dağlara ey çeşm-i gazālim sensin **(Gazel 127/5)**

vāv-ı siyākat:

1.) Vav harfinin yazılışı.

1.1. vāv-ı siyākat:
Elif iken ***vāv-ı siyākat*** *gibi oldum iki kat*
Kaldım encāmı şu peygūle-i gamda nālān **(Kaside 45/9)**

vay:

1.) Acı ve üzüntü duygusunu ifade eden bir ünlemdir.

1.1. vay:
Göründün câme-i gülgūn ile ettin beni dilhūn
Yine bir al ile iğfāl eden ***vay*** *sen misin kāfir* **(Gazel 39/2)**

vaʿz et-:

1.) Vaaz vermek; cami, mescit vb. yerlerde dinî konuşma yapmak; öğütler vermek.

1.1. vaʿz et-:-*(e)r, -ken*
Nedir bu mürteiklik rīş ü destārından ʿār eyle
Ne derdin ***vaʿz ederken*** *kendi güftārından ʿār eyle* **(Müseddes 1/22)**

2.) Koymak.

2.1. vazʿ et-:-*mek*
Zīr-i akdāmına ***vazʿ etmek*** *için yüzlerimi*
Reh-i teşrīfine vakfettim iki gözlerimi **(Müsebba 2/22)**

vaz gel-:

1.) Vazgeçmek, bırakmak.

1.1. vaz gel-:
Yeter artık yeter ***vaz gel*** *ʿaraktan naʿre-zenlikten*
Sitemden kīneden el çek husūsa dilşikenlikten **(Müseddes 1/16)**

1.2. vaz gel-:-*miş, -iz*

Bırakıp her kārı murādullaha
***Vaz gelmişiz** kendi murādımızdan* **(Şarkı 3/2)**

vazgeç-:

1.) Artık istemez olmak, bırakmak, terk etmek.

1.1. vazgeçeceksin:-*ecek, -sin*
*Fennī ne vakit **vazgeçeceksin** bu hevādan*
Yāhū ne zamān kābil-i ʿirfān olacaksın **(Gazel 131/5)**

vazʿ-ı akdām et-:

1.) Adım atmak.

1.1. vazʿ-ı akdām et-:-*tik, -i*
Sormayın cānānımı cānım cānānımdır benim
***Vazʿ-ı akdām ettiği** yerler cinānımdır benim* **(Gazel 143/1)**

vazʿ-ı cebīn it-(et-):

1.) Alnı (yere, secdeye) koymak.

1.1. vazʿ-ı cebīn it-/et-:-*elim*
İdelim** secde-i şükrāne için **vazʿ-ı cebīn
Parladı tāliʿ-i ʿālī-i velīniʿamı **(Kaside 42/8)**

vazʿ-ı hazīnāne:

1.) Hüzünlü vaziyet, duruş.

1.1. vazʿ-ı hazīnāne:
Gülme şu ʿālem-i fānīde hazīnü'l-kalb ol
Nāʾil-i rahmet eder vazʿ-ı hazīnāne seni **(Gazel 230/5)**

vazʿ-ı imzā:

1.) İmza koyma, atma.

1.1. vazʿ-ı imzā:-*dan*
Yād-ı mahlasdan merāmım Fennīyā benlik değil
*Gāye vermektir kelāma **vazʿ-ı imzādan** garaz* **(Gazel 95/7)**

vazʿ-ı küstāhāne:

1.) Küstahça tavırlar, davranışlar.

1.1. vazʿ-ı küstahāne:
Nāzikāne dil-nüvāzāne gerektir iltifāt
*Sevmem aslā **vazʿ-ı küstahāne** makbūlüm değil* **(Gazel 140/3)**

1.2. vazʿ-ı küstāhāne:-*den*
Sana suʿālim var niçin kaçarsın
*Gücenme bu **vazʿ-ı küstāhāneden** (Şarkı 2/1)*

1.3. vazʿ-ı küstāhāne:-*m, -i*
Merhamet kıl vazʿ-ı küstāhānemi maʿzūr tut
Çünkü yoktur fikrimin hakkıyla mecmūʿiyeti **(Kaside 37/75)**

vazʿ-ı nā-becā:

1.) Yersiz, uygun ve münasip olmayan duruş, tavır, hareket.

1.1. vazʿ-ı nā-becā:
*Bu **vazʿ-ı nā-becā** Fennī için ciddī midir yoksa*
Nedir bu ekşi yüz eğri nazar nīz-nem misin kāfir **(Gazel 39/13)**

1.2. vazʿ-ı nā-becā:-*lar*
Garazdan kīn ü ʿudvāndan hazer kıl terk-i bī-dād et
*Bu **vazʿ-ı nā-becālar** bāʿis-i yār-ı cemīl olmaz* **(Gazel 76/7)**

vāzıh:

1.) Şüphe bırakmayacak şekilde açık olan, apaçık, aşikâr.

1.1. vāzıh:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
*Yalan dünyāya aldanmak kadar **vāzıh** hatā yoktur* **(Müseddes 1/3)**

1.2. vāzıh:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
*Yalan dünyāya aldanmak kadar **vāzıh** hatā yoktur* **(Müseddes 1/6)**

1.3. vāzıh:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
*Yalan dünyāya aldanmak kadar **vāzıh** hatā yoktur* **(Müseddes 1/9)**

1.4. vāzıh:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
*Yalan dünyāya aldanmak kadar **vāzıh** hatā yoktur* **(Müseddes 1/12)**

1.5. vāzıh:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
*Yalan dünyāya aldanmak kadar **vāzıh** hatā yoktur* **(Müseddes 1/15)**

1.6. vāzıh:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
*Yalan dünyāya aldanmak kadar **vāzıh** hatā yoktur***(Müseddes 1/18)**

1.7. vāzıh:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
*Yalan dünyāya aldanmak kadar **vāzıh** hatā yoktur* **(Müseddes 1/21)**

1.8. vāzıh:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
*Yalan dünyāya aldanmak kadar **vāzıh** hatā yoktur* **(Müseddes 1/24)**

1.9. vāzıh:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
*Yalan dünyāya aldanmak kadar **vāzıh** hatā yoktur* **(Müseddes 1/27)**

1.10. vāzıh:
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yoktur
*Yalan dünyāya aldanmak kadar **vāzıh** hatā yoktur* **(Müseddes 1/30)**

vaziyet:

1.) Durum, hâl.

1.1. vaziyetle:-*le*
*Feyz-i inşāyı bu **vaziyetle** etti iğtinām*
Oldu hep bu sāyede mergūb u şīr-ten ter kalem **(Kaside 24/4)**

1.2. vaziyeti:-*i*
Lutfu da ihyā eder ʿuşşākını āzārı da
*Cān-fezādır can-fezā her tavrı her **vaziyeti** (Kaside 37/105)*

vazʿiyyet-i āsār:

1.) İz, işaret, alametlerin durumu (nasıl olduğunu anlama).

1.1. vazʿiyyet-i āsār:-*a*
Bilen kim bildiren kim söyleyen kim söyleten kimdir
*Bütün idrākimi **vazʿiyyet-i āsāra** verdim hep* **(Gazel 9/7)**

vazʿiyyet-i efʿāl ü āsār:

1.) Eserlere ve eylemlerin durumları.

1.1. vazʿiyyet-i efʿāl ü āsār:-*a*
Şuʿūnāt-ı İlāhiyye değil esrārdan hālī
*Taʿarruz eyleme **vazʿiyyet-i efʿāl ü āsāra** (Gazel 217/4)*

ve:

1.) Dilimize Arapçadan girmiş olan bir sıralama bağlacıdır. Aynı tür veya görevdeki kelime ve tamlamaları birbirine bağlar (Korkmaz, 2007: 1106).

1.1. ve:
Kalmasın lutf eyle gel Fennī garīb ***ve*** *fen garīb*
Ben muhibbim sen muhabbet-i Fennīnin mevzūʿusun **(Gazel 6/10)**

1.2. ve:
Benim ol şāʿir-i Örfī-edā Sāʾib-i sühan şimdi
Sözüm şāyānsa baş eʿālī ***ve*** *esāfildir* **(Kaside 38/40)**

1.3. ve:
Hem senin himmet üʿulviyetine olsun dāl
Çünkü terfīʿ ***ve*** *terakkīye liyākat var iken* **(Kaside 40/56)**

1.4. ve:
Biri hem sīret ***ve*** *hemʿadl-i cenāb-ı Fārūk*
Öbürü Āsaf-ı meşhūrla cidden hemhāl **(Kaside 40/68)**

1.5. ve:
Reʾy u tedbīrini bi'l-cümle eder istihsān
Zī-fünūnān-ı pesīn ***ve*** *fuzalā-yı pīşīn* **(Kaside 42/10)**

1.6. ve:
Bārigāh-ı himem ***ve*** *reʾfeti mesvā-yı merām*
Kārgāh-ı kerem ve nısfeti meʾvā-yı ümīd **(Kaside 46/16)**

1.7. ve:
Bārigāh-ı himem ve reʾfeti mesvā-yı merām
Kārgāh-ı kerem ***ve*** *nısfeti meʾvā-yı ümīd* **(Kaside 46/16)**

ve fedeynâhu bi-zebhin:

1.) "Ve fedeynâhu bi zibhın azîm: Biz, (oğlunun canına) bedel olarak ona iri bir kurbanlık verdik." mealindeki âyetten iktibastır (Saffat 37/107).

1.1. ve fedeynâhu bi-zebhin:
Cān iken kurbānı ey Memdūh cānān rahm edip
Ve fedeynâhu bi-zebhin *āyetin tefsīr eder* **(Tahmis 2/13)**

vebāl:

1.) Günah doğuracak ve insanı ahiret azabına sürükleyecek olan ağır sorumluluk.

1.1. vebāl:
Hakkı tevhīd etmeyen
Kalır ***vebāl*** *içinde* **(Diğer 1/10)**

vebāl içinde kal-:

1.) Manevi sorumluluk yüklenmek.

1.1. vebāl içinde kal-:-*(ı)r*
Nefsi tehdīd etmeyen rūhu tesʿīd etmeyen
Hakkı tevhīd etmeyen ***kalır vebāl içinde*** **(Gazel 203/5)**

veccih lene husnel hitāb:

1.) "Bize güzel bir hitap (söz) tevcih eyle (söyle)." anlamında bir Arapça ibare (E. Balı, kişisel iletişim, 17 Mart 2020).

1.1. veccih lene husnel hitāb:
Ye aʿlemu'n-nesi el emen ye ekramu'n-nesi el emen
Ye erhamu'n-nesi el emen ***veccih lene husnel hitāb*** **(Kaside 51/3)**

vecd:

1.) Kendinden geçme, coşkunluk***; tas.*** İlahi aşkla kendinden geçme.

1.1. vecd:
Kudsiyān ʿarş-ı Hudādan ***vecd*** *ile tekbīr eder*
*Etmesin beyhūde dilber sell-i seyf-i ebrūvān***(Tahmis 2/3)**

vech:

1.1. vechim:-*(i)m*
Beni lutfen der-i Devlet-medāra āsitān eyle
Mübārek pāyini mesh eylesin ***vechim*** *şereflensin***(Gazel 178/2)**

1.2. vechin:-*(i)n*
Ey māh-ı ʿālem-ārā kaddin nihāle benzer
Bedr-i tamāme ***vechin*** *kaşın hilāle benzer* **(Gazel 63/1)**

1.3. vechin:-*(i)n*
Senden eyā Şāh-ı rusül eyler tederrüs ʿakl-ı kül
Vechin *terinden geldi gül gülden zuhūr etti gülāb* **(Kaside 20/19)**

1.4. vechinde:-*(i)n, -de*
Dānā ile hem-bezm ol nādāna yakın olma
Dānā ile nādānın ***vechinde*** *ʿalāmet var* **(Gazel 58/10)**

1.5. vechinden:-*(i)n, -den*
Mihr ü meh ü pervīn ü tīr senden olurlar müstenīr
El-kısssa her cism-i münīr ***vechinden*** *eyler ahz-i bāb* **(Kaside 20/20)**

1.6. vechine:-*i, -n, -e*
Āsitān-ı mührüne yüz sürmek ister māh-tāb
Āfitāb ***vechine*** *meh-rūlar eyler ser-fürū* **(Gazel 176/4)**

1.7. vechine:-*i, -n, -e*
Gözlerindir ağlatan Fennī-yi zārī dāʾima
Cedvel açtı ***vechine*** *gūyā ki seylāb bana* **(Tahmis 6/16)**

1.8. vechini:-*i, -n, -i*
Fennīyā ***vechini*** *ʿisyānla ettin tesvīd*
Bu sevādı seherī eşk ile eyle tebyīz **(Gazel 97/5)**

1.9. vechini:-*i, -n, -i*
Ne zamān rahm-edecek hālime sultānım ʿaceb
Ne zamān gösterecek ***vechini*** *cānānım ʿaceb* **(Kaside 6/1)**

1.10. vechini:-*i, -n, -i*
Bana sen göster İlāhī o dem-i fīrūzu
Ne zamān gösterecek ***vechini*** *cānānım ʿaceb* **(Kaside 6/13)**

1.11. vechini:-*i, -n, -i*
Ne zamān rahm-edecek hālime sultānım ʿaceb
Ne zamān gösterecek ***vechini*** *cānānım ʿaceb* **(Kaside 6/1)**

1.12. vechini:-*i, -n, -i*
Bana sen göster İlāhī o dem-i fīrūzu
Ne zamān gösterecek ***vechini*** *cānānım ʿaceb* **(Kaside 6/13)**

2.) Yüz, çehre; sebep, vesile.

2.1. vechi:-*i*
Vechi *var ayrılamaz silsile-i zülfünden*
Bağladı gönlümü gūyā ki demīr çenber ile **(Gazel 198/2)**

3.) Tarz, biçim, yön.

3.1. vechile:-*ile*
Doğrudur her ***vechile*** *reftārımız güftārımız*
İstikāmetle ʿulüvv-i şān kazanmışlardanız **(Gazel 77/3)**

3.2. vechile:-*ile*
Kıl nāsiye-i hālimi rikkatle temāşā
Her ***vechile*** *şāyeste-i ihsānım efendim***(Gazel 144/2)**

3.3. vechile:-*ile*
Bin sevāb ihsān buyursun ol Şehin bir hayrına
Saʿyini her ***vechile*** *meşkūr kılsın Girdigār* **(Kaside 39/19)**

3.4. vechile:-*ile*
Fikrimi istediğim ***vechile*** *tasvīr eyler*
Nakş-ı hāmemdir olan zīb-i temennā-yı ümīd **(Kaside 46/57)**

3.5. vechile:-*ile*
Nāziksin efendim yakışır sen yine nāz et Ammā ki biraz et
Etvārını her ***vechile*** *dünyāya beğendir Öğren bu da fendir*
(Müstezad 3/4)

vech-i berrāk:

1.) Berrak yüz.

1.1. vech-i berrāk:-*ı, -n, -da*
Dīde-i mihri kamaştırdı o māhın talʿatı
Vech-i berrākında *berk urmaktadır Nūr āyeti* **(Kaside 37/100)**

vech-i dilārā:

1.) Gönül süsleyen (sevgilinin) yüzü.

1.1. vech-i dilārā:
ʿĀşık-ı hasret-keşi ***vech-i dilārā*** *söyletir*
Bülbül-i şūrīde hāli verd-i raʿnā söyletir **(Gazel 52/1)**

vech-i dilārām:

1.) Gönlü rahatlatan yüz.

1. vech-i dilārām:-*ı, -n, -a*
Fennīyā ***vech-i dilārāmına*** *bak ihvānın*
Görmek istersen eğer vech-i melīh-i meleği **(Gazel 229/7)**

vech-i dilber:

1.) Sevgilinin çehresi, yüzü.

1.1. vech-i dilber:-*de*
Görüp envār-ı ʿaşkı neyde meyde ***vech-i dilberde***
O sırr-ı aʿzamı sūfī-i har-ı mişvāra bildirme **(Gazel 188/5)**

vech-i dildār:

1.) Sevgilinin yüzü.

1.1. vech-i dildār:
Vech-i dildār *bize vāsıta-i ʿibrettir*
Sāniʿ-i bī-bedelin sunʿuna hayrānız biz **(Gazel 84/2)**

vech-i dirahşān:

1.) Parlak yüz [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi'nin (k.s.) parlak yüzü].

1.1. vech-i dirahşān:-*ı*
Mihr-i tābendeye nisbetle nasılsa Nāhid
Öyledir ***vech-i dirahşānı*** *yanında Hurşīd* **(Kaside 34/19)**

vech-i māh-ı tāb:

1.) Parlak ayın çehresi; ***mec.*** Ay gibi parlak yüzlü sevgilinin çehresi yüzü.

1.1. vech-i māh-ı tāb:
Nikāb almış bulunsa yār ***vech-i māh-ı tāb*** *üzre*
*Sanırsın dūd-ı ʿanber-sāya çekmiş āfitāb üzre***(Gazel 193/1)**

vech-i melīh-i melek:

1.) Meleğin şirin, latif yüzü.

1.1. vech-i melīh-i melek:-*i*
Fennīyā vech-i dilārāmına bak ihvānın
Görmek istersen eğer ***vech-i melīh-i meleği*** **(Gazel 229/7)**

vech-i meşrūtiyet:

1.) Şarta bağlanmış yüz.

1.1. vech-i meşrūtiyet:-*i*
Eyledim vakf-ı nazar āyīne-i dīdārına
Bir tebessümden ibāret ***vech-i meşrūtiyeti*** **(Kaside 37/106)**

vech-i mirʾāt-ı musaffā:

1.) Saf, temiz aynanın yüzü; ***mec.*** Gönül.

1.1. vech-i mirʾāt-ı musaffā:-*y, -a*
Vech-i mirʾāt-ı musaffāya *gubār el vermez*
Çekemez hātır-ı erbāb-ı hakīkat kederi **(Gazel 221/3)**

vech-i pāk:

1.) Temiz, saf, kusursuz yüz (sevgili için).

1.1. vech-i pāk:-*i, -n, -de*
Temāşā eyledikçe zülf-i yāri ***vech-i pākinde***
Derīn bir derde düştüm inceden ince hayālim var **(Gazel 25/5)**

vech-i tābān:

1.) Parlak yüz.

1.1. vech-i tābān:-*(ı)n, -a*
Vech-i tābānına *ʿāşık arayıp çekme taʿab*
Şemʿ-i sūzān ayağında nice pervāne bulur **(Gazel 44/3)**

vech-i yār:

1.) Sevgilinin yüzü.

1.1. vech-i yār:-*i*
Hudā zāyiʿ eder mi hakkını ey dīde-i hūn-rīz
Görürsün ***vech-i yāri*** *ferlenirsin böyle kalmazsın***(Gazel 119/5)**

Vecīhī Paşa:

1.) Vecihi Paşa; Yozgat'ta, Şeker Pınar çeşmesini ilk yaptıran kimse (Ergin; 1996: 230).

1.1. Vecīhī Paşa:
Sābıkan yapmış idi bunu ***Vecīhī Paşa***
Bu da taʿmīr ile termīm ile kıldı ihyā **(Tarih 15/2)**

vedāʿ:

1.) Ayrılırken birbirine selam ve esenlik dileme; ***mec.*** Ayrılık.

1.1. vedāʿ:
Benim için aslā çekmeyesin gam
Vedāʿ *için geldim ey şūh-gül-fem* **(Şarkı 1/3)**

vedāʿ et-:

1.) Vedalaşmak; ayrılmak, ölmek.

1.1. vedāʿ et-:-*mez*
Mübtelā kılmış Hudā her şahsı bir cins illete
Kimse illetsiz ***vedāʿ etmez*** *bu dār-ı mihnete* **(Tarih 11/1)**

1.2. vedāʿ et-:-*ti*
Dedim tārīh-i tāmın zār ü giryān
Vedāʿ etti *Mürüvvet de fenāya* **(Tarih 13/9)**

vefā:

1.) Dostluk ve muhabbette sebat etme, sevgide süreklilik, bağlılık ve sadakat.

1.1. vefā:

Silinmiş şīme-i lutf u kerem kalb-i ehibbādan
*Hamiyyet şahs-ı bī-ʿāra **vefā** ʿayyāra kalmıştır* **(Gazel 61/3)**

1.2. vefā:
Fennī er isen hiç birine etme temāyül
*Dünyāda **vefā** sāhibesi zen bulamazsın* **(Gazel 128/10)**

1.3. vefā:
*Sefāhat-pīşegāna ittibāʿ etme **vefā** yoktur*
Bir üstāda çerāğ ol serserīlikte safā yoktur **(Müseddes 1/1)**

1.4. vefā:
Gūyā ki benim kimsede bir yādigārım yok
*Yā tabʿ-ı ehibbāda **vefā** yā değerim yok* **(Müseddes 3/9)**

1.5. vefā:
***Vefā** yolun tuttu sārbānımız*
Ayrılmaz o yoldan kārbānımız **(Şarkı 8/3)**

1.6. vefādan:-*dan*
*Vākıf olsun olmasın Fennī **vefādan** bī-haber*
Hāsılı değsin çekersen nāz ü istiğnāsını **(Gazel 219/9)**

1.7. vefālar:-*lar*
*Biz ne ihvāndan ne devrāndan **vefālar** görmüşüz*
Rūzgār-ı bī-mürüvvetten cefālar görmüşüz **(Gazel 78/1)**

vefā-dār ol-:

1.) Vefalı, sadık olmak.

1.1. vefā-dār ol-:-*sa*
Yoktur etvārını taklīd edecek bir dilber
*Fitne-kār olmasa merd olsa **vefā-dār olsa*** **(Gazel 184/4)**

1.2. vefā-dār ol-:-*sun*
*Öyle bir yār ile yār ol ki **vefā-dār olsun***
Yāreye merhem enīs-i dil-i gam-hār olsun **(Gazel 162/1)**

vefāsız:

1.) Vefâsı olmayan, sevgisinde, dostluğunda sebat göstermeyen (sevgili).

1.1. vefāsız:
Gūyā ki her nefesinde bir nezʿ-i rūh eder
***Vefāsız** dilbere merd olan māʾil olmasın* **(Gazel 164/6)**

1.2. vefāsız: (sevgiliye bir hitap sözü; ey vefasız!)
***Vefāsız** vefāsız bārī bir göz ucuyla bak*
Demezsen de her mecliste ger merhabā bana **(Gazel 4/4)**

1.3. vefāsız: (sevgiliye bir hitap sözü; ey vefasız!)
*Vefāsız **vefāsız** bārī bir göz ucuyla bak*
Demezsen de her mecliste ger merhabā bana **(Gazel 4/4)**

1.4. vefāsız:
Muhibb-i sādıkındır yār-ı gārın yoksa ʿālemde
*Mürüvvetsiz **vefāsız** akrabā bīgāneden kalmaz* **(Gazel 87/2)**

1.5. vefāsız: (sevgiliye bir hitap sözü; ey vefasız!)
*Sebep noldu **vefāsız** yād olunmaz şimdicek nāmım*
Lisānında hemīşe sübha vü ezkār idim evvel **(Tahmis 3/5)**

6. vefāsızlardan:-*lar, -dan*
***Vefāsızlardan** ümīd-i vefāʿayn-ı belāhattır*
Meseldir mā tekaddümden ki murdardan şifā gelmez **(Gazel 90/4)**

vefk-ı merām:

1.) Maksada, amaca uygun.

1.1. vefk-ı merām:
*ʿİvaz ister sana bir **vefk-ı merām** olmağa rām*
Kuru sözler o perī-peykeri teshīr etmez **(Gazel 71/6)**

vehn:

1.) Zaaf, zayıflık, çöküntü.

1.1. vehn:
*Ne **vehn** ʿārız olur kāmile nākıs demeden*
Gülü eyler mi diken ismini tebdīl etmek **(Gazel 117/3)**

vekār u temkīn:

1.) Ağırbaşlılık, ihtiyatlı ve tedbirli olma.

1.1. vekār u temkīn:
Öyle bir münʿim-i bī-misl-i fetānet-ver kim
*Öğretir ʿakl-ı Felātūna **vekār u temkīn*** **(Kaside 42/9)**

velākin:

1.) "Ama, fakat, ancak, lakin" anlamlarında bir bağlaç.

1.1. velākin:
Pek az görür çeşm-i felek böyle vücūd-ı nādiri
*Etti **velākin** āyīnede hāk ile yeksān āhiri* **(Tarih 5/1)**

ve'l-hāsıl:

1.) Sözün kısası, kısacası.

1.1. ve'l-hāsıl:
*Vücūd-ı kāʾināta baʿis-i feyz oldu **ve'l-hāsıl***
Bu hākin pertevinden oldu deycūr-ı ʿadem zāil **(Tahmis 1/7)**

velī:

1.) "Ama, fakat, lakin, şöyle ki" anlamlarına gelen Farsça bir bağlaç.

1.1. velī:
***Velī** gerdānıma bağlandığım tavk-ı ʿubūdiyet*
Çözülmez tā-be-mahşer sanki akvā-yı selāsildir **(Kaside 38/36)**

velīniʿmet:

1.) Nimet sahibi, birine yaşadığı müddetçe, tesiri devam edecek olan iyilik ve bağışlarda bulunan kimse.

1.1. velīniʿmetim:-*(i)m*
***Velīniʿmetim** Pīrim efendim kān-ı ʿirfanım*
Bu mağmūmu husūl-ı nisbetinle kāmrān eyle **(Gazel 178/5)**

1.2. velīniʿmetim:-*(i)m*
Teʾessür-yāb olurdu mutlakā āh-ı füzūnumdan
*Habīr olsa **velīniʿmetim** derd-i derūnumdan* **(Kıt'a 9/1)**

velīniʿmet-i bī-imtinān:

1.) İyiliği başa kakmayan velinimet (şeyh).

1.1. velīniʿmet-i bī-imtinān:
Cān atıp dergāhına geldim kabūl et kulluğa
*Bir **velīniʿmet-i bī-imtinān** ister gönül* **(Kaside 29/3)**

velī-yi niʿmet-i bī-imtinān:

1.) İyiliği başa kakmaksızın nimet veren (mürşit, şeyh).

1.1. velī-yi niʿmet-i bī-imtinān:-*(ı)m*
***Velī-yi niʿmet-i bī-imtinānım** mürşid-i rāhım*
*Meh-i evc-i siyādet nūr-ı çeşm-i āşıkān Pīrim***(Gazel 142/4)**

veliyy-i niʿam:

1.) Nimetlerin sahibi, lütuf gösteren (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa).

1.1. veliyy-i niʿam:
Bana şīrāne dilīrāne bir ikrām eyle
*Ey **veliyy-i niʿam** ey eşcaʿ-ı şücʿān-ı kerem* **(Kaside 41/33)**

1. veliyy-i niʿam:-*ın*
*Dāʾīm olsun o **Veliy-yi niʿamın** farkında*
Feyz-i hüsn-i nazar-ı Pādişeh-i ʿadl-ʿāyīn **(Kaside 42/36)**

veliyy-i niʿmet:

1.) Nimet sahibi, ihsan eden kişi.

1.1. veliyy-i niʿmet:-*i*
Minnet eylersen de Sultān Hamīdü'z-Zāta et
*ʿĀlemin zīrā odur yektā **veliyy-i niʿmeti*** **(Kaside 37/8)**

veliyy-i niʿmetā:

1.) "Ey velinimet" anlamında bir hitap sözü.

1.1. veliyy-i niʿmetā: (II. Abdülhamid Han için)
***Veliyy-i niʿmetā** cūd ü mekārim bende-i hāsın*
ʿAtā ʿabdin sehā dergāh-ı ihsānında sāʾildir **(Kaside 38/16)**

1.2. veliyy-i niʿmetā: (Giritli Sırrî Paşa için)
***Veliyy-i niʿmetā** āvārelik cāh ü celālimdir*
Nihānı āh u nāle nağme-i nāy ü mevālimdir **(Muhammes 1/36)**

veliyy-i niʿmet-i ʿālī-tebār:

1.) Soyu temiz ve yüce olan nimet sahibi. Bir kimsenin nimetinden faydalandığı, birçok şeyini ona borçlu olduğu soyu temiz ve yüce olan (kimse).

1.1. veliyy-i niʿmet-i ʿālī-tebār:-*(ı)m*
***Veliyy-i niʿmet-i ʿālī-tebārım** ʿātıfet-kārım*
Saʿīde merhamet kıl çünkü pek bī-çāre kalmıştır **(Gazel 61/5)**

velīy-yi niʿmet-i bī-imtinān:

1.) İyiliği başa kakmayan bir velinimet.

1.1. velīy-yi niʿmet-i bī-imtinān:-*(ı)m, -sın*
Veliyyü'l-himme bādī-i hayāt-ı cāvidānımsın
*Efendimsin **velīy-yi niʿmet-i bī-imtinānımsın*** **(Müsebba 3/20)**

veliyy-i zī-himem:

1.) Himmetler sahibi şeyh [Bahaeddin Nakşidend (k.s.)].

1.1. veliyy-i zī-himem:
*Ey **Veliyy-i zī-himem** ey mürşid-i ʿirfān-penāh*
Hıtta-i ʿirfānı tenvīr eyledin ez-her cihet **(Kaside 32/7)**

veliyyü'l-himem:

1.) Himmetler, yardımların sahibi (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa).

1.1. veliyyü'l-himem:
*Ey **Veliyyü'l-himem** ey dāver-i pākīze-şiyem*
Ey Veliyyü'l-kerem ey münʿim-i Hātem-girdār **(Kaside 43/16)**

veliyyü'l-himme:

1.) Lütuf sahibi.

1.1. veliyyü'l-himme:
***Veliyyü'l-himme** bādī-i hayāt-ı cāvidānımsın*
Efendimsin velīy-yi niʿmet-i bī-imtinānımsın **(Müsebba 3/20)**

veliyyü'l-inʿām:

1.) Lütuf sahibi (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa).

1.1. veliyyü'l-inʿām:
*Sensin ol Āsaf-ı zī-şān **Veliyyü'l-inʿām***
Ki ʿināyātına Hātemleri hayrān ettin **(Kaside 44/5)**

veliyyü'l-kerem:

1.) Lütuf sahibi, cömert.

1.1. veliyyü'l-kerem:
*Ey **veliyyü'l-kerem** Āsaf-ı sāhib-insāf*
Pādişāh başıçün etme ricāmı ihmāl **(Kaside 40/53)**

1.2. veliyyü'l-kerem:
Ey Veliyyü'l-himem ey dāver-i pākīze-şiyem
*Ey **Veliyyü'l-kerem** ey münʿim-i Hātem-girdār* **(Kaside 43/16)**

1.3. veliyyü'l-keremin:-*in*
*Dāʾir oldukça felekler o **veliyyü'l-keremin***
Beklesin pīş-i der-i fazlını derbān-ı kerem **(Kaside 41/54)**

1.4. veliyyü'l-keremin:-*(i)n*
*Tamaʿım var o **Veliyyü'l-keremin** himmetine*
Eylerim yoksa da daʿvā-yı kemāl-i ʿirfān **(Kaside 45/23)**

1.5. veliyyü'l-keremin:-*in*
*Bir duʿā et o **Veliyyü'l-keremin** hakkında*
Eylesin anı eʾālī vü edānī tezkīr **(Kaside 47/36)**

1.6. veliyyü'l-keremin:-*in*
*Cilvelendikçe heyūlāt o **veliyyü'l-keremin***
Zīr-rānında ola tevsen-i yek-rān-ı kerem **(Kaside 41/55)**

veliyyü'n-niʿam:

1.) Nimetlerin sahibi (II. Abdülhamid Han).

1.1. veliyyü'n-niʿam:
Kul senindir kula ihsān senindir herhāl
*Merhamet kānı **veliyyü'n-niʿam** ʿālemīn* **(Kaside 40/50)**

veliyyü'n-niʿmetā:

1.) "Ey velinimet (olan padişahım; II. Abdülhamid Han)!" anlamında bir hitap sözü.

1.1. veliyyü'n-niʿmetā:
*İftihār-ı Āl-i ʿOsmānīsin **veliyyü'n-niʿmetā***
Bendegānındır Cem ü Keyhüsrev ü İsfendiyār **(Kaside 39/21)**

ver-:

1.) Bahşetmek, bağışlamak, ihsan etmek.

1.1. ver-:
*Kabūl-i tāʾir-i kudsī-yi ʿaşka kābiliyet **ver***
Dil-i zārı o mürg-i nāzenīne āşiyān eyle **(Gazel 178/4)**

1.2. ver-:
*Cilā **ver** dīde-i cāna safā ver kalb-i nālāna*
Beni nefs-i nefīsimden haberdār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/2)**

1.3. ver-:
*Cilā ver dīde-i cāna safā **ver** kalb-i nālāna*
Beni nefs-i nefīsimden haberdār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/2)**

1.4. ver:
*Liyākat yoksa kudret yoksa kudret **ver** liyākat ver*
Kulun Fennīyi her lutfa sezā-vār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/6)**

1.5. ver:
*Liyākat yoksa kudret yoksa kudret **ver** liyākat ver*
Kulun Fennīyi her lutfa sezā-vār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/6)**

1.6. ver:

Tevhīdi ʿayān bildir ey rahmeti bol Mevlā
*Maksūdumu **ver** güldür ey rahmeti bol Mevlā* **(Kaside 11/1)**

1.7. ver-:
*İlāhī hāme-i Fennīye kudret **ver** liyākat ver*
Hemīşe medh-i Peygamberle tehzīz eyle yā Rabbī **(Kaside 12/5)**

1.7. ver-:
*İlāhī hāme-i Fennīye kudret ver liyākat **ver***
Hemīşe medh-i Peygamberle tehzīz eyle yā Rabbī **(Kaside 12/5)**

1.9. ver-:
Herkese hüsn-i tevāzuʿda bulun satma gurūr
***Ver** bununla dil-i gam-dīdeye bir parça sürūr* **(Müseddes 4/10)**

1.10. ver:
*Meyve-çīn olmağa ʿazmin var ise bāğa su **ver***
Nāʾil-i kām olamaz ağlamayan ağla gönül **(Gazel 135/7)**

1.11. verdi:-*di*
Millet-i ʿOsmāniyāna Hazret-i perverdigār
***Verdi** bir Şāhen-şeh-i pür-fazl u fārūk iktidār* **(Kaside 39/1)**

1.12. verdi:-*di*
*Neşvelendi hüsn-i tedbīriyle **verdi** berk ü bār*
Etmeseydi az daha imdād-ı ʿulüvv-i himmeti **(Kaside 39/17)**

1.13. verdi:-*di*
*Hāsılı pek çok şerefler **verdi** bu cemʿiyete*
Himmetinden şüphesiz şād oldu rūh-ı Çār-yār **(Kaside 39/18)**

1.14. verdi:-*di*
*Dīde-i gafletime **verdi** küşāyiş bu hitāb*
Oldu kānūn-ı ümīdim yeni baştan sūzān **(Kaside 45/29)**

1.15. verdi:-*di*
*Hālıku'l-ervāh **verdi** feyzi rūhāniyyete*
Rūh māʾildir anınçün dāʾimā ʿulviyyete **(Tahmis 4/6)**

1.16. **verdi:**-*di*
Yek nazarda zümre-i ʿuşşāka kayd etti dili
*Bir tecellīde bana **verdi** kemāli gözlerin* **(Tahmis 6/15)**

1.17. verdi:-*di*
***Verdi** bir mahdūm o ʿālī-himmete perverdigār*
Tūtī-i hoş-gū gibi kundakta eyler zemzeme **(Tarih 7/2)**

1.18. verdi:-*di*
*Mīr-i Memdūha **verdi** Ankara Vālīliğin*
Büyük Iutuflar etti eshāb-ı fazīlete **(Tarih 9/4)**

1.19. verdi:-*di*
Tārīhi sebt olunsun geldi bir ʿālī-güher
***Verdi** kemāl-i revnak makām-ı vilāyete* **(Tarih 9/5)**

1.20. verdim:-*di, -m*
*Vücūdumdan eser yok cism ü cānı yāre **verdim** hep*
Kuvā-yı ʿakl u fikri topladım dildāra verdim hep **(Gazel 9/1)**

1.21. verdim:-*di, -m*
Vücūdumdan eser yok cism ü cānı yāre verdim hep
*Kuvā-yı ʿakl u fikri topladım dildāra **verdim** hep* **(Gazel 9/1)**

1.22. verdim:-*di, -m*
Bana her kim vücūd isnād ederse zann-ı sāhīdir
*Yok ettim varlığı yok olmayan bir vāra **verdim** hep* **(Gazel 9/2)**

1.23. verdim:-*di, -m*
Alıp vermek yapıp çatmak ona mahsūstur ancak
*Vücūd iklīmini īcād eden miʿmāra **verdim** hep* **(Gazel 9/3)**

1.24. verdim:-*di, -m*
Edersem çok değil bir büsbütün ekvāna istiğnā
*Hevā-yı māl ü cāh u serveti ağyāra **verdim** hep* **(Gazel 9/4)**

1.25. verdim:-*di, -m*
Bilen kim bildiren kim söyleyen kim söyleten kimdir
*Bütün idrākimi vazʿiyyet-i āsāra **verdim** hep* **(Gazel 9/7)**

1.26. verdim:-*di, -m*
*Şevk **verdim** ona āh-ı dil-i sūzānım ile*
Döşedim savmaʿamı çāk-i girībānım ile **(Müsebba 2/15)**

1.27. verdim:-*di, -m*
*Gözümde her ne varsa şīve-i güftāra **verdim** hep*
Kelām-ı bī-hurūf u savta hayrān kaldım encāmı **(Gazel 9/5)**

1.28. verdim:-*di, -m*
Sözümden Fennīyā ashāb-ı gaflet mustefīd olmaz
*Gören görsün bu sırr-ı aʿzamı mizmāra **verdim** hep* **(Gazel 9/6)**

1.29. veren:-*en*
*Germi-i suhbet **veren** bāzār-ı yāre pāradır*
Nermi-i vuslat veren ol şīvekāre pāradır **(Gazel 56/1)**

1.30. veren:-*en*
Germi-i suhbet veren bāzār-ı yāre pāradır
*Nermi-i vuslat **veren** ol şīvekāre pāradır* **(Gazel 56/1)**

1.31. veren:-*en*
Hakīm ıtlākına şāyeste ancak ehl-i sünnettir
*Şuʾūnu tabʿ-ı eşyāya **veren** ahmak hakīm olmaz* **(Gazel 68/5)**

1.32. **veren:**-*en*
Yapış bir kāmilin dāmānına hakkiyle Tevhīd et
***Veren** zīnet ʿumūma kul hüva'l-lahü ahad dir hep* **(Gazel 7/3)**

1.33. verilse:-*(i)l, -se*
Kulun Fennīye Şāhım devlet-i vaslın gerek yoksa
***Verilse** ana karşı hıtta-i İran kabūl etmez* **(Gazel 88/5)**

1.34. verin:-*in*
Rakībin gerdeninden çeşme-i hūn eylesem peydā
***Verin** bir hançer-i ser-tīz ü tīğ-i hūn-feşān yok mu* **(Gazel 216/9)**

1.35. verip:-*ip*
***Verip** dilbere dīdemde her nem ki var ise*
Semāhatle ahz-ı nām ü şān etmek isterim **(Gazel 157/2)**

1.36. verip:-*ip*
***Verip** ʿömr-i ebedī her birine bahş etsin*
Anı Sultān Hamīd Hāna Hudā-yı Mennān **(Kaside 45/61)**

1.37. verip: -*ip*
***Verip** Enver Beye ez-cümle ūlā sınf-ı sānīsin*
ʿUlüvv-i şān-ı Şāhı muktezāsın eyledi icrā **(Tarih 21/3)**

1.38. verir:-*(i)r*
*Tāze mazmūna **verir** hüsnü rakamla ziynet*
Sanki meşşāta-i dildārı beyāndır kalemim **(Gazel 152/16)**

1.39. verir:-*(i)r*
Server-i kalbi istilzām eder mi vaʿd-ı bī-incāz
***Verir** mi teşne-i kāna süt sevketmek serāb üzere* **(Gazel 205/2)**

1.40. verir:-*(i)r*
Kederin var ise evsāfını tezkār eyle
*Dil-i mağmūma **verir** şevk u ferah yād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/2)**

1.41. verir:-*(i)r*
Neyyir-i ʿātıfetin fer ***verir*** *inşāallah*
Olurum sahn-ı gülistān-ı emelde gülçīn **(Kaside 42/22)**

1.42. verir:-*(i)r*
Hak ʿāşıkına sabr u metānet ***verir*** *şüphesiz*
Yoksa olur muʿaşka muʿādil kibār-bār **(Kıt'a 7/2)**

1.43. verir:-*(i)r*
Ādeme fevz ü necāt ***verir*** *nedāmet ey Şehā*
Āsıma melceʾ-penāhdır ol Habīb-i Kibriyā **(Tahmis 8/16)**

1.44. verirse:-*(i)r, -se*
Eylerim senden merāmım üzre ahz-ı intikām
Hazret-i Mevlā eğer sağlık ***verirse*** *cānıma* **(Gazel 199/5)**

1.45. verirsin:-*(i)r, -sin*
Bastırır rāyiha-i ʿanberi zülfüm dersin
Ne ***verirsin*** *bana çıkmazsa eğer bu dediğin* **(Gazel 118/6)**

1.46. veriyor:-*(i)yor*
Her nasılsa felek insāfa gelip su ***veriyor***
Nihāl-i ümīd-i hakīrāneme kuvvet geliyor **(Kaside 48/2)**

1.47. vermem:-*me, -m*
Bir avuç toprağını ***vermem*** *riyāz-ı cennete*
Ravza-ı Firdevse fāʾikdir riyāz-ı kūy-ı dost **(Gazel 13/2)**

1.48. vermese:-*me, -se*
Dil ehl-i dili kaplardı serāpā zulümāt
Vermese *şevk-ı ümīd mihr-i dırahşān-ı kerem* **(Kaside 41/5)**

1.49. vermesin:-*me, -sin*
Mār-ı bed-girdār için pervāza kudret ***vermesin***
Fırka-i hussāda Rabbim fevz ü fırsat vermesin **(Gazel 175/1)**

1.50. vermesin:-*me, -sin*
Hazret-i Allah mazlūmāna etsin merhamet
Sāʿid-i erbāb-ı zulme tāb ü tākat ***vermesin*****(Gazel 175/2)**

1.51. vermesin:-*me, -sin*
Lutfunu şahs-ı muhannesden dirīğ etsin Hudā
Mümsik-i bed-māyeye sāmān u servet ***vermesin*** **(Gazel 175/3)**

1.52. vermesin:-*me, -sin*
Hakkı bātıl bātılı hak gösterir teʾvīl ile
Hak lisān-ı ehl-i tezvīre talākat ***vermesin*****(Gazel 175/4)**

1.53. vermesin:-*me, -sin*
Muhtekirler almasın feyz-i İlāhīden nasīb
Bu gürūh-ı ekābire Allah vüsʿat ***vermesin*** **(Gazel 175/5)**

1.54. vermesin:-*me, -sin*
Eylesin Mevlā visāliyle müşerref anları
Tālīʿ-i erbāb-ı ʿirfāna nuhūset ***vermesin*** **(Gazel 175/6)**

1.55. vermez:-*mez*
Bize sākī-i devrān mey değil bir kāse hal ***vermez***
Bes yeʾsin keyfini ammā ki her cām-ı emel vermez **(Gazel 79/1)**

1.56. vermez:-*mez*
Bize sākī-i devrān mey değil bir kāse hal vermez
Bes yeʾsin keyfini ammā ki her cām-ı emel ***vermez*** **(Gazel 79/1)**

1.57. vermez:-*mez*
Cihānın her huzūzātında bir gam-ı müstetir yoksa
Dehān-ı tıfla hıttān-ı felek her dem ʿasel ***vermez*** **(Gazel 79/2)**

1.58. vermez:-*mez*
Ya dendānın söker ya gasb eder zevki dimāğından
Felek nān-pāreyi ehl-i kemāle bī-bedel ***vermez*** **(Gazel 79/3)**

1.59. vermez:-*mez*
Nigāh-ı āzmāyişden geçirdim tām otuz yıldır
Tereffuʿ hakkını ʿasrın kibārı bī-cedel ***vermez*** **(Gazel 79/4)**

1.60. vermez:-*mez*
Sıkılma nūr-ı dīdem ʿarz-ı dīdār ile serbest ol
Temāşā-yı cemālin çeşm-i müştāka kesel ***vermez*** **(Gazel 79/5)**

1.61. vermez:-*mez*
Teşne-gān-ı Kerbelā-yı ʿaşka su ***vermez*** *felek*
Haste-i hicrāna su verse sebū vermez felek **(Gazel 113/1)**

1.62. vermez:-*mez*
Teşne-gān-ı Kerbelā-yı ʿaşka su vermez felek
Haste-i hicrāna su verse sebū ***vermez*** *felek* **(Gazel 113/1)**

1.63. vermez:-*mez*
Binde bir çıkmaz umūmun nefʿine hizmet eden
Her dimāğa böyle ulvī arzū ***vermez*** *felek* **(Gazel 113/3)**

1.64. vermez:-*mez*
Bād-ı hayā sokma her kāmı süveydā-yı dile
Tūl-ı āmāle mecāl cüst ü cū ***vermez*** *felek* **(Gazel 113/4)**

1.65. vermez:-*mez*
Izdırāb u gamla kardaştır o zümre gālibā
Ehl-i derde bir enīs-i neşʾe-cū ***vermez*** *felek* **(Gazel 113/5)**

1.66. vermez:-*mez*
Gerçi şāʿir çoksa da nādirdir erbāb-ı sühan
Çünkü her murga dehān-ı nağme-gū ***vermez*** *felek* **(Gazel 113/6)**

1.67. vermez:-*mez*
Jaj-hā-yı ʿasra muhtasdır nüfūz-ı kīl ü kāl
Āhen-i şemşīr-i ehl-i hāle su vermez ***felek*** **(Gazel 113/7)**

1.68. vermezler:-*mez, -ler*
Ser-te-ser ehl-i kalemdir hūşmendān-ı cihān
Yoksa gāve mandaya bār-gīre ***vermezler*** *kalem* **(Kaside 24/25)**

1.69. vermişti:-*miş, -ti*
Hak ona ***vermişti*** *bir mahdūm Muhammed Bey gibi*
Lutf-ı Rabbānī ile olmuştu mesrūrü'l-fuʾād **(Tarih 6/2)**

1.70. verse:-*se*
Teşne-gān-ı Kerbelā-yı ʿaşka su vermez felek
Haste-i hicrāna su ***verse*** *sebū vermez felek* **(Gazel 113/1)**

1.71. versin:-*sin*
Sana Mevlā dilerim rütbe-i ʿulyā ***versin***
Dāʾimā mevkīʿ-i ʿālīde bulun hāme gibi **(Gazel 237/8)**

1.72. versin:-*sin*
Her umūrunda ana hüsn-i zafer ***versin*** *Hakk*
Eylesin zātını bi'l-cümle ʿavārızdan emīn **(Kaside 42/37)**

1.73. versin:-*sin*
ʿÖmrüne Hakk bereket cismine sıhhat ***versin***
Eylesin ʿātıfet ü reʾfet ile şöhret-gīr **(Kaside 47/37)**

1.74. versin:-*sin*
Dürlü dürlü gussa gam ***versin*** *Hudā hussādıma*
Bir nefes rāhat yüzü göstermesin ezdādıma **(Kıt'a 13/1)**

<u>verd:</u>

1.) Gül; ***mec.*** Sevgili.

1.1. verd:
Eylemiş yekdiğere ***verd*** *ile reyhān ihtilāt*
Kaplamış ruhsārını geysū-yı ʿanber-bār-ı yār **(Gazel 98/4)**

1.2. verd:
Bī-bakā bir ***verd*** *için āh-ı hezār etmek değil*
Mahbes-i hicrānı bir gülşen tahayyüldür hüner **(Gazel 37/2)**

verd-i bahār:

1.) Baharın gülü.

1.1. verd-i bahār:
Der heme ān hükm-i zemān başka başkadır
Feyz-i nehār ***verd-i bahār*** *güne günedir* **(Gazel 64/8)**

verd-i gülistān:

1.) Gül bahçesinin gülü.

1.1. verd-i gülistān:-*(ı)m*
Ne zamānlar olacak bülbül-i cān nağme-serā
Ne zamān açılacak ***verd-i gülistānım*** *ʿaceb* **(Kaside 6/4)**

1.2. verd-i gülistān:-*(ı)m*
Ne zamānlar olacak bülbül-i cān nağme-serā
Ne zamān açılacak ***verd-i gülistānım*** *ʿaceb* **(Kaside 6/4)**

verd-i gülistān-ı kerem:

1.) Cömertlik bahçesinin gülü.

1.1. verd-i gülistān-ı kerem:
Açılır hande ile ***verd-i gülistān-ı kerem***
Katre-rīz olduğu dem ʿāleme nīsān-ı kerem **(Kaside 41/1)**

verd-i handān:

1.) Gülen; yeni açılmış gül; ***mec.*** Sevgili.

1.1. verd-i handān:-*(ı)m*
Al giyin allar kuşan ruhsār-ı gül-günun gibi
Güller istikbāle çıksın ***verd-i handānım*** *sana* **(Gazel 2/2)**

1.2. verd-i handān:-*(ı)m*
Niçin gül-fem açılmaz gonca ruhlar ibtisām etmez
Sana kimler dokundu ***verd-i handānım*** *niçin küstün* **(Gazel 133/2)**

verd-i nazar-ı zīb-i gülistān-ı kemāl:

1.) Olgunluk bahçesinin süslü, güzel görünen gülü (sadrazam Said Paşa).

1.1. verd-i nazar-ı zīb-i gülistān-ı kemāl:
Birisi gevher-i şehdāne-i derc-i ʿazamet
Öbürü ***verd-i nazar-ı zīb-i gülistān-ı kemāl*** **(Kaside 40/67)**

verd-i raʿnā:

1.) İçi kırmızı, dışı sarı makbul bir gül çeşidi; ***mec.*** İkiyüzlü, hilekâr sevgili.

1.1. verd-i raʿnā:
ʿĀşık-ı hasret-keşi vech-i dilārā söyletir
Bülbül-i şūrīde hāli ***verd-i raʿnā*** *söyletir***(Gazel 52/1)**

1.2. verd-i raʿnā:
Taşırdın baş için gūyā gül-i raʿnā yār idim evvel
Sana ez-cān ü dil ey ***verd-i raʿnā*** *yār idim evvel* **(Tahmis 3/2)**

verd-i rūy-ı āl:

1.) (Sevgilinin) Gül gibi kırmızı yanağı.

1.1. verd-i rūy-ı āl:-*(i)n, -den*
Yasağ etdi temāşā-yı bahān çeşm-i hūn-pāşa
Tehīdir çünkü ***verd-i rūy-ı ālinden*** *çemen şimdi* **(Gazel 220/4)**

verd-i sefīd:

1.) Beyaz gül.

1.1. verd-i sefīd:
Beyaz-ı nāmesi ***verd-i sefīd*** *ile tevʾem*
Sevād-ı hāmesini misk-i nābe benzetirim **(Gazel 158/7)**

verd-i ter:

1.) Taze gül; ***mec.*** Sevgili.

1.1. verd-i ter:-*dir*
Dimāğ-ı ehl-i ʿaşkı būy-ı nisbetle eder taʿtīr
Sanırsın misk-i ezfer ***verd-i terdir*** *Nakşibendīler* **(Kaside 36/8)**

1.2. verd-i ter: -*(i)m*
Acı sözler atıyorsun şekerimm noldu sana
Şekerim şīve-gerim ***verd-i terim*** *noldu sana* **(Gazel 1/1)**

veril-:

1.) Verme işine konu olmak; sahip olunmasını sağlamak.

1.1. verilmişse:-*miş, -se*
Ferrāceye destāra ***verilmişse*** *kemālāt*
Germābede ey hāce fazīlet bulamazsın **(Gazel 132/5)**

verne maʿbūd-i tu der-deyr-i fenā sīm u zer-est:

1.) "Yoksa senin taptığın yokluk manastırında altın ve gümüş müdür?" anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. verne maʿbūd-i tu der-deyr-i fenā sīm u zer-est:
Īn tek u tāzvīresteş çe ʿacīb-est u garīb
Verne maʿbūd-i tu der-deyr-i fenā sīm u zer-est **(Gazel 252/4)**

verneī hāce ger hestī be-tu āşūb-i turast:

1.) "Yoksa ey efendi, kendinle varlık (dava edersen) bu senin kargaşandır." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. verneī hāce ger hestī be-tu āşūb-i turast:
Guzer ez-hīşten ez-havf u recā īmen bāş
Verneī hāce ger hestī be-tu āşūb-i turast **(Gazel 252/5)**

vesah-ı isyān:

1.) İsyan kiri.

1.1. vesah-ı isyān:-*ı*
Bahre girsen de çıkarmaz ***vesah-ı isyānı***
Reşha-ı eşk-i nedāmet eder ancak seni pāk **(Gazel 116/6)**

vey:

1.) "ve" bağlacı ile "ey" nida ünleminin kısaltılmış şekliyle oluşturulan bir seslenme ünlemi.

1.1. vey:
Eyā Fahr-ı cemīʿ-i Enbiyā ***vey*** *Şāh-ı ʿālī-cāh*
Seni bir nūr-ı garrādan yaratdı Hazret-i Allāh **(Kaside 14/1)**

1.2. vey:
Ey ecmel-i nev-i beşer ***vey*** *mürsel-i rūşen-nazar*
Dünyā değil cennet değer vaslınla olam kām-yāb **(Kaside 20/16)**

1.3. vey:
Vey *ʿulüvv-i himemi revnak kālā-yı ümīd*
Ey dür-i ʿātıfeti merciʿ-i ashāb-ı emel **(Kaside 46/22)**

veyā:

1.) "yahut, ya da" anlamlarında olup ayrı olmakla birlikte aynı değerde tutulan iki şeyi anlatan kelimelerden ikincisinin önüne getirilen bağlaç.

1.1. veyā:
1.1. Veyā *Mal Sandığından māl-i mīrī sirkat ettinse*
Rücūʿ et tevbe-kār ol her ne cürme cürʾet ettinse **(Müseddes 1/20)**

Veysī:

1.) Asıl adı Üveys olup daha çok nesriyle tanınan XVI. yüzyıl Divan şairi.

1.1. Veysī:
Gelse ***Veysī*** *benim āsārımı tanzīr edemez*
Edemez hattımı taklīd nigārende-i Çīn **(Kaside 42/26)**

vez-berāy-i īn zi-defter nām-i mā inhā me-kun:

1.) "Bu yüzden bizim ismimizi defterden imha etme." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. vez-berāy-i īn zi-defter nām-i mā inhā me-kun:
Vez-berāy-i īn zi-defter nām-i mā inhā me-kun
Īn suhan rā nīk be-şnev redd-i mustedʿā me-kun **(Tahmis 9/4)**

vezīr-i aʿzam:

1.) Sadrazam (Said Paşa).

1.1. vezīr-i aʿzam:
O Şehin-şāh-ı muʿazzam o ***vezīr-i aʿzam***
Etme tasdīʿ-i sarāy hāme-i rengīn makāl **(Kaside 40/66)**

vezīr-i faʿāl:

1.) Çalışkan, etkin vezir, sadrazam (Said Paşa).

1.1. vezīr-i faʿāl:
Biri örnek Hilāfette Şehin-şāh-ı vakūr
Öbürü sadr-ı fehāmette ***Vezīr-i faʿāl*** **(Kaside 40/72)**

vezīr-i hurde-bīn:

1.) Küçük ve ince şeyleri görebilen, inceliklerden anlayan vezir (Ankara valisi Abidin Paşa).

1.1. vezīr-i hurde-bīn:
Var bir ***Vezīr-i hurde-bīn*** *muhtārıdır reʾy-i zerrīn*
Hem-nām-ı Zeynelābidīn hem ʿadl-i Bū Bekr ü Ömer **(Tarih 16/7)**

Vezīr-i Memdūh:

1.) Övülmüş vezir; (II. Abdülhamid Han'ın) veziri Memduh Paşa.

1.1. Vezīr-i Memdūh:
Ola makrūn-ı hidāyet o ***Vezīr-i memdūh***
Hizmetinden kala hoşnūd Şehin-şāh-ı cihān **(Kaside 45/59)**

1.1. Vezīr-i Memdūh:
Devlet ü şān ü şerefle o ***Vezir Memdūh***
Pīr ola vār ola oldukça felekler devvār **(Kaside 43/36)**

vezīr-i merhamet-pīrā:

1.) Merhametli vezir, vali (Giritli Sırrî Paşa).

1.1. vezīr-i merhamet-pīrā:
Hatīʾātım bağışla ey ***Vezīr-i merhamet-pīrā***
Meseldir eskiden ʿaşk ağlatır dert söyletir zīrā **(Muhammes 1/39)**

vezīr-i muhteşem:

1.) Muhteşem vezir (büyük, yüce şeyh).

1.1. vezīr-i muhteşem:
Kemāl-i lutfunu lutfeyle andan da dirīğ etme
Seni şöhretli şanlı bir ***vezīr-i muhteşem*** *buldum* **(Gazel 155/4)**

vezīr-ibn-i vezīr ol-:

1.) Vezir oğlu vezir olmak (Babası gibi kendi de vezir olmak).

1.1. vezīr-ibn-i vezīr ol-:*-a*
Dilerim sen olasın feyz-i vezāretle bekām
Ola *mahdūm-ı necībin de* ***vezīr-ibn-i vezīr*** **(Kaside 47/16)**

veznolun-:

1.) Ölçülmek, tartılmak.

1.1. veznolunsa:*-sa*
Mümkün olsa āh bir mīzān edilse ihtirāʿ
Veznolunsa *herkesin ihlāsının kemiyeti* **(Kaside 37/57)**

vicdān:

1.) İnsanın içindeki iyiyi kötüden ayırabilen ve iyilik etmekten lezzet duyan ve kötülükten elem alan manevi his.

1.1. vicdān:
Izdırābātımı baştanbaşa tasvīr etsem
Hālime dīde-i merdüm değil ağlar ***vicdān*** **(Kaside 45/15)**

1.2. vicdānım:*-(ı)m*
Mazhar-ı ʿafv olduğum bildir Muhammed ʿaşkına
Taʿn ü taʿzīb etmesin yā Rab ***vicdānım*** *beni***(Kaside 5/7)**

1.3. vicdānımda:*-(ı)m, -da*
Şevk ü şādīden eser kalmadı ***vicdānımda***
Dil-i gam-gīnim olup pāzede-i yeʾs ü melāl **(Kaside 40/38)**

1.4. vicdānını:*-ı, -n, -ı*
Tehāşī etmeyin ashāb-ı teslīm ü tevekkülden
Tevekkül ehlinin ***vicdānını*** *ilhām eder tashīh***(Gazel 19/2)**

vicdān ü cān:

1.) Vicdan ve can.

1.1. vicdān ü cān:*-(ı)m, -la*
Anın fermān-ber-i fermānıyım ***vicdān ü cānımla***
Gönül iklīmine hükm eyleyen bir şehriyārım var **(Muhammes 2/5)**

vicdān u efkār:

1.) Vicdan ve fikirler.

1.1. vicdān u efkār:*-(ı)n, -dan*
Seni mesʾūl eden ***vicdān u efkārından*** *ʿār eyle*
Kitāba ictihāda uymayan kārından ʿār eyle **(Müseddes 1/23)**

vikāye eyle-:

1.) Korumak, gözetmek.

1.1. vikāye eyle-:*-r*
Cefā-yı çerha yoktur hadd ü gāye
Hemān alçakları ***eyler vikāye*** **(Tarih 13/1)**

vilāyet:

1.) İl, şehir; valilik görevi.

1.1. vilāyet:
Şu tārīhi dedim tebrīk ederken
Kudūmünle şereflendi ***Vilāyet*** **(Tarih 19/13)**

1.2. vilāyet
Teharrī eyliyordu hāsirāne
Vilāyet *ehlini buldu nihāyet* **(Tarih 19/8)**

1.3. vilāyeti:*-i* (Ankara)
Meşkūr ola her gayreti ihyā etti ***Vilāyeti***
ʿĀlīdir ʿālī himmeti varolsun ol ʿālī-güher **(Tarih 16/12)**

vīrān:

1.) Yıkık, dökük, harap.

1.1. vīrān:
Zulm ile maʿmūr olan kāşāne tez ***vīrān*** *kalır*
*Satma ikbālinle ey zālim gurūr u übbehet***(Gazel 48/6)**

vīrān et-:

1.) Yıkmak, harap etmek.

1.1. vīrān et-:*-ti, -n*
Dīde-i mestine karşı beni giryān ettin
Hāne-i hātırı seylāb ile ***vīrān ettin*** **(Gazel 121/1)**

vīrāne:

1.) Harap yer, yıkıntı.

1.1. vīrāne: (***tas.*** Maddi âlem, dünya)
Zādını vakt ü zamān ile tedārik edegör
Ebedī besleyemez çünkü bu ***vīrāne*** *seni* **(Gazel 230/2)**

1.2. vīrāne:
Sanma bu bādiyede hāne yıkan hāne bulur
Eskiden var ise eğer anı da ***vīrāne*** *bulur* **(Müfret 17/1)**

1.3. vīrāneden:*-den* (***tas.*** Maddi âlem, dünya)
Henüz vuslatla mesʾūd olmayan bir ʿāşıkın kalbi
Temelden indirāse uğrayan ***vīrāneden*** *kalmaz***(Gazel 87/5)**

1.4. vīrāneden:*-den* (***mec.*** Gönül)
Fennīyā bilinmez kadr ü kıymetim
Ayak çekmeyince şu ***vīrāneden*****(Şarkı 2/10)**

1.5. vīrānedeyiz:*-de, -y, -iz* (***tas.*** Maddi âlem, dünya)
Ey gönül fehm edebildin mi ne kāşānedeyiz
Ne ʿimārette mukīmiz ya ne ***vīrānedeyiz*** **(Gazel 86/1)**

1.6. vīrāneler:*-ler* (***tas.*** Maddi âlem, dünya)
Geçenler yapmamış dünyāyı yıkmışlar da gitmişler
Ki eslāfından ahlāfa nice ***vīrāneler*** *kalmış* **(Gazel 94/4)**

1.7. vīrānelerde:*-ler, -de* (***mec.*** Gönül)
Oturmuş mansıba nādān-ı har-pūş küp gibi gümler
Yatar gencīne-veş ***vīrānelerde*** *ehl-i fen şimdi* **(Gazel 220/7)**

1.8. vīrāneyi:*-y, -i* (***mec.*** Gönül)
Yıkma hātırcığım ey dāver-i maʿmūre-i nāz
Etme ***vīrāneyi*** *vīrāne ki gencīne tutar* **(Gazel 49/5)**

vīrāne et-:

1.) Yıkmak, harap etmek.

1.1. vīrāne et-:*-me*
Yıkma hātırcığım ey dāver-i maʿmūre-i nāz
Etme *vīrāneyi* ***vīrāne*** *ki gencīne tutar* **(Gazel 49/5)**

vird-i zebān et-:

1.) Dilinden düşürmemek, sürekli tekrarlamak.

1.1. vird-i zebān et-:*-sin*
Gūş eden daʿvātını olsun seninle hem-zebān
Durmasın ***vird-i zebān etsin*** *anı leyl ü nehār* **(Kaside 39/55)**

vird-i zebān eyle-:

1.) Dilinden düşürmemek, hep tekrarlamak.

1.1. vird-i zebān eyle-:
Şu daʿvātı ararken levh-ı dilde mürtesem buldum
Yeter Fennī yeter itnāb anı ***vird-i zebān eyle*** **(Gazel 155/6)**

visāl:

1.) Sevgiliye kavuşma, vuslat.

1.1. visāli:*-i*
Nāzikāne vaʿd eder çünkü ***visāli*** *gözlerin*
Karşıdan manzūrum oldukça gazālī gözlerin **(Tahmis 6/2)**

1.2. visālin:*-(i)n*
Hayālim fotoğrafıyla aldım seni sadra
Uzaktır ***visālin*** *gerçi kim sūretā bana* **(Gazel 4/7)**

1.3. visālin:*-(i)n*
Visālin *şehd-veş şīrīndir nīş-i firākın telh*
*Muhakkak mecmaʿ-ı zıddeynsin zenbūra benzersin***(Gazel 120/4)**

1.4. visālin:*-(i)n*
Düşürdün ben gibi bin bin niceʿāşıkları derde
Visālin *fikridir ancak tecellī eyleyen serde* **(Müsebba 3/5)**

1.5. visālindir:*-(i)n, -dir*
Hayālim bir zamān hālī değil fikr-i visālinden
Visālindir *benim her lahzā gönlümden geçen şimdi* **(Gazel 220/2)**

1.6. visālinle:*-(i)n, -le*
Bu günahkārı ***visālinle*** *bekām et yā Rab*
Dergeh-i ʿātıfetinden budur ancak dileği **(Gazel 229/8)**

1.7. visālinle:*-(i)n, -le*
Arzū eyler ***visālinle*** *dem-ā-dem dil seni*
Sāʾilim muhtācınım eyleʿināyet ey Ganī **(Tahmis 8/6)**

1.8. visāliyle:*-i, -(y)le*
Eylesin Mevlā ***visāliyle*** *müşerref anları*
Tāliʿ-i erbāb-ıʿirfāna nuhūset vermesin **(Gazel 175/6)**

visāl et-:

1.) Kavuşmak.

1.1. visāl et-:*-me, -di, -n*
Beni hicrān ile hasretle ciger-hūn ettin
Etmedin *şāhid-i matlab ile hem-āgūş* ***visāl*** **(Kaside 40/3)**

visāl-i dilrübā:

1.) Sevgiliye kavuşma.

1.1. visāl-i dilrübā:
Sayd-ı mürga gizli dām üzre ederler dāneʿarz
Katra-i eşke muʿallaktır ***visāl-i dilrübā*** **(Gazel 96/3)**

visāl-i Hak:

1.) Allah'a kavuşmak; Hakk'ın rahmetine erişmek, vefat etmek.

1.1. visāl-i Hak:*-la*
Nūr-ıʿaynim sen safā-yāb ol ***visāl-i Hakla***
Vālideynin derd-i hicrānınla her bār ağlasın **(Gazel 250/7)**

visāl-i yār:

1.) Sevgiliye kavuşma.

1.1. visāl-i yār:*-dır*
Hasta-iʿaşka devā ancak ***visāl-i yārdır***
Sūd vermez gelse de Lokmān Lokmān üstüne **(Gazel 181/4)**

1.2. visāl-ı yār:*-e*
Biz artık māsivādan Fennīyā iʿrāza cezm ettik
Visāl-ı yāre *erdik sohbet-i bī-gāneden geçtik* **(Gazel 114/6)**

1.3. visāl-i yār:*-i*
Visāl-i yāri *bulmaksa merām ayrılma mürşidden*
Der-i Hak var iken lāyık mıdır diğerden istimdād **(Gazel 22/8)**

vücūd:

1.) İnsan bedeni; mevcudiyet, varlık.

1.1. vücūd:
Cürm-i aʿzamdır ***vücūd*** *isnād edersen kendine*
Hālini dergāh-ı Hakkaʿarz u inhādır hüner **(Gazel 51/5)**

1.2. vücūd:
Bana her kim ***vücūd*** *isnād ederse zann-ı sāhīdir*
Yok ettim varlığı yok olmayan bir vāra verdim hep **(Gazel 9/2)**

1.3. vücūd:
Sevk-ı tīnetle sevilmez mi birāder yavrusu
Bir ***vücūd*** *ki hangi cüzʾünden geçer sāhib-i vücūd* **(Gazel 241/4)**

1.4. vücūda:-*a*
Her ***vücūda*** *gelir endāze-i dībā-yı ümīd*
Her siyāba yakışır kāmet-i bālā-yı ümīd **(Kaside 46/1)**

1.5. vücūdu:-*u*
Vücūdu *uğramaz katʿā hasāra*
Hüve'l-kutbu hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel **(Kaside 31/8)**

1.6. vücūdu:-*u*
Değerli gördüğü ekser ***vücūdu***
Satar gāyetle ehven bir bahāya **(Tarih 13/2)**

1.7. vücūdu:-*u*
Vücūdu *olmasaydı ger şühūd iklīmine vāsıl*
Olurdu hilkat-i eşyāya tārīk-iʿadem hāʾil **(Tahmis 1/6)**

1.8. vücūdumdan:-*(u)m, -dan*
Vücūdumdan *eser yok cism ü cānı yāre verdim hep*
Kuvā-yıʿakl u fikri topladım dildāra verdim hep **(Gazel 9/1)**

1.9. vücūdunu:-*(u)n, -u*
ʿĀşık isen Fennī gözde kan göster
Vücūdunu *yāre nā-tüvān göster* **(Diğer 2/9)**

1.10. vücūduyla:-*u, -y, -la*
Akar sular çıkar gözden sebūda zemzem oldukça
Mey etmez celb-i hāhiş reşha-i lāʿlin ***vücūduyla*** **(Gazel 200/2)**

vücūd iklīmi:

1.) Vücud, varlık ülkesi.

1.1. vücūd iklīmi:-*n, -i*
Alıp vermek yapıp çatmak ona mahsūstur ancak
Vücūd iklīmini *īcād eden miʿmāra verdim hep* **(Gazel 9/3)**

vücūd-ı akdes:

1.) En mukaddes varlık.

1.1. vücūd-ı akdes:-*i*
Vücūd-ı akdesi *el-hāsıl aʿlā-yı niʿamdır kim*
Teşekkür etmeyen bu niʿmet-iʿuzmāya cāhildir **(Kaside 38/15)**

1.2. vücūd-ı akdes:-*i, -(y)le*
Eylesin millet ***vücūd-ı akdesiyle*** *iftihār*
Kapladı baştanbaşa āfākı hüsn-i şöhreti **(Kaside 37/12)**

vücūd-ı Hak:

1.) Allah'ın varlığı.

1.1. vücūd-ı Hak:-*ta*
Cürm-i aʿzamdır vücūd isnād edersen kendine
Vārını Fennī ***vücūd-ı Hakta*** *ifnādır hüner* **(Gazel 51/5)**

vücūd-ı kāʾināt:

1.) Kâinatın varlığı.

1.1. vücūd-ı kāʾināt:
Vücūd-ı kāʾināta *baʿis-i feyz oldu ve'l-hāsıl*
Bu hākin pertevinden oldu deycūr-ıʿadem zāil **(Tahmis 1/6)**

vücūd-ı mümkünāt:

1.) Var olan, mevcut olan varlıklar.

1.1. vücūd-ı mümkünāt:
Sāyesinde halk olunmuştur ***vücūd-ı mümkünāt***
İlticā et zılline Fennī Rasūl-i Efhamın **(Gazel 10/6)**

1.2. vücūd-ı mümkünāt:-*i*
Şu meʾsūrāta karşı bir müʾessir yoksa ey münkir
Eden kimdir ***vücūd-ı mümkünātı*** *ser-te-ser īcād* **(Gazel 21/4)**

vücūd-ı nādir:

1.) Ender bulunan bir varlık, insan (Kayserili Şaban Efendi).

1.1. vücūd-ı nādir:-*i*
Pek az görür çeşm-i felek böyle ***vücūd-ı nādiri***
Etti velākin āyīnede hāk ile yeksān āhiri **(Tarih 5/1)**

vücūd-ı rahmet-ālūd:

1.) Rahmet bulaşmış, rahmet saçan beden, varlık.

1.1. vücūd-ı rahmet-ālūd:-*(u)n*
Ki andan zerredir hurşīd-i aʿzam yā Resūlallah
Ser-ā-pā nūr-ı garrādır ***vücūd-ı rahmet-ālūdun*** **(Kaside 17/7)**

vukūʿāt:

1.) Meydana gelen olaylar, vakalar.

1.1. vukūʿātına:-*ı, -n, -a*
Çünkü taʿrīz u taʿarruz seni eyler temrīz
Ne zamāna ne ***vukūʿātına*** *etme taʿrīz* **(Gazel 97/1)**

vukūf-ı kāmil:

1.) Kemal sahiplerinin anlayışı, bilgisi.

1.1. vukūf-ı kāmil:
Bahşāyiş-i Hudādır o şāh-ı dīn-penāha
Hakkā ***vukūf-ı kāmil*** *hikmet ü hükūmete* **(Tarih 9/3)**

vüsʿ:

1.) Bir işi yapabilme gücü, güç, kuvvet, kudret, iktidar; zenginlik, bolluk.

1.1. vüsʿü:-*ü*
Bir gazel tarh edeyim şevk ile ruhsat var ise
Kuvve-i nātıkama ***vüsʿü*** *talākat geliyor* **(Kaside 48/29)**

1.2. vüsʿünce:-*ü, -n, -ce*
Sābit olmaz kuru daʿvā ile insāniyyet
Çünkü ādem ola ***vüsʿünce*** *mürüvvet-muʿtād* **(Taştir 2/6)**

vüsʿat:

1.) Genişlik, bolluk.

1.1. vüsʿat:
Muhtekirler almasın feyz-i İlāhīden nasīb
Bu gürūh-ı ekābire Allah ***vüsʿat*** *vermesin* **(Gazel 175/5)**

vüsʿat-i āsār:

1.) Eserinin genişliği, bolluğu (II. Abdülhamid Han için).

1.1. vüsʿat-i āsār:-*ı, -n, -a*
Vüsʿat-i āsārına *taʿyīn-i had mümkün değil*
Hüsn-i icrāātının hayrātının yok gāyeti **(Kaside 37/23)**

vüsʿat-i eyvān-ı kerem:

1.) Cömertlik köşkünün genişliği.

1.1. vüsʿat-i eyvān-ı kerem:
Müntehā-yı keremi var mı bulan ʿālemde
Sığmaz endīşelere ***vüsʿat-i eyvān-ı kerem*** **(Kaside 41/2)**

vüsʿi eyle-:

1.) Güçlendirmek; zenginleştirmek.

1.1. vüsʿi eyle-:-*r*
Bende-gānın sıdkına azçok delālet eylese
Eyler *ancak* ***vüsʿi*** *miktārınca hüsn-i hidmeti* **(Kaside 37/61)**

vuslat:

1.) Kavuşma, sevgiliye kavuşma.

1.1. vuslat:
ʿĀşık-ı dīdāra buldun gizli bir ***vuslat*** *yolu*
Tekye-i ʿaşka olup pīrāye bahş-ı maʿrifet **(Kaside 32/8)**

1.2. vuslat:
Arz-ı hāl ettim ise ***vuslat*** *ümīdiyle sana*
Çık da esrārımı iʾlāna şitāb et mi dedim **(Gazel 146/4)**

1.3. vuslat:
Yār ile bir kerrecik ***vuslat*** *müyesser olmadı*
Geçti gitti nāzenīn ʿömrüm kuru sevdā ile **(Gazel 187/4)**

1.4. vuslat:
Yürü çāk-i girībān ile pīr-āhen gibi evvel
O şūh-ı penbe cisme bī-tekellüf ***vuslat*** *istersen* **(Gazel 246/5)**

1.5. vuslat:
Ellerin sevdiği yekdiğere imdād ediyor
Soruyor hātırını ***vuslat*** *ile şād ediyor***(Müsebba 2/43)**

1.6. vuslata:-*a*
Lāzım gelir ki ***vuslata*** *bir hāʾil olmasın*
Mümkün müdür ki cevrine dil kāʾil olmasın **(Gazel 164/1)**

1.7. vuslata:-*a*
Fart-ı muhabbete bir bürhān göster
Görelim ***vuslata*** *sezā mısın sen* **(Diğer 2/10)**

1.8. vuslatla:-*la*
Kūy-ı yāri dūr edip ***vuslatla*** *mesʿūd olmayan*
Aldırır ʿakl u şuʿūru vālih u hayrān gider **(Gazel 45/2)**

1.9. vuslatla:-*la*
Henüz ***vuslatla*** *mesʾūd olmayan bir ʿāşıkın kalbi*
Temelden indirāse uğrayan vīrāneden kalmaz **(Gazel 87/5)**

1.10. vuslatla:-*la*
Beni şīrīn-mezāk eylersen ey gül-çehre ***vuslatla***
Şurūb-ı gül gibi şekerlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/2)**

1.11. vuslatı:-*ı*
Hal ederse gire ***vuslatı*** *tavʿan etsin*
Pek sıkıştırma ol gül-çehreye ibrām etme **(Gazel 185/5)**

1.12. vuslatın:-*(ı)n*
Vuslatın *uğruna bilsen ne belālar çekti*
Dil-i āfet-zedenin hiçe mi gitsin emeği **(Gazel 229/2)**

1.13. vuslatın:-*(ı)n*
Āteş-i ʿaşkınla yandım eylerim efgān vāh
Vuslatın *arzū ederler ʿāşıkān ey yüzü māh* **(Tahmis 8/11)**

1.14. vuslatınla:-*(ı)n, -la*
Bir nazar kıl kalmasın sīnemde āsār-ı keder
Vuslatınla *kām-yāb et olmasın ʿömrüm heder***(Muhammes 3/9)**

vuslat ol-:

1.) Sevgiliye kavuşmuş olmak.

1.1. vuslat ol-:-*sa*
Vuslat olsa *vuslat u hicrān teʿākub etmese*
Kalsa gönlüm öyle mesrūr-ı mübeşşer kāşki **(Gazel 215/3)**

vuslat u hicrān:

1.) Kavuşma ve ayrılık.

1.1. vuslat u hicrān:
Vuslat olsa ***vuslat u hicrān*** *teʿākub etmese*
Kalsa gönlüm öyle mesrūr-ı mübeşşer kāşki **(Gazel 215/3)**

vuslat-ābād ol-:

1.) Kavuşmaktan dolayı sevinmek; kavuşma yeri olmak.

1.1. vuslat-ābād ol-:-*duk, -um*
Dil fırāk-ı yār ile tā şöyle nā-şād olduğum
Gerçi mümkün mü amān āh ***vuslat-ābād olduğum*** **(Tahmis 8/4)**

vuslat-ı cānān:

1.) Sevgiliye kavuşma.

1.1. vuslat-ı cānān:-*a*
Gafletin sevk ediyor nāfile yabana seni
Sendedir daʿvet eden ***vuslat-ı cānāna*** *seni* **(Gazel 230/1)**

vuslat-ı dildār:

1.) Sevgiliye kavuşma.

1.1. vuslat-ı dildār:-*a*
Vuslat-ı dildāra *olmazsa müsāʿid rūz-gār*
Sahn-ı sīnemde kopar tūfān tūfān üstüne **(Gazel 181/5)**

vuslat-ı pīr:

1.) Şeyhe [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)] kavuşma.

1.1. vuslat-ı pīr:
Cisme cān cāna gıda kalbe safā dīdeye nūr
Yāreye çāre bütün derde devā ***vuslat-ı Pīr*** **(Kaside 33/2)**

vüzerā:

1.) Vezirler.

1.1. vüzerā:
Hükemā zümresi maʿlūle müdāvāt eyler
Vüzerā *cümlesi menkūbe ederler ihsān* **(Kaside 45/40)**

Y

yā:

1.) "Ey" seslenme ünlemi.

1.1. yā: (Allah için)
ʿĀleme yā Rab celālinle tecellīden murad
Müslümānın hāline küffārı güldürmek midir **(Gazel 54/6)**

1.2. yā: (Allah için)
*Bu ʿabd-i aʿcezi **yā** Rab rehā-yāb eyle gafletten*
Ki yār āgūş-ı vuslatta henüz bende cüdālık var **(Gazel 60/5)**

1.3. yā: (Allah için)
*Der-i inʿāmına **yā** Rab şerm-sārāne geldik biz*
ʿAmel tomarını mālī bulup cürm ü cināyetle **(Gazel 69/6)**

1.4. yā: (Allah için)
*Beni ʿafv eyle şerm-i cürmü gönlümden çıkar **yā** Rab*
Ki senden gayrī bir sāhib-kerem gaffār yoktur yok **(Gazel 105/8)**

1.5. yā: (Allah için)
Erzānī-i lutfunla pezīrā-yı husūl et
***Yā** Rāb neye merhūn ise āsāyiş-i ahvāl* **(Gazel 138/4)**

1.6. yā: (Allah için)
Sevinsin āşinālar mātem etsin zümre-i ezdād
*Kulun Fennīyi **yā** Rab halk-ı ʿālem kām-rān görsün* **(Gazel 159/7)**

1.7. yā: (Allah için)
*Amān **yā** Rab defīn-i hāk-i hicrān etme Fennīyi*
Vatan dīdarını dünyā gözüyle bir daha görsün **(Gazel 160/5)**

1.8. yā: (Allah için)
*Beni ol Pādişeh-i hüsne kul et kim **yā** Rab*
Kuhl-ı mā-zāğ çekilmiş ola zībā gözüne **(Gazel 195/9)**

1.9. yā: (Allah için)
*Değil dünyāda hattā āhirette olmasın **yā** Rab*
Derūnum iştiyāk-ı Haydar-ı Kerrārdan hālī **(Gazel 217/6)**

1.10. yā: (Allah için)
***Yā** İlāhī beni dilşād edecek ʿafvındır*
Bilirim kurtaramaz subha vü seccāde beni **(Gazel 223/4)**

1.11. yā: (Allah için)
Nūr-ı irfān ile īkān ile yoldaş eyle
*Yalnız yollama **yā** Rab ʿadem-ābāda beni* **(Gazel 223/5)**

1.12. yā: (Allah için)
*Bu günahkārı visālinle bekām et **yā** Rab*
Dergeh-i ʿātıfetinden budur ancak dileği **(Gazel 229/8)**

1.13. yā: (Allah için)
Matlaʿ-ı nūr-ı muhabbet kıl İlāhī gönlümü
*Serd ü tārik olmasın **yā** Rab şeb-i yeldā gibi* **(Gazel 233/11)**

1.14. yā: (Allah için)
***Yā** İlāhī Kaʿbe-i maksūda īsāl et beni*
Yoksa cism ü cānımı bu yolda hāk etsem gerek **(Gazel 248/3)**

1.15. yā: (Allah için)
***Yā** Rab dilimi masdar-ı Tevhīd eyle*
Endīşemi Tevhīd ile tesʿīd eyle **(Kaside 1/1)**

1.16. yā: (Allah için)
***Yā** Rab dilimi sehv ü hatādan sakla*
Endīşemi tezvīr ü riyādan sakla **(Kaside 3/1)**

1.17. yā: (Allah için)
Ki etsin sāye-i fazlında bir zevk-i diğer peydā
*Dil-i Fennīyi **yā** Rab pençe-i emmāreden kurtar* **(Kaside 4/5)**

1.18. yā: (Allah için)
Olur sen emredince şīşeden şīr ü şeker peydā
*Dil-i Fennīyi **yā** Rab müstaʿidd-i nūr-ı ʿirfān et* **(Kaside 4/6)**

1.19. yā: (Allah için)
Edersin hārdan gül nah-i yābisden semer peydā
*Dil-i Fennīyi **yā** Rab kābil-i feyz ü muhabbet kıl* **(Kaside 4/7)**

1.20. yā: (Allah için)
Eden sensin İlāhī seng-i hārādan güher peydā
*Dil-i Fennīyi **yā** Rab pertev-i ʿaşkınla tenvīr et* **(Kaside 4/8)**

1.21. yā: (Allah için)
*Yok tahammül gam-ı hicrāna bilirsin **yā** Rab*
Kıl mülākī kerem et bir kerem-kāra beni **(Kaside 5/5)**

1.22. yā: (Allah için)
Mazhar-ı ʿafv olduğum bildir Muhammed ʿaşkına
*Taʿn ü taʿzīb etmesin **yā** Rab vicdānım beni* **(Kaside 5/7)**

1.23. yā: (Allah için)
*Ne zamān açılacak subh-ı ümīdim **yā** Rab*
Ne zamān parlayacak tāliʿ-i fettānım ʿaceb **(Kaside 6/8)**

1.24. yā: (Allah için)
*Ne zamān açılacak subh-ı ümīdim **yā** Rab*
Ne zamān parlayacak tāliʿ-i fettānım ʿaceb **(Kaside 6/8)**

1.25. yā: (Allah için)
*Sakla **yā** Rab gönlümü gafletle gam-nāk olmadan*
Hubb-i dünyādan makarr-ı hār ü hāşāk olmadan **(Kaside 7/1)**

1.26. yā: (Allah için)
***Yā** Raʾūfu yā Rahīmü yā İlāhe'l-ʿālemīn*
Yā ʿAtūfu yā ʿAlīmü yā Mücīre'l-hāifīn **(Kaside 7/6)**

1.27. yā: (Allah için)
*Yā Raʾūfu **yā** Rahīmü yā İlāhe'l-ʿālemīn*
Yā ʿAtūfu yā ʿAlīmü yā Mücīre'l-hāifīn **(Kaside 7/6)**

1.28. yā: (Allah için)
*Yā Raʾūfu yā Rahīmü **yā** İlāhe'l-ʿālemīn*
Yā ʿAtūfu yā ʿAlīmü yā Mücīre'l-hāifīn **(Kaside 7/6)**

1.29. yā: (Allah için)
Yā Raʾūfu yā Rahīmü yā İlāhe'l-ʿālemīn
***Yā** ʿAtūfu yā ʿAlīmü yā Mücīre'l-hāifīn* **(Kaside 7/6)**

1.30. yā: (Allah için)
Yā Raʾūfu yā Rahīmü yā İlāhe'l-ʿālemīn
*Yā ʿAtūfu **yā** ʿAlīmü yā Mücīre'l-hāifīn* **(Kaside 7/6)**

1.31. yā: (Allah için)
Yā Raʾūfu yā Rahīmü yā İlāhe'l-ʿālemīn
*Yā ʿAtūfu yā ʿAlīmü **yā** Mücīre'l-hāifīn* **(Kaside 7/6)**

1.32. yā: (Allah için)
***Yā** Kerīmü yā Semīʿu yā Mucībe's-sāilīn*
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan **(Kaside 7/7)**

1.33. yā: (Allah için)
*Yā Kerīmü **yā** Semīʿu yā Mucībe's-sāilīn*
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan **(Kaside 7/7)**

1.34. yā: (Allah için)
*Yā Kerīmü yā Semīʿu **yā** Mucībe's-sāilīn*
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan **(Kaside 7/7)**

1.35. ya: (Allah için)
Ya *Gıyāse'l-müstagīsīn yā İlāhī el-amān*
El-amān ey pādişāhlar padişāhı el-amān **(Kaside 7/9)**

1.36. yā: (Allah için)
Ya Gıyāse'l-müstagīsīn ***yā*** *İlāhī el-amān*
El-amān ey pādişāhlar padişāhı el-amān **(Kaside 7/9)**

1.37. yā: (Allah için)
Dil-i hābīdemi lutfunla bīdār eyle ***yā*** *Rabbī*
Ser-ā-ser nūr-ı ʿaşkınla ziyādār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/1)**

1.38. yā: (Allah için)
Dil-i hābīdemi lutfunla bīdār eyle yā Rabbī
Ser-ā-ser nūr-ı ʿaşkınla ziyādār eyle ***yā*** *Rabbī* **(Kaside 9/1)**

1.39. yā: (Allah için)
Cilā ver dīde-i cāna safā ver kalb-i nālāna
Beni nefs-i nefîsimden haberdār eyle ***yā*** *Rabbī* **(Kaside 9/2)**

1.40. yā: (Allah için)
Kemāl-i rahmetinle mazhar eyle sırr-ı mūtū ya
Sivādan meylimi kes zātına yār eyle ***yā*** *Rabbī* **(Kaside 9/3)**

1.41. yā: (Allah için)
Tarikat ʿāleminde maʿrifetten bī-nasīb etme
Hakikatten hüviyyetten haberdār eyle ***yā*** *Rabbī* **(Kaside 9/4)**

1.42. yā: (Allah için)
Tecellī eylesin ʿaşk-ı cemālin sahn-ı sīnemde
Fakīri maʿşer-i ʿuşşāka ser-dār eyle ***yā*** *Rabbī* **(Kaside 9/5)**

1.43. yā: (Allah için)
Liyākat yoksa kudret yoksa kudret ver liyākat ver
Kulun Fennīyi her lutfa sezā-vār eyle ***yā*** *Rabbī* **(Kaside 9/6)**

1.44. yā: (Allah için)
Dil-i efsürdemi ʿaşkınla teshīn eyle ***yā*** *Rabbī*
Küşād et dīde-i cānı Hudā-bīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/1)**

1.45. yā: (Allah için)
Dil-i efsürdemi ʿaşkınla teshīn eyle yā Rabbī
Küşād et dīde-i cānı Hudā-bīn eyle ***yā*** *Rabbī* **(Kaside 10/1)**

1.46. yā: (Allah için)
Tecellī-i Cemāle mazhariyyetle edip şādān
Derūnum derdini taʿdīl ü teskīn eyle ***yā*** *Rabbī* **(Kaside 10/2)**

1.47. yā: (Allah için)
Sıyānet kıl bu ʿabd-i pür-kusūru ʿakla uymaktan
Televvünden halās et ehl-i temkīn eyle ***yā*** *Rabbī* **(Kaside 10/3)**

1.48. yā: (Allah için)
Sana zannım hüsündür sen bilirsin hadd-i zātında
Bu hüsn-i zannımı tahkīk u tersīn eyle ***yā*** *Rabbī* **(Kaside 10/4)**

1.49. yā: (Allah için)
Cemāl-i pākini göster bana mirʾāt-ı eşyāda
Şu giryān çeşmimi dāim Hudā-bīn eyle ***yā*** *Rabbī* **(Kaside 10/5)**

1.50. yā: (Allah için)
Kulun Fennīyi dūr etme tarīk-i istikāmetten
Hemīşe hilʿat-ı ʿismetle tezyīn eyle ***yā*** *Rabbī* **(Kaside 10/6)**

1.51. yā: (Allah için)
Maksūdumu ***yā*** *Rahmān etsen bana ger ihsān*
Gelmez sana bir noksān ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/5)**

1.52. yā: (Allah için)
Fezā-yı sīnemi ʿaşkınla lebrīz eyle ***yā*** *Rabbī*
Uyandır dīde-i cānı seher-hīz eyle yā Rabbī **(Kaside 12/1)**

1.53. yā: (Allah için)
Fezā-yı sīnemi ʿaşkınla lebrīz eyle yā Rabbī
Uyandır dīde-i cānı seher-hīz eyle ***yā*** *Rabbī* **(Kaside 12/1)**

1.54. yā: (Allah için)
Kerem kıl maʿşer-i ʿuşşāk içinde koyma bīgāne
Muhabbet meclisinde sohbet-āmīz eyle ***yā*** Rabbī **(Kaside 12/2)**

1.55. yā: (Allah için)
Hakīkat ʿāleminde fark maʿal cemʿa muvaffak kıl
Şerīʿat ʿāleminde ehl-i temyīz eyle ***yā*** *Rabbī* **(Kaside 12/3)**

1.56. yā: (Allah için)
Seherlerde enīn-i iştiyākım olmasın zāyī
Harīm-i ʿizzetinde rahmet-engiz eyle ***yā*** *Rabbī* **(Kaside 12/4)**

1.57. yā: (Allah için)
İlāhī hāme-i Fennīye kudret ver liyākat ver
Hemīşe medh-i Peygamberle tehzīz eyle ***yā*** *Rabbī* **(Kaside 12/5)**

1.58. yā: (Allah için)
Efkārımı bī-nūr u şuʿūr eyleme ***yā*** *Rab*
Āsārımı makrūn-ı kusūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/1)**

1.59. yā: (Allah için)
Efkārımı bī-nūr u şuʿūr eyleme yā Rab
Āsārımı makrūn-ı kusūr eyleme ***yā*** *Rab* **(Kaside 13/1)**

1.60. yā: (Allah için)
Fırsat-eteğin verme yed-i nefs-i leʾīme
Īcād-ı maʿāsīde cesūr eyleme ***yā*** *Rab* **(Kaside 13/2)**

1.61. yā: (Allah için)
ʿAfv eyle günāhım ile gönderme mezāra
Menfūr-ı ehālī-i kubūr eyleme ***yā*** *Rab* **(Kaside 13/3)**

1.62. yā: (Allah için)
Sil defter-i aʿmālimi meydāna bırakma
Rüsvā-sūde-i yevm-i nüşūr eyleme ***yā*** *Rab* **(Kaside 13/4)**

1.63. yā: (Allah için)
Kıl ʿarz-ı ʿubūdiyyete bu ezʿāfı tahsīs
Āfetzede-i yeʾs ü futūr eyleme ***yā*** *Rab* **(Kaside 13/5)**

1.64. yā: (Allah için)
Olsun yüreğim pertev-i ʿaşkınla münevver
Senden beni bir sāniye dūr eyleme ***yā*** *Rab* **(Kaside 13/6)**

1.65. yā: (Allah için)
Fennī kulunu mahrem-i esrār-ı kibār et
Hem-meclis-i erbāb-ı fücūr eyleme ***yā*** *Rab* **(Kaside 13/7)**

1.66. yā: (Allah için)
Āsitānından kulun Fennīyi ***yā*** *Rab etme dūr*
Bāʿis-i fevz ü saʿādettir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/6)**

1.67. yā: (Allah için)
Müʾminin ***yā*** *Rab yed-i ʿirfānına olsun silāh*
Münkirin ursun ser-i bī-mağzına şeşber kalem **(Kaside 24/27)**

1.68. yā: (Allah için)
Bāğ-ı hüsnü görmesin ***yā*** *Rab o dildārın hazān*
Rīh-i Āsaftan masūn olsun bahār-ı behceti **(Kaside 37/107)**

1.69. yā: (Allah için)
Hikmetin ***yā*** *Rab ulü'l-ʿirfāna hayret-bahş olur*
Mümtenīʿdir sırrına hakkıyla tahsīl-i vukūf **(Kıt'a 3/1)**

1.70. yā: (Allah için)

***Yā** Rāb dilimi kavl-i hatādan sakla*
Endîşemi tezvîr ü riyādan sakla **(Kıt'a 19/1)**

1.71. yā: (Allah için)
Peşîmānım peşîmān sebk eden cürm ü günāhımdan
*Beni dûr etme **yā** Rab Pîr-i gavsiyyet penāhımdan* **(Müseddes 2/2)**

1.72. yā: (Allah için)
Maksûd-ı süveydā-yı derûnu sezerim yok
***Yā** Rab şu gönül ʿukdesini bir çizerim yok* **(Müseddes 3/27)**

1.73. yā: (Allah için)
Hattā beni tefrîh edemez sahne-i gülşen
***Yā** Rab beni dûr eyleme dergāh-ı Nebîden* **(Müseddes 3/41)**

1.74. yā: (Allah için)
Eylerim ʿaşkınla billāh hep fedā cān ü teni
***Yā** İlāhî Kaʿbe-i maksûda îsāl et beni* **(Tahmis 8/7)**

1.75. yā: (Allah için)
Nāmı İsmāʿîl Sûdîdir o gevher pārenin
*Hādim et **yā** Rab anı şerʿ-i Nebiyy-i Efhame* **(Tarih 7/3)**

1.76. yā: (talih için)
Medār-ı mağfirettir ehl-i ʿirfāna gelen gamlar
*Ne hakkım var sanaʿızz ü kusûr etmekte **yā** tāliʿ* **(Gazel 102/5)**

1.77. yā: (Hz. Abdülkadir Geylanî için)
*Celîdir behcetin **yā** Gavs-ı aʿzam*
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/1)**

1.78. yā: (Hz. Abdülkadir Geylanî için)
Celîdir behcetin yā Gavs-ı aʿzam
*Büyüktür himmetin **yā** Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/1)**

1.79. yā: (Hz. Abdülkadir Geylanî için)
Bize her dü cihānda dest-gîr ol
*Büyüktür himmetin **yā** Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/2)**

1.80. yā: (Hz. Abdülkadir Geylanî için)
Dehānın meʾhaz-ı sırr-ı hakîkat
*Büyüktür himmetin **yā** Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/4)**

1.81. yā: (Hz. Abdülkadir Geylanî için)
Benim yok zerreten mā-iştibāhım
*Büyüktür himmetin **yā** Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/6)**

1.82. yā: (Hz. Abdülkadir Geylanî için)
Sana feryād eder efrād ü evtād
*Büyüktür himmetin **yā** Gavs-ı aʿzam***(Kaside 28/8)**

1.83. yā: (Hz. Abdülkadir Geylanî için)
Kerîm ü münʿim ü müşkil-küşāsın
*Büyüktür himmetin **yā** Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/10)**

1.84. yā: (Hz. Abdülkadir Geylanî için)
Seninle müftehirdir şimdi ekvān
*Büyüktür himmetin **yā** Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/12)**

1.85. yā: (Hz. Abdülkadir Geylanî için)
Fesāra'l-kavlü zeynen fî makālî
*Büyüktür himmetin **yā** Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/14)**

1.86. yā: (Hz. Abdülkadir Geylanî için)
Ayırma kurb-gāh-ı enverinden
*Büyüktür himmetin **yā** Gavs-ı aʿzam* **(Kaside 28/16)**

1.87. yā: [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi hazretleri (k.s) için].
Etme Fennî kulunu feyz-i teveccühten dûr
*Merhamet kıl Haseneyn ʿaşkına **yā** Hazret-i Pîr* **(Kaside 33/16)**

1.88. yā: (Hz. Peygamber için)
*Kapında feyz alır bil-cümle tālib **yā** Resûlallah*
Olur sāyende hāsıl her metālib yā Resûlallah **(Kaside 16/1)**

1.89. yā: (Hz. Peygamber için)
Kapında feyz alır bil-cümle tālib yā Resûlallah
*Olur sāyende hāsıl her metālib **yā** Resûlallah* **(Kaside 16/1)**

1.90. yā: (Hz. Peygamber için)
Sığındım dergāh-ı ihsānına her iki ʿālemde
*Bırakma el-Kerem meʾyūs u hāʾib **yā** Resûlallah* **(Kaside 16/2)**

1.91. yā: (Hz. Peygamber için)
Yuvarlanmak yorulmak bir şereftir hāk-i rāhına
*Gelir mi hātıra kayd-ı metāʿib **yā** Resûlallah* **(Kaside 16/3)**

1.92. yā: (Hz. Peygamber için)
Utandırma hesābımla beni ferdā-yı mahşerde
*Olunca fātıruʾl-eşyā muhāsib **yā** Resûlallah* **(Kaside 16/4)**

1.93. yā: (Hz. Peygamber için)
Kulun Fennîyi muhtāç etme ebvāb-ı edānîye
*Ki sensin hāʾiz-i ʿale'l-merātib **yā** Resûlallah* **(Kaside 16/5)**

1.94. yā: (Hz. Peygamber için)
*Kemālin bāʿis-i tekvîn-i ʿālem **yā** Resûlallah*
Cemālin bādî-i tasvîr-i ādem yā Resûlallah **(Kaside 17/1)**

1.95. yā: (Hz. Peygamber için)
Kemālin bāʿis-i tekvîn-i ʿālem yā Resûlallah
*Cemālin bādî-i tasvîr-i ādem **yā** Resûlallah* **(Kaside 17/1)**

1.96. yā: (Hz. Peygamber için)
Selātîn sāʾil-āsā el açıp senden diler ihsān
*Anılmaz dergeh-i cūdunda Hātem **yā** Resûlallah* **(Kaside 17/2)**

1.97. yā: (Hz. Peygamber için)
Kelîme Len terānî oldu gerçi perde-i hırmān
*Cenābındır harîm-i vasla mahrem **yā** Resûlallah* **(Kaside 17/3)**

1.98. yā: (Hz. Peygamber için)
Umûma āsitān-ı reʾfetindir melceʾ-i mahsûs
Yaratılmış mı vardır senden erham yā Resûlallah **(Kaside 17/4)**

1.99. yā: (Hz. Peygamber için)
Hasendir gerçi ebnā-yı beşerde Hazret-i Yûsuf
*Seni ahsen yaratmış Rabb-i Ekrem **yā** Resûlallah* **(Kaside 17/5)**

1.100. yā: (Hz. Muhammed s.a.v. için)
Siyeh-rû dil perîşān dîde pür-nem yā Resûlallah
Şefāʿat kıl kerem kıl pür-kusûrum kapına geldim **(Kaside 17/6)**

1.101. yā: (Hz. Peygamber için)
Ser-ā-pā nûr-ı garrādır vücûd-ı rahmet-ālûdun
*Ki andan zerredir hurşîd-i aʿzam **yā** Resûlallah* **(Kaside 17/7)**

1.102. yā: (Hz. Peygamber için)
Hudā-yı lem-yezel bir lāhza münfek etmesin ondan
*Gam-ı ʿaşkın dil-i Fennîde müdgam **yā** Resûlallah* **(Kaside 17/8)**

1.103. yā: (Hz. Peygamber için)
Sen mürüvvet-kānısın bakma sevād-ı vechime
***Yā** Muhammed yā Resûlallah sevdim ben seni* **(Kaside 19/5)**

1.104. yā: (Hz. Peygamber için)
Sen mürüvvet-kānısın bakma sevād-ı vechime
*Yā Muhammed **yā** Resûlallah sevdim ben seni* **(Kaside 19/5)**

1.105. yā: (Hz. Peygamber için)

Yā *Resūlallah dökmezler seherde āb-rū*
Rīş-i pākinden arar ʿuşşāk feyz u rifʾati **(Kıt'a 24/1)**

2.)İki düşünce, iki yargı arasında denkleştirme temelinde bir soru yönelten, onay veya yeğleme bildiren bir işlev yüklenen bağlaç (Korkmaz, 2007: 1113).

2.1. yā:
Bu hüner sende mi ***yā*** *kilk-i sühan-verde midir*
Tāze mazmūnlar īcād ediyorsun Fennī **(Gazel 36/7)**

2.2. yā:
Yā *yıkarız eşk-i nedāmetle nihān ü āşikār*
Defter-i cürmün sevādından utanmışlardanız **(Gazel 77/5)**

2.3. yā:
Ey gönül fehm edebildin mi ne kāşānedeyiz
Ne ʿimārette mukīmiz ***yā*** *ne vīrānedeyiz* **(Gazel 86/1)**

2.4. yā:
Bir āh ile çarhın ocağın söndüreyim mi
Yā *şemʿa-i ümīdim uyansın mı ne dersin* **(Gazel 122/2)**

2.5. yā:
Keşf-i esrār-ı hakīkat için uydum ʿakla
Tākatim kalmadı bu yolda ***yā*** *yandım kaldım***(Gazel 150/5)**

2.6. yā:
Yā *niçin bess-i şikāyet etsin andan ehl-i ʿaşk*
ʿĀşıka efzāyiş-i lezzet ki istiğnādadır **(Gazel 38/3)**

2.7. yā:
Beni mihnetlere ısmarlayan eyyām-ı fırāk
Yā *sana mūcib-i endūh-ı melāl olmadı mı* **(Gazel 212/2)**

2.8. yā:
Felsefī genc-i hükümden bir fülūs bulmuş değil
Diğerāna ***yā*** *nasıl rehber olur ehl-i sefeh* **(Kıt'a 22/2)**

2.9. yā:
O da imdād etmezse kime ***yā*** *eyleyem feryād*
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/27)**

2.10. yā:
Karşımda bütün ʿaks-i ümīdim mütecellī
Bīçāre gönül ***yā*** *nasıl olsun mütessellī* **(Müseddes 3/20)**

2.11. yā:
Ke-en başka bir şemʿa döner pervāneyim şimdi
O eski bildiğin ʿāşık değilsem ***yā*** *neyim şimdi* **(Tahmis 3/9)**

2.12. yā:
Yā *nasıl sabr eyleyip dursun leb-i hāmūş ile*
Meclis-i rindānda hālāt-ı cūşā-cūş ile **(Tahmis 6/7)**

2.13. yā:
Yā *kalır mı ʿāşık-i dil-hastanın cisminde tāb*
Lerze-nāk eyler beyim şīr olsa da bī-irtiyāb **(Tahmis 6/12)**

2.14. yā:
Geldi üçler dediler mansıb-ı tārīhinde
Yā *niçin şüphe edersin bu ricālin sırrı* **(Tarih 8/17)**

<u>yā Rabbī:</u>

1.) Ya Rabb'im, Ey Allah'ım!

1.1. yā Rabbī:
Cilā ver dīde-i cāna safā ver kalb-i nālāna
Beni nefs-i nefīsimden haberdār eyle ***yā Rabbī*** **(Kaside 9/2)**

1.2. yā Rabbī:
Dil-i hābīdemi lutfunla bīdār eyle ***yā Rabbī***
Ser-ā-ser nūr-ı ʿaşkınla ziyādār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/1)**

1.3. yā Rabbī:
Dil-i hābīdemi lutfunla bīdār eyle yā Rabbī
Ser-ā-ser nūr-ı ʿaşkınla ziyādār eyle ***yā Rabbī*** **(Kaside 9/1)**

<u>yā... yā..:</u>

1.) Bağladığı ögelerin başına gelerek iki ögeden birini seçme, yeğleme veya iki ögeyi birbiriyle karşılaştırma görevi yüklenen bağlaç (Korkmaz, 2007:1113).

1.1. yā... yā..:
Yā *al muhabbetin* ***yā*** *gel yanıma*
Sevdālı başıma belā mısın sen **(Diğer 2/6)**

1.2. yā... yā..:
Yā *görür göz yumarız* ***yā*** *kaçarız ondan biz*
İçimizden biri şāyeste-i imdād olsa **(Gazel 196/2)**

1.3. yā... yā..:
Gūyā ki benim kimsede bir yādigārım yok
Yā *tabʿ-ı ehibbāda vefā* ***yā*** *değerim yok* **(Müseddes 3/9)**

1.4. yā... yā..:
Merd-i ciddī arayan sāhire-i gabrāda
Yā *bulur* ***yā*** *bulamaz bulsa da bir tāne bulur* **(Gazel 44/4)**

1.5. yā... yā..:
Derūnum dāğını dildāra ey feryād sen söyle
Yā *ey bād-ı seher* ***yā*** *ey dil-i nā-şād sen söyle* **(Gazel 197/1)**

1.6. yā... yā..:
Yā *dendānın söker* ***yā*** *gasb eder zevki dimāğından*
Felek nān-pāreyi ehl-i kemāle bī-bedel vermez **(Gazel 79/3)**

<u>yā... yā... yāhud..:</u>

1.) Bağladığı ögelerin başına gelerek iki ve daha fazla ögeden birini seçme, yeğleme veya iki ögeyi birbiriyle karşılaştırma görevi yüklenen bağlaç.

1.1. ya... ya... yāhud:
Niçin zāhirden eylersin taharrī Zāt-ı maksūdu
Yā *sarhoşsun* ***ya*** *dīvāne* ***yāhud*** *evhāma düşmüşsün* **(Gazel 129/3)**

<u>yā... yāhud..:</u>

1.) Bağladığı ögelerin başına gelerek iki ögeden birini seçme, yeğleme veya iki ögeyi birbiriyle karşılaştırma görevi yüklenen bağlaç.

1.1. yā... yāhud..:
Ya *basılsa belli bir damga sakīmin alnına*
Yāhud *olsa müstakīmin imtiyāz-ı heyʾeti* **(Kaside 37/57)**

1.2. yā... yāhud..:
Bilinmez ***yā*** *senim ben sevdiğim* ***yāhud*** *ki bensin sen*
O sūretle hayālin hātırımda nakş olunmuş kim **(Gazel 247/3)**

1.3. yā... yāhud..:
Yā *ben mi tecāvüz edeyim kayd-ı emelden*
Yāhud *felek ʿahdinden utansın mı ne dersin* **(Gazel 122/3)**

1.4. yā... yāhud..:
Müslümāne ***yā*** *Katolik* ***yāhud*** *Rūm*
Ben de bir dilber-i raʿnā bulurum **(Şarkı 9/9)**

1.5. yā.. yāhud..:
Dil-i Fennī meleğim sabr-ı mücessem değil ā
Yā *soyun pīreheni* ***yāhud*** *uzak ol benden* **(Gazel 5/7)**

1.6. yā... yāhud..:
Yā *tesādüf ederim bir daha* ***yāhud*** *edemem*
Refte refte küremā cemʿine kıllet geliyor **(Kaside 48/24)**

1.7. yā... yāhud..:
Bilinmez ***yā*** *senim ben sevdiğim* ***yāhud*** *ki bensin sen*
O sūretle hayālin hātırımda nakş olunmuş kim **(Gazel 247/3)**

yābān:

1.) Issız, uzak yer; yabancı, başkası.

1.1. yābāna:-*a*
Gafletin sevk ediyor nāfile ***yabana*** *seni*
Sendedir daʿvet eden vuslat-ı cānāna seni **(Gazel 230/1)**

yābāna at-:

1.) Issız yere atmak; ***mec.*** Önem vermemek, önemsiz görmek.

1.1. yābāna at-:-*mak*
Ok gibi ***yābāna atmak*** *için beni bī-sunʿiken*
Kendine uydurdu birkaç müfsid-i bed-fikreti **(Kaside 37/45)**

yābāna düşür-:

1.) Issız yere atmak; ***mec.*** Önem vermemek, önemsiz görmek.

1.1. yābāna düşür-:-*mek, -tir*
Birbiriyle ittihād etmez sakīm ü müstakīm
Tīri ***yābāna düşürmektir*** *kemānın ʿādeti* **(Kaside 37/65)**

Yaban-ābād:

1.) Ankara-Kızılcahamam ilçesinin eski adı.

1.1. yaban-ābād:-*a*
Yaban-ābāda *geldim İncesudan muntazam buldum*
Temāşā eyledim her bukʿasın bāğ-ı İrem buldum **(Kaside 49/1)**

yabānī:

1.) İnsan içine çıkmayan, insanlarla ilişkiye alışmamış, çekingen, sıkılgan.

1.1. yabānīdir:-*dir*
Medenīlerle musahabede ***yabānīdir***
Bilemez kadr-i muvālātını her tīneti hām **(Muamma 1/7)**

yād:

1.) Hatırlama, anma.

1.1. yād:
Rāhat arama Hakkı ara cümleyi hoş gör
Yanlışlarını ***yād*** *ile ʿafv iste Hudādan* **(Kaside 50/6)**

2.) Yabancı (rakib*).

2.2. yād:
Soğurum ederse ***yād*** *ile sohbet*
Umma benden sonra germī-i ülfet **(Şarkı 2/3)**

yād et-:

1.) Hatırlamak, anmak.

1.1. yād et-:
Yād et *beni ey ʿāşık-ı şeydā demedin mi*
Vaslımla seni eylerim ihyā demedin mi **(Gazel 239/1)**

1.2. yād et-:
Fennī kulunu lehce-i ʿirfān ile ***yād et*** *İrşād ile şād et*
Maksūd-ı hakīrānesi bir lutf-ı nihāndır İmdād u amāndır
(Müstezad 2/7)

1.3. yād et-:-*en*
Buluyor vasfını tasvīr kılan hāme şeref
Nāmını ***yād eden*** *efvāha ʿazūbet geliyor* **(Kaside 48/35)**

1.4. yād et-:-*e, -nin*
Nām-ı ʿulyāsı gibi tabʿ-ı dilārāsı cevād
Nāmını ***yād edenin*** *tabʿına kuvvet geliyor* **(Kaside 48/15)**

1.5. yād et-:-*eyim*
Demedin şimdiye dek ***yād edeyim*** *gözlerimi*
Gam-ı hicrinle şeb ettin nice gündüzlerimi **(Müsebba 2/23)**

1.6. yād et-:-*(i)yor*
Hasta Fennī de garībāne seni ***yād ediyor***
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/45)**

1.7. yād et-:-*me*
Yād etme *bana kāle-i bed-reng-i cihānı*
Gelmez işime birtakım ālāyiş-i fānī **(Müseddes 3/34)**

1.8. yād et-:-*se, -n*
Beni birkaç satır mektūb ile ***yād etsen*** *olmaz mı*
Peyām-ı vaslıla mesrūr ü dilşād etsen olmaz mı **(Gazel 207/1)**

1.9. yād et-:-*sin*
Resm-i ebrūsun gören māh-ı nevʿ hātırlasın
Mihri ***yād etsin*** *bilenler çehre-i garrāsını* **(Gazel 219/2)**

1.10. yād et-:-*tikçe*
Lutfunu cūdunu ihsānını ***yād ettikçe***
Doluyor hātırıma neşe-i feyezān-ı kerem **(Kaside 41/38)**

1.11. yād eyle-:
İstimāʿ ettikçe takdīs et o Pīr-i efhamı
Nāmını her bār taʿzīm ü edeble ***eyle yād*** **(Kaside 27/9)**

1.12. yād eyle-:-*dikçe*
Lutfunu ***yād eyledikçe*** *şāhid-i maksūdumun*
ʿAkseder āyine-i ümīde hüsn-i sūreti **(Kaside 37/83)**

1.13. yād eyle-:-*dikçe*
Nām-ı nāmī-i hümāyūn-ı Muhammed Mustafā
Nāmını ***yād eyledikçe*** *āh edip inler kalem* **(Kaside 24/34)**

1.14. yād eyle-:-*me, -di, -n*
Geçti yıllar beni ***yād eylemedin***
Āh ü feryādıma dād eylemedin **(Şarkı 9/3)**

1.15. yād eyle-:-*y, -ip*
Cürmünü ***yād eyleyip*** *bakmaz sevād-ı vechine*
Güş-ı dil eyler temennī çeşm-i cān ister gönül **(Kaside 29/7)**

1.16. yād eyle-:-*y, -ip*
Yezīd-i bed-sirişti laʿnetle ***yād eyleyip*** *her bār*
Seven Şāh-ı şehīdānı hemān ağlar hemān ağlar **(Gazel 249/6)**

yād kıl-:

1.) Yad etmek, anmak, hatırlamak.

1.1. yād kıl-:-*sın*
Yād kılsın *çehre-i zerdim lisān-ı hāl ile*
Cevr-i devr-i firkati dāğ-ı nihānım söylesin **(Gazel 166/6)**

yād olun-:

1.) Anılmak, hatırlanmak.

1.1. yād olun-:-*maz*
Sebep noldu vefāsız ***yād olunmaz*** *şimdicek nāmım*
Lisānında hemīşe sübha vü ezkār idim evvel **(Tahmis 3/5)**

yād ü hesāb et-:

1.) Hatırlayıp saymak.

1.1. yād ü hesāb et-:
Sil dedim cürmünü Fennī kuluyun defterden
*Yüzüne karşı otur **yād ü hesāb et** mi dedim* **(Gazel 146/8)**

yād ü tasvīr eyle-:

1.) Hatırlatmak ve betimlemek.

1.1. yād ü tasvīr eyle-:-*me*
*Hālet-i hicr-i nigārı **yād ü tasvīr eyleme***
El-emān ey hāme etme nār-ı sūzāndan bahis **(Gazel 14/2)**

yād ü tezekkür eyle-:

1.) Zikredip anmak.

1.1. yād ü tezekkür eyle-:-*r, -im*
*Seni **yād ü tezekkür eylerim** her lāhza her yerde*
Tek ü tenhā bırakma ben garībi gurbet ellerde **(Müsebba 3/6)**

yāda getir-:

1.) Yâd etmek; hatırlamak, anmak.

1.1. yāda getir-:-*(i)r, -ler*
Kalmıyor bir eser-i muʿteberim ahlāfa
***Getirirler** mi ʿaceb rahmet ile **yāda** beni* **(Gazel 223/10)**

1.2. yāda getir-:-*(i)l, -mez*
Taʿmı cennetten alıp Kevsere dönse bāde
*Devr-i laʿlinde o yārin **getirilmez yāde*** **(Kaside 34/1)**

1.3. yāda getir-:-*dikçe*
Taşar dīdelerden sirişk-i firkat
***Yāda getirdikçe** dilrübāmızı* **(Şarkı 8/8)**

1.4. yāda getir-:-*mek, -ten*
*Vasfını **yāda getirmekten** o meh-i ruhsārın*
Garazım tehniyet-i ʿīd-i Saʿīd-i Ramazān **(Kaside 45/57)**

yād-āşinā:

1.) Yabancı durumuna düşmek, uzak olmak, mahrum olmak.

1.1. yād-āşinā:
*Muhabbet bezmine sūfī gibi **yād-āşinā** gelmez*
Makām-ı ehl-i ʿiffettir ki ashāb-ı riyā gelmez **(Gazel 90/1)**

yād-ı ʿAlī:

1.) Hz. Ali'yi hatırlama, anma.

1.1. yād-ı ʿAlī:
Kederin var ise evsāfını tezkār eyle
*Dil-i mağmūma verir şevk u ferah **yād-ı ʿAlī*** **(Kaside 26/2)**

yād-ı cemīl:

1.) Güzel anmak, hatırlamak.

1.1. yād-ı cemīl:-*(i)n*
Her nātıka evsāfını nātıktır efendim
*Her zerre senin **yād-ı cemīlin** ile gūyā* **(Kaside 18/4)**

1.2. yād-ı cemīl:
Etmeğe ʿāzim isen feyz-ı Rızāyı tahsīl
*Koymak istersen eğer ʿāleme bir **yād-ı cemīl*** **(Müsebba 2/40)**

yād-ı evsāf:

1.) Vasıflarını hatırlama, yad etme.

1.1. yād-ı evsāf:-*(ı)n*
İʿtilāf etmiş iken tabʿımla ʿacz ü ibtihāl
***Yād-ı evsāfın** bana oldu medār-ı iftihār* **(Kaside 39/40)**

yād-ı kimyā:

1.) Kimyanın anılması, hatırlanması.

1.1. yād-ı kimyā:
Āsitānındır seng-i Firdevs-i aʿlādan murād
*Hāk-i pāyindir efendim **yād-ı kimyādan** garaz* **(Gazel 95/3)**

yād-ı mahlas:

1.) Mahlasın (takma at) anılması.

1.1. yād-ı mahlas:-*dan*
***Yād-ı mahlasdan** merāmım Fennīyā benlik değil*
Gāye vermektir kelāma vazʿ-ı imzādan garaz **(Gazel 95/7)**

yād-ı sohbet:

1.) (Sevgilinin) anıldığı sohbet.

1.1. yād-ı sohbet:-*(i)n, -le*
Mesāmımdan akarken nūr-i şādī zevk-ı vaslınla
*Dil-i gam-dīde **yād-ı sohbetinle** nāle-zen şimdi* **(Gazel 220/5)**

yād-ı vasf:

1.) Vasıfların hatırlanması, yad edilmesi.

1.1. yād-ı vasf:-*(ı)n, -da*
*Kusūrum varsa ʿafvet Pādişāhım **yād-ı vasfında***
Kabūl et ʿözrümü nevʿ-i beşer sāhī vü zāhildir **(Kaside 38/44)**

1.2. yād-ı vasf:-*(ı)n, -la*
Öyle meʾyūsum ki nā-peydā ederdi gam beni
*Gelmeseydi **yād-ı vasfınla** dile şevk ü mesār* **(Kaside 39/39)**

yād-ı vasf-ı zāt:

1.) Kendi vasıflarını sayma.

1.1. yād-ı vasf-ı zāt:-*ı, -n, -ı*
*Kalemden **yād-ı vasf-ı zātını** yār iltimās etmiş*
O da tutmuş sebük-mağzāne yāre iltibās etmiş **(Tahmis 7/16)**

yādigār:

1.) Bir kimseyi veya olayı hatırlatmak üzere verilen yahut onlardan kalan şey; hatıra.

1.1. yadigār:
*Çok değerli **yadigār** ihdā ederde ʿāleme*
*Kalmasaydı tāliʿ-i nā-sāzına muğber kalem***(Kaside 24/29)**

1.2. yādigār:
Cennet etsin türbe-i Sultān Mecīd Hānı Hudā
*Millete bu Şāh-ı zī-şān kaldı ondan **yādigār*** **(Kaside 39/20)**

1.3. yādigārıdır:-*ı, -dır*
Çehremdeki solgunluğu sorarsan
*Gün yüzlü māhımın **yādigārıdır*** **(Şarkı 7/1)**

1.4. yādigārıdır:-*ı, -dır*
Bu sevdānın aslın araştırırsan
*Zülfü siyāhımın **yādigārıdır*** **(Şarkı 7/2)**

1.5. yādigārıdır:-*ı, -dır*
Bu cihetten gelen derd ü belliyāt
*ʿİsmet-penāhımın **yādigārıdır*** **(Şarkı 7/4)**

1.6. yādigārıdır:-*ı, -dır*
Kimselerden değil hep bu felāket
*Kendi günāhımın **yādigārıdır*** **(Şarkı 7/6)**

1.7. yādigārıdır:-*ı, -dır*

Tabīb o yāreye istemem çāre
*Şīrīn şifāhımın **yādigārıdır*** **(Şarkı 7/8)**

1.8. yādigārıdır:-*ı, -dır*
Güzel sakla Fennī bu emāneti
*Āhū nigāhımın **yādigārıdır*** **(Şarkı 7/10)**

1.9. yādigārım:-*(ı)m*
*Cihānda çok eser neşr eyledim çok **yādigārım** var*
Duʿā-yı hayr ile tezkār eder evlād ü akrānım
(Muhammes 2/18)

1.10. yādigārım:-*(ı)m*
*Gūyā ki benim kimsede bir **yādigārım** yok*
Yā tabʿ-ı ehibbāda vefā yā değerim yok **(Müseddes 3/9)**

yādigār bırak-:

1.) Hatırlanmak için arkasında bir şey bırakmak.

1.1. yādigār bırak-:
*Her nasıl mümkünse ahlāfa **bırak** bir **yādigār***
Hayra teşvīk eyle mā dāme'l-hayāt encālini **(Gazel 208/7)**

yādigār eyle-:

1.) Hatıra olarak bırakmak.

1.1. yādigār eyle-:-*di, -n*
***Yādigār eyledin** ahlāfa bu rengīn eseri*
Mazhar-ı mağrifet olsun doğuran anne seni **(Gazel 230/7)**

yādigār-ı bezm-i ahlāf et-:

1.) Gelecek nesillerin meclisinin hatırası yapmak.

1.1. yādigār-ı bezm-i ahlāf et-:
Cihānda hayr ile ibkā-yı nām etmekse maksūdun
*Bu rengīn nutku Fennī **yādigār-ı bezm-i ahlāf et*** **(Gazel 11/6)**

yādına gel-:

1.) Hatırına gelmek, aklına gelmek, düşünmek.

1.1. yādına gel-:-*me, -sin*
Yādına** yārā rakīb-i mār-sīmā **gelmesin
Sükkere telhī-i zehr-i kām-fersā gelmesin **(Gazel 167/1)**

1.2. yādıma gel-:-*mez, -i, -di*
*Bir vakit **gelmez** idi harf-i şikāyet **yādıma***
Olmasaydım tāliʿ-i nā-sāz elinden dilfikār **(Kaside 39/31)**

yağ-:

1.) Gökten yere düşmek; ***mec.*** Üst üste ve çok gelmek.

1.1. yağıyor:-*(ı)yor*
***Yağıyor** uğradığın karyelere hayr ü berekāt*
Geldiğin şehr-i şehīre medeniyyet geliyor **(Kaside 48/18)**

yağdır-:

1.) Yağmasını sebep olmak, yağmasını sağlamak.

1.1. yağdırır:-*(ı)r*
*Ki bārān-ı belāyı **yağdırır** başa hıreddir hep*
Meğer cinnet imiş insān için sermāye-i rāhat **(Gazel 7/2)**

2. yağdırır:-*(ı)r*
Tutup engüşt-i ʿināyetle ederse tehzīz
Yağdırır** gülün güher-bārına bārān-ı kerem(Kaside 41/14)**

yāhū:

1.) Söylenen söze dikkati çekmek ve anlamını güçlendirmek için kullanılan bir söz.

1.1. yāhū:
Çok dokunma zülf-i yāra gerden-i billūra bak
*Tār-ı şebde tel kırarsın sonra **yāhu** nūra bak* **(Gazel 106/1)**

1.2. yāhū:
Fennī ne vakit vazgeçeceksin bu hevādan
***Yāhū** ne zamān kābil-i ʿirfān olacaksın* **(Gazel 131/5)**

yāhud:

1.) "yahut, ya da, veya" bağlaçları ile aynı işlevde olup iki öge arasında seçmeli bağlantı kuran bir bağlaç (Korkmaz, 2007: 1114).

1.1. yāhud:
Dağıttın kākülü ruhsāra gūyā eyledin perde
*Rakībinden midir bu hudʿa **yāhud** sen misin kāfir***(Gazel 39/5)**

1.2. yāhud:
Taharrī eylemek yok mu niçin meydāna geldik biz
*Konup göçmek midir **yāhud** yeyip içmek midir matlūb* **(Gazel 69/3)**

1.3. yāhud:
Mazhar olabildin mi gönül hüsn-i kabūle
***Yāhud** der-i dilberde büzüttün mü ne yaptın* **(Gazel 123/8)**

1.4. yāhud:
Bülbül-i gūyāsıdır gūyā ki bāğ-ı behcetin
*Hüsnünün mirʾātıdır **yāhud** o zībā sūretin* **(Tahmis 4/14)**

yak-:

1.) Ateş durumuna geçmek, tutuşmak; ***mec.*** Acı çektirmek, eziyet etmek.

1.1. yakan:-*an*
Asılsız mı bu söz ey tīşe-i ferhād sen söyle
*Cihānı hem yapan hem de **yakan** mihr-i muhabbettir* **(Gazel 197/3)**

1.2. yakma:-*ma*
*İntizār āteşine **yakma** süründürme beni*
Az vakitte olayım nāʾil-i ʿālā-yı ümīd **(Kaside 46/50)**

1.3. yakıyor:-*mak*
Yāre sevdā-yı süveydā-yı dili anlatalım
***Yakıyor** sīnemizi āteş-i hicrān diyelim* **(Gazel 148/5)**

1.4. yakmakta:-*mak, -ta*
*Bizi hicr ile **yakmakta** yārin ne hakkı var*
Hukūk uʿubūdiyyette yeksān değil miyiz **(Gazel 70/2)**

1.5. yakmasın:-*ma, -sın*
***Yakmasın** āteş-i hicre dil-i sevdā-zedemi*
Çünkü bīmāra tabībʿaksine tedbīr etmez **(Gazel 71/2)**

1.6. yaksın:-*sın*
Bünye-i bī-tābımı yıksın mı seylāb-ı firāk
*Hātır-ı meksūrumu **yaksın** mı nār-ı intizār* **(Kaside 39/72)**

1.7. yaktın:-*tı, -n*
*Derāgūş eyledim **yaktın** derāgūş eyledin yandım*
Yanar āteş misin āteşli pīrāhen misin kāfir **(Gazel 39/11)**

yakın ol-:

1.) Yaklaşmak; dost olmak.

1.1. yakın ol-:-*ma*
*Dānā ile hem-bezm ol nādāna **yakın olma***
Dānā ile nādānın vechindeʿalāmet var **(Gazel 58/10)**

yakīninden:

1.) Yakından, yanından.

1.1. yakīninden:
Uzaktan seyrederken nāzenīnim nūra benzersin
***Yakīninden** gehī sīme gehī kāfūra benzersin* **(Gazel 120/1)**

yak(ıp) yık-:

1.) Çok büyük zarar vermek, harap etmek.

1.1. yak(ıp) yık-:
Heves-i vuslat-ı cānāne düşürdümse seni
*Ey gönül kendini **yak yık** da harāb et mi dedim* **(Gazel 146/6)**

yakış-:

1.) Güzel durmak, iyi gitmek, yaraşmak, uygun gelmek.

1.1. yakışır:-*(ı)r*
*Üdebā mecmaʿına hiç **yakışır** mı hırvāt*
Sen sen ol bir daha Yozgata ayağın basma **(Gazel 12/6)**

1.2. yakışır:-*(ı)r*
***Yakışır** mı leb-i şīrīnine yārin acı söz*
Kınd ile hanzalı mecnūn bile tahmīr etmez **(Gazel 71/3)**

1.3. yakışır:-*(ı)r*
Yetişir miʿulemā-zādelere zād-ı kalīl
***Yakışır** mı fuzalā kıtʿasına saff-ı niʿāl* **(Kaside 40/5)**

1.4. yakışır:-*(ı)r*
*ʿAlem olsa **yakışır** Āsaf-ı zī-şān-ı kerem*
Öyle bir dāmen-iʿulyā ki anın sāhibine **(Kaside 41/11)**

1.5. yakışır:-*(ı)r*
***Yakışır** inlese āvāze-i şevk ile felek*
Dolsa āsār-ı meserretle eğer sath-ı zemīn **(Kaside 42/4)**

1.6. yakışır:-*(ı)r*
Her vücūda gelir endāze-i dībā-yı ümīd
*Her siyāba **yakışır** kāmet-i bālā-yı ümīd* **(Kaside 46/1)**

1.7. yakışır:-*(ı)r*
***Yakışır** ben de biraz ʿarz-ı tefāhur etsem*
Geliyor gūşuma zīra nağam-ı nāy-ı ümīd **(Kaside 46/51)**

1.8. yakışır:-*(ı)r*
Neşʾelendirdi beni işte bu cām-ı ümīd
*Bu hevesle **yakışır** gazel etsem tastīr* **(Kaside 47/28)**

1.9. yakışır:-*(ı)r*
*Nāziksin efendim **yakışır** sen yine nāz et Ammā ki biraz et*
Etvārını her vechile dünyāya beğendir Öğren bu da fendir
(Müstezad 3/4)

1.10. yakışmaz:-*maz*
***Yakışmaz** bir sıfattır dilşikenlik tabʿ-ı merdāne*
Bu gülşende gül ol hār olma çeşm-i andelībāne **(Müsebba 1/15)**

1.11. yakışmaz:-*maz*
***Yakışmaz** hāb-ı gaflet sālikān-ı ʿaşka bīdār ol*
Metāʿ-ı dehri çok yüklenme rācilsin sebük-bār ol **(Müseddes 1/4)**

yaklaş-:

1.) Yakınlaşmak.

1.1. yaklaşma:-*ma*
***Yaklaşma** nifāk ehli seni etsede ser-tāc*
Zīr-i kadem-i ehl-i hakīkatte gubār ol **(Gazel 137/3)**

1.2. yaklaşmadı:-*ma, -dı*
*Umduğum sāhile **yaklaşmadı** keştī-i emel*
Sahn-ı girdāb-ı felākette dolandım kaldım **(Gazel 150/3)**

Yaʿkūb-veş:

1.) Hz. Yakup gibi.

1.1. yaʿkūb-veş:
ʿAzīzim Mısr-ı dilde Yūsuf-ı gül-i pīrhensin sen
*Beni **Yaʿkūb-veş** nālān eden sīmīn-i bedensin sen***(Gazel 247/1)**

yākūt:

1.) En meşhuru kırmızı renklisi olan, pembe, erguvan vb. renklerde, sadece elmasın çizebildiği çok değerli taş.

1.1. yākūt:
*Leb-i dildāra ne **yākūt** u ne mercān diyelim*
İttifāk eyleyelim laʾl-i Bedahşān diyelim **(Gazel 148/1)**

1.2. yākūta:-*a*
Ey dāver-i ümmet-penāh ey şāh-ı şefkat-iktināh
*Etsen siyah taşa nigāh **yākūta** eyler inkılāb* **(Kaside 20/15)**

yalan:

1.) Aldatmak maksadıyla bilerek söylenen gerçeğe aykırı, asılsız söz.

1.1. yalan:
Şimden-geri gün gösterecekmiş bana devrān
*Gönlüm bu **yalan** vaʿde inansın mı ne dersin***(Gazel 122/5)**

1.2. yalan:
*Doğruluktan inhirāf etmem **yalan** dünyā için*
Eylemem terk-i hakīkat sāye vü hülyā için **(Gazel 172/1)**

1.3. yalan:
Cefādan fāriğ olmuş yār taʿdīl-i mizāc etmiş
*Bu peygām-ı sürūr-efzāda nevʿan-ma **yalan** yok mu* **(Gazel 216/8)**

1.4. yalandır:-*dır*
*Şeytānı sokan cennet-i aʿlāya yılandır Denmez ki **yalandır***
Bed-māyeyi bed-māye eder hıfz u himāye Çıksan da semāya
(Müstezad 1/4)

1.5. yalandır:-*dır*
İsāra çalış varını meyl eyleme māla Aldanma hayāle
*İsnād-ı vefā ʿāleme Vallāhi **yalandır** Billāhi yalandır* **(Müstezad 2/3)**

1.6. yalandır:-*dır*
İsāra çalış varını meyl eyleme māla Aldanma hayāle
*İsnād-ı vefā ʿāleme Vallāhi **yalandır** Billāhi yalandır* **(Müstezad 2/3)**

yalan dünyā:

1.) Gerçek olmayan, geçici, fâni olan dünya.

1.1. yalan dünyā:-*da*
*Gözüm nūru **yalan dünyāda** imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/3)**

1.2. yalan dünyā:-*da*
*Gözüm nūru **yalan dünyāda** imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/6)**

1.3. yalan dünyā:-*da*
*Gözüm nūru **yalan dünyāda** imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/9)**

1.4. yalan dünyā:-*da*
*Gözüm nūru **yalan dünyāda** imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/12)**

1.5. yalan dünyā:-*da*
*Gözüm nūru **yalan dünyāda** imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/15)**

1.6. yalan dünyā:-*da*
*Gözüm nūru **yalan dünyāda** imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/18)**

1.7. yalan dünyā:-*da*
*Gözüm nūru **yalan dünyāda** imkān-ı bekā yoktur*
*Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur***(Müseddes 1/21)**

1.8. yalan dünyā:-*da*
*Gözüm nūru **yalan dünyāda** imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/24)**

1.9. yalan dünyā:-*da*
*Gözüm nūru **yalan dünyāda** imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/27)**

1.10. yalan dünyā:-*da*
*Gözüm nūru **yalan dünyāda** imkān-ı bekā yoktur*
*Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur***(Müseddes 1/30)**

1.11. yalan dünyā:-*y, -a*
*Gözüm nūru **yalan dünyāda** imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/30)**

1.12. yalan dünyā:-*y, -a*
*Gözüm nūru **yalan dünyāda** imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/24)**

1.13. yalan dünyā:-*y, -a*
*Gözüm nūru **yalan dünyāda** imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/21)**

1.14. yalan dünyā:-*y, -a*
*Gözüm nūru **yalan dünyāda** imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/9)**

1.15. yalan dünyā:-*y, -a*
*Gözüm nūru **yalan dünyāda** imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/3)**

1.16. yalan dünyā:-*y, -a*
*Gözüm nūru **yalan dünyāda** imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/6)**

1.17. yalan dünyā:-*y, -a*
*Gözüm nūru **yalan dünyāda** imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/12)**

1.18. yalan dünyā:-*y, -a*
*Gözüm nūru **yalan dünyāda** imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/15)**

1.19. yalan dünyā:-*y, -a*
*Gözüm nūru **yalan dünyāda** imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/18)**

1.20. yalan dünyā:-*y, -a*
*Gözüm nūru **yalan dünyāda** imkān-ı bekā yoktur*
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yoktur **(Müseddes 1/27)**

yalan söyle-:

1.) Gerçeğe uymayan şeyler söylemek; aldatmak maksadıyla bilerek söylenen gerçeğe aykırı, asılsız söz söylemek.

1.1. yalan söyle-:-*me, -y, -i*
*Sen evāʾilde **yalan söylemeyi** bilmez idin*
Şimdi ey yār-ı hakīkat eserim noldu sana **(Gazel 1/5)**

yaldız geçir-:

1.) Eşyaya altın veya gümüş görünüşü vermek için kullanılan, sıvı veya yaprak durumundaki altın, gümüş ve bunların taklidi olan madde ile kaplamak.

1.1. yaldız geçir-: -*mek, -le*
*Nuhās-ı ahmere **yaldız geçirmekle** olur mu zer*
Leʾīme mekremet isnād edilmekle kerīm olmaz **(Gazel 68/4)**

yaldızlı:

1.) Üzerine yaldız sürülmüş, yaldızlanmış; ***mec.*** Göz boyayıcı, aldatıcı.

1.1. yaldızlı:
*Merd-i ciddī bilme her **yaldızlı** söz ashābını*
Aldanıp sünʿī cilāya sanma gevher her taşı **(Gazel 225/2)**

yalınız:

1.) Yalnız; yalnızca, sadece.

1.1. yalınız:
Haydi bir şāʿir-i māhir ile birkaç gece yat
*Şāʿiriyyet **yalınız** taktiʿe bilmekle değil* **(Gazel 12/5)**

yalnız:

1.) Yanında başkaları bulunmayan; tek, tek başına.

1.1. yalnız:
Nūr-ı irfān ile īkān ile yoldaş eyle
***Yalnız** yollama yā Rabʿadem-ābāda beni* **(Gazel 223/5)**

2.) "Sadece, bir tek" anlamında bir ifade.

2.1. yalnız:
***Yalnız** bir sen misin bülbül yeter bu āh u zār*
Var mı bu gülşende hiç āzürde-hār olmadık **(Kıt'a 16/2)**

2.2. yalnız:
Nedāmet köşesinde kaldım artık hāʾif ü melhūf
*Ümīdim **yalnız** lā taknatū fermānına maʿtūf* **(Müseddes 2/17)**

yalvar-:

1.) Birinden ısrarlı bir biçimde, kendine acındıracak sözlerle, saygılı bir biçimde bir şey istemek.

1.3. yalvaralım:-*alım*
*Hāsılı **yalvaralım** dāmenini būs edelim*
Seni cāndan sevene yok mudur ihsān diyelim **(Gazel 148/8)**

1.2. yalvarmak:-*mak*
*ʿAbes şeydir ümīd-i lutf ile nā-cinse **yalvarmak***
Ki Nemrūd-ı şakīʿarz-ı tevāzūʾyla Halīl olmaz **(Gazel 76/5)**

1.3. yalvarmaktadır:-*mak, -ta, -dır*
*Kām-ı vaslın lezzeti dildāra **yalvarmaktadır***
Būse-çīn olmak değilʿarz-ı temennādan lezīz **(Gazel 24/2)**

yaman:

1.) Kötü, fena.

1.1. yamandır:-*dır*
Sohbet edelim meclise gel serv-i bülendim Rahm eyle efendim
Hicrinle dil-i gam-zedenin hāli ***yamandır*** *Allahaʿayāndır*
(Müstezad 2/6)

yaman-:

1.) Yanaşmak, yakınlaşmak; bağlanmak.

1.1. yamandım:-*dı, -m*
Fennīyā çāk-i girībān ederek āhir-i kār
Dāmen-i merhamet-i pīre ***yamandım*** *kaldım* **(Gazel 151/5)**

yan-:

1.) Tutuşmak; ***mec.*** Izdırap duymak, acı çekmek.

1.1. yan:
Tek ü pū eyleme pervāneye olma peyrev
Şemʿa-i bezm-i muhabbet gibi ***yan*** *ağla gönül* **(Gazel 135/5)**

1.2. yanan:-*an*
Sirişk-i laʿl-i famı sanma eyler çeşm-ter īcād
Eder anı teʾessürle ***yanan*** *hūn-ı ciğer īcād* **(Gazel 21/1)**

1.3. yanan:-*an*
Yüzde yüz vardır ümīdim ki acır bendesine
Nār-ı yeʾsile ***yanan*** *kalbime serper selsāl* **(Kaside 40/52)**

1.4. yanar:-*(a)r*
O yanar ben ***yanarım*** *dāʾire-i firkatte*
Hasbihālin geceler şemʿ-i şebistān iledir **(Gazel 32/8)**

1.5. yanar:-*(a)r*
Yok zamān-ı şevketinde şemʾadan gayri ***yanar***
Hakk çerāğ-ı ʿadlini dāʾim fürūzān eylesin **(Kaside 39/25)**

1.6. yanar:-*(a)r*
Yanar *sabr u karārım Fennīyā ben eylerim feryād*
Yazarken bu ser-encāmı elimde hāme kan ağlar **(Gazel 249/7)**

1.7. yanarım:-*(a)r, -ım*
O yanar ben ***yanarım*** *dāʾire-i firkatte*
Hasbihālin geceler şemʿ-i şebistān iledir **(Gazel 32/8)**

1.8. yandı:-*dı*
Derūn-ı lāle ***yandı*** *simsiyāh germī-i dāğımdan*
Ocağ-ı gül tutuştu āteşīn reng-i yanağımdan **(Tahmis 7/2)**

1.9. yandı:-*dı*
Yandı *ey nahl-i emel rābıta-i sabr ü karār*
Dil-i gam dīdeme gāyetle girān geldi bu bār **(Müsebba 2/36)**

1.10. yandım:-*dı, -m*
Āteş-i ʿaşkınla ***yandım*** *eylerim efgān vāh*
Vuslatın arzū ederler ʿāşıkān ey yüzü māh **(Tahmis 8/11)**

1.11. yandım:-*dı, -m*
Keşf-i esrār-ı hakīkat için uydum ʿakla
Tākatim kalmadı bu yolda ya ***yandım*** *kaldım* **(Gazel 150/5)**

1.12. yandım:-*dı, -m*
Derāgūş eyledim yaktın derāgūş eyledin ***yandım***
Yanar āteş misin āteşli pīrāhen misin kāfir **(Gazel 39/11)**

1.13. yanıp:-*ıp*
Mevte mahkūm etme ʿaşkınla ***yanıp*** *pāk olmadan*
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan **(Kaside 7/2)**

1.14. yanıyor:-*(ı)yor*
Yanıyor *dāğ-ı muhabbetle dil ey peyk-i nesīm*
Söyle dildāra bunu zelc-i lisān eylemeden **(Gazel 170/8)**

1.15. yanmakda:-*mak, -da*
Etmem o temennī ile ālūde dehānı
Yanmakda *gönül nār-ı muhabbetle nihānı* **(Müseddes 3/35)**

1.16. yanmayanlar:-*ma, -y, -an, -lar*
Yanmayanlar *bilemez āteş-i hicrān ne imiş*
Çekmeyenler tanımaz çille-i cānān ne imiş **(Gazel 93/1)**

1.17. yanmışlardanız:-*mış, -lar, -dan, -ız*
Nuhbe-i āmālimizdir bir cemāl-i bī-misāl
Ateş-i ʿaşka taleb-kārāne ***yanmışlardanız*** **(Gazel 77/7)**

1.118. yansın:-*sın*
Dil sūziş-i hırmān ile ***yansın*** *mı ne dersin*
Āhım şerer-i ʿarşa dayansın mı ne dersin **(Gazel 122/1)**

yan:

1.) Bir kimsenin yakını; huzur, kat, makam, nezd; taraf, yön.

1.1. yana: -*a*
Ne ***yana*** *nigāh etsen cinândan nişāne var*
Sahraya çıktı zümre-i hūbān taraf taraf **(Gazel 104/3)**

1.2. yanıma:-*(ı)m, -a*
Ayrılık demleridir ***yanıma*** *gel nāz etme*
Sil gözüm yāşını ey dilber-i mümtāz etme **(Gazel 189/1)**

1.3. yanıma:-*(ı)m, -a*
Ya al muhabbetin ya gel ***yanıma***
Sevdālı başıma belā mısın sen **(Diğer 2/8)**

1.4. yānıma:-*(ı)m, -a*
Gel ***yānıma*** *fırsat var iken eyleme iʿrāz*
Her istediğin yerde beni sen bulamazsın **(Gazel 128/9)**

1.5. yanımda:-*(ı)m, -da*
Yine rāhatta kalır cism-i nizārım Fennī
Yār ***yanımda*** *iken yastığım ahcār olsa* **(Gazel 184/7)**

1.6. yānımıza:-*(ı)mız, -a*
Kimi görsek geçiyor bir nazar-ı bārid ile
Bilmiyor kimse bizi uğramıyor ***yānımıza*** **(Gazel 182/2)**

1.7. yānına:-*ı, -n, -a*
Duysa bir ʿāşık ki eller ***yānına*** *cānān gider*
Zehr alır gūyā kulağından içinden kan gider **(Gazel 45/1)**

1.8. yanında:-*(ı)n, -da*
Neden bīgāneler dost oldu ben bīgāneyim şimdi
Yanında *muʿteber bir dost-ı kıymet-dār idim evvel* **(Tahmis 3/10)**

1.9. yanında:-*ı, -n, -da*
Ehl-i idrākin ***yanında*** *kubh u nefret bir değil*
*Dīde-i huşyāre karşı nūr-ı zulmet bir değil***(Gazel 139/1)**

1.10. yanında:-*ı, -n, -da*
Müsāvīdir müsāvī cevher -i fazl u maʿārifle
Yanında *dehr-i nakkādın mihekk-i imtihān yok mu* **(Gazel 216/5)**

yan yana:

1.) Birlikte, beraberinde olma.

1.1. yan yana:
Menbaʿının birisi tatlı imiş diğeri telh
Birbirinden ayırıp ***yanyana*** *etti icrā* **(Tarih 15/4)**

yan yat-:

1.) Yan tarafa yatmak; sevgili ile birlikte bulunmak, yatmak.

1.1. yan yat-:-*ıp*
Hâtırından ne çabuk çıkmış o mest-i nâzın
Yan yatıp *naʿre atıp ref-i hicâb ettiğimiz* **(Gazel 73/4)**

yana yana:

1.) Döne döne, tekrar tekrar; yanarak, ısrarla ve büyük bir arzuyla.

1.1. yana yana:
Fennîyâ bir şeb-i çerâğ olsam o şûhun bezmine
Eylesem râz-ı nihânım yâre ***yana yana*** *ʿarz***(Gazel 96/5)**

1.2. yana yana:
Yana yana *bî-ihtiyâr dağlara düştü âfitâb*
ʿAşkıyla olmuş bî-karâr ârâmı yok leyl ü nehâr **(Kaside 20/11)**

yanak:

1.) Yüzün göz, kulak ve burun arasındaki bölümü.

1.1. yanağı:-*ı*
Yanağı *çifte benlerle müzeyyen çok sanem gördük*
Geçenler çîn-i hüsne uğradık büt-hâneden geçtik **(Gazel 114/3)**

1.2. yanağından:-*(ı)n, -dan*
Mâh alıp pertev-i hurşîd-i cemâlinden tâb
Yanağından *dökülürdü hani güldükçe gülâb* **(Müsebba 2/50)**

yanar ağlar:

1.) Yanıp ağlamak; çok üzülmek.

1.1. yanar ağlar:
Yanar ağlar *geceler subha kadar şemʿa gibi*
Uyku girmez ebeden bende-i Mevlâ gözüne **(Gazel 195/6)**

yanar âteş:

1.) Yanan ateş, hiç sönmeyen ateş.

1.1. yanar âteş:
Derâgûş eyledim yaktın derâgûş eyledin yandım
Yanar âteş *misin âteşli pîrâhen misin kâfir* **(Gazel 39/11)**

yanaş-:

1.) Yanaşmak, yakınında olmak; hizmetine girmek.

1.1. yanaş-:
Yola gel dâʾire-i pîre ***yanaş*** *ey zâhid*
Sonra mermi dokunur kalma siperden hâric **(Gazel 18/2)**

yanaş ol-:

1.) Yakın olmak, yaklaşmak.

1. yanaş ol-:
Semt-i ʿuşşâka ***yanaş ol*** *bukʿada bir hâne tut*
Zirve-i Kâf-ı muhabbetten buyur bir lâne tut **(Tahmis 5/1)**

yanaştır-:

1.) Yanaşmasını sağlamak.

1.1. yanaştırma:-*ma*
Mesken-i ifrît ola sahn-ı cinân-ı ʿâlîyât
Gel ***yanaştırma*** *rakîbi kûyuna câʾiz midir* **(Gazel 10/5)**

yandır-:

1.) Yanmasına sebep olmak, yakmak.

1.1. yandıra:-*a*
Merhametsiz kalbini cânânın az çok ***yandıra***
İhtizâz-ı hâme-i âteş-feşânımdır benim **(Gazel 143/3)**

1.2. yandırır:-*(ı)r*
Yandırır *sakf-ı sipihri âh-ı âteş-bâr hâlini*
Her vatan nâmıyle tahrîk-i leb eylerken garîb **(Gazel 6/6)**

yâne yâne:

1.) Yanarak; tekrar tekrar.

1.1. yâne yâne:
Tek edeydim ***yâne yâne*** *Fennîyâ mahv-ı vücûd*
Dilberin bezm-i visâlinde olaydım şeb-çerâğ **(Gazel 103/5)**

yangın et-:

1.) Yakmak.

1.1. yangın et-:-*ti*
Etti yangın *gönlümü sevdâ-yı vuslat hâmili*
Nûr-ı dîdem ʿâşık-ı dîdârın oldum hâsılı **(Tahmis 6/14)**

yâʿni:

1.) "Demek oluyor ki, sözün kısası, doğrusu" anlamlarında bir ifade.

1.1. yaʿni:
Sârbân-ı gamız endîşe katârın çekeriz
Yaʿni *çarhın gam-ı bî-hadd ü şümârın çekeriz* **(Gazel 72/1)**

1.2. yaʿnî:
Fâtih-i Bâb-ı Haybere ***yaʿnî*** *Cenâb-ı Haydara*
Gönül veren o dilbere gayrîlere yâr olamaz **(Gazel 74/5)**

1.3. yâʿni:
Vâsıl-ı Kurb-ı İlâhî ʿâşık-ı dîdâr-ı Hakk
Şâh-ı Gîylân ***yâʿni*** *ʿAbdülkâdir-i ʿâlî-nijâd* **(Kaside 27/6)**

1.4. yaʿni:
ʿÂsımı tahrîf ü tashîf eyleyip âsim dedi
Yâʿni *maʿsiyyetle tefsîr etti maʿsûmiyeti* **(Kaside 37/51)**

1.5. yâʿni:
Kabre girsemde kalır ʿaşkın benimle pâyidâr
Yâʿni *ben ölmekle benden sanma bu sevdâ çıkar* **(Gazel 34/5)**

1.6. yâʿni:
Yâʿni *düstûr-ı kerem-pîşe Saʾîd Paşa kim*
Fıtraten mevhibe-i Hakktır ana bezl-i nevâl **(Kaside 40/27)**

1.7. yâʿni:
Yâʿni *hâmî-i hüner Hazret-i Rifʿat Paşa*
Hâmesiyle açılur ʿâleme mecrâ-yı hüner **(Kaside 46/14)**

1.8. yâʿni:
Ki ***yâʿni*** *kendini bir dilsitân oldum kıyâs etmiş*
Bu bir dilber dehânından gazeldir iktibâs etmiş **(Tahmis 7/17)**

1.9. yâʿni:
Yâʿni *Şeyhü'l-küremâ Hazreti Memdûh Paşa*
Ki odur zîver-i ser-defter-i aʿyân-ı kerem **(Kaside 41/12)**

1.10. yâʿni:
Yâʿni *memdûh-ı cihân Hazret-i Memdûh Paşa*
Okur evsâfını her lahza ʿabîd u ahrâr **(Kaside 43/12)**

1.11. yâʿni:
Yâʿni *gerdûne-i ikbâline sürʿat vererek*
Merkez-i ʿadline Vâlî-yi vilâyet geliyor **(Kaside 48/13)**

1.12. yâʿni:

Bende-i hāsı Şehin-şāh-ı merāhım iʿtiyād
***Yāʿni** mīrül-hāc Aliʿālī-nihādʿālī-nijād* **(Tarih 6/1)**

1.13. yāʿni:
***Yāʿni** Sultan Hamīd-i Sānī*
Hayr ile kıldı cihānı teşhīn **(Tarih 10/3)**

1.14. yāʿni:
***Yāʿni** yapıp hatt-ı hadīd celb eyledi feyz-i cedīd*
Oldu ahālī müstefīd eyler duʿā şām ü seher **(Tarih 16/11)**

1.15. yāʿni:
***Yāʿni** verdi pençe-i tāʿūna āhir dāmeni*
Çoklar ile uğradı āhir bu mühlik illete **(Tarih 17/4)**

1.16. yāʿni:
Yāʿni Münīf Bey ki açıktır onun
Kudret ü ehliyyeti ez-her-cihāt **(Tarih 20/3)**

yaʿni bā-çeşm-i siyeh meftūn būdem pīş ez-īn:

1.) "Yani bundan önce kara göze meftun olmuştum." anlamında bir Farsça ibare (F. Coşguner, kişisel iletişim, 19 Mart 2020).

1.1. yaʿni bā-çeşm-i siyeh meftūn būdem pīş ez-īn:
***Yaʿni** bā-çeşm-i siyeh meftūn būdem pīş ez-īn*
Çīst dermānī ne-dānem der-dilem derdem fuzūd **(Gazel 253/3)**

yanık:

1.) Yanmış olan, yanmış olmaktan kaynaklı yanma izi; ***mec.*** Dertli, kederli.

1.1. yanıktır:-*tır*
*Çoktan beri **yanıktır** hicr-i āteşle gönlüm*
Halvet-gehinde bārī bir şeb çerāğ olaydı **(Gazel 211/2)**

1.2. yanıktır:-*tır*
Bir dil ki hayālinle uyanıktır efendim
*Mişkāt-ı muhabbettir o **yanıktır** efendim***(Kaside 18/1)**

yanıl-:

1.) Tanımayarak, niteliğini iyi anlamayarak aldanmak.

1.1. yanılır:-*(ı)r*
***Yanılır** da o melek-meşreb ederse teşrīf*
Kasr-ı cennet denilir külbe-i ahzānım için **(Gazel 163/4)**

1.2. yanılmam:-*ma, -m*
Şart-ı aʿzamdır güzellerde nezāket iltifāt
*Yoksa dil vermem **yanılmam** sūret-i dīvāra ben* **(Gazel 168/5)**

yanına al-:

1.) Yanında bulundurmak, beraberinde götürmek.

1.1. yanına al-:-*sa, -m*
Māhdan māhīye dek şāyiʿ olur tāliʿ bu yā
*Māhımı fırsat bulup **alsam** bir akşam **yanıma*** **(Gazel 199/2)**

yānına gel-:

1.) Yanına, yakınında bulunmak.

1.1. yānına gel-:-*sin*
Ben cin değilim cinsiyim ol āfete söyle
***Gelsin yānıma** ādeme ādem ne yaparmış* **(Gazel 92/6)**

yanında:

1.) Bir şeye, bir kimseye göre, nispetle.

1.1. yanında:
Kimden öğrenmiş gözün bilmem bu efsūn-kārlığı
*Bū ʾAlī Sīnā **yanında** tıfl-ı ebced-hān kalır* **(Gazel 48/4)**

1.2. yanında:
Mihr-i tābendeye nisbetle nasılsa Nāhid
*Öyledir vech-i dirahşānı **yanında** Hurşīd* **(Kaside 34/19)**

1.3. yanında:
Sen ol deryā-yı bī-pāyān-ı inʿam uʿavātıfsın
*Ki tabʿ-ı Hātem-i Tāʾī **yanında** biʾr-i sāhildir* **(Kaside 38/17)**

1.4. yanında:
*Erbāb-ı dil **yanında***
Duran bir Ehl-i gaflet **(Diğer 1/15)**

yanında dur-:

1.) Bir şeyin yakını, civarı, çevresinde bulunmak; o şeyi desteklemek.

1.1. yanında dur-:-*an*
*Erbāb-ı dil **yanında duran** bir ehl-i gaflet*
Seng-i siyāha benzer laʿl ü leʾāl içinde **(Gazel 203/8)**

yan(ıp) yakıl-:

1.) Sızlanmak, şikâyet etmek, çok acı çekmek.

1.1. yan(ıp) yakıl-:
*Nār-ı ʿaşka **yan yakıl** derd ehli ol pervāne-veş*
Derd için feryāda düşme bülbül-i şeydā gibi **(Gazel 233/6)**

1.2. yan(ıp) yakıl-: -*arak*
Gittim bu gece şevk-ı ruh-ı yār ile yāre
*Şemʿin **yanarak yakılarak** kalbi kararmış* **(Gazel 92/8)**

yanlış:

1.) Doğru olmayan, hatalı.

1.1. yanlışlarını:-*lar, -ın*
Rāhat arama Hakkı ara cümleyi hoş gör
***Yanlışlarını** yād ileʿafv iste Hudādan* **(Kaside 50/6)**

yanlış yamalak:

1.) Tamamen doğru olmayan, yalan yanlış, eksik; yarım yamalak.

1.1. yanlış yamalak:
*Öyle **yanlış yamalak** lāfa muʿammā mı denir*
Şu muʿammā-yı rekīkinle İlāhī yere bat **(Gazel 12/2)**

yanlışlıkla:

1.) Yanılarak, bilmeyerek, sehven.

1.1. yanlışlıkla:
*Eski demler yāre **yanlışlıkla** rüʾyā gelmesin*
Fennīyā hülyā-yı zülf-i yār ağarttı rīşimi **(Gazel 167/5)**

yap-:

1.) Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek.

1.1. yapamaz:-*a, -maz*
Mīrden mūra kadar bende-i ihsānın var
***Yapamaz** yaptığın ihsānı Süleymān-ı kerem* **(Kaside 41/22)**

1.2. yapamazsam:-*a, -maz, -sa, -m*
Beni bir emr-i mühim üstüne meʾmūr et de
***Yapamazsam** o zemān kayd olunsun terkīn* **(Kaside 42/18)**

1.3. yapan:-*an*
*Odur **yapan** seni beni seviştiren cān ü teni*
Halka-i gerdūn-ı denī destine halhāl olamaz **(Gazel 83/3)**

1.4. yapan:-*an*
Hak kādir-i mutlaktır
*Her kārı **yapan** Haktır* **(Kıt'a 11/1)**

1.5. yaparım:-*(a)r, -ım*
*ʿAvn-i Hakkla **yaparım** maksad-ı ʿālīye göre*
Ki beni eyledi gurbette felek tecrübe-bīn **(Kaside 42/19)**

1.5. yaparmış:-*(a)r, -mış*
Ben cin değilim cinsiyim ol āfete söyle
*Gelsin yānıma ādeme ādem ne **yaparmış*** **(Gazel 92/6)**

1.6. yaparsın:-*(a)r, -sın*
ʿÖmrü gafletle geçirdin seni dīvāne seni
*Çıkarınca ne **yaparsın** Ulu dīvāne seni* **(Müfret 25/1)**

1.7. yapmamışlar:-*ma, -mış, -lar*
Böyle meşhūrdur endāzesi olmaz keremin
***Yapmamışlar** küremā sınıfına mīzān-ı kerem* **(Kaside 41/3)**

1.8. yapsam:-*sa, -m*
Çok görürmüş bana bir māh-ı leyāl-ārāyı
*Tīşe-i āh ile yıksam mı ne **yapsam** feleği* **(Gazel 229/4)**

1.9. yapsam:-*sa, -m*
*Bilmem ne **yapsam** ben seni kıldın siyeh-rū sen beni*
Ettin behey hāʾin denī yüzbin meʿāsī irtikāb **(Kaside 20/2)**

1.10. yaptı:-*tı*
***Yaptı** bir cemʿiyyet-i kübrā o gevher-pāreye*
Oldular başbaşa ihvān ü hūşyāverdī şād **(Tarih 6/4)**

1.11. yaptığın:-*tık, -ın*
*Umūmun mazhar-ı takdīri olsun **yaptığın** efʿāl*
Bu işler nā-becādır denmesin ʿālem becā görsün **(Gazel 160/6)**

1.12. yaptığın:-*tık, -ın*
Mīrden mūra kadar bende-i ihsānın var
*Yapamaz **yaptığın** ihsānı Süleymān-ı kerem* **(Kaside 41/22)**

1.13. yaptıksa:-*tık, -sa*
*Her ne iş **yaptıksa** tedbīrimizle*
Ziyān gördük dād ü sitādımızdan **(Şarkı 3/1)**

1.14. yaptılar:-*tı, -lar*
*Hükm-i nā-hak **yaptılar** kānūna tatbīk etmeyip*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/17)**

1.15. yaptım:-*tı, -m*
*Ben ne **yaptım** ki felek yıktı benim hātırımı*
Sūziş-i hasreti sīnemde bedīd etti felek **(Gazel 110/2)**

1.16. yaptım:-*tı, -m*
*Cürm ü isyānım nedir bilmem ne **yaptım** yāre ben*
Bilmedim hayfā ne yüzden uğradım azara ben **(Gazel 168/1)**

1.17. yaptım:-*tı, -m*
*Ben ne **yaptım** ki felek rāhatımı çok görüyor*
Hidemāt-ı hasenem halka kabāhat geliyor **(Kaside 48/22)**

1.18. yaptın:-*tı, -n*
*Ey baht-ı siyeh hāki kuruttun mu ne **yaptın***
Tohm-ı emeli yoksa çürüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/1)**

1.19. yaptın:-*tı, -n*
Ey baht-ı siyeh hāki kuruttun mu ne yaptın
*Tohm-ı emeli yoksa çürüttün mü ne **yaptın*** **(Gazel 123/1)**

1.20. yaptın:-*tı, -n*
Ey peyk-i ümīd gitmiş idin semt-i merāma
*Efkārını oldukça yürüttün mü ne **yaptın*** **(Gazel 123/2)**

1.21. yaptın:-*tı, -n*
Ey kahbe felek bārī işin aslını söyle
*Seyyāre-i ikbālimi yuttun mu ne **yaptın*** **(Gazel 123/3)**

1.22. yaptın:-*tı, -n*
Āvān-ı terakkub uzayıp gitmeyecekti
*Mevʿūdunu katʿiyyen unuttun mu ne **yaptın*** **(Gazel 123/4)**

1.23. yaptın:-*tı, -n*
Sen eski feleksin bilirim çok düzenin var
*Zengicek mi yurdun uyuttun mu ne **yaptın*** **(Gazel 123/5)**

1.24. yaptın:-*tı, -n*
Bekletmedesin İncesu göz-ferlerin alan
*Felek emlek-i çarhını tuttun mu ne **yaptın*** **(Gazel 123/6)**

1.25. yaptın:-*tı, -n*
Fennī sana tāliʿ ne zamān yār olacaktır
*Şekvā ile kendinden üşüttün mü ne **yaptın*** **(Gazel 123/7)**

1.26. yaptın:-*tı, -n*
Mazhar olabildin mi gönül hüsn-i kabūle
*Yāhud der-i dilberde büzüttün mü ne **yaptın*** **(Gazel 123/8)**

2.) İnşa etmek, onarmak, yeniden oluşturmak; güzel işler ortaya koymak.

2.1. yap:
Mağmūm olursa bir fuʾad ʿümrānı eyler izdiyād
*Fikr et günāhın olma şād dil mülkünü yıkmakla **yap*** **(Kaside 20/5)**

2.2. yap:
Kalmadı bār-ı gamı çekmeye gönlümde mecāl
***Yap** yıkık gönlümü mesʾūlümün isʿāfıyla* **(Kaside 40/11)**

2.3. yapmamış:-*ma, -mış*
*Geçenler **yapmamış** dünyāyı yıkmışlar da gitmişler*
Ki eslāfından ahlāfa nice vīrāneler kalmış **(Gazel 94/4)**

2.4. yapmış idi:-*mış, -i, -di*
*Sābıkan **yapmış idi** bunu Vecīhī Paşa*
Bu da taʿmīr ile termīm ile kıldı ihyā **(Tarih 15/2)**

<u>yapıl-:</u>

1.) Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek.

1.1. yapılmış:-*mış*
Fem-i yāri temāşā eyledim güftāra geldikçe
***Yapılmış** lāʿlden bir hokka gūyā dürr-i nāb üzre* **(Gazel 193/2)**

1.2. yapılmış:-*mış*
Sipihr-i kīne-perdāzın sayılmaz cevrine karşı
*Ser-ā-pā saf āhenden **yapılmış** bir beden lāzım* **(Müfret 8/1)**

<u>yapıp çat-:</u>

1.) Yapıp bir araya getirmek.

1.1. yapıp çat-: -*mak*
*Alıp vermek **yapıp çatmak** ona mahsūstur ancak*
Vücūd iklīmini īcād eden miʿmāra verdim hep **(Gazel 9/3)**

<u>yapış-:</u>

1.) Tutmak, sarılmak, sıkıca yakalamak; peşinden, izinden gitmek.

1.1. yapış:
***Yapış** bir kāmilin dāmānına hakkiyle Tevhīd et*
Veren zīnet ʿumūma kul hüva'l-lahü ahad dir hep **(Gazel 7/3)**

1.2. yapışan:-*an*
Hakkıyla edip cevher-i hürriyeti takdīr
Mīzān-ı hukūkun ***yapışan*** *var mı kefinden* **(Gazel 173/7)**

1.3. yapışan:-*an*
Kūy-ı gurbette biz eller eline bakmadayız
Feyz alırken ***yapışan*** *kūşe-i dāmānımıza* **(Gazel 182/4)**

yaptır-:

1.) Yapmasını sağlamak, yapmasına imkân vermek.

1.1. yaptırdı:-*dı*
Çok meʿābir açtırıp ***yaptırdı*** *bī-had çeşme-sār*
Mülk-i ʿOsmānīyi tenvīr etti nūr-ı feyz ile **(Kaside 39/14)**

1.2. yaptırdım:-*dı, -m*
Bir musannaʿ kurta ***yaptırdım*** *kulaklar duymadık*
Bir nigīn dil-nişīn aldım Süleymānım sana **(Gazel 2/5)**

1.3. yaptırmak:-*mak*
Tekaddüm etmesin ehl-i kemāle cāhil-i har-güş
Revā mı cild-i hardan deffe ***yaptırmak*** *kitāb üzre* **(Gazel 193/4)**

1.4. yaptırmak:-*mak*
Bildi nedir ol nükte-dān fikr-i Şeh-i şevket-nişān
ʿArz u beyān etti hemān ***yaptırmak*** *üzre bir memer***(Tarih 16/8)**

yaptırt-:

1.) Başkası tarafından oluşturulmasını, meydana getirilmesine sağlamak.

1.1. yaptırdıp:-*ıp*
İşte bu türbe-i ʿulyāyı dahi
Yeniden ***yaptırdıp*** *etti tezyīn* **(Tarih 10/5)**

yār:

1.) Dost, sevgili.

1.1. yār:
Fennī taşınır mı ***yār*** *için sūʾ-i endīşe*
Rakīb-i bed-endīş eylemiş iftirā bana **(Gazel 4/9)**

1.2. yār:
Bilemem kendimi ***yār*** *eylese ʿarz-ı dīdār*
Ki olur ʿakl o zamān kāse-i serden hāric **(Gazel 18/4)**

1.3. yār:
Kimse inkār eylemez ehl-i basīrettir o ***yār***
Rütbe-i hüsn-i cemālin iʿtibārımdan bilir **(Gazel 28/4)**

1.4. yār:
Güllere haddini bildirmek için bağda ***yār***
Koparır berk-i gülü ʿārız-ı rengīne tutar **(Gazel 49/3)**

1.5. yār:
Yār *eliyle taş atsa gül kadar etmez eser*
Cismime ağyār elinde gül dokunsa hār olur **(Gazel 50/2)**

1.6. yār:
Zahiren cevr etse de geçmez yine üftādeden
ʿĀşıkın hāmisi ağyār olmaz ancak ***yār*** *olur* **(Gazel 50/4)**

1.7. yār:
Fennīyā düşme telāşa gelecektir bize ***yār***
Çünkü ʿādettir etıbbā ser-i bīmāra gelir **(Gazel 53/5)**

1.8. yār:
Bu ʿabd-i aʿcezi yā Rab rehā-yāb eyle gafletten
Ki ***yār*** *āgūş-ı vuslatta henüz bende cüdālık var* **(Gazel 60/5)**

1.9. yār:
Bī-bakā bildiğimiz ***yār*** *ile yār olmayalım*
Güle meyletmeyelim bülbül-ı zār olmayalım **(Gazel 147/1)**

1.10. yār:
Ne derde uğramışım hālimi ***yār*** *ol zamān görsün*
*Beni bu dīde-i hūn-bār ile yārim amān görsün***(Gazel 159/3)**

1.11. yār:
Öyle bir ***yār*** *ile yār ol ki vefā-dār olsun*
Yāreye merhem enīs-i dil-i gam-hār olsun **(Gazel 162/1)**

1.12. yār:
Yār *eğer kendine eş bulmaya eylerse heves*
Gelsin āyīne-i endīşeme nükrān olsun **(Gazel 169/3)**

1.13. yār:
Acır elbet gün olur giryeme feryādıma ***yār***
Ne kadar cevr ü cefā etse sitem-kār olsa **(Gazel 184/6)**

1.14. yār:
Yine rāhatta kalır cism-i nizārım Fennī
Yār *yanımda iken yastığım ahcār olsa* **(Gazel 184/7)**

1.15. yār:
Yār *ile bir kerrecik vuslat müyesser olmadı*
Geçti gitti nāzenīn ʿömrüm kuru sevdā ile **(Gazel 187/4)**

1.16. yār:
Nikāb almış bulunsa ***yār*** *vech-i māh-ı tāb üzre*
Sanırsın dūd-ı ʿanber-sāya çekmiş āfitāb üzre **(Gazel 193/1)**

1.17. yār:
Būse vaʿd etmişdi üç sene evvel bana ***yār***
Bakarım işte o ümīd ile hālā gözüne **(Gazel 204/3)**

1.18. yār:
Gösterirse ***yār*** *eğer hicrān hicrān üstüne*
Haste-i ʿaşka gelir buhrān buhrān üstüne **(Gazel 206/1)**

1.19. yār:
Rūz-ı vuslat çok mudur mahsūd-ı ezmān olsa da
Muhterem bir gün mü var ***yār*** *ile geçmiş dem gibi* **(Gazel 214/3)**

1.20. yār:
Cefādan fāriğ olmuş ***yār*** *taʿdīl-i mizāc etmiş*
Bu peygām-ı sürūr-efzāda nevʿan-ma yalan yok mu **(Gazel 216/6)**

1.21. yār:
Bī-vefāya olma ***yār*** *ahdinde sābit er taşı*
Takma Kıbrıs taşını parmağına gevher taşı **(Gazel 225/1)**

1.22. yār:
Yuvayı kızdır evvelce āteştir kendine bend et
Soğukluk mevkiʿinde ***yār*** *ile kerem-i ülfet istersen* **(Gazel 246/9)**

1.23. yār:
ʿĀşık-ı sādıkta dil birdir olur mu ***yār*** *iki*
Taht-gāh-ı saltanatta olamaz Hünkār iki **(Kıt'a 17/1)**

1.24. yār:
Geçmeden gülşen-i hüsnündeki zīnetli bahār
Solmadan gonca-i raʿnā-i melāhat ey ***yār*** **(Müsebba 2/9)**

1.25. yār:
Gelsin edelim ***yār*** *ile tevsī-i muhabbet Tevsīk-i meveddet*
Hengām-ı safā mevsim-i gül vakt-i çemendir Tīzāb-ı mihendir
(Müstezad 3/3)

1.26. yār:

Fennīyā yāra sun bu ʿarzıhāli
*Fennīyā **yār** ile et hasbihāli* **(Şarkı 8/13)**

1.27. yār:
*Kalemden yād-ı vasf-ı zātını **yār** iltimās etmiş*
O da tutmuş sebük-mağzāne yāre iltibās etmiş **(Tahmis 7/16)**

1.28. yār: (Allah)
*Ne yap yap evvel diril kal hāsılı bir **yār** ile bākī*
Sünāʾīlik sülāsīlik eder çok derd-i ser īcād **(Gazel 21/8)**

1.29. yār: (Allah)
*Yapacak mı ʿacabā hātır-ı meksūrumu **yār***
Kesb-i ʿumrān edecek mi dil-i vīrānım ʿaceb **(Kaside 6/12)**

1.30. yār: (Allah)
*Yapacak mı ʿacabā hātır-ı meksūrumu **yār***
Kesb-i ʿumrān edecek mi dil-i vīrānım ʿaceb **(Kaside 6/12)**

1.31. yāra:-*a*
***Yāra** ettikçe nigāh artar gönülde ızdırāb*
Şuʾle-i şemʿi gören pervāne bī-ārām olur **(Gazel 33/2)**

1.32. yāra:-*a*
*Hikāyet eylesem derd-i dili **yāra** dehān titrer*
Yürek oynar yerinden cism-i bī-tāb ü tüvān titrer **(Gazel 40/1)**

1.33. yāra:-*a*
***Yāra** derd-i dili teşrīh ederek varmayalım*
Dāmen-i gonca-i nāzik-tere hār olmayalım **(Gazel 147/5)**

1.34. yāra:-*a*
*Cefāya göğüs germek gerek **yāra** dil veren*
Cefādan şikāyet eden ehl-i dil olmasın **(Gazel 164/7)**

1.35. yāra:-*a*
***Yāra** derdim derdimi āh u fıgānım söylesin*
Kalmamış āha mecālim hāl ü şānım söylesin **(Gazel 166/1)**

1.36. yāra:-*a*
*Gevher-i pākīzedir **yāra** meziyyet-bahş olan*
Her olur olmaz denī dilber dilārālanmasın **(Gazel 171/6)**

1.37. yāra:-*a*
*Hālimi ʿarz eyle **yāra** müjde-i vuslat getir*
Āh ü zārım ey sabā cīrāna dehşet vermesin **(Gazel 175/8)**

1.38. yāra:-*a*
Gam-ı dil-sūz-ı ʿaşkı merd isen ağyāra bildirme
*Değil ağyār-ı bed-girdāra hattā **yāra** bildirme* **(Gazel 188/1)**

1.39. yāra:-*a*
*O **yāra** hālimi ʿarzeylerim āh-ı nihānımla*
*Ezelden ʿahd ü peymān eyledim cān ü cānānımla***(Muhammes 2/4)**

1.40. yāra:-*a*
*Fennīyā **yāra** sun bu ʿarzıhāli*
Fennīyā yār ile et hasbihāli **(Şarkı 8/13)**

1.41. yāra:-*a* (Allah)
*Sormasın ʿazm-i çemen esbābını **yāra** rakīb*
Nā-be-cādır dīve esrār-ı Süleymāndan bahis **(Gazel 14/6)**

1.42. yārdan:-*dan*
*Saklanır mı mesti-i cām-ı muhabbet **yārdan***
Var mıdır hāl ü mahal inkāra Allah ʿaşkına **(Gazel 191/4)**

1.43. yāre:-*e*
*Fennīyā **yāre** sor sen bu suʿāli*
Niçin kabūl etmez temennāmızı **(Şarkı 8/14)**

1.44. yāre:-*e*
ʿĀşık isen Fennī gözde kan göster
*Vücūdunu **yāre** nā-tüvān göster* **(Diğer 2/9)**

1.45. yāre:-*e*
Sirişk-i hasrete kanlar karıştı laʾl-i nāb oldu
*Döküp saçma anı ey dīde-i ter **yāre** ithāf et* **(Gazel 11/4)**

1.46. yāre:-*e*
Beni koy hālime Mevlāyı seversen sabr et
***Yāre** şu beyti tilāvet edecek ānımdır* **(Gazel 31/7)**

1.47. yāre:-*e*
*Ey bād-ı seher **yāre** kıl ʿarz-ı selām ammā*
Ādāba özen gāyet tabʿında nezāket var **(Gazel 58/11)**

1.48. yāre:-*e*
Değiliz vāsıta-i savt-ı hurūfa muhtāc
***Yāre** ahvālimizi bī-sühan iʿlām ederiz* **(Gazel 80/2)**

1.49. yāre:-*e*
Gönül hiç incinir mi dilberin cevr ü ʿitābından
*Ki yārin **yāre** hiç bir tarz u tavrı nā-becā gelmez* **(Gazel 90//7)**

1.50. yāre:-*e*
*Sabr eyle gönül şimdilik el ermez o **yāre***
Şehbāz-ı hayālim gibi yüksekten uçarmış **(Gazel 92/5)**

1.51. yāre:-*e*
*Gittim bu gece şevk-ı ruh-ı yār ile **yāre***
Şemʿin yanarak yakılarak kalbi kararmış **(Gazel 92/8)**

1.52. yāre:-*e*
Fennīyā bir şeb-i çerāğ olsam o şūhun bezmine
*Eylesem rāz-ı nihānım **yāre** yana yana ʿarz* **(Gazel 96/5)**

1.53. yāre:-*e*
*Eylerim **yāre** sebük-reh-i hāne ʿarz-ı arzū*
Etmese bu bahse sūfī-i girān-cān ihtilāt **(Gazel 98/3)**

1.54. yāre:-*e*
***Yāre** nasb-ı nazar eyle Fennī*
Rukabā ortadan olsun merfūʿ **(Gazel 100/7)**

1.55. yāre:-*e*
*Kalemle ʿarz-ı hāl etmek o **yāre** hayli müşkildir*
Sebük-mağzāne zīrā cāʾiz olmak keşf-i rāz etmek **(Gazel 112/2)**

1.56. yāre:-*e*
Seni dest-i kazā ey nāme tutsun çāk çāk etsin
*Giderken **yāre** karşı iltizām-ı sürʿat etmezsen* **(Gazel 124/5)**

1.57. yāre:-*e*
*Dūd-ı āhım sana şemsiyelik et **yāre** dedim*
Kabarıp cürmünü mānend-i sehāb et mi dedim **(Gazel 146/7)**

1.58. yāre:-*e*
***Yāre** sevdā-yı süveydā-yı dili anlatalım*
Yakıyor sīnemizi āteş-i hicrān diyelim **(Gazel 148/5)**

1.59. yāre:-*e*
Gözün ey ʿāşık-ı dilhaste dürer-bār olsun
***Yāre** derd-i dilin āzāde-i ihtār olsun* **(Gazel 161/1)**

1.60. yāre:-*e*
***Yāre** ahvālimi ʿarz etmede imsāk etmez*
Fennīyā kilk-i semāhat eserim varolsun **(Gazel 161/5)**

1.61. yāre:-*e*
*Eski demler **yāre** yanlışlıkla rüʾyā gelmesin*
Fennīyā hülyā-yı zülf-i yār ağarttı rīşimi **(Gazel 167/5)**

1.62. yāre:-*e*
*Cürm ü isyānım nedir bilmem ne yaptım **yāre** ben*
Bilmedim hayfā ne yüzden uğradım azara ben **(Gazel 168/1)**

1.63. yāre:-*e*
***Yāre** dikkatle nigāh eyleme ey çeşm-i rakīb*
Geri git manzara-i pākini murdār etme **(Gazel 185/2)**

1.64. yāre:-*e*
*Gālibā ahvālini **yāre** beyān etmiş yine*
Dīde-i Fennīde āsār-ı sirişk olmuş bedīd **(Gazel 186/6)**

1.65. yāre:-*e*
*Nasīb olmaz mı āyā hālimi ʿarz eylemek **yāre***
Bulup günlerde bir gün ʿālem-i ağyārdan hālī **(Gazel 217/2)**

1.66. yāre:-*e*
*Ne tedbīr ittihāz etsem duyursam **yāre** feryādım*
O sūzişli nevālar nağmeler savt-ı zübāb oldu **(Gazel 226/4)**

1.67. yāre:-*e*
Söyle maksat ne bu sūzişli gazelden Fennī
*Yoksa zımnında bunun **yāre** şikāyet var mı* **(Gazel 227/6)**

1.68. yāre:-*e*
*Nasīb olmaz mı āyā hālimi ʿarz eylemek **yāre***
Bulup günlerde bir gün ʿālem-i ağyārdan hālī **(Gazel 242/2)**

1.69. yāre:-*e*
*Giryeden başka o **yāre** ne hediyyem bulunur*
Nāleden başka ne tuhfem var o dildāra cedīr **(Kaside 47/33)**

1.70. yāre:-*e*
*Pertev-i şemʿ-i cemāl **yāre** dil-pervānedir*
Şemʿ için cāndan geçen pervāneye pervānedir **(Kıt'a 4/1)**

1.71. yāre:-*e*
*Ey nāme dil-i hasret-keşin hālini **yāre***
Talākatla ʿarz eyle dehān u zebānım ol **(Kıt'a 8/2)**

1.72. yāre:-*e*
*Mütehassir kaldım çoktan o **yāre***
Mahsūl-i firkattir dildeki yāre **(Şarkı 7/7)**

1.73. yāre:-*e*
*Bizden selām eyle **yāre** ey sabā*
Niçin kabūl etmez temennāmızı **(Şarkı 8/1)**

1.74. yāre:-*e*
Kalemden yād-ı vasf-ı zātını yār iltimās etmiş
*O da tutmuş sebük-mağzāne **yāre** iltibās etmiş* **(Tahmis 7/16)**

1.75. yāre:-*e* (Allah)
*Vücūdumdan eser yok cism ü cānı **yāre** verdim hep*
Kuvā-yı ʿakl u fikri topladım dildāra verdim hep **(Gazel 9/1)**

1.76. yāre:-*e* (Hz. Abdülkadir Geylanî)
İnle ey cism-i nizārım ağla ey çeşm-i terim
***Yāre** karşı ʿarz-ı hāle tercümān ister gönül* **(Kaside 29/2)**

1.77. yārımdan:-*(ı)m, -dan*
*Tabʿımın ʿulviyyetin ağyār **yārımdan** bilir*
Himmet-i şīrānemi ʿālem şikārımdan bilir **(Gazel 28/1)**

1.78. yāri:-*i*
***Yāri** devlet-hānesinde bulmadır tenhā lezīz*
Sīneden derd-i firākı etmedir imhā lezīz **(Gazel 23/1)**

1.79. yāri:-*i*
Neyde meyde hālet-i sūziş-fezādan çok ne var
***Yāri** germ ü nerm eder āhım sirişk-i firkatim* **(Gazel 47/2)**

1.80. yāri:-*i*
*Gülmeden maksūdun ey dil **yāri** güldürmek midir*
Būs edip ruhsārım tekrār güldürmek midir **(Gazel 54/1)**

1.81. yāri:-*i*
Gonca-i raʿnā gibi çāk-i girībāndan garaz
***Yāri** güldürmek midir ağyārı güldürmek midir* **(Gazel 54/2)**

1.82. yāri:-*i*
***Yāri** meh-pāre ile eyleme tavsīf a kalem*
Biz o hurşīd-i cemāli daha rūşen biliriz **(Gazel 82/6)**

1.83. yāri:-*i*
Nesīm etmez o gül-i ruhsārı īkāz
*Seherde āhım eyler **yāri** īkāz* **(Gazel 99/1)**

1.84. yāri:-*i*
*Fennī sen o vasfeylediğim **yāri** seversin*
Her müşkil işin fetholunur müjdeler olsun **(Gazel 134/5)**

1.85. yāri:-*i*
Leʾālī-i eşki armağan etmek isterim
*Zerāfetle **yāri** imtihān etmek isterim* **(Gazel 157/1)**

1.86. yāri:-*i*
***Yāri** gördüm bütün ʿaşkım galeyān etti yine*
Sīnede çarh-ı muhabbet deverān etti yine **(Gazel 190/1)**

1.87. yāri:-*i*
***Yāri** teshīre kifāyetli değil mi şu gazel*
Söyleyin doğrusunu sihr-i helāl olmadı mı **(Gazel 212/6)**

1.88. yār:-*i, -di, -m*
*Taşırdın baş için gūyā gül-i raʿnā **yār idim** evvel*
*Sana ez-cān ü dil ey verd-i raʿnā yār idim evvel***(Tahmis 3/2)**

1.89. yār:-*i, -di, -m*
Taşırdın baş için gūyā gül-i raʿnā yār idim evvel
*Sana ez-cān ü dil ey verd-i raʿnā **yār idim** evvel* **(Tahmis 3/2)**

1.90. yār:-*i, -ken*
*Bana cevreylemekle **yār iken** ağyār olur sanma*
Güle āb-ı mükedder sepmek ile hār olur sanma **(Gazel 194/1)**

1.91. yārim:-*(i)m*
*Kalkıp ayağa eliyle verdi **yārim** bir kadeh*
Elvedāʿ ey tövbe ey sabr u metānet elvedāʿ **(Gazel 101/7)**

1.92. yārim:-*(i)m*
Ne derde uğramışım hālimi yār ol zamān görsün
*Beni bu dīde-i hūn-bār ile **yārim** amān görsün* **(Gazel 159/3)**

1.93. yārimi:-*(i)m*
*Dilerim **yārimi** hem bezm-i rakīb eylemesin*
O musībetleri Allah nasīb eylemesin **(Kıt'a 14/1)**

1.94. yārim:-*(i)m*
*Enīsim munisim **yārim** sen oldun*
Hemīşe dilde ezkārım sen oldun sen oldun **(Müfret 29/1)**

1.95. yārim:-*(i)m*
Bana sensiz safā-bahş olmuyor leyl ü nehārım gel
*Yeter ağlatma artık gül-ʿızārım nazlı **yārim** gel* **(Müsebba 3/2)**

1.96. yārimi:-*(i)m, -i*
*Anarım **yārimi** yārimle geçen demlerimi*
Derd-i firkatla beni menkabe-hān etti o şūh **(Gazel 20/4)**

1.97. yārimiz:-*(i)miz*
*Sīnemizi yaralıyor **yārimiz***
Gülmezdir bu gülşende hārımız **(Şarkı 5/7)**

1.98. yārimle:-*(i)m, -le*
*Anarım yārimi **yārimle** geçen demlerimi*
Derd-i firkatla beni menkabe-hān etti o şūh **(Gazel 20/4)**

1.99. yārin:-*in*
Hangi uzvun okşasam öpsem halāvet-bahş olur
*Şekker olmuş her yeri **yārin** ki ser-tā-pā lezīz* **(Gazel 23/3)**

1.100. yārin:-*in*
*Bizi hicr ile yakmakta **yārin** ne hakkı var*
Hukūk u ʿubūdiyyette yeksān değil miyiz **(Gazel 70/2)**

1.101. yārin:-*in*
*Yakışır mı leb-i şīrīnine **yārin** acı söz*
Kınd ile hanzalı mecnūn bile tahmīr etmez **(Gazel 71/3)**

1.102. yārin:-*in*
Ne zamān olsa müyesser açılır her müşkil
*Būs-ı dāmānını **yārin** müteyemmen biliriz* **(Gazel 82/5)**

1.103. yārin:-*in*
Gönül hiç incinir mi dilberin cevr ü ʿitābından
*Ki **yārin** yāre hiç bir tarz u tavrı nā-becā gelmez* **(Gazel 90/7)**

1.104. yārin:-*in*
Gönlümü halka-i gīsūsuna taktı yārin
Serimi silsile-cünbān-ı cünūn etti felek **(Gazel 111/3)**

1.105. yārin:-*in*
Ulü'l-ebsāra eder ders-i ʿibreti taʿlīm
*Hayāl-i hattını **yārin** kitāba benzetirim* **(Gazel 158/4)**

1.106. yārin:-*in*
***Yārin** uykuda iken gerdenini takbīl et*
Ettiğin cürm ü hatā kābil-i inkār olsun **(Gazel 161/2)**

1.107. yārin:-*in*
*Gözüne girmeğe **yārin** çok özendin ammā*
Nedir esbābı niçin girmedin āyā gözüne **(Gazel 204/2)**

1.108. yārin:-*in*
Yek nazarda tanır ihlās-ı dil-i ʿuşşākı
*Çeşm-i şūhunda müheyyādır o **yārin** miʿyār* **(Kaside 43/31)**

1.109. yārin:-*in*
***Yārin** dehenin vasıfta çok tenk-dil oldum*
Zīra bu sühan her kişinin ağzına sığmaz **(Kıt'a 20/1)**

1.110. yārin:-*in*
*Düşseydi başıma **yārin** sāyesi*
Artardı muhakkak nefsin pāyesi **(Şarkı 5/11)**

1.111. yārin:-*(i)n* [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)]
Taʿmı cennetten alıp Kevsere dönse bāde
*Devr-i laʿlinde o **yārin** getirilmez yāde***(Kaside 34/1)**

1.112. yārine:-*i, -n, -e* (Allah)
Cevher-i nāmūsunu takdīr eden ehl-i hıred
*Foyasın meydāna koymaz **yārine** pinhān gider* **(Gazel 45/4)**

yār eyle-:

1.) Dost, sevgili edinmek.

1.1. yār eyle-:
Kemāl-i rahmetinle mazhar eyle sırr-ı mūtū ya
*Sivādan meylimi kes zātına **yār eyle** yā Rabbī* **(Kaside 9/3)**

yār ol-:

1.) Dost ve yakın olmak; yardımcı, yararlı olmak.

1.1. yār ol-:
*Öyle bir yār ile **yār ol** ki vefā-dār olsun*
Yāreye merhem enīs-i dil-i gam-hār olsun **(Gazel 162/1)**

1.2. yār ol-:
Zulmet-gede-i gamda bırakma beni tenhā
*Ey tāliʿ-i hābībem uyan gel bana **yār ol*** **(Gazel 137/2)**

1.3. yār ol-:-*acak, -tır*
*Fennī sana tāliʿ ne zamān **yār olacaktır***
Şekvā ile kendinden üşüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/7)**

1.4. yār ol-:-*a, -maz*
Fātih-i Bāb-ı Haybere yaʿnī Cenāb-ı Haydara
*Gönül veren o dilbere gayrīlere **yār olamaz*** **(Gazel 74/5)**

1.5. yār ol-:-*ma*
***Yār olma** sakın dilber-i etrāk ile Fennī*
Vaslındaki dem gılzet-i güftārına değmez **(Gazel 65/6)**

1.6. yār ol-:-*ma, -dı*
Ben de kalmazdım mükedder sāye-i şāhānede
Olmadı** bu āna dek bahtım ne çāre bana **yār **(Kaside 39/29)**

1.7. yār ol-:-*ma, -dı, -k*
Gonca-i pür-hārına şebnem kadar bār olmadık
*Biz bu bāğ-ı ʿāleme bilmem neden **yār olmadık*** **(Kıt'a 16/1)**

1.8. yār ol-:-*ma, -dı, -y, -sa*
Cihānın germ ü serdi zevk u derdi zıll-i zāʾildir
*Elem çekme sana **yār olmadıysa** Fennīyā tāliʿ* **(Gazel 102/6)**

1.9. yār ol-:-*ma, -sa*
*Bana **yār olmasa** yārā nazar-ı ātıfetin*
*Dil-i bīmārede āsār-ı ifākat bulamam***(Gazel 153/2)**

1.10. yār ol-:-*ma, -y, -alım*
*Bī-bakā bildiğimiz yār ile yār **olmayalım***
Güle meyletmeyelim bülbül-ı zār olmayalım **(Gazel 147/1)**

1.11. yār ol-:-*muş*
*Saʿādet-mend odur kim tāliʿi kendüye **yār olmuş***
Cihānda yoksa kim fazl u hünerle kāmkār olmuş **(Müfret 3/1)**

1.12. yār ol-:-*sun*
*Feyz ü sıhhat **yāri olsun** ʿavn ü nusret yāveri*
Taht-ı ʿālī baht-ı ʿOsmānīde kalsın pāyidār **(Kaside 39/58)**

yār u ağyār:

1.) Dostlar ve yabancılar; herkes.

1.1. yār u ağyar:
ʿĀrifim yavrum sana ervāh-ı ebrār ağlasın
*Giryeler kopsun ciğerden **yār u ağyar** ağlasın* **(Gazel 250/1)**

1.2. yār u ağyār:
Nice mihnetlere zahmetlere pādāş ettin
*Acıdı hāl-i diğer-günüme **yār u ağyār*** **(Kaside 43/2)**

1.3. yār ü ağyār:-*i*
*Derd-i dilden **yār ü ağyārı** haberdār etmeden*
Hālini dergāh-ı Hakkaʿarz u inhādır hüner **(Gazel 51/4)**

yār ü akrān:

1.) Sevgili ve arkadaşlar.

1.1. yār ü akrān:-*ın, -a*
Yār ü akrānına *enmūzec-i ʿisyān olma*
Eyle ihvānını hayr ü hasenāta tahrīz **(Gazel 97/2)**

yārā:

1.) Güç, kuvvet, takat; derman, çare, ilaç.

1.1. yārām:-*m*
Ne zamānlar sürecek yāreme ***yārām*** *bilmem*
Ne zamānlar tutacak nabzımı Lokmānım ʿaceb **(Kaside 6/5)**

2.) "Ey dost; ey yâr, ey sevgili!" anlamlarında seslenme sözü.

2.1. yārā:
Bana yār olmasa ***yārā*** *nazar-ı ātıfetin*
Dil-i bīmārede āsār-ı ifākat bulamam **(Gazel 153/2)**

2.2. yārā:
Yādına ***yārā*** *rakīb-i mār-sīmā gelmesin*
Sükkere telhī-i zehr-i kām-fersā gelmesin **(Gazel 167/1)**

yara:

1.) Bir şeyin üzerinde açılan kesik, oyuk, yarık; ***mec.*** Üzüntü, acı, dert.

1.1. yara:
Az çok bulunur ***yara*** *her efrād-ı beşerde*
Bu deyrde ʿārızasız ten bulamazsın **(Gazel 128/5)**

1.2. yara:
Açtığın ***yara*** *biraz kābil-i tīmār olsun*
O kadar kıyma nolursun bana ey tīr-i firāk **(Gazel 161/4)**

1.3. yara:
Sīnemi nīrān-ı gayret dāğ-ber-dāğ eyledi
Kābil-i merhem midir bu ***yara*** *Allah ʿaşkına* **(Gazel 191/5)**

1.4. yarama:-*m, -a*
Derdimi āyā nasıl ʿarz eylesem dildāra ben
Yarama *rahm eyleyip etmezse yārām yāreme* **(Gazel 168/3)**

yara aç-:

1.) Yaralamak; büyük üzüntü vermek.

1.1. yara aç-:-*tı*
Yine sīnemde şimşīr-i cefāsın imtihān etti
Felek bir ***yara açtı*** *çeşm-i cānı dem-feşān etti* **(Gazel 251/1)**

1.2. yara aç-:-*tı*
Yine sīnemde şimşīr-i cefāsın imtihān etti
Felek bir ***yara açtı*** *çeşm-i cānı dem-feşān etti* **(Tarih 22/1)**

yārā et-:

1.) Çare, ilaç, derman olmak; güç, kuvvet vermek.

1.1. yārā et-:-*mez, -se*
Yarama rahm eyleyip ***etmezse yārām*** *yāreme*
Yāreden ölsem de minnet eylemem ağyāra ben **(Gazel 168/3)**

yarala-:

1.) Yara açmak; acıtmak, kederlendirmek, incitmek.

1.1. yaralar:-*r*
Yaralar *hār-ı nigehle ʿārız-ı gül-fāmını*
Bakmasın çeşm-i rakīb dikkatle sultānım sana **(Gazel 2/10)**

1.2. yaralıyor:-*yor*
Sīnemizi ***yaralıyor*** *yārimiz*
Gülmezdir bu gülşende hārımız **(Şarkı 5/7)**

yāralan-:

1.) Yaralanmak; gücenmek, incinmek, kırılmak.

1.1. yāralanıp:-*ıp*
Mürşide dil bağlamayan ʿaşka düşüp çağlamayan
Yāralanıp *ağlamayan lāyık-ı bīmār olamaz* **(Gazel 74/3)**

yaramazlık yap-:

1.) Kötülük eden, iyilikte bulunmayan.

1.1. yaramazlık yap-:-*an*
Yaramazlık yapanı *lutf ile şermende bırak*
ʿĀkıbet ettiğine kendi peşīmān olsun **(Gazel 169/5)**

yārān:

1.) Arkadaşlar, dostlar; sevgili.

1.1. yārān:
Kūy-ı yāri terke ***yārān*** *gerçi vermişler karār*
Bunda Fennī-i hakīkat-perverin imzāsı yok **(Gazel 107/5)**

1.2. yārān:
Sevindir hātır-ı mahzūnumu ***yārān*** *meyānında*
Senin fermānına karşı nenin icrāsı müşkildir **(Kaside 38/28)**

1.3. yārāna:-*a*
Pīş-i derden defolunsun sūfī-i sermā-mizāc
Bezm-i aşka gelmesin ***yārāna*** *sıklet vermesin* **(Gazel 175/7)**

yārān-ı vatan:

1.) Memleketteki dostlar.

1.1. yārān-ı vatan:
Ben gidersem aramaz mı beni ***yārān-ı vatan***
Eder elbette teʾessür yitirenler güheri **(Gazel 221/5)**

yarat-:

1.) Yaratmak, meydana getirmek; Allah'ın yoktan var etmesi.

1.1. yaratdı:-*dı*
Eyā Fahr-ı cemīʿ-i Enbiyā vey Şāh-ı ʿālī-cāh
Seni bir nūr-ı garrādan ***yaratdı*** *Hazret-i Allāh* **(Kaside 14/1)**

1.2. yaratıp:-*ıp*
Şimdide tahtına hüsne Şehin-şāh etmiş
Yaratıp *münşiʿ-i erkān-ı anāsır seni pāk* **(Gazel 116/4)**

1.3. yaratmış:-*mış*
Seni ahsen ***yaratmış*** *Rabb-i Ekrem yā Resūlallah*
Hasendir gerçi ebnā-yı beşerde Hazret-i Yūsuf **(Kaside 17/5)**

1.4. yaratmıştır:-*mış, -tır*
Kurʾān ile Rabb-ı Ganī öğmüş ***yaratmıştır*** *seni*
Feyz-i şefāʿattan beni rahm eyleyip kıl hisse-yāb **(Kaside 20/24)**

yaratan:

1.) Halk eden; Yaradan, yaratıcı, Allah.

1.1. yaratan:
Yaratan *hakkıçün ey meh yāreden kalmaz eser*
Sīne-i mecrūhuma sarsam seni merhem gibi **(Gazel 214/6)**

yaratıl-:

1.) Allah tarafından halk edilmek, var edilmek.

1.1. yaratılmış:-*mış*
Umūma āsitān-ı reʿfetindir melceʾ-i mahsūs
Yaratılmış *mı vardır senden erham yā Resūlallah* **(Kaside 17/4)**

yardım et-:

1.) Kendi gücünü, imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanmak.

1.1. yardım et-:-*ti*
Sūret-i Hakktan dönüp tahkīme kıldı kıyām
***Yardım etti** fikrini icrāya meʾmūriyeti* **(Kaside 37/48)**

yāre:

1.) Yara sözünün daha çok eski metinlerde rastlanan bir kullanılışı (***bk.*** yara).

1.1. yāre:
Ey tabīb-i dil ü cān merhamet et çāre-res ol
*Yoksa tahrīb edecek öldürecek **yāre** beni* **(Kaside 5/2)**

1.2. yāre:
Mütehassir kaldım çoktan o yāre
*Mahsūl-i firkattir dildeki **yāre*** **(Şarkı 7/7)**

1.3. yāre:
Bin dānemiz olur merheme muhtāc
*Bir **yāre** bulunsa bir tānemizde* **(Şarkı 6/6)**

1.4. yāreden:-*den*
Yarama rahm eyleyip etmezse yārām yāreme
***Yāreden** ölsem de minnet eylemem ağyāra ben* **(Gazel 168/3)**

1.5. yāreden:-*den*
*Yaratan hakkıçün ey meh **yāreden** kalmaz eser*
Sīne-i mecrūhuma sarsam seni merhem gibi **(Gazel 214/6)**

1.6. yāreden:-*den*
Muhtāc-ı tabīb eylemesin yoksa İlāhım
*Ben **yāreden** ölsem de tedāvī ederim yok* **(Müseddes 3/30)**

1.7. yārem:-*m*
Öyle bir serv-i revān-ı yār-ı vefā-perver kim
*Derdimin çāresi **yārem** emi Lokmānımdır* **(Gazel 31/5)**

1.8. yāreme:-*m, -e*
Derdimi āyā nasıl ʿarz eylesem dildāra ben
*Yarama rahm eyleyip etmezse yārām **yāreme*****(Gazel 168/3)**

1.9. yāreme:-*m, -e*
*Ne zamānlar sürecek **yāreme** yārām bilmem*
Ne zamānlar tutacak nabzımı Lokmānım ʿaceb **(Kaside 6/5)**

1.10. yāreme:-*m, -e*
*Ne zamānlar sürecek **yāreme** yārām bilmem*
Ne zamānlar tutacak nabzımı Lokmān'ım ʿaceb **(Kaside 6/5)**

1.11. yāresine:-*s, -i, -n, -e*
Seni ben bağrıma basmaz mıyım fırsat düşürdükçe
*Alıp sarmaz mı mecrūh **yāresine** merhem oldukça* **(Gazel 200/5)**

1.12. yāreye:-*y, -e*
*Tabīb o **yāreye** istemem çāre*
Şīrīn şifāhımın yādigārıdır **(Şarkı 7/8)**

1.13. yāreye:-*y, -e*
Öyle bir yār ile yār ol ki vefā-dār olsun
***Yāreye** merhem enīs-i dil-i gam-hār olsun* **(Gazel 162/1)**

1.14. yāreye:-*y, -e*
Cisme cān cāna gıda kalbe safā dīdeye nūr
***Yāreye** çāre bütün derde devā vuslat-ı Pīr* **(Kaside 33/2)**

yāre ye-:

1.) Yaralanmak; ***mec.*** Acı çekmek.

1.1. yāre ye-: -*mek:*
*Sīneden **yāre yemek** gam sayılır mıydı bana*
Bu şifā-hānede tabʿımca lebin emsem idi **(Gazel 210/3)**

yāre-i hicrān-ı yār:

1.) Sevgilinin (açtığı) ayrılık yarası.

1.1. yāre-i hicrān-ı yār:
*Kābil-i merhem değildir **yāre-i hicrān-ı yār***
Ben ʿalīl-i firkatim bana etıbbā gelmesin **(Gazel 167/3)**

yār-ı gam:

1.) Sevgilinin gamı, eziyeti.

1.1. yār-ı gam:-*ı*
*Çek **yār-ı gamı** sonra bürün kisve-i ʿaşka*
Tecrīd-i vücūd eyle peşīn rızk-ı riyādan **(Kaside 50/7)**

yār-ı gār:

1.) Mağara arkadaşı; samimi, vefakâr, sadık ve hakiki dost (Hz. Ebubekir'in için kullanılır).

.11. yār-ı gār:-*(ı)n*
*Muhibb-i sādıkındır **yār-ı gārın** yoksa ʿālemde*
Mürüvvetsiz vefāsız akrabā bīgāneden kalmaz **(Gazel 87/2)**

yār-ı hakīkat:

1.) Hakikat sevgilisi, gerçek sevgili.

1.1. yār-ı hakīkat:
Sen evāʾilde yalan söylemeyi bilmez idin
*Şimdi ey **yār-ı hakīkat** eserim noldu sana* **(Gazel 1/5)**

yār-ı kadīm:

1.) Eski dost, sevgili.

1.1. yār-ı kadīm:-*(i)n*
*Bīgānelik yapsa **yār-ı kadīmin***
Ağlar mısın güler misin ne dersin **(Şarkı 5/6)**

yār-i nihān:

1.) Gizli dost.

1.1. yār-i nihān:-*dır*
Bana eğlence olur ʿālem-i tenhāyīde
*Mūnis-i gussa-keşān **yār-i nihāndır** kalemim* **(Gazel 152/12)**

yār-i vefā-perver:

1.) Vefalı sevgili.

1.1. yār-i vefā-perver:
Fennīyā sağ iken ayrılmağa yoktur imkān
*Böyledir ʿahdimiz ol **yār-i vefā-perver** ile* **(Gazel 198/6)**

yārim:

1.) Sevgiliye bir hitap şekli "(ey) yâr, sevgili!"

1.1. yārim:
*Şu zamāna kadar **yārim** elinden*
Keyfimce bir bāde içemedim ben **(Şarkı 2/7)**

yarın:

1.) Bugünden sonra gelecek ilk gün; gelecek, ileriki zaman.

1.1. yarın:
Pek girāndır bize taʿrīzi rakīb-i şūmun
*Ne bugün tākatımız var ne de **yarın** çekeriz***(Gazel 72/6)**

1.2. yarın: (mahşer günü)

ʿĀşık olanları taʿyīb ederler
*Er **yarın** hak dīvānında belli olur* **(Müfret 28/1)**

yaş:

1.) Gözyaşı.

1.1. yaş:
Dār-ı gurbette neler geçti serimden sensiz
Yaş** değil āteş akar dīdelerimden sensiz(Müsebba 2/34)**

1.2. yaşını:-*ı*
Kuru bir gayret imiş hasret-i dīdārı ile
*Gözümüz **yaşını** hem-reng-i şarāb ettiğimiz* **(Gazel 73/3)**

2.) Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman, sin.

2.1. yaşını:-*ı, -n, -ı*
*Henüz üç **yaşını** etmişken ikmāl*
Ecel zahmından ettirdi şikāye **(Tarih 13/4)**

yaş dök-:

1.) Ağlamak, gözyaşı dökmek.

1.1. yaş dök-:-*ecek*
Gizli gizli ne kadar āh edecek kalb-i hazīn
*Ne kadar **yaş dökecek** dīde-i giryānım ʿaceb* **(Kaside 6/10)**

yaşa-:

1.) Canlılığını, hayatını sürdürmek; herhangi bir durumda bulunmak veya olmak.

1.1. yaşar:-*r*
*İstirāhatle **yaşar** gussadan āzāde kalır*
Eyleyen her işini Hazret-i Hakka tefvīz **(Gazel 97/4)**

1.2. yaşar:-*r*
*Ne **yaşar** āhir-i devrāna kadar şahs-ı cehūl*
Ne de bu dehr için erbāb-ı fetānet bākī **(Gazel 243/3)**

1.3. yaşayıp:-*y, -ıp*
Pīre teslīm olalım gāʾileden kurtulalım
*Mütevekkil **yaşayıp** zār ü nizār olmayalım* **(Gazel 147/3)**

yaşa!:

1.) Hoşnutluk, sevinç vb. duyguları anlatmak için söylenen bir söz, yaşasın, ole, oley.

1.1. yaşa:
Gelin alkışlayalım şu gazelin nāzımını
***Yaşa** ey hāme-i Fennī-i sühandan diyelim* **(Gazel 148/9)**

yasağ et-:

1.) Yasak etmek, yapılmamasını istemek, yasaklamak.

1.1. yasağ et-:-*di*
***Yasağ etdi** temāşā-yı bahān çeşm-i hūn-pāşa*
Tehīdir çünkü verd-i rūy-ı ālinden çemen şimdi **(Gazel 220/4)**

yasağ ol-:

1.) Yasak olmak, yapılması engellenmiş olmak.

1.1. yasağ ol-:-*a, -y, -dı*
Dilde kalaydı bākī tek neşʾe-i mülākāt
*İsterse bāde içmek her dem **yasağ olaydı*** **(Gazel 211/3)**

yāsemen:

1.) Yasemin; zeytingiller familyasından, güzel koku yapımında kullanılan, beyaz renkli (ender olarak kırmızı veya sarı), çok kokulu çiçekler açan, sarmaşık cinsinden ağaççık. Klasik Türk şiirinde yumuşak dokulu, beyaz ve sarı çiçekli, güzel kokulu ve tırmanıcı özellikleriyle dikkat çekmiştir. Bu bitkisel özellikleriyle bağlantılı olarak yaseminin Klasik Türk şiirindeki temel işlevi, sevgili ve sevgilinin saçı, zülfü, yüzü, yanağı, sinesi, teni gibi uzuvlarıyla benzerlik ilişkisine dayanır (Bayram, 2007: 214).

1.1. yāsemen:
Benzin atsın revnak-ı dīdārına baksın da gül
*Gamzesin görsün değişsin **yāsemen** sīmāsını* **(Gazel 219/7)**

yaslan-:

1.) Dayanmak; bulunmak.

1.1. yaslanıp:-*ıp*
Sādıkāne cān-siperāne çalışdım rūz u şeb
***Yaslanıp** birçok zamān hattā diyār-ı gurbeti* **(Kaside 37/63)**

yaşmak:

1.) Başla birlikte yüzü, ağzı kapatan örtü; başörtüsü.

1.1. yaşmak:
Gözler kamaşır gabgab-ı berrāka nazardan
***Yaşmak** büzülür çāk-i girībāna düşerse* **(Gazel 202/5)**

1.2. yaşmağın:-*ın*
***Yaşmağın** bozmaz idi bülbülün āmācında*
Olmasa gülde dahi nebzece sevdā kokusu **(Gazel 238/6)**

yastık:

1.) Yatakta başı koymaya yarayan, içi pamuk, yün vb. şeylerle doldurularak dikilmiş araç.

1.1. yastığım:-*(ı)m*
Yine rāhatta kalır cism-i nizārım Fennī
*Yār yanımda iken **yastığım** ahcār olsa* **(Gazel 184/7)**

yat-:

1.) Boylu boyunca uzanmak; birlikte olup vakit geçirmek.

1.1. yat:
*Haydi bir şāʿir-i māhir ile birkaç gece **yat***
Şāʿiriyyet yalınız taktiʿe bilmekle değil **(Gazel 12/5)**

1.2. yatamadım:-*a, -ma, -dı, -m*
Kuş olup ötemedim
*Gül ile **yatamadım*** **(Diğer 1/3)**

1.3. yatamadım:-*a, -ma, -dı, -m*
*Kuş olup ötemedim gül ile **yatamadım***
Bir mevkīʿ tutamadım ehl-i kemāl içinde **(Gazel 203/2)**

1.4. yatmaz:-*maz*
Her kim haberdār ola kendi şerefinden
***Yatmaz** uyumaz secde eder Hazret-i Hakka* **(Gazel 173/6)**

2.) Bir yerde bulunmak, beklemek.

2.1. yatar:-*(a)r*
Oturmuş mansıba nādān-ı har-pūş küp gibi gümler
***Yatar** gencīne-veş vīrānelerde ehl-i fen şimdi* **(Gazel 220/7)**

yāver:

1.) Yardımcı.

1.1. yāver:-*i, -ken*
*Fennī kuluna **yāver** iken himmet-i ʿālī*
Dāmān-ı ahissāya kapansın mı ne dersin **(Gazel 122/10)**

yāver ol-:

1.) Yardımcı olmak.

1.1. yāver ol-:-*a*
*Lutf-ı Hakk **yāver ola** yoksa ne mümkün Fennī*
Elem-i fırkati tedbīr ile taʿdīl etmek **(Gazel 117/7)**

1.2. yāver ol-:-*a*
*Her işinde ana tevfīk-i Hudā **yāver ola***
Göreʿālem ne imiş cāh ü celālin sırrı **(Tarih 8/16)**

1.3. yāveri:-*sun*
*Feyz ü sıhhat yāri **olsun** ʿavn ü nusret **yāveri***
Taht-ı ʿālī baht-ı ʿOsmānīde kalsın pāyidār **(Kaside 39/58)**

yavru:

1.) Yeni doğmuş hayvan veya insan.

1.1. yavrusu:-*s, -u*
*Çok olur dağda bayırda kırda arslan **yavrusu***
Dehre pek nādir gelir ammā ki insān yavrusu **(Gazel 236/1)**

1.2. yavrusu:-*s, -u*
Çok olur dağda bayırda kırda arslan yavrusu
*Dehre pek nādir gelir ammā ki insān **yavrusu** **(Gazel 236/1)**

1.3. yavrusu:-*s, -u*
Ādem ādemden gelir hayvān da hayvāndan doğar
*Çāre yok hayvān olur encāmı hayvān **yavrusu** **(Gazel 236/2)**

1.4. yavrusu:-*s, -u*
Cevher ıtlāk eylemekle cevher olmaz karataş
*ʿAyb olur kelb oğlu kelbe dersen arslan **yavrusu** **(Gazel 236/3)**

1.5. yavrusu:-*s, -u*
Şahs-ı nā-cinsin hemīşe şerr ü mekrinden sakın
*Melʿanet-perdāz olur zīrā ki şeytān **yavrusu** **(Gazel 236/4)**

1.6. yavrusu:-*s, -u*
Merdüm-i bed-māyeden tıfl-i necīb etmez zuhūr
*Doğmamış doğmaz yine hardan küheylān **yavrusu** **(Gazel 236/5)**

1.8. yavrusu:-*s, -u*
*ʿAyni erdir er gibi zenden doğan er **yavrusu***
Bir metīn arslan olur çünkü gazanfer yavrusu **(Gazel 241/1)**

1.9. yavrusu:-*s, -u*
ʿAyni erdir er gibi zenden doğan er yavrusu
Bir metīn arslan olur çünkü gazanfer yavrusu **(Gazel 241/1)**

1.10. yavrusu:-*s, -u*
Feyz alır neşv ü nemā buldukça merdüm-zādeler
*Refte refte müstehak bār olur har **yavrusu** **(Gazel 241/2)**

1.11. yavrusu:-*s, -u*
Gāv-ı merdüm-peykerin sulbünden ādem mi gelir
*Merd-i ciddī çıkmaz insānın bile her **yavrusu** **(Gazel 241/3)**

1.12. yavrusu:-*s, -u*
Bir vücūd ki hangi cüzʾünden geçer sāhib-i vücūd
*Sevk-ı tīnetle sevilmez mi birāder **yavrusu** **(Gazel 241/4)**

1.13. yavrusu:-*s, -u*
Mesned-i ʿālī-meziyyet-bahş olur mu cāhile
*Esb olur mu yükseğe çıkmakla bir har **yavrusu**(Gazel 241/5)*

1.14. yavrusu:-*s, -u*
Mahv olur mu kalb-i encāl-i ʿadüvden intikām
*Cevf-i dendānında besler zehri ejder **yavrusu** **(Gazel 241/6)**

yavrum!:

1.) Sevecen bir biçimde söylenen bir seslenme sözü (Fennî'nin henüz on yaşına girmiş olan merhum oğlu Muhammed Ârif için).

1.1. yavrum:
*ʿĀrifim **yavrum** sana ervāh-ı ebrār ağlasın*
Giryeler kopsun ciğerden yār u ağyar ağlasın **(Gazel 250/1)**

1.2. yavrum:
Gelip Hay ism-i sāmīsi dile tārīhini yazdım
*Mesāʾib-dīde **yavrum** ʿĀkifim ʿazm-i cinān etti* **(Gazel 251/7)**

1.3. yavrum:
Gelip Hay ism-i sāmīsi dile tārīhini yazdım
*Mesāʾib-dīde **yavrum** ʿĀkifim ʿazm-i cinān etti* **(Tarih 22/7)**

yayıl-:

1.) Etrafa dağılmak, herkes tarafından duyulmak.

1.1. yayılıp:-*ıp*
*Şark u garba **yayılıp** ʿālemi lerzān etti*
Şöhret-i hançer-i bürrān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/3)**

1.2. yayıldı:-*dı*
***Yayıldı** sıyt-ı hüsnüm Çīn ü Hind ü Sind ü Sencāre*
İşitmişler kemāl-i şöhretim bir nīce gam-hāre **(Tahmis 7/6)**

1.3. yayılsın:-*sın*
*ʿAnber kokusu sāhire-i bezme **yayılsın***
Al bürka-ʿı gīysūyu ham-ender-ham açılsın **(Kıt'a 10/2)**

yaz-:

1.) Bir söz veya düşünceyi belli işaret ve harflerle bir yere geçirmek; kaleme almak; yazı ile anlatmak.

1.1. yaz:
*Bir gazel **yaz** eylesin teʾyīd o mesrūriyeti*
Bes bu rütbe iftihār-ı hāme-i sihr-āferīn **(Kaside 37/98)**

1.2. yazan:-*an*
Ger bu rengīn eseri gökte ʿUtarid görse
*Özenir cebhe-i gerdūna **yazan** bir takrīz* **(Gazel 97/6)**

1.3. yazar:-*(a)r*
***Yazar** gökte ʿUtarid muttasıl medh-i Hümāyūnun*
Okur vasf-ı cemīlin Sidrede Rūhu'l-emīn her gāh **(Kaside 14/3)**

1.4. yazarken:-*(a)r, -ken*
Yanar sabr u karārım Fennīyā ben eylerim feryād
***Yazarken** bu ser-encāmı elimde hāme kan ağlar* **(Gazel 249/7)**

1.5. yazdıkça:-*dıkça*
*Fennī böyle metānetli gazel **yazdıkça***
Kalemin bāsıra-i düşmana mismār olsun **(Gazel 162/7)**

1.6. yazdığım:-*dık, -ım*
Saʿyimi reftārımı bir nebze tahkīk etmeyip
***Yazdığım** evrāk-ı bī-pāyānı tedkīk etmeyip* **(Muhammes 4/16)**

1.7. yazdım:-*dı, -m*
Yedi kat atlas ile başına taksın bunu çarh
*Bir nazar nüshası **yazdım** meh-i tābānım için* **(Gazel 163/7)**

1.8. yazdım:-*dı, -m*
*Gelip Hay ism-i sāmīsi dile tārīhini **yazdım***
Mesāʿib-dīde yavrum ʿĀkifim ʿazm-i cinān etti **(Gazel 251/7)**

1.9. yazdım:-*dı, -m*
*Hāme-i zerrīn ile **yazdım** sitāyiş-nāmeni*
Parladıkça dīde-i hussādı etsin hīre-dār **(Kaside 39/41)**

1.10. yazıp:-*ıp*

*Nām-ı Fennīyi **yazıp** defter-i memlūkāne*
Nazar-ı feyz ile ārāyiş-i akrān ettin **(Kaside 44/10)**

1.11. yazıyor:-*(ı)yor*
*Kalemim bunları bir sırra bināʿen **yazıyor***
Beyt-i ātīde gelir işbu makālin sırrı **(Tarih 8/10)**

1.12. yazmak:-*mak*
*Evsāfını **yazmak** muhāl tasnīf olunsa bin kitāb*
Ey Pādişāh-ı ʿāli'l-ʿāl maksūdum ancak ʿarz-ı hāl **(Kaside 20/21)**

1.13. yazmakla:-*mak, -la*
*ʿAfīf olmaz ʿafīfin gayrīye ʿiffetli **yazmakla***
Kıvām-ı ʿiffeti kuvvetli bir ikdām eder tashīh **(Gazel 19/6)**

1.14. yazmışsa:-*mış, -sa*
Alamaz sūretini hāme-i Behzād olsa
*Sūret-i hālini **yazmışsa** da kilk-i aʿlām* **(Muamma 1/2)**

1.15. yazsam:-*sa, -m*
*Söylesem dönmez dilim **yazsam** kalem tutmaz elim*
Derdimi āyā nasıl ʿarz eylesem dildāra ben **(Gazel 168/2)**

yazık:

1.) Herkesi üzebilecek şey, günah.

1.1. yazıktır:-*tır*
*Hedef-i tīr-i cefā etme **yazıktır** yıkılır*
Çünkü dil kalʿa-i āhen gibi muhkem değil ā **(Gazel 5/3)**

1.12. yazıktır:-*tır*
Eylersen eğer sābıka-i cürmünü taʿdād
*Yazıktır o bī-çāreye **yazıktır** efendim* **(Kaside 18/8)**

1.3. yazıktır:-*tır*
Eylersen eğer sābıka-i cürmünü taʿdād
*Yazıktır o bī-çāreye **yazıktır** efendim* **(Kaside 18/8)**

1.4. yazıktır:-*tır*
***Yazıktır** rüzgār israf ederse kūh-i Bālāda*
Benim şemʿ-i şeb-efrūzum için bir encümen yok mu **(Kıt'a 21/1)**

yazık!:

1.) Acınma, üzüntü anlatan bir ünlem.

1.1. yazık:
***Yazık** bu eser mecmaʿ-ı nādāna düşerse*
Mecmūʿa-i ʿirfāna düşür kaydını Fennī **(Gazel 202/9)**

1.2. yazık:
Hazer et bir yere kesretle girip çıkmaktan
*Karalar yüzünü sonra **yazık** hāme gibi* **(Gazel 237/6)**

yazıklar:

1.) "Yazıklar olsun, yazık!" anlamlarında, üzüntü ve kınamanın çokluğunu anlatan bir söz.

1.1. yazıklar:
Şuʿasr-ı ʿātıfet hasr-ı cenāb-ı pādişāhīde
***Yazıklar** sana Fennī iktisāb-ı rifʿat etmezsen* **(Gazel 124/7)**

1.2. yazıklar:
Sana tālib olan rızk uğruna pek çok riyā yapmış
***Yazıklar** sana şaşkın dāne derken dāme düşmüşsün* **(Gazel 129/2)**

yazıklar olsun!:

1.) Üzüntü ve kınamanın çokluğunu anlatan bir söz.

1.1. yazıklar olsun:
*Sana **yazıklar olsun** irtişāya rağbet ettinse*
ʿAdāletten ʿudūl etmek için ahz-ı rüşvet ettinse **(Müseddes 1/19)**

yazıl-:

1.) Yazma işi yapılmak, kaleme alınmak.

1.1. yazılan:-*an*
*Hüsn-i hatla **yazılan** nutk-ı belīğ eblağ olur*
Lafz için bāʿis-i efzāyiş-i āndır kalemim **(Gazel 152/8)**

1.2. yazıldı:-*dı*
*İlhamla **yazıldı** tārīh-i tām-ı fevti*
ʿĀzim-i dār-ı bihişt oldu Hilmi Efendi **(Tarih 18/3)**

1.3. yazılır:-*(ı)r*
Kıl icābetle şu zehr-āb-ı firākı taʿdīl
***Yazılır** her ādemin başına bin ecr-i cezīl* **(Müsebba 2/41)**

1.4. yazılsın:-*sın*
Elinden çektiğim cevr ü gamı varsın cihān görsün
***Yazılsın** mācerāmız her lisān üzre kitāb olsun* **(Gazel 159/5)**

1.5. yazılsın:-*sın*
*Tām tārīhi **yazılsın** zer ile*
Parlasın türbe-i Bürhānüddīn **(Tarih 10/7)**

ye aʿlemu'n-nesi:

1.) "Ey insanların en bilgilisi (Hz. Peygamber)!" anlamında Arapça hitap sözü (E. Balı, kişisel iletişim, 17 Mart 2020).

1.1. ye aʿlemu'n-nesi:
***Ye aʿlemu'n-nesi** el emen ye ekramu'n-nesi el emen*
Ye erhamu'n-nesi el emen veccih lene husnel hitāb **(Kaside 51/3)**

ye ekramu'n-nesi:

1.) "Ey insanların en cömerdi (Hz. Peygamber)!" anlamında Arapça hitap sözü (E. Balı, kişisel iletişim, 17 Mart 2020).

1.1. ye ekramu'n-nesi:
*Ye aʿlemu'n-nesi el emen **ye ekramu'n-nesi** el emen*
Ye erhamu'n-nesi el emen veccih lene husnel hitāb **(Kaside 51/3)**

ye erhamu'n-nesi:

1.) "Ey insanların en merhametlisi (Hz. Peygamber)!" anlamında Arapça hitap sözü (E. Balı, kişisel iletişim, 17 Mart 2020).

1.1. ye erhamu'n-nesi:
Ye aʿlemu'n-nesi el emen ye ekramu'n-nesi el emen
***Ye erhamu'n-nesi** el emen veccih lene husnel hitāb* **(Kaside 51/3)**

ye seyyidi:

1.) "Ey efendim (Hz. Peygamber)!" anlamında seslenme sözü (E. Balı, kişisel iletişim, 17 Mart 2020).

1.1. ye seyyidi:
Gad habeni fiʿlul radiyyi me min sevābin fī yedi
*Feşfaʿ lene **ye seyyidi** la siyyeme yevme'l-hisābi* **(Kaside 51/1)**

yebes-i firkate uğrat-:

1.) Ayrılıktan kurutmak, soldurmak; yok etmek.

1.1. yebes-i firkate uğrat-:-*ma*
***Yebes-i firkate uğratma** nihāl-i emeli*
Gülşen-i hüsnünü devrān-ı hazān eylemeden **(Gazel 170/3)**

yedi:

1.) "Yedi (7)" sayı sıfatı.

1.1. yedi:

Kim dayanır bu hicrāna
Pey-ā-pey ***yedi*** *sāl oldu* **(Diğer 3/8)**

1.2. yedi:
Yedi *kat atlas ile başına taksın bunu çarh*
Bir nazar nüshası yazdım meh-i tābānım için **(Gazel 163/7)**

1.3. yedi:
Sīnesinde o kadar fart-ı harāret var kim
Az gelir hasta-i ʿaşkın ***yedi*** *deryā gözüne* **(Gazel 204/4)**

1.4. yedi:
O kadar göz yaşı döktüm ki dem-i firkatte
Yedi *deryā ona nisbetle birer şeb-nem idi* **(Gazel 210/4)**

yed-i ehl-i dil:

1.) Gönül ehlinin eli (***bk.*** ehl-i dil).

1.1. yed-i ehl-i dil:-*i*
Zāhir olmaz herkesin destinde nūrāniyyeti
İttihāz etmiş ***yed-i ehl-i dili*** *hāver kalem* **(Kaside 24/31)**

yed-i fıtrat:

1.) Yaradılış eli; yaradılıştan.

1.2. yed-i fıtrat:
Misk-i ezferle yoğurmuş ***yed-i fıtrat*** *o mehi*
O mehe gıbta-keşāndır nefahāt-ı ezhār **(Kaside 43/33)**

yed-i ihsān:

1.) İhsan, lütuf eli.

1.1. yed-i ihsān:-*(ı)n, -la*
Kesb-i nermi eder elbet ***yed-i ihsānınla***
Ne kadar olsa dil-i şāhid matlab-ı sengīn **(Kaside 42/15)**

yed-i imdād-ı ʿAlī:

1.) Hz. Ali'nin yardım eli.

1.1. yed-i imdād-ı ʿalī:
Sürdü ceyş-i gamı dilden ***yed-i imdād-ı ʿAlī***
Kalb-i mahzūnumu şād eyledi irşād-ı ʿAlī **(Kaside 26/1)**

yed-i ʿirfān:

1.) İrfan eli.

1.1. yed-i ʿirfān:-*ı, -n, -a*
Müʾminin yā Rab ***yed-i ʿirfānına*** *olsun silāh*
Münkirin ursun ser-i bī-mağzına şeşber kalem **(Kaside 24/27)**

yed-i nefs-i leʾīme:

1.) Alçak nefsin eli.

1.1. yed-i nefs-i leʾīme:
Fırsat-eteğin verme ***yed-i nefs-i leʾīme***
İcād-ı maʿāsīde cesūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/2)**

yed-i takdīr:

1.) (Sevgilinin) takdir eli, gücü.

1.1. yed-i takdīr:-*e*
Her kārda ettim ***yed-i takdīre*** *teşebbüs*
Min-baʿd edemem dāmen-i tedbīre teşebbüs **(Gazel 16/1)**

yed-i tūlā:

1.) En uzun el; ***mec.*** Bir alanda çok geniş ve tam bilgi.

1.1. yed-i tūlā:-*ları*
ʿİlm-i zāhirde müsellemdir ***yed-i tūlāları***
ʿİlm-i bātında husūsā kāmil-i zī-ictihād **(Kaside 27/8)**

yed-i tūlā-yı ümīd:

1.) Ümidin uzun eli.

1.1. yed-i tūlā-yı ümīd:
Yeʾse mağlūb olup olma kasīrül'l-himme
Kimseyi koymaz ayakta ***yed-i tūlā-yı ümīd*** **(Kaside 46/9)**

yegāne:

1.) Biricik, tek.

1.1. yegāne:
Bāb-ı fazlından budur ancak ***yegāne*** *arzū*
Cānımı alma karīn-i Şāh-ı Levlāk olmadan **(Kaside 7/12)**

yeʾis:

1.) Ümitsizlik.

1.1. yeʾisle:-*le*
Dile sebbābe-i lutfün ile bir merhem sür
Kalmasın ***yeʾisle*** *mecrūh süveydā-yı ümīd* **(Kaside 46/43)**

yek:

1.) Bir, tek.

1.1. yek:
Yek *nazarda zümre-i ʿuşşāka kayd etti dili*
Bir tecellīde bana verdi kemāli gözlerin **(Tahmis 6/15)**

yek nazarda:

1.) Tek, bir bakışta; görür görmez.

1.1. yek nazarda:
Yek nazarda *tanır ihlās-ı dil-i ʿuşşākı*
Çeşm-i şūhunda müheyyādır o yārin miʾyār **(Kaside 43/31)**

yekden:

1.) Birden, birdenbire, ansızın; durup dururken.

1.1. yekden:
Ben ders-i hakīkat okudum Pīr-i muğāndan
Sen ʿakılla bu noktayı ***yekden*** *bulamazsın* **(Gazel 128/8)**

yekdiğer:

1.) Bir başkası, bir diğeri.

1.1. yekdiğere:-*e*
Eylemiş ***yekdiğere*** *verd ile reyhān ihtilāt*
Kaplamış ruhsārını geysū-yı ʿanber-bār-ı yār **(Gazel 98/4)**

1.2. yekdiğere:-*e*
Bir reʾīs-i kīne-perverle refākat eyledim
Var idi meşreblerin ***yekdiğere*** *ziddiyeti* **(Kaside 37/41)**

1.3. yekdiğere:-*e*
Ellerin sevdiği ***yekdiğere*** *imdād ediyor*
Soruyor hātırını vuslat ile şād ediyor **(Müsebba 2/43)**

yek-pāre:

1.) Tamamen, bütünüyle.

1.1. yek-pāre:
Yek-pāre *hep zıll ü hayāl*
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/12)**

1.2. yek-pāre:

Tecerrüd etmedik hālā behīme libāsıdan
*Ağardı mūy-ı ser **yek-pāre** insān olmadık gittik* **(Gazel 109/3)**

1.3. yek-pāre:
Kabza-i cāhilde heyzüm-pāre şeklin gösterir
*Dest-i fāzılda olur **yek-pāre** bir cevher kalem* **(Kaside 24/10)**

1.4. yek-pāre:
*Ol dese hāk-i siyeh **yek-pāre** dürr-i nāb olur*
Bir nazar kılsa eder peydā-yı berk ü ber kalem **(Kaside 24/36)**

1.5. yek-pāre:
Tutamam leblerine mülk-i Bedahşānı bedel
*Hāl-i hindūsuna **yek-pāre** fedā Hindistān* **(Kaside 45/72)**

yeksān:

1.) Bir, aynı düzeyde, eşit; düz.

1.1. yeksān:
Bizi hicr ile yakmakta yārin ne hakkı var
*Hukūk u ʿubūdiyyette **yeksān** değil miyiz* **(Gazel 70/2)**

yek-ser:

1.) Baştan başa, tamamen.

1.1. yek-ser:
Müstedām eyle İlāhī şevket ü iclālini
*Millete **yek-ser** cenāh-ı ʿadli olsun sāye-dār* **(Kaside 39/59)**

yektā:

1.) Tek, eşsiz, benzersiz.

1.1. yektā:
Minnet eylersen de Sultān Hamīdü'z-Zāta et
*ʿĀlemin zīrā odur **yektā** veliyy-i niʿmeti* **(Kaside 37/8)**

1.2. yektā:
*O **yektā** kahramān-ı rezm-gāh-ı maʿdeletsin sen*
Ki çok Nūşirevānlar zīr-i aʿlāmında dāhildir **(Kaside 38/21)**

yektā-süvār-ı arsa-i lutf u himem:

1.) Lütuf ve hikmetlerin arsasının tek, eşsiz binicisi (II. Abdülhamid Han).

1.1. yektā-süvār-ı arsa-i lutf u himem:*-sin*
*Sen ol **yektā-süvār-ı arsa-i lutf u himemsin** kim*
Semend-i fikretin savb-ı savāba hayra ʿācildir **(Kaside 38/20)**

yekūn-ı cühelā:

1.) Cahiller topluluğu, bütünü

1.1. yekūn-ı cühelā:*-y, -a*
*Sehv ile etme **yekūn-ı cühelāya** idhal*
Fennīyā zīver-i ser-defteri ʿirfānız biz **(Gazel 84/8)**

yekūn-ı rihlet:

1.) Ölüm topluluğu, toplantısı; mahşer günü.

1.1. yekūn-ı rihlet:*-e*
İşte görsünler ki bir māhir muhāsibken bu zāt
*Bağladı cümle hesābātı **yekūn-ı rihlete** **(Tarih 17/3)***

yekvücūd ol-:

1.) Birleşmek, tek bir yürek olmak.

1.1. yekvücūd ol-:*-du, -k*
Ne rütbe dikkat etse merd-i hāsid edemez tefrīk
*O mehle perde-i teklīfi attık **yek vücūd olduk** **(Müfret 24/1)***

yem:

1.) Hayvan yiyeceği.

1.1. yeme:*-e*
*Savtı kilābın **yeme** vermez keder*
Etmez eser tabʿıma taʿn-ı leʾīm **(Gazel 145/3)**

yem-i aʿtāf:

1.) Merhametler, iyilikler denizi.

1.1. yem-i aʿtāf:*-(ı)n, -a*
Gāyet mi var evsāfına ihsānına eltāfına
*Nisbet **yem-i aʿtāfına** bahr-ı muhīt bir katre āb* **(Kaside 20/13)**

yemin et-:

1.) Bir şeyi yapmaya veya yapmamaya söz vermek, ant içmek.

1.1. yemin et-:*-se*
Sūret ü sīrette misli gelmedi gelmez yine
*Hānis olmaz bin **yemin etse** bu yolda ger kalem* **(Kaside 24/44)**

1.2. yemin et-:*-se, -m*
***Yemin etsem** berīyim hānis olmak ihtimālinden*
Desem kim devr-i ʿadlin devr-i Fārūka muʿādildir **(Kaside 38/22)**

yenbūʿ-ı fesāhat:

1.) Fesahat kaynağı.

1.1. yenbūʿ-ı fesāhat:
*Kaynar endīşemde **yenbūʿ-ı fesāhat** nev-be-nev*
Bendedir el-ān icrā-yı belāgat nevbeti **(Kaside 37/89)**

yenbūʿ-ı muhabbet:

1.) Sevgi kaynağı.

1.1. yenbūʿ-ı muhabbet:
Ol Şāh-ı mümeccedden ey rahmeti bol Mevlā
*Ayırma Muhammedden **yenbūʿ-ı muhabbetten** **(Kaside 11/4)***

1.2. yenbūʿ-ı muhabbet:*-ten*
Ol Şāh-ı mümeccedden ey rahmeti bol Mevlā
*Ayırma Muhammedden **yenbūʿ-ı muhabbetten** **(Kaside 11/4)***

yenbūʿ-ı saʿādet:

1.) Mutluluk kaynağı.

1.1. yenbūʿ-ı saʿādet:*-tir*
Cenāb-ı Seyyid Ahmed Pīr-i hāsü'l-hās-ı ümmettir
*İkāmetgāh-ı ʿāli'l-ʿālī **yenbūʿ-ı saʿādettir** **(Kaside 30/1)***

yenbū-ı ʿuzūbet:

1.) Tatlılık kaynağı.

1.1. yenbū-ı ʿuzūbet:
Leb şeker dil tatlı gerdān tatlı gözler mübtesim
*Bünye-i dilberde **yenbū-ı ʿuzūbet** bir değil***(Gazel 139/6)**

yeni baştan:

1.) Tekrardan, tekrar, yeniden.

1.1. yeni baştan:
Erbaʿīnimde beni pīr-i nahīf eyledi çarh
***Yeni baştan** olayım şevkle bernā-yı ümīd* **(Kaside 46/44)**

1.2. yeni baştan:
Dīde-i gafletime verdi küşāyiş bu hitāb
*Oldu kānūn-ı ümīdim **yeni baştan** sūzān* **(Kaside 45/29)**

1.3. yeni baştan:
Menbaʿ-ı cūd u himem Hazreti Vehhāb Paşa
*Bu yıkık çeşmeyi etti **yeni baştan** inşā* **(Tarih 15/1)**

yeniden:

1.) Yine, bir kez daha, tekrar.

1.1. yeniden:
Yeniden *başlamasın dahle kirve dahhāl*
Kıl duā sıdk ile tekrīr-i senādan sonra **(Kaside 40/65)**

1.2. yeniden:
Yeʾs-i devrān-ı denī mürde-dil etmişti beni
Etti nāmın ***yeniden*** *sīnede ihyā-yı ümīd* **(Kaside 46/27)**

1.3. yeniden:
Eski cāmiʿleri mescidleri yaptın ***yeniden***
Kayseri şehrini iʿmār ile ettin tenvīr **(Kaside 47/15)**

1.4. yeniden:
İşte bu türbe-i ʿulyāyı dahi
Yeniden *yaptırdıp etti tezyīn* **(Tarih 10/5)**

yer:

1.) Yeryüzü, dünya.

1.1. yerde:-*de*
Yerde *ben keşf etmedim ey meh senin mānendini*
Bilmem ammā ʿālem-i bālāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/5)**

1.2. yerde:-*de*
Kamaşır dīdelerim pertev-i ruhsārından
Ben de şaştım ki güneş gökde midir ***yerde*** *midir* **(Gazel 36/4)**

1.3. yerde:-*de*
Yerde *ebnā-yı beşer kadrini eyler iʿzām*
Gökte ervāh-ı melek nāmını eyler ibcāl **(Kaside 40/20)**

1.4. yerde:-*de*
Gönül yıkma gönül yap cins ü mezheb etmeyip tefrīk
Eder bu hak sözü ***yerde*** *beşer gökte melek tasdīk* **(Müsebba 1/9)**

1.5. yerde:-*de*
Cühelā gökte makām-ı fuzalā ***yerde*** *ise*
Evc-i aʿlāya çıkarsın beni beyne'l-akrān **(Gazel 180/3)**

1.6. yerde:-*de*
Yerde *bulsun cürm-i māh-ı enveri Fennī kulun*
Üzme artık cism-i pākinden çıkar pīrāheni **(Gazel 218/5)**

2.) Bulunulan yer, mekân, mahal, bölge, makam; hâl, durum, vaziyet

2.1. yerde:-*de*
Gel yānıma fırsat var iken eyleme iʿrāz
Her istediğin ***yerde*** *beni sen bulamazsın* **(Gazel 128/4)**

2.2. yerde:-*de*
Ağla ey şemʿ-ı şebistān-ı muhabbet elvedāʿ
Müstahīl oldu bize bu yerde imkān-ı karār **(Gazel 101/3)**

2.3. yerde:-*de*
İstimālet etmeden harf atma her meh-pāreye
Her yürekte ʿātıfet her ***yerde*** *ʿādet bir değil* **(Gazel 139/5)**

2.4. yere:-*e*
Hazer et bir ***yere*** *kesretle girip çıkmaktan*
Karalar yüzünü sonra yazık hāme gibi **(Gazel 237/6)**

2.5. yere:-*e*
Görmesin derken işimde kimse bir ʿayb u kusūr
Bir ***yere*** *toplandı birkaç müflis-i şerm-i şuʿūr* **(Muhammes 4/4)**

2.6. yerlerde:-*ler, -de*
Mücrimi bir sille mustantıktan aʿlā söyletir
Zor-ı bāzū fenne çok ***yerlerde*** *istiʿlā eder* **(Gazel 52/6)**

2.7. yerlerde:-*ler, -de*
Bulayım tāliʿ-i nā-sāzı ne ***yerlerde*** *ise*
Bana taʿrīfini ihsān ediniz nerde ise **(Gazel 180/1)**

2.8. yerler:-*ler*
Sormayın cānānımı cānım cānānımdır benim
Vazʿ-ı akdām ettiği ***yerler*** *cinānımdır benim* **(Gazel 143/1)**

2.9. yeri:-*i*
Beni gül yüzlü halīlimden uzak eyleyenin
Dilerim gülşen-i ʿālemde ***yeri*** *nār olsun* **(Gazel 161/3)**

2.10. yerim:-*(i)m*
Bir merd-i garībim ki şu ʿālemde ***yerim*** *yok*
Bir ibn-i sebīlim ki muʿīn-i seferim yok **(Müseddes 3/1)**

2.11. yerimi:-*(i)m, -i*
Söyle Mevlāyı seversen ***yerimi*** *hār etme*
Söyle ey gül-dehenim işve-gerim noldu sana **(Gazel 1/4)**

yer ko(y)ma-:

1.) Yer bırakmamak; müsaade etmemek.

1.1. yer ko(y)ma-:-*z*
Ne zamān eylese teşrīf dilārā-yı ümīd
Yer komaz *sāha-yı hātırda rakīb yeʾse* **(Kaside 46/3)**

yerde bırak-:

1.) İtibarsız bırakmak; kendisinden, lütfundan mahrum bırakmak.

1.1. yerde bırak-:-*ma*
Dest-gīr ol beni fazlımla ***bırakma yerde***
Pāyimāl olmağa lāyık mı nigīn-i zerrīn **(Kaside 42/20)**

yerde kal-:

1.) Karşılıksız kalmak.

1.1. yerde kal-:-*(ı)r*
Gün olur fırka-i ezdādı perīşān eyler
Rukabā ***yerde kalır*** *sanmasın āh-ı seheri* **(Gazel 221/4)**

yerde ko(y)-:

1.) İtibarsız bırakmak; kendisinden, lütfundan mahrum bırakmak.

1.1. yerde ko(y)-:-*ma*
Kerem et ***yerde koma*** *bende-i nāçīzini de*
Kalmasın hasret matlūba meʾyūs ü hazīn **(Kaside 42/16)**

yere bat-:

1.) Yok olmak; çok utanmak, mahcup olmak.

1.1. yere bat-:
Öyle yanlış yamalak lāfa muʿammā mı denir
Şu muʿammā-yı rekīkinle İlāhī ***yere bat*** **(Gazel 12/2)**

yere gir-:

1.) Yerin dibine girmek; çok utanmak.

1.1. yere gir-:-*miş, -tir*
Var ise görmüşte şerminden ***yere girmiştir*** *ay*
ʿAks-i māh-ı rūyunu deryāda görmüş var mıdır **(Gazel 26/2)**

yeri düş-:

1.) Yeri, zamanı gelmek; uygun olmak.

1.1. yeri düş-:-*tükçe*

*Hayr ise bir sözü sarf eyle **yeri düştükçe***
Ağzına alma hemān her sühānı hāme gibi **(Gazel 237/2)**

1.2. yeri düş-:-*tükçe*
*İnfiʿāl etse de **düştükçe yeri** bi'l-īcāb*
Yine ahlāk-ı ehıbbāda mürüvvet bākī **(Gazel 243/9)**

yeri yok (yeri olma-):

1.) Bir yerde, huzurda bulunma hakkı olmamak. Değer ve itibar görmemek, bir yerin saygın kimseleri arasında adı geçmemek.

1.1. yeri yok:
Bir āteş-i mestūrum açıkta şererim yok
*Hayfā ki henüz ʿālem-i mānāda **yerim yok*** **(Müseddes 3/36)**

1.2. yeri yok:
*Ümmīd-i ʿināyet edecek başka **yerim yok***
Bir başka kerem-perverim imdād-gerim yok **(Müseddes 3/42)**

yerinden kopar-:

1.) Bulunduğu yerden ayırmak, sökmek; ***mec.*** Azametiyle kıyaslanan diğer şeylerden üstün olmak.

1.1. yerinden kopar-:-*(ı)r*
Çok mudur eylese binlerce kulūbu tehzīz
*Cebel-i Kāfı **yerinden koparır** himmet-i Pīr* **(Kaside 33/7)**

yerine:

1.) Bir şey veya kimsenin yerini almak üzere.

1.1. yerine:
Üdebādan birini zāyiʿ edince gerdūn
*Her ne dense **yerine** bir hezeyān-gū getirir* **(Gazel 43/3)**

1.2. yerine:
*Hasret-i laʾlin ile mey **yerine** kan içeriz*
Üfleyip āh-ı şerer-bār ile duhān içeriz **(Müfret 26/1)**

1.3. yerine:
*Koklarım gül **yerine** gonca-ter*
Sağlık olsun bakalım sultānım **(Şarkı 9/12)**

yerine düş-:

1.1. yerine düş-:-*tü*
İştiʿāl etmeğe yüz tuttu sevād-ı rīşim
*Hayt-ı ebyaz gibi ekser **yerine düştü** nişān* **(Kaside 45/6)**

yerine kāʾim ol-:

1.) Yerini tutmak, yerine geçmek.

1.1. yerine kāʾim ol-:-*(u)r*
***Yerine kāʾim olur** sonra güzel bir Çerkes*
Gel gel ey merhem-i dāğ-ı dil-i meksūrum gel **(Müsebba 2/59)**

veryüzü:

1.) Yer, arz, zemin; dünya.

1.1. yeryüzü:
Bir gece ansızın ol māh bedīdār olsa
*Ay doğup **yeryüzü** müstağrak-ı envār olsa* **(Gazel 184/1)**

Meserret üzre geçmiş müddet-i ʿömrümde bir şeb yok
*Meğer kim **yeryüzünde** bana benzer kara kevkeb yok* **(Muhammes 1/19)**

1.3. yeryüzünden:-*n, -den*
*Karanlık **yeryüzünden** talʿat-ı mihr ile zāʾildir*
Zalām-ı gam gönülden mahv olur hüsn-i nigāhınla **(Kaside 38/32)**

yeʾs:

1.) Ümitsizlik.

1.1. yeʾs:
*Etseler **yeʾs** ile ümīdi eğer isticvāb*
Hakla sābit olur sūret-i daʿvā-yı ümīd **(Kaside 46/8)**

1.2. yeʾse:-*e*
Ne zamān eylese teşrīf dilārā-yı ümīd
*Yer komaz sāha-yı hātırda rakīb **yeʾse*** **(Kaside 46/3)**

1.3. yeʾse:-*e*
***Yeʾse** mağlūb olup olma kasīrül'l-himme*
Kimseyi koymaz ayakta yed-i tūlā-yı ümīd **(Kaside 46/9)**

1.4. yeʾse:-*e*
*Olmasun **yeʾse** zebūn ādem olan ʿālemde*
Var iken ādem içün himmet-i vālā-yı ümīd **(Kaside 46/10)**

1.5. yeʾsin:-*in*
Bize sākī-i devrān mey değil bir kāse hal vermez
*Bes **yeʾsin** keyfini ammā ki her cām-ı emel vermez* **(Gazel 79/1)**

yeʾs ü emel:

1.) Ümitsizlik ve istek.

1.1. yeʾs ü emel:
Her arzūdan çektim el
*Birdir bana **yeʾs ü emel*** **(Diğer 5/3)**

yeʾs ü endūh:

1.) Ümitsizlik ve keder.

1.1. yeʾs ü endūh:
Tut elimden beni meydāna çıkar merhamet et
***Yeʾs ü endūh** ile bir küşede kaldım pinhān* **(Kaside 45/34)**

yeʾs ü tahayyür et-:

1.) Ümitsiz etmek ve hayrete düşürmek.

1.1. yeʾs ü tahayyür et-:-*ti*
Hep oldu bana bāʿis-i endūh u teʾessür
*Encāmı zebūn etti beni **yeʾs ü tahayyür*** **(Müseddes 3/17)**

yeʾs ü ümīd:

1.) Ümitsizlik ve ümit.

1.1. yeʾs ü ümīd:-*i*
***Yeʾs ü ümīdi** çekerse nazar-ı mīzāna*
Hakk-ı rüçhān verir ümīdine dānā-yı ümīd **(Kaside 46/7)**

yeʾs-i devrān-ı denī:

1.) Alçak feleğin, dünyanın ümitsizliği.

1.1. yeʾs-i devrān-ı denī:
***Yeʾs-i devrān-ı denī** mürde-dil etmişti beni*
Etti nāmın yeniden sīnede ihyā-yı ümīd **(Kaside 46/27)**

yeşillen-:

1.) Bir kişiye, şeye (sevgiliye) arzu duymak ve bunu belli etmek, beğenmek.

1.1. yeşillenmezler:-*mez, -ler*
Al giyinmek müstahaktır al giyin cānım sana
*Al giyinmezsen **yeşillenmezler** ey hānım sana* **(Gazel 2/1)**

yet-:

1.) Yeterli olmak, kâfi gelmek.

1.1. yeter:-*(e)r*
Mülakātı ***yeter*** *ol rütbe mürūr ettiğim hattā*
Süveydā-yı dilimde neşve-yi sahbā-yı Cem buldum **(Kaside 49/3)**

yeter!:

1.) "Yeterli, kâfi, son bulsun!" anlamlarında bir ünlem.

1.1. yeter:
Şu daʿvātı ararken levh-ı dilde mürtesem buldum
Yeter *Fennī yeter itnāb anı vird-i zebān eyle* **(Gazel 155/6)**

1.2. yeter:
Şu daʿvātı ararken levh-ı dilde mürtesem buldum
Yeter Fennī ***yeter*** *itnāb anı vird-i zebān eyle* **(Gazel 155/6)**

1.3. yeter:
Yeter *ey hāme-i Fennī yeter ey fāzıl-ı şūh*
Bir duʾā kaydına bak olma rehīn-i keselān **(Kaside 45/58)**

1.4. yeter:
Yeter ey hāme-i Fennī ***yeter*** *ey fāzıl-ı şūh*
Bir duʾā kaydına bak olma rehīn-i keselān **(Kaside 45/58)**

1.5. yeter:
Yeter *itnāb ile tasdīʿ-i ser etme Fennī*
Eyle artık kalemi sūʾ-i edepten tahzīr **(Kaside 47/35)**

1.6. yeter:
Yalnız bir sen misin bülbül ***yeter*** *bu āh u zār*
Var mı bu gülşende hiç āzürde-hār olmadık **(Kıt'a 16/2)**

1.7. yeter:
Yeter *ey hāme şekvā-yı pezīrāyı nihāyet kıl*
Sakın sūʾ-i edebten kasr u īcāza riʿāyet kıl **(Muhammes 1/41)**

1.8. yeter:
Bana sensiz safā-bahş olmuyor leyl ü nehārım gel
Yeter *ağlatma artık gül-ʿızārım nazlı yārim gel* **(Müsebba 3/2)**

1.9. yeter:
Yeter *artık yeter vaz gel ʿaraktan naʿre-zenlikten*
Sitemden kīneden el çek husūsa dilşikenlikten **(Müseddes 1/16)**

1.10. yeter:
Yeter *artık yeter vaz gel ʿaraktan naʿre-zenlikten*
Sitemden kīneden el çek husūsa dilşikenlikten **(Müseddes 1/16)**

1.11. yeter:
Yeter *artık nevā-yı diğer īcād etsen olmaz mı*
*Ser-i dildārı tasdīʿ eyledin feryād ile ey dil***(Gazel 207/6)**

1.12. yeter:
Yeter *Fennī duʿā hengāmıdır āmīne el kaldır*
Ki erbāb-ı sühan bu emr-i mefrūz ileʾāmildir **(Kaside 38/45)**

yeter ettiğin yeter!:

1.) Bir kimseye çok fazla sıkıntı verilmesi durumunda söylenilen bir bıkma, usanma ifadesi.

1.1. yeter ettiğin yeter!:
Seni ey zālim-geçer u seni ey vaʿde-şiken
Yeter ettiğin yeter ızrārıma kast u ısrār **(Kaside 43/6)**

yeter ol-:

1.) Yeterli olmak, yetmek, kâfi gelmek, son bulmak.

1.1. yeter ol-:-*du*
Yeter oldu *fenā bağında nālāne*
Yürü bülbül yürü dost ellerine **(Müfret 31/1)**

yetiş-:

1.) Büyümek, olgunlaşmak.

1.1. yetişir:-*(i)r*
Bu emel-hānede nādir ***yetişir*** *ehl-i kemāl*
Sanma her Meryemi bir tıfl-ı sühān-gū getirir **(Gazel 43/2)**

1.2. yetişir:-*(i)r*
Her hāra bedel gül ***yetişir*** *güller olur cān*
Feyz-i nazarın arz-ı gülistāna düşerse **(Gazel 202/3)**

2.) Ulaşmak, erişmek; yardım etmek, yardımına koşmak.

2.1. yetiş:
Merhāmet-kārım bu gümrāhın ***yetiş*** *imdādına*
El-meded bir rehber-i maksad-resān ister gönül **(Kaside 29/4)**

2.2. yetiş:
Mihenden kaçma ger mahsūd-ı ihvān olmak istersen
Yetiş *imdād-ı mazlūmāna arslan olmak istersen* **(Müsebba 1/1)**

2.3. yetişir:-*(i)r*
Yetişir *Pīr-i muğānın bize hüsn-i nazarı*
Biz ne mutrıbda ne sākīde ne peymānedeyiz **(Gazel 86/4)**

2.4. yetişir:-*(i)r*
İʿtibār etme zer ü sīmine Fennī feleğin
Yetişir *bir nefes himmeti kimyāya bedel* **(Gazel 141/5)**

2.5. yetişir:-*(i)r*
Kırk sene cevrini çektim sana zālim demedim
Yetişir *artık a zālim bu mezālim demedim* **(Gazel 154/1)**

2.6. yetişir:-*(i)r*
Yetişir *miʿulemā-zādelere zād-ı kalīl*
Yakışır mı fuzalā kıtʿasına saff-ı niʾāl **(Kaside 40/5)**

2.7. yetişir:-*(i)r*
Fennīyā sıdk ile tālī-yi duʿā-yı hayr ol
Yetişir *olgun ise nātıka-pīrā-yı ümīd* **(Kaside 46/64)**

2.7. yetişir:-*(i)r*
Evlād-ı beşer rāhat-ı servet ararken
Minnet ***yetişir*** *fārig olur yüsr ü gınādan* **(Kaside 50/5)**

2.8. yetişir:-*(i)r*
Zeyl-i ihsānını tut sıdk ile istirhām et
Yetişir *her bunalan bī-kese imdād-ı ʿAlī* **(Kaside 26/5)**

2.9. yetişmezse:-*mez, -se*
Cennete girse şifā-yāb olmanın imkānı yok
Hasta-i ʿaşka ***yetişmezse*** *eğer dārū-yı dost* **(Gazel 13/3)**

3.) Yeter olmak, yetmek, kifayet etmek, kâfi gelmek.

3.1. yetişir:-*(i)r*
Kerem et baht-ı cefā-kārıma bir söz anlat
Yetişir *tāliʿ ile ettiğimiz ceng ü cidāl* **(Kaside 40/40)**

3.2. yetişir:-*(i)r*
Yetişir *tūtī-yi tabʿa bu kadarcık tahdīs*
Olsun endīşe-i feyzinle gazel-hān-ı kerem **(Kaside 41/46)**

3.3. yetişir:-*(i)r*
Yetişir *tarh-ı gazel eyle duʿā ey Fennī*
*Ey hüner mahzeni ey kıdve-i yārān-ı kerem***(Kaside 41/53)**

3.4. yetişir: -*(i)r*
Yine açtı bir elif kāmet ile aramızı
Yetişir *hasret ile kaddimi dāl etti felek* **(Gazel 115/5)**

3.5. yetişmez:-*mez*
Yetişmez *mi benim kırlarda nālān olduğum böyle*
Nevā-yı andelīb tabʿıma cebān-çemen yok mu **(Kıt'a 21/2)**

yetiştir-:

1.) Büyütmek, geliştirmek; ***mec.*** Eğitim, öğrenim sağlamak.

1.1. yetiştir:
Gülşen-i ʿirfāna sevk et Fennīyā evlādını
Gül ***yetiştir*** *gül getir meydāna şāh-ı gül gibi* **(Gazel 228/5)**

yevme'l-hisābi:

1.) "Hesap gününde" anlamında bir Arapça söz (E. Balı, kişisel iletişim, 17 Mart 2020).

1.1. yevme'l-hisābi:
Gad habeni fiʿlul radiyyi me min sevābin fī yedi
Feşfaʿ lene ye seyyidi la siyyeme ***yevme'l-hisābi*** **(Kaside 51/1)**

yevmen fe yevmā:

1.) "Günden güne, gitgide, gittikçe" anlamlarında Arapça bir söz.

1.1. yevmen fe yevmā:
Eyledi çoktan beri eyyām-ı fırkat imtidād
Izdırābım olmada ***yevmen fe yevmā*** *müstezād* **(Muhammes 3/6)**

yevm-i ʿīd ol-:

1.) Bayram günü (gibi) olmak.

1.1. yevm-i ʿīd ol-:-*sa*
Her rūzum ***olsa yevm-i ʿīd***
ʿİdimden olsam müstefīd **(Diğer 5/5)**

yevm-i kıyāmet:

1.) Kıyamet günü.

1.1. yevm-i kıyāmet:-*te*
Girībānım tutup dest-i hacālet etmesin sad çāk
Şefiʿ u dest-gīr ol etme red ***yevm-i kıyāmette*** **(Kaside 15/2)**

1.2. yevm-i kıyāmet:-*ten*
ʿAcabā ***yevm-i kıyāmetten*** *ʿalāmet mi nedir*
Şimdi ebnā-yı zemānda görülen fikr-i fesād **(Taştir 2/8)**

yeyip iç-:

1.) Yiyip içmek; sadece beslenmek amaçlı yaşamak; zevk için yaşamak.

1.1. yeyip iç-:-*mek*
Taharrī eylemek yok mu niçin meydāna geldik biz
Konup göçmek midir yāhud ***yeyip içmek*** *midir matlūb* **(Gazel 69/3)**

Yezdān:

1.) (Far.) Allah.

1.1. yezdānım:-*(ı)m*
Mazhar-ı ʿafv ü ʿatā kılmazsa ***Yezdānım*** *beni*
Ney gibi sūrāh sūrāh eyler efgānım beni **(Kaside 5/6)**

1.2. yezdānım:-*(ı)m*
Çehre-i gül-gūnunu handān göstersin bana
Eylesin mazhar-ı safā-yı kalbe ***Yezdānım*** *seni* **(Gazel 224/6)**

yezīd:

1.) Zalim, kötü kimse (***bk.*** Yezīd-i bed-sirişt).

1.1. yezīde:-*e*
Yezīde *pāye vermek ʿadl ü dādı gāʾib etmektir*
Edilmez dest-i aʿdāya giren hançerden istimdād **(Gazel 22/5)**

yezīd-i bed-sirişt:

1.) Kötü huylu Yezit. Yezit; Muaviye'nin oğlu, Emevi devletinin ikinci halifesidir. Kerbela olayı onun zamanında meydana gelmiştir (Zavotçu, 2018: 733).

1.1. yezīd-i bed-sirişt:-*i*
Yezīd-i bed-sirişti *laʿnetle yād eyleyip her bār*
Seven Şāh-ı şehīdānı hemān ağlar hemān ağlar **(Gazel 249/6)**

yık-:

1.) Tahrip etmek, bozmak, yok etmek.

1.1. yık:
Leyālīde leʾālī-i sirişki durma īsār et
Garaz kāşānesin ***yık*** *hıtta-i ʿirfānı iʿmār et* **(Müsebba 1/20)**

1.2. yıkarsın:-*(a)r, -sın*
Yıkarsın *gözlerinle hānümān-ı sabr u temkīni*
Esās-ı mülket ārāma āteşzen misin kāfir **(Gazel 39/7)**

1.3. yıkma:-*ma*
İltifātınla gönül yap ***yıkma*** *fırsat var iken*
Bu güzellik sanma ey meh-rū sana her ān kalır **(Gazel 48/3)**

1.4. yıkmakla:-*mak, -la*
Mağmūm olursa bir fuʾad ʿümrānı eyler izdiyād
Fikr et günāhın olma şād dil mülkünü ***yıkmakla*** *yap* **(Kaside 20/5)**

1.5. yıkmışlar:-*mış, -lar*
Geçenler yapmamış dünyāyı ***yıkmışlar*** *da gitmişler*
Ki eslāfından ahlāfa nice vīrāneler kalmış **(Gazel 94/4)**

1.6. yıksam:-*sa, -m*
Çok görürmüş bana bir māh-ı leyāl-ārāyı
Tīşe-i āh ile ***yıksam*** *mı ne yapsam feleği* **(Gazel 229/4)**

1.7. yıksın:-*sın*
Bünye-i bī-tābımı ***yıksın*** *mı seylāb-ı firāk*
Hātır-ı meksūrumu yaksın mı nār-ı intizār **(Kaside 39/52)**

yıka-:

1.) Temizlemek, kirlerinden arındırmak.

1.1. yıkarız:-*(ı)r, -ız*
Ya ***yıkarız*** *eşk-i nedāmetle nihān ü āşikār*
Defter-i cürmün sevādından utanmışlardanız **(Gazel 77/5)**

yıkık:

1.) Yıkılmış olan, harap, viran.

1.1. yıkık:
Kalmadı bār-ı gamı çekmeye gönlümde mecāl
Yap ***yıkık*** *gönlümü mesʾūlümün isʿāfıyla* **(Kaside 40/61)**

1.2. yıkık:
Menbaʿ-ı cūd u himem Hazreti Vehhāb Paşa
Bu ***yıkık*** *çeşmeyi etti yeni baştan inşā* **(Tarih 15/1)**

yıkıl-:

1.) Parçalanıp dağılmak, zarar görmek; yok olmak.

1.1. yıkıldı:-*dı*
Sevād-ı nazm kıldı Fennīyā miʿmārdan hālī
Yıkıldı *beyt-i eşʿār zaʿīl oldu şīve-i güftār* **(Gazel 217/7)**

1.2. yıkılır:-*(ı)r*

Hedef-i tīr-i cefā etme yazıktır ***yıkılır***
Çünkü dil kalʿa-i āhen gibi muhkem değil ā **(Gazel 5/3)**

1.3. yıkılır:-*(ı)r*
Kūyunuzda bu gibi hāle nezāket mi denir
Seni bir kerre sararsam ***yıkılır*** *mı dünyā*

1.4. yıkılsın:-*sın*
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
Murādım hāsıl olmazsa ***yıkılsın*** *kubbe-i gerdūn* **(Muhammes 1/23)**

yıl:

1.) On iki aylık zaman dilimi, sene, sal.

1.1. yıl:
Doymayız hānede üçyüz senelik zād olsa
ʿÖmrümüz müddetinin en çoğu yüz kaç ***yıl*** *iken* **(Gazel 196/4)**

1.2. yılda: -*da*
Düş oldu gönül dün gece bir kaşları yāya Bir çehresi aya
Kāʾil idin ol māh ile gelsek bir araya ***Yılda*** *birer aya* **(Müstezad 1/1)**

1.3. yıldır:-*dır*
Nigāh-ı āzmāyişden geçirdim tām otuz ***yıldır***
Tereffuʿ hakkını ʿasrın kibārı bī-cedel vermez **(Gazel 79/4)**

1.4. yıldır:-*dır*
Dört buçuk ***yıldır*** *sana rāhat yüzü göstermedi*
Nādim olsun cevrine çarh-ı sitem-kār ağlasın **(Gazel 250/6)**

1.5. yıldır:-*dır*
Otuz ***yıldır*** *beni menʿ etti minhāc-ı terakkīden*
Bakın feryāda hakkım yok mudur baht-ı zebūnumdan **(Kıt'a 9/2)**

1.6. yıl:-*i, -ken*
Doymayız hānede üçyüz senelik zād olsa
ʿÖmrümüz müddetinin en çoğu yüz kaç ***yıl iken*** **(Gazel 196/4)**

1.7. yıllar:-*lar*
Geçti ***yıllar*** *beni yād eylemedin*
Āh ü feryādıma dād eylemedin **(Şarkı 9/3)**

1.8. yıllar:-*lar*
Mehālikten çekinmezdim giderdim sevk-i ʿaşkınla
Ser-i kūyun dolaştım nice ***yıllar*** *şevk-ı ʿaşkınla* **(Tahmis 3/7)**

yılan:

1.) Sürüngenlerden, ayaksız, ince ve uzun olanların genel adı, yerdegezen, uzun hayvan.

1.1. yılandır:-*dır*
Şeytānı sokan cennet-i aʿlāya ***yılandır*** *Denmez ki yalandır*
Bed-māyeyi bed-māye eder hıfz u himāye Çıksan da semāya
(Müstezad 1/4)

yılda bir:

1.) Yılda bir kere; çok az, nadir.

1.1. yılda bir:
Ayda bir ruʾyete ibrāz-ı meveddet mi denir
Yılda bir *sohbete izhār-ı muhabbet mi denir* **(Gazel 27/1)**

1.2. yılda bir:
Beşerin ʿaczini isbāta bir enmūzecdir
Yılda bir *meyve veren nahl ü nihālin sırrı* **(Tarih 8/3)**

yıldızı barışma-:

1.) Görüş, duygu ve düşünce bakımından uyuşmamak.

1.1. yıldızı barışma-:-*z*
Füzūndur ülfeti dehr-i ʿacūzun merd-i ahmakla
Anınçün mü ***barışmaz yıldızım*** *bu tāk-ı ezrakla* **(Muhammes 1/31)**

yıllarca:

1.) Senelerce, çok uzun zamandan beri.

1.1. yıllarca:
Vatan tuttum ser-i kūyunda ***yıllarca*** *mukīm oldum*
Sitārem sen misin kim olmadın ey mehlikā tāliʿ **(Gazel 102/9)**

1.2. yıllarca:
Nice göz yaşı döktük eyledik ***yıllarca*** *istirhām*
Nigāh-ı iltifāt-ı yāre şāyān olmadık gittik **(Gazel 109/2)**

yine:

1.) Yeniden, bir daha, tekrar, gene; aynıyla, her zaman olduğu gibi.

1.1. yine:
Olmaz ***yine*** *benden baʿīd*
Gönlümde bir gam var benim **(Diğer 5/6)**

1.2. yine:
İnliyorsun Fennī gibi ***yine*** *ey nāy-ı kalem*
Fāzılım pür-hünerim nükte-verim noldu sana **(Gazel 1/6)**

1.3. yine:
Edānīye arz-ı minnet eyler kıyās etme
Gerekse ***yine*** *senden gerektir ʿatā bana* **(Gazel 4/3)**

1.4. yine:
Buna tedbīr-i müdāvāt edemez başka tabīb
Sendedir çāre ***yine*** *derd-i dil-i Fennīye* **(Gazel 8/5)**

1.5. yine:
Var husūf-āsā ***yine*** *çehrende zıll-i infiʿāl*
Ey kamer-talʿat senin sevmekte noksānın nedir **(Gazel 29/2)**

1.6. yine:
Göründün câme-i gülgūn ile ettin beni dilhūn
Yine *bir al ile iğfāl eden vay sen misin kāfir* **(Gazel 39/2)**

1.7. yine:
Getirirse dile bir neşʾe ***yine*** *bu getirir*
Ne zamān semt-i vatandan ki sabā bū getirir **(Gazel 43/1)**

1.8. yine:
Sen gidince nāmın ʿālemde ***yine*** *insān kalır*
İʿtiyād eyler isen insāna insāniyyeti **(Gazel 48/5)**

1.9. yine:
Zahiren cevr etse de geçmez ***yine*** *üftādeden*
ʿĀşıkın hāmisi ağyār olmaz ancak yār olur **(Gazel 50/4)**

1.10. yine:
Nā-şenīde bir gazel tarh eyledin Fennī ***yine***
Maksadın bundan Cenāb-ı yāri güldürmek midir **(Gazel 54/5)**

1.11. yine:
Sabāh olmuş meğer ol mest-i nāzım uykudan kalkmış
Uyandırdı ***yine*** *bin türlü āşūb-ı cihān gözler* **(Gazel 62/2)**

1.12. yine:
Fennīyā hāside ibrāz-ı hüner nāfiledir
Dür dökülse deheninden ***yine*** *takdīr etmez* **(Gazel 71/7)**

1.13. yine:
Bayıldım cām-ı zehr-āmīz-i hicrinle gözüm nūru
Ki aklım kāse-i serden ***yine*** *bīrūndur sensiz* **(Gazel 75/5)**

1.14. yine:

Ona nefʿ-ı hakīkī devlet-i vaslındadır yoksa
Ne kār etse kulun Fennī ***yine*** *mağbūndur sensiz* **(Gazel 75/7)**

1.15. yine:
Biz ***yine*** *maʿnāda Allaha dayanmışlardanız*
Rızk için Fennī resāʾil-cū isen de sūretā **(Gazel 77/8)**

1.16. yine:
Uyandırma ***yine*** *fitne ocağın*
Edip ol gözleri sehhārı īkāz **(Gazel 99/3)**

1.17. yine:
Neşʾesinden ***yine*** *ʿīd üstüne ʿīd etti felek*
Vatanımdan beni mehcūr u baʿīd etti felek **(Gazel 110/1)**

1.18. yine:
Yine *açtı bir elif kāmet ile aramızı*
Yetişir hasret ile kaddimi dāl etti felek **(Gazel 115/5)**

1.19. yine:
Fennīyā lutf u ʿatāsı ***yine*** *cāhilleredir*
Tutalım kim seni pür-fazl u kemāl etti felek **(Gazel 115/6)**

1.20. yine:
Fennīyā ʿaşk-ı süveydāda ne gūnā taşıdın
Āteşi ***yine*** *içinde nice pinhān ettin* **(Gazel 121/5)**

1.21. yine:
Hāk-i pāy-ı yāre yüz sürdük muhakkak Fennīyā
Pür meserretsin ***yine*** *gāyet cilālı gözlerin* **(Gazel 125/8)**

1.22. yine:
Battın ***yine*** *hançercesine çeşm-i hasūda*
Ey hāme-i pakīze-rakam çok yaşa var ol **(Gazel 137/7)**

1.23. yine:
Sensin düşüren şu ser-i bī-derdimi derde
Senden gelecektir ***yine*** *dermānım efendim* **(Gazel 144/3)**

1.24. yine:
Yine *rāhatta kalır cism-i nizārım Fennī*
Yār yanımda iken yastığım ahcār olsa **(Gazel 184/7)**

1.25. yine:
Gamze-i gaddār ile bilmem ne kan etmiş ***yine***
Mest-i nāzım sell-i seyf-i ebruvān etmiş yine **(Gazel 186/1)**

1.26. yine:
Gamze-i gaddār ile bilmem ne kan etmiş yine
Mest-i nāzım sell-i seyf-i ebruvān etmiş ***yine*** **(Gazel 186/1)**

1.27. yine:
Sīneme bir tāze zahm açtı nigāh-ı hışm ile
Tīr-i müjgānın meğerse imtihān etmiş ***yine*** **(Gazel 186/2)**

1.28. yine:
Almış āgūş-ı hayālāta gönül maʿşūkunu
Māh ile mihr-i cihān-ārā kırān etmiş ***yine*** **(Gazel 186/3)**

1.29. yine:
Bāde-i gül-fām ile sākī-i sīm-endām ile
Bezm-i rindānı felek reşk-i cinān etmiş ***yine*** **(Gazel 186/4)**

1.30. yine:
Çihre-i gerdūn bulutlanmış bulanmış cevf-i çerh
ʿĀşık-ı şūrīde-hāl āh-ı nihān etmiş ***yine*** **(Gazel 186/5)**

1.31. yine:
Dīde-i Fennīde āsār-ı sirişk olmuş bedīd
Gālibā ahvālini yāre beyān etmiş ***yine*** **(Gazel 186/6)**

1.32. yine:
Yāri gördüm bütün ʿaşkım galeyān etti ***yine***
Sīnede çarh-ı muhabbet deverān etti yine **(Gazel 190/1)**

1.33. yine:
Yāri gördüm bütün ʿaşkım galeyān etti yine
Sīnede çarh-ı muhabbet deverān etti ***yine*** **(Gazel 190/1)**

1.34. yine:
Nazar-ı şefkat ile baktı o meh-rū yüzüme
Uyanıp şemʿ-i ümīdim lemeʿān etti ***yine*** **(Gazel 190/2)**

1.35. yine:
Mācerā-yı dem-i vuslat ki gelip hātırıma
Kıdr-i hūnāb-ı sirişkim feverān etti ***yine*** **(Gazel 190/3)**

1.36. yine:
Ağlaşır nālişimi hayli melāʾik işitüp
Göklere āh u figānım tayarān etti ***yine*** **(Gazel 190/4)**

1.37. yine:
Firkatin fāş edeyazmışsa da Fennī kulunu
Cehd edip sırrı süveydāda nihān etti yine **(Gazel 190/5)**

1.38. yine:
Başımı eylemedim bu gece vazʿ-ı bālīn
Gözlerim eşk ile vasl-ı milyān etti ***yine*** **(Gazel 190/6)**

1.39. yine:
Sözümden dönmem aslā har dedim hardır ***yine*** *cāhil*
Hatā var mı sebāt etmekde bir reʾy-i sevāb üzre **(Gazel 193/3)**

1.40. yine:
Kevser aksa kaleminden ***yine*** *takdīr etmez*
Batar ehl-i hünerin hāmesi aʿdā gözüne **(Gazel 195/7)**

1.41. yine:
Karşı gelsin zāl-i tabʿında cesāret hisseden
Kilk-i Fennī çıktı meydāna ***yine*** *Rüstem gibi* **(Gazel 214/7)**

1.42. yine:
Sīne-i sīmīnin açmış ol perī-peyker ***yine***
Ādem ol da sen buna karşı yürekte fer taşı **(Gazel 225/4)**

1.43. yine:
Merdüm-i bed-māyeden tıfl-i necīb etmez zuhūr
Doğmamış doğmaz ***yine*** *hardan küheylān yavrusu* **(Gazel 236/5)**

1.44. yine:
Gālibā uğradın ey bād-ı sabā cānāna
Çünkü var sende ***yine*** *cennet-i meʾvā kokusu* **(Gazel 238/9)**

1.45. yine:
İş çıkışmak için eylerse de ibrāz-ı hulūs
Yine *endīşe-i aʿdāda husūmet bākī* **(Gazel 243/8)**

1.46. yine:
İnfiʿāl etse de düştükçe yeri bi'l-īcāb
Yine *ahlāk-ı ehıbbāda mürüvvet bākī* **(Gazel 243/9)**

1.47. yine:
Yine *sīnemde şimşīr-i cefāsın imtihān etti*
Felek bir yara açtı çeşm-i cānı dem-feşān etti **(Gazel 251/1)**

1.48. yine:
En sonraki nutkum ***yine*** *Tevhīd olsun*
Benden beni Tevhīd ile tecrīd eyle **(Kaside 1/2)**

1.49. yine:
Görmedi mānendini çeşm-i felek görmez ***yine***
ʿĀlem-ārā-yı melāhattir Cemāl-i Mustafā **(Kaside 22/5)**

1.50. yine:
Sūret ü sīrette misli gelmedi gelmez ***yine***
Hānis olmaz bin yemin etse bu yolda ger kalem **(Kaside 24/44)**

1.51. yine:
Her kusūrile sitāyişte ***yine*** *eyler devām*
Çünkü dilde iştiyāk u ārzū besler kalem **(Kaside 24/51)**

1.52. yine:
Ses çıkarmazdım ***yine*** *saklardım ammā nālemi*
Eyledi mecbūr-ı nāliş rūz-gār-ı zor-kār **(Kaside 39/30)**

1.53. yine:
Yine *vasfındaki noksānını ikmāl edemez*
Ne kadar saʿy ü şitāb eylese şehbāz-ı hayāl **(Kaside 40/21)**

1.54. yine:
Cān gibi hıfz ederim sīnede hakk-ı keremi
Çürüse heyʾetim etmem ***yine*** *nisyān-ı kerem* **(Kaside 41/26)**

1.55. yine:
Müjde şimdengeri ey hātır-ı āzürde sana
Olacaksın ***yine*** *her türlü meserrāta karīn* **(Kaside 42/2)**

1.56. yine:
Bir gazel tarzına hāmemde ***yine*** *hāhiş var*
Söyletir çünkü beni bāde-i büşrā-yı ümīd **(Kaside 46/58)**

1.57. yine:
Münʿimā sen gideli hasta-dil olmuştuk hep
Hamdülillāh ***yine*** *āsār-ı ifākat geliyor* **(Kaside 48/17)**

1.58. yine:
Yine *şīrāne müşīrāne o āfet geliyor*
Her adım başına bir gūne saʿādet geliyor **(Kaside 48/31)**

1.59. yine:
Enfūs u āfākda meşhūd iken ʿāyetlerin
Künhünü bilmekten ʿācizdir ***yine*** *her feylesof* **(Kıt'a 3/2)**

1.60. yine:
Amān münkir misin yoksa kelām-ı Hakkı duymazsın
Nedir bu milyoner oldun ***yine*** *dünyāya doymazsın* **(Müseddes 1/29)**

1.61. yine:
Yine *el kaldırır ʿafv isterim Gaffār-ı Erhamdan*
Ümīdin kim keser ki ben kesem Hallāk-ı ʿālemden **(Müseddes 2/8)**

1.62. yine:
Göstermemek isterse de gün baht-ı siyāhım
Etmez ***yine*** *pāmāl-i erāzil beni şāhım* **(Müseddes 3/28)**

1.63. yine:
Nāziksin efendim yakışır sen ***yine*** *nāz et Ammā ki biraz et*
Etvārını her vechile dünyāya beğendir Öğren bu da fendir
(Müstezad 3/4)

1.64. yine:
Ölsek de çürüse üstühānımız
Yine *unutmayız eviddāmızı* **(Şarkı 8/4)**

1.65. yine:
Ger gazūbāna nigāh eylerse ʿālī gözlerin
Sanki gafletten uyandırdı ***yine*** *bir gāfili* **(Tahmis 6/13)**

1.66. yine:
Geceler göz göre tahvīl kılar hāletini
Bilinir mi ***yine*** *bak bedr ü hilālin sırrı* **(Tarih 8/4)**

1.67. yine:
Yine *sīnemde şimşīr-i cefāsın imtihān etti*
Felek bir yara açtı çeşm-i cānı dem-feşān etti **(Tarih 22/1)**

1.68. yine:
Yine *sīnemde şimşīr-i cefāsın imtihān etti*
Felek bir yara açtı çeşm-i cānı dem-feşān etti **(Tarih 22/1)**

yirmi beş:

1.) "Yirmi beş (25)" sayı sıfatı.

1.1. yirmi beş:
Hidmet etmişken sadākatle ***yirmi beş*** *sene*
ʿĀkıbet oldum onun maʿzūr-ı nefsāniyeti **(Kaside 37/64)**

1.2. yirmi beş:
Dūn maʿāş ile günüm geçti ***yirmi beş*** *sāl*
Bana da münʿatif olsun nazar-ı ʿātıfetin **(Kaside 40/57)**

yitir-:

1.) Kaybetmek.

1.1. yitirenler:*-en, -ler*
Ben gidersem aramaz mı beni yārān-ı vatan
Eder elbette teʾessür ***yitirenler*** *güheri* **(Gazel 221/5)**

yoğ:

1.) Yok; bulunmamak, mevcut olmamak.

1.1. yoğ:*-i, -di*
Senin evvelleri sīnende salābet ***yoğ*** *idi*
Söyle Elmascığım ālī-güherim noldu sana **(Gazel 1/3)**

yoğrul-:

1.) Özellikleri, nitelikleri birbirine karıştırılmak.

1.1. yoğrulsun:*-sun*
Yoğrulsun *münkir-i iʿcāz-hānem reşk ile Fennī*
Desinler Nilde Firʿavn-ı Mūsā gark-ı āb oldu **(Gazel 226/7)**

yoğur-:

1.) Devamlı olarak tesir edip şekil vermek; yaratmak.

1.1. yoğurmuş:*-muş*
Misk-i ezferle ***yoğurmuş*** *yed-i fıtrat o mehi*
O mehe gıbta-keşāndır nefahāt-ı ezhār **(Kaside 43/33)**

yok:

1.) Bulunmama, mevcut olmama.

1.1. yok:
Vücūdumdan eser ***yok*** *cism ü cānı yāre verdim hep*
Kuvā-yı ʿakl u fikri topladım dildāra verdim hep **(Gazel 9/1)**

1.2. yok:
Cennete girse şifā-yāb olmanın imkānı ***yok***
Hasta-i ʿaşka yetişmezse eğer dārū-yı dost **(Gazel 13/3)**

1.3. yok:
Dīde-i ʿibrette ki zevk u safādan hazzı ***yok***
Zanneder ehl-i şikem hoşāb ile helvā lezīz **(Gazel 23/4)**

1.4. yok:
Zevk-ı eşyāyı tahayyülde ibāret zann eder
Elde hiç bir nesne ***yok*** *dervīşe hülyādan lezīz* **(Gazel 24/4)**

1.5. yok:
Aç kef-i ihsānı sor zevk-i selīm ashābına
Yok *ki hiçbir şey gelen tabʿ-ı ʿatāyādan lezīz* **(Gazel 24/5)**

1.6. yok:
Mürüvvet merhamet insāf ***yok*** *mu taş mıdır bağrın*
Ne var bir iltifāt et büsbütün āhen misin kāfir **(Gazel 39/9)**

1.7. yok:
Başka bir tuhfesi ***yok*** *zümre-i dervīşānın*
Uğradıkça ʿurefā bezmine bir Hū getirir **(Gazel 43/7)**

1.8. yok:
Pek zār ü nizār oldum takrīre liyākat ***yok***
Ancak gam-ı firkatten hāmemde şikāyet var **(Gazel 58/4)**

1.9. yok:
Fennī nasıl edersin daʿvā-yı istikāmet
Yok *sende bir ʿalāmet ehl-i kemāle benzer* **(Gazel 63/6)**

1.10. yok:
Ārāyiş-i eşyāda ise reng-i bekā ***yok***
Hengām-ı çemen bülbülünün zārına değmez **(Gazel 65/2)**

1.11. yok:
Taharrī eylemek ***yok*** *mu niçin meydāna geldik biz*
Konup göçmek midir yāhud yeyip içmek midir matlūb **(Gazel 69/3)**

1.12. yok:
Eder ellere bezl-i kerem ol perī-nihād
Bizim nefsimiz ***yok*** *mu biz insān değil miyiz* **(Gazel 70/3)**

1.13. yok:
Ki ancak orta yerde hükmü ***yok*** *bir kethüdā tālīʿ*
O da sırr-ı bürde ahkām-ı fermān-ı İlāhīdir **(Gazel 102/3)**

1.14. yok:
Cihānda hār-ı mihnetten berī gülzār yoktur ***yok***
Anınçün mürg-ı dilde meks ü istikrār yoktur yok **(Gazel 105/1)**

1.15. yok:
Cihānda hār-ı mihnetten berī gülzār yoktur yok
Anınçün mürg-ı dilde meks ü istikrār yoktur ***yok*** **(Gazel 105/1)**

1.16. yok:
Hatā varsa senin çeşm-i hatā-bīnindedir mutlak
Mürettebtir bütün eşyā ʿabes bir kār yoktur ***yok*** **(Gazel 105/2)**

1.17. yok:
Kulak tut her kelāma var ise gūşunda istiʿdād
Rümūz-ı sırr-ı hikmetten tehī güftār yoktur ***yok*** **(Gazel 105/3)**

1.18. yok:
Bahāristānını dehrin temāşā-gāh-ı ʿirfān et
Kemāl-i sanʿatı göstermeyen ezhār yoktur ***yok*** **(Gazel 105/4)**

1.19. yok:
Sen olmakla bütün ʿālem kör olmak iktizā etmez
Deme insān meyānında ülü'l-ebsār yoktur ***yok*** **(Gazel 105/5)**

1.20. yok:
Seni şefkattir ancak bezm-i ʿirfāna alan Fennī
Temeddüh etme senden başka kem miktar yoktur ***yok*** **(Gazel 105/6)**

1.21. yok:
O sen ben siz demek zāhirde emr-i iʿtibārīdir
Bakılsa dīde-i imʿān ile ağyār yoktur ***yok*** **(Gazel 105/7)**

1.22. yok:
Beni ʿafv eyle şerm-i cürmü gönlümden çıkar yā Rab
Ki senden gayrī bir sāhib-kerem gaffār yoktur ***yok*** **(Gazel 105/8)**

1.23. yok:
Bezm-i rindānın bu şeb sākī-i meh-sīmāsı ***yok***
Pertev-i ʿikbāli sönmüş neşʾe-i sahbāsı yok **(Gazel 107/1)**

1.24. yok:
Bezm-i rindānın bu şeb sākī-i meh-sīmāsı yok
Pertev-i ʿikbāli sönmüş neşʾe-i sahbāsı ***yok*** **(Gazel 107/1)**

1.25. yok:
Vasl için ey dil rızā-yı yāri bul tahte'l-lafz
Sūretā ibrām u ısrār etmenin maʿnāsı ***yok*** **(Gazel 107/3)**

1.26. yok:
Çektiğim gam muktezā-yı tāliʿi nā-sāzdır
Hātır-ı meksūrumun hiç kimseden şekvāsı ***yok*** **(Gazel 107/4)**

1.27. yok:
Küy-ı yāri terke yārān gerçi vermişler karār
Bunda Fennī-i hakīkat-perverin imzāsı ***yok*** **(Gazel 107/5)**

1.28. yok:
Güler ben ağladıkça kanlı yaş döktükçe dīdemden
O şūhun meşrebinde gāliba insāf yoktur ***yok*** **(Gazel 108/3)**

1.29. yok:
Refīk u rehberinden bellidir āyīn ü ahvāli
O hadrāü'd-deminde umduğum evsāf yoktur ***yok*** **(Gazel 108/4)**

1.30. yok:
Hebādır dür dökülse Fennīyā derc-i dehānından
Hazef ile cevheri temyīz eder sarrāf yoktur ***yok*** **(Gazel 108/5)**

1.31. yok:
Lezzeti hükmü bakāsı ***yok*** *sudandır neşʾesi*
Minnet-i sākī çekilmez sāğār u sahbā için **(Gazel 172/2)**

1.32. yok:
Benimçün kurtuluş ***yok*** *devr-i zencīr-i muhabbetten*
Şu sūretle müselsel kīsvānın pür-ham oldukça **(Gazel 200/4)**

1.33. yok:
Sürmeler çekmiş o meh-pāre dilārā gözüne
Sürmesiz ʿāşık olan ***yok*** *gibi gūyā gözüne* **(Gazel 204/1)**

1.34. yok:
Sitāremden midir ben mi tesādüf etmedim bilmem
Huzūr-ı kalb için yoksa felekde bir zamān yok mu **(Gazel 216/3)**

1.35. yok:
Nedir hāli aceb hālī değil āh-ı nihānīden
Mizācından dil-i sevdā-keşānın anlayan ***yok*** *mu* **(Gazel 216/4)**

1.36. yok:
Bakın tomar-ı tāliʿde benimçün nerdübān ***yok*** *mu*
Telāmīzim dahi etdi teʿālī sāde ben kaldım **(Gazel 216/6)**

1.37. yok:
Recā etsem de tedbīr-i halāsı ben de öğrensem
Sipihrin dest-i cevrinden kaçıp da kurtulan ***yok*** *mu* **(Gazel 216/7)**

1.38. yok:
Cefādan fārig olmuş yār taʿdīl-i mizāc etmiş
Bu peygām-ı sürūr-efzāda nevʿan-ma yalan ***yok*** *mu* **(Gazel 216/8)**

1.39. yok:
Rakībin gerdeninden çeşme-i hūn eylesem peydā
Verin bir hançer-i ser-tīz ü tīğ-i hūn-feşān ***yok*** *mu* **(Gazel 216/9)**

1.40. yok:
Buyursun işte Fennī işte meydān-ı hünermendān
Fezāʾil-āşinā bir şāʿir-i muʿcīz-beyān ***yok*** *mu* **(Gazel 216/10)**

1.41. yok:

Bāğ-bānı bilmedir bu bāğa gelmekten ʿarz
*Başka bir maksūdumuz **yok** gül gibi sünbül gibi* **(Gazel 228/3)**

1.42. yok:
*Çāre **yok** hayvān olur encāmı hayvān yavrusu*
Ādem ādemden gelir hayvān da hayvāndan doğar **(Gazel 236/2)**

1.43. yok:
*Hesāb-ı āhiret münker mi Hallāk-ı cihān **yok** mu*
Nedir ey çerh-i cānī bu sitemler bizde cān yok mu **(Gazel 216/1)**

1.44. yok:
***Yok** sende bir ecr-i cezīl kaldın günāhınla hacīl*
Fahr-ı cihāna ol dahīl ancak budur emr-i savāb **(Kaside 20/6)**

1.45. yok:
Yana yana bī-ihtiyār dağlara düştü āfitāb
*ʿAşkıyla olmuş bī-karār ārāmı **yok** leyl ü nehār* **(Kaside 20/11)**

1.46. yok:
***Yok** tahammül gam-ı hicrāna bilirsin yā Rab*
Kıl mülākī kerem et bir kerem-kāra beni **(Kaside 5/5)**

1.47. yok:
*Lutfu çok ihsānı çok inʿāmı çok sānīsi **yok***
Böyle bir metbūʿ-ı aʿzamdır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 23/5)**

1.48. yok:
*Hüsn-i istiʿmāline her elde istiʿdād **yok***
Yoksa tasvīr-i merāma müstaʿiddir her kalem **(Kaside 24/8)**

1.49. yok:
*Benim **yok** zerreten mā-iştibāhım*
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/6)**

1.50. yok:
Vüsʿat-i āsārına taʿyīn-i had mümkün değil
*Hüsn-i icrāātının hayrātının **yok** gāyeti* **(Kaside 37/23)**

1.51. yok:
*Evvel Allāh sonra senden başka kimsem **yok** benim*
Gerçi vardır herkesin bir bāba mensūbiyeti **(Kaside 37/81)**

1.52. yok:
ʿAynı olmuş ʿayn-ı insānīde pes insān-ı ʿayn
*Yoksa **yok** hāriçte ol şūhun nazīr-i nazreti* **(Kaside 37/103)**

1.53. yok:
***Yok** zamān-ı şevketinde şemʿadan gayri yanar*
Hakk çerāğ-ı ʿadlini dāʾim fürūzān eylesin **(Kaside 39/25)**

1.54. yok:
*Bilemem sende mi **yok** şīme-i rahm-ı insāf*
Yoksa ben mi değilim kābil-i feyz ü ikbāl **(Kaside 40/6)**

1.55. yok:
Küfvünün baʿzısı Mektupçu kimi Defterdār
***Yok** bu bī-çārede hālā müteʿaddid ser-bāl* **(Kaside 40/45)**

1.56. yok:
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
*Bana benzer bu cāniblerde bir āzürde-meşreb **yok*** **(Muhammes 1/18)**

1.57. yok:
*Meserret üzre geçmiş müddet-i ʿömrümde bir şeb **yok***
Meğer kim yer yüzünde bana benzer kara kevkeb yok **(Muhammes 1/19)**

1.58. yok:
Meserret üzre geçmiş müddet-i ʿömrümde bir şeb yok
*Meğer kim yer yüzünde bana benzer kara kevkeb **yok*** **(Muhammes 1/19)**

1.59. yok:
Temennā-yı visālimle dolanırlar uzağımdan
*Çıkarsam seyre derler ins ü cin **yok** bir civān şöyle* **(Tahmis 7/13)**

1.60. yok:
*Anladım būy-ı sadākat **yok** gül-i ahbābda*
Bī-vefālar gülşeninden infikāk etsem gerek **(Tahmis 8/15)**

1.62. yok:
*Bir merd-i garībim ki şu ʿālemde yerim **yok***
Bir ibn-i sebīlim ki muʿīn-i seferim yok **(Müseddes 3/1)**

1.63. yok:
Bir merd-i garībim ki şu ʿālemde yerim yok
*Bir ibn-i sebīlim ki muʿīn-i seferim **yok*** **(Müseddes 3/1)**

1.64. yok:
*Agreb bu ki ʿazmettiğim işten haberim **yok***
Esʿab bu ki yol gösterecek rāh-berim yok **(Müseddes 3/3)**

1.65. yok:
Agreb bu ki ʿazmettiğim işten haberim yok
*Esʿab bu ki yol gösterecek rāh-berim **yok*** **(Müseddes 3/3)**

1.66. yok:
*Bir mürg-i hazīnim uçacak bāl ü perim **yok***
Feryād edecek çırpınacak tāb u ferim yok **(Müseddes 3/6)**

1.67. yok:
Bir mürg-i hazīnim uçacak bāl ü perim yok
*Feryād edecek çırpınacak tāb u ferim **yok*** **(Müseddes 3/6)**

1.68. yok:
*Gūyā ki benim kimsede bir yādigārım **yok***
Yā tabʿ-ı ehibbāda vefā yā değerim yok **(Müseddes 3/9)**

1.69. yok:
*Düştüm şeb-i tārīke elimde fenerim **yok***
Müşkil bu ki bir hem-reh-i rūşen seyirim yok **(Müseddes 3/2)**

1.70. yok:
*Bir devha-i mihnet-zedeyim berk ü berim **yok***
Etrāfıma zıll-efken olur şuʿbelerim yok **(Müseddes 3/12)**

1.71. yok:
Bir devha-i mihnet-zedeyim berk ü berim yok
*Etrāfıma zıll-efken olur şuʿbelerim **yok*** **(Müseddes 3/12)**

1.72. yok:
*Emniyyet ile cān atacak bir siperim **yok***
İmdād umacak rahm edecek kimselerim yok **(Müseddes 3/15)**

1.73. yok:
Emniyyet ile cān atacak bir siperim yok
*İmdād umacak rahm edecek kimselerim **yok*** **(Müseddes 3/15)**

1.74. yok:
*Mā-fevkıma takdīm edecek bir hünerim **yok***
Mā-dūnuma tevdīʿ edecek bir eserim yok **(Müseddes 3/18)**

1.75. yok:
Mā-fevkıma takdīm edecek bir hünerim yok
*Mā-dūnuma tevdīʿ edecek bir eserim **yok*** **(Müseddes 3/18)**

1.76. yok:
Efkārımı tervīc edecek sāye-verim yok
Amālimi teshīr edecek sīm ü zerim yok **(Müseddes 3/21)**

1.77. yok:
Efkārımı tervīc edecek sāye-verim yok
Amālimi teshīr edecek sīm ü zerim ***yok*** **(Müseddes 3/21)**

1.78. yok:
Ammā ki benim kendi özümden haberim ***yok***
Bir gam-zedeyim semt-i safāda güzerim yok **(Müseddes 3/24)**

1.79. yok:
Maksūd-ı süveydā-yı derūnu sezerim ***yok***
Yā Rab şu gönülʿukdesini bir çizerim yok **(Müseddes 3/27)**

1.80. yok:
Cāndan acıyan Sādık Efendī pederim ***yok***
Andan nazar-ıʿibretimi etmeyip imsāk **(Müseddes 3/31)**

1.81. yok:
Hem-bezm olacak dilber-i sīmīn-berim ***yok***
Hem-derd olacak dāder-iʿālī-güherim yok **(Müseddes 3/33)**

1.82. yok:
Hem-bezm olacak dilber-i sīmīn-berim yok
Hem-derd olacak dāder-iʿālī-güherim ***yok*** **(Müseddes 3/33)**

1.83. yok:
Bir āteş-i mestūrum açıkta şererim ***yok***
Hayfā ki henüzʿālem-i mānāda yerim yok **(Müseddes 3/36)**

1.84. yok:
Dünyā-yı denī-pervere āit kederim ***yok***
Zīrā zen-i mekkāreye hüsn-i nazarım yok **(Müseddes 3/39)**

1.85. yok:
Dünyā-yı denī-pervere āit kederim yok
Zīrā zen-i mekkāreye hüsn-i nazarım ***yok*** **(Müseddes 3/39)**

1.86. yok:
Ümmīd-iʿināyet edecek başka yerim yok
Bir başka kerem-perverim imdād-gerim ***yok*** **(Müseddes 3/42)**

1.87. yok:
Gūyā ki benim kimsede bir yādigārım yok
Yā tabʿ-ı ehibbāda vefā yā değerim ***yok*** **(Müseddes 3/9)**

1.88. yok:
Maksūd-ı süveydā-yı derūnu sezerim yok
Yā Rab şu gönülʿukdesini bir çizerim ***yok*** **(Müseddes 3/27)**

1.89. yok:
Muhtāc-ı tabīb eylemesin yoksa İlāhım
Ben yāreden ölsem de tedāvī ederim ***yok*** **(Müseddes 3/30)**

1.90. yok:
Anladım būy-ı sadākat ***yok*** *gül-i ahbābda*
Bī-vefālar gülşenden infikāk etsem gerek **(Gazel 248/5)**

1.91. yok:
Otuz yıldır beni menʿetti minhāc-ı terakkīden
Bakın feryāda hakkım ***yok*** *mudur baht-ı zebūnumdan***(Kıt'a 9/2)**

1.92. yok:
Yazıktır rüzgār isrāf ederse kūh-i Bālāda
Benim şemʿ-i şeb-efrūzum için bir encümen ***yok*** *mu* **(Kıt'a 21/1)**

1.93. yok:
Hüsnüne benzer hüsün dünyāda görmüş var mıdır
Yok *ki görsün de rivāyet eylesin meşhūdunu* **(Gazel 26/6)**

1.94. yok:
Bir güzel sevdim ki taʿrīfinde kāsırdır beşer
Yok *benī ādem meyānında anın hemtāsı yok* **(Gazel 107/2)**

1.95. yok:
Bir güzel sevdim ki taʿrīfinde kāsırdır beşer
Yok *benī ādem meyānında anın hemtāsı yok* **(Gazel 107/2)**

1.96. yok:
Ruh-ı dilber gibi āyīne-i şeffāf yoktur ***yok***
Anınçün tūtī-i tabʿım gibi vassāf yoktur yok **(Gazel 108/1)**

1.97. yok:
Ruh-ı dilber gibi āyīne-i şeffāf yoktur yok
Anınçün tūtī-i tabʿım gibi vassāf yoktur ***yok*** **(Gazel 108/1)**

1.98. yok:
Neden dilsūzdur dilber niçin dilhastedirʿuşşāk
Bu sırr-ı ser-nüvişt-i müphemi keşşāf yoktur ***yok*** **(Gazel 108/2)**

1.99. yok:
Temeyyüz eyledi bīgānelerden āşinā tez gel
Seni Fennī gibi ***yok*** *şimdi cāndan arzū eyler* **(Gazel 136/7)**

1.100. yok:
Hāsılı yalvaralım dāmenini būs edelim
Seni cāndan sevene ***yok*** *mudur ihsān diyelim* **(Gazel 148/8)**

1.101. yok:
Tevālī eyledi saf saf gelip her şeş cihātımdan
Beni öldürdü ceyş-i gam amān cān kurtaran ***yok*** *mu* **(Gazel 216/2)**

1.102. yok:
Müsāvīdir müsāvī cevher -i fazl u maʿārifle
Yanında dehr-i nakkādın mihekk-i imtihān ***yok*** *mu* **(Gazel 216/5)**

1.103. yok:
Çāre ***yok*** *hayvān olur encāmı hayvān yavrusu*
Cevher ıtlāk eylemekle cevher olmaz karataş **(Gazel 236/3)**

1.104. yok:
Teʾemmül eyle ki istidʿā-yı lutfa ***yok*** *mudur hak*
*Hükūmet işlerinde eskidim hayli kıdem buldum***(Kaside 49/11)**

1.105. yok:
Terakkī etmeğe fazl u maʿārifmiş meğer hāʾil
Sözüm ***yok*** *kimseye ben kendimi müttehem buldum* **(Kaside 49/13)**

1.106. yok:
Yetişmez mi benim kırlarda nālān olduğum böyle
Nevā-yı andelīb tabʿıma cebān-çemen ***yok*** *mu* **(Kıt'a 21/2)**

1.107. yokdur:-*dur*
Ben hatt-ı ruhsārına verdim tamāmen gönlümü
Yokdur *ʿindimde cihānın kıl kadar haysiyeti* **(Kıt'a 24/2)**

1.108. yokdur:-*dur*
Sonradan teftīş edip gerçi müfettiş ʿĀlī bey
Anladı buʿācizin ***yokdur*** *kusūr u töhmeti* **(Kaside 37/71)**

1.109. yokdur:-*dur*
Münʿimā bezl-iʿatāyāda nazīrin ***yokdur***
Mahz-ı bahşāyiş haktır sana bu tabʿ-ı metīn **(Kaside 42/14)**

1.110. yokdur:-*dur*
Hasbihal eyleyecek başka enīsim ***yokdur***
Koyma bu bende-i hasret-keşi dünyāda garīb **(Gazel 8/3)**

1.111. yokdur:-*dur*
Kim ki ***yokdur*** *sīnesindeʿaşk u sevdādan eser*
Her iki gūşı bir arşındır o hayvān-zādedir **(Gazel 38/2)**

1.112. yokdur:-*dur*
***Yokdur** ammā hiç birinde Fennīyā reng-i bakā*
Cennet-āsā gülşen-i nüzhet-fezālar görmüşüz **(Gazel 78/9)**

1.113. yokdur:-*dur*
*Der-i cennette şeyātīne güzergeh **yokdur***
Rukabānın ayağın bāb-ı saʿādetten kes **(Gazel 91/5)**

1.114. yokdur:-*dur*
*Cihānda hār-ı mihnetten berī gülzār **yokdur** yok*
Anınçün mürg-ı dilde meks ü istikrār yokdur yok **(Gazel 105/1)**

1.115. yokdur:-*dur*
Cihānda hār-ı mihnetten berī gülzār yokdur yok
*Anınçün mürg-ı dilde meks ü istikrār **yokdur** yok* **(Gazel 105/1)**

1.116. yokdur:-*dur*
Hatā varsa senin çeşm-i hatā-bīnindedir mutlak
*Mürettebtir bütün eşyā ʿabes bir kār **yokdur** yok* **(Gazel 105/2)**

117. yokdur:-*dur*
Kulak tut her kelāma var ise gūşunda istiʿdād
*Rümūz-ı sırr-ı hikmetten tehī güftār **yokdur** yok* **(Gazel 105/3)**

1.118. yokdur:-*dur*
Bahāristānını dehrin temāşā-gāh-ı ʿirfān et
*Kemāl-i sanʿatı göstermeyen ezhār **yokdur** yok* **(Gazel 105/4)**

1.119. yokdur:-*dur*
Sen olmakla bütün ʿālem kör olmak iktizā etmez
*Deme insān meyānında ülü'l-ebsār **yokdur** yok* **(Gazel 105/5)**

1.120. yokdur:-*dur*
Seni şefkattir ancak bezm-i ʿirfāna alan Fennī
*Temeddüh etme senden başka kem miktar **yokdur** yok* **(Gazel 105/6)**

1.121. yokdur:-*dur*
O sen ben siz demek zāhirde emr-i iʿtibārīdir
*Bakılsa dīde-i imʿān ile ağyār **yokdur** yok* **(Gazel 105/7)**

1.122. yokdur:-*dur*
Beni ʿafv eyle şerm-i cürmü gönlümden çıkar yā Rab
*Ki senden gayrī bir sāhib-kerem gaffār **yokdur** yok* **(Gazel 105/8)**

1.123. yokdur:-*dur*
***Yokdur** zamānede sana bir benzer*
Şīrīn misin yoksa Leylā mısın sen **(Diğer 2/2)**

1.124. yokdur:-*dur*
Ben ʿācizim bende ne var
*Hükmümde **yokdur** zerre var* **(Diğer 5/9)**

1.125. yokdur:-*dur*
Ruh-ı dilber gibi āyīne-i şeffāf yokdur yok
*Anınçün tūtī-i tabʿım gibi vassāf **yokdur** yok* **(Gazel 108/1)**

1.126. yokdur:-*dur*
Ruh-ı dilber gibi āyīne-i şeffāf yokdur yok
*Anınçün tūtī-i tabʿım gibi vassāf **yokdur** yok* **(Gazel 108/1)**

1.127. yokdur:-*dur*
Neden dilsūzdur dilber niçin dilhastedir ʿuşşāk
*Bu sırr-ı ser-nüvişt-i müphemi keşşāf **yokdur** yok* **(Gazel 108/2)**

1.128. yokdur:-*dur*
Güler ben ağladıkça kanlı yaş döktükçe dīdemden
*O şūhun meşrebinde gāliba insāf **yokdur** yok* **(Gazel 108/3)**

1.129. yokdur:-*dur*
Refīk u rehberinden bellidir āyīn ü ahvāli
*O hadrāü'd-deminde umduğum evsāf **yokdur** yok* **(Gazel 108/4)**

1.130. yokdur:-*dur*
Hebādır dür dökülse Fennīyā derc-i dehānından
*Hazef ile cevheri temyīz eder sarrāf **yokdur** yok* **(Gazel 108/5)**

1.131. yokdur:-*dur*
Efendim sen gidelden derde düştü mübtelā tez gel
*O derde makdeminden başka **yokdur** bir devā tez gel* **(Gazel 136/1)**

1.132. yokdur:-*dur*
Mahzen-i endīşede tedbīr-i vuslat bir değil
*Kurtuluş **yokdur** der-āgūş eylerim bir gün seni* **(Gazel 139/7)**

1.133. yokdur:-*dur*
***Yokdur** etvārını taklīd edecek bir dilber*
Fitne-kār olmasa merd olsa vefā-dār olsa **(Gazel 184/4)**

1.134. yokdur:-*dur*
Etme pīr ʿaşkına ey şūh-ı sitem-kār etme
*Cevrini çekmeye Fennīde liyākat **yokdur*** **(Gazel 185/7)**

1.135. yokdur:-*dur*
*Fennīyā sağ iken ayrılmağa **yokdur** imkān*
Böyledir ʿahdimiz ol yār-i vefā-perver ile **(Gazel 198/6)**

1.136. yokdur:-*dur*
Muʿattar eyledin būy-ı dilāvīzile āfākı
*Hatā **yokdur** sözümde nāşir-i misk-i hatensin sen* **(Gazel 247/4)**

1.137. yokdur:-*dur*
*Kerāmātına **yokdur** hadd ü gāyāt*
Hüve'l-kutbu hüve'ş-şeyhu'l-mübeccel **(Kaside 31/10)**

1.138. yokdur:-*dur*
*Andaki sırr u maʿānīde tenāhī **yokdur***
Şüphesiz feyz-i Hudā sūretidir sūret-i Pīr **(Kaside 33/8)**

1.139. yokdur:-*dur*
Merhamet kıl vazʿ-ı küstāhānemi maʿzūr tut
*Çünkü **yokdur** fikrimin hakkıyla mecmūʿiyeti* **(Kaside 37/25)**

1.140. yokdur:-*dur*
Yokdur āsār-ı hakīmānemde hezl-i bī-meʾāl
Ser-te-ser cāmīdir eşʿārım rumūz-ı hikmeti **(Kaside 37/91)**

1.141. yokdur:-*dur*
Ebr-i bārāndır olan devrinde ancak katre-rīz
*Yoksa **yokdur** sāye-i ʿadlinde çeşm-i eşk-bār* **(Kaside 39/24)**

1.142. yokdur:-*dur*
Sāye-i feyzinde istiksār olunmaz gerd-i sīm
*Şāʿir-i dānişverim fikrimde **yokdur** inhisār* **(Kaside 39/42)**

1.143. yokdur:-*dur*
*Öyle bir Āsaf-ı aʿkal ki o **yokdur** şüphe*
Sehl olur dergehine ʿarzolunan her düşvār **(Kaside 43/9)**

1.144. yokdur:-*dur*
Tā-be-mahşer laʿnet olsun düşman-ı ikbālime
*Gerçi **yokdur** minnetim gerdūn-ı dūna cāh için* **(Muhammes 4/8)**

1.145. yokdur:-*dur*
*Sefāhat-pīşegāna ittibāʿ etme vefā **yokdur***
Bir üstāda çerāğ ol serserīlikte safā yokdur **(Müseddes 1/1)**

1.146. yokdur:-*dur*
Sefāhat-pīşegāna ittibāʿ etme vefā yokdur
*Bir üstāda çerāğ ol serserīlikte safā **yokdur*** **(Müseddes 1/1)**

1.147. yokdur:-*dur*
ʿUlūm-ı dīni tahsīl et teʿallümde hayā ***yokdur***
Güzel dinle şu nush-ı hālisānemde riyā yokdur **(Müseddes 1/2)**

1.148. yokdur:-*dur*
ʿUlūm-ı dīni tahsīl et teʿallümde hayā yokdur
Güzel dinle şu nush-ı hālisānemde riyā ***yokdur*** **(Müseddes 1/2)**

1.149. yokdur:-*dur*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā ***yokdur***
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yokdur **(Müseddes 1/3)**

1.150. yokdur:-*dur*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yokdur
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā ***yokdur*** **(Müseddes 1/3)**

1.151. yokdur:-*dur*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā ***yokdur***
*Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yokdur***(Müseddes 1/6)**

1.152. yokdur:-*dur*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yokdur
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā ***yokdur*** **(Müseddes 1/6)**

1.153. yokdur:-*dur*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā ***yokdur***
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yokdur **(Müseddes 1/9)**

1.154. yokdur:-*dur*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yokdur
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā ***yokdur*** **(Müseddes 1/9)**

1.155. yokdur:-*dur*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā ***yokdur***
*Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yokdur***(Müseddes 1/12)**

1.156. yokdur:-*dur*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yokdur
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā ***yokdur*****(Müseddes 1/12)**

1.157. yokdur:-*dur*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā ***yokdur***
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yokdur **(Müseddes 1/15)**

1.158. yokdur:-*dur*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yokdur
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā ***yokdur*** **(Müseddes 1/15)**

1.159. yokdur:-*dur*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā ***yokdur***
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yokdur **(Müseddes 1/18)**

1.160. yokdur:-*dur*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yokdur
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā ***yokdur*** **(Müseddes 1/18)**

1.161. yokdur:-*dur*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā ***yokdur***
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yokdur **(Müseddes 1/21)**

1.162. yokdur:-*dur*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yokdur
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā ***yokdur*** **(Müseddes 1/21)**

1.163. yokdur:-*dur*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā ***yokdur***
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yokdur **(Müseddes 1/24)**

1.164. yokdur:-*dur*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yokdur
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā ***yokdur*** **(Müseddes 1/24)**

1.165. yokdur:-*dur*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā ***yokdur***
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yokdur **(Müseddes 1/27)**

1.166. yokdur:-*dur*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yokdur
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā ***yokdur*** **(Müseddes 1/27)**

1.167. yokdur:-*dur*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā ***yokdur***
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā yokdur **(Müseddes 1/30)**

1.168. yokdur:-*dur*
Gözüm nūru yalan dünyāda imkān-ı bekā yokdur
Yalan dünyāya aldanmak kadar vāzıh hatā ***yokdur*** **(Müseddes 1/30)**

1.169. yokdur:-*dur*
Sayılmaz seyyiʾātım defterim kāra yüzüm kāra
Bilir mecmūʿunu Rabbim mecālim ***yokdur*** *inkāra* **(Müseddes 2/4)**

1.170. yokdur:-*dur*
O rütbe töhmetim vardır ki ***yokdur*** *cürmüme pāyān*
Tefekkür eyledikçe tā ciger-gāhım olur sūzān **(Müseddes 2/13)**

1.171. yokdur:-*dur*
Dād-ı Haktır bize hüsn-i imtizāc
İttifākımızda ***yokdur*** *iʿvicāc* **(Şarkı 6/5)**

1.172. yokdur:-*dur*
Hani ol günlerim hem-bezm ü hem-esrār idim evvel
Evvel derdin ki ***yokdur*** *sensiz aslā sabr u ārāmım* **(Tahmis 3/3)**

1.173. yokdur:-*dur*
Maāzallāh hele hiç kurtuluş ***yokdur*** *tuzağımdan*
Benim şimdi şeh-i şevket-ver-i iklīm-i hüsn ü ān **(Tahmis 7/8)**

1.174. yokdur:-*dur*
Ben ol mehpāreyim ***yokdur*** *güzellikte bana akrān*
Benim hayrān-ı hüsnümdür melāʾik sol u sāğımdan **(Tahmis 7/10)**

1.175. yokken:-*ken*
Müstemiʿ ***yokken*** *bu türlü hokkabazlıklar nedir*
Niyyetin yoksa kuru dīvan güldürmek midir **(Gazel 54/4)**

1.176. yoksa:-*sa*
Şu meʾsūrāta karşı bir müʾessir ***yoksa*** *ey münkir*
Eden kimdir vücūd-ı mümkünātı ser-te-ser īcād **(Gazel 21/4)**

1.177. yoksa:-*sa*
Rağbeti ***yoksa*** *mülākāta ne lāzım acı söz*
Herkes ey dilber-i şīrīn-dehen ebkem değil ā **(Gazel 5/6)**

1.178. yoksa:-*sa*
Ne yapsın fıtratında cevherinde bir hüner ***yoksa***
Hasūdānın medār-ı iftihārı ʿāmm-ı vecddir hep **(Gazel 7/6)**

1.179. yoksa:-*sa*
Fennīyā bāğ-ı behişt olsa bile kūy-ı vatan
Ādeme gurbet olur ***yoksa*** *ehıbbā kokusu* **(Gazel 238/8)**

1.180. yoksa:-*sa*
Liyākat yoksa kudret ***yoksa*** *kudret ver liyākat ver*
Kulun Fennīyi her lutfa sezā-vār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/6)**

1.181. yoksa:-*sa*
Liyākat yoksa kudret ***yoksa*** *kudret ver liyākat ver*
Kulun Fennīyi her lutfa sezā-vār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/6)**

1.182. yoksa:-*sa*
Tamaʿım var o Veliyyü'l-keremin himmetine
Eylerim ***yoksa*** *da daʿvā-yı kemāl-i ʿirfān* **(Kaside 45/31)**

yok et-:

1.) Feda etmek, teslim etmek.

1.1. yok et-:-*ti, -m*
Bana her kim vücūd isnād ederse zann-ı sāhīdir
Yok ettim *varlığı yok olmayan bir vāra verdim hep* **(Gazel 9/2)**

yok ol-:

1.) Var olmamak, bulunmamak; ***tas.*** Allah'ta yok olmak, fena makamına ulaşmak.

1.1. yok ol-:-*ma, -dan*
Zümre-i eshāb-ı dil ***yok olmadan*** *var olmadı*
Geç enāʾiyyetten istersen hayāt-ı cāvidān **(Gazel 232/6)**

yok olma-:

1.) Varlığı sonsuz ve daimi olmak, baki olmak (Allah için).

1.1. yok ol-:-*ma, -y, -an*
Bana her kim vücūd isnād ederse zann-ı sāhīdir
Yok ettim varlığı ***yok olmayan*** *bir vāra verdim hep* **(Gazel 9/2)**

yok yere:

1.) Hiçbir gereği ve sebebi olmadan, boşu boşuna.

1.1. yok yere:
Yoksa aslā hidmet-i devlette taksīr etmedim
Yok yere *etti bana tahmīl mesʾūliyeti* **(Kaside 37/66)**

yok yok:

1.) "Ne istersen var" anlamında kullanılan bir söz.

1.1. yok yok:
Sāye-i sāye-i Yezdānda senin çün ***yok yok***
Eyʿatā mahzeni ey merciʿ-i erbāb-ı kemāl **(Kaside 40/33)**

yokluk:

1.) Yok olma durumu, fakirlik; ***tas.*** Allah'ın varlık ve iradesi karşısında kendini yok bilme, fakr.

1.1. yokluk:
Fennīyā zīr-i felekte jāj-hādan çok ne var
Şu cihānda yokluk erbāb-ı maʿārif ***yokluğu*** **(Gazel 47/5)**

1.2. yoklukla:-*la*
Saʿdīyim Bektāşīyim ***yoklukla*** *erdim menzile*
Āsumān-ı mihr üʿirfānın meh-i garrāsıyım **(Kaside 35/11)**

1.3. yokluğu:-*u*
Fennīyā zīr-i felekte jāj-hādan çok ne var
Şu cihānda ***yokluk*** *erbāb-ı maʿārif yokluğu* **(Gazel 47/5)**

yoksa:

1.) Merak, tereddüt, ümit vb. duyguları ve düşünülen ihtimallerin dışındaki başka bir ihtimali belirtmek için kullanılır; acaba.

1.1. yoksa:
Yoksa *sevdāsını bir şūha mı takyīd etti*
Bu gamın aslı ne āzāde-serim noldu sana **(Gazel 1/6)**

1.2. yoksa:
Taşırız dilde gam-ı ʿaşkını birkaç senedir
Nāmımız ***yoksa*** *henüz hāric-i defterde midir***(Gazel 36/5)**

1.3. yoksa:
Nedir bu parlayış gökten mi indin ay mısın ***yoksa***
Nedir bu penbe ruhlar gül müsün gülşen misin kāfir **(Gazel 39/3)**

1.4. yoksa:
Nedir bu sahteʿiffet sahte ülfet sahte istiğnā
Selānikden mi geldin ***yoksa*** *Pārisden misin kāfir* **(Gazel 39/4)**

1.5. yoksa:
Bu vazʿ-ı nā-becā Fennī için ciddī midir ***yoksa***
Nedir bu ekşi yüz eğri nazar nīz-nem misin kāfir **(Gazel 39/13)**

1.6. yoksa:
Müstemiʿ yokken bu türlü hokkabazlıklar nedir
Niyyetin ***yoksa*** *kuru dīvan güldürmek midir* **(Gazel 54/4)**

1.7. yoksa:
Ey baht-ı siyeh hāki kuruttun mu ne yaptın
Tohm-ı emeli ***yoksa*** *çürüttün mü ne yaptın* **(Gazel 123/1)**

1.8. yoksa:
Unutup kāʾide-i hıfz-ı hukūku ***yoksa***
Sildiler mi bizi defterden ehıllā-yı vatan **(Gazel 165/6)**

2.) "Aksi takdirde, aksi hâlde" anlamında kullanılan bir bağlaç.

2.1. yoksa:
Gönül meʾyūs-ı vuslat olmasın āh etmesin ***yoksa***
ʿAvālim dehşetinden sarsılır kevn ü mekān titrer **(Gazel 40/8)**

2.2. yoksa:
Pehlivān-ı ʿaşk olan vermez ayağın destine
Yoksa *pek çok pehlivānı çarh-ı mīnā eskidir* **(Gazel 42/4)**

2.3. yoksa:
Yoksa *gāv-i mīşe benzer pā-resādan çok ne var*
Lezzet-i ʿaşka alıştırsın dimāğın merd olan **(Gazel 47/4)**

2.4. yoksa:
Büyük korku Hudā göstermesin gaflettedir ***yoksa***
Emīn ol ehl-i zikrin gāye-i hāli vahīm olmaz **(Gazel 68/6)**

2.5. yoksa:
Ona nefʿ-ı hakīkī devlet-i vaslındadır ***yoksa***
Ne kār etse kulun Fennī yine mağbūndur sensiz **(Gazel 75/7)**

2.6. yoksa:
Cihānın her huzūzātında bir gam-ı müstetir ***yoksa***
*Dehān-ı tıfla hıttān-ı felek her demʿasel vermez***(Gazel 79/2)**

2.7. yoksa:
Muhibb-i sādıkındır yār-ı gārın ***yoksa*** *ʿālemde*
Mürüvvetsiz vefāsız akrabā bīgāneden kalmaz **(Gazel 87/2)**

2.8. yoksa:
Lutf-ı Hakk yāver ola ***yoksa*** *ne mümkün Fennī*
Elem-i firkati tedbīr ile taʿdīl etmek **(Gazel 117/7)**

2.9. yoksa:

Eshāb-ı kerem vaʿdini etsin mi ferāmūş
*Erbāb-ı hüner **yoksa** aransın mı ne dersin* **(Gazel 122/9)**

2.10. yoksa:
*Necāt ister isen tut mürşidin dāmānını **yoksa***
Mukarrerdir helākin lücce-i isāma düşmüşsün **(Gazel 129/5)**

2.11. yoksa:
İhlās ile bir kāmile kıl ʿarz-ı dehālet
***Yoksa** iki ʿālemde selāmet bulamazsın* **(Gazel 132/10)**

2.12. yoksa:
*Gün gibi pertev-feşān ol **yoksa** ey necm-i emel*
İstemem bu şevk-ı şeb-tābāne makbūlüm değil **(Gazel 140/4)**

2.13. yoksa:
*Garaz vasfıla tenvīr-i dil ü cān etmedir **yoksa***
Senin takrīr-i evsāfında kāsırdır zebān Pīrim **(Gazel 142/5)**

2.14. yoksa:
Nazar-ı merhametinden beni mahrūm etme
***Yoksa** ben dīde-i cānımda nebāhat bulamam* **(Gazel 153/3)**

2.15. yoksa:
Şart-ı aʿzamdır güzellerde nezāket iltifāt
***Yoksa** dil vermem yanılmam sūret-i dīvāra ben* **(Gazel 168/5)**

2.16. yoksa:
*Şeyātīn müsteşārın olmamak īcāb eder **yoksa***
Bozulmaz ahd ü mīsākın karīnin ādem oldukça **(Gazel 200/6)**

2.17. yoksa:
***Yoksa** şaşar kalırsın kīl u makāl içinde*
Gel Pīre intisāb et efʿālini hesāb et **(Gazel 203/4)**

2.18. yoksa:
Sitāremden midir ben mi tesādüf etmedim bilmem
*Huzūr-ı kalb için **yoksa** felekde bir zamān yok mu* **(Gazel 216/3)**

2.19. yoksa:
*Tecāhül-pīşedir iğmāz eder bilmezlenir **yoksa***
Benim ahvāl-i diğer-gūnumu ol māh bilmez mi **(Gazel 234/2)**

2.20. yoksa:
*Der-i devlet-meʾābından ayırma **yoksa** hünkārım*
Kim eyler bir pula bu bende-i pür-cürmü istimlāk **(Kaside 15/8)**

2.21. yoksa:
Ey tabīb-i dil ü cān merhamet et çāre-res ol
***Yoksa** tahrīb edecek öldürecek yāre beni* **(Kaside 5/2)**

2.22. yoksa:
Hüsn-i istiʿmāline her elde istiʿdād yok
***Yoksa** tasvīr-i merāma müstaʿiddir her kalem* **(Kaside 24/8)**

2.23. yoksa:
Ser-te-ser ehl-i kalemdir hūşmendān-ı cihān
***Yoksa** gāve mandaya bār-gīre vermezler kalem* **(Kaside 24/25)**

2.24. yoksa:
Her gönül kaldıramaz nāz ü zülāl-i yāri
*Her bakan göz göremez **yoksa** cemāl-i yāri* **(Kaside 34/5)**

2.25. yoksa:
***Yoksa** aslā hidmet-i devlette taksīr etmedim*
Yok yere etti bana tahmīl mesʾūliyeti **(Kaside 37/66)**

2.26. yoksa:
ʿAynı olmuş ʿayn-ı insānīde pes insān-ı ʿayn
***Yoksa** yok hāriçte ol şūhun nazīr-i nazreti* **(Kaside 37/103)**

2.27. yoksa:
Ebr-i bārāndır olan devrinde ancak katre-rīz
***Yoksa** yoktur sāye-i ʿadlinde çeşm-i eşk-bār* **(Kaside 39/24)**

2.28. yoksa:
Bilemem sende mi yok şīme-i rahm-ı insāf
***Yoksa** ben mi değilim kābil-i feyz ü ikbāl* **(Kaside 40/6)**

2.29. yoksa:
Hünerin kesreti kesretti benim kıymetimi
***Yoksa** ben olmaz idim pençe-i mihnette esīr* **(Kaside 47/21)**

2.30. yoksa:
*Lutf edip baht-ı siyāhımla barıştır **yoksa***
Tāliʿimden bana bu hāl ile nefret geliyor **(Kaside 48/25**

2.31. yoksa:
Tahsīl-i kemāl eyle hakīkatte edīb ol
***Yoksa** bir şeref mi var sana ziyy-i üdebādan* **(Kaside 50/14)**

2.32. yoksa:
***Yoksa** cism ü cānımı bu yolda hāk etsem gerek*
Eylerim ʿafvin temennī ey Kerīm ü ey İlāh **(Tahmis 8/8)**

2.33. yoksa:
*Amān münkir misin **yoksa** kelām-ı Hakkı duymazsın*
Nedir bu milyoner oldun yine dünyāya doymazsın **(Müseddes 1/29)**

2.34. yoksa:
*Muhtāc-ı tabīb eylemesin **yoksa** İlāhım*
Ben yāreden ölsem de tedāvī ederim yok **(Müseddes 3/30)**

2.35. yoksa:
*Niçin āyet-i tenzīr okursun bana **yoksa***
Zāhid mutīʿ-i hükm-i irādet değil miyim **(Taştir 1/4)**

2.36. yoksa:
Yā İlāhī Kaʿbe-i maksūda īsāl et beni
***Yoksa** cism ü cānımı bu yolda hāk etsem gerek* **(Gazel 248/3)**

2.37. yoksa:
Hakʿāşıkına sabr u metānet verir şüphesiz
***Yoksa** olur muʾaşka muʿādil kibār-bār* **(Kıt'a 7/2)**

2.38. yoksa:
Saʿādet-mend odur kim tāliʿi kendüye yār olmuş
*Cihānda **yoksa** kim fazl u hünerle kāmkār olmuş* **(Müfret 3/1)**

2.39. yoksa:
Hikmeti var o kūt cān oldu süveydāda nihān
***Yoksa** zemīn ü āsumān ʿaşka karār-gāh olamaz* **(Gazel 67/3)**

2.40. yoksa:
*Kulun Fennīye Şāhım devlet-i vaslın gerek **yoksa***
Verilse ana karşı hıtta-i İran kabūl etmez **(Gazel 88/5)**

2.41. yoksa:
*Belin kırmak anın hançer be-dest olmakladır **yoksa***
Hatādır düşmen-i bed-hāha karşı ihtizāz etmek **(Gazel 112/3)**

2.42. yoksa:
Söyle maksat ne bu sūzişli gazelden Fennī
***Yoksa** zımnında bunun yāre şikāyet var mı* **(Gazel 227/6)**

2.43. yoksa:
Var mı hiçbir sevmeyen ʿālemde masnūʿātını
*Sen hemān Allahı sev **yoksa** sever Allah seni* **(Gazel 240/2)**

2.44. yoksa:

***Yoksa** şaşar kalırsın*
Kīl ü mekāl içinde **(Diğer 1/8)**

2.45. yoksa:
Yoktur zamānede sana bir benzer
*Şīrīn misin **yoksa** Leylā mısın sen* **(Diğer 2/2)**

yol:

1.) Bir yerden bir yere gitmek amacıyla içinden veya üzerinden geçilen yer, tarik, rah.

1.1. yolları:-*lar, -ı*
Doldurup camları dīde-i giryānım ile
*Hep süpürdüm suladım **yolları** müjgānım ile* **(Müsebba 2/16)**

2.) Gaye, uğur, maksat.

2.1. yolda:-*da*
Keşf-i esrār-ı hakīkat için uydum ʿakla
*Tākatim kalmadı bu **yolda** ya yandım kaldım* **(Gazel 150/5)**

2.2. yolda:-*da*
Yā İlāhī Kaʿbe-i maksūda īsāl et beni
*Yoksa cism ü cānımı bu **yolda** hāk etsem gerek* **(Gazel 248/3)**

2.3. yolda:-*da*
Sūret ü sīrette misli gelmedi gelmez yine
*Hānis olmaz bin yemin etse bu **yolda** ger kalem* **(Kaside 24/44)**

2.4. yolda:-*da*
*Yoksa cism ü cānımı bu **yolda** hāk etsem gerek*
Eylerim ʿafvin temennī ey Kerīm ü ey İlāh **(Tahmis 8/8)**

2.5. yolunda:-*un, -da*
*Sebāt etsin **yolunda** kat kat olsun cism-i bītābım*
Beni ʿirfān-sarāy-ı hazretinde nerdübān eyle **(Gazel 178/3)**

2.6. yolunda:-*un, -da*
*Tek ol mehin olaydım **yolunda** hāk-sārı*
Tenvīre yol bulaydım şu çeşm-i hīre-dārı **(Gazel 244/1)**

3.) Bir amaca erişmek için takip edilen yol, yöntem, usul, tarz, çare.

3.1. yoldan:-*dan*
*Giderler muttasıl bir gizli **yoldan** semt-i maksūda*
Fakat zāhirde bī-isr ü eserdir Nakşibendīler **(Kaside 36/2)**

3.2. yoldan:-*dan*
Vefā yolun tuttu sārbānımız
*Ayrılmaz o **yoldan** kārbānımız* **(Şarkı 8/3)**

3.2. yolu:-*u*
Seni tavsīfe kifāyet mi eder endīşem
***Yolu** var mı bir ufak havza sığar mı ʿummān* **(Kaside 45/47)**

3.5. yolu:-*u*
*ʿĀşık-ı dīdāra buldun gizli bir vuslat **yolu***
Tekye-i ʿaşka olup pīrāye bahş-ı maʿrifet **(Kaside 32/8)**

3.3. yolunu:-*u, -n, -u*
*Hakīkat **yolunu** ederiz taʾkīb*
Böyle ders almışız üstādımızdan **(Şarkı 3/8)**

yol bul-:

1.) Yol, yöntem bulmak; çare bulmak.

1.1. yol bul-:-*a, -y, -dı, -m*
Tek ol mehin olaydım yolunda hāk-sārı
*Tenvīre **yol bulaydım** şu çeşm-i hīre-dārı* **(Gazel 244/1)**

1.2. yol bul-:-*up*
*Müstakīmin mim ü tāsın ihtilāsa **yol bulup***
Etti gerçekten himāye hakk-ı meşhūriyeti **(Kaside 37/52)**

1.3. yol bul-:-*up*
Reʾy-i helālı o nisbette ki isterse eğer
*Āteş-i pembede bir **yol bulup** eyler ızmār* **(Kaside 43/10)**

yol git-:

1.) (Her yönden) yol olması.

1.1. yol git-:-*(e)r*
*Her taraftan **yol gider** mihmān-sarāy-ı vuslata*
Fennīyā ʿāşıklara münsed değildir sūy-ı dost **(Gazel 13/5)**

yol göster-:

1.) Kılavuzluk, rehberlik etmek; yol bilmeyene yol tarif etmek, anlatmak.

1.1. yol göster-:-*ecek*
Agreb bu kiʿ azmettiğim işten haberim yok
*Esʾab bu ki **yol gösterecek** rāh-berim yok* **(Müseddes 3/3)**

yola gel-:

1.) (Birinin) ters tutumunu düzeltmek (Aksoy, 1976: 948).

1.1. yola gel-:
***Yola gel** dāʾire-i pīre yanaş ey zāhid*
Sonra mermi dokunur kalma siperden hāric **(Gazel 18/2)**

yoldaş eyle-:

1.) Yol arkadaşı, dost olmak.

1.1. yoldaş eyle-:
*Nūr-ı irfān ile īkān ile **yoldaş eyle***
Yalnız yollama yā Rabʿ adem-ābāda beni **(Gazel 223/5)**

yolla-:

1.) Göndermek.

1.1. yollama:-*ma*
Nūr-ı irfān ile īkān ile yoldaş eyle
*Yalnız **yollama** yā Rabʿ adem-ābāda beni* **(Gazel 223/5)**

yolu düş-:

1.) Bir yerden geçmesi gerekmek, yolu üzerinde olmak.

1.1. yolu düş-:-*(e)r, -se*
Bin özr ü tevāzū ile kılʿ arz-ı tahiyyāt
*Ey nāme **yolun** menzil-i cānāna **düşerse*** **(Gazel 202/7)**

yoluna:

1.) Uğruna, uğrunda; amacıyla.

1.1. yoluna:
*Hüsn-i hizmet **yoluna** eyledim ifnā-yı vücūd*
Düşmedi semt-i terakkiye tarīkim elʾān **(Kaside 45/12)**

yoluna cān ver-:

1.) Bir uğurda canını feda etmek.

1.1. yoluna cān ver-:-*me, -y, -e*
***Yoluna cān vermeye** hāzır gürūh-ı ʿāşıkān*
İhtiyār-ı külfete hācet bırakmaz bir zamān **(Tahmis 2/4)**

yol(un)a git-:

1.) Yoluna devam etmek; ***mec.*** Aldırış etmemek.

1.1. yol(un)a git-:-*(e)r*

Köpeğin ʿavʿavasından buluta var mı keder
Kārbān bakmaz itin ürdüğüne ***yola gider*** **(Müsemmen 1/6)**

yolunda terk-i ser et-:

1.) Uğruna başını feda etmek, can vermek.

1.1. yolunda terk-i ser et-:*-sin*
Ol Pādişāh-ı muhterem hem zī-ʿatā hem zī-kerem
Fehm eylesin kadrin ümem ***etsin yolunda terk-i ser*** **(Tarih 16/6)**

yolu(nu) kayb eyle-:

1.) Yolunu kaybetmek; yanlış bir yolda, durumda olmak.

1.1. yolu(nu) kayb eyle-:*-miş*
İşittim sūfiyā sen ***bir*** *hayāl-i hāma düşmüşsün*
Yolu kayb eylemiş *de kayd-ı neng ü nāme düşmüşsün* **(Gazel 129/1)**

yol(unu) şaşır-:

1.) Gideceği yolu bilemeyip yanlış yola girmek; doğru yoldan ayrılmak, kötü yola sapmak.

1.1. yol(unu) şaşır-:*-an*
Yol şaşıran *Hakkı bulan fırka fırkadır*
Mürde-dilān zinde-dilān başka başkadır **(Gazel 64/6)**

yolun(u) tut-:

1.) Bir yere doğru gitmeye başlamak; bir yöne yönelmek.

1.1. yolun(u) tut-:*-tu*
Vefā ***yolun tuttu*** *sārbānımız*
Ayrılmaz o yoldan kārbānımız **(Şarkı 8/3)**

yolunu tut-:

1.) Bir yere doğru gitmeye başlamak; bir yöne yönelmek; ***mec.*** Benimsemek, gereğini yerine getirmek.

1.1. yolunu tut-:*-mak, -tır*
Sanki tevsīʿ-i maʿīşet ***yolunu tutmaktır***
Dem-be-dem nefsimizi vakf-ı ʿazāb ettiğimiz **(Gazel 73/6)**

yoluyla:

1.) "aracılığıyla" anlamında bir zarf.

1.1. yoluyla:
Dāʾimā fikrim ***yoluyla*** *hizmete masrūf iken*
Pek açık gadrettiler ümīd-i istikbālime **(Muhammes 4/22)**

yor-:

1.) Yorgun duruma getirmek; sıkıntıya sokmak, üzmek.

1.1. yordu:*-du*
Fennī-yi bīçāreyi ***yordu*** *hayāl-i hām ile*
Ey dil-i dīvāne artık imtisāl etmem sana **(Gazel 3/5)**

yorul-:

1.) Yorgun duruma gelmek.

1.1. yorulmak:*-mak*
Yuvarlanmak ***yorulmak*** *bir şereftir hāk-i rāhına*
Gelir mi hātıra kayd-ı metāʿib yā Resūlallah **(Kaside 16/3)**

Yozgat:

1.) İç Anadolu'nun merkezinde bulunan bir il (şair Fennî'nin memleketi).

1.1. Yozgata:*-a*
Üdebā mecmaʿına hiç yakışır mı hırvāt
Sen sen ol bir daha ***Yozgata*** *ayağın basma* **(Gazel 12/6)**

Yozgatlı:

1.) Memleketi Yozgat olan kimse (Ayaş'ta kadı olan Yozgatlı Mustafa Efendi).

1.1. Yozgatlı:
Gitti ***Yozgatlı*** *Ayaşta Nāʾib-i Şerʿī iken*
Rüzgār etti anın da harman-ı ʿömrün hebā **(Tarih 12/2)**

yüklen-:

1.) Bir şeyi yapmayı kabul etmek, sorumluluğunu üstüne almak.

1.1. yüklenme:*-me*
Yakışmaz hāb-ı gaflet sālikān-ı ʿaşka bīdār ol
Metāʿ-ı dehri çok ***yüklenme*** *rācilsin sebük-bār ol* **(Müseddes 1/4)**

yükseğe çık-:

1.) Belirli bir yere göre daha yukarıda bulunmak; derece veya makam bakımından üstün olmak.

1.1. yükseğe çık-:*-mak, -la*
Mesned-i ʿālī-meziyyet-bahş olur mu cāhile
Esb olur mu ***yükseğe çıkmakla*** *bir har yavrusu* **(Gazel 241/5)**

yüksek:

1.) Daha fazla olma durumu; çok fazla.

1.1. yükseklere:*-ler, -e*
Daha ***yükseklere*** *ʿatf-ı tamaʿ ʿayn-i cināyettir*
Seni bu ihtirāsa sevk eden bilmem ne hālettir **(Müseddes 1/14)**

yüksekten uç-:

1.) Gökyüzünde yükseklerde dolaşmak; ***mec.*** Çok abartmak.

1.1. yüksekten uç-:*-(a)r, -mış*
Sabr eyle gönül şimdilik el ermez o yāre
Şehbāz-ı hayālim gibi ***yüksekten uçarmış*** **(Gazel 92/5)**

yüksel-:

1.) Unvan, rütbe vb. ilerlemek.

1.1. yükselecek:*-ecek*
Ne zamānlar girecek destime dāmān-ı emel
Ne zamān ***yükselecek*** *pāye-i ʿirfānım ʿaceb* **(Kaside 6/9)**

yümn-i kadem:

1.) Ayağın uğuru, bereketi.

1.1. yümn-i kadem:*-in*
Taʿyīn-i makām eylerim ey şūh serimde
Yümn-i kademin *külbe-i ahzāna düşerse* **(Gazel 202/2)**

yümn-i kudūm-i yār:

1.) Sevgilinin uğurlu gelişi.

1.1. yümn-i kudūm-i yār:*-den*
Kalırsa bezmimiz ***yümn-i kudūm-i yārden*** *hālī*
Rakībin makdem-i şūmiyle bārī olmayız meşʾūm **(Gazel 242/3)**

yümn-i teşrīf:

1.) Gelişinin uğuru (Ankara valisi Cevad Bey için).

1.1. yümn-i teşrīf:*-in*
Āsafā sen gideli sevinmişti şemʿ-i kulūb
Yümn-i teşrīfin *ile şevk ü şetāret geliyor* **(Kaside 48/16)**

1.2. yümn-i teşrīf:*-(i)n, -le*
Açılsın ***yümn-i teşrīfinle*** *bu şeb subh-ı ikbālim*
Keremkārım nigārım dilşikārım şīve-kārım gel **(Müsebba 3/10)**

yurduna koy-:

1.) Bir konumu, bir vasfı taşımaya layık görmek.

1.1. yurduna koy-:-*ma, -sın*
Nedīm-i kadīmin o şūh-ı zībā
*Bīgāne **yurduna koymasın** aslā* **(Şarkı 8/11)**

yüreğe kan otur-:

1.) Bir durum veya olay karşısında çok fazla üzüntü duymak.

1.1. yüreğe kan otur-:-*(u)r*
Bir emelde var ise menn ü müdārā kokusu
*Laʿnet olsun **yüreğe kan oturur** misk olsa* **(Gazel 238/7)**

yüreği titre-:

1.) Duygulanmak; endişe, korku duymak.

1.1. yüreği titre-:-*(e)r*
***Yüreğim titrer** ayak bassam eğer dergehine*
Hāne-i vuslatı dārü'l-halecān etti o şūh **(Gazel 20/3)**

yürek:

1.) Gönül, kalp, dil.

1.1. yürekde:-*de*
Nasıl sabreylesin ʿāşık husūsā ʿāşık-ı sādık
*Ki eyler sūziş-i hasret **yürekde** şemʿalar īcād* **(Gazel 21/2)**

1.2. yürekde:-*de*
Ah ü feryād eyleyip halka duyurmak iş değil
*Āteş-i ʿaşkı **yürekde** setr ü ihfādır hüner* **(Gazel 51/2)**

1.3. yürekde:-*de*
Kuvvet-i servetle kişi Haydar-ı Kerrār olamaz
*Gizli gerek anın işi sakla **yürekde** sūzişi* **(Gazel 74/4)**

1.4. yürekde:-*de*
İstimālet etmeden harf atma her meh-pāreye
*Her **yürekde** ʿātıfet her yerde ʿādet bir değil* **(Gazel 139/5)**

1.5. yürekde:-*de*
***Yürekde** saklı gezdir ʿaşkı gerçek merd isen*
Fennī Hünerver pehlivān ol penbede nārı nihān eyle **(Gazel 178/6)**

1.6. yüreğim:-*(i)m*
*Olsun **yüreğim** pertev-i ʿaşkınla münevver*
Senden beni bir sāniye dūr eyleme yā Rab **(Kaside 13/6)**

yürek(i) yerinden oyna-:

1.) Birdenbire heyecanlanmak veya korkmak.

1.1. yürek(i) yerinden oyna-:-*r*
Hikāyet eylesem derd-i dili yāra dehān titrer
***Yürek oynar yerinden** cism-i bī-tāb ü tüvān titrer* **(Gazel 40/1)**

yüreklendir-:

1.) Cesaret vermek, cesaretlendirmek.

1.1. yüreklendirmiş:-*miş*
*Seni zannım bana ağyār **yüreklendirmiş***
Eskiden böyle değildin ciğerim noldu sana **(Gazel 1/2)**

yürekler oyna-:

1.) Yürekleri yerinden oynatmak; birdenbire heyecanlanmak veya korkmak.

1.1. yürekler oyna-:-*sın*
*Gösterince sīne-i sāfın **yürekler oynasın***
ʿAklı sersem etsin açtıkça ruh-ı zībāsını **(Gazel 219/4)**

yürekler yārele-:

1.) Gönüller yakmak; âşık etmek.

1.1. yürekler yārele-:-*r*
Büyür de sell-i seyf-i ebruvān eylersen ey āfet
***Yürekler yāreler** cellād olursun böyle kalmazsın* **(Gazel 126/4)**

yürekde fer taşı-:

1.) Gönlünde aydınlık, kuvvet bulunmak; güçü, kuvvetli olmak.

1.1. yürekde fer taşı-:-*te*
Sīne-i sīmīnin açmış ol perī-peyker yine
*Ādem ol da sen buna karşı **yürekde fer taşı*** **(Gazel 225/4)**

yürek-yāra:

1.) Yaralı gönül.

1.1. yürek-yāra:
*Gönül müstağrak-i deryā-yı hayrettir **yürek-yāra***
Dehālet eyledim ancak Rasūl-i merhamet-kāra **(Müseddes 2/5)**

yurt:

1.) Vatan, memleket; yer, diyar.

1.1. yurdun:-*(u)n*
Sen eski feleksin bilirim çok düzenin var
*Zengicek mi **yurdun** uyuttun mu ne yaptın* **(Gazel 123/5)**

1. yurdunda:-*u, -n, -da*
*Ki bir handān **yurdunda** bir tek fidān idi*
Akārib ü ahbābı nasıl mātem etmesin **(Tarih 14/4)**

yürü-:

1.) Adım atarak ilerlemek, gitmek.

1.1. yürü:
***Yürü** çāk-i girībān ile pīr-āhen gibi evvel*
O şūh-ı penbe cisme bī-tekellüf vuslat istersen **(Gazel 246/5)**

1.2. yürü:
Yeter oldu fenā bağında nālāne
***Yürü** bülbül yürü dost ellerine* **(Müfret 31/1)**

1.3. yürü:
Yeter oldu fenā bağında nālāne
*Yürü bülbül **yürü** dost ellerine* **(Müfret 31/1)**

1.4. yürüsün:-*sün*
*Hele bir kerre nezāketle salınsın **yürüsün***
Ne kıyāmet kopacak serv-i hırāmānım için **(Gazel 163/3)**

2.) (Kadeh için) Bulunmak, kullanılmak, devretmek; meşhur olmak, bilinmek.

2.1. yürümez:-*mez*
Mine'l-ezel mest-i cām-ı elestiz
*Cām-ı Cem **yürümez** meyhānemizde* **(Şarkı 6/8)**

yüsr ü gınā:

1.) Zenginlik.

1.1. yüsr ü gınā:-*dan*
Evlād-ı beşer rāhat-ı servet ararken
*Minnet yetişir fāriğ olur **yüsr ü gınādan*** **(Kaside 50/5)**

Yūsuf:

1.) Güzelliğiyle meşhur Hz. Yusuf.

1.1. Yūsuf:
Perde-i zülfünü kaldırsa cemālinden eğer
*Pertev-i hüsn-i cihān-sūzuna **Yūsuf** bāş eğer* **(Kaside 34/7)**

1.2. Yūsuf:
*Sāde **Yūsuf** mu hep ebnā-yı beşer sīne döğer*
Kendi rahm etmiş ola ʿāşık-ı nā-kāma meğer **(Kaside 34/8)**

Yūsuf ol-:

1.) Hz. Yusuf Peygamber gibi (nurlu ve güzel yüzlü) olmak .

1.1. Yūsuf ol-:-*du*
Atalı kaʿr-çe gurbete ihvān-ı kirām
***Yūsuf oldu** gözüme çehre-i garrā-yı vatan* **(Gazel 165/2)**

Yūsuf-āsā:

1.) Hz. Yusuf Peygamber gibi.

1.1. Yūsuf-āsā:
Vurmamışken el Züleyhā-yı zamānın zeyline
***Yūsuf-āsā** sicne düşmüş iftirālar görmüşüz* **(Gazel 78/2)**

Yūsuf-ı gül-i pīrhen:

1.) Hz. Yusuf'un gömleğinin gülü (Hz. Yakup'un gözlerinin açılmasına vesile olan gömlek).

1.1. Yūsuf-ı gül-i pīrhen:
*ʿAzīzim Mısr-ı dilde **Yūsuf-ı gül-i pīrhensin** sen*
Beni Yaʿkūb-veş nālān eden sīmīn-i bedensin sen **(Gazel 247/1)**

yut-:

1.) Ağızda bulunan bir şeyi yutağa geçirmek; haksız olarak kendine mal etmek, zorbalıkla elinden almak.

1.1. yutmak:-*mak*
*Kāʾinātı **yutmak** ister sığsa ger hulkūmuna*
Āhiret gūyā meseldir tālib-i dünyā için **(Gazel 172/3)**

1.2. yuttun:-*tu, -n*
Ey kahbe felek bārī işin aslını söyle
*Seyyāre-i ikbālimi **yuttun** mu ne yaptın* **(Gazel 123/3)**

2.) Dayanıp sesini çıkarmamak, katlanmak.

2.1. yutarsın:-*(a)r, -sın*
*Sūfī işidirsen beni maʿzūr tutarsın Tevbīhi **yutarsın***
Yağmaya veren ʿaklımı şu zemzeme-zendir Karşımda gezendir
(Müstezad 3/2)

yuva:

1.) Mesken, hane, ev; yurt.

1.1. yuvayı:-*y, -ı*
***Yuvayı** kızdır evvelce āteştir kendine bend et*
Soğukluk mevkiʿinde yār ile kerem-i ülfet istersen **(Gazel 246/6)**

yuvarlan-:

1.) Kendi üzerinde döne döne hareket etmek; düşmek, devrilmek.

1.1. yuvarlanmak:-*mak*
***Yuvarlanmak** yorulmak bir şereftir hāk-i rāhına*
Gelir mi hātıra kayd-ı metāʿib yā Resūlallah **(Kaside 16/3)**

yüz:

1.) Başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm; sima, çehre, surat.

1.1. yüz:
Zemm ü takbīh ile hiç kimse siyāh eyleyemez
*İstikāmetle ağarmış ola bir **yüz** ki anı* **(Gazel 85/3)**

1.2. yüzlerimi:-*ler, -im, -i*
*Zīr-i akdāmına vazʿ etmek için **yüzlerimi***
Reh-i teşrīfine vakfettim iki gözlerimi **(Müsebba 2/22)**

1.3. yüzü:-*ü*
Āteş-i ʿaşkınla yandım eylerim efgān vāh
*Vuslatın arzū ederler ʿāşıkān ey **yüzü** māh* **(Tahmis 8/11)**

1.4. yüzüme:-*(ü)m, -e*
*Nazar-ı şefkat ile baktı o meh-rū **yüzüme***
Uyanıp şemʿ-i ümīdim lemeʿān etti yine **(Gazel 190/2)**

1.5. yüzünden:-*(ü)n, -den*
*Gözünde nem **yüzünden** ʿāşıkın āsār-ı gam gitmez*
Serinden sarsar-ı sevdā derūnundan elem gitmez **(Gazel 81/1)**

1.6. yüzünden:-*(ü)n, -den*
Kendimi dīvāne meşreb sözlerim efsāne tut
*Tālib ammā āşinālar bir **yüzünden** öpmeğe* **(Tahmis 5/13)**

1.7. yüzünden:-*(ü)n, -den*
*Kāʾil olmaz dilrübālar bir **yüzünden** öpmeğe*
Çekti Fennī çok ezālar bir yüzünden öpmeğe **(Tahmis 5/14)**

1.8. yüzünden:-*(ü)n, -den*
Kāʾil olmaz dilrübālar bir yüzünden öpmeğe
*Çekti Fennī çok ezālar bir **yüzünden** öpmeğe* **(Tahmis 5/14)**

1.9. yüzünden:-*(ü)n, -den*
*Niyyet etmiş mübtelālar bir **yüzünden** öpmeğe*
Dil uzatma Midhatā ol bahsi sen bir yāne tut **(Tahmis 5/15)**

1.10. yüzüne:-*ü, -n, -e*
Cebhesinde ediyor nūr-ı sabāhat lemeʿān
*Kim bakarsa **yüzüne** hayr ü beşāret geliyor* **(Kaside 48/32)**

1.11. yüzünü:-*(ü)n, -ü*
*Görsem **yüzünü** ahz-ı füyūz-ı seher etsem*
Erken uyanıp kūyunaʿazm-i sefer etsem **(Gazel 149/1)**

1.12. yüzün:-*ü, -n(ü)*
*Beni menʿ etme gücenme **yüzün** okşamadan*
ʿĀdet olmuş ʿurefā elde taşırlar çiçeği **(Gazel 229/3)**

1.13. yüzünü:-*ü, -n, -ü*
O nedir kim edemez kimseye ʿarz-ı endām
***Yüzünü** görmek için fāʿide vermez akdām* **(Muamma 1/1)**

2.) "Yüz (100)" sayı sıfatı.

2.1. yüz:
Doymayız hānede üçyüz senelik zād olsa
*ʿÖmrümüz müddetinin en çoğu **yüz** kaç yıl iken* **(Gazel 196/4)**

yüz bin:

1.) "Yüz bin" sayı sıfatı; pek çok, çok fazla.

1.1. yüz bin:
Eyle Fennīyi dahi imdād u irşādınla şād
*Var senin **yüz bin** çerāğ-ı himmetin ʿālem bilir* **(Kaside 27/13)**

1.2. yüz bin:
Bilmem ne yapsam ben seni kıldın siyeh-rū sen beni
*Ettin behey hāʾin denī **yüzbin** meʿāsī irtikāb* **(Kaside 20/2)**

yüz bin kerre:

1.) Yüz bin defa, çok kez.

1.1. yüz bin kerre:
Merhamet gelmez dil-i aʿdāya istirhām ile
Sükker olmaz zehri ***yüzbin kerre*** *taktīr eylesen* **(Gazel 130/2)**

yüz bin renge gir-:

1.) Pek çok renkte, şekilde olmak; farklı özellikler göstermek.

1.1. yüz bin renge gir-:*-se*
Hāk ***yüz bin renge girse*** *iʿtilā eyler havā*
Gālibiyet dāʿimā nermi-i mahviyyettedir **(Müfret 27/1)**

yüz bul-:

1.) İlgi ve yakınlık görmek.

1.1. yüz bul-:*-up*
Yüz bulup *da zülf-i miskīnin dağıttıkça sabā*
Āteşe atsın felekler ʿanber-i sārāsını **(Gazel 219/8)**

yüz eğrisi:

1.) Yüzün yandan görünmesi, tam görünmemesi (sevgili için).

1.1. yüz eğrisi:
Bana ***yüz eğrisi*** *izhār edip deʿahd-i sābıkda*
Güler oynar mısın ellerle hālā şen misin kāfir **(Gazel 39/8)**

yüz kārası/ yüz kāresi:

1.) Yüz karası; utanılacak bir durum veya şey; günah.

1.1. yüz kārası:
Pādişāhım ***yüzümün kārası*** *çoktur bilirim*
Yüzüme urma gülünç eyleme ağyāre beni **(Kaside 5/3)**

1.1. yüz kāresi:*-n, -i*
Yüzüme urma ***yüzüm kāresini*** *merhamet et*
Rūz-ı mahşerde gülünç eyleme hussāda beni **(Gazel 223/7)**

1.1. yüzün kāresi:*-n, -e*
Bakma ***yüzünün kāresine*** *eyleme tahcīl*
Şermende-i her sū-i sevābıktır efendim **(Kaside 18/7)**

yüz sür-:

1.) Kutsal veya saygın kimsenin huzuruna çıkarken ayağına doğru eğilmek, saygı göstermek; aşırı sevgiyi ve bağlılığı göstermek için yere eğilmek, yere kapanmak. Yanında, huzurunda bulunmak.

1.1. yüz sür-:
Bi't-tezellül hāki-pāy-i Pīre ***yüz sür*** *mā gibi*
İʿtilā-yı kadr ise maksūd eğer tūbā gibi **(Gazel 233/1)**

1.2. yüz sür-:
Hāk-i dergāhına ***yüz sür*** *işini altun et*
Kimyādır dil-i müsterşid için sohbet-i Pīr **(Kaside 33/3)**

1.3. yüz sür-:
Gözün aç āsitān-ı yāre ***yüz sür*** *her seher ey dil*
Felekte pāye-i hurşīd-veşʿulviyyet istersen **(Gazel 246/3)**

1.4. yüz sür-:*-en*
Sarılan dāmen-i ihsānına olmaz meʾyūs
Yüz süren *dergeh-i inʿāmına kalmaz nāçār* **(Kaside 43/28)**

1.5. yüz sür-:*-en, -ler*
Zīver-i ser-nāme-i ʿirfān olur tuğra gibi
Yüz sürenler *hāk-i Dergāh-ı Cenāb-ı Ahmede* **(Gazel 233/10)**

1.6. yüz sür-:*-(e)r*
Gönül ***yüz sürer*** *her hatvede hāk-i pāyine*
Ne şey var ki hükm-i tīneti fāʿil olmasın **(Gazel 164/4)**

1.7. yüz sür-:*-(e)r, -iz*
Kūy-i yāra gideriz Cennet-i aʿlāya bedel
Pāyine ***yüz süreriz*** *Kaʿbe-i ʿUlyāya bedel* **(Gazel 141/1)**

1.8. yüz sür-:*-(e)r, -iz*
Yüz süreriz *Pīrin hāk-i rāhına*
Böyle gördük eb ü ecdādımızdan **(Şarkı 3/4)**

1.9. yüz sür-:*-(e)r, -se*
Muhakkak feyz alır kim ***yüz sürerse*** *bu feyzgāha*
Mürāʿat-ı edeb şartıyla gel Nābī bu dergāha **(Tahmis 1/12)**

1.10. yüz sür-:*-dük*
Hāk-i pāy-ı yāre ***yüz sürdük*** *muhakkak Fennīyā*
Pür meserretsin yine gāyet cilālı gözlerin **(Gazel 125/8)**

1.11. yüz sür-:*-me, -de*
Beni menʿ etmeyin ***yüz sürmede*** *hāk-i der-i yāre*
Ki çeşm-i hūn-feşān hasretim bir tūtiyā görsün **(Gazel 160/3)**

1.12. yüz sür-:*-me, -dir*
Havza-i lutfuna cān atmadır iʿlā-yı emel
Dergeh-i fazlına ***yüz sürmedir*** *aksā-yı ümīd* **(Kaside 46/18)**

1.13. yüz sür-:*-mek*
Gubār-ı rāhine ***yüz sürmek*** *ister gerçi dil ammā*
Beni bu maksadımdan dūr eden buʿd-ı merāhildir **(Kaside 38/34)**

1.14. yüz sür-: *-mek*
Āsitān-ı mührüne ***yüz sürmek*** *ister māh-tāb*
Āfitāb vechine meh-rūlar eyler ser-fürū **(Gazel 176/4)**

1.15. yüz sür-:*-mek, -e*
Yüz sürmeğe *dergāhına kerrūbiyān eyler şitāb*
Dildādedir Allahına canlar fedādır rāhına **(Kaside 20/8)**

1.16. yüz sür-:*-mek, -le*
Pāyına her lāhza ***yüz sürmekle*** *eyler iftihār*
Öyle Şāhen-şāh-ı hikmet-āşinā kim her hakīm **(Kaside 39/3)**

1.17. yüz sür-:*-üp*
Yüz sürüp *her lāhza lāhūtīlerin akdāmına*
Hāk-i dehlīz-i ulü'l-ʿİrfān olaydım kāşki **(Gazel 235/2)**

yüz tut-:

1.) Bir şey, olmak üzere bulunmak.

1.1. yüz tut-:*-tu*
İştiʿāl etmeğe ***yüz tuttu*** *sevād-ı rīşim*
Hayt-ı ebyaz gibi ekser yerine düştü nişān **(Kaside 45/6)**

yüz ver-:

1.) İlgi, yakınlık göstermek; önemsemek.

1.1. yüz ver-:*-ip*
Felek bir ***yüz verip*** *göstermedi āsār-ı handānı*
Nedir bu müstemend-i ʿācizin bilmem ki isyānı **(Muhammes 1/21)**

yüz verme-:

1.) İlgi, yakınlık göstermemek; önemsememek.

1.1. yüz verme-:*-di*
Çekerim bār-ı gamı böyle otuz kırk senedir
Bana ***yüz vermedi*** *güldürmedi hālā devrān* **(Kaside 45/13)**

yüzde otuzbeş:

1.) Ederinden fazla bir maliyetle alışveriş, ticaret yapmak.

1.1. yüzde otuzbeş:*-le*
ʿAle'l-ʿāde temettüʿ gerçi şerʿī bir ticārettir
Fakat ***yüzde otuzbeşle*** *alıp satmak rezālettir* **(Müseddes 1/13)**

yüzde yüz:

1.) Tam olarak, kesinlikle.

1.1. yüzde yüz:
Yüzde yüz *vardır ümīdim ki acır bendesine*
Nār-ı yeʾsile yanan kalbime serper selsāl **(Kaside 40/52)**

yüzden götür-:

1.) Yüzün görünmesini engelleyen peçe veya bir örtüyü yüzü göstermek için kaldırmak.

1.1. yüzden götür-:
Kerem kıl merhamet kıl çāre-sāz ol derd-i hicrāna
Götür yüzden *nikābı hīre-bahş ol mihr-i tābāne* **(Müsebba 3/13)**

yüze çık-:

1.) Belli olmak, açığa çıkmak, belirmek; şımarmak.

1.1. yüze çık-:*-(a)r*
Ab-ı rūdur o senin sehv ile ebrū dediğin
Yüze *anınla* ***çıkar*** *işte o meh-rū dediğin* **(Gazel 118/1)**

yüzü ak alnı açık ol-:

1.) Utanılacak hiçbir işi olmayan, dürüst ve tertemiz.

1.1. yüzü ak alnı açık ol-:*-malı*
Olur olmaz meh-i bī-ʿismete meh-rū denmez
Yüzü ak alnı açık olmalı *meh-rū dediğin* **(Gazel 118/2)**

yüzü kāra:

1.) Utanacak bir durumu olan (kimse); günahkâr.

1.1. yüzüm kāra:
Sayılmaz seyyiʾātım defterim kāra ***yüzüm kāra***
Bilir mecmūʿunu Rabbim mecālim yoktur inkāra **(Müseddes 2/4)**

yüzü kara çık-:

1.) (Beyaz mektup sayfasının) üzerinde/yüzünde kara yazı bulunması; ***mec.*** Mahcup olmak, utanmak.

1.1. yüzü kara çık-:*-(a)r*
Korkarım sonra ***yüzün kara çıkar*** *nāme gibi*
Gözümün nūru amān olma sakın zü'l-vecheyn **(Gazel 237/5)**

yüzüme (v)ur-:

1.) Yüzüne vurmak, çarpmak; ayıplayarak kusurunu yüzüne söylemek.

1.1. yüzüme ur-:*-ma*
Yüzüme urma *yüzüm kāresini merhamet et*
Rūz-ı mahşerde gülünç eyleme hussāda beni **(Gazel 223/7)**

yüzünden:

1.) "Sebebiyle, vesilesiyle, aracılığıyla, -den dolayı" anlamlarına gelen bir ifade.

1.1. yüzünden:
Yüzünden *çok ekābir nāʾil oldu feyz-i cāvide*
O Pīr-i muhteşem seccāde-pīrā-yı velāyettir **(Kaside 30/3)**

1.2. yüzünden:
Yüzünden *feyz-yāb oldu nice zāt*
Ona meftūndur fazl u füyūzāt **(Kaside 31/9)**

yüzünden al-:

1.) Yüzünden çekmek, kaldırmak.

1.1. yüzünden al-:*-sa*
Bürkaʿ-ı nāzı eğer ***alsa yüzünden*** *dildār*
Kamaşır pertev-i mehtāb-ı ruhundan ebsār **(Kaside 43/30)**

yüzüne doyası bakma-:

1.) Yüzüne bakmaya doymamak; sevgisine doymamak.

1.1. yüzüne doyası bakma-:*-dı, m*
Doyası bakmadım *ey lāle-ʿizārım* ***yüzüne***
Bana bu hāleti bir dāğ-ı derūn etti felek **(Gazel 111/5)**

yüzü(n)e gel-:

1.) Yüzüne getirmek, yüzüne vurmak; ayıplayarak kusurunu yüzüne söylemek.

1.1. yüzü(n)e gel-:*-me*
Gönül āzürde husūsiyle bıdāʿam noksān
Yüzüme gelme *hatīʾātımı lutfen ʿafvet* **(Kaside 45/48)**

yüzüne karşı:

1.) Bir kimsenin kendi önünde ve ondan çekinmeden.

1.1. yüzüne karşı:
Sil dedim cürmünü Fennī kuluyun defterden
Yüzüne karşı *otur yād ü hesāb et mi dedim* **(Gazel 146/8)**

yüzü(n)e (v)ur-:

1.) Yüzüne vurmak; ayıplayarak kusurunu yüzüne söylemek.

1.1. yüzü(n)e (v)ur-:*-ma*
Pādişāhım yüzümün kārası çoktur bilirim
Yüzüme urma *gülünç eyleme ağyāre beni* **(Kaside 5/3)**

yüzünü karala-:

1.) (Kalemin) sayfa yüzünü karalaması; ***mec.*** Mahcup etmek, utandırmak.

1.1. yüzünü karala-:*-r*
Hazer et bir yere kesretle girip çıkmaktan
Karalar yüzünü *sonra yazık hāme gibi* **(Gazel 237/6)**

Z

zād:

1.) Azık, yiyecek, rızık.

1.1. zādını:-*ın, -i*
Zādını *vakt ü zamān ile tedārik edegör*
Ebedī besleyemez çünkü bu vīrāne seni **(Gazel 230/2)**

zād ol-:

1.) Yiyecek bulunmak.

1.1. zād ol-:-*sa*
Doymayız hānede üçyüz senelik ***zād olsa***
ʿÖmrümüz müddetinin en çoğu yüz kaç yıl iken **(Gazel 196/4)**

zād-ı kalīl:

1.) Az yiyecek, azık, rızık.

1.1. zād-ı kalīl:
Yetişir mi ʿulemā-zādelere ***zād-ı kalīl***
Yakışır mı fuzalā kıtʿasına saff-ı niʿāl **(Kaside 40/5)**

zaʿf:

1.) Zayıflık, güçsüzlük, düşkünlük.

1.1. zaʿf:
Rīşime bakma beni ***zaʿf*** *ile ithām etme*
Himmet-i Pīr ile pür tāb u tüvāndır kalemim **(Gazel 152/7)**

1.2. zaʿf:
Zümre-i tāgīye-i dehrile oldu hempā
Tāliʿim eyledi ***zaʿf*** *ile berāber tuğyān* **(Kaside 45/8)**

zaʿf u tüvān:

1.) Güçsüzlük ve güç.

1.1. zaʿf u tüvān:
Pīr ü civān ***zaʿf u tüvān*** *başka başkadır*
Bād-ı vezān vakt-i hazān başka başkadır **(Gazel 64/1)**

zaʿf-ı ten:

1.) Bedenin zayıflığı, kuvvetsizliği.

1.1. zaʿf-ı ten:-*(i)m, -le*
Yaktın beni āteşlere bu ***zaʿf-ı tenimle*** *Derdin ne benimle*
Ahen değil ey şūh-cefā-cū bu da tendir Bī-şerr ü fitendir
(Müstezad 3/5)

zāğ:

1.) Karga;

1.1. zāğ: (***mec.*** Rakip)
Açarım ʿavdet için şehper-i istiʿcāli
Kekliğim kuzgun ile ***zāğ*** *ile pervāz etme* **(Gazel 189/4)**

1.2. zāğ:
Kadri olmaz idi ***zāğ*** *olmasa murg-i seherin*
İns-i nādāndadır ehl-i kemālin sırrı **(Tarih 8/6)**

zāhid:

1.) Zahit; dinin yasak ettiği şeylerden sakınıp buyurduklarını yerine getiren kimsedir. Klasik Türk şiirinde ise bu anlamının yanı sıra "Çok dindar olup irfanı olmayan kimse, kaba sofu" anlamıyla vurgu yapılmaktadır. Allah'ın buyruklarını yerine getirmekle birlikte şüpheli şeylerden de kaçınan kişi; dinî konularda anlayışı kıt, her işin ancak dış kabuğunda kalabilen, derinlere inmesini beceremeyen, ilim ve imanı dış görünüşüyle anlayan, bunu da ısrarla başkalarına anlatan ve durmadan öğütler verip topluma düzen verdiğini zanneden kimse kastedilmektedir (Pala, 2017: 488).

1.1. zāhid:
Mest-i sevdā olduğum dahl etme ey ***zāhid*** *benim*
Bir bana bir de şu sāhir-i dīde-i mahmūre bak **(Gazel 106/3)**

1.2. zāhid:
Zāhid *geçemez hırka-i tezvīr ü riyādan*
ʿĀrifler düşürür her iki dünyāyı nazardan **(Kaside 50/3)**

1.3. zāhid:
Zāhid *kapanır mescide biz bāde-keşānız Pür-āh-ı nihānız*
Kāʾil idin ol māh ile gelsek bir araya Yılda birer aya **(Müstezad 1/2)**

1.4. zāhid:
Zāhid *dayanır rişte-i tesbīhe asāya Biz ʿafv-ı Hudāya*
Bu sūziş-i hicrān ile tā kūyuna gitsin Cānānı acıtsın **(Müstezad 1/3)**

1.5. zāhid:
Zāhid *kapanır mescide biz bāde-keşānız Pür-āh-ı nihānız*
Zāhid dayanır rişte-i tesbīhe ʿasāya Biz ʿafv-ı Hudāya **(Müstezad 1/2)**

1.6. zāhid:
Zāhid kapanır mescide biz bāde-keşānız Pür-āh-ı nihānız
Zāhid *dayanır rişte-i tesbīhe ʿasāya Biz ʿafv-ı Hudāya* **(Müstezad 1/2)**

1.7. zāhid:
İnkişāf eylerse şāyet çehre-i zībā-yı yār
Bak kalır mı dilde ey ***zāhid*** *sükūn u ıstıbār* **(Kaside 39/47)**

1.8. zāhid:
Niçin āyet-i tenzīr okursun bana yoksa
Zāhid *mutīʿ-i hükm-i irādet değil miyim* **(Taştir 1/4)**

1.9. zāhid:
Yola gel dāʾire-i pīre yanaş ey ***zāhid***
Sonra mermi dokunur kalma siperden hāric **(Gazel 18/2)**

1.10. zāhidi:-*i*
Mahrem-i erbāb-ı ʿaşk ol ***zāhidi*** *bī-gāne tut*
Lutf edip rūyun efendim meclisi rindāne tut **(Tahmis 5/2)**

1.11. zāhidler:-*ler*
Tutma ***zāhidler*** *gibi tesbīhi ālāt-ı riyā*
Git de bir meyhāne mesken ile bir peymāne tut **(Tahmis 5/10)**

zāhir:

1.) Açık.

1.1. zāhir:
Kaparlar gerçi ***zāhir*** *çeşmini gāfil gibi ammā*
Serāʾir-bīndir rūşen-nazardır Nakşibendīler **(Kaside 36/9)**

zāhir ol-:

1.) Görünür duruma gelmek, açığa çıkmak, meydana çıkmak.

1.1. zāhir ol-:-*maz*
Zāhir olmaz *herkesin destinde nūrāniyyeti*
İttihāz etmiş yed-i ehl-i dili hāver kalem **(Kaside 24/31)**

zāhir u bātın:

1.) Görünen ve görünmeyen; açık ve gizli.

1.1. zāhir u bātın:

Baʿdehū ashāba takdīm-i tahiyyāt eyleyip
Zāhir u bātın *olur mesʿūd u müstansır kalem* **(Kaside 24/3)**

zāhir ü pinhān:

1.) Aşikâr, açık ve gizli.

1.1. zāhir ü pinhān:
Anın da inkişāfı himmet-i ebrāra kalmıştır
Husūl-i maksada pek çok çalıştım ***zāhir ü pinhān*** **(Muhammes 1/13)**

1.2. zāhir ü pinhān:
Ne zevk ettimse Fennī mā-sebaktan ***zāhir ü pinhān***
Ne vakt oldumsa teʾmīn-i sürūr-ı nefs ile handān **(Müseddes 2/25)**

zāhirde:

1.) Görünürde, görünüşte.

1.1. zāhirde:
O sen ben siz demek ***zāhirde*** *emr-i iʿtibārīdir*
Bakılsa dīde-i imʿān ile ağyār yoktur yok **(Gazel 105/7)**

1.2. zāhirde:
Giderler muttasıl bir gizli yoldan semt-i maksūda
Fakat ***zāhirde*** *bī-isr ü eserdir Nakşibendīler* **(Kaside 36/2)**

1.3. zāhirde:
Hem bu çeşme iki menbaʿdan ederdi nebeʿān
Gerçi ***zāhirde*** *ana bir idi ammā mecrā* **(Tarih 15/3)**

zāhirden:

1.) Dışarıdan, görünürden.

1.1. zāhirden:
Niçin ***zāhirden*** *eylersin taharrī Zāt-ı maksūdu*
Ya sarhoşsun ya dīvāne yāhud evhāma düşmüşsün **(Gazel 129/3)**

zahiren:

1.) Görünüşte, görünüşe göre.

1.1. zahiren:
Zahiren *cevr etse de geçmez yine üftādeden*
ʿĀşıkın hāmisi ağyār olmaz ancak yār olur **(Gazel 50/4)**

1.2. zāhiren:
Zāhiren *mürçe bātında Süleymānız biz*
İctināb et bizi tahkīrden ey Āsāf-ı dehr **(Gazel 84/6)**

zāhirī:

1.) Görünen, meydanda olan, görünürdeki; içten olmayan, yapmacık.

1.1. zāhirī:
ʿĀrif anlar anlamaz erbāb-ı kışrı ***zāhirī***
Merdüm-i kāmil efendi hem açık hem gizlidir **(Gazel 41/2)**

zāhir-nihān:

1.) Açık, gizli (her ne varsa).

1.1. zāhir-nihān:
Etti o da ***zāhir-nihān*** *dāmān-ı gayret der-miyān*
Sarf eyleyip tāb u tüvān gösterdi bir ʿālī eser **(Tarih 16/10)**

zahm:

1.) Yara; ***mec.*** Dert, sıkıntı, acı.

1.1. zahmına:-*ı, -n, -a*
Ferāmuş etme Allah ʿaşkına Fennī-yi mehcūru
Bu hicrān ***zahmına*** *nice tahammül eylesin Nūrī* **(Tahmis 3/12)**

1.2. zahmından:-*ı, -n, -dan*
Henüz üç yaşını etmişken ikmāl
Ecel ***zahmından*** *ettirdi şikāye* **(Tarih 13/4)**

zahm aç-:

1.) Yara açmak, yaralamak.

1.1. zahm aç-:
Sīneme bir tāze ***zahm açtı*** *nigāh-ı hışm ile*
Tīr-i müjgānın meğerse imtihān etmiş yine **(Gazel 186/2)**

1.2. zahm aç-:
Sīneme bir tāze ***zahm açtı*** *nigāh-ı hışm ile*
Tīr-i müjgānın meğerse imtihān etmiş yine **(Gazel 186/2)**

1.3. zahm aç-:
Sīneme bir tāze ***zahm açtı*** *nigāh-ı hışm ile*
Tīr-i müjgānın meğerse imtihān etmiş yine **(Gazel 186/2)**

1.4. zahm aç-:-*tı*
Sīneme bir tāze ***zahm açtı*** *nigāh-ı hışm ile*
Tīr-i müjgānın meğerse imtihān etmiş yine **(Gazel 186/2)**

zahmet:

1.) Sıkıntı, eziyet; güçlük, zorluk.

1.1. zahmet:
Nedir bu tāliʿ-i şeb-renk elinden çektiğim ***zahmet***
Açılmış ellerin bahtı bizimki kara kalmıştır **(Muhammes 1/7)**

1.2. zahmetlere:-*ler, -e*
Nice mihnetlere ***zahmetlere*** *pādāş ettin*
Acıdı hāl-i diğer-günüme yār u ağyār **(Kaside 43/2)**

zahmet al-:

1.) Meşakkatli bir işi üstlenmek.

1.1. zahmet al-:-*ıp*
Vākıʿa gayr-ı muvāfık söz olunmaz ısgā
Etme kāʾillerini ***zahmet alıp*** *istiksā* **(Müsemmen 1/27)**

zahmet çek-:

1.) Sıkıntı yaşamak, zorluklara katlanmak.

1.1. zahmet çek-:-*(e)r, -se*
Müttehim ***zahmet çekerse*** *muktezā-yı cürmüdür*
Bī-günāh olmakla ālāma tahammüldür hüner **(Gazel 37/3)**

1.2. zahmet çek-:-*me, -m*
Niʿmet bulayım dersen eğer zahmete katlan
Çekmem *der isen* ***zahmeti*** *niʿmet bulamazsın* **(Gazel 132/9)**

1.3. zahmet çek-:-*ip*
Çekmeden tīğ-ı niyāmendin olur kurbānı cān
Sāʿidin zālim neden ***zahmet çekip*** *teşmīr eder* **(Tahmis 2/5)**

zahmete katlan-:

1.) Güçlükle karşılaşmak, sıkıntıya katlanmak; zahmet çekmek.

1.1. zahmete katlan-:
Niʿmet bulayım dersen eğer ***zahmete katlan***
Çekmem der isen zahmeti niʿmet bulamazsın **(Gazel 132/9)**

zahm-ı hecr:

1.) Ayrılık yarası.

1.1. zahm-ı hecr:-*in*
Firākın tāze tāze dağlar peydā eder dilde
Efendim ***zahm-ı hecrin*** *kābil-i tımar olur sanma* **(Gazel 194/2)**

zāʾid:

1.) Çok, fazla, ziyade.

1.1. zāʾiddir:-*dir*
Sürme sürme sürmelenmiştir yed-i fıtratla o
*Çünkü **zāʾiddir** ne yapsın iktihāli gözlerin* **(Gazel 125/3)**

zāʾidāt:

1.) Fazlalıklar, çokluklar.

1.1. zāʾidāt:
Etmesin ağyār bezm-i hās-ı yāre izdihām
*ʿĀdet-i dīrīnedendir tay olunmak **zāʾidāt*** **(Gazel 10/4)**

zāʾika-pīrā:

1.) Tatla süsleyen, donatan; tadını güzelleştiren.

1.1. zāʾika-pīrā:
Leb-i şīrīn-terin şehd ile perverde midir
*Ne kadar **zāʾika-pīrā** ne kadar rūh-efzā* **(Gazel 36/3)**

zāʾil:

1.) Yok olma, ortadan kalkma.

1.1. zāʾildir:-*dir*
*Karanlık yeryüzünden talʿat-ı mihr ile **zāʾildir***
Zalām-ı gam gönülden mahv olur hüsn-i nigāhınla **(Kaside 38/32)**

zāʾil ol-:

1.) Yok olmak, ortadan kalkmak.

1.1. zāʾil ol-:-*du*
Vücūd-ı kāʾināta baʿis-i feyz oldu ve'l-hāsıl
*Bu hākin pertevinden **oldu** deycūr-ı ʿadem **zāʾil*** **(Tahmis 1/7)**

1.2. zāʾil ol-:-*du*
Sevād-ı nazm kıldı Fennīyā miʿmārdan hālī
*Yıkıldı beyt-i eşʿār **zaʿil oldu** şīve-i güftār* **(Gazel 217/7)**

1.3. zāʾil ol-:-*muş*
*Muhabbet meclisinden **zāʾil olmuş** neşʾe āsārı*
Dökülmüş mey kırılmış şīşeler meyhāneler kalmış **(Gazel 94/2)**

1.4. zāʾil ol-:-*sun*
ʿAdl ü ihsān-ı hümāyūnundan eyle hisse-yāb
Zāʾil olsun gönlümün āsār-ı mahzūniyeti **(Kaside 37/82)**

zāʾiri ol-:

1.) Ziyaretçisi olmak.

1.1. zāʾiri ol-:-*du*
Hüzn ile geldi bir melek tārīhini zabt etmeğe
*Şaʿbān Efendi gülbün-i Firdevsin **oldu zāʾiri*** **(Tarih 5/3)**

zalām-ı gam:

1.) Gam, keder karanlığı.

1.1. zalām-ı gam:
Karanlık yeryüzünden talʿat-ı mihr ile zāʾildir
***Zalām-ı gam** gönülden mahv olur hüsn-i nigāhınla* **(Kaside 38/32)**

zalām-ı leyl:

1.) Gecenin karanlığı.

1.1. zalām-ı leyl:-*i*
*Ey şafak dur hele mahv etme **zalām-ı leyli***
Bu gece işte o meh hānede mihmānımdır **(Gazel 31/6)**

zalām-ı şām:

1.) Akşamın karanlığı; ***mec.*** Yanlış yol.

1.1. zalām-ı şām:-*a*
Çıkar rızk-ı riyāyı iktidā et rehber-i ʿaşka
*Fenersiz ʿazm-i rāh etme **zalām-ı şāma** düşmüşsün* **(Gazel 129/4)**

zalām-ı şeb-i yeʾs:

1.) Ümitsizlik gecesinin karanlığı.

1.1. zalām-ı şeb-i yeʾs:
*Bırakırdı dili zulmette **zalām-ı şeb-i yeʾs***
Olmasa talʿat-ı bī-minnet ferdā-yı ümīd **(Kaside 46/6)**

Zāl-i tabʿ:

1.) İhtiyar, cesur yaradılışlı; Zal tabiatlı. [Zâl: Şehname'de adı geçen Fars kahramanlarından olup Rüstem'in babası, Sâm'ın oğludur. Zâl, "koca, ihtiyar ve ak sakallı" anlamına gelip anadan doğma kirpiği, kaşı ve saçı beyaz olduğu için bu isim ona ad olarak verilmiştir. Çocuğun ak saçlı olarak doğduğunu gören babası Sâm, bunu uğursuzluk olarak düşünüp ondan kurtulmak için çocuğu Elbürz Dağı'na bırakır ve Simurg'un gaipten gelen bir söz ile onu alıp yetiştirmesi üzerine Zâl, büyüyüp ünlü bir yiğit olur. Böylece "zâl" sözcüğü "yaşlı" anlamının yanı sıra "yiğitlik"i de hatırlatmaktadır (Zavotçu, 2018: 753)].

1.1. zāl-i tabʿ:-*ın, -da*
*Karşı gelsin **zāl-i tabʿında** cesāret hisseden*
Kilk-i Fennī çıktı meydāna yine Rüstem gibi **(Gazel 214/7)**

zālike takdīrü'l-ʿazīzi'i-ʿalīm:

1.) İşte bu aziz ve alîm (en iyi bilen) Allah'ın takdiridir" anlamındaki âyet (Yasin 36/38).

1.1. zālike takdīrü'l-ʿazīzi'i-ʿalīm:
Çāre mi varʿaşka tahammül gibi
Zālike takdīrü'l-ʿazīzi'I-ʿalīm **(Gazel 145/5)**

zālim:

1.) Acımasız davranan; zulüm, eziyet eden kimse.

1.1. zālim: (sevgili)
Zulm ile maʿmūr olan kāşāne tez vīrān kalır
*Satma ikbālinle ey **zālim** gurūr u übbehet* **(Gazel 48/6)**

1.2. zālim: (sevgili)
Kaşların tīğ-ı ecel dīdelerin çifte-rū dil
*Söyle **zālim** bu mudur zeyy-i Hülāgū dediğin* **(Gazel 118/4)**

1.3. zālim: (sevgili)
Dil-i dīvānededir asl-ı kabāhat ammā
*Beni bu hāle koyan sensin a **zālim** sensin* **(Gazel 127/4)**

1.4. zālim: (sevgili)
*Cemʿiyyet-i hātır komadın bende a **zālim***
Zülfün gibi encāmı perīşān olacaksın **(Gazel 131/3)**

1.5. zālim: (sevgili)
*Kırk sene cevrini çektim sana **zālim** demedim*
Yetişir artık a zālim bu mezālim demedim **(Gazel 154/1)**

1.6. zālim: (sevgili)
Nazar-ı merhametinden beni meʾyūs etme
*Kırk sene cevrini çektim sana **zālim** demedim* **(Gazel 154/8)**

1.7. zālim: (sevgili)
Dağ oldu sīnemde dāğ-ı muhabbet
*Bilir de o **zālim** etmez merhamet* **(Şarkı 7/5)**

1.8. zālim: (sevgili)
Çekmeden tīğ-ı niyāmendin olur kurbānı cān
*Sāʿidin **zālim** neden zahmet çekip teşmīr eder* **(Tahmis 2/5)**

1.9. zālim:
*Kırk sene cevrini çektim sana **zālim** demedim*
Yetişir artık a zālim bu mezālim demedim **(Gazel 154/1)**

1.10. zālim:
*Beni maʿzūr bırakmıştır o **zālim** feleğin*
Ahz ü iʿtāsına meczettiği gabn ü taʿzīr **(Kaside 47/19)**

1.11. zālim:
*ʿĀdilin fazlını **zālim** çıkarır meydāna*
Elem-i hārdadır gonca-i ālın sırrı **(Tarih 8/7)**

1.12. zālimden:-*den* (Ömer Yümnî)
*Pādişāhım al o **zālimden** benim bu āhımı*
İntibāh etsin de terketsin şu maʿrūriyeti **(Kaside 37/73)**

zālim-geçer:

1.) Zulmedenleri geçen; en zalim (felek).

1.1. zālim-geçer:
*Seni ey **zālim-geçer** u seni ey vaʿde-şiken*
Yeter ettiğin yeter ızrārıma kast u ısrār **(Kaside 43/6)**

zaʿm:

1.) Sanı, görüş.

1.1. zaʿmınca:-*(ı)n, -ca*
Etvār-ı ʿāşıkāneme taʿnın nedir senin
***Zaʿmınca** sūfī ehl-i hakīkat değil miyim* **(Taştir 1/3)**

zamāʾir:

1.) Gönüller.

1.1. zamāʾir:
*Merciʿ mi bulur böyle tereddütlü **zamāʾir***
Müphem kalacak vāh-ı süveydāda serāʾir **(Müseddes 3/26)**

zamāʾir-bīn-i ümmet:

1.) Ümmetin iç yüzünü, gönüllerini gören.

1.1. zamāʾir-bīn-i ümmet:
Serīr-ārā-yı kutbiyyet serāʾirdān-ı kudsiyyet
***Zamāʾir-bīn-i ümmet** hem-dem-i kerrūbiyān Pīrim* **(Gazel 142/3)**

zamān:

1.) Vakit, an, süre.

1.1. zamān:
Bilemem kendimi yār eylese ʿarz-ı dīdār
*Ki olur ʿakl o **zamān** kāse-i serden hāric* **(Gazel 18/4)**

1.2. zamān:
Getirirse dile bir neşʾe yine bu getirir
*Ne **zamān** semt-i vatandan ki sabā bū getirir* **(Gazel 43/1)**

1.3. zamān:
Nāzenīnim ne zamān nāz ile güftāre gelir
*O **zamān** işte gönül yāresine çāre gelir* **(Gazel 53/1)**

1.4. zamān:
Nāzenīnim ne zamān nāz ile güftāre gelir
*O **zamān** işte gönül yāresine çāre gelir* **(Gazel 53/2)**

1.5. zaman:
Şemʿe ile pervāne timsāl-i mücessemdir bize
*Kūy-ı yārı çok **zaman** dönmüş dolanmışlardanız* **(Gazel 77/9)**

1.6. zamān:
*Ne **zamān** olsa müyesser açılır her müşkil*
Būs-ı dāmānını yārin müteyemmen biliriz **(Gazel 82/5)**

1.7. zamān:
Mülhidi titretecek hevl-i kıyāmı's-sāʿa
*O **zamān** anlayacak heybet ü hüsrān ne imiş* **(Gazel 93/3)**

1.8. zamān:
Fennīyā sıdk ile var Pīre dehālet eyle
*Göreceksin o **zamān** pertev-i īmān ne imiş* **(Gazel 93/5)**

1.9. zamān:
Fennīyā sıdk ile var Pīre dehālet eyle
*Göreceksin o **zamān** pertev-i īmān ne imiş* **(Gazel 93/5)**

1.10. zamān:
*Fennī sana tāliʿ ne **zamān** yār olacaktır*
Şekvā ile kendinden üşüttün mü ne yaptın **(Gazel 123/7)**

1.11. zamān:
Ey dil sana ol gonca ne gün açılacaktır
*Āyā ne **zamān** gül gibi handān olacaksın* **(Gazel 131/4)**

1.12. zamān:
Fennī ne vakit vazgeçeceksin bu hevādan
*Yāhū ne **zamān** kābil-i ʿirfān olacaksın* **(Gazel 131/5)**

1.13. zamān:
*Bilmem ne **zamān** parlayacak kevkeb-i āmāl*
Bilmem ne vakit deprenecek tevsen-i ikbāl **(Gazel 138/1)**

1.14. zamān:
*Eyledim bunca **zamān** dergeh-i ʿaşkınla sebāt*
Başka bir şūha gidip tāze-nihālim demedim **(Gazel 154/7)**

1.15. zamān:
Edip hengām-ı nezʿimde sırr-ı bālin mi teşrīf
*Ne derde uğramışım hālimi yār ol **zamān** görsün* **(Gazel 159/3)**

1.16. zamān:
*Selh eder az bir **zamān** zarfında çarh idbār ile*
İntikāma ālet etme gurre-i ikbālini **(Gazel 208/2)**

1.17. zamān:
Sitāremden midir ben mi tesādüf etmedim bilmem
*Huzūr-ı kalb için yoksa felekde bir **zamān** yok mu* **(Gazel 216/3)**

1.18. zamān:
*Hayālim bir **zamān** hālī değil fikr-i visālinden*
Visālindir benim her lahzā gönlümden geçen şimdi **(Gazel 220/2)**

1.19. zamān:
Muhibb-i hānedānın nālişi sığmaz semāvāta
*Girīban-çāk olur gerdūn zemīn ağlar **zamān** ağlar* **(Gazel 249/5)**

1.20. zamān:
*Ne **zamān** rahm-edecek hālime sultānım ʿaceb*
Ne zamān gösterecek vechini cānānım ʿaceb **(Kaside 6/1)**

1.21. zamān:
Ne zamān rahm-edecek hālime sultānım ʿaceb
*Ne **zamān** gösterecek vechini cānānım ʿaceb* **(Kaside 6/1)**

1.22. zamān:
Ne zamānlar olacak bülbül-i cān nağme-serā
*Ne **zamān** açılacak verd-i gülistānım ʿaceb* **(Kaside 6/4)**

1.23. zamān:

*Ne **zamān** refʿ olacak perde-i gaflet benden*
Ne zamān açılacak bāsıra-i cānım ʿaceb **(Kaside 6/6)**

1.24. zamān:
Ne zamān refʿ olacak perde-i gaflet benden
*Ne **zamān** açılacak bāsıra-i cānım ʿaceb* **(Kaside 6/6)**

1.25. zamān:
*Ne **zamān** rām olacak rūhuma emmāre benim*
Ne zamān hükmedecek dīve Süleymānım ʿaceb **(Kaside 6/7)**

1.26. zamān:
Ne zamān rām olacak rūhuma emmāre benim
*Ne **zamān** hükmedecek dīve Süleymānım ʿaceb* **(Kaside 6/7)**

1.27. zamān:
*Ne **zamān** açılacak subh-ı ümīdim yā Rab*
Ne zamān parlayacak tāliʿ-i fettānım ʿaceb **(Kaside 6/8)**

1.28. zamān:
Ne zamān açılacak subh-ı ümīdim yā Rab
*Ne **zamān** parlayacak tāliʿ-i fettānım ʿaceb* **(Kaside 6/8)**

1.29. zamān:
Ne zamānlar girecek destime dāmān-ı emel
*Ne **zamān** yükselecek pāye-i ʿirfānım ʿaceb* **(Kaside 6/9)**

1.30. zamān:
Bana sen göster İlāhī o dem-i fīrūzu
*Ne **zamān** gösterecek vechini cānānım ʿaceb* **(Kaside 6/13)**

1.31. zamān:
Kāʾinātı etmeden āgāh sevdim ben seni
*Gizli kaldı çok **zamān** dāğ-ı muhabbet sīnede* **(Kaside 19/3)**

1.32. zamān:
*Kevkeb-i ikbālini parlak göreydi bir **zamān***
Gör neler īcād ederdi şevk ile esmer kalem **(Kaside 24/28)**

1.33. zaman:
Batmasaydı dīde-i hussāda hār u tīr-veş
*Kullanırdım her **zaman** altun mürekkep zer kalem* **(Kaside 24/30)**

1.34. zamān:
Ol vakit sābit olur sıdkı bu ʿabd-i ʿācizin
*Ol **zamān** eyler tahakkuk hakk-ı rüçhāniyeti* **(Kaside 37/59)**

1.35. zamān:
Sādıkāne cān-siperāne çalışdım rūz u şeb
*Yaslanıp birçok **zamān** hattā diyār-ı gurbeti* **(Kaside 37/63)**

1.36. zamān:
*El verir cehillede hayli **zamān** etti mürūr*
Hocadan her ne ki gūş eyler isen hıfz edegör **(Müseddes 4/11)**

1.37. zamāna:-*a*
Çünkü taʿrīz u taʿarruz seni eyler temrīz
*Ne **zamāna** ne vukūʿātına etme taʿrīz* **(Gazel 97/1)**

1.38. zamāna:-*a*
*Şu **zamāna** kadar yārim elinden*
Keyfimce bir bāde içemedim ben **(Şarkı 2/7)**

1.39. zamānda:-*da*
*Verirler rūha kuvvet az **zamānda** menzil almak için*
Teyakkūn-kerde-i hāl-i seferdir Nakşibendīler **(Kaside 36/7)**

1.40. zamāndır:-*dır*
*Merhamet çeşmesi bir hayli **zamāndır** kurudu*
Garazen cīve dökülmüş gibice tā gözüne **(Gazel 204/5)**

1.41. zamāndır:-*dır*
*Bir mah-ruhun mihri süveydāda nihāndır Bir hayli **zamāndır***
Şevk-i şeref-i vuslatı bir hayli zamāndır Sīnemde nihāndır
(Müstezad 2/1)

1.42. zamāndır:-*dır*
Bir mah-ruhun mihri süveydāda nihāndır Bir hayli zamāndır
*Şevk-i şeref-i vuslatı bir hayli **zamāndır** Sīnemde nihāndır*
(Müstezad 2/1)

1.43. zamānı:-*ı*
Muʿīn ol ebnā-yı cinsine mümkün oldukça
*Fırsat **zamānı** gāyet şitābāna gelir gider* **(Gazel 46/7)**

1.44. zamānın:-*ın*
Ey cihānın Şehr-yāri bī-ʿadīl ü efhamı
*Ey **zamānın** Haydar-ı kerrār-ı sāhip-kudreti* **(Kaside 37/30)**

1.45. zamānlar:-*lar*
Bilmem ki ne günde uyanır tāliʿ-i hufte
*Āyā ne **zamānlar** oluruz hürrem ü hoş-hāl* **(Gazel 138/3)**

1.46. zamānlar:-*lar*
ʿĀşıkın dūzah olur cennet-i meʾvā gözüne
*Ne **zamānlar** ki görünmezse dilārā gözüme* **(Gazel 195/1)**

1.47. zamānlar:-*lar*
*Ne **zamānlar** dinecek eşk-i hurūşānım ʿaceb*
Neye müncer olacak hāl-i perīşānım ʿaceb **(Kaside 6/2)**

1.48. zamānlar:-*lar*
*Ne **zamānlar** tutacak tevbelerim cāy-ı kabūl*
Ne dem imzalanacak hüccet-i gufrānım ʿaceb **(Kaside 6/3)**

1.49. zamānlar:-*lar*
*Ne **zamānlar** olacak bülbül-i cān nağme-serā*
Ne zamān açılacak verd-i gülistānım ʿaceb **(Kaside 6/4)**

1.50. zamānlar:-*lar*
*Ne **zamānlar** sürecek yāreme yārām bilmem*
Ne zamānlar tutacak nabzımı Lokmānım ʿaceb **(Kaside 6/5)**

1.51. zamānlar:-*lar*
Ne zamānlar sürecek yāreme yārām bilmem
*Ne **zamānlar** tutacak nabzımı Lokmānım ʿace* **(Kaside 6/5)**

1.52. zamānlar:-*lar*
*Ne **zamānlar** girecek destime dāmān-ı emel*
Ne zamān yükselecek pāye-i ʿirfānım ʿaceb **(Kaside 6/9)**

1.53. zamānlar:-*lar*
Şeb-i tārīk-i tahassürde bunandım kaldım
*Ne **zamānlar** doğacak mihr-i dırahşānım ʿaceb* **(Kaside 6/11)**

zamān düş-:

1.) Zamanı, vakti gelmek.

1.1. zamān düş-:-*me, -y, -ecek*
Mīʿād-ı kerem böyle uzansın mı ne dersin
*İncāz-ı mevāʿīde **zamān düşmeyecek** mi* **(Gazel 122/7)**

zamān gözle-:

1.) Gerçekleşmesi istenen bir iş için uygun bir zaman veya durumu beklemek.

1.1. zamān gözle-:-*r*
Demiş Fennī niçin dergāh-ı ʿaşkımda mülāzımdır
*Dedim bir iltifāta nāʾil olmakçün **zamān gözler*** **(Gazel 62/5)**

zamāne:

1.) Devir, zaman; içinde bulunulan zamanda, devirde yaşayan genç insanlar.

1.1. zamāne:
Zamāne *hükmünce ʿahdinde sebāt*
Eller etmese de bir ben eylerim **(Şarkı 1/8)**

1.2. zamānede:-*de*
Yoktur ***zamānede*** *sana bir benzer*
Şīrīn misin yoksa Leylā mısın sen **(Diğer 2/2)**

zamān-ı fırsat:

1.) Fırsat zamanı; uygun olan zaman.

1.1. zamān-ı fırsat:-*ı*
Zamān-ı fırsatı *seyr-i semāya benzetirim*
Anı gafletle ifāte büyük hamākattır **(Gazel 158/3)**

zamān-ı şevket:

1.) Haşmetli, heybetli dönem (II. Abdülhamid Han dönemi).

1.1. zamān-ı şevket:-*i, -n, -de*
Yok ***zamān-ı şevketinde*** *şemʿadan gayri* ***yanar***
Hakk çerāğ-ı ʿadlini dāʾim fürūzān eylesin **(Kaside 39/25)**

zamīr:

1.) İç, derun; kalp, gönül.

1.1. zamīr:
Gam-ı ʿaşkiyle tahiyyāta oturdum āhir
Acımaz mı bana el-ān ol pākīze ***zamīr*** **(Kaside 47/34)**

1.2. zamīrimde:-*(i)m, -de*
Beni kim menʿ edecek dāʾire-i vaslından
Cāy-gīr oldu ***zamīrimde*** *bu sevdā bu heves* **(Gazel 91/6)**

zamīr-i ehl-i derd:

1.) Dert sahiplerinin gönlü.

1.1. zamīr-i ehl-i derd:-*i*
Cenāb-ı Mürşīde lāzım mı Fennī şerh-i mā fi'l-bāl
Zamīr-i ehl-i derdi *ʿārif-i āgāh bilmez mi* **(Gazel 234/5)**

zamīr-i kalb:

1.) Kalbin, gönlün içi, derunu.

1.1. zamīr-i kalb:-*i*
İşāret eyledikçe ol müşārün bi'l-benān gözler
Zamīr-i kalbi *bī-savt u hurūf eyler beyān gözler* **(Gazel 62/1)**

zamīr-i yār:

1.) Sevgilinin gönlü.

1.1. zamīr-i yār:-*i*
Zamīr-i yāri *gāyet nāzikāne eyle istiknāh*
Hekīm-i evvel ile teşhīs-i marazı bīmāra bildirme **(Gazel 188/2)**

zan:

1.) (Ar. zann) Gerçeğini bilmeden ihtimal üzerine hüküm verme, bu yolda verilen hüküm, sanı.

1.1. zannım:-*(ı)m*
Sana ***zannım*** *hüsündür sen bilirsin hadd-i zātında*
Bu hüsn-i zannımı tahkīk u tersīn eyle yā Rabbī **(Kaside 10/4)**

1.2. zannım:-*(ı)m*
Seni ***zannım*** *bana ağyār yüreklendirmiş*
Eskiden böyle değildin ciğerim noldu sana **(Gazel 1/2)**

1.3. zannım:-*(ı)m*
Nedir bu rütbe ʿarz-ı şevk ü şādī ey gönül sende
Kemāl-i mihr ile bu māhe ***zannım*** *mukarrensin sen* **(Gazel 247/7)**

zannet-:

1.) Sanmak.

1.1. zanneder:-*(e)r*
Dīde-i ʿibrette ki zevk u safādan hazzı yok
Zanneder *ehl-i şikem hoşāb ile helvā lezīz* **(Gazel 23/4)**

1.2. zannet-:-*(e)r*
Zevk-ı eşyāyı tahayyülde ibāret ***zann eder***
Elde hiç bir nesne yok dervīşe hülyādan lezīz **(Gazel 24/4)**

1.3. zannetme:-*me*
Gizlemektir maʿrifet pervāne-veş feryādını
Fennīyā ***zannetme*** *kim taklīd-i bülbüldür hüner* **(Gazel 37/7)**

1.4. zannetme:-*me*
Mümkün oldukça sakın hār-ı nigehden kendini
Ey gül-i raʿnā tehī ***zannetme*** *sen bu gülşeni* **(Gazel 218/6)**

1.5. zannettiğin:-*tik, -in*
Devā ***zannettiğin*** *her şey şifā-bahş-ı ʿalīl olmaz*
Her insān sūretinde gördüğün merd-i asīl olmaz **(Gazel 76/1)**

zannettim ki:

1.) Sandım ki, öyle sandım ki.

1.1. zannettim ki:
Sahne-i kırtāsta bir nokta gördüm ben garīb
Sadr-ı sīmīninde ***zannettim ki*** *kalmış ben garīb* **(Gazel 6/1)**

zann-ı sāhī:

1.) Yanıltıcı, hatalı bir sanı, fikir.

1.1. zann-ı sāhī:-*dir*
Bana her kim vücūd isnād ederse ***zann-ı sāhīdir***
Yok ettim varlığı yok olmayan bir vāra verdim hep **(Gazel 9/2)**

zann-ı sāhīye düş-:

1.) Yanılmak, hataya düşmek.

1.1. zann-ı sāhīye düş-:-*(e)r*
Zann-ı sāhīye düşer *taş atarız takdīre*
Şöyle bir kaç günümüz nākısü'l-iʿrāz olsa **(Gazel 196/3)**

zapt et-:

1.) Tutmak, önlemek.

1.1. zaptedip:-*ip*
Hikmet ü ʿirfāna dāʾir her şikārı kayd edip
Zaptedip *ağyāra kaptırmaz gazanfer fer kalem* **(Kaside 24/17)**

2.) Yazıya geçirmek.

2.2. zaptedemez:-*e, -mez*
Fıkra-ı ʿaşkımız sığmaz kitāba
Kalem ***zaptedemez*** *mācerāmızı* **(Şarkı 8/6)**

zār:

1.) Ağlama, inleme.

1.1. zārına:-*ı, -n, -a*
Ārāyiş-i eşyāda ise reng-i bekā yok
Hengām-ı çemen bülbülünün ***zārına*** *değmez* **(Gazel 65/2)**

1.2. zārını:-*ı, -n, -ı*
Zārını *ihzār edip hāzır bulunsun rihlete*
Kimse mağrūr olmasın dār-ı fenāda ʿizzete **(Tarih 17/1)**

zār ağla-:

1.) Yüksek sesle ağlamak.

1.1. zār ağla:-*sın*
Gonca lebler goncalar çāk-i girībān eylesin
*Ebkem olsun ʿandelīb **zār** gülzār **ağlasın*** **(Gazel 250/3)**

zār ol-:

1.) Ağlayıp inlemek.

1.1. zār ol-:-*duk, -un*
*Gam-ālūd olduğun seyreylesem **zār olduğun** görsem*
Nolur şu künbetin keyfimce devvār olduğun görsem **(Muhammes 1/4)**

zār ü giryān:

1.) İnleyip ağlayan.

1.1. zār ü giryān:
*Dedim tārīh-i tāmın **zār ü giryān***
Vedāʿ etti Mürüvvet de fenāya **(Tarih 13/9)**

zār ü giryān ol-:

1.) Ağlayıp inlemek.

1.1. zār ü giryān ol-:-*ma, -sın*
Çıkanlar bāğ-ı Cennetden peşīmān olmasın nolsun
*Vatandan ayrılanlar **zār ü giryān olmasın** nolsun* **(Gazel 174/1)**

zār ü nizār ol-:

1.) Ağlayan inleyen olup zayıf düşmek.

1.1. zār ü nizār ol-:-*du, -m*
Benim bār-ı cefāyı çekmeye kābil ne hālim var
*Amān ey seng-i dil **zār ü nizār oldum** firākınla* **(Gazel 25/2)**

1.2. zār ü nizār ol-:-*du, -m*
*Pek **zār ü nizār oldum** takrīre liyākat yok*
Ancak gam-ı firkatten hāmemde şikāyet var **(Gazel 58/4)**

1.3. zār ü nizār ol-:-*ma, -y, -alım*
Pīre teslīm olalım gāʾileden kurtulalım
*Mütevekkil yaşayıp **zār ü nizār olmayalım*** **(Gazel 147/3)**

zarar gel-:

1.) Kötülük gelmek.

1.1. zarar gel-:-*mez*
Sana isnād-ı fücūr eylese bir cāhil-i har
*Korkma bühtānla **gelmez** sana bir güne **zarar*** **(Müsemmen 1/5)**

zarfında:

1.) Belli bir sürede, belli bir süre içinde.

1.1. zarfında:
*Selh eder az bir zamān **zarfında** çarh idbār ile*
İntikāma ālet etme gurre-i ikbālini **(Gazel 208/2)**

zarīf:

1.) Davranışları, durumu insanda hoş bir etki bırakan, tavrı ve edası hoş olan, hoşa giden; ince, nazik.

1.1. zarīfe:-*e*
*Derdini Fennī hafiyyen bir **zarīfe** söylesin*
Ecnebī-i fıtnat u ʿirfāna şekvālanmasın **(Gazel 171/9)**

zarūret:

1.) Mecburiyet, zorunluluk.

1.1. zarūrette:-*te*
***Zarūrette** müdārā muktezīdir şahs-ı gaddāra*
Eder bahre düşen mār-ı ʿadüv-peykerden istimdād **(Gazel 22/4)**

zarūrī:

1.) Zorunlu olarak, mecburi.

1.1. zarūrī:
*ʿAşk ehli çeker minnet-i ağyārı **zarūrī***
Nā-çār eder bahre düşen māra teşebbüs **(Gazel 15/3)**

zāt:

1.) Kişi, kişinin kendisi, kimse.

1.1. zāt:
*Yüzünden feyz-yāb oldu nice **zāt***
Ona meftūndur fazl u füyūzāt **(Kaside 31/9)**

1.2. zāt: (Ayaş'ta kadı Yozgatlı Mustafa Efendi)
*İşbu **zāt** olmuştu hem-nām-ı Cenāb-ı Mustafā*
Cidden eylerdi menāhīden humāra ittikā **(Tarih 12/1)**

1.3. zāt: [Kayseri muhasebe başkâtibi Mustafa Efendi (ö. H.1311)]
*İşte görsünler ki bir māhir muhāsibken bu **zāt***
Bağladı cümle hesābātı yekūn-ı rihlete **(Tarih 17/3)**

1.4. zātına:-*(ı)n, -a* (Allah'ın zatı)
Kemāl-i rahmetinle mazhar eyle sırr-ı mūtū ya
Sivādan meylimi kes zātına yār eyle yā Rabbī **(Kaside 9/3)**

1.5. zātına:-*(ı)n, -a* (Allah'ın zatı).
Mahv eyle beni sende benlik koma şu bende
*Kıl **zātına** efkende ey rahmeti bol Mevlā* **(Kaside 11/3)**

1.6. zātına:-*ı, -n, -a* (Hz. Peygamber)
Her dü-gītī kabza-i hükmündedir ol serverin
***Zātına** meddāh olur her tāliʿ-i yāver kalem* **(Kaside 24/45)**

1.7. zātını:-*ı, -n, -ı* (kalem; şair)
***Zātını** nādān-ı bī-idrāke nā-mahrem tutar*
Karşısında çehre-i maʿnāyı hep örter kalem **(Kaside 24/14)**

1.8. zātını:-*ı, -n, -ı*
Her umūrunda ana hüsn-i zafer versin Hak
*Eylesin **zātını** bi'l-cümle ʿavārızdan emīn* **(Kaside 42/37)**

zāten:

1.) Doğrusu, doğrusunu isterseniz, esasen.

1.1. zāten:
Nefsen ezkā meşreben bī-ʿayb u ʿazmen zī-sebāt
***Zāten** akdes tabʿan erfaktır Cenāb-ı Mustafā* **(Kaside 21/5)**

zāt-ı devlet:

1.) Yüce kimse, yüce kişilik.

1.1. zāt-ı devlet:-*leri*
***Zāt-ı devletleri** bir Āsaf-ı ʿālī-meşreb*
Nām-ı sāmīleridir encümen-ārā-yı ümīd **(Kaside 46/15)**

zāt-ı hümāyūn:

1.) Mübarek zat, kişi (II. Abdülhamid Han).

1. zāt-ı hümāyūn:-*u, -n(u)*
Felekte misli sebkat etmemiş bir Şāh-ı ʿādildir
*Hudā sūʾ-i nazardan saklasın **Zāt-ı hümāyūnun*** **(Kaside 38/47)**

Zāt-ı maksūd:

1.) Allah.

1.1. zāt-ı maksūd:-*u*
Niçin zāhirden eylersin taharrī ***Zāt-ı maksūdu***
Ya sarhoşsun ya dīvāne yāhud evhāma düşmüşsün **(Gazel 129/3)**

zāt-ı muhterem:

1.) Saygıdeğer kişi (Kayserili Şaban Efendi).

1.1. zāt-ı muhterem:
ʿĀlī-himem ʿālī-cenāb idi bu ***zāt-ı muhterem***
Her bī-kes ü bī-çārenin Iā-büd olurdu nāsırı **(Tarih 5/2)**

zāt-ı şerīfān:

1.) Şerefli, soylu kimseler.

1.1. zāt-ı şerīfān:
Rāhına medresenin ak yürü cūyān gibi
Eb ü ecdādın olan ***zāt-ı şerīfān*** *gibi* **(Müseddes 4/5)**

zāt-ı zī-şān:

1.) Şanlı kişi (Seyyid Ahmed er-Rifâî).

1.1. zāt-ı zī-şān:-*(ı)n*
Mübārek ***zāt-ı zī-şānın*** *şereftir bezm-i ʿirfāna*
Mübeccel nām-ı pākin zīver-i efvāh-ı ümmettir **(Kaside 30/13)**

zātınca:

1.) Kendisine göre, kendisine uygun olacak şekilde.

1.1. zātınca:
Nāʾil-i ihsān olur muhsin şey-i bed-sirişt
Muktezā-yı fiʿl ***zātınca*** *mücāzātın görür* **(Gazel 55/2)**

zavallı:

1.) Zor şartlar altında bulunup bu şartları değiştirmeye gücü yetmeyen, acınacak durumda olan (kimse), çaresiz, âciz.

1.1. zavallı:
Bilmem nesine māʾil o şūhun dil-i şeydā
Bilmem ser-i kūyunda ***zavallı*** *ne ararmış* **(Gazel 92/3)**

zāviye-i meclis-i bīgāne:

1.) Yabancıların, başkalarının meclisinin köşesi.

1.1. zāviye-i meclis-i bīgāne:-*de, -y, -iz*
Maʿnevī meskenimiz dāʾire-i vuslat-ı yār
Sūretā ***zāviye-i meclis-i bīgānedeyiz*** **(Gazel 86/3)**

zāyiʿ et-:

1.) Yitirmek, kaybetmek; ziyan etmek, boşa harcamak.

1.1. zāyiʿ et-:-*(e)r*
Hudā ***zāyiʿ eder*** *mi hakkını ey dīde-i hūn-rīz*
Görürsün vech-i yāri ferlenirsin böyle kalmazsın **(Gazel 119/5)**

1.2. zāyiʿ et-:-*ince*
Üdebādan birini ***zāyiʿ edince*** *gerdūn*
Her ne dense yerine bir hezeyān-gū getirir **(Gazel 43/3)**

zāyī ol-:

1.) Ziyan olmak, boşa gitmek.

1.1. zāyī ol-:-*ma, -sın*
Harīm-i ʿizzetinde rahmet-engiz eyle yā Rabbī
Seherlerde enīn-i iştiyākım ***olmasın zāyī*** **(Kaside 12/4)**

zebān:

1.) Dil, lisan, konuşma.

1.1. zebān:
O derdin bilmeyen şerh u beyāna ibtidār ettim
Enīn-i dil-şikāfım ihtizāz eyler ***zebān*** *titrer* **(Gazel 40/2)**

1.2. zebān:
Garaz vasfıla tenvīr-i dil ü cān etmedir yoksa
Senin takrīr-i evsāfında kāsırdır ***zebān*** *Pīrim* **(Gazel 142/5)**

1.3. zebān:
Dāne dāne ʿadd-i evsāfından ʿācizdir ***zebān***
Hāsılı sığmaz hayālāta senā vü midhati **(Kaside 37/29)**

1.4. zebān:
Bu tasavvurla fakat neşʾe-pezīr oldu gönül
Bu tezekkürle fakat zīb ü şeref buldu ***zebān*** **(Kaside 45/49)**

1.5. tāze zebān:-*(ı)m*
Görmedin mi ʿaceb ey tāze ***zebānım*** *galātāt*
Sana kimler dedi meydān-ı hünerde galat at **(Gazel 12/1)**

1.6. zebānımız:-*(ı)mız*
Sohbetimiz ehl-i derdin cānıdır
Zebānımız *Pīrin senā-hānıdır* **(Şarkı 3/13)**

1.7. zebānın:-*ı, -n, -ı*
Fennī ***zebānın*** *alıp o şūhun dehānıma*
Taʿallüm-i şīve-i lisān etmek isterim **(Gazel 157/7)**

zebān-ı tahrīr:

1.) Yazı dili.

1.1. zebān-ı tahrīr:
Lāl olur dergeh-i fazlında ***zebān-ı tahrīr***
Gaşy olur meclis-i ʿilminde İmām-ı Nevevī **(Kaside 47/13)**

zebūn:

1.) Güçsüz, zayıf, âciz.

1.1. zebūnumdur:-*(u)m, -dur*
Benim ol merd-i dānā-dil ki dānālar ***zebūnumdur***
Felātūn-ı zamān-ı zānū-zen dārü'l-fünūnumdur **(Muhammes 2/11)**

zebūn et-:

1.) Âciz, karşı koyamaz duruma getirmek.

1.1. zebūn et-:-*ti*
Hep oldu bana bāʿis-i endūh u teʾessür
Encāmı ***zebūn etti*** *beni yeʾs ü tahayyür* **(Müseddes 3/17)**

zebūn ol-:

1.) Zayıf ve düşkün duruma gelmek; karşı koyamaz duruma getirmek.

1.1. zebūn ol-:-*ma, -sun*
Olmasun *yeʾse* ***zebūn*** *ādem olan ʿālemde*
Var iken ādem içün himmet-i vālā-yı ümīd **(Kaside 46/10)**

zehāb et-:

1.) Gitmek.

1.1. zehāb et-:-*miş, -ti*
Devr ü teftīş için ***etmişti zehāb*** *elviyeye*
Bakıp īcābına bā-yümn ü ʿatūfet geliyor **(Kaside 48/14)**

zehir:

1.) Girdiği organizmada fizyolojik görevleri bozan veya yok ederek ölüme sebep olan madde, ağı, sem.

1.1. zehri:-*i*

Merhamet gelmez dil-i aʿdāya istirhām ile
Sükker olmaz ***zehri*** *yüzbin kerre taktīr eylesen* **(Gazel 130/2)**

1.2. zehri:-*i*
Mahv olur mu kalb-i encāl-i ʿadüvden intikām
Cevf-i dendānında besler ***zehri*** *ejder yavrusu* **(Gazel 241/6)**

zehr-āb-ı firāk:

1.) Ayrılığın acı suyu.

1.1. zehr-āb-ı firāk:-*ı*
Kıl icābetle şu ***zehr-āb-ı firākı*** *taʿdīl*
Yazılır her ādemin başına bin ecr-i cezīl **(Müsebba 2/41)**

zehre şeker katmak:

1.) Zehre şeker katmak; ***mec.*** Olmayacak şeyleri oldurmaya çalışmakla olumlu bir sonuca ulaşılamayacağını anlatan bir söz.

1.1. zehre şeker katmak:-*la*
Hasūd-ı tīre-tabʿı nush-ı şīrīn eylemez ıslāh
Şeker katmakla zehre *hem-mizāc-ı zencebīl olmaz* **(Gazel 76/3)**

zehresini çatlat-:

1.) Ödünü patlatmak; çok korkutmak.

1.1. zehresini çatlat-:-*(ı)r*
Çatlatır zehresini *şirzime-i bāğıyenin*
Dehşet-i çehre-i rahşān-ı Cenāb-ı Fārūk **(Kaside 25/4)**

zehri kes-:

1.) Zehri durdurmak; ***mec.*** Kötü şeylerden uzak tutmak.

1.1. zehri kes-:-*(e)r, -sin*
Kovarsın sīneden hubb-ı sivāyı ʿākıbet ey ʿaşk
Kesersin zehri *gūyā kāse-i fağfūra benzersin* **(Gazel 120/6)**

zekāt-ı emvāl:

1.) Malların, mülklerin zekâtı.

1.1. zekāt-ı emvāl:
Fidye-i cāh ise terfīʿidir ehl-i hünerin
ʿAynı emvāle düşer çünkü ***zekāt-ı emvāl*** **(Kaside 40/62)**

zekī:

1.) Akıllı.

1.1. zekī:
İki kimse geldi yazdı tārīh-i fevtini
Necābetli himmetli zekī bir civān idi **(Tarih 14/5)**

zelc-i lisān:

1.) Dili sürçmek; ağızdan yanlış kelime çıkmak.

1.1. zelc-i lisān:
Nazm-ı Reşīd şiʿr-i rekīkimle bir değil
Zelc-i lisān *hüsn-i beyān başka başkadır* **(Gazel 64/9)**

zelc-i lisān eyle-:

1.) Dili sürçmek; ağızdan yanlış kelime çıkmak.

1.1. zelc-i lisān eyle-:-*me, -den*
Yanıyor dāğ-ı muhabbetle dil ey peyk-i nesīm
Söyle dildāra bunu ***zelc-i lisān eylemeden*** **(Gazel 170/9)**

zemān:

1.) Zaman, vakit, an.

1.1. zemān:
Feyzine müstağrak olur ʿālem-i insāniyyet
Ne ***zemān*** *etse beni nevʿine erzān-ı kerem* **(Kaside 41/18)**

1.2. zemāndır:-*dır*
Ey gönül olmuşdun hayli ***zemāndır*** *gam-gīn*
Seni etmişti felek çehre-i gamda teskīn **(Kaside 42/1)**

1.3. zemāndır:-*dır*
Jeng-dār-ı gam idi hayli ***zemāndır*** *gönlüm*
Sen o mirʾātı mücellā-dār u dırahşān ettin **(Kaside 44/7)**

zemān-ı miknet:

1.) Güç, zor, sıkıntılı zaman.

1.1. zemān-ı miknet:-*(i)m, -de*
Zemān-ı miknetimde *kuvvet-i nutk u beyānımdır*
Evān-ı vahşetimde mūnisim ārām-ı cānımdır **(Muhammes 2/9)**

zemān-ı nikbet:

1.) Talihsiz, kötü zaman.

1.1. zemān-ı nikbet:-*(i)m, -de*
Melūlum himmet-i Pīr-i mugāna iftikārım var
Zemān-ı nikbetimde *tesliyet-bahş-ı cinānımdır* **(Muhammes 2/8)**

zemīn:

1.) Dünya, yeryüzü.

1.1. zemīn:
Muhibb-i hānedānın nālişi sığmaz semāvāta
Girīban-çāk olur gerdūn ***zemīn*** *ağlar zamān ağlar* **(Mazel 249/5)**

zemīn ü āsumān:

1.) Yer gök, yeryüzü ve gökyüzü; her yer.

1.1. zemīn ü āsumān:
Hikmeti var o kūt cān oldu süveydāda nihān
Yoksa ***zemīn ü āsumān*** *ʿaşka karār-gāh olamaz* **(Gazel 67/3)**

zemm:

1.) Yerme, kınama, ayıplama.

1.1. zemmini:-*i, -n, -i*
Bazı ashāb-ı hased ***zemmini*** *etse işrāb*
Sen ona öfkelenip kükreme mānend-i şarāb **(Müsemmen 1/21)**

zemm ü takbīh:

1.) Ayıplayıp kınamak.

1.1. zemm ü takbīh:
Zemm ü takbīh *ile hiç kimse siyāh eyleyemez*
İstikāmetle ağarmış ola bir yüz ki anı **(Gazel 85/3)**

zemmet-/eyle-:

1.) Ayıplamak, yermek.

1.1. zemmeden:-*en*
Fennīyā şimdi beni ***zemmeden*** *evlād-ı vatan*
Kadrimi sonradan anlar arar amma ne bulur **(Gazel 44/10)**

1.2. zemmet-:-*me*
Sūfī beni ***zem etme*** *kalender diye nāsa*
Asl-ı emeli ben bulurum sen bulamazsın **(Gazel 128/7)**

1.3. zem eyle-:-*y, -en, -ler*
Bilinmiş gālibā Fennī ʿayārım müsteşārımdan
Beni ***zem eyleyenler*** *şimdi istiʿzāra çıkmışlar* **(Gazel 35/5)**

zemzem ol-:

1.) Kâbe yanındaki meşhur kuyudan çıkan kutsal su olmak.

1.1. zemzem ol-:-*dukça*
Akar sular çıkar gözden sebūda ***zemzem oldukça***
Mey etmez celb-i hāhiş reşha-i lāʿlin vücūduyla **(Gazel 200/2)**

zemzeme eyle-:

1.) Nağmeli, ezgili ses çıkarmak.

1.1. zemzeme eyle-:-*r*
Verdi bir mahdūm o ʿālī-himmete perverdigār
Tūtī-i hoş-gū gibi kundakta ***eyler zemzeme*** **(Tarih 7/2)**

zemzeme-zen:

1.) Nağme çalan, ezgili sesler çıkaran, terennüm eden.

1.1. zemzeme-zendir:-*dir*
Sūfī işidirsen beni maʿzūr tutarsın Tevbīhi yutarsın
Yağmaya veren ʿaklımı şu ***zemzeme-zendir*** *Karşımda gezendir*
(Müstezad 3/2)

zen:

1.) Kadın.

1.1. zen:
Mahkūm-ı hevā olup zen-i dehre aldanan
Eremez kemāle ***zen*** *gibi noksan gelir gider* **(Gazel 46/3)**

1.2. zen:
Fennī er isen hiç birine etme temāyül
Dünyāda vefā sāhibesi ***zen*** *bulamazsın* **(Gazel 128/10)**

1.3. zenden:-*den*
ʿAyni erdir er gibi ***zenden*** *doğan er yavrusu*
Bir metīn arslan olur çünkü gazanfer yavrusu **(Gazel 241/1)**

zenbūr:

1.) Arı, bal arısı.

1.1. zenbūra:-*a*
Visālin şehd-veş şīrīndir nīş-i fırākın telh
Muhakkak mecmaʿ-ı zıddeynsin ***zenbūra*** *benzersin* **(Gazel 120/4)**

zencebīl-i kerem:

1.) Lütuf zencefili.

1.1. zencebīl-i kerem:
Zencebīl-i kerem *eyler kaleminden feyezān*
Öyle bir münşī-yi ekmel ki alırsa eline **(Kaside 45/21)**

zencīre çek-:

1.) Zincire bağlamak; tutsak etmek ***(bk. zülf).***

1.1. zencīre çek-:-*en*
Zencīre çeken *gönlümü bir serv-i semendir Bir zülf-i resendir*
Tahdīş eden endīşemi ol gonca dehendir Mahsūl-i vatandır
(Müstezad 3/1)

zencīr-i ʿaşk:

1.) Aşk zinciri (***bk.*** zülf).

1.1. zencīr-i ʿaşk:
Her biri taktı dil-i şeydāya bir ***zencīr-i ʿaşk***
İşve-perver dilber-i ʿazrā-kıyāfet bir değil **(Gazel 139/2)**

zencīr-i ʿaşk-ı yār:

1.) Sevgilinin aşkının zinciri. [Zincir, uzunluğu ve örgülü olması sebebiyle sevgilinin saçına benzetilir. Bu zincir âşığı bağlar, zindana atar ya da idam eder (Pala, 2017: 493). Ayrıca âşıkların gönüllerinin, sevgilinin saçlarının uçlarına asılı olduğu bilinir ve sevgili salındıkça bu gönüller birbirlerine çarpıp acı çeker ***(bk. zülf)***.]

1.1. zencīr-i ʿaşk-ı yār:-*e*
Rabt eden ***zencīr-i ʿaşk-ı yāre*** *gönlümdür beni*
Lākin el bu hāleti zülf-i nigārımdan bilir **(Gazel 28/3)**

Zengicek:

1.) Konya sınırları içerisindeki bir köy; Koçkaya.

1.1. Zengicek:
Sen eski feleksin bilirim çok düzenin var
Zengicek *mi yurdun uyuttun mu ne yaptın* **(Gazel 123/5)**

zen-i dehr:

1.) Kocakarı, kocamış, yaşlı dünya.

1.1. zen-i dehr:-*e*
Mahkūm-ı hevā olup ***zen-i dehre*** *aldanan*
Eremez kemāle zen gibi noksan gelir gider **(Gazel 46/3)**

zen-i dünyā:

1.) Kadın gibi olan dünya; felek.

1.1. zen-i dünyā:-*y, -a*
Edersen Fennīyā hubb-ı sivādan sīneni tecrīd
Zen-i dünyāya *karşı erlenirsin böyle kalmazsın* **(Gazel 119/9)**

1.2. zen-i dünyā:-*y, -a*
Zen-i dünyāya *gönül bağlama sultān ise de*
Bezm-i nādāna ayak basma gülistān ise de **(Kıt'a 6/1)**

zen-i mekkāre:

1.) Hilekâr, düzenbaz kadın; ***mec.*** Dünya.

1.1. zen-i mekkāre:-*y, -e*
Dünyā-yı denī-pervere āit kederim yok
Zīrā ***zen-i mekkāreye*** *hüsn-i nazarım yok* **(Müseddes 3/39)**

zen-i ser-bāz:

1.) Cesur kadın.

1.1. zen-i ser-bāz:
Dil vermeğe lāyık görünür mü ***zen-i ser-bāz***
İnsān tenezzül mü eder suʾr-ı kilāba **(Gazel 201/3)**

zen-meşreb ol-:

1.) Kadın huylu, tabiatlı olmak.

1.1. zen-meşreb ol-:-*ma*
Parıltıya aldanma ***zen-meşreb olma*** *sūfī*
Bir meslek ittihāz et deʾb-i ricāle benzer **(Gazel 63/4)**

zer:

1.) Altın.

1.1. zer:
Sıdk u ciddiyetle hādimdir kıvām-ı ʿāleme
Bu sıfatla iktisā etse sezādır ***zer*** *kalem* **(Kaside 24/7)**

1.2. zer:
Batmasaydı dīde-i hussāda hār u tīr-veş
Kullanırdım her zaman altun mürekkep ***zer*** *kalem* **(Kaside 24/30)**

1.3. zer:
Tām tārīhi yazılsın ***zer*** *ile*
Parlasın türbe-i Bürhānüddīn **(Tarih 10/7)**

1.4. zer:

Fennīyā şāyestedir Allah için bu nev-eser
***Zer** kalemle cebhe-i hurşīde tastīr eylesen* **(Gazel 130/5)**

zer ol-:

1.) Altın olmak, sararmak; ***mec.*** Değerli hâle gelmek.

1.1. zer ol-:-*(u)r*
*Nuhās-ı ahmere yaldız geçirmekle **olur** mu **zer***
Leʾīme mekremet isnād edilmekle kerīm olmaz **(Gazel 68/4)**

zer ü sīm:

1.) Altın ve gümüş.

1.1. zer ü sīm:-*in, -e*
*İʿtibār etme **zer ü sīmine** Fennī feleğin*
Yetişir bir nefes himmeti kimyāya bedel **(Gazel 141/5)**

zerāfetle:

1.) Zarafetle; incelikle, zarif bir şekilde.

1.1. zerāfetle:
Leʾālī-i eşki armağan etmek isterim
***Zerāfetle** yāri imtihān etmek isterim* **(Gazel 157/1)**

zer-i hālis kal-:

1.) Halis, saf altın (gibi) kalmak; saf, temiz olmak.

1.1. zer-i hālis kal-:-*alım*
İhtilat etmeyelim şirzime-i esrāra
Zer-i hālis kalalım pest-ʿayār olmayalım **(Gazel 147/7)**

zerre:

1.) Çok küçük parçacık; güneş ışığında görünen ufacık madde.

1.1. zerre:
Her nātıka evsāfını nātıktır efendim
*Her **zerre** senin yād-ı cemīlin ile gūyā* **(Kaside 18/4)**

1.2. zerre:
Ben ʿācizim bende ne var
*Hükmümde yoktur **zerre** var* **(Diğer 5/9)**

1.3. zerrede:-*de*
*Dilersen ʿālemi bir **zerrede** icmāle kādirsin*
Dilersen ger edersin zerreden şems ü kamer peydā **(Kaside 4/3)**

1.4. zerreden:-*den*
Dilersen ʿālemi bir zerrede icmāle kādirsin
*Dilersen ger edersin **zerreden** şems ü kamer peydā* **(Kaside 4/3)**

1.5. zerreden:-*den*
Rütbe-i ilm ü kemāl ʿasrında etti iʿtilā
*Karşısında **zerreden** kemter kalırdı kūh-sār* **(Kaside 39/10)**

1.6. zerredir:-*dir*
*Ki andan **zerredir** hurşīd-i aʿzam yā Resūlallah*
Ser-ā-pā nūr-ı garrādır vücūd-ı rahmet-ālūdun **(Kaside 17/7)**

1.7. zerreler:-*ler*
*Deryāya katre **zerreler** hurşīde eyler incizāb*
Bir çāker-i ahkar nider metbūʿa hālin ʿarzeder **(Kaside 20/22)**

1.8. zerresinin:-*s, -i, -nin*
Bütün kerrūbiyānın tūtiyāsı hāk-i pākidir
*Şu mihr-i ʿālem-ārā **zerresinin** tāb-nākidir* **(Tahmis 1/4)**

1.9. zerreyim:-*y, -im*
*Līk ben **zerreyim** ol şems-i cihān-ārādır*
Ben hakīrem o Şehin-şāh-ı veliyyü'l-efdāl **(Kaside 40/24)**

zerre kadar:

1.) Azıcık, çok az.

1.1. zerre kadar:
*Eylemez **zerre kadar** fazlayı noksānı kabūl*
Çarşū-yı medeniyyette terāzū dediğin **(Gazel 118/7)**

1.2. zerre kadar:
Dem-be-dem şevketi müzdād olsun
*Gelmesin **zerre kadar** şānına şeyn* **(Tarih 10/4)**

zerre zerre:

1.) Parça parça; en küçük parçasına varıncaya kadar.

1.1. zerre zerre:
Çeşm-i ʿibretle temāşā kıl hemīşe ʿālemi
***Zerre zerre** şāhid-i vahdettir işbu kāʾināt* **(Gazel 10/7)**

zerrece:

1.) Zerre kadar, çok az.

1.1. zerrece:
*Ben riʿāyette kusūr etmiş değilken **zerrece***
Sāde bu zıddiyet istilzām edip beynūneti **(Kaside 37/44)**

zerreten:

1.) Zerre kadar, çok az dahi.

1.1. zerreten:
*Benim yok **zerreten** mā-iştibāhım*
Büyüktür himmetin yā Gavs-ı aʿzam **(Kaside 28/6)**

zerrīn:

1.) Altın gibi sarı ve parlak; altın işlemeli.

1.1. zerrīn:
*Bir kadīfe palto biçtirdim ki **zerrīn** şemseli*
İktisā kıl pek münāsib mihr-i rahşānım sana **(Gazel 2/7)**

zevāl verme-:

1.) Yok etmemek, sona erdirmemek.

1.1. zevāl verme-:-*sin*
Ey Şehin-şāh-ı zamān merdümun çeşm-i cihān
*Şevket u kudretine **vermesin** Allah **zevāl*** **(Kaside 40/48)**

zevk:

1.) Keyif, neşe, eğlence, mutluluk.

1.1. zevk:
Kimi dilhaste-i gurbet kimi dem-beste-i hayret
*Felekte rüzgārın **zevk** ile imrār eden var mı* **(Gazel 213/2)**

1.2. zevk:
Ne devām üzre döner çarh ne devlet bākī
*Ne kıvām üzre kalır **zevk** ne mihnet bākī* **(Gazel 243/1)**

1.3. zevki:-*i*
*Ya dendānın söker ya gasb eder **zevki** dimāğından*
Felek nān-pāreyi ehl-i kemāle bī-bedel vermez **(Gazel 79/3)**

zevk al-:

1.) Hoşlanmak, beğenmek, keyif almak.

1.1. zevk al-:-*an*
Bizden ilelebed infikāk etmez
***Zevk alan** meclis-i vedādımızdan* **(Şarkı 3/10)**

1.2. zevk al-:-*(ı)r*
*Sohbetimden **zevk alır** herkes benim Bayrāmīyim*
Her dil-i gam-perverin şādī-i feyz-efzāsıyım **(Kaside 35/14)**

1.3. zevk al-:-*(ı)r*
***Zevk alır** şevk alırız hāsılı bayrām ederiz*
Sohbet-i ʿārif-i āgāh ile ārām ederiz **(Gazel 80/1)**

zevk et-:

1.) Zevk almak, eğlenmek.

1.1. zevk et-:-*ti, -m, -se*
*Ne **zevk ettimse** Fennī mā-sebaktan zāhir ü pinhān*
Ne vakt oldumsa teʾmīn-i sürūr-ı nefs ile handān **(Müseddes 2/25)**

zevk u derd:

1.) Zevk ve dert.

1.1. zevk u derd:-*i*
*Cihānın germ ü serdi **zevk u derdi** zıll-i zāʾildir*
Elem çekme sana yār olmadıysa Fennīyā tāliʿ **(Gazel 102/6)**

zevk u safā:

1.) Zevk ve eğlence.

1.1. zevk u safā:-*dan*
*Dīde-i ʿibrette ki **zevk u safādan** hazzı yok*
Zanneder ehl-i şikem hoşāb ile helvā lezīz **(Gazel 23/4)**

zevk u şevk-i dil-i ashāb-ı dil:

1.) Gönül ehlinin gönlündeki sevinç ve eğlence.

1.1. zevk u şevk-i dil-i ashāb-ı dil:-*e*
***Zevk u şevk-i dil-i ashāb-ı dile** o getirir*
Perde-i gafleti at Hūya devām et Fennī **(Gazel 43/8)**

zevk-ı ʿaşk:

1.) Aşkın zevki.

1. zevk-ı ʿaşk:-*(ı)n, -la*
*Hakīkat kendime mālik değildim **zevk-ı ʿaşkınla***
Nişān-āsā takınmıştım gezerdim tavk-ı ʿaşkınla **(Tahmis 3/6)**

zevk-i cismānī:

1.) Bedensel zevkler.

1.1. zevk-i cismānī:-*y, -e*
Hubb-i māsivāya iştirāk etmez
***Zevk-i cismānīye** inhimāk etmez* **(Şarkı 3/9)**

zevk-i diğer:

1.) Diğer, başka zevkler.

1.1. zevk-ı diğer:
*Eserinden ʿurefā **zevk-ı diğer** hāsıl eder*
Ehl-i dil mecmaʿına neşʾe-resāndır kalemim **(Gazel 152/18)**

1.2. zevk-i diğer:
*Ki etsin sāye-i fazlında bir **zevk-i diğer** peydā*
Dil-i Fennīyi yā Rab pençe-i emmāreden kurtar **(Kaside 4/5)**

zevk-ı eşyā:

1.) Eşya zevki (dünya zevki).

1.1. zevk-ı eşyā:-*y, -ı*
***Zevk-ı eşyāyı** tahayyülde ibāret zann eder*
Elde hiç bir nesne yok dervīşe hülyādan lezīz **(Gazel 24/4)**

zevk-ı inʿām:

1.) İyilik, lütuf zevki; iyilikten, lütuftan alınan tat.

1.1. zevk-ı inʿām:-*ı*
*Cihānda **zevk-ı inʿāmı** kerem-sāz olmayan bilmez*
Şikārın lezzetin aslında şehbāz olmayan bilmez **(Gazel 66/1)**

zevk-ı rūhānī:

1.) Manevî zevk.

1.1. zevk-ı rūhānī:
***Zevk-ı rūhānī** verir cānāna cānāndan bahis*
İşte anınçün eder cānāna cān ondan bahis **(Gazel 14/1)**

zevk-i selīm:

1.) Kusursuz zevk.

1.1. zevk-i selīm:-*n, -a*
*Aç kef-i ihsānı sor **zevk-i selīm** ashābına*
Yok ki hiçbir şey gelen tabʿ-ı ʿatāyādan lezīz **(Gazel 24/5)**

zevk-i vasl:

1.) Kavuşma zevki.

1.1. zevk-i vasl:-*(ı)n*
*Meğerse **zevk-i vaslın** var iş zımnında bu sırrın*
Umūr-ı kāʾinātı böyle hep tahte'l-hüküm buldum **(Kaside 49/7)**

1.2. zevk-ı vasl:-*ın, -la*
*Mesāmımdan akarken nūr-i şādī **zevk-ı vaslınla***
Dil-i gam-dīde yād-ı sohbetinle nāle-zen şimdi **(Gazel 220/5)**

zevk-i visāl:

1.) Kavuşma zevki.

1.1. zevk-i visāl:-*in*
Bazı sır nebzece zıddiyle bilinmiş meselā
*Çāşni-i hicirdedir **zevk-i visālin** sırrı* **(Tarih 8/5)**

zevkini taşdan çıkar-:

1.) Olumsuz, zor durumlardan bile keyif olacak bir yön bulmak; güzel bakmak.

1.1. zevkini taşdan çıkar-:-*(ı)r*
***Taşdan çıkarır zevkini** erbāb-ı basīret*
Mahzūz olur erbāb-ı vefā seng-i cefādan **(Kaside 50/2)**

zevzeklik et-:

1.) Tatsız, gereksiz, yersiz konuşmak.

1.1. zevzeklik et-:-*mek*
*Bādeden sarhoş olup **zevzeklik etmek** iş değil*
Bozmayıp etvārı setr-i hālet-i müldür hüner **(Gazel 37/4)**

zeyl:

1.) Etek.

1.1. zeyline:-*i, -n, -e*
*Vurmamışken el Züleyhā-yı zamānın **zeyline***
Yūsuf-āsā sicne düşmüş iftirālar görmüşüz **(Gazel 78/2)**

zeyl-i ihsān:

1.) Lütfun, iyiliğin devamı, ziyadesi.

1.1. zeyl-i ihsān:-*ı, -n, -ı*
***Zeyl-i ihsānını** tut sıdk ile istirhām et*
Yetişir her bunalan bī-kese imdād-ı ʿAlī **(Kaside 26/5)**

Zeynī-zāde:

1.) Yozgatlı Zeynî-zâde Hakkı Efendi (ö. H.1309).

1.1. Zeynī-zāde:
Zeynī-zāde *eyleyip ʿazm-i bekā*
Kaldı evlād u ʿiyāli āhla **(Tarih 3/1)**

zeyyenehu'llāhu bi-ālāihī:

1.) "Allah, nimetleri ile onu güzelleştirdi." anlamında bir Arapça ibare (A. Ş. Ergin, kişisel iletişim, 6 Mart 2020).

1.1. zeyyenehu'llāhu bi-ālāihī:
Zeyyenehu'llāhu bi-ālāihī
Şerefehullāhu bi-tūli'l-hayāt **(Tarih 20/6)**

zeyy-i Hülāgū:

1.) Hülagu (yağmacı ve kötü niyetli olarak bilinen bir İran hükümdarı) görünüşlü.

1.1. zeyy-i Hülāgū:
Kaşların tīğ-ı ecel dīdelerin çifte-rū dil
Söyle zālim bu mudur ***zeyy-i Hülāgū*** *dediğin* **(Gazel 118/4)**

zeyy-i kitāba gir-:

1.) Kitap kılığına giren; okumuş, okul tahsil eden (kimse).

1.1. zeyy-i kitāba gir-:*-en*
Hünerdir tevsen-i kilk-i siyāhı cilve-sāz etmek
Hemān kātib molur her ***zeyy-i kitāba giren*** *zirzop* **(Gazel 112/4)**

zī-ʿatā:

1.) Cömertlik sahibi.

1.1. zī-ʿatā:
Ol Pādişāh-ı muhterem hem ***zī-ʿatā*** *hem zī-kerem*
Fehm eylesin kadrin ümem etsin yolunda terk-i ser **(Tarih 16/6)**

zīb ü gülistān:

1.) Süs ve gül bahçesi.

1.1. zīb ü gülistān:*-ız*
ʿĀşıkız āh-keşiz ʿaşk ile nālānız biz
Bülbül-i nağme-serā ***zīb ü gülistānız*** *biz* **(Gazel 84/1)**

zīb ü şeref bul-:

1.) Güzellik ve değer kazanmak.

1.1. zīb ü şeref bul-:*-du*
Bu tasavvurla fakat neş'e-pezīr oldu gönül
Bu tezekkürle fakat ***zīb ü şeref buldu*** *zebān* **(Kaside 45/49)**

zībā:

1.) Süslü; güzel.

1.1. zībā:
Beni ol Pādişeh-i hüsne kul et kim yā Rab
Kuhl-ı mā-zāğ çekilmiş ola ***zībā*** *gözüne* **(Gazel 195/9)**

1.2. zībā:
Bülbül-i güyāsıdır güyā ki bāğ-ı behcetin
Hüsnünün mir'ātıdır yāhud o ***zībā*** *sūretin* **(Tahmis 4/14)**

zīb-i dehen et-:

1.) Ağzının süsü etmek; sürekli söylemek.

1.1. zīb-i dehen et-:*-(e)r, -im*
Ederim zīb-i dehen *nām-ı Veliy-yi niʿamı*
Bana ibzāl edilen lutfu unutmam zinhār **(Kaside 43/26)**

zīb-i gülistān ol-:

1.) Gül bahçesinin süsü olmak.

1.1. zīb-i gülistān ol-:*-ma, -dık*
Gönül verdikse de hem-bezm-i cānān olmadık gittik
Hezār olduksa da ***zīb-i gülistān olmadık*** *gittik* **(Gazel 109/1)**

zīb-i ruhsār:

1.) Yüzün süsü.

1.1. zīb-i ruhsār:*-(ı)m*
Efendim sen gidelden kanlı yaşdır ***zīb-i ruhsārım***
Efendim hāsılı mahsūl-i çeşmim hündur sensiz **(Gazel 75/6)**

zīb-i temennā-yı ümīd ol-:

1.) Ümit arzusunun süsü olmak.

1.1. zīb-i temennā-yı ümīd ol-:*-an*
Fikrimi istediğim vechile tasvīr eyler
Nakş-ı hāmemdir ***olan zīb-i temennā-yı ümīd*** **(Kaside 46/57)**

zıd:

1.) (Ar. zıdd) Zıt; bir şeyin aksi, muhalifi, muarızı.

1.1. zıd:
Her biri bilāhare ***zıd*** *ile olmuş münkeşif*
Çehre-i berrāk-ı yāre ferve-i semmūra bak **(Gazel 106/2)**

1.2. zıddiyle:*-ı, -(y)la*
Bazı sır nebzece ***zıddiyle*** *bilinmiş meselā*
Çāşni-i hicirdedir zevk-i visālin sırrı **(Tarih 8/5)**

zıddiyet:

1.) Zıtlık; ***mec.*** Geçimsizlik, çekememezlik.

1.1. zıddiyet:
Ben riʿāyette kusūr etmiş değilken zerrece
Sāde bu ***zıddiyet*** *istilzām edip beynūneti* **(Kaside 37/44)**

1.2. zıddiyeti:*-i*
Bir re'īs-i kīne-perverle refākat eyledim
Var idi meşreblerin yekdiğere ***zıddiyeti*** **(Kaside 37/41)**

zī-fazīlet:

1.) Faziletli, erdemli, üstün kişi.

1.1. zī-fazīlet:
Değilken muktedir her ***zī-fazīlet*** *mahv u isbāta*
Sütūr-ı münşeʿātı şimdi bir sersem eder tashīh **(Gazel 19/3)**

zī-fünūn:

1.) İlim sahipleri.

1.1. zī-fünūnun:*-un*
Zī-fünūnun *Fennīyā efzūn olurmuş mihneti*
ʿĀleme ahmak gelip nādān olaydım kāşki **(G235/5)**

zī-fünūnān-ı pesīn:

1.) Sonraki ilim sahipleri.

1.1. zī-fünūnān-ı pesīn:
Re'y u tedbīrini bi'l-cümle eder istihsān
Zī-fünūnān-ı pesīn *ve fuzalā-yı pīşīn* **(Kaside 42/10)**

zī-haberān:

1.) Haberliler; her şeyden haberi olan, her şeyin farkında olan kimseler.

1.1. zī-haberān:
Fikr ü nazar ʿakl-ı beşer rütbe rütbedir
Zī-haberān *bī-haberān başka başkadır* **(Gazel 64/5)**

zihn:

1.) Zihin; bilinç, dimağ; anlayış, kavrayış.

1.1. zihnim:-*(i)m*
Nā-şinīde çok eserler cemʿ ederdim Fennīyā
Gerdiş-i eyyām ile ***zihnim*** *perīşān olmasa* **(Gazel 183/7)**

1.2. zihnime:-*(i)m, -e*
Şaşırdı ʿādetā tedbīrimi endīşe-i mihnet
Atup bir gussa-i ʿuzmāya verdi ***zihnime*** *hayret* **(Muhammes 1/6)**

1.3. zihnimi:-*(i)m, -i*
Al giyinmiş lāle-ruhsārım açılmış gül gibi
Zihnimi *ammā perīşān eyledi kākül gibi* **(Gazel 228/1)**

zihnine gel-:

1.) Aklına gelmek, düşünmek.

1.1. zihnine gel-:-*me, -sin*
Doğrulukla bir temāşādır temāşā-yı cemāl
Zihnine *ey serv-kāmet eğri maʿnā* ***gelmesin*** **(Gazel 167/2)**

zī-kemāl:

1.) Kemal sahibi; manevi meziyetler, ahlak, ilim ve fazilet bakımından tam bir olgunluğa erişmiş olan kimse.

1.1. zī-kemālim:-*(i)m*
Sırr-ı Kurʾān bendedir Ümmü'l-Kitābın Bāsıyım
Zī-Kemālim *evc-i ʿirfānın meh-i garrāsıyım* **(Kaside 35/1)**

zī-kerem:

1.) Kerem, lütuf sahibi; cömert.

1.1. zī-kerem:
Amān ey pür-merāhim çāre-i derd-i nihān Pīrim
Amān ey zī-mürüvvet ***zī-kerem*** *sāhib-zamān Pīrim* **(Gazel 142/1)**

1.2. zī-kerem:
Ol Pādişāh-ı muhterem hem zī-ʿatā hem ***zī-kerem***
Fehm eylesin kadrin ümem etsin yolunda terk-i ser **(Tarih 16/6)**

1.3. zī-kereme:-*e*
Ki dedim ʿarz edeyim hālimi bir ***zī-kereme***
İçtimā eyledi bu noktada ārā-yı ümīd **(Kaside 46/12)**

zī-keremā:

1.) "Ey kerem sahibi, cömert!" anlamında (vezir, Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa için) bir hitap sözü.

1.1. zī-keremā:
Eylesin ʿömrünü efzūn Cenāb-ı Yezdān
Āsafā ***zī-keremā*** *münʿim-i ʿālī-nesebā* **(Kaside 45/32)**

zikir:

1.) Sözünü etme, ismini söyleme, anma.

1.1. zikrinden:-*in, -den*
Her gönül maʿşūkunun ***zikrinden*** *istişvāk eder*
Kays-ı ʿasra etmeli Leylī-i devrāndan bahis **(Gazel 14/5)**

2.) Allah'ı anma, Allah'ın isimlerini (esmâ-yı hüsnâyı) söylemek suretiyle yapılan ibadet.

2.2. zikrin:
Fennī bir oğuz kuldur ***zikrin*** *ile meşguldür*
Ölmezden evvel öldür ey rahmeti bol Mevlā **(Kaside 11/7)**

zikret-/eyle-:

1.) Adını söylemek, anmak; Allah'ın isimlerini ibadet maksadıyla arka arkaya söylemek.

1.1. zikret-:
Kalır bir gün bu diller şīve-i güftārdan hālī
Hemīşe Hakkı ***zikr et*** *sağ iken kalb ü lisānınla* **(Gazel 217/8)**

1.2. zikret-:-*(e)r*
Şādī-i zār dilinden çıkmaz hazīne-dārın
Hakkı seven ***zikr eder*** *hāb u hayāl içinde* **(Gazel 203/7)**

1.3. zikreder:-*(e)r*
Hakkı seven ***zikreder***
Hāb ü hayāl içinde **(Diğer 1/14)**

1.4. zikreyler:-*r*
ʿĀrifāne istimāʿ eyle sarīr-i hāmeyi
Dāʾimā ism-i Celīl-i Hūyu ***zikreyler*** *kalem* **(Kaside 24/18)**

zikr ü fikr-i Hak:

1.) Allah'ı zikretme ve düşünme.

1.1. zikr ü fikr-i Hak:-*la*
İşte bu fāzıl dahi bir derde oldu mübtelā
Zikr ü fikr-i Hakla *erdi makām-ı rahmete* **(Tarih 11/2)**

zikr-i mahfī:

1.) Gizli zikir, söz.

1.1. zikr-i mahfī:-*y, -i*
Sevād-ı mümkinātı çeşm-i ʿibretten uzak tutma
Fakat bu ***zikr-i mahfīyi*** *ulü'l-ezkāra bildirme* **(Gazel 188/8)**

zikr-i senā-yı satvet:

1.) Gücünü övmek (II. Abdülhamid Han için).

1.1. zikr-i senā-yı satvet:-*i, -n, -den*
Biraz bende tefāhür eylesem şāyestedir zīrā
Dilim ***zikr-i senā-yı satvetinden*** *gayrı gāfildir* **(Kaside 38/38)**

zikrullāh:

1.) Allah'ı zikretme, anma.

1.1. zikrullāh:
Böyledir tārīh-i temām mülhemī
Hakk-ı buldu Hakkı ***zikrullāh*** *ile* **(Tarih 3/3)**

zī-küremā:

1.) Cömert, iyiliksever, lütukâr.

1.1. zī-küremā:
Āsafā ***zī-küremā*** *hāsılı sensin şimdi*
Hāris-i ehl-i hüner fāris-i meydān-ı kerem **(Kaside 41/19)**

zılāl-i reʾfet:

1.) Merhamet gölgesi, himayesi.

1.1. zılāl-i reʾfet:-*(i)n, -de*
Zılāl-i reʾfetinde *sāyebān olsun bütün dünyā*
Meh ü hurşīd tā kim pertev-endāz-ı menāzildir **(Kaside 38/49)**

zıll:

1.) Gölge; himaye.

1.1. zıllı:-*ı*
Dil ne yüzden ʿacebā uğradı bāhūr-ı gama
Çünkü bir serv-i kaddin ***zıllı*** *nigehbānımdır* **(Gazel 31/4)**

1.2. zılline:-*i, -n, -e*

Sāyesinde halk olunmuştur vücūd-ı mümkünāt
*İlticā et **zılline** Fennī Rasūl-i Efhamın* **(Gazel 10/6)**

zıll ü hayāl:

1.) Karagöz oyunu; gerçek olmayan bir oyun, hayal.

1.1. zıll ü hayāl:
*Yekpāre hep **zıll ü hayāl***
Hiç ortada nem var benim **(Diğer 5/12)**

1.2. zıll ü hayāl:-*e*
*Çünkü hayāt-ı dünyā **zıll ü hayāle** benzer*
ʿÖmr-i ʿazīzi cānā gafletle etme ifnā **(Gazel 63/5)**

zıll-efken ol-:

1.) Gölge düşüren, gölge salan olmak.

1.1. zıll-efken ol-:-*(u)r*
Bir devha-i mihnet-zedeyim berk ü berim yok
*Etrāfıma **zıll-efken olur** şuʾbelerim yok* **(Müseddes 3/12)**

zıll-i hümā-yı devlet:

1.) Devlet kuşunun gölgesi (***bk.*** Hümā).

1.1. zıll-i hümā-yı devlet:
İstemez erbāb-ı dil farkında kalsın pāyidār
*Evc-i minnetten düşen **zıll-i hümā-yı devleti*** **(Kaside 37/2)**

zıll-i infiʿāl:

1.) Dargın, kızgın gölge (Ay tutulması esnasında ayın etrafında oluşan kızıllığa benzer bir şekilde sevgilinin yüzündeki kızıllık kastedilmektedir).

1.1. zıll-i infiʿāl:
*Var husūf-āsā yine çehrende **zıll-i infiʿāl***
Ey kamer-talʿat senin sevmekte noksānın nedir **(Gazel 29/2)**

zıll-i zāʾil:

1.) Geçici gölge, sığınak.

1.1. zıll-i zāʾil:-*dir*
*Cihānın germ ü serdi zevk u derdi **zıll-i zāʾildir***
Elem çekme sana yār olmadıysa Fennīyā tāliʿ **(Gazel 102/6)**

zımn:

1.) İç taraf, iç (gönül).

1.1. zımnında:-*ı, -n, -da*
Tek bana hitāb etsin isterse ʿitāb etsin
*Sermest ü harāb etsin **zımnında** ʿināyet var* **(Gazel 58/3)**

1.2. zımnında:-*ı, -n, -da*
Söyle maksat ne bu sūzişli gazelden Fennī
*Yoksa **zımnında** bunun yāre şikāyet var mı* **(Gazel 227/6)**

1.3. zımnında:-*ı, -n, -da*
*Hoş görüp kahrını **zımnında** lutf bekleyerek*
Keşf-i rāz eyledim kimseye hālim demedim **(Gazel 154/2)**

1.4. zımnında:-*ı, -n, -da*
*Meğerse zevk-i vaslın var iş **zımnında** bu sırrın*
Umūr-ı kāʾinātı böyle hep tahte'l-hüküm buldum **(Kaside 49/7)**

zī-mürüvvet:

1.) Mürüvvetli; insanlığı olan, iyiliksever, insaniyetli.

1.1. zī-mürüvvet:
Amān ey pür-merāhim çāre-i derd-i nihān Pīrim
*Amān ey **zī-mürüvvet** zī-kerem sāhib-zamān Pīrim* **(Gazel 142/1)**

zinde:

1.) Canlı, diri.

1.1. zindedir:-*dir*
Mürde-diller mürde derlerse galāttır mutlakā
***Zindedir** hālā verir kār-ı cihāna temşiyet* **(Kaside 32/4)**

zinde-dilān:

1.) Gönlü diri, canlı olanlar; ***mec.*** Her şeyin farkında olanlar, uyanıklar, basiretliler.

1.1. zinde-dilān:
Yol şaşıran Hakkı bulan fırka fırkadır
*Mürde-dilān **zinde-dilān** başka başkadır* **(Gazel 64/6)**

zīnet:

1.) Süs, bezek; güzellik veren, güzelleştiren şey.

1.1. zīnet:
Yapış bir kāmilin dāmānına hakkiyle Tevhīd et
*Veren **zīnet** ʿumūma kul hüva'l-lahü ahad dir hep* **(Gazel 7/3)**

1.2. zīnet:
Mevsim-i sayf erişip geçmiş iken mevsim-i gül
*Goncalar tāzelenip gülşene **zīnet** geliyor* **(Kaside 48/4)**

1.3. zīnete:-*e*
Müstağni-i meşşātadır ey şūh cemālin
*Zīrā ki değil rahş-ı ʿArap **zīnete** muhtāc* **(Gazel 17/4)**

1.4. zīnetin:-*(i)n*
*Nimetin **zīnetin** olmaz mı pezīrā-yı zevāl*
Ne sebep var bu kadar cevre bu istiğnāya **(Kaside 40/7)**

zīnet-i dünyā:

1.) Dünya süsü, gösterişi; dünyanın zevk ve eğlencesi.

1.1. zīnet-i dünyā:-*y, -ı*
Dehrde dolāb-veş olmuş boşanmışlardanız
***Zīnet-i dünyāyı** çok görmüş usanmışlardanız* **(Gazel 77/1)**

zīnetli:

1.) Süslü; gösterişli.

1.1. zīnetli:
*Geçmeden gülşen-i hüsnündeki **zīnetli** bahār*
Solmadan gonca-i raʿnā-i melāhat ey yār **(Müsebba 2/9)**

zinhār:

1.) Asla, katiyen.

1.1. zinhār:
Ederim zīb-i dehen nām-ı Veliy-yi niʿamı
*Bana ibzāl edilen lutfu unutmam **zinhār*** **(Kaside 43/26)**

zīr ü bālā:

1.) Yer ve gök.

1.1. zīr ü bālā:-*da*
***Zīr ü bālāda** edīb kalmadı ehl-i vicdān*
Büsbütün ortalığı kapladı gadr ü bīdād **(Taştir 2/8)**

zīr u zeber ol-:

1.) Altüst olmak; yıkılmak.

1.1. zīr u zeber ol-:-*sun*
Sensiz mey içersem güzelim derd-i ser olsun
*Mīnā kırılıp mey-gede **zīr u zeber olsun*** **(Kıt'a 12/1)**

zīrā:

1.) "Çünkü, şu sebepten, bundan dolayı" anlamlarına gelen bağlaç.

1.1. zīrā:
*Masūn olsun nazardan görmesin **zīrā** ziyān gözler*
Gören taʿvīz-hān olsa derim ʿayn-ı isābettir **(Gazel 62/3)**

1.2. zīrā:
Etmesin ağyār-ı bed-meşreble cānān ihtilāt
*Eylemez **zīrā** efārīte Süleymān ihtilāt* **(Gazel 98/1)**

1.3. zīra:
Gel bana cevr etme sultānım gurūr-ı hüsn ile
*Tez mürūr eyler bu günler tez geçer **zīra** bu çağ* **(Gazel 103/4)**

1.4. zīrā:
*Şu maʾrūzātı ihmāl etme **zīrā** cevr-i tāliʿden*
Teʾessür eyledim dest-i felekten çok sitem buldum **(Gazel 155/5)**

1.5. zīrā:
*Söylenir dillerde **zīrā** pāk olur arslan evi*
Hazret-i Şeyhin ne tāhirdir bakın meydān evi **(Gazel 209/1)**

1.6. zira:
*Görsün gözüm dīdārını sabretti **zira** insilāb*
Göster meded ruhsārını kisve-yi ʿanber-bārını **(Kaside 20/27)**

1.7. zīrā:
Minnet eylersen de Sultān Hamīdü'z-Zāta et
*ʿĀlemin **zīrā** odur yektā veliyy-i niʿmeti* **(Kaside 37/8)**

1.8. zīrā:
*Biraz bende tefāhür eylesem şāyestedir **zīrā***
Dilim zikr-i senā-yı satvetinden gayrı gāfildir **(Kaside 38/38)**

1.9. zīrā:
Sığmaz eltāf-ı mülūkāneleri taʿdāda
*Devlet-i ihsānını mes etmedi **zīrā** mikyāl* **(Kaside 40/17)**

1.10. zīrā:
*Kerem et merhamet et hālime **zīrā** sensin*
Siyyemā müntehāb Şāh-ı ʿadīmü'l-emsāl **(Kaside 40/41)**

1.11. zīra:
Yakışır ben de biraz ʿarz-ı tefāhur etsem
*Geliyor gūşuma **zīra** nağam-ı nāy-ı ümīd* **(Kaside 46/51)**

1.12. zīrā:
Hatīʾātım bağışla ey Vezīr-i merhamet-pīrā
*Meseldir eskiden ʿaşk ağlatır dert söyletir **zīrā*** **(Muhammes 1/39)**

1.13. zīrā:
Dünyā-yı denī-pervere āit kederim yok
***Zīrā** zen-i mekkāreye hüsn-i nazarım yok* **(Müseddes 3/39)**

1.14. zīrā:
Etmez yine pāmāl-i erāzil beni şāhım
***Zīrā** der-i ihsānı her āyīne-penāhım* **(Müseddes 3/29)**

1.15. zīrā:
İbret alsınlar gidenler kalanlar cā-be-cā
Her gelen zīrā misāfirdir bu dār-ı mihnete **(Tarih 17/2)**

1.16. zīra:
Yārin dehenin vasıfta çok tenk-dil oldum
***Zīra** bu sühan her kişinin ağzına sığmaz* **(Kıt'a 20/1)**

1.17. zīrā:
Kalemle ʿarz-ı hāl etmek o yāre hayli müşkildir
*Sebük-mağzāne **zīrā** cāʾiz olmak keşf-i rāz etmek* **(Gazel 112/2)**

zīrā ki:

1.) Çünkü, onun için ki, şundan dolayı.

1.1. zīrā ki:
*Müstağni-i meşşātadır ey şūh **cemālin***
***Zīrā ki** değil rahş-ı ʿArap zīnete muhtāc* **(Gazel 17/4)**

1.2. zīrā ki:
Meyhāne-i emelde sermest-i gaflet olma
***Zīrā ki** vardır āhir her neşʾenin humārı* **(Gazel 244/5)**

1.3. zirā ki:
Beniʿ afveyle bu burka gelecekse ağyār
*İt giren hāneye **zirā ki** ferişte girmez* **(Müfret 23/1)**

1.4. zīrā ki:
Var iken elde kuvvet etme dirīğ-ı himmet
***Zīrā ki** vakt-i fırsat vakt-i zevāle benzer* **(Gazel 63/2)**

1.5. zīrā ki:
*Melʿanet-perdāz olur **zīrā ki** şeytān yavrusu*
Merdüm-i bed-māyeden tıfl-i necīb etmez zuhūr **(Gazel 236/5)**

zīr-i akdām:

1.) Ayaklarının altı.

1.1. zīr-i akdām:-*ı, -n, -a*
Sīnemi mihr-i muhabbet ile eyle teshīn
***Zīr-i akdāmına** ihlās ile kıl ferş-i cebīn* **(Kaside 34/16)**

1.2. zīr-i akdām:-*ı, -n, -a*
***Zīr-i akdāmına** vazʿ etmek için yüzlerimi*
Reh-i teşrīfine vakfettim iki gözlerimi **(Müsebba 2/22)**

zīr-i aʿlām:

1.) Bayraklar, işaretlerin altı.

1.1. zīr-i aʿlām:-*(ı)n, -da*
O yektā kahramān-ı rezm-gāh-ı maʿdeletsin sen
*Ki çok Nūşirevānlar **zīr-i aʿlāmında** dāhildir* **(Kaside 38/21)**

zīr-i felek:

1.) Gökkubbenin altı.

1.1. zīr-i felek:
*Fennīyā **zīr-i felekte** jāj-hādan çok ne var*
Şu cihānda yokluk erbāb-ı maʿārif yokluğu **(Gazel 47/5)**

zīr-i kadem-i ehl-i hakīkat:

1.) Hakikat ehlinin ayağının altı.

1.1. zīr-i kadem-i ehl-i hakīkat:-*te*
Yaklaşma nifāk ehli seni etsede ser-tāc
***Zīr-i kadem-i ehl-i hakīkatte** gubār ol* **(Gazel 137/3)**

zīr-i naʿl:

1.) Nalın altı; ***mec.*** Ayağının altı.

1.1. zīr-i naʿl:
Öyle Şāhen-şāh-ı ʿādil kim nice Nūşirevān
***Zīr-i naʿl** tevsen-i ʿadlinde hāk-i rehgüzār* **(Kaside 39/5)**

zīr-rān:

1.) Bacak altı, bacak arası; ***mec.*** Ulaşılması kolay olacak bir yerde, yanı başında.

1.1. zīr-rānında:-*ı, -n, -da*

Cilvelendikçe heyūlāt o veliyyü'l-keremin
Zīr-rānında *ola tevsen-i yek-rān-ı kerem* **(Kaside 41/55)**

zīr-rān ol-:

1.) Sürmek, koşturmak.

1.1. zīr-rān ol-:-*(ı)n, -da*
Zīr-rānında ola *tevsen-i ʿizz ü iclāl*
Deşt-i efkārı dolaştıkça metāyā-yı ümīd **(Kaside 46/66)**

zirve-i ikbāl:

1.) Baht, saadet zirvesi.

1.1. zirve-i ikbāl:-*e*
En ednāsı rızā göstermez Āsafla müsāvāta
Sunūf-ı bendegānın ***zirve-i ikbāle*** *vāsıldır* **(Kaside 38/24)**

zirve-i Kāf-ı hamiyyet:

1.) Gayret dağının zirvesi; ulaşılması zor olan yer.

1.1. zirve-i kāf-ı hamiyyet:-*dir*
Būs-i dāmān-ı ahissāya tenezzül etmez
Zirve-i Kāf-ı hamiyyetdir *ʿAnkā-yı ümīd* **(Kaside 46/36)**

zirve-i kāf-ı muhabbet:

1.) Aşk, sevgi dağının zirvesi; ulaşılması zor olan yer.

1.1. zirve-i kāf-ı muhabbet:-*ten*
Semt-i ʿuşşāka yanaş ol bukʿada bir hāne tut
Zirve-i Kāf-ı muhabbetten *buyur bir lāne tut* **(Tahmis 5/1)**

zirzop:

1.) Zıpır; şımarık ve delice tavırlı, hareketlerinde ölçüsüz, delişmen, zırtapoz.

1.1. zirzop:
Hünerdir tevsen-i kilk-i siyāhı cilve-sāz etmek
Hemān kātib molur her zeyy-i kitāba giren zirzop **(Gazel 112/4)**

zī-sebāt:

1.) Azimli, kararlı.

1.1. zī-sebāt:
Nefsen ezkā meşreben bī-ʿayb u ʿazmen ***zī-sebāt***
Zāten akdes tabʿan erfaktır Cenāb-ı Mustafā **(Kaside 21/5)**

zīver-efzā-yı enāmil:

1.) Parmak uçlarının süsünü arttıran.

1.1. zīver-efzā-yı enāmil:-*dir*
Benim ol şāʿir-i şīrīn-zebān ü maʿrifet-perver
Benim āsār-ı hāmem ***zīver-efzā-yı enāmildir*** **(Kaside 38/39)**

zīver-i efvāh-ı ümmet:

1.) Cemaatin ağızlarının süsü.

1.1. zīver-i efvāh-ı ümmet:-*tir*
Mübārek zāt-ı zī-şānın şereftir bezm-i ʿirfāna
Mübeccel nām-ı pākin ***zīver-i efvāh-ı ümmettir*** **(Kaside 30/13)**

zīver-i ser-defter:

1.) Defterin başına yapılmış olan süs; en başta bulunan üstün kişi, önder.

1.1. zīver-i ser-defter:
Sehv ile etme yekūn-ı cühelāya idhal
Fennīyā ***zīver-i ser-defteri*** *ʿirfānız biz* **(Gazel 84/8)**

zīver-i ser-defter-i aʿyān-ı kerem:

1.) Cömertlik sahiplerinin baş süsü, tacı (Dâhiliye Nazırı Memduh Paşa).

1.1. zīver-i ser-defter-i aʿyān-ı kerem:
Yani Şeyhü'l-küremā Hazreti Memdūh Paşa
Ki odur ***zīver-i ser-defter-i aʿyān-ı kerem*** **(Kaside 41/12)**

zīver-i ser-defter-i sınf-ı vülāt:

1.) Valiler sınıfının baş süsü [Ankara valisi olan Münif Bey (H.1327)].

1.1. zīver-i ser-defter-i sınf-ı vülāt:
Zīver-i ser-defter-i sınf-ı vülāt
Nühbe-i cumhūr-ı kibār-ı sikāt **(Tarih 20/1)**

zīver-i ser-halka-i bezm-i ricālullāh:

1.) Evliyaların meclisindeki baş halkanın süsü

1.1. zīver-i ser-halka-i bezm-i ricālullāh:-*dır* .
Zīver-i ser-halka-i bezm-i Ricālullāhdır
ʿĀrif-i āgāhdır bī-şübhedir kutbiyeti **(Kaside 37/27)**

zīver-i ser-nāme-i ʿirfān ol-:

1.) İrfan mektubunun süsü olmak.

1.1. zīver-i ser-nāme-i ʿirfān ol-:-*(u)r*
Zīver-i ser-nāme-i ʿirfān olur *tuğra gibi*
Yüz sürenler hāk-i Dergāh-ı Cenāb-ı Ahmede **(Gazel 233/10)**

ziver-ı sernāme-i şāhān-ı cihān:

1.) Dünyadaki padişahların başlık süsü; başı (II. Abdülhamid Han).

1.1. ziver-ı sernāme-i şāhān-ı cihān:
Birisi ***ziver-ı sernāme-i şāhān-ı cihān***
Öbürü revnak-ı tomār-ı sunūf-ı efhāl **(Kaside 40/70)**

ziyā:

1.) Işık, parıltı; ***mec.*** Sevgi.

1.1. ziyā:-*den*
Sevdāsız olunmaz ʿarz-ı muhabbet
Mum sönünce çıkmaz ***ziyā*** *hāneden* **(Şarkı 2/4)**

ziyādār eyle-:

1.) Işıklı, parlak yapmak; aydınlatmak.

1.1. ziyādār eyle-:
Dil-i hābīdemi lutfunla bīdār eyle yā Rabbī
Ser-ā-ser nūr-ı ʿaşkınla ***ziyādār eyle*** *yā Rabbī* **(Kaside 9/1)**

1.2. ziyādār eyle-:
Dil-i hābīdemi lutfunla bīdār eyle yā Rabbī
Ser-ā-ser nūr-ı ʿaşkınla ***ziyādār eyle*** *yā Rabbī* **(Kaside 9/1)**

ziyān:

1.) Bir şey veya kimsenin sebep olduğu çıkar kaybı, zarar.

1.1. ziyān:
Dünyā ile çok ahz ü ʿatāya heves etme
Gösterdiği bin türlü ***ziyān*** *kārına değmez* **(Gazel 65/4)**

1.2. ziyāndır:-*dır*
Kaldır düşeni elde iken dāmen-i fırsat Eyyām-ı saʿādet
Eyyām-ı saʿādet ki serīu'l-cereyāndır İsrāfı ***ziyāndır*** **(Müstezad 2/4)**

1.3. ziyānımız:-*(ı)mız*
Belli değil ***ziyānımız*** *kārımız*
Ağlar mısın güler misin ne dersin **(Şarkı 5/8)**

ziyān gör-:

1.) Zarar görmek, zarara uğramak.

1.1. ziyān gör-:-*dük*
Her ne iş yaptıksa tedbīrimizle
***Ziyān gördük** dād ü sitādımızdan* **(Şarkı 3/1)**

1.2. ziyān gör-:-*me, -sin*
*Masūn olsun nazardan **görmesin** zīrā **ziyān** gözler*
Gören taʿvīz-hān olsa derim ʿayn-ı isābettir **(Gazel 62/3)**

ziyāret et-:

1.) Bir kişiyi ya da bir yeri görmeye gitmek; hürmetten kutsal birini ya da bir mekânı görmeye gitmek.

1.1. ziyāret et-:-*se*
*Her kim **etse** türbe-i pīri **ziyāret** sıdk ile*
İzdihām-ı şevk ile eyler tezelzül cān evi **(Gazel 209/4)**

ziyā-yı hurşīd:

1.) Güneş ışığı.

1.1. ziyā-yı hurşīd:
*Ne ile setr olunur söyle **ziyā-yı hurşīd***
Nasıl inkār olunur rütbe-i rüçhān-ı kerem **(Kaside 41/8)**

ziyā-yı mihr-i dīdār:

1.) Yüz güneşinin ışığı; güneş gibi parlayan yüzün ışığı.

1.1. ziyā-yı mihr-i dīdār:-*ın*
***Ziyā-yı mihr-i dīdārın** gibi sürʿatle reftār et*
Şuʿā-ı sāk-ı burākın gibi ey mehlikā tez gel **(Gazel 136/4)**

ziyā-yı neyyir:

1.) Nurlu ışık; ***mec.*** Melek.

1.1. ziyā-yı neyyir:-*in*
*Tīz-pervāzım **ziyā-yı neyyirin** hemtāsıyım*
Bedevīyim ʿarşı seyrān eylerim bir lahzada **(Kaside 35/9)**

ziynet:

1.) Süs, bezek.

1.1. ziynet:
*Tāze mazmūna verir hüsnü rakamla **ziynet***
Sanki meşşāta-i dildārı beyāndır kalemim **(Gazel 152/16)**

ziyy-i üdebā:

1.) Ediplerin, edebiyatçıların dış görünüşü.

1.1. ziyy-i üdebā:-*dan*
Tahsīl-i kemāl eyle hakīkatte edīb ol
*Yoksa bir şeref mi var sana **ziyy-i üdebādan*** **(Kaside 50/14)**

zor:

1.) Sıkıntı, güçlük, rahatsızlık.

1.1. zor:
*Her şebin bir gündüzü her **zor** için bir şām olur*
Gussanın şādı sürūrün peyrevi ālām olur **(Gazel 33/1)**

zor ile:

1.) Zorla, zor kullanarak, cebren.

1.1. zor ile:
Varma ey āh-ı seher hāb-geh-i cānāna
*Bozma āsāyişini **zor ile** bīdār etme* **(Gazel 185/3)**

zor-ı bāzū:

1.) Pazı, kol gücü, kuvveti.

1.1. zor-ı bāzū:
Mücrimi bir sille mustantıktan aʿlā söyletir
***Zor-ı bāzū** fenne çok yerlerde istiʿlā eder* **(Gazel 52/6)**

zor-ı çerh:

1.) Feleğin, kaderin zoru, zorlaması.

1.1. zor-ı çerh:-*a*
Tevālī-i belādan kalb-i ʿārifte safā artar
*Göğüs verdikçe **zor-ı çerha** cevherde cilā artar* **(Gazel 59/1)**

zuʿafā:

1.) Zayıflar, güçsüzler.

1.1. zuʿafā:
İsm-i sāmīsi gibi hulk-ı hümāyūnu hamīd
***Zuʿafā** kullarına lutfunu eyler ibzāl* **(Kaside 40/11)**

zuʿafā-yı ümem:

1.) Zayıflar (düşkünler) topluluğu.

1.1. zuʿafā-yı ümem:-*in*
***Zuʿafā-yı ümemin** bir peder-i müşfikisin*
Rıfk ile girye-i tıfl-ı dili eyle teskīn **(Kaside 42/17)**

zübde:

1.) Bir şeyin en seçkin parçası; özü.

1.1. zübdedir:-*dir*
***Zübdedir** āsār-ı kilk-i zī fünūnum Fennīyā*
Şerh olunsa dürlü dürlü nükte vü īmā çıkar **(Gazel 34/7)**

zucret:

1.) İç sıkıntısı, gönül darlığı.

1.1. zucreti:-*i*
Kurtar Allah ʿaşkına kayd-ı felāketten beni
*Kalmadı tāb ü tüvānım çekmeğe bu **zucreti*** **(Kaside 37/77)**

zühd:

1.) Dünyaya rağbet etmeyip kendini ibadete verme, nefsini her türlü zevkten alıkoyup ibadet yolunu seçme, perhizkârlık, takva.

1.1. zühdü:-*ü*
Sākī getir ol cāmı dil-i pür-gam açılsın
*Sed iledir **zühdü** ki bezm-i Cem açılsın* **(Kıt'a 10/1)**

zuhūr et-/eyle-:

1.) Ortaya çıkmak, meydana gelmek, oluşmak.

1.1. zuhūr et-:-*mez*
*Merdüm-i bed-māyeden tıfl-i necīb **etmez zuhūr***
Doğmamış doğmaz yine hardan küheylān yavrusu **(Gazel 236/6)**

1.2. zuhūr et-:-*ti*
Senden eyā Şāh-ı rusūl eyler tederrüs ʿakl-ı kül
*Vechin terinden geldi gül gülden **zuhūr etti** gülāb* **(Kaside 20/19)**

1.3. zuhūr eyle-:-*r, -se*
*Bir emel kim bī-taleb bī-minnet **eylerse zuhūr***
İşte dünyānın budur ancak elez niʿmeti **(Kaside 37/4)**

zuhūr-ı eser-i nisbet-i pīr:

1.) Şeyhin [Nakşibendî şeyhi Ahmed Hüsameddin Efendi (k.s.)] mertebesinin tesirinin ortaya çıkması, yansıması.

1.1. zuhūr-ı eser-i nisbet-i pīr:
Mahzı bahşāyiş-i Hakktır niʿamın aʿzamıdır
Nūrdur dilde ***zuhūr-ı eser-i nisbet-i Pīr*** **(Kaside 33/6)**

zülāl ü vasl:

1.) Güzel, latif, saf suya kavuşma; ***mec.*** Sevgilinin dudağına kavuşma.

1.1. zülāl ü vasl:-*(ı)n, -a*
Zülāl ü vaslına *susadım gāyet*
Pāre pāre oldu şefetānım gel **(Şarkı 4/4)**

zülāl-i kerem:

1.) Cömertliğin saf, tatlı, latif suyu

1.1. zülāl-i kerem:-*i, -n, -den*
Eyledin halkı ***zülāl-i kereminden*** *irvā*
Ne kadar var ise hep kandılar ʿatşān-ı kerem **(Kaside 41/30)**

1.2. zülāl-i kerem:-*in*
İşte ben de o ***zülāl-i keremin*** *teşnesiyim*
Etmemek lāyık olur mu beni reyyān-ı kerem **(Kaside 41/31)**

zülāl-i rahmet ü feyz:

1.) Feyiz ve rahmetin latif, saf suyu.

1.1. zülāl-i rahmet ü feyz:-*(i)n, -le*
Zülāl-i rahmet ü feyzinle *reyyān olmasın nolsun*
İlāhī senden istīmān eden bir bende-i ʿāciz **(Kaside 8/3)**

1.2. zülāl-i rahmet ü feyz:-*(i)n, -le*
İlāhī senden istirhām eden dilteşne-i rahmet
Zülāl-i rahmet ü feyzinle *reyyān olmasın nolsun* **(Kaside 8/2)**

Züleyhā-yı zamān:

1.) Zamanın Züleyha'sı (olan sevgili). (Mısır azizinin karısı Züleyha' nın Hz. Yusuf'a âşık olup iftira atması olayına telmihte bulunulmaktadır.)

1.1. Züleyhā-yı zamān:-*ın*
Vurmamışken el ***Züleyhā-yı zamānın*** *zeyline*
Yūsuf-āsā sicne düşmüş iftirālar görmüşüz **(Gazel 78/2)**

zülf:

1.) Yüzün iki yanından sarkan saç lülesi olup şekli, kokusu ve rengi itibarıyla sevgilinin en çok bahsedilen güzellik unsurlarından biridir. Bunun yanı sıra zülf, âşıkları cezbedip onların canlarını tarumar etmektedir; çünkü âşıkların gönülleri sevgilinin zülfüne/saçlarının uçlarına asılıdır ve sevgili salındıkça bu gönüller birbirlerine çarpmaktadır. Şekil olarak zülf, kıvırcık ve zinciri andırır biçimde olup dağınıklığı ve perişan hâliyle de, âşığın gönlünü perişan etmektedir. Zülf, şekliyle birlikte siyahlığıyla geceye benzetilmektedir. Boyut olarak şiirlerde bele ya da ayaklara kadar uzanan uzun saç makbulken kokusu yönünden de misk ve anbere vs. benzetilmektedir (Tanyıldız, 2009: 975-992).

1.1. zülfü:-*ü*
Muhalif rūzgāra uğramışsın gönlün incinmiş
Ne bādī oldu ey ***zülfü*** *perīşānım niçin küstün* **(Gazel 133/3)**

1.2. zülfü:-*ü*
Zülfü *şeb çehre-i garrāsı ise subh-ı ümīd*
İctimāʿ etmiş o mehpārede gūyā melevān **(Kaside 45/55)**

1.3. zülfün:-*(ü)n*
Cemʿiyyet-i hātır komadın bende a zālim
Zülfün *gibi encāmı perīşān olacaksın* **(Gazel 131/3)**

1.4. zülfün:-*ün*
Beni terk etti artık dil kalır ***zülfün*** *hevāsında*
Hümā kābil midir kim hāke insin āşiyān görsün **(Gazel 159/6)**

1.5. zülfün:-*(ü)n*
Ey sāhib-i halk-ı ʿāzim ey mālik-i vech-i besīm
Zülfün *hevāsında nesīm ʿaşkın gamında nüh-kıbāb* **(Kaside 20/18)**

1.6. zülfünden:-*ü, -n, -den*
İstirāka eylemiş rūyunda anın reng-i gül
İstiʿāre eylemiş ***zülfünden*** *ʿanber nükheti* **(Kaside 37/102)**

1.7. zülfünden:-*(ü)n, -den*
ʿAnberīn ***zülfünden*** *etmiş himmeti*
Bence pek büyüktür bunun kıymeti **(Şarkı 7/9)**

1.8. zülfüne:-*ün, -e*
Beni ***zülfüne*** *dilbeste kıldın dedim dedi*
Mū ile zabt-ı şīr-i jiyān etmek isterim **(Gazel 157/6)**

1.9. zülfüne:-*ün, -e*
Dāmenin būs edenin destine matlab giriyor
Zülfüne *bend olanın başına devlet geliyor* **(Kaside 48/36)**

1.10. zülfüne:-*(ü)n, -e*
Biri bir kāse sudur diğeri bir deste giyāh
ʿAnberīn ***zülfüne*** *nisbetle gülāb u nesrīn* **(Kaside 42/32)**

1.11. zülfünü:-*ün, -ü*
Sığadın zülfünü gūyā ki sabādan sakınıp
Tek duran gönlümü billāhi perīşān ettin **(Gazel 121/3)**

zülf-i ʿanber:

1.) Amber kokulu saç ***(bk. ʿanber, zülf).***

1.1. zülf-i ʿanber:
Bin kadar dil-besteler var ***zülf-i ʿanber*** *būyuna*
Bir sürü arslanı gūyā bağlamış bir mūyuna **(Tahmis 2/6)**

zülf-i ʿanber-bārı yār:

1.) Sevgilinin anber kokulu, güzel kokulu saçı (***bk.*** ʿanber).

1.1. zülf-i ʿanber-bārı yār:-*a*
Dolaştık ***zülf-i ʿanber-bārı yāra*** *şāneden geçtik*
Takıldık kayd-ı ʿaşka tūr-i ser-bostāneden geçtik **(Gazel 114/1)**

zülf-i anberīn:

1.) (Sevgilinin) amber kokulu saç lüleleri (***bk.*** ʿanber).

1.1. zülf-i anberīn:-*i, -(n)e*
Hatn-i nāfesi dedim ***zülf-i anberīnine***
Budur işte budur ʿazv edilen hatā bana **(Gazel 4/2)**

zülf-i dil-āvīz:

1.) Gönül cezbeden, asan saç ***(bk. zülf).***

1.1. zülf-i dil-āvīz:-*i, -n, -de*
Cemʿ olunmuş o mehin ***zülf-i dil-āvīzinde***
Misk-i ezfer gül-i terʿanber-i sārā kokusu **(Gazel 238/2)**

1.2. zülf-i dil-āvīz:-*i, -n, -e*
İsterim bād-ı sabālar da seni okşamasın
Etmesin ***zülf-i dilāvīzine*** *katʿā fes mes* **(Gazel 91/3)**

1.3. zülf-i dil-āvīz:-*i*
*Her seher **zülf-i dil-āvīzi** meşām-ı cāna*
Būy-ı nisbet getirir ʿanber-i sārāya bedel **(Gazel 141/6)**

zülf-i dilber:

1.) Sevgilinin saçı (***bk.*** zülf).

1.1. zülf-i dilber:-*dir*
Ey tarak sensin olan ʿālemde şād u bahtiyār
*Cilve-gāhın **zülf-i dilberdir** makāmın dest-i yār* **(Müfret 13/1)**

1.2. zülf-i dilber:-*i*
*Sabā esdi **zülf-i dilberi** kıldı tārümār*
Üftādegānı oldu perīşān taraf taraf **(Gazel 104/4)**

zülf-i miskīn:

1.) Siyah ve misk kokulu saç (***bk.*** misk).

1.1. zülf-i miskīn:-*in*
*Yüz bulup da **zülf-i miskīnin** dağıttıkça sabā*
Āteşe atsın felekler ʿanber-i sārāsını **(Gazel 219/8)**

zülf-i nigār:

1.) Resim gibi güzel sevgilinin saçı.

1.1. zülf-i nigār:-*ı*
*Ey sabā dağıtma **zülf-i nigārı***
Perīşān eyleme hātır-ı yārı **(Diğer 4/5)**

1.2. zülf-i nigār:-*(ı)m, -dan*
Rabt eden zencīr-i ʿaşk-ı yāre gönlümdür beni
*Lākin el bu hāleti **zülf-i nigārımdan** bilir* **(Gazel 28/3)**

1.3. zülf-i nigār:-*ın*
*Her merd olamaz çile-keşi **zülf-i nigārın***
Her ferd edemez silsile-i şīre teşebbüs **(Gazel 16/4)**

zülf-i resen:

1.) Sevgilinin saçı (***bk.*** zülf).

1.1. zülf-i resen:-*dir*
*Zencīre çeken gönlümü bir serv-i semendir Bir **zülf-i resendir***
Tahdīş eden endīşemi ol gonca dehendir Mahsūl-i vatandır
(Müstezad 3/1)

zülf-i şeb-fām:

1.) Siyah renkli saç.

1.1. zülf-i şeb-fām:-*ı, n(ı)*
***Zülf-i şeb-fāmın** gören mümkün mü sevdālanmasın*
Leyle-i hüsnün seven kābil mi şeydālanmasın **(Gazel 171/1)**

zülf-i siyāh:

1.) Sevgilinin siyah saçı.

1.1. zülf-i siyāh:
*Acımaz mı bana Fennī daha evvel **zülf-i siyāh***
Rīşimi derd-i tahassürle sefīd etti felek **(Gazel 110/5)**

1.2. zülf-i siyāh:-*ı*
Efendim gel gülüm gel sevgilim ʿālī-tebārım gel
*Cemālin nūruna **zülf-i siyāhı** eyleyip perde* **(Müsebba 3/4)**

zülf-i siyeh:

1.) Siyah saçlı (kimse).

1.1. zülf-i siyeh:
An odur kim bir görüşte ʿāşıkı Mecnūn eder
*Öyle her **zülf-i siyeh** zuʿmunca Leylālanmasın* **(Gazel 171/7)**

zülf-i yār:

1.) Sevgilinin saçı.

1.1. zülf-i yār:-*a*
*Çok dokunma **zülf-i yāra** gerden-i billūra bak*
Tār-ı şebde tel kırarsın sonra yāhu nūra bak **(Gazel 106/1)**

1.2. zülf-i yār:-*e*
*Dokunma **zülf-i yāre** muttasıl ʿarz-ı muhabbet kıl*
Gönül gam-hānesinde rūz ü şeb cemʿiyyet istersen **(Gazel 246/2)**

1.3. zülf-i yār:-*i*
Dağıtma kākül-i zer-tārını ey şāne tel kırma
*Tararken **zülf-i yāri** gaşyolup būy-i muhabbetle* **(Müfret 11/1)**

1.4. zülf-i yār:-*i*
Başa geçtim diye mağrūr olup isyān etme
***Zülf-i yāri** sakın ey şāne perīşan etme* **(Müfret 4/1)**

1.5. zülf-i yār:-*i*
*Temāşā eyledikçe **zülf-i yāri** vech-i pākinde*
Derīn bir derde düştüm inceden ince hayālim var **(Gazel 25/5)**

zülfü siyāh:

1.) Zülfü, saçı siyah olan (sevgili), (***bk.*** zülf).

1.1. zülfü siyāh:-*(ı)m, -ın*
Bu sevdānın aslın araştırırsan
***Zülfü siyāhımın** yādigārıdır* **(Şarkı 7/2)**

zülf-i ziyāh:

1.) (Sevgilinin) Siyah saçı.

1.1. zülf-i ziyāh:-*(ı)n*
*Lā-büdd beni baştan çıkarır **zülf-i ziyāhın***
Bu mesʾelenin halli biraz dikkate muhtāc **(Gazel 17/5)**

züll-i ihtikār:

1.) Vurgunculuk alçalışı; vurgunculuk gibi bir hakirlik.

1.1. züll-i ihtikār:
Kimden istimdāda gitsin kimde olsun çāre-cū
*Çarh-ı kec-revden gönül gördükçe **züll-i ihtikār*** **(Kaside 39/35)**

züll-i suʾāl:

1.) Alçalan soru, sorgu.

1.1. züll-i suʾāl:
Fakīri etme tahkīr şeytānı etme tanzīr
Çok saltanat gizlidir züll-i suʾāl içinde **(Gazel 203/9)**

1.2. züll-i suʿāl:
Çok saltanat gizlidir
***Züll-i suʿāl** içinde* **(Diğer 1/18)**

zulm:

1.) Haksızlık, eziyet, kötülük, fenalık.

1.1. zulm:
***Zulm** ile maʿmūr olan kāşāne tez vīrān kalır*
Satma ikbālinle ey zālim gurūr u übbehet **(Gazel 48/6)**

1.2. zulmü:-*ü*
Beni tenhā koyup ey mūnis-i cānım gitme
*Etme bu **zulmü** bana rūh-ı revānım gitme* **(Gazel 192/1)**

zulm et-:

1.) Eziyet, kötülük, haksızlık etmek.

1.1. zulm et-:-*tik, -i*
Ettiği zulmün *o da elbet mükâfâtın görür*
Bir şahıs kim nâs anın zulm ü beliyyâtın görür **(Gazel 55/1)**

zulm ü beliyyât:

1.) Eziyet ve belalar.

1.1. zulm ü beliyyât:-*ı, -n(ı)*
Ettiği zulmün o da elbet mükâfâtın görür
Bir şahıs kim nâs anın ***zulm ü beliyyâtın*** *görür* **(Gazel 55/1)**

zulm ü bîdâd:

1.) Zulüm ve adaletsizlik.

1.1. zulm ü bîdâd:-*ı*
Bana devrin hemîşe ***zulm ü bîdâdı*** *nedir bilmem*
Benimçün sâlib-i gam câlib-i şâdî nedir bilmem **(Muhammes 1/9)**

zulmet:

1.) Karanlık.

1.1. zulmette:-*te*
Bırakırdı dili ***zulmette*** *zalâm-ı şeb-i yeʾs*
Olmasa talʿat-ı bî-minnet ferdâ-yı ümîd **(Kaside 46/6)**

zulmet-gede-i gam:

1.) Gamın karanlık yeri.

1.1. zulmet-gede-i gam:-*da*
Zulmet-gede-i gamda *bırakma beni tenhâ*
Ey tâliʿ-i hâbîbem uyan gel bana yâr ol **(Gazel 137/2)**

zulmet-gede-i medfen:

1.) Karanlık yer olan mezar.

1.1. zulmet-gede-i medfen:-*i*
Dünyâda iken şemʿanı yakmazsan elinle
Zulmet-gede-i medfeni *rûşen bulamazsın* **(Gazel 128/4)**

zulmet-i gam:

1.) Gam karanlığı; sıkıntı, üzüntü hâli.

1.1. zulmet-i gam:
Zulmet-i gamdan *halâs olmaz süveydâ-yı derûn*
Görmesem birkaç gece ey mâh-ı tâbânım seni **(Gazel 224/2)**

1.2. zulmet-i gam:-*dan*
Zulmet-i gamdan *halâs olmaz süveydâ-yı derûn*
Görmesem birkaç gece ey mâh-ı tâbânım seni **(Gazel 224/2)**

zulmette koy-:

1.) Karanlıkta bırakmak; ***mec.*** Dert, sıkıntı, keder içinde bırakmak.

1.1. zulmette koy-:-*maz, -te*
Seni ***zulmette koymaz*** *Pîr-i ʿaşkın himmeti Fennî*
Karîben mazhar-ı irşâd olursun böyle kalmazsın **(Gazel 126/5)**

zulümât:

1.) Karanlıklar, zulmetler.

1.1. zulümât:
Dil ehl-i dili kaplardı serâpâ ***zulümât***
Vermese şevk-ı ümîd mihr-i dırahşân-ı kerem **(Kaside 41/5)**

zü'l-vecheyn ol-:

1.) İkiyüzlü olmak.

1.1. zü'l-vecheyn ol-:-*ma*
Korkarım sonra yüzün kara çıkar nâme gibi
Gözümün nûru amân ***olma*** *sakın* ***zü'l-vecheyn*** **(Gazel 237/5)**

zuʿm:

1.) Zan, batıl zan, boş inanç.

1.1. zuʿmunca:-*un, -ca*
An odur kim bir görüşte ʿâşıkı Mecnûn eder
Öyle her zülf-i siyeh ***zuʿmunca*** *Leylâlanmasın* **(Gazel 171/7)**

zümre:

1.) Topluluk, sınıf, grup, camia.

1.1. zümre:
Izdırâb u gamla kardaştır o ***zümre*** *gâlibâ*
Ehl-i derde bir enîs-i neşʾe-cû vermez felek **(Gazel 113/5)**

1.2. zümresi:-*s, -i*
Hükemâ ***zümresi*** *maʿlûle müdâvât eyler*
Vüzerâ cümlesi menkûbe ederler ihsân **(Kaside 45/40)**

1.3. zümresine:-*s, -i, -n, -e*
Mazhar-ı hüsn-i kabûl-i üdebâdır ammâ
Cühelâ ***zümresine*** *âfet-i cândır kalemim* **(Gazel 152/11)**

1.4. zümresin:-*s, -i, -n(i)*
Oʿâlî mesleği şâhîn-i pervâz olmayan bilmez
Tevâzûʿdur eʿâlî ***zümresin*** *aʿlâ eden ammâ* **(Gazel 66/2)**

1.5. zümresini:-*s, -i, -n, -i*
Humakâ cümlesine açtı metâlib kapısın
ʿUkalâ ***zümresini*** *etmedi gamdan âzâd* **(Taştir 2/2)**

1.6. zümresinin:-*s, -i, -nin*
Günü doğdu efâzıl ***zümresinin***
Sevindi cümle eshâb-ı bidâʿat **(Tarih 19/11)**

zümre-i dervîşân:

1.) Dervişler topluluğu.

1.1. zümre-i dervîşân:-*ın*
Başka bir tuhfesi yok ***zümre-i dervîşânın***
Uğradıkça ʿurefâ bezmine bir Hû getirir **(Gazel 43/7)**

zümre-i emsâl:

1.) Akranlar topluluğu.

1.1. zümre-i emsâl:
Rütbe-i feyz-i nigâhınla temâyüz edeyim
Olayım ***zümre-i emsâl*** *ile handân-ı kerem* **(Kaside 41/34)**

zümre-i eshâb-ı dil:

1.) Gönül ehli olanlar topluluğu (***bk.*** ehl-i hâl).

1.1. zümre-i eshâb-ı dil:
Zümre-i eshâb-ı dil *yok olmadan var olmadı*
Geç enâʾiyyetten istersen hayât-ı câvidân **(Gazel 232/6)**

zümre-i ezdâd:

1.) Muhalifler topluluğu.

1.1. zümre-i ezdâd:
Sevinsin âşinâlar mâtem etsin ***zümre-i ezdâd***
Kulun Fennîyi yâ Rab halk-ı ʿâlem kâm-rân görsün **(Gazel 159/7)**

zümre-i hūbān:

1.) Güzeller topluluğu.

1.1. zümre-i hūbān:
Ne yana nigāh etsen cinândan nişâne var
*Sahraya çıktı **zümre-i hūbān** taraf taraf* **(Gazel 104/3)**

zümre-i tāgīye-i dehr:

1.) Zamanın kibirliler topluluğu.

1.1. zümre-i tāgīye-i dehr:-*i, -le*
***Zümre-i tāgīye-i dehrile** oldu hempā*
Tāliʿim eyledi zaʿf ile berāber tuğyān **(Kaside 45/8)**

zümre-i ʿuşşāk:

1.) Âşıklar topluluğu, meclisi.

1.1. zümre-i ʿuşşāk:-*ın*
Getirme hātır-ı yāra gubārı
***Zümre-i ʿuşşākın** penāh-gāhıdır* **(Diğer 4/6)**

1.2. zümre-i ʿuşşāk:-*a*
*Yek nazarda **zümre-i ʿuşşāka** kayd etti dili*
Bir tecellīde bana verdi kemāli gözlerin **(Tahmis 6/15)**

zümre-i yārān:

1.) Dostlar topluluğu, meclisi.

1.1. zümre-i yārān:-*a*
*Göreli **zümre-i yārāna** olan ihsānı*
Gönlümün her tarafı oldu serāpā-yı ümīd **(Kaside 46/28)**

zünūb:

1.) Günahlar.

1.1. zünūb:
***Zünūb** ashābına lāyık mıdır melūf-ı hāb olmak*
Sezādır günc-i istiʿfāda hem savt-ı zübāb olmak **(Müseddes 2/19)**

SONUÇ

Klasik Türk Edebyatının son evresinde Mehmed Saîd Fennî tarafından kaleme alınan, "47 bin 846" kelimeden oluşan Fennî Dîvân'ı baz alınarak oluşturulan "Fennî Dîvânı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)", gerek elektronik ortamda (TEBDİZ sistemi vs.) gerekse bu ortam haricinde yapılan çalışmalarla oluşturulmuş bir sözlük çalşmasıdır. Bu çalışma, Dîvân'da geçen kelimeler, terkipler, kelam-ı kibarlar, kalıplaşmış ifadeler, atasözleri ve deyimler, Arapça ve Farsça ibareler, âyet ve hadisler, bağlaç ve edatlarla birlikte kelimelerin mazmûnları, mecazî ve tasavvufî manaları, mitolojik unsurları, şiirlerde çokça bahsi geçen kahramanlar veya şairin bahsettiği diğer şahsiyetler, peygamberler, filozoflar, âlimler ve inanışlar ile pek çok mahal/mekânı ve daha fazlasını içinde barındıran bir çalışmadır. Dolayısıyla tüm sözlük türlerini ihtiva eden hacimli bir eser mahiyetindedir. Zira bu tür çalışmalarda hangi tür sözlüğün oluşturulduğundan çok; eser baz alınarak bu eseri oluşturan unsurların hangi bağlamlarda oluşturulduğu daha fazla önem arz etmektedir. Bu anlamda dizini oluşturulup bağlamı dikkate alınarak oluşturulan bu çalışma, Dîvân'daki kelimelerin sentezi, tasnif edilmesi, gruplandırılması vs. gibi işlemler doğrultusunda teşekkül etmiştir. Tüm bu işlemler sonuncunda ise baz alınan eserin hacimli bir sözlüğü meydana getirilmiş olup dil ögeleri ve söz varlığı ortaya çıkarılmıştır. Bir sözlük çalışması mahiyetindeki bu eserde, Divân'ın bahsi geçen bu sözlük kısmı üçüncü bölümde yer almaktadır. Bununla birlikte oluşturulan bu sözlük kısmından hareketle çalışmanın diğer bölümlerinde Divân'ın genel hatlarıyla muhtevası verilmeye gayret edilmiş ve Fennî'ye dair pek çok özellik ortaya çıkarılmış olup şairin hayatı, dünya görüşü, edebî kişiliği, dili ve üslubu belirlenmiştir.

Dolayısıyla bu çalışma, Dîvân'ın dil ögelerinin ve söz varlığının belirlenmesi açısından kolaylık sağlayacak; şairin üslubu, edebî anlayışı, dünya görüşü ile birlikte mana dünyasını anlama olanağı sunacaktır. Araştırmacılara, Dîvân'ın daha çabuk kavranması, kolay anlamlandırılması ve şerh edilmesi yönünden büyük katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte benzer çalışmalara, aynı unsurları anlamlandırma noktasında bir referans olacaktır.

KAYNAKÇA

Abdulkadiroğlu, Abdulkerim ve Özkan, F. Hakan (1994). *Yozgat Meşhurları*. Ankara: Kariyer Matbaacılık.

Açıl, Berat (2015, Spring). Klasik Türk Şiirinde Estetik Bir Unsur Olarak Çiçekler. ***İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi,*** S.5, s. 1-25, (Erişim), http://static.dergipark.org.tr/articledownload/imported/5000128364/5000117818.pdf?, 14 Mart 2019.

Akbayar, Nuri (2001). *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.

Aksan, Doğan (1994). "Anlambilim, İlgili Alanlar ve Türkçe". ***A.Ü. TÖMER Dil Dergisi (Doğan Aksan Özel Sayısı),*** S.16, s.118-124.

Aksoy, Ömer Asım (1976). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. C. I-II, Ankara: TDK Yay.

Aksoyak, İ. Hakkı (2017). *Müşterek Şiirler Divanı*. Ankara: Grafiker Yay.

Algar, Hamid (1991). "Bahâeddin Nakşibend". *İslam Ansiklopedisi,* 4: 458-460, İstanbul: TDV Yay.

Algar, Hamid (1997). "Hâlidiyye". *İslam Ansiklopedisi*, 15: 295-296, İstanbul: TDV Yay.

Algar, Hamid (2006). "Nakşibendiyye". *İslam Ansiklopedisi,* 32: 335-342, TDV Yay.

Alper, Ö. Mahir (1999). "İbn Sînâ". *İslam Ansiklopedisi,* 20: 319-322, İstanbul: Yay.

Arslan, Ali (t.y.). *Büyük Kur'an Tefsiri/Hulâsatü't-Tefasir*. C.14, İstanbul: Arslan Yay.

Aykan, Recep (2012). *Kelime ve Konularına Göre Alfabetik Kur'an Fihristi*. İstanbul: Pınar Yay.

Ayverdi, İlhan (2005). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. Kubbealtı Kültür ve Sanat Vakfı, (Erişim) http://lugatim.com/, 20 Mart 2020.

Azamat, Nihat (2000). "İbrahîm Gülşenî". *İslam Ansiklopedisi,* 21: 301-304, İstanbul: TDV Yay.

Bayram, Yavuz (2007, Fall). Klasik Türk Şiirinde Duyguların Dili: Çiçekler. ***Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature***

and History of Turkish or Turkic, 2/4: 209-219, (Erişim) http://www.turkishstudies.net/DergiTamDetay.aspx?ID=169, 27 Şubat 2019.

Cebecioğlu, Ethem (2014). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. Ankara: Otto Yay.

Çatıkkaş, M. Atâ (2009). *Şiirimizin Beyitler ve Mısralar Sözlüğü*. C. I-II-III, İstanbul: Sütun Yay.

Çavuşoğlu, Mehmed (1984). "Mazmûn". ***Türk Dili Dergisi,*** S.388-399, s.198-205.

Çetin, Atilla (1997). "Halil Rifat Efendi". *İslam Ansiklopedisi,* 15: 327-328, İstanbul: TDV Yay.

Devellioğlu, Ferit (2007). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat.* Ankara: Aydın Kitabevi Yay.

Dilçin, Cem (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü.* Ankara: TDK Yay.

Dilçin, Cem (2013). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK Yay.

Doğan, Ahmet (2011). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü.* Ankara: Akçağ Yay.

Ergin, Ali Şakir (2002). Mehmed Said Fennî. ***(Dergi Park/Akademik),*** (Erişim) http://static.dergipark.org.tr:8080/articledownload/a520/9bdd/745d/5c9df9527a630.pdf?, 20 Nisan 2020, s. 145-166.

Ergin, Ali Şakir (1996). *Fennî Divanı*. Ankara: Kariyer Matbacılık.

Eskigün, Kübra (2006). *Klasik Türk Şiirinde Efsanevi Kuşlar* (Yüksek Lisans Tezi). Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

Eyduran, Aysun (2010). "Klâsik Türk Edebiyatında Bir Güzellik Unsuru Olarak Hâl/Şâme". ***Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,*** 5/3: 176-207 (Erişim) http://www.turkishstudies.net/DergiTamDetay.aspx?ID=1511, (Erişim) 9 Aralık 2017.

Fayda, Mustafa (1988). "Adnân". *İslam Ansiklopedisi,* 1: 391-392, İstanbul: TDV Yay.

Gökyay, O. Şaik (2002). "Kâtip Çelebi". *İslam Ansiklopedisi,* 25: 36-40, Ankara: TDV Yay.

Gölpınarlı, Abdülbâki (1997). *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri.* İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri.

Harman, Ö. Faruk (1994). "Dâvûd". *İslam Ansiklopedisi,* 9: 21-24, İstanbul: TDV Yay.

İnal, İbnülemin M. K. (1988). *Son Asır Türk Şairleri.* C.I, İstanbul: Dergâh Yay.

İnalcık, Halil (2016). *Şair ve Patron.* Ankara: Doğu Batı Yay.

İsen, Mustafa (1992). "Külbe-i Ahzân". *İslam Ansiklopedisi,* 6: 88, İstanbul: TDV Yay.

İsen, Mustafa (Ed.), Horata, O., Macit, M., Kılıç, F., Aksoyak, İ.H. (2017). *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı.* Ankara: Grafiker Yay.

İsen, T. Işınsu (2006). *III. Selim Dönemi Sonuna Kadar Osmanlı Edebî Hâmîlik Geleneği* (Doktora Tezi). Bilkent Üniversitesi, Ankara.

İsmailoğlu, Murat (2006). *İmam- ı Gazali'de Nefsin Mertebeleri (*Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi.

Johnson, Francis (1852). *Dictionary, Persian, Arabic and English.* London: Honourable East-India Company.

Kandemir, M. Yaşar (2007). "Nevevî". *İslam Ansiklopedisi*, 33: 45-49, İstanbul: TDV Yay.

Kanar, Mehmet (2011). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü.* İstanbul: Say Yay.

Kanar, Mehmet (2007). *Örnekli Etimolojik Farsça-Türkçe Sözlük.* İstanbul: Bayrak Yay.

Karahan, Abdülkadir (1987). *Nâbî.* Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.

Karaköse, Saadet (2013). "Bir Elif Çekmek: Klasik Edebiyatımızda Elif". ***Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi,*** 2/1: 199-228, (Erişim) http://www.tekedergisi.com/Makaleler/2002545183_10karak%C3%B6se.pdf, 15 Nisan 2019.

Kartal, Ahmet (2007). "Türk-Fars Edebî İlişkişleri". Talât Sait Halman (Ed.), ***Türk Edebiyatı Tarihi,*** C.1, İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.

Kılıç, Hulusi (1997). "Harirî". *İslam Ansiklopedisi,* 16: 191-192, İstanbul: TDV Yay.

Kılıç, Hulusi (2000). "İbnü'l-Hâcib". *İslam Ansiklopedisi,* 21: 55-58, İstanbul: TDV Yay.

Kılıç, M. Erol (2012). "Uşşâkıyye". *İslam Ansiklopedisi*, 42: 232-233, İstanbul: TDV Yay.

Koç, Yunus (2013). "Yozgat". İslam Ansiklopedisi, 43: 559-564, İstanbul: TDV Yay.

Konukçu, Enver (1994). "Ebü'l-Fazl el Allâmî". *İslam Ansiklopedisi,* 10: 313-314, İstanbul: TDV Yay.

Korkmaz, Zeynep (2007). *Türkiye Türkçesi Grameri/Şekil Bilgisi*. Ankara: TDK Yay.

Köksal, M. Asım (2017). *Peygamberler Tarihi.* C. I-II, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.

Kurşun, Zekeriya (2003). "Mehmed Memduh Paşa". *İslam Ansiklopedisi*, 28: 495-497, Ankara: TDV Yay.

Levend, Agâh Sırrı (2017). *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler, Mazmûnlar ve Mefhumlar*. İstanbul: Dergâh Yay.

Mehmed Salâhî (1313). *Kamûs-ı Osmanî.* İstanbul: Mahmud Bey Matbaası.

Mermer, Ahmet ve Koç, Neslihan (2016). *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü.* Ankara: Akçağ Yay.

Mengi, Mine (1991). "Divan Şiiri ve Bikr-i Mana". ***Dergâh Dergisi, 2***(19), 10-11, İstanbul.

Mutçalı, Serdar (1995). *Arapça-Türkçe Sözlük.* İstanbul: Dağarcık Yay.

Nazîmâ, Ali ve Reşad, Faik (2009). *Mükemmel Osmanlı Lügati*. İstanbul: TDK Yay.

Ocak, A. Yaşar (1992). "Balım Sultan". *İslam Ansiklopedisi*, 5: 17-18, İstanbul: TDV Yay.

Onay, Ahmet Talât (2016). *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü/Eski Türk Edebiyatında Mazmûnlar ve İzahı*. (Haz.: Cemal Kurnaz), Ankara: Berikan Yay.

Övür, Ayşe (2006, Kasım). "Çerkes Mitolojisinin Temel Unsurları TANRILAR ve ÇERKESLER". ***Toplumsal Tarih Dergisi,*** S.115, s.88-92, (Erişim), http://cerkesarastirmalari.com/tanrlar-ve-cerkesler-cerkes-mitolojisinin-temel-unsurlar-aye-oevuer/, 25 Aralık 2019.

Özek, Ali (2002). "el-Keşşâf". *İslam Ansiklopedisi,* 25: 329-330, Ankara: TDV Yay.

Özen, Şükrü (2011). "Teftâzânî". *İslam Ansiklopedisi,* 40: 299-308, İstanbul: TDV Yay.

Özer, Fatih (2018). "Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü Sistemi (TEBDİZ)". ***bilig- Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi,*** S.86, s.219-221.

Öztürk, Furkan (2008, Winter). "İşlevsel Sözlük ve Osmanlı Şiirinde Bağlam". ***Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,*** 3/1: 336-334, (Erişim) http://turkishstudies.net/files/turkishstudies/713169571_25%20OZTURK%20Furkan.pdf, 03 Mayıs, 2020.

Öztürk, Mürsel (1995). "Eşref-i Gaznevî". *İslam Ansiklopedisi,* 11: 474-475, İstanbul: TDV Yay.

Öztürk, Özhan (2017). Özhan Öztürk Makaleleri "Akhilleus, Achilles, Achille, Aşil". (Erişim) http://ozhanozturk.com/2017/12/24/akhilleus/, 16 Eylül 2019.

Pakalın, M. Zeki (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri Ve Terimleri Sözlüğü*. C. I-II-III, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

Pala, İskender (1993). "Mazmûnun Mazmûnu". ***Dergâh Dergisi,*** S.35, İstanbul.

Pala, İskender (2003). "Len Terânî". *İslam Ansiklopedisi,* 27: 138, Ankara: TDV Yay.

Pala, İskender (2017). *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yay.

Parlatır, İsmail (2006). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yay.

Parlatır, İsmail (2006). "Türkiye Türkçesinin Tarihî Sözlükleri". *Ç.Ü. Türkoloji Araştırmaları Merkezi,* (Erişim) http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20DILI/8.php, 10 Temmuz 2020.

Pekolcay, A. Necla ve Uçman, Abdullah (1995). "Eşrefoğlu Rûmî". 11: 480-482, *İslam Ansiklopedisi,* İstanbul: TDV Yay.

Saraç, M.A. Yekta (2012a). *Klâsik Edebiyat Bilgisi/Belâgat.* İstanbul: Gökkuşağı Yay.

Saraç, M.A. Yekta (2012b). *Klâsik Edebiyat Bilgisi/Biçim-Ölçü-Kafiye.* İstanbul: Gökkuşağı Yay.

Şahin, M. Süreyya (1993). "Cennet". *İslam Ansiklopesidi,* 7: 374-376, İstanbul: TDV Yay.

Şemseddin Sami (2017). *Kâmûs-ı Türkî.* İstanbul: İdeal Kültür Yay.

Şentürk, Ahmet Atilla (1994, Haziran). "Osmanlı Edebiyatında Felekler, Seyyâre ve Sâbiteler (Burçlar)". ***Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi***, S.90, s.131-180.

Şentürk, Ahmet Atilla ve Kartal Ahmet (2014). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul; Dergâh Yay.

Tahralı, Mustafa (1989). "Ahmed er-Rifâî". *İslam Ansiklopedisi,* 2: 127-130, İstanbul: TDV Yay.

Tanyeri, M. Ali (1999). *Ekleriyle Divan Şiirinde Deyimler*. Ankara: Akçağ Yay.

Tanyıldız, Ahmet, (2009) "Sevgilide Güzellik Unsuru Olarak Saç". ***Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,*** ***4***/2: 975–992 (Erişim) https://www.academia.edu/26982796/SEVG%C4%B0L%C4%B0DE_G%C3%9CZELL%C4%B0K_UNSURU_OLARAK_SA%C3%87, 28 Mart 2019.

Tietze, Andreas (2002). *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*. C. I-II, İstanbul-Wien: Simurg Kitabevi

Türkçe Sözlük (2011). Ankara: TDK Yay.

Topaloğlu, Bekir (1997a). "Hak". *İslam Ansiklopedisi,* 15: 152, İstanbul: TDV Yay.

Topaloğlu, Bekir (1997b). "Hay". *İslam Ansiklopedisi,* 16: 549-550, İstanbul: TDV Yay.

Topaloğlu, Bekir (2004). "Mevlâ". *İslam Ansiklopedisi,* 29: 440-441, Ankara: TDV Yay.

Topaloğlu, Bekir (2006). "Mücîb". *İslam Ansiklopedisi,* 31: 451, İstanbul: TDV Yay.

Topaloğlu, Bekir (2007). "Rab". *İslam Ansiklopedisi,* 34: 372-373, İstanbul: TDV Yay.

Uludağ, Süleyman (1994). "Edhemiyye". *İslam Ansiklopedisi,* 10: 421, İstanbul: TDV Yay.

Uludağ, Süleyman (1997). "Halvetiyye". *İslam Ansiklopedisi,* 15: 393-395, İstanbul: TDV Yay.

Uludağ, Süleyman (2016). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü.* İstanbul: Kabalcı Yay.

Ünver, İsmail (1993). "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler". ***Türkoloji Dergisi, 11***(1), s.51-91.

Vardar, Berke (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü.* İstanbul: Multilingual Yay.

Yavuz, Y. Şevki (1992). "Beyzâvî". *İslam Ansiklopedisi,* 6: 100-103, İstanbul: TDV Yay.

Yazım Kılavuzu (2012). Ankara: TDK Yay.

Yılmaz, H. Kâmil (1993). "Celvetiyye". *İslam Ansiklopedisi,* 7: 273-275, İstanbul: TDV Yay.

Yücer, H. Mahmut, (2016) "Hoca Hüsâmeddin". *İslam Ansiklopedisi,* Ek-1: 560-561, İstanbul: TDV Yay., (Erişim) https://islamansiklopedisi.org.tr/hoca-husameddin, 5 Nisan 2020.

Zavotçu, Gencay (2018). *Klasik Türk Edebiyatı Sözlüğü*. Kocaeli: Umuttepe Yay.

EKLER

EK-1

I. ARAPÇA ÇEVİRİ METİN

(CCCXLV- Kaside 51)

Gad habeni fiʿlul radiyyi me min sevābin fī yedi
Feşfaʿ lene ye seyyidi la siyyeme yevme'l-hisābi

Ente'l-imāmu ente'l-hemāmu ente'r-resūlu lilenemi
Bi's-sıdgı etlūke esseleme me dumtü fī vechi't-turābi

Ye aʿlemu'n-nesi el emen ye ekramu'n-nesi el emen
Ye erhamu'n-nesi el emen veccih lene husnel hitāb

II. (FARSÇA ÇEVİRİ METİN)

(CCCXLVI - Gazel 252)

(Fe i lâ tün/ Fe i lâtün/ Fe i lâ tün/ Fe i lün)

Ne-reved ānki be-şehrāh-i şerīʿat bakar-est
Bakarī nīz ne-şāyed ne-bakar belki hār-est

Be-tu şāyed be-mīzān-i zekā mi-sencī
Gerçi rāvi-yi Tabaranist suhanhā haber-est

Her kucā zan guzered ʿārif eger firdevsiyet
Ger kucā merdum -i nādān nehed ya sakar-est

Īn tek u tāzvīresteş çe ʿacīb-est u garib
Verne maʿbūd-i tu der-deyr-i fenā sīm u zer-est

Guzer ez-hīşten ez-havf u recā īmen bāş
Verneī hˇāce ger hestī be-tu āşūb-i turast

III. FARSÇA ÇEVİRİ METİN

(CCCXLVII - Tahmis 9)

(Fâ i lâ tün/ Fâ i lâtün/ Fâ i lâ tün/ Fâ i lün)

Men hayātī yāftem kiū rā ʿadem nā-mahrem-est
Men sabāhī rā resīdem ki zulm nā-mahrem-est
Men kitābī rā be-hānem ki rakam nā-mahrem-est
Men be-rāhī mī-revem ki kadem nā-mahrem-est
Der-makām-i harf mī-kūbem ki dem nā-mahrem-est

Ez-temādī-i vurūd-i nāmhā şekvā me-kun
Vez-berāy-i īn zi-defter nām-i mā inhā me-kun
Īn suhan rā nīk be-şnev redd-i mustedʿā me-kun

Mā eger mektūb be-nivisīm ʿayb-i mā me-kun
Der-meyān-i rāz müştākān-i kalem nā-mahrem-est

Der-ezel lutf u tecelli kerd cānān der-dilem
Pertev-i mihr-i cemāleş şod drahşān der-dilem
Digerān rā key tevānem kerd mihmān der-dilem
Bā-hayāl-i ū ne-gunced yād-i hūbān der-dilem
Her kucā sultan koned halvet hışm nā-mahrem-est

Ger ne-bāşī pāk dāmeni-yi saʿādet cūy-i ʿişk
Key turā cümbüş numāyed şāhid-i gülruy-i ʿişk
Her kes ālufte rā mesdūd māned suy-i ʿişk
Menzīl-i ter dāmenān ne-buved harīm-i kūy-i ʿişk
Her ki ne-buved pāk dāmen der-harem nā-mahrem-est

Fenniyā ez-neşʾe-i mā mey furuşān gāfilend
Mey furuşān key be-dāned bāde nuşān gāfilend
Ez-kemāl-i zovk-i mā dünyā perestān gāfilend
Feyzī ez-bezm-i neşāt-i mā harīfān gāfilend
Her kucā mā cāyī mī-gīrīm cem nā-mahrem-est

IV. FARSÇA ÇEVİRİ METİN

(CCCXLVIII - Gazel 253)

(Fâ i lâ tün/ Fâ i lâtün/ Fâ i lâ tün/ Fâ i lün)

Dilberī dīdem ki dīrūz būd çeşmāneş kebūd
Der-du çeşmem sümbülistān şod pezīrā-yı vucūd

Sīne bā-mihr u hayāleş maʿden-i fīrūze geşt
Pīş ez-īn reng-i diger der-hātırem mevcūd būd

Yaʿni bā-çeşm-i siyeh meftūn būdem pīş ez-īn
Çīst dermānī ne-dānem der-dilem derdem fuzūd

Tā be-yendārend seylāb-i fenā hāhām rā
Ber hem āteş mī-zenend ez-dīdeneş kavm-i cehūd

Goftegūy-i lʿal rengīneş zebānem lāl kerd
Tār-i gīsūy-i siyāheş ez-serem hūşem rubūd

Ger ne-bīned farkateş vasfeş ne-gūyed ehl-i ʿişk
Hūş ne-būyed tā ne-suzed ender-āteş dār-i ʿūd

Dāğ-i mihreş der-suveydā tā be-key dārī sehān
Fennīyā hāl-i siyeh rā yār der-gerden numūd

EK 2:

Bu eserde toplamda **25** vezin kullanılmıştır. Söz konusu vezinlerden **Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün** vezni **120** kez kullanılmış en fazla vezindir. Vezinlerin, hangi şiirlerde, kaç defa geçtiği aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 7. Fennî Dîvânı Şiirleri Vezin Listesi

Adet	Vezin Adı	Kulanım Sayısı	Geçtiği Yerler
1.	Fāʿılātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün	120	G.2, G.3, G.6, G.10, G.13, G.14, G.23, G.24, G.26, G.28, G.29, G.33, G.34, G.37, G.38, G.41, G.42, G.45, G.46, G.47, G.48, G.50, G.51, G.52, G.54, G.55, G.56, G.77, G.78, G.95, G.96, G.98, G.101, G.103, G.106, G.107, G.113, G.125, G.130, G.139, G.140, G.143, G.156, G.166, G.167, G.168, G.171, G.172, G.175, G.176, G.181, G.183, G.186, G.187, G.191, G.199, G.206, G.208, G.209, G.214, G.215, G.219, G.224, G.225, G.228, G.232, G.233, G.235, G.236, G.240, G.241, G.248, G.250, G.253, K.7, K.19, K.21, K.22, K.23, K.24, K.27, K.29, K.32, K.35, K.37, K.39, KT.1, KT.3, KT.4, KT.5, KT.7, KT.13, KT.15, KT.16, KT.17, KT.24, MH.3, MH.4, TH.2, TH.4, TH.5, TH.6, TH.8, TH.9, MF.5, MF.7, MF.12, MF.13, MF.15, MF.18, MF.21, MF.27, T.4, T.6, T.7, T.8, T.9, T.11, T.12, T.17
2.	Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün	102	G.1, G.5, G.8, G.12, G.18, G.20, G.27, G.30, G.31, G.32, G.36, G.43, G.44, G.49, G.53, G.71, G.72, G.73, G.80, G.82, G.84, G.85, G.86, G.91, G.93, G.97, G.110, G.111, G.115, G.116, G.117, G.118, G.121, G.127, G.135, G.141, G.146, G.147, G.148, G.150, G.151, G.152, G.153, G.154, G.161, G.162, G.163, G.165, G.169, G.170, G.180, G.182, G.184, G.185, G.189, G.190, G.192, G.195, G.196, G.198, G.210, G.212, G.221, G.223, G.227, G.229, G.230, G.231, G.237, G.238, G.243, G.252, K.2, K.5, K.6, K.25, K.26, K.33, K.34, K.40, K.42, K.43, K.44, K.45, K.46, K.47, K.48, KT.6, KT.14, KT.18, KT.23, TŞ.2, MB.2, M.1, MM.1, MF.1, MF.4, MF.9, MF.20, MF.22, MF.23, T.15
3.	Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün	99	G.7, G.9, G.11, G.19, G.21, G.22, G.25, G.35, G.39, G.40, G.57, G.59, G.60, G.61, G.62, G.66, G.68, G.69, G.75, G.76, G.79, G.81, G.87, G.88, G.89, G.90, G.94, G.102, G.105, G.108, G.109, G.112, G.114, G.119, G.120, G.124, G.126, G.129, G.133, G.136, G.142, G.155, G.159, G.160, G.174, G.177, G.178, G.179, G.188, G.193, G.194, G.197, G.200, G.205, G.207, G.213, G.216, G.217, G.218,

			G.220, G.226, G.234, G.242, G.245, G.246, G.247, G.249, G.251, K.4, K.8, K.9, K.10, K.12, K.14, K.15, K.16, K.17, K.30, K.36, K.38, K.49, KT.9, KT.21, MH.1, MH.2, TH.1, TH.3, TH.7, MD.1, MD.2, MB.1, MB.3, MF.3, MF.8, MF.11, MF.24, T.1, T.21, T.22
4.	Mef ʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün	35	G.15, G.16, G.17, G.65, G.92, G.122, G.123, G.128, G.131, G.132, G.134, G.137, G.138, G.144, G.149, G.173, G.201, G.202, G.222, G.239, K.13, K.18, K.50, KT.8, KT.10, KT.12, KT.19, KT.20, MT.1, MT.2, MT.3,MD.3, MF.10, MF.19, T.2
5.	Müfteʿilün Müfteʿilün Müfteʿilün Müfteʿilün	7	G.67, G.74, G.83, K.41, MF.17, MF.25, MF.26
6.	Mef ʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün	7	G.4, G.64, G.104, G.157, TŞ.1, MF.2, MF.6
7.	Vezinsiz	7	K.51, D.1, D.2, D.3, D.4, D.5, MF.30
8.	Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün	6	G.99, K.28, K.31, MF.29, T.13, T.19
9.	Mef ʿūlü Fāʿilātün Mef ʿūlü Fāʿilātün	6	G.63, G.203, G.204, G.211, G.244, T.18
10.	Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün	6	KT.2, Ş.1, Ş.2, Ş.6, T.3, T.10
11.	Müstef ʿilün Müstef ʿilün Müstef ʿilün Müstef ʿilün	4	K.20, KT.22, T.5, T.16
12.	Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün	4	G.100, Ş.5, Ş.9, MF.16
13.	Mef ʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Fa’	2	K.1, K.3
14.	Müfteʿilün Müfteʿilün Fāʿilün	2	G.145, T.20
15.	Mef ʿūlü Mefāʿīlün Mef ʿūlü Mefāīlün	2	G.58, K.11
16.	Müstef ʿilün	2	Ş.3, Ş.8

	Müstefʿilün Fāʿilün		
17.	Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Fā'ilün	2	G.70,T.14
18.	FāʿilātünFāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün	1	MF.14
19.	Müfteʿilün Fāʿilün Müfteʿilün Fāʿilün	1	MD.4
20.	Mefʿīūlü Mefāʿīlün Mefāʿīlün	1	Ş.4
21.	Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün	1	G.158
22.	Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün	1	Ş.7
23.	Feʿūlün Feʿūlün Feʿūlün Feʿūlün	1	MF.31
24.	Fāʿilün Fāʿilün Fāʿilün Fāʿilün	1	M.28
25.	Mefʿūlü Mefāʿīlün	1	KT.11
26.	Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün	1	G.164